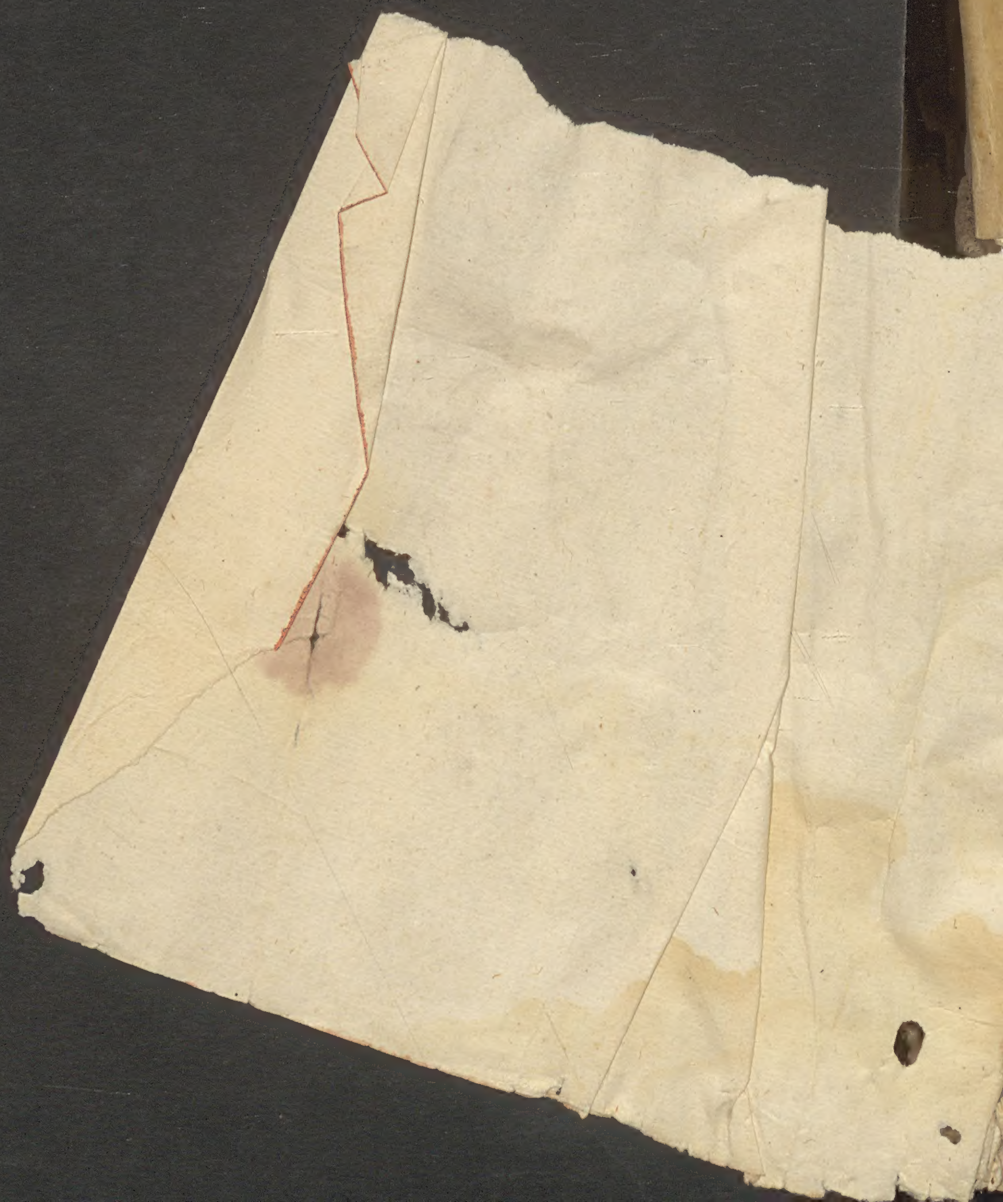
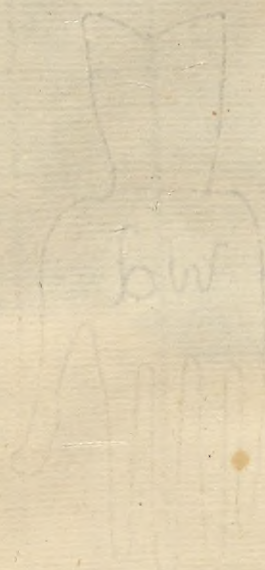

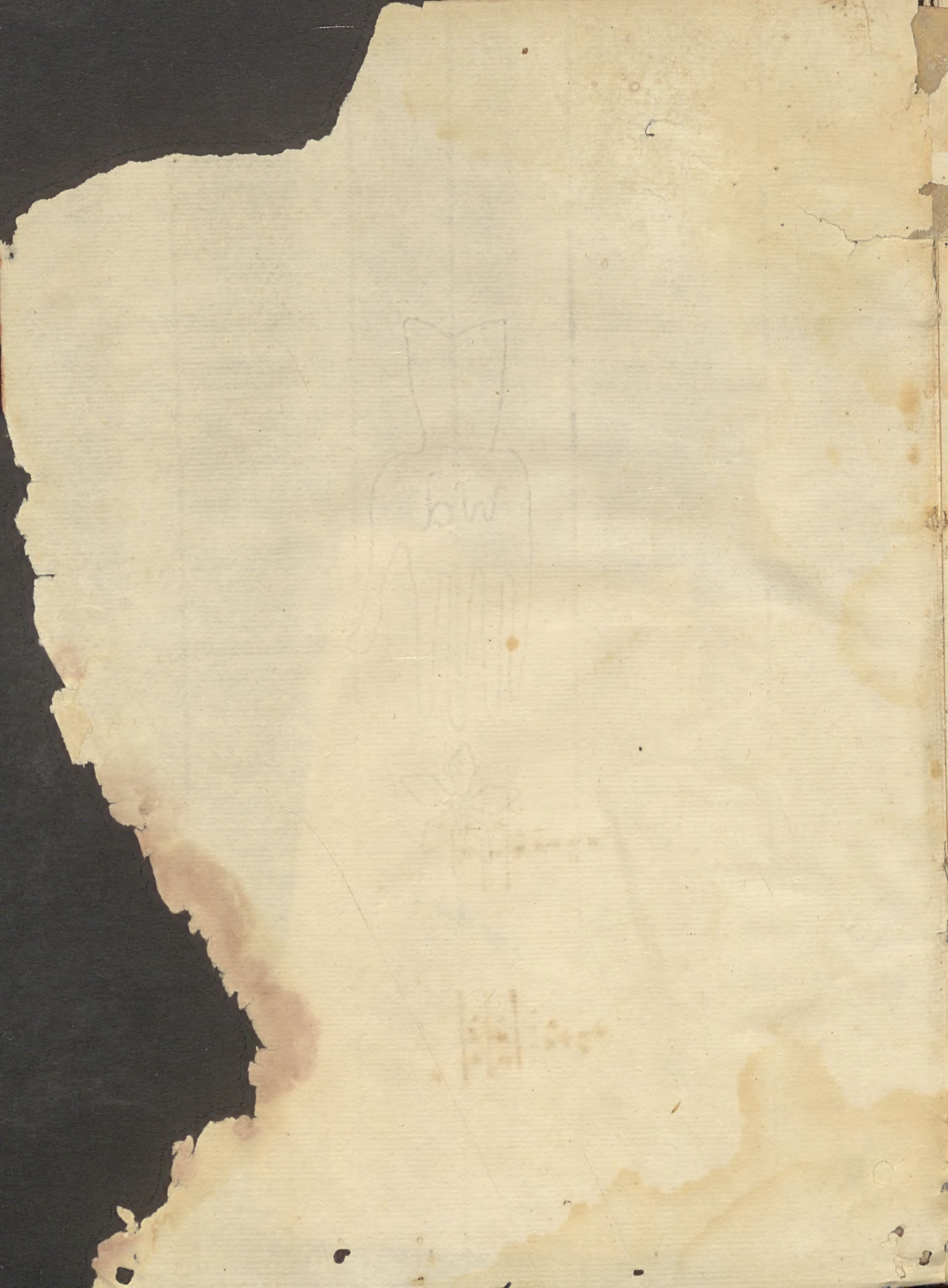
ai

ficia
racta
orum: de resi
ofentia: neglige
atibili
entiali vel in tenet
vj.li.ij. i pec
de dur
ij.
. Pl
: ene

bw

Ametsi singulis collectorū huius libris/singula sint appensa inuētaria: vel potius summaria/ tenorē singularū distinctionū pariter ꝛ q̄onum summatim cōplectentia citra tñ alphabeticā ordinationem: placuit nihilominꝰ generale inuentariū alphabetico ordine cinctū premissis adijcere/ ꝓ illoꝝ qualicūqꝫ directione/ q̄ libroꝝ sniaꝝ vulgatas materias celebri' nō tenent memoria. Et lꝫ idipm strictū sit/ arctū ꝛ mancū: nec vllatenus tantarū rerū copiositati sufficiat: dat tñ qualecūqꝫ manuductionē lectori: quatenus scire possit q̄ solo verbulo hic notantur: vbi latius digesta vel particulatim annotata comperiet: vtputa vel in summarijs/ aut inuentarijs specialibus: vel in corpore questionis singulorum librorū. Ueniam itaqꝫ lector collectori prebeat: quia temporis breuitas diffusiorem vetuit operam ꝛc.

Abstractum.

Abstracta sunt multiplicia: q̄uo formant̄ a rebus ꝓ quo supponūt: qd r̄ndendum: ac quid est de abstractis vnde solent res denominari pulchre explicatur. q. iij. ꝓlogi. Item dist. xxxiij. lib. ij. ꝛc.

Abstracta relatiua quid dicunt: pro quo supponūt. dist. xxx. q. j. lib. j. Item dist. j. q. j. lib. ij.

De veritate ꝓpositionū affirmatiuarū in q̄bus ponitur abstractū priuatiuū: q̄uo sunt vere. distin. xxxiij. lib. ij. pulchre explicatur: quomodo tales propositiones debent resolui. ibidem.

¶ Acceptio personarum.

Acceptio personarum quid est: in quibus habet locum. dist. xv. q. vij. lib. iiij.

¶ Actus bonus/ malus/ indifferens/ virtuosus/ vitiosus.

Actus dicitur bonus vel malus ex genere: ex circūstantia ex obiecto: ex principio meritorio. distin. xxxvj. lib. iij. Item dist. vij. ꝛ dist. xxviij. lib. ij. Similiter de malitia opposita. ibidem.

Actum bonum contingit tripliciter exerceri: seu ꝓpter triplicem finem. dist. xxxvj. lib. iij.

Actus sumitur multipliciter. dist. xij. lib. ij.

An bonitas opis attendat̄ ex sola intentione finis. Opis bonitas ex q̄bꝰ depēdet. Ad bonitatē vel malitiā opis q̄d requirit̄ ꝛ sufficit. di. xl. lib. ij.

Utrum intentio bona sine opere sufficit ad merendum vitam eternam. ibidem.

Utrum inter actus humanos sit aliquis indifferēs dicendus. Item an actus relatus ad vltimū finē pōt esse indifferens. An sit actus indifferens respectu meriti vel demeriti. dis. xlj. lib. ij.

Utrum actus exterior habeat ꝓpriam bonitatē vel malitiam: an addat ad meritum. dist. xlij. lib. ij.

Actu[illegible]lus negatiue vel p̄rie: de circūstantijs requisitis ad actū bonū: ꝛ quarū circunstantiarum defectus facit actū malū: an actus nō relatꝰ in deū sit pctm̄. An ois actio infidelium sit pctm̄. Et q̄uo actus potest referri in finē multipliciter. dis. j. lib. j. sic de nō referri. ibidē. et di. xlj. lib. ij.

Actus exterior ꝛ interior an sint duo actꝰ/ ꝛ duo peccata. dist. xlij. lib. ij.

An actus quo diligitur finis: ꝛ id quod est ad finem sit vnus actus. dist. j. q. j. lib. j.

An plures actus possunt esse in voluntate. ibidem.

Actus beatificus an sit effectiue a deo vel creatura. dist. j. q. ij. lib. j. Item dist. xliij. lib. iij.

Actuum distinctio/ ꝛ vnitas vnde sumit̄. dist. xiij. lib. iij. Itē dis. xxxiij. li. ij. Itē dist. xvj. lib. ij.

De actibus virtutum moralium late ꝛ pulchre vide dist. xxiij. q. j. lib. iij.

Quid est actus virtuosus: q̄ requirunt̄ ad ipm ꝛ quotuplex est: an aliqs actus sit necessario virtuosus de circunstantijs actuū virtuosorū: an in volūtate pōt esse actus indifferens: quid est actum elici conformiter rationi recte: q̄uo prudentia regulat actum: ꝛ similia. Uide dist. xxiij. q. j. lib. iij. per totum. Itē di. xxxiij. lib. iij. Item dis. xlj. li. ij.

Bonitas actus moralis quid superaddit actui. dis. xxiij. q. j. lib. iij.

Actus rectitudo quid est. dist. xxiij. q. j. lib. iij. Item dist. xxv. lib. ij.

An rectitudo actus ꝛ difformitas differant a substātia actus. dist. xxiij. q. j. lib. iij.

Actus virtuosus ꝛ vitiosus quid connotant illa nomina. dist. xxiij. q. j. lib. iij.

Actū dictare siue regulare q̄d est. di. xxiij. q. j. lib. iij.

Quomodo primi motus in voluntate possunt excusari a peccato. dist. xxiij. q. j. lib. iij.

Actus respectu obiecti presentis ꝛ absentis an differant specie. dis. xxxj. lib. iij.

Actus ꝛ habitꝰ q̄uo distinguunt̄. dis. xxxiij. lib. iij.

Actus imperatiuus formaliter vel equiualenter. dis. xxxvj. lib. iij.

Actum exteriorem esse moraliter bonum vel malū quid est. dist. xlij. lib. ij.

¶ Adam.

De formatione ade extra paradisum: ꝛ locatione eiꝰ in paradisum. dist. xvij. lib. ij.

De formatione eue ex costa ade. dist. xviij. lib. ij.

Utrum in costa ade fuit ratio seminalis per quā de ea productum est corpus eue: an aliquid fuit additum ꝛc. dist. xviij. lib. ij.

De peccato primi hominis pariter ꝛ eue: q̄s grauius: quod grauius alio ꝛc.

An veniale. Item de peccato ade per ignorantiam: an fuit excusabile. dist. xxij. lib. ij.

Peccatum primorum parentum an processit ex infirmitate legis/ ignorantia vel electione. distin. xxij. q. ij. lib. ij.

Adam quomodo cognouit deum: qua cognitione. dist. xxiij. lib. ij.

¶ Adoptiuus.

Filius adoptiuus quis est. Quot ad hoc requirunt̄ conditiones: an cōueniat christo. dis. ix. lib. iij.

¶ Adoratio latria.

Differunt latria/ dulia/ hiperdulia. Que illarū conuenit humanitati christi/ cruci/ vestibus sanctorum/ imaginibus ꝛc. dist. ix. lib. iij.

Latria an sit virtus theologica vel moralis. ibidē.

Deus q̄uo est principalr̄ adorādus. dis. xxxj. lib. iij.

¶ Affectio.

Affectio iusti ꝛ commodi. dist. vj. lib. ij.

¶ Agere.

An omne agens agendo repatiatur. dis. xix. lib. ij.

¶ Alea.

De ludo alearum: vide in ludꝰ. Et distinc. xv. q. [illegible] lib. iiij.

¶ Ambitio.

Ambitio quid est: dist. vj. lib. ij.

¶ Amor.

Amor quere in charitas ꝛc.

¶ Angelus demon.

An aīa ꝛ angelꝰ distinguant̄ specie essentiali vel in gn̄e q̄uo differāt ꝛ distinguant̄. di. j. q. vj. li. ij.

Utrum tempus sit mensura angelorū: ibi de duratione angelorum/ motu/ tēpore. di. ij. q. j. lj. ij.

Utrum angelus sit in loco per substantiā suā. Plura ibi vide de locatione angeli q̄uo est in loco: an coadsistat loco: an determinet sibi certum locum: an duo possunt esse in eodē loco: an idem in distinctis locis. dist. ij. q. ij. li. ij. An aliquis locus sit angelo naturalis aut violentus. ibidem.

quidditas:cõditiones:effectus:causa ponendi:
numerus:subiectum.dist.vj.q.ij.lib.iiij.

Charitas/diligere/
Amare/amor.

Diligere propter se/propter aliud. An deus põt diligi propter retributionẽ. Amor cõcupiscentie/et amicitie quid est:quõ differũt:quotupliciter accipiunt. dist.j.q.j.lib.j. Item dist.j.q.v.lib.ij. Itẽ dist.xxvij.lib.iij.per totum tractatum de charitate in libro.iij.

Diligere intense et actu intenso/quomodo differunt. Multiplex acceptio diligere intense.dist.j.q.j.libri primi.

An homo semper tenet diligere deũ dũ de eo cogitat.distin.j.q.iij.lib.j.

Charitas requirit ad actũ meritoriũ:et quomodo format virtutes et actus.dist.xxvj.lib.iij.

Charitas quid est.dist.xxvij.lib.iij.

Amor triplex.ibidem.

Amor naturalis/sensitiuus/intellectiuus. Amor arbitrarius.

Multiplex amor concupiscẽtie:amor amicitie. Et si est vnus vel plures actus.ibidem.

Item amor affectiuus/effectiuus.ibidem.

Item.dist.j.q.v.lib.ij. Item dist.vj.eiusdem.

Differunt amor/charitas/dilectio.dis.xxvij.lib.iij.

Amare deum quid est.ibidem.

De pcepti charitatis obligatione cum suis clausulis:explicatione:obseruantia.ibidem.

Diligere deum super omnia intelligit quadrupliciter. Et late explicatur de diuersis actibus amoris/quõ homo tenet ad precepti de dilectiõe obseruantiam.ibidem.

Amor firmus et tenax.ibidem.

An et quomodo preceptũ de dilectione dei põt obseruari in hac vita:an homo ex puris naturalibus põt diligere deum super omnia.ibidez.

Quomodo gratia vel charitas requirit ad actũ esse meritorium.ibidem.

Item dist.xxix.lib.iij.

Sub qua rõne deus dicitur obiectum charitatis. dist.xxvij.lib.iij.

Que sunt ab homine diligenda ex charitate:et ita de charitatis obiecto. Charitatis obiectum adequatum quid est. Diligere proximũ charitatiue quid est. Habitus charitatis acquisitus quomodo plurificatur specie. An habitus infusus inclinat sine acquisito. Proximus quis est:an sit vna infusa charitas specie. Utrum angeli et beati sint proximi nostri:vtrũ demões sint ex charitate diligendi.dist.xxviij.lib.iij.

De charitatis ordie quis est. Ordo diligibilis quis est. Quomodo ad salutem necessarius. Quomodo charitas non querit que sua sunt. De ordine dilectionis beatorũ in patria. De gradibus incipientiũ/et pficientiũ/et perfectorũ quomodo distinguuntur.dist.xxx.lib.iij. Item vtrũ oportet dimittere signum rancoris.ibidem.

An sit eadem charitas vie et patrie.dist.xxxj.lib.iij.

Utrum deus ab eterno equaliter diligat ex charitate omnia diligibilia: Ibi multa qualiter deus diligit rationalia et irrationalia. Quomodo diligit õtraria. Charitas qua deus formaliter diligit qd est.distin.xxxij.lib.iij.

Diligere quid est:quid est dilectio.

An deus plus dilexit petrum q̃ Joannez.

An deus plus dilexit hominem q̃ angelum.

An in dilectione rei respectu creaturarũ sit quidam ordo.distin.xxxij.lib.iij.

Charitas creata et increata.dist.xxxij.lib.ij.

An omnis amor concupiscentie presupponat amorem amicitie. Et omne nolle presupponat velle. distin.j.q.v.lib.ij.

Plura vide in gratia etc.

Causa.

An deus sit causa finalis omnium. Differunt finis et causa finalis. Causa finalis dupliciter accipitur.dist.j.q.v.lib.ij.

Ibi de causalitate cause finalis. Et quomodo periit operationi. Si eiusdem effectus possunt esse plures cause finales.

Quomodo primũ in intentione/est vltimũ in executione. An ad causalitatem eius requiritur ipsaz realiter esse.ibidem etc.

De quadruplici causalitate quatuor causaruz.dis.j.q.v.lib.ij.

Causa per se/causa per accidẽs. Et quomodo probari potest primitas cause efficientis.distinctione.ij.q.x.lib.j.

Causa immediata/partialis/totalis/causa prima. distin.xlv.libri primi.

Causare. Causa quid est. Causa pprie dicta/et sine qua nõ. Quid est de ratione cuiuslibet.distin.j.q.j.lib.iiij. Item distinct.j.q.ij.lib.ij. Ibidem de causalitate gratie sacramentorum noue legis. Causa principalis et instrumẽtalis qd est.ibidẽ.

Differunt causa totalis et causa sufficiẽs. An idem effectus potest depẽdere a diuersis causis dist.j.q.j.libri tertij.

Quando sufficit assignare pro causa naturam rei. dist.xiij.libri tertij.

An deus sit causa prima et immediata oim effectuũ distin.j.q.ij.lib.ij.

Causa multipliciter accipit. Causa mediata et immediata. An idez sit causa et causa immediata. Causa precisa et totalis.dist.j.q.ij.lib.ij. Causare qd est. Item quid causa immediata immediatione cause et effectus.ibidem.

De ordine causaz essentialiter ordinatarũ.ibidez.

An idem potest esse causa plurium:an idẽ bis producat:an idem generet et creetur.ibidẽ.

De causa vide in deus.

Utrum creatura possit conseruare effectũ sine subiecto. A quo producunt qualitates in sacramento altaris.dist.j.q.iiij.lib.ij.

An cause possunt esse sibĳnuicẽ cause:depẽdentia causati ad causam quid est.dist.j.q.v.lib.ij.

Causa pprie dicta et occasionalis que est. distictio. xxj.libri.ij.

Esse causam totalez repugnat creature.dist.xxxvij. libri secundi.

Celum.

Utrum in celo sit materia eiusdem rõnis cum inferioribus. An sit corruptibile:celũ empyreum qñ creatum est.dist.xij.q.ij.lib.ij.

Quomodo angelis repletum distinctione.ij.q.ij.libri secundi.

De numero celorũ opiniones quatuor recitant. Celũ multipliciter accipit.dist.xiiij.lib.ij.

Celũ empyreũ an sit ponendũ:cur sic dicat:quõ influat in inferiora.ibidem.

Celum vnde mouet an naturaliter:cur:et ad qd:an habeat aliquã actionẽ i alam:an i fine mũdi desceet:an per astra agat in inferiora.ibidem.

An intelligentia cõtingenter moueat celũ:et an deus per se moueat primum mobile:ibidem.

Celum crystallinum quid est.ibidem.

Cerimonie.

An cerimonie legis veteris cõtulerunt gratiam ex opere operato.dist.j.q.iij.lib.iiij.

Certitudo.

Certitudo multiplex ex parte intellectus et affectus. distin.iiij.lib.ij.

Christus/Christi incarnatio/mors/
passio/meritum/vnio hypostatica.

An solus filius sit incarnatus. Incarnatio qd est:di.j.q.j.et dist.ij.lib.iiij.

Unio hypostatica quid est. Unio quid est/an relatio

¶Circuncisio.

Circuncisio quere in sacramentum.

¶Clauis.

Clauis ecclesie quid est:de potestate clauium ecclesie:ad quid se extendant:an ad remissionẽ culpe ꝛ pene:de errore clauiũ quomodo sacerdos euãgelicus soluit ꝛ vtitur claue et similia.dist.xviij.q.j.lib.iiij.Item dist.xix.eiusdem.

Clauis iurisditionis ꝛ ordinis:potestatis ꝛ sciẽtie/ que sunt:quis earũ vsus,ꝛc.dist.xix.lib.iiij.

An Christus habuit potestatem clauiũ.ibidem.

¶Clericus.

Clericus quere in beneficium.

¶Christi mors.

De Christi morte per separationem anime a corpore:sed non a deitate.

An caro Christi in sepulchro fuisset putrefacta / si Christus non resurrexisset.

An informata forma substantiali.Utrũ aĩa Christi post separationem ante corporis reunionẽ fuit impassibilis.dist.xxj.lib.iij.

Utrum in triduo Christus fuerit vere homo:recitãtur opiniones.

An Christus in triduo fuit in sepulchro.

An persona verbi in triduo potuit vere dici Christus:ꝛ sic de similibus propositionibus.

An concedendũ sit q̃ ille hõ puta,Christ⁹ sit vbiq̃.

Ad quem infernum Christus descendit.

Cur non statim eduxit patres de limbo.ꝛc. distinc. xxij.lib.iij.

Quam denominationem sortitum est verbum in triduo.ibidem.

¶Cognitio/notitia.

Notitia euidens quid est:notitia intuitiua:abstractiua:apprehẽsiua:iudicatiua:cõplexa:incõplexa:an eadẽ notitia sit intuitiua ꝛ abstractiua:an tales notitie sint synonyme:notitia euidens vñ causat:respectu cuius est:an possit haberi a viatore de veritatibus theologicis:de quib⁹ quotuplex:ꝛ qualis notitia põt haberi de deo.In quid primũ fertur intellect⁹ cognitiue:an ad rẽ ipsaȝ vel ad aliud.De notitia reflexa.q.j.prologi.

An notitia euidens veritatum theologicalium sit scientia proprie dicta.q.ij.prologi.

Notitia practica ꝛ speculatiua quid est.

Quomodo differat ꝛc. vide.q.x.xj.ꝛ.xij.prologi.

Item dist.xxxv.q.vj.

An primum cognitum a nobis sit diuina essentia. dist.iij.q.j.lib.j.

Item dist.xxxv.q.iij.eiusdem.

Quomodo de⁹ a nobis potest cognosci: in statu vie in se:vel in conceptu:ꝛ quid est deum cognoscere in conceptu.dist.iij.q.ij.lib.j.

Cognitio rei multiplex:similiter ꝛ cognoscere multiplex est.dist.iij.q.v.lib.j.Que possunt cognosci distincte ꝛ que cõfuse:plura alia vide de ordine cognitorum.ibidem.

Item distin.xxij.eiusdem.

Aperitur totus ordo generationis potentiarum cognitiuarũ tam sensus q̃ intellectus multũ late dist.iij.q.vj.lib.j.ad idem dist.iij.q.ij.lib.ij.

An intellectus noster seipso intelligat sine alio representatiuo dist.xxxv.q.ij.lib.j.

Cognoscere dei ꝛ ꝑducere qũo differunt.di.xxxviij. lib.j.sic intelligere ꝛ velle dei.ibidem.

Item dist.ij.q.j.ꝛ.ij.lib.j.

De cognitione dei late habetur dist.xxxviij.lib.j.

Cognitio triplex:in verbo:in proprio genere: qũo differunt.dist.xiiij.lib.iij.

De cognitione anime Christi/ omnia nouit in verbo:que verbum videt. Et similia hãc materiam concernentia.ibidem.

Qũo denique differunt he cognitiones.ibidem.

De formatione notitiarũ in genere late habetur dist.iij.q.ij.lib.ij.

De cognitione angelorum qũo cognoscant.An per essentiam vel alias:vide dist.iij.q.ij.lib.ij.

Quomodo aliq̃d dicitur videri in verbo. Qũo creatura relucet in verbo.dist.xiiij. lib.iij.

Qui non vnum intelligit/nihil intelligit:qũo conceditur.ibidem.

Cognitio infusa quid est:similiter cognitio acquisita.ibidem.

An anima Christi oĩa cognouit intuitiue/actualiter/ꝛ in genere proprio.ibidem.

Diffuse recitantur opiniones de ponendo vel non ponendo spẽs sensibiles ꝛ intelligibiles in rerũ cognitiõe:ꝛ acceptatur opinio que gaudet paucitate.dist.iij.q.ij.lib.ij.

Cognoscere per essentiam quid est.ibidem.

Notitia intuitiua ꝛ abstractiua:matutina ꝛ vespertina.ibidem.

Ratio cognoscendi multipliciter accipitur.ibidẽ.

Cognitio quadruplex.dist.xxij.q.ij.lib.ij.

De profectu hominis in dei cognitione in statu innocentie.ibidem ꝛc.

Praxis quid est:cuius potẽtie actus : de quo primo dicitur praxis.

Praxis virtuosa/vitiosa:an actus volũtatis sit praxis:an speculatio.q.j.prologi.

Notitia practica ꝛ speculatiua quid est : quomodo differunt scientia practica/speculatiua que est: plura de hoc vide.q.x.xj.et.xij.

Item an theologia sit practica vel speculatiua.

An habitus theologicus sit practicus vel speculatiuus.q.xij.prologi.

Differunt praxis ꝛ notitia practica.q.xj.prologi.

De praxi ꝛ speculatione inquantum deo attribuuntur.dist.xxxv.q.vj.lib.j.

¶Columba.

Si licet educare columbas emittendas ad campũ. dist.xv.q.xiij.lib.iiij.

¶Compositio.

Compositum seu compositio quid dicit. distinc.vj. q.j.ꝛ.ij.lib.iij.

¶Comprehendere.

Comprehendere accipitur multis modis.dist.iij.q. vij.lib.j.Item dist.xiiij.lib.iij.

¶Conceptus.

Ordo/notificatio ꝛ distinctio conceptuum qui possunt haberi a nobis de deo:pulchre explicatur. q.ij.prologi.Item.q.vij.prologi.

Quos conceptus possumus formare de deo : quid conceptus simplex:quotuplex.

An cecus potest formare conceptum de re nõ visa. q.vij.prologi.

Intellectus formando conceptũ de deo:ad quid immediate terminatur.q.j.ꝛ.vij.prologi.

Conceptus habet duplex esse:subiectiuum ꝛ obiectiuum.dist.ij.q.viij.lib.j.

An sit aliquis conceptus communis deo ꝛ creature.dist.ij.q.ix.lib.j.

Res aliqua qũo cognoscit in cõceptu: q̃d ꝛ qualiter significat cõceptus:an oĩs cõcept⁹ significat naturaliter ꝑprie:ꝛ similia multa.dist.iij.q.ij. li.j.

Item an possimus de deo habere plures conceptus q̃dditatiuos:vbi supra.q.iij. lib.j. ibidem.

Quid cõceptus quidditatiu⁹:quid simplex:qũo de deo possunt formari a nobis.ibidem.

Conceptus simplex ꝛ cõpositus:composit⁹ quid est. dist.iij.q.v.lib.j.

Que conuenientia ꝛ qualis requiritur ad abstrahẽdum conceptum quidditatiuum/vel accidentalem ꝛc.dist.viij.q.ij.ꝛ dist.xvij.q.vij.lib.j.

Conceptus quid est:quot modis accipitur. distinc. iij.q.ij.lib.ij.

¶Confessio.

Confessio quere in penitentia.

quasi materia respectu diuinarũ personarũ. dist. v. q. ij. lib. j. Itẽ de termino formali generationis quis sit. ibidem. q. iij.

An pater genuit filium natura vel volũtate: et quõ hoc intelligitur. dist. vj. lib. j.

An potentia generãdi in patre sit quid absolutum vel respectiuuz: ibi de principio elicitiuo quid est cui conuenit esse elicitũ: an sit idẽ elicere ꝛ pducere ꝛc. Itẽ principiũ elicitiuũ ꝛ productiuũ quõ differũt. dist. vij. q. j. et. ij. lib. j. Itẽ an potẽtia gñandi possit cõmunicari filio: et an aliqua pfectio sit in patre que nõ sit in filio. ibidem. q. iij.

An productiones in diuinis fundantur in actibus essentialibꝰ: ꝛ an ad distinctionẽ emanationũ in diuinis requiritur distinctio in principijs elicitiuis. dist. vij. q. ij. lib. j.

An deus sit imutabilis/ ꝛ summe simplex. distinctio. viij. q. vij. lib. j.

An filius vere generetur a patre: et ꝙ hoc solũ fide creditur. Ibi quid est de ratione formali intellectus. dist. ix. q. j. lib. j.

An generatio in diuinis sit vniuoca vel equiuoca. dist. ix. q. ij. lib. j.

An generatio filij sit eterna. dist. ix. q. iij. lib. j.

De prioritatibus que sunt in diuinis concedende et que nõ: ꝛ de modo loquẽdi. Late habetur distinctio. jx. q. iij. lib. j.

¶ De spiritussancti productione.

An volũtas sit principiũ productiuũ spiritussancti. Ubi explicatur personarũ emanatio per aliquas propositiones. ibidem. An dualitas pductionũ in diuinis sit solũ credita. dist. x. q. j. lib. j.

Utrum spiritussãctus pducatur libere. Quid est pducere libere naturalit̃ necessario. di. x. q. ij. lib. j.

An spiritussanctus pcedat a patre ꝛ filio: vbi ɔfutatur error grecorũ. dist. xj. q. j. lib. j.

An spiritussanctus possit distingui a filio: si nõ pcederet ab eodẽ. dist. xj. q. ij. lib. j.

Quot sunt relationes in diuinis: quot psone penes quas relationes distinguunt̃. ibidem. Itẽ distin. xxvij. et. xxviij. eiusdẽ. Itẽ dist. xij. q. j. eiusdẽ.

An pater et filius sunt vnũ principiũ spirãs spiritũsanctum. dist. xij. q. j. lib. j.

Constitutio ex essentia/ ex spiratione actiua primo cõuenit spirare/ licet nõ sit formaliter suppositũ: et quõ verũ est ꝙ actꝰ vt dicit̃ sũt suppositorũ. di. xij. q. j. ꝛ. ij. lib. j.

Quomodo differẽter tres persone sunt vnũ principiũ creature: et pater ꝛ filius principiũ spiritussãcti. dis. xij. q. j. lib. j.

Utrum pater ꝛ filius spirãt spiritumsanctũ inquãtum sunt vnũ: vel inquãtũ sunt distincti. distinc. xij. q. ij. lib. j.

Amor iocũdus mutuus repẽsus quid est. distictio. ij. q. ij. lib. j.

An pater et filius spirant vniformiter spiritũsanctum. distinctio. xij. q. iij. lib. j.

An generatio filij sit spiratio. quõ differũt generatio et spiratio: imaginatio generationis filij/ ꝛ pcessionis spiritussancti. distinctio. xiij. lib. j. Itez distinctio. xviij. eiusdem.

Omnia in diuinis sunt idẽ: vbi nõ obuiat relatiõis oppositio: quõ intelligit̃. dist. xiij. lib. j.

Duplex spiritussancti processio: temporalis et eterna quid est. Ad quid datur spiritussanctus: quõ illabitur anime.

Dona in quibus persona in diuinis mitti dicitur/ que sunt: ad quem sensum processio temporalis negatur ab eterna: an verum sit quod est duplex spiritussancti processio. distin. xiij. q. j. lib. j.

Appropriatio donorum ad personas in diuinis. ibidem.

Quomodo datur spiritussanctus in donis suis: ꝛ in quibꝰ quid est dari eũ homini: ꝛ quomodo datur vel illabitur alicui/ cũ sit vbiqꝫ: cur plus in dono charitatis/ ꝙ̃ in alio. disti. xiiij. q. ij. lib. j.

An quelibet persona mittat ꝛ mittatur: et quõ differũt illa nomina. dist. ij. li. j.

Missio temporalis et eterna visibilis et inuisibilis spiritussancti quid significat: quomodo fit: qualia fuere illa signa: vnde producta: an spiritui sancto vnita: quid representarũt: cur solũ in noua lege facta. dist. xvj. lib. j.

An necesse sit ad hominis gratificationem infundi anime donũ creatũ qđ est gratia preter spiritum sanctũ vt sit accepta ꝛ grata deo ad vitã. Hec materia late examinat̃ per totã distinctio. xvij. lib. j. Item distin. iiij. q. j. lib. iiij.

Cõplacẽtia dei in rebus multiplex. dist. xvij. q. j. li. i.

Potentia dei absoluta et ordinata quid est. Ibidez Item distin. j. q. j. lib. iiij.

An deus potest omnia producibilia simul pducere dist. xvij. q. viij. lib. j.

Donum et datũ quõ differũt: an donũ sit solius spiritussancti: quõ spiritussanctus procedit vt donũ virtute amoris pducti. dist. xviij. lib. j.

Quõ psone diuine dicunt̃ equales vel magne: similes ꝛc. dist. xix. q. j. lib. j.

Quõ vna psona dicit̃ esse in alia p circũincessionẽ: ꝛ quid dicit hoc vocabulũ. dist. xix. q. ij. lib. j.

Potentia/ omnipotentia/ potẽtia generãdi quõ dicũtur esse in personis diuinis: quid important illa noĩa: et an potẽtia generãdi sit potẽtia. di. xx. li. j.

An solus pater sit deus. dist. xxj. lib. j.

Constitutio personarũ quõ et ad quem sensum potest a sanctis et doctoribus admitti: late tractat̃. distin. xxvj. lib. j. per totũ. Et recitant̃ opiniones doctorũ et rationes soluuntur. Itẽ dist. viij. q. vij. et dist. ix. q. ij. eiusdẽ. Itẽ dist. xxxiij. de identitate pprietatis ꝛ essẽtie cũ psona. ꝛ di. xxxiiij. eiusdez.

An in eadem psona sint plures pprietates. distictio xxvij. q. j. lib. j.

Quomodo et ad quẽ sensum filiꝰ dr̃ verbũ patris in diuinis. dist. xxvij. q. iij. lib. j.

Uerbuz in diuinis quõ nascitur de scientia patris: an omnis intellectio i diuinis sit verbũ. di. xxvij. q. iij. lib. j.

Dicere in diuinis quid est: q̃ psone dicũt. dist. xxviij. q. iij. lib. j.

Relatio in diuinis quid est: cur sic dr̃. dist. xxviij. lib. j. Nõ est minime entitatis. dist. xxvj. q. j. lib. j.

Innascibilitas quõ est patris pprietas: ꝛ quotupliciter accipit̃. dist. xxviij. lib. j.

In diuinis nõ sunt plura tribus. ibidem.

In diuinis sunt due emanationes: tres psone: tres pprietates: quatuor relatiões: quinqꝫ notiones quõ cõcedi possunt illa dicta: essentia ꝛ pater distinguunt̃ formaliter: pater ꝛ essentia sunt: ꝛ similia dicta. ibidẽ. quõ sunt cõcedenda.

Principiũ an dr̃ vniuoce de oibus de quibꝰ dicitur in diuinis. dist. xxix. lib. j.

An relationes possint aliquo modo in diuinis negari seclusa auctoritate. dist. xxx. q. j. lib. j.

Cur appropriat̃ patri eternitas: species filio: vsus spiritui sancto: ꝛ sic de alijs appropriatis. distin. xxxj. li. j.

An pater sit sapiens sapientia genita. distin. xxxij. q. j. lib. j.

An pater ꝛ filius diligãt se .ss. disti. xxxij. q. ij. lib. j.

Uoluntas diuina est essentia diuina. ibidem.

Quomodo spiritussanctus est nexus amborũ: ꝛ quõ pater ꝛ filius diligũt se spiritusancto. ibidem.

Quomodo aliquid est in deo qđ nec est purũ essentiale: nec notionale. ibidem.

¶ Dei scientia: dei cognitio.

An in deo sit scientia ex natura rei: de scientia ꝛ cognitione dei plura habẽtur dist. xxxv. lib. j. p totũ: et i sequẽ. di.

examinatur materia de eleemosynarū largitione. Qui ad hoc teneantur. De quibus danda est eleemosyna: quib⁹: an malis: an validis mendicantib⁹/histrionib⁹/mimis. Quis ordo habēd⁹ et cetera multa dist. xvj. q. iij. libri quarti. Que eleemosyna est prestātior alia. ibidem.

¶Elementum.

Utrū elemēta ex quibus cōstant animātiū corpora realiter: maneant in eis substātialiter. Quō elementa manent in mixtis. Mixta quō componūtur ex elemētis: plura vide dist. xv. lib. ij.

¶Error.

Errores Euticetis: Nestorij: Arrij: Sabellij. dist. v. libri tertij.

¶Esse.

Esse multiplex reperitur. dist. vj. q. ij. lib. iij.
Esse verbū sumitur tripliciter. dist. xxij. libri tertij.
Esse obiectiuū quid est. q. j. prologi.
Habere esse virtuale in causa quid est. dist. iij. q. iij. libri secundi.

¶Eucharistia.

Eucharistie institutio. De tēpore & loco institutionis. Eucharistie diffinitio. Quidditas eucharistie: precellentia super alia sacramenta.
De eucharistie nominib⁹. De causis institutionis. dist. viij. q. j. libri quarti.
Eucharistie prefiguratio multiplex: sacramētorum prefigurationis causa & ratio. Si species panis & vini sunt vnū sacramētū. An non ieiunis qñ potest sumi. dist. viij. q. ij. lib. iiij.
Cōsecrationis eucharistie forma que est. A quo instituta: de forme mutatiōe & eiusdē expositione.
Quid est in eucharistia sacramētū tātū: res tm̄: res et sacramētū simul. dist. viij. q. iij. libri quarti.
De multiplici modo manducationis eucharistie: si ei⁹ mādicatio est de necessitate salutis. Māducatio eucharistie spūalis et sacralis que est. An Christ⁹ māducauit eucharistiā sacramētaliter: an angeli spūaliter. Quale corpus dedit Christus discipulis suis in cena. dist. ix. q. j. lib. iiij.
De accessu multiplici ad eucharistiā. Quid est digne vel indigne sumere eucharistiā. Que reddūt hoīem indignū ad sumendū eucharistiā: peccatum quale pollutio corporalis.
De grauitate peccati indigne sumentium.
Qualis requiritur preparatio. dist. ix. q. ij. lib. iiij.
An sacerdos dispensans eucharistiā indignis: peccatoribus publicis/ occultis/ notorijs/ histrionibus/ suspectis de crimine/ amētibus/ energuminis/ peccet. distinctione. ix. questione. ij. libri quarti. Sic de torneatoribus/ sortilegis/ aleatoribus/ magis/ artes prohibitas exercentibus. ibidem.
De proprietatib⁹ corporis Christi in eucharistia si eedē sint in sacro & in celo. Si sit in eucharistia quātū: de corporis actione & passiōe: de opatione sensitiua: de vbi & loco & multis silibus ppṛietatibus fm oīa predicamēta. dist. x. lib. iiij.
De trāssubstātiatione & cōuersione panis & vini in corpus Christi. Quid dicūt illa noīa: quō notificantur: quale corpus est sub speciebus: si substātia panis & vini manet post conuersionē: quō et per quas ppositiōes cōuersio illa debet exprimi: an illa cōuersio fiat instātanee: an panis anihiletur: & multa alia. dist. xj. q. j. lib. iiij.
De eucharistie materia: si debet esse panis tritice⁹: et vinum albū vel rubeum: si vinū artificiale: de admixtione aque cur fit: qā fieri debet: si conuertitur in sanguinē dñi: si panis azymus vel fermentatus est materia. De quātitate materie panis: si sit determinata: de admixtiōe aque in dolio &c. dist. xj. q. ij. lib. iiij.
De accidentibus eucharistie que sunt sine subiecto si eandē habent actionē et passionē extra subiectum sicut in subiecto. Que sunt eucharistie accidentia. Eucharistie species an nutriāt sumentem. Si sit ibi vera fractio. Per quam specierum trāsmutationē desinit ibi esse corpus Christi &c. dist. xij. q. j. libri quarti.
De fructu sumptiōis eucharistie multiplici: an melius sit accedere q̄ abstinere. De sumptione eucharistie sub vtraqꝫ specie: si liceat laicis. Si licet eodem die pluries cōicare. Quādo cōmunicādū est; de necessitate salutis: reprehēsio frequenter abstinentiū habita preparatione. dist. xij. q. ij. libri quarti.
De eucharistie ministro quis est. Quā habet respectu eucharistie potestatem: si potestas illa potest auferri vel non. Si hereticus potest consecrare: vtrum tantum valet missa sacerdotis mali sicut boni. An liceat audire missam notorij & ab eo sacramenta recipere: an a suspenso: a fornicario. An sacerdos curatus tenet subditis eucharistiā dare quoties et qñ petierit. An plures possunt eandē hostiā cōsecrare. An sacerdos potest missam applicare cui vult. Utrum prosit vna missa pluribus/ quib⁹ se singulatim obligauit. De defectibus misse &c. dist. xiij. q. j. lib. iiij.

¶Excommunicatio.

¶Utrum homo potest hominem excommunicare. Excommunicatio quid est: quotuplex: quomodo incurritur ad excōicationē iustā que requirūtur: pro quibus excōicandū est: effectus excōicationis maioris & minoris: quādo excōicatio est nulla: de participantibus cum eisdē: quibus licet/ & quibus non licet cōmunicare cū excōicatis: & de multis similibus materiā excōicationis concernentib⁹. dist. xviij. per totum: & in materia de penitentia fit remissio ad eundē locum &c.

¶Exorcismus. Cathechismus.

Exorcismorū effectus quis est/ late explicatur: exorcizare quid est: an sit sacramentū: de exorcismis salomonis: an necessario requiratur ad baptismū. dist. vj. q. iij. libri quarti.
Cathechizare quid est. dist. vj. q. iij. lib. iiij.

¶Experimentum.

Experimētū quid est: vnde sumit: artifex & expert⁹ quō differēter operant. q. xj. prologi &c.

Facere quod in se est.

Facere quod in se est cōtingit tripliciter. dis. ix. q. ij. libri quarti. Item dist. xxij. q. ij. Item dist. xxvij. libri secundi. et q̄ facientem quod in se est deus non deserit: sed illuminat.

¶Falsarius.

Falsarius quis: quotuplex: quotupliciter cōmittit falsitas. dist. xv. q. ix. libri quarti.

¶Fama. Diffamare. Detrahere.

Fame multiplex acceptio & lesio. distin. xv. q. xvj. libri quarti.
Diffamātes alium in fama quō tenent ad restitutionē: late habetur hec materia. Et vtrū negās crimen verū occultū in publico propositū peccet mortaliter &c. dist. xv. q. xvj. lib. iiij.

¶Fantasma.

Fantasma quid est. dist. iij. q. ij. libri secundi.

¶Fictio.

Fictio quid est. dist. viij. q. j. libri secundi.

¶Fides.

De fidei ad salutem necessitate: an ad credendum omnia credibilia vna fides infusa sit sufficiens et necessaria.
Fidei multiplex acceptio: diffinitio: certitudo: an ei possit subesse falsum: fidei inclinatio: respectu quorū est fides infusa vel acqsita: ad quid ponit: de eius vtilitate/ corruptione/ subiectatione/ in quibus est fides: & similia. dist. xxiij. q. ij. lib. iij.
An fides informis sit virtus: an donū dei. dist. xxiij.

¶Finis.

¶Fomes.

¶Forma.

¶Formaliter.Formalitas.

¶Fortitudo.

¶Frui.Uti.

¶Fur.Furtum.Rapina.

Generatio.

¶Gratia.

Habitus

¶Hereticus.

Aliquid referri ad aliud multipliciter poteſt intelligi: ⁊ quō deus referatur ad creaturā. diſt. xxxv. q. iiij. libri primi. Item diſt. xlj. lib. ij.

¶ Relatio/reſpectus.

Relatio quid eſt. diſt. xxx. q. j. libri primi. Itē diſt. j. q. j. libri ſecundi.

An per rationē naturalē poteſt probari ſex principia importare reſpectus extrinſecos aduenientes ab oībus abſolutis diſtinctos. Quid de hoc ſenſerit philoſophus. Et reſpōdet negatiue: qđ oſtendit de vnitate forme cum materia: ſiue vitalis: ſiue nō vitalis: de vnione partiū tum toto: accidētis cum ſubiecto: humanitatis cū verbo: recitant ad hoc ⁊ cōcordant opiniones doctorꝫ. diſt. xxx. q̄ōnibus multis libri primi.

Relatio realis et rationis quomodo differūt: plura vide ibi de relationibꝰ: quid ſit relatio realis vel rationis. diſt. xxx. q. v. lib. j. Item diſt. j. q. j. lib. ij.

De identitate/ſimilitudine/equalitate in diuinis: quid dicant pro re: an ſint relationes reales vel rationis. diſt. xxxj. libri primi.

An relatio ⁊ relatiuum ſupponūt pro terminis vel rebus. diſt. xxxj. primi libri.

Idētitas numeralis an ſit relatio realis ex natura rei. diſt. xxj. primi libri.

De relatione rationis plura vide diſt. xxxv. q. iiij. libri primi.

Relatio quomodo eſt principium agendi: quō ad eam eſt mutatio/⁊ quō fundat relationē. diſt. vj. q. ij. libri quarti.

Relatio realis quid: ⁊ de filiatione in Chriſto temporali ⁊ eterna: an ſint relationes realiter diſtincte. diſt. iii. viij. libri tertij.

Relationem non diſtingui ab abſolutis non eſt cōtra primū principiū: nec includit cōtradictionē. diſt. j. q. j. libri ſecundi.

De quidditate relationū/ſiue reſpectuū opiniones tres. diſt. j. q. j. libri ſecundi.

Differunt relatio extrinſeca/⁊ intrinſeca: realis ⁊ rationis. diſt. j. q. j. libri ſecundi.

¶ Reliquie.

Reliquie ſāctorū quare honorant: ⁊ an olim fuerint partes ſanctorum. diſt. xvj. libri ſecundi.

¶ Repreſentare.

Differunt repreſentare ⁊ ſignificare. diſt. j. q. j. libri quarti.

¶ Reſpectus.

Reſpectus: quere in relatio.

Reſtitutio.

Utrum reſtituere ſit aliquid penitentie per quā peccatum dimittitur.

Reſtitutio quid eſt: ſi eſt de neceſſitate ſalutis: quādo reſtituendū ē ⁊ cui: de mora que concedit in reſtitutiōe: qui tenet ad reſtitutionē: per quē fieri debet: q̄ ſunt reſtituēda. di. xv. q. ij. lib. quarti.

De adultera q̄ genuit ab adultero: de artifice paupere an ⁊ quādo tenet reſtituere inſtrumēta artis ſue: ⁊ ſimilia multa. diſt. xv. q. ij. libri quarti.

Qui ſunt ceteris preferendi in reſtitutione.

De vagis reſtitutionibus cui fieri debent ⁊c. diſt. xv. q. ij. libri quarti.

Utrum omnes fures et raptores/ſeorūq̄ participes teneant ad reſtitutionem omnium rerū ablatarum a ſuis dominis: queſtio hec late explicatur: de vxoribus: filijſfamilias: familia/⁊ multis ſimilibus. diſt. xv. q. iij. libri quarti.

Item de participantibus cū furibus ⁊ raptoribus: de ſcienter comedentibus aut ementibus aliena: de lignis ex alluuiōe de rebus inuentis: de naufragio: incendio ⁊c. ibidem.

Utrum auferens ſuum vel quod ſibi debetur: tenet ad reſtitutionem. diſt. xv. q. iij. libri quarti.

De reſtitutione ablatorum in bello plura habētur ⁊ late multum diſt. xv. q. iiij. libri quarti. Ibi de incendentibus eccleſias: cōmodantibus inſtrumentum belli: equos ⁊ homines ⁊ cetera multa.

Utrū habentes tēporale dñium in ſubditos/teneātur oīa reſtituere in quibꝰ ſubditos aggrauarūt puta p canes/feras/expēſas: phibēdo captiōes ferarum/piſcium ⁊c. diſt. xv. q. v. libri quarti.

Fraudantes pedagia ſi tenentur ad reſtitutionem. diſt. xv. q. v. libri quarti.

Utrū miniſtri iuſtitie exacta a partibꝰ ꝓpter actus iudiciales tenent reſtituere: ⁊ iuſtitiā partibꝰ gratis miniſtrare. di. xv. q. vj. libri quarti. Ibi de extorquentibus cōtra iuſtitiā. Itē de crimine concuſſionis. De reſtitutione actoris/aduocati/teſtis ⁊c. Itē de cōdentibꝰ leges iniquas ibidē late deſcindit hec queſtio de pſonis iudicialibus.

Utrū pficiētes ad officia/dignitates vel bñficia pſonas inſufficiētes tenent dāna recōpenſare. diſt. xv. q. vij. libri quarti/late explicat hec queſtio.

Utrum beneficiati in eccleſia negligētes onera eis impoſita/teneantur ſublenata reſtituere. di. xv. q. viij. libri quarti.

An clericus tenet reſtituere fructꝰ in mortali receptos: an habēs patrimoniū ſufficiēs poſſit habere beneficiū. diſt. xv. q. viij. libri quarti.

Utrū falſarius acquirēs aliquid per dolū falſitatis tenet ad reſtitutionē acquiſiti dānificatis: ibi de falſitate numiſmatis monete. Itē de falſitate vocis/opis/facti/ſermonis. di. xv. q. ix. libri q̄rti.

Itē de validis mēdicantibꝰ ſi tenent reſtituere. Itē de queſtoribꝰ falſa p̄dicantibus ⁊c. Itē de hypocritis: de ſimulatoribꝰ: ⁊ ſic de alijs. ibidem.

Utrum eligens ad partē denarios meliores ac conflari faciens ꝓpter lucrum/tenetur ad reſtitutionem. diſt. xv. q. ix. libri quarti.

Utrum fraudans primū in negotio: mercātijs: vel labore: tenet fraudato dāna reſtituere. Late tractatur hec queſtio cū multorū dubiorū ſolutione concernentium materiā emptionis venditionis locationis ⁊c. diſt. xv. q. x. libri quarti.

De reſtitutione depoſiti. diſt. xv. q. x. libri quarti.

Utrum poſſidens aliqua p vſurariā acquiſitionem tenetur ad reſtitutionem: hec materia de vſuris multum late determinat cū multorū dubiorum particulariū ſolutione. diſt. xv. q. xj. per totum.

Utrum habentes cenſus vel redditus annuos vel tēporales aut vitalitia teneant ad reſtitutionē: hmōi vendentibus ſeu donantibus: de cōtractu reddituum ⁊ cenſuū late habetur diſt. xv. q. xij. libri quarti. ibi de vitalitijs precarijs ⁊c.

Utrū acquiſitū per turpe lucrū ſit reſtituendū. Ibi de ludo alearū: ſi acquiſitū in eo ſit reſtituendū. Item de ludo ſcacorum quibus liceat: de vadiātibus an ſic lucratum ſit reſtituendum: de colūbarijs. diſt. xv. q. xiij. libri quarti.

Utrū titulo pſcriptionis acquiſita ſint in foro conſcientie reſtituenda. di. xv. q. xiiij. libri quarti.

Utrum tenetur reſtituere rem pereūtem qui fuit in mora reſtituendi: quid de eo qui facit fugere debitorem. diſt. xv. q. xiiij. libri quarti.

Utrum dānificans primū in bonis corporis tenet ad reſtitutionem. Ibi de homicidijs: de medicis negligentibus infirmos. diſt. xv. q. xv. libri q̄rti. quō tenentur ad reſtitutionem ⁊ quibus.

Utrum nutrientes aīalia per que ceteri dānificant: teneātur ad reſtitutionem dāni illati. diſt. xv. q. xv. libri quarti. ibi de columbarijs.

Utrum dānificans aliū in fama/tenetur reſtituere dāna hac occaſione illata. di. xv. q. xvj. libri q̄rti. Ibi quō ſe habebit: ⁊ reſpōdebit cui imponit crimen verum in publico: qđ occultum eſt: late habetur de reſtitutione fame. ibidem.

Utrum dānificans primū in bonis ſpūalibus tenetur ad reſtitutionē dānificatis: quō anima dānificatur in ſpūalibus: quō poteſt fieri reſtitutio:

¶Finitur inuētariū generale in collectoriū profundissimi theologi Gabrielis Biel/ circa quatuor libros sententiarum.

Gabriel Biel super primū librum Sententiarum, cū Inuentario, ⁊ Adnotamētis marginalibus aliquot in locis nuper adiectis.

2, 3, 34

1 5 3 2

Ad collectorij huius lectores oratio

soluta Uuendelini Steimbach sacre theologie professoris.

Dmirantur (ni fallar) plurimi/ ꝙ tantillus ego aggrediendã mihi hanc prouinciam destinauerim: vt lucubrationes sentẽtiosas venerabilis ⁊ eximij magistri Gabrielis Biel/ sacre theologie licẽtiati: ad cõem studiosoꝝ ꝓfectũ ⁊ oblectationẽ exire pro virili faciã. En audet dicere quisq̃: quia temere ⁊ sorte quadam/ aut arrogantie cupiditate id fiat. Sed temeritatem ratione: sortẽ destinatione: arrogantiã fine iusto extermina- re opportunũ est/ pro digna collectoris laude ⁊ iusta meipsius defensione. Siquidẽ eius semper iudicij fuit/ nulla in re magis elaborandum fore/ ꝙ vt ab animi nobili- tate per desidiam atq; socordiã avere sapientie gustu/ per infantem arrogantiã/ nul- lo pacto quis degeneret. Idq; sibi potissimũ tenuit vt vndecunq; posset verum animi cultum/ ⁊ multigenarum artiũ disciplinas cõpararet. Procul itaq;/ ⁊ de vltimis fini- bus/ vere humilitatis fundamina habere curauit: que ꝑcelse, honestatis speculum ẽ/ ac sanctimonie puritatem preferendo/ profanas aurium laudes: pomposeq; vacationis scoriam/ in exterminium vsq; propulere: horrori sibi fuit et inquietudini maxime: ta- lismo di'verborum phaleras pati/ que vanitatem afflant: ⁊ charitatem lacerant: honor suus ꝓximorum salus/ in- uidiosum fortasse verbum: sed his cõpertum qui eum intus ⁊ foris (vt vulgo dici solet) explorauere. Hinc diui non immemor Gregorij aplici/ suos quos edidit libellos: dum adhuc in humanis vitã duceret: vere humilitatis amo- re in lucẽ ꝓdire vetuit. Haud q2 inuidie stimulis pũctus/ fraternũ horrebat ꝓfectũ: qui oibus oia fieri (cum aplo) cunctis posthabitis/ anhelo sitiuit spũ. Quin potius q2 totus humilitati deditꝰ/ supellectilẽ ꝓpriã/ penulã ⁊ la- cerã iudicare nõ erubuit. Et in cõparatione alioꝝ sua nil esse clamitauit. Exẽplo ꝑfati viri sanctissimi/ q̃ Innocen- tio Africe ꝑfecto scribẽs: ait. Qđ expositionẽ sancti Job vobis trãsmitti voluistis: vestro studio cõgaudemꝰ. Sed si delicioso cupitis pabulo saginari: vestri cõpatriote Augustini opuscula legite: ⁊ ad cõparationẽ illiꝰ similaginis nostrũ furfurẽ nõ queratis. ¶ Certe dixerim ⁊ alta mẽte repostũ teneo: ꝙ amaras/ ꝙ indignabũdas ab eo verboꝝ suscepi glebas: ꝙq; totꝰ stupui: ⁊ tabẽs pallui: dũ nũq; satis ꝓ meritis laudatã sacri canonis misse expositionem: quã in nr̃o Tubingeñ. edidit gymnasio: tũc imꝑfectã prorsus eo inscio ⁊ irreq̃sito/ me in mundũ destinasse/ ac im- pressorie multiplicationi cõmẽdasse facto cõperit. Indignũ censuit/ sese huiusce opis titulo decorari: eo ꝙ de suis (vt inq̃t) nulla vel minima: sed q̃ a maioribꝰ digesta cõperit: calamo designauit: errata (si qua sunt) ignorãtie ꝓprie bene dicta vero maioribꝰ humili spũ dedicãdo. Sic sic q̃ egit magnalia quasi nulla pẽsauit/ cũ illustriũ viroꝝ ⁊ do ctorum facta rõnis trutina librauit. Opere didicit ⁊ sermone illud Hiero. sup Malach. c. iiij. Si q̃s doctus in lege pñt alios erudire: nõ đ3 sibi attribuere: sed primũ g̃ras agat deo a quo oia: deinde sacerdotibꝰ ac magistris a q̃bus doctus est: alioqnin penuria maledicet. Si aũt largitorẽ deũ intellexerit: ⁊ his ꝑ quos a deo eruditꝰ est: se humilia uerit: ⁊ in horreũ dei cibos intulerit. i. scripture alimẽta ꝓp̃lis ministrauerit: mãdabit deꝰ nubibꝰ suis vt pluãt sup eum imbrẽ: increpabit etiã ꝓ eo ꝯrias potestates: nec erit sterilis vinea in agro: sed afferet ei iocunditatẽ. Et tantã ex humilitatis merito cõsequet beatitudinẽ: vt oẽs gẽtes: ⁊ cũcte per circũitum nationes dicãt eum beatũ: atq; in terra. i. doctrina seu fertilitate doctrine illiꝰ desiderẽt habitare. Hec ille. O iocũdissimã psalterij cũ cithara conso- nantiã: quã potẽs facti qualitas tollit ad astra. Sapiẽti sat dictũ esse reor salua pace oim. Claret deo teste ⁊ hoie: q2 sacrarũ literarũ nõ minime gnarus/ doctorꝰ in lege dñi/ diuino flamini/ maiorũq; accurate adinuentioni laudes dedit ⁊ g̃ras cecinit: ꝙ cũ paupercula vel saltẽ aliq̃d alimẽti literarij in dñi horreũ ferre potuit. Eapropter mãda- uit dñs nubibꝰ suis vt pluant sup eũ imbrẽ gratiarũ: q2 habẽti dabit ⁊ abũdabit. Cunctisq; postergatis ꝑtãtibus ꝯrijs: tantã ex humilitatis merito/ nactus est benedictionẽ: vt cũcte ꝑ orbẽ nationes/ doctrinarũ suarũ imbre per- fundi cupiãt. ¶ Cũ eñ post retroactos labores/ etiã ꝑfati canonis epitoma: qđ secũ dulci ludẽs cõtẽplationis su- surrio: iam grãdeuus ediderat. Sermologũ quoq; magnopere pẽsandũ/ e suis ad ꝑp̃lm Mogũtinũ est alibi decla- mationibꝰ elaboratũ chalcographoꝝ effigiationi ꝓ viribꝰ vt potui adaptassem q̃etis auidus: ⁊ modicitatis mee nõ insciꝰ: statui ascellis manꝰ cõdonare. Uerũ importune opportuneq; lacessitꝰ/ precũq; nõ floccipẽdẽdarũ instantia pressus/ opportunũ iudicaui: iterũ atq; iterũ (ꝑteritis posthabitis) rẽ arduã ⁊ difficilẽ nimis fractis humeris exp- teq; nullitati ꝓprie impositã suscipere: eiusq; sup sniãs collectoriũ (vt ipsemet auctor titulũ ꝑnotauit humilẽ) pre- missis: l3 imꝑfectũ adunare. Certe corã deo dicere ausim: spũs prõptus est: caro aũt infirma: vt valitudinẽ ex retro- actis laboribꝰ vix redimã. Uelle mihi adiacet: posse nõ inuenio: labor ingẽs: virtꝰ exigua. Itaq; angustijs strictus/ vndiq; q̃d eligerẽ ignorabã. Expertꝰ eñ didici ꝙ operosas/ ꝙq; gigãteas res ille efflagitẽt vires. Hinc nõ ab re ti- mere habuit timore magno: ne sub onere iaceã: si puerilẽs humeros maiestati tãte subegero. E regiõe ꝟo nõ minꝰ vereri debui si tã numerose hoim suasioni repulsam darẽ: ne opus tñ multis elucubratũ laboribꝰ nõ visu3: nõ abs- tersum: nõ castigatũ: nõ ꝯsummatũ sed trũcatũ: s3 mẽdosu3: s3 vitiatũ: s3 nullitati deditũ alioꝝ industria in lucẽ ꝓ- deat. Ad cuiꝰ ꝓhibitionẽ me collectoris (ꝓut voluit) deuoui spõsione debita. Adiurauit eñ me en altera vice/ ⁊ supra preteritoꝝ nõ immemor: ne huiusce collecta sua impressioni tradã aut tradi consentiã: nisi ꝑ me visa ⁊ lecta/ iudi- cata fuerint eccl'ie nõ obesse: sed ꝓdesse. ¶ Credẽs itaq; ego Uuendelinꝰ Steimbach inter sacre theologie ꝓfesso- res ac Tubingẽsis gymnasij ordinarios minimꝰ/ ꝑceptoris mei (cuius ꝑpetuo me deuinxi officio) collectoriũ reso lutũ ⁊ clarũ verboꝝ stẽmate strictũ: sed sniarum põdere grauidũ: cõplectẽs plurima paucis: eccl'ie fideliũ nõ obesse sed ꝓdesse posse plurimũ: post ea q̃ nũc amplectit donaria plurima: opulẽtissimasq; sacrarũ harũ copias statui. Nõ temere/ sed ex rõne. Nõ casu: sed animi iusta destinatione. Nõ arrogãter: sed hũiliter idipm domꝰ dei gazophilatio ꝓ fidei orthodoxe illustratione alacriter ⁊ absq; rubore: sed nõ sine inspirato labore destinare. Cõperiet lector colle ctorẽ ipm veluti apem argumẽtosam: ita priscoꝝ virorũ illustriũ aluearia sacrosancta ꝑlustrasse. Hugonis de sctõ vi ctore. Petri lõbardi. Alex. sanctoꝝ Bonauen. ⁊ Tho. Rich. Sco. Durãdi. Palu. Ockam. Holkot. Grego. Adã. Oyta. Cameraceñ. ⁊ alioꝝ ꝓut humana fert valitudo. Ita inter nouos ⁊ veteres theologos sese mediũ posuisse: ꝙ nec il- lorũ simplicẽ spreuerit maiestatẽ: nec horũ magnificã horruerit subtilitatẽ. Hinc factũ est vt dũ alteros imitari stu- duit: vtriusq; generis optima decerpserit. Est eñ inuenire apud singulos insigne aliq̃d ⁊ precipuũ qđ nõ sit cõe ce teris. Nec põt ex oibus sibi recte ꝓuinciã delegisse ꝓpriam: qui oẽs prius familiariter ⁊ in saltu quodã nõ agno- uit. Turpe quoq; est theologo vnius se thoro maritasse inuisis alijs: q̃ ⁊ ipsi celso relucent ingenio. Agere itaq; op3 collectori g̃ras ingẽtes pro eo ꝙ sacrarũ literarũ auidos/ suarũ lucubrationũ fecit ꝑticipes. Taliũ ꝑsertim in qui- bus ⁊ disputandi subtilitas: ⁊ multiplex veri de tenebris eruta cognitio facile ꝑ3. Quorũ alterũ ingenij: alterũ di- ligentie laudem h3. ¶ Uale itaq; lector vale: ⁊ ei cuius opera effectum est: vt Gabrielẽ habeas elimatũ/ atq; castiga tum (nisi chalcographus oberret) orationum vicissitudines redde. Ex Tubingeñ. gymnasio. Anno. 1501.

Parenesis Heinrici Bebellij Instingensis ad sacerdotes pro studio sacrarum literarum et vtilitate huius operis.

Disce sacros libros Christo deuote sacerdos:
Mystica sit fidei noscere cura tibi.
Pellege que veterum decreta fidelia patrum/
Admoneant fieri: dogmaqꝫ christigenum:
Instruere vt possis populum: quo tramite pergens:
Scandat in eternas/stelliferasqꝫ domos.
Pasce tuos agnos celestis nectare dulci
Doctrine: et si dei sana alimenta dato.
Nam si triste lupus stabulis disperserit agnos:
His comes accedes regna tremenda stygis.
Disce sacros libros Christo deuote sacerdos:
Mystica sit fidei noscere cura tibi.
Nec precor admittas vrentes pectora numi
Detineant studium possideantqꝫ tuum.
Numi quos releuent potius per inania venti:
Quam perdant animam/progeniemqꝫ dei.
Disce sacros libros Christo deuote sacerdos:
Mystica sit fidei noscere cura tibi.
Sed fuge mortifere Veneris mollissima castra:
Nec studium meretrix imperiosa regat.
Huius item comites fugias/periuria/rixas:
Ebrietasqꝫ procul cedat/⁊ omne nephas.
Disce sacros libros Christo deuote sacerdos:
Mystica sit fidei noscere cura tibi.
Nec te sollicitent summis in montibus vrsi:
Et vos syluestres ruricoleqꝫ fere.

Apostrophe ad presens opus.

Quid facies igitur diuina volumina patrum/
Sensaqꝫ pellegito: que tenet iste liber.
Inuenies etenim ꝙ sancta salubria docta
Effundat Gabriel dogmata rite tibi.
Quod si non surdus patulas si aduerteris aures:
Atqꝫ frequens studijs inuigilare velis.
Nec preceps vnqꝫ facile es casurus in vllum
Errorem fidei: hereticamqꝫ luem.
Et tibi subiectos sana ratione gubernes:
Tandem quid fugias: quidue sequaris habes.
Huic grates referas Gabrieli lector amice.
Qui tibi tanta tulit: munera tanta dedit:
Ingenio nunqꝫ proprio confisus. At ille
Haud vnqꝫ laudis ambitiosus erat:
Composuit: sed que longis ambagibus essent
Hincinde a doctis euigilata sophis:
Nullius offendens nomen: veneratus honore
Mirifico: cunctos qui docuere fidem.

Ex Tubingeñ. ix. Calendas Maias. Anno. M.ccccci.

Epitoma pariter et collectorium circa quatuor sententiarū libros/egregij viri magistri Gabrielis Biel sacre theologie licentiati bene meriti:et sacrarum et literarum peritia admoduz decorati:in almo ꝛ florigero Tubingeñ. gymnasio editum: ꝛ partim ordinarie in theologorum scholis:partim in edibus ab eodem lectum ꝛ elucidatum.

Prologus.

Propositum nobis est atqꝫ intentio theologico vacare studio: quo diuina aspirāte gratia/peruenire possimus ad sapidam dñi dei nostri cognitionē:que vera est sapientia et sapida sciētia:quatenus crescente in nobis dei cognitione crescat et feruor diuine charitatis:que sola nos (veluti perfectionis vinculū) deo gratificat/ꝑficit et vnit. Et qm̄ scriptura qua ad cognoscēdum deū ducimur latissima est. Est deniqꝫ dispendiosuz difficile et fere inutile:incipientes presertim ꝛ in sacra theologia primogenitos infantes in mare tam magnum q̄ꝫ spatiosuz mittere. Eapropter ad catholice fidei exaltationē/et studentiū ꝑfectū:magister Petrus lombardꝰ Parisieñ. eps / opus vtile velut apis argumentosa ex sanctorū patrū aluearijs edidit libros scz sententiarū:in quibus ordine exquisito pariter et laudato/theologica dogmata appositis eorundem testimonijs cōgessit:ꝛ in vnū redegit:vt opus nō sit querēti librorū numerositatem euoluere:cui breuitas collecta qđ querit offert sine labore. Talismodi doctrie ordinate ꝛ ordini doctrine debito/posteri sacrarū literarū amatores ꝛ magistri:veritatis exquisitores acutissimi adhesere:ꝛ nunc tēporis adherent ꝛ innitunt:questiōes theologicas/et nonnunq̄ꝫ alias scholastico more disputando circa ea que magister in suo opere mirifico cōportauit. ¶ Uerū quia varijs vijs ꝛ medijs etiam nonnunq̄ꝫ contrarijs incedunt:etsi ad eundē tēdāt et contendant finē peruenire:necesse est:ꝛ plurimū conducere experientia docet ꝑficere volentē vnam ex his eligere:ne tremulū et insciū viatorē hincinde vagabūdū in nullo solidari:magisqꝫ errare q̄ꝫ veritatis metā attingere contingat:ideoqꝫ vniꝰ doctrinam nobis magis familiarē pro nunc elegimus eā principaliꝰ et vt in pluribus secuturi:aliorū nihilominus sententias:dum opus visuz fuerit adducturi. Deo teste:cui omne cor patet:dicimꝰ qđ nullum sane et catholice scribentē floccipendimꝰ:procul a nobis temeritas ista. Omnium dogmata veneramur laudamus et amplificamꝰ:eisqꝫ tanq̄ꝫ vtiliter in dñi vinea laborantibꝰ:grās habemus amplissimas et laudes immortales dicimꝰ semp. Collectorij ꝛ abbreuiationis nostre tenor me verū dicere cōprobabit. Pugnabimꝰ siquidem in castris ꝓprijs: si forte ea ab impugnatoribꝰ defendere valeamus: aliorū nullatenꝰ fortalitia potenter inuadēdo. Nec qꝫ tñ in hoc scholastico exercitio me tanq̄ꝫ magistrū p̄fero:sed doctrinalis socius itineris alijs currentibus simul et ipse curro:regulam beati Augustini obseruaturꝰ/cum inquit de seipso. Nō me pigebit sicubi hesito querere:nec pudebit sicubi erro discere. j. de trini. c. ij. Et sequitur. c. iij. quod ex corde cū eodē beato Augu. theologorum maximo dicimus. Quisquis hec legit vbi pariter certꝰ est pergat mecum:vbi pariter hesitat:querat mecum:vbi errorez suū cognoscit:redeat ad me. vbi meum:reuocet me. Ita ingrediamur simul charitatis viam:tendentes ad eum de quo dictū est. Querite faciē eius semper hec ille. ¶ Cū ergo nostri propositi est dogmata et scripta venerabilis inceptoris Guil. Ockā anglici veritatis indagatoris acerrimi/circa quatuor sententiarū libros abbreuiare tentabimꝰ diuino aspirante ductu:circa prologū et singulas distinctiōes scholasticas mouere questiones. Et vbi prefatꝰ doctor scribit diffusius suā sentētiā ꝛ verba accurtare: et presertim in primo. In quo profundius et latius q̄ꝫ in ceteris scriptis correspondenter ad singulas distinctiones:questiones mouit ꝛ resoluit. In alijs vero vbi parū vel nihil scribit:aliorū doctorum sententias a dicti doc. principijs non deuiantes:quantū potero ex clarissimorum virorū aluearijs in vnū cōportare. Hinc ꝛ laborē nostrū collectorium pariter et epitoma placuit noīare. Nonnunq̄ꝫ etiā recitabimus et dicemus aliqua que cōfesse suis principijs dici possunt:tametsi doc. ipē oppositū sentire videatur vt scholastice palestre mos hꝫ:supposita in his oībus theologica ꝓtestatione per me frequētiꝰ repetita. Eapropter et meme et hec mea collecta:et quecumqꝫ siue docturus aut dicturus fuero:emendatiōi sancte matris ecclesie et cuiuslibet orthodoxi meliꝰ sentientis iudicio prorsus subijcio. Corripiat me iustus in misericordia et charitate fraterna oleum autem peccatoris nō impinguet caput meū. ¶ Istis sic vtcūqꝫ pro nostra iusta et pia defensione pariter et rationabili excusatione p̄missis:ꝓlogum quē doc. oībus libris premittit accurtādū ꝛ abbreuiandū assumimꝰ. In quo de tribus principaliter querit scz de theologia in se:in ordine ad vnitatem ꝛ in ordine ad obiectū. ¶ Circa primum inuestigat qualis notitia sit theologia/an scientia an alia. ¶ Circa secūdū:quia vnitas scientie ex vnitate subiecti eius attenditur:querit de subiecto theologie. ¶ Circa tertiū:quia obiectū circa qđ versatur sicut cuiuslibet alterius sciētie est praxis vel speculatio. querit an theologia sit practica vel speculatiua. Circa quodlibet horum plures mouet questiones: quas tamē non omnes (diffuse saltē) prosequemur: pro eo q̄ alique sunt pure logicales. et in logica solite disputari de multis pauca elicere. et vbi doctor clarus est ad eius dicta remittere breuitatis amor suasit.

Questio. j.

Utrum sit possibile intellectui viatoris habere notitiam euidentem de veritatibus theologicis. ¶ In illa qōne auctor primo declarat terminos:deinde querit de notitia respectu dei qualis possit haberi ab intellectu creato. Tertio respondet ad questionem. Quarto mouet dubia et soluit. ¶ Circa primū describit tres terminos:scz intellecꝰ viatoris:notitia euidens:veritas theologica. ¶ Circa primū articulū notādū primo q̄ viator est ille qui nō est in termino ad quē tēdit. Sunt autem duo termini rationalis creature scz beatitudo finalis/et miseria finalis. † Uiator ergo est quisquis qui neqꝫ beatus est neqꝫ finaliter damnatꝰ. Supponit autem auctor q̄ notitia intuitiua dei beatificat et ita ꝑꝫ diffinitio:que solū datur de puro viatore, hoc est de viatore qui non est simul comprehēsor ꝓpter christū/qui cōprehensor fuit et viator:christus autē semper habuit notitiā intuitiuā deitatis ꝑm humanitatē:quia anima eius in instanti creationis fuit beata:vt ꝑꝫ in. iij. dist. xiij. Si replicatur de Paulo in raptu qui fuit viator: quia nō dum in termino:ꝛ tamē habuit notitiā intuitiuam dei:vidit enim deū sicut est nude siue per essentiam vt vult beatus Augustinus ad Paulinū in de vidēdo deū. Ad hoc pōt dici vno modo q̄ in instanti raptus Paulus non fuit viator:sed vere beatꝰ:lꝫ sua beatitudo non fuerit perseuerans:q2 post raptum redijt ad statū viatoris. Uel si hoc nō pla et pro eo

Augustinꝰ.

Epitoma breuiariuz.

ADDI.

† Uiator q̄d est: et an paulꝰ in raptu fuerit viator.

Uiator ab alijs sic definitur. Uiator est ille q̄ existit in statu demerendi ꝛ merēdi sibi beatitudinē vel sic. Uiator est q̄ tēdit de via ad terminū.

ADDI.

Aug. in antepeñ. q. ad Orosium loquēs de raptu Pauli dicit. Ad hoc profecto puenerat Paulus vt deum sic in ista vita videret: sicut sci post hanc vitam videbūt:qđ ei ex priuilegio speciali contigit:q2 sicut dicit Gre. xxviij. mora. ꝟsus finem libri. Quandiu hic moraliter viuit videri ꝑ quasdam imagines deꝰ potest:sed per ipsam nature sue speciē nō pōt supple nisi ex priuilegio speciali.

Nota.2.

B

Notitia euidens qd est: quomodo se habēt ad inuicem notitia euidēs necessaria ⁊ per se nota.

ꝙ cōtinuatio siue ꝑpetuitas ſm aliquos est de ratione beatitudinis. Dicendo ꝙ Paulus etiā in raptu fuit viator: et sic addendū erit descriptioni viatoris: s. permanēter: et sic dicatur. Viator est qui nō hꝫ notitiam intuitiuā deitatis permanenter sibi possibileꝫ de potentia dei ordinata. Per primū excluditur intellectus beati deuꝫ clare videntis. Per secūdum excluduntur damnati quibus notitia intuitiua dei non est possibilis stante lege: secus de potentia absoluta. Ex quibus patet ꝙ dominus camera. male notat auctorem de notificatione intellectus viatoris. q. j. arti. j. ¶ Per oppositum sciri pōt qd cōprehensor: quia viator et comprehēsor ex opposito distinguantur. ¶ Circa secūdū terminuꝫ scꝫ notitia euidens. Notādū scdo ꝙ euidētia ⁊ ineuidentia sunt differentie veritatis cōplexe ꝓpositionalis. Unde notitia incomplexa (quia nec vera nec falsa) non dr̄ euidens vel non euidens. Euidētia vero primo conuenit notitie adhesiue et mediāte illa potest etiam attribui notitie propositionis apprehensiue. Unde ꝙ propositio aliqua dicat̄ euidens siue euidenter vera ex eo est: qꝛ assensus eius est euidens: alioquin omnis veritas necessaria esset euidens cuius contrarium verum est: cum multe propositiones necessarie sint nobis dubie. Unde autor hic describit notitiam euidentē adhesiuā scilicet ꝙ est notitia adhesiua veri complexi ex notitia incōplexa terminorū illius: vel alterius ꝓpositionis mediate vel immediate nata sufficiēter causari. Dicit̄ illius ꝓpositionis immediate: ꝓpter notitiam ꝓpositionis per se note vel contingentis. Dicit̄ vel alterius mediate: ꝓpter notitiā cōclusionis demonstrabilis. Hanc materiam late ꝓsequitur dominus camerāceñ. q. j. artic. j. vide ibi pro intellectu illorum que doctor breuiter ponit. Quod etiam in illa descriptione non dicit causata/ sed nata causari propter hoc est: quia si deus notitiam per demonstrationem acquisibilem causaret in intellectu humano ipsa esset euidens. Et q̄uis non esset causata ex notitia incomplexa terminorꝫ: sufficit tamē ꝙ esset vel fuisset nata causari. ¶ Si querit̄ quomodo habent se ad inuicē notitia euidens ⁊ necessaria. Respondetur ꝙ habēt se sicut termini impertinētes: qꝛ non ois necessaria est euidens: nec ois euidens est necessaria: vt pꝫ de contingenti per experiētiā nota ¶ Itē ptꝫ quō se habēt ad inuicē notitia euidēs et sciētia. Nā notitia euidēs se hꝫ in plus q̄ scientia intellect⁹ prudētia aut ali⁹ habit⁹. vj. Eth. a pħo positus. Nā illi sunt tm̄ necessariorꝫ. Euidēs vero etiā est cōtingentiū. ¶ Itē ꝓpositio euidens est ꝓpositio per se nota. Est eñ euidens ꝓpositio notitia superior ad vtrūq₃: nā ois sciētia est euidens notitia: sic̄r ois per se nota est euidēs ꝓpositio ⁊ nō ecōuerso. Instantia est de contingenti nota per experiētiā cuius notitia est euidēs: ⁊ tm̄ nec sciētia nec per se nota. ¶ Et si dicas. Sequit̄ ex p̄missis ꝙ propositio contingens euidens semp esset per se nota: quia scitur cognitis terminis: cum notitia incōplexa terminorū suorū sufficit ad causandū ei⁹ notitiā adhesiuam. Rn̄det autor ꝙ ad hoc ꝙ propositio sit per se nota/ requirit̄ ꝙ euidēter sciat̄ ex quacunq₃ notitia terminorū istius ꝓpōnis. Nunc aūt ꝓpositio cōtingens non scitur nisi ex notitia intuitiua terminorū et non sufficit abstractiua. ¶ Contra: ꝓpōnis cōtingentis euidentis ad min⁹ vnus termin⁹ est notitia intuitiua: et si illa mutaretur in abstractiuam: non erit eadē ꝓpositio: qꝛ nō idē termin⁹. Et per ꝯn̄s quicunq₃ hꝫ notitiā terminorū talis ꝓpōnis cōtingentis: euidenter assentit ei: et ita erit p se nota: ⁊ p ꝯn̄s primū principiū. ¶ Solu. Per terminos ꝓpōnis hic non intelligunt̄ signa mētalia/ ex qbus ꝓpositio cōstituitur tanq̄ ex subiecto ⁊ p̄dicato: sed intelligunt̄ res significate per illa: que scꝫ res termināt act⁹ intelligēdi: de quo .J. dubio scdo: Et ille res possunt

Propositio per se nota qd est. Esse p se notum cui primo conuenit.

A D D I T I O.

† Veritas theologica sic aliter definitur. Ve-

intelligi intuitiue vel abstractiue. Ad hoc ergo ꝙ ꝓpositio sit per se nota: requiritur ꝙ euidēter sciatur siue ꝙ res per terminos significate apprehendant̄ notitia: intuitiua siue abstractiua: et per hoc patet solutio. Hinc Greg. dist. ij. q. j. art. j. circa principiuꝫ dicit. Esse per se notum non debere proprie attribui propositioni: sed rebus significatis p ꝓpositionem: vt sit sensus: aliquod enuntiabile est per se notum: id est alicuius enūtiabilis notitia qua formaliter cognoscitur ex nulli⁹ alterius extrinseci notitia tanq̄ a p se causa depēdet: ita ꝙ ipsum naturalr̄ potest cognosci: etiā si nulla cuiuscūq₃ extrinseca notitia hr̄et. Hec ille. ¶ Ex illo seq̄t ꝙ Ockā p terminos intelligit cōceptū obiectiue existētē in mente scd̄m vnam opi. vt ptꝫ ex. q. iiij. dist. iij. Vel ſm aliam opi. per terminum potest intelligi res p̄cise significata per extrema. Unde ptꝫ ꝙ nō sunt ijdē termini in ꝓpositiōe deus est: quā format beat⁹ et quā formam⁹ nos ꝓpter qd illa quā format beat⁹ est per se nota: sed nō illa quā formam⁹ nos: qꝛ termini in propositione quā nos formam⁹: non p̄cise significāt deū: qꝛ deū ſm rationē absolutā ⁊ ꝓpriam cognoscere pro statu illo non possumus. ¶ Posset ergo breui⁹ dici ꝙ ꝓpositio per se nota est propositio ad cui⁹ euidētiam sufficiūt extrema illius ꝓpositionis: vel queculq₃ alia idē tm̄ p̄cise significantia: de quo lati⁹ .j. dist. iij. q. iiij. ⁊ in Cameraceñ. q. j. arti. j. Item in Grego. dist. ij. q. j. arti. j. Itē in du. vj. qd mouet Ockā. ¶ Notandū tertio circa tertium terminū scilicet veritas theologica. Veritas theologica est veritas necessaria viatori ad eternam salutē habēdam: hoc est; veritas theologica est veritas cuius notitia adhesiua necessaria est ad salutē explicite vel implicite habēti vsum rationis et eam apprehēdenti. Dicit̄ explicite vel implicite: qꝛ oēs veritates in canone biblie cōtente et ex eis in cōsequētia necessaria illate sunt veritates theologice: et tm̄ non est necessariū ad salutē ꝙ expl̄ite noscant̄. i. credant: sicut illa Abraam filios habuit ⁊c. Est aūt necessariū implicite: sufficit eñ ad salutē credere i genere omnia reuelata a deo in sensu p sp̄m sctm̄ intento (qualia sunt oia in canone biblie contenta) esse vera. Et p hoc implicite credunt̄ oia ibi ꝯtenta: qꝛ implicite credit̄ qcq̄d seq̄t ad explicite creditū etiā non coassumpto. ¶ † Ista descriptio v̄itatis theologice est stricta: notificat̄ qñq₃ largius vt ois ꝓpō seu v̄itas formata vel formabilis de deo vel etiā de creaturis vt habēt reductionē vel per se ordinē ad deū puta ſm rationem gubernationis: creationis: cōseruationis: iustificatiōis: redemptionis ⁊c. dicat̄ v̄itas theologica. Autor v̄o prime acceptioni innitit̄: sed Cameraceñ. scd̄am dicit pl⁹ fore ꝓpriā allegans ad hoc autoritatem Augustini quā et doctor hꝫ in litera. ¶ Sꝫ ex illo dicto Augustini suū intentū ꝓbare nō pōt: immo facit ꝓ doctore ꝯtra dn̄ꝫ Cameracē. verū dū ꝯstat de re frustra cōcertat̄ de noīe. Uide Cameraceñ. vbi. s̄. q. j. articu. j. qꝛ dicta sua valēt ꝓ intellectu doctoris. ¶ Ex illo sequitur ꝙ alique v̄itates naturalr̄ note sunt theologice: vt de⁹ est bon⁹/ viuens/ sapiens/ intelligens. quas etiā pħs demōstrat. xij. Metaph. Et p hoc veritates ille ptinēt ita ad metaphysicā q̄ ad theologiā In metaphysica demonstrant̄ demōstratione qꝛ: in theologia ꝓpter qd. ¶ Scd̄o seq̄t̄ ꝙ veritatū theologicarū alique sunt naturaliter note: alique sunt supernaturalr̄ cognite ⁊ tm̄ fide credite: vt de⁹ est trinus ⁊ vn⁹: de⁹ est incarnat⁹ ⁊c. ¶ Sꝫ diceres ex hoc sequeret̄ ꝙ eadē veritas ptineret ad diuersas scientias. Pro hui⁹ intellectu notandū ſm doc. ꝙ sciētia accipit̄ dupl̄r. Uno mō aggregatiue pro collectione multorū ptinētiū ad notitiā vni⁹: vel multorū determinatū ordinē habētiū. Illo mō sciētia cōtinet notitias apprehensiuas simplices ⁊ cōplexas ⁊ adhesiuas pncipiorꝫ ⁊ ꝯclonū: reprobatiōes errorꝫ ⁊ solutiōes fallarū argumētationū: diffinitiōes ⁊ diuisiōnes

ritas theologica est veritas de deo formata/ vel de creatura: vt hꝫ reductionē ad deuꝫ vtputa ſm creationem gubernationē/ reparationē/ iustificationē remunerationem/ ⁊ similia que cōsiderātur in theologia. Hoc pꝫ auctoritate beati Aug. xiiij. de tri. c. j. dicentis Non vtiq₃ qcquid sciri ab homine pōt in rebus humanis vbi plurimū supervacue vanitatis et noxie curiositatis est huic scientie tribuo: sed illud tātummodo quo fides saluberrima q̄ ad vitā beatam ducit gignit̄ nutrit̄/ defendit̄/ ⁊ roboratur. Alio modo capit̄ v̄itas theologica pro scriptura sacri canonis ceu ꝓ actu/ vel habitu mentis respectualis scripture/ et collectiue/ ⁊ diuisiue/ ꝓ vna ꝓpositione vno actu/ vel habitu/ vel ꝓ multis. Capit̄ ⁊ ꝓ habitu eorum que deducunt̄ ex articulis fidei: ⁊ ex dictis sacre scripture/ sicut ꝯclusiones ex p[illegible]

res fm quã acceptionẽ: & q in sciẽtia est triplex mo
dus pcedendi.s.diffinitiu⁹/ diuisiuus τ illatiuus.i.
argumentatiuus. Et hoc modo multi habitus spe
cie τ genere distincti possunt dici vna scientia (q̃
uis nõ sint res vna) propter determinatũ τ specia
lem ordinem quem habent inter se τ nõ ad alia sci
bilia. Et illo modo vna veritas potest pertinere ad
diuersas scientias etiam naturaliter inuentas/ fm
q potest in diuersis huiusmodi scientijs aggrega
tiuis pbari vel ostendi. Potest etiã eadẽ veritas eẽ
principiũ in vna scientia τ conclusio in alia: sic prin
cipia musice scientie sunt conclusiones probate in
arithmetica. ¶ Scḋo accipitur scientia pro simplici
qualitate vel habitu distincto cõtra alios habitus
intellectuales. Illo modo eadẽ veritas nõ pertinet
ad distinctas scientias q: vnius cõclusionis nõ est
nisi vna scientia etiã si ipsa per diuersas premissas
posset demonstrari: τ scientia sic accepta est vna res
numero. ¶ Notandum etiam est q scientia aggre
gatiue dicta multipliciter potest accipi. Uno modo
generaliter vt auctor dicit pro collectione multarũ
notitiarum cõplexarum τ incõplexarum/ apprehẽ
siuarum τ adhesiuarum/ actualium τ habitualium
pertinentium ad notitiam vnius vel pluriũ certũ
ordinem habentium τc. Secundo modo pro collec
tione notitiarum adhesiuarum pertinentium τc.
Tertio modo pro collectione notitiarum adhesiua
rum propositionum necessariarum/ siue principio
rum siue conclusionum. Quarto pro collectione no
titiarum conclusionũ tantum demonstratarũ tam
actualium q̃ habitualium. Quinto solum pro colle
ctione habituum conclusionum demonstratarum.
¶ Et fm hoc variatur responsio cũ queritur. An no
titia naturalis philosophie seu librorũ physicorũ
sit scientia/ τ omnibus illis modis scientia est qua
si nomen collectiuum. Et posset dari exemplum in
Analogia. nomine exercitus/ qḋ aliquando capitur pro colle
ctione hoim tantum ad vnũ coordinatorũ: vel p col
lectione hoim τ iumentorũ q̃n̄q pro collectione oĩz
animalium τ omniũ paramentorũ ad pugnã requi
sitorum: vt videt Judith.ij. de exercitu holofernis.
¶ Et sicut ponitur distinctio inter scientiam aggre
gatiue sumptam τ pro simplici notitia: ita de habi
tu similiter dicẽdũ est/ q q̃n̄q accipitur cõmuniter
τ aggregatiue vt cõtinet sub se multos habitus nu
mero τ specie distinctos: τ sic habitus quo cognosci
tur illa: de⁹ est vn⁹: nec est metaphysicus nec theo
logicus: q: pars nõ est totũ: τ homo nõ est exercit⁹.
Q̃n̄q vero accipit simpliciter pro vno simplici habi
tu: τ sic idẽ habitus põt esse metaphysicus τ theolo
gicus: sicut homo põt esse pars exercitus vel ppli.
¶ Intelligitur aũt questio de notitia euidenti τ cõ
muni: τ non precise de notitia euidenti scientifica.
¶ Item intelligitur de veritatibus supernatural'r
cognoscibilib⁹: q: de veritatibus naturaliter cogno
scibilibus/ questio nõ habet difficultatem: clarũ eñ
est: si sunt naturaliter cognoscibiles: sunt etiã intel
lectui viatoris possibiles. Ex his facile formari põt
responsio ad replicaz. ¶ Declaratis terminis trib⁹
Articu.2. in articulo primo: τ intellectu questionis habito: vi
F dẽdum est de notitia dei qualis haberi possit ab in
tellectu creato. Ubi notandũ primo fm Cameracẽ.
Nota.1. q notitiarũ quedam est sensualis: alia intellectua
lis. De sensuali hic parũ ad propositum. Harũ ali
qua potest esse cõplexa: alia incomplexa siue sensua
lis siue intellectualis: vt inducit prefatus doctor de
brutis que multas formant notitias complexas de
sensibilibus. q.iij.ar.j. De hoc multa in Grego. dist.
iij. fere per totum. ¶ Scḋo notandum q duplex est
Nota.2. notitia incõplexa nobis possibilis: quarũ vna solet
dici intuitiua alia abstractiua. De quo etiam vide si
Notitia intuitiua. placet Gerso. tracta.v. super Magnificat. ¶ Noti
tia intuitiua est notitia incõplexa termini vel ter

minorum rei vel rerum/ virtute cuius potest euidẽ
ter cognosci aliqua veritas contingens/ maxime de
presenti vt q res est vel nõ est: q est hic vel ibi: vt est
visio exterior sortis: per hanc enim cognosco euidẽ
ter sortem esse: τ si per potentiam diuinam illa visio
conseruaretur sorte destructo: per eandẽ cognoscerẽ
euidenter sortẽ nõ esse. Dicitur per potentiã diuinã
q: naturaliter est impossibile: nã visio intuitiua de
pẽdet causaliter ab obiecto in fieri τ esse. ¶ Hec no Quorũ est.
titia non est tantũ sensibilium: sed etiã intelligibi
lium: lz nõ omniũ: q: nõ est respectu habituũ: sed re
spectu actuum tantũ: q: intellectus noster cogno
scit intellectiones/ τ actus volũtatis/ delectationes
τ tristitias. Nam euidẽter scio me intelligere/ velle
nolle/ cogitare: qḋ fieri nõ põt sine notitia intuitiua.
Et hec dicta habent veritatẽ qñ illa notitia est suf
ficienter perfecta. Potest eñ q̃n̄q illa notitia intui
tiua esse nimis remissa τ nimis imperfecta τ obscu
ra: vel potest esse aliud impedimentũ ex parte obie
cti vel medij: τ tunc pauce cõtingentes possunt eui
denter cognosci. A tali etiam notitia intuitiua inci
pit experimentalis cognitio: τ per consequens oĩs
notitia intuitiua est singularis. ¶ Abstractiua ve Abstractiua.
ro notitia dupl'r accipit. Uno mõ accipitur pro noti
tia vniuersali abstracta a multis singularibus: vt G
conceptus specificus omnium hominum. Et talis
cognitio non est aliud q̃ cognitio alicuius vniuer
salis abstrahibilis a multis singularib⁹. Et si vni
uersale sit vera qualitas existens in anima subiecti
ue: concedẽdum est q illud vniuersale potest intui
tiue videri: τ pro eadẽ est notitia intuitiua τ abstra
ctiua: illo modo accipiendo abstractiuam. Alio mõ
accipitur notitia abstractiua fm q abstrahit ab exi
stentia τ non existentia: τ ab alijs conditionib⁹ que
contingenter accidunt rei: virtute cuius de re cõtin
genti non potest sciri an sit vel non sit: vel alia veri
tas contingens: vt notitia que habetur de obiecto
in eius absentia. Et omnis talis naturaliter acqui
sita presupponit notitiam intuitiuam eiusdem ob
iecti. ¶ Tertio notandum q est duplex actus intel Nota.3.
lectus/ apprehensiuus τ iudicatiuus. Primus est H
respectu cuiuscunq potentis terminare actum po
tentie cognitiue siue sit complexum vel incomple
xum. Sic apprehendimus terminos propositionis
τ ipsas propositiones/ argumenta/ syllogismos/ de
monstrationes: τ vniuersaliter omnia que respiciũ
tur obiectiue a potentia intellectiua. Actus iudica
tiuus est actus intellectus quo assentit vel dissen
tit propositioni vere vel false: τ ille est tantum respe
ctu complexi propositionalis. Ex illis infert doctor
q respectu complexi propositionalis intellect⁹ hz
duos actus scilicet apprehensiuum τ iudicatiuum.
Et sunt separabiles/ primus a secundo. ¶ Alij vero Apprehensiua.
actum apprehensiuum nominant notitiam appre
hensiuam: τ actum iudicatiuũ notitiam adhesiuã.
Unde notitia apprehensiua est actus intellect⁹ quo
aliquid/ aliqua/ vel aliqualiter complexe vel incom
plexe cogitamus. Incomplexe: vt cum video celum
vel audio celum: et solum celum cogito nihil vltra
cogitando. Complexe propositionaliter dum cogi
to celum actu moueri vel motum fuisse. Non pro
positionaliter dum cogito celum stellatum: terram
aratam non enim actu complexiuo vel diuisiuo.
¶ Ex qua patet quod respectu cuiuscunq obiecti
intellectus siue est respectu cuiuscũq intelligibi
lis/ siue sit res extra animam: siue in anima: siue
actus: siue habitus: siue scientia: siue fides τc. po
test esse notitia apprehensiua: nec tamen propter
hoc omnis notitia est apprehẽsiua. ¶ Si dicis. Be
ne sequitur cuiuslibet intelligibilis est notitia ap
prehensiua: et omnis notitia adhesiua est intelli
gibile: ergo omnis notitia adhesiua est notitia ap
prehensiua: in primo prime. Respondetur quod est

paralogismus & cōmittitur fallacia accidētis & ma-
le concluditur: quia minor extremitas nō habet se
ad maiorem extremitatem in conclusione/ sicut se
habet medium ad maiorem extremitatē in maiore.
Unde debet sic concludi: ergo cuiuslibet notitie ad-
Adhesiua. hesiue est notitia apprehensiua. ¶ Notitia adhesi-
ua siue iudicatiua est actus intellectus quo assen-
tit vel dissentit alicui complexo propositionali/ cre-
dendo ipsum esse verum vel falsum: & est tantum re-
spectu complexi ꝓpositionalis. ¶ Ex illis infert au-
ctor ꝙ respectu complexi potest esse duplex actus. s.
apprehensiuus siue iudicatiuus. Si hoc dictuꝫ in-
telligitur de cōplexo vocali & scripto: de quo etiā so-
nat secunda probatio: planum est ꝙ propositio mē-
talis correspondens vocali est actus apprehēsiuus
& assensus propositiōis mentalis est actus adhesi-
uus. Si vero intelligitur de complexo mentali: tūc
aliter & aliter videtur dicendū ſm ꝙ conceptus hꝫ
esse subiectiuum vel obiectiuū. Si habet esse obie-
ctiuum clarū est: q2 sic respectu illius cōplexi erunt
duo actus scꝫ eius apprehensio & adhesio respectu
talis cōplexi cogniti. Si vero cōceptus hꝫ esse sub-
iectiuum: tunc ad ipsum tanꝙ ad obiectum distin-
ctum ab eius apprehensione pōt esse actus reflex9:
vt scꝫ potentia reflectatur ad hoc mentale qḋ est in
anima: sicut ad obiectū per actum ꝓprium: & ita ite-
rum stat dictuꝫ doctoris. Et ita possunt esse plures
actus in intellectu: scꝫ hoc cōplexum mentale vt co-
gnitum ab intellectu. Item apprehensio illius cō-
ceptionis vt scꝫ anima cōprehēdat se cogitare hoc
complexū: & eius adhesio. Sed isti actus nō semper
habentur: q2 sepe per mentalē apprehendim9 obie-
ctum aliquod adextra cōplexe: & ꝓpositioni assenti-
mus: & tamē nō cogitamus de illo cōplexo mentali
qḋ est apprehensio seu apprehēsiua notitia: nec etiā
de assensu. Intelligit ergo dictū doctoris de cōplexo
& hoc ſm opinionē tenētem ꝙ conceptus habet esse
obiectiuum & nō subiectiuū: hoc est vt explicat do-
ctor. q. vij. prologi/ ꝙ conceptus nō est cognitio vel
intellectio: sed aliqḋ fictum per actū intelligēdi: ha-
bens tale esse obiectiuū quale hꝫ res in esse subie-
ctiuo: sic enim cōplexum est obiectū actus cognoscē-
Nota. 4. 3 di. ¶ Quarto notandum/ ꝙ duplex est habitus ſm
hos duos actus. s. apprehensiuus & iudicatiu9 quo-
rum quilibet inclinat immediate ad actū ꝓprium:
nullus enī habitus inclinat ad habitū alteri9 habi-
tus nisi mediante actu ꝓprio ad quē immediate in-
clinat. Mediate vero habitus apprehēsiuus incli-
nat ad actum adhesiuū siue iudicatiuū: q2 median-
te actu suo ꝓprio hi habitus causantur a duobus
actibus predictis. ¶ Istis notabilib9 premissis po-
nentur alique cōclusiones preambule ad responsa-
Propō. 1. lem. ¶ Prima ꝓpositio preambularis. Actus iudi-
catiuus alicuius cōplexi presupponit actū apprehē-
siuum eiusdē: hoc est dictu. Notitia adhesiua ꝑsup-
ponit apprehensiuā eiusdē/ intelligendo intransiti-
ue. i. ipsam ꝓpositionem mentalē que est notitia ap-
prehensiua. Illa conclusio aliter ꝓbatur: q2 act9 pre-
supponit obiectū: si actus apprehensiuus est obie-
ctum immediatū actus adhesiui: ergo. Et hoc tenē-
do ꝙ conceptus hꝫ esse subiectiuū. ¶ Si dicitur ſm
aliam opinionē/ ꝙ actus apprehēsiuus sit obiectū
sed cōplexum ꝓpositionale distinctū ab actu appre-
hensiuo: quod habet tantū esse obiectiuum in intel-
lectu: adhuc ꝓbatur conclusio: quia tale cōplexum
non est obiectum nisi vt apprehensuꝫ ab intellectu:
imo nihil aliud est esse obiectiue in intellectu: nisi in-
telligi ab intellectu: & ideo presupponitur eius ap-
Propō. 2. prehensio &c. ¶ Secūda propositio que sequitur ex
illa. Notitia iudicatiua presupponit in eadem po-
tentia notitiā incōplexā terminorū. Patet ex prece-
denti ꝓpositione: q2 presupponit notitiā complexi
ergo terminorum eius: totū enim presupponit suas

partes. ¶ Tertia ꝓpositio. Nullus actus potentie
sensitiue est causa immediata & prima actus iudi- Propō. 3. R
catiui intellectus. Istaꝫ conclusionē persuadet: nec
efficaciter probat doc. quia dependet ad posterius
declarandum: videlicet ꝙ in quodcunqꝫ obiectum
potest potentia inferior: in idem & sub eadem rōne
potest superior: quicquid ergo apprehendit sensus:
illud etiam & sub eadem ratione apprehendit intel-
lectus. Cum ergo notitia iudicatiua intellect9 pre-
supponit notitiā incōplexā terminorū: aut in intel-
lectu & habetur ꝓpositū: aut in sensu: & sic etiam in
intellectu: cū quicquid apprehendit sensus: idē ap-
prehēdit intellectus in supposito naturali. ¶ Et lꝫ
verū sit ꝙ intellectus alicui veritati cōtingenti as-
sentit dū extrema sentiunt: & animo assentit dū nō
sentiuntur: ex hoc tamen nō sequitur ꝙ aliqs actus
partis sensitiue sit causa immediata totalis vel par-
tialis actus iudicatiui intellectus (ꝗuis notitia in-
tuitiua intellectus sine actu sensitiuo haberi non
possit) sed bene est causa mediata: q2 est causa ime-
diata intellectionis prime. ¶ Qḋ vero sensatio sen-
sibiliuꝫ requiratur ex eo est: q2 notitia intuitiua in-
tellectiua non potest haberi sine notitia intuitiua
sensitiua: nec ex hoc sequit̃ ꝙ notitia intuitiua sen-
sitiua superfluat: ꝗꝗ intuitiua intellectiua suffice-
ret si sine sensitiua intuitiua haberi posset/ natura-
liter saltem: sicut est in angelis & animabus separa-
tis. ¶ Quarta propositio. Intellectus noster ꝓ statu
illo respectu eiusdem obiecti eodem modo presen- Propō. 4.
tati/ potest habere duas notitias incōplexas specie
distinctas. ¶ Quinta propositio. Incomplexi est du- Propō. 5.
plex notitia: intuitiua scilicet & abstractiua. Uel ve-
rius duplex est notitia incomplexa: intuitiua: scꝫ &
abstractiua. ¶ Sexta. Deus potest de potentia sua Propō. 6.
absoluta cognosci duplici notitia: intuitiua. s. & ab-
stractiua quarum vna est separabilis ab alia. ¶ Se-
ptima. Notitia abstractiua dei est viatori possibilis Propō. 7.
non autem intuitiua que repugnat statui viatoris.
Has propositiones late deducit doc. similiter & Ca-
mera. locis prealleg. ¶ Articulus tertius. Conclu- Articu. 3.
sio responsalis ad questionē quā ponit doct. est hec. Conclu. rñ.
Deus de potētia sua absoluta potest causare in in- 2
tellectu viatoris notitiam euidentem aliquarū ve-
ritatum theologicalium & aliquarū nō. ¶ Pro illi9
conclusionis deductione premittit duo. Primum ꝙ
predicabilium de deo quedam sunt vere res extra
animam. Alie nō sunt vere res: sed conceptus habē-
tes tantum esse obiectiuum in anima ſm vnū mo-
dum loquendi. Secundum alium modum dicendi
predicabilis de deo/ quedam distincte representāt
deum in se: ita ꝙ nihil aliud ſm se totum vel suas
partes: quedaꝫ representant deum nō distincte: sed
deum & creaturam ſm se totum vel aliquā eius par-
tem. Scḋm est ꝙ veritatum theologicalium quedā
sunt necessarie: quedam contingentes. Contingen-
tes vt deus erat: deus est incarnatus: beatificat &c.
Et necessariarū quedā dependent a cōtingentib9 &
quedam nō. ¶ Istis sic premissis breuiter probat cō-
clusionem ex dictis eo ꝙ ad aliquarū veritatū theo-
logicalium euidentiā/ sufficit notitia intuitiua crea-
ture: ad aliquarū vero non sufficit. Deus aūt potest
supplere causalitatem creature in genere cause effi-
cientis: & viator nō potest habere notitiā intuitiuā
deitatis: cū illa sit beatifica: ſm cōmunē opi. igit̃ &c.
Hanc cōclusionē primā sequentes explanāt. ¶ Cō-
clusio scḋa. Deus nō potest causare in itellectu via- Conclu. 2.
toris notitiam euidentē veritatis theologice cōtin-
gentis: cuius euidentia dependet ex notitia intuiti-
ua deitatis: videlꝫ: ad cuius euidētiā nō sufficit no-
titia itutiua creature: sicut harū. Resurrectio mor-
tuorū erit de9 btificat aīas ꝑpetuo. De9 iudicabit vi-
uos & mortuos. De illa aūt: de9 est hō: ambigue rñ-
det: creature enī in via repugnat intuitiua dei visio.

Conclu. 3. ¶ Tertia conclusio. Propositionū necessariarum de predicatis connotatiuis: quarū euidētia dependet ex notitia euidenti ꝓpositionis cōtingētis: que non pōt euidēter sciri/ nisi per notitiā intuitiuā deitatis notitia euidēs non pōt a deo cōicari viatori: qualis forte est illa: deus est incarnabilis. ratio vt supra patuit. ¶ Conclusio quarta.
Conclu. 4. Ueritates necessarie theologice/ in quibus res vel cognitio disticta deitatis/ aut conceptus absolutus predicatur de deo vel cognitione distincta deitatis: sunt euidenter cognoscibiles virtute talis notitie. Ut deus est pater ꝛ filius et spiritussanctus: sic illa: deus est ens. Harum declaratio dependet ex sequenti questione: ideo hic omittitur. ¶ Articulus quartus.
Articu. 4. Dubium. 1. In articulo quarto mouenda sunt dubia circa predicta et soluenda. Et primum quomodo verum est qꝺ doct. dicit in secundo dubio huius questionis/ ꝙ notitia incomplexa termini/ apprehensio cōplexi/ ꝛ iudiciū sequens distinguunt realiter: et sunt per diuinā potentiā abinuicem separabilia. Ad hoc dr/ qꝺ auctor in dubio procedit ſm opinionē tenentē/ qꝺ conceptus sint tātū obiectiue in aīa: ſm quā opi. videt, dicendū/ qꝺ termini incomplexi similiter cōplexa nō sint actus intellectus: sed obiecta eorū: et ſm illam est hec imaginatio/ qꝺ alia est ratio cōplexi: alia ratio terminorum simpliciū: ꝛ sic complexū mentale non est quid aggregatū obiectiue ex diuersis rationibꝰ: ſꝫ intelligitur quoddam simplex obiectū in se: cōplexū aūt representatiue: vt gratia exempli. Si illa vox puta a: imponeret ad significandū tantū quātū illa propō: homo est aīal: a esset ſm se simplex qualitas: tn̄ representatiue esset complexa: qꝛ significaret cōplexe propositionaliter. Ita videtur mihi ſm istā opinionē: si saltē recte eā capio: qꝛ non est opi. mea: nec eā plene intelligo: ꝛ sic potest intelligi qꝺ auctor dicit. Sed ſm opi. propriā dico/ qꝺ notitia apprehensiua nihil aliud est ꝙ̄ actus intelligēdi/ qui ꝛ conceptus dicit: extendēdo nomē conceptus ad syncathegoremata. Et ille actus intelligendi est naturalis similitudo: non est essendo/ ſꝫ representando: cuius obiectum non est aliquid fictū in aīa: sed res significata extra aīam: nisi forte conceptus significaret actum vel habitum potētie cognitiue. ¶ Consequēter sicut vocalis propositio vel scripta realiter componit seu aggregat ex terminis vocalibꝰ ꝛ scriptis: qui dicuntur subiectū: predicatum et copula. Ita ꝛ propositio mentalis realiter cōponitur ex distinctis actibꝰ intelligendi: qui sunt qualitates realiter distincte: et dicunt cōceptus: quorum vnus correspōdet subiecto vocali: alius predicato vocali: ꝛ alius copule. Et tam complexum illud ꝙ̄ pars eius sunt notitie apprehensiue. Notitia vero adhesiua vel iudicatiua est alia qualitas mentis realiter distincta a dictis notitijs apprehensiuis. i. ab ipsa ꝓpositione: ꝛ quolibet termino propositionis/ cuius notitie iudicatiue apprehensiua est obiectū immediatū/: qꝛ aīa per assensum tendit in illud complexum ꝓpositionale: credendo illam cogitationem propositionalem esse veram et per eam tendit in rem credendo eam sic se habere vt propositio significat: et hoc concordat cōmuni distinctioni scibilis/ propinqui et remoti seu remotissimi. ¶ Et tūc plane intelligitur/ quomodo ille notitie possunt separari priores scilicet a posterioribus: et non econuerso. Hoc est termini seu conceptus simplices a propositione sicut pars a suo toto: et propositio a notitia iudicatiua: propositio autem ab extremis separari non potest: quia implicat totum separari a suis partibus. ¶ Sed de actu iudicatiuo: quia simpliciter est alia qualitas a notitia apprehensiua: et non est pars eius: non video quin per potentiam diuinam possit separari a notitia apprehensitiua. i. a propropositione cuius est. Quoniā etsi apprehensiua hꝫ se vt causa essentialis respectu notitie iudicatiue: quia tn̄ est causa extrinseca: deus potest eius causalitatem supplere: et ita produceret conseruare actum iudicatiuum: siue vel destructo actu apprehensiuo. ¶ Si dr: implicat assensum esse
Replica. et non esse illud cui assentitur: qꝛ sequit bene habeo assensum: ergo assentio alicui: et si non est notitia apprehensiua: nihil est cui assentio: et sic simul starent: assentio alicui: ꝛ nulli assentio: qꝺ includit contradictionem. ¶ Potest dici qꝺ illa qualitas que est realiter actus iudicatiuus: potest conseruari a deo in intellectu: absqꝫ hoc qꝺ per eam intellectus ferat in obiectum. Et ideo non sequit: habeo assensum. i. qualitatē seu rem illā que est assensus: ergo assentio alicui. ¶ Et si dicis: assensus est qualitas mētis: qua tenditur credendo in verum: vel apparens verum: ergo sequitur: a diffinito ad diffinitionem habeo assensum: ergo tendo in verū: ergo verum est cui assentio. ¶ Dicendum quod nomē assensus pōt capi dupliciter. Uno mō absolute: vt significat qualitatem istam nihil connotando: sicut albedo quandoqꝫ capitur absolute: quandoqꝫ connotatiue: vt significat qualitatem istam connotando tendentiam per eā in obiectum scilicet verum: capiendo assensum absolute: non sequitur: habeo assensum: ergo alicui assentio. Si capitur connotatiue: bene sequitur. Sed tunc dicitur quod destructa tendentia in obiectum: et seruata re illa sine qualitate q̄ fuit assensus: qualitas quedam manet. Sed nō dicit assensus: eo quod deficit connotatū: ꝛ sic adhuc verum est: qꝺ assensus seu actus iudicatiuus potest separari ab actu apprehensiuo. Sed tunc nō manet denominatiue assensus: sicut si bipedale condensetur ad pedalitatē: manet quedā res que fuit bipedalis: sed perdit nomen
Dubiū. 2. bipedalitatis. ¶ Dubiū scđm: qūo intelligendū est qꝺ dicit auctor hic et distin. ij. q. viij. ꝛ in. ij. q. prologi: qꝺ res predicant et subijciunt: vt etiā res distinguitur cōtra signū et cōceptū habentē esse obiectiuum. Ad quid deniqꝫ in descriptione ꝓpositionis p se note articu. j. presentis. q. terminos multiplicat dicendo ex notitia rei aut rerum vel terminorū. Itē in descriptione notitie euidentis ibidē. Itē dist. iij. q. iiij. notificādo propositionē per se notā: et. q. ij. prologi. dicit qꝺ illa. Deus est: quā de facto habemus: nō est per se nota: secus de illa quam format beatus: annectens rationē: qꝛ apprehēdens illos terminos quos format beatus necessario assentit: quia ibi predicat essentia de essentia in se. Et iterum in eadē. q. ij. prologi. Nos inquit pro statu illo nō possumus habere talē propositionem: sicut nec terminos eius: quia in nostra predicat cōceptus: in alia diuina, essentia in se: quid ergo venit nomine terminus: aut res: aut signum vt distinguit cōtra rem. ¶ Ad illud pro captu meo rn̄deo prout intelligo: quia hūc modū loquēdi doc. non accepto: qꝺ subijci et predicari ꝛ esse terminum attribuat rei nisi significatiue: immo ipsemet doct. ab eo recedit in hoc primo et in quodlibetis. Recito ergo verba sua: que dicit sese exponendo. q. ij. prologi: ait sic. Quod dr de predicatione rei in diuinis: debet intelligi ſm illā opi. vne ponit: ꝙ intellectio non est subiectū nec predicatū propositionis: sed obiectū intellectionis: quam reputo probabilē. Scđm aliam vero quā etiā reputo probabilē. s. ꝙ oē subiectum ꝓpositionis mentalis est intellectio vel aliqua qualitas inherens menti: debet dici: qꝺ propositio quam format beatꝰ de deo nō cōponit ex re: sed intentione distincta ꝛc. hec ille. ¶ Ex illo dicto videtur posse sumi qꝺ subijci et predicari et esse terminū propositionis attribuitur rei realiter non solum in esse obiectiuo. Unde ait. q. ix. prologi. in articu. responsiuo ad questionē iuxta principiū. Subiectū est illud pro quo supponit: qꝺ est aliqꝺ singulare ꝛc. Ex quo sumi potest qꝺ subiectum ꝛ predicatum sumuntur participialiter. Pꝫ clare hanc opinionem ex diuisione quam format. q. presenti: articu. v. cum inquit. Predicabilium de deo aliquid est vera res

M Qūo verū ē ſm doct. qꝺ res ꝑdicāt ꝛ subijciūt. Et curꝰ est subijci ꝛ ꝑdicari: an rerū vel signorum.

extra animam: ſm vnam opi. ꝗ quicquid potest in-
tellectus intelligere potest ⁊ componere. Aliud pre-
dicabile est tm̄ conceptus habens esse obiectiuum:
ecce membra opposita. Idē loquit̄ q. ij. prologi. Et
hoc ſm vnam opinionē: que tenet qꝺ res possit pre-
dicari: quam cōmuniter prosequit̄ in hoc primo ſm
quam etiam plura sua dicta: quorū aliqua nūc tacta
sunt: necessario veniunt intelligēda stante illa veri-
tate: qꝺ res possit predicari et subijci ad sensum ta-
ctum ⁊ in esse reali ⁊ in esse obiectiuo. ¶ Scd̄m aliā
vero opi. quam etiam probabilem reputat: ⁊ tandez
assumit prima penitus dimissa: dici potest ꝙ subijci
predicari et esse terminum. Item esse complexum
et incomplexum / signorum est: vt signū distinguit̄
cōtra terminum. Existimo tn̄ qꝺ doctor cū frequen-
ter vtitur duplici modo loquendi: conformando se
modo loquēdi illorū quorū recitat opi. cū dicit rem
predicari aut subijci: aut terminum propositionis
esse essentiam ⁊c. Per rem nihil aliud intelligit nisi
conceptum distinctum rei: et per conceptum indi-
stinctum: et ita sicut nos non possumus intuitiue
videre deum: ita nec possumus habere conceptum
distinctum dei in via: secus de beato qui videndo
deum facie ad faciem habet conceptum distinctum
dei. Et ita format aliam propositionem: ⁊ alios ha-
bet terminos propositionis: quia res terminās suā
cognitionem est deus in se clare visus: et cognitio
dei / seu conceptus quem format: est clara dei cogni-
tio. de hoc. j. distinc. iij. q. iij. in dubio vnico huius
collec. ¶ Sic vtiqꝫ oportet intelligere dictum suum
superius allegatum. q. ij. prologi: cū inquit. Pro sta-
tu illo non possumus habere talem propositionez:
sicut nec terminos eius: quia in nostra predicat̄ cō-
ceptus: in alia diuina essentia in se: hoc est extrema
nostre mentalis propositionis sunt conceptus com-
munes. Extrema propositiōis quā format beatus:
sunt conceptus distincti: ⁊ termini. i. res terminan-
tes illas cognitiones aut conceptiones: etiam non
sunt idem: ꝗ beatus clare videt deū: non sic viator.
Itaqꝫ obiecta terminantia cognitiones, termini di-
cuntur. ¶ Itē vt patebit. q. ij. prologi. de re non sen-
sata nō possumus habere distictā notitiā pro statu
illo / paucis demptis. Et quia ad formandū cōceptū
rei in se / requiritur rei presentia; que intellectū mo-
uet obiectiue: ideo loco conceptus distincti princi-
palis vel subijcibilis: frequēter dicit rem in se pre-
dicari vel subijci: eo quod res i se est causa partialis
talis conceptus distincti. Ex illo satis patet quomō
beati alias formant ꝑpositiones de deo: ⁊ alios ha-
bēt terminos ꝙ̄ nos: quia alias habēt cognitiones
de deo: distinctas scʒ: ex quibus formāt propositio-
nes: in quibus subijcitur deus in se. i. cōceptus pro-
prius ⁊ distinctus dei ⁊c. Et alios habent terminos
actiue concurrentes ad hmōi cōceptiones intelle-
ctiuas. s. deum clare visum. Nos autem pro statu vie
deum non videmus intuitiue: et cōsequenti nec co-
gnitionem distinctā dei habere possum⁹: ⁊ ita alias
formamus propositiones ab eis. Ita suo mō posset
dici in creaturis: cum formamus propositiones de
re intuitiue cognita: vel cum solum abstractiue rem
cognoscimus. Item de re sensata vel non sensata ⁊c.
qꝺ sunt aliꝫ alie ꝑpositiones ⁊ alij termini / vt qui-
busdam placet. Itē videt̄ ꝙ doc. teneat ꝙ sensus so-
lum cognoscat abstractiue nō concretiue. Unde in-
quit. q. ij. distinctio. iij. Nulla substātia corporea ex-
terior potest a nobis in se naturaliter cognosci: et
secundum hoc etiam sepe opus est dicta sua mode-
rari. Et ita habetur duplex modus loquendi. Uel ꝙ
subijci et predicari est rerum: et similiter esse termi-
num: et hoc in esse reali vel obiectiuo: vel est signo-
rum. Item quod res dicitur subijci aut predicari in
se: quia cognitio distincta rei est subiectum aut pre-
dicatum: que haberi non potest de re non sensata cū
moderamine explicando. q. ij. ¶ Et si queritur ad
quid terminatur ille actus intelligēdi, vel cognitio.
Respondetur. vt. j. q. vij. prologi in litera D. Item.
q. viij. distinctio. ij. multa reperies ad propositum
valentia fere totam questionem: vide ad illud distin
ctio. iij. q. iiij. aut. iij. huius collec. ¶ Ex hoc nunc cla
ret quid veniat nomine subiecti / predicati / termini:
complexum / incomplexū: scd̄m aliam ⁊ aliā opinio- O
nem vide ad hoc. q. ix. prologi. in respōsione ad que-
situm iuxta principium. Dicuntur ergo res ad extra
termini quia sunt obiecta terminorum idest conce-
ptuum in esse obiectiuo secundum veram opin.
quia mediate aut immediate terminant cognitio-
nem. Sic complexum ⁊ incōplexum dicunt̄ ſm vnā
opinionem non cognitiones cōplexe aut incōplexe:
sed obiecta cognitionum immediata: ergo frequen
ter loquitur doct. cognitio. cōplexi aut incomplexi:
transitiue non intrāsitiue: et non dicit cognitio cō-
plexa vel incomplexa. Item sumit quandoqꝫ conce-
ptus participialiter pro obiecto conceptionis im-
mediato: sic de subiecto et predicato suo modo di-
cendum ſm illam opi. Siquidem intellectus noster
videns rem extra / fingit in se eius similitudinem:
que est talis in esse obiectiuo: qualis est res in esse
subiectiuo a qua fingitur: vt late deducit doct. di-
stinctio. ij. q. viij. sui primi: et illud fictum est imme-
diatum obiectum actus intelligēdi: ad quod actus
intelligendi immediate terminatur. Unde habent
sic imaginantes ponere duplex obiectum terminās
actum intelligēdi. Quoddā obiectum vltimate ter-
minat: in quo scilicet intellectus quiescit suo actu
non tendendo vltra in aliud: et potest dici obiectum
mouens: quod presupponitur actui: et est causa par
tialis cognitionis secundum Augu. Siquidem se-
cundum eundem a cognoscente et cognito paritur
cognitio. Aliud est obiectum immediate terminās:
quod est quasi medium quoddam / quo intellectus
noster tendit in rem siue in obiectum vltimatū: et
id obiectum non mouet ad formationē actus intel-
ligendi: sʒ ꝑ actū intelligēdi cōstituit̄ in esse suo ob-
iectiuo: nec ꝑcedit actū intelligēdi: sed naturaliter
sequit̄ nō tpe: quia eius esse non est nisi intelligi. Et
ita eo qꝺ actus intelligēdi est / intelligit̄ hoc fictū: et
hoc intelligi est suum esse obiectiuū. De hoc lati⁹. j.
dist. ij. q. viij. Istud etiā fictū propter similitudinem re-
presentatiuū quā hʒ cū re vn̄ fingit̄ / supponit pro ea. P
¶ Alij vero negātes hmōi ficta / dicūt intellectū siue
potentiam cognitiuā immediate ferri in rem: sumē-
tes nomē cōcept⁹ nō participialiter: vt est obiectum
cognitionis. Itē complexū ⁊ incōplexū / non vt sunt
obiecta eorū: sed noīaliter / pro qualitate illa que est
in aīa realiter. Et complexū vel incōplexū pro actu
intelligēdi complexo / si est mentale de quo hic ser-
mo. Sic sepe querit doct. ſm illam opi. de fictis: an
primum cognitum a nobis sit vniuersale ⁊c. qꝺ alij
dicunt: an prima cognitio sit vniuersalis ⁊c. Cogni-
tum em̄ ſm primam opi. de fictis nominat obiectuʒ
cognitū immediatū: qꝺ intellectus abstraxit ⁊ finxit
non formauit. Cum ergo doctor vtramqꝫ opi. repu-
tat probabilem: ergo vt vtriqꝫ opi. satisfaciat termi-
nos congeminat. Uerū eliciat prudens lector quid
sibi ſm opi. suā quā amplecti nitit̄: veniat dicendū.
Et ſm hoc doct. recte interpretetur. ¶ Pro dictis
facit qꝺ habet doc. in solutione sexti dubiū per eum
moti in scripto primo cum dicit. Notitiā intuitiuā
et iudicium sequens distinguit realiter: quia noti-
tia intuitiua est respectu incōplexi: iudiciū respectu
complexi: qꝺ habet veritatē / vt cōceptus habet esse
obiectiuum: ⁊ vt cōplexū pariter ⁊ incomplexum nō
sunt actus intelligēdi mētales: sed obiecta actuū in
esse obiectiuo. Unde sicut illi dicunt notitiam intui
tiuam esse respectu incompleri: ita alij ſm aliā opi.
dicere habent: qꝺ sit notitia incōplexa ⁊c. ¶ Itez qꝺ
per terminos res intelligantur / habetur ex questio
ne sequen. articu. iij. cum dicitur in doc. Qui distin-

ete intelligeret diuinam essentiã: et predicaret eam de seipsa: non posset dubitare de illa propositione: sed nota esset sibi ex terminis/id est ex volitiõe rerũ terminãtiũ cognitionẽ istam ꝛc. et infra. Illud mediuz demonstrandi/aut erit res/aut conceptus rei. Res videlicet/id est cõceptus distinct⁹ ẽm aliquos: sed ẽm aliam opi. secus dicendũ ꝛc.

Dubiũ. 3. Q

¶Tertiũ dubium est contra illud quod dictũ fuit in articulo secundo notabili. ij. ꝙ scz eadem est notitia intuitiua ꝛ abstractiua. Hoc videtur falsum: cũ notitia abstractiua de qua loquitur: sit vniuersalis: intuitiua vero singularis: quia ab ea incipit experimẽtalis notitia: vt patuit. Tum quia nulla notitia est suipsi⁹ obiectum: alioquin coinciderent actus ꝛ obiectum. Respondetur concesso ꝙ illa abstractiua, de qua loquit est vniuersalis ꝛ intuitiua singularis: author nihil aliud vult/nisi ꝙ tale vniuersale/quod habet esse reale in aĩa/potest intuitiue cognosci. Et exprimit hoc suum dictum fore intelligendũ: supposita illa opi. de cõceptibus ꝙ habent esse subiectiuum. Possum enim euidenter scire me assentire huic: ois homo est animal: ꝛ per consequens: scire me habere conceptũ cõmunẽ hominis ꝛ animalis: ad quã notitiã me mouet ille cõceptus vniuersalis/sicut obiectum: attamen illa cognitio vniuersalis que est in mente/non est notitia intuitiua seipsa formaliter ꝛ intuitiue repręsentans: sed per subordinationem: quia subordinatur notitie intuitiue: non enim solũ vox vel scriptum subordinatur cõceptui: sed etiam conceptus cõceptui: vt patet de conceptu vocis homo/nõ vltimato: qui subordinatur cõceptui specifico hominis. Quia ergo cõceptus vniuersalis: qui potest intuitiue cognosci est notitia/quia signum mentale: ideo est simul notitia abstractiua seipsum formaliter significando: et est intuitiua per subordinationem ad notitiã singularẽ/que est naturalis similitudo talis cõceptus. Patet ergo ꝙ eadẽ notitia potest esse intuitiua ꝛ abstractiua/licet equoce. ¶Ad aliud patuit supra quomodo per actũ reflexũ actus intellect⁹ possunt cognosci/arti. ij. notabi. iij. Intelligit enim intellectus actus suos cognitione reflexa large accepta: et est stat⁹ in prima cognitiõe reflexa: vt deducit Ockam in suo quarto dubio in scripto primo. Siquidẽ illa intellectio pro statu isto impedit secundã intuitionẽ/non simpliciter. Sed quia principalitas prime intellectionis reflexe non sufficit ad secundaz intellectionẽ: cuius causa poni potest natura rei: quia experimur tale impedimẽtũ in nobis causari. ꝛc.

Dubiũ. 4. R

¶Dubitatur quarto circa hoc quod dicit doc. ꝙ nihil cognoscitur per notitiã intuitiuã: quod nõ cognoscatur sub eadẽ ratione per notitiam abstractiuã. An notitia intuitiua ꝛ abstractiua eiusdẽ obiecti sint synonyme. Et videt ꝙ sic: quia notitie synonyme sunt que significant idẽ precise ꝛ eodẽ modo: tales sunt notitie intuitiua et abstractiua eiusdẽ obiecti: ergo. Minor patet: quia sub quacũꝙ ratione res intuitiue cognoscit: sub eadem etiam cognoscit abstractiue: quod probat author: ꝛ ita significant idem ꝛ eodem modo. Quia si aliquo modo intuitiua significaret/ quo abstractiua nõ significat: tũc res sub illa ratione intuitiue cognosceretur sub qua illa non posset cognosci abstractiue: cuius oppositum dicit author. ¶Si dicis intuitiua cognitione cognoscitur existentia rei: ꝛ illa non cognoscitur notitia abstractiua. Contra/existẽtia rei etiam cognoscitur abstractiue: quia possum apprehendere siue cogitare obiectum existere: ꝛ tamẽ dubitare/an existat vel non: et hmõi apprehẽsio nõ est per notitiam intuitiuã: ergo abstractiuã. Preterea intuitiua potest esse obiecti non existẽtis/vt probat author. ¶Qꝺ vero nõ sint synonyme/probat: quia notitie synonyme solũ numero differũt. Habet etiã eosdem effectus quãtũ ad obiecti cognitionẽ: quia eodẽ modo repręsentãt obiectũ. Sed notitia intuitiua ꝛ abstractiua differunt specie. Et intuitiua causat notitiam euidentẽ propositionis predicãtis existere/ de suo obiecto: quod non potest abstractiua: ergo non sunt synonyme. Sine preiudicio melius sentientiũ videtur dicendũ: ꝙ iste notitie sunt synonyme propter rationes tactas. Ad rationẽ in contrarium dicitur: ꝙ nõ oportet notitias synonymas esse eiusdem speciei: sicut patet de voce ꝛ conceptu sibi correspondente. Similiter de conceptibus sibi subordinatis in significando qui differunt specie/ aĩs neuter alteri subordinaretur: ꝛ sunt synonymie quia subordinati: nec est de ratione notitiarum synonymarũ ꝙ possint causare easdem notitias: sed ꝙ habeant idem obiectum pręcise sub eadem ratione: quod est significare idem ꝛ eodem modo. Unde autem consurgat differentia specifica si non ex modo significandi earũ: satis ostẽdit author.

Dubiũ. 5. S Utrum per notitiã intuitiuã conseruatam a deo destructo obiecto posset res euidẽter cognosci non esse quãdo non est.

¶Quintum dubium est de notitia intuitiua rei non existentis cõseruata vel producta a deo supernaturaliter. Occurrit enim dubium. An per huiusmodi notitiã possit euidenter cognosci res non esse quando non est: hoc frequenter dictum est in doc. sed non probatum/nec per experientiam notum: videtur sic posse probari: sit gratia exempli a/notitia intuitiua perfecta rei non existentis/producta vel conseruata a deo: per illam poterit sciri euidenter aliqua contingens de suo obiecto. Alioquin non esset notitia intuitiua/sed abstractiua. Et non potest sciri de obiecto ꝙ sit: quia illa est falsa: falsum autem non potest sciri/nec euidenter cognosci: ergo per eam scitur ꝙ obiectum non est. ¶Si dicis: sufficit ꝙ possit esse causa euidentie contingentis alicuius: predicantis esse de suo obiecto: stante communi ordine nature: nunc autem supra naturam est ꝙ maneat notitia intuitiua corrupto suo obiecto. ¶Contra/per hoc ꝙ notitia intuitiua supernaturaliter producitur/ aut conseruatur: non tollitur eius naturalis actio seu proprietas vel virtus: vt si oculus in ceco nato supernaturaliter producitur: nihilomin⁹ per oculum istum cecus naturaliter videret. Analogia. Item licet accidentia in sacramento altaris supernaturaliter conseruent sine subiecto: tamen adhuc conueniunt eis naturales actiones: in calefaciẽdo/frigefaciendo: et sensationes in sensibilibus causando ꝛc. ergo licet intuitiua notitia supernaturaliter conseruetur obiecto non existente/ nihilominus conuenit sibi naturalis sua operatio: que est causare euidentem notitiam cõtingentis significantis suum obiectum esse vel non esse. ¶Item deus potest mihi infundere notitiam per quam euidẽter scio antichristum non esse: et illa erit intuitiua ex diffinitione notitie intuitiue: et tamen erit rei non existentis. ¶Item deus potest mihi infundere notitiam incomplexam alicuius singularis ꝛ eam conseruare: per quam possum euidenter scire omnem habitudinem talis singularis qualitercũꝙ mutetur: et talis causabit notitiam euidentem complexi significantis rem esse quando est: et etiam complexi significantis non esse quando non est: ꝛ ita forte dicere oportet eos qui dicunt angelos cognoscere per species cõcreatas ꝛ non per notitiam de nouo a rebus receptam ꝛc. quia vel Gabriel habet vnã speciẽ de Petro: per quam cognoscit omnẽ eius habitudinẽ: aut singularũ habitudinũ habet singulas species concreatas. Si primuz/habetur propositum ꝙ per eandem speciem cognoscit Petrum esse hominem: et postea nõ esse hoiem: ergo etiã per eandẽ cognitionẽ: quia est par ratio. Et actus cognoscẽdi non variat nisi ad variationẽ specierũ: ẽm sic loquẽtes. Si secundũ: cum variationes infinite possunt fieri circa Petrum: sequit ꝙ infinite species Petrũ representantes essent sibi cõcreate: qꝺ est absurdũ. ¶Itẽ ẽm Sco. eadẽ est cognitio intuitiua: qua cognosco verbũ ꝛ creaturas in verbo: que propter variationẽ

creaturarū nō variatur:⁊ per cōsequens per illam cognoscitur res esse quādo est:⁊ non esse quādo nō est. ¶Item deus eodem actu intelligendi eterno et immutabili intuitiue cognoscit omnia/tam existentia ꝙ nō existētia:⁊ existētia esse quādo sunt:⁊ eadē nō esse quādo corrupta sunt:ergo nō videt impossibile in creaturis:eo ꝙ cognoscere ⁊ intelligere vniuoce/⁊ ꝫm propriā ratiōnē cōuenit deo ⁊ creaturis. He rationes etsi non demōnstrant:videntur tamen multum apparentes ⁊c.

Questio.ij.

A Trum notitia euidens veritatū theologicarū sit sciētia proprie dicta. ¶Questio illa mouetur ex eo:quia enim ex precedēti.q.claret ꝙ multe veritates pure theologice possunt euidenter cognosci per diuinā potentiam. Queritur ergo, vtrū notitia euidēs hmōi veritatum theologicarum sit scientia proprie dicta. Et ideo ab aliquibus non habetur vt specialis questio: sed vt pars annexa prime questioni principali. ¶Questio hec tres habet articulos. Primus declarat quid est propositio scibilis. Secūdus que est sciētia proprie dicta. Tertius/premissis quibusdā notabilibus et

Articu.1. suppositionibus/respōdet ad questionem. ¶Circa

Nota.1. Propositio scibilis. articulū primū notat doc. ꝙ ꝓpositio scibilis scientia proprie dicta/est propositio necessaria dubitabilis nata fieri euidēs per propositiones necessarias: euidenter per discursum syllogisticū ad eā applicatas. De quo infra tractat dist.iij.q.iij. Breuius sic. Est propositio necessaria dubitabilis ac demōstrabilis. Ecce conditiones tres requisitas ad propositionem scibilem. Per primā excluditur propositio contingens:per secundā propositio per se nota:per tertiam principiū notum per experientiā. Contra

Demōstratio sumitur tripliciter. illa dicta doctor ponit instātias/⁊ soluit eas. ¶Pro quarū intellectu breuiter notat ꝙ demōstratio accipit tripliciter. Largissime pro quolibet syllogismo ex necessarijs. Large pro syllogismo ex necessarijs prioribus conclusione:non curando/an propositio sit per se nota/an dubitabilis. Et istis duobus modis propositio per se nota est demōnstrabilis. Stricte ⁊ proprie/pro syllogismo faciēte scire:hoc est pro syllogismo cuius premisse sunt necessarie/nate cau-

Nota.2. B sare notitiā adhesiuā cōclusionis. ¶Secundo notandum ꝙ productiones demōnstrabiles sunt duplices. Quedā sunt resolubiles in principia per se nota. Quedam in principia nota per experiētiam. Dicitur autem conclusio resolui in principia:dum cōclusio probatur per principia. Nec est idem propositio per se nota/et propositio immediata/id est indemonstrabilis. Multa enim sunt principia prima indemōstrabilia ⁊ immediata:⁊ tamen non per se nota:sed per experientiā:ad quod adducit aucto-

Articu.2. C Scientia quid est. ritatē beati Augu. ¶Circa articulū secundū notat quid sit scientia proprie dicta. Est autem sciētia notitia euidens veri necessarij nata causari per premissas applicatas ad ipsum per discursum syllogisticum. ¶Breuius posset diffiniri correspōdēter ad propositionem scibilem. Pro quorum intellectu plura adducit premissa declaratiōe singularū clausularum scientie proprie dicte. Primo/ꝙ notitia cōclusionis acquisita per demōstrationē/⁊ per experientiā/sunt eiusdē speciei:quia mutuo se intēdūt. Non autē potest fieri vnio graduū diuersarū specierum:vt patet infra dist.xvij.ex descriptiōe intentionis:quia est pluriū graduū eiusdem speciei ⁊c. ¶Secūdo ꝙ aliquoꝝ principioꝝ ⁊ conclusionū notitia habetur per experientiam ⁊ demonstrationem simul. Sed aliquarū cōclusionū sciētia habetur solū per demonstrationē:potest dari exemplū de primo: de sensu ⁊ intellectu qui aliquo modo conueniunt ⁊ aliquo modo differunt. ¶Tertio ꝙ ex vero contingenti causatur scientia necessarij/non demonstratiue/sed experimentaliter:hoc est ꝫm Philosophum: necessariū nō potest demōstrari per cōtingēs tanꝙ per premissam aliquā in demōstratione:tamen per notitiam euidentē vnius cōtingentis ⁊ vnius necessarij nō dispositis in modo ⁊ figura:potest accipi notitia euidens conclusionis demonstrabilis:sicut hec herba sanat:ergo omnis herba eiusdem speciei sanat. Cōsequentia tenet per mediū nō intrinsecū/id est ꝯstitutū ex terminis illarū premissarū:siue qꝺ tenet nō virtute illius syllogismi:sed tenet per medium extrinsecū/scꝫ per illud mediū:omnia agētia eiusdem speciei specialissime sunt effectiua eiusdem rationis ceteris paribus. Et ad hoc principiū artis vel scientie habendum/quādoqꝫ sufficit vnū experimentū/dum scilꝫ subijcitur species specialissima. principiū. Quādoqꝫ requirunt plura:dum subijcitur aliquod cōe: quia tunc requirunt plura experimenta:puta de quolibet singulari contento sub eo. Exemplum primi:ad sciendū illam:omnis calor est calefactiuꝰ: sufficit habere experimentū:ꝙ ille calor calefacit/et ille/⁊ ille ⁊c. Exemplū secūdi. Omnis actus est generatiuus habitus:hic requiritur experimentū de quolibet singulari cuiuscūqꝫ speciei:vtputa ꝙ actꝰ cōclusionis est generatiuus habitus:⁊ actus principij similiter ⁊c. D Et hoc est verum quādo tale principium precise acquirit per experientiā:quia si potest etiam per ratiōnē acquiri/secꝰ est. ¶Quarto notat ꝙ scientia quia/⁊ propter quid/dupliciter accipiūtur:et est satis planū. ¶Quinto cōsyderandū est/ꝙ doctor scientiā proprie dictam nō accipit vt distinguitur ꝯtra artem vel prudentiā:sed generalius:vt extendit se ad habitū speculatiuū ⁊ practicū:distinguitur autē contra intellectū:qui est habitus principij:⁊ sapientiā que ꝫm eum est intellectus ⁊ scientia/id est habitus totius demōstrationis. ¶Articulus tertius:pro intellectu clariori dictoꝝ ⁊ multoꝝ Articu.3. E que sequuntur/sunt hic aliqua generalia notanda et supponēda:posterius suis locis probāda:licet iam aliqua tacta sint. ¶Primū/ꝙ hic sciētia accipit pro notitia adhesiua per demonstrationē acquisita vel acquisibili:siue sit actualis vel habitualis. De hoc articulo secūdo presentis questiōis aliquid patuit. ¶Secundū/demōstratio est syllogismus procedēs Demōstratio. ex premissis necessarijs natis generare euidentem notitiam ꝯclusionis. ¶Ex quo sequitur/ꝙ in omni demonstratione premisse sunt notiores cōclusione: alꝫs non sufficerēt generare euidentē notitiam conclusionis. ¶Illa autem cōclusio est demōstrabilis: que nō est immediata:hoc est/vbi dabilis est terminus cui predicatum prius/id est notius cōuenit ꝙ̄ subiecto ꝯclusionis:quia talis terminus potest esse medium demonstrādi illius cōclusionis. Exemplū: homo est disciplinabilis:datur medium/scꝫ anima intellectiua:cui prius cōuenit hoc predicatū disciplinabile. Nam homo quia habet animā talem est disciplinabilis. Sic calor mediat inter calefacere et calefactiuum:accipiēdo calefactiuum pro subiecto habēte in se calorem. Nam subiectum primum dicitur cui cōuenit predicatū omni alio circūscripto/⁊ nulli alij illo circūscripto:de hoc qōne.iij.prologi. ¶Tertium qꝺ infra distin.ij.et alijs pluribus planius extendetur:et eius intellectus sanius aperietur. F In deo nihil est realiter nisi essentia:relatio et persona ex essentia ⁊ relatione constituta:⁊ constitutum ex essentia et spiratione actiua ꝫm modum loquendi docto. et hec omnia identificantur essentie. Ideo nulla in deo distinguuntur essentialiter: quia omnia que sunt in deo/sunt vna ⁊ indiuisibilis ⁊ simplicissima essentia. Relationes opposite distinguuntur realiter inter se nō ab essentia. Et ideo Quomō opposite idem sint ⁊ diuer- constituta per relationes oppositas(scilicet supposita seu persone)distinguunt realiter. Nam semper tanta est distinctio constitutoꝝ/quanta principioꝝ se-

constituentium. Constituta sūt ꝛ relationes formaliter distinguuntur ab essentia. Item relationes formaliter distinguunt a constitutis per eas. Itē relationes disparate .i. non opposite: sicut paternitas ꝛ spiratio actio: similiter filiatio et spiratio actio formaliter tātū distinguuntur et non realiter. Relatio etiam distinguitur realiter a constituto per relationem oppositā: vt paternitas a filio. Preter illas supra dicta/ nulla est distinctio in diuinis: vñ cetera quibuscunqꝫ vocabulis nominent: sunt idem oib⁹ modis. Et nec realiter: nec ex natura rei: nec formaliter nec ratione distinguuntur/ vt bonitas/ sapientia/ potentia/ intellectus/ volūtas/ notitia/ amor ꝛc. In diuinis etiam non est distinctio rationis: omnia em̄ que ibi sunt: res et summa res sunt: res autem non distinguit ratiōe a re: sicut nec rōnes vt tales distinguuntur realiter a rationibus: vt. I. q. iij. distin. ij. pa
G tebit. ¶ Quartū ꝙ conceptus deū ꝛ naturā diuinā representātes sunt duplices: distincti ꝛ indistincti. Distincti sunt qui representant obiectum in se: ꝛ nihil aliud terminat hmōi actus seu conceptus intelligendi. Ita quod nec eo conceptu: nec aliqua parte eius/ aliquid aliud ab illa re intelligitur. Et tales sunt cognitiones intuitiue vel abstractiue presupponentes intuitiuas. Sed conceptus indistinctus est: qui non est rei in se: ꝛ qui ꝫm se totū/ vel ei⁹ partem representat aliud ab ipsa re. Et dicit conceptus rei in se: ad cuius formationē res in propria presentia obiectiue mouet intellectum: et hoc naturaliter loquendo. Unde de nulla re non sensata possumus habere distinctā notitiā pro statu illo/ exceptis quibusdam actibus et passionibus proprijs. Et illa cognitio dei distincta est pro statu illo nobis impossibilis per potentiā nature. ¶ Conceptus indistincti de deo sūt duplices. Cōmunes et ꝓprij. Cōmunes deo ꝛ creature ꝛ proprij conuenientes soli deo. Cōmuniū quidā absoluti: quidā cōnotatiui. Exemplū primi. Conceptus entis: substātie/ spiritus/ sapiētie iustitie/ intellectus/ voluntatis ꝛc. dūmodo precise important res illas absolutas: nō connotando actū seu aliquid aliud. Connotatiui duplices .s. affirmatiui ꝛ negatiui. Affirmatiui vt productiuus: conseruatiuus: destructiuus. Negatiui vt immortalis/ incorporeus/ indiuisibilis. ¶ Proprij sunt duplices: scꝫ absoluti et connotatiui. Proprij absoluti iterum sunt duplices .s. simplices ꝛ complexi. Absoluti simplices hic in via haberi non possunt: sed bene complexi absoluti vt substātia/ essentia/ iustitia/ sapientia ꝛc. ¶ Proprij connotatiui simplices vt creatiu⁹:
Nota.5. annihilatiu⁹: infinitum: eternum sunt etiam aliqui
P proprij complexi. ¶ Quinto circa ordinem horum conceptuū quantum ad esse magis vel minus notum/ considerandum est quod conceptus distincti sunt priores .i. notiores: respectu cuiuscunqꝫ predicati: ꝙ̄ cōceptus indistincti. Ita qꝺ omnis ꝓpositio vera notior est: in qua subijcitur vel predicatur conceptus distinctus dei quacūqꝫ propositione ex conceptibus indistinctis constituta. ¶ Inter conceptus distinctos etiam est ordo respectu predicatorum de eis predicabilium: quia per prius .i. notius cōuenit conceptui distincto predicatum qꝺ predicatur de eo formaliter ꝙ̄ qꝺ solum de eo predicatur ꝫm predicationem idēticā vt psonalia et notionalia. Item persona suppositū prius cōuenit patri aut filio ꝙ̄ essentie. Et creare prius conuenit essentie ꝙ̄ persone ratione essentie conuenit. ¶ Indistinctorum cōceptuū etiam est ordo: quia absoluti magis communes videntur priores absolutis minus communibus respectu ceterorum predicatorū: et conceptus conuer-
Conclusio. tibiles priores non conuertibilibus. ¶ Ex illis potest colligi hec conclusio responsalis ad. q. Ois propositio necessaria in qua aliquid affirmatur vel negatur de deo dubitabilis cuius predicatum alicui termino prius conuenit ꝙ̄ subiecto talis propositionis: vel prius ab eo remouetur hec et sola talis est demonstrabilis: ꝛ ita eius notitia euidēs est sciētia proprie dicta: Hoc est omnis propositio de deo necessaria dubitabilis mediata est demonstrabilis.
¶ Corollarium. Nulla propositio necessaria cuius extrema sunt notitie distincte dei est demonstrabi- Corolla.1.
lis: quia per se nota est. ¶ Corollarium secundum. 2 secundum.
Nulla propositio necessaria / cuius alterum extremum est cognitio distincta dei / est demōstrabilis: q2
per se nota. ¶ Corollarium tertium. Propositionū tertium.
constitutatū ex cognitionibus indistinctis dei/ quedam sunt demonstrabiles .s. necessarie et mediate: quedam non vt contingētes vel immediate. ¶ Huius speculatio sufficienter colligitur ex conclusionibus doc. que licet numero multe sunt: tamen in illis sufficienter habentur. ¶ Ex quibus patet ꝙ opinio Sco. taxat.
Scot. quam auctor recitat et impugnat: in duobus deficit. Primo/ quia non est talis ordo essentialium attributorum notionalium ꝛ respectiuorum adextra: qualem ipse imaginatur/ nec stat principiū suū. Secundum/ esto quod esset talis ordo rationum in diuinis: propter quē vna ꝓpositio ex eis esset prior alia: non tamen vna esset demonstrabilis per aliā. Tum quia illa prioritas nō sufficeret ad demonstrationem. Tum quia omnes propositiones constitute ex rationibus distinctis dei sunt per se note: et per consequens indemonstrabiles ꝛc.

Questio. iij.

Verū passio scibilis A
de aliqua scientia proprie dicta distinguatur ab ea realiter. ¶ Hec questio sicut ꝛ precedens: ab aliquibus ponitur vt appendicium quoddā ad primā. q. principalem: ita qꝺ due precedentes cum illa tertia constituant vnā principalem questionem. Uerum siue sit questio principalis siue non: non est cura dū constat de re: quia tertio loco in ordine questionum reperitur. Itaqꝫ recitata opinione .s. qꝺ passio que- passio.
cunqꝫ est realiter eadē cū subiecto et ea impugnata/ multiplex ponitur passiōis acceptio/ pro intellectu terminorum. Accipitur em̄ qñqꝫ passio realiter pro re que alteri competit: vel que dr̄ alteri competere: hoc est pro forma inherente. Alio modo logicaliter/ pro termino accidentaliter de alio predicabili. Possunt poni alie acceptiones: sed ille nunc sufficiunt ad nostrum propositū. ¶ Hoc notabili premisso est Cōclusio.1.
B conclusio prima. Passio realis distinguit a suo subiecto. Probatur: quia ois forma inherens/ siue accidentalis/ siue substantialis distinguitur a suo subiecto cui inheret: passio realis est hmōi: ergo. ¶ Se- Conclu.2.
cunda conclusio. Omnis passio logicalis distinguitur a suo subiecto. Probatur: quia passio logicalis (hoc est terminus accidentaliter de alio predicabilis) connotat super suum subiectum: et predicat de suo subiecto. Sed subiectum non est idē predicato: ergo nō est idem subiecto. ¶ Tertia cōclusio: Nihil quod inest alteri: est idem et cui inest: siue inesse dicat inexistentiā per inhesionem realē: siue inexisten- Conclo.4.
tiā per predicationē: ita qꝺ inesse valet .i. affirmatiue predicari. ¶ Quarta conclusio. Passio tam realis ꝙ̄ logicalis cū sit distincta a suo subiecto: est ab eo separabilis. Patet illa conclusio: attamen passio logicalis: quia nunꝙ̄ vere negatur de suo subiecto secum conuertibili et supponente: ideo quandoqꝫ dicitur ab eo separare non posse ad intellectum nunc datum ꝛc. ¶ Si queris quomodo passio distinguitur a suo subiecto: dico qꝺ in voce: et scripto distinguunt realiter: nā ille terminus risibile/ qui est passio termini homo/ non est ille terminus homo siue vox siue scriptū dicatur. Si passio pro termino mentali distinguitur a subiecto realiter: supposito quod

conceptus habeat esse subiectiuum in mente: et non tantum fictum seu obiectiuum. Si vero habent tantum esse obiectiuum et non esse realiter: tunc distinguuntur ratione et non realiter: nec sunt idem realiter/passio scilicet/ et id cuius est passio: quia non sunt res quedam hoc modo: sed tantum rationes.

C Nota. ¶ Attamen pro clariori intellectu dictorum notandum/ quod abstractũ principaliter significat illud quo rei conuenit aliqua denominatio cõcretiua: sic caliditas significat id quo res aliqua dicitur calida. Albedo quo res dicit alba. Risibilitas quo aliquid dicitur risibile: similitudo quo aliquid dicitur simile: humanitas quo aliquis dicitur homo: corporeitas quo aliquid dicitur corpus: cecitas quo aliquid dicitur cecum: et sic de aliis. ¶ Res autem denominatur multipliciter et a multis/ tam intrinsecis sibi quam extrinsecis: existẽtibus et nõ existẽtibus. Nã rei primo aliqua attribuitur denominatio/ ratione sue essentie vt illius qd ipsa res est: et tales denolationes frequẽter sunt simpliciter absolute: vt sunt nomina genera scz et species ac indiuidua predicamẽti substãtie homo/ animal/ lapis/ corpus etc. Et horũ abstracta significãt idẽ synonyme cum suis concretis vel quasi concretis: vt hõ et humanitas/ capiẽdo vtrũque absolute sunt termini synonymi. Et licet vocaliter differãt: tñ idẽ cõceptus mẽtis correspondet vtrisque. ¶ Quãdoque res denominat ab vna parte essentiali: sicut homo dicitur rationalis ab anima rationali/ capiẽdo rationale vt est differentia: dicit etiã materialis a materia: et tũc abstractũ significat illã partẽ essentialẽ a qua res denominat. Sicut rationalitas supponit pro anima rationali: et significat eam absolute vel etiam cõnotatiue cõnotãdo eam vt est pars essentialis hominis: siue absolute accipiatur siue connotatiue: nõ est synonymũ cum ly rationale: quia rationale supponit pro toto homine: rationalitas non: sed pro sola anima. ¶ Itẽ quãdoque res substantialis denominat ab aliqua forma accidẽtali/ que est res quedã absoluta sibi inherẽs: sicut albus ab albedine. Est enim albus res aliqua habẽs in se albedinem sibi inherentẽ: sic virtuosus a virtute: iustus a iustitia: sciens a sciẽtia: et talia abstracta quandoque capiũtur absolute/ vt significãt illas formas accidẽtales simpliciter nihil consignificãdo: vnde quelibet res absoluta. i. non respectiua põt significare absolute. ¶ Possunt etiã huiusmodi abstracta aliquãdo accipi connotatiue vt significãt huiusmodi formas ad subiectum. i. vt connotant eas per modũ inhesionis suo subiecto. ¶ Quandoque res denominatur ab aliquo motu vel actione vel passione: vt mobilis / risibilis / tractabilis / passibilis: et tunc abstractũ significat motũ/ actũ vel conceptionẽ cum aptitudine vel simpliciter, i. actu: vt mobilitas risibilitas etc. ¶ Quandoque res denominat ab aliquo sibi penitus extrinseco etiam ab eo distante loco et subiecto: vt calefactiuus: creatiuus: que sic dicuntur ab effectu producibili in alio: qui penitus extrinsecus sue cause efficiẽti: sicut tunicatus: capitiatus: dexter: sinister: distãs: propinquus: locatus: situatus: et sic de aliis. ¶ Quandoque res denominatur a re que non est: siue a carẽtia rei: vt cecus: surdus: non homo: corruptibilis: et tales denominationes includũt negationem: in omnibus his abstractum importat id a quo res denominat.

Questio. ¶ Si queris pro quo supponit abstractũ. Dicendũ est: si ab vna re precise a seipsa vel alia sumit denominatio concretiua: abstractũ supponit pro illa: vt albedo: caliditas: quia precise ab albedine vel calore

D dicit aliquid albũ vel calidũ. ¶ Si vero a pluribus sumitur denominatio cõcretiua: abstractũ non supponit pro vno certo: sed pro omnibus a quo denominatur concretum: vt risibilis dicit aliquis a potẽtia ridendi: que realiter est anima et ab actu ridẽdi: hec autẽ sunt res: quia causa et effectus: ideo risibilitas supponit pro vtroque simul: et pro nullo seorsum. Nisi diceret qd inter illa plura esset vnũ principale / habens ordinẽ ad aliud vel alia: tunc abstractũ posset supponere pro illo principali: et connotare aliud vel alia ad que principale habet ordinem. Sic dici põt qd risibilitas supponit pro homine: siue pro anima connotando aptitudinẽ ridendi. i. cõnotãdo eã posse ridere. ¶ Per hoc patet quid est respondendũ cũ queritur quid est: de abstracto: quia vniuersaliter ad questionem quid est. i. que res est de aliquo termino bene respondetur illud pro quo terminus questionis supponit. ¶ Si vero abstractũ includit negationẽ: non supponit pro aliquo in affirmatiua: vt cecitas: quia non dicit ens aliqd esse: sed abesse. Et ideo cũ cecitas sit priuatio: cecitas nõ supponit: et per hoc nihil est cecitas. ¶ Si dicis: hec est vera: cecitas est priuatio et affirmatiua: ideo extrema supponũt pro eodem: et per consequens supponũt: ergo cecitas pro aliquo supponit. Dicendũ quod illa est vera: prout copula est: dicit actũ signatũ nõ exercitatũ: vt tantum valet: cecitas est priuatio idest cecitas significat priuationem alicuius. Et sic cecitas capitur materialiter supponens pro termino non pro re aliqua. Sed capiẽdo ly est/ vt dicit realẽ existentiã extremorũ: tũc hec est falsa: sic enim cecitas nihil est. ¶ Et ita forte posset responderi de omnibus abstractis connotatiuis: qd personaliter nõ supponunt pro aliquo: et hũc modũ tangit auctor infra dist. v. q. i.

Questio. iiij.

A

Vtrũ omnis passio sit demonstrabilis de suo subiecto primo. ¶ Questio illa cum duabus sequentibus est mere incidentalis: et ideo breuiter summanda hic. Positis notabilibus subiũgent cõclusiões rñsales. ¶ Notãdũ ergo qd subiectũ Articu. 1. primũ est subiectum cui predicatũ potest cõpetere omni Nota. 1. alio circũscripto, et nulli alii ipso subiecto circũscripto. Exẽplũ huius predicati disciplinabile. i. susceptiuũ discipline: tã anima intellectiua quam homo est subiectũ: sed anima intellectiua est subiectum primũ: et homo non primũ: quia hoc predicatũ disciplinabile cõuenit anime etiã ab omnibus separate: et nulli alteri conuenit separata anima: homo autẽ est subiectũ non primũ: quia anime destructa adhuc cõuenit anime. ¶ In logica dicit doc. subiectum primum est quando predicatum non prius cõuenit superiori nec desperato ad ipsum. Conuenit intellige vniuersaliter et redit in idẽ. Ex quo sequit qd nõ omne subiectum primũ est cõuertibile cum eo cuius est primũ subiectum: patet de anima intellectiua: et disciplinabile: calore et calefactiuũ: licz forte econuerso omne subiectum cõuertibile est primum. Prima descriptio clarior est etc. ¶ Secundo notãdũ: quod passio est quadru- Nota. 2. plex: quedam importat formã absolutam inherentẽ B quedam motum vel mutationem: quedam aliquod extrinsecum affirmatiue: quedam negatiue vel priuatiue: exempla patent supra: nam illud connotat passio: quod abstractum principaliter significat.

¶ Notandum tertio: quandoque inter subiectũ primum et Nota. 3. passionem est aliquod medium: cui passio prius. i. notius conuenit: quandoque nullum est tale mediũ: vtputa quando nulli notius conuenit. Sed propositio illa qua passio de tali subiecto predicatur est immediata. ¶ Diceres implicat quod inter subie- Replica. ctum primum/ et passionem, sit aliquod medium. Probatur: quia sit subiectum primum a passio c. et b medium: tunc arguitur. Sequitur b: est medium inter a: et c: igitur b: est, subiectum c.| Tenet consequentia: quia medium in maiore subiicitur respectu passionis. |Vltra b/ est subiectum c/ et est prius a: ergo a/ non est| primum subiectum. ¶ Solutio: subiectum hic non capitur pro subiecto proposi[...]

his: sed pro subiecto passionis/id est pro termino complexo: de quo passio potest predicari accidentaliter ⁊ cōuertibiliter. Et ita potest dari subiectum primū passionis/scʒ quo non datur prius subiectū
Articu.1. quod mediet: licet detur mediū quod non est subie=
Cōclusio.1. ctum/puta diffinitio. ¶ Cōclusio prima. Passiones
C secundo modo non possunt demōstrari de suo subiecto primo / quia propositio immediata est indemonstrabilis. Sed passiones primo modo sunt demonstrabiles de suo subiecto primo. Que autē passiones habeant mediū cui prius cōueniant ꝙ̄ sub=
Conclu.2. iecto primo: conclusiones declarabūt que sequunt. ¶ Conclusio secūda. Passio importans formā absolutam inherentē non est demonstrabilis de subie=
Cōclusio.3. cto primo: sed talis passio noscit de suo primo subiecto per experientiam. ¶ Conclusio tertia. Talis
Cōclu.4. passio est demonstrabilis de subiecto nō primo/per primū subiectū. ¶ Conclusio quarta. Passio tertio modo dicta aliqua est demonstrabilis: aliqua non. Exemplum secundi: vt calefactiuū non est demonstrabile de calore. Exemplum primi vt habere tres potest demonstrari de triangulo: ⁊ corruptibile de
Cōclusio.5. substantia composita ⁊c. ¶ Conclusio quinta. Passio negatiua cuius oppositum est demonstrabile de aliquo subiecto primo/potest demōstrari: vt omne corruptibile est corpus: nulla substātia simplex est corpus: igitur nulla substātia simplex est corruptibilis ⁊c.

Questio.v.

A

Articu.1. Nota.1.

Trum in omni demonstratione diffinitio sit mediū demonstrandi. ¶ Notandum primo/ꝙ questio illa intelligēda est de demonstratione potissima. Est autē demonstratio potissima/demonstratio propter quid/vniuersalis: vtraqꝫ vniuersalitate ⁊ affirmatiua. Ex primo sequitur ꝙ est per causam/id est mediū causale.
Nota.2. Ex secūdo/ꝙ est in prima figura ⁊ primo eius modo. Ex tertio/ꝙ est ostensiua. ¶ Secundo notandū ꝙ diffinitio est duplex/scilʒ quid rei: ⁊ qd nominis. Diffinitio quid rei quādoqꝫ datur per causas extrinsecas: siue per principia essentialia diffiniti/id est rei significate per diffinitū: ⁊ illa dicit formalis/siue detur per partē materialē/siue formalē/siue vtrāqꝫ. Et illa diffinitio est solius compositi substantialis: aut rei habentis partes distinctas eiusdem rationis: vt triāgulis qui componitur ex tribus lineis. ¶ Aliquādo datur diffinitio per extrinseca: ⁊ illa dicitur materialis: quia frequēter datur per materiā/ id est subiectum. ¶ Diffinitio quid nominis etiam dupliciter accipitur. Uno modo pro oratione: quam oēs intelligūt per nomen. Uel secūdo pro oratione
Articu.2. Cōclusio.1 B cuius veritas de diffinito sequit ex priori ⁊c. ¶ Conclusio prima. Demonstrationis potissime medium quādoqꝫ est diffinitio: quādoqꝫ non: quia aliquādo nihil mediat inter diffinitionē ⁊ passionē: ⁊ tunc potest esse mediū vt habere tres: demōstratur de triangulo per diffinitionē: quādoqꝫ aliqd mediat: ⁊ tunc non potest esse mediū: vt inter susceptiuū discipline et diffinitionē hois mediat anima intellectiua: per quā pōt passio demōstrari de diffinitiōe. Et ideo propositio in qua passio demonstratur de diffinitione/ nō est immediata: quia est demōstrabilis. Premisse autē in demōstratione potissima debent esse imme=
Conclu.2. diate. ¶ Cōclusio secūda. Quādo mediū in demonstratione potissima est diffinitio: tunc debet esse diffinitio subiecti ⁊ nō passiōis. Probatur: quia mediū in tali demōstratione debet tantum importare causas passiōis/⁊ nihil aliud. Diffinitio autē passionis importat ipsam passionē/que nō est causa suipsi⁹. Sed diffinitio subiecti importat subiectum: quod est causa materialis passionis: extendendo nomen materie ad subiectum ⁊c.

Questio.vi.

Trum sola propositio per se scđo modo est scibilis sciētia ꝓprie dicta. A ¶ Notandū est primo/ Articu.1.
ꝙ propositio per se/est ꝓpositio necessaria. Nota.1.
Et ois necessaria est per se: nō ois talis pertinet ad demonstrationē: vel vt cōclusio si est dubitabilis: vel vt principiū si nō est dubitabilis: vel indemonstrabilis. ¶ Scđo notādū/ꝙ Nota.2.
duo sunt modi dicendi per se: in quorum altero est ois ꝓpositio p se: scʒ prim⁹ mod⁹ dicēdi p se ⁊ scđs Modi dicē
modus dicendi per se. Distinguuntur aut hi duo di per se.
dicendi per se diuersimode/ꝑm aliquos. Prim⁹ modus esse dr qn̄ p̄dicatū nō dicit aliqd oino distinctū ab importato per subiectum: ita ꝙ nihil p̄dicabile vniuersaliter de predicato est extrinsecū subiecto: quod est dictu. Propositio p se primo modo/est propositio in qua p̄dicatū p̄dicatur essentialiter de subiecto: et sic sola illa ꝓpositio est per se: in qua supi⁹ quidditatiue/vel differentia essentialis predicatur de suo inferiori/vel de eo cuius est differentia. i. in qua p̄dicatū importat idē cū subiecto: aut partem intrinsecā siue essentialē rei significate per subiectuʒ. Propositio per se secūdo modo/est ꝓpositio in qua predicatū importat aliquid realiter distinctū a subiecto: qđ nō est intrinsecū subiecto: vt homo est risibilis: deus est creatiu⁹. ¶ Aliter distinguit Linconiēsis: nā ꝑm eū primus modus dicendi per se/ est ꝓpositio per se: in qua predicatū est causa subiecti siue intrinseca siue extrinseca. Scđs mod⁹ dicēdi per se est ecōuerso: scʒ qn̄ subiectū est causa predicati ad cōmunē intellectū. Ex illo ptʒ ꝙ ꝑm primuʒ modum hec est per se secūdo modo/materia est in potentia ad formā: q: forma que importat p p̄dicatū est extrinseca materie: sed ꝑm scđm moduʒ est in primo modo dicēdi p se: ⁊ similiter in scđo modo: q: sicut forma est causa materie: ita materia est causa subiectiua forme: ⁊ intelligunt q̄ dicta sunt de affir
matiuis ⁊c. ¶ Cōclusio responsalis. Loquendo de Articu.2.
scientia cōiter: vt distinguitur cōtra intellectū: et est B
cōmune ad sciētiā ꝓpter quid ⁊ q: et capiendo demonstrationē large/p quolibet syllogistico discursu quo propositio dubitabilis potest fieri euidens nō ois ꝓpositio demōstrabilis et ita scibilis/est p se secūdo modo. Ptʒ: q: aliqua ꝓpositio per se primo modo est demonstrabilis: vt illa: omnis asinus est aīal. quia potest esse dubia alicui intellectui: et fieri sibi euidens per operationē sic arguēdo. Omne qđ mouet se est aīal: ois asinus mouet se: ergo omnis asinus est animal ⁊c.

Questio.vii.

Trum theologia A
que de cōi lege habet a theologis: sit
sciētia proprie dicta. ¶ Notandū pri Articu.1.
mo ꝙ auctor circa hanc qōneʒ recitat Nota.1.
quinqꝫ opiniones: tres ad partē affirmatiuam: et duas ad partē negatiuā. ¶ Sūt eni q̄ tenēt: ꝙ habita fide/principiorū theologie/quorū nō est sciētia nec notitia euidēs: in nobis acqrit notitia ꝯclusionū euidēs: ⁊ ita notitia cōclusionū est ꝓprie sciētia: lʒ principia ex quib⁹ inferunt non sint euidenter nota: sicut musica credit sua principia ex arithmetica. Et perspectiua ex geometria: ⁊ tn̄ tam musica ꝙ̄ perspectiua est vera sciētia. ¶ Alij dicunt ꝙ habita fide principiorū theologie/intellect⁹ virtute illius fidei et intellect⁹ agētis/acqrit scientiaʒ illorū principiorū: quia theologia non est fides ꝑm Aug. Hac scientia non pollent plurimi: lʒ ipsa fide polleāt plurimi: nec est intellect⁹ ars aut prudētia: ergo sciētia ⁊c. ¶ Tertij dicunt hoc idē quod secundi: sed dicunt ꝙ hoc non est possibile in lumine fidei/nec naturali: sed in lumine superiori: quod est

medium inter lumen glorie et fidei: quo clarius co gnoscũtur veritates ꝙ per solã fidez: et minus clare ꝙ in patria. Nunc ergo theologus clariorem habet notitiam credendorum/ ꝙ fidelis non theologus. ¶ Tenentium partem negatiuã primi et in ordine quarti dicunt: vt philosophi/ ꝙ ad omnẽ scientiam nobis possibilẽ possum⁹ naturaliter attingere. Et ideo nullum mere credibile potest a nobis sciri eui denter: contra hanc sunt sanctorum auctoritates. ¶ Secũdi sunt et quinti in ordine/ cum quibus au thor tenet hanc conclusionem. Quãuis credibilia possint euidẽter sciri: non tamen a nobis pro statu illo ẽm cõmunem legem. Et ideo theologia ẽm ꝙ cõmuniter eam addiscimus: non est sciẽtia proprie

Nota. B

dicta ꝛc. ¶ Ad cuius euidentiã notandũ secundo ꝙ oẽm habitũ preter fidem quem acquirit theologus fidelis respectu credibilium/ potest acquirere infi delis. Patet: quia nullus habitus est ponendus/ nisi qui ex actibus generatur: aut quem scripture auctoritas cogit ponere. Sed nulla auctoritas scri pture cogit ad ponendũ aliquem habitũ respectu credibilium/ preter habitum fidei. Et omnẽ quem habet fidelis circa credibilia/ preter credẽdi actuz/ potest habere infidelis nutrit⁹ inter fideles theolo gos. Patet inductiue ꝛc.

C

¶ Si queris quem actum vel habitum acquirit studens theologie. Respõde tur ꝙ theologus per studium theologie augmẽtat habitum fidei acquisite/ si prefuit: aut acquirit/ si nõ prefuit. Ibi nanꝗ credenda recitantur: et hic habi tus non est in infideli: quoniã qui habet hunc ha bitum credit: et ita iam fidelis est. Preter hec/ tam fi delis ꝙ infidelis acquirit multos scientiales habi tus: qui etiam in alijs scientijs acquiri possunt. Et preter illos acquirit multos habitus sciẽtiales con sequentiarum propriarũ theologie. Etiam acquirit opi. circa veritates probabiliter ostẽsas. Item mul tos habitus apprehensiuos tam terminorũ ꝙ pro positionum: et mediantibus illis potest habere oẽs actus possibiles theologo/ preter solum actum cre dendi: quibus mediantibus potest predicare/ do cere/ roborare/ et cetera omia talia que pertinent ad theologũ: nihil autem horum ad que requiritur fi des: est scientia proprie dicta. Et cum nulli credibi lium potest assentire sine fide ẽm omnes: sequit ꝙ de credibilibus nõ est sciẽtia proprie dicta. ¶ Unde breuiter/ nullus habet scientiã alicuius veritatis/ nisi euidẽter noscat principia seu premissas ex qui bus infertur. Neꝗ musicus/ neꝗ perspectiuus ha bet scientiã suarũ cõclusionũ: nisi euidenter noscat principia. Non ergo credit principiã/ sed euidenter noscit: ꝙuis illã euidentẽ notitiã in eo causarũt de mõstrationes geometrice vel arithmetice: impossi bile est enim maiorem esse euidentiã cõclusionis ꝙ premissarũ: ideo vbi premisse enim creduntur: con

D

clusio credit/ et nõ scitur. ¶ Notandũ etiam est pro intellectu doct. ꝙ in solutione vnius rationis que tangit quomodo intellectus noster distinguit inter deum et creaturam. Respõdet sic/ ꝙ per conceptum compositũ propriũ deo: vt cum per discursum con cludit aliquod ens esse infinitum/ primũ et summũ: habet hunc cõceptũ: ens infinitũ et summũ/ qui est proprius deo. Et quia scit nullã creaturã esse hmõi: ideo distinguit illud ens ab omi creatura. Nec ali⁹ cõceptus deo ꝑprius est nobis possibilis in via. Et si querit ad quid terminat ille actus intelligẽdi: di citur ꝙ ad conceptũ illũ/ si cõceptus habet tm̃ esse obiectiuũ: si vero cõcept⁹ ipse est actus intelligẽdi: tunc terminat ad deum: quia illo cõceptu composi to nihil intelligitur/ nisi deus: quia supponit solum pro deo: licet partes eius supponãt/ tam pro deo ꝙ

E Obiectio.

pro creatura. ¶ Sed cõtra illud quod nunc dictum est: et habet doctor in respõsione ad secundã proba tionẽ secũde opinionis/ scz ꝙ nõ potest haberi con cept⁹ simplex proprius de deo. Uidetur enim ꝙ ab illo extremo cõplexo/ ens infinitũ: seu ens summũ (quod esse probatur per discursum) possit formari conceptus incõplexus significans tale ens summũ vel infinitum: et ille erit conceptus simplex et pro prius deo. Nam si cognosco per discursum/ ꝙ illud quo formaliter aliquid dicitur album/ est qualitas distincta a subiecto albo statim possuz formare con ceptum absolutum proprium talis qualitatis/ qui est conceptus albedinis: igitur sic erit in proposito. Et confirmatur de quocunꝗ possum cognoscere ꝙ est aliquid verum ab alijs discretum: de illo pos sum formare conceptum simplicem/ illam rem vnã precise significantem: sed de deo cognoscimus per fidem ꝙ est ens vnum/ ab omni creatura distinctũ: ergo de deo possumus formare conceptũ simplicez precise deũ representantem. Item possumus impo nere vocem ad incõplexe et distincte deũ significan dum/ qualis est vox deus: que absolute et precise si gnificat deum et distincte: sed vox non nisi median te conceptu correspondente: nec aliter ꝙ concept⁹ correspondens: qꝛ est synonyma conceptui. Et ideo conceptus sibi correspondens significat deũ incõ plexe absolute et distincte. ¶ Pro solutione est no tandũ: ꝙ conceptus rei absolute et proprius forma ri non potest: nisi res illa fuerit in se et intuitiue co gnita: qꝛ nisi sic/ cecus posset habere conceptuz ab solutum et ꝑpriũ coloris et albedinis: qđ posset esse falsum. Et ideo conceptum absolutũ et propriũ de deo habere non possumus. Sed quid de connotati uo: nã videt ꝙ possum formare conceptum signifi cantem subtractiue/ rem connotãdo eam esse prin cipium oĩm siue summã ꝛc. Ille erit proprius deo et simplex qualitas: sicut notitia intuitiua sensibilis est qualitas simplex/ non cõposita ex partibus di uersarũ rationũ: licet habeat plures modos signifi candi. Quod si verũ est pro saluando auctore: potest consequenter dici ꝙ conceptus simplex dupl'r acci pitur. Uno mõ large/ pro conceptu qui est vna qua litas non composita ex partibus diuersarũ rationũ non curando an tantum habet vnum modũ signi ficandi vel plures. Alio modo stricte pro conceptu qui est simplex qualitas: et non hʒ nisi vnũ modũ si gnificandi: et sic solus conceptus absolutus dr̃ sim plex: qm̃ etsi connotatiuus fuerit simplex qualitati ue: non tñ est simplex representatiue: qꝛ equiualet suo quid nominis: qđ significat aliquid in recto et aliquid in obliquo: et ita virtualiter est cõpositus. ¶ Per hoc ad rationes dr̃/ ꝙ põt formari concept⁹ simplex primo modo/ ab extremo complexo: sed ille erit connotatiuus: et ita virtualiter compositus. Et ad probationẽ de formatione conceptus absoluti albedinis. Dicẽdũ ꝙ conceptus absolut⁹ albedinis formari non posset nisi preuia eius cognitione in tuitiua: et ideo quãtũcunꝗ ceco persuadet ꝙ albe do est qualitas quedã realiter distincta ab eo qđ dr̃ album/ tñ nũꝗ potest formare conceptũ absolutuz albedinis. Ad confirmationem conceditur ꝙ de eo qđ cognoscimus esse vnũ ꝛc. possumus formare con ceptum simplicem large: sed non stricte. Auctor au tem loquitur de proprio simplici stricte ꝛc. Ad secũ dam confirmationem dicitur ꝙ vox potest imponi ad significandum rem distinctius ꝙ possit a nobis intelligi de quo tractatur clare distinctione. xxij. ¶ Item queritur vtrum per studium theologicum etiam possit acquiri opinio credibilis. Dicendum ꝙ de credito non potest: quia si creditum persuade tur fides augetur non noua adhesio generatur: sed si ad aliquod credibile nondum explicite creditum adducantur persuasiones ille possunt generare opi nionem. Hinc opiniones multe doctorum in theo logia de credibilibus: licet nondum ab ecclesia tan ꝙ credibilia determinatis. Alia ad hoc dubium ne cessaria patent ex precedentibus questionibus vide hic Petrum de aliaco: qui latius hanc ma teriam

Right margin notes: F — Conceptus simplex. — G — Rñsio. — H

teriam prosequitur:ꝛ aliquo modo distinctius.q.j.
arti.ij.et.iij.Item quomodo fides est notitia certis=
sima:quamuis non sit euidēs:habes.j.in tertio di=
stin.xxiij.q.ij.arti.j.

Questio.viij.

A V Trū habitus theo
logie sit realiter vnus ꝺm numerum.
¶In illa questione recitatis ꝛ impu=
gnatis duabus opinionibꝰ.Ad que=
Articu.1. stionē rñdet doctoꝛ ꝓmo de habitu
in generali.Secundo in speciali de theologia. De
hinc quatuoꝛ mouet dubia.In generali satis euidē
ter ostendit distinctionem habituum acquisitoꝛum
ꝺm distinctionē actuum quoꝛū sunt siue ex qͥbus ge
nerantur:et qꝛ alius est assensus principij:aliꝰ con
clusionis.Alij ꝛ distincti sunt assensus ꝛ diuersaruz
ꝓpositionum/siue conclusionū/siue principioꝛum
Regula. nedum numero sed etiam specie: sicut propositio=
nes quarum sunt differunt specie. Siquidem oēs
propositiones synonyme saltē mentales differunt
specie:quia plus differunt q̄ꝫ synonyme:que tamen
differunt numero:quia duarum synonymaruz vna
non est alia.Unde concluditur/ꝙ scientie totales:
vt metaphysica/naturalis philosophia ꝛc.nō sunt
vnus habitus numero:sed aggregate ex pluribus
habitibus nedū numero sed specie distinctis: oꝛdi
nē tñ aliqualē habētibꝰ:ꝛ ꝓ hoc theologia acquisi=
ta nō est vnus habitus:secus de infusa fide: hic est
vnus habitus numero in intellectu. Hec est sum=
B marie intentio doctoꝛis in litera quā aliquot expli
cat dictis.¶Primum dictum est:de habitu in gene
re tenendum est ꝙ habitus acquisitꝰ ex actu circa
principiū tantū distinguit̄/ꝛ est alius ab habitu cō
clusionis.Nā habitꝰ principij est causa habitꝰ con
clusiōis mediata:qꝛ causa assensus principij/a quo
cum alio principio seu minoꝛe generatur scia cōclu
sionis actualis:et ab illa habitꝰ cōclusiōis:sed oīs
causa mediata vel immediata distinguit̄ a suo effe
ctu.Itē habitꝰ principij est ꝑfectioꝛ habitu ꝯclusio
nis.s.posterioꝛū.ergo distinguitur ab eo.¶Scōm
dictum doctoꝛis est.distinctarū ꝯclusionū distincte
sunt habitꝰ.Patet:qꝛ distincti actus. Nunc autem
semper habitꝰ ꝓpoꝛtionatur actibꝰ ex quibꝰ gene
ratur ꝺm idētitatē ꝛ diuersitatē ita ꝙ semꝑ tanta est
idētitas et diuersitas in habitibꝰ:quanta in actibꝰ
ex quibus generant̄ vel augmentant̄:qꝛ habitꝰ im
mediate inclinant ad actꝰ:ꝛ nō ad obiecta nisi me=
C diante actu:ergo distinguitur immediate(saltē ar=
guitiue)per actus ꝛc.¶Tertium dictū est:aliqñ cō
clusionis et principioꝛū simul seu cōiunctim potest
esse vnꝰ habitꝰ.Ptꝫ:qꝛ totiꝰ demōstratiōis pōt esse
vnus actꝰ quo assentio toti demōstrationi tanq̄ꝫ vni
ꝓpōni:est em̄ vna ꝓpositio hypothetica:ergo vnus
habitꝰ.Siq̄dē vno actu adhesiuo assentimꝰ ꝓpōni
siue sit cathegoꝛica siue hypothetica siue cōsequen
tialis eo ꝙ est vna veritas:si em̄ vno actu simplici
assentimꝰ ꝓpōni ex paucis terminis cōposite:qua=
D re non ex multis.Quartū dictū.Idētitas ac diuersi
taꝫ habituū sequitur idētitatē ꝛ diuersitatē specifi
cam actuū ex qͥbꝰ generat̄:et non identitatem vel
diuersitatē obiecti:qꝛ semper tanta est idētitas vel
diuersitas specifica in habitibꝰ:quanta est in acti=
bus ex qͥbꝰ habitꝰ generant̄ vel augmentant̄. No=
tat etiā doctoꝛ post ꝑ̄dicta in.q.j.pꝛologi.ꝛ.j̄.q.ix.ꝙ
scientia vna aliqñ capitur pro collectione multoꝛū
habentiū oꝛdinē determinatū ꝓpter cōclusiones oꝛ
dinatas ex vnitate subiecti earum vel ꝑ̄dicati:vt dū
de eoꝛū subiectis demōstrant̄ diuerse passiones:vel
vna passio de diuersis subiectis.Et propter hmōi
oꝛdinē conclusionū aggregatū ex habitibꝰ eoꝛum
dicit̄ vna scia:ꝛ sic cōiter loquuntur philosophi de
E vnitate sciētie.¶Cōsiderādū etiam est circa termi=
num theologia/ꝙ dupliciter accipitur. Uno modo
vt idem est theologia et fides infusa:et sic theolo=
gia est vnus habitus numero in vno intellectu:de
quo latius in tertio.Alio modo theologia includit
fidē acq̄sitā/ꝛ aliquos habitꝰ adhesiuos euidentes
tam ꝓpositionum q̄ꝫ cōclusionū:ꝛ cū hoc habitꝰ ap
prehēsiuos oīm de qͥbꝰ tractatur in theologia acq̄si
ta siue cōplexoꝛū siue incōplexoꝛū:et tunc sicut actꝰ
credendi et assentiēdi distinguuntur specie:ita ꝛ ha
bitus ex eis geniti.Istis sic ꝑ̄missis ponunt̄ ꝯclusio Articu.2.
nes ad dubiū motū responsales.¶Cōclusio prima. Cōclu.1.
Accipiendo theologiā vt includit fidem infusam: F
seu vt est idē cum fide infusa:potest dici vna nume= Conclu.2.
ro de quo in tertio libro dicēdū est.¶Cōclusio scḋa
Accipiēdo theologiā vt includit fidē acq̄sitaꝫ ꝛ ha
bitus acquisitos euidētes tam ꝓpositionū q̄ꝫ conse
quentiarū/q̄ꝫ etiā actus cōprehēsiuos cōplexoꝛū et
incōplexoꝛū:nō est vna numero.Ptꝫ:qꝛ diuersoꝛum
actuū sunt diuersi habitꝰ:sed actꝰ illi sunt diuersi
specie ꝛ numero:ergo ꝛ habitus ꝛc. ¶Hinc mouet Articu.3.
auctoꝛ quatuoꝛ dubia.¶Primū quomodo se habēt Dubium.1.
adinuicē(quo ad perfectionē)habitꝰ principij ꝛ ha G
bitus cōclusionis.Solutio habitꝰ principioꝛū est
perfectioꝛ:qꝛ euidētioꝛ:nobilitas aūt habituū attē
ditur ex euidētia et nobilitate obiecti.nūc aūt ob=
iectum conclusionis est etiam obiectum alicuius Dubiuꝫ.2.
principij partiale ꝛc. ¶Secūdum dubium an habi
tus principioꝛum sit causa habitus conclusionis.
Responsio.Notitia principioꝛū est causa effectiua
nō ꝯclusionis:sed notitie cōclusionis.Secundū pa
tet:qꝛ notitia siue assensus cōclusiōis acq̄rit̄ per no
titiā principioꝛū.Primū ptꝫ:qꝛ neq̄ꝫ ꝑ̄misse nec pre
missarum notitia causat cōclusionē:cū cōclusio foꝛ=
mari pōt sine ꝑ̄missis:etiā ꝑ̄misse sine cōclusione:
sed positis premissis ꝛ cōclusione ꝛ notitia ꝑ̄missaꝝ Dubiū.3.
statim habetur notitia cōclusionis ꝛc.¶Tertiū du
bium est que sit necessitas ponēdi habitū respectu
principioꝛū:cū intellectꝰ sit determinatus ad prin= Dubiū.4.
cipia maxime per se nota.Et potētia determinata H
non indiget habitu determināte.Solutionem re=
mittit ad tertiū libꝛuꝫ ꝛc.¶Quartū dubiū est qua=
lis sit ille habitꝰ q̄ ponitur vnus respectu principio
rū et cōclusionis.Solutio.est sapientia et sapiētia
equalēter est intellectꝰ et sciētia. Unde ponit sapiē=
tiā esse habitū totiꝰ demōstrationis:sicut intellectꝰ Sapientia.
est habitꝰ principij:et scientia habitꝰ cōclusiōis.Ue
rū sapiētia accipit̄ aliqñ generaliter ꝓ habitu totiꝰ
demōstrationis ex primis principijs.Et ita etiam
inuenitur in artibꝰ mechanicis ꝺm ꝙ dicimꝰ sapiē
tē latomiū/sapiētē statuificē:vt habet̄.vj.Eth.c.vij.
Aliter accipitur sapiētia ꝓ habitu demōstrationis
qui est nobilissimoꝛū obiectoꝛū.Qḋ aūt sapiētia sit
simul intellectꝰ et scientia equiualēter.i.totius de=
mōstratiōis:ꝓbat auctoꝛitate philosophi.vj.Ethi.
Et rōne qꝛ nisi sic non distingueret̄ ab intellectu ꝛ
sciētia.Nā oīs ꝓpositio necessaria aut est pꝛicipiuꝫ
aut ꝯclusio.Si principiū eius/est intellectꝰ.Si con
clusio eius/est sciētia.In hoc ergo distinguit̄:qꝛ sa=
piētia nō est alicuius vniꝰ ꝓpositionis necessarie
cathegoꝛice:scꝫ principij vel cōclusionis:Sed est re
spectu vtriusq̄ꝫ simul principij et conclusionis.i.to=
tius demōstrationis:intellectꝰ aūt est respectu pͥn=
cipij:ꝛ scientia respectu conclusionis.

¶Sequitur.q.ix.

¶Circa secundam partem pꝛologi de sub=
iecto.

Questio.ix.

Truꝫ deus sub pro= A
pria ratione deitatis sit subiectum
theologie.In illa questione plura cō
tinentur notatu digna:quam hic pla
cuit in duos partiri articulos.In pri=
mo articulo recitata et impugnata opinione Sco.
q.iij.pꝛologi.ostendit quid sit de ratione subiecti

primi scientie: et quomodo vnius scientie est vnū subiectum. In secundo articulo premissis quibusdam suppositionibꝰ respondet ad quesitum. ¶ Circa primum, est opinio Sco. q̄ō. iij. prologi/ ꝙ ratio subiecti primi est continere in se virtualiter p̄mo omnes veritates illius habitus. Ubi nota ꝙ continere virtualiter nihil aliud est/ ꝙ̄ continere causaliter: id est posse causare aliud: et ita vnam notitiam virtualiter continere aliam notitiam/ est vnā notitiam posse causare alliam: sicut notitia ꝓmissarum virtualiter continet notitiam conclusionis. Probat ipse sic: nam subiectum primum continet propositiones immediatas: et quia subiectum earum continet predicatum: et ita euidentiam totius ꝓpositionis: ꝓpōnes aūt immediate cōtinent conclusiones: ergo subiectū ꝓpositionū immediatarū cōtinet oēs veritates illius habitꝰ. ¶ Contra illam opinionē ponit autor. Nunꝙ̄ vna notitia incompleta rei vnius cum intellectu est causa sufficiens respectu prime notitie incōplexe alteriꝰ rei. Patet ꝑ experientiam: quia quātūcunꝙ̄ cognoscat aliquis intuitiue et perfecte rem aliquā: nunꝙ̄ per hoc cognoscit aliā rem notitia incompleta ⁊ ꝓpria: quia talis notitia erit intuitiua vel abstractiua. Intuitiua naturaliter haberi non potest nisi effectiue a re ipsa. Abstractiua autē presupponit intuitiuā: ideo cecus nō pōt habere notitiā distinctā ⁊ ꝓpriam colorū. ¶ Scdo ꝙ subiectū nō semꝑ continet virtualiter passionē suam. Patet: quia passiones frequēter cōnotant aliqua realiter a subiectis distincta: ⁊ que non continētur virtualiter in subiecto ⁊c. ¶ Tertio ꝙ non semper notitia distincta subiecti: et notitia distincta passionis/ immediate continent virtualiter notitiā ꝓpōnis immediate ex ipsis cōstitute: q̄z requirit̄ sepe experiētia: vt calor est calefactiuus est immediata: et tñ quātūcūꝙ̄ distincte cognoscatur calor et calefactio: non plus sine experientia cognoscitur ꝙ calor est calefactiuꝰ: ꝙ̄ ꝙ albedo est albedinis ꝓductiua: sic de hoīe ⁊ risibili ⁊c. ¶ Quarto nō est de ratione subiecti sciētie ꝙ virtualiter cōtineat passiones. Pz ⁊c. ¶ Quinto non est de ratione subiecti ꝙ ab eo denominetur ⁊ specificetur scientia. Pz: quia de eodē subiecto re ⁊ ratione possunt esse distincte scientie ꝓpter diuersitatē passionuz. Nec est de ratione subiecti ꝙ ab eo scientia hz suā dignitatē: q̄z subiecto existēte eodē/ ꝓpter nobilitatē passionū pōt vna scientia esse nobilior alia: vt scientia illiꝰ/ hō est beatificabilis/ est nobilior sciētia illius hō est risibilis seu mortalis. ¶ Sexto nō est de ratione subiecti ꝙ sit p̄mū occurrēs intellectui in illa sciētia ⁊ alia sub ratione eius. Pz q̄z aliq̄n passio est prior subiecto p̄mitate ḡnationis ⁊ p̄mitate perfectiōis: q̄z aliq̄n passio est notior ⁊ ꝑfectior: q̄z accidētia ⁊ opationes importate per passiōes/ frequēter sunt notiores substātia importata per subiectū ⁊ forma importata per passionē materie/ est perfectior materia. Per hoc pz. ¶ Septimo ꝙ nō est de ratiōe subiecti ꝙ sit p̄mū mouēs/ vel p̄ma ratio mouēdi intellectū ad oēm notitiā ad quā inclinat habitꝰ. ¶ Nec octauo ꝙ p̄ncipaliter intēdat̄ eius notitia: q̄z p̄ncipaliter intēdit̄ notitia totiꝰ ꝓpōnis. Sil'r aliq̄n subiectū eque ꝑfecte ꝓcognoscitur: sicut luna non perfectiꝰ cognoscit̄: q̄z scitur ꝙ eclypsatur sed bene per hāc aliud de ea cognoscitur, qđ prius non cognoscebat̄. ¶ Ad rōnem itaꝙ̄ subiecti scientie/ nihil aliud reqritur: nisi ꝙ sit subiectū ꝓpōnis scite: ita ꝙ idē et sub eadē ratione est subiectū sciētie et subiectū cōclusionis scite. Probat̄: q̄z scientia haberi nō potest sine notitia subiecti illiꝰ sciētie: sz sciētia pōt haberi sine notitia cuiuscūꝙ̄ qđ non est notitia alicuiꝰ p̄missarū/ aut cōclusionis/ aut extremitatū: scz subiecti medij vel p̄dicati ⁊c. ergo subiectum sciētie erit aliqđ horū duorū: ⁊ nō premissa vel cōclusio: nec mediū: nec p̄dicatū: ergo subiectū conclusiōis. Ex illo pz/ ꝙ sciētia que est aggregatiue vna: non est vnū subiectū: sed tot subiecta quot conclusiones habentes diuersa subiecta: sz inter illa pōt esse multiplex ordo: scz ordo predicationis siue cōitatis: ordo perfectionis: ordo totalitatis. Et frequēter p̄mū inter illa assignat̄ subiectum scientie aggregatiue. Sz sicut scia aggregatiue in veritate non est vna scientia: sic nec hz vnū subiectū simplr: sed multa inter que vnū pōt esse p̄mū aliqua p̄mitate: qđ late declarat̄. ¶ Hec que nunc dicta sunt de rōne subiecti sciētie forte clarius sic possent dici. Suppōnēdo p̄mū: ꝙ per subiectū intelligit̄ aliqs terminꝰ simplex incōplexus/ saltē cōplexione ꝓpositionali. Pz: q̄z subiectū est id de quo predicantur passiones: ⁊ per ꝯñs erit extremū ꝓpōnis seu cōclusionis: et ita non cōplexū ꝓpositionale. ¶ Secundo suppōnēdū ꝙ subiectū non est in sciētia proprie loquendo tāꝙ̄ aliqđ sciētie. Pz: q̄z sciētia est notitia habitualis vel actualis adhesiua cōclusiōis demōstrabilis que est simplex qualitas non cōposita ex partibꝰ diuersarū rationū. Pōt enim cōponi ex gradibus intēsionalibꝰ qui sunt eiusdē rationis: ⁊ ideo subiectū qđ est notitia apprehēsiua: et ita alteriꝰ rationis/ non est pars talis habitus. Sequitur ergo cū dicitur subiectū esse sciētie/ ꝙ est sciētia tanꝙ̄ aliqđ reqsitū ad esse sciētie in esse vel fieri. Cū autē ad ḡnationē sciētie nihil aliud requirit̄ cū intellectu ⁊ ḡnali influētia cause p̄me: nisi p̄misse ⁊ cōclusio et assensus p̄missarū generantiū notitiā actualē ꝯclusionis ⁊ partes harū. i. extrema ex quibꝰ premisse et cōclusio cōstituunt̄: his enī positis/ oībꝰ aliis circūscriptis ponit̄ scia: opz ꝙ subiectū sit aliqđ horū: ⁊ non est ꝓpositio nec assensus ꝓpositionis. Pz: ergo extremū ꝓpositiōis. Sed in demōstratiōe non sunt nisi tres termini q̄ sunt extrema in p̄missis et conclusione: scz mediū et subiectū ac p̄dicatū conclusionis. Subiectū aūt nō est mediū nec p̄dicatum: quia hoc est cōiter passio: erit ergo subiectum conclusionis. Ex quo sequitur ꝙ tot sunt subiecta sciētiarum quot sunt cōclusiones scite siue sciētie cōclusionum diuersa subiecta habentes. Uerum inter subiecta scientiarum multiplex est ordo: vt patuit. Predicationis scilicet perfectionis ⁊c. Et ẜm hoc inter illa multa est vnū subiectū p̄mū in illo ordine: et hoc pōt dici subiectū attributionis totalis scientie. Et cōiter assignatur subiectū communius in illo ordine: et simplicius: id est minꝰ cōnotatiuū. Et ẜm hoc possunt saluari que cōiter dicuntur de subiecto attributionis in scholis modernorū. ¶ Articulus secūdus. Pro articulo secūdo supponēdum est ꝙ subiectum accipit̄ dupl'r. Uel pro subiecto predicationis: vel inhesionis. De secūdo nihil ad ꝓpositum. P̄mo modo accipit̄ pro altero extremo ꝓpōnis scz termino vel cōceptu de quo dicit̄ p̄dicatum. Accipitur aliq̄n pro re significata pro qua supponit huiusmodi terminꝰ. ¶ Differentia etiā est inter subiectum scientie ⁊ obiectū. Obiectū est ꝯclusio scita/ cuius subiectū est subiectū scientie. Subiectū itaꝙ̄ est pars obiecti. Supponitur etiā ex dicēdis dist. iij. q. ij. et ex dictis. q. ij. ꝙ res pot est intelligi in se siue distincte ita ꝙ nihil aliud terminat actum intelligēdi illo modo nō pōt a nobis deꝰ in via intelligi naturaliter: vt pz. q. j. ⁊ ij. Alio modo pōt intelligi in cōceptu cōi vel cognitione cōi sibi et aliis ẜm se totam/ vel ẜm suas partes: sic cognoscimus deum ꝓ statu illo cōceptu cōi deo et creature vel cōceptu cōposito ꝓprio deo ẜm se totū/ cuius tamē partes cōueniunt creature vt ens summum infinitū ⁊c. Supponitur etiā ex. q. j. plogi. ⁊ q. vij. eiusdē ꝙ scientia accipitur vel pro simplici habitu vel aggregatiue. Sic etiā theologia accipit̄ vel pro theologia viatorū vel beatorū ⁊c. de hoc. q. j. ⁊ vij. prologi. ¶ Conclusio prima. Accipiendo subiectū pro re significata pro qua supponit subiectū sciētie in aliqua parte theo-

Articu. i.

B
Cōtra Scotum.

C

D
Ratio subiecti sciētie.

E

Articu. ij.
F

Cōclusio. i.

logie: deus sub ratione deitatis est subiectũ: in ali-
qua pater: in aliqua filius: in aliqua spiritussanct⁹:
in aliqua creatura: quia illud est subiectum ꝓ quo
supponit subiectum conclusionis. Nunc autem in
aliqua conclusione supponit pro deo: in aliqua pro
Conclu. 2. patre ꝛc. ¶ Conclusio secunda. Capiendo subiectũ
pro termino supponẽte: sic nec deus nec res aliqua
extra animam: que nõ est signum: est subiectũ theo-
Conclu. 3. logie nec totalis nec ꝑtialis ꝛc. ¶ Conclusio tertia.
In diversis partibus theologie diversa sunt subie
cta. Et quandoqꝫ etiam unum quando de uno sub-
iecto dicuntur seu demonstrantur diverse passiões
in diversis conclusionibus ꝛc. ¶ De theologia bea
torum possent poni consimiles cõclusiones: in qua
H similiter ſm diversitatem cognitionum ꝛ conclusio
num diversa sunt subiecta. ¶ Si queritur quid est
subiectum primum theologie ꝓut accipitur aggre-
gative. Dicendum ꝙ ſm diversos modos primita-
tis possunt poni diversa subiecta prima. Unde de⁹
sub ratione deitatis est primum subiectum ꝑfectio-
ne respectu creaturarum: sed respectu personarum
etiam est aliqua prioritate primum de qua infra dz.
Varia esse subiecta prima. Sic Christus potest poni subiectum primum prio-
ritate continentie: quia continet naturam divinaꝫ
ꝛ creatam. Similiter res ꝛ signa possunt poni sub-
iectum propter prioritatem cõmunitatis: quia que
cunqꝫ tractantur in theologia sunt res vel signa: sꝫ
deus sub ratione redemptoris vel ratione glorifi-
catoris non est subiectum: quia ille rationes non
sunt rationes subiecti: sed magis predicati. Iste eñ
sunt propositiones theologice: deus est redemptor
deus est glorificator: ubi ratio redemptoris ꝛ glori-
ficatoris respiciunt predicatum ꝛ non subiectũ ꝛc.
I ¶ Sed si queritur de quibus est theologia. Solu-
tio. theologia sumitur quandoqꝫ ut patuit questio-
ne precedenti. ꝛ. q. j. prologi circa terminuꝫ: veritas
theologica pro fide infusa. Alio modo pro omni ha
bitu simpliciter theologico fidei acquisite: ut supra
patuit questione precedenti. Primo modo theolo-
gia nostra non est de omnibus: nec complexis: nec
incomplexis: sic enim respicit solam fidem infusam
que una dicitur in patribus ꝛ nobis ut doceri solet
in tertio. ¶ Secundo dicitur ꝙ est de omnibus re-
bus significatis per terminos propositionum theo
logicaliũ. Et quia non est aliquis terminus de quo
non possit predicari passio theologica. Omne enim
ens est creator vel creatura. Iteꝫ perpetuabile/ crea
bile/ ãnihilabile/ factibile sine causa secũda extrin
seca ꝛc. ergo potest dici ꝙ est de omnibus incomple
xis: non tamen de omnibus complexis sive conclu
sionibus tanqꝫ scibilibus propinquis: qꝛ nõ omnes
cõclusiones demonstrabiles demonstrant in theo-
logia non eñ metaphysicales nec logicales. ¶ Co-
rollarie sequitur hoc secundo modo theologia ha-
bet tractare de quolibet ente in particulari: quia de
deo creatore omnium ꝛ causa communissima. Item
de creaturis ꝛ facturis dei ꝛ effectibus illius cause
cõmunis. Vide de hoc latius in Sco. q. iij. ꝓlogi in
fi. Circa tertiam partẽ prologi movetur hec. q. x.

Questio. x.

Utrum sola opera-
tio potentie sensitive sit praxis. Que-
stio ista movetur propter intellectum
A clariorem horum que dicentur in que
stionibus sequentibus. Recitatis itaqꝫ
ꝛ impugnatis duabus opinionibus: quarũ scḋa
est Sco. q. v. prologi tenentis ꝙ praxis est actus al
Articu. 1. terius potentie ꝙꝫ intellectus naturaliter posterior
Nota. 1. intellectione: natus elici conformiter rationi recte.
Ad hoc ut sit rectus, venit primum considerandum
ꝙ questio quo ad multa que in ea dicuntur explica
tur ꝛ resolvitur. j. in doctore dist. xxxv. q. vj. quorum
intellectus necessarius est hic in ꝓposito. Vide etiã
in doc. in scḋo. q. iij. ¶ Secundo considerandum ꝙ
questio hec magis est de nomine ꝙꝫ de re. Nam in Nota. 2. B
re talis est processus in nostris actionibus. Primo
intellectus ostendit finem ꝛ ea que sunt ad finem
quem sequitur vel quem sequi potest volitio finis.
Deinde consilium de his que sunt ad finẽ: post hoc
sententia dictans quid eligendum quid omittẽdũ
hinc sequitur electio: post hanc si non sit impedimẽ
tum: sequitur executio. Quod autem illorum debet
dici praxis de hoc est questio ꝛc. ¶ Praxis ſm Eu- Praxis.
stratium accipitur large pro operatione cuiuscunqꝫ
virtutis sive libere sive naturalis. Stricte dicit ope
ratio cognitiva sive passio consequens cognoscen-
tem inquantũ cognoscens. Et illo modo omnis co
gnitio ꝛ quilibet actus potentie cognitive vel appe
titive ꝛ passio consequens: ut delectatio/ tristitia/
possunt dici energia vel praxis. Strictius accipit
pro operatione que est in potestate nostra: quale est
omne opus virtutis aut vitij. Strictissime accipitur
pro omni operatione conformiter elicita dictamini
recte rationis ꝛ electioni volũtatis ꝛc. Primis duo
bus modis non accipitur in proposito: sed tertio vel
quarto modo. Patet. ¶ Consequenter notandũ ꝙ Nota. 3.
docto. distinguunt inter intellectum practicũ/ spe- C
culativum/ et consiliativum: que est distinctio non Intellect⁹
rerum sed nominum: nam idem intellectus est pra practicus.
cticus/ speculativus/ ꝛ consiliativus. Dicitur enim
intellectus practicus: intellectus habens in se prin
cipia vel conclusiones practicas: ut intellectus di
ctans aliquem finem appetendum vel prosequen-
dum: ꝛ illud dictamen seu propositio hec signifi-
cans dicitur principium practicum: de quo dicit
philosophus. Sicut principium in speculabilibus
ita finis in agibilibus: quia voluntas nihil agit ni-
si propter finem a ratione dictatum/ vel ex liberta-
te sua prestitutum: ꝛ per cõsequens omnis actio vo-
luntatis que non est respectu finis: presupponit vo
litionem finis. Intellectus autem consiliativus est
tantum respectu conclusionum practicaruꝫ. Dicta- Cõsiliativ⁹
to enim per intellectum sine consilio previo aliquẽ
finẽ esse appetendũ: intellectus consiliatur quibus
medijs finis ille melius attingatur. Et habita inve
stigatione concludit tandem ꝙ per tale mediuꝫ de-
terminatum finis est attingendus: intellectus ergo
sic consilians: investigans ꝛ concludens dicitur in-
tellectus consiliativus. Patet ergo ꝙ intellect⁹ pra
cticus est superior ad intellectum cõsiliativuꝫ: quia
practicus est tam respectu principiorum ꝙꝫ conclu-
sionum. i. tam respectu finis ꝙꝫ respectu mediorum
consiliativus autem est tantum respectu mediorꝫ
sine cõclusione. Intellectus speculativus est intel-
lectus habens in se notitiam speculativam. i. con- Speculati-
siderationem eorum que non sunt in potestate ꝛc. vus.
¶ Notandum ꝙ capiendo praxim tertio modo oĩs D
opatio que est in nostra potestate est praxis: ꝛ ideo
quia tam volitio ꝙꝫ intellectio/ ꝙꝫ sensatio/ ꝙꝫ etiam
exterior operatio est in potestate nostra: quodlibet
horuꝫ est praxis: quia autem volitio primo est in po
testate nostra: ꝛ nullus alius actus est in potestate
nostra nisi mediante volitione: ideo praxis primo
dicitur de actu voluntatis: ꝛ de alijs quasi secunda-
rio: ut latius infra explicatur distinc. xxxv. q. vj. Ibi
enim aperitur verus intellectus dictorum hic. Qḋ
autem omnis talis actus sit praxis patet: qꝛ omnis
actio virtuosa vel vitiosa dicitur praxis. Omnis aũt
actus in nostra potestate positus potest esse virtuo-
sus vel vitiosus: quia potest conformiter vel diffor-
miter elici recte rationi: ꝛ ſm hoc praxis dividit in
praxim virtuosam ꝛ vitiosaꝫ. Praxis ṽtuosa est ope
ratio existẽs in potestate voluntatis nostre nata eli
ci conformiter recte rõni ad hoc ut sit recta. Per pri-
mam cõclusionẽ excluditur opatio naturalis: qꝛ nec
est virtuosa/ nec vitiosa: qꝛ in involũtarijs neqꝫ lau-
damur/ neqꝫ vituperamur. Per scḋaꝫ ꝯclõnẽ excludit

praxis vitiosa: hec enim est operatio existens in potestate voluntatis: nata elici difformiter rationi erronee et false. ¶ Ex illis sequitur primo/ quod nõ respectu cuiuslibet praxis est sciẽtia practica: cui debeat conformari. Patet de praxi vitiosa: que nõ potest cõformiter elici dictamini seu rationi recte: vt odium inimicorum contra diuinum preceptũ.

Corol. 1. E

¶ Secundo sequitur quod aliqua est praxis: q nec conformiter nec difformiter est elicita recte rationi. Patet de volitione alicuius ad nudam ostẽsionem intellectus sine preuio dictamine vero vel falso &c.

Corol. 2.

¶ Tertio sequitur quod pura speculatio potest esse praxis. Patet: quia potest esse in potestate voluntatis: et ab ea imperari et elici non solum tanquam finis: sed etiam tanquam mediũ ad finem: vt si intellectus dictet studẽdum fore vel speculandum propter beatitudinem vel sanctitatẽ aut anime recreationẽ: et speculatio potest fieri meritorie vel demeritorie: ergo erit praxis. Uerũtamen notitia seu scientia practica non est scientia speculatiua: vt infra patebit.

Corol. 3.

¶ Quarto sequitur quod praxis nõ dicit actum tantũ: sed dicit actum connotando voluntatẽ effectiue et libere producentem: sicut est de actu meritorio &c. Accipiẽdo praxim quarto modo praxis dicit actum voluntatis eum eliciẽtis vel imperantis preuio consilio intellectus. Et sic non erit respectu finis: sed tantũ respectu mediorũ: quoniam vt dicit phs. iij. Ethi. Consiliamur non de finibus sed de his que sunt ad finem. Neque enim medicus consiliabitur si sanabit: nec rhetor si suadebit: neque politicus si pacem faciat. Neque reliquorum aliquis de fine: sed ponens finem aliquem qualiter et per que erunt: intendunt. i. consiliantur &c. Uerum licet nõ quelibet operatio sit illo modo praxis. Primo mõ: quia aliqua est finis: quia tamen põt ordinari in finem vlteriorem: et ita esse medium preuio cõsilio ad finem alium dictatum vere potest dici praxis &c.

Corol. 4.

Articu. 2. Cõclusio. 1.

¶ Conclusio responsalis. Non solum operatio potentie sensitiue est praxis. Patet: quia omnis operatio volũtatis/ intellectus/ sensus: et exterior que est in voluntatis potestate est vere praxis tertio modo vel quarto modo: q: quelibet talis põt esse virtuosa vel vitiosa: omnis aũt talis est praxis &c.

Corol. 1.

¶ Corollarium. Omnis actus voluntatis est praxis. Patet quia tam elicitus quam imperatus: sed elicitus primo et mediante illo imperatus: nam praxis est actus in nr̃a potestate constitutus. Nunc aũt actus elicitus simpliciter est in ptãte nostra. i. voluntatis. Imperatus vero mediante elicito. Actus elicitus est velle vel nolle: ille enim est proprie voluntatis vt talis est et nõ alterius potentie. Actus imperatus est actus alterius potẽtie. s. intellectus/ sensus vel motiue aduoluntatis imperiũ causatus vel conseruatus.

Corol. 2.

¶ Corollarium scdm. Omnis actus intellectus sensus et exterior motiue potentie potest esse praxis. Patet: quia omnis talis potest subesse imperio voluntatis secus de pure naturalibus vt actibus nutritiuis. Dico potest esse: quia si preuenit voluntatem vt primus actus intellectus ostendens obiectum voluntati: vt sic nõ est praxis. Sic de sensatione preuia intellectione potest tamen esse praxis si per imperium voluntatis continuetur: aut ad aliquem finem ordinatur: aut a voluntate acceptatur vel amatur.

Corol. 3.

¶ Corollarium tertium. Actus qui primo non est praxis potest fieri praxis: et econuerso. Exemplum primi nunc habitum est. Exemplum secundi: si a tamen qui est praxis per voluntatem elicientem vel imperantem est causatus: postea a solo deo conseruatur &c.

Corol. 4.

¶ Corollarium quartum. Omnis speculatio potest esse praxis. Patet ergo quod praxis et speculatio non distinguuntur realiter: põt autem speculatio dici quilibet actus intelligendi generaliter: vel strictius actus intelligendi nõ directiuus alicuius praxis &c.

Questio. xi.

Utrum notitia practica et speculatiua distinguuntur per fines vel penes obiecta &c. ¶ Pro huius questionis intellectu notandum primo quod differentia est inter praxim: et actum practicum siue notitiam practicã. Nam notitia siue actus practicus quod idẽ est: est notitia actualis vel habitualis adhesiua propositionis practice. Praxis vero est operatio in potestate nostra constituta significata per propositionem practicam vel eius partem: vt notitia adhesiua huius/ eleemosyna danda est miseris indigentibus est actus practicus siue notitia practica: sed datio eleemosyne est praxis: sic syllogismus formandus est in modo et figura. Huius complexi adhesiua notitia est notitia seu actus practica vel practicus: sed formatio syllogismi est praxis.

Articu. 1. Nota. 1.

Praxis.

B

¶ Potest ergo notitia practica sic diffiniri. Est notitia alicuius veri complexi ostendens vel dictãs in vniuersali vel particulari libere operari: vt notitia harum. Diligendus est deus tota anima/ toto corde &c. Colendus est deus latria. Primum regnum dei querendum est. Corde creditur ad iustitiam: ore confessio fit ad salutem. Marmora ferro scindi oportet: terram aratro. Siquidem notitie harum propositionum sunt notitie practice siue actus practici: sed operationes significate per easdem propositiones sunt praxes.

Notitia practica.

¶ Si replicatur tunc ille non essent practice. Contrariũ cõtrario corrumpitur: simile simili fouetur. Ex actu generatur habitus: fenus rigata terra multiplicatur. Consequens falsum: quia he notitie ordinantur ad opus: et sunt circa obiecta a nobis operabilia. Dirigunt enim nos ad operationes: quia dirigunt si quis vult corrumpere aliquam qualitatem: applicet suum contrarium.

¶ Propter has instãtias posset aliter diffiniri notitia practica sic. Est notitia adhesiua veri complexi directiua operis in nostra potestate constituti/ magis quam notitia incomplexa. Dicitur autem notitia directiua: quia habens eam potest cognoscere vtrum/ quando/ quare/ vbi/ vel quo modo sit operandum. Dicitur autem magis quam notitia simplex propter illas. Amor est qualitas mentis. Deus est infinite bonus. Lapis est durus. Aqua est fluida: que sunt speculatiue simpliciter: licet per eas aliquo modo quis dirigi possit in opere. Nam bonitas dei infinitas cognita/ dirigit ad diligendũ deum scdm vltimum posse. Lapidis duritia cognita dirigit latomum ad ordinãdum instrumẽta sculpendi. Sed quia non plus dirigunt ille notitie cõplexe: quam distincta notitia incomplexa talium/ non sunt practice: alioquin omnis notitia esset practica. Unde vt cõplexa dirigant opus vt per eã vel aliquem terminum cõplexi significet operatio libera actiue vel passiue: et hoc formaliter vel equiualenter: quia semper praxis est partiale obiectum notitie practice. Notitia speculatiua diffinitur per oppositum.

Alia diffinitio.

Notandum secundo/ quod quidam distinguunt inter finem scientis: in quem videlicet sciens ordinat sciẽtiam: et finem scientie. Qui est duplex scilicet finis per se et principalis in quem scientia ex sua natura habet ordinari. Et finis per accidens siue secũdarius ad quem non ordinatur per se: sed ex intẽtione sciẽtis. Dicunt ergo quod scientia practica distinguitur a speculatiua penes finem scientie per se et principalem: quia illius finis est opus: istius veritas.

Nota. 2. C

¶ Sed contra hoc ostenditur/ quod idem est finis scientie qui est scientis: ad intellectum infra dicendum: quodque idem potest esse finis scientie speculatiue et practice. Ideo notandum quod finis aliquãdo accipitur pro aliquo acquirendo per operationem: sicut sanitas est finis deambulationis: et ille finis est amatus et desideratus amore concupiscentie. Alius est finis amatus amore amicitie: propter quem

finis primus producitur:quia enim homo diligit seipsum:cõcupiscit sibi sanitatē. Similiter qui diligit deū summe ꝑpter se:omnia agit ꝑpter deum:ꝛ illi deus est finis omniū operū suorū. Primus finis est prior in intentiõe:sed vltimus in executione: et est realiter effectus:et cõiter ignobilior illo fine ad quē ordinat/saltē in estimatione agentisqui intendit eum. Et ab alijs dicitur finis quo ꝛc. Secundus finis vt frequenter preexistit operationi. Et si fm rectā rationē intendatur:non est ignobilior illo qđ est ad finē:nec est effectus:nec acquiritur per ipsā operationē. Et hic ab alijs dicit finis gratia cuius.

[Nota.3. D] ¶ Tertio notandū/ꝙ si finis sciētie ꝓprie loquēdo est amatum a discente/siue amore amicitie/siue cõcupiscētie:qđ mouet ad acqrendū scientiā:ꝛ ideo simpliciter loquendo/idē est finis qui est causa finalis scientie intent⁹ et amat⁹ a sciente: non autem causa scientis. Exēplum. Si quis amore suĳpsi⁹ cõcupiscit scientiā ꝓpter lucrum:tunc ipsemet amatus amore amicitie est causa scientie:qꝛ ab ipsomet sic amato scientia ꝓcedit in effectū:et illa habet rationem cause:quia ad eius esse sic amatū sequitur scientia: non tñ est causa suĳpsius. Silr lucrū cõcupitū et desideratum est aliquo modo causa finalis scientie qꝛ ꝓpter amorē lucri sciens mouet ad acquirendum scientiam:non tñ lucrū vel amor lucri est causa scientis:qꝛ sciēs ab eo nõ dependet ꝛc.

[Nota.4. E] ¶ Quarto notandū/ꝙ aliqua distingui per aliqua multipliciter põt intelligi. Uel per aliqua/tanꝗ intrinseca: vel tanꝗ per extrinseca. Et hoc vel per aliqua tanꝗ per causas distinctionis eorum:quia sunt cause eorum:vel limitate et proprie:vel illimitate ꝛ cões: vel per aliqua sibi propria:vt per ꝓprietatesvel subiecta ꝓpria vel effect⁹ sibi ꝓprios.

[Articu.2. Conclu.1. F] ¶ Articul⁹ secundus. ¶ Cõclusio prima. Scientie practice et speculatiue seipsis distinguuntur intrinsece et formaliter: ꝛ nõ per aliqua alia. Probatur. Scientie sunt forme simplices:et per ɔ̃ns non possunt distingui formalr nisi seipsis ꝛc.

[Cõclusio.2.] ¶ Conclusio secunda. Sciētie practice ꝛ speculatiue distinguunt per finē vel per fines causaliter:sicut per efficiētē causam causaliter distinguuntur. Probatio:quia ab eodē hȝ res distinctum esse a quo hȝ esse:sed a causa finali res habet esse/sicut a causa efficiente:ergo. Unde si due scientie haberēt eādē causam finalem per illā distinguūtur causaliter:nõ minus ꝙ̃ si haberēt distinctas causas finales. Ex illo sequitur ꝙ omnes res create distinguuntur causaliter per deum:quia deus est causa distinctionis oim sicut rerum omniū ꝛc.

[Conclo.3.] ¶ Conclusio tertia. Scientie practice et speculatiue non distinguuntur per subiecta attributionis. Patet: quia de eodem subiecto possunt esse scientie speculatiue et practice. Nam omne subiectum habēs passiones significantes ea que sunt in nostra potestate et etiam passiones importantes ea que non sunt in nostra potestate:potest esse subiectum conclusionis practice ꝛ speculatiue.

[Conclu.4.] ¶ Conclusio quarta. Scientia practica et speculatiua distinguuntur per obiecta:id est conclusiones scitas tanꝗ per sibi ꝓpria Patet. Eiusdem conclusionis non potest esse scientia practica ꝛ speculatiua:quia aut conclusio est directiua praxis seu operationis:et sic eius scientia est practica:aut non:et sic speculatiua ꝛc.

[Cõclusio.5.] ¶ Conclusio quinta. Capiendo finem improprie pro illo qui fm rectam rationem deberet intendi ab acquirente scientiam:sicut communiter (licet improprie) accipiunt in hac materia doctores:scientie practice ꝛ speculatiue distinguuntur per fines tanꝗ sibi propria. Patet:quia sic alius est finis practice scilicet opus vel operari:et alius est finis speculatiue scilicet [G] considerare. Ex illis potest elici que scientia dicatur practica ꝛ speculatiua. Nam scientia practica est scientia directiua alicuius praxis:id est/est scientia conclusionis dirigentis scientem circa aliquod opus vel operationē que est in potestate nostre voluntatis. ¶ Dirigit aūt conclusio practica circa operationem voluntariam dupliciter scilicet dictatiue/ꝛ ostensiue. Dictatiue que dictat:id est significat determinate aliquid esse faciendum: vt hec conclusio. Deus coli debet die sabbati cultu latrie. Ecclesia est reparanda/et sic de alijs. Ostensiue que ostēdit:id est significat modum operandi virtute cuius habens eam/dum intellectus dictat operandū esse et voluntas vult potest recte operari. Recte dico ad normā artis non virtutis/saltem non oportet:vt cõclusio illa:domus componitur ex fundamento parietibus et tecto:ligna debent sic vel sic dolari ꝛc. Primum pertinet ad prudentiam qua scitur/quando operādum est/ꝛ quando non:ꝛ sic de alijs circūstātijs/vbi quo fine ꝛc. quatenus op⁹ fiat virtuose. Secundum pertinet ad artes mechanicas et liberales practicas:logicam scȝ et grammaticā et rhetoricam. He eñ artes docent modū operādi ex materia cõueniente:non aūt dictant qñ operandū est: aut qñ ab opere cessandū est. Sic logica grammatica ꝛc. docent quā arguendum:congrue loquendū: aut persuadendū:ex quib⁹ terminis/ꝓpositionib⁹ aut locis syllogism⁹ faciendus est. Cõstructio congrua ponenda:ꝛ persuasio efficax sit ordināda:que oīa sunt in ptāte voluntatis nostre. Non aūt docēt qñ hec sunt faciēda/quo loco/aut corā qb⁹ seu quo fine ꝛc.

[Articu.3. H] ¶ Articul⁹ terti⁹. Circa hoc quod autor mouet qõne presenti de differētia inter prudentiam et moralem philosophiā. Notandū est ex. iiij. quodli. qõ. vi. et. q. xij. tertij docto. breuis et clara resolutio [I] hmõi distinctiõis. Unde dimissis his que infra dicūtur distin. xxxvj. in tertio collectorio nostro: prudentia potest capi vel pro simplici habitu circa agibile fm rectam rationem dictatiuo. Uel pro aggregato [Prudentia.] ex pluribus talibus ordinē aliquem ad inuicem habentib⁹:id est ad bene viuēdū requisitis. Accipiendo pro simplici habitu tripliciter accipitur. Primo modo generaliter pro quolibet habitu directiuo respectu cuiuscūꝗ agibilis mediate vel immediate siue sit propositionis per se note:siue note per experiētiam:siue ex talibus per doctrinam deducte. Exēplum primi vt notitia hmõi. Omni benefactori est benefaciendū que est per se nota. Exemplū secundi Iracundus est per mansueta verba leniendus:que potest haberi per solā vel etiā per doctrinam/experientiā. Secūdo modo accipitur pro habitu notitie immediate directiue circa aliquod agibile particulare per propositionē particularē ex per se nota tanꝗ ex maiore euidēter deductā:vt notitia hui⁹:huic benefactori est benefaciendū:que sequitur ex priori Unde sequitur. Omni benefactori est benefaciēdū: hic est benefactor:ergo huic benefactori est benefaciendum. Tertio modo strictissime pro habitu siue notitia immediate directiua circa aliquod particulare agibile per solā experientiam accepta et non per deductionem ex magis vniuersalib⁹:vt notitia huius iste iracundus est per mansueta verba leniēdus. ¶ Habitus aūt philosophie vel scientie moralis est habitus directiuus circa agibile acquisitus per doctrinam ex principijs per se notis:vel experientiam:et nõ ex actibus circa particularia. ¶ Per hoc dicendū est capiendo prudētiā pro habitu simplici/ꝛ primo modo/non distinguitur a sciētia morali. Capiendo secundo modo pro simplici habitu/etiam non distinguitur a sciētia morali:quia nota circa particulare agibile inquantū illa deducitur doctrinaliter ex per se notis/pertinet ad moralem scientiam siue philosophiā. Accipiendo autē tertio modo sic distinguit a morali scientia seu philosophia morali:quia moralis scientia habetur per doctrinalem deductionē:prudētia vero solū per experientiā. Et si accipit philosophus cum ponit illa distingui:quia sic prudētia dūtaxat notitia parti-

cularium vel vniuersaliũ per actus experimentales precise circa singularia accepta. Hinc. vj. Ethic. c. iij. philosophꝰ distinguit prudentiã ab arte et sciẽtia. Ab arte: quia est de agibili quod cõtingit aliter se habere: ab arte: quia aliud est genus actionis et factionis. ¶ Et breuiter est illa distinctio inter prudẽtiã ꝛ moralem sciam: que ꝓportionabiliter est inter notitiam experimentalẽ ꝛ artẽ: sic accipit Phs. vj. Ethi. vbi supra: ꝛ in ꝓemio Metaphysice: vbi tradit phs ꝙ ex sensu fit memoria: ex memoria experimentũ: ex multis experimẽtis inducit vna vniuersalis que est principiũ artis. hoc est ex sensationibꝰ que sunt notitie intuitiue fit memoria: id est notitia memoratiua eiusdẽ obiecti cuius fuit sensatio ꝛ hec memoratiua est notitia abstractiua. Et ambe sensatio et memoria sunt notitie singulares simplices apprehensiue: ex multis aũt memorijs fit experimentũ. ¶ Est aũt experimẽtũ iudiciũ alicuius singularis sensati causatũ ex multis memorijs consimiliũ priꝰ sensatorũ: vt qui per tactũ nouit hũc ignẽ esse calefactiuũ: et hũc ignẽ ꝛc. Uiso alio igne quẽ ꝑ tactũ nõ sentit: ex memorijs igniũ quos prius sensit calefacere: iudicat etiã hunc calefacere: hoc iudiciũ de illo singulari igne vocat experimentũ. Et ita experimentũ est notitia indicatiua de hoc singulari ex memorijs similiũ singularium priꝰ sensatorũ ¶ Est ergo sensatio prima notitia intuitiua: memoria abstractiua experimentũ adhesiua siue indicatiua. Ex multis aũt experimentis accipit vniuersalis ꝑm modũ supra. q. ij. prologi tactũ: que propositio vniuersalis est principium artis. ¶ Expertus ergo est qui procedit ex hmõi singularibus: ex quibus tamen colligit multas vniuersales sibi per experientiã notas. Non autem vt talis acquirit noti tiã alicuiꝰ vniuersalis ex alijs magis vniuersalibꝰ. Artifex vero vt talis incipit a principijs per se notis: vel etiã notis ꝑ experientiã: et si nõ sibi tamen creditis tanq̃ ab alijs expertis. ¶ Ex quo sequit ꝙ purus artifex non etiã expertus: nullarũ conclusionũ scientiã habet: nisi earum tantũ que mediate vel immediate deducuntur ex principijs per se notis. Nã illarũ que deducunt ex principijs notis per experientiam / non habet euidentem notitiã: sicut nec de principijs: que nõ accepit per experimẽtũ. Suo modo dicatur de prudentia / ꝛ morali philosophia siue scientia: quia prudens est expertus: sciens vero tanq̃ artifex. Si vero prudẽtia accipitur aggregatiue: potest etiã accipi tripliciter: vel pro aggregato ex prudẽtijs simplicibus primo modo accipiendo: vel tantũ secũdo modo: vel tantum tertio modo Et potest ꝓportionabilr dici sicut de prudentia ꝑ simplici habitu ꝛc.

Experimentum. (margin) K L M

Questio. xij.

A

Utrum theologicus habitꝰ sit practicꝰ vel speculatiuus ꝛc. ¶ Supponit ex priorib ꝰ ꝙ theologia nõ est habitꝰ vnꝰ: sed aggregatum ex multis notitijs nõ solũ numero: sed etiam specie distinctis. Nam ois notitia theologice veritatis ptinet ad theologiã. Ois veritas necessaria ad salutem / est veritas theologica: vt dictũ est. q. j. prologi. He aũt multe sunt: vt notũ est. ¶ Sunt aũt de questionis materia opiniones cõtrarie: quarum vna ponit ꝙ theologia est simpliciter speculatiua: alia ꝙ simpliciter est practica. ¶ Contra quas est respõsio auctoris. Aliqua notitia theologica est simpliciter speculatiua: et aliqua simpliciter practica. Patet: q: aliqua est notitia cõclusionis directiue ad opus / seu ad operationẽ: alia nõ. Exemplũ primi: vt notitie illarũ: deus est diligendus ex toto corde: sabbatũ est sanctificandũ: orandũ est pro loco ꝛ tpe. Exẽplũ secundi. Deꝰ est trinꝰ ꝛ vnus: pater generat filiũ: personarũ diuinarũ vna est substãtia / equalis gloria / coeterna maiestas. ¶ Sed est dubiũ qñ conclusio practica deducitur ex pricipijs speculatiuis: an habitꝰ totiꝰ demõstrationis sit practicꝰ vel speculatiuꝰ. Solutio. Equalenter est simul practicꝰ et speculatiuꝰ non formaliter: sed equalenter: quia eq̃ualet habitui principij ꝛ cõclusionis: quorũ ex hipothesi alter est speculatiuꝰ: alter practicus. ¶ Ex quo seqꝛ ꝙ speculatiuũ ꝛ practicum non immediate opponunt: quia datur mediũ. ¶ Uel dicendũ ꝙ cum scientia diuisione immediata diuiditur in speculatiuã et practicam. Sciẽtia accipitur ꝑ notitia vniꝰ complexi ꝓportionalis tantum et nõ totius discursus ꝛc. ¶ Dubitat primo. An habitꝰ theologicus pertineat ad aliquẽ de quinq̃ quos ponit philosophus. vj. Ethi. Solutio. Phs ibi solũ loqꝛ de habitibus euidentibꝰ. Multi aũt sunt habitus theologici ineuidentes scꝫ veritatũ tantũ creditarũ: ꝛ illi nõ pertinent ad aliquẽ illorũ quinq̃ ꝛc. Multi etiam sunt habitꝰ euidẽtes: et si sunt principiorũ ꝑ se vel per experiẽtiã notorũ: pertinẽt ad intellectũ. Si ꝓ cõclusionũ demonstratarũ: et sunt practici pertinẽt ad prudentiã. Si speculatiui pertinẽt ad scientiaꝫ. Si totiꝰ demonstrationis pertinẽt ad sapientiã ꝛc. ¶ Dubitatur secũdo. Utrum habitus theologicus debeat poni in intellectu practico vel speculatiuo. Rñsio. Si practicum et speculatiuũ respectu intellectus dicũt non solũ actũ sed aptitudinẽ: ois intellectus est practicꝰ et speculatiuꝰ: q: ois intellectꝰ potest in se habere notitiã practicã ꝛ speculatiuã. Et ꝑ hoc dicit ꝙ habitꝰ theologicꝰ est in intellectu practico et speculatiuo: quia in intellectu. Si vero dicunt tantũ actum vt intellectus practicꝰ dicatur intellectus habens in se actu notitiã practicã: ꝛ sic de speculatiuo: tunc habitꝰ theologicꝰ practicꝰ est in intellectu practico: habitꝰ theologicus speculatiuꝰ est in intellectu speculatiuo. Stat tñ ꝙ intellectus practicꝰ sit in intellectu speculatiuo: et speculatiuꝰ in intellectu practico: si intellectꝰ habeat simul habitũ practicũ ꝛ speculatiuũ. ¶ Dubitat tertio: quis illorũ habituũ sit nobilior / speculatiuꝰ an practicꝰ. Solutio. Aliqs practicꝰ est nobilior speculatiuo: et aliqs speculatiuꝰ est nobilior practico ꝑm differentiã obiectorũ ꝛ certitudinis: ex quibꝰ arguit nobilitas actuũ ꝛ habituũ. ¶ Multa alia tangunt in solutionibus rationũ pro opinionibus ꝛc.

Cõclu. rñ. B (margin) Obiectio. Articu. I. Dub. I. C Dub. 2. D Dubiũ. 3. E

¶ Finẽ habet i his notatis q̃ breuiter ꝛ succicte epitoma ꝓlogi admodũ diffusi / venerabilis inceptoris Guil. Ockam: vbi studiosus lector latius inuenire põt quod hic trũcatim proponitur / paucis adiectis / ꝛ quibusdam mutatis.

FINIS.

Primus liber sententiarum diuiditur in

- Prohemium quo osten dit generale obiectū theologicū/ et totius operis procedendi modū di.i.
- Tractatū quo agit de trinitate bñdicta quo ad
  - Se
    - Ueritatē credēdā de essentie vnitate et personarū trinitate proponit.dist.ij.
    - Intelligentiā creditorū rationibus planis et similitudinibus cōgruis aperit.di.iij.
    - Terminū per nomina
      - Concreta.vtrum deus generet deum.dist.iiij.
      - abstracta:vtrum essentia generet vel generetur.dist.v.
    - Dubia soluit circa gñationis Modū
      - Utrū pater generet necessitate vel voluntate.dist.vj.
    - Principium
      - Utrum potentia generandi sit in filio.dist.vij.
    - Essentie
      - Que sunt actualitas/simplicitas/immutabilitas.di.viij.
    - filij per generationis coeternitatem.dist.ix.
  - Proprietates
    - persone respicientes
      - Emanationē ad intra
        - sc.quā tum ad
          - Personam procedentem.dist.x.
          - Principium a quo procedit.dist.xj.
          - Spirantium habitudinem.dist.xij.
          - Comparationē ad generationem.dist.xiij.
      - processionē sc.ad extra quantū ad
        - principiū a quo
          - destinctum.dist.xiiij.
          - indistinctum.dist.xv.
        - Modum
          - visibilem.dist.xvj.
          - inuisibilem.dist.xvij.
        - Proprietatem sm quam natus est procedere scilicet donum.distin.xviij.
    - vtrinsque
      - Ueritatē determinat quātum ad
        - eternitatem et magnitudinem.distin.xix.
        - potentiam.distin.xx.
      - Dubia absoluit quantum ad predicationem personarum cum signo exclusiuo solus.dist.xxj.
  - Loquēdi modum de ea
    - In genere distinguens diuersa nomina:dist.xxij.
    - In specie quātū ad nomina
      - Essentialia
        - nō numeralia sed de noie psona.dist.xxiij.
        - numeralia.dist.xxiiij.
        - regreditur ad nomen persona.dist.xxv.
      - propria
        - Eterna
          - personalibus
            - vt sunt in singulis personis.dist.xxvj.
            - vt exprimuntur noibus varijs.dist.xxvij.
          - nō psonalibus
            - innascibilitate.di.xxviij.
            - cōi spiratione.dist.xxix.
        - secūdū se
          - Tēporalia
            - dist.xxx.
      - Relatiua
      - appropriata
        - Ueritatem ostendit distin.xxxj.
        - Dubia soluit.dist.xxxij.
      - Comparatiue cōparando
        - ppetates ad psonas.xxxiij et essentiam.dist.xxxiiij.
        - Secundū se.dist.xxxv.
  - Attributa que sint
    - Sapientia qua res extra cognoscit
      - in generali quo ad res cognitas prout
        - Eas continet obiectiue.dist.xxxvj.
        - Eas inhabitat sanctificatiue distin.xxxvij.
        - se habet ad eas
          - casualiter.dist.xxxviij.
          - immutabiliter.dist.xxxix.
      - in speciali quo ad eius
        - effectum.dist.xl.
        - causam.dist.xlj.
    - Omnipotentia qua omnia ad extra pducit ostendens penes quid
      - attenditur.dist.xlij.
      - quousque protenditur.dist.xliij.
      - quomodo ea operetur.dist.xliiij.
    - volūtas de qua determinat quo ad
      - Se.dist.xlv.
      - Effectum
        - opiniones recitādo.dist.xlvj.
        - veritatē elucidādo.di.xlvij.
      - Affectum seu voluntatem humanam.dist.xlviij.

Rologo vtcun-
ꝗ termiato: suadet ratio: vt ad
questiões circa singulas distin
ctiones per doc. motas oculum
dirigamus: p̃misso semp text⁹
summario/ tribus conclusioni
bus partiẽdo. Ut autem in ge-
nere pateat de quib⁹ magister
in hoc primo pertractat: considerandum est/ ꝙ to-
tus ille liber primus diuiditur in prohemium ⁊ tra
ctatum. In prohemio quasi in genere ⁊ prohemiali
ter tangit omnium quatuor librorum materiã: cum
hoc aperiens determinandi modũ: ⁊ hoc facit dis. j.
¶ In tractatu vero intentum prosequitur: agens de
deo/ ſm rationẽ naturalis perfectionis. ¶ Siue bre
uius: in tractatu agit de trinitate superbenedicta
quo ad se ⁊ quo ad quedam attributa/ que sibi con
ueniunt respectu creature a dist. xxxv. ⁊ deinceps vs
ꝗ in finem. Quo ad se ⁊ sibi intrinseca tripliciter sci
licet quo ad se a distin. ij. vsꝗ ad septimam. Quo ad
ꝓprietates persone ⁊ essentie diuisim ⁊ coniunctim
a distin. viij. vsꝗ ad. xxj. inclusiue. Quo ad modum
loquendi de ea in genere ⁊ in specie a dist. xxij. vsꝗ
ad. xxxiij. Hec volente domino in processu lati⁹ pa
tebunt. ¶ Sententia textus his subnotatis côple-
ctitur conclusionibus. ¶ Prima. Totius theologie
tã veteris ꝗ noue legis determinatio circa res ver
satur ⁊ signa. ¶ Secunda. Alique res sunt quibus
fruendum est: alie quibus vtendum: alie vero vtun
tur ⁊ fruuntur. ¶ Tertia. Res quibus fruẽdum est
nos beatificant: quibus vtendum est ad beatitudi
nis consecutionem adiuuant.

Distinctio. j. Questio. j.

Irca distincionem
primã doctor sex mouet questiones.
A Prima vtrũ tantũ omni alio a deo sit
vtendũ. Dimissis argumẽtis pro ⁊ cõ
tra more solito formandis: hic ⁊ in se-
quentibus di. primo ponent̃ notabilia: deinde con
clusiones: denium mouebuntur ⁊ soluentur dubia.
¶ Quantum ad articulum primum. Primo notan-
Articu. 1. dum circa terminum vsus vel vti/ ꝙ vti quãdoꝗ ac
Nota. 1. cipitur cõmunissime pro cuiuscunꝗ potentie ope-
ratione naturali: ⁊ ita distinguitur contra ociũ. Sic
accipitur in illa regula topica. Cuius vsus bonus
ipsum quoꝗ bonum. Et sic vsus potest dici op̃atio
Usus. cuiuscunꝗ potentie/ siue principalis siue instrumẽ
talis: sic vtimur oculis ad videndũ: ⁊ habitibus ad
expeditius agendum. Sic inquit Augu. virtutibus
nemo male vtitur. Accipitur quãdoꝗ prout distin
guitur contra dissuetudinẽ: ⁊ hoc modo describitur
a victorino. Usus est actus frequenter elicitus a po
tentia: ⁊ sic nihil addit ad primã acceptionẽ nisi fre
quentiam. Istis duobus modis cuiuslibet potentie
actus potest dici vsus: de istis non est ad propositũ
Sed sumitur hic vti prout dicit actum voluntatis:
⁊ hoc tripliciter. Primo cõmuniter pro acceptare vl'
deacceptare aliquid: ⁊ sic sumit beatus August. j. de
trini: c. xj. Secundo minus cõmuniter siue stricte: ⁊
sic est acceptare vel deacceptare aliquid ꝓpter aliõ
⁊ ita dicit actum voluntatis relate ad aliud siue sit
ordinatus siue inordinatus. Tertio modo accipit̃
proprijssime: ⁊ sic est acceptare vel deacceptare ali-
quid propter aliud precise quo fruendum est: ⁊ sic
distinguitur contra actum inordinatũ: ⁊ hoc modo
frequẽter sumit beatus Aug. ¶ Ex his sumi põt ꝙ
Corol. 1. illo est vtendum quod est ꝓpter deum amandũ vel
odiendum. Utendũ dico ordinate. In genere aũt su
mitur prout patuit in secundo mẽbro. ¶ Sequitur
Corol. 2. etiam ex istis/ ꝙ vtimur potẽtia qua operamur: ha-
bitu quo regulamur: obiecto ad quod inclinamur
actu quo mouemur. ¶ Ex his p intellectu questio-
nis infert doc. ꝙ questio intelligitur de vsu quo di-
cimur vti aliquo tanꝗ obiecto: ⁊ sic vti quãdoꝗ di
cit oẽm actũ voluntatis. Stricte vero sumptũ dicit
actũ distinctũ cõtra frui: semper tñ est actus volũta
tis. vnde dist. ⁊ q. presenti. art. ij. dicit ꝙ vti qñꝗ ac-
cipitur vt distinguitur cõtra frui. Qñꝗ ⁊ stricte pro
actu terminato ad aliquod obiectũ: qui actus cau-
satur ex actu fruẽdi respectu alicuius. Strictissime
pro actu qui existens vnus tendit in aliud propter
aliud. ¶ Secundo notandũ ꝙ aliquid assumere in
facultatẽ voluntatis potest intelligi dupliciter. Uel Nota. 2.
propter se ⁊ sine relatione in alium: vel ꝓpter aliud B
⁊ cum relatione in aliud actu vel habitu: ſm modũ
loquendi Grego. dist. j. q. j. ar. j. Assumere aliquid in
facultatem volũtatis est volũtatem circa ipsum ha
bere actum aliquẽ tanꝗ circa obiectũ/ ipsum. s. ac-
ceptando vel deacceptando: volendo vel nolendo.
Assumere in facultatem volũtatis propter se ⁊ sine
relatione in aliud: est qñ aliquid assumit̃ in faculta
tem voluntatis: etiã si nihil per intellectũ presenta
retur volũtati. ¶ Sed assumere in facultatẽ volun-
tatis ꝓpter aliud/ est qñ sumit̃ aliquid alio coassum
pto quod nisi per intellectũ voluntati presentatum
fuisset: aut presentaretur: volũtas nõ haberet circa
ipsum talẽ actũ. ¶ Primus est nõ referens in aliud.
Secũdus vero est referẽs. Exemplũ primi: velle bi-
bere delectantẽ potũ ⁊ dulcẽ/ sine relatione ad sani
tatem consequendã. Exẽplũ secũdi: velle hmõi po-
tum precise ꝓpter sanitatẽ/ siue dulcis sit siue ama-
rus: dũ scz nollet potũ talem si nõ presumeret se per
eũ cõsequi sanitatẽ. ¶ Primus actus qui est nõ refe
rens duplex est. Nam illud obiectũ qñꝗ assumitur
a volũtate tãꝗ summũ sibi possibile presentari: ita
ꝙ in eo ponit timorẽ letitie sue: siue vere sit summũ
siue solum in estimatione ⁊ appreciatiõe hominis
errantis. Si est vere summum: tunc actus ille ꝓprie
dicitur fruitio. vnde Augu. j. de doc. christ. Si vero
inheseris finem in ea ponens letitie tue: tunc vere
⁊ ꝓprie dicendus es frui. ¶ Qñꝗ vero talis actus Frui.
non referens fertur absolute in obiectũ: ita ꝙ actu
nec acceptatur vt summum nec vt nõ summũ. Et si
nihil aliud presentaretur voluntati per intellectũ:
nihilominus acceptaret̃ vel deacceptaret: sicut enĩ
intellectus simpliciter põt ferri in aliquid qđ placet
vel displicet: ita voluntas simpliciter põt ipsum ac
ceptare vel deacceptare sub conceptu boni placen-
tis vel delectantis: ⁊ nec sub ratione summi nec vt
nõ summi: ⁊ sic tenet Adã/ ꝙ alio a deo est fruendũ:
puta si res aliqua absolute amatur sine relatione
quacunꝗ in alium: ⁊ etiã nõ vt summũ aliqđ amã-
dum: sic dicuntur virtutes propter se appetende. C
¶ Secũdus actus quo secundum aliquid accepta-
tur vel deacceptatur propter aliud: potest etiam fie
ri dupliciter. Uno modo ꝙ tale obiectum precise ac
ceptetur propter aliud acceptatum: ita ꝙ eius acce
ptatio sit causa effectiua acceptationis alterius ꝓ-
pter ipsum: ⁊ ꝙ sine eo actu non fuisset acceptatuz.
Et hic amor solet dici amor concupiscentie tantum
⁊ presupponit necessario actum amicitie a quo cau
satur effectiue: ⁊ habet solum vnũ obiectum: vt cum
diligo proximuz propter deũ: actus dilectionis dei
causa est effectiua actus dilectionis proximi: ⁊ ha-
bet solum proximũ pro obiecto: ⁊ sic propter deno-
tat causalitatez actus alterius obiecti/ qñ diligitur
amore amicitie: ⁊ non denotat ꝙ vtrunꝗ dilectum
sit obiectum illius actus qui dicitur vsus vel con-
cupiscentie tantum: vt patet in. ij. distinc. j. q. v. ⁊ in
docto. q. iij. secundi. ¶ Alio modo/ ſm do. Camera-
cẽ. ⁊ docto. loco allega. ac Holkot. q. iiij. j. et in coll.
nostro vbi supra. Licet dissentiat saltem verbaliter
Grego. de arimi. distin. j. primi. q. j. articulo. j. potest
hoc fieri vno actu: vt scilicet voluntas tendat in ali
quid ipsum acceptando propter aliud: non diuer-
sis actibus: sed vno tantum. Et tunc propter non

est nota causalitatis acceptationis vnius propter aliud: sed est nota quod vtrunq acceptatum est obiectum illius actus habentis diuersas denominationes vt velle Joannem propter deum/potest esse vnus actus habens vtrunq scilicet Joannē & deū pro obiecto. Isto enim actu vnuz precise acceptatur propter aliud: et solet alibi dici actus amoris/amicitie/& concupiscētie simul: & est strictissima acceptio actus vtendi secūdum doc.q.j.presentis distinctio. ¶ Et forte posset fieri alia diuisio huius relationis: cum scilicet aliquid acceptatur ꝑpter aliud/ actualiter acceptatum siue dilectum. Aut solum habitualiter: vt cum pauperi datur eleemosyna sine actuali cognitione dei. ¶ Pro cuius intellectu breuiter notandum tertio ad concordandum dicta doc. Grego. scilicet et Okam quod tripliciter contingit aliquid referri in finem debitum secundum Sco. distin. xlj. secundi/& sanctuz Bona. Et totupliciter contingit actum non referri. Referri contingit actum primo actualiter: dū quis actu cogitās de fine vult actum propter finem. ¶ Virtualiter quando ex cognitione et dilectione finis/deuentum est ad volēdū aliquid qđ conducit ad finem: licet tūc nō cogitet actu de fine. ¶ Habitualiter / quādo act⁹ natus est referri in finem. Uel sic qñ manens cū charitate est referibilis in finem. Dicitur em̄ ꝑm illum modum loquēdi (supposito quod in voluntate possunt esse duo act⁹ respectu eiusdem obiecti) ꝙ actus dicit̄ tunc referri vel esse referens habitualiter: qñ est recte circunstātionatus de genere bon⁹ / rationi recte cōsentane⁹: ita qđ posset p voluntatē in finē debitū referri: si haberetur de eo actualis cogitatio. Sic dicit̄ nō referri primo negatiue: quia nec actualiter nec virtualiter refertur. Scđo priuatiue: quia non est natus referri: vt actus peccati. Tertio contrarie: q2 corrumpit principium referendi/puta gratiam: vt peccatū mortale. ¶ Scđm hanc distin. facile seruari pōt dictum Greg. tenentis/nullum actū esse moraliter bonum sine relatione actuali vel habituali in finem vltimum. Siquidem referre habitualiter/est actum esse aptum natum referri actualiter. Dato etiam ꝙ ipse agēs nō sit in gratia/sicut aliquis infidelis deū ignorans: et tñ eliciens actū aliquē ꝑm dictamē rationis recte lumine naturali illustrate: is đr habitualiter referre: eo qđ producit actum nō malū natū referri actualiter in finē vltimū: sed de hoc alibi. ¶ Ex illis nunc colligi potest ꝙ sicut quicquid assumitur in facultatem voluntatis: assumitur siue propter se: siue propter aliud: ita omnis actus voluntatis pōt dici vsus vel fruitio large sumptis terminis. Ita habet Grego. distin. j. q. j. arti. j. propositione. iiij. Et sumitur propter se vt tantum valet. i. non propter aliud: siue sine relatione in aliud. Si enim voluntas diligit obiectum presentatum propter se: potest dici fruitio. Si propter aliud/vsus: ita em̄ plerisq vtunt̄ vocabulis: & termini sunt ad placitum: & hoc modo nō datur actus medius. ¶ Scđo sequit̄/ qđ dum aliquid assumitur in facultatem volūtatis propter aliud: nō curando an sit finis vltimus/vel non: hoc pōt fieri vno actu vel duob⁹ actibus/quorum vnus est causa effectiua alterius. Si vno actu tantū: đr vsus tm̄/siue amor cōcupiscentie tantum. Si duob⁹: tunc habet duas denominationes ꝑpter duo obiecta ad seinuicez ordinata: vt vsus & fruitio amor amicitie & concupiscentie &c. ¶ Tertio sequit̄ qđ dum voluntas aliquid acceptat propter se & non propter aliud: hoc est sine relatione in aliud: illud contingit dupliciter: vel q2 acceptat ipsum vt summum non referibile in aliud: vel quia absolute acceptat ipsum nec vt summum: nec vt nō summum: vt possibile est fieri ad nudā et subitam obiecti alicuius presentationem. Si tunc omnis actus referibilis siue referens vt Cameracen. loquitur: dicitur vsus: & e regione qui nō est referens siue referibilis: dicitur fruitio large: iterū non datur actus medius inter frui & vti. ¶ Sed si acceptare aliquid propter aliud đr vti: & acceptare aliquid ꝑpter se vt summū acceptabile nō referibile in aliud dicit̄ frui: pōt dari actus medius quo acceptatur aliud propter se absolute et non propter aliud: et tamen nec vt summū nec vt non summum: sed vt bonū honestū. Hos tres modos innuit phs. j. Ethi. c. vij. vbi ostēdit aliquid esse ꝓseqbile siue volibile: aut ꝑpter se tm̄: vt felicitatem: aut propter se & propter aliud: vt bonum delectabile et bonum honestum. Item virtutes: non enim omne qđ diligitur propter se/diligitur vt summum: nec idem est diligere aliqđ ꝑpter se & vt summum bonū. ¶ Diligere propter se/est diligere non propter aliud ostensum voluntati per intellectum: ita scz quod si nihil aliud ostēderetur voluntati adhuc amaretur: & tamē nō vt finis vltimus. Diligere vero vt summū bonū / est velle alicui summā perfectionem: & ipsum vt tale venerari. ¶ Quarto notandum/quod vsus potest esse ordinatus & inordinat⁹. Usus ordinat⁹ est respectu obiecti referibilis i aliđ: tanꝗ in suum finem verum & debitum. Inordinat⁹ vero qñ aliquid acceptatur in facultatē voluntatis propter aliud minus bonum: siue contra dictamen rationis recte: quod nō est eius finis debitus: vt diligere deum finaliter propter retributionē temporalem: aut propter seipsum hominē finaliter: & sic solum ꝑpter ipsummet hominē. ¶ Quantum ad articulum scđm ponende sunt cōclusiones ad dubium rñsales. ¶ Prima conclusio. Accipiendo vsum cōiter vt se extendit ad vsum ordinatum et inordinatum: obiectum vsus potest esse quodlibet ens creatū vel increatū. Patet: q2 quodlibet ens pōt ex voluntatis libertate diligi propter aliud: siue acceptari aut deacceptari propter aliud: ergo quolibet ente contingit vti. ¶ Corollarie sequitur: quilibet actus voluntatis hoc modo potest dici vsus. Patet aucto. Aug. dicētis. Uti est assumere aliquid in facultatē voluntatis. Assumitur in facultatem voluntatis id/ circa qđ volūtas actū elicit tanꝗ circa obiectum sibi presentatum. ¶ Scđa conclusio. Deus non est obiectū vsus ordinati. Probatur. Cum deus sit finis vltim⁹ non potest in aliud rite referri: nec potest ordinate aliquid plus appreciari deo: ergo nihil potest plus amari deo: nec deus potest recte diligi propter aliud magis amatum: nec deus potest esse obiectum nolitionis. ¶ Tertia conclusio. Omne aliud a deo potest esse vsus ordinati obiectum / cum possit referri in ipsum vt in finem vltimū. Probat̄. Si est bonum potest ꝑpter ipsum recte diligi: si malū: pōt propter ipsum recte detestari. ¶ Corol. Obiectū actus vtendi non est tm̄ vtile: quia omni illo dicimur vti circa qđ voluntas pōt elicere actū. Utile ꝟo đr qđ est appetendū ꝑpter aliud consequendū. Sed multa vult volūtas propter aliud: que tñ nō sunt vtilia. ¶ Corol. scđm. Dilectio dei propter retributionē perpetuā aut tēporalē non est vsus: q2 vsus est aliqđ acceptare propter illud quo fruēdū est: supra nullo alio a deo est fruendū. ¶ Corol. tertiū. Non est idē amare aliquid amore concupiscētie & ipso vti: q2 de⁹ diligitur a nobis ꝑpter retributionē: vt ꝑpter/denotat causam motiuam non principalē̄r vltimam: & tñ non est eo vtendum. Diligimus em̄ deū actu spei vt bonum nostrū: sed nō finaliter ꝑpter nos: sed ꝑpter seipsum. Illo vero dicimur recte et ordinate vti: qđ precise & tantum ꝑpter aliud quo fruendum est diligimus: et hoc solum competit creature. Uoluntas autem diligit deum non tantum amore concupiscētie: sed & amore amicitie et hoc principaliter. Uti vero est acceptare vel deaceptare aliquid precise propter aliud: ita quod si illud aliud voluntati per intellectum non ostenderetur: non diligeret ipsum: sic autē non est de deo. ¶ Quantum ad articulum tertium mouenda sunt dubiū circa predicta & soluēda.

Marginalia (left): Nota.3. D — Corol.1. — 2 — 3
Marginalia (right): Nota.4. E — Articu.2. Conclu.1. F. — Conclu.2. — Conclu.3. — Corol.1. — 2 — 3 — Articu.3.

Dubiū.1. 6 ¶Dubium primum de actu medio inter fruitionez
et vsum an sit possibilis: et videtur quod non: quia
diuisio actus in vsum et fruitionem data est ꝑ op=
posita. Preterea. si aliquid amatur propter se et
non propter aliud: ergo amatur vt finis vltimus.
Preterea secundum Greg. dist. j. q. j. arti. j. Diligere
aliquid propter se: sic quod non propter deum fina=
liter actu vel habitu: peccatum est. ¶Solutio: diuer
si diuersimode accipiunt vti et frui: ⁊ cum nomina
sint ad placitū ēt diuersa dicūt. Claret aūt ex nota=
bili tertio qñ ⁊ qualiter actꝰ medius ponendus est
inter frui et vti. Patuit etiā ꝙ nō omne qꝺ amatur
ꝓpter se/amat̄ tāq̄ꝫ finis vltimꝰ/saltē positiue. Cō=
tingit em̄ aliq̄d amari nec vt finē vltimū simpliciter
nec cum relatione actuali in aliud: ⁊ hoc pōt poni
vt mediū inter diligere aliquid relatiue in ordine
ad aliud: et vt finē vltimū. Uerū quidē est qꝺ dilige
re aliq̄d relatiue vel sine relatione in aliud non hꝫ
mediuꝫ. Sed diligere aliquid ꝓpter aliud/⁊ dilige
re aliq̄d vt finē vltimū/hꝫ mediū quo diligit̄ aliq̄d
absolute: nec ꝓpter aliud p̄ecise. Nec vt summum
tāq̄ꝫ plus oī alio amandū: etiā si nihil aliud volun=
tati presentaret̄ per intellectū: vt si q̄s apprehendat
virtutē vel aliā creaturā diligibilem: nihil cogitā=
do de deo aut felicitate: pōt rem taleꝫ diligere vt sic
apprehensam. Et licet actu non referat̄ ille actus in
deū: nec etiā forte virtualiter: sufficit tñ qꝺ habitu
referatur. Et hoc credo Greg. voluisse cum voluit
omnem actū debere referri actu vel habitu in fineꝫ
Quid aliqñ dicat̄ pctm̄. vltimuꝫ: si saltē dꝫ euadere pctm̄. i. vt sit non pctm̄.
intelligo negatiue/non cōtrarie. Intelligit̄ em̄ per
peccatū apud sanctos et docto. qñq̄ꝫ actus qui non
est sufficienter circūstantionatus/circūstātijs oibꝰ
requisitis ad hoc qꝺ actus sit moraliter bonus: li=
cet talis actus sit nō vitiosus et nō culpabiliter ma
lus: nec oīs defectus circūstātie requisite ad boni=
tatem actus facit ipsum malū contrarie: sed solum
negatiue. ¶Est autem contrarie malus: qñ deficit
H circūstantia ad esse debita/et ad quā eliciēs pro tūc
tenetur. Secus si pro tunc non obligat̄ ad illā. Ue=
rū defectus circunstantie requisite ad hoc qꝺ actus
sit moraliter bonus: tollit eius bonitatem: et facit
eū non bonū negatiue: non autē malum/contrarie
ad bonū: sed indifferentē: al's nullus actus esset in=
differēs. ¶Ad Grego. dr̄ ꝙ nullibi explicat quid sit
nota actū habitu referri in deū: ⁊ ideo mens eius latet: si
tñ intelligit (per habitū referre) vt patuit notabili:
ij. credo dicta sua esse vera scilicet si quis diligit ali
quid: ⁊ non diligit ipsum ꝓpter deū actu vel habi=
tu: profecto peccat. q. j. artic. j. Peccat inquā/q2 dili=
git cōtra preceptum. Nā nō referri negatiue claruit
quid sit. Item non referri priuatiue vel contrarie est
actum elicere qui non est natus referri: et hoc nō est
nisi propter peccatū. Qui ergo nec actu/nec habitu
Habitu referre. actum refert in deū/is peccat: quia elicit actū malū
qui in deū referri non pōt. Eliciēs autē actū de ge=
nere bonum/aut indifferentem licet non moraliter
vel meritorie bonū: qꝺ vtiq̄ꝫ est infideliū ⁊ philoso=
phorū: dicit̄ actum talē habitu referre in deū: q2 eli=
cuit actum natū referri: licet nullam de deo habeat
cognitionē. ¶Hoc modo multa dicta Grego. facile
saluari possunt: opꝫ enim frequēter illa nomina pec
catum/malū/indebitū ⁊c. sumere nō cōtrarie: sed so
lum contradictorie: vt lapis dr̄ malus. i. non bonus
contradictorie: sed non cōtrarie. Itē peccatū. i. actus
non meritorius aut moraliter bonus: nec illud di=
ctum est extortū: sed dictis sanctorū cōsonum. Hinc
frequenter Augu. actionem non meritoriam dicit
peccatum ⁊ virtutē: que est sine pietate: ⁊ que ad vi=
tam nō cōducit: negat esse veram virtutem. lib. v. c.
xix. de ciuitate dei. Item. c. xij. Itē lib. xxij. c. xxiiij. di=
cit virtutes dandas filijs regni et promissionis. Et
lib. xv. c. xxij. sic actio infidelium peccatum est: id est
est actio non perducens ad vitam. Durum enim est
dicere quod oī actione sua philosophi infideles pec
cauerint: proprie loquendo de peccato. ¶Secundū Dubiū.2. 3
dubium est de actu vtendi proprijssime sumpto: an
possit esse vnus actus numero: cum quis diligit fi=
nem et illud quod est ad finem: an illa dilectio sit
vnus actus vel plures. Uel sic: cum quis acceptat
aliquid propter aliud: an vno actu tantum vel plu
ribus acceptet vtrumq̄ꝫ. ¶Tenet doctor vtranq̄ꝫ
partem: quod quandoq̄ꝫ est vnus actus quo diligi=
tur finis et quod est ad finem: quādoq̄ꝫ plures. Nā
diligere aliquid propter aliud/est diligere aliquid
propter aliud dilectum: cuius dilectio est causa ef=
fectiua dilectionis illius: vt etiam habet Grego.
qō. iij. prologi. artic. j. et Ockam. q. iiij. secundi. ⁊. q. j.
art. ij. distin. presentis. Et sic tenet doctor cum Gre.
qō. iij. prologi. arti. j. Et loco nunc allegato. q. j. dist.
j. arti. ij. Ac Hollcot. q. iiij. quod sunt plures actus
et vnus est causa effectiua alterius: vnde in hoc
minus bene Greg. impugnat Ockam: quia in ea
parte penitus idē sentiunt. ¶Attamen licꝫ alio actu
diligatur finis: et alio id quod est ad finem: nec sit
idem obiectum vtriusq̄ꝫ: potest tamen contingere
et esse quod eodem actu et non diuersis diligatur
vtrumq̄ꝫ. Siquidem eiusdem actus possunt esse plu
ra obiecta ordinata ad seinuicem. Et cum dicitur
actus distinguūtur per obiecta: verum est per ob=
iecta eiusdem rationis. Contra quod Greg. ponit
hanc propositionem. Nullo actu quo quis vult ali=
quid ꝓpter aliud sicut ad finem: vult finem. Et ex
consequenti nullus vsus est fruitio. Probat autem
Ockam. q. iiij. secundi dictum suum sic. Omne di=
ctatum a ratione ante omneꝫ actum voluntatis po
test voluntas velle: sed cessante omni actu volun=
tatis potest ratio dictare petrum esse diligendum
propter deum: seu potionē amarā esse sumendā pro
pter sanitatē: ergo huic dictamini voluntas pōt se
conformare nullum actuꝫ voluntatis presupponē=
do. Ideꝫ ostendit de nolle: q2 pōt ratio simplr̄ dicta
re hoc esse nolenduꝫ: ergo volūtas potest ipsuꝫ sim=
pliciter nolle. Has rationes dicit esse non eviden=
tes: et ideo eis quodammodo suppositis intentum
probat sic. Potest ratio dictare peccatum esse dete=
standum: quia a deo prohibitū: et voluntas sine oī
alio actu voluntatis preuio potest ipsam detestari
Preterea inquit Hollcot vbi supra. q. iiij. qꝺ homo
habituatus ad diligendū ꝓximū ꝓpter deū pōt eli=
cere vnum actū quo vtrūq̄ꝫ diligit: ⁊ sic vno actu di=
ligitur ꝓximus ⁊ deus/⁊ deꝰ magis q̄ꝫ proximꝰ. Idē
videt̄ sonare Greg. q. j. arti. ij. dis. presentis/quod ali
quid qñq̄ꝫ est volituꝫ ꝓpter aliud actu volitū: ⁊ tūc
dilectio primi causat̄ a dilectione scdi. i. ꝓpter quod
aliq̄d est volitum. Qñq̄ꝫ est volitū ꝓpter aliud solū
habitualiter volitū siue dilectū: et tunc ſm eum ha=
bitualis volitio: seu proprie loquendo/habitualis
dispositio inclinatiua ad volitionē illius finis/est
causa partialis volitionis eius qꝺ est volitum ꝓpter
finē. Sicut in sanctis viris charitas habitualis cau
sa est cuiuscūq̄ꝫ volitionis eorū qua volūt aliquid
ꝓpter deū: etiā si non actualiter de deo cogitent: et
per consequēs nec ipsum actualiter amēt: nec opor
tet ſm Hollcot vbi supra: ⁊ Oyta. q. ij. arti. ij. propter
semper dicere causalitatem actus: sed sufficit dicere
causalitatem habitus: vt cū dr̄ aliq̄d diligi propter
aliud: seu cū dicimur vti aliquo: satis est si accepta
tur propter aliud acceptatū actu vel habitu. Nō em̄
ad vsum in genere requirit̄ actualis relatio ī aliud
magis dilectū: sed sufficit habitualis: sic aliquis su
mit medicinā ꝓpter sanitatē: de qua tñ actu non co
gitat: sed solū habitu: ⁊ tñ dr̄ velle sumere medicinā
propter cōsequi sanitatē prius intentā. Et sic posset
aliquis dicere doc. fore intelligendū: vt ⁊ illi docto.
nunc alleg. loquuntur: qꝺ satis colligi pōt ex dictis
suis in. q. iij. scdi. supra alle. vbi dicta hic aliquo m[odo]
explanantur. ¶Posset ergo dici ſm doc. summarie:

ꝙ quandoqꝫ aliquid est acceptatum propter aliud actualiter volitũ: et tunc sunt ibi duo actus: ꝛ actus finis est causa actus ad finem: ꝛ illa est acceptio secũda vti ꝑm doc. Unde ꝑm eum aliquis talis actus vtendi causatus ex alio actu sibi iuncto/ potest manere idem numero/ ꝛ primo esse actus vtẽdi: postea non esse vsus: vt si quis vult potionẽ amaram: quia vult sanitatẽ distincto actu: si destructo actu secundo/ quo voluit sanitatẽ: actus prim⁹ potãdi manet: iam non est actus vtendi: quia non diligitur potio propter aliud actualiter volitũ quod est ꝯ Holkot: ꝑm eum siquidẽ nõ requirit̃ ad vsum relatio actualis: vt patuit. Tunc itaqꝫ (propter) ꝑm doc. denotat causalitatẽ actus ꝛ nõ habitus: accipiẽdo vti secũdo modo. Quãdoqꝫ vero aliquid est volitũ propter aliud solũ habitualiter: vt datio eleemosyne ꝑpter deum/ cuius quis nõ habet actu memoriã: ꝛ tũc est idem actus respectu vtriusqꝫ obiecti. In hoc consonant oẽs prefati doc. vna cum Grego. cuius propositio intelligit̃ de actuali volitione finis/ ꝛ eius qđ est ad finẽ. Sicut ergo dicit̃ de aliqua volitione/ ꝙ est actualis respectu obiecti actualiter voliti: ꝛ virtualis respectu finis non cogitati: aut etiam habitualis: vt velle ire ad sanctũ petrũ propter deum: velle orare propter deum: vbi propter multiplices distractiones (saluo actu orandi vel peregrinandi) nulla est cogitatio actualis de deo. Ita potest dici in proposito suo modo. Cum ergo querit̃ cum quis aliquid vult propter aliud: an sit vnus vel plures actus: posset dici: si (propter) notat actum: sunt duo actus distincti: si habitum/ hoc est relationẽ habitualẽ/ potest esse vnus actus. Uerũ vltra iam dicta adhuc ponit Ockam tertiam acceptionẽ vti: quam dicit esse strictissimam: sic vti est actus qui existens vnus/ tendit in aliquid ꝑpter aliud: ꝑm quã videt̃ simpliciter velle/ ꝙ quãdoqꝫ vno actu voluntas põt aliquid diligere propter aliud: eo ꝙ eiusdem actus possunt esse plura obiecta ad seinuicem ordinata. Hoc modo ꝑm illum doc. non est incõueniẽs eundẽ actum numero esse respectu finis vltimi ꝛ respectu eorum que sunt ad finẽ. ¶ Ex illis dictis nunc suppositis ꝑm Ockam plura inferri possunt coroll. Primum. Idem actus potest primo esse actus vtendi/ ꝛ postea non esse vsus. Patet vt supra ꝑm strictam acceptionẽ vti: sed non ꝑm tertiã. ¶ Secundũ. Aliquis actus vtendi potest esse fruitio: vt dilectio hominis propter deum: respectu hominis dicit̃ vsus/ respectu dei fruitio. ¶ Tertium. Idem actus numero potest esse respectu finis ꝛ illoꝝ que sunt ad finẽ: ꝛ ita dilectio dei ꝛ creature. ¶ Quartũ. Non est incõueniens aliquẽ actum vtẽdi/ qui cum hoc est actus fruendi: esse perfectiorẽ aliquo actu fruendi tantũ. Patet: stat enim aliquẽ actum dilectionis propter deum dilectũ esse intensiorẽ aliquo actu diligendi solũ deũ. ¶ Quintũ. Idem actus potest esse detestatio ꝛ amor respectu diuersoꝝ. Amor enim et odium respectu diuersorum non sunt cõtraria: sed respectu eiusdem obiecti precise. Holkot. q. ij. ¶ Sextũ. Uoluntas respectu eiusdem obiecti potest habere plures actus perfectos: maxime quãdo illud obiectuꝫ est totaleꝗ respectu vni⁹/ ꝛ partiale respectu alteri⁹: vt si aliquis primo habet actum meritoriũ respectu dei precise: si offertur illi aliquid diligendũ propter deum: nõ oportet ideo ꝙ voluntas priorem actum dimittat propter secundũ: ꝛ dum vult illud presentatum etiaꝫ diligere. ¶ Septimũ. Licet idem actus numero nõ possit esse intensus ꝛ remissus: tñ eodeꝫ actu potest quis ferri in diuersa obiecta non eque intense: quia cum diligitur creatura propter deum intẽsius nõ gradualiter: sed appreciatiue diligitur deus ꝙ̃ creatura. Item deus diligit se intẽsissime: ꝛ creaturã minus intense/ vno actu nõ diuersis actibus. Nec valet ꝯsequẽtia: eque intenso actu diligitur deus ꝛ creatura: ergo eque intẽse: quia diligere eque intense plus dicit ꝙ̃ actu eque intenso vtpute maiorẽ appreciationẽ: vt scꝫ maius bonũ velit deo ꝙ̃ creature. De hoc infra in. iij. distin. xxvij. Et bene prosequit̃ hãc materiã hic incidẽtaliꝰ Cameraceñ. q. ij. in dist. j. arti. j. Itaqꝫ diligere actu eque intenso dicit gradualẽ idẽtitatem actus: sed diligere eque intense dicit eiusdem boni volitionẽ ꝛ eandem appreciationẽ. Creatura enim cum diligit se propter deum: volens deum esse deum/ maius bonum vult deo ꝙ̃ sibi: ꝛ magis appreciat̃ deum ꝙ̃ seipsum. Rationes pro illa opinione doct. vide in scripto. j. q. j.

¶ Tertium dubiũ de obiecto vsus: nam videtur ꝙ deus sit obiectum vsus: cum enim vsus ordinatus ꝛ inordinatus opponũtur: habent fieri circa idem: ergo si deo contingit abuti/ contingit ꝛ vti. ¶ Item virtutibus nemo abutitur: vt dicit magister in. iij. ergo nec vtitur cõtra cõclusionẽ tertiam. Item actu vtendi non contingit vti: qui tamen est aliud a deo. Probatur: nec eodẽ actu: nec distinctis actibus: nõ secundũ: quia tũc actus distincti simul essent in voluntate: nec eodem: quia nõ sunt idẽ actus rectus ꝛ reflexus. ¶ Item de⁹ amari põt amore cõcupiscẽtie ꝛ propter retributionẽ: vt dicit Psal. ergo eo contingit vti: nõ enim videntur differre vti ꝛ amare amore cõcupiscentie. ¶ Ad primum dicitur ꝙ deo cõtingit inordinate vti ꝛ abuti: quia cõtingit deum inordinate sumere in facultatẽ volũtatis: ꝛ inordinate eũ diligi: sed nõ ꝯtingit eo vti: q2 vti deo pro nullo supponit: nec vti deo contrariat̃ abuti deo: quia vti deo nihil est sumẽdo vti proprie: ꝛ licet quocũqꝫ contingit ordinate vti/ cõtingit abuti/ nõ tamen cõuertit̃. ¶ Ad secundũ dicit̃: verũ est formaliter secus obiectiue: semper enim recte inclinant. Possunt tamen vt obiecta inordinate diligi: ꝛ propter se finaliter et propter nos. ¶ Ad tertiũ: actu vtendi contingit vti alio actu: nec est inconueniens plures actus simul esse in volũtate: vt patet in prologo in doc. q. j. Item in. iij. q. x. Grego. q. j. dist. j. arti. iij. hoc dubiũ latius prosequitur. ¶ Ad quartũ patuit in coroll. conclusionum in articulo. ij.

Dubiũ. 3. M

Rñsio.

Corollarium 1. L

Corollarium 2.

Corollarium 3.

Corollarium 4.

Corollarium 5.

Corollarium 6.

Corollarium 7.

Questio. ij.

Ecũdo querit̃ vtrũ frui sit actus solius volũtatis. Trib⁹ articulis q̃stio terminab it̃. In primo termini qõnis exponẽtur. In secũdo cõclusiones annectent̃. In tertio dubia aperientur ꝛ soluentur. ¶ Quantũ ad articulũ primum notandum ꝑm doc. ꝙ frui dicitur a fructu: fructus aũt est vltimũ qđ expectatur culto agro/ vel campo vel in alia re fructifera. Cũ ergo actus volũtatis hoĩs sit vltim⁹: ꝛ ab intellectu vel intellectiõe causatus: ergo frui erit vltim⁹ actus: ꝛ ita volũtatis. Uerũ hec persuasio nõ cogit: ꝛ vtendũ est terminis sicut eis vtunt̃ authores qui nominãt frui esse actũ volũtatis: ergo. ¶ Item actus volũtatis est quietatiuus: sed fruitione volũtas delectata conquiescit. Unde Augu. x. de trini. Fruimur cognitis: in quib⁹ propter seipsa volũtas delectata cõquiescit. Itẽ frui est amore alicui inherere ꝑpter se: sed ad solã volũtatẽ pertinet alicui inherere per amorẽ. ¶ Secũdo notãdũ: lꝫ multe ponant̃ acceptiones frui: de q̃bus in alijs qõnibus patebit: hic tñ accipit̃ dupliciter. Uno modo large pro omĩ actu quo aliq̃d assumit̃ in facultatẽ voluntatis ꝑpter se tanq̃ summũ: siue sit presens/ siue absens/ siue habitũ/ siue nõ habitum: sic viatores fruunt̃ deo: ꝛ dicit̃ fruitio vie. Alio modo stricte accipitur pro actu vltimo ꝛ beatifico: et sic fruuntur deo beati in celo. ¶ Tertio notandũ/ ꝙ cũ queritur/ vtrum frui sit actus solius volũtatis: non excluditur intellectus propter personarũ idẽtitatẽ: verũ cum intelligere ꝛ velle sunt actus realiter distincti: sicut etiam appetere ꝛ cognoscere/ cõnotarĩ per hos terminos intellectus ꝛ voluntas: qui lꝫ pro

A

Articu. 1. Nota. 1.

Frui.

Nota. 2.

Nota. 3.

eadem re supponant: cõnotant tamen actus diuersos/ in quos potest aīa: vnde & diuersa sortiunt vocabula diuersos actus cõnotantia. Ideo potius sumuntur illa noīa pro connotato q̃ subtracto: vnde querit questio/ an frui sit actus cognitiuus vel appetitiuus: seu an frui sit cognoscere vel velle. Posset enim de rigore ꝯcedi ꝙ frui est in intellectu: quia est in volūtate que idētificatur intellectui: licet frui
Articu. 2. non sit intelligere. ¶ Quantū ad secūdū articulum
Conclu. 1. est conclusio prima. Frui est actus solius volūtatis.
B Hec cõclusio etiā est Grego. q. ij. arti. iij. dist. presentis/ vbi dicit. Ois fruitio est actus solius volūtatis: et Oyta. q. ij. arti. ij. Sed Holkot. q. iij. arti. v. tenet cõtrariū: et, similiter adam dicentes/ ꝙ omnis volitio est cognitio: qui late pertractat & impugnat Grego. vbi supra/ vide ibi. Probatur ꝓpositio: quia omnis fruitio est amor: amor autē est actus solius volūtatis: frui etenim est alicui amore inherere propter se.
Cõclusio. 2. ¶ Cõclusio secūda. Licet omnis fruitio sit actus volūtatis subiectiue: nō tamen oportet ꝙ sit a volūtate effectiue. Patet cõclusio ex dicēdis in cõclusione tertia. Actus enim fruitionis beatific⁹ ſm plures/ nō est a volūtate actiue: sed solū in ea passiue. ¶ Cõ
Cõclusio. 3. clusio tertia. Obiecto fruibili ostenso per intellectū volūtati/ siue clare/ siue obscure/ siue in particulari/ siue in vniuersali/ potest voluntas circa ipsum actiue elicere actum fruitionis etiam ex puris naturalibus. Probatur: quia omni dictamini rationis recte volūtas se potest ex naturalibus suis conformare. Sed potest ratio dictare & recte/ ꝙ hmōi obiectum sic ostēsum sit diligendū: ergo volūtas potest cõformiter talē actum elicere. Item omnis potētia libera potest habere aliquē actum circa obiectum sibi ostēsum: sed volūtas est potētia libera: ergo pōt habere actum circa tale obiectum ostēsum & nō necessario inordinatū: ergo ordinatū etiā ex naturalibus suis: lꝫ nō meritoriū: quia ad hunc (stante lege) necesse est cõcurrere actiue charitatē siue gratiam gratū facientem. Item nō minus capax est volūtas beati q̃ viatoris: sed viator potest ex naturalibus deum diligere: licet nō meritorie: ergo & beat⁹ hoc
Cõclu. 4. absolute potest: consonat Holkot. q. iiij. ¶ Conclu-
C sio quarta. Actus fruitionis beatificus nō est a voluntate actiue: sed respectu eius se habet voluntas passiue. Probatur: quia quādo duo supernaturalia sic se habent/ ꝙ imperfectius propter sui perfectionem est a solo deo: perfectius etiam erit a solo deo. Sed habitus charitatis & lumen glorie sunt a solo deo: & sunt imperfectiora fruitione & visione: ergo visio & fruitio sunt a solo deo. Secūda pars minoris patet: quia actus beatifici sunt omniū ꝑfectissimi. ¶ Preterea: cum volūtas sit oino libera & libere ac cõtingēter agat: posset sese facere nō beatā: cessando ab actu beatifico/ si esset in eius potestate actus beatificus. Non em̄ potest necessitari respectu cuiuscunq;: licet forte quidam sentiant oppositum: vt patebit. q. vj. Has rationes doctor adducit non vt insolubiles/ sed vt probabiles. ¶ Corollarium. Respectu actus beatifici solus de⁹ est causa effectiua: vide ad hoc Sco. dist. xiiij. tertij: & dist. xiij. ¶ Quan-
Articul⁹. 3. tum ad articulū tertium plura hic moueri possent
D dubia: quia plures tanguntur difficultates: sed dimisso dubio circa propositionē primam/ scꝫ. Utrum volitio sit cognitio: quod prosequitur Grego. vbi. s. Uidetur ꝙ conclusio tertia repugnet secunde: quia dicit ꝙ obiecto fruibili ostenso potest voluntas circa ipsuꝫ elicere actū fruitionis: & dehinc ꝙ talis nō
An visio dei de se sit beatifica. est beatificus. ¶ Contra: intuitiua dei visio est beatifica: vt patet ex precedentibus: si ergo talem poterit volūtas ex naturalib⁹ elicere: poterit se ex naturalibus facere beatā. Cuius ꝯriū habetur in clemē. ad nostrā debere. §. v. Et si non est beatifica: vt dicit iij. iiij. ergo est beatifica & nō beatifica. ¶ Item nobilius est agere q̃ pati: sed volūtas in actu beatifico/ nobiliori modo se habet: ergo hoc potest ei cõpetere ꝙ actu se habeat respectu eiusdē. ¶ Item premium correspõdet merito: sed voluntas actiue se habet ad meritū: ergo & ad premiū. ¶ Ad primū negek assumptū. Ad probationem. Intuitiua dei visio est beatifica: conceditur propter verbū Christi Jo. xvij. Hec est vita eterna &c. quia stante lege nunq̃ datur alicui: nec habetur ab aliquo nisi sit in charitate et gratia gratum faciente. Illa vero quam aliquis ex naturalib⁹ de potentia absoluta dei elicere posset: nō esset beatifica/ propter sui imperfectionē: & quia non quietabit. Sed forte ad hoc aliquis diceret/ ꝙ non minoris efficacie est anima sine charitate respectu obiecti clare visi q̃ cum charitate: ergo ex naturalibus eundem & eque perfectū naturaliter poterit actum elicere. Et si vnus de sui natura pōt quietare: et alius: cum non possit dari (vt videtur) ratio diuersitatis stantibus dictis doc. et de potētia absoluta dei: non tamē eliceret actum meritoriū/ neq; beatificū: patet ex terminoꝝ cõnotatu. ¶ Hanc vero rationē de efficacia anime sine gratia & cum gratia: refert Sco. in. iij. dist. xiij. q. iiij. et valent eiusdē doc. dicta ad propositum in. q. iij. et. iiij. loco allegato de fruitione anime Christi. Ex consequenti posset dici ſm Ockam/ ꝙ anima videntis deum si beatus est: potest elicere duplicem actum fruitionis: beatificū/ & non beatificum. Uel si hoc non placet: dici potest ꝙ preuenta a deo non elicit actum fruitionis: sed in se suscipit solū: sicut & corpore disposito creatur aīa a deo in corpore humano: nec ꝑpter hoc frustra premittūtur plereq; alterationes & dispositiones preuie: quia placuit deo naturaliter preuenire: & formā creare/ ac creando infundere. Intelligenda ergo est conclusio tertia de posse absolute/ siue de anima nō preuenta a deo. ¶ Cum subiungitur ꝙ se posset facere beatā: negatur illud: quia sicut sine gratia gratum faciente mereri non potest stante lege/ ita nec saluari. ¶ Ad clemen. dicitur concedendo ꝙ intellectualis natura non est in seipsa beata naturaliter: sed gratia dei vita eterna. Roma. vj. ¶ Sed de lumine glorie quo indiget anima vt eleuetur ad videndum deum: dicitur verum est ꝙ indiget/ sed nō oportet illud lumē glorie dicere aliud a gratia gratum faciente vel charitate: vt expresse tenet Franciscus de zabarel. in clemen. prefata. ¶ Ad hoc deniq; sonat totus apparat⁹ siue glossa tertus ibidē. Uerum ad quid & quomodo ponatur/ vide Scotū dist. xiiij. tertij. Forte posset allegari ad hoc dictum ps. xxxv. In lumine tuo videbimus lumen. ¶ Ad aliud dicit. Non omē agere est nobilius pati: nam recipere in se intellectionē est nobilius q̃ obiectiue eam producere: quod ꝯuenit obiecto: & nobilius est recipere charitatē q̃ producere calorē. ¶ Ad aliud conceditur/ sed negetur ꝙ sit actiue a merēte: sed de ratione meriti est ꝙ sit actiue a merente. De ratione vero ꝑmij: ꝙ sit actiue a premiāte/ & recipiat passiue a merēte. Et cum dicit premiū datur ꝑpter meritū: propter est nota consecutionis et non causalis ſm Petrum. ¶ Posset etiam hic moueri dubiū. Si homo ex puris naturalibus posset deum super omnia diligere &c. verum de illo infra late habetur distin. xxviij. secundi &c.

Questio. iij.

Utrum fruitio sit qualitas distincta realiter a delectatione. A

¶ In hac questione opi. Petri aureoli recitat et impugnat doc. Deinde opi. Sco. refert cum quo in conclusione responsali ad quesitum concordat: licet in aliquibus dissentiat ab eodem. Demum processum in hac questione aperit/ ostendens primo quomodo dilectio & delectatio se habent quantū ad identitatem & diuersitatē. Secūdo, quantū ad efficientiā

et effectiuitatē. Tertio quātū ad subiectū recipiens ea. ¶ Quarto quantum ad nobilitatē perfectionē.

Articu.1. princi par. ¶ Pro articulo primo: qui est terminorum declaratiuus: supponuntur dicta infra di.xxij. tertij collec. q.j. scilicet: q̄ passio accipitur multipliciter: quid est potentia: in quo subiectatur. ¶ Hic tamen breuiter notandum q̄ delectatio a pho.j.rheto. sic notificatur.

Delectatio. Delectatio est quidam motus anime ⁊ constitutio simul tota ⁊ sensibilis in naturā existentem. Dicitur motus quod ponitur pro genere secundū sanctum Thomā.j.ij.q.xxxj. Et secundum eum pōt esse predicatio causalis. Sed videt̄ quod possit esse identica: nam motus hic non sumitur prout importat quandam successiuam rei tendentiam ad sue perfectionis habende consecutionē: sed motus nominat quandam operationem complacentem in re volita et habita: quomodo intelligere / velle / et similia dicuntur motus aut etiam cessatio ab eisdem ⁊ quies in aliquo considerata ⁊ habita bonitate obiecti voliti et complacētis: ideo etiā potest sumi expositiue cū dicitur est motus anime et cōstitutio simul tota: vbi secundum beatum Thom. constitutio nō debet accipi prout est constitui: sed prout est institutum esse quasi in termino motus: non enim delectatio est generatio vt Plato posuit: sed magis consistit in factū esse: vt dicitur. vij. Ethi. Dicitur ⁊ sensibilis propter excludere insensibilia: per hoc vt credo excluduntur ea que nulla potentia cognitiua a nobis comprehēdi possunt: sicut enim nihil amatur nisi cognitū: ita et in nullo delectatur voluntas nisi in cognito: ⁊ q̄ sic presens est dicitur sensibile. Sequitur in naturā existentem: hoc explanat philosophus vbi supra.j. rheto. cum inquit. Quare necesse omnia delectabilia esse aut in sentiendo presentia: aut in memorando facta: aut in sperando futura. Cum enim delectatio habet pro obiecto bonum adeptum modo tunc tacto: minus habet de ratione motus imperfecti q̄ cetere passiones: et sic potest esse delectatio in sensu et in intellectiua potentia.

Articu.1. Conclu. B. ¶ His premissis respondetur ad primum de identitate et diuersitate dilectionis ⁊ delectationis cōclusione tali. Amor et delectatio distinguuntur realiter. Patet: quia si aliquis amor esset delectatio maxime qui est in consecutione prius desiderati: sed hoc non. Nā diabolus tentans et volens hominem peccare: dum tale volitū deducit in opus non delectatur eo quod in damnatis nulla est delectatio. Similiter tristitia nō est odiū nam beati odiunt mala: et tamen non tristant̄: quia beatitudo expellit omnem tristitiā / sicut damnatio omnem delectationem: secus de Christo viatore et comprehensore. Nec obstat dictū Greg. dicētis diabolum delectari ⁊ exultare. Ad q̄ glo. ⁊ ps. Qui tribulant me exultabunt ⁊c. nā exultare ⁊ delectari ibi sumit̄ pro complacentia intēsa in lapsu hominis: et non sumuntur illa nomina proprie.

Articu.2. Conclu. C. ¶ Pro articulo secundo de efficientia et effectiuitate delectationis recitata opi. Sco. q̄ dilectio est effectiue a voluntate: delectatio vero ab obiecto: est hec conclusio scḋm mentē doc. Dilectio est immediate a volūtate tanq̄ a causa efficiente: sed delectatio intellectiua (nō aūt sensitiua) est immediate ab actu voluntatis. Uel sic. Causa immediata delectatio. sensitiue est cognitio sensitiua. Causa vero immediata delectationis intellectiue est volitio siue actus voluntatis. Prima pars probatur ex libertate voluntatis: nam voluntas est potentia libera respectu actus diligēdi: ergo dilectio est a sola voluntate immediate: per hoc tamen non negātur et alie cause mediate que proprie non dicuntur cause. Secunda pars patet: quia non a volūtate immediate: si em̄ immediata causa esset voluntas esset in potestate voluntatis delectari sicut diligere: q̄ est falsum. Sequela manifesta est. Nec ab obiecto immediate: q: posito actu voluntatis equali / equalis est delectatio siue obiectum sit siue nō sit: si vero nō ponitur actus volūtatis quantumcūq̄ obiectū fuerit presens: nō sequit̄ delectatio effectiue. De multis enim obiectis delectamur que non sunt: vt patet ex autoritate philosophi preallegata: ⁊ per consequens que non sunt: nō sunt cause effectiue: ergo erit delectatio ab actu voluntatis: q: nulla alia causa assignari potest. ¶ Preterea ex diffinitione cause posito actu voluntatis ponitur delectatio: et eo remoto remouetur delectatio ergo. Nō tamen semper posito actu voluntatis ponitur delectatio: attamen volitio seu actus volitionis non est causa libera respectu delectationis: sed naturalis: quia potest esse impedimentum vt gratia exempli. Si est summa tristitia in aliquo vt in demone / vel alio: potest aliquid velle et illud consequi: et tamen non delectari in illo. ¶ Ex quo potest inferri quod actus volendi naturaliter potest esse sine delectatione et non econuerso: ergo est causa eius. Cū ergo volitio sit causa naturalis ⁊ non libera respectu delectationis: volūtatis vero est potentia libera: ergo vnum potest impediri: non sic aliud. Potest tamen dici quod etiam voluntas habet aliquam libertatē: licet mediante respectu delectationis: q: pōt nō diligere: ⁊ si non diligit non sequitur delectatio. ¶ Ratio vero diuersitatis q̄ delectatio sensitiua ⁊ intellectiua non habent eandem causam immediatam effectiuam: sumitur aliquo modo per experientiam quia ad obiecti apprehensionem seclusa volitione / non sequitur intellectualis delectatio: diues enim apprehensis diuitijs non dilectis / non delectatur. Patet de multis patrib⁹ sanctis: qui in diuitijs nullam habuere delectationem. Item patet idem de renunciantibus seculo. Sed si per sensum apprehenditur obiectum conueniens: non potest sensus non delectari. Item secundum docto. inter apprehensionem intellectualem et delectationem / mediat act⁹ voluntatis ad quem se libere habet voluntas. Sed inter apprehensionem sensitiuam et delectationem sensitiuam nihil mediat: ergo apprehensio sensitiua erit causa immediata delectationis sensitiue. ¶ Et si datur instantia de delectabili conceditur / quod est causa mediata / non immediata. Et lꝫ quandoq̄ oportet delectabile necessario esse prius naturaliter loquendo: vt in delectabilibus sensuum particularium: nunq̄ tamē est causa immediata. ¶ Late hoc prosequitur docto. quid requiratur ad ratione cause vide in litera.

Articu.3. Conclu. D. ¶ Articulus tertius querit de subiecto dilectionis ⁊ delectationis. Ad quem respondet docto cōclusione tali. Probabilius est dicere quod delectatio est subiectiue in voluntate / q̄ in actu voluntatis. Probatur: quia accidētis non est accidēs. Et secundum philosophum. Maxime proprium est substantie secundum sui mutationem esse susceptibilem contrariorum. Cum ergo delectatio ⁊ tristitia sunt contraria: erūt immediate in aliqua substātia: et per consequens neutrum erit subiectiue in accidente: et consequenti nec in actu voluntatis: sed in ipsa voluntate: hoc est in anima rationali. ¶ Nec valet replica si dicitur / quod quantitas est receptiua contrariorum: quia quantitas non est accidens inherēs rei quante: nec est alia res a substātia quanta / quantitas substantie: vt probabiliter pōt teneri.

Articu.4. E. ¶ Articulus quartus est de perfectione ⁊ nobilitate eorundem: pro quo est hec conclusio. Actus amoris siue dilectionis simpliciter est nobilior delectatiōe. Probatur: quia cuius contrariū est peius ipsum est nobilius: sed odium dei quod contrariatur dilectioni dei: est peius tristitia: ergo dilectio est nobilior delectatione. Maior manifesta. Minor patet: quia est maxime fugiendum: et in nullo casu peccandū est. ¶ Item amor amicitie est perfectissimum accidens quod potest competere homini: quia maxime acceptatur a deo: ergo est perfectior delectatione. ¶ Si dicis: aliud est nobilius quod quietat voluntatem:

G tale est delectatio et non dilectio siue fruitio: quia
post fruitionem expectatur delectatio. Dicendum
quod quietare vltimate voluntatem dupliciter in-
telligitur. Uel quia est vltimum eligibile ꝑpter se/
⁊ non propter aliud. Uel quia est aliquid post quod
non est aliud quietãs. Primo modo fruitio quietat
et nõ delectatio: ⁊ qð sic quietat est nobilius: q: non
est propter aliud. Si secũdo modo: sic delectatio vl-
timate quietat: sed tale nõ est nobilius: cum sit pro-
pter aliud. Nã ⁊ delectatio est ꝑpter operationẽ. x.
Ethi. Delectatio deniqꝫ cõseruat operãtẽ in opere.
¶ Si dicis. Delectatio est perfectior eo qð natura-
liter est posterior fruitione: nam que sunt posteriora
generatione/ priora sunt perfectione. Dico qð hoc
verum est qñ sunt eiusdẽ generis: ⁊ vnũ essentialiter
ordinat᷑ in aliud/ ⁊ est ꝑpter aliud: sicut sperma est
propter hominẽ: sic nõ est in ꝑposito. Nã fruitio nõ
ordinat᷑ ad delectationẽ: nec fruitio est propter de-
lectationem: sed econuerso. ¶ Si dicis. An deus de
potentia absoluta põt facere fruitionẽ sine delecta-
tione consequẽte. Uidetur qð sic: ⁊ ita cũ tristitia ⁊c.
Articu. 3. principalis Dubium. 1 F ¶ Quantum ad articulũ tertiũ principalẽ/ dubitat᷑
an illa forma arguendi valeat. Quando aliqua sic
se habent qð vnũ manet alio nõ manẽte/ illa distin-
guuntur: sed possibile est qð maneat dilectio ⁊ non
maneat delectatio ⁊c. vt arguit doctor contra Au-
reolũ. Dicendũ qð nõ valet: q: datur instãtia mani-
festa in cõcretis arguendo. Per hanc eñ formã pro-
batur qð lac albũ distingueret᷑ realiter a lacte cali-
do: vel a lacte dulci: cũ tñ idem lac sit albũ/ calidũ/ ⁊
dulce. ¶ Itẽ probaret᷑ qð dñs ⁊ creator/ deus/ reali-
ter distinguerentur. ¶ Itẽ qð hoc lac calidũ distin-
guit᷑ ab hoc lacte calido realiter demonstrando idẽ:
patet subsumendo sub predicta maiore. Manet lac
albũ qñ nõ manet lac dulce vel calidum. ¶ Itẽ ma-
Nominales soluũt p variatam appellationem. net deus qñ non manet creator vel dñs. Itẽ hoc lac
calidũ manet: qñ non manet lac calidũ. Uel qð cali-
dũ distingueret᷑ a seipso calido subsumendo: calidũ
manet/ qñ nõ manet calidum. Omnes ille minores
in casu sunt vere ⁊ possibiles: ⁊ tñ conclusiones false
et impossibiles. ¶ Si querit᷑ in quo deficit illa for-
ma. Dicendũ qð nõ est per locũ aliquẽ ꝓbatiuũ: nõ
eñ per locũ syllogisticũ: quia nec est in modo/ nec in
figura: vt patet inspicienti. Nã nõ cõstituitur ex tri-
bus terminis tñ: quia nullũ ibi est mediũ. Nã sub-
iectũ maioris quod deberet esse medium/ eo qð non
intrat cõclusionẽ/ nõ predicat᷑ in minori: neqꝫ subij-
citur: nec potest assignari aliquis locus enthimema
ticus. Si dicit᷑: reducat᷑ ergo ad formam syllogisticã
sic: omnia sic se habentia qð vnũ eorũ manet alio nõ
manẽte sunt realiter distincta: ⁊ omne lac album et
omne lac dulce sunt huiusmodi: ergo omne lac albũ
et omne lac dulce sunt realiter distincta: sic argu-
mentum est in primo prime: et maior est vera: simi-
liter minor. Quod probat᷑: quia lac albũ et lac dulce
sic se habent/ ꝙ potest manere lac albũ nõ manente
lacte dulci: supposito qð lac albũ amaricetur vt fie-
ri solet reseruatũ in diẽ alterũ: tunc enim manet lac
albũ/ et nõ manet lac dulce: q: amaricato lacte/ iam
non est lac dulce. Dico qð sic arguẽdo maior est ve-
ra: quia oppositũ videtur implicare. Sed minor est
falsa: scilicet omne lac album ⁊ lac dulce sunt huius
modi: idest sunt aliqua sic se habentia qð vnũ ma-
net alio non manente propter falsam implicationẽ:
implicat enim qð lac album et lac dulce sint aliqua
Item sint vnũ et aliud que omnia in casu falsa sunt
loquendo de vno lacte quod est album ⁊ dulce: quia
illud lac albũ ⁊ cum hoc dulce nõ est aliqua nec est
vnũ ⁊ aliud: sed est vnũ et idẽ omnib⁹ modis. Simi-
liter falsum est qð vnum. i. lac album manet quãdo
aliud. i. lac dulce non manet: quia quandocũqꝫ ma-
net id quod modo est lac albũ: manet etiã id quod
modo est lac dulce: quia idẽ est subiectũ albedinis ⁊
dulcedinis: et qñ illud manet ipsum manet. Et ita
si acciperetur minor ẜm actum signatũ vt tantũ va-
leret: lac albũ supponit pro aliquo quod manet/ qñ
non manet illud pro quo supponit lac dulce nihilo-
minus est falsa: q: cũ lac albũ/ ⁊ lac dulce supponũt
pro subiecto albedinis ⁊ dulcedinis quod idem est:
illud subiectũ qñ manet falsum est dicere qð nõ ma-
net. ¶ Et ad probationẽ minoris potest manere lac
albũ quãdo nõ manet lac dulce: ergo vno manente
aliud non manet: vel ergo lacte albo manente/ lac
dulce nõ manet. Negetur cõsequẽtia: quia est falla-
cia accidẽtis: q: in antecedente manet dicit mansio
nem ẜm quid: idest dispositiõis accidẽtalis albedi-
nis ⁊ dulcedinis: ⁊ in consequẽte dicit mãsionẽ sim-
pliciter. i. rei substantialis scꝫ substantie lactis que
est subiectũ: ⁊ ita variat᷑ appellatio forme. ¶ Si di-
cis volo qð manet precise dicat idẽ in antecedente ⁊
consequẽte: q̃uis hoc sit cõtra vim logice. Admisso
tñ tunc distinguẽdũ est: aut vtrobiqꝫ dicit mansionẽ
ẜm quid: aut vtrobiqꝫ mansionẽ simpliciter. Si pri-
mũ: cõcedit᷑ antecedẽs ⁊ cõsequens. Sed si vltra in-
fertur minor syllogismi neget᷑ cõsequentia: q: in mi-
nori syllogismi manet dicit mansionem simpliciter:
sicut etiam in maiore. Si aũt dicit mansionẽ simpli-
citer: sic antecedẽs est falsum. Manet lac albũ quan
do non manet lac dulce: q: valet tantũ manet subie-
ctum albedinis qñ non manet subiectũ dulcedinis
quod falsum est: q: qñcunqꝫ manet subiectũ albedi-
nis: manet etiam illud quod nũc est subiectũ dulce-
dinis. ¶ Quod etiam autor subdit qð lꝫ nõ inferat᷑
illa/ dilectio distinguit᷑ a delectatione: tñ bene sequi
tur qð hec est possibilis: dilectio realiter distinguit᷑
a delectatione. Uerum est hoc qñ valet vnã de sensu
cõposito. Sed non põt inferri vna de sensu diuiso sic
inferẽdo: ergo dilectio põt distingui a delectatione:
vt in priori exẽplo. Non sequit᷑ ergo lac albũ põt di-
stingui a lacte dulci: quia illa infert qð idẽ posset di-
stingui a seipso qð est impossibile. Sed sequitur qð
hec est possibilis: lac album distinguit᷑ a lacte dulci:
capiendo distingui vt nõ presupponit existentiã ex-
tremorũ: sꝫ simpl'r importet negationẽ vni⁹ ab alio
siue sint siue non. Et sic illa est possibilis: quia valet
illã: hec est possibilis lac albũ nõ est lac dulce qð ve
rũ est: q: si lac corrumperet᷑ vel dulcedo corrũperet᷑/
hec esset vera lac albũ nõ est lac dulce. Al's si distin-
guit᷑ capit᷑ stricte non sequit᷑. Sortes manet qñ non
manet hoc ridens/ demonstrãdo sortẽ ridentẽ: ergo
hec est possibilis. Sortes distinguit᷑ ab hoc ridente.
¶ Secundo dubitat᷑ cõtra cõclusionẽ primã: nã ex- Dubiũ. 2. G
presse dicit Augusti. xiiij. de ciuita. dei. c. vj. Interest
qualis sit voluntas hominis: q: si peruersa: peruer-
sos habebit motus ⁊c. Et sequit᷑. Uoluntas quippe
in oib⁹ est immo oẽs nihil aliud ꝙ voluntates sunt:
ergo delectatio est amor et dilectio. ¶ Preterea frui
mur cognitis in quibus voluntas ipsis propter se-
ipsa delectata conquiescit. decimo de trinitate. c. x.
¶ Itẽ arguit Greg. q. ij. ar. ij. Omnis actus volunta-
tis est dilectio vel odium: vt patet ex dicto Aug. vbi
supra: sed omnis delectatio est act⁹ volũtatis ⁊ nul-
la est odium: ergo oĩs delectatio est dilectio. Minor
etiam est Aug. vbi supra. xiiij. de ciui. dei. c. vj. Et cla
ret qð delectatio non est odiũ. ¶ Itẽ oĩs cõplacẽtia
est dilectio: oĩs delectatio est complacentia: igit᷑ oĩs
dilectio est delectatio. Maior est Augusti. xj. de tri. c.
v. in fine. Placitum (inquit) est quieta volũtas: pla-
citũ aũt ⁊ complacentia idẽ. Uolũtas aũt quieta idẽ
est qð volitio: qua mẽs seu appetit⁹ quiescit: quiescit
inquã amore ⁊ dilectione. ¶ Ad illa rñdet᷑: et primũ Responsio.
ad Aug. dicit᷑ ꝙ ex dictis suis ibi nihil aliud inferri
põt: nisi qð vel [illegible] ꝓdicationes sunt causales: vel ꝙ
ille passiones ([illegible] q̃nqꝫ etiã dicunt᷑ volũtates nõ libe-
re elicite: sed natural'r cõsecutiue ad act⁹ voluntatis
liberos: vel ad obiecti natural'r cõueniẽtis aut discõ
ueniẽtis actualẽ apphẽsionẽ siue appetitionẽ in ap
petitu sensitiuo vel intellectiuo) frequẽter comitan[illegible]

actus voluntatis libere/siue appetitus. Et ꝙ volũtas nõ impedita alias habet passiones illas quasi annexas ⁊ cõsequentes si bene est disposita. de hoc infra in. iiij. distin. xxxij. q. j. et dist. xv. eiusdem. ¶ Ad Grego. dicitur ꝙ maior vera est de omni actu libere elicito libertate contradictionis: qui potest dici acceptatio vel deacceptatio. Non autem oportet de actibus naturaliter consecutiuis ad actus liberos. ¶ Ad minorem dicitur: ꝙ vera est consecutiue: quia ad voluntatem non impeditam ⁊ bene dispositam consequit̃ delectatio. Ad aliud negetur maior. Ad probationem concesso dicto August. dicitur ꝙ ex eo nil aliud sequitur nisi ꝙ complacentia est quies voluntatis in re volita: non autem ꝙ sit volitio/sed ꝙ vel annectitur volitioni/vel consequitur eam. ⁊c. Et ſm hoc facile possent cõcordari Greg. ⁊ Ockam: vt potest colligi ex Henrico de Oyta. q. ij. arti. ij. qui bene loquitur in hac materia.

Questio. iiij.

Quarto querit̃ vtrũ solus deus sit debitũ obiectũ fruitionis. ¶ Quantũ ad articulũ primũ notandum ꝙ frui accipitur multipliciter ſm Oytam. q. ij. articu. j. dimissa acceptione generali/qua sumitur vt non distinguitur contra vti. Primo frui accipit̃ cõmuniter/pro omni actu potentie appetitiue delectabili/siue qui est cũ delectatione: sic sumitur frequenter Eccl'. c. ij. v. et vj. et Prouerb. vij. Fruamur cupitis amplexib⁹. Et Augu. lxxxiij. questionũ. q. xxx. dicimur frui cibo et potu. Unde inquit. Fruimur ea re de qua capimus voluptatem/sic sumitur in bono et malo: ⁊ in multis passib⁹ scripture. Item ego te fruar in domino. Paulus ad Philemonẽ. Secundo accipit̃ pro omni actu voluntatis: quo propter se aliquid diligit̃ nõ relatiue in aliud saltem per illum actum: et sic delectatio posset dici fruitio. Et similiter quicũꝗ alius amor naturaliter sequens apprehẽsionẽ rei conuenientis vel placentis. Tertio accipitur pro amore libero voluntatis: quo finaliter quiescit in amato: qui repugnat relationi ad finem alium. Et sic accipit Augusti. cum inquit. Fruimur cognitis ⁊c. vt. s. Item. j. de doctri. christia. Si in ea ponens finem letitie permanseris proprie frui dicendus es. ¶ Secundo notandũ ꝙ est fruitio ordinata/⁊ inordinata. Ordinata/qua summe ⁊ irreferibiliter diligitur quod summe diligendum est. ⁊ propter se. Inordinata vero opposito modo qua summe diligitur et propter se tantũ quod propter aliud referibiliter diligendũ est. ¶ Ordinata duplex est: quedã est quietans ⁊ satians voluntatẽ: vt fruitio patrie. Quedã non quietans/sed compatiẽs secum tristitiam/aut defectum vel anxietatẽ: vt fruitio vie. ¶ Tertio notandum/ꝙ author primo recitat opinionem Sco. lib. iiij. dist. xlix. q. viij. tenentẽ ꝙ potest probari naturaliter ꝙ aliqua fruitio quietãs ⁊ satians voluntatẽ sit nobis possibilis. Cõtra quam aliquot ponit propositiones quas late ꝓbat. ¶ Prima. Nõ potest naturaliter demõstrari fruitionẽ diuine essentie nobis fore possibilẽ. Non enim potest demonstrari/ꝙ clara ⁊ intuitiua dei visio ⁊ fruitio sit homini possibilis. Nec ꝙ perfectior cognitio vel amor sit homini possibilis: siue summi boni/siue alteri⁹ ꝗ cognitio ⁊ amor quos habere potest in hac vita. Nec probari potest sufficienter (loquendo de beatitudine in particulari ⁊ in specie: vt dicit claram dei visionẽ et fruitionẽ: ⁊ nõ in genere: vt dicit vltimatã creature rationalis perfectionẽ nõ curãdo in quo cõsistat) ꝙ ad illã sit naturalis hois appetitus: quia demonstrari nõ potest/ꝙ sit homini possibilis. ¶ Secũda propositio. Licet volũtas in solo deo satiari possit: non tamen naturaliter demõstrari aliquã fruitionẽ simpliciter quietantẽ homini fore possibilẽ. ¶ Tertia propositio. Non potest naturaliter demonstrari/ꝙ voluntas sit quietabilis per quẽcunꝗ actum: quin libere velle possit aliũ: sed est mere creditum. ¶ Horum oppositũ aliqui opinati sunt: quorũ dicta doctor recitat ⁊ soluit: ⁊ que dicta sunt late probat ostendens ea fore mere credita ⁊ naturaliter indemonstrabilia. Idem late probat Holkot in determinatione questionum. q. vj. Uerum Henricus Oyta q. ij. arti. iij. in cõclusione secũda videtur aliquo modo sentire oppositum: vide ibi. ¶ Quantũ ad articulum secundũ est conclusio prima hec. Accipiẽdo fruitionem cõmuniter in quocũꝗ potentia appetitiua potest delectari seu iocundari ordinate vel inordinate/ipsum potest esse obiectũ fruitionis. Patet ex prima actione fruitionis: sic enim quodlibet ens potest esse obiectum fruitionis. ¶ Secũda conclusio. Accipiendo fruitionem secundo modo/fruitionis ordinate potest esse aliud obiectum a deo. Patet propositio ex dictis supra in. q. j. ¶ Tertia cõclusio. Accipiendo fruitionem strictissime solo deo est fruendum. Probatur: solus deus est propter se vt summum bonum diligendus sine relatione in aliud: ergo eo solo est fruendum. Tenet consequẽtia ex diffinitione fruitionis tertio modo sumpte. ¶ Quarta conclusio que ponitur contra Durandũ est. Obiectum fruitionis patrie immediatũ est ipsemet deus: et non visio dei beatifica. Probatur: quia fruitio est amor amicitie: sed ille terminatur in deo in se ⁊ non in aliquo quod non est deus: et per consequens nõ in visione tanꝗ in obiecto. Prima pars assumpti patet: quia fruitio est amor perfectissim⁹: sed amor amicitie est perfectior amore concupiscentie: ergo. Item fruitio patrie correspondet charitati vie: sed charitate deus in se diligit̃ in via: ergo multomagis fruitione in se diligitur in patria. ¶ Oppositum opinantes impugnantur: ⁊ rationes eorũ soluuntur. Huic conclusioni quarte consonat Gregorius questiõe. ij. articu. j. Henricus de Oyta. q. ij. arti. iij. Cameraceñ. questione. ij. articu. ij. ¶ Quinta conclusio. Fruitionis ordinate non quietantis/id est vie/obiectũ est ipse deus in se amat⁹. Patet: quia idem est obiectum fruitionis vie et patrie. Neꝗ differunt fruitio patrie et vie: nisi quia illa est obiecti summi clare ostensi: ista obiecti summi/siue finis obscure cogniti: sed idem deus est hic obscure cognitus/⁊ ibi clare visus. ¶ Sexta conclusio. Fruitionis inordinate obiectum potest esse aliud a deo. Patet: quia quicquid voluntas potest summe diligere tanꝗ finem: illud potest esse obiectum fruitionis inordinate: sed voluntas ex errore vel voluntate sua potest sibi aliud a deo prestituere tanꝗ finẽ et summũ bonũ: et ideo sic frui: quare ⁊c. ¶ Quantũ ad articulũ tertiũ dubitatur primo/an homo quotiescunꝗ cogitat de eo: teneatur eo actualiter frui. Respõdet Holkot questione. iiij. Credo ꝙ nõ: quia sufficit habitualiter. Uoco autem (inquit) actualiter frui/formare tales orationes mentales: vtinam deo fiat summ⁹ honor: sed habitualiter semper tenetur. De hoc latius infra in. iiij. dist. xiiij. qõne. ij. articu. ij. in dubio. ij. ¶ Secundũ dubium: quid est finis vltimus naturalis creature rationalis. Utrũ de⁹ seu dei fruitio vel aliud. Respõdet per quatuor propositiones que sunt domini Cameracẽ. qõne. ij. arti. ij. ¶ Prima est ꝙ fruitio dei non est finis naturalis creature rationalis in quẽ tendat tanꝗ in finẽ sui appetitus naturalis. Patet: quia si ita esset/ille finis esset creature rationali naturaliter acquisibilis ⁊c. ¶ Secũda est/ꝙ creatura rationalis nõ tẽdit in deum tanꝗ in finẽ vltimum sui appetitus naturalis. Patet: quia aliter sequeret̃ ꝙ creatura posset huiusmodi finẽ habere naturaliter. ¶ Tertia est/ꝙ creatura rationalis tendit in seipsam/id est in conseruationẽ ⁊ in bonũ suppsius tanꝗ in finẽ vltimũ sui appetitus naturalis. Patet ad experientiam ⁊c.

Margin notes (left column): A; Articu. j.; Nota. j.; Frui.; Nota. ij. B; Nota. iij.; Propõ. j. C; Propõ. ij.

Margin notes (right column): Propõ. iij.; Articu. ij.; Conclo. j. D; Conclo. ij.; Cõclusio. iij.; Conclo. 4.; Conclo. 5.; Conclo. 6.; Articu. iij.; Dubium. j. E; Dubiũ. ij.; Propõ. j.; Propõ. ij.; Propõ. iij.

Propō.4. ¶ Quarta est/ꝙ creatura rationalis appetitu rationali ⁊ libero potest ⁊ debet tendere in aliud ꝙ̄ in seipsam tanꝙ̄ in finem vltimū/scʒ in deum. Patet ex predictis. ¶ Plura ad hanc questionem valentia vide in Grego. distin.j. q.iij. articu.j. In Petro. q.ij. arti.ij. In Oyta qōne.ij. arti.iij. In Holkot. q.iiij. et q.vj. determinationum.

Questio.v.

A Uinto querit vtruʒ voluntas possit frui aliquo quod est realiter deus:nō habēdo fruitionem respectu alicuius qḋ est realiter deus id est an voluntas possit frui essentia non fruendo persona/sapientia vel voluntate:aut vna persona sine alia.

Articu.1. ¶ Pro articulo primo notandum/ꝙ sunt opi. circa hanc questionē contrarie/scʒ Sco. distinc.j. q.ij. tenentis partem affirmatiuam. Ockam/Oyta/Holkot/Camera. Thome argenti. Adam. Elephat. Brinkel ⁊ aliorum tenētium partem negatiuam:que magis videntur in modo loquēdi diuerse ꝙ̄ in re ipsa. Et videtur Henrico de Oyta q.iij. in principio questionis ꝙ neutra earum sufficienter potest probari ex scriptura contra proteruientem:ideo difficile est aliquam earum sufficiēter vel ex ratione vel scriptura improbare. Nā quantū ad rem certum est:vt et infra distin.ij. in conclusionibus literalibus amplius explanabitur:⁊ partim supra patuit in prologo. q.ij. ꝙ omnia que sunt realiter in diuinis/sunt vna simplicissima et singularissima res:scʒ essentia diuina:licet cum hoc aliqua realiter distinguātur inter se ad sensum infra exprimendum vt persone ⁊ relationes opposite. Aliqua formaliter vt essentia ⁊ persona/vel(scilicet persone quam constituit)relatio. Et per cōsequens quicūꝙ fruitur aliquo quod est in diuinis:fruitur illo quod est realiter essentia. Et quicūꝙ fruitur essentia:fruitur illo qḋ est persone vel persona ⁊ relatio ⁊c. Nam essentia diuina idētificat sibi oia que vere ⁊ realiter sunt in diuinis:quicquid enī in deo est/de⁹ est:⁊ ita diuina essentia. Sic etiam quisquis apprehēdit seu cognoscit distincte vel confuse essentiam:apprehēdit ⁊ cognoscit etiā id quod est persona ⁊ relatio ⁊c. Et qui cognoscit personam quācunꝙ vel relationē cognoscit id quod est essentia. Et suo modo de aliis que in deo nominātur:siue sint attributa siue quecunꝙ hec de re.

B ¶ Sed de modo loquendi est videndum:an sicut conceditur ꝙ fruens essentia fruitur eo quod est persona:⁊ fruens vna persona fruitur/eo quod est alia persona. Item similiter cōcedendū sit ꝙ omnis fruens essentia fruatur qualibet ⁊ persona:⁊ fruens vna persona fruatur essentia ⁊ etiam qualibet alia persona. Et similiter de intelligere/videre/apprehendere:vt apprehēdēs/videns/siue intelligens essentiā intelligit quālibet personam.

Conclusio. ¶ Et circa hoc author ponit illam propositionem tanꝙ̄ principium vel maximā. Quicquid predicatur de aliquo predicatur de quolibet quod cum illo est vna res singularissima ⁊ simplicissima: nisi oppositum teneat fides catholica:quia cōtradictoria non debent concedi de eadem re simplicissima:nisi fides/hoc est scriptura canonica:ecclesie determinatio/vel que ex his sequuntur in consequētia euidenti et necessaria compellant. Et per hoc dicit ꝙ qui fruitur aliquo in diuinis/fruitur quolibet qḋ est deus:hoc est essentia relatione ⁊ qualibet persona.

C ¶ Et si hic dicitur cum vna persona realiter distinguitur ab alia:videtur ꝙ quelibet persona possit terminare actum intelligēdi ⁊ fruendi sine alia nō minus ꝙ̄ dependentiā nature assumpte quam solū verbum terminat:⁊ non pater/nec spiritussanctus.

Termināre actū intelligēdi. ¶ Potest dici ꝙ aliquid terminare actum intelligēdi dupliciter accipitur. Uel pro illo quod quocunꝙ modo illo actu intelligitur/siue talis actus de eo predicetur siue nō. Uel secūdo:quia de illo precise et non de aliquo ab eo quomodocūꝙ distincto predicatur talis conceptus vel actus intelligendi:⁊ hoc predicatione formali/sed non idētica. ¶ Primo modo accipiendo omnem actum intelligēdi deum vel aliquid in deo/terminat tam essentia ꝙ̄ persona:quia quolibet tali actu intelligitur deus:⁊ aliquo modo quicquid est deus. ¶ Secūdo modo vna persona potest terminare aliquem actum intelligendi seu conceptum ⁊ non alia:nam cōceptus relatiuus patris formaliter/p̄dicat̄ de solo patre ⁊ nō de filio/neꝙ de essentia.

D ¶ Sed licet illo modo sola patris persona conceptū relatiuū patris terminet:nō tamē solus pater intelligit̄ illo conceptu:immo necessario intelligit̄ ⁊ correlatiuū/scʒ filius: ⁊ illud absolutum quod est ad se(id est essentia diuina)quod cū relatione patrem constituit. De quo beatus Augu. Si pater non est aliquid ad se:nō est aliquid qḋ ad alterū dicatur. ¶ Sed videtur ꝙ illa conclusio posset facilius logice determinari cōcordando aliqualiter ambas opi. Joan. et Ockam. Pro quo supposito primo ꝙ de deo possunt haberi cōceptus plures non synonymi inter se realiter distincti ⁊ abinuicē separabiles:quorū nunc vno nunc alio cognoscim⁹ deum:⁊ fm hoc imponi possunt distincta signa vocalia: quorum vnum subordinatur synonyme vni cōceptui ⁊ non alij. ¶ Secūdo suppono ꝙ licet quilibet horum conceptuū significet deū:et ita diuinā essentiā/⁊ per consequēs id quod realiter est:quicquid est deo:⁊ ita in eo intelligitur quicquid deus est:non tamen quilibet eorum supponit pro quolibet quod est deus:quia conceptus patris non supponit pro filio. ¶ Tertio supponēdū est ex logica ꝙ verba significātia actū potētie rationalis intellect⁹ seu volūtatis faciūt terminū sequentē significantē quod aliquo modo terminat hmōi actum appellare suam rationem:ita ꝙ ad veritatē illius propositionis requiritur ꝙ potentia feratur in rem significatam per talem terminū sequentē:nō per quecūꝙ conceptum vel actum:sed per conceptū proprium illi termino correspondentem:vel per actum hmōi conceptū propriū presupponentē:qḋ dicit̄ propter actum volūtatis qui nō dicit̄ cōceptus proprie:sed actus vt distinguitur contra cōceptū:non autē sic si talis terminus precedit:tunc enim nō appellat suā rationē:vnde si precedit sufficit ad veritatē p̄pōnis ꝙ ipsa potētia feratur in rem significatā per ipsum terminū:eam scʒ intelligendo vel amando aut audiendo:fm quecūꝙ cōceptū siue propriū illius termini siue alium. ¶ Et per hoc ponit̄ differētia inter illas cognosco venientē/⁊ venientē cognosco. Amo venientē/⁊ venientē amo. Et per hoc ad propositū dicitur ꝙ refert dicere:intelligo essentiā/intelligo personā:⁊ dicere essentiā intelligo/personā intelligo. Nam posito ꝙ habeā in me conceptū essentie et non cōceptū relatiuū persone:hec est vera/personā intelligo:⁊ hec falsa/intelligo personā. Prima valet tantū personam intelligo/id est rem que est persona intelligo:que vera est in casu:quia essentiam intelligo que est p̄sona nō curādo quocūꝙ cōceptu intelligā. Sed secūda est falsa intelligo personā:q̄r valet illā/itelligo personā cōceptu relatiuo ⁊ p̄prio persone siue correspōdente ad hoc nomen persona. ¶ Simil̄r differunt/essentia fruor/⁊ fruor essentia:persona fruor/et fruor persona. Nam ille essentia fruor:persona fruor vere sunt si diligo deum tanꝙ̄ summū:etiam quocūꝙ conceptu cognito. Sed illa fruor essentia non est vera/nisi diligā deū conceptu proprio essentie apprehēsum. Sil̄r illa non est vera fruor persona/nisi apprehendā personam sub conceptu proprio persone/scʒ relatiuo. ¶ Tūc possunt pro articulo secundo poni due cōclusiones. Prima. Impossibile est essentia frui/et non persona frui. Patet:quia qui essentia fruitur/diligit quicquid e Articu.2. Cōclusio.1.

diuina

diuinis essentia super omnia/et ita personas:et per consequens personis fruitur. ¶Secunda cõclusio. Potest quis frui essentia et non frui persona:et frui vna persona et frui non alia. Patet:quia si quis habet conceptũ absolutum essentie et nõ conceptum relatiuũ persone fruitur essentia:quia diligit deũ cognitum ſm rationem propriam essentie:et non fruitur persona quia etsi diligit personas: non tamen cognitas conceptu relatiuo proprio:vt ponit casus:similiter si habuero in me conceptũ patris proprium et non filij: fruor patre et non fruor filio: quia non diligo filium vt summum cognitum sub conceptu proprio filij: et hoc videntur intendere ambe opiniones. Et nota ꝙ in dictis auctoritatibus excludenda est appellatio rationis:quia illam non attendit in modum loquendi:neq ea vsus est.

Nota. F

¶Nota etiam ꝙ accipit significare stricte pro supponere ita ꝙ terminus solum illa dicatur significare pro quibus supponit siue de quibus vere predicatur:et non illa que connotat:et sic refertaliqd significari et aliquid intelligi. ¶Pro istis dictis facit auctoritas Bede in homil. quinte dominice post pascha vbi ait. Nec rursus estimandum quis filius sine patre aut spiritussanctus valeat amari vel credi. Facit ad idẽ beatus Aug. viij. de tri. c. vlt. prope finem. Item .j. de trini. c. vij. ait. Siue audiamus ostende nobis filium: siue ostende nobis patrẽ:tantundem valet:quia neuter sine altero potest ostendi vnum quippe sunt. Item Ioan. xiiij. vbi Philippo dicenti ad christum. Ostende nobis patrem. Rñdit xp̃s Philippo. Qui videt me videt et patrẽ. Et sequitur. Quomodo tu dicis. Ostende nobis patrẽ? Non credis:quia ego in patre et pater in me est. Ex quo sumi potest ꝙ hec est consequentia bona et necessaria:pater est in filio et filius in patre per circuminsessionem :ergo qui videt patrem videt et filium. Alias enim probatio christi non valeret quando dixit. Non credis:quia ego etc. ¶Ex hoc etiam sequitur ꝙ illa est consequẽtia bona quia pater est in filio et filius in patre:ergo qui videt patrem videt et filium: videt et essentiam etc. Quid enĩ est patrem esse in filio:nisi filium esse consubstantialem patri. Et idez de spiritusancto:idem denique de fruitione sicut de visione. Sequitur ergo bene. Nunc formate consequentie bone sunt:ergo impossibile est ꝙ patre quis fruatur et non filio: aut patrem videat/et non filium videat. Similem rationem format beatus Augu. j. de trini. c. viij. vt supra allegatum est. Siue audiamus etc.

Replica.

¶Si dicis: dictũ christi intelligitur de facto non de possibili. Solutio. Tunc christus frustra apposuisset probationes cõsequentie que non ex ordinatione facti/sed ex natura rei ꝓcedit. Sic etiam de rõne quã format Aug. Unde si ex hoc ꝙ pater et filius sunt vnum/ sufficit probare ꝙ patrẽ vidẽs et filiũ videt: igitur cum antecedens sit simpliciter necessarium et impossibile aliter se habere/ꝗ per ipsum significat:ergo absolute impossibile aliter esse ꝗ significat ꝑ cõsequẽs. Hec ratio potissima videtur quã etiam pre ceteris pluaponderat Oyta.

Artic. 3. Dubiũ. 1. G

¶Quantũ ad articulũ tertiũ mouenda sunt dubia et soluẽda. Primũ qd magis vrget/nõ est cõtradictio dicere vnam personaz esse incarnatã sine alia vt fides habet:ergo pari lege cõcedi potest saltẽ per verbum potest ꝙ vna persona possit cognosci vel diligi sine alia:cuz non possit dari ratio diuersitatis que satisfaciat philosopho credenti:tres personas esse vnam naturã diuinã:et ꝙ nihilominus vna sit incarnata sine alia:seu qd aliqua possit cognosci vel diligi sine alia. ¶Secundo nisi vna persona posset coli et venerari sine alia: frustra de personis diuinis distincta fierent festa in dei ecclesia/cum hoc esset dare occasionẽ erroris:et possent simplices ex hoc cõcipere personas esse singulatim colendas et venerandas:et forte vnam personam plus alia. Ad hoc enim alludunt diuerse cerimonie ecclesiarũ in festis diuinarum personarũ. ¶Tertio ad quid orationes/nunc ad patrez/nunc ad filiũ/nunc ad spiritumsanctum dirigũtur si nõ coluntur distincte. ¶Quarto. Philosophi cognouerunt deum vel essentiã:vt habet apostolus ad Rom. et tamen ignorarunt personas. Itez aliqui dixerũt filiũ aut spiritũsanctum creaturas. ¶Quinto filius est homo factus:et soluit in carne delicta:ergo in eo est causa venerationis singularis: que non est in alijs personis:solus enim filius incarnatus est. ¶Sexto. Ad quid habentur diuersi articuli fidei de singulis personis: si non possunt singulatim concipi et diligi. ¶Septimo/quõ intelligitur dictum doctoris ꝙ nunq debent cõtradictoria de aliquo concedi: nisi fides ad hoc compellat:hoc enim dicere est fidẽ exponere derisioni infidelium:quia predicata vere cõtradictoria de eodez simpliciter pro eadem reverificare est simul verificare propositiones cõtradictorias.

Ad primũ. H — Caute de diuinis loquendũ.

¶Ad primum respondetur humili cum submissione ꝙ aliqui nituntur hic ponere rationem diuersitatis de incarnatione verbi et visione etc. per solam rationẽ naturalẽ assignãtes pro causa naturã rei. Sed clarũ est ꝙ nisi fides oppositum diceret:ita diceremus patrem incarnatũ et spiritũsanctum sicut filium cum sint vna simplicissima essentia. ¶Preterea:quotquot tales rõnes dari possunt statim sunt solubiles et non cogunt:nec cogit: vt videtur ratio Ockam que dicit vnum fore ex determinatione ecclesie:sed ecclesia ſm Oytam vbi supra saltem aliquam habuit rationem ꝓ determinatione fidei de incarnatione verbi solũ ꝙ si nõ potest dari cogens ratio dissimilitudinis alicui philosopho:sequitur cogente ratione ꝙ sicut vna persona potest incarnari sine alia/ita videri et diligi sine alia. Et hoc verum est: dũmodo fides vel scriptura aut ex his deductũ non obsistat:aut ecclesie determinatio:hic aũt in ꝓposito obsistit dictum christi Ioan. xiiij. et argumentatio eiusdem. Recurrendum ergo est ad hoc dictum christi:et vbi ratio non habetur acceptanda est auctoritas christi:que etiam sine ratione alia ab ea quam ipse ponit: sufficit nobis ad asserendum non esse simile hic:et ibi:ideo vnum ex christi dicto conceditur/ aliud non conceditur. Hec salua reuerentia maiorum dicta sunt.

Ad secũdũ.

¶Ad secundũ negetur illa:pater colitur sine filio:spiritussanctus veneratur sine patre. Uerumq uia supposita verborũ passiuorum importantium actũ interiorem anime intellectus vel volũtatis appellãt suas rationes dũmodo tamen sequuntur illa verba passiua:ideo propter appellationem rationũ ista forte posset concedi. Colitur pater sine filio:diligit a me iustus:offenditur a me pater sine filio:est enim ſm premissa sensus. Colitur pater sub conceptu ꝓprio et relatiuo/supponente pro patre non pro filio. Sensus autez alterius scz pater colitur sine filio est res que est pater colitur absq hoc ꝙ filius colatur. Si autez aliũ habet sensum ex vsu vtentium citra rigorem logicum/aliter est dicendum. Cum subiungitur ꝙ frustra fierent distincta festa negetur:quia ecclesia in his regitur spiritusancto pro filiorũ eruditione in his que sunt fidei circa mysterium trinitatis quo ad ꝑsonarũ essentialẽ idẽtitatez et earũ dẽ realẽ non essentialẽ distinctionẽ:nec per hoc datur occasio erroris:sed in festis diuinarum personaruz catholica veritas ſm personarũ attributa et ꝓpria aperitur.

Ad tertium 3

¶Ad tertium potest dici sicut dicitur de attributis personarũ pro populi eruditione/ꝓ deuotionis inflãmatione/pro fidei vocali confessione:ſm apostolum. Corde creditur ad iustitiam:ore autem confessio fit ad salutẽ etc. Sicut ergo diuine persone non separantur festiuatione:ita nec veneratione et ad eas fusa oratione:ꝗuis orans habito conceptu proprio relatiuo patris nõ cogitat sic cõ-

cipiendo de filio et spiritusancto: immo peccaret quis si in oratione ad patrem fusa/alias personas actu excludere vellet: hinc secundum Sco. in .ij. dist. xliij. Non potest quis diligere actualiter vnam personam: quin diligat aliam virtualiter. Quod autem vna sine alia coli non possit patet etiam auctoritate August. vij. de trini. c. vlti. ¶ Ad quartum respondetur quod quicunque cognoscit essentiam diuinam cognoscit quicquid est essentia diuina: et ita personas et econuerso. Poterant tamen philosophi vnam propositionem scire de deo et aliam dubitare: licet termini vtrarumque supponerent pro eodem: quia hoc ignorabant vt si idem sit scultetus et magister ciuium: siue Sixtus et papa: tunc idem est Sixtus et papa: et quicquid scitur de Sixto/scitur de papa et econuerso: licet aliquis potest scire illam propositionem. Papa est vicarius christi: et ignorare illam. Sixtus est vicarius christi: quia ignorat quod Sixtus et papa supponunt pro eodem: sic philosophi quocunque conceptu nouerunt deum/eodem et personas: eo quod conceptus quos habuerunt de deo cuilibet persone conueniunt. Cognouerunt enim de deo: quod est ens infinitum: incorruptibile etc. et illi conceptus equaliter supponunt pro personis sicut pro essentia: et tamen poterant scire deum vel essentiam diuinam esse infinitum/summum etc. et ignorare illam. Pater in diuinis est infinitus summus: quia ignorabant diuinam essentiam esse patrem et filium etc. Et huic videtur consonare verbum christi ad Philippum. Qui videt me/videt et patrem meum. Cuius ratio est consubstantialitas Ideo sequitur. An non credis: quia ego in patre et pater in me est? Ex vnitate igitur ostendit quod vnus non potest ostendi sine alio: et ita nec cognosci nec amari etc. Nec obstat quod pater et filius sunt distincte res siue persone distincte: quia nihilominus sunt vna singularis et simplicissima essentia. Late hec prosequitur auctor: etiam de signis proprietatis que ponit Sco. de quibus dicetur distin. ix. ¶ Ad quintum. Concesso antecedente negetur consequentia. ¶ De ratione vero diligibilitatis diuinarum personarum videtur in .iij. distinc. xxvij. dub. vij. persone enim diuine precise diliguntur: quia sunt vna natura simplicissima et tres res relatiue. Unde notat hic aliquas propositiones Petrus de aliaco. q. ij. arti. ij. post Holkot. q. iiij. quas vide ibi: quia clare sunt: et valent ad propositum. ¶ Ad sextum: de distinctione articulorum fidei dicitur quod sufficit distinctio signorum et conceptuum pro personis singulis supponentium: licet nomina possunt imponi ad distinctius significandum res quam possint a nobis concipi: vt habetur infra distinc. xxij. ¶ Ad septimum dicitur quod non est intentio sic loquentium dicere quod fides admittat contradictoria: cum sit certissima et ab omni contradictione prorsus aliena: sed volunt quod nihil quod conceditur de aliquo negandum est de eo quod illi identificatur realiter vel essentialiter: nisi hoc habeatur ex fide vel scriptura canonica: aut determinatione ecclesie: aut nisi inferatur ex huiusmodi in consequentia formali/cum hoc sit difficile intellectu/et videtur alicui proximum contradictioni: videtur enim difficile intellectu quod pater generat et essentia non generat: que tamen est eadem patri et realiter et essentialiter: nunquam tamen de quacunque persona tantum: vel essentia tantum: vel proprietate relatiua tantum: et precise dicuntur predicata contradictionis. Non enim conceditur/pater generat: pater non generat: sed essentia non generat. Item pater genuit filium: essentia non genuit filium: pater vero et essentia formaliter distinguuntur: ergo illa predicata non dicuntur de eodem precise et simpliciter: sed de formaliter distinctis que sunt vna res simplicissima. Pleraque alia per doctorem in questione tanguntur vtilia: vide ibi: quia valent ad sequentia.

Ad quartum K

Ad quintum L

Ad sextum.

Ad .7. M

Questio .vj.

Sexto quero vtrum voluntas contingenter et libere fruatur vltimo fine. ¶ Articulus primus terminos declarabit. Secundus per conclusiones respondebit. Tertius dubia mouebit et soluet. ¶ Uerum priusquam terminorum declaratio ponatur/sciendum quod doctor hic recitat opi. Sco. circa presentis questionis materiam. q. iiij. distinc. j. et eam approbat conclusiue cum eo idem sentiens contra sanctum Tho. Rationes tamen eiusdem late impugnat. ¶ Pro articulo primo notandum primo: quod frui aliquo contingenter sicut et producere aliquid contingenter ad presens dupliciter accipitur. Uno modo quod potest illo frui et non frui: producere et non producere. Et sic omnis creatura contingenter producit quicquid producit: quia potest non producere: quia deus potest subtrahere suam coactionem et generalem influentiam: et sic non producet. Dicitur creatura: quia filius non producit contingenter a patre: nec est effectus patris. Alio modo accipitur pro illo quod producit aliquem effectum et nullo variato ex parte producentis et cuiuslibet alterius habet in potestate sua ita producere sicut non producere: ita quod ex natura sua ad neutrum determinatur: similiter dicitur de frui. Et hoc secundo modo accipitur hic. ¶ Secundo notandum quod libertas aliquando accipitur improprie: vt distinguitur contra coactionem/hec competit intellectui. Alio modo accipitur vt opponitur seruituti creature rationalis: et hoc vel seruituti culpe vel pene: hoc modo beati liberiores sunt quam viatores. Tertio vt opponitur necessitati secundum quod necessitas opponitur contingentie secundo modo dicte: et sic libertas est quedam indifferentia vel contingentia: et distinguitur contra principium actiuum naturale: de hoc. j. in .ij. dis. vij. artic. iij. ¶ Tertio notandum quod sicut secundum Ansel. duplex est affectio: scilicet affectio commodi/et affectio iusti: ita est quoddam nolle incommodi: et quoddam nolle iniusti. Et hoc quando velle et nolle eliciuntur secundum dictamen rationis. Affectio commodi: correspondet amori concupiscentie: sed affectio iusti amori amicitie. Uide de hoc. j. in .ij. dist. vj. ¶ Quarto notandum quod finis vltimus potest accipi dupliciter: vel pro beatitudine creata possibili voluntati: et hec ipsa fruitio stricte accepta: vel pro obiecto beatifico. Primo modo non potest voluntas beatitudine frui ordinate: quia illa beatitudo est creatura: quia actus inherens voluntati scilicet amor amicitie obiecti beatifici. Potest tamen voluntas ea frui inordinate: sicut qualibet alia re: quam sibi prestitueret tanquam finem vltimum. ¶ Sic alij distinguunt de beatitudine obiectiua formali et subiectiua. Beatitudo obiectiua est obiectum beatitudinis formalis: et est summum bonum: scilicet deus gloriosus. beatitudo formalis est perfectissimus actus quo anima vnitur obiecto beatifico: scilicet clara visio et fruitio et tentio. Beatitudo subiectiua est natura beatificabilis et hec improprijssime dicitur beatitudo: sed proprie dicitur beata: sicut subiectum albedinis non dicitur albedo/sed album. ¶ Quantum ad articulum secundum/conclusio prima. Uoluntas contingenter et libere fruitur fine vltimo ostenso in vniuersali vel particulari. Patet: quia voluntas potest diligere vltimum finem: et potest non diligere: appetere sibi et non appetere: Probatur: quia voluntas potest nolle omne sibi incommodum/verum vel apparens: sed potest apprehendere deum vt sibi incommodum: puta vt punientem: et per consequens nolle. ¶ Item intellectus potest credere deum non fore obiectum beatificum: nec possibile esse eius claram visionem et fruitionem homini mortali: et credere non esse vitam post hanc vitam: et per consequens nolle deum vt obiectum beatificum. ¶ Item voluntas potest velle non esse

A

Articu. 1. Nota. 1.

Nota. 2.

Nota. 3. B

Nota. 4.

Beatitudo obiectiua formalis.

Articu. 2. Conclusio. 1. C

beata tali beatitudine: qꝛ potest velle nõ esse: sicut
patet de interimentibus seipsos. ¶ Item multi pre
stituunt sibi presentia bona: tanq̃ finem: eligentes
presentibus ad vota frui/ plusq̃ futuris: ⁊ tales nõ
fruuntur vltimo fine. ¶ Item obstinati in peccatis
credentes se nõ posse cõsequi beatitudinẽ: eligunt
manere in peccatis: ⁊ per 2ñs nõ frui: qꝛ qui efficaci
ter vult antecedẽs: efficaciter vult ⁊ cõsequens/ sci-
Conclu. 2. tum vel opinatũ esse tale. ¶ Conclusio scđa. Aliqs
D põt nolle beatitudinem in particulari sibi ostẽsam
creditam sibi possibilẽ. Patet: qꝛ quilibet põt se ẽm
rectam rõnem cõformare diuine voluntati cognite:
sed posset alicui reuelari/ deum nolle eum beatifica
re: huic posset se cõformare: ⁊ ita nolle beatitudinẽ.
qui aũt actu positiuo vult beatitudinẽ: vult nõ frui
beatitudine: qꝛ idem est esse beatũ ⁊ frui beatitudi-
ne obiectiua. ¶ Tertia conclusio. Uidens diuinam
Conclu. 3. essentiã/ ⁊ carens fruitione beatifica/ põt nolle illã
fruitionẽ. Patet sicut prior: quia quelibet voluntas
potest se conformare diuine voluntati: sed deus põt
velle ipsum semper: ⁊ pro semper carere beatitudi-
ne siue fruitione. ¶ Item quicquid põt esse volitu3
vel nolitum pro certo tẽpore: põt esse tale ꝓ semper
sed voluntas põt eam nolle ꝓ certo tẽpore. s. q̃diu
Conclu. 4. deus vult eã nõ habere: ergo ⁊c. ¶ Cõclusio quarta.
Uidens diuinã essentiã carẽs per absolutã dei po-
tentiam dilectione dei/ põt nolle deũ. Pt3 vt supra:
qꝛ omne incõmodum verum vel estimatũ potest esse
obiectum nolitionis: sicut omne cõmodum verũ vel
estimatum põt esse obiectum volitionis: deus põt
estimari incõmodum/ ergo põt esse obiectum noli-
Articu. 3. tionis. De materia huius questionis magis ꝑtinet
Dubiũ. 1. ad dist. peñ. lib. iiij. ¶ Quantum ad articulũ tertiu3
E mouenda sunt dubia soluenda. Primũ dubiũ: vtrũ
libertas sit alia res a volũtate. Solutio ẽm Holkot
q. iij. Libertas quãtum ad rectitudinem/ quã prin-
cipaliter importat ⁊ pro qua supponit quocũq3 mõ
accipiatur est volũtas: in diuersis tamen acceptio-
nibus diuersa h3 connotata. Nam libertas a pecca
to/ supponit pro voluntate: ⁊ connotat eam esse in
gratia. Libertas a miseria cõnotat eam esse sine pe
na. Libertas a necessitate cõnotat eam nõ posse co-
gi ad actum suũ. Libertas indifferentie cõnotat eã
nõ magis inclinari ad vnũ oppositorũ q̃ ad aliud.
Libertas contradictionis cõnotat eam velle posse
vtrũq3 oppositorũ. Et sic oẽs isti termini supponũt
pro vna re que est voluntas: nõ tamen sunt nola sy-
nonyma ꝓpter diuersa cõnotata. ¶ Quod aũt volũ
tas nõ sit libera/ per rem additã sibi: sicut dicimus
aqua est calida: vel aer est lucidus per res additas:
Probatur: qꝛ si sit alia res/ deus posset eã separare a
voluntate: cõsequens falsum: qꝛ tunc voluntas pos
Libertas set esse ⁊ nõ esse rationalis: sed hoc est falsum: qꝛ vo-
volũtatis. luntas est rõnalis ꝑ essentiã. ¶ Sic ergo quantũ ad
quid rei istius termini libertas volũtatis/ dicit Hol
kot q̃ est ipsa voluntas. Quantum vero ad qd nois
hui⁹ termini libertas/ ẽm q̃ modo vtimur eo/ ⁊ ẽm
q̃ phs vtebat: libertas est potestas quedã qua vo-
luntas concurrentibus oibus requisitis ad suũ ef-
fectum h3 q̃ possit cum eis coagere: ⁊ ponere actu3
suum ad effectum seu nõ ponere: sicut ei placuerit: ⁊
hec vocatur libertas contradictionis.

Distinctio. ij.

Remissa parte pe-
niali totius libri sentẽtiarum: in hac
dist. ij. primi libri/ magister incipit tra
ctare de trinitate benedicta ẽm se: ostẽ
dens in hac dist. que sunt de trinitate
benedicta pie credenda. In tertia vero distin. credẽ
dorum intellectum aperit. Et potest ter. breuiter sic
summari/ ac tribus conclusionibus partiri. ¶ Pri-
ma. Firmiter tenendum atq3 credendum est in diui
nis esse vnam summã simplicissimã/ indiuiduam/
singularem ⁊ infinitam essentiam. ¶ Unã in singu
lis suppositis siue psonis diuinis. Sũmã affirmati
ue ⁊ negatiue: qꝛ infinitã. Simplicissimam partib⁹
⁊ omni compositione carentem. Indiuiduã simpli-
citer indistinctam: ⁊ in se ⁊ in personis siue supposi
tis: eandem omnino totam ⁊ indiuisam in omnib⁹
tribus personis cõiunctim ⁊ singillatim in singulis
nec maiorem in oibus q̃ in singulis: nec minorẽ in
singulis q̃ in oibus. Singularem: qꝛ vna numero:
⁊ ideo nõ numeratur in personis: qꝛ est eadẽ nume-
ro in singulis personis: immo est singule persone:
infinitam ⁊ ideo summã. Scđa ꝓpositio. Essentia di
uina idẽtificat ⁊ vnit sibi omnia que a sanctis ⁊ pa-
tribus (ad cõmunem ⁊ pium intellectũ inferius ex-
plicandum) in diuinis esse dicuntur et creduntur.
¶ Tertia ꝓpositio. Cũ illa summa simplicitate oim
que in diuinis esse dicuntur ⁊ creduntur/ fides tra-
dit: ⁊ vtriusq3 testamenti pagina explicite vel impli
cite docet esse in diuinis tres personas sibi coeter-
nas ⁊ cõsubstantiales: vnum verum deũ: vnã ⁊ sup-
benedictã trinitatẽ: vnã in essentia: trinã in psonis
distinctis: qꝛ pater nõ est filius nec spiritussanctus:
l3 non sit aliud a filio aut a spũsancto. Hec in textu
latius tradũtur. Quia ergo magister in hac dist. ij.
tractat de vnitate essentie ⁊ personarũ: ideo doctor
pro hui⁹ intellectu plures mouet de vnitate q̃ones.
Primo de essentie diuine vnitate ad ꝑfectiones es-
sentiales siue attributales. Deinde de vnitate dei
respectu creature: an aliqua vnitas cõueniat deo et
creature: saltem vnitas vniuocationis conceptus.
Tertio de vnitate dei: in se ⁊ in ordine ad supposi-
ta diuina. Circa primum: qꝛ multi ponunt sapien-
tiam/ potentiam/ nouitatem ⁊c. distingui ab essen-
tia ⁊ inter se: ⁊ ideo primum querit de hoc ⁊c.

Questio. j.

Uestio prima circa **A**
distinctionem scđam hec est. Utrũ tã-
ta sit idẽtitas diuine essentie: ⁊ oibus
modis idẽtitatis ex natura rei ad ꝑfe
ctiones attributales/ ⁊ ipsarum perfe
ctionem attributaliũ inter se/ qualis est diuine essen
tie ad diuinã essentiã. Articulus primus terminos
resoluet. Secũdus cõclusiones ponet. Tertius du- **Nota: 1.**
bia mouebit: ⁊ posse tenus cum submissione soluet. **Articu. 1.**
Recitatur primo in doc. opi. Sco. tenẽtis dist. viij. q.
iiij. q̃ sapiẽtia diuina nõ est formaliter bonitas di-
uina: ⁊ impugnatur. Ad elucidationem dicẽdorum
notanda sunt hic aliqua veluti principia que etia3 **Principiu3**
doc. inferius hincinde tangit. Primũ est qđ etiã h3 **apud doc.**
doc. q. ij. dist. presentis. ⁊ q. iij. Quelibet res seipsa. i.
per seipsam formaliter ⁊ intrinsece sibiipsi identifi-
catur: ⁊ a quolibet alio distinguit: ⁊ nõ ꝑ quodlibet
superadditum vel extrinsecũ. Pt3: qꝛ ab illo res h3
vnitatem a quo entitatem: sed entitate3 h3 a seipsa
formaliter: nõ enim res est ens per aliud formaliter: s3
seipsa: ergo ⁊ vnum: eo enim q̃ ens est/ vnu3 est. i. a se-
ipso indiuisum: ⁊ sicut res seipsa est vna: ita seipsa
est a quolibet alio distincta: nam ad distinctionẽ ali
quorum sufficit hoc non esse illud: nec op3 querere
medium distinctiuũ. ¶ Item signent res due/ a ⁊ b
circũscriptis. i. remotis oibus aliis: a est idẽ sibiipsi
a ⁊ b idẽ ipsi b ⁊ a nõ est b ⁊ ita ꝓpositum. Nã a esse
idẽ ipsi a est a esse a: ⁊ a esse distinctum a b/ est a non
esse b: ⁊ hec ita se habent/ si nihil esset in rerum na-
tura preter a et b. ¶ Et ergo quoties aliqua dicun-
tur esse eadem vel distincta per aliud extrinsecum:
illud intelligendũ est arguitiue. i. q̃ per illud aliud
arguitur vel concludit: aut cognoscitur aliqua esse
eadem vel distincta: ⁊ sic intelligendũ quãdo dicit:
q̃ potentie distinguũtur per actus ⁊ obiecta: ⁊ cau-
se per effectum. Uerum partes integrales totius in
quibus est eadẽ forma indiuisibilis distinguũtur.
Primo per partem: vt man⁹ ⁊ caput Joãnis distin-

stinntur primo per materiā: quoniā alia est mate=
ria manus: alia capitis numero in eodem homine:
non aūt alia forma: ideo manus distinguitur a ca=
pite: sed tamen materia est intrinseca manui similr
⁊ capiti. Intrinsecū dico qđ est de essentia rei: puta
Nota.2. resmet vel pars eius essentialis: per oppositū noti=
B ficatur extrinsecum. ¶ Consequēter notandū scđo/
ꝙ contradictio est mediū arguendi ⁊ cognoscendi
distinctionē: vt quandocūq de aliquibus dicuntur
predicata cōtradictoria: ipsa sunt distincta vel non
eadē: ⁊ econuerso qñcunq seu quecunq sunt distin
cta/ de ipsis predicant cōtradictoria. s. esse distinctū
tali distinctione: ⁊ nō esse sic distinctum: exemplū: si
a ⁊ b aliquo modo distinguunt: verū est ꝙ a tali di=
stinctione nō distinguitur ab a: verū etiā est ꝙ b ta
li distinctione distinguit ab a. Nam si de his que
omnibus modis sibi sunt: eadē: ⁊ ita penitus indi=
stincta cōtradictoria verificarentur: tunc contradi=
ctoria dicerent de eodē: qđ est ꝯtra primū principiū
de quolibet alterū cōtradictoriorū: de nullo vero si=
mul. Nam quicqđ dr de vno: dr de quolibet qđ illi
est oībus modis idem. Exēpli causa: si a ⁊ b sunt ibi
idem oībus modis quibus a est sibi a idem: ⁊ b est
idem sibi b: quicqđ dr de a/ dr etiam de b: ⁊ ecōuer=
so. Nulla em ratio assignari posset/ quare aliqđ di=
ceretur de a ⁊ nō de b in casu. Si ergo contradicto=
ria dicerent de a ⁊ b: ipsa etiā dicerent de a similr ⁊
de b: qđ est simplr impossibile/ ⁊ cōtra principiū pri
mum. Uerū ꝙ minima distinctio vel nō idētitas suf
ficit ad verificationē contradictoriorū de sic distin=
ctis. ¶ Notandū tertio ꝙ sunt gradus in distinctio
nibus: nō solū illi cōiter dicti. Distinctio generica/
Nota.3. specifica ⁊ numeralis (vt genere distingui intelligā
C tur) de quibus diuersa genera: quorum neutrū alte
ri subalternatur (id est tanq species supponit) pre=
dicantur in quid: vt homo/ planta. Et illa specie de
quibus diuerse species specialissime in quid predi
cantur: vt homo asinus. Numero vero de quib9 di=
uersa idiuidua essentia distincta dicuntur: sed etiā
in ipsa distinctione numerali ⁊ subnumerali. i. mi=
nus q numerali ꝯm ponētes eam: gradus assignā=
tur in ipsa re fundati: videlz distinctio essentialis/
realis/ formalis/ vel ex natura rei. ¶ Numeralis si=
Dist. nu. es= ue essentialis/ est distinctio aliquorū/ quorū vnum
sentialis. nō est aliud: neq aliquod idē singulare est vtrūq.
Uel sic/ est illorū que de se inuicē vere negant: ⁊ qđ=
cunq singulare vere predicat de vno/ vere negatur
de altero: vt Petrus ⁊ Joānes. Et vniuersaliter oēs
creature ponentes in numerū. Nam Petrus nō est
Joannes: ⁊ nihil qđ est Petr9 est Joannes. Et ita di
Dist. re. nō stinguuntur oēs creature inter se. ¶ Distinctio rea=
essen. lis nō essentialis/ est distinctio aliquorū quorū vnū
negatur de alio. i. vnum non est aliud: sed aliqđ sin=
gulare ⁊ simpliciter vnū est vtrunq. Sic distinguū
tur persone in diuinis ⁊ relationes opposite: vt ge=
neratio actiua/ ⁊ spiratio passiua/ ⁊ relatiōes dispa
rate: que nō conueniunt eidem supposito. Nam pa
ter nō est filius: nec paternitas est filiatio: ⁊ tamen
vna singularis ⁊ simplicissima diuina eēntia est pr
⁊ filius: paternitas ⁊ filiatio. ¶ Distinctio formalis
D Distinctio formalis. est distinctio eorz quorū termini ipsa precise ⁊ sin
gulariter significantes de se inuicem vere ⁊ affirma
tiue predicantur: ⁊ tamē nō quicquid vere singula=
riter ⁊ affirmatiue predicat de vno: etiā predicatur
de altero: sed aliquod singulare qđ affirmat de vno:
negatur vere de altero. Sic distinguitur essentia et
relatio/ siue essentia ⁊ persona: nā essentia est pater=
nitas siue pater: ⁊ filiatio vel filius est essentia ⁊ tñ
filius nō est pr: neq filiatio est paternitas. Uide. j.
q. pñti. arti. iij. dub. iij. in lra. q. x. ⁊ q. xj. ¶ Et nota ꝙ
distinctio realis/ similr ⁊ ex natura rei/ aliqñ capit
gñali9 pro distinctiōe fundata in re ipsa/ circūscri=
pta omni operatione intellectus: ⁊ sic quilibet triū
graduum supra positorū dr distinctio realis: vel ex
natura rei. Alio modo vt sunt gradus inter se distin
cti/ ⁊ nunc descripti sunt: ⁊ ꝯm hoc caute opz atten
dere dicta doctorū de distinctionibus: in quo sensu
accipiant termini vt vitet equiuocationū confusio.
¶ Ponit doct. ⁊ alias notificationes dist. formalis
in dist. sequē. que sunt formaliores ⁊ preciosiores ac
magis ppie q notificationes in presenti. q. posite:
⁊ ideo que hic minus proprie dicta sunt veniūt mo
deranda ad intellectū dicendorū in. q. vi. dist. hui9
⁊ dist. xxvij. ⁊ xxviij. ¶ Quarto notandū ꝯm doct. q. Nota.4.
pñti/ ꝙ oīs distinctio rerū est realis/ vel eā psuppo E
nit: ergo. Assumptū pbat. Quecūq recipiunt predi
cationē contradictoriorz ipsa (vel aliqñ eis essentia=
liter eadē) realiter distinguunt. Sed oīa quocunq
distincta recipiūt pdicationē contradictoriorū ergo
oīa distincta (vel aliqua res essentialiter eadē) sunt
realiter distincta. Consequentia patet. Minor pa=
tuit supra. Maior pbatur dupliciter. Primo: qr oīa
cōtradictoria equaliter repugnāt: sed ex aliquibus
cōtradictorijs infertur distinctio realis eorz de qui=
b9 pdicant (vel q eis sunt idē essentialr) ppter eorz
repugnantiā: ergo ex oībus. Maior ptz: qr contradi
ctoria formaliter repugnāt. Minor pbat: qr sequit
a est substantia: b nō est substātia: ergo a ⁊ b (vel ali
qua que sunt idem cū a ⁊ b essentialiter) realiter di=
stinguuntur. ¶ Scđo: nisi sic nulla relinqueret via
pbandi aliqua distingui realr: cū em nō nisi p con
tradictoriorū verificationē de aliquibus distinctio
arguatur: si ex cōtradictorijs nō cōcludit distinctio
realis: nullo modo posset illa concludi. Ex illo ptz:
ꝙ distinctio formalis orit ex dist. reali ⁊ eā psuppo=
nit nā vbicūq aliqua distinguunt realiter nō essen
tialiter: ibi est dare aliqđ vnū qđ est idē cum quoli=
bet sic distinctorū: ⁊ per cōsequēs formaliter a quo=
libet illorum distinguit. Gratia exēpli pater ⁊ fili9
distinguuntur realiter ⁊ non essentialiter: ⁊ per ꝯñs
dare est aliqđ vnum quod est idē patri ⁊ filio. s. essen
tia diuina q est pater est etiā filius: ⁊ per hoc distin=
guit formaliter a patre: qr essentia est pater: ⁊ tamē
filius pdicat de essentia et negat de patre: similiter
essentia distinguit formaliter a filio: qr essentia est
filius: ⁊ tamē pater dicit de essentia: ⁊ negat de filio.
Cum itaq hic sunt duo termini significatiue sum=
pti/ eandē rē significātes/ ⁊ pro eodē supponentes:
de quorū vno aliquid vere dicit ⁊ affirmatiue: ⁊ non
sic de reliquo: ergo distinguunt formaliter/ ex quid
nois termini. Ex quo patet/ ꝙ nunq pōt dari distin
ctio formalis sine distinctione reali. Et vbicūq in=
uenitur distinctio realis nō essentialis: ibi etiam est F
inuenire distinctionē formalē: tamē illa que distin=
guuntur realiter nō distinguunt formaliter: sed il=
lud qđ est idem realiter vtrisq realiter distinctis a
quolibet eorū distinguit formaliter: vt declaratum
est. Unde ibi tm est inuenire distinctionē formalem
ꝯm doc. vbi vna res singularis ⁊ indiuisa est plures
res: quarū pluriū vna nō est realiter alia: ⁊ qr hoc so
lum cōcedit in diuinis ⁊ nō in creaturis: ideo soluz
in diuinis inuenit distinctio formalis ⁊ nō in crea= Ubi distin=
turis. Et qr hec distinctio difficillima est ad soluen= ctio forma=
dum ⁊ intelligendū: imo nō facilior q personarum lis.
trinitas (vt hz doc. ⁊ Came. ⁊c.) in vna essentia: ideo
nullibi ponēda est nisi vbi scripture vel eccl'ie aucto
ritas cōpellit. i. nisi vbi ex his que in scripturis sa=
cris vel ecclesie determinatione habet: sequitur ne=
cessario ꝙ aliqua que sunt idem realiter/ recipiunt
pdicationē contradictoriorū: sicut ex scriptura ⁊ de
terminatione ecclesie extra de sum. tri. ⁊ fi. ca. dam=
namus. habetur ꝙ essentia est pater realiter: ⁊ ꝙ pa=
ter generat ⁊ essentia non generat. Item ꝙ essentia
est filius ⁊ pater nō est fili9. Hec videt esse snīa au=
ctoris. ¶ Et ꝯz hoc caute aduertere opz rōnē aucto
ris: qua arguit contra distinctionē formalem. Hac
enim probare nititur quod nullibi ponenda est: nisi
vbi etiam inuenitur distinctio realis aliquorz que

idētificantur distinctis formaliter: vt supra dictum est. Ideo minor sue rationis sane intelligenda est: scz impossibile est verificari cōtradictoria de quibuscunqꝫ nisi illa: vel illa pro quibus supponūt (id est que sunt eadem essentialiter cum illis de quibꝰ cōtradictoria verificantur: terminus enim supponit pro oibus que sunt eadem rei ꝓ qua supponit) sint distincte res ⁊c. Uñ hanc minorem intēdit auctor. Impossibile est contradictoria verificari de aliquibus: nisi illa vel aliqua essentialiter eadē cum eis/ sint distincte res vel sint distincte rationes vel distincte res et ratio. Hanc probat: quia omnia cōtradictoria equaliter repugnant videlicet quantū ad esse simul vera de eodem omnibus modis/ vel esse simul falsa: quia equaliter repugnant primo principio: quecunqꝫ contradictoria esse simul vera vel falsa. Nūc aūt ex aliqbus contradictorijs contingit inferre/ ꝙ illa de quibus verificant̄: vel eadē essentialiter cum illis sint distincte res vel distincte rōnes vel distincte res ⁊ ratio. Intelligendū est in consequentia formali propter formalem repugnantiam contradictoriorū: ergo vniuersaliter hoc pōt inferri de omnibus de quibus contradictoria verificantur alioquin si alicui daretur instantia illatio similiter et repugnantia non esset formalis. Nunc autem bene et formaliter sequitur: a est: b non est ergo ibi. i. inter a et b/ vel aliqua que sunt eadē essentialiter a/ ⁊ b/ est distinctio rerū/ rationum/ vel rei et rationis. ¶ Et nota ꝙ opꝫ semper inferre illā totaꝫ disiunctiuā vel de disiuncto extremo: vt sit consequentia formalis. Qđ antē bene sequatur/ ꝓbatur sic: qꝛ alˀs nūqꝫ posset dari via ad ꝓbādū/ ꝙ aliqua distinguerentur realiter: probata aūt illa disiunctiua a et b sunt distincte res vel rationes ⁊c. cōsequēter arguitur a destructione partiū ceterarū ad partem nō destructā sic. a et b non sunt distincte rōnes qꝛ nō sunt rōnes nec res et ratio: vt supponit̄: ergo a et b vel aliqua que sunt eadē eis sunt distincte res. ¶ Et si diceres: ꝑ hoc nō probat̄ ꝙ sapiētia diuina ⁊ potentia diuina non distinguant̄ formalr̄: qꝛ etiā sapientia diuina et potentia diuina important aliqua scz pater et filius que non sunt idē realiter: sicut dicit̄ de essentia et filio. Ad hoc dꝛ ſm doc. ꝙ ad hoc ꝙ aliqua distiguant̄ formaliter requirunt̄ tres conditiones. Prima ꝙ illa sint idē realiter ad sensum supra tactū. Secūda ꝙ de eis aliqua contradictoria verificent̄: qꝛ si non reciperent ꝑdicationē cōtradictoriorū: nullo modo distinguerent̄. Tertia ꝙ illa verificatio cōtradictoriorū contingat ꝑpter distinctionē realē aliquorū: que tn̄ sunt eis idē essentialiter: ita ꝙ si ibi non essent aliqua distincta realiter: illa ꝯdictoria non verificarent̄ de eis: sicut essentia diuina ⁊ pr̄ sunt idē realiter: qꝛ essentia diuina est pater/ ⁊ pater est essentia diuina: et de eis verificantur contradictoria scz filiꝰ non filiꝰ. Et illa verificatio contradictoriorū cōtingit ex hoc/ qꝛ filiꝰ ⁊ pr̄ que sunt essentialiter idem distinguunt̄ realr̄. Nūc aūt ex nulla distinctione reali in diuinis oritur distinctio inter sapientiā ⁊ potentiā vel bonitateꝫ: qꝛ si ꝑ impossibile in diuinis esset tantū vna ꝑsona oibus modis eadē essentie: sicut errando credunt iudei ⁊ infideles negantes trinitatē: adhuc esset ibi sapientia/ bonitas/ potentia/ iustitia ⁊c. Cuius signū est: qꝛ de oibꝰ in deo equalr̄ ꝑdicat̄ sapientia potentia ⁊c. quicqđ eñ in deo est/ est sapientia/ bonitas/ potentia infinita. Si dicis: ex illo seqt̄ ꝙ paternitas/ filiatio et filiꝰ et pater nō distinguerent̄ formaliter/ vt pꝫ falsuꝫ: qꝛ paternitas ꝯstituit ⁊ paternō cōstituit sed cōstituitur. Probat̄ ꝯña: qꝛ distictio illa paternitatis et patris non orit̄ ex distinctione reali in diuinis. Naꝫ si tantū esset vna persona scz patris adhuc constitueret̄ ex essentia ⁊ paternitate ad sensum infra exprimendū. Ad hanc replicam dicitur negando ꝯñam: immo pr̄nitas et pater vt sint

Requisita ad distinctionem formalem.

h

3 Obiectio.

siue concedantur esse in diuinis: requirūt distinctionē realem: qꝛ vt sit paternitas ⁊ pater/ requiritur filiatio et filius. Non enim potest esse relatio paternitatis/ nisi sit filiatio opposita: nec pater nisi sit filius ad queꝫ realiter referat̄. Nunc aūt relationes reales opposite et relatiua opposita realr̄ distiguūtur: ideo si esset tm̄ vna persona in diuinis: illa nec esset pater nec filius: sed omnibus modis essentia: ⁊ ita nō cōstituta: non enim cōstitueret̄ ex relatiuis ptꝫ per hypothesim/ neqꝫ ex absolutis: qꝛ oia absoluta distincta distinguuntur essentialiter: que distinctio non est aliquorū in diuinis: de quo. j. dist. xxvj. ¶ Pro articulo scđo rñdet̄ ad titulū qōnis affirmatiue/ ꝙ sapiētia diuina/ potentia/ bonitas ⁊c. nullo modo distinguantur neqꝫ ab essentia nec inter se: sed oibus modis sunt idē essentie: quibus essentia est eadē sibiipsi: et omnibꝰ modis potentia diuina est eadem sapientie diuine qbus potētia diuina est eadē potentie diuine: ⁊ sapiētia diuina est eadē sapientie diuine: lꝫ ꝑpter hoc illi termini sapiētia diuina bonitas diuina ⁊c. nō sint synonymi: sicut ex seqūētibꝰ patebit: et satis clare ostēdit doc. in solutionibꝰ rationū impugnate opi. et ad opi. ⁊ ad hoc est auctoritas beati Aug. in libello de trini. ha. dicētis. Oia dei vnum sunt in deo: excepto quod ad relationē pertinet: nam sapiētia et veritas dei ⁊ eternitas non diuersa sunt inter se: sed vnuꝫ sunt: sicut ⁊ omnia. Sapiētia eñ dei non magis sapiētia ꝙ̄ veritas est: ⁊ non magis veritas est ꝙ̄ sapiētia/ ꝙ̄ eternitas/ ꝙ̄ cetera dei oia: vnū eñ sunt in deo: et non solū hec inter se eadē sunt in deo: sed nō aliud sunt ꝙ ipse deꝰ. hec ille. Sed forte calumniator aliquis diceret/ cōceditur quidem cum beato Aug. ꝙ sunt idē essentialr̄ cum essentia diuina: sed nō formalr̄. Ad hoc dicit̄ respiciēdo verba Aug. ptꝫ ꝙ non vult admittere aliquā nō idētitatem veritatis seu bonitatis diuine ⁊ inter se ⁊ cū eēntia. ¶ Quātū ad articulum tertiū mouenda sunt dubia ⁊ soluēda dimissis multis que respiciūt distinctionem formalē: de quo. j. latius. q. xj. huius dist. doct. late pertractat. ¶ Est ergo primū dubiū contra ꝓbationē primā: ꝙ distinctio formalis ꝑsupponat distinctionē realem scz ꝙ oia contradictoria equaliter repugnant: hoc nō videt̄ esse nam plꝰ repugnant esse deū/ non esse deū esse ens/ nō esse ens: ꝙ̄ moueri nō moueri: quia plus repugnāt in qbus est difficilior trāsitꝰ de extremo in extremū. Dicendū qđ contradictoria quantū ad esse simul vera: siue simul ꝑdicari de eodē equaliter repugnant: qꝛ simplr̄ impossibile est quecūqꝫ contradictoria esse simul vera. Itē si aliqua contradictoria plus repugnarent ꝙ̄ alia signetur ille gradus in quo plus repugnant: ergo in illo gradu contradictoria minus repugnantia non repugnarēt: ⁊ ita in illo gradu possunt simul esse vera: qđ est impossibile: ⁊ ideo ita impossibile est a simul currere, ⁊ non currere/ sicut a esse deuꝫ: et non esse deum. Qđ vero facilior est transitus de currente in non currētem ꝙ̄ de deo in non deum/ non minuit repugnātiam contradictoriorum: qꝛ licet deum impossibile est fieri nō deum: ⁊ currenteꝫ possibile est fieri non currentē: tn̄ simplr̄ impossibile est currentē esse non currentem: pro eodem tempore precise sicut impossibile est deum nō esse deum: quia vtrobiqꝫ est impossibilitas simplr̄ dicta. ¶ Secundum dubiū contra secundam probationem tendit in qua dictum fuit/ ꝙ nisi sic/ nulla relinqueretur via ꝓbandi aliqua distingui realiter: nam adhuc relinquerentur multe vie probandi distinctionem realem: scz via separationis via productionis et causalitatis: naꝫ bene sequitur/ quecūqꝫ separantur loco ⁊ subiecto realiter distinguunt̄: homo et asinus separantur sic: ergo ⁊c. sic etiam sequitur. Omne producens ⁊ productū realiter distinguunt̄: lux solis ⁊ radius sunt ꝑducēs ⁊ ꝑductū. ergo realr̄ distiguunt̄: ⁊ ita

Articu. 2. Conclo. R

Obiectio.

Articu. 3.

Dubium. 1. L

Dubiū. 2. M

etiā ꝓbaret realis diſtinctio perſonarũ in diuinis: ⁊ ſic poſſunt inueniri diuerſa media ꝓbādi diſtinctionem realem. Reſpondetur ad illam replicam/ ꝙ neutra illarũ viarũ ſufficit ad ꝓbandũ realem diſtinctionē: niſi pro quāto includit viam cōtradictionis. Primo pʒ de via ſeparationis: quia quero de illa maiori: quecunqꝫ ſeparantur loco ⁊ ſubiecto: diſtinguunt realiter: qd intelligitur per ſeparari loco ⁊ ſubiecto: vel valet tantũ que ſeparant ⁊c. id eſt que ſunt in diuerſis locis ⁊ ſubiectis/ diſtinguunt realiter: vel valet tantũ. i. que ſic ſe habēt/ ꝙ vnum eſt in certo loco aut ſubiecto: et alterũ nō eſt in illo nec in illo ſubiecto. Si ſcōm: ſic via ſeparatiōis includit viam ꝯdictionis: vt pʒ inſpicienti valorem ꝓpoſitionis ſiue medij: ⁊ ſic eſt ſufficiens medium gratia contradictionis. Si primũ: maior eſt falſa: qꝛ idem omnibꝰ modis pōt eſſe in diuerſis ſubiectis: ⁊ in diuerſis locis per potētiā dei: ⁊ tñ ideʒ a ſeipſo nō poteſt diſtingui realiter. Silr ſcōm medium ſcʒ via ꝓductionis ⁊ cauſalitatis non ſufficit: qꝛ etiam negaret maior: ꝙ omne ꝓducēs ⁊ ꝓductum diſtinguuntur realiter. Et ſi ꝓbatur/ nihil ꝓducit ſe/ ibi dici pōt verum eſt ſe formalr: ita ꝙ nihil producit ſe idem ſibi oibus modis: ſed tñ nō reputat incōueniens/ ꝙ aliqd ſe realiter ꝓducat: hoc eſt ꝙ aliquid ꝓducit idē ſibi realiter: ſed nō eſt idē ſibi formaliter Sicut em̄ cōceditur ꝙ aliqd ꝓducit ſe eſſentialiter: id eſt idē ſibi eſſentialr non realr: nam pater producendo filiũ/ ꝓducit idē ſibi eſſentialr nō perſonalr. Item pater ⁊ filius ſpirant. ſ. qui eſt vnius eſſentie cum eis: ſed tñ realiter diſtinguitur ab vtroqꝫ. Ita etiā concederet aliqs ꝙ aliqd ꝓducit idē ſibi realr nō formaliter. Sic etiā cōcedit ꝙ principiũ elicitiuũ elicit ſe: nā eſſentia diuina vt intellectꝰ ſm multos eſt principiũ elicitiuũ gñationis filij: ⁊ tñ non diſtinguit realiter a gñatione: cũ ergo elicit generationē/ elicit ſe: id eſt qd eſt idē ſibi realiter/ lʒ non formaliter. de hoc diſt. vij. Preterea videtur ꝙ non poſſit ꝓbari illa ꝓducens ⁊ ꝓductũ diſtinguuntur realiter: niſi via cōtradictiōis: puta qꝛ de rōne ꝓducti eſt habere eſſe a ſe: ⁊ de rōne ꝓducētis nō producti eſt nō habere eſſe a ſe: ſuo mō dicetur de cauſa ⁊

N caꝰſato. ¶ Si adhuc replicatur/ ſi via contradictionis eſt efficacior vel probādi diſtinctionē: ⁊ nō ſufficit ad ꝓbādũ diſtinctionē eſſentialē: periret oīs via ꝓbandi diſtinctionē eſſentialē quarũcunqꝫ rerũ: qꝛ datur inſtantia in diuinis. Ad hoc reſpondet autor cōcedendo ꝙ nō pōt pro ſtatu iſto euidenter cognoſci impoſſibilitas pluralitatis ſuppoſitorũ i vna eſſentia magis in creaturis ꝙ̄ in diuinis: ⁊ oēs rōnes in oppoſitũ ſolui poſſent in creaturis ſicut in diuinis. Uel poſſet dici ꝙ poteſt mediate ꝓbari diſtinctio eſſentialis coaſſumpto alio vero: vt ꝓbato ꝙ a ⁊ b creature diſtinguuntur realiter via cōtradictionis pōt ꝯñr argui. Quecũqꝫ creature diſtinguuntur realiter: diſtinguunt eſſentialiter. a ⁊ b ſunt creature diſtincte realiter: ergo eſſentialiter. Maior ꝓbaretur illis medijs qbus probatur/ ꝙ nulla res vna vere ſingularis in creaturis/ eſt realiter pluribus

O cōicabilis vt qd: ⁊ ſi illud nō pōt euidēter probari:

Epilogus. concedit ꝙ diſtinctio eſſentialis in creaturis nō poteſt euidēter demōſtrari. ¶ Epilogādo q̄ dicta ſunt circa q̄ſitũ nō intēdit Ockā aliud: niſi ꝙ eque facilr poſſit defendi diſtinctio formalis inter eſſentiaʒ et potētiā: ſicut inter eſſentiā ⁊ relationē. Qdqꝫ ita facile poſſit defendi diſtinctio formalis in creaturis ſicut in diuinis: attñ dicit ꝙ diſtinctio formalis non dʒ admitti: cũ ſit intellectu difficilis (nō minꝰ ꝙ̄ trinitas ꝑſonarũ cũ eſſentie vnitate) niſi vbi fides/ eccleſie determinatio ⁊c. (ꝓpter cuiꝰ autoritatē captiuari dʒ oīs rō) aut ſilr qd cōpellit eā ponere: vt puta in admiſſiōe ⁊ negatione quarũdā ꝓpoſitionum theologicaliũ: concedit em̄ extra de ſum. tri. et fide catho. firmiter. pater generat: et negatur eſſentia

Cōſuetudo loquēdi in diuinis ſeruanda eſt.

generat. Itē fides docet verbũ incarnatũ eſt cruci affixum in natura aſſumpta paſſum/ mortuũ ⁊c. de ſum. trini. ⁊ fide catho. in clemen. ⁊ illud non concēditur de eſſentia: vt. j. diſtin. v. ⁊ in. iij. diſt. j. latiꝰ patebit: ſic generare/ generari/ ſpirari. noīa ſunt ſuppoſitorũ. Item de ſum. trini. ⁊ fide catho. c. firmiter. habetur ꝙ tres ꝑſone vniꝰ eſſentie: ſm perſonales proprietates ſunt diſcrete. vbi claret ꝙ in diuinis ſunt ꝓprietates ꝑſonales: ⁊ nō eſt dubiũ qñqꝫ aliqd cōcedi de ſuppoſito/ qd negatur de eius ꝓprietate relatiua ſeu ꝑſonali ſeu de eſſentia/ et econtra. Sic cōceditur ex textu p̄fato: ꝑſone idētificant ſibiipſis eſſentia cōi indiuidua: ſed diſcrete ſunt ꝓprietate relatiua ſeu ꝑſonali: in his quoad rem ipſam oēs vt eſtimo conſonant. Sed quoad modum loquendi et rōnem aſſignādi diuerſitatis huiuſcemodi non oēs cōcordāt: horrēt qdā admittere vocabulũ cōſtitutio vel cōſtituere in diuinis: et neceſſe eſt ꝙ non horreāt nomē ſuppoſitum vel perſona gignens genitum ⁊c. Itē ꝙ eſſentia non generat: ſed pater qui eſt ſuppoſitũ. Itē ꝓprietates ꝑſonales ſunt in perſonis: lʒ intranſitiue. Item proprietatibꝰ ꝑſonalibꝰ ꝑſone ſunt diſcrete: pater ⁊ filiꝰ ſunt vnũ principiũ ſpiratiuũ: nō duo principia. Itē ſpirāt vnica ſpiratione nō duabꝰ: vt habet in. vj. de ſum. trini. ⁊c. Sic horrent qdā diſtinctionē formalē admittere: et neceſſe eſt ꝙ nō horreāt id qd per caʒ apud habentes ſanũ et diſcretũ intellectũ pie ⁊ catholice deſignat cũ dicunt patrē gignentē/ ab eſſentia que nec generat nec generat formalr diſtingui. Itē ſuppoſituʒ a natura diuina. Itē ꝑſona a ſua ꝓprietate perſonali ſeu relatiua: lʒ em̄ hec eſt vera: pater eſt eſſentia: tamen generare negatur de eſſentia ⁊ nō de patre: et ſic de ſimilibus. Et cũ ſm doctrinā beati Petri theologorũ eſt rōnem vtcunqꝫ dare poſſe de ea que in nobis eſt fide: et ad hoc nō ſunt nomina apta ⁊ ꝓpria ſeu p̄ciſa: opʒ taliter vt ꝓ ſtatu vie poſſumꝰ fidelibꝰ ⁊ pie credentibꝰ veritatē creditā nō demonſtrabilē explicate reſerare: ⁊ per hoc ſumma ſimplicitas que in diuinis eſt: non maculat nec negat: ſed defendit roboratur poſſetenus explicatur pro credentiũ maiori in deũ inflāmatiōe ⁊ credēdoꝝ qualicũqꝫ intelligentia. Negatis itaqꝫ ⁊ non admiſſis loquēdi modis veluti improprijs: veritatē nihilominꝰ opʒ fateri quā ſic loquētes pie ⁊ catholice volunt. ¶ Dubitatur tertio/ ex quo em̄ ſupradictũ eſt ꝙ p̄nitas diſtinguatur formalr a patre: ⁊ ſilr filiatio a filio: et gñaliter relatio a ſuppoſito. Dubiũ qd de hoc ſenſerit Ockam. Et videt primo ſentire ꝙ relatio non diſtinguat formaliter a ſuppoſito: ſaltem a ſuppoſito cui eſt ꝓpria ſcʒ paternitas non a patre: nec filiatio a filio: nec ſpiratio paſſio a ſpũſancto. Nā in oī diſtinctione formali/ extrema ſic ſe habēt/ ꝙ vnum eſt alicui idē realiter: cui alterũ non eſt idē realiter ſed nihil eſt idē p̄nitati realiter qd nō eſt idem p̄ri ⁊ ecōuerſo: qꝛ qcqd eſt pater/ eſt paternitas ⁊ econuerſo: ergo p̄nitas ⁊ pater non diſtinguuntur formaliter. Conſequētia nota cum minore. Maior eſt ipſiꝰ Ockam virtualiter in multis locis. Nam. j. q. diſtin. huiꝰ dicit: diſtingui formalr non eſt aliud (⁊ hoc eſt qd nois ipſius) ꝙ̄ ꝙ vnũ illorũ eſt aliqua res abſoluta vel relatiua: ⁊ alterũ non eſt illa res: ſicut eſſentia eſt filiꝰ: ⁊ p̄r nō eſt filius: ideo eſſentia ⁊ p̄r diſtinguunt formalr ex quo ſunt vna res. Item eadem diſt. q. xj. in rñſione ad replicā ſecundā: contra rñſum ad tertiũ dubiũ dicit loquēs de diſtinctione formali. Nũꝙ̄ eſt ponēda niſi qñ aliqua ſunt idem realr: ⁊ vnũ illorũ eſt aliqua res abſoluta vel relatiua: ⁊ alterũ non eſt illa res abſoluta vel relatiua: et ſimilia dicit in pluribꝰ locis. Itē. j. quodli. q. iij. qua queritur/ vtrũ p̄nitas diſtinguitur a p̄re. Rñdetur negatiue ꝙ p̄nitas nō diſtinguitur a patre. Et ne videat loq tm̄ de diſtinctione reali: in ꝓbatiōe dicit: ꝙ omnis diſtinctio eſt realis/ formalis/ vel rōnis

P

Dubiũ. 3.

Q

et probat q pater nō distinguitur a paternitat e ali quo dictorū modoꝝ nec realiter: q2 sunt eadem res: nec ratione/ q2 nō sunt entia rationis: nec formaliter: q2 omnis res que est pater/ est paternitas: ꝛ ecō uerso: ergo nō distinguūtur formaliter: q2 hec vocatur distinctio formalis: qñ aliqua res est vnū distinctorū formaliter ꝛ nō aliud: sicut filius est essentia ꝛ nō est p̄r: igit̄ essentia ꝛ p̄r distinguuntur formal̄r. Ubi ex intētione videt̄ dicere q essentia ꝛ p̄r distinguunt̄ formaliter: sed paternitas ꝛ p̄r nō distinguūtur formaliter: ꝛ ɔ̄ñr soluit multas rōnes ad oppositum. Sed ɔ̄ hoc vr̄ q senserit oppositū .s. q paternitas distinguat̄ formaliter a patre: ꝛ suo mō filiatio a filio ꝛc. Nā paternitatē distingui formaliter a patre euidēter sequit̄ ex multiplicib⁹ dictis ꝛ concessis ꝑ eū in scrip. j. lib. sen. qđ sic ostēdit̄: nā oīa de quibus ɔ̄dictoria verificant̄: habēt aliquā nō idētitatē: paternitas ꝛ pater sunt hmōi: ergo habēt aliquam nō idētitatē: ꝛ nō realē nec rōnis ƀm eū: ergo formalē. Cōsequētia nota in. iij. modo prime. Maior ꝓbatur q2 ɔ̄dictoria nō possunt verificari de eodē: nisi propter aliquā distinctionē vel nō identitatē. Et cōfirmatur qñcunq aliqua sunt idē oibus modis ex natura rei: quicquid cōpetit vni/ cōpetit alteri: nisi aliquis modus grāmaticalis vel logicalis impediat. Item qñ nomina aliqua significant idē oibus modis: ita q in re significata per illa nulla penitus est nō identitas: ꝛ nō habēt dissimiles modos significandi grāmaticales vel logicales sunt vere synonyme: ꝛ ita quicquid vere affirmatur vel negat̄ de vno significatiue accepto: etiā de alio: si ergo cōtradictoria de eis verificant̄: verificabuntur de eodē conceptu vel termino: ꝛ ita cōtradictoria erunt simul vera. Has rōnes ponit. q. xj. dist. ij. ad ꝓbandū q essentia formaliter distinguit̄ a paternitate: relinquit̄ ergo maior ꝓbata: q2 oīa de quibus cōtradictoria vere predicant̄: habēt inter se aliquā nō identitatem. Minor scʒ pater ꝛ paternitas sunt hmōi: ꝓbatur: q2 de eis predicant̄ cōtradictoria: qđ ꝓbatur: q2 constitui ex essentia ꝛ relatione affirmat̄ de persona/ puta patre: ꝛ contradictoriū/ nō cōstitui ex essentia ꝛ relatione predicat̄ de paternitate. Minor ꝓbatur: q2 q2 nihil constituit̄ ex seipso oibus modis: alioquin etiā essentia cōstitueret̄ qđ nō concedit̄. Maior frequenter habet̄: nā dist. v. q. ij. circa prin. dicit: oēs ponunt q essentia diuina est cōis tribus suppositis: ꝛ q cōicatur filio ꝛ spūisancto a patre. Et q ille ꝑsone cōstituunt̄ ex ꝓprietatibus ꝛ ipsa diuina essentia: ꝛ q suppositū precise ꝓducit ꝛ ꝓducit̄. Inter illos oēs etiā est Sco. cuius opi. in hac parte ꝛ modū ponēdi (vt infra eadē di. ꝛ. q. dicit) etiā ipse tenet. Itē. q. iij. eiusdē di. dicit: persona hʒ esse ꝑ generationē: ꝛ non est formaliter ipsa gñatio: ꝛ ꝓpter hoc ponit q ꝑsona est termin⁹ formalis ꝓductionis ꝛ nō relatio: q2 relatio nō distinguit̄ a ꝓductione: sed ꝑsona formaliter distinguit̄ a ꝓductione ꝛc. Item dist. xij. q. j. expresse dicit spirationē passiuā cōstituere personam spūssancti: vnde dicit. Spiratio passiua distinguit̄ realiter a paternitate ꝛ filiatione ideo cōstituit suppositum realiter distinctū a duobus suppositis constitutis per paternitatē ꝛ filiationē. Ecce dicit tria supposita cōstitui per tres relationes paternitateʒ/ filiationē/ spirationē passiuā. Iteʒ dist. xxvj. q. j. querit/ vtrū diuine ꝑsone cōstituantur per relationem originis: recitatis ꝛ reprobatis quibusdā opi. respōdendo ad qōnem dicit primo/ q ponēde sunt relationes in diuinis ƀm aut. sanctoꝝ. Et declarat quō ponēde sunt: subdēs nō tantū q aliqui cōcept⁹ relatiui de personis diuinis verificent̄: sicut dicim⁹ q sortes est similis: ꝛ q relatio est pater vel fili⁹: sed q est ibi vera p̄rnitas realis ꝛ filiatio: ꝛ q sunt due res simplices: quarū vna nō est alia. Deinde ponit q cōstituant ꝛ distinguāt personas cū subdit. Ideo tenendo cū eis dico q persone diuine distinguātur ꝛ constituantur per relationes originis ꝛ probādo dicit. Paternitas est vna res incōmunicabilis: ꝛ distinguitur realiter a persona filij ꝛ spiritussancti: et facit vel constituit per se vnū cū diuina essentia: ergo nō repugnat sibi cōstituere illud vnuʒ in esse incōmunicabili: ꝛ distinguere ipsum ab omni alia ꝑsona. Notetur q dicit relationes in diuinis nō solum poni: q2 relatio est pater vel filius: sed q2 vera paternitas realis ꝛ filiatio: realis sunt due res simplices. Quid est simplices. i. nō composite: nō sic enim ꝛ pater ꝛ filius formaliter sunt res simplices: quia non cōposite: ꝛ tamen paternitas nō tantū ponit̄ relatio q2 est pater: vt dixit: sed q2 est vera res simplex: vtiq sic simplex quomodo pater nō est simplex. i. nō constituta: paternitas ergo non est constituta sicut nec essentia est cōstituta: pater vero constitutus ex essentia ꝛ paternitate. Item dicit ibidē q relatione refertur cōstitutum: nō aūt essentia/ neq relatio refertur sed suppositū refertur ipsa relatione: nō tamē denominatiue. Iteʒ eadē dist. q. ij. dicit/ q a parte rei/ paternitas est intrinseca patri: simil̄r ꝛ gñatio/ actio: ꝛ in cōclusione principali/ q tam origo ꝙ relatio constituit. i. tam generatio ꝙ paternitas: q2 sunt omnibus modis idē ex natura rei. Et circa finem. q. dicit. Nihil est penitus in persona: nisi essentia vel relatio per essentiā cōstituitur ꝛ nō distinguitur: ergo ꝑ relationē precise distinguitur: per quā tamē eo ipso constituitur: ꝛ ita frequentissime dicit supposita diuina cōstitui per relationē. Itē q relatio nō sit omnibus modis ideʒ supposito diuino/ pʒ ex eo q dicit dist. xij. q. ij. Nihil est in diuinis nisi essentia/ relatio ꝛ persona: ꝛ constitutum ex essentia ꝛ spiratione actiua. Illa quatuor que ibi nominat/ aut sunt omnibus modis idem aut aliquo modo non idem. Si scōm habetur ꝓpositum. Si primū nō debuit ea distinctim ꝛ cū precisiōe nominare: quia sic posset tot ponere in diuinis/ quot essent noīa predicabilia de deo. Item ƀm eum expresse/ essentia formaliter distinguitur a relatione/ ꝛ similiter a persona ꝛ ab illo cōstituto ex essentia ꝛ spiratione actiua: similiter persona ab essentia ꝛ tali cōstituto. Itē cōstitutuʒ illud distinguit̄ formaliter ab essentia/ a persona/ ꝛ relatione cōstitutiua. s. a paternitate ꝛ filiatione: ergo etiā relatio distinguitur formaliter ab essentia constituto ꝛ persona: si enim nō distingueretur ab eis: cur inter cetera distincta annumeraretur vnde subdit. Ideo quicquid est in deo est formaliter ꝛ ex natura rei aliquod istorum: si relatio constitutiua esset omnibus modis idem persone/ frustra poneretur: ꝛ satis fuisset dicere: nihil est in diuinis nisi essentia persona ꝛ cōstitutum ex essentia ꝛ spiratione actiua ꝛ quicquid est in deo: est formaliter ꝛ ex natura rei aliquod illorum. Item clarissime dicit dist. xxv. q. j. in respōsione ad. q. illud quod in diuinis est formaliter ꝛ primo suppositum intellectuale: significatur primo ꝛ ꝑ se ꝑ hoc nomē persona diuina: ꝛ quia nec relatio nec essentia est primo ꝛ formaliter suppositum intellectuale: sed constitutum ex essentia ꝛ relatione: ideo persona non plus significat diuinam essentiam vel relationem/ ꝙ paternitas diuina significat diuinam essentiam: sed primo significat constitutum ex essentia et relatione. Ecce hic habes manifeste q relatio nō est formaliter suppositum intellectuale siue persona in diuinis. Ex illis duo apparent. Primum/ quod auctor contraria senserit in scripto sententiarum et in quodlibet secundum quod descriptio distinctionis formalis quam dat in scripto distinctione. ij. non sit sufficiens: quia vt supra argutum est: non conuenit relationi et persone: que tamen (vt ibi sentit) non sunt idem formaliter. An ergo diuersa senserit vel non: illud videtur omnino tenendum/ q relatio puta paternitas/ formaliter distinguatur a patre ex rationibus adductis quibus addo illam. Pater est formaliter essentia/

Margin notes: R; Scoti opi.; S; Que sint in diuinis.; T; Responsio.

⁊ paternitas copulatim: paternitas nō est formaliter essentia/⁊ paternitas: ergo paternitas nō est formaliter pater. Consequentia tenet expositorie in secunda figura. Maior probatur: qr pater est persona relatiua/de cuius ꝑ se intellectu est essentia ⁊ paternitas copulatim: qr ſm Aug. Omne relatiuū est aliquid excepta relatione. Minor patet: quia paternitas tm̄ est formaliter paternitas: ⁊ nō est formaliter essentia ⁊ relatio copulatiz: qr pater intelligitur vt quoddā constitutū ex essentia ⁊ relatione qđ formaliter est constituentia simul sumpta: sed paternitas intelligitur tanq̄ alterum constituentium/qđ non formaliter includit id qđ secum constituit. Item si paternitas nullo modo distinguatur a patre: pater non est vere constitutus: ⁊ ita supposita in diuinis non sunt cōstituta: qđ est nimis recedere a cōmuni modo loquendi/fere omnium theologorū. Quid ergo dicendum ad auctorem. Si quodlibetū precessit scriptum: faciliter diceretur ꝙ dicta in quodlibeto correxisset in scripto: si aūt quodlibetum sequit̄ scriptum: quod videtur ex eo posse sumi: quia in prima q.j. quodlibeti allegat scriptū iuxta finem questionis. Pōt dici ꝙ de distinctione formali contingit loqui dupliciter. Uno modo vt illa dicantur distingui formaliter ſm modū loquendi doc. que sic sunt idē realiter: ꝙ tamen aliqua res est realiter eadem vni ⁊ distincta realiter ab altero: ⁊ sic distinguitur formaliter essentia a relatione ⁊ etiam a qualibet personarum: ⁊ sic non distinguuntur formaliter relatio propria persone/⁊ persona per ipsum cōstituta. Secundo modo distinctio formalis est eoruz que sunt idem realiter: ⁊ etiam quicquid realiter est idē vni est idem realiter alteri: tamē aliquid predicatur de vno quod non predicatur de altero sic distinguunt̄ ſm alios natura ⁊ suppositum in creaturis: qr natura est suppositum: ⁊ quicquid realiter est natura: est suppositum ⁊ econuerso. Cōmunicari aūt affirmat̄ de natura: ⁊ negatur de supposito: ⁊ incōmunicabile affirmatur de supposito ⁊ negatur de natura: sic paternitas ⁊ pater distinguunt̄ formaliter: quia lz quicquid est paternitas realiter/est etiam realiter pater ⁊ ecōuerso: tamen cōstitui affirmatur de patre ⁊ negatur de paternitate: similiter constituere affirmatur de relatione ⁊ nō de supposito: ⁊ posset dici ꝙ in quodlibeto loquitur de distinctione formali ſm primū modū siue acceptionē: ⁊ in scripto de distinctis formaliter penes secundum modū. Istud est de mente Ockā dist. xxviij. in qua clarius soluit dubiū istud: ibi em̄ expresse innuit duas opiniōes de hoc. An paternitas distinguat̄ formaliter a patre: vnde ait. Et si queritur de paternitate/an sit innascibilis qui vellet tenere ꝙ pater ⁊ paternitas nō distinguūtur formaliter: quia quelibet absoluta res ⁊ relatiua que est pater: est paternitas: ⁊ econuerso: posset dicere ꝙ paternitas esset innascibilis: ⁊ sequitur. Aliter potest dici nō recedēdo a multis dictis cōmunibus cuiusmodi sunt talia ꝙ paternitas est constitutiua patris: ⁊ tamen pater non est ꝓprie constitutiuus patris: ⁊ cetera multa talia quibus aliquid conceditur de paternitate ⁊ negat̄ a patre ⁊ econuerso. Ista inquā cōcedendo/potest dici ꝙ pater ⁊ paternitas distinguūtur formaliter sicut essentia ⁊ pater: ⁊ tūc diffinitio quid nominis/exprimens distingui formaliter erit totū hoc/ꝙ aliquid vere conceditur de vno ⁊ negatur a reliquo terminis supponentibus ꝑsonaliter: vnde nisi essentia esset pater/⁊ vna alia res absoluta vel relatiua: alia inquā a patre impossibile esset: ꝙ pater ⁊ paternitas distinguerētur formaliter immo nihil aliud intelligo per distinctionē formalem. Ex isto patet ꝙ recitat duas opiniones quarū secunda est probabilior/nō recedendo a communi modo loquendi doct. de constitutione personarum in diuinis. Alia forte probabilior/sequēdo nude rationem. Et qr neutra simpliciter improbari

Distingui formaliter dupliciter diffiniri.

u

potest quandoq̄ respondet ſm vnam: quādoq̄ ſm aliaz: sicut in multis alijs similiter facit. In scripto itaq̄ sequitur opinionē secundā tanq̄ docto. dictis magis consonā: in quodlibeto sequitur primā tāq̄ eam que rationibus improbari nō potest: lz per hoc sibiipsi contrarius non probatur. ¶ Si dicis adhuc descriptio distinctionis formalis quā dat in scripto q.j. dist.ij. nō conuenit relationi ⁊ supposito. Ad hoc dicendum ꝙ illud quid nominis nō est completuz: sufficit aūt ad suum propositum ibidem vbi loquit̄ de distinctione formali essentie ⁊ suppositi: qualis non est inter sapientiam ⁊ essentiam ⁊ bonitatē ⁊c. Posterius tamen dat alias rationes distinctionis formalis. vnde q.xj. dist. presentis/vbi profundius inuestigat naturā distinctionis formalis dicit. Distinctio formalis est quando vnum nō est de per se intellectu alterius ⁊ aliquid cōpetit vni aliquo mō quod non competit alteri. Et hoc conuenit patri et paternitati: quia pater nō est de per se intellectu paternitatis: ⁊ aliquid competit patri. s. constitui/relatione referri ⁊ non paternitati. Item dist. xxvij. q.j. innuit illam descriptionez distinctionis formalis. Formaliter distinguuntur que sunt idem realiter: ⁊ aliquid verificatur de vno quod nō verificat̄ de alio vnde dicit. Quandocunq̄ aliquid verificatur de aliquo termino: ⁊ non de alio: aliquid importatur per vnum quod nō est idem realiter vel formaliter cum importato per alium: nisi diuersus modus grāmaticalis impediat. Cui nō placet hec defensio auctoris profusa ⁊ ꝓlixa satis afferat aliā libens cedo sententie saniori. ¶ Ultimo dubitatur cōtra conclusionem. Nam illa conceditur: deus intelligit malum: ⁊ nō cōceditur illa deus vult malū: ergo est aliqua nō idētitas inter intellectū ⁊ voluntatem dei. Itez filius producitur per modū intellectus: spiritussanctus per modū voluntatis. Item deus vult per voluntatem: intelligit per intellectū. Item actus dicēdi est actus memorie ⁊ nō volūtatis: ergo videtur ibi esse aliqua nō idētitas ex natura rei ab essentia diuina ⁊ illorum inter se. Respōdetur negādo cōsequentiam: vnde solum propter diuersa terminorum connotata/aliqđ cōceditur vel negat̄ de reliquo siue deo. Sic magister dicit dis. xxxv. ꝙ deus ꝓpter diuersos effectus diuersa sortitur vocabula: cū nis in deo nulla sit diuersitas vel mutatio: sed solū in factura siue creatura: sic dicitur predestinare aliquē ⁊ prescire alium: qr vult illi dare gloriam: illū vero dānare. Sic cōceditur deus intelligit malū: ⁊ nō admittitur: deus vult malū: qr in illa deus vult malū/importatur deū aliqđ facere cōtra ꝓhibitionem: sed in illa deus intelligit malū/importatur deū permittere malum fieri itaq̄ ꝓpter diuersa terminorū cōnotata/nō propter aliquā nō identitatem in deo: vna cōceditur alia negat̄. Item filius ꝓducitur per modum intellectus. i. generatur: spūssanctus ꝑ moduz volūtatis. i. spiratur. Et licet ſm predicta idē sit in deo intellectus ⁊ volūtas: sed nō est idem generare et spirare: de quo latius dis. vij. Item deus vult per illam rem q̄ est intellectus: ⁊ ecōtrario. Dicit̄ tm̄ nō intelligere per voluntatē: qr nō omne qđ intelligit vult per voluntatē: malū em̄ intelligit ⁊ nō vult: qr permittit malū fieri: sed nō facit male ⁊ cōtra legez. Item cum dr̄ actus dicēdi est actus memorie/⁊ non voluntatis/valet istam: dicere nō est spirare: seu gignere verbū/nō est ꝓducere spm̄sanctū: ⁊ ita multe cōsimiles ꝓpositiones q̄ videntur innuere quādam nō idētitatem perfectionū attributaliū inter se ⁊ cū deo ꝓpter diuersa terminorū cōnotata/vel negant̄ vel cōceduntur: ⁊ nō propter aliquā nō identitatem ex parte dei: sic etiam cōceditur deus multa intelligit que nō vult. Item quicquid deus intelligit naturaliter intelligit: sed non quicqđ vult naturaliter vult: vnde deū naturaliter velle/est ipm rē aliquaz necessario i esse ponere seu ꝓducere: sed ɔstat ꝙ de

x

Distinctio formalis.

Dubiū. 4.

y.

cõtingẽter/pducit ad extra:⁊ nõ necessario. Intelligit aũt naturaliter quicqd intelligit:q: qcqd intelligit necessario est vel in esse reali vel in esse obiectiuo. Ita resoluit illam doctor qõne presenti iuxta finẽ. Si ergo illa noĩa intelligere/velle/⁊sic de alijs nõ essent cõnotatiua:sed quodlibet ipsorũ simplr ⁊ absolute:⁊ sine cõnotatione diceret illã rẽ que deus est:non plus vna esset concedẽda/ꝙ alia. Posset tñ illa propositio de vi sermonis cõcedi deus vult mala:vt hz doctor quodli.iij.q.ij.q:vult actus qui sunt mali:ergo vult mala:nõ tñ male. Uerũ de differẽtia illarum deus malum vult:⁊ deus vult malũ/habet infra dist.xlvij.⁊ latius in.ij.dis.xxxvij. Si dicis:de⁹ intelligit mala:et non vult male:ergo intelligere et velle distinguunt. Rñdet Ockã vbi supra non valet quia est ibi fallacia figure dictionis:⁊ mutat nomẽ in aduerbium. Plura alia notatu digna tangit doctor de personarũ emanatione:de principijs productiuo et elicitiuo:de quibus infra suis locis dicetur quia hic solum incidentaliter tangit in responsione ad rationes Sco. Pro isto vltimo dubio/⁊ pro multis alijs in hac questione tactis vide Petrũ de alia. q.vj.arti.ij.

Questio.ij.

A

Utrum perfectiões attributales sint realiter diuina essentia. Quia em in qõne precedẽti ostendit non esse distinctionẽ ex natura rei inter essentiã diuinã ⁊ pfectiões attributales ⁊c. querit in hac qõne an pfectiones attributales sint realiter diuina essentia. Tribus articu- Articu.i. lis more solito questio terminabitur. ¶ Pro articu- Nota.i. lo primo dimissis opinionibus quas doctor recitat et impugnat. Notandum qd perfectio attributalis dupliciter accipitur. Uno mõ pro re ipsa q̃ est perfecta. Alio mõ pro signo/predicabili de re pfecta:et sic etiã perfectio simpliciter (vt infra.q.iij.in solutione vltime rationis) aliqñ proprie accipitur pro aliqua re vna pfecta nullã includẽte imperfectionẽ essentialiter nec necessario aliquã imperfectionẽ annexã habẽte:⁊ illo mõ sola essentia diuina est pfectio simpliciter:sic em esse pfectũ omni repugnat creature. Nã oĩs creatura necessario dependet a creatore:de pẽdere aũt ab alio impfectionis est. Accipitur etiã improprie pro cõceptu/vel signo rẽ simpliciter pfectã significante:vez ad quẽ nõ sequitur illud de quo Nota. pdicat esse impfectũ:vt hec dictio/sapiẽs/bonũ/viuẽs/⁊ hmõi q̃ cõueniũt tã deo ꝙ creature. ¶ Et horũ aliqui sunt absoluti ⁊ affirmatiui qui videlz non importãt respectũ ad creaturam:sic em frequenter auctor accipit absolutũ pro non relatiuo:⁊ cõnotatũ pro relatiuo:vt intellectus voluntas. Aliqui sunt cõnotatiui ;et affirmatiui.i.important diuinã essentiã respectiue ad creaturã:vt creatiuus/creãs/pre- Nota.2. destinans. Quidã sunt negatiui:vt incorruptibilis B immortalis/immutabilis⁊c. ¶ Scdõ notãdũ ꝙ auctor in hac qõne terminũ absolutũ nominat qui nõ dicit respectũ dei ad creaturã:siue sit connotatiuus siue non:vt intellect⁹/volũtas. Nõ ergo accipit hic termin⁹ absolut⁹ vt distinguitur cõtra cõnotatiuũ. Nota.3. ¶ Tertio notãdũ qd fm doc.q.ij.ter? ; quodlib.antiqui sancti non vtebantur hoc vocabulo attributa: sed hoc vocabulo noĩa:vñ sicut modo dicimus attributa diuina:ita ipsi dicebãt noĩa diuina. ¶ Notificat antẽ attributa sic. Attributa sunt quedã predicabilia mentalia/vocalia vel scripta nata significare et supponere pro deo:que possunt naturali rõne inuestigari:⁊ concludi de eo. Uide Petrũ de alia.q. Articu.2. vj.ar.ij.bene valet ad propositũ. Et Grego.dist.viij. Conclu.i. per totũ qui late hanc materiam pertractat. ¶ Pro C articulo scdõ ad q̃situ responsiuum est conclusio prima. Accipiẽdo perfectionem attributalẽ primo mõ prout est terminus prime impositiõis:in diuinis nõ sunt plures perfectiones attributales. Patet:q: in diuinis nõ sunt plura pfecta:sicut nec plures essentie:vel plures voluntates:aut plures intellect⁹:sed sicut ibi est vna simplex essentia:que est pfectissima ⁊ infinita que est ⁊ intellect⁹ et volũtas:nec ab his distincta re nec rõne:⁊ nõ plures essentie aut intellectus:ita nec plures perfectiones. Itẽ oĩa in diuinis que sunt cõĩa trib⁹ nõ plurificant:sed sunt vnũ simpliciter:et vna simplex essentia ab ea oĩbus modis Conclu.2. indistincta. ¶ Scdã conclusio. Proprie ⁊ de virtute sermonis loquendo/nõ est cõcedendũ qd in deo vel diuina essentia sit perfectio:sz perfectio simpliciter vel summa est oĩbus modis ipsa diuina essentia ab ea penitus indistincta. ¶ De perfectionibus attri- Conclu.i. butalibus secũdo modo dictis est conclusio prima. Perfectiones attributales secũdo modo dicte neq3 sunt deus neq3 in diuina essentia. Patet:q: sunt cõceptus vel signa diuinam essentiaz significãtia:illa aũt nõ sunt deus:vñ pprie nõ deberẽt dici pfectiones attributales:quia nõ sunt perfectiões:saltẽ simpliciter:sed aptius dicerent cõceptus attributales. Cõclu.2. ¶ Secũda cõclusio. Perfectiones (verius cõceptus) attributales sunt multe vnicã perfectionẽ diuinaz nõ synomine significãtes. Prima pars ꝙ sunt multe patet ex notabili scdõ. Scdã pars ptz ex eodẽ:qm termini absoluti:et relatiui nunq3 sunt synonymi: neq3 etiam termini affirmatiui ⁊ negatiui:similiter nec termini quorũ vnus est superior seu communior ad alium. Nũc aũt quedã attributa sunt absoluta:q̃dã relatiua:quedam affirmatiua.i.nõ includẽtia negationẽ quedã negatiua. Item quedã soli deo cõuenientia:vt infinitus etern⁹:quedã deo:et creaturis cõĩa:vt viuẽs/existẽs/vn⁹/intelligẽs ⁊c. ¶ Conclu- Cõclu.3. sio tertia. Attributa scdõ modo dicta que sunt cõceptus:si cõceptus hñt esse tãtum obiectiuum in mẽte:distinguunt inter se ratiõe:⁊ a diuina essentia sicut ratio:⁊ res:si vero cõceptus sunt qualitates anime:distinguunt realiter tã iter se ꝙ a diuina essentia:sitr attributa vocalia vel scripta realiter distinguunt inter se:⁊ a diuina essentia. Uide Henricum de Oyta.q.v.ar.iij.qui plura tangit:⁊ ratiões Sco. tenẽtis oppositũ dist.viij.q.iiij.soluit prout et Grego.facit vbi supra dist.viij. ¶ Articulus tertius hic rescindit propter questionũ sequẽtiũ pluralitatem.

Questio.iij.

 A

Ad predictorũ euidẽtiã qrit tertio. Utrũ aliqd reale possit distingui ratiõe ab aliq reali. ¶ Huius questionis materiaz late ptractat Greg.distin.viij.q.ij.ar.j.plura ponẽs Articu.i. que valet pro intellectu dicẽdorum. ¶ Pro articulo Nota.i. primo suppositis his que tacta fuere.q.j.hui⁹ dist. notãdum qd fm doc.in.q.iij.huius distin. Idẽ ⁊ distinctum sunt passiones immediate cõueniẽtes illi cui cõueniũt:⁊ p ꝯñs conueniũt eis omni alio circũscripto:vnde sicut vnumquodq3 se habet ad ens:ita se habet ad vnum:et per ꝯñs ad esse distinctum vel indistinctum :sicut ergo quodlibet existens seipso formaliter est ens:⁊ nõ per aliud sibi extrinsecũ:ita erit vere vnum ⁊ seipso formaliter:⁊ immediate distinctũ a quolibet a quo distinguit:vñ nihil distinctuz ab alio distinguit ab ipso formaliter per aliqd sibi extrinsecum.i.p aliqd qd non est de essentia sui. Uñ res nõ composite distincte vel etiã cõposite ex oĩbus partib⁹ distinctis/seipsis distinguunt. Cõposite vero ex partib⁹ quarũ alique distinguuntur/et alique nõ:vt manus:⁊ pes eiusdẽ hoĩs:que componũtur ex eadẽ aĩa:⁊ distinctis materijs:distinguuntur per materiã ⁊ nõ p formã:sic si duo hoĩes haberẽt eandem materiã numero:illi distinguerentur p formã:et nõ per materiã. Simile est de aggregatis sicut aggregatum ex lacte:⁊ sua albedine/distinguitur ab aggregato ex eodem lacte:et sua dulcedine

non per substantiam lactis que est eadem in vtroqꝫ aggregato: sed per albedinē et dulcedinem. Et ideo nihil est querere per quid aliqua distinguantur formaliter: sicut nihil est querere per qđ aliquid sit ens formaliter (per quid dico extrinsecum) verũ causaliter sicut res facta est ens a causa producente: ita est vna vel distincta a sua causa. Similr̄ arguitive pñt aliqua distingui per alia tanqꝫ per signa: quib⁹ probatur distinctio. Sic ex diuersitate circunstantiarũ arguit̄ aliqñ distinctio rerũ quas circunstant: vt ex diuersitate locorum/tp̄is (accidentium/operum ꝛc.

Nota. 2. B ¶ Scđo notandũ qđ de distinctione rationis doctores diuersimode loquunt̄. Quidā dicunt eā tantum esse inter conceptus mētis. Isti dicunt qđ nulle res distinguunt̄ rōne: sed tñ conceptu qui nō habēt esse subiectiuũ in aliquo: sed tantum esse obiectiuum in intellectu: sicut ediuerso nulli conceptus distinguũtur realiter: eo qđ ẜm illos conceptus non sunt res alique. Si ỽo cōceptus habēt esse subiectiuũ in intellectu: ꝛ sunt res vtputa qualitates realiter intellectui inherentes: tũc aut ẜm illos simplr̄ negat̄ distinctio rationis: aut dꝫ ꝙ distinctio rōnis est realis: est essentialis: immo qñqꝫ distinctio specifica: et generica. Nā ratiōes siue cōceptus inter se distinguũtur realiter: qñqꝫ numero vt conceptus synonymi in in diuersis intellectibus qñqꝫ specie: vt nō synonymi in eodē intellectu: qñqꝫ genere: vt conceptus absolutus ꝛ connotatiuus: vt cōceptus hoīs et conceptus asini absolutus. ¶ Alij attribuunt distinctionem rationis rebus extra animā significatis ꝑ cōceptus non synonymos in aīa. Et hi dicũt rem sibiipsi oībus modis eandē ex parte rei. i. circũscripta operatione intellect⁹ distingui a se ratione inquātũ intellectus de eadē re format conceptus non synonymos: sic homo risibilis distinguit̄ ab hoīe rationali rōne. Uel sic. Homo inquantũ risibilis distinguit̄ rōne seipso inquantum rōnalis. Et illa distinctio non fundatur in re ipsa extra aīam: sꝫ in solis rationibus. i. conceptibus mentis ꝑ quos intellect⁹ eādem rem simpliciter comparat ad diuersa. Unde verius illa distinctio attribuit̄ conceptibus ꝙ̄ rebus. Et ideo qui sunt de prima opinione magis ꝓprie loquuntur: qꝛ attribuũt cuilibet qđ suũ est: hoc est distinctionem rerũ/rebus: ꝛ distinctionē cōceptuũ/conceptibus. ¶ De opinione vero scđa: que satis cōmunis est: magis improprie ꝛ cōfuse loquunt̄: ꝗ id qđ in cōceptibus fundat̄: rebus extra anima attribuunt. Sed ẜm illos attēdendũ ꝙ res distingui ratione nihil aliud est/ ꝙ̄ rem recipi vel significari diuersis conceptibus non synonymis: ita ꝙ illa distinctio nullā penitus nō idētitatē dicit in re: sed solũ in intellectu.

Nota. 3. C ¶ Tertio notandũ vt habet Ockam quodlibet. iij. q. ij. Distingui rōne non est aliud ꝙ̄ habere diuersas diffinitiones aut descriptiones. Et hoc contingit duplr̄: ẜm ꝙ sic ratione distingui attribuitur diuersis vel vni tantũ. ¶ Primo modo distingui rōne conuenit diuersis habētibus diuersas diffinitiones seu descriptiones: sic noīa diuersa distinguunt̄ rōne: qꝛ habēt diuersas descriptiones: vt homo et leo. Et licet sic distinguantur rōne: possunt tñ etiam dici distingui realiter: intelligo id est sumpta significatiue et in suppositione ꝑsonali/supponunt pro diuersis reb⁹. Et hoc sumi potest ex dicto doctoris cum inquit: dando intellectuꝫ illius dicti/quod aliqua non distinguũtur realiter: sed tantum ratione. Antiqui sic intellexerunt hoc dictum quod de aliquibus terminis significatiue sumptis predicatur esse idem realiter: et non distingui realiter: et tamen de eisdem terminis dicitur distingui ratione. Secundo distingui ratione sumitur improprie secundũ quod vni competit: licet enim proprie loquendo distingui sit respectu alterius a quo quid distinguitur: tamen quandoqꝫ distingui est rei vnius ad se sine quacũqꝫ variatione aut mutatione rei in se: et sic res vna dicitur multiplex ratione cum habet diuersas rationes siue descriptiones.

Articu. 2. D ¶ Pro articulo secundo/premissis notabilibus est conclusio responsalis ista. Nihil reale potest distingui ab aliqua reali ratione: nec esse idem ratione cum aliquo reali. Probatur: quia nihil distinguitur ab aliquo per aliud sibi extrinsecum: sed ens rationis est extrinsecum enti reali: ergo. Consequentia nota. Maior patet ex notabili. Minor patet: quia maxime differunt ens reale: et rationis: eo quod ens primo diuiditur in ens reale ꝛ rationis: et ita ens rationis est maxime extrinsecum enti reali. ¶ Item res non distinguitur a seipsa propter quancunqꝫ mutationem realem circa ipsam factam/per quam nihil essentiale vel intrinsecum rei acquiritur vel deperditur vel mutatur. Gratia exempli. Petrus non distinguitur a seipso propter hoc quod calefit vel frigefit: sed bene caliditas acquisita distinguitur a frigiditate: ergo multominus res distinguitur a se propter diuersos actus intelligendi circa ipsam rem ab intellectu fabricatos. ¶ Item res omnino eodem modo se habens ad seipsam prius et posterius nō aliter distinguitur a se postqꝫ prius: sed propter quancunqꝫ operationem intellectus res non aliter se habet ad seipsam: ideo res que a seipsa nullo modo distinguitur sine operatione intellectus: propter operationem intellectus non distinguitur a se: licet rationes quas circa ipsam fabricat intellectus distinguantur ratione. Alias rationes satis efficaces ponit auctor: ꝛ soluit plures replicas: ꝛ auctoritates in oppositum sonantes exponit.

Articul⁹. 3. Dubium. 1. E ¶ Quantum ad articulum tertium mouenda sunt dubia: et soluenda. Primo enim videtur quod aliqua possunt esse eadē res: et tamē distingui ratione. Probatur auctoritate commen. xij. Metaphy. cōmen. xxx. In eis que sunt forma idest entia simplicia non composita/dispositio et dispositum reducitur ad vnum in esse: et in dubio in consideratione. ¶ Preterea commē. ibidē. Intellectus natus est diuidere adunata in esse in ea ex quibus componitur: ergo aliqua sunt vnum in re et tamen intellectus diuidit ea: quod non est possibile sine distinctione rationis. ¶ Item ibidem. Multiplicitas ī deo nō est nisi in intellectu: nō ī esse: ergo in deo sunt multa que sunt vnum in esse: ꝛ multa in intellectu. ¶ Item. iiij. Metaphy. Ens ꝛ vnum dicunt eandem rem. Item verum et bonum: cursus et currere: et tamen aliquo modo distinguuntur: et non nisi ratione.

F ¶ Ad primum dicitur quod commentator nihil aliud vult nisi qđ subiectũ et predicatum dicunt eādem rem: hoc est supponũt pro eadem re: ꝛ tamen sunt duo signa. Quod aũt hoc velit potest ostendi ex verbis commentatoris que doctor diffuse recitat. Uel per dispositum: ꝛ dispositio non intendit cōmentator aliquid in deo realiter: sꝫ predicatum ꝛ subiectum in suppositione personali que dicuntur de deo: et tamen vnum non est aliud: sed sunt diuersa signa. ¶ Ad secũdum conceditur quod intellectus potest compositi alicuius partes separatim intelligere: hoc est vel materiam solum vel formam solum vel accidens vel subiectum seorsum: et illa distinguuntur realiter a seipsis: et habent diuersas rationes. Ad aliud. In deo est multiplicitas per predicationem: hoc est multa dicuntur de deo predicata: non autem est in eo multiplicitas realiter aut per compositionem sicut est in creatura: sic esse in alio est dici de alio. ¶ Ad aliud conceditur quod illa nomina pro eodem supponunt: diuersa tamen connotant: et ita non habent idem quid nominis. Et ita in suppositione personali secundum modum loquendi doctoris potius sunt vna res ꝙ̄ dicant eandem rem: puta ens et bonum. In suppositione vero simplici vel naturali sic non sunt vna res nec vna natura: sed plura signa. Hoc probat auctoritate commentatoris sic: bonum et ve-

rum sunt idē in suppositione personali non simpli=
ci:hoc est supponūt pro eodē:secus in suppositione
simplici vel materiali. ¶Sic etiam non debet cōce=
di ꝙ sortes in choro differt a se in theatro: qꝛ nihil
differt a se:sic de lacte albo ⁊ lacte dulci. ¶ Utentes
tñ illis ꝓpositionibus volūt ꝙ per illa noīa impor=
tantur diuersa. Nam lac dulce dicit dulcedinē:albū
albedinē:⁊ theatrū nō est chorꝰ. ¶Sic ꝫm philoso=
phū sortes puer differt a sene:quia aliā habet condi
tionē in iuuentute ꝗ̄ senectute:⁊ ita tota res aggre
gata distinguitur ⁊ non idem a seipso. ¶Eodē mo=
do dicendū ꝙ oēs tales ꝓpositiones/eadē res acce=
pta sub vna rōne distinguit̄ a seipsa aliter concepta
⁊ cōsimiles facte sunt simpliciter de vi sermoīs. Hec
Dubiū.2. omnia ⁊ plura alia vide latius in doctore. ¶Ultimo
G dubitat̄:an aliquis sciēs significationē noīm syno=
nymorū possit ignorare si vnū synonymū possit de
alio dici. ¶Itē deus ⁊ deitas non sunt noīa synony
ma:ergo important aliquā distinctionē in deo: sed
inter deū ⁊ deitatē non est distinctio rerū vel ex na=
tura rei:ergo. Ad vtrūqꝫ simul respondetur. ¶Pro
cuius intellectu notandū ꝙ dupliciter noīa dicun=
tur synonyma. Uno modo:qꝛ significant idē conuer
tibiliter ⁊ eodem modo:ita ꝙ nihil significat̄ vel cō
notatur per vnū quin eodē modo significet̄ vel cō=
notetur per reliquū:⁊ illo modo deus ⁊ deitas sunt
synonyma:similiter homo hūanitas:animal aīali=
tas. Alio modo dicuntur synonyma que significant
idem:⁊ eodem modo vt supra. Et preter hoc omnes
tam imponentes ꝗ̄ vtentes intelligunt ꝙ simplici=
ter idē ⁊ eodē modo significāt. Et hoc modo deus ⁊
deitas/homo ⁊ humanitas nō sunt synonyma. Nā
impositores imposuerunt deus ad significādū sim=
pliciter id qḋ est deus:⁊ homo id qḋ est hō:⁊ deitas
ad significandū id quo deus formaliter est deus: et
hūanitas id quo homo formaliter est homo:relin=
quentes in dubio an id quo deꝰ formaliter est deus
sit deus:⁊ an id quo hō formaliter est hō sit ipsemet
homo. Et ita an illa sit vera vel falsa deꝰ est deitas/
homo est humanitas. Imposita enim sunt illa noīa
ad silitudinem horū, calidꝰ/caliditas/dignꝰ/digni
tas:in quibꝰ aliud est calidū/⁊ aliud caliditas quo
calidum dicitur calidum. Calidū enim est subiectū
recipiens in se calorē. Caliditas autē calor inherēs
calido. ¶De synonymis secūdo modo verum est ꝙ
nullus sciēs significationem nominū synonymorū
ignorare potest an vnum vere de altero predicetur:
secus autē de synonymis primo modo:quia multi
scientes quid nominis terminorum synonymorum
ignorant an importata per ea sint idē vel distincta:
sicut patet de homo/humanitas:quantus/quanti=
tas:curuus/curuitas.

Questio.iiij.

A
Irca vnitatem dei
respectu creature per vniuocationem
cōceptus. Primo inuestigat doctor qḋ
sit vniuocum pluribus:an s. illud qḋ
primo ⁊ immediate denominatur ab
intentione vniuersalis ⁊ vniuoci sit aliqua res vera
extra animam realiter existēs/intrinseca ⁊ essentia=
lis illis quibus est cōis ⁊ vniuoca distincta realr ab
illis vel tātū in aīa. Et circa hoc mouet quinqꝫ que=
stiones ex qbus colligi pñt .xij. opiniones siue mo=
Duodecim opiniones de vniuersalibus. di dicendi de vniuersalibus siue natura cōi. Quarū
sex tenent ꝙ vniuersale siue natura cōmunis primo
significata per intentionem vniuersalē sit realiter
aliquid extra animā. Alie sex tenent ꝙ tantū sit in
anima:⁊ nihil reale extra animā existens est vniuer
sale vel cōmune/quomodocūqꝫ considerer̄. Et horū
modorum tantū duos vltimos reputat probabiles.
¶In questione ergo quarta huiꝰ distinctionis tra=
ctat opinionem primam que Platoni ascribitur. In
questione quinta tractat secūdā que parum differt
a prima. In questione sexta tractat opinionē tertiā
que ascribitur Sco. et he tres opiniones in hoc cō=
cordant ꝙ vniuersale distinguitur realiter (vt prima
et secunda) a singulari vel saltem ex natura rei/siue
formaliter a singulari contrahente. ¶Ista questio B
circa hanc materiam vniuocationis dei ⁊ creature
hec est. Utrum illud quod immediate ⁊ proxime de=
nominatur ab intentione vniuersalis ⁊ vniuoci/sit
aliqua res vera extra animam intrinseca ⁊ essentia=
lis illis quibꝰ est cōmunis ⁊ vniuoca/distincta rea=
liter ab illis. ¶Hanc materiam de vniuersalibus:
quia alibi in logica tractari habet: breuiter ⁊ sum=
matim tāgam:ne prorsus in obliuionē vadat. ¶In Opinio platonis.
hac ergo questione doctor recitat opinionem Pla=
tonis in sex articulis comprehensam. Primus/ꝙ
vniuersale est res vna existēs realiter extra animā.
Secundus/ꝙ est res intrinseca cuilibet singulari ⁊
de eius essentia. Tertius/ꝙ est realiter distinctum
a quolibet singulari. Quartus/ꝙ etiam realiter di=
stinguitur a quolibet alio vniuersali. Uerbi gratia.
Tenet hec opinio ꝙ homo vniuersalis est vna vera
res extra animam existens realiter in quolibet ho=
mine singulari: et distincta realiter a quolibet sin=
gulari a Joanne: a Petro ⁊c. Etiam a quolibet vni=
uersali/scꝫ ab animali/a corpore/a substantia vni=
uersali: et sic de alijs omnibus generibus ⁊ specie=
bus. Quintus/ꝙ tot sunt res realiter distincte in
quolibet singulari inter se et a tali singulari: quot
sunt vniuersalia in quid ⁊ per se primo modo de tali
singulari predicabilia. Sextus/ꝙ vniuersale nullo
modo multiplicatur in diuersis indiuiduis eiusdē
speciei specialissime:sed est idem in quolibet indi=
uiduo eiusdem speciei. ¶Pro hac opinione arguit
xiij. rationibus ⁊ certis confirmationibus: ac dein=
de impugnat opinionem sex rationibus cum suis
replicis ⁊ confirmationibus. Hanc subinferens re=
sponsionem ad titulū questionis. ¶Nulla res rea= C
liter distincta a singularibꝰ ⁊ intrinseca eis est vni=
uersalis ⁊ communis eis. Hec probatur/quia nulla
res vna numero communicatur pluribus singula=
ribus creaturis per identitatem in se non variata
vel multiplicata: sꝫ illa res vniuersalis si esset/esset
vna numero: ergo. Maior patet: quia hoc soli di=
uine essentie est proprium que sine omni multipli=
catione ⁊ diuisione est in pluribus suppositis rea=
liter distinctis. Minorem probat multipliciter inter
quas est et illa. Omnis res cum alia a se distincta
faciens numerum est vna numero: quia omnis nu=
merus ex vnitatibus colligitur ⁊ in vnitates resol=
uitur: sed natura communis (si est distincta realiter
ab omnibus singularibus) cum quolibet singulari
facit numerum: quia res vniuersalis et singularis
sunt plures res: quia non vna/eo ꝙ ꝫm illam opi=
nionem realiter distinguuntur: ⁊ non infinite: ergo
due vel tres ⁊c. ¶Item vniuersalis homo ⁊ vniuer=
salis asinꝰ sunt duo vniuersalia: sic vniuersalis ho=
mo ⁊ vniuersale animal: ergo quodlibet illorum est
vnum. ¶Item quero quid significat vnum numero:
aut significat ꝙ est vnum et non plura: et habetur
propositum: quia quodlibet vniuersale est res vna
⁊ non plures: licet cōmunicetur pluribus. Aut vnū
numero dicitur ꝙ est vnum ⁊ non plura/nec est in
pluribus: tunc sequeretur ꝙ essentia diuina non
esset vna numero. Nec intellectus agēs esset vnus
numero ꝫm opinionem commentatoris: qui ponit
hunc vnum in omnibus hominibus. Nec forma
vna si per potentiam diuinam cōmunicaretur plu=
ribꝰ materijs: sicut de facto anima humana est vna
in singulis membris. Nullum horum esset vnum D
numero: quod est falsum et absurdū. ¶Cōsequen=
ter soluit rationes pro opinione adductas que vt
plurimum procedunt ex ignorantia logice: ponens
multa notatu digna. ¶Ad primū principale quādā

accipitur ꝙ diffinitio primo est substantie. Ostendit ꝙ diffinitio primo est termini tanq̃ eius de quo conuertibiliter predicatur: vt diffinitio de suo diffinito. Est etiam primo substantie singularis tanq̃ eius cuius partes primo exprimit: primo negatiue non affirmatiue. ¶ Consequēter ostendit ꝙ licet ad hoc ꝙ aliqua sint conuertibilia requiritur ꝙ vnum de altero predicetur in suppositione personali: tamen vltra hoc aliquid dicitur: non in suppositione personali tantum de altero eorum: vt homo est risibilis: sed risibile est passio: nō autem homo est passio. ¶ Item sicut diffinitio ⁊ diffinitum non sunt vnus ⁊ idem terminus/ sed plures: ita non sunt eadē res supponunt autem pro eadem re conuertibiliter. Et hoc volunt quidam dicentes diffinitionem et diffinitum esse eandem rem: quia supponūt pro eadem re/ licet sint plura signa. Notat etiaꝫ ꝙ philosophi frequenter substātias dicunt predicata substantialia solas substātias importantia. ¶ De diffinitione per additamentum dicitur ꝙ ideo dicitur per additamentum: quia in ea ponitur terminus significās aliquid extra essentiā diffiniti: ⁊ non quia in ea ponitur aliquid quod non est de essentia diffiniti. Hec omnia habet in responsione ad primū principale.

E Propositiones sciūtur tanq̃ scibilia propinqua/ res vt scibilia remota/ siue remotissima.

¶ Cum ad secundum principale respondet. Primo notat propter inexercitatos in logica ꝙ sciētia quelibet/ siue sit realis/ siue rationalis: est tātū de propositionibus: quia sole propositiones sciūtur. ¶ Et ꝙ propositio habet triplex esse in mente/ voce ⁊ scripto: hoc est aliqua propositio est scripta: aliqua prolata: aliqua concepta ⁊ intellecta. Et si essent aliqua alia signa ad significandum instituta sicut et litere: ex illis posset etiā formari propositio. Et oēs tales propositiones vocales/ mētales ⁊ scripte sunt vere/ et false: et dicuntur generali vocabulo sciri. ¶ Quāuis aliquarum propositionum prolatarum sciētia sit realis/ alia rationalis: quia aliquarū propositionum partes supponunt pro rebus: aliquarū pro conceptibus. Sic proportionabiliter de mētali propositione dicendum. Nihil ergo refert ad scientiam realem vt talis dicatur: an termini illius propositionis sint in anima vel extra animā: dūmodo saltem stant pro rebus extra. Et ideo ꝓpter scientiā realem non oportet ponere tales res vniuersales distinctas realiter a singularibus. ¶ Dicitur autem scientia esse de rebus: vel quia res sciuntur per terminos illius: vel quia res sunt partes eius quod scitur: vel quia res significantur per partes sciti. Et sic illo tertio modo de rebus est scientia: de rebus singularibus nō vniuersalibus/ non autem primo vel secundo modo. ¶ Et si quandoq̧ dicitur sciētia esse de rebus vniuersalibus: intelligitur ꝙ est de vniuersalibus predicabilibus pro rebus. ¶ Non ergo dicitur sciētia realis: quia res sunt partes propositionis scite: sed quia termini supponunt pro rebus quo ad scientiam realem: aut quia supponunt pro signis mentalibus/ vocalibus/ vel scriptis quo ad scientiā rationalem. Hec omnia in solutione rationum ad secundū principale. ¶ In tertio principali ostendit ꝙ vox homo nullam rem significat primo affirmatiue: licet quēlibet hominem singularē

F significet primo negatiue. ¶ Quodq̧ vox aliqua potest tripliciter imponi ad significādū primo plura. Et ſm hoc quandoq̧ est vniuoca: quandoq̧ equiuoca. Hoc late prosequitur. ¶ In quarto ostendit ꝙ intellectus intelligens hominē ſm vnam opinionem intelligit cognitione cōmuni quēlibet singularem hominē: ſm aliam non intelligit rem de genere substantie/ sed quendam conceptum mentis habētem esse obiectiuū. ¶ In quinto quomodo he sunt concedende. Color est obiectum visus: eo ꝙ de illo cōmuni color predicatꝰ primo ⁊ adequate ⁊ conuertibiliter apprehensibile a potentia visiua. Color enim predicatur de omni visibili: de hoc clarius infra distin. iij. q. viij. ¶ In sexto. Passio realis dupliciter accipitur. G

Uel pro accidēte inherēte alicui: vel pro termino predicabili secundo modo dicendi per se. Et huius passionis realis que terminus est subiectū non est res extra animā: sed signū aliquod de quo conuertibiliter predicatur. ¶ Quomodo illa propositio homo est primo risibilis: falsa est de virtute sermonis. Cōceditur tamen ad illū intellectū: de homine predicatur conuertibiliter risibile. ¶ In H

septimo agens naturale id quod intēdit producit: intendit autem rem singularē: ergo ⁊ producit rem singularē: hoc autem intēdere est ꝓducere. Intēdit autem vnam determinate: hanc scꝫ quam producit. ¶ Item aliquis promittēdo alteri equū rem singularem promittit: licet non determinatā propter suppositionem cōfusam nominis equum. ¶ In octauo parū tangit. ¶ In nono. Species est collectio multorum in vnam naturā/ id est predicatur de multis solo numero differentibus. Sic participatione speciei plures homines sunt vnus homo/ id est homo predicatur de omnibus hominibus contentis sub vna specie. ¶ In decimo. Frequēter in p̄dicamentis I

esse capitur pro dici ⁊ res pro termino. ¶ Aperitur intellectus illius dicti philosophi. Eorū que sunt: quedam dicuntur de subiecto/ id est nominū significantium res extra animā: quedā dicuntur de subiecto ⁊c. ¶ In vndecimo. Diuisio substātie in primā ⁊ secundā non est in res: sed in terminos predicamētales. Species sunt magis substātie q̃ genera/ id est confusius significant. ¶ Alique proprietates predicamēti substātie dicuntur esse cōmunes substantie prime ⁊ secūde. Non per realem inherētiā/ sed per predicationē. ¶ In duodecimo. Rerū quedā vniuersales/ quedā particulares/ id est terminorū importantiū res veras/ seu supponentiū pro rebus: quidam sunt vniuersales: quidā singulares. Et vocantur termini res: quia supponūt pro rebus. ¶ In vltimo innuit triplicem identitatē realem/ numeralem/ speciuocam. Hec de opinione Platonis.

Questio. v.

Trum vniuersale ⁊ A

vniuocum sit res vera extra animam ab indiuiduo cui inest realiter distincta: et ad multiplicationē indiuiduoꝝ realiter multiplicata ⁊ variata. ¶ Recitat opinionem tenentiū partem affirmatiuā questionis differentem ab opinione in precedenti questione recitata: in hoc tantum/ ꝙ ponit vniuersale multiplicari realiter in pluribus indiuiduis: ⁊ hoc per differentiā indiuidualē contrahentē a qua differentia distinguitꝰ realiter: ita ꝙ humanitas in sorte realiter distinguitꝰ ab humanitate in Platone. Nō quidē per se/ sed per differentiā indiuidualē additā in sorte per quam cōtrahitur: a qua etiam differētia realiter distinguitur. ¶ Hec opinio quantū ad ea in quibus cum priori concordat reprobatur vt prior. Sed quantū ad id in quo a priori diuersificatur/ reprobatur supra. q. iij. huius distinctionis: vbi ostensum est ꝙ nihil distinguatꝰ formaliter ab alio per aliquod sibi non intrinsecū. Cum ergo differētia contrahens non est intrinseca vniuersali: quia realiter ab ea distincta/ sequitur ꝙ per eam vniuersale non potest formaliter distingui a quocūq̧. Si ergo humanitas in sorte realiter distinguitꝰ ab humanitate in Platone/ ex se distingueretꝰ ⁊ non per differentiā cōtrahentē. Et si ex se distinguitꝰ/ ex se erit vniuersalis. ¶ Responsio itaq̧ auctoris ad questionē est negatiua/ videlꝫ in indiuiduo nō est natura vniuersalis realiter distincta a differētia cōtrahente: quia si ibi esset: esset pars essentialis indiuidui: sed inter totū ⁊ partes suas est ꝓportio: ita ꝙ si totū est singulare/ partes sunt singulares. Similiter inter partes si vna pars est singularis: simul alia erit singularis.

Opinio.

B

Questio .vi.

A
Trū aliquid quod est vniuersale: et vniuocum sit realiter extra animā ex natura rei distinctum ab indiuiduo: quis non realiter. In hac questione Scotus commendatur a doctore indicij subtilitate: et ideo eius opinionem de vniuersalibus doctor late recitat: colligens eam ex diuersis scriptis eiusdem doctoris subtilis. ¶ Tenet hec opinio in summa quod in qualibet re extra animā siue totali siue partiali: puta materia vel forma est natura: et differentia contrahens naturā ad singularitatem: vt sit hec res que natura est eadem realiter cum differentia contrahente distincta tñ ab ea formaliter: et prior ea naturaliter. Et prior naturaliter non est de se hec: sed de se indifferens ad esse hoc vel esse illud singulare. ¶ Est tñ singularis per aliqđ additū qđ vocat differentiā indiuidualē contrahentem que est hec seipsa formaliter: ipsa natura nullibi est non contracta: qr vbicūq est siue in quocunq indiuiduo (nā non potest esse separata extra indiuiduū) ibi cōtracta est: et eadē realiter cū cōtrahente: et per cōsequēs vere res singularis: et realiter alia et alia cū alio: et alio cōtrahēte: hoc est in diuersis indiuiduis: et ita nunq̄ vna numero in diuersis indiuiduis: puta sorte: et platone. Sed in quolibet indiuiduo est vnū numero non antē de se: sed quasi denominatiue per differentiā contrahentē. Hec autē differentia cōtrahēs nō est negatio: neq accidentalis existētia: nec materia: sꝫ est de genere substantie intrinsecū indiuiduo: et vltima realitas entis qđ est materia: et entis qđ est forma: et entis qđ est compositū: ita qđ quelibet natura: siue sit partialis/ siue totalis quantumcunq sit vna res: pōt distingui in plures realitates formaliter distinctas. s. realitatē nature vt prior differētia cōtrahēte: et realitatē differentie contrahētis: quarū hec formaliter nō est illa: et hec. i. differētia cōtrahēs formaliter est entitas singularis: et illa. i. natura vt prior differētia cōtrahēte formaliter est entitas nature cōmunis. Nec tñ ille realitates possunt esse res: et res. i. distincte res: sed sunt realitas et realitas et tñ vna res. ¶ Consequēter ponit: qđ lꝫ natura de se sit cōmunis: sꝫ nō est de se complete vniuersalis: sꝫ ꝟm q̄ hꝫ esse in intellectu. Nā ad hoc qđ aliquid sit cōmune: sufficit q̄ de se sit indeterminatū ad esse hoc vel hoc: determinabile tñ per additam differentiā et tale est natura. Ad hoc antē qđ aliquid sit vniuersale: requirit qđ sit quidē cōmune: et cum hoc sit vnū predicabile de quolibet supposito predicatione dicēte hoc esse illud: quia. j. posteriorum. Uniuersale est qđ est vnū in multis: et vnū de multis. Nihil aūt in re est tale: qr lꝫ aliquid extra animam nō sit de se hoc: ita qđ ex se non repugnat sibi esse in alia singularitate: et ita esse non hoc omne tñ extra animam est singulare et hoc siue ex se siue ex superaddita contrahēte differētia/ cū qua tñ est idem realiter. Et per hoc nihil realiter existens extra animā/ pōt predicari de alio singulariter predicatione dicēte hoc esse hoc. Sed hoc solū est possibile de aliquo qđ ꝟm considerationem intellectus est idem seu vnū obiectū numero: ꝟm quā vnitatē: quā habet ex consideratione intellectus pōt predicari de multis singularib⁹ predicatione dicēte hoc est hoc: et illa vniuersalitas nō cōuenit rei extra animā ex se: sed ex cōsideratione intellect⁹. ¶ Hāc opinionē firmat quatuor rationib⁹ quas postea soluit eā quoq septē rationibus impugnat. ¶ Ad q̄stionē est hec responsio auctoris. ¶ Cōclusio prima. Quelibet res singularis seipsa est singularis. Nā singularitas/ vnitas/ idētitas immediate conuenit rei oī alio circunscripto: et per consequens non per aliud. ¶ Cōclusio secūda. Omnis res extra animā est realiter singularis et vna numero. Patet ex prioribus qr omnis res cū alia re facit numerū: puta dualitatem: igit quelibet earū duarū est vna. ¶ Conclusio tertia. Quelibet res extra animā seipsa est singularis. Patet ex precedentibus duab⁹. Unde quelibet res extra animā seipsa est hec: nec est querenda causa indiuiduationis nisi forte extrinseca vel intrinseca si fuerit cōposita: sed quelibet res eoipso qđ est est hec res. ¶ Conclusio quarta. Illud quod est vniuersale et vniuocum: nō est aliquid realiter ex parte rei distinctum formaliter ab indiuiduo. Probatur. quia alias in predicatione superioris idem predicaretur de seipso: et in predicatiōe generis de diuersis speciebus/ esset semper aliud: et aliud predicatum: non tantum numero: sed specie: facile ostenditur.

Articul⁹. 1.

Opinio Scoti.

B

Uniuersale

Articu. 2.
Conclu. 1.
C

Conclu. 2.

Conclu. 3.

Conclu. 4.

D

¶ Rationes pro opinione Joan. late adducuntur: et sufficienter soluuntur a doctore. Et licet auctor eas bene soluat: nihilominus vt appareat nullitas argumenti prime rationis Scoti Arguatur in simili sic. Quicquid conuenit alicui ex sua ratione per se/ inest ei in quocunq: ergo si differētia indiuidualis de se est hec: in quocunq esset differētia indiuidualis illđ esset hic homo: et sic quilibet homo esset hic homo: scilicet Joannes demonstratus: eo quod in quolibet homine est differētia indiuidualis. ¶ Solutio huius rationis est solutio rationis Scoti: quia est eadem ratio/ nisi quod loco dictionis natura/ ponatur differentia indiuidualis. Ponatur ergo argumentum Scoti ad formā syllogisticam sic. Quicquid de se est hic homo: vbicunq est/ est hic homo: natura humana de se est hic homo: demonstrando sortem: ergo vbicunq est natura humana/ est hic homo: scilicet sortes. Respondetur quod argumentum non valet. Nam ambe premisse sunt vere: et cōclusio falsa: et est fallacia accidentis: qr non est talis habitudo minoris extremitatis ad maiorem extremitatē in conclusione: qualis fuit medij ad eandem maiorē extremitatē in maiore. Nam in maiore medium precedit maiorem extremitatē: et in cōclusione minor extremitas sequit partē maioris extremitatis. ¶ Et si dicit: sola transpositio terminorū nō variat: neq veritatem propositionū: nec formā syllogisticā: qr nomina et verba transposita idē significant Respondet auctor q̄ arguitur a suppositione determinata a cōfusam tm̄: quia natura humana in minore supponit determinate: et in conclusione cōfuse tantū. Deberet ergo sic cōcludi: ergo natura humana in quocunq est/ est hic homo. Et sic conclusio est vera sicut antecedens: vt clare ostendit. ¶ Sed contra. A suppositione determinata alicuius termini ad eundē supponentē confuse tm̄ in affirmatiua est bona consequētia: lꝫ nō econuerso: qr bene sequitur. Omnis homo est aliquod animal: ergo omnis homo est animal: ergo bene sequitur. Natura humana in quocunq est/ est hic homo: ergo in quocunq est natura humana est hic homo. Dicendū finaliter qđ non sequitur: qr arguit a non distributo ad distributum: vnde in illa. In quocunq est natura humana/ est hic homo: natura humana supponit confuse distributiue: quia est determinatio termini distributi. valet enim illā. In omni habente seu cōtinēte naturam humanā est hic homo: vel omne habēs naturā humanā est hic homo. Unde est hec regula. Omne signū distribuēs determinabile distribuit eius determinationem distribuibilem sequentē siue immediate determinet siue mediāte relatiuo. vt hic. Omne animal quod est rationale est homo: vel. Omne animal rationale est hic homo. Utrobiq rationale distribuitur. Similiter hic. Quicunq videt animal videt equum (que valet illam. Omne vidēs animal videt equum) animal distribuitur. Unde manifestū est quod signa quecunq/ quicquid: et cetera distributiua includentia relatiuum/ distribuunt omnem terminū distribuibilē a pte eiusdē extremi sequētē. ¶ Hec responsio vera est secūdū opinionem Burid.

E

Hoc totum asinus hominis distribuit: hominis tm̄ supponit ꝯfuse tantum.

tenētis qꝺ signū vniuersale affirmatiuū distribuēs determinabile/etiam distribuit determinationē sequentē si fuerit distribuibilis vt hic: quilibet asinus hominis currit: vbi tam asinus q̄ȝ hominis distribuitur. ¶ Si vero illa opinio non tenetur: sed generaliter qꝺ obliquus mediate sequēs signū distributiuum/affirmatiuū/supponit cōfuse tm̄: ⁊ qꝺ in predicta/hominis supponit confuse tm̄: ⁊ nō distributiue: sicut videtur velle auctor. Dicendū qꝺ cōsequētia a suppositiōe determinata ad cōfusam tm̄ valet/ q̄ꝛ suppositio confusa tm̄ est determinatio termini distributi: ⁊ sic est in proposito. Et hec solutio est facilior ⁊ planior. Nō enim facile saluat qꝺ/hominis supponit confuse distributiue in illa: quilibet asinꝰ hominis currit: cum non valeat sub eo descensus copulatiuus: que ad logicam pertinent. ¶ Alia etiā notat doctor cōsideratione digna in solutione aliarū rationū. ¶ In ratione secūda ostēdit hāc esse veram. Nature repugnat multitudo numeralis: ⁊ vniuersaliter esse in multis ꝭm suppositionem personalē: hoc est nature repugnat esse in alio: ⁊ nature repugnat esse in multis. ¶ Itē q in suppositione personali: ita repugnat nature predicari de multis sicut esse in multis. Sed in suppositiōe simplici illud commune natura quod nō est in re: sed in mēte pōt predicari de multis non pro se: sed pro re. ¶ In tertia ratione parum habet. ¶ In quarta vnitas sumitꝛ multipliciter. Uno modo dicitꝛ vnitas ꝭm qꝺ denominat precise vnū aliquid: ⁊ non plura: nec vnū cōparatiue ad aliud: sic omnis vnitas realis est numeralis. Alio modo vt denominat plura indiuidua/ vel vnum in ordine ad aliud: vt vnitas generis vel speciuoca: ⁊ hec nō est numeralis. Nec tm̄ est distincta ab indiuiduis: sed pluriū indiuiduorū: vt vnitas pluriū cōtentorum sub eadē specie vel eodē genere. ¶ Aliqua sunt idem specie. i. cōtinentur sub eadem specie. ¶ Ad primam probationē. In omni genere est vnum primū/quod est metrū et mensura omniū aliorum illius generis. i. q̄ncūq̄ȝ mēsuramus aliqꝺ mensurabile: mēsuramus ipsum per aliqꝺ minus ꝑ cuius replicationē cognoscitꝛ mēsura maioris. Hec est sententia philosophi ⁊ sui cōmēta. x. metaph. In tertia probatione. Comparatio fit inter ea/quorum vnū est intensius alio: sed q̄ꝛ intēsio est vnio gradtuū eiusdem speciei specialissime: ideo solū in specie atthoma fit comparatio. i. in illis que habent eandē qualitatē ꝭm speciē specialissimā. ¶ In tertia probatione parum habet. ¶ In quarta q̄ūo intelligitꝛ qꝺ oppositionis tantū sunt duo extrema prima: et q̄ūo multa ad sensum prefatum in. q. iij. de illa. Color est obiectū adequatū visus: homo est primo risibilis. Itē tm̄ vnū vni est contrarium. Philosophus loquitꝛ de vno ꝭm speciē/non ꝭm numerū. Itē vnitas speciuoca est realis ⁊ a parte rei. i. aliqua plura cōtinentꝛ sub eadē specie. Itē contraria possunt esse in eodem successiue. In quinta probatione: nō est idē dicere potentia apprehensiua cognoscit hoc distinctū. i. illud qꝺ est distinctum. Et cognoscit illud distingui id est quod distinguatur ab alio. ¶ In sexta Quare cōceptus communis potest abstrahi a sorte et platone: ⁊ nō a sorte ⁊ albedine: cū tm̄ vtrobiq̄ȝ sit diuersitas numeralis. Ratio est natura rei: q̄ꝛ vterq̄ȝ est homo sua substantia: et sunt simillimi. ¶ Nec est concedendum quod sortes et plato conueniant in aliquo puta in natura: sed cōueniūt in aliquibus: q̄ꝛ seipsis: vt puta q vterq̄ȝ est homo. ¶ Q̄ñq̄ȝ tm̄ dicitur q cōueniāt in homine: hoc verū est in suppositione simplici: quia homo predicatꝛ de quolibet: homo inquam vt est nomē cōmune siue species. Sed in suppositione personali falsum est: q̄ꝛ in nullo homine cōmuni cōueniūt. ¶ In prima cōfirmatione/aliqua esse primo diuersa sumitur dupliciter. Et qꝺ primo diuersa sunt proprie: non que in nullo cōueniūt: sed quorum neutrū differt ab alio per aliqꝺ cōmunius aliquo alterū primo negatur. ¶ Et q longe refert aliqua esse diuersa: ⁊ aliqua esse differētia: qꝺ per longum ostendit. ¶ Equinitas est per se indifferēs ad esse singulare: et vniuersale cōceditur in actu signato isto: scilicet de equinitate potest indifferēter predicari esse vniuersale ⁊ singulare. Plura alia notatu digna in eadem questione tanguntur in solutione rationum Scoti.

Questio. vij.

Vtrū illud quod est vniuersale et commune vniuocum/sit quomōcunq̄ȝ realiter ex parte rei extra animā. In questione auctor summat opiniones de vniuersalibꝰ tenētes qꝺ vniuersale est aliquid realiter existēs in indiuiduo: lȝ aliqui dicantꝛ qꝺ distinguuntꝛ realiter inter se ⁊ ab indiuiduo vt platonici: de quibꝰ in. q. iij. ⁊. v. huius distin. Alij q tm̄ formaliter distinguuntꝛ: de quibus dictū est. q. vj. Alij qꝺ nullo modo distinguuntur ex natura rei: sed tm̄ ꝭm rationem/per consideratione intellectus: lȝ sint res quedā extra intellectū: ⁊ sunt triplices quos prosequitur in hac questione. ¶ Nā aliqui tenent qꝺ forma generis non est vna simplex forma ex se: sed ex se est diuisa per formas specierū et habet solum vnitatē rationis ꝭm intellectū. Sed forma speciei ex se est vna simplex: ⁊ vt sic est vniuersalis. Sed ipsa forma vt est signata in hoc supposito est particularis. Et vtraq̄ȝ tā forma speciei q̄ȝ generis subsistit realiter in indiuiduis: lȝ aliter ⁊ aliter. ¶ Alij tenent qꝺ eadē res ꝭm esse suū in effectu est singularis: ⁊ ꝭm esse suū in intellectu est vl'is: ita qꝺ eadē res considerata ꝭm vnū esse est singularis: cōsiderata ꝭm aliud esse est vl'is. ¶ Tertij dicunt qꝺ eadē res sub vno cōceptu est vl'is: ⁊ sub alio cōceptu est singularis omnis autē res positiua eo ipso qꝺ est extra animā/est singularis: sed pōt mouere intellectū ad cōcipiēdū ipsum cōfuse vel distincte: ⁊ ꝭm hoc dicitur vl'is vel singularis. ¶ Pro istis opinionibꝰ quātū ad id in quo cōcordāt arguit ratiōibꝰ quinq̄ȝ et pluribꝰ aucto. Etiā ipugnat eas primo in genere postea qualibet breuiter in specie. ¶ R̄n̄sio auctoris ad questionem. Nulla res extra animā: nec ꝑ se: nec per aliqꝺ additū reale vel rōnis nec qualitercūq̄ȝ cōsideretꝛ vel intelligatꝛ: est vl'is: nisi forte signa ad placitū instituta q̄ sunt res singulares: ⁊ dicuntꝛ vniuersalia significatione vel predicatione. Probatꝛ/q̄ꝛ ꝓpter cōsideratione intellectꝰ res non mutatur. Ideo quicquid realiter est singulare: per nullā cōsiderationē intellectus esse pōt vniuersale. Unde vniuersale non est in re: nec realiter nec subiectiue: nec est pars singularis respectu cuiꝰ est vniuersale: nō plꝰ q̄ȝ vox est pars sui signati. ¶ Probat multipliciter ratione: et auctoritate: ⁊ egregie soluit rōnes ꝓ opinione: et aucto. exponit. In improbatione opinionis tertie pulchre tangit quid determinatio diminuēs: quid detrahēs. Itē q̄ñ est fallacia ꝭm quid ad simpliciter late explanat: ⁊ sil'r communē (lȝ improprū) modū loquēdi. Cū dicitꝛ: res considerata: sic est talis cōsiderata sub alia intentione est alia ⁊c. ¶ In r̄n̄sione ad questionē inter cetera tāgit q̄ūo res pōt esse subiectū ⁊ predicatū: q̄ūo pōt cōcipi ⁊ intelligi/ docēs q nulla cōsideratione vel operatione intellectꝰ res pōt mutari: sed bñ denoīatiōe extrinseca nominari: ⁊ tali q̄ cōpetit intellectui primo: siue intellectꝰ cōsiderationi: seu q̄ cōpetit alicui precise per operationē intellectꝰ vt esse pars ꝓpositionis subiectū aut predicatū ⁊c. Et ideo intellectꝰ nō pōt rē singularē facere vniuersalem: nec ecōtra. Et iō si esset aliqua natura vniuersalis: intellectꝰ nō posset illā vniuersalitatē fabricare: sȝ necessario esset talis ex natura rei. ¶ Dehinc ostēdit: qꝺ lȝ aliqua res cōposita realiter ex ꝑtibꝰ/posset diuidi in ꝑtes realēs ex qbꝰ

Opiniones de vniuersalibus.

Cōclusio.

componitur:et ita neceſſario ſit res vera:hoc tamen non opoꝛtet:cum aliquid diuiditur in ſuas partes: ſicut ſignū in ſua ſignata. Sic vox aliqua/vel nomē ſubſtātiale diuidit̄ in ſpecies/⁊ genera. Item indiuidua ⁊c. Nec opoꝛtet id quod ſic diuiditur eſſe rem veram. Item ſuperius pꝛedicatur de ſuo inferioꝛi pꝛimo modo per ſe:ſed nō eſt de eſſentia inferioꝛis:
B nec includitur in eo. ¶ Item nihil in rerum natura eſt cōmunicabile pluribus per idētitatē:pꝛeter ſolā eſſentiam diuinā. ¶ Et ꝙ in creaturis non eſt inter ſuppoſitū et naturā realis diſtinctio pꝛeter naturā humanam a verbo aſſumptam. Unde cōcedi poteſt hec particularis:homo eſt humanitas:licet ſit contingens. ¶ Oſtēdit etiam ſi pꝛedicatū componatur ex rebus vel ſignis. Reſoluit quoq̄ multas aucto. philoſophi hincinde:quas hic ſignare tedium generaret.

Queſtio.viij.

A

Trū vniuerſale vniuocū ſit aliquid reale alicubi exiſtēs ſubiectiue. ¶ Circa hāc q̄onē/author recitat quatuoꝛ opiniones tenētes/ꝙ vniuerſale eſt aliquid exiſtens ſubiectiue in anima. ¶ Pꝛima ꝙ eſt conceptus/id eſt res que concipitur. Et de hoc dicunt ꝙ eſt realiter ipſa intellectio cōfuſa rei/que habet ſe indifferēter ⁊ cōmuniter ad omnia ſingularia:quia ipſa nō plus intelligit̄ vnū ſingulare q̄ꝫ reliquū. ¶ Secūda opinio dicit ꝙ vniuerſale eſt ſpecies aliqua in anima equaliter reſpiciēs omne ſingulare que in eſſendo eſt ſingularis:ſed vniuerſalis in repꝛeſentando. ¶ Tertia opinio/ꝙ vniuerſale eſt aliq̄ vera res/ſequens actū intellect⁹:que eſt ſimilitudo rei/equaliter reſpiciēs ſingularia. ¶ Quarta opi. ꝙ nihil eſt vniuerſale ex natura ſua:ſed ſolū ex inſtitutione:ſicut vox ſignificans cōiter ex inſtitutione eſt vniuerſalis. ¶ Has opiniones quatuoꝛ author reputat falſas:lꝫ magis
D ꝓbabiles q̄ꝫ pꝛioꝛes. ¶ Ponit adhuc duos modos/quos reputat eque ꝓbabiles:cōmittēs lectoꝛi quē ex his voluerit amplecti. ¶ Pꝛim⁹ ꝙ vniuerſale nō eſt res aliqua:neq̄ꝫ habet eē ſubiectiuū/id eſt eē reale/ſiue actuale:neq̄ꝫ extra aiam/neq̄ꝫ in anima:ſed eſt quoddā fictum ab intellectu/habens tantū eſſe obiectiuū in aīa:cuius eſſe nō eſt aliud niſi cogitari vel intelligi ab intellectu. ¶ Ad cuius intellectū ſic opinātes cōſequēter dicūt/ꝙ intellect⁹ noſter vidēs rem aliquā extra:fingit in ſe eius ſimilitudinē:que talis eſt in eſſe obiectiuo:q̄lis eſt res extra qua fingitur in eſſe ſubiectiuo:ſicut artifex videns domū extra:ſimilē fingit intra:ſimilē non realiter:q꜡ illud fictum nihil reale eſt:ſed ideo ſimilē:quia tale eſt in eſſe obiectiuo/id eſt in interioꝛi apparētia/vel repꝛeſentatione qualis eſt dom⁹ extra in eſſe ſubiectiuo: et ſi omnia haberēt vim ꝓductiuā ſicut fictiuā:pꝛoduceret domū realem in eſſe ſubiectiuo a pꝛioꝛi ſolo numero diſtinctam. ¶ Et eſt aliquo modo ſimile de imagine in ſpeculo apparēte:que nō eſt aliq̄d in ſpeculo in quo apparet:eſt tn̄ ſimillima in eſſe apparente imaginato:et id fictū eſt obiectū intellectus/terminās immediate actum intelligēdi:qđ non generat̄/ſed abſtrahit̄ ⁊ fingit̄:⁊ vocat̄ ꝓpꝛie cōceptus participaliter/id eſt obiectū quod tn̄ ꝯcipit̄:⁊ ꝓpter illā ſimilitudinē in eſſe obiectiuo naturaliter repꝛeſentat rem extra/⁊ ſupponit pꝛo ea:⁊ cū ſe habet indifferēter ad ſingularia que repſentat dicit̄ vniuerſale:⁊ illud eſt vnū quod inuariatū pꝛedicat̄ de multis:de quo etiā verificant̄ p̄dicata veras res ſignificantia nō accepta pꝛo ſe/ſed pꝛo rebus ſingularib⁹ pꝛo q̄bus ſupponūt:⁊ illud fictū a beato Augu. vocatur ſimilitudo/imago/⁊ verbū rei:a qua abſtrahitur. Hāc opinionē ꝓbat ⁊ modū loquēdi ratione ⁊ auctoꝛitate firmat:⁊ pꝛeſertim beati Augu. dubia
C quoq̄ꝫ circa ipſam mota ſolui. ¶ Secundus modus eque pꝛobabilis eſt/tenēs ꝙ vniuerſale eſt vera res et qualitas exiſtens in mente:que ex natura ſua eſt ſignificatiua rerū extra:ſicut vox eſt ſignū cōmune pluriū ex volūtaria inſtitutiōe:⁊ quodlibet tale etiā genus generaliſſimū/eſt res realiter exiſtēs in aīa: et accidēs aīe pꝛoductū ab aīa/⁊ res certi generis. Sed eſt vniuerſalis in pꝛedicādo ⁊ ſupponēdo:nō pꝛo ſe/ſed eque pꝛo plurib⁹ ſingularibus/quibus ſuboꝛdinant̄ voces ad placitum inſtitute in ſignificando:⁊ ſcripta/⁊ quecūq̄ꝫ ſigna extra animā. ¶ Et hic modus poſſet dupliciter teneri:vel ꝙ illa qualitas ſit realiter ipſa intellectio/vel ꝙ eſſet aliquid poſterius intellectiōe:vt innuit doc. iuxta finē queſtionis. Poteſt etiā dici cōceptus nominaliter/non participialiter:⁊ cuilibet voci impoſite/coꝛreſpōdet hmōi conceptus in mente/tam cathegoꝛematice q̄ꝫ ſyncathegoꝛematice. ¶ Ulterioꝛ pꝛoſecutio ex aliȷ̄s D
dictis auctoꝛitatib⁹ colligi pōt:in aliȷ̄s q̄onibus pꝛecedētibus ⁊ ſequētibus. Sed cōtra iſtā opinionē de fictis poteſt argui pꝛimo ꝙ talia ficta nō ſunt ponēda:ſecūdo/⁊ ſi ponerentur/non eſſent vniuerſalia.
¶ Contra pꝛimū arguit̄:quia ſi poneret̄ hmōi fictū: Cōtra pꝛimum.
maxime pꝛopter hoc vt eſſet obiectū cognitū actu intelligendi:vt patet per aucto. beati Augu. in litera:ſed hoc nō:ergo. Maioꝛ patet. Minoꝛ pꝛobatur: quia obiectū pꝛecedit actum:ſed hoc fictū nō pꝛecedit:ergo. Pꝛima pars aſſumpti patet:q꜡ actus pꝛeſupponit potētiā ⁊ obiectū ſm̄ beatum Augu. a cognoſcente ⁊ cognito paritur cognitio.ix.de trinita. Cauſa autē pꝛecedit effectū ad minus naturaliter. ¶ Secūda pars patet:quia hoc fictū fingit̄ ipſa intellectione:quia eſſe ei⁹ obiectiuū nihil aliud eſt q̄ꝫ intelligi:ergo intellectio eſt cauſa ei⁹ eo modo quo poteſt habere cauſam. Pꝛeterea actus intelligendi vniuerſalis obiectum eſt res extra:ergo non hmōi fictum. Tenet ꝯn̄a:quia eiuſdē actus nō ſunt plura obiecta ſaltē quoꝛū vnū nō eſt pars alteri⁹:cū actus diſtinguit̄ arguitiue per obiecta. Antecedēs ꝓbat̄: quia al's nō haberemus vniuerſalia de rebus extra animā. Et ꝯfirmat̄:quia obiectū intellectiōis eſt id quod intelligit̄ actu intelligēdi:ſed actu intelligēdi intelligit̄ res extra. Nam dicēdo homo eſt animal: homo eſt rōnalis:hō eſt ſubſtantia:homo currit ⁊c. non intelligit̄ ꝙ fictū ſit aīal rationale:nec ꝙ homo fictus ſit aīal fictū:quia tunc ſpecies ſpecialiſſima eſſet genus:ergo non fictū/ſed realis hō qui currit/comedit ⁊c. eſt obiectum actus intelligēdi:cum iſta in mente foꝛmat̄ homo eſt aīal/currit/comedit ⁊c. Item quero foꝛmata hac mentali:homo eſt animal: aut actus intelligēdi terminat̄ ad realē hoīem tm̄: aut ad fictum tm̄:aut ad vtrūq̄ꝫ. Si pꝛimū/habetur pꝛopoſitū ꝙ fictum nō eſt obiectū terminās intellectionem. Si ſecūdū/tunc hec valebit:fictus hō ſeu cōceptus hō eſt fictū animal ſeu cōceptum animal: quod eſt manifeſte falſum:quia cōceptus ſpeciei nō eſt cōceptus generis. Si tertiū erit ſenſus ꝙ realis homo ⁊ cōcept⁹ hoīs eſt reale aīal ⁊ ꝯceptus aialis qui iterum eſt falſus. ¶ Item aut in illa:hō eſt aīal: cōceptus hoīs ⁊ ſimiliter aīalis ſupponit perſonaliter:⁊ ſic nō ſupponit pꝛo ficto:⁊ per cōſequēs non terminat actum intelligēdi:q꜡ illud terminat actū intelligēdi pꝛo quo fictū ſupponit:quia hoc ſolum intelligit̄. Si ſupponūt ſimpliciter/tunc ſupponūt pꝛo fictis tantū:⁊ ita ficta terminānt nō res:⁊ ſic pꝛedicte ſunt falſe:⁊ nunq̄ꝫ poſſet aliquid vere concipi vel pꝛedicari de re:nec poteſt dici ꝙ ſupponunt pꝛo vtroq̄ꝫ ſimul:quia tunc cōceptus eſſet equiuocus. ¶ Item quero/an id fictum/ſcꝫ conceptus hoīs/ſit ſimilitudo naturalis rei vel ſuȷ̄pſi⁹:quia nō poteſt eſſe ſimilitudo naturalis duoꝛū/maxime diſſimiliū qualia ſunt ens reale/⁊ ens rationis. Si pꝛimum/tunc repſentabit ſe. Si ſecundū/nō repſentabit rē. ¶ Item quero/dum intelligo rem extra ⁊ conceptū: aut vno cōceptu/aut plurib⁹. Si ſecundū/erūt duo

obiecta diuersarū cognitionū: vnius quā cognosco rem: et alterius qua cognosco conceptū rei: ⁊ prime cognitionis obiectum erit res ⁊ nō fictum: secunde fictum ⁊ nō res: ⁊ per cōsequens fictum a re non erit obiectū: sed res ipsa a qua fingitur. ¶ Cōtra secūdū

E
Cōtra secūdum.

scꝫ ꝙ fictum si poneret̃ non esset vniuersale/ arguit̃: fictum seu cōceptus representat rem a qua fingitur siue abstrahitur: sed nō abstrahitur nisi a re singulari: quia res nō est nisi singularis: ergo representat precise rem singularē: et per consequens erit singularis. ¶ Confirmatur: quia fictū est tale in esse obiectiuo qualis est res in esse subiectiuo: sed res in esse subiectiuo est singularis: ergo et fictum erit singulare in esse obiectiuo. ¶ Item fictum aut importat precise rem illam singulariter a qua fingit̃ aut non: sed sibi simile. Si primū/ habetur propositū: ꝙ fictū est singulare/ nō secundū: quia tunc nō esset similitudo rei a qua fingit̃: sed alteriꝰ rei simillime: nam est similitudo rei quam importat. ¶ Item de re intuitiue ⁊ singulariter cognita possumꝰ habere notitiam abstractiuā singularē/ puta memoratiuam. Quero de obiecto an sit res/ an cōceptus rei fictus. Non res: quia stat rem non esse: ⁊ obiectū debet esse presens intellectui ad minus in esse cognito: ⁊ ita illud esse cognitū quod est cōceptus fictus erit obiectum. Si secundū/ habet̃ propositū: quia cognitionis singularis est obiectum singulare. ¶ Item non experimur in nobis nisi fictū alicuiꝰ rei singularis. Unde ⁊ si fingimus cōceptū rei prius nō cognite: vt ciuitatis Alexādrie quā non vidimus/ vt suppono: fingimus nihilominus vnam ciuitatē singularē ex alijs ciuitatibꝰ prius notis: cui imponimus nomē singulare Alexandria: nec experimur in nobis alia ficta vniuersalia. Uolens seruare hanc opinionem

Ad primū.
F

potest respōdere ad illas rationes. ¶ Ad primū dicendū premittēdo ꝙ duplex est obiectū terminans. Quoddā vltimate terminat actum intelligendi: in quo scꝫ intellectus quasi quiescit suo actu/ non tendendo vltra in aliud: ⁊ illud potest dici obiectū mouens: ⁊ hoc presupponit̃ actui: ⁊ est causa partialis cognitionis ſm beatū Augu. Aliud est obiectū immediate terminans: quod est quasi mediū quoddā quo intellectus per actum cognoscendi tendit in obiectū vltimatū: ⁊ illud obiectū non mouet ad formationē actus intelligēdi: sed actu intelligēdi constituitur in esse suo obiectiuo: ⁊ illud non precedit actum intelligēdi: sed natura sequitur nō tempore: quia eius esse nō est nisi intelligi. Et ita eo ꝙ actus intelligendi est: intelligit̃ hmōi fictū: ⁊ hoc intelligi est suum obiectiuū esse: ⁊ ita sunt simul tempore. Et per hoc patet solutio primi ꝙ beatus Augu. loquit̃ de obiecto mouente ab illo: ⁊ potentia causat̃ actus

Replica.
G

intelligēdi. ¶ Sed diceres. Sic ergo fictum est obiectum actus: ergo distinctuꝫ ab actu: et per cōsequēs vtrūqꝫ potest cōseruari sine alio. Igitur poterit esse cōceptus sine actu intelligēdi: ⁊ per cōsequēs absqꝫ hoc ꝙ intelligatur: quod implicat: quia suum esse est intelligi: et sic actus cōseruatus sine conceptu: et tunc quero an adhuc habeat obiectū mediatū vel vltimatū. Si sic frustra ponit̃ cōceptus tanqꝫ obiectum mediatum: cum sine eo intellectus tendat in obiectuꝫ vltimatū. Si secundū: tunc actus esset sine obiecto: ⁊ tunc quis intelligeret: ⁊ tamen nihil intelligeret: haberet enim actum intelligēdi: ⁊ ita intelligeret: nam hoc est intelligere/ habere in se actum intelligendi: ⁊ tñ nihil intelligeret: quia nullū esset

Solutio.

obiectū hmōi intētionis. ¶ Ad hanc replicā dicit̃/ ꝙ cōceptus ⁊ actus intelligēdi dicit̃ sicut ens rationis ⁊ res: quia cōceptus est ratio tantū: quia fictus actus cognoscēdi est ens reale tantum in aīa: quia qualitas inherēs aīe. Cōsequēter dici potest ꝙ separari nō possunt: quia implicat vt deducit ratio que videt̃ euidens: maxime quo ad primā partem: quia sequitur/ cōceptus est: ergo intelligit̃. Et cōsequēter dicit̃/ ꝙ ista maxima quecūqꝫ sunt distincta possunt separari ⁊c. intelligitur de rebus realiter distinctis: non de re ⁊ ratione: ⁊ si placet dicere: ꝙ saltē actus intelligēdi qui prior est: potest cōseruari sine conceptu. Dicit̃ ꝙ in casu actus intelligēdi esset sine obiecto: ⁊ ꝙ illo actu nihil intelligeretur: ⁊ ꝙ qualitas ista potest cōseruari a deo in intellectu absqꝫ hoc ꝙ intellectus per eam in aliquid tēderet: nec hoc implicat cōtradictionē. Et cum queritur: tunc aliquis intelligeret: ⁊ tñ nihil intelligeret: neget̃ antecedēs ꝙ tunc intelligeret: nam illo actu nihil intelligeret. Et ad probationē intelligere est in se habere intellectum: negetur illud: sed vltra requirit̃ tendētia in obiectū: vnde intelligere est actu intelligēdi tēdere in obiectum: modo licet sit actus intelligēdi/ id est qualitas illa qua intellectus nō impeditus posset intelligere tñ quia nō tēdit per eam in obiectū: non intelligit per eā. ¶ Ad secundā cōcedit̃ ꝙ actus cognoscēdi vniuersaliter obiectum/ est res extra: sed

Ad secūdū.

negetur ꝯña: qm̄ eiusdem actus possunt esse plura obiecta nō eiusdē ordinis/ scꝫ mediatū ⁊ imediatū: actus aūt distinguunt̃ per obiecta eiusdē rationis. ¶ Cōfirmatio prima probat/ ꝙ actus intelligendi vniuersalis est obiectū extra quod cōcedit̃: vt sufficienter probat̃. ¶ Ad secundā cōfirmationē dicit̃/ ꝙ actus intelligēdi correspōdens subiecto in illa: hō est aīal/ terminat̃ ad vtrūqꝫ diuersimode: ad rē tanqꝫ ad obiectū vltimate ⁊ principaliter terminans: ad conceptū tanqꝫ obiectū mediatū. ¶ Cōsequēter dicitur ꝙ nō valebit illa ꝓpositio: hō est aīal/ id est hō realis ⁊ cōceptus sunt aīal: quia terminꝰ ꝓpositionis nō supponit pro obiecto mediato: sed tantū pro obiecto principali ⁊ vltimate terminātē/ qđ in dicta ꝓpositiōe est realis homo. Et per hoc patet solutio sequentiū cōfirmationē vsqꝫ ad vltimā: vnde patet ꝙ in predicta extrema supponūt personaliter tātuꝫ pro rebus: ⁊ dum supponūt simpliciter/ supponunt tantū pro cōceptibꝰ. ¶ Ad vltimā cōfirmationē pōt dici/ ꝙ rem extra ⁊ cōceptū rei intelligo diuersis cōceptibus: quia diuersis actibus: quia reꝫ extra actu recto ⁊ cōceptū actu reflexo: ⁊ quēlibet actum sequit̃ suus proprius cōceptus siue ꝓpria fictio: et si simul vtrūqꝫ cognoscitur/ simul erunt plures cōceptus et actus intelligēdi: nec hoc videt̃ inconueniens/ presertim de actu recto ⁊ reflexo: immo necesse est quandocūqꝫ intuitiue cognoscitur actus proprius intelligendi actu reflexo/ ꝙ sint simul duo actus intelligendi in intellectu. Et si argueret̃ cōsequēter/ ꝙ sic esset ꝓcessus in infinitū: quia actus reflexus etiam intelligit̃ ⁊ nō seipso/ sed per aliū: ⁊ sic alius intelligitur ⁊c. in infinitū. Dicitur ꝙ status erit in secūdo actu: vt dicit author. q. j. prologi. ¶ Si queritur quō tunc vniuersale est obiectū cognitū/ cū dum supponit ꝑsonaliter/ nō supponit pro se/ sed pro re: ⁊ tunc nō dicit̃ actꝰ reflexus: sed solū dū supponit simplr̃. Forte dici posset/ ꝙ existēte vniuersali in intellectu: semper intuitiue cognoscit̃: ⁊ ita semper est simul cū actu recto reflexus: licet predicatū ꝓpositionis non dicit̃ de actu reflexo/ sed tm̄ de actu recto. Uel si nō placet/ dicat̃ ꝙ vniuersale est obiectū cognitū aptitudinaliter: nō semꝑ actu/ id est ꝙ est cognoscibile. ¶ Ad rationes cōtra secūdū dicit̃. ¶ Ad primā dicit̃ ſm doc. dist. xxxv. q. iij. ꝙ inter rē intuitiue cognitā/ ⁊ actū cognoscēdi intuitiue/ nō ponit̃ fictum quasi mediū terminās cognitionē intuitiuā: sed cognitio intuitiua primo ⁊ immediate terminat̃ ad rē ipsam singularē intuitiue cognitā. Silr̃ nec inter notitiā abstractiuā/ singularē imediate intuitiuā sequētē: qꝛ idē oīno: ⁊ sub eadē rōne est obiectū intuitiue et abstractiue notitie immediate sequētis: sed cognita re intuitiue itellectꝰ fingit cōceptū simillimū in esse obiectiuo rei intuitiue cognite/ repsentās ipsam rē ⁊ oīe sibi silr̃e: sicut nō est simillimus soli rei cognite: sed etiā cuilibet sibi simillimū: quod est obiectū

Ad confirmationem.
Ad secūdā.
Ad tertiam.
Ad quartā.
Ad rōnes.
H

prime

Ad primā. primo cognitum intellectione cōmuni. ¶ Per hoc ad argumentum dicitur/ qȝ illud fictum siue conceptus abstractus nō representat precise rem singularem a qua abstrahitur: sed illam ꝛ quodlibet sibi simile: que possunt plura esse sicut declarat autor qōne sequēti. **Ad cōfir.** ¶ Ad confirmationē dicit/ qȝ fictū est tale in esse obiectiuo nō quātū ad singularitatem representādi: sed quantū ad habitudines repsentatas: quas representat easdem nō numero tantū/ sed specie: quia oīa similia. **Ad secūdā.** ¶ Per hoc ad cōfirmationē secundā dicit/ qȝ est similitudo rei a qua fingitur: ꝛ cuiuslibet sibi similis/ sicut statua regis licet fingatur a figulo ꝭm singularem faciē regis: representat tn̄ eque regē ꝛ omnē sibi similimū. **Ad tertiam** ¶ Ad tertiā confirmationē patet ex dictis/ qȝ cōceptus fictus non est obiectū cognitionis intuitiue/ nec abstractiue immediate sequētis: qꝛ illas psupponit: sed est obiectum cognitionis cōis abstractē. Quid autē sit obiectum cognitionis intuitiue et abstractiue immediate sequentis dictū est: nec opȝ obiectū esse psens quo ad abstractiuā: sed sufficit qȝ aliqñ fuerit presens. **Ad quartā.** ¶ Ad quartā cōfirmatione dicitur quod experimur in nobis fictū importās rē singularē: sed non illā tantū a qua sit fictio: sed oīm sibi similiū: ꝛ ideo est vniuersale vt dictum est: nec tantū ab vna re singulari abstrahim⁹ vniuersale: sed etiam a pluribus singularib⁹ inter se cōuenietibus abstragit vniuersale: qȝ est similitudo quedā oīm sic cōuenientiū: et obiectū terminans actum intelligēdi cōem. Et qȝ additur: cum fingimus ciuitatē Alexādrie/ fingim⁹ aliqȝ singulare: negetur id: nam illa imago quam a pluribus prius sensatis fingim⁹/ de se est vniuersalis: quia equaliter est oīm que sunt: vel esse possunt similia huic fictioni: lȝ forte de facto nihil reale est huic simile: et ita patent solutiones.

Cōtra opi. de fictis. I ¶ Sed adhuc contra hunc modum arguitur. Illa opinio de fictis videtur oīno supflua: qꝛ oīa in hac materia saluantur per solū actum intelligendi/ sine hmōi ficto habente tantū esse obiectiuū: ꝛ multo facili⁹ ꝙ ponēdo hmōi fictū cum actu intelligēdi: quē tn̄ opȝ ponere ex rationib⁹ distin. sequenti ponēdis. Cū ergo non sit ponenda pluralitas sine necessitate: vitāda est hmōi pluralitas. Antecedēs patet: qꝛ si ponitur hmōi fictū: ad hoc ponitur vt cognitio vniuersalis habeat obiectū vniuersale: sed ob hoc nō oportet ponere: qꝛ sufficienter saluatur veritas cognitionis ꝑ plura obiecta singularia/ eque primo per cognitionem vniuersalē significata: que tn̄ opȝ ponere etiā si ficta ponantur: alꝛs nulla esset cognitio vniuersalis rerum singulariū: qȝ ex supradictis ptȝ esse falsum. ¶ Nec opȝ ponere hmōi ficta habentia tantū esse obiectiuū ꝑpter declarare generationem verbi in diuinis: vt. i. patebit: que magis declaratur per ꝑductionē notitie abstractiue immediate sequentē notitiam intuitiuā: ꝙ per fictionē hmōi vniuersalis aut etiam singularis. ¶ Nec ꝑpter saluare autorit. beati Augu. aut alia inducta in rationibus pro illa opinione per autorem adductis in q̄stione presenti iuxta principiū: vt patebit ex earū solutionib⁹. Unde ad eas ꝭm ordinem respōdēdo.

Ad primā. K ¶ Ad primā qua arguitur: ꝙ ꝭm phm̄ ens diuiditur primaria diuisione in ens in aīa: et ens extra aīam. Dicēdū ꝙ nō est diuisio entis accepti pro termino prime impositionis: sed pro termino secunde impositionis: vt sit sensus entiū: id est terminoꝝ significātiū entia: aliq̄ significāt entia extra aīam: aliq̄ entia in aīa: et intelligit per entia in aīa/ entia que sunt signa: sicut illud supra expositū est. Rerū alie vniuersales: alie particulares: idest signoꝝ aliud vniuersale: aliud paticulare. Et est sĩlis diuisio ei quā ponit beatus Aug. i. de doctri. christiana. ꝛ magister dist. i. Oīs doctrina vel rerum est vel signorū: hoc est terminorūȝ significantiū res vel signa. Est ergo diuisio phi (si tamen est phi) hec in sententia. Terminorum entia significantium: quidam sunt prime impositionis quidā secūde impositionis. Neqȝ illa diuisio entis in ens in aīa ꝛc. valeret: si per ens in aīa intelligeretur hmōi fictū: qꝛ tale fictū nō est ens vel res: sed tantū fictū vel ratio qȝ distinguitur ꝯtra ens ꝛ rē: nisi diceretur qȝ esset diuisio equiuoci in sua equocata.

Ad secūdā. ¶ Ad secūdaȝ de figmētis dicitur ꝙ intelligēdo illaȝ similitudinē quā aīa fingit. i. abstrahit rebus: sic figmēta sunt actus itelligēdi: q̄ habent esse verum ꝛ subiectiuū in aīa. Sunt eñ qualitates aīe inherētes: ꝛ hi actus sunt naturales similitudines rerum a q̄bus formantur: que sunt obiecta eoꝝ: nec opȝ ponere aliquod obiectū mediū inter cognitionem intellectiuā actus: et reale eius obiectū. Dicūtur aūt hmōi actus figmēta: qꝛ talia sunt in representādo rē: quales sunt res repsentate. Non aūt talia in existēdo. i. in qualitatib⁹ realib⁹: qꝛ sunt qualitates spūales: obiecta vero frequēter res materiales: sunt aūt naturalr̄ sĩles in representādo: qꝛ representāt res distincte cū suis habitudinib⁹ sicut sunt realiter: nō aūt sunt sĩles in essendo. i. qȝ actus haberent esse reale: aut qualitates reales eiusdem speciei cū suis obiectis. ¶ Qȝ additur de chymera: ptȝ qȝ aliter chymera dicitur figmentū: et aliter cognitio rei possibilis. Uerum cōceptus chymere. i. actus cognoscēdi correspondēs huic voci chymere/ est vera qualitas in mente: tn̄ illud quod significat nihil est.

Ad tertium ¶ Ad tertiū de ꝑpositionib⁹/ syllogismis ꝛc. dr̄ qȝ habent esse subiectiuū in aīa: nec eorū esse est tm̄ cognosci: licet dum sunt cognoscuntur: sunt enim aggregata ꝛ cōplexa ex plurib⁹ cōceptib⁹ et actib⁹/ qui sunt qualitates in aīa. Uerum notitia adhesiua ꝑpositionū est simplex qualitates mētis terminata ad complexū ꝑpositionale.

Ad quartū ¶ Ad quartū de artificib⁹ dicitur qȝ artificialia in mēte artificis sunt cognitiones: que sunt vere qualitates conceptus scȝ q̄ sunt naturales sĩtudines rerū artificiatarū extra. Secus tamē de mente diuina: cui⁹ cognitio non est qualitas: sed ipsa essentia. Non tn̄ est cōcedēdū proprie loquendo: qȝ artificialia extra habēt esse qualecunqȝ in mēte artificis. Nec creature in mente diuina: nisi esse capiat abusiue pro cognosci: de quo. i. dist. xxxvi.

Ad quintū ¶ Ad quintum de respectu rationis dicitur qȝ talis nō est ponēdus distinctus a reb⁹: tn̄ cōceptus relatiu⁹ sicut conceptus cōnotatiu⁹ est vera qualitas mentis: qui pōt dici respectus rationis: qꝛ importat operationē intellectus.

Ad sextum. ¶ Ad sextū dicit qȝ ens qȝ est vniuocū deo ꝛ creaturis/ est cōceptus ꝛ qualitates mētis: ꝛ nō res aliqua extra aīam realr̄ cōis deo ꝛ creaturis: sed est cōis repsentatiue: sicut vox eius de quo. q. sequenti.

Ad septimum. ¶ Ad septimū dicitur/ qȝ intentiones secūde sunt vere qualitates in aīa ꝛ cōceptus significātes signa per modū signi ꝛ nō tm̄ ficta. Consequenter dicitur quicquid beatus Aug. de isto ficto dicit: cōuenit cōceptui q̄ est actus intelligendi: ꝛ quō intellectio est obiectū cognitiuū non suimet: sed actus reflexi dicatur proportionabiliter sicut supra respōsum est de ficto. ¶ Ad rationem primam contra secundā opi. in principio. q. que etiā videtur militare contra hāc opi. dicit qȝ actu intelligendi vniuersali nihil intelligitur nisi singulare: et quodlibet singulare sub eo contentum eque primo negatiue. Nec est incōueniēs qȝ infinita in potētia possunt intelligi confuse: sec⁹ si intelligitur quodlibet seorsum distincte. ¶ Ad scdam contra eandem opi. dicitur qȝ cōceptus duplr̄ accipitur: participialiter ꝛ noīaliter. Participialr̄ est res que concipit. i. res que actu cognoscendi intelligitur: et sic conceptus est obiectum intellectionis: et est res extra terminans actum intelligendi scȝ res cognita: sed nominaliter capiēdo est ipsa cognitio qua res cognoscitur: ꝛ sic est actus intelligendi. Et verū est qȝ cognitio non precise terminat seipsam et significata per se naturalr̄ proprie: sed bene terminat seipsam

vt significatum per se mediante alio conceptu: hoc
est dictu ꝙ nullus cõceptus significat seipsum pre=
cise naturaliter proprie et vltimate:sed bene signi=
ficat seipsum precise naturaliter, communiter, vel
non vltimate:et hoc mediante alio conceptu refle=
xo naturaliter proprie significante. ¶ Ad rationes
contra secundam opinionem inquãtũ faciũt cõtra
illam:dicitur ꝙ vniuersale nõ est species:sed cogni
tio siue actus cognoscẽdi cõiter. Et cõsequenter di=
citur ꝙ illud vniuersale non primo intelligitur:sed
res singularis:sed est quo intelligitur: potest tamẽ
intelligi alio cõceptu qui dicitur reflexus:nec pro=
ceditur in infinitũ:sed est status ſm auctorẽ.in se=
cũdo:vt dicit in prologo.q.j. ¶ Dicit etiam ꝙ cõce=
ptus vniuersalis abstrahitur ⁊ generat. Abstrahi=
tur a cõuenientia singulariũ ⁊ generat:q2 realiter
in aĩa pducitur. Alie rões nõ sunt cõtra istaʒ opi.
Z ¶ Propter illas rões factas contra opinioneʒ de
fictis:videtur secũda opinio pbabilior/ꝙ vniuer=
sale est conceptus mẽtis:id est actus cognoscẽdi:q̄
est vera qualitas in aĩa:⁊ res singularis:significãs
vniuoce plura singularia eque primo negatiue na=
turaliter proprie:quorũ singularium est naturalis
similitudo:non in existendo:sed in representando:
propter quod dici potest fictũ/ similitudo/imago
vel pictura rei etiã obiectũ cognitũ:sed nõ seipso:
sed alio cõceptu reflexo. Est etiam vniuersale:vox
vel scriptũ/aut quodcũq3 aliud signũ ex institutiõe
vel voluntario vsu significãs plura singularia vni
uoce:quod tñ signum est res aliqua singularis:et
sicut conceptus/ita ⁊ ipsum solũ representatiue est
vniuersale:ita ꝙ esse vniuersale nihil aliud est q̃ re
presentare vel significare plures res singulares vni
uoce. Et ſm hunc modum omnia faciliter pos=
sunt solui ⁊ intelligi:quam opinionem in sequenti
bus psequi ppono:sicut ⁊ doc. quodlib.iiij.q.ij.eam
acceptat dicẽs:ꝙ nõ sit paruus mũdus cõtinẽs hmõi
entia ficta. Unde ſm euʒ ibi qð nulla res est nihil
est oino. Item.iiij.quodli.q.xix. ¶ Ad Aug. dicẽtem
possum fingere talem hoiem:dicit ꝙ illa fictio est
intellectio cõis hoibus ⁊c. Item.v.quodlib.q.xij.et
xiij. Item.iiij.quodli.q.xix.

Questio.ix.

A Trum aliquod vni
uersale sit vniuocum deo ⁊ creatu=
ris. Recitat opinionẽ Sco.lib.j.dist.
iij.q.iij.⁊ distin.viij.impugnãtis eos
qui tenẽt partẽ qõnis negatiuaʒ:qui
duo dicit. Primũ/ꝙ aliquod est vniuocũ deo et crea
turis:scʒ ens siue conceptus entis. Secundum/ꝙ
ens non est vniuocũ dictũ in quid de passionibus
suis proprijs:nec de vltimis differẽtijs. Et licet au
tor in primo dicto cõcordet cũ Joãne:tñ rões suas
impugnat tãq3 insufficiẽtes. ¶ Uerũ cũ questio ista
querit de vniuoco/autor declarat q̄d sit vniuocum
⁊ equocũ:q̄d denominatiuũ:⁊ q2 hec logicalia sunt:
B ideo breuius hic summantur. ¶ Notat ergo doc. ꝙ
Uniuocum lʒ vniuocũ pprie solũ voci attribuat/scʒ que vni cõ
ceptui subordinatur:sic enim vocabulum sonat vni
uocum/quasi vox vni cõceptui subordinatum (sicut
equiuocum dicit vox vna diuersis cõceptibus sub=
ordinata) largius tñ etiã cõceptus dicit vniuocus:
quia vnius vel vno modo significatiuus:vnde ois
cõceptus est vniuocus ⁊ nõ equiuocus/respectu illo
rũ quorũ est cõceptus:id est quorũ est naturaliter si
gnificatiuus. Accipit aũt aliqñ vt distinguit cõtra
conceptum propriũ:et sic dũtaxat cõceptus cõis plu
ribus est vniuocus:⁊ nõ conceptus singularis:⁊ sic
acceptum est in titulis pcedentiũ qõnum:vbi quesi
tũ est de vniuersali ⁊ vniuoco. Alio modo vt distin=
guitur contra cõceptũ denominatiuum:⁊ sic solus
conceptus cõis absolutus/dicitur vniuocus sic de
signis ad placitũ institutis. ¶ Uniuocum aliqñ di=
stinguitur contra equiuocũ:vt sit omne signũ vni
conceptui in significando subordinatũ. Alio modo
distinguitur cõtra equiuocũ simul ⁊ denominatiuũ
⁊ sic vox connotatiua (licet vni conceptui subordi=
nata) nõ dicit vniuoca. Adhuc distinguit de vniuo
co vt cõuenit tam cõceptibus q̃ vocibus. Uno modo
vt accipitur pro eo qð predicatur de pluribus sibi si=
millimis:que nõ sunt vna res realiter:⁊ sic sola spe
cies specialissima esset vniuoca. Scðo modo p eo qð
pdicat in quid de pluribus etiã nõ simillimis : que
nõ sunt vna res:⁊ sic genus etiã est vniuocum. Ter
tio dicit qð pdicat de pluribus/que tñ sunt vna res
sic relatio dicit vniuoce de relationibus diuinis/que
sunt vera essentia. ¶ Ex quibus ptʒ ꝙ vniuocũ nihil
est vniuocatorũ:nec de eorũ essentia/nec pars/ nec Corolla. C
accidens eorũ:q2 vniuoca sunt signa:vniuocata vo
res significate:sed signum nihil est rei significate.
¶ His premissis est cõclusio prima respondens ad Cõclu.1. D
qõnem. Dabilis est cõceptus vnus cõis deo ⁊ crea
ture/pdicabilis de eis in q̄d ⁊ per se primo modo.
Probat cõclusio:q2 deus potest a nobis cognosci et
non in se:nec in cõceptu simplici proprio sibi:ergo
in aliquo conceptu cõi sibi ⁊ creaturis:talis aũt cõ=
ceptus poterit esse quidditatiuus:ergo ⁊c. Conse=
quentia vltima nota:⁊ prima cõña tenet a sufficien
ti diuisione. Et prima pars antecedentis:scʒ ꝙ nõ
cognoscitur a nobis in se:q2 ois talis cognitio rei
in se est intuitiua vel abstractiua: vt ptʒ ex plogo.
q.j. Deus aũt a nobis non potest cognosci intuiti=
ue in via:q2 illa cognitio est beatifica:nec abstracti
ue:q2 illa presupponit intuitiuam. ¶ Scða pars ꝙ
etiã nõ in aliquo cõceptu simplici pprio:quia nihil
sic intelligit nisi prius in se cognoscat:alioqñ color
posset a ceco cognosci in cõceptu proprio coloris:qð
patet falsum. Si dicis ꝙ diuisio non est sufficiens:
quia potest cognosci in cõceptu complexo proprio.
Dicit ꝙ cõceptus complexus pprius deo:q2 nõ po
test cõponi ex simplicibus deo pprijs:necessario cõ=
ponit ex simplicibus cõibus deo ⁊ creaturis. ¶ Quod
vero posset esse quidditatiuus pbatur:q2 si non:tũc
erit denoiatiuus. Sed ille psupponit cõceptum cui
sua denominatio attribuit:gr̃a exẽpli. Creatiuũ est
denoiatiuũ:ideo psupponit conceptũ significãtẽ rẽ
cui attribuit. ¶ Resoluitur em̃ denominatiuum in
duos cõceptus:vnũ rei que denominat:⁊ eius quo
denominat:sic creatiuũ ens potens creare. Aut er=
go ille cõceptus cui denoiatio attribuitur/est quid=
ditatiuus aut denominatiuus. Si primũ:habet pro=
positũ. Si secundũ:quero de illo sicut de primo de=
nominatiuo:⁊ vel erit processus in infinitũ:aut sta=
bit ad conceptum quidditatiuũ. ¶ Scða conclusio. Conclo.2. E
Conceptus entis est cõis/vniuocus omnibus existẽ=
tibus realiter extra animã:pdicabilis de eis in q̄d
per se primo modo. Probat:quia cum sit vniuocus Ens vniuoce dici de deo ⁊ creaturis.
deo ⁊ creaturis:erit vniuocus omnibus creaturis.
Plus enim conueniunt quecũq3 creature inter se:et
quelibet cum qualibet creatura/q̃ aliqua creatura
cum deo. Quod vero predicatur in quid/ probatur F
eadem ratione qua cõclusio pcedens quantum ad
hanc partem. ¶ Uerum si vniuocũ acciperet stricte
pro conceptu predicabili de pluribus simillimis.
siue perfectã similitudinẽ adinuicem habentibus:
tunc nullus cõceptus esset vniuocus deo ⁊ creatu=
ris:quia nihil est in creatura quod sit perfecte sile
alicui qð est deus:⁊ hoc modo sancti negauerunt
vniuocationẽ dei ⁊ creature. ¶ Aduertẽdum etiam
ꝙ lʒ ens est vniuocũ predicabile in quid de oibus
creaturis:non tñ predicatur quidditatiue de oibus
conceptibus creaturarum:quia non de denomina=
tiuis. Hec em̃ non est predicatio quidditatiua/al=
bum est ens:quantitas est ens:supposito ꝙ quanti
tas nõ distingueretur a re quãta:eo ꝙ in his subie=
ctum cõnotat super predicatũ:predicat autẽ in q̄d
de omnibus conceptibus absolutis:⁊ quelibet res

existens extrā aīam potest significari cōceptu abso=
G luto. ¶Supponendo aūt q vniuocū est signū vni
conceptui naturaliter ꝓprie significanti subordina
tum: vel ipsemet conceptus vnus naturaliter pro=
Equinocū. prie significatiuus. Equiuocū vero est signū pluri=
bus conceptibus diuisim subordinatū: ⁊ sic natura
liter ꝓprie significantibus. Denominatiuū est ter=
minus accidentaliter connotatiuus. Potest totum
summari breuius ⁊ clarius/ hac vnica conclusione
quā etiā hʒ doctor. v. quodlib. q. xiij. Ens est vniuo
cum deo ⁊ creaturis. Probat: dabilis est vnus con=
ceptus quidditatiuus cōmunis deo ⁊ creaturis: ⁊ il
le maxime erit conceptus entis. Minor nota. Ma=
ior ptz: q: deus est aliquo modo a nobis cognosci=
bilis: ⁊ nō cōceptu simplici ꝓprio absoluto siue qd=
ditatiuo: qđ idē est. (Nota doc. p conceptū simplicē
intelligit cōceptū absolutū. i. nō connotatiuū) ergo
vel cōi quidditatiuo vel cōplexo. Assumptū pro pri
ma parte notū est: q: nisi deus esset a nobis aliquo
modo cognoscibilis: de eo tanq̄ de re simplr ignota/
nec cogitare nec loqui possemus. Scđa pars pa
tet: q: talis conceptus presupponit notitiā intuiti=
uam dei: que nobis p statu isto nō est possibilis: vt
patuit in ꝓlogo. ⁊ .j. di. iij. magis patebit: quam[?] te
net sufficienti diuisione: ⁊ quodcūq; illarū dr: habe
tur ꝓpositū. De primo mēbro patet: de scđo ⁊ tertio
similr: qm cōceptus cōnotatiuus ꝓsupponit conce=
ptum subtracti, qđ denominat: ⁊ ille vel erit absolu
tus vel connotatiuus. Si primū: habetur ꝓpositū:
quia nō erit ꝓprius deo: ergo cōis deo ⁊ creaturis.
Si cōnotatiuus arguit vt prius: ⁊ vel ꝓcedit in in=
finitum: qđ est impossibile: vel statur ad absolutum
cōem deo ⁊ creaturis. Silr si fuerit cōplexus/ queri=
tur de partibus eius: si sunt absoluti ⁊ per ꝯns com
munes: si connotatiui: ⁊ arguit vt iam argutum est.
¶Itē a qualibet ꝯuenientia essentiali pōt abstrahi
cōceptus quidditatiuus cōis sic cōuenientibus: sed
tam deus q̄ creatura existunt realiter extra aīam. i.
in esse subiectiuo: ⁊ sic esse est essentiale deo ⁊ crea=
turis: ergo. ¶Item deus plus cōuenit cum substan
tijs creatis q̄ cum accidentibus. ¶Item plus cum
substantia intellectuali q̄ cū substantia nō cogno=
scente. ¶Item plus cū spirituali q̄ cū corporali: ⁊ a
qualibet earū conuenientiarū potest abstrahi cōce=
ptus absolutus q: sunt essentiales. Silr nisi sic: nul
lum predicatū cōueniens nature ꝑm rōnem suā for
malem posset attribui deo nisi metaphorice: ⁊ sicut
deus non esset vere viuens: aut aīa nō esset vere vi=
uens: similr vt deus vel angelus nō esset vere spiri
tus: ⁊ sic nō magis proprie deus diceret intelligēs
q̄ diceretur lapis. ¶Item tunc nullum p̄dicatū
dicens perfectionem simpliciter/ vere diceretur de
creatura: quia cum tale conueniret deo: vtiq; ꝑm ra
tionē ꝑm quā dicit perfectionē simpliciter: ꝑm illaʒ
H non posset cōuenire creature: si nō vniuoce cōueni=
ret vtriq;. ¶Consequenter dicitur q ens acceptū vt
significat absolute omne qđ realiter est: siue qđ ha=
bet esse subiectiuū predicat quidditatiue de omni=
bus terminis absolutis: ⁊ ita vniuoce significat oīa
existentia non autem predicatur quidditatiue de
omnibus terminis: quia nō de cōnotatiuis. Predi=
catur autem sic de omnibus absolutis: ⁊ quia que=
libet res potest per aliqueʒ terminū absolute signi
ficari: vt est ens tale in se ens: potest quidditatiue
predicari de qualibet re. i. de cuiuslibet rei termi=
no eam absolute significante: non autem de quoli=
bet termino rem significante: non enim de non ab=
soluto. ¶De passionibus vero ⁊ differentijs siue vl
timis siue non vltimis tales non sunt res: vt res di
stinguitur cōtra signum: sed signa predicabilia ac=
cidentaliter ⁊ conuertibiliter: vel essentialiter ⁊ nō
quidditatiue: id est sunt signa cōnotatiua acciden=
taliter vt passiones essentialiter vt differentie: ⁊ ita
de illis non predicatur ens quidditatiue: tamē de

tribus significatis per eas predicatur quidditatiue
ꝑm intellectum expressum: id est de aliquibus ter=
minis significantibus absolute ea: que passiones ⁊
differentie significant connotatiue. Hec sunt sum=
marie que determinantur in hac questione.

Questio. x.

Utrum sit tantum vnus deus. Questio hec terminabit articulis tribus. Primus notabilia ⁊ suppositiones. Secūdus cōclusiones Tertius dubitationes absoluet. ¶Cir A
ca articulum primum notandū/ q conclusio est cer=
ta ⁊ claret ex fidei articulis. An autem sit naturali= Articu. 1.
ter demōstrabilis pertractat auctor: ⁊ quomodo ve= Nota. 1.
ritas credita possit ratione naturali ostendi. Reci=
tat autem doctor primum opinionem Sco. lib. j. q.
ij. distin. presentis tenentis in summa: q potest pro
bari q est aliquod ens primum primitate causalita
tis effectiue ⁊ finalis ⁊ primitate eminentie. Et se=
cundo q illa triplex primitas vni soli nature cōue=
nit: ⁊ de hoc. q. iij. tractat. Primum ꝓbat: quia opor=
tet ponere statum in causis essentialiter ordinatis/
ne fiat processus in infinitum: ergo datur efficiens
non effectum: ⁊ illud erit causans primum. ¶Circa
hoc ostendit Joan. que cause sint essentialiter ordi=
nate: scilicet quarum posterior dependet a priore in
causando/ ⁊ est imperfectior ea: ⁊ simul requiruntur
ad causandum: oppositum est in accidentaliter or=
dinatis. Ex quo etiam ostendit q non est idem cau
sa essentialiter ordinata ⁊ causa per se: nam causa
per se secundum eum est/ que secundum naturam
propriam ⁊ non secundū aliquod sibi accidens cau
sat: causa per accidens econuerso. ¶Secundum si=
militer probatur pluribus rationibus. Secundum
probat: quia tale primū est necesse esse: non autem
possunt esse duo necesse esse. Has ⁊ alias ratiōes la
te recitat ⁊ impugnat doct. contra Joan. ostendens
aliquas saltem ex eis minus sufficiētes. Plura etiā
impugnat que Scotus dicit de causa per se ⁊ per ac
cidens: similiter de causis essentialiter ordinatis.
Commendans nihilominus ipsum doct. subtilem:
quia fuit magnus logicus. ¶Secundo suppono qd
nominis dei: quod dupliciter potest assignari: vt di Nota. 2.
cit doct. j. quodlib. q. j. Siquidem deus primo dicit B
ens omni alio perfectius: vel secundo quo nihil est
perfectius. Secundū primum quid nominis pro=
bato q deus est: etiam probatur q tantum vnus est
deus: quia sic accipiendo includit manifeste cōtra=
dictionem esse plures deos. Quo ad secundū quid
nominis duo querit questio. Primo/ an sit deus: se=
cundo an sit vnus ⁊ non plures secundum exposi=
tionem signi tantum. ¶Quo ad primum tenet au=
ctor cum Sco. q deum esse est demonstrabile p hoc C
q potest demonstrari q est aliquod primum in ge=
nere cause efficientis demonstratione ad impossibi
le: aliis enim procederetur in infinitum: ⁊ esset infini
tas rerum actu existentium separatarum: quod esse
impossibile demōstratur. iij. Phys. Et hanc demon
strationem philosophi/ petrus de aliaco effert su=
per omnes alias demonstrationes philosophi: licet
dicat eam non fore demonstrationeʒ: sed bonā pro=
babilem rationem. Attamen secundum doc. illa de=
monstratio euidentius fieri posset per rerum cōser=
uationem/ q̄ per rerum productionem. ¶Quo ad
scđm. s. q etiam vnitas dei sit demonstrabilis ⁊ nō D
pluralitas: circa quod Sco. probare nititur infini=
tatem dei: ⁊ cōsequenter impossibile est plura infini
ta. Quas rōnes multiplicat in. q. j. ⁊ ij. huius dist.
Sed has auctor soluit: ostēdens q nō ꝓcedūt ex eui
dentibus: sed frequēter ex creditis in. j. q. j. quodlib.
⁊. q. xvij. ⁊ seq. vij. quodlib. ¶Quantū ad articulum Articu. 2.
scđm est conclusio prima. Primitas cause efficiētis Conclu. 1.
efficacius probatur ⁊ euidentius ex conseruatione E

rerum/ꝙ earū factione:sic arguendo. Omne ꝓdu-
ctum ab alio cōseruatur ab alio ꝗdiu manet. Nam
ipsum conseruare, est efficere:⁊ conseruans est effi-
ciens. Quero ergo de cōseruante an ipsum cōserue
tur ab alio:an nō. Si nō:erit primū cōseruans ⁊ ita
primū efficiens. Si ab alio:de illo similiter querit̄:⁊
nisi detur status:ꝓceditur in infinitū in cōseruanti
bus:qđ est impossibile:q2 tūc essent infinita in actu
eo ꝙ necesse est cōseruans tā mediatū ꝗ immedia-
tum simul esse,cū cōseruato. Secus de efficiente: q2
nō oportet efficiens.s. causam cause esse simul cum
causato mediate:puta auū cū nepote. Et illa rō pro
cedit taꝫ in accidētaliter ordinatis/ꝗ essentialiter
ordinatis. ¶Scđa cōclusio. Tantū vnū ens est sim
Conclu.2. F pliciter primū. Probat̄:quia si essent plura:vel spe-
cie differrent:vel tantū numero. Nō primū:q2 tunc
nō essent eque ꝑfecta:q2 species se habēt vt numeri
⁊ ita imperfectius nō esset simpl'r primū. Nō scđm
q2 tunc nō posset dari certus numer⁹ eorū. Ubicūq
enim sunt duo indiuidua solo numero differentia:
ibi possunt dari plura sine nūero certo. Et sic essent
plures dij sine numero: q2 quicquid pōt esse deus:
necessario est deus. Hec ratio ꝓbabilis est: sed non
demonstrat. Alias etiā rōnes Joānis approbat:sed
Conclu.3. G nō oēs. ¶Conclusio tertia. Tantū vnum esse deum
est creditum:⁊ nō demonstratū rōne naturali nobis
in via possibili:tametsi multe probabiles rōnes ad
huius veritatis ostensionē possunt adduci. Ista ꝓ-
positio ex sequētibus amplius patebit. ¶Quantū
ad articulū tertiū dubitatur primo circa primā con
clusionem. Nam nulla videt̄ esse ratio diuersitatis
Articu.3. Dubium.1. H inter rōnes cōseruationis ⁊ ꝓductionis:ergo si vna
cōcludit ⁊ alia vel neutra. Ad illud dr̄ ꝙ ratio tacta
est in cōclusione prima/licet breuiter. Naꝫ vt supra
patuit:ita arguit ꝑ cōseruationē:alia ꝑ ꝓductionē
ſm ꝙ ꝓducere,siue ꝓduci,dicit rem accipere esse sta
tim post non esse. Sed omne conseruans aliud me
diate vel immediate est actualiter cū suo conserua
to:⁊ econuerso. Non aūt omne ꝓductum ab alio re
quirit ꝙ ꝓducens sit simul cū eo:vt pꝫ de patre et
filio genito. Et sic ꝗuis possit poni ꝓcessus in infi-
nitum in causis ꝓducentibus sine infinitate actua
li:nō tñ in cōseruantib⁹:vnde posset rō sic formari.
Quicqđ realiter ꝓducit ab alio:ꝗdiu manet in esse
reali/ab aliquo realiter cōseruat̄: sed iste effect⁹ ꝓ-
ducitur:igit̄ ꝗdiu manet ab aliquo conseruat̄. Tūc
quero de illo conseruante: aut pōt produci ab alio
aut nō. Si nō:tunc est efficiēs primū sicut est cōser-
uans primum:q2 esse cōseruans est esse efficiens:vt
ostendam in quarto. Si aūt illud cōseruans ꝓduci
tur ab alio:igitur cōseruatur ab alio. Et de illo alio
quero sicut prius:⁊ sic vel opꝫ ꝓcedere in infinitū:
vel opꝫ venire ad aliqđ primum cōseruans nō con
seruatum:⁊ tale est primū efficiēs. Sed nō est possi-
bile esse processum in infinitū in cōseruantibus: q2
tunc actu essent infinita:qđ est impossibile: saltem
naturaliter:sicut posset ꝓbari ꝑ rōnes ph'o⁊ aliorū
que sunt satis rōnabiles. Et per cōsequens ꝑ istam
rationem patet sufficienter(licet non euidenter) ꝙ
oportet dare primum cōseruans ⁊ ita primum effi-
ciēs. ¶Scđo dubitatur de causis essentialiter ⁊ ac-
Dubiū.2. I cidentaliter ordinatis/qualis sit inter eas differē-
tia. Et si sit notū per experientiā:vel solū creditum
esse cās sic subordinatas. ¶Ockam qōne presenti
dicta Scoti de hmōi causarū differentia impugnat
Et Orta.q.iiij.ar.ij.sequitur Ockam dicens plura
dicta a doctore de causis cōsistere,in quid nominis
terminorum. ¶Ad hoc ergo dubiū post dominum
Camera.q.iij.suppositis his que tangit Ockam in
litera qōnis presentis/dr̄ ꝙ pōt tripl'r inter eas
assignari differentia. ¶Prima est ꝙ in causis essen-
tialiter ordinatis/scđa depēdet a prima in causan-
do. Cause aūt accidentaliter ordinate sunt quaruꝫ
neutra ad productionem alicuius effectus aliā re-
quirit naturaliter in causando. ¶Scđa differentia
est que sequitur ex prima ꝙ in causis essentialiter
ordinatis/est causalitas alterius rationis ⁊ alteri⁹
speciei:ita ꝙ cause essentialiter ordinate sunt alte-
rius speciei:q2 ad causationem vnius effectus suffi
cit vnum vnius rationis. ¶Tertia differentia est:
ꝙ oēs cause essentialiter ordinate simul requirunt̄
ad causandum effectum. In causis aūt accidentali
ter ordinatis non requiritur earū simultas in cau-
sando. ¶Et si dicat̄ ꝙ mus ⁊ sol essentialiter subor-
dinantur in causando murē:⁊ tamen nō requiritur
earuꝫ simultas. Dico ꝙ licet mus essentialiter sub-
ordinatur ad solē:nō tñ econuerso ⁊c. ¶Unde circa
predicta sciendū est/ꝙ causarū cōcurrentiū ad de-
terminatū effectū/si vna non possit concurrere nisi
alia cōcurrat:ita dependet vna ab alia in causando
sicut econuerso. Generaliter tñ illa que est prior ⁊ il-
limitatior:non sic omnino dependet a posteriori cā
eiusdem effectus sicut econuerso. Uerbi gratia. In
generando hominem:homo essentialiter a sole de-
pendet ⁊ econuerso:q2 nec homo,sine sole:nec sol si-
ne homine potest hoiem generare:sed tamē sol sine
sorte potest hominē generare. Et sic causa vniuersa
lior ⁊ illuminatior nō omnino dependet ab inferio
ri.s.sol ab homine:sicut inferior a superiori et vni-
uersaliori ꝓpter causaꝫ dictā.s. q2 sol in producēdo
hoiem non requirit necessario hoc singulare: puta
sortem ad cōproducendū:sed econtrario. Aliquādo
aūt non est sic mutua dependentia causarū concur-
rentium in causando:sicut qñ sol et mus generant
murem:quia lꝫ mus non possit generare murē sine
sole:sed tamen sol pōt sine mure. Et ꝑ hoc pōt appa
rere quō ꝓcedunt vel non ꝓcedunt multe instantie
quas in hac materia mouet Ockā contra Scotū po
nentem predictas differētias ⁊c. ¶Ex predictis se- Corol.1. K
quitur primo/ꝙ nō est nobis euidēs per experien-
tiam nec ꝑ demonstrationē:sed solū opinatū vel cre
ditū aliquas causas sic esse essentialiter ordinatas. Corol.2.
Patet satis ꝑ predicta. ¶Scđo sequit̄/ꝙ ſm fidem
oīs causa creata non solū in essendo:sed etiā in cau
sando essentialiter dependet a deo. ¶Tertio sequit̄ Corol.3.
ꝙ deus a nulla causa dependet essentialiter in cau
sando. ¶Quarto sequit̄/ꝙ ſm fidem simpliciter et Corol.4.
absolute nihil essentialiter depēdet ab aliqua cau-
sa creata siue in causari siue in esse. Hec sunt de mē-
te dñi Cameraceñ. vbi supra ⁊ aliorum. ¶Attamen L
pro premissorū clariori intellectu notandum/ ꝙ ali
quid essentialiter depēdere ab alio pōt dupl'r intel-
ligi. Uno modo simpliciter ⁊ absolute:q2 scꝫ sine il-
lo non posset esse vel conseruari alijs quibuscunq
positis:⁊ sic nihil essentialiter dependet nisi a solo
deo. Alio mō ſm quid:q2 scꝫ de facto ponit̄ in esse:⁊
conseruat̄ ab illo:⁊ sine illo nō fieret: nec naturali-
ter fieri posset:lꝫ bene absolute. Et sic aliquid essen-
tialiter dependet a causa creata:q2 ſm cursuꝫ natu
re causatur ⁊ conseruatur ab illa ⁊c. ¶Ex hoc patet
ad predictam rōnem quantū ꝓbat ⁊ quantum nō:⁊
qualiter debeat intelligi ⁊c. ¶Tertio dubitatur cir Dubiū.3. M
ca illa que tangit doctor de diuersis ꝓpositionibus
⁊ primū circa illam que tangit de causa per se:⁊ cau
sa per accidens. ¶Pro cuius intellectu notandum
ꝙ per se ⁊ per accidens quandoq sumūtur vt dicūt Per se. Per acci-dens.
cōparationem conditionis realis rei/ que est causa
per se ad causam per accidens: hoc est sumuntur vt
dicunt conditionē rei naturalis. Alio modo vt di-
cunt cōditionē propositionis. De primo dicit do-
ctor. Causa per se est aliquid quod causat non per
aliud realiter distinctum ab eo sed per se:ita ꝙ ipso
posito/circunscripto omni alio/quod non est causa
in aliquo genere cause/potest sequi effectus:⁊ sic ca
lor per se calefacit:anima per se intelligit. Et ꝑ non
excludit circūstantiā partialis cause concurrentis.
Nam ſm multos/accidētia nō habent actiuitatem
suam extra subiectū sicut in subiecto: ⁊ ꝑ statu illo

oportet intelligentē phantasmata speculari. Causa per accidens est, illud qđ causat per aliud ab eo distinctum: sic aīa intelligit per corp⁹: ignis calefacit per calorē: homo intelligit per animā: totū agit per partē. ¶ Corollarie sequit᷑ ꝙ doctor facit in illo dicto comparationē hui⁹ qđ agit seu causat per se ad causans per aliud: ꝛ sic per se ꝛ ꝑ accidēs dicūt conditionē rei naturalis. ¶ Qñq; vero per accidēs ꝛ per se dicūt cōditionē ꝓpōnis: vt edificator per se edificat. Statuā faciēs est causa ꝑ se statue. Album per accidēs edificat. Policletus est causa per accidens statue: vt innuit commentator. ij. Phy. cōmē. xxxiij. Sic em̄ sensus est. Hec propositio est per se edificator edificat: hec est per accidēs album edificat: vt etiā h₃ phs. ij. Ph y. vbi phs vult ꝙ de illo ꝑdicatur per se aliqđ predicatū: cui non pōt inesse oppositum illius predicati. i. qñ est propositio necessaria. Hec enim semꝑ est vera: calefaciēs calefacit: statuam faciens statuificat. Nō sic illa. Policletus est causa statue: albū edificat: que possunt esse vere posita cōstantia subiecti. Uñ illa possunt simul stare ꝭm ꝙ per se dicit cōditionē ꝓpōnis per se: vel cōditionem cause per se. Albū per se calefacit: calidum per se calefacit. He ambe vere sunt subiectis supponentibus pro eodē: ꝛ tñ prima est propositio per accidens: secūda vero per se. Sic, similiter Policlet⁹ per se est causa statue. Policletus per accidens est causa statue. Statuā faciens per accidens est causa statue vt per se et per accidēs cōuenit cause per se vel per accidens: al's tertia nō est ꝺa. si per accidēs est ꝯditio ꝓpōnis. Nō ergo malū est tales ꝓpōnes distinguere ꝓpter multiplicem acceptionē per se ꝛ per accidens. Tandē ostendit: illud nō esse vniuersaliter verū etiā ꝭm Sco. Quicquid est causa cause est: ꝛ causa causati. ¶ Pro materia huius qōnis de vnitate dei ꝛ pumitate efficiētis. vide doc. j. quodli. q. j. I em. vij. quodlib. q. xvij. fere vsq; ad finem. Itē ij. quodlib. q. j. et. ij.

A Questio. xj.

Trum cum vnitate numerali diuine essentie/ stet pluralitas personaruꝫ realiter distinctarū. ¶ Tribus articulis questio terminabitur scꝫ notabiliū ꝑmissione: conclusiua responsione: ꝛ dubiorū solutione. ¶ Quoad primum suppono hic dicta in qōne prima huius distinctionis de distinctione formali. ¶ Secundo pro intellectu qōnis notādū ꝙ difficultas qōnis oritur ex hoc. Dictum est em̄ in principio hui⁹ distinctionis in cōclusionib⁹ textualibus: ꝛ. q. ij. dist. j. ꝛc. qđ essentia diuina identificat ꝛ vnit sibi essentialiter, ꝛ realiter oīa que sunt in diuinis. Cum ergo essentia est realiter pater ꝛ fili⁹ ꝛ spūssctūs: ꝛ sil'r ꝓprietates relatiue. Et tres ꝑsone sunt vna res numero indistincta. extra de sum. tri. ꝛ fide catho. firmiter. Difficile est videre quō sunt plures relationes/ ꝛ plures persone et vna sola essentia diuina. Et ergo queritur vtrū cū essentie simplicitate stare possit personarum pluralitas. ¶ Ad quod saluādū diuersi diuersa dicunt quorū doc. recitat opi. ꝛ presertim tres ¶ Prima quā recitat dr esse scti Tho. dist. presenti: que tenet ꝙ ad saluandū illa sufficit distinctio rationis inter essentiā ꝛ ꝑsonā ꝛ relationē quam doc. improbat: et modū loquēdi improꝑriū: et fere includere contradictionē ostēdit. ¶ Secunda dicit᷑ esse Gersonis: hec tenet ꝙ essentia et relatio realiter distinguunt᷑: sed hec omnino videtur irrationabilis. ¶ Tertia opi. est Sco. dist. ij. q. iiij. ꝭm quotationeꝫ aliquorū/ iuxta finem non longe ante responsionē ad primum principale quam ꝛ autor tenet. ¶ Hec tenet sine assertiōe temeraria ꝛ ꝑiudicio sn̄le sanioris: ꝙ relatio et essentia sunt vna ꝛ eᷓ res realiter: nec tñ sunt eadē oībus modis ex natura rei: sed ex natura rei habēt aliquē modum nō identitatis. Et ille modus non identitatis sufficit ad distinctionē realem inter supposita diuina. Et ille modus non identitatis potest dici distinctio formalis non realis: vt. ꝫ habitū est. q. j. hui⁹ dist. ¶ Qđ aūt sit talis non identitas inter relationē et essentiā ꝓbat᷑ sic. Nec credo (ait Ockam) ꝙ sit aliud argumētum efficax ad istā conclusionē: e t est ratio Scot. in j sn̄ia. Primum suppositum/ scꝫ pr̄ h₃ realiter entitatē cōicabilē/ puta essentiam: alioquin non posset eā cōicare: h₃ etiam real'r entitatē nō cōicabilē: aliodn nō esset suppositum ꝛ hoc ex natura rei. Sed ꝯdictoria non possunt verificari de eodē oib⁹ modis sine omni distinctiōe Cū ergo de essentia verificat᷑ cōicabile: et de relatione/ puta paternitate incōmunicabile: et hoc ex natura rei. Nam essentia ex natura rei est cōicabilis ꝛ cōicata personis. Et relatio scꝫ paternitas ex natura rei est incōicabilis: ergo erit aliqua non identitas ex natura rei inter essentiā ꝛ ꝑnitatē. ¶ Uerūtamen ex distinctione formali essentie et relatione sola nō habet᷑ distinctio realis personarum a priori sed magis econuerso ex distinctione reali personaꝝ ꝛ identitate essentie cū ꝑsonis ꝛ relationib⁹ infert᷑ distinctio formalis relationis ꝛ essentie. Et ita distinctio personarū realis non est: qꝛ relatio et essentia distinguunt᷑ formaliter. Nā paternitas ꝛ spiratio actiua in patre distinguuntur formaliter: ꝛ tñ non constituunt distincta supposita: qꝛ non distinguunt᷑ iter se realiter nec a patre: sed persone distinguunt᷑ realiter: qꝛ relationes opposite cōstituentes personas distignunt᷑ realiter. ¶ Quātū ad articulū secundū/ est, hec conclusio responsiua. Docet fides: ꝛ h₃ fidei articulus: ꝙ cū vnitate diuine essentie stat pluralitas diuinarū personarū realiter distinctarū. Sic etiaꝫ habet᷑ in symbolo Athanasij. Sed patris et filij et spūssancti vna est diuinitas/ equalis gloria/ coeterna maiestas. Qđ aūt in diuinis sit ꝑsonarum emanatio. j. ostendet᷑. Facit pro illa cōclusione hoc qđ habet᷑ vbi supra de sum. tri. ꝛ fide ca. firmiter Hec sancta trinitas ꝭm cōem essentiā indiuidua: ꝛ ꝭm proprietates ꝑsonales discreta ꝛc. Ecce tria dicit. Primū trinitas est pater et fili⁹ ꝛ spūssanctus. Scdm̄. Hec sancta trinitas est indiuidua ꝭm essentiam. Tertium est discreta ꝑsonali proprietate. Est ergo in diuinis dare essentiā vnam: tres personas/ tres ꝓprietates relatiuas siue ꝑsonales: vt clare ptꝫ ex hac litera. ¶ Scđa cōclusio. Essentia distinguit᷑ formaliter a persona ꝛ ꝓprietate ꝑsonali ꝛ ecōuerso Ptꝫ: ex qđ nominis distinctionis formalis ꝑmisse. q. j. Qđ em̄ distinguant᷑ ptꝫ ex quid noīs distinguiquia de ipsis siue de terminis pro ipsis ꝑsonaliter supponētibus vere per modū ꝯdictionis/ aut ꝯdictorie oppositionis affirmat᷑ aliqđ et negat᷑: vt generare nō generare: esse cōicabile: esse incōmunicabile. Nec est intelligibile ꝙ de aliqb⁹ vere aliqđ negetur, ꝛ affirmet᷑ per modū cōtradictionis: ita ꝙ hec sit vera. Gratia exēpli. Essentia non generat: pater generat. A est c: b nō est c: nisi a ꝛ b vel significata ꝑ ipsa: et nisi pater et essentia: vel per ipsa significata aliqualiter inter se distinguant᷑. Si enim nullo modo distinguunt᷑: ergo nō est aliqua non identitas inter essentiā et personā: ergo sicut illa concedit᷑. persona generat: concedi debet illa essentia generat: qđ est contra ecclesie determinationē. ¶ Suppono enim ꝙ non sit inter personā ꝛ essentiam aliqua distinctio quoad modos grāmaticales vel logicales significandi vel supponendi nisi quantum requirit natura rei significate. Si ergo ex natura rei significate vel significatarum seclusa omni operatione intellectus nulla penitus reperit᷑ distinctio/ vel non identitas inter essentiā ꝛ personā: sequit᷑ ꝙ sunt termini omnino synonymi idē precise significantes, ꝛ ꝓ eodē supponētes. Tunc arguo sic. Qñcūq; aliqua noīa sunt synonyma: quicqđ verificat᷑ de vno signi-

Marginal notes: Articu. j. (beside question opening); B Opinio Thome. Opinio Gersonis Opinio Scoti. (beside the opinions); C (beside "tatis potest dici distinctio formalis"); Artic. 2. Cōclusio. 1. D (beside "Quātū ad articulū secundū"); Cōclusio. 2. E (beside "q. j. Qđ em̄ distinguant᷑").

ficatiue sumpto ꝛ ꝑsonaliter:etiā verificaṫ de alio
eodem modo sumpto: ergo si hec est vera essentia
est filius : hec erit vera paternitas est fili⁹:quod est
falsum Itē spiratio passiua ꝛ fili⁹/ꝛc. Hanc rōnem
et alias deducit late Ockam qōne p̄senti:et habet
easdē Oyta.q. v.arti.j.ꝛ Cameraceñ.q.vj.articu.j.
F ¶ Preterea.nemo sane mentis videtur posse nega
re quin qñcunqȝ de duobus terminis significatiue
sumptis aliquod idem affirmatur/et negatur:.ibi
est aliqua distinctio vel non idētitas.Sed sic est in
ꝓposito:qꝛ generat:ꝛ nō generat:esse cōicabile esse
incōicabile:ergo est ibi aliqua distinctio nō essen=
tialis nec realis vt sumi pōt ex qōne prima:et infe
rius amplius patebit in alijs distinctionib⁹:ergo
non identitas:siue distinctio formalis que est mini
ma.Et ab aliqbus dicitur distinctio modalis:vt in
nuit Oyta vbi supra.q.v.arti.j.primi. ¶ Posset hic
forte incidere dubiū de ꝑsonarū distinctione:ꝛ cō=
stitutiōe quib⁹ dicanṫ distingui ꝛ ꝯstitui:ꝛ quō hoc
saluo pōt nihilominus defendi simplicitas dei.Sȝ
de hoc.j. ¶ Unū tñ hic adijcio ꝺm Adam:ꝙ cum dr
essentia esse in diuinis vel in patre esse:in/sumitur
intransitiue:vt cum diciṫ creatura salis:id est que
est sal:quia natura diuina est, essentia diuina ꝛ pa=
ter est essentia:et pater est sua proprietas relatiua
scȝ paternitas.Idem est de mente Damasce.lib.j.
Artic.3. Dub.1. G c.xj. ¶ Quātū ad articulū tertiū est primū dubium
Utrū ꝓpter distinctionē formalē cōcedēdū sit ꝙ in
diuinis sint plures formalitates:sicut vbicūqȝ ali=
qūa realiter distinguunṫ ibi sint plures realitates
Solutio. Non est magis cōcedendū ꝙ in diuinis
sint plures formalitates/ꝙ̄ plures realitates. Ubi
cūqȝ ergo nō cōceditur ꝙ aliqua sint plures res:ibi
nō est concedēdū ꝙ ibi sint plures formalitates:
nec plures rationes reales:nec plures q̄dditates.
Cuius ratio est:qꝛ signo realitatē essentie ꝛ relatio
nis que est vna:ꝛ signo formalitatē essentie qua di
stinguiṫ a formalitate relationis.Quero an illa for
malitas sit idem oībus modis cū realitate essentie
an distinguatur formaliter Si primum:ergo sicut
est vna realitas:ita erit vna formalitas.Si secūdū:
quero de formalitate qua distiguiṫ formalitas a rea
litate essentie:sicut prius:ergo vel erit ꝓcessus in
infinitū:vel alicubi standū est:et eadem ratione in
primo:ita ꝙ aliqua distinguūṫ formaliter:ꝛ tñ non
sunt in eis plures formalitates.Hanc rationē late
deducit Ockam in solutione dubij primi. ¶ Si que
ratur quō ergo distinguiṫ essentia diuina formalr a
relatione.Rñdetur non per aliquod superadditū:
sed seipsa relatio non est formalr essentia et seipsa
est eadem realiter relationi.Non ēm cōcedendum
est ꝓprie loquēdo de cōuenietib⁹/ꝙ cōueniūt in ali
quo sicut nec distincta ꝓprie distinguuntur in ali=
quo sed aliqbus:vnde sic oīa distincta distinguunṫ
vel seipsis:vel aliqb⁹ sibi intrinsecis:ita oīa conue=
niētia in qbus nō est aliqd idē oīb⁹ modis/vt in di
uinis:vel cōueniūt seipsis:vel aliqbus sibi intrinse
cis. ¶ Secundū dubiū.Cū inter rem ꝛ rationem nō
Dub.2. H est mediū:ergo videṫ ꝙ distinctio formalis sit di=
stinctio realis vel distinctio rationis. ¶ Itē omnis
distinctio materialis est realis:ergo multo fortius
distinctio formalis est realis:quia forme magis di
stinguuntur ꝙ̄ materia:sed distinctio formalis est
distinctio formarum: quod probatur: quia distin=
ctio realis est distinctio rerum:et distinctio ratiōis
est distinctio rationum:et distinctio materialis est
distinctio conditionū materialium: ergo distinctio
formalis est distinctio formarū. ¶ Item bene seqtur.
Distinguunṫ formalr:ergo realiter:et inter illa est
distinctio formalis:ergo est distinctio realis:ab in=
feriori ad superi⁹. ¶ Itē sequitur.distinguūtur for=
maliter:ergo distinguuntur.Ultra distinguuntur:
ergo nō sunt idē per expositionē. ¶ Ad primū illoꝝ
dicitur negādo ꝯñam:quia licet inter rem ꝛ rōnem
non sit mediū:tñ inter distinctionē realem ꝛ distin
ctionem rationis est mediū:vt distinctio inter rem
ꝛ rationē. ¶ Item distinctio formalis est mediū:qꝛ
nec realis nec rationis:sicut in simili non sequitur:
inter substātiā ꝛ accidēs nō est mediū/saltē quantū
res extra aīam:ergo inter distinctionē substātialē
ꝛ accidētalem non est mediū:qꝛ datur instantia de
distinctione reali non essentiali:que nec est substā=
tialis:nec accidētalis. ¶ Ad secundum, negeṫ ꝯña: I
quia distinctio formalis non est distinctio formaꝝ.
¶ Ubi nota ꝙ formalr et formalitas non sunt pu=
re cathegoremata:sed syncathegoremata mixta:si=
cut perseitas et per se/necessario ꝛ necessitas prout
attribuuntur ꝓpōnibus:ideo nō dicūt res aliquas
ab alijs rebus distinctas:vt cum dicitur.Homo ne
cessario,nō est asinus:hic est quedā necessitas:et tñ
non talis que sit vera realitas:quia alr esset aliqua
necessitas alia a deo.Sed necessario ꝛ necessitas di Formalr di
cunt quandā conditionē ꝓpōnis:sic formalr et for= stingui.
malitas vt hic loquimur dicunt quādā cōditionē
propositionū:quia formalr distingui per dicta.q.j.
huius distinctionis ꝺm modum loquēdi doctoris
nihil aliud est:nisi aliqua idē esse realiter :et tñ de
vno illoꝝ aliqd affirmari qd negatur de alio.Et ita
formalitas non est res aliqua:sed dicit quendam
modum distinctionis qui exprimitur vt dictum est
sicut necessitas vel perseitas cum dicimus. Homo
necessario non est asinus:hō per se est rationalis:ꝛ
cum negatur necessitas vel perseitas non negatur
res aliqua:vt homo nō est per se albus:sed negatur
perseitas.i.quidā modus enuntiandi predicatū de
subiecto:sic cū dicimus:essentia nō est formalr pa=
ternitas:non ponuntur res alique que dicunṫ for=
malitates sed negetur formalitas propōnalis. Ex
illo pȝ ꝙ formalitas non est inferi⁹ ad realitas:nec
formalr ad realiter. Ptȝ etiā ꝙ formaliter nō est de
terminatio alicui⁹ termini cathegorici vel modus
cathegoricus:ideo non arguitur hic a parte in mo=
do ad totū:distinguūtur formaliter ergo distinguū
tur.Etiā hic arguitur cum termino includēte nega
tionē:ideo ꝯña nō valet nam distingui valet:id est
nō idem.Et per hoc ptȝ ad alia argumēta. ¶ Corol Corol. 1.
larium primū.Ista ꝯña nō valet.Essentia diuina ꝛ K
paternitas distinguūtur formaliter igitur in patre
sunt formalitates distincte:vel est ibi aliqua forma
litas vel modus non identitatis qui vel que cōue=
niat paternitati et nō essentie vel econuerso. Patet
quia illa formalitas nihil est a parte rei:sed est syn=
cathegorema mixtum denominans aliqd predica=
tum vere posse dici de vno termino significatiue sū
pto:et nō sic de reliquo termino idem cum eo essen Coroll. 2.
tialiter ꝛ realiter significante. ¶ Corollariū secūdū.
Non sequitur a et b distinguuntur formalr ; igitur
a ꝛ b sunt inter se formaliter distincta. Ptȝ:quia nō
sequitur a et b nō sunt idem formalr:ergo a ꝛ b for
maliter nō sunt idē:vt infert Cameraceñ.Cōsequē=
tia tenet:quia a distingui formalr a b nō est aliud
ꝙ̄ a esse ꝛ b esse et a non esse formaliter idē ipsi b.
Antecedens ꝓbatur:quia formaliter in antecedēte
negatur et in ꝯñte affirmatur vt ptȝ intuenti.Unde
ad esse idem formaliter ipsi b ꝺm Oytam vbi supra
est a per se primo ꝛ totaliter:et omnifarie esse idem
ipsi b.Sic ꝙ quicquid verificatur aut verificari pōt
de a.etiam verificeṫ de b.ꝛ econuerso.Et quicquid
negaṫ de vno negeṫ etiā de reliquo.Et sic formali=
ter equiualet per se primo et totaliter ꝛ omnifarie
vel alicui consimili dictioni plene includenti signū
vniuersale. ¶ Quod Cameraceñ.innuit cum dicit Regula
q.vj.volens tradere regulā vbi primo debeat poni L
distinctio formalis.Quandocūqȝ aliqui termini di
cunṫ de seinuicē cōuertibiliter. ꝛ hoc conuersione
nō regulata p hoc distributiuū quicquid:vel omīs
res q̄ est:tunc de ipsis significatiue sumptis verifica
tur distingui formaliter:ꝛ nunqȝ aliter. Patet ex qd

nominis distinctiōis formalis:exēplificat.Omnis essentia est paternitas:omnis paternitas est essētia:ꝛ sic isti termini cōuertibiliter predicant:non tñ cōuersione regulata per quicquid est:q2 essentia est filius:filius nō est paternitas.Et q2 quicq̄d est de⁹ est deitas:ideo idētificat formaliter deus ꝛ deitas. Sed hic quid nominis distinctionis formalis non sufficit:vt infra patebit:q2 etsi illa cōcedit:de⁹ generat:non sic illa deitas generat. Itē deus est passus: nō sic/deitas est passa:de quo latius infra. Itē de⁹ assumpsit humanitatē:ꝑm plures nō conceditur de deitate.Ex illo infert Oyta sic dicens vltimate resoluendo.Videt mihi(ait Oyta)ꝙ non alio modo concedendum sit essentiā diuinā distingui formaliter a persona vel proprietate personali:nisi q2 deus est talis nature ꝙ aliquod idē vere affirmat de essentia ꝛ negat de persona ꝛ econtrario.Et ad illā mentem (ait idē doc.) vident Sco.ꝛ Ockā finaliter tendere. Et talis interpretatio ꝓpositionum nec cōtradicet Adam.nec Greg.nec Holkot. ¶Unde ad rationes Holkot quas hic recitare omitto:quas ponit. q.x. determinationū volens impugnare Ockam de distinctione formali sic rñderi pōt. Dicit em̄ illū modum loquēdi fore improprium repugnantē ꝛ fictitiū seu frustra adinuentū.Unde cū primo querit:si/a/ꝛ b/distinguunt formaliter:quero quid demonstret per subiectū:aut vna res vel plures. Dici potest ꝙ vna ꝛ nō plures:q2 vt patuit distinctio formalis dicit cōditionē nō rei sed ꝓpositionis/in qua termini significatiue sumpti predicant de seinuicē:ꝛ tamen de altero eorū significatiue sumpto aliq̄d affirmat qđ nō eo modo precise affirmat de reliquo significatiue sumpto. ¶Ad scđm negetur ꝙ omnis distinctio aliquoꝝ/sit distinctio aliquarū rerum:sed q̄nq3 dicit solū cōditionē ꝓpositionis. ¶Ad tertiū claret ꝙ nō est repugnātia in mō loquēdi sane intellecto cum dr. Pater ꝛ essentia sunt formaliter distincta ꝑ hoc em̄ innuitur ꝙ est vna ꝛ eadē res pater ꝛ essentia:attamen de patre significatiue sumpto dr predicatum aliqđ:qđ nō sic dicit de essentia:ꝛ hoc ex fide quia pater genuit filium:essentia aūt non genuit. ¶Ad quartū patuit in secundo dubio in litera I.ꝙ illa consequentia nō valet:distinguunt formaliter: ergo distinguunt.Et cū infert negatā ꝯña: ergo oppositū cōsequētis stat cū antecedēte. Neget illud vt patuit. ¶Ad quintū cū arguit modū loquendi implicare:eo ꝙ dicit ꝙ aliqua sint aliqua: ꝛ tñ idē oībus modis. Neget illud:hic enī sunt duo termini significatiue sumpti eandē rem significantes ꝛ pro eodē supponentes:de quoꝝ vno aliquid dicit vere,affirmatiue:ꝛ nō sic de reliquo.Et hūc intellectū clare h3 doc.dist.xxvij.q.j.ꝛ dist.xxviij.Et ꝑm hunc intellectū dicta in.q.j.huius distinctionis veniunt moderāda ꝛ interpretāda. ¶Ad sextū. Si essentia non est eadē formaliter,q̄ro cui ꝛc.Dico ꝙ est eade3 realiter essentie ꝛ omnibus que in diuinis sunt:sed nō est eadē formaliter patri.Hec em̄ nō est predicatio formalis:essentia est pater:na3 pater genuit:essentia nō genuit. ¶Ad septimū neget ꝙ ille modus loquendi est frustra.Ad probationē concedit ꝙ oēs concedūt ꝙ aliqua cōueniūt essentie/ que nō cōueniunt patri in suppositione personali.Et cū pater ꝛ essentia supponāt pro eadē re:nihilomin⁹ aliquid attribuit patri ꝛ non essentie:ꝛ hoc est distingui formaliter:qui modus loquendi breuitatis gratia inuentus est. ¶Et si q̄nq3 querit quare vni eorum hoc predicatū cōuenit ꝛ non alteri. Rñdet q2 distinguit formalr idē pluribus verbis explicat:ꝛ nō assignat ratio precisa prioris q̄ est natura rei:ex consequenti neget dictum illius doctoris ꝛ ꝙ distingui rōne vel formalr inferat distingui. ¶Cū subiūgit hanc non fore cōcedendā:pater ꝛ essentia sunt:ꝓprie loquēdo concedit illud:quis illa ꝓpositio ꝛ consimiles que de virtute sermonis false sunt:possint sane ꝛ catholice cōcedi in actu signato:vt infra patebit di.xxvij. q.j.ꝛ similiter dist.xxviij.Oēs enim intelligunt per illā.Aliquid dicit de essentia ꝛ nō de relatione que idētificat essentie: vel pater nō dicit formaliter de essentia sumendo formaliter vt est cōditio ꝓpositionis ꝛ non res aliqua.Nō em̄ habent ad hoc termini ꝓprij:ideo ille modus loquēdi theologoꝝ sic intellectus/nō est mal⁹ ꝛ execrādus:sed est acceptandus.Etsi q̄s pōt dare breuiorē/det ꝛc. ¶Et cū inter essentiā ꝛ relationē est aliqua idētitas ꝑm aduersarium:ergo idētitas est inter aliud ꝛ ipsum.Manifestum est ꝙ hec illatio ꝛ similes nō valent:q2 vel doctor ille nō acceptat:vel vult non acceptare intellectum piū loquentiū de distinctione formali.Hec et similia scientibus logicā/ꝛ quid dicit distinctio formalis/clara sunt. ¶Sed l3 illud possit sic catholice defendi ꝛ ꝙ propositiones ille ꝛ cōsimiles: pater et essentia sunt:pater ꝛ essentia distinguuntur formaliter:pater ꝛ essentia sunt eadē res ꝛc.capiant ꝛ habeant iā dictū intellectū sc3 pater nō p̄dicat formaliter de essentia:vel hec predicatio nō est formalis: pater est essentia:essentie cōuenit cōicari plurib⁹ et nō patri:patri cōuenit gñare ꝛ nō essentie.Essentia est in omnib⁹ personis:ꝛ pater nō est in omnib⁹ ꝑsonis:nasci cōuenit filio ꝛ nō essentie.Et sic suo mō de ꝓprietatibus ꝑsonalib⁹ quib⁹ ꝑsone discernunt vt patet ex determinatione ecclesie.c.firmiter.et in genere de q̄buscunq3 formalr distinctis in diuinis. ¶Posset tñ aliquis dubitare tertio ꝛ dicere.Hoc est velle euadere ꝛ velle recedere a dictis supra.q.j. de distinctione formali ꝑm Ockā.Quomodo ergo saluabitur dictū suū ibidem ꝛ similiter dictū Sco.vbi supra distin.presenti:cum allegata fuit ratio distinctionis formalis inter essentiā ꝛ personā in recitatione opinionis eiusdē doct. Siquidē ꝑm dicta sua vt videtur:in patre est realiter entitas cōmunicabilis:ꝛ realiter entitas non cōmunicabilis. ¶Preterea querit que est ratio ꝑm predicta/ ꝙ aliquid verificatur de patre ꝛ nō de essentia. ¶Itē si illud veru3 sit ꝙ de quibuscūq3 predicant cōtradictoria: ꝙ ipsa sunt aliquo modo distincta. ¶Dehinc quid ergo dicendum ad Adā:Holkot:Petrū ꝛ Greg. qui tenent cōtrariū. ¶Ad primū pōt dici salua sententia saniori/ꝙ sicut ponimus in diuinis trinitatē ꝑsonarū/ꝛ earū ꝓ ꝓprietates ꝑsonales distinctione3:vt habet loco superi⁹ allega.c.firmiter. Ita pōt dici ꝙ in prē sit natura cōicabilis intrāsitiue:ꝛ ꝙ in patre sit realiter natura incōicabilis: q̄uis Oyta hoc dictum ꝛ alia dicta Sco.ꝛ Ockā prefata omnimode nitatur trahere ad sensum prius tactū qui planus est ꝛ intelligibilis. ¶Si dicit:ergo in qualibet ꝑsona sunt due entitates:q2 ꝑm Sco.ꝛ Ockā in patre est natura cōicabilis:ꝛ in patre est natura incōicabilis.Dici pōt vt ꝓcedenti dubio clare tactū est:ꝙ de essentia predicat cōicabile ꝛ nō de relatione: ꝛ ꝙ in prē est essentia intransitiue:ꝛ silr proprietas relatiua iuxta.c.firmiter.preallegatū. Non tñ in vlla ꝑsona sunt plures entitates aut plures res:vt infra patebit dist.xxvij.vbi doctor expresse h3 ꝙ paternitas ꝛ essentia non sunt plures res. Quomodo aūt illa sit concedenda in diuinis sunt quatuor notiones:ꝛ ad quē sensu3 ibidē explanat. ¶Sed quicquid sit stante semper fidei catholice firmitate:nō videtur quomodo illa verificatio cōtradictorioꝝ locū habeat: nisi sit aliqua nō identitas ex natura rei:quam cum identitate essentiali capere sufficienter per intellectum nō possumus in via:ideo tā Grego. q̄ petr⁹/ Adā/Oyta/ꝛ Holkot inutile dicunt se velle in illis plurimū occupare.Ea propter discussa vtcunq3: sed nō clare itellecta:illa materia de simplicitate nature diuine cum personarum pluralitate/ breuiter in suis scriptis vadunt:licet argumētationes multas cōtra modū loquēdi improprium confecerint. ¶Et si dicitur hec dicta repugnant simplicitati diuine.

Margin notes (left): Ad rōnes Holkot. M — Ad.1. — Ad.2. — Ad.3. — Ad.4. — Ad.5. — Ad.6. — Ad.7.
Margin notes (right): Dubiū.3. N — O — P

Respondetur φ sicut nõ repugnat simplicitati diui‍ne esse vnã trinitatẽ ẽm cõem essentiã indiuiduã/ ꝛ ẽm ꝓprietates personales discretã: vt habet.c.sepe allegato.firmiter. Ita nõ repugnat in patre esse in‍transitiue essentiam ꝛ ꝓprietatẽ relatiuã pari rõne. Nõ enim opponitur diuine simplicitati personarũ pluralitas: que realiter idẽtificantur essentie diui‍ne: ꝛ ita nec proprietates personales quibus perso‍ne distinguuntur ad sensum infra tangendum. Nec constitutio opponitur simplicitati nature diuine qñ constituentia suntinter se idẽ ꝛ cũ toto (si ita fas est loqui) perfecta identitate: vt infra tãgetur dis.xxvj. q.j.ꝛ.q.vij.dist.viij. ¶ Similiter qꝛ constituentia ꝑ‍sonam sunt idem inter se ꝛ cũ supposito qḋ ꝯstituũt nulla est ibi omnino compositio. ¶ Est ergo (stanti‍bus predictis/ ꝛ eis sane ꝛ pie ad cõmunem intelle‍ctum intellectis) natura diuina summe simplex: qꝛ nulla est ibi cõpositio: nec intrinseca: nec extrinseca nec vlla proprietas relatiua: ꝫ neqꝫ essentia est sim‍plicior persona ꝓpter perfectam essentialem ꝛ rea‍lem identitatem essentie ꝛ proprietatis relatiue cũ supposito. ¶ Preterea simplicitas nõ tollit plurali‍tatem eorũ que sunt perfecte idem inter se ꝛ cũ ꝑso‍na in qua sunt intransitiue. ¶ Et nõ mirũ φ hoc sin‍gulare est in diuinis vbi multa singularia humanũ intellectũ transcendentia reperiuntur. Et ẽm hoc iaꝫ patet qualiscunqꝫ intellectus, vtriusqꝫ notificatiõis distinctionis formalis ẽm Ockam. Amplectatur pius lector qḋ plus placet. ¶ Ad secũdũ fateor ignorantiã meam: quia ratione aliam ponere nescio nisi natu‍ram rei vt patuit: ob quem alique ꝓpositiones con‍ceduntur: alie ab ecclesia prohibentur ꝛ negantur. Vtiqꝫ ecclesia que regitur spũsancto: in his que fidei sunt: nõ sine causa rationabili dixit: sanctã trinitatẽ esse indiuiduam ẽm cõem essentiã: ꝛ discretam ẽm proprietates personales ꝛc. ¶ Ad tertium: puto sẽ‍tilis id nõ negaret. ¶ Ad quartũ potest breuiter di‍ci vt ꝛ Oyta tangit: φ doctores illi dissonant / non in re sed in modo loquendi. Unde Greg. dist.xxxiij. ꝛ.xxxiiij.q.vnica.arti.iij. dicit φ formaliter in ꝓposi‍to põt dupliciter accipi. Uno modo vt est conditio propositionis equiualens huic quod est per se pri‍mo modo. Alio modo ẽm φ est casuale nominis for‍mo modo. Primo modo concedit illã: essen‍tia sine aduerbiũ. Primo modo concedit illã: essen‍tia distinguitur formaliter a patre eo φ non est idẽ formaliter cũ patre prout formaliter sequitur distin‍guitur: veluti determinatio suũ determinabile: sed si precedere t falsum esset ẽm eũ. Sed cũ reuerẽtia/ ꝫ illud sic forte posset dici de rigore logice: attamẽ rigor sepe nõ attenditur: ꝛ vnũ ponitur pro reliquo. Si vero sumitur scḋo modo: tunc illa est falsa: essentia distinguitur formaliter a patre/ siue formaliter prepo‍natur siue postponatur: qꝛ nullã hꝫ formã: seu qꝛ pa‍ter nõ est realitas distincta ab essentia vel formabi‍lis alia. ¶ Itẽ Adã dist.xxxiij.q.j.art.j.cõclu.ix. dicit φ deitas ꝛ persona sunt idẽ nõ formaliter nec per se primo modo. ¶ Idẽ ex hoc infert conclusionẽ deci‍mã φ deitas nõ est oĩbus modis eadẽ ꝑsone quib⁹ sibi ipsi vel persona persone: ergo possunt oẽs ꝯcor‍dari: qꝛ in re nõ dissident (si sane intelligunt) sed in modo loquendi. ¶ Hec q̃ de distinctione formali po‍sui: humili cum submissione sine assertione temera‍ria: ꝛ cuiuscũqꝫ sanius sentientis ꝑiudicio recitaui: sicut ꝛ prefati doctores absqꝫ temeritate ꝛ pertina‍cia materiam hanc cum formidine tractant.

Distinctio.iij.

Ideiaꝫ superbene dicte trinitatis solidata: ostẽdit ma‍gister quõ credita intelligere possu‍mus/ rõnibus ꝛ similitudinib⁹ dist. presenti. Deinde circa idẽ dubia sol‍uit distinctione sequenti. Et põt sententia hui⁹ di‍stinctiõis his complecti ꝓpositionibus. ¶ Prima. Unum deum esse ꝓbatur quadruplici ratione sum‍pta: a causalitate: ab imperfectione ad perfectũ re‍ductione: a fine: ab eminenti pulchritudine. ¶ Se‍cunda. In oĩbus creaturis relucet aliquo modo ve‍stigium superbenedicte trinitatis. ¶ Tertio in aie rationalis substantia/ dei imago querenda. Harũ probationes patent ex textu.

Questio.j.

Irca istã distictio‍ne in qua tractat de cognitione diui‍ne vnitatis ꝛ trinitatis ex ipsis crea‍turis: queritur primo: vtrũ primum co‍gnitum ab intellectu nostro sit diui‍na essentia. ¶ Recitata ꝛ impugnata opinione Hẽ‍rici Gandauẽ. ꝓpter cuius dicta multũ obscura/ questio hec mouetur: ꝫ eius intellect⁹ sufficiẽter ex se‍quentibus depẽdeat qõnib⁹ ꝑmissis, paucis nota‍bilibus doctor rñdet ad q̃situ. Et ꝫ multa hic dici possint de notitie ꝛ cognitionis quidditate: qꝛ tñ de hoc doc. hic nihil loquitur sed ceteri puta dñs Came‍raceñ.q.iij.arti.j.ꝛ Greg. dist. ꝑsenti late hec tetige‍rũt: remitto ad eoꝝ dicta suppositis his que prius fuere tacta in ꝓlo.q.j.ꝛ.ij. ¶ Itaqꝫ questio hec duo‍bus terminabitur articulis breuissimis. ¶ Pro arti‍culo primo notandũ φ aliquid esse obiectũ primuꝫ intellectus nostri potest intelligi tripliciter (put hꝫ etiã doc. infra dist.xxxv.q.iij. querens vtrũ essentia diuina sit primũ obiectũ intellectus sui: vbi latius ꝛ clari⁹ q̃ hic materiã presentis qõnis examinat.) Est eñ obiectũ primuꝫ primitate originis vel gña‍tionis qḋ scꝫ terminat primũ actũ intellectus. Est primũ primitate adequationis: ꝛ hoc subdiuidit lo‍co nunc allegato: sed hic nõ oportet: ꝛ est qḋ ꝑdicatur de oĩbus a tali scientia apprehẽsibilib⁹. Et est com‍munissimũ inter oĩa apprehẽsibilia ab illa potẽtia siue quodlibet sub eo cõtentũ sit apprehẽsibile sub propria rõne ꝛ in particulari siue non: de quo supra q.iiij.dist.ij. Itẽ.q.viij. huius distinc. primũ primi‍tate⁹ perfectiõis: est perfectissimũ apprehensibile a potentia. ¶ Pro articulo scḋo quatuor ponẽde sunt cõclusiones cõformiter his que infra ponuntur de deo dist.xxxv.q.iij.a doc. ¶ Conclusio prima. Deus non est primũ cognituꝫ a nobis primitate genera‍tionis pro statu illo. Probatur: qꝛ aut deus cognoscitur in se: aut in cõceptu. Primo modo nõ cognoscitur a nobis pro statu isto: qꝛ omne sic cognitũ cognoscitur cognitione intuitiua vel abstractiua: sed neutra est nobis possibilis pro statu illo: vt ptꝫ ex prioribus. q.ij.prologi.ꝛ.q.j. Et procedũt ille rationes ẽm opi. que tꝫ conceptũ esse distinctum ab intellectione. Si in conceptu distinctio ab intellectione: tunc ille con‍ceptus est primo (ẽm opi. de fictis) cognitus: aut eq̃ representat alia cum deo ẽm se totum vel partes. ¶ Itẽ infra dicitur. Primũ cognitũ nostri intellect⁹ est sensibile: sed deus nõ est sensibilis: ¶ Si aũt po‍natur cõceptus mentis esse realiter intellectio: tũc probandum est φ deus nõ cognoscitur cognitione ꝓpria sibi nec equiualẽti: vt supra ostẽsum est in col‍lectorio ꝑsenti.q.ij.ꝛ sitr.q.j.ꝓlogi. Et patebit am‍plius.q.ij.huius distin. ¶ Conclusio scḋa. De⁹ non est obiectum primum intellectus nostri primitate adequationis/ prout hic loquimur de primitate adequationis. Patet: qꝛ nõ predicatur de omnib⁹ in‍telligibilibus. Nec sufficit φ virtualiter contineat omne cognoscibile ab intellectu nostro: qꝛ sic dice‍retur φ persona in diuinis producta esset obiectuꝫ adequatum vel terminus adequatus potẽtie ꝓdu‍ctiue patris: qꝛ virtualiter cõtinet oẽ producibile a patre. ¶ Cõclusio tertia. Deus est primũ obiectum intellectus nostri primitate perfectionis. Patet: qꝛ deus est ens ꝑfectissimũ: ꝛ cũ sit aliquo modo a no‍bis cognoscibilis: patet ꝓpo. itũ. ¶ Cõclusio quar‍ta. Deus est principiũ nostre cognitiõis tãqꝫ causa

Marginal notes: Cõclu.rñ. Q — R — B — Artic.1. Nota.1. — Arti.2. B Conclu.1. — 2 C — 3 D — 4

efficiens: et non ut obiectum cognitum. Nec obstat quod deus sit et esse debeat finis nostre cognitionis. Ultima enim perfectio nostra est respectu dei in se: sed non prima cognitio nostra est respectu dei in se: vel saltem potest cognitio nostra non esse propria de eo: et ideo non est simile. De his vide latius in doctore.

Questio .ij.

Articu. 1. A

Utrum essentia diuina sit a nobis cognoscibilis. ¶ Pro articulo primo notandum quod hec questio principaliter mouetur de cognitione quidditatiua seu absoluta: quamuis etiam de alijs modis cognoscendi circa determinet doc. Unde impugnata opi. doc. sole. eque obscura sicut opi. eiusdem in questione preceden. ti: respondendo premittit distinctionem quod res aliqua pot dupliciter cognosci scilicet in se: vel non in se: sed in conceptu. Que diuisio intelligenda est de cognitione propria. patet de membro primo. ¶ De secundo sic patet: quia dicit non in se: sed in conceptu sibi proprio. Procedit etiam illa diuisio secundum opinionem tenentem quod conceptus sit quid fictum in intellectu / terminans immediate actum cognoscendi. ¶ In se cognoscitur res quando ipsamet res et nihil ab ea re vel ratione terminat actum cognoscendi: siue cognitio ipsa sit intuitiua vel abstractiua presupponens intuitiuam eiusdem rei. Res autem cognoscitur non in se quando cognoscitur in aliquo conceptu sibi proprio. Et hoc maxime dum cognoscitur conceptus ille de aliquo ente verificari. Et secundum hoc intelligitur illud Phi. ij. poste. Aliquando simul habetur de re cognitio / quia est: et quid est: quia dum res in se cognoscitur intuitiue cognoscitur utrumque simul: et quia est et quid est: quia nunquam cognoscitur res in se quin quidditas vel pars quidditatis in se cognoscatur. Quando autem tantum cognoscitur in conceptu etiam sibi proprio: prius cognoscitur quia est: quam quid est cognitione simplici et propria: quia prius cognoscitur quod aliquid interponatur inter solem et lunam: quam cognoscatur quid interponatur. Et puta doc. loqui de cognitione singulari propter secundum membrum quod alias esset nimis restrictum. De primo membro manifestum est: quia res in se non cognoscitur nisi cognitione singulari intuitiua vel abstractiua eam presupponente: quarum utraque est singularis. ¶ Secundum aliam opinionem que negat entia habentia tantum esse obiectum et suppositis dictis in. q. j. prologi dubio. ij. posset sic poni diuisio. Res dupliciter potest cognosci. Uno modo in se. i. cognitione distincta. Alio modo non in se id est cognitione indistincta. Et vocatur cognitio distincta rei: ut auctor dicit quando nihil quomodocunque distinctum a re cuius est cognitio terminat huiusmodi cognitionem. i. est cognitio significans rem aliquam precise: et nihil quocunque a re illa distinctum. ¶ Ex quo duo sequuntur. Primum / quod omnis cognitio distincta est singularis. Patet: quia si esset communis non significaret aliquam rem precise: quia quacunque re per illam designata: cum illa etiam significat aliquid ab ipsa distinctum: quia non significat unum tantum: sed plura. Secundum quod omnis cognitio distincta est absoluta. Patet: quia si esset connotatiua cum re quam significaret etiam aliquid aliud connotaret. Illo notabili premisso / auctor ponit tres conclusiones que videntur posite secundum primam opinionem de conceptibus in esse obiectiuo. ¶ Quantum ergo ad articulum secundum / est hec conclusio prima. Nec deus nec aliquid quod est realiter deus siue dicatur et sit essentia: siue quidditas: siue quocunque modo intrinsecum deo: naturaliter potest hic pro statu vie cognosci in se a nobis siue distincte: ita quod nihil aliud a deo concurrat in ratione obiecti. Probatur: quia nihil naturaliter cognosci potest in se: nisi cognoscatur intuitiue sed deus pro statu illo non pot cognosci intuitiue ex prima questione prologi: ergo. Maior patet: quia propter hoc secundum phm. Cecus a natiuitate non pot cognoscere colorem in se: nec habere scientiam de coloribus. Et eadem ratio est in omnibus. ¶ Conclusio secunda.

B

Articu. 2. Conclusio. 1. C

Conclu. 2. D

Essentia, vel quidditas diuia potest a nobis cognosci in aliquo conceptu non solum simplici communi deo et creaturis: sed etiam composito proprio deo cuius partes sunt naturaliter abstrahibiles a rebus. Probatur quantum ad primam partem: quod in conceptu communi: quia sicut creatura aliqua potest cognosci in conceptu simplici communi deo et creature: ita et deus: quia conceptus communis aliquibus eque representat quodlibet eorum quibus est communis. Quod autem talis conceptus sit dabilis: patuit supra dist. ij. q. ix. in doc. et q. ij. prologi in collectorio isto. Item nisi deus sic cognosceretur nullo modo esset a nobis cognoscibilis. Secunda pars patet: quia quando sunt multa communia distincta habentia idem aliquod contentum siue representatum: omnia illa communia simul accepta et coniuncta constituunt unum conceptum compositum proprium illi soli quod in omnibus continetur: sed multi sunt conceptus simplices naturaliter abstrahibiles / quorum quilibet est communis deo et alicui creature: ergo omnes illi simul accepti faciunt unum conceptum compositum proprium deo. Et ita cum poterit cognosci quod ille conceptus compositus de aliquo verificatur: deus in illo cognoscitur. Maior probatur: quia cum illa communia sunt distincta: quodlibet eorum aliquid continet quod nullus aliorum continet. Continet dico representatiue: alioquin si duo eorum precise idem continerent representatiue non essent distincti: ergo si illa communia simul iunguntur: soli illi conuenient quod in omnibus continetur. Nulli enim conuenire possunt simul quod non in omnibus continetur representatiue propter eorum distinctionem: quia conceptus ex pluribus compositus non potest alicui conuenire: cui non quelibet pars totius conuenit: sicut animal / homo / sortes. Ille conceptus compositus nulli conuenit nisi quod est animal et homo et sortes: et per consequens soli sorti. Et ita est proprius illi cui soli conuenit. Minor probatur: quia ab entibus potest abstrahi conceptus entis / qui est communis deo et omnibus alijs entibus. Similiter pot abstrahi conceptus sapientie / conceptus charitatis / conceptus iustitie etc. communis sapientie / charitati / iustitie / create et increate. Et cum nulla creata sapientia sit charitas vel iustitia: ergo conceptus ex his compositus nulli create sapientie: vel charitati aut iustitie conuenit. Et quia pot concludi aliquam sapientiam esse charitatem et iustitiam: que non est creatura: et per consequens deus: ideo ille conceptus compositus est proprius deo: quia nulli alij a deo conuenit. Et vide circa hoc auctorem clare loquentem etiam supra. q. vij. prologi. Et nota quod illud quod assumit doc. dicens. Quando sunt communia multa habentia aliquid idem contentum: omnia illa simul accepta faciunt unum conceptum proprium illi contento in omnibus: contento representatiue. i. significato. Hoc intelligi debet de communibus distinctis tali distinctione quod quodlibet eorum continet. i. significat aliquid quod per nullum aliorum significatur unde oportet duo in omnibus illis concurrere. Primum quod aliquod idem sit significatum per omnia communia. Secundo quod per quodlibet commune significetur aliquid: quod per nullum aliorum significetur: ut patet in declaratione per aucto. Et per hoc excluduntur communia quorum unum est superius ad aliud: in quibus non tenet probatio. Nam licet idem continetur sub illis communibus / substantia / corpus / animal scilicet sortes: tamen non constituunt simul sumpta conceptum proprium sorti. ¶ Tertia conclusio. Deus est cognoscibilis a nobis in conceptu aliquo simplici connotatiuo vel negatiuo: quo modo representatur a signo incomplexo ad placitum instituto: ut conceptus huius signi sumitur / primum / prima causa / increatum / immortalis / immutabilis / incausabilis / eternus etc. Probatur: quia potest cognosci quod conceptus huiusmodi simplices predicantur de ente particulariter: ut aliquod ens est simpliciter immutabile etc. Et per hoc cognoscitur deus in conceptu tali: quia illud ens de quo verificatur illa particularis propositio non est nisi deus. Hoc autem est cognoscere deum in conceptu cognoscere

E

Conclu. 3. F

propositionem(in qua conceptus aliquis predica
tur de aliquo cōmuni deo ꝛ creature)verificari pro
supposito illius communis qđ est deus. Omnia illa
procedunt secundum opinionem que ponit ꝙ con=
ceptus habet tantū esse obiectiuum in mēte. ¶ Te
nendo autem ꝙ conceptus est qualitas realis in
mente. s. ipse actus intelligendi dicitur ꝙ deus nō
cognoscitur in se: qꝛ semper in omni cognitiōe quā
de deo habemus pro statu isto: cōcurrit aliquid in
ratione obiecti qđ nō est deus: qꝛ ois conceptus no
bis possibilis de deo: ẜm se totum vel ẜm eius ptem
importat creaturā: vt patet de conceptibus de qbꝰ
Articu.3. supra mētio est habita. ¶ Circa hoc qđ auctor dicit
Dubiu.1. in tertia conclusione: ꝙ diuina essentia est nobis co
G gnoscibilis in conceptu simplici ad placitum insti=
tuto proprio/connotatiuo, vel negatiuo. Dubitatur
primo: nā videtur p̄supponere falsum: (cum nullus
sit conceptus ad placitum institutus. Omnis enim
cōceptus significat naturaliter proprie ea quoꝝ est
cōceptus tanꝙ̄ naturalis similitudo eoꝝ. Si qdeꝫ
cognitio mētalis in significādo nō subest nostre po
testati: vt patet de visione ꝛ ceteris sensationibus.
nec aliter sentiendūꝰ est de cognitionibus intelle
ctualibus. ¶ Ad hoc dicendum ꝙ auctor loquit̄ de
cōceptu ẜm opinionem dicētiū: ꝙ conceptus nō est
cognitio: sed obiectū cognitionis: in anima/habēs
esse fictū: quō supra in scripto primo dist. ij. q. viij. in
solutione quarti dubij loquit̄. Talis em̄ cōceptus si
ponitur qñꝫ supponit pro re extra a qua abstrahit̄
ꝛ qñꝫ pro similibus rebꝰ. Qñꝫ etiā pro rebꝰ dissi=
milibus: vt dū audita voce carthaginis quā nō vi=
dit ex visis vrbibus fingit quādā imaginē ciuita=
tis: qua vtit̄ p̄ ꝯceptu carthaginis: que forte est mul
tū dissimilis in esse obiectiuo carthagini. Hic ergo
conceptus representat carthaginē ex impositione ꝛ
nō naturaliter. Unde si conceptus ille videri posset
Cōceptus fictus: ad placitum significat. ab alijs: nō representaret eis carthaginem: nisi eis
fuerit notificata īpositio: sicut dicit̄ de voce cartha=
go. ¶ Per hec ergo dicit̄: ꝙ cōceptus abstractꝰ a re
in se ꝛ intuitiue cognita: naturaliter representat rē
illam ꝛ similia rei illi a qua re abstrahit̄: ꝛ pro illis
supponit: nō ad placitū sed naturaliter. Sꝫ cōceptꝰ
abstractus a rebus nō intuitiue cognitis tāꝙ̄ simi
litudo alicuius non visi: illā rē non visam represen
tat ex institutione fingentis: qui vtit̄ tali actu p̄ re=
nō visa: nō natura imaginis ficte: sꝫ sua voluntate: ꝛ
qꝛ non est res aliqua intuitiue cognoscibilis: preci=
se correspondens cōceptibus cōnotatiuis ꝛ negati=
uis ꝛ syncathegorematibus: ideo conceptus cōno=
tatiui negatiui ꝛ syncathegorematice significāt sic
ex impositione: ꝛ non naturaliter ꝛ frequenter sunt
conceptus proprij vocū impositarū: lꝫ possint etiam
abstrahi a rebus: ꝛ et hec satis patent ex dictis aucto.
H in. q. allegata. ¶ Scđm aliā vero opinionē tenentē=
ꝙ cōceptus est ipsamet cognitio: dꝛ ꝙ omnis cogni=
tio siue conceptus mentalis: quatenus siue inquan
tum est actus intelligendi significat ea que per ipꝫ
intelliguntur naturaliter proprie idest naturaliter
seipso immediate: ꝛ nō per subordinationeꝫ ad quē
cunqꝫ alium cōceptum vel cognitionem. ¶ Uerūta=
mē cōceptꝰ mētalis preter ea que naturaliter signi=
ficat: potest quedam ad placitum significare nō vlti
mate: vel naturaliter cōmuniter vel etiā ad placitū
vltimate cōsecutiue. exemplum primi vt cōceptus
singularis sortis significat naturaliter proprie sortē
seipso immediate: ꝛ significat seipsum naturaliter
communiter mediāte alio conceptu reflexo. Signi=
ficat etiā se ꝛ sibi similia in significādo: puta vocem
sortis et scriptū: ad placitū nō vltimate: mediāte cō
ceptu qui est naturalis similitudo signorum sorteꝫ
significantium: nihil tñ significat ad placitū vltima
te. Conceptus auteꝫ nō vltimatus vocis sortis/qui
naturaliter p̄prie significat vocem sortis: ad placitū
vltimate significat sortē: nō per impositionē factam
circa cōceptū: sed per impositionē qua vox imposita
est ad significādum talem hominē: consecutiue ꝯce
ptus imposite vocis significat eūdē hominē: p̄ eo ꝙ
signū signi est etiam signū signati. Ex quo sequitur
ꝙ dabiles sunt duo conceptus qui sibi mutuo sub
ordinantur: patet de conceptu vltimato: ꝛ cōceptu
non vltimato huius vocis sortes: nam vltimatus
subordinatur non vltimato in significando vocem:
et non vltimatus subordinatur vltimato in signi=
ficando hominem qui est sortes. ¶ Et per hoc dꝛ ad
aucto. ꝙ loquitur de cōceptu ẜm primā opinioneꝫ/
nō ẜꝫ scđam: que tenet ꝙ conceptꝰ sit cognitio: nā ita
conceptus connotatiuus significat naturaliter ea
quorū est sicut conceptus absolutus: vnde cōceptus
correspondens ad albus: naturaliter significat oia
alba: et connotat omnes albedines per modū inhe
sionis: sic de cōceptu negatiuo: siue sit cōplexus vel
incōplexus: similiter de syncathegoremate mēt ali
co mō quo significat: significat naturaliter. Latior
p̄sentio ad logicam pertinet. ¶ Circa eādē ꝯclusio Dubiu.2. I
nē est dubiū scđm: quō ꝯceptꝰ cōnotatiuꝰ sit simplex
cum significat diuersa diuersimode: nam vnū signi
ficat in recto: aliud in obliquo: ꝛ hoc dubium tangit
hanc difficultatem: an in vno simplici conceptu pos
sint includi diuersimodi significandi. Et potest p̄=
babiliter dici ꝙ sic. Qđ patet de singulari vago: pu
ta de sensatione aut intellectione prima: que est no=
ta intellectiua: significans rem singulariter quidē:
sed cum multis circunstantijs diuersorum predica=
mentorum. Unde dꝛ: ꝙ vna simplex qualitas men=
tis ꝛ indiuisibilis in partes diuersarum rationum:
pōt habere diuersos modos significādi: vnū forma=
lē aliam materialē. Qui modi significandi nō distin
guuntur a conceptu: sed sunt ipsemet conceptꝰ plu
ra representans: vnum vt subiectum: aliud vt formā
seu dispositionē inherentē: immo potest habere di=
uersos modos significandi formales. Nec videt̄ ma
gis inconueniens/intellectum vno actu apprehen
siuo ferri in diuersa obiecta habentia tñ aliquē ordi
nē seu habitudinē ad se: q̄ꝫ ꝙ intellectus eodē actu
adhesiuo fertur in diuersas propositiones: puta in
premissas ꝛ ꝯclusionē: vt ptꝫ de adhesione totius de
monstrationis: seu q̄ꝫ ꝙ appetitus eodē actu fruitur
fine: ꝛ vtitur medijs ad finē: ꝛ ita ꝙ idē actus sit vsꝰ
et fruitio: immo amor ꝛ odiū: de quo supra dis. j. q. j.
dictū est. Nec tñ quecūqꝫ res diuerse possunt per eū
dē cōceptū significari vniuoce: puta hic hō: ꝛ hic la=
pis precise. Qm̄ non habēt aliquē ordinē seu habi=
tudinē ad inuicem: puta subiecti ꝛ accidentis: aut
totius ꝛ partis: aut alicuius ꝯueniētie eis adequa=
te: vel alicuius respectus aut hmōi. Nō em̄ possunt
diuersa eodē vel diuersis modis per eūdē conceptū
representari: nisi ad se habeāt certā ꝯueniētiā/habi Dubiu.3. K
tudinem/vel ordinem. ¶ Tertio dubitat̄ circa hoc
qđ dictū est: qđ res potest cognosci in alio. Non em̄
videtur verum ꝙ cognito conceptu predicabili de
aliquo cognoscatur res ipsa. Ad hoc dicitur secūdū
vtrāqꝫ opinionem de conceptibus. Primo si conce=
ptus habet esse obiectiuū: tunc volentes cognosce=
re deū in cōceptu (qꝛ ipsum in se cognoscere nō pos=
sumus) vtimur pro deo vno cōceptu proprio/ attri=
buēdo eidē per p̄dicationem: (non pro se: sed pro re
cuius est cōceptus) quicquid deo attribui pōt ꝛ dꝫ.
Est ergo deū cognoscere in cōceptu formare aliquā
propositionē de deo in ꝯceptu siue in esse obiectiuo
et scire eam verificari pro significato illius conce=
ptus: vt patuit in conclusione. iij. q. huius. Quan=
uis enim in huiusmodi dei cognitione nihil termi=
net actum intelligendi nisi solus ille conceptus:
quia tamen conceptus ille est proprius deo: ẜm illā
opinionē: ꝛ quicquid potest predicari de deo: predi
cat̄ vere de illo cōceptu (non pro se: sed pro re q̄ deus
est.) Ideo dum talem propositionem de deo verifi=
camus: deum in conceptu cognoscimus. Illa est

mens omniũ de opinione illa dicentiũ: q deum in hac vita cognoscere nõ possumus. Verũ est in se: ita q solus deus in se terminet actum nostre cognitionis. ¶ Secũdũ aliã vo opinionẽ que tenet q cõceptus est cognitio/ potest sic dici: vt z tactũ fuit. q. j. prologi. dub. ij. et questione psenti in cõclusione. iij. q deum cognoscimus non in se/ sed in conceptu/ id est non cognitione propria z distincta/ seu distincte deum representante: que nihil aliud nisi solum deum representet/ sed cõmune sibi z alijs. Quãuis enim fm opinionẽ illã/ deus est immediatũ obiectum nostre cognitionis: licet eum intuitiue videre non possim⁹ pro statu vie: quia tamen cognitio illa siue cõceptus est cõmunis deo z creature: ideo dum aliquã talem propositionẽ formamus: in qua aliqd predicatur de hmõi cõmuni deo z creaturis: z propositionẽ ipsam verificamus pro supposito illius cõmunia/ scz pro deo nõ in esse obiectiuo/ sed realiter:

Dubiũ. 4. A. dicimur deum cognoscere in cõceptu. ¶ Quartum dubiũ/ nam videtur q illud dictum in probatione prime ɔclusiõis/ scz q de nullo possit haberi notitia abstractiua siue intuitiua non sit verum. Siquidẽ angelus habuit notitiã quidditatiũ ante rerũ productionem: sed non poterat res prius q̃ cõderetur intuitiue cognoscere. ¶ Item agnus elicit inimicitiam lupi non visi: z ita sub spe aliena cognoscit lupum. ¶ Ad primũ dicit/ q illa probatio vadit naturaliter loquẽdo: vt supra habitũ est. q. j. prologi. Ars enim sec⁹ ita posset cognoscere colores abstractiue: sicut quicũq alius: quod tñ falsum est. ¶ Cũ autem obijcitur de angelo/ cõceditur si habuit talẽ notitiã quidditatiũ. i. conceptuũ cõmuniũ quidditatiuorũ q habuit eam a deo infusam/ sed non ex naturalibus acquisitã. ¶ Ad aliud de lupo z agno dicitur q agnus sub speciebus seu equiualenter solũ cognoscit inimicitiã lupi/ cuius ratiorẽ declarationem vide in doc. quia non facit directe ad qõnem.

Dubiũ. 5. ¶ Quintũ dubiũ quod in textu doc. est tertium in ordine, suorũ dubiorũ habuit/ fuit. q. vij. prologi.

Questio. iij.

A

Artic. 1. Nota. 1. **Vtrũ de deo possumus habere plures cõceptus quidditatiuos.** Articulis tribus questio absoluetur. ¶ Pro articulo primo notandum breuiter q author recitata z impugnata opinione quadã/ que tenet q de deo non potest haberi nisi vnus cõceptus quidditatiuus: et alij conceptus sunt denominatiui. Primũ notat/ q in proposito cõceptus quidditatiuus est conceptus supponens precise pro re ipsa/ z pro nullo alio: nisi pro eo quod est illa res nihil cõnotando extrinsecũ rei. Et sic cõceptus dicere videt esse quidditatiuus: quia predicat per se primo modo de specie. Aliter conceptus quidditatiuus est conceptus absolutus siue non cõnotatiuus: qui videlz significat essentiã rei sine cõnotatione cuiuscũq. Et sic ɔceptus quidditatiuus nõ distinguitur cõtra absolutũ/ sed connotatiuum. ¶ Isto scdo modo doc. freqũter accipit conceptum quidditatiuũ in hac qõne. Primã vero acceptionẽ innuit clare in pbatione prime conclusionis. Suppono hic dicta in. q. ij. prologi/ que plurimũ valẽt ad propositũ. ¶ Pro articulo secundo est

Artic. 2. Conclu. 1. B hec cõclusio pma. Respectu dei possunt haberi plures cõceptus quidditatiui non conuertibiles. Probatio/ quia conceptus entis sapiẽtie/ bonitatis/ iustitie sunt quidditatiui/ quia absoluti: z cõueniunt deo. Sunt etiã nõ cõuertibiles: quia non omne ens est sapiẽtia: nec ois sapiẽtia est iustitia: immo nulla creata sapiẽtia est iustitia. ¶ Secunda cõclusio. De deo nõ possunt haberi plures cõceptus quidditati-

Cõclusio 2. C ui cõuertibiles. Patet: quia oẽs cõceptus quidditatiui cõuertibiles sunt synonymi: z ita vn⁹ ɔceptus/ vel sũt nõ distincti in representando. Assumptũ probatur: quia tales significant idem precise: quia sunt cõuertibiles: z eodẽ modo/ quia absoluti. Et si replicatur de cõceptu veri boni z entis: qui sunt cõuertibiles z quidditatiui cõuenientes deo. Dicendũ q cõceptus veri z boni vt cõuertũtur cum ente/ nõ sunt quidditatiui/ sed cõnotatiui: nam verũ cõnotat ens determinatũ/ scz intellectũ/ z bonũ cõnotat appetitũ. Verũ enim habet hoc quid nois: vel simile ens intelligibile intellectione simplici: z bonũ ens acceptabile. De hoc supra distin. ij. q. j. Sunt enim isti cõceptus passiones entis: vt habet in doc. z collec. presenti dist. ij. q. ix. Passio autem non est cõceptus quidditatiu⁹. ¶ Cõclusio tertia. De deo possunt haberi plures cõceptus simplices denoiatiui z cõuertibiles. Patet de illis/ creatũ beatificatũ zc. patet q sunt cõuertibiles: quia soli deo cõueniunt. Qd sint distincti: quia connotant differentiã in creaturis: lz nihil diuersum importẽt in deo. Et si placet ea que nunc dicta sunt summatim perstringere possunt ex precedẽtibus qõnibus z presenti he colligi ɔclusiones. ¶ Prima. De⁹ in se z distincte: ita q nihil aliud cõcurrat in ratione obiecti a nobis in via naturaliter nõ potest cognosci. Pz ex prima qõne prologi: quia talis cognitio est intuitiua/ vel abstractiua presupponẽs intuitiuã. Corollariũ. de deo nõ potest haberi cõceptus absolutus cõuertibilis cum deo/ vel adequatus. ¶ Secũda cõclusio. De deo possunt haberi plures cõceptus simplices quidditatiui cõmunes deo z creature. Patet de cõceptu entis/ sapientie/ charitatis z cetera substantie spũs. ¶ Tertia cõclusio. De deo potest haberi cõceptus quidditatiuus cõpositus adequatus. ¶ Cõpositus ex pluribus cõceptibus absolutis/ adequatis/ id est cõuertibilis. Patet de illo. Ens qd est sapientia/ iustitia/ charitas: ista declarata est qõne precedẽti. ¶ Quarta cõclusio. De deo nõ possunt haberi plures conceptus quidditatiui conuertibiles cum deo/ siue sint simplices/ siue cõpositi. Patet/ quia illi cõceptus si essent: essent synonimi. ¶ Verũ cõsiderandũ q termini ɔuertibiles cõnotatiui nõ sunt. semp termini synonymi: sed absoluti/ cõuertibiles sunt semper synonymi: exemplum primi. Risibile z flebile: lz enim habẽt idẽ substractum: non tñ idem formale. hec de cẽptibus quidditatiuis. ¶ Quinta conclusio. De deo possunt haberi plures cõcept⁹ cõnotatiui/ tam simplices q̃ complexi/ tam cõuertibiles/ q̃ nõ conuertibiles. Hi ɔceptus licet nihil diuersum importent in deo: tñ quia cõnotãt creaturam/ possunt esse distincti fm distinctionẽ creaturarũ quas cõnotãt. Exemplũ primi. vt sapiẽs/ creatiuũ. Exemplũ secũdi/ de cõplexis: vt immaterialis/ infinitus/ immutabilis. ¶ Quantũ ad articulũ tertiũ est primũ dubium: qũo cõceptus cõcretiui: vt sapiẽs/ iustus/ diligens/ predicant de deo/ an qdditatiue vel cõnotatiue. Ad hoc dicit primo de abstractis/ sapiẽtia/ iustitia/ dilectio: que in creaturis importãt pfectionẽ secundã rei superadditã: q possunt accipi absolute: vt sine cõnotatione importãt rẽ illã absolutã: a qua aliqd dicit sapiẽs/ iustũ/ diligẽs zc. Hoc enĩ in creatura: est qualitas quedã informãs aiam/ sicut caliditas informat materiã: z in deo nõ est quid superadditũ: sed oib⁹ modis essentia diuina: z quia vtrobiq est res absoluta/ potest significari absolute: ois enim res absoluta põt absolute significari. ¶ Possunt nihilominꝰ significare cõnotatiue/ connotãdo scz tendentiã potẽtie per hmõi absoluta in obiectũ: per quã ipsa potẽtia bene vel male disponit. Et sic accipiendo abstracta illa sunt cõnotatiua de prima vel secũda specie qualitatis: quia preter illã perfectionẽ cõnotãt aliud/ scz subiectũ z obiectũ: que scz subiectũ z obiectũ distinguunt ab illa perfectione pro qua supponũt. In deo autẽ et si subiectũ predicatione nõ distinguitur a perfectione/ id est deus a sapientia: tamen distinguitur ab obiecto quod est

Margin notes (right column): Cõclusio. 3. — Epilogus. — Cõclusio. 1. — Corollariũ. — Conclu. 2. — Cõclusio. 3. — Cõclu. 4. D — Cõclusio. 5. — Artic. 3. Dubiũ. 1. E

creatura in quam tendit cognoscẽdo vel tribuendo aut amãdo. ¶ De cõcretis scilz sapiẽs/iustus ꝛc. dicitur ꝙ illa cõcreta accipiunt̃ quãdoqꝫ vt cõmuniter ꝛ vniuoce predicant̃ de deo ꝛ creaturis: ꝛ sic sunt cõnotatiua: quia nõ possunt de creatura absolute predicari: eo ꝙ semper cõnotent preter subiectum pro quo supponũt qualitatẽ superadditã: ꝛ quia idem cõceptus vni uoce tentus nõ potest esse absolutus ꝛ connotatiuus/impossibile est ꝙ de vno predicetur quidditatiue: ꝛ de alio cõnotatiue: nisi forte vnum illorũ de quo predicat̃/esset quidditatiue inferius vt colorãtũ predicat̃ de noĩe albus seu albũ quidditatiue: ꝛ de noĩe homo denoĩatiue. Alio modo posset accipi sapiens (licet nõ de vi sermonis) vt precise attribuit̃ deo: ita ꝙ nihil significat subtractiue vel formaliter extra deũ: ꝛ vt valet tantũ sapiẽs/id est ens quod sapit: seu increatus iustus deus. Et si sic accipitur est cõceptus quidditatiuus: ꝛ si fuerit cõpositus est nobis possibilis. Si simplex/erit conceptus absolutus correspõdens ad deus: sed ille non est nobis possibilis in via. Et illo modo accipiendo nõ predicatur vniuoce de deo ꝛ creatura: sicut etiã dicit auctor. ij. quodlib. q. iij. quia habet aliud quid noĩs vt attribuit̃ deo: ꝛ aliud vt attribuit̃ creature. Primo modo dicit̃ sapiens/qḋ habet sapientiã sibi inherentem. Secũdo dicit̃ sapiẽs/qḋ est sapientia.

Dubiũ. 2. G ¶ Secũdũ dubiũ est/quis cõceptuũ quidditatiuoꝝ dei sit simplicior ꝛ perfectior. In hoc dubio recitata ꝛ impugnata opi. Sco. ponit doc. opi. propriã/scilz ꝙ inter quidditatiuos conceptus inferior ꝛ minus cõis est aliquo modo perfectior cõceptu magis cõi: ꝛ per hoc conceptus qui est precise cõmunis deo: et maxime perfectiõi: ꝛ minus cõis est pfectior. Inter cõceptus vero nõ quidditatiuos compositos ille est perfectior: qui cõponit̃ ex cõceptu entis/ꝛ tali conceptu perfectissimo simplici: ꝯcept⁹ tñ dotalis ex oib⁹ cõpositus est perfectissim⁹. ¶ Ex illo ptꝫ ꝙ ꝯceptus infiniti nõ est pfectissim⁹: tum quia nõ est simplex: tum quia est negatiuus: sed affirmatiuus est perfectior negatiuo/ꝛ simplex cõposito. Sed inter conceptus cõpositos negatiuos: cõpositus entis infiniti expressius significat maximã perfectionem dei. Qḋ autẽ nõ sit simplex: patet: quia est ꝓprius deo: nunc autẽ talẽ habere nõ possumus pro statu isto: verum inter ꝯceptus cõpositos/cõceptus infiniti expssius significat maximã perfectionem dei: de hoc clarius supra habet̃. q. ij. prologi. ¶ Tertiũ dubiũ vadit cõtra dicta in cõclusione secũda. Nam videtur ꝙ licet cõceptus veri boni ꝛ entis/nõ sunt simpliciter qdditatiui: tñ respectu dei sunt quidditatiui: quia nõ importãt aliquid deo superadditũ siue extrinsecũ: sicut enim dicit auctor ꝙ sapiẽs in quid predicatur de deo: licet de creatura predicatur denominatiue. Respõdetur: si isti cõceptus accipiunt̃ vt precise attribuuntur deo: verũ pro veroꝫ increato qḋ est deus: et bonũ pro bono increato: nihil aliud extra deum significãdo: tunc sunt ꝯceptus synonymi: ꝛ ita sunt vnus cõceptus: nõ plures saltẽ representatiue. Sicut etiã sapiẽtia increata/ꝛ iustitia increata/ꝛ oẽs cõsimiles cõceptus significantes precise illud quod in deo est/sapientia/iustitia/charitas ꝛc. et nihil quomodocũqꝫ distinctũ sunt synonymi ꝛ vnus conceptus: quia cõceptus diuine essentie. Sed talis cõceptus nõ est nobis possibilis: vt dictũ est. De hoc latius in dubio primo.

Dubiũ. 3. H

Questio. iiij.

A

Trum deũ esse sit per se notum. Trib⁹ articulis questio terminabit̃. ¶ Pro articulo primo notandũ primo ꝙ cũ dicit̃ ꝓpositio per se nota: per se notũ nõ primo cõuenit rei/sed propositioni: vt habet doc. ꝛ post eũ Petrus de alia. qõne. iij. arti. ij. contra Grego. distin. ij. q. j. arti. j. qui ponit complexe significabilia: ꝛ esse per se notum attribuit tam propositioni ꝙ rei significate per eam: magis tamen rei ꝙ propositioni: vtriusqꝫ opinionẽ recitat Oyta. q. iiij. articu. ij. ¶ Notandũ secũdo cum dicitur propositio per se nota: nõ excluditur notitia terminorum: nec notitia terminoꝝ est causa sufficiẽs respectu talis notitie: sed cum terminorum notitia etiam requiritur formatio propositionis/ꝛ ex cõsequẽti voluntas imperãs intellectui vt intelligat. Non tñ idem est propositio cõtingens euidens: ꝛ propositio per se nota: vt patuit. q. j. prologi. Nec idẽ sufficit/ꝛ requirit̃ ad vtrũqꝫ: vt patuit ibidem arti. j. Sed ad hoc ꝙ ꝓpositio sit per se nota: requiritur ꝙ quecũqꝫ terminoꝝ illorũ notitia/siue perfecta/siue imperfecta/siue ꝯfusa/siue distincta/siue intuitiua/siue abstractiua sufficiat cum propositionis formatione ad causandũ notitiã euidentẽ talis propositionis. Et dictum est notanter illorũ/ꝛ nõ alioꝝ terminoꝝ: quia non sufficit/nec requirit̃ notitia terminoꝝ in vniuersali ad propositionẽ per se notã ꝓprie dictã. Attamen propositio per se nota aliqñ capit̃ improprie: ad cuius scꝫ notitiã nõ sufficit notitia terminoꝝ incõplexa cũ formatione propositionis: sed requirit̃ aliquid aliud. Non tñ syllogismus: nec experiẽtia aliqua alicui⁹ extrinseci realis/sed sufficit sola exemplificatio. Sic illa dicit̃ per se nota/ex duabus vniuersalib⁹ dispositis in modo ꝛ figura sequitur vniuersalis. Sic quedã principia scientiarũ dicũtur per se nota: que tñ nõ sunt simplr euidentia. Supponit̃ etiã ꝙ alius est terminus vniuersalis: ꝛ aliud quodlibet sub eo contentum. Item alius diffinitio/alius diffinitũ. Item alius termin⁹ in propositione deus est quã format beat⁹ cognoscens deũ in se: ꝛ quã nos pro statu isto formamus: pro quo deũ in se nõ cognoscimus: neqꝫ distincte: de quo. q. j. prologi. dist. ij. huius colle. ¶ Tertio notandũ post dicta in doc. j. prologi. ꝛ in collec. isto ibidẽ arti. j. et dub. ij. ꝙ in descriptione ꝓpositionis per se note: auctor per terminos (cum dicit: ꝙ propositio per se nota est/ad cuius notitiã causandã sufficit notitia suorũ terminoꝝ ꝛc.) intelligit qñqꝫ obiectũ representatũ per extrema ꝓpositionis. i. illud ad qḋ terminatur cognitio subiecti ꝛ predicati: siue sit cõceptus habẽs esse obiectiuũ/siue res ad extra terminans cognitionẽ: siue etiã intelligitur per terminos cognitio aut intellectio ipsa vnde format̃ propositio mentalis: vt in dub. ij. q. j. ꝓlogi hui⁹ collec. latius patuit. Et ita ad hoc ꝙ propositio sit per se nota: requirit̃ ꝙ sit nota apprehendẽti eadẽ obiecta precise: per quascũqꝫ notitias/siue intuitiuas/siue abstractiuas. Unde patet ꝙ in ꝓpositione quã format beatus de deo: et quã nos formamus: quia nõ est idẽ obiectũ in vtrisqꝫ: ideo nõ sunt ijdẽ termini: quia obiectũ propositionis beati est deus in se: causans distinctam sui cognitionẽ: que nõ representat aliquid distinctũ a deo/saltẽ vnius extremi: non sic propositionis nostre (vt ex precedẽ. patet) cuius termini vel saltẽ vnus est conceptus cõmunis vel cognitio indistincta. ¶ Quarto notandũ ꝙ propositio per se nota posset breuius sic describi. Est propositio necessaria non dubitabilis. Uel sic. Est propositio necessaria nota ex terminis suis proprijs ex quibus componitur. Intelligendo per terminũ cognitionem mẽtis vel sibi subordinatum: per ly necessarium excluditur propositio cõtingens: per id quod sequitur propositio dubitabilis.. ¶ Pro articulo secundo ponende sunt cõclusiones que potissimum procedũt ꝫm primã descriptionẽ doc. tactam supra. q. j. prologi. ¶ Conclusio prima quam etiam tenet Pet. ꝛ Oyta vbi supra est. Propositio deus est: quam pro statu isto formamus: non est per se nota. Probat̃: quia est dubitabilis. Dixit enim insipiens in corde suo/non est de⁹. ps. liij. ¶ Cõclusio secũda: cuius contrariũ tenet Grego. sed Oyta vtrãqꝫ partẽ

Margin notes: F; Articu. 1.; Nota. 1.; Nota. 2. B; Nota. 3. C; Nota. 4. D; Articu. 2.; Cõclusio. 1. E; Conclu. 2.

habet pbabilē: vbi supra. Propositio deus est: quā format beatus cognoscēs diuinā essentiā in se est p se nota. Probat: q: beatus eā formās necessario ei assentit. Nō em̄ pōt dubitare deū esse qui hz notitiā dei intuitiuā siue abstractiuam. ¶ Cōclusio tertia. Propositio deus est: quā nos habem⁹: est demōstrabilis per illā quā hz beat⁹: pdicādo i maiori ɔceptū esse de cōceptu dei quē format beatus: ꝛ subijciēdo respectu eiusdē cōceptū dei quē nos habemus in minori: ꝛ inferendo illā quā nos habemus de⁹ est. Hic enim cōclusio dubitabilis infert̄ ex premissis p se notis. Sed querit̄ cui est syllogismus ille demonstratio: non beato: q: ille nō dubitat conclusionem: nec viatori: q: ille nō habet pmissas. Dicēdū q: est demonstratio beato: ꝛ licet nō dubitet cōclusionē: tn̄ est dubitabilis sibi et alijs: q: si beat⁹ desineret esse beatus: ita q: perderet notitiā distinctā diuine essentie: posset eam dubitare: nec oz ad hoc q: syllogismus sit demonstratio: q: cōclusio actu dubitet̄: sed sufficit q: sit dubitabilis: vt in doc. habet̄ in plogo. ¶ Quantū ad articulū tertiū est dubiū contra primas duas cōclusiones. Nā illa ppositio deus est quā nos formamus est synonyma illi: deus est: quā beatus format: ergo si vna est per se nota/et iā alia. Antecedēs pbat̄: q: extrema sunt synonyma: nam vtrobiq: subijcit̄ ille terminus deus: ꝛ vtrobiq: pdicatur verbū est: vel participiū ens inclusum: neuter equiuocat̄: ergo sunt synonymi: q: omne idē signū nō equiuocatū est sibi synonymū. Nec refert q: btūs formās illā de⁹ est: videt intuitiue deū: ꝛ nō viator eādem formās: qm̄ hec ppositio Joānes currit/eadē est formata a vidēte Joanē currere: ꝛ a nō vidēte. Alioquin si illa que format̄ a vidēte Joannē currere esset alia: esset per se nota: q: omni formāti eam indubitabilis est ꝛ euidenter nota: qd̄ tamē falsum est q: est contingens. ¶ Ad hoc dicendum: q: ppositio de⁹ ē: quā nos formam⁹ nō est synonyma ei quā beatus format: neq: extrema sunt synonyma: q: ali⁹ cōceptus subijcitur in ppositione beati. s. simplex et absolutus deitatis: ꝛ distinctus: ꝛ ali⁹ in nostra: in nostra em̄ subijcit̄ cōceptus vel cōmunis vel cōnotatiu⁹ vel cōplexus: qui nō est synonymus subiecto beati. ¶ Si dicis: deus est terminus absolut⁹: ꝛ volo: q: sic accipiat̄ in nostra ppositione. Dicēdū q: illa vox deus/pōt esse absoluta pro quanto subordinat̄ ɔceptui absoluto: sed illū non pōt formare viator: sz inquantum subordinatur cōceptui quē format viator non est absoluta: sed vel complexa vel ɔnotatiua ¶ Et per hoc ad illud qd̄ a ddi tur: nō refert q: beatus videt intuitiue deum ꝛc. Negetur illud: immo multū refert. Nā pp̄ter hoc q: beatus videt: format cōceptū specie distinctū ab eo quē nos formamus. Et ad pbationē ista Joānes currit/est eadē: siue formetur a vidēte Joānē/siue a nō vidente. Rn̄det̄ vocādo easdē ppositiones/ ppositiones synonymas: distinguo: q: vel nō vidēs Joānē currere: aliqn̄ vidit Joannē currere: lz nūc nō videat: ꝛ ita ad plationē vocis Joānes format nūc notitiā abstractiuam distinctā Joāni: tūc sunt synonymi. Et lz notitia intuitiua Jo. in vidēte eum: ꝛ abstractiua in nō vidēte eū specie differant: sunt tn̄ synonyme: vt supra. q. i. plogi. Si vero nō videns Joā. currere: nūq: vidit Jo. licet formet eandem vocalē Joannes currit: tn̄ non eandē mentalē. Nā cōceptus quē ipse format de Joanne/nō est synonymus illi quē format vidēs Joā. est enim vel cōplexus vel cōnotatiuus.

Questio. v.

Trū vniuersale cōmunissimū sit primū cognitum a nobis. ¶ Illa questio sicut verba sonant querit de ordine obiectorū adinuicē inquantum cognita: ꝛ posset similiter moueri de ordine cognitionū: ꝛ quodāmodo dependet ei⁹ solutio ex secūda: nā eo ordie obiectū cognoscit̄: quo eius cognitio a potentia elicitur: cū sit impossibile obiectū cognoscere: nisi per actū cognoscēdi a potentia elicitū/saltem in creatura: de qua mō loquimur: ideo cognito ordine cognitionū ptz ordo obiectorum cognitorū. Quod etiā questio inuestigat: an primū cognitū sit singulare: dūtaxat locum habet s̄m opinionem tenentē vniuersalē cōceptum esse obiectum cognitionis vniuersalis: ꝛ habere in mēte tātū esse obiectiuū: q: s̄z oppositā opinionē tenentē q: talia ficta nō sunt ponēda: qd̄ q: vniuersale nihil sit nisi cognitio vniuersalis: aut signū sibi subordinatū: qd̄ est res quedā singularis: lz vniuersaliter representet: ꝛ ideo dicat̄ vniuersalis: nō in essendo/sed representando nulla est questio. Cū em̄ esse cognoscibile sit singulare: certū est q: primū cognitū: ꝛ mediū ꝛ vltimū est singulare: eo q: quicquid cognoscit̄ est singulare. Nec habet questio dubiū si fieret cōparatio obiecti cogniti ad cognitionē: q: cum cognitio que est actus cognoscentis nō cognoscitur nisi p actū reflexū: certum est q: prius actu recto cognoscit̄ obiectū singulare q̄ ipse act⁹ rect⁹ actu reflexo/ad minus pri⁹ natura. Difficultas ergo nō est nisi de ordine cognitionū quo p̄cedat aliā generatione. Secūdū illā opinionē in trib⁹ articulis stabit decisio questionis. Primo recitat̄ a doctore in scripto suo primo apud Sco. dist. iij. q. ij. qui tenet q: cōmunissimum non est prius notū: sed species spālissima illius singularis qd̄ fortius monet sensum. Et intelligit̄ s̄m eum questio de primitate generationis: ꝛ impugnat̄ ia doc. multū late ꝛ ɔdiffuse. Dehic recitat̄ opinio sancti Tho. par. i. q. lxxxv. ar. iij. ꝛ similiter impugnat̄. Post hec auctor ponit opinionē propriā: vt patet in doc. ¶ Notādum ergo pro articulo primo supposita dist. de obiecto primo potentie ex. q. i. dist. huius. ꝛ di. xxxv. q. iij. q: cognitionum quedā est cōfusa: quedā distincta. Cognitio rei distincta est qua quicquid est cognitio essentiale ptz potentie. Cognitio confusa est: qua aliquid essentiale vel intrinsecum obiecto patet potentie: ꝛ aliquid latet. Sicut cum cognoscunt̄ dissimilia in essentijs figuris/vel maioritate aut minoritate: que tn̄ non possunt discerni. Uide ad idē dicta in. q. ij. distin. huius ꝛ. q. ij. prologi. ¶ Secūdo notādum: aliud est cognoscere cōfusum: aliud cognoscere ɔfuse. Cognoscere cōfusum: est dum cognoscitur totū habēs partes intrinsecas: vel qn̄ cognoscitur vniuersale commune ad multa: ꝛ tn̄ quodlibet illorum pōt distincte cognosci. Sed cognoscere confuse dupliciter accipitur. Proprie: qn̄. s. aliquid cognoscitur: ꝛ tamē nō quodlibet intrinsecum sibi patet potentie: ꝛ illo mō do solum totum includēs partes ɔfuse cognoscitur. Improprie (hoc est in cōceptu) aliquid dicit̄ cognosci: q: aliquid aliud qd̄ est sibi cōmune cognoscitur: vel aliqd̄ pp̄rium includēs cōmune vel cōnotās qd̄ nō est ipsum cognoscitur: vel qn̄ aliquod cognoscit̄ nec cognitiōe simplici ppria: nec equiualēti: hic pro accipitur cognoscere cōfuse proprie: nō improprie. ¶ Tertio notādum: q: quidā cōceptus est simplex nō includens plures cōceptus suo modo sicut ɔpositū actualiter plures res reales: materiā. s. ꝛ formā includit: per oppositum cōceptus cōpositus. Notādū etiā est q: doc. respondet s̄m opinionē tenētem cōceptus esse obiecta cognitionum. ¶ Quātum ad articulum secundum/est cōclusio prima. Primum cognitum a nobis ab intellectu pmitate gn̄atiōis/est singulare. Probat: q: illud qd̄ primo cognoscitur ab aliqua potētia sub aliqua rōne: sub illa ratione precedit actum illius potētie: sed solum singulare sub ratione singularis precedit actum potentie: ergo. Maior patet: q: nulla potētia facit primum suū obiectum: nec rationē ostēsiuā sui obiecti. ¶ Itē vbi potētia prior terminatur: ibi incipit posterior: sz sensitiua terminat̄ in singulari: ergo a singulari incipit

pit potētia intellectiua. ¶ Itē in potentijs ordinā-
tis/ in quodcūqȝ obiectū pōt potētia inferior: in idē
ꝛ sub eadē ratione pōt potētia superior: vt patet de
intellectu ꝛ volūtate: ꝛ de potentijs sensitiuis exte-
riori ꝛ interiori. Sed sensus ꝛ intellectus sunt potē-
Conclu. 2. tie ordinate: ꝛ sensus pōt primo in singulare: ergo
ꝛ intellectus. ¶ Cōclusio secūda. Primum distincte
F cognitum ab intellectu pōt esse singulare. Probat':
qꝛ primū distincte cognitū a sensu pōt esse singula-
re: ergo etiā ab intellectu. ¶ Itē singulare potest co-
gnosci nullo vniuersali cognito: ergo ꝛc. Antecedēs
patet: quia res potest cognosci: nullo quod non est
de eius essentia cognito: sed vniuersale non est de
essentia cuiuscunqȝ singularis: vt ex prioribus pa-
tet. Et est sensus huius ꝓpositionis. Prima cogni-
tio intellectus potest esse singularis. Et sensꝰ pme.
Prima cognitio intellectus primitate generatiōis
est singularis. Auctor vero prosequit' de cōceptu
vt est obiectū cognitionis per totā questionem. Et
ꝭm hoc propositiones hic posite veniunt intelligē-
Conclu. 3. dc. ¶ Cōclusio tertia. Aliqd aliud a singulari pōt
esse primum distincte cognitū ab intellectu. Patet:
qꝛ stante cognitione cōfusa alicuius sensualis/ pōt
stare cognitio ꝯfusa eiusdē in intellectu: ab illa pōt
abstrahere intellectus cōceptū vniuersalē simplici-
ter simplicē ante cognitionē cuiuscunqȝ alteriꝰ rei
singularis: ꝛ ille ꝯceptus simpliciter simplex distin
cte cognoscit': qꝛ simplex nō pōt nisi distincte cogno
sci: qꝛ dū cognoscit' (eo ꝙ simplex partes nō habet)
nihil eiꝰ latet: aut em̄ totū cognoscit': aut totū igno-
Conclu. 4. ratur. ¶ Cōclusio quarta. Solū singulare pōt con-
fuse cognosci. Patet: qꝛ solū cōpositū cuius aliqd
G latet: ꝛ aliquid patet: pōt cognosci ꝯfuse: tale aūt so-
lū est res singularis includens multas ꝑtes. Ma-
ior patet ex notabili. Minor patet: qꝛ tale nō potest
esse cōceptus: qꝛ nec simplex: qꝛ talis nō pōt cōfuse
cognosci: nec cōpositꝰ: qꝛ talis nō pōt cognosci: nisi
oēs partes eius cognoscant': quia earū esse nihil est
nisi cognosci: ꝛ sic nihil eius latet: quare si cognosci
tur/ distincte cognoscit'. ¶ Conclusio quinta. Non
Conclu. 5. semper totus ordo ꝯfuse cognoscendi precedit totū
ordinē distincte cognoscendi. Patet: qꝛ aliquādo ꝑ-
mū cognitū primitate generationis est distincte co
gnitū ab intellectu: qñ scȝ aliquid est distincte sen-
Conclu. 6. satum. ¶ Ex illis sequit' cōclusio sexta ad questionē
responsiua: ꝙ cōmunissimum nō est primū cognitū
a nobis. Patet ex ꝓcedentibus cōclusionibꝰ. ¶ Plu
ra notāda tangit auctor in solutione rationū q̄ hic
ꝓpter breuitatem omittuntur: vide doc. ¶ Quātū
Articu. 3. ad articulū tertiū/ dubitat' cōtra ꝯclusionē primam.
Dubiuȝ. 1. Causa naturalis primo agit ad effectum perfectissi
H mū in quē pōt: ꝛ cū cognitio speciei specialissime sit
perfectissima cognitio: illa primo causabitur: et ita
nō singulare. Respōdet' breuiter ꝙ ratio accipit fal-
sum/ nec ꝯcludit: nō em̄ causa naturalis semꝑ agit
primo ad perfectissimū effectum in quem potest.
Patet. Nam intellectio precedit dilectionē: que tñ
est nobilior cognitione. Preterea maior est falsa: qꝛ
conceptus specialissimi non est perfectissimus effe
ctus: in quem possunt ille cause naturales: sȝ cogni
tio singularis est perfectior: ꝛ ita non procedit ratio
Dubiū. 2. Scoti. ¶ Secundū dubiū posset hic moueri de ordi
ne gñationis cognitionū: sed per doc. hoc tangitur
in questione sequenti: hic omittitur.

Questio. vj.

Trū prima notitia
A intellectus primitate generationis sit
notitia intuitiua alicuius singularis.
¶ In hac questione doc. primo recitat
opinionem sancti Tho. par. j. q. lxxxvj.
arti. j. tenentē: ꝙ intellectus noster primo ꝛ directe
non pōt cognoscere singulare in rebus materialibꝰ
qꝛ primuȝ singularitatis in rebus materialibus est
materia: sed pōt singulare cognoscere solū per quā-
dā reflexionē. Dehinc recitatur opi. Henrici Gād
uen̄. v. quodli. q. xv. ꝛ. iiij. quodli. q. xij. qui eandē po-
nit cōclusionē. Adducunt' tñ multe auctoritates pro
hac opinione quas doctor impugnat: ꝛ vide in scri-
pto suo. Itaqȝ questio illa pro maxima parte funda
tur in solutione auctoritatum militantiū cōtra priᵒ
dicta doc. ꝛ dependet eius effectus ex prius dictis.
Habebit ergo questionis decisio tres breues articu
los. Primus ordinē generationis cognitionuȝ pro
statu illo explicabit. Secundus cōclusiones recita-
bit. Tertius dubiū mouebit. ¶ Pro articulo primo Articu. 1.
ꝛ pro clariori intellectu dicendorū/ est hic notandū B
breuiter de ordinata cognitionum generatione. Et
primo de operatione sensitiua cognitiua: ꝙ pro sta
tu vie huius omnis nostra cognitio incipit a sensu:
¶ Est ergo prima cognitio primitate generationis De opera-
sensatio exterior: que causatur immediate ab ob- tione sen-
iecto. Immediate dico id est sine cognitione media: sus.
siue ponatur species media/ siue non: de quo in.
ij. questio. ij. distinctio. iij. Hec notitia est intui-
tiua: quia ea cognosco rem sensatam esse: ꝛ depen-
det ab obiecto non solum in fieri: sed etiam in esse.
Unde remoto obiecto statim corrūpitur hec cogni-
tio: hec singulariter representat obiectum. i. quali-
tates sensibiles tam proprias q̄ cōmunes. ¶ Scd̄a
cognitio est cognitio eiusdem subiecti quam elicit
sensus cōmunis eodē modo representans obiectū
sicut cognitio prima: ꝛ cū hoc vt se nsatuȝ vel visuȝ
ꝛc. Nā sensuȝ interior est qui iudicat de actibꝰ sen-
suum exteriorū. Prima enim visione. s. exteriori nō
cognosco me videre: quia nonnūqȝ aliquis videt ne
sciens se videre. Illa cognitio similiter est intuitiua
quoniā ea euidēter cognosco me sentire: que simili-
ter cedēte prima sensatione corrumpitur: huiꝰ obie
ctum est res sensata: et cum hoc sensatio exterior.
¶ Tertia notitia est synonyma secunde: manens re
moto obiecto etiam cessante sensatione exteriore: ꝑ
quam cogito de re etiam absente. Siquidem expe
rimur ꝙ videntes rem aliquam ipsa amota ab ocu
lis: adhuc manet in nobis notitia quedā: que reꝑ-
sentat rem disti ncte: ꝛ eodem modo quo non pre-
sentem: ꝛ hec non est aliqua duarum precedentium
quia per illam non possumus euidēter scire aliquā
veritatem contingentem de re cognita: sicut per ꝑ-
cedentem: ergo distinguitur ab eis. Et ita non est
intuitiua: sed abstractiua: quia abstrahit ab existen
tia rei hic ꝛ nunc idest per eam non possumus eui-
denter scire de re quam representat an sit vel non
an sit hic vel ibi: est tñ notitia rei distincta. ¶ Quar-
ta, est cognitio memoratiua que format' per species
vel habitus a prioribus cognitionibus decisas vel
decisos in organo memorie reseruatos. Et illa co-
gnitio memoratiua cum obiecto importat tempus
preteritum idest importat obiectum vt prius etiam
cognitum. Hec notitia etiam abstractiua est sicut
tertia et distincta vel rei in se: sed non intuitiua.
¶ He quatuor notitie sensitiue sunt simplices: que
regulariter producuntur de quolibet obiecto sensa-
to: presertim tres prime: que sunt rei in se distincte
singulares ꝛ materiales inherentes organo sensus
qd̄ est compositum ex corpore ꝛ animata sensitiua.
Quarum prime due sunt intuitiue: posteriores due
abstractiue. ¶ Deinde ꝛ alias cognitiones elicit sen
sus/ ponens cōuenientiam ꝛ differentiam sensibi-
lium: et componit species diuersas formans cogni-
tionem rerum non sensatarum: sed totum licet secū
dū partes puta in somno ꝛ vigilia. Et ꝭm multos
cōponit ꝛ diuidit per virtutē estimatiuā: sȝ quosdā
etiā elicit speciē non sensatā. i. format cognitionē re
presentantem rem sub circunstantia sensu exterio-
ri non perceptibili: vt cum circunstantia nocui vel
inimicitie: vt ouis viso lupo propter qd̄ fugit: sed
superfluum videtur ponere hanc notitiam: vt ꝓbat

auctor dist.iij.q.ij.et in hoc terminatur tota operatio sensitiua cognitiua. ¶Intellectus vero qui est potentia superior operationē suam incipit a sensibus: neqꝫ enim nō sentiens intelligit.iij.de anima. Prima ergo cognitio intellectiua: est cognitio singularis rei sensate/synonima sensationi interiori: que interior vocatur phantasma. Dicitur autem intellectio prima a sensatione interiori: quia illa est penitus immaterialis inherēs tantū intellectui ꝛ nō organo. A qualibet aūt sensatione interiori potest generari intellectio eius in aīa: quia in quodcunqꝫ obiectū potest potentia inferior: in idem ꝛ sub eadē ratione potest ꝛ superior in potentijs ordinatis: vt patet de sensu exteriori ꝛ interiori de intellectu et volūtate. ¶A notitia ergo prima intellectiua intuitiua abstrahit intellectiuā abstractiuā singularem vagam sicut sensus. Deinde abstrahit duplicē notitiam: singularē ꝛ cōmunē. Singularē: nam habita singulari vaga significante multas circūstātias sensu perceptibiles: consyderans aliquas variari alijs manētibus abstrahit duos conceptus: vnum eius qđ mutatur: alium representantē precise illud quod manet immutatū: et oēs hi sunt singulares: nec ab illa abstractione cessat/donec perueniat ad cōceptus simplices significantes tantū vnā qualitatē absolute. Item cōsyderās plura singularia conuenientia sibi similiora inter se in aliquibus ꝙ cū alijs abstrahit cōceptū cōmunē adequate representantē hmōi cōueniētia. Et si fuerit cōueniētia essentialis: potest formare cōceptū absolutū: si accidētalis/format conceptū cōnotatiuū: ꝛ ꝑm ꝙ cōueniētie sunt pluriū vel paucorꝫ/format ꝯceptus magis vel minus cōmunes. In his tamen cōceptibus abstractis/siue singularibus/siue cōmunibus nō est determinatus ordo: sed nunc prius vnū format: nunc alium: ꝑm ꝙ occurrūt mutationes rerum vel singularia diuersa/nunc eiusdē speciei/nunc diuersarum specierū vel generū. Et idem cōceptus speciei non presupponit cōceptum generis/nec econuerso: quia nunc ille prius formatur: nunc ille cōceptus tñ singulares rerū sensatarū presupponunt omnibus alijs. ¶Deinde intellectus negotiatur circa conceptus coniūgendo eos: faciēdo complexa propositionalia ꝛ nō propositionalia. Idem ex propositionibꝰ syllogismos facit ꝛ alios discursus ꝯsequētionales: quibus inquirit ex notis ignota. ¶Pro articulo secūdo est hec cōclusio prima. Singulare intelligitur. Patet ex precedēti questione. Item si non/vel propter perfectionē vel imperfectionem ipsius intellectus nō posset intelligi. Non ꝓpter imperfectionē: quia sensus est imperfectior: ꝛ tamen cognoscit singulare: nec propter perfectionem intellectus: quia aut ex eo ꝙ nō potest intelligere tam imꝑfectū: sicut est singulare materiale: sed hoc non/quia singulare est perfectiꝰ vniuersali. Nam vniuersale abstractū a singularibꝰ nō est perfectius singulari. Aut quia non potest immutari ab aliquo materiali: nec recipere materiale. Sed hoc non: quia quodcūqꝫ fuerit quo immutatur ad intelligendū vniuersale/siue species intelligibilis/siue actus intelligēdi/siue habitus ꝑm cōmuniter loquētes: per illud potest immutari ad intelligendū singulare. Et licet res singularis sit materialis: tñ species intelligibilis que immutat vel recipitur in intellectu (ꝑm ponētes species) et similiter intellectus agens.i.actus intelligendi/vel intellectus habēs in se actum: ita vt totū illud dicat intellectus agens/est immaterialis: nō enim lapis est in aīa/sed species eius. Preterea aīa separata potest intelligere singulare materiale: ergo eadē ratione coniūcta. Item obiectū dicitur recipi in intellectu: qꝛ actus intelligēdi qui est illius obiecti est in intellectu. ¶Conclusio secūda. Prima notitia singularis est intuitiua. Probatio: aliqua notitia singularis intellectꝰ est intuitiua: quia nisi sic/nulla veritas contingens posset euidenter cognosci ab intellectu: sed notitia intuitiua nō est posterior abstractiua: vt patet.q.j.ꝓlogi: ergo ꝛc. ¶Cōclusio tertia. Singulare sensibile primo intelligitur. Probatur: quia prima notitia intellectꝰ nostri pro statu isto est notitia singularis sensibilis. Patet: quia quod primo sensatur a sensu/primo intelligitur ab intellectu: quia in potētijs ordinatis quicquid ꝛ sub eadē ratione pōt potētia inferior: id ꝛ sub eadē ratione potest superior. Qđ patet de sensu exteriori ꝛ interiori ꝛ appetitu/intellectu/voluntate: vt dictum est supra. Nec valet hic euasio sancti Tho. si diceret ꝙ virtus superior potest in id in quod inferior/sed modo eminentiori. Hoc late improbat doc. in scripto primo. ¶Pro articulo tertio dubitatur circa nunc dicta/scꝫ ꝙ cognitio nostra ortum habet a singularibus. Nam videtur ꝙ cognitio nostra incipit ab vniuersalibus/quia sensu cognoscuntur res conceptu vniuersaliori: ꝛ deinde minus vniuersali: vt patet in cognoscēte rem a remotis que primo iudicatur corpus: deinde animal: deinde homo: vltimo Joannes vel petrus. Similiter pueri primo vocant omnes viros patres: et omnes feminas matres: deinde discernūt vnūquodqꝫ. ¶Ad hoc adducuntur multe auctoritates philosophi ꝛ cōmenta. ꝛ posset simile ostendi de fatuis sicut de pueris. Et tamen illud non videtur esse verum/nisi vniuersale esset primo in intellectu. ¶Ad illa dicitur breuiter post doctorem qui materiā istam late ꝛ clare prosequitur. Primo ꝙ est contra opi.omniū ꝙ vniuersale prius sentitur ꝙ singulare. ¶Secūdo dicitur ꝙ sicut est in pueris/ꝙ primo omnes viros patres/et oēs feminas matres appellāt/ꝛ deinde discernūt vnūquodqꝫ: ita etiam est in fatuis ꝛ vsu rationis carentibus: et similiter in brutis: ꝛ tamen non cognoscūt vniuersale. Et loquitur autho: ꝑm opi.de fictis/ꝙ conceptus est obiectum cognitionis. ¶Secundū aliam opi.talis cognitio non est vniuersalis: sed singularis. Cum ergo vniuersale non sit nisi intellectu et per operationem intellectus: ergo talia faciunt pueri per notitiam sensitiuam tantū. ¶Tertio dicitur ꝛ sequitur corollarie ex prefatis: ꝙ primo intelligitur singulare/sicut primo sentitur singulare. Attamen aliqua cognitio singularis/tam sensitiua ꝙ intellectiua/siue partialiter/siue totaliter: est sufficiens ad discernendū id quod sensu apprehenditur ab alio: ꝛ aliqua ad hoc non sufficit nisi forte ad discernendū a paucis: ꝛ aliquādo vna res potest discerni a paucioribus/ꝛ alia a pluribus. Exempli gratia. Agnus nō discernit hanc ouem ab illa: et tñ discernit ouē a lupo/boue/vel asino. Quādoqꝫ vnā albam ouem ab alia nō discernit/sed discernit albā a nigra. Et tandē discernit matrē ab alijs omnibus. Illa nobis innotescunt per sensus. Et ratio huius esse potest: quia potētia apprehēsiua creata nō pōt vnū discernere ab alio/nisi propter aliquā dissimilitudinē comphēsorū/siue apprehēsorꝫ per sensum: nō curādo/an illa dissimilitudo sit in voce/figura/loco/situ/qualitate/inter ipsa apprehensa. Et quia ouis nō statim cognoscit omnia talia distincte: non statim potest vnū ab alio discernere. ¶Preterea inter ipsa distincta quādoqꝫ magna reperitur similitudo: ita ꝙ distincta notitia vnius non sufficit ad discernendū hoc ab alio confuse cognito: ꝛ tñ semper cognoscitur singulare. An autē talis notitia sit ipsa notitia apprehēsiua/vel distinguatur ab ea: alias patebit. ¶Et si dicitur ꝙ hoc est cōtra processum phi j. Phycorꝫ. vbi dicit ꝙ nobis manifestissima sunt et certa ꝯfusa magis. ¶Secūdo dicit/ꝙ ex vniuersalibꝰ in singulare opꝫ deuenire. ¶Itez cōmētator cōmē. iiij. Oportet nos procedere de reb9 vniuersalibus ad particulares ꝛc. ¶Ad illa dicitur. Primū/ꝙ nomen cōmune ꝛ notitia magis vniuersalis dupliciter sumitur. Est enim commune per predicationem

De operatione intellectus. C

Articu.2. Cōclusio.1. D

Cōclusio.2. E

Conclu.3.

Articu.3. F

Respō. G

Corolla.1

H

essentialē: et est cōmune per pdicationē denolatiuā. Cōmune per predicationē essentialē est quod predicatur de pluribus in quid et per se primo modo/ ꝙ aliud: et sic aial est communius ꝙ hō: et corpus ꝙ aial. Aliud est cōmunius nō per pdicationē in qd et per se primo modo: scʒ per pdicationē denoiatiuā et quasi per se secūdo modo. Et isto modo motus localis est qd cōmunius ꝙ coloratū vel color: qꝛ motus localis in plurib⁹ inuenit̄ ꝙ color. Oē em̄ coloratū pōt moueri: sed nō oē quod pōt moueri est coloratum. Sic lucidū est cōmunius ꝙ coloratū: qꝛ in plurib⁹ inuenit̄ per pdicationē. ¶ Itē equiuocatio est de notitia vniuersalioꝛis: quia quedā est notitia cōplexa: quedā incōplexa. Sīlr aliquod incōplexū esse prius notū alio pōt intelligi dupłr. Uel qꝛ hoc pōt esse prius notū ex eo: qꝛ est in potētia ppinqua ad notitiā alterius. Uel qꝛ necessario est notū ante notitiā alterius. Ita ꝙ sequit̄: aliqd est notū: ergo hoc est notū: et nō ecōuerso. ¶ Per hoc ad argumēta dici pōt ꝙ intētio philosophi et cōmētatoꝛis est dūtaxat velle tradere oꝛdinem libri Phyſ. ad alios libros naturales. Et ꝙ in tradēdo sciētiā aliquā procedendū est eo oꝛdine quo cōmunitas hoīm audiētium doctrinā talem pōt facili⁹ capere et addiscere. Nunc aūt ea de quib⁹ tractat̄ in libris Phyſ. sunt vniuersalioꝛa primo vel secūdo modo: ꝙ ea que tractant̄ in aliis libris: nō sunt vt frequēter magis manifesta. Et sic de vniuersalib⁹ pcedere opʒ ad particularia: ꝙuis etiā e regione aliquib⁹ particularia sunt magis facilia ꝙ vniuersalia: hec late psequitur doctoꝛ. Cū ergo dicit Phs. i. Phyſ. ꝙ nobis manifestissima sunt et certa cōfusa magis: cōmētatoꝛ commen. iij. per cōfusa intelligit cōposita/ siue sint cōposita: vt res componit̄ ex suis partib⁹: siue vt diffinitū dicit̄ cōponi ex diffinitione: siue vt cōe dicitur cōponi ex contētis sub eo: quos tres modos cōpositionis tāgit cōmētatoꝛ cōmē. v. i. Phyſ. Et talia confusa siue cōposita sunt notioꝛa et certa magis: primo modo capiēdo notioꝛa: qꝛ scʒ cōferūt ad notitiā alteri⁹/ nō aūt secūdo mō accipiēdo notioꝛa. ¶ Ad secundā aucto. patuit: qꝛ opoꝛtet ex generalioꝛibus descēdere ad particularia. ¶ Ad tertiā aucto. dicit̄ cōsimiliter ꝙ totū ſm sensum noti⁹ est: qꝛ paucioꝛa sufficiunt ad notitiā totius (vt totū aliquod ab alio toto discernat̄) ꝙ ad discernendū partes toti⁹ inter se distinctas: qꝛ qñꝙ minoꝛ propinquitas et distincta sufficit ad discernendū totū a toto/ ꝙ partem a parte. ¶ In genere ergo ſm mētē doctoꝛis/ cōmentatoꝛ intelligit ꝙ vniuersalia a cōmunitate facili⁹ cognoscunt̄: notāter addit a cōitate. Et illa est generalis respōsio ad oēs illas auctoꝛitates Phi et cōmētatoꝛis. ¶ Plura aūt tangit doctoꝛ ponēs notabilē pcessum tam sensus ꝙ intellect⁹ in operationib⁹ suis circa singulare sensatū. ¶ Itē ꝙ intellect⁹ agēs et possibilis nō distinguunt̄. Et ad qd ponitur intellect⁹ agēs: que (et alia) videri possunt in litera. ¶ Item qūo agnus sub specieb⁹ sensatis equiualēter cognoscit inimicitiā lupi. vide. q. ij. distinctionis huius in doctoꝛe.

Confusa.

R

Questio. vij.

A

Articu. i.

Utrū singulare possit distincte cognosci ante cognitionē entis vel cuiuscūꝙ vniuersalis. ¶ Tribus articulis qō terminabit̄. ¶ Articulus primus ponet multiplicē acceptionem nominis compꝛehēdere. Accipit̄ em̄ compꝛehēdere quintupliciter. Primo generaliter: vt est idē qō cōpꝛehēdere: et sic accipit̄ pro omi cognitiōe. Scdo modo accipit̄ pro notitia rei distincta qua scʒ nihil latet qō est de essentia rei cognite: sed quicqd est intrinsecū patet. Tertio accipit̄ pro lympidissima et perfectissima rei cognitione que potest esse rei ipsius. Quarto pro notitia rei sub oibus predicabilibus de re ipsa. Quinto pro notitia rei distincta: et tante perfectionis in actu: quanta est perfectio rei cognite. ¶ Pro articulo secūdo est hec cōclusio vnica. Cognitio distincta singularis nō reqrit necessario distinctā notitiā cuiuscūꝙ vniuersalis. Probat̄/ quia quodlibet pōt distincte cognosci sine illo quod nō est de eius essentia: sed nullum vniuersale est de essentia singularis: qꝛ vniuersale est ens rationis: et singulare ens reale: sed nullum ens rationis est de essentia et quidditate realitatis singularis: de hoc supꝛa. q. vi. Ex quo ptʒ ꝙ res pōt distincte cognosci absꝙ eius diffinitione quidditatiua: diffinitio em̄ quidditatiua non est res ipsa cognita et c. de hoc infra in dubio. iij. arti. iij. ¶ Pro articulo tertio dubitat̄ primo circa pbationē cōclusionis. Si em̄ staret/ sequeret̄ ꝙ quicqd distincte cognosceret illud compꝛehenderet̄: qō tñ falsum est: qꝛ deus pōt a creatura distincte cognosci: nō tñ cōpꝛehēdi. Sequela probatur: qꝛ qñcūꝙ aliqd sic cognoscit̄ ꝙ nihil ei⁹ latet ad eius notitiā distinctā requisitū/ illud cōpꝛehendit̄: sed deus pōt a creatura distincte cognosci: ergo posset ab intellectu creato cōpꝛehēdi. ¶ Ad illud dicitur supposita acceptione nois cōpꝛehēdere multiplici. Deus primo et secūdo modis cōpꝛehēdit̄ ab intellectu creato. Sed tertio et quarto modis/ nec de⁹/ nec creatura cōpꝛehendit̄ a creatura: sed a solo deo. Quinto mō pōt creatura a creatura cōpꝛehendi: sed non deus. Per hoc ad rōnes dubii ptʒ. ¶ Secūdo dubitat̄. Nam singulare nō pōt intelligi sine vniuersali. Probatio: qꝛ impossibile est intelligere hunc hoīem/ nō intelligēdo aial. Ad hoc dicit̄ negādo assumptū. Et ad pbationē cōcedit̄ ꝙ ſm suppositionē personalē extremoꝝ/ impossibile est intelligere hunc hoīem nō intelligēdo aial: nō autem ſm suppositionē materialē vel simplicē. Sic em̄ possibile est intelligere hunc hoīem/ non intelligēdo aial. Cū enim alius et alius sit cōceptus hoīs et aialis: potest vnus foꝛmari sine alio. ¶ Dubitatur tertio quō verū est ꝙ res pōt distincte cognosci absꝙ eius diffinitione quidditatiua: si em̄ hoc verū est: tunc diffinitio nihil facit ad rei notitiā. Ad illud pōt responderi ſm docto. q. v. huius dist. ꝙ diffinitio tripliciter pōt facere ad cognitionē rei. Primo sicut passiones faciūt ad notitiā subiecti: cū em̄ passio pꝛedicat̄ de subiecto: iam aliqd noscit̄ dici de subiecto prius distincte cognito in suppositione personali: qō prius ignoꝛabat̄. Scdo aliqñ res est cognita solū in conceptu aliquo simplici et cōi vel cōposito pprio. Et tūc diffinitio facit ad notitiā rei: quia tunc nō est aliud cognoscere rem ꝙ diffinitionē rei cognoscere: sicut supꝛa. q. ij. dictū est de deū cognosci in aliquo cōceptu. Tertio diffinitio facit ad notitiā rei: quia inuestigata diffinitione: et aliqua re singulari oblata/ cognoscit intellectus illā rem sic et sic se habere vt dicit diffinitio. Sic ergo ad primū pōt dici ꝙ res non potest cognosci distincte absꝙ eius diffinitione qdditatiua in suppositione personali: pōt tñ aliqs videre rem intuitiue et nō habere diffinitionē eius in suppositione simplici. Facit ad idē solutio data in secundo dubio pꝛioꝛi.

Articu. ij. Conclusio. B

Articu. iij. Dubium. i. C

Dubiū. ij. D

Dubiū. iij.

Questio. viij.

A

Articu. i. Nota. i.

Utruʒ ens quod est cōmune ad decē pdicamēta/ et ad deū et ad creaturā: sit obiectū primū et adequatū intellectus nostri. ¶ Pro articulo q̄stionis/ recitata et impugnata a docto. opi. beati Tho. parte. i. q. lxxxv. articu. i. Notandū ꝙ aliquid esse obiectū adequatū potētie pōt intelligi dupliciter. Uel quia est aliqd appꝛehēsibile/ vt potētia primo: ita ꝙ nihil appꝛehēdit̄ nisi sub ratione illius. Et sic nihil est obiectū adequatū alicuius potētie: et maxime sensitiue: quia eque primo appꝛehēditur a potentia ille coloꝛ sicut ille: et sic de aliis

aliis potentiis sensitiuis. Secundo aliqd dicit̄ esse obiectum adequatum potentie: sc3 q2 est per se cōe ad oia apprehensibilia per se ab illa potentia. i. est illud de quo primo ꝛ adequate seu conuertibiliter predicat̄ esse obiectū talis potentie vel esse apprehensibile a tali potētia. Isto modo cuiuslibet potētie sensitiue/est aliqđ obiectum adequatum: q2 est aliquod tale de quo adequate: et cōuertibiliter predicatur esse obiectū talis potentie: et tñ in rei veritate non est obiectū talis potentie: nec potest apprehendi a tali potentia/nec per se/nec per accidens. Exempli gratia. Illud cōe color est id de quo cōuertibiliter primo et adequate p̄dicat̄ apprehensibile a potētia visiua. ℂEt si dr. Nihil est obiectū potētie

B sensitiue nisi vera res. ista cōcedit̄ de virtute sermonis: s3 tñ qñ equalet isti actui signato: de nullo p̄dicatur esse obiectum potentie sensitiue nisi de vera re extra aiam: est simplr̄ falsa: q2 de illo nomine color p̄dicatur esse obiectum potētie: et tñ nō est vera extra aiam. Et causa est: q2 obiectū potentie visiue nō p̄dicat̄ de illo cōi pro se: sed pro suis inferioribꝰ: ꝛ ideo in tali ppositione h3 suppositionē personalē nō simplicem. Ista enim color est visibilis: nō est vera nisi pro colore singulari. Hec sunt de mēte do. distin. ij. q. iiij. vbi latiꝰ q̄ hic examinat. Ad quē sensum concedit̄ aliqđ esse obiectū primum ꝛ adequatū potentie. ℂValēt etiā ad intellectū huiꝰ q̄onis

Articu.2. dicta supra. q. ix. di. ij. Et in quodli. v. q. xiiij. ℂQuā

Conclu.1. tū ad articulū scđm est hec cōclusio prima fm opi.

C tenentē cōceptū esse qualitatē aie ꝛ habere esse subiectiuū in aia. Ens est obiectū adequatum: ꝛ ita primū intellectus nostri. Probat̄: q2 est cōe vniuocum oi per se intelligibili. i. terminꝰ p̄dicabilis de oibus

Lata entis acceptio. intelligibilibꝰ vniuoce: q2 sic nihil itelligit̄ nisi ens reale. Et hoc modo cōceptus/falsa/impossibilia: intentiões scđe/sunt entia realia: quia qualitates aie fm illa3 opinionē: nec est aliquid quomodocumq̄ apprehēsibile ab intellectu qn de eo ens per se hoc est absolute et vniuoce p̄dicari possit. ℂPotest em̄ ois res mundi per aliquē terminū absolute significari: vt est ens tale in se. Et ita ens potest predicari quidditatiue de qualibet re: idest cuiuslibet termino eam absolute significante. Absolute dictum est notanter: q2 non predicatur vniuoce et absolute de terminis cōnotatiuis rē aliquā significantibꝰ: vt supra dist. ij. q. ix. patuit. Et sic intelligendū est dictū doc. supra. vbi dixit. q. ix. dist. ij. q ens nō p̄dicat̄ de se et primo modo in qđ de passionibꝰ et differentiis seu terminis cōnotatiuis. Hoc enim verū est in suppositione psonali: s3 nō in suppōne simplici. Sic em̄ possunt absolute significari: et pōt ens de ens per se primo p̄dicari: nō aūt qñ supponunt psonalr̄. Si tñ per terminos aliquos absolute significaret̄ qđ p passiones et differentias significatur connotatiue: posset ens de eis q̄dditatiue dici. Sic ergo fm illa3 cōclusionē ens est obiectū adequatū intellectꝰ nr̄i: q2 p̄dicat̄ de oibus que possunt intelligi ad sensum

Conclo.2. pmissu3. ℂScđa cōclusio. Cōmunissimū quod a no

D bis pōt apphēdi est ens qđ est vniuocum omni enti

Cōclusio.3. reali. ℂTertia cōclusio. fm opi. tenentē cōceptū habere tm̄ esse obiectiuū in aia ꝛ nullibi esse subiectiuum nihil est obiectū adequatū intellectus nostri. P3: q2 nihil est per se cōe et vniuocū ad oia per se intelligibilia. Nā entia rōnis sunt per se intelligibilia: ꝛ tñ nihil est vniuocū ad entia realia ꝛ entia rōnis. Hanc cōclusionē doctor solu3 recitatiue ponit. Entia em̄ rōnis nō habēt esse reale: s3 tm̄ esse obiectiuū fm illā opi. fm quā cōceptus h3 esse obiectiuū tm̄: ideo dicit esse dubiū si sit aliqđ cōe p̄dicabile in qđ p̄cise de istis que sunt motiua intellectus p

Articu.3. statu illo. ℂQuantū ad articulū tertiū est dubiū pri

Dubium.1. mū. Utrū ens cōmunissimū sit naturalr̄ apphēsibi

E le ab intellectu. Si sic: ergo quodlibet sub ipso contentū per se est naturalr̄ apphensibile ꝛ sic naturalr̄ posset apprehēdi deꝰ ꝛ substātie immateriales. Si nō quō est obiectū primū intellectꝰ naturalr̄. Solu. Supposito q ens sit primū ꝛ adequatū obiectū intellectꝰ fm ɔclusionē pmā: adi illud obiectū adeq̄tū pōt intellectꝰ noster naturalr̄ attingere: q2 ad intelligēdū siue attingendū per intellectum naturaliter obiectū adequatū intellectꝰ sufficit quodlibet per se ɔtentū sub eo: nō tñ q̄dlibet per se ɔtētū sub illo: puta deꝰ est per se attingibile naturaliter ab ipsa potētia. Sicut aliqñ ecōuerso nō est incōueniēs q quodlibet per se cōtentū sub illo cōi (qđ est obiectū adequatū potentie) sit naturalr̄ apphēsibile ab aliqua potētia: et tñ illud obiectū adequatū non sit apprehensibile ab illa potentia nec per se nec p accidens vt p3 de obiecto adequato sensus. Nam color est cōe de quo cōuertibiliter p̄dicat̄ apprehēsibile potētia visiua: ꝛ tñ cū sit cōe nō sentitur: q2 sensus est sin

Dubiū.2. F gulariū tm̄. ℂDubiū scđm est. An sit aliqđ obiectū motiuū intellectꝰ adequatū. Rñdet̄ q oē singulare ꝛ solū tale est motiuū intellectꝰ: q2 oē motiuū singulare pōt intelligi intuitiue quātū est ex natura aie ꝛ intellectus nostri: sed notitia intuitiua causatur a re intuitiue cognita: ergo oē singulare est motiuu3 intellectꝰ. Unde dr q ens vniuocū ꝛ cōmunissimu3 est primū obiectū motiuū intellectus: quia est cōe ꝛ vniuocū p̄dicabile in quid de intelligibilibꝰ omnibus motiuis intellectꝰ. Tñ ipm ens cōe nō est motiuū intellectꝰ: s3 h3 tm̄ eē obiectū in mēte vel in intellectu. Uerūtñ p statu isto nihil est motiuū intellectus nr̄i ad cognitionē suipsiꝰ: nisi sensibile ꝛ aliq actꝰ ꝛ passiões aie vel etiā ipsamet aia si pōt intuitiue cognosci a seipsa p statu isto. De quo supra. q. j. plogi Hec enim pōt esse euidēs alicui. Ego volo diligo vino ꝛc. ℂUtrū aūt sit aliqđ cōe predicabile in quid de istis q̄ sunt motiua intellectꝰ pro statu isto/est du

Dubiū.3. G biū. ℂTertiū dubiū. Utrum dari possit terminus vniuocus significans absolute oē3 substantia3 et oia accidentia. ℂSuppono primum q vniuocū est cōceptꝰ vnꝰ naturalr̄ pprie significatiuꝰ: vel signū vni ɔceptui naturalr̄ pprie significāti subordinatū quo stante videtur q sit dabilis. ℂPrimo sic: quia si nō: aut ppter distantiā perfectionis substantie et accidentis que dicuntur primo diuersa: ꝛ ita nō possunt ab vno cōceptu significari. Ille em̄ ɔceptꝰ esset prius diuersus a suo opposito (Gratia exempli: ens a nō ente) q̄ substātia ab accidēte. Sicut animal nō est primū diuersum a planta: quia genus suū corpus aiatū est prius diuersum a corpore inanimato: aut ppter diuersum modū existēdi substātie ꝛ accidentis. Nā substātia existit in eo qđ est per se: accidēs in eo qđ nō est per se: sed inest. Isti aūt duo modi essendi vel existendi nō possunt significari p vnū cōceptū. ℂSed neutrū illorū impedit: nō primum: nā longe plus distat in pfectione deꝰ a creatura: q̄ creature a seinuicē (Deus em̄ est perfectio simplr̄ infinita: quelibet creatura est perfectio finita. plꝰ aūt distat infinitū a finito: q̄ finita inter se) S3 deꝰ ꝛ creatura significant̄ vno cōceptu absoluto vt conceptu substantie. Deus em̄ verissime per se est/ꝛ ita substātia. Silr̄ cōceptus huiꝰ termini spiritꝰ capiē

Primo diuersa. do absolute pro omni non corporeo. ℂNec impedit q sunt primo diuersa: q2 aut primo diuersa dicuntur que primo diuidunt genus generalissimu3 tanq̄ species immediate: ꝛ manifestū est q vno cōceptu sc3 generis (cuius sunt species immediate) significant̄. Si vero p primo diuersa/intelliguntur que in nullo cōi cōueniunt: tunc eadē difficultas est an substātia ꝛ accidēs sint diuersa ꝛ an vniuocant̄ Sic etiā dicet̄ q nulla sunt primo diuersa: diuersitas aūt solū cadit inter res existētes. Quod em̄ non est: nō est ab alio diuersum. Oia autem existētia cōueniunt in vno cōi qđ est existere. Et voco existere quod nō est nihil. ℂNec diuersus modus existēdi substātie ꝛ accidētis per se ꝛ in alio impedit vniuo

cationē: quod probatur multipliciter. Primo qꝛ forma substantialis que nō per se existit: sed tm̄ in alio sc3 materia: et totū compositum vniuocantur in cōceptu cōmuni substantie: ergo etiam substantia et accidens: quia sicut accidens nō potest per se subsistere: ita nec forma: nec materia. ¶ Preterea dabilis est conceptus vniuocus significans absolute omnem rem potentem per quācūq3 potentiam per se subsistere. Patet: quia hec est conuenientia essentialis talibus rebus: ergo rc. Sed tam substantie q3 accidentia possunt per se subsistere per potentiā diuinam: et sic posse subsistere est eis essentiale: ergo rc. ¶ Item a qualibet conuenientia essentiali aliquibus adequata potest abstrahi concept⁹ vniuocus sic cōuenientib⁹: sed oīa que sunt extra intellectū (hoc est extra cognitionē intellect⁹) sic conueniunt: ergo. Maior est cōe principiū. Minor patet qꝛ oīa illa cōueniunt in hoc essentialiter ꝙ possunt existere siue esse aliquid extra intellectum. Item in eo ꝙ nō sunt nihil: plus eīm essentialiter cōuenit caliditas vel gratia: aut virtus cum substantia: q3 tenebra vel cecitas, vel non ens. ¶ Si dicis. Non a B
qualibet cōueniētia pōt abstrahi ɔcept⁹: sed ab illa terminus rōne cui⁹ rebus sic cōueniētib⁹ cōuenit aliqua operatio que ꝑm se vel sibi similem in specie non cōuenit alijs. ¶ Cōtra. Tunc substātia nō posset significare vniuoce materiā primā r alias substantias: consequēs falsum. Antecedēs pbat: quia nulla operatio ɔuenit materie prime: cum sit potentia pure passiua. ¶ Et si dicis, ꝙ ei ɔuenit actio exēplaris, qua se reꝑsentat intellectui nudo. Sed illud non impedit: qꝛ hec operatio si ponit ꝑm se vel sibi simile in specie cōuenit oīb⁹ reb⁹. ¶ Itē ex alio. Cōceptus entis est distinct⁹ a cōceptu substātie r conceptu accidētis r nō est inferior: nec distinctus: nec cōuertibilis. Non conuertibilis: qꝛ nō dant duo cōceptus cōuertibiles absoluti. Nec distinct⁹: qꝛ predicatur de eis. Nec inferior, manifestū est: ergo superior. Cōsequentia tenet a sufficiēti diuisione. Maior ptʒ: qꝛ idem cōceptus non pōt esse dubius r certus de eodē. Sed de aliquo dubitare possum an sit substantia: similr an sit accidens: r tm̄ nō dubitare an sit ens. Nam de quātitate substātie extēse multi dubitant an sit substātia quanta, vel accidēs inherēs r tm̄ nō dubitant an sit ens. Grā exēpli. Formentur ille tres ꝑpōnes. Quātitas est substantia: quātitas est accidens: quātitas est ens. Prie due sunt dubie. Tertia non est dubia. Cū aūt nemo possit eandem propositionem dubitare r nō dubitare: tertia ꝑpositio que nō est dubia: non erit eadē cū prima: neq3 cū secunda: quoniā ambe sunt dubie. Si ergo non est eadē: ergo distinguit rōne subiecti, copule, vel pdicati. Non prima duo: qꝛ illa sunt eadem: ergo ratione predicati: ergo predicatum quod est conceptus entis: aliud erit a conceptu predicati primarū duarū que sunt substātia accidēs. Est ergo ɔcept⁹ entis alius a cōceptu substātie: quero vt pri⁹ an superior vel inferior non inferior ergo superior: et per ɔñs genus: quoniā cum sit absolutus non potest esse superior nisi quidditatiue.

Corolla. ¶ Corollarie sequitur ex dictis ꝙ potest termin⁹ quidditatiue superior ad substantiam. Quodq3 ille potest esse genus ad substantiam r eo superior quidditatiue.

Questio. ix.

Verū in omī creatu

ra sit vestigium trinitatis. ¶ Terminorū declaratione, conclusionū illatione, et dubiorū solutiōe questio terminabitur.

Articu. 1. A ¶ Pro articulo primo: qꝛ omnes transferentes ꝑm aliquam similitudinē3 se transferunt: vidēdū est primo de vestigio r imagine in corporibus in quibus ꝑprie inueniuntur. Secundo quō transferuntur respectu dei: ex quib⁹ omnib⁹ poterit elici eorūdem notificatio r descriptio.

¶ Est ergo primo notandū ꝙ vestigiū et imago in quibusdā ɔueniūt: i quibusdā differūt. Nota. 1. ¶ Cōueniūt in trib⁹. Primo qꝛ vtrūq3 distinguitur ab eo cui⁹ est imago vel vestigiū. Secūdo: quia vtrūq3 natum est ducere in notitiā illius cui⁹ est vestigiū aut imago. B ¶ Pro cui⁹ intellectu cōsiderādū ꝙ aliqd dupliciter ducit in notitiā alteri⁹. Uno modo immediate. i. sine alia notitia media, sicut intellect⁹ tanq3 causa, ducit in notitiā cuiuslibet intelligibilis: sic species intelligibiles ꝑm ponentes eas: et obiectum in notitiā sui intuitiuum. Alio modo mediate sc3 mediāte sui notitia, ita ꝙ sua notitia est causa notitie alterius. Et hoc contingit duplr. Uel enim ducit in primā notitiā alteri⁹: sic res singularis mediāte sua notitia singulari est causa prime notitie vniuersalis: et premisse causant notitiā cōclusionis. Et illo modo notitia vnius rei incōplexa nunq3 est causa sufficiens cum intellectu: r his que ex parte potētie reqrunt notitie incomplexe alterius. Secundo modo aliqd ducit in notitiā alteri⁹ rememoratiuā rei habitualiter note: et hoc modo tm̄ vestigiū r imago ducūt in notitiā ei⁹, cui⁹ sunt vestigiū r imago: l3 ergo vtrūq3 ducat in cognitionē eius, cuius est imago vel vestigiū: nō tm̄ immediate: sicut notitia premissarū in notitiā cōclusionis: vel species intelligibiles in notitiam rei quam representant: sed mediāte sui notitia primo obiectiue cognite. Nec in notitiā prima3 vestigiati vel rei cuius est imago: qꝛ r nunq3 vni⁹ rei notitia est causa respectu prime notitie alterius rei incōplexe. ¶ Etia3 experientia docet quantuncūq3 qs viderit vestigiū panthere quā pri⁹ nunq3 nouit vel statuā cesaris quē nunq3 vidit: nō per hoc ducet in notitiā panthere vel cesaris. Ducunt ergo notitia rei iam habitualiter note rememoratiuā, ita ꝙ notitia habitualis cōcurrit in rōne cause partialis. ¶ Tertia conditio ɔueniētie imaginis r vestigij est ꝙ tam vestigiū q3 imago ex natura sua non plus representāt vnū indiuiduum q3 aliud sibi simillimū. Unde si essent sortes et plato in corporalib⁹ dispositionibus simillimi: non plus representaret statua sortē q3 platonē: immo si aliquis vidisset platonē r nō sortē, visa statua sortis duceretur in rememorationē platonis. Qd̄ ergo imago ducit frequēter in notitiā certi indiuidui: ex eo est ꝙ raro reperiuntur indiuidua sibi simillima: sicut si aliqs bos haberet pedem alijs dissimilē: vestigiū etiam representaret bouē et non alios. C ¶ Differunt simr in trib⁹: Na3 de rōne vestigij est ꝙ sit causatum ab eo cuius est: iō si artifex describeret pede3 bouis in puluere: nō esset vestigium bouis: non autem de ratione imaginis. ¶ Scdō: qꝛ vestigium nō solū ducit in cognitionem incōplexā vestigiati: sed etiā natum est ducere in cognitionē alicuius cōplexi ꝑpōnis. s. contingētis significantis causam suam ibi fuisse vel transisse aut sistis. Uñ vidēs vestigiū bouis nō solū recordat bouis pri⁹ habitualiter noti: s3 etiā assentit huic, bos hic transiuit: imago vero nō sic. ¶ Tertio differūt: qꝛ vestigiū ꝑprie captum est impressio partis: r ita primo in memoriā partis ducit: r mediāte illa in notitiam totius: nō dico arguitiue: sed imago cū sit quedā cōfiguratio totius, primo ducit in notitiā toti⁹ r nō in notitiā alicuius certe partis primo.

Nota. 2. D Uestigium ¶ Secundo notādū, ꝙ vestigiū in creaturis triplr capit. Uno mō large: et sic est effect⁹ derelictus ex aliqua causa, rememoratiuus ipsi⁹ ducēs ex cōi lege in adhesionē alicui⁹ ꝑpōnis contingentis enūtiātis eē fuisse vel aliqd tale de cā ista. Hoc modo fum⁹ vl adustio derelicta ex igne, dr vestigiū ignis: r odor aliqñ derelictus ex aiali trāseunte dr vestigiū eius. ¶ Scdō capit magis stricte p impressione alicuius in aliqō sibi cedēs, remanēs in sui absentia, ducens rc. Hoc mō i cera relinquitur sigilli vestigiū: et in luto quo sus totus se voluerat vestigiū porci. Uerum ꝙ im-

pressio sigilli in cera dr imago: licet nõ proprijssime capiendo imaginē. ¶ Tertio modo capit strictissime et pprie: sic est impressio partis alicuius totius in aliqd sibi cedēs/remanēs in absentia eius/rememoratiuū ei⁹ etc. vt supra. Et patēt in hac descriptione conditiones prius posite. ¶ Tertio notandū q imago dr quasi imitago. Et fm q reperit in creaturis tripliciter accipitur. Uno modo pprijssime pro substātia formata ab artifice ad similitudinem alterius fm aliqua accidentia eiusdē speciei cū accidētibus eius ad cuius imitationē formatur: ducēs in notitiam rememoratiuā eius magis distinctā quã s. representatur vt distinctum ab alijs talia accidentia nõ habētibus. Uel sic est substantia formata ab artifice ad similitudinem alterius fm aliqua accidentia cõformia: et eiusdē speciei cum accidentibus eius ad cuius similitudinē format distincte ipsum ab alijs in aliquib⁹ accidētibus dissimilib⁹ representans. Particule patent. ¶ Ex illa descriptione sequitur q imago nõ est primo similitudo totius: sed est primo similitudo accidentiū: qr accidētia in imagine et prototypo sunt eiusdem rationis nõ substantie/saltem non oportet: vt patet de statua herculis que quantū ad figurā et colorē est eiusdē rõnis cum hercule: nõ quãtum ad subiectū. ¶ Scdo sequit q hoc modo capiēdo imaginē/de rõne eius est q fiat ad imitationē prototypi. ¶ Scdo modo capit imago p tali formato siue fiat ad imitationē alteri⁹ siue nõ: quo modo duo hoies multum similes dicuntur alter alterius imago. Tertio mõ capit p omni vniuoce pducto ab alio: qd fm rõnem sue pductionis producitur vt simile. Illo modo filius dr imago patris. ¶ Nunc pro scda parte articuli primi videndum est quō hec dicuntur respectu dei. Pro quo notandum quarto q trinitatem in diuinis dupliciter concipimus. Qñqz multū imperfecte per cõceptus cõmunes oibus personis: qui tamen appropriātur plus vni persone q alteri: vt cõceptus potentie patri: sapientie filio: bonitatis spirituisancto: quilibet tamen supponit pro qualibet persona. Intelligim⁹ ergo p hos trinitatē: sed multū confuse pro quanto appropriantur distinctis personis. Alio modo magis perfecte intelligimus trinitatē per conceptus proprios et relatiuos quorum vnus est pprius vni persone et non supponit pro alia: vt conceptus patris et filij et spūsancti. Itē generātis geniti procedētis. Item pducentis nõ producti: pducti ab vno tantum: pducti a duobus: his tribus intelligimus tres psonas realiter distinctas. ¶ Possumus ergo in creatura considerare quedã: quibus ducimur in notitiam rememoratiuam appropriatorum diuinorum. In perfectioribus vero creaturis/ possumus considerare aliqua quibus possumus duci in notitiam rememoratiuā propriorum .i. aliqua distincta quorum vnū producit nõ producitur: aliud ab illo vno producitur: tertiū ab vtroqz: vt mens/ notitia/ amor: que quia sunt simul in eodē habent aliquam consubstantialitatē. Et ita ducūt in memoriam propriorum .i. patris non producti: filij a solo patre geniti: et spūsancti procedentis ab vtroqz: qui sunt vere consubstantiales: qr vna eademqz essentia. Primū in creatura dr vestigium. Scdm imago. Que tunc magis pprie dr imago qñ ea que in ea considerantur habent ordinem ad diuina: ita q per ea creatura potest capere deum intelligendo et amando. Et sic proprie non inuenitur nisi in creatura rationali et eius parte excellentiori .i. rõnis in superiori parte que capax est eternorū. ¶ Ex his põt colligi notificatio vtriusqz tam vestigij q imaginis. Remotiores enim similitudines creature ad deum dicuntur vestigium: propinquiores vero imago. ¶ Est ergo vestigium similitudo dei imperfecta reperta in creatura nata ducere in cognitionē recordatiuam appropriatorum vel alicuius proprij: sed non propriorū

trium personarum. Patet descriptio ex dictis et presertim quantum ad hoc/ q dicitur vel proprij. Nã creatura considerata vt de se generat sibi simile in natura precise/ducit in notitiam generationis actiue in diuinis que est pprietas personalis patris: et tamen vt sic est vestigium: quia non imago: ergo vestigium. Tenet cõsequentia: quia omne ducens in notitiam dei vel est imago vel vestigium. ¶ Imago sic põt notificari: est similitudo dei reperta in creaturis nata ducere in cognitionē recordatiuā propriorum distinguentiū personas et vnitatis essentie cū quadam sui imitatione prout id in sermonibus de festo trinitatis latius et clarius expressi. ¶ Quãtum ad articulū scdm est conclusio prima. Quelibet creatura potest aliquo modo esse vestigium trinitatis. Probatur: quia cuiuslibet creatura appropriata pducunt in notitiam recordatiuam appropriatorum diuinis personis. Uerbi gratia. Habens in se conceptum pulchritudinis abstractū a specie sine pulchritudine creature (que est appropriatū diuine persone) dum occurrit pulchra creatura: incipit intellectus cogitare de pulchritudine diuina. ¶ Scda cõclusio. Proprie loquēdo nulla creatura est vestigiū trinitatis: sed solum improprie/ metaphorice aut trāssumptiue: qr cõuenit cum vestigio corporali in multis. Primo: qr ducit in notitiā recordatiuam alicuius appropriati diuine persone. Secūdo: qr sicut vestigiū corporale tantū est ab eo cuius est vestigiū ita creatura causata est a deo. Tertio sicut vestigiū corporale ducit in notitiā cõtingentis veritatis cõplexe: ita creatura ducit in notitiā veritatis contingētis de deo. s. q deus creauit etc. Quarto: quia sicut vestigium cõuenit cū vestigiato quãtum ad aliqua accidentia et nunqz quantū ad oia: ita creatura vniuocatur cum deo in aliquibus cõceptibus cõibus et in aliquibus nõ. s. pprijs. Quinto: qr sicut vestigiū corporale est aliqualis similitudo et nõ oimoda vestigiata: ita creatura respectu dei. ¶ Pro articulo tertio dubitatur in quibus pprietatibus que sunt in creatura consistit rõ vestigij. Rñdet q aliqñ in realiter distinctis: qr aliqñ substātia aliqua rei alicuius significat appropriatū patri: qñqz aliqua qualitas vel vnum accidēs speciali modo representat appropriatum filio: et aliud accidēs alia rõne representat appropriatū spiritui sancto. Sic ɔsiderando in creatura vnitatem substātie/speciē et ordinē: quibus in recordationē venit vnitas principij q̄ attribuit patri: species vel pulchritudo que attribuitur filio: ordo ad operationem summā que est beatitudo et hec attribuit spūisancto. Hec aūt fm declarationē beati Aug. vnitas/species/ordo in creatura dicūt substantiam et distincta accidentia. Aliquando autem partes vestigij in creatura nõ distinguuntur realiter: sed vnū aliqd in creatura sortitur diuersa nomina ex quibus intellect⁹ põt rememorari diuersa appropriata siue predicabilia de psonis diuinis. Sic considerando in creaturis qd est vnū/verū/bonum (que tamē nõ distinguunt realiter in creaturis) ducimur in memoriam vnitatis que in diuinis appropriat pri: veritatis q̄ appropriatur filio: et bonitatis q̄ appropriat spūisancto. Et illo mõ põt vestigiū inueniri in qualibet creatura quantūlibet simplici: nõ aūt primo modo.

Questio. xi.

Utrum creatura rationalis sit imago trinitatis. Istius questionis intellectus partim dependet ex precedenti: ideo breuius expedietur. ¶ Supposita ergo multiplici acceptione imaginis ex questione precedēti: lz doctorē hic ponat p articulo primo. Est pro articulo scdo cõclusio prima. Creatura rõnalis improprie dr imago trinitatis. Ptz vt supra de vestigio: qr nihil

reperitur in creatura eiusdē speciei cū deo: ergo ⁊c.
Conclu. 2. Patet ex prima acceptione imaginis. ¶ Scđa conclusio. In qualibet creatura rōnali ⁊ solū tali reperitur imago dei. Prima pars pbat. In qualibet rōnali creatura est inuenire trinitatem per quaz ipsa potest duci in notitiā recordatiuā ⁊c. ergo. Cōsequētia tz ex quid nois imaginis. Antecedens ptz: qꝛ in qualibet rōnali creatura est inuenire mentem/notitiā/⁊ amorē in quib⁹ cōsistit rō imaginis vt in partibus: vt dicet in cōclusione sequēti. Scđa pars ptz qꝛ eoipso mens imago dei est: quo capax eius est vt dicit Aug. xiiij. de trini. ⁊ habetur in textu: sed sola
B creatura rōnalis est capax dei: ergo. ¶ Preterea ex quo imago dr ppter cōformitatem alicuius eiusdē rōnis in imagine ⁊ imaginato: ppter qđ natum est ducere in memoriam recordatiuam ⁊c. illa creatura magis pprie dr imago dei que hz aliquid deo simillimum .i. aliqđ precise cōe vniuocū deo ⁊ tali creature: talis est sola creatura rōnalis: qꝛ ipsa sola hz aliquid cōmune vniuocū deo ⁊ sibi ⁊ nulli alij creature: puta irrationali. Nā esse intellectiuū/sapiēs/iustum ⁊c. vniuoce cōuenit deo ⁊ creature rōnali ⁊ nulli nō rōnali: vt patuit. q. iij. huius dist. ⁊ q. ix. dist. ij. Et nihil vniuoce cōuenit deo ⁊ creature irrationali quin etiā cōuenit rōnali. Grā exēpli. Ens vniuoce predicat de deo ⁊ creatura: vt supra tactū fuit. q. ix. dist. ij. ¶ Alique aūt sunt pprietates que precise cōueniunt deo ⁊ creature rōnali cū exclusione creature irrationalis. Non aūt econtrario in quibus creatura rōnalis maxime assimilat deo. Et magis assimilaret si p impossibile/esse iustū/bonū/sapientē ⁊ silia essent accidētia in deo sicut in creatura. Sicut eniz statua facta ad imitationē herculis/vere dicit eius imago ppter silitudinē accidentiū eiusdem rationis cū eo ducens in recordationem herculis sic creatura rōnalis ppter silitudinē accidentiū similium cū deo duceret in notitiā dei si essent accidentia in deo. Sed cū ille pprietates sunt in deo vere ⁊ consubstantialiter ⁊ eminenti⁹ ꝙ in creatura rōnali in qua sunt accidētia: iō creatura rōnalis ⁊ sola dr imago dei: ꝙuis nō ita pfecta sicut si essent vtrobiqꝫ accidentia tā in deo ꝙ in creatura. ¶ Tertia cō-
Conclu. 3. C clusio. Imaginis ratio cōsistit radicaliter ⁊ originaliter in aie substātia: sed pfecte ⁊ cōpletiue in substātia aie ⁊ duob⁹ actibus ab ea pductis. Prima pars ptz: de quocunqꝫ verificat esse capax dei ⁊ posse esse eius particeps: de illo verificat imago creatura rōnalis et hmōi. Maior est beati Augu. xiiij. de trini. Eo anima est imago dei quo capax eius est particepsqꝫ esse potest. ¶ Ex illo sequit ꝙ aia sensitiua sola seu vt talis precise/nō est imago dei. ¶ Et si dicit anima nō est capax dei nisi p actus suos. Dicitur ꝙ qñqꝫ dicit circūstantiā subiecti vel denoiati tali denominatione: ⁊ sic aia est capax dei substātia: qꝛ aia est qđ capit deū. Alio mō pōt dicere circunstantiam cōnotati sine quo nō sic denominaret: ⁊ sic est capax dei p actus suos sine quibus nō potest capere deū. Scđa pars ptz ⁊ est cōtra sctm̄ Tho. q̇ ponit ꝙ imago dei ꝯsistat in potētijs aie ⁊ nō in actibus: qꝛ sine actibus aia nō est pfecta imago dei: hi sunt act⁹ intelligendi ⁊ volendi. Facit p illo dictū btī Augu. in quodā sermone vt habetur in doctore. ¶ Preterea: oēs ponūt imaginē cōsistere in tribus habentibus ordinem originis inter se: sed potentie nō originantur nec substantia aie originatur: ergo opz ponere actus. ¶ Pōt etiā cōsistere in substātia aie ⁊ duob⁹ habitibus correspōdentib⁹ illis actib⁹. Nā sicut pr̄ in diuinis hz fecunditatez ad pducendū tā filiū ꝙ spm̄ sanctū: ⁊ cōicat filio fecunditatē pducendi spm̄ sctm̄: ita substātia aie est fecūda tā intellectionis ꝙ volitionis ⁊ cōicat actu intelligendi (quā primo pducit) fecunditatē pducendi cū aia actum volendi. Siquidē actus volēdi est a substantia aie ⁊ ab actu intelligendi actus aūt intelligendi a sola aie substātia.

¶ Pro articulo tertio dubitatur primo. Nā inter substātiam aie ⁊ animā nulla est distinctio: imago vero necessario requirit aliquam distinctionez. Articu. 3. Dubium. 1. E
¶ Preterea: inter partes imaginis dz esse consubstantialitas aliqua: sed inter aiam ⁊ actus eius/ nō potest esse consubstātialitas cū sint accidentia. Ad illa diffuse rñdet post doctorem dñs Came. q. iiij. iō breuiter hic dr: ꝙuis ad perfectā imaginem trinitatis requireretur aliqua distinctio: sed cū anime substantia sit imperfecta dei imago: licet longinquam habeat similitudinem cum deo: tñ maiorē ⁊ preciosiorem similitudinē hz cū deo ꝙ quecunqꝫ alia creatura irrationalis. Et licet Aug. exprimat ptes imaginis per noia significantia substantiā anime: connotant tamen actus suos ad habendum aliquā cōformitatem inter partes imaginis ⁊ psonas in diuinis. Et sic vt frequēter Aug. exprimit imaginē conformiori modo quo potest fieri. ¶ Preterea ad scđz: ꝙuis partes imaginis nō sunt sibi cōsubstantiales F intrinsece ⁊ realiter: sunt tamen aliquo modo consubstantiales anime extrinsece ⁊ accidentaliter eo quod actus illi in quibus ratio imaginis cōpletur ⁊ perficitur: sunt in anima subiectiue ⁊ ab ea effectiue. ¶ Quamuis ergo partes imaginis nō sint sibi consubstantiales: qꝛ differunt realiter ⁊ essentialiter ab inuicem: ⁊ in hoc imago deficit a perfecta representatione ⁊ similitudine dei. Nec possibile est in creatura inuenire perfectiorem dei similitudinē: immo semper manet maior dissimilitudo ꝙ similitudo: ⁊ tamen in hoc representatur a remotis consubstantialitas personaruz in deo: eo ꝙ est ibi quedam intraneitas actuum in eadem substātia: quia partes imaginis non sunt extra se: quia actus illi sunt realiter in substantia anime. Quod aūt imago in anima est perpetua ⁊ immortalis: verum est sm potentiam nō sm perfectionē. ¶ Et si diceres respectu cuius obiecti est imago: breuiter dicitur imago proprijssime est respectu dei. Siquidem ipsa anima G semper capax est: ⁊ quantum est ex sua natura pductiua intellectionis ⁊ amoris respectu dei: dum non fuerit aliud impedimentum. Sic ergo in partibus imaginis/patet quedam trinitas eiusqꝫ consubstātialitas imperfecta: imperfecta distinctio ⁊ origo: q possunt ducere in memoriam trinitatis diuine vnitatis scz essentie trium personaruz ⁊ originationis earum. Et quia perfectior est similitudo in actibus respectu eternorum: id est intellectionis dei ⁊ dilectionis eius: ideo perfecta imago consistit in substātia anime ⁊ actu intelligendi deum ⁊ amādi deum. Qui actus quia non possunt esse in parte sensitiua ideo in parte sensitiua beatus Augu. nō constituit rationez imaginis. Et sm hec solui possunt ⁊ exponi diuerse auctoritates sanctorū ⁊ rōnes doctorum. ¶ Secundo dubitatur qūo verum est dictum beati Aug. Creata fuit in homine imago dei/ quam non seruauit. Rñdetur post Cameraceñ. ꝙ imago capit Dubiū. 2. H dupliciter: Uno modo prout supponit pro substantia anime que est memoria: intelligentia ⁊ volūtas: ⁊ sic nō perdidit homo imaginē dei: lz per peccatuz bene perdiderat efficaciā bene operandi ex impedimentis que incurrit. Alio modo capitur vt est nomē quasi collectiuū supponens pro substātia aie ⁊ actibus cognitionis ⁊ dilectionis dei. Istos autez perdidit homo pro statu nature lapse. Alia dubia lati⁹ vide in prefatis doctoribus. Et quomodo actus volendi gignatur ab actu intelligendi ⁊c.

Distinctio. iiij.

In distinctione precedenti magister ostendit qūo credita possunt intelligi. Cōsequenter mouet dubia ⁊ soluit circa gñationis terminū/modū ⁊ principiū ab hinc vsqꝫ ad distinctionem. vij. inclusiue. Primo ergo absol-

nit dubia circa generationis terminum per nolar cōcreta distinctione presenti. Secundo per nomina abstracta distinctione .v. Et potest textus his ꝯclusionibus summari. ¶ Prima ꝯclusio. Deus deū generat: quia deus pater deū filiū generauit. ¶ Secunda conclusio. Licet deus genuit deū: nō tamen genuit se: nec genuit alium deum. ¶ Tertia cōclusio. Deus est trinitas: et deus est pater et filius et spiritussanctus. He propositiones patent ex textu.

Questio .j.

A

Utrum hec sit cōcedenda de virtute sermonis: deus generat deum. Questio hec nihil aliud querit: nisi pro quo supponit deus: an essentialiter: an personaliter in titulo qōnis. Ueritas enim rei plana est supposito ex fide: quod in diuinis sunt tres persone: pater et filius et spiritussanctus. Tribus articulis questio more solito terminabitur. Primo recitat doctor et impugnat opinionē sancti Tho. parte .j. q. xxxix. ar. iiij. Deinde recitat et prosequitur opinionem propriā. ¶ Primo ergo pro prima parte articuli primi notandum

Articu.1. Nota.1. B primo extra literam doctoris quod nominum predicabilium de deo quedam sunt essentialia: quedā personalia: quedam notionalia: et quedam cōia. ¶ Essentialia sunt que supponunt pro essentia vt essentia. i. sic supponunt pro essentia: quod si per impossibile essentia realiter distingueretur a supposito: supponeret pro essentia et nō supposito: vt natura/ essentia/ deitas/ diuinitas. Et horū quedam substātiua: vt sunt dicta sunt quedam adiectiua vt cōicabilis. Itē quedā sunt numeralia: vt trinitas/ trinus: quedam non. ¶ Personalia vero sunt que supponūt pro supposito/ vt suppositū est ita quod si suppositū distingueretur ab essentia per impossibile: supponeret pro supposito et non pro essentia: vt pater/ filius et spiritussanctus. ¶ Et comprehendo ad propositum sub personalibus nomina proprietatū et notionalia: quia frequenter pro eodem capiuntur: vt dicit magister dist. xxvj. vt paternitas/ filiatio/ generatio/ actio/ generatio passio/ spiratio actio/ spiratio passio: quia de his sic est iudiciū in proposito. ¶ Et horū quedā sunt cōia oībus personis: vt psona hypostasis suppositū. Quedā vero solū vni persone vel duabus tantum cōueniūt vt pater. filius spiritussanctus: spirator siue spirans. Et iterū quedā cōcreta siue adiectiua: vt iam dicta: quedā abstracta et substātiua: vt paternitas/ filiatio/ spiratio/ gīatio et cetera. ¶ Cōmunia vero sunt que indifferēter tam pro supposito quam pro essentia supponūt. Etiam si ad imaginationem essent distincta: vt ens res aliquid/ creator/ gubernator/ sapiens/ patiens et cetera. Item verborū pdicabiliū de deo

Nota.2 C quedā sunt essentialia vt cōmunicatur: quedā psonalia: vt generat/ generatur/ spirat/ spiratur: quedam cōia vt esse/ existere/ creare/ generare/ intelligere/ amare et cetera. ¶ Secūdo notādū quod duplex est predicatio in diuinis: scz formalis et identica. Formalis est/ quando pdicatū (predicatur hic capitur pro predicato totali vel parte eius principali) dicitur de subiecto secundum propriā rōnem immediate. i. non ratione alicuius additi vel inclusi: sine quo nō ꝯueniret subiecto: vt hec pater est generans: filius est genitus essentia est cōicōicabilis vel cōicatur. Predicatio identica est/ quando predicatum dicitur de subiecto mediante aliquo addito vel incluso/ quod identificatur subiecto sine quo nō cōueniret subiecto: vt essentia est pater generans: filius est essentia cōmunicabilis: essentia est res genita: In his oībus predicatū (si caperetur sine addito) negaretur de subiecto: sed quia additur ei illud cui formaliter ꝯuenit: quod additū idētificatur subiecto. hoc est supponit pro eodē pro quo subiectum: ideo mediāte illo predicatur de subiecto idētica pdicatione. Quibus premissis ponuntur aliquae regule. ¶ Prima. Oīa essentialia siue nomīa siue verba/ de se inuicē predicantur: vt essentia est deitas: essentia est cōicabilis: essentia est trinitas: et econuerso. ¶ Secunda. Essentialia substātiua non numeralia de psonalibus pdicantur in quolibet numero. Numeralia vero de personalibus sumptis in plurali tantū. Adiectiua vero nec de eis in singulari: nec in plurali pdicantur. Exemplum primi: persona/ pater/ filius et cetera est essentia. Exemplū secundi vt pater est trinitas non vere dicitur: sed pater/ filius et spiritussanctus sunt trinitas. Exemplum tertij: vt psona est cōicabilis/ nō dicitur vere. ¶ Tertia regula. Oīa personalia substātiua predicantur de essentialibus/ nō numeralibus: vt essentia est paternitas: pater filius et cetera. Itē cōicabile est pater cōceditur: vt valet illam. res cōicabilis siue essentia cōicabilis est pater. Non autem conceditur trinitas est pater. licet bene illa concedatur: trinitas est pater et filius et spiritussanctus coniunctim. ¶ Quarta regula. Personalia adiectiua predicantur de essentialibus identice non formaliter: vt essentia est res generans: nō autem essentia est generans. Ex quo patet quod ille essentia est pater essentia est filius conceduntur secundum predicationem identicam nō formalem: quia secundum formalem valeret tantum: essentia est pater. i. essentia habet filiū quē genuit: que non cōceditur. ¶ Quinta regula. Personalia cōia de oībus personalibus propria vero de aliquibus non omnibus predicantur propria i. non cōmunia. Exēpla sunt clara. ¶ Sexta regula. Uerba essentialia de solis essentialibus: et personalia de solis personalibus predicantur. Idem est de participijs eorū: vt essentia cōicatur: nō persona. Exēplum secundi: persona generat non essentia. Ratio: quia illa non predicantur nisi formaliter maxime verba participia vero secundum identicam predicationē possent indifferenter predicari de essentialibus et personalibus: vt essentia est res generans pater est res cōicabilis. ¶ Septima regula. Predicabilia cōia tam noīa quam verba de omnibus predicantur: et oīm predicationem suscipiunt: vt essentia est aliquid: persona est aliquid. ¶ Item essentia est creans: persona creat: et sic de alijs. Uide etiam in Cameraceñ. q. ij. ¶ Pro secunda parte articuli primi notandū tertio secundum doc. quod suppositio termini variatur aliquando quo ad suppositum: ita quod in vna ppōne terminus pro alio supponat quam in alia. Et secundum hanc variationē attenditur suppositio personalis/ simplex/ materialis. Personalis quando terminus supponit pro significato vltimato: quod scz terminus naturaliter vel ex impositione significat et tale nominat auctor simpliciter significatum termini. Aliquando variatur suppositio termini quo ad modum supponendi tantum: quando scz pro eisdem precise supponit: sed in vna aliter quam in alia. Et secundum hanc variationē supponitur diuisio suppositionis in confusam distributiuā: cōfusam tantum et determinatā. ¶ Quarto notandū quod terminus absolutus quia habet tantum vnū significatū: semper supponit pro illo dum supponit personaliter. Terminus vero concretus habet duplex significatum: materiale siue substractiuum et formale. Materiale est illud quod in eius quod nois exprimitur in recto. Formale quod exprimitur in obliquo tamen solum supponit pro significato substractiuo et nunquam pro formali: nisi essent idem. Ideo albus supponit pro re que habet albedinē: et non pro ipsa albedine. ¶ Quinto notandum quod terminus habēs aliquod significatum principale ad quod scz est principaliter institutus: semper supponit pro illo. Et si habet aliquod significatū minus principale: puta analogum/ pro illo nō supponit nisi ex adiuncto: idest propter terminū adiunctum ipsi pro tali significato minus principali cōuenientē: licet etiam tunc supponat pro significato principali. Unde patet quod propositio in qua ponitur terminus huiusmodi sine adiuncto nō est distinguenda: vt homo est rationa

Regula.1. D 2

3

4

5

6

7

Nota.3. E

Nota.4. F

Nota.5. G

lis. Propositio aũt in qua ponitur cum adiuncto: distinguenda est: an supponat pro significato principali/ vel minus principali: vt hõ est species: hõ est pictus. Et ptz q auctor non aduertit illã cõem topicam. Talia sunt subiecta: qualia ꝛc. ¶ Sexto no-
Nota.6. M
tandum/ q qr deus et deitas habent se vt ↄcretũ ꝛ abstractũ: deus ratione huiusmodi significandi supponit pro supposito siue persona: ita q, si suppositum in diuinis realiter differret a deitate siue essentia diuina: sicut suppositũ verbi realiter differt a natura humana assumpta: non supponeret pro essentia ſm proprietatem sermonis. Quia vero essentia diuina et persona non distinguunt̃ realiter: sed formaliter: ꝛ sunt vnum: ideo ex vsu loquẽdi supponit pro supposito: et etiam pro natura diuina respectu cuiuslibet predicati potentis cõuenire tã nature q̃ supposito: ita vt loco ei⁹ põt poni tam nomẽ nature q̃ suppositi. Quãdo aũt de⁹ ponit̃ respectu termini vel predicati essentialis/ supponit pro essentia. Sed qñ respectu termini vel predicati notionalis supponit pro persona. Et hoc intelligitur qñ ponit̃ respectu termini p̃cise supponẽtis pro supposito vel essentia: et hoc ratiõabiliter: tum propter idẽtitatem diuine nature ꝛ suppositi: tum etiã propter hereticos. Ne si deus precise supponeret pro supposito: multe ppõnes essent cõcedende que per astutiam hereticorũ simplicibus pposite/ essent eis occasio errãdi ꝛ credendi pluralitatẽ deorum ac diuine essentie. ¶ Et propter eandẽ cãm doctores differẽter vtuntur termino deus in affirmatiua ꝛ negatiua: nam de affirmatiua nunc patuit: sed in negatiua propter identitatẽ dei cum omnibus que in diuinis sunt: vtuntur termino deus cũ quadã distributione: ita q intelligit̃ predicatũ negari a quolibet qđ est realiter deus: vt ista /de⁹ nõ est pater/ valet tantum. Nihil quod est deus est pater: ꝛ deus non generat/ valet illam. Nihil quod est deus generat: lꝫ non de virtute sermonis. Ideo negat̃ sicut illa: non deus generat deum: q̃uis de virtute sermonis esset cõcedenda ſm Greg. Et ita vtunt̃ sancti propter causam predictã: ne si cõcederet̃: de⁹ nõ generat: putarent simplices q in diuinis nõ esset generatio. Et sic ait sctũs Bonauen. in dubijs literalib⁹ dist. presentis. Non refert preponere vel postponere negationem termino deus. ¶ Septimo notan-
Nota.7. I
dũ/ q qñ de⁹ ponit̃ cũ qñ signo alietatis aut importante pluralitatẽ/ supponit essentialiter. Et hoc ne si ↄcederet̃ q pater est alius deus a filio simplices putarent esse plures deos. Cauent enim doctores ne detur occasio errandi simplicibus: quo credant esse plures deos essentialiter distinctos: quo modo errant idololatre. Et ideo ille negant̃: deus genuit aliũ deũ: pater et fili⁹ ꝛ spiritussanctus sunt tres dij: q̃uis concedatur/ q persona diuina genuit aliam personam diuinã. Siľr pater et fili⁹ et spũssanctus sunt tres p̃sone: siľr illa cõceditur. Fili⁹ est alia persona a persona patris: et non illa: fili⁹ est ali⁹ de⁹ a deo patre. Cuius ratio/ quia persona ꝛ suppositũ supponunt tm̃ pro persona/ ꝛ nũq̃ pro essentia: qr non predicant̃ nisi de illo de quo formaľr p̃dicant̃.
Articu.2. Conclu.1. K
Deus autem ex vsu supponit tam personaľr .i. pro persona/ q̃ essentiaľr: idest pro essentia: et per hoc soluuntur omnia. ¶ Istis premissis est pro articulo secundo cõclusio prima. Hec ppositio deus genuit deum/ ſm sermonis proprietatẽ est concedenda. ptz conclusio auctori. magistri in textu ꝛ ratione. Nam deus et deum hic ponuntur respectu dictionis seu verbi notionalis/ scꝫ genuit ergo supponunt pro supposito: et valet illã. Persona genuit personam diuinam: que vera est: quia pater filium: ꝛ hoc etiã ſm proprietatẽ sermonis: quia vt dictum est: deus
Conclu.2. L
ex modo sue significationis est terminus personalis. ¶ Secunda cõclusio. Hec propositio deus non generat deum/ ſm vsum sanctorum non est concedenda. ptz quia valet illam: nihil quod est de⁹ generat deum: que est falsa: verum de rigore verborum videtur concedenda: quia deus de rigore verborum non distribuitur: ꝛ cum supponit pro quolibet supposito diuino valebit illam. Aliquod suppositum diuinũ nõ generat que est vera: qr filius non generat. Nec ille sunt cõtradictorie: deus generat deũ: de⁹ non generat deũ: quia in neutra subiectũ plene distribuitur: nec plene singularizatur. ¶ Pro Articu.3. M
articulo tertio dubitatur circa cõclusionem primã. Si deus genuit deum: ergo deus est alius a deo: ꝛ non nisi pater a filio: ꝛ ita pater est alius deus a filio. Consequentia pbatur: quia sequitur: pater genuit filiũ: ergo pater est alius a filio: siue non est filius: ita etiam sequitur hic. Deus genuit deũ: ergo deus nõ est deus. Solutio. Consequens est falsum deus est ali⁹ a deo: quia deus et deo supponunt pro essentia et persona: et sic valet deus est ali⁹ a deo in essentia et persona. Ad consequentiã dicitur primo q illa ↄña/ pater genuit filiũ: ergo pater nõ est fili⁹ nõ est formalis: quia nõ tenet in creaturis: in diuinis tamen tenet ex eo quia ibi solũ vna persona est pater: et solum vna est filius: et ita ibi sequitur: hic est pater ergo non est filius: non autem valeret: si per impossibile/ fili⁹ genuisset alium filiũ cum asit quelibet personarũ sit deus: non est simile. Item si attẽditur hic distributio huius qđ est/ deo ab alius: manifestum est hanc esse falsam ſm rigorem sermonis Deus est alius a deo: etiam quomodocumq̃ supponat de⁹/ personaľr vel essentialiter: siľr hic de⁹ non est de⁹. Aliter dicit̃ q ↄsequẽtia nõ valet: qr variat̃ suppositio huius termini de⁹ ꝛ deũ: qui in antecedente supponit personaliter: in consequẽte personaliter et essentialiter simul. ¶ Si vero arguitur sicut magister arguit. Si deus generat deũ: vel ergo se deum: vel aliũ deũ genuit: nõ primum nec secũdũ: qr nõ est alius deus a deo patre: cũ tm̃ sit vnus deus. Dicendũ q neutrũ illorũ est cõcedendũ: quia nec se genuit pater nec aliũ deũ. Cui⁹ rõ patuit ex notatis: qr signũ alietatis additũ termino in diuinis qui supponit tam pro supposito q̃ essentia: importat alietatẽ vtriusq̃ tam p̃sone q̃ essentie: ꝛ ita M
diuisio non est immediata. Est enim talis: si pater generat deũ aut se deum aut aliũ: taꝫ in essentia q̃ in persona: vbi dat̃ mediũ scilicet filium: qui est de⁹ alius in persona ꝛ idẽ in essentia. ¶ Sed an illa sit cõcedenda: pater generat se vel aliũ: mag ister videtur cõcedere illam: deus pater genuit alterum: allegans Aug. ad Maximinũ: cui cõsonat Ockam: q̃m magister bene exponit: pr̃ de se genuit alterũ se .i. a se: nõ vtiq̃ alterũ deum: sed alteram personam. Uel genuit se alterũ .i. genuit alterũ qui hoc est qđ ipse. Nec sequit̃ genuit se vel alterũ: ergo genuit se. deũ vel alterũ deũ: qr non semper valet cõsequentia ab aliquibus ppositionib⁹ ad easdẽ/ vtrobiq̃ eodem addito: vt patet satis. Late p̃seqt̃: ꝛ dilucidat hui⁹ qõnis materiã Octa. q. vj. ar. j. ꝛ Camers. ar. j. q. v.

Questio. ij.

Utrum hec sit cõcedenda: de⁹ est pater ꝛ fili⁹ ꝛ spiritussanctus. ¶ Recitat̃ opinio Scoti dist. iiij. q. ij. ꝛ impugnat̃. ¶ Responsio cõclusiua est hec: Hec est cõcedenda: de⁹ est pater et filius ꝛ spiritussanctus. Probatur: quia deus hic supponit pro essentia diuina: que est tres persone: ergo et deus est tres persone. Antecedens patet ex dictis precedentis questionis. ¶ Si dicit̃ qñcunq̃ aliquod predicatum a quolibet supposito termini negatur: illud etiam negatur vniuersaliter de tali termino: sicut angelus negat̃ de Jo. Pe. ꝛc. ergo ab omni homine: sed esse patrẽ ꝛ filiũ ꝛ spiritũsanctũ negatur a quolibet supposito diuino/ vt supra: ergo ab hoc termino de⁹. Sol. maior est vera.
N
Cõclusio

quādo terminus supponit precise pro suppositis ⁊ nō pro aliquo formaliter a suppositis distincto: nō deus non solum supponit pro suppositis diuis: sed

B etiā pro diuina essentia: que formaliter distinguit a suppositis. ❡ Uel pōt dici ꝙ in illa maiore suppositū nō accipit pro persona: sed ꝓ illo pro quo terminus supponit: siue sit natura siue persona. Et sic accipiendo maior est vera: sed minor scz esse patrem ⁊ filium ⁊ spiritūsanctū: negatur a quolibet supposito huius termini deus (si sic accipitur) falsa est: quia nō negat ab essentia diuina: ꝓ qua tn̄ supponit deꝰ Si aūt minor sic accipit scz esse patrē ⁊ filiū ⁊ spiritūsanctū: negatur de quolibet supposito diuino: cōsequētia nō valet: qꝛ suppositū in antecedente equiuocatur.

C Si dicit: omne predicatū qđ cōuenit pluribus/ cōuenit alicui primo: quid ergo est id cui primo conuenit esse patrē ⁊ filiū ⁊c. Solutio: si cōuenire realiter intelligitur: sic assumptū falsum est: sicut ridere nulli hominū primo cōuenit: sed eque cuilibet. Si intelligit cōuenire per predicationē/ sic verum est: sed illud primum siue cui primo conuenit nō est res aliqua: sed illud cōmune cū quo cōuertitur: ⁊ illud est hoc commune deus.

Distinctio. v.

IN hac distinctione magister absoluit dubia circa generationis terminum per nomina abstracta: ⁊ potest textus trifaria ꝓpositione summari. ❡ Prima. Non est concedēdum ꝙ pater genuit diuinam essentiam: vel essentia filium: vel essentia essentiam. ❡ Secunda cōclusio. Essentia diuina (.i. natura diuina/ que cōmunis est tribus personis ⁊ tota in singulis) nec generat nec genita est. ❡ Tertia conclusio. Filius genitꝰ est de patris substantia: non tanꝗ̄ de materia: sed sicut de aliquo sibi consubstantiali ⁊ coeterno. Probationes quere in textu.

Questio. j.

UTrum essentia diuina generet vel generet. ❡ Recitata ⁊ impugnata opi. doc. subtilis di. presenti. q. ij. saltem quo ad rōnes einsdē qꝛ cōclusio certa est extra de sum. tri. ⁊

Articu. 1. Nota. 1. fi. catho. dānamus. ❡ Notandū est pro articulo primo ꝙ fundamentum huius questionis stat in hoc. In diuinis est vna essentia simplicissima/ eadē oībus que sunt realiter in deo. Eadē dico realiter etsi non formaliter. Secundo in diuinis sunt tres persone realiter distincte inter se vel a se: non ab essentia. Tertio inter generās ⁊ genitū est distinctio realis: qđ sic ptz. Nā generare ⁊ gn̄ari spirare ⁊ spirari verbaliter distinguunt realiter: ⁊ ꝑ ea ꝑsone distinguuntur realiter. Nā pater nō distinguit a filio nisi qꝛ ille generat: hic generat. Circunscriptis em̄ proprietatibus relatiuis in patre ⁊ filio: q̄ sunt generare siue paternitas: ⁊ generari siue filiatio: nihil est in patre qđ distinguitur ab aliquo qđ est in filio: si itaqꝫ essentia generaret distingueret realiter a genito: qđ nō conceditur. Idē si generaret. ❡ Scđo notan-

Nota. 2. B dum ꝙ aliqua sunt predicata que de nullo predicātur/ nisi de illo de quo primo ⁊ immediate predicātur: vel saltem mediante aliquo sibi essentiali ⁊ intrinseco. ❡ Dicit aūt aliqđ predicari de aliquo primo ⁊ immediate: qđ predicatur de illo omni alio circunscripto: ⁊ de nullo illo circunscripto. Sicut calefacere primo predicatur de calore ⁊ non de igne: et intelligere primo predicat de aīa siue itellectu ⁊ nō de homine. Sed predicari non primo siue mediate opposito modo. Nunc aūt aliqua sunt predicata q̄ nō predicant de aliquo nisi cui primo conueniunt: vt inherere/ informare/ esse substātiā/ esse accidēs. Sunt ⁊ predicata que nō predicātur de aliquo nisi de quo immediate predicantur: vel mediāte aliquo intrinseco: vt distingui/ diuersum: nihil em̄ distinguitur ab alio ꝑ aliqđ sibi extrinsecū. Aliqua autez predicant indifferēter scz ⁊ de illis quibꝰ immediate cōueniunt: ⁊ etiā de illis quibꝰ cōueniūt mediāte alio: sicut calefacere p̄dicat cā de calore ꝗ̄ de igne siue calido. ❡ In diuinis aūt illa predicata generat/ gn̄atur nō pn̄t p̄dicari nisi de illis de quibꝰ immediate p̄dicant ex cōi vsu loquentiū. Et hoc rōnabiliter: ne cū apud oēs generās realiter distinguitur a genito: cōcedat in diuinis essentiā realiter distingui ab aliquo in diuinis. Et qꝛ gn̄are ⁊ gn̄ari p̄mo ⁊ imediate p̄dicant de suppositis in diuinis: ideo de solis suppositis ⁊ non de essentia predicantur. ❡ Dicit in diuinis: qꝛ in creaturis gn̄are ⁊ generari etiā p̄dicant de illis quibꝰ mediate conueniunt: sicut cōcedit ꝙ ignis gn̄at calorē. Cuius rō est: qꝛ qcquid in creaturis mediate gn̄at: distinguit realiter a gn̄ato: ideo ex illa p̄dicatione in creaturis nō sequitur idē gn̄are seipm. ❡ Pro articulo scđo/ est cōclusio certa ab eccl'ia determinata extra de sum. tri. Articu. 2.

Conclusio. C ⁊ fi. ca. dānamus. Essentia nō est generās nec genita nec ꝓcedens: sed est pr̄ q̇ gn̄at ⁊ filius q̇ gignit: ⁊ spūssanctus q̇ ꝓcedit. Huius qōnis ꝓbatio f̄m magistrū (salua ⁊ p̄supposita eccl'ie determinatione) est qꝛ gignēs distinguit realiter a genito: nihil em̄ gignit se f̄m btm̄ Aug. Essentia aūt diuina f̄m p̄missa idētificat sibi realiter ⁊ essentialr̄ quicqđ in diuinis est. ❡ Holkot vero in determinationibꝰ. q. x. dubio. iiij. cām determinationis eccl'ie ponit diuinam reuelationē: vnde ait. Pōt dici sine assertione/ ꝙ nō negant ꝓpter aliquā rōnem naturalē cogentē: sed sicut reuelatū est eccl'ie de re que est deus/ ꝙ est res vna: etiā ita reuelatū est eccl'ie: quibus ꝓpositionibus dꝫ vti in loquendo de trinitate: ⁊ silr̄ quibꝰ terminis: sicut reuelatū credimus sanctis patribus et q̄uo vti debemus hoc nomine persona: qn̄ querit ꝑ tria vel per tres: debemus em̄ dicere ꝙ deꝰ est tres persone: ⁊ sic reuelatū est ecclesie/ ꝙ iste debent negari essentia generat: essentia generatur. ❡ Contra nunc dicta posset multipliciter argui pro articulo Articu. 3. D

tertio: prout materiam ipsam late ⁊ diffuse examinat Oyta. q. vj. ar. ij. vbi etiā ostendit si syllogismus expositorius valeat in diuinis. Item quid requirit ad eius bonitatem iuxta finem prefati articuli. Itē Grego. de arimi. dist. presenti. q. j. Item Holkot vbi supra. Item dn̄s Came. qui late pertractat hoc dubium. q. v. arti. ij. Si positio de trinitate possit sustineri sine bone consequentie negatione: ostendens etiam cōtra Greg. que requirant ad bonitatem consequentie bone. Itē ad syllogismū expositoriū. Itez ad plenā vniuersalizationē ⁊c. Uerū qꝛ doctor breuiter procedit/ pauca tangam: remittēdo ad prefatos doctores ⁊ ad logicā: vbi materia cōsequentiarū venit latius examinanda. ❡ Arguitur ergo. Generare ⁊ paternitas in diuinis sunt idē oībus modis Dubiū. 1.

ergo sicut paternitas predicatur de essentia/ ita et generare. ⁊ per consequens essentia est generare: vltra est generare: ergo est generās: ⁊ si est generans/ generat: a resoluente ad resolutā. Respōdetur: si generare capitur nominaliter: illa pōt concedi: essentia est generare. i. est id qđ generat: tn̄ per hoc nō cōceditur ꝙ est generans vel generat. ❡ Aliter potest dici ꝙ generare nominaliter ⁊ paternitas non sunt idem oībus modis/ sed distinguūtur formaliter/ qꝛ generare nominaliter est suppositum generās formaliter: sed paternitas nō est suppositum generās formaliter: ⁊ ideo illa nō est cōcedenda/ essentia est generare. ❡ Sed si arguitur: generans participialiter siue qui generat ⁊ pater sunt idē omnibus modis: ergo sicut pater dicitur de essentia: sic qui generat vel generans: ⁊ ita essentia est que generat: ⁊ essentia est generans. Responsio: cōsequentia nō valet: licet em̄ generans ⁊ pater sint idē oībus modis:

tamen hoc predicatum generans nō predicaṫ nisi
immediate. Pater vero etiā predicaṫ de aliquo me-
diate.s.de essentia. Et ideo nō oportet qñ duo predi
cata importantidē omnibus modis:⁊ vnum soluȝ
predicatur immediate:alind tā mediate ꝙ imme-
diate/ꝙ de quocūqȝ vnū predicet ⁊ reliquū. Quare
Dubiū.2. aūt pater predicet mediate ⁊ immediate ⁊ nō gene
E rans:patet ratio ex supradictis. ¶ Scḋo dubitatur
an ille sint concedende. Essentia est res generans:
essentia est pater generans:⁊ videṫ ꝙ sic:q: essentia
est pater :vel ergo est pater generans vel pater non
generans. Non scḋm/ergo primū. Responsio aucto
ris. Capiendo generās pure adiectiue:nulla harū
concedenda est. Cuius ratio est:q: sequeretur ꝙ es-
sentia esset generans. Et ratio est:q: qñ determina-
bile cum sua determinatione predicatur de subie-
cto:ad hoc ꝙ propositio sit vera:requiritur ꝙ deter-
minabile predicet de subiecto :silr ⁊ determinatio
ꝑdicet de subiecto:⁊ tertio ꝙ determinatio predicet
de determinabili. Ita ꝙ ad veritatē illi⁹ essentia est
pr̄ generans:requiriṫ veritas harū trium : essentia
est pr̄:essentia est gñans:pr̄ est gñans:sed secūda est
falsa. similiter essentia est pater nō generans/requi
rit veritatem illarum triū/vt sit vera:essentia est pa
ter:essentia est nō generans:pater est nō generans:
modo illa tertia est falsa. ¶ Si dicis de quolibet al-
terum cōtradictoriorū:sed pater generās:pater nō
generās/sunt predicata cōtradictoria:ergo ⁊c. Di-
cendū ꝙ pater generans/non pater generās sunt
predicata contradictoria:non aūt pater generans:
pater nō generans:sicut nec lignum albū : lignum
nō albū:que vtraqȝ negant de homine:falsum enī
est homo est lignū albū:⁊ similiter homo est ligñuȝ
nō albū. Si tamen illa/essentia est pater generans
posset habere hunc intellectū:essentia est pater qui
primo est generans:sic cōcedenda esset:sed tūc non
sequitur:essentia est primo generans : ergo est ge-
nerans. Sicut nō sequitur essentia est hic pater : et
ille pater est generans:ergo essentia est generans:
de quo alibi. Et ita cōsequentia a parte in modo ad
totū nō valet:qñ totū nō predicatur nisi immedia-
te:⁊ pars in modo predicaṫ tam mediate ꝙ imme-
diate. ¶ Dubitatur tertio circa illud quod de forma
syllogistica Grego. reprehendit Ockam : eo ꝙ dicit
ꝙ talis modus arguendi. Omnis pater generat:es-
sentia est pater:ergo essentia generat: semper tenet
ꝑter ꝙ in ꝓposito in diuinis. Eo ꝙ nusqȝ alibi pos
Dubiū.3. sunt esse tres res quarū nulla est alia:que tamē sunt
F vna res numero:sed tantū in diuinis illud reperiṫ.
Et ideo nō oportet ibi/ ꝙ si aliqua coniunguntur
cū illa vna re singularissima:ꝙ ideo inter se cōiun-
gantur:vnde non sequitur. Omnis essentia diuina
est pater:filius est essentia diuina:ergo filius est pa
ter. Nec expositorie:hec essentia diuina est pater:et
hic est filius:ergo filius est pater. Nec valet: hic pa-
ter genuit:⁊ hic pater est essentia:ergo essentia ge-
nuit ⁊c. Et per hoc imponit auctori q: velit dicere/
ꝙ forme syllogistice/que sunt euidentissime nō te-
neant in diuinis:sed tantū in creaturis . Et probat
ibi/ꝙ si seruatur debita forma:tenet in diuinis si-
cut in creaturis. ¶ Sed male imponit auctori. Naȝ
expresse dicit in logica:ꝙ vbiqȝ valet forma syllogi-
stica dum regulatur per dici de omni vel de nullo.
Qḋ si nō regulatur:iam non est forma syllogistica.
Ad hoc aūt ꝙ reguletur ⁊c. oportet ꝙ mediū in pre-
missis complete distribuatur:ita ꝙ vigore distribu
tionis predicatum in vniuersali denotetur dici de
quocunqȝ de quo dr̄(seu dici pōt)subiectū: ita ꝙ ni-
hil est sumere sub subiecto de quo non diciṫ predica
tum:⁊ sic distribuendo pater in illa . Omnis pater
generat/si pater complete distribuitur/ valet tan-
tum. De quocūqȝ verū est dicere ꝙ est pater:de illo
verū est dicere ꝙ generat:⁊ illa est manifeste falsa:⁊
tunc est bonus syllogismus:licet nō ꝓbatiuus: sed
solū illatiuus. Omnis pater genuit:essentia diuina
est pater:ergo essentia diuina genuit:⁊ maior est fal
sa sicut conclusio. Sed accipiendo pater vt non di-
stribuitur complete:sed vt valet illam: Quod est oē
quod est pater generat:sic vera est:sed nō potest esse
premissa in syllogismo:quia non regulatur per dici
de omni:⁊ ita non erit forma syllogistica:sicut de il-
la. Omnis essentia diuina est pater secūdum distri-
butionem eius incompletam valet. Quod est omis
essentia diuina est pater:que est vera:sed nihil valet
ad syllogismuȝ. Sed philosophus qui impossibile
putaret vnā rem singularē esse plures res: sicut im
possibile est in creaturis:crederet illā formā suffice
re:q: credit tales propositiones regulari per dici de
omni/vel de nullo . Et quidē in creaturis nō datur
instantia:ideo ibi valet materialiter:sed in diuinis
nec materialiter valet:q: ibi datur instantia: nulli-
bi tamē simpliciter valet:q: nec in creaturis: nec in
diuinis seruaṫ forma syllogistica:nisi fuerit distri-
butio completa quo ad non expositorios:vel signi-
ficatio completa quo ad expositorios. De quo vidē-
dum latius in logica ⁊ in preallegatis doctoribus.
¶ Quarto dubitatur de illa. Essentia est pater:ergo
pater filij:consequens distinguitur ꝑm Scotum: et
Grego. quia vel pater capitur adiectiue vel substā-
tiue. Si primum:conceditur:quia valet illam/essen Dubiū.4.
tia est hypostasis vel persona:⁊ illa genuit vel hȝ fi- G
lium. Si accipitur adiectiue:negatur : quia accipiṫ
pro ꝓprietate que est generare:⁊ valet illam. Essen
tia est pater filij.i.essentia genuit filium vel est gene
rans que est manifeste falsa. ¶ Et cuȝ diciṫ: si est pa
ter filij:ergo genuit filium: hoc enim est esse patreȝ
filij. Respondeṫ negando consequentiam:capiendo
pater substantiue/in quo sensu cōcessa est. Sed esse
patrem hoc modo est esse hypostasim que genuit fi
lium. ¶ Si dr̄: si est pater filij:filius est filius essen-
tie. Respondetur negando consequentiā: q: antece
dens valet tantum vt est vera. Essentia est hyposta
sis que habet filium:ex qua nō sequitur illa. Filius
est filius essentie:sed bene illa: ergo filius est filius
hypostasis:que habet filium. ¶ Si dr̄/illa etiam est
vera. Essentia est pater filij capiēdo adiectiue: quia
sequitur per conuersionem. Pater filij est essentia:
ergo essentia est pater filij: capiendo in antecedēte
pater adiectiue:similr̄ in cōsequente. Dicendum ꝙ
pater in antecedēte non potest capi pure adiectiue:
hoc est solū ꝓ formali ⁊ non materiali:q: in antece-
dente est suppositū verbi:ergo opȝ habere significa
tum substantiuū. Adiectiuū eñ pure adiectiue ten-
tum/non potest reddere suppositum verbo:secus a
parte predicati:q: ibi respicit subiectū a parte sub-
iecti positū:vt hic:homo est albus: albus capiṫ pu-
re adiectiue:⁊ importat solū formale respectu sub-
stantiui a parte subiecti positi:vnde valet tantū:hō
est homo habens albedinē. Sic illa:essentia est pa-
ter filij.i.essentia habet filium:vel essentia est essen-
tia habēs filiū:que est manifeste falsa non habere
hic importat generare. ¶ Si dr̄: generans est essen-
tia:ergo essentia est generans per conuersionē. Di-
citur ꝙ in antecedente generans accipitur substā-
tiue:in consequente adiectiue:⁊ ideo non valet. Sȝ
debet sic conuerti:generans.i.hypostasis que gene H
rat/est essentia:ergo essentia est hypostasis que ge-
nuit:⁊ ita cōsequens est verū sicut antecedēs. ¶ Itē
arguitur:bene sequitur:pater generat:ergo essentia
generat:ab inferiori ad superius. Solutio:negetur
cōsequentia. Nec essentia est superius ad pater: q:
est singularis sicut pater. Nā superius large est:qḋ
habet plura supposita essentialiter distincta . Vel
qḋ supponit pro oībus pro quibus inferius : ⁊ cum
hoc ꝓ aliquo essentialiter distincto a quolibet sup-
posito inferioris. Vel dr̄ ꝙ cōsequentia ab inferiori
ad superius non valet respectu predicati : quod nō
predicatur nisi de illis quibus immediate conue-

nit. Sicut non ſequitur:hec differentia contrahit: ergo natura contrahit:ſm ponētes differentias cō trahētes ⁊ eas idētificari nature. Dubiū.5. I ¶Dubitat quinto ꝯtra regulam prius a doc. in dubio ſcđo: ob quā non admittit illam. Eſſentia eſt pater generās: capiendo generans pure adiectiue. Nam diceret aliquis cum Greg. vbi ſupra:ꝙ illa regula habet veritatem/quando q̄ſlibet illoꝝ cōiunctoꝝ/ determinabile.ſ.⁊ determinatio per ſe.i.ſine addito/predicatur de principali ſubiecto. ¶Preterea opponit Holkot vbi ſupra.q.x.deter. Ille eſt optimus clericus:ille eſt albus ſm dentes:ille eſt albus monachus:he conceduntur ⁊ ſimiles:et tamen nō pōt ex hoc inferri:ergo ille eſt optimus:ille eſt albus:⁊ ita de conſimilibus. Ergo ſi ille ſunt concedende/non obſtante ꝙ non inferant illas:ergo ſimiliter illa:eſſentia eſt pater generans etiam adiectiue ſumēdo generans poteſt concedi:tametſi ex hoc non inferatur veritas illius:eſſentia eſt generans:que eſt falſa. Ad illam poteſt dici vt ſupra/ꝙ illa non eſt concedenda:eſſentia eſt pater generans: ſumendo generans adiectiue:licet gloſ.in.c.damnamus.concedat eam/ſi generās capitur ſubſtantiue: vnde tūc valet. Eſſentia eſt pater/et ille generat. Sic concilium in.c.prefato damnamus concedit:eſſentia eſt pater qui generat:eſt filius qui gignitur:eſt ſpiritus ſanctus qui procedit. Reſoluatur qui in et ille clarent propoſitiones:nam ſenſus eſt. Eſſentia eſt pater qui generat ideſt eſſentia eſt pater et ille generat vel eſt filius et ille gignitur ⁊c. Ad hunc etiā ſenſum Grego. concedit illam:eſſentia eſt pater generans:motus auctoritate concilij:ſed cum negat cōſequentiam et bene adducendo intellectum regule premiſſum poteſt dici ꝙ regula doc. vt iacet eſt vera ſine tali intellectu:non tamen oportet illam cōſequentiam valere. Eſſentia eſt pater generans:ergo eſſentia eſt generans: q̄ determinatio ſe ſola non predicatur niſi de illo cui immediate conuenit:ſed cū addito bene predicatur de aliquo cui immediate cōuenit:ſicut in ſimili nō ſequitur. Pater eſt relatio conſtituens:ergo pater eſt conſtituens. Conſtituens enim ſe ſolo non predicatur niſi de eo cui immediate conuenit:ſed cum addito poteſt bene dici de perſona que conſtituit. ¶Ad obiecta dicitur q̄ falſe ſunt:nam albus et optimus equiuocantur/cū dicitur:eſt albus monachus:ergo eſt albus:et ſic de alijs. Et ita regula doc. manet vera:nec oportet illas conſequentias valere propter cauſas tactas. ¶Preterea ſi regula ſic eſſet intelligenda:non poſſet dici regula vel notificatiua conſequentie:et reſoluendo eſſet tantum dicere arguendo a coniunctis ad diuiſa:valet conſequentia:quādo cōſequens eſt verum. Sic ergo doctor cōcedit illam:eſſentia eſt pater generans/ſi valet illam:eſſentia eſt pater ⁊ ille generat:vel eſt generans:et illam concedit concilium. ¶Alia quedam ponit doc.ſ.an homo ⁊ humanitas ſint ſynonyma. Item an ille ſint contingentes:humanitas eſt homo:humanitas eſt animal:an illa ē falſa albedo eſt alba:que ſatis patent ibidem.

Queſtio.ij.

A

Trum filiꝰ generetur de ſubſtantia patris. Articu.1. ¶Pro articulo primo notādum q̄ illa queſtio pro tanto mouetur:q: inconueniēs eſt dicere/filium eſſe de nihilo:ſm beatum Augu. vt patet in textu. Oportet ergo aliquid aſſignare de quo ſit filius:ſiue de quo generetur/quaſi nihil tale aſſignatur:erit de nihilo. Quid ē aliquid de nihilo p̄duci. B ¶Uidendum ergo eſt quid ſit eſſe vel produci de nihilo:et poteſt dici q̄ produci de nihilo/nō eſt produci poſt nihil.i. poſtq̄ non fuit:q: ſic forma educta de potentia materie produceretur de nihilo:quia ante eius productionem nihil fuit:ſm probabilem opinionē. Sic em̄ queſtio nullum haberet dubiū ſuppoſito filij eternitate:ſed produci de nihilo eſt produci non de potentia ſubiecti:et q̄ nihil ipſiꝰ ſit:q̄ non accipiat eſſe ſimpliciter illa productione. Quandocunq; em̄ aliquid ipſiꝰ nō capit eſſe illa productione:iā nō eſt de nihilo:eo ꝙ aliquid ipſius (q̄ ſcilicet non capit illa productione) quodāmodo preſupponitur. Ita quod ſi per impoſſibile illa productio non eſſet:nihilominus tale eſſet. ¶Corollarium. Coroł.1. Forma naturaliter genita nō eſt de nihilo:quia licet ſecūdū ſe ⁊ quodlibet ſui:capit eſſe illa generatione: tamē producitur de potentia ſubiecti:ſecus de anima intellectiua:q quia creatur:de nihilo producitur:licet in materia: non tamen de potentia materie:ſiquidem quicquid creatur:de nihilo producitur. ¶Corollarium ſcđm. Coroł.2. Homo non producitur de nihilo:lʒ eius forma creetur. Corollarium tertium. Coroł.3. Si ſub forma preexiſtente de nihilo producatur materia:cōpoſitum ex hac materia non eſt de nihilo. Nec creatur propter partem:formam.ſ.preexiſtentem:licet materia creetur: vnde compoſitum cuius altera pars ſiue materia ſiue forma preſupponitur:non eſt de nihilo. ¶Corollarium quartū. Coroł.4. Si angelus ab eterno produceretur vere eſſet de nihilo et vere crearetur. Patet:q: nihil ipſius eſt q̄ non capiat eſſe ſua productione eterna ſi eſſet poſſibilis. Cum ergo filius in diuinis ſic generatur ex patre:quod non quodlibet ſui capit eſſe illa generatione(q: eſſentia que eſt aliquid filij) verius eſt ipſe filius:licet nō formaliter non capit eſſe illa generatione:quia eſt in patre circūſcripta generatione:et ideo non eſt de nihilo:quia ſubſtātia quā naſcendo accipit:eadem eſt in generante:⁊ nō capit eſſe ſimpliciter per generationē filij. Eſt ergo de ſubſtantia patris.i.de patre ſuam ſubſtantiam generando filio cōmunicāte. Nō diſſonat a nunc dictis Greg. diſtinc. preſenti.q.ij.arti.j. Articu.1. C ¶Iſto ſuppoſito et omiſſa recitatione et impugnatione opinionis: vt eſtimo Henrici ⁊ Durandi tenentiū q̄ omni perfectione poſtpoſita/cū dicit filiꝰ de ſubſtantia patris de/dicit circunſtantiam cauſe materialis vel quaſi materialis:vt recitat Thom. argeñ. diſtin. preſenti. ¶Eſt pro articulo ſcđo cōcluſio prima. Conclu.1. Filius eſt genitus de ſubſtantia patris. Patet:quia ſm magiſtrū non eſt de nihilo:ergo de aliquo:⁊ tamē non de alio niſi de ſubſtantia patris:ergo ⁊c. ad hoc allegantur auctoritates in textu. ¶Secunda concluſio. Conclu.2. Filius non eſt de ſubſtantia patris/ tanq̄ de materia vel quaſi materia. Patet:quia in diuinis nihil eſt ponendum imperfectionis:et per cōns nō eſt ibi ponenda generatio ſub ratione mutationis vel quaſi mutationis:quia mutatio dicit imperfectionem in mutabili:q: potentialiter et concomitanter imperfectionem in mutante/pro quāto neceſſario requirit cauſam concauſantem. Eſt em̄ mutatio qua aliq̄ ſubiectum de priuatione tranſit ad formam.vj.phyſicorum. Eſt autem ponenda generatio in diuinis/tantum ſub ratione productionis/inquantum.ſ.aliq̄d per eam capit eſſe. Et ideo generationi in diuinis non aſſignabitur materia vel quaſi materia:ſʒ tantum terminus formalis. Alias probatiōes adducit auctor in ſuo ſcripto. ¶Tertia concluſio. Conclu.3. D Filius eſt de ſubſtantia patris: ſicut de aliquo q̄ eſt ſibi conſubſtantiale.i.de patre qui eſt de filio cōſubſtantialis. Itaq; prepoſitio de/duo dicit.ſ.originationem et cōſubſtantialitatem et neutrū ſolū. Si em̄ ſolam originationē diceret:tūc creature eſſent de ſubſtantia dei. Si ſolam conſubſtātialitatē:tunc pater eſſet de ſubſtātia filij:vñ filius eſt de ſubſtātia patris:tātum eſt dicere:filius eſt originatus a patre et conſubſtantialis ei. Dicit ergo de/originationem:non quid eſt in proprio caſuali:ſed in illo q̄ regit a proprio caſuali ad bonum intellectū:quia filius non eſt originatus a ſubſtātia:ſed a patre qui eſt eadē ſubſtātia cū filio. Uel de:pōt dicere:cōſubſtantialitatē.

in proprio casuali: et originationem in recto a suo casuali: vt dicit Sco. Consonat nunc dictus Grego.
Articu.3. distinc.v.q.ij.arti.j. ¶ Uerū quia doc. succincte pcedit in hac questione: remittens ad doc. subtilem cū
E quo hic concordat: in conclusione principali: licet in quibusdam lateralib⁹ nō concordet(hinc recitatis difficultatibus/quas ponit prefatus doctor.q.ij.distinc.presentis/rn̄det ad easdē) pōt circa easdē difficultates hoc breue moueri dubium pro articulo tertio. Ex quo ſm cōmunē modū loquendi doc. psona constituitur ex essentia ⁊ relatione. Cum essentia nō habet se vt actus respectu relationis: habebit se vt potentia: q2 quandocūq3 ad constitutionē vni⁹/duo alteri⁹ rationis cōcurrunt: vnū habet se vt potētia: aliud vt actus. Rn̄deo qđ potētia ⁊ actus competūt nisi rebus realiter distinctis. Ideo sicut in diuinis non est ponenda compositio: vel quasi cōpositio: ita nec ponenda est ibi potētia ⁊ actus vnius respectu alterius propter idētitatem realem eorūdē. Per hoc patet quod essentia nō habet se vt potētia respectu relationis: nec vt actus. ¶ Similiter dicit qđ licet relatio proprie distinguit personas/quib⁹ essentia est cōis: non tñ ideo est actus essentie: quia est eadē realiter ipsi essentie. Sic fundamentum relationis in proposito qđ est essentia: non est potētia respectu relationis: sed eadem relationi: nec essentia cōicatur filio tanq3 preexistenti: sed cōicatur filio: quia filius per productionem habet eandem essentiam cū
Dubiū.2. patre. ¶ Scōm dubium videtur pro defensione opi-
F nionis superius recitate/tenētis qđ materia sic ponatur in diuinis/ne filius sit de nihilo vel de aliena substantia. Remouendo ⁊ separādo prorsus materie potentialitatem in generatione substantie. Itē potentialitatem subiecti in alteratione ⁊ in genere quicquid imperfectionis est ⁊c. videtur enim quod illud non est absonum dicere: videntur namq3 hec omnia posse conuenire diuine essentie. Respondet: q̄uis forte aliquis dicere posset/qđ concertatio illa magis est de nomine q̄3 de re: nihilominus nō videt ille modus loquendi fore admittendus: quia posset simplices ducere in multiplicē errorem. Et licet in causarum naturalium cōi productione presupponitur materia: tñ respectu potētie diuine plus influētis in omnē effectū/q̄3 quecunq3 causa secunda/nō plus presupponitur materia q̄3 forma: qm̄ sicut de⁹ producit formam in materia preexistente: ita posset creare materiam sub forma naturali preexistente. Et sicut admitteretur qđ essentia se haberet quasi materia: eo q3 presupponitur in patre: ne dicatur filius esse de nihilo remouendo quicquid imperfectionis est: ⁊ attribuendo qđ perfectionis. Ita posset dici qđ relatio est quasi forma: et persona quasi compositum ex essentia et relatione separato omni eo qđ
G est imperfectionis ⁊c. que sunt absurda. ¶ Et si pro ratione diuersitatis et euasiue diceretur/qđ aliqua que sunt imperfectionis in composito separari non possunt: ideo compositio non potest esse in deo. Ita dicam pariformiter qđ illa que imperfectionis sunt in materia vel quasi in materia inseparabilia sunt. Et ideo esse quasi materiam nulli attribui pōt nisi cui potest attribui aliquid imperfectionis: sicut enim materia dicit imperfectionem: ita quasi materia dicit quasi imperfectionem: sicut ergo non est concedendum qđ essentia est quasi imperfectio: ita nō est cōcedēdum qđ essentia sit quasi materia. ¶ Si dicit: essentia habet tm̄ suū esse sibi propriū in patre pri⁹ origine q̄3 sit in filio. Hoc dupliciter pōt intelligi: vel qđ est tota in patre qui genuit filium: et hoc est verum: s3 tñ ex hoc nō pōt inferri/qđ sit quasi materia: vel ipsamet essentia sit prior origine filio: et hoc est falsum: quia tunc filius esset ab essentia productus. Et si hoc concederetur: adhuc nihil faceret ad propositum/qđ diceretur quasi materia.

Questio.iij.

Uerum essentia diuina sit termin⁹ formalis generationis. A
¶ Res hui⁹ qōnis nota est ex fide: sed solum queritur: quid intelligitur per terminū formalem generationis: quo habito: habetur intellectus questionis. Stat ergo difficultas huius questionis in quid nominis termini formalis: et quia alij aliter et aliter accipiunt: ideo diuersimode respondent ad questionem. Primum itaq3 doctor in suo scripto recitat et impugnat opinio. Sco. distinctio. presentis .q.ij. tenētis: quod essentia diuina est terminus formalis generationis in diuinis. Dehinc responsurus secundum opinionem propriam premittit aliquas terminorum declarationes. ¶ Itaq3 pro articulo primo notandum qđ Articu.1.
aliud est communicari per productionem aliquam: Nota.1.
et aliud est esse terminum formalē illius productionis. Spiratio enim actiua cōicatur filio per generationem: et tamen non est formalis terminus generationis: quicquid enim h3 filius nascendo accipit a patre: ergo spirationem actiuā accipit a patre: ei cō- Nota.2.
municatur sibi per generationem. ¶ Secundo no-
tandum quod communicari per productionem ac- B
cipitur tripliciter. Primo modo largissime et improprie pro omni illo quod habet aliquo modo esse quo modo non haberet esse sine certa pductione. Et illo modo tam productum q̄3 productio: q̄3 quodlibet quod est in producto cōmunicatur: et ille est improprijssimus modus. Secundo modo accipitur large pro quolibet quod habet esse in producto per ipsam productionem: et non est idem omnibus modis cū productione et producto: illo modo tam materia q̄3 forma communicatur pducto. Tertio modo et stricte accipitur pro eo quod habens esse in generante: capit esse in genito per productionem. Et illo modo essentia etiam spiratio actiua communicatur filio p generationem. ¶ Tertio notandū conformiter ad Nota.3.
doctorē: qđ termin⁹ accept⁹ vt est prime intentionis C
generaliter dicit illud qđ terminat vel quietat ten- Terminus
dentiā vel respectū alicuius in aliqđ: et ideo ſm di- accipitur
uersos modos tendendi aliud ⁊ aliud est de ratione tripliciter.
termini. Et ad propositū alia est tendētia per pductionem: alia per transmutationē: alia per relationē vt talis est. Nam per productionem producēs tendit ad esse rei simpliciter. Per trāsmutationem: tendit transmutās ad aliquale esse. Per relationē relatiuū tendit: respicit vel refertur ad suū correlatiuū. Et secundum hoc terminus productionis actiue est qđ capit esse simpliciter tali productione distinctū aliquo modo a productione. Terminus transmutationis est quod capit aliquale esse vt esse in alio: vel esse quantū: aut esse quale ⁊c. Terminus relationis est correlatiuum. ¶ Sed adhuc manet difficultas Nota.4.
quomodo differunt terminus formalis et totalis. D
Ad qđ dici potest pro notabili quarto: salua semper Terminus
sententia saniore: q3 terminus totalis productionis totalis ⁊ for-
actiue est qđ recipit esse simpliciter tali productio- malis quō
ne distinctū ab ea: ⁊ nō est pars alterius illa produ- differunt.
ctione producti: vt in gñatione compositi substātialis: totū cōpositū est terminus totalis: q2 totū compositū per illam generationem recipit esse simpliciter: quia circunscripta generatione simpliciter non esset: licet non recipiat esse ſm se ⁊ quodlibet sui: q2 Corol.1.
non ſm materiam. ¶ Corollariū. In tali substātiali Corol.2.
gñatione forma non est terminus totalis. ¶ Corollariū scōm. In nutritione asini: asin⁹ partialis precise per nutritionem genitus est terminus totalis: licet sit pars totius asini: q2 nō est pars producti illa nutritione. ¶ Terminus aūt formalis productiōis est qđ ipsa pductione recipit esse simpliciter ſm se: et quodlibet sui: ita quod nihil ipsius sit qđ nō recipit esse hmōi productione. ¶ Corollariū. Termin⁹ Corol.1.
non dicitur formalis: quia est forma. Patet: quia in

Corollarium 2. creatione materie materia est terminus formalis. ¶ Corollariũ secũdũ. In productione rei simplicis idẽ est terminus totalis ꝛ formalis: vt in creatione angeli patet. ¶ Tertiũ corollariũ. Si compositum substãtiale crearet̃ ꝫm se ꝛ quodlibet sui: hoc est materia ꝛ forma: tam materia ꝙ forma/ ꝙ totum compositũ esset terminus formalis. Nec est incõueniẽs alicuius ꝓductionis/ qua plura producunt̃: plures esse terminos formales: licet sit tñ vnus terminus totalis/ ratione cuius dicitur vna creatio totalis: ꝫ plures partiales. ¶ Corollarium quartum. Terminus formalis ꝓductionis nõ semper est id quo productum recipit denominationẽ speciuocam sibi ex ꝓductiõe cõueniẽtẽ. Patet: quia si sub aia rationali preexistente: crearetur materia: recipiẽs in se formã preexistentẽ: totũ illa ꝓductione est homo ratione forme/ nõ minus ꝙ si aia crearet̃ in materia preexistente: et tamẽ aia in casu nõ est terminus formalis illius creationis/ sed materia. ¶ Corollariũ quintũ. Si materia ꝛ forma create separatim post vnirent̃/ ita ꝙ ex eis cõstitueret̃ compositũ: terminus formalis huius ꝓductionis cõpositi esset totũ compositũ recipiẽs esse per illã productionẽ: ꝫ nulla partium recipiẽs esse per illã productionẽ: ꝫ nulla partium eius/ nec materia/ nec forma reciperet esse simpliciter illa ꝓductione cõpositi: tñ nihil esset cõpositi quod compositũ nõ reciperet illa ꝓductione. Nam compositũ per sui ꝓductionẽ recipit materiã et formam preexistẽtes. ¶ Corollariũ sextum. Quandoqꝫ terminus formalis immutationis est terminus formalis ꝓductionis: quãdoqꝫ nõ. Exemplũ primi. Ut quãdo simul cõcurrũt mutatio ꝛ ꝓductio: vt in calefactione qua producit̃ noua caliditas: caliditas est terminus formalis mutationis: quia est illud qđ recipit esse in alio/ ratione cuius trãsmutatum formaliter denominat̃ denoĩatione sibi ratione immutationis hmõi cõueniẽte. Exemplũ secũdi. Ut si caliditas preexistẽs de nouo informaret subiectũ: caliditas esset terminus formalis calefactionis: ꝛ ibi nullus esset termin⁹ ꝓductionis: quia talis mutatio nõ esset ꝓductio. Unde in mutatione illud quod denoiatur mutatũ est termin⁹ formalis: ipsum vero quod trãsmutat̃ potest dici termin⁹ totalis. ¶ Per hoc ad propositũ põt dici ꝙ ꝓductionis filij terminus formalis nõ distinguit̃ a termino totali. Nam persona filij est termin⁹ totalis: quia ꝓducta ꝛ nullius est pars. Et est termin⁹ formalis: quia quicqđ est ꝛ habet recipit per generationẽ ꝫm btm̃ Augu. Et licet nõ qcqđ est filij: recipit esse simplr̃ per productionẽ: eo ꝙ essentia que est filij seu filius: nõ recipit esse per productionẽ filij: quia est in patre: tamẽ eam filius recipit per sui productionẽ. Et per hoc soluũtur rationes que hincinde arguunt̃ a plurib⁹: oẽs tamen fundant̃ in quid nois terminoꝝ. Patet etiã ex predictis: quia filius est terminus generationis vt actiue relationis. Pater vero est terminus generatiõis vt relationis passiue: quia correlatiuũ filij: sic esse terminum nõ est accipere esse rei: sed est esse correlatiuũ. ¶ Si dicis. In nutritione hominis vbi aia preexistẽs vnitur materie preexistẽti est productio: quia nutritio: quis ergo est termin⁹ formalis. Etiã ibi producit̃ nouus homo partialis ex materia nutrimẽti ꝛ aia preexistẽte/ ipsam materiã de nouo informante. ¶ Solutio ꝙ in nutritione hoĩs/ hõ partialis de nouo ꝓduct⁹ est terminus formalis Et nec materia nec forma: qꝛ nec materia nec forma capit esse simpliciter ꝑ mutationẽ: eo ꝙ vtraqꝫ prefuerunt. Tamen producitur ibi nouus homo partialis/ scꝫ illud precise constitutũ ex materia nutrimenti/ continuata materia hominis nutriti ꝛ forma: anima/ scꝫ rationali ipsam de nouo informãte. Illud enim constitutũ recipit esse simpliciter (quia esse substãtiale esse hoĩem) illa nutritiõe ꝫm se totũ: licet nulla pars essentialiter de nouo recipiat esse. Est etiã terminus totalis: quia nõ est pars alterius illa productione producti: licet sit pars totius hominis nutriti: ꝛ ita in nutritione hominis termin⁹ formalis nõ distinguitur a termino totali. Et est similẽ si deus formã totalẽ existentẽ de nouo vniret materie preexistenti producẽdo sic totũ nouũ hoĩeꝫ totalẽ: huius productionis idem esset terminus formalis ꝛ totalis: scꝫ nouus homo ꝓductus. Et licet ille hõ partialis non recipiat esse ꝫm se ꝛ quodlibet sui: tñ quãlibet sui partẽ recipit per talẽ nutritionẽ: ꝛ hoc sufficit vt sit terminus formalis. ¶ Ex oibus illis sequit̃ ꝙ termin⁹ formalis est terminus superior ad terminũ totalem: quia ois terminus totalis est formalis: eo ꝙ nihil ipsius est qđ non recipiat esse illa productione. Sed nõ ecõuerso: quia forma substantialis est terminus formalis generationis substãtialis ꝛ nõ totalis: ꝛ hoc verũ est in ꝓductione: secus in mutatione seu alteratiõe vt calefactione/ cuius terminus totalis est aggregatũ ex subiecto ꝛ qualitate acquisita. Et hoc nõ est termin⁹ formalis: quia nõ quicqđ habet recipit illa mutatiõe: quia nõ materiã nec formã substantialẽ. ¶ Ex istis notatis facile colligi possunt cõclusiões responsales. ¶ Pro articulo scđo est prima cõclusio. Essentia nõ est terminus formalis generationis: qꝛ essentia nõ habet esse simpliciter per generationẽ. ¶ Scđa cõclusio. Relatio nõ est terminus formalis generationis. Patet: quia nihil est suipsius terminus/ sed relatio est ipsa ꝓductio/ vt patebit. ¶ Tertia cõclusio. Terminus formalis ꝓductionis in diuinis est persona producta: non tñ distinguẽdo terminũ formalem a totali. Patet ex dictis. ¶ Quarta cõclusio. Generationis diuine idem est terminus formalis ꝛ totalis. Patet satis ex notatis. ¶ Quantũ ad articulũ tertiũ/ breue monetur dubiũ. Nã diceret forte aliquis motus auctoritate beati Augu. videtur ꝙ persona nõ simpliciter capiat esse per generationẽ. Probatur: quia persona capit esse per id quod est: sed persona est essentia/ ꝛ nõ generatione. Nam ꝫm beatũ Augu. Filius eo est quo deus est: sed est deus per essentiã: ergo. ¶ Respõsio. Per/ potest dicere circunstantiam illius cui primo competit habere esse vel non esse: ꝛ tale est essentia: essentie enim primo competit esse. Uel potest dicere circũstantiã productionis qua aliquid producit̃ ab aliquo: ꝛ qua accipit esse ab alio. Sicut in creaturis per/ aliquãdo dicit circũstantiã cause formalis: aliquando circunstantiã cause efficiẽtis. Et isto secũdo modo supra posito (vt dicit circũstantiam productionis) accipit Augustinus cũ ait: ꝙ filius quicquid habet/ nascendo habet a patre: ꝛ ita filius ꝫ esse quod habet accipit per generationẽ. ¶ Aduertendũ tamen ꝙ filius/ vt patuit: nõ est terminus formalis generationis passiue: sed est illud quod refert̃ illa generatione passiua ad patrem: ꝛ terminus illius propositionis est pater: non tamen pater dicitur generare illa generatione: sed dicitur esse illud a quo fili⁹ generatur. Sicut enim pater refertur paternitate seu generatione actiua ad filium/ ꝛ non est terminus generationis actiue/ sed filius: ita econuerso filius generatione passiua refertur ad patrem: ꝛ non est terminus generatiõis passiue/ sed pater. Sicut enim pater dicit̃ generare filiũ tanꝙ terminũ generationis actiue: ita filius dicitur generari a patre tãꝙ a termino generationis passiue.

Corollarium 3. / Corollarium 4. E / Corollarium 5. / Corollarium 6. / F / G / Articulus 1. / Cõclusio 1. / H / Cõclusio 2. / Conclusio 3. / Conclusio 4. / Artic. 3. / I

Distinctio .vj.

Supra magister soluit dubia que respiciũt generationis terminum siue suppositũ: nunc vero circa generationis moduꝫ. Et potest sententia textus his summari cõclusionibus. ¶ Prima conclusio. In deo non est necessitas coactionis vel indigentie: sed necessitas inevitabilitatis/ siue immutabilitatis. ¶ Secunda

conclusio. Verbum dei est filius dei natura non voluntate. ¶ Tertia conclusio. Pater sicut sapiēs: ita volens genuit filiū: sed non volūtate precedēte vel accedente. Harū probationes patent ex textu.

Questio vnica.

A Circa hanc distinctionem hec mouet questio. Utrum pater genuit filium natura vel voluntate.

Articu. I. Nota. I. ¶ Notandū primo pro respōsione / dimissa opinione quadā quam author late recitat: et vt falsa pariter et absurda cōtinentem: impugnat: q voluntate et necessitate possunt capi dupliciter: nominaliter vel aduerbialiter. Nominaliter dupliciter: quia vel construunt in rōne formalis denominantis: sicut dicimus: hic est albus albedine. Vel cōstruunt in ratione alicuius principij: vt cū dicimus: ignis calefacit calore. Et sic questio erit tractanda distinctione sequēti. Aduerbialiter vero voluntate valet vel tantum / id est volūtarie: vel tantū quantū cōtingenter. Et generare voluntarie adhuc potest intelligi tripliciter scz volūtarie voluntate antecedēti: vt scz prius voluit: et postea genuit. Uel antecedente siue cōsequente: vt scz prius genuit: et post volūtatis actum sibi in genito cōplacuit. Uel voluntate cōcomitante / ita q simul genuit et generare voluit: voluit quidē complacēter / non contingenter. ¶ Similiter necessitate aduerbialiter / id est necessario. Et hoc dupliciter. Uel necessitate immutabilitatis siue ineuitabilitatis que opponitur contingentie. Uel necessitate coactionis et violentie. Et

Articu. 2. sub hac acceptiōe pertractat magister. ¶ Quo pre-

Conclu. I. B missō / est hec cōclusio prima pro articulo secundo. Pater filium genuit nec voluntate: nec necessitate: neqꝫ etiam intellectu: neqꝫ natura tanqꝫ eo quo formaliter denominat generās. Probat cōclusio: quia pater non dicitur formaliter generans a volūtate / natura / vel intellectu: eo modo quo a fortitudine aliquis fortis dicitur. Sed hoc modo dicitur generans a generatione: sicut calefaciēs a calefactione: ergo. Maior probatur: quia si intellectus / volūtas / aut natura formaliter denominaret patrē generare seu generantē: tunc etiā denominaret sic quodlibet suppositū in quo esset: et ita filius et spiritussanctus esset generans: sicut in quocūqꝫ est caliditas / ipsum denominatur calidū. Minor est manifesta.

Conclu. 2. C ¶ Secūda cōclusio. Pater non genuit filiū voluntarie / volūtate antecedēte / vel accedēte: ita q prius voluit generare qꝫ generauit: vel prius generauit qꝫ voluit. Probatur: quia vtrūqꝫ horū diceret mutabilitatē in deo patre vel in deo filio. Quo ad secun-

Cōclusio. 3. dum patet faciliter deducēti. ¶ Tertia conclusio. Deus pater non genuit filium voluntarie: accepta pro contingēter. Patet: quia tunc potuisset non genuisse filiū: et ita filius non esset necessario: cum nō

Cōclu. 4. habeat esse nisi per generationē. ¶ Quarta conclusio: Pater genuit filiū volūtate concomitante. Probatur: quia genuit volens sicut potens: vt dicit magister. Et quādo voluit generare genuit: et quando genuit voluit: quia eternaliter et genuit et voluit.

Cōclusio. 5. ¶ Conclusio quinta. Quāuis pater genuit filiū necessario necessitate ineuitabilitatis: non tamen genuit necessario necessitate coactionis. Prima pars patet: quia pater nō potest nō generare filium. Secunda patet: quia cum pater sit omnipotēs / nō potest ab aliquo cogi.

Distinctio. vij.

Circa generationis principium magister distin. presenti soluit dubia. Et pōt text⁹ summarie his cōclusionibus complecti. ¶ Prima conclusio. Deus pater potuit et voluit filium generare sibi coeternum. ¶ Secunda cōclusio. Generatio filij non est subiecta diuine potentie. Nec est aliquid inter omnia: vel de omnib⁹: sed super omnia. ¶ Tertia conclusio. Licet omniū personarū diuinarū vna et eadem sit potentia: attamen filius filium generare nō potest. Hec in textu latius ostenduntur et declarantur.

Questio. j.

A Utrum potētia generādi in patre sit aliquod absolutū vel respectiuū. ¶ Primū recitatur et impugnat a doctore opi. sancti Tho. j. par. sum. q. xlj. arti. v. Et in disputatis de potentia arti. ij. que tenet q potentia generandi non est relatio: sed natura diuina / similiter et opi. Petri aureoli. ¶ Quibus dimissis notandū est pro articulo primo questionis / q potētia generādi est quo generans generat: sicut generaliter potētia agendi est id quo agens agit. Et ita idem intelligitur per potētiā generādi et per principiū elicitiuū generandi / qd per rationē producēdi seu generādi solet intelligi. ¶ Secūdo notandū q illi termini elicitum et elicitiuū nō fuerūt apud sanctos aut philosophos in vsu: sed apud moderniores scholasticos doctores ad vsum theologoꝝ deuenerūt: et ita apud diuersos varie accipiunt. ¶ Est aūt principiū elicitiuum productionis actiue illud quod necessario et per se requirit ad productionē: et nō est ipsa productio / nec cōstitutū ex ipsa pductione vel producto. i. quod nō est formaliter / nec ipsa productio / nec constitutū ex pductiōe. ¶ Elicitū aūt accipit aliqn pro illo qd vere pducit: sicut aliqn dicit q calor elicitur ab igne: qꝫuis cōmunius cōcedat q ignis pducat ignē / et q elicit actū producēdi ignē: qꝫ q ignis elicit ignē. Et sic non accipit hic: qz sic nō posset cōcedi q generatio actiua esset elicita: qz nō est pducta. Alio modo et ad propositū accipit elicitū pro illo qd formaliter denominat aliquid pducere aliud. Sic calefactio dicit elici ab igne et nō calor: quia ignis calefactione formaliter dicit calefacere et nō calore: qz posset ignis habere calorem in se et nō calefacere: si diuinitus suspēderet actio vt in pueris in fornace. Daniel. iij. ¶ Ex quo patet primo q nō quicqd elicitur pducit / nec ecōuerso. Primū patet: quia generatio actiua elicit: et tn̄ nō pducit. Secundū patet / quia calor ab igne pducit / et tn̄ nō elicit. ¶ Secūdo patet q illud quod elicit nō denominat formaliter principiū elicitiuū producere aliud: quia principiū elicitiuū non est qd pducit / sed quo suppositū pducit: et ita est principiū pductiuū: non quod / sed quo. ¶ Supponit etiam q nihil est in diuinis / nisi absolutū qd est essentia et relatio, et cōstitutū ex essentia et relatione. ¶ Pro articulo secūdo est cōclusio prima. Proprietas personalis vt paternitas nō est principium elicitiuū generationis actiue. Patet / qz nihil est principiū suipsius: paternitas autē et generatio actiua idē sunt oib⁹ modis: vt infra ostēdet: ergo &c. Ponit doctor persuasionē pulchrā huius dicti: vide in scripto suo. ¶ Cōclusio secūda. Proprietas personalis nō est principiū elicitiuū passiue generationis. Patet: quia idem est principiū elicitiuū generationis actiue et passiue: sed proprietas personalis non est principiū elicitiuū generationis actiue ex conclusione prima: ergo nec passiue. ¶ Conclusio tertia. Nullus respectus potest esse principiū elicitiuum generationis actiue vel passiue. Probat / nō rationis: quia nullus talis potest esse principiū elicitiuū realis pductionis (psertim vbi nō prerequiritur cognitio pductionis ante ipsam pductionē.) Nec respect⁹ realis: qz ille esset pprietas psonalis: sed pprietas personalis (vt patuit ex cōclusionib⁹ precedētibus) nō pōt esse principiū elicitiuū. ¶ Cōclusio quarta. Suppositum non est principiū elicitiuū generationis actiue. Patet: quia nō suppositū

Articu. I. Nota. I. Nota. 2. B Corollariū. Artic. 2. Cōclusio. I. C Cōclusio. 2. Cōclusio. 3. Cōclu. 4.

Conclu. 5. D filiꝰ:nec spũssancti manifestuz est. Nec patris:q: suppositũ patris constituitur generatione actiua:s3 nihil est principium elicitiuum sui constituẽtis. ¶ Cõclusio quinta. Absolutum aliqd est principium elicitiuum generationis actiue. Patet:q: nullus respectus ex conclusione tertia. Nec suppositũ ex quarta

Conclu. 6. ergo absolutum:q: alia non sunt in diuinis:vt p3 ex suppositione vltima. ¶ Conclusio sexta. Essentia diuina est principium elicitiuum generationis actiue. Patet:q: absolutum ex conclusione quinta. Et omne absolutũ est essentia diuina omnibus modis ergo. Tenet ꝯsequẽtia in disamis. Et ꝑmisse patent.

Corol. 1. E ¶ Ex illis possunt inferri aliqua corollaria. ¶ Primum. Licet generatio actiua siue generare sit elicita:non tamẽ est producta. Patet primum:q: est illd quo pater dicitur formaliter generare:ꝛ hoc est elicitum. Claret secundum ꝙ non est producta:cuz

Corol. 2. hoc sit formaliter suppositi seu persone. ¶ Secũdũ. Licet essentia sit principium elicitiuum ꝛ ita eliciens non tamen est principiũ productiuũ ꝓducẽs q: nõ ꝓducit nec gñat/nec generaꝛ ex distinctione q̃nta. Est tamẽ principiũ productiuum quo:q: principium elicitiuum/ꝛ principium productiuũ quo idem sunt. Et sicut non est idem principium ꝓductiuũ qd ꝛ principiũ elicitiuũ:sic nõ est idẽ ꝓducere ꝛ elicere. Nã in principio elicitiuo nõ distinguitur qd ꝛ quo:q: principium elicitiuũ est quo ꝓducens producit:ꝛ sic elicere non est producere: sed est esse quo producens ꝓducit:principium ergo elicitiuuz

Corol. 3. elicit:sed non producit. ¶ Tertiũ. Licet omne principium productiuum siue producens realiter distinguatur a principiato.s.producto:non tamẽ principium elicitiuum realiter distinguitur ab elicito. Primum patet:q: nihil producit. Secundum patet

Corol. 4. q: essentia que est principium elicitiuuz a nullo qd est realiter in diuinis/distinguiꝛ realiter. ¶ Corollarium quartum. Idem elicit se:idem intellige realiter sed non formaliter. Patet:q: essentia elicit generationem actiuam quo:tñ non distinguitur realiter:sed tantum formaliter ab essentia. Sicut enim essentia est fundamentũ relationis a qua:tamẽ relatio nõ distinguitur realiter:ꝛ sic idẽ fundat se. (Et licet essentia sit fundamentũ relationis:nõ tñ referꝛ ipsa relatione:sed cõstitutũ ex ipsa ꝛ relatione) ita essentia est principium elicitiuũ.i.ratio producẽdi:

Corol. ꝛ tamen nõ denominatur ipsa productione:sed ꝯstitutũ ex ipsa ꝛ productione.i.pater. ¶ Corollariũ q̃ntũ. Productio actiua non denominat formaliter essentiã:sed suppositũ vel personã. Non enim essentia producit vel generat:sed persona sc3 pater: licet essentia eliciat productionem/ꝛ productio eliciatur. qd nihil aliud est dicere ꝙ essentia elicit.i.necessario requiritur ad productionem ꝛ non est ipsa ꝓductio:nec cõstituta ex productione vel ꝓducto. ¶ Et esse elicitum nihil aliud est ꝙ esse illud a quo formaliter aliquid dicitur producere aliud. Et dicitur

Articu. 3. aliqd non eliciens:q: eliciens non denominatur a productione: sed persona constituta ex eliciente

Dubiu. 1. F ꝛ elicito. ¶ Pro articulo tertio sunt hic duo dubia. Primum:an generatio passiua sit producta. Pro responsione nota ꝙ productum dupliciter accipitur. Uno modo pro illo qd est terminus productionis ꝛ denominatur formaliter a productione:sic gñatio passiua non est producta:s3 per productionem siue generationem actiuam recipiat esse in filio:non sic essentia:nec spiratio actio in filio recipit esse:ita ꝙ si per impossibile filiꝰ de nouo generareꝛ:nec essentia:nec spiratio actiua produceretur:q: sunt in pr̃e. Alio modo accipitur productum pro illo qd est idẽ

Dubiu. 2. G realiter cum termino productionis: ꝛ distinguitur realiter a producente: ꝛ sic generatio passiua põt dici ꝓducta:sed nõ essentia nec spiratio actiua. ¶ Secundũ dubiũ. Utrũ relatio sit principiũ determinatiuum essentie pro eo qd essentia de se videtur indeterminata ad eliciendum generationẽ ꝛ spirationẽ. Responsio:non sunt ponendi huiusmodi respectus determinatiui:q: superflue ponerentur:q: cum respectus ibi essent plures essentia etiã esset indeterminata ad illos:ꝛ ita indigeret alio determinante:ꝛ sic procederetur in infinitũ. Illa duo dubia latius determinatur a doctore in.q.cum eo:an paternitas sit principium elicitiuũ generationis passiue scil3 filiationis quere ibi.

Questio.ij.

Utruz absolutũ sub ratione essentie/vel ratione aliqua attributali sit potentia generãdi. ¶ Recitata ꝛ impugnata opinione Sco. di stin.ij.a doc.q.presenti. Notandũ pro articulo primo post dicta distin.ij.q.j.ꝙ illa nomina intellectus ꝛ voluntas aliquando capiunꝛ absolute:vt precise dicunt aliquod absolutũ in deo non connotando aliquod notionale. Aliquãdo vt determinate connotant aliquod notionale. Que distinctio non est distinctio alicuius realiter existentis in deo:s3 est distinctio vocabulorũ. Et simili modo dici põt de intelligere/velle/ꝛ ceteris attributis. ¶ Primo modo accipiẽdo illa nomina intellectus diuinus/voluntas diuina sunt termini synonymi cum essentia. Et ita quicquid predicatur de essentia predicaꝛ de intellectu diuino sicꝛ de voluntate. Et ita sicut essentia est principium elicitiuum generationis verbi ꝛ spirationis spiritussancti: ita ꝛ intellectus. Similiter voluntas ꝛ actus intelligendi ꝛ volendi. ¶ Sed accipiendo secundo modo intellectus connotat generationẽ:ꝛ voluntas spirationẽ:ita ꝙ quid nominis intellectus est illud principium producendi verbum:ꝛ voluntatis est illud ꝑncipiũ spirandi spiritũsanctum. Sic ergo absolute sumendo ꝛ primo modo de omnibus attributis dici potest (ꝭm doc.) ꝙ de quolibet eorum verificatur esse principiũ elicitiuũ nõ pro se:s3 pro re puta essentia diuina. S3 secundo modo vt connotant actum generandi vel spirandi:conceditur ꝙ filius producitur per modũ intellectus ꝛ non spiritussanctus.i. filius generaꝛ ꝛ spiritussanctus non gñaꝛ:sed spiratur. Sic eñ intellectus dicitur diuinã essentiã elicitiuã actus spirãdi:vt notat doc.q.j.dist.ij. Isto ergo modo propter diuersa terminorum cõnotata aliquid dicitur de intellectu ꝛ nõ voluntate ꝛ econtra. Et negantur de se inuicem:q: generare nõ est spirare. ¶ Et licet ille modus loquẽdi sit planus:tñ q̃nꝙ apud aliquos ex cõmuni vsu loquentiũ in illis propositionibus. Intellectus est principiũ producẽdi verbũ: filius procedit per modũ intellectus/ꝛ similibus: includitur perseitas vel primi vel secundi modi. Si primi modi:hec cõceditur. Intellectus est principium producẽdi verbũ:q: valet tantũ principium producendi verbũ est principiũ producẽdi verbũ: Et illa est per se primo modo:q: idẽ predicatur de seipso:ꝛ ita illa est falsa. Intellectus est principiũ producẽdi spiritũsanctũ:q: non est per se primo modo. Si vero includitur perseitas secũdi modi:similiter conceditur vel negaꝛ vt prius. Nã capiẽdo intellectum absolute/ista est per se primo modo. Intellectus est principiũ producendi verbũ:similiter intellectꝰ est principiũ ꝓducendi spiritũsanctum. Sed accipiẽdo intellectus secũdo modo/ista nõ est per se. Intellectꝰ est principiũ producẽdi spiritũsanctũ. Nec illa. Intellectus est principiũ ꝓducendi verbũ vel spiritũsanctũ: Exẽplũ supposito ꝙ sol producat plantã et vermẽ ꝛ imponatur.a.ad significandum vim ꝓducẽdi plantã.b.vero vim producendi vermẽ. In hoc casu posse producere vermem/ ꝓdicaꝛ ꝑ se primo modo de.b.ꝛ per se secundo modo de sole:sed nullo modo de.a. Et posse producere plantam/ predicaꝛ per se secundo modo de sole ꝛ non de.b.ꝛ ꝓdicatur

Articu. 1.

B

per se primo modo de.a.⁊ nõ de sole nec de.b. It em posse producere plantã ⁊ vermẽ copulatim predicat per se scdo mõ de sole⁊ nec de.a. nec de.b. ❡ Ex illis seqtur q ad distinctionẽ emanationũ seu pductionum in diuinis nulla requirit distinctio in pncipijs elicitiuis/ verius principio elicitiuo. Nã preter distinctionẽ a pductionibus ⁊ cõstitutis per eas/ nulla oio est distinctio in diuinis: sed vna ⁊ indistincta essentia sub vna rõne: sc3 sub rõne essentie/ est principiu3 elicitiuum vtriusq emanationis. ❡ Scdo patet q ille pductiones nõ fundant in actib⁹ essentialibus puta intelligere ⁊ velle. Patet: qr nulli sunt ibi act⁹ essentiales quõcũq distincti ab essentia: sed tãtũ est ibi vna essentia que realiter ⁊ formaliter omnibus modis est intellectus/ volũtas/ intelligere/ velle. Et ideo quicquid cõcedit vel negatur de vno horũ terminorũ: negat vel cõceditur de reliquo capiẽdo eos absolute. Si vero aliquid de vno cõcedit quod de alio negatur vel ecõuerso: hoc erit pter diuersas terminorũ cõnotationes vel diuersos modos syncathegorematicos sm vsum loquentiũ subintellectos. ❡ Pro articulo secundo est hec conclusio responsalis. Essentia sub rõne essentie est principium elicitiuũ gñationis verbi ⁊ pcessionis spũssancti. Ptz cõclusio ex dictis: nã in diuinis nõ est aliqd ab solutum ab essentia diuia quõcũq distinctũ: vt aliquoties tactũ est. Et principiũ elicitiuũ in diuinis est aliqd absolutũ ex qõne psenti: ergo cõclusio vera. ❡ Scda cõclusio. Quicquid est absolutũ in diuinis est principiũ elicitiuũ tã gñatiõis verbi q spirationis spiritussancti. Ptz ex notatis. ❡ Tertia cõclusio Essentia sub rõne essentie est principiũ elicitiuum: ⁊ non sub rõne alicui⁹ attributi. Prima pars claret ex prima cõclusione. Scda similiter ptz: qr attributa sunt nomina seu cõceptus: vt patuit dis.ij.q.ij. ⁊ ita ab essentia distincta. ❡ Quantũ ad articulũ tertiũ/ dubitat ptra cõclusionẽ tertiã. Nã cõiter dicit q filius pcedit per modũ intellectus: spũssanctus vero per modũ volũtatis: ergo videt q essentia sub ratione intellectus est principium elicitiuum filij: ⁊ sub ratione voluntatis est principium elicitiuũ spiritussancti. ❡ Item actus dicendi/ est actus intellect⁹ ⁊ non voluntatis. ❡ Ad illa satis patuit ex notatis quid respondendum.

Cotollarium. C

Articulus.2. Cõclusio.1. D

Conclu.2.

Conclu.3.

Articu.3. E

Questio.iij.

VErũ potẽtia generandi possit cõmunicari filio a patre.

❡ Recitatur ⁊ impugnat a doctore primũ opinio sancti Tho.j.ij.q.xlj.ar.vj. ⁊ in disputatis de potẽtia arti.iiij. tenẽtis q potẽtia generãdi nõ põt cõmunicari filio: ita q filius gñet aliũ filiũ: qr impossibile est in diuinis esse plures filios. ❡ Notãdũ primo q questio põt habere duos intellectus. Primus vtrũ potẽtia gñandi.i.id quo aliqd sc3 pater generat possit cõmunicari filio. Et sic questio nõ habet dubitationẽ: qr vt patuit.q.j. huius dist. principiũ elicitiuum generationis est essentia: essentia vero est in filio ⁊ communicatur filio. Et sub illo intellectu questio non tractatur hic. Alius intellectus est: vtrum potentia generãdi ⁊c.i. vtrum filio communicari possit q generet. Et sic tractat eã auctor. ❡ Hinc beatus Tho. vbi supra dicit q gerundium generandi tripliciter potest accipi. Uno modo vt est gerundiũ verbi actiui: ⁊ sic ille habet potentiam generandi: qui habet potentiam ad hoc q generet. Secundo vt est gerundium verbi passiui: ⁊ sic ille habet potentiam generandi/ qui habet potentiam vt generetur. Tertio vt est gerundium verbi impersonalis: et sic ille dicitur habere potentiam generandi/ qui habet potentiam illam qua ab alio generetur. Primo modo secundum eundem doctorẽm/ potentia generandi non cõuenit filio: sed secũdo ⁊ tertio modis.

A

Articu.1. Nota.1.

B

Nam licet eadem sit potentia patris et filij: attamẽ filius non habet potentiam generandi id est ad generandum seu vt generet. Sicut licet idem sit esse patris et filij: non tamen filio conuenit esse paternum propter notionale adiunctum. Filius enim nõ potest este pater: cum persone distinguũtur proprietatib⁹ originis. ❡ Conclusio responsalis secundum doctorem est. Potentia generandi non potest communicari filio/ ita vt filius generet. Ista cõclusio magis auctoritate scripture conceditur/ q ratione manifesta probetur. Unde soluit rationes Tho. ad id probandum per eum inductas: adducit nihilominus aliquas persuasiones. ❡ Sed diceres. Sequeretur quod aliqua perfectio simpliciter esset in patre/ que non esset in filio scilicet generare quod dicit perfectione3 simpliciter: quia nihil realiter in diuinis existens est imperfectum: sed quodlibet ibi existens est simpliciter perfectum. ❡ Pro solutione notandu3 quod perfectio simpliciter dupliciter accipitur. Uno modo pro perfectione que est simpliciter summa et infinita/ impossibilis omni imperfectioni. Isto modo relationes et quicquid est in deo: est simpliciter perfectum seu perfectio simpliciter. Alio modo perfectio simpliciter dicitur/ quod competit cuilibet simpliciter perfecto: hoc est omni supposito simpliciter perfecto: et sic nulla relatio in diuinis est perfecta simpliciter. Nec tamen est imperfecta: quia nulla relatio cõpetit omnibus personis. ❡ Per hoc ad responsionem. Ad primã sequelã accipiendo perfectionẽ simpliciter primo modo/ potest dupliciter responderi. Uno modo concedendo q aliqua perfectio simpliciter est in patre que non est in filio sc3 paternitas/ que est perfectio simpliciter primo modo. Nec hoc concedere est magis incõueniens q concedere qd paternitas est in patre et non in filio. ❡ Et si cõsequẽter arguitur: ergo filius est imperfectus: quia deficit sibi aliqua pfectio simpliciter. Dicendũ negãdo consequẽtiã vltimã: quia imperfectum illo modo non est id qd caret aliqua perfectione simpliciter: sed q non est summu3 ⁊ infinitum: nũc aũt filius est summus ⁊ infinitus ⁊ ita non imperfectus. ❡ Aliter dr negãdo q aliqua perfectio simpliciter non sit in filio: nec sequitur/ pater nitas non est in filio: et paternitas est perfectio simpliciter: ergo aliqua perfectio simpliciter non est in filio. Sicut non sequitur: paternitas non est in filio ⁊ paternitas est essentia: ergo essentia nõ est in filio. Nec sequitur: paternitas non est filius: et paternitas est deus: ergo deus non est filius. Accipiendo autem perfectionem simpliciter secundo modo negetur illatum: nam sic generatio nõ dicit perfectionem simpliciter. ❡ Ad probationem conceditur qd nihil in diuinis realiter existens est imperfectum. Nec tamen sequitur: qd omne existẽs in diuinis est perfectio simpliciter saltem formaliter: qr sic datur medium inter perfectionẽ simpliciter ⁊ imperfectũ scilicet res summa incõmunicabilis. ❡ Sed hic vide an concedendũ sit q perfectio non sit formaliter filius. Et videtur quod sit cõcedenda: quia particularis cuius subcõtraria similiter concedenda. Uide pro hac questione Scotum distin. presenti.

Articu.2. Conclu. C

Articu.3. D

E

Distinctio.viij.

SUpra magister egit

de benedicta trinitate quantũ ad se: nũc de eius proprietatibus: et primo essentie secunde persone/ di. sequenti. Innuit autem tres diuine essentie proprietates: que sunt: veritas/ immutabilitas/ ⁊ simplicitas. Et secundũ hoc hec distinctio potest tribus conclusionib⁹ summari. ❡ Prima conclusio. Uerissime deus est: quia semper et eternaliter est. Nec esse cepit/ nec esse desinit: eiusq essentia nec preteritum nouit: nec futurum cum negatiõe esse presentis: ideo sol⁹ vere est.

¶Secunda conclusio. Deus vere, immutabilis est: ⁊ solus habet immortalitatem de sui natura/ id est immutabilitatē/ taꝫ substātialiter ꝙ accidētaliter. ¶Tertia cōclusio. Deus est simplicissimus priuatione omnis componibilitatis intrinsece ex partibus: ⁊ extrinsece per inhesionē vel intus susceptionem. Hoc modo ille proprietates soli deo cōueniūt ⁊ nulli creature. Hec patent ex textu. Et quia due prime ꝓprietates depēdēt a tertia: ideo circa tertiā author primo questionē monet et talem.

Questio. j.

A

Trum diuine simplicitati repugnet esse in aliquo gñe predicamētali. ¶Recitatis opinione sancti Tho. j. ij. q. iij. arti. v. et doctoris subtilis. q. ij. distinctionis pñtis: qui tenent eandem conclusionē/ scꝫ ꝙ cum simplicitate dei stat ꝙ aliquis sit cōceptus cōis deo ⁊ creaturis: nō tñ ꝯceptus aliqˢ cōis vt generis: ostēdit doctor/ ꝙ esse in pdicamēto non repugnat deo: nec propter eius simplicitatē/ nec propter infinitatē/ nec ꝑpter eius necessitatē: q̄ est necesse esse: nec ꝑpter aliquā causam per taliter opinātes inductā. Uerum ne ab eis ⁊ eorū opinione discordet que fuerat cōis etiam schole Oxonieñ. sequēdo opinionem cōem/ tenet ꝙ deus nō est in pdicamēto: quod tñ dicit nulla rōne efficaci probari posse. Et soluit sufficiēter rationes alioꝝ. Adducit autē persuasiones magis (vt ait) per

B viam narrationis ꝙ ꝓbationis. ¶Quaꝝ prima est: quia si deus esset sub aliquo genere/ maxime sub ente: sed ens nō est genus: ergo. Maiorē probat: q᷑ quicq̄d de creatura predicat᷑ ⁊ de deo quidditatiue erit synonymū enti: predicabit᷑ enim de deo ⁊ quali bet creatura: ⁊ ita cōuertit᷑ cū ente: ⁊ per ꝯñs erit synonymū cum ente. Tenet ꝯña: quia impossibile est duos cōceptus quidditatiuos cōuertibiles esse nō synonymos/ vt ꝓbatū est. Et per quidditatiuos cōceptus intelligo cōceptus absolutos. Primā huius assumpti partē ꝓbat: quicūqꝫ cōceptus predicat᷑ de magis differētib⁹ etiā pdicat᷑ de minus differētib⁹: de⁹ autē plus differt a quacūqꝫ creatura ꝙ quecūqꝫ creature inter se: ergo quicq̄d predicat᷑ de deo ⁊ aliqua creatura: hoc etiā potest pdicari de deo ⁊ quali bet creatura. Minorē principalē scꝫ ꝙ ens nō sit genus ꝓbat: quia per genus/ id cui⁹ est genus debet ab aliquo distingui: allegat phm. vij. Topicoꝝ. Sꝫ per ens nihil distinguit᷑ a quocūqꝫ cū de oīb⁹ predicatur. ¶Secūda ratio. Existētia in eodē genere habere debēt certā ꝓportionē perfectionis adinuicē: deus sine proportione infinite excedit omne aliud: ergo nō est in genere cū quocūqꝫ alio: ⁊ per ꝯñs simpliciter non est in genere: quia genus in vna specie

C saluari nō potest. ¶Sed ꝙuis author hāc cōclusionem teneat cū alijs: tñ oppositū videt᷑ multo ꝓbabilius: vt satis late ostēdit Grego. de arimino distin. presenti. q. iij. vbi etiā declarat cōclusionē oppositā esse de mēte beati Aug. in. v. de trini. c. viij. et. x. vbi innuit aliqua predicamēta proprie dici de deo: aliqua translatiue. Item de mēte Pet. ⁊ cōmentatoris xij. Metaphy. quere ibi. Itē adduci pōt dictū eiusdē ser. iij. dñice infra octauā Epiphanie/ qui intitulat᷑ de trinitate ⁊ columba/ in quo sic inquit. Decē sunt genera locutionis: quibus hoīes suos sensus solēt inter se cōferre. sequi. Nō de illis dico quas grāmatice partes orōnis vocāt: sed de illis quas phi grece cathegorias/ latine pdicamēta appellare solent: dehinc singula pdicamēta nominat: ⁊ postea subiūgit. His oībus modis solet sancta scriptura de deo loqui: sed aliter proprie/ aliter trāslatiue/ aliter relatiue. Proprie dicit᷑ de⁹ substātia vna ⁊c. vide late et pulchre, vbi supra. Ad idē videt᷑ facere dictū eiusdem in sua dialectica ad filiū suū Adeodatū: cū inquit in. c. de vsia. Ipsa autē vsia genus nō habet/ cū omnia ipsa sustineat ⁊c. ¶Sed breuiter sustinendo diffinitionē generis quā ponit Porphyrius addita expositione cōmentatoris Boe. et ceteroꝝ authorū. Non inuenit᷑ aliquid requiri ad esse gen⁹ aliquoꝝ: nisi ꝙ sit vniuersale pdicabile in quid/ id est quidditatiue de aliquib⁹ plus ꝙ numero/ id est ad min⁹ specie differētibus: ⁊ ideo supposito ex predictis in hoc collectorio dist. iij. q. viij. Itē dist. ij. q. ix. ꝙ aliqˢ cōceptus vniuoce ⁊ quidditatiue predicet᷑ de deo ⁊ creatura: ille erit genus ad deū vt ens/ vita/ sapiētia/ sciētia/ iustitia/ intellectus/ volūtas ⁊c. capiēdo illos terminos absolute: quorū quilibet quidditatiue predicat᷑ de deo ⁊ creatura: vt supra dist. iij. q. iij. habitū est. Et certū est ꝙ de⁹ ⁊ creatura plus ꝙ numero differūt: ideo quilibet eorū est genus ad deū ex diffinitione generis. Et nota cum dicitur ꝙ dicti termini sunt genera ad deū: deū potest accipi personaliter vel materialiter: ⁊ vtroqꝫ modo erit verum ꝙ deus est in genere ꝺm ꝙ esse in genere dupliciter accipitur. Uno modo aliquid dicitur esse in genere: quia per aliquod genus significatur. Et hoc modo res significate per genera/ esse dicunt᷑ in genere et predicamētis ⁊ vna in diuersis predicamētis: ⁊ etiā diuersis generibus eiusdem predicamēti nō subalternatim positis: immo eadem res est in genere/ in specie/ ⁊ in indiuiduo tanꝙ signū in signato. Sed nulla res est genus/ nec species/ nec indiuiduum: quia nulla res est vniuersale aut predicabile. Sed nec indiuiduū/ capiendo indiuiduum pro termino secūde intentionis: licet omnis res sit indiuiduū/ capiendo vt est terminus prime intentionis: quia quelibet res est res singularis. Alio modo aliquid dicitur esse in genere vel predicamento: quia de eo genus aliquod quidditatiue predicatur. Et illo modo nulla res que nō est signum vel terminus est in genere vel in predicamēto: quia res vt sic non predicatur/ nec subycitur: cum nō sit pars propositionis ⁊c. ¶Primo modo deus est in predicamēto non solum substantie: sed etiam qualitatis/ relationis/ actionis/ passionis: quia significatur per terminos omniū hoꝝ predicamētoꝝ scꝫ ens/ substātia/ spūs/ sapiens/ viuēs/ pater/ filius/ spūsanctus/ creator/ amatus/ cognitus. Nec solū per concreta: sed etiam per abstracta scꝫ deitas/ entitas/ essentia/ vita/ sapientia/ paternitas/ creatio/ amatio/ cognitio/ capiendo creatio ⁊c. vt sunt de predicamēto accidentis. Similiter amatio/ cognitio: vt sunt in predicamento passionis/ siue illa abstracta accipiātur absolute siue cōnotatiue. Et hoc expresse vult Augu. sermone preallegato/ prout diffuse deducit per oēs cathegorias in logica sua. Nec hoc est cōtra eundē beatum Augu. v. de trini. c. j. dicentē. Intelligamus deū sine qualitate bonū/ sine quātitate magnū ⁊c. Quia nihil aliud vult nisi ꝙ deus non est bonus/ magnus/ iustus ⁊c. per aliquod accidens superadditum: sed sua essentia. Qđ etiā magister innuit cū dicit ꝙ predicamēta artis dialectice diuine nature minime cōueniunt: rationem addit que scꝫ natura diuina nullis est subiecta accidētibus: hoc ergo voluit ꝙ illis predicamētis/ siue predicamentalibus generibus natura diuina subiecta non est que rem denominant ratione accidētis superadditi: qđ deo nō cōuenire/ nemo fidelis dubitat. Nunc aūt termini accidentaliū predicamētoꝝ nō solū impor̄tāt res sic denominatas per accidentia supaddita: sed etiā res denominatas seipsis siue sua essentia: vt idem/ diuersum/ quātitas (ꝺm vnam opinionē) sapientia/ scientia ⁊c. Nam sapientia denominat sapientē: et scientia scientē: siue talis sit sapiens ⁊ sciens seipso: siue per accidens superadditū. ¶Secundo modo deus non est in predicamēto/ id est res illa summa que deus est: quia res quedā est que nec subycitur nec predicatur: et talis hoc modo nō est in predicamento: sed illo modo terminus deus est in predica=

mento:sed dūtaxat in predicamēto entis ꝛ substantie:que vnū sunt predicamentū:quia solū subijcitur in predicatione quidditatiua genere absoluto et nō cōnotatino:cum ipse termin⁹ deus sit terminus absolutus vt supponitur. Sapientia autem si capitur connotatiue/est in predicamēto qualitatis:pater/fili⁹ ꝛ ceteri termini relatiui:vt principiū/causa/que deū signāt sunt in predicamēto relationis.

Ad rōnes Ockam. F

¶Per hoc ad persuasionē authoris. Ad primam ꝙ ens non sit genus ꝛc. quia per ipsum genus debet contentū sub genere ab aliquo separari:dicit̄ ꝙ illa conditio nō cōuenit vniuersaliter omni generi:sed tātū generi subalterno nō trāscendēti. Nec oportet diffinitū per genus ab aliquo distingui:cum sufficienter per differētias distinguatur ab omni alio: sed magis per genus debet cōuenire cū alijs. ¶Et si dicit̄ ſm Pet. trāscendētia nō sunt genera:vt dicit Phs. x. Metaphy. de ente ꝛ vno. Potest dici ꝙ Pet. tenuit ꝙ ens nō est vniuocū ad oīa:substātias scꝫ ꝛ accidētia:ꝛ ideo nō est gen⁹:suo modo alia trāscendentia. Sed quia catholicus clariores habet oculos gētili:opposita opinio scꝫ ꝙ ens sit vniuocū est verior:de quo supra distin. ij. q. ix. et dist. iij. q. viij. in collectorio ꝛ doc. Nec oportet credere petro sine ratione:cum ꝛ ipse multa opinando dicat que nō demonstrat. Etiam admisso ꝙ ens nō sit genus/non habetur propositū:quia adhuc substātia/spiritus/vita/sapiētia ꝛc. sunt genera:sub quib⁹ ponit̄ de⁹/cū deus verissime ꝛ proprijssime sit substātia:quia verissime per se subsistēs:verissime spiritus/vita/ꝛ sapiētia. Non eñ illa noīa attribuūtur deo translatiue ſm beatū Augu. sed ꝓprie. Unde ꝙ arguitur: genus qḋ predicat̄ de magis differētib⁹ etiā predicatur de minus differētib⁹:hoc nō est vniuersaliter verū:quia iustus predicat̄ de hoīe ꝛ angelo:qui pl⁹ differūt ꝙ̄ hoīes. ¶Et. a. si absolute significaret oēm rem incorporeā. i. non compositā predicaret̄ de angelo ꝛ partib⁹ cōpositi substātialis scꝫ de materia ꝛ de forma/ꝛ nō de hoīe:cum tñ plus differūt partes essentiales hoīs vel lapidis ab angelo/ꝙ̄ ab hoīe aut lapide. Deniqꝫ dist. iij. q. iij. dictum est/ꝙ de deo possumus habere plures cōceptus quidditatiuos/nō cōuertibiles cū ente significātes deū ꝛ determinatā creaturā:ꝛ illi erunt inferius ad ens:ꝛ genus ad deum ꝛ creaturā determinatā.

Ad secūdū. G

¶Ad secundū/ꝙ ad esse genus requirit̄ ꝙ cōtenta habeāt adinuicē certā proportionē perfectionis:dicit̄ negādo illud. Nec probat̄/sed. tm narrat̄:sicut ꝛ ipsemet author illas persuasiones dicit magis narrationes ꝙ̄ probationes: nec illa conditio includit̄ in diffinitione generis. ¶Preterea author ipse expsse dicit ꝛ probat/ꝙ infinitas dei nō sufficit ad ꝓbandū deū non esse in genere. Sufficeret autē/si illa cōditio staret: quia ꝓpter sui infinitatē nō habet ꝓportionē certā ad quodcūqꝫ aliud/ꝛ ita cum nullo alio posset poni in genere:ꝛ per ꝯñs simplr nō posset poni in genere:cū nihil sit gen⁹ vnius solius rei singularis:sed pluriū specie differentiū.

H

¶Nec deū poni in genere/est deum incarcerare vel sub finitate cōcludere/aut alijs creaturis parificare:sicut quidam frontosi (plus placiti ꝙ̄ vere intelligētes) arguūt. ¶Cum ſm eos deus significat̄ vniuoce per ens. Et ſm omnes deus significat̄ per hos terminos:deus/summus/infinitus/tam mētales ꝙ̄ vocales:ꝛ si rem significari per signū qḋ finitū est (quia creatura) est deum incarcerari ꝛc. deus ſm eos multiplr incarcerat̄ et cōcludit̄. ¶Nec propter hoc/ꝙ per idē signū cum creatura representat/creature parificat̄. Nam angelus ꝛ materia prima substātiarū impfectissima/significant̄ per nomē substantia:nec tñ parificant̄: nisi diceres parificari. i. simul vel per vnū signum signari:sic nihil impfectionis dicit parificari creature:immo cuicūqꝫ rei vilissime. Horū ergo impertinentes instātie pl⁹ ridēde sunt ꝙ̄ reprobāde. Nihil ergo indignū aut imperfectū deo attribuit̄:cum in predicamēto vel sub genere poni dicit̄:cū nihil per hoc intelligat̄/nisi ꝙ deus per aliquod nomen/qḋ in predicamēto ponitur/significatur.

Questio. ij.

A

Utrū aliquod simpliciter simplex possit esse in genere.

Articu. 1. Simplr simplex.

¶Nota simpliciter simplex dicit̄ per carentiā cuiuslibet cōpositiōis intrinsece vt angelus. ¶Secūdo notandū/ad hoc ꝙ aliquid sit genus tres requirunt̄ cōditiones/ſm Ockam/licet oppositū superi⁹ sit ostēsum qōne precedēti. Prima/ꝙ sit predicabile in quid de plurib⁹ plus ꝙ̄ numero differētibus. Per hoc excluditur species specialissima:vt ꝯceptus denominatiuus respectu ei⁹ de quo denominatiue predicat̄. Secūda/ꝙ ea de quib⁹ predicat̄ habeāt certā portionē ſm perfectionē inter se. Per hanc excluditur omnis cōceptus predicabilis de deo ꝛ creatura ſm opi. Ockam:ꝛ ideo licet cōcept⁹ ētis/ꝛ qdā alij predicentur vniuoce in quid de deo ꝛ creatura:tñ nullus talis est genus/pro eo ꝙ dei ad creaturā (tanꝙ̄ finiti ad infinitū) nulla est perfectionis proportio. Tertia/ꝙ ea de quib⁹ ꝑdicant̄ nō sint partes essentiales alicuius per se vnius. Ideo ꝙ̄uis aīa predicetur in quid de oīb⁹ aīabus:ꝛ forma de oībus formis:ꝛ materia de omnib⁹ materiebus:quia tñ illa possunt esse partes essentiales aliquorum/quorum quodlibet est per se vnum:nō sunt genera ſm opi. Ockam.

Articu. 2. B

¶Cōclusio respōsalis. Simplr simplex est in genere. Patet/quia sibi cōditiones supradicte cōueniunt. Patet de angelo:non tñ omne simplex:qꝛ nō forma substātialis indiuisibilis. Ita sentit ꝛ tenet doctor in scripto suo.

Articu. 3. C

¶Circa hoc mouent̄ duo dubia. Primū/vtrum qualitati ꝛ quātitati sit aliqḋ genus cōmune. Et videt̄ ꝙ sic ex oībus cōditionib⁹ predictis. Respōdet doc. ſm cuius mentem fere oīa ponunt̄ in hac qōne abbreuiata. Supposito ꝙ quātitas nō distinguat̄ a re quanta:ꝛ accipiēdo genus pro his que significant res absolute ꝛ sine cōnotatione/tantū tria sunt generalissima:scꝫ substantia/qualitas ꝛ relatio: supposito ꝙ respect⁹ distinguat̄ a fundamēto ꝛ termino. Si vero genus accipit̄ pro quolibet termino predicabili de alijs plus numero differētibus primo modo dicēdi per se in abstracto: tunc sunt decē generalissima:scꝫ tria absoluta que dicta sunt:ꝛ septē connotatiua. Sed de hoc clarius in logica. ¶Per hoc posset respōderi ad dubium ꝙ nō:quia nullū cōe predicatur in quid de qualitate ꝛ quātitate:quia aut illud esset absolutū:ꝛ sic non predicat̄ in quid de quātitate quod est cōnotatiuū: aut erit cōnotatiuū:ꝛ sic nō predicat̄ in qd de qualitate quod est absolutū. ¶Item tale cōmune esset transcendēs sicut ens:ꝛ ita nō esset genus/cū deficit secūda cōditio.

Dubiū. 2. D

¶Secūdū dubiū. Utrū quelibet due species habēt vnum genus eis adequatū:ꝛ arguitur ꝙ sic. A qualibet cōueniētia maiori/qua scꝫ aliqua plus inter se cōueniunt ꝙ̄ cum alijs/potest abstrahi cōceptus adequatus illis sic cōuenientib⁹ qui est genus eorum/saltem si cōueniētia differunt plus ꝙ̄ numero. Sed quecūqꝫ due species (id est indiuidua duarū specierū) habēt aliquā determinatā conuenientiā inter se:nō habēt cū alijs:ergo abstrahibilis est cōceptus ēis adequatus:ꝛ hic erit gen⁹ ad ea. ¶Ad illud dubiū doctor recitat solum absqꝫ assertione quacūqꝫ varias respōsiones. Una concedit dubiū:nec reputat incōueniens tot esse genera/etiam non sibi subalternata inter genus animal et species eius specialissimas. Aristotelē vero qui nō tot ponit:dicit solūꝫ de his generibus locutū:quorum diuisiones necessarie sunt ad inuestigatiōes diffinitionis alicuius speciei:ꝛ talia nō sunt multa:vt patꝫ in arbore porphyriana. Item declarat quomodo aliqua

aliqua sunt genera a necessitate: et aliqua a natura satis bene. ¶Alia respōsio dicit/ ꝙ nō a qualibet cōuenientia maiori potest abstrahi conceptꝰ adequatus sic cōueniētibꝰ. Sed quare ab illa potest ⁊ non ab alia: non potest assignari ratio nisi experientia. ¶Alia responsio/ ꝙ nullus cōceptus potest abstrahi absolutꝰ ⁊c. nisi cōceptꝰ entis et speciei specialissime: in generibus vero semper erunt multe equocationes: posset tamen formari conceptus connotatiuus accidētiū eiusdem speciei illorum sic conuenientium. ¶Alia responsio/ ꝙ cōceptꝰ qdditatiuꝰ indiuiduorū plus numero differentiū/ nō est adequatus illis: sed semper etiā significat oīa alia indiuidua minus differētia: vt si plus differūt homo et musca/ ꝙ̄ hō ⁊ asinus: capra ⁊ bos ⁊c. Quicūqꝫ ꝯceptus qdditatiuus abstrahit ab hoīe ⁊ musca: etiā predicabitur in quid de homine et asino ⁊ boue ⁊c. Et ita nō a quibuscunqꝫ indiuiduis diuersarū specierum potest abstrahi conceptus quidditatiuus: sed tantum ab illis/ inter que apprehenditur conuenientia essentialis eis precise adequata: ita ꝙ in aliquo conueniunt in quo cum nullis alijs indiuiduis alterius speciei conueniūt. Ille vltimꝰ modꝰ videt ꝓbabilior: et ꝫm hoc potest dici de conceptu vniuoco qualitati et quātitati. Itē ostendit autor ꝙ genus non est pars rei: neqꝫ differētia: sed sunt partes diffinitionis proprie dicte. Itez genus est pars forme: id est diffinitionis. Item species est pars generis/ suo modo intelligitur. Item genus ⁊ species sunt partes diffiniti: id est significāt: ⁊ ꝫm hoc exponendi sunt autores ꝑe. et commen. quod per longū declarat ponēs duas regulas pro intellectu auctoritatum diuersarum. ¶Prima frequenter per actū exercitum intelligitur actus signatus: hoc est frequenter est/ accipitur pro significat: vt cum dicitur differentia est forma rei: valet differentia significat formā rei. Frequenter enim que signatorū sunt attribuuntur signis: et econuerso. ¶Secunda frequēter per res intelligunt nomina rerum: quod est dictum. Frequenter nomina rerum scꝫ prime intentiones accipiuntur non pro rebus: sed pro ipsismet nominibus: vt cum dicitur. Qualitas accidētaliter predicatur de subiecto: hoc est concretū significans qualitatē accidentaliter predicat de noīe subiecti: vt hic homo est qualis. Et hoc frequenter cōtingit qn̄ predicatū est secunde impositionis. Et per has duas regulas multe auctoritates que al's essent de rigore verborū false saluant. ¶Et posset addi tertia: qđ nōnunqꝫ nomina rerum attribuūtur signis quasi metaphorice/ propter aliquas similitudines proportionales reptas signorū ad signa que est rerum ad res. Sic aliqn̄ genus dicit materia: quia sicut materia vna diuersis formis informatur/ cum quibus facit vnum: ita vnū genus per differentias determinatur: cum qbus cōstituit vnā diffinitionē. ¶Circa respōsionē autoris ad secūdū dubium statim post doc. motū ⁊ recitatū solum quod arguit: ꝙ quorūcunqꝫ indiuiduorū diuersarū specierū possit dari conceptus generis eis adequatus: et ita ꝙ sint tot genera sub animali sibi non subalternata: quot sunt indiuidua diuersarū specierum: immo multo plura ꝙ̄ indiuidua specie differentia: vt gratia exēpli. sint. a. b. c. d. e. quinqꝫ indiuidua specie differentia: tunc datur conceptus significans precise. a. et. b. secundus significans adequate. a. et. c. tertius a. et. d. quartus. a. et. e. quintus. b. et. c. sextus. b. ⁊. d. septimus. b. et. e. octauus. c. et. d. nonus. c. et. e. decimus. d. et. e. Ecce quinqꝫ indiuiduorum erūt decem conceptus communes ⁊c. Autor respondendo ponit quinqꝫ modos: nullū tn̄ determinās. Potest dici ꝓbabiliter fugiendo tantā multiplicationē conceptuum quidditatiuorum: ꝙ non quibuslibet duobꝰ indiuiduis eiusdem speciei/ potest dari conceptus specificus quidditatiuus: id est absolutꝰ. Nec quibuslibet duobus indiuiduis differentiarū specierum dari potest cōceptus generis quidditatiuus. ¶Pro cuiꝰ intellectu aliqua supponenda sunt ꝫm premissa in dist. iij. q. iij. huius collect. ¶Primum/ ꝙ a qualibet conuenientia rerum abstrahi potest conceptus communis. Hoc patet: qꝛ ab aliqua est abstrahibilis: vt dictū est. q. ij. prologi in doct. ergo a qualibet. Tenet cōsequētia: quia nulla potest assignari ratio diuersitatis. ¶Secundum/ conceptus cōmunis abstractus a conuenientia adequatus est oībus sic conuenientibus: id est eque significat oīa sic cōuenientia. Patet: qꝛ qua ratione significat aliqua sic cōuenientia: eadē ratiōe omnia talia. Si eīm conuenientia est causa abstractionis: igitur ꝓpter cōuenientiā significat: vbi aūt ponit causa: ponitur effectus. ¶Tertium/ si conceptus cōis a cōuenientia abstractus significat res aliquas determinatas sic ꝙ non omnes: necesse est vt conuenientia illa sit maior: id est ꝙ illa conueniētia (in ablatiuo) precise cōueniant omnia per conceptum significata: ⁊ nulla alia. Et ita illa plus conueniant res significate ꝑ conceptum inter se/ ꝙ̄ cum alijs: sic enim nō conueniunt cum alijs. Et hoc intelligit per cōuenientiā maiorem. ¶Quartū/ ꝙ conuenientiarum aliqua dicātur essentialis: aliqua accidentalis. Essentialis rebus dicitur illa/ que est de essentia rerum: ita ꝙ nō stat res illas esse/ ⁊ non sic cōuenire: vt esse rationale hoībus. Accidentalis per oppositum: vt. esse calidū lapidi. ¶Quintum a conueniētia essentiali pōt abstrahi conceptus quidditatiuꝰ et absolutꝰ: ⁊ etiā cōnotatiuꝰ: tam essentialiter ꝙ̄ accidentaliter. Exēplum vt cōceptus subiecti differentie ⁊ ꝓprij: puta cōceptus hoīs rationalis risibilis abstrahuntur a cōuenientia essentiali. Primi duo ab eadem conuenientia: scꝫ habere animā intellectiuā essentialem sui partē. Tertius a cōuenientia habere aīam potētem quantū est ex parte sui ꝓducere actum ridendi vtraqꝫ est homini essentialis. Et primꝰ conceptus est absolutus: secundus essentialiter cōnotatiuus: tertius accidentaliter connotatiuus. A cōueniētia aūt accidētali non potest abstrahi nisi accidētaliter cōnotatiuus: qꝛ conceptꝰ quidditatiuus nō negat de eo cuius est ipso existēte. Sed conceptus a cōuenientia accidētali abstractus/ potest negari ab aliquo sic cōueniente: qꝛ ipsum potest nō sic cōuenire: ex quo accidentaliter sic ꝯuenit: ⁊ tūc talis cōceptꝰ nō representabit illud. ¶Et per hoc ptꝫ responsio: nam nō quibuscūqꝫ indiuiduis specie differētibus dabilis est cōueniētia maior essentialis eis adequata: ⁊ per ꝯn̄s nec cōceptus absolutꝰ eis adequatus. Antecedēs ptꝫ exēplariter: qꝛ hoīs ⁊ musce non datur talis cōuenientia eis adequata. Nam quomodocūqꝫ essentialiter cōuenit homo cū musca: eodez modo cōuenit cū equo aut simia: quod sic ptꝫ: quia cōueniētie accidentales rerū arguuntur a nobis: ⁊ cognoscuntur arguitiue ex operibꝰ ⁊ accidentibus ꝓprijs specierum. Ex his enim arguitur cōueniētia essentialis nature rerū: ⁊ ex corum diuersitate diuersitas specifica. Modo nulla operatio specifica vitalis aut sensitiua ⁊ multominus nō vitalis: considerari pōt conuenire vniformiter homini ⁊ musce: qn omnino conformis cōueniat: aut conuenire possit equo ⁊ simie: vel alicui alteri animali: puta alteri volatili. Ideo quicūqꝫ cōceptus essentialis significat hominem ⁊ muscam significabit etiā equum ⁊ simiam vel aliud volatile. ⁊ ita nō dabitur genus adequatū homini ⁊ musce. Non tamē negādum est quin dabile sit genus medium inter aīal et species specialissimas aīalis. Ut. a. si absolute significaret oīa gressibilia. b. oīa volatilia. c. oīa reptilia: et sic de alijs: quia in hac cōueniētia: posse volare: que essentialis est ⁊ naturā cōsequitur: sicut posse ridere potest abstrahi cōceptus absolutꝰ adequatꝰ volatilibus: ⁊ cū volatilia differunt multiplici specie: talis

conceptus erit genus: sicut et concept⁹ constitut⁹ per differentiā irrationale: scʒ brutū/ non est species specialissima: sed genus subalternū. ¶ Nō tñ
G hoc oportet: q̄ conceptus significans aliqua plus differētia: significet oia min⁹ differentia. Sicut ecō uerso non oportet q̄ conceptus significans aliqua minus conueniētia: significet omnia plus ꝯueniē tia: quia homo non plus conuenit cum sua forma: anima scʒ rationali in gradu perfectionis essentialis/ q̄ꝫ cum lapide: tanq̄ꝫ intelligens cum intelligē te: q̄ꝫ intelligens cum non viuente: ⁊ tñ corp⁹ (put est species substantie) significat hoiem et lapidē: ⁊ nō significat formā rationalē. Sed conceptus cōis significans aliqua ratione ꝯueniētie a qua abstrahitur: significat oia sic conuenientia et nulla alia: siue alia in aliis conuenientiis cum suis significatis pl⁹ vel minus cōueniūt: qđ etiā manifestū est in connotatiuis. Albū enim significat hoiem album et lapidē album: ⁊ nō hoiem nigrū: lʒ homo albus et niger plus cōueniāt q̄ꝫ homo albus ⁊ lapis alb⁹ sed nō plus cōueniāt in albedine a qua conuenientia sumitur conceptus albi. ¶ Loquēdo aūt de cōuenientia accidētali non videtur inconueniens q̄ quibuscūqꝫ indiuiduis, sit aliqua conuenientia eis adequata: q̄ etiam ab eo potest abstrahi cōceptus accidētalis eis adequatus. Tales enim cōceptus accidentales multiplicari possunt in infinitū/ non solū diuersoꝝ indiuiduoꝝ: sʒ etiā eorūdē diuersimode variatorū: vt pʒ de habitudinibus predicamēti situs: respectu duorum hominuʒ situatorum: qui possunt infinities (syncathegorematicē) variari fʒ situm: vniformiter tamē ⁊ toties representabuntur per aliam speciem p̄dicamenti situs. Sic de habitudinib⁹ p̄dicamēti habitus: vbi qñ: et alioꝝ: quātitatis: qualitatis: relationis ⁊c.

Questio. iij.

A Trū omne genus diuidatur in suas species per differentias diuisiuas generis/ ⁊ constitutiuas specierum. ¶ Hec questio ⁊ quedam alie sequentes vna cum precedēte: quia mere logicales sunt: ideo dicta doct. solum summarie hic comportātur: verum studiosus lector apud doctores videat que hic omittere placuit breuitatis amore. ¶ Recitata ergo opinione tenente partem affirmatiuam: et ea impugnata/ doctor respondet per hanc conclusionem negatiuam. Naʒ omne genus diuiditur in suas species ⁊c. Probatur: quia non omne genus habet differentias essentiales cōstitutiuas et diuisiuas: ergo. Antecedens probatur: quia gen⁹ rei simpliciter simplicis (quales sunt angeli et accidentia) non habet tales differentias: quia nullius rei simplicis potest esse differentia essentialis conuertibilis: quod probatur: quia nullius rei simplicis possunt esse duo conceptus essentiales conuertibiles: probatur quia illi conceptus erunt eiusdem rationis ⁊ synonymi: quia si-
B gnificant precise idem. ¶ Si dicis: licet idem significent: tamen non eodem modo. Contra: ille mod⁹ non identitatis requirit aliquam distinctionem in re significata vel conseruata alioquin si precise idē significant et consignificant: vnde ergo prouenit illa non identitas modi significandi. ¶ Item posset queri: illi modi distincti quibus significatur vna res precise: an essent aliquid vel nihil. Si nihil: non faciunt distinctionem de cōceptibus: nihil eniʒ nihil facit. Si aliquid: vel aliquid rei significate vel alicuius extrinseci. Non primum: quia tunc nō significarent conceptus idē precise: quia nō eundē modum. Si secundū: similiter habet ppositū/ q̄ non
Corol. 1. C significant idē precise. ¶ Ex illo sequit fm docto. q̄ res simplex non est diffinibilis diffinitione proprie dicta. Pʒ: quia talis diffinitio datur per genus et differentiā. Nunc aūt res simplex (angelus scʒ vel accidēs) nō habet differentiā. Et hoc late declarat esse de intentione philosophi ⁊ cōmentatoris. ¶ Se- Corol. 2.
cundo sequitur/ q̄ non omne genus diuiditur in suas species per differentias essentiales. ¶ Tertio Corol. 3.
cōceptus speciei est ita simplex sicut cōceptus generis: neqꝫ cōceptus speciei: componit ex genere et differentia: nec genus est pars concept⁹ speciei: sed bene pars diffinitionis eius. ¶ Quarto sequit q̄ Corolla. 4.
genus importat totū esse speciei licet aliqñ aliter qđ species importet totuʒ esse indiuidui: quia species specialissima ita importat totum esse indiuidui: q̄ quicqđ importat in vno indiuiduo: simile importatur in quolibet alio. Nō sic gen⁹: eo q̄ idiuidua diuersarū specierū eiusdē generis/ non sint sibi similia: sicut indiuidua eiusdē speciei.

Questio. iiij.

Trum genus ⁊ differētia importēt eādē rē primo. ¶ Notandū primo/ q̄ differentia accipitur multipliciter. Uno mō p termio scđe impositiōis. i. p signo pdicabili de aliquo: nō in quid/ sʒ in quale: ꝯueniēs aliqbus et aliis repugnās: quo innotescit distinctio illi⁹ cui cōuenit/ ab illo cui repugnat. Scđo accipit p termino prime impositionis. i. p re aliqua p quā innotescit distinctio vni⁹ ab alio vt aīa rōnalis: qua sortes differt ab asino. Sic etiā accidens inherēs: quo res distingui noscitur ab alia simile accidens nō habēte. ¶ Differētia primo mō est duplex: quedā per se/ siue essentialis: que importat aliqđ intrinsecum scʒ partē essentialē rei: vt rōnale. Alia per accidēs siue accidētalis: que. s. importat aliqđ extrinsecum rei. i. qđ nō est pars essentialis: vt disciplinabile/ risibile respectu hoīs. Hic solū agitur de differentia primo modo dicta et essentiali. ¶ Scđo notādū q̄ differētia essentialis precise sumitur a parte essentiali. Et a qualibet parte pōt sumi tam a materia q̄ꝫ a forma qꝫ vtraqꝫ est pars hoīs essentialis et de quidditate hoīs ⁊ per vtrāqꝫ distinguitur compositū. per materiam a rebus immaterialib⁹: et per formā a reb⁹ alterius speciei. ¶ Itē materiale si cōnotet materiaʒ vt partē essentialē est differētia: qꝫ per ipsam homo distinguitur ab angelo: et non est differentia accidentalis: qꝫ non importat accidens: ergo est differētia essentialis. ¶ Et nota q̄ differentiā sumi ab aliqua parte/ nō est aliud q̄ꝫ differentiam significare significato formali partē. ¶ Tertio notandū/ q̄ licet differentia sumatur a parte rei fm doc. genus tamē accipitur a tota re. i. significatione formali que nō significat partem sed totū: et ideo importat totam quidditatē rei: ⁊ simplr predicatur in quid. Si eñ sumeretur a parte: non predicaretur in quid: sed in quale sicut differentia. ¶ Itē tūc esset synonymum differentie sumpte ab eadē parte a qua sumitur genus. ¶ Item tunc rei simplicis non esset gen⁹: siue magis ppꝛie loquendo: nullum genus significaret rem simplicem: sicut nec res simplex hʒ differentiā. Probat auctor pluribus modis. ¶ Notandum est quarto breuiter pro intellectu dictorū/ q̄ doctor in hac questione per significare p̄mo: intelligit significare formaliter siue significatione formali: ita vt idē sit significare primo et significare formaliter. ¶ Cōclusio respōsalis. Genus et differentia non important idem significatione formali: licet supponant pro eodem. Primum patet: quia sic differentia significat partē/ genus vero reʒ totā. Scđm pʒ: quia differentia supponit pro toto cuius partes essentialem formaliter significat: alioquin non posset predicari de hoīe: nunc autem hec est vera. Animal est rationale: ergo extrema supponunt p eodē. ¶ Dubium primum qđ mouet docto: inter alia i questione illa que soluit: ⁊ replicas: ac auctoritates pluri-

Margin notes (right): A Articu. 1. Nota. 1. — Differētia accipit multipliciter. — Nota. 2. — Nota. 3. B — Nota. 4. C — Artic. 2. Cōclusio. 1. D — Articu. 3. Dubiū

mas exponit/est illud. Quomodo aliqua differētia dr essentialis si nō est pars rei: nec de essentia. Rñdetur breuiter: q ideo dr essentialis: ab extrinseco siue denominatione extrinseca: q: importat aliquid qđ est de essentia rei significate per differentiā. Sic etiam dr conceptus aliquis essentialis rei: q: importat essentiam: vel aliquid essentiale rei. ¶ Secundū
Dubiū.2. F dubium: cum idem τ diuersum immediate predicētur: quō differentia aliquid distinguitur ab alio. Respondetur: improprie dr speciē aliquā distingui ab alia differentia: vel rem a re. Si tamē ille modus loquendi quandoq occurrit accipiendus est: q differentia importat rem qua species differt a specie: sic rationale dicit aīam hoīs quā differt ab asino. Frequenter enim auctores per ꝑpositiones que ſm suā formam sunt actus exerciti: intelligūt actus signatos: quibus actibus signatis correspondent actus exerciti: in quibus .s. termini habent suppositionem simplicem vel materialem: vt patuit. q. ij. dist. ꝑsentis. ¶ Notat etiā auctor (correspondenter ad pmissa) q solum metaphorice aliquid ab alio per extrinsecum distinguitur: vt supra dist. ij. q. j. τ q. iij. τ q. xj.
Dubiū.3. G ¶ Tertium dubiū: vnde sumitur differētia: an etiā a materia / vel a forma solum. Respondetur etiam a materia: sic angelus distinguitur ab homine. Ad phm dr: act⁹ separat τ distinguit: hoc est tam materia ꝙ forma. Uel si capitur actus pro forma / solum valet: actus .i. forma plus vel a pluribus distinguit
Dubiū.4. H ꝙ materia. ¶ Quartum dubium: quomodo genus importat totam rem primo: si enim importat totam rem: ergo cum additur sibi differentia / fit nugatio. Respōdetur: genus importat totam rem: nec est nugatio / cū sibi additur differentia. Nugatio enī multis modis excusari τ defendi pōt: de quo late loquitur doctor. q. presenti: vide ibi. ¶ Quintum dubiū
Dubiū.5. I Articu.1. Conclu.1. quomodo genus τ species distinguuntur / si genus importat totum quod significat species. Rñdetur / q gen⁹ significat totū qđ significat species: τ multa alia: vt etiā patuit. q. ij. De his late prosequitur doc. sed quia logicalia sunt: rescinduntur.

Questio .v.

A Articu.1.

Trum deus possit diffiniri diffinitione nō data per additamentum. Positis notabilib⁹ ponentur conclusiones. ¶ Notandū ergo diffinitio non data per additamētum dupliciter accipitur. Uno modo stricte / ꝓ diffinitiōe cōposita ex partibus alterius rationis: quarum vna est determinās / ex alia determinabilis: in qua determinatio vniuersaliter predicatur de determinabili: τ nō ecōuerso: τ hec diffinitio nō est nisi cōpositorum. Alio modo accipitur largius pro diffinitione: cuius nulla pars exprimit aliquod accidentale inesse diffinito: lꝫ quis aliqua pars ex suo modo
Articu.2. Conclu.1. B Conclu.2. significandi sit concretum nō predicabile per se primo modo de quolibet de quo predicatur. ¶ Cōclusio prima. Deus non potest diffinitione proprie dicta τ primo modo accepta diffiniri. Patet: quia res incomposite simplices nō possunt diffiniri / qualis est deus. ¶ Conclusio secunda. Diffinitione secundo modo dicta / de⁹ potest diffiniri. Patet: quia hec orō: essentia intellectualis volitiua τc. est orō nō exprimens aliquod accidentale deo: licet intellectuale ex suo modo significandi sit concretum: non predicabile per se primo modo de quolibet sibi subijcibili: quia non de angelo nec creatura: quia hec est per se secundo modo. Angelus est intelligibilis: q: valet tantum: angelus est potens intelligere. Intelligere autē in angelo est operatio distincta ab angelo. Non enim intellectio angeli est angelus: sicut intelligere dei est deus: τ ideo de deo predicatur ꝑ se primo modo. ¶ Si di. combinando precise conceptus predicabiles in quid: tunc habetur diffinitio propria. Solutio: tales conceptus erunt abstractorum: τ illi nō possunt poni sine coniunctione. Coniunctio enim diffinitionē ingredi non debet: vnde ista est impropria τ inintelligibilis. Deus est intellectus / voluntas / sapientia / bonitas τc. Et si esset ꝓpria: adhuc non esset diffinitio primo mō dicta: nec ꝓprie dicta: q: in illa semꝑ pars posterior aliquid exprimere debet: quod per partem priorem non est expressum: qđ circa simplicia cōtingere nō potest.

Questio .vj.

Trum in omni diffinitiōe cōpletissima / debēt poni oēs differētie essentiales cū genere primo gñalissimo. Notandū q ꝯtingit differentias ordinari dupľr. Uno mō sicut
ꝑ se superi⁹ τ inferius. Alio modo sicut differētias quarū vna cōpetit plurib⁹: alia paucio: ib⁹ / ad mo- A
dū quo risibile τ coloratū ordinaꝫ: q: oē risibile est Articu.1.
coloratū: τ nō ecōuerso. ¶ Prima cōclo. Nō oēs dif- Nota.1.
ferentie primo modo ordinate debēt poni in diffinitione: etiā posito genere gñalissimo: sꝫ sola differentia vltima. Probaꝫ ꝑ phm. vij. Metaph. τ. tract. iij. ꝑ Articu.2.
longū exponēs ꝟba phi satis clare. ¶ Scđa conclo. Conclu.1.
Loquēdo de differētijs ordinatis scđo mō oēs differentie cū gñe generalissimo debent poni in diffinitione. Et illa diffinitio cōpletior est / ꝙ si cōponereꝫ ex genere ꝓpinquo τ vltima differentia. Unde si in eodē cōceptu essent plures forme substātiales realiter distincte: a quarū qualibet sumereꝫ differentia: oporteret oēs illas poni in diffinitiōe cōpleta: alioquin nō sufficiēter notificaret rei quidditatē. Etiā tūc vna differētia nō ꝯtinereꝫ quidditatiue sub alia vt si aīa sensitiua realr distinguaꝫ ab aīa intellectiua: sensitiuū nō esset qdditatiue superi⁹ ad intellectiuum: imo nō esset superi⁹: q: ꝑ potentiā diuinam aīa intellectiua posset separari etiā in corpore a sensitiua. ¶ Et lꝫ aliqua differētia prediceꝫ in quid de plurib⁹ differētijs plusꝙ numero differentibus: tn̄ nec illa est genus: nec ille sunt species: q: nō significant formaliter res totales: sed partes rerum: τ hoc ſm opi. doct. ¶ Itē nota / q etiā differētia sumpta a materia / poni dꝫ in diffinitiōe cōplexa: nec est incōueniens eiusdē esse duas differētias cōuertibiles.
B Conclu.2. Differentia nō est gen⁹ nec species.

Questio .vij.

Onsequenter vidēdum est de scđa ꝓprietate essentie .s. de immutabilitate dei. Utrū sol⁹ de⁹ sit immutabilis. ¶ Nota aliqd mutari accipitur tripliciter. Large / est aliquid recipere esse post nō esse: vel ecōuerso. Stricte est recipere aliquid quod prius nō habuit: vel non habere qđ prius habuit: siue maneat ante τ post / si ue non. Strictissime / est aliquid manens ſm suam essentiā habēs aliquid se informans qđ prius non habuit: vel econuerso. ¶ Cōclusio prima. Deus est immutabilis primo modo. Probatur: q: est necesse esse: ergo. Cōsequentia nota. Antecedēs ꝓbatur: q: si nō: tunc esset aliquid prius eo / qđ posset ipsum facere esse post nō esse: τ per cōsequens nō esset deus. ¶ Cōclusio scđa. Deus est immutabilis scđo τ tertio modis. Patet: q: est ens simpliciter infinitum: ideo non pōt perfici / ex cōsequenti nō pōt aliqd in se recipere. Cōclusio tertia. Nihil aliud a deo est immutabile primo modo. Patet: q: oīa alia a deo producta sunt de non esse ad esse: qđ fide creditur: etsi rōne naturali non probetur. ¶ Cōclusio quarta. Aliqua creatura est immutabilis scđo τ tertio modis. Patet: q: aliqua creatura est que nullius est receptiua: sed tantū potest recipi: alˀs esset processus in infinitum: si nō daretur status in aliqua que nō reciperet aliam. ¶ Sed cōtra hoc dictū doct. ponitur
A Articu.1. Mutari. Articu.2. Conclu.1. B Conclu.2. Conclu.3. Conclu.4.

Articu.1. Dubium.1. C

instantia inferius in notabili vltimo.q.huius:non enim videt̃ ꝙ hoc dictũ cõcludat. ¶Dubitat̃ primo: nã videtur ꝙ deus sit mutabilis. Siquidẽ (vt videt̃) deus mutatus est localiter: quia creato loco/ cepit esse in loco ergo mutatus. Quicquid enim est in aliquo loco in quo prius non fuit mutatur localiter. R̃sio: ꝙ illa quicquid est in loco ꝛc. non est vera: qꝛ per nouaꝫ productionẽ loci aliquid est in eo in quo prius non fuit sine mutatione sui: sed per mutationem loci: sic est in proposito. ¶Dubitatur scḋo: quõ differenter deus dr̃ ꝛ est simplicissimus: ꝛ quõ angelus dr̃ simplex. Ad hoc rñdetur breuiter: ꝙ simplex aliqñ dr̃ ꝑ carentiã cõpositionis rei ex partibꝰ ipm tanꝙ totũ intrinsece cõstituentibus: sic angelꝰ simplex est. Ita dr̃ ꝙ angelus licet sit simplex simpliciter: est tñ in genere.q.j. huius dist. Et dr̃ simplr̃ simplex per carentiã cuiuscũꝙ cõpositionis intrinsece: hoc est ex partibus essentialibus. Sic etiã aĩa intellectiua dr̃ simplex: ꝛ silr̃ accidentia intẽsiue ꝛ extẽsiue indiuisibilia. Alio mõ dr̃ simplex per carentiaꝫ oĩs compositionis ꝛ cõponibilitatis intrinsece ꝛ extrinsece: ita vt simplex dr̃ quod nõ solum non cõponit̃ intrinsece ex partibus: sed nec est cõponibile cuꝫ aliquo extrinseco: quod nõ est pars eius cũ ipso cõstituendo vnum per se vel vnũ per accidẽs: vt subiectum cũ accidẽte/ hoc est qḋ non hꝫ partes ex quibus componitur. Nec põt subiectiue in se recipere aliud: nec in alio recipi sicut in subiecto. Illo modo nulla creatura est simplex: qꝛ omnis creatura est substantia vel accidens. Oĩs substantia potest in se recipere accidens sui perfectiuũ: vt materia formã: forma substantialis recipitur ꝛ recipit accidentia: similr̃ ꝛ angelus cognitionẽ.s. ꝛ amorem: silr̃ omne accidens recipitur in subiecto. Solus ergo deꝰ est isto modo simplex: ꝛ ita simplicissimus ꝛ maxime ac summe simplex. ¶Tertio dubitat̃: nam videtur ꝙ angelus sit simplicior deo: aut accidens simpliciter indiuisibile: immo ꝙ deus non sit simplex: nam in deo est pluralitas aliquorum realiter aliquorũ formaliter distinctorum: qualis non est in angelo/ vel accidentibus indiuisibilibus. ergo non est simplex non enim potest stare pluralitas cũ summa simplicitate. ¶Item persone diuine realiter constituunt̃ ex essentia ꝛ relatione: que sunt quasi partes intrinsece cõstituentes: ergo nõ sunt simpliciter nec summe simplices. ¶Solutio non omnis pluralitas tollit simplicitatem: sed pluralitas partium cõponentium. In deo aũt nulla est compositio neꝙ partes. Nam cõpositio exigit distinctionẽ realem partium inter se ꝛ a toto. Silr̃ ad hoc ꝙ alique dicãtur partes cõpositi/ requiritur ꝙ sunt distincte inter se realiter ꝛ essentialiter ꝛ a toto. Nunc aũt licet sit in diuinis pluralitas personarũ realiter distinctarꝫ in vna essentia: qꝛ tamen sunt idẽ essentialiter ꝛ realiter ipsi essentie nõ componunt essentiã. Similiter licet ꝑsona constituatur ex essentia ꝛ relatione: quia tamen essentia ꝛ relatio idẽ sunt realiter inter se et cum supposito: ideo neꝙ sunt partes: neꝙ cõponũt suppositum. Et ita ꝓpter perfectam identitatẽ oĩm que sunt in diuinis cum essentia: ꝛ perfectam idẽtitatem omniũ que sunt in vno supposito cũ ipso supposito nulla est omnino cõpositio in diuinis. ¶Possent fortassis que dicta sunt de immutabilitate dei clarius ꝛ ordinatius dici. Notandum itaꝙ post predicta circa acceptionẽ mutabilis: qua accipit̃ large stricte ꝛ strictissime. Si enĩ ille acceptiões sic ordinãtur: vt prima sit superior ad secundam ꝛ secunda ad tertiaꝫ: oportet sic describere. Mutabile large est qḋ potest se aliter habere prius ꝛ posteriꝰ ẜm se vel aliquod extrinsecum. Scḋm se: hoc est suum esse: quia potest prius non esse ꝛ posterius esse: vel econuerso Secundum extrinsecum: quia potest aliquid prius in se habitum siue receptum posterius perdere: vel prius non habere ꝛ posterius recipere. Mutabile

Dubiũ.2. D

Dubiũ.3. E

F

secundo modo: stricte scilicet dicitur illud quod se habet aliter prius ꝛ posterius respectu alicuius extrinseci recipiendi in se quod prius nõ habuit: vel perdendo quod prius in se habuit: siue secundũ se maneat in esse siue non: exempla patent. Mutabile strictissime est quod se habet aliter prius ꝛ posteriꝰ respectu extrinseci manens sub vtroꙗ termino trãsmutationis. ¶Ex illis breuiter notatis potest formari hec propositio. Solus deus est immutabilis primo modo: sed secundo modo videtur ꝙ aliqua creatura sit immutabilis creatura que nihil potest in se recipere. ¶Sed an illa sit dabilis/ dubium est. Nam non videtur implicare: ꝙ quelibet creatura/ ꝛ quodlibet accidens aliquid in se potest recipere per potentiam dei: nec cogit ratio de processu in infinitum: quia ille non est impossibilis in accidentaliter ordinatis: ꝗuis nunꙗ per hoc ponatur infinitas rerum actualis. Sicut in simili: post quãcunꙗ creaturam productam potest deus aliam producere in infinitum: ꝛ tamen nunꙗ producentur infinite actu: ꝛ ẜm hoc dicta doct. veniunt moderanda in conclusione.iiij. de processu in infinitum. G

Distinctio.ix.

Recedẽti distictione magister egit de proprietatibus essentie: consequẽter agit de proprietatibus persone respiciẽtibus emanationẽ ad intra. Et secundo specialiter de processione spiritussancti ad extra. dist.xiiij. Primum facit distin. presenti. Et primo de proprietate concernente emanationẽ filij: ꝛ secũdo spũssancti. dist.x. Ostendit ergo in hac dist. generationis siue emanationis filij perfectionem ꝛ natiuitatis eternitatem. ¶Hinc est illa conclusio textualis prima. Tres ꝑsone sunt sibi coeterne. ¶Secunda conclusio. Coeterna est patri filij generatio: sicut splendor est coeuꝰ igni: licet producatur ab illo. ¶Tertia cõclusio. Filius semper natus ẜm Grego. ꝛ semper nasci ẜm Origenem dicit̃: vt ꝑ primum gñationis perfectio ꝛ veritas: per secundũ natiuitatis eternitas perfectius exprimatur. De hoc latius in textu. A

Questio.j.

Trum filius vere gñetur a patre. Hanc qõnem (cuiꝰ conclusio certa est ex fide) auctor late prosequitur propter rationes Sco. quibꝰ dist.ij.q.vj. sui scripti probare nititur productionẽ in diuinis: quas hic recitat ꝛ earũ demonstratiuam insufficiẽtiam ostẽdit: subdẽs pro responsali conclusione: ꝙ per nullam rationẽ naturalem probari potest plures esse ꝑsonas in diuinis: sꝫ sola fide creditur ꝙ sunt plures persone in diuinis quarꝫ vna est pater: alia filius: alia spiritussanctꝰ. Quodꙗ filius vere gñatur a patre. De spiritusctõ infra dicetur. Quomodo aũt hec gñatio imaginari possit/ ꝛ simul processio spiritussancti: j. distinc.xiij. q.j. tangetur. Uerum vt ostẽdat̃ nullitas ꝓbationis Sco. assumo rationẽ eius principalẽ ꝛ primã quam hꝫ vbi supra.q.vj.dist.ij. Quicqḋ ex rõne sua formali est principiũ ꝓductiuum: vbicunꙗ est sine imperfectione est principium productiuum. Memoria ꝑfecta (hoc est intellectus habẽs obiectum intelligibile sibi ꝓsens) ex ratione sua formali est principium ꝓductiuũ notitie genite. Ergo vbicunꙗ est memoria ꝑfecta: siue intellectus perfectus sine imperfectione: est principiũ ꝓductiuũ ꝛc. Est aũt intellectꝰ perfectus in deo sine imperfectione: ergo est in deo principium productiuum notitie genite vterꙗ discursus ille formalis est. Et maior principalis videt̃ euidẽs ex terminis: ꝑsupposito quid nominis huiꝰ quod est conuenire alicui ex ratione sua formali qḋ est conuenire alicui: ita ꝙ impossibile eẽ ipsum esse B D

quin illud sibi conueniat. Impossibile est enim ali=
quid esse sine ratione formali: id esset ⁊ non esse illud
quod sua ratio formalis exprimit. Nam ratio for=
malis est diffinitio. Impossibile aūt est rem esse et
diffinitionem sibi non conuenire. Sic accipendo ra
tionē formalez/maior est nota: q̄ꝛ virtualiter predi=
catur idē de seipso: ideo vis cōsistit in minore: ⁊ illā
penitꝰ nō probat. Probat aūt in solutione replice:
quā facit contra suā rōnem: ꝙ lz intellectus sit virtꝰ
passiua respectu notitie genite simul ⁊ productiua:
si tñ separaretur potentialitas adhuc maneret ra=
tio principij ꝓductiui. Et sic lz deo nō posset attri=
bui potentialitas: quia dicit imperfectionē: erit tñ
in deo ratio ꝓductiua notitie genite. ¶ Et ita ratio
sua in duobus deficit. Primo q̄ꝛ minorē nō ꝓbat: scz
ꝙ ꝓductiuū sit de rōne formali intellectus perfecti
Secūdo non ꝓbat ꝙ ꝓducere notitiā genitam: nō
dicat imperfectionē saltē in nobis. Ideo reproba=
C to vtroqꝫ/ptz ꝙ ratio penitꝰ vacua est nihil ꝓbans.
¶ Probatur ergo primo ꝙ ꝓducere notitiā genitā/
nō est de ratione formali intellectus. Naz ratio for
malis intellectus/est posse tendere in obiectuz co
gnitiue: nō curando: aut intellectus sic tendat per
suam essentiā seipso: siue per aliqđ sibi supadditū.
Et si per superadditū: siue a se productum siue con
creatū siue ab alio infusum: patet ꝙ hec ratio est for
malis: q̄ꝛ quocunqꝫ illorū modorū intellectus ten=
dit cognitiue in obiectū vere intelligit: et non plus
si ꝓducat notitiā q̄ꝫ si non ꝓduceret. Et nisi sic ten=
dat cognitiue in obiectū: non intelligit: ergo ratio
productiui notitie genite/nō est ratio formalis in=
tellectus. Tenet ꝯña: quia eiusdem nō sunt plures
rōnes formales/maxime nō cōuertibiles sicut nec
plures diffinitiones non conuertibiles. ¶ Itē ꝙ eē
ꝓductiuuz nō sit de ratione formali intellectus: sic
ꝓbatur. Illud non est de ratione formali intellectꝰ
quo circūscripto: nihilominꝰ intellectꝰ intelligeret
sed tale est ꝓductiuum: ergo. Consequentia est in
quarto prime formando sic maiorem. Nihil quo cir
cunscripto: intellectus nihilominꝰ intelligeret/est
de ratione formali intellectus. Et sumēdo vt supra
maior hec nota ex quid nois rōnis formalis. Minor
probatur: quia si deꝰ crearet creaturam intellectua=
lem: et ei concrearet notitiā ois intelligibilis ab ea
illa esset vera intellectualis et vere intelligeret: et
tñ non esset ꝓductiua notitie. Quod vere intellige
ret pz ꝑ illuz doctorē: quia dicit. Si in intellectu no
stro eēt concreata vel substantialis notitia sui: ꝫ ꝙ
quidam intelligunt. Augu. de notitia abdita. xiiij.
de trini. tunc intellectus lz non posset habere noti=
tiam genitam qua formaliter se cognosceret: potest
tñ haberet respectu aliorū obiectorū. vbi vult/ꝙ in=
tellectus habēs notitiā sui concreatā hac cognosce
ret se: et nō haberet notitiā genitā sui: quia nō po
test idez obiectū formaliter cognoscere diuersis no
titijs. Si ergo haberet noticias concreatas omniū
D a se cognoscibiliū: iam non esset talis productiuus
notitie genite eadē ratione. ¶ Item intellectus no
ster multa cognoscit: vel cognoscere potest per reue
lationē. vt ptz de ꝓphetis. ij. Petri. j. Nō volunta=
te humana allata est aliqñ prophetia: sz spūsancto
inspirati locuti sunt sancti dei homines. Et horum
cognitorum notitias nō ꝓducit intellectꝰ noster: sz
spūssanctus reuelans: ergo absqꝫ sua ꝓductione no
titie genite pōt intelligere. ¶ Item si ratio esset effi
cax: phs cognouisset etiaz naturaliter productionē
in diuinis. Cognouit enī esse vitā et intellectū co=
gnouit etiaz eodem intellectu quicq̄d nos de deo co
gnoscimus. Si ergo cognouisset ꝓductiuitatē noti
tie genite eē de rōne formali intellectꝰ: cognouisset
hāc fuisse in deo respectu sue notitie qua formalr
cognoscit. ¶ Item ꝫm phm: intelligentia intelligit
seipsam per essentiā: ⁊ nō per notitiā superadditaz.
Hec ergo vere est intellectualis: ⁊ intelligit ꝫ phm

et tñ nō est ꝓductiua notitie: ergo esse ꝓductiuum
notitie: nō est de ratione formali intellectꝰ. ¶ Item
quero: q̄d intelligit per notitiā genitā: aut actum:
quo intellectus formalr intelligit: sicut videt sona
re in superiꝰ allegato/vbi dicit notitiam genitam
qua se formaliter cognoscat: vel aliq̄d aliud i intel=
lectu. Non scdz: q̄ꝛ quero: quid illud sit cum non sit
potentia: nec actus intelligēdi/nec habitꝰ/nec spe
cies. Et nihil aliud est in intellectu ꝫ phm. ij. Eth.
c. ij. nisi potentia/passio/habitus. ¶ Si dicis/ꝙ est
conceptus: quero q̄d intelligis per ꝯceptū: aut actū
cognoscendi quo intellectus formaliter cognoscit.
Et sic redit primum membrū: vel aliq̄d habēs tan=
tū esse obiectiuū. ¶ Contra illud est quoddā fictum
nō ꝓductū: vt patuit. q. viij. dist. ij. huius collec. vbi
late ostendit hmōi ficta non esse ponēda: ergo ipm
est obiectū actus cognoscendi: ⁊ ideo tenet se ad ra
tionem principij ꝓductiui. Naz intellectus habēs
obiectū intelligibile p̄sens dicitur esse principium
notitie genite: ergo obiectū non est notitia: q̄ꝛ idem
non gignit se. j. de trini. ¶ Preterea dum res in se co
gnoscitur notitia ītuitiua: nō opz ponere tale fictū
quia neqꝫ vt obiectū mouens: neqꝫ vt obiectum ter
minans: cum res intuitiue cognita mouet ad sui co
gnitionē et terminat eādē. Si per notitiā genitam
intelligit notitia qua intellectus formalr intelligit
illa nec in deo/nec respectu talis pater hꝫ rationem
ꝓducēdi. Primū ptz: q̄ꝛ pr̄ nō intelligit notitia ge=
nita: sicut nec sapit sapiētia genita ꝫm Augu. ergo
nō est aliqua notitia genita qua pr̄ intelligit. Secū
dum ptz per idē: q̄ꝛ pater formaliter intelligit sua
essentia: q̄uo intelligeret si per impossibile non gi=
gneret filiū: nā ꝫm modū loquēdi illius doct. pater
vt prior origine filio nouit actu perfecte ⁊ distincte
se et omne intelligibile notitia ingenita. Nullā enī
perfectionē accepit a filio: sed quicq̄d est et habet/
hꝫ a seipso. In illo ergo priori pater perfecte intelli
git ⁊ in illo nō ꝓducit notitiā genitā: ergo ꝓduce=
re notitiā genitā nō est de rōne formali intellectus.
cum cognitio essentialis/qua pr̄ intelligit: nō sit ge
nita. ¶ Itē ꝙ in solutione replice quā ipse mouet
contra rōnem suā/ad hoc deducit ꝙ si in intellectu
nostro ratio recipiēdi separaret a rōne ꝓducendi:
adhuc ratio ꝓducendi per se. i. sine rōne recipiendi
esset ꝓductiua notitie genite. Sed illo concesso: nō
ergo sequitur ꝙ ratio producēdi per se sit i deo: sed
bene seqtur ꝙ si ratio hec esset in deo/deus produ=
ceret sed non ꝓbat ꝙ sit in deo: et hoc principaliter
fuit ꝓbandū. ¶ Et si diceretur ratio ꝓducēdi/nō di
cit imperfectionē: ergo cōuenit deo. Dicit ꝙ lz ratio E
ꝓducēdi in genere nō dicat imperfectionē tñ ꝓdu=
cere notitiā genitā in nobis dicit imperfectionē tā
in ꝓducēte q̄ꝫ in ꝓducto. In ꝓducēte: quia insuffi=
ciētiā: q̄m nō est sibi sufficiēs intelligere sine addito
et perfectiꝰ esset seipso intelligere q̄ꝫ per notitiā ge=
nitā. In ꝓducto dicit inceptionē de nouo: ⁊ hoc in
nobis est q̄d imperfectiōis: sicut in simili. Licet pro
ducere aliq̄d in genere nō dicat impfectionē: tñ pro
ducere aliq̄d tāq̄ꝫ sui pfectionē/dicit imperfectionē
in ꝓducēte: q̄ꝛ dicit ꝓducēs ab alio esse pfectibile/
qđ impfectionis est: sic ꝓducere notitiā genitā sui
perfectiuam (quo modo noster intellectus ꝓducit)
imperfectionē importat. Et ita ptz multiplr ꝙ ratio
ista Scot. nihil probat neqꝫ alie: vt satis patet per
auctorem.

Questio. ij.

Trum generatio ī A
diuinis sit vniuoca vel equoca. Arti= Artic. I.
culus primus/suppositiones. Secū= Nota. I.
dus/cōclusiones. Tertius/dubitatio
nes absoluet. ¶ Quantū ad primum
itaqꝫ notā dū/ꝙ difficultas huius questionis con=
sistit in quid nois terminorū. Ideo notandū ꝙ ge=

ñeratio vniuoca et equoca i creaturis distinguũnt: quia aliqua est ꝯueniẽtia spālis generantis et geniti in gn̄atione vniuoca: que nō est in generatione equiuoca. ¶ Scd̄o notandum ꝙ tam in generante creato q̄ in genito/est duo ꝯsiderare. s. qd̄ ⁊ quo. In generāte qd̄ est ipsum generans. Quo/est ratio generandi: que est principiū elicitiuū generatiōis. In genito qd̄ est terminus totalis scʒ res que generaṫ. Quo est termin⁹ formalis. Illa ergo duo scilicet quod ⁊ quo/nō semper: sed frequenter distinguunṫ. Naʒ angelus producēs intellectionē/est qd̄ ⁊ quo ex parte ꝓducentis. Idē est de aīa separata. Silr̄ si accidens separatū/puta calor/per diuinā potentiā ꝓduceret calorē separatū: idē esset qd̄ ⁊ quo/tam ex ex parte generātis q̄ gn̄ati. ¶ Tertio notandū/ꝙ aliqn̄ termin⁹ totalis ꝓductus seu ꝓductionis est per se vnū: qn̄q̄ per accidēs vnum. Primū cōtingit in gn̄atione substantiali. Scd̄m: in productione accidentis: vt si aliqd̄ calefiat terminus totalis calefactionis scʒ calefactum: nō est per se vnū: sed aggregatū ex subiecto et calore in eo ꝓducto. ¶ Quarto notandū/ꝙ in gn̄atione accidētis gn̄atio diciṫ vniuoca/qn̄ terminus formalis scʒ accidēs ƀm se totū ꝓductū est eiusdē rōnis siue speciei per se cuʒ rōne ꝓducēdi. Unde si ab igne calefit lignum vel lapis/est gn̄atio vniuoca: q2 calor ꝓductus in ligno vel lapide est eiusdē rōnis cum calore ignis: licet ignis ⁊ lignū vel lapis differant specie. Sed si ignis calefaceret se: sicut graue mouet se: vel si aqua calefacta se reduceret ad pristinā frigiditatē: non esset generatio vniuoca ꝑpter diuersitatē speciuocā caloris ꝓducti in igne: ⁊ formā ignis/que est ratio agendi ¶ Loquendo aūt de gn̄atione substātiali/illa diciṫ vniuoca/qn̄ generās et genitū nō sunt alterius speciei. ¶ In hac aūt vniuoca gn̄atione sunt tres gradus. Prim⁹ qn̄ generās et genitū sunt eiusdem speciei: et null⁹ termin⁹ formalis acquisit⁹ per productionē distinguitur specie a quacūq̄ rōne agēdi respectu sui. Exēplū: vt si in gn̄atione ignis ab igne sola forma substantialis ignis esset ratio agendi respectu forme ignis geniti ⁊ non calor: tunc esset generatio perfectissime vniuoca. Si vero calor ignis generantis sit etiam causa immediata respectu forme substantialis ignis geniti: tūc nō est ibi generatio vniuoca in hoc gradu primo: sed in scd̄o. Et hoc poniṫ ƀm opi. illorū qui dicūt accidens posse causare substantiā et formā speciuocā/⁊ nō solū qualitatiuam dispōnē. ¶ Secundus gradus: qn̄ generās et genitū sunt eiusdē speciei: et quilibet terminus formalis generat⁹ est eiusdē rōnis cū aliqua rōne agendi: et cū aliqua est alterius speciei: vt si tam in generāte q̄ in genito essent plures forme substantiales: et quelibet in generāte cōcurreret tanq̄ partialis causa respectu cuiuslibet forme geniti. Sic eñ nō essent ita ꝑfecte vniuoca sicut i priori gradu ¶ Tertius grad⁹ est/qn̄ generās ⁊ genitū sunt eiusdem speciei: et aliq̄s termin⁹ formalis ꝓductus est eiusdem rōnis cū rōne agendi. Et aliq̄s termin⁹ cū nulla rōne agēdi est eiusdē rōnis: vt si aīa vegetatiua realiter distinguaṫ a sensitiua ⁊ intellectiua in eodē ꝯposito: tunc gn̄atio asini ab asino est hoc mō vniuoca: q2 sola aīa vegetatiua in generante est ratio generādi cū qua aīa vegatiua in genito est eiusdē rōnis rōnis et nō sensitiua. Ex illis gradib⁹ alij (si sunt) possunt patere. ¶ Si dicis: eiusdē gn̄atiōis nō sunt plures termini formales: ergo secundus et terti⁹ gradus sup falsa imaginatione fundantur. Añs ptʒ: q2 generatio multiplicaṫ ad multiplicationē termini sicut q̄libet respect⁹. Dicēdū ꝙ termin⁹ formalis accipiṫ aliqn̄ pro illo qd̄ ƀm se ⁊ q̄libet sui capit esse per gn̄ationē: ⁊ sic sunt plures termini formales in generatione asini. Sunt etiā plures generationes: que tñ dicunṫ vna vnitate ordinis ad vnum terminū formalē/vltimū et speciuocum. Uel diciṫ vna generatio ꝑpter vnitatē termini totalis qui est per se vnū suppositū. Alio modo capiṫ terminus formalis pro vltimo termino formali: et sic generationis asini est tm̄ vnus termin⁹ formalis. Et ƀm hoc patet ad replicā. ¶ Quinto supponitur ꝙ paternitas ⁊ filiatio sunt alteri⁹ rationis: ƀm ꝙ aliqua in diuinis dicuntur esse alterius rationis. Quodq̄ paternitas sit de essentia patris: q2 ei⁹ cōstitutiua: similiter filiatio est de essentia filij eadem ratione. ¶ Pro cuius intellectu notandū/ꝙ illa dicuntur esse eiusdē rationis/que sunt simillima: eo modo quo due albedines/et quelibet res eiusdem speciei specialissime sunt simillime. Ex quo eliciṫ/ꝙ paternitas et filiatio non sunt eiusdē ratiōis: q2 nō simillime: cum due paternitates similiores sunt paternitate et filiatione. Similiter spiratio et gn̄atio nō sunt simillime. Et capiṫ silr̄itudo hic largissime/vt non distinguiṫ ꝯ equalitatē ⁊c. ¶ Scd̄o seq̄ṫ ꝙ si res cōstitute sunt eiusdē rationis nihil est reperire in vno/qn̄ aliqd̄ sibi simillimū repiaṫ in altero. Ptʒ: q2 si esset in vno aliqd̄/cui nihil simillimū eēt in alio: ipsa ꝯstituta nō essent inter se simillima. Similiora eñ essent illa in qb⁹ nō posset inueniri aliquid in vno qn̄ etiā sibi silr̄e repiatur in alio. ¶ Ex isto seq̄ṫ tertio/ꝙ qn̄cūq̄ cōstituentia aliqua (etsi nō oīa) sunt alteri⁹ rationis: etiā cōstituta sunt alteri⁹ rōnis. Hoc corollariū Ockam. q. pn̄ti longe prosequitur cōtra Sco. Patet/q2 cōstituta nō distinguuntur nisi per distinctionē ꝯstituētiū: ⁊ ita nec possunt distingui cōstituta tanq̄ alterius rationis/nisi per cōstituētia alteri⁹ rationis. Et ideo sicut ex distinctione constituentiū arguiṫ talis distinctio constitutorū: ita ex tali distinctione cōstituentiū arguiṫ talis distinctio constitutoꝝ. Alioquin nunq̄ posset ꝓbari ꝙ cōstituta essent alterius rationis: cū nulla distinctio cōpetit eis nisi per cōstituentia. ¶ Quantum ad articulū secūdū est cōclusio prima. Generatio in diuinis nec simpliciter vniuoca: nec equiuoca simpliciter est dicenda. Probaṫ cōclusio ꝙ nō vniuoca: q2 generās et genitū non sunt simpliciter eiusdem rationis/eo modo quo aliqua in diuinis dicūtur eiusdem ratiōis: nec termin⁹ formalis cum ratione generādi: ergo. Tenet cōsequentia ex quid nominis gn̄ationis vniuoce. Antecedens pro prima parte probatur: q2 cōstituētia patrē ⁊ filiū. s. paternitas et filiatio non sunt eiusdē rōnis: vt declaratū est corolł. j. quinti notabi. ergo nec cōstituta. Tenet cōsequentia ex corollario tertio eiusdeʒ notabilis. Pro prima parte ꝓbaṫ antecedēs: q2 terminus formalis (si aliquis est) est persona constituta: vt dictū est supra dist. v. q. iij. Ratio aūt generādi seu pn̄cipiū elicitiuū est essentia: vt patuit dist. vij. q. j. Sʒ cōstitutum non est eiusdē rationis cum altero constituentium. ¶ Secūda pars cōclusionis: ꝙ non sit generatio hec equiuoca simpliciter: ptʒ q2 in generatione simpliciter equiuoca semper est aliqd̄ in genito qd̄ est distinctum realiter a quolibet quod est in generāte: sed nihil est in filio qd̄ realiter distinguiṫ ab essentia que est in patre. Similiter in gn̄atione equiuoca/generās ⁊ genitū nō sunt aliqua vna res. Pater aūt et filius sunt vna essentia. ¶ Cōclusio secūda generatio diuina assimilatur magis gn̄atiōi vniuoce q̄ equiuoce. Probaṫ: q2 lʒ generatio et genitū nō sunt eiusdē rationis eo modo quo in diuinis aliqua dicunṫ esse eiusdē rationis: nihilomin⁹ ibi est eadē essentia et natura generātis ⁊ geniti q̄ idētificat sibi omnia que sunt in vtraq̄ personarū immo et personas: ꝑpter quā essentiā magis vniuntur essentiali ⁊ reali idētificatione persone generās ⁊ genita/q̄ quecūq̄ creature solo numero differentes: ꝑpter quarū ꝯuenietiam gn̄atio vnius ex altera dicitur vniuoca in creaturis: ergo multū assimilaṫ gn̄atio diuina vniuoce gn̄ationi. Tʒ consequētia: q2 gn̄atio dr̄ vniuoca ab vnitate/⁊ equoca a di-

Marginal notes (left column): Nota. 2. F — B Nota. 3. — Nota. 4. — C — Replica.

Marginal notes (right column): Nota. 5. D — Corolł. 1. — Corolł. 2. — Corolla. 3. — Articu. 2. Cōclusio. 1. E — Cōclusio. 2.

uersitate. Unitas autem maxime est de ratione vniuoce gñationis: ⁊ diuersitas rationis (que in creatura presupponit diuersitatem realem ⁊ essentialem) de ratione equiuoce generationis: que cũ nullo mõ reperitur in diuinis non assimilat̃ ei: vel minus ꝙ̃ generationi vniuoce. ¶ Et si diceres. Gñatio equoca est/ cũ generans ⁊ genitũ sunt alterius rationis nõ curando an sint idem essentialiter vel nõ. Dico ꝙ impossibile est in creaturis aliqua esse alteri⁹ rationis ⁊ nõ distingui essentialiter: ideo semper hãc distinctionem essentialem presupponit/ sicut speciuoca differentia presupponit naturalem. ¶ Uerum enim termini sunt ad placitum: si quis sic acciperet generationem equiuocam: cõcedendum foret in diuinis generationem esse equiuocam: cũ pater ⁊ fili⁹ sunt alterius rationis. ¶ Sed diceres. In generatione diuina nulla est alteritas generantis a genito: nisi qꝛ hic est pater: hic filius. Sed ꝓpter hãc nõ põt dici generatio nõ vniuoca: alioquin nullũ aĩal generaret̃ gñatione vniuoca: cũ semper generãs dr̃ pater: ⁊ genitũ filius. ¶ Solu. Nõ est simile in creaturis: qꝛ paternitate ⁊ filiatione cõstituunt̃ persone diuine generãs ⁊ genita. In creaturis vero aut paternitas ⁊ filiatio nihil addũt suppositis: aut si relatio est distincta: sunt accidẽtia extrinseca eis q̃ adueniunt suppositis (post cõpletũ esse: ⁊ possunt etiam

Articu.3. F corrũpi manẽtibus suppositis. ¶ Contra predicta est vna difficultas. An scꝫ si aliqua cõstituentia sint alterius rõnis: ꝙ importent necessario cõstituta esse alterius rõnis. Suppositis his que superius dicta sunt dist.ij.q.xj. ⁊ latius infra tangẽtur dist.xxvij. et xxviij. de modo loquendi quasi improprio est. Item supposita etiã simplicitate diuina: de qua dist. viij. q.vij. patuit. R̃ndeo ꝑm doc. Impossibile est aliqua cõstituentia esse alterius rõnis/ quin cõstituta ex illis sint alterius ⁊ alterius rõnis. Quia sicut cõstituta nõ distinguunt̃ nisi per distinctionẽ cõstituentiũ ita nec cõstituta possunt distingui (tanq̃ alterius ⁊ alterius rõnis) nisi per distinctionẽ cõsimilẽ ipsorũ constituentiũ. Et ideo sicut ex distinctione cõstituẽtium cõtingit inferre distinctionẽ cõstitutoꝝ: ita ex distinctione tali constituentiũ (tali scꝫ ꝙ sunt alterius rõnis) contingit inferre consimilẽ distinctionẽ constitutorũ. Alias enim nunq̃ posset ꝓbari cõstituta esse alterius rõnis: si nõ posset hoc ostẽdi ex eo ꝙ constituentia sunt alterius rationis. Quomodo enim homo diceretur distingui ab asino per formã speciuocã: si forma asini nõ esset alterius rationis a forma hominis. Unde breuiter dicẽdũ ꝙ nõ potest esse minor distinctio rõnis in constitutis ꝙ̃ in constituentibus. Diuersitas eñ constitutorũ arguit̃ ex sola diuersitate constituentiũ. ¶ Si dicis. Constituta aliqñ plus cõueniunt ꝙ̃ cõtinentia: qꝛ plus conueniunt asinus ⁊ equus ꝙ̃ forme eorũ: qꝛ cõueniũt in hoc ꝙ habent materiã eiusdẽ rõnis: sed forma equi ⁊ asini nihil habent eiusdẽ rõnis: cũ ergo plus cõueniunt minus differunt. Ad hoc dicendum: ꝙ lꝫ aliqua cõstituta plus cõueniunt: nõ ergo sequit̃ ꝙ minus differunt: immo stat plus conuenientia magis differre/ ꝙ̃ minus cõueniẽtia: sicut sortes ⁊ plato plus cõueniunt/ ꝙ̃ aĩa sortis ⁊ aĩa asini: qꝛ illa cõueniunt in materia eiusdẽ rõnis: ista vero in nullo eiusdem rõnis cõueniunt ⁊ ista differunt specie: illa genere. Cui⁹ rõ est: qꝛ ex alio cõueniunt: ⁊ ex alio differunt. Si ergo ea per que differunt magis differunt seu distinguunt̃ inter se ꝙ̃ illa per que conueniunt: tunc magis cõueniunt cõstituta: ⁊ nõ minus differũt ꝙ̃ constituentia. ¶ Si iterũ dicis. Ex hoc ꝙ constituentia sunt primo diuersa: non põt concludi

G ꝙ cõstituta sint primo diuersa: ergo nec ex hoc ꝙ cõstituentia rõne differunt: põt cõcludi constituta rõne differre: qꝛ nõ videt̃ cur tam varie. ¶ Pro solutione notandũ/ ꝙ aliqua esse primo diuersa dupliciter intelligi potest. Uno modo: quia diuersitas aliqua prioritate cõuenit eis/ ⁊ mediantibus illis conuenit alijs. Scõo: qꝛ in nullo conuenit. Primo assumptum replice est verum: qꝛ sic constituta nunq̃ sunt primo diuersa: sed consequentia non valet. Et est rõ diuersitatis: qꝛ esse alterius rationis aliqñ constitutis cõuenit ꝓpter diuersitatẽ rõnis constituentiuꝫ. Sed esse primo diuersa nunq̃ cõuenit cõstitutis: qꝛ cõuenit cõstituentibus. ¶ Itaq̃ esse alterius rõnis põt aliquibus cõpetere ꝓpter alia: quibus etiã cõuenit. Sed esse primo diuersa nũq̃ cõpetit aliquib⁹ ꝓpter hoc qꝛ conuenit alijs. Accipiendo scõo modo esse primo diuersa põt cõcludi de cõstitutis/ quãdo oĩa cõstituentia sunt diuersa: sicut vniuersaliter in omnibus indiuiduis creatis per se in genere. i. totalibus ꝑm cõem cursum. In illis eniꝫ nec materia nec forma est eadẽ. Sed nõ quando aliqua cõstituta sunt diuerse rõnis: aliqua nõ: de hoc supra di.v.q.j. Cuius ratio est: qꝛ aliqua predicata denominãt nõ solũ ea quibus primo cõueniunt sed etiã alia quib⁹ conueniunt mediantibus illis: vt calefacere primo conuenit calori: ⁊ mediante calore igni cui inheret calor. Et intelligere primo cõuenit anime: ⁊ mediãte anima homini: cuius anima est pars. Aliqua aũt predicata nõ denominant/ nisi ea tantũ quib⁹ primo vel immediate cõueniunt/ vt inherere: esse accidens: esse substantiã: esse partẽ: esse cõmunicabile: ⁊ multa similia que non denominant cõstituta/ vel tota propter constituentia/ vel partẽ/ vel aliqd̃ inherens. Nunc aũt qñ aliquod predicatũ potest aliquid denoiare mediante alio vbicunq̃ illud aliud (mediãte quo denominat) inuenit̃: consimili modo denominabit illud: nisi forte illud cui primo cõuenit, esset tantũ in parte: ad cuius partis denominationem non sequit̃ denominatio totius. Et ideo qꝛ esse alterius rõnis natũ est denominare constituta mediantibus ꝯstituentibus alterius rationis: vbicunq̃ cõstituentia sunt alterius rationis ibi constituta erunt alterius rationis. Esse aũt primo diuersa scõo modo acceptũ tale est/ ꝙ ꝓpter partẽ vnam nõ attribuitur toti: nisi omnib⁹ partibus cõueniat. Et ideo nõ denominat constitutũ: nisi cõueniat oĩbus constituentibus. Quorũ omnium causa est impositio/ vel cõmunis vsus terminorum.

Questio.iij.

Utruꝫ generatio filij sit eterna. ¶ Articul⁹ prim⁹ ad questiũ respondebit. Scõs pro dubioruꝫ soluẽdoꝝ intellectu/ terminos explanabit: ⁊ dehinc confusiones aliquas annectet. ¶ Conclusio responsalis ꝓ articulo primo certa est ꝑm fidei veritatem/ ⁊ est hec. Gñatio filij in diuinis est eterna. Probat̃ cõclusio. Quia impossibile est aliqd realiter idẽ cũ diuina essentia eẽ nõ eternũ: sꝫ tã fili⁹ ꝙ̃ gñatio filij est realr̃ diuina essentia: vt sepe dictũ est ꝙ essentia diuina idẽtificat sibi oĩa in diuinis: ergo ⁊c. Preterea ꝙ aliqd̃ ꝓductũ nõ sit coeũ suo producẽti/ hoc vel est ex ꝯditione ꝓducẽtis vel actionis siue ꝓductionis. Ex ꝯditione ꝓducẽtis quidẽ: qꝛ põt impediri ꝑ actionẽ contrarij fortioris agentis: vel qꝛ dependet ab aliquo superiori agente: vel ex indispositiõe materie. Ex parte actionis vero: qꝛ agit cũ motu: ⁊ sic nõ põt agere in principio sui esse: sed nullũ illorum põt inueniri in diuinis: vt patet discurrendo per singula: ergo. Iteꝫ ad idẽ est exẽplũ beati Aug. vj. de trini. de igne ⁊ splẽdore: qui coeu⁹ est igni esset q̃ꝫ coetern⁹ si ignis esset eternus. ¶ Pro articulo secundo est hoc dubiũ. Cũ in diuinis nõ est admittẽda prioritas duratiõnis. An ibi possit aliqua alia prioritas admitti attẽto: ꝙ ꝑm omnes/ pater est principiũ filij: qꝛ generat filiũ: ⁊ per hoc fili⁹ est a patre/ ⁊ originat̃ a patre. Et quãtũ ad rẽ dicẽdũ: ꝙ vere ⁊ realiter pater est prior filio origine: qd̃ nihil est aliud dicere/ ꝙ̃ ꝙ a patre

Right margin notes: A Articu.1. — Conclusio. — Articu.2. Dubium.1. B

est filius: vt q pater producit filiū. Unde hi termini principium/ prius origine/ pducens/ generās/ spirans: idē importāt: z nō differūt nisi sicut superius z inferius. Et ideo: sicut cōcedit/ q pater vere z realiter est principiū pducens z generās filiū: ita concedendū est/ q pr vere z realiter est prior origine filio

Dubiū. 2. C

Nec quantū ad rē aliquid aliud importat per vnā: qd nō importat per aliā. ¶ Sed tūc adhuc remanet pro dubio scdo difficultas maior: an scz vbicūq cōceditur prioritas aliqua etiā cōcedenda sunt signa prioritatis in quibus concedēdū sit prius esse z nō posterius. Gratia exēpli: qr cōcedit q pr est prior filio prioritate originis: an etiā concedendū sit/ q pr sit in aliquo instanti vel signo originis/ in quo non sit fili9. De hoc recitat doc. opi. Sco. tenētis in plerisq passibus dist. z questionū primi lib. ac in dist. xij. q. ij. q sicut sunt instantia tēporis: ita sunt instātia vel signa nature z originis. Unde tz q in primo instanti originis sunt omnia essentialia. s. essentia/ intellectus/ voluntas/ actus intelligendi/ actus volendi. In scdo instanti vel signo originis/ pater generat filiū. In tertio instanti pducit spiritūsanctū. Et totus ille ordo originis cōpletur in primo instāti nature: z in scdo instanti nature intellectus diuinus z voluntas feruntur respectu obiectorū secundariorum: ita q ille est ordo/ q essentialia absoluta sunt prius notionibus: et notionalia sunt priora essentialibus respectiuis ad extra. ¶ Contra hunc modū ponendi multipliciter arguit Ockā z Greg. dist. presenti.

Nota. 1. D

¶ Pro responsione vero fm opi. ppriā doc. prius distinguit septē modos prioritatis. Est enim prius duratione: prius natura: prius causalitate: prius cōmunitate: prius dignitate: prius locabilitate: prius attributione. ¶ Licet enim a pho in lib. predicamentorum: z v. Metaphy. c. de priori z posteriori: multi ponant modi prioritatis z posterioritatis: tamen illi dicuntur magis noti z famosi quos etiā recitat z notificat post doc. dns Camera. q. vij. ar. ij. Greg. vero pauciores ponit. ¶ Prius duratione siue tēpore est pprijssimus modus prioritatis: quo aliqd precedit aliud tēpore fm phm in predicamentis. ¶ Prius natura est/ qd pōt esse sine posteriori z non econuerso. Patet. v. Metaphys. sic fm phm. Materia est prior natura forma: z subiectum accidente separabili nō aūt inseparabili: pars toto/ saltē illa que pōt esse sine toto z nō ecōnerso. Ueruz phs in predicamentis aliter videt loqui (saltem in effectu) de prioritate nature. Sic em prius fm naturam est/ qd alterius quomodolibet cā est/ etiā si ab eo conuertatur subsistendi cōsequētia: vt sol radio. Et solet dici prioritas cōsequentie: de quo latius vide in doc. q. v. dist. j. Et sic idē videt esse prius causalitate z natura. ¶ Prius causalitate est ois cā respectu sui effect9: etiā si nō posset esse sine effectu: vt sol sine luce: z lux sine lumine. Unde ptz q non ois causa est prior causato duratione/ neq natura. Et pōt iste modus extendi generalius: vt dicat prius pductiuitate: qr pducere superius est ad causare. Et hoc modo pater est prior filio: sicut videt extendere Grego. dist. presenti. vbi fm aliquos concedit q pater est causa filij (vt refert ipse). i. filius est genitus a patre. ¶ Prius cōitate est a quo nō conuertit consequentia subsistendi vel agendi aut patiendi. Sic substantia est prior accidente/ z pars toto: q sequitur. Accidēs est/ ergo substātia est fm phm z nō econuerso. Similiter sequit. Totū est/ ergo pars est z nō econuerso. Sic omne superius est prius suo inferiori: qm nō sequit. Animal currit/ ergo homo currit: sed econuerso sequit. ¶ Prius dignitate est/ qd est perfectius alio natura/ vel humana voluntate: vt rex subdito. ¶ Prius fm locū dr per cōparationē ad aliquē locū primū: vel natura vel pstitutione voluntaria. ¶ Prius attributione est qd attribuit alicui priori aliquo modorum supradictorū: vt passio vel pprietas partis est prior passione totius vel ei9 pprietate. ¶ Scdo notandū q ordinatorū fm pri9 z posterius quedā sic se habēt q ipsis ordinatis fm prius z posterius realiter correspondent aliqua extrinseca: in quibus z fm que sic ordinatur fm prius z posterius: ita q vnū correspondet vni: z alterū alteri: sicut prius z posterius fm tps z locū ordinant sic: q vna pars tpis vel loci correspōdet illi: alia alteri. Et in talibus assignantur signa vel instantia priora z posteriora: in quorū vno pprie dr esse prius z in alio posteri9. Et illa instātia vel signa sunt partes extrinsecus ordinatorum/ puta tpis vel loci. Et in illis pōt rōnabiliter queri. An aliquod ordinatorū prius vel posterius sit in illo priori. Alia sunt ordinata fm prius z posterius/ quibus nullus talis ordo extrinsecus correspōdet. Illo modo ordinantur fm naturā/ caliditatē/ dignitatē/ veritatē vel attributionem: quin sic illa ordinarentur etiā circūscripto omni extrinseco existente vel imaginabili: z in talibus z de talib9 hmōi instātia siue signa assignari nō pnt. Et est impropri9 mod9 loquēdi q ordinatorū sic: vnū est in aliquo priori in quo nō est aliud. Immo si ille mod9 loquēdi acceptaret de sic ordinatis fm prius z posterius quib9 nō correspōdent aliqua extrinseca fm que ordinent: cōcedendū esset de vi sermonis/ q posterius esset in illo priori: z q nō pri9 est in priori: vt qr materia est prior natura ipsa forma: in illo priori est forma z nō materia: quia id prius est materia in quo nō est materia: sed forma q est posterior materia: qr priori/ cū dr: illo priori natura zc. est adiectiuū substantiuatū. Quero p quo supponit aut pro ente reali aut rōnis. Si primo modo. Quero p qua re/ p deo vel creatura/ substantia vel accidente. Et nulla res vel natura dari pōt in qua sit materia tanq in priori: nisi ipsamet materia. Qd si datur/ tm erit dicere. Materia est in illo priori nature/ in quo non est forma. i. materia est in materia in qua nō est forma qd est manifeste falsum: cū ecōuerso forma est in materia: z non materia in seipsa. Si supponit pro ente rōnis/ erit sensus: q materia est in aliquo ente rationis in quo nō est forma. Sed hoc nihil est: cū circunscripto omni actu intellect9 adhuc materia realiter est prior natura ipsa forma: z causato causa: z perfectū minus pfecto: z totū parte vel pars toto. Et hec late declarat autor. F

¶ Ex illis nunc dictis (que latius patent in doct.) possunt formari alique ppositiones ostendētes primo/ qui modi prioritatis z posterioritatis reperiātur in diuinis. Scdo quis modus loquendi obseruādus est in diuersis locis prioritatis.

Nota. 2. E (margin)

¶ Prima ppositio. Primus et secundus modus prioritatis z posterioritatis nullo modo reperiri possunt in deo per respectū adintra. Ptz: quia omnia in diuinis sunt simul duratione z natura. Sed forte de scdo modo qui qnq extense sumit: posset fieri instātia verbalis. Propō. 1.

¶ Scda ppositio. Nec quintus nec sextus possunt reperiri in deo: qr ibi nihil est perfectius aut dignius alio sed quicqd est in diuinis: est infinite pfectū. Uerum attenta ista distinctione quā hz doc. q. iij. dist. vij. q pfectio simplr dupli accipit. s. vt est res simpliciter summa z infinita incōprehēsibilis oi imperfectione vel prout competit cuilibet supposito summe perfecto/ quo paternitas aut relatio dr perfectio simpliciter: lz sit summe pfecta: posset fieri apparēs instātia. Itē nihil est in diuinis tāq in loco cōmensuratiue vel diffinitiue zc. ergo nihil est ibi pri9 alio fm locum siue fm naturam siue fm prestitutionez voluntariam. Propō. 2.

3 ¶ Tertia ppositio. Tertius mod9 prioritatis/ vt extenditur ad productiuitatem: z vt dici potest prioritas originis: reperitur in diuinis: quia sic pater est prior filio quē pducit: secus proprie loquendo de causalitate.

4 ¶ Quarta ppositio. Quart9 modus prioritatis. s. cōitatis: hoc est/ consequentie non conuertibilis reperit in diuinis: sic essentia est

prior psonis et relationib⁹:qr bene sequit̃.Essentia est/ergo pater est:vel/a/est pater:ergo/a/est essentia:sed nō econtra.Sic essentia pōt dici cōior/ q̄ sit
5 persona vel relatio.¶ Quinta ppositio.Septimus
6 modus prioritatis reperitur in diuinis.Potest enī dici fm docto.qđ paternitas est prior filiatione ad sensum infra tangendum:⁊ tñ nullo predictorū modorum:vt patet inductiue:nō duratione:nō natura: nō causalitate siue origine:qr originatio attribuitur suppositis ⁊ non notioribus:cōtra Pe.q.vij.hic notantem doc.Filiatio enī non dr originari a paternitate:non cōitate:non dignitate:non loco:ergo tantum attributione.Eo enī qđ paternitas est psonalis
Propō.r. proprietas patris qui est prior filio:ergo paternitas est prior filiatione.¶ De scđo similiter possunt formari alique propositiones ⁊ ex his demū inferri corollaria.Prima propositio.Aliquib⁹ eisdē cōpetunt diuersi modi prioritatis:sicut idem respectu eiusdē potest esse prius duratione/ natura / causalitate/et dignitate:vt patet de celo respectu alicuius noui ef
2 fectus producti ab eo.Secūda propositio.Item respectu eiusdem diuersis modis prioritatis pōt esse prius ⁊ posterius.Patet de materia et forma/toto ⁊ parte/Joanne ⁊ christo.Jo.j.Qui post me venit an
3 te me factus ⁊c.¶ Tertia propositio.De ordinatis fm prius ⁊ posterius/quib⁹ correspondēt aliqua extrinseca fm que ordinari possunt vel ordinata sunt: puta locus vel tps:debent cōcedi instātia vel signa distincta prioritatis ⁊ posterioritatis:vt gratia exēpli.de ordinatis fm locū vel verū/vel volūtate prestitutum dr:qđ vnū est prius alio.De ordinatis fm
4 tēpus ⁊ durationem silr cōceduntur distincta signa vel instātia:vt in notabili secūdo patuit.¶ Quarta propositio.De ordinatis fm prius ⁊ posterius/quibus non correspōdēt aliqua extrinseca:fm que pñt ordinari:irrationabile est querere vtrum posterius sit in priori vel non:sic deus est prior creatura / natura/dignitate/causalitate/supposito qđ nō sit tps aut locus:immo omni alio extrinseco circunscripto. ¶ Et si talis modus loquēdi acceptatur qñqꝫ:tunc potius cōcedendū est/qđ posterius est in suo priori: vt filius in patre/q̄ qđ prius est in aliquo priori:sic materia est prior natura sua forma:⁊ ipsa forma nō est in aliquo priori:sed forma est in illo priori/puta in materia:vt patuit notabili secundo.Similiter totum est prius perfectione et dignitate sua parte:nō tamen potest dari aliquod prius in quo sit totum et
Corolla.r. non pars:sed potest dari aliquod prius perfectione
H in quo sit pars et non totum.s.ipsum totum.¶ Corollariū primū.Modus loquēdi quo alterum ordinatorum dr esse in illo priori in quo non est alterum solum hꝫ locum in ordinatis fm tps.Pꝫ manifeste.
2 Illis enī solum correspondet aliquod extrinsecum fm qđ talia ordinari possunt.¶ Corollariū scđm. Essentia diuina/intellectus/intellectio/voluntas/ volitio diuina(que idē sunt omnib⁹ modis)est pri⁹ qualibet persona ⁊ relatione diuina proprītate consequentie:non tñ origine proprie loquendo.Patet.
3 ¶ Corollarium tertium.Intellectio actualis creature diuina est prior qualibet persona ⁊ relatione in diuinis:quia sequitur / a / est pater:ergo intelligit
4 creaturas:et non econuerso.¶ Corollarium quartum.Spiratio actiua est prior generatione actiua ⁊ etiam generatione passiua.Patet vt prius:quia sequitur generat:ergo spirat:et non econuerso.Similiter sequitur.Generatur ergo spiratur:et non econ
5 uerso.¶ Corollarium quintum.Generatio tam acti
J ua q̄ passiua est prior spiratione passiua septimo modo prioritatis:quia generatio actiua:et passiua sunt proprietates patris et filij:quorꝫ vterqꝫ est prior spiritusancto.¶ Mouet doc.aliqua dubia contra predicta que patent in litera.¶ Et cum adducitur illa propositio.Pater intelligit prius q̄ filius:pater prius creat q̄ filius:dicit eas fore abusiuas/aut simpliciter falsas:nisi ad hunc sensum.Pater intelligit a se:sicut esse habet a se.Item filius intelligit a patre:quia esse hꝫ a patre:vel quod fili⁹ intelligit/hoc habet a patre:sicut et esse hꝫ a patre.¶ Item creare primo dicit̃ a patre q̄ filio prioritate cōmunitatis. ¶ Item verbum nascitur de omnibus que sunt in scientia dei.i.nascit̃ de scientia dei patris.i.de patre qui cognoscit omnia.

Distinctio.x.

Distinctione precedēti egit de emanatione filij ad intra:idipsum hic facit de emanatione spiritus sancti ad intra per quattuor distinctiones.Primo distinctione presenti de psona procedente.Secundo/de processionis origine distinctio.xj.Tertio de processiōis ordine quātū ad spirātes dj.xij.Quarto de pcessiōis ad generationē comparatione distinctio.xiij.Uel sic.Agit de proprietatibus persone spūssancti quo ad personā procestentem:principiū a quo procedit:habitudinē spirantiū:comparationē ad generationē fm ordinem iiij.dist.¶ Et potest textus sic summari conclusionibus tribus.Prima conclusio.Licet accipiendo nomen charitas essentialiter/quelibet personarum diuinarum sit charitas: et vna charitas / sicut vna sapientia:solus tñ spiritussanctus est charitas procedens.¶ Scđa cōclusio.Charitas procedēs nō est pater nec filius:sꝫ vtriusqꝫ vnio ⁊ cōmunio/⁊ nexus amorosus.¶ Tertia cōclusio.Licet pater sit sanct⁹ ⁊ spiritus/et filius silr:immo sanctusspūs essentialiter:non tñ personaliter.Declarationē ⁊ probationē propositionū vide in textu. Questio.j.

Jrca hāc distinctionem in qua magister incipit agere de persona spiritussancti:queritur primo. A
Utrum voluntas sit principium productiuū spiritussancti.¶ Pro articulo primo recitata est opin.Sco.per certas propositiones:quā diffuse impugnat doc.dist.ij.q.j.Item dist. Articu.r.
ix.q.j.Itē dist.presenti.q.j.Sco.vero in locis nunc recitatis:sed latius in dist.ij.eaꝫ recitat.Impugnat autē non simplr:sed tāq̄ non demonstratiuam seu tanq̄ insufficientem ad id qđ pbare ⁊ demonstrare intendit.Ponit enī duo principia productiua perfecta formaliter:lꝫ non realiter distincta:intellectuꝫ et voluntatem.Ex quorum distinctione et irreducibilitate ad vnum/nititur probare dualitatem pductionū et personarū productarū:quarū vna per modum intellectus: altera per modum volūtatis producitur.Uñ sicut intellectus est principiū elicitiuū persone genite:ita voluntas est principiū elicitiuū persone alterius p modū amoris spirati.¶ Et quia eam ipsam in prefatis locis frequenter recitat doc. B
subtilis:⁊ silr dis.presenti expedit vt summatim per propositiones explanetur / adiunctis quibusdam alijs/que sui sequaces addunt pro dictorum suorꝫ explanatione.¶ Prima propositio.In summa deitatis essentia productio realiter est ponenda.Probat̃ Propō.r.
conclusio.Summe perfecto est attribuēdū quicqđ dicit perfectionem:maxime illud fm qđ dicit perfectionē:sed fecūditas dicit perfectionē: ergo est deo attribuenda.Cōsequentia nota cū maio.e:quia alr non esset summe perfectum:cum sibi deficeret talis perfectio.Minor probatur:quia sterilitas que opponitur fecunditati:dicit imperfectionem:⁊ ita fecunditas perfectionem.Ideo dicitur Esa.vltimo.Ego qui generationeꝫ alijs tribuo:sterilis ero:q.d.nullo modo.Tunc vltra in diuinis est fecunditas:ergo productio.Et non solum productio alicuius extra: quia cum talis non fuerit semper:anteq̄ talis esset: caruisset deus hac perfectione: ergo ibi est aliqua productio eterna que non potest esse nisi alicuius

propō.2. C. sntra. ¶ Secunda propositio. Tantum due productiones in diuinis sunt possibiles. Probatio: in diuinis tot debent poni productiones quot sunt modi producendi alterius rationis ad se irreducibiles: et non plures: tales autem sunt tm̄ duo: ergo tm̄ due sunt productiones. Consequentia nota. Minor probatur. Omnis pluralitas est reducenda ad vnitatem / vel saltem tantam paucitatē quātum potest sed pluralitas modorum producendi ad vnitatem productionis reduci non potest: quia productio mō nature: et productio libera sunt opposite: quia vna est inclinati ex se ad agendum: alia non inclinati ex se: sed habentis libere in sua potestate producere. Et illa non reducuntur ad vnā productionē tertiaz ab istis: nec vna harū ad aliā reducit tāq̄ imperfectum ad perfectum: cum ambo sint perfecti: et neuter includat imperfectionem. Manent ergo duo modi productionis ad seinuicem irreducibiles scilicet productio modo nature: et productio libera. Maior pro prima parte probatur: quia tot sunt in diuinis: quia in diuinis est perfectissima ⁊ plena fecūditas: vt habitum est: ergo fecūditas cuiuslibet modi producendi seu principiandi non reducibilis ad aliaz priorē: alioquin non esset perfectissima fecunditas. ¶ Pro secunda parte quod non sunt plures probatur: q: non possunt ibi esse productiones alterius rationis ab illis duabus: cū omnes modi producendi ad illos duos sufficienter reducuntur. Nec possunt ibi esse plures productiones eiusdez rationis. Probatur: quia si possent esse plures tūc etiam infinite: et si possent esse infinite: essent infinite: quia quicq̄d est in diuinis: est necesse esse. Consequentia probat: quia quodcunq̄ productiuum habens se ad plura eiusdem rationis: non determinatur ex se ad certaz pluralitatem: quantum est ex se: potest extēdi ad infinita. Patet inductiue de cōmuni respectu singularium: ⁊ causa vniuoca ⁊ equiuoca respectu effectuū. Nec potest esse determinatio ī diuinis ex alio: quia non a posteriori: cum ab illo non habet entitatem: ergo nec vnitatē vel pluralitatē. Nec priori: quia vel esset ratio producendi: et hoc non: cum habeat se ad plura eiusdem rationis: nō determinatur ex se. Nec ex supposito: q: suppositū extendit se ad oīa ad que principium siue ratio producendi. Nec determinatur ab aliquo qđ est simul natura cum productionibus: quia nō videtur vnde plus illud determinaret

D q̄ productio ipsa cum qua est simul natura. ¶ Tota ratio cōfirmat ratione doc. subtilis. Tot sunt productiones in diuinis: quot principia productiua: sed hec sunt duo. Maior probat: quia vbicunq̄ est inuenire principia productiua sine imperfectione: ⁊ que non intelliguntur esse ibi per productionez adequatam illis principijs: ibi est inuenire productiones illis principijs correspondentes. ¶ Causa enim quare aliqđ principiū non pducit est aliqua de duabus iā exclusis. s. imperfectio principij propter quā pōt impediri eius productio. Uel q: intelligit esse ibi per productionē adequatā: sicut potētia generādi in filio / ⁊ spirādi in spūsancto. Sed minor pbatur: q: in diuinis est intellectus cū obiecto qđ est essentia diuina: que duo ab alijs dicuntur memoria fecunda: que sunt principium vt natura / notitie genite. Ibi etiā est volūtas ⁊ obiectū siue voluntas fecūda / que est principiū amoris spirati. ¶ Qđ vero non plura / probatur / quia vbi principiū pductiuū hz pductionem sibi adequatā et semper manentē: non possunt esse plures productiones eiusdē principij: alioquin non esset adequata: sed intellectus diuinus est perfectus ⁊ infinitus natus intelligere obiectum intelligibile scz essentiā diuinam / inquantū est noscibile qđ est similiter infinitum: ergo natus est producere notitiā tantam quāta est cognoscibilitas obiecti: et ita infinitam: et per ɔ̄ns adequatam. Et hec semper manet: sicut semper est intellectus: ⁊ semper obiectū presens: et per ɔ̄ns non erit intellectus principiū nisi vnius notitie genite sibi adequate: sic de voluntate. ¶ Propositio tertia. Qualitas diuinarum productionum infert trinitatem suppositorum. Probatur quia cuilibet productioni correspōdet suus terminus productus: que cum sint due tm̄: necessario erunt duo producta: vnū / modo nature: ⁊ aliud libere: sed cū nihil producitur a se: neq̄ in productionibus pōt esse circulus: necessario erit ibi producens qđ nō est aliquod duorū pductorū. Qđ vero producēs sit suppositū / manifestū est: actus em̄ sunt suppositorū ſm phm. Qđ etiaz producta sint supposita patet. Tū q: notitia genita / ⁊ amor spiratus nō inherēt: q: inhesio dicit imperfectionē: ideo nulli conuenit in diuinis: ⁊ per ɔ̄ns subsistūt. Tum etiā: quia intellectus diuinus est et infinitus habens obiectū infinitum. s. essentiā diuinaz infinitam: ideo notitia producta erit infinita: alioqn pductio non esset perfecta: si non esset ad pductū sibi adequatū: et sic suo modo de voluntate respectu amoris spirati. Que vero sunt infinita: sunt per se subsistentia quare habetur propositū. propō.3. E

¶ Quarta ppositio. Triū diuinorū suppositorū vnū est pducēs tm̄: alterum producēs ⁊ pductū: et tertiū pductū tm̄. Pro prima parte patet propositio ex propositione p̄cedēte: et ei⁹ probatione: q: cū sint duo pducta que nō a seinuicē producuntur: opz dare tertiū pducēs ⁊ nō productum. Hec autē persona producēs tm̄ / alias duas pducit duabus pductionibus alterius rationis: vnā p̄ modum intellectus / siue nature: aliam per modum volūtatis siue libere. Quod sic patet: quia in diuinis est intellectus perfectus habēs obiectū sibi presens ⁊ siir volūtas fecūda: que intelligunt esse in supposito nō producto / nō per pductionē: ergo suppositū in quo sunt: cū nō possit impediri ppter perfectionē principiorum per intellectū pducit notitiam genitam / et per volūtatē amorē spiratū: q̄ amor ⁊ notitia sunt supposita: vt dictuz est. Pro scđa parte probat. Nā supposito producto per modū nature et intellectus. s. notitia genita: q̄uis ei non competat productio actiua per modum intellectus: lz habeat intellectū ⁊ memoriaz fecūdā: q: hūc accepit per productionē sui: que est productio p modū intellectus / cuius ipsa notitia genita est terminus adequatus: et ideo tali productioni nō pōt alius terminus correspondere. Competit tñ sibi productio libera per modum voluntatis / ſm quā est principiū amoris spirati: q: sicut nascendo recepit essentiā: ita intellectū et voluntatē: sed hac pductione genite notitie voluntas nō intelligitur habere terminū q̄ est principiuz formale pductiuū ⁊ perfectū: ergo eo pducit amorem. Nec impedit qđ idē amor spiratur a supposito improducto: quia vtriusq̄ suppositi est vnū formale principiuz. s. vna volūtas: quare vtrūq̄ suppositum vno principio producit vnū amorē: sicut si esset vn⁹ intellectus in duobus hoībus: posset quilibet eorū candē notitiā producere. ¶ Pro tertia parte ptz: q: tertiū suppositū nec pōt producere per modū intellectus: cū illa iam intelligatur habere terminū adequatum. s. notitiā genitā: nec per modū voluntatis: q: in productione tertij suppositi iā pductio libera hz terminū adequatū. propō.4. F

¶ Quinta ppositio. Persone producens ⁊ producta distincte realiter in vna summa natura identificantur essentialiter. Prima pars patet: q: nihil pducit seipsum: sz omne producēs distinguit realiter a suo pducto: quelibet autē persone diuine habēt se vt pducēs ⁊ pductū: igitur. Secunda pars probat: q: in nobis obiectū vt est in memoria / producit seipsum vt est in intelligentia. Seipsum dico: ſm esse diminutū ſm quale est in memoria. Qđ vero obiectū vtrobiq̄ hz esse ſm q̄d imperfectionis est: q: intellectus creatus non hz vim productiuam obiecti in esse reali: sicut hz vim fictiuam eius in esse obiectiuo: quā si haberet realiter idem propō.5. G

produceret. Exemplū: artifex videns domū extra: in mente fingit domū: eandem intra in esse diminuto siue cognito: et si habeat vim productiuā sicut vim fictiuam: etiā eandē domū realiter produceret sicut eandē fingit/ nō aliā: sic etiā intellectus si seipsum intelligeret clare se fingeret rc. de hoc vide Ockam distin. xiij. q. j. Ubi ergo memoria et intellectus sunt perfecti: sicut in diuinis vbi nulla est imperfectio: obiectū simpliciter et realiter idē in memoria gignit notitiā in intelligentia cui est simpliciter idē. Cum ergo obiectū in pposito est essentia: sequit q notitia genita sit simpliciter idem essentialiter. ¶ Preterea diuina essentia est pelagus quoddā infinite substā-tie ꝑm Damasce. Qđ vero infinitū est/ idētificat sibi

Propō. 6. H omne cōpossibile: ergo quicqđ est in essentia diuina realiter identificatur ipsi essentie diuine. ¶ Sexta ppositio. Inter supposita illa licet sit nulla sit perfectionis disparitas aut dignitatis inequalitas: est tamen inter eas originis ordo et prioritas. Prima pars patet: quia que realiter et essentialiter sunt idē nō possunt distare perfectione: sed omnis perfectio et dignitas vnius/ est perfectio et dignitas alterius: quia sunt idem essentialiter. Secūda pars patet ex ppositiōe quarta: quia ibi est persona originis que a se est, et improducta/ et ita a nullo est. Sunt etiam persone originate/ que sunt ab alijs personis producte: et in hoc est ordo originis: qđ est esse a se et esse ab alio. Nihil ergo aliud est esse a/ prius origine b/ q̄ b/ esse ab a/ et nō ecōuerso: a/ a b. Qđ vero in symbolo Athanasij dicit. In hac trinitate nihil pri⁹ rc. dictum est de prioritate perfectionis/ dignitatis/ et dñationis. Ideo sequit ibi declaratio illius dicti. Sed tote tres persone coeterne sibi sunt et coequales. Et quantū ad prioritatē originis sequit. Pater a nullo est factus rc. fili⁹ a patre rc. ¶ Hec itaq supposita sancti a Christo edocti volentes iuxta humanā intelligentiā vtcūq exprimere: personā improductā: nominauerūt patrē: pductā vero ab vna sola filiū: quia modo nature producit sicut naturalis filius. Eam vero que ab vtroq procedit: spiritū sanctum dixerūt siue donū: eo q libere per modum amoris et doni producit. Hec ꝑm opi. illoꝝ qui Scotizant et eius sequaces. Uerū est alius modus loquendi Ockam/ Grego. Oyta/ Cameraceñ. Adam/ Holkot rc. tenētiū oēs dictas cōclusiones sola fidei auctoritate/ et non pter rationes ad eas factas: qm et illas et multas alias soluit Ockam distin. ij. q. j. dist. ix. distin. x. et dist. xj. ¶ Secūdo supponēda sunt dicta superi⁹ dist. vij. q. ij. Item dist. ij. q. j. hui⁹ colle. de intellectu et volūtate. Et ad quē sensum ccedēdū est intellectū esse principiū elicitiuū filij: voluntatē vero spūsancti. Ex dictis ibi depēdet veritas et in-

Articu. 2. Conclu. 1. I tellectus qōnis huius. Supponūtur etiam dicta de principio elicitiuo dist. vij. q. j. ¶ Pro articulo secūdo quatuor ponunt conclusiones. Prima. Uolūtas est principiū elicitiuū spirationis spūsancti. Patet cōclusio: quia principiū elicitiuū/ tam generationis q̄ spirationis est aliquod absolutū: vt ibi dictū est dist. vij. q. j. huius colle. sed in diuinis est tm̄ vnum absolutū scz essentia: oibus modis eadē intellectui et voluntati/ et quibuscūq absolutis: ideo essentia/ intellect⁹/ volūtas rc. est principiū elicitiuū rc. quia illa sunt oibus modis idē. Quō autē cōcedi posset q volūtas est principiū elicitiuū spirationis et non in-

Cōclusio. 2. tellectus vel essentia: quere supra. q. ij. dist. vij. Item dist. ij. q. j. ¶ Secūda cōclusio. Supposita pductione in diuinis nō potest sufficiēter pbari q sint plures productiones. Probatur: quia vbi nō est nisi vnum principiū productiuū: non potest inferri pluralitas productionū: sed in deo est tm̄ vnū principiū productiuum: quia tale est absolutū: vt supra dist. vij. q. j.

Conclu. 3. dictū est: sed in deo est tantū vnū absolutū oib⁹ modis indistinctū: ergo. ¶ Tertia cōclusio. Ex pluralitate pductionū in diuinis nō potest euidenter inferri trinitas pductionū: quia nō pōt euidenter pbari q vnū principiū productiuū nō possit esse plurium q̄ duorū. ¶ Quarta conclusio. Sola fide tenet Conclu. 4. q tantū sunt due persone pducte et vna improducta: et sic personarū trinitas non est demōstrata: sed fide nō euidēter/ sed certissime credita. ¶ Dubium Articu. 3. Dubium. 1. K primū pro articulo tertio/ qđ etiā in effectu tangit dist. vij. q. ij. huius colle. An volūtas inquantū voluntas/ vel inquantū infinita sit principiū spirādi spiritū sanctum. Respondet q nullū illoꝝ valet per exponētes: sed inquantū est formaliter et oibus modis diuina essentia est principiū spirādi spiritūsanctum et solū tale. ¶ Secūdū dubiū. An spūsanctus Dubiū. 2. quia pducit actu volūtatis sit precognitus. Rñdeo q nō: licet illa sit impropria: sed hec est magis propria: spūsanctus pducit actu volēdi qui est voluntas oibus modis: et oib⁹ modis diuina essentia. Et q̄uis in creaturis nihil pducit actu volūtatis nisi precognitū (quia nihil est volitū a tali volūtate/ nisi precognitū: licet ipsa volitio que est actus volūtatis nō sit precognita) non tn̄ sic est in diuinis: vbi nulla est prioritas tpis vel perfectionis: sed tm̄ originis vel cōitatis: vt supra dist. proxima. Quō autē cōcedi potest/ q pater est prior spūsancto similiter intellectus et intellectio: patet ibidē: vnde concedi posset/ q in illo priori/ id est in seipso intelligit spiritūsanctū. Quia ꝑm Aug. pr̄ oia intelligit i seipso: sz in illo priori etiā est spūsanct⁹: quia spūs est ī p̄re. Sed ex hoc nō sequit q sit precognitus. Questio. ij.

A Utrum spūsanctus libere producat. ¶ Pro intellectu huius qōnis valent dicta superius de libertatis distinctione dist. j. q. vj. Qui- Articu. 1. bus hic suppositis/ cōsyderandū est q questio hec potius consistit in quid nominis terminorum q̄ in re. Qm̄ vt inquit Oyta. q. vij. arti. ij. Et etiam videt posse sumi ex dicto doc. subtilis in quodlibe. q. xvj. arti. j. vbi inquit/ q in actu volūtatis diuine est necessitas simplr: et hoc tam in actu diligēdi se/ q̄ in actu spirādi amorē pcedentē rc. Et late qōnis precedētis materiā in trib⁹ articulis examinat. Oēs em̄ concedūt q spūsanctus pducit necessario nō minus q̄ fili⁹: ita em̄ spūsanct⁹ necessario est deus sicut filius. Et ita est impossibile spiritū sanctū nō pduci: sicut impossibile est filiū nō generari. Cōcedūt etiā q pductio spūsancti aliquo modo pertinet ad voluntatē: de quo supra dist. vij. q. ij. et clarius infra dist. xij. ¶ Sed nunc sunt tres ter- B mini currentes in pposita materia/ scz naturale/ liberū/ necessariū. Et circa illū terminū necessarium nō est diuersitas opi. cōcedētibus oibus q necessarium est qđ nō potest nō esse. Et sic necessario producit qđ nō potest nō pducere. Sz de termio liberū diuersificatur. Nam ꝑm philosophos/ principium actiuum diuiditur in principiū actiuū necessariū et cōtingens: potens ad opposita. Primū necessarium dicitur naturale principiū. Potens in opposita est cōtingens siue liberū. Nam. ix. Metaph. tra. ij. c. j. vbi distinguit potentiā actiuā in rōnalē et irrationalem dicit. Tales qdē potētias necesse est: qñ actiuū ad passiuū propinquat: hoc quidē facere: illud pati: hoc dicit quo ad irrationalē. Et quo ad rationalem sequitur. Illas vero nō necesse: per potentiam irrationalē intelligit naturalē/ per rationalē intelligit liberū. Sic. ij. Phys. vbi distinguit principiū actiuū in agēs ꝑm ppositū: et agēs nō ꝑm ppositū. Et idem intelligit per agens rationale et ꝑm propositū: et hoc vocat liberū. Et idem per agens irrationale: et non ꝑm propositū: et hoc dicit necessariū. Erit ergo idem principiū naturale et necessariū et principiū contingenter agens et liberū. Et sic accipiendo terminos: sicut filius/ ita et spūsanctus pducit naturaliter et non libere: q: necessario et nō cotingēter. ¶ Alij vero

distinguũt inter principiũ naturale et necessariũ. Si militer inter principiũ liberum et cõtingẽs dicẽtes quodlibet esse principiũ naturale et necessariũ: sed nõ ecõuerso. Sic q̃uis omne principiũ contingẽter agens agat libere: nõ tamẽ ecõuerso. Quid ergo est agere naturaliter/ et quid libere: licet multi anguli querantur: tñ finaliter dicere opz/ q agere libere est agere per voluntatẽ. Et ita oĩs actio volũtatis/ siue sit necessaria/ siue cõtingẽs/ dicit libera: et ita libertas cõpatit necessitatẽ. Et agere naturalr est agere nõ per voluntatẽ: et ita nihil aliud est dicere: filius producit naturaliter et spũssanct⁹ libere: q̃ spũssctũs producit per modũ volũtatis/ filius nõ. Prim⁹ modus est magis ꝯformis coibus terminoꝝ acceptionibus/ ꝫm quẽ quicquid necessario ꝓducit/ producitur naturaliter/ et nõ ꝓducit libere: quia nõ spõte/ quia nõ potest nõ ꝓduci. ❡ Pro articulo secũdo est

Articu.2. Cõclusio.1. C

cõclusio prima. Capiẽdo libere/ vt tantũ valet quãtum voluntarie/ licet necessario: et prout distinguit cõtra cõtingẽter seu indifferẽter/ spũssanctus producitur libere. Patet ex notatis: termini enim sunt ad placitũ. ❡ Secũda cõclusio. Si libere producere

Conclo.2.

est spirare: et naturaliter ꝓducere est generare: filius producit naturaliter et nõ libere: et spũssanctus libere ꝓducit/ sed nõ naturaliter. Claret hec propositio ex dicẽdis infra dist. xiij. generare enim non est spirare. Et filius dicit imago patris: et spũssanctus donum amborũ seu nexus amorosus: et nõ dicit imago patris. Difficile est hic formare ꝓpositiones precisas propter diuersam et multiplicẽ terminoꝝ acceptionem. ❡ Tertia conclusio que est Oyta. q. vij.

Cõclusio.3.

arti. ij. Licet spũssanctus non producit a volũtate/ neqꝫ cõtingenter: producit tamen per modũ voluntatis et libere complacẽter. Pro cuius intellectu notat/ q producere libere quantũ ad genus/ potest sic describi. Est ꝓducere volũtarie complacẽter et non coacte. Et fere redit in idem cũ dicto Ockam. Probat ergo suam conclusionẽ sic. Prima pars probat: volũtas diuina est spũssanctus: igitur nõ producit ab ipsa. Cõsequẽtia tenet: sicut de essentia pri⁹ probatum est dist. v. q ipsa nec producit/ nec ꝓducitur: quia nihil idem producit seipsum etc. Secũda pars probat: quia spũssanctus necessario ꝓducitur: igit nõ cõtingenter. Tertia pars probatur: quia Augu. xv. de trini. c. vlti. dicit. Spũssanctus exit a patre: nõ quomodo natus/ sed quomodo datus. Exire autez per modũ dati vel doni competit ꝓducẽti per actũ volũtatis: cuius est dare ex sua liberalitate. Quarta pars probatur: spũssanctus procedit a patre et filio tanq̃ amor: quia ipse est dilectio: qua pater diligit filium et filius patrem: vt patet per Hierony. super psal. xiiij. et per Augu. vj. de trini. quorũ dicta magister allegat: sed spũssanctus nõ habet esse: nisi quia ꝓcedit: vt patet per Augu. v. de trini. c. xv. et lib. xv. cap. vij. igitur etc. Cõsequentia tenet: quia ꝓducere amorẽ nemo põt/ nisi cõplacenter libere et incoacte.

Corollã.1. D

❡ Ex illo sequit corollarie/ q non est incõueniens idem ab eodem produci necessario et naturaliter: et etiã libere. Patet: quia spũssanctus producit libere ex dictis. Et etiã necessario cum non possit nõ produci: vt patet ex fide. Et etiam naturaliter: vt patet per Hilarium. v. de trinitate. Et allegat magister dist. xvj. patri: vbi dicit q ex virtute nature in eandem naturã natiuitate subsistit filius: et ex virtute nature in eandẽ naturã, ꝓcessiõe subsistit spiritussanctus. Ex quo vlterius sequitur q etiã de filio cõcedi potest q naturaliter et libere de patre generat. Quod naturaliter generet: patet ex auctoritate predicta et per oẽs. Et q libere probat: quia volũtarie/ complacenter et incoacte: vt patet per magistrũ vbi supra circa finẽ: vbi dicit q pater sicut sapiẽs ita volens genuit filiũ: sed nõ volũtate precedẽte/ sed accedente. Item pater summe sibi complacuit in generatione filij: iuxta illud Mat. iij. Hic est fili⁹ meus dilect⁹: in quo mihi cõplacuit/ ipm audite. ❡ Quantum ad articulũ tertiũ/ est dubiũ primũ. Nam ꝫm

Articu.3. Dubiũ.1. E

btm Aug. in Ench. Liberior est volũtas que nõ põt seruire peccato. et Ansel. Liberior est volũtas que a rectitudine declinare non potest. Ideo libertas est respectu horũ que nõ sunt in potestate volũtatis: et ita respectu necessariorũ. Solutio Grego. est q Augu. ibi loquit de libertate opposita seruituti peccati et miserie: quia ibidem pauloante dicit. Liberius erit arbitriũ qd omnino nõ poterit seruire peccato. ❡ Aliter potest dici. Liberior est volũtas cõfirmata in bono: nõ respectu illorũ actuũ/ ad quos necessario determinat: sed respectu alioꝝ actuũ. Nam volũtas nõ potẽs peccare est liberior nõ ad peccãdũ/ sed ad actus bonos: quia minus impedita per seruitutẽ peccati: alioquin si necessitas cui adijcit voluntas augeret libertatẽ: etiã volũtas dãnati esset liberior. Nõ ergo intendũt sancti/ q volũtas respectu illi⁹ actus ad quẽ necessario se habet: libere operetur: sed q voluntas beati sit libera simplr: et liberior q̃ prius: ex eo quia min⁹ põt nunc impediri in executione multoꝝ actuũ a causis extrinsecis/ q̃ in via ꝓpter illã cõfirmationẽ in bono. Poterit etiam prius cogi ad actus indecẽtes imperatos/ nũc vero cogi nõ potest. Facit ad hoc dictũ beati Augu. v. de trini. c. x. vbi vult/ q sicut nõ minus dicit de⁹ omnipotens (q̃uis nõ possit mori nec falli) ita nõ minus dicit voluntas libera: q̃uis necessariũ sit eam velle qd vult: necesse inquã necessitate ineuitabilitatis: sed nõ coactionis. Sic em volũtas cogi nõ potest: vt habetur in. ij. dist. vij. de obstinatione dãnatoꝝ. Ita etiã tenet Oyta. q. vij. arti. ij. Et ita patet q aliter et aliter respõdẽdũ est in materiis hui⁹ qõnis ꝫm aliã et aliam terminoꝝ acceptionẽ. ❡ Secũdũ dubium.

Dubiũ.2. F

Utrũ libertas volũtatis sit quid distinctũ a voluntate: et an repugnet necessitati. Ad hoc breuiter dicitur post dicta in. q. vj. dist. j. q nõ. Neqꝫ est cõditio intrinseca potentie: sed est nomen connotatiuũ/ vel cõceptus supponẽs pro volũtate/ cõnotando aliqd posse fieri cõtingẽter ab eadem. Et sic volũtas repugnat essentie diuine respectu suippsius: hoc est/ non predicat de essentia respectu suippsius. hec enim est falsa: volũtas diuina vult se cõtingẽter vel essentiã suã. Cõuenit ergo libertas rei perfecte: nõ in ordine ad quodcunqꝫ: sed in ordine ad id/ ad quod contingenter se habet/ et non necessario.

Distinctio. xj.

In precedẽti distinctione magister ostẽdit conditionem persone spiritussancti. In hac agit de processionis ordine quantũ ad principium a quo procedit. Et est conclusio prima et principalis textus illa. ❡ Spũssanct⁹ procedit a patre et filio: vt sacra testat scriptura: et sctoꝝ patrũ ostẽdũt dogmata. ❡ Secũda cõclusio. Errant greci dicẽtes spiritũsanctũ a solo patre procedere. ❡ Tertia cõclusio. Licet greci cõfiteant spiritũsanctum esse spiritũ filij: negant tñ ipsum procedere a patre et filio: sed cõfitentur ipsum procedere a patre per filium.

Questio. j.

Utrum spũssanctus ꝓcedat a patre et filio. ❡ Ista questio mouet ꝓpter grecos: qui licet cõcedãt spmsanctũ esse spiritũ filij: et ꝓcedere a patre per filiũ: nõ tñ cõcedũt eũ procedere a patre et filio. Contra quos est determinatio ecclesie in. c. firmiter. extra de sum. trini. et fi. catho. vbi dicit. Pater a nullo: fili⁹ a patre solo: ac spũssanctus pariter ab vtroqꝫ. Et lib. vj. eo. titu. Fideli ac deuota ꝓfessione fatemur/ q spũssanct⁹ eternaliter ex patre et filio: non tanq̃ ex duobus principijs: sed

A

tanq̃ ex vno principio non duabꝰ spirationibꝰ: sed vnica spiratione procedit. Itẽ in symbolo athanasij. Spiritussanctus a patre ꝛ filio. ¶ Itaq̃ cõclusio certa est: quam tñ aliqui probare nitunt̃ quoꝝ probationes recitat doctor: easq̃ ad hoc propositũ insufficientes ostẽdit: vt puta beatꝰ Tho. j. ij. q. xxxvj. arti. ij. Et Sco. dist. presentis. q. j. Sed eoꝝ rationes doc. impugnat tanq̃ insufficiẽtes ad probãdũ cõclusionẽ qua fides astruit. s. Spiritussanctus pro-
B cedit eternaliter a patre ꝛ filio. ¶ Hec conclusio est fidei ꝛ determinationis ecclesie: ideo inconcusse tenenda: potest tñ adduci persuasio quã ponit doct. que nõ ꝓcedit ex falsis sicut cetere rationes alioꝝ que vt videt̃ falsa accipiũt: q̃uis forte cõtra grecos nõ sufficiat si proteruire vellent. Nõ eñ est demon-
Conclu. stratiua ꝛ est ista. ¶ Quicquid competit patri cuilibet persone alteri attribuendũ est: nisi contrariũ sit expressum in sacra scriptura: vel ab ecclesia determinatum: vel euidẽter sequat̃ ex premissis in sacra scriptura expressis: vel per se vel mediantibus propositionibꝰ per se notis. Sed omnes greci pariter ꝛ oẽs catholici habẽt cõcedere / qđ spiritussanctꝰ ꝓcedit a patre. Nec aliquo predictoꝝ modoꝝ inuenit̃ qđ spũssanctus nõ ꝓcedit a filio: immo magis videtur scriptura sacra hoc innuere ꝛ dicere: qđ scꝫ ꝓcedat a filio: ergo greci sentiẽtes oppositũ habent dicere qđ spũssanctꝰ ꝓcedit a filio. Maior videt̃ esse manifesta: q2 q̃ñcunq̃ aliqua sunt vna res numero simplicissima ꝛ inuisibilis: quicquid dicitur de vna dicet̃ ꝛ de alia: nisi cõtrariũ aliquo predictoꝝ modorum habeatur. Minor deduci posset ex multis passibus scripture. Hec est ratio Ansel. vt dicit doc. in lib. de proces. spũssancti: et colligit eam ex dictis
C suis. ¶ In solutionibus rationũ prime opi. ostẽdit doctor qđ ad productionẽ amoris non requirit̃ verbũ: sed sufficit obiectũ / potentia / ꝛ cognitio obiecti que non est verbũ. ¶ In solutione rationum Sco. ostẽdit qđ intellectus ꝛ volũtas in deo nõ sunt duo principia productiua: nec habent ordinem inter se. Quodq̃ ex ordine effectuũ non põt cõcludi similis ordo in causis: vt ꝛ supra ostensum fuit. ¶ Itẽ quod illa ꝓpositio: fecũditas volũtatis prius cõmunicat̃ filio q̃ producitur spũssanctus: est simpliciter falsa: aut nihil ad propositũ: de signis vero nature patuit distinc. ix. q. iij. ¶ Item qđ non oportet esse tantam distinctionem in relatiuis sicut in correlatiuis. Nã generatio actio / ꝛ spiratio actio / non distinguuntur realiter: et tñ generatio passio et spiratio passio realiter distinguunt̃. Ostẽdit etiã q̄ intellectus ꝛ volũtas nõ sunt in deo potẽtie operatiue: sed in creatura sunt operatiue ꝛ productiue. Operatiue actuum immanẽtiũ: intellectionis ꝛ volutionis: ꝛ ꝓductione aliquoꝝ exterioꝝ: nõ tñ similis est ordo producto-
Dubium. 1. D rũ ꝛ operatoꝝ. ¶ Sed diceret aliquis contra predicta. Nam dicit sanctus Hiero. in explanatione symboli. Credimus ꝛ in spiritumsanctũ deũ verũ ex patre procedentẽ / equalem per omnia patri filioq̃ volũtate / potestate / eternitate / substãtia. Nec est prorsus aliquis in trinitate gradus ꝛc. vbi dicit spiritũ sanctum procedere ex patre: nõ dicit ex patre et filio procedentẽ. Item in symbolo constantinopolitane synodo: sic legitur: vt recitat sanctꝰ Tho. vbi supra j. ij. q. xxxvj. ar. ij. Credimus in spiritumsanctũ dñm ꝛ viuificantem ex patre ꝓcedẽtẽ cũ patre ꝛ filio adorandum ꝛc. Et in decreto di. xv. canones. §. secunda synodos: habet̃ q̄ in hoc concilio data fuit symboli forma: quã tota latinoꝝ ꝛ grecoꝝ professio in ecclesijs predicat. Ergo si spũssanctus ꝓcedit ab vtroq̃: cur nõ fuit tũc expressum: immo videt̃ qđ in symbolo nr̃o nõ debuit addi q̄ ꝓcedat ꝛ a filio: sed videntur esse anathematis rei qui hoc addiderũt aut cõcilium concilio in his que fidei sunt cõtradicit. ¶ Ad idẽ dicendũ qđ cõcilia temporis successu veritatẽ catholicã expresserunt ꝛ declararũt cõtra errores ꝛ hereses tunc potissimũ currentes. Nec sequẽs cõciliũ aliud edidit symbolũ cõtrariũ priori: sed nunq̃ veritatem prius non sufficienter expressam expressit ꝛ declarauit. Quandoq̃ vero veritatem nunc: sed nõ prius impugnatam defendit / dilucidauit ꝛc. Et vbi veritas non fuit impugnata: vel forte actu non cogitata / transijt silentio: parũ vel nihil de hoc determinans aut scribens. Quia igitur in tempore antiquoꝝ conciliorũ nondũ exortus fuerat error dicentiũ spiritũsanctũ nõ procedere a filio: nõ fuit necessariũ quod hoc explicite poneretur. Sed postea insurgente errore quorundã in quodã cõcilio in occidentalibus partibus congregato: expressum fuit auctoritate Romani pontificis: cuiꝰ auctoritate antiqua concilia cõgregabant̃ ꝛ confirmabant̃. Continebat̃ tñ implicite in hoc ipso q̄ dicebat̃ spũmsanctũ procedere a patre. Hec est sentẽtia sancti Tho. vbi supra.

Questio. ij.

Vtrum spũssanctus A

possset distingui a filio si nõ ꝓcederet ab eodẽ. ¶ Recitatur et impugnatur a doctore opinio sancti Thom. j. ij. q. xxxvj. art. ij. Et dehinc questionis intellectus aperit̃. ¶ Notandũ ergo pro articulo pri- Articu. 1. Nota. 1.
mo. Dimisso intellectu duplici quẽ ponit dñs Camera. q. viij. art. j. q̄ nõ est ille intellectꝰ questionis. Vtrũ sit possibile q̄ spũssanctus realiter distinguat̃ a filio: ꝛ qđ non procedat ab eo: q2 illius copulatiue secũda pars est impossibilis: ergo ꝛ tota. Nec est intentio questionis an necessario sequat̃: spiritussanctus nõ procedit a filio ergo spũssanctus nõ distinguit̃ a filio: q2 nõ querit̃ hic de veritate seu bonitate consequentie: sed est intentio vtrũ in filio preter spirationẽ actiuam que realiter distiguit̃ a spũsancto sit aliquid quod nõ est omnino spiratio actio: quod realiter distinguit̃ a spũsancto. Quo retento (omni alio qđ nõ est omnino ipsum amoto) constitutum ex ipso ꝛ essentia realiter distingueret̃ a spiritusancto. Sicut querit̃: vtrum homo si nõ haberet animã intellectiuam: adhuc distinguat̃ ab angelo. Quod est querere / vtrũ preter animã intellectiuã sit aliquid in homine quo distinguat̃ ab angelo etiã anima remota: puta materia ipsa. ¶ Est etiã secundaria questionis intentio querere ꝓpter grecos. An supposita personarum trinitate. s. q̄ pater ꝛ filius ꝛ spũssanctus sint vnus deus: sequat̃ euidenter oppositũ antecedentis ex opposito cõsequẽtis. s. spũssanctus nõ procedit a filio: ergo non distinguitur a filio. Vel sic potest colligi intellectus questiõis. Si ex essentia ꝛ filiatione precise cõstitueretur persona: sicq̄ nõ esset in ea spiratio actiua: an adhuc illa persona vere: et realiter distingueret̃ a spiritusancto. ¶ Secundo supponendũ ex predictis dist. ij. q. j. ꝛ q. iij. qđ: omne Nota. 2. B
habens aliquod reale sibi intrinsecum ꝛ essentiale / distinguit̃ a qualibet re cui tale nõ est intrinsecum et essentiale: sicut homo qui habet animã intellectiuã ꝛ etiã materiã intrinsecam sibi: ꝛ ideo distinguit̃ ab omni re non habente animã intellectiuã sibi intrinsecam: vel non habente materiã: q2 habens aliquid realiter distinctũ ab alio: non põt esse idẽ realiter cũ illo. Supponit̃ etiam qđ filiatio realiter distinguitur a spiratiõe passiua. Alioquin ita spũssanctus generaretur sicut spirat̃: si idem esset generatio passiua seu filiatio ꝛ spiratio passiua. Ex quo sequitur q̄ tot sunt persone in diuinis: quot sunt relationes realiter distincte: siue sint opposite siue disparate. Pꝫ quia plura realiter distincta nõ possunt esse in vna persona diuina: igitur quot sunt relationes realr̃ distincte in diuinis: tot sunt persone in eisdẽ.
¶ Quãtum ad articulũ secũdũ est conclusio prima. Artic. 2. Cõclusio. 1. C
Si aliquid per se constitueretur precise ex essentia ꝛ filiatione: que non est omnibꝰ modis spiratio actiua: ita qđ non cõstitueret̃ ex spiratione actiua: sicut

spūssanctus precise constituitur ex essentia et spiratiōne passiua: illud constitutū realiter distingueret a spūsancto. Patet: quia filiatio que esset intrinseca illi cōstituto relatiuo distinguitur a spiratione passiua et per cōns precise cōstitutū ex filiatione et essentia distinguitur a spūsancto in quo est spiratio passiua. Tenet cōnā ex dictis dist. ix. q. ij. quia non minus distinguūtur cōstituta quam cōstituētia.

Conclu. 2. ¶ Secūda cōclusio. Non sequitur euidēter: pater et filius et spūssanctus sunt tres persone et vnus deus: ergo spūssanctus procedit a filio. Et ita nec euidēter ex opposito cōsequētis sequitur oppositū antecedentis. Patet: quia cū nō solū opposite relationes: sed etiā non opposite distincte realiter: realiter distinguant sicut et absoluta distincta: ex distinctione filij et spūssancti nō potest inferri euidenter quod spūssanctus habeat relationē oppositā filio: et ita procedit a filio.

Conclu. 3. ¶ Tertia cōclusio. Necessario sequitur et formaliter: spūssanctus non procedit a filio: ergo non distinguitur a filio. Necessario dico: sed non euidēter. Probatur: quia si spūssanctus nō procedit a filio: spiratio actio nō est in filio: et ita nec filiatio. Quod si non filiatio: nō erit filius: et per cōns non distinguitur a spūsancto: quia quod nō est a nullo distinguitur. Prima cōnā nota est. Sed secunda scilicet si spiratio actiua non est in filio nec filiatio: probatur: quia quando aliqua formaliter distincta sunt idē realiter: et vnum est alicui proprium et alterū cōmune: si cōmune non conuenit illi: nec propriū cōuenit: sed spiratio actio et filiatio sunt idē realiter: et filiatio propria filio: spiratio actio communis filio et patri: ergo si spiratio actio non est in filio: nec filiatio erit in filio. Maior patet quia quecunque sunt idem realiter/ in aliquo vno sunt. Alias si in nullo vno essent: non essent idē realiter/ saltē que sunt in aliquibus. Sed si cōmune non est in illo in quo est propriū: in nullo eodē sunt: cū propriū non posset esse nisi in illo in quo est proprium. Minor patet: quia si spiratio actio realiter distingueretur a filiatione: essent quatuor relationes realiter distincte: et ita quatuor supposita: quod falsum est et non dicendum.

Articu. 3. Dubium. 1. D ¶ Quantum ad articulum tertiū/ est primū dubiū contra nunc datā rationē. Nā illa ratio nō facit contra grecos: contra quos tamen ponitur. Supponitur enim in ratione quod spiratio actiua et filiatio sint in filio: hoc aūt nō cōcederent greci qui non concedunt spiritumsanctum procedere a filio. Dicendū quod illa conclusio non ponitur contra grecos: sed ponitur secundum veritatem fidei: que tenet quod spiritussanctus procedit a filio: et ita in veritate consequentia illa est formalis et necessaria: spiritussanctus non procedit a filio: ergo non distinguitur a filio: et eam habent concedere esse necessariā et formalem omnes tenētes veritatem catholice fidei.

Dubiū. 2. E ¶ Secundum dubium videtur contra dicta et concessa. Nam si in diuinis sint quatuor relationes: etiā erūt quatuor supposita: quod falsum est. Quod autē sint quatuor relationes patuit. Probatio consequentie: quia quelibet relationum cōstituit suppositum. Et secundum premissa distinctio. vj. q. ij. non potest esse minor distinctio in constitutis/ quam in constituentibus. Respondetur concedēdo quod in diuinis sunt quatuor relationes ad sensum distinctio. xxvij. et distin. xxviij. tactū per doctorē et infra tangendū. Sed negatur quod sint quatuor supposita. Ad probationē negatur. Nam spiratio communis siue spiratio actiua nō est realiter distincta a patre et filio. Nec a paternitate et filiatione: et ideo in diuinis sunt solum tres relationes realiter distincte: licet possint dici quatuor relationes disparate. Persone vero distinguuntur per relationes disparatas realiter distinctas. Et ideo non sequitur in diuinis esse quatuor supposita licet sint ibi quatuor relationes distincte: non tamē realiter. Spiratio enim actiua distinguitur a spiratione passiua: sed non a patre et filio etc. Si aūt possit cōcedi cum doc. in diuinis esse tria supposita et vnū constitutum ex essentia et spiratione actiua: quod nō est suppositum: de quo constituto primo predicatur spirare: infra patebit distinctione. xij. q. j. Uide hic Oytam. q. vij. arti. iij.

Distinctio. xij.

Sit magister de processiōis origine: nūc de processiōis ordine siue habitudine. Unde cū iā patuit quod spūssanctus procedit a patre et filio: querit magister. An prius vel magis procedat a patre quam a filio. Et pōt textus his conclusionibus summari. ¶ Prima. Spūssanctus nec prius nec magis/ nec plenius procedit a patre quam a filio. ¶ Secūda cōclusio. In illa summa trinitate nulla sunt temporum interualla: nec aliquid ex tempore inchoatur: vt in tempore post perficiatur. ¶ Tertia conclusio: Sumendo principaliter: vt dicit principalitatē auctoritatis cuiusdam/ concedi potest spiritūsanctum principaliter procedere a patre. Quia quod procedit a patre: pater habet a se: sed quod procedit a filio: filius nō habet a se: sicut nec est a se: sed a patre. Declaratio propositionū patet ex textu.

Questio. j.

Utrum pater et filius sunt vnū principiū spirās spiritūsanctum. ¶ In illa questione sunt due difficultates. Una realis. An scilicet in patre et filio sit precise vna spiratio. Alia est partim realis/ et partim grāmaticalis: an. s. ille propositiones sunt cōcedēde: pater et filius sunt vnus spirator: vnū principiū spirans etc. A

Articu. 1. Conclu. 1. ¶ Primo ergo videndū est de re ipsa: an. s. in patre et filio sit precise vna spiratio actio. Ad quod est hec cōclusio. In patre et filio est vnica spiratio actiua. Probatur: quia (vt. j. patebit) quelibet relatio diuina a qualibet alia relatione diuina realiter distincta constituit suppositum distinctum: sed si spiratio actiua in patre: et spiratio actiua in filio realiter distinguerentur inter se: multo fortius distingueretur realiter a paternitate et filiatione. Et certum est quod quelibet harum realiter distinguitur a spiratiōe passiua. Essent ergo quinque relatiōes diuine realiter distincte: et ita quinque supposita. ¶ Item nunquam relatio multiplicatur nisi propter multiplicationem fundamēti absoluti aut termini: sed fundamentum actiue spirationis est vnicum. s. essentia diuina: et terminus vnus. s. spiritussanctus: ergo spiratio actiua vnica. Si dicitur ad vnitatē relationis non sufficit vnitas fundamēti et termini: sed requiritur vnitas relati: quia si vna forma que est ratio agendi esset in diuersis subiectis loco distinctis posset vni esse ratio agendi/ et non alteri propter improportionatam distantiā passiui in loco vno: ergo dum agunt in passa sufficiēter vtrobique approximata/ erunt distincti respectus: quia separabiles: et tamen idē fundamentum. Similiter si idē corpus esset localiter in diuersis locis: essent ibi diuersi respectus vbilitales: et tamen idē fundamentum. ¶ Item si a et b habeant eandem albedinem erunt ibi due similitudines: quia quelibet relatio habet correlationem: et tamen idem fundamētū et terminos. Ad ista breuiter dicitur: quod non sunt ibi relationes ab absolutis distincte: nec eedem: nec diuerse: sed bene plures denominationes relatiue propter diuersa significata et cōnotata. Si autē tenetur generaliter: quod relatio distinguitur ab absolutis etiā in creaturis dicitur quod in predictis exemplis non est idē terminus: vt patet. Considerandū etiā est quod questio intelligitur de principio quo/ et non quo/ secundum sensum superius tactū dist. vij. q. j.

Articu. 2. B ¶ Consequenter videndū est de secūdo: an scilicet ille sint concedēde: pater et filius sunt vnus spirator: et vnū principium spirans. De illo doc. primum recitat et impugnat opi. sancti Thome. j. p. q. xxxvj. ar. iiij. in

solutione vltime rationis:qui omissis varijs opi-
nionibꝰ tandẽ cõcludit. Quia spirãs est adiectiuũ:
spiratoꝛ vero substãtiuũ:possumus dicere ꝙ pater
⁊ filius sunt duo spirãtes ꝓpter pluralitatẽ suppo-
sitoꝛũ:nõ autẽ duo spiratoꝛes ꝓpter vnã spirationẽ.
Nam adiectiua noĩa habẽt numerũ ẜm supposita.
Substãtiua vero a seipsis ẜm foꝛmã significatã. Et
ad Hila. dicentem/ꝙ spũssanctus est a patre ⁊ filio
auctoꝛibꝰ dicit:exponendũ est ꝙ ponit substãtiuũ
pꝛo adiectiuo. Grego. dist. p̃senti dicit/ꝙ̃uis de illa
pater et filius sunt vnus spiratoꝛ:sint diuerse opi-
niones:illa tñ cõiter conceditur/pater ⁊ filius sunt
vnũ pꝛincipiũ spirãs spiritũsanctũ. ¶Dubiũ vero
est/an illud sit ꝓpꝛie dictum/scʒ pater ⁊ filius sunt
vnum pꝛincipiũ spirãs spiritũsanctũ. Quidã enim
tenentes ꝙ sit ꝓpꝛie dictũ dicunt/ꝙ pꝛincipiũ non
habet determinatã suppositionẽ:sed cõfusam pꝛo
duabus personis simul. Sed istud impugnant/et
Ockam/⁊ Greg. cõtra sanctũ Tho. cuius videt̃ esse
hoc dictũ vbi supꝛa. ¶Alij vt refert idem Grego. te-
nentes eius esse pꝛopꝛiã. Dicũt ꝙ pꝛincipiũ nõ sup
ponit pꝛo aliquo pꝛedictoꝝ pꝛimo:sed pꝛo cõstituto
ex essentia ⁊ spiratione actiue pꝛecise circũscriben
do paternitatẽ ⁊ filiationẽ:quod quidẽ cõstitutum
est realiter pater ⁊ filius:licet non foꝛmaliter. Unde
dicũt ꝙ sicut ex essentia ⁊ spiratione passiua pꝛecise
aliquid constituit̃ qꝺ vere spiratur:sic ex essentia et
spiratione actiua pꝛecise aliquid vnũ constituit̃ qꝺ
vere dicit̃ spirare:⁊ per ꝯñs qꝺ est pꝛincipiũ spirãs. C
¶Et qꝛ pater ⁊ filiꝰ sunt istud vnũ cõstitutũ:idcir-
co vere ⁊ ꝓpꝛie cõcedit̃ ꝙ pater ⁊ filius sunt vnum
pꝛincipiũ spirãs spiritũsanctũ. Et hec est opi. Ockã
quã Grego. sic impugnat:quia istud nõ videt̃ bene
dictũ. Tum quia falso innitit̃ fundamẽto de hmõi
cõstitutiuis ⁊ cõstitutis in deo. Tum quia difficile
videtur euadere quin illud tale vnicũ constitutũ ex
essentia ⁊ spiratione actiue sit ꝑsona quedã:sicut
constitutũ ex eadẽ essentia ⁊ spiratione passiua pꝛe-
cise sibi opposita est persona spũssancti/vt dicunt:
et per ꝯñs pater et filius erunt vna persona et due
persone/qꝺ nõ est sane dictũ. Tum quia cõstat ꝙ nõ
magis distinguitur spiratus a spirãte ꝙ̃ genitus a
generãte:⁊ per ꝯñs tantũ distingueret̃ spiritussan-
ctus ab illo cõstituto qꝺ ipsum spirat quantũ filius
a patre qui ipsum generat(filius autẽ distinguitur
a patre personaliter) et sicut vna persona ab alia
persona. Et distinctio personalis est maxima distin
ctio que est in deo:ergo illud constitutũ vnicum sic
pꝛecise sumptũ distingueret̃ a spiritusancto perso-
naliter:⁊ sicut vna alia persona:alia a persona spi-
ritussancti. ¶Confirmatur:quoniã vel spiritussan-
ctus erit aliud ab illo cõstituto:vel alius:nõ aliud
cõstat/sicut nec aliqua persona diuina est aliud ab
alia:vt dicit conciliũ:ergo alius:sed in deo non di-
cuntur aliqui alius ⁊ alius/nisi vterqꝫ sit persona:⁊
per cõsequẽs sequitur sicut pꝛius:ꝙ illud cõstitutũ
Opinio. D ẜm se erit quedã persona. ¶Alij dicunt ꝙ pater et
filius dicuntur vnum pꝛincipiũ spiritussancti pꝛo-
pter vnã vim spiratiuã/qua vterqꝫ spirat. Et istud
similiter impꝛobat Greg. sed rationes eius contra-
riantur pꝛedictis:ideo non acceptant̃. De opi. illa
videt̃ fuisse Sco. dist. p̃senti. q. i. in solutione tertie
rationis pꝛincipalis:cũ inquit. Pater ⁊ filiꝰ spirãt:
nõ quia sunt vnum in essentia/aut in persona:sed
inquãtũ sunt vnũ in vi spiratiua. ¶Alij dicũt ꝙ di-
cuntur vnũ pꝛincipiũ pꝛopter vnã pꝛopꝛietatẽ quã
significat hoc nomen pꝛincipiũ. Et istud etiã impu
gnat Grego. quia nomen pꝛincipiũ ẜm eos/nõ sup
ponit pꝛo tali ꝓpꝛietate. Quid vero sit illa pꝛopꝛie-
tas/hec opinio nõ expꝛimit. Sed dñs Camera. qui
q. vij. arti. ij. oẽs illas opiniones latius pertractat
refert/ꝙ Adam tenens hãc opinionẽ dicat ꝙ illud
pꝛincipiũ intelligit̃ pꝛincipiũ notionale. Est autẽ
pꝛincipiũ notionale pꝛincipiũ cõmune pluribus et
non omnibus personis:spiratio scilʒ actiua. ¶Alij E
tenẽt vt ipsemet Grego. attamen sine temeraria as-
sertione:ꝙ licet dicta ꝓpositio sit cõcessa ⁊ vera cõ-
muniter/non tñ de virtute sermonis est accipiẽda:
sed ad bonũ intellectũ sanctoꝛũ ⁊ doctoꝝ est conce-
denda. ¶Pꝛo declaratione aũt sue intẽtionis dicit/
ꝙ nunꝙ̃ in creaturis cõcurrunt simul plures per se
cause ad vnũ effectũ/nisi vna earũ aliter causet ꝙ̃
alia:vel oẽs simul plus vel magis causent ꝙ̃ illarũ
vna tantũ/sicut dicit esse manifestũ. Sed spũsctũs
ꝙ̃uis a duobus scʒ a patre ⁊ filio ꝓducatur/non tñ
aliter ab vno ꝙ̃ ab alio. Nec ab ambobus simul ma
gis vel plenius ꝙ̃ ab altero tantũ. Ac per hoc non
pꝛocedit ab eis tanꝙ̃ ex duobꝰ pꝛincipijs:sed tanꝙ̃
ab vno. Ideo sancti hec denotare volẽtes dixerunt
patrẽ ⁊ filiũ nõ esse duo pꝛincipia:sed vnũ pꝛincipiũ
spũssancti. Et ita ꝓpter eandẽ rationẽ dixerũt tres
personas esse vnum pꝛincipium creature/non tria
pꝛincipia:ꝙ̃uis etiã alia ratione speciali posset dici
vnũ pꝛincipiũ creature/scʒ ꝙ sunt vna essentia que
est oĩm creatoꝝ vnum pꝛincipiũ. Non tñ illo modo
pater ⁊ filiꝰ possunt dici vnũ pꝛincipiũ spũssancti:vt
supꝛa satis dictũ est. Cõcludit ergo Grego. dicens:
ꝙ̃uis duo sint q̃ pꝛincipiãt seu spirãt:non tñ quasi
duo pꝛincipia:sed quasi vnũ pariter spirant spiritũ
sanctũ. Ad quod adducit decretalẽ dicentẽ. Spiri-
tussanctus eternaliter pꝛocedit ex patre ⁊ filio:non
tãꝙ̃ duobꝰ pꝛincipijs/sed tãꝙ̃ ex vno pꝛincipio:nõ
duabꝰ spirationibus:sed vnica spiratione. lib. vj. de
summa trini. ⁊ fide catholica. ¶Notat enim ꝙ dicit̃ F
tanꝙ̃ Cameraceñ. recitatis omnibus illis opi. po-
nit opinionẽ pꝛopꝛiã ⁊ istam. Qꝺ sicut nomen trini
tas est nomen collectiuũ supponẽs immediate pꝛo
tribus personis simul:et pꝛo nulla earum seoꝛsum:
sic ille terminus pꝛincipiũ in p̃senti immediate sup
ponit pꝛo duabꝰ personis:⁊ pꝛo nulla earũ seoꝛsum.
Ponit exemplũ. Deus generat deũ:ibi deus imme-
diate pꝛo ꝑsona supponit. Sed deꝰ spirat deũ:deus
stat pꝛo ꝑsona patris ⁊ filij immediate ⁊ pꝛo nulla
seoꝛsum. ¶Henricus de oyta silr multoꝛũ recitatis G
opinionibus/oẽs reducit ad ternariũ:⁊ sic colligit
triplicẽ modũ saluãdi ꝯclusionẽ sepe dictam. Unus
est Ockam/qui supꝛa recitatus est:ꝙ spirare pꝛimo
cõuenit cõstituto ex essentia ⁊ spiratione actiua:vt
ampliꝰ patebit infra. Scꝺs est Gregoꝛij/q̃ tenet ꝙ
licet due sint ꝑsone que spirãt:attamẽ spirant quasi
vnũ pꝛincipiũ/nõ quasi duo. Tertius modus est/ꝙ
spirare spiratoꝛ pꝛincipiũ pꝛedicat̃ mediate vel im-
mediate:diuisim vel collectiue de patre tantũ:vel
filio tm̃:vel spiratione actiua tm̃:vel de his simul.
Sed cũ virtꝰ spiratiua eadẽ est in patre ⁊ filio:ideo
nomẽ pꝛincipiũ in singulari ⁊ nõ in plurali dicitur
de eisdẽ singulatim ⁊ collectiue:vt pater est pꝛincipiũ
spirãdi spiritũsanctũ:filiꝰ est pꝛincipiũ spirãdi spi-
ritũsanctũ. Pater ⁊ filiꝰ sunt pꝛincipiũ spirãdi spi-
ritũsanctũ:pater ⁊ filius spirãt vna spiratione/non
duabꝰ. Uerũ qꝛ vt Sco. loquit̃:vis est de significato
noĩs:⁊ noĩa sunt ad placitũ dũ cõstat de re:vanũ est
diu immoꝛari illis. ¶Uidendũ ergo est ẜm doc. An H
ille affirmatiue sint concedende:pater ⁊ filius sunt
vnus spiratoꝛ:sunt vnũ pꝛincipiũ spirans. Simili-
ter ille negatiue/non sunt duo pꝛincipia:non sunt
due spirationes ⁊c. ¶Quo ad affirmatiuas est hec Conclusio
cõclusio. Pater ⁊ filius sunt vnus spiratoꝛ spiritus-
sancti. Item sunt vnũ pꝛincipiũ spirãs. Illa ꝯclusio
sic declaratur. Sicut ex essentia ⁊ spiratiõe passiua
cõstituitur qꝺ vere spiratur:ita ⁊ ex eadẽ essentia et
spiratione actiua ꝯstituit̃ qꝺ vere spirat:licet in hoc
sit differẽtia:quia pꝛimũ cõstitutũ est suppositũ/nõ
autẽ secundũ/saltẽ foꝛmaliter. Est aũt illud secũdũ
cõstitutũ ex essentia ⁊ spiratiõe actiue vnicũ:sicut
essentia est vna/⁊ spiratio vnica:⁊ illud est vnũ spi-
rans:⁊ per ꝯñs vnus spiratoꝛ. Sʒ tam pater ꝙ̃ filiꝰ
est illud cõstitutum ex essentia ⁊ spiratione actiua:

ergo pater ⁊ filius sunt vere vnus spirator: ⁊ vnum principiũ spirãs spiritũsanctũ. Qđ sic pbat. Constituens nõ distinctũ realiter a ꝯstituto/ predicat vere de cõstituto: sicut he vere sunt: pater est essentia: paternitas est essentia. Sed spirare nõ distinguit realiter a cõstituta ex essentia ⁊ spiratione: ergo de illo cõstituto cõtingit vere dicere ꝙ spirat/ ⁊ est spirans. Et quia pater ⁊ filius sunt illud ꝯstitutũ vnicũ realiter: licet nõ formaliter: ergo sunt vnũ principium spirãs. Sed an illa sit cõcedenda: pater ⁊ filius sunt vnus spirãs: est distinguendũ. Nam si spirãs (quia masculini generis) ex vsu loquentium nõ supponit nisi pro persona: sic non est cõcedẽda: quia pater et filius non sunt vna persona spirãs. Si vero de virtute sermonis supponit pro omni illo quod spirat: siue sit persona formaliter: siue non sit persona formaliter: cuiusmodi est hoc cõstitutum ex essentia et spiratione actiua: circũscribẽdo tam paternitatẽ ꝙ̃

I filiationẽ: sic est simpliciter concedẽda. ¶ De negatiuis dicit ꝙ licet de virtute sermonis ille essent cõcedende: pater ⁊ filius sunt duo spiratores/ duo spirantes: quia due persone que spirãt: ⁊ ita negatiue essent false. Tamen ꝓpter hereticos/ ⁊ ꝓpter vitare occasionẽ decipiendi simplices: quia cõceditur ꝙ pater ⁊ filius sunt vnũ principiũ: negant ille sunt duo principia spiritussancti. Et cõceditur ꝙ nõ sunt duo principia/ neqꝫ duo spiratores. Quia in alijs ita cõe est ꝙ vbi de aliquibus cõcedit vnitas negat

Conclusio. pluralitas ⁊ ecõuerso. Ideo dicit cõclusiue cũ ecclesie determinatione: ꝙ pater ⁊ filius sunt vnũ principium spũssancti: non duo principia: ⁊ spirant vna

Articu.3. spiratione/ nõ duabus spirationibꝰ. ¶ Circa p̃dicta

Dubium.1. K articulo tertio occurrũt dubia. Primum/ dicit enim beatꝰ Augu. v. de trini. cap. xiiij. Tres persone sunt vnum principium creature: sicut pater ⁊ filius sunt vnum principiũ spiritussancti. Sed in illa propositione tres persone sunt vnum principiũ creature: principiũ supponit essentialiter: ergo ⁊ hic supponit essentialiter. Pater ⁊ filius sunt vnũ principium spiritussancti: qđ est falsum. Sicut ⁊ illa: pater ⁊ filius sunt vna essentia spirãs/ falsa est. Ad hoc dicit: licet concedat ꝙ pater ⁊ filius sunt vnũ principium spiritussancti: sicut cõcedit ꝙ sunt vnũ principium creature: tñ non est oĩno simile. Sed in hoc est differentia: quia scꝫ pater ⁊ filius ⁊ spũssanctꝰ sunt vnũ principiũ naturale respectu creature: quia sunt natura diuina que est principiũ creature: sed pater et filius nõ sic principiũ naturale: sed notionale vt patebit. Ita ꝙ in prima principiũ est terminꝰ essentialis supponẽs immediate pro essentia. Et est sensus: pater ⁊ filiꝰ sunt vnũ principiũ creature/ id est sunt vna essentia que est principiũ creature. Sed in scđa principiũ est terminꝰ nõ essentialis ⁊ notionalis nõ supponẽs immediate pro essentia: sed pro persona. Sic nõ cõcedunt simili modo per oĩa ille due: pater ⁊ filius sunt vnus creator: pater ⁊ filius sunt vnus spirator. Prima enim valet: pater ⁊ filius sunt vna essentia que est principiũ creature. Secũda vero potest habere duos sensus. Primus/ pater ⁊ filiꝰ sunt vnũ cõstitutũ qđ vere spirat: ⁊ non est formaľr essentia licet realiter. Et sic spirator supponit notionaliter/ ⁊ nec essentialiter/ nec ꝑsonaliter. Alius est/ pater ⁊ filius sunt vna essentia diuina: que est principium elicitiuũ spũssancti. Sed de illo nõ est ad propositum: quia hic fit sermo de principio ꝓductiuo.

Dubiũ.2. L ¶ Secundũ dubiũ est. Actus sunt suppositorũ ꝑm philosophũ: sed illud cõstitutũ de quo primo predicatur spirare/ nõ est formaliter suppositũ/ alr̃s in diuinis esset quaternitas. ¶ Solutio ꝙ illa auctoritas nõ inuenit in pħo: sed ꝙ actus sunt singulariũ. Ita habet. j. Metaph. ⁊c. Oẽs enim concedunt ꝙ aĩa intelligit/ appetit. Siľr intellectus intelligit: volũtas vult/ calor calefacit: que tñ non sunt supposita. Nunc autẽ illud cõstitutũ est singulare: ⁊ ideo non repugnat sibi spirare. ¶ Si querit. Si hoc cõstitutũ spirat: cum tñ non sit formaliter suppositum: quare etiam nõ essentia spirat. Respõdeo nõ ideo essentia nõ spirat: quia nõ est formaliter suppositũ. Sꝫ quia spirans realiter distinguit a spirato: sicut generãs a genito. Essentia aũt a nullo in diuinis realiter distinguitur. ¶ Tertiũ dubiũ: dictum est prius dist. v. Dubiũ.3. M q. j. ꝙ aliqua predicata nulli conueniũt/ nisi cui immediate cõueniunt: sicut generare/ spirare: sed spirare primo cõuenit illi cõstituto: ergo male dicitur de patre ⁊ filio. Respõdetur. Sicut distingui conuenit alicui quãdoqꝫ ratione alicuius intrinseci: vt supra patuit distinc. ij. q. j. et. iij. et distinct. xj. q. ij. sic et illa vocabula quandoqꝫ mediate predicant ratione alicuius intrinseci. Et quia pater est hoc cõstitutũ: ⁊ similiter filius: ergo de vtroqꝫ notionaliter predicatur: sed immediate solum de illo cõstituto formaliter predicatur. Unde nõ sunt eodẽ modo vere ille due. Deus spirat/ ⁊ deus creat. Nam deus in prima supponit notionaliter pro illo cõstituto/ sed in secũda essentialiter. ¶ Quartũ dubium: quomodo pos- Dubiũ.4. N sunt predicta stare/ ita ꝙ nõ sint in diuinis quatuor persone: si conceduntur esse in diuinis quatuor constituta. Respõdetur sicut cõcedit ꝙ sunt in diuinis quatuor relationes ad sensum infra tangendum dist. xxvij. et. xxviij. que non sunt inter se realiter distincte: ⁊ ex cõsequẽti nõ ꝯstituũt quatuor personas realiter distinctas. Ita cõcedi posset ꝙ sunt ibi tres persone ⁊ vnũ cõstitutũ: de quo immediate predicat spirare: qđ nõ formaliter: sed idẽtice ⁊ realiter suppositum: est enim in patre ⁊ filio intransitiue. Fere cõsimile dubiũ habet di. 3j. q. ij. Et miror de Grego. qui dist. xj. arti. j. negans omnino personarũ constitutionẽ tanꝙ̃ repugnantẽ simplicitati diuine essentie: cuius tñ oppositũ ostẽsum est distin. viij. q. vij. et dist. ix. q. ij. huius collec. et infra de personarũ constitutione latius tanget: dicit ꝙ preter spirationem nõ est in filio aliquid quo distinguat ipse a spiritu sancto. Qđ vtiqꝫ dictũ suũ verũ est: ⁊ nõ ꝯtriatur diuine simplicitati. Sed sicut ipse ponit spirationem esse in filio et esse filiũ: ita ponendũ de filiatione ꝙ est in filio intrãsitiue: ⁊ est filius realiter ⁊ essentialiter. Ita suo modo de cõstituto dici potest ꝑm doc. ⁊ ꝑm cõem opinionẽ. Nec conuenit spirationi actiue cõstituere personã: vt infra habetur dist. xxvj. q. iij. quia nõ distinguit a qualibet alia persona. Cũ ergo distinctio suppositorum oritur ex distinctione realiter cõstituentiũ: quia nõ sunt nisi tres ꝓprietates relatiue realiter distincte inter se: ergo solũ erunt tres persone formaliter: ⁊ ꝑm doc. tale cõstitutũ qđ idẽtificatur realiter patri ⁊ filio: ⁊ ita non erit quaternitas in diuinis. ¶ Corollarie sequitur ꝙ in diuinis Corolla: est aliquis terminus nõ supponẽs primo ⁊ immediate pro essentia/ nec pro persona/ nec pro relatione precise: sed pro constituto ex essentia ⁊ relatione: quod non est formaliter persona: licet sit realiter et essentialiter due persone. Unde pro horũ intellectu adduco distinctionẽ dñi Cameracẽ. q. v. cũ inquit. Suppositio alicuius termini in diuinis est duplex. Quedam est suppositio mediata. Alia immediata. Unde ille terminus supponit mediate pro patre in diuinis: qui supponit pro patre: et tñ non conuertit cum isto termino pater: ꝯuersione regulata per hoc signũ omnis res que est. Et sic iste terminus pater supponit pro essentia non immediate. Et siľr iste terminus essentia pro patre: qꝛ licet pr̃ sit essentia ⁊ ecõtrario: non tamen sequitur: quecũqꝫ res que est pater est essentia: ergo quecũqꝫ res que est essentia est pater: vt patet. Sed ille terminus supponit immediate pro patre in diuinis/ siue pro persona que producit ⁊ nõ ꝓducit: qui cõuertit cõuersione regulata ꝑ hoc signũ oĩs res q̃ est: nullus aũt aliꝰ terminus supponit immediate pro patre. Et sic dicendũ est de filio suo modo/ ⁊ de spũsctõ/ et de essentia ⁊c.

¶

Regula.1. ¶Ex istis inferri possunt alique regule sm eundez bene notande. ¶Prima est. Nullus terminꝰ perso-
O nalis supponit immediate pro essentia in diuinis: sicut sunt isti termini/pater/filius ⁊ spiritussanctꝰ.
2 Et ptz clare. ¶Secūda. Nullus terminꝰ essentialis supponit immediate pro persona in diuinis sicut
3 isti deitas/essentia. ¶Tertia. Oīs terminꝰ essentialis supponit mediate vel immediate ꝓ qualibet re in diuinis. Ptz: quia iste terminꝰ essentia vel deitas
4 supponit pro essentia immediate et pro qualibet ꝑsona mediate ⁊c. ¶Quarta. Nullus terminus personalis supponit pro qualibet re in diuinis. Patet qm̄ iste terminus pater non supponit pro filio: nec ecōtra. Nec spūssanctꝰ pro patre: nec ecōtra ⁊c. Tn̄
5 iste terminus pater bene supponit mediate pro re que est filiꝰ scz pro essentia. ¶Quinta. Licet qlibet terminus personalis nō collectiuꝰ immediate supponat ꝓ persona: et mediate pro essentia tn̄ nullus talis supponit pro pluribꝰ rebus in diuinis copulatiue nec etiā disiūctiue. Pz: qm̄ ista copulatiua est falsa pater est pater: ⁊ pater est filiꝰ ⁊c. Silr̄ ista de copulato extremo est falsa: pater est pater ⁊ filiꝰ. Et
6 sic pater nō supponit collectiue pro pluribus rebꝰ: nec coniunctim: nec diuisim ⁊c. ¶Sexta est ꝙ licet iste terminus trinitas supponat immediate ꝓ oībꝰ personis diuinis collectiue: tn̄ pro nulla earuz per se sumpta supponit nec mediate nec īmediate. Prima pars ptz: qm̄ hec est vera: quecumqꝫ res que est trinitas/est pater et filiꝰ ⁊ spūssanctꝰ: ⁊ ecōtra: quecūqꝫ res est pater ⁊ filiꝰ ⁊ spūssanctus est trinitas.
7 igit. Scđa pz: qm̄ nec trinitas est pater nec ecōtra. ¶Ex quo sequitur septima ꝙ cum aliquis terminus scz trinitas q̄ supponit pro re in diuinis lz mediate: tn̄ pro nulla ꝑsona supponit mediate/vel immediate. Pria pars ptz: qꝛ hec est vera: trinitas est essentia: ergo supponit pro essentia: ptz per diffinitionē suppositionis. Scđa pars ptz: qm̄ hec non est vera: trinitas est ꝑsona: nec econtra: ergo ⁊c. He re-
P gule sumpte sunt ex dictis dn̄i Cameraceñ. vbi supra. ¶Per hoc ad Greg. cum dicit doc. falso inniti fundamento de constitutis et constitutiuis in diuinis cū recitat opi. doc. dicit negādo assumptū. Un̄ sicut ipse defendit spirationē esse in patre intrāsitiue: vt patuit in dubio quarto: ita ⁊ ⁊ doctor idē sentit: vt clare habetur dist. xxvj. vbi doctor materiā de cōstitutione personarū late prosequitur. Patuit de hoc etiā di. vij. q. ix. quēadmodū scz cū summa simplicitate que in diuinis est: possit stare ꝑsonarū cōstitutio. vt. j. de ꝑsonarū cōstitutione latius tangetur. ¶Ad secundū patuit: ꝙ illud cōstitutū non est ꝑsona formaliter. Et satis pz euasio ꝙ secus est de personis ⁊ illo constituto. Patuit eñ ex p̄dictis dist. ix. q. ij. ⁊ alibi: ꝙ tot sunt in diuinis ꝑsone realiter distincte: quot sunt ꝓprietates relatiue seu cōstitutiue realiter distícte scilicet paternitas que est in patre: filiatio que est in filio: spiratio passiua in spiritusancto. Sed istud constitutū ex essentia ⁊ ꝓprietate actiua/est realiter pr̄ et est realiter filiꝰ: licet non formaliter: et spiratio actiua conuenit patri et filio. ¶Preterea respiciendo diffinitionē persone: ptz ꝙ sicut cōstituēs nō est formaliter ꝑsona: ita nec illud constitutū qđ est in patre et filio intransitiue. Et capiendo constitutionē large. vt. j. patebit: pōt dici ꝙ spiratio actiua etiā est cōstitutiua patris: ⁊ silr̄ filij: ad sensum infra tangenduz. Hec sine temeraria assertione pie dicere placuit humili cum submissiōe. Nec sequitur: ꝙ pater ⁊ filiꝰ sint vna ꝑsona: lz etiaz sm cōem loquēdi modū/sint vna cōis spiratio: vel habeāt cōez vim spiratiuā. Sed quicquid sit de modo loquendi: fides hz ꝙ pater et filiꝰ vere spirant vnica spiratione: et eis cōuenit spirare vniuoca spiratione nō duabꝰ spirationibꝰ: ⁊ tn̄ nō sunt vna ꝑsona: lz possunt dici notionaliter vnū principiū spirā di ⁊c. ¶Ad aliud de spiratione tali ⁊ tāta illiꝰ cōstituti: a spūsancto sicut pr̄is a filio: aut pr̄is a spūsctō. Dicēdū ꝙ vis est in termino distingui personaliter. Si eñ in diuinis distingui ꝑsonaliter est distingui realiter: cōcedi pōt: ꝙ illud cōstitutū ita distinguit personalr̄ a spūsctō sicut pater a filio: lz ipsum non sit persona formaliter: sed solū realiter et identice: quomodo etiā ꝓprietates ꝑsonales: que non sunt formaliter ꝑsone: inter se distinguunt: vt sumi pōt ex capi. sepe allegato. dānamus. Si vero ꝑsonaliter distingui est personarū p̄cise realiter distinctarū: sic posset dici/ꝙ qꝛ illud constitutum non est formalr̄ persona: non distinguit personaliter a spūsctō sicut ⁊ filiatio (cū nō sit formalr̄ ꝑsona) nō distinguit hoc modo personaliter a spiritusancto aut paternitas a spūsctō aut paternitas a filio. Sed forte illa nō est cōmunis acceptio distinctionis ꝑsonalis. Ueruz qꝛ hoc cōstitutū est pater et est filiꝰ/quorum quilibet realiter ⁊ ꝑsonaliter distinguit a spiritusancto: ideo pōt dici ꝙ hoc ꝯstitutū distinguit realiter ⁊ ꝑsonalr̄ a spūsancto: lz nō sit formalr̄ ꝑsona. Et est simile de ꝓprietatibꝰ ꝑsonalibꝰ: que realiter distinguuntur a persona opposita: sicut persone ipse quaruz sunt intransitiue. ¶Ad aliud dici potest ꝙ spiritussctūs nō est aliud ab isto cōstituto: qꝛ est eiusdē essentie cum eo. Nec est alius deus ab illo ꝯstituto: sed est aliud cōstitutū: qꝛ aliquod predicatum notionale dicit de tali cōstituto scz spirare qđ non dicitur de spūsctō. ¶Eligat lector opi. que magis placet. opinio Cameraceñ. non videt prorsus refutanda: ne oporteat ponere constitutum tale ⁊c. et ita constituta in diuinis multiplicare.

Questio. ij.

Utrū pater et filius spirent spiritūsanctū inquātum sunt vnum vel inquantum sunt distincti. A

¶Questio illa partim est realis: partim verbalis. Principalr̄ enim querit de veritate illarum propositionum: pater ⁊ filius spirant inquantum sunt vnum inquantum sunt distincti ⁊c. An de virtute sermonis sint concedēde. Artic.1.

¶Sed primū pro articulo primo videamus de re. Nota.1.

Pro cuiꝰ intellectu primo notādum: ꝙ in diuinis sunt essentia/relatio/persona/⁊ cōstitutū ex diuina essentia ⁊ spiratione actiua sm opi. doc. iam sepe tactā. Et quicq̄d est in deo: est formalr̄ ex natura rei: ⁊ oīno aliqđ istorū. Uerū noīa ⁊ cōceptus qui nō sunt deus: sed singulariter deū representāt: multa sunt: quorū aliqua principalr̄ vnum istorum significāt ⁊ aliud cōnotāt sm diuersos modos considerādi ea. Et propter hoc pn̄t ꝓpositiones ex eis cōstitute diuersimode se habere quo ad veritatē ⁊ falsitatez: vt ex dictis dist. v. et alibi satis ptz. ¶Secundo notandū: ꝙ principiū elicitiuū spūssancti est precise volū- Nota.2. B
tas diuina: quia est precise essentia diuina que est oīno ex natura rei diuina volūtas. Intantū ꝙ si diuina volūtas posset esse in vna sola persona productiua et nō in duabꝰ personis productiuis: ipsa posset esse pricipiū spirādi spūssancti. de hoc supra dis. vij. q. j. ⁊. ij. Itē dist. ij. q. j. ¶Tertio notādum: ꝙ cuz Nota.3. C
sancti ⁊ antiq̄ doctores dicūt/ꝙ pr̄ et filiꝰ vt concorditer voluntate se diligūt amore mutuo/iocundo/feruēti/⁊ incētiuo: quē pr̄ impēdit filio: ⁊ filiꝰ eūdē amorē repēdit patri (vt Rich. loquitur) spirāt spm̄sctm̄ q̄ est amor ⁊ nexus vtriusqꝫ. Non volūt nec intēdūt ꝙ sit ibi aliqua mutuitas amoris impensi ⁊ rependi superuenientis distincti qualitercūqꝫ a diuina volūtate et a personis patris ⁊ filij: ita ꝙ si per impossibile essent pr̄ ⁊ filiꝰ habēte a bonitatē ⁊ amorē essentialem cōem oībus alijs circūscriptis: non possent spirare spm̄sctm̄. Sed intelligunt ꝙ hoc ipso ꝙ pr̄ diligit filium ꝓducit spm̄sctm̄: quod nihil aliud est/ q̄z ꝙ pater virtute amoris: quo diligit filiū: q̄ amor in nullo distiguit ab amore cōi qui est diuina essen

tia: pducit spūsctm̄. Sic fili⁹ diligēdo patrem/vir-
tute amoris eiusdē spirat spūsanctū. Et sic non est
ibi aliqs amor imaginabilis quasi superueniēs pre
ter diuinā essentiā: que est amor pfectissim⁹/iocun
dus/bonitas/sapientia rc. Uerum hoc nomē amor
mutuus non importat p̄cise amorē cōem: nec p̄cise
aliquā personā vel relationem: nec aliqd q̄uocūq
a p̄dictis ex parte rei distinctū: sed importat amorē
cōem/r diuinas personas se mutuo amore cōi dili-
gentes. Et si nō mutuo diligerēt: non esset amor io-
cundus feruens r pfect⁹: qr nisi esset mutu⁹ nō esset
essentialis nec infinitus. Et impossibile est ponere
aliquē amorē/quo pater diligit filiū r ecōuerso: nisi
amorē cōem trib⁹: quo amore oēs tres psone mutuo
se diligūt. ¶ Si q̄ris. Cū ergo illo amore cōi r essen
tiali diligūt se fili⁹ r spūssanctus: quare nō pducūt
aliquā psonā sicut pater r filius: qr diligūt se: pdu
cūt spūsctm̄. Rn̄sio: qr deus est hec natura: hoc est/
est vna essentia et tres persone et nō plures: qđ no-
bis innotescit per scripturā a deo reuelatam. Ideo
velle assignare rationem vbi nulla est: nisi qr natu-
ra rei est talis: est frustra niti. Hec de re. ¶ Quantū
Articu. 2. ad articulū scđm de mōloquēdi et ad qōnē est cōclu
Cōclusio. 1. sio prima. Pater et filius nec inquantū vnū: nec in-
D quātum distincti spirāt. s. accipiendo inquantum
pprie r reductiue. Ptz manifeste exponendo eam.
Quō aūt ppositio reduplicatiua exponi dz: late pse
Conclo. 2. quitur doct. sed qr est logicale: hic rescinditur. ¶ Se
cūda cōclusio. Spirare primo cōuenit alicui vni et
nō primo cōuenit distinctis. Probat: qr spirare pre-
dicatur per se primo modo de vno cōstituto ex essen
tia diuina et spiratione actiua: nō aūt sic p̄dicat de
distinctis. Item spirare conuenit tali constituto oi
alio circunscripto: r nulli alij ipso circunscripto: er-
go primo ei conuenit: non sic aūt alicui persone. Et
hoc volunt sancti cum dicunt: pater et filius spirāt
inquantum vnū r nō inquātū distincti. Hoc etiam
dicunt ad denotandū vnitatem spirationis actiue
et non pluralitatē: vt scz q̄uis pr̄ r filius sunt plu-
res persone: tamen spirant vnica spiratione et non
pluribus. De quo supra dist. xij. q. j.

Questio. iij.

A

Trū pater et filius spirāt omnino vniformiter spiritūsan
ctum. Recitat doctor r impugnat opi.
Sco. distin. xij. q. ij. qui tenet q inquā
tum est ex parte spirationis actus in
se/et ex parte spirati est omnimoda vniformitas: sz
comparando actum spirandi ad personas/ non est
Articu. 1. omnimoda vniformitas: q em̄ filius spirat hoc ha-
Nota. 1. bet a patre: pater vero a se. ¶ Notandū ergo breui-
ter pro articulo primo/q dictio vniformiter exclu-
dit ordinē. Et quia pōt hic attēdi duplex ordo. Un⁹
in personis pducētib⁹: qui est ordo originis. Alius
in ipsa pductione siue i pducēdo. r ɓm hoc vnifor-
miter pōt excludere hūc ordinē vel vtrumq. ¶ Pro
Articu. 2. scđo articulo est cōclusio hec prima. Pater r fili⁹ nō
Cōclu. 1. spirant vniformiter, quātū ad ordinē personarū p-
B ducentium. Patet: qr inter psonas est ordo originis
quo pater est prior filio: qr pater genuit filiū: et non
ecōtrario. Item q pater spirat hoc hz ex se: qr vero
Cōclusio. 2. filius spirat: hz a patre. ¶ Scđa ꝯclusio. Pr̄ r filius
oīo vniformiter spirāt. s. p exclusionem ordinis in
pducēdo: ita scz in nullo signo vel instanti aut quo
cūq imaginabili distincto a personis producenti-
bus spirat pater: in quo nō spirat fili⁹. Ptz: qr oīo
habēt illud vnū spirādi principiū. s. ꝯstitutū ex essen
tia et spiratione actiua: cui primo conuenit spirare
ɓm doc. Nec impedit q non habent hoc principiū
pductiuū vniformiter. Puta qr pater habet a se fili⁹
a patre: qr possunt diuerse cause simul cōcurrere ad
productionem eiusdem effectus: quarū vna virtutē
causandi recipit ab alia. ¶ Posset tamē ad certū sen

sum illa cōcedi. Pater prius origine spirat q̄ filius.
sic intelligendo q pater spirat a se filius nō a se. Nō
tn̄ pater spirat in aliquo signo vel instāti nature in
quo nō spirat filius: qr stat ordo prioritatis psonarū
inter se precise: sine oi ordine in pducendo. Si ergo
per spirare prius origine nihil aliud intelligit: nisi
q pater spirans est prior origine: vel q pater a se hz
spirare: filius vero a patre: conceditur q pater pri⁹
origine spirat q̄ filius. De hoc supra distin. ix. q. iij.
¶ Quantū ad articulū tertiū: dubitat circa p̄dicta. Articul⁹. 3.
Nā expresse in oppositū videntur esse scti. Dicit em̄ C
Aug. q spiritussanct⁹ principaliter pcedit a patre:
vt habet magister in textu. Et hierony. q spūssctūs
pcedit a patre per filiū. Et idē dicunt Hil. et Rich.
spūssctūs procedit a patre immediate: a filio autem
mediate tm̄: ergo ibi non est vniformitas. Ad hoc
dr q omīa illa dicta et similia nihil aliud volunt a
p̄dictis scz. pr̄ sicut hz esse a se r ponit trinitatis pn
cipiū: ita r spirare hz a se. Fili⁹ vero sicut genit⁹ est
a patre: ita hz spirare a patre. Pater ergo principa-
liter spirat: r nō per aliū. i. spirare hz a se: filius aūt
nascēdo accepit a patre. Alie interpretationes illo-
rum ɓm signa vel instātia prioritatis: de quib⁹ dist.
ix. q. iij. patuit: non admittunt.

Distinctio. xiij.

Bit magister de pcessionis spūssancti modo r ordine
nūc de eius ad gnationē verbi cōpa-
ratione. Et est text⁹ sentētia in subno
tatis trib⁹ cōclusionib⁹ cōprehensa.
¶ Prima cōclusio. Spiritussanct⁹ nō est natus: licet
pcedat de patris substātia: qr non pcedit q̄uo nat⁹
sed q̄uo datus. ¶ Scđa cōclusio. Donum ratiōe sue
productionis precise non pcedit: vt simile ei a quo
procedit ɓm naturā. Qđ vero nascit/ex ipsa natiui
tate pcedit/vt simile in natura: filius ergo nascitur
r non spiritussanctus. ¶ Tertia. Licet spūssanctus
dicatur ingenitus. i. nō genit⁹: solus tamē pater di-
citur ingenitus. i. a nullo productus. Uide clarius
ex textu.

Questio vnica.

Trum generatio filij sit spiratio. ¶ Tametsi circa qō A
nis huius solutiones dicere posset Difficile
illud pro se qđ allegat Holkot. q. x. emanatio
determinationum. Digne loqui de nem pso
psonis vim trāscēdit rōnis: excedit rum. expli
ingenia. qđ sit gigni: qđ pcess⁹: me care.
nescire sum pfessus: cum tn̄ turpe sit theologo non
posse credēdorū qualēcūq intellectū r rōnē dare: vt
hz doctrina beati Petri in effectu. j. Petri. iij. Ideo
humili cū submissiōe r sine preiudicio snie sanioris
nitit doc. in hac questione aperire possetenus diffe-
rentiā generationis et spirationis. Hinc Camera.
q. viij. articu. iij. redarguit Grego. de insufficiētia: q
ad eam rem discutiendam sese non vult intromit-
tere/innitendo precise fidei. Ea propter idē doc. vo-
lens explicare differentiam generationis et spira-
tionis/dicit. q hec explicatio fieri non possit nisi p
hoc/q generatio est ab vno tantū spiratio autem a
duob⁹. Item filius est ab vno solo et non spūssctūs
r spūssanctus est a duob⁹. quorū vn⁹ scz pater dat
alteri (puta filio) q spiritussanctus procedat ab eo.
Et sic etiam potest explicari q̄uo spiritussanct⁹ pro
cedit vt datus: sed non vt natus. Sed cum reueren
tia tanti viri/hoc videtur petere principiū r impo-
nere vt placet terminum. Stante em̄ suo quid nōis
qđ imponit et premittit: hec vadunt: sed per hoc nō
patet nodus questionis. ¶ Itaq pro articulo prio Articu. 1.
questionis. Notandū breuiter quantum hic sufficit B
q generatio sumitur dupliciter. Large generatio Gnā
est productio cuiuscunq non de nihilo. Et isto mō

quando productio est nō de nihilo: si concurrit materia & subiectum: necesse est ibi productio per informationem & impressionē. Informationē materie/ & impressionem forme: talis in diuinis nō habet locum. Aliter & stricte accipitur generatio/ vt est productio viuentis a viuente: qua viuens rōne sue productiōis precise producitur vt totaliter simile: & eiusdem rōnis cum producto: quantum ad oīa: excepta sola productione: & sic generari passiue est nasci. ❡Dicitur notanter: qua viuens rōne sue productionis &c. propter processionem spūssancti que non dr generatio: sed processio: q2 lz spūssanctus sit consubstantialis patri & filio: & pcedat de substātia patris (ad sensum supra tactum dist. v. q. ij.) quia tñ procedit vt datus/ & non vt natus: seu vt imago patris: ideo eius processio non dr generatio. De rōne enim imaginis precise est q sit similis ipsi cuius est imago: al's nō diceret imago perfecta. Secus est de dono: de cuius rōne non est q sit simile donanti vel obiecto amato & dilecto.

Propō. 1. C ❡Isto premisso ponī possūnt alique generales propositiões. Prima. Passiua spiritussancti processio nō est generatio: nec spiritussanctus adintra genitus est: sed procedens. Prima pars patet ex notatis. Scda ex fide & ex symbolo Athanasij. Non factus: nec creatus: nec genitus: sed pcedens.

Propō. 2. ❡Secunda propositio. Passiua spiritussancti processio/ et filij generatio/ ac ipsarum distinctio/ nō est a nobis in via perfecte cognoscibilis. Patet auctoritate Esaie. Generationem eius quis enarrabit. ca. liij. & ex dicto p se superius allegato: faciunt ad id multa sctōrum dicta: & fides catholica. Et sic idē est de processione sicut de generatione.

Propō. 3. ❡Tertia propositio. Passiua spiritussancti processio/ & filij generatio/ ac ipsarum distinctio est a viatore aliquo modo intelligibilis. Hanc propositionem non assertiue: sed recitatiue solum pono. ❡Pro cuius intellectu/ notandum primo. Licet om beatum Augu. plene distinguere inter generationem verbi/ & processionē spiritussancti/ non est possibile pro statu illo: possum9 tamen aliquo modo ex his que sunt in mēte nostra ad concipiendum ea que in deo sunt assurgere: quāuis sit magis dissimilitudo.

D ❡Notandum ergo q intellectus noster intelligens aliquid intuitiue singulariter existens: fingere potest aliquid simile illi intellecto: quod secundum vnam opinionem habet tantum esse obiectiuum: & non subiectiuum: et ita non est simile realiter prius intuitiue intellecto: lz solum in esse obiectiuo: id est itelligibili: & est quasi imago simillima rei prius intellecte: in esse tamen obiectiuo: in tantū q si intellectus haberet vim productiuam realē: sicut hz vim fictiuam: illud productum vere esset eiusdem rationis cum illo preintellecto: & imago simillima ei. Et si intellectus intelligens seipsum perfecte & intuitiue de seipso talē imaginem produceret: tanq de sui essentia: vere generaret ipsum strictissime accepta generatione. Secūdum aliam opinionem: que ponit q conceptus est qualitas mentis: dicitur q ipsa intellectio est quedam qualitas producta ab intellectu: simillima quidem obiecto: non in reali existentia (q2 est accidens specificabile: & obiectum quandoq substantia materialis) sed simillima representatiue. Et vt magis accedatur ad propositum/ dici potest q intellectus intelligens aliquid intuitiue: statim producit notitiam abstractiuam simillimam obiecto: que est etiā imago eius representatiua: que si esset similis realiter: sicut est similis representatiue: iam vere generaretur &c. vt supra. Voluntas autem nostra diligens obiectum/ nō habet huiusmodi vim fictiuā vel productiuam alicui9 similis obiecto dilecto: sed habet vim donatiuam: qua potest aliquid ratione illius amoris donare dilecto. Et si non sit aliquid preexistens quod possit donare obiecto: producit (si potest) aliquid donabile ipsi obiecto dilecto. Qd quidē donabile (ratione quā est donabile a voluntate) non plus est simile q dissimile obiecto. Productū ergo a voluntate virtute amoris vt donū donabile dilecto: ex vi talis productionis non esset magis simile q dissimile. Fictū vero vel productum ab intellectu ex vi productionis seu fictionis vel huiusmodi est simillimum obiecto cognito: q2 nō potest intellectus fingere nisi simillimum obiecto cognito ad sensum expressum.

E Sic aliquo modo possumus considerare in diuinis. Nam essentia diuina nō solum est intellectus & voluntas sed verisimile itellectio & volitio vere seipsam intelligens & volens: & intelligendo seipsam perfectissime & infinite/ est principiū productiuum alicuius simillimi vere & realiter ipsi patri intellecto: non tñ preintellecto sicut in nobis. Et quia productum opz q distinguatur a patre producente. Et q2 simillimum non potest distingui aliquo absoluto: quia tunc nō esset simillimum/ ideo opz q distinguatur ipsamet productione. Est ergo hec productio vere generatio: quia productio viuentis/ simillimū de viuente: & ita producens vere est pater: & productum vere filius: nullo essentiali: sed sola productione a patre distinctus. Eadem etiam essentia virtute volitionis (que est tamen eadē formaliter cū essentia/ intellectu/ voluntate/ intellectione & volitione) potest esse principium producendi donum donabile obiecto dilecto/ eque perfectum sicut amor ipse virtute cuius donatur. Quod quidē donū eoipso q donum est: non est simile: sed q2 producitur in eadem essentia est simile. Et ideo illa productio nō est generatio stricte accepta: quia non ex hoc ipso q est donum productum/ est viuens de viuente amato. Hec productio est spiratio: & productū est spūssancti donum sc3 patris et filij. Quomodo aūt sit donu3: & cui donetur: dicetur infra dist. xviij. Hec sunt dicta sine preiudicio sententie melioris: q2 ad inuestigandū distinctionē inter generationem & spirationē: & quare generatio non sit spiratio: scio me totaliter insufficientē ait doctor.

❡Ex illis pro articulo scdo nunc ponende sunt cōclusiones. Articu. 2. Prima conclusio etiam superius partim habita. Conclu. 1. F Spiratio spiritussancti nō est generatio filij. Pz: quia ille productiones passiue distinguuntur sicut ipsa producta: sed persone producte realiter distinguuntur: ergo & ille productiones. Tenet cōsequentia: quia per solas productiones persone realiter distinguuntur.

❡Scda conclusio. Conclu. 2. Generatio et spiratio actiue sumpta nō distinguunt realiter: sed accipiendo generationem & spirationem passiue sic distinguuntur realiter. Patet quo ad primā partem quia sunt cōpatibiles in eadē persona/ puta in patre. Nā generatio actio/ & spiratio actio sunt in psona patris: & generatio actio & spiratio sunt in persona filij. Quecūq aūt in diuinis sunt compossibilia in eadem persona sunt idē realiter: sicut econuerso: quecunq nō sunt cōpossibilia in eadem persona distinguuntur realiter: sicut generatio & spiratio passiua: q2 incōpossibiles: ideo distingūt & distinguūtur realiter: lz non sint opposite: vt supra dictū est. Scda pars pz: q2 filius & spūsctūs realiter distinguuntur.

❡Tertia conclusio. Conclu. 3. Generatio & spiratio passio distinguūtur realiter seipsis. Probatio. Non enim presupponūt aliquā distinctionē sine qua nō possunt distingui: q2 non principiorū elicitiuorum. Neq coexigunt: q2 nō est inconueniens idē principium elicitiuū esse distinctarū productionum. q. ij. dist. vij.

❡Pro articulo tertio est dubiū. Articu. 3. Dubium. 1. G Nā videtur q spiratio passiua sit generatio strictissime accepta nam lz nō sit de ratione doni in genere q pcedat vt simile: est tñ de rōne huius doni inquantum hoc donum. s. inquātum donū productū in eadē natura infinita: q pcedat vt sile: q2 eiusdem essentie: & sic adhuc generatur. Respōdet auctor q nō pōt assignari ratio sufficiēs: quare productio spūssancti/ nō sit vera

generatio p statu illo: sed fide credendũ est et tenẽdum: quod etiã productio spũssancti, vt productio, nõ est generatio: ad qd adducta est aliqualis similitudo ex creaturis: licet valde tenuis et dissimilis: valeatque quantum põt. ¶ Secundũ dubiũ. Nã dicit Boe. oĩa in diuinis sunt idẽ, vbi nõ obuiat relationis oppositio: sed inter generationẽ et spirationẽ nulla est oppositio: ergo. Ad hoc dicitur quod non tantum relationis oppositio inter correlatiua requiritur ad distinctionẽ realem in diuinis: sed etiã relationũ incompossibilitas in eadẽ psona sufficit ad distinctionẽ realẽ. Et ideo quia generatio actio, et spiratio actiue sumpta sunt in eadẽ psona: nõ distinguuntur realiter: sed generatio et spiratio passiue sumpta non compatiuntur se in eadẽ persona: quia impossibile est quod eadẽ psona sit generans vel generata et spirata: ideo generatio et spiratio passiue sumpta nõ cõpatiuntur se in eadem persona: ideo generatio et spiratio passiue sumpta realiter distinguuntur. Et scdm hoc intelligenda est auctoritas Boetij cũ dicit. Omnia in diuinis sunt idem vbi non obuiat relationis oppositio. Addendum est: vel relationum incompossibilitas.

Dubiũ .2. H

Distinctio .xiiij.

Upra magister egit de personarum emanatione ad intra: de personarum emanatione ad intra: nunc specialiter de processione spiritussancti adextra. Nõ autem de missione filij saltem principaliter: quia eius missio incarnatio est: de qua. in .iij. Hoc ergo facit in quinque distinctionibus. Et hoc tripliciter. s. quo ad principium a quo, in dist. presenti. et .xv. Quo ad modum in dist. .xvj. et .xvij. Quo ad proprietatẽ in distin. .xviij. Quo ad principium a quo dupliciter. s. distinctum, quod est pater et filius. Indistinctũ, quod est ipsemet spiritussanctus. Modus similiter duplex est. Uisibilis. distin. .xvj. Inuisibilis. dist. .xvij. Proprietas vero est: quia procedit vt donum dist. .xviij. ¶ Sententia litere his complectitur conclusionibus. Prima. Spiritussanctus a patre et filio dupliciter procedit: scilicet, processione eterna: et processione temporali, pro creature cui sanctificatiue illabitur gratificatione. ¶ Secunda conclusio. Spiritussancti temporalis processio est eius missio: qua mittitur non tantũ in dono creato gratie: sed in seipso. ¶ Tertia conclusio: Spiritumsanctum nõ dant viri sancti auctoritatiue: sed ministerialiter et imperatiue. Uide latius in textu.

Questio .j.

Trum spiritui scto cõpetat duplex processio: tẽporalis scilicet et eterna. Articulus primus certas habet suppositiones. Scds subiunget conclusiones. ¶ Quantũ ad primũ cõsiderandum est, quod difficultas huius qõnis, et duarũ sequentiũ questionũ magis in terminis consistit quam in re: ideo primo de re. Secundo de modo loquendi tractãdũ. Supponitur itaque primo, quod quelibet persona diuina est causa efficiẽs et finalis cuiuslibet creature: quia opera trinitatis adextra sunt indiuisa. Secundo, due sunt persone producentes, pater et filius: due producte, filius et spiritussanctus. Tertio, quelibet persona potest esse causa gratie gratis date et gratum facientis in creatura rationali. Quarto, solus filius incarnatus est: et non alia persona diuina. Quinto, quelibet persona parata esse potest ad faciendum quicquid ab ea rationabiliter petit creatura rationalis. Oĩa ista manifesta sunt et concessa ab omni catholico: et patent partim ex dictis. Secundo notãdum: quod procedere (scdm viam sancto) dicit aliquid vel aliqua predictorum: vnde quandoque accipitur pro productione passiua vnius

A

Articu. 1. Nota. 1.

Nota. 2. B

persone ab altera et hec processio dicitur processio eterna. Et hec processio eterna et productio passiua idem sunt aliqñ accipitur vt importat talem productionẽ: et connotat personã procedentẽ vt de nouo existentẽ in creatura rõnali scdm modũ aliquẽ determinatũ infra dicendum. Et hec dicitur processio temporalis. ¶ Et si esset modus loquẽdi sanctorũ: quod procedere importaret productionem persone ab alia: et nouã existentiã in creatura: nõ propter nouitatẽ dei: sed creature: cõcedendũ esset quod spũssanctus procederet temporaliter qñcunque creatura crearetur. Sicut modo dicitur temporaliter procedere: quia datur creature rationali ad ipsam sanctificandam. Est ergo processio eterna, productio adintra. Processio vero tẽporalis est productio persone adintra et noua existentia eius in creatura rationali scdm modum determinatum. Ex quo patet quod licet pater est de nouo in creatura rationali quam sanctificat: quia nõ venit spiritussanctus aut filius ad sanctificandũ creaturam sine patre: tamen pater non procedit temporaliter: quia non producitur adintra. Supponitur etiam quod supra dictum est de abstractis cõnotatiuis. q. iij. prolo. pro quo supponunt: quia scdm aliquos nõ supponunt pro vna sola re: sed simul pro oĩbus que significant. Sic creatio nõ supponit pro aliquo vno: sed simul pro deo et creatura de nouo producta: scdm alios supponunt pro eisdem pro quibus concreta et cetera connotant: et sic creatio esset deus creans: et actio actiue agens: passio passiue patiens. Cõnotaret tamẽ creatio actiue creaturam productam. Creatio vero passiue supponit pro creatura: cõnotando creatorẽ. ¶ Tertio considerandum quod quidam solent sic notificare processionem temporalem. Processio temporalis est illapsus quidam: quo persona eternaliter procedens vel producta illabitur menti create per sua dona: aut substantiam sue psone: assistẽdo sibi specialissime ad actũ bonum meritorium exequendum. ¶ Dicitur primo est illapsus. Est autem illapsus intima presentialitas cum presidentia eius quod illabitur: et perfecta cognitione omniũ que sunt in illo illapso: vt dicetur li. 4. dist. viij. q. ij. Et quamuis omni creature maxime intimus sit deus: dicitur tamen specialiter tunc illabi menti humane: cum et presidet ipsam specialiter, regendo: ac ei influendo vnde meritorie possit agere ac digna fieri vita eterna: quomodo non adest menti creature rationalis se a deo auertenti: ac obicem (ne illabatur deus) per mortale peccatum ponenti. ¶ Quod sequitur: quo persona eternaliter producta etc. innuit quod processio temporalis presupponit eternam: ita quod duo includit: scilicet processionem eternam adintra: et nouum modum existendi in aliqua rationali creatura adextra. ¶ Ex quo sequitur quod processio dicit aliquid notionale, et aliquid essentiale. Notionale quantũ ad conditionẽ persone procedentis. Essentiale quantum ad illabi menti rationali. Ideoque nec est purũ essentiale: nec purum notionale: sed essentiale connotans notionale. ¶ Qd vero sequitur. Per sua dona, aut substantiã sue persone, innuit personã procedentis dupliciter adsistere menti rationali scilicet in dono formaliter. Donũ enim datum creature, charitas scilicet et sapiẽtia, formaliter inheret ei: quibus mens ipsa formaliter deũ cognoscit et amat. In se vero effectiue, cum nostrum diligere et cognoscere ipse efficit. ¶ Et quia dona creature data, dantur principaliter, vt reuocetur ad principium suum vnde exiuit per creationẽ. Reducitur autem rationalis creatura ad deũ per actiones intellectus et voluntatis. Ideo duplicia sunt dona in quibus procedere dicitur persona diuina temporaliter scilicet dona intellectus, et affectus. Et quamuis non illabitur vna persona sine alia: sed simul oẽs tres mẽtem rationalem sanctificando inhabitant: iuxta illud. Joan. 14. Si quis diligit me sermonem meũ seruabit et pater meus diliget eum: et ad eum veniemus.

Nota. 3. C

Corollariũ.

D

et mansionē apud eum faciemus. Quia tamē dona que pertinent ad illuminationē intellectus appropriantur filio: qui adintra procedit per modū intellectus: vnde et verbū est patris: ideo in eis specialiter dicitur procedere filius. Ideo orauit sapiens Sap. ix. Mitte dñe sapientiā de celis sanctis tuis: et de sede magnitudinis tue: vt mecū sit et mecū laboret: vt sciam quid acceptū sit corā te omni tempore. Et dona voluntatis/quibus rectificatur affectus appropriantur spirituisancto procedēti per modū amoris: ideo in eis dicitur procedere spūssanctus: iuxta illud ad Roma. v. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritūsanctū qui datus est nobis. ¶ Mittitur enim tunc vnicuiqȝ persona diuina: cuz a quoqȝ cognoscitur/atqȝ percipitur quantū cognosci et percipi potest. Ait Augu. iiij. de trini. Et quia in dono appropriato magis cognoscitur persona/quam non appropriato: ideo in illo magis dicitur mitti illa persona cui donū ipsum appropriatur. Et Richar. Missio est persone emanantis per effectū sibi appropriatū manifestatio. ¶ Quod vero additur vltimo specialissime adsistēdo ad bonū meritoriū: innuitur qȝ nō in quibuslibet donis procedit filius aut spiritussanctus: nō enim in donis naturalibus tantū: nec gratis datis tantū: sed in dono gratū faciēte qđ est charitas: quo dono (vt Augusti. ait. v. de trini.) nihil est excellētius. ¶ Et quia charitas appropriatur spirituisancto vt dictum est: sine qua nulla persona procedit tēporaliter: ideoqȝ processio temporalis spirituisancto appropriatur. Et etiam quia processio temporalis videtur esse quedā liberalis donatio per modum muneris liberi et gloriosi: ideo spirituisancto appropriatur qui procedit per modū doni.

Corolla. ¶ Ex quo hoc sequitur/qȝ nō in quolibet dono intellectus dicitur procedere filius aut spūssanctus. Patet: quia non processit in dono prophetie collato Cayphe: de quo Joan. xj. quia tali dono non fuit sanctificatus/ neqȝ deo charus. Mittitur autem in dono vere sapientie/que includit charitatē: que sapientia est cū amore notitia: de qua Sap. j. Sapiētia non habitat in corpore subdito peccatis. ¶ Secundo sequitur/ qȝ ad eas creaturas/neqȝ procedit/neqȝ mittitur filius aut spūssanctus: quas nō sanctificant/neqȝ sanctificatas inhabitāt: vt fuere nubes/columba/lingue ignee. Et sic patet quid processione temporali accipiendum sit.

Articu. 2. Conclu. 1. E ¶ Pro articulo secundo et quantū ad modum loquendi est cōclusio prima. Tenendo primū modum loquendi de abstractis/non est concedendum de virtute sermonis: qȝ spiritussancti sit duplex processio: vel qȝ spiritussancti sunt due processiones. Patet: quia sm hunc modum loquendi processio temporalis spiritussancti non est res vna: quia neqȝ res absoluta nec res respectiua: quia neqȝ relatio realis: neqȝ rationis. Si ergo processio temporalis non est res aliqua vna: ergo cum

Cōclusio. 2. processione eterna non constituit dualitatis numerum. ¶ Secunda conclusio: tenendo secundum modū loquendi: non sunt due processiōes spiritussancti. Probatur: quia sic processio spiritussancti/est

Cōclusio. 3. spiritussanctus procedens: non sunt autem duo spiritussancti procedentes. ¶ Tertia conclusio: sm intentionem sanctorū est duplex processio: id est spūssanctus dupliciter procedit eternaliter scilicet et tēporaliter. Unde notandū est qȝ quando duo denominatiua sic se habent qȝ vnū denominare potest alio non denominante: tunc sm cōsuetudinem loquēdi conceditur pluralitas predicari de abstractis illorum denominantiū: licet illa abstracta non importent rem vnam tantum sed plures. Sic in proposito procedere eternaliter denominat. s. quando non denominat temporaliter procedere: et sic conceditur qȝ est duplex processio spiritussancti: siue qȝ due sunt processiones spūssancti per quas tamen nihil aliud intelligēdū est/nisi qȝ spūssanctus dupliciter procedit: scz temporaliter et eternaliter. Et sm eundē intellectū concedi potest: qȝ vtraqȝ processio est realis. De eterna manifestū est. De temporali patet: quia sicut conceditur qȝ spiritussanctus realiter procedit ex tempore: ita concedi potest qȝ processio temporalis est realis. Quia nihil aliud est processionē spiritussancti esse realē: quam spiritumsanctum realiter procedere: sicut deus realiter creat: realiter denominatur. Et ita creatio dei est realis: et dominium est reale: vt dicetur. j. Non tamen propter hoc processio temporalis est aliqua res relatiua vel absoluta deo superaddita: sicut nec creatio. Nec respectus rationis: quia operatio intellectus nihil facit ad hoc vt sit creatio. Importat autem processio temporalis nouum modum existendi spiritūsanctum in creatura rationali etc. Et quia nomen processio temporalis importat creaturam: quam non importat processio eterna: ideo cōcedūt multi qȝ processio temporalis realiter distinguitur ab eterna. Quod vtiqȝ verum est/si processio temporalis supponit pro omnibus que significat: id est pro spiritusancto producto et creatura: in qua de nouo existit sm determinatum modum. Hoc totū autem differt realiter a spūsancto: qui est processio eterna.

¶ Pro articulo tertio moueri possent dubia: scz an de virtute sermonis possit concedi qȝ duplex est processio spiritussancti. Item an processio temporalis sit realis. Et si sic: an res absoluta vel relatiua. Itē an temporalis processio differt ab eterna. Sed studiosus lector hec omnia in dictis pro conclusione tertia clare inueniet. Ideo hic rescinduntur: quia plana sunt. Articu. 3. F

Questio. ij.

Trum spūssanctus detur in propria persona vel tantum sm sua dona. A

Tribus articulis solito more terminabitur questio. ¶ Pro articulo primo notandum est qȝ differentia est inter illos terminos/processio/missio/datio. Articu. 1. Nota. 1. Processio est in pluribus quam missio. Et missio in plus: nec minus datio: id est processio est superius ad ly missio: et missio nec est superius nec inferius ad ly datio. Primū patet: quia omnis persona que mittitur procedit: sed non econuerso. Aliqua enim persona procedit/scilicet processione eterna: et tamen non mittitur: licet missibilis sit id est mitti posset. Unde persona missa ab eterno procedit: et tamen non ab eterno mittitur. Secundum patet: quia non omne quod procedit/datur: filius enim ab eterno procedit: et tamen non ab eterno datus est: et aliquid datur quod non procedit scilicet dona spiritussancti. ¶ Secundo notandum: qȝ illud dicitur dari alicui: quando potest illo vti ad agendū sicut placet sicut aliquis: Nota. 2. B seipsum dicitur dare alicui: quando offert seipsum illi ad faciendum quod illi placet. Illud vero dicitur dari in se: quod sic datur in potestatem alterius omni alio dono circunscripto. Et per oppositum potest notificari dari in alio/vel simul in se et in alio. Clarius illud prosequitur doctor distinct. xviij. vbi vult in effectu/qȝ spiritussanctus datur soli creature rationali/et in se et in donis suis: quod sic in effectu deducit. Res dicitur alicui dari in se: cum in alterius dominiū vel quasi dominium transfertur: ita qȝ illa alius vti potest/vt libet ad agendū: hoc modo etiam mos habet hominum vt alter alteri se dare dicat: cum ad hoc se offert/qȝ paratus est alterius parere voluntati: facietqȝ quecunqȝ alter rationabiliter ab eo fieri optabit. Cum ergo spiritussanctus illapsu suo sanctificatiuo hominem per gratiā inhabitando paratus est ipsuz iuuare in omni actione meritoria: et tandē eū in beatitudine sublimare dicitur quodammodo voluntati hominis obtemperare. Stat enim ad ostium et pulsat: si quis aperit/ingreditur: et nunquam manū suam subtrahit. Sic

ergo hominem acceptādo per gratiam et in actiōe
meritoria modo singulari eum iuuando dicitur se
homini dare. Possent ad hoc aliquo mō adaptari
exempla Josue.x. quando sol stetit in celo ad nutū
hominis: ita vt nec antea: nec postea longior dies
fuerit. Exod.xxxij. cum ait domin⁹ Moysi. Dimitte
me vt irascat̃ furor meus contra eos ꝛ deleam eos
ꝛc. Cum aūt spiritussanctus sic sese homini dat ve
luti donum increatum: semper infundit etiam gra
tiam gratum facientem donum creatum/quo ani=
Articu.2. ma ornatur. et in dei sponsam adoptatur. ¶ Quan
Conclu.1. tum ad articulum scōm est conclusio prima. Spiri
C tussanct⁹ datur in se siue in persona propria. Proba
tur: qꝛ spūsſctūs pōt esse parat⁹ facere q̄cq̄d creatu=
ra aliqua rōnalis rōnabiliter vellet fieri: ꝛ hoc fa=
ciendo dat se creature rōnali. Ex notabili premisso
pōt etiā se sic dare rationali creature: si nullum do
num creatum daret tali creature: ergo potest sic se
dare omni dono creato circūscripto. Unde ait. Ego
Cōclusio.2. sto ad ostium et pulso. ¶ Secunda conclusio. Spi=
ritussanctus datur in donis suis. Probat̃: qꝛ spiri=
tussanctus non datur in se/nisi ad sanctificandum
rationalem creaturam. Hāc autem nō sanctificat si
ne donis suis: vt .j. dicetur dist.xvij. ¶ Itē spm̄sctm̄
dari in donis suis/est ipsum dare dona sua ꝑ san=
ctificatione ratiōalis creature. Ambo illi modi tan
gunt in hoc verbo angeli. Spūsſctūs superueniet in
te/quo ad primum: et virtus altissimi obumbrabit
tibi/quo ad scōm: qđ est datio doni. Item ad Ro.v.
Cōclusio.3. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spi
ritumsanctum. ¶ Tertia conclusio. Spiritussanct⁹
non datur in dono creato/nisi in dono charitatis.
Patet: quia s̄m vsum loquendi sanctorum non di=
citur dari alicui: nisi quem per specialem acce=
ptationem inhabitat tanq̄ dignum vita eterna.
Sed nullus sic acceptatur: nisi in quo est gratia
gratum faciens: que est sola charitas. Ideo solum
Articu.3. datur in charitate tanq̄ in dono creato. ¶ Quan=
Dubium.1. tum ad articulum tertium. Cum deus sit vbiq̄ per
D essentiam/presentiam et potentiam: vt pulchre de
ducit doc. distinctio.xxxvij. quando dicitur de no=
uo alicui dari. Ad id breuiter respondetur supposito
quid nominis dare vel dari: ꝛ q̄ deus dicitur
tripliciter esse in aliquo generaliter: et similiter spe
cialiter: per gratiam informantē: specialē accepta=
tionē: ꝛ hypostaticā vnionē: vt deducitur infra loco
allegato. Dicitur tñ in proposito stante lege/ dari
siue datus rationali creature: tunc quādo eā inha=
bitat gratuite ꝑ donū charitatis. Et quia duntaxat
bonos sic inhabitat quos ad vitam acceptat ꝛ nō
malos: ideo illis solū dicitur dari: et tunc dari qñ ta
le donū infundit: abundantius dari: quando maio
rem confert gratiā. ¶ Corollarie sequitur s̄m hunc
modū loquēdi. Deus est tātū in bonis et nō in ma
lis: eo q̄ solū tales ꝑ grāz inhabitat. De hoc īfra di
Dubiuz.2. cetur dist.xvij. ¶ Secūdum dubium: in quibus do
E nis datur spiritussanctus: et quare magis in aliq̄=
bus donis q̄ in alijs cum omnia que habet ho=
mo: dona dei sint. Ad hoc dubium dicitur prio post
notata in tertio notabili questionis precedētis de
illapsu sanctificatiuo: q̄ spiritussanctus dicitur da
ri in donis vel cum donis suis: q̄uis absolute sine
eis possit dari. Nec datur alicui nisi rationali crea=
ture quā acceptat ad vitam et sanctificat. Nec etiā
aliquē acceptat vel sanctificat lege stante sine gra
tie gratum facientis datione. Quo ad aliud vero
dico: si ad hoc esset modus loquendi sanctorum: ita
bene posset dici et ꝯcedi spiritūsanctū dari in sapiē
tia/vel in fide/vel in spe sicut in charitate: sed hoc
non est vsitatum apud sanctos. Similiter non dici
tur dari q̄uis conferat alicui potestatē faciendi mi
racula sine charitate vel gratia: q̄uis hoc posset di
Dubiū.3. ci: si sancti sic vterentur. ¶ Tertium dubium: cōtra
F primam conclusionem: que videtur innuere q̄ spi=
ritussanctus possit dari sine dono creato: quia in se
(vt dicit conclusio) impossibile est transire de cōtra=
dictorio in contradictorium sine mutatione: sed si
spiritussanctus primo non datur: postea datur: fit
trāsitus: ꝛ est mutatio: non in spiritusancto: ergo in
aliquo dono creato de nouo dato. De hoc dubio pa
tebit infra dist.xvij. q.j. et dist.xxx. q.ij. latius exami Dubiū.4.
natur: ideo hic omittitur responsio: licet Greg. ipm
prosequatur presenti distinct. q.j. artic.j. ¶ Quartū
dubiuz. Frustra fit per plura qđ posset fieri per pau
ciora: sed sufficeret homini ad vitam/donorum col
latio: ergo frustra datur spiritussanctus in se. Re=
spondetur: deus multa agit per plura/que posset
facere per pauciora: si vellet: et licet illud dictū com
mune habet veritatem in causis naturalibus et in
causis voluntarijs creatis: que debent subesse cau=
se prime: sed non in deo auctore nature: cuius cau=
sa voluntas et bonitas

Distinctio.xv.

Stendit spūsſan=
ctum mitti a patre ꝛ filio ad extra:
hic ostendit q̄ etiā a seipso mittat̃.
Et pōt text⁹ summariū ex subnota
tis colligi cōclusionib⁹. ¶ Prima.
Spūsſctūs nedū a patre ꝛ filio: sed
ꝛ a seipso tpaliter mittit̃. ¶ Scđa
cōclusio. Pater mittit non mittit̃: qꝛ nō ꝑducitur: sꝫ
spūsſctūs seipm̄ mittit ꝛ mittit̃: qꝛ eternaliter a pa=
tre ꝛ filio spirat̃: ꝛ rationali creature gratuite donat̃
¶ Tertia conclusio. Semel tm̄ visibiliter frequen=
ter autem inuisibiliter mittitur filius: e regione se
mel inuisibiliter: pluries visibiliter missus legitur
spiritussanctus.

Questio vnica.

Trū quelibet per= A
sona possit mittere et mitti. ¶ Solu=
tio questionis stat in q̄d nominis ter
minorū. Unde mitti est personam ali Differunt
quā ab alia producta/per nouā suaz mittere mit
existentiam in aliqua creatura rationali s̄m deter= ti.
minatum modū existendi in ea manifestari produci
¶ Mittere est personā aliquā productā per nouam
existentiā in aliqua creatura rationali s̄m determi= Coroll.1.
natum moduz existendi manifestare produci. ¶ Ex
quo sequitur primo/q̄ mitti dicit processionē tēpo Coroll.2.
ralem/cōnotando eternā. ¶ Secūdo sequit̃/q̄ due
solū persone mittuntur: quia tantū due persone ꝑ=
ducunt̃. Et licet cū mittitur filius aut spūssanctus
etiam veniat pater: et nouo modo existat in creatu=
ra rōnali ꝛc. s̄m illud Jo.xiiij. Ad eum veniemus pa
ter scilicet et ego filius: tñ pater nō mittit̃: quia non
est persona ꝑducta. ¶ Tertio sequit̃: qꝛ mittere nō Corol.3.
importat productionē mittentis: sed persone misse
sic ly mitti. ¶ Quarto sequitur q̄ persona mittit se= Corolla.4.
ipsam. Patet qꝛ persona producta pōt de nouo exi=
stere in creatura rationali s̄m nouum modum exi=
stendi in ea ꝛ in ea aliquid operari vnde manifeste
tur. Sic spūssanctus nouo modo existens in aposto
lis/ꝛ producendo sonū ꝛ ignē super capita aposto
lorū: manifestauit suā p̄sentiā: seipsuz misit. ¶ Qui= Corolla.5.
to sequitur q̄ mittere est commune tribus personis
sed mitti non: qꝛ tantū due sunt persone producte.
¶ Sexto sequitur q̄ mittere et mitti important re= Coroll.6.
spectū eundē realē scꝫ productionē passiuam ꝑsone
misse: et nullū respectū rationis: qꝛ consideratio in=
tellectus nostri/nihil operat̃ in huiusmodi missio
nibus. Omniū horū dictorum ratio est impositio et
vsus terminorū: qui colligit̃ ex modo loquendi ma
gistri et sanctorū. ¶ Ex his possunt formari alique Propō.1.
propositiones. Prima. Cū persona diuina totaliter
procedit: quelibet persona eam mittit. Probatur qꝛ
personam procedentem quelibet diuina persona

creature nouo modo/vnit siue manifestat: ergo quelibet mittit. Tenet cõsequentia ex qd nominis mittere. Antecedens patet: qr vnire vt manifestare est operatio quedam adextra: sed ista est cõmunis cuilibet persone ꝛ toti trinitati. ¶ Corollariũ. Mittere nõ est dictio notionalis: sed omnibus tribus persõ-
Propõ. 2. nis cõmunis: patet. ¶ Secunda propositio. Mitti nõ cõuenit patri. Patet: qr mitti est personaꝫ productam creature dari: sed pater nõ est ꝑsona ꝑducta. Et patet auctoritate/ Aug. iiij. de trini. Si etiã pater visibilis mundo apparuisset: non nisi absurdissime a filio vel spiritusancto diceretur mitti. ¶ Corollarium. Mitti solum duabus personis conuenit scilꝫ productis. ¶ Sed diceres cõtra premissa: mitti includit produci: ergo mittere adintra includit ꝑducere: sed non quelibet persona producit adintra: ergo non quelibet mittit. Prima ꝯsequentia tenet: qr mitti ꝛ mittere hãbẽt se vt actiuum ꝛ passiuum: sed quicquid actiuum significat actiue: hoc idem passiuum significat passiue. ¶ Ad hoc dicendum est/ ꝙ mittere includit producere: nõ quidem quãtum ad personam mittentem: sed eo modo quo mittit. Nũc autem mitti ab aliquo/ nõ est produci ab aliquo: ꝫ est illud quod productum est manifestari ab illo: sic mittere est personam productam manifestare. Iterum quod verbum actiuũ principaliter significat actiue: hoc passiuum significat passiue. Et tamẽ aliquid connotat verbum actiuum cũ significato principali: hoc eodem modo connotatur per verbũ passiuum: vt si a passiuum significaret librum scriptuꝫ ligari: b actiuum significaret/ non librum scribere ꝛ ligare: sed librum scriptum ligare.

Distinctio. xvj.

IN distinctione illa et sequenti agit magister de tẽporali spiritussancti missione q̃ntũ ad modum visibilẽ ꝛ inuisibilem. De modo visibili distinctione ꝑsenti pertractat volens has cõclusiones subnotatas. ¶ Prima. Spiritussanctus visibiliter mitti dicitur: in signi alicuius visibilis (quod inuisibileꝫ spiritussancti missionem representat) sensibili ostensione: licet in sui natura nullatenus oculo corporali videatur. ¶ Secũda conclusio. Filius ẽm carnem in qua missus est: minor est patre ꝛ spũsancto: sed spũssanctus non dicitur minor patre: cũ in subiecta creatura sibi hypostatice nõ vnita visibiliter apparuit. ¶ Tertia cõclusio. Filius qr carnẽ in qua apparuit assumpsit in vnitatem suppositi: ꝛ ideo vere dicitur homo per idiomatũ cõmunicationem: nõ sic spiritussanctus in igne vel columba aut alio sensibili signo designatus ꝑpꝛ'o.

Questio vnica.

A

VTrum persona diuina visibiliter mittatur. Trib⁹ articulis more cõsueto questio cõsummabitur. ¶ Primo ergo pro articulo
Articu. 1. Nota. 1. primo notandũ/ ꝙ est duplex spũssancti ꝑcessio: eterna scꝫ ꝛ tẽporalis ad sensum expressum dis. xiiij. q. j. Eterna est spũssancti a patre ꝛ filio tãq̃ ab vno spirandi principio eterna spiratio. Tẽporalis vero notificata est ibidẽ. Et est breuiter ꝑductio persone adintra: ꝛ gratuita eius existentia/ in creatura rõnali. Et est duplex sumẽdo ꝑ eodẽ missioneꝫ tẽporalẽ ꝛ ꝑcessionẽ tẽporalẽ: scꝫ visibilis ꝛ inuisibilis. Uisibilis est apparitio aliquarũ rerum corporalium circa creaturã rõnalem humanã missionẽ inuisibilẽ diuine persone eidem creature factã, representans. ¶ Dicitur apparitio rerũ corporaliũ. i. sensibilium. Aliter enim nõ posset esse visibilis diuina persona. ¶ Dicitur circa creaturã rationalẽ: qr non fit missio nisi ad sanctificationẽ creature: vt dictum est dist. xiiij. hec aũt solius creature rationalis est.

¶ Dicitur representans ꝛc. vbi tangit causa finalis missionis visibilis. Inuisibilis vero spũssancti missio est hominis per gratiã gratũ facientẽ adoptatio sine signi alicuius sensibilis ostensione: qñ scꝫ spiritussanctus per grãm: quã inuisibiliter aĩe infundit eam illapsu sanctificatiuo acceptat ad vitã: ꝛ in filium regni ac heredẽ dei adoptat. Talis modi inuisibilis gratie collatio/ ꝛ hominis per grãm adoptatio dicitur missio inuisibilis. ¶ Quomodo autẽ et ad quẽ sensuꝫ he missiones spũssancti: (visibilis scꝫ que fit signo visibili: quod tñ nõ est spũssanct⁹: ꝛ inuisibilis que fit occulte ꝛ sine signo sensibili) dicantur due: sumi potest ex dictis in dist. xiiij. q. j. ¶ Secundo notandũ/ ꝙ missio visibilis quãq̃ fit per realẽ Nota. 2. B
assumptionẽ nature create visibilis in vnitatẽ persone. Hec missio est filij incarnatio: de qua libro. iij. Alio modo fit sine tali assumptione: ꝛ de illa est questio. ¶ Tertio notandũ ꝙ in huiusmodi signorũ sensibilium apparitione seu inuisibilis spũssancti missione/ nõ semper significatur inuisibilis missio tũc Nota. 3.
fieri primo dum apparent res corporales: sed simpliciter tunc fieri/ aut prius facta fuisse ꝛ adhuc permanere. Unde dum visa est colũba de celo descẽdere ꝛ super christum manere. Matth. iij. non tunc primo recepit christus gratiam: neq̃ gratie augmentũ quam ẽm oẽm plenitudinem habuit ab instanti cõceptionis sue. Sic modo apostoli in die penthecostes/ dum super capita eorũ apparuit ignis iã ante habuerunt grãm: licet tunc receperint gratie augmentum. ¶ Quarto notandũ/ ꝙ christus tantũ semel visibiliter missus est in incarnatione sua: qua Nota. 4.
nõ solũ apparuit: sed humanã naturaꝫ in vnitatem suppositi nunq̃ derelinquendã assumpsit: vnde vere factus est homo. Spiritussanctus autem in quadruplici specie visibiliter missus est: scꝫ in specie columbe super christum baptizatũ apparente in iordane. Matt. iij. In specie nubis lucide: in transfiguratione. Mat. xvij. In specie flatus sufflante christo resurgente ꝛ dicente. Accipite spiritũsanctuꝫ: quorum remiseritis peccata. Jo. xx. In specie ignis siue lingue ignee: in die penthecostes. Actuum. ij. ¶ In his autem quatuor speciebus missus est vt signaretur effectus aliquis specialis per spiritũsanctũ causatus in receptiuo. ¶ In specie quidem colũbe: columbina christi significabatur simplicitas atq̃ humilitas. In specie nubis lucide: elucidãda veritas. In specie ignis: feruida charitas. In figura linguarum/ docentium predicatorum integritas. In specie flatus/ affectus viuacitas. Flatus nãq̃ de interiori vite principio procedit: signũq̃ est inexistentis vite. ¶ Quinto notadũ/ ꝙ huiusmodi visibiles mis- Nota. 5.
siones spiritussancti tantũ in noua lege facte sunt C
christo/ discipulis/ ac credentibus: ꝛ nõ in veteri lege: licet in illa visiones multe ꝛ apparitiones patribus ac populo legũtur facte: vt nubes protegens filios Israel in deserto a calore solis: atq̃ ignis lucens eis per nocteꝫ: vt habetur Exo. xiij. Illa tamẽ nõ apparuerunt ad representandũ spiritũsanctum inuisibiliter missum per donum charitatis: sed ad alios effectus. ¶ Rationes autẽ assignari possunt: quia nõ decuit signum plenitudinis gratie exhiberi visibiliter ante tẽpus plenitudinis gratie: quod ad christi aduentũ incepit: vt vult apostolus ad Gala. iiij. Christo vero adueniente/ missus est spiritussanctus visibiliter christo ꝛ apostolis. Christo non in instanti conceptionis quo recepit spiritussancti plenitudinem: sed dum iam se manifestare tricesimo etatis sue anno incepisset. Et apostolis dũ statim mittendi erant ad afferendum ministerialiter salutem mundo. Cuius rationem assignat Durandus in suo primo distin. xvj. Nam missio visibilis fit principaliter ad significandũ plenitudinẽ gratie D
christi in eo cui fit: ꝛ hoc ẽm ꝙ potest in alios redũdare. ¶ Gratia christi in ceteros redundabat tripli-

quod habens aliquem actum moraliter virtuosum habebit vitam eternam. Vel qđ existēs in tali tempore vel loco habeat vitam eternam. Et omnibus his modis fit mutatio: non autem ꝑpter hoc oportet ponere aliquam formam deum necessitātem: nec oportet ponere obiectum aliquod distinctum a deo immutabile et eternum/ad saluandum immutabilitatem actus diuini: sicut patet de creatione. Deus vult nunc creare: et non prius: seu prius non voluit/ sine mutatione actus in deo. Ex illo sequitur quod

Corolla. possibile est ꝯtradictoria successiue verificari absqꝫ motu locali: vel rei alicuius noue positione seu destructione rei preexistentis. Et addit Grego. distinctio. xiiij. q. j. Ac Cameraceñ. q. ix. articu. ij. cuius verificationis lapsus temporis non sit in causa: ꝙuis sine lapsu temporis actuali vel potentiali contingere nō possit: alr̄s enim contradictoria essent simul vera. Potest ergo aliquis esse gradꝰ deo modo predicto sine mutatione locali: et sine noue qualitatis acquisitione/ vel deperditione preexistentis. Cuius verificationis lapsus temporis non est in causa secundum Greg. vbi supra: ꝙuis sine temporis lapsu actuali vel possibili illud contingere non possit: vt habet doctor supra. q. ij. distinctio. xiiij. et loco preallegato in secundo. q. vltima iuxta finem. ¶ Patet etiam qđ ad contradictoriorū verificationem quandoqꝫ sufficit mutatio in re extrinseca. Itē quandoqꝫ temporis lapsus est in causa. Et hoc secundum Cameraceñ. quando determinatio temporis cadit sub statuto. Sicut apud hebreos lex erat: vt quilibet seruus cōpleto anno sexto seruitutis/rediret ad libertatem: ideo absqꝫ vlla sui mutatione solo temporis lapsu fiebat de seruo non seruus: de nō libero liber. De hoc latius infra distinctio. xxx. q. ij. in docto. ⁊ in collecto. presenti. Verum ad hoc quod nunc tactuꝫ est: et habet Grego. scꝫ quod contradictoria possunt successiue verificari ⁊c. cuius verificationis lapsus temporis non est in causa: an sit verū vel non: et ad quē intellectum: explicat̃ infra in. iij. dist. j. q. j. huiꝰ. Vide ad idem Ockam in centilogio: in conclusione. xij. ad rationem quintā: vbi late loquitur de contradictorijs futurorum contingentiū.

Dubiū. 2. H ¶ Scđm dubiū est contra primam conclusionē: ratione huius qđ dicitur de potentia dei absoluta. Si hoc verum esset: sequeretur quod deus posset aliqua facere ordinate et alia facere absolute ⁊ nō ordinate: cōsequens falsum: ergo ⁊c. Ad hoc respondetur ꝺm docto. quodli. vj. q. j. qđ quedā deus potest facere de potētia ordinata: ⁊ quedam de potētia absoluta. Hec distinctio non est sic intelligēda/quod in deo realiter sint due potentie: quarum vna sit ordinata: alia absoluta: qꝛ vnica est potentia in deo adextra que omni modo est ipse deus. Nec sic est intelligenda qđ aliqua pōt deus ordinate facere: ⁊ alia potest absolute ⁊ inordinate: quia deus nihil pōt facere inordinate. Sed est sic intelligenda/ qđ posse aliqđ aliqñ accipit̃ ꝺm leges ordinatas ⁊ institutas a deo: ⁊ illam deus dicit̃ posse facere de potentia ordinata. Aliter accipitur posse/ pro posse facere omne illud quod nō includit contradictionē in fieri: siue deꝰ ordinarit se hoc facturum siue non: quia deus multa facere potest que non vult facere: ꝺm magistrū lib. j. sentētiarū distin. xliij. Et illa dicit̃ posse de potentia absoluta. ¶ Ista distinctio probatur per dictū saluatoris Jo. iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritusancto/ nō pōt introire in regnum dei. Cum enim deus sit equalis potentie nunc sicut prius: et aliquando introierunt in regnum dei sine omni baptismo: sicut patet de pueris circuncisis tempore legis defunctis/ anteqꝫ habuerūt vsum rationis: ergo et nunc est possibile. Sed illud quod tunc erat possibile, secundum leges institutas: nūc nō est possibile ꝺm legē nūc institutā ꝫ absolute sit possibile. Ex illa distin. patet rñsio ad dubiū motū.

Dubiū. 3. I ¶ Tertiū dubiū est cōtra eādem cōclusionem scđam. Quod est de se ⁊ ꝺm essentiā suā laudabile ⁊ acceptabile: si causet actum aliquē non est minus scꝫ necessario laudabile. Charitas est hmōi ꝺm apl̃m. Maior horū charitas: ergo ⁊c. ¶ Item dicit apl̃s. Impossibile est sine fide placere deo: ergo similiter impossibile est posita fide per dilectionem operāte nō placere deo. ¶ Ad primū dico qđ laudabile accipitur multipliciter. Landab. Uno modo pro omni natura que est bona: siue sit creata/ siue increata: sic loquit̃ Aug. iij. de lib. arbit. dicens. Si laudat̃ rationalis creatura que facta est: nemo dubitet laudādū esse qui fecit. Alio modo dꝛ cuius bonitas ordinat̃ ad aliquē aliū actum: ⁊ sic dꝛ. j. Ethic. qđ optimorum nō est laus. Tertio modo accipitur laudabile vt opponit̃ vituperabili: ⁊ sic est aliquod bonum existens in nostra potestate/dignum retributione et laude. Sicut vituperabile est aliqđ vitium existens in nostra potestate/dignum increpatione et pena. Et de isto dicit̃. iij. Ethic. a pho. Nullus itaqꝫ improperabit ceco ex natura vel infirmitate vel ex plaga: sed magis miserebit̃. Eum autem qui ex vini potatione/ vel alia incōtinētia/ oīs vtiqꝫ increpabit. Earum autē que circa corpus malitiarum que in nobis increpant̃: que nō in nobis aūt nō. Et sic accipit Aug. iij. de libe. arbi. Motus quo huc vel illuc voluntas cōuertitur: nisi voluntarius atqꝫ in nostra potestate positus: neqꝫ laudādus cum ad superiora: neqꝫ culpādus hō esset/ cum ad inferiora detorquet. Primo modo et scđo charitas est laudabilis: sed non tertio modo. Nec sumus laudādi sic: quia deus nobis infundit charitatem que non est in potestate nostra: ꝙuis sumus aliquo modo laudabiles si nos disponimus ad recipiendam charitatē. Sil̃iter charitas laudabilis est inquantum est operis meritorij causa et principiū. ¶ Ad scđm dico. Duplex necessitas. Duplex est necessitas scꝫ absoluta/ ⁊ ex suppositione. Necessitas absoluta est qñ aliquid simpliciter est necessarium: ita quod eius oppositum esse verū includit contradictioneꝫ: et sic hec absolute est necessaria: homo est risibilis: deꝰ est: et hmōi: quia contradictio est ꝙ he sint false: et cōtradictorie vere. Necessitas ex suppositione est quando aliqua cōditionalis est necessaria: ꝙuis taꝫ antecedens ꝙꝫ consequēs sit cōtingēs: sic hec est necessaria. Si Petrus est predestinatus Petrus saluabitur: et tamen tam antecedēs ꝙꝫ consequens est cōtingens. Vel quādo aliqua talis consequētia est necessaria: tunc dicit̃ necessitas ex suppositione. Dico ergo qđ deus nō de necessitate acceptat actū elicitū ex charitate creata: loquendo de absoluta necessitate: sed potest de potentia sua absoluta istum actum non acceptare: accipiēdo nō acceptare pro nō velle alicui dare vitam eternam. Quod probatur: quia secundū sanctos/ deus nihil agit adextra de necessitate: nec aliquid aliud a se vult necessario: ergo quocūqꝫ actu posito in viatore/ deus nō de necessitate nature vult sibi dare vitam eternam: ⁊ per consequens potest non acceptare talem actū.

Dubiū. 4. K ¶ Quartū dubium contra eandem conclusionem. Si sic aliquis posset esse gratus et non gratus deo: siue charus ⁊ nō charus: charus ex charitate quam habet: ⁊ non charus ex casu posito. ¶ Ad illud dicit̃ ꝙ accipiēdo charitatē absolute pro forma inherente: et charus pro omni illo cui preparatur vita eterna: sic de potētia dei absoluta potest aliquis esse charus sine charitate. An aliqs possit esse: charus sine charitate. Unde notādū ꝙ est charitas creata ⁊ increata. Sine charitate increata nemo pōt esse charus deo. Sed sumēdo pro charitate creata sumitur dupliciter scꝫ pro quodam habitu absolute infuso: ⁊ sic nō est nomen connotatiuū: sed absolute significat illā qualitatē. Et sic iterū aliquis potest esse charus sine charitate. Alio modo sumitur pro termino cōnotatiuo: vt est abstractum illius concreti charus/ acceptū ad sensum prefatum: vt scꝫ cōnotat aliquē esse gratum deo: et sic sine charitate nemo pōt esse charus deo.

Corol. 1. ¶ Ex illis dictis sequitur corollariū primum/scz. Actus viatoris potest ex charitate elici: et nullatenus a deo ad premium acceptari. Sed contra hoc corollarium arguitur. Deus est rationabilissimus dilector: sed dilectio sm rectam rationem meretur redamationē/sm illud Prouerbiorum. viij. Ego diligentes me diligo: ergo non potest nō diligere se diligentem/maxime ex charitate: sm illud Joan. xiiij. Qui diligit me diligetur a patre meo/⁊ ego diligā eum. Consequentia tenet: quia nō potest facere vel omittere contra rectam rationem: alioquin posset peccare/qđ blasphemum est cogitare. ¶ Item deus ex natura rei ⁊ necessario diligit charitatem ⁊ iustitiam: ergo ⁊ ceteras virtutes: ego etiam participantes illas. Tenet consequētia: quia impossibile est ꝙ actus feratur super aliquam formam: quin feratur super participantē illam: saltem materialiter ⁊ per accidens: sicut nō potest visus videere colorem parietis/quin videat parietem. Antecedēs probatur: quia necessario ⁊ immutabiliter diligit suam iustitiam/charitatē ⁊c. et cōplacet sibi in ea: et ita etiam omnia iusta ⁊ oēs diligentes ⁊c. Quia omnia talia per habitum iustitie ⁊ charitatis (maxime infusum) participāt iustitiam diuinam. ¶ Item quicquid est bonum honestum ⁊ delectabile: in veritate est deo complacēs ⁊ acceptum: sed virtuosi ⁊ virtutes sunt huiusmodi: ergo. Consequētia nota. Maior probatur: quia sm Phm. iij. Ethic. c. x. Uirtuosus tanꝙ bene dispositus est regula ⁊ mensura eorū que sunt bona et delectabilia sm veritatem. Deus autem virtuosissimus est: et optime dispositus ad recte iudicandum. Minor videtur nota: quia virtutes sunt per se et sm se pulchre/bone/⁊ appetibiles. ¶ Ad primū dicitur ꝙ etsi deus non potest non diligere diligentes se aliqua dilectione seu complacentia/puta generali: vt in notabili secūdo patuit. Non tamen sequitur ꝙ ea dilectione qua ordinatur ad vitā eternam: que dicitur complacentia specialissima. Et qđ infertur. Deus non potest cōtra rectam rationem. Uerum est/sed recta ratio quantum ad exteriora est voluntas sua. Non enim habet aliam regulam cui teneatur se cōformare: sed ipsa diuina voluntas est regula omniū cōtingentiū. Nec enim quia aliquid rectum est aut iustū: ideo deus vult: sed quia deus vult: ideo iustum ⁊ rectum. Posset ergo annihilare diligentem se: qđ si faceret non iniuste faceret: quia nemo ei dicit/cur ita facis. ¶ Auctoritates adducte loquuntur de facto sm ordinem institutū. ¶ Ad secundum dicendū ꝙ si assumptū intelligitur de iustitia ⁊c. increata que deus est/verum est: quia necessario se diligit. Et cum infertur/ergo et ceteras virtutes: negetur/cum infertur: ergo ⁊ eas participantes. Si loquitur de participatione reali per idētitatem vel informationem: quo modo procedit argumentum: tunc nihil participat diuinam iustitiā vel bonitatem. Si vero loquitur de participatione per imitationē/quo modo effectus imitatur suam causam: negetur ꝙ actus diuine complacentie specialissime ⁊ acceptationis gratuite feratur in sic participantes necessario. Quia tunc (cum omnis creatura participet diuinam bonitatem) omnis creatura etiam irrationalis acceptaretur ad vitam beatam. Nec hoc probat ratio. Si autem in primo assumpto loquitur de iustitia creata ⁊c. negetur ꝙ necessario diligat illas: ⁊ acceptet tali speciali complacentia ⁊ dilectione de qua est conclusio ⁊ corollariū. Uerum complacet sibi in omni creatura complacentia generali: vt in notabili secūdo patuit. Non autē oportet ꝙ illa speciali que est ordinatio ad vitam: quia tunc necessario acceptaretur natura angelica que perfectior est quocūꝙ habitu. ¶ Per hoc ad tertiū dicitur/ꝙ bonū est deo acceptū et placitū generali complacentia seu etiam speciali: illa videlicet qua vult ipsum esse tale bonum: ⁊ sic perfectū ⁊ delectabile. Non autem oportet ꝙ acceptetur illa acceptatione/de qua conclusio ⁊ corollariū. ¶ Corollarium secundū. Deus acceptare potest ad gloriam/de potentia sua absoluta/viatoris actum ⁊ naturam: nō infusa gratum faciente gratia. Corol. 2. ¶ Contra hoc corollarium arguitur. Actus immutabilis ⁊ eternus habet obiectū immutabile ⁊ eternū: sine cuius participatione noua nō potest de nouo trāsire super obiectum. Actus diuine acceptationis est immutabilis ⁊ eternus: ergo habet obiectum immutabile: sine cuius participatione noua ⁊c. Tenet consequentia in tertio prime. Maior patet: quia actus nō est sine obiecto: vtputa cognitio sine cognoscibili: dilectio sine diligibili. Alioquin aliquis cognosceret ⁊ diligeret: ⁊ tamen nihil cognosceret: et nihil diligeret quod implicat: ergo actus immutabilis nō est sine obiecto immutabili: alioquin si mutaretur obiectū ⁊ nō actus: actus esset sine obiecto. Ex eodē patet ꝙ actus eternus nō potest de nouo trāsire super obiectum sine noua participatione obiecti eterni: aliās habendo nouū obiectū/haberet obiectū per se mutabile: quia nouum. Minor patet: quia omnis actus dei est intrinsecus deo: ⁊ ita deus: ⁊ per consequens immutabilis ⁊ eternus. Tunc vltra/illud obiectum non erit aliquis actus vel habitus naturaliter elicitus: quia omnis talis potest esse deo non acceptus: ergo aliquis infusus: ⁊ nō alius nisi charitas: ergo. ¶ Ad hoc potest vno modo respōderi negādo maiorē vniuersaliter: quia solū habet veritatē: quādo actus ille immutabiliter ⁊ necessario transit super obiectū: secus si transit cōtingēter super obiectum: sicut actus creādi quantū ad totū illud qđ importat in deo est eternus: ⁊ tamen nō habet obiectum immutabile: quia eo ipso ꝙ est obiectum creationis est mutabile: quia producibile de nihilo ⁊ dānari est actus eternus: et tñ nō habet obiectū immutabile: quia etsi eternus est quantū ad id quod est in deo: non tñ trāsit necessario sup obiectū: nec eternaliter/sed cōtingēter ⁊ ex tpe: quia trāsire super obiectum nihil aliud est ꝙ actualiter creare vel dānari: vbi importatur creatura: que quia est cōtingens: trāsitus ille est cōtingēs. ¶ Cōsequēter cōceditur ꝙ actus eternus cōtingēter trāsiēs potest esse sine obiecto: quia id quod in deo est actus creandi: puta diuinū velle/est eternū/sed non eternaliter transit: quia deus nō eternaliter creat. Est ergo sine creabili/quādo actu non creat. ¶ Et si arguitur/tunc cognosceret ⁊ nihil cognosceret ⁊c. Dicitur quādo actu cognoscit ⁊ diligit: tunc actus transit. Sed si per possibile vel impossibile actu nō cognosceret vel diligeret: nō trāsiret actus/nec haberet obiectū. ¶ Aliter respōdetur ad illam maiorem. Actus eternus ⁊c. Distinguēdo ratione illius termini obiectū immutabile. Aut intelligitur de habere obiectū eternū et immutabile in esse obiectiuo/vel in existētia reali. Si primo modo/vera est maior: quia quicquid pro certo in instāti est obiectum actus diuini: ab eterno est obiectum talis actus. Nam actus diuine acceptationis/est velle a pro certo instanti acceptare. Et sicut ab eterno vult deus a acceptare pro illo instāti: ita a ab eterno est obiectū huius velle diuini: ⁊ ita nunꝙ actus est sine obiecto in esse obiectiuo. Sic suo modo de obiecto dānationis/creationis ⁊c. Si autem intelligitur maior de habere obiectum immutabile in esse subiectiuo/id est in reali existentia: sic manifeste est falsa: etiā de actu diuino trāseūte ⁊ necessario: quia actus diuine cognitionis necessario transit in omne cognoscibile: quia ab eterno cognoscit oia necessario ⁊ actualiter: et tñ obiectū cognitionis diuine nō est eternum ⁊ immutabile in esse actuali: sic de actu complacētie generali/qua sibi cōplacet ois creatura possibilis. ¶ Et nota ꝙ obiectū est terminus ampliatiuus ad quinꝙ tempora. Unde nō sequitur. A est obiectum: ergo a est.

Questio.ij.

A Trum aliqs actus voluntatis possit esse meritorius sine charitate formalr informante. ¶Ista questio depēdet a precedēte: et querit de posse: non sm legem ordinatam de facto/sed de posse absoluto. Itaqz impugnata a doctore opi. contraria/ponitur sm eum hec conclusio responsalis. Non includit cōtradictionē actum esse meritoriū sine omni habitu supernaturali formaliter inherente. Probatur/quia actum esse meritorium dependeret ex sola dei gratiosa voluntate/cum libere ad premiandū acceptante: et non ex quacūqz causa creata: sed sicut deus volūtarie et libere acceptat ad meritū bonū motū volūtatis/quādo elicit ab habente charitatē: ita de potentia sua absoluta posset acceptare eundē motū volūtatis/si nō infunderet charitatē. ¶Item sicut deus sine omni dono creato animā informāte/potest eam acceptare ad vitam eternā: ita etiā actum eiusdē de se nō vituperabilē. Item qz propter habitū nullus actus sit meritorius de se probatur: quia propter habitū precise nullus actus est laudabilis: ergo nec meritorius. Consequētia nota. Et antecedens probatur dupliciter. Primo: quia nihil est meritoriū/nisi qz in nostra potestate est: hoc est: qz libere et volūtarie elicitū aut imperatū: sed esse in nostra potestate ad agēdū vel nō agendum nō est ab habitu: cum habitus sit causa naturalis: ergo ratio meriti quantum est ex parte nostra principaliter cōsistit penes voluntatē/que est de se libera ad agendū/et nō agendū: et non penes habitū. Secūdo: quia nullus habitus est de se laudabilis. Non acquisit9: ergo nec infusus: qui minus est in potestate volūtatis qz acquisitus. Antecedens ptz: quia nullus talis est de se vituperabilis: ergo nec aliquis est laudabilis. Cōsequentia tenet: quia cōtraria sunt circa idē. Antecedēs patet: quia nō est vitiosus. Ille em reddit hominē vituperabilē: quia stat cū charitate quā habēs est nō vituperabilis. Unde nulla est impossibilitas/neqz ex parte dei/neqz nostra quin actum diligendi deum ppter se a volūtate libere elicitū deus possit ex sua gratia acceptare tanqz meritoriū vite eterne nullo

B habitu existēte in volūtate. Unde sequit corollarie: qz sine gratia nullus actus pōt esse meritori9. Gratia dico nō formaliter volūtatē vel aiam informāte que creatura est/sed sine gra increata (que est gratiosa dei volūtas) libere et misericorditer actum tāqz meritoriū acceptāte. Et hec est ratio formalis meriti/et nulla alia. Hac em existēte: nullis alijs ab actu et volūtate eliciēte positis/actus est meritorius. Et ea non posita: oibus alijs positis actus nō est meritorius. ¶Diceres/ad actum esse meritoriū requirit integritas omnium circūstantiarum et presertim vt omnia diuina volita impleātur: sed ad hoc nō sufficit homo ex suis naturalib9: ergo. Solutio. Ad actū meritoriū non oportet qz tota lex actualiter impleatur: sed qz aliquod mandatū impleat vel consiliū/id est opus debiti vel supererogationis: et qz contra nullum mandatū fiat transgressio. Hec est summaria abbreuiatio horum que per doct. tractantur in questione illa.

Questio.iij.

A Truz de facto omni actui meritorio charitas creata psupponatur. Ternario articulorū numero terminabit questio. ¶Circa articulum primū: quia questio illa vna cū precedente questione loquitur de actu meritorio et de charitate: videnda essent hic aliqua de actu meritorio. Quid est: in quo cōsistit ratio meriti/et similia: saltem breuiter. Sed quia de hoc diffusius solet

Articu.i. Nota.i.

tractari circa secundū sententiarū: vnde et in distin xxvij. secundi/aliquid de hoc diximus. Quid scz est actus meritorius: in quo cōsistit ratio meriti: et quotuplex est meritū: et similia: ideo hic non repetitur amore breuitatis. ¶Secūdo suppono ex dist. xxvi. secundi quid est gratia et charitas: de eorum idētitate/diuersitate/perfectione/excellētia/cōditione/per totā illā distinctionē. ¶Tertio suppono hic distinctionē tactam qōne precedēti de charitate duplici creata/scz que vt habetur in clemē. de summa trini. et fide catho. c. vnico. est habitus infusus. Et increata que est voluntas diuina/sine qua nullus est deo gratus vel acceptus: nec actus quicūqz meritori9. ¶Quarto suppono ex dist. psenti. q. i. arti. iij. multiplicē acceptionē necessitatis. ¶Pro articulo secundo est hec conclusio prima. Omnis actus meritorius necessario presupponit charitatē creatam sm legem dei ordinatā. Probatur cōclusio. Omnis actus meritori9 (de quo cōclusio principalr loquit) est meritorius vite eterne. Statuit autem lex diuina nullum sine gratia saluandū. Unde apostolus j. Cor. xiij. Si linguis hominuz loquar et angelorum: charitatem autem nō habeam: factus sum velut es sonās: aut cymbalū tinniēs. Et si habuero pphetiā: et nouerim mysteria oia: et oēm scientiā: et si habuero oēm fidē: ita vt montes transferā: charitatē autē nō habuero/nihil sum etc. Itē ad Roma. vj. Gratia dei vita eterna. Itē per gratiā dñi nostri Iesu christi credimus saluari. Actuū. xv. Et cetera multa allegari possunt. Ut enim homo sit acceptus deo ad vitam possidendā: et opera eius meritoria: necesse est necessitate cōditionata: de qua supra. q. i. in dubio. iij. sibi inesse donū supernaturale a deo infusum: quod charitas sine gratia nominat (Gratia/quia eo deus acceptat naturā. Charitas/qz inclinat ad diligēdū deum) hoc donū: solā assistētia naturā gratificat/scz actum ex inclinatione ad ipsum. Habet autem hoc donū infusuz inclinare primo et principalr ad actū propriū/qui est diligere deū: et mediāte illo ad cuiuslibet alteri9 virtutis actum: sicut ceteri habitus acqsiti ad facili9/expediti9/delectabili9/eliciendū actus sibi illis a quibus geniti sunt: inclinant sm Phm. ij. Eth. Ratione sic probat sm Tho. Homo in puris naturalib9 existēs nō pōt mereri gloriā: ergo requirit charitas. Cōsequētia nota. Antecedēs probatur: quia meritū hominis depēdet ex diuina ordinatione. Nulla autē res ex diuina ordinatione excedit pportionē sue virtutis que est principiū actus: quia nihil agit vltra suā virtutē/sed vita eterna excedit pportionē nature create: qz nec oculus vidit/nec auris audiuit/nec in cor hoīs ascēdit que preparauit deus diligētibus se. j. Cor. ij. Ideo nulla creatura creata sine dono supnaturali sufficit ad primū. Preterea peccatori non debetur vita/sed mors: sm illud. Stipendia peccati mors. Roma. vj. Oēs autē peccauim9 in Adam: sm aplm Rom. v. Prius opus est recōciliatione. Hec autē fit per gratiā quare conclusio vera. Notāter dictū est sm legē dei ordinatā: quia vt supra ostensum est. q. j. et. ij. huius dist. non includit contradictionē sine hmōi habitu aliquem ad vitā et habētē nō acceptare. Licet de facto deus neminē acceptet ad vitā/nisi cui infundit habitum charitatis. ¶Secunda cōclusio. Charitas sine qua impossibile est aliquē acceptari ad vitā eternā: vel actum ei9 esse meritoriū: nō est aliqua entitas creata. Patet ex dictis in. q. j. et. ij. Corollariū sm magistrum. Charitas qua meritorie diligim9 deū et proximum est spūssanctus. Nō sic intelligēdo/qz spiritu sancto formaliter diligam9 deū et proximū. Hoc em quo sic diligimus est actus a nostra volūtate elicitus vel habitus/derelictus vel infusus. Sed ratio formalis precise vnde actus dicitur meritori9/aut agens deo charus est gratuita dei voluntas que est spūssanctus. Et si hunc intelectum habuit magister

Articu.ij. Cōclu.i. B

Conclu.ij. C

cum dixit: q̄ charitas qua diligimꝰ deū et proximū
est. ss. Uerum dixit: ꝛ sic saluat eum auctor. Nec vult
magister negare quin preter illud donum quod est
spiritussanctus: etiam aliud donū creatū donetur:
quod sit habitꝰ inclinans ad diligēdū. Ex illo patet
q̄ aliter spūssanctus est causa actꝰ charitatiue dili-
gendi in nobis ut scȝ chari simus deo: ꝛ aliter causa-
tur actus credendi ꝛ sperādi: q̄ȝ illorū est causa sine
speciali acceptatione. Non sic actus diligendi quo
Articu. 3. Dubium. 1. D. charitatiue diligimus deum ꝛ proximū. ¶ Pro arti-
culo tertio dubitatꝰ cōtra primā conclusionē. Primo
auctoritate: secundo ratione. Auctoritate scripture
sic. Opus meretur mercedē eternā sine gratia: igitꝰ.
Antecedens probatur: quia merces illa debetꝰ ope-
ribus ꝛ laboribus sanctorū: ꝓm id. ij. Paral. xv. Erit
merces operi vestro. Itē Sap. x. Reddet deus mer-
cedem laborum sanctorū suorū. Item. j. ad Cor. iij.
Unusquisq̄ propriā mercedē recipiat ꝓm suū labo-
rē. Hec merces non est nisi merces celestis: ꝓm illud
Matth. v. Merces vestra copiosa est in celis. Quod
etiā sit merces de cōdigno: patet Luc. x. Dignus est
operarius mercede sua. Ex his et alijs multis patet
(ut videtur) q̄ merces eterna debetur operibus: sed
merces que debetur opibꝰ nō impugnatꝰ ꝓm gratiā
ad Roma. iiij. Ei qui operatꝰ/merces nō imputatur
ꝓm gratiam: sed ꝓm debitū: ergo merces sanctorum
non debetur ex gratia. Cōsequētia tenet syllogisti-
ce sic arguēdo. Nulla merces debita operi debetur
ex gratia: merces sctōꝝ est debita operi: ergo nō de-
betꝰ ex gratia: ultra: ergo grā non est necessaria. Rñ-
detꝰ q̄ in oibꝰ istis auctoritatibꝰ non excluditꝰ grā.
Operi ergo debetꝰ merces: sed non nisi operi digno:
sed nullum opus est dignū mercede tali sine grā: ꝓȝ
illud Roma. iiij. Ei qui operatur merces debetur ꝛc.
Et loquitꝰ de mercede operis: seclusa gratia. Loqui-
tur em̄ contra eos: qui ex operibꝰ legis sine grā sal-
uari contendebāt. Unde vult arguere apl's. Ei qui
operatꝰ opera legis sine grā: merces non imputatur
ꝓm gratiā. Uita aūt eterna datꝰ ꝓm gratiā: ut postea
probat: ergo nō est merces operibꝰ legis: sine gratia
debita. ¶ Contra cōclusionē arguitꝰ scdō et ratione.
Charitas infusa nō presupponitur actui meritorio
ꝓm legē dei ordinatam: ergo cōclusio falsa. Antece-
dens probatꝰ: quia magis meretꝰ volūtas actu suo ex
naturalibus elicito: q̄ȝ habitu charitatis: ergo non
requiritꝰ habitus. Consequentia nota: q̄ȝ hec est sola
cā habitꝰ charitatis: ut actꝰ volūtatis sit per eā me-
ritorius. Antecedēs probatꝰ: q̄ȝ volūtas magis mere-
tur per illud q̄ est in potestate eius: q̄ȝ per illud q̄
nō est in sua potestate: sȝ actus suus ex naturalibus
elicitus magis est in potestate sua q̄ȝ habitꝰ infusus
ergo: Consequentia nota. Maior ꝓbatꝰ: q̄ȝ per illud
q̄ non est in nostra potestate: neq̄ laudamur neq̄
E. vituperamur: quia deficit ratio voluntarij: ergo nec
meremur: q̄ȝ mereri est actus laudabilis. ¶ Item si
requiritur charitas infusa vel ut magis accepta deo
voluntate ꝛ eius actu: vel nō. Nō secūdū: q̄ȝ si actus
est acceptus deo ꝓpter charitatē: charitas erit ma-
gis accepta per regulam. Phi. j. poste. ꝓpter q̄ vnū
quodq̄ tale ꝛc. Nec primum: q̄ȝ si est magis accepta
aut ꝓpter eius bonitatē naturalē vel moralē. Non
primum: q̄ȝ sic ipsa volūtas in se: ꝛ quelibet creatura
rationalis: eo q̄ est perfectior tali habitu: est acce-
ptior: q̄ȝ maius bonum ꝛ perfectū est magis deo ac-
ceptum. Nec secūdū scȝ propter perfectionē moralē
q̄ȝ nunq̄ est perfectio moralis: nisi illud sit in pote-
state eius q̄ perficit. Habitus autem infusus nō est
in potestate voluntatis quā ꝑficit: cū sit a solo deo.
¶ Et si diceres: sufficit q̄ est in potestate agentis
scȝ dei. Cōtra. nō plus est ille habitus in potestate
dei q̄ȝ ipsa volūtas vel actus eius: vel q̄ȝ natura hu-
mana aut angelica: immo q̄ȝ quecūq̄ creatura: q̄ȝ
in eius ditione eque cuncta sunt posita nec vnum
magis altero. ¶ Si diceres q̄ habitus ille sit in po-
testate voluntatis dispositione pro quāto se pōt vo-
luntarie disponere ad eius susceptionē. Cōtra: ha-
bitus ille potest dari alicui sine omni sua dispositio-
ne preuia: ut patet de paruulis baptizatis. Nec va-
let dicere: q̄ precedit sacramentum baptismi. Tum
quia sacramētū baptismi nō est in volūtate paruuli.
Tum q̄ȝ deus potentiā suā nō alligauit sacramētis:
ut dicit magister. Ideo q̄ dare pōt per sacramentū:
potest etiam dare sine sacramentis. Itē: qñcūq̄ duo
actus sunt eiusdē rationis: quorū neuter hȝ circun-
stantiam malā: si vnus est acceptus deo etiā aliꝰ: cū
nulla sit ratio diuersitatis: sed actus elicitꝰ post cha-
ritatem infusam: est eiusdeȝ rationis cū eo qui ante
charitatem elicitꝰ est: igitꝰ si vnus est acceptꝰ etiā ꝛ
alius. Consequentia nota cū maiori. Minor ꝑtȝ: q̄ȝ
actus generatiuus habitus/est eiusdē rōnis cū actu
elicito per habitum: alioquin per eum habitus non
augmētaretꝰ: ꝑ ea em̄ augmētatꝰ per que generatur.
Item omnis actꝰ qui est meritorius cū aliqua circū-
stantia: que nec de se est laudabilis: nec vituperabi-
lis: etiā est meritorius sine illa circūstātia. Sȝ actus
aliquis cum charitate (puta diligendi deū) est meri-
torius. Et illa circūstantia: scȝ charitas infusa de se
non est laudabilis: ergo sine ea adhuc est meritoriꝰ.
Consequentia est in Darij. Maior patet: quia circū-
stantia que de se nec est laudabilis nec vituperabi-
lis: non facit actum meritoriū nec demeritoriū: cum
maxime laudabile sit actum esse meritoriuȝ. Minor
pro parte prima est conclusio prima. Pro secūda: scȝ
q̄ charitas de se non sit laudabilis: probatꝰ: q̄ȝ nullꝰ
habitus est de se laudabilis: q̄ probatꝰ: q̄ȝ nō acqui-
sitꝰ: ergo multominus infusus: q̄ȝ minus hȝ de vo-
luntario: q̄ȝ is qui de actibꝰ libere elicitis est acqui-
situs. Quod vero acquisitus nō sit de se laudabilis
nec vituperabilis: probatꝰ: q̄ȝ quilibet indifferenter
stare potest cū dei amicitia ꝛ odio. Nā si aliq̄s vitio-
sus repente cōuertitꝰ: ꝛ fit de inimico amicus: nō sta-
tim corrumpuntꝰ habitus vitiosi acquisiti: q̄ȝ adhuc
post conuersionē sentiet se magis inclinatū ad prio-
res actus vitiosos donec per oppositos habitꝰ vir-
tuosos (per exercitium bonorū actuū acquisitos) cor-
rumpantur. Sic si multas habēs virtutes incidit in
mortale fit inimicus dei: ꝛ tñ nō statim corrumpuntꝰ
habitus virtutū. ¶ Pro solutione illarum rationū.
Nota q̄ licȝ ad meritū vite eterne de cōdigno plura Nota.
de facto requirantꝰ: ut patet in. ij. disti. xxvij. puta q̄ F
sit libere elicitū: ꝛ ꝓm inclinationē gratie: et per hoc
condignū ꝓmio: ꝛ acceptū a deo liberaliter ad hmōi
premiū: tñ illud vltimū est principale in rōne meri- Ad meritū
ti: quo solo existente sine alijs actꝰ est meritorius: et vite eterne
persona digna premio. Eo nō existēte licȝ sit actus li- q̄ requirūtꝰ.
bere elicitus: ꝛ ꝓm inclinationē charitatis et gratie
non est meritū neq̄ condignitas. Unde nullus actꝰ
quantuncunq̄ libere elicitus: etiā cū quocūq̄ dono
creato sine gratia: sine charitate est essentialiter me-
ritorius: sed ex sola liberali acceptatione diuina: et
ita precise ex sola gratia increata: ut patuit. q. ij. ꝛ q.
presenti conclusione. ij. Quod aūt de facto requira-
tur charitas infusa: que est ipsa gratia: est ex sola mi-
sericordia ordinatione diuina. Ordinauit em̄ deꝰ se
velle omni quē decreuit acceptare ad gloriā: confer-
re hūc ornatū: qui est gratia quo perficitꝰ: ꝛ ad bonū
libere eliciendum preparatꝰ ꝛ adiuuatꝰ: q̄ ergo cha-
ritas requiritꝰ: non est propter perfectionē charita-
tis: sȝ propter beneplacitum dei ꝛ sue benignissime
voluntatis. ¶ Per hoc ad primā rationē potest dici
breuiter: q̄ voluntas non magis meretꝰ per hoc vel
illud: nisi quia hoc vel illud acceptatur a deo. Et q̄ȝ
deus decreuit non velle aliquē actū acceptare: nisi
illum qui elicitꝰ ab habēte charitatē: ꝛ ꝓm eius incli-
nationem deo ex hoc precise est magis meritorius: ꝛ
nō ex eo q̄ est in potestate sua. Nec sequitꝰ. Nō lau-
damur: ergo non meremur: q̄ȝ laus ꝓprie deo debe-
tur: a quo est omne bonū ꝛ meritū nostrū. Hinc, Au,

ad Sixtū presbyterū. Cū coronat deus merita nostra nihil aliud coronat q̄ munera sua. Magis ergo meritū est: quia est a deo ad reddēdū operāti magis acceptū: q̄ q: est in potestate nostra aut libere elicitū. ¶ Ad secundum dicitur: qd deus nō acceptat opus nostrū: q: charitas magis accepta: sz q: ita placuit. Et sic regula phi nō habet hic locū: q: intelligit: q̄n aliquid est tale ppter aliud esse tale pcise. ¶ Ad tertium: admisso qd actus meritorius et nō meritorius possunt esse eiusdē rationis essentialis: sz nō accidētalis. Est tn̄ ratio diuersitatis sola diuina voluntas dei sic ordinantis. ¶ Ad quartum negef. maior. Ad pbationē cōcedif qd circūstātia talis ex se vel natura ppria nō facit actū meritoriū: sed ex ordinatione diuina/ quia quantuncūq̄ esset laudabilis ex se: si a deo non ordinaretur ad premiū: non faceret actum
Dubiū. 2. G meritorium. ¶ Secundo dubitatur. Si esset ponenda charitas infusa: maxime vt esset ratio acceptandi (actum ad premiū) voluntati diuine: sed hoc non: ergo. Consequentia nota. Maior patet: quia non videtur alia ratio ponendi charitatē infusam. Minor probatur: quia nihil creatum potest esse ratio actus diuini. Nec in se: nec vt tendit in tale obiectū. Quia actus diuinus est eternus et immutabilis. Oīs creatura temporalis et mutabilis ac passibilis. Sed mutabile nō pōt esse rō immutabilis: q: tūc aliqd esset tale absq̄ ratione sic essendi: qd est impossibile. Itē circunscripto omni dono supnaturali: est distinguere inter amicum et inimicū: vt inimicus dicatur: in quo est pctm̄ non deletū: et ita offensa dei: et amicus in quo non est offensa. Ante aūt collationē doni supernaturalis potest inimico dimitti offensa. Nō em̄ necesse est si dimittitur offensa per nō imputationē ad penam: qd addaf donū ei q̄ fuit inimicus. Nunc aūt charitas potest distinguere inter filios regni et carceris fm Augu. ¶ Item si ponitur charitas maxime vt inclinādo potētiā cōcauset meritū: sed hoc nō. Minor pbaf: q: vel vt causa principalis: vel minus principalis. Nō scdm: q: principalis cā bonorū meritoriorū est: ergo vt dicit magister dis. xxvij. scdi. Ad quā voluntas hz se vt pedissequa: nō premia: cōcomitans nō ducēs: vt dicit Aug. ad Bonifaciū papam. Si aūt principalis: q: cū inclinet naturalr non libere sicut oīs habitus: sequif qd actus meritorius non esset liber et in potestate volūtatis: sed natura-
Responsio lis. Tenet 9n̄a: q: effectus sequif cōditionē cause pncipalis. ¶ Ad illa rn̄detur. Ad primū dr̄: q charitas non est ratio acceptādi necessaria vt patuit. q. j. et. ij. Sed pōt dici ratio acceptādi ex libera ordinatione diuina: ad hūc intellectū: quia ordinauit deus non acceptare actum: nisi ex charitate inclināte a voluntate elicitū. Et illo modo nihil phibet aliquid creatum esse rationē acceptādi deo et ita actus diuinui. ¶ Ad scdm dicif: q pōt distinguif inter amicū et inimicū sine charitate. Nec propter hoc requirif charitas: sed propter ordinationē diuinā sepe dictam. Distinguere vero filios regni: cōsequif charitatē ex diuina ordinatione. ¶ Ad tertiū dr̄: q in actu meritorio duo est attēdere: scz substātiā actus: et rationē meriti. Quantum ad substantiā est principaliter a volūtate libere pducēte. Quantū ad rationē meriti est principaliter a charitate ex diuina ordinatione. Principalissime tn̄/ et vere a deo libere acceptante.
Dubiū. 3. H ¶ Tertio dubitaf: homo naturalr ordinaf ad beatitudinē tanq̄ ad suū finē: ergo pōt eā naturalibus actibus cōsequi et per 9n̄s sine dono supernaturali. Consequētia pbatur: q: natura nihil agit frustra: nec deficit in necessariis. iij. de ala. Deficeret autem si ad ea in quē ordinat perducere non posset. Antecedēs probaf: q: homo naturaliter appetit beatitudinem tāq̄ finē fm beatū Augu. xiij. de trini. et Boe. iij. de consol. Ad illud autē ordinaf naturaliter qd
2 potest naturaliter cōsequi. ¶ Itē charitas impedit meritū: ergo nō requirif. Antecedēs probatur: quia

quō aliquis est magis debitus eo minus meref: sed existente charitate bonus actus est magis debitus fm illud Grego. Dum crescunt dona: rationes etiā crescunt donorū. ¶ Item quo opus est magis laboriosum: eo magis meritoriū: sed charitas facit opus 3
minus laboriosum: quia fm Aug. Oīa seua: leuia et prope nulla facit charitas: et ita facit minus meritorium. ¶ Itē meritū ascribitur etiaz actibus fidei/ patientie/ fortitudinis etc. in scripturis: ergo nō solum charitati. ¶ Ad primuz dr̄: lz homo naturaliter ordinetur ad finē beatitudinis: nō tn̄ ad consequen- Responsio
dū per media tm̄ naturalia. Nec ideo deficit natura in necessariis: quando necessaria a dono supernaturali conferuntur. Sicut dispositio embrionis humane non est frustra nec deficiēs: q̄uis nō attingat formā intellectiuā in materia embrionis producēdam. Nec ad illū terminū ordinaf qd pōt naturaliter cōsequi. Nā hō faciendo qd in se est: naturalr disponif ad gratiam supernaturalē. Ad scdm dr̄: q actus magis debitus non est minus meritorius: maxime q̄n cum maiori debito stat maior dignitas actus vt in proposito. Etiaz debitū nō minuit rationē meriti: q: nō min9 est meritoria obseruatio preceptorū p charitatē et obedientiā: q̄ actus supererogationis: propter qd doct. dicunt actum cū voto factū esse magis meritorium/ q̄ si sine voto fiat. Ad tertium de opere laborioso distinguitur: quia quandoq̄ opus est magis laboriosum ex ipso opere: q: arduū est aliquantulz excedens vires naturales. Alio modo dicitur laboriosum propter operātis defectū: propter quem magis laborat. Et ista laboriositas minuit meritū. Prima auget: et ad illa pmouet charitas: quia facit aggredi ardua: de hoc dis. xxix. secūdi lati9 habetur. Breuiter meritum non commensuratur labori: sed perfectioni charitatis et intensioni actus. Ad quartum dicif q meritū attribuif actibus aliarū virtutum inquantū sunt formate charitate: et nō alias: vt supra per aplm. j. Corin. xiij.

Questio. iiij.

Vtruz charitas possit augeri. ¶ Pro articulo primo questionis huius primum suppono pro intellectu termini/ qd per augmentabile doc. intelligit idē qd intensibile. Nam de augmētatione substāti[illegible] aut quātitatiua molis: nihil ad propositum: sed tm̄ de augmentatione virtutis et perfectionis. Et q̄uis varie sunt opinio. de hmōi augmentatione quō fiat: sequor tn̄ opi. eorū q̄ tenent eam fieri per additionē gradus ad gradū: in eadem parte subiecti penetratiue [illegible] existentiuz eiusdē rationis: numero tn̄ differentiū per quamtotū fit mais perfectiue vel intēsiue. Et q̄uis in conclusione huius questionis/ videlz q charitas augeatur: oēs concordāt ppter auctoritatē scripture: secus de mō augmētationis: de quo in sequētib9 questiōibus videdū erit. In hac ho q̄stiōe doc. principaliter inuestigat quantū ad logicā/ q̄ ppositiōes veniāt cōcedēde: et q̄ negāde. ¶ Notādū igif scdo: q aliqd recipere magis vel minus dupliciter accipif. Vno mō realiter: et sic est recipere in se inhesiue formā magis et minus intensam. Alio modo denoiatiue fm quādam silitudinē et pdicationē: q: de ipso magis et minus pdicaf. ¶ Pro articulo scdo est cōclusio prima. Capiendo magis et minus primo mō: nulla forma suscipit magis et minus. Patet: forma accidentalis nihil recipit in se: quia accidētis non est accidens: secus de forma substantiali. s. intellectu. ¶ Secūda cōclusio. Capiēdo magis et minus proprie scdo mō nulla forma suscipit magis et minus. Patet: q: vna charitas non est magis charitas q̄ alia. ¶ Tertia conclusio. Improprie forma suscipit magis/ et minus: vt valet tantum vna forma est maior vel minor alia intensiue. Vel vna forma est maior forma: et vna

Marginal notes beside Questio iiij: A — Articu. 1. — Nota. 1. — Augmentatio quid est — Nota. 2. — Articu. 2. — Conclu. 1. — B — Conclu. 2. — Conclu. 3.

alia forma est minor forma. Et ita sub cõsimili intel
lectu: et ita predicta concedenda est. Forma suscipit
magis: et min⁹ in sensu copulatiuo non copulato: q:
vna et eadem forma nõ est, maior et minor. Aliter in
sensu signato põt etiam prefata ꝓpositio cõcedi: sic
scʒ de illo termino forma predicat᷑ magis et minus
copulatiue: q: illa est vera: forma recipit magis: et
forma recipit minus: nõ de vna/sed de diuersis for
Cõclu. 4. mis. ¶ Quarta cõclusio. Hec est falsa de virtute ser=
monis. ¶ Forma augmentat᷑. Patet: quia nulla for=
ma est primo minor et postea maior: quia nec illud
quod precedit augmẽtationẽ: nec illud quod acqui
ritur per augmẽtationẽ: lʒ totũ resultãs ex precedẽ=
ti/et illo qđ acquirit᷑ sit maius ꝙ forma que ꝓcessit.
Sed hoc nõ fuit prius: sicut nec illud quod acqui=
ritur. Nec etiam aliqua forma cõis: quia nulla talis
est nisi signũ: sed nullum predicatũ dicit᷑ de cõi/nisi
Conclo. 5. cõueniat illi pro aliquo singulari. ¶ Quinta conclu
sio. Subiectũ forme nõ augmẽtat᷑: quia licet hõ pri=
mo sit min⁹ charus/et postea magis charus: tñ pro=
pter hoc homo non augmentat᷑/sed charitas: vnde
Conclo. 6. denoĩatur magis vel min⁹ charus. ¶ Sexta cõclu=
sio. Secundũ cõmunẽ modũ loquẽdi: forma augmẽ
tatur. Probat᷑: quia aliquid augmẽtat᷑ ꝓm oẽs: et nõ
subiectũ: ergo forma. Habet aũt cõis modus loquẽ=
di hunc intellectũ. Forma augmentat᷑/id est aliqua
forma in aliquo subiecto primo est minor: et postea
in eodẽ subiecto est forma aliqua alia eiusdẽ ratio=
nis maior sine interruptione: vel etiã extra subiectũ
ꝓm potentiã diuinam. Dicitur sine interruptione:
quia si fieret interruptio nõ esset vnus motus/sed
plures. Et sub illo intellectu sequentes questiones
tractabunt᷑: qb⁹ inuestigabit᷑: quomodo fiat augmẽ
tatio. Ex illo sequit᷑/ꝙ licet forma augmentet᷑: nõ tñ
mouet᷑: licet subiectũ eius moueat᷑: quia mot⁹ dicit
successionẽ. Augmẽtatio autez forme (de qua hic fit
sermo qui est charitas) fit in instãti. Itẽ moueri ca=
pitur pro esse subiectiuo motus: nec augmẽtari (vt
nunc de augmentatione loquimur) est inferius ad
moueri. Neqꝫ hmõi augmẽtatio est species mot⁹: lʒ
nõ sit sine motu naturaliter. Quia qñ forma augmẽ
tatur, subiectũ forme mouet᷑: large accipiẽdo moue=
ri: vt se extẽdit ad mutationẽ. Posset tñ de⁹ aliquã
formam a subiecto separatã augmentare: hoc enim
nullã includit cõtradictionẽ: et sic augmẽtatio esset
sine motu: quia ibi nihil moueretur nec mutaretur.
Conclo. 7. ¶ Septima cõclusio. Hec simpliciter et de rigore ser=
monis est vera. Forma habet latitudinẽ: quia va=
let illam. Forma habet in se partes realiter distin=
ctas. Utrũ aũt augmẽtatio sit alteratio/põt concedi
ꝙ augmẽtatio est alteratio nõ forme que augmẽtat᷑
sed subiecti. Hec est snĩa doc. in scripto suo questiõe
Nota. 1. presenti. ¶ Uerũ pro clariori dictoꝝ et dicendoꝝ in=
C tellectu. Notandũ primo ꝙ duplex est augmẽtatio:
vt notat doct. infra. q. viij. huius dist. scʒ intẽsiua/et
Augmẽta= extẽsiua. Augmẽtatio intẽsiua est per quã illud qđ
tio multi= auget᷑ occupat maiorẽ locũ post/ꝙ ante. Et hec du=
plex. plex: quedã fit per additionẽ partis ad partẽ facien
tis per se vnũ cũ illa: distincta ab ea loco et situ: vt cũ
aqua addit᷑ aque/vel alicuius superficiei pars vna
prius dealbat᷑ ꝙ alia. Alia augmẽtatio extẽsiua fit
in eodẽ subiecto precise: vt in rarefactione/qua ali=
quid ꝓm se totũ fit maius extensiue. In tali augmẽ=
tatione (si tenetur ꝙ quãtitas est accidẽs distinctũ a
re quãta) prior quãtitas tota corrumpit᷑: et noua ma=
ior introducit᷑: et nõ manet vna quãtitas cũ alia. Si
vero tenetur ꝙ quãtitas nõ est accidẽs inherẽs rei
quãte/sed est resmet quãta: non fit ibi additio noue
quãtitatis: sed ipsa res rarefacta per elongationẽ
partiũ suarũ occupat maiorẽ locũ post/ꝙ ante: per
solũ motũ localẽ earũdẽ siue ad generationẽ alicu=
ius rei noue. Augmẽtatio intensiua est additio par=
tis ad partẽ: facientis cum illa vnum indistincte ab
eo loco et situ: absqꝫ eo ꝙ per se sequatur maior quã=
titas. Quidam vero ponũt augmentationẽ triplicẽ
vt refert Pet. de alia. q. ix. scʒ pure intensiuã: que est
in formis spiritualib⁹ nõ corporalibus: vt est chari=
tas. Pure extẽsiuã sicut rarefactio/vel augmẽtatio
corporũ solidorũ. Intensiuã et extensiuã: vt augmẽ=
tatio formarũ corporaliũ: caliditatis scʒ et frigidita=
tis. ¶ Notandũ secundo ꝙ augmẽtatio que est solũ Nota. 2.
extẽsiua/põt subdiuidi in discretã siue numerosaz/ D
et in cõtinuã. Exẽplũ primi põt poni. Cũ grex ouiũ
numeraliter auget᷑. Exẽplũ secundi in rarefactione
aeris vel alterius/vt patuit. ¶ Notandũ tertio/ꝙ Nota. 3.
augmẽtatio intẽsiua multipliciter solet imaginari.
Uno modo vt supra immediate patuit: per accumu
lationẽ graduũ eiusdẽ rõnis: cõstituẽtiũ vnã formã
que sit magis intẽsa ꝙ aliqua pars ei⁹. Alio modo
imaginant᷑ aliqui fieri augmẽtationẽ intẽsiuã solũ
per recessum a non gradu. Et istud a diuersis varie
assignat᷑. Nã qdã dicũt/ꝙ intẽsio fit ꝑ depurationẽ
alicui⁹ forme a suo ꝯrio. Alij ꝙ fit per maiorẽ radi=
cationẽ in suo subiecto. Ita ꝙ ꝓm istos ꝯtingit eãdẽ
formã penit⁹ inuariatã ꝓm essentiã/aliqđ subiectũ
minus intẽse denoĩare: et postea magis: et silr ecõtra.
Sed ista opi. nõ est vera: vt hʒ declarari in phia et c.
¶ Quarto notandũ/ꝙ augmẽtatio tam intẽsiua ꝙ Nota. 4.
extẽsiua duplr põt imaginari fieri. Uno mõ subito
siue in instãti: sicut si sol aut aliud luminosum crea=
ret᷑ in instãti in medio diaphano: et postea aliquod
aliud crearet᷑ in eodẽ medio in instãti. Patet/q: fie=
ret ibi augmẽtatio luminis/tam extẽsiua ꝙ intẽsi=
ua in illo secũdo instãti. Alio mõ põt imaginari talis
augmẽtatio fieri nõ in instãti/sed successiue cõtinue:
tam ꝓm extẽsionẽ ꝙ ꝓm itẽsionẽ. Ita ꝙ data aliqua
forma (vt caliditate) verũ est dicere/ꝙ ante quãlibet
partẽ istius caliditatis pri⁹ fuit eius medietas ꝓm
intẽsionẽ et extẽsionẽ ꝙ illa tota pars. Et sic fit suc=
cessiue cõtinue. Unde pro declaratione istoꝝ est hic
vidẽdũ: quid est aliqđ fieri in instãti. Respõdet dñs
Camera. q. ix. primi. aliquid dicit᷑ fieri in instanti: q:
nulla ei⁹ pars prefuit anteꝙ illud esset. Ex quo se= Aliqđ fieri
quit᷑/ꝙ nõ stat aliquod indiuisibile fieri: et illud nõ in instanti
fieri in instãti. Patet: q: nihil ei⁹ ante ipsuz prefuit/ quid est.
cum ipsum careat partib⁹ et c. ¶ Quinto notãdũ/ꝙ Nota. 5.
augmẽtatio cõtinua põt duplr fieri. Uno modo põt E
fieri cõtinue successiue. Alio mõ cõtinue ꝑmanẽter.
Et hoc duplr: q: duplex est cõtinuũ/scʒ cõtinuũ suc
cessiuũ/et cõtinuũ permanẽs: dicit᷑ aũt aliqđ cõtinue
successiue augeri: qñ in quolibet instanti posteriori
est magis intẽsum/vel magis extẽsum ꝙ in aliquo
priori. Ita ꝙ nõ est dare aliqđ tps in augmẽtatione
sic cõtinua in quo toto illud sit equaliter intensum
vel extẽsum in qualibet parte. ¶ Sexto notandũ/ꝙ Nota. 6.
latitudo sicut hic sumit᷑ (cũ loquimur de latitudine
formarũ) est pluralitas distinctarũ partiũ cõstituẽ=
tium per se vnũ extẽsum vel intẽsum. Et est duplex/ Latitudo.
scʒ intẽsiua et extẽsiua. Latitudo extẽsiua est plura=
litas partiũ distinctarũ cõstituẽtiũ per se vnũ quan
tum continuũ. Unde nõ capitur hic latitudo prout
apud mathematicos distinguit᷑ contra lõgitudinẽ.
Latitudo intẽsiua siue gradualis/est pluralitas di
stinctarũ partiũ sibijnuicẽ coexistẽtiũ/et cõstituẽtiũ
per se vnũ quãtũ intẽsum. Sed grad⁹ vt hic sumit᷑/ Gradus.
dicit᷑ pars alicui⁹ latitudinis intẽsiue/siue pars ali=
cuius forme: alteri parti eiusdẽ coexistẽs: et secũ con
stituens per se vnum quantũ intẽsum. ¶ Septimo Nota. 7.
notandũ post ꝓdicta in cõclusionib⁹ quarta et sexta
cõnis hui⁹/ꝙ aliquã formã augmẽtari põt intelli=
gi duplr. Uno mõ de virtute sermonis. Alio modo
ꝓm intẽtionẽ loquẽtiũ: vt patuit in ꝯclusione sexta.
Hec ex aliorũ dictis referre placuit: pro clariori di=
ctorũ intellectu ex Pet. scʒ Camera et Grego. ¶ Pri= Propõ. 1.
ma ꝓpositio est dñi Camera/et hec est. Aliqđ subie=
ctum põt dici magis et min⁹ tale: sine alicui⁹ quali= F
tatis aut alteri⁹ rei sibi inexistẽtis acquisitione vel
deperditione. Patet: quia sit aliquod subiectũ/puta

a/calidū vt octo:et b/calidū vt quatuor:augeatur ergo caliditas ipsius b/vsq₃ ad octo:tunc b/fit magis simile a/ꝙ prius:ꝛ ecōtra. Sed quod est magis simile:est magis tale:Sic poni posset exēplū de iusto qui dicit̄ quomodocūq₃ similis deo. Et si iustus crescit in gratia:dicit̄ plus sił̄is deo:ꝛ de⁹ plus sił̄is
Propō.2. illi:et tñ in deo nullus fit acquisitio. ¶Secūda ppō. Aliquod subiectū dicit̄ tale vel aliquale per qualitatē accidētalē ab eo realiter differētē. Patet:q: albedo panis in sacro manet sine subiecto:quod olim
Propō.3. denominabat albū cū informaret panem. ¶Tertia ppositio. Aliquod subiectū pōt esse magis ꝛ minus tale:per aliquā qualitatē accidētalē. Patet:aqua dicit̄ magis vel min⁹ calida per caliditatē eam infor-
Propō.4. mantē. ¶Quarta ppō. Aliquod subiectū nō pōt esse magis ꝛ minus tale per aliquā qualitatē accidētalē ipsa qualitate formaliter ꝛ simpl'r nō variata intrinsece. Patet de qualitate in subiecto existente:que si intendit̄ dicit̄ aqua calidior. Intensio aūt fit pluriū
Propō.5. graduū accumulatione. ¶Quinta ppositio. Nulla forma potest suū subiectū denoiare ꝛ facere magis vel min⁹ tale:nisi per intēsionē ꝛ remissionē ipsius forme in se:ꝛ sine noua alicui⁹ alteri⁹ partis acquisitione vel deperditione:al's enim nō posset saluari:qualiter ipsa forma esset de nouo intensior vel remissior. Ex qua ppositione sequitur primo:ꝙ in cuiuslibet forme intēsione aliqd noui acquirit̄ realiter distinctū a priori forma. Secūdo ꝙ illud acquisitū est eiusdē speciei specialissime cū forma priori. Tertio ꝙ illud acquisitū manet cū priore ꝛ facit vnum cum eo. Nec procedūt ɓm eam opinionē de formarū intēsione quam hic amplectimur:ꝛ quā tenet doc. impugnatis alijs opinionib⁹ in qōne.v.et sequēti.
Propō.6. ¶Sexta ppositio. Aliqua forma accidētalis habet latitudinē diuisibilē:nō solū ɓm realem extensionē: sed etiā ɓm gradualē intensionē. Patet ex dictis et notatis:quia illa ppositio:forma habet latitudinē: valet illam de virtute sermonis. Forma habet in se plures partes realiter distinctas faciētes per se vnū
Propō.7. extensum vel intēsum. ¶Septima ppositio. Charitas auget̄ ꝛ potest augeri. Patet:quia aliqua charitas prius est minor:ꝛ postea est aliqua charitas maior:cuius pars est charitas prior. Qđ autē charitas possit augeri pbatur ex auctoritate ap'li Phił.j. Oro vt charitas vestra magis ac magis abundet:id est crescat ɓm glos. Non orasset autē ap'ls pro charitatis incremēto:si nō esset possibile eam augeri. Item ij. Thessał.j. Gratias agere debem⁹ ꝛc. qm̄ supercrescit fides vestra/ꝛ abūdat charitas. Item ecclesia orat dicēs. Oipotens sempiterne deus:da nobis fidei/spei/ꝛ charitatꝭ augmētū. Itē Augu. dicit in Ench. cap. penul. Minuit̄ cupiditas charitate crescente.
Propō.8. ¶Octaua ppositio. Charitas non solū subito ꝛ instantanee:sed etiā in tpe cōtinue pōt augeri. Patet: quia omnē formā habentē latitudinē intensiuā pōt de⁹ ꝛ sił̄ ꝛ successiue causare:sed charitas est hmōi: igit̄ ꝛc. Maior ptꝫ:ꝛ minor sequit̄ ex dictis. Quia cū charitas posset augeri ꝛ non ɓm extēsionē:vt patet: sequit̄ ꝙ ɓm intensionē:ꝛ per ꝯñs ꝛc. Quid autē sit de facto:in ppósito dubiū est. Nam etsi nos mereamur in tēpore:adhuc deus in instāti potest intātū augere charitatē in nobis:quantū in tpe meremur illā augeri. Et hoc tam in primo instāti actus meritorij:cū ipse presciat quantū est duraturus:ꝛ quātū augmētū charitatis sibi respōdeat:ꝙ etiā in aliquo alio instanti ipsius actus:sicut placet sibi. Si vero nos mereamur in istāti:adhuc ipse in tpe ꝛ successiue pōt augere charitatē pportionabil'r ad meritū nostrū. Et sic ista cōclusio est facti:de quo nō cōstat. Nec oia lati⁹ habent̄ in Camera. post quē hic recitare placuit que dicta sunt. Si vero charitas possit
Propō.9. augeri in infinitū:patebit ex.q.viij. ¶Nona propo-
H sitio. Charitas augmētabilis est in viatore p actus ex gratia pcedentes meritorie. Nec cōclusio post dicta priora satis diffusa hic breuiter probat̄:quo ad primā partē ratione tali. Ois forma habēs in se latitudinē augmentat̄:charitas habet in se latitudinem:ergo augmentat̄. Tenet ꝯña in Darij. Maior probat̄. Ois forma que potest se facere vnū cū cum alia forma eiusdē rationis sese penetrātes in eodē subiecto sine extensione subiecti augmēt̄:sed forma habēs in se latitudinē est hmōi:ergo talis forma augmentat̄. Minor pbat̄:quia charitas habet plures partes intēsionales eiusdē rationis realiter distinctas:que nō extendūt subiectū:ergo habet in se latitudinem. Tenet ꝯña ex quid nominis habere latitudinē. Ultra charitas habet latitudinem:ergo augmētatur. Tenet ꝯña ab eodē ad idē:siue a conuertibili ad cōuertibile. ¶Preterea/omnis forma susceptibilis magis ꝛ minus augmentat̄:sed charitas est hmōi:igitur. Maior nota. Minor probatur: q: in aliquo subiecto nūc est forma minor:et postea in eodem subiecto sine interruptione est maior. Hoc enim est suscipere magis ꝛ minus in proposito:siue formā augmētari:vt patuit questiōe presenti. Licet per potentiā naturalē hmōi inexistentia charitatis non sit euidēter nota/sed fide credita. Nec possunt hmōi gradus se penetrantes per potentiam naturalem intuitiue videri. Secunda pars probat̄:quia ex diuina ordinatione quicūq₃ existēs in gratia ɓm gratie inclinationē meritorie operatur/meret̄ gratie prioris augmentū. Creat enim deus nouū gradum charitatis quē infundēdo prioribus adunat. Unde Augu. Charitas meret̄ augeri:vt aucta mereatur ꝛ perfici. Respectu autē hmōi augmēti/solus deus est causa efficiēs. Anima autē meritorie saltē concurrit. ¶Circa hanc conclusionē nonam dubi- Articu.3.
tatur multipliciter pro articulo tertio. Et primo cō- Dubium.1.
tra primā partem. Charitas non est augmētabilis: ergo. Antecedēs probat̄:quia nec preexistēs augmētationi:nec permanens post augmentationē:ergo nulla. Tenet ꝯña a sufficienti diuisione. Non preexistēs/quia aut manet eadem/aut non. Si primū/ nō augetur:quia manet idipsum quod fuit ante augmētationē. Si nō manet:iterū nō augetur:quia quod augetur posterius est maius:quod autē non manet:nec est maius nec minus. Qđ etiam non illa que manet post augmētationē:quia aut fuit prius/ aut non. Si fuit prius:et sic non alia ꝙ prius sicut prius nō fuit aucta/ita nec post. Si non/tunc est de nouo acquisita:ergo non aucta:quia quod augetur fuit prius minus. ¶Item sicut alterabile ad alterationem:ita augmētabile ad augmētationē:sed in alteratione subiectum alteratur/nō forma:ergo in augmētatione forme non augetur/sed subiectū:et per ꝯñs non charitas que est forma quedā inherēs. ¶Item charitas in augmentationē non mouetur: ergo nō augetur. Tenet ꝯña a superiori negato ad inferius:quia moueri est genus ad augmētari sicut motus ad augmētationē. Antecedēs probat̄:quod mouetur recipit in se motum:charitas autem non recipit in se aliquid:ergo. ¶Item nulla charitas est magis charitas ꝙ alia:cum omnes sint eiusdē speciei:ergo nulla est intensibilis:vltra/ergo nulla augmētabilis. Ultima ꝯña tenet:quia augmentatio charitatis est eius intensio. Prima ꝯña probatur:quia datis duabus albedinibus/quarū est vna intensior alia:vna est magis alba ꝙ alia:quia per vnam subiectum eius est magis album ꝙ subiectū alterius:ergo ipsa qualitas erit magis alba:quia nihil dat quod non habet:non ergo pōt forma dare denominationē quā ipsa non habet. ¶Respondet̄ Rñsio.
ad illa. Ad primum dicit̄ ꝙ charitas preexistēs auget̄:ꝛ ipsa manet eadē:ꝛ idipsum quātū ad essentiā: variatur tamē accidētaliter:quia posterias est pars maioris charitatis que prius nō erat pars alteri⁹. Nec pp̄ter mutationē accidētalē res in se mutatur: nec materia in se mutatur/si additur aliū materie.

Alterabile quid est. ¶ Ad secundum negetur maior. Cuius ratio nõ est
aliud ꝙ̃ quid nois alterabilis et augmẽtabilis. Est
enim alterabile res potens in se suscipere formam
quam prius non habuit: vel perdere quã habuit: ⁊
est subiectũ. Sec⁹ de augmẽtabili: cuius quid nois
positum est supra in primo notabili. ¶ Ad tertium
negetur antecedẽs ꝙ charitas non moueť capiẽdo
motũ ⁊ moueri large: vt in. iij. phy͛. ſm ꝙ assignã-
tur ei ille species: generatio: augmẽtatio: corruptio
diminutio: alteratioq̃: et motus localis. Ad proba-
tionem negetur ꝙ omne quod mouetur recipit ⁊c.
Sed moueri est mutari de esse in nõ esse vel ecõtra:
aut de aliqualiter esse ad aliter esse. Et hoc vltimũ
conuenit charitati: q: per augmẽtum erit pars cha
ritatis totius constitute ex preexistenti et superad-
dita: cuius prius non fuit pars. ¶ Ad quartũ cõce
ditur antecedẽs: et negať ꝯña. Ad ꝓbatione͂ negať
ꝙ vna albedo est magis alba: immo proprie loquẽ
do albedo non est alba: sed vnum album est ma-
gis album alio albo. Et cum additur: nihil dat qḋ
non habet: verum est quod non habet dare. ¶ Nõ
tamen oportet ꝙ denominatio conueniẽs alicui ra
tione forme: conueniat etiã forme. Nã compositũ
est hõ propter aĩam rationalẽ: et tñ aĩa non est hõ: ⁊
aĩa est sciens ꝓpter sciam: et tñ scientia nõ est sciẽs:
Dub. 2. K — et sic de alijs. ¶ Contra secundam partẽ conclusio-
nis dubitať secundo si charitas augmẽtať per act⁹
ꝓcedentes ex grã: aut ꝑ quoslibet: aut per aliquos:
et aliquos nõ: nullũ illorũ potest dici: ergo. Non se
cũdũ: q: non est ratio diuersitatis: cũ act⁹ sint eius-
dem speciei: saltẽ eiusdẽ virtutis: et ideo habẽt eos-
dem effectus. Itẽ ꝑ quẽlibet augeť meritum ⁊ pre-
miũ: ergo et gratia siue charitas: q: quantitas meri
ti et premij sequiť quantitatẽ charitatis ⁊ grẽ. Nec
potest dici primũ: quia stat ꝙ actus sequẽs sit remis
sior primo: et ita non correspondet sibi gratia ma-
ior sed minor: et ita non augmentat: sed magis mi-
nuit. ¶ Solutio / probabiliter dicitur: ꝙ quolibet
actu ex gratia ꝓcedente augetur grã seu charitas
preexistens sicut et p̃miũ. Ad improbatione͂ diciť:
ꝙ per talẽ actũ remissum ꝓduciť charitas minor p̃
existẽte: tñ addita preexistenti reddit totum maius
Dubiũ. 3. L — Et sic p̃existẽs augetur ad intellectũ supra exposi-
tũ. ¶ Dubitať tertio: an sicut conceditur. Charitas
põt augeri: ita cõcedendũ sit ꝙ charitas potest mi-
nui. Pro intellectu illius dubij notandũ / ꝙ chari-
tas põt multipl'r cõsiderari scʒ ſm se: in ordine ad
subiectũ: in ordine ad causam efficientem: ⁊ quarto
Propõ. 1. — in ordine ad causam meritoriam. Scḋm hec ponun
tur quatuor ꝓpositiones. ¶ Prima. Charitas in se
considerata est diminuibilis. Probať: oẽ diuisibile
est diminuibile: charitas est diuisibilis: ergo ⁊c. Cõ
sequẽtia nota cũ minore ex articulo precedenti cum
sit composita ex gradib⁹. Maior patet: q: diuisibile
pro vna parte põt manere: et pro alia desinere: et ita
Propõ. 2. — diminuiť. ¶ Scḋa propositio. Charitas cõsiderã-
ta ſm esse in subiecto est diuisibilis. Patet: q: enti-
tas in se diminuibilis vbicunq̃ ponitur est diuisi-
bilis: Item quia charitas preexistens in subiecto
potest acquirere gradũ charitatis aduenientẽ: dum
augetur. Poterit etiã eundẽ quantũ est de se perde
Propõ. 3. — re in eodẽ subiecto: et ita minuiť. ¶ Tertia proposi
tio. Charitas per nullũ agens creatũ põt minui. ꝓ
batur: q: cuius diminutio est annihilatio: nõ potest
diminui effectiue per agens creatum: sed diminu-
tio charitatis est annihilatio gradus deperditi: cũ
nõ manet in potentia subiecti: nec ſm se: nec alium
eiusdem rationis. ergo non potest effici causa crea
ta. Cõsequentia tenet: ⁊ minor declarata est. Maior
patet: q: agẽs creatũ: sicut non potest creare: ita nec
Propõ. 4. — annihilare. ¶ Quarta propositio. Charitas nõ põt
minui ꝑ pctm̃ demeritorie. Patet: quia nec per pec-
catũ mortale: q: hoc simpl'r tollit charitatẽ: cũ sibi
repugnet. Nec per veniale. Tum quia pro minori
malo non tollit deus maius bonum: sed charitas
est maius bonũ ꝙ̃ veniale sit malũ. Tũ q: venia-
le stat cum charitate. Tum q: si veniale minueret
charitatẽ: cũ non sit infinita: per replicationẽ venia
liũ posset tolli tota charitas. Consequẽs est falsum:
q: tunc talis nec esset in statu salutis: nec dãnatio-
nis. Et patet ꝯña: q: tollit ipsum veniale centesimã
partẽ gratie: si tunc centies repeteretur auferret to
tam. Ex his sequitur responsio ad dubiũ motũ per — Cõclusio. 1
aliquot conclusiones. ¶ Prima. Quãuis per poten-
tiam absolutam dei charitas põt diminui: hoc tñ
nũq̃ fiet ſm leges ordinatas dñi. Prima pars pʒ ex
ꝓpositionib⁹ prima ⁊ secũda. Secũda pars ꝓbať:
q: de⁹ nõ aufert dona sua a rationali creatura sine
demerito ei⁹. Uel ergo demeretur per peccatũ mor
tale: et tunc non diminuiť: sed omnino tolliť chari-
tas. Uel ꝑ pctm̃ veniale: ⁊ hoc improbatũ est. ¶ Cõ — Cõclusio. 2 M
clusio secunda. Licet charitas quantum ad suã sub
stantiã non diminuať: tñ feruor eius per peccatum
veniale commissionis et omissionis remittiť. Pro-
batur pro secunda parte quantũ ad pctã cõmissiõis
q: actus oppositi generantes habit⁹ oppositos im-
pediant conatum potentie: ꝙ non ita feruenter ex
eat in actus oppositos. Sed actus peccati venialis
licet stent cũ charitate: inclinãt tñ ad oppositũ ali-
quo modo actum charitatis cum ab illo deficiunt
ergo. Patet minor: q: per frequẽtiã actuũ venialium
generatur habit⁹ peccati venialis: inclinãs poten
tiã ad sil'es act⁹: ⁊ ita remittit feruorem siue conatũ
ad act⁹ charitatis: qui aliquo mõ repugnãt actib⁹ — Feruor charitatis quid est.
venialib⁹. Quãtũ ad pctã venialia omissionis pʒ:
quia per negligentiã actuũ charitatis ita remittiť
feruor: sicut per frequentiã augeť. Et lʒ diuersimo-
de notificent feruorẽ charitatis: potest tamẽ facili-
ter dici ꝙ feruor charitatis est promptitudo seu co
nat⁹ volũtatis ad actũ charitatis eliciẽdũ: q̇ est pre
cise per habitũ charitatis acq̃situ͂ ex actib⁹ frequen
tatis: hoc est feruor charitatis supponit ꝓ actu cha
ritatis seu voluntatis: connotando volũtatis ꝓm-
ptitudinẽ et facilitatẽ ex inclinatione habit⁹ chari
tatis acq̃site ꝓueniẽtẽ hmõi feruorẽ veniale mi-
nuit. Dũ em̃ veniale cõmittiť: generanť in homine
habit⁹ oppositi actui charitatis: per quos volun-
tatis conat⁹ seu prõptitudo tolliť seu remittiť. Ex
pctõ vero omissionis actus boni negliguntur: ex con
sequẽti nõ gignunť habitus prõptificãtes potẽtiã
quibus non genitis potentia nõ facilitatur ad op⁹.
Item vt videri solet in tertio et patebit. j. dist. xxiij.
q. ij. habit⁹ infusus sine acquisito nõ inclinat: vt est
multorũ opinio. Cũ ergo tales acq̃siti habit⁹ non
gignuntur: potentia non actuať ad opus per solum
habitũ infusum ⁊c. Gignuntur autẽ frequentia bo
norũ actuũ. Et eorũ omissiõe: vel oppositorũ actuũ
commissione remittuntur seu tolluntur. ¶ Sed dice-
res sint duo habẽtes equalem charitatẽ: quorũ vn⁹
habeat pctm̃ veniale: alter nõ. Iste q̇ venialiter pec
cauit non est ita charus deo sicut q̇ nõ peccauit: cum
ipse punietur. Nec statim euolat si moritur: sicut al
ter non habẽs pctm̃ veniale: ergo pctm̃ veniale mi
nuit charitatẽ. ¶ Preterea si peccatum veniale mi
nuit feruorẽ: ⁊ cũ feruor nõ sit infinit⁹: posset tantũ
aliquis multiplicare venialia ꝙ feruor oĩno tolle-
reť. Et sic iste hr̃et charitatẽ sine feruore. ¶ Ad pri-
mũ diciť ꝙ illi duo in casu sunt eque chari deo: quia
eque accepti ad vitã eternã et ad equale p̃miũ vite
eterne. Nec obstat punitio vni⁹ in purgatorio: quia
illa non est ex odio punietis / vel non acceptatione
puniti: q: nõnũq̃ pr̃ filiũ quem magis diligit: ⁊ ad
maiorẽ hereditatẽ acceptat magis punit. Et si ha-
bens magnã charitatem / peccasset venial'r: ⁊ habẽs
modicam / nõ prim⁹ esset magis accept⁹: q: ad ma-
ius p̃miũ lʒ esset puniẽdus: et nõ secund⁹. ¶ Ad se-
cũdũ diciť: ꝙ intelligendo ꝑ feruorẽ charitatis prom
ptitudinẽ siue conatũ ad actũ charitatis eliciẽdum

ꝙ est ꝑcise per habitū acq̄situ: ꝓcedit ꝙ posset tot⁹ feruor tolli per cōtinuationē pctōꝝ venialium/et omissionem actuum ſm charitatem eliciēdoꝝ: nihilomin⁹ maneret charitas integra: per quā adhuc posset in actus meritorios quantū est de se ꝑcise. ¶ Ad hos em̄ sola charitas (vt aliqui volūt) cū libero arbitrio sufficit: licet non ita faciliter prompte et expedite/sicuti cum frequentia habituū acquisitorum. Tenendo ꝙ habitus infusus sine acquisito inclinet potentiam: de quo. j. dist. xxiij. q. ij. in tertio. Tenendo autē oppositū scꝫ ꝙ habit⁹ infusus non inclinet sine acquisito: secus dicendum: sic em̄ manente charitate non potest in actum ex defectu habituum acquirendoꝝ. ¶ Et si quis argueret de actiuitate charitatis: potest distingui de nomine actiuitatis: an connotet actualem tendentiam vel potentialem, solum ꝛc. sicut dici solet de inclinatione habitus: de quo latius vide distinc. xxiij. q. j. tertij. dub. iij. Et ſm hoc formetur responsio. Valēt ad hoc dubium dicta Camera. q. ix. arti. iij. ꝛ Greg. q. v. articu. ij.

Questio. v.

A

Conclusio.

Supposito ꝙ charitas augmētari possit. Utrū charitas preexistens maneat in fine augmentationis. ¶ Recitantur et impugnātur a doc. opi. Gofredi quodlib. vij. q. vij. ꝛ Sco. q. iij. dist. hui⁹. ¶ Quib⁹ dimissis est conclusio r̄nsalis. In augmentatione qualitatis/qualitas ꝓcedens nō corrūpit sꝫ manet. Probat: q2 si in augmentatione charitas precedēs corrumperet et noua sequeretur: sequerentur multa inconuenientia. ¶ Primū/ꝙ infinite forme quarum nulla esset pars alterius in fine augmentatiōis essent actualiter pertransite: quia quolibet instanti esset noua forma accidentalis. Sunt autē infinita instantia. ¶ Scōm/ꝙ rei ꝑmanentis daretur vltimū instās esse naturaliter: q2 in quolibet instanti augmentationis esset noua qualitas: cum nulla maneret cuꝫ alia: ergo quelibet qualitas preter vltimā genita/fuit tm̄ ꝑ instās. Et per ꝯñs illud instās esset primū ꝛ vltimū esse illi⁹ q̄litatis. ¶ Tertiū/ꝙ de⁹ posset facere infinita in actu simul: quod opinantes negant. Probatio: q2 oēm reꝫ productā a causa naturali de⁹ pōt cōseruare durante actione creature: sed forme in augmentatione ꝓducte sunt infinite: Nec habet hec instantia locū in partibus continui: q2 ille partes non sunt ſm se totas distincte. ¶ Quartū incōueniens: q2 tunc vnū cōtrarioꝝ esset per se cā cōtrarij/puta i remissiōe caloris/frigiditas remittēs eēt per se causa caloris: q2 ꝓ quolibet instanti remissionis generatur nouus calor: minor a causa remittēte que est frigiditas: q2 a nulla alia causa: nisi diceretur a causa vniuersali: quod nihil est: q2 vniuersalis agit ſm exigentiam cause particularis: nec celū cū frigiditate ꝓducit calorē. ¶ Quintū/ꝙ qualitas in fine augmentationis non esset perfectior aliqua precedentiū: cū nulla forma sit perfectior alia eiusdem rationis: nisi ꝓpter maiorē pluralitatē partiū eiusdē quātitatis: sed in augmentatione quelibet formarum est simplex/nullas habēs partes intensionales: q2 si haberet plures partes: ille successiue ꝓducerētur: et ita precedēs pars maneret cū sequēte. ¶ Sextū/ꝙ idē esset causa corruptionis et generationis qualitatū eiusdē rōnis. Nam generās posteriore corrūperet priorē: que tñ sunt eiusdē rōnis. ¶ Itē queritur. In augmentatione charitatis: cum solū mortale peccatum repugnat charitati: vt questione precedenti patuit: quid corrūpat charitatem priorē. ¶ Itē augmētet charitas per decē act⁹ meritorios: stat decimū actum esse minus perfectum aliquo priore: tunc charitas in fine manēs esset perfectior precedente: ꝛ ita non augmētaret: sed diminuet

B

retur: Nā quilibet actus ꝓducit habitū ſm mensuram sue ꝑfectionis. i. perfectior perfectiorē. ¶ Si dicis. Termini mot⁹ sunt incompossibiles: sed termini augmentationis sunt, qualitas minor ꝛ qualitas maior: ergo sunt incompossibiles. Responsio. Termini per se mot⁹ sunt incōpossibiles: sed hi sunt nō esse/ et esse eiusdeꝫ forme. Qualitas vero preexistens nec est subiectū: nec terminus: sed est aliquid preexistens vniendū cū termino a quo. ¶ Corollariū. Nō semp ḡnatio vni⁹ est corruptio alteri⁹: sed q̄n fit ḡnatio cū abiectiōe contrarij vel repugnātis. ¶ Secundo sequit ꝙ in eodē stant maior et minor charitas: hoc est intensior ꝛ remissior: q2 pars et totū. Nec tñ ideo idē est magis et minus intēsum: q2 neqꝫ pars qualitatis: neqꝫ tota: neqꝫ subiectū dr̄ magis ꝛ minus tale a parte: sꝫ a tota qualitate. Et ita magis et minus sunt contraria. i. denominationes contrarie non tñ contrarie. i. repugnantes: q2 maior ꝛ minor qualitas stant simul. Hoc est summariū illoꝝ/que per doc. habentur in q̄one ista. Vide latius in doct.

Questio. vj.

A

Utrum in augmētatione siue intensiōe charitatis/ aliq̄d realiter differens a priori sibi adueniat. ¶ Doctor plures recitat opi. de intensione formaruꝫ: quarum vna est sancti Tho. j. ij. q. lij. ar. ij. Alia Henrici gandauo. iiij. quodli. et eas insufficientes ostendit. ¶ Utitur deniqꝫ hoc vocabulo augmentatio. vt supra pro intensio/more solito forte tunc tpis ita habuit consuetudo/vnum sumi pro reliquo. ¶ Primo itaqꝫ ponetur conclusio responsalis ad questionem: deinde mouebuntur et soluentur dubitationes. ¶ Conclusio responsalis. In omni augmētatione forme aliq̄d reale additur forme preexistenti differens ab illa et remanens distinctum. Probatur: quia in oi trāsmutatione reali/aliquid reale de nouo producitur vel corrumpitur: aut aliq̄d preexistēs acquiritur: sed in augmentatione est realis trāsmutatio subiecti: ergo ꝛc. Et nō corrūpit aliquid reale: q2 tūc esset diminutio si nullo acq̄sito aliquid corrūperet: nec preexistens acquirit manifestū est: ergo aliquid nouū generatur. Maior ptꝫ: q2 alias fieret transitus de contradictorio in contradictoriū sine mutatiōe. Minor ptꝫ: quia ꝑ augmentationē subiectū realiter fit magis tale puta magis calidū vel albū. Uñ sicut in augmētatione quātitatis/aduenit aliq̄d reale a priore distinctū remanēs cū eo ita in augmētatiōe qualitatis. Et q2 nō potest saluari ꝑ motū localē aut coexistentiā cū maiori loco: sicut augmentatio quantitatis: opꝫ ꝙ aliq̄d reale de nouo addat priori. Qꝫ vero prior maneat: ostēsum est. q. precedēti. ¶ Ex illo ptꝫ/ꝙ remanēs in fine augmentatiōis est essentialiter perfectius qualitate preexistēte: lꝫ sit eiusdē rationis. Scđo/ꝙ nō oīa indiuidua eiusdem speciei sunt eque perfecta essentialiter: de quo dr̄. q. seque. ¶ Pro articulo scđo hic sunt duo dubia. Primum. que sit differentia inter generationē et augmētationē. Scōm/an oēs forme sint augmētabiles. ¶ Ad primū dr̄ ꝙ ḡnatio pōt accipi tripliciter scꝫ stricte/large ꝛ largissime. Stricte pro productiōe compositi substātialis per se subsistētis. Large/pro ꝓductione alicuius ſm se et quodlibet sui: qđ natū est eē terminus formalis ḡnationis. Largissime/pro productione cuiuscūqꝫ de nouo. Primo modo sunt termini disparati: q2 nulla augmentatio (vt capit. s. ꝓ intensione) est compositi substātialis. Posset tñ in eo instāti in quo generat compositū: qualitas ꝑexistēs in materia augmētari: si in eodē instāti noua pars qualitatis ꝓduceretur ꝛ priori vniret. Scđo mō sic generatio distinguit ab augmētatione: quia illa est etiā forme substātialis: ista tm̄ accidentalis. Tertio mō generatio est in plus q̄ augmentatio: q2 nunq̄

Nota.

Generatio vni⁹ nō semper est corruptio alterius.

Articu. j. Conclusio. B

Articu. 2. Dubium. C

Gñatio accipitur tripl

põt esse augmẽtatio sine generatiõe: sed bene ecõ=
uerso gñatio sine augmentatione. Nam gñatio nõ
presupponit aliquã partẽ forme: que ẽm seuel suam
partẽ pducit: sʒ augmẽtatio psupponit aliquã par=
tẽ forme pcedere que augmẽtat: sʒ illud qd augmen=
tat nõ generet: sʒ illa ps forme q de nouo producit:
generat: sʒ pars forme preexistẽs: vel tota forma ex
Dubiũ. 2. D preexistẽte ⁊ superueniẽte augmentat. ¶ Ad scõm du
biũ/ ꝙ nõ oẽs forme sunt augmẽtabiles. Nã ille so
le sunt augmẽtabiles/ que pñt facere p se vnum cuȝ
alia forma eiusdẽ rõnis sine maiori extensione quã
titatiua: hoc est dictu. Ois forma cõposita ex ptibus
siue gradibꝰ eiusdẽ rõnis se in eodẽ subiecto pene=
trãtibus: cetere nõ sunt augmẽtabiles. Quare autẽ
hec forma sic est composita ⁊ non illa: nulla est ratio
nisi ppria nature cõditio: qꝛ illa est talis: et illa non
Corolľ. 1. est talis. ¶ Ex quo sequitur primo ꝙ nulla substan
tia est augmẽtabilis ẽm naturã. An autẽ per poten
tiã diuinã sit augmentabilis. Rñdet auctor, si due
partes forme substãtialis possent p diuinã potẽtiã
simul vniri vt faciãt p se vnũ: ⁊ nullo mõ distinguã
tur loco vel subiecto: tunc posset talis forma auge=
ri. Sed an hoc sit possibile de formis nunc creatis
dubiũ est: sed de creabili non puto esse dubiũ quin
talis possit de nouo creari: que esset alterius speciei
ab omni forma creata. Si enim forme substantiali
producte repugnat sic habere partes ex natura spe
cifica: sicut spiritui repugnat esse diuisibilem: ⁊ hoĩ
Corolľ. 2. esse asinũ: non sunt forme substantiales nunc pro=
ducte augmentabiles: secus de creabili. ¶ Scdo se=
quitur ꝙ quantitas (si fuerit distincta a re quanta)
non est augmentabilis: capiendo augmentabile (vt
hic) pro intensibili ⁊ remissibili. Patꝫ: qꝛ licet habet
partes faciẽtes vnũ p se: tñ ille nõ sunt precise in eo
dem subiecto ⁊ situ. Ipse etiã faciũt maiorem exten
Corolľ. 3. sionẽ subiecti. ¶ Tertio sequitur. Inter indiuidua
eiusdẽ rõnis est ordo perfectionis essentialis. Ptꝫ:
qꝛ forma intẽsior pfectior est essentialr forma eiusdẽ
rationis remissa. De hoc. q. sequenti. Nec illud est
contra illud phi. Species habent se vt numeri: quia
verũ est vniuersaliter ꝙ nunꝙ duo indiuidua diffe
rentiarũ specierũ sunt eiusdẽ perfectionis. Sed ex
hoc nõ sequitur: ꝙ nulla indiuidua eiusdem speciei
sic se habeant/ ꝙ alterũ non sit altero pfectius: licet
dentur aliqua eiusdẽ perfectionis. Et tñ de abbre=
uiatione questionis huius. vide latius in doc.

Questio. vij.

A **Utrum illud quod**
in charitatis augmentatione additur
sit eiusdẽ speciei specialissime cũ cha=
ritate precedẽte separata ab ea. ¶ Re=
citatur ⁊ impugnat a doc. opinio Pe=
tri aureoli habẽs tres articulos. Qua dimissa ponẽ
tur cõclusiones rñsales p articulo primo: ⁊ dubio: ẽ
Arti. 1. solutiones pro scdo. ¶ Pro articulo primo est cõclu=
Conclo. 1. sio prima. Gradus charitatis p augmentationẽ sup
additus est eiusdẽ rõnis specifice cũ charitate pre=
existente cui vnitur. Ptꝫ: qꝛ nunꝙ res augeri põt p
aliqd alterius rõnis. Preterea pars aque loco distin
cta ab alia parte eiusdẽ: silr pars albedinis est eius=
dẽ rõnis: ergo ⁊ pars charitatis est eiusdẽ rõnis cuȝ
alia parte a qua nec loco distinguitur nec subiecto.
¶ Itẽ charitas est qd homogeneũ: ergo partes eius
dẽ rõnis inter se ⁊ cũ toto. ¶ Itẽ nisi sic: cũ vniũtur:
vnũ haberet se vt materia: aliud vt forma. Qñcunꝙ
eñ aliqd cõponit ex aliquibus diuerse rõnis: vnum
habebit se vt materia ⁊ subiectũ: aliud vt forma vel
Corolľ. potẽtia ⁊ actus. Nullibi inuenitur instantia. ¶ Co
rollariũ. Quilibet gradus charitati adueniens est
charitas. Ptꝫ: quia terminus absolutus verificabi=
lis de aliquo/ etiã de quolibet eiusdẽ rõnis predica=
tur. ¶ Secũda conclusio. Charitas superaddita po
Concl test per se fieri. Probatur: quia quecũꝙ eiusdem ra=
tionis sunt realiter distincta: quorum vnum non est
pars alterius: deus potest separatim producere ⁊ se
paratim conseruare. Probatur: qꝛ non maior rõ qua
re potius vnã ꝙ aliã: potest autẽ seorsum pducere ⁊
conseruare precedentem: ergo ⁊ sequentẽ. ¶ Itẽ hoc
nullã implicat cõtradictionẽ: ergo. ¶ Tertia cõclo. Cõclo. 3.
Gradus additus alteri nõ potest intuitiue videri a
creatura naturaliter sine alio. secus de potentia di
uina: de quo supra. q. iiij. H. Primũ ptꝫ: qꝛ cuȝ illi gra
dus sunt simul penetratiui: eque approximãtur po
tentie cognitiue: ergo eque cognoscuntur: cũ cogno
scere est operatio naturalis: non voluntaria. Scõm
patet: qꝛ quilibet graduũ põt per se produci ⁊ esse: ⁊
ita intuitiue cognosci. Sed deus põt illam cognitio
nem intuitiuã cõseruare in intellectu creato/ etiam
post vnionẽ graduũ: ergo ⁊c. ¶ Quãtum ad articu= Arti. 2.
lũ scõm est dubiũ primũ. Quõ differt augmentatio Dubiũ. 1. B
quãtitatis. silr rarefacto ⁊ condensatio ab augmen
tatione qualitatis. Rñsio. Si quantitas non distin=
guitur a re quãta: tunc augmentatio quãtitatis nõ
fit per adgenerationem alicuius noue realitatis:
Nec diminutio p deperditionẽ alicuius preexisten
tis realitatis: sed fit per solũ motum localẽ partium
vt per maiorẽ approximationẽ extremitatum linee
fit ipa curuior. Silr rarefactio fit p hoc ꝙ res quan=
ta maiori loco postea coadsistit ꝙ prius: ⁊ condensa
tio ecõuerso. Si vero quãtitas est accidẽs distinctũ
a substãtia ⁊ quatitate: tũc fit per superuenientẽ nouã
quãtitatẽ: cũ prior manere nõ potest: sed precedens
semper corrũpitur: qꝛ nisi sic: tũc vel due quãtitates
essent simul in eodẽ subiecto: vel accidẽs migraret.
vtrũꝙ est impossibile naturaliter. ¶ Item si ille due
quãtitates essent precise simul per eas res non esset
magis extensa seu maior ẽm extensionẽ: sʒ bñ maior
ẽm intensionẽ. ¶ Scõm dubiũ. Qua vnione vniun
tur partes charitatis. Rñsio: ꝙ vniuntur se totis: nõ Dubiũ. 2. C
ẽm sua vltima: quia nõ habẽt vltima cũ sint exten=
siue indiuisibiles. Et si essent extense vt gradus al=
bedinis vnirẽtur: tñ se totis sicut forma materie ⁊ ac
cidens subiecto: nõ quod vnus gradus sit subiectuȝ
alterius: sed ita sunt sibi presentes ẽm se totos sicut
accidens subiecto. Et põt noiari vnio homogenei=
tatis qua aliqua eiusdẽ rõnis faciunt vnũ numero.
¶ Si dicis: quõ faciũt vnũ numero cum distinguan
tur. Dicitur ꝙ constituũt vnũ totũ qd numero distin
guitur a quolibet alio toto: sicut materia et forma
constituũt totũ qd est vnum numero: licet materia ⁊
forma distinguantur nõ tñ numero: sed specie ⁊ ge
nere. ¶ Corollarium. Duo accidentia solo numero
differentia sunt in eodẽ/ qd verũ est/ dũ constituunt
vnũ: al's non. ¶ Tertiũ dubium. Quõ saluatur vni=
tas specifica inter charitatem minus ⁊ magis intẽ= Dubiũ. 3. D
sam: cũ plus cõueniant inter se due charitates eius=
dẽ intensionis/ ꝙ cũ charitate magis vel minus in=
tẽsa. Et ita ab illa cõuenientia maiore põt abstrahi
conceptus cõis adequatus charitatibꝰ eiusdẽ intẽ=
sioni ⁊ nõ aliis. ¶ Dicendũ ꝙ nõ potest dari conce
ptus cõis cõtentus quidditatiue sub charitate. Cõ Ad abstrahendũ conceptũ quidditatiuum cõem quid requiritur.
tra hoc: ꝙ ad abstrahendũ cõceptũ cõmunẽ qdditati=
uum/ nõ sufficit cõueniẽtia essentialis aliquorũ in=
ter se ⁊ non cũ aliis: nisi sit tanta differentia eorũ ab
aliis/ ꝙ in quolibet aliorũ inueniat aliqd cui nihil
simillimũ inuenitur in sic cõueniẽtibus. Et ideo lʒ
due charitates vt sex/ inter se plus conueniant quã
charitas vt sex/ et charitas vt quatuor: quia tñ nihil
est in charitate vt quatuor: quin sibi simillimum re=
peritur in charitate vt sex: ideo quicunꝙ conceptus
abstractus cõis significat charitatem vt sex: signifi=
cat etiã charitatem vt quatuor: ⁊ omnẽ charitatem
cuiuscũꝙ gradꝰ. Posset tamẽ abstrahi a supradicta
conuenientia conceptus accidentalis cõnotatiuus
numeri talis graduũ. Un cõceptus abstractus sum
ptus ab aliqua conuenientia/ significat omnia illa
sic conuenientia: ⁊ omnia in quibus nihil est cuius

simillimum nō est in sic cōuenientibus. ¶Si dicis: simile nō augmentat simile: vt patet de duab⁹ aq̄s tepidis simul iunctis: vbi tñ addit gradus gradui: ergo. Solutio: simile additū simili in eadem parte subiecti precise augmentat: nō aūt in diuersis subiectis. Nunc aūt si duo tepida simul fundant: quelibet tepiditas manet in suo subiecto. ¶Quartū dubium. Ex duobus in actu non fit vnum tertiū: ergo illi gradus non vniuntur. Respondetur. Ex duobus in actu alterius ⁊ alterius rationis nō fit vnū. Et ideo quando componibilia sunt alterius ⁊ alterius rōnis: non fit ex eis vnum: nisi vnum sit actus et aliud potentia. Quando autem sunt eiusdem rationis vt in ꝓposito in gradnum vnione/ fit ex eis vnū: secus si nō sunt eiusdē rationis: vt pars aque/ ⁊ ignis. ¶Dubitat quinto/ qūo accidētia differentia numero faciūt vnū numero. Rñdetur aliqua differre numero intelligitur dupl'r. Uno modo: q: sunt aliqua eiusdem rōnis/ quorū vnū nō est aliud realiter. Et sic oēs partes eiusdē rationis differūt numero: ⁊ tamen faciūt vnū numero. Alio modo: q: sunt tota nō cōstituentia vnū: ⁊ sic verum est ꝙ numero differentia nō faciūt vnū numero: sed sic nihil ad ꝓpositum. ¶Dubitatur sexto. Utrum possibile sit duo accidentia solo numero differētia/ facientia tñ vnum accidens/ esse in eodem. Rñdetur ꝙ sic. Sed duo accidentia nata facere vnū esse in eodē: ⁊ ꝙ nō faciant vnū numero est impossibile per naturā. Et tantū de abbreuiatione q̄ōnis presentis. ¶Dubitatur septimo cōtra id quod dictū est/ ꝙ illi gradus manēt simul: ⁊ gradus gradui coniungit ⁊c. grad⁹ tales nō manent simul: ergo nō addunt sibi. Antecedens ꝓbatur. Tum q: termini motus sunt incōpossibiles: sed charitas preexistens ⁊ supaddita sunt termini augmētationis. Tum q: tunc charitas intensior esset cōpositior ⁊ minus perfecta: immo nec esset forma: cū forma cōposito adueniat: ⁊ in simplicitate inuariabili essentia consistat ſm auctorē. vj. principiorū. Tum quia charitas maior ⁊ minor cōtrariatur. v. Phys. Tum q: quelibet forma denoīat suū subiectū: ⁊ sic idē esset magis ⁊ min⁹ carū. ¶Ad illas rationes breuiter dicit. Ad primā negeṫ añs. Ad ꝓbationē dicit. Uerū est de terminis per se/ qui sunt priuatio ⁊ habitus. De hoc supra. q. v. B ¶Ad scd̄am dicit: ꝙ nō semꝑ cōpositi⁹ est min⁹ perfectū: quia cōpositū substātiale nō est min⁹ ꝑfectū altera partiū. Q̄d forma est simplex essentia: verum est per priuationē partiū diuersarū rōnum: nō sic compositum. ¶Ad tertiam negetur: sed bene denoīationes sunt ꝯtie large. i. nō ꝯueniūt eidē. ¶Ad quartam dr̄ ꝙ q̄libꝫ forma totalis denoīat subiectū: Nō aūt opꝫ de forma partiali saltē denoīatiōe ipositā: pōt tñ denoiare denoīatione iposita vl' imponēda vt sit in eodem subiecto charitas vt quatuor. Primus gradus denoīat hac denoīatione habere vnum gradū sine exclusione. Et sic nō seq̄t idē esse maius ⁊ minus: sed bene idē habere maiorē ⁊ minorē gradū sine idē esse cōpositū ex maiori ⁊ minori. ¶Item ex alio pōt adhuc argui. Augmentatio nō fit per additionem gradus ad gradum: quia ſm ph̄m. iij. Topicorum. Albius est q̄d est nigro impermixtius. ¶Itē si albū condēsatur/ erit magis albū: ⁊ tamen nō addit maior gradus albedinis. ¶Item si sic vel grad⁹ adueniens esset accidētalis priori: ⁊ sic nō facerēt vnum: aut essentialis: ⁊ sic haberēt se vt actus ⁊ potentia. ¶Item augmētatio esset generalis: q: esset productio gradus de nouo. ¶Ad illa dr̄ ad ph̄m. Uerū est in qualitatibus ꝯrijs habentibus transmutationē circa idem. Uel capit impermixtionē improprie pro maiori recessu a cōtrario. ¶Ad scd̄m dicitur ꝙ ꝑ cōdensationem nō fit magis album: sed q: partes sibi magis adiacēt: apparet magis albedo. ¶Ad tertiū dicitur: ꝙ gradus adueniens est accidentalis priori. Nec sequitur: ꝙ ideo nō faciat vnum: q: forma est accidentalis materie: ⁊ tamen facit cum ea vnum. ¶Ad quartum cōceditur: ꝙ augmentatio est generatio large: vt dicit generaliter qualibet ꝓductionē rei de nouo. Non aūt generatio stricte pro ḡnatione substantiali. de hoc. q. vj. art. ij. ¶Si replicatur. Si est generatio: ergo nō fit sine corruptione: ⁊ ꝑ cōsequens adueniente nouo gradu corrūpitur prior: q: nihil aliud corrumpitur. Respondetur ꝙ nō vniuersaliter generatio vnius est corruptio alteri⁹: sed illa sola que fit cum abiectione cōtrarij: vt patuit. q. v. B. ¶Dubitatur contra id scilꝫ ꝙ illi gradus sint eiusdem speciei ⁊ solo numero differant. ¶Contra primam partē sic pōt argui. Gradus charitatis nō sunt eiusdem speciei: nec inter se: nec cum tota charitate. Probatur: q: non sunt eiusdem perfectionis essentialis: nam charitas intensior est perfectior minus intensa: ergo nō sunt eiusdem speciei. Tenet cōsequentia: q: species habēt se vt numeri. ¶Itē indiuidua eiusdem speciei sunt simillima: sed grad⁹ diuerse perfectionis nō sunt simillimi: ergo. ¶Item a quibuscunq̄ possunt sumi conceptus specifice differentes/ ipsa differūt specie: sed tales possunt sumi a diuersis gradib⁹ eiusdē charitatis diuerse perfectionis: ergo. Minor ꝓbatur: q: ab omni cōuenientia essentiali sumitur cōcept⁹ specificus: sed magis cōueniunt essentialiter due charitates eiusdē intēsionis inter se ꝙ̄ cum charitatibus magis vel min⁹ intensis: ergo ab illa pōt sumi cōceptus illis sic cōuenientibus adequatus. Et q: erit cōis ⁊ absolut⁹: erit specificus. ¶Contra aliā partē solo numero differentes ⁊c. Accidentia solo numero differentia nō possunt esse in eodē subiecto. ¶Item tunc vn⁹ gradus posset videri sine alio. ¶Ad primum cōceditur ꝙ nō sunt eiusdē ꝑfectionis essentialis: ⁊ negeṫ consequentia. Ad ꝓbā loquit de diffinitione speciei/ q̄ per additionē differētie variatur sicut species numerorum. ¶Uerū etiā est ꝙ indiuidua eiusdē rōnis nō sunt diuerse ꝑfectionis: quorū vnū nō pōt esse pars alterius. Hic aūt in proposito charitas charitati adiungitur vt pars toti. ¶Ad tertiū negetur minor. Ad ꝓbationem dr̄: ꝙ solum ab illa conuenientia sumit cōcept⁹ specific⁹ qñ cōueniētia sic se habēt/ ꝙ in quolibet sic cōuenientiū fit aliquid cui nihil simillimum inueniatur in alio. Nunc ergo lꝫ plus conueniant charitates due vt quatuor inter se ꝙ̄ cū charitate vt tres: tñ q: nihil est in charitate vt tres: cui non sit aliq̄d simillimū in charitate vt quatuor: ideo nō pōt sumi cōceptus illis ꝓprius qui significet solū charitatē vt quatuor/ ⁊ nō vt tres: vt supra in dubio. iij. patuit. ⁊ dist. viij. q. ij. ¶Per hoc soluitur precedens ratio secunda: ꝙ non oportet omnia indiuidua esse simillima simpliciter: sed sufficit ꝙ sint sic simillima/ ꝙ nō in quolibet eorū est inuenire aliq̄d cui nihil sit simillimū in alio. ¶Ad quartū dr̄: ꝙ verū est qñ nō faciunt vnū: vt patuit in dub. vj. ¶Ad quintum dr̄ vt supra conclusione. iij. ꝙ vnus grad⁹ nō pōt naturaliter videri sine alio etiā ab intellectu angelico: q: sunt simul: ⁊ sic eque approximati potētie. Possunt tamen distincte videri. i. cognosci ꝙ vn⁹ non est alius: sicut distincte videtur materia ⁊ forma: lꝫ sint simul. de hoc latius supra.

Dubiū.4. E

Dubiū.5. F

Dubiū.6. G

Dubiū.7.

Termini motus sunt incōpossibiles.

Dubiū.8. I

Dubiū.9. K

Accidentia solo numero differentia non pñt esse in codē subiecto.

M

Questio. viij.

Onsequenter queritur de termino augmētationis: vtrū sit dare summam charitatem cui repugnet augmētari. ¶De materia huius q̄ōnis late habetur infra distinct. xiij. tertij: ⁊ similiter in scdo. q. vij. tertij. Eapropter hic breuiter expedietur materia q̄ōnis: ⁊ dūtaxat veluti in summa colligentur dicta doc. Itē de hoc an possit dari infinitum cathegorematice: late vide in. ij. dist. j. q. iij. de eternitate mundi. ¶Suppositis itaq̄ notabilibus hic per doc. recitatis. ⁊ supra. q. iiij. h[...] tr.

ius colle. habitis: scilicet ꝙ duplex est augmenta=
tio: intensiua ⁊ extensiua. Et ꝙ extensiua quandoqꝫ
fit per additionē partis ad partem facientis per se
vnum cum illa distincta ab ea loco ⁊ situ. Quādoqꝫ
vero fit in eodē subiecto precise: vt in rarefactione
prout supra. q. iij. notabi. j. huius collec. diffuse pa=
tuit. Istis inqꝫ suppositis est ꝯclusio prima. Augmē
tatio extensiua primo modo dicta procedit in infi=
Cōclusio. 1. nitū per potentiā diuinam. Ueritas huius conclu=
sionis ex tribus ꝓpositionibus dependet. Prima.
Deꝰ potest creare in infinitum indiuidua eiusdem
rationis: maxime vbi possunt esse plura in vna spe
cie. Patet: quia si deus conseruaret corpora celestia
in statu in quo sunt perpetuū: in infinitum cōtinua
rentur generationes et corrupttiones. ¶ Secunda
propositio. Quocunqꝫ indiuiduo posito / potest deꝰ
facere aliud indiuiduū eiusdē rationis priori indi=
uiduo non destructo. Patet: quia indiuidua eiusdē
rationis non habēt adinuicē formalē repugnātiā.
Item summū in aliqua specie compatitur aliud in=
diuiduum eiusdē speciei: vt ptz de charitate christi.
¶ Tertia ꝓpositio. Quecunqꝫ sunt eiusdē rationis
sunt equaliter vnibilia: vt quecūqꝫ due aque. Nā qc
quid competit indiuiduo alicui: simile potest cōue=
nire alteri induiduo eiusdem rationis. ¶ Ex illis
patet conclusio: quia quocūqꝫ induiduo creato / po=
test deus aliud eiusdē rōnis creare: et illud priori
vnire. Unde nō est dabilis maxima aqua creabilis.
Cōclusio. 2. B ¶ Secunda conclusio. Augmentatio extensiua per
modū rarefactionis non procedit in infinitum. Pa=
tet: qꝛ nisi sic: vna faba posset fieri maior mille mun
dis: quod videtur inconueniens. Sed hec conclusio
euidenter probari non potest: quia non potest ꝓbo=
bari ꝙ res sit sic determinata ad certam magnitu=
Concl'o. 3. dinem: quod non potest fieri maior per potentiam
diuinam. ¶ Tertia conclusio. Quelibet forma au=
gmētabilis intensiue extra subiectum potest in infi
Conclu. 4. nitum augmentari. Patet ex ꝓpositiōibꝰ premissis.
¶ Quarta cōclusio. Probabile est ꝙ forma intensi=
bilis in subiecto non est augmentabilis in infinitū
Probatur: quia ꝓbabile est ꝙ sicut subiectū deter=
minat sibi aliquas qualitates: et aliquas nō pōt re
cipere sicut ignis summā frigiditatē: aīa intellecti
ua qualitatē materialē: ita etiam determinat certā
quātitatē forme receptibilis: vltra quā nō pōt aliā
recipere: vt sic quodlibet subiectum finitū sit etiam
finite capacitatis. ¶ Posset tñ eque ꝓbabiliter te=
neri oppositū istiꝰ propōnis / sicut ⁊ cōclusionis se=
cūde. Et ꝯm hoc dicitur ꝙ charitas aīe christi non
est simplr̄ maxima creabilis ex cōclusione. iij. Sed
est maxima creabilis in subiecto simplr̄: vel ꝯm po=
Concl'o. 5. tentiā ordinatā. ¶ Quinta cōclusio. Quāuis in in=
finitū charitas est augmentabilis: non tñ est creabi
lis charitas infinita. Prima pars est cōsequēs ter=
tie conclusionis. Secūda pars ꝓbatur: qꝛ infinitas
intensiua est simplr̄ impossibilis creature. ¶ Pre=
terea lz in infinitū augeret charitas per productio=
nem noui gradus vniti priori: tñ quilibet gradus ꝓ
Charitatē ductus est finitus: et ex vnione finitorū nō cōstitui
in infinitū tur infinitū. Unde in infinitū augmētari charitatē
augeri qd nihil aliud est qꝫ charitatē non tantū posse augmē
est. tari: quin adhuc vltra possit augmentari: hoc est ꝙ
nūqꝫ datur vltima charitas producibilis: sed post
quālibet ꝓductā alia pōt ꝓduci. Et si perpetuo cō
tinue augmentaretur certa charitas: adhuc mane=
ret semper finita: quia semper finitū adderet finito.
Nec posset dari gradus vltimo productus: sicut nō
datur vltimū durationis perpetue. Undē sicut deꝰ
potest facere plura indiuidua in infinitū: ⁊ tñ sem=
per faciet finita: ita pōt facere maiorē charitatē / et
maiorē: et sic in infinitū: et tñ semper faciet finitū.
¶ Et lz deus determinate videat omne ꝓducibile:
⁊ ita quocūqꝫ producibili videt maius producibile
non tamē videt ꝓducibile infinitū: quia nihil tale

est ꝓducibile. De hoc latius. j. in dub. v. et in. ij. di. j.
q. iij. ¶ Sexta conclusio. Per infinitā potentiā dei
pōt sine termino charitas augmentari. Hec ꝓpo= Concl'o. 6.
sitio ptz ex ꝓdictis: cum non includat cōtradictionē
nec ad hoc vlla sequatur infinitas. ¶ Circa predi= Articu. 2.
cta dubitatur primo. Nam pono ꝙ augmentatio Dubiū. 1.
certe charitatis fiat per horā ꝯm partes proportio= C
nales: ita ꝙ in prima parte ꝓportionali adgeneret
vnus gradus. In secunda parte silr̄ vnus equalis
priori: et ita de alijs. Charitas in fine hore erit cha
ritas infinita: qꝛ habebit infinitos gradus tantos
quantus est hic certus datus: quia pertransite sunt
omnes partes proportionales que sunt infinite.
Respondetur ꝙ casus est impossibilis / ꝙ in quali=
bet parte proportionali hore generet vnus gradus
⁊c. Tum quia infinite sunt: et ita non possunt oēs
designari. Tum quia vltima pars nō est dabilis: qꝛ
quecumqꝫ datur / est vltra diuisibilis: ⁊ p ex ꝯñs non
est vltima. Et cum dicit: in fine hore omnes partes
ꝓportionales sunt pertransite: qui a tota hora. Re=
sponsio ꝙ oēs sunt pertrāsite: id est hora tota que cō
tinet oēs suas partes ꝓportionales est pertransita.
Sed si accipit vt valet tantū: omnes sunt ptrāsite.
i. in qualibet parte ꝓportionali aliquis gradus est
ꝓductus sic negetur: qꝛ augmentatio lz fiat per totā
horam continue: non tñ fieri potest per partes hore
ꝓportionales: qm̄ pars hore mensurās ꝓductionē
vltimi gradus / includit infinitas partes proportio
nales. ¶ Dubitat secundo. Nulla charitas potest Dub. 2.
sine termino augmentari: ergo cōclusio falsa per le= D
gem ꝯdictoriorū. Antecedens ꝓbat: qꝛ nec illa nec
illa: et sic de alijs. Si datur aliqua: illa posset esse
infinita. Consequēs falsum: qꝛ sic esset deus. Conse
quētia ꝓbatur: qꝛ posset esse sine termino vel inter=
minata. ¶ Solutio: dicitur ꝙ quelibet potest sine
termino augmentari: qꝛ cuilibet pōt fieri additio.
Nec posset aliqua esse infinita: qꝛ hic infinita capit
cathegorematice cum sit predicatū: et nihil est infi=
nitū cathegorematice nisi deus ꝯm opi. cōmunem.
De hoc in secundo habetur disputatiue dist. j. q. iij.
si possit dari infinitū cathegorematice. ¶ Ad ꝓba=
tionē negetur ꝙ posset esse sine termino: quia licet
semper potest fieri additio: tñ semper manet termi=
nata. ¶ Dubitatur tertio. j. de anima. Oīm a natu= Dubiū. 3.
ra constantiū ⁊c. ¶ Item quantū est in potētia: tm̄ E
contingit esse in actu. cōmen. iij. Physic. Producan=
tur igitur oīes gradus producibiles: erit charitas
simplr̄ infinita. Et probat ratione. Quantū potest
fieri successiue: tantum potest fieri simul: si infinita
successiue: ergo simul. Antecedens probatur: qꝛ non
est defectus ex parte dei qui habet illimitatam po=
tentiā simul: ergo potest oīa ꝓducibilia simul pro=
ducere. Nec est defectꝰ ex parte recipientis charita
tem: qꝛ recipiēs ꝯm te est infinite capacitatis. Etiā
pōt charitas stare sine subiecto: nec ex parte chari=
tatis: quia quelibet infinitarum est producibilis: et
nulli alteri repugnat. ¶ Ad primū dicit: ꝙ loquitur
ꝯm potentiā naturalē: non ꝯm diuinam. Ad rōnem
conceditur nō simul sed successiue: ad hunc sensum
quātū est in potentia ⁊c. id est quicqd est producibi
le potest aliqñ ꝓduci. Et sicut infinita sunt ꝓducibi
lia: ita infinita possunt esse actu capiendo vtrobiqꝫ
infinita syncathegorematice: quia capiendo cathe
gorematice / vtraqꝫ est falsa. Nam ꝯm phm̄ ⁊ cōmē.
infinita indiuidua sunt producibilia: et tñ nunqꝫ
ꝓducent infinita: lz infinita producentur. ¶ Ad ra
tionem dicit: negando ꝙ nō est defectus. Est enim
impedimētū ex parte dei / subiecti / ⁊ charitatis. Ex
parte dei impedit infinitas potentie: ideo determi
nari non potest per quecūqꝫ producibilia. Ex parte
subiecti silr̄: quia nō est capacitas eiꝰ limitata: ideo
qualibet data pōt maiorē accipere. Ex parte chari=
tatis: quia nulla pōt esse charitas cui repugnet vni Dubiū. 4.
ri alteri producibili. ¶ Dubitat quarto de charita= F

te chꝛisti. Si em̄ ꝯclusio sexta staret/ nō esset summa possibilis: quod videtur derogare dignitati assum pte humanitatis que vnita est: maxima vnione pos sibili verbo: ergo maxima charitate. ¶ Sol. conce dit illatio simplr: est tamen maxima possibilis ſm potētiā dei oꝛdinatā. Ad probationē dicitur: ꝙ hu manitas chꝛisti est creatura: ⁊ per ꝯn̄s in se finita: ⁊ tantā habet dignitatē: quantā verbū dare voluit. Nec tm̄ extollenda est dignitas creature. s. humani tatis chꝛisti: vt detrahat potentie diuine: que respe ctu charitatis esset terminata: si daretur possibilis summa: qꝛ vltra illā maioꝛem non posset ꝓducere. Cū dicitur/ vnita est maxīa vniōe: verꝫ est in illa spe cie vnionis ꝑsonalis: qꝛ foꝛte illa consistit in indiui sibili: non tn̄ est simpliciter maxima vnio: qꝛ maioꝛ est vnio personaꝝ in vna essentia. Et cum arguitur ergo maxima charitate. Negetur ꝯsequētia: qꝛ vnio hypostatica non est per charitatē foꝛmaliter: qꝛ pos set sibi vnire naturā irratiōalē: vt pꝛobabiliter tene ri potest et sic sine charitate: immo coꝛp⁹ chꝛisti vni tū est: et nō est capax charitatis. ¶ Dubitat quinto Dubiū. 5.
G
Oēm charitatē ꝓducibilē pōt deus simul ꝓducere. ponatur in esse et sic ꝓducet oēs simul. Illa aūt erit summa aut īfinita. Assumptū ꝓbat: qꝛ oē ꝓducibi le simul videt: ergo oē ꝓducibile potest simul ꝓdu cere. Tenet consequētia: qꝛ quecūqꝫ simul cognoscit pōt simul pꝛoducere. Nā tāte est potētie actiue ⁊ ꝓ ductiue quāte cognitiue: qꝛ vtraqꝫ infinita: et ꝑ ꝯn̄s quecūqꝫ pōt simul cognoscere: pōt simul ꝓducere: ⁊ ita pōt simul ꝓducere omnia producibilia. Respōde tur ꝙ pōt simul ꝓducere omnia ꝓducibilia sed illa ſm doc. non debet poni in esse cū sit diuisa: nisi per singulares inconiūctim sumptas: ⁊ sic quelibet illa rū est vera. ¶ Si di. Illa est falsa in qua demōstra tur vltima vel summa. Rn̄det illa nō est dabilis: qꝛ nō est possibilis. Consequēter dicit. ꝙ nō pōt simul oīa ꝓducibilia producere: qꝛ hoc repugnat infinite potentie: pōt tn̄ simul omnia cognoscere: qꝛ omnia cognoscibilia possunt eē simul in esse obiectiuo: qđ sufficit ad terminādā cognitionē diuinam: nō au tem simul in esse subiectiuo: quod requirit ad pro ductionez. Vide de hoc infra dist. xxxviij. q. vnica. artic. iij. dubio. iiij.

Distinctio. xviij.

Bit de missiōe spi

ritussancti visibili ⁊ inuisibili/ simul ⁊ ei⁹ pꝛocessione. Agit nūc de nomi ne ex hoc sibi cōueniēte. Et cōplectit sententia litere his cōclusionib⁹ trib⁹ ¶ Pꝛima: spūssanctus donū dicit ⁊ datū. Donū ab eterno inquātū donabilis creature. Datū: qꝛ datur creature ex tpe. ¶ Scđa cōclusio. Spūssctūs ab eter no donat⁹ siue datus est filio a patre. Exijt em̄ non qm̄o nat⁹: sed qm̄o datus ſm Aug. v. de tri. ¶ Tertia conclusio. Spūssctūs dr̄ nostrū donū vel datum: sed non noster spūssctūs: sicut filius noster redēptoꝛ no ster panis sed nō noster fili⁹. Vide declarationē in textu latioꝛem.

A

Questio vnica.

Trum donum di

cat pꝛopꝛietatē ꝑsonalē. ¶ Suppo sitis his que tacta fuere di. xiij. q. ij. scꝫ qđ sit dari alicui: ⁊ quō res ali qua dr̄ alicui dari: Questio tres hꝫ articulos pꝛim⁹. Utrū spūssanctus vere possit dici donū. Scđs cui do Articu. 1. Differūt donū et datuz
netur. Tertius vtrum donū sit pꝛopꝛietas persona lis constitutiua spūssancti. ¶ Quantum ad pꝛimū/ rememoꝛandū est ex dictis dist. iij. ꝙ donū et datuz ſm magistrū differt in hoc/ ꝙ donum dicit aptitudi nē siue donabilitatē. Ideo qđ nonduz donatur si ta men donabile est donū dicit. Datuz vero dicit actū

donationis. ¶ Ex quo sequitur/ ꝙ si aliquid eternū detur in tēpoꝛe ab eterno: dicit donū inquātum ab eterno fuit donabile. Ab eterno enim aptuz fuit: vt daretur in tpe: nō tn̄ dicet ab eterno datū. ¶ Conse quēter notandū: ꝙ tā donū/ qꝫ datū dupliciter capi tur. Uno mō ꝓ ꝓducto virtute amoꝛis alicui⁹ obie cti/ qđ nō vt ꝓducit tali modo hꝫ rationē similitudi nis obiecti amati. Alio mō capit pꝛo aliquo libere alicui collato: et quasi in possessionē vel dn̄ationem B
ipsius trāslato: vt. q. ij. di. xiiij. ¶ Pꝛo intellectu pꝛi mi mēbꝛi rememoꝛandū est ex supꝛadictis dist. xiij. ꝙ sicut videmus in nobis intellecto aliquo modo intellect⁹ foꝛmat seu fingit similitudinē illius obie cti quasi declaratiuā non notitie: sed obiecti pꝛeco gniti. Et voluntas creata diligens obiectū aliquod dat amato aliquid gratū et acceptū si hꝫ ⁊ si nō hꝫ: ꝓducit aliquid tale si pōt. Ita aliquo modo in diui nis qꝫuis multū dissimiliter: qꝛ pater habēs diuinā essentiam (que foꝛmaliter et omni modo est ipsa in tellectio absoluta qua pater intelligit tā se qꝫ essen tiam) ꝓducit aliquid virtute illi⁹ intellectionis tāqꝫ imaginē et similitudinē suippsius. Que imago ver bū dicit: qđ verbū realiter est imago et similitudo pr̄is declaratiua silr: qꝛ ipsa diuina essentia est rea liter et foꝛmaliter amoꝛ et dilectio absoluta/ qua pr̄ diligit se et essentiā et filiū: et ecōuerso fili⁹ diligit es sentiā/ se ⁊ patrē/ virtute illi⁹ amoꝛis/ quo pater di ligit filiū ꝓducēdo donū qđ est spūssctūs dat ipsum filio tāqꝫ donū sibi gratissimū ⁊ acceptū. Et ecōuer so/ fili⁹ ꝓducēdo idē donū dat ipm pr̄i. Et hoc vide tur velle Rich. cū dicit. Pater amoꝛē impēdit filio: ⁊ fili⁹ impēdit amoꝛē pr̄i. Et ſm hūc modū spūssctūs dr̄ nex⁹ pr̄is ⁊ filij ꝑ modū doni dilectū et redilectū vniētis. Sicut etiā dr̄ cōmunio vtriusqꝫ ⁊ spūs vtrius qꝫ inquātū. s. est donū vtriqꝫ mutuo datū. ¶ Istis p̄ Cōclusio. 1.
missis est cōclusio pꝛima. Capiēdo donū pꝛio mō/ C
spūssctūs vere ⁊ ꝓpꝛie dr̄ donū. Ptꝫ cōclusio aucto. Aug. v. de tri. spūssctūs donū est pr̄is et filij: qꝛ ꝓce dit a pr̄e ⁊ filio. Itē. iiij. de tri. Sicut natū esse/ est fi lio a pr̄e: et ita spūisctō donū dei esse/ est a pr̄e ꝓce dere ⁊ filio sed filio ꝓpꝛie cōuenit esse natū: ergo et spūisctō ꝓpꝛie cōuenit eē donū. ¶ Pꝛeterea sol⁹ spiritussctūs ꝓducit virtute amoꝛis/ nō habēs ex mō ꝓductiōis vt sit silr̄s ꝓducēti qꝫuis hoc sibi ꝯpetat eo ꝙ ꝓducit in eadē essentia: vt dictū est supꝛa dist. xiij. ergo ꝓpꝛie est donū. Tenet ꝯn̄a ꝑ locū a descri ptiōe. Hec ꝯclusio rōne ꝓbari nō pōt: sꝫ tm̄ auctoꝛi. vt patuit. ¶ Scđa cōclusio. Capiēdo donū scđo mō Conclu. 2.
nō solū spūssctūs: sed et fili⁹ donū est dicēd⁹. Ptꝫ de spūsctō aucto. in textu. de filio Esa. ix. Fili⁹ dat⁹ est nobis. Ptꝫ etiā ex dictis. Nā ⁊ vterqꝫ fili⁹ ⁊ spūssan Conclo. 3.
ctus mittit creature: ergo vterqꝫ donat. ¶ Tertia cō clusio. Si donū dicit ꝓcessionē ab aliquo: vt dicere videt Aug. in lr̄a cū inqt Donū semꝑ fuit spūssctūs nō solū qꝛ donabilis: sꝫ qꝛ ꝓcessit ab vtroqꝫ ⁊ qꝛ dona bilis: pater nō pōt dici donū. Patet: qꝛ licet cū illabi tur creature rationali dat seipsum creature mō su pꝛa exposito non tn̄ procedit ab aliquo. et ideo scri ptura nō cōmemoꝛat patrē esse donū. ¶ Quantum Articu. 2.
ad articulū secūdū/ est cōclusio pꝛima. Capiēdo do Cōclu. 1.
nū ⁊ datū pꝛimo modo/ spūssanct⁹ ab eterno dat fi D
lio a pr̄e: ⁊ econuerso pr̄i a filio. Pꝛobat hec ꝯclusio aucto. Aug. v. de tri. qui ostendēs quare spūssanct⁹ nō dicitur filius/ dicit. Exijt non quomodo nat⁹ sed quomodo datus sed ab eterno exiuit a patre vt di stinctus a filio ergo ab eterno exijt qm̄o datus: sꝫ nō fuit ab eterno datus creature: nec sibi ergo ab eter no fuit datus patri vel filio. ¶ Pꝛeterea vbi est im pensio amoꝛis et repensio: ibi est mutua datio: sed ſm Rich. vt dictū est: pater amoꝛem impendit filio: ⁊ filius repēdit patri igitur aliquid filio datur a patre ⁊ econuerso: et non nisi spiritussanctus ergo ⁊c. ¶ Secunda conclusio. Capiendo dari secundo modo/ spiritussanctus neqꝫ patri datur: neqꝫ filio. Cōclusio. 2.

patet: quia spiritussanctus non libere: sed mere naturaliter (ut libertas opponitur necessitati, inevitabilitatis) datur filio a patre: et econverso: ergo non est donum vel datum illo modo respectu patris et filii. Tenet consequentia ex quid nominis posito. Antecedens probatur: quia in divinis nihil producitur: nec est ad intra quod non producatur et sit necessario: ibi enim nulla contingentia locum habet. Et hoc modo cepit magister dari/cum dicit spiritumsanctum non dari patri vel filio: sed tantum nobis: allegans beatum Augu. xv. et v. de tri. dicentem spiritumsanctum ab eterno esse bonum: licet non daretur ab eterno deo quod procedit ab eterno ut esset donabilis. ¶ Tertia conclusio. Capiendo dari secundo modo/spiritussanctus datur creature rationali et solum tali. Patet conclusio quo ad primam partem: quia spiritussanctus libere confertur menti rationali quasi in possessionem et dominium: ergo etc. Consequentia nota. Antecedens patet: quia illud datur alteri quasi in dominium et possessionem: quod obedit alteri paratum facere quicquid ipsum rationabiliter desiderat et voluerit: sed ita est de spiritusancto respectu creature cui illabitur: ut supra dictum est dist. xiiii. q. ii. Nec mirum videatur si deus omnium dicatur dari et quodammodo obedire creature. Nam hoc modo scriptura dicit Josue. x. Stetit sol in medio celi: et non festinavit occumbere spatio unius diei et non fuit antea nec postea tam longa dies obediente domino voci hominis. Item Exo. xxxii. dixit dominus Moysi. Dimitte me ut irascatur furor meus contra eos: ut deleam eos. Et Gen. xxxii. dominus ad Jacob. Dimitte me: iam enim ascendit aurora. Ecce cum obedientia debetur habenti potestatem et dominium: aliquo modo sancti isti super deum potestatem habuerunt: et habent hodie qui charitate deo iungunt: pro quanto deus ex beneplacito suo paratus est facere quicquid illi rationabiliter volunt.

Articu. 3. E

¶ Circa articulum tertium notandum primo: quod est distinctio formalis inter donari et donum: sicut inter verbum et dicere: filium et generare: spiritumsanctum et spirare.

¶ Secundo notandum: quod donum potest accipi personaliter vel materialiter aut simpliciter. ¶ Tertio notandum quod proprietas personalis quandoque accipitur pro aliquo realiter existente in persona; quod sibi soli realiter competit: quo modo paternitas dicitur esse proprietas personalis et filiatio filii. Alio modo capitur pro predicabili de aliquo vere et convertibiliter secundo modo per se: sicut risibile est proprietas hominis/eo quod de solo homine predicatur convertibiliter et secundo modo per se: et sic dicitur proprietas logica. ¶ Quo premisso est conclusio prima. Capiendo donum primo modo in priori articulo posito et personaliter: donum proprie non est proprietas spiritussancti: sed donari: sed est omnibus modis spiritussanctus sicut verbum filius. Patet ex ultimo notabili. ¶ Secunda conclusio. Capiendo donum materialiter: et proprietas secundo modo: donum est proprietas spiritussancti. Patet: quia predicatur de solo spiritusancto: quia solus spiritussanctus sic est donum. Verum sic capiendo donum/non est proprietas realis/intrinseca: et nec constitutiva spiritussancti. ¶ Conclusio tertia. Accipiendo donum stricte ut significat personam procedentem per modum doni donabilem creature: sic est proprietas secundo modo: id est terminus predicabilis de spiritusancto personaliter acceptus convertibiliter quia sic solus spiritussanctus est donum: quia solus spiritussanctus procedit per modum doni. ¶ Conclusio quarta. Capiendo donum large ut non importat modum procedendi: sed tantum donabilitatem creature: sic donum non est proprietas: quia convenit etiam filio qui datus est nobis. Esa. ix. Accipiendo autem donum pro termino predicabili: sic non est proprietas constitutiva spiritussancti: quia non intrinseca spiritusancto: sed sola spiratio passio/sive spirari vel donari: que omnibus modis sunt idem: est proprietas constitutiva spiritussancti. ¶ Sed dubitatur circa predicta. Ex quo a sanctis quandoque dicitur deus referri ad creaturam: an donum importet aliquem respectum rationis? Dico quod non: quia nullus talis est ponendus

Proprietas personalis sumitur dupliciter.

Conclu. 1.

Conclu. 2.

Conclu. 3.

Conclu. 4.

Dubium. F

Attamen sancti frequenter solent nomina connotativa supponentia pro deo et connotantia creaturam dicere relativa. Sic philosophus dicit aliqua nomina esse ad aliquid. i. connotare aliquid preter id quod principaliter significant. Licet ergo talia nomina nihil nisi absolutum significent: propter huiusmodi connotationem dicuntur relativa: sic dicuntur spes et refugium/misericordia et cetera nomina relativa. i. connotativa sic etiam donum solet dici nomen relativum.

Distinctio. xix.

In precedentibus magister egit de proprietatibus tam essentie quam personarum divisim a distinc. viii. Nunc consequenter agit de proprietate earundem coniunctim. Et hoc dupliciter. Nam primum veritatem determinat quantum ad eternitatem di. presenti: et quantum ad potentiam dist. xx. Dehinc circa ea dubia absolvit dist. xxi. ¶ Sententia textus in his stat conclusionibus. ¶ Prima. Fides catholica asserit personas nedum coeternas: sed etiam secundum magnitudinem equales. ¶ Secunda. Una persona non est maior alia: nec plures simul sunt aliquid maius una: quia sunt una individua et simplex essentia que est in omnibus tota. ¶ Tertia. In personarum magnitudine equalitas ostenditur ex nature unitate omnis inequalitatis remotione/nature divine simplicitate. Declaratio et extensio harum propositionum patet ex textu.

Questio. i.

Utrum persone divine sint secundum magnitudinem perfecte equales. ¶ Recitantur et impugnantur due opi. doc. que: quarum secunda est Sco. q. i. dist. presentis: quibus dimissis more solito trifarie terminabitur questio. ¶ Circa articulum primum notandum quod magnitudo vel magnum quadrupliciter accipitur. Uno modo largissime: et sic est idem quod perfectio vel perfectum. Sic dicit Aug. vi. de trini. quod in his que non mole magna sunt: est idem melius esse quod maius esse. Et illo modo quelibet res est magna vel magnitudo quedam. Secundo modo capitur large pro omni continente plura: sive sit unum per se: sive tantum aggregative quomodo numerus/populus/exercitus/et mons magnus dicitur. Isto modo capit Augu. cum dicit/quod anima est maior seipsa quando recipit virtutes. Tertio modo capitur pro aliquo continente plura eiusdem rationis facientia unum per se: sive illa plura distinguantur loco et situ: sive non. Illo modo charitas intensa est magna et maior charitate remissa. Quarto modo accipitur strictissime pro aliquo continente plura eiusdem rationis/facientia per se unum distincta loco et situ: et hec dicitur magnitudo dimensiva. Et hec est species immediata quantitatis que est predicamentum/distincta contra multitudinem. Hoc modo loquitur Augu. v. de trini. et allegat magister dist. viii. cum dicit: quod deus est sine qualitate bonus sine quantitate magnus. Sic etiam quantitas quadrupliciter distinguitur. Est enim quantitas virtutis/durationis/discretiva/et quantitas molis. Que membra ex dictis satis patent. ¶ Secundo notandum/quod cum secundum magnitudinem sive quantitatem aliquid dicitur equale vel inequale: quoties aliquid dicitur magnum: toties et equale inequale. Primo modo res dicitur alteri equalis: quia est eque perfecta. Secundo modo numerus dicitur equalis alteri/in quo sunt tot/quot in alio: ut numerus trium equorum numero trium hominum. Tertio modo albedines eque intense sunt equales: quamvis una sit in maiori subiecto quam altera per extensionem. Quarto modo/unum extensivum non excedens alterum: nec excessum secundum extensionem equale dicitur alteri. ¶ Est tamen differentia inter istos modos magni et equalis. Nam modi magni vel magnitudinis/ordinatur secundum superius et inferius: sive per se sive per accidens. Ideo

A

Articu. 1. Nota. 1. Magnum vel magnitudo quadrupliciter capitur.

No. 2.

quod est magnũ quarto modo: est etiã magnũ trib⁹ primis modis ⁊ nõ ecõuerso. Et qđ est magnũ tertio modo: est etiã magnũ primo mõ: ⁊ nõ ecõuerso. Nõ sũt sic ordinãtur modi equalis ⁊ inequalis. Põt em̃ aliqđ esse equale alteri quarto mõ ₰m extẽsionem: ⁊ nullo triũ primorũ modorũ: vt patet de albedine et substantia cõposita alba. Et ita habẽt se adinuicem quasi termini impertinentes. ℂ Tertio notãdũ: qđ ₰m opi. tenentẽ relationes distingui in creaturis a rebus absolutis/ equalitas in creaturis est accidẽs superadditum siue in ãgelis: siue in rebus materialibus: quia vtrobiq̃ eadẽ est ratio scilicet inseparabilitatis. ₰m aliã opi. nihil dicit distinctum a rebus absolutis in creaturis. ℂ Quarto notandum/ ꝙ ₰m vsum sanctorum/ magnitudo qñq̃ accipitur in diuinis vt est mere absolutũ: sicut sapientia/ pfectio: ⁊ sic nullo mõ distinguitur ab essentia. Et illo mõ persone dicuntur equales ꝓpter essentiam vnã in eis. Et sic sicut pater non est formaliter essentia: ita nec est formaliter magnitudo. Et sic paternitas ex se siue formaliter nec est equalis nec inequalis filiationi: sed tm̃ rõne essentie que est eadẽ vtriq̃/ paternitati scilz ⁊ filiationi. Et sic conceditur ꝙ relatio nec est formaliter finita nec infinita: nec pfecta nec imperfecta/ sicut non est formaliter magna nec formaliter diuina essentia. Alio mõ accipit̃ magnitudo pro omni realitate positiua siue absoluta siue relatiua. Isto modo paternitas ex se ⁊ formaliter est quedam magnitudo: sicut ex se est quedã entitas realis: ⁊ ex se est perfecta ⁊ pfectior oĩ creatura: eiq̃ ex se repugnat oĩs imperfectio. ℂ Quinto notandũ: ꝙ idẽtitas/ similitudo/ equalitas/ nulla distinctionẽ importãt in diuinis: nisi distinctionẽ personarũ ⁊ ꝓprietatũ: ideo nulla est distinctio inter idẽtitatem/ equalitatẽ ⁊ similitudinez. ℂ Pro articulo scđo est cõclusio prima. Persone diuine sunt equales ₰m magnitudinẽ primo mõ accipiendo magnitudinem ⁊ equalitatẽ. Ptʒ: q: sunt eque pfecte ⁊ neutra pfectior alia. ℂ Scđa cõcl'o. Capiẽdo magnitudinẽ ⁊ equalitatez scđo/ tertio/ ⁊ quarto modis/ psone diuine non sunt ₰m magnitudinẽ equales. Ptʒ: q: sic non sunt magne. ℂ Tertia cõcl'o. Capiẽdo magnitudinẽ cõiter: vt dicit indifferẽter omnẽ magnitudinẽ absolutam vel relatiuã: persone diuine sunt equales ₰m magnitudinẽ tã essentialem q̃ relatiuã. Ptʒ: q: lʒ alie sunt relationes nõ tñ est vna perfectior aut imperfectior alia. ℂ Dubitat̃ circa predicta pro articulo tertio. Persone non sunt eedẽ ₰m magnitudinẽ: ergo nec equales. Tenet cõsequẽtia: q: idẽ est equalitas ⁊ idẽtitas in diuinis: vt in notabili quinto. Rñdetur/ qđ ibi equalitas ⁊ magnitudo accipiuntur essentialiter ⁊ primo mõ: ⁊ nõ generaliter/ vt magnitudo dicat omnẽ realitatẽ positiuã siue absolutã siue relatiuã. Sic em̃ nõ est idẽtitas ⁊ equalitas: quia psone non sunt eedẽ psone: lʒ sint equales persone: sunt tñ eadẽ essentia. ℂ Scđo dubitat̃. An vna psona dicatur equalis alteri propter vnitatẽ essentie: vel propter realitatẽ relationis. Ad hoc dubium đr: vt habetur in notabili quarto. ℂ Tertio dubitatur. Quõ illa equalitas distinguatur a similitudine personarũ ⁊ idẽtitate. Rñdet̃: ꝙ illa noĩa similitudo/ equalitas/ idẽtitas/ nil aliud dicũt seu important q̃ personas habẽtes eandẽ essentiã numero ꝓpter qđ etiaʒ dicũtur similes ⁊ equales. Et sic nil aliud dicunt q̃ distinctionẽ personarũ ⁊ ꝓprietatũ: ⁊ nullã rẽ distinctam a psonis vel proprietatibus personarũ: vt patuit in notabili tertio. ℂ Dubitat̃ quarto. An equalitas sit relatio fundata in vnitate: vt videtur innuere phũs. v. metaphysice. Ad hoc dubium doc. late ⁊ clare respondet ꝙ nõ: ⁊ ꝙ illa auctoritas male allegatur: vide in doc. ℂ Dubitatur quinto. Nã aliqua magnitudo est in vna psona que non est in alia: ergo non sunt equales ₰m magnitudinẽ. Ad hoc dubium đr post dicta in notabili quarto/ ꝙ accipiendo magnitudinẽ pro aliquo absoluto: sicut omni uʒ personarum est vna essentia: ita ⁊ vna magnitudo. Si vero sumit̃ p ꝓprietate relatiua: tũc sicut conceditur ꝙ proprietas patris est in patre ⁊ nõ in filio: filiatio in filio ⁊ nõ in patre. Ita põt cõcedi vnã magnitudinem esse in vna persona ⁊ non in alia: ⁊ nihilominus quelibet persona est equalis alteri: quia quelibʒ proprietas relatiua est essentia diuina: ⁊ ita perfecta sicut alia. Nec repugnat equalitati distinctio magnitudinũ sicut nec proprietatum personalium realiter distinctarum. Nec põt inferri qđ plures relationes sint in vna psona q̃ in alia: q: spiratio actiua ⁊ paternitas licet formaliter distinguantur: non tñ sunt plures relationes: vt infra patebit.

Nota.3. C (left margin, at "quasi termini impertinentes")

Nota.4. (left margin, at "absolutis in creaturis")

Nota.5. D (left margin, at "se est perfecta")

Arti.2. Cõcl'.1. (left margin)

Concl'o.2. (left margin)

Cõcl'o.3. (left margin)

Arti.3. Dubiũ.1. E (left margin)

Dubiũ.2. (left margin)

Dubiũ.3. F (left margin)

Dubiũ.4. (left margin)

Dubiũ.5. G (left margin)

Questio.ij.

Utrum quelibʒ persona sit i alia p circũincessionẽ. ℂ Pro articulo primo notandũ/ ꝙ tripliciter distingui põt inexistentia. Quedã est per cõtinẽtiã: quo mõ locatũ est in loco. Quedã p intimã presentiã cũ carentia vniuscuiusq̃ distãtie: sicut angelus est in loco: ⁊ accidens in subiecto: ⁊ forma in materia. Tertio mõ p intimam presentiã cũ consubstãtialitate: hoc mõ inexistit alicui qđ est ei intime pñs ⁊ consubstãtiale. Et hic modus inexistẽtie vocatur per circũincessionẽ. ℂ Corollariũ. Quicquid inexistit alteri p circũincessionem/ econuerso alterũ inexistit sibi. Patet: q: si a/ est intime pñs ⁊ cõsubstantiale ipsi b/ econuerso/ b/ est intime pñs ⁊ consubstantiale ipsi a. Neq̃ est hic aliqua repugnãtia/ ꝙ aliqua mutuo sibi inexistant: q: ₰m phm: totum est in suis partibus: ⁊ econuerso. Siĺr genus est in specie: ⁊ species in gñe. ℂ Ad hoc ergo ꝙ per circũincessionẽ aliqua mutuo sibi inexistant tria requiruntur. Primum: ꝙ distinguãtur realiter. Scđo ꝙ sint sibi intime pñtia. Tertio/ ꝙ sint vna simplex ⁊ singularis essentia. Et hũc modũ essendi in/ non est reperire in creaturis: sed neq̃ positus est hic modus a phõ. Patet discurrẽdo omnes modos essendi in/ qui in hoc versu cõplectũtur. Insũt pars totũ/ species/ genus/ ⁊ calor igni. Rex in regno/ res in fine locusq̃ locato. Nitebãtur tñ aliqui dare similitudines: sed nimis remotas. s. illapsus dei in mentẽ rõnalẽ/ circũscribẽdo manutenẽtiã: qua illabẽs cõseruat ⁊ regit id cui illabitur. Siĺr si ala vel angelus non inherens coassisteret corpori: vel si corpus gloriosum coassisteret corpori non glorioso. Hic quidez est quedam intimitas: sed deficit cõsubstantialitas: que si adesset: esset satis simile declaratiuũ. Et ideo dicit Hil'. ⁊ habetur in textu: ꝙ natura humane intelligentie dicti huius rõnem capere nõ potest: nec exemplũ aliqđ diuinis reb⁹ humana rõ prestabit: sʒ quod non est homini intelligibile: deo est possibile. ℂ Pro articulo scđo est conclusio rñsalis. Quelibet persona diuina est in alia p circũincessionẽ. Patʒ ex notabili: ⁊ Joan. xiiij. An non credis q: ego in patre et pater in me est? ℂ Possent ad hoc adduci auctoritates sanctorũ: de quibus habetur in textu. Posset etiam illa intimitas persuaderi: q: si nõ: hoc esset vel propter idẽtitatẽ realẽ essentie cũ persona: vel quia non est sufficiens distinctio inter personas: vel quia vna non continetur ⁊ ambitur ab alia: ⁊ econuerso. Sed primũ nõ impedit: quia totũ est in suis partibus: ⁊ ecõtra: ⁊ genus in specie. Nec scđm q: totum ⁊ pars sunt idẽ realiter: ⁊ tñ vnũ est in alio. Nec tertium: q: persone realiter distinguũtur. Nec quartum: q: nõ est de rõne illius quod est in alio: ꝙ ipsum ambiatur et contineatur ab alio. Lac enim non ambit dulcedinem: nec totũ partes: ⁊ tñ totum est in partibus: ⁊ dulcedo in lacte. ℂ Conclusio secũda. Nec essentia est in persona: nec relatio in essentia: nec relatio in persona per circũincessionẽ. Patet: quia deficit hic realis distinctio que est prima conditio requisita

A Arti.1. (right margin, at the question opening)

Corol'. (right margin)

Arti.2. Cõcl'. rñsal'. B (right margin)

Concl'.2. (right margin)

Conclu.3. ad esse in alio per circuminceßionem. ¶ Conclusio tertia. Relationes opposite non sunt in seinuicem per circuminceßionem. Hec conclusio ab aliquibus ponitur/qui ponunt aliam conditionem/scz q sint formaliter persone: quales non sunt relationes constitutiue. Oppositũ autem conclusionis illius cõiter sustinetur/saluis tribus conditionibus prefatis.

Articu.3. C ¶ Pro articulo tertio queritur: an inexistentia per circuminceßionẽ cõueniat personis rõne relationis vel essentie. Rñdetur: ratiõe vtriusq simul. Nã rõne relationis cõuenit eis personalis distinctio: ratione essentie consubstãtialitas: rõne vtriusq intima presentia. ¶ Si di. Si pater est in filio: principium est in principiato: et sic principiũ caperet aliqd esse per productionem principiati: et ita pater non haberet oia a se. Rñdetur qd habere aliquid per productionem alterius dupliciter intelligi põt. Primo modo proprie: sic q per talẽ productionẽ recipiat aliquod nomen esse reale in se vel in aliquo/ipsum de nouo informante. Alio mõ improprie: q tali productione aliqua denominatio sibi de nouo aduenit: sicut productione creature deus dicitur creator et dñs. Primo mõ/pater nullum esse capit a suo principiato: sz scdo mõ: nec hoc est incõueniẽs: cum etiã sic aliqua denominatio de nouo sibi competit ex tpe/ex productione creature.

Corolla. ¶ Ex dictis sequitur/quod paternitas est in filio per circũinceßionem: sed nõ in patre. Nec tñ ideo filius est pater: quia paternitas nõ cõstituit filiũ. Sicut non sequitur: pater est in filio: ergo filius est pater: sed magis oppositũ sequitur.

Distinctio. xx.

Stẽdit personarũ equalitatẽ in magnitudine: nunc eaz probat in potestate. Et est conclusio textualis prima. ¶ Sicut patris et filij: et spiritussancti vna est essentia: ita est et vna potentia. ¶ Scda conclusio. Si potentia respicit solum factibile oĩm personarũ: eadẽ est potentia adextra. Si vero oẽ producibile aliquid põt pater (puta) producere filium: et id non potest filius. ¶ Tertia. Licet potentia respectu factibilis filius habeat a patre: et pater a seipso: non tamen ideo minor est in filio: quia pater generando omnẽ potẽtiã dedit filio.

Questio vnica.

A

Articu.1 Nota.1. Trũ persone diuine sint equales ẽm potentiã. ¶ Articulis trib soluetur qõnis nodus: terminorũ s. declaratione conclusionum assertione: et dubiorũ solutiõe. ¶ Quantum ad primũ notandũ qd intellectus qõnis nõ est querere/an persone sint equales ẽm id qd realiter est potentia: hoc enim esset querere/an sint equales ẽm essentiã: qm potentia est oib modis indistincta ab essentia: sed est intellect questionis/vtrũ psone possint i eosdẽ: siue equales act ẽm numerũ et perfectionẽ effectus: ita q equalitas respicit effect eorũ que dicuntur equalia.

Nota.2. ¶ Scdo notandũ/qd tota difficultas hui questiõis est in hoc. An sub potẽtia actiua (ẽm quã persone dicunt equales) debet comprehendi potẽtia pducendi adintra: an sola potentia effectiua siue causatiua. i. pductiua alicui realiter et essentialiter distincti. Nam si potentia actiua est cõe ad potentiã generãdi/spirãdi: et creãdi: valẽs tantũ. i. potentia pductiua adintra vel ad extra: ptz patrẽ et filiũ et spmsctm non esse equales ẽm potẽtiã et hoc ẽm extẽsionẽ: q hoc nõ est aliud q dicere/qd quecunq põt pducere pater: põt pducere filius: et si pater põt producere aliqd qd nõ põt producere filius: eodẽ mõ filius põt producere aliqd qd non põt producere pater: quorũ vtrũq patet esse falsum. Pariformiter dicit de patre et de filio et de spũsctõ. ¶ Si vero potentia in proposito precise dicit potẽtiã effectiuam vel causatiuã: que est solũ respectu factibiliũ adextra patet etiã q tres persone sunt equales ẽm potentiã: quia quicquid factibile est ab vna psona: factibile est etiã ab alia: et eque perfecte ab vna sicut ab alia. ¶ Siliter si sub oipotentia cadit et potẽtia productiua adintra et adextra: vt dicat oipotẽs qui potest producere oẽ pducibile siue adintra siue adextra: manifestũ est filiũ nõ esse oipotentem: cum non possit se pducere: cũ tñ sit pducibilis: et sic de spiritu sancto. Si vero sub oipotẽtia solũ cadit potẽtia effectiua vel causatiua: pater et filiũ et spmsctm esse oipotentem. Est ergo difficultas huius qõnis magis vocalis q realis. Nota.3. B

¶ Tertio notãdum: quia in vsu vocabulorũ imitãdi sunt aucto. et sancti. Scti aũt loquẽtes cõtra hereticos: q dixerũt filiũ esse impotentiorẽ patre: et minorẽ atq impfectiorẽ: acceperũt potentiã et oipotentiã p ea que necessario conuenit oi perfectissimo: et que opponitur impotentie que dicit impfectionem. Et q potẽtia spirãdi et generãdi nõ conuenit oi perfectissimo: neq impotẽtia generãdi vel spirandi dicit impfectionẽ: ideo sub potẽtia et oipotentia non cõprehenderũt potẽtiã generãdi aut spirandi: sed solũ potẽtia respectu obiectorũ factibilium. Ex qua vez potentia sequit equalitas vel inequalitas ẽm perfectionẽ. Quid scti itellexerũt p potẽtiã et oipotẽtiã. ¶ Qd vero scti sic ceperũt: ptz satis ex textu. Nã beat Aug. cõtra maximũ hereticũ. Nõ est ideo pater maior filio: quia equalem sibi genuit. Originis eñ illa est qõ: qs de quo genitus sit: equalitatis vero qualis est quãtus sit. q. d. Qñ queritur: an pater sit equalis filio: non est questio de origine: sz est questio/qualis aut quãtus sit filius: hoc est/an sit ita perfectus: et oia alia potens sicut pater. Item Aug. in de fi. ad pe. ca. iij. In eo intelligit oipotentia dei: q oẽm creaturã visibilẽ et inuisibilem de nihilo fecit. Ecce aperte innuit oipotentiam dici respectu factibilium extra. ¶ Ex illo ptz q potentia et oipotentia in pposito capiẽda est vt solũ extendit se ad factibilia extra: vt potens dicatur: qui põt producere: aliquid factibile facere. Et oipotẽs/qui oia factibilia potest efficere. i. oia factibilia: que fieri nõ includit cõtradictionẽ. ¶ Ex illo sequitur qd cũ dico oipotentia/includit signũ distributiuũ cũ distribuibili: et valet potẽs efficere omne factibile adextra siue potẽs causare omne causabile adextra.

¶ Quibus premissis et supposita acceptione nominum (vt sancti accipiũt potens et omnipotens) est conclusio prima. Articu.2. Conclu.1. C Omnes persone diuine sunt equalis potentie tam extensiue q intensiue. Oẽs persone diuine sunt equalis potẽtie et oipotẽtie. Probatur: quia quencunq effectum et quantuncunq perfectum potest producere siue causare vna persona: eundem et alia: immo quencunq causat vna: causat et alia: cum opera trinitatis adextra sunt indiuisa: ergo sunt equalis potentie. Tenet consequentia: quia hoc est esse equalis potentie ex notabili secundo et tertio.

¶ Cõclusio secunda. Conclu.2. Sicut pater ita filius et spiritussanctus omnipotens est dicendus. Patet manifeste ex conclusione prima: quia sicut pater omnia possibilia siue factibilia extra producit: et potest efficere: ita filius: et spiritussanctus.

¶ Pro articulo tertio mouenda sunt dubia: et soluenda. Articu.3. Dubium.1. D ¶ Primum dubium est: quid est illa equalitas in diuinis. Respondetur: non est aliqua relatio realis quomodocunq distincta ab essentia/constituto/vel constituente: sz equalitas esse dicitur in diuinis: quia suum concretum: scilicet equale pdicatur de personis: quod supponit pro personis: et connotat creaturã producibilem ab eisdem: sicut creator/eternus/incorruptibilis/vere predicatur de deo. Ideo dicitur in deo esse eternitas/incorruptibilitas: creatiuitas: vel dicatur vt supra distinctio. xiij. q. i. et latius. q. iij. prologi dictum est de abstractis connotatiuis. Item in ij. distinc. i. q. i.

¶ Secundum dubium: quia videtur qd potentia generandi sit ẽm se quedam potentia: Dubiũ.2.

et per consequens quicũqʒ caret illa potẽtia/aliquã potentia caret: cũ ergo potẽtia generãdi non est in filio: sed ea filius caret: ergo filius non est oĩpotẽs. Rñdetur qđ potentia generandi nõ est potẽtia: sicut nec perfectio: quia potentia est respectu factibilium tm̃ ẜm modum loquẽdi sanctorum. Et ita filius est oĩpotẽs: qꝛ omne factibile põt ꝑducere et destruere. Nec omnipotẽs dicit potentiã respectu cuiuslibet ad cuiꝰ esse nõ sequitur cõtradictio: sed tm̃ respectu factibilis/ad qđ nõ sequit̃ cõtradictio. Unde oĩpotens valet tm̃.i. potens facere oẽ factibile: ita ꝙ hic factibile distribuit̃: ꝛ non potentia. ¶ Dubiũ tertiũ
Dubiũ.3. E
et est argumentũ beati Augu. Arguit enĩ Augu. sic. Si pater nõ generaret filiũ sibi equalẽ: non esset oĩpotens: ergo posse generare/est posse. Solutio. Secunda ꝯña non valet: sicut nõ sequitur. Si pater nõ est deus: pater nõ est omnipotẽs: ergo esse deum/est quoddam posse. Uñ illa. Posse gñare siue producere diuinam personam non est posse: valet tantũ/posse producere diuinã personã/nõ est posse facere aliqđ factibile. ¶ Itẽ si dꝛ. Oĩa que habet pr̃: hꝫ filius ꝛc. Rñdetur: qđ valet tantum. Omnia que habet pater (que dicũt perfectionem simpliciter.i. essentialẽ: que est in omnibus tribus personis) hꝫ et filius. Secus de perfectione notionali. Uel dic vt supra.q.iij.dist. vij. ¶ Plura scribit de hoc sanctus Tho. in disputatis de potentia dei arti.vij. et de potentia generandi ar.v.ꝛ.vj. vbi querit si potentia generãdi/ꝛ potẽtia creandi sint idem. Et patet ex dictis quid sit dicendũ ad hoc. ¶ Est etiam considerandũ: ꝙ potẽtia in proposito ꝛ potentia generandi sunt termini disparati. Nam potẽtia generãdi non est potentia: eo qđ nomen potentia solũ respicit factibile ad extra: ꝛ potentia generãdi solum productibile ad intra. Et ergo potentia non est terminꝰ superior ad potẽtiam generandi.

Distinctio.xxi.

Irca dicta in duabꝰ pcedentibꝰ distinctionibꝰ magister hic absoluit dubia: qrẽs/an sane dici possit solus pr̃/solꝰ filiꝰ ꝛc. ¶ Cõclusio litere prima hec est. Sane dici põt solꝰ pater: solus filiꝰ: qꝛ vna persona nõ est alia: lꝫ nulla personarũ sit sine alia. ¶ Scđa cõclusio. Solus pr̃ est pr̃/ est vera. Solus pr̃ est deus est falsa. ¶ Tertia cõclusio. Uera est illa. Solus deus est infinitꝰ. Hec vero falsa. Solus pater est infinitus. Declaratio harum patet ex textu.

Questio vnica.

A

Trũ hec sit cõcedẽda de virtute sermõis. Solꝰ pr̃ est deꝰ. ¶ Tribꝰ articulis expedieẽ materia huius qõnis. ¶ Notãdũ pꝛio ꝓ intellectu
Articu.1. Nota.1.
terminorũ ꝙ solꝰ qñqꝫ capit cathegorematice ꝓut valet tm̃.i. solitarius. Et sic solus sortes currit: valet.i. sortes qui est solitarius/currit. Et solitarius est/cũ quo in eodẽ loco non est alius eiusdẽ speciei. Et sic cõcedit̃. Sortes solus comedit: si solitarius sine cõsortio.s. comedat: lꝫ etiã multi aliȷ̃ comedãt. Alio modo capitur syncathegorematice. Et hoc dupl'r. Uno mõ ꝑcisiue/ꝓut denotat predicatũ conuenire subiecto etiã remoto ab. oĩ alio: quõ conceditur illa. Solus sortes põt currere. Et negat̃: solus sortes potest trahere hãc nauẽ: demõstrãdo eã quam non põt sine aliorum iuuamine trahere. Hoc modo etiã cõcedit̃: qđ solus deus põt ꝑducere ignẽ: ꝛ negatur: qđ sola creatura põt producere ignẽ. Alio modo capitur exclusiue: ꝛ sic vel determinat ꝑcise alterum extremũ ꝓpõnis/subiectũ: scꝫ vel ꝑdicatum: et sic facit ꝓpõnẽ de excluso subiecto vel ꝑdicato. Isto modo accipiendo illam. Solus sortes currit: valet: aliquid quod est tantum sortes: hoc est qđ est sortes ꝛ nihil aliud a sorte currit. Similiter. Sortes est tãtum homo: valet illaꝫ: sortes est homo: ꝛ nihil aliud ab hoĩe: vel/ꝛ nihil qđ non est homo. ¶ Unde datur
Regula. B
hic vna regula. Quelibet ꝓpõ de excluso extremo equiualet sue preiacenti: hoc est/equiualet ꝓpõni ex eisdem terminis constitute dempto signo exclusiuo: ita ꝙ iste equiualẽt: solus sortes currit: ꝛ sortes currit. ¶ Uerumtñ ꝙ qñqꝫ solus posit ũ a parte predicati ẜm vocem ex vsu lqquentiũ capit̃ ẜm intellectum/ac si poneret̃ a parte subiecti: ꝛ determinaret totam ꝓpõnẽ: ẜm quẽ modũ Aug.vj. de trini. dicit. Nõ dicimus patrem esse solũ deũ: intelligẽs idẽ per istam. Pater est solus deus: qđ per illã. Solus pater est deus: ꝛ sequitur. Esse aũt solum dicimus patrẽ ꝛ filium ꝛ spm̃sctm̃. Qñqꝫ aũt determinat totã ꝓpõnẽ denotans predicatũ affirmari de subiecto: ꝛ negari a quolibet de quo non predicatur subiectũ: siue pro quo non supponit subiectum. Et tũc reddit propositionem exclusiuã exponibilem per duas exponẽtes copulatiue iunctas: quarũ prima est ꝑiacẽs/ secũda ꝯtradictoria ꝑiacẽtis/ꝑponẽdo subiecto res que nõ: vt solũ sortes currit/exponitur: sortes currit: ꝛ nulla res que non est sortes currit. ¶ Uerum qñ additur termino numerali signũ exclusiuũ: põt exponi propositio dupl'r: scꝫ grã alietatis per res que nõ: modo iam dicto: vel gratia pluralitatis per plura ꝙ̃ positũ loco res que nõ: vt tm̃ tres sunt persone: exponit̃ sic. Tres sunt persone ꝛ nõ plures ꝙ̃ tres sunt persone. Hec omnia clarius ꝛ latius declarari solentin logica: ideo hic commemorasse sufficiat. ¶ Quantum ad
Articu.1. Conclu.1. C
scđm articulũ est conclusio prima. Capiẽdo solus cathegorematice vt dicit solitudinem: nõ põt vere addi alicui termino in diuinis constituendo affirmatiuã propositionem. Probat̃: qꝛ sic capiendo priuat siue excludit consortiũ triũ personarũ: q̃ tñ a se sunt imprecisibiles ꝛ inseparabiles: cũ quelibet sit in singula per circũincessionẽ: vt dictũ fuit dist.xix.q.ij. et ꝓ cõsequẽs quelibet talis erit falsa. Ideoqꝫ sic accipiendo solus: omnes ille sunt negãde. Solus pater est deus. Solus pater est pater. Solꝰ pater creat ꝛc. Ualent enĩ. Pater, qui est solitarius: est pater: deus creat: que omnes sunt false. Cum secũdũ Hil.iij. de trini. et habetur distinc.ij. In diuinis nec diuersitas sit: nec solitudo. ¶ Secunda conclusio. Capiendo
Conclu.2.
solus vt dicit precisionem: non potest addi termino personali: licet forte termino essentiali. Patet quia quantum ad terminos personales importaret remotionem siue separationem diuinarum personarum: que est impossibilis. Unde secundum hũc sensum: illa. Solus pater creat: valeret pater separatus ab oĩbus aliȷ̃s (filio scꝫ et spiritusancto) creat. Quantum vero ad terminos essentiales significaret separationem dei ab his que non sunt deus: que est possibilis. Unde sic videtur illa cõcedenda. Solus deꝰ potest ꝑducere ignem: quia valet tantũ: deus separatus ab oĩbus qui nõ sunt deus: potest producere ignem. ¶ Tertia cõclusio. Capiendo solus exclusiue
Conclu.3.
vt determinat extremum vt videlicet reddit propositionem de excluso extremo: potest indifferẽter addi tam essentialibus ꝙ̃ personalibus. Patet: quia ex regula posita ar. primo sic non mutat veritatem sue preiacentis: immo equiualet sue preiacenti: et per consequẽs nihil refert quo ad veritatem addere vel deponere. Unde sic concedende sunt ille. Tantum pater est deus. Tantum pater creat. Pater est solus deus. Solus filius est persona diuina. Solus deus est spiritussanctus: ꝛ sic de aliȷ̃s. Sic capit beatꝰ Augustinus.vj. de trinitate. Solus pater est tantus/ quantus est pater/et filius/ et spiritussanctus.
¶ Quarta conclusio. Capiendo solus vt facit propositionẽ exclusiuam: potest addi termino essentiali
Conclu.4. D
sed non notionali respectu essentialis predicati. Primum patet: quia hec est vera. Tantum deus est pater: patet per exponentes. Secundum patet: quia

sic illa erit falsa. Tantū pater est deus: quia secūda exponens est falsa/ scz nulla res que nō est pater/ est deus/ que falsa est: cū filius sit res que nō est pater/ et tñ est deus: silr spūssanct⁹. Illa tñ est vera. Tantū pater generat: tantū filius gignit: vt ptz exponēti. ¶ Ex his ptz q̄ūo ista: solus pater est de⁹ multiplr potest distingui: ꝛ fm hoc cōcedi vel negari: pro quo sit hec cōclusio quinta. ¶ Cōclusio quinta. Capiēdo solus exclusiue/ hec ꝑpō. Solus pater est deus est falsa: ꝛ de virtute sermonis negāda. Ptz per exponētes: quia scda est falsa/ nulla res que nō est pater/ est deus: qꝛ fili⁹ est res que nō est pater: et tñ est de⁹. ¶ Et nō debet exponi per aliud sic. Et nihil aliud a patre est de⁹: quia tūc ille essent vere. Solus pater spirat: solus pater creat: que nō cōceduntur. Preterea sequitur bene. Solus pater est deus: ergo ois deus est pater: accipiēdo deus vt supponit pro persona. Cōsequēs falsum: quia valet illā. Ois persona diuina est pater. Cōsequētia tenet: qꝛ ab exclusiua ad vniuersalem in terminis trāspositis ꝛc. ¶ Pro articulo tertio colligi possunt dubia ex doc. Siquidē contra illā regulā ꝯsequētie: author mouet tres instātias/ in q̄bus hec ꝯña nō tenet. ¶ Prima nō sequitur cū modo. Tātū necessariū de necessitate est verū: ergo om̄e verū de necessitate est necessariū. Uel sic. Tātū necessitate est ens: ergo omne ens de necessitate/ est necessariū. ¶ Scda/ nō sequitur. Tātū verū erit verū: ergo oē verū erit verū. vtrobiqꝫ. Antecedēs est verū/ et ꝯña falsum. Q̄d antecedēs sit verū/ ptz per expositionē. Q̄d ꝯña sit falsum/ ptz in prima de vero contingēti: silr de ente nō necessario. In secūda: qꝛ hoc verū. Instans p̄sens est/ nunq̄ꝫ erit verū: qꝛ presens instans nō est futurū/ neqꝫ erit. ¶ Soluit author/ q̄ regula intelligēda est q̄n exclusiua est cōuertibilis simpliciter: sed pōt dici q̄ arguēdo ab exclusiua exponibili gratia alietatis ad vniuersalē in terminis trāspositis/ semper est ꝯña bona ꝛ formalis: ceteris parib⁹/ id est manēte eadē ampliatione/ restrictiōe/ determinatione ꝛc. Nunc autē in prima ꝯña mutatur determinatio: qꝛ in sensu in quo cōcedit/ de necessitate determinat p̄dicatū: qꝛ valet tātū. Tantū verū necessarium est verum de necessitate/ id est verum necessariū. Si em̄ de necessitate determiaret copulā ꝛ ꝯstitueret modalē diuisam: antecedēs esset falsuz: quia secūda exponēs esset falsa/ scz nihil q̄d non est verum necessariū de necessitate est verū: que valet illā. Omne verū nō necessariū de necessitate nō est verū. Et ita sequeretur/ q̄ nullū cōtingēs esset verum. Item ꝯdictoria illius. Nihil q̄d nō est verū necessarium/ de necessitate est verum/ scilz illa: aliquod q̄d nō est verū necessariū: possibiliter est verū/ est vera. Item ꝑpositio de necessario infert suam de inesse/ id est infert seipsaz semoto modo: vt bene sequitur. Homo necessario est animal: ergo homo est animal. Sic sequitur. Tantū verū necessariū de necessitate est verū: ergo tantū verū necessariū est verū: que est manifeste falsa: ergo in antecedente de necessitate determinat predicatū vt sit verū. Debet ergo sic inferri: ergo omne verū de necessitate/ id est om̄e verum necessarium/ est verum necessarium. In secūda consequentia. Tantum verum erit verum: ergo omne verū erit verū. Arguit a nō amplo ad amplū cū distributione: que ꝯña nō valet. Nam in antecedente predicatū nō ampliatur/ ꝛ ampliatur in ꝯsequēte: vnde debet sic inferri: ergo om̄e verū quod erit/ erit verū: ꝛ ita ꝯña est verū sicut antecedens.

Distinctio. xxij.

Supra magister egit de benedicta trinitate quātū ad se et suas proprietates: nunc prosequitur determināndo de ea quantū ad modū loquēdi de ipsa. Agit em̄ de noib⁹ que de benedicta trinitate dicuntur. Et hoc primum in genere distinguens diuersa nomina de deo dicta. Secūdo in specie. Et hoc dupliciter: quia primo de essentialibus. Secūdo de relatiuis a dist. xxvj. vsqꝫ ad. xxxiiij. inclusiue. ¶ In hac ergo distinctiōe tres possunt colligi cōclusiones summarie. ¶ Prima cōclusio. Nominū que de deo dicuntur: quedā distincte respiciūt personas: quedā vnitatē essentie: quedam dicuntur de deo translatiue. Exemplū primi: vt pater generans/ filius ꝛc. Exemplū secūdi: veritas/ potētia/ sapientia ꝛc. Exemplū tertij: vt splendor. ¶ Secunda cōclusio. Nominū que de deo dicuntur: quedā dicuntur relatiue ad creaturā ex tempore: vt domin⁹/ creator: que sunt oibus personis cōia: quedā vero nō oibus cōueniunt: vt datus/ missus: quedā nō relatiue: vt incarnatus/ humanatus ꝛc. Est ꝛ vnū nomen quod de nulla persona sigillatim/ sed de oib⁹ personis simul dicitur: vt trinitas. ¶ Tertia cōclusio. Que substātialiter dicuntur/ de oibus cōiter: ꝛ de singulis personis singulariter/ ꝛ nō pluraliter dicuntur.

Questio vnica.

Utruz viator possit aliquod nomen imponere ad significandū distincte diuinā essentiā. Solito more tres erūt articuli. ¶ Notādum igitur pro articulo primo: q̄ nominum quedam significant res extra/ que nō sunt signa. Quedam significant noia/ voces vel scripta/ que sunt signa. Quedā significant cōceptus mētis. Prima dicuntur prime impositionis. Secūda/ secūde impositionis. Tertia/ secūde intētionis. ¶ Uidetur autem q̄ signum significatiuū sufficiēter diuidatur in signū prime intētionis/ ꝛ in signū secūde intētionis. Signū prime itētionis est/ q̄d significat aliqd/ aliqua/ vel aliqualiter: nō per modū signi: sicut homo/ animal/ anima/ intellectus/ qualitas: capiēdo illos terminos personaliter. Terminus secūde intentionis est terminus significās signū per moduz signi: vt nomē/ verbū/ ꝑpositio/ syllogism⁹/ genus/ species ꝛc. siue significet signū mētale/ siue vocale/ aut scriptū. ¶ Ex illo sequitur/ q̄ nō ois vox significat cōceptū mētis: lꝫ ois vox significet mediāte ꝯceptu mētis. Accipiēdo cōceptū pro actu cognoscēdi: ptz/ nam hō significat realē ꝛ singularē hoiem/ pro quo etiā supponit/ ꝛ nō conceptū: quia pro cōceptu non supponit: lꝫ nō significet hoiem nisi mediāte conceptu mentis. Et fm hoc intelligēdū est illud Phi. Uoces sunt signa passionū aie/ id est sunt signa ordinata: nō q̄ voces significēt passiones/ hoc est: cōceptus mētis: sed q̄d cōcept⁹ mētis significet seipso/ vox significat mediāte cōceptu: verū q̄ voces secūde impositionis significāt cōceptus mētis. ¶ Secūdo sequitur q̄ nō oēs voces inuēte sunt ad significandū ꝯceptus mētis: sed multa noia inuēta sunt ad significandū res extra: vt oia prime impositiōis. Quedā ad significandū mētis cōceptū/ affectiōes ꝛ passiones: q̄dā ad significādū voces/ ꝛ vocalium signorū proprietates. ¶ Tertio sequitur/ q̄ nō semp illud primo per vocē principaliter significatur: q̄d primo per vocē apprehēditur. Patet: quia principaliter ꝛ primo per terminū significatur illud ad quod significandū est impositus si sit vocalis vel scriptus. Est aūt vox imposita ad significandū rem nō se vocē vel conceptum. Pro rebus enim vtimur vocib⁹: vt dicit Philosophus. j. Elēcho. Res nobiscū ad disputationem ferre nō possumus: ideo vocibus vtimur pro rebus quas significāt. Quod vero cōceptus primo apprehenditur/ id est mente formatur: ratio est/ quia vox nō significat/ nisi mediāte cōceptu: solo enim conceptu mens immediate cognoscit. Hec dicta sunt de conceptu: vt accipitur pro cognitione que est actus cognoscēdi. ¶ Cōsequēter notādū/ q̄ nomē significare aliqd distincte pōt tripliciter intelligi. Uno modo q̄ significat aliquid: ꝛ virtute sue institutionis non

Conclu. 5. Articu. 3. E A Articu. 1. Nota. 1. Corolr. 1. An vox significat cōceptū mentis. Corolr. 2. Corolr. 3. Nota. 2. B

significat/nec connotat aliud. Secũdo modo: q̄ significat aliq̄d: et ex vi sue institutionis nihil aliud/ siue aliud cõnotet/ siue nõ. Tertio modo q̄ significat aliquid: ita q̄ nec ex vi institutionis/ neq̄ ex cõmuni vsu/ vtentiũ aliquid aliud occurrit intelligẽti vocis significationẽ ad ipsius vocis prolationem.

Articu.2. ¶ Pro articulo secũdo est conclusio prima. Accipiẽ-
Conclu.1. do significare distincte tertio modo: viator non põt
C imponere nomen ad distincte significãdum diuinã essentiã. Patet: quia quodcunq̄ nomen imponit ad significandũ deum: ad eius prolationẽ aliud occurrit audienti et eius significationẽ intelligẽti quod

Cõclusio.2. nõ est deus. ¶ Secũda cõclusio. Capiendo significare distincte primo vel secũdo modo/ viator potest imponere nomen ad significandũ deum distincte. Probat/ quia quicũq̄ potest vere intelligere aliq̄d esse distinctũ ab alio: põt instituere nomen ad illud distincte significandũ: alioquin nõ possem⁹ de illo distincte loqui: nec aliquid de illo distincte affirmare vel negare: sed viator potest vere intelligere deũ esse distinctũ ab omni alio: ergo etc. ¶ Item nomen deitas significat precise deum: et nullã creaturã significat: vel cõnotat: ergo significat distincte deum. Consequẽtia tenet ex vltimo notabili. Antecedens patet: quia nõ cõnotat aliud a deo cum sit terminus absolutus. Nec significat aliud a deo: q̄r tũc posset pro illo supponere: quia terminus põt pro quolibet

Cõclusio.3. suo significato supponere q̄d nõ cõnotat. ¶ Tertia cõclusio. Viator potest nomẽ imponere ad distincte significandũ: q̄d nõ põt distincte intelligere. Patet/ quia viator nõ potest deũ distincte intelligere ex dictis in prolo. et dist. iij. et tñ potest imponere nomẽ ad distincte significandũ deũ. ¶ Preterea quis põt imponere a/ ad significandũ distincte aĩal quodcũq̄: q̄d primo sibi cras occurret: quo facto a/ distincte significat aĩal cras primo occursurũ imponẽti: et tamẽ imponẽs nõ distincte intelligit illud. ¶ Quan-

Articu.3. tum ad articulũ tertiũ est dubiũ tale. Nomen non
Dubium.1. potest significare/ nisi intelligẽti: ergo nec distincte
D significare/ nisi distincte intelligenti. ¶ Item vox nihil significat/ nisi quod eodẽ modo significat conceptus cui subordinat. Tum quia vox et conceptus sibi correspõdens sunt signa synonyma. Tum quia vox seipsa nihil significat: solũ autem significat per subordinationẽ eius ad cõceptũ. Ergo si viator nõ potest habere cognitionẽ distinctã dei: non poterit nomen impositũ viatori distincte significare deum. Nam illud et taliter significat nomen per impositionem: quod et qualiter significat cõceptus sibi cor-

Rñsio. respõdens. ¶ Ad primũ dicit negãdo cõsequẽtiam: quia licet nõ põt significare nomẽ/ nisi intelligẽti/ id est eius impositionẽ sciẽti: et ideo intelligẽti eius impositionẽ et sciẽti distincte significat et exprimit rẽ quantũ est de se: attamen audiẽs vocẽ illã: et impositionẽ eius sciẽs pro re illa/ ex hoc nõ intelligit rem distincte: q̄r exprimere rem distincte intelligẽti/ non est nisi vocẽ apud intelligẽtẽ significare talẽ rem et nõ aliam: et q̄ intelligẽs hoc cognoscat: hoc autẽ est possibile/ q̄uis intelligẽs nõ distincte illã rẽ intelligat. Sicut aliquis videns solem: nõ distincte videt solẽ: nec intelligit solẽ: q̄r nõ videt distincte quicq̄d est ipsius solis: et tñ illa vox sol/ apud eum distincte significat solẽ: q̄r significat sibi illã rem precise/ quã videt cõfuse. Sic põt imponi nomẽ ad significandũ alicui diuinã essentiã: quã tñ nõ intelligit in se/ sed in cõceptu cõmuni vel proprio cõplexo vel cõnotatiuo: vt dictũ est dist. iij. q. ij. ¶ Ad secundũ (q̄d magis viget) potest dupliciter respõderi. Uno modo/ q̄ vox quidẽ põt imponi a viatore ad distincte significandũ deũ: nõ tamẽ ipsi viatori/ sed ei qui potest distincte cognoscere deũ. Nam viator intelligẽs q̄ est aliqua summa natura suprema ab olb⁹ alijs distincta: licet ipse illã naturã distincte sine alijs cõcipere nõ potest: potest imponere nomen ad significandũ idem distincte: nõ tamẽ sibi/ sed ei qui potest distincte eã cognoscere: sicut cecus põt imponere nomen ad significãdũ colorẽ distincte ab alijs sensibilib⁹: et tñ nõ potest distincte cognoscere colorem. Et potest tali termino in disputatiõe vti distincte pro visibili: et nõ pro alio sensibili: licet ad prolationẽ talis vocis formet cognitionẽ nõ solũ visibilia/ sed etiã alia sensibilia importantẽ. ¶ Ex quo sequitur/ q̄ possumus Corol.
distinctius loqui de re aliqua q̄̃ ipsam intelligim⁹ sicut etiam possumus distinctius aliquid amare/ q̄̃ cognoscere. Possumus enim deũ amare in se amore iusti: et tñ nõ possumus deũ in se cognoscere. Unde licet nihil amem⁹ nisi cognitũ: nõ tamẽ nihil amamus distincte/ nisi sit distincte cognitũ. ¶ Secũdo potest dici/ q̄ per significare author intelligit aliq̄d substractiue representare/ id est representare aliq̄d pro quo natũ est supponere. Accipit enim significare: vt distinguitur cõtra cõnotare: et sic verũ est/ q̄ termin⁹ distinctius significat rem alicui sciẽti eius impositionẽ q̄̃ intelligat: quia distincte supponit pro re: que tñ nõ intelligit nisi cũ alijs rebus. Sic apud sciẽtes impositionẽ termini deus: deus nõ supponit/ nisi pro illo p̄cise q̄d est deus: et pro nulla creatura: licet cõceptus formatus ad vocis p̄lationẽ etiã cõnotet creaturã: nõ autẽ supponit pro creatura. Cõceptus enim quem format viator vel erit simplex et absolut⁹: et sic erit cõis deo et creaturis: vel erit proprius: et sic vel erit complexus vel cõnotatiuus. Et oĩbus modis illis representabit aliquid p̄ter deũ. Et hoc vult author si dicta sua diligẽter attendant. ¶ Per hoc ad formam argumẽti patet respõsio s̄m primũ modũ: quia sic cõcludit verũ/ sc3 nomẽ quod impositũ ad distincte significandũ deũ: non significat distincte deũ/ nisi ei qui distincte põt intelligere deũ: põt tñ imponi ad sic significãdũ ab eo q̄ nõ sic intelligit. ¶ Sed tenẽdo scdm modũ respondet/ E
cum arguitur. Uox imposita nihil significat/ nec aliter q̄̃ cõceptus correspõdẽs significat. Concedit significat vtrobiq̄ eodẽ modo accipit. Et ad q̄ñam: ergo si viator nõ potest habere cognitionẽ distinctã dei etc. ¶ Cõsequẽtia negatur: quia nõ est idem habere cognitionez distinctam: et cognitionẽ distincte significantẽ: vt supra dist. iij. quia cognitio distincta est cognitio qua nihil intelligit/ nec subiectiue/ nec formaliter: nisi res ipsa vel intrinsecũ rei. S3 cognitio distincte significãs/ est cognitio pro aliquo precise supponẽs. Sicut ergo nomẽ deus: pro solo deo supponit: sic etiã cõceptus ad eius prolationẽ formatus pro solo deo supponit: licet cum hoc cõnotet creaturam. Et ita sicut vox distinctius significat q̄̃ intelligatur: ita conceptus distinctius significat q̄̃ ipso cõceptu intelligat: quia ipso intelligit non solũ substractũ: sed etiã cõnotatũ: q̄d tñ nõ significat: sed cõnotat: sic accipiendo significare. ¶ Secũdo dubitatur. Nam s̄m beatum Augu. in de verbis domini ser. xxxiij. Deus est ineffabilis. Sed si distincte significatur per voces: erit distincte effabilis. Item August. vij. de trini. Uerius cogitatur deus q̄̃ dicit: et verius est q̄̃ cogitat: sed nõ põt distincte cogitari: ergo nec distincte per nomen exprimi. ¶ Item cõtra Dubiu3. 2.
hoc q̄ deus nõ potest distincte intelligi: deus potest F
distincte amari: ergo distincte intelligi. Tenet q̄ña: quia nihil amatur nisi cognitũ: et sub eadẽ ratione res diligitur qua cognoscit. Antecedẽs patet: quia põt deus amari in se et p̄pter se/ absq̄ hoc q̄ amet Quõ de⁹ sit
aliud. ¶ Ad primũ dicẽdũ/ q̄ deus dicitur ineffabi- ineffabilis.
lis quãtũ ad illũ cui exprimit: quia ille cui exprimit per nomẽ vel signũ (etiã distincte ex vi impositiõis significans) non potest deuenire in distinctã cognitionẽ dei: et ita l3 sit deus effabilis quantũ ad signũ distincte significans: nõ tamẽ est effabilis quãtum ad actũ cõprehẽsiuũ ipsi⁹ cognoscentis. ¶ Ad scdm veri⁹ cogitat q̄̃ dicit. Rñdetur q̄ veri⁹ cogitat pro quãto cogitatio est signũ naturalr repñsentãs obie-

ctū: vox vero est signū ad placitū tm̄ significatiuum signū vltimate: qd̄ autē naturaliter significat: dr̄ verius representare (eo q̄ representari inest sibi naturaliter) q̄ illud qd̄ ex impositione significat cui accidit significare. Nō tñ ideo sequitur: q̄ illud qd̄ naturaliter significat: distinctius significet quolibet significāte ad placitū. ¶ Ad tertiū dr̄: vt supra. in dubio primi / q̄ aliqd pōt distinctiꝰ amari q̄ cognosci Distincte em̄ amat deꝰ: ꝛ beatitudo appetitur a viatore: nihil tñ horū distincte intelligitur. Et lʒ nihil amat nisi cognitum saltem aliquo mō. s. indistincte: pōt tñ aliquid distinctiꝰ amari q̄ cognosci: vt patuit Eo ipso em̄ qd̄ cognosco aliqd bonū esse ab ioī alio distinctuʒ: possum ipsum distincte amare: licet non distinctum intelligam illud.

Distinctio. xxiij.

Ositis differentijs nominū de deo predicabiliū in gn̄ali: ꝓsequit de eis in spāli. Et in hac distinctiōe agit primo de noīe ꝑsona / qd̄ nō est nomen numerale. De numeralibꝰ postea aget. ¶ Et est conclusio textualis prima. A regula in precedenti dist. de nominibus essentialibus data / accipitur nomē persona. ¶ Secunda conclusio. Catholice concedit in diuinis esse tres personas: sed non tres deos: nec tres naturas diuinas. ¶ Tertia conclusio. In diuinis nulla est diuersitas singularitas / vel solitudo: sed vnitas ꝛ trinitas.

Questio vnica.

A

Trū hoc nomē ꝑsona sit nome prime intentionis vel scd̄e. ¶ Ternario articulorū numero resoluet questio. ¶ Pro articulo prīo vidēdū primo qd sit ꝑsona: scd̄o / qd terminꝰ prime vel scd̄e intentionis. Doc. primū recitat ꝛ impugnat opi. egidij ꝛ henrici similiter ꝛ Sco. dist. presenti. de cuiꝰ opi. ꝛ dictis latiꝰ patuit. q. j. dist. j. in tertio: vbi plura habent q̄ intellectui q̄stionis huiꝰ deseruiūt. ¶ Notādū itaq̄ q̄ indiuiduū / suppositū / ꝑsona / sunt tres termini habentes se vt superiꝰ ꝛ inferius: nō tñ vniformiter: quia indiuiduū nō est superiꝰ per se primo modo. i. essentialiter ad suppositū: q̄ suppositū connotat super ipsum: sed suppositum est per se primo modo superius ad personaʒ: vnde qd̄ est indiuiduū in omni natura: hoc est suppositum in natura per se subsistente substantiali: ꝛ persona in natura intellectuali. ¶ Indiuiduū ergo est res singularis / siue totalis / siue per se subsistens / siue alteri innitens. Corollariū. Quelibet res existēs est indiuiduum: quia quelibet est singularis. Nam vniuersale aut est ens rationis tm̄: aut si est ens reale: est singularis res: lʒ significando ꝛ predicando sit cōmunis: vt supra di. ij. probatū est. ¶ Suppositū est ens cōpletū nō constituens aliquod ens vnū: nec natū inherere alteri: nec ab alio sustentatum. Ens completum dicit ens / quod non est natum esse pars componēs alteriꝰ ꝛc. vt. q. j. dist. j. libri tertij latius patet. ¶ Corollarium. Natura humana in christo est ens cōpletū: quia nō est pars cōponens personā christi. Non em̄ est persona verbi: cōposita ex natura assumpta: lʒ eam sustentet. ¶ Per primū: scʒ ens cōpletū / excludit entitas partialis siue actualiter cōponat siue nō: q̄ nihil quod pōt esse pars: est ens completū: sed tm̄ ens partiale. Et ita includitur anima etiam separata: et omnis forma substantialis: ꝛ materia. ¶ Per secundam particulā: non cōstituens ꝛc. excluditur diuina essentia: ꝛ quelibet relatio diuina: q̄ q̄uis sit ens cōpletum: tñ cōstituit personā. ¶ Et nota quod dicit: non cōstituens / dicit actū. i. actu nō constituens: q̄m si diceret aptitudinem: nulla natura assumptibilis esset suppositū: q̄ quelibet nata est cōstituere vnum suppositū cū assumēte. Et ita nullū suppositū creatū esset suppositū: q̄ quodlibet est assumptibile: vt nunc supponitur. ¶ Sed hoc nō videt verum: quia nulla natura creata assumptibilis constituit vnam personam cum assumente: quia persona assumēs licet subsistat in natura assumpta: vt persona verbi in natura humana: non tamen constituitur ex natura humana: sed ab eterno est constituta ex essentia ꝛ generatione passiua: sicut albū nō cōstituitur ex albedine: licet subsistat in albedine. Per primam ergo et secundam particulā importatur aptitudo: per tertiam ꝛ quartā / actualitas. Per tertiā particulam excluditur quodlibet accidens / siue actu inhereat siue sit separatū a subiecto: vt accidens in sacramento altaris: quia omne accidens natum est inherere. Per quartaʒ particulā excluditur natura assumpta a verbo nō assumptibilis. De hoc in tertio dist. j. q. j. latius habet. ¶ Persona est suppositū intellectuale. Et patet declaratio ex precedentibus. Et hec diffinitio quid nominis persone concordat cum diffinitione Boe. dicentis. Persona est rationalis nature indiuidua substantia. Nam per rationalis / intelligit intellectualis: per indiuidua intelligit suppositum: scʒ ens cōpletū ꝛc. Similiter cōcordat cū quid nominis Richar. dicētis. Persona est intellectualis nature incommunicabilis existētia. Per incommunicabilis / intelligit quod non pōt cōmunicari alteri: vt pars toti: constituens constituto: vel accidens subiecto vel sustentatum sustentanti intelligēdo: vt supra. Et per hoc impugnantur diffinitiones Sco. tanq̄ insufficiētes. ¶ Circa secundū nota. Differentia est inter intētionem primā ꝛ secūdā ex vna: ꝛ nomen prime intentionis vel secunde intentionis ex altera. Nam intentio dicitur illud quod imponens terminū intendit significare per terminū. Est ergo intentio (vt hic capitur) significatū termini: ꝛ intentio prima / est res realiter existens. Intentio secūda est aliquid in anima predicabile de nominibꝰ rerū: et omne tale est signū. Nomē ergo prime intētionis est nomē representans rem realē nō per modum signi. Nomen secunde intētionis / est nomē representans signū ꝑ modū signi: siue illud sit res aliqua vel tm̄ ens rōnis nō habēs esse reale / sed tm̄ esse obiectiuū in anima. ¶ Quantū ad articuluʒ secundū est conclusio responsalis. Nomen persona acceptū personaliter / est nomen prime intentionis et nō secūde intentionis. Patet: quia significat rem vnā nō per modū signi. Nec impedit qd̄ in eiꝰ diffinitione (sm̄ Boe.) ponit indiuiduū: q̄ indiuiduū vt ibi accipitur: non est terminus secunde intētionis: sed prime intētionis. Etiā non oportet terminū esse secūde intentionis: in cuius quid nominis ponitur terminus secūde intentionis. Quia res singularis posset describi est res significata vel significabilis per indiuiduum aut terminum singularē: vbi ponit terminus secunde intentionis: ꝛ tñ res singularis nō est terminꝰ secunde intentionis. ¶ Quantū ad articulū tertiū est dubiū primum. Si em̄ que dicta sunt starent: sequeret qd̄ persona nō esset vnū per se. Includit em̄ plures negationes: sed negatio tm̄ facit vnū per se cum positiuo. Respondetur q̄ persona est vnum per se eo modo sicut albū per se est homo. Attamē eius diffinitio (que est quid nominis ꝛ nō quid rei siue quidditatiua) non significat precise aliquid vnū: importat em̄ plures negationes: nec opʒ qd̄ quicquid ponitur in diffinitione quid noīs sit aliqd rei diffinite. Secus in diffinitione quidditatiua. Albū em̄ diffinit / qd̄ est res habēs in se albedinē: ꝛ tñ albedo non est de essentia ioannis qui est albus. Et de hoc latiꝰ in tertio distin. j. q. j. ¶ Scd̄m dubiū. In diffinitione indiuidui ponitur intentio: ergo indiuiduū est scd̄e intentionis: q̄ indiuiduū est qd̄ predicatur de vno solo: predicari aūt est scd̄e intentionis. R̄ndetur qd̄ illud nō est qd nois indiuidui: lʒ terminorū singula-

Articu. j.

Nota. j.

Indiuiduū quid est.

B

Corollariū. Suppositū

Ens cōpletum.

Corolla.

C

Persona.

D

Differūt intētio pria et secunda.

Articu. ij. Conclusio.

E

Articu. iij. Dubium. j.

F

Dubiū. ij.

riū qui dicunt̄ individuaū:sed ens quid nois in suppositione personali est ens completū ꝛc. Nec etiā sequitur:nomē scđe intentionis ponitur in eius diffinitione:ergo est nomen scđe intētionis. Sicut non sequitur aliquod nomē prime intentionis ponitur in diffinitione speciei: ergo ipsum est prime intentionis.

Dubium.3 G ¶ Tertium dubiū. Albū/nigrū ꝛ similes termini dicuntur accidētales:lʒ supponāt pro substantia:ergo eadem ratione suppositū ꝛ persona (lʒ supponāt pro rebus) possunt esse termini scđe intentionis. Ad illud dicit/cōcesso qđ sunt termini accidentales:quia principaliter (hoc est formaliter) important accidentia:supponunt cū pro re: habēte albedinem. Secus est de noie persona et suppositum ꝛc.

Dubiū.4. ¶ Quartū dubiū:quot modis dicitur vnum oppositorum ꝛ reliquū:sed vniuersale ꝛ singulare sunt opposita:et vniuersale est scđe intētionis:ergo ꝛ singulare. Respondetur negando assumptum vniuersaliter:quis posset esse verum de oppositis cōtrarijs: a quorum vno possit aliquis trāsmutari ad reliquū.

Distinctio.xxiiij.

Onsequēter agit đ essentialib⁹ numeralib⁹:de deo ꝛ psonis dicibilib⁹. Et pōt snīa textus his stringi conclusionib⁹. ¶ Prima. Nota numeralia ꝛ distinctionē importātia: magis introducta sunt ad remouēdū a diuina simplicitate que ibi non sunt:ꝙ ad ponēdum aliquid. ¶ Scđa conclusio. Dictū magistri cū videt̄ velle qđ termini numerales in diuinis sunt priuatiui tantū et nihil ponunt:cōiter nō acceptatur. ¶ Tertia conclusio. Dictum magistri posset saluari:dicendo illos terminos nō ponere.i.nō positiue importare distinctū aliquid ab essentia et personis. Suo modo dici pōt de terminis distinctionē importantib⁹. Declaratio patet ex textu.

Questio.j.

A

Trum vnitas qua deus dicitur vnus: sit aliquid additū deo. ¶ Doctor recitat et īpugnat opi. sancti Tho. prima scđe.q.xj.arti.j.ꝛc. tenentis qđ vnū cū cōuertitur cū ente: nihil addit supra ens. Sed cū est principium nūeri. addit aliquid supra ens ad genus quātitatis pertinēs:ꝛ sic nō predicat̄ de deo:sed solū de his que habent esse in materia. (Unū quid dicit.) Premissis itaq; aliquot distinctionibus pro articulo primo:subiungent̄ cōclusiones ꝑ articulo scđo:et ꝑ tertio dubiorū solutiones.

Articu.1. Unū multipliciter. accipitur. ¶ Quātū ad primū notādū qđ vnū negat oēm multitudinē. Et ꝑm hoc multipliciter accipitur:scʒ proprie/ꝛ improprie. Primo modo dupliciter accipitur. Nam quandoq; negat omnē multitudinē partium realiter distinctarū:et hoc modo vnū est qđ non includit multitudinē partiū realiter distinctarū. Quo modo angelus dicit̄ vnus:ꝛ similiter aia intellectiua. Alio modo accipitur vt non negat multitudinē partiū eiusdē rationis vel alterius quo modo qualitas intensibilis est vnū:quo ad primū. Et substātia composita ex materia ꝛ forma est vna quo ad secundum. Accipitur etiā improprie pro vno aggregatiue:de quo nullus conceptus vel terminus absolutus potest in singulari predicari:quo modo etiā regnū dr̄ vnū:ꝛ ppl's vnus propter regem vnū:ꝛ vnus mundus:ꝛ tū nullū ens est regnū:nec ppl's:nec mūdus. Sunt ꝛ alij modi:sed illi nūc sufficiant ad propositū.

Accidens capitur dupliciter. ¶ Secundo notandū qđ accidēs capitur dupliciter. Uno modo pro forma reali alicui subiecto inherente vt albedo/caliditas. Alio modo pro termino accidētaliter connotatiuo predicabili de alio contingenter:sic creare hoc modo dicitur accidere deo:quia hec aliqñ est vera:deus creat:aliqñdo nō. Et ita creare cōtingenter predicatur de deo. ¶ Pro articulo scđo est conclusio prima.

Articu.2. Conclu.1. C Unū primo modo acceptum nō importat rem aliquā absolutā/vel relatiuam additā illi qđ dr̄ sic vnū. Probatur:q2 omni alia re ab illa que sic vnum dr̄ circunscripta/adhuc illa res est vna:ergo. Cōsequētia nota:ꝛ añs probatur:quia omni alio qđ non est angelus circūscripto: adhuc angelus est vnus:sic de aia. Item si esset vn⁹ per aliquid superadditū:illō superadditū esset vnū vel ergo seipso/vel per aliquid aliud superadditum. Et ita vel erit processus in infinitū:vel datur status in aliquo qđ seipso est vnū:ꝛ eadē rōne dabitur status in primo idest angelo. Isto ergo modo vt dicit sic vnitatem per carentiam quarūcunq; partiū:non importat aliquod reale additum rei vni:importat tū in suo quid nominis negationē pluralitatis:sed illa pluralitas non est rei nec in re:sed in noie. Unde cum queritur quid est vnum hoc modo: Rñdetur vnum est ens:siue res que nō est plura entia. Et sic verum est/ꝙ vnū nō addit vltra ens/nisi negationē diuisionis vel multiplicitatis. Addit inquā ad sensuʒ nūc tactū in suo quid nois. Et si dr̄ hic. Negatio competit sibi:ergo saltem negatio additur sibi. Rñdetur ꝙ cōpetit sibi per predicationem affirmatiue et negatiue:non tū cōuenit sibi per realē inexistentiā:sed per predicationē dūtaxat:sic enī a dr̄ vnū: q2 a est ens:et a/non est b nec c:nec aliud ens ab a:nec alia essentia.

Conclu.2. ¶ Scđa conclusio. Unum non est accidens rei/que est vna per carentiā partiū:nec primo modo capiendo accidens nec scđo modo. Quod nō primo modo/patet per conclusionem precedentem. Qđ nō scđo modo:q2 vnū nō predicatur cōtingēter de tali vno:qm̄ nō potest talis res simplex esse et nō esse vna. Uerū ꝙ vnus predicatur accidentaliter de termino significāte rem illo modo vnam. Nam hec est predicatio accidētalis:angelus est vnus: aia est vna:quia nō est per se primo modo. ¶ Et notanduʒ qđ nō est idem predicari accidētaliter / et predicari contingēter.

Conclu.3 D ¶ Tertia conclusio. Unū scđo mō acceptum non importat aliquod absolutum adueniens illi quod est sic vnum. Patet:quia diuiso continuo/ quelibet partium est vnum:ꝛ tū per diuisionem cōtinui nihil est de nouo partibus additū:per qđ quelibet earū dr̄ vna. Itē oi alio distincto/manēte cōtinuo diuiso/quelibet pars eius est vna:ideo non per aliquod superadditum.

Conclu.4. ¶ Quarta cōclusio. Unum scđo modo acceptum/est accidens:scđo modo idest accidētaliter predicat̄ ꝛ cōtingēter de qlibet re vna habente multas partes realiter distinctas eiusdem rationis. Patet:q2 de⁹ pōt partes illas separe ꝛ separatim conseruare:et tunc res illa non erit vna:que prius ante separationem fuit vna:ergo est contingēter vna. Addit auctor duas cōclusiones quas offert examinandas disputātibus/non tanꝙ certas. Prima:cōpositū ex partibus alterius rationis est vnum accidentaliter:quia contingenter:et posset esse non vnum/per solam partium separationem/sine corruptione cuiuscunq; absoluti. Secunda conclusio. vnū addit respectū rationis partiū super illas partes que sunt res absolute:vel negat respectus distinctionis partium. Hoc doctor non asserit:sed infra distin.xxxij.q.ij.latius pertractat:et opi.propriā explicat.

Respōsalis ¶ Conclusio respōsalis ꝛ ad formā qōnis. Unitas qua deus dicit̄ vnus:nō est aliquid absolutū vel respectiuum additum deo. Clarius sic. Unus concretiue/vel vnitas/abstractiue dictum de deo/ non importat aliquod additum deo:nec absolutum nec respectiuum. Patet:nam per hoc quod deus est ens et non entia:est proprijssime vnus: circunscripto oi alio.

Articu.3. Dubium.1. E ¶ Circa articulum tertiū tria occurrunt dubia. Primū vtrū vnū ꝑdicetur per se primo modo vel secundo modo de qualibet re vna. Rñsio:vnum predicat̄ accidētaliter de quolibet ente vno:sed non de quolibet cōtingēter. Primū patet:quia connotat super quelibet terminū absolutū aliquod ens signi

ficantē/ꝛ nō essentialiter: ergo accidentaliter. Item includit negationē. Secundū patet ex conclusione secunda certa. An autē predicetur per se primo modo/vel tantū secundo modo: stat in quid nominis terminoꝝ per se primo modo. ¶ Secundū dubiuȝ: vtrum vnum differt aliquo modo ab ente. Respōsio capiēdo terminos personaliter vnum nō differt ab ente: verum ille sunt cōcedende: vnū ꝛ ens differūt: vnum ꝛ ens nō differūt: quia sunt particulares vel indefinite ꝛ subcōtrarie. Secūdo dicitur capiendo terminos materialiter vel simpliciter/vnum differt ab ente: quia illi termini vel cōceptus non sunt idē: licet dicant vel significent idem: sicut passio/ꝛ subiectum nō sunt idem: lȝ supponāt pro eodē. ¶ Tertium dubiū/quid importat nomen vnū. Respondet post premissa ꝙ vnū est termin⁹ priuatiuus importans negationē negantē multiplicationē rerū separatarū: ꝛ illam negationē non addit realiter rei que est vna. Illa eñ negatio est in intellectu: q̄uis realiter circūscripto omni intellectu sit vna: sicut homo realiter est cecus: nō per additionē negationis/sed per remotionē visus. Negatio autem quam cecus importat nō est in re/sed in mēte. Sed nō sequitur/circūscripto oṁi intellectu homo realiter est cecus: ergo circūscripto omni intellectu cecus predicatur de hoīe. In fine huius dist. doctoꝛ soluendo quasdā rōnes examinat illā. Circūscribēdo oēm intellectū ex natura rei/cuilibet competit alterū contradictoꝛiorum dicens/ꝙ sit falsa: quia ad hoc ꝙ alterū contradictorioꝝ alicui competat: requiritur ꝙ illud cōtradictorioꝝ sit fabricatū per intellectū: vel saltē sit scriptum aut prolatū: sed hoc non est ad propositū: et ꝙ res se habeat sicut per ipsum significat. Modo licet res significata per cōceptus non depēdeat in esse ab intellectu: tamen ꝙ hoc vel illud competat rei per predicationē depēdet ab intellectu. Si enim aliqua pars cōtradictionis debet esse vera vel falsa necesse est eā esse: Si ergo nullus est intellectus qui formet eam: nō dicit̄ vera vel falsa cum non est: nec iam aliquid competit sibi per predicationē. Et si dicatur ꝙ circūscripto omni intellectu/aut homo est asinus: aut homo est non asinus. Non potest dici ꝙ sit asinus circūscripto omni intellectu: ergo hō nō est asin⁹. Sȝ si hō est nō asin⁹/nō asin⁹ cōuenit si bi. Et per ꝯñs circūscripto omni intellectu/nō asinus competit homini: ꝛ per ꝯñs negatio. Respondeo ꝙ circūscripto omni intellectu/homo est non asinus: Sed nō sequit̄/circūscripto oṁi intellectu hō est nō asin⁹: ergo circūscripto oṁi intellectu/nō asinus cōpetit homini: sicut nō sequitur ꝑm vnū doctorē: circūscripto omni intellectu homo est nō asinus: ergo circūscripto omni intellectu hec est vera: homo est nō asinus: cum depēdeat ab intellectu ꝙ hec sit vera: homo est nō asinus: ita licet nō depēdeat ab intellectu ꝙ homo est nō asinus: tñ dependet ab intellectu ꝙ nō asinus competat homini: quia non potest sibi cōpetere/nisi per predicationē ꝛ non realiter. Exemplū hui⁹ potest poni: posito ꝙ heri nulla vox fuisset: et ꝙ homo fuisset albus: hoc posito/hec propositio in voce vel prolata: homo fuit heri albus est vera: ꝛ ꝓferēdo vocē verū dico ꝙ hō fuit heri alb⁹. Et tamen hec ꝓpositio prolata: homo est albus: nō fuit heri vera: quia propositio prolata non fuit heri per hypothesim. Et per ꝯñs nulla ꝓpositio prolata fuit heri vera. Similiter si nullus intellect⁹ esset: adhuc homo non esset lapis: et tamen hec non esset vera/tunc homo nō est lapis: quia nulla propositio esset tunc. Et huius ratio est: quia ex re depēdet veritas propositionis: q̄uis non econuerso: immo ad hoc ꝙ homo sit asinus: vel ꝙ non sit asinus/nihil facit intellectus: sed ꝙ hec propositio: homo non est asinus sit vera non sufficit ꝙ homo non sit asinus: sed requirit̄ ꝙ ista propositio hō non est asinus sit. Hec diffusi⁹ habent in doc. sed hic summatie tāgunt.

Dubiū. 2. F

An vnum ꝛ ens differt.

Dubiū. 3. G

Questio. ij.

Vtrum trinitas personarū sit vnus numerus. ¶ Hanc. q. doc. diffuse prosequitur. Primo recitando opi. cōmunem: quam etiā tāgit sanctus Tho. prima secūde. q. xi. que a multis amplectitur/ꝙ numerus (qui est species quātitatis) dicit aliquod vnum superadditū rebus numeratis: per quod ꝯstituit̄ certa species numeri. Sed quid sit illud: plures sunt opi. quarū quatuor recitat. Prima opi. est/ꝙ est vltima vnitas nō simpliciter: sed vt habet determinatam distantiā a prima vnitate. Secūda opi. dicit ꝙ est discretio: sicut continuitas est forma continui ꝛ cuiuslibet numeri est discretio vna distincta a discretione alteri⁹ numeri: per quam numerus habet suā vnitatē ꝛ speciē. Tertia opi. dicit/ꝙ partiū numeri nō est alia forma/nisi forma cōtinuitatis: sub qua steterunt ante diuisionem cōtinui: vel sub qua stare possent naturaliter. Quarta opi. dicit ꝙ numerus nihil addit quātitati continue/nisi aliquid in anima: quo anima numerat partes multitudinis extra. Impugnari possunt ille opi. hac ratione generali: quoniā signo tres res distinctas/puta tres hoīes vel tres angelos: quocūq alio circūscripto adhuc illi homines sunt tres: et angeli sunt tres: et ita ibi est numerus/scȝ trinitas: et tamen nihil additum vel distinctum ab illis hominibus seu angelis. Et eadem ratione qua ipsi probant ꝙ numerus essentialis (id est rerū que non sunt extense/vt angelorum) nihil addit rebus numeratis: probatur: quia numerus rerum extēsarū/quem vocant accidentalē: nihil addit rebus extensis nūeratis. Est ergo alia opinio (cui fauet author) et etiam tangit in centilogio conclusione. lxiij. et deinceps/ꝙ numerus non importat rem aliquam superadditam rebus numeratis/sed supponit pro rebus cōnotando eas esse plures. Et sicut populus non supponit pro re vna/sed pro multis: ita numerus. Tamen cōceptus numeri est vnus: ꝛ vnum genus habens sub se multas species: quarū quelibet significat res plures: vt binarius/ternarius: nō est nisi due res distincte. ¶ Et est numer⁹ species predicamenti quātitatis: licet significet substantias et qualitates. Nec predicamenta distinguuntur ꝑm res significatas: sed ꝑm modū significandi signoꝝ. Si dicis/tunc non esset idem numerus. x. hominū et. x. angelorum. Respondetur ꝙ est idem numerus specie: sed non idem numerus numero: quia decem est species specialissima. Et licet decem homines ꝛ decem asini/non sunt eiusdem speciei essentialis siue predicamenti substantie: tamen sunt eiusdem speciei accidentalis. ¶ Et nota primo ꝙ aliqui distinguunt triplicem numerū/scȝ essentialē/accidētalem et mathematicum. Numerus essentialis est/qui necessario conuenit rebus: ita ꝙ ipsis manentibus illa species numeri non potest vere de eis negari. ¶ Et est verum qui non possunt per se facere vnum: vt numerus trium angelorum. Numerus accidentalis est numerus significatus per terminū numeralē: qui potest vere affirmari/et vere negari de rebus ipsis manētib⁹ in esse: vt numerus duarū aquarū separatarū/que sunt due aque: et si cōfluūt/vel coniūguntur: non due aque/sed vna dicuntur. Numerus mathematicus superius est ad vtrunq. ¶ Notandū secūdo/ꝙ cōmuniter duplex distinguitur numerus/scȝ numerus numerans/ꝛ numerus numerat⁹. Numerus numerās est intellect⁹ secernens partes multitudinis quas numerat: vel etiā cōceptus quibus numerat. Illo modo deus etiā est numerus. vnde in Psal. Qui numerat multitudinē stellarum: de illo numero nō est ad propositū. Sed numerus numerat⁹ est res numerata. Et ille capitur dupliciter. Uno modo stricte: ꝛ sic ad istum tres

A Artic. 1.

B

Multiplex numerus.

C

requiruntur conditiones/scz q sit multitudo quedã vno mẽsurata: et ideo dicit numerus multitudo ex vnitatibus profusa scd̄m Boe. et etiã Plat. secunda/q talis numerus sit qualibet sua ex parte maior. Hãc ponit Diony. vlti. de diuinis no. Tertia/q vnitates inter se sint essentialr distincte: ideo dicit Boet. de trini. Ubi nulla est diuersitas/scz essentialis: ibi nullus est numerus. Et scd̄m hoc pot numerus describi sic. Est multitudo ex vnitatibus essentialr diuersis profusa: quarũ quelibet minor est ea. Secũdo modo capit magis cõiter pro qualibet pluralitate rerũ distinctarũ/siue essentialr/siue nõ. ¶ Quãtũ ad articulũ secundũ/est hec cõclusio prima. In diuinis/lz non sit numerus capt stricte: est tñ ibi numerus cõiter accept et large. Prima pars ptz: q: nõ est ibi multitudo aliquor essentialr diuersor. Secũda ptz: quia ibi est pluralitas personarũ realiter distinctarũ: vt nũc supponit ex fide: ergo numerus large. Tenet pña ex qd nois numeri large accepti: vt in notabili. iij.

Numeri descriptio.

Articu. 2. Conclu. 1. D

Conclu. 2.

¶ Cõclusio scd̄a. Numerus in diuinis nõ addit aliqd psonis numeratis. Ptz: q: nũerus triũ angelor nõ addit aliqd ipsis angelis cũ oibus alijs circũscriptis/adhuc dicũtur tres angeli: ergo multominus in deo siue in diuinis psonis. Unde trinitas in diuinis nihil aliud importat q̃ personas patris/filij/et spũssancti realiter distinctas. ¶ Cõclusio respõsalis ad qõnem. Sicut cõcedit q trinitas angelorũ nõ est numerus: ita cõcedi pot q trinitas psonarũ nõ est numerus/id est significat per vnũ terminũ numeralẽ scz trinitas. Et ita trinitas psonarũ est vnus numerus nihil aliud importãs (vt iam patuit) nisi q in diuinis sunt tres persone/quarum vna nõ est alia: licet sint eadẽ essentia. Ille tñ terminus numeralis trinitas/nihil ponit in deo/id est nõ importat aliqd superadditũ vel adueniẽs deo/aut diuinis personis. Uerũ si numerus solũ p̄dicaret de pluribus essentialr distinctis: in deo nõ esset numerus. Sic em̄ pater et filius et spũsctũs non distinguit numero: q: sunt vna res numero singularissima et simplicissima: si tñ accipitur numerus vt p̄dicat de quibuscũq pluribus realiter distinctis: sic vera est conclusio. ¶ Dubitatur circa predicta pro articulo tertio. Omnis numerus est maior sua parte: sed trinitas nõ est maior sua parte: tum quia nõ habet partes: tum quia trinitas non est maior patre et filio etc. ¶ Solutio. Si hoc dictum scz numerus est maior sua parte intelligit de maioritate pluralitatis/nõ perfectionis vel dignitatis: sic pot cõcedi q in diuinis trinitas est maior vna psona vel duabus: q: hoc nihil aliud est dicere/q̃ q tres persone sunt plres persone q̃ due vel vna. Si autẽ intelligit de maioritate dignitatis aut pfectionis: sic trinitas nõ est maior psona vna vel duabus. Uide Ockam vbi supra in centilogio bene ad ppositũ/vbi cõcedit illas. Aliquis numerus nõ est plura vnitate nũerali: ptz de trinitate psonarũ et essentia. Itẽ aliqs est numerus/cuius vnitas est equalis toti. Itẽ aliqs numerus est par qui nõ pot diuidi in duo equalia etc. ¶ Dubitat secũdo vtrũ opi. magistri sit vera: qua dicit terminos nũerales in diuinis nihil ponere: sed negare singularitatẽ vel solitudinẽ. Dicendum est q si opi. magistri fuit hec q termini numerales nõ ponũt aliqd in deo: hoc est/nõ significant aliquid adueniẽs deo: sicut accidens aduenit suo subiecto: sed remouẽt a deo: hoc est significãt q sunt ibi pater et filius et spũssanctus modo p̄dicto: vera est opi. magri. Itẽ si magister vult dicere q termini numerales nõ ponãt aliqd in deo qd est de ratione formali numeri pprie capti scz diuersitatẽ essentialem/iterũ vera est: nõ autẽ q termini numerales in deo nihil positiue significent. Unde dicit magister q nomen ternarij in diuinis significat ibi esse patrẽ filiũ et spiritũsanctũ qui sunt res et persone/maxime positiue: sed nõ ponit quantitatẽ numeri et diuersitatem scz essentialẽ inter illas personas. Vult ergo

Rñsalis cõclusio.

Articu. 3. Dubiũ. 1. E

Dubiũ. 2. F

magister dicere/q termini numerales diuinas psonas significãt et dicũt: sed formalr nõ ponũt aliquã diuersitatẽ essentialẽ inter eas: sz illã magis priuãt. Ponũt autẽ distinctionẽ psonalẽ: que distinctio nõ nisi per negationẽ exprimit: qua dicit hec psona nõ esse illa: et sic intelligẽdo opi. magistri est vera. Si tñ (vt alijs placet dicere) magister tenet terminos numerales esse vere priuatiuos: qd tñ ex verbis eius sane intelligẽdũ nõ videt posse haberi: sic credo oppositũ fore pbabilius. Et scd̄m hoc quidã hic recedũt a magistro. Plura alia notatu digna doc. tangit in illa qõne satis lucide: ideo poterũt ibi videri. Sufficiat illa hic summatim perstrinxisse.

Distinctio. xxv.

Magister regreditur ad nomen persona/querẽs qũo dicit scd̄m substãtiã: cũ sint plures persone: et nõ plures substãtie. ¶ Conclusio prima. Nomen dicit scd̄m substãtiã: quia est absolutũ et nõ relatiuũ: licet significet rem relatiuam. Uel q: primo et formalr significat substantiã siue essentiã. ¶ Secũda cõclusio. Persona primo et formaliter significat hypostasim: et nec essentiã: nec relationẽ/sed cõstitutũ ex his. ¶ Tertia conclusio. Persona dicitur scd̄m substantiã primo modo/et non secũdo modo. Hec pro summario textus.

Questio vnica.

Utrũ persona in diuinis dicatur scd̄m substantiã vel relationẽ. ¶ Tribus articulis presens absoluetur qstio. Primus vtrũ a tribus psonis in diuinis possit abstrahi aliquod cõe vniuocũ eis. Secũdus vtrũ tale correspõdet nomini persona. Tertius respõdet ad qõnem. ¶ Circa primum et secũdũ notandũ q terminus dicit cõis aliqbus duplici cõitate reali. s. et signi siue vocis. Cõe cõitate reali/est terminus significãs aliquã rem vnã que est cõmunis/siue cõicata pluribus: quorum pluriũ quilibet est idẽ/sicut essentia diuina: significat em̄ diuinitatẽ que est res vna simplicissima/et eadẽ patri et filio et spũisancto. Et sicut sola essentia diuina est res/sic realiter cõis tribus: ita solus ille terminus diuina essentia/est terminus cõis cõitate reali. Sed cõe cõitate signi cõceptus vel vocis/est signũ significãs nõ aliquã rem cõmunẽ in multis: sed multa singularia eque primo: sicut hõ nõ significat aliquẽ hoiem cõmunẽ: sed Joan. Paulũ: et nullũ prius alio. ¶ Secundo notandũ/q scd̄m modũ loquẽdi sanctor/differentia est inter vniuersale et cõe. Nam vniuersale est quod significat plura essentialr distincta eque primo: vt hõ/aial. Sed cõe est qd significat plura realiter distincta eque primo: siue distinguant essentialiter/siue nõ. ¶ Patet ergo corollarie/q persona diuina est cõe: sed nõ vniuersale. ¶ Tertio notandũ/q nomen persona: vt supra patuit dist. xxiij. et infra in. iij. dist. s. significat suppositũ intellectuale: et ideo quicqd est formalr suppositũ intellectuale/significatur per ly persona. Et quia in diuinis/nec essentia/nec relatio est formalr suppositũ: sed constitutũ ex his: ideo persona non plus significat essentiã vel relationẽ/q̃ p̃rnitas significat essentiã: ideo psona in diuinis primo significat constitutũ ex essentia et relatione/scz patrẽ et filiũ et spiritũsanctũ. Una persona diuina est cõe ad illa supposita: pater filius/et spiritussanctus. ¶ Quibus premissis est cõclusio prima. Tam a personis diuinis/q̃ etiam a relationibus personarũ cõstitutiuis/potest abstrahi conceptus communionis vniuocus/predicabilis de eis quidditatiue. Probat: q: a quibuscũq cõueniẽtibus inter se essentialr plus q̃ cum alijs/potest abstrahi cõceptus quidditatiuus eis adequatus: sed sic est in pposito: ergo etc. Et similis cõclusio potest poni in creaturis

A

Articu. 1. Nota. 1.

Nota. 2. Cõe et vniuersale differunt.

Corolla. Nota. 3. B

Cõclu. 1. C

creaturis: q̃ a quibuscū realitatibus cōstitutiuis etiā vltimis differētijs si ponerentur: potest abstrahi cōe vniuocū/ p̄dicabile de eis in quid eadē rōne qua supra. Notanter dictū est in ɔclusiōe/ pōt: q: talem cōceptū abstrahere nō pōt: nisi q̄ distincte nouit personas. A tali siquidē q̄ distincte personas cognoscit/ pōt abstrahi cōcept⁹ predicabilis in quid de personis et per se primo modo: al's licet persona sit cōe ad supposita diuina et superius: nō tamē est quidditatiue superius: q: est terminus accidētaliter cōnotatiu⁹ includens negationem: vt supra patuit dist. xxiij. ¶ Secūda cōclusio. Nomē psona non significat primo ꝛ formaliter aliquid cōe realiter in diuinis. Probat: q: illo modo sola diuina essentia est cōis ꝛ nō hypostasis: cū hypostasis nō sit cōicabilis. Dicitur aūt est q̃ persona formal'r significat hypostasim: ꝛ non diuina essentia. ¶ Tertia ɔclusio. Persona est cōe vniuocū tribus personis: ꝛ nō solū istis sed oibus creatis cōitate signi vel vocis. Probat: q: persona p̄dicat de oibus his fm vnā rōnem/ que supra dist. ij. in plerisq̄ qōnib⁹ posita est: ergo est vniuocū istis. Tenet ɔña: q: vniuocū est/ vbi nomē est cōe et ratio substātie est eadē: vt dicitur in antepredicamentis. ¶ Cōclusio quarta. Quamuis persona diuīa sit cōis trib⁹ diuinis suppositis nō tamē ideo dicenda est signū vel vox vniuersalis. Prima pars ptз q: p̄dicatur de eis fm eandem rōnem: vt dictuz est. Scōa pars ptз ex notab. ij. q: ad esse vniuersale reqrit q̃ ipsum sit p̄dicabile de multis realiter ꝛ essentialiter distinctis: et hoc non est in proposito. ¶ Quinta conclusio et rñsiua ad scōm mēbrū p̄fate diuisionis ante qōnis decisionē. Cōe abstractuз vel abstrahibile ab habēte distinctā personarū cognitionez a personis diuinis/ nō corrñdet nomini persona. Ptз: quia ille cōceptus sic abstract⁹ ab eo qui abstrahere pōt: significat distincte ꝛ duntaxat personas diuinas: sed illud nomen persona (quo nos vtimur) est cōe ad supposita creata et increata: vt in cōclusione. iij. ergo ꝛc. Tenet cōsequentia: q: corrñdēs conceptus et vox cui correspondet sunt eque cōes. ¶ Quantū ad tertiū articulū et pro responsione ad qōnem/ notandū est primo: q̃ aliqd dici fm substātiā dupliciter pōt intelligi/ fm Rich. de scto Victo. Uno modo dicit fm substantiam in diuinis: qđ indicat substantiā tāq̄ naturā cōem tribus: quo modo dicunt fm substantiā/ que in diuinis primo et precise significāt substātiā/ non solū idētice: vt sunt natura diuina: essentia diuina. Et de illis intelligēda est regula quā ponit magister in litera: dist. xxij. videlicet q̃ ea que dicunt fm substātiā/ de omnib⁹ personis cōiter: et de singulis personis dicunt singulariter. De his etiā intelligēdum est illud cōe dictum Boe. substantia tenet vnitatem: relatio multiplicat trinitatē. Alio modo cōiter aliud dr fm essentiā/ qđ indicat substantiā vt suppositū: non tamē referibile ad aliud. i. quod significat hypostasim que ꝛ substātia est: nō referibile ad aliud. Et sic videtur capi posse in lrā dist. pcedētis: cum oia noia de deo p̄dicabilia/ ad bimembrē reducunt diuisionē: ita q̃ quodlibet dicit vel fm substantiā vel relatiue. ¶ Secundo notandū/ q̃ non oē significans relationē vel rem relatiuā dicit ad aliqd: vñ terminorū significātium relationē/ vel rem relatiuā quidā p̄cise significant relationē ꝛ nō rem absolutam. Alij significāt non tantū relationē: sed etiam rem absolutā. vt ens vnū. Primi sunt duplices: q: aut p̄dicant tātuз de vno relatiuo aut tantum de multis simul et nō de vno solo. Exēplū primi: vt pater filius. Exēplū scdi: vt trinitas: q̄ termin⁹ nō p̄dicatur de patre tm̄/ vel filio tm̄ ꝛc. sed de trib⁹ simul. Nā pater non est trinitas: nec fili⁹ est trinitas: sed pr̄ et ꝛ fili⁹ ꝛ spūssanctus: sunt trinitas. Primi dicunt ad aliqd. i. predicātur cum obliquo sui correlatiui: vt pater filij pater. Alij vo nō: vnde lз trinitas significet prio personas

relatiuas simul: tñ non dicitur ad aliqd: vt dicat alterius trinitas: sicut pater alterius scз filij pr̄. Termini cōes relationib⁹ ꝛ reb⁹ absolutis non dicunt ad aliquid: vt ens nō dicit alteri⁹ ens: ꝛ talis terminus est persona etiā si talis termin⁹ cōis relationibus et absolutis 3heret ad relationē precise per aliqđ adiunctū qđ nō primo significaret relatiuū: vt dicendo persona diuina/ adhuc non dicitur ad aliqd: secus si diceret/ persona patris. Uerum conceptus quidditatiuus personarum (qui abstraheretur/ per distincte cognoscentē psonas) diceretur ad aliquid sed talem non habemus nos. ¶ Quibus premissis est conclusio prima. Persona in diuinis primo ꝛ formaliter nec relationē: nec essentiā significat: sз suppositū diuinū/ constitutū scз ex relatione et essentia formal'r representat: hoc ptз satis ex descriptione persone dist. xxiij. Nā sicut in creaturis. ita in diuinis significat primo suppositum intellectuale: tale nec est essentia formaliter nec relatio. ¶ Secūda cōclusio. Persona diuina nō dicitur relatiue ad aliud Probat: q: que de sua rōne formali non important relationē non dicuntur relatiue ad aliud sed psona est hmōi: ergo. Cōsequētia patet cū maiore. Minor ptз. Nā si psone diuine nō constituerent per ꝓprietates relatiuas ad sensum infra tangendū: sed q̄ per ꝓprietates absolutas: vt quidā dixerunt: de quo. f. dist. xxvj. nihilomin⁹ supposita diuina vere dicerētur persone: sicut et supposita creata vere sunt persone: licet non cōstituant ex relationib⁹: patet etiaз cōclusio ex secūdo notabili p̄ntis arti. ¶ Tertia cōclusio. Quamuis persona dicat fm substātiā: secundo modo accipiendo dici fm substantiā: nō tñ primo modo. Ptз pro prima parte: q: indicat suppositū/ et non refertur ad aliud. Secūda pars ptз: q: nō indicat primo et formal'r essentiā diuinā: sed primo et formaliter hypostasim: et de essentia p̄dicat idētice. Et fm hoc intelligendū est/ q̃ magister dicit personaз dici fm substātiā. ¶ Quarta conclusio et corollaria ex dictis. Nomen persona diuina dicitur fm substantiam: id est non relatiue: lз nō significet formaliter ꝛ primo substātiā siue essentiā: sed suppositūз relatiuum. Non enim dicitur alteri⁹ persona sicut pater filij pater.

Distinctio. xxvj.

Upra magister egit in quatuor dist. de nominibus essentialibus: cōsequēter in. ix. distinc. seq. de nominib⁹ relatiuis. Primo de relationibus eternis ꝛ personalib⁹ fm q̃ sunt in singulis suppositis. Secundo vt exprimū tur diuersis nominibus distin. xxvij. Tertio de eterna relatione nō personali negatiua/ que est innascibilitas dist. xxviij. Quarto de relatione eterna non personali affirmatiua: que est communis spiratio actiua distin. xxix. Quinto de relatiōe dicta de deo ex tempore vt est creator/ dñs ꝛc. distinc. xxx. Sexto de relationibus appropriatis: dist. xxxj. Septimo dubia circa appropriata absoluit distin. xxxij. Octauo de comparatione proprietatū ad personā ꝛ essentiam dist. xxxiij. Nono de comparatione persone ad essentiam dist. xxxiiij. In hac ergo distinctione agit de proprietatibus notionalibus vt sunt in singulis suppositis: que notiones dicuntur proprietates siue relationes. ¶ Cōclusio textualis prima est hec. In diuinis tres reperiuntur notiones seu relationes. s. generatio/ natiuitas/ pcessio: que dicunt paternitas/ filiatio: spiratio. Et accipitur hic generatio actiue/ ꝛ spiratio passiue. ¶ Secunda conclusio. Proprietates prefatas seu notiones designant illa nomina pater/ filius ꝛ spūssctūs: que relatiua sunt et ad seinuicez relatiue dicunt. ¶ Tertia conclusio. Relatio importata p illa noia non est accidens: nec distinctum ab essentia diuina: eapropter dicuntur

Marginalia (left): Cōclusio. 2 / Cōclusio. 3 / Cōclu. 4. / Articu. 2. / Cōclusio. 5. D / Articu. 3. / Nota. 1. E / Nota. 2. F
Marginalia (right): Cōclusio. 1. G / Cōclusio. 2 / Cōclusio. 3. / Cōclusio. 4

relatiue/ et non secundum accidens: licet non dicatur secundum substantiam.

A Questio .i.

Trum persone constituantur et distinguantur per relationes originis. ¶ Tribus articulis terminabitur titulus questionis. Suppositionibus premissis et opinionibus recitatis subiungentur conclusiones responsiue cum dubiorum solutione. ¶ Quantum ad primum: quia teste Boe. li. ii. proble. i. tunc veritatis specimen clarius cognoscitur: cum in contrariam partem oculus deflectitur. Ideo referende sunt opiniones doc. vt studiosus lector eam ex eis eligat, que veritati et auctoritatibus sctorum videtur magis consonare. Et licet in modo loquendi de personarum constitutione (qui a multis vt fidei contrarius et in fide male sonans respuitur) magna fit inter doct. differentia: attamen in re ipsa et in veritate catholica est apud omnes consonantia et concordia. Omnes enim catholici circa hanc materiam scribentes in hac conclusione concordant: vt supra tactum fuit/ quod vnus est deus et tres persone Quodque in diuinis est vna simplicissima et singularissima essentia que est tres persone: que quidem persone non ab essentia: sed inter se realiter non essentialiter distinguuntur. Hec de re. Cum ergo persone distinguuntur inter se realiter proprietatibus personalibus et non essentia: vt supra patuit in c. firmiter. sepe allega. que proprietates sunt in personis intransitiue: et sunt essentialiter ipse persone: licet sint inter se realiter distincte: est modus loquendi multorum/ quod persone distinguuntur et constituuntur proprietatibus relatiuis oppositis. ¶ Unde est opinio prima que ascribitur prepositiuo: quod persone seipsis precise et per nihil quodcunque distinctum a personis distinguuntur primo. Motiuum est: quia simpliciter simplex a quocunque distinguitur/ seipso distinguitur: sicut patet de angelo et ala intellectiua sed persone diuine sunt simpliciter simplices: ergo seipsis primo distinguuntur. Nec obstat quod seipsis conueniunt: quia nihil inconueniens est idem eodem conuenire cum aliquo et distingui ab alio: immo conuenire cum aliquo et differre realiter ab eodem: sortes enim aia sua conuenit cum platone specie: et per eandem distinguitur ab eo realiter. Sed ista opi. videtur insufficiens: nam quando aliqua sic se habent/ quod aliquid omnino indistinctum est in vtroque: et tamen aliquid vere dicitur de vno et negatur de alio in suppositione personali: vel vt quidam loquuntur: aliquid est in vno intransitiue quod non est in alio: illa non seipsis primo distinguuntur: sed in patre et filio est essentia diuina omnino indistincta: et paternitas est in patre que non est in filio: ergo pater et filius non seipsis primo distinguuntur: secus de his in quibus non est inuenire aliquid in vno quod sit idem in alio: sed quodlibet existens in vno/ distinguitur a quolibet in alio: vt sortes et plato. Talia enim seipsis primo distinguuntur et etiam conueniunt quia in talibus non est signare aliquid secundum quod conueniunt: puta existens idem in ambobus: et aliud in quo differunt. Quod vero per se assumit opi. ista de simpliciter simplici: verum est de simplici quod non constituitur aliquo communi sibi et aliis et aliquo proprio sibi: que constitutio simplicitati non repugnat: vt patuit. q. ii. dis. viii. necullam infert compositionem: secus est hic vt dictum est. Quod si ille modus loquendi non videtur proprius et admittendus. s. quod aliquid est in patre et non in filio: vt habet Alexan. par. i. q. lxviii. membro. v. ar. iii. et plerique alii (tametsi locutiones ille intelligantur intransitiue) sumatur iste de quo supra. q. xi. dist. ii. q. et nunc tactus est: quod scilicet aliquod predicatum dicitur de patre et negatur de filio: quia pater est paternitas/ et filius non est paternitas. Item essentia non est proprietas relatiua: sed res absoluta. Item non generat etc. Item filius est filiatio seu generatio passiua: pater non est filiatio: quem vtique omnes habent concedere: et tunc ponatur ratio/ cur de vna re simplicissima sic possint verificari contradictoria. ¶ Secunda opinio adscribitur

C

Rich. scto Bona. i. i. di. xxv. q. i. et di. xxvi. Jo. de ripa. quod tenent: quod persone constituuntur per proprietates absolutas primo: et per relationes originis quasi ex consequenti/ per quas distinguuntur non quidem formaliter: sed quasi principiatiue: quia natura diuina non communicatur supposito/ nisi per originem: et ita origine siue relatione distinguuntur persone quasi principiatiue reducendo ad ipsum principians: quod non distinguit formaliter: correspondenter distinctioni effectiue in creaturis. ¶ Tertia est opi. concordans cum secunda in aliquo et in aliquo D discordans. Concordat quidem in hoc quod dicit personas constitui per proprietates absolutas: vnde dicunt isti quod in diuinis est essentia simplicissima eadem in tribus personis. Sunt etiam ibi tres res absolute distincte inter se quidem realiter non essentialiter: que ab essentia non distinguuntur realiter: sed sunt idem essentie/ constituentes cum essentia tres personas realiter distinctas: non tamen essentialiter. Discordant autem: quia dicunt quod nihil est penitus imaginabile in diuinis nisi absoluta. Et ita negant ibi esse relationes reales originis ab absolutis quomodocunque distinctas. Et quantum ad hoc in quo discordat opinio tertia a secunda: videtur tertia forte rationabilior quam secunda. Nam si in diuinis ponuntur relationes: non videtur rationabiliter dictum/ quod ille non constituant et distinguant: non tamen effectiue/ sed formaliter: quia quandocunque in aliquo per se vno concurrunt aliqua distincta: non est maior ratio quare vnum illorum constituat quam reliquum. Si ergo in patre concurrunt essentia/ proprietas absoluta et relatio scilicet paternitas: non est ratio quare magis vnum horum constituit patrem quam aliud. Similiter si aliqua horum sunt in patre tantum: et non in alia persona vt proprietas absoluta et paternitas: non est ratio quare potius proprietas formaliter distinguit quam paternitas/ et econuerso: ergo vtrunque eque formaliter et primo distinguit patrem a qualibet persona. Hic modus loquendi impertinens videtur retorquendus: ergo est ad modum loquendi et sensum habitos de dist. formali. q. xi. dist. ii. Nec tamen illa opi. negat patrem et filium et spiritumsanctum: nec negat patrem generare filium neque patrem et filium producere spiritumsanctum: sed sicut positis duabus albedinibus omnibus aliis circumscriptis: ille due albedines essent sibi similes: sine quacunque reali relatione distincta realiter ab eis (et sicut posito deo et isto absoluto quod est lapis quacunque alia re circumscripta: adhuc lapis realiter dependeret a deo: et deus realiter esset causa lapidis) ita eo ipso quod sunt ille tres persone: vna esset a nulla et vna esset ab vna: et vna a duabus: et vna que a nulla esset/ esset pater alia filius: et tertia spiritussanctus sine omni relatione reali qualitercunque distincta ab absolutis. Nihilominus tamen illi termini pater/ filius/ essent relatiui: sicut et similis causa causatum dependens etc. Consimilem rationem refert Ockam in centilogio conclusione. lxxiii. Iste due opi. secunda et tertia quantum ad illud in quo concordant multis apparentibus motiuis roborantur. que tangentur in articulo secundo. ¶ Quarta opi. quam Scotus dicit esse opi. communem: et est scti Tho. parte. i. q. xxxvi. arti. ii. Sco. et Ockam dist. presenti est quod persone diuine per relationes reales constituuntur et distinguuntur. Pro cuius ostensione adducuntur auctoritates canonice scripture: sanctorum patrum dicta: et rationes quedam. Et licet opiniones iste: secunda et tertia quantum ad id in quo concordant facilius (etsi non verius) possint sustineri cum articulo fidei de trinitate personarum in vna essentia: quia tamen quarta opi. sctorum aucto. est magis consona: atque apud modernos doc. communiter vsitata: ideo ipsa tanquam verior et cautior videtur esse tenenda. ¶ Pro cuius intellectu suppositis his que dicta fuere dis. ii. in conclusionibus textualibus de essentie diuine simplicitate: et. q. vi. di. eiusdem. Item dis. viii. q. vii. Item dis. ix. q. ii. Notandum quod in ista materia de personarum distinctione et constitutione potius videtur esse inter doc. Nota.

Artic. i. (margin) — B (margin) — Alia opi. E (margin)

dissonantia verbalis/ꝙ realis: vt in principio.q.hu
ius patuit: ⁊ loco nūc allegato.q.vlti.dist.ij. Unde
sicut personarū realiter distinctarū pluralitas non
repugnat diuine simplicitati: ita pariformiter earū
dem personarū per ꝓprietates relatiuas distinctio
⁊ constitutio/simplicitati diuine non repugnat: vt
patuit.q.vij.dist.viij.eo ꝙ cum essentia nullatenus
cōponunt: sed essentie realiter ⁊ essentialiter idētifi
cantur. Nā cōstituentia psonā sunt idē inter se rea
liter ⁊ essentialiter ⁊ cū essentia diuina ac psona quā
cōstituunt: hinc nulla est ibi cōpositio. Plurimū eñ
differunt cōponere ⁊ constituere. In cōpositione eñ
componibilia distinguuntur inter se: ⁊ negātur de
seinuicē/⁊ similiter a cōposito. Aia eñ hominis nō
est homo: sed nec materia est homo seu aia: vti infra
in.iij.dist.vj.q.ij. In cōstitutione vero constituentia
sibi realiter ⁊ essentialiter idētificant ⁊ psone cōsti
tute. Tollit igitur simplicitas cōpositionem: sed nō
pluralitatē eorū que sunt perfecte idē inter se vel cū
constituto. Nec aliqd constituentiū est simplicius
constituto/ꝓpter perfectā identitatē realē ⁊ essen
tialē cōstituentiū cū constituto ⁊ inter se. Cum ergo
in constitutione nulla sit possibilis compositio: nec
intrinseca nec extrinseca: vt supra.q.vij.dis.viij.⁊.q.
ij.dist.ix. nullatenus repugnat summe simplicitati.
F ¶ Itaqꝫ personam in diuinis constitui ex essentia ⁊
ꝓprietate relatiua/est essentiā ⁊ ꝓprietatem relati
uam supposito seu persone: que dr constituta seu cō
stitui realiter ⁊ essentialiter identificari: ⁊ etiā inter
se ac sine eis personam talē seu constitutū tale esse
non posse. de hoc.i.q.iij. latius. Uel constitui in di
uinis/dicit essentiā ⁊ ꝓprietatem relatiuam vere ⁊
affirmatiue predicari ⁊ de seinuicē ⁊ de persona seu
cōstituto tali. Et tñ aliqd vere ⁊ certo modo dici de
essentia vel ꝓprietate relatiua: quomodo non dicit
de persona tali: vt pater generat: pater est formalr
suppositū: essentia est formaliter res absoluta: essen
tia non generat: essentia non est formaliter suppositum: essentia diuina primo creat: paternitas nō est
formaliter suppositū: paternitas est in patre: pater
nitas est ꝓprietas personalis: pater nō est in patre:
pater non est formaliter ꝓprietas patris. Ita exem
Corollariū. plificetur suo mō de alijs psonis. ¶ Corollariū. Fi
liatio non constituit patrē: quia filiatio nō est pater
nec spiratio passiua filium. Et forte posset addi ad
ly relatiuam/oppositā vel distinctiuā vt dicatur: et
ꝓprietatem relatiuam oppositā seu distinctiuā pro
pter spirationē actiuam. Et facit ad hoc.c. firmiter.
loquens de ꝓprietatibus personalibus. Itē in pre
fatione. Et in psonis ꝓprietas. Possent etiā adduci
pleraqꝫ dicta sanctorū Augustini: ⁊ aliorū nominā
tium personarum ꝓprietates: de quibus in cōclusio
ne.i.j. patebit. Et sic licet aliqui vellent dicere/ꝙ p
sone seipsis formaliter distinguant: non tñ possunt
dicere ꝙ primo seipsis formaliter distinguant. Nā
illo aliquid distinguitur primo ab alio quod fm se ⁊
quodlibet sui ab eo distinguitur. Et hūc intellectū
credo doc. velle de personarū cōstitutione. Expresse
enim innuit ⁊ dicit dist.xxvij.q.i. ꝙ in diuinis sunt
tantū tres res: ⁊ ꝙ nō est cōcedendū ꝙ essentia ⁊ pa
ternitas sint due res. Nec est inconueniens dicere/
ꝙ constituens ⁊ cōstitutum sint idem realiter: licet
non formaliter. Sic enim paternitas est pater: ⁊ pa
ter est paternitas. Ista latius ⁊ clarius explicantur
i.dist.xxviij. vide ibi. Per hoc facile posset rñderi ad
Nota.2. G rōnes Greg.dist.pñti. ¶ Scđo notandū ꝙ sicut sin
gulare est in diuinis/ꝙ relationes distincte realiter
sunt nihilominus realiter substantia ⁊ essentia di
uina: ⁊ non sunt accidentia: sicut omnes relationes
reales in creaturis fm ponentes eas: ita etiā mul
ta alia sunt hic singularia q̄ tamen in creaturis nō
inueniunt. Unde lꝫ in creatura/oī relatione aliqd
refertur formaliter ⁊ denominatiue: qđ prius est ad
se ꝙ referat. Non sic in diuinis: q: paternitate nihil
denominabile refertur: q: in diuinis nihil inueniri
pōt qđ realiter distinguatur a relatione ⁊ a termino
nisi ipsa relatio vel constitutū. Essentia enim diui
na que est absoluta: nec distinguitur a relatiōe nec
a termino: ⁊ idem non refertur realiter nec denomi
natiue. Constitutū tamen ex relatione ⁊ essentia scꝫ
suppositum patris: quia distinguitur a termino pa
ternitatis.s.a filio: ideo refertur realiter: nō tñ deno
minatiue: q: nō prius est ad se ꝙ referatur: nec rela
tio est extra intellectū eius: quia relatio est essentia
lis patri: quoniā ipse pater constituitur ea: ⁊ ita est
de intellectu patris: secus in creatura: nā ibi pater
est aliqd de cuius intellectu nō est relatio: quo modo
homo qui est pater potest intelligi sine relatione: et
refertur paternitate accidētaliter: q: accidit ei ꝙ sit
pater: ⁊ ita denominatiue: ⁊ ideo est aliqd preter re
lationē. Uerū etiā in diuinis est aliquid preter rela
tionē: q: essentia que non est formaliter paternitas:
sed ista nō refertur: q: vt dictū est/nō distinguitur a
relatione nec a termino. Et eodē fundamēto q: rela
tio constituit extremum: nō preexigit realem distin H
ctionē extremorū. Ois ergo relatio realis preexigit
realē distinctionē extremorū: vel constituit extremū.
Nec semp suppositū presupponit actioni: nec pin
telligitur esse prius per se ꝙ agat: sed qñqꝫ cōstitui
tur actione: vt in proposito: pater constituitur gene
ratione: ideo non presupponit generationi. Similr
ptꝫ ꝙ nō ois relatio primo terminat ad absolutum
nec opꝫ aliquod absolutū prius originari relatione
lꝫ ꝓprie relatio nō originetur sed psona. Silr lꝫ re
latio sit que constituit: tamē q: relatio est substātia:
ideo cōstituit p se subsistēs. Et pductio filij est gene
ratio: licet filius constituatur relatione: quia illa re
latio constituens est substantia. Et etiam quia rela
tio est substantia: ideo cum essentia cui idētificatur
constituit per se vnū: multomagis ꝙ materia ⁊ for
ma: quia plus distinguuntur materia ⁊ forma ꝙ re
latio ⁊ essentia diuina. ¶ Suppono etiam hic que
dicta sunt supra dist.ij.q.i. ⁊ alibi: quid est distingui
⁊ quo aliquid ab alio distinguitur ⁊ quo. ¶ Tertio Nota.3. I
notandū ꝙ dupliciter aliquid dr referri: formaliter/
⁊ denominatiue. Formaliter illud dr referri/de cuius
intellectu est ipsa relatio: vt simile refertur formali Referri formaliter.
ter ad sibi simile: quō hoc intelligi dꝫ alibi patebit.
Illo modo aggregatum ex relatione ⁊ fundamento
refertur: quia de ratiōe aggregati illius est relatio.
Denominatiue refertur: quod refertur relatiōe que
est extra intellectum eius: vt albū dicitur denomi
natiue simile alteri albo. In diuinis ergo nihil re
fertur denominatiue: q: cū persone relationibus cō
stituuntur relatio est p se de intellectu persone: neqꝫ Articu.2.
ibi aliqd refertur nisi persona. ¶ Quantū ad articu Conclu.1.
lum scđm est conclusio prima. In diuinis ponende K
sunt relationes reales. Ista conclusio ponitur pro
pter auctoritates sanctorū qui videnť expresse pone
re relationē in diuinis. Nō tñ ꝙ aliqui cōceptus re
latiui de psonis verificent sicut in creaturis: silitu
do qua sortes dr silis Petro: lꝫ nihil addit preter ab
soluta: tamen ille conceptus similis qui est relatiuus
predicatur de eis: sed ꝙ ibi est vera paternitas rea
lis ⁊ filiatio: que sunt due res simplices: quarū vna
nō est alia: lꝫ sunt vna essentia identifice nō forma
liter. Solet aūt ista cōclusio declarari ⁊ ostendi mul
tis auctoritatibus ⁊ rōnibus quarū plures colligit
Sco. dist. presenti. allegans ad hoc auctoritatē sal
uatoris Matt. vlti. Euntes do. omnes gentes bap.
eos in nomine patris et filij ⁊ spiritussancti. Item.i.
Ioā.v. Tres sunt qui testimonium dant in celo: pa
ter/verbū ⁊ spūssanctus. Et generaliter vbicunqꝫ
sacra scriptura loquit de psonis diuinis: exprimit
eas noībus relatiuis. Sicut etiam ptꝫ in symbolis
apostolorū Athanasij ⁊ Niceno. Item Boe. in lib.
de trini. Substantia tenet vnitatē: relatio multipli
cat trinitatem. Item venerabilis Ansel. in libro de

pcessione spūssancti. Oīa sunt vnum in diuinis: vbi non obuiat relationis oppositio. Dama. c. viij. Oīa sunt vnum in diuinis preter generationē/ingenerationē/ et pcessionē. In his em̄ solū ppͥetatibus differunt abinuicez sancte tres hypostases. Item. c. v. In his solū tribus ineffabilibus: paternali/filiali et processibili ec. Faciunt ad idem multa dicta sancti Aug. Rich. magistri in litera: videt̄ idē posse colligi ex. c. supra alleg. firmiter. de sum. trini. vīi. ca. vbi sic dicitur. Hec sancta trinitas ſm cōmunem essentiaz indiuidua: et ſm personales ppͥetates discreta ec. Ualet pro illa cōclusione Ockam in cētilogio cōclusione. lxxiij. et seq.

Conclo. 2. L. ¶ Scḋa conclusio. Relationi in diuinis non repugnat constituere suppositū seu personam: ac distinguere ab alia. Probatur: qꝛ nulli rei incōicabili cōstituenti cū aliqua re per se vnū/repugnat cōstituere tale in tali esse quale hꝫ: et distinguere ab omni illo a quo ipsa distinguitur: sed paternitas est incōicabilis et constituit per se vnū cū essentia: et distinguit̄ realiter a persona filij et spūssancti: ergo nō repugnat sibi constituere illud vnū in esse incōicabili: et distinguere ipsuz a qualibet alia persona.

Conclo. 3. ¶ Tertia cōclusio. Non est ponenda ppͥetas absoluta cōstituens psonā. Probat̄: qꝛ oīno frustra poneret̄: nec habet̄ expresse in scripturis vel dictis sanctoꝝ: igitur nō est ponēda. Non em̄ sunt ponenda plura miracula/ que videntur naturali rationi repugnare sine auctoritate scripture aut sanctoꝝ.

Arti. 3. Dubiū. 1. M. ¶ Quantū ad articulū tertiū plura possent moueri dubia. Primo sic cōtra ꝯclusionē scḋam. In diuinis nulla est psonarū cōstitutio: ergo. Antecedēs pbat̄: qꝛ in diuinis est summa simplicitas cui repugnat esse constitutū. Probat̄. Omne constitutū hꝫ aliqua distincta: nullum simplr̄ simplex hꝫ in se distincta: ergo nullū simplr̄ simplex est cōstitutū. Tenet ꝯña in camestres. Maior est nota: qꝛ cōstitutū presupponit distinctionē constituentiū. Minor: pbat̄: qꝛ si hꝫ in se distincta cōstituentia: singula sunt constituto simpliciora: qꝛ nō cōstitutū est simpliciꝰ cōstituto: sicut pars simplicior toto. ¶ Solutio. Constitutio nō repugnat simplicitati: vt supra dist. viij. q. vij. qñ cōstituentia sunt inter se idē/ et cū toto pfecta idētitate. Et sicut simplicitati nō repugnat personarū pluralitas: ita nec psonarū cōstitutio: nec repugnat cōstituentiū pluralitas. Ex quo em̄ cōstituentia idētificantur essentie: nō cōponūt cū essentia. Silr̄ quia cōstituētia psonā/sunt idē inter se, et cū supposito qḋ constituūt/nulla est ibi oīno cōpositio. Est igitur in diuinis summa simplicitas: qꝛ nulla possibilis compositio: nec intrinseca: nec extrinseca. Ad formā argumenti ad discursum in camestres: neget̄ pbatio minoris et minor: saltē large loquēdo de distinctione/vt distinctio extendit̄ ad distinctionē formalez. Itē nullū cōstituentiū (vt patuit) est simpliciꝰ cōstituto ppter pfectā idētitatē realē constituentiū cū cōstituto et inter se. Tollit igitur simplicitas compositionē: non pluralitatē eoꝝ que sunt pfecte idē inter se et cū cōstituto.

Dubiū. 2. N. ¶ Scḋo sic pōt argui cōtra eādem conclusionē. Nullū suppositū cōstituitur relatione: igitur. Antecedens pbatur multipliciter. Primo: qꝛ suppositum refertur illa relatione: ergo est preuiuz relationi: et per ꝯñs nō cōstituitur ea: vltima ꝯña tꝫ: quia prius nō cōstituitur posteriori. Prima ꝯña probatur: qꝛ omne quod refertur relatione formaliter est preuiū relationi: sicut id qḋ denominat̄ albū/est prius albedine. Quod pbatur: qꝛ quod refert̄ prius est ad se q̄ referatur: ſm Aug. vij. de trini. Omne relatiuum est aliquid excepta relatione. Item relatio realis preexigit distinctionē aliquoꝝ in diuinis: et nō nisi suppositoꝝ: ergo suppositū est preuiū relationi. Antecedens principale pbatur: qꝛ aliqḋ refert̄ filiatione et nō ipsa relatio: nec essentia: ergo suppositum: qꝛ nihil aliud dari pōt. Itē sicut actioni et similiter passioni preintelligitur suppositum agens aut patiens: in illo priori est aliquid ad se: igitur nō cōstituitur relatione. ¶ Pro oībus illis et alijs cōsiderandū post notata in notab. ij. qꝫ sicut singulare est in diuinis/qꝫ relatio siue entitas relatiua est idem realiter cū substātia summa: qḋ impossibile est inuenire in creatura: qꝫqꝫ ipsa relatio est incōicabilis: substantia tamen cū qua idē est verissima idētitate reali est cōicabilis: ita multa alia sequuntur que extra diuina in creaturis sunt impossibilia omnino: sicut qꝫ relatio cōstituit suppositū nature intellectualis: et qꝫ daret esse subsistens et distinctū: sic intelligēdo qꝫ relatione formaliter deus est suppositū: et suppositū relatione distinguitur ab alio supposito: qꝫ relatio est intrinseca et essentialis supposito: immo est ipsum suppositū: qḋ cōstituit suppositū substantiale. Et multa similia que oīa non sunt magis impossibilia: q̄ qꝫ relatio sit eadem substātie. Per hoc ad primū/neget̄ qꝫ nullū suppositū constituit̄ relatione. Ad pbationē: cōcedit̄ qꝫ suppositū refert̄ formaliter illa relatione: sed nō denoīatiue: qꝛ nō accidit relatio supposito: sꝫ est itrinseca supposito. Nec est silr̄ de albo et albedine que accidit albo. Et cum arguitur ergo est preuiū relationi. Neget̄ cōsequentia. Ad Aug. nō dicit qꝫ relatiuū est aliqḋ preuiū: sed dicit est aliquid excepta relatione: qꝛ suppositū est essentia: que nō est formaliter relatio: sicut satis declarat. c. ij. circa finē. Sic dicitur ad aliud: qꝫ sicut relatio nō preexigit distinctionē distinctoꝝ extremorum: sed constituit supposita distincta vel suppositū distinctū: ita non omnis actio aut passio presupponit suppositum: sed aliqua cōstituit: vt hic: lꝫ hoc in creaturis nō inueniatur. ¶ Tertio pōt argui contra id qḋ dictū est ppͥetatē cōstitutiuā idētificari supposito cōstituto: ppͥetas relatiua et cōstitutiua distinguitur realiter a supposito: ergo nō idētificatur ei realiter. Antecedēs pbatur: qꝛ ꝯstituens realiter realiter refertur ad cōstitutū: sed idē nō refertur ad se realiter: qꝛ relatio realis requirit distinctionē extremoꝝ. Antecedēs pro prima parte pbatur: qꝛ cōstituens refert̄ ad ꝯstitutū: vel ergo realiter vel rōnē. Si scḋm: tunc nō constitueret realiter: sed tantū ſm rōnem: qꝛ eo modo cōstituit: quo refertur. Item constituens realiter distinguitur a ꝯstituto. Assumptū pbatur: qꝛ nihil cōstituit seipsuz realiter: sicut nihil gignit seipsum. ¶ Ad primam negetur assumptuz. Ad pbationē. Cōstituens realiter refertur ad constitutum. Dicitur distinguendo de referri realiter: qꝛ pōt accipi prout est referri relatione que est aliqua res ab oībus absolutis distincta: saltem formaliter: vel qꝛ illud qḋ refertur: ex natura rei est tale quale significatur per relatiuū. Primo modo constituens non refertur realiter ad constitutū: sed est met relatio: qua constitutū refertur ad suum correlatiuū sicut paternitas non refertur realiter ad patrem: sed paternitate pater refertur realiter ad filium: sicut equalitas in diuinis. Nā psone sunt realiter equales: et tn̄ equalitas nō est relatio realis primo modo vt patuit dis. xx. sic identitas similitudo in diuinis. Scḋo modo cōceditur: qꝫ pr̄nitas refertur realr̄ ad patrē sub his oībꝰ cōstituēs cōstitutū: qꝛ realr̄ constituit patrē: qḋ cōstituere significat̄ p hec relatiua ꝯstituēs/ꝯstitutū. Cōsequēter neget̄ qꝫ idē nō refert̄ ad seipsum realr̄. Unde referri realr̄ nihil aliud est q̄ sic se hr̄e vt relatiuū significat: circūscripto omni opere intellectꝰ. Concedit̄ etiā qꝫ idētitas nūeralis est relatio realis. Ad scḋm neget̄ qꝫ nihil constituit seipm̄ realiter. Uerū nihil cōstituit seipm̄ formalr̄: hoc est dictu/qꝫ cōstituēs et cōstitutū sunt idē realr̄: sed nō formalr̄. ¶ Et qñ arguit̄: nihil gignit se: ergo nihil constituit se. Rn̄det̄ qꝫ nō est silr̄: qꝛ generans realiter pducit genitū. Nihil aūt pōt seipm̄ pducere: ſm August. x. de trini. sed cōstituens non pducit cōstitutū. Itē nihil pōt sibijpsi dare: nec a seipso recipere esse simplr̄ et originatiue: sed omne genitum

O. (right margin)

Dubiū. 3. P. (right margin)

Referri realiter. (right margin)

recipit esse suū simplr a gignente: nō sic cōstitutuz a constituente: saltē originalr: etiā si cōcedit, ꝙ acciperet esse formalr. Nā paternitate accipit eē patrē: sz nō principiatiue: nunc aūt bñ aliq̄d accipit esse a seipso formaliter: sz nūq̄ principiatiue: sicut anima hz vitā a seipsa formalr: nō aūt pricipiatiue.

Dubiū. 4. Q

¶ Quarto solet argui cōtra cōclusionē scdam quadruplr: scz ex rōne incōicabilitatis: ex rōne diuersitatis p̄dicamētalis et essentie: ex relationis impfectiōe: ex rōne ſm quā cōstituit. ¶ Ex rōne incōicabilitatis, relatio non constituit ꝑsonā. Probat. Oē cōstituēs ꝑsonam est incōicabile: relatio non est incōicabilis: ergo. Consequentia tz in festino. Maior nota: q2 persona est intellectualis nature incōicabilis subsistētia ſm Rich. Minor ꝓbat: q2 nulla quidditas est ꝑ se incōicabilis: relatio est quidditas: igit. ¶ Itē relatio (gr̄a exēpli) filiatio nō est de se hec: ergo multominꝰ incōicabilis: q2 incōicabilitas presupponit singularitatē. Antecedens ꝓbat: quia circūscripto q̄cq̄d nō est de rōne formali filiatiōis (puta deitate) nō est hec: q2 cōuenit pluribꝰ. Qd aūt deitas non sit de ratione formali filiationis vel paternitatis, ptz. vij. de tri. c. j. nō eo pr̄ quo deꝰ. circūscripta ergo deitate: nō est de se hec: q2 non est formaliter infinita: sed cōtinet per idētitatē aliquid scz essentiam, q̄ est extra rōnem ꝓpriā ⁊ sic est quodāmodo illimitatū. Cōtinētia em̄ formalis requirit maiorē perfectionē ¶ Item generatio actiua non est de se incōicabilis ergo nec passiua. Tenet ꝯña: q2 relatiua opposita vniformiter se habēt ad incōicabilitatē. Antecedēs ꝓbat: q2 posito per impossibile, ꝙ pr̄ prius spiraret spm̄sctm̄ q̄ generaret filiū. in illo priore cōicaretur spūisctō vis generatiua: sicut nunc in instāti generationis cōicat filio vis spiratiua: ⁊ tñ saluaret adhuc ratio formalis gñationis et spirationis. Esset ergo tunc gñatio actiua in duobꝰ suppositis: ⁊ ita nō incommunicabilis. ¶ Solutio ad primū: neget, ꝙ relatio sit cōicabilis: saltē illa relatio que vltimate cōstituit ⁊ distinguit. Silr ꝙ oīs quidditas sit cōicabilis: immo excepta diuina essentia, si dicatur q̄ddi tas: oīs q̄dditas sicut oīs res alia est de se hec ⁊ incōcabilis. ¶ Uerū q̄dditas pōt capi vel ꝓ predicato q̄dditatiuo. i. quidditatiue supiori pro essentia rei. Primo modo est cōicabilis per predicationē pluribus vt qd. i. p̄dicatione dicēte hoc esse hoc. nō scdo modo: et sic intelligende sunt auctoritates si que adducerentur. ¶ Per idē ptz solutio secūdi, ꝙ filiatio est de se hec: q2 eoipso ꝙ est talis entitas, est hec Et cū dicit: de rōne formali: si per rōnem formalem intelligitur aliq̄d p̄ter id qd res est: puta aliqua ratio mentalis (vt ratio dicit conceptum) tūc nihil cōuenit cuicūq̄ rei realiter ex aliqua rōne formali vel non formali: q2 ratio intellectꝰ nihil dat vel accipit rei: nec̄ aliq̄d mutat circa rem: ⁊ ita incōicabilis cōuenit filiationi ex eo qd est res ista, nō obstāte quacūq̄ rōne apprehēdat ab intellectu nr̄o. Nā eiusdē rei possunt esse multe rōnes formales, ſm ꝙ multipliciter ab intellectu pōt considerari: et cuilibet rationi potest assignari signū: cuius rō illa pōt dici formalis. Et sic vnius signi vniuoce tenti, non est nisi vna rō formalis.

Infinitum dupl'r sumitur.

¶ Qd etiā dicit, ꝙ relatio non est formaliter infinita, distinguit de infinito: q2 vel dr infinitū cui repugnat oīs imperfectio. siue quo nihil est ꝑfectiꝰ: sic relatio diuina est de se ⁊ formalr infinita: q2 entitas illa que est relatio precise et formaliter cōsiderata est oī creatura ꝑfectior ⁊ ea nihil est perfectius. ¶ Scdo modo dicit infinituz aliqua res absoluta oī alia re perfectior: cui repugnat oīs imperfectio: et sic relationes in diuinis nō sunt formaliter infinite. Tum q2 nō sunt res absolute. Tuz q2 nō sunt perfectiores relationibꝰ oppositis. Et ita sola diuina essentia est formalr infinita. Relatiōes ergo nec sunt formaliter finite: nec infinite, sicut non sunt formaliter essentia: sed sunt ifinita idētice. Ad tertium negetur antecedēs ⁊ ꝯña. Cōsequētia: quia spiratio actiua est cōicabilis et nō spiratio passiua. Ad probationē antecedentis: posito per impossibile ⁊c. Dicitur ꝙ illo impossibili posito pr̄nitas esset cōicabilis. Et cū addit. Et tm̄ manet rō formalis ⁊c. vt prius pōt manere rō paternitatis eadē generalis in mente: sed hoc nihil ad rem. Nō tñ manet res ipa q2 tunc esset alia paternitas realiter q̄ illa nūc est. Preterea qd incōueniēs: ꝙ ex simpliciter impossibili sequunt cōtradictoria: cū ex hoc aliq̄d est impossibile: q2 ad ipm sequunt cōtradictoria: sicut pono ꝑ impossibile ꝙ sortes manēs aīal rōnale nō sit hō: sequit ꝙ est hō: ⁊ nō est hō.

R

¶ Ex dictis diuersitatis p̄dicamētalis et essentie arguitur cōstitutiuū ꝑsone est per se vnū cū eo qd secū cōstituit ⁊ etiā cū cōstituto: sed relatio et absolutū non faciūt per se vnū: cuz sint diuersorū p̄dicamētorū. Itē prima idētitas est nature ad suppositū: ergo non includit aliqd alterius generis. Itē esset maior idētitas nature create ad suppositū suū q̄ nature diuine ad suū. ¶ Ad primū dr: ꝙ relatio facit per se vnū cū essentia: et non tantū vnū cōstitutū sicut ex materia ⁊ forma fit vnū constitutū: sicut ex materia et forma fit vnum compositū: sed relatio est essentia. Quod additur, de rebus diuersorū p̄dicamentorū. Posset dici: ꝙ relatio diuina, et deus non sunt in p̄dicamento: vt q̄busdā placet: sed illo non admisso dicitur ꝙ p̄dicamenta non distinguūtur ſm res ⁊c. Ideo vna res est diuersorum predicamentorum. Ad scdm dicitur: loquendo de creaturis est oīmoda idētitas nature ⁊ suppositi: et nulla penitus distinctio: ideo nulla inclusio nec eiusdē, nec alterius generis. In diuinis aūt est distinctio formalis inter naturā ⁊ suppositum: nec impedit ꝙ suppositū includit aliq̄d alteriꝰ generis: cum illa que includit sunt idē verissima idētitate reali. ¶ Et contra hoc est qd tertio arguit: ad quod dicit ꝙ esset maior idētitas nature create ⁊c. Negetur ꝙ sit maior identitas: quia non perfectior quia ita vere ⁊ perfecte relatio et essentia sunt vna res: sicut natura et suppositū in creatura. Est tamē quidam modus identitatis scilicet formalis nature create ad suū suppositū: qui non est nature diuine ad suppositū ad sensum supra tactū. q. xj. dist. ij. vt formalitas illa est conditio ꝓpositionis: sed ille modus non arguit maiorē idētitatē. quia ita vere ⁊ ꝑfecte est idē realiter essentia et paternitas et pater sicut essentia ⁊ essentia.

S

¶ Ex relationis impꝑfectiōe ¶ Si filius constituitur relatione sequitur ꝙ generatio diuina non erit ad substantiam: sed ad relationem: et ita erit generatio ſm quid. Item non videtur quomodo res minime entitatis cōstituat rez maioris entitatis: qualis est suppositum diuinum. Item non potest oriri noua relatio nisi originetur aliqd absolutū: ergo absolute cōstituitur ꝑsona nō relatione. Cōsequētia nota. Añs ꝓbatur: quia ad relationē non est motꝰ. v. phy. ¶ Ad primū dr, ꝙ gñatio est ad personā filij: que est substātia: ⁊ ipsa relatio. s. filiatio est subsistēs: ⁊ substātia: ideo est ad substantiā. ¶ Ad scdz dr ꝙ relatio in diuinis nō est res minime entitatis: sed maxime entitatis negatiue: q2 nihil maioris entitatis ē: vt supra dictū est. ¶ Ad tertiū dr ꝙ ꝓprie loquēdo relatio nō originatur: sed ꝑsona ꝯstituta. Tñ admisso improprie ꝙ relatio originat: q2 est ab alio (nā q̄cq̄d hz filiꝰ ⁊ silr spūsctūs hz a pr̄e: ⁊ filiꝰ hz filiationē a pr̄e: et sic filiatio: q2 in solo filio est posset aliquo mō cōcedi ꝙ originaret a pr̄e) nō tñ concedēdū est aliqd absolutum originari q2 lz essentiā filiꝰ hz a patre: tñ essentia nō originat nec est a pr̄e. Ad primū: dr ꝙ loquitur de creaturis: ⁊ vult ꝙ ad relationē nō est motꝰ. Primo: nā q̄ñcūq̄ aliqd relatiuū de ad aliq̄d de nouo p̄dicatur de aliquo oportet etiā aliqd absolutū. i. non relatiuuz de aliquo p̄dicari: vt si de nouo sortes dr silis alteri in albedine: opz illud p̄dicatū album de nouo p̄dicari.

T

C de aliquo: puta de sorte: vel de alio cuius e nouo est similis. ¶ Ex ratione ſm quam constituit. ¶ Si relatio constitueret vltimate vel vt eadē essentie: vel vt distincta ab essentia. Si primum: ergo nō distinguit: quia essentia nihil in diuinis distinguit. Nec secundum: quia non distinguitur ab essentia nisi formaliter: et sic non distingueret personas: nisi formaliter. ¶ Item si relatio constitueret, vel sub ratione relationis vel sub ratione originis: vel sub ratione proprietatis. Non sub ratione relationis: quia tunc tot essent constituta quot relationes: sed cum quatuor sint relationes / quatuor essent ꝑsone constitute. ¶ Itē relatio presupponit actū notionalem tanq̄ fundamētū: act⁹ aūt notionalis p̄suppōnit suppositū. Nec sub rōne originis: q: origo nō est intrinseca origināti nec originato: sed est via q̄dam a re ad rē. Distinctio aūt fit ꝑ intrinseca: nō ꝑ extrinseca. Nec sub rōne ꝓprietatis: q: vel absolute vel respectiue. Scd̄m improbatū est. Nec p̄mū: q: tūc supposita essent absoluta: ⁊ relatiōes aduētitie. ¶ Itē quicq̄d est absolutū in diuinis cōuenit oīb⁹ trib⁹: ⁊ ita nō distinguit: ergo nec cōstituit. ¶ Rn̄det ad primū: ꝙ relatio constituit: nec vt eadē essentie: nec vt distincta: sed vt hec relatio. Nā ille reduplicatiue inferrēt: ꝙ oē idē essentie cōstitueret: ⁊ oē distinctuʒ ab essentia cōstitueret. ¶ Ad scd̄m dr̄. ꝙ in diuinis idē est origo / relatio et proprietas relatiua oīb⁹ modis. Nullo em̄ mō ex natura rei distinguunt̄ gn̄atio actiua pr̄nitas / gn̄are. Neq3 distinguunt̄ generato passiua / filiatio / natiuitas / gn̄ari / nasci. Et iō q̄cq̄d de vno p̄dicat̄ / p̄dicat̄ de alio. Ideo sicut filiatio ꝯstituit: ita gn̄atio / passio / natiuitas gn̄ari: q: idē sunt oīb⁹ modis. ¶ Per hoc ad argumētū qd̄ querit sub qua rōne cōstituat. Dicit̄ / ꝙ ꝓprie loquēdo nō cōstituit sub illa vel alia rōne. q: nō cōstituit vt rō: sʒ realiter cōstituit vt hec res que est realiter relatio / origo ⁊ ꝓprietas: q̄uis possit res illa diuersis rationibus significari: ⁊ ipse rōnes diuersis noībus significari. Sed nec rōnes in intellectu: nec noīa eas designātia faciūt aliq̄d ad cōstitutionē ꝑsonarū. Et iō pr̄nitas cōstituit / siue significet̄ vt cōsiderat̄ vt relatio / vel vt origo / vel vt ꝓprietas: q: siue sic / siue sic ꝯsideret̄ res est eadē et vt hec res ꝯstituit. Tū ad improbationē mēbrorū cū infert̄ ꝓbādo / ꝙ nō sub rōne relatiōis: q: tūc quatuor essent supposita / sicut quatuor relatiōes. Posset negari ꝙ sunt quatuor relatiōes: q: nō sunt quatuor res: sʒ tm̄ tres res. Nam spiratio actio non est alia res a pr̄nitate: nec alia a filiatiōe: sʒ ab vtraq3 formaliter distinguat̄. Admisso tn̄ ꝙ sint quatuor relationes formaliter distincte: nō realiter. Neget̄ ꝙ quatuor essent ꝑsone: quia nō oēs relatiōes vltiate ꝯstituūt: sed solū ille que inter se realiter distinguunt̄: ita ꝙ nulla earū sit alia. Et he sunt tm̄ tres: scʒ pr̄nitas filiatio / spiratio passio: et ita sunt tm̄ tres persone. Siquidē spiratio actio q: est eadē cū duabus relationib⁹ oppositis. s. paternitate ⁊ filiatione: ideo nō cōstituit vltimate. Ad hoc Ockam in cētilogio cōclusione. lxxvij. ¶ Ad id qd̄ relatiuū p̄supponit actū notionalē tanq̄ fundamentū Rn̄det̄ negādo. Nā relatiuū est actus notionalis: nā paternitas ⁊ gn̄are nō distinguunt̄: nec relationes scd̄i modi fundant̄ in actu: sʒ in aliquo absoluto. Vn̄ essentia diuina est fundamentū oīm relationū. ¶ Ad tertiū dr̄: ꝙ origo est intrinseca: q: est omnibus modis relatio. Et neget̄ ꝙ sit via ⁊c. Nō em̄ ponit̄ tale mediū inter ꝓducēs: ⁊ ꝓductū / sicut nec inter creātē ⁊ creatū. Vn̄ in diuinis nō est nisi essentia relatio / ⁊ cōstitutū. ¶ Itē ex alio arguit̄. in diffinitione persone nō ponit̄ relatiuū: ergo relatio nō est intrinseca ꝑsone ⁊ ita nō cōstituit. Solutio: ꝑsona est cōe ad ꝑsonas creatas ⁊ increatas: vt patuit distin. xxxv. ⁊ sola increata constituitur relatione: ideo nihil poni debuit quod non conuenit omnibus personis.

Questio. ij.

A

Trū diuine persone constituant̄ ⁊ distinguant̄ per relationes / sub ratiōe relationis vel alia. Tribus articulis more solito terminabit̄ qd̄ Opinionū et suppositionū recitatione: conclusionū respōsaliū subiunctione / ⁊ dubiorū monēdorū solutione. ¶ Quo ad articulum considerandum ꝙ doc. in hac questione primam recitat et impugnat opi. beati Tho. parte. j. q. xl. arti. ij. tenentis / ꝙ in diuinis sunt origines: ⁊ relationes ratione distincte non re. Et persone constituuntur et distinguūtur: non per origines: sed per relatiōes non vt relationes: sed vt proprietates. Dehinc recitat et impugnat opi. Henrici de gandauo dicentis: ꝙ in vna persona non est nisi vna proprietas positiua ſm rem: sed diuersa ſm rationeʒ. Vnde in patre ponuntur illa quatuor: generatiuum potens generare: generans: pater: quorū quia semper prius est superius ad posterius: ita preuiū est primo principium producendi personam. Constituit ergo proprietas patris sub ratione generatiuitatis / et non sub posterioribus. Contra has probat auctor ꝙ ea realia que nullo modo ex natura rei distinguuntur: non possunt distingui ratione. Et licet diuerse rationes et conceptus de eadem re formantur in mente: tamen propter hoc nullum predicatum reale potest verificari de vna ratione et negari de alia capiendo eas personaliter: etsi pro eodem precipue supponant: nec tamen possunt diuerse rationes formari de eadem re: quin connotent diuersa aut significent diuersa. ¶ Secundo notandum: qd̄ lȝ sub ratione / in titulo questiōis potest capi reduplicatiue: vel exclusiue equiualenter: vt valet illam vtrum persone diuine distinguantur per relatiōes sub ratione relationum. i. tantum per relationes: ⁊ non per quecunq3 alia quomodocūq3 distincta a relationibus. Tertio supponitur ꝙ in diuinis nihil omnino imaginabile est q̄3 essentia et relatio: ⁊ supposita pariter et constitutum ſm modum loquendi Ockam. ¶ Pro articulo secundo est conclusio prima. Origo et relatio nullo modo distinguuntur ex natura rei. Probatur: quia frustra poneretur. Probatio: quia vel poneretur (gratia exempli inter paternitatem que est relatio: et generationem que est origo) quia paternitas necessario fundatur in generatione: vel quia generatio presupponitur paternitati: vel quia generare seu generatio presupponit suppositū. Nō ꝓpter primū: q: etiam in creaturis paternitas non fundatur in generatione ſm eos: q: manet transeunte generatione. Nō autē pōt manere relatio sine fundamento. Nec propter secundum: quia inter deū creantē ⁊ creaturā productā / nō ponit̄ aliqd̄ mediū reale: ergo multominus inter patrē ꝓducentē cōstitutū relationē ⁊ filiationē et filium ꝓductū ponit̄ mediū qualitercūq3 distinctū a patre paternitate: essentia et filio ex natura re. Nec ꝓpter tertiū: q: non magis presupponit gn̄are in diuinis suppositū: q̄3 paternitas: sicut ergo pr̄nitas in diuinis nō presupponit suppositū: sʒ ꝯstituit ita nec gn̄are p̄supponit sed cōstituit. Probat̄ etiaʒ: q: concedit̄ ab opiniōib⁹ recitatis. ¶ Scd̄a ꝯclusio. Tā origo q̄3 relatio cōstituit ꝑsonas ⁊ distinguit. pʒ q: sunt oībus modis idē: et constituere ac distinguere sunt p̄dicata realia: ergo si cōueniūt vni cōueniāt ⁊ alteri. Assumptū est cōclusio prima. Cōsequētia tʒ ex impugnatione opi. Et q: si staret oppositū ꝯn̄tis cū antecedente maxime ꝓpter diuersas rōnes aut diuersas cōsiderationes intellect⁹. Sed cōsideratio intellectus nihil variat in re. Si dicis: deitas: ⁊ de⁹ significāt p̄cise idē oīb⁹ modis: ⁊ tn̄ de⁹ gn̄at, ⁊ deitas nō gn̄at. Silr̄ hō ⁊ hoīes idē significāt: ⁊ sortes vel aīal p̄dicat̄ de lȝ hō: ⁊ nō de lȝ hoīes: silr̄ albus

Artic. 1.
Nota. 1.
Nota. 2.
Arti. 2.
Cōclusio. 1.
B
Cōclusio. 2.

& albedo. Rn̄sio: q deus & deitas nō significant idem oibus modis: q: deus. ē nomē suppositi: qd formalr̄ distinguit a deitate: de quo supra dist. iiij. Similr̄ hō & hoies nō significāt idē: q: hō significat quemlibet hoiem singularē & vnū: hoies vero nō significat vnū hoiem sed tm̄ plures: ideo nō supponūt p eodē. Itē albus lz formaliter significet albedinē: tn̄ substractiue significat subiectū qd nō significat p ly albedo.

Conclu. 3. ¶ Tertia cōclō. Accipiēdo ly ſm / vel sub rōne reduplicatiue psone / nō constituunt p relationes sub rōne relationis. Ptz: q: tūc ois relatio ꝯstitueret & distingueret psonas: qd est manifeste falsum: cū relatio in creaturis nō constituit aut distinguit psonas diuinas: nec ois relatio in diuinis: q: spiratio actio nō distinguit.

Conclu. 4. ¶ Quarta cōclō. Accipiēdo ly sub ratione vt equipollet exclusiue: psone diuine cōstituūtur & distinguunt per relationes sub rōne relatiōis q: relatio cōstituit & distinguit: & nō quodcūq aliud quomodocunq distinctū a relatione: q: licet essentia que formaliter distiguit a relatiōe / etiā ꝯstituat: tn̄ q: eadē in oibus psonis eas non distinguit. ¶ Et suo mō cōcedendū est / q relatio distinguit sub rōne originis: vt ptz.

Articu. 3. Dubium. 1. C ¶ Quantū ad articulū tertiū dubitatur: cū ſm pdicta distinguere & constituere pōt de aliquo pdicari cū nota reduplicatiōis: de quo ergo sic pdicat. Rn̄sio: q pōt pdicari de paternitate cum hac nota / inquantū hec paternitas. Sic paternitas inquantū hec paternitas cōstituit: sic de filiatione cū hac nota / inquantū hec filiatio. Sic de spiratione passione cū nota / inquantū hec spiratio passio. Similr̄ cū hac nota / inquantū hec origo: inquantū hec gn̄atio actio / vel gn̄atio passio / reddēdo singula singulis. Ualent p hac qōne dicta superius. q. j. in dubio. iiij. cum argn̄tū est contra personarū constitutionem ex ratione ſm quam constituit.

Questio. iij.

A

Utrum oēs relatio

nes diuine sint constitutiue psonarum. ¶ Suppono hic q̄ dicta sunt. q. j. huius dis. de cōstitutione personarū: & qd est cōstituere. Mouet hec q̄stio pncipalr̄ ppter spiratiōnē actiuā / an scilz debeat dici relatio cōstitutiua. ¶ Pro solutiōe qōnis / notādū ſm doct. q cōstituit vnū accipit dupl'r. Uno mō p oi illo qd est de essentia & q̄dditate alicuius: ita q ipm sine illo esse nō possit: distinctū tn̄ aliquo mō ab eo ex natura rei. Scd̄o modo accipit magis stricte p illo qd est de essentia alicuius / distinguens ipm ab oi alio: hoc mō essentia nō cōstituit psonas: q: nō distiguit: sed primo modo.

Conclu. 1. B ¶ Conclusio prima. Spiratio actiua non est aduentitia persone: nec hz quasi rōnē accidētis. Probatio: q: q̄ncunq aliqua cōstituunt per se vnū: nullū illorum hz rōnē accidētis vel aduētitij respectu alterius: multo minus respectu cōstituti. Ptz de materia & forma substātiali: sed essentia paternitas / & spiratio actiua constituūt p se vnū: ergo. Minor ptz: q: essentia pr̄nitas / & spiratio sunt vnū: manifestū est: & nō vnū p accidēs: ergo vnū p se. Preterea signo essentiā pr̄nitatē / & spiratiōnē actiuā: multo plus vnū sunt q̄ materia & forma. Nam ita materia & forma sunt vnū cōpositum: q tn̄ materia nō est forma: nec ecōuerso: q̄m distinguunt realiter: sed essentia / pr̄nitas / spiratio actio / nō distinguuntur realiter: ergo magis cōstituūt vnū p se q̄ materia & forma.

Conclu. 2. C ¶ Secunda cōclō. Spiratio actiua est relatio cōstitutiua cū essentia & pr̄nitate psone pr̄is: & cū eadē essentia & filiatione psone filij: capiēdo ꝯstitutiuū pmo mō. Probatur: q: essentia pr̄nitas / & spiratio actiua est vnū p se: vt pbatū est: & psona pr̄is cōstituit nō solū ex essentia & pr̄nitate: seclusa spiratione actiua: ergo simul cōstituit ex spiratione actiua: vltra ergo spiratiōe actiua cōstituit. Preterea ꝯstitutū ex essentia & pr̄nitate pcise nō est suppositū vel psona: ergo p̄ter illa erit aliquid qd cū illis cōstituit personā: & illud nō est aliud q̄ spiratio actiua. Assumptū pbatur: q: diffinitio suppositi supraposita dist. xxiij. sibi nō conuenit p illa particula / nō ꝯstituēs. Nā vt pbatū est: essentia & pr̄nitas ꝯstituūt vnū cū spiratione actiua: nec est rō quare ex essentia & spiratione actiua non cōstitueret per se vnū sicut ex essentia & pr̄nitate. Sicut aūt cōstitutū ex essentia & spiratione actiua non est suppositū formalr̄: ita nec ꝯstitutū ex essentia et pr̄nitate: q̄uis adhuc distinguat realr̄ a spūsancto.

D ¶ Si dicis vr̄ q spiratio actiua sit aduētitia constituto ex essentia & pr̄nitate: ideo nō cōstituit cuz eis. Rn̄sio nec antecedēs est verū: nec ꝯn̄a valet. Scd̄m ptz: q: supposito q in hoie sunt plures forme substātiales: aīa intellectiua est aduētitia cōposito ex materia & forma sensitiua: verissime tn̄ cū ipsis constituit hoiem. Falsitas auctoritatis ptz: q: non magis pōt dici spiratio actio aduētitia ꝯstituto ex essentia & paternitate: q̄ pr̄nitas sit aduētitia essentie. Sed neutrū pōt dici aduentitiū ei cū quo est idē realiter: ergo.

Conclu. 3. ¶ Tertia cōclō. Capiēdo cōstitutiuū scd̄o mō & stricte: spiratio actio nō est cōstitutiua psone: sicut nec essentia. Ptz: q: spiratio actiua illo modo nō distinguit personā a qualibet alia. Sic em̄ tantū tres sunt relationes siue pprietates cōstitutiue scz pr̄nitas: filiatio: processio siue spiratio passiua. Istud est summarium illorum que a doc. tractantur. q. illa. vide eundem in centilogio conclusione. lxxvij.

Distinctio. xxvij.

Ostendit magister

pprietates notionales dist. pcedente: hic cōsequēter varia ostēdit noia quibus dicte proprietates exprimunt. Et pōt textus his ꝯclusionibus summari. ¶ Prima: pater: filius & spiritussanctus primo & formalr̄ important hypostasim. ¶ Scd̄a conclusio. paternitas: genuisse: filiatio: genitū esse: primo & formaliter significant pprietates siue relationes: que singule singulis cōueniunt personis: & per eas persone determinantur & seinuicem distinguuntur. Et hoc idē dicit de illis nominibus genitor: genitus: verbum: imago. ¶ Tertia conclusio. Licet quādoq nomina essentie ponuntur pro personis: vt deus de deo: deus genuit deum: sed non econuerso: quia non dicimus verbum de verbo: nec filius de filio. Harum declarationem textus latius prosequitur.

Quest io. j.

Utrum in eadē per=

sona sint plures proprietates. ¶ Questio tribus articulis breuibus absoluetur. Mouet em̄ ppter pr̄nitatē / & spiratiōnē actiuā: & ppter pr̄nitatē & generare: an scz aliquo mō distinguantur: & an dici debeant plures proprietates ex cōsequēti plures res. A

Articu. 1. Nota. 1. ¶ Pro articulo primo. Notandū: q: vnū & plura opponunt: ideo nō pdicant de eodē in eodē sensu quo opponunt. Scd̄o supponit & est diligēter (p intellectu & saluatiōe multorum pdictorū de distinctione formali & psonarū cōstitutione) cōsiderandū: q de nullis que sunt idē realr̄: predicātur plura: vel plures: etiā cū quacunq determinatione saltem cathegorematica. Ptz: q: semp infertur pluralitas realis / vt a & b / sunt plura alba: q̄ plures res sunt plures quātitates: vel plures qualitates: vel plures relationes: ergo plures res.

Unū & plura opponūtur.

Articu. 2. Conclu. 1. B ¶ Pro articulo scd̄o est ꝯclō prima. Paternitas & spiratio actiua nō sunt plures relationes. Probatur: q: nō sunt plures res: ergo nec plures relationes. Tenet ꝯn̄a: q: ex opposito consequentis sequit oppositū antecedētis ex notabili. Ans̄ pbatur: q: spiratio actiua non esset paternitas: etiā non esset pater: & per ꝯn̄s aliquid esset in patre quod nō esset pater realiter. Cōsequens falsum: q: quelibet

persona est quicqd hʒ excepta alia persona quā hʒ/ ad quā hʒ relatiuā oppositionē. ¶ Itē nisi sic in patre esset vera cōpositio. Hoc em̄ solo saluaṫ simplicitas psonarū (vt simplicitas distinguiṫ ꝯ cōpositionē) qꝛ cōstituentia psonas sunt idē realiter. Item si distinguerentur realiter: cū nō sint eiusdē rōnis: ħ aberent se, vt act⁹ ⁊ potētia. Itē si distinguerenṫ realiter: essent quatuoꝛ psone. Probaṫ: qꝛ quelibet relatio distincta realr̄ a qualibet alia relatione/ constituit psonā realr̄ a qualibet alia psona distinctā. Nō em̄ est maioꝛ rō de vna ꝙ̄ de alia. ¶ Corollariū primū. Nō semꝑ distinctis coꝛrelationibus coꝛrespondent distincte relationes: nec opʒ tantā esse distinctionē inter relationes sicut inter coꝛrelationes, presertim in diuinis. Ptʒ: qꝛ p̄nitati ⁊ spirationi actiue (que nō distinguunṫ realr̄) coꝛrespōdent filiatio: ⁊ spiratio passiua/ q̄ distinguunṫ realr̄. Rō aūt est: qꝛ stat relationē vnā esse cōicabilē: coꝛrelationē ei⁹ esse incōicabilē: vt spiratio actio est cōicabilis: ⁊ spiratio passio incōicabilis. ¶ Scḋm coꝛollariū. In diuinis nō sunt quatuoꝛ relationes. Patet: qꝛ nō sunt quatuoꝛ res: sunt tñ quatuoꝛ noīa significantia relationes inter se realr̄ vel foꝛmalr̄ distinctas: etiam quarū quelibet ab aliqua realiter distinguitur. Et hoc volūt dicētes in diuinis esse quatuoꝛ relatiōes. ¶ Coꝛollariū tertiū. Nō est cōcedēdū/ ꝙ in diuinis essentia ⁊ paternitas sint due res: aut essentia ⁊ filiatio. Et ita gn̄aliter de alijs foꝛmalr̄ distinctis dicendū est. Nō em̄ sunt in diuinis quatuoꝛ res: sʒ solū tres res relatiue. Istud clari⁹ ⁊ latius ħr̄. .j. dist. xxviij. ¶ Scḋa ꝯclo. Paternitas ⁊ spiratio actiua nō sunt idē foꝛmalr̄. Ptʒ: qꝛ de eis pꝛedicanṫ contradictoꝛia. s. esse in filio. nō esse in filio. Itē cōstituere filiū. nō cōstituere filiū: ergo cū sint idē realiter distinguunṫ foꝛmalr̄. Consequentia tʒ ex qd noīs distinctionis foꝛmalis date supra dis. ij. q. xj. ⁊ dist. xxviij. ¶ Tertia ꝯclo. Pꝛopꝛietas que est generare ⁊ p̄nitas sunt idē oībus modis: ⁊ nō distinguunṫ aliquo modo ex natura rei. ¶ Pro articulo tertio hoc breue moueṫ dubiū ꝯ ꝯclusionē tertiā. Si illa ꝓpositio esset vera: tunc essentia est gn̄are: sicut concediṫ ꝙ essentia est paternitas ꝯn̄s falsum: qꝛ sequiṫ bn̄: essentia est gn̄are/ ergo generat: ꝯn̄s falsum: ergo ⁊ an̄s. Dicendū ꝙ illa cōcedi pōt: essentia est generare: sicut illa: essentia est: paternitas est: pater est generatio. Et negetur consequentia: ergo generat pꝛopter diuersum modum pꝛedicandi: quia generat nō pꝛedicatur nisi de eo de quo foꝛmaliter dicitur: sed generare et paternitas etiam pꝛedicantur identice: id est de illo quod est idem realiter: licet non foꝛmaliter de quo supꝛa dist. v.

Questio. ij.

Utrum verbum intellectus creati sit vera qualitas subiectiue ꝓducta in mēte. ¶ Ternario articuloꝝ numero absolueṫ qḋ moꝛe solito. ¶ Pro articulo pꝛimo est notādū/ ꝙ hoc vocabulo verbū frequēt⁹ vtiṫ. b. Aug. in suis scriptis: ⁊ nō semper eodē mō ꝓpter qḋ diuerse fuere opi. de v̄bi q̇dditate: dicētib⁹ q̄busdā (vt recitat Frā. maro.) ꝙ verbū est notitia diffinitiua cuiuslibet obiecti. Alijs vero/ ꝙ v̄bū est spēs intelligibilis repꝛesentās obiecti q̇dditatē. Alijs aūt/ ꝙ v̄buʒ est obiecti q̇dditas/ siue q̇dditatiua diffinitio. Alijs vero/ ꝙ v̄bū est obiectū in esse cognito productuʒ. Qui singuli q̄busdā auctoꝛitatib⁹ bti Aug. innituṫ. ¶ Ideoqꝫ ex v̄bis bti Aug. pōt colligi q̇ntuplex verbi acceptio. Accipitur em̄ verbuʒ largissime ꝓ actu intelligendi genito siue ꝓducto/ siue complexo siue incōplexo. Hoc modo accipit Aug. xv. de tri. c. x. cū dicit. Et si verba nō sonēt in coꝛde suo/ dicit vtiqꝫ q̄ cogitat: ⁊ cū contingit cogitare cōplexe ⁊ incomplexe: sequitur ꝙ quelibet cogitatio siue intellectio est verbū. Scḋo modo accipitur ꝓ quolibet actu complexo mentali indicatiuo/ quo. s. alicui assentiṫ vel dissentiṫ: siue vero siue falso. Et hoc modo ꝓpositio ipsa vera vel falsa nō est verbū: neqꝫ actus dubitatiuus: sʒ dūtaxat assensus vel dissensus. Illa clare eliciuntur ex verbis. b. Aug. xv. de tri. c. xv. Nōne multa dicimus etiā que nescim⁹: nec dubitātes ea dicimus: sʒ vera arbitrātes. Et sequiṫ. Cū dubitam⁹ nōdū est v̄bū de re de qua dubitam⁹: sed de ipsa dubitatione verbū est. Et sequiṫ. Cū mētimur volentes ⁊ scientes falsum verbū habem⁹. Tertio mō capiṫ ꝓ actu indicatiuo vero nato gigni ex habitu scientifico vel saltē habitu v̄o. Hoc mō accipit Augu. xv. de trini. c. x. cū dicit. Necesse est cū v̄bū loq̇mur. i. qḋ scimus: qḋ loquimur ex ipsa sciētia quā memoꝛia tʒ nascatur verbū. Et sequitur. Foꝛmata q̇ppe cognitio ab ea re quā scim⁹: v̄bū est qḋ in coꝛde dicimus: qḋ nec grecū est: nec latinū: nec lingue alicuius alterius. Et ca. xij. Oīa que ꝑ seipsum: ⁊ que ꝑ sensus coꝛpoꝛis sui: ⁊ que testimonijs alioꝛum percepta scit animus humanus: thesauro memoꝛie cōdita tenet: ex quibus gignitur verbū verū qñ qḋ scim⁹ loq̇mur sed verbū ante oēm sonū: ante oēm originē (al's cogitationē) soni. Ecce capit verbū ꝓ quolibet actu ꝓducto ex habitu veridico siue sciētifico/ siue euidēti siue credito: qui accipitur pro testimonio alioꝛum. Quarto modo capitur pro notitia vera cum amoꝛe ꝑlata: de hoc dicit Aug. ix. de tri. Uerbū amoꝛe concipitur: siue creature siue creatoꝛis. Et in eodem libꝛo. c. x. querit: an oīs notitia verbū sit: an tm̄ amata. Et soluit innuendo duplicē verbi significationē. Unā qua verbū dr̄ dū qḋ placet mēte concipitur: ꝯm qḋ gen⁹ verbi est illud ap̄l'i. Nemo dicit dn̄s Jesus: nisi in sp̄. Aliā v̄o/ cū oē qḋ notū est verbū dr̄ alo impꝛessum: ꝙdiu de memoꝛia ꝓferri pōt: ꝙuis res ipsa displiceat ꝯm qḋ genus verbi dn̄s ait. Non oīs qui dicit mihi dn̄e dn̄e intrabit in regnum celoꝛum. Et sequitur: verbū quod nūc discernere ⁊ insinuare volumus: est cū amoꝛe notitia. Ex quo ptʒ: ꝙ verbū sic dictum: dicit duos actus. s. intellect⁹ ⁊ voluntatis: solum tamē supponit ꝓ actu intellectus ⁊ cōnotat actum voluntatis: alioquin nō pertineret ad scḋam partem imaginis pꝛecise: sed includeret tertiā partem. Qḋ est cōtra. b. aug. q̄ partes imaginis dicit cōsistere in mente notitia vel verbo/ ⁊ amoꝛe. Quinto modo capitur ꝓ cōceptu mētis siue sit subiectiue in aīa: siue tantū obiectiue: siue sit actus intelligendi siue nō. Hoc modo vult Aug. xv. de tri. ꝙ oē signū posterius notificatū qḋ adhiberi pōt aliquo modo ad significanduʒ illud qḋ intelligitur ꝑ notitiā/ est verbū hmōi aūt est cōceptus. Itē dicit: de his nunc dissermus que nota cogitamus: ⁊ nota sunt nobis etiam si nō cogitarenṫ a nobis. Sed certe si ea dicere velimus: nisi cogitata nō possum⁹. Et ita ea que cogitantur: dūmodo non sint nisi in mente/ nec esse possunt nisi cogitata cuiusmodi sunt cōceptus/ dicuntur verba. ¶ Et ꝯm hanc verbi distinctionē opi. cōtrarie p̄nt ꝯcoꝛdari atqꝫ auctoꝛitates sctōꝝ Anr̄: ⁊ alioꝛū: post. b. Augu. scribentium facilius intelligi. ¶ Sic ergo habeṫ quintuplex verbi acceptio. Accipitur em̄ largissime ꝓ actu intelligendi genito seu ꝓducto. Large ꝓ actu complexo veri vel falsi. i. notitia adhesiua ꝓpositionis. Stricte ꝓ notitia cōplexa veri tm̄. Stricti⁹ ꝓ notitia cōplexo vera rei amate. Ultimo accipitur ꝓ cōceptu mentis habente esse obiectiuū ⁊ subiectiuū: oībus tñ modis p̄fatis verbū dr̄ gigni de memoꝛia. Breuius sic. Uerbū accipitur pro actu intelligendi: ꝓ actu indicatiuo ꝓ actu indicatiuo veridico: ꝓ actu veridico cum amoꝛe: pro conceptu mētis. ¶ Scḋo notandū ⁊ magis ad ꝓpositū ꝓ intellectu termini verbū: ꝙ nomen verbū impoꝛtat aliqd qḋ dicens loquēdo foꝛmat. Nā dicere loqui est ꝯm sctm̄ Bon. in pꝛima dist. xxvij. q. j. Et quid est loqui nisi expꝛimere. i. foꝛmare vel ꝓducere

Margin notes (left): Coroł. 1. C — 2 — 3 — Conclo. 2. — Conclo. 3. — Articu. 3. Dubiū. 1. D — A — Articu. 1. Nota. 1. — Verbū accipitur multipliciter.

Margin notes (right): B — Nota. 2. C

verbū eius quod nouit expressiuū:loquit autem dicens qn̄qꝫ apud se:quādoqꝫ ad alterū. Ad se quando sibiipsi que cogitat vel nouit manifestat:gignendo in se notitiā simillimā rei alicuius (sui vel alterius) cognite. Loquit ad alterum (dū alteri signo exteriori exprimit vel notificat que mente concipit. Prime locutioni rn̄det verbū menti immanēs ꝛ conceptū. Scōe/verbū transiēs: ꝛ prolatū. De hoc Aug.xv.de trin.ca.xi. Uerbum qꝺ foris sonat:signū est verbi:qꝺ intus latet. Ubi tangit vtrūqꝫ verbum:sed de verbo immanente:et concepto agendū in proposito. ¶ Est ergo verbū immanēs aliquid in intellectu ꝓductū/ expressiuum eius qꝺ actualiter dicens noscit'. Et qꝛ est expressiuum:ideo simile expresso representatiue: expressio em̄ ꝛ manifestatio fit ratiōe similitudinis.

Nota.3. D ¶ Tertio notādū/qꝺ quatuor cōditiones requirunt ad hoc/qꝺ aliqd sit mentale verbū. Prima/qꝺ sit aliquid in intellectu.xv.de trin.c.x. Per signa corporalia verbū qꝺ mente gerimus/innotescit. Scōa qꝺ sit aliquid in mente genitum:vt sit proles quedā.ix.de tri.c.vii. Conceptū rerū/veracē notitiā tanqꝫ verbū apud nos habemus:ꝛ dicendo intus gignimus:nec a nobis nascendo discedit. Tertia/qꝺ sit silr̄tudo rei et imago eius.ix.de trini.c.xi. Notitia verbum est. Et cum habeat notitia similitudinē ad eā rē quam mens nouit:ideoqꝫ ꝛ imago et verbū est. Itē.xv.de tri.c.xii. Uerbum est similimū rei note ꝛ imago eius. Quarta/qꝺ sit expressiuum siue manifestatiuum rei cuius est verbū et notitia. Hec sequit ex tertia:quia simile representatiuū est sui similis:de hoc dr̄.vii.de tri.c.iii. Uerbū qꝺ nos proferimus tpale ꝛ trāsitoriū seipsum ostēdit:ꝛ illud de quo loquimur. Et glo. Be. Matt.xxiiii.super illud. Nemo nouit nisi pater ꝛc. Uerbo em̄ suo pater se declarat:et verbum seipsum declarat:qꝛ mentis nostre lumē est. Et qm̄ he cōditiones cōueniūt oī actuali cognitioni in nobis:ideo ois talis in nobis est verbū. Un̄.xv.de trini.c.x. Et si verba non sonent:in corde dicit vtiqꝫ qui cogitat:vt supra allegatum fuit. Quicquid igitur cogitatur: verbū mentis est. Licet adhuc verbum mentis qn̄qꝫ largius:qn̄qꝫ strictius accipiatur:qꝛ ois mētalis cognitio nostra in mēte gignit:ꝛ est naturalis imago rei representatiua:ꝛ per hoc rei quam representat expressiua:et declaratiua.

Nota.4. E Memoria est duplex. ¶ Quarto notandū/qꝺ memoria dupliciter accipitur. Aliquando pro habitu intellectuali derelicto ex actu qui potest esse principium cōsimilis actus. Scōo modo pro oī principio actus intellectiui:siue sit met aīa:siue aliquid inherens aīe:siue comprehendens vtrūqꝫ:ꝛ sic capiēdo/ omne verbum nascitur de memoria. Et sic ꝑm diuersas verbi acceptiones concordant auctoritates Augu. que videntur esse cōtrarie.

Articu.2. Conclu.1. ¶ Quantum ad articulum scōm est conclusio prima. Uerbū quocunqꝫ priorū quatuor modorū acceptū/est qualitas mētis.

F Conclu.2. ¶ Scōa cōclusio. Accipiēdo verbū ꝓ cōceptu mentis/variatur rn̄sio ꝑm diuersas opi. de conceptu. Nā si habet tm̄ esse fictum seu obiectiuū:aliqꝺ verbum non est qualitas mentis nec res aliqua:sed tm̄ ens rōnis. Si vero habet esse subiectiuum ꝛ reale in aīa: tunc est qualitas mentis. Et per hoc omne verbū est qualitas mētis quocūqꝫ mō capiatur. Uerbum autē vocale est aliquid in voce subordinatum verbo mentali qꝺ non significat verbum mētale:sed significat rem illā ad placitū:quā verbum mentale cui subordinatur significat naturaliter.

Articu.3. G ¶ Quantum ad articulum tertium est dubium. Nā non videt ꝙ prim⁹ actus possit esse verbum:qꝛ ꝑm beatum Augu.ix.de tri.c.ii. genitionē verbi precedit appetit⁹:sꝫ appetitus nō precedit primā notitiā:ergo prima notitia nō est verbum. ¶ Preterea:omne verbū de scientia nascitur:ꝑm beatū Aug.xv.de trini.sed prim⁹ actus non nascitur de sciētia:sed de sola aīa. ¶ Preterea ex dictis beati Aug.xv.de tri.c.v. sic pōt argui:id qꝺ gignitur ex volubili motiōe intellectus/ presupponit multos actus intellectus. sed huiusmodi est verbū: ergo verbū p̄supponit multos act⁹ intellect⁹:ergo verbū nō est primus actus. ¶ Preterea ꝑm beatum Augu. Uerbum mediante volubili motione format de sciētia:ergo p̄supponit sciētiā:sed primus actus non presupponit sciētiā:ergo ꝛc. Ad illa dr̄:qꝺ vere omnes ille rationes laborāt in equiuocatione nois verbum. ¶ Ad primū cōcedit:qꝺ sepe verbū quo aliquid scimus precedit appetitus quidam:et volitio sciendi:et inquisitio:si tamē non precederet nō minus esset verbum. Et ideo actus primus est verbū: licet non sit verbū verū siue cōplexū:de quo freqnēter loquitur Aug. ¶ Ad scōm cōceditur:qꝺ aliquod verbū nascitur de scia:sed non omne verbū. Uerbū em̄ verum:siue stricte aut strictius sumptum potest nasci de scia:sed nō verbū incōplexū. ¶ Ad tertiū dr̄ qꝺ beatus Aug. loquitur de verbo quod est notitia complexa:que potest primo esse dubia:et per inquisitionem multiplicem sciri. Et omne tale verbū qꝺ est notitia adhesiua gignitur per preuias cogitationes et inquisitiones ac disputationes. Sic ergo ptꝫ qꝺ ꝑm diuersam acceptionē verbi aliter:et aliter est respondendum.

Questio.iii.

Trum solus filius

A Articu.1. Nota.1. sit verbum in diuinis. ¶ Pro articulo primo notandum ꝙ doc. in questione recitat opi. Petri aureoli tenentis:qꝺ in omni intellectione emanat ipsa res cognita met in esse obiectiuo siue intentionali:ꝑm qꝺ habet terminare intuitū intellectus:ꝛ tale obiectum est verbū:sic filius in diuinis emanat in cōsimili esse conspicuo:et obiectiuo. Ita tn̄ qꝺ hac emanatione accipit esse reale:et ita est verbū. Primum scꝫ qꝺ omnis cognitio tam sensitiua qꝫ intellectiua ponat rem in esse intensibili:ꝓbat de sensibili multis experientiis.s. motus in naui qui iudicat arbores in littore moueri. Item in motu subito baculi in aere circulari:vbi apparet circulus. Item in baculo cuius medietas est in aqua qui apparet fractus. Itē eleuato vno oculo apparent due candele. Item in collo colūbe apparent plures colores. Item de imagine apparenti in speculo. Item de quadam rotūditate lucida que apparet post visionem solis. Itē de rubedine apparente:vel cācellatione post visa multa rubea vel cancellata. In oībus his aliquid videtur:et non realis:sed solum res existēs in esse apparenti siue intentionali. Adducit ad idē alias quasdā rationes. Inter quas arguit de rosa:querens cum rosa intelligitur quid sit obiectuꝫ intellectus. Non species informans intellectū:nec actus intelligendi:nec res aliqua constituta in esse reali per intellectū:nec res subsistēs preter intellectum:ergo est oēs rose existentes extra posite in esse intentionali:ꝛ apparentia quasi vna rosa totalis. Conclu.1.

B ¶ Contra istā opi. ponit auctor tres conclusiones. Prima:qꝺ in nulla notitia intuitiua:siue sensitiua siue intellectiua ponitur res in quocunqꝫ esse medio inter rem cognitā et actum cognoscendi. Patet:qꝛ in cognitione intuitiua res in se immediate apprehenditur:ꝛ nihil est mediū inter rē et actū cognoscēdi:nō plus qꝫ ponit mediū inter deū creātē:ꝛ creaturā a quo formal'r diceret creans.

Conclu.2. ¶ Scōa cōclusio. Per notitiam abstractiuam immediate sequentem intuitiuaꝫ:similiter nihil est medium inter ipsam ꝛ rē realiter existētem cognitam. Ptꝫ:qꝛ idē total'r est obiectū notitie intuitiue et abstractiue vt habitum est.q.i.prolog.

Conclu.3. ¶ Tertia cōclusio. Inter notitiā abstractiuam qua res vniuersaliter cognoscitur:et rem extra pōt esse mediū:nō reale:sꝫ cōceptus qui habet esse obiectiuū tantum in mēte ꝑm opi. hoc ponētē. De hoc distin.ii.q.viii. latius dictum est. Sed ꝑm opi. oppositam dicit ꝙ nullū est mediū:sed ipsa cognitio vniuersa-

lis est met tale vniuersale: quod terminatur immediate ad oẽs res singulares quibus est communis et ad eas eque primo. ¶ Quarta cõclusio: et si poneret huiusmodi esse apparens/ nõ omne verbum est tale: quia quelibet intellectio est verbum: vt dictum est. q. precedenti. ¶ Ad omnes experientias quas adducit: dicendum ẽm docto. qd vera res videtur: et non aliquod apparens tantum: vtputa verũ littus: vere ⁊ reales arbores: verus baculus: et vtraqꝫ eius medietas. Similiter bacul⁹ circulariter in aere motus: facies speculo obiecta ⁊c. nec videtur motus: qꝛ nullus est. Et sicut nõ sequitur: apparet motus realis: ergo est motus realis: ita nec sequitur: apparet motus: ergo est motus. Unde dicitur qd formantur diuerse cognitiones arboris/ quibus intellectus inexpertus potest errando huic assentire: arbores mouentur: et ille diuerse cognitiones sensus possunt esse principia mouentia sensum ad aliquas operationes: sicut cognitio motus. Unde breuiter. Mot⁹

Motus. non est apparitio rei in alio ⁊ alio loco: sed realis existentia rei continuo in alio et alio loco. Unde sicut nõ sequitur: apparet esse in alio ⁊ alio loco: ergo est in alio ⁊ alio loco: ita non sequitur: appar et moueri ergo mouetur. ¶ De coloribus dicit auctor/ qd sunt colores veri. Utrum aũt sint in collo columbe: vel in aere: remittit ad scdm librũ vbi agendũ erit de speciebus. ¶ De rosa apprehensa dicitur vt supra scdm diuersas opi. de conceptibus: vt satis patz ex dictis. Patet etiã qd diuisio sua est insufficiẽs: qꝛ datur adhuc vnũ membrũ: videlz qd intellectus apprehẽdit conceptũ vniuersalẽ rose: que tm̃ hꝫ esse obiectiuum et nullã rosam singularẽ. Uel ẽm aliã opi. qd apprehendit oẽs rosas particulares ad extra: q̃ tñ per hoc non ponunt in aliquo esse: ẽm qd omnes rose essent vna totalis rosa. Hoc em̃ fieri non põt per quẽcunqꝫ actũ intellectus. Hec oĩa late explicant in doc. vide ibidẽ. ¶ Uerũ pro questionis ⁊ dicẽdorũ intellectu/

D suppositis his que dicta sunt de verbo. q. p̃cedenti/ notabilibus. ij. ⁊. iij. est hic cõsiderãdũ. Ex quo cõditiones predicte de verbo vere: ⁊ proprie reperiũtur in deo: vere ⁊ proprie est ibi verbũ: nõ trãssumptiue. Est enim ibi sapiẽtia seu notitia genita/ patri simillima: et omnis paterne perfectionis expressiua: ⁊ ita proprie verbũ. ¶ Uñ ad Heb. j. Nouissime deus pater locut⁹ est nobis in filio. Et sequitur. Qui est splẽdor glorie et figura substãtie eius. Et ad Col. j. Imago inuisibilis dei. Et Sap. vij. de sapientia genita dicitur. Cãdor est lucis eterne et speculum sine macula maiestatis dei: ⁊ imago bonitatis illius. Quia aũt in diuinis non omnis cognitio est producta: sed est ibi notitia: ⁊ sapientia essentialis non producta: que est oĩbus modis diuina sapientia siue essentia eadem tribus. Nõ em̃ pater sapit sapientia genita. vij. de tri. ca. j. prope finẽ. Siquidẽ nihil recipit pater a filio. Ideo non omnis notitia diuina est verbũ sed solum notitia genita: et ideo solus filius est verbum/ qui solus est genitus. Uñ Aug. vj. de trini. c. ij. verbum solus filius accipit: nõ simul pater: ⁊ filius tanꝙ ambo vnũ verbũ. ¶ Est aũt generatio diuina ineffabilis/ qua a p̃re filio communicat essentia ⁊ sapiẽtia: que idẽ sunt. Coeternitas pfectissima similitudo: ⁊ equalitas: ideo multis nominibus eandẽ rẽ nõ synonyme significãtib⁹ nominat. Nã vt ipsa generatio seu natiuitas ostendat connaturalis patri genitus dicitur filius: vt ostẽdat coeternus/ dicitur splẽdor patris: vt ostẽdat omnino sil'is ⁊ equalis/ dicitur imago patris: vt ostẽdat immaterialiter genitus dr verbum. Sapientia ergo importat absolute essentiã: quia hoc est illi esse qd sapere. vij. de tri. c. j. Filius generationẽ: imago similitudinẽ: verbũ hec oĩa dicit: ⁊ addit expressionẽ. Primũ absolutũ ⁊ commũne: cetera relatiua sunt: et propria scde persone.

E Hec de verbo immanẽti ⁊ eterno. ¶ Est etiã verbũ trãsitoriũ: ⁊ prolatũ. s. creatura a deo ꝓducta: spirit⁹ dei manifestatiua: vt dicit sanctus Bonauen. Et sic capiẽdo verbum/ est essentiale quãtũ ad terminũ a quo ꝓducit: qꝛ equaliter a qualibet persona ꝓducit. ⁊ equaliter omnes manifestat: sꝫ de hoc nihil ad propositũ. ¶ Et lꝫ filius et imago importẽt tm̃ respectũ ad patrem/ cuius est filius ⁊ imago: verbũ tñ preter respectũ quẽ importat principaliter ad dicẽtẽ patrẽ etiã importat respectiue creaturã quã exprimit ⁊ manifestat. Nã ⁊ nomẽ creature ponit i quid nominis verbũ. Est em̃ verbũ diuinũ psona seu notitia genita de sciẽtia dicẽtis: que est dei ⁊ omniũ creaturarũ tãꝙ obiectorũ cognitorũ: sicut dicit Aug. i li. lxxxiij. q. In nomine verbi significat non solum respectus ad patrẽ: sed ad illa que per verbũ facta sunt operatiua potentia. Cõnotat em̃ verbũ id qd manifestat: manifestat aũt omne qd intelligitur. Una aũt diuina scientia de qua gignitur verbũ: omnia (deus et creature) intelliguntur: iõ connotat respectiue creaturas. ¶ Scdo notãdũ/ qd dicere tripliciter inuenit accipi a sanctis ⁊ auct. Quñqꝫ pure essentialr: ⁊ sic valet tm̃. i. intelligere seu declarare. Sic accipit beatus Ansel. in monol. Dicere summo spũi nihil aliud est ꝙ cogitãdo intueri. Et iterũ. Unusqsqꝫ se i trinitate dicit. Scdo mõ accipitur pure notionalr: et sic nihil aliud est ꝙ verbũ gignere. Et sic sol⁹ pater est dicẽs vt dicit Rich. Tertio mõ accipit nec pure essentialiter: nec pure notionaliter: sꝫ includit vtrũqꝫ: quia in ei⁹ quid nominis ponit tã notionale ꝙ essentiale. Sic em̃ dicere est notitia a se ꝓducta omne declarabile declarare. Sic dicit Aug. xv. de trin. c. xiiij. Proinde tanꝙ seipsum dicẽs: pr̃ genuit filiũ sibi equalẽ p oĩa. Nõ em̃ seipsũ integre pfecteqꝫ dixisset: si aliqd min⁹ aut ampli⁹ esset in ei⁹ verbo ꝙ in ipso. Dicẽs se. i. verbo genito declarans se. Primo mõ/ quelibet persona dicit seipsa formaliter: sicut intelligit seipsa formaliter: ⁊ nõ dicit alia psona. Dicit aũt sic oĩa intelligibilia: qꝛ quelibet persona seipsa ⁊ sua intelligentia intelligit oĩa. Secũdo mõ/ solus pater dicit: et solũ verbi personã nõ aliam dicit: quia solũ verbũ gignit: ⁊ sic nõ dicit verbo: quia nõ gignit verbo: sed verbũ. Tertio mõ solus pater dicit: sed nõ solũ vbũ: sꝫ etiam omne quod verbo a se genito declarat. Sic em̃ dicere dicit duos actus: scilicet gignere: ⁊ declarare: quorum vn⁹ terminat solũ ad personã verbi q̇ est gignere. Alius ad omne declarabile qui est declarari. Et ẽm hoc põt dicere determinari per accusatiuũ importantẽ verbum: vel accusatiuum importantem illud quod relucet in verbo. Et quando ille accusatiuus additur: tunc nomen importans verbũ poni debet in ablatiuo: vt pater dicit se verbo. Et sic dicit Ans. in monol. Cum summus spirit⁹ seipsum dicit/ dicit oĩa que facta sunt: hauddubiũ quin eodẽ verbo.

G Dici. ¶ Pariformiter dicitur de dici/ qd capit pure essentialiter pro intelligi: ita dicitur omne qd intelligitur/ siue essentia diuina: siue persona: ⁊ oẽs creature: quia omnia hic intelliguntur. Secundo modo pure notionaliter: et sic est a dicente gigni: sic solum verbum dicitur. Tertio modo vt includit notionale et essentiale: ⁊ sic est verbo a dicẽte genito declarari: et sic dicitur: quicquid verbo genito declaratur.

Articu. 2. Conclusio H ¶ His premissis ponitur conclusio ad articulum secundum vnica: et hec est. Solus filius est verbum in diuinis. Patet: quia omne verbum est genitum: solus filius est genitus: ergo solus filius est verbũ. Tenet consequentia in secunda figura affirmatiue/ medio distributo. Adducitur a doctore in scripto ad idem auctoritas Augu. ¶ Corollarium: verbum est pure notionale in diuinis. Patet: quia conuenit soli filio.

Articu. 3. Dubium. 1. I ¶ Pro articulo tertio. Supposito qd solus fili⁹ sit verbum: ita qd verbũ dicatur notionaliter tm̃/ et nõ essentialiter: est dubium primũ. An verbũ connotet creaturam: seu an dicat respectũ aliquẽ ad creaturam/ qualẽ nec dicit pater nec spiritussanctus. Ad hoc dubium premisso notabili/ quatuor ponuntur

Margin notes: Nota. 2. F (beside "turas. ¶ Scdo notãdũ"); Dicere. (beside "Ansel. in monol.")

Uerbum. cõclusiones responsales. ¶ Notandũ ergo primum
est: ꝟbũ importare respectũ ad creaturas vel inclu=
dere/põt intelligi realiter ⁊ logicaliter. Realiter/ꝙ
illud qđ in diuinis realiter est verbũ/scꝫ filiꝰ inclu=
dat respectũ. Logicaliter/ꝙ nomẽ verbũ significet
hmõi respectũ. ¶ Istis sic p̃missis ponent̃ cõclusio=
Cõclusio.1. nes. ¶ Prima ꝯclusio. Uerbũ qđ in diuinis realiter
est filius/nec includit/nec cõnotat respectũ ad crea
turã. Patet: qꝛ verbũ est oĩbus modis filiꝰ: ⁊ filiꝰ nõ
includit respectũ nisi filiationẽ ⁊ spirationẽ actiuã:
Conclu.2. que nõ est ad creaturã/nec cõnotat: quia connotare
nõ est rerũ/sed signoꝝ. ¶ Secũda cõclusio. Nomen
verbum in diuinis cõnotat respectũ ad creaturas.
Patet: qꝛ in eius quid nois ponit̃ terminus signifi=
cans creaturã in aliquo. Est eñ hoc qđ nois verbi
in diuinis/ꝫm predicta arti.j.notabili.j.iuxta finẽ.
Uerbum est persona genita de sciẽtia patris: que est
Concl'o.3. dei ⁊ creaturarũ tanꝗ̃ obiectoꝝ. ¶ Tertia cõclusio.
Nomen filius nõ cõnotat respectũ ad creaturã. ptꝫ
per eius quid nois quod est. Filiꝰ est persona geni=
ta de substãtia patris: ⁊ licet filius sit vere ⁊ realiter
de patris sciẽtia genitꝰ: que est dei/⁊ omniũ creatu=
rarũ: quia oĩbus modis filiꝰ est verbũ/⁊ ecõuerso: et
tñ nomen filius hic nõ cõnotat/sed nomẽ verbum.
Cuius ratio nulla alia est nisi volũtaria impositio
terminoꝝ. Et sicut sunt duo noĩa ꝓpria filio: quoꝝ
vnũ cõnotat creaturã/aliud nõ: ita imponi possunt
duo noĩa patri: et simil'r duo spũisancto. Nam si a
imponeret̃ ad significandũ personã generantẽ aliã
personã de sua sciẽtia que est vnica dei: ⁊ oĩm crea=
Cõclu.4. turarũ tanꝗ̃ obiectoꝝ: a esset ꝓpriũ patri ⁊ cõnota=
ret creaturam: sic de spũsancto. ¶ Quarta conclusio.
Quãꝗ̃ nullo modo distinguant̃ verbũ ⁊ filius: hoꝝ
tamen terminoꝝ neuter est alteri synonymꝰ. Prima
pars patet ex dictis. Secũda ꝓbat̃: qꝛ nomen verbũ
cõnotat creaturas ⁊ nõ filiꝰ. Non dico id qđ in diui=
nis est realiter verbũ ⁊ filiꝰ. Id eñ nihil cõnotat: cũ
cõnotare sit ꝓprietas signoꝝ ex cõclusiõe prima: sed
signa ista/siue mẽtalia/siue vocalia: verbũ filiꝰ: ergo
nõ sunt synonyma. Tenet ꝯña: quia termini synony
mi sunt qui significãt ⁊ cõnotant idẽ ⁊ eodẽ modo.
Antecedẽs patet: quia filius tm̃ ꝯnotat respectũ ad
patrẽ: verbũ autẽ duplicẽ respectũ importat: vnum
ad dicentẽ patrẽ/aliũ ad omnia intellecta/siue ob=
iecta paterne intelligẽtie que per verbũ tãꝗ̃ notitiã
Dubiũ.2. genitam manifestant̃ ex cõclusione secũda ⁊ tertia.
R ¶ Secundũ dubiũ. Quare plus nomẽ secũde ꝑsone
in diuinis cõnotat creaturã ꝗ̃ nomẽ alteriꝰ ꝑsone.
Rñsio ad hoc dicẽdũ ptꝫ in cõclusione tertia primi
Dubiũ.3. dubij. Ratio enim alia nõ est ꝗ̃ volũtaria impositio
termini: vide ibi. ¶ Tertiũ dubiũ dictum est qõne
p̃cedẽti/ꝙ oĩs intellectio est verbũ: sꝫ nõ solus filiꝰ
est intellectio diuina: ergo nõ solus filius est verbũ:
qđ est cõtra dicta arti.ij. vbi dicit̃ ꝙ verbũ soli filio
cõuenit. Rñdet̃/nõ solus filiꝰ est ꝟbũ/sed solus filiꝰ
est verbũ diuinũ de quo hic loqmur. ¶ Itẽ dictum
est/ꝙ oĩs intellectio est verbũ: nũc autẽ pater in di=
uinis est intellectio: et sil'r spũssctũs: ergo sunt ꝟbũ.
Rñdetur: dictũ est ꝙ oĩs intellectio creature est ver=
bum: quia oĩs intellectio creature est genita: secꝰ in
diuinis: vbi intellectio essentialis nõ est genita: si=
cut nec sapiẽtia qua pater sapit. Et ideo sola intelle
ctio genita que solus est filius/est verbũ. ¶ Et nota
ꝙ verbũ dei nõ nascit̃ de oĩbus cognitis sciẽtia pa=
tris: sed nascit̃ de sciẽtia patris que est vna omniũ
cognitoꝝ. Et hec est patris substantia.

Distinctio.xxviij.

Bit magister de relationibꝰ eternis et personalibus: hic
de eternis ⁊ non personalibus. Et in
dist. presenti de relatione eterna non
personali negatiua que est innascibi=
litas. ¶ Potest autem sula textus his cõclusionibꝰ
summari. ¶ Prima conclusio. Preter predictas tres
notiones sunt et alie/alijs nominibus significate:
hanc declarat: quia pater dicit̃ pater/ꝫm proprie=
tatem generationis seu generatione: et dicit̃ inge=
nitus innascibilitate. Et si per impossibile nõ gene
raret/adhuc esset innascibilis ⁊ ingenitus. ¶ Se=
cunda conclusio. Solus pater dicitur ingenitus nõ
spiritussanctus: de quo supra dist.xiij. Ex quo ma=
gister elicit ꝙ non est idem ingenitus ⁊ nõ genitus.
¶ Tertia cõclusio. Sicut filius solus dicitur verbũ
vel imago: ita solus dicitur sapientia genita. Hec et
alia patent ex textu.

Questio vnica.

Trum innascibilitas sit cõstitutiua patris proprietas. A
¶ Questio tres habet articulos cõiter
poni solitos. ¶ Primo ergo supponit̃ Articu.1.
ꝫm doc. ꝙ nomẽ cõstitutiuũ hic sumit̃
stricte: prout patuit.q.iij.dist.xxvj. pro eo scꝫ qđ est
de essentia alicuius/distinguens ipsum a quolibet
alio: quia solũ tale est ꝓprietas: licet eñ essentia cõ=
stituat: nõ tñ est ꝓprietas alicuiꝰ ꝑsone: sed est cõis
omnibus: sic spiratio actio. ¶ Secũdo supponit̃/ꝙ
ꝓprietas licet posset multipl'r accipi: tñ in proposi=
to tripliciter accipitur. Primo modo accipitur pro
aliquo alicui intrinseco ⁊ proprio: sic partes essen=
tiales possunt dici ꝓprietas totius. Secũdo modo
pro aliquo aduenięti vel cõsequẽti naturã rei/pro=
prium ei. Tertio modo est p̃dicabile de aliquo con=
uertibiliter. Proprietas primo modo est essentiale
rei cuius est. Secũdo modo est accidẽs inherens ei
cuius est propriũ. Tertio modo nõ est in re cuiꝰ est
propriũ: sed cõceptus mentis vel aliqđ subordinat̃.
¶ Tertio supponit̃/ꝙ innascibile vel innascibili=
tas dupliciter accipit̃. Primo est res nõ nata. Secũ=
do est res non ꝓducta: nec per productionẽ cõicata:
nec ꝓducẽtis vel ꝓducti cõstitutiua. ¶ Corollariũ.
nec essentia: nec paternitas: nec filiatio: nec spira=
tio actiua aut passiua: nec constitutũ/est innascibi=
litas. ¶ Quantum ad articulũ secundũ est cõclusio Articu.2.
prima. Accipiendo innascibile vel innascibilitas Cõclusio.1.
primo modo: innascibilitas nõ est ꝓprietas patris B
quomodocũꝗ accipiat̃ ꝓprietas. Patet: qꝛ cõuenit
nõ solũ patri/sed etiã spũisancto. ¶ Scđa cõclusio. Cõclusio.2.
Capiẽdo innascibile secũdo modo: sic nullo modo
est ꝓprietas patris. Patet: qꝛ pater nõ est ꝓprietas
p̃ris: ⁊ innascibile est tãtũ pater: qꝛ nec est essentia:
nec relatio: nec ꝯstitutũ ex essentia ⁊ relatione: puta
spiratione actione: nec filiꝰ: nec spũssanctꝰ: ergo est
tantum pater: quia illa tantũ sunt in diuinis. ¶ Si
querit̃ de paternitate/an sit innascibilis. Tãgit hic
author opi. duas: an paternitas distinguat̃ formal'r
a patre: de quibus supra patuit diffuse distin.ij.q.j.
huiꝰ collec. Si eñ paternitas nõ distinguit̃ forma=
liter a patre/vt aliqui volũt: lꝫ author oppositũ te=
neat/vt supra: sic paternitas est innascibilis: qꝛ oĩbꝰ
modis pater. Si distinguit̃ formal'r: qđ magis con=
sonat cõibus dictis doctorum: sic paternitas nõ est
innascibilis: qꝛ est ꝓprietas constitutiua ꝓducẽtis.
¶ Moderat̃ etiã hic doctor descriptionẽ distinctio= Distinctio
nis formalis supra positã dist.ij.sic. Distinctio for= formalis.
malis est qñ aliquid vere cõcedit̃ de vno/⁊ negatur
de alio: ꝗ̃uis sint idem realiter/ad sensum tactum
distin.ij.q.xj. ¶ Tertia conclusio. Hoc predicabile Concl'o.3.
innascibilitas est ꝓprietas patris tertio modo. Pa=
tet: quia p̃dicat̃ cõuertibiliter de patre. ¶ Breuiter/
si innascibilitas accipit̃ pro aliquo reali in diuinis
distincto quomodocũꝗ a patre/essentia ⁊ paterni=
tate/⁊ spiratione actione/⁊ constituto ex essentia et
cõmuni spiratione: ꝫm modũ loquẽdi doc. est nomẽ
fictum nõ habẽs correspõdentiã in re. Si autẽ signi
ficat p̃cise paternitatẽ ⁊ nihil quomodocũꝗ distin=
ctum a paternitate: tunc sicut p̃rnitas est ꝓprietas

patris primo modo/ ita ⁊ innascibilitas. ¶ Quantū ad articulū tertiū mouenda sunt dubia/ ⁊ soluēda. [Artic. 3. Dubium. 1. C] Primū dubiū. Nam dictū est epilogādo in arti. ij. in cōclusiōe. iij. Si innascibilitas accipit̃ pro aliquo reali ⁊c. Si hoc esset verū/ quō saluari possunt cōia dicta doc. ꝙ in diuinis sunt quinq̃ notiones. ¶ Itē secūdo in dist. precedēti. q. j. arti. ij. in conclusione. j. habitum est/ ꝙ paternitas ⁊ spiratio actiua nō sunt plures relationes: quō ergo saluabit̃ cōmune dictū docto. ꝙ in diuinis sunt quatuor relationes. ¶ Itē tertio patuit aliquoties ſm Scotū et Ockam/ ꝙ in patre est natura incōicabilis: ⁊ in patre est natura cōmunicabilis/ similiter ⁊ in filio. ¶ Item quarto/ cōmuniter dicit̃ quinq̃ notiones fuerūt ab eterno. In patre sunt tres notiones. In patre sunt due relationes. In filio sunt due notiōes. Paternitas et essentia cōstituūt patrē. Duo sunt patris cōstitutiua seu constituētia: que omnia nulla essent: si illa dicta in presenti dist. et dist. precedēti. q. j. arti. ij. starent. Sic etiā dicim⁹/ paternitas ⁊ essentia distinguuntur formaliter ⁊ similia. ¶ Pro horū intellectu supponitur primū ex dictis in dist. ij. q. j. et vlti. ꝙ in diuinis ponēda est distinctio formalis ad sensum ibi expressum. q. vlti. ¶ Secūdo supponitur ex notatis in dist. xxvij. q. j. arti. j. ꝙ propter solā formalē distinctionē non predicat̃ pluralitas simpliciter/ vel cum addito: ⁊ hoc proprie ⁊ ſm veritatis sermonē. Non enim dicunt̃ essentia ⁊ persona plura vel plures res: siue plures formalitates: vt patuit loco p̃fato. ¶ Et patet etiā ex eo: quia si sic in deo ponerent̃ quatuor res: et ita quaternitas/ scz tres ꝑsone ⁊ essentia que formaliter distinguit̃ a personis: ꝯñs est contra determinationē ecclesie in cap̃. firmiter. supra allega. ¶ Et dicitur de virtute sermonis: quia frequēter a Scoto et Ockam ⁊ ceteris illa cōceditur. Essentia et relatio distinguuntur formal'r: essentia ⁊ relatio sunt distincta formaliter. Eo ꝙ de illis nominibus significatiue sumptis/ ⁊ pro eodē supponētib⁹ contingit aliquid affirmari de vno/ ⁊ vere negari de reliquo. Essentia em̃ est in oibus personis: non sic relatio ⁊c. de quo supra. q. j. distin. ij. presertim. in fi. et q. vlti. eiusdē dist. ¶ Corollarie sequitur. [Corol. D] In diuinis quecūq̃ fuerint nō sunt plura trib⁹. Ptz manifeste: quia in diuinis solum sunt tres res relatiue realiter distincte ⁊ nō plures. ¶ Ex isto sequitur primo ꝙ in diuinis nō sunt plures relationes q̃ȝ tres. Patet: q̃r si plures relationes q̃ȝ tres: ergo plures res q̃ȝ tres. ¶ Secundo sequit̃/ ꝙ licȝ paternitas ⁊ spiratio actio distinguant̃ formaliter: non sunt tñ plures relationes/ sed vna relatio. Sicut essentia ⁊ persona distinguunt̃ formaliter: ⁊ nō sunt plures essentie/ nec plures persone/ nec plures res. ¶ Tertio sequit̃/ ꝙ in diuinis nō sunt plures notiōes q̃ȝ tres: ptz vt supra. ¶ Tertio supponit̃ ꝙ est cōmunis locutio doctorū/ ꝙ in diuinis est vna essentia: due emanatiōes/ siue productiones: tres hypostases vel persone/ ⁊ totidē proprietates: quatuor relationes: quinq̃ notiones. Attributa infinita/ id est sine certo numero. Essentia est ipsa natura diuina. Emanationes sunt productiones passiue per modū intellect⁹ ⁊ volūtatis: generatio scz ⁊ spiratio. Hypostases sunt pater/ filius/ et spūssanct⁹. Relationes autē/ paternitas/ filiatio/ spiratio actiua/ spiratio passiua. Notiones sunt dicte quatuor relationes ⁊ innascibilitas. Uel generare/ generari/ spirare/ spirari/ ⁊ inascibilitas. Attributa sunt sapiētia/ potētia/ bonitas/ scientia/ prudētia/ iustitia/ misericordia ⁊c. ¶ Jam videndū est quō illa distinguunt̃. ¶ Pro quo sciēdū ꝙ relatio ⁊ notio que est in diuinis/ realiter idem sunt. Unde relatio ipsa que realiter est in diuinis dicit̃ relatio: quia ipsa ꝑsona refert̃ ad aliā. Dicit̃ notio inquātū ipsa: persone ſm ꝙ sunt distincte notificātur. Cum ergo nulla relatio sit cōis trib⁹/ quelibet relatio est notio. E cōuerso/ cū omne nō cōe tribus nō sit essentiale: et per ꝯsequēs relatio: omnis notio est relatio. Dico notāter que est realiter in diuinis: quia etiam ipsa noia notionū notiones dicunt̃: ⁊ talia nō sunt relatiōes diuine/ sicut innascibilitas: de quo dicet̃. Dicit̃ etiā proprietas inquātū est solū vnius persone et eadē ratione dicit̃ relatio personalis. Et he sunt paternitas/ filiatio/ processio/ siue passiua spiratio. Ex quo ptz: quia spiratio actiua licet sit vere relatio ⁊ notio: nō tñ est proprietas siue relatio ꝑsonalis/ saltem formaliter. Secūdo sequit̃ ꝙ licet relatio/ proprietas et notio/ que realiter sunt in diuinis: nullo modo distinguunt̃: ista tñ tria noia nō sunt synonyma. Patet secūda pars: quia differūt in connotatis. ¶ Quarto suppono ea que dicta fuere in dist. ij. in cōclusionib⁹ literalib⁹. ¶ Istis sic premissis respondendū est ad dubia per aliquot propositiones siue cōclusiones. [Rñsio. Conclu. 1. E] ¶ Prima cōclusio. Unā cōmunionē ⁊ indiuiduā essentiā: tres hypostases et ꝑsonales proprietates esse in diuinis/ est sane ⁊ catholice concedendū. Patet ex p̃missis et. c. firmiter ⁊c. ¶ Secūda cōclusio. [Cōclusio. 2] De vi sermonis ⁊ ſm actum exercitū non est ꝯcedēdū/ ꝙ in diuinis sunt quinq̃ notiones seu quatuor relationes: quarum quelibet sit realiter in deo. Patet: quia innascibilitas est tantū vnū predicabile supponens cōuertibiliter de patre: ⁊ non est aliquid patris ⁊c. vt in cōclusione. iij. arti. ij. patuit. ¶ Tertia cōclusio. [Cōclusio. 3] Nec notio/ nec proprietas dicitur vniuoce de innascibilitate ⁊ de alijs notiōib⁹. Ptz: quia innascibilitas dicit̃ proprietas tm̃ tertio mō: q̃r est p̃dicabile de p̃re. Paternitas aūt/ filiatio/ spiratio/ sunt proprietates primo modo: q̃r sunt intrinseca personis ⁊ distinguūt ꝑsonas: etsi nō ab oib⁹: vt spiratio actio que distinguit patrē ⁊ filiū a spūsancto: sed nō patrē a filio. ¶ Quarta cōclusio. [Conclu. 4] Nō ois proprietas ꝑ se est ꝯstitutiua illi⁹ ꝑ se cui⁹ est proprietas. Nā aliqua proprietas per se nō est de intraneitate et essentia ei⁹/ cui⁹ est proprietas per se: oīe aūt cōstitutiuū est essentiale cōstituto. Primū ptz de p̃dicabili qd est proprietas ꝑ se: vt risibile hois: ⁊ ita licȝ innascibilitas est proprietas per se p̃ris/ tertio mō capiendo proprietatē: tñ nō cōstituit patrē: licet cōcedi posset ꝙ per innascibilitatē p̃r distinguit̃ arguitiue ab omi alio: sed nō formaliter tāq̃ȝ per aliqd sibi intrinsecū. ¶ Quinta cōclusio. [Conclo. 5] De rigore verbor̄ nulla harum est concedēda. Quinq̃ notiones fuerunt ab eterno: quatuor notiones sunt realiter in deo: due relationes sunt in patre: due relationes sunt in filio: quia oēs ille inferūt plures res esse in deo q̃ȝ tres: qd est falsum: tñ ſm actū signatū possunt cōcedi. ¶ Sexta cōclusio. [Conclo. 6] In actu signato ille possunt cōcedi. In diuinis sunt quatuor relationes: quinq̃ notiones: notiones fuerūt ab eterno. Due sunt relatiōes in p̃re ⁊ due in filio. In patre est natura cōicabilis ⁊ incōmunicabilis: ⁊ sic de ꝯsilib⁹: vt partim patuit dist. xxvij. q. j. ar. ij. Prima valet vt ibi patuit. Sunt em̃ quatuor predicabilia de diuinis relationib⁹ nō synonyma: ⁊ q̃nq̃ notionalia predicata supponentia nō ꝑ se: sȝ pro re que ab eterno dici poterāt de deo. De p̃re deniq̃ predicat̃ innascibile: generare ⁊ spirare. ¶ Itē de qualibet dici pōt ꝙ hȝ vnā ⁊ eādē essentiā numero cū alia: hȝ inquā intransitiue: immo est in alia per circūincessionē: ⁊ tñ distiguitur ab ea proprietate relatiua. ¶ Item paternitas ⁊ essentia cōstituūt personā patris: cōceditur in actu signato ad sensum tactū dist. xxvj. q̃r de illis nominib⁹ significatiue sumptis p̃dicat̃ esse cōstitutiuū ꝑsone: pater em̃ est essentia: ⁊ est paternitas: et paternitate a filio distinguit̃. ¶ Itē p̃rnitas ⁊ essentia distinguuntur: vel sunt distincta formaliter: quia hec est p̃dicatio vera/ sȝ nō formal'r vera: p̃rnitas est essentia. Essentie em̃ cōuenit hoc p̃dicatū cōicabile: qd nō cōuenit p̃rnitati: licȝ noia idē significēt ⁊ pro eodē supponāt. In hoc sensu doctor intelligit istas ⁊ cōsimiles propositiones: cū loquitur de distinctione formali in

distin.ij.modo loquẽdi(vt videꝛ)improprio:et ceteri doc. Quod autẽ illa sit mens doc.clare patet dist. presenti:vbi iuxta finẽ.q.dicit qḋ oẽs tales de virtu te,sermonis sunt false ⁊ erronee:qꝛ inferunt plures res esse in deo ꝙ̃ tres. Minus ergo bñ notaꝛ a Gre. in de ꝑsonarũ cõstitutione/⁊ ꝑsonarũ distinctione. Itẽ de distinctione formali:cũ nõ in re ipsa:sed solũ in mõ loquendi:vt vr̃ dissidet ab eo:vt tactũ fuit.q. vi.dis.ij. Per hoc satis ꝯpatet ad dubia mota. Et idẽ põt colligi ex quid nois distinc.formalis:qḋ ponit auctor dist. presenti. Videꝛ tñ quod nõ obstantibus ꝓmissis:si dꝫ(ꝓut fides cõpellit)saluari incarnatio vnius persone sine alia:siue ratio terminandi illaꝫ dependentiam suppositalẽ ponaꝛ relatio aut proprietas relatiua/siue ꝑsona ipsa:qḋ oportet ponere aliquã non idẽtitatẽ ex parte rei inter essentiam et proprietatẽ relatiuã seu ꝑsonã. Essentia em̃ est oibꝰ personis cõis. Nõ sic illud quo precise cõceditur de filio qḋ est incarnatus:⁊ nõ pater/aut spũssctũs. Et quicquid cõuenit vni persone ratione essentie precise:conuenit ⁊ alteri:vt latiꝰ solet alibi examinari. Sic etiã videꝛ id posse colligi ex eo qḋ qñqꝫ dicitur essentiã nõ posse esse terminũ primũ illius vnionis hypostatice:sed personã:ꝓprietatẽ vero relatiuam esse rationẽ terminãdi:vt in.iij.dist.j.q.j.⁊c.

Distinctio.xxix.

In distinctione precedenti egit magister de ꝓprietate nõ personali negatiua.s.innascibilitate. Hic agit de affirmatiua q̃ est cõis spiratio:et hoc sub noie principij:vel pñt dici cõis spiratio ⁊ ꝓncipiatio. ¶ Et est ꝯclusio textuali ꝑprima. Nomen principiũ multiplicem notat relationẽ. Differunt tñ:qḋ probat:qꝛ pater est principiũ ad intra,filij sine principio: filiꝰ est principiũ spũssancti de principio:spũssanctus principiatum ab vtroqꝫ ⁊ nõ est principiũ ad itra. ¶ Secũda ꝯclusio. Principiũ etiã dicit relationẽ ad extra: sic pr̃ ⁊ filius ⁊ spiritussanctus sunt vnũ principiũ creature:nõ eternum: sed ex tempore. ¶ Tertia cõclusio. Pater et filius sunt vnum principiũ eternum spiritussancti eadem notione:cuius nomen vsitatum nõ est:potest aũt dici cõmunis spiratio. Harꝫ intellectꝰ ex textu patet.

Questio vnica.

A

Articu.1. Nota.1.

Utrũ principiũ vniuoce dicaꝛ de oibꝰ illis in deo:de qbꝰ predicaꝛ. ¶ Questio illa breuiter expedieꝛ cũ remissione ad doct. Notandũ ergo primo post ea que tacta fuere dist.ij.q.ix.ꝙ vniuocũ dupłr accipiꝛ. Uno mõ stricte pro signo voluntarie imposito siue istituto vna institutione:qḋ per subordinationem ad vnũ dumtaxat conceptum significat omnia cõtẽta sub illo cõceptu. ¶ Et sic vniuocũ nõ dꝛ ꝓprie de cõceptu naturałr proprie significante ea quoꝝ est signũ naturale. Breuiꝰ sic. Est signũ volũtarie impositũ:subordinatũ tm̃ vni cõceptui:quo significat oĩa subordinate: que talis cõceptꝰ naturaliter ꝓprie. Et sic põt accipi adhuc stricte/strictiꝰ/strictissime:vt supra distin. ij.q.ix.patuit. Alio mõ accipiꝛ largius:vt extendit se ad cõceptũ cui vniuocũ prio modo est subordinatum. Et sic est cõceptus vnus naturaliter significãs plura:vel signũ tali cõceptui subordinatũ. Et sic nõ tantũ dꝛ de signo volũtarie instituto/quo ad primã acceptionẽ:sed etiã de cõceptu cui tale signũ correspondet. Sic idẽ est esse vniuocũ et esse conceptum vnũ. Hoc modo cõceptꝰ singularis qui est vniꝰ tm̃ et nõ pluriũ /nõ est vniuocꝰ. ¶ Clarius posset illud dici vt vr̃ scꝫ qḋ cõceptus sumiꝛ primo mõ pro signo significãte aliqua realiter disticta sibi simillima. Et dicũꝛ sibi simillima q̃ sic se habẽt/ꝙ si ex eis ꝑ possibile vel ipossibile/posset fieri vnũ ꝑ se:illud vnũ erit eiusdẽ spẽi cũ qlibet illoꝝ cõstituẽtiũ:nec plꝰ eẽt totũ ꝑ se cõtẽtũ sub illa specie:ꝙ̃ quodlibet ꝯstituẽtiũ. Hoc mõ gradꝰ itẽsiui albedinis siue cuiuscũqꝫ alteriꝰ q̃litatis itẽsibilis dicunꝛ simillimi. ¶ Ex illo seqꝛ /qḋ hoc mõ sola spẽs spẽalissima ẽ vniuoca. ptꝫ. qꝛ q̃cũqꝫ differũt plꝰ ꝙ̃ numero non sunt simillima. Et ita ꝯceptꝰ significãs aliq̃ specie differẽtia nõ erit vniuocꝰ hoc mõ. ¶ Corollariũ:hoc mõ nullũ genꝰ ẽ vniuocũ:⁊ sic põt itelligi hoc cõe dictũ. In gñe latẽt multe equocatiões. ¶ Scḋo capiꝛ vniuocum cõiter ꝓ q̃libet signo significante aliq̃ vno ꝯceptu sibi correspõdẽte:q̃ ꝯceptꝰ ea naturałr ꝓprie significat. Diciꝛ aũt signũ aliqḋ significare aliq̃ vno cõceptu/qñ significat illa ꝑ vnã diffinitionẽ q̃d rei vel q̃d nois ꝑcise ⁊ ꝯuertibiliter suis significatis conuenietem.

¶ Pro articulo scḋo est hec cõclusio rñsalis. Uox principiũ non dꝛ vniuoce de oibꝰ in deo:imo dꝛ equoce de eodeꝫ oibꝰ modis respectu diuersoꝝ. Primũ ptꝫ: qꝛ non dꝛ vniuoce de essentia q̃ est ꝓncipiũ quo generationis filij:⁊ de pr̃e q̃ est principiũ qḋ generãs filiũ. Pꝫ:qꝛ ꝓncipio nõ daꝛ idẽ quid nois:dũ predicaꝛ de essentia ⁊ pr̃e. Scḋm ptꝫ:qꝛ aliter est pr̃ ꝓncipiũ productiuum creature/⁊ aliter filij:qꝛ in hoc est principiũ creature:qꝛ ꝓducit eã de non eẽ ad esse:nõ sic filij:sꝫ forte illud euadi posset. Articu.2. Conclu.1. B

¶ Pro articulo tertio q̃riꝛ. Quõ põt cognosci vnitas ꝯceptꝰ q̃ est pluriũ. Rñdetur duplici via. Qñqꝫ em̃ cognosciꝛ ꝑ experientiã: vtrũ intellectꝰ experiꝛ in se qḋ hꝫ ꝯceptum vnũ qñcũqꝫ cõcipit illã rẽ:intelligo cũ precisione .i. diffinitionẽ vnã:ita qḋ põt ꝓ quolibet tꝑe formare vnã mẽtalẽ ꝓpositionẽ/habẽtẽ vnũ subiectũ ⁊ vnũ predicatũ ⁊ non plura. Intelligo ꝙ idẽ significetur per subiectũ ⁊ ꝓdicatũ siue ꝙ pro eodẽ supponãt. Quando aũt nõ põt experiri in mẽte sine oi lingua ⁊ idiomate/nõ põt experiri se habere vnũ cõceptũ. Ita loquiꝛ doc. Habẽs ergo mẽtalẽ ꝓpositionẽ in qua subiectũ ⁊ predicatum idẽ sunt quo ad suppositionẽ:et experimẽto noscẽs se talẽ habere:experiꝛ in se vnitatẽ conceptus:vt hõ est aĩal rõnale. Hec mentalis formata/in intellectu põt dici conceptꝰ vnꝰ. Itẽ hõ non est petrus. Alia via est ꝑ deductionẽ arguitiuã. Nã possibile est nos aliq̃d intelligere nõ in se:nihil aũt põt intelligi sine cõceptu:ergo opꝫ hr̃e cõceptũ nõ solũ significãtẽ rẽ illã nõ in se vel cognitiõe propria cognitã:sed etiã rẽ aliquã in se vel cognitione propria cognitã:qꝛ ois cognitio rei nõ in se ꝓsupponit notitiã rei in se:opꝫ ergo cõceptũ illum vtrumqꝫ significare:et sic erit vniuocus illis:sed vtrũ sit precise vniuocus illis:ita vt non significet etiã alia:dicit doc.quod difficile vel impossibile est cognoscere. Articu.3. Dubium.1. C

¶ Scḋm dubium. Quomodo põt cognosci vniuocatio vocis imposite. Rñdet doctor qḋ eius vniuocatio cognosci potest ex diffinitione. Nam si habet diffinitionem quid rei:certũ est qḋ est vniuocũ. Si quid nois tantum:si tũc põt assignari vna diffinitio quid nois/non cõtinẽs aliquod equiuocum:q̃ predicatur de oibus de quibus vox ꝓdicatur:est vniuoca. ¶ Si queris:quomodo cognoscitur/an terminus in quid nois positus sit vniuocus vel equiuocus. Rñdetur per eãdẽ artẽ. ¶ Et nota hic/ꝙ cõiũctio copulatiua et disiũctiua nũqꝫ debẽt ingredi diffinitionem alioquin quecũqꝫ diffinitiones coniuncte essent vna diffinitio:et sic daretur vna diffinitio canis in ordine ad omnia significata sua:ad que est equiuocum. Dubium.2. D

¶ Sed ista dicta doc.videntur satis obscura. Et videtur qḋ breuius dici posset ꝙ ois cõceptus cõis est vnus qui abstrahiꝛ a rebus adequate conuenietibꝰ. Qui aũt est rerũ inter se nõ adequate cõueniẽtũ non erit vnꝰ. De hoc supra.q.viij.dist.iij. Itẽ.q.ij.di.viij. Et ideo asini ⁊ lapidis(puta carbũculi)nõ daꝛ vnus cõceptus:nisi forte deprehẽdi posset aliqua cõueniẽtia accidẽtalis eis adequata:⁊ ois vox tali cõceptui vni subordinata est vniuoca.

Uniuocum dupliciter sumitur.

Distinctio.xxx.

Supra magister egit de nominibus relatiuis dictis de deo eternaliter: hic de his que dicunt temporaliter: qualia sunt creator/ dñs refugiũ/ datum/ donatũ ⁊c. ¶ Et est cõclusio prima textualis illa. Sunt quedã nomina de deo ex tempore relatiue dicibilia. Qḋ ostendit: qꝛ in tẽpore siue ex tpe cepit esse creator dñs ⁊c. ¶ Secunda conclusio. Non sine mutatione creature: sed sine mutatione dei pleraqꝫ predicata de eo temporaliter ⁊ de nouo põt dici. ¶ Tertia cõclusio. Noĩa prefata nihil important quod deo accidit: sed referuntur ad creaturam que mutatur.

Questio.j.

A Utrũ omni auctoritate seclusa/ facilius negari possit oĩs relatio esse aliqḋ a parte rei/ q̃uocunqꝫ distinctum ab oĩ absoluto ⁊ absolutis: ꝙ teneri. ¶ Questio illa cum aliquot sequentibꝰ etiam tractat a doc. in quodlib. vj. in diuersis questionibus. Et quia alibi solet hic materia latius disputari: ideo solum placuit hic dicta doc. summatim abbreuiare. Plura deniqꝫ de hac materia reperiet lector. q. j. distinctio. j. scdi collec. nostri.

Articu. I. ¶ Nõ aũt querit q̃stio/ qḋ ƀm veritatẽ teneri debet: sed quid teneri facilius possit precise innitens rõni. ¶ Sunt aũt hic due opiniones cõtrarie: quas latiꝰ recitauimus loco nũc allegato in scḋo. ¶ Una doct. subtilis in. ij. distinc. j. q. v. qḋ relatio est alia res ab oĩ re absoluta ⁊ absolutis. Sicut qualitas accidentalis realiter distinguit a substãtia quã tenet: nõ tñ ꝓpter auctoritates: sꝫ etiã ꝓpter rationes quas ibi adducit. ¶ Alia est opinio cõtraria quã tenet Ockã: ƀm quam ponit cõclusio sequẽs.

Articu. 2. B ¶ Pro articulo secundo est cõclusio sequẽs precise naturalẽ rõnẽ. Exclusa oĩ autoritate: faciliꝰ negat omnẽ relationẽ esse distinctã ab oĩ absoluto ⁊ oĩbus absolutis: ꝙ teneat eiꝰ oppositũ. Patet: qꝛ ex principijs naturaliter euidẽtibus nullũ sequit incoueniens. Nec põt aliqua rõne ostẽdi q̃n oĩs res distincta a re absoluta/ sit in se res absoluta/ sicut illa a qua distiguit: quia nihil assignari potest cur nõ ita. ¶ Nõ eñ impedit essentialis dependentia: nã effectus essentialiter dependet ad suam causam: ⁊ tñ est res absoluta in se sicut causa. ¶ Nec impedit necessaria coexigentia: qꝛ necessario coexigit aliud: ita ꝙ sine ipso esse non possit quia oĩs creatura necessario coexigit creatorẽ/ sine quo esse non põt: ⁊ tamen creatura est res absoluta. ¶ Item sequẽdo naturalẽ rationẽ/ accidens nõ põt esse sine subiecto: nec forma sine materia: ⁊ econuerso. Et tñ tã accidẽs ꝙ subiectum/ tã forma ꝙ materia sunt res simpliciter absolute: lꝫ vna sit alia perfectior. ¶ Itẽ quecũqꝫ due res loco et subiecto distincte (ita qḋ neutra sit alteri intrinseca seu essentialis: licet vna coexigat aliã) sic se habent quod quelibet est quedam res in se ad se: ⁊ non plus vna ꝙ alia: vt ptꝫ de materia ⁊ forma: subiecto et accidente. Ergo si poneretur relatio res aliqua ab oĩbus absolutis distincta: ⁊ per consequẽs nulli absoluto intrinseca: et essentialis esset res ad se: ⁊ non repugnaret ei per se intelligi: sicut accidens intelligi põt sine subiecto et absolute significari. ¶ Nec valet euadere dicendo qḋ est de natura relationis/ qḋ nõ est ad se: et qḋ non possit per se intelligi: qꝛ eadẽ facilitate diceret hoc idem de albedine: ⁊ q̃libet accidẽte et absoluto: qḋ esset hec natura q̃ non põt sine subiecto (sine quo esse nõ põt) intelligi: ⁊ qḋ esset relatio: imo sic posset

C dici de forma substantiali. ¶ Tenet ergo hec opinio probabiliter/ qḋ in re nihil est imaginabile/ nisi res absoluta vel res absolute. Termini aũt relatiui importãt extrema relationis que sunt res absolute: vt similitudo qua sortes refert ad platonẽ (vt vterqꝫ sit albꝰ) nihil importat nisi sortẽ ⁊ platonẽ: et vtriusqꝫ albedines. Sic duplũ importat duo quãta: quorum vnũ est tante quãtitatis/ ⁊ aliud tãte: q̃ oĩa sic importata sunt res absolute. Itẽ deus põt cõseruare albedines in sorte ⁊ platone absqꝫ relatione: quia prius sine posteriori: quo posito sortes ⁊ plato sunt similes sine relatione: ergo relatio supfluit. ¶ Itẽ sic arguit de diuersitate: positis duabus rebus absolutis/ oĩbus alijs circunscriptis sunt diuerse: sine relatione distincta. ¶ Itẽ nisi sic esset, ꝓcessus in infinitũ: quia sit diuersitas: illa etiã distinguit a fundamento b/ vel seipsa vel ꝑ aliã q̃ vocet c. Si primũ/ habet ꝓpositũ: si scḋm/ q̃rit de c/ sicut de b: ⁊ erit ꝓcessus in infinitũ: vel dabit statꝰ. Et eadẽ rõne in prima. ¶ Nec valet si dicat quod a distinguitur seipsa a b: quia a/ non põt esse sine b: quia relatio nõ põt esse sine fundamento: q̃n autem est b: et a: est fundamentum: et terminus. et ita relatio. Non põt ergo esse a ⁊ b sine relatione: ergo nõ distinguitur: sed hoc nõ sufficit: qꝛ ad variationẽ termini variatur relatio: quia sortes ad platonẽ ⁊ ciceronẽ sunt distincte relationes. Nũc aũt terminus alietatis qua a est aliud ab a suo fundamento: est ipm fundamentũ a ⁊ terminꝰ alietatis illiꝰ est b: ⁊ sic erit alia relatio.

¶ Dubitat ꝑ articulo tertio: qḋ est relatio: ⁊ qḋ importãt abstracta relatiua. Dimissis his que latius scripsi in ij. distin. j. q. j. Et q̃ opinionũ in huius dubioli materia sit ꝓbabilior. Respondetur ƀm doct. qḋ importãt intẽtionem siue conceptum mentis: quo intellectus formaliter refert rem vnã ad aliã. i. cognoscit res ad se aliquo modo habẽtes. Et lꝫ res realiter sint tales: exempli grã: similes in qualitatibus se realiter informãtibꝰ: aut distincte seipsis: circũscripto quocũqꝫ intellectu: tñ non possunt cognosci vel exprimi tales nisi mediãte cõceptu. Et ille conceptus quo res cognoscuntur ab intellectu tales: dicitur relatio. Sicut licet omnis hõ realiter currat (vt pono) sine quocunqꝫ syncathegoremate intellectus: non tamẽ põt intelligi omnis hõmo realiter currere/ sine syncathegoremate omnis. ¶ Uel dicitur ꝙ relatio est extrema relationis ⁊ fundamentum: si distinguit a termino a quo: vt similitudo qua sortes similis est platoni in albedine: nihil aliud est ꝙ sortes ⁊ plato: qꝛ illis existẽtibus/ sortes est similis platoni: oĩbꝰ alijs circunscriptis. ¶ Sic ordo vniuersi est partes ordinate: approximatio causarum secundarũ, est cause secunde non impedite: vt habet doc. quodlib. vij. q. xij. Cõpositio siue vnio partiũ: est partes vnire: inter quas nullũ est medium: et sic de alijs. ¶ Et per hoc patet quid dicẽdum: si queritur vbi vel in quo est relatio: vt similitudo: vnio ⁊c. quia vel est in mente secundũ p. imũ modũ: vel est res relate ⁊ fundamentum: que sunt absoluta ƀm aliũ modum. Hoc est summarium illorum que habent in doc. questione illa. Articu. 3. Dubiũ. I.

Questio. ij.

A Utrum per rationẽ naturalem ꝓbari possit sex principia importare respectꝰ extrinsecus aduenientes ab omnibus absolutis distinctos. ¶ Conclusio. Per rõnẽ naturalẽ ꝓbari non põt: qḋ sit aliqs respectꝰ extrinsecus adueniens: distinctus ab oĩbus absolutis. Probatur: quia nõ ẽ ponẽda pluralitas sine necessitate: sed oĩa pñsa saluari non ponẽdo hmõi respectus: ergo ponẽdi non sunt. Consequentia nota cũ maiore. Minor ptꝫ transcurrẽdo singulos modos sex p̃dicamẽtorũ. ¶ Et qꝛ fundamentũ inq̃sitionis p̃sentis in hoc cõsistit: qꝛ contradictoria non põt successiue verificari sine mutatiõe. Ideo videndũ est in singulis sex p̃ncipijs in quibꝰ cõtingit cõtradictoria successiue, p̃dicari de eodẽ in quo fiat mutatio. ¶ Notandum ergo qḋ ad hoc qḋ: fiat trãsitus siue, successiua verificatio B

contradictoriorū:requirit/ φ fiat mutatio acquisitiua vel deperditiua in aliquo:aut motio localis vel transitio tēporis:ꝛ hec vera/si locus esset et tps vel imaginaria/si talia nō essent. De quo etiā dist.xvij. q.j.tactum fuit breuiter. Et alterū horū inuenit in ꝓposito:vt ptz trāscurrēdo singula hec genera. Et primū de actione ꝛ passione. Naʒ ad hoc φ aliquid fit de nouo agēs qđ prius nō fuit agēs:sufficit ꝛ requiritur φ incipiat esse nouus effectus absolut⁹ in passo/ad ꝑsentiā agētis/qui nō incipet nisi actiuū esset approximatū/siue presens passo. Inceptione ergo illius effect⁹ in passo:passum nunc vere ꝛ realiter patitur:et agens vere agit:ꝛ effectus vere est effectus:que oīa prius negabant de passo/agēte et effectu:nec opus est ꝑter illa absoluta ponere quēcunqꝫ respectū. Si dicis/ille res absolute non sufficiūt:sed reqrit ꝑsentia ꝛ approximatio agētis. Ista C autē ꝑsentia vel approximatio est aliqđ preter predicta absoluta ꝛ nō absolutū:ergo respectus. Respōsio φ ꝑsentia dicit aliquid preter ista duo absoluta: sed nō dicit respectū:sed importat illa absoluta:ꝛ cū hoc φ nullum corpus absolutū impediēs interponatur. Nūc autē ex negatione medij interpositi nō potest inferri positio alicuius:sicut nō sequit. Inter cōtradictoria nō est mediū:ergo inter ea est aliquid positiuū. ¶Sed diceres/a agēs in instāti ꝓductionis b est agens:ꝛ post illud instans nō est agēs:ꝛ tñ nulla fit mutatio in quocūqꝫ absoluto:ideo opʒ ponere mutationē in respectu. Et volo φ b ꝓducat ab a/et nō cōseruet ab eo:sicut a patre filius producit/ ꝛ non cōseruat ab eo. ¶Solu. φ ad illam successiuā verificationē ꝯdictoriorū sufficit sola transitio temporis. Nā ꝛ tēpus cōnotat per agēs ꝛ patiēs (capiēdo vt distinguunt cōtra cōseruās) nam agēs illo modo est ad cuius ꝑsentiā incipit esse effectus ꝛc. Incipit/id est nūc est,ꝛ pri⁹ nō fuit:ergo per solā trāsitionem illius nūc negant agēs ꝛ patiēs ab eis:de qb⁹ prius affirmabant. ¶Simile est de quādo:nam ad hoc φ de aliquo verificet heri/hodie vel cras/sufficit sola transitio tēporis veri vel imaginarij. ¶Sic de vbi/nihil dicit nisi corpus esse etiam presens alteri corpori cōtineri ipsum. Et sic ad mutationē vbi nō requirit aliquod informās corpus:sed presentia D alterius corporis per motū localem. ¶Sic ꝛ motus localis/nihil dicit distinctū a mobili ꝛ loco:sed dūtaxat presentiā corporis alteri ꝛ alteri loco vero vel imaginario ꝓpter vltimā sphērā que nō est in loco. Nam si duo corpora quoꝝ vnū cōtinet ab alio eodē modo se habeāt:ꝛ si mille respect⁹ ponant per possibile vel impossibile/nō mutat vbi:nec fit motus. Et si variant quo ad distantiā (etiā si nullus sit respectus) vere mutat vbi ꝓpter solā mutationē localem absolutorū:ꝛ ideo oīno frustra ponunt tales respectus reales. Suo modo dicitur de situ et habitu. E ¶Sed diceres. Diuidat continuū aliquod in duas medietates sine motu locali partiū:ita vt post diuisionem nihil inter eas mediet:tunc a et b fuerunt continuū/ꝛ tunc nō sunt cōtinuū. Uel prius fuerūt in cōtinuo ꝛ nunc nō sunt:ꝛ nullū absolutū est corruptum vel acquisitū:ergo opʒ ponere aliquē respectum/puta vnionē/ab absolutis distinctis. De solutione huius argumenti postea tractabitur.q.iiij. vide de hac materia etiam doct.in.ij.q.ij.latius. Et in quodlibe.vij.in multis questionibus. Itez qōne vlti.secundi sui.

Questio.iij.

A Trū de intentione philosophi fuit ponere quēcūqꝫ respectum a parte rei distinctum ab oībus absolutis. ¶Cōclusio. Nec phs/nec cōmentator posuit rem aliquā preter absoluta:sed ꝑm eos quelibet res vna per se in genere est res absoluta,vt substātia vel qualitas:licet non quelibet sit ita perfecta sicut alia. Probat hoc anthor primo de relatiuis modo numeri:vt dupleitate ꝛc. que nō est res vna:q: nō simplex manifestū est. Nec composita:cū res loco ꝛ subiecto distincte/ nō faciūt vnū simplr. Numerus aūt quatuor hoim multū distantiū est duplus ad binariū:cuius partes sunt quatuor vnitates distantes ꝛc. ergo nō faciunt vnū. ¶Itez probat φ calefactiuū nō dicit talē respectū superadditū. ¶Item φ ꝑm Phm ad relationē non est motus:esset autē si relatio esset distincta ab absolutis. Et soluit replicas late. Uide ad idē doc.in.vj.quodlibe.in diuersis questionib⁹. B ¶Soluit etiā rationes in cōtrariū pro opinione opposita inductas:ꝛ auctoritates Phi exponit:ostēdens Aristotelē in predicamētis principaliter determinare de terminis ꝓpositionū. Et distinguit triplices terminos absolutos/id est nō relatiuos:quorū aliqui significant substantiā:aliqui qualitatē:tertij res nō cōnotādo aliud:sine cuius existētia nō possunt verificari de eo qđ significant:sicut quātitas significat rem extēsam:ꝛ licet cōnotet distantiā partiū:tamen ad hoc φ verificet de aliquo requirit ex natura alterius. C Termini relatiui. Termini autē relatiui sunt:qui ex sua institutione significant aliquid:ꝛ cū hoc cōnotāt aliud: ita φ nō possunt cognosci verificari de suo significato:nisi intelligat aliud qđ cōnotāt:vt pater significat patrē ꝛ cum hoc connotat filiū. Et nūqꝫ potest sciri φ pater verificet de aliquo/nisi intelligatur filius qui est alius a patre. Et ideo caput/manus:ꝛ significent partes totius:quia tamē potest cognosci aliquid esse caput/nō cognito toto/non sunt relatiua. Et ꝑm hoc exponit diffinitionē ad aliquid secundam. Item ostēdit φ relatio nō est realiter fundamentū. Quodqꝫ ille modus loquendi de fundamēto relationis/nō est philosophi. Quodqꝫ abstracta relatiuorū nō significāt ad aliud/id est respectū: sed significant plures res absolutas. Ostēdit etiam φ ꝑm Phm non omnia relatiua sunt simul natura: quia nō illa que sunt de tertio modo relatiuorū. Itē licet quelibet res possit significari relatiue:non tñ omnes termini res significātes sunt relatiui. Item φ ꝑdicamenta nō sunt res/sed termini significātes res. Et quomodo res dicatur esse in predicamento: nō aliter/nisi quia significat per terminū predicamenti:sed illud vere est in predicamēto de quo genus generalissimū quidditatiue ꝑdicat:ꝛ hoc solū terminis cōuenit. Et sic patet quō aliquid pōt esse in diuersis predicamētis primo modo/non secūdo modo. Et ꝑm hoc regula illa exponit. Diuersorū generū ꝛ non subalternatim positorū diuerse sunt species. De hoc quid sit poni in predicamētis:vide distin.viij.q.j.latius.

Questio.iiij.

Trum secundū rei veritatē/ aliquis respect⁹ distinguat ab omnib⁹ absolutis:nō curādo que fuerit intentio Phi. A ¶Positis cōclusionibus ꝑm doc.pro articulo primo: subiungentur alique dubiorū solutiones pro articulo secūdo. ¶Quantū ad articulū primū/est conclusio prima. Articu.j. Conclo.j. In diuinis aliqua relatio est formaliter distincta ab absolutis. Probat:quia paternitas in diuinis est vere ꝛ realiter in deo:ꝛ formaliter distincta ab essentia:vt deductū est supra dist.ij.q.j.et xxvj. Nam ꝑm beatum Augu. pater nō est eo pater quo deus:ergo quo pater formaliter est pater/non est illud formaliter quo est deus. Est aūt deus essentia:ꝛ pater paternitate:ergo paternitas distinguit a diuinis formaliter ab essentia. ¶Secūda conclusio. Cōclu.ij. B Nullus respectus intrinsecus adueniens est distinctus ab absolutis. Illa cōclusio solū habet locū in creaturis:quia deo nihil aduenit/nec intrinsec⁹/ nec extrinsecus:saltem realiter:ptz de similitudine

duplicitate paternitate in creaturis rc. ex q̄onibus precedētib⁹. Preterea quādo per potentiā creature: vtraq3 duarū rerū pōt esse sine aliqua re realiter ab vtraq3 et ab ambabus simul distincta: illa possunt simul esse sine illa per potentiā dei: gratia exēpli. Si a/potest esse sine c/et silr̄ b/potest esse sine c/quod realiter distinguit̄ ab a/et silr̄ a b/etiā ab a/et b/ coniūctim: etiā a et b/simul esse possunt sine c. Uocetur albedo in sorte a/r albedo in platone b/et similitudo sortis ad platonē ẜm albedinē c/poterit per potentiā diuinā a et b/esse sine c: et t̄n q̄ncunq3 sunt a et b/sunt silia: ergo sine silitudine distincta.

Cōclusio.3. ¶ Tertia cōclusio. Termini sex p̄dicamētoꝝ actionis/passionis/situs/habit⁹/vbi: quādo: nō importāt respect⁹ ab oībus absolutis distinctos. Patet: quia tales oīno frustra ponerent̄: cū al's oīa saluari possint: vt ex habitis q̄onibus pōt ostēdi.

Cōclu.4. ¶ Cōclusio quarta que ponit̄ ẜm Ockam est illa. Si respect⁹ aliqui sint ponēdi: probabile est ponere respectum vnionis realē ab oībus absolutis realiter distingui: quales sunt/vnio nature humane ad verbū: vnio materie ad formam: vnio accidentiū ad subiectū: et ecōuerso: vnio partiū cōtinui ad inuicē. Probatur: quia cōtradictoria nō possunt subiectiue de eodem verificari/nisi propter mutationē localē: trāsitionē temporis/aut productionē/aut destructionē alicuius. S3 si in predictis possibile est aliqua primo nō esse vnita: r postea esse vnita sine motu locali vnitorū: nec transitio tēporis est in causa: ergo aliquid de nouo producit̄ vel corrumpit̄. Et nihil absolutū: vt patet trāscurrēdo singula: ergo aliqd respectiuū scz vnio ipsa. Posset enim verbū assumere preexistētem naturam humanā: r dimittere assumptā/sine eius motu locali: sic forma inherere materie r non inherere sine motu locali vtriusq3. Posset enim aīa humana per diuinā potentiā manere presens corpori qd̄ informabat: et t̄n ipsum corpus nō viuificare. Et ita esset primo vnita r postea non vnita: et t̄n nihil nouū corruptum esset/aut productū: nisi vnio relatiua. Sic de ꝯtinuo si diuiderek̄: absq3 t̄n partiū remotione ab inuicē: ita q̄ nihil mediaret inter eas: esset primo vnum: secūdo nō vnum sine motu locali partiū rc. partes enim cōtigue nō faciūt vnum/nisi sint continue.

Conclo.5. C ¶ Cōclusio quinta. Pbabiles sunt vie negādi oēs respectus/tam in diuinis q̄ꝫ creaturis. In diuinis patet sustinēdo quartā opinionē de constitutione personarū supra dist.xxvj.q.j. tactam: que condēnata non est tanq̄ꝫ erronea: vt latius deducit Sco. ibidē. In creaturis de vnione nature humane ad verbum/dici posset sicut in diuinis: q̄ propter aliquā qualitatē absolutā puta gratiā vnionis in humana natura productā/perfectiorē vnionem et respectū dicerek̄ verbū nūc vnitū: r primo nō vnitū. De vnione forme ad materiā seu subiectū dicerek̄: q̄ quādocunq3 forma est intime p̄sens materie vnitur materie: ita q̄ vnio forme r materie nihil aliud dicit q̄ꝫ intimā vnitoꝝ p̄sentiā. De vnione partiū cōtinui dicit Ockam.q. p̄senti rationē ad quartā cōclusionē inductā nō ꝯcludere: solutionē t̄n remittit. Faciliter etiā omnes auctoritates ad oppositū sonātes solui possunt. De hoc plura vide in quodlib.vj. et.vij. in diuersis q̄onibus.

Articu.2. D ¶ Posset ergo replicari pro articulo secūdo/contra ea que dicta sunt in conclusione quarta. Nulla ponēda est relatio in creaturis distincta ab oībus absolutis. Probat̄: quia maxime ꝑpter saluare trāsitū de ꝯdictorio in ꝯdictoriū ẜm q̄ procedit ꝓbatio quarte cōclusionis/sed hoc nō. Minor probat̄: quia ille trāsitus nō pōt saluari per productionē vel desitionē respectus tātū. Sed necesse est in omni trāsitu qui nō saluat̄ ꝑpter motū localē vel tēporis trāsitionē aliqd̄ absolutū de nouo ꝑduci vel destrui: ideo ꝑpter hoc nō op3 nō ponere respectū. Cōsequētia nota: quia cessante causa cessat effect⁹. Antecedēs patet: quia nō potest poni noua relatio: nec destrui existens/nisi ꝑpter mutationē alicuius absoluti: ergo non sufficit mutatio productiua/vel destructiua soli⁹ relationis. Cōsequētia nota. Antecedens probat̄: quia si relatio fuerit intrinseca: necessario sequit̄ extrema absoluta: r altero extremoꝝ destructo desinit esse relatio. Impossibile est eīm esse relationem sine fundamēto r termino ẜm ponētes eas. Sic enim nō esset relatio: ideo non pōt produci relatio/nisi ꝑducat̄ fundamentū vel terminus/nec destrui: nisi destruat̄ alterum illoꝝ. Si fuerit relatio extrinseca (que nō necessario consequit̄ extrema) nihilominus requirit aliquā mutationē in absolutis vt de nouo sit. Mutationē dico vel productiuā/aut corruptiuā/aut localē absoluti: gratia exēpli. Actio ẜm illos est relatio extrinseca: pono q̄ sit actiuum r passiuū sine actione/nō pōt fieri de nouo actio/nisi de nouo fiat approximatio actiui ad passiuum: que fieri non pōt/nisi per motū localē eorūdē: aut remotionē impedimēti: que sunt mutationes absolutoꝝ. Silr̄ similitudo est relatio extrinseca qua sortes refertur ad platonē: licet Sortes r Plato possunt esse sine similitudine: et tamē nūq̄ꝫ pōt silitudo eorū de nouo poni in esse/nisi ꝑducatur noua qualitas in Sorte et Platone vel in vtroq3. Nec si posita fuerit in esse poterit corrūpi: nisi corrupto aliquo absoluto/scz fundamēto/termino/aut qualitate ẜm quā dicunt̄ siles. Et est ratio/quia relatio si distinguit̄ a reb⁹ absolutis est effect⁹ quidē naturalr̄ ꝑducibilis: et per ꝯñs habebit causas naturales ꝑductiuas et destructiuas: qbus positis necessario ponit̄: destructis necessario destruit̄. Cause autē erunt res absolute: alioqn esset ꝓcessus in infinitū in causis essentialiter ordinatis. Et ita ad positionē relatiōis op3 ponere causas rc. Gratia exēpli: vnio forme r materie (si est res qdā naturalis) habebit causas absolutas: que si ponunt̄ eo mō quo sufficiūt/ponit̄ vnio: si non/non. Nō autē possunt poni si nō fuerūt: aut nō poni si fuerūt sine mutatione absolutorū ad minus locali aut tēporis. Ideo oīb⁹ absolutis nō mutatis/r eodē modo se habētib⁹: nō pōt noua relatio ꝑduci/nec ꝑducta corrumpi. Nec videt̄ intelligibile/q̄ absolutis per omnia se eodē modo habentibus oriat̄ noua relatio. Unde omnis relatio extrinseca: vt de nouo sit: preexigit mutationē in absolutis.

¶ Sed di. Ratio pcedit in causis naturalibus: sed deus potest de nouo producere relationem/aut productam destruere: omnibus ceteris eodē modo se habētibus: vnde posset destruere respectū vnionis forme r materie: cōseruata tamen adhuc forma in materia: vt deducit ꝓbatio quarte conclusionis. Et similiter ꝑducere vnionē nulla alia mutatione facta in absolutis. Sed hoc non sufficit: tum quia illa vnio denominaret formā vniri ꝑpter solā inhesionē eius qua inheret forme: circūscripta oīni alia mutatione vel habitudine absolutorū: dempta sola informatione vnionis: quia si requirerek̄ alia habitudo preter vnionem/haberek̄ propositū. Sed tunc vnio non erit relatio/nec denotabit formā denominatione relatiua. Quod probat̄: quia si ex hoc solum denominaret formā: quia inheret/non aliter denominaret q̄ꝫ albedo suum subiectū. Et nihil aliud est vniri: nisi habere in se illā realitatē que dicit̄ vnio oībus alijs circūscriptis. Sic ergo non magis posset dici/q̄ esse vnitū esset denominatio relatiua/q̄ꝫ esse albū: q3 vtrūq3 nihil aliud dicit q̄ꝫ habere in se talem realitatem sibi inherentem.

F ¶ Si di. Non est simile: quia licet forma dicit̄ vnita/eo q̄ habet in se vnionem: t̄n quia vnio est relatio/r nō albedo: ideo denominatio quā dat vnio est relatiua: r non denominatio quā dat albedo. Est autē vnio relatio: quia requirit terminū ad hoc vt sit: nō sic albedo.

¶ Contra et pro confirmatione principalis rationis: deus posset illā realitatē que est vnio ꝑducere r ꝯseruare destructo termino. Quod si faceret/iam forma esset vnita:

vnita:et nulli esset vnita: qđ implicat:assumptum
probatur:q: illa vnio realiter distinguit a termino
ergo potest eam dñs deus producere ⁊ conseruare
sine termino:per illā cōem maximā. Quecūq₃ sunt
distincta:deus pōt separare et separatim cōseruare:
et eadē ratione separatim pducere:prout late dedu
cit Ockam in trac. de sacramento altaris. ¶ Si di=
cis q intelligitur de distinctis quorū neutrū essen
tialiter depēdet ab alio. Nunc autem relatio essen=
tialiter depēdet a termino. ¶ Cōtra si essentialiter
dependet a termino:ergo in aliquo genere cause.
Nam quicqd necessario requiritur ad esse alterius
est eius causa in aliquo genere cause:etiam sm po=
nentes hmōi respect⁹. Et nō dependet ad terminū
tāq₃ ad causam subiectiuā:sic em̄ dependet ad fun
damētū. Nec tāq₃ ad causaȝ formalem:quia termi=
nus non est forma vnionis. Nec absolutū inheret
relationi tāq₃ ad causam efficientem vel finalē que
sunt cause extrinsece. Sed harum causalitatem po
test deus supplere:potest ergo producere vnionem
sine termino. Preterea quelibet relatio hȝ aliquam
diffinitionē quid nois conuertibilē:⁊ illa exprimet
aliquā habitudinē rerū absolutarum: preter infor=
mationem relationis:vt ptȝ inductiue in singulis.
Et per mutationē habitudinis hmōi absolutorum
circūscripta illa realitate relationis/saluabit trāsi
tus contradictoriorum:vt patebit soluendo argu=
menta ad probationem quarte conclusionis indu=
cta:que facillime soluerent:si quid nois singularū
G relationuȝ certe ⁊ distincte haberentur. ¶ Unde ad
illā de vnione forme et materie/dicitur q vnio for=
me vitalis ad materiā ppter quam cōpositū dicitur
substantia vniens tria dicit. Primo intimā p̄sentiā
vnitorū:ita q sint simul in eodē loco adequato seu
primo circūscriptiue seu diffinitiue. Secundo dicit
dependētiā naturalē forme ad materiam actualeȝ
vel aptitudinalē propter aīam intellectiuā:que licet
possit naturaliter separari a materia:tñ manet in=
clinatio aptitudinalis ad materiaȝ que est quedam
dependentia naturalis. Tertio dicit operationē vi
talem in corpore .i. per organū corporeum. Hoc eniȝ
est viuificare/corpus operationē vitaleȝ mediante
corpore producere. Non potest ergo forma vitaliter
vniri corpori:vt faciat vnum compositum viuens
sine operatione vitali actuali:q̄uis ergo possit cō=
seruari in corpore sine vitali operatione:sed nō vni
tur vitaliter sine operatione. Unde si primo vitali
ter vnitur corpori:et postea manens in corpore nō
vnit:necesse est destrui vitalē operationem qua ma
H nente implicat non vniri. ¶ Formam aūt vniri non
vitaliter dicit duo:scȝ intimā presentiā:⁊ informa=
tionem seu inhesionē .i. naturalē dependētiā ei⁹ ad
materiā. Hec aūt dependētia nō distinguitur a for=
ma. Est enim forma talis natura:et sic a deo creata:
vt dimissa sue nature/nō pōt esse nisi in tali subie=
cto. Ideo cū forma vitalis non est presens materie:
vnitur materie. Nec deus pōt eā in materia conser
uare:ita vt nō vniatur. Quia vniri talē formā nihil
aliud est:q̄ talem formaȝ esse intime presenteȝ ma
terie. Implicat ergo manifestam cōtradictionē esse
sic in materia et non vniri. Si ergo prius vnitur et
postea non vnitur:necesse est vt vel corrumpat:vel
I localiter a materia separetur. ¶ Suo modo dicitur
de subiecto ⁊ accidente:q accidens vniri subiecto/
nihil aliud est q̄ accidens esse in subiecto per inti=
mā presentiā. Et accidens inherere subiecto addit
dependentiā naturalr ad subiectū. Et illa dependē
tia non potest separari ab accidente:quia nō distin
guitur ab accidente. Nihil enim aliud est nisi talis
natura:non potens separari naturaliter a subiecto
K Sic ergo vnio illa etiā duo dicit scȝ intimā presen=
tiam:⁊ depēdētiā naturalē inseparabilem. ¶ Ad il=
lud de continuo dicitur:q partes vniri in continuo
nihil aliud est:q̄ partes eiusdē rationis esse imme

diatas:ita q nihil inter eas mediet:quo minus cō
pulētur ad vnū terminum cōem:vnde casus est im=
possibilis et implicat. Nā partes continui diuide=
re/ita vt nō sint cōtinue:est eas ab inuicē remouere
per interpositionem alicuius medij:alioqn si nihil
mediat manent cōtinue. Est snia doc. in .ij. q. ij. vbi
plura reperies ad ppositū valentia. ¶ Si dicis ap=
plicentur duo ligna diuisa:ita vt sint cōtigua:inter
illa nihil mediat:⁊ tñ nō sunt cōtinuū:ideo possunt
partes diuidi sine interpositione medij:sicut illa
duo ligna se tāgentia que sunt diuisa:⁊ tñ nihil me
diat. Rñdetur non admittendo casum. Nā corpora
dura nō possunt se tangere sm opi. multorum. Me=
diabit em̄ semp vel aqua vel aer:si fuerint in altero
eorum:vt dicit phs. ij. de aīa. c. xj. de tangibili. Im=
possibile est inqt tangere aliqd aliud in aqua eodē
aūt modo et in aere. Et loquitur de corporib⁹ duris
⁊ siccis:vbi cōmentator cōmen. cxiij. dicit. Impossi=
bile est vt corpus siccū tangat corp⁹ siccū in aqua
aut in aere:nisi inter ea sit corpus:aut ex aqua/aut
ex aere. Si dicis. Uolo q deus coniungat duo cor=
pora immediate:pōt em̄ tollere mediū. Rñdetur:q
tunc illa corpora sic immediata faciūt vnū cōtinuū
sicut inter partes aque/ si tollitur medium fit vna
aqua ꝯtinua. Nec est maior ratio:quare due partes
aque inter quas nihil mediat faciant vnā aquam
cōtinuam:q̄ duo ligna inter que nihil mediat saltē
eiusdem rationis. Cui non placet illa solutio:/ assi=
gnet quid nominis cōtinui qđ non conueniat par=
tibus eiusdē rationis immediatis. Et ita docebit
q aliquid interest inter cōtinuū ⁊ contiguū sine cu=
ius mutatione de continuo nō fit cōtiguū. Si dicis
vnio interest:q: partes cōtinui vniuntur. Partes au
tem contigui nō vnūtur. Quero qđ dicit ibi vnio:et
nihil pōt dari:nisi q dicat immediationeȝ partium
eiusdem rationis:vt patet cautius ⁊ pfundius spe
culāti. ¶ Ad illud qđ primo obijcitur de vnione na= L
ture humane ad verbū tanto difficili⁹ est disserere
aliquid vel affirmare:quāto minus vnio illa super=
mirabilis a nobis intelligitur. Nedum enim ineffa
bilis est:sed a nobis etiam pro statu illo intellectu
incōprehensibilis. Uñ magister lib. iij. distin. ij. Illa
vnio inexplicabilis est adeo vt etiam Ioā. ab vtero
sanctificatus/se non esse dignū fateatur soluere cor
rigiam calciamenti Iesu:q: illius vnionis modum
inuestigare aliisq₃ explicare nō erat sufficiēs. Et bea
tus Aug. iiij. de tri. c. vl. Si querit ipsa incarnatio
quō facta sit:ipsum dei verbū:dico carnē factū .i. ho
minē factū. Nō tñ in hoc qđ factū est cōuersum vel
mutatū. Ita sane factū:vt ibi sit nō tm̄ verbū dei/et
hominis caro:sȝ etiā rōnalis hois aīa:atq₃ hoc to=
tum:⁊ de⁹ dicat ppter deū:et homo propter hoiem
Qđ si difficile intelligit:mēs fide purgetur magis
magisq₃ abstinēdo a pctis:⁊ bene operādo:⁊ orādo
cū gemitu desideriorū sctōrū:vt per diuinū adiuto=
rium proficiendo et intelligat et amet. Hec Augu.
Et alex. de Hales par. iij. q. ij. mē. iiij. Cuiusmodi sit
hec cōicatio:qua scȝ natura humana cōicatur ver=
bo:non est hois diffinire. Difficillimū itaq₃ est expri
mere qualis sit hec vnio. Eā esse qua verbum caro
factum est .i. deus hō est:et homo deus indubitati=
ua fide credimus:⁊ catholice confitemur. Certe er=
go habeamus naturā humanā a verbo assumptaȝ
ac nature diuine in persona verbi vnitā:vt vna ea=
demq₃ persona christi:que et psona verbi:subsistat in
duab⁹ naturis:non in duab⁹ psonis. Unde assum
pta natura nō est persona:nec in se suppositata:de=
pendēs suppositaliter ad personā verbi. Quid aūt
dicat hec vnio/⁊ nature assumpte suppositatio dif=
ficile est videre. Est em̄ vnio ista maxia vnionū post
illam summā ⁊ diuinam vnionē personaꝝ trinita=
tis in vna essentia:vt dicit beatus Berñ. Quo modo
sicut in illa tres persone distincte realiter vniuntur
in vna essentia per identitatē verissimā cū essentia:

ita in ista vniuntur tres nature essentialiter distincte in vna persona: corpus.s. aia et deitas per idiomatum cōicationem. Uñ ait Berñ. lib. v. de consi. ad Euge. Inter oia que recte dicunt vnū: arcem tenet vnitas trinitatis: qua tres persone sunt vna substantia. Scd̄o precellit illa vnitas qua tres nature sunt vna persona. ¶ Huius autē difficultatis
M due sunt cause. Una: quia nulla similis vnio inuenitur in creaturis. Ad cognitionem aūt diuinorum non nisi ex creaturis ascendim⁹. Quecūqz eñ vnio in creaturis inuenitur: maior erit ibi dissimilitudo ꝙ similitudo ad vnionem istam. Alexan. de Hales par. iij. q. vij. art. j. et sequētibus, multiplices distinguit vnionis modos: simul colligens modos vnionis: quos ponit phs. v. ꝛ x. Metaphysi. ꝛ Algazel in sua metaphysica. Similiter et Berñ. lib. v. de consi. quos longū esset recitare. Et quia hui⁹ materie fundamentū consistit in cognitione vnius. i. qd sit aut quid dicatur vnū: de hoc parum videamus. ¶ Ubi notandū ꝙ ratio vni⁹ est ratio indiuisibilitatis in multa: ideo eñ opponunt vnū et multa. Uñ phs. v Metaphy. Universaliter eñ quecūqz non habet diuisionē: dicuntur vnū: dicuntur inquā vnū: eo mō ꝛ inquātū nō habent diuisionez precise: vt si inquātum homo non habet diuisionē vnus homo. Si vo inquātum aial: vnū aial. Et si inquātū magnitudo vna magnitudo. Et. x. Meta. c. j. post modos vnius repetitos subdit. Oia eñ sunt vnū: qꝛ non diuidun
N tur. Est ergo ratio vn⁹ ratio indiuisibilitatis. ¶ Dicitur autem aliquid dupl'r indiuisibile. Uno modo propriissime, in quo non est multitudo aliquorum essentialiter distinctorum: vt deus: angelus: et res simpliciter simplices: ꝛ illud verissime est vnū. Et dr ꝑm Alex. vnum per vnitatem. s. in quo nulla est multitudo. Et de hac vnitate nihil ad propositū: quia in ista vnione sunt multa: tres. s. nature: vt dictum est: licet hac vnione verbum in se. i. in natura diuina verbi est verissime vna. Alio modo largius accipitur vnum pro aliquo indiuisibili in partes tales vel in aliqua taliter certo modo se habētia. Et illud vnum ꝑm Alexan. dicitur vnum per vnionem: qḋ scz est in multis vel ex multis. Et hoc mō esse vnū nihil aliud est, ꝙ esse indiuisibile in aliqua non sic se habentia: vt gratia exēpli. Esse vnū in quātitate est esse quantum indiuisibile in partes discōtinuatiuas. Esse vnuz genere: esse indiuisibile in aliquo
O genere distincta, ꝛc. ¶ Et qꝛ multi varij sunt modi habendi rerum tales et tales: ideo non potest dari vna ratio vnitatis. Et quanto res magis tendit ad indiuisibilitatē in aliqua distincta vel magis distincta: tantomagis dicitur illo modo vna. In omnib⁹ tñ vnius est aliqua ratio indiuisibilitatis nō simpl'r: sed in aliqua plura nō tali modo se habētia. Distinguit ergo Alex. hoc modo vnū: qḋ dupliciter accipitur: scz. Primo ꝛ simpliciter per se. Secūdo per accidens seu ꝑm quid. Simpliciter ꝛ per se dupl'r. s. per vnitatem: ꝛ est res simplex indiuisibilis in plura. Secundo modo per vnionem quod est vnuz ex multis. Et hoc dupl'r. s. seruata natura vtriusqz: aut natura immutata. Si primū. s. seruata natura vtriusqz hoc fit dupliciter. Aut enim fit tertiū: vt in composito substantiali vbi ex materia et forma manentibus in suo esse distincto fit compositū. Aut fit vnuz de altero: vt in insertione ramasculi pyri in pomū: vbi seruatur natura vtriusqz: quia nec pyrum fit pomum: nec ecōuerso. Nec ex ambabus vna tertia arbor specialem constituens speciem: attamen predominans trahit ad se alterum: non vt sit ipsum: sed vt sit de ipso: qꝛ de ipso sumit suum nutrimentū. Item est ibi vnio in hypostasi: ita ꝙ vna est hypostasis duarum naturarum. s. eadem arbor habens duas naturas pomi et pyri oīno differentes. Si vero natura mutata: hoc est dupliciter: vel in vtroqz, vt puta quando neutrū est predominans: vt in vnione aque et mellis. Uel in altero: vt dum alterum est predominans: vt si modica aqua misceatur multo vino: vinum trahit aquam ad sui vnitatem et naturam. Per accidens est vnum seu ꝑm quid: qḋ est vnū per appositionē alicuius ad alterum: quorū vnum trahit ab altero: vel proprietatem tātum vt pomuz manui a quo manus participat odorem: sed nō denominationem saltem nunc impositam. Uel denominationem tātum vel habitus quo denominatur aliquis tunicatus vel calceatus: licet nō contrahat aliquam proprietatē ab habitu sibi inherente. Uel neutrum vt lapis appositus lapidi: qui ex hoc nec proprietatem contrahit: nec denominationem. Uidet posse addi quartū: vt si aliquis indueret vestez aromaticam: sed omisit hoc membrum: quia non est nomen impositum. Item subiectam accidenti: quod etiam proprietatem participat et denominationē: vt albus ab albedine inherente. Et ꝙuis nullus horum modorum: nec quos ponit phs: sit i hac benedicta vnione: assimilatur tñ magis ꝑm Alexā. vnioni simpliciter per modū insertionis: qꝛ in hac vnione sicut in insertiōe non fit vnū alterū. i. humanitas: deitas: nec ex eis fit vna natura tertia: a qua libet earū distincta: sed ibi est vnum de altero. i. diuina psona: que in hac vnione est predominās: trahit humanā naturam ad vnitatem sue hypostasis. Unde humanitas non est pars diuine persone: sed est de illa: quia vna est hypostasis vtriusqz. Uñ Jac. j. In mansuetudine suscipite insitum verbum. i. filium dei humane nature vnitū: seruata integritate vtriusqz nature. Et dicit insitum verbū. Hec Alexā.
¶ Sed est magna dissimilitudo: qꝛ ꝙuis vniunt ramusculus pyri et pomus in eodem trūco et eisdē radicibus: per que vegetantur: sunt tamen in virtute due arbores: nedum numero: sed specie distincte: licet dicantur vna propter radicum ꝛ trunci vnitatem. P
ꝛ ita non vniunt suppositaliter vt faciant vnū suppositum. Est tñ in hoc similitudo: quia sicut circul⁹ pyri dependet: sustentatur et nutrit per truncū pomi. sic natura humana depēdet a verbo. Et sicut in tota arbore manent distincte nature: ita in proposito. Secundū Sco. vero magis assimilat vnioni accidentis ad subiectū: vt in. iij. distin. j. q. j. qꝛ accidēs depēdet ad subiectuz ꝛ cōmunicat denoīatione subiecto. Pria silitudo respicit aliquo mō silitudinarie vnionē suppositalē. Scd̄a magis idiomatum cōicationē: qꝛ sicut albedo cōmunicat subiecto (puta homini) denominationē illā albus: ꝛ quicqd attribuitur homini: attribuitur albo: et ecōuerso. Ita in proposito: sed magna est dissimilitudo: qꝛ accidēs informat subiectum: natura humana non informat diuinā. Et nec natura diuina: nec verbū est subiectuz nature humane: nec econuerso. ¶ Cōsiderādū etiā est: ꝙ huius inquisitionis difficultas: quid scilicet Q
vnio hypostatica: aliam causam habet: illā scilicet. Quia certum nō est per quid natura intellectualis creata personetur. De hoc eñ opi. sunt apud doct. Unio hypostatica.
Sunt qui dicunt vt recitat Sco. lib. iij. dist. j. q. j. qḋ aliquo positiuo nature indiuiduali superaddita est formaliter persona: alij dicunt ꝙ persona nullū positiuū superaddit nature: sed ꝑ solā negationem fit psonatio: qḋ ꝑm predicta distin. xxiij. huius primi, nō est intelligendū ꝙ negatio addat rei q̄ est psona sz ꝙ ille termin⁹ psona vltra naturā ꝑ qua supponit: nihil positiuū ꝯnotat sz solā negationē. ¶ Contra primā viā arguit Sco. quatuor rōnibus: que tñ sunt solubiles. Si igitur prima via teneretur: et ꝙ illud positiuū esset aliqua perfectio distincta a natura assumpta. Dicendū esset ꝙ in assumptione nature que pri⁹ fuerat psonata psonalitas talis corporaretur. Et pōt hoc intelligi de positiuo tam absoluto ꝙ respectiuo, ꝑ cuius positionem in natura ipsa diceretur psona siue psonata. Et ꝑ ei⁹ corruptionē desineret esse persona. Sic in dimissione si verbum

dimitteret naturam assumptā: ita vt dimissa ꝓpria
personalitate ꝑsonaretur: iam ꝓduceretur de nouo
tale accidens in natura dimissa: per qḋ ꝑsonaretur.
Et sic transitus fieret per ꝓductionē vel destructio-
nem alicuius absoluti vel relatiui ſm aliam ⁊ aliā
opinionē. Verū per illā ꝑsonalitatē saluari non pōt
ꝙ natura humana plus vniretur verbo ꝙ̄ patri aut
spirituisancto: aut cuicūqȝ creature indistanti ab ea
nisi poneretur noua entitas que significat̄ nomine
vnionis: qua posita: frustra poneret̄ hoc ens positi-
uum: qꝛ ad hoc ponitur vt nō sit opus ponere vnio-
nem esse quid distinctuȝ ab extremis vnitis: de hoc
R infra in tertio dist. j. q. j. huius collect. ¶ Si vero te-
neretur modus alius/ seu opinio scḋa de ꝑsonatio-
ne quā tenent Sco. ⁊ Ockā/ posset ꝯṙ dici ſm opi.
negantem respectus esse distinctos ab absolutis: ꝙ
vnio illa personalis/ qua natura humana vnit̄ ver-
bo: dicit aliquē habitū seu ꝑfectionē nature assum-
pte infusam: que lȝ a tota trinitate causatur sicut et
humanitas christi a tota trinitate formata est: tñ ꝑ
illā hȝ seipsa natura assumpta speciali quadā habi
tudine ad verbū per quā dr̄ vniri verbo: sicut ⁊ hu-
manitas christi speciali modo se hȝ ad verbum cui
vnitur hypostatice. Sicut lȝ albedo in sorte nō cau-
setur a Platone albo: tñ illa causata in sorte/ sortes
dicitur similis Platoni/ ⁊ plato sorti sine noua pro-
ductione cuiuscunqȝ respectus realis. Ita dicet̄ hic
ꝙ lȝ illa perfectio ꝓduceretur a tota trinitate: pro-
pter qḋ tota trinitas vniuit naturā verbo: tamen ꝑ
illud perfectionis donū: certo modo se haberet na-
tura humana ad verbū: quo se nō hȝ ad patrem vel
spiritūsanctum. Quē modū nō mirum si intelligere
nō possumus: nec multomagis exprimere: qꝛ nihil
simile est in creaturis. Nec verba imposita sunt qui
bus digne ⁊ ꝓprie de tāto sacramēto loqui possum⁹.
Unde sicut tota trinitas per infusum charitatis ha
bitum speciali modo inhabitat ⁊ vnitur anime pro-
pter quem aīa refertur speciali modo vt gratificata
vel inhabitata ad deum gratificantem ⁊ inhabitā-
tem. Nec tamen ꝓpter hoc oportet ponere hāc vnio
nem esse respectū realeȝ distinctū a charitate in aīa
⁊ ab extremis: sed eoipso quo habitus ille est in aīa
a deo: dr̄ aīa deo grata ⁊ chara: omni alio circūscri-
pto. Ita diceretur hic ꝙ eoipso ꝙ hoc donum ꝓdu-
citur in aīa; ipsa aīa specialiter dependet ad perso-
nam filij tali depēdentia: ꝓpter quā cōcreta assum-
pte nature ⁊ assumentis verbi de se predicantur: vt
vere dicatur ⁊ sit deus homo ⁊ hō deus. Que habi-
tudo seu dependentia siue specialis vnio licet rela-
tiue exprimat̄: tñ noīa illa relatiua nō dicunt reali-
tatem aliquā distinctā ab extremis absolutis: ⁊ illo
dono creato infuso ⁊ absoluto. Sic ergo diceretur ꝙ
vnio personalis siue vniri hypostatice quatuor di-
ceret. s. naturam humanā: ⁊ personā verbi: intimam
earum presentiā: ⁊ donum speciale naturam huma
nam eleuās ⁊ perficiens per quod innititur verbo:
que oīa sunt absoluta. Et preter illa nullā aliā rem
respectiuam dicit. Sicut dilectio/ qua diligēs refer-
tur ad dilectū: dicit diligentem ⁊ dilectum obiecti-
uam presentiam: ⁊ qualitatem que vocatur dilectio
qua diligens adheret affectuose dilecto: ⁊ p̄ter hec
nullam rem respectiuā: ⁊ per hoc donum nature hu
mane infusum: natura humana innititur supposi-
to verbi: ideo non est suppositū: qua innitētia subla
ta esset suppositū. Et hec videt̄ aliquib⁹ fuisse opi.
Alex. de Hales doc. irrefragabilis: q̇ loco allegato. s.
par. iij. q. vij. mēb. ij. arti. j. ita dicit. In christo est grā
vnionis: qꝛ nō est possibile creature humane/ ꝙ per
donum cōditionis nature eleuetur ad diuinā vnio-
nem. Et ideo necessaria est ei gratia que eleuet ⁊ dis
ponat ipsam quā nos dicimus grām vnionis. Hāc
etiam mē. iij. ea. q. art. j. nominat radiū diuinitatis.
Et per hoc patet ꝙ contradictionē includit manen
te illa qualitate in natura humana verbum dimit-
tere naturam assumptā: aut destructā hac qualitate
verbum vniri nature assumpte tali vnione. Sicut
contradictionem includit albedinē manēte in sub-
iecto: subiectum nō esse album. Aut destructa albe-
dine subiectum manere album. Quia esse albū est
habere in se albedinem: ⁊ esse vnituȝ/ est habere in
se talem qualitatem que est gratia vnionis. ¶ Huic S
positioni plurime auctoritates sctōꝝ cōcordare vi-
dentur: quas magister allegat in. iij. vnde dist. iiij. c.
iij. in fine dicit. Per hoc ꝙ de spūsancto natiuitas
xpi dr̄: qḋ aliud nisi ipsa grā dei demonstrat̄: qua hō
mirabili ⁊ inestimabili mō verbo dei est adiunct⁹:
⁊ diuina grā corporaliter est repletus? Item dis. vj.
c. iij. Unā personā deū ⁊ hoīem ineffabilis grē largi
tate coniunctū. Et in eodē ca. Sola grā habuit ille
homo: non meritis: nec natura: vt esset deus siue dei
filius. Itē Aug. xiij. de tri. c. xix. In rebus ꝑ tempus
ortis: illa summa gratia est: ꝙ homo in vnitate ꝑso-
ne coniunctus est deo. Premisit aūt. Cum lego: ver
bum caro factum est ⁊ habitauit in nobis. In ver-
bo intelligo verum dei filium. In carne agnosco ve-
rum hominis filium: ⁊ vtrūqȝ simul in vna persona
dei ⁊ hominis ineffabili grē largitate coniunctum.
Et ꝙ̄uis alij exponant ibi gratiam: non pro aliquo
creato dono: sed pro gratiosa dei volūtate: pōt tamē
accipi prout verba sonant pro dono creato/ quo na
tura assumpta verbo vnitur que est gratia vnionis:
vt dicit Alex. Et hoc modo plane saluatur: ꝙ ad rela
tionem non est motus: vt dicit̄. v. Phy. sed omnis
motus est ad aliquod absolutū. Et hec opi. non dif-
fert ab illa que ponit vnionē esse relationem distin-
ctam ab absolutis: nisi in hoc ꝙ sicut isti ponunt: ꝙ
non potest assumi natura de nouo nisi causetur no-
ua realitas in natura assumpta. Nec potest natura
assumpta dimitti nisi talis realitas destruat̄ (quam
dicunt esse rem relatiuam ⁊ non absoluaȝ: ⁊ eam si-
gnificare nomine vnionis). Ita ista opinio dicit idē
scilicet ꝙ oportet ponere realitatem aliquam no-
uam in natura vnita vel positam corrumpi/ quādo
natura vnita dimittitur. Sed illa realitas est quid
absolutum ꝓductum in natura assumpta: ⁊ non re-
spectus distinctus ab absolutis. Et hanc realitateȝ
absolutam importat nomen vnio cum extremis vni-
tis: ⁊ ideo significatur relatiue. Et quicquid illi sal-
uant per vnionem illā: hoc isti saluant per talē rea-
litatem absolutam que multo perfectior est relatio-
ne. Et hunc modum tangit Ockam circa medium
questionis huius: lȝ oppositum sentiat. q. j. tertij: eo
ꝙ nunc cum Sco. concordet. Qñqȝ oppositū ꝓbabi-
liter tenet: ⁊ ita nunc illam/ nūc aliam amplectitur
opinionem: ꝙ̄uis opi. negantē respectus tandeȝ in
quodlibet. amplectatur: ⁊ vt probabiliorem teneat. T
¶ G: eg. de arimino negat oēs relationes ex parte
rei. Nec ponit respectum vnionis cuiuscūqȝ distin-
ctum ab absolutis. Nec in proposito ponit aliquaȝ
realitatem preter extrema scȝ naturā humanā ⁊ ver
bum. Et cum arguitur de transitu de cōtradictorio
in contradictoriū/ dicit ꝙ cum fit transitus fit muta
tio ꝓductiua vel destructiua illius vnius: qḋ ex illa
vnione resultat. Et vt verba sua ponam: ita dicit in
j. distinc. xxviij. q. ij. in solutione. xvij. obiectionis: et
xviij. Non aliud intelligo cum dico naturā huma-
nam esse vnitam verbo/ ⁊ ecōuerso: ꝙ̄ ipsam esse ab
ea assumptā ad vnitatē persone: seu (quod ideȝ est)
ipsum verbū ⁊ humanā naturā esse vnam personā.
Ad quod nec requiritur: nec ꝓdest aliqua alia enti-
tas a verbo et humanitate. Sed sicut aīa rationalis
et caro sine tali media entitate vnus est homo: ita
deus ⁊ homo absqȝ vlla alia entitate ligante: vnus
est christus: quod qualiter sit: puto omni viatori na
turaliter fore incōprehensibile. Et sequit̄ in respon
sione ad rōnes Ockam. ⁊ est. xviij. Cū natura huma
na/ ⁊ verbum sit vnus christus: qui non est minus
vna res ꝑ se/ ꝙ̄ sit sortes vel Plato: aut alids homo

singularis: quia natura humana et verbū nō sic se habeant adinuicē: sicut materia et forma Platonis: sed alio modo ineffabili: iuxta illud. Sicut aīa rōnalis et caro vnus est hō: ita deus et hō vnus est christ⁹. In symbolo Athanasij. Cum inquā ita sit dico: loquitur Greg. q si natura primo non esset vnita verbo eo modo quo nūc est: et postea esset: vna res esset que primo nō erat: scz christ⁹. Et si natura separaretur a verbo: aliqua res desineret esse scilz christus. Sed q christus est nomen cōstituti ex vtraq; natura. Eodē modo si aīa sortis non esset vnita materie: et postea esset: esset sortes qui primo nō erat. Sicut modo de facto Iudas non est: et in resurrectione cū eius anima corpori vnietur erit Iudas. Et cum aīa sortis nunc viuentis separabitur a corpore desinet esse sortes. Simili modo potest dici de cōtinuo. Hec Grego. Vult ergo Gregorius q in omni vnione aliquid cōstituitur ex vnitis: qđ per vnionē incipit esse quod prius nō fuerat. Et per solutionē vnionis desinit esse postq; fuerat.
u ¶ Sed cōtra hoc sunt aliqua dubia. Primo: quia aut illud constitutū distinguit a constituentibus: gratia exēpli: totus homo a partibus materia et forma: aut non. Si nō: cum ergo p vnionem materie et forme nulla pars pducitur (posito q ante vnionem fuerint) quomodo illud pducitur quod nō est nisi partes ille. Itez signo illud precise quod per vnionē producitur sit a. Quero an sint partes ille materia vel forma: aut ambe: aut distinctum ab eis et qualibet illarum. Si primum: tūc materia et forma pducitur: aut aliquid materie vel forme: quod dici non pōt. Si scđm/ tunc totū est aliqđ preter partes: quia a quod nihil est partiū: et de nouo incipit: est de essentia totius. ¶ Item expositorie arguendo. Ille partes non pducuntur: et totum est ille partes: ergo totum non producitur. ¶ Si dicis: totum est ille partes: non simpliciter: sed partes simul sumpte siue coniuncte. quero: quid est hoc: coniuncte? An hoc quod dicitur coniuncte aliquid addit partibus/ vel nihil. Si nihil: ergo si partes simpliciter nō producuntur: nec cōiuncte pducunt. Si addit aliquid: tunc totum nō est precise sue partes: vt supra. Si vero dicitur q totum est tertia entitas distincta a partibus: ibi est nouus labyrinthus: qr queritur: quid illud totū distinctū a partibus oīb⁹ simul sumptis sit et c. Et si vtcunq; euadi posset: de composito substantiali: qđ est vnum per se. Quid de vnione accidentis cū subiecto: qđ non est vnum p se sed tantū aggregatiue. Si ergo accidens preexistēs vniretur subiecto: ibi nō est aliquod totū nisi aggregatiue: quod nō pducitur nisi partes pducātur vel saltem aliqua partiū.
x ¶ De vnione aūt nature humane cū diuina in verbo: erit maior difficultas. Nā christus est nomen persone subsistentis in duabus naturis. Non aūt christus est due nature: quia christus supponit pro persona verbi: et non pro natura humana: connotat aūt naturaz humanā assumptā: sicut album supponit pro subiecto/ puta homine: et connotat albedinē. Et sicut albū nō est subiectum et albedo: ita christus nō est verbū et natura humana. Sed est verbū habens naturā humanam sibi hypostatice vnitam. Est etiā christus verissime vnum p se: quia est persona verbi que est vna. Non aūt est persona aggregata ex natura assumpta et vbo: quia sic esset cōposita ex creatura et creatore. Nec est concedendum q christus incepit esse per assumptionem nature humane: qr christus fuit ab eterno: sm illud apl'i ad Heb. xiij. Christus heri et hodie ipse et in secula seculorum. Et Ioā. viij. Anteq; Abraam fieret ego sum. Et qđ ex symbolo Athanasij allegat: nihil facit ad ppositum. Non enim dicit. Sicut aīa rōnalis et caro vnus est hō: ita deus et humanitas vn⁹ est christus: vt intelligat christus cōpositus ex deitate et humanitate. Sed dicit: ita deus et homo vnus est christus. Homo inquā ille qui est christus: qui non est humana natura: sed est habēs humanā naturā vel subsistens in humana natura: et hic est verbum. Et ideo illud symboli ita intelligit. Sicut aīa rōnalis et caro et c. i. sicut aīa rōnalis et caro vere sunt vnita in hoīe: ita deus et hō. i. deus habens in se vere et realiter humanam naturā: aīam scz et carnē: pp̄ter qđ hō dicit: vnus est christus. Et lz homo ille qui est deus nō incepit esse: nec christus esse incepit: conceditur tñ q deus siue verbū incepit esse hō: et incepit esse christus. Sicut lz creator nō incepit esse de⁹ tñ incepit esse creator: quarū differētia ptz ex appellationibus. ¶ Ad alias rōnes Grego. respondetur in tertio distinc. j. q. j. hui⁹ collec. ¶ Posset forte adduci cōtra Ockā et pro Greg. illud qđ supra dictū est de datione spūssancti sine dono creato dist. xiiij. q. ij. et dist. xvij. q. j. de trāsitu cōtradictoriorū sine acquisitione vel deperditione qualitatis absolute. et q. ij. dis. presentis. Sed de hoc aliqđ habetur in tertio vbi supra. Doctor enī nūc illā opinionē/ nunc aliā pbabiliter tz: et sm eam in diuersis locis diuersimode rñdet. Eligat lector quā voluerit. ¶ Ex predictis oīb⁹ y colliguntur tres vie qbus saluatur trāsitus in vbi incarnatione sine positione respect⁹ qui sit entitas realis. Prima: q si natura preexistens assumeretur: corrumperetur eius personalitas: id est positiuum illud quod fuit persona formaliter. Secunda q in assumptione producitur gratia vnionis in natura assumpta: qua formaliter eleuatur ad vnionem cuz verbo. Tertia Grego. q nihil absolutum nec respectum additur nature assumpte: sed ipsa assumptione est christus: qui prius non fuit christus. Hec sub humillima submissione narratiue dixi/ paratus cedere semper sententie saniori.

Questio. v.

Trum relatio temporalis dei ad creaturā sit relatio realis. A Tractata et impugnata opi. Ioā. dicētis. q. j. dist. huius. Dei ad creaturam esse relationem rationis: q q; nō omnis relatio est mutua. Respondet doctor ad questionem per tres cōclusiones. Pro quarū intellectu premittendū que sit differētia inter relationem rationis et relationem realem. Articu. I. Nota. I. ¶ Relatio realis est qñ res significata per relationem siue concretum relationis est talis: qualis importatur esse per tale concretum sine operatione intellectus: vt relatio similitudinis est realis. Nō q similitudo sit respect⁹ ab oībus absolutis distinctus: sed quia sortes pōt esse similis platoni circūscripta quacūq; operatione intellectus. Sed relatio rationis est quādo res nō est talis qualis significatur per relationem sine operatione intellectus. Sicut relatio predicati ad subiectum: signi instituti ad signatū: precij ad appreciatum. Quia nihil dici posset predicatum: signū: precium: sine operatione intellectus. Intellectus enim est qui predicat vnum de altero: qui signa instituit: qui preciū rei constituit. Et intelligitur etiā sub intellectu voluntas. B ¶ Si queritur: an relatio realis sit ad non ens: hoc est. An aliquid referatur ad non ens: gratia exempli. Materia ad formam ad quam est in potentia. Respōdetur: q illud stat in quid nominis terminorum. Nam vocando relationē realē precise illam que importat veram rem existentem: et aliam sibi correspondentem in actu: sic materie ad formam/ ad quā est in potentia: nō est relatio realis eo q forma talis nō est actu. Si vero realis dicitur que importat vnam rem existentem/ et aliā siue actu sit: siue esse possit: tunc pdicta relatio est realis. Nullo modo tamen relatio materie ad formam/ ad quā est in potentia: est relatio rationis: quia materia est in potentia ad formā non habitā: circūscripto quocunq; habitu intellectus. Et ita tenēdo primū modum/ oportet ponere relationem mediā inter rela-

C. tionē realem/et rationis: quam aliqui nomināt potentialez. ¶ Si querit de termino relationis. An sit aliquod absolutū vel relatiuū: dicitur quod secundum Pet. terminus proprie nihil aliud est quam correlatiuum: hoc est concretum relatiuū ad quod refertur relatiuum sub habitudine obliqui casus. Ut terminus relationis paternitatis: est ille terminus filius: quia pater est filij pater: attamen terminus ille significat rē absolutam: vnde terminus illius relatiui creatura: est ille terminus creans: deus tamen qui significatur per creans est absolutum. Et vocatur quandoque res illa absoluta terminus licet improprie. ¶ Secundo notandū quod relatio realis accipitur tripliciter. Primo modo per relationē realē intelligitur respectus qui est res vna distincta ab absolutis. Alio modo accipitur relatio realis pro multis rebus absolutis relatiue significatis: vt numerus qui est multe vnitates. Et significatur per illa relatiua duplum triplum etc. Tertio modo accipitur pro termino relatiuo: qui secundum se vel suū concretum predicatur de rebus veris: taliter quod res ipse tales sunt quales significant circumscripto quocunque opere intellectus. Illo modo similitudo/similis: illi termini sunt relationes reales. ¶ Notandū tertio/quod dupliciter aliquid dicitur temporale: vel quia est res aliqua incipiens esse in tempore vel quia est predicabile de aliquo ex tempore. Et sic relatio dupliciter dicitur eterna. Uel quia est aliqua res eterna. Uel quia verū est dicere: quod ab eterno res fuit talis qualis significatur per nomen relatiuum. ¶ Conclusio prima. Dei ad creaturam nulla est relatio realis/primo modo accipiendo relatio realis. Patet: quia nihil reale additur deo: per hoc quod refertur ad creaturam creando vel cōseruando. ¶ Secunda conclusio. Relatio dei ad creaturam secundo vel tertio modis est realis: patet ex notabili. ¶ Tertia conclusio. Relatio temporalis dei ad creaturā: accipiendo temporale secundo modo est realis tertio modo accipiendo relationem realem. Patet quia creans predicatur de deo ex tempore. Et ad hoc quod deus sit creans/nihil facit noster intellectus. ¶ Si queritur ad quem modum relatiuorum pertinent illi termini/creans/gubernans/conseruans/iustificās/beatificans/puniēs/et similes. Dicitur: quod pertinent ad secundū modum: et non ad tertium. ¶ De relatione rationis plura vide .j.q.iiij.dist.xxxv. Et tantum de summario questionis huius.

Nota.2. D

Nota.3. E

Articu.2. Cōclusio.1. F

Conclu.2.

Cōclusio.3.

¶ Distinctio.xxxi.

In precedētibus magister egit de relatiuis proprijs/eternis/et temporalibus: consequenter agit de appropriatis: cōibus scz equalis/similis. Et prio veritatē ostendit. Scōdo dubia absoluit: di. seq. ¶ Cōclusio prima textualis hec est. Persone sunt sibi equales et similes propter vnitatē diuine essentie. ¶ Scda cōclusio. Equalis similis sunt noia relatiua: nō tamen importantia realem relationē in diuinis: que ibi non est nisi originis. Importāt vero substātiā relatiue: sicut pater et filius in creaturis substantiā importāt relatiue. Est ergo tantū appellatio relatiua: et idem important in deo equalitas et similitudo. ¶ Tertia conclusio. Appropriatur patri eternitas: species filio vsus spiritui sancto. Patri vnitas: filio equalitas cōcordia spiritui sancto. Harum declaratio prolixior patet ex textu.

Questio vnica.

A

Articu.1. Nota.1.

Utrū idētitas similitudo/et equalitas in diuinis sit relatio realis. Tribus articulis questio terminabitur. ¶ Pro articulo prio/supponuntur dicta in dist.xix.q.j. ¶ Considerandū quoque est quod relationes communes in deo dicuntur idētitas equalitas: et similitudo: que sunt personarū ad se: non ad creaturā. Et ideo cōmunes appellātur: quia sunt oim personarum et cuiuslibet respectu singularium. Quelibet enim est idē essentialiter similis et equalis omnibus simul/et cuilibet sigillatim vt dictū est dist.xix. ¶ Scdo supponuntur dicta de relatiōe reali et relatione rationis ex dist.xxx.q.v. Et quod relatio realis tripliciter accipitur. vt ibidez patuit. ¶ Tertio notandū/quod identitas similitudo/equalitas in deo non distinguuntur maxime accipiendo essentialiter. Quod vero illi termini non sunt synonymi ratio est: quia sunt communes deo et creature. In creaturis non supponunt pro eodem: quia in creaturis nihil idem sibi est equale/vel simile sibi: et que sunt equalia secundum quātitatē possunt esse dissimilia secundum qualitatem. Si autem imponerentur ad significandū precise illud quod in diuinis significatur per illos terminos identitas/similitudo/equalitas: non connotando creaturā secundum se vel suas partes: essent synonymi inter se et cum illo termino essentia diuina: sic et sapientia si precise significaret illud quod in deo est sapientia: esset synonimū cum essentia. Ideo namque persone diuine dicuntur idē naturaliter: dicuntur et similes ac equales: quia sunt vna eademque essentia. ¶ Quantū ad articulū scdm est cōclusio prima. Identitas/similitudo equalitas non sunt relationes rationis. Patet: quia non importat actum rationis: et res ex natura rei est eadem similis: et et equalis circūscripto omni opere intellectus: igitur etc. Patet ona ex dictis .q. precedēti. ¶ Cōclusio secunda. Identitas/similitudo/equalitas/non sunt relationes reales quasi sint res alique in deo subiectiue existentes quōcunque distincte ab essentia/relationibus originis et constitutis. Patet: quia posita cadē essentia in patre et filio/pater est filio equalis/et idē essentialiter filio oibus alijs circūscriptis: ideo frustra poneretur talis res relatiua superaddita. ¶ Itē talis non ponitur in creaturis: ergo multo minus ponenda est in diuinis. Antecedēs patet ex dist. precedenti. ¶ Tertia conclusio. Idētitas/similitudo/equalitas/in deo est relatio realis: eo modo quo dictū est relationē dei ad creaturā esse realem. Patet: quia pater ex natura rei similis est filio circūscripta quacūque operatione intellectus: ergo est relatio realis. ¶ Pro articulo tertio dubitatur primo. Quid est illa relatio realis: que est similitudo equalitas aut identitas in diuinis. Et videtur quod nō sit essentia diuina: quia sic non essent relationes: nec persone similes et equales: quia tūc essent plures qualitates sicut plures persone. Cōtra quod in symbolo dicitur Athanasij. Si patris et filij et spūsscti vna est diuinitas/equalis gloria: et itē etiam vna equalitas. Itē Aug.j. de doctrina christia. Equalitas attribuitur filio cū sit vna oim et habetur in tex. Potest ad hoc dici correspondenter ad dicta dist.xxx.q.j. et dist. .j.q.j: secūdi collec. quod est realiter pater et filius et essentia diuina et nihil superadditū. Aut est intentio mē tis/vel signū subordinatū secundum duplicē modum loquendi de abstractis relatiuis. ¶ Aliter et in proposito posset dici quod similitudo identitas/equalitas realiter est ipsa essentia: propter cuius idētitatē in tribus personis ipse dicuntur equales. ¶ Ad illud quod arguitur/tūc nō essent relationes. Dicēdū est quod noia illa/idētitas et cetera sunt relationes numquā sunt cōceptus in anima: quibus intellectus res ad se comparat vel refert secundum vnā opiñ. de abstractis relatiuorum. Illud tamen realiter quod nominat nō oportet esse relationē: sicut similitudo sortis ad platonem/realiter nihil nominat nisi sortē et platonē albos: et nihil horum est relatio: sed nomē similitudo proprie est relatio. Et hoc est quod dicit Aug.v. de trini. et habetur in textu. Est ergo appellatio tamen relatiua: similitudo vero est in diuinis essentialiter. Et sequitur. Equalis est et similis secundum

Nota.2.

Nota.3.

Articu.2. Cōclu.1. B

Cōclusio.2

Cōclusio.3

Articu.3. Dubiū.1. C

substantiā. Nec ex illo sequit᷑ ꝙ pater non sit reali ter similis filio: aut sortes platoni si sint albi: licet nō referant᷑ ad se actualiter nisi mediāte conceptu mentis. Si tñ nō referant᷑ actualiter: nihilominus realiter sortes albus est similis platoni albo. ¶ Ex illis sequit᷑ ꝙ est abusiuꝰ modus loquendi dicere ꝙ relationes nūc tacte: puta identitas/similitudo ⁊c. oriant᷑ ex natura rei in diuinis: sed ꝙ pullulāt inˀes sentia diuina: qꝛ nihil orit᷑ in deo ex natura rei: nec pullulat in diuina essentia: nisi qḋ est ibi realiter et vere: nihil aūt realiter est in deo intrāsitiue nisi di uina essentia/relationes originis ⁊ persone cōstitu te: ideo ille relationes identitatis/equalitatis ⁊ si militudinis: ſm ꝙ sunt relationes quomodocunqꝫ distincte a predictis/nullo modo oriuntur ibi nec

Dubiū.2. pullulant. ¶ Secundo dubitat᷑: quomodo ille rela tiones/identitas/equalitas/similitudo distinguū tur: ad hoc patuit notabili tertio. ¶ Tertio dubitat᷑

Dubiū.3. D utrū idētitas numeralis sit relatio realis ex natura rei sine omni operatione intellectus. Ad hoc dubiū rñdet᷑ affirmatiue/ꝙ sic ad mētē cōclusionis tertie. ¶ Et si dicitur/ꝙ extrema relationis realis debent esse distincta: sic non est in idētitate numerali. Di cendū ꝙ extrema ꝓprie loquēdo sunt termini scꝫ re latiuum/⁊ correlatiuum/qui vocantur termini re latiuū: vt dictū est. q. precedēti. ¶ Accipiunt᷑ tñ ali qñ ꝓ rebꝰ ꝓ quibus relatiuū ⁊ correlatiuum suppo nunt loquēdo primo modo extrema sunt distincta: vel ad minꝰ vnū bis sumptum: sed intelligēdo per extrema res. tūc frequēter extrema relationes rea lis sunt idē: qꝛ in multis relatiōibꝰ relatiua suppo nūt pro eodē: vt mouēs motū/qñ aliquid mouet se: intelligēs intellectū/amās amatū/dū qs intelligit

Dubiū.4. E ⁊ amat se. ¶ Quarto dubitat᷑/an relatio ⁊ relatiuū supponant ꝓ terminis vel rebus. Solutio ſm phm̄ Relatio et relatiuum sunt signa relatiua vel ꝯceptꝰ relatiui. ¶ Sed cōtra hoc arguitur. Omnia predica menta accidentiū in concreto predicant᷑ de substan tia: vt substantia est qualis/quanta/agens ⁊c. Ergo similiter hec erit vera: homo est ad aliquid homo est relatiuum. ¶ Itē sicut sequitur: hō est paterni tas: ergo est relatio. Ita sequitur: homo est pater: er go hō est relatiuū: ⁊ per ꝯñs relatiuū p̄dicatur de re. ¶ Itē nisi sic: aliqd esset equale sine equalitate: sed hoc est impossibile: sicut impossibile est ꝙ hō sit al bus sine albedine. ¶ Ad primū dicēdū/ꝙ qñ habe tur concretū impositū predicamenti accidētis: tūc contingit ipsū p̄dicari de substātia: sed nō semper habet᷑ cōcretū impositū: sicut in predicamento qñ ⁊ vbi: ideo nō dicit᷑: substātia est qñ: substantia est vbi. Si fingerent᷑ concreta/predicarent᷑ de substātia: vt si diceret᷑: substantia est vbitata substātia est quāda lis vel similis. Sic ad aliquid/⁊ relatiuū ſm qḋ vte bat᷑ philosophus: non sunt cōcreta: sed sunt noīa si gnificantia conceptus relatiuos. ¶ Differunt tñ ad aliquid ⁊ relatio: qꝛ ad aliquid significat cōcreta re latiua. sꝫ relatio significat abstracta relatiua. ¶ Co rollarium: ad aliquid et relatiuum sunt synonyma. ¶ Uerum eñ non omne concretū de predicamento accidentium predicatur de substantia: vt intensum remissum/cōtrariū/inherens accidentaliter ⁊ simi lia predicantur tñ de termino absoluto. ¶ Ad secun dū dicitur: ꝙ ꝯseqnētia nō valet: homo est pater. er go homo est relatiuū: quia relatiuū non supponit nisi pro terminis: pr̄ aūt ꝓ rebꝰ: nec relatiuū est su perius ad pater. Sequitur tñ: homo est pr̄nitas: er go hō est relatio: qꝛ paternitas nō supponit nisi ꝓ ꝯceptu mētis. Et ideo sicut ꝯñs est falsū: ita ⁊ ante cedens. ¶ Ad tertiū: cōcedit᷑: ꝙ aliquid est equale si ne equalitate: qꝛ sine cōceptu mētis. Nec est simile de albus albedine. qꝛ albedo est quedā qualitas ⁊ forma realis: q̄ nō denoīat albū nisi actu inherens. Uerū vt supra dictū est dist. xxx. q. i. Item in secūdo dist. i. q. i. abstracta relatio aliqñ accipiuntur vnsup ponūt pro rebus simul sumptis vt similitudo ꝓ si milibus/⁊ qualitate in qua sunt similia. Et sic im possibile est aliqua esse similia similitudine: ⁊ equa lia sine equalitate. Et ſm hūc modum opꝫ mutare rñsionē ad dubiū. Et ille scd̄s modus videt᷑ facilior. Multa hic possent moueri dubia q̄ ꝑtinēt ad logi cā. ¶ Quinto dubitat᷑. An hec sit cōcedēda: eq̄litas est in pr̄e ad filiū. Rñdet᷑ ꝓprie loquēdo nō dꝫ cōce di: sed dꝫ cōcedi ꝙ cōcretū illius abstracti predicat᷑ de pr̄e. ⁊ ita intelligunt oēs sancti in hac materia. Hoc est summariū horū que tractant᷑ ā doct. in cor pore questiōis. ¶ Sexto dubitat᷑ de illa appropria tione quā Hila. facit: vt patuit in ꝓpositione tertia textuali: qua pr̄i attribuit eternitatē: filio speciē: ⁊ spūiscto (qui ⁊ munꝰ est siue donū) vsum: q̄ non sunt ꝓpria: sed appropriata ꝑsonar. Nō eñ appropriat᷑ pr̄i eternitas quasi magis realiter. cōueniat q̄ filio aut spirituiscto: sed qꝛ eternitas magis vr̄ habere (saltē apparētē) similitudinē cū proprio pr̄is/qḋ est nō esse ab alio principio: q̄ cū ꝓprio filij vel spūsan cti. Qui lꝫ nō habēt initiale principiū sicut ptꝫ: ha bent tñ principiū originale. Sicut species (qḋ dicit speciositatē vel pulchritudinē) lꝫ oībus ꝯueniat: tñ quādā similitudinē hꝫ cū imagine/que expresse re p̄sentat patrē/cui est ꝑfecte equalis ⁊ similis. Usus aūt est actꝰ amoris: ideo spūisancto/qui amor est pr̄is ⁊ filij appropriat᷑: sicut oīa que ad amorē pertinent. ¶ Scd̄a appropriatio est beati Aug. que pr̄i appro priat vnitatē: filio equalitatē: ⁊ spūisancto ꝯcordiā. Unitas patri attribuit᷑: qꝛ sicut vnitas principiū dicit᷑ numeri: sic pater est principium filij ⁊ spūsan cti. Equalitas vero filio: quia filiꝰ est ꝑfecta patris imago: de cuius ratione est: vt sit equalis ei cuiꝰ est imago: alioquin nō esset perfecta. Et etiā qꝛ filius: ideo equalis ⁊ similis ex modo ꝓductionis signen di. Cōcordia spirituisancto: qꝛ ipse est amor ⁊ nexꝰ patris ⁊ filij: vt in textu claret.

Distinctio. xxxij.

Circa predicta in di stin. xxxi. magister dubia absoluit di p̄senti que est. xxxij. ¶ Dubiū primū. Ex quo spūsanctus est amor: vtrum pater et filius diligunt se spūscto. Ad hoc est rñsio affirmatiua: ⁊ est ꝯclusio prima textua lis. Pater ⁊ filiꝰ diligūt se spūscto lꝫ etiā sese diligūt dilectiōe que est essentia: nā diligere includit essen tiale ⁊ notionale. Uñ valet tātū: diligēdo se amore essentiali/spirāt spm̄sctm̄. ¶ Scd̄m dubiū. Utrum pater sit sapiēs sapiētia genita. Rñsio negatiua: et est ꝯclusio textualis scd̄a. Pater est sapiēs sua essen tia que est sapiētia nōn genita. Nec est simile de sa piētia ⁊ dilectiōe: qꝛ sapientia est purū essentiale di ligere vero includit essentiale ⁊ notionale. ¶ Ter tia ꝯclusio. Filius est sapiēs sapiētia ingenita nega tiue. i. sapiēs essentia que non est genita. Dubiū.1. Dubiū.2. Dubiū.3.

¶ Questio. i.

Utrum pater sit sa piens sapientia genita. ¶ In tribꝰ ar ticulis stabit cōsueto more resolutio questionis. ¶ Notandū ergo est pari ter et supponendū pro articulo pmo ꝙ sapientia/lumen/notitia ⁊ similia: vt dicit magi ster dist. xxvij. ſm substātiā dicunt᷑ et non respecti ue sunt. quoqꝫ essentialia: ideoqꝫ sicut est vna essen tia triū ita vna sapiētia. Trahit᷑ tñ singulū eorū qñ qꝫ ad suppositionē personalē: qñ ponit respectu pre dicati personalis: vel qñ sibi addit᷑ aliqua determi natio notionalis: vt sapiētia de sapientia: lumen de lumine. Ubi sapientia in subiecto capitur pro filio: ⁊ in predicato ponitur pro patre. Exemplū secūdi: vt cū dicimus sapientia ingenita sapientia genita. Sapiētia ingenita capit᷑ pro patre: et hoc capiēdo A Artic. 1. Nota. F G

ingenitū vt est ꝓpriū patri: de quo supra dist. xxviij. Si aūt caperet ingenitū negatiue pro non genito: sapientia ingenita supponit essentialiter ꝑ ipsa natura diuina/ que est nō genita: sapiētia genita vero pro filio. ¶ Et ex illo ptz defectus ꝛ fallacia/ q̄ est in argumēto sophistico/ qđ ꝓdit magister in lr̄a/ quo arguitur. In diuinis est sapientia ingenita: ꝛ etiā sapiētia genita: ꝛ sapiētia ingenita nō est sapiētia genita: ergo sunt due sapiētie. Nā in cōsequēte sapientia supponit essentialiter pro substātia diuina: ꝛ in

Nota.2. B antecedente/ vbiq̄ supponit personaliter. ¶ Secūdo notandū: q̄ q̄n predicato importanti principaliter idē qđ subiectū vel eius parte/ vel accidēs eius/ vel cōstituēs ipsum/ additur ablatiuus: ad veritatē talis ꝓpositionis requiritur q̄ ablatiuꝰ importet idē qđ subiectū vel partē eius/ vel accidēs eius/ aut aliquid cōstituēs ipm/ reddēdo singula singulis: vnde hec non est vera: hō est aīal/ albedine vel lapide vel deo. Ille aūt sunt vere: homo est animal animalitate: homo est rationalis anima: homo est albus albedine: deus est pater paternitate. Hic aūt: deꝰ est hō humanitate/ est specialis modus: q: ibi denotatur q̄ significatū principale predicati. s. homo: quod est natura humana sit vnitū deo: ꝛ istud sic vnitū importat ablatiuꝰ humanitate: ꝛ ideo est vera. Uerūtamen ſm mentē Jo. clarius pōt dici: q̄ ablatiuꝰ adiunctus importat suū significatū esse principium/ quo subiectū est tale quale denoiatur p̄ p̄dicatū p̄ncipale: ꝛ hoc formale vel p̄ncipiatiuū siue efficiēs capiēdo efficiēs large. Sicut hō est albꝰ albedine/ denotatur q̄ albedo sit p̄ncipiū formale quo hō est albꝰ: ꝛ hic paries ē niger fumo vel igne/ denotatur q̄ ignis vel fumus sit principiū efficiens/ quo paries est de-

Nota.3. C nigratus. ¶ Tertio notādū/ q̄ dn̄s Camera. q. xiij. primi. ar. iij. fere idē loquitur: vnde premissa quadā distinctione (ad mentē cuiusdā antiqui ꝛ subtilis doc. dn̄i Petri pictauień. lib. j. summe sue. c. xix. qui dicit. Nihil fore affirmandū vel negandū in hac materia sine distinctione: ne qs corā sophisticis ridiculo exponatur) dicit: q̄ ille terminus sapiētia ꝑ se sumptꝰ est terminus essentialis: sed q̄n q̄ sumptus cū addito est p̄sonalis: vt sapia genita. Et q̄n ponitur in ablatiuo casu/ pōt exponi dupl'r: vel ꝑ a/ vel ꝑ istā ꝓpositionē per. ¶ Et ſm hoc quatuor ponit ꝓpositiones ad mentē prefati doc. ¶ Prima. Ista ꝓpositio: pr̄ est

Propo.1. sapiēs sapia genita: siue ꝑ a resoluatur/ siue ꝑ per/ falsa est. Ptz: q: sicut pr̄ nō est a filio: nec ꝑ filiū q̄ est sapientia genita: sic nō est sapiēs ab ipso vel ꝑ ipsum ſm btm̄ Aug. ¶ Scd̄a est. Ista ꝓpositio: pr̄ est sapiēs

Propō.2. sapiētia ingenita: si ꝑ a resoluatur/ falsa est: si per per/ vera est. Ptz: q: sicut pater nō est a seipso: nec ab essentia diuina ꝓprie loquēdo: sic nō est sapiens a sapientia ingenita/ que est ipse vel essentia diuina sz tamen est sapiēs per seipsum ꝛ per essentiā diuinā.

Propō.3. ¶ Tertia ꝓpositio. Ista ꝓpositio: filius est sapiens sapientia genita: si per a resoluatur/ falsa est: si per ꝑ/ vera est. Ptz: q: sicut filiꝰ nō est a seipso: sic nō est sapiens a seipso: sed a pr̄e a quo est: sed tn̄ est sapiēs a seipso: ꝛ ꝑ ipm: sicut filius agit ꝑ seipm: lz nō a se ſm

Propō.4. Hila. ¶ Quarta ꝓpositio. Ista ꝓpositio/ filius est sapiens sapiētia ingenita: siue per a resoluatur siue per per/ vera est. Ptz: q: sicut filius est a patre ꝛ per patrem: sic est sapiēs ab ipso ꝛ ꝑ ipm q̄ est sapientia ingenita. Et sicut dictū est de filio: ita pariformiter dici posset de spūsctō quo ad istā ꝓpositionē. ¶ Si vero dicatur: q̄ ſm Aug. Idē est in deo sapere ꝛ esse: ergo si filius est sapiēs sapiētia ingenita: sequitur q̄ filius est sapiētia ingenita: qđ est falsum: q: si esset sapientia ingenita: non esset sapientia genita. ¶ Pro cuiꝰ

Nota.4. D intellectu notandū quarto: q̄ sicut ingenitū potest dupliciter accipi: sic etiam sapientia ingenita. Uno modo dicitur ingenitū omne quod non est genitū ꝛ sic essentia diuina est sapientia ingenita. Alio mō dicitur ingenitū quod est non genitum ꝛ est generans: ꝛ sic est proprietas soli patri conueniens ꝛ nō filio. Primo modo cōceditur q̄ filius est sapiētia ingenita identice ad istum sensum: q̄ filius est diuina essentia: siue sapientia que est ingenita: sed secundo modo filius nō est sapientia ingenita: q: ingenitū hoc modo soli patri conuenit. ¶ Istis sic recitatis/ ꝛ ex aliorum dictis cōportatis/ ꝛ extractis: vt ꝛ aliorum doc. intentio nō lateat. Respondendum est ad

questionem secundum mentem doc. Et est pro articulo secū do conclusio prima. Pater non est sapiens Articu.2. Conclu.1.

sapientia genita. Patet quia cum sapiens importat idem quod subiectum principaliter vel saltem constituens ipsum: q: sapientia que est essentia: sapientia autē genita non importat illud quod subiectū: nec constituens ipsum: quia sapientia genita nō est pater nec constituit patrem: sequitur ex notabili secundo q̄ sit falsa. ¶ Secunda conclusio. Hec est concedenda: filius est sapiens sapiētia ingenita: capiē- Conclu.2.

do ingenitum negatiue vt conuenit essentie: secus si acciperetur vt dicit proprietatem patris. Patet: q: filius est sapiens essentia: ergo sapientia ingenita. Sapientia enim ingenita constituit filium/ sicut essentia: cum sint idem omnibus modis. ¶ Tertia cō- Conclu.3.

clusio. Filius est sapientia ingenita in ablatiuo casu. Patet: quia ſm Augu. idem est illi sapere qđ esse sed filius sapit sapientia ingenita ex conclusione secunda: ergo est sapientia ingenita. ¶ Quantū ad articulum tertiū est dubium. Quomodo illa conceditur. Pater dicit verbo: ꝛ non illa pater sapit verbo. Articu.3. Dubium.1. E

¶ Pro solutione notādum post predicta dist. xxvij. q. iij. q̄ dicere aliquando accipitur pure essentialiter: ꝛ sic valet tantū quod intelligere: ſm quā acceptionem Ansel. in mono. dicit: q̄ pater/ filius ꝛ spūssanctus sunt vnū dicens/ sicut vnum intelligens. Alio modo pure notionaliter. Et sic dicere nihil aliud est q̄ȝ verbū gignere vel ꝓducere. Et sic ſm Rich. solus pater est dicens. Tertio modo accipitur nec pure notionaliter nec pure essentialiter: sz vt includit vtrūq̄/ vt scz in eius quid nominis ponitur notionale ꝛ essentiale. Sic dicere est notitia a se producta declarare omne declarabile. He acceptiones supra habite sunt dist. xxvij. q. iij. ¶ Per hoc dicitur: capiendo dicere primo modo/ quelibet p̄sona dicit seipsa formaliter: ꝛ non dicit alia ablatiue: quia quelibet persona declarat sua intelligentia. ¶ Scd̄o dicitur: capiendo dicere pure notionaliter: pater nō dicit verbo: sed dicit verbū. ¶ Tertio dr: capiēdo dicere tertio mō/ pater dicit verbo nō formaliter/ sed principiatiue. i. ꝓducit verbū/ quo declaratur omne declarabile. ¶ Per hoc ptz ad dubiū: q̄uo ꝯceditur/ pater dicit verbo: illa aūt nullo modo cōceditur: pater sapit sapientia genita: q: sapit est purum essentiale.

Questio. ij.

Utrum pater et filius diligāt se spūsctō. ¶ Pro articulo primo/ suppono ea que dicta fuere dis. xij. q. ij. de amore mutuo/ iocūdo/ ferueti nexu ꝛc. Quibꝰ ꝑ maiori eorūdem intellectu hic primū additur: q̄ voluntas diuina est ꝯcors ꝛ mutua charitas siue dilectio ꝛ amor iocūdus ꝛ mutuus cōis patri ꝛ filio ꝛ spūisctō. Nec plꝰ distinguitur ab essentia diuina cōi tribus personis q̄ essentia seipsa: sed sunt idē oibus modis. ¶ Secundo qđ spūssctūs non magis est charitas/ amor vel dilectio patris ꝛ filij: q̄ȝ pr̄ sit charitas: amor vel dilectio filij ꝛ spūsscti. Et hoc loquendo de virtute sermonis ꝛ ꝓprie. Patet: q: vnicus ꝛ penitus indistinctus est amor essentialis mutuus: iocūdusꝰ ꝛ infinitus: quo mutuo se diligūt pater ꝛ filius ꝛ spiritussctūs. Nec est possibile ponere aliquē amorem quo pater diligat filium aliquo mō distictū ab amore cōi triū p̄sonarū: ſm Aug. vj. de trini. Uñ predicti termini charitas: amor: dilectio ꝓprie loquendo A Articu.1. Nota.1.

ſemper ſunt termini eſſentiales:vt inquit Camera.
q.viij.art.iij.Et ſi qñ a ſctis/vel doctoꝛib⁹ capian-
tur pſonaliter:hoc nõ eſt ſm ſermonis ꝓprietatem
ſed eſt ſm quãdã appꝛopꝛiationẽ: ſicut appꝛopꝛiat
patri potentia ⁊ filio ſapiẽtia ⁊c. ⁊ tamẽ in diuinis
nõ eſt aliqua potẽtia vel ſapiẽtia aliquo mõ diſtin-
cta a cõi potẽtia vel ſapientia triũ pſonarũ. ¶Ter-
tio/ꝙ ſpũſſctũs põt dici nexus pris ⁊ filij.Ad iſtum
ſenſum ꝙ pater ⁊ filius ꝓducunt ſpm̃ſctm̃:⁊ nõ ali-
ter. ¶Quarto ꝙ ſicut verũ eſt ꝙ pater ⁊ filius ſe mu
tuo diligẽdo ꝓducunt ſpm̃ſctm̃:vt patuit diſt.xij.q.
ij.ſic etiã de virtute ſermonis concedi poſſet ſi vſus
haberet(vt ait Camera. vbi ſupꝛa) ꝙ pater ⁊ filius
mutuo ſe intelligẽdo ꝓducant ſpm̃ſctm̃. ptʒ: qꝛ cũ
in deo penitus idem ſit diligere ⁊ intelligere ⁊c.pri
mum tñ eſt in vſu apud ſctõs:ſed non ſcõm.Ad hoc
valent dicta in diſ.ij.q.j.dub.iiij.cur vna concedit ⁊
Nota.2. B nõ alia. ¶Scdo notandũ/ꝙ ſapere ſm cõem vſum
ſctõꝝ/ſemper capit pure eſſentialiter:hoc eſt/nõ ſi-
gnificat nec ſupponit niſi ꝓ aliquo cõi tribus.Dili-
gere vero qñ capit notionaliter.i.non pure eſſen-
tialiter:licet etiã qñ ſumatur pure eſſentialiter:vt
in locutionibus pꝛemiſſis. Cum aũt ſumitu r notio
naliter:nõ eſt ſimpliciter idem qđ ſpirare.Tunc eñ
ſicut pater ⁊ filius diligũt ſe ſpũſancto:ita ſpirarẽt
ſe ſpũſancto. Qñ vero ſumitur partim notionali-
ter ⁊ partim eſſentialiter:vt.ſ.nec eſt purum eſſen-
tiale nec purũ notionale:ſed eſt equiualenter eſſen-
tiale ⁊ notionale:ex eo ꝙ in ſuo quid nois ponit ter
minus eſſentialis ⁊ terminus notionalis:vt dilige-
re ſit amoꝛe abſoluto diligẽdo ſpirare ſpm̃ſanctum
tanꝗ amoꝛẽ alicui impẽſum:⁊ ſic includit in ſe dili-
gere eſſentiale:qđ eſt oibus modis eſſentia diuina
⁊ ſimiľr includit in ſe ſpirare. Primuʒ eſt eſſentiale:
Articu.2. Conclusio. C ſcõm notionale. ¶Quantũ ad articulũ ſcõm eſt cõ-
cluſio rñſalis. Pater ⁊ filius diligũt ſe ſpũſancto: vt
diligere dicit vtrũꝗ eſſentiale ⁊ notionale. Patet:qꝛ
valet tantũ. Pater ⁊ filius diligunt ſe amoꝛe abſolu
to ⁊ eẽntiali. Et ſic diligẽdo ſeſe/ꝓducũt ſpm̃ſctm̃
tãꝗ amoꝛẽ vtriuſꝗ: vni.ſ.impẽſum/ ⁊ alij repẽſum,
ad intellectũ ſupꝛa diſt.xij.q.ij.habitum. Et eſt ali-
quo mõ ſiľis loquendi modus quo Joã.dicit. Non
diligamus verbo neꝗ lingua : ſed opere ⁊ veritate.
j.Joã.iij. Non tñ diligunt ſpũſancto tanꝗ quodam
amoꝛis ſigno/quo modo lingua ⁊ opus ſigna ſunt
interne dilectionis:ſed ſpũſancto tanꝗ amoꝛe vero
ab eis pꝛoducto vni eoꝛũ impenſo/⁊ alteri repenſo.
Articu.3. Dubium. D ¶Quantũ ad articulũ tertiũ eſt dubiuʒ.Quõ in di-
uinis eſt aliquid qđ nec eſt purũ notionale:nec pu-
rum eſſentiale:cũ quicquid eſt in diuinis : qđ nõ eſt
foꝛmaliter perſona:eſt eſſentia vel relatio.Solutio.
Illud quod nec eſt purum eſſentiale:nec puruʒ no-
tionale:ſed vtrũꝗ dicit:nõ eſt aliqđ reale in diuinis
ſed eſt terminus vel ſignum ſignificans vtrũꝗ. In
cuius.ſ. diffinitione quid nominis/ ponitur aliqđ
qđ pꝛeciſe ſignificat eſſentiale.ſ. cõe trib⁹ ⁊ aliquod
notionale. Plura alia quere diſt.xij.q.ij.vt ſupꝛa al-
legatum fuit pꝛo claꝛioꝛi dictoꝛum intelligentia.

Diſtinctio.xxxiij.

Supꝛa magiſter egit
de noib⁹ relatiuis ſm ſe: hic de eiſdẽ
cõparatiue p cõparationẽ ad noia e-
ſſentialia. ¶In hac ergo diſtinctiõe
cõparat ꝓprietates ad eſſentiã ⁊ pe-
ſonam in ſequẽti perſonam ad eſſentiã. ¶Cõcluſio
textualis pꝛima eſt hec. Pꝛopꝛietates quib⁹ perſo-
ne determinant ⁊ diſtinguunt ſunt in trib⁹ pſonis:
⁊ ſunt ipſe pſone:ſunt etiã eſſentia. ¶Scda concl.
Paternitas eſt realis pater:eſt ⁊ eſſentia: ſʒ neutrũ
foꝛmaliter. ¶Tertia concluſio . Licet pater non ſit
eo pater quo deus:⁊ eſt pater paternitate ⁊ deus eſ-
ſentia:non ſequitur paternitatem non eſſe eſſentiã
realiter:ſed ſequitur ea non eſſe idem foꝛmaliter ad

ſenſum frequenter tactum. Harum pꝛopoſitionum
intellectus dependet ex textu ⁊ ſupꝛadictis.

Queſtio vnica.

Utrum ꝓpꝛietas di
uina ſit realiter tã eſſentia ꝗ pſona. A
¶Duobus articulis deſcindet que- Articu.1.
ſtio. Pꝛo articulo pꝛimo notanduʒ/ ꝙ Nota.1.
hic non fit inueſtigatio niſi de diſtin-
ctione reali:qꝛ oſtenſum eſt ſupꝛa diſt.ij.⁊ alibi diſt.
xxviij.ꝙ eſſentia/relatio/⁊ pſona foꝛmaliter diſtin-
guuntur. Neꝗ fit hic cõparatio alicui⁹ ꝓpꝛietatis
ad perſonã/cuius ipſa nõ eſt cõſtitutiua:vt paterni
tatis ad filiũ vel ſpm̃ſanctũ:aut filiationis ad prẽm
⁊ ſpm̃ſanctũ/aut ſpirationis paſſiue ad patrẽ ⁊ filiũ
ſiue etiã ſpirationis actiue ad ſpiritũ ſanctũ.Mani
feſtum enim eſt iſta diſtingui realiter: cũ ꝓpter eas
perſone realiter diſtinguant:vt dictuʒ eſt diſt. xxvj.
Sed hic fit compꝛatio ꝓpꝛietatis pſonalis ad per-
ſonam quã cõſtituit:vt pr̃nitatis ad patrẽ : filiatio-
nis ad filiũ ⁊c.Hinc titul⁹ queſtionis potius ſic foꝛ
mari poſſet:vtrum perſona ⁊ ſua ꝓpꝛietas ac eſſen-
tia ſint idem realiter . Uoco aũt ſuam ꝓpꝛietatẽ/ꝓ-
pꝛietatem conſtituentẽ perſonã. ¶Scdo ſupponit/ Nota.2.
ꝙ ꝓpꝛietas hic nõ accipitur pꝛo aliquo pꝛedicabili
de deo:ſed ꝓ aliquo qđ eſt realiter in deo conſtituti-
uum ⁊ diſtinctiuũ perſone:hoc eſt pꝛo ipſa relatiõe
reali in deo:puta paternitate:filiatione/ aut ſpira-
tione:de quo ſupꝛa diſt.xxviij. ¶Quantũ ad articu
lum ſcõm eſt cõcluſio pꝛima. Ratio ſeu ꝓpꝛietas pa- Articu.2.
tris:puta paternitas:non eſt idem oibus modis cũ Conclu.1.
eſſentia vel perſona:quibus eſſentia eſt eadẽ eſſen- B
tie:⁊ perſona pſone. Patet:qꝛ diſtinguitur ab vtro-
ꝗ foꝛmaliter:vt habitum eſt ſupꝛa diſt.ij.q.j.⁊.q.xj.
et diſt.xxviij.vbi ſpecialiter de diſtinctione foꝛmali
paternitatis a patre loquitur doctoꝛ. ¶Scda con- Conclu.2.
cluſio. Pꝛopꝛietas vel relatio que eſt in deo realiter C
nõ diſtinguitur realiter ab eſſentia: nec a perſona.
Pꝛobatur quo ad pꝛimã partẽ:qꝛ ſi ſic:aut ꝓpꝛietas
eſſet eque perfecta ſicut eſſentia: aut minus perfe-
cta. Si pꝛimũ:eſſent duo dij:qꝛ ſi ꝓpꝛietas diſtingue
retur realiter ab eſſentia:tunc nihil vnũ eſſet eſſen-
tia ⁊ ꝓpꝛietas:⁊ ita eſſent ſimpliciter duo ⁊ nõ vnũ:
ſecus de duabus diuinis perſonis. Si ſcõm:tunc ꝓ-
pꝛietas eſt imperfectioꝛ eſſentia:⁊ ita aliquod imp-
fectum eſſet intrinſecum ⁊ conſtitutiuum perſone
diuine:quod eſt hereticum. ¶Item ſi eſſentia ⁊ pꝛo-
pꝛietas diſtinguerentur realiter : hec eſſet ſimplici-
ter falſa. Pater ⁊ filius ⁊ ſpirituſſanctus ſunt vnus
deus. Pꝛobatur:qꝛ queritur pꝛo quo ſupponit de⁹.
Si pꝛo perſona vel relatione:patet ꝙ eſſet falſa : qꝛ
non ſunt vna perſona:nec vna relatio. Si pꝛo eſſen-
tia:adhuc eſt falſa:quia ſic negãda eſſet illa . Pater
eſt eſſentia:⁊ per conſequens multomagis illa. Pa-
ter ⁊ filius ⁊ ſpirituſſanct⁹ eſt eſſentia. Antecedens
patet:quia nunꝗ conſtitutum eſt idem realiter ali-
cui conſtituentium:a quo aliquod conſtituentium
ipſum diſtinguitur realiter:⁊ per ꝯñs pater/filius ⁊
ſpũſſanctus nõ eſſent vnus deus. Plureʒ alias ad-
ducit doc.efficaces rationes. ¶Scda pars ptʒ:quia
qñ aliquid eſt quodlibet cõſtituens:eſt etiam ipſum
conſtitutum:ſed relatio eſt realiter diuina eſſentia:
⁊ eſt ipſamet relatio:manifeſtum eſt:ergo eſt conſti-
tutum:ſcilicet pater ⁊c. Hoc eſt ſummarium de coꝛ-
poꝛe queſtionis huius vt habetur in doc.

Diſtinctio.xxxiiij.

Comparat magi-
ſter perſonaʒ ad eſſentiã/oſtendẽs ꝙ
pſona cõſtituta et eſſentia que ipſam
cõſtituit : identificant realiter. Et põt
ſentẽtia text⁹ his cõcluſionibus ſum-
mari. ¶Pꝛima cõcluſio. Quelibet perſona eſt reali-
ter eſſentia diuina:⁊ omnes tres perſone ſunt vna ⁊

eadem essentia: nec est aliud esse essentie: et aliud esse persone. ¶Secunda conclusio. Persone inter se realiter distinguuntur propter proprietates relatiuas realiter distinctas: et ab essentia formaliter/ propter quod aliquid dr de persona: qd negatur de essentia. ¶Tertia conclusio. Catholice dici potest vna essentia trium personarum: et tres persone vnius essentie nõ autẽ vnus deus trium personarũ: aut tres persone vnius dei. Et hoc propter vitare errores. Nã deus est nomen suppositi: vnum autẽ suppositum non est tres persone nec econuerso.

Questio vnica.

A

Conclusio. Trũ psona sit realiter essentia diuina. ¶Ad istã q̃stionẽ ptz rñsio ex p̃cedẽti questione. Uñ est cõclusio vna responsalis et ista. ¶Persona diuina est realiter diuina essẽtia. Patet ex predictis. Et probat. Quando constituentia sunt idem realiter inter se: constitutum est realiter quodlibet constituẽtiũ: sic est in ppposito: ergo et c. Maior patet: quia sicut ex reali distinctione cõstituẽtium inter se infertur distinctio realis constituti a quolibet constituentium: ita ex idẽtitate constituentium inter se/ infertur identitas constituti cũ quolibet constituentiũ. ¶Itẽ ostẽsum est distin. precedenti/ q paternitas est eadem realiter cũ persona: ergo similiter essentia est eadem cũ persona realiter: licet distinguantur formaliter: propter quã formalem distinctionem non quicquid de vno predicatur: etiam predicatur de alio. Ideo multiplicato vno. s. persona/ non oportet multiplicare essentiam. Nec sequit. Essentia et persona distinguuntur formaliter: ergo sapientia et bonitas distinguunt formaliter. Cuius ratio patuit supra dist. ij. q. j. Hec est snia cõtẽtorum in questione hoc.

Distinctio. xxxv. de attributis diuinis.

Actenus magister egit de trinitate benedicta quantũ ad se: et sibi intrinseca. Hic consequenter vsq3 in finẽ agit de ipsa quatũ ad q̃dã attributa/ sm q̃ est principiũ creature que sunt sapientia/ potentia et bonitas. Que in agẽtibus sm propositum (nõ per necessitatem nature) ponuntur operationum principia. Primo ergo determinãs de sapientia in distinctionibus septẽ. De ea agit primo in generali quo ad se distin. p̃nti. Secundo/ prout res scitas continet in se obiectiue dis. xxxvj. Tertio quõ ipsa est in obiectis scitis distinct. xxxvij. Quarto de ea prout se habet causaliter ad res cognitas distinctio. xxxviij. Quinto quãtũ ad immutabilitatem eius ad res mutabiles scitas dist. xxxix. Sexto specialiter de vna eius specie/ que est predestinatio quantum ad effectũ eius dist. xl. Septimo/ de eius causa d[...]n. xlj. ¶Et põt snia textus sic summari. ¶Conclusio prima. Licet sapiẽtia et sciẽtia in deo sit vna simplex diuina essentia: sortitur tñ varia nomina in ordine ad scita. Hoc ostendit. Nã dr nõ solum sciẽtia: sed etiã prescientia et preuidẽtia/ dispositio/ predestinatio/ prouidẽtia. Preuidẽtia et prescientia sunt de futuris. Dispositio de faciendis. Predestinatio de saluandis. Prouidentia idẽ est qd dispositio. Scientia autem et sapiẽtia de oibus eternis: et tẽporalibus/ preteritis/ presentibus et futuris. Sed tunc est dubium/ an in deo fuisset presciẽtia si nulla fuissent futura. ¶Pro quo est hec conclusio scda. In deo fuisset id qd nunc est prescientia. i. essentia diuina qua nũc scit futura: sed nõ fuisset tunc dicta prescientia ppter defectũ cõnotati. ¶Tertia conclusio. Quia oia nouit deus: oia dicunt esse in deo: et fuisse in eo et ab eterno: et i. eo fuisse vita. Hec latius habent in textu.

Questio. j.

Trũ in deo sit sciẽtia ex natura rei. Triũ articulorum numero terminabitur questio. ¶Pro articulo primo notandum post ea que dicta sunt in prolo. q. ij. quod scientia dupliciter accipit. Uno mõ pro notitia adhesiua veri cõplexi/ nata causari ex aliquibus premissis p demõstrationem. Alio mõ gñaliter pro oi notitia. ¶Scdo considerandũ cõtra ea que hz sanctus Tho. par. j. q. xiiij. ar. j. qd immaterialitas non est causa quare aliquid est cognoscitiuũ. Patet: qr multa sunt accidentia immaterialia que tñ nõ sunt cognoscitiua. Sitr sm cõem opi. forma celi est immaterialis: et tñ non cognoscitiua. ¶Itẽ possibile est deũ producere formam immaterialẽ/ [...]plicẽ/ p se stãtez nõ cognoscitiuã: nullã eñ includit contradictionem. ¶Preterea dare esse materie non impedit cognitionem: alioquin aia coniuncta non posset ita perfecte cognoscere sicut separata: et ita minus perfecte cognosceret aia beata post resurrectionem q̃ ante: qd ptz esse falsum. ¶Pro articulo secũdo est conclusio prima. Accipiendo scientiã primo modo/ sciẽtia non est in deo. Patet: quia nihil in deo est acquisibile per demonstrationẽ. ¶Scda cõclusio. Accipiẽdo scientiã secundo modo/ scientia est in deo intrãsitiue. Patet: quia sm scripturã/ sanctos et phos/ deus est pse intelligens et cognoscens. Itẽ deus est summũ ens: ergo intelligens/ sciens: et cognoscens. Hec conclusio est theologorũ et philosophorũ. Nã Mat. xj. Nemo nouit filiũ nisi pater: neq3 patrẽ quis nouit nisi filius. Et ita deus nouit se: et in aliis innumerabilibus locis. Item primo de aia dicit phs cõtra Empedoclẽ/ deũ insipientissimũ esse/ si non cognosceret discordiam: et mortalia esse sapientiora que cognoscũt (sm Empedoclem) omnia. Item. xij. Metaphys. tracta. iij. c. iiij. probat phs in deo esse summam et sempiternam delectationem sm intellectũ et vitã. Nõ quidẽ tãq3 distincta a deo: sed tanq3 ea que sunt deus. ¶Itẽ in eodem libro dicit nõ longe a fine. Si deus nõ intelligit: quid vtiq3 erit insigne: se habet vt dormiens. Unde paucis interpositis subdit. Palam ergo diuinissimum/ et honoratissimũ intelligit. Idẽ habetur sententialiter in multis locis. ¶Probatur etiam ratione hec cõclusio. Quicqd dicit perfectionẽ simpliciter: hoc deo est attribuendum: scire siue intelligere sunt hmoi: ergo. Maior est virtualiter phi vbi supra in hoc reprobantis Pythagoram/ et Speusippũ dicentes. Nõ opz oẽ nobilissimũ et optimum esse in principio primo. Et patet etiã: qr aľs primũ nõ esset perfectissimũ: si aliqua pfectio simplr sibi deficeret: quomodo etiã probat phs. Deus intelligere seipsũ: nõ per superadditũ. ¶Uocat aũt hic predicatũ simplr perfectionale/ qd nullã imperfectionem siue diminutionẽ importat: nec ad ipm sequitur imperfectio aliqua simpliciter: siue in respectu alterius. Respectu alterius significat diminutio: si sequat hoc esse minus perfectũ quodã alio: siue aliud esse pfectius ipso. Iõq3 hoc nomen asinus nõ dicit p̃dicatũ perfectionale simplr: q̃uis significet rẽ perfectã in tali specie eo q est reperire aliud perfectius asino: sic homo: sic albedo: et quecũq3 solũ creaturã significãt/ vt creatura est. Minor probat: qr sciẽtia est pfectio intellectus. vj. Ethico. Ideoq3 oẽs hoies natura scire desiderant. Spectatq3 ad perfectionẽ rei/ qd sit cognoscẽs: immo cuilibet iocũdius est cognoscere: q̃ eius oppositũ: puta non cognoscere: nec ad rẽ esse cognoscẽtẽ/ sequitur aliqua imperfectio. Nulla eñ ratione põt ostendi: qd aliquid sit melius cognoscẽte. Ideo dicit phs. xij. Metaphy. qd intelligere diuinissimum est. ¶Tertia conclusio. Scientia que deus est realiter: est ex natura rei diuina essentia ab ea penitus indistincta: nec realiter: nec formaliter: sed omnibus

A
Articu. j.
Nota. j.
Nota. 2.
Articu. 2.
Conclu. j.
B
Conclu. 2.
C
Conclu. 3.

modis eadem essentie:quibus essentia est eadem si hypsi. Prima pars patet:qꝛ sciẽtia est diuina essentia:⁊ nõ per cõsiderationẽ intellect⁹:ergo ex natura rei. Tꝫ ɔña a sufficiẽti diuisiõe. Prima pars assumpti pꝫ:qꝛ quicq̃d realiter est in deo est diuina essentia. Scḋa ptꝫ:qꝛ negotiatio intellect⁹ nr̃i nihil facit ad hoc qḋ de⁹ sit sciẽtia:nõ plus/q̃ꝫ ꝙ de⁹ sit eẽntia.

Articu.3. Dubium.1 D ¶ Quantũ ad articulũ tertiũ/dubitatᷓ circa conclusionẽ tertiã. Intellect⁹:et sciẽtia p̃dicantᷓ de deo per modũ differẽtie/⁊ nõ in quid:ergo nõ est oibus modis idẽ essentie. Solutio. Nihil horũ predicatur de deo per modũ differẽtie vel denoiatiue. Et lꝫ ꝑm voces/deus est intellectualis substantia sciẽs:tñ ꝑ illas intelligi debẽt p̃dicatiões q̃dditatiue:vt ꝑ illã. De⁹ est substãtia intellectualis/illa:de⁹ est substãtia q̃ ẽ intellect⁹. Sicut dicimus. Hec est creatura salis .i. creatura q̃ est sal.

Replica: ¶ Si di[...] eadẽ rõne posset dici qḋ deus est intellectus volũtatis:⁊ qḋ sortes est aial humanum. Albedo est qualitas coloris. Accipiendo illas propositiones intrãsitiue. Deus est intellectus qui est volũtas. Sortes est aial qḋ est hõ. Albedo est qualitas que est color/que videntur absurda.

Responsio. ¶ Responsio. Multa ex cõi vsu loquentiũ cõceduntur in certis terminis:que in alijs terminis nõ dissimiliter se habẽtibus quãtũ ad constructionẽ vsus non admittit. Sic cõcedit. Hec est creatura salis:et non cõcedit. Sortes est creatura hoīs. Sic conceditᷓ qḋ aliquid hꝫ colorẽ albũ vel nigrũ: saporẽ dulcem vel amarũ:⁊non cõceditur qḋ aliquis habet habitũ scientẽ vel ignorantẽ. Et ecõuerso cõceditᷓ:qḋ aliq̃s habet habitum sciẽtie:et nõ cõceditᷓ qḋ hꝫ colorẽ albedinis. Nec hic aliqua causa querenda est:nisi voluntas vtẽtiũ:lꝫ frequẽter aliqua cõmoditate moti sunt. Oẽs tñ predicte ꝑm cõstructionẽ intrãsitiuam equaliter essent concedende.

Dubiũ.2. E ¶ Scḋo dubitatur. Si scientia dei oibus modis est sciẽtia:quõ conceditur sciẽtia esse in deo/vel in essentia diuina: cũ essentia nõ sit in essentia. Dicitur primo: ꝙ cõceditᷓ intrãsitiue:vel etiã sicut cõceditᷓ essentia est in deo.s.in persona/in patre/in filio/in spiritusancto:ita etiã cõceditur:scientia est in deo:nõ tñ proprie scientia est in diuina essentia:nisi ad sensum intransitiuum. ¶ Si queris an concedẽdũ sit ex nunc dictis:qḋ in deo sit habitus:cum oīs scientia sit habitus. Respõdetur:si habitus dicit aliquid distinctũ a cognitiõe actuali: sic in deo non est habitus:nec sciẽtia diuina est habitus:sed cognitio actualis eterna. Si vero accipitur cõiter vt extendit se ad cognitionem actualem ⁊ habitualẽ:sic posset cõcedi in deo esse habitũ scientie:sed qꝛ frequẽter habitus capitur vt quid distinctum ab actu:facilius dꝛ nõ oẽm sciẽtiã esse habitũ: qḋ verum est de scientia diuina:nõ est tñ difficultas nisi de noīe.

Dubium.3 F ¶ Tertio dubitatᷓ. Quecũq; habent ordinem inter se sunt aliquo modo distincta:sed inter essentiam/intellectũ/⁊intellectionẽ est ordo quidã. Nam intellectus est ꝓpinq̃or essentie/q̃ꝫ intellectio siue scientia:qḋ sic pꝫ ex cõi maxima apud aliquos. Quẽcunq; ordinẽ haberẽt aliqua si essent distincta realiter:eũdẽ habẽt/cũ non distinguuntᷓ realiter:sed si esset realis distinctio:tunc ab essentia immediate pullularet intellectus:⁊ ab intellectu ꝓduceretᷓ intellectio. Ad hoc dꝛ qḋ inter volũtatẽ/intellectũ/essentiam/scientiã/nullus est ordo in natura rei:nõ plus q̃ꝫ inter essentiã ⁊ essentiã:lꝫ forte inter conceptus illos possit esse ordo aliquis. Ad [pro]bationẽ dꝛ: qḋ intellectus non est ꝓpinquior essentie diuine q̃ꝫ scientia vel intellectio:sed ita scientia est oibus modis diuina essentia sicut intellectus:⁊econuerso. Ad probationẽ dꝛ ꝙ ꝓpositio assumpta non est vniuersaliter v̾a:immo in creaturis est vniuersaliter falsa: quia eoipso quod in creaturis aliqua ponuntᷓ idem/nullũ ordinẽ habent:neq; ꝑm rẽ neq; ꝑm rationẽ. In deo etiã falsa ẽ:qꝛ essentia diuina/⁊ essentia diuina si distinguerẽtur realiter(in patre scꝫ et filio)haberẽt ordinẽ originis:⁊ tamẽ essentia ⁊ essentia nullũ ordinem habẽt. Sic de essentia diuina et intellectu diuino dꝛ:qḋ nullũ ordinẽ habẽt inter se quantuncunq; haberẽt ordinẽ si essent realiter distincta. Huius maxime impugnationẽ latiorẽ vide.q.ij.prologi in doct. Item.q.presenti:et alibi.

G ¶ Sed diceres. Illa distinguuntur ratione/ que habent diuersas rationes:siue que correspõdẽt diuersis rationib⁹:sꝫ essentia/intellectus diuinus/sciẽtia diuina/habẽt diuersas rões siue correspondent diuersis rõnib⁹ ⁊ ita distinguũtur ratione. Ad illud rñdetur post dicta in.q.iij.dist.ij.premittẽdo qḋ distingui rõne capitur dupliciter. Uno modo proprie vt attribuitur ipsis rationibus distinctis:siue his quib⁹ hmõi distincte rationes correspõdent eo mõ quo vnũ signũ correspondet alteri vt conceptus voci. Illo modo quecũq; rõne distinguuntᷓ/non sunt idẽ realiter: qꝛ nunq̃ꝫ due rationes nõ synonyme siue signa non synonyma sunt realiter idẽ. Et hec distinctio rationis nõ est:nisi signorum siue entiũ rõnis et nõ rerũ que nõ sunt signa:vt dictum est supra dist.ij. Alio modo capitᷓ distinctio rõnis multum improprie:put attribuitur vni: et eidem oibus modis ex natura rei:qḋ correspõdet diuersis rationibus eo mõ quo signatũ corrñdet signo:sic põt cõcedi deũ distingui ratione/ pro quanto deus diuersis conceptibus significatur: qui quidẽ cõceptus ꝓprie distinguuntᷓ ratione. Sꝫ sicut ꝑm hãc impropriã acceptionẽ cõceditᷓ:ꝙ essentia/intellectus/ sciẽtia/in deo ratione distinguuntᷓ: sic cõcedẽdũ est essentiã:⁊ essentiã ratione distingui intellectum:et intellectũ:qꝛ essentia diuersis rationibus significatur:⁊ similiter intellectus. ¶ Illa acceptio pro tãto est impropria:qꝛ distingui nõ ꝓprie predicatur de eo qḋ est vnũ ⁊ idem in se nullo modo variatum. Deus aũt omnino inuariat⁹:vel potius oino ex natura rei indistinctius adhuc significatur diuersis rationibus ꝓpter aliquã realẽ diuersitatẽ per hmõi rationes cõnotatam:⁊ ꝓpter hoc nõ potest dici distingui [r]atione ꝓprie. ¶ Qḋ vero cõmuniter aucto. dicũt idẽ realiter distingui ratione:intelligi debet ꝙ de aliquibus terminis supponẽtib⁹ [p]eadẽ significatiue acceptis/predicatur distingui [ra]tiõe. De hoc vide Ockã.iij.quodlibe.q.ij.

Questio.ij.

A

Utrum deus intelligat oĩa alia a se distincte.

Articu.1. ¶ In materia huius questionis sicut ⁊ in multis alijs fidem nostram concernentibus impie errauit commentator Auerrois: dicens deũ extra se nihil cognoscere. Hũc suũ errorẽ quibusdã rationibus munire conat⁹ est.xij. Metaphy.cõmen.li.in ꝓsecutione siue expositione textus Aristotelis ibidẽ. Uñ arguit primo. Obiectum intellectum est perfectio intelligẽtis:nihil aliud a deo est perfectio dei:ergo nihil aliud [a] deo est obiectum cognitũ. ¶ Secundo qñ intellectus intelligit aliud a sua substantia:sua actio nõ erit sua substantia:⁊ per cõseq̃ns perficitᷓ ꝑ suã actionẽ:sed de⁹ non põt perfici ab alio:ergo actio sua necessario erit sua substãtia:⁊ꝑ cõseq̃ns nõ intelligit nisi se. ¶ Tertio si deus intelligit aliud a se illud necessario intelligit:cũ quicq̃d deus intelligit:nõ põt nõ intelligere: sed qḋ necessario intelligit aliud/suum esse necessario est per aliud:deus autẽ non est per esse cuiuscũq; alterius:quare nihil aliud intelligit. ¶ Quarto:oẽ quod intelligit aliud a se/ trãsmutatᷓ in aliud:deus non est trãsmutabilis. ¶ Quinto:de⁹ non intelligit vilia:qꝛ hoc ignobilitatis est:nã ꝑm phm.xij. Metaphy. Nõ videre q̃dã dignius est q̃ꝫ videre:⁊ ꝑ cõsequens nihil aliud a se. ¶ Sexto:in separatis a materia idem est intellectus et intelligibile.iij.de aĩa. Hoc idem dicit.xij.metaphy.sed deus est maxime

separatus a materia: ergo nõ intelligit nisi se. ¶Se ꝑmo: si intelligit alia a se/ aut de ipsis hꝫ scientiaꝫ vniuersalẽ aut particularẽ. Non vniuersalẽ: qꝛ illa est in potẽtia/ deꝰ nullo mõ est in potẽtia/ seu nulla potẽtia est in scia eiꝰ: ergo in deo nõ est scientia vniuersalis. Nec particularẽ: qꝛ sunt infinita: sed infinita nullo mõ determinantur per scientiam. ¶Rõnes iste Auerrois q̃s ponit loco pallegato commen. s. li. sup. xij. Metaphy. Aristo. multiplr deficiunt ꝑpter qd nequaq̃ ꝑbãt: qd intẽdebat ipse cõmentator ꝑbare: ideo ad eas rñdendũ est. ¶Ad primã dr: q̃ maior vniuersaliter non est vera. Tũ qꝛ lapis intellectus ab homine nõ est ꝑfectio hoīs. Tũ qꝛ deꝰ intelligit se/ etiã ẜm eũ: ⁊ tñ ipse non est suꝑpsitus ꝑfectio ꝓprie loquendo: ideo maior de virtute sermonis simplr falsa est tã in nobis q̃ in deo: sed si intelligitẽ causaliter: hꝫ veritatẽ duntaxat/ qñ intellectio causatur ab obiecto: tunc enim obiectum est perfectio intellectus nõ formaliter ipsum ꝑficiẽs: sꝫ effectiue inquantum causat intellectionẽ in intellectu/ que formaliter intellectũ perficit. In deo aũt obiectũ cognitũ nihil causat: neq̃ intellectio dei est causata: sꝫ est ipsamet diuina essentia: res vero extra cognite ab illa/ sunt causate. ¶Ad scdm. Si per actionẽ intelligit operatio: maior est falsa: qꝛ ex eadẽ sequeret q̃ deus neq̃ crearet: neq̃ cõseruaret aliud a se. Con sequẽs cõtra philosophũ/ eo q̃ ab eo dicit: depẽdere celũ ⁊ totã naturã. Sic arguendo: qñ deus agens creat siue ꝯseruat aliud a se: sua actio nõ est sua substantia ⁊c. vt ipse arguit. Neq̃ maior illa est ꝑbata. ¶Ad tertiũ dr/ q̃ minor est falsa: veritatẽ tñ habere põt qñ aliq̃d necessario intelligit aliq̃d intellectione a se distincta ⁊ ab alio causata: tũc qꝛ nihil causat qd non est: necessario esset obiectũ cognitũ causans intellectionẽ: sine qua nõ posset esse itelligẽs. Sic aliquo modo obiectum esset causa intelligenti. Ubi vero intellectio nõ causatur ab obiecto vt hic: nihil habet veritatis minor. ¶Ad quartũ dr q̃ maior est falsa. Nec habet veritatẽ nisi de eo: qd aliq̃d a se de nouo incipit itelligere. Illud necessario trãsmutatur cũ de non intelligente tale obiectũ fiat intelligens illud. Nec tñ transmutat in illud intellectum: nisi eo modo quo intelligit aĩa esse quodãmo do oĩa: inquantũ quandã similitudinẽ in se hꝫ oim que cognoscit. In ꝓposito autẽ deus nihil de nouo cognoscit. ¶Ad quintũ dr/ q̃ intelligere vilia intel lectione causata a vilibus: potente impedire ab intellectione nobiliorũ: vel nata inclinare ad faciẽdũ aliquid vile: est indignũ ⁊ ignobile: sed nullũ horũ est in deo. Uel etiã vt alij exponunt. Ignobile est intelligere vile ꝓpria cognitione ⁊ distincta ⁊ adequata: ꝑ q̃nto scꝫ impedit a cognitiõe nobilioris: licet oĩs cognitio ẜm se perficiat intelligẽtẽ sit quoq̃ de numero honorabiliũ bonorũ: vt dr. i. de aĩa. Quõ aũt deus intelligat mala/ posterius dicet cũ agetur de ideis. ¶Ad sextũ dicendũ est: q̃ per illã ꝓpositionẽ phꝰ nihil aliud vult: nisi q̃ intellectus natus est seipsum intelligere: ⁊ tũc idẽ est intellectus ⁊ intelligibile. Nõ tñ loquit vniuersaliter/ q̃ intellectus solũ se intelligat: vt satis ptꝫ aduertẽti textũ vtrobiq̃. ¶Ad septimũ dr q̃ deus oĩa cognoscit vna simplici intellectione/ que ipse est: qua intuitiue distinctissime ⁊ ꝑfectissime res noscit omnibꝰ modis q̃bus res est noscibilis: referendo ad rẽ cognitam. i. noscit res ẜm oẽs modos quibꝰ se habẽt in se ad se: ⁊ ad alia: oẽsq̃ rerum differẽtias cõueniẽtias ⁊ vniuersaliter oẽs habitudines. Nõ tñ noscit res oĩbus modis cognoscẽdi: quibus a potẽtia cognitiua est noscibilis: qꝛ nõ illis que dicunt imꝑfectionẽ in cognoscente: ⁊ ita nõ noscit discursiue, nec cõfuse: siue indistincte obscure. ¶Et cũ arguit: particularia sunt infinita ⁊ ita nõ comprehendunt aliqua scia. dicit Ockã. q. ꝑti: q̃ nullũ est incõueniens infinita determinate cognosci ⁊ cõprehendi ab infinito: siue infinita scia.

Sed an deꝰ infinita cognoscat: ⁊ ea producere possit vide in nostro colle. in. ij. dist. i. q. iij. Itẽ. xvij. primi. q. viij. Sic ergo patẽt argumẽta cõmẽ. nihil concludere: immo videtur in hoc sibi contradicere. Ubi namq̃ dicit: q̃ natura determinate agit: licet non cognoscat: directa ab agente infallibili. s. ab ipso deo. Quõ ergo diriget a deo: si deus non plus cognosceret operationẽ nature q̃ ipsa natura: immo sic etiaꝫ deus si non cognosceret effectus suos: idigeret alio dirigente. ¶Istis premissis est pro articulo secundo cõclusio prima. Deus intelligit se summe ⁊ perfectissime. Ista conclusio est omniũ philosophorum ⁊ theologorũ declaratis aucto. in. q. precedẽti adductis. Et probatur rõne. Summo et perfectissimo cognoscẽti cõpetit summa et perfectissima cognitio/ sed cognitio dei/ cognitio est perfectima: quia perfectissimi obiecti: ergo conuenit deo: qui est summum cognoscens. ¶Secunda conclusio. Deus intelligit omnia alia a se clarissime distincte. Probatur cõclusio ista primũ auctoritate Prouerb. xvj. Omnes vie hoĩm patent oculis eius. Item eiusdẽ. xxiiij. Deus inspector est cordis: ipse intelligit ⁊ saluatorem aie tue nihil fallit: reddetq̃ homini iuxta opera sua. Et in Psal. xxxij. De celo prospexit dñs: vidit omnes filios hominũ. ¶Ratione etiam persuadet. Nam deus est agens per intellectũ ⁊ voluntatẽ: ergo intelligit id quod producit: sed omnia alia producũtur a deo: ergo. ¶Iteꝫ deus perfectissime cognoscit seipsum: ergo intelligit se esse causam omniũ: ⁊ per cõsequẽs omnia/ cuiꝰ est vel esse potest causa. ¶Itẽ aliquis effectus est sufficiẽs repsentatiuũ sue cause: sicut species coloris colorem a quo causatur representat: ergo multo magis causa sufficiẽs ⁊ totalis est representatiua effectus sui quẽ cõtinet virtualiter: et maxime ei qui perfecte cognoscit causaꝫ. Taliter autem deꝰ seipsum cognoscit: ergo ⁊c. ¶Alie multe sunt rationes per alios adducte que omnes etsi nõ demonstrãt quin circũscripta fide possent solui: tñ fide est credẽda cõclusio. ¶Sed licet illa conclusio sit vera ⁊ fide credita: tamẽ ratione naturali ꝑbari nõ potest euidenter quin solui possit. Licet pleriq̃ varias rationes adducãt: vtputa sanctꝰ Tho. par. i. q. xiiij. arti. v. et ceteri/ quarũ aliquas doct. adducit in textu. ¶Pro articulo tertio est dubiũ circa cõclusionẽ primã. Quia deus nõ intelligit se per aliquod distinctũ: vt patet ex dictis. Utrũ etiã itellectꝰ creatus intelligat seipso sine aliquo alio repsentatiuo: et videtur q̃ sic: quia intellectus creatus est sibi ipsi summe presens: ⁊ ita cũ res sufficiẽter est suꝑpsitus repsentatiua: sequit q̃ seipsum cognoscat sine alio: quod tñ pro tanto falsum est: quia tunc intellectus semper esset in actu cognoscẽdi seipsum: cũ semper sit sibi sufficiẽter presens. Et similiter tunc directe ⁊ sine reflexione intelligeret speciẽ intelligibilẽ in se existentẽ et suam intellectionẽ/ quod nõ cõceditur. Talia enim intellectus noster nõ cognoscit nisi per discursum. Itẽ vel deus intelligeret se intellectione simplici/ vel complexa. Non secundũ: quia tunc in deo esset pluralitas cognitionũ ⁊ compositio. Nec primũ: quia tũc nõ intelligeret se esse bonũ summe perfectionꝫ ⁊c. et per ꝯñs nec amaret se. ¶Iterũ vel intelligeret se ẜm oẽs rationes quibꝰ est intelligibilis. Et sic esset in eo multitudo ⁊ pluralitas rõnum: vt argutũ est iam: vel non ẜm oẽs: ⁊ ita ẜm aliquas ignoraret se: quod est incõueniẽs. ¶Ad illa respondetur/ ad primũ. Quicquid sit de intellectu angelico de quo videndũ est lib. ij. de intellectu nostro dicitur/ q̃ nõ est de se intellectus actualis/ sed potentialis: ideo indiget aliquo actu ante ipsuꝫ vt intelligat. Ideoq̃ nõ est ipse sufficiẽs representatiuus suꝑpsitus vt intelligat seipsuꝫ. Etiã intellectꝰ noster coniunctus est corpori. Et ꝓpter colligantiã cũ viribꝰ sensitiuis nõ potest cognoscere/ nisi ad quorũ cognitionem assurgit ministerio sensitiuarũ virium: sicut

B

Articu. 2. Cõclusio. 1. C

Cõclu. 2.

Articu. 3. Dubiũ. 1. D

Solutio. E

habetur.iij.de anima. Necesse est quẽcunq₃ intelligentẽ phantasmata speculari. Et in de sensu ꝛ sensato. Nihil est in intellectu ꝛc. Ideo nihil pure intelligibile (quale est ip semet intellectus/ vel etiam intellectio) sufficit actuare intellectũ ad sui cognitionẽ immediate. Sec⁹ est de intellectu diuino qui nõ indiget alio actuante: sed ipse est actus purissimus nulla oĩno potẽtialitate permixtus. ¶Ad secundũ ꝛ tertiũ dicit̃/ sicut dictũ est in solutione vltime rationis cõmẽtatoris/ ꝙ vnica simplici intellectione sine aliqua complexione intelligit seipsum. Que intellectio simplex: quia infinita cõtinet in se eminẽter oẽs cognitiones quomodocũq₃ deũ representãtes. Et ita cognoscit se bonũ/ summũ/ perfectissimũ/ ꝛ oĩno ſm omnẽ habitudinẽ/ qua se habet/ et ad se/ ꝛ ad oẽm creaturã. Et ita nullo modo se ignorat. Nec tamen ideo in se h₃ plures rationes: neq₃ sua intellectio est omnis ratio: qua cognoscit̃ a creaturam: licet omnẽ modum cognoscendi ꝛ representandi eminẽter ꝛ virtute continet. Sicut etiã deus ipse perfectionẽ continet eminenter omnis creature: nec tamen est asinus/ leo/ vel lapis. Sicut etiam angelus intuitiue cognoscens parietẽ: licet non cognoscat sensatione parietem: non tamen ideo eam ignorare dicendus est: cum eum altiori ꝛ clariori cognitione intelligat/ ꝙ oculus videndo. Uide Ockã in centilo. conclusione. xlij. et. xliij. Item conclusione. lxxxj. vbi ostendit ꝙ deus est scientia cuiuslibet scibilis.

Questio.iij.

A Trum essentia diuina sit primũ obiectũ intellect⁹. Solito more tribus articulis questio terminabitur.

Artic.1. Nota.1. ¶Notandũ ergo primo/ post dicta in dist.ij.q.iij. et dist.iij.q.j. ꝙ quantum hic sufficit multiplex potest intelligi primitas obiecti cognoscibilis/ sc₃ perfectionis/ originis/ ꝛ adequationis. Et hoc dupl'r/ sc₃ adequationis ſm perfectionem ipsi potẽtie cognitiue: vel ſm predicationẽ quo modo phs.j. posteriorꝝ loquit̃ de primitate. ¶Obiectum primũ primitate perfectionis est perfectissimũ intelligibile a potẽtia cognitiua. Sed obiectũ primũ primitate originis vel generationis/ est qꝺ terminat primitatẽ potentie cognitiue. Obiectũ primũ primitate adequationis ſm perfectionẽ/ est illud quod est eque perfectũ cũ ipsa potẽtia vel actu eius. Obiectũ primũ primitate adequationis ſm predicationẽ/ est qꝺ predicat̃ de oĩbus per se cognoscibilib⁹ a tali potẽtia: quo modo hoc cõe coloratũ vel lucidũ: dicit̃ esse obiectum primũ visus. Non quidẽ ꝙ hoc cõmune sit visibile: sed quia de omni visibili predicat̃.

Nota.2. B ¶Secũdo notãdum ꝛ supponendũ ex supradictis in dist.ix. ꝛ alibi ꝙ in diuinis nõ est ordo perfectionis: non plus ꝙ̃ ordo durationis: quia vbi est ordo perfectionis: ibi est magis perfectũ ꝛ minus perfectũ. Sed in diuinis nihil est imperfectũ seu minus perfectum. Sed dei respectu aliorꝝ a se/ est ordo causalitatis ꝛ ordo perfectionis. In deo autẽ respectu alicui⁹, quod est in deo: est ordo originis/ id est aliquod originãs: et aliqꝺ originatũ. Est etiã ibi prioritas causãlitatis cõitatis essentie ad paternitatẽ ꝛc. Unde bene sequit̃/ pater: ergo essentia/ ꝛ non ecõuerso.

Arti.2. Cõclusio.1. C ¶Pro articulo secũdo est cõclusio prima. Diuina essentia est obiectum primũ intellectus diuini primitate perfectionis respectu omniũ ab eo intelligibiliũ. Conclusio ista est manifesta: cũ essentia diuina sit omni alio a se perfectior: immo simpl'r infinite perfecta: et ita perfectissima. Sed diceres essentia diuina non est perfectior attributis/ sc₃ sapiẽtia/ potẽtia/ que etiã sunt formaliter infinita. Dicendũ est. Si per attributũ intelligit̃ ꝑdicatũ de deo predicabile: quales sunt cõceptus illi cões/ sapiẽtie/ potẽtie/ bonitatis: vt supra dist.ij.q.ij. falsum est ꝙ sunt infinita: quia illa sunt creature ꝛ realiter a deo distincte. Si vero intelligitur illud quod realiter in deo est sapientia/ bonitas ꝛc. sic verũ est/ ꝙ essentia nõ est illis perfectior: cum illa sint oĩbus modis essentia diuina: que diuina essentia nõ est perfectior seipsa/ nec aliquo quod realiter est ipsa: ꝛ ita nullo qꝺ est in diuinis.

¶Secũda cõclusio. Essentia diuina nõ est primum obiectũ intellect⁹ diuini primitate originis vel generationis. Probat̃: quia nõ pri⁹ intelligit̃ essentia diuina ꝙ̃ creatura: ergo. Cõsequentia tenet ex quid nois. Antecedẽs probat̃: quia qñ vna ꝛ eadẽ intellectione oĩno indistincta intelligunt̃ plura: nõ prius intelligitur vnũ ꝙ̃ reliquũ: sed eadem intellectione oĩno intelligit̃ diuina essentia et creatura: ergo ꝛc. Unde licet vnum obiectũ (sc₃ essentia) sit prius alio obiecto: puta creatura/ natura/ perfectione/ et origine: tamen intellectio vnius obiecti nulla prioritate imaginabili est prior intellectione alteri⁹ obiecti: quia est omnino eadẽ intellectio sine omni imaginabili distinctione. ¶Sed diceres. Tunc sequeretur ꝙ creatura prius intelligeret̃ ꝙ̃ filius in diuinis produceret̃: ꝛ ita creatura ſm aliquod esse (scil₃ obiectiuũ) esset ante filium: quod nõ videtur verũ. Et probatur cõsequentia: quia pater intelligẽdo se producit notitiã genitã siue verbum: ꝛ ita prior est intellectio/ siue actus intelligẽdi verbo. Dicendum ꝙ nec ante nec postꝙ̃ filius producit̃/ intelligitur creatura: sed simul intelligitur creatura ꝛ fili⁹ producitur: nec in aliquo signo vel instãti intelligitur creatura in quo nõ producitur filius/ nec ecõuerso: quia nõ sunt ibi talia signa nature vel originis: vt visum est dist.ix. Cõclusio.2 D

¶Tertia cõclusio. Essentia diuina est primũ obiectũ primitate adequationis ſm perfectionem. Patet: quia nihil est eque perfectũ intellectioni diuine/ nisi deus siue essentia diuina que nõ solum est eque perfecta intellectioni diuine/ sed oĩa eadẽ. Et ita in cõclusione nomen adequationis debet extendi vt dicatur adequari ſm perfectionẽ: qꝺ non est magis vel min⁹ perfectioni: quo modo idẽ adequatur sibĩpsi. Potest tamen proprie loquendo esse adequatio inter personam ꝛ intellectionẽ: que licet idẽtificantur realiter: distinguũtur tamen formaliter. Conclu.3 E

¶Quarta cõclusio. Essentia diuina non est primũ obiectum diuini intellectus primitate adequationis ſm predicationẽ: quia nõ predicatur de omni per se intelligibili ab intellectu diuino: quia non de creatura. Cõclu.4

¶Quinta cõclusio. Obiectũ primũ diuini intellectus primitate adequationis ſm predicationẽ/ est aliquod cõmune predicabile de omni intelligibili a deo: puta ens vel res captum trãscendenter. Probatur: quia tale predicatur de omnibus cognoscibilibus a diuino intellectu ꝛc. Conclu.5

¶Quantu₃ ad articulum tertium/ dubitatur circa illas duas vltimas conclusiones. Et potest argui sic. Obiectũ adequatum intellectus diuini non est aliquod commune. Probatur: quia illud est obiectũ adequatum potentie/ sine quo potẽtia nõ potest habere aliquẽ actum quin terminet̃ ad illud. Tale autẽ est essentia: quia non potest intellectus diuinus intelligere quãcunq₃ creaturã quin intelligat essentiã. Articu.3. Dubium. F

¶Ad illud dicendũ/ ꝙ licet virtute essentie intelligat̃ creatura ad hũc sensum/ ꝙ intellectus diuinus intelligendo creaturã/ nihil recipiat a creatura: ꝛ ita non virtute creature intelligit creaturã/ s₃ virtute essentie: sed intelligẽdo essentiã diuinã intelligit creaturam: non tñ ideo essentia diuina est obiectũ primũ primitate adequationis. Sed magis ex hoc posset aliquo modo argui/ ꝙ est primũ primitate adequationis ſm perfectionẽ/ eo ꝙ in ei⁹ virtute intelligit omnia sicut virtute ꝑpria: quia idẽ est intellectus ꝛ essentia (vt sepe dictũ est) et vna virtus. ¶Nec etiã concedendũ/ ꝙ essentia diuina sit primũ obiectum mouẽs diuinũ intellectũ: quia diuinus intellectus

non mouetur ad intelligendum: nec aliquo modo distinguitur ab essentia: et sicut essentia non mouet se: ita nec intellectum. Etiā mouere intellectū ad cognoscendum accidit obiecto per se. Si em̄ de⁹ crearet notitiā in intellectu: illa intellect⁹ intelligit obiectū non min⁹ ꝙ si obiectū moueret. Nec verū est: qđ intellectio diuina dependet ab intellectu ꝛ intelligibili: quia intellectio diuina (cū sit omnibus modis diuina essentia) a nullo dependet. Nec sequitur intellectio nō est sine vtroqꝫ/ intellectu scilicet ꝛ intelligibili: ergo dependet ab eis. Nam nihil potest esse sine seipso: ꝛ tamen nihil dependet a seipso. Et ita in proposito. Intellectio est intellectus: et intelligibile: sine quo esse non potest intellectio. Multa similia habes in questione. ¶ Notandū etiā est pro intellectu quinte cōclusionis: ꝛ supponit̄ ex premissis dist. iij. q. j. qđ obiectū adequatū est aliquod commune predicabile de oibus per se apprehēsibilib⁹ a potētia: si tūc ens est vniuocū oibus intelligibilibus ipsum est tale. Si aūt nō est vniuocū omnibus intelligibilibus: non est aliquod obiectum adequatum intellectui diuino.

Questio. iiij.

A Trū ad hoc qđ de⁹ intelligat distincte omnia alia a se/ requirantur necessario in eo distincte relationes ratiōis ad sua intelligibilia. ¶ Recitatur et impugnatur a docto. opi. Gandauen. qui tenet partem affirmatiuam.

Articu. 1. Nota. 1. ¶ Notandum itaqꝫ pro articulo primo ꝙ relatio rationis aliqñ accipit̄ pro signis relatiuis connotantibus actū intellectus vel voluntatis: vt signū preciū. Aliqñ accipitur pro re significata per huiusmodi relatiuum. Et supposito qđ cōceptus sit qualitas mētis: hoc significatū nō est aliquod distinctū a rebus absolutis: sed est res absolute: et actus intellectus aut volūtatis. Qui etiā est res absoluta vt precium nihil aliud significat ꝙ pecuniā ꝛ rē appreciatā: ꝛ actū volūtatis presentē: ꝛ preteritū: quo voluit talem pecuniā esse dinumeratione vel equiualētiā talis rei. Sic signum significat vocē: vel scriptū: ꝛ rē significatā: ꝛ actū voluntatis imponētis vocem ad sic significandum: sic ergo talia relatiua significant non aliud ꝙ absoluta: sic intelligens significat intelligentē: rem intellectā: ꝛ intellectionē: ꝛ nullā aliā rem quomodocunqꝫ imaginabilē. Istis em̄ existentibus est intelligēs / omnibus alijs imaginabilib⁹ circunscriptis.

Nota. 2. B ¶ Secūdo notandū ꝙ duplex est relatiuum rationis. Uno modo omne illud nomen est relatiuū rationis: qñ res per ipsum significata/ non potest esse talis qualis significatur per ipsum sine actu vel potentia ratiocinatiua. Et illo modo intellectū: intelligere: subiectū: predicatū: ꝛ hmōi sunt relatiua rationis. Alio modo est terminus significans rem: que nō est talis/ qualis significat̄ per terminū talē: nisi cōcurrente actu intellectus/ aut voluntatis: licet res significate possunt manere: ꝛ non esse alia: qualia per terminū significantur / vt preciū signū dominiū seruitus: ſm qđ cōueniunt creaturis quia vox nō est signū: nec numus preciū: nec homo dominus/ aut seruus nisi preuio actu voluntatis/ aut intellectus: licet ille voces numus homo esse possunt sine actu voluntatis aut intellectus. Quo adueniente sine omni alio: vox est signum: nu[m]mus precium ꝛc. Eo enim qđ volo vocem hanc esse signū huiusmodi rei: vox est signum: et eo qđ volo esse dominus: ꝛ ille seruus: sum dominus: ꝛ ille seruus: qđ nō diceretur sine actu voluntatis alterius vel vtriusqꝫ: ꝛ hec ppriissime sunt relatiua rationis.

Articu. 2. Conclu. 1. C ¶ Quātum ad articulum secundū cōclusio prima. In deo non sunt relationes rationis requisite ad hoc quod cognoscat alia a se. Patet: quia eoipso quod ponitur intellectio diuina: omnibus alijs circunscriptis: deus intelligit distincte omnia intelligibilia: ideo frustra ponerentur alia in deo.

Conclu. 2. ¶ Secunda cōclusio. Imponi possunt relatiua rationis significantia deū intelligere creaturam: ꝫ illa nō requirunt̄ ad hoc ꝙ deus intelligat: nec sunt realiter in deo. Patet satis cōclusio pro oibus suis partib⁹.

Conclu. 3. ¶ Tertia cōclusio: contra Joannē. Nō sunt ponenda diuersa instantia que ponit Joānes: scꝫ principium quo deus intelligit essentiam suam sub ratione absoluta. Secundū in quo producit lapidem in esse intelligibili id est cognoscit lapidem seu intelligit lapidem: ita quod sit relatio in lapide intellecto ad intellectionem diuinam: et nulla adhuc in intellectione diuina termināte relationē lapidis. Tertiū: in quo comparat intellectionem suā ad lapidē: ꝛ sic causat relationē rationis in intellectione ad lapidem. Quartum quo reflectit se super relationem in tertio instāti causatam. Et per hoc illa relatio est cognita. Patet: quia vnica est intellectio indistincta in deo: que est omnibus modis essentia diuina: qua intelligit omnia: et in eodē instanti quo de⁹ intelligit essentiā suā: etiā creatura intelligitur: et deus vere intelligit creaturam.

Articu. 3. Dubium. 1. D ¶ Quantū ad articulum tertiū est dubium primum. Utrū deus ab eterno referatur ad creaturam ex quo eam ab eterno intelligit. Respondetur quod aliquid referri ad aliud/ dupliciter intelligi potest. Uno modo dī referri: qđ est tale quale potest exprimi per nomen relatiuum: ꝛ sic deus ab eterno refert̄ ad creaturā: q2 ab eterno est intelligēs creaturam. Sic cōceditur qđ si sortes/ et plato sunt albi: sortes referē ad platonē: et econuerso: licet nihil aliud ponatur. Alio modo aliquid dī referri: qđ actualiter significatur per signū relatiuū: ita ꝙ actualiter intellectus cōsiderat ipsum in ordine ad aliud siue cum alio. Et sic adhuc intellectus diuinus ab eterno refertur ad creaturam: quia ab eterno intelligit se intelligere creaturā. Si tñ referri dicit tantum actum intellectus creati: sic deus non referebatur ab eterno ad creaturam: ꝫ ab eterno intellexit creaturam: quia nō ab eterno fuit intellectus creatus/ qui referret deū ad creaturā. Per hoc patet: qđ licet hec propositio. Deus intellexit creaturā: fuit vera ab eterno in mente diuina: nō tamen in intellectu creato: quia ille non fuit ab eterno: ꝛ per ɔ̄ñs nec propositio fuit in eo ab eterno: qñ vero non fuit propositio: ipsa nō fuit vera. Uide centilo. Ockam conclusione. lxx.

Dubiū. 2. E ¶ Scđo dubitatur/ an relatio illa qua deus vt intelligens refertur ad creaturā: sit realis vel rationis. Potest dici qđ sit relatio rationis/ primo modo accipiendo relationē rationis: q2 ipsa diuina essentia est cognitio. Non tñ scđo modo accipiēdo: q2 nō potest deus esse: et nō intelligere creaturam/ siue sine actu cognitionis creature: quia non sine essentia que est cognitio omnium cognoscibilium. ¶ Si queritur. Ex quo illa relatio non est rationis strictissime an possit dici realis. Respōdet̄ ꝙ non: capiēdo relationem stricte. Hec em̄ requirit qđ vtrumqꝫ extremum importet veram rem in actu. Huius aūt relationis solum vnum extremū/ scꝫ intelligens importat veram rem actu existentē ꝛ non intellectum: quia creatura est intellecta ab eterno: nec tñ fuit ab eterno. Si tñ relatio realis accipitur large pro ea/ que non est rationis scđo modo: sic est realis. i. nō rōnis scđo modo. Nec est inconueniens deum realiter referri ad creaturā: quia vt creator realiter refertur ad creaturam. Nec ppter hoc sequitur quod relatio realis sit in deo: sicut sortes silitudine realiter refertur ad platonem: non tñ est aliqua relatio realis in sorte.

Dubium. 3. F ¶ Tertio dubitatur: quō essentia que est eadem ratione/ sub eadē rōne pōt representare plura distincte: cū ſm phm idem inquantū idē semp facit idem. Respondet̄ qđ nō est ppie dictū qđ essentia diuina representat oia alia a se: sed melius dī ꝙ essentia diuina intelligit oia alia a se. Tñ hoc admisso dicit̄ ꝙ

Non est incōueniens idē sub eadē rōne representare plura distincte: sicut essentia creatrix omnia creat distincte: nō ꝑ aliqua in se disticta. Phs vero loquit̄ de cā naturali/que idē. i. eadē facit vno tēpore sicut alio ceteris paribus: sicut ignis calet et exiccat vno tēpore sicut alio: q̄uis aliud sit calor: aliud siccitas. ¶ Si dr: cognoscens assimilat̄ cognito: sed ꝑ idē nihil: pōt assimilari distinctis. Sol. ꝑfecta similatione ₰m speciē/essentia diuina nulli creature assimilat̄: nec illa requiritur. Sed tali assimilatione generali q̄ ad cognoscendū sufficit: seipsa assimilat̄ omnib⁹ plus q̄ per relationē rationis: quia maxime distat ens rationis ab ente reali.

Questio. v.

B Trū deus itelligat oīa alia a se per ideas eorū. ¶ Scōm duas opini. extremas duo erūt in hac questione articuli principales. Articulus primus principalis aliorum doctorum. Scōs vero articulus Guiliel. Ockā opi. recitabit. ¶ Quātū ergo ad primū. Notādū in genere qd idea grecū nomen est: ꝛ dr ab idos qd est forma vel species vel etiā ratio ₰m Aug. Introductuz aūt est primo a Platone: qui vt dicit Augu. lib. lxxxiij. q. q. xlvj. ideas prio appellasse ꝑhibet̄. Nō tñ si hoc nomen anteq̄ ipse institueret non erat: idcirco vel res ipse nō erāt: q̄s ideas vocauit: sed alio fortassis atq̄ alio noīe ab alijs atq̄ alijs nūcupate sunt. Hic plato tria posuit pricipia fuisse sine initio: deū/ exēplar siue ideam: ꝛ materiā: vt refert magister dist. j. lib. ij. Et post eū Diony. Seneca ꝛ Aug. multa loquuntur de ideis: ꝛ ꝯnter doc. scholastici. Un̄ inter alia Aug. vbi supra sic dicit. Idee sunt principales quedam forme: vel rationes rerū stabiles atq̄ immutabiles: que ipse formate nō sunt: et ꝑpter hoc eterne: et semper eodē modo se habētes: que diuina intelligentia cōtinent̄: ꝛ cū ipse neq̄ oriantur: neq̄ intereāt: scōm eas tñ formari dr oē qd oriri ꝛ interire pōt. Aia vero negat̄ eas intueri posse nisi rationalis: nō quelibet: sed que sancta: et pura fuerit. Et infra. Qua visione sit beatissima.

B ¶ Probando autem quod hmōi idee sunt ponende in eadē. q. dicit. Quecūq̄ in suo genere ꝑpria quadā natura continent̄ vt sunt a deo procreant̄: atq̄ summi dei legibus cōtinentur ꝛ gubernant̄: quo cōcesso quis audeat dicere deū irrationabiliter oīa condidisse? Restat ergo vt oīa ratione sint cōdita: nec eadē ratiōe hō qua equ⁹. Hoc em̄ absurdum est existimare: singula aūt proprijs sunt creata rationib⁹. Has aūt rationes vbi esse arbitrandū est: nisi in ipsa mente creatoris. Non em̄ extra se quicq̄ positū intuebat̄: vt ₰m illud cōstitueret qd cōstituebat. Nā hoc opinari sacrilegū est. Qd si he rerū creādarū creatarūve rationes diuina mēte continētur: neq̄ in diuina mēte quicq̄/nisi eternū atq̄ incōmutabile pōt esse. Que rōnes nō solū sunt idee: sed ipse vere sunt qua eterna sunt: ꝛ eiusmodi atq̄ incōmutabiles manēt: quarū participatione fit vbi fit qcqd et qūo est. Hec beat⁹ Aug. Seneca etiam epła. lxvj. ad Lucillū enumeratis quatuor causis rerū ₰m Arist. subdit qntā. His Plato adijcit exēplar: qd ipse ideā vocat: hoc est em̄ ad qd respiciēs artifex: id qd destinabit efficit: nihil aūt ad rē ꝑtinet: vtrū forishabeat exēplar ad qd referat oculos: an int⁹ qd sibi ipse cōcepit. Hec exēplaria rerū oīm de⁹ intra se hʒ: numerosq̄ vniuersorum que agēda sunt: ꝛ modos mente cōplex⁹ est. Plenus his figuris ē quas Plato ideas appellat immortales imfatigabiles. Itaq̄ homines quidē pereunt: ipsa aūt humanitas ad quā hō affingit̄ permanet: ꝛ hoībus laborantibus intereūtibus illa nihil patitur. Ex hac aucto. beati Aug. ꝛ Senece colligit̄ qd ideē sunt in mēte diuina stabiles/ꝛ eterne: Quodq̄ sunt rationes siue exēplaria ad q̄ aspiciens ꝑducit oīa que ꝑducit. Nō quidem vna ratio sed multe: cū alia ratione. i. ideā conditus est homo et alia ratione equus ꝛc. Et q: hec duo: scʒ incommutabilitas siue eternitas: ꝛ multiplicitas siue pluralitas non videntur vni posse cōuenire. (Essentia em̄ diuina q̄ immutabilis est ꝛ eterna: nō recipit pluralitatē illā q̄ inter ideas ponit̄. Ponit̄ em̄ q̄ quelibet rēs creabilis habeat ꝑpriā ꝛ distinctā ideā. Et q̄uis hec pluralitas creature conuenit: tñ non incōmutabilitas: ꝛ eternitas q̄ soli⁹ dei est.) Idcirco due sunt opi. extreme in hac materia: lʒ ꝛ multe alie sunt quodammodo medie. ¶ Una ponit ideam esse realiter diuinam essentiā. Et isti saluant primum plane: scʒ eternitatem idearum: sed pluralitatem vario modo conati sunt ponere. Et aucto. quantum ad hoc sonātes diuersimode exponunt. Inter istos sic opinātes magis conformiter principijs prioribus loquitur Marsilius. Ideo ₰m opi. istius est prima conclusio. ¶ Creatura producta vel producibilis non est idea. Probat̄: q: idea est ratio cognoscēdi rem vel exēplar producēdi ꝓnt sonāt auctoritates: sed res producte vel producibiles non sunt ratio cognoscēdi: vel ꝑducēdi: diuine essentie cū ipsa producēdo ad nihil extra se respicit. Itē si sic/idee creaturarum nō essent prius q̄ creatura: ꝛ sic iaʒ non esset idea Antichristi nec cuiuscunq̄ rei future non plus q̄ res ipsa futura. Et ita sicut illa est falsa. Antichristus futurus est et ita illa: idea Antichristi est. Consequens falsum: quia exēplar precedit exēplatū: cū ₰m ipsum ꝑducatur exemplatū. Itē si idea Antichristi nō est: nec erit in mente diuina: in qua tantū necessario est cū producitur: ergo tūc aliquid adueniet deo: qd impossibile est. ¶ Scōa conclusio eiusdem. Essentia diuina vel notitia siue cognitio diuina est oīm productorū et producibilium idea. Probat̄ cōclusio. Nā ipsa diuina notitia est ratio: ꝛ forma cognoscendi oīa: atq̄ exēplar ad qd aspiciens deus/oīa producit cū vult: ergo ipsa est idea. Tenet ꝯña: q: hoc est esse ideā. Antecedēs est manifestū ex dictis. Nā ipsa diuina essentia ab eterno oīa producibilia distinctissime representat: immo oīm distinctissima est cognitio: ꝛ notitia. Et ita cuiuslibet producibilis clarissimum exemplar: qd semper intuens deus sicut distinctissime cognoscit: ita quecūq̄ cognita pōt cū vult temporaliter producere: eo modo: q̄ ab eterno precognouit. Et pro his cōclusionibus videtur esse aucto. supra posite ₰m aliquas partes. ¶ Tertia cōclusio. In deo non sunt plures ꝛ distincte idee rerū creatarū vel creandarum formalr̄ ꝛ intrinsece: licet plures dici possint obiectaliter ꝛ intrinsece. Pro huius conclusionis intellectu est premittendū qd plures ideas esse in deo pōt intelligi dupl̄r. Uno modo formalr̄ ꝛ intrinsece: ita quod hmōi idee non sint inter se idē: sed vna realiter distinguitur ab alia: quo modo in intellectu humano cognitio distincta Petri/est realiter alia a cognitione distincta Pauli. Alio modo obiectaliter et extrinsece. Tale autem est aliquid in se penitus indistinctū: est tñ plurū obiectorū: ꝛ cuiuslibet distincte. Isto premisso ꝑbat̄ cōclusionis prima pars. Nā in diuinis oīa sunt idem vbi non obuiat relationis oppositio: vt dicit Ansel. Sed inter ideas diuersarū creaturarum nulla est oppositio relatiua: ergo non distinguuntur realiter nec formaliter: quia vt sepe dictum est supra: omnis pluralitas in deo est vitāda nisi vbi illam ponere aucto. scripture compellit: aut determinatio ecclesie: aut dum ex his euidēter probari potest: nullū illorū est in proposito. Preterea: et si distinguerentur formaliter: non ideo possent idee dici plures: ꝛ non idē simpliciter: ergo. Qd etiā non distinguātur ratione pʒ: nā sepe tactū est distinctionē rationis nō habere locū in diuinis. Preterea deū oīa posse non ponit in eo aliquā distinctionē intrinsecam: igit̄ nec oīa nosse. Antecedēs pʒ: q: lʒ phī oīpotentiā ascribant deo: nihilominus sibi attribuūt omnimodam simplicitatē. Etiā diuersitas effectuū

C

Opinio marsilij.

Conclu. I. D

Conclu. 2.

Conclu. 3. E

non ponit diuersitatē in causis secūdis: vt patet de
sole in quo nō ponit̄ diuersitas propter ꝓductionē
alterius luminis hodie ꝙ̄ heri: immo nec propter
productionē luminis ⁊ caloris: ergo multo magis
non ponit distinctionē in prima causa. Scḋa pars
patet. Nam infinite sunt res producibiles ad quas
actio diuina adextra nata est terminari: quarū olim
Nota. ipsa diuina essentia (inquantū est exemplar) dicitur
idea: ergo ifinite sunt idee obiectaliter. Tenet ꝯña:
q̄ꝛ hoc est esse multa obiectaliter terminari ad mul=
ta obiecta: ita ꝙ diuersitas / siue pluralitas ista non
referat̄ ad id quod est idea (scꝫ diuinā essentiā) sed
ad illa quorū est idea / scꝫ ideata siue creaturas imi=
tantes ideā in mēte diuina. Et ſm hunc intellectū
dicunt Augu. voluisse ideas esse formas principa=
les distinctas: ⁊ nō easdē diuersarū creaturarū ob=
Arti. secūdꝰ principalis F iectaliter / scꝫ nō intrinsece ⁊ formaliter. ¶ Ista opi=
nione dimissa / videndū est pro articulo secūdo prin
cipali opi. doc. qui hanc materiā teste dño Camera.
q. vj. valde pulchre determiat. Et Gerson in de vita
spirituali anime lect. j. corolľ. xij. Erunt ergo solito
Nota. 2. more articuli tres. ¶ Notādū primo / ꝙ nomen idea
non habet quid rei: quia est nomen cōnotatiuū: nec
significat p̄cise aliquod vnū: sed supponit ꝓ aliquo:
et cōnotat aliquod aliud vel illud idē pro quo sup=
ponit. Et ideo habet tm̄ quid noīs. Dicit̄ etiā a doc.
terminꝰ relatiuus ⁊ cōnotatiuus: quia oīs idea est
alicuius / scilꝫ ideati idea. Potest ergo diffinitione
quid noīs sic describi. Idea est aliquod cognitum a
principio effectiuo intellectuali: ad quod actiuum
aspiciēs pōt aliqd̄ in esse reali rationabiliter produ
cere. Ista descriptio sumit̄ ex verbis beati August.
vbi supra in lib. lxxxiij. q. q. xlvj. vbi dicit. Has autē
rationes vbi esse arbitrandū est / nisi in ipsa mente
creatoris. Non extra se quicꝙ̄ positū intuebatur: vt
ſm idē cōstitueret qḋ cōstituebat. Ex quo ptꝫ prima
particula / ꝙ idee sunt res cognite: q̄ꝛ eas intuebat̄
vt cōstitueret que cōstituebat. Scḋa particula ꝙ sit
cognitū ab actiuo tangit̄, cū dicit: in mēte creatoris.
Tertia particula / ad quod respiciēs / tangit̄ in fine
auctoritatis. Nō enim extra se quicqd̄ ⁊c. Insinuās
ꝙ deus ideas intuetur vt ſm eas cōstituat: hoc est
efficiat, vel producat. Huic concordat illud Senece
ad Lucillū epl'a. lxvj. superius allegatū. arti. j. His
scꝫ quatuor causis quas Aristo. ponit quintā Plato
adijcit: exemplar quā ideā vocat. Hoc est enīꝫ id ad
qḋ respiciens artifex: id qḋ destinabat efficit ⁊c. Ex
quo patet ꝙ idea est cognitū quoddā exēplar ad qḋ
respiciens cognoscēs potest aliquid ꝓducere in esse
Conclu. 1. G reali. ¶ Istis p̄missis est cōclusio prima ſm hāc opi.
idea nō est diuina essentia. Hec cōclusio ꝓbat̄: quia
qḋ est vnicum nullo modo plurificabile nō est idea:
essentia diuina est hmōi: ergo. Maior patet: quia vt
dicit Augu. Nō eadē ratione (id est idea) cōditus est
homo, qua equus: ergo plures ⁊ distincte sunt idee.
Et si dicit̄ ꝙ essentia diuina lꝫ nō sit plurificabilis
realiter: tñ ſm rationē pōt plurificari inquātū cōpa
ratur ad diuersas creaturas. Sed illud sufficienter
supra improbatū est. q. j. dist. huius / cū ostēsum est
ꝙ idē realiter nō potest differre ratione. ¶ Preterea
si idea est essentia diuina: vel ipsa est in mēte diui=
na subiectiue: vel tantū obiectiue. Si primū / tunc
ibi erunt plura subiectiue: quod falsum est. Si obie
ctiue tantū: tunc nō erunt essentia diuina: quia illa
non est ibi obiectiue tantū: sed subiectiue ⁊ realiter.
Preterea idea est illud quo cognito: cū alio per possi
bile vel impossibile circūscripto artifex rationabili=
ter operat̄: patet ex aucto. Sed hmōi nō est essentia
diuina. Quia si deꝰ per impossibile cognosceret suā
essentiā ⁊ nō rem extra producendā: non diceret̄ ra=
tionabiliter ꝓducere: vt elici potest ex dictis presen=
Conclu. 2. H tis dist. ergo essentia diuina nō pōt dici idea. ¶ Se=
cunda cōclusio. Idea nō est respectꝰ quidā in essen=
tia diuina. Probatur: quia aut respectus realis / aut
rationis. Non realis: quia dei ad creaturā nō est re=
latio realis: que sit quid nō absolutū. Nec rationis:
quia ille non potest esse exemplar entis realis: ⁊ ita
nec creature. Preterea talis respectꝰ rationis nō est
ponēdus: quia vel requirit̄ ad intelligēdū creaturā
distincte: vel ad producendū eam: nullū horū est di=
cendū: non primū: quia intellectꝰ diuinus sua essen=
tia oībꝰ alijs circūscriptis sufficit intelligere omnia
distincte: alr's si aliqd̄ requireret̄ plus vilesceret sic
cognoscēdo: ꝙ̄ si actu informāte obiectū extra intel
ligeret. Nec secūdū: quia artifex creatus sine omni
respectu rationis potest distincte cognita ꝓducere:
ergo multo fortius artifex increatus. Preterea aut
ille respectus rationis p̄supponit intellectionē crea
ture ⁊ cōsequitur eam / aut non. Non secundū: quia
necessario presupponit actum intelligēdi: ⁊ nō illū
quo intelligit suā essentiā absolute nō comparādo
ad creaturā: ergo p̄supponit actum intelligēdi crea
ture. Nec primū: quia tunc nihil faceret ad hoc / ꝙ
deus distincte cognosceret creaturas: sicut effectus
nihil facit ad esse sue cause quā sequitur. Etiā non
est maior ratio quare plus illā cognitionē qua deꝰ
cognoscit creaturā: sequit̄ respectꝰ rationis / ꝙ̄ illā /
qua cognoscit suā essentiā. ¶ Tertia cōclusio. Idea Cōclusio. 3.
nō est quid aggregatū ex essentia diuina ⁊ respectu
immutabilitatis. Illa cōclusio patet: quia nō est po
nendus ille respectus: ⁊ per ꝯñs nihil aggregat̄ ex
eo. Etiam quia tunc idea nec esset ens reale nec ra=
tionis: quod oēs negant. Probatur ꝯña: quia quod
aggregat̄ ex aliquibꝰ non est aliquod illoꝝ: sicut cō=
positū / nec est materia / nec forma: ideo ⁊ aggrega=
tum ex ente reali: puta essentia diuina / ⁊ respectu
rationis / nec est ens reale / nec rationis. ¶ Quarta Conclu. 4. I
cōclusio. Idea in mente diuina est ipsamet cognita
creatura. Illa cōclusio probat̄: quia hoc est idea cui
cōuenit idee descriptio: sed illa ꝯuenit ipsimet crea=
ture. Nam ipsa est cognita ab intellectu actiuo / scꝫ
diuino: ⁊ ad ipsam deus aspicit: vt eam rationabi=
liter producat. Nam quātūcūq; deus suam essentiā
cognosceret: si nō cognosceret suū ꝓducibile igno=
rāter ꝓduceret: ⁊ nō rationabiliter: vt supra argutū
est. Ad hoc est Augu. vj. super Genes. Quomodo ea
faceret que sibi nota nō erant: nō enim quicꝙ̄ fecit
ignorans. Habetur in textu. Preterea creatura est
id quo cognito (omni alio per possibile vel impossi=
bile nō cognito) deus potest rationabiliter produ=
cere. Et ipsa nō cognita (quocūq; alio cognito) deus
non ꝓduceret rationabiliter / sed ignorāter: ergo est
idea. Cōsequētia nota. Antecedēs patet: quia si per
impossibile deus nō cognosceret suā essentiā / ⁊ co=
gnosceret creaturā producibilē / si haberet potentiā
productiuā: ipsam aspiciēdo posset eam rationabi=
liter ꝓducere. Nam artifex creatus si precise cogno=
sceret illud artificiatū quod producit: ita vere age=
ret per ideam sicut cum cognoscit suū simile: ad cu=
ius exemplar agit: ergo cū deus creaturā met pro=
ducibilem distincte precognoscit: ⁊ ipsammet inspi
ciendo ꝓducit: ipsa creatura vere est suipsius exem
plar et idea. ¶ Ex illis sequūtur alique propositio=
nes corollarie de quibꝰ a diuersis diuerse exponū=
tur questiones. ¶ Prima. In deo sunt idee non sub= Propō. 1. K
iectiue ⁊ realiter: sed tantū obiectiue ⁊ intellectua=
liter. Patet: quia eo modo dicuntur esse in deo quo
creature a deo intellecte sunt in deo. Tales autem
nō sunt in deo subiectiue ⁊ realiter: q̄ꝛ nō per essen=
tiam: vt dicit magister dist. xxxvj. sed solum obiecti=
ue: pro quanto cognoscuntur a deo. Et ideo nunꝙ̄
inuenitur ꝙ beatus Augu. ponat ideas nisi in di=
uina intelligentia vel mente: et non in essentia. In=
nuens ꝙ nō sunt in deo nisi vt cognita: ⁊ non sicut
realiter ibi existētia. Et eodem modo dicit oēs crea=
turas esse in deo: vt habetur in textu distin. xxxv. et
xxxvj. ¶ Secūda ꝓpositio / ꝙ omniū rerum factibi= Propō. 2.
lium distinctarū distincte sunt idee in deo. Patet:

quia ipsemet creature sunt idee; que sunt distincte/
Propō.3. et sunt in deo obiectiue. ¶Tertia ꝓpositio. Mate=
rie forme ⁊ vniuersaliter omniū partiū totius/tam
essentialiū ꝙ̄ integraliū distinctaruꝫ distincte sunt
Propō.4. idee. Patet ex ꝓpōne secūda. ¶Quarta propositio.
Idee primo sunt singulariū: ⁊ nō specierū vel gene=
rum/tenēdo ꝙ vniuersalia ⁊ cōceptus sint qualita=
tes mētis: alr̄ secus. Patet: q2 solū singularia sunt
Propō.5. extra producibilia. ¶Quinta ꝓpō. Generis speciei
differētie ⁊ aliorum vniuersaliū si habēt tantū esse
obiectiuū in mēte nō sunt idee. Sed cū ponit̄ talia
fore qualitates mētis: singulares in existendo: cōes
tantū in p̄dicando: tunc eoꝝ sunt idee/sicut aliarū
Propō.6. rerum singulariū. ¶Sexta ꝓpō. Negationū priua=
tionū mali culpe ⁊ hmōi: que non sunt res distincte
Propō.7. ab alijs reb9: non sunt idee. ¶Septima ꝓpositio/ꝙ
deus hꝫ infinitas ideas/sicut infinita sunt ab eo
cognoscibilia. Infinite em̄ sunt res ab eo ꝓducibi=
les ⁊ cognite. Hoc est autē habere ideā/cognoscere
creaturā. ¶Cōsyderandū est etiā ꝙ dn̄s Cameracē.
loco p̄allega.q.vj.arti.iij. aliquo modo latius intel=
ligit ⁊ extēdit quid noīs idee ꝙ̄ doc. ⁊ ſm hoc ponit
tres ꝓpōnes. Colligit em̄ ex doct. v̄ba sua in forma
recitādo/ꝙ idea non est aliud nisi aliquod cognitū
ad quod cognoscēs aspicit in ꝓducēdo: ⁊ ſm ipsum
aliq̄d sir̄e illi/⁊ ipsummet ꝓducit in esse reali. Sicut
vna domus pōt dici vere idea ⁊ exēplar alteri9 do=
mus: q2 artifex illā domū cognoscēdo pōt aliā simi=
lem fabricare: ⁊ sic prior domus dicitur idea secūde.
Silr̄ etiā: si illa esset ab artifice precognita/virtute
illi9 posset domū eandē ꝓducere: et sic illa esset idea
⁊ exēplar suppsitus. Ex quo vlteri9 ptꝫ ſm eundē/ꝙ
hoc nomē idea significat ⁊ importat in recto ipsam
rem productā ⁊ eandē etiā importat in obliquo. Et
preter hoc importat̄ in obliquo ipsam diuinā cogni
tionē/seu potentiā cognoscentē. Et ideo supponit
pro re ꝓducta: sed nō pro cognoscēte/siue ꝓducēte.
¶Ex his idē doctor tres infert ꝓpōnes dictis Ockā
20 non ex toto cōsonātes. Siquidē descriptio idee ſm
Ockam: nō cōuenit diuine persone: vt ptꝫ ex dictis.
Sed ille doctor extendit eam ad diuinā: vt claret ex
ꝓpōnib9 suis. ¶Prima est. In deo sunt plures idee
que sunt realiter idē diuine essentie: ⁊ sunt inter se ⁊
ab ipsa essentia aliqualiter distincte. Patet: q2 in di
uinis sunt due persone ꝓducte: scꝫ fili9 ⁊ spūssctūs:
⁊ cuilibet cōuenit descriptio idee ⁊ ꝯditiones supra
posite. Et oīa que attribuit Augustinus ideis cōue=
niunt eis ita ꝓprie (⁊ forte magis de virtute sermo=
nis) ꝙ̄ cōueniāt creaturis: vt ptꝫ cuilibet intuenti.
Ergo licet pater in diuinis nō sit idea: q2 nō est pro=
ducibilis: tn̄ due ꝑsone p̄dicte sunt idee. Cōstat autē
ꝙ ille sunt realiter idē diuine essentie: ⁊ inter se rea=
liter distincte: ab essentia vero formalr̄ ⁊ nō realiter.
¶Secūda ꝓpositio ſm eūdē doc. In deo sunt plu=
res idee que sunt inter se ⁊ ab essentia diuina reali=
ter distincte. Patet: quia plures sunt creature inter
se et ab essentia diuina realiter distincte: ⁊ ille sunt
idee/vt dictū est: ⁊ sunt in deo: vt ptꝫ per illud Jo.j.
Oīa ꝑ ipsum facta sunt ⁊c. Qđ factū est/in ipso vita
erat ⁊c. ¶Tertia propositio. In deo nō sunt plures
idee ꝙ̄ due: que sunt in eo realiter ⁊ ꝓprie: sed bene
sunt in eo infinite intellectualter ⁊ obiectiue. Patet
Nota.3. ex dictis. Hec ille. ¶Tertio notandū pro intellectu
N ꝯclusionis respōsalis. Ex quo titulus q̄ōnis querit.
An deus intelligat oīa alia a se per ideas ꝙ per/po
test dicere circūstātiā cause motiue: sicut dicimus/
ꝙ aīa intelligit per habitū tāꝙ̄ per causam motiuā
seu effectiuā. Uel secūdo pōt dicere circūstantiā po=
tentie cognitiue: sicut dicim9 ꝙ homo intelligit per
intellectū. Uel tertio pōt dicere circūstantiā obiecti
medij: sicut dicimus ꝙ intelligim9 deum in via per
quendā cōceptū sibi propriū. Uel quarto improprie
potest dicere circūstantiā obiecti terminātis imme=
diate: sicut dicim9 ꝙ videbim9 deū per suā essentiā:
quia ipsa erit visa in se immediate. ¶Istis p̄missis Articu.2.
ponitur cōclusio respōsalis (ſm doc.) vnica pro arti= Conclusio
culo secūdo. Deus intelligit oīa alia a se per ideas O
eorū: capiēdo per/vt dicit circūstantiā obiecti ter=
minātis. Patet: quia idee sunt obiecta cognita ter=
minantia diuinā cognitionē alia a deo. Alijs autē
modis nō cognoscit per ideas. Patet/trāscurrendo
singula membra: quia ille nec mouent intellectum
diuinum: nec sunt intellectus diuinus: nec obie=
ctum mediū inter deū ⁊ alia a se cognita. ¶Quātū Articu.3.
ad articulū tertiū/dubiū primū. Que est necessitas Dubiū.1.
ponēdi ideas. ¶Ad hoc dubiū respōdet Ockam/et P
prefatus doctor post eum/ꝙ idee ponūtur precise ⁊
dūtaxat vt sint exēplaria quedā: ad que intellectus
diuinus aspiciēs ꝓducit creaturas/vt sit rationa=
biliter operās. De9 enim cognoscit ꝓducibile prius
ꝙ̄ producat eque sicut cum productū est: producēdo
itaqꝫ aspicit producibile: ⁊ ita est sibiipsi exemplar:
quod deus agens aspicit vt rationabiliter operet̄.
¶Unde nō ponitur idea vt sit ratio cognoscēdi: hec
enim vna est in deo omniū cognoscibiliū/scꝫ diui=
na essentia/que etiam est cognitio vna omniū: ⁊ ita
nō idea que plurificat̄. Nec ponunt̄ tanꝙ̄ similitu=
dines representātes intellectui diuino ipsas crea=
turas: quia ille similitudines nō possent esse diuina
essentia: cū illa sit oīno nō plurificabilis. Nec entia
rationis: quia nulla talia requirunt̄/neqꝫ ad produ
cendū/neqꝫ ad cognoscēdū. Neqꝫ entia rōnis sunt
similitudines entiū realiū a q̄b9 maxime differunt.
Illa clarius ⁊ latius explicant̄ in doc. ¶Ex q̄bus et
predictis colligi potest cōtra Petrū/ꝙ minus bene
extēdit rationē idee ad ꝑsonas diuinas: eo ꝙ pater
non hꝫ se effectiue seu opatiue ad ꝑsonas ꝓductas:
sed solū ad extra. De ratione vero idee est ꝙ sit ali=
quid cognitū a principio effectiuo. Item idea erit
obiectū terminās diuinā cognitionē aliud a cogno
scente: sic nō est de patre respectu filij. Possent ⁊ alie
formari instantie ex ratione ponēdi ideas: sed quia
patēt ex dictis/omitto similiter ex eorūdē cōditio=
ne. ¶Secundū dubiū. Si idee sunt creature: ⁊ non Dubiuꝫ
sunt in deo realiter ⁊ subiectiue: quō verū est dictū Q
Augu. in primo articulo principali allegatū/ꝙ idee
sunt forme principales/sunt eterne: nō intereūt: nō
oriunt̄: sunt immutabiles/earum visione anima fit
beata/et similia ibi tacta. ¶Ad illa oīa illa dici pōt
primo generaliter ſm doc. dehinc specialiter descē=
dendo ad singula. Generaliter primo dicit̄ ſm doc.
ꝙ oīa illa intelligēda sunt quātū ad esse obiectiuū:
sic sunt in deo immutabiles/eterne ⁊c. Quod nihil
aliud est/ꝙ̄ ꝙ de9 ideas eternaliter ⁊ immutabiliter
cognoscit. Secus de creato artifice. Et ideo nullibi
eas esse dicit Augu. nisi in mēte diuina: vbi sunt nō
realiter/sed obiectiue pro quanto sunt intellecta a
deo. Et ꝓpter hoc dicunt̄ idee eterne poti9 ꝙ̄ lapis
etern9: quia idea importat cognitionē diuinā: que
est eterna. Non sic termin9 lapis/qui non importat
cognitionē: sed nude lapidis substātiā: lꝫ ſm veri=
tatem: ita lapis est ab eterno cognit9/sicut quecūqꝫ
idea. Usus tn̄ loquēdi aliqua cōcedit in certis termi
nis: ⁊ silr̄a in silr̄ibus nō cōcedit: vt supra patuit. q.j.
¶Hanc authoris positionē Gerson commendat: vt
tactū fuit in lib. de vita spūali aīe lect.j. corolla.xij.
Ubi ad intelligendū auctorit̄. Augu. de ideis remit
tit ad intellectū quem dat Ockam in hac materia:
addens. In qua explicatiōe si rudis iudicet̄: nescio
quid appellabitur subtilitas. ¶Et per hoc opinio R
ista specialiter respōdet ad auctorit̄. Augu. ⁊ Sene.
quantū ad hoc ꝙ dicūt ideas esse eternas ⁊ incōmu
tabiles: prout tactū fuit in secundo dubio nondum
plene resoluto. Pro quoꝝ intellectu notat ꝙ eternū
dupliciter accipit̄. Uno modo ꝓprie pro eo qđ reali=
ter ⁊ vere existit eternaliter. Alio modo satis impro=
prie pro eo qđ est eternaliter ⁊ immutabilr̄ cognitū
siue intellectū. Hec distinctio colligi pōt ex verbis
beati

beati Aug. vj. lib. super Gen. ad literam: et habetur in tex. c. penul. dicetis. Creature añq̃ fierẽt/ ⁊ erãt ⁊ nõ erant. Declarat. Erant in dei scientia: nõ erãt in sui natura. Et eodẽ modo verum est q̃ erãt eternaliter: et non erant eternaliter. Erant eternaliter in dei scientia: et non erant eternaliter in sui natura. In dei aũt scientia hoc esse dicit/ quod ab eo cognoscit: vt ipse alibi exponit et similiter magister. Primo ergo modo idee non sunt eterne: sic enim solus deus eternus est. Scdo modo sunt eterne: quia eternaliter et immutabil'r cognite. Et hoc scdo modo locut⁹ est Aug. de eterno in auctori. supra allegata similiter ⁊ Sen. ⁊ frequẽter sancti ⁊ phi. Dicũt autem ideas in mente diuina esse eternas/ ad innuendũ differentiã idearũ in mẽte d'uina ⁊ in mẽte cuiuslibet alterius creati artificis. Sunt nanq̃ idee in mente diuina eternaliter cognite et immutabiliter: in mente aũt artificis creati deficiẽter et mutabiliter atq̃ fatigabiliter intellecte. Eodez modo ꝯcedẽdũ videt q̃ creature sunt eterne: q: eternaliter a deo cognite: quo modo supra dicit Augu. creaturas fuisse anteq̃ fierent: fuisse vtiq̃ eternal'r anteq̃ fierẽt. Verũtñ non adeo vsitate conceditur de creatura esse eternum sicut de idea: q̃uis vtrumq̃ eque esset ꝯcedendã vel negandũ ꝑcise ꝺm ꝓprietatẽ sermonis. Cui⁹ diuersitatis ratio est: q: nomẽ idea cõnotat cognitionẽ diuinã/ qua cognoscitur eternal'r: nõ aũt sic nomen creatura vel lapis/ asinus ⁊c. Et eodẽ modo intelligendũ est qđ dicit Augu. ideas vere esse. i. vere esse intellectas a deo ab eterno/ qui de⁹ vere est. Sic enim vere esse/ est vere intelligi: sicut si vsus loquẽdi haberet posset ꝯcedi q̃ creatura vere est ab eterno. s. ab eterno cognita a deo: sed vsus nõ hz. Cuius causa tacta est. Item idee dicunt (ab eodem) forme principales: nõ q̃ sint alique forme min⁹ pricipales que nõ sunt idee: sed quia res ipse create necessario sunt idee: q: necesse a deo intellecte. Et prius natura et duratione intellecte q̃ actualiter sint extra deũ ⁊ cum extra deũ actualiter sunt: nõ necessario: sed contingẽter solũ sunt in rerũ natura. Ex quo etiã pz/ q̃ idea est terminus ampliatiu⁹/ sicut intelligibilis. Unde non sequit. Antichristus est idea: ergo est. Has etiã ideas solũ aĩa rõnalis non quelibet/ sed sancta. i. fidelis in via ⁊ beata in patria intuetur: clare cognoscit: aut firmiter credit sub rõne ꝓpria idee. i. cognoscit q̃ res oẽs sunt ab eterno a deo distincte cognite ⁊ ab eo ꝓducte. Et ita q̃ omniũ rerũ idee ab eterno sunt in deo: multasq̃ similes veritates que infidelibus sunt incognite: alẽ fideles de deo cognoscunt. Et lz aĩa nõ sancta põt aliquas ideas intueri/ capiendo intueri pro actu intuitiuo: tñ capiẽdo intueri ideas vt est de eis certas cognitiones habere: ⁊ plerasq̃ veritates cognoscere. vt in proposito accipit: sic solũ aĩa btã que est in patria: dicit intueri ideas. Etiã visione harũ idearũ aĩa fit beatissima non beatitudine essentiali sed accidentali: que põt haberi a creaturis. Certũ eñ est: q̃ non est perfectissima beatitudo in creatura absolute. vt ipe dicit. xij. ꝯfes. Beatus est qui te et illa nouit: nec propter hoc beatior. Aliter dicẽdũ q̃ Aug. loquit de ideis que sunt obiecta cognita a deo: siue de ideis in mẽte diuina: vt manifestũ est. Nunc aũt intueri ideas ꝺm esse ideale: hoc est ꝺm esse cognitum in mẽte diuina intuitiue cognita/ dũtaxat beatorum est: q: requirit intuitionẽ diuine mẽtis: ⁊ ita diuine essentie que est beatifica. Est ergo anima visione harũ beatissima/ extẽsiue beatitudine totaliter possibili beato nõ formaliter: sed obiectiue inquantum cognoscit oẽ obiectũ cognoscibile a beato. Et pz eundem intellectũ dicit Aug. q̃ nõ cognitis ideis/ sapiens nemo esse potest. quantũ scz ad oẽm plenitudinẽ sapiẽtie. Lz eñ de⁹ principaliter sit sapiẽs sapiẽtia essentie sue vt obiecti: tñ nõ oĩno eẽt sapiẽs: si non saperet creaturã: que vt cognita est idea. Qđ vero Sene. in epistola. lxvj. ponit ideas esse quintam causam: non est intelligendum capiendo causam proprie: cum oẽs dicant cum pho quatuor genera causarum sufficere: sed extẽditur nomen cause ad omne illud cuius cognitio ꝓsupponit ꝓductiõi alicuius: sic idea est causa. Illo etiã mõ idẽ est causa suipsius ꝑ quãto cognitio alicui⁹ rei presupponitur suipsius ꝓductioni. Eo etiã mõ exẽplar põt dici causa exẽplaris: ⁊ idẽ etiã exemplar suipsius: vt domus ꝺm q̃ est in esse cognito/ est exẽplar suipsi⁹ vt est in esse reali. Et q̃uis deus operando aspicit creaturã ꝓducendã: nihil tamẽ extra se existens intuet: vt ꝺm ipm ꝯstituat: q: nihil actu existẽs precognoscit vt ꝺm illud constituat. Intuet tñ aliquid producibile seu aliqđ ꝓducẽdũ qđ non est ipse: immo qđ non est nisi in esse cognito. Et ita de⁹ ꝓducẽdo nõ indiget aliquo extra se ad hoc q̃ agat: q: nihil requirit ad hoc q̃ agat. Nec ipe idee requirunt ꝓprie loquẽdo ad hoc q̃ de⁹ agat: sz tñ requiritur cognitio ipsarũ idearũ: que est ipse deus oi modo. Et ex hoc ipo q̃ de⁹ est deus: de⁹ cognoscit oĩa. Nec aliter diceret rõnabiliter operans nisi cognosceret illa que operat. Sic etiam dicunt idee nec oriri nec interire: q: rerũ cognitiones nec incipiunt/ nec desinũt intelligi de nouo a deo. Secus est de eis in mente artificis. Itẽ dicunt esse singulariũ: quia precise singularia sunt factibilia. Et sic similia multa possunt catholice et clare exponi: vt patet in doct. Si dicimus. Antichristus est idea. i. est cognitus. Nec sequitur: hoc est idea: ergo est: vt patuit. Nam idea hz ampliare ad põt ⁊ imaginat. Item deus cognoscit creaturã per ideã. i. cognoscit ideaz que est ipsa creatura. Itẽ oĩa sunt in deo. i. cognoscũtur ab eo. Itẽ oĩa viuunt in deo effectiue ⁊ causaliter. Itez idee sunt. i. intelligunt. Itẽ oĩa sunt in deo cognitiue ⁊c. Multe tales ꝓpositiones exponunt ꝑ docto. dist. sequẽti. Tertiũ dubiũ. Utrum precise aliqua res debeat vocari idea/ qñ deus actualiter ꝺm eam producit: an siue producat ꝺm eã siue nõ: ita q̃ sufficiat q̃ possit ꝓducere ꝺm eã. Ad hoc dubiũ respondet Petrus de aliaco vbi supra post doc. q̃. illa difficultas magis est vocalis q̃ realis. Dicit tñ q̃ magis est de vsu sctõrũ vocare ideas: q̃uis de⁹ nõ producat actualiter ꝺm eas. Unde dicũt q̃ res ab eterno fuerũt idee. Ex quo ptz q̃ si nullus asin⁹ esset ista de virtute sermonis esset falsa: idea asini est. sed hec esset vera: idea asini est idea asini: pz ꝑ qđ nois ⁊c. Scdo pz/ q̃ añ creationẽ rerũ/ hec nõ erat vera idea creature est: sz hec fuisset vera idea creature est idea. Et sic anteq̃ idea creature eẽt: aliqđ erat idea creature ⁊c. Dubiũ quartũ. Utrũ eoꝝ que nec sũt nec erũt nec fuerũt: q̃ tñ de⁹ facere põt: sit idea. Ad hoc dr post ꝑdicta q̃ sic. Aliter tñ rñdet sctũs Tho. in de potẽtia. q. vnica. ar. v. q̃ si idea ꝺm cõpletã rationẽ accipiat. s. q̃ idea noiat formã artis nõ solum intellectu excogitatã: sz etiã volũtatẽ ad op⁹ ordinatã: sic predicta nõ hñt ideã. Si vero accipiat ꝺm imꝑfectã rõnẽ ꝓut scz est solũ excogitata intellectu artificis sic habẽt ideã. Pz eñ i artifice creato: q: excogitat aliquas opatiões: q̃ nũq̃ opari itẽdit. In deo vero quicqđ ipse cognoscit: est in eo ꝑ modũ excogitati: cũ in ipso nõ differat cognoscere actu ⁊ habitu. Ipse eñ nouit totã potẽtiã suã ⁊ qcqđ potest. Unde omnium que potest/ hz rationes quasi excogitatas. Hec ille loco allegato.

Dubiũ. 3. V
Dubiũ. 4.

Questio. vj.

trũ idee in mente diuina sint practice vel speculatiue. Pro articulo primo supponũt que in prologo dicta sunt q. x. ⁊ xi. de notitia practica ⁊ speculatiua: de praxi et speculatione. Ex quib⁹ breuiter rememorãdũ

Articu. 1. Nota.

ꝙ practicum et speculatiuũ sunt differentie cognitionum adhesiuarum non apprehẽsiuarũ: quoniã notitie apprehensiue: vt principia/ conclusiones/ sunt obiecta speculabilia/ non speculatiua. Et obiecta notitiaꝝ practicarũ: nõ notitie practice. Dicũtur tñ practica vel speculatiua improprie: q: sunt obiecta taliũ notitiarũ. Et ita dictũ est in ꝓlogo/ ꝙ principia aut ꝯclusiones sunt practice vel specu-
Nota.2. latiue. ¶ Scḋo rememorãda est differẽtia iter praxim et notitiã practicam: ⁊ inter speculationẽ ⁊ notitiã speculatiuã. Uñ lʒ nulla notitia practica sit speculatiua nec cõuerso: tñ aliqua praxis est speculatio. Et omnis specula tio intellect⁹ nostri potest esse praxis: quia potest esse impata: et ƀm voluntatis impiũ libere elicita: lʒ nõ oĩa sit praxis vt illa q̃
Nota.3. preuenit actum voluntatis. ¶ Tertio notandum ꝙ quia practicum et speculatiuũ sunt differentie cognitionũ adhesiuarũ/ ⁊ non quorũcũqȝ obiectorum. Idee aũt sunt obiecta cognita: vt visum est supra questione precedenti: sequitur ꝙ idee nec sunt practice/ nec speculatiue: et ita questio nulla: vt sonat in verbis. Sed sic posset moueri: vtrũ scientia dei respectu factibilium sit practica vel speculati-
B na. ¶ Pro rñsione itaqȝ ad hãc questionem/ dimissa opi. Sco. di. xxxviij. tenẽtis/ ꝙ scientia dei nõ est practica: quã doc. impugnat vt insufficientẽ. Notãdum ꝙ licet volitio diuina (que est realiter diuina essentia) non sit praxis: quia non est actus in ptãte voluntatis: tñ in ptãte diuine volũtatis est producere cõtingẽter creaturas. Et oĩa alia a se facere circa creaturas est in ptãte diuine volũtatis: vt creare/ ꝯseruare/ punire/ ꝑmiare ⁊c. Ex quo ptʒ/ ꝙ lʒ in nobis actus voluntatis elicitus est primo praxis: nullus alius act⁹ noster dici põt praxis: nisi mediãte actu voluntatis elicito: non tñ sic est in deo. Nã creatio/ conseruatio/ remuneratio ⁊c. sunt ita vere praxes diuine: sicut edificatio dom⁹ est praxis humana. Tales eñ act⁹ sunt cõtingenter imperati a voluntate diuina: licet volitio diuina siue velle diuinum (qḋ est ipsamet voluntas) nõ sit praxis. Uñ qḋ dictũ est in ꝓlogo/ ꝙ actus voluntatis elicitus est primo praxis: dictum est de actu voluntatis elicito in ipsa voluntate recepto: et in eius ptãte cõstituto: qualis non est in deo. Ibi eñ solum agebat de voluntate nostra que habet primum actũ in potestate sua: quẽ etiam cõtingẽter elicit. Nõ eñ ibi facta est mentio aliqua de deo aut scientia diuina.
Articu.2. ¶ Pro articulo secundo est conclusio prima. Idee
Cõclusio.1. in mente diuina nec sunt practice nec speculatiue
C proprie loquẽdo. Patet: q: idee sunt obiecta cognita: practicum autem et speculatiuum sunt differentie notitiaꝝ non obiectorum. Quomodo autẽ idee cum sint creature cognite sunt in deo: dictum est. q. precedenti. Non simpliciter sed obiectiue. i. intel-
Cõclusio.2 liguntur a deo. ¶ Conclusio secunda. Notitia agẽdorum in mente diuina per ideas tanq̃ per obiecta cognita est practica. Pʒ: q: est notitia directiua praxis/ operationis scilicet exterioris. Cum enim operatio exterior sit vere praxis/ quia a voluntate imperata: ideo notitia sibi correspondens est vere practica: non tantum dictatiua: sed ostensiua. Operatio enim exterior diuina fit conformiter ad rationem rectam vt sit recta. Nunq̃ enim diuina retributio esset recta et iusta: nisi ratio diuina que semper est recta hoc dictaret vel ostenderet. ¶ Conclu-
Cõclusio.3. sio tertia. Idee in mente diuina sunt practice/ ad hunc intellectũ: notitia agendorum per ideas est
Articu.3. practica. Patet ex conclusione secũda. ¶ Quãtum
Dubiũ.1. ad articulũ tertiũ/ est primũ dubium: q: dictum est
D ꝙ creatio/ retributio ⁊c. sunt praxes diuine: que res est illa praxis/ aut de⁹/ an creatura. Si deus: tũc volitio diuina est vere praxis: qḋ negatũ est. Si creatura: ergo quelibet: et sic asinus est praxis diuina. Responsio: eadem responsio est de praxi et creatiõe

Quid aũt sit creatio supra dictuʒ est. q. iij. prologi. Itẽ. q. j. dis. iij. Itẽ in. ij. dist. j. q. j. ꝙ abstracta connotatiua nõ supponũt ꝑ re vna: sed ꝓ oĩb⁹ que importãt: ⁊ de nullo predicant: sicut noĩa collectiua: sʒ cõcreta supponũt ꝑ re vna: ideo magis ꝓprie dicit ꝙ creans est res aliqua q̃ creatio. ¶ Põt etiam dici ꝙ quelibet creatura est effect⁹ contingenter a volũtate diuina ꝓductus: ideo quelibet creatura est praxis diuina: nec hoc est magis incõueniẽs de asino q̃ de angelo. Difficultas hec cõsistit in qḋ noĩs iter minorũ. Cetera patẽt in ꝓlogo. q. x. ⁊. xj. ¶ Scḋʒ du- Dubiũ.2.
biũ est cõtra cõclusionẽ primã. Oĩs cognitio est pra- E
ctica vel speculatiua: idea importat cognitionẽ: ergo. Uel sic. Practicũ ⁊ speculatiuũ sunt differentie cognitionũ: ⁊ idea importat cognitionẽ: ergo cõueniũt ideis: tenet ꝯña: q: q̃ñ aliqua sunt differentie aliquorũ: vbicunqȝ sunt illa ibi differentie sicut intellectiuũ/ sensitiuũ/ sunt primo differentie aĩarũ: vbicũqȝ aũt fuerit aĩa: ibi ⁊ differẽtie: ille scilicet in hoĩe et asino. Itẽ cõcesso ꝙ idee nõ sint practice nec speculatiue: nihilominus scientia siue ars diuina que per ideas ꝓducit ideata: est practica vel speculatiua. ergo ⁊c. ¶ Rñsio ad p̃mũ neget discursus: q: male subsumit: cũ plus sit p̄dicatũ minoris q̃ subiectũ distributionis in maiori. Et cũ aliter assumit/ neget iterũ ꝯña. Ad probationẽ/ neget assumptum sicut ponit: ita ꝙ differẽtie aliquorũ cõueniãt oĩb⁹ quibus cõueniũt ille differẽtie: nã intensum et remissuʒ sunt differentie cognitionũ: ⁊ tñ nõ cõueniũt aĩe in qua est scĩa. Nec est simile qḋ adducit: q: aĩa est intrinseca hoĩ ⁊ asino: nõ sic cognitio idee. ¶ Ad scḋm cõcedit: q: ars diuina qua de⁹ ꝑ ideas producit est practica. Et neget ꝙ rñsio nõ sit ptinẽs: q: directe rñdet ad quesitũ: nec opʒ cõclusionẽ ad omnia respondere: ad que posset questio ꝑ sermonis improprietatẽ trahi. ¶ Dubiũ tertiũ. Aut notitia idearũ est practica vel speculatiua: nullũ illorũ: ergo. Qḋ non speculatiua: q: est ars ƀm rõnem rectã factiua: ergo practica. Assumptuʒ ptʒ: q: est ars factiua. Et non cõtra nec p̄ter rõnẽ rectã: ergo ƀm eaʒ. Nec pra- Dubiũ.3.
ctica: tũ q: nõ hʒ praxim ꝓ obiecto: ergo. Consequẽ- F
tia nota. Assumptũ ꝓbat: quia nulla opatio procedẽs libere a volũtate est praxis: nisi volitio sit praxis. sʒ volitio diuina nõ est praxis: q: nõ in ptãte volũtatis: q: est met volũtas: ergo. Tuʒ q: notitia practica est directiua volũtatis in operãdo: sed voluntas diuina nõ dirigit: q: essentia est recta et prima regula atqȝ causa oĩm motionũ corporalium ⁊ spiritualiũ/ vt dicit Aug. iij. de tri. ca. iiij. ¶ Solutio. Notitia artis diuine est practica. Ad improbationẽ dicitur ꝙ hʒ praxim ꝓ obiecto nõ volitionẽ diuinam sed opationẽ ad extra/ ꝓductionem/ remunerationẽ ⁊c. Ad improbationẽ/ nulla opatio ꝑcedens ⁊c. neget: lʒ verũ sit in nobis. Unde opatio ꝑcedẽs libere a voluntate est practica. Ad aliã ꝓbationẽ dr: lʒ volũtas diuina nõ indigeat directiua notitia q̃ñ potẽs errare: tñ est cõiũcta recte rõni ⁊ ei cõformis. Et hoc sufficit ad hoc ꝙ op⁹ ei⁹ sit praxis ⁊ notitia dictãs vel ostẽdẽs opationẽ ipsam sit practica. Sufficit eñ ꝙ habeat praxim ꝓ obiecto.

Distinctio. xxxvj.

Sit de scientia dei in gñe quo ad se. Nunc de eadẽ comparatiue ad scita. Et primo vtres scitas in se cõtinet obiectiue. Secũdo vt eas inhabitat sanctificatiue dist. seq.

¶ Conclusio prima textus hec est. Licet oĩa sint in dei cognitione: nõ tñ concedit oĩa esse in dei essentia: ne creature intelligant esse eiusdẽ essentie cuʒ deo. ¶ Ubi nota ꝙ oĩa dicuntur esse in deo obiectiue/ virtualiter et eminenter. Obiectiue: q: sunt obiecta cognita. Uirtualiter: q: sunt effectus producti. Eminẽter: quia sunt mi⁹ perfecti. ¶ Scḋa ꝯclusio

Licet mala sunt a deo cognita: nō tamen ẜm magistrū dicunt esse in deo: q2 nō sunt cognita approbationis notitia. ¶ Tertia conclusio. Si esse in deo obiectiue dicit solum cognosci a deo: mala sunt in deo obiectiue: non aūt virtualiter/ nec eminenter/ saltem ẜm rōnem mali. Uide latius in textu.

Questio vnica.

A Trum perfectiones creaturarū in deo cōtente ab eterno/ distinguant in se realiter τ a diuina essentia. ¶ In ista distinctione doctor primū recitat opinionē cōem/ tenentem q̄ ꝑfectiones creaturarū cōtinent in deo ꝑfectionaliter τ eminēter: exēplariter τ intelligibiliter: virtualiter τ causaliter. Sed dictum hoc a diuersis multipliciter exponit. Unde dicūt quidā ꝑfectiōes creaturarū ẜm q̄ cōtinent in deo perfectionaliter/ τ ẜm esse intelligibile: non distinguunt a diuina essentia: nec inter se: sed prout cōtinentur virtualiter in deo: distinguūtur inter se τ a deo: ẜm ꝑfectionem contentā: sed ẜm ꝑfectionē dei cōtinētis/ nō distinguuntur inter se nec a deo. ¶ Isti ꝓ se allegāt illud Joā. j. Qđ factū est in ipso vita erat. nō aūt vita creature: sed vita diuina. Itē Exod. xxxiij. dr Moysi petēti videre deū. Ego ostendā tibi omne bonū: sed ostēdendo seipm/ nō ostēderet sibi dn̄s omne bonū/ nisi ipse esset ois boni plenitudo. Itē Diony. in de diui. no. c. v. hoc nititur ostendere varijs exēplis. τ c. j. dicit. Deus est viuentiū vita: substantiā substātia: vite ois ac substantie initiū τ causa. Ans. etiam vult q̄ creatura in deo nō est nisi creatrix essentia. Aug. etiā sup Joā. homil. iij. τ in de ṽbis dn̄i sermo. iij. dicit. Que hic varia queris: ipse tibi vnus oia erit. Ratione etiā probant intētum presertim de esse intelligibili siue cognito. Nam ois entitas positiua nō dependēs ab aīa est entitas realis. Esse representatum est entitas positiua: τ non depēdet ab aīa: q2 species representaret etiā si nulla aīa esset: ergo esse representatū est entitas realis: τ nō nisi deus: cū nihil reale a deo sit eternū. ¶ Item quicqđ necessitate naturali sequitur necessario entitatē realē: est entitas realis: sed ad formam representantem necessitate naturali sequitur esse representatū: τ ad cognitionem esse cognitum: ergo. Plura alia solent adduci

B que tangit doct. in scripto. ¶ Sed illa opinio videt nimis extranea: τ ad eā sequūtur multe abusiue locutiones: videlz q̄ esse creabile creature sit deus: et esse possibile creature sit idē realiter cum deo: τ per consequens possibile esse creature esset necesse esse: similiter esse dealbabile corporis esset deus: τ esse dānabile demonis esset deus. Et breuiter de quolibet complexo ex infinitiuo esse τ passione: quod necessario p̄dicatur de aliquo: vere diceretur esse deū. Probatur rationibus eorum: quia esse creabile: esse damnabile: est entitas positiua/ sicut esse intelligibile: τ non depēdet ab anima: quia deus potest creare τ dānare si nulla anima esset: saltē deus nō creat vel dānat ꝑ actum alicuius anime: ergo est entitas realis/ τ non creatura: quia ab eterno est esse creabile τc. ergo deus. Simil'r esse creabile et dāmnabile τc. necessitate naturali sequitur entitatem realē scz deum creatiuum: deum dānatiuum. Necessario em̄ sequitur. Deus est creatiuus: ergo creatura est creabilis: τ sic de alijs. Ideo modus ille loquendi alijs non placet. Quare alij aliter dicunt: ẜm quos respō-

C dendum est ad questionem. ¶ Tres articuli erūt in questione illa. Primus/ quomodo ꝑfectiones creaturarum continentur in deo. Secundus/ quomodo distinguuntur ab eterno. Tertius/ quedam principia preambula ponet pro argumentorum solutione.

Articu. 1. ¶ Quantum ad articulum primum notandum/

Nota. q̄ perfectio creature (saltem essentialis τ nō partialis) non distinguitur a creatura. Posset hoc probari quia cum quelibet creatura sit perfecta saltē in suo genere: ẜm illud Geñ. j. Uidit deus cuncta que fecerat/ τ erant valde bona: esset processus in infinitū: nisi daretur aliqua creatura que esset perfecta non per aliquid superadditum. Et qua ratione vna eadē ratione quelibet alia. ¶ Dicitur notanter essentialis τ nō partialis: quia virtus est ꝑfectio hominis accidētalis: τ forma substantialis est ꝑfectio hominis essentialis: τ tamē distinguit ab homine. ¶ Ex illo sequitur q̄ idē est dicere ꝑfectionē creaturarum contineri in deo: τ creaturam cōtineri in deo. ¶ Conclusio prima. Sicut non creature/ ita nec creaturaꝝ Conclu. 1. perfectiones continentur in deo formaliter/ subiectiue τ essentialiter. Oppositū huius argueret multiplicitatem/ τ destrueret simplicitatē dei. ¶ Secūda conclusio. Creature τ earum ꝑfectiones cōtinen- Conclu. 2. tur in deo obiectiue/ virtualiter τ eminēter. Patet D terminis declaratis. Naz cōtineri obiectiue in deo est esse obiectum diuine cognitionis: qđ nihil aliud est q̄ cognosci a deo. Sic lapis est in deo: non q̄ sit deus/ sed q̄ cognoscitur a deo. Et ita si vsitatū esset concedi posset q̄ albedo in pariete esset seu cōtineretur in oculo: quia videtur ab oculo. ¶ Cōtineri in deo virtualiter/ est contineri in deo sicut effect⁹ ꝓducibilis continetur in sua causa: quod est produci vel posse ꝓduci a deo. Et sic lapis ꝓductus vel ꝓducibilis a deo cui repugnat esse deū: est virtualiter in deo. Contineri in deo eminēter/ est deum esse perfectiorem eo qđ continetur. Illo modo nihil quod est formaliter τ subiectiue in deo: continetur in deo: sed tantū creature imꝑfectiores deo. ¶ Ex illo sequitur q̄ nihil pōt contineri in deo virtualiter vel eminenter: nisi id qđ nō est deus: aliqđ tn̄ contentū obiectiue in deo est deus: vt diuina essentia relationes τ ꝑsone. ¶ Ex illis sequitur cōclusio tertia. Nihil quod Conclu. 3. continet in deo virtualiter vel eminēter: est idē deo realiter. Ptz: quia deus nō est causa sui: nec se perfectior. ¶ Ex illo ptz/ quid importat esse in/ cum sancti dicunt oia esse in deo: q2 valet tm̄ .i. cognosci: vel esse ꝓducibile: vel esse imperfectius. Et ita sepi⁹ tm̄ valet esse in/ sicut esse ab. Et ita idem significatur ꝑ illa tria apostoli: ex ipso/ ꝑ ipsum: τ in ipso sunt oia id est ab eo: vt ptz clare in textu dist. xxxv. τ presenti. ¶ Quantum ad articulum secundū quinq3 ponū-

Articu. 2. tur conclusiones. Prima. Perfectiones creaturarū

Conclu. 1. nunq̄3 fuerunt idē realiter cum deo. Patet ex p̄missis. Nihil qđ continetur virtualiter aut eminenter E in deo est idē deo: creature continent τc. ergo. Maior τ minor patēt ex p̄cedenti articulo. Aliter probatur: quicquid potest esse nō idem realiter cū aliquo: nunq̄3 est idem realiter cū illo: quia impossibile est q̄ aliquid fiat aliud a se: sed perfectiones creature extra ꝓducte nō sunt idem realiter cū deo: ergo nūq̄3 sunt idem realiter cum deo. ¶ Secūda conclusio. Perfectiones creaturaruz non distinguebantur ab Conclu. 2. eterno realiter a deo. Patet: quia qđ nō est aliquid reale: a nullo distinguitur realiter: sed creature non fuerunt ab eterno aliqđ realiter: ergo. ¶ Tertia cō- Conclu. 3. clusio. Perfectiones creaturarū nō distinguebātur realiter inter se ab eterno. Ptz: quia non fuerunt ab eterno. ¶ Quarta cōclusio. Perfectiones differētiarum creaturarū nūq̄3 fuerūt idē inter se real'r. Pro- Conclu. 4 batur: q2 quecunq̄3 pro quocūq̄3 instanti possunt distingui realiter: nunq̄3 sunt idē realiter: sed ꝑfectiones creaturarū quādo ꝓducuntur extra a deo distinguuntur realiter: ergo. ¶ Quinta cōclusio τ responsalis ad q̄onem. Perfectiones creaturarū contente Conclu. 5. in deo non distinguebantur ab eterno realiter: nec a deo: nec inter se: nec vnq̄3 fuerunt idē realiter cum deo: nec inter se. Patet ex premissis. ¶ Quantuz ad Articu. 3. articulum tertiū notandū q̄ esse capitur tripliciter F Uno modo syncathegorematice: vt est actus complexiuus vniēs extrema. Alio modo cathegorematice: et hoc dupliciter. Primo modo vt significat

esse existentie. i. scz actualiter existentē. Alio modo vt significat esse possibile: vt scilz conuertitur cum ente cui nō repugnat esse in rerū natura: lz sic non vsitate accipitur. ¶ Item esse qnqꝫ cōstruitur cū genitiuo vt esse creature: ⁊ sic capitur semper cathegorematice pro esse existere: vel possibile. i. quod pōt esse. Quandoqꝫ cōstruitur cum accusatiuo sequēte: ⁊ tunc requirit accusatiuū pro supposito: qui si non ponitur subintelligitur/ vt esse animal: subintelligitur aliqd esse aial: homo vel asinus. Et si ponitur respectu modi verū/ possibile/ necessariū ⁊c. ꝓpositio erit distinguenda ꝫm cōpositionē ⁊ diuisionem. In sensu cōposito est semper pars dicti: qȝ accipit materialiter. Et est vniformiter dicendū ac si esset verbum adiectiuū: vt dicerē Joannē esse aial est necessarium. Similr dicendū sicut de illa: hoiem viuere est necessariū: si tamen ei additur accusatiuus adiectiualis: ⁊ ꝓpositio accipitur in sensu diuiso: tūc esse habet se vt determinabile: ⁊ adiectiuū vt determinatio: vt esse album pōt esse homo: tunc ad veritatē eius requiritur idem qȝ ad veritatē illius: existens albus pōt esse homo. Item qn aliqd esse a/ sequitur aliud predicatū mediante est: tunc aliqd esse a/ capitur materialiter: vt Petrū esse hoiem est deus: valet hec ꝓpositio aliqd est hō: est deus. Secus si non precedit accusatiuus: qꝛ tūc esse nō potest esse pars dicti: nec vnit extrema: ergo dicit eē existere vel possibile.

G ¶ Ex quo patet/ ꝙ in ista esse representatum creature est idem cum deo: lꝫ esse dicit esse existere. Et qꝛ addit adiectiuū/ scz representatū ipsum determinans ad eius veritatē requiritur veritas harum trium scz doc. dist. v. q. i. scz esse creature est representatum: esse creature est idem cū deo: ⁊ representatū est idem cuz deo. Et qꝛ illa est falsa: esse creature est idem cum deo: illa erit falsa. Esse representatum est idem cum deo ab eterno: tum qꝛ non fuit ab eterno: ⁊ ita nō fuit deus ab eterno: tuz quia esse existere creature: vel est creatura ipsa: vel aliquid in creatura: ⁊ neutrū illorū est deus.

H ¶ Ptz etiaz ꝙ esse representatū ⁊ representatū/ similiter esse cognitum ⁊ cognitum idez sunt. Nec esse intelligibile est aliud ꝙ̄ res intelligibilis: neqꝫ per hoc ꝙ res intelligitur rei aliquod esse diminutū acquiritur: sicut nec colori in pariete per hoc ꝙ ab oculo videtur. Sicut ergo ad hoc ꝙ cognitio est vel cognoscens aut representans/ nō sequitur ꝙ representatū est vel cognitum: ita nec sequitur ꝙ esse cognitū est/ neqꝫ esse cognitū conuenit creature ab eterno: lz creatura cognoscat ab eterno. Et si dicitur esse cognitum ab eterno/ vel est aliquid vel nihil. Si aliquid ⁊ nō creatura q̄ non est ab eterno: ergo deꝰ. Si nihil: ergo deꝰ nihil aliud a se intelligit ab eterno. Dicitur ꝙ argumentuz nihil valet: quia arguo a simili: deus ab eterno cognouit creaturam ꝫm esse ꝓprium quo non est deus: vel ergo creaturam ꝫm esse ꝓprium ab eterno est aliqd vel nihil. Si aliquid ⁊ nihil nisi deus est ab eterno: ergo creatura ꝫm esse ꝓprium est deus. Si nihil: ergo ab eterno nihil a se cognouit deus. Unde ad argumentum dicitur/ ꝙ esse cognitum ab eterno/ nec est aliquid: nec est nihil. Nec illa diuisio est immediata: quia nō existens: vt Adam vel Antichristus: nec est aliquid: nec est nihil: quia nihil sequens copulam includit negationē infinitantem. Nunc aūt de termino nō supponēte negatur tam terminus finitus ꝙ̄ eius infinitus: sed esse cognitū nihil est ab eterno. i. nō est aliquid ab eterno. Et cum infertur: ergo deꝰ nihil a se intellexit ab eterno. Nō sequitur qꝛ ibi nihil ampliatur. Et valet/ nihil qȝ est vel erit vel pōt esse/ vel imaginari/ intellexit. Nō ergo sequitur: Intellectū nihil est: ergo nihil est intellectum: quia arguitur a non amplo ad amplum negatiue: siue cum distributione ampli: que cōsequentia non valet de forma. Et illa solutio est facilior ꝙ̄ soluere per distinctionē huius termini nihil: quō autor ponit/ quia sicut verba sonant: illa nō est vera. Angelꝰ ab eterno fuit nihil: qꝛ valet tantum/ ab eterno fuit ens qȝ nō fuit ens. Itē est affirmatiua cuiꝰ predicatum scz nihil nō supponit: sed auctor per eā intelligit negatiuā scz illā. Angelꝰ ab eterno nihil fuit. i. nō fuit aliqd ab eterno: ⁊ ista est vera.

¶ Itē notandum ꝙ sancti sepe loquunt metaphorice: que locutiones nō sunt intelligende ꝫm ꝓprietatē verborū: vt cū deus dicit vitis/ agnus/ leo/ lapis ⁊c. ꝫm Aug. sic etiā Ansel. cum dicit. Creatura in deo est creatrix essentia: capit creaturaz in deo pro causa ꝓductiua creature: ⁊ ista est essentia creatrix oim: sic deus est vita viuentiū: ois boni plenitudo: oia in oibus causaliter. Ex his ptz multoꝝ argumentoruz solutio: ⁊ multarum auctoritatum pia ⁊ catholica expositio. Nota. I

¶ Per hoc ad auctoritates quas opi. illa pro se adducit: quarū alique tacte sunt dist. p̄cedenti. q. vlti. ⁊ nunc alique habent in doc. Ad auctoritatē Joā. i. dicitur. Qȝ factuz est in ipso vita erat. i. causa ꝓductiua ⁊ cognitiua rei facte ad extra: est in deo intrāsitiue: ⁊ est diuina essentia. Ista ergo scientia dei qua nouit omne ꝓducibile ꝓductum: ⁊ est essentia diuina est vita dei. K

¶ Itaqꝫ que facta sunt non viuūt formaliter in deo: sed sunt in dei cognitione: ⁊ recipiūt vitam effectiue a deo. Hoc probat doctor multis auctoritatibꝰ. ¶ Sic oia sunt in deo intelligibiliter. i. cognita a deo siue producibilia ab eo. Item que hic varie queris: ipse tibi oia erit: verū est causaliter: qꝛ est causa oim: ⁊ cōtinet eminēter ꝑfectiones omniū. Itē ostendā tibi omne bonū. i. causam omnis boni: vel largitorē ois boni: effectorē ois boni. Itē ego ero oia quecunqꝫ ab hoibus honeste desiderant. i. sine me nihil hz hō. A me est omne bonū effectiue ⁊ causaliter. ¶ Itē vnitiue oia cōtinent in deo: qꝛ deus est principiū effectiuū oim: aut sua ꝑfectio eminenter transcēdit ꝑfectiones oim. Itē numeri sunt in monade nō realiter: sz vt in principio ois numeri. Monas em. i. vnū/ est principiū ois numeri. Itē creature sunt in deo nō realiter nec essentialr: sed causaliter/ intelligibiliter ⁊ cognitiue. ¶ Itē linee vniūtur in centro nō realiter: sed qꝛ centruz est terminus vel principium earū. ¶ Item deus est vita viuentium/ causaliter ⁊ effectiue. ¶ Ad Ansel. dicitur ꝙ ipse ⁊ ceteri sancti sepe loquunt metaphorice. Non sine cā: vnde cum inquit. Creatura in deo est creatrix essentia: illa de rigore est falsa: sed hoc cōplexum/ creatura in deo/ valet cā ꝓductiua creature que est in deo est creatrix essentia. Utuntur aūt sancti hmōi metaphorica locutione: vt homines quandoqꝫ ad dei laudem alliciant: vtqꝫ in nullo alio a deo querant delectationem/ consolationē ⁊ auxiliū: qui solus est causa fontalis oim delectabiliū/ vtiliuz: a quo oia sunt expectanda: qm ipse immediate (⁊ nullo alio si placet cōcurrente) oia potest que desiderari honeste valent tribuere. Ideo dicit vbi supra Aug. In creatura deest qȝ laudamꝰ: in creatore nihil deesse potest: laudent ergo creatorem: totuz ibi est (scz causaliter) quod ex partibus singulis inuenitur.

Distinctio. xxxvij.

SEntētia huius distinctionis tribus pōt summari conclusionibus. ¶ Prima cōclusio. Licet deꝰ sit in oibꝰ rebꝰ principalr/ potentialiter/ ⁊ essentialr: in sanctis tm habitat excellētius ꝑ grām adoptionis. In hoie, christo excellētissime per gratiā vnionis. ¶ Secūda cōclusio. Deus est vbiqꝫ sine sui mutatione: in omni materia sine sui diffinitione: in omni loco sine sui circūscriptione: ⁊ in omni tempore: sine mutabilitate ⁊ vicissitudine. ¶ Tertia conclusio. Deus cum sit vbiqꝫ tamen penitus est illocalis/ incircūscriptibilis/ intemporalis: qui in seipso semper est etiā dū creatura

non est. Declaratio patet ex textu.

Questio vnica.

A

Artic. 1. Nota. 1. Utrum esse vbiqz et in oib⁹ reb⁹ per essentiã/ presentiaz/ ⁊ potẽtiã/ sit ꝓpriũ soli deo. ¶ Prout cõsuetũ est tres erunt q̃onis articuli. Quo ad primũ/ notandũ est cõclusio certa apud theologos: sczꝗ ꝓpriũ est soli deo esse in oib⁹ reb⁹ existẽtib⁹ ⁊ possibilib⁹ si ponantur per essentiã/ p̄sentiã/ ⁊ potentiã. Sz est vna difficultas spãlis: an ex hoc ꝙ de⁹ est in oib⁹ reb⁹ ꝑ potẽtiã (ita scz ꝙ est causa immediata oim rerũ) sequatur ipm vbiqz esse ꝑ essentiã.

Nota. 2. ¶ Scdo notandũ ꝙ magister ex sanctorũ auctoritatib⁹ colligit triplicem dei in creaturis existẽtiã: q̃d .i. est gñalis: alia spãlis: tertia singularis. Generali inexistẽtia oẽs creaturas conseruat. Speciali assistẽtia aĩas sctãs ĩhabitat. Singulari p̄sentia naturã humanã assumẽs in vnitatẽ suppositi sibi copulat. De ista aũt in tertio lib. dicẽdũ erit. De scd̃a ꝟo dictũ est supra dist. xix. De p̄ma modo erit sermo.

Nota. 3. B ¶ Tertio notãdũ ꝙ vnũ inesse alteri tripliciter cõtingit: ꝑ potentiam scz p̄sentiã et essentiã. Per potẽtiã res inest alteri quã hz sue subiectã potẽtie: quo mõ etiã in corpalib⁹ aliq̃d inesse põt alteri: ab eo tñ localr̃ distãti sicut sol per potentiã suã istis inferiorib⁹: et rex in regni sui terris et hoibus. Qui tñ mod⁹ loquẽdi apud ph̃os non satis est vsitat⁹. Per p̄sentiã aliq̃d dr̃ esse in alio dupliciter. Uno modo ꝑ p̄sentiã cognitionis: qd̃ scz est sufficienter presens vt cognoscat aliud vel cognoscat ab alio: quo modo obiectũ dr̃ esse in potẽtia cognitiua: qñ actualr̃ cognoscit̃ lz ab eo realr̃ distet. Scdo per presentiã indistãtie: qñ scz vnũ nõ distat localiter ab alio. Et isto modo loc⁹ dr̃ esse in locato: et ecõuerso locatũ in loco. Qui mod⁹ loquendi satis vsitatus est apud ph̃os/ quãtũ ad locatũ illo modo esse in loco: lz non econuerso sit ita frequentat⁹. Unde nonunq̃ termin⁹ aliq̃s ꝫm suũ gñale q̃d nois cõueniens equaliter multis: tñ vsitati⁹ attribuit̃ aliq̃b⁹ ex illis q̃ alijs. Sicut aĩal vel esse aĩal/ q̃uis equaliter cõuenit rationalib⁹ ⁊ brutis: tñ ꝫm cõmuniorẽ modũ loquẽdi (maxime plebis) plus attribuit̃ brutis q̃ hoibus: ⁊ ita in multis alijs. Sic etiã in ꝓposito. ¶ Sed esse in alio per essentiã est esse in aliquo ⁊ nõ ab eo neqz aliquo sibi intrinseco distare/ qñ sit vbicũqz est ipm. aut aliq̃d ipsius. Et illo modo forma dicit̃ esse in materia per essentiã: qz vbicũqz est materia vel pars materie: ibi est forma. Illo mõ locatũ nõ est in loco: nec ecõuerso: cũ locatũ ꝫm aliq̃d sui distat ab aliquo ipsi⁹ loci ⁊ ecõuerso: vt satis pz ¶ Uerũtñ per essentiã q̃nqz valet tm̃. i. per se. Quo modo dicimus ꝙ hõ per essentiã est aĩal ⁊ rõnalis: quia hec est necessaria ⁊ per se: hõ est aĩal: vel etiam valet tantũ. i. immediate: q̃uo aĩa dr̃ ꝑ essentiã disciplinabilis: qz essentia eius est illud cui immediate conuenit esse disciplinabile: illis tñ modis nõ capitur in ꝓposito: sed mõ preexposito.

C ¶ Supponit̃ etiã ex textu ꝙ aliq̃d triplr̃ cõtingit esse in loco scz cõmẽsuratiue siue circũscriptiue: cui⁹ scz partes cõmensurant̃ partib⁹ loci: quo mõ corp⁹ quãtitatiue est in loco. Scdo mõ terminatiue siue diffinitiue: qd̃ scz est realr̃ vbi est loc⁹ nõ natũ sit esse alibi indifferẽter: siue qd̃ sic certo loco terminat̃ qd̃ existẽs in illo/ nõ est sit aptũ natũ esse in alio loco distãti ab illo. Dicit̃ notãter aptũ natũ: qz etsi corp⁹ vel spũs ꝑ potẽtiã dei possit replicari in diuersis locis: vt corpus xp̄i in sacro: hoc tñ nõ est ꝫm ꝓpriã aptitudinẽ qz potẽtia supnaturalis nõ cõfert aptitudinẽ in natura. Hoc modo spũs angelici/ ⁊ aĩe ratiõales sunt ĩ loco. Et iste mod⁹ est supior ad primũ. Tertio modo repletiue: qd̃ .s. lz realiter sit in certo loco per instantiã: non tñ terminat̃ illo loco: quin simul sit in omni alio loco: etiã ꝫm ꝓpriã naturã. Quod altero primorũ duorũ modorũ est in loco dr̃ locale: et ꝫm locum mutabile: sed nõ qd̃ est in loco tertio modo.

¶ Quãtũ ad articulũ secundũ est conclusio prima. Arti. 2. Cõclusio. 1. D Deus est in omnib⁹ rebus per potentiã. Probatur conclusio: qz de⁹ est causa omniũ vt nũc supponit̃: ergo est ĩ oib⁹ potẽtialiter. Tenet ɔ̃ña: qz hoc est eẽ in alio per potẽtiã: posse producere vel conseruare siue agere in aliud: vt pz ex notabili tertio.

Conclu. 2. ¶ Secũda cõclusio. Deus est in oib⁹ per p̄sentiã/ vtroqz mõ preexposito. Patet: naz ipse distincte noscit oia vt supra dictũ est. dist. xxxv. Etiã a nullo distat. Qd̃ ꝓbat̃ ratione Aug. in litera: vel em̃ nulli rei p̄sens est illo mõ vel alicui: ⁊ alicui nõ: vel oib⁹. Non primũ: qz nulla res existens est dabilis que nusq̃ est: et ab omni alia re distet. Nec secunduz: qz si alicui rei presens est ⁊ nõ alteri: querit̃ an sit finit⁹ ad illã vel nõ. Non primũ: cũ sit illimitat⁹ et infinit⁹: ⁊ ita nõ determinabilis ad quacũqz rez. Si secũdũ/ ergo põt esse etiã alteri existẽti presens cui modo nõ est presens: ⁊ tũc posset mutari de loco ad locũ: qd̃ est impossibile.

Cõclusio. 3. ¶ Tertia cõclusio. Deus est vbiqz ⁊ in omnib⁹ per suã essentiã. Probat̃: qz sic omnibus est presens ꝙ a nullo distat: vt dictũ est: ꝑpter quod dr̃ Hiere. xxiij. Celũ et terrã ego impleo. Est etiã illa conclusio fide credita: vt multis autoritatib⁹ deducit magister.

Cõclu. 4. ¶ Quarta cõclusio. Deus est in omni loco repletiue/ nõ localiter/ nec diffinitiue vel commẽsuratiue aut mobiliter. Patet: qz nullo loco abesse põt: nec aliquo terminari vel circunscribi: et ꝑ ɔ̃ñs est in loco repletiue: et non localiter: neqz mobiliter: qd̃ em̃ moueri põt ad locũ vel de loco: alicui loco deesse põt. ¶ Uerũ lz conclusio certa sit ex fide apud theologos: scz ꝙ de⁹ est vbiqz vt habet̃ ex ps. Quo ibo a spiritu tuo: sunt tñ inter ceteras he due difficultates pro articulo tertio.

Articu. 3. Dubiũ. 1. E Prima/ an ex hoc ꝙ deus est in omnib⁹ reb⁹ per potentiã: ita scz ꝙ est causa immediata oim rerũ/ sequit̃ ipm esse vbiqz per essentiã. Et dicũt aliqui ꝙ sic: vt hz sctũs Tho. par. i. q. ix. ar. iij. Qui inter cetera ait/ ꝙ est in oib⁹ ꝑ essentiã/ inquãtũ adest omnib⁹ vt causa essendi: qz ꝓbãt aucto. philosophi: qz opz ⁊ mouẽs ⁊ motum esse simul. vij. ph̃y. Sed illud nõ videt̃ verũ: nã nõ opz vniuersaliter omne mouẽs esse simul cũ motu: nec in agẽtib⁹ corporalib⁹: nec agẽtib⁹ per intellectũ ⁊ voluntatẽ. Probat em̃ Ockam dist. presenti/ ꝙ sol immediate causat lumẽ in istis inferioribus: et etiã Sco. Silr̃ de agẽte per intellectũ videt̃ satis manifestũ. Si em̃ velle meũ esset rẽ producere: tunc sicut manens Tubingen possum rem aliquã velle esse Stugardie: ita possez eã ꝓducere. Et ita dato ꝙ de⁹ nõ esset presens per essentiã effectui: sz ꝙ esset in vno loco determinato in celo: adhuc posset oia inferiora producere ⁊ conseruare sicut modo. ¶ Ad ph̃m vero. vij. phy. dicit̃ ꝙ loquit̃ de agẽte physico: qd̃ agit per qualitates actiuas ⁊ passiuas: et qd̃ agit per cõtactũ ꝓductiuũ effectus eiusdẽ rationis in termino et medio. Et de illo ampli⁹ patebit in secũdo. ¶ Hinc doctor ponit illã conclusionẽ. Non ideo precise de⁹ est in omnib⁹ per essentiã: qz est cã oim: sic intelligẽdo/ ꝙ sit cõsequẽtia formalis: hoc agit in hoc: ergo hoc est in hoc/ vel est p̄sens huic.

Dubiũ. 2. F ¶ Secũda difficultas. An illud sit ꝓpriũ deo. Pro illo notãdũ/ ꝙ esse in omnib⁹ reb⁹ creatis alijs a se per potẽtiã/ presentiã ⁊ essentiã/ dupliciter intelligit̃ alicui cõpetere. Uno modo simpliciter/ vt verba sonant: quia scz ipsum certo casu posito/ vel per certã potẽtiã est in omnibus ⁊c. vel qz esse in oib⁹ existẽtib⁹ ⁊c. necessario sequit̃ ad suũ esse: ita ꝙ repugnat ipsum esse ⁊ nõ esse in omnib⁹ existentib⁹. Et econuerso/ repugnat aliquid esse in quo ipsuz non est.

Cõclusio. 1. ¶ Quo p̄misso est cõclusio ista prima. Esse in omnib⁹ creatis per potẽtiã/ presentiaz/ ⁊ essentiã primo modo nõ est ꝓpriũ deo. Probat̃: qz hoc ꝑ potẽtiã diuinã potest alicui creature cõmunicari.

Nihil eñ implicat aliquā intelligētiā cōcurrere ad productionē ⁊ cōseruationē omnium creatorū quib⁹ coassistit: et solū talia esse: quo posito erit in oib⁹ creatis existentib⁹ per potentiā ⁊c. ¶ Itē de⁹ posset replicare corp⁹ ad diuersa vbi: ⁊ sicut ad diuersa ita ad omnia: vt diffuse ondit in lec. xlvj. in expositiōe canonis. ¶ Preterea si nihil esset in mūdo nisi solus homo: tūc eius anima est vbiq̄. Oia deniq̄ sunt sibi subiecta puta partes corporis. est etiam intime p̄sens corpori. ¶ Scda cōclusio. Esse in oib⁹ creatis p potētiā/essentiā ⁊ p̄sentiā scdo mō intelligēdo/soli deo est p̄priū. Pz manifeste: q2 nulla creatura necessario est in oib⁹ alijs a se: et hoc mō locuti sunt: sanctus Amb. in litera/⁊ alij sancti cū esse in oib⁹ mō dicto soli deo appropriāt. Sic etiā pōt saluari dictū sancti Tho. cū par. j. q. viij. arti. iiij. dicit.

Conclu. 2.

Dubiū 3. B

Esse vbiq̄ primo ⁊ per se p̄priū soli deo. Tertio dubitat contra ɔclusionē secūdā scde difficultatis: qd conuenit alicui per essentiā ɔuenit sibi necessario ⁊ semper: sz esse in oib⁹ nō cōuenit deo necessario et semper: q2 nō ante mundi cōstitutionē. ¶ Itē si sic/ deus esset in loco. Cōsequēs falsum: q2 sicut se hz informabile qualitate ad id qd hz qualitatē: ita se hz esse i loco ad id qd hz locū: sz qd est informatū qualitate/necessario est alterabile fm illā qualitatem: ergo qd est in loco necessario est mobile fm locum. De⁹ aūt fm locū mobilis nō est ergo. Qd etiā nō sit propriū deo pbat: q2 cōuenit vniuersali: vniuersale eñ est vbiq̄ per essentiā: et p ɔns etiā per potentiā eo modo quo hz potentiā. ¶ Ad illa dicitur. Ad primum q esse in oib⁹ p essentiā nō capit p esse in oibus necessario et semp: non eñ de⁹ est in illis que nō sunt: ⁊ ita ante mūdi cōstitutionē in nulla creatura fuit: sz capit vt dictū est. ¶ Ad scdz pz qūo est in loco non mutabiliter: necessitudo de qualitate adducta est ɔueniēs: cū illud qd hz qualitatē/ recipit in se inhesiue formā accidētalē a se distinctā per cuius receptionē alterat. Qd vero est in loco/ nihil in se recipit: ⁊ si pōt non moueri a loco ipso manēte (sicut in proposito) non opz ipm esse mobile fm locum: nihil aūt recipiēs in se qualitatē potest nō pdere eā: cū oia disticta deus potest separare. ¶ Ad tertium dr q vniuersale non est vbiq̄: nec hoc intēdit phs: sed vult q de cōi quod est vniuersale predicatur esse vbicūq̄ predicatur de singulari contēto sub ipso: quia vbicunq̄ est singularis homo/ibi est homo: non tamen oportet q hoc commune homo sit vbiq̄ ⁊c.

Distinctio. xxxviij.

Ii superiorib⁹ actū est de sciētia dei fm q dicitur esse in reb⁹ cognitis: hic de ea agit put se hz causaliter ad easdē. Et potest text⁹ sic summari cōclusiōib⁹ tribus. ¶ Prima. Res cognite future nō sunt cause sciētie vel p̄scientie dei. Nec econuerso sciētia vel presciētia dei dici pñt effectuū futurorū cause. Qd verū est si sciētia tm ad notitiā referat. Si aūt sciētia includit dispositionē ⁊ bñplacitū dei: dici pōt cā illorū que deus fecit q2 eñ de⁹ vult rē esse res est: nō aūt q2 scit rem esse res est: q2 etiā nouit non existētia. ¶ Scda cōclusio. Licet de⁹ necessario ⁊ certitudinalr oia nouit rerū aliter se hre pōt q̄ nouit: q2 pōt de⁹ rē nosse alr se habiturā q̄ se habebit: sed si nosceit aliter: alr se habebit. ¶ Tertia ɔclusio. Cū certitudine diuine sciētie stat futurarū rerū cōtingētia. Uide lati⁹ in textu.

Questio vnica.

A

Trū deus habeat sciētiā determinatā ⁊ necessariā oim futurorū cōtingentiū. ¶ Prim ū doc. recitat ⁊ impugnat opi. Sco. distinc. xxxix. de qua vide in docto. satis late.

¶ In trib⁹ principalib⁹ articulis stabit solutio huius questionis. In articulo primo principali videndū est de quid nominis cōtingētie: cur aliquid dicitur contingēs ad vtrūlibet: qd est volūtatē ɔtingenter causare: qūo differūt cōtigēter verū ⁊ determinate verū: qūo aliqd pōt nō esse p instāti pro quo est: an sit aliqua contingentia in reb⁹. In secunda parte primi articuli vidēdū est qūo et vñ cōtingat contingentia in reb⁹. Articulus secūd⁹ rñdet ad questiōnē tū ⁊ explicat qūo possit saluari certitudo ⁊ infallibilitas diuine sciētie respectu futurorū cū eorūdez cōtingentia/cū recitatione et impugnatione opinionum. Articul⁹ tertius plura monebit et soluet dubia. ¶ Pro articulo pmo pncipali primo supponendū est quid nominis ɔtingentie vel contingētis. Capitur eñ hic contingens pro eo qd priusq̄ esset: potuit pduci ⁊ nō pduci. Dicit priusq̄ eēt: q2 res qn iā est: nō pōt esse nō pducta/cū hoc solo de⁹ priuet: facere ingenita: q̄ sunt genita vt dicit phs. vj. Ethi. et Boe. v. de cōso. psa. vi. Sol oriēs ⁊ gradiēs: quedā dū fiūt nō fieri nō pñt. Eorū tñ vnuz priusq̄ fieret: necesse erat existere. s. solē oriri: alterū vero minime puta homiem gradi. ¶ Scdo suppono dicta in scdo. di. xxv. in vl. dub. de libertate cōtingētie. Itē de causa cōtingentie qd est. ¶ Tertio notandū post dñm Camera. q. xj. ar. j. q̄ late hāc materiā psequit: q ɔtingēs ad vtrūlibet nō dr illud qd erit ⁊ nō erit: nec illud qd nec erit nec nō erit. sz dr illud qd erit ⁊ potest nō fore vel qd nō erit ⁊ pōt fore. itaq̄ descriptio siue qd nois contingētis ad vtrūlibet sit possibile nō necessariū: vel potēs esse ⁊ potēs non esse. Et sic cōtingens ad vtrūlibet est inferi⁹ ad possibile vt pz ⁊c. ¶ Quarto suppono q aliqd esse futurum cōtingēs pōt duplr intelligi. Primo modo q illud erit et potest non fore: ⁊ sic nihil est futurū contingēs nisi qd erit. Alio modo: q2 illud erit ⁊ pōt non fore: vel non erit ⁊ pōt fore: et sic aliqd est futurū cōtingēs quod nō erit nec est futurū ⁊c. ¶ Quinto suppono fm eūdē/q qn dicit cōtingēs est indeterminatū ad esse ⁊ non esse: nō dz intelligi de indeterminatione de inesse. s. q cōtingēs nec sit nec nō sit: q2 hoc est impossibile includēs cōtradictionē: sed de indeterminatione de necessario negatiue. s. qd non est necesse esse: nec necesse non esse vel de indeterminatione de possibili affirmatiue. s. q2 pōt esse ⁊ pōt non esse: qui duo sensus equipollent. ¶ Sexto suppono q volūtatē contingenter causare seu libere nō est eā causare sic q pro instāti quo causat possibile sit eā nō causare. hoc est q possibile sit q pro eo instāti quo causat in eodē instāti verū sit dicere q non causat. Hoc eñ est impossibile: q2 sit causaret ⁊ pro eodē instāti non causaret. Sed voluntatē causare cōtingēter est q libere sine oi variatione sibi vel alteri aduenientē/⁊ per nō cessationem alteri⁹ cause potest cessare ab actu in alio instāti. Nō sic est de causa naturaliter agēte: q2 causa naturaliter agens semp agit nisi ipsa mutet vel aliqua nouitas fiat circa ipsam: vel quia aliqua causa corequisita cessat causare et similia. Sed omnib⁹ illis equaliter se habētib⁹/voluntas sua propria libertate pōt cessare ab actu nō in eodē instanti quo agit/sed in alio: nihilominus in eo instāti quo causat/cōtingēter causat ⁊ nō necessario nō q habeat potētiā ad opposita in eodem instāti: ita q possit in eodē instāti causare ⁊ nō causare: sed q2 in instanti quo causat: hz potētiā cessandi ⁊ nō causare pro alio instāti: ceteris omnib⁹ paribus ⁊ hoc est cōtingēter causare ⁊ nihil aliud: ⁊ ita instās est i potētia ad opposita sine successiōe. ¶ Septimo suppono q nō est idē dicere contingēter verū ⁊ determinate verū. Nā determinate verū est qd est verū et nō falsum: lz sit cōtingēter verū. Uñ futurū cōtingēs est determinate verū sic q non est falsum. Et tñ cōtingēter verū: q2 pōt esse falsum ⁊ nūq̄ fuisse verū. Uñ patet differentia inter determinate

Articu. j. Nota. j.

Nota. 2.

Nota. 3. B

Nota. 4.

Nota. 5.

Nota. 6. C

Nota. 7.

verū ⁊ cōtingenter verū. Sic ergo determinate verū est qđ est verū ⁊ nō falsum: ita q̄ determinate nō sit ibi determinatio aliquo mō restringēs. Sed bene sequitur hec ꝓpositio est vera: ergo determinate vera ⁊ sic sumitur in proposito. ¶ Octauo suppono post
Nota. 8. D. Camera. vbi supra pro intellectu clariori dicendorū/ q̄ aliquid esse in aliquo instāti/ ⁊ posse nō esse in illo instāti: sicq̄ ꝓpositio enūtians illud nō esse possit esse vera in illo instanti: pōt tripliciter intelligi. Uno modo q̄ hoc sit possibile in sensu composito: ⁊ hoc implicat cōtradictionē ⁊c. Alio modo q̄ hoc sit possibile in sensu diuiso: vt hoc dupliciter. Uno mō q̄ illa res que est in aliquo instanti dato possit non esse in illo instanti. i. iam posita in esse desinere esse ⁊ de esse trāsire in nō esse in illo instanti: ⁊ q̄ ꝓpositio enuntians ipsam esse desinat esse vera: ⁊ de vera fiat falsa. Et hoc est impossibile: quia talis successio siue transmutatio nō est possibilis in instanti. Tertio modo q̄ absolute ⁊ simpliciter sit possibile illam rem tunc nō esse ⁊ nō poni. s. per suā causam in esse: ⁊ ꝓpositionē enuntiantē ipsaʒ nō esse: esse in illo in-
Nota. 9. E. stanti verā: ⁊ iste sensus est verus. ¶ Nono suppono vt recitat Sco. dist. xxxix. volens ostendere cōtingentiā esse in reb⁹: q̄ illud disiunctū/ necessariū vel cōtingens/ est passio entis circūloquens passioneʒ cōuertibilē cū ente: ⁊ q̄ nō possit demōstrari de ente a priori: vt alibi hʒ videri. Et lʒ supposito extremo min⁹ nobili illi⁹ disiūcti/ pōt cōcludi aliud extremū nobilius de aliquo ente sicut sequit̄. Si aliquod est ens finitū: ergo aliqđ est infinituʒ: ⁊ si aliqđ est ens cōtingēs/ aliqđ erit necessarium: q2 nō posset alicui enti inesse imperfecti⁹: nisi etiā alicui inesset ꝑfecti⁹ a quo depēdet qđ est min⁹ perfectū: nō tn̄ isto modo pōt cōcludi extremū imꝑfectius talis disiūctionis. Non em̄ opʒ si est perfectius q̄ sit imperfecti⁹ ꝗ: nisi forte haberēt se ad inuicē correlatiue: ideo relinquitur ad ꝓpositū q̄ nō pōt de aliquo p̄dicari ꝑ mediū prius qđ est cōtingēs: ideo illa aliqđ ens est contingens: videt̄ esse vera prima ⁊ nō demonstrabilis ꝓpter quid. Et ideo phs arguēs contra necessitatem futurorū nō deducit ad aliquod impossibilius hypothesi q̄ nihil sit cōtingēs. Sed ad aliquod impossibile nobis manifesti⁹. i. q̄ nō opʒ nec cōsiliari nec negotiari. Negātes aūt talia indigēt pena vel sensu: sicut ꝫm Auicen. i. Metaphy. Negantes principiū primū sunt vapulādi vel exponēdi igni quousq3 cōcedāt q̄ nō est idē cōburi ⁊ nō cōburi: vapulari ⁊ nō vapulari. Sic ⁊ negantes aliquid esse contingens/ exponendi sunt tormentis quousq3 cōcedant q̄ possibile est eos non torqueri. ¶ Supposito ergo
Pars scđa. Articu. 1. F. illo tanq̄ manifeste vero q̄ aliquod ens est contingens: inquirendum est quomodo ⁊ vnde contingat cōtingentia in rebus: ꝓ quo sit ista cōclusio. ¶ Contingentia effectus p̄supponit libertatē alicui⁹ cause agētis. Probat̄ illa cōclusio: q2 vbi oēs cause agētes cōcurrētes ad ꝓductionē alicui⁹ effect⁹ agūt naturaliter: agūt necessario: ⁊ ita effect⁹ nō pōt produci: q2 eadē necessitate est effectus/ qua cause producētes agunt: alioquin cause producerent: ⁊ tn̄ nihil producerēt: quod implicat. ¶ Preterea. Si a/ effect⁹ producibilis pōt non produci: vel ergo pōt nō produci causis producētibus eodē modo se habētibus sicut cum ꝓducitur vel nō. Si primum: habet̄ ꝓpositum q̄ cause agētes sunt libere: vel ad minus aliqua earuʒ in cuius. s. ptāte est (oībus eodē modo se habētibus) producere ⁊ nō producere. Si scđm: hoc erit ꝓpter defectū alicuius cause necessario ad effectus ꝓductionē requisite: vel p̄ntiā alicuius impedientis. ¶ Sed quero de illa causa absente vel p̄nte impediēte: an necessario abest req̄sita vel adest impediēs: ⁊ sic effectus nō pōt ꝓduci: vel libere: ⁊ habetur ꝓpositum. Et si dicis q̄ pōt abesse contingēter: non libere ꝓpter aliquas causas cōtingēter ei⁹ presentiā prohibentes. Sed hoc non valet: quia quero eodē modo de istis causis cōtingētib⁹: an depēdēt a causis necessario vel libere. Et opʒ vel tādē assignare causam liberā: vel admittere ꝓcessum in infinitū: vel ponere causas oēs necessarias: qđ rerū mutabilitatē contingētiā tollit. ¶ Sed tūc est dubiū: an libertas cause scđe/ puta humane voluntatis/ sufficiat ad saluādā ꝯtingētiā. Est opinio q̄ ponit hanc conclusionē. Contingētia nō pōt saluari nisi prima cā cōtingēter ⁊ libere agat. Probatio: q2 cā scđa necessario mota necessario mouet: ergo si prima causa nō contingēter/ sed necessario mouet: nō potest scđa cā nō causare: ⁊ ita nec cōtingēter siue libere causa- Dubium. G.
re. ¶ Sed hec rō nō videt̄ sufficiēs: q2 libertas volūtatis create videt̄ sufficere ad saluandā cōtingētiā. Nā ad hoc vt effect⁹ cōtingēter ꝓducat̄: sufficit vnā causam requisitā esse liberā: posito ergo ꝑ impossibile/ q̄ prima cā naturalr̄ ⁊ necessario ageret: q2 tn̄ voluntas creata cū cā prima partialiter ad multoꝝ effectus cōcurrit: nihilo minus ꝓpter eius libertatē cū libere nō necessario cōcurrit: pōt poni vel impediri actio: sicut actus intelligēdi naturaliter ⁊ necessario causat volitionē: ⁊ tamen volitio libere causat̄ ꝓpter libertatē voluntatis cū intellectiōe volitionē causantis. Nec rō concludit: q2 pōt cā prior naturaliter mouere: ⁊ cā scđa nō naturaliter moueri ad agēdum ad bonum intellectū: pōt em̄ prior causa facere qđ in se est: ⁊ ita mouere posteriorē: ⁊ tn̄ posterior ꝓpter sui libertatē non parere huic motioni. Sicut pulchritudo obiecti delectabilis naturaliter mouet ad sui desiderium: ⁊ tn̄ pōt voluntas resistere ꝑ suā libertatē ⁊ non concupiscere illud: imo nolle ipsaʒ. ¶ Uerum supposita fide ꝑ quā credimus deum oīa extra se ꝓducere: ⁊ ad oīa ꝓducēda se solo sufficere: non posset esse cōtingētia in effectib⁹ nisi in deo eēt libertas. Si em̄ ipse naturalr̄ ꝓduceret: ⁊ cum sufficeret se solo ꝓducere: necessario oīa euenirēt: lʒ etiā ad quorundam productionē humana voluntas nō cōcurreret: ad que tamē cōcurrere posset: ideo vidēdū est in quo consistit libertas siue contingētia agētis ad opposita taʒ dei q̄ȝ humane volūtatis. ¶ Pro
quo est ista cōclusio prima. Libertas siue contingētia agētis non stat in hoc q̄ ipsa potētia actiua pos- Conclu. 1. H.
sit in opposita simul: ita q̄ ꝓ illo instanti ꝓ quo ꝓducit a/ effectū/ pro eodē possit cū nō ꝓducere. Probatur ex notabili. vi. ⁊. viij. q2 talis potētia hoc modo ad opposita est simplr̄ impossibilis: ergo. Añs ꝓbat̄ q2 illā potētia que ꝑ nullā potētiam infinitā pōt ꝓduci ad actum/ nō est potētia: sʒ ꝑ nullā potētiā posset talis potētia reduci ad actū: ergo. Minor ꝓbatur quia reducatur ad actum: ergo potentia illa ꝓducit pro a/ instāti: ⁊ non ꝓducit pro eodē: quod implicat. Probatur ꝯñа: q2 cū potētia illa ꝓducit ꝓ a/ instanti: postea non pōt nō produxisse pro a/ cuʒ preteritū non potest reuocari. Et si ꝓ eodē instanti potuit nō producere ⁊ reducta potētia ad actū non ꝓduxit: et non pōt reuocari quādo ꝓduxit: ergo ꝓduxit ⁊ non
produxit pro a. ¶ Scđa conclusio. Libertas poten- Conclu. 2.
tie actiue nō cōsistit in hoc q̄ effectū quē pōt ꝓducere priusq̄ȝ ꝓducit pōt nō producere: vel si ꝓduxit ꝓ a/ pōt a productione cessare ꝓ alio tamen instanti. Probat̄ ex notabili. vi. q2 hoc cōuenit potentie non libere: sed naturali. Nā isto mō ignis pōt nō ꝓducere ignē ꝓpter defectum alicuius cause correquisite: quē tn̄ ꝓducere posset cōcurrēte tali cā: ⁊ sic etiam a productione cessare: vt ptʒ de igne fornacis incēse. Dañ. iij. q̄ ꝓpter non coactionē cause prime in pueros nō egit. ¶ Tertia conclō. Libertas potētie acti-
ue stat in hoc: q2 sine omni variatiōe adueniēte sibi Conclu. 3.
vel alteri ⁊ per non cessationē vel absentiā alterius cause/ potest ꝓducere aliquē effectū ꝓ certo instanti: ⁊ pro alio a ꝓductione cessare: vel q2 oībus eodē mō se habētib⁹/ hʒ facultatē ꝓducēdi ⁊ non ꝓducēdi effectum prius tn̄ q̄ȝ ꝓducat. Probat̄ ex eodē notabili: q2 ꝑ hūc modū sufficiēter saluant̄ cōtingētia

in rebus futuris: ⁊ differētia inter agēs naturaliter ⁊ libere. Primum ptz: nā cā cā agēs ꝑ nulsq̄ ꝓducit hz in sua facultate effectuz ꝓducere ⁊ non ꝓducere nulla alia variatione accedente: nō sequit᷑ effectus necessario etiā quibuscunq̄ causis positis eo modo quo sufficiūt. ¶ Scōm ptz: q: cā naturaliter agens semp agit: nisi ipsa mutetur vel aliqua nouitas fiat circa ipsam: vel q: aliqua cā correquisita cessat causare: vel per aliquē talē modū sine quo omnino pōt voluntas sua libertate cessare ab actu: ⁊ hec de articulo primo principali. Plura alia pro intellectu dictorum vide in. ij. dist. xxv. presertim in notabili pri

Articu. 2. mo ⁊ dubio vlti. ¶ Quantū ad articulum scōm ponende sunt conclusiones responsales ad quesitum.

Conclu. 1. ¶ Cōclusio prima. Oia ⁊ singula cognoscibilia deꝰ cognoscit cognitione infallibili ⁊ determinata. Illa

3 propositio patet post dicta in dist. xxxv. q. ij. auctoritate fidei ⁊ canonice scripture. Et qua ratione vnuz cognoscit: ⁊ alterū cognoscere pōt. Rom. iiij. Vocat ea que nō sunt tanq̄ ea que sunt. Heb. iiij. Oia nuda ⁊ aperta sunt oculis eius. Sap. ix. Scit omnia ⁊

Conclu. 2. intelligit ea. ¶ Scda conclusio. Deus certitudinaliter, infallibiliter, ⁊ euidēter scit omnia futura cōtingentia. Patet ex multis scripture locis. Sed quō sciat, diuersi diuersos ponunt modos. Quidam di-

Opinio. xerunt vt recitat Sco. dist. xxxix. q̄ deus cognoscit futura contingentia certe per ideas quantū ad oēs conditiones existentie ꝓpter perfectionē representationis qua ipse idee representant res ꝓm omnem rationem ⁊ habitudinem extremorum: ⁊ ita in intellectu diuino sunt ratio sufficiens: nō tantum simpliciter apprehēdendi illa ideata: sed ⁊ apprehēdēdi omnem vnionē illorū ⁊ omnem habitudinē ipsorū ideatorum pertinentē ad existentiā ipsorū. Sed cōtra illos arguit Sco. Rationes cognoscendi terminos alicuius cōplexionis nō sufficiēter causant notitiam illius complexionis: nisi sit nata cognosci ex terminis. Cōplexio cōtingens nō est nata cognosci ex terminis: quia tunc nō tantū esset necessaria: sed etiam prima ⁊ immediata: ergo rationes cognoscēdi terminorū quātūcunq̄ representent eas: nō sunt sufficiens causa cognoscendi cōplexionem cōtingētem. ¶ Preterea idee mere naturaliter representāt. Accipio ergo ideas hominis ⁊ albi, quero aut ex se representant compositionem terminorum aut diuisionem: aut vtrāq̄. Si primum: tunc naturaliter cognoscit illaz: ⁊ ita nullo modo diuisionem eodē mō. Si secundum: si tertium: ergo deus per illa nihil nouit: quia scire contradictoria esse simul vera, nihil est scire. ¶ Alij dixerunt, vt idem doctor refert: q̄ deꝰ habet certam notitiam de futuris contingentibus per hoc q̄ totus fluxus tēporis est presens eternita-

Opinio. R. ti ⁊ omnia que sunt in tempore. Quod probatur per hoc q̄ eternitas est immensa ⁊ infinita: ⁊ per consequens sicut immensum est simul presens omni loco: ita eternum est simul presens omni tempore. Et ponunt exemplū de baculo fixo in aqua: iuxta quez baculū etsi fluit successiue totus fluuius: nō tā baculus est immēsus respectu fluuij: quia nō est simul presens toti. Igit᷑ eodē mō si eternitas esset quoddā stans sicut baculus iuxta qd̄ flueret tempus: ita q̄ nūq̄ esset pñs simul sibi, nisi vnū instās tpis: eternitas nō esset immensa respectu tēporis. Sed cōtra illum modum arguit idem. Si totus fluxus tpis: et oia que sunt in tpe sunt presentia ipsi deo in eternitate: ergo habent vt sic esse in seipso respectu cause prime: ⁊ per ꝯñs habēt esse simplr in re: q: respectu nullius habēt verius esse q̄ respectu cause prime: ⁊ ita futura q̄ sunt in actu respectu Dei in eternitate simpliciter essent in actu: et sic simpliciter eterna. ¶ Preterea si sessio mea futura nō tantū quantū ad esse cognitum: sed etiam quantum ad esse existētie est nunc presens eternitati: ergo nunc producta est in illo esse a deo. Et quia nihil a deo hz esse in fluxu tēporis, nisi sit productū a deo ꝓm illud esse: sed illā sessionē deus ꝓducit: ergo illud qd̄ iam a deo ꝓductum est: iterū producetur in esse. ¶ Preterea reducendo cōtra eos qd̄ ipsi dicūt de immēsitate, posito q̄ locus posset continue crescere in infinitū successiue: immensitas tā dei non esset sibi ratio coexistendi, alicui loco nisi existēti. Non enim deus ꝑ suā immēsitatem coexistit alicui nisi quod est in illo: lz posset creare locū extra celū: ⁊ tunc ꝑ suam immēsitatem coexisteret illi. Si ergo immensitas sua nō est sibi ratio coexistendi nisi loco existēti ⁊ non possibili: quia non est pari ratione eternitas non est ratio coexistēdi alicui nō existēti. Illud em̄ qd̄ nō est: nulli pōt coexistere nam coexistere p̄supponit existere. Alias rōnes vide in Ioā. ¶ Igitur est alius modus

Ioā. qui dicit q̄ voluntas diuina que est prima regula contingētium prius determinat contingentia anq̄ illa intellectus diuinus intelligat. Vñ intelle- Opinio. Scoti. L.

ctus diuinus vidēs determinationē diuine voluntatis: videt illud fore pro a, q: volūtas determinat pro a. Scit enim voluntatē illā esse mutabilē ⁊ non impedibilē. ¶ Vel aliter hoc ꝑ tria signa claret. In primo instanti aut intellectus diuinus offert terminos simplices, quoꝝ vnio est cōtingēs in re ipsi voluntati. Aut offert sibi quandam cōplexionē vt neutram: nec veram nec falsam. In scdo instāti voluntas diuina talē cōplexionē vt neutrā sibi ab intellectu presentatā determinat ad alterā partē cōtradictionis eligēs hoc esse pro aliquo nūc in re. In tertio instanti intellectus diuinus respiciēs ad diuinā voluntatē vidēs determinationem voluntatis, cognoscit vnā partē contradictionis euidēter esse veram. Et tunc stante voluntatis determinatiōe, res determinate nō possunt nō euenire necessitate cōsequentie: sed nō necessitate cōsequētis: q: sequit᷑ necessario: hoc est determinatū a voluntate diuina: ergo erit. Adhuc tamē ꝓpositio erit in se contingens. ¶ Cōtra hāc positionē arguit Ockā: q: talis ꝓcessus in diuinis ac prioritas, ac posterioritas in deo non sunt ponēde: vt patuit dist. ix. ¶ Itē sic opz cōcedere q̄ intellectus diuinus pro aliquo signo vel instā quo cognoscat euidēter futura contingētia: ⁊ ꝑ aliquo signo cognoscat: qd̄ videtur esse imperfectionis. Et similiter q̄ accipiat quācunq̄ perfectionē ab alio: qd̄ reddit intellectum diuinū vilem. ¶ Preterea stante illa determinatione, nō videt᷑ quō ex hoc intellectꝰ certe ⁊ euidēter cognoscat cōtingentia. Nam, vt ille dicit: ita determinat q̄ pro quolibet instanti potuit non determinasse: ⁊ ergo cognitio talis contingētis determinati nō erit infallibilis: cū ipsum con-

tingens non sit ita determinatū quin adhuc potuit non determinatū esse. ¶ Ideo Ockā aliter loquit᷑: lz dicat modum quo deus euidēter ⁊ certitudinaliter nouit omnia futura contingētia, non posse sufficiēter exprimi ab intellectu creato pro statu vie huius. Vñ dicit vt patebit etiā infra in dubio. viij. DD. q̄ ipse deus, siue essentia diuina est cognitio intuitiua tam sui q̄ omnium futurorum ⁊ possibilium, tā perfecta ⁊ clara, q̄ ipsa etiā est euidēs notitia p̄teritorum, futurorum ⁊ presentium, ita q̄ sicut ex notitia intuitiua extremorum in nobis potest intellectꝰ noster euidēter cognoscere aliquas ꝓpositiones contingentes: ita ipsa diuina essentia est quedaz cognitio ⁊ notitia qua nō tantū scitur verum, necessariū, ⁊ contingēs de p̄senti: sz etiam scitur que pars contradictionis erit vera ⁊ que falsa. Hac ergo notitia (que est ipsa diuina essentia) non tantum cognoscit intuitiue ⁊ euidēter p̄sentia: sz etiam contingentia: ⁊ que pars contradictionis erit vera: ⁊ que erit falsa. Et hoc forte non propter determinationem sue volūtatis: sed posito per impossibile q̄ ipsa diuina cognitione existente, sicut modo est voluntas: non esset cā effectiua: nec totalis: nec partialis effectuū contingentium: adhuc esset notitia qua sciret que

Opinio Ockam. M.

pars contradictionis esset/fuit ⁊ erit vera/que fal=
sa. Et põt addi: sicut notitia intuitiua in nobis qua
euidẽter cognoscimus verũ cõtingẽs presens/non
addit ipsi cõtingenti aliquam necessitatẽ: licet ipsa
sit euidens et infallibilis: ita notitia euidẽs ⁊ infal
libilis dei/rebus contingentibꝰ futuris nullam ne
cessitatẽ imponit. ¶ Ad hoc videt̃ esse verbũ Boe.
v. de cõsol. prosa. iiij. dicentis. Sicut sciẽtia presen=
tium rerum nihil his que fiunt: ita presciẽtia futu=
rorũ nihil his que ventura sunt necessitatis impor=
tat. Et prosa. vj. Num ea que prescientia cernis ali=
quã eis necessitatem tuus addit intuitus? minime.
Sequitur. Si est diuini humaniqꝫ intuitus presen=
tis digna collatio. Uti vos vestro hoc temporario
presenti quedã videtis: ita et ille oĩa visu suo cernit
Conclu.3. eterno ⁊c. ¶ Tertia conclusio que sequitur ex pre=
missis. Contingentia in rebus productis depẽdet
ex libertate arbitrij producentis. Patet ex notabi=
Conclu.4. li. vj. et alijs notatis. ¶ Quarta conclusio. Infallibi
litas cognitionis diuine non repugnat contingen=
Conclu.5. tie creature. Patet ex dictis. ¶ Quinta conclusio: et
responsalis. Deꝰ hꝫ sciẽtiã determinatã de futuris
contingentibus. Patet: quia determinate scit que
N. pars cõtradictionis erit vera et que erit falsa. ¶ Si
replicas. Si scit determinate: ergo necessario: ⁊ per
consequẽs non potest nõ scire quod est cõtra dicta.
Respondetur ꝙ habere scientiã necessariã de futu=
ris contingentibus dupliciter intelligitur. Uel ꝙ
scientia illa q̃ sciuntur sic necessaria: et sic verum est
quod deus habet scientiam necessariam respectu
futurorũ cõtingentiũ: quia scientia qua scit futura
contingentia est sua essentia: que est vnica cognitio
omnium complexorũ ⁊ incõplexorũ necessariorum
et contingentium presentiũ et futurorũ/ac genera=
liter omniũ intelligibiliũ: ⁊ hec est necessaria. Scdo
mõ intelligit̃ habere sciẽtiã necessariã respectu fu=
turorũ contingentiũ. i. habere scientiã qua necessa=
rio sciat hoc futurũ contingens. Et sic non est verũ:
quia sicut ipsum futurũ cõtingẽs contingẽter erit:
ita deus ipsum cõtingẽter scit: qꝛ potest ipsum nũqꝫ
sciuisse futurum. ¶ Si dr̃: qꝺ in se non est determi=
nate verum: nulli est determinate verũ: sꝫ futurum
contingẽs nõ est determinate verũ: quia si esset de=
terminate verum non posset esse falsum: et sic non
esset cõtingens. ¶ Solutio. Futurũ cõtingẽs est de=
terminate verũ sic qꝺ nõ est falsum. Est tñ cõtingẽ=
ter verũ: qꝛ põt esse falsum et nũqꝫ fuisse verũ. Unde
patet differentia inter determinate verum ⁊ cõtin=
gẽter verum: vt patuit notabili. vij. ¶ Si dicit̃. Pro=
positio de presenti semel vera habet vnã de p̃terito
necessariam: si ergo hec semel est vera: a/est verum
(sit a/futurum cõtingẽs) ergo illa erit necessaria: a/
fuit verum: et sic hec nunqꝫ potest esse falsa a est fu=
turũ. Rñsio: qñ ꝓpositio de presenti vera dependet
a futuro contingenti vel equiualet futuro contin=
genti: tunc non hꝫ aliquam de preterito necessariã.
sicut illa: hec est vera. Sortes curret cras: est de pre=
senti vera: posito quod sortes cras curret. Et tñ illa
hec fuit vera non est necessaria: qꝛ potuit nũqꝫ fuis
se vera/puta si sortes non curret: quod est possibile.
O. ¶ Sed hãc regulã impugnat dñs Camera. q. xj. ar.
j. Unde dat alibi instantiam vt inq̃t: qꝛ ista ꝓpositio
de preterito. Adam fuit oĩs homo: vel aliquid quod
fuit oĩs hõ fuit aĩal: aliqñ fuit vera. s. statim postqꝫ
fuit creatus ⁊ anteqꝫ eua esset: ⁊ tñ tunc nõ erat ne=
cessaria: qꝛ modo est falsa. Similiter ista. Omne qꝺ
fuit post diluuiũ fuit in arca Noe: aliqñ fuit vera. s.
statim post diluuium: ⁊ anteqꝫ fierent illa animalia
⁊c. et tamẽ tũc nõ erat necessaria: qꝛ modo est falsa.
Cõstat aũt ꝙ veritates taliũ nõ depẽdebãt ex futu=
ro cõtingẽti: qꝛ veritas vel falsitas alicuius propo=
sitionis tunc dicetur depẽdere ex futuro cõtingenti
qñ ex illa euidentiũ sequitur aliqua ꝓpositio de fu=
turo contingẽti: sicut sequitur: antichristus fuit fu=
turus: ergo antichristus erit: nõ sic autẽ est de illis:
vt satis patet intuenti. Ideo dico inquit Petrus: qꝺ
illa regula est vera de propositione de p̃terito: que
est simpliciter de re preterita et non de re futura: et
in qua nec subiectũ nec predicatum aut aliquis ter=
minus a parte subiecti vel predicati positus est ter=
minus distributus/qui possit supponere ꝓ re futu=
ra: pro qua respectu copule talis propositionis non
supponebat antea. ¶ Per primam clausulã excludũ=
tur propositiones quarũ veritas vel falsitas depen
det ex futuro contingenti ⁊c. Per secũdã excludun=
tur instãtie predicte: vt patet intuẽti. ¶ Quantũ ad Articu.3.
articulum tertiũ/pñt hic moueri dubia. Primũ du= Dubium.1.
biũ est cõtra modum ponẽdi doc. vt in conclusione. P
ij. ar. ij. Nã que deꝰ nouit futura nõ põt nõ nouisse:
immo nunc necessarium est eum nouisse: quare nec
potest non euenire qꝺ futurum est: et ita necessario
eueniet. Antecedẽs ꝓbatur: qꝛ cum nouit pro a/in=
stãti si põt non nouisse pro a/erit potẽtia ad opposi=
ta sine quacũqꝫ successione: quia pro eodẽ instãti: qꝺ
est contra cõclusionẽ primã secũde partis primi ar=
ticuli. Ad hoc dr̃ scḋm doc. ꝙ quantuncunqꝫ deus scit
de oĩbus futuris cõtingẽtibus que pars erit vera: ⁊
que falsa: tñ hec non est necessaria: deus scit qꝺ hec
pars erit vera: immo est cõtingẽs intantũ ꝙ quãtũ=
cunqꝫ hec sit vera: deus scit qꝺ hec pars cõditionis
erit vera: tñ possibile est qꝺ hec nunqꝫ fuit vera. Et
in isto casu potẽtia est ad oppositum illius sine om=
ni successione: quia possibile est ꝙ nunqꝫ fuerit vera.
Nec est hoc contra suppositiones premissas seu cõ=
clusionẽ in qua dictũ est: qꝺ non est potẽtia simul ad
oppositos effectus: ita qꝺ posito effectu pro a/instã
ti simul possit nõ esse. In ꝓposito aũt per hoc qꝺ ꝓ
a/instãti scit deus aliquod futurũ cõtingẽs ventu=
rũ/nullus nouus effectus ponitur in esse. Non enĩ
scit per actũ intellectus ꝓductũ: sꝫ sua eterna ⁊ im=
mutabili essentia: qua sciendo hoc vel eius opposi=
tũ nullo modo mutatur: manet ergo semꝑ potẽtia:
qua pro quolibet futuro tp̃e (saltẽ ante positionem
cõtingentis effectus in esse actuali) põt non sciuisse
pro a/instãti: nec ex illa potẽtia aliqua cõtradictio
põt induci. Nã per hoc qꝺ scit ꝓ a effectũ cõtingen=
tẽ vẽturũ post a: instãs nihil trãsiuit in preteritum
cuꝫ nõ scit per aliquid de nouo positũ: vt dictũ est: nõ
põt hic poni oppositũ ꝙ. s. nõ sciat sine renouatione
cuiuscunqꝫ preteriti. Sic autẽ non est de voluntate
creata: qꝛ postqꝫ pro a/instãti vult aliquid: iã actum
nouũ volẽdi ꝓducit ꝓ a/quẽ cũ habeat pro a/post=
ea non poterit esse verũ qꝺ nũqꝫ habuerit talẽ actũ.
Idẽ est de intellectu creato. ¶ Per hoc ad formam
argumẽti dr̃ negãdo añs. Ad ꝓbationẽ dr̃ vt tactũ
est: qꝺ in sola diuina cognitione ⁊ volitione est potẽ
tia ad oppositũ sine successione: itaꝙ põt nõ nouisse
cõtingẽtia q̃ nouit: ⁊ nõ voluisse q̃ voluit. Nõ tñ sic
est potẽtia ad oppositũ sine successione: ꝙ põt nõ ꝓ
ducere effectũ pro eodẽ instãti ꝓ quo ꝓducit: vt di=
ctum est. ¶ Ex illo sequit̃ ꝙ quãtũcũqꝫ deus infalli Corol.1.
biliter et euidenter ac certitudinaliter cognoscit fu
turum contingens: tamen nõ necessario cognoscit:
Patet: quia quantũcũqꝫ certe cognoscit aliquẽ effe=
ctum cõtingentẽ fore futurũ: põt tñ eũ non cogno=
scere futurũ ⁊ non cognouisse futurũ: scḋm ꝙ effectus
ipse potest non esse futurus. Ad hoc facit Boe. vbi
supra. v. de consol. ꝓsa. vj. dicẽs. Propositũ quidem
tuũ te posse deflectere respondeo: sꝫ qm̃ ⁊ id te pos=
se ⁊ an facias quo ve conuertas presens proudẽtie
veritas intuetur ⁊c. ¶ Scḋo sequit̃ qꝺ quantũcũqꝫ Coro.2.
deus cõtingenter ⁊ scit ⁊ sciuit ⁊ effectũ futurũ esse:
nõ tñ oportet eum in sua cognitione mutari: ita qꝺ
primo sciat ⁊ postea non sciat. Nam effectus contin
gens põt quidẽ esse futurus: ⁊ potest esse non futu=
rus: scḋm hoc põt presciri ⁊ non presciri: non tñ est fu=
turus ⁊ non futurus: nec primo futurus ⁊ postea nõ
futurus: vel ecõuerso. Sed si est futurus/ab eterno

fuit futurus:licet potuit non esse futurus. Sic de⁹ effectum futurum ab eterno prescivit:qui tamen si ponitur nō venturus:sicut tūc nunq̃ fuit futurus:sic nunq̃ previsus. Hoc vult Boe. vbi supra prosa vlti. Quid igitur inquies/ex mea ne dispositione scientia diuina mutabit̃:vt cū ego nunc hoc:nunc aliud velim:illa quoq̃ noscēdi vices alternare videat̃?minime. Oia namq̃ futura precurrit diuinus intuitus et ad presentiā proprie cognitionis retorquet ac revocat:nec alternat nunc hoc / nūc illud prenoscēdi vice:sed vno ictu mutationes tuas manens p̄uenit atq̃ complectit̃. Hec ille. Ex ideo ista ꝓpositio:deū scientē a fore verū:possibile est non scire a esse verū: distinguēda est ṡm compositionem ⁊ diuisionē sicut ⁊ illa:deū volentē a fore:possibile est velle a nō fore. In sensu composito false sunt:in diuiso sunt vere. Et p̄z satis differentia:⁊ hec etiā est intentio magi-
Dubiū.2. Q stri in textu. ¶ Scōm dubiū. Cum deus oia cognoscit vtrum intuitiue vel abstractiue cognoscat. Ad hoc est hec conclusio post dn̄m Camera. ⁊ Grego. di. xxxv.q.j. Deus siue diuina essentia intuitiue cognoscit non solum existētia:sed etiam oia impossibilia. Probat̃:quia cū deus cognoscat oia cognoscibilia vt patet ex dictis:vel ergo abstractiue vel intuitiue. Non abstractiue:patet:quia quodlibet cognoscit immediate:⁊ non per aliqd̄ mediū cognitū mediās inter cognitionem:⁊ rem cognitam:vt supra. distin. xxxv.q.iiij.⁊.v.qm̄ nullum tale mediū est possibile quia non creatura vt constat:nec diuinitas ipsa:cū ex natura rei ipsa nullo modo sit distincta a dei notitia:ergo intuitiue. ¶ Sed cōtra illud videtur esse hoc commune dictum:q̄ in diuina essentia velut in speculo relucēt:⁊ representantur oia:⁊ per ꝯn̄s non immediate intuetur creaturas:sed mediante sua essentia:⁊ ita abstractiue. ¶ Ad hoc d̄r post Greg. et Petrum:vbi supra qd̄ non est intelligendū/ꝙ deus cognoscat res in sua essentia:nisi ad hūc sensum qd̄ eius essentia est omniū rerū cognitio. ¶ Sed qd̄ additur de speculo ⁊ relucentia ⁊c. d̄r qd̄ hoc dictū habet veritatē/ꝙ essentia dicatur speculum representatiuū omnium creaturarum ipsi intellectui creato vt patuit de ideis.q.v.distinctio.xxxv. vel ad sensū statim tactum qd̄ tā intellectus diuinus q̄ essentia est immediate notitia sui:et aliorum. Et non sic/ quasi essentia diuina representet intellectui diuino: sic quod intellectio diuina mediate per essentiam diuinam feratur in res adextra:hoc em̄ falsum est: cum intellectus diuinus:et essentia diuina sint penitus indistincta:et omnibus intellectus diuinus est essentia diuina:quibus essentia est essentia.

Dubiū.3. R ¶ Tertium dubium. Utrū deus sit prescientia omnium futurorum contingentium. Ad hoc dubium breuiter dici potest post predicta:supposito qd̄ deū prescire aliquid/est deum euidenter cognoscere rem futuram. Sunt aūt futura contingentia duplicia.s. ꝯplexa ⁊ incōplexa ṡm modū loquēdi aliquorum. Exēplum primi. Futurū est qd̄ christus iudicabit mundum.i.futurū est qd̄ talis ꝓpositio sit vera:christus iudicat mūdum. Exemplū secundi est de Antichristo futuro:prima possunt dici enuntiabilia futura ṡm illos sic loquētes:secūda vero res future. ¶ Respondetur itaq̃ ad dubiū per aliquot ꝓpositiones. ¶ Prima. Deus est prescietia omnium rerū. Patet ex ꝓpositione prima arti.ij. Si quidem deus distincte ⁊ intuitiue cognoscit oia:igitur p̄scit omnes res futuras. Cōsequētia tenet ex q̄d nois p̄scire p̄misso. ¶ Secūda propositio. Deus est prescientia oim futurorū enuntiabiliū. Probatur:q̄ de⁹ prescit multa enūtiabilia futura:ergo et oia. Tenet cōsequētia quia non est repugnantia de aliquibus. Antecedēs patet:q̄ multas veritates futuras reuelauit ⁊ reuelat:vt qd̄ fiet resurrectio mortuorū:iudiciū extremū ⁊c. Hinc Joan.vj. Sciebat quis traditurus esset eū. Et.c.xviij. Ipse erat sciens omnia que ventura erāt sup eū. Ratione euidenti probari nō pōt. ¶ Tertia propositio. Deus est infallibilis sciētia/immutabiliter cognoscens oia entia futura. ¶ Quarta. Deus est infallibilis scientia certitudinaliter cognoscens oia enuntiabilia futura. Pater ex dictis in propositione secunda. ¶ Quartum dubiū est circa conclusionem primā ar.ij. Deus nō cognoscit oia ⁊ singula cognoscibilia:ergo. Assumptum probat̃:q̄ non cognoscit oēs ⁊ singulas partes cōtinui proportionales:et ille sunt cognoscibiles:q̄ actu existētes. Maior probatur. Tum primo:q̄ vel tm̄ cognosceret diuisibiles vel etiam indiuisibiles. Non enim diuisibiles:quia signo precise totam multitudinem partium quas cognoscit:tunc non cognosceret omnes partes:quia quelibet illarum partium cum sit pars diuisibilis:h̄z alias partes vlteriores,ī quas potest diuidi:quas non cognosceret cū essent extra multitudinem signatam. Nec cognoscit indiuisibiles:q̄ tales nulle sunt. ¶ Tum secundo:quia tunc diuisio continui in diuina cognitiōe esset totaliter euacuata. Consequēs impossibile. Impossibilitas probat̃: quia vel staret euacuatio ad diuisibiles:vel ad partes indiuisibiles. Nō primū quia tunc posset fieri vlterior diuisio:cum partes diuisibiles possunt vltra in medietates diuidi. Nec scōm:q̄ cōtinuū non est compositū ex partib⁹ indiuisibilib⁹. Probat̃ ꝯn̄a qd̄ diuisio continui esset euacuata:quia si cognosceret diuisim ⁊ distincte oēs partes cōtinui:nō relinqueretur pars vltra diuidenda:q̄ iā in cognitione diuisa est:⁊ sic non est vltra diuidēda:alioq̄n partes eius non fuissent distincte cognite. ¶ Tum tertio:quia quicq̄d deus distincte cognoscit:pōt distincte ꝓducere:⁊ si ꝓductū est/distincte conseruare:⁊ cum partes continui sunt infinite:posset ꝓducere actu infinita distincta ⁊ separata. ¶ Itē quarto. Si cōclusio illa esset vera:sequeretur qd̄ posset cognoscere omnes numeros. Consequēs falsum:q̄ tūc progressus in numeris esset euacuatus:qd̄ est impossibile:cum sit processus in numeris in infinitū. Etiā q̄ tunc in diuina cognitione staretur:vel ad numerū finitum. Et hoc non:q̄ quolibet finito numero est numerus maior. Nec ad infinitū:q̄ nullus numerus est infinitus:l̄z in numeris in infinitum procedatur. Nam quocunq̃ numero signato/pōt vltra ꝓcedi:cū quilibet numerus signatus sit radix tam numeri quadrati q̄ cubici ab eo per multiplicationem eius cōsurgentis. ¶ Item si cognosceret quālibet speciem creabilem. Sunt aūt infinite creabiles:q̄ qualibet creabili pōt aliā perfectiorē creare:cum hoc nullam implicet cōtradictionē:⁊ ita cognosceret infinitas. Consequēs falsum:q̄ tūc cognosceret speciē ab aliqua infinite distantem:⁊ ita infinitā:cōsequens impossibile:tūc em̄ creatura esset īfinita:qd̄ implicat. ¶ Si dicis/quod nulla distent infinite. Contra:tūc non erit processus in infinitum. Et ita dabitur status in aliqua qua maiorem non potest cognoscere. Dubiū.4. S

¶ Ad illas r̄ndet Greg. dist.xxxv.q.j. qd̄ infinita cognoscit de⁹:quia omnia cognoscibilia que sunt infinita tam possibilia q̄ existentia:vt deductum est de partibus cōtinui. Cōsequēter concedit ꝙ in diuina cognitione diuisio continui est euacuata:ita qd̄ distincte cognoscit omnes partes cōtinui:nec est pars aliqua diuisibilis in partes non distincte cognitas et est status in cognitione non ad aliquam partem: sed ad oēs partes simul. Nec tm̄ propter hoc est aliqua pars realiter indiuisibilis in alias partes realiter distinctas:licet sit pars indiuisibilis in partes non distincte cognitas. ¶ Et cū d̄r:signo totā multitudinem partium ⁊c. d̄r ꝙ illa multitudo includit oēs partes:et licet quelibet sit diuisibilis realiter: tm̄ partes diuise nō essent vlteriores:nec extra multitudinē signatā. Nō em̄ potest signari multitudo partiū indiuisibiliū realiter:sed tantū in cognitione:oēs em̄ sunt in dei clara cognitione. ¶ Ad aliam Responsio. T

ꝓbationē concedit Grego. ꝙ deus potest infinita
producere actu: qđ intelligere oportet ſm numerū
non ſm perfectionē. Nec videt̃ ſufficere ſi dicat̃ ꝙ
quodlibet poſſibiliū poteſt ꝓducere: ſed nō omnia
ſimul ⁊ ſeparate: cum poſſibilia ſibi non repugnent
quantū ad eſſe maxime eiuſdē ſpeciei/ niſi oſtendat̃
cōtradictio que ſeqnat̃ ad multitudinē actu infini-
tam. ¶ Ad illud de numero concedit̃ a Grego. ſicut
de partibꝰ cōtinui/ ꝙ cognoſcit oēs numeros poſſi-
biles/ ⁊ ſic infinitos: et ꝙ euacuat̃ ꝓceſſus in nume-
ris: nō in re/ ſed in diuina cognitione. Et nō ſtaret̃
ad aliquē numerū particularē: ſed ad oēs ſimul qui
ſunt infiniti poſſibiles: licet nullus numerꝰ ſit infi-
nitus. Et ad hoc eſt Augu. xij. de ciui. dei. c. xviij. vbi
clariſſime oſtendit contra phos deum infinita ſua
ſcientia comprehēdere. Quodq; oēs numeri infiniti
ſunt/ eo ꝙ in nullo poteſt finis numeroꝝ cōſtitui: ⁊
ſinguli finiti ſunt ⁊ oēs infiniti ſunt/ addēs. Ita nec
numeros propter infinitatē ſuā neſcit omnipotens
deus: ⁊ ſi vſq; ad quandā ſummā numeroꝝ ſciētia
dei peruenit: ceteros ignorās: quis hoc etiā demē-
tiſſimus dixerit? Et ſequit̃. Infinitas quodā ineffa-
bili modo: quia ſcientie ipſius incomprehenſibilis
nō eſt: deo finita eſt. ¶ Si dicis: ergo ſi cognoſcit to-
tam multitudinē numeroꝝ infinitā: cognoſcet etiā
omnē multitudinē numeroꝝ finitā diſtinctā ab illa
multitudine infinita: ⁊ ita attinget vltimū numerū
finitū quod eſt impoſſibile. Solutio. Negādo ꝙ at-
tingit ad vltimū numerū finitū: quia multitudinis
finite numeroꝝ nullus eſt vltimus numerus. Nec
aliquo numero finito procedit̃ immediate ad mul-
titudinē numeroꝝ infinitā: ſed inter quēcūq; finitū
numerū ⁊ multitudinē infinitā/ mediāt infiniti nu
meri finiti. ¶ Ad aliud cōceditur ꝙ cognoſcit quāli
bet ſpeciē creabilē: ⁊ cōcedit̃ ꝙ ſunt infinite creabi-
les: ⁊ ita infinitas cognoſcit ſicut de numeris ⁊ par-
tibus cōtinui. Et ꝯñr neget̃ ꝙ cognoſcit aliquā ſpe
ciem a certa data infinite diſtantē: quia nulla talis
eſt/ recte ſicut in numeris. ¶ Et cū dicit̃: tunc nō erit
ꝓceſſus in infinitū/ dicit̃ ꝙ nō eſt ꝓceſſus in īfinitū/
id eſt ad aliquā ſpeciē infinitā: ſed eſt ꝓceſſus in in-
finitū in ſpeciebꝰ finitis/ eoipſo ꝙ nō datur vltima
ſpecies finita ꝓducibilis. Et ita in cognitiōe diuina
eſt infinitas actualis: quia actualiter cognoſcit infi-
nita poſſibilia. Non tñ ſequit̃ ꝓpter hoc infinitas
actualis rerū ꝓducibiliū. Valēt pro dictis ea que ha
bentur in. ij. diſt. j. q. iij. ¶ Sed cōtra. Quecūq; deus
poteſt diſtincte cognoſcere ſimul pōt diſtincte ꝓdu
cere ⁊ ſimul ꝓducere: ⁊ ita pōt ꝓducere multitudinē
actu infinitā. Cōſequēs impoſſibile: quia tūc poſſet
facere infinitū ſm ꝑfectionē: quia tāta eſt ꝑfectio in
ſeparatis/ quāta eſt in coniūctis: ſed ſi finita eſſent
coniūcta ⁊ vnita eſſent infinite ꝑfectionis: ergo totū
infinitū erit infinite ꝑfectionis ſi fuerit ſeparatū.
Maior patet: quia nō eſt maior ꝑfectio in toto: q̄ ſit
perfectio ſuarū partiū. ¶ Itē arguat̃ de gradibus
charitatis argumētabilis in infinitū: deꝰ cognoſcit
oēs gradus ꝓducibiles: ꝓducat ſimul ⁊ erit chari-
tas infinita. Probat̃ antecedēs: quia deꝰ hȝ virtutē
ꝓductiuā infinitā ſimul: ⁊ ꝓducibilia ſunt infinita/
nullam repugnantiā quantū ad eſſe ſimul habētia.
¶ Itē/ tāta eſt virtꝰ dei ꝓductiua/ quāta eſt eiꝰ vir-
tus cognitiua: quia ſunt idē oībus modis ⁊ indiſtin
cta: ergo quantū pōt ſimul cognoſcere: tm̄ pōt ſimul
ꝓducere. ¶ Ad hāc replicā dicit̃ negādo aſſumptū/
ꝙ tm̄ pōt ſimul ꝓducere ⁊c. Nō em̄ pōt omne produ
cibile ſimul producere: qꝛ quotcūq; ꝓductis adhuc
pōt aliud ꝓducere: etiam ſi per impoſſibile infinita
actu ꝓduceret: poſſet nihilominꝰ aliud finitum vel
infinitū: vel infinita ad hec producere: de hoc ſupra
diſtin. xvij. q. viij. Ad ꝓbationē cōcedit̃ ꝙ deꝰ habet
ſimul potētiā ꝓductiuā: verum eſt ſua potētia ꝓdu
ctiua prout ſimul determinat hȝ: nō aūt vt determi-
nat ꝓductiuā: qꝛ nulla eſt potētia ꝓductiua ſimul

omnia poſſibilia. Secūdo dicitur ꝙ nullū produci-
bile habet repugnantiā ad quodlibet aliud ꝓduci-
bile. Et quia nō habēt repugnātiā ad alia ꝓducibi-
lia: ideo nō poſſunt oīa ꝓduci: qꝛ ſi oīa ꝓducerent̃/
illa haberēt repugnātiā ad quodlibet aliud ꝓduci-
bile. Et ita quodlibet ꝓducibile hȝ repugnantiā ad
oīa ſimul: qꝛ nō pōt ſtare cū oībus ſimul: quia tūc nō
eſſet aliqđ vltra poſſibile ꝓduci/ qđ reputat̃ impoſ-
ſibile. ¶ Ad cōfirmationē tanta eſt virtus ꝓductiua
quāta cognitiua ꝯcedit̃: ⁊ neget̃ ꝯña: qꝛ in ſimili nō
ſequit̃: tāta eſt virtꝰ cognitiua/ quāta ꝓductiua: er-
go quicqđ cognoſcit illud ꝓducit: qꝛ licet idē ſit vir-
tus qua cognoſcit ⁊ qua producit/ ſcȝ ipſa diuina et
ſimpliciſſima eſſentia: tñ nō eſt idē cognoſcere ⁊ ꝓ-
ducere ꝓpter cōnotata illoꝝ terminoꝝ qui non ſolū
importāt deū/ ſed etiā cōnotāt creaturā: propter qđ
aliqđ predicat̃ de vno ⁊ negat̃ de alio: ſicut eadē eſt
virtꝰ ſolis qua calefacit ⁊ qua exiccat ⁊ illuminat: et
tñ nō quicqđ calefacit ⁊ exiccat/ ⁊ illuminat: ⁊ econ-
uerſo. Et in hoīe nō quicqđ intelligit/ vult: ⁊ tñ idē
eſt intellectꝰ ⁊ volūtas/ ſuppoſito ꝙ potētie aīe non
diſtinguant̃ realiter inter ſe ⁊ ab aīa. Quia calefa-
cere/ illuminare/ nō ſolū importāt virtutē ſolis/ ſed
etiā calorē ⁊ lumen que diſtinguunt̃/ ſic etiā intelli-
gere ⁊ velle nō ſolū importāt potētiā aīe/ ſed etiam
actus elicitos ⁊ obiecta que diſtinguunt̃. Et licet in
deo nec potētia/ nec actus diſtinguātur: tñ obiecta
diſtinguunt̃: quia aliquid eſt obiectū diuine cogni-
tionis: qđ nō eſt obiectū ꝓductionis/ id eſt aliquid
cognoſcit̃ qđ nō ꝓducit̃. ¶ Adhuc cōtra cōcluſionē u
primā pōt argui ſic. Deus nō cognoſcit oīa. Probat̃:
qꝛ non vniuerſaliter/ nec cōplexa/ nec impoſſibilia.
Probatio: qꝛ cognitio vniuerſalis eſt imꝑfecta ⁊ cō-
fuſa ⁊ abſtractiua. Cognitio dei nō eſt imꝑfecta: ſed
perfectiſſima/ diſtinctiſſima/ ⁊ intuitiua. Uniuerſa-
le autē nō cognoſcit̃ niſi vniuerſaliter ⁊ cognitione
vniuerſali: al's nō eſſet vniuerſale. ¶ Etiā nō cogno
ſcit cōplexū: quia cognitio dei eſt ſimpliciſſima/ nec
diſcurrit. Etiā impoſſibile non pōt cognoſci cogni-
tione ſimplici: deꝰ aūt nō hȝ niſi vnū actū cognoſcē-
di/ ⁊ hūc ſimpliciſſimū. ¶ Itē quicqđ deꝰ cognoſcit
poteſt ꝓducere: impoſſibile nō poteſt ꝓducere: ergo
nec cognoſcere. ¶ Ad primū negetur antecedēs pro
duabꝰ primis partibus: qꝛ cognoſcit vniuerſalia et
cōplexa. Ad ꝓbationē neget̃/ ꝙ vniuerſale ⁊ cōplexū
nō cognoſcunt̃ niſi cognitione vniuerſali ⁊ cōplexa:
hoc neget̃. Nā vniuerſale ſiue habeat eſſe obiectiuū
tantū/ ſiue ſubiectiuū: eſt tñ cognoſcibile cognitiōe
ſimplici ⁊ intuitiua: ſic etiā cōplexa. Unde deꝰ vno
ſimpliciſſimo cognoſcēdi actu (q̄ eſt realiter ⁊ oībus
modis diuina eſſentia) cognoſcit intuitiue oīa co-
gnoſcibilia/ preſentia/ p̄terita/ futura/ ⁊ poſſibilia.
Et oēs rerū exiſtēdi modos/ qualitates ⁊ circūſtan-
tias: qꝛ oīa ſeipſo immediate: ⁊ ita nec abſtractiue/
nec cōplexe ⁊ nō cognoſcit vnū mediāte alio. Ita ꝙ
cognitio dei priꝰ terminaret̃ ad vnū: ⁊ mediāte illo
ad aliud: ſed ad quodlibet immediate terminatur.
Nam vna notitia intuitiua immediate ſe ⁊ oīa alia
intelligit: vt ſupra patuit. ¶ Pro tertia parte ſimi-
liter dicit̃ ꝙ cognoſcit impoſſibilia logica/ id eſt ꝓ-
poſitiones impoſſibiles. Secūdo dicit̃ ꝙ rē impoſſi
bilē nō cognoſcit: qꝛ nulla talis eſt nec eſſe pōt. Si-
cut nec intellectꝰ humanꝰ cognoſcēs chymerā/ ter-
minat̃ ad rem impoſſibilē/ ſed ad poſſibilia nō po-
tētia ſe habere certo modo quo ſignificant̃ per ter-
minū chymera. Ita deꝰ cognoſcit tantū poſſibilia: ⁊
oēs eoꝝ circūſtātias/ habitudines/ modos/ repu-
gnantias/ cōuenientias/ affirmationes/ ⁊ negatio-
nes. ¶ Quintū dubiū eſt: an ſit aliqua viciſſitudo in Dubiū. 5. X
diuina cognitione. Ad hoc reſpōdetur vnica ꝓpoſi-
tione. Nulla eſt viciſſitudo ſucceſſionis in actu di-
uine cognitionis. Probatur auctoritate ſcripture.
Apud quem nō eſt tranſmutatio/ nec viciſſitudinis
obumbratio. Iac. j. ¶ Preterea deus neceſſario oīm

rerum et enũtiabiliũ possibiliũ est simplex ꝛ intuitiua notitia seu cognitio/aliter nõ esset omnisciens: et enim possent multa latere: ꝛ ei⁹ cognitionẽ simplicẽ fugere: vt infra latius patebit.

Replica.

Sed cõtra hãc propositionẽ sic potest argui: deus aliquid de nouo cognoscit quod pri⁹ nõ cognouit: ergo est vicissitudo in cognitione diuina. Tenet ꝯña: quia eadẽ cognitione/eadẽ semp necessario cognoscunt̃ a deo. Antecedẽs pbat̃: q: de⁹ aliquẽ pri⁹ reprobatũ de nouo approbat: ſ3 approbatio nõ est sine cognitione: ergo de nouo cognoscit. Cõsequẽtia videt̃ nota ex terminis. Antecedẽs pbat̃: quia de⁹ peccatorẽ aliquẽ de nouo iustificat infundẽdo ei primã gratiã: sed oẽm iustificatũ approbat ꝛ carentẽ gratia reprobat. Nã approbare nihil aliud est ꝙ aliquẽ iudicare dignũ vita eterna: talis aũt iudicat̃ omnis habẽs gratiã: ꝛ indignus oĩs carẽs ea: qđ est reprobare. Cõfirmat̃: approbatio dei ꝛ eius cognitio sunt idẽ oĩbus modis: igitur approbatio noua est noua cognitio: ab eodẽ est ad idẽ. ¶ Item de nouo incipit cognoscere primo iustificatuꝫ vita eterna dignũ: ergo noua cognitione. Tenet ꝯña: q: si cognitione nõ noua/sed preexistẽti pri⁹ nouisset illũ dignũ: ꝛ ita nõ habentẽ gratiã dignũ vita eterna/qđ est falsum. Cõsequẽtia patet: q: idẽ inquãtũ idẽ semper facit idẽ/maxime in agẽte naturali: nũc antẽ de⁹ quecũq₃ nouit naturaliter ꝛ necessario nouit. ¶ Solutio: sciẽtia dei licet in se sit vna simplicissima essentia omniũ cognoscibiliũ: tñ in ordine ad cognita a quibusdã distinguit̃ in sciẽtiã simplicis notitie/ꝛ sciẽtiã iudicatiuã enũtiabiliũ que est veritatis cõplexe vel ppositionaliter significate: vt qua scit me legere mereri vel peccare. Sciẽtia simplicis notitie est sciẽtia dei: ſm ꝙ est simplex apprehẽsio rerũ. Sciẽtia autem enũtiabiliũ est eadẽ sciẽtia/ſm ꝙ est euidẽs iudiciũ eoꝝ. ¶ Sciẽtia simplicis notitie adhuc tripartit̃: q: vel est oĩm presentiũ/preteritoꝝ/futuroꝝ/ꝛ possibiliũ. Et sic obtinet nomẽ generale/sc3 sciẽtia simplicis notitie. Secũdo speciali⁹: q: est eoꝝ que sunt/fuerũt vel erunt tãtũmodo: ꝛ ab aliqb⁹ dicit̃ sciẽtia visionis. Tertio modo adhuc speciali⁹ tãtũmodo respectu futuroꝝ: ꝛ hec dicit̃ pſciẽtia. ¶ Scientia enuntiabiliũ seu iudicatiua etiã põt distingui/ſm distinctionẽ ppositionum affirmatiue: negatiue de inesse: mobilis de presenti/pterito/futuro ꝛc. Et est hec distinctio nõ rerũ/sed noĩm. Ad idẽ in dis. xxxix. in notabili pmo. ¶ Per hoc ad primũ neget̃ assumptũ de sciẽtia simplicis notitie. Sed de sciẽtia iudicatiua posset concedi: q: de nouo iudicat ppositionẽ verã q̃ de nouo est vera/sed nõ noua sciẽtia: ꝛ neget̃ ꝯña. Ad probationẽ ꝯsequẽtie vera est de sciẽtia simplicis notitie/nõ aũt iudicatiua. Unde eadẽ sciẽtia sine ei⁹ mutatione cognoscit̃ a esse qñ est: nõ esse qñ nõ est: sic esse quãdo sic est: ꝛ omnis habitudo rei existẽtis ꝛ possibilis: ꝛ ita diuerse veritates: sicut eadẽ simplicis apprehẽsionis notitia cognoscit rem qñ est: et qñ non est. Ad probationẽ antecedẽtis neget̃ ꝯña: de nouo approbat: ergo de nouo cognoscit: vt cognoscit dicit scientiã simplicis notitie: sicut si sortes ignotus post quietẽ currat: ꝙuis de nouo cognosco eũ currere: non tñ de nouo eũ cognosco. De sciẽtia iudicatiua ad sanũ intellectũ posset cõcedi. ¶ Ad confirmationẽ neget̃ ꝯña: nec arguit̃ ab eodẽ ad idẽ: quia hoc est arguere a synonymo ad synonymũ. Nũc aũt cognitio ꝛ approbatio diuersa cõnotãt: sicut cognitio/creatio ꝛc. ꝙuis supponãt pro eodem: ꝛ propter cõnotationẽ diuersa de eis vere predicantur. ¶ Ad secũdã cõfirmationẽ negetur cõsequẽtia: nam eadẽ cognitione cognoscit eum dignũ vita eterna dum habet gratiã: ꝛ indignũ dum caret pro diuersis temporibus. Et sic nouit ab eterno eũ pro a/instãti indignum: ꝛ pro b/instãti dignũ. ¶ Ad pbationẽ idẽ inquantũ idem: respõdetur ꝙ semper idẽ cognoscit. Nec aliqđ incipit/aut desinit de nouo cognoscere/vt dictum est. Quod vero propositionẽ nunc cognoscit veram quã nõ cognouit prius verã: vt prius determinat verũ nõ arguit mutationẽ sciẽtie dei/sed rei significate per ppositionẽ.

Dubiũ. 6. y.

¶ Sextum dubium. Utrũ effectus qui sunt a deo necessario cogniti/sint ab eo contingẽter pducti. Ad hoc dubiũ est respõsio affirmatiua ꝛ talis. Effect⁹ a deo necessario cogniti cõtingẽter sunt ab eo pducti. Prima pars patet ex dubio quinto. Secũda pars patet: q: de⁹ nihil operatur necessario ad extra: vt habet cõe dictũ theologoꝝ.

Replica.

¶ Sed cõtra hãc ppositionẽ argui potest: effectus a deo nõ sunt necessario cogniti: igitur. Probatio. Effectus nõ sunt necessario pducti: ergo nõ sunt necessario cogniti. Antecedens patet ex secunda parte cõclusionis nunc date pro respõsione ad dubium. Consequẽtia pbatur: quia sequit̃ bene. Effectus nõ sunt necessario pducti: ergo nõ sunt necessario effectus. Tenet ꝯña: quia sicut cõtingẽter sunt producti: ita cõtingẽter sunt effectus. Eo enim sunt effectus quo producuntur. Ultra nõ necessario sunt effectus: ergo nõ necessario cogniti sunt esse effect⁹. Tenet ꝯña: quia res necessario cognita/necessario talis est/qualis esse cognoscitur: alioquin cognitio necessaria posset esse fallibilis ꝛ erronea. Tunc vltra. Non necessario cogniti sunt a deo effectus: igit̃ effectus a deo nõ sunt necessario cogniti/per conuersionẽ simplicẽ ppositionis vniuersalis negatiue/tam ex parte dicti ꝙ ex parte modi. ¶ Item non min⁹ necessariũ est velle dei respectu creature pducẽde ꝙ eius intelligẽde. Ergo si necessario cognoscit: necessario pducit. Tenet ꝯña: q: sicut actu intelligendi creaturã cognoscit: ita actu volẽdi eam producit. Antecedẽs pbat̃: quia tam itelligere ꝙ velle in deo est act⁹ eternus ꝛ immutabilis: q: realr de⁹.

Rñsio.

¶ Ad primũ neget̃ ꝯña pbatiõis primi argumẽti. Ad probationẽ/admissa prima ꝯña l3 negari posset attẽta ampliatiõe causata p necessario neget̃ secunda/sc3 nõ necessario sunt effect⁹: ergo nõ necessario sunt cogniti esse effect⁹: q: cõtingẽs nõ ꝯtigẽter: sed necessario cognoscit̃ a deo. Ad probationẽ neget̃ ꝙ res necessario cognita/necessario talis est qualis cognoscit̃: quia Joãnes sedẽs necessario cognoscit̃ a deo sedere: et tñ nõ necessario sedet. ¶ Ad probationem alioquin cognitio necessaria esset fallibilis: hoc neget̃ de cognitione illa: qua immutata cognoscitur vtraq₃ pars contradictionis successiue vera: qualis est cognitio diuina. Posset etiã concedi cõsequens: nõ necessario cogniti sunt esse effectus: q: hec cognitio est iudicatiua: ꝛ deus nõ necessario cognoscit effectũ esse: sicut nõ necessario cognoscit Petrum orare: q: põt cognoscere Petrũ non orare. Sic enim nõ cognoscit nisi verũ: ꝛ verũ cõtingẽs cõtingẽter cognoscit verũ/sicut cõtingẽter pdestinat. Nihilomin⁹ tñ effect⁹ necessario sunt cogniti/cognitione simplicis notitie vel apprehẽsionis. Unde l3 necessario cognoscit omnia vera: tñ non necessario scit omnia vera ppter diuersam cõnotationẽ terminoꝝ scire ꝛ cognoscere. ¶ Ad secundũ/nõ min⁹ est necessariũ velle dei ꝛc. Illa põt distingui/quia vno modo potest sic intelligi: nõ minus necessario vult creaturã: hoc est necessario vult creaturã/sicut necessario intelligit: ꝛ sic est falsa. Quia licet intelligere ꝛ velle dei idem importãt in deo/ipsam sc3 diuinã essentiã: tñ nõ eodẽ modo ꝯnotãt creaturã: quia intelligere cõnotat creaturã in esse obiectiuo possibili: vel in esse actuali. Nã deũ velle creaturã/est pducere creaturã/ſm illud. Oĩa quecũq₃ voluit fecit: sed deũ intelligere creaturã/est deũ apprehẽdere creaturã vt obiectũ: de ratione aũt obiecti nõ est vt sit. ¶ Alio modo intelligit̃: nõ minus necessariũ ꝛc. id est actus volendi in deo est necessarius sicut actus intelligẽdi: et sic concedit̃ assumptũ/et neget̃ ꝯña. ¶ Ad pbationẽ si sicut dicit oĩmodam similitudinẽ neget̃: q: nõ eodẽ modo pcise: sicut actu intelligen=

di cognoscit: ita actu volēdi producit: q: actu intelligēdi necessario intelligit: sed actu volēdi cōtingēter non necessario pducit: si aūt sicut dicit aliqualē similitudinem: vt sicut act⁹ intelligēdi est immutabilis et etern⁹: sic act⁹ volūtatis: vt sonat pbatio cōcedit: sz q: similitudo nō est sufficiēs ad ppositū nihil probat. ¶ Dubiū septimū est cōtra cōclusionē tertiā

Dubiū. 7. AA

s. Contingētia in reb⁹ pductis depēdet ex libertate arbitrij producentis. ¶ Contingētia in reb⁹ productis non depēdet ex libertate etc. Probat: q: nullus effectus naturaliter productus depēdet ex libertate producentis. Et omnis effect⁹ naturaliter pductus est contingens: ergo cōtingens nō depēdet ex libertate producentis. Discursus est in secundo tertie. Maior probatur: quia in hoc distinguitur effectus naturaliter productus / et effectus libere productus. quia iste depēdet ex libertate arbitrij: ille vero non. Minor similiter probatur: quia nullus effectus productus est necesse esse: ergo omnis est cōtingēs. Tenet oña a sufficienti diuisione: quia omne qd est / est necesse esse vel contingens: sed effectus non est necesse esse hoc contingēs: a tota disiūctiua cū destructione vnius partis ad partem non destructā. ¶ Si dicis: qd omnis effectus depēdet ex libertate prime cause: respectu cui⁹ nullus effect⁹ est naturalis: quia omnia extra se producit non natura / sed volūtarie. ¶ Contra suppono opi. quorūdā philosophorū: qd prima causa nō coagat causis secūdis in pducēdis effectib⁹: tunc stat argumētū. ¶ Pōt rñderi dupliciter: vno mō qd casus est impossibilis: et opi. illa philosophorum est error dānatus a sacra scriptura. Oīa per ipsum facta sunt: et sine ipso factum est nihil: iō nō admittēdus: nec mirū: si ex impossibili sequitur oppositū veri: cū ad ipm sequat impossibile. ¶ Aliter dr: posita opi. illa qūuis impossibili / qd effect⁹ naturales nō sunt cōtingētes ad vtrūlibet: sz necessarij necessitate naturali. Et cū arguit / nō sunt necesse esse: simplr concedo: quia sunt corruptibiles / et aliqñ non fuerūt: et cū infert: ergo cōtingētes: negetur cōsequentia: nec est diuisio sufficiēs: q: datur medium inter necessarium simplr et contingēs. s. possibile vt possibile dicat: qd pōt esse: et pōt non esse. Cōtingēs vero qd oībus causis ad eius productionē necessarijs positis: et sublatis ipedimētis pōt eque nō pduci sicut produci. Et nihil tale est nisi qd dependet ex libera volūtate. ¶ Octauū dubiū est cōtra cōclusionē quartā: scilicet. Infallibilitas cognitionis diuine nō repugnat contingētie creature. Infallibilitas diuine cognitiōis nō stat cū cōtingētia creature: ergo ei repugnat. Consequētia nota: q: que nō stāt simul illa repugnāt. Aña probatur: q: si sciētia dei est infallibilis respectu cōtingentiū / nō possunt cōtingētia nō esse: et per consequens nō sunt cōtingētia / sed necessaria. Probat oña per beatum Aug. iij. de libe. arbi. ca. iiij. dicentem. Aliter fieri non potest q deus prescuit. Itē. vj. super Gen. ca. xvj. Illud quod de⁹ presciebat necessario futurū erit. Itē Aug. de cōcor. predesti. et li. ar. ca. j. et iiij. Id qd deus psciuit: necesse est esse futurū. Ex quibus videtur sequi: q prescietia dei propter suā infallibilitatē imponit necessitatez futuris prescitis: ideo repugnat cōtingētie. Ad idē possent multe auctoritates adduci. ¶ Ad auctoritates dr: q intelligēde sunt in sensu composito. Ita qd hec est impossibilis: deus prescit aliqd taliter futurū qualiter nō est futurū: vel loquit de necessitate cōsequētie nō cōsequētis ac cōditionata. Quia bene sequitur: deus prescit a / esse futurū: ergo erit. oña necessaria est: sed consequens contingens sicut aña. ¶ Preterea arguit cōtra conclusionē eādē rōne. Cū infallibilitate etc. nō stat contingentia. Probatur: q: omne contingens pōt nō esse futurū: sed pcognituz infallibiliter futurum nō pōt nō esse futurū: igitur pcognitū nō est cōtingens: et ita nō stat cōtingentia. Discursus ē i festino. Maior manifesta ex quid nomi

Dubiū. 8. BB

CC

nis contingentis. Minor pbat: q: si pcognitū posset nō esse futurū: nō esset infallibiliter pcognitū: quia nihil potēs fallere est infallibiliter precognitū. Sz omne pcognitū potēs nō eē futurū / pōt fallere: ergo nihil tale est infallibilr precognitū. Discursus est in celarēt: et maior nota: quia fallibile est qd pōt fallere sicut animal sensibile qd pōt sentire. Minor patet: quia fallere cognoscētē est aliter se habere q cognoscitur: ergo posse fallere est alr se posse habere q cognoscit. Scdo pbat illa minor principalis. s. q pcognitum infallibiliter futurū nō pōt nō esse futurū. Quia sequit: si deus pcognoscit petrū peccaturū in a instanti / peccabit in a. Tz oña: q: prescietia dei est infallibilis. Aña igit nō pōt esse verū sine cōsequente. Sed aña est necessariū: igit et oña. s. petrus peccabit in a: et per consequens nō potest nō peccare. Necessitas antecedētis pbat. Tuz q: q deus cognoscit necessario cognoscit ex dubio. vj. Tum q: si prescit: ab eterno presciuit: vltra ergo necessario psciuit. Tz oña: q: omnis de preterito vera est necessaria: quia hoc solo priuatur deus: ingenita facere que genita sunt. Tum quia consequēs ex alio erit necessariū: q: stante antecedēte / cōsequēs est verū: petrus peccabit in a: ergo necessariū. Probatio consequētie: quia oppositum consequentis nō stat cum aāte. Probat quia oppositum consequentis nō necessariū nō stat cum aāte: q: si nō est necessariū / petrum peccare in a / potest nō peccare in a: sed illa repugnat huic / petrus peccabit in a: quia ponat in esse: petrus pōt nō peccare in a. petrus nō peccabit in a: q est contradictio prioris: petrus peccabit in a: ergo non stant simul. ¶ Ad illas rñdetur: ad primū negetur assumptum. Ad pbationē neget minor. s. pcognitū infallibiliter futurū nō pōt non esse futurum. Ad probationem negetur oña: q: potēs nō esse futurū / pōt infallibiliter precognosci esse futurū: sicut antichrist⁹ pōt nō esse futurus: et tn̄ infallibiliter precognoscit futurus: quia infallibiliter est futur⁹. Ad pbationē consequentie neget minor: qd omne precognitū potēs nō esse futurū pōt fallere. Ad pbationē negetur oña. Et dicitur: q posse fallere precognoscentem est posse fieri vt res presciat futura: et ipsa nō sit futura. ¶ Ad secundam probationem minoris / neget aña qd deus precognoscit petrū peccaturū in a: sit necessariū. Ad probationem cōceditur: q deus que precognoscit / necessaria cognoscit: sed nō necessario precognoscit: nec hoc dicit responsio conclusiua in dubio. vj. quia cognoscere ibi in cōclusiōe tali dicit cognitionem simplicis apprehensionis vel notitie: et illa necessario cognoscit oīa possibilia. Sed precognoscere dicit cognitionem veri indicatiuā: et hoc contingēter precognoscit futura: vnde stant simul. Necessario cognoscit futura: et contingenter precognoscit futura: nec sequitur. Necessario cognoscit futura: ergo futura necessario sunt futura: propter ampliationem quam causat cognoscit. Sed bene sequitur: precognoscit a futurum: ergo a est futurum. Quia precognoscere a / futurū est indicare a esse futurū: et ita est cognoscere hāc esse verā / a est futurū. ¶ Ad tertiā probationē minoris dr: qd ppositio de pterito vera cuius veritas depēdet a futuro cōtingēti non est necessaria: vt supra patuit distinctio. et q. prescienti artic. ij. et habetur in cētilo. Ockā. conclusione. lxxxiij. Sed pōt esse falsa: vñ lz deus pscit antichristum futurū: et ab eterno psciuit: pōt tñ nō prescire et nu nq presciuisse: sicut hec de⁹ pducet antichristum ab eterno fuit vera: et tñ potest nō pducere: quod si nō faceret: nūq fuisset vera. Et sic hec de preterito: hec fuit vera demonstrando illam: deus pducet antichristū: potest esse falsa: verū ergo est: qd preterita nō possunt nō esse preterita in sensu diuiso q fuerūt res alique in esse actuali posite. Sed per hec preterita que depēdēt a futuris cōtingentibus: nihil positum est vel fuit in esse actuali. ¶ Ad quartā pba-

non ē necessitatis cōsequētis .s. q̄ illa nō est necessaria: petrus peccabit. Et negetur quod illa petrus pōt non peccare repugnet huic: petrus peccabit: lz eius de in esse repugnet. Q: de in esse pōt esse falsa: ꝓpositione de possibili existēte vera: immo nec ille repugnāt: petrus pōt peccare: petrus pōt nō peccare. Quia ambe vere ⁊ ambe affirmatiue: sed ille repugnāt: petrus pōt peccare: petrus non pōt peccare.

DD ¶ Ad huc cōtra totum fundamentum p̄emissarum solutionū. Deus presciens futurum necessario prescit futurum: ergo futurum p̄cognitū non potest non esse futurum: et ita necessario futurum: sed omne futurum est precognitum: ergo omne futurū est necessarium. Consequentia est in barbara. Et primum probatur: q̄ scilicet de⁹ quecunqꝫ precognoscit/necessario precognoscit: quia omnia futura representantur deo per essentiam tanqꝫ in specie: vel medio cognoscēdi: vel in notitia qua cognoscit. Sz quicquid dei essentia representat naturaliter representat: nō min⁹ q̄ species vel notitia creata: ergo nō pōt nō representare futurū: ⁊ per ꝯñs futurū nō pōt non esse futurū: al's essentia diuina posset false representare. ¶ Solutio: deus non cognoscit aliqua per aliquid quasi per medium: nec proprie essentia representat cognita quasi species: nec primo cognoscit essentiam suam: et per illam quasi p̄cognitum medium cognoscit res alias. Sicut beati cognoscunt creaturas relucentes in essentia/cognitione rerum in verbo. Sed vt supra tactum fuit in recitatione opinionis Ockam. M. deus est essentia diuina: et notitia intuitiua/immediate omnium entiū actualium: et possibilium: et indicium veracissimū ac euidentissimum omnium verorum enuntiabilium: et necessario est intuitio omnium possibilium existentium et non existentium. Sed non necessario est iudicium siue notitia iudicatiua omnium verorum contingentium: et sic esse conuenit sibi non mediante aliquo quasi specie vel medio cognoscendi: sed est talis cognitio ex propria sua natura ⁊ perfectione infinita: cuius nihil simile haberi potest in creatura.

Dubiū. 9.

EE Nonum dubium est: si predicta vera sunt de rerum cōtingentia: quomodo stabit illa communis propositio philosophi: omne quod est quando est necesse est esse: hoc enim directe videtur predictis obuiare et contradicere. Ad hoc rñdent Gregorius de arimi. distinc. xxxviij. q. j. articulo. iij. et post eum Camer. q. xj. arti. j. Item Oyta. q. viij. articu. j. distinguendo q̄ illa dictio qñ/pōt ibi stare aduerbialiter vel cōiunctionaliter: ita q̄ equalet huic cōiūctiōi si. Nam vt dicit Boetius lib. j. de hypotheticis syllogismis: ita pōt fieri conditionalis ꝑ hoc aduerbiuz cū: sicut per hāc cōiūctionē si: vñ ista est cōditionalis. Cum homo est/aial est: sicut hec: si hō est/aial ē ⁊ idem indiciū pōt esse de qñ. ¶ Si ergo qñ/stat ibi aduerbialiter: vel illa ꝓpō sumit̄ in sensu composito: ⁊ sic est vera: quia denotat̄ q̄ hec sit necessaria: oē q̄ est qñ est necesse est esse: ⁊ hoc est verum: licet non habeat aliquam singularē necessariam preter hāc: hoc q̄ est qñ est demonstrando deū: nam quocunqꝫ alio demonstrato/singularis est cōtingēs: vt patet. ¶ Uel illa sumitur in sensu diuiso: ⁊ hoc dupliciter: vel eñ ipsa est tpalis: et tūc equalet huic copulatiue: omne q̄ est aliqñ est: ⁊ oē tale tūc est necesse esse et sic ipsa est falsa/sicut scđa pars: quia nihil preter deum aliquādo est necesse esse. ¶ Uel potest esse de tēporali extremo. Et hoc dupl'r: vl' de tpali subiecto et sic totū hoc: omne q̄ est qñ est: erit subiectum: et reliquū erit predicatū: q̄ denotabitur verificari de illo subiecto cum modo necessitatis: ⁊ tunc est falsa: q̄ patet arguendo sic. Omne q̄ est qñ est ⁊c. fortes est qñ est: ergo fortes necesse est esse ⁊c. Uel potest eē de temporali predicato: ⁊ tūc tantū q̄ est: erit subiectū ⁊ reliquum predicatū. Et sic ad huc est falsa: q̄ uis alid dicāt oppositum: ptz arguēdo sic. Omne q̄ est necesse/vel de necessitate est quādo est: fortes est ergo fortes necesse vel de necessitate est quādo est. Et idē est indiciū si dicat̄. Omne q̄ ē de necessitate est qñ est. Conclusio aūt est falsa: cū sit singularis in sensu diuiso: que est falsa in sensu cōposito. ¶ Ideo patet q̄ si illa ꝓpō sumat̄ in sensu diuiso sicut de virtute sermonis dz sumi: ⁊ qñ stat aduerbialiter sicut cōmuniter solet accipi: tūc ipsa est simpliciter falsa. ¶ Si vero qñ stat conditionaliter: vel pōt esse cōditionalis: vel de cōditionali extremo. Si primo mō: vel necesse pōt denotare consequētiā esse necessariā ⁊ tunc est vera: quia ista est necessaria: oē q̄ est si est ipsum est: vel pōt denotare necessitatē cōsequētis: ⁊ est sensus: si aliquid est quodcūqꝫ illud sit ipsum de necessitate est: ⁊ sic est falsa. Si xo sit de cōditionali subiecto/etiā falsa est: quia denotat̄ q̄ de quocūqꝫ dicitur hoc subiectū ens q̄ est si est: dicit̄ hoc verbū est modo necessitatis: ⁊ sic est falsa: vt patet. Si aūt sit de conditionali p̄dicato: tunc est vera: q: denotat̄ q̄ de quocunqꝫ dicit̄ hoc subiectū ens q̄ est: dicat̄ hoc predicatū est: si est: cū mō necessitatis: et hoc est verū. Quia quocūqꝫ q̄ est demonstrato/verū est dicere: hoc de necessitate est: si est. Ex qua nō sequitur ergo hoc de necessitate est: sed est fallacia ꝫm quid ad simpliciter: et istū sensum voluit pħs vel primum ⁊c. ¶ Ex hoc patet q̄ q̄uis aliqua res cōtingēs q̄ est in aliquo instanti de necessitate est in illo instāti: lz contingēter: ⁊ hoc est verū vt illa est ꝓpositio de cōditionali p̄dicato ⁊ nō cōditionalis. Hec ex doc. prefatis sumere placuit. ¶ Alia moueri possent dubia quorū aliqua tangent̄ distinctione sequēti: ⁊ pleraqꝫ habent̄ apud p̄fatos doc. qui materiā illā de sciētia dei latissime ꝓsequunt̄: ⁊ Oyta. q. viij. arti. j. ¶ Posset etiam hic queri: an deus possit alicui reuelare futura cōtingētia: de quo late vide in doc. quodli. iiij. q. iiij. Item in centilogio cōclusione. lxxxvij. De ı̄ sciētia dei plura vide in centilogio conclusione. lxxxj. et sequētibus.

Distinctio. xxxix.

Sit de prescientie causalitate: nunc de ei⁹ imutabilitate q̄rēs. An scia dei possit augeri vel minui. Et pōt text⁹ sic triū ꝯclusionū nūero summari. ¶ Prima cōclusio. Deus simul ⁊ immutabiliter ⁊ ab eterno scit oīa/p̄sentia/preterita ⁊ futura/bona ⁊ mala: nec scia sua augeri pōt vel minui. ¶ Scđa cōclusio. Deus potest aliqua scire qui nō scit: ⁊ aliqua nō scire q̄ scit: ꝑ quāto res se aliter habere pñt q̄ habent. ¶ Tertia conclusio. Deus non pōt incipere scire aliquid de nouo/vel desinere scire q̄ scit: capiendo scire pro cognoscere verā. Nō tñ pōt scire plura q̄ scit illo mō/q: semper altera pars contradictionis est vera. Et ita semper tot sunt vera quot falsa: secus si scire capit̄ gn̄aliter pro cognoscere. Declarationē latiorē vide in textu.

Questio vnica.

Trū de⁹ possit plura scire q̄ scit. ¶ Tribus articulis absoluet̄ difficultas q̄stionis. ¶ Pro articulo primo suppono dicta in dubio. v. dist. p̄cedētis. Quib⁹ addit̄ post Oytā q. viij. ar. ij. q̄ oīs notitia seu sciētia dei aut est simpl'r app̄rehēsiua: aut cōplexe siue propositionaliter iudicatiua. Et istam diuisionē innuit brinckel vbi supra saltem sentētionaliter: ꝫm Altisiodorēn. libro suo primo. c. xlviij. dicens: q̄ scia dei vno mō sumit̄ pro notitia rerū: alio mō ꝑ notitia enūtiabiliū: ⁊ hoc idē ponit Adā. q. ij. tercij. Sciētia apprehēsiua (que et dicit̄ rerū) ex diuersitate: ⁊ generalitate scitorum: respectu quorū scientia dei ē multiplex: tria sortit̄ nomina. Dicit̄ eñ qñqꝫ simplicis intelligentie: dicit̄ scientia visionis: dicit̄ p̄sciētia. ¶ Scietia simplicis

Articu. 1. Nota. 1.

intelligētie/que etiā solet dici sciētia dei intuitiua:
est in plus/siue respectu pluriū ꝗ̄ scientia visionis:
quia est respectu oīm possibiliū. Non aūt sciētia vi-
sionis/vt patuit dist. precedēti in dubio. v. X. Item
p̄sciētia siue p̄uisio est in minus ꝗ̄ sciētia visionis:
quia est solū respectu futuri. ¶ Item sciētia dei/siue
cognitio dei: respectu pluriū est apprehēsio ꝗ̄ indi-
cium. Patet: q: tam respectu complexoꝝ/ꝗ̄ incom-
plexorū/tam falsoꝝ ꝗ̄ verorū est apph̄ēsio/iudiciū
Nota. 2. B vero solū respectu verorū. ¶ Scdo notandū ẜm doc.
ꝙ scire aliqñ capit̄ large pro cognoscere; hoc modo
dicim⁹: deus scit oīa cōplexa ⁊ incōplexa/necessaria
⁊ cōtingētia/vera, ⁊ falsa/possibilia ⁊ impossibilia/
id est cognoscit oīa. Secūdo modo accipit̄ strictius
pro cognoscere verum: illo modo non scit falsum.
Nota. 3. ¶ Tetio notandū ꝙ aliud est querere: an de⁹ possit
plura scire ꝗ̄ scit: ⁊ an deus possit scire aliq̄d qd̄ nō
Nota. 4. scit. ¶ Quarto notandū/ꝙ aliqui distinguētes sciē-
tiam dei in scientiā rerum ⁊ enuntiabiliū/dicūt ꝙ
sciētia rerū significat diuinā essentiā/ẜm ꝙ est sim-
plex apprehēsio entitatum incomplexarū. Scientia
vero enuntiabiliū significat diuinā essentiā/ẜm ꝙ
est simplex apprehēsio ꝓpositionū vel euidēs iudi-
cium complexorū: ita ꝙ sciētia enuntiabiliū etiam
possit dici sciētia rerū. Sed aliȷ̄ vtputa Oyta ⁊ cete-
ri/scientiā enūtiabiliū dicunt scientiā iudiciariā/
siue indicatiuā. Aliā vero nomināt apprehēsionē:
cū nō est iudiciū: nō curādo respectu cuius sit obie-
ctiue/an respectu enūtiationis vel rei distincte con
Nota. 5. C tra signū. ¶ Quinto notandū/ꝙ terminoꝝ signifi-
cantiū dei scientiā/quidā significāt simplr̄ ⁊ p̄cise
apprehēsionē dei: vt cognoscere/apph̄ēdere/scire/
saltē vt in plurimū: salua dist. premissa in notabili
secūdo. Quidā non solū significant diuinā essentiā
aut deū cognoscentē: sed cōnotāt effectus varios in
creaturis: propter cuius cōnotati alietatē de seinui-
cem sepe negant̄: licet dicant vnā ⁊ eandē essentiā
cognoscentē seu cognitionem veri indicatiuā diffe-
renter tamē ẜm diuersos effectus quos cōnotāt: vt
predestinare/siue p̄destinatio/presciētia/precogni
tio/ꝓuidētia/approbatio/reprobatio. ¶ Hinc pre-
destinatio dicit cognitionē veri indicatiuā: qua de⁹
vult alicui dare gratiā in p̄senti ⁊ gloriā in futuro.
¶ Reprobatio dicit notitiā euidētē iudicatiuā: qua
vult aliquē nō saluare/sed dānare perpetuo. Item
notitia cū volūtate beneplaciti respectu sic cogniti
potest dici sciētia approbationis. ¶ Precognitio di
cit cognitionē veri indicatiuā futuri ⁊c. Sic de mul
tis aliȷ̄s nominibus: vt sciētia visionis que est facti.
Presciētia que est futuroꝝ/simplicis notitie: que est
in genere respectu oīm cognoscibiliū. Non tñ pro-
pter illa noīa multiplicata imagināda est multipli
citas in diuina essentia: sed vna ⁊ eadē simplex di-
uina notitia tam diuersa sortitur noīa propter alia
Coroll'. 1. ⁊ alia scita. ¶ Ex his sumi possunt aliqua corollaria
D et ex premissis in dist. precedēti. et. xxxv. Deus oīm
rerū pariter ⁊ enuntiabiliū est apprehēsiua notitia.
Supponit̄ autē, in ꝓposito ꝙ ꝓpōnes vt terminan-
Coroll'. 2. tia intellectionem possunt dici res largo vocabulo.
¶ Corollarium secundum. Deus omniuꝫ verorum
enuntiabiliū est vera sciētia seu verū iudicium: seu
Corol'. 3. cognitio veri indicatiua/vt aliȷ̄ loquunt̄. ¶ Corol-
lariū tertiū. Deus oīm vere enuntiabiliū de prete-
Corolla. 4. rito vel de presenti/est notitia visionis. ¶ Corolla-
rium quartū. Deus oīm enūtiabiliū de futuro con-
tingentiū est notitia preuisionis: ⁊ qñq̄ dicit̄ large
Corol'. 5. presciētia. ¶ Corollariū quintū. Deus respectu eoꝝ
que bene fiunt est scientia approbationis: respectu
eoꝝ que male fiunt sciētia reprobationis. Ista oīa ⁊
Coroll'. 6. similia possunt colligi ex dictis. ¶ Corollariū sextū.
Quāuis deus oīm rerū ⁊ enūtiabiliū necessario est
apprehensio/siue apprehensiua cognitio: attamen
respectu verorū cōtingētiū nō necessario/sed cōtin-
gēter est vera sciētia seu iudiciū. Prima pars huius

corollariȷ̄ patuit et ostēdit Oyta: quia cum deus sit
notitia immensa: si alicuius posset non esse sciētia/
hoc est apprehēsio: tunc posset nō esse apprehensio
immēsa: quod est impossibile. Secūda pars patuit
dubio primo dist. precedēti: sicut enim talia contin
genter sunt vera: sic deus eorū est cōtingēter indi-
catiua sciētia seu cognitio iudiciaria: cum nō possit
indicare falsum. ¶ Corollariū septimū. Essentia di- Coroll'. 7.
uina eque necessario est notitia ad vtrūlibet con-
tingētiū sicut necessarioꝝ: ⁊ eque impossibiliū/sicut
possibiliū: patet ex precedēti. ¶ Corollariū octauū. Coroll'. 8.
Unica ⁊ simplex notitia simul est oppositoꝝ sine sui
oppositione: falsorū sine sui falsitate: ⁊ impossibi-
lium sine sui impossibilitate. ¶ Secūda pars patet
ex premissis: quia notitia apprehensiua simplex est
in plus ꝗ̄ sciētia visiōis. Plura alia corollaria pos-
sent formari/que vide apud p̄fatos doctores. ¶ Ul- Coroll'. 9.
timo supponit̄ ꝙ semper est equalis numer⁹ veroꝝ.
Patet: quia semper altera pars ꝯdictionis est vera:
⁊ nunꝗ̄ ambe. Nec aliquid est verū nisi sit cōtradi-
ctionis altera pars: vnde quādocūq̄ aliq̄d est verū/
oportet aliud scꝫ suum cōtradictoriū fieri falsum/et
ecōuerso: manet ergo semper equalis numerus ve-
rorum ⁊ falsoꝝ. ¶ Istis p̄missis pro articulo primo Articu. 2.
est cōclusio respōsalis prima pro arti. ȷ̄ȷ̄. Accipiendo Concl'o. 1.
scire large/de⁹ nō potest scire plura ꝗ̄ scit: nec scire E
aliquid qd̄ nunc nō scit. Patet: quia nullius notitiā
potest de nouo acquirere. ¶ Secūda cōclusio. Acci- Cōclusio. 2.
piendo scire secūdo modo/deus nō potest scire plu-
ra ꝗ̄ scit. Probatio: quia omni tēpore equalia sunt
vera: ⁊ nō plura vno tēpore ꝗ̄ alio: quia semper al-
tera pars contradictionis est vera: licet non semper
eadē sit vera. Et omne verū scit deus. ¶ Tertia con Concl'o. 3.
clusio. Deus potest scire aliquid qd̄ nō scit/secundo
modo capiēdo ly scire. Patet: aliquod falsum potest
fieri verū: ⁊ illud falsuꝫ deus necessario nō scit: quia
modo nō est verū: ⁊ solū verum illo modo scit deus:
potest tñ esse verū: ⁊ ita potest sciri a deo: hoc tñ non
cōtingit ꝓpter mutationē alicuius in deo: sed pro-
pter mutationē in creatura. Et ideo scientia dei nec
potest augeri/nec minui. Ex illo sequit̄ ꝙ scire illo
modo nō dicit aliquid absolutū in deo presciēte: sed
etiam creaturā scꝫ verū. ¶ Secūdo sequitur ꝙ non
est idem scire sortē sedere: ⁊ scire sortem sedisse: quia
nō est idē verū/sortes sedet: ⁊ sortes sedit: ⁊ vna pōt
esse vera alia existēte falsa. ¶ Et q̄uis deus cogno- Nota.
scit omnia enūtiabilia: tñ deus nō cognoscit compo
nendo ⁊ diuidēdo: sed vnica simplici cognitione co
gnoscit omnia: de hoc in centilo. Ockam cōclusione
lxxxiȷ̄. et sequenti. ¶ Ex his multa formari possunt
corollaria: attēta multiplici acceptiōe nominis sciē-
tia in ordine ad scita: vt ea multiplicant docto. pre-
fati in scriptis suis. ¶ Quantū ad articulū tertium/ Articu. 3.
dubitatur circa hoc quod dictum est in cōclusioni- Dubium. 1.
bus. Nec plura quādoq̄/nec pauciora/sed eadem F
semper cognoscit immutabiliter mens diuina. Con
tra primā partē: deus potest plura scire ꝗ̄ scit: ⁊ si-
militer pauciora: ergo potest plura cognoscere ꝗ̄ co
gnoscit: ⁊ similiter pauciora. Consequētia tenet ab
inferiori ad superi⁹. Antecedēs probat̄: omnia vera
potest scire/sed plura ꝗ̄ scit possunt esse vera: ergo
plura ꝗ̄ scit potest scire. Cōsequētia est in dariȷ̄. Ma
ior nota. Minor ꝓbat̄: quia falsa cōtingētia possunt
esse vera: ⁊ illa addita his que scit sunt plura ꝗ̄ scit:
ergo. Cōtra secūdā partē. Non semꝑ eadē scit: ergo
nō semper eadeꝫ cognoscit. Tenet ꝯña: quia in deo
idem est scire ⁊ cognoscere. Antecedēs probatur: nō
semper falsa scit: ⁊ eadē que nunc scit/quādoq̄ sunt
falsa: ergo nō semꝑ eadē scit. Cōsequētia est in cela-
rent. Maior nota. Minor probat̄: quia sortes sedet/
quam nunc scit/vt ponit̄: quādoq̄ erit falsa. Item
aliqñ scit qd̄ nūc nō scit: ergo nō immutabiliter scit.
Antecedēs patet: quia solū verum scit: ⁊ aliquando
verum est quod nunc non est verum. Consequētia

probatur: quia qui nunc aliquid scit quod quãdoqȝ non scit: in sciẽdo mutat̃ de cõdictorio in cõdictoriuz: ergo nõ immutabiliter scit. ¶ Ad primũ dicitur ꝙ cõsequẽtia nõ valet: quia cognoscere generalius accipitur in hoc dicto. Cum dicitur deum omnia cognoscere / ꝙ̃ sciẽtis. Et ad probationẽ ab inferiori. Dicit̃ ꝙ nõ valet cũ signo exponibili includẽte negationẽ quale est cõparatiuus. Sicut nõ sequitur: frequẽti⁹ currit: ergo frequẽtius mouet̃. Etiã antecedens est falsum: quia licet potest scire quod nõ scit: tamẽ nõ plura ꝙ̃ scit: quia semper numerus verorũ est equalis: cum semper altera pars cõdictionis est vera / ⁊ altera falsa. Et ad ꝓbationẽ antecedẽtis negetur minor: ꝙ plura ꝙ̃ scit possunt esse vera: quia licet alia: tñ nõ plura ꝙ̃ sint vera / possunt esse vera. Ad ꝓbationẽ dicit̃: si plura vera addunt̃ his q̃ nunc sunt / vera erũt quidẽ plura: sed non plura vera vel scita. Quia q̃ addunt̃ numero verorum que nũc sunt vera: tot eorũ que nũc sunt vera / erunt falsa: q: quoties vnũ cõdictoriorũ de nouo verificat̃ toties suum cõdictoriũ falsificat̃. ¶ Ad secũdũ dr̃ negãdo cõñam. Ad ꝓbationẽ dicit̃ vt supra: lz idẽ sit in deo scire et cognoscere: termini tñ non sunt synonymi: sicut idẽ est in deo creare ⁊ esse: et tñ nõ sequit̃ / est ergo creat. ¶ Ad tertiũ neget̃ cõña. Ad ꝓbationẽ neget̃ ꝙ de⁹ q̃ nũc aliqd scit q̃ prius nõ scit mutat̃ in sciẽdo: quia sua sciẽtia nõ mutat̃: fit tñ trãsitus de cõdictorio in cõdictoriũ: nõ ꝓpter mutationẽ factã in scientia dei: sed in obiecto. ¶ Finaliter circa materiã harũ duarum distin. Notandũ ꝙ opus est plurimũ q̃busdã cautelis in resolutiõe ꝓpõnum hic cõsuetarũ. Una est / vt distinguant̃ ſm compositionẽ ⁊ diuisionẽ: vt gratia exẽpli: possibile est cõtingens preuisum nõ euenire: que in sensu cõposito valet tantũ: hec est possibilis: effect⁹ cõtingẽs p̃uisus nõ eueniet / que est falsa: naz hec simplr̃ est impossibilis: immo sequit̃ necessario necessitate cõseqñtie nõ cõsequẽtis. Effect⁹ est preuisus: ergo eueniet. In sensu vero diuiso valet tãtũ: effect⁹ qui est est p̃uisus põt nõ euenire: que vera est pro quãto effect⁹ ille põt nõ esse p̃uisus. ¶ Secũda cautela est / ꝙ frequẽter in hac materia ponit̃ oppositum cõcessi vel positi: ⁊ tunc per artẽ obligisticam oportet respõdere. Ut cũ dicit̃: pone ꝙ de⁹ preuidit effectũ futurũ. Quero. Utrum a necessario eueniret vel nõ. Si primũ / nõ est contingẽs. Si secũdũ / tunc potest nõ euenire: ponat̃ ꝙ nõ eueniat: tunc p̃sciẽtia dei est falsa. Dicendũ est ꝙ posito secũdo / primũ positũ cedit: quia secũdũ repugnat primo. Repugnat enim ꝙ a / nõ sit vẽturũ: ⁊ ꝙ deus ipsum p̃sciuit venturũ: admisso ergo ꝙ nõ sit vẽturus deus nũꝙ̃ presciuit eum venturũ. ¶ Tertia est. In positione ꝓpositionũ de possibili in esse: vt in ista: prescitũ põt nõ euenire: mutet̃ subiectũ cõnotatiuũ in ꝓnomen demonstratiuũ / demonstrans illud pro quo supponit subiectũ ꝓpõnis de possibili. Non eñ p̃dicta debet sic poni in esse: prescitum nõ eueniet: quia hec esset impossibilis / sed sic: hoc non eueniet demõstrando effectũ contingentẽ prescitũ: que licet sit falsa / est tñ possibilis. ¶ Quod sufficit ad veritatẽ ꝓpositionis de possibili.

Distinctio. xl.

Upra magister egit

de sapiẽtia ⁊ sciẽtia dei in genere: consequẽter agit de vna eius specie: que dicit̃ p̃destinatio: ⁊ hoc quantũ ad ei⁹ effectũ. In dist. seqñti quãtũ ad eius causam. ¶ Cõclusio prima textualis hec est. Effect⁹ predestinationis dici potest duplr̃ / scz salus eterna bonorũ: ⁊ dãnatio perpetua malorum. ¶ Cõclusio secunda. Licet numerus p̃destinatorũ ⁊ saluandorũ certus sit: nec aliquis predestinatorũ dãnabit̃: ipsa quoqȝ predestinatio sit eterna: nec aliquis de nouo predestinat̃: potest tñ qui predestinatus est dãnari: quia potest esse non predestinat⁹. ¶ Tertia cõclusio. Reprobatio damnandorũ est: ⁊ est presciẽtia iniquitatis malorum: ⁊ p̃paratio dãnationis eorũ / nõ iniquitatis. Nam malitiã reproborum nõ preparat dñs: sed eam prescit: penã aũt eternã reprobatorum preparat. In saluãdis vero gratiã iustificationis in via: ⁊ gloriam beatificationis in patria p̃parat ⁊ donat dñs. Uide latius in textu.

Questio vnica.

Trum sit possibile B

aliquẽ predestinatũ dãnari ⁊ prescitũ saluari. ¶ Circa istã cõclusionẽ primo videndũ est de re: secundo de logica.

¶ Circa primũ notandũ primo / circa illum terminũ predestinatio / ꝙ predestinatio (vt dicit magister distin. xxxv. et etiam. xl.) est precognitio dei de saluãdis ⁊ bonis gratie: quib⁹ hic liberant̃: ⁊ in futuro coronabunt̃. Ex quo patet ꝙ p̃destinatio est quasi species ꝓuidẽtie. Nã ꝓuidẽtia dei est oim gubernandorum / predestinatio solũ respectu beatificabiliũ. Ista est respectu cuiuslibet finis / tam naturalis ꝙ̃ supernaturalis: illa tantũ respectu finis vltimi supnaturalis. Solet aũt p̃destinatio sic describi. Est preordinatio alicui⁹ creature rationalis ad gratiã in p̃senti / ⁊ gloriã in futuro. Ex quo sequitur ꝙ predestinatio nõ est aliquod imaginabile in deo distinctũ quomodocũqȝ a deo: ita ꝙ non est aliquis actus secundus adueniẽs deitati: sed importat deũ qui est daturus alicui vitam eternã: ⁊ ita importat deũ qui dabit alicui vitam eternã: ⁊ cõnotat vitam eternã que dabit̃ alicui. Et quia vita eterna nõ dabitur alicui in patria / nisi ei cui confertur gratia in via: ideo cõiter dicit̃ / ꝙ etiã cõnotat gratie collationem in p̃senti: licet forte hoc nõ sit de per se ratione predestinationis. Si enim per possibile vel impossibile / deus alicui cõferret vitam eternã sine gratia: ille nihilominus esset p̃destinatus: licet nõ esset accepturus gratiã in via. ¶ Secũdo patet / ꝙ p̃destinatio ex parte dei est eterna. Patet: quia quicquid est deus vel in deo est eternũ. Quantum tñ ad illud quod importat scz vitam eternaliter vel collationẽ gratie: posset dici temporalis. Non tñ simplr̃: quia non supponit pro creatura / sed pro deo: ⁊ connotat creaturã / sicut in simili dici põt de ly creator. Simpliciter ergo predestinatio debet dici eterna: effect⁹ vero eius temporalis: est enim effectus predestinationis vita eterna: ⁊ hic est principalis: ⁊ oĩs dispositio qua aliquis reddit̃ vita eterna dignus. Ex quo habetur / ꝙ nihil potẽs stare cum peccato mortali / includit̃ sub effectu predestinationis: alioquin dãnatus cõsequi posset aliquẽ p̃destinationis effectũ manẽs in statu dãnationis. Ex quo sequitur ꝙ licet quicquid existẽs in hoĩe ⁊ ordinans ipsum ad vitã (tanꝙ̃ illud quo posito talis est dignus vita eterna) comprehẽdat̃ sub effectu p̃destinationis: non tamẽ omne quocũqȝ modo ordinãs / scz disponẽdo / impedimentum remouẽdo: cuiusmodi est preparatio ad gratiã. Patet: quia quicquid disponens ad gratiam precedit gratiam: ⁊ est cõmune existenti in peccato mortali / siue digno pena eterna: ⁊ digno vita eterna: nihil tale comprehẽditur sub predestinationis effectu. ¶ Secundo notandũ ꝙ prescientia dei dupliciter capitur. Uno modo cõmuniter / pro precognitione diuina / respectu cuiuslibet futuri / siue boni / siue mali: vt dicit magister dist. xxxv. Et illo modo electi etiam sunt presciti. Hoc enim modo est genus ad predestinationem. Alio modo capitur magis stricte pro precognitione sola: quã habet deus de dãnatione reproborum. Et hoc modo respectu eiusdem est presciẽtia ⁊ reprobatio: licet reprobatio aliquid addit / scz preparationẽ pene eterne. Est enim reprobatio presciẽtia culpe ⁊ preparatio pene: vt dicit magister. Uel est ordinatio alicuius creature ad

penam

G

H

Artic. 1.

Nota. 1.

Predestinatio.

Nota. 2.

B

penã eternã: et hec pena eterna est effectus reprobationis nõ aũt culpa per quã reprobat⁹ meret eternaliter puniri: eo q culpe (deus reprobans) non est auctor: sed solũ pcognitor: vt clare ostẽdit magister in tertio dist. xl. ¶ Cetera de predestinatione dicta
Nota. 3. possunt etiam applicari hic de prescientia. ¶ Tertia notandũ q dñs Cameraceñ. q. xij. s. arti. j. sic diffinit predestinationẽ: et redit in idẽ cum pri⁹ dictis. Predestinatio est diuinum ppositũ dandi vitã eternã. Reprobatio vero per oppositũ: est diuinum
Articu. 2. propositũ nõ dandi vitã eternã. Concordat Grego.
Conclu. 1. dist. presenti. q. j. artic. j. ¶ Pro articulo secundo est
C cõclusio prima. Quelibet rationalis creatura a deo fuit eternaliter pdestinata vel reprobata. Probatur deus ab eterno disposuit dare cuilibet creature rationali vel gloriam eternã: vel non dare. Et hec conclusio est determinatio Aug. lib. de predesti. contra
Cõclusio. 2. pelagianos. ¶ Secunda conclusio. Quicunq est predestinatus contingenter est predestinat⁹ ꝛ ita potuit non predestinari: ꝛ per cõsequens potest dãnari: ꝛ potest nõ saluari. Tũ q saluatio eius depẽdet a voluntate diuina cõtingẽter causante in cui⁹ potestate est cuicũq vitã eternã cõferre vel non cõferre. Tum quia nulli adulto cõfert vita eterna nisi pter aliquod eius meritũ. Omne autẽ meritum est in ptãte merentis quãtũ ad rationẽ operis: etsi nõ
Conclo. 3. meriti: põt ergo nõ operari: ꝛ per ꝯñs non saluari: sic prescitus põt nõ demereri: ꝛ ita nõ dãnari. ¶ Cõclusio tertia. Quelibet creatura rõnalis a deo predestinata põt dãnari: et quelibet reprobata potest saluari. Ptz: quia cuicunq deus dabit gratiã ꝛ finaliter gloriã libere dabit: per ꝯñs posset non dare. ergo talis põt non saluari. ¶ Quarta conclusio. Quelibet creatura rationalis a deo predestinata põt nõ esse: ꝛ nunq esse pdestinata: sed eternaliter reprobata. Et silr quelibet reprobata potest nunq fuisse reprobata: sed eternaliter pdestinata. ¶ Ex his primo
Conclu. 4.
Corol. 1. sequitur q licet ista ppositio de preterito sit vera. Iste fuit pdestinat⁹: tamen non est necessaria: immo hec est possibilis: iste q fuit pdestinat⁹ nũq fuit predestinat⁹. Et ita dici potest de reprobato. Et totũ pa-
Corol. 2. tet ex dictis ꝛc. ¶ Scdo sequit responsio ad istũ articulũ: q licet pdestinatio desit necessaria: tñ deus nõ necessario vel ineuitabiliter: sz ꝯtingẽter est pdestinatio: et ita dici põt de reprobatiõe. ¶ Prima ps ptz: q predestinatio dei est ipsa dei essentia: q. est necessaria. vñ isti termini pdestinatio ꝛ reprobatio p eodẽ supponunt: ꝛ idẽ oĩno important in deo: licet non in creatura quam connotãt. ¶ Secunda pars
Articu. 3. patet: quia sicut deus contingenter aliquẽ predesti-
Dubium. 1. nat ita respectu cuiuslibet contingenter est pdesti-
D natio: et potest nunq fuisse predestinatio. ¶ Quantum ad articulum tertiũ/dubitatur ꝯtra ꝯclusionẽ. Oẽ immutabile est necessariũ: pdestiãtio diuina est immutabilis: ergo necessaria: ꝛ ita necessario pdestinat. Solutio. Immutabile est duplex: reale ꝛ cõplexionale. Reale est necessariũ. Complexionale est qd nõ põt mutari de veritate in falsitatẽ vel ecõuerso: ita q aliqñ fuerit verũ: ꝛ postea fiat falsuz vel ecõuerso. Et tale immutabile non est necessarium: q lz aliqd tale verũ nõ possit mutari de veritate in falsitatẽ potuit tñ nũq fuisse vel esse verũ: ꝛ ideo nõ est necessariũ: sicut hoc cõplexũ/deus scit q petr⁹ saluabit. vel sciuit q petrus saluabit: non põt mutari ꝛc potuit tñ nũq fuisse verũ: sic de illa: de⁹ pdestinauit petrũ. ¶ Sz ad hec aliqs diceret. hoc solo priuat deus ingenita facere que genita sunt. vj. Eth. sed si petrus est pdestinat⁹: pdestinatio trãsiuit in pteritũ ꝛ p ꝯñs petr⁹ nõ põt nõ pdestinat⁹ fuisse. ¶ Soluit Sco. Replica pcedit ex falsa imaginatione scilicet q aliqd sit pteritũ in deo: imaginamur eñ actũ diuine voluntatis quasi pteritũ ꝛ nõ eternũ. Et nõ difficile intelligim⁹ cõtingẽtiã actus volũtatis diuine quasi iã positi absolute a volũtate immutabili. Si eñ de⁹ per impossibile adhuc deliberaret: vtrũ vellet petrũ saluare an dãnare: ꝛ nedũ se determinasset ad alterã partẽ (sicut apparet in actu volũtatis nostre) bñ possem⁹ intelligere q ꝯtingenter predestinaret: sed ita non est. Ideo difficulter intelligimus qñ ex nostro mõ cognoscendi assurgere volumus ad diuia ꝛ similiter imaginari sicut de nobis. Et per hoc dicit q predestinatio non transit in preteritũ: q est in nũc eternitatis quod coexistit preteritis simul ꝛ futuris: vñ sic intelligẽdũ est de diuina volitione respectu huius obiecti ac si p ĩpossibile primo inciperet velle. Et ita libere vult de⁹ in nũc eternitatis/qd vult quasi ad nihil esset sua volũtas determinata: et ideo idẽ est deũ predestinasse/pdestinare/et predestinaturũ esse et ita cõtingens vnũ sicut reliquũ. Hec est sententia Sco. distin. presenti
¶ Sed contra. Nõ solũ preteritũ potest nõ esse pteritum: sed qd nunc ponitur in esse: eo ipso q nũc est non potest mutari ad nõ esse ideo primus mod⁹ respondendi est planior. ¶ Pro articulo secũdo principali videndum est quãtũ ad logicam: de quo ꝛ distinctione presenti in fine patuit. Vñ dicẽdũ q licet illa ppositio/pdestinat⁹ põt dãnari. non sit distinguenda: tñ illa modalis predestinatuz damnari est possibile: potest distingui sm compositionẽ et diuisionem: lz de rigore logice illa sit diuisa in qua modus diuidit inter partes dicti determinans copulã illa vero composita in qua modus est alterũ extremũ. In pñti materia affirmatiue. cõposite false sunt ꝛ diuise vere. Opposito modo in negatiuis: sic numerus predestinatorũ potest mutari/augeri ꝛ min⁹ lz illa sit impossibilis: numerus predestinatorum est auctus/mutatus vel imminutus: q etsi mutatio est possibilis nõ tñ successio. Illa vo: possiblie est numeꝝ pdestinatoꝝ augeri: sz cõpositionẽ falsa est: sm diuisionẽ vera: q sic nihil aliud importat nisi q pter illos qui sunt pdestiati possit aliqs saluari: tñ hoc ipso q ponit saluari: concedendũ est q fuit ab eterno de numero predestinatorum.
Articu. 2. principalis
E

Distinctio. xlj.

Hic agit magister de cã predestinationis. Et põt text⁹ sñia summari conclusionibus istis. ¶ Cõclusio pria. Neq pdestinationis nec reprobatiõis: q. eterna ẽ põt eẽ cã meritũ tpale. ¶ Scda ꝯclusio. predestinatio est causa grẽ ꝛ glie. Reprobatio vero causa pene eterne/nõ pctõrũ. ꝛ malitie: de quo sunt apud doc. varie opiniones. ¶ Tertia cõclusio. Deus semper scit que aliqñ scit: et oẽm sciẽtiã quã aliqñ habuit semper habet/habuit/et habebit: de quibus latius in textu.

Questio vnica.

Utrum in predestinato sit aliqua cã sue predestinatiõis et in reprobato cã sue reprobationis. B
¶ Pro articulo primo notandum vt et tactũ fuit dist. precedenti: q predestinatio non est aliqd imaginabile quocũq in deo distinctum aliquo mõ a deo/psonis ꝛ deitate: nec est aliqs actus secũdus addit⁹ deitati. Sed ille terminus predestinatio importat deum qui daturus est alicui vitã eternã: Importat ergo deum ꝛ vitam eternã alicui dandã. Sic reprobatio importat deuz ꝛ penã eternã alicui infligendã. ¶ Scdo notanduz q p causam qñq intelligit res aliqua ad cuius esse sequitur aliud tanq effectus: Illo modo manifestũ est q cum predestinatio ꝛ reprobatio sit diuina voluntas q illi vult dare vitã eternã: isti penã perpetuam: q volũtas nihil aliud est q de⁹ ipse: nulla est causa ex parte creature ipsius pdestinationis: neq reprobationis: cum ipsa sit eterna ꝛ incausata. Et
Articu. 1. Nota. 1.
Nota. 2. B

hoc est qđ alij dicunt ꝙ predestinationis effectiue
siue/vt actus diuinus nulla est causa.¶Alio mõ ca
pitur cã sic vt dicit quãdam prioritatẽ vnius ꝓposi
tionis ad aliã ſm ꝯñam:sicut si queriť causa quare
ignis non calefacit:quia non est approximat⁹ pas=
so:et sic frequẽter đr ꝙ añs est cã ꝯñtis:et tñ non est
ꝓprie cã:q₂ nec cã efficiens/materialis/ formalis/
vel finalis.Qñ eñ ab vna ꝓpositiõe ad aliã est ꝯña
naturalis ⁊ non ecõuerso:potest aliquo modo añs
dici cã cõsequẽtis ⁊ nõ ecõuerso.Et hoc mõ querit
questio an sit aliqđ in creatura ꝑuisum:vnde possit
inferri eius predestinatio vel reprobatio:quo ꝑ pos
sibile vel impossibile a deo nõ preuiso.talis nõ esset
sic ꝑdestinatus vel prescitus.¶Diuersi diuersimo
Articu.2. C de rñdent ad hãc qõnẽ:ideo dimissis opi.scti Tho.
par.j.q.xxiij.arti.v.⁊ Sco.dist.pñtis.Itẽ Grego.de
arimi.in dist.xl.⁊.xlj.Hẽrici de Oyta.q.viij.artic.ij.
Camera.q.xij.arti.ij.qui nituntᷣ multũ ꝓfunde ⁊ sub
tiliter hui⁹ qõnis difficultatẽ maximã(⁊ vt existio
oĩno viatori abscõditã)indagare ⁊ ꝑscrutari:videa
mus rñsionẽ doc.a qua aliq̃ ꝑdictorũ nõ multũ dis=
Conclu.1. D sidẽt.¶Est ergo ꝓ articulo scđo cõclusio pria.Dare
est aliquã causam reprobationis accipiẽdo causam
scđo modo:q₂ sequitur:iste peccabit finaliter : ergo
damnabitur.Non enim est deus prius vltor ꝗ̃ sit
aliq̃s peccator.Aug.xj.super Genesim ad literã:et
Conclo.2. videť esse crudelitatis punire innocentẽ.¶Secũ=
da conclusio.Alicui⁹ predestinationis est aliqua cã
vel ratio scđo modo accipiendo causaȝ.Patet:quia
aliqui propter meritũ saluantᷣ:ita ꝙ si non volunta
rie mererentᷣ non saluarentᷣ.horũ predestinationis
est aliqua ratio sicut reprobationis.Nã sicut dãnã
di reprobantur:q₂ preuidentur finaliter peccaturi.
Ita tales predestinantur:quia preuidentur finali=
Cõclusio.3. ter perseueraturi in charitate.¶Tertia conclusio.
Alicuius predestinationis nulla est causa vel ratio
totalis.Patet:quia aliqui ex gratia speciali ordi=
nati sunt ad vitam ita ꝙ sibijpsis non sunt derelicti
sed preuenti ne ponere possent obicem ⁊ ne possent
peccare vel in pecatis permanere:sicut beata virgo
maria/⁊ paulus a dño percussus et illuminat⁹.In
illis eñ nulla videtur ratio quare de⁹ illos predesti
net sic gratia preueniendo:nisi sola dei volũtas.Nõ
enim potest poni ratio bonus vsus liberi arbitrij:
q:ñ gratia preuenit vsum liberi arbitrij in beata vir
gine/cui fuit graria concreata.Et in paulo fuit ma
lus vsus liberi arbitrij:q₂ seuiens in discipulos do
mini percussus est.Similiter ꝙ aliqui sine rõne pre
destinantᷣ.⁊ quidã propter meritũ preuisum ratio si
militer est sola diuina voluntas.¶Et nota ꝙ cõclu
siones non debẽt intelligi ꝙ aliquid sit ratio illius
quod predestinatio importat ex parte dei: q₂ nihil
esse põt rõ eterne et diuine volũtatis:sed quantum
ad effectũ quẽ predestinatio ⁊ reprobatio importat
est rõ aliqua modo dicta.¶Nec tamẽ propter hoc
ꝙ aliquos predestinat sine ratione et non alios:est
personarũ acceptor:nã acceptio personarũ tũc est/
qñ qđ debetur equalib⁹ vni offertᷣ ⁊ non alteri.De⁹
autẽ nulli est debitor quocũq₃ modo:et ideo nõ põt
Articu.3. esse acceptor ꝑsonarũ.¶Dubitatur pro articulo ter
Dubium.1. E tio primo et contra dicta.Nã gr̃a qua quis meretur
est effectus predestinationis.Nã ſm magistrũ dist.
xxxv.predestinatio est de saluãdis et de bonis gr̃e
quib⁹ hic liberamur scilicet a patre:⁊ futuro corona
mur:vt supra allegatũ fuit distinctione precedenti
que presupponitᷣ merito:ergo meritũ nõ erit cã pre=
destinationis:quia posterius non est causa prioris.
¶Solutio.Proprie effectus predestinationis est so
la vita eterna.Ad illam predestinamur:ita ꝙ ꝓprie
predestinatio est respectu finis non mediorum.Lar
ge tñ accipiendo sicut accipit magister vbi sit etiam
respectu mediorũ:adhuc đr ꝙ in multis etiã ꝑcedit
gratiã bonus vsus liberi arbitrij tãꝗ̃ dispositio de
congruo que est etiã ratio infusionis gratie/capiẽ=
do rationẽ modo dicto in cõclusione secunda. Nec
tñ ꝓpter hoc gratia non est gr̃a: q₂ non datur ꝓpter
bonum vsum liberi arbitrij tanꝗ̃ ꝓpter meritũ con
dignũ:sed tanꝗ̃ dispositionẽ de congruo:qua non
existente gr̃a non infunderetᷣ:de hoc i secũdo libro:
hic aũt bonus motus seu vsus liberi arbitrij nõ est
effectus predestinatiõis:licet sit a deo:quia cõis est Dubiũ.2. F
etiã non predestinatis.¶Dubitatur scđo.Mediuȝ
non est causa finis:sed econuerso:meritũ ⁊ demeri=
tum sunt media ad vitã eternã tanꝗ̃ ad finẽ:et ita
non sunt ratio ad predestinationẽ et reprobationeȝ
¶Itẽ temporale non est causa eterni:meritum tem
porale est et predestinatio eterna: ergo. ¶Rñsio:lȝ
vita eterna sit finis predestinati:tñ nõ est finis dei
predestinãtis:sicut premiũ lȝ sit finis laboris apđ
laborantẽ:non tñ apud premiantem:sed magis ecõ
uerso.Et sic licet ordinate volẽs primo vel princi=
paliter vult finẽ suũ:et propter illũ media:nõ tamẽ
oportet ꝙ sic principaliter vel primo velit finẽ alte
rius.¶Ad scđm cõceditur ꝙ nullũ tẽporale est cau=
sa eterni.Reprobatio autem non est vna res eterna
que hȝ causam in creatura:sed ista propositio deus
reprobat istũ:bene hȝ causam eo modo quo antece
dens est cã consequẽtis.Et illud añs.s.ille peccabit
finaliter est ita eternũ.i.ab eterno verum sicut ꝯñs
deus reprobat illũ.¶Dubiũ tertium.Cũ predesti= Dubiũ.3. G
natio est certa et immutabiliter fiet: videť ꝙ non sit
conandum ad opera bona exercẽda vel mala fugiẽ
da:q₂ predestinat⁹ nõ damnabitᷣ agat quicqđ velit:
sic econuerso de prescito.¶Pro solutione hui⁹ cõis
replice sumantᷣ aliqua de hac materia ex ꝑdictis ⁊
alijs breuiter sine probationib⁹.¶Deus tanꝗ̃ vni Primũ
uersitatis creator ⁊ dñs de creatura põt facere q̃cq̃d mariũ
vult sine iniuria creature:hinc potest saluare quem
vult ⁊ dãnare:sicut habẽs plenũ dominiũ in re sua
et ideo non iniuste vult et operatᷣ/q̃cq̃d vult ⁊ ope=
ratur.Cui nemo dicere põt/cur ita facis.Job.xj.Et
ad Rom.ix.O homo tu quis es qui respondeas deo
Nunquid dicit figmẽtum ei q̃ se finxit:quid me fe=
cisti sic? Nullius igitur est debitor propter qđ nulli
facit iniuriam:nec accipit personam.¶Deus cõtin 2
genter operatur ad extra:⁊ ꝑ ꝯñs ita potest nõ opa=
ri sicut operari:et sic vel aliter operari.¶De⁹ lȝ cõ= 3
tingenter vult quicquid ad extra vult:tñ immuta=
bilis est volendo:nec succedit velle nolle vel ecõuer
so:sed quod vult ab eterno vult:licet posset ipm ab
eterno non velle.¶Deus creauit hominem arbi= 4
trio liberum:ideo contingenter vult homo quecũq₃
vult.Nec deest ei dñs concurrendo secũ ad actum
elicitum:licet non quantum ad actum imperatum
¶In ꝑtãte hois est bene vel male vti suo arbitrio: 5
et sic ponere obicem gr̃e dei vel positum remouere
potest enim cessare a voluntate peccandi/et potest
velle non peccasse.¶Statuit deus nullum dãnare 6
pena sensus/nisi pro culpa personali.Nec adultuȝ
saluare regulariter sine merito ꝑsonali:hinc ait scri
ptura.Aia que peccauerit ipsa morietur: q̃ iustus
est vita viuet.Ezechiel.xviij.Que seminauerit hõ 7
hec et metet.Gal.vi.¶Deus adest oibus obicẽ nõ
ponentibus offerens gr̃am.Nec alicui adulto (ra=
tionis vsum habẽti:⁊ qđ in se est facienti)subtrahit
necessaria ad salutẽ:vult eñ oẽs hoies saluos fieri
et ad cognitionẽ veritatis peruenire.j.ad Timo.ij.
Stat ad ostium et pulsat ⁊c.Apocal.iij.¶Nonnul=
los ex sua liberalitate deus gr̃a preuenit:non expe
ctans bonum liberi arbitrij vsum:vt patet de san= 8
ctificatis in vtero/ et Paulo miraculose conuerso.
Seruit huic parabola vinee Matth.xx.Amice non
facio tibi iniuriã:tolle qđ tuum est:volo autem et
huic dare sicut tibi:an non licet mihi quod volo fa=
cere.¶Ex his sequuntᷣ alique cõclusiões.¶Prima Cõclusio.1.
conclusio.Stat certa et infallibilis precognitio fu= H
turorũ in deo cũ contingentia eorundẽ.¶Secũda. Cõclusio.2.
Stat immutabilis predestinatio electorũ/cũ possi

bilitate, dānationis absq eius successione. ¶ Tertia. Stat iusta presitorū reprobatio: nō sine causa Conclu.3.
Conclu.4. preuisa scz eorundē obduratione. ¶ Quarta. Stat iustorum operum retributio: que vt preuisa rō sunt beatificationis bene meritis, ab eterno preparate.
Conclu.5. ¶ Quinta. Stat etiā liberalis ac beatificatio nōnullorum conuersio: nulla congruitate cōdigna ex parte beatificandi precedente. ¶ Sexta. In his oibus
Conclu.6. manet libertas arbitrij in homine: qui se ad deum conuertere poterit: ꝛ donec in via cōstitutus fuerit gratia cooperāte saluari. Unde patet/ ꝙ nō inanes sunt preces ꝛ merita: nec frustra sint virtutum opera. In quibus quisquis in finem perseuerauerit (qđ in homine est/ cui sine sui culpa gratia non subtrahitur) indubitanter saluabitur: ꝙuis vtrum perseuerauerit an ne ineuitabiliter ab eterno deus nouit: ꝛ ita predestinatus non damnabitur: lz predestinatus possit damnari. ¶ Per hoc ad dubium tertium. Predestinatus saluabitur agat quicquid velit. Illa potest concedi de rigore verborum: qꝛ predestinatus non nisi bene vult finaliter. Sed si intelligitur sic predestinatus saluabitur etiam finaliter male volens: sic falsa est: quia nullus est predestinatus finaliter male volens. Hec enim repugnant ꝙ sit predestinatus: ꝛ ꝙ finaliter male velit: licet predestinatus possit finaliter male velle. Sed si ponit in esse non est predestinatus: vt patuit iuxta finem dis. xxxix. in cautelis ꝛc. Unde sequitur ꝙ nullus est necessario predestinat⁹. ¶ Solent hic moueri ꝛ alia breuia dubia a vulgaribus: quorum tamen aliqua saltem implicite tacta sunt. ¶ Primum est. Quare
Dubiū.1. I deus creat animas quas scit perpetuo damnādas Solutio: quia voluit: ꝛ est status. Uoluntas enim diuina prima regula est in contingentibus. Et si illi⁹ causa queritur: non inuenitur: vt dicit Augustinus de ciui. dei. Nec mirum cū in mechanicis licitū est figulo de eadem materia facere vas vnum in honorem: aliud in contumeliam sola sua volūtate. Et in politicis ab inferiori recurritur ad superiorem: ꝛ sic vsq ad monarchā: ꝛ quicquid ille dictauerit: nō est vltra appellādū. Sic in physicis ignis calefacit: qꝛ habet calorem. Quare autē calor calefacit / non est alia ratio: nisi quia calor est calor. Indisciplinati autem est querere causam, vbi non est causa. ¶ Secun
Dubiū.2. K dum dubium. Utrum ꝛ quare tenetur quis reprobatus reddere grates deo de beneficio creationis: qđ expediret sibi non recepisse. Solutio. Unicuiq parti melius est bonum: totius ꝙ bonū pprium: ideo manus exponit se pro capite. Cum aūt dānatio tēdat in bonū ꝛ decorem vniuersi: ideo bonum est illi creari sub hac habitudine: lz forte ipse vellet oppositum. Et ideo si esset bonus: gratias ageret deo: qꝛ esset obiectum diuine iustitie. ¶ Tertiū dubiū. Qua
Dubiū.3. L re deus permisit in vniuerso tantū malum (sicut est dānatio) cum tamen benigni principes in suis regnis vitent oia mala que possunt. Solutio. Deus nō permittit aliqđ malū in vniuerso quin ex illo ꝓueniat aliquod bonū: qꝛ peccatum in malis / auget meritū in bonis / dum bonos mali impugnāt: vt di
Dubiū.4. M cit Aug. ¶ Quartum. Si deus aliquos preuidit saluandos / quare frustra laborāt bene operando: cum tamen qualitercūq agāt finaliter saluabūtur? Solutio. Sicut deus precognouit istius saluationē: ita ꝛ oēs actus meritorios qbus saluabitur ꝛ conatus. Non tamen aliquē necessitabit ad bene operandū.
Dubiū.5. N ¶ Quintū dubiū. Si deus presciuit aliquē damnandū: quare ille conari dꝫ ad bonū: cū dei presciētia sit immutabilis ꝛ non proficiet sibi finaliter. Solutio multiplex. Primo: qꝛ per hoc minuit sibi pena. Secundo: qꝛ bonū virtutis ꝑpter se est appetendū sine relatione ad premiū / etiam ex dictamine rationis. Tertio: quia ẜm Augusti. deus nouit mutare sentētiam / si tu nosti mutare delictū. Alia dubia mouet Francis. quorum solutio patet ex dictis.

Distinctio. xlij.

In precedentibus egit de diuina sapiētia quantū ad ea que extra cognoscit: nunc de oipotentia qua cūcta in esse produxit. Et primo ostēdit penes quid attēditur ipa. dist. p̄senti. Scđo vsqquo ꝑtenditur. dist. xliij. Tertio quomodo deus ipa operatur. dist. xliiij. In hac ergo distinctione mouet questionē quā per distinctiones sequētes pertractat: an scz deus dicitur oipotens / qꝛ oia possit: an tantum qꝛ ea possit que vult. ¶ Et est snia textus his comprehēsa cōclusionibus tribus. ¶ Prima cōclusio. Omnipotentia attenditur penes posse oia facere: que posse potētia est ꝛ nihil posse pati. Secūda conclusio. Deum non posse mori / facere malū culpe / esse miserū / imperfectum / non est impotentia: quoniā illa posse non est potentia. ¶ Tertia conclusio. Potest deus quedam per se: quedam per creaturas: vt loqui: ambulare. Declarationem latiorem vide in textu.

Questio vnica.

Utrum deus possit facere omne possibile fieri a creatura. A
¶ Hec questio duas alias qōnes complectitur. Prima: vtrū deū facere omne possibile creature sine cooperatione creature possit ratione naturali demonstrari. Scđo: vtrū hoc sit tenendum. ¶ Quo ad primum recitat ꝛ Articu.1.
impugnat opi. Sco. dist. presenti. ¶ Notandū pro Nota.1.
articulo primo / ꝙ oipotens dupliciter accipit. Uno modo: qꝛ est agens qđ pōt in omne possibile / mediate vel imediate. Alio modo accipitur ꝓprie theologice / pro illo qui pōt in omnē effectū immediate et in quodcūq possibile qđ non est ex se necessariū: nec includit cōtradictionē: ita inquā inmediate ꝙ sine omni cooperatione cuiuscūq alterius cause agētis pōt in quēlibet effectū. De hoc latius vide post p̄dicta in dist. xx. Camera. q. xiij. arti. j. ¶ Scđo notandū Nota.2. B
ẜm sniam beati Ansel. de casu dia. c. j. Aliqs dr facere dupliciter. Uno modo positiue. Et hoc dupliciter scz vel de nouo efficiēdo: vel factum cōseruādo. Alio modo negatiue / nō faciēdo oppositū seu ipsum non prohibēdo: cū tñ hoc posset. Et sic dr deus aliquā rē que erat facere non esse: cum cessat facere eam esse. Et silr que nō sunt pōt dici facere nō esse: quia cum possit ea facere esse: nō producit ea vt sint. Hoc modo loquitur Augu. xij. lib. de ciui. dei. cap. xvij. Res quas deus condidit ꝛ vt prius non essent egit ꝙdiu nō fuerūt: ꝛ vt posterius essent qñ esse ceperūt. Primo modo sumitur proprie. Scđo modo improprie. Tertio suppono dicta dist. xvij. q. j. de potentia dei absoluta ꝛ ordinata: que vide clarius in Camera. q. xij. arti. j. ¶ Istis premissis est pro arti. secundo con Articu.2.
clusio prima. Supposito ꝙ deus solus sit primū efficiens / ꝓbatur euidēter ꝙ est primo modo oipotēs. Conclu.1. C
Probatur cōclusio: qꝛ potētia actiua primi efficientis extēdit se ad oēm effectū mediatū vel immediatum in ratione cause proxime vel remote. Nā quocunq effectu signato / vel immediate depēdet a deo vel ab alia causa. Et de ista queritur vnde depēdet: cum nō sit prima: ꝛ qꝛ non est ꝓcessus in infinitū: est deuenire ad primā que deus est. ¶ Secunda cōclusio. Deū esse omnipotentē secūdo modo nō cōcludit Conclu.2.
naturalis ratio. Probatur: quia nō pōt naturali ratione probari ꝙ deus causat se solo oia de facto / cū illud sit falsum: ꝛ ab oibus tam theologis ꝙ philosophis negatum. Nec pōt ꝓbari ꝙ concurrat imediate effectiue ad effectū cuiuslibet cause secunde: etiā supposito ꝙ sit infinite virtutis ꝛ cotinēs eminentius causalitatē cause secunde. Probatur: quia philosophi nō potuerūt per rationē naturalem concludere, deum posse contingenter causare: ergo mul

to:minus poterant cōcludere deum posse immediate in quecunq; effectum cause secunde. Itē ipsi habent quasi pro principio q de nihilo nihil fit/ saltē in istis gñabilibus: ideo nō poterant cōcludere q deus aliquē effectū sic totaliter posset pducere sine alia causa concurrente. Preterea philosophi posuerunt deū necessario agentē vt videntur multi eoꝝ sensisse. Si ergo cū hoc posuissent eū omnipotentē: haberent negare omnem causalitatē cuiuscūq; cause secunde: qđ maximū est inconueniens apud eos. ¶Item omne agens naturale ꝛ sufficiens si equaliter respicit multa: vel pducit quodlibet illoꝝ vel nullum: ergo si deus sit agens sufficiens ꝛ naturaliter causans: vel causabit necessario omnia vel nulla: sed nō omnia: manifestū est: ergo nulla. Cū ergo nō potest probari ratione naturali q deus sit causa cōtingenter causans: nō pōt probari q sit causa sufficiens se solo pducere oēm effectū pducibilem. Et ideo phi posuerunt causam secundā necessario concurrere ad productionē: quoniā viderunt q cā scđa approximata sequebatur effectus: ꝛ ea remota non ponebatur. Uerūtamē sicut nō probatur hoc modo deum concurrere immediate ad cuiuslibet effectus productionem: sic oppositū eius etiaꝫ probari nequit. ¶Tertia conclusio. Deum esse omnipotētem

Conclu. 3. est sola fide creditum. Probatur auctoritate sanctorum ꝛ scripture ac symboli. vnde Eccli. j. dicit. Un⁹ est altissimus creator omnium omnipotens: rex potens ꝛ metuendus. Joan. j. Sine ipso factum est nihil ꝛc. Item extra de summa trini. ꝛ fide catho. firmiter. Ipse est creator omnium visibilium spiritualiū ꝛ corporalium. Potest nihilominus rationabiliter persuaderi: nam deus est causa omniū: ergo omnipotens. Assumptuꝫ probatur: quia omnia essentialiter dependent a deo: ꝛ per cōsequens est causa oiū. Antecedens pbatur: quia omne aliud a deo nō minus dependet a deo q̄ vna creatura ab alia: sed vna creatura dependet ab alia: ergo ꝛc. ¶Quarta cōclusio. Omnem entitateꝫ possibilem deus potest face-

Conclu. 4. re accipiendo facere primo modo: patet ex fide. Itē cum sit vna: omnia potest. Sap. vij. Item Sap. xj. quomodo posset aliquid permanere nisi tu voluisses: ꝛ similia multa. ¶Quinta conclusio. Omne possibile enuntiabile deus potest facere esse verū: acci-

Conclu. 5. piendo facere primo ꝛ secundo modo. Nec non pōt probari nisi auctoritate. Ad hoc autem est expressa auctoritas Matth. xix. Apud deum omnia possibilia sunt. Secundo per illud Luce. j. Non erit impossibile apud deum omne verbum. i. omne enuntiabile non implicans contradictionē. Tertio per illud Gene. xviij. Nunquid deo quicq̄ est difficile. ¶Ex illis sequitur q deum esse omnipotentē est fide creditum: q; se solo potest in omnem effectū positiuū sine cooperatione cause secunde. ¶Hoc enim naturali ratione probari non potest: cuius Sco. quatuor ponit rationes quas autor pertractat. Quarū duas approbat: duas dicit insufficientes. Quod vero naturali ratione pbari non possit sic ostendit quia nō potest naturali ratione demonstrari q deus de facto omnia se solo causat: q; hoc falsum est: cū apud omnes phos ꝛ sanctos ponantur cause secunde. Secundo non potest pbari q deus contingenter agat ꝛ libere causet que causat: q; impossibile esset deū omnia se solo pducere si causaret naturaliter ꝛ non contingenter: q; si esset possibile: omnia simul produceret. Est ergo conclusio fide credita: de hoc lati⁹ vide Petrū de aliaco. q. xiij. arti. j. ꝛ Greg. dist. precedenti. ¶Quantum ad articulum tertium. Dubitat

Articu. 3. contra conclusionem vltimā. Deus non potest pec-

Dubium. 1. care nec mori ꝛc. quod potest creatura: ergo nō pōt

E quicquid creatura potest. ¶Item non potest pducere relationem sine fundamento ꝛ termino. ¶Itē non potest producere odium dei: alioquin aliquis posset sine peccato (immo cum merito) odire deuꝫ si in aliquo produceret odium. ¶Ad primum dicit magister: vt patuit in conclusionibus literalib⁹ pōt deus quicquid posse potentia est: nunc aūt peccare infirmari/ mori/ deficere nō ē posse: sed est nō posse: quia est deficere. Uerūtamen quicquid positiuū est in pctō: deus pōt pducere: ꝛ sic oē positiuum qđ pōt producere creatura pōt pducere deus. Nec tñ ideo sequitur q possit peccare/ mori/ mentiri ꝛc. ¶Et si arguitur. Omne possibile fieri a creatura pōt deus: peccare est quoddam possibile fieri a creatura: ergo peccare potest deus. Respondetur q est fallacia figure dictionis: quia sub termino absoluto vel min⁹ connotatiuo subsumitur terminus magis connotatiuus: sicut quando sub termino predicamēti substantie subsumitur terminus predicamenti accidētis. Sicut non sequitur. Omnem rem absolutā pōt facere deus: actus meritorius est res absoluta: ergo actum meritoriū potest facere deus. Uel sic. Omne possibile potest: deus mereri est possibile: ergo mereri potest deus. ¶Sed diceres optime sequitur. Omnis homo est animal: pater est homo: ergo pater est animal: immo cuiuscunq; predicamenti terminus subsumitur sub ly homo/ valebit argumentum: nec videtur posse dari instantia. Ideo pōt aliter dici q argumentum est bonū si sub termino absoluto subsumitur connotatiuus ceteris paribus. Sed quando maior extremitas est terminus cōnotatiuus: qui in maiori connotat significatū suuꝫ formale adiacere subtracto subiecti quod est medium ꝛ in cōclusione appellat suum formale adiacere formali minoris extremitatis: tunc non valet argumētum propter variationem appellationis: ꝛ est fallacia figure dictionis: ꝛ equiuocatio large: dum autē appellatio non variatur nec alia proprietas logicalis: est bonum argumentum. ¶Per hoc ad argumētum primum dicitur: q si in cōsequente peccare de⁹ potest: peccare determinat ly potest/ quantū ad suū formale: sicut sm logicam valet in illa: deus potest peccare q discursus non valet: quia potest in maiori importat posse simpliciter: in conclusione posse secundum quid. Si autem in consequente peccare determinaret ly potest quantum ad subtractum: vt sit sensus. Id quod est peccare hoc est actum positiuum qui dicitur peccatum potest producere: sic posset consequens concedi: de quo infra distinct. xlvij. ¶Ad secūdum. Si nulla relatio in creaturis est qđ distinctum ab absolutis: potest deus produceret relationem/ id est conceptum relatiuum sine fundamento et termino. Si ponitur relatio quid distinctum ab absolutis: tunc non potest deus omneꝫ effectum se solo producere. Nec hoc potest creatura: potest tamen deus omnem effectum absolutum se solo producere. ¶Ad tertium de odio dei: non videtur quin entitatem illam absolutam: quam importat odium dei: deus potest producere: sicut potest eam in damnatis conseruare. An auteꝫ aliquis possit recipere talem qualitatem ꝛ ea tendere in deum: alibi videndū i. xlij. lib. ¶Plura alia moueri possent dubia de causalitate dei. de quibus vide in secundo dis. j. q. ij. Item sanctum Tho. de potentia. q. j. arti. vj. Item de malo. q. iij. art. ij. de causa peccati.

Distinctio. xliij.

Stendit de omnipotentia ex quo attendit: determinat quousq; ptēdit. Et pōt textus sic summari. ¶Prima cōclusio. Multa potest deus facere que non vult: ꝛ multa dimittere que facit: ꝛ tñ eius volūtas nec alia nec noua nec mutabilis esse pōt. ¶Scđa cōclō. Lꝫ q̄ deus facit aut dimittit/ iuste facit ꝛ dimittit: tñ si alia faceret aut dimitteret/ iuste ea faceret vel dimitteret. ¶Tertia cclō. Nō res ipse: sꝫ diuina volūtas ē pma regula ois iustitie ꝛ rectitudinis. Uide lati⁹ i textu.

Questio .i.

A

Utrum deus possit aliqua facere que nõ fecit nec faciet. ¶In ista q̃one de quatuor videndũ. Primo supponẽdum est deũ esse causam effectiuã rerũ. Scđo inquirendum an rõne naturali probari possit deũ esse causam effectiuã liberã et non naturalẽ. Tertio an hoc sit ſm veritatẽ fidei tenendum. Quarto ex his ad q̃onem. ¶Articul⁹ primus satis habet. q. ij. dist. i. secũdi col lec. ¶Circa articulũ scđm due adducuntur per do. opi. ⁊ impugnant: que (vt apparet) nitunt demõstrare: seu naturali rõne probare ꝙ de⁹ extra libere agat. ¶Prima est sancti Tho. q̃ tenet de potentia. q. i. ar. v. ꝙ impossibile est deum agere ex necessitate creature. Hanc adstruit quatuor rationibus de potentia: in de creatione. q. iij. articu. xv. ¶Alia est opinio Sco. dist. ij. q. i. primi. ⁊ in ratione. ij. dist. viij. q. vlti. Hec opinio sic arguit. Aliquid causat contingẽter: ergo prima causa contingenter agit. Tenet ꝯsequẽtia: q2 quelibet causa secunda agit inquantũ mouetur a prima. Si ergo prima causa necessario mouet quelibet alia necessario mouetur: et ita necessario causat. Secundo. Ens summe necessarium nõ põt nõ esse, quocumq; alio a se non existente: sed si necessariam haberet habitudinẽ ad primum causatũ illo causato non existente non esset. Maior ꝑʒ: quia ex minus impossibili non sequitur maius vel magis impossibile. nec ex minus falso maius falsum: vt si aliqđ falsum habeat duas causas falsitatis: et minus falsum habeat vnam causam falsitatis circũscripta vna causa falsitatis vtrobiq; qđ erat minus falsum iam est verum: qđ vero magis falsum erat manet falsum. ¶Sed nec iste rõnes cõcludũt cõtra philosophũ. Nã dicit philosoph⁹ ꝙ contingentia effect⁹ depẽdet ex contingẽtia actiõis alicuius creature. s. volũtatis create necessario requisite ad hoc. Et ideo cũ ſm eos voluntas creata necessario cõcurrat ad multos effectus: et ista simpliciter contingenter causat quãtũcũq; alie cause naturaliter causent effectus erit contingenter productus. Et qñ dicitur. Causa secunda nõ causat nisi inquãtum mouet a prima illa põt habere multiplicem intellectum: vel inquantũ mouetur a prima. i. inquãtum dependet a prima in suo esse aut in suo agere: ita ꝙ non possit agere nisi concurrẽte prima coactiue: vel ꝙ recipit aliquã influentiam a cã prima qua agat. Si primis duobus modis intelligit: cõsequẽtia nihil valet. Põt em̃ causa aliqua prior necessario cõseruare aliã: et tñ eã nõ necessitare ad agẽdũ: vt si celum vel angel⁹ conseruaret voluntatem humanam: non per hoc necessitaret ipsam ad agendum. Similiter licet voluntas non possit producere volitionem nisi concurrat cognitio que agit naturaliter: non tamen ideo necessitatur ad volendum dum cognoscit. Si tertio modo intelligitur: sic non oportet voluntatem accipere influentiã qua agat: cum ex se sit principium agendi. Et si reciperet influentiam vel facultatem qua ageret: non tamẽ ideo necessitaretur: vt illa recepta necessario ageret: quare etiã iam obiecto p̃sente volũtati per cognitionem hʒ voluntas facultatẽ volendi illud: nec tñ necessitat quin possit nõ velle: immo sic probaret ꝙ voluntas nõ ageret libere. q2 nõ põt agere nisi mota a deo a quo cum mouet nõ potest non agere essetq; libertas in sola volũtate diuina et nulla in hũana. ¶Secũda ratio etiam nõ cogit: quia philosophi negarẽt maiorẽ. Dicerẽt em̃ ꝙ ad negationẽ alicuius alterius a prima causa sequitur negatio prime cause. Sicut ad positionẽ cause prime sequit positio alicuius effectus: et hoc ꝓpter naturalitatẽ cause prime in agendo. ¶Ad probationẽ si sunt grad⁹ in impossibilib⁹ (quod tñ non videt) tũc ex minus impossibili sequit magis impossibile: q2 ab vno cõuertibiliũ ad aliud valet consequentia affirmatiue ⁊ negatiue. Et ideo: sequit hõ non est risibilis: ergo hõ non est hõ: et tñ ꝯñs est impossibilius antecedente Similiter ex opposito cõclusionis sequit oppositũ principij: ⁊ tñ oppositũ principij est impossibili⁹ opposito conclusionis. Ad probationẽ consequenter dicitur: ꝙ licet falsum aliquod habet duas causas falsitatis: non tamen potest circunscribi falsitas antecedentis inferens hoc consequens: quia necessario falsum: vel saltem circunscribi non potest quin circunscribantur ambe cause falsitatis consequentis: nisi forte per intellectum: sed consideratio intellectus nihil facit ad propositionum veritatem vel falsitatem. Qualitercumq; enim consideret intellect⁹ semper hec est falsa: homo est asinus. et illa vera: homo est animal. ¶Istis sic premissis videnda est responsio doc. ad articulũ istũ. Prima conclusio. Non potest naturali ratione probari quin sicut ex perfectione solis naturaliter sequũtur effect⁹ multi: ita ex perfectione nature diuine sequuntur effect⁹ multi qui aliter esse nõ possunt. ¶Est itaq; pro articulo tertio conclusio ista. Fide tenendũ est ꝙ deus contingenter et libere causat om̃ia alia a se. Probatur: quia fide creditur ꝙ deus est omnipotens: vt patuit. q. et di. precedenti: et potens oĩa producibilia se solo et immediate producere: ⁊ cum nõ producat omnia producibilia simul sequitur ꝙ non necessario: sed libere producit. Tenet ꝯña: quia posita causa naturaliter agente sufficiente eo modo quo sufficit: necessario ponitur effectus. Siquidem supposito ꝙ de⁹ possit omnia se solo producere: et ꝙ non indiget concursu cause secũde: euidenter probatur enim producere contingenter et libere. ¶Nam si produceret naturali necessitate omnia producibilia simul produceret: cũ sit causa sufficiẽs infinita et nõ impedibilis. ¶Pro articulo quarto est conclusio responsalis ad questionẽ. Deus potest facere aliquid vel aliqua quod non facit: et aliter producere q̃ producit. Ptʒ. quia contingenter causat: ergo potest causare ⁊ nõ causare sic vel aliter. ¶Corollarium. Deus potest aliquid facere qđ nõ est iustũ fieri a deo: si tñ faceret iustũ esset fieri. Unde sola voluntas diuina est prima regula oĩs iustitie. et eo ꝙ vult aliqđ fieri iustũ fieri: et eo ꝙ vult aliqđ non fieri nõ est iustum fieri: vnde qđ nõ est iustũ fieri: potest esse iustũ fieri sine tñ voluntatis mutatione aut noua volitiõe: de quo supra de scientia dei. Ad hoc plura vide in Came. q. xij. ar. ij. Et in Grego. distin. presenti. Item in sancto Tho. q. i. de potentia art. v. et. q. iij. de creatione articu. xv. et. xvi. vt allegatum fuit. ¶Plura hic possent moueri de infinitate potentie diuine. ¶Posset enim queri: vtrũ deus sit potentia vigoris infiniti siue infinite productiua. Hanc questionẽ determinat Came. vbi supra art. iij. Et Ockã in quodlibet. vij. in diuersis questionibus late disputat hanc materiam. Itẽ vtrũ sit potentia alicui⁹ entis infiniti absolute productiua: de hoc aliquid habetur in secundo. q. ij. distin. i. de possibilitate infiniti cathegorematice: et hanc possibilitatẽ probabiliter tenet Camera. vbi supra: vide ad hoc Greg. dist. presenti. Itẽ de hoc dist. xxxviij. hui⁹ collec. de hoc etiam hʒ doc. q. iiij. secundi quodlib. ⁊ q. viij. ij. sniaꝝ. Sed q2 in locis nũc allegatis et etiã supra dist. xxxvi. q. vnica in dub. iiij. plura de hoc disputatiue habent. nũc ꝓ parte illa nũc ꝓ alia: ideo hic rescindant.

Artic. i. Artic. ii. B C Artic. iii. D Articul⁹. 4 Cõclu. rñ. E

Questio .ij.

A

Utrum plus conueniat deo nõ posse facere impossibile: q̃ impossibilia non posse fieri a deo. ¶In hac questiõe doctor recitat ⁊ impugnat opi. Herĩ. Ganda. vi. quodlibet. q. iij. ⁊ doctor subtilis dist. presenti. ¶Quibus

Artic.1. hic dimissis notandū primo est:pro articulo p̄io/
Nota.1. q̄ omni relatiuo correspondet(si bene assignetur)
Nota.2. correlatiuū:de quo supra dist.xxx.q.iij.ꝛ.v.¶Secū
do notādū/q̄ oīa relatiua scdi modi que importāt
respectū mouentis ad motū sunt simul natura:et
mutuo se inferunt.et ideo neutrū est magis causa
q̄ hoc referat ad illud/q̄ ecōuerso:vt q: pater ꝛ fi-
lius sunt simul natura(eo modo quo loquitur phi-
losophus in predicamento relationis)ideo nō pl⁹
filius est filius:quia pater est pater q̄ econuerso.
Nec plus filius est:quia pater est / q̄ econuerso.
Nec pl⁹ fili⁹ hʒ patrē:q: pater hʒ filiū q̄ ecōuerso.
Nec vna harū propositionum magis est causa al-
teri⁹ q̄ ecōuerso:ꝛ sic vniuersaliter in his que sunt
Articu.2. simul natura.¶Conclusio prima pro articulo secū
Conclu.1. do hec est.Simul natura conuenit deo non posse
B facere impossibile:et impossibilia non posse fieri a
Cōclusio.2. deo:ꝛ neutrū est prius altero.¶Scđa cōclusio.Nō
prius cōpetit deo posse facere possibile q̄/ possibi-
le posse fieri a deo:sʒ sunt simul natura. Utraq̄ cō
Articu.3. clusio patet ex notabili secundo.¶Circa predicta
Dubium. est dubium pro articulo tertio. Quicquid creatura
C hʒ:habet a deo:ergo eē possibile cōpetit sibi a deo:
sʒ esse factiuū non cōpetit deo ab alio:sed a se.Pri⁹
autem competit quod cōpetit a se:q̄ quod compe-
tit ab alio:ergo prius conuenit deo esse factiuū q̄
creature esse factibile.Solutio.Quicq̄d hʒ creatu-
ra tanq̄ reale aliq̄d sibi inexistens hʒ a deo tanq̄ a
principio:sed nō q̄cq̄d cōpetit sibi p̄ p̄dicationē/hʒ
principiatiue a deo:nisi qñ ille predicationes sunt
in actu:tunc etiā sunt a deo.Itē nō est ꝓpri⁹ mod⁹
loquēdi esse cōpetit creature:immo creature nō exi
stenti nihil cōpetit:sʒ hec est ꝓpria creatura est pos
sibilis.Hec aūt vera nō ꝓpter aliq̄d inexistens crea
ture nō existenti:sʒ q: creatura nō existēs actu pōt
esse in rerū natura:ꝛ scđa solutio est formalior.Cete
ra vide latius in doc.

Distinctio.xliiij.

Habitum est a magistro de omnipotētia/vnde atten
datur ꝛ vsq̄quo protendat:nūc vi-
dēdū quō ea de⁹ operet.Et possunt
colligi conclusiones literales nūe-
ro tres.¶Prima cōclusio.De⁹ me-
lius aliquid facere potest q̄ facit:ꝛ
alio modo facere pōt q̄ facit.¶Secunda conclusio
Deus semper potest facere que olim potuit:vel fa-
cta conseruare eadem potētia qua fecit. ¶Tertia
cōclusio.Licet deus non possit mundum de nouo
creare:pōt tñ eū olim de nouo creatū semp cōserua-
re.Declarationes earundē vberiores vide in textu.

Questio vnica.

A

Utrum deus possit facere mundū meliorem isto mundo.
Articu.1. ¶Pro articulo primo notandum/q̄
Nota.1. mūdus capit dupliciter.Uno mō pro
tota congregatiōe omniū rerū creata
rum que sint substantie siue accidētia.Et sic exclu-
dit deus qui non est quid creatū:et cū de⁹ nō posset
meliorem se facere:claret q̄ illo modo deus nō pōt
facere mundū meliorē isto mūdo.Alio modo p̄ toto
quodā cōposito vel aggregato ex multis cōtentis
sub vno corpore et illo continēte.Et hoc dupl'r vel
precise pro partibus que sunt substātie:vel indiffe-
renter pro omnibus.Sed in ista questione accipiē-
dus est mūdus precise pro vno vniuerso:quasi com
posito ex partibus que sunt substātie:ꝛ nō ꝑm q̄ in-
Nota.2. cludit accidentia.¶Secūdo notandū q̄ cū dicitur.
B Deus posse aliq̄d melius facere q̄ facit:distinguē-
dū est sicut et magister distinguit.Nā ly meli⁹/po
test referri vel ad faciēdi modū vel ad effectū factū.
Si primo modo:tunc(sicut bene dicit magister)si
modus faciendi ad sapientiā artificis referē:nō pōt
aliquid melius facere siue meliori modo ex sapien
tia vel artificio.Si aūt secundo modo:concedit ma
gister q̄ pōt aliquid melius facere.i.aliquam rē me Nota.3.
liorē.¶Tertio notādū q̄ aliquid pōt esse meli⁹ alio
vel bonitate essentiali/aut substātiali vel accidēta- Nota.4.
li.¶Quarto cōsiderandū/q̄ intellectus questionis
pōt esse triplex.s.vtrū possit deus facere mundū me
liorem isto bonitate essentiali et substantiali:ꝛ hoc
distinctū specie.Secūdo:vtruʒ distinctū solo nume
ro.Tertio:vtrū possit facere mundum meliorē bo- Nota.5.
nitate accidētali.¶Quinto notandū q̄ ꝑm diuer-
sas opi.de statu ponendo in rebus:alie et alie ponē
de sunt cōclusiones.Si non ponitur stat⁹ perfectio
nis in rebus creatis tam substantialibus q̄ accidē
talibus:ita q̄ non est dare summū creabile ꝑut vi-
detur magister tenere.¶Est hec conclusio genera- Articu.2.
lis pro intellectu primo questionis:vt in notabili. C
iiij.et arti.ij.questionis.Deus potest creare mundū
perfectiorem distinctum specie ab illo.Ptʒ: q: po-
test perfectiorē speciē facere/perfectissima iam fa
cta.Tenendo aūt q̄ dabilis sit substantia perfectis
sima producibilis a deo:questio est problema neu
trū.¶Pro quo notanduʒ/q̄ tripliciter posset poni
stat⁹ in producibilib⁹.Uel sic.Primo q̄ dabilis est
suprema spēs producibilis siue sit ꝑducta/siue nō.
Scđo q̄ oīm specierū ꝑducibiliū aliqua indiuidua
sunt ꝑducta:ita q̄ nō sit ꝑducibile indiuiduum q̄d
differat specie a quolibet indiuiduo producto.Ter
tio q̄ suprema et infima species sit producta.i.indi
uidua supreme et infime speciei:licet multa sint ꝑ-
ducibilia indiuidua specierū mediarū nondū ꝑdu-
ctarū.Tunc sunt cōclusiones.¶Prima.Q̄d de⁹ po Conclu.1.
test facere mundū meliorē isto specie distinctū quā D
tum ad partes substantiales/tenendo statū ꝑm pri
mū vel tertiū modū/nō aūt ꝑm secundū.¶Scđa cō Conclu.2.
clusio.Deus pōt facere mundum meliorem isto di-
stinctū ab illo nūeraliter quātū ad partes substātia
les.Ptʒ:q: cū nō sit determinat⁹ ad certū nūerū indi
uiduorū eiusdē speciei:pōt producere aliū mundū
eiusdē speciei cum illo:et in eo plura indiuidua q̄
in isto.¶Si vero sermo est de perfectiori mundo ac
cidētaliter nō est dubiū quin possit facere aliū mū-
dū eiusdē speciei cum illo:et tñ in eo ponere quali-
tates intensiores q̄ in isto.Et sic esset accidētaliter
perfectior:q: haberet plures accidentales perfectio
nes intensiue.Sic etiā posset cōcedi q̄ deus pōt ali
quid facere melius q̄ facit siue ipsum idē numero
siue aliud/numero vel specie distinctum ab eo.hoc
eñ nō est aliud/nisi deum facere illud q̄d nūc facit
(siue sit idē nūero aut specie cū illo quod pri⁹ fecit
aut non)esse informatum perfectioribus acciden-
tib⁹:possunt enim illa accidentia intendi que sunt
in isto secundo mundo vltra prioris mundi accidē
tia:ergo habetur propositum.¶Pro articulo tertio Articu.3.
est dubium circa illa.Et primo quomodo veruʒ est Dubium.
dictum magistri ꝛ Augustini in litera.Talem deus E
potuit fecisse hominem qui nec peccare posset nec
vellet:an ille sit vere homo ꝛ eiusdē speciei nobiscū
de hoc dubio vide in secūdo dist.xxiij.q.vnica.¶Se Dubium.
cundum dubiū.Quid ad rationē philosophi p̄io
celi arguētis:si esset alius mundus.aut terra illius
mūdi moueretur ad mediū illius:et sic esset vn⁹ mū
dus:aut nō.Sed hoc secūdū dici nō potest:quia cor
pora eiusdē speciei mouerenē ad eundē locū natu-
raliter.Dicitur q̄ non moueretur ad medium illi⁹
mundi:sed quiesceret naturaliter in medio sui mū
di:quod esset eiusdē speciei cum medio illius mun
di.Et hoc sufficit q̄ corpora eiusdeʒ speciei moueā
tur ad eundem locū in specie/licet non numero:q̄-
nis si omnia essent in eodem loco:successiue mo-
uerentur ad eundē locū numero.Exemplū est de
igne existente in oriente ꝛ occidente qui moueretur
ad eundē locū/non numero/sed specie.Indiuidua

enim eiusdem speciei tendunt ad eundē locum/ nō numero sed specie: sic quelibet terra inclinaretur ad suū mediū: que tamen media essent eiusdē speciei: ⁊ hoc sufficit: sic duo ignes: vnus in Roma/ alius in Anglia tendunt ad eundem locum specie/ sed non numero: de hoc late vide Ockam distinct. presenti. ¶ Ex illis sequitur responsiue ꝙ deus potest facere mundum meliorem tam substantialiter ꝙ̄ acciden taliter/ tam intēsiue ꝙ̄ extensiue: patet intuenti pre dicta. ¶ Tertium dubiū. Utrū quicquid deus pro-

Dubium.3. F ducit/ infinite producit. Hic diuersi diuersimode re spondent. Quidam enim dicunt ꝙ sic: quia deus ad cuiuslibet rei productionem concurrit scd̄m suum totum vigorem infinitum cum ille sit indiuisibilis et per consequens concurrit concursu finito ⁊ ꝓductione infinita: igitur ⁊c. Alij dicunt ꝙ non: quia nihil plus producitur a deo ꝙ̄ ipsum fit: sed quolibet adextra productum solum finite est: ergo solum finite fit ⁊ producitur a deo: igitur ⁊c. Sed respōdet hic Cameracen̄. q. xiij. arti. iij. ꝙ difficultas huius dubioli magis est in nomine ꝙ̄ in re. Unde notat/ ꝙ illa verba producere/ facere/ concurrere: ⁊ alia hm̄oi significantia actionem dei possunt capi dupliciter. Uno modo ꝓprie/ prout dicunt actū diuine voluntatis intrinsecū: ⁊ cū hoc habitudinē ipsius ad effectum extrinsecū. Et isto modo satis p3 ꝙ scd̄a opi. est vera: et ꝙ deus nō ꝓducit infinite quicquid ꝓducit: sed inequaliter ⁊ magis ⁊ minus ſm ꝙ maior vł minor est effectus productus: ⁊ sic procedit rō. Alio modo pn̄t capi improprie prout precise dicūt actū diuine voluntatis intrinsecū quo deus vult aliqd esse vel fieri. Et isto modo ꝓbabilis esset pma opi. quia nihil est aliud dicere: deus infinite ꝓducit a .i. infinite vult a esse vel fieri: ⁊ hoc est ꝓbabile cum actus quo sic vult sit infinitus: q2 est idem qd̄ deus ⁊ sic ꝓcedit ratio illius opinionis. ¶ Uidetur tamē opi. scd̄a probabilior etiā qualitercunqꝫ capiantur illa noīa ſm eundē doc. Nec valet ratio adducta ꝓ opi. prima: ꝙ̄uis em̄ causalitas diuina sit infinita: vel ꝓductio actiua infinita: vel cōcursus infinit9: non ꝓpter hoc d3 cōcedi ꝙ de9 quelibet effectū infinite causet vel infinite ꝓducat vel cōcurrat. Tū p̄io/ q2 l3 ꝓducere diuinū sit eternū cū sit ipse de9: nō tn̄ cōcedimus ꝙ deus eternaliter ꝓducat effectū aliquem. Tū scd̄o/ q2 l3 dilectio dei qua diligit oīa sit infinita: nō tn̄ concedimus ꝙ infinite diligit oīa: q2 tunc equaliter oīa diligeret: nec plus diligeret seipsum ꝙ̄ creaturā: nec vnā creaturā plus ꝙ̄ aliā. Tum tertio/ q2 ꝙ̄uis causalitas ⁊ productio dei actiua sit necessaria: quia est oībus modis idem deo: non tamē ꝓpter hoc cōcedimus ꝙ deus necessario causet vel producat aliquem effectum. Igitur nec talis consequentia valet: concursus vel conatus dei quo producit a/ est infinitus: ergo infinite producit a. Tū quarto: q2 ꝙ̄uis actus diuinus quo vult a/ esse vel fieri sit infinitus: nō propter hoc oportet concedere ꝙ deus infinite vult a esse. Et ideo probabiliter pōt dici ꝙ licet deus sit potentia infinita: nō tamē equaliter nec infinite producit omnia: nec est alicuius entis finiti infinite: sed solum finite productiua: et tante precise quante entitas ꝓducta est ꝑfecta ⁊c. Hec ille. De hac materia vide in Grego.

Distinctio. xlv.

Upra magister egit de omnipotentia: consequenter agit de voluntate diuina in dist. iiij. finalibus. Primo quo ad se. dist. presenti. Secundo de eā comparatiue quantum ad effectum opiniones pertractādo dist. xlvj. Tertio idem ostendit veritatem clari9 explicando distin. penulti. Quarto comparatiue ad voluntatem humanam distin. finali. In hac distinctione ostendit primo quid sit voluntas diuina ſm propriam voluntatis acceptionem. Secundo quid nomine voluntatis accipitur ſm figuratiuā locutionem. ¶ Et potest textus summari his cōclusionibus. ¶ Conclusio prima. Uoluntas siue volens de eo secundū essentiam dicitur: quia non est ei aliud velle/ aliud esse. ¶ Secunda conclusio. Hec summe bona diuina voluntas causa est omnium que naturaliter fiunt facta aut futura sunt: cuius causa querenda nō est: cum immutabilis sit ⁊ eterna. ¶ Tertia conclusio. Uoluntas aliquando accipitur pro effectu vel signo voluntatis: vt valet tantū: id est precepti o/ prohibitio/ consilium/ operatio/ permissio: que non sunt ipsa voluntas proprie dicta: q ue dicitur voluntas beneplaciti: sicut alia dicitur voluntas signi: neqꝫ omnia fiunt que deus vult fieri voluntate signi: id est ꝙ̄ deus precipit/ consulit/ vel ꝓhibet. Uide latius in textu.

Questio vnica.

Trū voluntas dei sit causa immediata ⁊ prima oīm eoꝝ que fiunt. ¶ De materia questionis huius late habetur in scd̄o dist. j. q. ij. Ideo hic breuiter descendetur: solum abbreuiando dicta doc. in illa dist. ¶ Notandū: ꝙ causa immediata est res absoluta qua posita ponit effectus: ⁊ ipsa nō posita oībus alijs eodē modo se habentibus nō ponitur effectus: de quo etiā in. iiij. dist. ij. q. j. Nec videtur aliquid aliud posse assignari: propter qd̄ causa diceretur immediata. ¶ Corollarium. Causa vniuersalis qua amota non ponitur effectus: est causa immediata ita sicut particularis. ¶ Scd̄m corollariū. Duabus causis ad eundē effectum cōcurrentibus/ quarū vna illarū quecūqꝫ fuerit remota effectus nō sequeret: neutra est causa totalis: sed tantū partialis: tn̄ quelibet est causa toti9 effectus. Unde p3 differentia inter causam totalē ⁊ causam totius effectus: de hoc in. iij. dist. j. q. j. immo videt ꝙ partialis causa simpliciter nō sit causa: q2 ea posita/ nō ponitur effectus: sc3 si ponitur sine alijs concausis. Uerum si d2 in descriptione cause: quo posito cū alijs correquisitis ponitur effectus: ⁊ oībus alijs positis ⁊ eo non posito non sequit effectus: tunc partialis causa vere est causa. ¶ Tertium corollarium. Oīs causa ꝓprie dicta est causa immediata: patet: quia eadem est descriptio cause ⁊ cause immediate. ¶ Quartum. Non semper causa cause est causa causati: vnde pater filij non est causa nepotis: sic nec materia que est subiectū forme est subiectum alicuius inherētis forme. Sicut materia que est subiectū anime intellectus/ non est subiectum intellectionum. ¶ Item notandū ꝙ causa d2 prima vel perfectione vel illuminatione vel duratione in esse vel in causare. ¶ Pro articulo secundo est cōclusio prima. Uoluntas diuina siue essentia qd̄ omnino idem est: est causa immediata omniū que fiunt: ꝙ̄uis hoc rōne naturali probari non possit. ¶ Conclusio secunda. Deus est causa prima perfectione/ illuminatione ⁊ duratione quantū ad esse: q2 perfectissimus/ infinitus/ eternus. ¶ Conclusio tertia. Deus non est causa prima duratione in causando. Patet: quia dū causa secunda causat: nō prius causat ꝙ̄ causa secunda: sed simul causant: ꝙ̄uis deus possit ⁊ prius ⁊ se solo causare.

Right margin: A; Articu.1.; Nota.1.; Corol.1.; 2; 3; 4; Articu.2.; Conclu.1.; B; Conclu.2.; Conclu.3.

Distinctio. xlvj.

E voluntate diuina in se nūc actū est: cōsequenter magister agit de ea cōparatiue ad effectus/ ostendens quoniā oīa fiunt ꝙ̄ vult: ⁊ in hac distinctione plurimas recitat opi. ¶ Potest ergo sententia textus breuiter sic summari conclusionibus tribus. ¶ Prima conclusio. Uoluntas dei beneplaciti nō potest causari. ¶ Scd̄a conclusio. Deus non est auctor malorū: sed

permissor. ¶ Tertia conclusio. Deo auctore non fit homo deterior. Uide eorundem intellectum et explicationem latius in textu.

Questio. j.

Utrum voluntas diuina possit impediri per quācunq3 potentiā creature. ¶ Quia materiaz hāc de volūtate diuina in expositione canonis late psecuti sum⁹ lec. lxviij. et lxix. ideo placuit lectorem ad dicta ibidem remittere: ne frustra contingat idipsum crebrius multiplicari: pauca itaq3 vel nulla adijciemus in dist. presenti et seq. dictis ibidem. ¶ Notādum ergo breuiter q̄ voluntas diuina quandoq3 accipitur proprie pro diuina essentia: qua deus vult aliquid fieri vel nō fieri. Alio modo accipit improprie pro aliquo habente aliquo modo ordinē ad diuinam voluntatē: et ſm hoc communiter distinguit in voluntatem beneplaciti et voluntatem signi. Uoluntas beneplaciti est duplex: antecedēs et cōsequēs. Uoluntas signi est quintuplex: sc3 prohibitio/ preceptio/ cōsiliū/ operatio/ permissio. versus. Precipit et prohibet: pmittit consulit implet. Hoc est: ille terminus voluntas aliqñ idem est qđ phibitio: qñq3 idē significat quod preceptū et c. Uñ ptz q̄ hec distinctio non est distinctio rerum: sed est distinctio huius vocabuli voluntas: ſm diuersas suas significationes: quibus accipitur in scriptura: vt vult magister. Scđo sequitur q̄ voluntas pprie accipiēdo vocabulū dicit solū voluntatez beneplaciti consequentē. ¶ Scđo notandū q̄ voluntas dei antecedēs: non est aliquid in deo quomodocunq3 distinctū a voluntate consequēte. Sed ille terminus voluntas antecedens/ est terminus cōnotatiuus significās multa: deū sc3 et creaturā. Et pōt sic describi. Uoluntas antecedens est voluntas diuina dans alicui antecedētia ad cōsequendū aliqđ: cum precepto et consilio exequendi: sine reuelatione contrarij parata ei coagere si velit. Et velle antecedenter/ est seu dicit deum dare antecedentia (hoc est necessaria) ad aliqđ preceptū vel consiliū exequendū. ¶ Corollariū. Deus antecedēter vult oēs viatores iuste viuere. Ptz: qz dat potentiā/ intellectum et affectū/ cū precepto et c. ¶ Scđm. Deus non vult antecedenter aliquē peccare. Ptz: qz nec precipit nec cōsulit peccare. ¶ Tertiū. Deus nō voluit Abraā antecedenter immolare filiū suū. Ptz: quia licet dederit potentiā immolandi cū precepto: tñ oppositum reuelauit. ¶ Quartū. Deus vult antecedēter prescitos saluari. Patet transcurrēdo omnes particulas. ¶ Quintū. Deus non vult demones vel damnatos saluari voluntate antecedente. Patet: qz non vult illis coagere ad opera meritoria quibus consequantur salutem: neq3 sine meritis conferre salutem. ¶ Sextū. deus vult oēs hoies viatores saluos fieri voluntate antecedente: qz dedit potentiā merendi cum precepto: paratus coagere si velint: nec reuelat contrariū. ¶ Quis aūt sit intellectus huius / q̄ voluntas beneplaciti distinguit in antecedentē et consequētem voluntatē: et quid dicit singulū eorū: vide in expo. cano. lec. lxviij. ¶ Tertio cōsiderandum/ q̄ voluntatē diuinā posse impediri a creatura non est aliud dicere/ q̄ȝ homo nō seruat preceptum dei: vel homo non viuit voluntati diuine: hō nō sequit diuinū consiliū. ¶ Quātum ad articulum scđm est cōclusio pria. Uolūtas dei signi nō semp adimplet. Probatio: quia nō semper fit quod deus precipit fieri: nec semper non fit qđ deus prohibet ne fiat: sed multa fiunt cōtra pcepta et phibitiones ac cōsilia/ vt manifestum est. Uñ Aug. in de spū et litera: Infideles (inquit) cōtra dei voluntatē faciūt: cū eius euāgelio nō credunt: ergo voluntas signi non semper impletur. Tenet consequentia: quia nihil aliud est volūtas signi/ q̄ȝ preceptum dei/ vel prohibitio: vt dictū est: ergo cum non impletur preceptum: nec voluntas signi. ¶ Secunda conclusio. ¶ Uoluntas dei beneplaciti antecedens potest impediri. Probatur: quia voluntas illa impeditur contra quam agitur: sed manifestū est q̄ deus dat cuilibet naturalia quib⁹ pōt cōsequi actū meritoriū: et parat⁹ est coagere cuilibet ad hmōi actū: et dat preceptū vel cōsiliū vt exequatur: et tñ nō quilibet elicit actū meritoriū: immo multi eliciūt actus demeritorios: et p ɔ̄ñs tales faciunt cōtra voluntatē dei antecedentē. ¶ Tertia cōclusio. Uolūtas dei bñplaciti ɔ̄sequēs nō pōt ipediri. Probat: qz volūtas oipotens volēs efficaciter aliquid nō pōt impediri: talis est volūtas dei beneplaciti cōsequens: ergo. Minor nūc supponit: et maior ptz: alr̄ em̄ nō esset oipotens. ¶ Preterea illud cui⁹ voluntas efficax pōt impediri: pōt tristari: deus nō pōt tristari: ergo ei⁹ volūtas efficax nō pōt impediri: illa aūt est volūtas bñplaciti cōsequens: ergo et c. ¶ Ex cōclusione sequit/ q̄ deus nō semp vult voluntate efficaci illud qđ vult voluntate signi vel antecedente: immo qñq3 vult oppositū. Ptz: qz qđ nō fit: nō vult efficaciter: sed multa que pcipit et c. nō fiūt: ergo. Ptz etiam de oblatione Isaac: quam precepit Abrae: et tñ eā noluit fieri. ¶ Quarta cōclusio. Simpliciter loquendo et ſm pprietatē sermonis/ non est concedendū/ voluntatē dei nō impleri. Patet: quia voluntas dei (ſm proprietatem sermonis) nō significat nisi voluntatē dei efficacē et eternā: que impediri nō potest. Qđ vero accipit pro voluntate antecedente vel signi/ est ſm metaphoricā et figuratiuā locutionē: vt dicit magister dist. xlv. ꝗ̄ cōclusio vera. ¶ Quinta cōclusio. Licet contra voluntatē dei operatiuam aut permissiuā nihil fit: pōt tñ aliqđ cōtra eum fieri. Patet: quia que fiunt a creatura/ fiunt cōtingenter. Et deus cōtingenter cooperat et permittit. pōt igitur non cooperari et non permittere. Etiā pōt creatura aliter agere: vt patet ex predictis de cōtingentia supra dist. xxxviij. Hec oia latius habent in expo. cano. lec. lxviij. ¶ Quantum ad articulū tertium est dubiū. Utrum aliquid in vniuerso eueniat preter voluntatem dei: videt q̄ sic: quia aliqua de⁹ permittit que tamē nō facit: vt mala culpe: et ita fiūt preter voluntatem eius. In oppositū/ qđ fit ſm aliquem actum voluntatis positiuū: nō fit preter volūtatem: sed permissio est aliquis actus positiuus voluntatis: alioqñ nō plus pmitteret que fiunt q̄ȝ que non fiunt: cum respectu oim que nō fiunt: etiam hz actum negatiuū. ¶ Pro solutione notādū/ q̄ aliqđ fieri ſm voluntatez/ cōtra vel preter/ accipi pōt per similitudinez eius qđ est natura. Natura aūt aliqñ dat alicui inclinationē ad aliquid determinatuz vt graui ad locū deorsum et ad descensum ad illum/ si fuerit extra eum: et qz dat talem inclinationē: concomitanter dare dicit eidē repugnantiā ad oppositū illius ad quod determinatū est. Sic qz graui naturaliter cōuenit motus deorsuz: ideo ei repugnat motus sursum. Aliqñ dat neutralitatē: sicut lignum ex natura est indifferēs ad oēs figuras artificiales: sc3 respectu arce/ domus/ scanni et c. Sic suo modo voluntas qñq3 determinat se ad aliquid/ volendo aliquid qđ tunc sequitur. Qñq3 vero determinat se ad aliquid nolēdo illud: et ideo ipsum fugit. Qñq3 se hz neutraliter respectu alicuius obiecti/ nō eliciendo aliquem actum circa illud: neq3 determinans se ad prosecutionē neq3 ad fugā. Sicut ergo ex parte nature/ quādo fit aliquid ad quod res habet inclinationem: fieri dicit ſm naturam. Quādo aūt fit illud ad quod habet repugnantiā fieri dicitur contra naturam. Et quando fit illud ad quod se habet neutraliter: dicitur fieri preter naturam: nō ſm vel contra naturam. Ita etiam ex parte voluntatis/ quādo euenit aliquid ſm determinationē voluntatis per actum volendi dicitur fieri ſm voluntatem: quādo vero accidit quod est cōtra determinationē volun-

tatis per actum volendi dicitur illud accidere contra voluntatem. Cum aūt hoc fit ad quod voluntas habet se neutraliter dicitur fieri: non contra vel s̄m voluntatem: sed preter voluntatē. ¶ Quo premisso notabili/ est propositio ista prima: Nullū bonū vniuersi euenit preter voluntatem dei. Probat̄ propositio: quia omne bonum fit s̄m voluntatē dei: ergo. Antecedens est beati Aug. iij. de trini. dicētis. Volūtas dei est prima et summa causa omniū specierū atq; motionū. Nihil em̄ fit q̄d non de interiori atq; intelligibili aula summi imperatoris egrediatur s̄m ineffabilem iustitiā &c. ¶ Preterea ad quecunq; se extendit obiectum alicuius potentie: ad eadem extendit se virtus illius potētie: sed obiectū diuine voluntatis est bonū simpliciter: quod extēdit se ad omne bonū: ergo et virtus diuine voluntatis extendit se ad omne bonum. Quare nihil boni fit preter voluntatem dei. ¶ Secunda ꝓpositio. Malū culpe quantū ad formale/ euenit in vniuerso preter voluntatē dei. Probat̄: q2 respectu deficientie vel deformitatis mali culpe/ deus non habet actum volūtatis efficacem. Sicut nec natura vniuersalis intendit monstruositatem: nec ad hoc habet voluntatē: quia tūc nullo modo posset fieri actus aliquis deformis. Et per consequens fit preter voluntatem dei: ita q̄d deus non habet respectu eius actum positiuū: nec velle nec nolle: sed non velle. Hec est intētio magistri di. xlvj. ¶ Per hoc ad argumētū in oppositū dr̄: q2 ꝑmissio nō dicit actū positiuū/ scz velle: vel nolle negat actū ꝓhibitionis siue nolle: Unde deus permittit q̄d non vult ꝓhibere: sic ergo permissioni que est signum volūtatis: nō correspondet in deo act9 positiuus: sed tantū non velle prohibere.

Propō. 1. F

Propō. 2.

A Questio. ij.

Artic. 1. Utrū per rationem naturalem probari possit q̄d voluntas diuina semper impletur. ¶ Notandū q̄d voluntatē aliquam impleri non est aliud/ q̄ effectum voluntatis poni in esse: si vult eum poni in esse: vel non poni: si nō vult eū poni. ¶ Sed hoc potest esse dupliciter: q2 potest velle eum poni a se vel ab alio. Et tunc si ponatur a se (si vult eum poni a se) impletur: aliter non. Similiter si ponatur in esse ab aliquo a quo vult eum poni in esse/ implet̄: et aliter nō. Eodem modo proportionabiliter potest dici de nolle eū poni in esse a se vel ab alio &c. ¶ Isto premisso est cōclusio prima: Pars questionis affirmatiua naturali ratione probari nō potest. Patet: quia non potest probari euidenter q̄d deus velit alia a se. ¶ Secunda conclusio. Posito q̄ deus velit alia a se: potest probari quod voluntas impediri non potest. Probatur: quia deus tristari nō potest. Sed omnis cui9 volūtas potest impediri potest tristari: ergo facile reducitur ad syllogismum ad impossibile.

Artic. 2. Conclu. 1. B Conclu. 2.

Distinctio. xlvij.

Ostendit magister q̄m oīa q̄ vult deus fieri: fiūt: opinionū ꝯtractatione. Idē nūc declarat ꝑ clarā veritatis explanationē: et possunt ex textu elici conclusiones ille. ¶ Prima. Uoluntas dei semper est efficax: vt fiant omnia que velit: et nihil fiat q̄d nolit. ¶ Secunda cōclusio. Uoluntas dei beneplaciti de homine semper impletur quocūq; se vertat: secus de volūtate signi. ¶ Tertia cōclusio. Uolūtas signi bona precipit/ mala ꝓhibet optima cōsulit. Nō q̄d illa ab oībus fieri velit: sed vt iustitiam suam oībus ostēderet et mali excusationē non haberent: et boni ex obedientia gloriā: mali ex inobedientia penā sentirent. Declarationē recipe ex textu.

Questio vnica.

A Utrū deus possit ꝓcipere malū fieri. ¶ Plura deseruientia intellectui questionis huius habētur infra in scdo in tractatu de peccato: et presertim distinctiōe. xxxvij. et in precedentibus: ideo hic solum placuit doc. dicta abbreuiare. ¶ Notandum ergo q̄ aliud est malū facere: et aliud male facere: patet. ij. Ethi. Non est iustus qui iustum operatur: sed qui operatur quomodo iusti idest iuste: sic de facere iniustum vel malū. ¶ Secundo nota/ quod secundum strictam logicā ille differunt: malū facit: et facit malum: secundum appellationem forme. Nam prima valet idest facit actum qui est malus. Secunda facit actum male: nam cum facit sequitur terminus connotatiuus a parte eiusdem extremi: denotat factionem secundum quid idest factionē connotati. Si vero terminus connotatiuus ponitur a parte alterius extremi: importat factionem simpliciter. i. factionē substracti termini cōnotatiui. Uerū illam differentiam auctor hic non attendit: q2 pro eodem reputat dicere. Deus vult malū: et malum vult deus. De hoc infra dist. xxxvij. in scdo. ¶ Tertio notandum/ q̄ idem actus est bonus et malus iustus et iniustus. Patet: q2 idē actus potest fieri a duobus: ab vno bene: ab alio male. Unde si idem actus vni ꝓcipiatur: alij prohibeatur: faciant tn̄ ambo: vt si subditus nesciēs ex obedientia bellat cum domino suo habente causam malam. ¶ Ex quo sequitur q̄d consequētia non valet: ille actum malum facit: ergo est malus: quia non malum actum facere/ facit hominem malum/ sed actum male facere. Secundum hoc dici posset q̄d deus malū vult et facit: non tn̄ facit male: et ita non facit malum/ propter q̄d nec est malus nec peccat. ¶ Conclusio responsalis. Deus non potest facere malum: nec precipere malum scd̄m intentionem sanctorum: quia non potest facere malum: nec male precipere. Ita si ex vsu loquendi idem valet. Deus malum facit: et deus facit malum: et deus facit male: omnes sunt negande. quia vsus tenēdus est: ne detur occasio erroris simplicibus. ¶ Sed diceres/ deus posset precipere q̄d contra preceptum ageretur sicut dixit Osee. Accipe fornicariam: et ita precipere male agere. ¶ Solutio: in casu tollit preceptū quantum ad illum. Sed manente precepto/ nō pōt oppositum precipere: quia hoc implicat precipere et non precipere.

Artic. 1. Nota. 1.

Nota. 2.

Nota. 3. B

Artic. 2. Conclusio. C

Distinctio. xlviij.

Sit de volūtate diuina cōparatiue ad effectū: nunc de ea quantū ad humanū affectum seu voluntatē. ¶ Et est cōclusio literalis illa. Uoluntas hominis voluntati diuine conformis in volito/ non est semper bona: sicut voluntas Iudeorum christum crucifigentium: nec voluntas deformis hominis semper mala: vt Dauid volentis edificare templū dn̄o. ¶ Secunda conclusio. Potest homo male velle quod deus bene vult: et econuerso bene velle quod deus bene vult. ¶ Tertia cōclusio. Sancti possunt bene velle et nolle christi passionem diuersis respectib9. Patet eorū declaratio ex textu.

Questio vnica.

A Utrū quelibet volūtas creata teneat̄ se conformare diuine voluntati. ¶ De hoc late in expo. cano. lec. lxviij. et. lxix. ideo duntaxat hic abbreuianda sunt9 dicta doctoris. ¶ Notādum ergo pro articulo primo/ q̄d voluntas creata pōt se cōformare voluntati diuine tripliciter. Artic. 1. Nota. 1.

In volito/volendo volitum. In actu scilicet volēdi: volendo id quod de⁹ vult ipsum velle. In mō: quia eodē modo vult quo deus vult. ¶ Et pōt illa cōformitas esse actualis: actu scʒ elicito nunc inexistente. Vel habitualis: ⁊ hoc dupl'r. Vel per habitū immediate inclinātē: vt q: genitus est ex actibus circa aliquod conformiter volitū: vel per habitum mediate inclinantē: quo modo habitus principiorū mediante actu proprio inclinat ad assensum conclusionis. Sic habitus circa illam/conformandū se est diuine volūtati: nō inclinat ad aliquid particulare volitū immediate: sed requiritur actus quo ostendat̄ illud particulare esse volitum. ¶ Item quedā sunt a deo

Articu.2. absolute volita: nō propter precedēs aliquod: quedam propter aliquod precedens. Primo modo vult

Conclu.1. omnia bona: que nec sunt mala pene nec culpe. Secundo modo vult mala pene. ¶ Quantum ad articulum scōm est cōclusio prima. Quelibet voluntas creata viatoris vel beati tenetur se conformare habitualiter mediate diuine voluntati beneplaciti: quantū ad volita primo modo absolute ea volendo nō volendo oppositum sub cōditione. Patent cōditiones opposite. Nā quia in quolibet habēte vsum rationis/deum cognoscente/debet esse voluntas qua habitualiter sibi cōplacet omne volitum a deo: q̄uis non immediate: quia non tenetur scire omne

Conclu.2. volitum. ¶ Scōa conclusio. Volita a deo scōo modo tenetur viator ⁊ comprehensor simpliciter velle: pōt tamen ex cōditione nolle habitualiter: mediate vel immediate: tenetur em̄ simpliciter velle iniustum finaliter puniri a deo: licet cum conditione posset velle eum non puniri/si non peccasset. ¶ Tertia cō-

Conclu.3. clusio. Non quilibet tenetur predictis modis se cōformare habitualiter immediate diuine voluntati. Patet: quia non semper tenetur eam scire: teneretur

Conclu.4. tamen si sciret. ¶ Quarta conclusio. Quilibet tenetur se conformare voluntati diuine signi preceptiue vel prohibitiue habitualiter/ sibi note: prohibitiue

Conclu.5. simpliciter: preceptiue pro loco et tēpore. ¶ Quinta Conclusio. Nō tenetur se conformare voluntati si-

Conclu.6. gni que est consilium: patet. ¶ Sexta conclusio. Tenetur se conformare voluntati diuine volendo id quod vult eam velle voluntate beneplaciti vel precepti: secus de voluntate consilij. ¶ De tertia conformitate pertinet ad tertium: quia includit an teneat ex charitate et meritorie velle: vbi sunt plures difficultates. Articu.3. ¶ Quantum ad articulum tertium est dubium primum: per quid innotescit nobis voluntas beneplaciti consequens. Dubium.1. C ¶ Secundū dubiū: an et quomodo nobis debent placere incendia et cetera damna temporalia: ⁊ an liceat se cōtra hmōi munire. Dubiū.2. ¶ Tertium dubium: an quis debeat velle suā damnationem si sibi reuelatur a deo quod sit prescitus. Dubiū.3. ¶ Quartum dubium: an voluntas beneplaciti sit regula sua conformitate nostram voluntatem regulans. Dubiū.4. ¶ Quintum dubium. Utrum sancti in celo possint se diuine voluntati difformare. Dubiū.5. De his omnibus vide in expo. ca. lec. lxviij. ⁊ lxix. ⁊ multa alia. ¶ Si dicis: quid de voluntate operationis vel permissionis potest dici: cum operatio sit signum diuine voluntatis beneplaciti: sine quo nihil positiuū fit. Dicendū est sicut in cōclusione prima ⁊ secunda. Permissio em̄ est mali a deo non prohibiti: ⁊ quantum ad actū positiuū in malo culpe dicendum erit sicut de operatione quantum ad id quod est negatiuum: scʒ defectus circunstantie debite in esse non est volendū: q: nec hoc deus vult: siquidem negatio est in re nihil: et ita non volita a deo. ¶ Hec de voluntate breuiter tetigisse sufficiat: eo qd̄ de hac materia in expositione canonis misse latius disputauimus. Et in hoc finem imponere placuit huic abbreuiature primi scripti Guil. Ockā: cuius sententiam sepe insecuti sumus: ⁊ nonnunq̄ verba recitauimus. Placuit tamen quandoq; ⁊ ex alijs doctoribus, aliquid in mediū adducere pro clariori dicendorum elucidatione: vt scholastice palestre mos hʒ Animaduertat itaq; lector studiosus qn̄ ipsius doc. sententiā recitauimus ⁊ qn̄ aliquid ex alijs: vel pro ingenioli tenuitate superaddidimus humili cum submissione p̄dei gratia ⁊ fidei orthodoxe illustratione maiorum sententia semper salua.

Laus deo.

¶ Explicit epitoma p̄mi scripti Guilliel. Ockā/editum ⁊ elaboratū ab eximio viro magistro Gabriele Biel ex Spira/sacre theologie licentiato benemerito. In famatissimo Lugduneñ. emporio arte et industria probi viri Joannis Crespin/al's du Carre impressum' Anno millesimo. D.xxxij. mense Aprili.

Primus sententiarū habet distin. xlviij. Et diuiditur generali diuisione in duo: scilicet in

- Proemium dist. prima
- Tractatū in quo determinat de trinitate sup benedicta quo ad
  - Se: dist. ij. vsq; ad distinctionem. viij.
  - Suas proprietates: a distinctione. viij. vsq; xxij.
  - Modum loquendi de ea: distinctione. xxij. vsq; ad distinctionem. xxxv.
  - Creaturas: a distinctione. xxxv. vsq; in finem.

Trũ sit possibile itellectui viatoris habere notitiam euidentem de veritatibus theologicis.

Uiator quid est: et an Paul⁹ in raptu fuerit viator. A

Notitia euidẽs quid est: q̃uo se habẽt ad inuicẽ notitia euidens necessaria/ et per se nota. B. C

Propositio per se nota quid est. Esse per se notũ cui primo conuenit. C

Item distin. iij. q. iiij.

Ueritas theologica quid est. D

An eadẽ veritas pertinere possit ad diuersas scientias. E

Scientia sumitur multipliciter. E

Habitus sumitur multipliciter sicut scientia. E

Item. q. viij. prologi. D

Notitia multipliciter accipitur. F

Notitia intuitiua quid est: quoꝝ est: vnde causatur ⁊ dependet naturaliter in esse ⁊ fieri. F. M

Notitia abstractiua dupliciter accipitur. G

Notitia apprehensiua quid est. Notitia iudicatiua quid est. H. M. Et ꝙ iudicatiua presupponit apprehensiuam. I. M

Habitus iudicatiuus ⁊ apprehẽsiuus q̃uo inclinãt mediate vel immediate. I

Notitia adhesiua presupponit in eadem potentia notitiam terminorum. I

Nullus actus potẽtie sensitiue est causa immediata actus iudicatiui intellectus. K

Habere esse obiectiuum in intellectu quid est. I. O

Intellectus noster pro statu illo respectu eiusdem obiecti eodẽ modo p̄sentati potest habere duas notitias incomplexas specie distinctas. K

An sensatio possit esse causa totalis ⁊ immediata actus iudicatiui intellectus. K

Incomplexi est duplex notitia. K

Deus potest duplici notitia cognosci. Intuitiua scʒ ⁊ abstractiua: sed solũ abstractiua est viatori possibilis. K

Deus de potẽtia sua absoluta potest causare in intellectu viatoris notitiam euidentẽ aliquarum veritatũ theologicaliũ/ ⁊ aliquarũ non. L

Q̃uo verũ est ꝙ notitia incõplexa terminoꝝ/ app̄hẽsio cõplexi/ ⁊ iudiciũ sequẽs realr̃ distinguunt̃.

Quomodo deniqʒ possunt abinuicem separari. Et vtrum iudicatiua possit separari per diuinã potentiam ab apprehensiua. M

An possibile sit assensum esse: et non esse illud cui assentitur. M

Assensus dupliciter accipitur. Et si possit separari ab actu apprehensiuo. M

Quomodo verum est b̄m doc. ꝙ res predicantur et subijciunt̃. Et cuius est subijci ⁊ p̄dicari: an rerũ vel signoꝝ/ late explicatur. N. O. P

Intellect⁹ an immediate fert̃ cognitiue in rẽ ipsam vel solũ mediate: ⁊ an res adextra est obiectũ in esse reali vel obiectiuo cognitionis nostre. O. P

Quomodo stare potest ꝙ eadẽ est notitia ⁊ abstractiua: ⁊ ad quem sensum. Q

Intellectio reflexa quomodo ponitur in intellectu. Et vbi est status. Q. H

Utrum cognitio intuitiua et abstractiua sint synonyme. R. Et quid requirit̃ ad rationẽ notitiarũ synonymarum.

Utrum per notitiam intuitiuam conseruatã a deo destructo obiecto/ posset res euidenter cognosci non esse quando non est. S

¶ Questio. ij.

Utrum notitia euidens veritatum theologicarũ sit scientia proprie dicta.

Propositio scibilis quid est. A

Demonstratio sumitur tripliciter. A

Demonstratio quid est: quomodo p̄misse in demonstratione sunt notiores cõclusione/ que propositio est demonstrabilis. E

Propositiones demonstrabiles sunt duplices. B

Conclusio q̃uo resoluitur in principia. B

Scientia proprie dicta quid est. C. E

Subiectum primũ quid est. E

Item. q. iiij. A

Notitia conclusionis acquisita per demonstrationẽ ⁊ per experientiã sunt eiusdem speciei. C

Ex vero contingẽti causatur scientia necessarij experimentaliter non demonstratiue. C

Breuiter summant̃ oĩa que habent̃ in diuinis. F

Q̃uo distinguunt̃/ et q̃ inter se realr̃ et formalr̃ ⁊c. F

Item distin. j. q. ij.

Item dist. ij. in principio eadem. q. j. O. P

Conceptus deum representãtes sunt duplices. Distincti/ indistincti/ cum membroꝝ pulchra declaratione ⁊ subdiuisione.

Itẽ de ordine cõceptuũ multũ pulchre habet̃. G. H. quantũ ad esse magis aut minus notum. H

Omnis propositio de deo necessario dubitabilis: mediata est demonstrabilis ⁊ sola talis. I

Conceptus rei in se quid est. G

Conceptus distinctus ⁊ indistinctus quid est. G

An de re nõ sensata possimus formare notitiam distinctam. G

Impugnat̃ principiũ Scoti. Quecũqʒ ordinem haberent aliqua inter se ⁊c. H. I

Omnes propositiones constitute ex rationibus distinctis dei sunt per se note. I

¶ Questio. iij.

Utrum passio scibilis de aliqua scientia proprie dicta distinguatur ab ea realiter.

Passio est multiplex/ seu multipliciter accipit̃. Realiter ⁊ logicaliter. A

Item. q. iiij. B

Que passio ⁊ qualiter distinguit̃ vel nõ distinguit̃ a suo subiecto: aut separabilis est ab eodem. B

Abstractũ quid significat: pro quo supponũt abstracta/ late resoluitur. C. D. E

Res multipliciter ⁊ a plurib⁹ solent denominari. C

Hinc colligit̃ pro quo abstracta connotatiuoꝝ supponunt. D. E. multũ late resoluit̃ hec materia.

Cecitas est priuatio quomodo est vera. E

Cecitas pro quo supponit: ⁊ risibilitas. D. E

Quid respondendum est ad quid est de abstractis connotatiuis. E

¶ Questio. iiij.

Utrum oĩs passio sit demõstrabilis de suo subiecto primo. Respondet̃ ad q̃onem in litera. C

Subiectum primũ quid est. A

Passio est quadruplex. B

Quomodo inter subiectũ primũ ⁊ passionem potest esse medium. B

Et que passiones habent medium. C

¶ Questio. v.

Utrũ in omni demõstratione diffinitio sit medium demõstrandi. Respondet̃ ad q̃onem. B

Demonstratio potissima quid est. A

Diffinitio quid rei/ ⁊ diffinitio quid nois quid est.

Diffinitio q̃d rei duplr̃ accipit̃: et silr̃ quid nois. A

Et an diffinitio quid rei est solius cõpositi substantialis. ibidem.

Quando medium in demonstratione potissima est diffinitio/ cuius erit illa diffinitio. B

¶ Questio. vj.

Utrum sola propositio per se secũdo modo est scibilis scientia proprie dicta. Responsio. B

Inventarium libri primi

mam ab indiuiduo cui inest realiter distincta: et ad multiplicationē indiuiduoꝝ realiter multiplicata et variata.

¶Questio.vj.

Utrum aliquid qđ est vniuersale ꝛ vniuocū: sit realiter extra animā: ex natura rei distinctū ab indiuiduo/ꝗuis non reliter. Responsio. C

Opinio Sco. de vniuersalibus summatur. A. B

Et quomodo in qualibet re extra animā/est natura ꝛ differētia cōtrahēs ad singularitatē: que natura formaliter distinguitur a differētia contrahente: ꝛ est prior ea naturaliter.

Et licet natura sit communis: non tamen complete vniuersalis. ibidem.

Quelibet res singularis seipsa est singularis. C

Quid requiritur ad hoc vt aliquid sit commune seu vt sit vniuersale. B

Quid est vniuersale. Et quid requiritur ad hoc ꝙ aliquid sit vniuersale. B. C

Omnis res extra aīam est realiter singularis ꝛ vna numero. C

Impugnatio rationum Sco. de differentia contrahente. D

An et quādo a suppositiōe determinata ad ꝯfusam valet consequentia. E

Nature repugnat multitudo numeralis/et esse in multis ꝑm suppositionē personalē/sed nō simplicē. Sic etiā dicendū de predicari de multis. F

Unitas sumitur multipliciter. F

In omni genere est vnū primū qđ est metrū ꝛ mensura alioꝝ/quomodo intelligitur. G

Solum in specie athoma fit comparatio/quomodo intelligitur. G

Tantū vnū est cōtrariū/quomodo intelligitur. G

Unitas specifica: est realis/qūo intelligitur. G

A Sorte ꝛ Platone potest abstrahi cōcept⁹ cōis: sed non a Sorte ꝛ albedine: quare hoc. H

Sortes ꝛ Plato cōueniūt aliquibus: quia seipsis/ꝛ nō in aliquo. Et qūo dicuntur cōuenire in hoc in suppositione simplici. H. Item. q. xj. G

Prima diuersa que sunt: ꝛ ꝙ nō est idem aliqua esse diuersa/ꝛ esse differentia. H

Iniquitas est de se indifferens ad esse vniuersale et singulare/quomodo intelligitur. H

¶Questio.vij.

Utrum id quod est vniuersale ꝛ cōmune vniuocum sit quomodocūqꝫ realiter a parte rei extra aīam. Responsio. B

Opiniones de vniuersalibus summatim colligunt̄ et recitantur. ibidem.

Ad quem sensuꝫ res potest esse subiectum/aut predicatum. C

Nulla consyderatione intellect⁹ res potest mutari: sed bene denominatione extrinseca noiari. C

Intellectus non potest rem vniuersalē facere singularem/nec econtra. C

Res cognita ex partib⁹ vere ꝛ realiter diuiditur in suas partes reales: non sic signū in signata. C

Nihil in rerū natura est cōicabile plurib⁹ per identitatem preter essentiam diuinam. D

Superius non est de essentia inferioris: nec includitur in eo. D

In creaturis non est distinctio realis inter suppositum ꝛ naturam. D

¶Questio.viij.

Utrum vniuersale vniuocū sit aliquid reale alicubi existens subiectiue.

Opiniones quatuor de vniuersalibus recitantur: et addunt̄ duo modi alij probabiles: quos doctor diffuse declarat ꝑm ꝙ vniuersale est in anima. Et ꝙ vniuersale habet esse reale in anima/vel tantū obiectiuum. A. B. C

Opinio ponens entia habentia solū esse obiectiuū late impugnatur: ꝛ ostēditur ꝙ huiusmodi ficta non sint ponenda.

Et ꝙ si ponant̄ nō sunt vniuersalia. D. ꝑ totā q̄nē.

Diffuse recitatur opinio de vniuersalib⁹: tenens ꝙ vniuersale habet tantū esse obiectiuū in anima ꝛ nullum esse reale. Et late ponitur imaginatio ꝑm illam opinionem. B

Alia opinio ꝙ cōceptus habet esse subiectiuū: et sic etiam vniuersale recitatur. C

Ibi quid sit conceptus ꝑm duplicem opinionē. Et soluunt̄ rationes quas adducit Ockam pro illa opinione que ponit hmōi entia ficta.

¶Questio.ix.

Utrum aliquod vniuersale sit vniuocū deo ꝛ creature.

Uniuocum quid est: cui attribuitur. Uniuocum sumitur multipliciter. B. G. Ibi quid equiuocum: quid denominatiuum.

Dabilis est conceptus cōis deo ꝛ creature/predicabilis de eis in quid ꝛ per se primo modo. D

Conceptus entis est cōis vniuocus oibus existentibus realiter extra animam. E. G

Ens predicatur in quid de omnibus conceptibus absolutis.

Non tamen predicatur quidditatiue de oibus terminis: qꝛ nō de cōnotatiuis. F. G. H. Itē dist. iij. q. viij. C. Quod late ꝛ clare explicatur. ibidē. H

Denominatiuum resoluitur in duos conceptus. D

Ens est vniuocum deo et creaturis. G

Ens potest quidditatiue predicari de qualibet re mundi/id est cuiuslibet rei termino eam absolute significante. H

Item dist. iij. q. viij. C

¶Questio.x.

Utrum sit tantum vnus deus.

Opinio Scoti an possit probari ꝙ est aliquod ens simpliciter primum. A

Deus habet duplex qđ nominis. B. Et ꝑm hoc vel potest demōstrari vnitas cause efficiētis/vel nō potest. C. D. E

Primitas cause efficientis efficacius probatur ex rerum conseruatione ꝙ factione. E. H

Tantum vnum est ens simpliciter primū: ꝛ illud est creditum. F. G

Differentia inter causas essentialiter ꝛ accidētaliter ordinatas que est: in quo subsistit. I. K.

An sit notum per experientiā: vel solum creditum esse causas subordinatas essentialiter ꝛ accidentaliter. I. K

Aliquid dependere essentialiter ab alio dupliciter potest intelligi. L

Scđm veritatē fidei omnis causa in causando dependet a deo essentialiter. De⁹ vero a nulla causa dependet essentialiter. K

Scđm fidem nihil dependet essentialiter ab aliqua causa creata/siue in causari/siue in esse. K

Per se ꝛ per accidens quandoqꝫ dicunt conditionē rei naturalis: quandoqꝫ conditionem propositionis. M

Et ꝑm hoc multe propositiones veniunt distinguēde: quia ꝑm aliam ꝛ aliam acceptionē per se vel per accidens vere sunt aut false. ibidem.

Quomodo ille sunt vere. Calidum per se calefacit. Album per accidens calefacit. Musicus est per accidēs causa statue: et ita de similibus multis. M

¶Questio.xj.

Utrum cum vnitate numerali diuine essentie/stet pluralitas personarum realiter distinctarū.

Recitatur opinio de hac materia. B

Quomodo probari potest nō identitas inter essentiam ꝛ relationē ꝑm Scotum ex natura rei.

Distinctio realis personarum vnde colligitur et sumitur. Et quare persone distinguuntur realiter. C

¶Distinctio.iij.Questio.j.

Questio.ij.

¶Questio.iij.

¶Questio.iiij.

¶Questio.v.

Questio.vj.

Que est differẽtia opi. ponẽtis vnionẽ esse qualitatẽ absolutã ab ea/que ponit vnionẽ esse entitatem relatiuam. G
Opi. Greg. de arimi. de vnione hypostatica quid di-cet. T. V. X

Questio. v.

Utrum relatio tẽporalis dei ad creaturã sit relatio realis.
Differẽtia inter relationẽ realẽ ⁊ rationis. A
Et qd relatio realis tripliciter accipit. D
An relatio realis sit ad nõ ens. B
Termin⁹ relationis an sit absolutũ vel relatiuũ. C
Aliquid dicit temporale dupliciter. E

Distinctio. xxxi. Questio vnica.

Utrũ idẽtitas/similitudo ⁊ equalitas in diuinis sit relatio realis.
An idẽtitas/similitudo/eq̃litas in deo distiguant: et an sint termini synonymi. A
Quid est illa relatio realis q̃ est similitudo/eq̃litas/idẽtitas in diuinis. C
An idẽtitas/similitudo/equalitas/sint relationes rationis. B
An sit bene dictũ/qd relatiões ĩ diuinis pullulãt in essentia dei: ⁊ oriant ex natura rei. C
An identitas numeralis sit relatio realis ex natura rei sine operatione intellectus. D
An relatio vel relatiuũ supponant pro terminis vel rebus. E
An hec sit concedenda: equalitas est in patre ad filium. F
Cũ appropriatur patri eternitas: filio species: spiritui sancto vsus.
Itẽ patri vnitas: filio equalitas: spiritui sancto concordia. G

Distinctio. xxxij. Questio. j.

Utrũ pater sit sapiẽs sapiẽtia genita.
Qñ nomina essentialia possunt trahi in locutiõib⁹ ad suppositionẽ personalem. A
Ingenitũ sumitur dupliciter. A
Sic etiã sapientia ingenita. D
Diuersi modi loquẽdi doc. de veritate illarũ/pater est sapiẽs sapiẽtia genita vel ingenita: sic de filio et spiritusancto cõsimiles; formari possent ꝓpositiones. B. C. D
Et ponunt de hoc aliquot propositiones.
Sapiẽtia ingenita dupliciter accipit. D
Qũo illa cõceditur pater dicit verbo: ⁊ nõ illa: pater sapit verbo. E
Dicere accipitur multipliciter. E
Item supra di. xxvij. q. ij. ⁊ iij.

Questio. ij.

Utrũ pater ⁊ fili⁹ diligũt se spiritusancto.
Volũtas diuina nõ distinguit ab essentia. A
Charitas/amor/dilectio ꝓprie sunt termini essentiales capiunt tñ q̃nq3 personaliter. A
Qũo spiritussanctus dicit nexus patris ⁊ filij. A
Qũo pater ⁊ filius diligunt se spiritusancto. C
Sapere an semp accipit pure essentialiter ꝑm vsum sanctorũ: sic de diligere qũo solet accipi. B
Qũo dicitur aliquid esse in diuinis, qd nec est purũ essentiale: nec notionale. D

Distinctio. xxxiij. Questio vnica.

Utrũ ꝓprietas diuina sit realiter tã ẽentia q̃ ꝑsona: hoc est vtrũ cõstituentia personã sint ab essentia realiter distincta. B. C
Proprietas accipit dupliciter. A

Distinctio. xxxiiij. Questio vnica.

Utrũ persona sit realiter essentia diuina. A

Distinctio. xxxv. Questio. j.

de Scia Dei
Utrũ in deo sit sciẽtia ex natura rei. Responsio q̃ sic probat auctoritate ⁊ ratione.
Scientia dupliciter accipit. A
Item. q. ij. prologi.
Immaterialitas non est causa quare aliquid est cognoscitiuum. A
Predicatũ simplr ꝑfectionale quid e[illegible]: seu perfectio simpliciter. C
An intellect⁹ ⁊ scientia p̃dicant q̃dditatiue de deo/ vel per modũ differentie. D
Multa ex vsu loquẽtiũ cõcedunt in certis terminis: et in similibus nõ concedunt. D
Quomodo cõcedit in deo/vel in diuina essentia esse scientiam. E
An sicut cõcedit in deo esse sciẽtiã: ita cõcedi posset in deo esse habitũ. E
An inter voluntatẽ diuinã/intellectum/scientiã et essentiã/sit aliquis ordo: ⁊ ex consequenti distinctione. F. G
An illa maxĩa sit ꝟa: queẽcũq3 ordinẽ habẽt aliqua si essent distincta realiter/eundem habent cum nõ distinguunt realiter. F
Distingui ratiõe duplr accipit. Et ex hoc claret qũo intellect⁹ diuin⁹ ⁊ sciẽtia diuina dicunt distingui ratione. G
De quib⁹ proprie dicit distingui. G
Qũo intelligit realiter idẽ distingui ratione. G

Questio. ij.

Utrũ deus intelligat omnia alia a se distincte.
Deus intelligit se summe ⁊ perfectissime. C
Intelligit quoq3 omnia alia a se distincte. ibidẽ.
Opinio Auerrois recitat/⁊ impugnat de cognitiõe dei. A. B
Utrũ intellec⁹ creat⁹ seipso intelligat sine alio rep̃sentatiuo: seu an ꝑ3 se sit actualis vel potẽtialis. Et si intellect⁹ noster indigeat aliquo actuãte ad cognitionẽ habendã. D. E
Qũo deus vnica simplici cognitione cognoscit oĩa cõtinente in se cognitiones omniũ. E
Qũo de⁹ cõtinet eminẽter ꝑfectionẽ oĩs creature: et tamen non est asinus vel leo. E

Questio. iij.

Utrũ essentia diuina sit primũ obiectũ intellectus.
Multiplex est primitas obiecti cognoscibilis. A
Item dist. iij. q. j.
Item dist. ij. q. iiij.
In diuinis nõ est ordo perfectionis: sed originis. B
Qua primitate essentia diuina solet dici primũ obiectũ intellectus. C. D. E
Ad quẽ sensum põt cõcedi/q̃ ꝟtute essentie intelligitur creatura. F
An obiectũ primũ primitate adequatiõis intellect⁹ diuini sit aliquod commune. E. F
An intellectio diuina dependet ab intelligibili/et intellectu. F
Obiectum adequatũ quid est. G
Item dist. iij. q. j.

Questio. iiij.

Utrũ ad hoc qd de⁹ intelligat oĩa alia a se distĩcte/ req̃rant necessario in eo distincte relatiões rõnis ad sua intelligibilia. C
Relatio rationis multipliciter accipit. A
Relatiuũ rationis est duplex. B
An deus ab eterno referatur ad creaturam. D
Aliq̃d referri ad aliud multipliciter põt intelligi. D
An hec sit ꝟa: ab eterno in mẽte diuina de⁹ itellexit creaturam. D
An relatio illa q̃ de⁹ vt itelligẽs refert ad creaturã/ sit realis vel rationis. E
Qũo essentia que est eadẽ ratione põt representare plura distincte. F
Quomodo cognoscens assimilatur cognito. F

Questio. v.

Utrum deus intelligat omnia alia a se per ideas earum. A
Idea grecũ nomẽ est: vnde ⁊ a quo introductũ. A. B
Opinio Marsilij de ideis: q̃ creatura nõ est idea: sed essentia siue cognitio diuina. Qõq3 ĩ deo nõ sunt plures idee. D. E
Plures ideas esse in deo intelligitur dupliciter. E

de Scia Dei

Laus deo.

Proemiũ in q̃ gñr tãgit materiã oĩm quatuor librorũ: aperiens modũ determinãdi distinctione prima.

Primus liber sententiarũ diuiditur in

Primo de trinitate superbenedicta

Quo ad se

veritatem ostendit

Quid credendum/dist.ij.

Credenda qualiter sunt intelligenda/dist.iij.

Dubia soluit circa generationis

Terminum per nomina

Concreta/distin.iiij.

Abstracta/dist.v.

Modum/distin.vj.

Principium/dis.vij.

Essentie que est esse: incõmutabilitas: simplicitas/dist.viij.

Quo ad pprietates persone et essentie

Diuisim

persone respicientib⁹ emanationem

Adintra.

Filij/dist.ix.

Spiritussancti quo ad

personã procedentẽ/dist.x.

Principiũ a quo pcedit/dist.xj.

principium a quo

Habitudinẽ spirantiũ/dist.xij.

Cõpationẽ ad gñationẽ/di.xiij.

Distinctũ scz pris ⁊ filij/di.xiiij.

Indistinctũ scz seipsum/dist.xv.

Adextra spũssancti quo ad modũ

Uisibilem/dist.xvj.

Inuisibilem/dist.xvij.

Proprietatẽ ẽm quã natus est pcedere/dis.xviij.

Coniunctim

veritatẽ determinat quãtũ ad

Eternitatẽ ⁊ magnitudinẽ: di.xix.

potentiam/dist.xx.

dubia absoluit/dist.xxj.

Quo ad modum loquẽdi

In genere distinguẽs diuersa nõia de deo predicabilia/dist.xxij.

Essentialia

Non numeralia vt persona/dist.xxiij.

Numeralia/dist.xxiiij.

Regreditur ad nomen persona/dist.xxv.

Tractatũ in q̃ de ea intẽtũ psequitr agẽs de deo ẽm rõnẽ naturalis perfectionis. Et hoc duplr

In specie quantum ad nomina

eternis

psona libus

Ut sunt in singulis suppositis/dist.xxvj.

Ut exprimunt noibus varijs/dist.xxvij.

proprijs

Scdm se

Innascibilitate/dist.xxviij.

Nõ psonalib⁹

Relatiua

Cõmuni spiratione/dist.xxix.

Temporalibus/dist.xxx

quo ad se dist.xxxv.

appropriatis

Ueritatem ostendit/dist.xxxj.

Dubia soluit/dist.xxxij.

Cõparatiue comparãdo

proprietates ad personã ⁊ essentiã/dist.xxxiij.

personarum ad essentiam/dist.xxxiiij.

In genere

Sapientia

Cõparatiue quãtũ ad scita: prout

Res scitas continet in se obiectiue/dist.xxxvj.

Ipsa est in obiectis scitis/dist.xxxvij.

Se habet causaliter ad res cognitas.xxxviij.

Se habet immutabiliter ad res scitas/dis.xxxix.

Scdo quo ad q̃dã attributa q̃ sibi cõueniũt respectu creature

In specie de vna eius specie scz pdestinationis

Effectu/dist.xl.

Causa meritoria/dist.xlj.

Potentia

Penes quid attenditur/distin.xlij.

Usq3 quo protenditur/distin.xliij.

Quomodo deus ipse operatur/dist.xliiij.

Se/dist.xlv.

Uoluntas quo ad

Effectum

Opiniones pertractando.dist.xlvj.

Ueritatem explanando/dist.xlvij.

Uoluntatem humanam/dist.xlviij.

Gabriel Biel in secundum librum Sententiarũ.

Adiecte nuper fuere cõplures adnotatiũcule marginales: vt librum hunc reliquis hactenus excusis cõferenti patebit.

1 5 3 2

Bbreuiaturus dogmata clarissimi doctoris Guilielmi Ockam circa tres vltimos sententiarū libros: conabor diuino aspirāte ductu circa singulas distinctiones scholasticas mouere questiones: et vbi prefatus doctor scribit suam sententiā simul/ et verba abbreuiare. Ubi vero non scribit: aliorū doctorum sententias a dicti doct. principijs nō deuiātes quantum potero comportare. Nonnunq̄ quedam recitaturus: que conformia suis principijs dici possunt: lʒ doctor ipse oppositum sensisse videat. In his omnibus theologice ꝓtestationi per me frequentius repetite inherens: me semper: hec q̄z collecta: et quecūq̄ siue docturus sum/ siue dictur⁹ fuero/ emēdationi sancte romane ecclesie et cuilibet orthodoxo ac pio subijcio correctori.

N hoc libro magister post tractatum de deo ſm rōnem naturalis perfectiōis libro primo expeditum agit de deo inquantum relucet eius potētia in opere creationis: premittēs quasi proemialiter de creatione in genere: vt ordinē statuat dicendorū. Scdo in dist. sequēti idem ꝓsequit̄ in particulari in specie. Tria ergo in presenti dist. principalr̄ tractat. ¶ Primo emanationem creature a deo tanq̄ a principio efficiente p ipsius creationē. Scdo de emanatione ei⁹ a deo tāq̄ a principio finali p ei⁹ in deū reductionē. Tertio vt ordinē tractādoꝝ in hoc lib. instituat rōnalis creature: q̄ immediate in deū reducit̄: interserit distinctionem. ¶ Scdm̄ hec de tribus querendū erit. Primo de deo inquantū: est causa efficiē. creature. Scdo de eo ꝓut est causa finalis. Tertio de distinctione creature angelice et humane. ¶ Circa primū ostendit magister deū omniū visibiliū et inuisibiliū esse creatorem/ et principiū causale effectiuū. ¶ Circa quā partem distinctionis primo auctor querit de quidditate creationis tam actiue q̄ passiue.

Distinctio. j. Questio. j.

A Trū creatio actio qua de⁹ denominat̄/ formaliter creās differat a creatore/ ex natura rei. Addamus et scdam eius questionē. Utrū

Articu. I. creatio passio distinguit̄ a creatura. ¶ Questiones ille eodē pede currunt: et solutio vni⁹ aperit solutionem alterius. Dimissis rationibus p et contra: premittentur quedam suppositiones. Deinde subiungentur conclusiones. Tertio quedā dubia monebuntur. ¶ Quo ad primū suppono q̄ hec nomina creatio actio: et creatio passio: abstracta sūt horum concretorum: creans creatus absoluendo a tēpore que relationē siue respectum importāt sicut agens patiens ꝓducens ꝓductū. Sunt em̄ termini predicamēti actionis et passionis: qui important respectū extrinsecum ad sensum infra exprimendum.

Nota. 2. B ¶ Scdo suppono ex dic. lib. j. dist. xxx. q̄ de relationibus siue respectib⁹: an sint res quedā distincte a rebus absolutis: tres sunt opiniones famose. ¶ Una est q̄ relatio est quoddā accidens respectiuum: siue in aīa siue extra/ distinctū ab oibus absolutis: requirens ad suū esse nō solū subiectū quasi fundamētū: sed etiā terminū: sine quo simplr̄ esse nō pōt: neq̄ p potentiā diuinā. Propter hoc dicit̄ ens nō ad se: sed ens ad aliud: cuius esse nō solū est esse aut inesse: sʒ esse ad aliud: et ad aliud quodāmodo se habere. Et sicut nō pōt esse ita nec intelligi sine fundamento et termino. Et p hoc distinguit̄ ab omni re absoluta: siue in aiā: siue extra. Exēplū vt p̄nitas q̄ ſm illos est res q̄dā inherēs p̄ri: requirēs ad suū esse filium: quo nō existēte impossibile est p̄nitatem esse. Sic de filiatione inhesione etc. Et ab illis respectib⁹ siue entib⁹ respectiuis subiecta quib⁹ inherent denominantur denolatione respectiua vt pater/ similis inherens etc. ¶ Alia est opinio huic cōtraria: tenēs q̄ nulla talis entitas est ponēda: sed oīne existēs siue substātia/ siue accidens est q̄dā entitas absoluta in se: q̄ intelligi pōt omni alio circūscripto: et per ꝯñs p conceptū absolutū significari. Quod q̄ termini respectiui nō significēt formaliter tales paruas res relatiuas: sʒ significāt plures res absolutas certo mō adinuicē cōsideratas. Ut pater vel p̄nitas significat patrē et filiū a se genitū: que sunt due substātie et nullā aliā rē patri aut filio inherentē. ¶ Tertia opinio est quasi media: q̄ ponit q̄ quidā respectus extrinseci distinguunt̄ ab oibus absolutis: eo mō quo prima opinio ponit respectus distingui. Nullū aūt respectū intrinsecū siue de predicamēto relationis aut extrinsecū aliorū sex predicamentorū ponit sic distingui ab absolutis. Exēplū primi/ vt vnio nature assumpte ad verbū. Inhesio forme substantialis vel accidētalis in materia. Exēplū secūdi/ p̄nitas dupleitas similitudo equalitas. Horū terminorum significata formalia nō sunt res distincte ab absolutis/ sicut dicit secunda opinio. ¶ Ratio mouens sic opinantes est: q̄ impossibile est/ q̄ extrema alicui⁹ contradictionis successiue verificent̄ de aliquo nisi ꝑpter mutationē alicuius positiui in eo de quo cōtradictio verificatur vel in alio. Mutationē dico acquisitiuam vel deperditiuam alicuius rei positiue. Uel mutationē localē aut tēporis: si nullus modus grāmaticalis vel logicalis impediat. Si ergo in huiusmodi verificatione successiua contradictoriorū de aliquo nulla fit mutatio acquisitiua vel deperditiua rei absolute: neq̄ motus localis alicuius aut tēporis transitus est in causa nō variatis modis logicalibus vel grāmaticalib⁹: necesse est q̄ res aliqua relatiua acquirat̄ vel deperdat̄. Quē respectum formaliter importabit alterū extremuʒ cōtradictionū. Huic opinioni fauere videt̄ Ockam in. ij. q. j. et. ij. Et in primo dist. xxx. q. iiij. vbi materia ista: et opiniōes iste latius tractant̄ cū suis motiuis: lʒ det vias et modos soluendi oēs rationes contra opinionē scdam negantem oēs respectus distinctos ab absolutis in creaturis. ¶ Tertio suppono ex dictis dist. xxx. primi. q. i. q̄ tenendo opinionē scdam vel tertiā de respectibus: duplex vel triplex est modus loquēdi de significato abstractorū relatiuorū: vt relatio/ paternitas similitudo. Unde dicunt quidā vt Ockā tangit dist. xxx. primi in pluribus locis: et clarius dist. xxxj. q. j. q̄ lʒ relatio et cetera abstracta relatiuorum importāt cōceptū mētis relatiuū: quo intellect⁹ cognoscit rem in ordine ad aliā: vt similitudo est concept⁹ mētis correspōdens ad hāc vocē similis: quo intellect⁹ refert sortē albū ad platonē albū. i. quo cognoscit sortē et platonē habere colorē eiusdē speciei qđ est cognoscere relatiue: et vnū ad alteruʒ referre. Et licet sortes et plato sint realiter similes circūscripto quocunq̄ actu intellectus: per hoc solum q̄ habēt in se qualitates eiusdē speciei: tñ nō possunt referri adinuicē nisi p actū intellectus. Referre enim vnū ad alterū est act⁹ intellect⁹/ et nihil aliud q̄ cognoscere rem vnā et aliā cōuenientes vel differentes in aliquo. Actus itaq̄ intellect⁹ et relatiuus est realiter ipsa relatio. Et ſm hoc oīa abstracta p̄dicamēti relationis sunt termini scde intentionis. ¶ Aliter dicunt alij q̄ abstracta relatiuoꝝ importāt extrema relatiōis. i. res ad inuicē relatas: et fundamētū si distinguit̄ a termino: a quo et ꝓ illis cōiūctim supponit: et p nullo horum seorsum. Ut silitudo supponit Nota. 3. C

pro duobus similibus ⁊ cõposite ẜm quã dicunt similes. Paternitas ꝑ patre ⁊ filio ab eo genito. Illo modo quo pluralis numerus aut nomẽ collectiuũ vel pronomen demonstratiuum demõstrans plura coniunctim supponit ꝑ pluribus ⁊ nullo seorsum. Et sicut dũ querit: quid est ppl's: recte rñdet: est multi hoies. Ita in ꝓposito dr: ꝙ sĩlitudo qua sortes albus est siĩis platoni albo est duo hoies: sortes ⁊ plato: ⁊ due albedines eorũ corporibus inherentes: q: illis existẽtibus oibus alijs circũscriptis sortes est siĩis platoni. Sic ordo vniuersi/ est partes vniuersi ordinate. Approximatio causarũ cause nõ impedite. Unio partiũ continui: partes inter quas nihil mediat. Et dualitas est res due. Dupleitas. duo numeri: quorum vnus cõtinet alterum bis: ⁊ sic de alijs. ¶ Et ille scd̃s modus videt ꝓbabilior primo. Naz cũ abstractũ significat illud quo aliq̃d formalr denoiatur denoiatione sua cõcretiua: ptz ꝙ abstracta relatiuorũ res extra significantiũ nõ importãt conceptum mẽtis. Nã ꝑ cõceptũ mẽtis nõ conuenit denoiatio relatiuis rebus extra. Nõ eñ dr sortes siĩis platoni ꝓpter cõceptũ mẽtis: sed ꝓpter qualitates eiusdẽ speciei eis inherẽtes: lz sortes referat ad platonem ꝑ actũ intellect⁹: vt dictũ est. Sic eñ saluat ꝙ relatio ⁊ ad aliq̃d sunt termini prime intẽtionis: ⁊ genus generalissimũ relatiuorũ prime intẽtionis sicut ⁊ sua cõcreta: ꝗuis dici põt ꝙ ly ad aliquid est concretũ significatione: ⁊ relatio eius abstractum. Possunt tñ ly ad aliq̃d ⁊ relatio etiã accipi ꝓ terminis scd̃e intẽtionis/ sicut ⁊ substãtia qualitas quãtitas ꝓ terminis predicamẽti ad aliq̃d: sed sic nõ sunt genus generalissimũ. ¶ Posset etiã tertio dici ꝙ abstracta relatiua supponũt ꝓ vno extremo (puta termino a quo ⁊ cõnotant reliquũ cũ fundamẽto: si distinguitur a termio a quo. Ut paternitas supponit ꝓ patre: cõnotando filiũ a se genitũ. Sĩlitudo sortis ad platonẽ supponit ꝓ sorte ⁊ cõnotat platonẽ: ⁊ duas qualitates in sorte ⁊ platone eiusdẽ speciei. Et per hoc ptz q̃d rñdendũ est ad questionẽ de abstractis relatiuoꝝ ꝑ q̃d est: vel in quo est: ⁊ siĩes. Et ẜm hoc videt cõcedendũ: ꝙ abstracta ⁊ cõcreta relatiua sunt synonyma: sicut abstracta ⁊ cõcreta substãtie ⁊ quãtitatis. ¶ Quarto supponẽda est differen-

Nota.4. D

tia inter relationẽ intrinsecã ⁊ relationẽ extrinsecã. Itẽ inter relationẽ realẽ ⁊ rõnis. Nã relatio intrinseca est qua semel posita semꝑ manet manentibus extremis ⁊ fundamento: vt diuersitas/ similitudo. ¶ Dicit notãter semel posita ꝓpter paternitatem q̃ est relatio intrinseca. Quia lz sortes genuit platonẽ tñ posset deus platonẽ creare: ⁊ tũc essent extrema. s. sortes ⁊ plato: ⁊ nõ paternitas. Tamen posita semel paternitate per actũ generationis filij manentibus genito ⁊ genitore: manet paternitas. Qd̃ sic intelligendũ est ẜm Ockã. Relatio intrinseca est relatiua q̃ postꝗ̃ semel supposuerũt ꝓ certis absolutis illis manẽtib⁹: simul ⁊ re absoluta: si quã. i. fundamẽto cõnotãt: semꝑ supponũt ꝓ eis. Per oppositum dr de relatione intrinseca: vt vnio/ inhesio: et relationes sex p̃dicamentoꝝ. ¶ De scd̃a differentia inter relationẽ. s. realẽ ⁊ rõnis tractat auctor. q. v. di. xxx. lib. j. Et quantũ nunc sufficit: relatio realis vno modo dr respectus q̃ est vera res distincta ab absolutis. Et illo mõ nõ capit hic ẜm opinionem scd̃am supra de relatiuis recitatam. Alio mõ relatio realis est relatio que predicat de absolutis circunscripto quocunq̃ actu intellectus. Hoc est relatio predicabilis de absolutis que sunt talia qualia significantur esse ꝑ relationẽ: circũscripto quocunq̃ opere intellectus: vt sĩlitudo/ paternitas/ distinctio/ identitas ⁊c. Per oppositum de relatione rõnis: vt subiectum predicamentũ/ preciũ. Nihil eñ est subiectuz vel predicatũ sine opere intellect⁹: vt est declaratũ dist. xxx. q. v. ¶ Quantum ad scd̃m articulum est hec

Articu.3. Conclu.1. E

conclusio prima. Creatio actio qua deus denominatur formaliter creans: nõ est respectus realis in deo creatore: accipiẽdo respectũ realẽ primo modo. Patet: q: in diuinis nõ est aliqua realis relatio preter relationem originis. Sed nullã harũ dicit creatio: q: nec paternitatẽ nec filiationem/ nec spirationem. Itẽ creatio de nouo ⁊ ex tpe dr de deo: ergo nõ importat aliquid reale in deo. Cõsequentia probat. quia quicquid est reale in deo conuenit deo ab eterno. Naz si aliquid reale de nouo adueniret deo de⁹ esset mutabilis. Antecedens ptz ꝑ magistrũ distin. xxx. primi. et post. Appellatio qua creator relatiue dicit ad creaturã relatiua quidẽ est sz nullam notat relationem que sit in creatore. ¶ Secunda cõclusio. Creatio actio non est: neq̃ dicit respectum rationis. Probatur: q: qñ aliquid denominat ab aliquo equaliter/ siue intellectus sit/ siue non sit: illud denominans nõ dicit formaliter relationẽ rationis. Qd̃ ptz: quia qd̃ nõ hz esse nisi per aliud non habet denominari nisi per aliud. Igit per oppositũ quo denominatur siue aliud sit: siue nõ sit: nõ habet esse denominatum per illud aliud: sed deus denominat creans siue intellectus noster sit siue non sit. Inmo etiã loquendo de quocunq̃ intellectu ꝑ impossibile: q: lz deus non posset producere creaturã rationalẽ sine intellectu absolute: tñ si per impossibile esset intellectus posset eam producere. Itẽ illa denoiatio que oritur positis extremis circunscripto intellectu: nõ est per operationẽ intellectus. Sed posito deo ⁊ lapide: circunscripto oi intellectu ꝑ impossibile: deus dicit creans. ¶ Tertia conclusio. Creatio actio dicit diuinam essentiam: ⁊ creaturã non potentem existere nisi posita diuina essentia: et nihil aliud. Pz prima pars: quia terminus dicit aut significat quicq̃d requiritur ad verificationem siue suppositionez sui de aliquo vel pro aliquo. Sed ad hoc quod creatio actio supponat respectu verbi est: requirit essentia diuina et creatura siue res creata non potens esse sine deo. Ergo dicit seu significat essentiam diuinaz et creaturam. Scd̃a pars ptz: quia illis existentibus omnib⁹ alijs circunscriptis est creatio. Ergo preter illa nihil aliud dicit. Tenet cõsequẽtia: q: abstractũ nihil dicit: quo circunscripto nihilominus cõicat alicui suam denominationẽ. Antecedẽs patet: quia eoipso qd̃ deus est ⁊ creatura (que sine deo esse non potest) est/ creatio est: quia dici deus creator ⁊ creatura creata. ¶ Quarta conclusio. Creatio actio est relatio realis: scd̃o mõ accipiendo relationem realẽ. Patet: quia deus ita vere ⁊ realiter dr creãs circunscripta operatione intellectus: sicut vna albedo est ex natura rei similis alteri. Nec plus facit intellectus creatus ad hoc qd̃ deus sit creans: ꝗ̃ ad hoc qd̃ sortes albus sit similis platoni albo. Et hoc modo põt dici creatio relatio realis: quia importat veras res que non requirunt operationẽ intellect⁹: vt vna dicatur creans/ alias creata. De hoc. q. v. distin. xxx. primi. ¶ Quinta cõclusio. Tenendo scd̃m modũ de significatione abstractorum relatiuorũ in suppositione tertia recitatum: creatio actio qua deus formaliter dicitur creans/ est realiter distincta a deo: ⁊ siĩr a creatura creatione producta. Patet: quia oẽ aggregatum realiter distinguitur a qualibet partiũ aggregati: sicut sortes ⁊ plato: nec est sortes nec plato. Sed creatio actio est diuia essentia et creatura producta copulatiz: vt patet ex suppositione. Ergo nec est diuina essentia: nec creatura: sed vtrunq̃ simul. Et per consequens realiter distinguitur ab vtroq̃. ¶ Sexta conclusio. Tenẽdo tertiũ modum de significatione abstractiuorum actiua creatio non distinguitur a deo: sed est realiter deus. Probatur: q: ẜm illũ modũ loquẽdi creatio actiua supponit pro creãte: ⁊ connotat creaturam nõ potentẽ esse sine deo: et ita est realiter deus. Sicut album supponit pro subiecto ⁊ connotat albedinẽ: ⁊ ꝑ ꝯñs subiectũ est albũ. Similes cõclusiones pñt poni de creatione passiua.

Conclu. Conclu. Conclu. Conclu. Conclu.

Cōclusio.1. ¶ Prima. Creatio passio nō dicit relationē realem: primo modo accipiendo relationē realem in creatura. Talis eñ entitas respectiua ab oībus absolutis distincta non est ponēda: vt ostensum est dist. xxx. q. primi. q. j. Itē posito deo et creatura non potē tē esse sine deo: ponitur creatio passiua: alijs omnibus circunscriptis: igitur nihil aliud dicit.

Conclu.2. ¶ Secunda conclusio. Creatio passio non dicit relationem rationis: eadē rōne qua creatio actiua.

Cōclusio.3. ¶ Tertia cōclusio. Creatio et passio dicit creaturā nō potē tē sine deo existere diuinā essentiā: nihil aliud. ptz vt supra.

Cōclu.4. ¶ Quarta cōclusio. Creatio passio est relatio realis secūdo modo accipiendo relationem realem.

Cōclusio.5. ¶ Quinta conclusio. Tenēdo q abstracta supponunt ꝓ oībus coniunctim que significāt creatio passio realiter distinguitur a creatura.

Conclu°.6. ¶ Sexta cōclusio. Tenendo tertium modum de significatione abstractorū creatio passio non distinguit a creatura sed est realiter creatura a deo ꝓducta nō potens existere sine deo. Sic eñ creatio passio supponit ꝓ creatura et cōnotat essentiā creatricem.

Articu.3. Dubium.1. ¶ Quātum ad tertiū articulū plura possent moueri dubia contra fundamentum quatuor primarum cōclusionū scʒ q non sunt ponendi respectus ab absolutis distincti. Sʒ q de hoc latiꝰ tractat q. j. dist. xxx. lib. primi. ideo rescindit. Tñ ꝓpter solutionem rationis Sco. quā ponit. q. v. huiꝰ distinctionis prime quā magni pendit est dubiū. An ponere relatione nō distingui a rebus abstractis sit cōtra primū principiū Et videt q sic/ assumendo argumētū suū. Nihil est idē. a. realiter sine quo. a. pōt eē. Et ponat q. a. significet fundamentū alicuius relationis. Gratia exempli: albedinē in sorte que est fundamētū similitudinis qua sortes est similis platoni albo. Sʒ. a. pōt eē sine similitudine. Ergo siłitudo non est idē. a. realiter. Discursus videt bonꝰ: q ad syllogismum reducibilis fit. Nihil sine quo. a. potest esse est idem. a realiter: sed similitudo est sine qua. a. pōt esse. ergo similitudo nō est idem a realiter. Sic erit discursus in quarto prime. Et vt omnia diuerticula remoueantur: addatur minori extremitati pronomen demonstratiuū singularizans pro illa similitudine qua. a. est simile albedini platonis. Maior probatur: quia stet oppositū. Aliqd sine quo. a. potest esse est idem realiter. a. ergo aliquid est realiter. a. et non est realiter. a. Nam vocet illud pro quo oppositū maioris verificat. b. tunc. b. est realiter. a. ex propositione. et sine ipso pōt esse. a ponatur in esse. Sine. b. est. a. ergo. b. non est. a. Hoc autem est oppositū primi principij. b. esse. a. et non esse. a. ¶ Alijs etiam medijs illam maiorē ꝓbat. Minor probat: quia albedo. a. pōt esse sine similitudine ista/ si albedo in platone destruat. ¶ Pōt eadē ratio sub alia forma fieri quam idem doctor tangit sic. Illa sunt distincta realiter quorū vnum pōt manere sine altero. Subsumat. A. pōt manere sine siłitudine: ergo. a. et similitudo distinguunt realiter. ¶ Ut aūt videatur efficacia rationis potest in sił sic formari. Nihil sine quo pōt esse petrus est petrus. Amicus dei est sine quo pōt esse petrus. Igitur amicus dei non est petrꝰ. Minor probatur/ quia petrus potest non esse amicus dei: quia potest nō habere amicitiā dei scʒ gratiam Igit alioquin posset esse amicꝰ sine amicitia siue gratia. Ultra. Ergo amicus dei est sine quo potest esse petrus. Responsio ad dubium/ q ponere relatione nō distingui ab absolutis non repugnat primo principio. Et ad rationē Sco. dicit q discursus bonus est. Et verū cōcludit q similitudo nō est idē fundamēto. Ex hoc autem non sequitur q similitudo distinguatur ab absolutis. Nec opinio tenet/ q relatio sit idem fundamēto. Sed tenet q sit entitas absoluta vel entitas absolute: quia siue sit conceptꝰ mētis siue idem fundamēto et termino non est fundamentū. Sed argumentū ꝓcederet contra tertiū modum loquendi de abstractis: qui tenet q paternitas similitudo supponunt pro termino a quo: et connotāt terminū ad quē &c. Et hunc tenēdo negetur minor rationis: quia similitudo in casu est albedo sortis: et sine albedine sortis. a. non pōt esse. Ad probationē negetur minor q. a. pōt esse sine similitudine: hoc est sine illa re que nunc est similitudo. Et destructa albedine platonis non manet. a. sine similitudine: quia similitudine supponit pro illo qd nūc est similitudo scʒ pro. a. q ponitur respectu copule presentis temporis. ¶ Si dicis q manet dicit tempus futurū. et iō similitudine sequens solū supponit pro similitudine futura. Hec autem non est. a. Respondetur illo posito similitudine equiuocatur. Inferendo igitur distinguitur a similitudine: q in prima supponit vel accipitur pro similitudine: futura: in ista pro similitudine presenti et non futura. ¶ Similiter respondetur ad secundā arguendi formā: negando minorē/ nec ꝓbatur. ¶ De illa forma arguendi latius patuit supra in primo dist. j. q. iij. ¶ Ad tertiā formā similiter dicit negādo minorē. Ad probationē petrus pōt nō esse amicus dei. Illa negetur: q amicꝰ ibi distribuit pro petro et alijs amicis: et sic sequeretur descendendo q posset non esse ille amicus dei qui est petrus. Et cum probatur potest non habere gratiam. Concedendo et negetur cōsequentia. Ergo potest non esse amicus: q valet tantū. Ergo pōt nō esse quicunq est vel potest esse amicꝰ. Et cum arguit: alioquin possit esse amicus sine amicitia et gratia. Non sequit vt ptz diligentiꝰ intuenti. Et si adhuc arguitur. a. manet quando nō manet similitudo: igitur distinguitur a similitudine. Respondetur: si ly similitudo vtrobiq supponit pro eodem bonū est argumentum: quia si vtrobiq supponit pro similitudine futura: verum infert accipiendo distingui large. Si vtrobiq pro siłitudine presenti: antecedens est falsum. Si in antecedēte supponit pro similitudine presenti: et in cōsequēti ꝓ futura/ non valet argumentū propter fallaciā equiuocatiōis.

¶ Secūdū dubiū. In quo aut quomodo distinguitur creatio actiua et creatio passiua. Et videt q non distinguit: quia dicūt precise idē. Dubiū.2. Utrūq eñ dicit diuinam essentiam et creaturā non potentem existere sine deo: et nihil plus vt patet ex conclusionibus. ¶ In oppositum est: quia sunt diuersorū predicamentorum: et per consequens distinguuntur. ¶ Responsio q dubium potest intelligi vel de re que est actiua creatio: et creatio passiua: vel de terminis. Primo modo patet responsio ex conclusionibus. Secundo modo dicendum/ q illi termini non sunt synonymi/ non obstante q significant idem precise: quia non significant eodem modo. Nā tenēdo tertium modum de abstractis creatio actio significat subtractiue id qd significat creatio passio formaliter et econuerso. Sic eñ creatio actio supponit pro creante et connotat creaturam. Creatio passio econuerso supponit pro creatura et cōnotat creantem deum. Si tenetur secundus modus: tunc licet supponit pro eodē precise. scʒ coniunctim pro deo et creatura: tñ creatio actio significat deū per modū termini a quo: et creaturā per modū termini ad quem. Creatio passio econuerso. Si tenetur primus modus tunc non significant idem: quia sic significant conceptus mentis qui sunt distincti et nō synonymi.

¶ Tertio dubitatur. Utrum omnis effectus creet a deo. Et videt q sic: q oīs creatura creatur et nō nisi a deo: et oīs effectus est creatura. ¶ In oppositū: non quilibet effectus fit ex nihilo. Igitur non quilibet creatur. patet per magistrum distinctione presenti. Creare est aliquid de nihilo facere. De nihilo. id est non de materia. ¶ Pro responsione ad dubiū notandū post Ockam scdo quodlibet. q. viij. et j. tanget in. iiij. dist. j. q. j. q creare multipliciter accipit. Quādoq accipit ꝓ ꝓmouere ad dignita=

res:sic dicunt canoniste ꝙ papa creat cardinales: sic nihil ad ꝓpositũ. Aliter accipit̃ quatuor mod is. Primo modo large pro producere:sic dicit cõmẽtator.iij.de aĩa. Intellectus creat intellecta. Secũdo modo accipit̃ stricte pro facere aliq̃d de nihilo mediate vel immediate:id est ipsum vel id de quo factũ est. Sic dicit Aug. sup̃ Joannẽ ꝙ segetes creant̃. Tertio modo capit̃ strictius:et sic est agens facere aliq̃d postꝙ̃ fuit nihil:qđ posset ipsum facere sine subiecto. Quarto modo strictissime:et sic est deum facere aliq̃d postꝙ̃ fuit nihil sine concursu agentis qđ necessario requirit passum siue subiectũ. Quo p̃missoꝫ r̃ndetur ad dubiũ per tres ꝓpõnes ſm Ockã vbi supra.q.viij. scđi quodli. ¶ Pria accipiẽdo creare:primis duob⁹ modis q̃libet effect⁹ creatur a deo. Pꝫ:q: ois effect⁹ ꝓducit̃ a deo de nihilo ſꝫ se:vel ſꝫ illud de quo vltimo ꝓducitur. Quia prima rerum ꝓductio fuit de nihilo:et sic vera est prima cõclusio magistri ꝙ deus est creator oim visibiliũ ⁊ inuisibiliũ. ¶ Secũda propositio. Accipiendo creare tertio modo:solus et ois effectus simplex creatur a deo. Qđ solus ptꝫ:q: cõpositũ per generationẽ ꝓductũ p̃fuit ſm materiã:et ita nõ fit postꝙ̃ fuit nihil. Illud em̃ dr̃ fuisse nihil cuiusnulla pars prefuit. Secunda pars scꝫ ꝙ ois effect⁹ simplex:quia quilibet talis ante ꝓductionem nihil fuit;et ad ois effectus productionem concurrit deus: qui non requirit de necessitate subiectũ in agendo. Quicq̃d em̃ ꝓducit in subiecto potest producere extra subiectum/sicut potest conseruare extra subiectũ:sicut ptꝫ de accidẽtib⁹ de q̃bus minus videt̃ verũ. Qui t̃n poneret respectus distingui ab absolutis:haberet hoc negare. Talis em̃ simpliciter non potest esse sine fundamẽto et termino ſm eos. ¶ Corollariũ. Idẽ effect⁹ gñatur ⁊ creat̃. Generat̃ a creatura:⁊ creat̃ a deo. Patet de forma substantiali ignis genita ab alio igne:et simul ꝓducta a deo. Uide Ockam.q.iiij.et.v.secundi nõ longe a fine. Nec est illud magis incõueniẽs q̃ꝫ ꝙ idem effectus/puta volitio producatur libere et contingenter a voluntate/et necessario a cognitione. Sic ait Augustinus super Psal.lxx.ver. De⁹ quis similis tibi. Parẽtibus generãtib⁹ deus creat. Secundũ patet:quia omnis effectus priusꝙ̃ producatur est purum nihil:id est nihil fuit. Nec impedit ꝙ dicitur fuisse in potentia materie:q: non magis est in potentia materie q̃ꝫ in potentia agentis. Immo omnis effectus magis est in potentia agentis primi scꝫ dei/q̃ꝫ in potentia materie:eo qđ simpliciter non põt produci nisi a causa prima. Potest autem produci non concurrente materia:et tamen anima producta ante productionẽ licet fuerit ĩ potentia agentis/t̃n simpliciter nihil fuit/alioq̃n nõ crearetur. Naꝫ esse in potentia materie non est esse aliquid:sed est posse produci in materia ab agente requirente materiã recipientẽ. ¶ Tertia propositio. Solus effectus et quilibet qui ſm se et quodlibet sui producitur a deo solo nõ concurrente causa secũda et effectiue:creatur quarto modo accipiẽdo creare. Patet ex descriptione quarti modi. ¶ Rationes pro et contra dubiũ soluũtur p̃ diuersam acceptionem huius quod est creare. Nam prima ratio procedit ſm duas primas acceptiones. Secũda procedit ſm tertiã ⁊ quartã acceptionem. ¶ Et nota ꝙ in oĩbus premissis creatio accipitur:vt extendit se ad cõseruationem. ¶ Sed diceret quis contra corollariũ. Contradictio est ꝙ aliquid simul et semel fiat de de aliquo ⁊ de nihilo. Sed quod creat̃ fit de nihilo: quod generatur fit de aliquo:quia de potentia materie: ideo contradictio est idem generari et creari. Respõdetur negãdo ꝙ illud quod generat̃ nõ fit de nihilo/saltem loquendo de forma simplici. Uñ ita vere forma que ꝓducit̃ in materia a causa naturali fit de nihilo sicut que creat̃:quia nihil forme generande preexistit in materia alioquin non generaretur. De quo postea videbit̃. Nec sequitur. Fit de potentia materie. Igit̃ non fit de nihilo. Quia educere de potẽtia materie nihil aliud est q̃ꝫ agens aliquod producere formam in materia:ita ꝙ necessario in ꝓducendo requirit materiã concausanteꝫ in suo genere:hoc est materiam suscipiẽtẽ. Hoc em̃ est causalitas materie. Ex quo patet ꝙ non t̃m forma naturalis:sed etiã forma violenter introducta educitur de potẽtia materie:vtputa frigiditas in aqua. Nam agens violentũ hanc ꝓducere non potest nisi in materia aque ipsam subiectante. ¶ Unde hec sola est differentia inter generare et creare:q: creare est agens ꝓducere aliq̃d:ita ꝙ non necessario requirit materiaꝫ concausantẽ. Generare vero est agens ꝓducere aliq̃d:quod necessario in tali productione req̃rit materiã concausantẽ. Unde ptꝫ ꝙ deus cum omnẽ formã absolutã producere potest extra materiam:oẽm formã quã ꝓducit etiaꝫ in materia creat: quia etsi aliq̃ñ causat in materia/nõ necessario req̃rit materiã:quia posset eundẽ effectũ ꝓducere extra materiam. Omnis vero causa secunda ꝓducẽs formã generat. Non ergo magis inconueniẽs est dicere/eãdẽ formã simul generari ⁊ creari:q̃ꝫ dicere eãdẽ formã ꝓduci a duob⁹ agẽtib⁹:quorũ vnũ necessario requirit in tali ꝓductione materiam concausantem aliud nõ requirit. Et tantũ de isto dubio ⁊ tota questione.

Questio.ij.

Queritur secũdo vtrũ A
de⁹ sit prima et immediata causa oĩꝫ Articu.1.
effectuũ. Pro illa questiõe vide Ockã Nota.1.
in.ij.q.iiij.et.v. Primo ponent̃ notabilia terminorũ declaratiua. Secundo cõclusiones. Tertio dubia. ¶ Quantum ad primuꝫ notandum primo circa illũ terminuꝫ causa ex.q.j. dist.xlj.lib.primi ꝙ causa aliq̃ñ accipit̃ p re:ad cui⁹ positionẽ ponit̃ aliud. Alio modo accipitur p ꝓpositione habente quãdã prioritatẽ ad aliã ſm ꝯnam ſm quã antecedẽs dicitur causa ꝯsequẽtis. Prima acceptio est ad ꝓpositũ. Unde ad rationẽ cause illo modo requirit̃:vt vult Ockam.q.iij.di.j.lib.j.⁊ dist.xlv.lib.j. Item.j.in.iij.dist.i.ꝙ ipso posito oib⁹ aliꝭs circũscriptis ponit̃ effect⁹:et ipso non posito oibus aliꝭs positis non ponit̃ effectus. Propter primum tam ignis q̃ꝫ sol ponitur causa caloris. Propter secundũ/asinus ponitur causa asini:⁊ obiectũ est causa notitie intuitiue. Unde quecunq̃ res req̃ritur in esse reali ad esse alterius est eius causa in aliquo genere cause. Similiter res ad cuius esse sequitur aliđ est causa eius. Ex quo sequitur ꝙ in omni ordine essentiali vbi prius potest esse sine posteriori:et non econuerso prius est causa posterioris. ¶ Secundo notandum ꝙ causa est duplex:mediata ⁊ immediata. Nota.2. B.
Causa mediata est causa cause:vt Abraam dicitur causa Jacob nepotis. Causa immediata est que discreta est scilicet qua posita aliꝭs circunscriptis ponitur effectus. Uel qua nõ posita omnibus aliꝭs positis non ponitur effectus. ¶ Corollarium. Causa mediata proprie non est causa:quia neq̃ requiritur ad esse effectus:neq̃ ea posita ponitur effectus: vt patet de auo respectu nepotis. Unde sicut auus non est pater nepotis:ita nec est causa eius. ¶ Secũdo sequitur:ꝙ omnis causa proprie dicta est causa immediata/siue sit causa vniuersalis siue particularis:et non magis est causa immediata particularis q̃ꝫ vniuersalis:quia nõ magis ad esse effectus requirit̃ q̃ꝫ causa vniuersalis. Concordat Ockam in ij.q.iiij.⁊.v. ¶ Tertio sequitur ꝙ non est idem causa immediata et causa p̃cisa siue totalis. Quia vel causa totalis est qua posita omnib⁹ aliꝭs circũscriptis potest effectus sufficiẽter poni:⁊ hec etiã dicit̃ causa sufficiens. Uel accipit̃ pro causa precisa:⁊ sic causa totalis vel precisa est que nõ habet aliquid sibi

concausans. Sic causa partialis est que cū aliis causat effectū. ¶ Unde si ad eundē effectū plures cause cōcurrunt / siue subordinate siue ex equo: vt in pluribus trahētibus nauē: quelibet illarū cōcurrentiū est causa partialis siue vniuersalis siue particularis: et oēs simul sunt causa precisa siue totalis. Unde deus pducens asinū cū causa secūda est cā partialis: sicut et causa secūda. Sed vtraq3 causarū / totalis et partialis est causa immediata et causa totius effectus. Nec sequit. a. est causa partialis: ergo pducit partē effectus. Nec sequit: pducit totū effectū: ergo est causa totalis. ¶ Quarto sequit: q̄ diuisio cause in causam immediatā et mediatā est diuisio analogi in sua analogata. Unde sequit. Est causa cause: ergo causa causati. Nā ideo aliquid dr̄ causa: q2 causat aliquid nō q2 causauit aliquid qd̄ est causa illi9: alioquin Adam esset causa mei: q2 tunc ego nō fui. Oportet aūt causam et causatū simul esse. Non ens non est cā. Non entis nō est causa. ¶ Causa immediata qñq3 dicitur immediata immediatione cause qñq3 immediatione effectus. Causa immediata primo modo est que dicta est: inter quam sc3 et effectū nō mediat alia cā que sit cā effectus et ipsa tantum causa illius cause. Sed causa immediata immediatione effectus / est causa potens producere effectum sine alio effectu concurrente siue preuio. Sic ignis nō est causa immediata ignis: q2 pducit immediatione effectus q2 nō pōt pducere formā ignis in materia / nisi prius pducat calorē in ea. Etiā si calor pductus non agit ad formam ignis. ¶ Tertio notandum q̄ causa dicitur prima / de primitate perfectionis / vel primitate illimitationis / vel primitate durationis.

Nota. 3. C

Prima perfectione dicitur que est ceteris perfectior. Prima illimitatione est que cōcurrit vel concurrere pōt ad plures effectus producendos: vt sol respectu ignis. ¶ Primum duratione dupliciter accipit: vel qd̄ pcedit fm̄ suā naturā vel quod prius duratione causat: vt si aliquis prius traheret nauē q̄ alius: et postea traheret cū alio. Et distinguūtur ille primitates: q2 aliqñ vnū respectu eiusdē est primum seu prius vna primitate / et posterius eodem alia primitate. Sicut sol et homo. Sol est posterior hoie perfectione. Et prior illimitatione. De hoc dis. xlv. primi.

Articu. 2. Conclu. 1. D

¶ Quantū ad scdm̄ articulum est hec prima conclusio. Deus est prima cā efficiens omnium effectuū immediata immediatione cause. Probat primo auctoritate scripture Jo. j. Oia per ipsum facta sunt: et sine ipso factum est nihil. Et in symbolo niceno. Credo in vnū deū patrē omnipotentē creatorem celi et terre visibiliū et inuisibiliū. Et extra de trini. et fide catholica firmiter. Ipse creator omniu3 visibiliū et inuisibiliū spiritualiū et corporaliū. Ite3 ad Roma. xj. Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt oia etc. Et cetera innumerabilia scripture testimonia. ¶ Si dicis. Omnes ille auctoritates soluuntur dicēdo: q̄ sit causa mediata: ideo nō probatur q̄ causa immediata. Respondetur q̄ dictum est: q̄ omnis cā propria dicta est immediata: et ipso q̄ auctoritates ille clare innuunt deū esse causam omniū: et omnia per ipsum facta sufficienter ostēdunt q̄ est cā immediata. Item Augusti. de trini. verius attribuit causalitatem inferiorū deo q̄ causis secundis. Sed cause secunde sunt immediate: igitur. ¶ Ratione naturali hec conclusio probari non potest. Tum q2 non potest sufficienter pbari: quin alie cause sc3 corpora celestia sunt sufficientes cause respectu multorū effectuum: et ita frustra ponitur deus cā immediata illorū. Tum q2 si posset probari / naturaliter q̄ deus sit cā efficiens omnium et nō posset probari q̄ necessario esset causa partialis vel insufficiens posset pbari q̄ esset cā omnium sufficiens: et ita frustra ponerentur cause secunde efficientes: immo nō potest probari naturali ratione / q̄ deus sit causa efficiens alicuius effectus: q2 non potest probari sufficienter q̄ sint aliqua effectibilia / preter generabilia et corruptibilia: quorum cause sufficientes sunt cause naturales inferiores cū corporibus celestibus. Saltē oppositum pbari nō potest. Ergo etc. Consequentia nota. Maior probatur: q2 non potest sufficienter pbari q̄ substantia separata / aut aliquod corpus celeste causetur a quocunq3 efficiente. Minor pbatur similiter: q2 oppositū nō experimur. Nec ex principiis per se notis illud oppositū deduci potest. ¶ Ex quo infertur: q̄ nō potest probari euidenter q̄ deus sit cā alicuius effectus immediata: q2 omnis cā mediata alicuius effectus est causa immediata cause illi9 effectus: q2 causa cause. Sed scdm̄ demonstrari non potest. Igitur nec id ex quo immediate sequitur: q2 consequens demonstrari nō potest / nisi antecedēs dubitabile euidenter ostendatur. Et per hoc p3 q̄ euidenter demonstrari non potest q̄ deus sit causa efficiens respectu cuiuscunq3 effect9 nec totalis nec partialis. ¶ Potest tamen conclusio rationabiliter fm̄ Ockam. q. iiij. et. v. libri secūdi psuaderi sic. Magis dependet quilibet effectus a simpliciter primo et illimitato simpliciter q̄ a causa secūda / cū primū simpliciter sit perfectissimū immo in infinitū perfectius quacunq3 secūda causa fm̄ quid illimitata et imperfecta. Sed ad sensum patet q̄ effectus dependet a cā secunda vniuersali limitata: ita q̄ nō pducitur nisi illa causa vniuersalis sit presens et immediate causans. Nam quantūcūq3 agens particulare approximetur passo certo hic inferius: tamē nisi sol sit in debita approximatione illi passo / nunq̄ cā particularis inferior producit illū effectum: stante etiam q̄ causa particularis conseruetur a sole. P3 de effectibus productis a sole / dum accedit ad nos tempore estatis. Ideo sequitur q̄ sol sit causa immediata talis effectus inferius producti: igitur multo magis dependet effectus a deo tanq̄ a causa immediata. ¶ Si diceres. Bene probatur / q̄ ad pductionem effectus requiritur presentia solis: et p cōsequens presentia dei. Sed nō pbatur per hoc q̄ de9 vel sol sit causa talis effectus. Contra. Illud tollit omnem viam probandi vnū esse causam alteri9. Si enim dicis q̄ calor in igne est causa caloris in ligno dicam q̄ nō: sed tantū requiritur presentia ignis ad pductionem caloris in ligno. Sed ex hoc nō sequitur causalitas ignis respectu caloris in ligno. Unde ex nullo alio medio probari pōt q̄ ignis sit causa caloris in ligno. Et albedo parietis non sit causa albedinis in medio nisi quia ad presentia3 ignis sequitur et incipit esse calor in ligno: et ad presentiam albedinis non sequitur albedo in medio. ¶ Itē ad principale arguitur. Suspensio actionis in camino non videtur aliud q̄ deum non coagere immediate ad producendum calorem suum. Fuit enim natura ignis ibi conseruata: sed quia deus non concurrebat immediate cum igne / ignis nō potuit agere: est igitur deus cā immediata. ¶ Itē iiij. quodli. q. j. Ockam: nisi deus esset causa omniū / aliud a deo esset incausatū: vel esset pcessus in infinitū in causis: q2 accipio q̄ ponis non causari a deo. Quero vtrum est causatū vel incausatū. Si secundū habet illatu3. Si primum / quero a quo. Si a deo: habetur intentum. Si ab alio / sic erit processus in infinitū. ¶ Itē secundo quodl. q. j. Ockam: nisi deus esset causa efficiens: vel mouens effectiue alicuius effectus / videtur q̄ frustra poneretur in vniuerso.

Conclu. 2.

¶ Secunda conclusio. Deus est causa prima omnium primitate perfectionis et illimitationis. Patet: quia deus est perfectior omnibus. Et est causa omnium effectuū: quod nulli conuenit alij.

Conclu. 3.

¶ Tertia conclusio. Deus est causa prima duratione primo modo accipiendo primitatem durationis: q2 fm̄ naturam suam precedit duratione omnes causas secundas et effectus. Fuit enim ab eterno: quod nulli alteri conuenit.

Conclu. 4.

¶ Quarta conclusio. Deus nō est prima causa oim

hec latissime prosequitur aug. 3o. de trini. cap. 2.3.4.5.6.7 8.9.

primitate durationis scđo modo. Probatur: q2 non
preuenit causando causas secūdas secū concausan
tes. Ita ꝙ in aliquo instāti vel signo causet nulla cā
secūda concurrente/⁊ postea cū ea cōcausaret. Pro=
batur: q2 ptȝ ad sensum: ꝙ res ponunt̄ in esse ad pre
sentiam scđe cause ⁊ nō in aliquo priori instāti vl̄ si=
gno sine presentia earū. Cū ergo ex eo aliquid dicit̄
causa ⁊ causare: q2 ad eius presentiā aliquid incipit
esse/⁊ ad eorū presentiā res incipit esse ⁊ nō prius:
sequit̄ ꝙ deus nō prius causat: q2 non prius incipit
effectus esse. Item qua rōne in scđo instāti agit: ca=
dem rōne in primo. In scđo instāti agit ſm oēs. Igi
tur ⁊ in primo instāti inceptionis effectus. ¶ Quin
ta conclusio. Deus potest esse prima causa effectiua
Conclu. 5. oim duratione scđo modo. Omniū inquā effectuū
absolutorū. Probat̄: q2 deus eminenter hȝ in se cau
salitatem effectiuā omniū causarū secundarū: ideo
pōt supplere oēm eorū causalitatē. Et se solo potest
producere in genere cause efficientis quicquid pōt
ꝑducere cum causa secunda. Hinc illud cōmune di
ctum. Deus pōt supplere causalitatē cuiuslibet cau
se extrinsece. ¶ Si queris quare non intrinsece. Ra=
tio: quia causalitas intrinseca includit imperfectio
nem/scȝ subijci forme vel informare materiā/quod
imperfectionis est: ideo nō conuenit deo causalitas
subiectiua vel formalis. ¶ Sexta cōclusio probabi=
Conclu. 6. lis. Possibile est ꝙ deus producat rem aliquā tanꝙ
causa totalis ⁊ precisa: ⁊ ꝙ post tēpus creatura pro=
ducat eandē rem partialiter: id est tanꝙ causa par
tialis. Probatur: q2 deus se solo potest producere ef
fectum ⁊ eum postea conseruare cū causa secunda.
Ut exempli gratia. Si deus produceret ignē mediā
te sole: tunc ignis dicitur produci a sole: q2 depēdet
a sole. Et per consequens sol habet rationeȝ causa=
litatis ad ignem. Et nullam causalitatem pōt ha=
bere causa secunda respectu effectus nisi producti=
uam. Unde. Si deus primo produceret ignē ⁊ con=
seruaret eū/⁊ postea produceret solem: tunc ignis il
le conseruaretur a sole/sicut si fuisset productus a
sole. Et eodem modo dependet essentialiter ad solē
ac si fuisset a sole productus. Quia licet deus ꝑdu=
ceret solem post ignem: tamen daret soli actionē de
terminatam quo ad omnes effectus ab eo produci
possibiles: igitur eodem modo dependeret ignis a
sole ac si fuisset primo productus a sole igitur nunc
producitur a sole: q2 nunc conseruatur a sole. Et ita
sol est causa partialis cum deo illius ꝯseruationis.
Conseruatio aūt per nihil positiuum differt a crea
tione: nam creatio significat rem/⁊ connotat nega
tionem immediate precedentē rem. Et conseruatio
significat eandē rem cōnotando continuationē rei.
Et hoc nihil aliud est ꝙ̄ cōnotare negationē inter=
ruptionis esse rei vel corruptionis: ⁊ ita cōseruatio
quantū ad omnia positiua est quedā productio: et
causa cōseruatiua effectus est ſm rem causa produ=
ctiua: ⁊ ab ea dependet effectus in esse sicut a gene
ratiua in fieri. ¶ Septima conclusio. Deus est causa
Conclu. 7. G. immediata omniū effectuū immediatione effectus
effectuum dico absolutorum. Probatur q2 ad ꝑdu=
ctionem cuiuscunꝙ effectus non indiget alio effe=
ctu: q2 potest quēcunꝙ effectū absolutū producere
solum sine ꝑductione cuiuslibet alterius effectus:
q2 lȝ alique qualitates requirant̄ ad materie dispo
sitionem pro receptione forme ſm philosophū. ij.
de anima. Actus actiuorū ⁊c. Tamen deus pōt oēȝ
effectum absolutū producere immediate: etiā extra
materiam. ¶ Circa tertiū articulū dubitat̄ primo/
Articu. 3. an deus sit agens naturale vel liberū. Istud dubiū
Dubium. 1. H. diffusius tractatur in primo distin. xlij. ⁊ xliij. ibi vi
deatur. Unde breuiter dicit̄ ꝙ est causa libera agēs
ad extra cōtingenter: sed hoc mere creditū est: ⁊ pro
bari nō potest per rōnem ad quam nō responderet
infidelis: vt ptȝ soluendo rationes Thom. ⁊ Joan.
quas Ockam soluit dist. xliij. primi. ¶ Potest tamē

rationabiliter persuaderi sic. Cā nō impedita equa
liter respiciens multa siue finita: ꝑducēs pro certo
instanti vnū ⁊ nō aliud/est causa libera agens con=
tingenter. Deus est hmōi: igitur. Uide rationē hāc
diffuse dist. xlij. primi. ¶ Scđm dubiū contra cōclu= Dubiū. 2. I.
sionem primam. Nam ab vno nō producunt̄ multa
immediate. Nam. viij. physi. ⁊ ij. de generatione dr̄
ꝙ ab vno ꝓcedit vnū. Et idem manens idē semper
facit idem. Et. viij. metaphysice tract. ij. c. j. Si agēs
sit vnum ⁊ materia vna/effectus erit vnꝰ. Et ibidē
ab vno motore nō est nisi vnus motus: aliter suffi=
ceret vnus motor ad oēs motus. Item. ij. de aia. Ex
diuersitate operationū concludit diuersitatē potē=
tiarum. ¶ Ad illa dicitur ꝙ assumptum simpliciter
est falsum: quoniā eadem causa ꝑducit diuersa spe
cie: tam libera ꝙ̄ naturalis. Nam eadem voluntas
omnino indistincta est principiū volitionis ⁊ noli
tionis/amoris ⁊ odij. Etiam sol immediate pōt ꝓ=
ducere multos effectus: ⁊ tamen sol in se nō distin=
guitur. ¶ Item sit tanta distinctio in causa sicut in
effectu. Accipio duos effectus: Isti reducentur ad
duas causas (⁊ ille cause ad alias duas: ⁊ sic erit ꝓ=
cessus in infinitū. Uel erunt due cause prime: vtrū=
ꝙ est impossibile. ¶ Ad auctoritates ꝑmas tres di=
cendū ꝙ loquunt̄ de causis naturalibus q̄ semꝑ ꝓ=
ducunt nō quidē vnū/sed eosdē effectus si nō fuerit
impedimentū: ita ꝙ illū vel illos effectus ſm spēm
ꝑducunt vno tēpore: quē etiā alio tēpore ꝑducit ni=
si sit impedimentū: vt sol eosdeȝ effectus ꝑducit in
autūno singulis annis ceteris paribꝰ. ¶ Ad aucto
ritatem de metaphi. si agens ⁊c. dicit̄ ꝙ intelligi deȝ
effectibus incōpossibilibꝰ: q2 impossibile est in vna
materia esse plures effectus incōpossibiles simul lȝ
successiue possunt. Etiam ſm commen. ij. hoc intel=
ligitur in artificialibus: quia impossibile est scđm
eum ꝙ artifex in eodem ligno simul inducat formā
arce ⁊ lecti. Potest etiam dici/ꝙ ille textus male al=
legatur. Sic enim habet. viij. Metaphysice: tractatu
ij. capi. j. Si materia altera ⁊ mouens scilicet alterū
⁊ quod factum est scilicet est alterum. Immo aucto=
ritas illa nihil est ad propositū: q2 ibi loquitur de
agentibus naturalibus: ostendens quomodo qñꝙ
ex diuersis materijs fit vnum: ⁊ aliquando ex vna
materia diuersa maxime artificialia vt ex ligno fit
lectus ⁊ arca: vt exemplificat in textu. Unde dicit: si
idem contingit ex illa materia facere palam: quia
ars ⁊ principium quod est mouens idem. Et sequi=
tur. Nam etsi materia altera ⁊ mouens: ⁊ qđ factuȝ
est. ¶ Ad illud de potentijs dicitur/ꝙ potentia vel
accipitur pro eo quod se tenet ex parte anime: ⁊ sic
ex diuersitate operationuȝ non arguitur diuersitas
potentiarum: quia intellectus est vna potentia: ⁊ ta
men habet operationes multas specie distinctas
vt actum simplicis intelligentie/⁊ actum comple=
xum. Item apprehensiuā ⁊ adhesiuum/qui distin=
guuntur specie. Alio modo accipitur pro illis q̄ ne=
cessario requiruntur ad hoc ꝙ potentia primo mō
dicta eliciat operatiōes: vt sunt organa corporalia.
Et sic ex diuersitate operationum illarum. s. que re=
quirunt diuersas dispositiones organicas argui=
tur diuersitas potentiarum. i. organorum: sicut ex vi
sione ⁊ auditione. Ubi aūt potentia non indiget or
gano: non habet locum sicut voluntas/que vna pōt
velle ⁊ nolle. Et vide de hoc dubio latius in. q. j. ꝓ=
logi. ¶ Tertium dubium contra eandem conclusio
nem. Multi sunt effectus noui quorum deus nō po Dubiū. 3. K.
test esse causa sine sui mutatione. Nā a causa eodē
modo se habēte nō effectus plus vno tēpore ꝙ̄ alio
nisi ꝓpter dispositionem aliam materie: aut ꝓpter
nouum actū intellectus: vel voluntatis. Uel q2 expe
ctat perfectionem in futuro/quā modo non hȝ. Uel
q2 impedimentū est remouendū: aut q2 expectatur
opportunitas tēporis: sed nihil horū locū habet in
deo. Et hoc est quod dicit cōmenta. viij. physicorū. ꝙ

deus per antiquā volūtatem nō pōt aliqd de novo producere sine sui mutatione. Hinc est illud. A voluntate antiqua nō procedit actio nova. ¶ Ad illud dicitur/ quod deus pōt aliqd de novo pducere sine sui mutatione/ nō p novū actū volūtatis/ sed p actū voluntatis eternū: qz eternaliter voluit a. effectum cras producere: immo pōt homo nūc velle cras illa hora producere aliquē effectum: et in tali volūtate perseuerare: et cras illū effectum producere per velle continuatum p diē vnū. Et tūc volūtas qn effectus
Dubiū.4. L. producit/ nō mutat: quia nō fit de novo volēs. Mutaretur autem si de non volēte fieret volēs. ¶ Quartum dubium est de multis que non videntur creari a deo. Nam malū culpe sive peccatū est: et tn̄ nō fit a deo immediate: quia deus non est auctor mali: nec facit peccatum. Deo em̄ auctore nihil fit deteri⁹ ꝺm beatum Aug. lxxxiij. q. iij. Malo autē culpe et peccato fit homo deterior. ¶ Itē figmenta et entia ratiōis et esse obiectiuū/ priuationes/ impossibilia/ veritas huius propositionis/ deus nihil creat: nō pñt creari a deo: et ita non oīa creant a deo. ¶ Ad dubiū dr̄ qd deus est causa immediata oīm effectuū. Nec tamen pp̄ter hoc facit malū culpe vel pctm̄: qz facere peccatū est facere id ad cuius oppositū tenet: deus autem ad nihil tenet seu obligat. Nec sequit. Deus facit omnē effectū: et pctm̄ est effectus: ergo facit peccatum: quia facit in cōclusione dicit factionē ꝺm quid et in maiore factionem simplr. Et sic est fallacia accidentis. Quicquid tn̄ positiuū est in pctō/ deus pōt efficere. Si tn̄ concluderet: ergo deus facit actum ad cuius obligationē aliquis tenet: ponendo loco peccatum/ eius quid nōis: argumentū est bonū/ et pñs negandum: quia ibi facit nō equiuocat. De hoc infra, dist. xxxvij. ¶ De figmētis et entibus rationis, et esse obiectiuis dr̄: qd de⁹ pōt ea facere: quia sunt res alique: s. cognitiones aīe que sunt realiter qualitates ꝺm vnam opinionem. Si aūt tenet qd cōceptus nō hz esse reale ꝺm obiectū tm̄: tunc dr̄ qd nihilominus deus pōt ea facere in esse tali quale habet: quia facit cognitiones que sunt qualitates mentis ad quas sequitur hmōi entia ratiōis et figmenta. Et si vtiqz cōtēdis qd nō sint effectus/ nō erit cōtra cōclusionem/ que dicit quod deus est causa immediata omniū effectuū. ¶ De ipossibili: si capit p termino scđe impositionis: deus est cā eorū: qz est cā propositionum et terminoꝝ priuatiuorum. Si pro termino prime impositionis: tūc impossibilia et priuationes non sunt effectus nec res alique: ideo nō mirū si de⁹ non est causa eorū. ¶ De veritate illius propositionis. Deus nihil creat: posito qd sit vera. Deus potest eam creare: qz pōt propositionē illam creare. Deus nihil creat: verum si creat erit falsa: tam propositio que nunc est vera crari pōt/ vel alia sibi synonyma.
Dubium.5 M ¶ Quintū dubiū contra hoc qd dictū est: deum esse causam immediatam. Naz prima causa agit mediāte scđa: igit causa scđa mediat: igitur prima non est immediata. ¶ Itē si sic/ tolleret o. do in causis essentialiter ordinatis. Nā si vtraqz eque immediate cōtingeret effectum/ neutra esset prior alia in causando: sicut est in pluribus simul navē trahētib⁹. ¶ Itē tunc superflueret causa scđa: qz si prima immediate ageret/ produceret totum effectū: qd igit pduceret causa scđa: ergo superflueret. ¶ Itē queri posset an causa prima et scđa producerent eadem actione vel diuersa. Non eadē: qz nō eadē virtute. Nec diuersa. quia terminus est idē. Actio autē sortit vnitatem ex termino. ¶ Item ordo agentiū correspondet ordini finiū: sed idē effectus nō pōt habere duos fines immediatos: ergo nec duo agentia immediata. ¶ Ad ista rn̄det ad primū/ qd pp̄rie prima causa non agit mediāte scđa: quia simul et eque immediate concurrunt ad effectū producēdū: et quelibet producit totū effectum: vt dictum est. ¶ Ad scđm quo arguitur de ordine causarum essentialium dr̄/ qd ordo causaꝝ essentialiū est ordo non mediationis vel immediationis aut etiā durationis/ sed ordo et prioritas pfectionis/ illimitationis/ vel quandoqz necessitatis: vt in proposito. Prima causa necessario requiritur ad actionē/ non scđa. ¶ Ad tertium negat qd ideo scđa supflueret: nā si due cause naturaliter agentes concurrūt agēdo vt sol et asin⁹: quis qlibet attingit totū effectū eq immediate: tn̄ neutra superfluit: qz neutra sine alia producere posset. sine alia sufficit: et neutra sine alia producere posset. Et est sile in trahētib⁹ navē: quā null⁹ trahētiū solus trahere posset: lz quilibet trahat immediate totam navē: tn̄ neuter supfluit: qz neuter sine alio trahere posset. Si vero altera causarū/ sola sufficit: sicut in proposito. Deus qui etiā volūtarie nō necessario aut naturaliter agit: ideo non superfluit. Quia ita placuit deo secum admittere actionē cause scđe propter eius. s. cause scđe perfectiones que agēdo perficitur non propter suā necessitatē. Sicut si fortis non indigens admittit aliquid ad coagendū volūtarie/ non supfluit cā coagens: lz sine ea eque actio fieret: quia in hoc causa coagens honorat et pficit: et voluntas prime cause adimplet. ¶ Ad aliā: an eadē actione vel diuersa. Dicendum vt dictū est questione precedēti de creatione. Aut em̄ actio supponit p agente vel pro effectu/ vel p vtroqz simul: aut p conceptu. Si primo modo/ sunt diuerse actiones. Si scđo modo: est vna actio: quia vnus effectus. Tertio modo similiter est vna. i. nō diuersa. Quarto mō nō oportet qd sit vna vel diuersa: quia possunt cause agere sine actione: que est conceptus mentis. Ad pbatione dr̄ qd actio suā vnitatē vel identitatē nec capit a virtute agendi/ nec a termino/ ꝺm sic vel sic: ꝺm diuersas acceptiones actionis: vt dictum est. ¶ Ad vltimū dr̄: qd idē effectus procedens a diuersis agentibus/ pōt habere plures fines: ꝺm qd diuersa agentia possunt a diuersis moueri ad agendum. Finis em̄ est qd mouet agens maxime si vnus agentium agit libere: lz forte vnus finis ꝺm rectam rationem mouere deberet. De quo infra magis. ¶ Sextum dubium contra conclusionem sextam. Impossibile est idem bis produci. Sed si aliquid produceretur a deo tanqz a causa totali: et postea a creatura bis produceret. ¶ Itē res actu existens produci non potest: sed in casu prius qz creatura producat res actu existit: igitur. ¶ Itē omnis causa est prior effectu: sed in casu effectus est prior causa: eo quod prius secundum se totū productus est a deo: et posterius etiaz tempore: est causa secunda. ¶ Pro solutione notādum/ quod producere quandoqz accipit vt nō includit negationē. s. pro dare esse alicui. Hoc est qd ad eius presentiam aliqua res est sive post non esse sive post esse. Et produci est dependere quantum ad esse suum ab alio: i. esse ad presentiam alterius/ sive post non esse sive post esse. Suo mō dr̄ de creari: et illo mō non distinguit a conseruare et conseruari. Alio mō accipitur vt includit negationem: vt producere est dare esse post non esse immediate precedens. Suo mō de produci/ creare et creari. Conseruare autē est dare esse post esse continuatum. i. non interruptū. Et hoc mō distinguitur producere et cōseruare nō quātum ad aliquid positiuū: sed quantum ad negationes cōnotatas. ¶ Per hoc ad rationes dr̄ qd in conclusione capit produci primo modo/ vt nō distinguit a cōseruari. Et ita nō est impossibile aliquid bis pduci: immo effect⁹ productus mouens cōtinue producit: sicut continue hz esse suū ab alio/ nisi bis importaret interruptionem eius qd determinat. Et tunc nō sequit qd idem bis produceret: quia lz primo producitur a deo: et post a creatura: non tn̄ bis producit: qz productio eius nō interrumpit. Per hoc patet solutio secundi. Illa argumenta procederēt/ capiendo producere scđo mō. ¶ Ad tertium dicit: qz omnis causa est prior effectu/ natura nō tempore: immo tpe pōt effectus precedēre suam causam conseruatiuā: vt patuit in conclu-
Dubiū.6. N

sione sexta huius questionis. Est tamen causa prior natura: quia potest esse sine effectu: et nõ econuerso.

Dubiũ.7. ¶ Ultimo dubitatur contra hoc qđ dictũ est in probatione prime conclusionis: q ipsa nõ potest ꝓbari naturali ratione. Uidetur qđ possit probari. Nam impossibile est esse plura simplr prima: et cum nõ sit processus in causis in infinitũ/ sequit qđ datur vnũ simpliciter primum. ¶ Item tota vniuersitas causatorum est causata: et a nullo illius vniuersitatis: qr idem non causat seipsum: igitur ab aliquo in causato: et hoc est deus: ergo deus est causa totius vniuersitatis. Ad illa diceretur insistendo pure rationi naturali: concedendo qđ est simplr primum: etiam qđ non est processus in infinitum in causis essentialiter ordinatis. Sed nõ sequit quod datur vna prima causa omnium: qr nihilominus possunt esse multe cause efficientes prime: puta multa corpora celestia vel multe substantie separate: quarum nulla est causabilis et effectibilis: nec dependẽs quocũqz modo ab alia: saltem oppositum non potest probari. Inter illa tamẽ prima est aliquod efficiens simpliciter primũ respectu aliorum: non in causalitate quacunqz sed in perfectione: qr oportet qđ hmõi prima differãt specie: quia in efficientib⁹ eiusdẽ speciei est processus in infinitum: et nullum est primũ. Et per ꝯns vnũ illorũ primorũ est perfectius alio: quia species rerũ habent se vt numeri. viij. Metaphysice. ¶ Ad scđm diceret qđ vniuersitas causatorum causata est sed nõ ab vno efficiẽte: sed a pluribus non causatis. ¶ Alia possunt adduci/ que in distinc. ij. primi libri solent tractari de vnitate dei. Tm de questione.

Questio. iij.

A

Queritur tertio vtrũ de⁹ potuit mundum creasse ab eterno. ¶ Pro questiõe illa/ vide Ockam in. ij. sententiarum. q. viij. et in. ij. quodl. q. v. ¶ Pro intellectu tituli questionis notandum q creare in proposito non accipit vt distinguitur contra conseruare: videlicet pro producere aliquid de nihilo post nõ esse: ſm durationem: quia questio nulla esset: qm manifestum est qđ nõ potest mundum ab eterno producere post eius non esse: qr si precessit non esse/ tunc incepit esse. Si incepit esse non fuit ab eterno. Includit ergo manifestam contradictionem posse creare mundũ ab eterno post nõ esse. Sed est sensus questionis / vtrum deus mundum quem de facto produxit post suum nõ esse: potuit producere ita qđ suum non esse non precessisset suum esse duratione. Et hoc est mundum potuisse produxisse ab eterno: ita quod nunqz nõ fuerit: et tñ semper esse a deo accepit/ sicut sol si fuisset eternus: ab eterno suum splendorem produxisset. Sic intellecta questione sunt due opiniones contrarie: quarũ neutra potest euidenter et demonstratiue reprobari. Siquidem ad vtranqz partem. q. sunt rationes apparentes. Ponitur tñ hec conclusio responsalis.

¶ Quamuis vtraqz ps questionis possit cathegorematice teneri et defendi: probabili⁹ tamẽ est tenere partem eius affirmatiuam: qđ deus potuit mundũ creasse ab eterno: ad intellectum statim expressum. Prima pars patet: quia ad nullam partem adduci possunt rationes tam euidentes: quin solui possunt et euadi. Scđa pars ptz: quia pro illa sunt rationes fortiores: et cõtra eam debiliores. Ratio ꝓ ea pncipalis hec est. Nihil non includens contradictionẽ negandum est a potentia diuina. Mundũ potuisse producere ab eterno: non includit contradictionẽ: igitur non est negandum a potentia dei. Consequẽtia est in quarto prime. Maior est principium theologale. Minor patet: qr neqz repugnat ex parte dei: neqz ex parte creature. Quod patet soluendo rationes aliorum cõtra hãc ratiõẽ militãtes. ¶ Itẽ sicut in agẽtib⁹ naturalib⁹: posita causa sufficiẽte et cessante impedimẽto ponit effectus. Ita in agibilib⁹ libere sufficiẽtib⁹: sublato impedimẽto põt poni effectus. Deus ab eterno fuit sufficiẽs producere mundum: et non impedibilis: igitur ab eterno potuit producere mundum. ¶ Itẽ nullum agens sine successione precedit suum effectũ duratione: saltem nõ oportet. Patet de sole: q statim vt est/ lucet: et similiter ignis. ¶ Itẽ de angelo: qui statim vt est/ põt itelligere. Sed deus mundũ produxit sine successione: vel saltẽ potuit: igit nõ oportet effectũ esse posteriorẽ deo duratione. De⁹ antẽ est ab eterno: igit potuit mũdũ pducere ab eterno. ¶ Preterea qđ potuit fieri añ omne instãs acceptũ et possibile accipi potuit fieri ab eterno: sed mũdus potuit fieri a deo ante quodcũqz instãs cogitabile: igit. Minor patet: qr quocunqz instanti cogitabili ad intellectum signato aut cogitato ante hoc potuit mundus fuisse productus. ¶ Preterea si aliquid obstaret ex parte mundi maxime duratio nis infinitas. Sed hoc nõ: quia tanta potuit esse duratio ab hoc presenti instanti in preteritum quanta est ab hoc instanti in futurum. Sed duratio eius in futurum est infinita: quia interminata semper mansura sine fine. Si ergo capax est mũdus infinitatis durationis ad permanendum: potuit pari ratione esse capax infinitatis durationis preterite ad non incipiẽdum. Alie rationes multe ad idẽ adducunt.

B ¶ Sed nunc respondendum est rationibus aliorũ: vnde arguũt sic. Si mũdus stetisset ab eterno essent infinita pertransita: scz infinite reuolutiones essent actu preterite: quia quecunqz data erit alia prior. Quod si conceditur: sequitur quod infinite reuolutiones essent actu excesse: non plures reuolutiones lune quam solis in decuplo: et vtreqz sunt infinite. Consequens tamen impossibile: quia quod exceditur nõ est infinitum: nam in ea parte vbi exceditur: ibi finitur. ¶ Item sequitur quod vnum infinitum esset altero maius minus et equale: quia aggregatũ ex reuolutionibus solis esset minus aggregato ex reuolutionibus lune: et reuolutiones diurne omnis spherarum equales. ¶ Secundo arguitur: signi reuolutio hodierna vocet a. Quero an aliqua ex infinitis preteritis reuolutionibus distat ab a. infinite aut nulla. Si nulla: igitur reuolutiones simul aggregate non fuerunt infinite. Probatur: quia sicut in continuis permanentibus finitum additum finito non facit nisi finitum: et nullo modo infinitũ: Sic in continuis successiuis/ reuolutio finita addita reuolutioni finite/ hoc est finite distanti non facit nisi finitum. Si primum idest si aliqua reuolutio distat in infinitum ab a. Cõtra quecunqz signatur inter illam et hodiernam mediãt finite: igitur ipsa nõ est infinita idest infinite distãs. Antecedens probatur: qr quecunqz signatur preterita/ ab illa petransitũ est vsqz ad a. alioquin non distaret per reuolutiones cõtinuas ab a. Uel igitur per reuolutiones medias finitas: et habetur ꝓpositũ. Uel infinitas: et hoc non: qr tunc nunqz ventũ fuisset ad a. qr infinitum ꝑtransiri non põt: alioquin nõ esset infinitũ. ¶ Ad idẽ tertio arguitur. Si mundus stetisset ab eterno/ infinite reuolutiones essent pertransite. Consequẽs est impossibile: tum quia de rõne petransiti siue ꝑteriti est qđ sit totum acceptũ et cõpletũ: et nihil ei⁹ sit accipiendum in futuro. De ratione aũt infiniti est qđ sit incõpletũ nec totũ in actu: sed semper aliquid in potentia adhuc accipiendũ: nã infinitũ diffinitur esse illud cuius partẽ accipientibus semper restat aliqđ accipiendũ. Nã et dixerũt antiqui: nõ est infinitũ cuius nihil extra: sed infinitũ est cuius semper aliquid est extra. Unde quicunqz imaginatur aliqđ partibile infinitũ: necessario figit aspectũ supra aliquid in actu. Deinde aliquid addit in actu: et sic: procedẽdo sine fine: ita q intellectus non attingit finẽ: immo si attingeret finẽ iã in imaginatione finiret/ et nõ esset infinitũ. Et sic ratio preteriti et infiniti sibi repugnãt,

¶ Tum quia sequerentur multa impossibilia. Unũ
ꝙ esset dabile infinitũ in actu: tam in multitudine
etiã rerũ separatarũ/ ꝗ̃ in magnitudine/ ꝗ̃ etiã in
intẽsione. De infinito in multitudine patet: suppo=
sito ꝙ deus quolibet die creasset vnã animã intel=
lectiuam. De magnitudine/ si quolibet die creasset
lapidẽ pedalẽ: ⁊ semper sequentẽ coniũxisset priori.
De intẽsione/ si quolibet die produxisset vnũ gradũ
qualitatis intẽsionalis/ materialis vel immateria=
lis: puta caloris vel charitatis aut luminis: et eas
cõseruasset ⁊ vniuisset. Cũ enim infiniti dies essent
preteriti/ essent infinite anime: tot scilʒ quot dies
preteriti. Similiter ⁊ sic lapis habẽs infinitas par=
tes pedales. Et qualitas habens infinitos gradus
eiusdem quãtitatis. Et per cõsequens ille infinitus
extẽsiue: illa infinite intẽsiue. Hoc autẽ est impossi=
bile: quia hoc argueret infinitã perfectionẽ creatu=
re: et sic creaturã esse deũ. In tertio patet: quia gra=
dus intẽsionales sunt gradus perfectiõis. In secũ=
do et primo/ quia plura eiusdẽ perfectionis dicunt
maiorẽ perfectionẽ vno solo: ergo infinita infinitã.
¶ Et si dicis ad vltima duo/ licet vniuersitas aĩarũ
et pedaliũ dicant infinitã perfectionẽ ſm multitu=
dinem vel extensionẽ/ tñ nõ ſm intensionẽ: ⁊ illa tm̃
est propria deo. Contra/ ad minus erunt tot perfe=
ctiones in vniuersitate animarũ ⁊ pedaliũ lapidis/
quot in deo: qđ videt̃ absurdũ. Consequẽtia prima
probat̃: q᷑ fuissent dies preteriti sine termino. Nul=
lus enim terminus initialis dierũ posset assignari
neq̃ reuolutionum quin ante quãlibet precessisset
alia: vt in primo argumẽto. ¶ Aliud impossibile/ ꝙ
daret̃ figuratũ infinitũ: vt sphera infinita: quadra=
tum infinitũ/ ⁊ triangulus infinitus ⁊c. Cõsequens
implicat: q᷑ figuratũ est extẽsum terminis clausum:
infinitũ vero terminatũ. Probat̃ ꝯña: quia si alicui
sphere ab eterno producte/ quolibet die circũdu=
ctus fuisset circulus: vel orbis pedalis/ maneret
spherica figura/ ⁊ tñ esset infinita: quia haberet infi
nitos curculos/ quorum quilibet esset pedalis: ergo
infinita. Sic de quadrato/ creet quodlibet die do=
minus generationẽ pedalẽ/ ⁊ addat priori. Similia
plura possent inferri. ¶ Quarto arguit̃ sicut arguit
Henricus de gand. Impossibile est creaturã produ
ctam fuisse ab eterno: ergo mundus nõ potuit esse
creatus ab eterno: q᷑ mũdus nõ negat̃/ immo pre=
supponit̃ creat⁹. Antecedẽs ꝓbat̃: quia creatura nõ
põt ꝓduci ad esse/ nisi prius precesserit eius nõ esse.
Nihil autem quod ꝓducit̃ post eius nõ esse fuit ab
eterno: ergo: ꝯña nota cũ minore: sed maior probat̃:
quia nõ esse cõuenit creature de se: cũ ſm oẽs crea=
tura de se sit non ens. Esse aũt cõuenit sibi ab alio:
ergo prius cõuenit sibi nõ esse ꝗ̃ esse. Uel ergo non
esse prius cõuenit sibi duratione: ⁊ habet̃ propositũ
ꝙ nõ esse creature precedit suũ esse. Aut prius natu
ra ⁊ simul duratione: ⁊ tunc opposita cõtradictorie
simul duratione scʒ non esse ⁊ esse insunt: qđ est im=
possibile. ¶ Itẽ qđ cõuenit alicui naturaliter/ cõue=
nit sibi realiter: sed nõ esse naturaliter ꝯuenit crea=
ture: ergo realiter: ⁊ nõ qñ est nec postꝗ̃ fuit: q᷑ sicut
eterna a parte ante/ ita possunt esse ꝑpetua a parte
post: ergo cõuenit sibi priusꝗ̃ est. Item qđ creat̃/ de
nihilo ꝓducit̃: igit̃ fuit nihil priusꝗ̃ ꝓduceret̃: ergo
nihil esse vel nõ esse precedit esse: cum al's de nihilo
produceret̃. ¶ Quinto arguit̃. Mũdus nõ est produ
ctus ab eterno: ergo non potuit produci ab eterno.
Tenet ꝯña: quia ad ꝑteritũ non est potẽtia. Et sicut
omne qđ est necesse est esse: ita omne qđ fuit qñ fuit
necessariũ est fuisse. Igit̃ mundũ necesse est ꝓductũ
fuisse ex tẽpore. Et per ꝯñs est impossibile mundũ
non fuisse productũ ex tẽpore: ⁊ ita necesse est ipsum
productum fuisse tẽporaliter: hoc est postꝗ̃ nõ fuit.
Multa alia possent adduci etiã ex Grego. q. iij. di=
stinc. j. secũdi. Et Oyta in secũdo arti. ij. vbi per lõgã
questionẽ ⁊ diffuse materiã huius qõnis disputat.

Item Adam ⁊c. sed illa sufficiant. ¶ Pro illarũ ra=
tionũ solutione: quia potiores earũ fundant̃ in im=
possibilitate infiniti: ex qua impossibilitatẽ eterni=
tatis mundi inferre nitunt̃: ideo primo videndũ est
quid nõie infiniti intelligat̃. Secundo de partibus
proportionalib⁹ cõtinui: an sint finite vel infinite.
Tertio generalr: an possibile sit infinitũ in actu. Ex
illis faciles erũt rationũ solutiones. ¶ Circa primũ
notandũ ꝙ infinitũ accipit̃ dupliciter. Cathegore=
matice/ et syncathegorematice. Cathegorematice
est adiectiuũ priuatiue oppositũ huic termino fini=
tum: valẽs tantũ/ id est quantũ nõ terminatũ. Et q᷑
ratio infiniti quãtitati cõgruit/ ſm triplicẽ quanti=
tatẽ: ſm extẽsionẽ multitudinis vigoris/ põt imagi=
nari triplex infinitũ. ¶ Infinitũ extẽsiue est exten=
sum sine termino: ⁊ tale est duplex. Quoddã est infi
nitũ simplr ex nulla parte terminatũ: nec ſm lon=
gitudinem/ nec latitudinẽ/ nec ꝓfunditatẽ: nec ſm
aliquã differẽtiã positiõis. Et est infinitũ ſm quid
quod ex vna parte: vel ſm vnã dimẽsionẽ est termi=
natũ: ⁊ nõ ſm aliã: vt infinitũ ſm lõgitudinẽ: ⁊ non
ſm latitudinẽ/ vel infinitũ ſm lõgitudinẽ sursum ⁊
terminatũ deorsuʒ. ¶ Infinitũ discretiue est multi=
tudo nõ terminata vel multitudo nõ numerabilis.
¶ Infinitũ intẽsiue ſm vigorẽ est infinitũ ꝑfectiõe:
⁊ est perfectio nõ mẽsurabilis: vel ꝑfectio nõ termi=
nata: vel perfectio que excedi nõ põt: aut qua nulla
maior cogitari potest. Aut ꝑfectio omnẽ ꝑfectionẽ
eminẽter includẽs: ⁊ cui repugnat oĩs imperfectio.
¶ Et est etiã perfectio infinita duplex. Quedam
est infinita simpliciter illa scʒ que dicta est: ⁊ illa soli
deo cõuenit. Et est ꝑfectio ſm quid/ siue in genere.
Et hec est ꝑfectio nõ terminata in eadẽ specie: hoc
est ꝙ in eadẽ specie excedi nõ potest. Cuius scʒ non
est dabilis gradus vltimus sue perfectionis. Exem
plum patebit infra. ¶ Illo modo accipiẽdo infinitũ
est simplex adiectiuũ: eo modo quo termin⁹ priua=
tiuus dicit̃ simplex: ⁊ nõ cõfundit terminũ sequẽtẽ
neq̃ suũ subiectũ. Ideo nõ refert illud ꝑponere vel
postponere. Unde nihil refert dicere. Dies futuri
sunt infiniti: ⁊ infiniti sunt dies futuri: capiẽdo infi
nitũ cathegorematice. Et hoc modo ꝓprie queri põt
de quanto an sit finitũ vel infinitũ. ¶ De finito ſm
multitudinẽ dicatur pariformiter sicut de infinito
ſm magnitudinẽ. Alio modo accipit̃ infinitũ synca
thegorematice: et sic non est terminus simplex: sed
equiualet huic orationi. Aliquantã ⁊ nõ tantũ quin
maius. Uel aliquãtũ vel quãtũlibet maius. Uel tm̃:
tantum, tm̃: ⁊ sic sine statu. Hoc est pedale/ bipeda=
le ⁊c. ⁊ sic sine statu. Aut duo/ tria/ quatuor/ ⁊ sic sine
statu. Illo modo terminũ sequentẽ quẽ determinat
facit stare ꝯfuse tm̃. Et sic capiẽdo multũ refert pre=
ponere vel postponere. Unde multum refert partes
cõtinui sunt infinite: ⁊ infinite sunt partes cõtinui.
Unde infinitũ syncathegorematice nõ ꝓdicat̃ vere
⁊ affirmatiue de aliquo termino supponẽte determi
nate pro aliquo vno: q᷑ nulla res etiã si esset infini=
ta cathegorematice est quolibet mai⁹: q᷑ nõ maius
seipso. ¶ Secũdo suppono/ ꝙ ꝯtinuũ nõ cõstituit̃ ex
indiuisibilib⁹: q᷑ quelibet pars ꝯtinui põt diuidi in
suas duas medietates. ¶ Ex quo sequit̃ ꝙ cuiusli= Coroll. i.
bet cõtinui infinite sunt partes ꝓportionales/ siue
eiusdem ꝓportionis distincte: quarũ nulla est pars
alteri⁹. Infinite dico syncathegorematice. Dicunt̃
autẽ partes ꝓportionales/ siue eiusdẽ ꝓportionis
partes: quarũ talis est ꝓportio prime ad secundã:
qualis secũde ad tertiã: ⁊ sic cõsequẽter. Uel vbi ta=
lis est ꝓportio prioris ad sequentẽ: qualis sequẽtis
ad sequẽtẽ: vt si continuũ diuidat̃ in duas medieta=
tes: ⁊ secũda medietas iterũ in duas: ⁊ sic consequẽ
ter. Suo modo dicatur de diuisione ſm quãcunq̃
proportionẽ multiplicẽ. ¶ Ut si fiat diuisio per me=
dietates. Prima medietas est dupla: nõ ad secundã
medietatem: sed ad medietatẽ secunde medietatis.

hoc est ad medietatē totius residui/que est quarta totius: et illa quarta est dupla ad medietatē residui que est octaua totius: et sic consequēter: vt patet ad oculum in hac figura.

a b c d e

h p

1 1 1 1

2 4 8 6

Cuius prima pars proportionalis est a: secunda b: tertia c: quarta d. Et residuū a est duplex ad b: similiter b est duplum ad c: et c duplū ad d: d vero nō est duplū ad e: sed ad medietatē e: et illa medietas dupla ad medietatē residui. Et sic ꝯtinuādo diuisionē.
Coroll. 2. ¶ Sequit̄ secūdo/ꝙ nō dat̄ vltima pars cōtinui ꝑm diuisionē in partes eiusdē ꝓportionis. Datur tamē vltima pars ꝑm diuisiones in partes eiusdē quātitatis. Primū ptz: quia quecūꝫ pars residua detur: illa est diuisibilis in partes eiusdē ꝓportionis: hoc est in duas medietates ꝑm exēplū ꝓpositū: cū nulla sit indiuisibilis. Secundū patet: quia datur vltima medietas toti9. Silr̄ vltima tertia ꝛ vltima quarta totius/ꝛ sic de alijs: quarum nulla est diuisibilis in
Corolla. 3. partes eiusdē quātitatis. ¶ Tertio sequit̄/ꝙ nulla pars ꝓportionalis tāgit terminū extrinsecū extēsi.
Corol. 4. Patet: quia quecūꝫ tāgeret/esset vltima. ¶ Quarto sequitur/ꝙ si aliquod mobile moueret̄ ab h in p per partes ꝓportionales nūꝙ attingeret p. Patet: quia nunꝙ attingeret vltimā partem ꝓportionalē.
Coroll. 5. ¶ Quinto sequit̄/ꝙ si mobile ecōuerso moueret̄ de p. versus h: nullā partē ꝓportionalē (gratia exēpli) nullā medietatē primo attingeret. Patet: q: nulla medietas est vltima: cum quelibet sit vlteri9 diuisibilis in infinitas. Si queris: quid ergo mobile primo attingit. Respōdet: primo attingit partē diuisibilē in infinitas partes ꝓportionales. Ut primo attingit vltimā tertiā/vel vltimā millesimā: sed nullā partē primo attingit totā/id est ꝑm se et quodlibet sui: q: nō est dabilis minima pars quā primo attingit: quia quācūꝫ partē primā attingit: prius attingit vnā eius medietatē/scꝫ vltimā ꝙ primā. ¶ Et sicut dictū est de diuisione continui extēsi ꝛ permanentis: ita pōt dici de cōtinuo successiuo: hoc est de
Coroll. 6. tēpore ꝛ partib9 eius. ¶ Sexto sequitur/ꝙ infinite sunt partes cōtinui ꝑm multitudinē: capiendo infinitū sincathegorematice. Patet: quia non tot quin plures. Itē sunt aliquot plures: q: 2.3.4.1000.ꝛc. et sic sine statu: non tñ infinite sunt partes ꝑm extēsionē. An aūt partes sint infinite cathegorematice ꝑm multitudinē dicet̄ in sequēti notabili. ¶ Tertio
Nota 3. notādū/ꝙ de possibilitate infiniti cathegorematice sunt opi. cōtrarie. Una/ꝙ deus pōt facere actu infinitū/tam ꝑm multitudinē/tam ꝑm extēsionē ꝙ ꝑm intēsionē. Huic fauere videt̄ author Ockā ꝛ Grego. de ari. in primo dist. xlij. q. iiij. Probāt: quia in qualibet parte ꝓportionali huius hore pōt deus creare angelū ꝛ silr̄ lapidem pedalē ꝛ vnire priori. ¶ Item sic deus pōt in qualibet parte hore creare vnū gradum luminis vel charitatis ꝛ vnire priori. Ponatur in esse: ꝛ in fine hore erit multitudo angelorum infinita: ꝛ lapis infinitus extēsiue: ꝛ lumen ꝛ charitas infinita intēsiue: q: quodlibet illoꝝ habebit infinitas partes tātas quāta est hec certa data ꝑm numerū extēsionū vel intensionū reddēdo singula singulis: q: tot partes quot sunt partes ꝓportionales hore. ¶ Item cōtinuū habet actu partes infinitas. Qḋ ꝓbat̄: q: actu habet oēs partes suas cū sit actu compositū ex partib9 actu existētib9: quia ex nō ente nihil cōponit̄. Ille autē partes sunt infinite cathegorematice. Probat̄: quia nō sunt terminate: q: nō est dabilis vltima: quia si illa daret̄ esset indiuisibilis: et sic cōtinuū nō esset cōtinuū/ꝛ semper diuisibilis. Nec refert ꝙ nō sunt separate: quia non est magis impossibile esse multitudinē quarūcūꝫ nō facientiū vnū ꝙ facientiū vnū: q: oīs repugnātia que assignaret̄ in illis/assignari posset etiā in istis: vt ꝙ vnū infinitū esset equale mai9 vel min9 alio duplo vel triplo ꝛc. ꝙ totū esset equale vel min9 parte. Aut ꝙ actualis existentia repugnet infinito partibili et similia. Item ꝙ deus pōt inmediate se solo conseruare qualibet entitatē in esse: siue quodcūꝫ qḋ non est de essentia eius/aut pars ei9. Pōt ergo alicuius continui quālibet partem diuidere a qualibet alia eiusdē ꝓportionis que nō est pars eius: ꝛ quālibet talē cōseruare in esse. Quo facto erit infinita multitudo distinctoꝝ: ꝛ actu separatoꝝ: quia tales partes ꝓportionales sunt infinite. ¶ Itē nullā implicat cōtradictionē esse actu infinitū: igit̄ de9 pōt illā facere: eo ꝙ argumenta que illā ꝯdictionē inducere volunt/nihil ꝯcludūt: sed vel sunt sophistica/aut assumunt falsum vel dubiū. Nec sequitur ꝙ potētia dei ꝓducētis infinitū esset exhausta: q: licet non posset ꝓducere maius infinito: posset tñ ꝓducere aliud infinitū: immo infinita alia infinita. ¶ Alij tenēt oppositū: asserētes simplr̄ impossibile esse infinitū cathegorematice: quoꝝ rōnes p̄es supra posite sunt. Et vltra pōt pro illa opiniōe assumi ratio tertia ad cōclusionē oppositā statim suprapositā/scꝫ tūc de9 posset separare oēs partes cōtinui ꝛ separatim conseruare: vt arguit ratio. Sed hoc est impossibile: q: tunc ille partes essent indiuisibiles: ꝛ ita cōtinuum esset cōpositū ex indiuisibilib9: qḋ reputat̄ impossibile. ¶ Itē si possibile esset infinitū/maxime in casu prime ꝓbationis. Sed hoc nō/q: impossibile est ꝙ in qualibet parte ꝓportionali hore de9 creet lapidē. Probat̄: q: si sic/etiā in qualibet parte ꝓportionali posset auferre medietatē ꝓportionalē cōtinui. Ergo cōtinuū in fine hore esset diuisum in oēs medietates. Cōsequēs falsum: q: vel medietates ille in fine hore essent diuisibiles/vel nō. Si primū/nō essent oēs medietates. Secūdū est impossibile: q: impossibile est cōtinuū cōponi ex indiuisibilib9. Cōsequentia ꝓbat̄: quia tot sunt medietates in cōtinuo/quot sunt partes in hora. ¶ Itē īpossibile est ꝙ in q̄libet parte ꝓportionali hore creet lapidē. Probat̄: q: non sunt dabiles oēs partes ꝓportionales hore. Probatur: q: si darent̄ aut essent diuisibiles/vel īdiuisibiles. Si diuisibiles/tunc nō sunt oēs: q: preter illas sunt alie remanētes. Si indiuisibiles/tunc nō sunt proportionales: q: pars ꝓportionalis est que habet ꝓportionē ad sequētē qualia sequēs ad sibi sequentem: ergo erit sequens: ideo non erit indiuisibilis. ¶ Sed esto ꝙ ille rationes de partib9 proportionabilib9 cōcluderēt: nō haberet̄ adhuc intentū illius opinionis: q: nihil haberet̄ nisi ꝙ infinitū illo modo esset impossibile/id est creādo aliqua ꝛ multiplicando ꝑm partes ꝓportionales. Nihilomin9 adhuc non videt̄ implicare/ꝙ deus pro eodē instāti simul crearet infinitos angelos: lapidē infinitū: ꝛ qualitatem intēsiue infinitā. Et ideo dixit principalis cōclusio in principio qōnis/ꝙ ꝓbabili9 est dicere mūdum creari potuisse ab eterno ꝙ oppositū: q: nō includit ꝯdictionē. Sic q: deū ꝓducere infinitū actu nō includit ꝯdictionē euidēter: ideo probabili9 est illud tenere theologo ꝙ ei9 oppositū. Et hec ratio solui nō potest/nisi euidēter ostēdatur cōtradictionis implicatio. His premissis respōdetur ad rationes cōtra eternitatē mūdi inductas. ¶ Ad primam ꝯcedit̄/ꝙ si mūd9 ab eterno fuisset/infinite fuissent reuolutiones pertrāsite ꝛ p̄terite syncathegorematice: q: non tot quin plures. Et silr̄ ꝙ infinite essent excesse. Et cū infert virtualiter/ꝙ infinitū excedit: et ꝙ vnū infinitū est maius alio. ꝛc. nō sequit̄: q: in

illis infinitū accipit̄ cathegorematice: ⁊ ita cōmitti
tur fallacia equiuocationis. Non em̄ sequit̄. Infini
ta sunt pertransita: ergo est aliqđ infinitū/ vt patet
exponendo. ¶ Si vero placet admittere infinitum
actu ꝑm opi. Greg. in primo dist. xvij. ꝯcedit̄ ꝙ reuo
lutiones preterite sunt infinite. ¶ Et cū infert: tūc
īfinite essent excesse: vt vnū infinitū mai⁹ alio. Dicē
dū ꝙ ly maius min⁹ equalia dupl'r accipiunt. Uno
mō vt dicūt cōparationē vni⁹ quantitatis ad aliā
ꝑm certā mensurā. Ut equalia dicant̄ quoꝝ̄ eadē
est mēsura: mai⁹ qđ excedit aliud in certa quātitate
min⁹ qđ exceditur in quantitate et sic non attribuun
tur infinitis: eo ꝙ infinitū nō est mēsurabile. Alio
modo accipiuntur illi termini largius: vt equalia
sint aliqua sic se habētia ꝙ qcquid est in vno id vel
sibi correspōdēs est in alio: et nihil vltra. Sic si de⁹
in qualibet parte ꝓportionali hore ꝓduceret lapi
dem: multitudo lapidū ꝓductoꝝ esset equalis mul
titudini ꝓportionaliū partiū hore: lʒ vtraq multi
tudo sit infinita. Et maius large dr̄ qđ ꝯtinet oīa/ q̄
cōtinet aliud vel sibi corrñdēs et cū hoc alia. Et sic
maior est multitudo partium totius cōtinui ꝙ̄ ei⁹
medietatis. Et minor mediatis ꝙ̄ totius: et ideo cō
ceduntur illata. Et qñ arguit̄ vbi exceditur/ ibi fini
tur. Negetur illud: lʒ hoc verū esset si excessus ille
inciperet a certa quātitate excessi. Secus vbi infini
tas exceditur/ ibi excessum non finitur. Sed in hoc
exceditur quia aliquid est in vno infinito quod vel
sibi correspondens non est in alio infinito. Nam
et infinitum habet partes infinitas quarum vna
distinguitur ab alia. Sed an habeat partes aliquo
tas: videtur ꝙ in infinito ꝑm quid assignari pos
sunt: vt si sex linee paralelle traherentur in infinitū
ꝑm longitudinem: distantes a se pedaliter ꝑm lati
tudinem: spatia intercepta essent infinita ꝑm lōgi
tudinē: ⁊ quodlibet spatiū esset sexta totius: ⁊ duo
spatia essent tria totius: et tria spatia esset medie
tas totius. ¶ Sed de infinito simpliciter/ ꝑm omnē
dimensionem et positionem est maius dubium:
q2 non videtur penes quid sumi deberet pars ali
quota puta medietas tertia vel quarta. Ibi enim
nulla posset sumi mensura: et pars aliquota mensu
rā importat. ¶ Sed an cōcedi debet ꝙ in casu reuo
lutionis lune sint duodecuple ad reuolutionem so
lis. Et videtur ꝙ sic: q2 quoties sol semel reuolutus
est luna duodecies est reuoluta: Duodeci⁹ vo ad vnū
hʒ proportionē duodecuplā. Posset dici ꝙ accipiē
do nomina proportionum large conformiter ad no
mina supradicta equale: maius/ minus concedēdū
foret/ ꝙ vnū infinitū est duplū vel triplū ⁊c. ad aliud
Ut duplū diceret qđ cōtinet aliquid vel sibi corre
spondens/ et adhuc tātūdē vel equale illi: large ca
piendo equalia. Sic i casu premisso cōcedēdū foret
ꝙ totū spatiū inter sex lineas paralellas eēt duplū
ad spatiū cōprehensum inter tres. Si vero accipiūt
nomina ꝓportionabilia stricte: vt scʒ maius conti
net min⁹ quātū ad numerū aliquoties p̄cise ꝑm cer
tum numerū. Sic vnū infinitū non est multiplex ad
aliud ꝑm numerū. Illo mō reuolutiones lune non
sunt duodecuple ad reuolutionē solis: q2 nō conti
nēt precise duodecies: sed infinities quēcūq nume
rū reuolutionis solis: et ecōuerso reuolutionis solis
cōtinent infinities quēcūq numerū reuolutionum
Ad secūdā. lune. ¶ Ad scđam rationē dicit̄ breuiter ꝙ ab a. nul
la reuolutio distat infinite: et negēt ꝯña: ꝙ ergo si
mul aggregate non sint infinite. Ad probationē ne
getur ꝙ̄ finitū additū finito nō facit infinitū: saltē
vniuersaliter. Sed verū est qñ finitū finite addit̄ fi
nito: hoc est ꝑm certū numerū: puta centies mille
sies vel in alio quocūq numero. Sed finitū additū
īfinito infinities/ reddit totū infinitū. Uñ ex hoc ꝙ
aliqua magnitudo vel multitudo hʒ infinitas par
tes totas quāta est hec certa data cōcludit̄ esse infi
nita: et tñ q̄libet pars est finita. Argumētū hoc ꝓce
dit cōtra cōcedētes infinitū cathegorematice. ¶ Ad
tertiū cōcedit̄ illatū: vt in primi argumenti solutio Ad tertiū.
ne: capiēdo infinite syncathegorematice ꝑm vtramq
opinionē: nō aūt cathegorematice ꝑm vnam opinio
nē: ꝑm aliā cōcedit̄ vtroq mō. Et ad probationē im
possibilitatis illati ꝑm opi. tenentē possibile esse in
finitū cathegorematice dicit̄: negando ꝙ de ratiōe
infiniti sit ꝙ sit incōpletū aut ꝙ aliquod eius sit in
potentia: immo ꝑm illā opi. infiniti ita oēs partes
sunt in actu sicut finiti: qđ patet in multitudine infi
nita partiū cōtinui: quarū ita quelibet vt est in actu
et extra causam suā sicut aliqua earū: nec vna pars
eius est in actu alia in potētia: ita cētena millesima
est in actu sicut prima medietas. Ad ꝓbationē pōt
dici ꝙ ille non sunt diffinitiōes infiniti ꝑm assigna
tiones quarūdā ꝓprietatū respiciētiū nostrū modū
intelligēdi infinitū. ¶ Et cū dicit̄: quicūq imagi
nat̄ infinitū figit aspectū ⁊c. R̄ndet̄ ꝙ ex hac imagi
natione nostra nō arguit̄ aliqua successio/ neq ali
quid esse in actu/ ⁊ et aliud in potentia illi⁹ rei sup
quam cadit imaginatio: sed arguit̄ illa successio in
ipsa imaginatione. Unde ꝙ̄uis apprehēdēs partes
ꝓportionabiles cōtinui/ pri⁹ apprehēdit vnā ꝙ̄ aliā
vna tñ in cōtinuo nō est pri⁹ ꝙ̄ alia: quia ita in actu
est vltima millesima sicut prima: lʒ prius apprehē
dat̄ prima. Et est simile magn⁹ aceru⁹ granoꝝ mi
liū totus est in actu: ꝙ̄uis imaginatio nostra prius
vnū granū apphēdit ꝙ̄ aliud. ¶ Ad secūdā impro
bationē impossibilitatis ꝯñtis concedūt oīa illa il
lata: scʒ ꝙ dabile est infinitū in multitudine in extē
sione ⁊ intēsione. Ad improbationē de infinito intē
siue dr̄ ꝙ talis qualitas infinite intensa: lʒ esset infi
nite perfectionis in sua specie: non tamē infinite ꝑ
fecta simpliciter: vt declaratū est in primo notabili.
Et ideo nō sequit̄ ꝙ sit eque ꝑfecta deo: immo qua
litas sic intēsa quātūcūq intenderet̄ in sua specie:
nō tñ attingeret minimū gradū speciei superioris.
Unde infinita caliditas in sua specie non attingit
minimū gradū ꝑfectionis charitatis vel cognitio
nis: Sicut em̄ ꝓpter quancūq intēsionē nō mutat
speciē: vt caliditas fiat charitas: sed semp manet ca
liditas: ita nō attingit propter suā intēsionē grad⁹
alterius speciei: cū gradus sint de essentia rei. ¶ Et
ꝑ hoc ad illud qđ dr̄ de infinito extēsiue et ꝑm mul
titudinē. Dicit̄: et si plura dicunt maiorē ꝑfectionē
vno solo tñ infinita non dicūt perfectionē infinitā
etiā in gñe nisi vniant̄. Neq si vniant̄ dicūt ꝑfectio
nē simpl'r: que solius dei est: lʒ etiā diceret ꝑfectio
nē infinitam. ¶ Et additur ad min⁹ tot erūt perfe
ctiones in vniuersitate alarū ⁊c. quot in deo ꝙ infi
nite. R̄ndet̄ ꝙ de⁹ nō hʒ in se formaliter nisi vnam
ꝑfectionē que est infinita sua essentia. Uerius est tā
tū vna perfectio: ideo nō est cōueniēs animā habere
plures ꝑfectiōes ꝙ̄ deū: q2 ille plures ꝑfectiones nō
sunt ꝑfectiones simpl'r: nec equiualent vni ꝑfectio
ni diuine: que quia simpl'r infinita est: non ei equi
parari possunt infinite ꝑfectiones in gñe oīm crea
turaꝝ. Habet etiā virtualiter plures deus quia plu
ra creare pōt perfectas creaturas. ¶ Ad aliud im
possibile de infinito figurato. Dicit̄ concedendo ꝙ
impossibile est figuratū esse infinitū. Ad probatio
nem dr̄: ꝙ casus est impossibilis. Cuius ratio est: q2
casus implicat. Pōit em̄ ꝙ sphera aliqua sit ab eter
no ꝓducta: et hoc quidē possibile est: q2 potuit sphe
ra finita pedalis: gratia exempli: ab eterno fuisse ꝓ
ducta. Sed cum hoc non stat ꝙ quolibet die circun
duct⁹ fuisset orbis pedalis: q2 cū dies preteriti sint
infiniti (posita mundi eternitate) quemlibet diē infi
niti precessissent dies: et ita quolibet die producti
fuissent infiniti orbes: et ita ante quēlibet diem illa
sphera ab eterno producta fuisset infinita: vtputa
habēs infinitas partes tantas: et per ꝯñs nec esset
sphera: nec circūduci posset infinito aliquis orbis:
q2 infinito ꝑm magnitudinē ea parte qua infinitū

non potest fieri additio:cũ finẽ nõ habeat cui addi
tio fieret. Implicat ergo quolibet die ab eterno ali
cui sphere fuisse additũ circulũ, vel orbẽ certe quãti
tatis:q: sic sphera non esset sphera:q: infinita. Sic
etiã implicat infinitũ circũduci orbe. ¶ Suo modo
Ad quartũ. respondendum est de quadrangulo aut triangulo.
H ¶ Ad quartũ negetur ꝙ creatura non põt produci
ad esse nisi precesserit non esse. Ad probationem.
Nõ esse conuenit creature de se. Distinguatur illa:
vel non capitur infinitanter vel neganter. Si infi-
nitanter negãda est:q: nõ esse nulli cõuenit neq3 de
se neq3 ab alio. Est em̃ illa affirmatiua, tñ valẽs nõ
esse.i.aliquid qđ nõ esse cõuenit creature de se/que
est falsa:quia affirmatiua cuius subiectum ꝓ nullo
supponit:sicut et illa est falsa. Creatura est nõ ens
de se vel ſm naturã suam. Si accipitur neganter/
sic vera est non esse cõuenit creature de se:que va-
let illã. Nullum esse conuenit creature de se:et hec
est vera:q: nihil conuenit creature a se. Quicquid
em̃ h3 creatura/h3 ab alio.s.a suo efficiente. Et ad
hũc sensum negatiuũ sunt intelligẽde ille affirmati
ue de terminis infinitis:sicut et illa. Creatura ante
ꝙ3 produceret est nihil:illa affirmatiua falsa est:sed
cõcedit in sensu negatiuo preponendo nihil. Nihil
est creatura priusꝙ3 ꝓduceret que valet illam. Crea-
tura nõ est priusꝙ3 ꝓduceret. Sic pt3 quomodo illa
concedit. Creatura ſm se non est ens:quia de rigore
verborũ est falsa. Et cu3 arguit:ergo prius cõuenit
nõ esse ꝙ3 esse:ꝯña non valet:quia omne qđ sibi con
uenit ab alio potuit sibi eternaliter conuenire ab
alio. Ideo nõ op3 ꝙ primo sibi conueniat non esse.
Item nõ esse a se et esse ab alio nõ opponit:et ideo
simul duratione cõueniũt creature:q: semꝑ creatu-
ra non est a se ⁊ semꝑ est ab alio. Et per hoc ad aliã
neget ꝙ non esse cõueniat creature naturaliter:vel
distinguat:vt pt3. ¶ Ad illud qđ addit/ꝙ creatura
de nihilo producit:dicitur ꝙ illa affirmatiua falsa
est:sed conceditur ad sensum negatiuũ.i.ꝙ creatu-
ra non ꝓducitur de aliquo tãꝙ3 de potẽtia materie
Ad vltimũ. ¶ Ad vltimũ dico negando consequẽtiam:⁊ ad pro
3 bationẽ ad preteritũ non est potentia. Verũ est:nõ
est potentia qua p̃teritũ non est preteritum:tamen
ad preteritũ fuit potentia. Potuit em̃ preteritũ nõ
fuisse preteritũ. Et cũ arguitur. Mund⁹ est ꝓduct⁹
ex tpe.i.post non esse:igit necessariũ est ipsu3 fuisse
ꝓductũ ex tpe:q: ꝓpositio de preterito vera est ne-
cessaria. Respondet ꝙ est necessaria ſm qđ vel ſm
tps:nõ simplr:q: l3 nõ possit esse falsa:tñ potuit esse
falsa:q: añ tps mũdus potuit nõ fuisse ꝓductus in
tpe. Potuit etiã prius fuisse ꝓductus in tpe imagi-
nario. Necessaria autem simplr est:que nec põt nec
poterit/nec potuit esse falsa. ¶ Si dicis. Si mun-
dus fuisset productus ab eterno: necessario fuisset
ab eterno simplr:q: nõ potuit fuisse nõ ꝓduct⁹. Nõ
enim postꝙ3 fuerat productus:nec ante:quia nihil
imaginari potest ante eternũ. Ergo a simili:q: mun
dus non est ꝓductus ab eterno necessariũ est mun
dũ non fuisse productũ ab eterno:ergo impossibile
est mundũ fuisse productũ ab eterno:tenet cõseque-
tia:q: necessarium non ⁊ impossibile eqpollẽt. ¶ Re
spondet ꝙ stante hypothesi ꝙ mundus sit ꝓduct⁹
ab eterno/necessarium est mundum esse productũ
ab eterno:non tñ est necessariũ mũdũ fuisse ꝓductũ
ab eterno:q: quocũq3 instanti p̃terito signato ante
instãs creationis mundi potuit nõ esse ꝓ tali instã
ti. Et ita nõ fuit necessariũ mundum fuisse ꝓ aliquo
instanti p̃terito:⁊ ita nõ ab eterno. ¶ Vel põt dici ꝙ
questio fuerit nulla posita hypothesi:posita autem
hypothesi:vel ꝙ mũdus fuit ab eterno:vel ꝙ non
fuit ab eterno:quodcũq3 ponit/erit simplr necessa-
riũ :co ꝙ oppositũ nõ possit esse simul nec prius: cũ
impossibile sit aliquid esse prius eterno. ¶ Et dicũt
aliq ꝯñr:ꝙ si mund⁹ fuit ab eterno a deo product⁹:
de⁹ necessario ꝓduxisset mũdũ:q: nõ potuisset non
ꝓduxisse:q: nõ ante eternũ/nec in eterno:quia sic in
eterno ꝓduxisset/et nõ ꝓduxisset. Consequenter di
cũt ꝙ deus ꝓducit extra se necessario de facto. Pos-
set autẽ aliquid necessario extra se producere et hoc
fecisset posita hypothesi. ¶ Vel posset dici ꝙ stãt si-
mul ꝙ mũdus sit cõtingẽter productus a deo ⁊ ab
eterno. Et ꝙ mũdus ꝓpter hoc potuit nõ fuisse in
a. Sit a. eternitas.q: prius natura vel ſm intelle-
ctũ potuit de⁹ nõ ꝓduxisse mũdũ in a.q: in volũtate
sua fuit ꝓducere/⁊ nõ ꝓducere mũdũ. Hec Ockã.q.
vij.lib.ij. Et sic pt3 solutio ad rõnes cõtra eternitatẽ
mundi adductas. etiã ſm opi.tenentẽ ꝙ possibile
est infinitũ actu cathegorematice:contra quã ma-
gis ꝓcedunt saltem prima/scđa et tertia. Nã quar
ta et quinta equaliter ꝓcedũt contra ambas. ¶ Ra
tiones vero illarũ opiñ.in tertio notabili hincinde
adducte pñt solui. Nã negãtes possibilitatẽ infini
ti ad rõnes prime opi.dicerẽt. ¶ Ad primã concedi Ad primã
tur ꝙ in qualibet parte proportionabili potest de⁹ R.
creare lapidẽ vel gradũ charitatis:⁊ cũ dr:ponatur
in esse:in qualibet parte creat:illa neget. Nec pro-
positio vniuersalis sic debet poni in esse:sed per sin
gulares incõiunctiz sumptas:et haru3 quelibet est
possibilis. ¶ Si dicis. Una singularium erit impos
sibilis.s. in qua demonstratur vltima. Respõdetur
ꝙ vltima non est demonstrabilis:q: vltima nõ est
possibilis. ¶ Ad secundam dicerent/negãdo ꝙ cõti Ad secũdã
nuũ habet actu partes infinitas:licet infinitas ha-
beat partes. Et conceditur/ꝙ actu h3 omes partes
suas capiendo ly omnes distributiue/non collecti
ue. Et cum arguitur:et oẽs partes sunt infinite ⁊c.
Neget illa:siue omnes accipit distributiue:vt ma-
nifestũ est per descendentes:immo ꝯria vera est:nul-
le partes sunt infinite. Quia quecunq3 demõstrant
finite sunt:quia omnes citra vltimam sunt finite.
Ultima aũt demonstrari nõ põt:q: nulli est vltima.
Si vero accipit collectiue q: etiam sic similiter falsa
est:q: nulle sunt oẽs partes collectiue:q: nulle par
tes cõtinui sunt partes cõtinui:p̃ter quas non sint
alie partes. Nã ita exponit oẽs collectiue. Oẽs par
tes continui.i.partes ꝯtinui p̃ter quas nõ sunt alie
partes cõtinui:sicut oẽs apl'i sunt.xij.id est aposto
li p̃ter quos nõ sunt alij sunt.xij. Vel sic.⁊ redit i idẽ.
Apl'i sunt.xij.et nõ est aliqs apl's quin sit aliquis il
lo⁊. Modo nulle partes continui sunt qn p̃ter illas
possint alie signari:cum nulla pars sit vltima:quia
quelibet diuisibilis est in vlteriores. Ad probationẽ
non sunt oẽs terminate:illud negetur capiẽdo oẽs
collectiue:q: quelibet partes sunt terminate: ille ⁊
ille:et sic de singulis. Quelibet em̃ pars proportio-
nabilis est terminata ad partẽ ꝓportionabilem se-
quẽtẽ:q: nulla est vltima. Si aũt capitur collectiue
vera est:q: negatiua cuius vnũ extremũ.s.oẽs par-
tes nõ supponit. Sed tunc cũ infertur illa affirma-
tiua:ergo oẽs partes sunt infinite. Sicut nõ sequi-
tur. Asini non sunt terminati:ergo infiniti. Suppo
sito ꝙ nullus sit asinus. ¶ Ad tertiũ dicerent conce Ad tertium
dẽdo/ꝙ de⁹ põt diuidere quãlibet partẽ cõtinuã a
qualibet eiusdẽ ꝓportionis:q: illã ⁊ illã:⁊ sic de sin
gulis:et non est aliqua quin eã diuidere possit et se
paratam conseruare. Et cum infertur:ergo erit infi
nita multitudo partiũ actu separatũ:cõcedit synca
thegorematice/ nõ aũt cathegorematice. Ad proba
tionẽ:q: tales partes proportionales sunt infinite:
hoc negetur:l3 infinite sint partes proportionales:
capiendo syncathegorematice. ¶ Sed videtur con-
tra solutione3 ad tertiũ:ꝙ dabilis sint vltima pars
proportionalis:igitur. Añs probat: et pono casum
ꝙ deus in prima medietate hore creet lapidem pe-
dalem:et silr in scđa parte ꝓportionabili:et sic cõse-
quẽter et semper dũ creat sequẽtẽ, annihilet priorẽ
Tunc quero in fine hore:qui sit in instantia:⁊ tunc
est lapis vel nõ. Nõ põt dici scđm:q: nõ annihilat
lapis nisi alio creato. Si datur primũ: ergo ꝓduct⁹

est in vltima parte hore proportionali: quia si nō in
vltima parte: ergo in parte anteriori vel citeriori.
Et per ꝯñs in a/esset annihilatus: eo ꝙ in sequenti
parte ꝓportionali alius esset ꝓductus. ¶ Silr̄ si po
natur casus/ ꝙ in prima parte ꝓducat̄ lapis: in se-
cūda annihilet̄: in tertia ꝓducat̄: in quarta iterū an-
nihiletur/ ⁊ sic deinceps. Querit̄ vtrū in a/ sit lapis
ꝓductus vel nō. Quodcūq̧ dictū fuerit/ sequit̄ ꝙ sit
vltima pars ꝓportionalis. ¶ Silr̄ ali⁹ casus ponit̄
ꝙ duos lapides in prima parte ꝓportionabili dñs
continuet: discōtinuet in secūda: ⁊ iterū cōtinuet in
tertia: ⁊ sic ꝯñr. Querit̄ vtrū in a/ sint continuati vel
discōtinuati. Et quodcūq̧ dicit̄/ dabit̄ vltima pars
ꝓportionalis. Respōdet̄ admittēdo casum. Conse-
quēter dicit̄/ ꝙ in quacūq̧ parte hore creatur lapis
nouus: ⁊ annihilat̄ prior: ⁊ oīs lapis creatus anni-
hilabit̄: ⁊ post quēlibet alius creabit̄. Sicut in se-
cūdo casu: in qualibet parte ꝓportionali: aut lapis
creatur/ aut annihilat̄. Oīs tñ lapis creatus anni-
hilatur. Suo modo dicit̄ in tertio casu. Et cū querit̄
qd sit in a. Dicit̄ id qḋ deo placuerit: pōt esse lapis.
Uel non esse cōtinuus vel diuisus: quia casus nihil
disponit de a: Solū em̄ disponit de partibus ꝓpor-
tionabilib⁹ hore: a/ autē nihil est illius hore: sed est
finis extrinsec⁹ hore. Hora em̄ durat vsq̧ ad a/ exclu
siue. ¶ Si dicis volo ꝙ a/ sit instās intrinsece termi
nans horā: ⁊ ita est pars hore. Respōdet̄ nō admit-
tēdo casum: quia nō datur vltimū instās rei succes-
siue: sed res successiua desinit per primū nō esse: in-
stans autē intrinsece terminans est vltimū instans
esse. ¶ Ultima ratio illoꝝ nō video quō soluat̄: quia
nō apparet manifesta ꝯdictio: nisi dicat̄ ꝙ implicāt
cōtradictionē: quā conijcim⁹ ex ꝓbabilib⁹/ lꝫ nō ex
demonstratiuis. Ut plures deos esse implicat con-
tradictionē: licet illa euidēter ostendi non possit/ vt
multi dicūt. Uidetur tñ ꝙ aliter posset respōderi ad
istā replicā cōtra solutionē: primo neget̄ assumptū.
Ad ꝓbationē dicit̄ ꝙ in fine hore est lapis: lꝫ finis
hore nō terminet partes ꝓportionales: ita ꝙ detur
vltima: quia cū ꝓducit̄ in fine hore lapis/ illa pars
ꝓportionalis que correspōdet fini hore nō est vlti-
ma: sed pōt vlteri⁹ diuidi. Neget̄ ergo ꝙ ꝓduct⁹ est
in vltima parte ꝓportionali hore/ sed in parte finali
hore. Et licet oēs partes hore sint pertrāsite/ nō tñ
oēs partes ꝓportionabiles hore sunt pertrāsite: vt
possit exemplificari de figura/ vbi supra. Sit gratia
exēpli: a principiū hore: b medietas: c finis. ¶ Ad
rationes etiā negantiū possibilitatē infiniti potest
Ad primā. respōderi ꝺm oppositā opinionē. ¶ Ad primā ꝙ de⁹
pōt separare oēs partes cōtinui: sed hoc est impossi
bile ⁊c. Neget̄ impossibilitas: si ly oēs capit̄ distri-
butiue. Et ꝯñr dicit̄ ꝙ oēs ille partes sunt diuisibi-
les/ ⁊ non indiuisibiles. Et si vltra arguit̄: igit̄ non
sunt oēs partes/ accipiēdo oēs distributiue ꝯcedit̄:
q̄ nulle partes sunt oēs partes distributiue. Nec
ex illo sequit̄/ ꝙ nō oēs partes sint diuisibiles: sicut
nō sequit̄. Nulla aīalia sunt oēs hoīes: ergo nō oēs
hoīes sunt aīalia. Si vero oēs capit̄ collectiue. Ne-
getur ꝙ deus pōt separare oēs partes: q̄ nulle sunt
Ad secūdā. oēs partes. ¶ Ad secūdā dicit̄/ ꝙ in qualibet parte
ꝓportionali deus pōt creare lapidē: pōt etiā tollere
medietatē cōtinui. Et cum infert̄: ergo in fine esset
diuisum in oēs medietates: capiēdo oēs disiūctiue.
Cōcedit̄ ꝙ in illas ⁊ in illas demōstrādo centesimā
millesimā ⁊c. Tamen nō sequit̄/ ꝙ in fine hore sint
indiuisibiles: quia nūq̧ veniret ad finē partiū pro-
portionaliū: quia nō datur vltima: sed capiēdo oēs
collectiue/ negetur ꝙ cōtinuū esset diuisum in oēs
Ad tertiam partes: quia nulle sunt oēs partes collectiue. ¶ Ad
tertiā dicit̄. Neget̄ ꝙ impossibile esset ꝙ in quali-
bet parte deus crearet lapidē. Ad ꝓbationē. Non
sunt dabiles oēs. Si oēs tenet se ad partē predicati
verū est: quia nulle sunt oēs tam distributiue q̄ col
lectiue. Distributiue: quia nulle partes sunt oēs/ id

est ille nō sunt oēs: et ille nō sunt oēs/ ⁊ sic de alijs.
Nec collectiue/ vt patet. Sed ex illo nō sequit̄ ꝙ in
qualibet parte pōt creare aīam. Sicut nō sequitur.
Nulle domus sunt oēs dom⁹. Ergo nō in qualibet
domo est paries vel tectū. Et ita ptꝫ ꝙ hincinde ra-
tiones nō demōstrāt. Tantū de qōne.

Questio. iiij.

Utrum creare repu a
gnet creature. ¶ Premittetur primo
vnū notabile. ¶ Secūdo cōclusiones
due inferent̄. Tertio mouebunt̄ du-
bia. ¶ Quātū ad primū. Notandū ꝙ Artic. i.
licet creare multipliciter accipitur: vt patuit i solu- Nota. i.
tione. vi. dubij. q. ij. Ad propositū tñ dupliciter acci-
pi pōt. Uno modo strictissime vt excludit coactionē
cause/ tam materialis q̄ efficientis. Alio modo lar-
gius vt excludit cōcausationē materie vel subiecti/
nō autē efficiētis. Primo modo/ creare est ꝓducere
effectū de nihilo sine cōcursu alterius cause efficiē-
tis vel subiectiue. Illo modo nihil pōt creare effe-
ctum/ nisi fuerit eius causa totalis ⁊ precisa. Secū-
do modo/ creare est producere aliquem effectum de
nihilo sine passo seu subiecto ꝓsupposito tēpore vel
natura. Dicit̄ tempore vel natura: quia nō oportet
passum semper precedere effectū tempore. Si enim
producat̄ passum aliquod in eodē instāti: pōt crea-
tura habere effectū suū in passum/ vt si deus in in-
stanti crearet mediū inter nos ⁊ solē: sol in eodē in-
stanti illuminaret. Et aīa Christi in instāti sue crea-
tionis ꝓduxit in seipsa actum nobis meritoriū. Pro
illa qōne vide Ockam in. ij. q. vij. ⁊ quodlib. ij. q. viij.
et. ix. ¶ Quātū ad secundū est cōclusio prima. Crea- Artic. 2.
re primo modo accepto vocabulo repugnat omni B
creature. Illa cōclusio cum sequēti demōstrari non Cōclusio. i.
potest: sed pōt rationabiliter persuaderi. Probatur:
quia creatura nō pōt esse causa totalis effect⁹ ⁊ pcisa
sine coactione dei. Igit̄ non pōt creare. Cōsequētia
tenet ex qd noīs creare. Antecedēs ꝓbat̄: quia causa
secūda nō pōt causare sine prima. Cōsequētia nota
cū maiore: quia prima causa pl⁹ influit in effectū q̄
secūda: vt dicit Proculus lib. de causis. Minor ptꝫ
quia sicut creatura depēdet a prima causa in fieri et
cōseruari: ita ⁊ in causari. Itē suspēdēte prima causa
suā actionē/ nihil agit creatura: vt patuit in eclypsi
solis tempore dñice passionis: ⁊ in igne pueros nō
ledēte in fornace regis chaldeoꝝ. Dañ. iij. ¶ Item
ꝙ creatura nō pōt esse causa totalis effect⁹. Probat̄:
quia nec naturalis nec libera. Non naturalis: quia
principiū naturale equalr̄ se habēs ad plura eiusdē
rōnis nō impeditū/ vel ꝓducit quodlibet/ vel nullū.
Igit̄ creatura naturaliter actiua si fuerit causa to-
talis qua ratione ꝓducit vnū indiuiduū: eadē ra-
tione oīa eiusdē rationis/ ⁊ sic infinita: qḋ est impos-
sibile. Neq̧ libera: q̄ sic ageret per volūtatē: posset
autem velle infinita ꝓducere: ⁊ ita crearet infinita:
quod reputat̄ incōueniens. ¶ Secūda ꝯclusio. Etiā Cōclusio. 2.
secūdo modo accipiēdo creare/ creatura creare non
potest. Probatur: Nihil in ꝓducendo necessario re-
quirens passum pōt creare: oīs creatura necessario
requirit passum in agēdo: igit̄ nulla creatura potest
creare. Cōsequētia nota. Maior patet ex quid noīs
creare secūdo modo accepto: Minorē probat expe-
rientia vnde sumitur artis principiū. Nunq̧ enim
expertū est creaturā producere totaliter vel partia-
liter aliqd sine passo. Nec est verisile si posset crea-
tura sine passo ꝓducere: ꝙ perpetuo frustraret̄ illa
potētia/ quin aliquādo exiret in actum creationis.
¶ Quantū ad tertiū est primū dubiū. Unde repu- Artic. 3.
gnat creature ꝙ nō pōt aliquid sine passo ꝓducere. Dubium. i.
Ad hoc breuiter respondet̄ ꝙ repugnat creature ex
conditione sue nature quā recepit a deo. Nam sicut
creature a deo habēt quod agunt: ita etiā habēt ab
eo determinatū modū et ordinem agendi ꝺm illud

Roma.xiij. Que a deo sunt/ordinata sunt. Hic autẽ modus & ordo agendi nobis per experientiã innotescit: sicut si querit. Quare sol nõ humectat & infrigidat sicut luna. Et luna nõ calefacit & exiccat sicut sol. Nulla causa assignat: nisi natura vtriusq;: quaz sic vtrãq; de⁹ ꝯdidit: & hoc nobis p experiẽtiã innotuit. ¶Alias causas nõnulli assignare conati sunt: sed nõ sufficiũt. Unde aliqui pro causa assignant: q: virtus diuina est eius substãtia. Uirt⁹ aũt creature est accidẽs. Sed alibi patebit ꝙ etiã potẽtia/& virt⁹ agẽdi creature est eius substãtia: vt in angelo/aia/ & sole. Deniq; hoc nihil ad ꝓpositũ: quia esto ꝙ virtus creature esset accidẽs ꝓpter qđ nõ posset attingere substantiã: ex hoc nõ sequit ꝙ nõ possit creare accidens. ¶Nec valet dicere ꝙ creare: quia est rem de nihilo ꝓducere. Inter aliquid aũt & nihil siue nõ ens simpliciter est distantia infinita: que reqrit virtutẽ ꝓducẽdi infinitã que repugnat creature: ideo repugnat creature. Id non valet dicere: quia supra declaratũ est ꝙ in omi ꝓductione forme naturalis/forma ꝓducit de nihilo/& nihil forme prefuit. Silr falsum est ꝙ inter non ens simplr/& ens sit distãtia infinita: quia non ens simplr a nullo distat. Uerũ ꝙ nõ est finita distãtia: q: nulla distãtia. Nec valet dicere ꝙ per creationẽ cõicatur effectui esse: esse autẽ est effect⁹ vniuersalissim⁹: ideo requirit causam vniuersalissimã que est prima causa. Naz eoipso ꝙ esse est effect⁹ vniuersalissim⁹: ideo cõuenit omni cause agẽti. Nam omne agẽs ꝓducẽs effectũ de nouo dat sibi esse; post nõ esse. Ideo dare esse/non est propriũ primo efficienti: sed conuenit omni cause effectiue.

Dubiũ.2. D. ¶Secundũ dubiũ. Cõtra cõclusionẽ primã et eius probationẽ. Nam in augmẽtatiõe naturali qualitatis est causa naturalis sufficiens equaliter se habens ad plures effect⁹ gradus/scʒ eiusdẽ rationis: et tñ primo ꝓducit vnũ determinatũ gradũ: & postea aliũ: & sic deinceps. Dubium illud querit. Unde determinant cause naturales ad vnũ effectũ & non ad aliũ eiusdẽ rationis. Ad quod respondet theologice ꝙ illa determinatio est a deo: qui libere coagit ad ꝓducendũ vnũ certũ indiuidualẽ effectũ: & postea aliũ eiusdẽ rationis. Aliter dicit magis physice/ꝙ illa determinatio ad vnũ effectũ in oibus naturalib⁹ actionib⁹ ꝓuenit ab oibus causis superioribus & inferiorib⁹ certo modo approximatis. Unde ꝙ primo ꝓducit vn⁹ gradus in augmẽtatiõe plusq; alius naturaliter loquendo est ex tali dispõne & approximatione corporũ celestiũ & inferioꝝ. Ideo ponens ꝙ oia agentia superiora & inferiora eodẽ modo approximentur passo eidem: habet dicere ꝙ erit oino idẽ effectus numero. Unde videt imaginandũ ꝙ cuilibet dispõni & approximationi causarũ superiorũ & inferioꝝ numerali correspõdet vnus certus numero: & nullus alius eiusdẽ rationis. Et quoties variant cause/etiã eedẽ ꝑm situʒ & approximationẽ ꝓducit alius effect⁹ ad minus alius numero. Et sic si vera esset opinio ꝙ post triginta sex milia annoꝝ eedẽ cause reuerterent ac eodẽ modo dispositę & approximatẽ: quã aliqui Platoni attribuũt: tunc oia reuerterent eadẽ numero.

Dubiũ.3. E. ¶Tertiũ dubiũ cõtra cõclusionẽ secundã. Nam creatura potest annihilare: ergo & creare. Cõsequẽtia tenet: quia eiusdẽ potẽtie est annihilare & creare. Antecedẽs probat: quia qñ corrumpit forma ab agẽte naturali erit purũ nihil/id est oino nihil eius manet nõ minus q; si annihilaret a deo. ¶Si dicis/ꝙ talis forma non erit purũ nihil: sed reuertit in potẽtiã materie. Contra: si manet in potẽtia materie/tunc posset reduci ad actuʒ. Aut ergo ab agẽte creato aut increato. Si a creato: tunc agẽs creatũ posset naturaliter corruptũ idem numero reparari/qđ nõ cõcedit. Si per agẽs increatum: tunc deus non posset annihilare formã materialẽ/nisi annihilaret materiã: quia remanẽte materia/remanet forma in potẽtia eius. ¶Itẽ arguit. Creatura potest cõseruare formã sine subiecto etiã accidẽtalẽ: ergo potest ꝓducere sine subiecto: & per cõsequẽs creare. Antecedẽs ꝓbat: quia si deus destrueret mediũ susceptiuũ luminis: adhuc sol haberet eandẽ virtutẽ cõseruãdi lumẽ quã modo habet: ideo adhuc cõseruaret lumẽ. Pono eñ ꝙ deus conseruet lumẽ destructo subiecto: tunc sicut sol prius cum deo ꝓducit lumẽ in subiecto: per eandẽ virtutem & nunc cõseruat cũ deo sine subiecto. ¶Ad primum dicit/ꝙ annihilare accipit qñq; pro mutatione qua destruit aliqua forma/ita ꝙ nihil ipsi⁹ manet: sic forma per corruptionẽ verissime annihilat. Sicut eñ ante sui productionẽ fuit purum nihil ad sensum supra expressum: ita & post erit purũ nihil: & ideo verissime annihilat. Alio modo accipit annihilare vt opponit creationi: & sic illud tm̃ dicit annihilare qđ rem reducit ad nihilũ: et sic in agẽdo nõ requirit materiã. Et illo modo q: creatura in omni sua actione ꝑsupponit materiã: nõ põt annihilare. ¶Posset etiã negari ꝯña. Potest annihilare: ergo et creare: quia admisso ꝙ posset annihilare nõ sequit ꝙ possit creare. Quia aliter se habet causa efficiens & nõ equaliter ad rem existentẽ: & aliter ad rem que nõ existit. Nam annihilãs potest determinate respicere illud annihilandum: quia est in actu: ita ꝙ nõ equaliter respicit oĩa alia. Sed creatura rem creandam que nõ est equaliter respicit sicut oĩa alia non existẽtia. Hoc est: equaliter se habet ad omnia non existẽtia: & ideo non põt creare effectũ determinatũ: sed potest annihilare determinatũ: sicut potest determinate respicere. ¶Ad secundũ potest etiã dupliciter respõderi. Uno modo negando antecedẽs. Et dicit ꝙ destructo subiecto luminis sol nõ potest ipsum cõseruare/sed solus deus. Ad ꝓbationẽ. Concesso ꝙ habet eandẽ virtutẽ nature cõseruãdi: quia prius habuit virtutẽ cõseruãdi lumen in materia & illã adhuc habet: quia adhuc cõseruaret si esset materia aut subiectũ. Nunq; eñ habuit virtutẽ cõseruandi sine subiecto: ideo nunc non cõseruat destructo subiecto. ¶Aliter posset dici. Concedẽdo antecedẽs ꝙ creatura posset cõseruare sine subiecto. Et negetur consequentia ꝙ ideo & creare. Cuius ratio est pariformiter: vt dictum est de annihilare: quia aliter agens respicit productũ in actu/& aliter respicit nõ producta: quia qñ res nõ est ꝓducta agens in instãti quo posset ꝓducere equaliter respicit omnia effectibilia saltẽ eiusdẽ rationis: & ita vel omnia in illo instanti/produceret vel nullũ. Sed post productionem aliter se habet agens ad effectũ ꝓductũ et in esse positũ: q; ad alia eiusdẽ rationis que nõ sunt in actu. Et ita nõ se habẽt equaliter ad illa quando vnuz est/& aliud nõ est: ideo potest seruare quod est sine subiecto. Non potest autẽ quod nõ est producere sine subiecto.

Dubiũ.4. F. ¶Quartum dubiũ adhuc contra eandẽ cõclusionẽ. Creatura de facto creat. Probat: quia producit aliquid sine subiecto. Nam in sacramento eucharistie producitur calor a calore circunstante in estate: & frigiditas a frigiditate circũstãte in hyeme: et huiusmodi qualitates sunt sine subiecto. Qđ si dicis ꝙ qualitates ibi sunt in quãtitate: & ita nõ sine subiecto. Arguatur tunc de quãtitate: q: per cõdensationẽ & rarefactionẽ specierũ producit noua quãtitas que nõ est in subiecto. Qđ autẽ fiant a causis naturalib⁹/probat cõmuni medio: quia approximatis causis naturalib⁹ incipit esse effectus: & eis nõ approximatis nõ producit effect⁹. Similiter causa naturalis de speciebus panis & vini producit vermem & eius formã substãtialẽ: & illa nõ educitur de potentia materie: quia non est ibi materia: ergo creatur. ¶Ad illud dicitur/ꝙ oẽs ille mutationes in accidẽtibus eucharistie fiunt a solo deo miraculose: vt vult beatus Anselmus. ¶De verme potest dici/ꝙ vel deus miraculose reproducit materiã: et tunc per agens naturale de potẽtia materie educit

formā vermis. ¶ Uel dicitur ꝙ totū fit a deo pro=
ductio scʒ vermis quo ad materiam et formam. Et
de hoc latius in quarto videri solet. Ad ꝓbationē
dicitur: ꝙ illud ꝑ πncipiū scʒ qn̄ ad p̄sentiā alicui⁹
ponitur effectus qui sine eius presentia nō produ
ceretur/tunc illud presens est causa talis effectus.
Dicit̄ ꝙ intelligēdum est qꝺ effectus natus est na=
turaliter causari et esse ad presentiā agentis. Tūc
enim efficere non est aliud nisi ad p̄sentiā eius ali=
quid esse. In ꝓposito aūt non est sic: quia ille calor
sine vermis non est natus causari ab igne vel alia
causa naturali: eo ꝙ non est ibi subiectū: sine pas=
sum. Unde nisi de⁹ ꝓduceret miraculose nihil age
ret: presentia causarū naturaliū. De hoc magis in
quarto. Et tantum de hac questione.

Questio. v.

Quinto queritur cir
ca secūdā partē distinctiōis prime in
qua magister ostēdit deum esse cau=
sam nō solū efficientē: sed etiā finalē
oīm. Utrū de⁹ sit causa finalis oīm.
¶ Pro tota ista questione vide Ockam in. ij. q. iij.
quia est multuʒ clarus ⁊ latus. Unde in ista q̄ōne
erunt articuli tres. Primus de causa finali in gene
Arti. 2. nere. Secundus respondet ad quesituʒ. Terti⁹ mo
Nota. 1. nebit dubia quedā: et solvet. ¶ Circa primū notan
A dum qꝺ refert loqui de fine: et causa finali. Nam fi=
nis est terminus rei vel operationis: vt punctus
lineę. ⁊ forma aut effectus ꝓduct⁹ est termin⁹ mot⁹
vel operationis: quo scʒ ꝓducto cessat motus aut
operatio. Sʒ causa finalis est illud quo agens mo
uetur ad operandū. ¶ Et potest dupliciter accipi.
Uno modo stricte. Alio modo large. Stricte dicit̄
illa que simplr̄ est finalis ⁊ vltima: et ita ꝙ non ordi
natur in aliā: sed alie in eam. Large dicitur illa in
quā alie ordinantur: siue ipsa ordinet̄ vltra in aliā
siue nō. ¶ Primo modo stricte causa finalis est ali=
quid amatū amore amicitie ab agente ꝓpter ipsuʒ
aliquē effectū producente. ¶ Ad cui⁹ intellectū no
tandū ꝙ pōt distingui amor: scʒ amor amicitie tm̄:
amor cōcupiscētie tm̄: amor amicitie ⁊ cōcupiscētie
simul. ¶ Amor amicitie tm̄ est amor quo diligitur
aliqꝺ obiectū: nō presupponēdo aliquē aliū actuʒ
volendi vel nolēdi in volūtate. Ut si quis diligit po
tum dulceʒ: vel vitā suam absolute nullo alio actu
voluntatis necessario preuio: quo scʒ nō existēte nō
diligeret. ¶ Amor concupiscētie tantū est qn̄ aliqd
diligit̄ amore genito ab actu volūtatis preuio: quo
nō preuio nō diligeret̄. Exēplū. Aliqs diligit deum
ꝓpter se deū. Et quia nouit diuinum esse preceptū
de diligendo ꝓximū: ideo diligit proximū speciali
actu dilectionis distincto a dilectione qua diligit
deū: ita ꝙ in volūtate sint duo actus amoris distin
cti: quorū vno diligitur de⁹ propter se precise: ⁊ alio
actu precise ꝓxim⁹: qui tn̄ act⁹ nō fuisset elicit⁹: nisi
preuio actu dilectiōis dei. ¶ Amor simul amicitie
⁊ cōcupiscētie est amor quo diligit̄ vnū ꝓpter aliud
⁊ simul eodē illud, aliud: ita ꝙ ibi est tm̄ vn⁹ actus
elicitus: qui tn̄ hʒ duo obiecta. Unū dilectuʒ ꝓpter
quod aliud diligit̄: ⁊ aliud qꝺ diligit̄ ꝓpter ipsum.
Et in hoc patet differētia huius amoris a scđo: qui
est amor cōcupiscentie tm̄: quia vbi amor aliqs est
amor cōcupiscentie tm̄: ibi sunt duo amores. Unus
amicitie: a quo ille amor ꝯcupiscētie causat̄: et ipse
amor cōcupiscētie. Tn̄ iste amor ꝯcupiscētie tm̄ ter=
minatur ad obiectū dilectū ꝓpter aliud: et non ad
illud aliud qꝺ ꝓpter se diligit̄: respectu cui⁹ habet
specialē actum amoris. Et hoc modo cum dicitur ꝙ
amor cōcupiscētie est quo diligo vnū obiectū ꝓpter
aliud dilectū: intelligi debet ꝙ lʒ propter denotet
causalitatē efficiētē amoris amicitie alterius respe
ctu hui⁹ amoris concupiscētie: quo amor amicitie
sit causa efficiēs amoris cōcupiscētie: nō ꝙ denotet
ꝙ vtrumqʒ sic dilectū sit obiectū amoris ꝯcupiscen=
tie. ¶ Amor autē amicitie et concupiscētie simul est
vn⁹ act⁹ quo diligit̄ vtrūqʒ: hʒ enim duo obiecta: vt
dictū est: ⁊ ꝺm hoc diuersam denominationem. Ut
gratia exēpli: amor quo diligo deū ꝓpter se: ⁊ proxi
mū ꝓpter deū vno actu: vt hʒ deuʒ ꝑ obiecto: dicit̄
amor amicitie. Ut aūt hʒ ꝓximū pro obiecto: dicitur
amor cōcupiscētie. Similiter idē act⁹ esse pōt amor
et odiū: velle ⁊ nolle: vt dū peccatuʒ meritorie nolo
seu odio ꝓpter deū: ille act⁹ respectu peccati est no=
litio ⁊ odium: ⁊ respectu dei est amor ⁊ velle. Et ꝺm
hoc aliquis act⁹ volūtatis est act⁹ volēdi tantū: ali
qs nolendi tantū: aliqs nolēdi ⁊ volēdi simul. ¶ Pri
mus est quo volo aliqd ꝓpter se: vel quo volo seu di
ligo plura: vnū ꝓpter aliud. Secūd⁹ quo nolo vnū
absolute: vel nolo plura: vnū propter aliud nolituʒ
Terti⁹ quo aliqd nolo ꝓpter aliud volitū: vel econ
uerso. Exēpla sunt plana. Et de hoc lati⁹ lib. j. dist.
j. q. j. de vsu. ¶ Ex illo sequitur. j. ꝙ nulla operatio Corolla. 1.
aut effectus per operationem acquisit⁹ est causa fi= B
nalis. Patet: qr nihil tale amat̄ amore amicitie. Nā
operatio vel effect⁹ per operationē acquisit⁹ amatur
amore cōcupiscētie: qr talē operationē aut effectuʒ
concupisco mihi vel alteri: igit̄ presupponit amorē
alteri⁹ mei ipsius scʒ vel alterius: cui operationē vel
opus concupisco. Unde nunqʒ primo amo operatio
nem vel opus: sicut si quis mouendo vel ambulan=
do acquirat sanitateʒ: sanitas non est causa finalis
ambulationis illo modo: sed ipse hō amat⁹: qui sibi
cōcupiscit sanitatē: sed causa finalis ambulationis
quia ipse primo amat⁹ mouet seipsum ad ambulā Corolr. 2.
dum. ¶ Secūdo seqtur: ꝙ qn̄ sunt plures effect⁹ ab
eodē agente ordine quodā procedētes: ita ꝙ vnus
ordinatur ad aliuʒ: causa finalis vltimi effect⁹/est
causa finalis oīm p̄cedētiū effectuū. Ut exēpli cau=
sa: qs diligit vitā suā ꝓpter se: ꝓpter hanc sanitatē
ꝯseruat: vel acqrit per potionē amarā: quā ꝯficit ex
varijs herbis ⁊ radicib⁹ laboriose acqsitis et eradi=
catis. Ecce hic multi effect⁹ ordinati: semꝑ primus
in sequētē: scʒ q̄sitio herbarū: eradicatio/ decoctio/
potio/ sanitas. Causa aūt finalis sanitatis/est cau=
sa finalis oīm precedentiū effectuū: qr null⁹ effect⁹
causa finalis alteri⁹: quia nullus effectuuʒ amatur
amore amicitie: sed oēs amant̄ finaliter ꝓpter ip̄m
hoiem seip̄m amore amicitie diligētē. ¶ Tertio se= Corol. 3.
quit̄ ꝙ ꝓprie loquēdo de causa finali/nō quicquid
respōdet̄ ad questionē factā per lʒ ꝓpter qd est cau
sa finalis. patet: quia ad q̄ōnem ꝓpter qd factaʒ de
effectu priore bene respōdetur effect⁹ posterior. Ut
si queritur: ꝓpter qd effodiunt̄ herbe. Bene respon
detur: ꝓpter potionē vel sanitatē. Et nihil horū est
causa finalis. Sed diceres. Hoc est contra philoso
phum. ij. physicorum per hoc describentē cām fina
lem: scʒ ꝙ respōdet̄ ad questionē factā ꝓpter quid.
Respōdet̄ ꝙ querere ꝓpter qd contingit dupliciter:
scʒ vel ꝓpter quid odiū: vel ꝓpter qd amatū. Quod
primo modo respōdet̄ non est causa finalis. Naʒ si
querit̄ ꝓpter qd aliqs ambulat: vel abstinet: respō
deri pōt propter infirmitatē amouendā: ⁊ tamē in=
firmus nō est causa finalis ambulationis seu absti
nētie. Qꝺ secūdo modo respōdet̄ ad interrogationē
factam per lʒ propter quid est aliquid propter qꝺ
amatū aliqs aliquid facit. Hoc potest amari amore
amicitie vel concupiscentie. Et qꝺ secundo modo
amat̄ non est proprijssime finalis causa que nūc dif
finita est. lʒ posset dici causa finalis ꝺm diuisioneʒ
statim ponendā. Et sic ad philosophuʒ dicit̄: ꝙ vel
loquit̄ de causa finali large. Uel intelligi dʒ ꝙ illud
quod respōdet̄ ad propter quid amatū amore ami=
citie/est causa finalis. ¶ Quarto seqtur ꝙ causa fi= Corolr. 4.
nalis illo modo cōiter preexistit operatiōi. Et si ꝺm
rectam rationem intendat̄ nō est ignobilior illo qꝺ
est ad finē. Patet: quia amor amicitie cause finalis
preexistit operationib⁹. Et ꝺm rectā rationē quod

perfectius est nõ ordinatur in minus perfectũ: nõ enim diligend⁹ est deus finaliter ppter quodcũqȝ bonum creatuz. Hoc enim esset vti fruendo scȝ deo quod est tota peruersitas ẜm beatũ Augustinum.

Coroll.5. ¶ Quinto sequit: q illud cõe dictũ q causa finalis est prima in intentione et vltima in executiõe: quãtũ ad primã partem/est simpliciter verũ: qz est prius amata amore amicitie: priusqȝ aliqd fiat in ipm ordinatũ. Secũda pars nõ est intelligẽda q causa finalis vltima sit in executione/ita q vltimo acquiratur: quia preexistit operationi: sȝ est vltima in executione: id est dirigit agens vsqȝ ad vltimum effectum: quia est illud ppter quod omnia alia fiũt. Uel potest dici q prima pars vera est de causa finali proprie dicta. Secunda verõ de effectu vltimo acqsito ordinato in causam finalẽ: qui etiã dicit causa finalis large que infra describetur. Quia sicut verba sonãt non potest esse verũ de vno et eodẽ: quia illud quodcũqȝ fuerit: si amatur amore amicitie: non erit vltimũ in executione. Si amatur amore concupiscẽtie: nõ erit primũ in intẽtione: quia illi presupponitur amatuz amore amicitie. ¶ Dicitur notanter in descriptione cause finalis ab agente ppter ipsum aliquẽ effectũ pducẽte: quia oẽs cause simul cõcurrunt ad causandũ effectum: igitur causa finalis nõ causat in genere suo: nisi qñ efficiens in genere suo causat. Et ita nunqȝ est causa finalis: nisi quando effectus aliqs intus vel extra pducitur. Et ideo ad causalitatẽ finis non sufficit ipsum amari et desiderari: nisi ppter hmõi amorẽ ac desiderium/aliquis effectus producatur/alioquin aliqd esset causa suij psius: quod est impossibile. Et hoc infra clarius declaratur. ¶ Et hanc causam finalem vocat finẽ gratia cuius: effectũ vero in ipsam ordinatum/finem

C quo. ¶ Causa finalis large est aliqd amatũ amore amicitie/vel concupiscẽtie vel etiam oditũ ab agẽte ppter quod agens aliquẽ effectũ pducit. Dicitur amore amicitie/propter finẽ primo intẽtũ: qui proprijssime est causa finalis: de quo data est precedẽs descriptio. Unde ptȝ q illa acceptio cause finalis est superior ad primam. ¶ Dicitur vel concupiscentie: ppter effect⁹ posteriores: qui vt amati sunt cause finales priorũ/ẜm hanc acceptionem cause finalis. Ut in exemplo priore non solũ homo: vel vita hois dilecta propter se amore amicitie est causa finalis: sed etiã sanitas est causa potationis amare potionis ppter quã potio sumitur: alr̃s nõ sumeret: nam qua rõne vnus finis a volũtate pstitutus est causa finalis: eadẽ ratione et alius. Sed in casu sicut vita hois prestituit sanitati et ceteris: potioni scȝ ⁊ cõfectioni ⁊c. Ita ⁊ sanitas a volũtate pstituta est tanqȝ finis potioni et ceteris. Unde vere potest dici causa finalis: lȝ non simplr̃ vltima: que est primo intenta ⁊ tñ sanitas nõ amat amore amicitie: sed tñ concupiscẽtie. Qð patet: quia sanitas nõ amat nisi duplici amore. Uno quo voluntas vitã amat: ppter quaȝ amatã amat sanitatem. Et alio quo amat potioneȝ amarã ppter sanitatem. Et ambo isti amores sunt amores concupiscẽtie: quia per vtrũqȝ cõcupiscitur aliqd alteri. Nec videtur aliqua necessitas cogens ponendi aliũ amorẽ amicitie scȝ respectu sanitatis qz sanitas absolute ppter se diligeret sine relatiõe in aliud: qz antequȝ prestituat a volũtate tanqȝ finis prius vita amat: igitur sanitas primo diligitur illo amore quo diligitur ppter vitã hois. Et per hunc amorẽ pstituit a voluntate tanqȝ finis ceterarũ operationũ ⁊ operũ ppter sanitatem factorũ: hic aũt est

Corolla.1. amor ɔcupiscẽtie. ¶ Ex illo sequit: q eiusdẽ effect⁹

D possunt esse plures cause finales subordinate. Ptȝ in exẽplo: qz primi effect⁹: vtputa euulsiones herbe oẽs sequẽtes effect⁹ ordinati: confectio/potatio/sanitas amati amore ɔcupiscẽtie: ⁊ vita dilecta amore

Corol.2. amicitie sunt cause finales. ¶ Scdo sequitur: q qlibet finis a volũtate creata pstitutus amat duplici amore. Nã qlibet finis causalis est finis primo intẽtus medio vel vltimo. Si sit primo intent⁹ amat amore amicitie: et alio amore cõcupiscẽtie: quo aliquid diligitur ppter ipsum amore illo q̃ habet duplex obiectum: scȝ illud ppter quod diligit: et illud quod propter alterũ diligit. Si fuerit medius: tũc amatur duplici amore cõcupiscẽtie. Uno quo finis ille medius alteri fini primo intẽto concupiscit. Et alio quo aliud obiectum scȝ finis posterior propter ipm finẽ mediũ amat: qui scȝ non amaret/nisi esset finis medius intentus. Ut in exemplo premisso/sanitas diligit ppter vitam hois precise vno amore: ⁊ eadẽ sanitas diligitur alio amore: quo potio amara diligit propter sanitatẽ. Sic potio amara diligitur vno amore quo dictus est scȝ ppter sanitatem: ⁊ alio quo cõfectio potionis diligitur ppter potioneȝ si fuerit vltimo intentus: similiter diligit vno amore ppter finẽ priorẽ: ⁊ alio quo diligit primus effectus ppter ipsum: vt in exẽplo. Sic prim⁹ effectus collectio herbarũ. Secũdus confectio earundeȝ in potum: tunc confectio potus est finis vltimo intentus. Nam collectio ipsa que posterius intẽdit/non est finis: quia nulla operatio saltẽ exterior prece dit cuius est finis. Illa ergo confectio duplici amore diligitur: scȝ vno quo diligitur ppter potationem. Alio quo collectio diligitur ppter eã cõfectionem: ipsa autẽ collectio vno solo amore diligit. s. propter confectionẽ: nihil eñ precedit qð diligatur propter eam. ¶ Tertio sequit: q amor concupiscẽtie quo diligit aliqd aliqñ causat libere ⁊ cõtingenter: aliqñ necessario et naturaliter. Primũ ptȝ: qz si in priori exẽplo amor sanitatis nõ esset amor efficax: sed magis voluntas cõplacentie aut conditionata/puta si infirm⁹ vellet sanitateȝ actu cõplacẽtie: vel si vellet eã si nõ esset impedimentũ scȝ amaritudo potionis quã non vult subire. (Sicut nonnunqȝ magis infirmus eligit substinere infirmitatẽ longã/qȝ breuem medelle seueritatẽ.) Stãte tali volitiõe inuolũtate ⁊ dictamine in intellectu: q sanitatẽ cõsequi nõ potest: nisi bibendo potionẽ amarã: nõ necessitatur ad bibendũ: lȝ placeat sanitas: ⁊ vellet sanari si aliter posset: põt tñ contingenter velle bibere. Stãte aũt voluntate efficaci in voluntate: qua vult omnino sanari et amouere omne impedimentum: quod est in ptãte sua: et facere quicquid põt ad cõsequẽdũ sanitatem: et dictamine in intellectu: q non põt cõsequi sanitatẽ nisi per potioneȝ amarã: necesse est q velit potionẽ amarã: nec põt non velle: ideo hoc velle nõ est in potestate voluntatis immediate: nec videt necessitas ponẽdi actiuitatẽ voluntatis respectu hui⁹ velle. Sed solũ hȝ se passiue respectu eius: quia ille actus cõsequit necessitate naturali positionẽ priorũ actuũ in voluntate et intellectu. Ueruntamẽ est in ptãte voluntatis mediantib⁹ actib⁹ alijs: qz põt deponere volũtatẽ efficacẽ sanitatis: ⁊ tũc si vult potest deponere illud velle. ¶ Ex quo ptȝ q aliqs act⁹ est immediate in ptãte voluntatis nullo actu priori qui tñ mediãtib⁹ alijs/nõ est in ptãte volũtatis: pȝ ex dictis. ¶ Dicit etiã vel oditũ: qz aliqñ obiectum nolitionis siue oditũ est cã finalis alteri⁹ noliti vel etiã voliti: vt in exẽplo. Ponamus sanus odit mortẽ ppter quã nolitã/odit infirmitatẽ: ppter illã odit tam vult recipere potionẽ amarã vt nõ ɔtingat: siue accidat infirmitas. In illo casu/mors nolita est cã finalis ppter quã odit infirmitas. Eadem infirmitas est cã finalis volitionis qua vult bibere potionẽ amarã: qz ppter illã oditã vt nõ ɔtingat: siue accidat vult bibere potionẽ amarã: alr̃s nõ biberet vt ptȝ sic rõne qua prius: qz iam mors audita pstituitur tãqȝ illud ppter qð odit infirmitas: ⁊ ipsa infirmitas nolita pstituitur a volũtate tãqȝ illud ppter qð cauendũ amat potio amara: ergo vtrũqȝ mors ⁊ infirmitas odite sunt cause finales. Mors infirmitatis odite: et infirmitas potionis volite. ¶ Sed in

Corolla.3. (right margin, beside "confectionẽ: nihil eñ precedit qð diligatur propter")

hoc differunt causalitas cause finalis mediantibus actibus volēdi/ τ mediātib⁹ actib⁹ nolēdi: q: primū velle nō hȝ cām finalē prestitutā a volūtate creata vt dicet. Primū aūt nolle hȝ cām prestitutā a volūtate creata: q: omne nolle naturaliter loquēdo presupponit velle: q: nihil nolo vel odio positiue: nisi q: aliqd volo τ diligo: cui nolo id qđ odio tāꝗ̄ ei disconueniens aut repugnās: sicut nō odio mortē per actum nolendi: nisi q: volo τ diligo vitam cui repugnat mors. Et ita qđ est obiectum prime volitionis necessario ꝓsupposite prime nolitiōi. s. vita dilecta: est cā finalis prime nolitionis. Per illđ principium φ cā finalis prestituta a volūtate hūana est aliqd in se amatū τ volitū ab agēte ꝑpter hoc aliquē effectū ꝑducēte: q: ergo diligo vitā meā/ odio mortem.

Coroll. 1. E Et ideo vita mea est cā finalis prime nolitionis: q: nolo τ odio mortē. ¶ Ex illo sequit φ aliqs finis nolitionis ꝓstitut⁹ a volūtate creata/ amat amore amicitie: aliqs nullo amore amat: sed solū odit τ est nolitus. Primum: ptȝ de fine prime nolitionis ſm casum pri⁹ positū: q: vita hoīs ꝑpter quā dilectā ꝑcise odit mortē: amat amore amicitie. Scđm ptȝ: q: finis scđe nolitionis: q̄ est mors nullo modo amatur: sed solū oditur.

Coroll. 2. ¶ Scđo sequit φ quilibet finis nolitionis duplici actu amat vel odit. Patet in casu. Uita hoīs que est finis prime nolitionis: amat vno amore amicitie in se: τ alio actu quo odit mors precise ꝑpter vitā volitam. Qui actus lȝ sit simpliciter actus nolendi: tñ vt terminat ad vitā vt ad obiectū denominat actus volendi. Ut aūt terminat ad mortem nolitam: denominatur actus odiēdi: sicut act⁹ quo aliquis odit peccatū ꝑpter deū vt terminat ad pctm̄: dicit actus nolendi τ odiū. Ut autē terminat ad deum: est actus volendi τ diligendi: q: nullus meritorie odit deū. Sed actus odiendi pctm̄ meritorius est: τ nō nisi relatus in deū: igit est actus volendi τ diligendi deū: q: oīs actus volūtatis respectu cuiuscūqȝ obiecti/ est velle vel nolle: velle est diligere: nolle est odire: sic in ꝓposito. Similiter mors que est finis scđe nolitionis qua nolo infirmitatē precise: q: nolo mortē: est odita duplici actu nolēdi. Uno quo oditur mors ꝑpter vitā dilectā. Alio quo oditur infirmitas/ ꝑpter mortē oditam. Similiter infirmitas duplici actu oditur. Uno quo oditur ꝑpter mortē nolitā. Alio quo amatur potio amara ꝑpter infirmitatē nolitā: qui actus lȝ sit formaliter velle: tamen quatenus terminat ad infirmitatē: dr̄ nolle.

Coroll. 3. ¶ Tertio sequit φ aliquod nolle est in ptāte voluntatis aliud non. Patet simili ratione sicut supra de actu volendi: vt si quis voluerit sanitatē voluntate nō efficaci: τ dictet sanitatē non posse stare: nisi quis odierit cibum delicatum stat adhuc in potestate voluntatis nolle talē cibū vel nō nolle. Siuero ponatur voluntas efficax respectu sanitatis cum tali dictamine intellectus: iam actus nolendi nō est in ptāte volūtatis. Et illo modo pōt intelligi illud vij. ethicoꝝ. c. iiij. vbi dicitur. Si fuerit opinio vniuersalis in rōne: τ opinio de singulari accepto a sensu: τ ex illis vna ratio fiat: necessario conclusum est voluntati/ vt confestim sequatur operatio: si non sit prohibitio. Ponit exemplū phs: vt si ratio dictet φ omne dulce gustari opȝ: vt mediante sensu/ dictet hoc vinum est dulce: necessariū est potantem τ non ꝓhibitū simul τ hoc. Et ita stantibus illis actibus dū adsit volūtas efficax in volūtate respectu maioris: nō est volitio conclusi in ptāte voluntatis. Cessante aūt voluntate efficaci in volūtate quātūcūqȝ stet dictamen respectu maioris in intellectu simul τ minoris: nō necessitatur voluntas ad gustādum: vt supra dictum est in suo modo de actu nolendi.

Nota. 1. F ¶ Scđo principaliter circa causationem cause finalis notādum: φ sicut sunt quatuor genera causarū: sic cuilibet correspondet ꝓpria causatio. Unde causatio efficientis est efficere agere ꝑducere extrinsece aliud cuius ipsum non est pars. Non eñ omnis causatio/ cuiuslibet cause est quoddā efficere: sicut nec omnis causa est causa effectiua. ¶ Sed causatio cause materialis est esse materiā compositi: hoc est tanꝗ̄ partem materialem compositi suscipere eius formam. ¶ Causatio forme est dare formaliter esse specificū composito vel aliquid huiusmodi. ¶ Sed de causatione cause finalis est magis dubium. Dicitur aūt cōmuniter φ causatio eius est mouere efficiens ad agendum. Istud mouere realiter non est aliud nisi ipsum finē amari ab agente: τ ꝑpter amorem eius aliud amari vel fieri. Ex quo ptȝ φ motio cause finalis nō est realis: ita φ per ipsam aliquid acquirit agenti: sed est metaphorica: quod nihil est aliud ꝗ̄ ipsum amari ab agente: τ propter ipsuȝ sic amatum aliud amari vel fieri: q: iste amor finis est: quo posito ponit effectus ad finē. Et eo non posito oībus alijs positis: non poneret effectus ad finem. ¶ Si diceres. Amor quo agēs amat finē est ab ipso fine vt ab obiecto: τ ille amor est aliquid reale: ergo motio illa finalis est realis: per quam reale aliquid acquiritur agenti. Responsio: φ si amor causatur in agente a fine amoto vt ab obiecto: hoc non est sicut a causa finali: sed sicut a causa efficiente. Huius eñ amoris finis non est causa finalis sed est eius causa efficiens. Nam accidit cause finali φ est cā sui amoris in agente. Unde si amor finis infunderetur agēti a deo τ propter finem amatum amore infuso amaret aliud vel faceret aliquid: nihilomin⁹ finis esset causa finalis amoris alterius obiecti: τ illius quod fieret propter finem. ¶ Item causa finalis nō dicit causa finalis amoris quo ipsa amatur ab agēte. Nā etsi finis amatur illo amore: formaliter tamē amor ille non amatur propter illum finem ab agente saltem non oportet. Est autem causa finalis alicuius effectus causandi ab agente: in seipso agēte: vel extra ꝑpter ipsum finem sic amatū. Unde si agens ꝑpter amorem finis: producit in se amorem alterius obiecti: aut facit aliū effectū illius amoris alterius obiecti vel effectus extra ꝑducti: finis est causa finalis. Et ad illū ꝑducendū mouet inquantuȝ finis in hoc solū: q: amat ab agente: τ ꝑpter ipsum amatum agēs ꝑducit amorē alterius: vel aliū effectum. Et ita motio cause finalis quo mouet efficiēs vt cā finalis non est realis: sed metaphorica. ¶ Sed diceres. Causatio cause finalis sicut cuiuslibet alterius cause: est respectu sui causati: sed agens non est causatum cause finalis: ergo causatio cause finalis nō est motio agentis. ¶ Item respectu eiusdem effect⁹ respectu cuius datur causa efficiens: est dare cām finalem: τ ꝑ cōsequens causationē cause finalis: ergo causatio cause finalis nō respicit efficiēs: sed idem causatū qđ respicit efficiens: nō ergo causatio eius est mouere efficientem. ¶ Rñsio: φ causatio cause finalis est respectu sui causati: qđ etiam est causatum efficiētis. Nam ipse effectus efficientis est causatū cause finalis: ꝑ quāto ꝑducitur ꝑpter causam finalē amatā sine qua vt amata: ꝑduceretur. Et in hoc φ amat taliter φ ꝑpter ipsum amatū aliquid ꝑducitur ab agēte: dr̄ moueri efficiēs. Non φ ꝑ hoc efficiēs sit causatū suū in genere cause finalis: q: efficiens nō est ꝑpter finē quē amat: q: sepe coincidit cū fine: sed q: efficiens amādo finē ꝑducit aliquid ꝑpter finē: cuius ꝑducti ipsum est cā efficiens: τ finis cā finalis. Et ita sicut arguit scđm argumentū: idem effectus est causatū cause efficientis τ finalis. Et ita cā finalis nō respicit efficiēs vt causatū suū sed respicit efficiēs vt suā cōcausam eiusdē causati: tñ in alio genere cause: qđ respicere est mouere. Et mouere nihil aliud est ꝗ̄ diligi ab agente vt ꝑpter ipsum aliud fiat. ¶ Si adhuc diceres ſm Auicen. vj. Metaphy. Causa finalis est prima causarum: ergo videt φ causet in suo genere priusꝗ̄ alie cause. Sed in illo priori nōdū est effect⁹ cause efficientis:

ergo in illo priori erit causa finalis ipsius efficien-
tis tanq̄ causati: cū nō possit dari alius effect⁹ seu
aliud causatū. R̄ndetur q̄ nulle cause ad idem cau-
satum requisite habēt aliquā prioritatē durationis
in causando: q: in primo instanti in quo effect⁹ est
vel aliquid eius: primo causant cause: q: si pri⁹ du-
ratione alique causarent: tūc in illo priori esset cau-
satio, et nullū causatū: qd̄ est impossibile: q: sic causa-
rent: et tn̄ nihil causarent. Et ideo in illo instanti in
quo causant cetere cause: primo et non prius causat
cā finalis: cōcurrūt itaq̄ simul oēs cause in causan-
G do. ¶ Sed cōsiderandū q̄ duplex est causatio cause
finalis. Una est qua mouet agēs ad volēdū causare
effectū: et illa causatio pōt p̄cedere causationē illius
effectus duratione. Et hec causatio cause finalis ni
hil aliud est q̄ finē amari ab agente: sic q̄ ꝓpter il-
lud amatū amat effectū ꝓducendū. Et licet illa cau
satio finis sit prior duratione effectu extra: nō tamē
effectu intra quo agens diligit effectū producendū.
Sed in eodē instanti quo agens ꝓpter finē amatum
amat effectū postea ꝓducendū: est causatio cause fi
nalis respectu illius amoris effectus extra ꝓducen
di: et in eodē mouet agēs ad ꝓducendū hmōi amo-
rē quo vult effectū ꝓducere: in eodem ergo instanti
amor ille ꝓducit̄ tāq̄ effect⁹ prior. ¶ Alia est causa-
tio finis quo actu mouet agens ad ꝓducendū effe-
ctum extra qd̄ est amari ab agēte: vt agēs propter
hoc producat effectū extra: et illa causatio lz sequit̄
primam: est tn̄ in eodē instanti cū suo effectu. Exem
plum: sanitas que amat̄ vt finis: mouet agens ad
duos actus: scz ad volendū seu amandum potionē
amarā ꝓpter sanitatē desideratā: scd̄o ad ꝑfectionē
potionis hoc est ad actū potādi ꝓpter eādē sanitatē
amatū. Horū actuū vnus pōt precedere: ali⁹ sequi:
similiter et causatio finis. Est tn̄ quelibet causatio fi
nis simul cū suo actu. ¶ Per hoc dicit̄ q̄ cā finalis
dicitur prima causarū respectu effectus extra ꝑ quā
to mouet primo duratione agens ad ꝓductionem
volitionis effectus extra tanq̄ effectus prioris. Et
deinde mouet ad productionē effectus extra: queli-
bet tamen motio finis est cū actione cause efficien-
tis: vt dictū est. ¶ Ex isto trahitur notabile tertium
qd̄ est illud. Ad hoc q̄ causa finalis moueat agens:
nō requiritur q̄ ipsa habeat entitatē extra in re: sed
sufficit illā habere in anima. Primū ptz: q: vt dictū
est: finē mouere agēs ad agendū: est finē amari pro-
pter qd̄ agēs agit. Ad hoc aūt vt sic amet̄: non opz
ipsum habere entitatem extra in re actu: q: nō mō
amamus res q̄ actu sunt sed etiā que fuerunt et que
future sunt: nam et existentiā rei amare possumus
que nondū est: sicut Christi incarnatio a patribus
amata est et desiderata priusq̄ existeret: et sanitas de
siderat̄ priusq̄ est: et ꝓpter eā sic amatā et desidera-
tam agēs agit ꝯficiendo potionē. ¶ Scd̄m ꝓbatur:
M q: nisi cognoscat̄ finis nō amat̄: cū nihil incognitū
amari possit. x. de tri ni. Cognitio aūt finis et esse ei⁹
est in aīa. ¶ Uerūtamen lz nō requirat̄ entitas rea-
lis finis ad hoc vt moueat: non tn̄ mouet agens ad
agēdum nisi s̄m entitatē realē extra animam. Hoc
patet. Finis nō amat̄ ab agēte s̄m esse suū in aīa vt
operet̄ aliqd̄ agens ꝓpter hoc. Exempli causa. Non
amat sanitatem s̄m esse cognitū in animā vt confi-
ciat potionem: nō eñ ad hoc ordinat potionē vt sa-
nitas cognoscat̄: q: sic cognosci pōt sine potione: sed
amat et vult sanitatē s̄m esse reale extra animā: et vt
illam acquirat realiter in corpore amat et cōficit po-
tionem amarā. ¶ Ex illo patet q̄ valde refert dicere
causam finalem s̄m aliquā entitatem mouere agēs
ad agendū: et s̄m ipsam entitatē esse actu vt moueat
vt satis patet. ¶ Et si diceres: qd̄ nō est realiter non
causat realiter: finis causat realr̄: ergo ē realr̄. Ma-
ior videt̄ nota. Minor: q: finis causat effectū realē:
qui non produceretur nisi cōcurreret causa finalis.
¶ Itē sequit̄ bene: nō est: igitur nō est causa. Ultra.

ergo nō causat. Prima cōsequentia tenet ab est scd̄o
adiacente: ad est tertium adiacens negatiue. Scd̄a
consequētia tenet a resoluente ad resolutam. ¶ Ad
illa dicit̄ negādo maiorē argumēti. Nā causa fina-
lis licet nō existat realiter: tn̄ realiter causat: q: rea-
liter amat̄: et ꝓpter eā effectus realiter producitur.
Sed hec est vera: qd̄ non est realiter nec amat̄: illud
nō causat realiter. ¶ Ad scd̄m negādo primā conse-
quentiā. Nō eñ tenet in ampliatiuis. Causa aūt et
causat (prout includit causationē cause finalis) am-
pliat terminū importantē causam finalē ad presens
et futurū. ¶ His premissis ponētur quedā cōclusio- Cōclu. 1.
nes quātum ad istū primum articulum pro maiori 3
dictorū intellectu. ¶ Prima. Primus actus amoris
quo diligitur finis amore amicitie: est causa efficiēs
scd̄i actus quo diligo eundē finē: et aliud obiectum
propter finē. Ut gratia exēpli. Amor quo diligo vitā
meam absolute est causa efficiens amoris quo di-
ligo sanitatē propter vitā: et simul vitā tanq̄ finem.
Probatur: q: illud quo posito potest aliud poni: et
ipso amoto nō potest poni aliud: est causa efficiens.
Sed posito primo amore quo diligitur finis absolu
te potest poni alius amor quo diligitur aliud obie
ctum propter talē finem cognitū et dilectū: et ipso nō
posito non potest poni talis secundus amor: q: ille
secundus amor prerequirit primū necessario: igitur
primus amor est causa efficiens respectu amoris se
cundi. Et sicut dictum est de primo amore respectu
secūdi: ita consequēter dicendū est de scd̄o respectu
tertii: si ꝓcedit̄ ad vlteriora obiecta ad eundē finem
ordinata: et ita cōsequenter vsq̄ ad primū effectū in
executione productū: ita q̄ semꝑ amor prior est cau-
sa efficiens amoris sequētis: vt actus volēdi sanita-
tem est causa efficiens actus volēdi potionē amarā
ꝓpter sanitatē. Et ille actus est causa efficiēs actus
volēdi conficere herbas ꝓpter potionē. Et volūtas
conficiēdi causa efficiēs volūtatis colligēdi herbas
ꝓpter earū cōfectionē. Et similiter in isto ꝓcessu si
occurrant aliqua alia nolita ꝓpter obiecta volita: et
iterum volita ꝓpter nolita: aut nolita ꝓpter nolita
semꝑ actus prior voluntatis siue amor siue odiū est
causa efficiēs actus sequētis volūtatis eliciti ꝓpter
priorē. Et per hoc ptz q̄ intētio prioris effectus est
causa efficiens intētionis effect⁹ prioris: secus autē
est in obiectis horū actuū. De quo sit ista. ¶ Secun Conclu. 2.
da conclusio. In effectib⁹ siue obiectis ad extra or- R
dinatis ad eūdē finē / semꝑ prior effectus siue obie
ctum est causa efficiēs posterioris vsq̄ ad effectum
vltimo productum: vt in casu collectio herbarū est
causa efficiens decoctionis: decoctio potionis: po-
tio sanitatis. Probat: quia in tali ordine posterius
essentialiter requirit prius: ergo prius est causa po-
sterioris. Tenet ꝯña: quia in omni ordine essentiali
effectuū ꝓductoꝝ / effectus prior est causa posterio-
ris: vt nūc supponit̄. Et nō est causa materialis / for- Conclu. 3.
malis / vel finalis in proposito exēplo. Ptz ergo effi
ciens. ¶ Tertia conclusio. In effectib⁹ ordinatis ad
eundem finē / semper effectus posterior est causa fi-
nalis prioris. Primus vero effectus in illo ordine
nullius est causa finalis. Patet cōclusio: quia prim⁹
effectus producitur propter scd̄m amatum: vt colle
ctio herbarum fit propter earum decoctionē: deco-
ctio propter potionē: potio propter sanitatē. Scd̄m
patet: quia cū primus effectus nō habet se priorem
qui fieret propter ipsum: igit̄ ipse nō est causa fina- Conclu. 4.
lis alicuius. ¶ Quarta cōclusio. Quilibet effectus
posterior est causa finalis amoris effectus precedē-
tis in ipsum ordinati. Patet: quia sicut effect⁹ prior
est propter sequentē effectum: ita et volitio effectus Conclu. 5.
prioris est propter effectum posteriorem. ¶ Quinta
cōclusio. In actibus ordinatis ad eundem finē op-
posito modo se habent cause efficientes et cause fi-
nales. Patet: quia in illo primo ordine / semper effe-
ctus posterior est causa finalis prioris: et effectus

Corollariū prior est causa efficiēs posterioris: vt ptz ex conclusione quarta et tertia statim positis. ¶ Corollarium: quod cause sunt sibiīuicē cause. Nam sanitas est causa finalis potionis: et potio est causa efficiēs sanitatis. Uerum hoc est in diuersis causarū generibus: quod in eodem genere est impossibile.
Conclo.6. L ¶ Sexta cōclusio. Nō ois effectus hz causam finalem a volūtate creata prestitutā. Illa pbat: quia ad hoc vt finis habeat rationē cause finalis: opz agens eū precognoscere et amare: et ppter eū precognitū et amatū/aliquid efficere ad intra vel ad extra. Causa aūt naturalis efficiens: vt sic nō agit per cognitionē et volūtatez: ergo in sua actione nō psupponit cuiuscūqz cognitionez vel amorē: vt ptz de igne pducēte ignē.
Conclu.7. ¶ Septima cōclusio. Nō ois effectus a volūtate libere procedēs habet causam finalē a volūtate creata prestitutam. Patet illa conclusio de prima volitione finis qui est amor amicitie tantum: quo finis amatur propter se et nō ppter aliud in ipsum ordinatū. Nam effectus habēs causam finalem/presupponit cognitionē finis in agente: et eius amorē duplicē: vt dictū est in notabili.j. Primus autē amor aie nullū amorez psupponit/alioquin non esset primus: ergo non habet causam finalē. Unde generalr prima cognitio finis: et amor primus quo agens creatū cognoscit et amat finē: nō habet causaz finalē pstitutā ab eo: sed tm̄ a deo primo agēte/diligēte et dirigente. Nunqz em̄ finis est causa finalis amoris quo ipse amat: sed est causa finalis obiecti alterius amoris: quo tale obiectum amatur ppter finē: qd frequenter est effectus pductus ppter finē. Est etiā causa finalis illius amoris cōcupiscētie/quo talis effectus amat ppter finez. Si vero obiectū quod amat propter finem: non est pductus (vt dū primus amat ab hoie ppter deū) tunc primus vt sic amatus nō habet causam finalem: sed amor proximi: qui pductus est propter amorē dei: hz causam finalē/scz deū.
Arti.2. M ¶ Quātū ad articulū scdm supponit quod de causa finali dupl'r loqui possumus. Uno modo de ea q̄ est pstituta ab ipso agente particulari: vt ptz ex dictis. Et isto modo cause mere naturales non agunt ppter finē: qz cū nō cognoscunt (has em̄ intelligo p causas mere naturales) nō prestituūt sibi finē quē intendunt. Alio modo loqmur de causa finali q̄ est pstituta et intēta ab illo agente: vel ab agēte superiore dirigēte hanc i agēdo. Quo pmisso ponunt conclusiones ad qōnem respōsiue.
Conclo.1. ¶ Cōclusio prima: loquēdo de causa finali prio modo deus est causa finalis oim effectuū a causis scdis pductorū. Probat: qz cause mere naturales agētes effectus non cognoscūt nec amāt deū: igitur nō intēdūt deū tāqz causam finalē suarum operationum. Consequentia tenet: quia ad hoc quod aliquid sit finis primo modo: oportet eum pcognosci et amari: et propter ipsum vt amatum causam particularē agere: vt patet ex premissis.
Conclo.2. ¶ Secunda cōclusio. Deum esse causam finalem omnium effectuū nō pōt euidenter ratione naturali probari. Probatur: quia non potest probari ratione naturali: quod deus ppter amorez sui producat omnem effectū: tum quia nō pōt pbari quod pducat extra se. Nec quod pducat effectū ad intra: qz illud falsum est: cū qcqd in deo est: deus est et eternuz est. Nec pōt hoc pbari de causis secūdis non cognoscentibus: vt ptz ex cōclusione prima.
Conclo.3. ¶ Tertia cōclusio. Deū esse causam finalē oim certa fide est tenendū. Patet: qz deus operat oia in oibus et nō irrationabiliter: ergo ppter finē. Uel ergo ppter finē q̄ est ipse: vel ppter finē aliū ab ipso. Si primū hr ppositum: Scdz dici non pōt: qz cum finis (saltē vltimus) amat amore amicitie: qui est amor fruitiuus: deus frueretur alio a se qd est impossibile: vt declaratū est.L.j.dist.j. Itē pbatur conclusio auctoritate scripture Prouer. xvj. Uniuersa ppter semetipsum operatus est dñs. et Roma.xj. Ex ipso: et per ipsum: et in ipso sunt oia. Ex ipso tāqz primo efficiēte. Per ipsuz tāqz pfectissimo exemplari. In ipso tāqz in vltimo et optimo fine vnde Orige. super locuz istuz: qd dicit in ipso/ pfectio oim et finis designat. Itē apocal.j. Ego sum alpha et o: principiuz et finis: dicit dñs. Ad idē magister in textu.
Articu.3. Dubium.1 N ¶ Quātū ad tertiū articuluz, dubitat primo cōtra illud qd dictum est in primo notabili: de amore cōcupiscētie et nolitione: quod psupponūt alios actus in volūtate: scz amor cōcupiscētie/ amorē amicitie: et ois nolitio volitionē: et ita neuter: pōt esse primus actus voluntatis. Nam omne ostensum et dictatū a ratione/ante oēm actū volūtatis pōt volūtas velle sed ante oēm actū volūtatis/pōt ratio apprehendere et dictare quod primus diligēdus est ppter deū: ergo huic pōt se volūtas cōformare: et primū ppter deuz diligere. Et hic actus erit primus actus volūtatis: et est amor cōcupiscētie: ergo amor cōcupiscētie nō presupponit necessario aliū actū volūtatis: puta amorem amicitie. ¶ Silr ratio pōt dictare ante omnem actum volūtatis peccatū esse odiēdū ppter deum: et tunc volūtas cōformādo se huic dictamini pōt nolle peccatū: et sic nolle erit primus actus. ¶ Itē ratio potest dictare aliqd absolute esse nolendū: et ista nolitio erit simplr primus actus voluntatis. ¶ Ad hoc dubium rñdet post Ockā vbi supra quod amor cōcupiscentie q̄ est amor cōcupiscētie tm̄: ille psupponit necessario amorē amicitie. Patet: quia talis causatur ab amore amicitie. Nā diligere aliqd absolute/non est amor cōcupiscētie: sed amicitie. Diligere autē aliqd ppter alterū est amor cōcupiscētie. Hoc aūt diligere ppter aliud: nō pōt intelligi nisi ppter aliud volitū seu etiam nolitū eodē actu vel alio. Si eodē. nō erit amor cōcupiscētie tm̄: qz terminat ad duo obiecta. Si alio habet ppositū quod actū aliū presupponit Suo modo de nolitione que est nolitio tm̄. Conceditur ergo quod primus actus volūtatis pōt esse amor cōcupiscentie: qui simul est amor amicitie: aut nolitio que simul est volitio. Sed ille actus equiualet duobus: vt dictum est. ¶ Sed ad hoc qd addit quod ratio pōt dictare aliqd absolute esse nolendū ante omnē actum volūtatis etc. Concedūt quidā: et propter hoc dicūt quod etiam actus nolendi tm̄/potest simpliciter esse primus. ¶ Sed quia hoc videtur esse cōtra experientiā propriā: potest dici negando illud/ quod ratio posset etc. Ratio: quia non potest intellectus ostēdere/ vel dictare aliqd esse nolendum: nisi sub rōne mali. Neqz voluntas potest aliqd odire vel nolle actu positiuo: nisi ratione mali veri vel apparentis. Cum autē ratio mali non est nisi apprehēsio alicuius vt priuantis vel impediētis bonū: seu repugnātis eidez (quia nihil est simplr et essentialiter malū) nō fert volūtas in illud obiectū: nisi simul ferat in bonum quod priuat: habebit igitur actum respectu boni: ppter cuius priuationē obiectum ostēsum apparet malum. Actū dico vel eundē: quo vult malū ppter boni priuationē ad vtrūqz terminatum: vel alium actum distinctū terminatū ad bonū tantū. Ita videtur probabiliter posse dici.
Dubiū.2. O ¶ Secūdo dubitatur: cōtra hoc quod dictū est in tertio notabili: quod causa finalis causat etiā qñ nō est. Nam qd nō est/nullius est causa. Probatur. Nā ois causa terminat dependentiam sui causati: nihil quod non est terminat dependētiā causati: igitur nihil quod nō est: est causa. Discursus est in camestres. Maior ptz: qz oē causatū essentialiter depēdet ad suam causam. Minor est manifesta/vt videtur: quia res realiter existens quātū ad suū esse reale non pōt dependere a non ente. ¶ Itē tale nō existēs/aut causaret p realitatē propriā: et illā nō habet. vel per supplēs vicem eius scz amorē quo amatur ab agente: sed hoc non: quia amor ille est causa efficiens illius/cuius finis amatus est causa finalis. ¶ Ad illa dicēduz quod finis eo mō quo finit seu finaliter causat: terminat etiaz depēdentiā causati. Causat aūt qñ non est in re: dū tamen amatur ab efficiēte: et eodez modo terminat

depēdentiā sui causati. Nā illa depēdētia causati nihil aliud est nisi causatū nō potēs esse nō posita causa eo modo quo causa. Et terminare depēdētiā est causam poni eo modo quo causat. Cū ergo finis amatur ab agēte: ita ꝙ ꝑpter ipsum ꝑducit effectū finis causat finaliter eundē effectū: ꝛ positus est eo modo quo causat: et per hoc terminat dependētiā effect⁹ causati: qꝛ non esset effect⁹ realiter: nisi finis amaretur. Pōt aūt amari non existēs: ergo potest ꝛ terminare depēdētiā non existēs. Negāda igiť est minoꝛ rationis cū sua ꝓbatione. Ex illo sequitur ꝙ stat causatū esse realiter ꝛ actualiter: ꝛ suā causam a qua depēdet non esse. Secundo ꝙ causatū potest precedere suam causam duratione: patet ex dictis.

¶ Ad secundū dicitur ꝙ causat per realitatem ꝓpriam: quia per realitatē ꝓpriā amatur ab agente: nec impedit ꝙ illā nō habet in actu siue in re: sufficit ꝙ eam habeat in agentis volūtate: hoc est sufficit ꝙ ametur ab agēte. Et verū est quod assumitur/ ꝙ amoꝛ finis nō est causa finalis: sed efficiens eius cuius est causa. Et ideo non valeret si quis dicere vellet: ꝙ finis nō existēs non esset causa finalis effectus producti: sed eius amoꝛ qui vere est in agente: quia ꝑpter illum amorē nō ꝑduciť effect⁹ sed ꝑpter finē amatū. Non est ergo amoꝛ finis causa finalis: sed magis est causa efficiēs.

Dubiū.3. P

¶ Tertio dubitať contra cōclusionē. Nam naturali ratione ꝓbari potest ꝙ oīs effect⁹ hʒ causam finalē: ꝛ nō aliā nisi deum. Antecedēs pro prima parte ꝓbatur. Tum qꝛ quod rñdetur ad qōnem ꝑpter quā causam fit effect⁹ est causa finalis: sʒ de quolibet effectu sic queri potest et apte rñderi. Tum: qꝛ aliter saluari nō pōt quare aliqͣs exit de potētia ad actum nouiter. Tum: quia alias oīa agētia agerēt a casu: quia non ꝑpter certū finem. Tum: quia agentia naturalia agerēt per determinata media: que vtiqꝫ non determinātur nisi ꝓ fine. Tum: quia al's in actione nature esset erroꝛ.

¶ Ad illud dubiū dicitur: ꝙ non pōt sufficiēter demonstrari per principia per se nota per experiētiaʒ: ꝙ agens de necessitate nature agat ꝑpter finē prestitutū a volūtate: quia actio talis sine variatione agentis vel passi vel cōcurrētis ad actionē nūqꝫ variatur: sed semper vniformiter sequiť actio. Et ideo non pōt ꝓbari ꝙ tale agens agat ꝑpter finē. Rōnes vero adducte et cetere rationes philosophi concludunt solū de agēte/ ꝙ pōt sine variatione agētis cōcurrentis et passi et aliarū dispositionuʒ cessare ab actione/ peccare ꝛ errare: et hoc solum potest agēs liberum. Unde ad primum diceret sequens rationem naturalem: ꝙ illa questio non haberet locū in agentib⁹ naturalibus: qꝛ diceret qꝺ nulla esset questio. Propter quid ignis generať: propter quid sol lucet ꝛc. sʒ solū i volūtarijs hʒ locū. Ut quare illi pugnant. Respondeť vt dominentur. In volūtarijs eni dēter ꝛ per experiētiā ꝓbari pōt/ ꝙ agēs liberū agit ꝑpter finē: qꝛ experimur ꝙ oib⁹ alijs eodem modo se habētib⁹: nunc agit: nunc nō agit: qꝛ nō amat finem: necnon amat seu intēdit finē. Et ita agētia voluntaria agūt ꝑpter causam finalē/ quādoqꝫ distinctā ab agente: quādoqꝫ nō distinctā. ¶ Per hoc ad secūduʒ/ ꝙ agens naturale non exit de nouo de otio ad actum nisi quia nunc amotū est agēdi impedimētū per approximationē passi aut dispositionis reqͣsite aut alteri⁹ hmōi. ¶ Ad tertiū/ quartū/ ꝛ qntū dr/ ꝙ agens naturale ex natura sua determinata ad certū effectū ita ꝙ non pōt causare oppositū: siľr ad certa media similiter in naturali actione erroꝛ contingere nō potest: quia semper necessario id efficitur: qꝺ ꝺm dispositionem causarū ꝯcurrētiū fieri pōt. Et lʒ aliqñ effectus ꝑduciť imperfect⁹: aut cū dispōne disconuenientie speciei: hoc tñ nō est ex erroꝛe agentis: sed ex impedimēto vel defectu alicui⁹ requisiti ad agenduʒ: vt in monstro/ Semꝑ aūt agit de possibilib⁹ natura quod melius est.

Questio.vi. B

Ueritur sexto circa vltimā partem hui⁹ distinctionis: in qua magister tangit distinctionē nature angelice ꝛ aīe intellectiue. Utruʒ angelus ꝛ anima intellectiua distinguantur specie. ¶ Pro responsione supponiť ex predictis lib.j. dist.ij. q.ij. et dist.ix. ꝙ idem ꝛ diuersum sunt passiones immediate cōueniētes illis quibus conueniūt. Supponiť secūdo/ ꝙ distinctio specifica pōt attribui reb⁹ vel signis: hic de reb⁹. Res autem distingui specie pōt dupliciter itelligi: vel scʒ specie essentiali: vel specie accidētali. Specie essentiali distinguunť que nō sunt sub eadem specie specialissima absoluta. Uel que sunt sub diuersis absolutis specieb⁹ specialissimis: vt homo/ asin⁹/ sortes/ brunellus. sit brunell⁹ nomē ꝓpriū equi. Specie accidētali distinguunť q̄ sunt sub diuersis speciebus accidētaliter. i. connotatiuis: vt homo alb⁹: hō niger. Et de ista distinctione speciuoca accidētali nō qͣrit questio: qꝛ sic anime itellectiue inter se differūt specie accidētali: pro quāto vna est informata aliquo habitu sciētie vel virtutis: quo alia caret. ¶ Supponitur tertio ꝙ distinctio speciuoca nō est nisi respectu singulariū: ꝛ non rerū vniuersaliū: qꝛ nulle sunt res vniuersales: vt diffuse ꝓbatū est dist.ij. primi. Nō tñ per hoc volo excludere terminos qui distinguunť nūero specie et genere: sed oēs termini sunt res singulares. Unde res singulares distinguūtur specie absoluta: que significanť ꝑ diuersas species absolutas specialissimas: vt hic hō: hic asin⁹. Diciť signāter specialissimas: qꝛ duo hoies qͣuis significantur per illas species/ hō aīal: tñ nō differunt specie absoluta vel essentiali: qꝛ aīal nō est species specialissima: sed subalterna. ¶ Istis suppositis est hec prima cōclusio. Cōclusio.i. B

Angeli ꝛ aīe intellectiue distinguūtur specie essentiali. Illa cōclusio ab oibus est concessa: ꝛ ꝓbať: qꝛ qcūqꝫ sic se habent ꝙ aliqua conueniunt illis ꝺm naturam qua nō ꝯueniūt alijs: differunt specie: sʒ posse ꝑficere corp⁹ tāqꝫ forma materiā conuenit animabus intellectiuis ꝛ nullis angelis ergo differunt specie. Consequentia nota cū minore. Maioꝛ patet: qꝛ nō est aliud mediū arguēdi differentiā speciuocā: nisi ex operationibus aut ꝓprietatibus naturā rerū cōsequētib⁹. Cuʒ enim pro statu isto essentias rerū absolute ꝛ nude cognoscere non valemus: illas per operationes ꝛ ꝓprietates arguere opoꝛtet. Conclo.ij.

¶ Secunda conclusio. Anima intellectiua ꝛ angelus seipsis distinguunť specie: ꝛ nō ꝑ aliquas realitates supadditas. Probať ex primo notabili. Nam esse distinctū immediate cōuenit rei: ꝛ ꝑ cōsequens nō per aliquid superadditū. Itē illud superadditū aut esset extrinsecū: aut intrinsecū. Non extrinsecū: qꝛ per extrinsecū non pñt res distingui essentialiter siue substantialiter. Nec intrinsecū: qꝛ tūc esset pars aīe aut angeli sicut forma vel materia compositi consequēs falsum: cū tā aīa qꝫ angel⁹ est substātia simplex nō habēs partes. Dubiū.i. C

¶ Sʒ hic sunt aliqua dubia. Primū cōtra cōclusionē primā. Nam quorū vltimū cōplementū est vnuʒ specie: ipsa sunt vnū specie. ¶ Siľr quorū optimū naturale est vnuʒ specie ipsa sunt vnū specie: sed eadē est visio anime beatifica et angeli: q̄ est vltimū cōplemētū ad qꝺ ordinať tā aīa qꝫ angel⁹: ꝛ ipsa beatitudo est optimū vtriusqꝫ. ¶ Itē beat⁹ Aug.iij. de libe. arb. Angel⁹ ꝛ aīa sunt natura pares officio impares. Distictio autem speciuoca sequiť naturā. ¶ Itē contra probationē eiusdē cōclusionis perficere materiaʒ accidit aīe intellectiue: vt patet de separata: ergo nō arguit differētiā speciuocā essentialē: alioqñ aīa separata et cōiuncta differrēt specie. ¶ Ad primū dr de vltimo cōplemēto/ vel per vltimū cōplemētū intelligiť aliqꝺ intrinsecū ꝛ essentiale rei sic forma speciuoca dr

vltimū cōplemētū cōpositi. Aut intelligit aliqd extrinsecū ad qd res ordinat tāq ad finē. Primo mō cōcedit maior et negat minor: p ea parte q beatitudo siue beatifica visio sit vltimū cōplementū aie et angeli: qr visio btifica nihil est aie neq angeli: sed est forma qdā accntalis accidētalr pficiēs subiectū btm/ aiaz s. vel angelū. Si scdo mō: neget maior: qr sic deus: q est finis oiz: vn' est specie et nūero in quē cōpletiue. i. tanq in finē oia ordinant. Nec tñ ideo oia sunt vnū specie. Suo modo dicatur de optimo. ¶ Ad auctoritatē beati Aug. dr q loquit de paritate nature quantū ad obiectū in quo quietantur. Et ita oēs nature intellectuales sunt pares: quia non quietant nisi in obiecto infinito. Non tñ ppter hoc vult q nature tales sint eedē specie: qr neq angeli sunt eiusdē speciei. ¶ Ad tertiū dr/ q verū est q pficere actualiter materiam accidit aie: nec ex hoc arguit diuersitas specifica: sed posse pficere est essentiale aie: qr impossibile est aiam esse qn possit perficere materiā. Inclinatio em aie ad corpus nō separatur ab aia: manet em in aia separata. Uerius est ipsamet aia nata naturalr inherere materie. ¶ Cōtra scdam conclusionē dubitatur. Nā quecūq differunt specie: per differētias speciuocas differunt: sed neq angel' neq aia intellectiua habēt differētias speciuocas: cū sint res simplices nō habētes ptes: et differētia importat partē rei: ergo nō differūt specie. Maior pbat: qr sicut oia alba albedine sunt alba: ita oia distincta aut differētia differūt differentia. Item scda cōclusio est cōtra pbationem prime conclusionis. Nā si seipsis distinguunt: non distinguuntur per posse pficere materiā: et tamen p posse perficere materiā pbatur distinctio. ¶ Ad primū illius dubij dr: distinguēdo maiorē/ ratione illius termini differētias speciuocas: qr pōt accipi logicaliter pro differentia que est predicabile: et sic neget. Multa em differūt et distinguūtur: que non habent differentias vt subsumit in minore: immo sic nulle res differunt p differentias: qr differentie sic capiēdo sunt oino extrinsece reb': et res possunt esse et distingui circūscriptis quibuscūq talib' differentijs: sicut gñaliter signatū pōt esse sine signo: lz differentia illomodo pōt esse mediū arguēdi aliqua differre. Alio modo pōt accipi realiter/ p re illa qua vna res differt ab alia: et tūc cōcedit maior: et in pposito aia et angelus sunt ille differētie quib' differunt: qr seipsis differūt. Et tūc negāda est minor: q non habēt differētias: qr habēt seipsas: veri' sunt met differētie quib' differūt. Probatio aūt minoris procedit de differētia logicali. Ad pbationez maioris in sensu quo negata est: dicitur/ q nulla est similitudo. Est enim tale argumentū: res albe sunt albe albedine reali: igit res differentes differūt differētia logicali. ¶ Ad scdm dicit q seipsis distinguuntur sed illa distinctio a nobis arguit et cognoscit per aliqua extrinseca: sicut gñaliter substantie a nobis cognoscuntur p accidentia. Et ideo illa cōditionalis falsa est. Si distinguunt seipsis: nō distinguuntur per posse perficere. Nam/ vt dicitur in plogo. q. xi. Aliqua distingui per aliqua multipliciter intelligitur: vel intrinsece et formaliter vel causalr vel argumentatiue etc. ¶ Preterea posse perficere materiam non distinguuntur ab anima: sed est ipsamet anima potens perficere. Uide etiā Ockam quodlib. iiij. q. j.

Dubiū. 2. D

Distinctio. ij.

Ostq magister in

precedēti distinctione egit de creatione in gñali: hic incipit agere de creaturarū pductione in speciali. Et pmo de creatura pure spūali in. x. sequenti dist. Deinde de pure corporali p. iiij. dist. a. xij. vsq ad d. xvj. Tertio de creatura ex spūali et corporali cōposita: hoc est de homine, a di. xvj. vsq ad finē libri.

¶ Circa naturā pure spūalem que est natura angelica. Primo determinat de eo creatione: et his que cōueniunt eis ex eo pductione. Scdo de creaturū habitudine ad deū et creaturam ex eorū cōuersione et auersione dist. v. ¶ Circa primū tria principaliter inuestigat. Primo creationis tēpus et locum: quando et vbi sint producti. Scdo creaturum qualitatem an producti sint boni aut mali. dist. iij. Tertio virtutis quantitatē: an orti sint perfecti vel imperfecti dist. iiij. ¶ In hac ergo scda distin. sunt due conclusiones principales. Prima. Angelica natura: et corporalis. iiij. elemēto cōfusa materia: simul cū tpe nō ex tēpore: nec in tēpore: in principio sunt creata. Cū tempore dicit: quod simultatē importat. Nō ex tēpore: nec itelligit ordo prioritatis tēporis ad alia creata. Nec in tēpore: ne designetur excessus tpis sicut cōtinentis ad cōtenta in ea. ¶ Scda conclusio. In celo empyreo et cū illo oēs angeli simul sunt creati. In quo ceteris manētibus/ superbientes sunt plapsi. Has cōclusiōes auctoritatib' pbat et deducit.

Questio. j.

Ueritur igitur primo

vtrū tēpus sit mensura angelorū. A

Ista questio etiā mouetur et determinatur ab Ockaz in. ij. q. xij. Sed quia questio pro sua decisione/ plura supponit ex naturali philosophia et metaphysica: q hic fundare prolixum foret: ideo necessaria summarie tangentur. ¶ Quia ergo titulus cōprehendit tēpus et mensurā. Tēpus quoq per mensurā describitur. iiij. Phys. Ideo notandū est post Ockā. q. xi. secūdi. in qua questione et alijs sequentibus ac precedentibus plura ad propositum valentia late determinat et in physica sua. Notandū itaq est circa illū terminū mensura: q fm philosophū. x. Metaphy. mēsura est id quo res cognoscitur. Dicit enim: metruz est quo primo vnūquodq cognoscitur. ¶ Pōt autē res cognosci tripliciter: et fm hoc tripliciter aliquid dicitur mēsura rei. Primo modo mēsura rei est causa efficiens cognitionis apprehensiue rei: hoc est cognitionis: qua res primo apprehēditur. Isto modo intellectus est mensura rerum quas intelligit: similiter et species rei si ponatur: similiter et obiectū qd est res ipsa intellecta: quia ille sunt cause partiales efficientes cognitionis rei. Et ita intelligitur dictū philosophi q obiectum est mensura cognitionis. Secundo modo accipitur mēsura pro illo qd ducit in rememorationem alicuius prius noti: quomodo dicimus q imago petri representat petrum. Et sic representans potest dici mensura representati. Isti duo modi mensure sunt generales modi accipiendi mensuram: et communes tam quantitati q alijs a quantitate. Tertio modo accipitur proprie pro illo quod ducit in cognitionem quātitatis alterius. Uñ phs vbi supra. Metrum est primū vniuscuiusq generis: et maxime proprie quantitatis. Hinc eniz venit ad alia. Metrū enim est quo quantitas cognoscitur. Et ille modus est ad ppositū. Sic aūt mensura presupponit cognitionē rei mensurate in se et notificat eius quantitatē. Unde qn res primo nota est fm suā essentiā: et tūc illud per qd intellectus certificatur de eius quātitate/ pprie dicit mēsura illi'. Exemplū: vt si pānus primo notus est: qr pānus et p applicationē vlne notificatur eius quātitas fm lōgitudinem vlna est mēsura lōgitudinis panni. Ex quo patet q mensuratū potest esse prius cognitum fm se q mensura: lz nō fm quātitatē. ¶ Et qr quadruplex est quātitas: scz quātitas multitudinis: extēsionis: durationis et perfectionis: fm hocquadruplex est mensura. Sic in exēplo primo modo vnum est mensura multitudinis et numeri. Secūdo modo vlna pāni. Tertio modo tps motus. Et quarto mō perfectius minus pfecti: quo de' pōt dici mensura

Articu. 1. Nota. 1.

B

oĩni:pro quanto vna res est perfectior: que magis
accedit ad ꝑfectionem dei ꝗ̃ alia:⁊ albedo respectu
colorũ. Est enim albedo hoc quarto modo mẽsura
colorꝝ: si per eius cognitionẽ intuitiuã:⁊ per cogni-
tionẽ aliorũ colorũ/põt quis cognoscere ꝙ aliquis
color sit perfectior alio:puta rubedo nigredine:per
hoc ꝙ vnus plus accedit ad perfectionẽ albedinis
ꝗ̃ alter. Et illo quarto modo mensura est perfectior
mensurato. In alijs modis nõ oportet patet discur
rendo per eos. Nã quod est minimũ est mensura ce
terorꝝ ẜm extensionẽ numerũ ⁊ durationẽ:⁊ ita non
perfectius. Itez mẽsura quãdoqꝫ est tãtũ in anima
qñqꝫ in re extra. Exẽplũ primi:vt si geometer perfe-
ctus per numerũ vel quantitatẽ imaginatã mensu
rat quantitatẽ extra:sic numerus numerãs qui est
conceptus in anima:est mensura multitudinis ex-
tra. Et similiter.vnitas que est cõceptus mentis est
mensura numeri numerati. Et de illo numero intel
ligitur illud phi:ꝙ idẽ est nu merus.x.hominũ.⁊.x.
canum. Nunc aũt nõ oportet conceptũ mentis esse
perfectiorẽ rebus numeratis:immo si cõceptus hꝫ
tantũ esse obiectũ in anima:vt patuit in primo:cõ-
ceptus est imperfectior omni realitate extra aĩam.
¶ Mensura aũt que est extra aiam: qñqꝫ est minor:
qñqꝫ equalis mensurato:⁊ tunc nõ est ꝑfectior. Põt
etiam aliqñ esse maior:vt si vlna vna mẽsurat pan-
nus longior vlna ⁊ pãnus equalis:⁊ alius pannus
minoris longitudinis:⁊ nõ opꝫ vlnã esse ꝑfectiorẽ
pãno neqꝫ simpliciter neqꝫ quoad quantitatẽ. ¶ Ue
E rum ꝙ semper mensura est notior mensurato:⁊ hoc
quantũ ad eius quantitatẽ. ptꝫ:qꝛ per minus notũ
nõ cognoscit̃ magis notũ. ¶ Ex quo sequit̃ ꝙ mẽsu
ra ⁊ mensuratũ distinguunt̃. ptꝫ: qꝛ idẽ seipso non
põt esse notius:sed mensura notior est mensurato.
¶ Uerũtamen nõ opꝫ mensurã esse distinctã ab oĩ-
bus partib⁹ mensurati. Nã qñqꝫ vnũ quo mensura
tur multitudo est pars multitudinis numerate: et
nõ vnũ determinate:sed accipiendo vnũ post aliud
quousqꝫ deueniat̃ ad totã cõgregationẽ multitudi-
nis. Sic ⁊ mẽsura magnitudinis qñqꝫ est distincta
a tota magnitudine ⁊ ab oĩbus partibus:vt vlna a
pãno. ¶ Qñqꝫ est pars determinata magnitudinis
mẽsurande:qñ scilꝫ quãtitas certe partis est notior
quãtitate totius magnitudinis:semꝑ tñ mẽsura di
stinguit̃ a mẽsurato ad minus sicut pars a suo toto
Et hoc verũ est respectu eiusdẽ:qꝛ respectu diuerso-
rum idẽ põt esse mẽsura ⁊ mensuratũ:respectu quo
rum vnũ est notius alio:⁊ ecõuerso:vt respectu vni⁹
motus aliquis põt esse mẽsura tꝑis certi:⁊ respectu
alterius illud tẽpus mensura eiusdem motus. Et si
alicui oꝑatio sua quantũ ad durationẽ notior est tẽ
pore:ꝑ operationẽ suã mensurat tẽpus:⁊ alteri tp̃s
notius tali operatione:simil'r in magnitudine con
tingere põt. ¶ Ex illis etiã ptꝫ ꝙ res ẜm substãtiã
suã absolute mẽsurari nõ põt:qꝛ vt sic considerata/
nõ est nec hꝫ quantitatem. Nõ eñ est de rõne sub-
stantie ꝙ sit magna/multa aut tãte durationis vel
perfectionis. ¶ Scd̃o notandũ post Ockã in.ij.q.ix.
Nota.2. vbi de motu latã hꝫ questionẽ:ex quo tẽpus etiã ꝑ
D. motũ describit:ꝙ de motu due sunt opi.famose:qua
rum quelibet a suis imitatorib⁹ putatur fuisse phi.
¶ Una ꝙ motus est quedã realitas distincta a mo-
bili ⁊ termino inherens mobili:que ẜm aliquos est
accidens absolutũ:ẜm alios respectiuũ:ẜm vtrosqꝫ
tñ est res pure successiua:cuius esse cõsistit in conti
nuo fieri ⁊ cuius partibus ẜm durationẽ repugnat
esse simul in actu. Alia opi. Ockã:ꝙ motus nõ dicit
aliquã realitatẽ distinctã a permanente ⁊ ꝑmanen-
tibus. Quodqꝫ preter res permanẽtes nulla res ta-
lis successiua sit ponenda:cuius partib⁹ repugnet
simul esse in actu. Nã vocãdo rem successiuã rẽ ali-
quam:cuius partibus repugnat contradictorie si-
mul esse in actu:nulla omnino res est successiua: qꝛ
cuiuslibet rei habentis partes/partes possunt esse

simul per diuinam potentiam. De motu alteratio-
nis manifestum est:ꝙ partes forme successiue acq-
site simul manent. De motu locali/licet pars spatij
acquisita mobili/non manet cum acquirenda: hoc
est ꝙ mobile localiter motum super spatio acqui-
rens alium locum priorem dimittit: tamen manẽs
in priori:potest acquirere alium locum. Potest eniꝫ
res simul esse in diuersis locis per potentiam diui-
nam. ¶ Unde licet de ratione motus sit/ꝙ pars for
me vel loci diuisibilis acquiratur mobili: cum ne-
gatione alterius partis acquirende ita ꝙ semper
durante motu acquiratur pars que prius non fuit
acquisita mobili. Accidit tamen motui omnino ꝙ
pars acquisita prior/adueniẽte scd̃a corrumpatur.
Sed prout cõceditur esse successiuum: illud dicitur
successiuũ:cuius pars ante partẽ sit vel alicui acq̃ri
tur:⁊ nulla simul cuꝫ alia acquirit̃. Et sic successi-
uũ ⁊ ꝑmanẽs nõ distinguunt̃ ex opposito:sed cõue-
niũt eidẽ. Forma eñ diuisibilis q̃ acquirit̃ ꝑ partẽ
post partẽ (gratia exẽpli.) Caliditas est res perma-
nens ⁊ etiam successiua:etiam si semꝑ adueniente
posteriori caliditatis gradu/prior corrumperetur.
Esset enim talis forma res successiua: qꝛ pars post
partẽ acquirit̃. Esset etiã permanens:qꝛ partes pñt
esse simul:lꝫ de facto nõ manerẽt simul:sicut in mo
bili locali locus posterius acquisit⁹ nõ manet cum
priore:põt tñ manere vt dictum est. Et illo modo de
successiuo loquit̃ phs ⁊ commen. ⁊ ceteri auctores.
¶ Huius opi. duo sunt principalia motiua. Primũ
de motu locali:vbi minus apparet:quia de⁹ potest
mobile in certo loco existẽs: facere pñs ⁊ coassistẽs
de nouo alteri loco (siue dimittat priorẽ locum/siue
non:nihil refert) absqꝫ alia re de nouo producta/exi
stente solo mobili:⁊ loco vero vel imaginario. In
quo casu mobile mouetur localiter sine tali re suc-
cessiua:quam alia opinio dicit esse motum : igitur.
Maior ptꝫ:qꝛ hoc posse nullã includit ꝯdictionez.
Minor ptꝫ:qꝛ in tali casu mobile continue acquirit
locum quem prius nõ habuit: igit̃ mouet̃ localiter
per diffinitionẽ motus. Item in casu/mobile muta
tur successiue:igit̃ mouet̃:qꝛ oĩs mutatio successiua E
est motus. ¶ Scd̃m:qꝛ motus si esset res distincta
a mobili ⁊ termino posset eũ conseruare in mobili
sine termini acquisitione:vel sine termino de nouo
acquisito:qꝛ est prior termino:qꝛ via ad terminum:
⁊ omne absolutum prius deus põt conseruare sine
posteriori. In quo casu esset motus in mobili: ⁊ tñ
mobile nõ moueret̃ localiter:qꝛ nõ acq̃reret aliũ lo-
cum. Consequens est impossibile:sicut impossibile
est albedinẽ esse in subiecto:⁊ subiectũ nõ esse albũ.
¶ Ex quibus manifeste sequit̃/ꝙ ad hoc ꝙ aliquid
dicit̃ moueri:neqꝫ motus talis distinctus requirit̃
neqꝫ sufficit:cũ tali re nõ existente mobile mouet̃: ⁊
ea existẽte mobile nõ mouet̃ in casib⁹ positis:vnde
oĩno frustra poneretur. Oĩa etiã facilius saluantur
nõ ponendo talem rem/ꝗ̃ ponendo. ¶ Si diceres:
cum ergo omnes concedunt motum esse ⁊ mutatio-
nem:quid ergo est motus seu que res? Respõdetur
sicut de alijs abstractis connotatiuis:ꝙ potest dici
ꝙ motus est realiter ipsum mobile/acquirẽs succes-
siue partẽ forme vel loci:⁊ tũc idẽ erit nrot⁹ ⁊ motũ.
Uel d̃r ꝙ supponit pro mobili ⁊ termino successiuo
acquisito. Et ita non est quid vnũ: sed simul subie- Nota.3.
ctum mobile:⁊ terminus qui successiue subiecto ac F.
quiritur. Per subiectũ intelligo mobile. ¶ Tertio
notandum ẜm eundem.q.xij.scd̃i.vbi late disputat
de tẽpore si distinguit̃ a motu ⁊c.circa illũ terminũ
tempus:ꝙ ẜm oẽs tẽpus est mẽsura successionis. i.
prioris ⁊ posterioris sed prius ⁊ posterius esse non
possunt sine motu:ideo dicit̃.iiij. Physic. Tempus
est numerus.i.mensura discretiua motus ẜm prius
⁊ posterius.i.ẜm durationem/cui correspõdet pri⁹
⁊ posterius. ¶ Accipitur aũt tempus quãdoqꝫ pro-
prie:quãdoqꝫ improprie. Proprie qñ dicit mensurã

improprie quãdo dicit partes succedentes:sed non per modum mensure. ¶ Proprie dicitur tripliciter. Uno mõ strictissime pro motu velocissimo et maxime noto:siue sit mot⁹ octaue sphere siue none/siue solis/siue lune:qui est nobis maxime not⁹ quo mẽsuramus motus inferiores.i.certificamur de duratione motuum inferiorum. Sic per motũ solis mensuramus operationes nostras et motus inferiores. Secundo modo accipit largius pro quolibet motu per cuius notitiam peruenire possumus in notitiã durationis alterius rei vel motus. Et sic quilibet motus potest esse tempus/inquãtum per ipsum cognosci potest duratio alterius minus nota. Et hoc modo motus horologij arenosi:vel per põdus/est nobis tẽpus mensurans alios motus et operationes: etiã motum solis vel lune:sic scriptio vnius charte vel folij(si eius duratio est mihi nota)põt esse tempus alterius motus:cuius duratio est ignota. Tertio accipit pro conceptu mentis:quo imaginamur motũ:⁊ mensuramus motũ extra/vel rem aliquam quantũ ad eius durationẽ:sicut artifex expert⁹/per quãtitatẽ imaginatã siue cõceptũ mẽtis noscit statim quãtitatẽ rei extra. Ita p tempus imaginatũ cognoscimus longitudinem ⁊ breuitatem motus vel operationis nostre et aliorum. ¶ Improprie est numerus:nõ sub ratione mensure:tã numerus numeratus/q̃ numerus numerans. Sic partes motus prior et posterior in se considerate/nõ vt sunt mensura alteri⁹ possunt dici improprie. Similiter cõceptus mentis/quo apprehẽdimus partes priores et posteriores:easq; numeram⁹:inquantum sunt partes illius motus:nõ vt sunt mensure seu notitie alterius motus. Hic quidem cõceptus qui est numerus numerãs:põt dici tẽpus improprie. Quia tempus ꝓprie:vt dictũ est includit mẽsurã durationis. Tempus ergo proprie est mensura durationis:siue in anima siue extra. Nam extra est motus: intra est conceptus motus. Et nihil distinctũ a motu extra ⁊ actu numerandi seu mẽsurandi intra dicit tempus. Supponit em̃ pro motu ⁊ cõnotat actũ mensurãdi discretiuũ. Mensurãdi dico/non durationem illi⁹ motus:sed durationẽ alterius:q: nihil est mensura suipsius. ¶ Ex illis ptz quid r̃ndẽdũ est si queratur vtrũ tempus hȝ esse extra vel intus in aĩa:q: quãtũ ad aliqd est extra animã/scȝ quãtũ ad motũ:⁊ quãtũ ad aliqd scȝ rõnẽ discretiuã est in aĩa. ¶ Si queris:q̃ mẽsurãtur tpe. R̃ndet q᷑ tps est primo mẽsura motus:q: cũ tempus sit mensura successionis.i. prioris et posterioris:⁊ illa primo et essentialiter inueniuntur in motu tãq̃ inclusa in eius ratione:igit est essentialiter ⁊ primo motus. Unde commen.iiij. Physi.cõmẽ.cxxxij.dicit. Tempus mensurat motũ primo et essentialiter. ¶ Scd̃o tps est mensura durationis cuiuscunq; rei ꝑmanentis create. Probat: q: duratio includit successionẽ:⁊ ita prius et posterius. Horũ aũt mensura est tps:q̃m si aliquid sit nõ per instans tm̃ durat. Duratio igit significat rẽ durantem/cõnotãdo successionẽ in ipsa re durãte:vel in alia coexistente actu vel potentia. Omnis autem successio est realiter motus. Sic igit omnis duratio includit motũ qui primo tpe mensurat. Et ideo duratio permanẽtis/rõne cõnotati mensurat tẽpore:⁊ ita secundario. Contra. duratio dei est deus: et esse dei durat:et tm̃ illa duratio dei nullã dicit successionem in deo. In quo nulla est vicissitudinis obũbratio:sed immutabilis eternitas:ergo ⁊c. R̃ndetur q᷑ dicit successionem nõ in deo:sed in re coexistente in actu:vel potẽtia aut imaginatione. ¶ Itẽ quecunq; se excedãt in breuitate ⁊ longitudine existẽdi mẽsurantur tẽpore:sed vnius rei ꝑmanentis duratio est breuior alia ⁊ alia longior:igit. Minor nota. maior probat:q: ois excessus finit⁹ mẽsurabilis est:igit excessus duratiõis rei ꝑmanẽtis finit⁹ est:⁊ nõ nisi tpe: q: nulla alia mensura dari põt qua mẽsuret. Itẽ duratio permanentis nõ dicit breuior vel longior:nisi q: coexistit longiori vel breuiori successioni in actu vel potẽtia. Ois aũt successio mensurat tpe. ¶ Tertio tps est mensura quietis ꝑ accidẽs fm cõmen. vbi supra:quia quies est priuatio mot⁹. Et hec qñq; breuior qñq; longior. Quiescere em̃ aliqd dr: q: est sub forma acquisita cessante motu:⁊ quies dicit breuior vel longior:quia quiescẽs sub tali forma sine motu coexistit maiori vel minori successiõi in actu vel potentia:⁊ ita maiori vel minori tpe. ¶ Quarto dicitur q᷑ substãtia rei permanẽtis circũscripta eius duratione non mẽsurat tpe. Probat:q: quicquid mensuratur aliqua mensura manẽs idẽ et inuariatum seruat eandẽ mensurã. Si ergo substãtia rei mẽsuraretur tpe cum illa non variatur:siue duret modico vel magno tpe haberet eãdẽ mensurã tpis:siue breui⁹ duraret siue longius:quod est falsum. ¶ Quarto notandũ post eundẽ.q.x.scdi:vbi mouet questionem. Nota.4.
An duratio angeli differat ab essentia angeli:quod duratio angeli non distinguitur ab essentia angeli. Patet:quia sicut deus põt angelũ in primo instanti creare sine omni alio positiuo creato:ita potest eum perpetuo cõseruare nõ causando aliquã rem de nouo: Nõ aũt põt angelus conseruari sine duratione: igit duratio non est aliqd aliud ab essentia angeli. ¶ Uerumtamẽ duratio angeli nõ est terminus absolutus sicut essentia angeli:sed connotatiuus:connotat em̃ successionem actualẽ vel possibilẽ cui põt angelus coassistere. Q᷑ ptz:quia possibile est duos angelos eiusdẽ speciei non equaliter durare:puta si vnus post alium crearet:horũ est eadem essentia speciei:et tm̃ non durãt equaliter. Uñ de vno verificatur q᷑ durauit.6000.annis. De alio q᷑ nõ durauit.6000.sed tm̃.4000.annis si post aliũ fuit creatus:transcursis.2000.annorũ:⁊ tm̃ nulla est variatio in essentia angelorum. Nec in alio potest assignari: nisi in successione maiori:cui vnus angelus coexistit ⁊ minori cui alter coexistit. Nam propter hoc tm̃ vnus dicit plus durasse q̃ alius:quia vn⁹ coexistit maiori successiõi:puta.60000.annorũ q̃ alius qui coexistit motui.4000. ¶ Non tm̃ requirit necessario ad durationem angeli/successio aliqua in actu: q: si nulla esset actu:adhuc angelus duraret: sȝ requiritur necessaria successio aliqua actu vel potentia. Sufficit ergo durationi angeli maiori q: coexistat maiori successioni in potentia; et coexisteret si successio maior in actu esset. Sic ergo duratio connotat successionẽ actu vel potẽtia. ¶ Si queris:que est ergo differentia inter durationẽ angeli ⁊ eternitatem dei. Nã sic de⁹ videret dici etern⁹:q: coexistit infinite successioni in potentia. Dicit q᷑ inter durationẽ angeli ⁊ eternitatẽ dei est multiplex differentia. Una q: lȝ angelus non põt durare/nisi esset aliqua successio in actu vel potẽtia:tamẽ successio esse posset sine coexistentia ⁊ duratione angeli:q: posset esse si angelus nõ esset. Nulla autem successio est vel esse põt nisi deus sibi coexistat. Item eternitas dei initio caret:non sic duratio angeli. ¶ Itẽ eternitas dei est simpliciter immutabilis:et quantum ad durationem et quantũ ad durantẽ. Duratio angeli est vtroq; mõ mutabilis:quia angelus nõ põt durare: quia potest anihilari:⁊ durãs põt mutari de cognitione in cognitionem:⁊ de affectione in affectionẽ. ¶ Sic etiã differũt esse fore:fuisse:in angelo et deo: quia angelus põt fuisse:⁊ nec esse nec fore. Põt esse et nec fuisse nec fore si in presenti instãti crearetur. et in eodem anihilaretur. Potest fore et nec esse nec fuisse. Non sic deus qui necessario coexistit cuilibet differẽtie tpis. Nec potest non esse aut nõ fuisse/aut nõ fore:tm̃ eternitas nõ est aliquid inherẽs deo:nec duratio est aliquid inherens angelo. ¶ Istis premissis/quoad scd̃m articulũ sit hec cõclusio prima. Articu.2. Conclu.1.
Multitudinis angelorũ sicut quarũcũq; rerum numerabiliũ mẽsura est vnitas in re extra vel in intel-

lectu. Ista cōclusio ptz ex primo notabili: qz ita nu-merabiles sunt angeli (cū non sunt infiniti) sicut cetere multitudines rerū sic paratarū: et per cōsequens simili mēsura quātū ad eorū multitudinē sunt mensurabiles. Multitudo autem numeratur vnitate: vt dictū est: ergo etc. ¶ Scda conclusio. Extēsionis angelorū nulla est mensura. Probatur: qz eius qd nō est nulla est mensura: extensio angelorum non est: quia in angelis nō est quātitas molis: cum sint extensiue indiuisibiles: et ita nō sunt extensi: quare nec mēsurabiles fm extensionē. ¶ Tertia conclusio. Deus est mensura pfectionis oim angelorū. Ptz: qz p cognitionē dei et angelorū pōt cognosci qd vnus est perfectior alio: quia plus accedit ad perfectionē dei q̄ alius: ergo deus est mēsura pfectionis. Tenet cōsequētia ex qd nois mēsure. Silr si esset aliquis angelus ceteris perfectior: ex cuius pfectione sciri posset quis angelorū esset pfectior alio: ille esset mensura perfectionis ceterorū. ¶ Quarta conclusio. Mensura durationis angelorum nō est aliquid inexistens angelo distinctū ab eo. Probatur: qz nec esset substantia: nec accidēs. Nō substātia: quia nō angelus ipse: cū nihil sit mēsura suiipsius: nec pars eius: quia angelus est substantia simplex nō habēs partes. Nec accidēs: qz deus pōt angelū creare et cōseruare sine accidente sibi inherēte: et tūc nihilominus duraret sine tali accidēte. Igitur nullum tale accidēs est eius durationis mensura: alioquin duraret sine mēsura durationis qd est impossibile. Item mensura dz esse notior mensurato: sed nullū accidēs absolutum vel respectiuū inexistens angelo/est notius angelo aut eius duratione. ¶ Quinta cōclusio. Mensura durationis angeli nō est deus: neqz alter angelus. Probatur: nihil p qd non pōt cognosci q̄ duratio angeli sit maior: que minor est mēsura durationis angeli: sed nec per deum: nec per aliū angelū: nec per accidens inherens cognosci potest: que duratio angeli est longior vel breuior: igitur nec deus nec alius angelus: nec accidens angelo inherēs est mensura durationis angeli. Minor pbatur: qz per nihil qd equaliter respicit durationem maiorē et minorem: potest cognosci maior et minor duratio: sed deus/angelus et accidētia inherētia equaliter respiciunt angelum plus et minus durantem: igitur. ¶ Sexta conclusio. Mensura durationis angeli non est euū vel euiternitas: si dicit aliquid distinctū a tpe. Probatur: quia quero quid dicit eternitas: aut tantum esse eui: aut aliquam habitudinē eius. i. respectū aut cōpositum ex vtroqz. Non primū: quia tūc non esset mēsura esse sine existentie angeli: cum idem non sit mensura suiipsius: vt dictum est. Nec scdm scz habitudo: quia illa habitudo fundaretur in existētia angeli: et p consequens non esset notior ea. Quia cognitio habitudinis respectus siue respectiue depēdet a cognitiōe fundamēti: et ita non erit mēsura existentie angeli: cum mensura est notior mensurato. Item aut habitudo illa esset ens reale vel rationis tantum. Non scdm: quia operatio intellectus nihil facit ad durationem angeli: nec ens reale: qz realis habitudo requirit fundamentum reale: et terminum distinctum realiter a fundamento. Sed huius habitudinis lz assignari posset fundamentum scz existētia angeli: tamen nullus terminus potest dari distinctus ab angelo aut eius existentia: ergo non est realis. Nec potest dari tertiū: scz qd euū sit compositū ex esse angeli/et habitudine siue tali respectu: quia compositū nō est notius altera partium suarū. Neqz totus est mensurare partes: sed bene econuerso quandoqz.

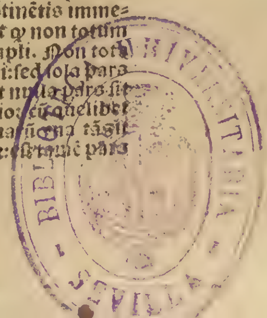
¶ Preterea probatur conclusio. Si poneretur euiternitas mensura angeli distincta a tēpore: maxime ideo quia angelus et eius esse ac substātia est tota simul: sed hoc non: igitur. Maior est opinantium oppositum. Minor probatur: qz tūc substātia corruptibilis etiam mensuraretur euo: qd negant. Probatur consequentia: qz esse substantie corporalis est totum simul: quia p eius durationē nihil noui acquiritur substantie corruptibili: sicut nec substātia angeli. ¶ Si dicis qd substantia corruptibilis subiacet motui: et ideo mensuratur tēpore. Contra. Sic substantia angeli subiacet sue operationi cognitiōi scilicet et affectioni que mutantur. ¶ Si dicis: q quantū ad operationem suā: que mutabilis est: mensuratur tpe: sed quantum ad substantiā euo. Sic per oīa dici pōt de substātia corruptibili: qz manere pōt absqz cōtradictione sine oī motu. ¶ Si dicis qd angelus ex se semper manet: sz corruptibilis substātia nō: qz corrumpitur p causas intrinsecas. Cōtra q esse alicuius desinit est p subtractionē cause cōseruātis: et q pmanet est p cōseruationē cāe cōseruātis. Nūc aūt tā angeli q̄ substātie corruptibiles equaliter depēdēt a deo tāq̄ a cā cōseruāte: et p subtractionē diuine cōseruationis ita desinit angelus sicut substātia corruptibilis: igitur nō plus determinat sibi angelus ex se esse ppetuū q̄ substātia corruptibilis: qz ita pōt deus ppetue cōseruare substātiā corruptibilē sicut angelū. Nec in proposito variat q angelus sicut nō pōt creari nisi a deo: ita nec anihilari siue corrūpi (extēdēdo nomē corruptionis) nisi a deo. Substātia vo corruptibilis pōt generari et corrūpi: saltē partialiter ab agente creato: qz si substantia corporalis ideo nō mensuratur euo: qz corruptibilis et generabilis: pariformiter nec angelus mensuratur euo: qz est creabilis et anihilabilis. Itē nihil est in substātia angeli: qd sibi determinat maiorē vel minorē durationē: sed q semper durat vel non semper: est ex mera volūtate et bñplacito diuino: ideo euiternitas omnino superfluit. ¶ Si dicis. Licet angelus sit anihilabilis: nunq̄ tamē anihilabitur: sed oīs substātia corruptibilis corrumpitur: ideo mēsura angeli nō est tps: sed euū. Cōtra motus celi pōt esse perpetuus: et fm phm est ppetuus: et tñ nō mēsuratur euo: sed tempore. Nā per motū diurnū mēsuratur motus planetarū: ideo perpetuitas non impedit quin perpetuū possit mēsurari tēpore. ¶ Septima cōclusio et respōsalis. Tēpus est mēsura durationis angelorū. Illa conclusio probatur: quia illud qd non habet durationem maiorē vel minorem: nisi quia coexistit maiori, vel minori successioni vel tempori in actu vel potentia: illud mēsuratur tempore: sed duratio angeli est huiusmodi: igitur. Maior patet. Minor probatur: quia vel angelus dicitur magis vel minus durare: qz coexistit maiori vel minori tempori vel ex natura sui/puta sua perfectione. Si detur primū: habetur ppositū. Si secundū: tunc sequitur qd quanto angelus esset perfectior: tanto esset eius duratio maior. Et per consequens: si deus modo crearet angelum oibus angelis creatis perfectiorē: plus duraret angelus in principio mundi creatus: qd est manifeste falsum. ¶ Itē breue et longū fm durationē sunt passiones tēporis: ergo cuicunqz conueniūt mensuratur tempore: cōueniūt aūt durationi angelorum: igitur. ¶ Itē duratio substātie corruptibilis mensuratur tempore: qz coexistit maiori vel minori successioni actu vel potentia: ergo eodem modo duratio angeli mensuratur tēpore. Tenet consequētia quia nulla est ratio diuersitatis. ¶ Si dicis q substātia corruptibilis dependet a tempore: qz causatur a motu celi: sed substātia angeli nō. ¶ Cōtra. Motus celi nihil facit ad generationē inferiorū: nisi qd applicat actiua passiuis: vnde si celū quiesceret: et haberet se in debito aspectu et approximatione ad illa inferiora: nihilominus fieret generatio et corruptio in istis inferioribus talem aspectum et approximationem requirentes. ¶ Si dicis quod substātie corruptibilis duratio nō mensuratur tempore: sed instāti. ¶ Contra. Maioritas et minoritas durationis nō sunt in mensurato nisi sint in mensura: sed in instāti nō est maior vel minor duratio: ergo instans non potest esse in mensura durationis substantiarum

quarum vna est maior alia. ¶Item duratio est an-
gelorū vsq ad hodiernū diē: die.xxi.octobris: anni
gratie.1486.est.6600.annorū. Ponam⁹ ita exēpli
causa. Quero: vnde sumitur illa mēsura: nō ex sub-
stantia angeli: quia illa esset eadem/ si primū hodie
crearent: vt supra argutū est. Nec potest aliud assi-
gnari nisi φ coexistebāt tāto tēpori. ¶Item si que-
ritur quātū durabūt angeli: nō potest respōderi nisi
per nomen tēporale: vtputa: tot annis/ diebus/ vel
horis ꝛc. Igitur dies ꝛ hore ꝛ anni sunt mēsura pre-
terite durationis angelorū. Nam illud qđ rñdet ad
Arti.3. questionē de quātitate durationis/ importat men-
Dub.1. surā duratiōis. Et hec de secūdo articulo. ¶Quātū
N ad tertiū articulū. Dubitat cōtra cōclusionē sextam
respōsalē: si esset vera cū suis ꝑbationib⁹: sequeret
φ duratio dei mēsuraret tēpore ꝛ nō eternitate: ꝯñs
falsum: ꝛ cōtra doct. cōiter ꝛ sanctos. Probat ꝯña: qꝛ
existētia dei etiā coexistit successioni/ sicut existētia
angeli. Itē cuilibet esse correspōdet sua mēsura sibi
proportionata: sed triplex inuenit esse/ scz esse per-
manēs ex se: ꝛ hoc cōuenit deo: ꝛ ideo illud esse men
surat eternitate. Secūdū est esse permanēs: nō ex se
sed virtute alteri⁹: ꝛ hoc cōuenit angelis: ꝛ ideo vi-
dent participare quasdā ꝯditiones eternitatis: que
sunt habere totū esse simul/ ꝛ habere esse perpetuū
quantū ex se est: quia tñ nō sunt simpliciter eterne:
ideo nō mensurant eternitate: sed euo qđ est quedā
participatio eternitatis. Tertiū esse est esse succes-
siuum: qđ cōuenit oibus corruptibilibus: ꝛ ideo oia
corruptibilia mēsurant tēpore. Cōcordat Anselm⁹
in prosologion quantū ad triplex esse. Unū qđ defi-
cit/ scz generabile ꝛ corruptibile. Aliud qđ nō defi-
cit: potest tñ deficere: vt esse angeli. Tertiū qđ nec
deficit/ nec pōt deficere: vt esse dei. ¶Pro solutione
notādū/ φ differētia cōiter ponit inter eternū/ euū
ꝛ tēporale. Eternū ꝑprie dicit quod est simpliciter
immutabile: tam substātialiter φ accidētaliter. De
quo Boetius in.v. de cōsol. prosa vlti. Eternitas est
interminabilis vite tota simul ꝛ perfecta possessio:
vnde eternū simul ꝛ semper hꝫ quicq̇d habere pōt:
ꝛ semper est quicq̇d esse pōt. Ideo dicit possessio to-
ta simul ꝛ ꝑfecta vite interminabilis. ¶Euū est qđ
esse nō desinit: siue semper fuerit: siue esse inceperit
quantū ad essentialia. Est tñ mutabile quantū ad
accidētalia: quia pōt acq̇rere perfectionē qua caret:
ꝛ perdere quā habet. Itaq euū licet substantialiter
nō mutet: est tñ mutabile substātialiter/ ꝛ mutatur
accidētaliter: vt angel⁹/ celū/ materia prima. ¶Tē-
porale est qđ mutat tā substātialiter φ accidētaliter
id est qđ aliqñ desinit esse simpliciter: ꝛ manēs acq̇-
rit qđ nondū hꝫ: vel perdit quod habet. Et ꝭm hec
imaginant multi triplicē mēsurā. Unā/ rei perma-
nentis nō cōpatiētis secū aliquā mutationē quam
dicūt eternitatē. Aliā/ rei permanētis compatiētis
secū aliquā mutationē in suis oꝑationib⁹ qualis est
angelus: ꝛ illā vocāt eternitatē. Tertiā/ rei successi-
ue nō permanētis. i. aliqñ deficiētis esse. Sic em̄ ca-
pitur hic res permanēs pro re que semper manet/ ꝛ
nunq esse desinit: lꝫ esse inceperit. Et per oppositū
successiuū pro eo in quo nō esse succedit esse: ꝛ hmōi
O mensurā dicūt tp̄s. Hec pro terminorū declaratiōe.
¶Sed pro solutione argumētorū aduertēdum/ φ lꝫ
ita ꝛ bene distinguat triplex esse quib⁹ imponunt
noīa/ eternū/ euū/ tēporale: nō tñ opꝫ esse triplicem
mēsurā durationis hmōi triplicis esse. Esse em̄ in
se nō mensurat nisi mēsura ꝑfectionis: de qua dictū
est qōne presenti. arti. ij. φ deus est mensura omniū
aliorū a se quātūcūq diuersorū: quia oīm perfectio-
nes cognosci possunt per accessum ad diuinā perfe
ctionē. Sed loquēdo de mensura durationis: sic est
vna mēsura oīm mēsurabiliū ꝭm durationē. Et hec
est tēpus in actu vel potētia. Dico omniū mēsurabi
liū ꝭm durationē: quia durationis dei tēpus nō est
mēsura/ sed nec eternitas. Tum quia deus ꝭm du-
rationem est simpliciter immēsus. Tum quia eter-
nitas dei est ipse deus ꝛ sua duratio: idem aūt non
mēsurat se: ideo nō plus mēsurat eternitate φ im-
mortalitate. Tum quia mēsura tm̄ est finitorū: sicut
enim infinitū ꝭm magnitudinē vel multitudinē nō
habet mensurā sue magnitudinis aut multitudi-
nis: ita nec infinitū ꝭm durationē hꝫ mensurā sue
durationis. Ratio em̄ mēsure finito cōgruit. ¶Qđ
vero sancti dicūt φ deus mensurat eternitate: non
intelligūt φ deus qui simpliciter est immēsus: men
suretur per creaturā aliquā/ aut etiā suā essentiā.
Sed intelligūt φ sicut per tēpus ꝛ partes tēporis
mēsuramus omnia tēporalia ita durationē dei infi
nitam cognoscimus: quia necessario coexistit tem-
pori in actu et in potētia. Quātitas vero duratiōis
quorūcūq aliorum a deo nō cognoscit a nobis: nisi
ex hoc solo: quia coexistit maiori vel minori tēpori
in actu vel in potētia: vt probatū est. ¶Per hoc ad
rationes. Ad primā. Patet/ φ duratio dei nō mēsu-
ratur/ nec tp̄e/ nec eternitate. Ad ꝑbationē primi.
Neget φ deus coexistit successioni sicut existentia
angeli: quia angelus coexistit certe successioni ꝛ nō
omni in potētia: quia nō illi que in potētia precedit
suū esse: neq etiā successiōi cui coexistit: sic coexistit
sicut deus: quia ita angelus coexistit φ potuit non
coexistere: deus aūt coexistit: ita φ nō potest nec po-
tuit nō coexistere cuicūq successioni in potētia ꝛ in
actu. ¶Ad secundū neget maior loquēdo de men-
sura duratiōis: quia ꝛ si sint.100. esse distincta qua-
cunq distinctione: vna mēsura durationis in gene
re sufficit pro oibus. Nec oportet φ mēsura sit vni-
genita mēsurata quantū ad esse: sed quantū ad ra-
tionē mensure. i. quantū ad id in quo mensurantur.
Hoc est in ꝑposito quantū ad durationē: vnde plus
distinguunt substātie ꝛ accidētia in esse/ φ substā-
tie corruptibiles ꝛ incorruptibiles: et tñ mēsurant
eadē mēsura in genere. i. tēpore. ¶Pro cōcordia tñ
diuersimode in hac materia opinātiū/ posset nota-
ri: φ preter acceptiones temporis predictas/ potest
adhuc distingui de tp̄e. Potest em̄ accipi vno modo
generaliter pro mēsura durationis create seu finite
ꝛ ita includit eternitatē. Hoc modo dicit sanct⁹ Bo
nauen. q. iiij. huius distinctiōis φ accipit Beda cū
dicit φ quatuor fuerūt primo creata. Angelica na-
tura: materia informis: celū empyreum/ ꝛ tp̄s. Alio
modo pōt accipi stricte pro mēsura durationis mo
tus vel rei permanētis generabilis ꝛ corruptibilis:
ꝛ sic nō esset mēsura rerū perpetuarū: vt angelorū.
Euiternū autē est mēsura durationis rerū incorru-
ptibiliū. Et ꝭm hanc distinctionē possent cōcordari
opiniones ꝛ sanctorū auctoritates: verū illa distin-
ctio nō sumit ex diuersa ratione mensure: sed ex di-
uersitate rei mensurate.

¶Questio. ij.

Queritur secūdo cir- **A**
ca secundā partē huius distinctio- **Articu.1.**
nis. Utrū angelus sit in loco per suā **Nota.1.**
substantiam. Pro illa questione: vide
Ockam quodlibe. j. q. iiij. Notādum
primo φ questio querit de loco corporali proprie di
cto: qui describitur. iiij. Physic. terminus corporis
continētis immobilis primū. i. superficies corporis
cōtinentis immediate locatū: immobilis primum/
id est non necessario ad motū contenti motū: et per
consequens ab eo diuisum/ vt sit hec descriptio in
forma. Superficies corporis aliud cōtinētis imme-
diata ei ꝛ diuisa ab eo. Ex quo patet φ non totum
corpus locans est locus. Gratia exempli. Non tota
sphera ignis est locus aeris contenti: sed sola pars
vltima ignis que tangit aerē. Et licet nulla pars sit
vltima affirmatiue. i. omni alia vlterior: cū quelibet
sit diuisibilis in duas medietates: quarū vna tāgit
locatū qua pars diuisa nō est vlterior: est tamē pars

vltima negatiue.i.ꝙ nulla eſt vlterioꝛ: ⁊ tales ſunt
multe/immo infinite: vt vltima medietas: vltima
tertia:vltima quarta:vltima.100.et ſic in infinitū.
¶Ex quo ſequit̄ ꝙ eiuſdem locati ſunt multa loca/
Nota.2. immo infinita:ſed tn̄ cōicantia. ¶Secūdo patet ꝙ
vltima ſphera nō eſt locus terre:quia nō eſt imme-
diata terre. ¶Tertio patet ꝙ totū non eſt locus ſue
partis:nec pars eſt locus totius aut alteri⁹ partis
eiuſdē totius:licet totū contineat oēs ſuas partes.
B Multominus pars eſt locus toti⁹:eo ꝙ nulla pars
cōtinet totū:q̄ꝛ nō ſeipſam. Neqꝫ pars eſt loc⁹ par-
tis:vtputa ſupficies cōnexa nō eſt locus partiū in-
terioꝝ:q̄ꝛ hec cōtinētia nō ſunt diuiſa a cōtētis:ita
ꝙ poſſent nō moueri motis cōtētis. ¶Scd̄o notan-
dum ꝙ lꝫ Ph̄s multas ponat locoꝝ cōditiones:ſan
ctus tn̄ Bonauē.q.x.huius diſtinctiōis reducit eas
ad tres que ſunt:cōtinere/mēſurare/cōſeruare:que
tn̄ nō cōueniūt loco reſpectu cuiuſlibet locati. Unde
ait:loc⁹ hꝫ triplicē cōparationē ad locatū. Cōparat̄
enim in rōne cōtinētis:ſecūdo in rōne mēſurātis:et
tertio in ratione cōſeruātis. Cōtinet em̄ vt vas:ſed
mēſurat vt quātitas:cōſeruat vt natura. Scd̄m hāc
triplicē habitudinē ſunt in loco ſubſtātie finite coꝛ-
poꝛales ⁊ coꝛruptibiles:quia finite et limitate ſunt
in loco cōtinēte:qua coꝛpoꝛales ſunt in loco menſu-
rante:quia coꝛruptibiles ſunt in loco cōſeruāte:ſed
ſm̄ duas pꝛimas ſunt in loco ſubſtantie finite coꝛ-
poꝛales/ſed nō coꝛruptibiles:ſm̄ pꝛimā tn̄ ſunt in
Nota.3. loco ſubſtātie ſpūales ⁊ incoꝛruptibiles. ¶Tertio
notandū ꝙ ſm̄ magiſtrū diſt.xxxvij.pꝛimi aliq̄d di-
citur eſſe in loco dupliciter:ſcꝫ circūſcriptiue ⁊ diffi
nitiue. Et addūt aliqui tertiū modū ſcꝫ Hugo lib.j.
parte.iij.c.xviij.repletiue. Circūſcriptiue eſt in loco
quod cōmēſuratur loco ita ꝙ totū eſt in toto loco et
vna pars in vna parte loci:⁊ alia in alia parte/et
nulle due partes extēſiue in eadem parte loci. Illo
modo coꝛpus extenſum eſt in loco. ¶Diffinitiue eſt
in loco qd̄ diffinit ſibi certū locū in quo eſt totū in
toto. Totū mixtū.i.nihil ipſius quin ipſum ⁊ totū
in qualibet parte loci:et nihil eius extra talē locū.
Hoc modo aīa rōnalis eſt in coꝛpoꝛe/⁊ coꝛpus xp̄i
in loco ſpeciei cōſecrate. ¶Repletiue eſt in loco qd̄
replet omnē locū:ita ꝙ non eſt poſſibilis locus quē
nō replet. Ille modus ſoli diuine nature cōuenit:vt
tractat̄ diſt.xxxvij.pꝛimi. Sed illo modo nō pꝛopꝛie
eſt in loco:q̄ꝛ nō cōtinet̄ in loco:q̄ꝛ ꝓpter ſuā immē-
ſitatē ita eſt in omni loco/vt tn̄ nullo loco detineat̄
ſm̄ illud Hiere.xxiij. Celū ⁊ terrā ego iplebo. Unde
Hiero.in ep̄la de his que deo in ſcriptura attribuū-
tur. Excelſioꝛ celo/pꝛofundioꝛ inferno/lōgioꝛ terra.
Immēſitas eius latioꝛ eſt mari qui celum ⁊ terram
implet:pꝛoculdubio nullus locus eſt ab eius pꝛe-
Nota.4. ſentia abſens ⁊c. ¶Quarto notandū qd̄ eſſe in loco
adhuc dupliciter pōt accipi:lꝫ nō ꝓpꝛie quantū ad
vnū membꝛū/videlꝫ ſm̄ ſubſtātiā ⁊ ſm̄ operationē.
Scd̄m ſubſtantiā eſt in loco cuius ſubſtātia vere et
realiter cōtinet̄ in loco:⁊ nihil ipſius eſt quod non
ſit pꝛeſens tali loco:ſic eſt in loco/quicquid circūſcri
ptiue vel diffinitiue eſt in loco:ſm̄ operationē eſt in
loco:quod aliquē effectū pꝛoducit in loco:licet nihil
eius eſſentie ſit p̄ſens iſti loco:ſic dicimus quādoqꝫ
ſolē eſſe in aere quē illuminat ⁊ calefacit lꝫ impꝛo-
pꝛie. ¶Quantū ad ſecūdū articulū eſt hec cōcluſio
Arti.2. Cōcluſio.1. pꝛima. Angelus nō eſt per ſuā ſubſtātiā in loco cir-
C cūſcriptiue. Patet:quia cū angelus ſit natura ſpiri-
tualis incoꝛpoꝛea ⁊ indiuiſibilis/vt nūc ſupponit̄:
non hꝫ partes per quas poſſet loco cōmēſurari ſm̄
modū tactum in tertio notabili: ergo nō eſt in loco
Cōcluſio.2. circūſcriptiue ſm̄ ſuam ſubſtantiā. ¶Secūda con-
cluſio. Angelus nō eſt in loco repletiue. Patet:quia
nō eſt immēſus:neqꝫ infinitus:neqꝫ deus. Eſſe autē
in loco repletiue eſt eſſe vbiqꝫ:quod ſoli deo ꝯuenit.
Per hoc em̄ beat⁹ Ambꝛo.pꝛobat ſpiritūſanctū eſſe
Cōcluſio.3. deū. ¶Tertia cōcluſio. Angelus eſt in loco diffini-
tiue. Patet:quia angelus eſt in loco:vt pꝛobat ma-
giſter auctoꝛitatibus in textu. Et non circūſcriptiue
nec repletiue:igitur diffinitiue. Tenet cōſequētia a
ſufficiēti diuiſione. Minoꝛ pꝛo vtraqꝫ parte deducta
eſt in pꝛecedētib⁹ cōcluſionibus. Et poteſt pꝛobari
ratione:quia cū angel⁹ eſt natura aliqua finita:vel
eſt alicubi/vel nullibi. Non ſecundū:quia abſurdū
eſt dicere ꝙ aliquid ſit/⁊ nullibi ſit. Si pꝛimū ſcꝫ ꝙ
eſt alicubi:⁊ quia nō eſt vbiqꝫ:ergo ꝯtinet̄ in aliquo
vbi:et per ꝯn̄s terminus cōtinēs ipſum eſt eiꝫ lo
cus. Qd̄ autē cōtinetur patet:quia eſt ibi ⁊ nō alibi:
nec extra illud vbi:ergo cōtinet̄. Hoc em̄ eſt cōtine-
ri. ¶Quarta cōcluſio. Angel⁹ eſt in loco diffinitiue Conclo.4
non tm̄ per operationē/ſed per ſuā ſubſtātiā. Pꝛo-
batur:quia ſi angelus eſt in loco per operationem
quā habet in coꝛpoꝛe:aut iſta operatio eſt imediata
virtuti angelice a qua ꝓcedit:aut mediata. Si im-
mediata:igitur pꝛeſens eſt angelus in tali coꝛpoꝛe
vel iuxta illud coꝛpus:cū virt⁹ illa aut eſt angelus:
aut in ipſo angelo. Si mediata:ergo eſt ab illa vir-
tute per aliquod mediū/⁊ querit̄ de illo medio:⁊ ita
vel opoꝛtet pꝛocedere in infinitū:vel tandē venire
immediate ad illā virtutē:et per ꝯn̄s ad illā cuius
eſt illa virtus. Cōfirmat̄. Niſi ſic:ſequit̄ ꝙ frequēter
angelus nuſq̄ꝫ eſſet ſm̄ ſubſtantiā:quia frequēter
nihil operat̄ in celo empyreo:cū illud ſit imutabile
⁊ immobile:nec in alio exterioꝛi coꝛpoꝛe:vt patet de
angelis aſſiſtētib⁹ deo. Silr̄ ſi angelus mittatur de
celo ad terrā/nihil operando in locis intermedijs:
tunc ille/nec eſſet in celo/nec in terra/nec in locis
intermedijs. Erronea ergo eſt opinio eoꝝ qui dice-
re voluerūt ꝙ angelus non ſit in loco coꝛpoꝛeo ſm̄
ſubſtantiā/ſed tm̄ ſm̄ operationē/dum ſcꝫ aliquid
operatur circa coꝛpus ipſum mouēdo localiter/vel
alia ſpecie motus:ſicut angeli motoꝛes oꝛbiū ⁊ an-
gelus Tobie. Hūc dicūt fuiſſe in coꝛpoꝛe aſſumpto
nō ſm̄ ſubſtantiā:ſed tm̄ mouendo illud coꝛpus et
operando in eo. Unde articulus Pariſiēſis.cciij.ꝙ
ſubſtantie ſeparate ſunt in loco per operationē. Et
ꝙ poſſunt moueri ab extremo in extremum/nec in
mediū:quia poſſunt velle operari in extremo vel
in extremis/nec in medio. Erroꝛ. ¶Quinta conclu- Conclo.5
ſio. Subſtātia ⁊ eſſe angeli nō depēdet a loco/neqꝫ
in eſſe/neqꝫ in cōſeruari. Patet:quia coꝛpus non eſt
natū ſaluare ſpiritū:neqꝫ angelus neceſſario eſt in
loco quin eſſe poſſet/ſi nulla coꝛpalis creatura exi-
ſteret:poſſet etiā eſſe extra oēm coꝛpoꝛalē creaturā.
Habet autē potentiā paſſiuā reſpectu loci coꝛpo-
ralis:quia pōt locari ſeu diffiniri/que fundat̄ in ei⁹
natura inquantum limitata. Nec aliter cōtinetur a
loco:niſi ꝙ ſubſtātialiter eſt p̄ſens loco:nullā tamē
perfectionē recipit a loco. ¶Coꝛollariū. Nullus lo-
cus eſt angelo naturalis/neqꝫ violēt⁹. Patet:quia
ad nullū inclinat̄ naturaliter tāq̄ꝫ ad cōſeruāꝫ vel
perficiēs:etiam nulli ꝯtꝛiatur tanq̄ꝫ coꝛrumpēti. Eſt
em̄ quaſi in potētia neutra ad omnē locū coꝛpoꝛalē
ſibi tn̄ pꝛopoꝛtionatū. Hec eſt ſentētia Alexandri et
Scoti. ¶Quantū ad tertiū articulū. Dubitat̄ pꝛi- Articu.3.
mo cōtra cōcluſionē tertiā ⁊ quartā. Nam videt̄ ꝙ Dubium
impoſſibile eſt angelū eſſe in loco diffinitiue. Pꝛo- D
batur:quia locus eſt extrinſecus locato:vtputa tan
gens ipſum ſm̄ vltimū ſui:ideo dicit̄ terminus con
tinentis ⁊ ſimiliter locatum loco:nec locus recipit
locatū in interioꝛa ſua aut partiū ſuarū:vt patet ex
diffinitione loci ſtatim expoſita:angelus aūt diffi-
nitiue exiſtens in loco eſt totus in toto ⁊ totus in
qualibet parte loci. ¶Confirmatur. Locus non eſt
locus ſuarū qualitatū ſibi inherētiū ꝓpter intimā
eoꝝ pꝛeſentiā:ergo nec angeli illo modo aſſiſtētis.
Tenet cōſequētia:quia angelus coexiſtens coꝛpoꝛi
non eſt minus intime pꝛeſens oībus partib⁹ coꝛpo
ris cui coaſſiſtit q̄ꝫ accidēs ſuo ſubiecto. ¶Pꝛeterea
locus debet tangere locatū ⁊ eſſe equalis locato:et
ita de multis alijs cōditiōib⁹ loci. Sed angel⁹/quia

quantitate caret tangi non pōt: nec est alicui equalis vel inequalis. ¶ Ad dubium hoc dicitur qđ innititur false imaginationi. Imaginatur enim qđ angelus coassistat partibus intrinsecis loci sicut anima corpori: quod ita non est: sed angelus loco diffinitiue pñs est corpori locato ab illo loco quo diffinitur angelus. Et est pñs cuilibet parti illius corporis locati tā partibus in profundo ꝙ in supficie non sic partibꝰ loci. Est quidē aliquo modo presens loco et cuilibet parti eius vltime sursum deorsum dextrorsum sinistrorsum ⁊c. per immediationem: sic qđ inter ipsum et partes extremas loci nihil mediat. Et illo modo tangit partes loci: non aūt intrat eas. Uñ quecūq₃ pars loci vltima accipiat̄ si diuidat̄ in duas medietates interiorē ⁊ exteriorē: nō est pñs interiori medietati: sic aūt est pñs corpori locato. Unde nunꝙ locus angeli cōtinet solū angelū alioquin esset vacuum: qꝛ locꝰ non repletꝰ corpore. Sed cōtinet corpus aliqđ cui coassistit angelus totꝰ toti et cuilibet eius parti: ⁊ cōtinēdo corpꝰ illud etiā cōtinet angelū: vñ si angelus coassisteret petro et oībꝰ partibꝰ eiꝰ: corpus petri nō esset locꝰ angeli: sed locꝰ corporis petri est locus etiā assistētis angeli. Et in illo loco corpus petri est cōmensuratiue et angelus diffinitiue: sicut de facto corpus humanum non est locꝰ anime inherentis: neq₃ gñaliter materia forme sibi inherētis: sed locus corporis est locus etiā anime rationalis. Et locus subiecti et materie est etiā locꝰ inherētis forme. Et ꝑ hoc ptz solutio argumētorū. ¶ Sed diceres cōtra. Duo locata non possunt simul esse in eodē loco: ergo nō videt̄ qđ corpꝰ ⁊ angelus habet eūdē locū. ¶ Preterea angelꝰ ꝑm hanc rñsionem esset magis in corpore isto ꝙ in loco: esset eñ intimior corpori isto ꝙ loco: ergo magis corpus illud esset eius locꝰ ꝙ locꝰ continēs corpꝰ ⁊ angelū. ¶ Cōfirmat̄: qꝛ dictū est qđ diffinitiue est in loco: qđ est totū in toto: ⁊ totum in qualibet parte. Angelus aūt sic non est in loco: sed sic est in corpore tali: ergo tale corpus est esse eiꝰ locꝰ. ¶ Ad primū huiꝰ replice negeť assumptū: sed illa ꝓbatio vera est de duobus corporibꝰ: quorū neutrū inheret alteri: nā subiectū extensum ⁊ accidētia sibi inherētia sunt plura corpora: ⁊ tñ simul in eodē loco. ¶ Ad scđm cōcedit̄ qđ angelꝰ est intimior corpori locato ꝙ loco: et ideo corpus cui assistit nō est eiꝰ locꝰ: nā locus non debet esse intrinsecus locato: sꝫ extrinsecus ⁊ immediatꝰ. ¶ Ad cōfirmationē dicit̄ ꝙ in multipliciter dicit̄: et aliter est angelus totꝰ in corpore cui coassistit: ⁊ aliter in loco a quo continet̄. Est eñ totꝰ in loco ⁊ qualibet parte loci eo modo quo locatū in loco. i. totus et immediatus loco ⁊ cuilibet parti loci: hoc est termini vel extremitatis: ita qđ inter ipsam ⁊ quālibet vltimam partē nihil mediat: non tñ est intrinsecus illis partibꝰ: sed in corpore locato est intrinsece: vt supra declaratū est. ¶ Ad rationē dubij qui arguit de conditione loci respectu locati. Dicēdū ꝙ ille intelligunt̄ de locato circumscriptiue non diffinitiue. ¶ Scđm dubiū. Utrū angelus determinet sibi certā loci quātitatē ita ꝙ nec maiori nec minori possit coassistere. Rñdet̄ post Ockam. i. quodl. q. iiij. ꝙ dabilis est maximus locꝰ cui angelus pōt coassistere ⁊ hoc cuilibet angelo ꝑm suā perfectionē. Patet: quia angelus est limitate nature ⁊ finite perfectionis: et iō non pōt coassistere loco quātocūq₃: neq₃ in omni loco qđ dei est: quāto aūt loco possit coassistere certū nō est. Rationabile tñ videt̄ ꝙ maiori ꝙ esset locus corporis quod posset informare si esset forma corporis. ¶ Scđo dicit̄ qđ nō pōt dari minimꝰ locꝰ cui pōt angelus assistere: qꝛ posset coassistere loco punctuali si possibilis esset locus indiuisibilis: pro eo ꝙ ipse est indiuisibilis: ⁊ ideo non dat̄ minimꝰ locꝰ cui pōt assistere: cū eñ nullum corpus cui assistit: est indiuisibile quocunq₃ dato pōt dari minus cui assistit: et ita minor locꝰ: ⁊ lꝫ angelꝰ coassistit corpori diuisibili: nō tñ priꝰ vni parti ꝙ alij: sed simul toti. Sicut sol simul illuminat totū mediū ⁊ nō priꝰ partē propinquā ꝙ remotā: sic de candela accēsa lꝫ plus sine intēsiꝰ illuminet partē ꝓpinquā ꝙ remotā. ¶ Tertio dubitat̄: vtrū angelus pōt coassistere pluribꝰ locis nō cōtinuis: vide Ockā quodli. i. q. iiij. Ad illud dubium dicit Damascen. ꝙ de facto non est simul in duobus locis discōtinuis: nā de cōtinuis nō est dubiū. Sed de possibili iterū nō est dubiū quin posset esse in diuersis locis discontinuis per potentiam diuinā: cū hoc etiā de corporibꝰ cōcedat̄: vt patebit in iiij. ¶ Sed de potestate cor. naturali videt̄ ꝓbabile, qđ nō possit vnus esse in diuersis locis simul: quorū quilibet sit sibi adequatꝰ ꝑm vltimū potētie sue: videt̄ eñ sic esse quantū ad hoc ac si informaret materiā. Nunc aūt si informaret corpꝰ non posset informare partes corporaliter distinctas: sicut nec anima intellectiua pōt: ergo nec nūc. An aūt possit esse in diuersis locis quorū neuter est sibi adequatus. Scotꝰ q. vij. dist. ij. vertit in dubiū: eo qđ neutra parte; haberi possunt rationes sufficientes. ¶ Quarto dubitatur. An duo angeli possunt simul esse in eodē loco. vide Ockā. j. quodli. q. iiij. Rñdet̄ qđ possunt per potentiā diuinā: sicut ⁊ de corpibus illud cōceditur. ¶ Sed quid ꝑm potentiā naturalē. Videt̄ etiā ꝙ sic: nā cū legio demonū fuit in corpore vnius hois obsessi: vt habet̄ Luc. viij. videt̄ ꝙ fuerūt simul vt vult Rich. iiij. de trini. Silr̄ qꝛ duo corpa pñt naturaliter esse simul scꝫ partes essentiales compositi. ¶ Item accidētia eiusdē subiecti extēsa q̄ tñ sunt circunscriptiue in loco. Multomagis vr̄ hoc naturalr̄ possibile de duobus spiritibꝰ qui nō sunt circūscriptiue in loco. ¶ Ex illo ptꝫ ꝑm Ockā vbi supra qđ vnꝰ angelus pot se transferre ꝑ locū alteriꝰ angeli quasi per medium sine cessione alteriꝰ angeli. Patet: qꝛ nulla est ibi resistentia cū plures possunt esse simul in eodē loco corporali. Itē spūsꝰ angelicus ⁊ anima intellectiua sunt simul in eodē corpore: puta obsesso: ergo a simili duo angeli siue boni siue mali pñt esse simul. ¶ Ultimo dubitat̄ de repletione ista celi empyrei: de qua Strabꝰ ⁊ Beda qđ celū empyreū creatū statim est angelis repletū: si repletū: ergo nō pōt fieri additio. ¶ Item per lapsum quorūdā angelorꝫ facta est vacuitas in empyreo: ⁊ ita decoratū est nobilissimū corpus creatū. Rñdet Alexā. de hales parte. ij. q. xix. arti. iij. mēbro. iij. qđ celū empyreū dr̄ angelis repletum simul cū celo creatis ꝓpter sufficientiā ⁊ cōgruitatē ornatus celi. Sufficietiā dico quantū ad numerū a deo preordinatū. Unde celū repleri angelis nihil aliud est ꝙ celum ornari angelis ꝑm eundē numerū quē deꝰ ad inhabitandū ordinauit. Uñ illa repletio nō impedit qn possit fieri additio: quia potuit deus plures ordinasse: vel nō ordinasse quosdā qui post iudiciū ibi erūt qui nunc nobiscum sunt ad nostri custodiā: sicut ⁊ angelis sanctis addētur anime sancte euolantes vel purgate. Qđ ꝓo arguit̄ de cadentibꝰ. Dicit̄ qđ nō est repletio corpalis. que ꝓhibeat capere alia: nec ꝑ consequēs vacuitas. Uñ semꝑ repletū est quantū ad sufficientiā: qꝛ semꝑ ibi tot sunt spiritꝰ quot ibi ꝓ illo tunc esse dñs ordinauit. Nec ex lapsu malorū sequit̄ imperfectio celi empyrei: sed spiritnū cadentiū: sicut dū indigni expelluntur a palatio regio nō est imperfectio vel deornatio palatij: sed illorum qui pro sua indignitate sunt expulsi. Et tantū de questione.

Margin notes: Articu. 1. Nota. 1. E — Dubiū. 2. E — Dubium. 3. F — Dubiū. 4. G — Dubiū. 5. H

Questio. iij.

A. Articu. 1. Nota. 1.

Ertio queritur circa hāc distinc. Utrū angelꝰ possit moueri localr̄. ¶ Pro decisiōe q̄onis notādū post Ockā. j. quodli. q. v. ꝙ motꝰ localis ē coexistētia alicuiꝰ successiua ⁊ cōtinua diuersis locis sine quiete media. Dicit̄ successiua: qꝛ si simul coassisteret diuersis locis: sicut ala

diuersis corporis mēbris nō moueret: ꝓpter qḋ de⁹
qui omnibus locis presens est semper: nō mouetur
localiter. ¶Dicitur diuersis locis: quia manēs in eo
dem loco precise nō moueť. ¶Dicitur continue sine
quiete media: qꝛ si intercipiť per quietē non est iam
motus vnus: sꝫ possunt esse plures. Similiter si de⁹
corpus vnū existēs in vno loco corrūperet/ꝛ postea
reproduceret in alio loco nō esset mot⁹ localis: licet
corpus illud successiue coexisteret diuersis locis: qꝛ
nō est successio continua. Ex illo patet differētia in=
Nota.2. ter motū ꝛ mutationē. ¶Secundo notādū: ꝙ ques=
tio nō est de angelo coassistente corporaliter: vtrū
ille moueať ad motū corporis: sicut anima rationa=
lis mouetur ad motum corporis qḋ informat: sed de
angelo in se: vtrū possit relinquere corp⁹ cui nūc co=
assistit ꝛ locū quo continet ꝛ moueri ad alium locū.
Articu.2. ¶Quo premisso ponuntur cōclusiones. Prima/An
gelus potest moueri localiter. Probať: qꝛ pōt succes
Conclu.1. siue coassistere diuersis locis sine quiete media: igi
B tur. Tenet consequentia per locum a diffinitiōe. An
tecedens probatur/per illud ad Heb.j. Nonne oēs
sunt administratorij spūs missi: propter eos qui he=
reditatē capiunt salutis. Cū autē mittuntur de celo
ad nos sunt in diuersis locis continue et successiue.
Non em̄ possunt simul ꝛ pro eodē instanti esse in ce
lo: in locis medijs: ꝛ nobiscū in terra: qꝛ tātus locus
est eis improportionatus: cū nō possunt esse primo
in loco quantūcūqꝫ magno: nec esse possunt vbiqꝫ.
Hinc Damasc. li.ij.c.iij. Dum sunt in celo empyreo
nō sunt in terra: ꝛ dū ad terrā a deo mittunť: nō ma
nent in celo. Ideo cum mittunť de celo ad terrā suc
cessiue assistunt diuersis locis. ¶Itē confirmať: qꝛ
anima beata equabitur angelo/iuxta promissiones
christi. Matth.xxij. Erunt sicut angeli dei in celo.
Illa vero beata: imo beatissima: q̄ est christi: locali=
ter mouebať: qꝛ descendit ad inferos: sicut dicit arti
Conclu.2. culus fidei. ¶Scḋa conclusio. Angelus nō solū ad
C motū corporis cui assistit: sed ꝑ se immediate absqꝫ
corporis cuiuscūqꝫ mutatione: pōt localiter moue=
ri. Probať: qꝛ nō semꝑ cū mittunť assumūt corpora:
non em̄ semper mittunť ad operationes corporales
exercendas: quō missus fuit raphael Tobie: sed fre
quēter ad intellect⁹ illuminationē: aut effect⁹ incli=
nationē: sicut angelus missus ad Joseph in somnis
Matth.ij. Hec aūt nō fiūt in corpore: sed in mente:
vt infra patebit. ¶Itē aīa separata moueť de loco
ad locū sine corpore: qꝛ non in corpore suo/qḋ iacet
immobile in sepulcro: neqꝫ i alieno: ergo nō est hoc
negādū a perfectiori angelo. Et lꝫ angelus nūqꝫ sit
in loco quin assistat corpori locato: eo ꝙ nullus cor=
poralis locus est sine corpore: nō tñ opꝫ ꝙ illud cor=
pus: cui adequate assistit in celo empyreo: secū defe
rat ad terram cū mittitur: sed manētibus corporib⁹
in celo ꝛ inter celū ꝛ terrā immotis in locis suis suc
cessiue assistit illis trāseundo ꝑ illa: alioquin portio
Articu.3. celi descēderet cū angelo: qḋ ptꝫ falsum. ¶Sed hic
Dubiū.1. sunt aliqua dubia. Primū: An angel⁹ possit moueri
D in instanti. ¶Scḋo: An angelus mouendo se de lo=
co ad locum: necessario moueať ꝑ mediū. ¶Ad pri=
mū dico sine preiudicio meli⁹ sentiētiū/suppositis
his q̄ habet Ockā vbi supra.j.quodlib.q.v. Si mo=
tus capiť ꝓprie vt includit successionē: questio nul=
la est: ꝛ est implicatio in terminis. Est em̄ talis: vtrū
angelus possit mutari successiue de loco ad locum
in instanti successionē nō habēti. Ideo melius que=
ri posset an angelus possit mutari de loco ad locum
in instanti: ita vt totus simul esset in termino a quo
ꝛ in termino ad quem. Et videť respōdendū sub di=
stinctione: aut em̄ ante mutationem angel⁹ assistit
loco minori q̄ loco sibi adequato. Dictum em̄ est su
pra ꝙ dabilis est locus maximus: cui angel⁹ pōt as=
sistere: ꝛ ille diciť adequatus: non autem datur mi=
nimus. Potest ergo esse in loco minori: et sic potest
mutari in instāti ad locū maiorē: cui⁹ minor est pars

Ut gratia exēpli. Si locus adequat⁹ angeli/fuerit
vni⁹ leuce: ꝛ angelus assistat ei⁹ medietati: tunc pōt
angelus nō dimittēdo illā medietatē se facere pre=
sentem toti loco sine sucessione. Patet: qꝛ nulla pōt
ibi esse causa necessaria successionis: nō em̄ angelus
primo est in loco indiuisibili: licet ipse sit indiuisib i
lis: cū nullus locus sit indiuisibilis. Sꝫ primo est in
aliquo loco diuisibili: totus in toto: ꝛ totus in qua=
libet parte ei⁹ tanto quanto voluerit: dū tñ nō exce
dat locū sibi adequatū. Nō em̄ ab alio: sed a sua vo
luntate moueť: neqꝫ est ibi aliqua resistētia: qꝛ nihil
pri⁹ existēs in loco: ad quē se transfert angelus: co=
giť cedere ꝑsentie angeli. Si vero ante mutationē
angeli/angelus fuit in loco sibi adequato: et trans=
fert se ad alium locū adequatū: et per ꝯñs dimittit
priorē illa translatio nō pōt fieri in instanti: qꝛ si fie=
ret in instanti: tunc dimitteret primū locū totum si=
mul: ꝛ faceret se presentē secundo loco toti simul: et
ita dimitteret primū locū per vltimū instās esse in
eo: ꝛ inciperet esse in secundo loco per primū esse in
eo. Tunc quero vtrū illa instantia sint duo vel vnū.
Non secundū: qꝛ tūc simul esset in duobus locis si=
bi adequatis: qḋ est impossibile per potentiā suam
naturalem. Si duo cū nō possunt esse immediata: in
ter illa erit tempus mediū: per qḋ fit translatio: ꝛ sic
non est instans. ¶Ad illā rationē respōdet Grego.
concedendo ꝙ est idē instās: ꝛ in illo est angelus si=
mul in termino a quo in medio et i termino ad quē.
Qḋ ṽo dicitur idem non posse esse in diuersis locis
dicit intelligendum permanenter: secus in trāsitu.
Quod si placet/ponať responsio opposita. Nihil em̄
in his materijs a nobis abscōditis puto temere asse
rendum. ¶Ad secundū dicitur quod posito medio/
necesse est ipsum moueri per medium priusqꝫ attin=
gat extremū. Patet: qꝛ motus diciť successionē: suc=
cessio requirit medium inter terminū ꝛ terminū: nā
si non est mediū: nō erit successio. ¶Itē sicut est or=
do essentialis īter partes temporis: ita inter partes
loci: sed impossibile est transire de ꝑterito ad futurū
nisi ꝑ ꝑsens: ita impossibile videť trāsire de loco ad
locū temporaliter: nisi per mediū. Si queris. Utrum
instantanee pōt mutari de loco ad locū ꝛ nō per me=
diū. Dicitur si termini illius mutationis sunt indi=
stantes/potest: qꝛ tunc non est medium. Similiter si
esset in vacuo: posset trāsire localiter instātanee vel
successiue de termino ad terminū. Si vero termini
distant per mediū: videť qḋ non possit trāsire de ter
mino ad terminū virtute propria naturali: et nō per
medium propter ordinē naturalē et essentialē inter
partes loci que experimur in corporalib⁹: nec aliud
apparet in spiritualibus. Pōt tñ virtute diuina: que
non limitať ad aliquē ordinē: vñ Christus facit cor=
pus suū in celo presens sub hostia sine transitu per
media: vt declaratur in quarto: ita posset facere de
angelo. ¶Uerum an angelus possit moueri per va=
cuū tractat Ockam questio.vj.quodlib.j. Et tantū
de illa questione.

Distinctio.iij.

N tertia distinctio/
ne magister inquirit quales āgeli crea
ti sunt q̄ ad naturā/gratiā ꝛ cognitio=
nē. Scḋm hoc pōt sententia textus per
tres conclusiones summari. ¶Prima.
Angeli sunt creati a deo/essentia simplices ꝛ imma
teriales personaliter discreti/rationales ꝛ arbitrio
liberi: quantū ad duo prima vniformes: quantū ad
duo vltima dispares ac diuersi. ¶Scḋa conclusio.
Angeli oēs in primordio sue conditionis boni fue=
runt sine vitio ꝑ innocētiā: sed nō iusti ꝑ virtutes et
gratiā. ¶Tertia. In angelis a ꝑncipio erat natura
lis cognitio: qꝛ a quo ꝛ cū quo facti fuerāt cognosce
bant. Bonū quoqꝫ a malo: appetendū a respuendo
discernebāt. Probationē addit magister in textu.

A ¶Questio.j.

Ueritur primo cir-
ca primã cõclusionẽ. Utrũ oẽs angeli
inter se psonaliter discreti/essentiali
specie sint distincti: questio supponit
Articu.1. Nota.1. ꝙ angelus sit persona. Querit an oẽs
distinguuntur specie: an aliq̃ solo numero. ¶Pro
vtroqꝫ notandũ primo: ꝙ licet nomen angelus ẜm
vocis ꝓprietatẽ nomen sit officij: vt vult Grego. de
quo infra dist. ix. tñ in ꝓposito accipiť vt dicit sub-
stantiã siue materiã angelicã. Et sic acceptũ descri-
bitur angelus a Damasce. Angelus est substantia
incorporea intellectualis semper mobilis arbitrio
libera/deo ministrãs/gratia nõ natura immorta-
litatẽ suscipiẽs. ¶Substãtia incorporea poniť pro
genere: ⁊ accipitur incorporea stricte pro substãtia
que neqꝫ est corp⁹ in se: neqꝫ corpori vnibilis vt for-
ma: ⁊ per hoc includiť aĩa intellectiua/tam ꝯiũcta
q̃ separata. ¶Diciť intellectualis: ad excludendũ
quãcũqꝫ naturã nõ cognoscentẽ. Posset em̃ deus de
nouo ꝓducere substantiã spũalẽ nõ cognoscẽtẽ: que
per hoc nõ esset angel⁹. Diciť semp mobilis/⁊ hoc
quantũ ad motũ localẽ: quia tali motu infatigabi-
lis est. Per hoc etiã innuitur ꝙ non determinat sibi
locũ naturalẽ in quo naturaliter quiescat: quia est
de se indifferẽs ad oẽm locũ corporalẽ. ¶Diciť arbi
trio libera/quantũ ad motũ affectionũ. ¶Dicitur
deo ministrãs/vbi tangiť causa finalis: de cui⁹ my-
sterio infra tractať dist. ix. ¶Diciť suscipiẽs immor
talitatẽ nõ natura/sed gratia diuina: quia angelus
sicut q̃libet creatura: de se hꝫ vertibilitatẽ in nihil.
Eoipso enim ꝙ de nihilo creat⁹ est: potest redire in
nihil: ⁊ rediret in nihil nisi a deo cõseruareť: ꝙ ergo
perpetuus est: nõ hꝫ ex se/sed ex dono cõditoris cõ-
seruãtis. Et ideo licet nõ sit corruptibilis ex princi-
pijs intrinsecis/cũ sit substãtia simplex: nec hꝫ ꝯ̃ria
extrinseca sicut elemẽta: tñ per subtractionẽ conser-
uationis est annihilabilis. Cõseruať aũt benignis-
sima ⁊ gratiosa dei voluntate: ⁊ ita dono gratie. Et
licet breuius posset describi dicẽdo: creatura intel-
lectualis incorporea: tñ relique particule nõ super-
fluunt: quia eis exprimiť causa finalis operatio et
duratio angeloꝝ. ¶Aliã ponit angeloꝝ cõmenda-
toriã beat⁹ Dionysius de diuinis noib⁹/scꝫ Ange-
lus est imago dei/manifestatio occulti/luminis spe-
culũ purũ/splendidissimũ/immaculatũ/incõtami-
natũ/incoinq̃natũ recipiẽs totã (si iustũ est dicere)
speciositatẽ bene formate deiformitatis: ⁊ pure de-
clarans in seipso sicut possibile est/bonitatẽ que est
Nota.2. B in abditis. Hãc per singula verba late prosequitur
Alexã. de ales parte. ij. q. xx. mẽ. iij. arti. ij. ¶Secũdo
supponiť ex his que distinctione. xxiij. lib. j. Ockam
ponit ꝙ persona est summũ intellectuale. Est autẽ
summũ ens cõpletũ non cõstituẽs aliquod ens vnũ
nõ natũ inherere: nec ab alio sustentatũ. Per primũ
scꝫ ens completũ excludiť omne quod põt esse pars
alterius essentialis/siue actu cõponat/siue nõ. Per
secũdũ scꝫ nõ cõstituẽs ⁊c. Excludiť diuina essentia:
et silr relationes diuine: que non sunt formalr per-
sona: sed cõstituũt psonas. Per tertiũ nõ natũ inhe-
rere: excludũť oĩa accidẽtia. Per quartũ necqꝫ ab alio
sustẽtatũ: excludiť natura humana a verbo assum-
pta. ¶Huic diffinitioni concordat diffinitio Boec.
Persona est rationalis nature indiuidua substãtia.
Per indiuiduã substãtiã intelligiť summũ substan
tiale. Per rationalẽ naturã/natura intellectualis.
¶Cõcordat Rich. de sancto victore personã sic diffi
niens. Est intelligibilis nature incommunicabilis
existẽtia. Intelligẽs per incõmunicabilẽ existentiã/
omne illud quod nõ cõicatur alteri: vel vt pars seu
cõstitutiuũ aut accidẽs aut sustẽtatũ. Ex illo seq̃tur/
ꝙ persona vltra naturã vel essentiã rei/nullã aliam
rem positiuam importat: sed dũtaxat connotat. ne-
gationẽ quadruplicis cõicabilitatis que dicta est.
Ex quo sequiť secũdo ꝙ res nõ personať per aliquã
entitatẽ positiuã: sed eoipso ꝙ res est: ⁊ non est pars
alterius: nec constituit aliud: nec natũ est inherere:
nec ab alio sustentať: est summũ. Et si fuerit nature
intellectualis est persona. ¶Sequiť tertio ꝙ perso-
nalitas non est aliquid distinctũ a persona: quo res
que est summum formaliter dicatur persona: sed est
ipsa res nõ cõicabilis modis supradictis. Et de hoc
latius videndũ erit in tertio lib. dist. j. q. j. ¶Tertio Nota.3.
supponendũ ẜm mentem phi. j. Topic. c. v. dicẽtis. C
Eadẽ specie sunt/que eadẽ specie cõtinenť: per op-
positũ diuersa specie. Supponendũ itaqꝫ ꝙ illa dif-
ferunt specie essentiali: que cõtinentur sub diuersis
specieb⁹ absolutis. Est aũt species absoluta conce-
ptus hoĩs abstract⁹ a cõueniẽtia essentiali aliquoꝝ
que habẽt supra se gen⁹. Illa vero sunt eiusdẽ spe-
ciei essentialis/que sub eadem specie specialissima
cõtinenť. Et illa cõtinenť sub eadẽ specie specialissi
ma absoluta: que sunt similia in essentialibus: ita ꝙ
nõ possunt dare aliqua similiora: vt Petr⁹ ⁊ Paulus
ita sunt similes in essentialibus: vt nõ possint dari
aliq̃ similiores tam ex parte materie q̃ forme: quia
eque similes sunt oẽs materie essentialiter: simili-
ter oẽs aĩe intellectiue. Nec põt assignari maior cõ-
ueniẽtia inter has aĩas intellectiuas q̃ illas: secus
de Petro ⁊ hoc asino. ¶His p̃missis est prima con- Arti.2.
clusio responsiua ad summũ. Oẽs angeli sunt inter D
se personaliter discreti. Probať: quia quilibet ange- Conclo.1.
lus est distinctus a quolibet alio: ⁊ quilibet est per-
sona: ergo ꝯclusio vera. Cõsequẽtia nota cũ maiore.
Et minor patet ex diffinitione persone: quia q̃libet
angelus est summũ intellectuale: quia nullus ange
lus est pars vel ꝯstituẽs: nec forma alicuius: nec ab
alio supposito sustentatũ: ⁊ est natura intellectua-
lis: vt patet per diffinitionẽ angeli p̃missam. ¶Se- Conclo.2.
cunda cõclusio respõsiua ad quesitum. Possibile est
esse plures angelos in eadem specie. Probať: quia
de⁹ põt creare duos angelos similimos in essentia:
⁊ vni infundere maiorẽ gratiã ⁊ cognitionẽ q̃ alte-
ri: ⁊ illi essent eiusdẽ speciei: ergo. Cõsequẽtia nota.
Et minor ptꝫ ex vltimo notabili. Maior ꝓbať: quia
esse duos angelos similimos nullam includit ꝯ̃di-
ctionẽ: ergo deus põt illos creare. Itẽ oẽs aĩe intel-
lectiue sunt eiusdẽ speciei specialissime: ergo ⁊ an-
geli aliq̃ possunt esse eiusdẽ speciei spãlissime. Te-
net ꝯña: q: nõ videť vnde hoc plus repugnet ange-
lis q̃ aĩabus: cũ aĩe intellectiue ita sunt spũs in se
simplices sicut angelus: nec impedit ꝙ aĩe intelle-
ctiue possunt informare materias. Et ideo possunt
esse plures aĩe in eadẽ specie ꝓpter diuersitatẽ ma-
terie. Non sic de angelis: quia materia est penitus
extrinseca aĩe: ⁊ nõ est de essentia aĩe siue idẽtitas vel
diuersitas specifica nõ ꝯuenit aĩe per materiã: imo
si oẽs aĩe create essent extra materiã: vt tenuit er-
ror Origenis: etsi nũqꝫ informarẽt materiã adhuc
cõuenirẽt specie. Itẽ aĩe intellectiue sunt in seipsis
quedam entitate ⁊ oĩbus alijs circũscriptis: ergo in
seipsis sunt eiusdẽ speciei vel diuersarũ. Non secun-
dum: ergo primũ. Tenet ꝯña: quia quecũqꝫ due res
signanť oĩbus alijs circumscriptis sunt res due: vel
ergo tm̃ numero vel specie: nõ est dare mediũ: quia
quecũqꝫ differũt non tantũ numero: differũt plusq̃
numero/⁊ ita specie. ¶Tertia conclusio. Probabile Conclo.3.
est multos angelos eiusdẽ hierarchie ⁊ ordinis de E
facto esse eiusdem speciei ⁊ solum numero differre.
Probať: quia ꝓbabile est nullã speciẽ nature intel-
lectualis totã esse damnatã: sed multi angeli sunt
dãnati: ergo nulli ꝯstituerũt totã speciẽ. Cõsequẽtia
est i festino: sic formãdo: Nulla tota species nature
intellectualis est dãnata: aliqui angeli sunt dãnati:
igiť aliqui nõ sunt tota species: ⁊ per cõsequẽs sunt
eiusdẽ speciei cũ alijs nõ dãnatis cũ q̃bus cõstituũt
totam speciẽ. Minor nota. Maior probať per illud

Augustini in ench. c.xxviij. Placuit vniuersitatis creatori ⁊ moderatori deo: vt cū nō tota multitudo angeloꝝ deū deserendo perierat: ea que perierat in perpetua dānatione remaneret. Que aūt cum deo illa deserente persiterat: de sua certissima cognita semper futura felicitate secura gauderet. Alia vero creatura rationalis/que in hoībus erat: qm̄ peccatis ⁊ supplicijs ⁊ originalibꝰ ⁊ proprijs tota perierat: ex eius parte reparata: quod angelice societati certatim iūgeret: quod ruina illa diabolica minuerat suppleret illa totali: ⁊ partialitas in angelis nō videt esse rationalis: nisi ponatur ꝙ nulla species angelica (quantū ad oīa indiuidua) totaliter perierat. Et ita de quacūq; specie angeloꝝ/aliqui persiterunt: aliqui ceciderūt. Multa hic moneri possent/que in dist.3. primi latius sunt tractata. Tantū de illa qōne. De simplicitate angelice nature videbit infra. viij. dist. Et de libertate arbitrij dist. vj.

¶ De materia secūde cōclusionis textus. Distinctio. iiij.

SEcundo circa cognitiones angeloꝝ querit. Utrū angelus intelligat se ⁊ alia per essentiā suā: vel per species a rebꝰ acceptas: vel a deo infusas. Uide hic Ockam

Arti.1. Nota.1. A in.ij.q.xiiij. ¶ Pro declaratione terminoꝝ notandū primo: ꝙ dum queritur an angelus intelligit per essentiā: potest intelligi vel de essentia sua.i.angeli intelligētis: vel de essentia obiecti intellecti. ¶ Se-

Nota.2. cundo notandū/ꝙ ly per/in qōne: dicit circūstātiā rationis intelligēdi: hoc est cause intelligēdi: ⁊ sm ly per: vel ratio cognoscēdi potest dicere circūstātiā cause formalis vel efficiētis vel cause obiectiue. Et sm hoc potest esse multiplex intellectus.q. Unus/ vtrū cognoscat tam per essentiā suā q̄ obiecti tanq̄ per causam formalem: ita ꝙ essentia sua vel obiecti cogniti/sit id quo intellectꝰ formaliter cognoscat. Hoc est: sit ipsamet cognitio siue actus cognoscēdi. Secūdo modo an intelligit per essentiā tanq̄ per ratione efficientē actus cognoscēdi. ¶ Et ratio cognoscēdi/vel accipit cōiter pro quolibet p̄uio actu intelligēdi necessario requisito ad intelligēdū/hoc est pro qualibet causa effectiua partiali cognitiōis/ siue sit deus/siue intellectus ipse/siue obiectū/siue species aut habitꝰ. Scdo mō vt excludit intellectū possibilē. Tertio mō vt etiā excludit itellectū agētē

Nota.3. B simul cū possibili. ¶ Tertio modo pōt intelligi titulus: an per essentiā tanq̄ per rationē obiectiuā/ id est an cognoscat essentiā vel quidditatē suam et alioꝝ in se nude non solū vt inuolutā accidētibus. Ille intellectꝰ est satis improprius: quia ly per/nō videt dicere obiectū cognitū: sed magis modū vel rationē cognoscēdi. ¶ Tertio sciendū ꝙ species in proposito sm do. Pe. de aliaco post Greg. de arimi. xiiij. dist. q. vij. lib. secūdi quadrupliciter accipitur. Primo cōmunissime pro omni forma ad notitiā habendā cōcurrēte: et sic qnq; ipsa forma obiecti quod cognoscit dicit species. Secūdo modo cōius: nō cōmunissime pro oī forma que est aliquo modo ratio cognoscēdi aliā rem. Et sm hūc modū ars ⁊ habitꝰ cognitiui possunt dici species. Tertio modo cōiter pro omni forma que est similitudo ⁊ imago rei cognite: per quā res illa cognoscit: ⁊ hoc modo etiam actualis cognitio dicit species. Quarto modo accipitur specialiter ⁊ pprie pro forma que est silitudo ⁊ imago rei cognite: manēs naturaliter in aīa etiā postq̄ aīa desinit actualiter cognoscere: apta nata ducere aīam in notitiā rei/cuius ipsa est imago vel similitudo. Primo ac tertio ⁊ quarto modis accipit Augu. xj. de trini. c. ix. Unde ait. Cū incipimꝰ a specie corporis: ⁊ peruenimꝰ vsq; ad speciem que fit in cōtuitu cogitātis: quatuor species reperiunt/quasi gradatim nate quasi altera ex altera. A specie quippe corporis quod cernit: exoritur ea que fit in sensu cernētis: ⁊ ab hac ea que fit in memoria: ⁊ ab ea que fit in acie cogitātis. Secūdo modo accipit speciem Phs. vij. metaph. vbi ait. Medicinalis autē ⁊ edificatoria est species sanitatis ⁊ domus. ¶ Uerūtamē magis ad ppositū accipit: vt dicit Ockam: pro illo quod est preuiū actui intelligēdi/mouēs ipsum ad actum cognoscēdi: quod potest manere ante intellectionē ⁊ post: etiā re absente: ⁊ per ōns dicit ab habitu: quia habitꝰ intellectus sequit actum intelligendi: sed species p̄cedit tam actum q̄ habitū. Et sicut dictū est de specie intelligibili: ita potest dici de specie sensibili: quod accipit pro aliquo preuio actui sentiēdi: mouēs ad actuz sentiēdi. ¶ Breuiter per speciē intelligit aliqd preuiū cognitiui: mouēs potētiā ad cognoscendū: qd nō est obiectū potētie: nec habitꝰ a cognitione derelictꝰ: siue sit in medio

potētia vel organo. ¶ Ubi cōsequēter notandū/ꝙ C inter plures opiniones sunt due famose de hmōi speciebus. Una est que ponit eas: alia negat. Unde est vna opinio satis cōis: que ponit species sensibiles: silr ⁊ intelligibiles. Sensibiles in medio inter obiectū ⁊ organū sensus in ipso sensu. Etiā in intellectu: nō quidē eiusdē rationis/sed diuerse ratiōis iter se ⁊ ab obiecto. Primas duas vocāt sensibiles: tertias intelligibiles. ¶ Unde quo ad primas dicunt: ꝙ ab obiecto sensibili producit quedā qualitas insensibilis: sed extense in medio orbiculariter siue spherice/ipsi medio inherētes. Et ille species alias producūt: ⁊ ille alias: donec tandē deficiant. Aut quia in processu debilitant donec peruenerint ad organū sensus si fuerit in medio. Harū specierū est representare obiectū: a quo multiplicant singulariter cū circūstantijs indiuiduātibꝰ: ⁊ repsentādo mouēt sensum ad formādū primā sensationē in organo sensus exterioris: que est notitia singularis ⁊ ituitiua obiecti: synonyma cū specie in significādo. Deinde a significatione exteriori alie species producunt: que in sanguine per neruos deducunt ad organū sensus cōis: representātes obiectū eodē modo sicut priores species: ⁊ vltra ipsam sensationem exteriorē per modū circūstātie.i. sensibile simpliciter cū circūstātijs indiuiduātibꝰ: ⁊ vltra has vt sensatam. Et in hoc differūt ille species a prioribꝰ medio inherētibus. Et iste mouēt sensum cōem ad formandū sensationē in suo organo illis speciebus synonymā. ¶ A sensatione interiori iterum aiunt species produci ⁊ mitti ad organum memorie: ibiq; reseruari: que post mouent sensum ad formationē cognitionis rei prius note cū circūstātia tēporis preteriti. Has triplices species ponūt quas vocāt sensibiles: non ꝙ sentiant/sed ꝙ mouēt sensum: ⁊ sunt cause partiales sensationū. Dicunt etiā similitudines rerū sensatarū: nō quidē reales/sed representatiue. ¶ De speciebꝰ intelligibilibꝰ silr dicūt/ꝙ eas necesse est ponere inter phantasma ⁊ intellectionē primā: quā intellectꝰ agēs abstrahit a phātasmate. Tum/quia intellectꝰ est immaterialis: phantasma materiale: ideo requirit speciem immaterialē que p̄sentet obiectū specialiꝰ/⁊ clariꝰ vt exeat in actum cognitionis. Tum/quia cū intellectus vniuersaliū requirit speciē preuiā ipsum obiectū vniuersaliter representantem. Phantasma aūt ⁊ quecūq; in sensu sunt: sunt cognitiones singulares vel species singulariter representātes. Oportet ergo ponere speciem intelligibilē preuiā cognitioni vniuersali in intellectu: quo obiectū actu vniuersale perfecte fiat presens intellectu in ratione obiecti prius naturaliter q̄ intelligat: vt arguit Sco. cuiꝰ est hec opinio. q. vij. distin. iij. lib. primi sniarum. ¶ Alia opinio simplr negat oēs tales species tam in medio/q̄ in sensu/ q̄ in intellectu. Cuiꝰ opi. est Ockam. Ideo sm eam

ponent cōclusiones cū suis probationibꝰ ⁊ motiuis. Nota.4. D

¶ Pro notabili quarto/suppōit hic distinctio inter

notitiā intuitiuā ꝛ abstractiuam:taꝫ eam que abs-
trahit ab hic:ꝛ nunc:ꝙ̄ eaꝫ que a singularibꝰ abs-
trahit̄. De quo late tractat̄ infra.q.ꝓlo.que hic
non repetunt̄. Quodqꝫ cuꝫ intuitiua obiecti simul
habet̄ notitia abstractiua:que ſm aliquos non ma
net desinente notitia intuitiua ꝛ alia abstractiua:q̄
manet transeūte vel nō existēte nō intuitiua. Et q2
fundamētū illiꝰ qōnis in hoc ꝯsistit:vt cōsideretur
q̇d reqrit̄ ad hoc ꝙ intellectus intelligat: etiā qm̄
intellectꝰ in nobis p̄reqrit notitiā sensitiuā:ideo
p̄mittent̄ alique cōclusiōes p̄ambule:q̇bꝰ ostēdet̄
Conclo.1. E q̇d sit in sensu:ꝛ q̇d in intellectu:ac deide respōde-
bitur ad rōnē. ¶ Cōclusio prima ſm Ockaꝫ.q.xviij.
scdi. Ab obiecto sensibili non causat̄ aliqua spēs in
medio alterius rōnis ab obiecto necessario p̄uia
actui sentiendi. Probat̄:quia pluralitas nō est po
nēda sine necessitate. Sꝫ nulla apparet necessitas
ponēdi tales species. Qḋ ꝓbat̄:q2 nulla ratio cui-
dēs adduci pōt ad ꝓbandū hmōi species:q2 vel illa
ꝓcederet ex principijs per se notis:vel notis per ex
perientiā. Non scdꝫ:q2 spēs ille ſm ponētes nō sunt
sensibiles:ergo de eis nō pōt sumi experimētū. Ex
perimentuꝫ em̄ ex multis singularibꝰ sensui notis
accipit̄.i.metaph. Neqꝫ pōt dari primū:q2 maxime
ꝓcederet ex illo principio:ꝙ mouēs ꝛ motū debent
esse simul. Sed si illud primū intelligit̄ de simulta-
te per indistantiā localem/non est verū:cū sol ꝓdu
cit multos effectꝰ in istis inferioribꝰ:ꝛ tñ distat loca
liter ab eis. Nam sol ꝓducit calorē in suprema re-
gione aeris:ꝛ tñ nō est simul cū ea. Nec pōt dici/qḋ
caliditatem eam ꝓducit etiā in medio:quia orbes
planetaꝝ medij inter solē ꝛ aerē non sunt suscepti-
ui caloris:vel quarūcūqꝫ peregrinarū impssionuꝫ.
¶ Preterea lumen intensum causatū in vel ꝓpe pa
rieteꝫ dū sol splēdet per fenestrā:causat̄ et non a lu
mine aeris immediate:nec ab alio ꝙ̄ a sole locali-
ter distāte. Qḋ nō a lumine ꝓpiquo. Probat̄:q2 tūc
eque causaret tantum lumen in quolibet aere sibi
eque ꝓpinquo. Consequēs falsum et cōtra experiē-
tiam. Et ꝓbat̄ ꝯña:quia causa naturalis eque agit
in quodlibet passuꝫ eque ꝓpinquū:lumē autē me-
dij agit naturalr̄. Si dicis vt arguit Ockam vbi su-
pra.q.xviij.scdi sniarū:qḋ mediū illuminatum cau
sat lumen intensum in alio medio distāte ſm lineā
rectā. Cōtra ab illo medio illuminato ad q̄libet
partē medij distantis pōt trahi linea recta:ꝛ ita que
libet alia pars medij distat per lineam rectā. ¶ Si
dicis ꝙ lumen medij causat in virtute solis:et ideo
nō pōt causare lumen intensū:nisi in medio qḋ di
stat ſm lineā rectam a se ꝛ a sole:ita ꝙ linea ꝓtēsa
a sole ꝑ mediū illuminās ad aliud medium distās
sit recta. ¶ Cōtra quero q̇d est causare in virtute so
lis. Aut quia sol concurrit secū ad ꝓducendū illum
effectū scꝫ lumē immediate. Aut quia sol in medio
immediate causat lumen primū:qḋ est causa scdi ꝛ
cōseruat illud. Si primū:habet̄ ꝓpositū qḋ sol im-
mediate agit indistās:lꝫ partialr̄. Si scdm:tunc sol
tm̄ est causa luminis medij:qḋ est causa alteriꝰ. Et
tūc stat argumētū sicut priꝰ:quia illud lumē causa-
tū a sole cum sit agēs naturale eque illuminat oēꝫ
partē medij eque distantis. ¶ Silr̄ si dicis:ꝙ me-
dium causat per aliquā virtutē influxiuā a sole illa
virtꝰ est agēs naturale:ꝛ arguitur vt priꝰ. ¶ Silr̄ ar
guitur:si nubes interponit̄ inter solē ꝛ montē:sol
causat lumen intēsum in latere montis:inter qḋ et
solē non directe obijcit̄ nubecula. ¶ Simile est de
duabꝰ cādelis in distinctis sitibus/respectu eius-
dem fenestre aut foraminis positis. Ille causant di
uersa lumina in pariete opposito:a quo tamen di-
stant. Nō em̄ pōt dici ꝙ lumen in fenestra aut in fo
ramine causet illa distincta lumina:q2 illud lumen
equaliter respicit omnem partem parietis:etiam
ſm lineam rectam. Ergo ꝓduceret equale lumē in
qualibet parte vel nulla:cū eque sint receptiue lu

minis. Silr̄ pōt argui de magnete:q̇ mouet ferrum
distās:et nō medium:et sic immediate. Si dicis qḋ
ꝓducit virtutē aliquā in medio vel in ferro quo im
mediate mouetur. Cōtra volo ꝙ deꝰ ꝯseruet illam
virtutē in ferro vel medio destructo magnete:quero
ad quā partē moueat illa virtꝰ:ꝛ nulla pōt dari:et
tñ est eadē virtus que prius. ¶ Itē angelus causat
aliq̇d in alio angelo distante:vt.j.patebit:ꝛ tñ nihil
in medium. Unde principiū si verū est:oportet intel
ligere de simultate virtutis. Oportet em̄ sic mouēs
esse cū moto in tali approximatione in qua potest
mouere:ꝛ ita non ꝓbat̄ per ipsum ꝙ necesse est ob-
iectum esse indistans per se vel per speciē a potētia
cognitiua. ¶ Dicit̄ notāter in cōclusiōe/speciē alte
rius rationis:q2 obiectum bene producit in medio
qualitatē eiusdē rationis:vt calor calorē:odor odo
rē:lumen lumen:color colorē. hec Ockam vbi supra
q.xviij.secundi. Sequentes conclusiones ex.q.xvij.
eiusdem sumpte sunt. ¶ Scđa cōclusio. In sensu ex- Conclo.2. F
teriori siue accipit̄ pro organo siue pro potētia:non
imprimit̄ aliqua spēs necessario p̄uia prime sen
sationi. Probat̄ sicut prior cōclusio:q2 oīno frustra
poneret̄. Nam ad causandū actum sentiēdi in or-
gano sensus exterioris/sufficit obiectū cū potentia
sensitiua nō impedita. Itē si poneret̄ talis spēs:que
cū potētia sensitiua ꝓduceret sensationē:esset cau-
sa naturalis. Uolo ꝙ ꝯseruet̄ a deo destructo obie-
cto exteriore. adhuc causaret sensationē cum poten
tia:q2 nō mutata quoad esse vel quo ad suam natu-
ram. Prima aūt cognitio est intuitiua. Et sic natu-
raliter causaret̄ notitia intuitiua obiecti nō existē-
tis:qḋ est impossibile. ¶ Tertia cōclusio. In orga- Conclo.3.
no sensus exterioris qñqꝫ imprimit̄ aliquid:qḋ tñ
obiectū est principiū partiale aliciuꝰ sensationis.
Probat̄ (Exēpli gratia) in sensu visus per experien
tiam. Nā si quis videt fortē lucē. post claudēs ocu
los:apparet lux in oculo. Silr̄ si videt in luce solis
viridariū plenum viridibꝰ herbis:claudens postea
oculos:apparet color viridis in oculis. Illa appa-
ritio est actus sensitiuus ꝛ visio quedā:que non hꝫ
aliud obiectū ꝙ̄ lucē aut colorē oculo impressum.
Sic ergo dicit̄ ꝙ in visu aliq̇d imprimit̄ a visibili:
scꝫ qualitas quedā:que non est actꝰ vidēdi:nec spe-
cies:nec generat̄ ex actu vidēdi:sed est quedā quali
tas impressa visui simul cum actu vidēdi:causata
ab obiecto:sicut actus vidēdi:ꝛ obiectum est causa
totalis illiꝰ qualitatis:sicut aliquod creatū pōt esse
causa totalis:sed respectu actus videndi obiectum
est causa partialis. Imprimit̄ ergo illa qualitas ab
obiecto sensibili sit cū actu vidēdi:ꝛ nō est obiectū
illiꝰ actꝰ:q̇ secū causat̄:sed post primū actū termina
tū ad aliqḋ sensibile excellēs/hꝫ visus aliū actū p-
fectiorē q̇ vocat̄ apparitio:ꝛ est cognitio ītuitiua. Et
respectu illius actꝰ secūdi/est illa qualitas impssa
obiecto et eius causa partialis:qḋ probat̄:quia illa
apparitio est verus actus vidēdi:ergo est aliq̇d ter
minās illum actum. Sed non ens nō pōt aliquem
actum notitie intuitiue terminare naturalr̄. Igitur
qḋ terminat apparitionē erit aliqḋ ens reale ꝛ non
aliud ꝙ̄ qlitas organo impssa. ¶ Quarta cōclusio.
In sensu exteriori accipiēdo sensum exteriorē pro
organo imprimit̄ aliqḋ absolutū preter actū sentien Conclo.4. G
di ꝛ qualitatē de qua p̄cedēs cōclusio:qḋ scꝫ nec est
obiectū sensatiōis/nec principiū:nec actus:nec spe
cies. Probat̄ de visu:q2 postqꝫ aliqs cessauerit ab
omni visione remanet visus aliter dispositꝰ ꝙ̄ ante
quia post aliquos colores debilitat̄:ꝛ post aliquos
cōfortat̄. Et cū nihil sentit post actuꝫ/igit̄ est aliq̇d
derelictū qḋ est debilitatiuū vel ꝯfortatiuum visus
Qḋ aūt ista alteratio fiat a colore.ptꝫ:quia omnibꝰ
alijs destructis/existētibꝰ colore in medio illumi-
nato ꝛ visu.seq̄t̄ cōfortatio vel debilitatio. Nā solo
colore agēte debilitat̄ vel ꝯfortat̄ visus:oībus alijs
nō positis:ꝛ ipso nō posito/nō ꝯfortat̄ nec debilitat̄

visus: igit solus color hoc facit/ et non aliud: sic ptz ꝙ aliqd imprimit in visu qd nõ est act⁹: quia manet actu non manēte. Nec est species: qꝛ spēs nõ ponit nisi solū vt sit principiū actus. Sz illud impressum manet qñ sensus nõ põt in actum. Patet de excecato per aliquā qualitatem debilitantē organū visus. Tum: qꝛ species nec in visu nec in medio manet naturaliter nisi ad p̄sentiā sensibilis aut lucis. Sz illud impssuz manet qñ nec est lux nec sensibile pñs. Ergo illud impressum/ nec est sensibile: nec spēs/ nec act⁹ nec pricipiū: sed est qualitas impssa in organo visus: ꝙ aliqñ est ꝯfortatiua/ aliqñ debilitatiua. Et imprimit effectiue a colore simul cū actu vidēdi Nec est primū actui sicut principiuz. Nec generat ab actu/ sed a colore: vt dictū est. Et manet illa qualitas qñqꝫ vsqꝫ ad finē vite hois, qñqꝫ p spatiū mai⁹ qñqꝫ p min⁹.

Conclo. 5. B ¶ Quinta cõclusio. In sensu interiori siue phātasia post primū actū sensus interioris relinqtur aliq̄ qualitas/ iclināš ad similē sensationē eliciēdā. Probat: qꝛ potētia illa aliter est reducibilis ad actū post p̄mū actū ꝙ ante. Qꝛ ante nõ pducit ad actū nisi p̄sentia sensibilis realr. Post primū aūt actū põt reduci ad actū in absentia sensibilis. Ideo necessario aliqd relinqt inclināš ad actū post p̄mū actū qd pri⁹ añ primū actū ibi nõ fuit. Et hec qualitas vere dici põt: ꝛ est habit⁹. ptz: qꝛ sibi cõueniūt oēs cõditiões habit⁹. Preter hūc habitū etiaz põt imprimi organo sensus cõis q̄litas aliqua ꝯfortatiua vel debilitatiua recte sicut de sensu exteriori. ¶ Sed di. Uñ causat prim⁹ act⁹ phātasie siue sensus interioris: ex quo habit⁹ ille p̄supponit actum phātasiādi a quo generet. Rñdet ꝙ prim⁹ act⁹ phātasiandi causat a sensatiõe exteriori: que est notitia intuitiua et a potētia phātastica. Iste due cause cū deo sufficiēter causant primū actū phātasiādi siue actū interiorē: ꝛ obiectū extra nõ est causa illi⁹ act⁹ sed tm̄ est causa cause. Qꝛ si de⁹ destrueret sensibile extra: ꝛ cõseruaret in organo notitiā ei⁹ intuitiuaz adhuc posset virt⁹ phātastica hr̄e actū phātasiandi respectu illius sensibilis. Sed si cognitio intuitiua destruat: siue maneat sensibile: siue nõ: impossibile est actū primū phātasiādi haberi naturalr. Nūc autem p ppositionē frequēter acceptā/ qñ aliqd sic se hz ꝙ illo posito põt poni aliud naturalr: ꝛ ideo illo nõ posito/ aliud nõ põt poni naturalr illud est causa illi⁹. Et sic est de cognitione intuitiua sensus exterioris: ꝛ primo actu phātasiādi: ꝛ nõ est sic de sensibili obiecto ꝛ actu phantasiādi primo: ergo cognitio intuitiua sensibilis est causa partialis p̄mi act⁹ phātasiādi/ ꝛ nõ ipsum sensibile extra. Et ideo seqt ꝙ prim⁹ actus phātasiādi simul est cū notitia intuitiua obiecti sensibilis. Patet: qꝛ prim⁹ nõ põt haberi deficiēte cognitione sensus exterioris: qꝛ tūc deficit vna causa partialis necessario reqsita. Nec remanet aliqd in potētia exteriori post actū qd causalitatem ei⁹ suppleat. ¶ Si queris videt Ockam. q. xvij. secundi. Utrū p̄ma cognitio phantasie sit intuitiua vł abstractiua: ꝛ videt ꝙ itutitiua: qꝛ mediāte illa potest potentia iudicatiua iudicare rē esse qñ est: ꝛ nõ esse qñ nõ est: ergo est intuitiua. ¶ Itez ois cognitio abstractiua rei p̄supponit in eadē potētia notitiam intuitiuā eiusdē rei. Ergo opz ponere notitiā intuitiuā etiaz in potētia sensitiua interiori: sicut ponit in exteriori. Et nulla alia ꝙ prima: qꝛ notitia itutitiua est simplr prima. Antecedēs ptz ex. q. j. plo. ergo ꝛc. Rñdet ꝙ qꝛ nõ est ponēda pluralitas sine necessitate. Nec videtur aliqua necessitas ponendi plures notitias intuitiuas eiusdē obiecti in eadem forma cognoscēte: que est principiū multarū cognitionū ꝛ qꝛ forma sensitiua in vno hoie est vna simplr: licet diuersas habeat partes extēsas in diuersis organis. Tenēdo ꝙ aia sensitiua ꝛ intellectiua in hoīe realiter differūt. Propter quorū organorū diuersitatē ꝛ actuū in eisdē pductorum sortit diuersa nola potētiarū: vt nūc dicat potētia sensitiua exterior/ nūc interior/ nūc phātastica/ nūc memoratiua Ideo respectu vnius obiecti sufficit vna cognitio intuitiua in vna forma. Et respectu alteri⁹ obiecti (eiusdē non dico potētie/ sz forme) alia cognitio intuitiua. Uñ dr/ ꝙ sicut oēs notitie sensus exterioris sunt intuitiue: ita oēs notitie potentiarum interiorum eiusdē forme sunt abstractiue tam prima ꝙ sequētes. Et p hoc dr ad rõnes hui⁹ dubij. Ad primā ꝙ mediāte prima notitia phantasie nõ põt potētia iudicare an sit vel non sit: sed rõne intuitiue: que simul est cū abstractiua sit hoc iudiciū. Ideo cum desinit notitia sensus exterioris manente scda notitia iam nõ videt res esse vel nõ esse. ¶ Ad secūdā dicit ꝙ illud qd in prologo dicit ꝙ omnis cognitio abstractiua p̄supponit in eadē potētia notitiā intuitiuā eiusdē obiecti intelligi dz. i. in eadē forma: qꝛ potētia est forma. Sed nõ opz intuitiuā esse in eadem potentia. i. in eadē parte forme in qua est cognitio abstractiua: qꝛ illa pars que elicit abstractiuā: non elicit intuitiuā. Sed alia pars eiusdez forme elicit notitiā intuitiuam p quā in vna parte forme circa vnum obiectū elicitum potētia iudicatiua iudicat illud obiectū esse: ꝛ nõ p abstractiuā in eadem vel alijs partib⁹ eiusdē forme. i. in potētijs interiorib⁹. Et p hoc ptz vniuersaliter ꝙ oēs actus interiorum sensuum sunt notitie abstractiue ꝛ exteriorū intuitiue. Et p hoc solutū est primū. ¶ Summādo ergo q̄ in his ꝯclusionib⁹ dicta sunt: dico ꝙ ab obiecto sensibili nõ pducit aliqua species insensibilis/ excitāš potētiā ad eliciēdū primā sensationē. Põt tñ a qualitate obiecti pduci qualitas sensibilis eiusdem rationis in medio: q̄ põt esse obiectū alterius sensationis a sensatione obiecti a quo pducit. Sic calor obiecti distantis põt pducere in medio calorem/ odor odorē/ lumē lumē/ color colorem. Et ille qualitates producte in medio sunt sensibiles alia sensatione. ¶ In sensu exteriori producit sensatio prima ab obiecto presente: ꝛ potentia. i. aia sensitiua tāqꝫ a causa totali cū cõi influentia dei ꝛ superiorū: que est notitia intuitiua obiecti: ꝛ est subiectiue in potentia et organo. Et non manet amoto obiecto. Per hanc potentia iudicatiua euidēter cognoscit obiectum esse. ¶ Cū ista sensatione (loquamur exempli cā de visu) imprimit quedā qualitas organo que est confortatiua vel debilitatiua nõ potentie/ sed organi: qꝛ potentia non debilitat/ sed organum. Senex em̄ sm phm. j. de aia. si haberet oculum iuuenis/ videret vt iuuenis. Et ideo est subiectiue in organo/ nõ in potētia. i. anima. Et est alterius rõnis a qualitate obiecti: qꝛ est insensibilis: nec inclinat ad aliquē actū sensitiuū: qꝛ potest manere in organo/ etiam si nullū actū potentia posset elicere: sicut ptz in excecato ex visiõe fulguris. ¶ Preter hāc qualitatē est ponere aliā qualitatem sensibilē subiectiue in organo et eiusdem rõnis cum qualitate obiecti extra: ꝛ illa est visibilis. Hec imprimit simul cū primo actu videndi aliqd sensibile excellens ꝛ non generatur ab illo preuio actu videndi nec est eius principiū sicut nec prior qualitas ꝯfortans vel debilitāš: sed vtraqꝫ simul cum primo actu imprimit ab obiecto extra i organū. Et ita sunt effectus eque primo producti. Sed illa scda qualitas est obiectum visionis alterius que dicitur apparitio: que etiaz manere potest in absentia obiecti extra. Et causat illam apparitionē cum potentia. Sic ergo sunt quatuor qualitates in sensu exteriori: quarū due sunt visiones. due sūt qualitates/ non cognitiones. Quarum vna nec est principiū visionis nec obiectū: altera est principiū ꝛ obiectū/ nõ prime sed secūde visionis/ que dicitur B apparitio. ¶ In sensu interiori siue phātastico: cuius oēs act⁹ sunt notitie abstractiue prim⁹ act⁹ est sensatio prima interior: que est notitia abstractiua/ simul existens cum intuitiua sensus exterioris.

eiusdē obiecti extra:ꝛ sub eadē rōne cuius est noti-
tia intuitiua. Imprimit̃ ꝛ alia qualitas ab obiecto
extra in organū sensus interioris eiusdē confortati
ua vel debilitatiua:que nec est obiectū nec princi-
piū cognitionis:ꝛ est alterius rōnis ab obiecto ex-
tra:sicut etiā dictum est de sensu exteriori. ¶ Tertia
qualitas est habitus generatus ꝑ actum primum
phātasiādi.i.sensus iterioris/inclinās sicut cā par-
tialis ad actus similes in absentia rei sensibilis.
¶ Quarta est cognitio abstractiua genita ꝑ hmōi
habitū/ꝛ potētiā phantasiandi/q̄ terminat̃ ad idē
obiectū numero qđ prius vidi intuitiue:qua recor-
dor me prius rē illā vidisse:ꝛ nō terminatur ad ali-
quā speciē rei similitudinē vel imaginationē: vt q̄-
dam false imaginant̃. Nā oīa illa q̄ doctores sancti
noīant phātasmata/idolū simulacrū:tā quo ad sen
sum q̄ȝ quo ad intellectū sunt res singulares cogni
te/ꝛ nō aliqua species vel habitus in potētia vel or
gano:vt dictū est in primo distin.xxxv. q.v. Et sicut
hoc nomē idea significat principal̃r rē singularem
creatā vel creabilē:ꝛ cōnotat actum intelligendi di
uinū. Sic hoc nomē phātasma significat principa-
liter ipsam rem imaginatā singularē visam:ꝛ cōno
tat actū phātasiādi. Vñ patet ꝙ tot sunt phātasma
ta quot sunt indiuidua phātasiata. Nec est verū di
ctū pluriū ꝙ quelibet species hȝ tm̄ vnū phātasma.
¶ Verum nōnulli moderni phātasma accipiūt pro
ipsa cognitione sensus interioris:sicut cōceptus sa
tis cōiter accipitur pro actu cognoscēdi. Licet acce
ptio ista sm̄ nois impositionē sit impropria. Nam
proprie accipiendo conceptus adiectiuū est ꝛ cōcre
tū/significans rem cōceptā substractiue: ꝛ cōnotat
actū cōcipiēdi seu cognoscēdi. Sicut amatus cogni
tus significat obiectum amoris ꝛ cognitionis/di-
stinctū ab actu amoris et cognitiōis: siue illud ob-
iectū sit res extra/siue in anima habeat solum esse
obiectiuū:vt aliqui ponunt. Unde istam ponūt dif
ferentiā inter cōceptū et cōceptionem:que est inter
cognitū et cognitionē:siue inter intellectū et intel-
lectionē:nō capiēdo intellectū ꝓ potentia/sed obie-
cto intellecto. Et hoc est quod Ockam dicit in ar-
guēdo cōtra primam opinionem recitatam. q.viij.
dist.ij.lib.j. Sm̄ omnes vocatur conceptus qđ ter-
minat actum intelligendi:licet prope finē eiusdeȝ
questionis etiam tangat modum loquendi dicen-
tium/ ꝙ conceptus est qualitas subiectiue existēs
in anima et ipsamet intellectio siue conceptio. Et
sicut prima notitia abstractiua generat habitum:
ita et secunda elicita per habitum potest genera-
re habitū:vel saltē priorē habitū intendere:qui ma
net desinente illa scđa notitia abstractiua: et in-
clinat ad similem notitiam iterum atqȝ iterum eli-
ciendum. Hec de his que sunt in sensu ꝛ medio. Ex
quib⁹ oībus ptȝ ꝙ frustra ponit̃ species distincta
ab obiecto ꝛ hītu:tā in medio q̄ȝ potētia siue orga-
Cōcl'.1. 2 no. Vide Ockam.q.xvij.secundi latius : et.q. xviij.
¶ Subiunguntur alique cōclusiones respicientes
potētiā intellectiuā:cōformiter ad illas que posite
sunt de potētia sensitiua:ꝛ est prima. ¶ Ad habēdā
cognitionē intuitiuā q̄ est prima cognitio intelle-
ctus nō opȝ ponere speciē intelligibilē: aut aliquid
preter intellectū et rē cognitā:stante semper cōi in-
fluētia causarū superiorū. Probatur: frustra fit per
plura qđ pōt fieri ꝑ pauciora. Sed ꝑ obiectū et in-
tellectū in se presens hoc est sufficiēter approxima-
tū pōt fieri cognitio intuitiua alijs circunscriptis:
ergo ꝛc. Assumptū ꝓbat̃:qꝛ posito actiuo sufficienti
ꝛ passo ꝛ ipsis approximatis:potest poni effectus si
ne omni alio. Intellect⁹ agēs cū obiecto sunt efficiē
tia sufficiētia respectu cognitiōis itellectiue. Intel-
lect⁹ vo possibilis est passiuū sufficiēs:igit̃. ¶ Pre-
terea nihil ꝑfectiōis in cognitiua inferiori negādū
est a cognitiua superiori:sed sensus cū obiecto suffi
cit ad causandū notitiā intuitiuā obiecti sensibilis:
ergo a maiori intellectus potest cum obiecto ꝓdu-
cere eius notitiam intuitiuā sine quacūqȝ alia par-
ticulari causa. ¶ Preterea si aliquid vltra potentiā
ꝛ obiectum requireret̃/maxime species intelligibi-
lis:sed hoc nō:igitur. Maior ptȝ:qꝛ oppositum con
clusionis tenentes/ nihil aliud requiri dicunt nisi
speciē. Minor ꝓbat̃ diuisiue:qꝛ si requirit̃ species
aut ꝓpter assimilationē obiecti mālis ꝛ intellectus
īmaterialis. Aut scđo ꝓpter repñtationem obiecti.
Aut tertio ꝓpter determinationem potentie intel-
lectiue. Aut quarto ꝓpter vnionem potentie cū ob-
iecto tanq̄ȝ mouentis cū moto. Sed ꝓpter horū nul
lum opȝ ponere speciē:ergo. Consequentia tenet:et
maior ptȝ:qꝛ nulla alia causa ponēdi speciē assigna
ri potest. Minor ꝓbatur quantū ad oēs sui partes.
Non eñ opȝ ponere speciē ꝓpter primū:scȝ assimi-
lationē:qꝛ aut illa assimilatio ꝑ quā potētiā assimi-
lari oportet obiecto cognito:est assimilatio essentie
vel nature. Aut est assimilatio effectus ad causam.
¶ Non primū:qꝛ si intellectus intelligit obiectum
qđ est substantia:tūc magis assimilat̃ ꝑ naturā suā
obiecto q̄ȝ per speciem:qꝛ intellectus est substantia.
Et species si ponat̃ erit accidēs. Magis aūt assimi-
latur sm̄ naturā substantia substantie q̄ȝ accidens
substātie. Nec scđo modo:quia assimilatio passi ad
agens fit ꝑ hoc qđ passum recipiat aliquē effectum
ab agēte. Sed isto mō intellectus sufficiēter assimi-
latur ꝑ intellectionē ab obiecto causatā ꝛ in se rece-
ptam tanq̄ȝ passiuū agēti. Ergo ad hoc non requirit̃
species. Nō eñ est species magis similitudo obie-
cti:q̄ȝ ipsa intellectio naturaliter ꝓprie obiectum si
gnificans. ¶ Itē in sensu tactus non ponit̃ species
preuia sensationi caloris : sed ipse calor producitur
vsqȝ ad organū:ergo nec in intellectu. Tenet conse-
quētia per phm̄.iij. de aīa. Sicut aīa per sensum est
omnia sensibilia:ita ꝑ intellectū est oīa intelligibi-
lia. ¶ Preterea : aut species est materialis aut im-
materialis. assimilat̃ autē materiali obiecto per spe
ciē materialē. Si immaterialis:quō obiectum ma-
teriale ꝑ speciē immaterialē cui in nullo assimilatur
pōt assimilari immateriali intellectui:cū extremum
assimilatū extremo ꝑ mediū magis assimilari opȝ
medio q̄ȝ extremo. ¶ Nec propter scđm.s. represen-
tationem:qꝛ dū obiectū fuerit in se presens non re-
quirit aliud representās:qꝛ obiectum in se presens
verius representat se et appropriatius q̄ȝ quecunqȝ
species aut quodcūqȝ ab eo distinctū : qꝛ obiectum
est sibi idē omnibus modis : sed species aut aliud
distinctū representat tm̄ rōne similitudis. In noti-
tia autē intuitiua naturaliter elicita/ obiectum est
presens in se et similiter l abstractiua: q̄ simul est cū
intuitiua. ¶ Itē representās ꝓprie accipiendo pre-
supponit notitiā representati:nec ducit nisi in no-
titiā rememoratiuā representati. Unde dr̄ represen-
tare.i.iterū presentare. Sicut statua herculis non
representat herculē:nisi ei qui prius vidit herculē
nec possum scire an statua sit silis herculi/ nisi pri⁹
viderim herculē. ¶ Species si ponit̃ tanq̄ȝ aliquod
preuiū cognitioni. Igit̃ nō pōt poni representatiua
obiecti. Nec ꝓpter tertium scilȝ determinationem
potentie:quia oīs potētia passiua sufficienter deter
minatur per agens sufficiens:maxime qñ potentia
passiua etiā est actiua:sicut in ꝓposito. Intellectus
est potētia actiua recipiēs in se intellectionē:ꝛ cum
obiecto ipsam ꝓducens. Obiectū aūt ꝛ intellectus
sunt agens sufficiēs. ¶ Si diceres opȝ ponere spe-
ciem ꝓpter hoc:vt obiectū possit in intellectū age-
re:qꝛ corporale ꝛ materiale nō pōt agere in immate
riale ꝛ spirituale. Ideo opȝ ponere talē speciem in
intellectu : vt mediante ea obiectū agat in intelle-
ctum. Cōtra species illa est imaterialis ꝛ spiritua-
lis sicut intellectus:qꝛ subiectat̃ in intellectu. Ergo
sicut obiectum materiale non potest esse causa par-
tialis immediate respectu intellectionis q̄ recipit̃

in spirituali/scz in intellectu possibili. Ita nec pōt
esse causa partialis cū intellectu agente cōcurrens
ad producendū speciē: que similr est eque spiritua=
lis sicut itellectio. Et est etiā in intellectu possibili.
¶ Nec ppter quartū/scz vnionē mouētis distātis
ꝛ moti: eo ꝙ distans nō pōt agere in distans: qꝛ hoc
supra iam probatū est: ꝛ specialiter in pposito: qꝛ ita
distans est obiectū a specie intelligibili sicut ab in=
tellectione. Utrūqꝫ em̄ ponit̄ in intellectu: aut ergo
agit causando speciē illā intelligibilē immediate: ꝛ
habetur propositū: qꝛ nō requiritur indistantia. Si
mediāte alia specie/ꝛ ita specie intelligibili preuia
esset alia species: ꝛ illa iterum alia vsqꝫ ad obiectuz
sed hoc est falsuz: quia ille species preuie speciei in=
telligibili: aut essēt materiales: ꝛ sic nō essent eius=
dem rationis cum ea que est in intellectu: qꝛ mate=
riale ꝛ immateriale differunt specie: ꝛ ita non essent
species multiplicate vna ab alia. Illa enim ponun
tur esse eiusdem rōnis. ¶ Item nūc materialis spe=
cies in medio pduceret immateriale in intellectu.
Si vero species preuie sunt spirituales: que querit̄
de subiecto. Et cum nō sint in intellectu: ꝛ sit in me
dio diuisibili; qd̄ nullibi ponitur nisi de anima in=
tellectiua: que cum sit spiritualis: est tamen in cor=
pore diuisibili tota in toto ꝛc. Et hec conclusio cuz
suis probationibus principaliter intelligenda est
de intellectu separato: non iam indigenti ministe=
rio viriū sensitiuarū: que ꝓm propriā naturā imme=
diate mouetur ab obiecto extra. ¶ Scd̄a conclusio:
Conclu. 2. M ad habendū cognitionē abstractiuā/intellectiuā ꝛ
singularē/oportet necessario ponere aliqd̄ preuiū
preter obiectū ꝛ intellectū. Probat̄: qꝛ oīs potentia
que nunc potest in aliquē actū: in quem prius non
potuit manente obiecto ꝛ potentia equaliter nunc
vt prius: hꝫ nunc aliquid qd̄ prius nō habuit. Sed
intellectus manens idē/aliqn̄ elicere pōt cognitio
nē abstractiuā: ꝛ aliquando nō potest obiecto eodē
modo se habente. Ergo opꝫ aliquid ponere preter
potentiam ꝛ obiectū qd̄ requiritur ad eliciēdū abs=
tractiuam: ꝛ illud nō sequit̄ notitiā iam elicitam:
ergo erit preuiū: cōsequentia nota cū maiore: minor
ptꝫ ex cōclusione seq. ¶ Conclusio tertia. Illud pre=
Conclu. 3. N uium requisitū ad eliciendū notitiā abstractiuam
preter obiectum ꝛ potentiā intellectuam/ qn̄qꝫ est
notitia intellectiua eiusdem obiecti cuius est noti=
tia abstractiua. Qn̄qꝫ habit⁹ a notitia abstractiua
derelict⁹. Prima pars pbat̄: qꝛ habita notitia intui
tiua obiecti per quā scire possum⁹ de obiecto an sit
experimur in nobis aliam notitiā p̱ quā eandē reȝ
cognoscimus nescientes an sit vel nō: ꝛ ita erit abs=
tractiua. Ad illam ergo mouet nō intuitiua: qꝛ nō
pōt haberi abstractiua nisi preuia intuitiua. Uel er
go seipsa immediate. Uel per aliqd̄ mediū ab ea p=
ductum. Non scd̄m: qꝛ illud mediū/vel erit species
vel habitus. Sed neutrum dici pōt: qꝛ tam species
ꝙ̄ habitus mouet ad eliciendum notitiā eiusdem
rationis cuꝫ intuitiua: vt pbatū est in plogo. Unde
species vel habitus derelictus a notitia intuitiua
moueret ad formandū similē intuitiuā non abstra=
ctiuam. Ergo primum scilꝫ ꝙ intuitiua immediate
seipsa mouet ad primā abstractiuaz. ¶ Scd̄a pars
cōclusionis pbat̄: qꝛ transeunte notitia intuitiua ꝛ
etiā prima ꝛ abstractiua. Ut cū recordamur obiecti
prius intuitiue cogniti ad illā: tunc non mouet in=
tuitiua nec obiectū eius: qꝛ vtrūqꝫ pōt nō esse. Ergo
aliquid derelictū: ꝛ nō a notitia intuitiua ex ratiōe
statim facta: ergo abstractiua immediate ab intuiti
ua elicita. Illud aūt derelictū est habitus: qꝛ est ali
quid derelictū a cognitione actuali manens in po=
tētia trāseūte ea: inclinās potentiā ad formādū co=
gnitionē similē seu eiusdē rōnis cū ea: ꝛ per ꝯn̄s nō
est species: qꝛ species vt hic accipit̄/distinguitur ab
habitu: vt patuit i notabili. ¶ Corollariū: a notitia
intuitiua intellect⁹ formant̄ due abstractiue eiusdē
obiecti cuius est notitia intuitiua. Unde immedia=
te a notitia ītuitiua: alia mediāte habitu ab illa abs=
tractiua derelicto trāseunte intuitiua ꝛ prima abs=
tractiua: ptꝫ similr sicut supra de sensationib⁹ inte
rioribus. ¶ Quarta cōclusio. Notitie singulares in=
tuitiue ꝛ abstractiue eiusdē subiecti ꝛ sub eadē rōne Conclu. 4 O
de q̄bus p̄cedētes ꝯclusiones loquunt̄ in intellectu
coniuncto sunt oēs singulares vage: non opꝫ autem
in intellectu separato. Primū ptꝫ: quia in itellectu
cōiuncto prima intellectio est synonyma sensationi
interiori qd̄ dr̄ phātasma. iij. de aīa. Sed sensatio est
singulare vagū representans obiectū cū multis cir
cunstantijs diuersoꝝ p̄dicamētoꝝ: vt motu/ figura
magnitudine ꝛc. Maior ptꝫ: qꝛ idē obiectū ꝛ sub ea
dem rōne est sensatū a sensu: ꝛ appetitū ab appeti=
tu sensitiuo: ꝛ cognitū ab intellectu: ꝛ volitū a volū
tate. Nā in q̄ nodcūqꝫ pōt potētia inferior/ in idem
pōt ꝛ potētia superior/si fuerint adinuicem ordinate.
Scd̄m ptꝫ: qꝛ cū intellect⁹ separat⁹ immediate mo=
uetur ab obiecto: pōt cū obiecto pducere notitiam
distinctā obiecti mouētis. Et qꝛ obiectū seipso mo=
uet vt distinctū a quolibet alio/pōt imediate cogno
sci distincte a quolibet alio. Unde obiecta substan=
tia materiali intellectui separato pōt imediate co=
gnoscere singulariter distincte ꝛ determinate ac in=
tuitiue totū cōpositū. Silr̄ materiā/ formā ꝛ accidē=
tia singula/ꝛ quodlibet horuꝫ speciali cognitione.
¶ Quinta cōclusio. Intellect⁹ cōiunct⁹ a notitia sin
gulari vaga intuitiua vel abstractiua pōt abstrahe
re notitias singulares magis determinatas donec Conclu. 5 P
perueniat ad notitiā singularē absolutā. Ptꝫ: nam
intellect⁹ cōiunct⁹ ꝯsiderās in petro (quē primo co=
gnouit cū oīb⁹ circūstātijs) mutari circūstantiā vnā.
Exēpli causa sitū manentib⁹ ceteris format cogni=
tionē representantē petrū/singulr̄ cū ceteris circū=
stantijs p̄ter situm. Sic cōsiderans mutari habitū/
actionē/colorē/quantitatē: ipsum petrū tn̄ manere
in se inuariatū/abstrahit cognitiones singulares/
significantes illud qd̄ manet/variatis circūstātijs/
ꝛ nō ipsas circūstātias. Silr̄ abstrahit alios conce=
ptus/significātes simplr̄ circūstātias: ꝛ nō illd̄ ma
nens cui⁹ sunt circūstātie. Et sic q̄ coniūcta sunt et
tn̄ distincta in re/diuidit in cognitione. Et ita pgre
dit̄ particularizādo: donec tādē format ꝯceptū nul
lius circūstātie cōnotatiuū q̄ erit ꝯcept⁹ singularita
tis ꝛ determinat⁹ absolut⁹. ¶ Sexta cōclusio. Pre=
ter has cognitiones singulares pōt intellect⁹ tam
cōiunct⁹ ꝙ̄ separat⁹ a plurib⁹ singularibus cogni= Conclu. 6 Q
tionib⁹ abstrahere cognitionē vniuersalē significā=
tē oīa illa singularia: cōsiderato ꝙ obiecta singula=
ria inter se accidētaliter ꝛ essentialr̄ cōueniūt: ꝛ pōt
esse cognitio vaga vel determinata/absoluta vel cō
notatiua: ꝓm ꝙ cognitiones singulares a q̄bus ab=
strahit̄ sunt absolute vel cōnotatiue/ vage vel deter
minate. Nā cōceptus vniuersalis sic a singularib⁹
abstractus: significat id cōiter qd̄ cognitio singula=
ris singulariter. Est em̄ superior ad singulares, q̄d=
ditatiue ꝛ in eodē predicamēto vel in eisdem predi=
camentis: species ad eos vel species specialissima
vel subalterna siue gen⁹. ¶ Ex quo ptꝫ ꝙ cōceptus
dupliciter dicitur abstractus: vel quia abstrahit ab
existētia rei aut circūstātia. Aut qꝛ abstrahit̄ a con=
ueniētia pluriū singulariū in essentijs vel acciden=
tib⁹. Et ab oīb⁹ illis cognitionibus abstractiuis re
linquit̄ habit⁹. Nō aūt ab intuitiua. Nā post quāli
bet abstractiuā q̄s experit̄ se promptiorē ꝛ magis in=
clinatū ad similes cognitiones iterū eliciēdas: qd̄
saluari non pōt nisi per habitū a cognitione dereli
ctum. In intuitiua aūt nō: quia nullus sentit se post
mille intuitiuas magis inclinatū ad formandū in=
tuitiuā ꝙ̄ dum primū elicuit. Ad huius em̄ forma=
tionez reqrit̄ p̄sentia obiecti determinate approxi=
mati: quo existēte ꝛ cessante impedimento necessario
potētia eliciti notitiā intuitiuā obiecti eque primo

sicut vice millesima. ¶ Has simpliciũ cognitionum
formatiões sequitur operatio intellect⁹/ cõponẽs
⁊ diuidẽs simplices cognitiones in se formatas/ cõ
ponendo ex eis ꝓpositiones affirmatiuas. Aut di=
uidendo faciendo ꝓpositiones negatiuas/ ꝑ quas
discurrit arguẽdo. Format insuꝑ itellect⁹ notitias
adhesiuas qb⁹ assentit vel dissentit ꝓpositionib⁹.
Et assensus hmõi qñqꝫ generat̃ ex sola notitia in=
tuitiua extremorũ ꝓpõnis contingẽtis: ⁊ talis põt
dici experimẽtũ. Qñqꝫ ex notitia quacũqꝫ terminoꝝ
ꝓpõnis necessarie. Et talis assensus vocat̃ intelle=
ctus: capiẽdo intellectũ nõ ꝓ potẽtia habituali: sed
pro notitia vel actuali distincta ꝯtra alios habit⁹
qb⁹ nõ contingit assentire falso. vj. ethi. Aliqñ gene
ratur assensus ex necessaria illatione ex euidentib⁹
p̃missis. Et sic vocat̃ scientia si fuerit necessariorũ:
hoc est ex assensib⁹ p̃missarũ necessariarum ꝓposi=
tionũ/ ipsam in necessaria ꝯña inferẽtiũ. Quãdoqꝫ
ex ꝓpõnib⁹ nõ necessarijs: sed falsis. Et sic assensus
false genit⁹ est error a veris ꝯtingẽtib⁹ ⁊ probabili
bus. Et sic dicitur opinio/ suspitio/ ꝯiectura: et qñqꝫ
generat̃ ex auctoritate sola: ⁊ sic est fides. Horũ aũt
actuũ habit⁹ derelicti eisdẽ noĩb⁹ nominantur. He
vident̃ opationes intellect⁹: qꝛ oĩa pono tm̃ proba
bilr: vt mihi videt̃ posse dici cõformiter ad doctrinã
auctoris nostri: dando occasionẽ ꝓfundi⁹ speculã=
di. Parat⁹ semꝑ cedere sñie saniori: quia in hac ma
teria cõfiteor ꝓpriã ignorãtiã: sicut in plerisqꝫ alijs
Arti. 2. R in qbus magis vellẽ informari ⁊ audire q̃ audiri ⁊
informare. ¶ Istis p̃missis qñtũ ad tertiũ articu=
lum procedo ad qõnis solutionẽ de cognitione an=
gelorũ. Et primo de cognitione naturali angelorũ.
i. de ea quã habẽt vel habere possunt: si sue proprie
nature relinquerent̃ circũscripta speciali opatione
diuina. Deinde de cognitione/ quã de facto habent
et quã habuerũt in principio sue creatiõis tã respe
ctu dei q̃ creature. ¶ Quoad primũ: qꝛ angelorum
natura nobis abdita est et occulta: ideo ex his que
de intellectu humano cognoscunt̃ cõijcere oportet
modũ cognoscendi naturalẽ angelorũ. Unde qꝛ in
tellect⁹ angelicus ꝑfectior est humano: nihil perfe
Cõclusio. 1. ctionis in intellectu humano negãdũ est ab intel=
lectu angelico. Est ergo prima cõclusio post Ockaz
q. xiiij. et. xv. scdi sñiarũ. ¶ Intellectus angelic⁹ non
intelligit per essentiã suã tãq̃ per rõnem formalez
intelligendi: ita q̃ essentia sua sit formalr̃ cognitio
seu actus cognoscẽdi. Probat̃ cõclusio: qꝛ nullus in
tellect⁹ cõcreat⁹ est sibi formalis ratio cognoscendi
hoc modo. probatur: qꝛ si sic/ tunc intellectus crea=
tus esset semꝑ in actu intelligẽdi oĩa ab eo intelli=
gibilia sicut semper est sua essentia ꝓpria. Nec esset
possibile eum aliqd̃ cognoscibile per ipsum ignora
re. Consequẽs falsum. Tuz quia hoc soli deo ꝓpriũ
est. Tum: quia tunc angelus non posset illuminari
ad alicui⁹ cognitionẽ de nouo. Et ita cessarẽt actus
hierarchici contra beatũ Dionysiũ in de angelica
hierarchia q̃ sunt illuminare/ purgare/ perficere.
de quibus. j. dist. ix. consequẽtia ꝓbat̃: quia existen=
te ratione formali cognoscendi est ⁊ cognitio. Sem
per aũt est essentia intellect⁹ angelici existẽte ange
Concl'o. 2. lo: ergo. ¶ Scd̃a cõclusio. Accipio ly per vt dicit cir
cũstantiã cause efficientis: angelus naturalr̃ intel=
ligit per essentiã suã. Probat̃: quia sic intelligit per
suũ intellectũ q̃ est idẽ sue essentie: vt nunc suppo
nit̃. Nã intellectus est causa efficiens partialis sue
intellectionis ẜm illud Aug. A cognoscẽte ⁊ cogni
Cõclusio. 3. to parit̃ cognitio. ¶ Tertia conclusio. Accipiendo
ly per/ eodẽ modo. angelus cognoscit res intuiti=
ue per essentias obiectoruz cognitorũ: ⁊ non ꝑ spe=
cies superadditas. Prima pars patet: quia essentie
obiectorũ. i. ipsa obiecta cognita sunt cause efficien
tes partialis cognitionis intuitiue in intellectu an
gelico: vt pꝫ per auctoritatez Augustini allegatam.
Et ꝓbat̃ rõne: quia illud quo posito ponitur aliud
circunscripto quocũqꝫ alio: ⁊ quo nõ posito non põt
poni naturalr̃ quocũqꝫ alio posito: est causa illius.
Sed posito re sufficiẽter in se p̃sente: ⁊ in intellectu
angelico sine omni habitu aut specie preuia: potest
intellectus rẽ illã intuitiue cognoscere. Et omnib⁹
alijs positis: re illa que est obiectũ nõ posita: nõ põt
angel⁹ eã intuitiue cognoscere: ergo obiectũ est sue
cognitionis efficiẽs causa. Consequentia nota. Ma
ior est cõe mediũ ꝓbãdi aliqd̃ esse causam. Minor
ꝓbata est simul cũ scd̃a parte ꝯclusionis supra con=
clusione pria de intellectu. Itẽ quãto potẽtia actiua
est ꝑfectior: tanto paucorib⁹ indiget in agẽdo. in
de celo et mundo. Intellect⁹ human⁹ nec cõiũctus
nec separat⁹ indiget specie in cognitiõe intuitiua vt
ꝓbatũ est ergo nec angel⁹. ¶ Quarta conclusio. An Concl'o. 4. S
gelus cognoscẽdo rẽ cognitione abstractiua primo
modo dicta/ nõ cognoscit eã per essentiã obiecti: sꝫ
aliqñ mediãte cognitione intuitiua: aliqñ mediãte
habitu derelicto a cognitione abstractiua: qꝛ imme
diate format̃ ab intuitiua. Illa cõclusio fundat̃ in
scd̃a et tertia ꝯclusionib⁹ supra de intellectu positis
et eorũ ꝓbationib⁹. Et põt breuiter ꝑsuaderi. ange=
lus ex suis naturalib⁹ põt habere duplicem cogni=
tionẽ intuitiuã ⁊ abstractiuã. Qd̃ pꝫ: qꝛ põt cogno
scere rem existẽtẽ ⁊ nõ existẽtẽ: ⁊ p̃sentẽ ⁊ nõ p̃sentẽ
vt talẽ. Res vero existẽs ⁊ p̃sens intuitiue cognosci
tur: vt talis. Non existẽs: aut nõ p̃sens abstractiue
cognoscit̃: vt ex dictis pꝫ hoc em̃ põt intellect⁹ no=
ster: ergo magis intellect⁹ angelic⁹: alioquin tolle=
retur ab angelis memoria ⁊ oĩs cognitio rerũ absen
tium. Abstractiua aũt notitia naturalr̃ nõ põt cau=
sari/ nisi vel immediate a notitia intuitiua aut ha=
bitu a tali abstractiua derelicto: vt ꝓbatum est. q. j.
prologi. ¶ Quinta conclusio. Angelus põt cogno=
scere res notitia vniuersali non ꝑ essentiã alicuius Concl'o. 5.
obiecti vniuersalis: sed per abstractionẽ hmõi noti
tie vniuersalis a cognitiõib⁹ singularib⁹ intuitiuis
⁊ abstractiuis incomplexis. Probat̃ prima pars scꝫ
q̃ põt cognoscere vniuersalr̃: quia qd̃ est perfectio=
nis in intellectu nr̃o: hoc attribuendũ est angelico
intellectui: sed abstrahere vniuersalia est perfectio
nis in intellectu nostro tanq̃ opatio ei⁹: ergo. Nec
videt̃ aliq̃ repugnantia cur angelus hoc nõ possit.
Scd̃a pars pꝫ: qꝛ nullũ est obiectũ vniuersale hñs
esse reale: vt patuit distin. iij. primi. Tertia pars pꝫ
ex ꝯclusione sexta de notitijs intellectiuis supra po
sita. ¶ Sexta conclusio. Angel⁹ põt naturalr̃ accipe
re notitiã adhesiuã euidẽtẽ ꝓpõnis ꝯtingẽti ex no Concl'o. 6.
titijs intuitiuis cõstitute per ipsas notitias intuiti
uas. Probat̃: qꝛ q̃ cognoscit extrema alicui⁹ ꝓpõnis
cõtingẽtis: statim põt formare cõplexũ ⁊ illi virtute
notitie intuitiue assentire vel dissentire: qꝛ non est
maioris impfectiõis formare incõplexũ ⁊ ei assen=
tire q̃ cognoscere intuitiue vel abstratiue: sed ange
lus põt intuitiue cognoscere extrema illius: paries
est albus: puta parietẽ et albedinem: ergo. ¶ Item
complexum cõtingẽs nunq̃ potest a nobis vel an
gelis cognosci per habitũ: tum quia talis contingẽ
tis assensus non generat habitum: sicut nec notitia
intuitiua ex simili rõne. Tum: qꝛ si generat̃ habit⁹
posset per habitum euidenter sciri ꝯtingens extre
mis nõ cognitis intuitiue: qd̃ est impossibile natu
raliter. pꝫ: qꝛ habit⁹ ille cũ intellectu ⁊ notitia ap
prehẽsiua cõplexi sufficeret ad causandũ assensum
ꝯplexi. ¶ Itẽ frustra poneret̃ habit⁹: cũ reqrat̃ noti
tia intuitiua actualis extremorũ: qua existẽte ⁊ cõ=
plexo nõ põt itellect⁹ nõ assentire. ¶ Septia ꝯclusio
Angelus põt acipere notitiã adhesiuã ꝓpositionũ Conclu. 7.
necessariarũ per se notarũ per notitias intuitiuas
vl̃ abstractiuas extremorũ. Probat̃: qꝛ apph̃ẽsis ter
minis ꝓpõnis per se note: statim naturalr̃ sequitur
assensus in intellectu apprehẽdẽtis. ¶ Octaua con
clusio. Angelus põt discurrere ⁊ ꝑ discursum acq̃re Cõclu. 8. T
re notitiã adhesiuã ꝓpositionũ cõtingẽtiũ. Probat̃

quia angelus in puris naturalib⁹ ex vna ꝓpōne cō tingenti nota pōt per discursum sibi acqrere credu litatem verā de alia ꝓpositiōe contingēti ignota: ergo. Antecedens probat̄: q2 ſm cōmunē doctorum sententiam/angelus malus non pōt cognoscere oc culta cordium: nisi per signa exteriora: putat si vi deat hominem ridere: arguit gaudium in corde: li cet non euidēter: quia talia signa possunt esse sine actu interiori correspondente ei: tunc deciperetur per discursum. Si vero actus interiores correspon dent signis exterioribus: tunc per signa acquirit credulitatem veri. Et hoc totū fit per discursum. ¶ Preterea. oīs intellect⁹ apprehēdēs ꝓpositionē sibi neutrā vel ignotā/pōt sibi assentire si volūtas velit: sed angelus pōt apprehēdere ꝓpositionē sibi neutrā ⁊ ignotā. ptz: quia multi angeli ignorabāt vt dicūt sancti incarnationē verbi: ⁊ vtrū beata vir go fuerit virgo. ⁊ hmōi. Et talib⁹ apphensis potest ex sua libertate assentire. igit̄ eodē modo si ange lus apprehēdit pmissas ex qb⁹ dicta ꝯclusio sequit̄ pōt illā cōclusionē ex illis elicere. ergo pōt discurre re. Et hoc est de intentione beati Augustini: ⁊ alio rum sanctorū: qui dicūt q̄ demones ꝑ longitudinē temporis/⁊ experiētiā sciūt multa que pri⁹ ignora bant: ⁊ ita in scientia ꝓficere possunt. Mirabile em̄ videt̄ q̄ diabolus naturalr̄ sciret oīa: ⁊ nihil igno raret. ¶ Nona cōclusio. Angelus potest acquirere

Conclo. 9. notitiā ꝓpositionū necessariarū nō per se notarū ex principijs euidētibus per discursū. Patet: quia angelus pōt scire principia ⁊ ignorare infinitas cō clusiones ex illis sequentes: et ꝑ illa principia pōt primo acquirere notitiā vni⁹ conclusionis ignote:

Conclo. 10. ⁊ post alteri⁹: ⁊ sic deinceps. ¶ Decima ꝯclusio. An gelus potest cognoscere obiecta per essentiā: vt ly per dicit circūstantiam rationis obiectiue ſm ter tiū intellectū tituli. Probat̄: quia vt intelligit quid ditatem et essentiā suā ⁊ aliorū nude in se nō tm̄. vt obuolutā accidētib⁹. Ergo. Cōsequētia nota. Ante cedens ꝓbatur: quia angelus intelligit omne intel ligibile creatū sufficienter presens: sed quidditas ⁊ essentia vt in se rei create est intelligibilis: ⁊ potest esse sufficiēter presens intellectui angelico: ergo po test ab eo intelligi nedū abstractiue: sed ⁊ intuitiue si enim ab angelo nō intelligeret̄ a nullo intellectu

U creato intelligeret̄. ¶ Quantū ad scḋam partē illi⁹ articuli de cognitione: quā de facto habuerunt in principio sue cōditiōis: ⁊ quā nō habēt post bonoꝝ cōfirmationē/⁊ malorū obstinationē. De primo est

Conclo. 1. hec conclusio magistri hac dis. c. penul. ¶ In ange lis erat triplex naturalis cognitio qua sciebāt: q2 fa cti erant: et a quo facti erant: ⁊ cū quo facti erāt. Ha bebant etiā aliquā boni et mali notitiā: intelligen tes qḋ appetendū vel respuēdū illis foret: hoc est di ctu. Angeli in puris naturalib⁹ cognouerūt deum: seipsos: ac ceteras creaturas: cū boni ⁊ mali discre tione. Hoc sic posset persuaderi: q2 angel⁹ in princi pio sue conditionis habuit intellectū perfectiorem intellectu humano etiā separato: et habuit intelli gibilia presentia: nec fuit impedimentum. ergo ha buit cognitionē obiectoꝝ a se intelligibiliū. Tz cō sequētia: q2 positis causis sufficiētib⁹ ponit̄ et effe ctus. Sed que dicta sunt. s. obiectū cū potētia/suffi ciunt ad productionē actus intelligēdi sublato im pedimento: vt patet ex precedēti articulo. ¶ Preter ea: quodlibet ens appetit suam perfectionē natura lem. Cognitio aut est naturalis perfectio intellect⁹ et ad illā eliciendū ceteris parib⁹ intellect⁹ nō est liber. ergo tales elicuit: ⁊ tāto ꝑspicaciores ac clario res: quanto angelicus intellect⁹ perfectior est hu

Conclo. 2. mano. ¶ Secūda cōclusio. Utrum cognitiones hu iusmodi angel⁹ acceperit a reb⁹ ſm modos priori articulo descriptos: an a deo per reuelationē: an ꝑ habitū intelligēdi concreationē seu infusionē: du biū nobis est incertū. Patet cōclusio: q2 qn̄ aliquid

depēdet a volūtate diuina: que cōtingenter ⁊ libe re causat: qui icq̄d extra se causat incertū nobis ma net. donec certificemur per experientiā/rationem vel reuelationem. Sed cognitiones angelorū acci pi a reb⁹ aut per reuelationē siue specialem illumi nationē diuinā dependet ex mera libertate diuine voluntatis: q2 pōt cū potētia intellectiua angeli: et obiectis naturaliter agētib⁹ cōcurrere ad ꝓductio nē notitiarū in angelo. vel immediate illas in ange lo creare: aut habit⁹ infundere quibus intellectus eliciat cognitionē obiectorū sine coactione obiecto rum nec est ratio vel experientia magis ad vnū q̄ ad alterum: nec constat de reuelatione. ergo manet nobis incertū. ¶ Tertia cōclusio. Angeli ante suā Conclo. 3. confirmationē non cognouerūt deū intuitiue: neq̄ abstractiue in se distincte. Patet pro prima parte: q2 notitia dei intuitiua est beatifica: sed ante confir mationē nō fuerūt beati. Scḋa pars patet: q2 talis notitia abstractiua rei in se ⁊ distincta presupponit intuitiuā: vt dictū est in prologo. ⁊ hoc ordine na ture. Posset tñ abstractiuā notitiā supnatur aliter deus infudisse angelis absq̄ intuitiua cognitione preuia aut speciē vel habitū aliquē diuinam essen tiā distincte et abstractiue representātē. Hoc etiam persuadet doctor subtilis. q. ix. distin. iij. sui scripti. Conclo. ¶ Quarta cōclusio. Angeli ante suā confirmationē habuerūt clariorē dei notitiā q̄ sit naturaliter pos sibilis homini viatori. Ptz q2 beatitudo angeli na turalis excedit beatitudinē hoīs naturalē etiam in statu innocētie: sed hō in statu innocētie potuit ha bere distinctiorē notitiā vltimi finis q̄ post lapsū in via igit̄. Cōsequētia nota. Et minor satis patet: ⁊ maior claret: q2 beatitudo naturalis sequit̄ perfe ctionē nature integre perfectior est autē natura an gelica q̄ humana. igit̄ ⁊c. ¶ Utrū autē ista pfectior dei notitia sit accepta a creaturis: an ab aliquo ha bitu a deo infuso/incertū est: nō tñ illa accepit a di uina essentia tāq̄ ab obiecto mouēte per realē sui presentiā. Tū q2 ista motio est ad notitiā intuitiuā que angelo in tali statu nō fuit possibilis. Tū quia essentia diuina sic nō mouet intellectū creatū natu raliter: sed libere ⁊ mere cōtingenter. videtur em̄ si vult: ⁊ qñ nō vult nō videt̄: dū sic mouet beatificat: nec alios mouet nisi quos beatificat. ¶ De cogni tione angeli post confirmationē beatificam: qua co gnoscit deū intuitiue in seipso facie ad faciē. Item qua cognoscit res in verbo/magis respicit materiā beatitudinis: de qua in quarto tractandū est. ¶ De cognitione vero rerū in proprio genere dicit̄ sicut supradictum est: de cuius cognitione rerum natu rali. Ipsa em̄ est cognitio naturalis: etiam si sic co gnosceret per habitus in sua creatione infusos. Li cet em̄ cognitio per hmōi habit⁹ infusos/nō sit na ralis intellectui angelico: hoc modo q̄ intellectus ille posset ex naturalib⁹ talē habitum acquirere: tñ sicut perfectiones date angelo in prima creatione l3 nō necessario sequebant̄ naturā ei⁹: dicerent̄ na turales distinguendo cōtra perfectiones mere su pernaturales gratie ⁊ glorie: ita ꝑ hmōi habitū co gnosceret aliquo modo naturaliter cognosceret ali quo modo non naturaliter. Naturaliter inquātū habit⁹ ille nō est principiū gratuiti actus/nec glo riosi. Supernaturaliter inquātū ad actū nō posset attingere ex suis naturalib⁹: neq̄ aliqua actiōe na turali: sicut si ceco nō habēti pupillas oculorū mi raculose darent̄ pupille sane: visio ꝑ hmōi oculos miraculose datos alicui esset miraculosa: qua super naturā organū esset reformatū. Et naturalis inq̄ tū reformato organo actio videndi esset naturalis: sic talis habit⁹ et si supnaturaliter infundit̄ a solo Articul. Dubium deo: infusus tñ naturaliter inclinat ⁊ mouet ad id cuius est habit⁹. Tm̄ de illo articulo. ¶ Quātū ad vltimū mouēda sunt aliqua dubia. Et primo ꝯ con clusionē primā articuli primi negātē spēs sensibiles

ab obiecto in medio productas. Nam hoc videtur esse contra experientiā ⁊ rōnem: contra phm ⁊ eius cōmentatorē: ⁊ cōtra cōem perspectiuā: ergo non est sustinenda. Cōsequētia nota. Antecedens ꝓbatur. ¶ Primo ꝙ sit contra experiētiā multipliciter probatur ꝺm Ockā. q. xviij. secundi sententiarū: ⁊ similiter. q. xvij. eiusdē. Primo q: si radius solis trāseat per vitrū rubeū: tūc in pariete obiecto illi vitro apparet species rubei coloris: ergo nō est neganda species. Cōsequentia nota. Antecedēs ꝓbat: q: ibi apparet rubedo: ⁊ illa nō est verus color rubeꝰ: nec est nihil: ergo est aliqd ⁊ nō aliud q̄ species. Qd nō sit verus color: ptz: q: neqȝ est in pariete: cū paries habeat aliū colorē: vt patet remoto vitro. Neqȝ est in medio: q: aer nō est susceptiuus coloris. Qd non sit nihil: patet: q: realiter videt: ergo est obiectuz visionis: sed quod nihil est/ nō est obiectū alicuiꝰ sensus. Relinquitur ergo ꝙ sit species: cū nihil aliud assignari posset. Simile est de rubedine celi serotina ⁊ matutina. ¶ Item si qūis per vitrū coloratū rubeū vel viride viderit: oīa apparebunt eiusdem coloris. Ille color circa obiecta visus apparens/ nō est verꝰ color: quia obiecta sunt alio colore colorata. ¶ Itez si esset verus color: tunc videretur clarius ab eo qui esset inter vitrū ⁊ obiectū: quod patet falsum: ergo est species/ cum nihil aliud possit assignari. ¶ Preterea: multi effectus contingentes ⁊ apparentie saluantur per species que alias saluari nō possent: igitur. Antecedens ꝓbatur: quia oculus videt seipsuz obiectum speculo: ⁊ hoc nō nisi per species reflexas. Quia si nō/ quero a quo causatur illa visio: aut ab oculo se vidēte tanq̄ ab obiecto immediate: vel mediante speculo. Non primum: quia tunc eque causaretur remoto speculo: q: eque est sibiipsi presens siue speculū opponatur: siue remoueatur: nam propter speculi positionem vel remotionem oculus et facies in nullo mutatur: ergo visio illa causat mediate per species ab oculo tanq̄ ab obiecto multiplicatas: ⁊ a speculo in ipsum oculū reflexas. ¶ Preterea si immediate ab oculo: tunc representaret se in loco in quo est. Oppositum apparet: quia representat oculum intra vel vltra speculum. ¶ Preterea: apparētia baculi fracti/ cuius vna medietas est in aqua: alia in aere: non potest saluari nisi per species refractas a perpendiculari in occursu medij rarioris. Similiter apparentia maioris quantitatis rei vise per medium rarius circa oculuz et circa obiectum densius. ¶ Item apparētia quantitatis maioris ⁊ minoris eiusdem rei vise a propinquo ⁊ a remotis non saluatur nisi per diuersos angulos causatos a speciebus in centro oculi per quas fit visio: vt docet cōmunis perspectiua: q̄ nō possunt saluari per solum obiectū ⁊ potētiam: que eadem sunt et nō variātur propter mediorum variationē aut maiorem vel minorem distantiam. Ab vno aūt ⁊ eodē inuariato nō ꝓcedūt alij effectus vno tēpore q̄ alio. Similia multa adduci possent. ¶ Quod etiam sit contra rationem probatur: quia color in obiecto visibili est pure materialiter: in oculo autē existit immaterialiter ⁊ spiritualiter: ideo inter hunc ⁊ illum oportet ponere medium: quia materiale nō agit immediate in spirituale ⁊ ī immateriale: hoc medium aūt nihil aliud est q̄ species. ¶ Preterea a colore obiecti causat color in medio: vt vult cōmēta. ij. de aīa. cōmēto. xcvij. vbi dicit ꝙ sicut color hȝ duplex esse .s. esse in corpore colorato: ⁊ id est corporale: ⁊ esse in diaphano: ⁊ id est esse spūale. Ita odor hȝ duplex esse. s. in corpore odorabili: ⁊ esse in medio: et hoc est esse corporale/ ⁊ illud spūale: illud naturale: et hoc extraneum. Et infra eodem cōmē. Impossibile est ꝙ odor sit in aere sicut in corpore cōposito: simplicia em̄ nō recipiūt odores: remanet igit vt sit in eo sicut color in diaphano. Hec cōmenta. Sed ille color in medio nō est eiusdē rationis cū colore corporis terminati siue colorati: q: spūale ⁊ corporale non sunt eiusdē ratiōis: nec naturale ⁊ extraneū. Color autez corporis terminati est corporalis ⁊ spiritualis: ⁊ color medij scilicet diaphani est spūalis ⁊ extraneus. ¶ Item si essent eiusdem rationis: nō diceret ꝙ color hȝ duplex esse in corpore et in medio: sicut nec dicit/ ꝙ albedo hȝ duplex esse in lapide ⁊ in ligno. Color aūt ille in medio spūalis est species decisa a colore materiali in obiecto. Alia rō de mouente et moto tacta est ⁊ soluta. ¶ Qd etiā opinio illa sit contra philosophū ⁊ eiꝰ cōmētatorē/ patet: q: frequēter ostendit obiectū prius agere in mediū q̄ in sensuz. Unde. ij. de anima dicit philosophus. Patiēte enim aliquid sensitiuo fit ipsi videre. Ab ipso igit qui videt colore impossibile est: relinquit aūt ꝙ a medio. Qd exponēs cōmēta. lxxiiij. dicit. Uisus ꝺm ꝙ ē virtus sensibilis/ mouet ⁊ patit a colore: ⁊ color mouet ipm. Et impossibile est ꝙ visus patiat ⁊ moueat a colore: si corpꝰ coloratū fuerit extra visum: nisi ita ꝙ illud coloratū prius moueat medium: sed tactum ⁊ medium moueat visum. Et per hoc ꝓbat ꝙ per vacuū nō pōt fieri visio. Color aūt nō aliter mouet mediuz: nisi causando in eo aliquid: et illud est species coloris. Quod aūt color mouet mediū frequenter dicit cōmēta. lxvij. Etiam philosophus. ij. de aīa. c. vi. Item cōmētator cōmēto. Aliquid patit a colore sono ⁊ odore: qd nō est natū sentire ea. Hoc autem nihil est nisi mediū: nō aūt aliter patitur a sensibili nisi recipiēdo ab eo speciem. ¶ Itē ꝙ sensibile primo mouet mediū: ⁊ mediū potētiā (primo nō tempore sed natura) videtur clare dicere commentator. ij. de aīa. cōmento. cxv. Opinandum est (inq̄t) ꝙ actio medij in hoc sensu. s. tactus/ nō sit sicut actio medij in alijs. Sed tāgibilia differūt a coloribus et sonis in hoc ꝙ indigēt medio: q: sensibilia in alijs tribꝰ primo agunt in mediū: deinde mediū agit in nos. Et sequit. Sensibile est causa remota in motione sensus: ⁊ mediū est cā propinqua. Unde videt velle cōmentator ꝙ mediū patitur ab obiecto prius natura q̄ sensus: licet nō prius tpe: ⁊ ꝙ mediū in sensum agat. Hec aūt non saluantur nisi ponēdo speciē quā medium recipit a sensibili ⁊ imprimit in sensum: q: illud qd recipitur in medio intensio quedā est ⁊ ita species. idē em̄ intelligit per speciē et intensionez. Qd aūt sit intensio dicit cōmētator cōmento. c. Color nō videt ita ꝙ aliquid ex eo admisceat cū aqua ⁊ aere: nec ꝙ aliqd currat ab eo in aquā aut aerem: sed tantū recipiunt ab eo intensionē colorū abstractā a materia. Ecce dicit recipi intensionē colorum in aere: que nihil aliud est q̄ species. Item. iij. de aīa dicit philosophus. Pars intellectiua est receptiua specierū ⁊ locꝰ specierū: ⁊ lapis nō est in aīa/ sȝ species eius. Et multa similia. ¶ Itē cōis perspectiua quid aliud tractat nisi de radijs rectis reflexis ⁊ refractis: qui nihil aliud sunt nisi species ab obiecto ꝓducte in mediū. ¶ Ad saluādū cōclusiones prefatas negātes species in medio in sensu ⁊ in intellectu. CC Rn̄detur post Ockā. q. xviij. secūdi/ ad primam experientiā ꝙ radius trāsiēs per vitrū rubeum causat verū colorē rubeū cū colore vitri tanq̄ cum causa partiali in pariete opposito aut aere immediato: lȝ frequenter minus intensum eiusdē rationis cum colore vitri. Quod aūt sit verus color: patet: quia visus circa ꝓpriū obiectū nō decipit medio bene disposito. Et sic medium potest esse bene dispositū et vniforme: presertim si videns fuerit nō lōge a pariete: et tn̄ iudicat esse colorē rubeū. ¶ Item si color visus nō esset eiusdē rationis cū colore vitri/ sed alterius speciei: magis posset cognoscere sensus differētiam illā q̄ duorū colorū eiusdē rationis non eque intēsorū: q: magis pōt discernere inter eius differētia q̄ inter minus differētia. Discernit aūt inter magis ⁊ minus albū ergo magis inter istū colorē ⁊ colorē rubeū si differunt specie. ¶ Et cū arguitur. Illa

rubedo neꝗ̃ est in pariete neꝗ̃ in latere. Dicitur ꝙ
pōt esse in vtroꝗ̃: hoc est partim in pariete: partim
in aere. Et dicūt cōsequenter ꝙ dū rubedo est in pa
rietis superficie/ cedit color preexistens cōtrarius:
facile eñ mutant̄ colores medij. Similr̄ credo ꝙ fre
quentius sit in aere ꝓpinquo. Nec verum est ꝙ aer
nō sit susceptiuus coloris: nā qñcunꝗ̃ aliquid est re
ceptiuum qualitatis augmētabilis in gradu intē
so qñ est cōdēsatū: illud idē rarefactū pōt illā quali
tatem recipere in gradu remisso: sed aer cōdēsatus
recipere pōt verū colorē ⁊ intēsum: vt ptꝫ si cōdēsa
tur in nubē: ergo rarefactus pōt recipere colorē re
missum. Qđ etiā sentire videt̄ phs ⁊ eius cōmenta
tor. Unde cōmentator .ij. de aīa. cōmento .lxvij. alle
gans Alexandrū antiquū philosophi cōmentatoreꝫ
ait. Aer eñ videt̄ multoties coloratus colore quem
videmus mediāte aere: vt parietes ⁊ terra colorant̄
ꝑ colorē planetarū apud transitū nubiū super eas.
Si igitur aer nō coloraret̄ ꝑ colorē illoꝝ planetarū
nō colorarent̄ parietes ⁊ terra. Ecce dicit ꝑ transitū
nubiū parietes terrā ⁊ aerē colore planetarū colora
ri. Et sequit̄. Indifferēter siue mouere ⁊ recipere fue
rint spūalia: sicut aer recipit colores: siue materia
lia: sicut corpus recipit colores. ¶ Itē exponens il
lud philosophi qđ dicit. Diaphanū visibile est non
simpliciter: sed ꝓpter extraneū colorē: vt aqua aer ⁊
multa solidorū. Dicit cōmentator cōmen. lxvij. Dia
phanū est illud qđ nō est visibile per se. s. ꝑ coloreꝫ
naturalē existentē in eo: sed illud qđ est visibile per
accidens. i. per colorē extraneū: ⁊ ideo innatum est
recipere colores: cum nullum proprium habeat in
se. Ad idem cōmento. lxxvj. Item commento. lxxiij.
Omne quod videtur in luce/ est color. Et sunt ver
ba philosophi in translatione noua. Cum ergo vi
detur rubedo in aere in luce: sequitur ꝙ est color.
¶ Si queris. An semper color in medio causet̄. Re
spondetur ꝙ generaliter medio illuminato/ causan
tur colores in medio: qñ nō preexistunt colores con
trarij. Si autem contrarij preexistunt: propter eorū
repugnantiā/ non possunt alij causari: nisi causans
colores vinceret colores contrarios repugnantes ⁊
eos repelleret. Uerūtamen color huiusmodi in me
dio quandoꝗ̃ causatur in gradu extenso: ⁊ tunc po
test videri: quandoꝗ̃ in gradu remisso: ⁊ tunc non
potest videri. Et ideo dicit commentator .ij. de aīa.
ꝙ sunt aliqua sensibilia que propter sui debilitatē
DD a sensu non possunt apprehendi. ¶ Ad secundā ex
perientiam dicitur ꝙ color viridis aut rubeus qui
apparet realiter: est in vitro ⁊ nō in medio aut obie
ctis visis per vitrum: saltem tante intensionis. Qđ
aūt apparet in medio ⁊ circa obiecta ratio est: q: co
lor vitri ⁊ obiectorum mouent per eandē lineā. Et
color vitri ꝓpinquior est videnti: ⁊ fortius mouet: ⁊
ideo nō videtur color naturalis ⁊ ꝓprius obiectoꝝ:
sed color vitri. Apparet aūt iuxta obiecta visum ter
minantia: quia distantia nō percipitur: q: medium
inter vitrum ⁊ obiecta terminantia nō videt̄. Quā
do aūt plura obiecta per eandē lineam videntur: ⁊
distantia nō percipiuntur: indicātur esse simul. Qđ
autem color ille nō sit in obiectis vel aere eis proxi
mo: satis probat confirmatio illius rationis: quia
tunc videretur ab existente inter vitrū ⁊ obiecta ter
minantia. ¶ Pro aliarum experientiarū solutione
aduertendum: ꝙ sicut ad ꝓductionem effectus de
terminati non sufficit agens ⁊ passum quomodocū
ꝗ̃ se habentia: sed requiritur determinata approxi
matio eorum adinuicem: ⁊ ꝓpter variationem ap
proximationis variatur effectus: vnde ignis non
causat calorem eiusdē intensionis in passum distās
⁊ ꝓpinquum etiaꝫ ceteris oībus paribus: sed neꝗ̃
inequaliter distans aliter tamen applicatū. Nam
longe intensiorē calorē causat in lignū supra ignē
perpendiculariter cōsistens/ ⁊ pedaliter distans: ꝙ̃
producat in lignū distās a latere pedaliter. Quare

autem talē applicationē sequit̄ talis effectus: ⁊ aliā
alius/ nō est causa alia nisi natura agētis ⁊ passi ꝗ̄
nobis ꝑ experiētiā innotescit. Sic de obiecto visus
⁊ potentia: que lꝫ sufficiunt ad ꝓducendū visionem
ceteris. s. medio ⁊ organo dispositis: ita ꝙ nihil aliđ
requiritur supposita cōi influentia causarū superio
rum ⁊ impedimentis sublatis: tñ requirit̄ determi
nata approximatio eorū adinuicē: ⁊ ad certā visio
nem certa approximatio ⁊ nulla alia: ⁊ ita diuersas
approximationes sequunt̄ diuerse visiones ⁊ iudi
cia. Et ita est siue ponant̄ species siue nō. Et oēs il
le experientie ita reduci possunt cōtra ponētes spe
cies sicut cōtra negantes. ¶ Et per hoc dicit̄ ad pri EE
mam de speculo: ꝙ opposito speculo ocul⁹ videt se
ipsum: nō tamen ꝑ species. Nec tñ videret se remo
to speculo: q: speculū est cā partialis illius visionis
per illā cōem ꝓpositionē: ꝙ illud quo posito ponit̄
effectus: ⁊ quo nō posito non ponit̄ est cā talis effe
ctus. ¶ Et cū dicitur. Oculus eque est sibi presens
speculo remoto: igitur eque causat visionē sui. Ne
getur cōsequētia: q: oculus nō est causa totalis sui
ipsius visionis ideo nō est mirū ꝙ non causat̄ visio
deficiente causa partiali. s. speculo. ¶ Et si diceres.
Oculus est cā sufficiens cū obiectis alijs ad viden
dum ea sine speculo: ergo etiā ad videndū seipsum
sine speculo: q: est sibiipsi ꝓpinquior. Rñdetur ꝙ ad
videndū requirit̄ organū cū potentia obiectū ⁊ me
dium diaphanū inter obiectum ⁊ organū: vel inter
aliquod tersum ⁊ politū: sicut speculū ⁊ organum ⁊
certus situs vel applicatio illorū: quibus deficien
tibus nō est visio. ¶ Si querit̄ causa cur illa sic req
runtur. Alia dari nō pōt nisi natura rerū que nobis
innotescit per experientiā: ꝑ quā euidenter cogno
scimus ꝙ illis sic existētibus causatūr visio: eis ve
ro nō existētibus aut variatis nō causatur visio vel
nō talis visio. Nec alia ratio dari posset si ponatur
species in medio. Quia si assignando rōnē: dixeris
ꝙ ideo fit visio obiecto speculo: q: species multipli
cate reflectunt̄ a speculo ad oculū: ⁊ ita representāt
oculum a quo multiplicate sunt. Quero primo qua
re nō hoc idem faciunt qñ reflectuntur ab obstacu
lo nō terso nec polito. Non eñ sufficit cōis illorum
rñsio: ꝙ dum reflectuntur ab obstaculo bene polito
tunc vniunt̄/ nō sic si reflectūtur a tortuoso: q: cum
totum membrū plenū sit speciebus ꝺm illos ⁊ spe
cies eiusdem rationis et obiecti simul penetratiue
existentes vniuntur: nō videt̄ quomodo plus vniat̄
in medio si reflectat̄ a polito vel non polito. Sunt
enim semper eedem species eque sibi indistantes.
¶ Preterea causam illius quero quare plus vnian
tur si sic reflectātur ꝙ̃ si alr̄. ¶ Itē quero cur oculus
nō videt obiectum parū distans: qđ post dorsum vi
dentis situ est: cū tñ eius species que orbiculariter
per totum mediū diffundunt̄: etiā veniunt ad ocu
lum. Dices q: non fit visio nisi ꝑ species ab obiecto
ad organum per lineā rectā; vel saltē recte reflexam
ꝓcedens per modū pyramidis radiose ⁊c. ⁊ non per
obliquū. Quero causam illius: cū tamē species na
turaliter: ⁊ ideo vndecunꝗ̃/ ⁊ qualitercunꝗ̃ ꝓcedat
dū recipit̄ in oculū dispositū dꝫ mouere ⁊ compro
ducere visionem. Finaliter alia rō dari nō pōt: nisi
ꝙ species sunt talis nature: ꝙ nisi sic vel sic proce
dant nō agunt simplr̄ vel non talem effectum. Et
hoc per experientiam patet. Sic ergo ⁊ ego longe
verius rñdeo: ꝙ ad visionem requiritur applicatio
obiecti ꝺm certas lineas ⁊ dispositio certa medij ꝗ
bus variatis vel omnino nō fit visio vel alia ⁊ alia
visio ꝺm diuersam applicationem obiecti ⁊ disposi
tionē variā medij: ⁊ hoc innotescit ꝑ experientiam.
Sed per nullam experientiā euidenter cognoscit̄
ꝙ ꝓpter variationem specierū illa cōtingant: quia
nulla experientia nosci potest ꝙ sint species in me
dio. ¶ Per hoc ad alias experientias. Ad illud qđ FF
additur: ꝙ oculus visus obiecto speculo apparere

deberet in loco in quo est τc. Dicit qđ ppter diversum situm obiecti eius propinquitatẽ vel distantiã et medij variationẽ scḋm densitatem τ raritatẽ causatur alia et alia visio: quarum aliqua sensus bene indicat: aliqua decipit. Que quales sint sola experientia: aut regule ex experientijs collecte docent. Fundant ur aũt experientie in natura/ potẽtie/ organi/ obiecti/ medij: que simul integrant causam efficientem visiõis: τ quodlibet horum est causa partialis. Nec opʒ aliam in his causam assignare: nisi harum causarum cõcurrẽtiũ naturas: licet regule ex experientia collecte dari possunt: quibꝰ cognosci potest que applicatio harum causarũ impediat visionem: et ad quam dispositionẽ sequat hec vel alia visio et apparitio. Et he sunt regule pspective/ vt exẽpli cã: qđ visio fit per modũ pyramidis radiosi: cuius basis est in re visa: conus in oculo. Qđ est dictu qđ ad visionis causationẽ/ requirit talis situs obiecti respectu oculi: qđ si linee traherentur a superficie obiecti versus oculum: τ se in cẽtro oculi cõtingerẽt: haberent figurã pyramidis: cuiꝰ basis τc. Et vbi obiectũ sic situʒ est qđ ab eo tales linee imaginarie trahi nõ possent: non fit visio. Ad verificationẽ igit taliũ regularũ/ nõ opʒ ponere species: sed sufficiũt obiectũ
GG mediũ τc. Nec linee ille sunt reales: sed mathematice sive imaginarie. ¶ Ad experientiã de baculo cuius vna pars est in aere: alia i aqua. Dicit quod illa visio qua videt baculus fractus vel curvus (sit vna vel due) causat ab obiecto potẽtia et medijs diversis in raritate τ densitate: q̃ talis nature sunt ꝙ causant apparentiã obiecti in diversis sitibꝰ. Et p hoc pars baculi sub aqua iudicat in alio situ: ex quo per diversa media videt quasi per vnum: pars vero sup aquam in aere videt p mediũ vniforme. in alio situ q̃s videret per diversa media: hinc apparet curvitas baculi vel fractio. ¶ Silr quoad aliam experientiã/ si medium densius ppinquius est obiecto: τ rarius remotius apparet res visa maior. Si econuerso apparet minor: cuius cã est natura mediorũ ad visionẽ cõcurrẽtiũ q̃ p experiẽtiã innotescit: Sic si ponẽtes species rñdeant qđ species in occursu medij rarioris refrangunt seu dispergunt τ dilatantur: τ ita repñtant obiectum sub maiori angulo: τ iõ apparet visibile maius. Licet hoc difficile intelligit: cũ totũ medium plenũ sit speciebus quo dilatentur ex quo vbiq3 sunt. Tamen illo sic stante: si querit quare species sic dilatentur occurrente medio rariore: nihil aliud rñderi põt nisi natura specierũ et medij talis est: ita dico quod ista est natura obiecti medij τ potentie. Suo mõ rñdet ad aliã de apparẽtia maioris et minoris quantitatis: ex natura rex est qđ quanto res remotior est ab organo: tanto apparet minor.
¶ Quod si dicis de angulis causatis in oculo: cum sensus nõ pcipiat illos angulos: qũo ppter eos aliter iudicat. ¶ Itez anguli causantur ab extremis lineis pyramidis scḋm eos: cur linee extreme plusq̃ intercluse faciũt diversam apparẽtiam. ¶ Si dicis experientia in natura fundata hoc docet. Certe experientia docet ꝙ ad talẽ obiecti approximationem causatur talis apparẽtia vel iudiciũ. Sed qđ causet ad angulum causatũ a lineis specierũ: nulla habet experientia. Licet ad hoc sit experientia qđ qñ linee imaginarie ab obiecto ad centrũ oculi pcedũt ceteris paribꝰ causat visio: τ quanto angulus imaginarius in oculo ab his lineis causatus est maior: tãto res apparet maior. Linee aũt hmõi minorem angulum faciũt: pcedẽtes ab obiecto remoto: q̃s si ab eodem obiecto ppinquo pcederẽt: qđ aũt sint species aut vere aut et reales linee: nulla vnq̃s docuit experientia.
Ad. 1. rationẽ ¶ Ad primã rationẽ dr ꝙ color qñq3 causat
HH in oculo a colore obiecti: vt supra dictum est: et ille est materialis: τ materialiter recipitur in organo: et extẽdit in organo sicut in suo obiecto: nec est ibi spiritualiter aut intentionaliter. Ille tñ color nõ semꝑ producit in oculo: τ dũ producit: p eum non videtur obiectum extra: sed ipse est obiectum alterius visionis: que apparẽtia dicit: vt dictũ est. Sed ipsa visio coloris extra/ qñq3 dicitur color in organo: τ illa est alterius rationis a colore obiecti. Et illa etiã est materialis τ extensa inherẽs organo τ potẽtie: τ nõ immaterialis: quia extẽsa est: lʒ minꝰ materialis: quia subtilior obiecto. Hec aũt ratio posset fieri de obiecto intellectus qđ est materiale: τ intellectione qui est simplr immaterialis: sicut τ eius subiectũ qđ est intellectus. Sʒ supra solutũ est τ pbatũ ꝙ materiale agit in immateriale. ¶ Ad aliã dicit qđ illud qđ Ad. 2. rationẽ
causat in medio a colore obiecti est eiusdẽ rationis cum eo a quo causat. Cõsequẽter dr ꝙ color causatꝰ in medio nõ est spiritualis: sed vere materialis τ extẽsus. Dicit autẽ spũalis: qz ppter suã iperfectionẽ est insensibilis. Qñq3 autẽ est visibilis: et tũc hʒ esse corporale sicut in obiecto. Vel dr spũalis: quia illud esse: qđ color hʒ in medio: non remanet in absentia coloris qui est in obiecto: sed solũ in eius pñtia: τ iõ dr habere esse spũale et extraneũ: sed cõe. Opposito mõ est in obiecto tactus gustus: τ olfactus: que causant aliqđ in medio qđ manet obiectis destructis. Vel dicit colorẽ habere esse spũale in medio: qz illuminatũ mediũ concurrit partialiter ad causandum actũ videndi: et hoc virtute coloris obiecti sine quo non posset agere. Non qđ propter hoc color habeat aliqđ esse in medio saltẽ nõ opʒ: lʒ qñ hʒ: tũc hʒ esse materiale, τ extensum: lʒ non ita perfectũ sicut hʒ in obiecto. Hoc mõ dicimus qđ effectꝰ hʒ vnum esse in effectu extra causam suam: τ illud est esse corporale et naturale. Aliud esse in cã in qua virtualiter continet: illud dr esse spũale: nõ qđ sint tria esse. Unum cause active continẽtis. Aliud esse effectꝰ extra cãm. Et tertiũ esse ipsiꝰ effectꝰ in cã: ita qđ esse effectus in cã/ τ extra sunt duo esse: τ vnũ sit corporale: τ aliud spũale: que imaginatio falsa est. Nam illud idẽ esse numero: qđ nũc est in effectu: prius nõ fuit in cã cõtinentie: sed dr habere esse virtuale τ spũale in cã: qz cã põt producere effectũ. Et hoc est habere esse virtuale in cã actiua posse produci a cã actiua et nihil
aliud. Sic in proposito de esse spũali. ¶ Ad illud qđ II
addit: qđ albedo nõ dr habere duplex esse in lapide τ in ligno: qz sunt eiusdẽ rationis. Dicit ꝙ hoc ideo est: qz vtrũq3 esse albedinis in lapide: τ in ligno tãq3 in obiectis est esse stabile: τ permanẽs. Sʒ esse coloris in medio/ nõ est nisi solũ ad pñtiã cause scḋe: pñta coloris in obiecto: In lapide autẽ et in ligno põt albedo esse oĩ cã scḋa circunscripta in alio obiecto. Ideo non dr hr̃e duplex esse scḋm rationẽ: eo ꝙ vtrũq3 est permanẽs: nõ autem hic. ¶ Sed cõtra hoc qđ in medio causat color eiusdẽ rationis cum colore obiecti. Ad hoc arguit Ockam. q. xviij. scḋi senten. in. ij. dubio: quarũ rationes τ solutiones effectũ breuiter pono. ¶ Arguit itaq3. Color in obiecto superpositus visui impedit visionem: nõ color medij: ergo nõ sunt eiusdẽ ratiõis: qz causarũ eiusdẽ rõnis idẽ sunt effectus. Itẽ nõ videt ꝙ color causat colorem: quia tunc etiã posset augeri: τ sic aer posset fieri ita albus sicut nix. ¶ Itẽ que sunt eiusdem rationis ab eisdẽ causis corrumpunt: sed color medij p absentiã lucis corrũpitur: non color obiecti. ¶ Solutio ad primũ qđ diuersitas effectuũ nõ semper cõtingit ppter diuersitatẽ causarũ agentiũ: sed qñq3 ppter diuersam approximationẽ earundem causarũ aut diuersitatem intentionis aut pfectionis earũ aut dispositionem passi: vt supra tactũ est: sic excellens lux impedit visionẽ: temperata causat: que tñ sunt eiusdeʒ speciei: ita perfectus τ fortis color suppositus organo impedit visionem sui τ alterius: remissus nõ: vt ptʒ de vitro superposito. Vñ ꝙ perfectꝰ color impedit: vna cã esse põt: qz non est nisi in subiecto opaco. Si autem esset in diaphano: non impediret saltẽ in toto: cuiꝰ ratio nõ est nisi natura rerũ quã experiẽtia manife-

stat. ¶ Ad secūdū pōt concedi illatū: qđ aer posset fieri ita albus sicut nix: sicut apparet in nubibus lucidis. Uel dicit̄ quodlibet passum naturale determinat sibi certū gradū forme: vltra quē non pōt naturaliter recipere. Sic medium certe raritatis determinat sibi certū gradū: vltra quē stante tali dispositione raritatis ⁊ aliorum/ non pōt vltra accipere ab agēte naturali. ¶ Ad aliud đr: ꝙ ea que sunt eiusdē ratiōis corrūpunt̄ ab eisdē causis positiuis vel priuatiuis: qñ sunt in subiectis eiusdē ratiōis et dispositionis: secus si fuerint in subiectis alteri⁹ ratiōis: qualia sunt substantia coloris ꝑfecti: puta lignū vel paries: et coloris remissi: cuius subiectū est aer diaphanus. Qđ aūt color obiecti causet colorē in medio eadē ratione ꝓbat̄: q̄ ꝓbat̄ ꝙ ignis causet colorē in ligno: q̄r .s. experimur ad ei⁹ presentiā causari colorem in medio: qui eo absente nō causaret. Et ꝓpter illā experientiā ponit̄ color in medio: non propter visionem in oculo causandā. ¶ Ad illud qđ arguitur in dubio ꝙ opinio negans species sit contra phm̄ et commentatorem. Ad oēs illas auctoritates que ad hoc tendūt ꝙ obiectū prius agit in mediū: ⁊ mediū in sensum. Dicit̄ qđ color obiecti vniuersaliter dicit̄ mouere mediū diaphanū ⁊ mediū sensum: nō qđ aliquid imprimāt vniuersaliter medio qđ cōsequenter moueat sensum. Sed in hoc dicitur color mouere mediū: q̄r sine medio diaphano non potest agere: sed mediante medio illuminato agit in sensum. Qđ etiā commentator cōmento .lxxiiij. innuit: cū assignādo causam cur visus idigeat medio: dicit. Declaranda est causa ꝓpter quā color nō videt̄ nisi in luce: ⁊ est: q̄r non videtur nisi per medium. Un̄ dicendum ꝙ color et mediū diaphanū sunt due cause partiales ad causandum visionem corporalē: ⁊ vna sine alia nō sufficit ad causandum illū effectū. Nec vniuersaliter verum est qđ mediū aliquid recipit a colore: neq̄ color a luce: sed sunt cause partiales ad eundē effectū cōcurrētes. Est autē obiectū cā principalior: ⁊ lux et mediū quasi secundaria in visione coloris: quia ad obiectū terminatur actus videndi non ad lucē ⁊ mediū saltem nō oportet: etiā ad quācunq̄ variationem obiecti sequit̄ variatio visionis: non sic ad quanlibet variationem lucis vel medij. ¶ Item quādoq̄ fit visio sine medio vt coloris causati in oculo: nunq̄ autē sine obiecto: alioquin esset visio: ⁊ tamen nihil videretur: quod est impossibile. Et sic intelligendum est qđ color si fuerit extra mouet mediū ſm tactum ⁊ mediū sensum: ꝙ color obiecti requirit mediū sibi immediatū tāgēs sc̄z colorem et etiam sensum: q̄r per vacuū non fit visio. Et nihil aliud est colorem mouere mediū ſm tactum: et medium mouere sensum nisi colorē obiecti nō nisi per medium sibi contiguum ex vna parte: ⁊ contiguū ex alia parte organo causare visionem. In qua causatione color dicitur causa remota ⁊ medium propinqua quantū ad sitū corporalē: q̄r mediū intercipitur inter obiectum ⁊ sensum. Dicitur etiam color prius agere in medium: ⁊ deinde mediū agere in nos: non prius tempore s̄z principalitate. Hoc est qđ color est causa principalior visionis: mediū minus principalis. Uerū vt dictū est frequēter a colore obiecti causatur color in medio: qui licet habeat esse reale ⁊ extensum in medio: et ita materiale ita vere sicut color in superficie corporis colorati: tamen quia nō habet esse intēsum ⁊ perfectū nec permanēs in medio nisi presente colore obiecti dicitur habere esse tirit_uale et esse intensionale siue etiā extraneū. Et sic intelligendum est illud commē. supra allegatū: de colore medij qđ non videt̄. Nec qđ aliquid currat a colore obiecti in aquā vel aerē: s̄z tm̄ recipit ab eo intensionem coloris in aere .i. colorē imperfectū abstractū a materia .i. inuisibilē ꝓpter sui remissionē: alias contradiceret sibijpsi. Et illa expositio non est extorta: sed sumitur ex verbis suis supra allegatis. Non em̄ aliter pōt dici color obiecti materialis ⁊ corporalis ⁊ medij spiritualis ⁊ abstractus a materia: nisi quia ille est intensus ⁊ visibilis: ille remissus/ ⁊ non visibilis. Nam si materiale diceretur qđ est in materia tunc quicquid est in medio (sit species vel non species) erit materiale: cū ipse aer qui est subiectū huius/ est vere materialis: ⁊ corpus compositū ex materia et forma. ¶ Ad auctoritatem Aristo. dicit̄ qđ per species intelligit intellectionem siue actum intelligendi quo intelligimus qui dicitur species: q̄r naturalis similitudo obiecti intellecti: nō enim lapis est in aīa intelligentie: sed eius cognitio: qua existente semper est intellectus in actu intelligendi lapidē: ⁊ harū cognitionum locus est anima. Uel etiā species dici potest habitus derelictus cognitione mouens ad similes cognitiones eliciendas. Est em̄ species multipliciter equiuocuum: vt supra dictū est. ¶ Ad vltimum qđ addit̄ de perspectiua communi ⁊c. Dicitur qđ perspectiua communis nititur ostēdere diuersam operationē visiue potentie: qua ꝓducit visiones multipliciter diuersas propter diuersitatem applicationis situalis obiecti respectu oculi: ꝓpter diuersitatē mediorū ⁊ dispositiones potentie visiue. Diuersitas autem situalis certius describi non pōt nisi per lineas ab obiecto egredictes ⁊ in oculo terminatas. Uel econuerso ab oculo ad obiectū procedētes recte vel oblique reflexe vel refracte: vt sic certus situs describatur ad quem sequitur talis visio: et alius ad quem sequitur alia visio. Ille autē linee non sunt reales aut aliquorū ab obiecto medio ⁊ organo realiter distinctorū: sed sunt linee imaginarie ab obiecto per mediū vsq̄ ad organū ꝓtracte. Et nihil facit ad rem siue ponant̄ spēs in medio siue nō. Uisionem ergo fieri talē ꝑ tales lineas/ nihil aliud est q̄ visionem talē fieri ad talē sitū obiecti q̄ notificat̄ ꝑ tales lineas imaginatas. Sic tota mathematica loquens de pūctis indiuisibilibus et lineis nō latis nec ꝓfundis: nō vult qđ talia sint in re: s̄z sufficit ꝙ sint in imaginatione ad suas demōstrationes. Qđ em̄ dicit̄ qđ res a remotis visa minor apparet quia linee ꝑ quas fit visio/ causant minorē angulū in oculo: nō est itelligēdū ꝙ visio fiat ꝑ aliq̄s lineas reales. Sed hec est natura obiecti ⁊ oculi ac potentie/ quod apparet res minor quando sic situat̄: qđ si linee ab extremitatib⁹ obiecti traherētur in centro oculi se cōtingētes causarēt minorē angulū cōtingētie in oculo. Ad qđ nihil facit qđ ponunt̄ species: vt negant̄: q̄r ⁊ si ponant spēs: op̄z lineas in speciebus imaginari sicut imaginant̄ sine specieb⁹ in medio: sicut đr qđ sol suo motu describit lineā ecclypticā in zodiaco. Sic ponunt̄ circuli in sphera celesti equinoctialis/ meridian⁹/ orizon/ coluri/ tropici q̄ nō sunt reales linee celo superaddite: vel in eo ꝑ motū stellarū vel zodiaci realiter causate: s̄z tm̄ imaginate. Mathematica em̄ cui ꝑspectiua tāq̄ sciētia media subordinat̄ vel subalternat̄: abstrahit a materia. Et iō cū nominant̄ species aut radij sic vel sic ꝓcedētes: debēt intelligi linee sic imaginate. Uide lati⁹ hui⁹ questionis materiam loco sepe allegato in Ockā .q. xvij. et xviij. secundi sentētiarū. ¶ Ad vltimū dubiū. An cognitio angelorū debeat dici matutina vel vespertina. Ad hoc breuiter dico: quia latius de hoc dixi in expositione canonis lec. xxxj. Et q̄r hec materia magis videt̄ locum habere in quarto de beatitudine. Dico ergo qđ cognitio rerū in verbo que est beatifica dicitur matutina. Cognitio autē rerū in lumine nature dicitur cognitio vespertina. Distinguit eni Alexā. de ales parte .ij. q. xxiij. triplicem cognitionē angelorū. Una qua cognoscit verbū et se ac creaturas sibi in verbo relucentes: vna indistincta cognitione/ in lumine glorie ⁊ beatifice. Alia qua cognoscit ꝑ spēs sibi cōcreatas deū se ⁊ alia. Tertia qua cognoscit per spēs a reb⁹ cognitis acceptas: quā ipse vocat cognitionē rerum in proprio genere. Ultime

Ad auctoritates. KK

LL

Dubiū. L MM

due dicuntur cognitiones vespertine. Prima sola matutina: quia ista est cognitio in creatore: qui est principiũ oĩs creature sicut mane principium diei. Sequẽtes due dicunt vespertine: q2 his cognoscit res in creatura: que de se tẽdit ad occasum. Nec dicit matutina vel vespertina per admixtionẽ tenebrarũ ignorãtie: sed ex causa dicta. Prima scz matutina est supnaturalis ꝛ beatifica. Scḋa scz vespertina/ dicit naturalis: lz mediũ nõ habeat ex ppria natura sine vigore sui intellectus: quia hz eam per species a deo infusas: tñ quia in principio creationis infuse sunt: habent quasi ꝯnaturales ipsi angelico intellectui. Tertia vero simpliciter est naturalis: quia est per species: quas ipse fabricat de obiectis creatis: ꝭm opinionẽ illi⁹ doctoris ponẽtis species. Et per hoc ptz ꝙ in demonib⁹ nõ est cognitio matutina: sed an in eis sit vesptina/ dicit ꝭm eũdẽ. Si vespertina ꝓsupponit matutinã in eodẽ supposito: ꝛ excludit oẽs ignorãtie tenebras: sic non est in demonib⁹. Si aũt dicit cognitionẽ naturalẽ rerum creatarũ simpliciter: sic põt cõcedi cognitio vespertina in demonibus: licet multũ habeat obscuritatis. Et tantũ de hac questione.

Distinctio. iiij.

In distinctiõe quarta magister agit de angelorꝫ pfectione ꝛ impfectione: que eis cõuenit ex creatione. Unde tria qrit. Primũ: an angeli in ipsa creatiõe beati fuerint/ an miseri. Secũdo an sue beatitudinis future/ aut casus fuerint prescij. Tertio an creati sint perfecti vel impfecti. ¶ Quantũ ad duas primas qõnes potest sñia magistri in hac cõclusione summari. Nulli angelorũ in sua creatione fuerũt beati vel miseri: necꝫ futuri euẽtus/ scz confirmationis vel casus prescij. ¶ Quo ad tertiã qõnem/ pmittit ꝙ est triplex perfectio: ꝭm tps/ ꝭm naturã/ ꝭm pfectionis vniuersalitatẽ. Scḋm tps/ cui nihil deficit qḋ ꝭm tpis illius statũ sibi cõuenit: sic dicit puer perfectus: lz nõ habeat viri perfectionẽ. Scḋm naturam qḋ hz quicqd nature cõuenit ꝭm sui capacitatẽ: sic soli beati sunt perfecti. Scḋm vniuersalitatẽ qḋ est summe ꝛ simpliciter perfectũ. Prima est nature cõdite. Scḋa est nature glorificate. Tertia nature increate. ¶ Conclusio secũda. An angeli oẽs in sua creatione erant perfecti ꝭm tps naturaliter: nõ ꝭm nature gloriam/ nec vniuersaliter. ¶ Dicit naturaliter. i. naturalib⁹ perfectionib⁹ ad excludẽdũ pfectionẽ gratuitã: que etiam cõuenire potuit angelo ante beatitudinem.

A ¶ Circa hãc distinctionẽ queritur. Utrũ angeli boni ꝛ mali in sua creatione fuerũt donis glorie/ gratie et nature perfecti. In illa qõne erunt tres articuli. Primus de donis glorie/ vtrũ creati fuerint miseri vel beati. Secũdus de donis gr̃e ꝛ nature: vtrũ gr̃a gratificãs sit eis cõcreata: aut an in solis naturali-
Articu. i. bus sunt pducti. Terti⁹ mouebit dubia. ¶ Quo ad primũ pmitto ꝙ questio quantũ ad vtrosqꝫ primos duos articulos/ põt intelligi de possibili vel de facto. De possibili non hz dubiũ: q2 potuit deus concreasse angelis gloriã ꝛ gratiã: qḋ si fecisset: in creationis instanti beati fuissent. Qḋ aũt potuit: ptz/ q2 nulla est ipossibilitas ex parte dei: cui nõ repugnat creare gratiã ꝛ gloriam magis in vno instanti ꝙ̃ in alio. Qḋ itaqꝫ postea fecit: in instãti creatiõis facere potuit. ¶ Nec fuit repugnãtia ex parte subiecti/ scz nature angelice: q2 capax fuit vtriusqꝫ glorie ꝛ gr̃e. Nec fuit tunc aliquod impedimẽtũ: quia quodcũqꝫ fuisset: deus illud amouere potuisset. Diuine enim oĩpotẽtie nihil põt resistere: dicẽte aplo ad Rom. ix. Uolũtati ei⁹ q̃s resistit? Unde quecũqꝫ potuit velle: potuit facere: ideo de facto respondẽdum est. ¶ Pro quo notandũ post sanctum Bonauenturã/ ꝙ beatitudo dupliciter accipi potest. Uno modo proprie pro statu perfecto plenitudine oĩs boni: quo modo diffinit Boet. iij. de ↄsol. psa. ij. Beatitudo est status omniũ bonorũ aggregatione pfectus. Hec includit clarã dei visionẽ/ pfectã fruitionẽ/ ꝛ firmã tẽtionẽ. Alio modo accipit pro statu priuato oĩs mali pene ꝛ culpe. ¶ His pmissis est prima cõclusio ad illũ articulũ. Accipiẽdo beatitudinẽ primo mõ positiue: nulli angelorꝫ in principio creatiõis fuerũt beatitudine pfecti. Ista ꝯclusio psuadet auctoritate ꝛ rõne magistri in textu. ¶ Preterea necꝫ angeli cadẽtes: nec stãtes fuerũt in pncipio creatiõis btĩ: ergo nulli. Prima pars antecedẽtis ptz: q2 securitas ꝛ certitudo est de rõne btitudinis. Hec aũt nõ fuit in cadẽtib⁹. Nam Jo. viij. dicit de Lucifero. Ille in veritate nõ stetit. Secũda pars pbat. Beatitudini essentiali videt esse laus: sicut dãnationi vituperiũ. Sz in his que sunt a natura siue cõditione nullus laudatur. ¶ Itẽ beatitudo pmiũ est: ergo ꝓsupponit meritũ. ¶ Itẽ si de⁹ btõs cõdidit angelos: hoc ex eo fecisset: quia cõsonabat nature eorꝫ: vt sub tali pfectione et tam nobili fieret. Sed sic lucifer: qꝫ vt dicũt magister ꝛ sancti: splẽdidissima habuit naturalia: magis debuit in btitudine creari. Cõgruũ em̃ magis videt vt natura nobilior gloria decoret: hoc aũt factũ nõ est: ergo. ¶ Secũda ꝯclusio. In btitudine scḋo modo dicta per priuationẽ oĩs culpe ꝛ pene sunt oẽs angeli creati. Probat: q2 oẽs fuerũt creati innocẽtes: et ita sine malo culpe: ꝛ per ꝯñs sine malo pene. Non em̃ deus prius est vltor ꝙ̃ sit aliqs peccator. Añs ptz: q2 nullus angel⁹ in culpa creat⁹ est: q2 nõ potuit creator optim⁹ author mali esse. Fuit aũt author oĩm q̃ in creatione receperũt: nõ ergo creati sunt in culpa. vnde Gen. j. Uidit de⁹ cũcta que fecerat ꝛ erãt valde bona. Igit boni erãt oẽs angeli quos fecerat bonitate innocẽtie: que oẽm excludit culpã. De hoc pulchre magister dist. iij. allegãs manifestas auctoritates Augu. ꝛ Orige. ¶ Quantũ ad secũdum articulũ videndũ. Utrũ angeli sint creati in gr̃a. Nã ꝙ perfecti sint creati in natura: q2 innocẽtes sine culpa ꝛ pena: ptz ex cõclusione statim posita. De hoc q2 vt dicit sanct⁹ Bonauen. q. ij. hui⁹ dist. Ista q̃stio facta est: ꝛ nõ inuenim⁹ aliã rõnem ꝙ̃ cognitiõis: vnde pbabiliter vtrũqꝫ põt opinari sicut ꝛ alij indẽ ante nos. ¶ Sunt ergo hic opiniones due extreme. Una ꝙ oẽs angeli creati sunt in gratia gratum faciẽte. Alia ꝙ sunt creati in puris naturalib⁹: ꝛ ꝙ non habuerũt gratiam ab instãti creationis. Prime fauet beat⁹ Tho. parte. j. q. lxij. arti. iij. ꝛ Grego. de arimi. Secũde assentit magister in tex. etiam dist. v. Hug. Alex. de ales. q. xix. mẽb. ij. etiã sanct⁹ Bonauẽ. q. ij. hui⁹ dist. secũdi scripti. Utraqꝫ opinionũ innititur auctoritatib⁹ ꝛ rõnib⁹ psuasiuis. Primo aucto. beati Augu. xij. de ciui. dei. c. ix. Simul in eis cõdẽs naturã ꝛ largiẽs gratiã. Idem in correp. ꝛ gr̃a. Angeli beati erant anteꝙ̃ caderẽt. Eratqꝫ qḋ adhuc eorum adderet btitudini si pstitissent donec summe beatitudinis plenitudine tãꝙ̃ pmiũ pmãsionis susciperẽt. Cum aũt btitudo nõ sit sine gr̃a: ptz ꝙ anteꝙ̃ caderẽt gr̃am habuerũt. ¶ Itẽ lib. ij. c. aij. Dam. Per verbũ dei creati sunt oẽs angeli: ꝛ a spũsancto per scificationẽ pfecti ꝭm pportionẽ dignitatis ꝛ ordinis illuminationẽqꝫ gratiã participãtes. Itẽ Hiero. super illud Osee. iij. Dilexerũt vinatia vuarum. per vinatia intelligunt demones: q̃ creati sunt in magna pinguedine spũssancti: sed per supbiã arefacti de celo ceciderũt. Pinguedo aũt spũssancti/ gr̃a est spũssancti. ¶ Itẽ de lucifero dicit in figura Ezech. xxviij. Plenus sapiẽtia ꝛ perfect⁹ decore in delitijs paradisi dei fuisti. Sz delitie paradisi spũalis sunt gratia ꝛ virtutes. Si ergo apostata angelus gratiã habuit: a maiore alij. ¶ Item rõne: de⁹ cũ sit liberalissimus: parat⁹ est dare oibus gratiã dispositis ad recipiendũ: sed nulla videtur melior dispositio ad

Cõclusi B

Cõclusio. 2.

Arti. 2. C

q b. bernardq in sermone 7 4 super cantica canticorũ loquens de ... [illegible]

q preterea b. cyprianq martyr ... in sermone de zelo et liuore, dicens ... [illegible]

gratiã q̃ innocentia ꝛ volũtas recta:ꝛ hec erant in angelis a sui creatione. Item angeli creati lege nature astricti erant ad diligendũ deũ. Quod statutũ trãsgrediẽdo statim poterant demereri. Ergo illud seruãdo eque statim poterãt mereri. Sed mereri nõ poterãt sine gratia: ergo creati fuerũt in grã. ¶ Itẽ oĩa creata primo ꝑducta sunt ſm rõnes seminales: vt de herbis ꝛ arborib⁹ dicit̃ Gene. j. Protulit terra herbã virentẽ ꝛ facientẽ semen iuxta genus suum: lignũq̃ faciẽs fructũ: ꝛ habẽs vnũquodq̃ sementẽ ſm speciẽ suã. Gratia aũt est semen operationũ meritoriarũ: sicut semen effectuũ naturaliũ. Ergo sicut ſm btm̃ Augu. statim corporalib⁹ reb⁹ in sua creatione indite sunt rõnes seminales effectuũ naturaliũ. Ita etiã nature spũali indita est grã in creatione ad oꝑatiões meritorias. ¶ Secũda opinio innititur talib⁹ auctoritatib⁹ Augu. sup Gene. ad literã: dicit q̃ angelica natura primo erat informis creata ꝛ celũ dicta. Deinde dicit eam formatã ꝛ lucẽ appellatã. Nõ aũt fuit informis/ nisi per defectũ gratie. ¶ Itẽ Greg. xxxij. moral. tractãs illud Ezech. xxviij. Aurũ opus decoris tui: ꝛ foramina in die qua conditus es. Et loquẽs de Lucifero dicit. Huius lapidis in die cõditionis sue foramina preparata sunt: quia vez capax charitatis fuit cõdit⁹: qua si repleri voluisset stantib⁹ angelis tãq̃ in ornamẽtis regijs lapidibus positis inherere potuisset. Habuit ergo ille lapis foramina: sed ꝑpter supbie vitiũ charitatis auro nõ sunt repleta. Ecce aperte dicit q̃ nõ habuit charitatẽ. Stantes quoq̃ ibidẽ dicit charitatẽ recepisse innumere cadẽtibus alijs. ¶ Ratione etiã se tuetur: quia gratia inclinat creaturã rationalẽ in deũ: Ideo si oẽs habuissent gratiã oẽs cõuersi fuissent in deum. Et ita nullus cecidisset. Presertim/ qꝛ angelus naturaliter tantũ semel est vertibilis de se. Ideo semel natura angelica cõuersa ad deũ: semper manet in cõuersiõe/ sicut semel auersa semp manet in auersione. Sicut etiã aĩa separata permanet in statu in quo fuit tpe separationis. ¶ Itẽ gratia est mediũ inter naturam ꝛ gloriã. Ideo primo angeli fuerũt in puris naturalib⁹. Deide adepti sunt gratiam: vltimo gloriã. ¶ Preterea sicut se hʒ culpa ad dãnationẽ: ita grã ad gloriã. Sed statim vt habuerunt culpã mali fuerũt damnati ꝛ obstinati. Ergo stãtes statim vt habuerũt gratiã: sunt glorificati ꝛ cõfirmati. Nõ autẽ habuerũt gloriã in instãti creationis: ergo nec gratiã. ¶ Secũdo notandũ/ q̃ grã tripliciter accipit̃. Unde latius infra dist. xxvj. Uno modo cõiter prout cõprehẽdit quicquid naturalib⁹ est superadditũ. Naturalib⁹ illis que sunt de generali rei ꝯstitutione/ scʒ que generaliter in omnibus cõsequũtur talem naturã. Sic ingeniosum bene legentẽ: bene cantantẽ/ habere dicimus gratiã. Secundo modo accipit̃ strictius pro eo qđ libero arbitrio superaddit̃ disponẽs ad rectitudinẽ. Sic dicimus virtutes naturaliter acquisibiles: sicut innocentiã/ mititatẽ/ pietatẽ/ temperantiã esse gratias. Tertio modo proprijssime accipit̃ pro illo quod est his virtutib⁹ superadditũ cõplens ꝛ eleuans ac acceptum faciẽs deo. Et hec dicit̃ gratia gratũ faciẽs. ¶ Et per hanc distinctionẽ gratie multe auctoritates soluunt: loquentes de grã ſm vtrãq̃ opinionẽ. Quibus premissis sit hec conclusio vnica ad illum articulum. ¶ Utraq̃ dictarũ opinionũ probabiliter teneri põt sine pertinacia ꝛ temeritate. Patet: quia ad neutrum sunt rationes cogẽtes: neq̃ sufficiẽtes auctoritates: neq̃ cõstat de reuelatione/ aut ecclesie determinatione: ergo ꝛc. Cõsequẽtia nota. Antecedens probat̃: quia rationes adducte cum auctoritatibus hincinde facile dissoluunt̃. ¶ Unde tenentes primã opinionẽ, ad ea que pro secũda inducuntur respõdent ad aucto. Augu. de informitate dicunt q̃ informitas illa potest intelligi vel per cõparationẽ ad formationẽ glorie/ ita q̃ informitas priuet gloriam/ non gratiã: et sic precessit informitas tẽpore formatiõis. Uel potest accipi informitas vt priuat gratiã: ꝛ sic nõ precessit ordine temporis: sed ordine nature/ sicut et iã de formatione corporali August. tenet. ¶ Ad aucto. beati Grego. potest dici q̃ nõ negat angelũ apostatã nõ habuisse charitatẽ: sed eum dicit nõ repletũ charitate: qꝛ charitatẽ quã habuit nõ seruauit: nec charitatis motioni per actualẽ conuersionẽ in deũ cõsensit: fuit ergo ex ea parte vacu⁹: quia ex arbitrij libertate ꝯtra charitatis inclinationem se a deo auertit. Uel loquit̃ de charitate permanente. Qđ ex eo ꝑʒ: quia dicit q̃ ꝑpter supbie vitiũ foramina charitate nõ fuerũt repleta. Modo constat q̃ superbie vitiũ nõ fuit in eo a principio creationis: quia nõ malus/ sed innocẽs creat⁹ est. Uitiũ ergo superbie nõ potuit esse causa nõ recipiẽdi charitatẽ in creatiõe: sed causa fuit demeritoria q̃ charitas in eo non permãsit. Uel posset dici q̃ loquitur beatus Grego. de actu charitatis qui fuit in potestate volũtatis habita charitate habituali. vnde dicit. Quã charitatẽ si habere voluisset ꝛc. Uoluntas in potestate sua hʒ actus nõ habit⁹. Ad rationẽ dicunt: ꝛ verũ est/ q̃ gratia nõ importat necessitatem libero arbitrio. Inclinat quidem/ sed nõ necessitat. Potest ergo habẽs gratiã ſm gratie inclinationẽ se cõuertere ad deum. Potest etiã nõ obstãte gratia se auertere a deo. Qđ quia mali fecerũt: gratiã perdiderũt: ꝛ mali facti sunt ꝑdita gratia: qui ante auersionẽ per gratiã boni ꝛ grati fuerũt: alioquin qui in baptismo vel penitẽtie sacramẽto gratiã cõsequit̃/ postea peccare nõ posset. Impeccabilitatẽ ergo nõ gratia/ sed confirmatio prestat. ¶ Ad aliam dicit̃ q̃ gratia est medium: nõ ſm tp̃s/ sed ſm naturã: quia ordine nature presupponit naturã/ ꝛ precedit gloriam. Uel dicit̃ mediũ inter naturã ꝛ gloriã: qꝛ sine gratia/ natura nõ põt peruenire ad gloriã. Sed ex hoc nõ sequit̃ q̃ natura necessario tẽpore precedat gratiã. ¶ Ad vltimũ dico q̃ nõ est oĩno simile: quia culpa non põt stare sine actuali demerito/ cũ culpa sit demeritũ actuale: gratia autem potest stare sine actuali merito. Ideo magis ꝓpria est ꝓportio sicut se habet culpa ad dãnationẽ: ita meritũ ad gloriã. Et sicut statim cũ mali ꝑ culpã se auerterũt dãnati sunt: ita boni dum per gratiam se cõuerterunt per actum charitatis in deum cõfirmati sunt. Uerum q̃ nec culpa/ nec meritũ statiʒ infert penã vel gloriã: sed qñ perseuerãt vsq̃ ad terminũ vie. ¶ Tenentes vero secundã opinionẽ facile soluunt munimenta prime opinionis. Unde omnes auctoritates sonantes de gratia/ soluũt per distinctionẽ gratie/ dicentes q̃ loquuntur de gratia primo vel secũdo modo: hoc est de gratia gratis data: nõ de gratia gratum faciente. Sic in alia aut̃. beatitudo capit̃ pro beatitudine naturali que priuat malũ: nõ que ponit gloriaʒ. Sic per sanctificationẽ intelligit̃ sanctificatio in dispositiõe: quia creati sunt in innocẽtia: que est bona dispositio ad sanctionem si perseuerat. Sic in aucto. Hierony. Innocentia fuit magna pinguedo spiritussancti. Ita delitie paradisi intelligit̃ innocẽtia gratie gratis date. ¶ Ad ratiõẽ primã dicit̃ q̃ deus liberalissim⁹ est: ꝛ paratus oĩbus dispositis dare gratiã: sed illa dispositio non fit per solã innocentiã: que dicit culpe priuationẽ ſm motũ lib. ar. in adulto. Paruulo eñ potest alienũ meritũ suffragari. Unde ſm Bonauen. Liberalissimus est deus saluo tñ ordine sapiẽtie ꝛ iustitie. Quãuis enim ab instãti creationis cuiuslibet hoĩs posset eũ ex liberalitate beatificare: tñ longo tẽpore tardat. Similiter q̃uis posset cuilibet paruulo dare gratiam sine baptismate: tñ non dat. Cuius ratio est: quia gloria est bonũ laudabile: ideo nõ dat̃ nisi per meritũ laudabile. Et ideo cõuenit eã dare ꝑcedẽte aliquo modo merito cõdigni. Silr̃ qñ confert gratiã: si confert adulto: cum gratia facit hominẽ habentẽ dignum

Opinio. 2. D

Nota. 2. E

Cõclusio.

Responsio ad rõnes. F

G

gloria: nõ cõfert nisi ad motũ libe. arbi. si hꝫ vsum.
Si vero nõ habet: ad motũ fidei aliene: siue ad me-
ritũ Christi. Ideo ſm ordinẽ sapiẽtie nõ statim de-
buit gratiam dare angelis: sed expectare motũ libe.
ar. qꝺ et fecit. Unde ad se conuersis sine mora dedit
gratiã. Et ꝙ in ratione addit̃ volũtas recta. Si vo-
luntas fuerit recta positiue per bonũ motũ libe. ar.
in deum dispositio est ad gratie receptionẽ. Nõ aũt
voluntas recta priuatiue. i. nõ curua per culpã: illa
non sufficit licet requirat̃. ¶ Ad aliã rationẽ dicũt:
qꝺ sicut futurꝰ malus angelus statim potuit deme-
reri: ita eque statim potuit mereri. Non equidem ex
his que iam acceperat naturalibus: ſꝫ quia dñs ita
prõptus erat dare gratiam sicut ipsi accipere. Et si-
cut nullũ habebat obstaculũ in merendo: sic nec in
demerẽdo. Sicut enim facile fuit diabolo auerti ita
facile fuit bonis angelis conuerti. Et sicut auersio
fuit demeritoria: ita conuersio facta est meritoria:
apposita statim gratia que opponi motui bono con
uersionis non differebatur. Sed si habuissent maio-
rem facilitatem vel inclinationẽ ad malũ ⁊ diminũ
adiutoriũ in opportunitate deesset: argumentũ ha-
beret apparentiã. Nũc aũt sicut phs dicit. j. ethico.
Ratio deprecatur ad optima. Ideo maior est incli-
natio ad bonũ ꝙ̃ malũ in statu innocentie. Propter
quod in illo statu peior est abusus libe. ar. ¶ Ex quo
doctrina moralis notabilis sumi posset quanta cau
tela: quãtusqꝫ rigor regẽdi lib. ar. necessarius est ho
mini in statu nature lapse: si nulla existente intrin-
seca rebellione: ceciderunt primꝰ homo ⁊ angelꝰ in
statu nature integre. ¶ Ad vltimũ dicerent: qꝺ esto
qꝺ gratia cõparet̃ semini: nõ tñ est par rõ: q̃ꝛ effectꝰ
naturalis non est laudabilis: iõ nõ ꝑexigit disposi-
tionẽ dabilẽ in agẽdo. Sed tã gl'ia ꝙ̃ gratia lauda-
biles sunt: ⁊ habentẽ eas reddũt laudabilẽ. Exigũt
itaqꝫ in subiecto dispositionẽ laudabilẽ: que nõ põt
esse nisi motꝰ lib. ar. q̃ꝛ in volũtarijs neqꝫ laudamur
neqꝫ vituperamur. iij. Ethico. ¶ Posset etiã dici qꝺ
motꝰ lib. ar. magis hꝫ rationẽ seminis: ⁊ gratiã vir-
tutis viuificantis / siue incremẽtum dãtis: ſm illud.
Ego plantaui: apollo rigauit: deus aũt incrementũ
dedit. j. Corint. iij. Plantare seminare est: quod sibi
apostolꝰ attribuit: q̃ꝛ per predicationẽ qꝺ opus est
libe. ar. (Opus dico imperatũ) semen fidei iecit: ſm
illud Luce. viij. Semen est verbum dei. Sed gratia
viuificat: ⁊ semen crescere facit: qꝺ solus deꝰ tribuit.
Ita. ij. Corint. ix. Qui parce seminat: parce et metet.
et Gal. vj. ¶ Que seminauerit hõ: hec ⁊ metet. Ubi-
qꝫ semen capitur pro actu lib. ar. Hoc autẽ semẽ po-
tentialiter cõcreauit angelis: q̃ꝛ dedit lib. ar. per qꝺ
poterãt se cõuertere ad deũ: ⁊ sic recipere gratiã dei
ſm illud Hiere. xv. Si conuerteris: conuertam te. Et
illud Ja. iiij. Appropiate deo: ⁊ appropinquabit vo-
Articu. 3. bis. ¶ Quantũ ad. tertiũ articulũ est dubiũ primũ.
Dubium. 1. Utrũ angeli mali in primo instanti creationis pote
H rant esse miseri. Quia duplex distinguit̃ miseria: pe-
ne ⁊ culpe. De prima dicit̃ ꝙ de potẽtia dei absolu-
ta poterãt esse miseri quãtũ ad afflictionẽ ⁊ incõmo-
dum: ſꝫ talis afflictio nõ fuisset ꝓpria pena: q̃ꝛ pena
connotat culpã. Pena eñ dicit̃ illatio incõmodi seu
afflictio pro culpa cõmissa. Tunc aũt nõ ꝑcessit cul-
pa. Qꝺ aũt poterãt sic esse miseri: patet: q̃ꝛ nõ videt̃
ꝯdictio: nec ex parte dei: nec ex parte receptiui. Po-
tuit eñ immediate infligi a deo pro illo primo in-
stanti sicut dari beatitudo. Uñ beatꝰ Aug. iij. de li.
ar. Si deus ab initio fecisset hominẽ in pena: nõ eẽt
ꝓpter hoc deꝰ vituperãdus aut iniustus. ¶ Sed de
miseria culpe ꝙ̃uis aliqui opinati sunt: ꝙ angelus
in primo instanti non potuit peccasse: tñ dico ꝙ an-
gelus in primo instanti potuit fuisse in miseria cul-
pe. Quia potentia perfecta ad operãdũ: ⁊ nõ limita-
ta ad recte operãdũ: põt operari nõ recte. Talis est
angelus. Habuit eñ in illo instãti volitiuam perfe-
ctã. Et tunc potuit habere perfectã volitionẽ: ⁊ non
limitabat̃ tũc ad rectã operationẽ plusqꝫ in secundo
instãti: q̃ꝛ nõ fuit cõfirmatꝰ plus in primo instãti ꝙ̃
in secundo: potuit habere operationẽ nõ rectã. Exẽ-
pli causa: potuit se amare amore amicitie super oĩa
contra rectã rationẽ. Nec ex illo sequit̃ / qꝺ deꝰ esset
auctor mali culpe plꝰ in primo instãti ꝙ̃ in posterio-
ri: quia defectꝰ cause secũde in agẽdo inquãtũ defe-
ctus / non est defectꝰ cause prime in quocũqꝫ instãti.
Nec minꝰ dependet causa secũda a deo post primũ
instãs: ꝙ̃ in primo instãti: cum cõseruari a deo cõti-
nuo est ab ipso cõtinuo causari: ſm Augu. viij. super
Geñ. Nec requirit̃ deliberatio: q̃ꝛ ad volitionem eli-
ciendi sufficit vna intellectio. Et hec respõsio videt̃
esse de intentione beati Augu. lib. xj. de ciui. dei. c.
xiij. vbi vult qꝺ illi nõ sentiũt cũ manicheis: qui po-
nunt diabolũ fuisse in culpa ab initio: q̃ꝛ manichei
ponebãt vnum deũ immediate esse causam mali: et
aliũ immediate esse causam boni. Ergo ſm Augu-
stinũ non sequitur. Hoc fuit ab initio creationis rei
ergo fuit a deo immediate. Unde dicit beatꝰ Aug.
Huic sniẽ quisquis acquiescit: nõ cũ illis hereticis
sapit. i. manicheis. Et si q̃ alij ita sentiũt ꝙ suã quã-
dã ꝓpriã tanꝙ̃ ex aduerso quodã principio diabolꝰ
habeat naturã mali. Sẽtẽtia quã cõmemorat: illo-
rum est qui dicũt diabolũ ab initio peccasse. ¶ Se- Dubiũ. x.
cundo dubitatur. Utrum angeli boni prescij fuerũt I
sue beatitudinis ⁊ glorie. De hoc magister in litera
recitat duas opiniones. ¶ Quidam dicere voluerũt
qꝺ permansuris reuelata fuit eorum stabilitas loco
spei ratione cuius quodãmodo fuerunt beati quasi
in spe. ¶ Alia est opinio cõtraria: qꝺ nullis est data
prescientia sui status futuri: q̃ꝛ habere certitudinẽ
sue permansionis magis pertinet ad statũ premij: ꝙ̃
ad statũ meriti. In cuius signũ deꝰ nullus / vel pau-
cissimis quantũcũqꝫ dilectis reuelat se certitudina-
liter glorificandos. Hec eñ cognitio plus est expe-
diẽs ad gaudendum ꝙ̃ ad merendũ. Et hec positio
est magistri. Plus etiã cõsonãs verbis Aug. xj. de ci
ui. dei. c. xiij. vbi dicit. Equalis felicitatis fuerunt
angeli oẽs ab initio creati. Et ita fuerunt donec isti
qui nunc mali sunt: ab illo beatitudinis (al's boni-
tatis) lumine sua voluntate cecidissent. Et ad Oro-
sium. Omnes angeli creati sunt equales: sed cadẽti-
bus illis per superbiã: ceteri dño pia obediẽtia co-
heserũt: accipientes certã sciẽtiã sue stabilitatis: qꝺ
illi nũqꝫ habuerũt. ¶ Et hoc videt̃ cõueniẽs: q̃ꝛ nisi
sic: posset diabolꝰ de pctõ suo se quodãmodo excu-
sare: q̃ꝛ scientiã de statu suo nõ habuit: quã deꝰ alijs
angelis dedit. Et q̃ꝛ videret̃ deꝰ casuros punuisse
anteqꝫ mali essent in eo qꝺ donũ sue sciẽtie subtra-
xerit: qꝺ alijs dedit qui nõ ꝑcellebant ipsos nec me-
rito vite nec dignitate nature. Nec impedit quod i
principio sue cõditiõis pleni fuerũt cognitiõe crea-
turarum. Et ita videri posset: qꝺ magis habere de-
buissent presciẽtiã futuri statꝰ: ꝙ̃ magis respicit sa-
lutem. Quia cognitio vniuersi spectat ad cognitio-
nẽ naturalẽ in qua perfecti erant. Sed cognitio sui
status / magis ꝑtinet ad ꝑfectionẽ glorie: q̃ solũ de-
bet̃ iã confirmatis. ¶ Et si querit̃. Si nullã habue-
rũt certitudinẽ salutis: poterãt rõnabiliter dubita-
re ⁊ timere: sed timere pena est: quã ante culpã susti-
nere non debuerũt. ¶ Itẽ propinquiores fuerũt ad
gloriam: ꝙ̃ nos viatores varijs miserijs subiecti: et
nos habemꝰ certitudinẽ spei: ergo ipsi salutẽ maio-
rẽ illã habere debuerunt: presertim angeli stantes.
Rñdet sanctꝰ Bonauẽ. qꝺ est certitudo ex parte co-
gnitiui / ⁊ ex parte effectiui. Et vtraqꝫ duplex est. Ex
parte cognitiui / vna est infallibilis: vt cum scit ali-
quis qꝺ nõ potest falli. Altera ꝓbabilis: vt qñ hꝫ ve-
risimiles ratiões ad hoc siue ad partẽ vnã: ita ꝙ ad
oppositũ aut nullas hꝫ aut paucas. Secũda fuit in
angelis: non prima. Ex parte effectꝰ est in expectã-
do: alia in tenendo. Prima est spei. Secunda est cõ-
prehensionis. Et illa secũda esse nõ potuit in ange-

lis ante cōfirmationē. Prima fuit semiplene in angelis supposito qḋ nō fuerint creati in gratia: qꝛ minus plene ꝙ in viris sanctis: qꝛ illis inest ex gratia et meritis. In angelis erat ex affectiōe nature: ꝛ illa certitudo probabilis / qua rationabiliter poterant conijcere ex his bonis que acceperant: qḋ ad beatitudinē parati erant: maxime cū in se nullā viderent dispositionē mali. Nec rationes ad oppositū habebāt. Illa inquā certitudo liberabat a dubitatiōe / et penali timore. Nō tñ fuit illa certitudo maior certitudine spei: q̄ ex gratia ꝓuenit ꝛ meritis. Et lꝫ priori minores erant beatitudini quantū ad statū: qꝛ medij erant inter statū glorie et statū miserie mixtū: sed tñ magis distabāt quātū ad meritū: quia nondū habebant ſm illam opinionem pignus glorie: nec primitias spiritus: sicut habēt sancti in hac vita: de quibus dicit apostolus Roma. v. Tribulatio patientiā operatur: patientia autem probationem: probatio vero spem: spes aūt nō cōfundit: qꝛ charitas diffusa est in cordibus nostris per spiritūsanctū: qui datus est nobis. Supposito quod conditi essent ornati gratuitis: habuerunt cōfidentiam nō solū ex naturalibus: sed etiam ex gratia qḋ peruenturi essent ad gloriam. ❡ Tertiū dubiū est de casuris. Utrū angeli casuri presciebant suum casum: ꝛ si non presciebant an poterāt prescire. De primo satis clara est responsio negatiua: minus enim conueniebat eos prescios fuisse casus ante lapsum ꝙ bonos sue beatitudinis ante confirmationem. Tum quia hunc casum sine dolore scire non potuissent: quia aut placuisset peccatum lapsus: ꝛ sic volendo peccassent: ꝛ illa nō ante lapsum: sed simul cū lapsu sciuissent. Si noluissent: doluissent de certe nolito euenturo. Et eo amplius doluissent quo plus noluissent. Sed quanto plus noluissent: tanto iustiores fuissent. Siquidem nolle peccatum iustorum est. Ex quo sequitur hoc absurdū: qḋ quāto quis eorū iustior: tāto miserior: qꝛ quāto plus doluit: tāto miserior fuit. Potuit tñ lucifer se prescire dominaturū malis: absq̄ ꝓsciētia sui casus: qꝛ ꝛ bonꝰ pōt dn̄ari iuste malis. Sic ioseph se ꝓuidit dominaturū fratribꝰ: ꝛ venditionē suā nō preuidit. ❡ Sed de scḋo an potuit ꝓscire: an deus potuit sibi reuelare. Quis hoc audeat negare de potentia absoluta: cū nullā implicat cōtradictionē. Nec sequitꝛ necessario dolor vel desperatio: quia posset deus reuelās casum vtrūq̄ preuenire: et suspendere actionē suā respectu doloris ꝛ desperationis. Sicut angeli nolunt peccare hoīes: ꝛ tñ de peccato hoīm non dolēt: licet eueniat nolitū. Et diabolus vult peccare quē tentat: ꝛ tñ non gaudet nec delectatꝛ cū tentatus peccat: nisi metaphorice: ꝙuis accidat qḋ vult: quia sicut dolor ꝛ pena beatitudini: ita delectatio ꝛ gaudiū repugnat miserie. Qḋ si deus creaturā suā innocentem vellet affligere: quā sine iniuria potest annihilare: quis est qui ei dicat: cur ita facis? Cum figulo licet de eodē luto facere vas vnū in honorē: ꝛ aliud in cōtumeliā: immo facere ꝛ iterū cōfringere: vt arguit apostolus ad Roma. ix.

Distinctio. v.

In distinctiōe quinta magister postq̄ determinauit de angelorū creatiōe: ꝛ his que eis cōueniūt ex eorū ꝓductiōe: in tribus precedētibus dist. cōsequēter in sequentibꝰ dist. vij. agit de eorū varia habitudine creationē consequente. Et primo de eorū cōuersione ꝛ auersione in tribus distin. Deinde de eorum varia habitudine / conuersionē ꝛ auersionē consequēte. ❡ Circa primū agit de cōuersione ꝛ auersione in genere / distin. presenti. Deinde de effectu scꝫ ruina auersionem consequente in specie distin. vj. ꝛ vij. In hac ergo distinc. agit simul de auersione ꝛ conuersione a deo vsq̄ ad deū. ❡ Eius sentētia his tribus cōclusionibus continetꝛ. ❡ Prima cōclusio. Post creationē angelorū / q̄dā ad deū ꝑ charitatē sunt cōuersi: ꝛ per hanc illuminati. Alij ꝑ superbiā libere sunt auersi: ꝛ auersione protinus excecati. ❡ Scḋa cōclusio. In auersione: gratia nō operās: sed cooperās bonis apposita: malis propter auersionē premiā est negata. Gratia operans / est qua impiꝰ iustificatꝛ. Cooperās qua ad bn̄ operādū ꝛ perseuerādū adiuuatur. ❡ Tertia cōclusio. Beatitudinē quā cōuersi in sua conuersione receperūt: sequentibus obedientie obsequijs: ꝛ non precedentibus: nec cōuersionem concomitantibus meruerunt. In hoc aūt vltimo magister communiter a doc. non tenetur.

Questio vnica. A

Circa illā distinctionē querit vtrū angelꝰ meruit suā beatitudinē in instanti creationis: aut in mora temporis posterioris. ❡ In questione erunt articuli tres. Primus: an angelus beatitudinem meruit. Secūdꝰ quando meruit. Tertius mouebit dubia. ❡ Quantū ad primū / suppono hic quid sit meritum. Quodq̄ ex gratia ꝛ libe. arb. de quibus posterius distin. xxvij. tractabitꝛ: ꝛ patuit partim distin. xvij. primi. ❡ Est etiā notandū q̄ ad magnitudinem premij nō requiritur multitudo meritorum: sed multo magis intētio actus merēdi. Uñ dicit Scḋo. dist. v. q. ij. qḋ ad magnitudinem premij multo magis cōfert vnū meritum intensum / ꝙ 100000. remissa. Hinc frequēter scriptura nosa torpore et remissis operibꝰ reuocatꝛ: ꝛ ad feruorem hortatꝛ: sicut est illud. Remissas manus ꝛ soluta genua erigite. Heb. xij. Et illud Apoca. iij. Utinam calidus esses aut frigidus: sed quia tepidus: ꝛ nec frigidus nec calidus: incipiā te euomere ex ore meo. Et illud Luc. xij. Ignem veni mittere in terram: et quid volo nisi vt accendatur? Ubi non tam charitas / ꝙ feruor et eius intensio cōmendatur: ideo per ignē qui calidissimꝰ est designatur. ❡ Ex quo sequitur quod magnitudo meriti non requirit longitudinem temporis in merendo: sed feruorem intensionis in operando. ❡ His premissis est prima conclusio ad illum articulū. Angeli meruerunt suam beatitudinem. Hanc probat sic Scḋo vbi supra. Ois natura consequitur perfectionē suā per operationē ꝓpriā: sed ꝑfectio et finis cuiuslibet creature rationalis est beatitudo: q̄ soli deo est naturalis: ergo eā creature rōnales consequuntur per operationes aliquas. Operatio autē in finē ducens / aut est factiua finis: qñ scꝫ finis non excedit virtutē operantis: sicut medicatio respectu sanitatis. Uel est meritoria finis: qñ scilicet finis excedit virtutem operantis ꝓpter finē: ꝛ tunc expectatur finis ex dono alterius. Beatitudo autem vltima excedit naturā angelicā ꝛ humanā: ideo tam angelus ꝙ hō beatitudinem suam meretꝛ. Itē gloriosius est accipere donum ex merito ꝙ sine merito. Particulariter verū est non vniuersaliter: instantia est de christo. de hoc lib. iij. dist. xviij. Cum ergo beatitudo sit summa gloria: exigit meritū. ❡ Scḋa conclusio. Angelus prius meruit: ꝛ post beatitudinis premiū accepit. Probatꝛ: qꝛ volūtas nō simul vult mutabiliter et immutabiliter: siue fixe et non fixe. Fixe dico ꝛ immutabiliter / ita q̄ tūc nō posset velle oppositū. Sed angelus qñ premiatur vult immutabiliter: hoc est inquantum cōsideratꝛ vt iam eliciēs actū: et per ꝯñs vt prius naturaliter ipso actu operatꝛ ad illā: sꝫ qñ meretur nō sic immutabiliter vult: sꝫ vt eliciens actum cōtingenter videtur elicere. Itē dispositio dꝫ precedere illud ad qḋ est: ꝛ via terminū: nec quis simul est in via et in termino. Meritū autem dispositio est in via ad beatitudinē tanq̄ ad terminū: ergo ꝛc. ❡ Quantū ad scḋm articulum / recitat magister duas opiniones. Unā dicentiū qḋ angeli per gratiā in cōfirmatione datā beatitudinē meruerūt: simulq̄.

Articu. 1.

Dubiū. 3. B

Conclu. 1. B

Conclu. 2.

Articu. 2. C

in eis premiū fuisse ⁊ meritū. Nec meritū precessisse
premiū tēpore: sed causa seu natura. ¶ Aliā cui ipse
cōsentit ꝙ beatitudinē quam receperūt in cōfirma-
tione per gratiā tunc appositā non meruerūt. Nec
gratiam eis tunc appositā esse ad merendū: sed ad
beate viuēdū. Nec tūc datū esse quo mererent: sed
quo feliciter fruerent. Qđ vero tunc in premiū rece
perūt per obsequia nobis exhibita/ post ex dei obe-
dientia ⁊ reuerētia meruerūt: ⁊ ita premiū precessit
meritū: sicut miles bene pugnādo meretur equum
ante merita datū. ¶ Addit etiā rationē sancti Bo-
nauen. Angeli dum ministrāt nobis/ aliquid me-
rentur: cum ex magna rationabilitate ⁊ liberalitate
nobis cōdescēdunt. Et cum ministeriū nō sit actus
comprehēsoris/ sed potius viatoris: aut ergo ange-
li merent premiū habitū/ aut habēdū. Si habitū/
habetur propositū. Non habendū/ ergo cum mini
strant nobis/ nō sunt beati. Si dicis ꝙ merendum
aliud ꝙ̃ beatitudinē: tunc meritū illud/ nec est per-
fectum/ nec necessariū. ¶ Preterea magna premia
nō debent dari sine magnis meritis. Magna meri-
ta non sunt sine magnis obsequijs. Angeli habent
magna premia: ⁊ obsequia magna nō precesserunt:
ergo sequebant. ¶ Ab ista secūda opinione que ma
gistro magis placet: cōiter recedūt doct. Unde con-
tra eam arguit Sco. sequitur ꝙ si homo non fuisset
creandus: angelus nō habuisset beatitudinē. Non
enim habuisset actum beatificū circūscripto omni
merito. Sed hoc illatum est incōueniēs: quia vnus
angelus nō depēdet ab alio angelo in merēdo: ergo
multo minus ab hoīe. ¶ Preterea si per hoc ꝙ quis
bene vsurus est dono meretur donū: sicut exempli-
ficatū est de milite: tunc posset homo mereri primā
gratiā: quia preuidetur a deo dante ea bene vsuris.
Et sic gratia nō esset gratia: quia esset ex meritis: lꝫ
nō positis in effectu: tñ preuisis: ergo angelus non
meret beatitudinē. Nec exēplū militis est ad pro-
positū: quia equū simpliciter datū nō meret sequēti
pugna: q: siue bene siue nō bene pugnauerit: equ⁹
manet sibi. Si vero equus datur nō simpliciter: sed
per modū premij: nondū est militis donec legitime
certauerit: ⁊ sic vt tale nō ꝓcedit meritū: nec facit mi
les equum suū anteꝙ̃ militauerit. ¶ Preterea tunc
status beatitudinis nō esset ex se cert⁹: q: licet certo
fine ⁊ termino nūq̃d⁹ durabit: posset tñ vltra durare:
⁊ ita angeloꝝ obseq̃a plurificari: ⁊ ita obsequiū eoꝝ
nō est simpliciter certū: ⁊ per ꝯñs nec premiū quod
respōdere dꝫ obsequijs. ¶ Illa ergo opinione tanꝙ̃
minus ꝓbabili dimissa: notādū est ꝺm eundē doct.
ꝙ more ponēde sint circa angelos. Et de hoc mul-
tipliciter dici posset. ¶ Possent em̄ poni due more.
Una qua sunt in termino. Alia qua sunt in via. Sic
dicit quidā doctor/ ꝙ simul fuerūt in gratia creati
in primo instāti: ⁊ in illo nihil meruerūt. In secūdo
instanti illi meruerūt: ⁊ non illi qui posuerūt obicē:
quem si non posuissent premiati fuissent sicut alij.
¶ Possunt tñ poni tres more: ⁊ hoc multipliciter.
Uno modo ꝙ in prima fuerūt oēs in naturalibus
suis. Et in scđa mali in pctō: boni in merito cōgrui
nō cōdigni. In tertia mali in pena/ boni in gloria ⁊
premio. Et hec videt via magistri: que videt dicere
ꝙ mali demeruerūt sibi apponi gratiā qñ appone-
batur bonis. ¶ Alio modo possent poni ille more
tres: ita ꝙ in prima oēs fuerunt in naturalibus. In
secūda boni in gratia: mali in demerito ⁊ culpa. In
tertia vtriqꝫ in termino. ¶ Et differt ille modus a
priori: q: in priori ꝺm magistrū/ in secūda mora
mali peccauerūt anteꝙ̃ apponeretur gratia bonis:
que apposita fuit eis in tertia mora: in qua habebāt
boni simul duratione gratiā ⁊ gloriā. Et ita meritū
bonoꝝ in scđa mora nō fuit cōdigni: q: defuit grā:
sed tñ cōgrui. Unde ꝺm magistrū meritū qđ seque-
bat premiū: fuit meritū cōdigni qđ ꝓsupponit gra-
tiam. ¶ Uel tertio modo possunt poni tres more: ita
ꝙ oēs in prima mora creati fuissent in gratia/ ⁊ me-
ruerunt. In tertia boni steterunt in merito: et mali
ceciderūt. In tertia fuerunt oēs in termino. ¶ Pos-
sunt etiā poni quatuor more: ⁊ hoc dupliciter. Pri-
mo modo/ ꝙ in prima fuerūt oēs in naturalib⁹. In
secūda mali ceciderūt. In tertia bonis apposita est
gratia ⁊ meruerūt. In quarta boni premiati/ ⁊ mali
sunt damnati. Uel secūdo/ ꝙ in prima mora omnes
fuerūt in naturalibus. In secūda oēs in gratia. In
tertia boni meruerūt stantes in gratia: ⁊ mali deli-
querūt. In quarta fuerūt oēs in termino. ¶ Ad in-
quirendū autē quis horum modoꝝ sit probabilior: E
subdit aliquas ꝓpositiones probabiles. ¶ Prima.
Merētes vsqꝫ ad nūc ꝓmiationis in illo nūc ꝓmiati
sunt. In primo em̄ nūc nō sunt in via: quia est nunc
premij: ideo in illo non pōt demereri/ nec impedire
quin reddatur premiū. Item homo in tota vita sua
existēs in merito: in instāti mortis nō pōt demereri
nec ponere obicē ne premiet: est em̄ terminus vie.
Meruit em̄ vt tunc daretur sibi impeccabilitas: ne
tunc posset ponere obicē. Et ideo de merētibus per
morā vie non pōt dici ꝙ in instāti remunerationis
illi ponerēt obicem/ ⁊ illi nō. Hoc em̄ est ponere/ ꝙ
instans ꝓmiationis nō sit terminus: sed ꝙ tūc talis
sit in via. Et per hoc improbat prima via: ponens
tñ duas moras: ⁊ malos in mora termini posuisse
obicē. ¶ Secūda ꝓpositio. Meritū duratione pre-
cessit premiū. Patet ex ꝓbatione secūde ꝯclusionis
primi articuli: ⁊ per hoc improbat prima via ponē-
di tres moras: quia dicit in tertia mora appositam
fuisse gratiā: per quā boni meruerūt simul ⁊ ꝓmiū.
¶ Tertia ꝓpositio. Tota vie mora angelis prefixa
erat equalis oībus angelis. Hoc est verisimilius: q:
sicut tota mora vie homini est prefixa vsqꝫ ad instās
mortis: ita etiā istis ⁊ illis ꝓfigeret aliqualis mora
existendi in via. ¶ Ex illo sequit quarta ꝓpositio: ꝙ
qñ boni vltimate meruerūt: tunc in eodem instanti
mali demeruerūt vltimate: quia illud instās imme-
diate sequebat termin⁹ vie: ideo vlteri⁹ nec mereri
nec demereri poterāt. ¶ Quinta ꝓpositio. Omnes
creati sunt vniformes: quia nullus in culpa est pro-
ductus: ergo oēs innocentes. Et videt hec ꝓpositio
tollere acceptionē personarū. de quo Petrus Act. x.
In veritate comperi/ quia nō est personaꝝ acceptor
deus. ¶ Sexta ꝓpositio eque ꝓbabilis: ꝙ quilibet
angelus aliqñ fuerit in gratia: siue in instāti crea-
tionis/ siue post: quia deus nō discreuit inter illos
⁊ istos anteꝙ̃ ipsi per actus suos seipsos discreue-
runt ꝺm August. super Gene. Non em̄ pri⁹ est deus
vltor ꝙ̃ aliquis sit peccator. Ideo vsqꝫ instans me-
riti ⁊ demeriti erant oēs vniformes. Et nō videtur
quare magis illis ꝙ̃ istis apponi debuit: apposita
autē est stantibus: ergo ⁊ his qui postea ceciderūt.
¶ Et per hoc ptꝫ ꝙ si ponant tres more tantū: ne-
cessario prima est oīm in gratia. Secūda illorum in
merito: istorū in demerito: ⁊ tertia vtrorūqꝫ in termi
no. Si vero diceret ꝙ aliqñ fuissent in puris natu-
ralibus: necesse est tunc ponere quatuor moras ꝺm
vltimū modū supradictū. ¶ Et per hoc ptꝫ rñsio ad F
secūdū articulū: quādo meruerūt boni/ ⁊ demerue-
runt mali. Uariatur enim respōsio ꝺm diuersos mo
dos ponēdi moras. Si ponūtur tres: meruerūt illi
⁊ isti peccauerūt in secūda mora. Si ponuntur qua-
tuor: boni meruerūt in secūda qua apposita est gra-
tia: ⁊ ꝯtinuauerūt meritū perseuerādo in tertia. In
tertia vero mali peccauerūt. Nō enim poterāt pec-
care in secūda in qua receperūt gratiā: q: non stant
simul gratia ⁊ peccatū: siue in secūda mora merue-
runt vel nō: quia vtrūqꝫ fieri potuit. Et ita ꝺm oēs
modos stat cōclusio secūda primi articuli: ꝙ meritū
precessit premiū. ¶ Ad rationes ergo pro opinione
magistri apposita adductas. ¶ Ad primam conce-
ditur ꝙ angeli nobis ministrantes merentur pre-
miū accidētale/ sed nō essentiale. Nec hoc premiū

habent quādo merentur:sed post meritū:nec tamē expectatione premij accidētalis affligunt:quia habēt beatitudinē essentialē/quā maxime volūt:quā per cōuersionē suā in deū meruerūt. Sicut nec aīe beate affligunt de expectatione secūde stole:et minus angeli:quia minꝰ inclinant. Qd vltra arguit/ tunc meritū illud nō esset necessariū/nec perfectū: cōcedit ur respectu beatitudinis habite:quia respectu illiꝰ oīno nō est meritū. Unde videt ꝙ obsequia ista sunt quasi quedā opera redūdātia ex perfectione beatitudinis habite:sicut et actus fruendi deo in beatis:quis sint perfectissimi:nō tñ sunt noue beatitudinis meritorij. ¶Ad aliā dicitur ꝙ magnū est premiū angelorū:et magnū fuit eorū meritū volēdo finem vltimum motu intrinseco charitatis propter seipsum/quādo mali auersi sunt ab illo superbiēdo. Nec magnitudo meriti stat in multiplicitate actuū: vt dictum est:sed in intēsione actus et perfectione gratie. Nunc aūt angeli in mora meriti intensiorē actum diligēdi deū habuerūt ꝙ forte aliquis habere posset sm cōmunē legem:et illud meritū precessit premiū. ¶Quantū ad articulū tertiū est dubiū primum. Utrū angelꝰ potuit peccare in aliquo instāti primo. Dubiū hoc querit:cū peccatū principaliter cōsistit in volūtate:vtrum aliqua volitio possit tota simul produci. Si enim sic:sicut ordinata ita deordinata potest simul produci:sequitur ꝙ in aliquo instanti primo potuit angelus peccasse. De illo dubio latius in.iij.de merito xpi.q.vj.secūdi quodlib. Ockam. Respōdet igitur ꝙ potuit in aliquo instāti primo peccasse:etiā potuit in tēpore peccasse:et non in instāti. Probat/quia potuit volitionē ordinatā simul producere etiā partialiter partem post partē. Primum probatur:quia potuit esse in gratia:et post peccasse mortaliter per volitionē inordinatam. Per hoc peccatū tota charitas simul corrumpit/vt oēs cōcedunt. Simul autem sunt peccatum et corruptio charitatis. Corruptio hic large accipit pro desitiōe siue successiua siue instātanea:nō vt est species motus. Non enim ante peccatum corrumpitur gratia: quia tunc pena precederet culpam. Nec post/quia tunc staret simul cū culpa. Igitur simul sunt corruptio charitatis,et culpa:sed charitas simul corrumpitur:ergo culpa simul cōmittit. Item probatū est questione pcedenti ꝙ potuit peccasse in primo instanti sue creationis. Secundū patet:quia volitio est intēsibilis et potest intēdi. Intēsio autem fit per additionē gradus posterioris ad priorē:vt nūc supponitur:ergo potest partialiter produci et intendi. ¶Secundū dubiū. An more ille de quibus dictum est in secūdo articulo:fuerūt instātanee seu indiuisibiles:an temporales. Respōdetur post Scotū.q.j. distin.iiij.ꝙ vltima mora existendi in termino correspōdet toti tempori post instans primū beatitudinis bonorū/et damnationis malorum. Et illa mora finem nō habet:sicut nec beatitudo nec damnatio. ¶De prima mora in qua erant vniformes:ꝙuis illa poterat esse instātanea et indiuisibilis:tñ magis videt cōcordare scripture ꝙ correspōdebat tempori:ita ꝙ aliquo tēpore stetit in innocētia et beatitudine naturali:vt vult Alexan.parte.ij.q.cix.mēb.xj. allegans illud Ezech.xxviij. Ambulasti perfectus in vijs tuis a die cōditionis tue donec inuenta est iniquitas in te. Sed ambulatio in perfectione non est instātanea:sed eius qui aliquantulū perseuerauerit in perfectione. Non enim ambulat in perfectione qui solum per instans manet:cum ambulare successionē dicat. Item Origē. Hostis serpens antiquus cōtrariꝰ est veritati:non tñ a principio/neqꝫ statim supra pectus et ventrē suū ambulabat:sicut Adam et Eua nonstatim peccauerūt. Sunt tñ etiā auctoritates quas alij ad oppositum allegant:que hincinde exponuntur. ¶De secūda morula in qua illi meruerūt/isti peccauerunt. Dicitur ꝙ non fuit indiuisibilis propter duo. Primo:quia angeli mali peccauerunt pluribus peccatis diuerse speciei: vt distin.sequen.dicetur.et nō habuerūt simul omnes illos actus:ergo vnū per aliū. Sic ergo in tota illa mora qua habuerūt hmōi actus fuerūt in via:alioquin actus posteriores non fuissent eis demerita: sed quasi pene existentiū in termino. Secūdo:quia angelis bonis pro magno merito ascribitur ꝙ vicerunt preliū tentationū. De quo Apoca.xij. Factum est prelium magnū in celo. Michael et angeli eius preliabantur cum dracone &c. Si enim esset precise vnum instans:in quo mali demeruerūt:in illo non fuisset illa pugna:nec tentationis victoria: quia si tantū fuisset vnū instans:simul peccassent mali:et boni meruissent. Sed in illo instanti nature in quo mali peccauerūt:peccatū eorū non tentauit bonos. Non enim tētauit eos nisi posterius natura ꝙ erat commissum a malis. Posterius ergo vicerunt boni tentationē:ꝙ mali peccando tētarunt bonos. Fuit enim peccatū malorum incētiuū tētationis:in bonis/ quā boni ad magnā eorū laudē vicerunt. Cū enim angeli boni nō fuerunt prescij casus malorū(casus dico in peccatū a statu rectitudinis)prius fuit peccatum elicitū a malo angelo anteꝙ fuisset tentatio bonis. Et ideo in secūda mora fuerunt multe morule:quia multi actus eliciti a malis. Et ita videt probabile ꝙ in primo instanti fuerunt vniformes creati in statu nature siue gratia. In secunda mora erāt vniformes in gratia. In tertia morula vie/mali multipliciter demeruerunt:et boni multipliciter meruerunt. In quarta fuerunt in termino. Et hoc videtur rationabile:quia sic experti erant de omni statu:et maiorē occasionem habuerūt intensius eliciendi actum meritoriū postea: quia experti erant ꝙ hoc nō poterāt in primo instanti. Uerū ꝙ omnia illa possent saluari per diuersa instātia nature sine successione temporali:ideo nihil hic temere asserēdum:sed opinando dicta intelligant. Sed omnino probabile videtur ꝙ mora demeriti nō fuerit indiuisibilis:siue ponatur tertia siue quarta. Et ex hoc sequit ꝙ nec mora meriti:quia erat equale ex propositione quinta. Et tm̄ de illa qōne.

Distinctio.vj.

IN distinctiōe sexta pōst determinationē ꝯuersiōisꝰ et auersionis in genere agit de effectu consequēte. Et primo quo ad malos. Secundo distin.vij.simul quo ad bonos et malos. In hac ergo distinctione agit de consequenti ruina quantū ad ruentiū qualitatē/culpā/ locum prelationē et hominū tentationem. Et potest sentētia magistri in tribus cōclusionibꝰ summari. ¶Prima conclusio. Lucifer angelorū primus/cum aliquibus de singulis ordinibus sibi adherētibus per superbiā a deo auersus:in hunc aerem caliginosum:et quantū ad aliquos in infernum carceraliter est detrusus. ¶Secunda cōclusio. Sicut in angelis bonis,et hominibus vsqꝫ in diem iudicij prelationes existunt:ita in demonibꝰ alius vnius prouincie:alius vnius hominis:alius vnius vitij presidentiam vsurpare ad deceptionem hominū non omittunt. ¶Tertia conclusio. Demone ad vnum vitium tentante ab hoie pie/iusteqꝫ viuente victo: potestas adimitur tentādi alios in simili vitio.

Questio vnica.

CIrca hanc distinctionem mouetur hec questio. Utrū primū peccatum primi angeli pertinens ad speciē supbie fuerit simpliciter irremediabile. ¶In qōne erunt tres articuli. Primus inquiret quale fuit peccatum primi angeli. Scđs an fuerit remediabile. ¶Tertius mouebit

Marginal notes: Arti.3. Dubium.1. G — Dub.2. H — A

Arti.1. tius monebit dubia. ¶ Quantum ad primum pro
Nota.1. clariore questionis decisione/ notandum ꝙ in com
muni duplex est actus voluntatis: scilicet velle et
nolle. Est enim nolle actus positiuus voluntatis
quo fugit disconueniens: vel quo resilit ab obiecto
disconueniente. Et est vt ita dicam: quoddã velle
negatiuum: scilicet velle aliquid non esse vel non
sic aut sic esse. Velle autem est actus quo acceptat
aliquid vt bonum vel conueniens: ⁊ est velle affir-
matiuuz quo aliquis complacet in obiecto. ¶ Vel-
le autem est duplex quantum hic sufficit/ scz velle
amicitie et velle concupiscentie: ⁊ hoc respectu vniꝰ
obiecti: quia idẽ actus potest simul esse amor con-
cupiscentie ⁊ amicitie respectu diuersoꝝ obiectoꝝ
finis scz ⁊ medij ꝓpter finẽ: vt dictũ est supra di.j.
q.v. Amor seu velle amicitie est quo alicui volo bo-
num. Velle cõcupiscẽtie est illius obiecti/ qđ volo
alij amato amore amicitie vel cõcupiscentie. Et de
hoc latius vbi supra. ¶ Est aũt ordo illoꝝ actuuz
quia regulariter omne nolle presupponit velle. A
nullo enim refugio: nisi quia non potest stare tanq̃
conueniẽs ei qđ diligo. Duorum velle similiter est
ordo: quia velle concupiscentie presupponit velle
amicitie tanq̃ volitio medij volitionis finis. Non
enim volo aliqđ tanq̃ bonũ ⁊ cõueniens alicui: nisi
illud velim ⁊ aliem cui bonuz volo. Et hic ꝓcessus
non solum est in actibꝰ volũtatis ordinatis: sed si-
milis est ꝓcessus in actibus voluntatis deordina-
tis: nullũ enim nolle est actus primꝰ volũtatis deor
dinate: sed presupponit velle deordinatũ. Cum em̃
voluntas non habet nolle nisi in virtute alicuius
velle/ si velle est ordinatũ acceptãdo: scz ſm rectam
rationẽ volibile cũ circũstãtijs debitis: nolle qđ ha-
betur cõsequẽter erit ordinatum: nam si ordinate
volo aliqđ: ordinate nolo qđ illi discõuenit. Simi-
liter etiam si velle amicitie fuerit ordinatum: velle
cõcupiscẽtie/ qđ sequit̃ illud erit ordinatũ. Siquidẽ
ordinate volo ei bonuz quod ſm rectam rationem
diligo volendo ipsum esse bonũ. ¶ Ex quibus seq̃t
corollarie ꝙ primꝰ actus voluntatis ordinatꝰ est
ordinatus amor seu velle amicitie. ¶ Secundo: qđ
primꝰ actus inordinatus est inordinatũ velle ami
citie. ¶ Tertio: ꝙ si primꝰ amor amicitie ordinatus
est: oẽs actus eum ꝯsequẽtes velle ⁊ nolle sunt or-
dinati: nisi cõtingeret error in intellectu. ¶ Conse
Nota.2. B quenter notandũ: ꝙ beatꝰ Ansel. in de casu diabo-
li.c.iiij. distinguit inter affectionẽ cõmodi ⁊ affectio
nem iustitie. Est aũt iustitia infusa que dicitur gra-
tuita.i. charitas. Et est iustitia acquisita que dicit̃
moralis. Et est iustitia innata que est ipsamet liber
tas voluntatis: que naturalr̃ inclinat̃ ad bonũ ho
nestum. ¶ Affectio cõmodi est ipsa voluntas nata
inclinari ad cõmoda ⁊ bona sibi. Et actus eius scz
velle cõmoda/ fundat̃ in amore amicitie suipsius.
Affectio iustitie est libertas innata voluntati qua
est moderatrix affectionis commodi.i. moderatrix
suipsiꝰ vt est effectiua cõmodi. Nã si esset voluntas
aliqua non libera.i. que naturalr̃ appeteret cogni-
tum ꝑ intellectũ ⁊ nõ libere: sicut appetitꝰ sensitiuꝰ
naturalr̃ appetit sensatũ: ⁊ ita solũ habẽs affectio-
nem cõmodi ⁊ non affectionẽ iusticie: illa nõ posset
nolle cõmoda sibi ostensa per intellectũ. Nec etiaz
nõ summe velle talia: q: ille appetitꝰ se haberet ad
suã cognitiuã: sicut modo se hz appetitꝰ visiuus ad
visum/ in necessario cõsequẽdo ostensionem sue co
gnitiue et inclinationẽ ad obiectũ ostensum a tali
potẽtia: nõ enim haberet vnde se refrenaret. Unde
sicut appetitꝰ visui nõ refrenat̃ ad summe appeten
dum pulcherrimũ visibile ostensum: ita appetitus
ille intellectiuꝰ non liber summe inclinaret actua-
liter ad summũ commodum intelligibile ostensuz:
nec haberet in sua ptãte illud nolle vel nõ summe
velle: ꝓpter qđ etiã in sic volendo nõ peccaret: nec
actus ille tãq̃ nõ existẽs in sua ptãte sibi imputare

tur. Ipsa aũt volũtas per naturalẽ suã libertatem
põt refrenare et moderari affectionẽ commodi.i. se-
ipsam inclinatam ad cõmodũ quãtum ad actuz eli
ciendũ ne sequat̃ illã inclinationẽ: ⁊ quãtũ ad sub-
stantiã actus: et quantũ ad intentionẽ: ita ꝙ illam
refrenationem non oportet voluntatẽ actu appete
re: nec illa intentione sicut inclinat affectio cõmo-
di. Et licet volũtas ad sic moderãdũ affectum com
modi iuuat̃ iustitia morali: ⁊ vt meritorie posset da
tur sibi facultas a iustitia gratuita: simplr̃ tamẽ po
test moderari ex naturali libertate: lz magis diffi-
culter et non meritorie. ¶ Vñ ptz ꝙ affectio cõmodi
et affectio iustitie ſm rẽ est ipsa volũtas: que inq̃tũ
est appetitꝰ intellectiuꝰ: ꝑcise nata est velle commo
da: ⁊ inq̃tũ est libera nata est moderari seipsam ne
effrenate velit. ¶ Et qm̃ voluntas est libera: et per
hoc in sua ptãte hz suũ actum quantum ad substã-
tiã ⁊ modũ: hoc est quãtũ ad velle ⁊ nõ velle: ⁊ q̃tũ
ad sic vel sic velle: ⁊ põt seipsam moderari: tenet̃ se-
ipsam sic refrenare et moderari ſm regulaz iustitie
quã accipit̃ a voluntate superiore. Qđ si non facit
peccat: q: regule cui tenet̃ ⁊ põt se cõformare actus
suos eliciendo: se non conformat. ¶ His premissis Articu.2.
pro articulo primo: est pro articulo secũdo cõclusio Cõclusio.1.
prima. Primus actus inordinatꝰ primi angeli fuit C
inordinatus amor amicitie respectu sui. Probat̃: q:
primꝰ actus inordinatꝰ est amor amicitie: vt osten
sum est: vel ergo respectu dei: vel respectu alterius
creature: vel respectu sui. Nõ pmũ: nec scđm: ergo
tertium qđ est conclusio. Consequentia nota. Ma-
ior pz a sufficienti diuisione. Et minor ꝓbat̃ ꝙ non
respectu dei: quia deus non potest inordinate ama
ri amore amicitie. Nã deus est tale amabile/ quod
ex sola ratione sui vt obiecti dat completã ꝙ deus
est tale bonũ ꝙ actus amãdi ipsum in se ⁊ ꝓpter se
nõ põt esse malus seu inordinatꝰ: vnde solus amor
amicitie dei est intrinsece bonus: nec põt esse malꝰ.
De quo in tertio distinc. xxiij.q.j. ꝙ etiam primus
actus inordinatus nõ fuit amor amicitie respectu
alterius creature: q: aliam creaturã nõ plus seipso
inordinate dilexit. Tuz q: inclinatio naturalis ma
gis inclinat ad se q̃ ad aliud creatũ sic amãdũ. Tũ
q: amicitia fundat̃ super vnitatẽ. viij. Ethicorũ. Ni
hil aũt cũ eo ita erat vnũ sicut ipsemet cum seipso.
Et amicabilia ad alterũ procedũt ex amicabilibus
ad seipm̃. ex. ix. Ethicorũ. Et ita relinquit̃ tertiũ: qđ
primꝰ actꝰ inordinatꝰ fuit amor amicitie ad seipm̃.
Ad hoc satis cõcordat dictũ beati Augustini. xiiij.
de ciuitate dei.c. vlti. Fecerũt ciuitates duas amo
res duo: terrenã: scz amor sui vsq̃ ad ꝯtẽptũ dei. Ce
lestem vero amor dei vsq̃ ad cotẽptũ sui. Prime er-
go ciuitatis: cuiꝰ caput diabolꝰ radix est: fuit amor
sui amicitie: que radix germinauit vsq̃ ad ꝯtẽptum
dei in quo fuit consummata illa malitia. Et sic ptz
ꝯclusio/ ꝙ inordinatio simplr̃ prima/ fuit simplr̃ in
pmo velle deordinato qđ est velle amicitie: nõ alte
rius nisi sui. ¶ Secũda ꝯclusio. Primus actꝰ inordi Cõclusio.2.
natus velle cõcupiscẽtie fuit ordinatum velle beati D
tudinis. Probatur: quia primuz ꝯcupiscere inordi
natum non ꝓcessit ex affectione iustitie: sed ex affe
ctione cõmodi. Sed ſm Beatum Anselmũ.c.iiij. de
casu diaboli/ maximũ cõmodũ maxime appetit vo
luntas nõ sequẽs regulam iustitie/ maximũ autez
cõmodũ est beatitudo ꝑfecta. igit̃. ¶ Itẽ primũ pec
catũ in concupiscẽdo fuit aliqđ velle. Nihil em̃ re-
fugit volũtas nolendo: nisi quia oppositũ eiꝰ sibi cõ
cupiscit. Aut ergo illud concupiscit amore honesti:
aut amore vtilis/ aut amore delectabilis: q: non est
nisi ille triplex amor quo obiectũ aliquod amatur:
ij. Ethicorũ. vbi diuidit ph̃s bonum honestũ dele
ctabile ⁊ conferens. Non amore honesti: quia tunc
non peccaret. Nec amore vtilis: quia ille nõ est pri
mus: amor: vtile em̃ respectu alterius est vtile. igit̃
non primo cõcupiscitur sed illud ad quod est vtile

ergo prlo peccauit amãdo inordinate summũ dele-
ctabile:delectabile em̃ summũ est btitudo vñ talis:
ergo.¶Item appetit⁹ sensitiuus appetit obiectuȝ
perfectissimum potẽtie apprehensiue:cui⁹ actum
sequitur:⁊.in illo maxime quietat̃:vt patet de visu/
gustu ⁊c.ergo volũtas separata ab omni appetitu
sensitiuo primũ appetit qđ est cõuenientissimũ in-
tellectui:cui us apprehensionẽ sequitur in appetẽ
do/et per cõsequẽs beatitudinẽ includẽtẽ obiectũ
actum et delectationẽ consequentẽ.¶Preterea.il-
lud primo appetitur volũtate non regulata per iu
stitiam:qđ si esset solũ appeteret̃ ⁊ nihil aliud sine
eo:talis est delectatio:nõ em̃ excellẽtia vel quodcũ
ꝙ aliud si esset triste appeteretur:delectatio auteȝ
sine aliquo tali appeteret̃.Videtur igitur ꝙ prim⁹
angelus peccando amore cõcupiscentie primo con
cupierit beatitudinẽ.Nam sicut primus actus per
fectione scilicet appetitus visui esset in appetendo
pulcherrimum visibile sue cognitiue:in quo etiaȝ
pfectissime delectaret̃ et quietaret̃:ita voluntati cõ
iuncte appetitui sensitiuo non sequẽti iustitiã nec
rectam regulam rationis:videt̃ primum appetibi
le esse aliqđ summe delectabile appetitui sensitiuo
cui volũtas maxime cõformatur in agẽdo.Et ideo
in hoib⁹ ſm diuersitatẽ complexionũ et dominiũ
appetituũ sensitiuorũ.Siquidem quelibet cogniti
ua habet appetitũ proprium.In quolibet autem
volũtas ſm predominium appetitus sensitiui in-
clinat̃ ad actũ ei⁹:⁊ ideo qdã sequentes inclinatio-
nẽ primam sine regula iustitie primo inclinant̃ ad
luxuriã:qdã primo ad supbiã:et quidã aliter.Volũ
tas ergo separata ad nihil inclinata ꝓpter inclina-
tionẽ appetit⁹ sensitiui deserta a iustitia:seq̃t̃ incli
nationẽ absolutã voluntatis vnde voluntas:⁊ illa
est ad maxime cõueniẽs sue potẽtie cognitiue:hoc
autem est beatitudo.Nã in quo maxime perficitur
cognitiua in illo maxime perficitur appetitiua cor
respõdens illi cognitiue.Maxime autẽ pficit̃ intel
lectus qui est cognitiua voluntatis beatitudine.
Fuit ergo primo pctm̃ concupiscẽtie primi angeli
inordinata cõcupiscẽtia btitudinis.¶Potuit autẽ
esse inordinata:q: nõ ſm regulã iustitie dictantem
qñ et quãtũ quo fine ꝑ que media a quo qũo/et sic
de alijs circũstãtijs appetẽda.Aliquo istoꝝ modoꝝ
ꝓbabile est ꝙ accesserit volũtas ei⁹ vel plus appe-
tendo inquãtũ est bonuȝ sibi:ꝙ amãdo illud bonũ
in se.plus.s.appetẽdo illud esse bonũ vt est obie-
ctũ beatificũ ⁊ bonũ suũ ꝙ appetẽdo illud eẽ bonũ
in se:vt deus summus.Et in hoc est summa peruer
sitas voluntatis que est vti fruẽdis et frui vtendis
ſȝ beatũ Aug.lxxxiij.q.q.xxx.Vel alio modo potuit
appetere statim eam:cum tñ deus velit eaȝ habere
post morulã vie.Vel tertio mõ appetẽdo eam ex na
turalib⁹ habere nõ habẽdo eã gratiose:cũ tamẽ de⁹
velit eã haberi ex grã et meritis.Debuit ergo libe-
ra volũtas moderari affectiones cõmodi quantum
ad illas circũstantias:quas recta rõ habuit ostẽde-
re quibus debuit beatitudo minus appeti sibi ꝙ
deo:⁊ debuit appeti ꝓ tpe ꝓ quo deus voluit:et ex
meritis ꝓ quibus voluit deberi appeti.ergo quia
aliquo illorũ modorũ sequẽdo affectionẽ commodi
non moderãdo eaȝ ꝑ iustitiã infusam si habuit vel
acquisitã vel innatã siue naturalẽ que est ipsamet
Cõclusio.3. E. libertas.peccauit.¶Tertia cõclusio.Primuȝ pctm̃
luciferi/qđ fuit inordinatus amor amicitie suppsi⁹
reducit̃ ad primã speciẽ supbie.¶Ad intellectũ hu
ius cõclusionis aduertendum/ ꝙ supbia duplici-
ter accipit̃.Uno mõ generaliter ſm ꝙ inuenitur in
oi peccato:⁊ sic est cõtẽptus obediẽtie:siquideȝ ois
peccãs contẽnit legislatorẽ cuius leges trãsgredit̃:
et ita nõ loquimur hic de supbia:quia sic omne pec
catũ est supbia.Alio mõ accipitur vt est specialevi
tiũ distinctũ ab auaritia/inuidia:et sic de alijs vi-
tijs capitalibus.Et a sanctis cõiter describitur:est
amor vel appetitus inordinatus ꝓprie excellentie
Ubi excellentia non dȝ accipi vt dicit respectum ad
alios:sed generalius vt dicit magnitudinem ad se
vel ad alios.Ut sit sensus ꝓprie excellẽtie.i.proprie
magnitudinis habite vel habende seu concupite:
alioquin species eius nõ bene assignarentur:inter
quas sola quarta dicit respectum ad alios.Ponit
em̃ beat⁹ Grego.xxiij.moral.§.vij.quatuor species
supbie.Quatuor quippe sunt species quib⁹ omnis
arrogantiũ tumor demõstratur.Prima:cum bonuȝ
aut a semetipsis habere estimãt.Scđa aut si sibi da
tum desuper pro suis se accepisse meritis putant:
aut cũ iactant se habere qđ nõ habẽt:aut despectis
ceteris singulariter viderũt appeti videri qđ habẽt.
Hec Grego.Verũ supbia nõ est vitiũ intellect⁹:sed
voluntatis inordinate appetentis ſm has quatuor
species.Ex quo sequit̃ excecatio intellectus.Predi-
cta igit̃ verba Grego.ita possunt intelligi:Prima:
appetitus inordinatus quo quis vult bonũ suum
esse a se non ab alio.Scđa:qua vult bonũ suum esse
ex meritis et non ex gratia.Tertia:qua vult habere
bonũ sibi indebitũ.Quarta:qua vult bonum habe
re singulariter quo scȝ excellit alios.Tunc ꝓbatur
conclusio:q: inordinate se diligẽs vult se esse ma-
gnum bonũ:immo maximũ ꝙtũ posset ꝓportiona
ri actui quo se diligit:⁊ sic vult bonum suũ esse ma-
gnũ in se:nõ ex aduẽtu vel dono alterius et maius
oib⁹ alijs:que nõ ita diligit.Nam diligere se est si-
bi bonũ velle:vel se bonũ velle.Et hec est prima spe
cies supbie quã btũs Augu.presumptionem vocat.
¶Quarta cõclusio.Primũ velle concupiscentie(qđ Cõclusio.4. F.
fuit inordinatus amor beatitudinis aliquo trium
modorum supra positorũ)reducitur ad peccatũ lu-
xurie:prout luxuria dicit generaliter omnẽ inordi
natam cõcupiscentiam delectationis siue carnalis
siue spiritualis.Probatur:quia velle cõcupiscentie
fuit ſm affectionem commodi ⁊ non iusti:sed maxi
me cõmodũ ⁊ delectabile est ipsa beatitudo:perti-
net ergo ad luxuriã spiritualem.Licet em̃ luxuria
proprie(vt est vitium capitale distinctũ contra alia
capitalia)sit in actibus carnis venereis:extendit̃ ta
men ad omne delectabile mouens appetitũ inquã
tũ delectabile:sicut et auaritia:lȝ proprie sit in bo-
nis exterioribus:tñ cõiter accipiẽdo dicitur generali
ter quilibet inordinatus appetit⁹ boni vtilis:quõ
etiã inordinatus sciẽtie appetit⁹ auaritia dicitur.
Et ideo illa septenaria vitiorũ distinctio(que capi-
talia dicuntur)non videt̃ oino sufficiens:si stricte ⁊
proprie accipiantur in oibus malis actibus.Nam
infidelitas ⁊ desperatio/idololatria nõ cõphẽdunt̃
sub illo numero septenario sic accepto:sed sunt ra-
dices quedã multũ cõmunes:ex quibus vt frequẽ-
tius peccata oriunt̃.De quo.j.distinc.xlij.latius est
tractandũ.¶Quinta cõclusio.Primos act⁹ inordi Cõclusio.5. G.
natos amoris amicitie et cõcupiscentie:sicuti sunt
diuersi actus inordinati volendi:⁊ nolendi:qui ad
diuersa vitia capitalia possunt reduci.Patet:quia
sequebatur inordinatus amor proprie excellẽtie po
testatis ⁊ dominij super alios:⁊ sic de alijs.¶Iteȝ
multiplex nolle oppositum illis qui inordinate vo
luerunt:⁊ nolle beatitudinẽ minus inesse sibi quã
deo in se:vel ꝙ deũ esse,vel nolẽdo expectare beati-
tudinẽ vsqȝ ad terminũ vie:vel nolendo eam habe-
re ex meritis/sed ex se:⁊ cõsequẽter nolẽdo illa que
eis fuerunt impedimento:ne suum velle inordina-
tum cõsequerentur:puta nolendo deo subesse:nolẽ
do deum potentem esse:⁊ tandẽ odiendo deum no-
lendo ipsum esse:in quo tanꝙ in summo malo vide-
tur cõsummata eorũ malitia:sicut enim null⁹ actus
melior est ꝙ diligere deũ:ita nullus peior ꝙ deum
odire.Et hoc etiam videtur esse de intẽtione sancti
Bonauẽ.dicẽtis:ꝙ est loqui de peccato ad tripli-
cem statum:quantũ ad inchoationẽ:consummatio-
nem:et confirmationẽ.Quantũ ad inchoationem/

peccatũ diaboli initiatũ est in presumptione. Consummatum in ambitione. Confirmatum in inuidie et odij auersione. ¶ Presumptio est in voluntate: cum quis vult bonum magnum esse scdm se et nõ p aliud seu aduentu alterius. Ambitio est qua vult voluntas bonum quod habet vel habere cupit excellere alios et eis dominari. Odiũ est quo quis habere nõ potest cupita et contrariantibus inuidet. ¶ Diabolus ergo statim vt suam vidit pulchritudinẽ: inordinate ad se ꝯuersus, presumpsit volẽs suã pfectionem esse a se: et per eã dñium ambiuit: qz qđ habere non potuit prout voluit, deo inuidit: et affectu odij contrariuit. Et in hoc firmatus est: quia hoc ipsuz a deo oĩno separauit: et perfectũ obstaculum posuit: sicut pfecta charitas pfecte deo iungit: sic ergo superbia presumptionis, primum fuit generatione. Superbia ambitionis, primũ fuit cõsummatione. Et odiũ dei auersio fuit in mali confirmatione. Et per hoc cõcordari possunt multe auctoritates sanctorum et doctorum: que non vniformiter diabolum peccasse asserũt: qz his oĩbus pctis peccauit. ¶ Sed vtrũ aliqs põt odire deum volendo ipsum nõ esse. Scotus videtur in dubiũ vertere: p eo qz sicut nihil potest esse obiectũ volitionis nisi sub rõne boni: sic nec nolitionis nisi sub rõne mali. In deo aũt nulla apprehendit ratio mali ab angelo. Nec põt dici qz pter iustitiã possit odiri: qz etiã in sua iustitia non apprehendit aliqua rõ mali sicut nec in seipso: licet eni in effectu ei9 appareat aliqua rõ mali, scz mali pene: nõ tamẽ in ipso. Et si hoc sit verũ: dicit tũc est dicendũ qz odiũ non est respectu dei in se: nec respectu iustitie ei9: sed ꝗtũ ad effectũ appropriatũ iustitie ei9. Et p hoc põt dici ad illud ps. Supbia eorũ qui te oderũt ascẽdit semp. Oderunt nõ quantũ ad ipsum in se: sed volẽdo iustitiã eius nõ esse vindicãtem. Et si hoc est verũ: tunc dicendũ qz odiũ dei nõ est maximum peccatũ: qz nõ respicit deum in se: sed est contra ipsum in cõparatione ad effectũ. ¶ Similiter sequit tunc qz amare deũ nõ hz actum directe contrariũ sed tm̃ contrariũ dilectioni effectus. Hec Scotus. Sed de hoc magis videndũ est in quarto in materia de beatitudine: ad quẽ scz quartũ etiam ipsemet Scotus remittit. J. di. xliij. q. ij. scdm aliquorũ librorum diuisionẽ dicẽs. Non credo qz talis actus charitatis habeat oppositũ cõtrariũ actũ: qz deus nõ põt odiri ab aliqua voluntate: vt dixi in quarto. Hec Scotus. ¶ Quantũ ad scđm articulum considerandum qz pctm̃ esse irremissibile vel irremediabile potest dupl'r intelligi. Ued de potẽtia dei absoluta: vel ordinata. De potentia absoluta manifestum est qz omne peccatum est remissibile et remediabile: qz oppositũ nõ includit contradictionẽ. Põt etiam deus peccatũ nõ vindicare nec imputare ad penã. Potest eni deus peccatori ad tps parcere nõ infligẽdo penam: et ita in eternũ. Posset etiam de potentia absoluta tollere obstinationẽ diaboli et infundere gratiã: vt sequẽti distinctione ptz: et p ꝯns remittere pctm̃. Sed de potẽtia ordinata dr pctm̃ irremissibile: quia scdm legẽ dei statutam, nõ remittet vel ex se vel ex parte status. Ex se omne pctm̃ viatoris est remissibile. Ex parte status omne peccatũ vsqz ad terminum durãs est irremissibile. Statuit enim deus nullũ pctm̃ remittere nisi in via scdm illud Eccl'i. xj. Si ceciderit lignũ ad austrum aut ad aquilonẽ: in quocũqz loco ceciderit ibi erit. ¶ Scđo notandum qz angelus apostata nõ tm̃ vno, sed pluribus peccatis peccauit: vt dictũ est. Unde malitia demonis incepit ab immoderato amore amicitie sui et pcessit p multos actus amoris cõcupiscentie ad contemptũ dei: et cõsummabatur in odio dei: quod est peccatum maximũ: primũ aũt peccatũ nõ fuit maximum: sicut eni in bonis pceditur a magis bono ad minus bonũ scz a dilectione finis, ad dilectionẽ mediorum: a fruitione ad vsum: sic econuerso in malis, a minus malo ad maius malum scdm Augustinum. Ab amore dei ad contemptum sui est progressus in bonis, et ab amore sui vsqz ad contemptum dei in malis. ¶ His premissis est prima conclusio ad illum articulum scdm Scotum. Quandiu angelus malus fuit in via: peccata sua non fuerunt irremissibilia. Ptz: quia ꝗdiu fuit in via habuit liberum arbitriũ vertibile: quia nondum fuit obstinatus. Loquitur de obstinatione que opponitur confirmationi: homo enim existens in via: etsi in peccato induratur: quia tamen potest resilire: nõ dicit ppe obstinatus: alias tamen potest resilire: nõ dicit ppe obstinatus: al's sequenti peccato nõ peccasset: sicut nec modo: et per cõsequens potuit penitere et recipere veniã. ¶ Secunda cõclusio. Angelo nullo perdurante in peccatis vsqz ad terminum, oĩa peccata facta sunt irremissibilia. Patet: qz lex diuina statuit quẽlibet puenientem ad terminum cõseruare in gratia si habeat: aut relinquere seu deserere in culpa si in ea inuent9 fuerit. Unde glo. sup illud supra allegatũ. Si ceciderit lignũ etc. Locũ quẽ hic preparaueris. i. in via in futuro habebis. ¶ Allegant tñ scti plures congruitates irremediabilitatis peccati hoĩs: que non fuerunt in peccato angeli: vt qz hõ peccat alio instigãte: diabolus nullo instigãte: diabolus sua malitia: homo occasionaliter malitia aliena: diabolus natura perfectior, hõ natura infirmior etc. ¶ Quantũ ad tertium articulum. Dubitatur primo circa illud quod dictum est in scđa conclusione: qz primus angelus peccauit inordinate cõcupiscendo beatitudinẽ: nã appetitus beatitudinis est naturalis: qz est omniũ scdm beatũ Augustinũ et Boe. ergo est rectus: quia a deo est. Et per cõsequẽs volũtas cõformãs se appetitui naturali nõ potest esse inordinata. ¶ Item boni angeli affectione commodi voluerunt beatitudinem. ¶ Illa eni affectio cõmodi fuit in bonis sicut in malis: ergo vel oẽs peccauerunt: vel nulli. ¶ Ad illa rñdetur. Concedendo qz appetit9 beatitudinis est naturalis. i. volũtas naturaliter inclinata est ad appetendum beatitudinem. Et ista naturalis inclinatio non est actus aliquis elicitus: sed est ipsa voluntas nata appetere beatitudinẽ: cũ aũt actu appetit: elicit actum vt libera: nam in omni actu suo elicito est libera: et qñ infertur: ergo recta. Dicitur: si recta dicit rectitudinem naturalẽ, verũ est: qz natura bona. ¶ Moraliter autem nec est recta nec distorta: quia rectitudo et eius oppositum tantũ conuenit primo actui libere elicito: et ex consequenti actui imperato. Et cũ dicit. Uolũtas cõformans se appetitui naturali nõ potest esse inordinata. Rñdetur: qz illa nõ est vera. Nam volũtas naturaliter inclinat ad conformitatẽ appetitus sensitiui: et tñ eliciendo actum conformẽ appetitui sensitiuo nõ est semper recta: lz appetitus sensitiuus vt talis non possit esse non rectus: qz nõ hz regulã cui possit se difformare vtpote qui non est liber. Uoluntas aũt aliã regulã habet scz voluntatẽ superiorem dei: cui tenet se conformare. Et scdm illã naturalem inclinationẽ, que in ptãte eius est (quantũ ad actũ cõformiter vel difformiter eliciendum) moderari. Cui regule cum se conformat in eliciendo vel non eliciendo: in sic vel sic eliciẽdo recta est: si vero se non conformat culpabilis est et distorta: licet conformiter eliciat inclinatione naturali vel appetitus sensitiui. Exempli causa. Famescens naturaliter appetit cibum: tamen voluntas se cõformans tempore ieiunij nõ est recta: et homo naturaliter appetit viuere: et tamen volũtas contra rationem rectam se conformans: vt dũ tẽpore persecutionis dum recta ratio iudicat esse moriẽdum pro fide Christi nõ est recta. Sed verum est qz voluntas cõformans se legi naturali scripte in cordibus nostris: scdm apostolũ ad Roma. ij. hoc est dictamini legis nature scz ꝯclusionibus ex principijs practicis p se notis euidẽter sequẽtibus, est semper recta: qz illa principia sunt necessaria: nec vnqz põt

Conclu. i.

Conclu. ij.

Articu. iij. Dubiũ. i. R.

Articu. ij. 3

esse falsa: ab illa lege recta ratio nō discordat. ¶ Ad secūdū conceditur q̄ angeli boni affectiōe commodi voluerūt beatitudinē: sed nō sine affectiōe iusti: hoc est voluerūt beatitudinē tāq̄ summū suū cōmodū: sed moderate s̄m regulā iustitie. Non enī minus fuerūt boni naturaliter ad appetendū beatitudinē inclinati q̄ mali: sed moderabant̄ illā per libertatē voluntatis: per quā volebant eam: sed nō plus sibi q̄ deo bene esse in se. Nec pri⁹ aut aliter seu ꝓpter alium finē volebāt, cōsequi beatitudinē quā prout deus ordinauit. Nec finaliter ꝓpter se: sʒ ꝓpter deū cui per beatitudinē magis vniebantur: que omnia defuerūt angelis malis: ⁊ cōtraria affuit voluntas: ergo illi peccarunt nō isti. ¶ Si dicis. Sicut principiū in speculabilibus: ita finis in agibilib⁹. ij. phy sicorū. Sed circa principia nō cōtingit errare assentiēdo eis. ij. Metaphysice. In foribus q̄s delinquit. ergo nec circa vltimū finē ipsum appetēdo. Respondetur q̄ quantū ad illud est sile q̄ sicut in speculabilibus ex principijs deducuntur cōclusiones speculatiue: ita intellectus practicus ex consideratione finis inquirit media ad finem: et principia practica sumuntur a fine. Cōclusiōes vero practice ostēdunt media ad finis consecutionē congrua. Et ideo sicut nō contingit errare intellectum a principijs speculatiuis: ita nec circa principia practica assentiendo: quia sunt eque necessaria. Est ergo cōparatio intellectus practici ad intellectum speculatiuum / non intellectus ad voluntatem seu appetitum: ⁊ ideo nihil ad propositum. Non enim necessitatur volūtas ad volendū ⁊ finem ⁊ media ordinata ad finē propter suam libertatem: sicut intellectus necessitatur

Dubiū. 2. ad assentiendū principijs ⁊ cōclusionib⁹ ex eis deductis. ¶ Secundo dubitat̄. Utrū diabolus potuit appetere equalitatē dei. Et videt̄ q̄ non. Tum quia peccauit ex electione: q̄ nec ex passione nec ignorātia. Electio aūt nō est impossibiliū. iij. Ethicorum. Sed impossibile est angelum esse equalē deo. Tum quia angelū esse equalem deo: cum includat cōtradictionem: nō est aliquod ens: ⁊ ita nō comprehendit sub obiecto voluntatis siue sit bonū siue ens in genere. Tum tertio: quia nihil potest esse voluntas nisi sit ostēsum per intellectū: sed angelū esse equalem deo includit cōtradictionē: ⁊ ideo nō pōt ostēdi nisi ꝑ intellectū errantē: sed in angelo non precessit error culpam: q̄ nō pena culpā. Tum quarto: quia angelum esse equalem deo / includit angelū nō esse angelū: ⁊ ita angelū nō esse. Sed nullus potest appetere se non esse s̄m August. iij. de libe. arbi. ¶ In oppositū est magister. Dicit enī. Postq̄ creatus est eminentiam nature ac ꝓfunditatē scientie sue perpendens: in suū creatorē superbiuit intantū q̄ etiā deo equare se voluit: vt in Esa. dicit̄. c. xiiij. In celū conscendam: super astra celi exaltabo solium meū: sedebo in monte testamēti: in lateribus aquilonis ascendā super altitudinē nubiū: silis ero altissimo. Similis quidē deo esse voluit: nō per imitationem: sed per equalitatē potentie. Responsio: q̄uis sint qui dicant q̄ similitudo imitationis possit etiam ordinatē cōcupisci in virtutū perfectione: ⁊ inordinate in his que nō placēt deo: vt impsidentia vindicādi potentia ⁊c. Equalitas vero nullo modo pōt appeti ordinate: ⁊ oīmoda equalitas nullo modo est appetibilis. Equalitas tñ in aliqua cōditione: vt psidentia scientia pōt appeti inordinate. Et hāc appetijt diabolus: quia appetijt preesse sua auctoritate propria sine meritis / sine datore: ita q̄ nulli subesset. Hec est opin. sancti Bonauen. alfatis concordat

M Alexan. ¶ Sed illis nō obstantib⁹ ꝓbabilior videt̄ opinio Sco. dist. presenti. q. j. s̄m quā respondet ad dubiū: q̄ angel⁹ potuit appetere equalitatē dei: nō solū ꝑ imitationē / sed ꝑ equiparantiā: quia voluntas sicut pōt quodlibet ens amare amore amicitie: ita quodlibet ens pōt cōcupiscere amatū. Nam s̄m quēlibet actū h̄ʒ ens in cōi pro obiecto adequato. Sicut ergo se pōt amare amore amicitie, tanq̄ finem: pōt etiā sibi cōcupiscere quodcūq̄ cōcupiscibile. Cum ergo equalitas dei est ꝯcupiscibilis s̄m se: ergo potuit sibi illā concupiscere. Nec impedit impossibilitas cōsecutionis: quia volūtas est impossibiliū. iij. Ethicorū. ¶ Itē quicq̄d potuit concupiscere alij: potuit concupiscere sibi: sed potuit concupiscere diuinas perfectiones / omnipotentiā / vniuersalē presidentiā / summā sapientiā deo: ergo sibi. ¶ Itē angelus peccās potuit deū odire: ⁊ ita velle nō esse: sicut de dānatis dr̄ in psal. Supbia eorū qui te oderunt ascendit semper. Potuit etiā cū hoc velle illū gradū eminētie dei esse in aliquo. ¶ Dicitur ergo q̄ angelus potuit volitione complacentie appetere equalitatē dei eo mō quo infirmus desperans de sanitate vult sanitatem cōplacenter: sed nō volitione imperatiua de medijs sanitatem inducētibus. Nō enim querit media: quia nō existimat sanitatē sibi posse acquiri: ⁊ illa volitio cōplacētie est impossibilium: ⁊ sufficit ad demeritū ⁊ meritum: q̄ lʒ sit impossibile qd̄ appetit: potest tñ volūtas illa consentire pleno cōsensu: ⁊ ita lʒ volitione efficaci nō potuit appetere equalitatē dei: simplici tñ volitione cōplacentie potuit sibi cōcupiscere tantū bonum: ⁊ tanto desiderio / quāto concupisceret si esset sibi possibile. ¶ Itē s̄m Augustinū: volūtas potest N
frui vtendis: ⁊ ita potest frui se: ⁊ cū nō sit fruendū nisi summo bono: fruēdo se pōt sibi cōcurrere tantū bonū quātū potest cōcupiscere summo bono: ⁊ hoc Ad primū.
est equalitas diuina. ¶ Per hoc ad ratiōes. Ad primum quando arguitur. peccat ex electione. Distinguendū de electione s̄m Sco. quia aliq̄n accipitur pro actu volūtatis cōsequēte plenā apprehensionē intellect⁹: q̄ nō dicit̄ peccare ex electione q̄n non est ignorātia: nec passio perturbās in intellectu. Alio modo accipit̄ pro actu voluntatis cōsequēte syllogismū practicū seu conclusionē syllogysmi practici: qui nō est nisi volitio efficax obiecti inquirens medium per qd̄ possit attingi obiectum. Primo modo electio est impossibiliū: quia volūtas est impossibiliū: nō tñ volūtas errās: sʒ etiā presupposita plena apprehēsione intellectus. Scdo mō electio non est impossibiliū: quia nullus de impossibilibus syllogizat practice querēs ex fine media quib⁹ cōsequat̄ finē. ¶ Uel planius dicit̄ q̄ electio vno modo dicit plenā acceptionē vel volitionē. Alio modo volitionem efficacem sequentē syllogismū practicū media ostendentē ad finis cōsecutionē. Primo modo pōt esse cuiuscunq̄ cui⁹ pōt haberi cognitio. Scdo modo nō est nisi alicui⁹ ad cuius esse operat̄ voluntas quantū pōt: q̄ nihil vult efficaciter nisi ad qd̄ disponit media per que pōt consequi volitū: ⁊ illo modo nō est impossibiliū: nullus enī de impossibilib⁹ cōsiliatur. q̄b⁹ medijs acq̄rat: ⁊ sic dʒ v̄bū Philosophi intelligi. Electio nō est impossibiliū: voluntas aūt est impossibiliū: puta imortalitatis. Et sequit̄. Uoluntas quidē finis est magis. Electio aūt eorū que sunt ad finē. Hoc etiā modo angeli nō peccauerūt ex electione: hoc est ex volitione efficaci: per quā vellent niti ad cōsequendū ꝓpositū. Potuerunt tamē
peccare ex electione: hoc est non ex surreptione: sed Ad scdm.
ex perfecta volitione illius equalitatis. ¶ Ad scdm dicitur qd̄ obiectū volūtatis est ens quodcūq̄ siue apprehēsum in se absolute siue in ordine ad aliud. Pōt enī intellect⁹ rem cōparare ad rem tam vere q̄ false sine tñ errore: q̄ pōt formare propositiones ex quibuscunq̄ terminis cathegoreumaticis vnū predicando de alio siue p̄dicatio sit vera siue falsa: possibilis vel impossibilis. Et sic componendo ⁊ diuidendo nō errat q̄ñ non assentit credendo esse quod nō est. Nō enī apprehēdēdo falsum (hoc est formando ꝓpositionē falsam) errat: sed credēdo seu asserēdo: error non respicit notitiam apprehensiuā / sed

adhesiuā: et voluntas quodlibet tale apprehensum ab intellectu siue in se siue alicui pōt velle: nō curādo an illud quod vult alteri possit cōuenire illi vel nō. Sic in proposito potest velle seipsum: et potest velle pfectionē diuinā sibi: lz sit impossibile. Nec reqrit volūtas ostēsionē dictatiuā intellect⁹: sed assensum intellect⁹ ei⁹ ppōnis quā formauit. Sz ad ostēsionē obiecti cōplexā vel incōplexā absq notitia adhesiua in intellectu pōt se actuare volēdo illud qd per intellectū apphēdit: immo potest se velle quod intellect⁹ credit fieri nō posse. ¶ Per hoc ad formā argumēti: cū arguitur angelum esse equalem cum includat cōdictionem nō est aliqd ens. Illa propositio equalet duab⁹. Illis scz/ angelū esse equalē deo includit cōdictionem. Et illā: includēs cōdictionez non est ens. Prima pōt habere multiplicem sensuz quia subiectum potest accipi personaliter vel materialiter. Si personaliter valet illā. Angelus qui est equalis deo includit cōtradictionem: et sic est falsa. Tum quia affirmatiua cuius subiectū pro nullo supponit ppter alienationē huius termini angel⁹. Tum quia rei vt talis nō includit cōdictionē: lz propositiōes cōtradictorie includūt cōdictionē: aut verius sunt cōdictio ppter qd falsa est etiā si subiectū supponeret: vt si valeret illā: angel⁹ q significat esse equalis deo includit cōdictionē. Si subiectū accipitur materialiter: sicut forte accipit de rigore verborū valet illā: hec ppositio angel⁹ est equalis deo includit cōdictionē: vel illa est vera loquēdo de inclusione illatiua quo antecedēs includit cōns. i. ad eaz sequit cōtradictoria. Sed tunc secūda propositio est falsa scz includēs cōtradictionē non est ens: quia illa propositio que includit cōtradictionem est ens rationis vel reale. Uerum volūtas volens angeluz equalē esse deo nō vult illaz ppositionem: sed vult angelū et perfectionē diuinā que sunt res. Et illas vult certo modo se habere quo modo est impossibile se habere. ¶ Uel posset breui⁹ responderi negando q impossibile nō cōprehenditur sub ente prout est obiectū voluntatis: quia nō tm̄ ens quod est vel potest esse: sed etiā qd est imaginabile est obiectum intellect⁹ et volūtatis: modo impossibile est imaginabile. Alioquin quomō intellect⁹ sciret impossibile esse falsum: aut impossibile esse impossibile: si nō apprehēderet siue intelligeret impossibile. Notitia em̄ adhesiua psupponit apphēsiuā: qcqd autē potest intellect⁹ apprehēdere vel imaginari/ potest volūtas velle volitione simplicis cōplacentie: non semp efficaci volitione. ¶ Per hoc ad tertiū placet esse falsum qd assumit q angelum esse equalē: quia includit cōtradictionē: nō pōt ostēdi nisi p intellectū errātē. Pōt em̄ ostēdi: quia apprehēdi: lz nō nisi errādo credi. ¶ Ad quartū dicit negando q nullus potest appetere se non esse: et maxime antecedenter quia qlibet mortaliter peccās vult nō subesse deo in eo quo peccat: et ex cōsequenti vult se non esse nisi subsit deo. Non tm̄ oportet q oīs volēs antecedens velit cōsequens: quia nō oīs sciēs seu credēs antecedens/ scit aut credit cōsequēs: immo pōt simul assentire antecedēti et dissentire cōsequēti. Hoc est potest assentire alicui ppositioni tāq vere: et dissentire alteri: que tm̄ pōt ex prima in bona cōsequētia inferri: dum scz nescit illā esse cōns ad primā: sed assentire antecedēti et dissentire cōsequenti scito esse tali est impossibile: sic volūtas pōt velle antecedens et nolle cōns/ etiā volūtate efficaci dum non apprehēdit vt cōns/ sed efficaciter velle antecedēs: et efficaciter nolle cōns scitū esse tale est impossibile: lz forte possit volūtate non efficaci quo pōt velle impossibile creditū esse tale. Nec solum antecedenter potest volūtas velle se non esse: sed etiā potest hoc simpliciter velle et efficaciter velle: vt ptz de intermentibus seipsos non credētes esse vitā post hanc vitā. Siquidem multi fideliū et gētiliū seipsos intereme-

Ad tertiū.

Ad quartū.

runt volentes non esse. ¶ Ultio dubitat de peccato inferiorū angelorū seu minorū qle fuerit. Dimissis varijs respōdet sz Alex. parte. ij. q. cxi. quē imitatur sanctus Bonauen. qd peccatū minorū angelorū fuit conforme peccato diaboli: nō qnātū ad intensionē siue magnitudinē: peccarūt em̄ et ipi peccato superbie. Et loquendo cōformiter pdictis ex inordinato amore sui inordinate appetierūt ppriā excellentiā scilicet maiora bona/ maiorē libertatē p quā nō subessent in omnib⁹ deo. Beatitudinē quoq et ipsi cōcupierūt inordinate: q vt Anselm⁹ dicit. Appetierūt beatitudinē non seruando iustitiā rc. consecuti sunt peccata inuidie rc. vt de primo angelo dictū est. Sumpserunt occasionē ex peccato primi angeli cuius superbie consenserūt. Magisq voluerūt sub vmbra illi⁹ quiescere q pmittit frena cōcupiscētie laxari: ita q nō ministrarēt: sed quadā potirent sub illo volūtaria libertate. ¶ Quod videbāt se nō posse habere sub vniuersali dominio dei: qui precipit quod bonū est: et omnimode restringit volūtatē inferiorū. Cognoscebāt em̄ se esse cōditos ad beatitudinem percipiendā per merita et ministeria. Uolebāt aūt sine meritis et ministerio esse beati: et sine limite obediētie sibi prefixo ppriā volūtatē implere: que oīa pertinēt ad superbiā. Maius autez fuit peccatū primi angeli. Tum quia maior fuit in eo libido appetitus. Tū q nō habuit ante se exemplar aliquod malitie: ad nullius em̄ peccantis malitiaz peccauit/ sed inuentor peccati sui: vt dicit Isid. Tū quia generaliter omnibus alijs preesse et nulli subesse concupiuit: secus fuit in minoribus angelis: in quibus fuit minor libido in appetēdo: qui etiā peccandi occasionem acceperunt a diabolo. Uidentes eū cōmoda appetere et inordinate superbire: imitationis occasionem ex suo peccato acceperunt: neq etiā omnibus preesse appetierunt: sed luciferi superbie consenserūt: et magis sub eo: vt dictū est/ q sub dei ptāte esse. Et tm̄ de illa questione.

Dub. 3. P

Distinctio. vij.

In distinctiōe septima magister agit de effectu cōsequēte auersionē et cōuersionē angelorū: tam quo ad bonos/ q malos. Agit em̄ de cōfirmatiōe bonorū et obstinatiōe malorū p qs illi benevelle/ isti male nō pnt: de vtriusq arbitrij libertate: de malorum viuaci sensu et acumine. De magicis artib⁹ que p eorū ministeria fiūt et eorū restricta ptāte: qua nō pmittunt facere tanta mala: quāta p nature subtilitatē vellent et possent. Uñ i his cōclusiōib⁹ snīa magistri pōt summarie cōprehēdi. ¶ Prima cōclusio. Angeli stātes cōfirmati sunt in grā: cadētes obstinati in malicia. In vtrisq libertate arbitrij semp salua. ¶ Scōa cōclusio. Licet angeli mali sint obdurati: viuaci tm̄ sensu non penitus sunt priuati. ¶ Tertia cōclusio. Demones reruz per magicas artes suo fallaci ministerio apparentium/ non sunt creatores: neq omniū que per nature subtilitatem possent deo prohibente et angelis: sunt auctores.

Questio vnica.

Circa illā distinctionem mouet hec questio. Utrum obstinatio diaboli in malo stare possit cuz libero eius arbitrio. In questiōe erūt articuli tres. Prim⁹ de obstinatione. Secundus de arbitrij libertate. Terti⁹ mouet dubia. ¶ Circa primū doctores varie assignant obstinationis effectum et causam. Quidam dicunt q diabolus sic sit obstinatus in malo/ q non possit in aliquem actum bonum: semperq sit in actu malo: causam assignant: quia cum sit spiritus separatus: ei⁹ est nature: q cuicunq adheret/ immobiliter adhe-

A

Arti. 1. Nota. 1.

ret:et ideo si consideretur ante adhesionem: volū
tas angeli potest libere adherere huic vel eius op
posito in his que non naturaliter vult: sꝫ postꝗ̄ ade
hesit/immobiliter adheret: et resilire nō potest. In
hoc ponentes differentiam inter liberum arbitriū
angeli et hominis: quia liberū arbitriū angeli fle=
xibile est ante electionem/non post: hominis vero
ante et post. ¶ Alij tenēt oppositū: videlicet ꝙ an=
gelus malus potest in multos actus bonos: sed nō
meritorios. Huiꝰ opinionis est doctor subtilis dist.
presenti. Unde ponit tria. Primo ꝙ angelꝰ malus
potest se suspendere ab omni actu volūtatis: ita ꝙ
voluntas sua ex sua libertate pōt se facere sine actu
Secundo ꝙ potest elicere actum bonū non solū bo
nitate naturali: sed etiam bonū bonitate ex gene=
re et bonitate morali. Tertio modo potest elicere
B bonuꝫ actū bonitate meritoria siue gratuita. ¶ Ad
quorū clariorem intellectū ponit vtilem distinctio
neꝫ quadruplicis bonitatis: quā placuit hic insere
re. Et idē tangit in quodli. q. xviij. Ualēt ad hoc di=
cta Ockam. q. x. secūdi sententiarū que tanguntur
infra in .iij. dist. xxiij. qōne .j. Ualet etiam pro illa
qōne. xix. secūdi Ockam/ cum querit: an angelus
malus semꝑ sit in actu malo. Est enim bonitas na
turalis: et est triplex moralis. Prima est bonitas ex
genere: altera est bonitas ex circūstātia siue virtuo
sa: tertia bonitas meritoria siue gratuita/vel boni
tas ex acceptatione diuina. ¶ Bonitas naturalis
est/que ↄuenit rei inquātū est ens positiuū ꝯm gra
dū sue entitatis: ꝯm quā res est melior: q̄ est essen=
tialiter ꝑfectior. Hec est in omnibꝰ rebꝰ ꝯm magis
et minꝰ. Relique tres bonitates ꝓprie ⁊ primo ↄue
niūt actui voluntatis elicito: ⁊ per illū actibꝰ impe
ratis. ¶ Bonitas ex genere est bonitas que ↄuenit
volitioni/ex hoc ꝙ trāsit super obiectū ↄueniens
tali actui ꝯm dictamē recte rōnis. Sic omnis sum
ptio cibi potentis naturaliter nutrire est bona ex
genere. Nā volitionis comedendi obiectū ꝯm re=
ctā rationē/est cibꝰ potēs nutrire. Sic velle come=
dere venenū vel argillā: est actꝰ malꝰ ex genere. Et
dr̄ ideo bonꝰ ex genere: qꝛ sicut genꝰ speciuocāt: et
contrahit per differentias ad speciē: ⁊ est primū in
diuisione speciei: ita obiectū est primū qđ requirit
ad actū volūtatis: sine quo actꝰ volūtatis esse non
pōt. Et ex eo contrahit prima ratio bonitatis: que
est ↄueniētia actꝰ ad obiectū. Et hec est quasi ma=
terialis et formalis siue ꝑfectibilis per ratiōes cir
cūstantiarū. ¶ Bonitas ex circūstantia siue virtuo
sa/est que ↄuenit actui ex hoc ꝙ elicit a volūtate ꝯꝫ
oēs circūstātias: quas recta ratio dictat sibi debere
competere in eliciendo. Bonū em̄ est ex causa inte=
gra ꝯm Diony. c. iiij. de diuinis nominibus. Et est
bonū quasi ex specie moris: qꝛ iā actꝰ hꝫ omnes dif
ferentias contrahentes bonuꝫ ex genere. ¶ Quar=
ta bonitas gratuita siue meritoria/est que conue=
nit actui ex hoc: qꝛ elicitur virtuose ⁊ conformiter
principio merendi: quod est gratia siue charitas.
Hoc est: actus bonus meritorie est actus virtuosus
elicitus a voluntate ꝯm inclinationem charitatis
sibi inexistentis. Exempluꝫ primi. Sic omnis actꝰ
positiuꝰ est bonum naturale: immo id qđ est positi
uum in peccato est bonum bonitate nature. Exem
plum secundi. Dare eleemosynam rem vtilem ei
cui datur. Exemplū tertij. Dare eleemosynā de pro
prijs indigēti/in loco quo sibi pōt cōpetere ⁊ ꝓpter
deū. Exēplū quarti. Istud opꝰ facere nō tm̄ ex incli=
natione naturali sicut potuit fieri in statu innocen
tie/vel forte hoc fieri posset a peccatore nondū pue
niēte ex pietate naturali moto ad proximū: sꝫ ex cha=
ritate: ex qua faciens esset amicus dei respicientis
opera eius ad premiādum. ¶ Hec quadruplex bo
nitas ita ordinata est ꝙ semper prior presupponit
sequēti ⁊ nō ecōuerso: hoc est prima sequētibꝰ tribꝰ.
Scđa sitr sequētibꝰ duabꝰ: ⁊ tertia quarte: ⁊ nō ecō

uerso. Nō em̄ pōt actus esse bonus scđo/tertio/aut
quarto mō: nisi sit bonꝰ primo mō. Nec pōt esse bo
nus tertio aut quarto mō: nisi sit bonꝰ primis duo
bus. Nec esse pōt bonꝰ quarto mō: nisi sit bonꝰ alijs
tribꝰ modis: nō aūt ecōuerso. ¶ Huic quadruplici C
bonitati opponit triplex malitia: positiua vel pri=
uatiua quoad tres sequētes bonitates: sed priuati
ua tm̄ prime bonitati: qꝛ nihil est malū naturaliter
sed dūtaxat nō ens/nō est bonū naturaliter. Secū
de opponit malitia ex genere: qꝛ scꝫ trāsit super ob
iectum disconueniens: vt velle comedere venenum
vel argillā: odire deum. Tertie opponit malitia ex
circūstātia: qꝛ hꝫ circūstātiā actū inordinātē: puta
ↄtra dictamē rōnis recte: lꝫ trāseat suꝑ obiectū con
ueniēs ꝯm dictamen rationis recte: aut careat ali=
qua circūstātia debita in esse actui: vt sit bonꝰ vir=
tuose: vt velle comedere cibū nature ↄueniētē cō=
tra preceptū ecclesie: in tpe scꝫ ꝓhibito: vt carnes
in sexta feria. Quarta malitia est in demerito: dum
actus nō elicit ꝯm iclinationē charitatis: vel quia
non inest: vel si inest: nō tñ ꝯm eius inclinationē eli
cit. Quelibet triū vltimarū malitiarū pōt accipi po
sitiue: scꝫ ↄtrarie vel priuatiue respectu bonitatis
sibi opposite. Et vt priuatiue accipit: tantū priuat
ipsam bonitate: hoc est reddit actū non bonum tali
bonitate. Ut accipit cōtrarie: ponit aliquid vltra
carentiā illam repugnās tali bonitati. ¶ Sed no=
ta ꝙ malitia ex genere accepta priuatiue ⁊ contra=
rie ↄuertunt. i. non separant: qꝛ nō pōt esse malicia
priuatiua ex genere: quin ponat malitiam contra=
riā: qꝛ actꝰ nō pōt esse quin transeat suꝑ obiectum.
Obiectū autē necessario est ↄueniens vel discōue
niens actui. Et ita actꝰ bonus ex genere necessario
transit super obiectū cōueniens. Malus ex genere
super obiectū discōueniens. Malitia opposita ter=
tie bonitati cōtraria ⁊ priuatiua non ↄuertuntur.
Potest em̄ aliquis actus carere aliqua circūstantia
requisita ad perfectionē actus virtuosi: et tñ nō eli=
ci cū circūstātia repugnāte que redderet illū actum
vitiosum: puta si det eleemosynā pauperi nō ex cir
cūstantia finis qꝛ non ↄsiderat: nec ꝯm alias circū=
stātias requisitas ad actū virtuosum. Iste quidem
actꝰ non est bonꝰ vel virtuosus moraliter: qꝛ non est
circūstātionatꝰ: eo ꝙ nō est ordinatꝰ in debitū finē.
Nec tñ malꝰ cōtrarie/sicut esset si daret ꝓpter finē
malum: vt puta ꝓpter vanā gloriā: ⁊ ita nō est vitio
sus. Sic etiā malitia tertio modo cōtrarie ⁊ priuati
ue nō ↄuertunt: qꝛ actus pōt esse malus hac mali
tia priuatiue/ita ꝙ nō eliciatur ex gratia: et tñ non
erit demeritoriꝰ. Ut si actꝰ virtuosus ⁊ bonꝰ tertia
bonitate eliciat nō ex grā: iste non est meritorius: ⁊
tñ non erit demeritorius. Et ita in tertio et quarto
mēbris pōt poni actꝰ indifferēs: qui lꝫ sit malꝰ pri=
uatiue. i. non bonꝰ: nō tñ est malꝰ cōtrarie. i. vitio=
sus. Licet illa distinctio nō in omnibꝰ ↄcordat mo=
do loquēdi doctoris nostri: qui dicit oēs circunstā=
tias esse obiecta: qꝛ tñ valet ad intelligendū multa
dicta doctorū placuit eā hic ponere. Et ꝯm illā di=
stinctionē respōdet ille doc. vt premissum est. ¶ Sꝫ
contra illam respōsionē et opiniōes vtrasqꝫ ponit D
Ockam. q. xix. secūdi aliquas cōclusiones: quarum
probationes impugnant opiniones iā tacte. ¶ Pri
ma cōclusio. Angelus dānatus necessario est in ali Cōclusio .i.
quo actu voluntatis. Necessario dico non de potē=
tia dei: quin deus possit eā priuare omni actu: sed
necessario de potētia creature: ita ꝙ nulla creatura
potest eaꝫ priuare omni actu. Probatur cōclusio: qꝛ
impossibile est diabolū seu dānatum esse sine pena
⁊ tristitia: stāte illa sentētia saluatoris. Ibunt hi in
supplicium eternū. Matth. xxv. Et iterum. Ignis
eorū non extinguetur: ⁊ vermis eorum nō morief.
Marci. ix. et Esa. vlti. Tristitia autē nō potest esse
sine actu nolendi: dicente Augustino. xiiij. de ciui=
tate dei. c. xv. Animi dolor qui tristitia nominatur:

dissensio est ab his rebus que nobis nolentibus acciderunt: et premisit. Dolor carnis tantūmodo/ offensio est anime ex carne/ et quedā ab eius passione dissensio. Sicut igitur per potentiam creature non pōt esse dānatus sine pena et tristitia: ita non potest esse sine actu nolendi penam/ et illo vnde tristatur.

Conclu. 2. ¶ Scḋa conclusio. Aliquis actus est in angelo dānato: qui non est in eius potestate. Probatur: quia licet voluntas non potest se facere sine omni actu: potest tamen se suspendere ab omni actu qui est in potestate sua: et elicere alium: et per cōsequens si act⁹ nolendi penam esset in eius potestate: posset suspēdere se ab illo actu: et facere se sub actu diligēdi seipsum sine omni alio: et ita posset se facere sine pena.

Conclu. 3. ¶ Tertia conclusio. Deus totaliter et immediate causat aliquem actum in voluntate angeli mali. Probatur: quia aliquis actus est in volūtate angeli mali: a quo se suspendere non potest ex conclusione prima. Sed ab omni actu suo potest se suspendere ex probatione secunde conclusionis. Nam omnis actus suus est in sua potestate: cum sit essentialiter libera: et patet per illud Augu. lib. j. retracta. c. xxij. Nihil ita est in potestate voluntatis: sicut ipsa voluntas id est voluntatis actus: velle et nolle. Ergo aliquis actus est in angeli volūtate: qui nō est suus effectiue: nec potest esse ab alio q̄ a solo deo: ergo. ¶ Item si non causaretur a solo deo: aut causaretur a voluntate: vel ab habitu. Non a voluntate: quia tunc posset eam non elicere. Non ab habitu: q: habitus nō necessitat voluntatē nec in via/ nec in patria. Est enim in potestate volūtatis vti habitu vel non. ¶ Itē declarabit in quarto/ q visio beatifica et fruitio est a solo deo in beatis: et ita non in potestate voluntatis: vt supra tactū fuit in primo dist. j. Et ita videt q act⁹ ille in quo essent illius cōsistit miseria: sit etiam a solo deo: qui est iustissimus retributor meritorum et demeritorum. ¶ Istis premissis assignatur ratio cōfirmationis bonorum et obstinationis malorum.

Conclu. 1. E Pro quo est illa prima conclusio. ¶ Aliquis act⁹ repugnās formaliter omni actui peccati est in beato a solo deo in fieri et cōseruari. Illa conclusio probatur: q: actus beatificus clara scilz dei visio/ et perfecta dilectio est in btō a solo deo: vt nūc supponitur: et iste formaliter repugnat omni pctō. Non em̄ stāt simul offensio dei/ et dilectio dei perfecta superiola.

Conclu. 2. ¶ Scḋa conclusio. Nulla potentia creata pōt impedire actum beatificū. Patet: q: qḋ a solo deo producitur et conseruat: a creatura destrui non potest. Volūtati enim eius quis resistit. Rom. ix.

Conclu. 3. ¶ Tertia conclusio. Stāte actu beatifico in volūtate/ nō pōt ipa voluntas elicere actū peccati. Patet quia cōtraria nō possunt simul stare. Sed omne peccatum repugnat actui beatifico. Et q: voluntas beati non pōt in actū peccati stāte actu beatifico. Ille vero nō est in sua potestate: sed solius dei qui illum perpetuo conseruat in beatis: patet ratio cōfirmationis qua peccare nō possunt. Et licet actus beatificus nō sit in potestate beati: non tn̄ ideo cogitur: q: illo actu formaliter vult et diligit deū nō minus q̄ si esset ab eius propria voluntate causatus.

Conclu. 4. ¶ Quarta cōclusio. Angelus btūs est impeccabilis/ sola volūtate diuina: sua propria natura. Probatur: q: deus causat in voluntate eius actū beatificū tanq̄ totalis causa: et eum conseruat. Itē nō coagit ad causandū malū in eis: et hoc sola voluntate sua: et per hoc angelus non pōt peccare. Tenet cōsequētia: q: subiecto existente sub vno contrario: ū nō pōt recipere aliud: ergo existens sub actu beatifico nō pōt accipere actū peccati: et ita nec producere: q: est formaliter cōtrari⁹ actui beatifico. Est aūt semp sub actu beatifico: q: agens et cōseruās forti⁹ est in causando et cōseruādo q̄ agēs effectū cōtrariū in producēdo. Deo ergo agēte et conseruante illū actū/ nō potest creata volūtas etiā de potētia sua absoluta producere actū cōtrariū. Posset aūt deus actum beatificū destruere in angelo: et relinquere angelum suis naturalibus: et tunc per arbi. libertatē posset peccare sicut ante confirmationem potuit. Sic ergo pt3 q confirmatio bonorū non est ex natura angeli: sed ex cōseruatione dei.

F ¶ Quo ad obdurationē dānatorū/ que simpliciter in duobus consistit: sc3 in nō posse habere bonā voluntatē: et in nō carere mala. Est hec prima cōclusio.

Conclu. 1. ¶ Angelus malus nō pōt habere aliquem actū bonū/ bonitate virtuosa et meritoria. Patet: q: nullū actum habere pōt nisi concurrente deo. Sed omne auxiliū gratie specialis auxilij dei subtrahit deus: sine quo nō pōt habere huiusmodi bonam voluntatem. Et hoc innuit beatus Augu. in de fide ad petrū parte prima. De angelis: hoc disposuit et impleuit: vt si quis eorū bonitatē volūtatis perderet: nūq̄ eā diuino munere repararet. Et premisit de intellectuali creatura generaliter. Ita cognoscendi et diligendi se facultatē volūtatēq̄ donauit: vt etiā eū vnusquisq̄ habere posset et perdere. Si quis tamen sponte eā perderet: deinceps arbitrio sc3 suo resumere non valeret vt illius esse sancte cogitationis initiū gratuite do no beatitudinis denuo reuocandis: quibus vellet infundere: cui⁹ fuit in ipso creationis exordio nullis precedentib⁹ meritis spūs et corpora locis atq̄ affectionibus pro eo vt ipse sapiens voluit mirabiliter ordinare. ¶ Ex quibus verbis Aug. duo eliciūtur. Primum/ q perdita bonitate siue ab angelis: siue ab hoībus: facultate propria. i. arbitrij libertate resumi nō potest. Nec aliter nisi diuino munere reparari pōt. Scḋm/ q voluntatē bonā perditam ab angelis/ eis de suo munere nunq̄ reparat.

Conclu. 2. G ¶ Secūda conclusio. Angelus malus nō potest carere actu malo. Patet: q: nō pōt nō velle beatitudinem: quā deus nō vult dare. Nec potest nō nolle penā: quam deus vult infligere: et ita cōtra deum. Nec nolle esse in tali loco quo a deo deputat⁹ est. Qui act⁹ inquātum sic per eos feruntur in obiectū: inordinati sunt: l3 nō imputātur ad noua demerita et peccata: q: sunt extra statum vie et nunc in termino: sunt tamen pena peccati. Grauis em̄ pena est velle beatitudinem et tn̄ carere ea: sic nolle penā et tamē sustinere eā etc. Ex illis aūt actib⁹ scilicet consideratione perpetua acerbissime pene gehēne: et actualis cōsiderationis beatitudinis amisse cū omnimoda desperatiōe recuperandi: in quib⁹ penis iustissime detinet a deo: omni auxilio dei destitutus: spiritu impatiētie agitatur et surgit in cōtinuū murmur et odiū dei puniētis. Ex quo etiā in plures alias pessimas cadit voluntates. Et per hec pt3 ratio obstinatiōis. ¶ Sed forte quis replicaret. Quāuis illi actus possunt sic elici a volūtate demonis: potest tn̄ ex arbi. libertate non elicere: q: in omni actu elicito est liber ad opposita: vt supra dictum est. Ad hoc dicit q actus illi penales nolle penā: et nolle carere beatitudine/ nō sunt in ptāte demonis: sed cōseruant a deo tāq̄ a cā totali. Etiā si diabolus nō primo eliceret cum deo: deus solus in volūtate ei⁹ produceret cui⁹ penā perpetuo cōseruat: q̄ sine hmōi actib⁹ volūtatis nulla esset.

H ¶ Sed diceres. Cum ex odio dei in demone sequat maxima pena et tristitia: in eo q odiendo deū vult deū nō esse omnipotentē/ iustū/ omnib⁹ superiorē. In cuius omnimoda potestate et ipse et omnis creatura plenissime cōstituta est. Et vult eū simpliciter nō esse: quorū opposita cōtra suā hmōi voluntatē eueniūt: ex quo sequit maxima tristitia. Unde videt sicut in beatis maximū gaudiū sequit perfectam dilectionē dei: in qua est essentialiter beatitudo: ita maxima pena dānatorum sequit ad odiū dei in eo q necessario subesse op3 ei quē summe odiūt sequit q odiū dei a quo immediate produceret et conseruaretur a diabolo alioquin si esset partialiter a diabolo posset nō elicere: et per hoc se a maxima pena odiū cōsequēti liberare: cōns tn̄ falsum. Cū enim

odiũ dei ſit actus eſſentialiter malus: ſicut dilectio dei amicitie eſt eſſentialiter bona: ſequitur ꝙ deus eſſet auctoꝛ pcti ⁊ grauiſſimi pcti: qđ eſt abſurdum. Sic em̄ deꝰ peccaret cũ pctm̄ grauiſſimũ tanꝙ̄ totalis cauſa ꝓduceret. ¶ Ad illud concedunt multi ꝙ deus eſt totalis cã ſui odij in volũtate diaboli quãtum ad omne poſitiuũ ſiue abſolutũ in actu odiendi deũ. Et dicũt in hoc cõſiſtere obſtinationis rõnē: q2 actus odiendi deũ nõ eſt in ptãte voluntatis diaboli: nec põt eũ a ſe remouere etiã de ſua potẽtia abſoluta: qui actus hꝫ foꝛmalẽ repugnantiã ad actū diligendi deũ: ⁊ ita eũ nõ cõpatitur ſecũ: nec per cõſequens aliquẽ actũ bonũ. Cũ nullus actus ſit bonus qui caret circunſtantia finis vltimi qui eſt deꝰ. Et ideo ꝙ̄diu ſtat ille actus in volũtate: volũtas eſt obſtinata. Qđ aũt deꝰ põt cauſare actũ illum odij / quantũ ad eſſe abſolutũ ꝓbant: q2 quicqđ deꝰ põt cauſare cũ cauſa ſcđa cõcurrente in genere efficientis: põt ſe ſolo cauſare: ſed odiū põt cauſare cũ demone: ergo ſe ſolo. Neqꝫ em̄ aliquis actus poſitiuꝰ põt ꝓduci deo nõ cõcurrente. Nec dicũt magis hoꝛrendum eſt dicere deũ eſſe cauſam totalẽ odij / ꝙ̄ dicere eum eſſe cãm eius partialẽ ⁊ pꝛincipalẽ. Scđm aũt dicere opꝫ niſi negaret deũ eſſe cauſam pꝛincipalem ⁊ vniuerſalẽ oĩm effectuũ abſolutoꝛum. Cõſequenter dicunt odiũ dei nõ eſſe eſſentialiter malum aut pctm̄: q2 põt ſeparari a defoꝛmitate moꝛali ⁊ meritoꝛia nõ minus ꝙ̄ dilectio dei in angelo ſeparari poteſt a bonitate moꝛali ⁊ meritoꝛia: vtputa ſi a deo infunditur: ⁊ non a voluntate creata elicitur. Sic enim / q2 nõ elicitur a voluntate libera: nõ erit actus bonꝰ moꝛaliter / nec meritoꝛius: cũ ad vtrãqꝫ bonitatẽ requirit ꝙ ſit a voluntate creata libere elicitus. Unde talis actus odij inquantũ a deo eſt: nõ hꝫ rõnem culpe: ſed pene. Producit em̄ a deo: nõ in malum ſed in bonũ finẽ: q2 in iuſtã penã maximam diaboli. Nec ſic ꝓducendo deus peccat: quẽ peccare eſt ſimpliciter impoſſibile. Nã nũꝙ̄ aliquis peccat niſi q2 facit qđ tenetur nõ facere: aut nõ facit qđ tenetur facere. Deus aũt nõ tenet nec obligat tãꝙ̄ alicuius debitoꝛ: ideo nõ põt facere qđ nõ dꝫ: necnon facere qđ dꝫ. Unde lꝫ oĩs actus pcti poſitiuus ꝓducatur a pctõꝛe hoĩe ⁊ deo coagẽte: ⁊ hoc faciẽdo peccat: nõ tñ deus cooperãdo. Uel poſſet dici ꝙ lꝫ deus odium ſuiꝰ cauſat in diabolo ſine diabolo libere eliciente: cõſeruat tñ tanꝙ̄ totalis cã: ⁊ ita nõ põt diabolꝰ ab eo reſilire: parũ tñ refert illud a pꝛimo. Q2 cõſeruare dei eſt ꝓductionẽ eius cõtinuare: immo cõſeruando ꝓducit ſm btm̄ Aug. Unde ad hoc Ockã vbi ſupꝛa. q. xix. ſcđi. ⁊ q. xix. pꝛimi quodlib. Si hoc non placet: opꝫ cõcedere ꝙ diabolus obſtinatꝰ poſſit nõ odire deũ: ⁊ ſaluare obſtinationẽ ex alijs acti-

Conclu.3. J bus malis: ſm ꝙ dicit ſcđa cõcluſio. ¶ Tertia cõcluſio. Angelus in malitia obſtinatꝰ põt habere actū bonum de genere: q2 põt velle beatitudinē ⁊ nolle penam. Et vtrũqꝫ eſt obiectum debitũ velle ⁊ nolle. Quodcunqꝫ enim obiectum põt oꝛdinate appeti ⁊ refutari: ſimpliciter eſt obiectum cõueniens: ſiue adſint alie circunſtantie bone aut eoꝛum oppoſite. Et hoc eſt qđ vult magiſter hac diſtin. c. j. cum dicit. Mali per malitiã adeo ſunt obſtinati: ꝙ bonã volũtatem habere / ſiue benevelle nõ valent. Et ſi bonũ ſit qđ aliquando volunt: volunt enim aliqñ aliquid fieri qđ deus vult fieri: ⁊ vtiqꝫ illud bonũ eſt ⁊ iuſtũ fieri: nec tamen bona voluntate hoc volunt. Uoluntas aũt diuina tranſire non poteſt ſuper indebitum obiectum. Exemplũ: vt punire volũt animas dãnatas: quas ⁊ deus vult puniri. ¶ Quantũ ad ſcđꝫ

Articu.2. K articulum pꝛemittendũ ꝙ multiplex diſtinguit libertas: ſcꝫ a ſeruitute: a coactione: ab immutabilitate ſeu neceſſitate. ¶ Libertas a ſeruitute eſt qua aliquis nõ eſt ſubiectꝰ vel addictꝰ ſeruituti culpe miſerie vel temporalis pene. Et ſm hanc triplicem ſeruitutẽ / poſſet illa libertas oppoſita tripliciter diſtingui. ¶ Libertas a coactione eſt qua quis nõ poteſt violentari ad faciendum aliquid vel patiendum cõtra naturalẽ inclinationem: quo modo graue motũ ſurſum violentat. Iſta libertas etiã conuenit intellectui: q2 lꝫ aliqua cognitio põt cauſari in intellectu immediate a deo: ita vt illa non ſit elicita ab intellectu: nec in eius ptãte: nõ tñ intellectus ꝑ illã cogit intelligere: q2 intelligere ꝑ quãcunqꝫ intellectionē non eſt cõtra naturalẽ inclinationẽ intellectus. Et illa libertas nõ excludit neceſſitatẽ: q2 CC

in caſu intellectus neceſſario intelligeret: nõ tamen coacte. ¶ Libertas immutabilitatis vel neceſſitatis pꝛout neceſſitas opponitur cõtingentie: eſt quedam indifferẽtia vel cõtingentia ad vtrũqꝫ oppoſitoꝛũ. i. facultas agẽdi ⁊ nõ agẽdi: patiẽdi ⁊ nõ patiẽdi. Et ſic diſtinguit contra pꝛincipium naturale. ij. Phyſi. ⁊ ix. metaphyſice: qđ neceſſario agit ceteris paribus. Uoluntas libera oĩbus alijs eodẽ mõdo ſe habentibus põt velle ⁊ nõ velle. De hoc latius ꝗre diſt. j. q. vj. diſt. x. q. ij. pꝛimi ſcripti Ockã. ¶ His pꝛemiſſis eſt pꝛima concluſio. Angeli a deo in bono cõfirmati a ſeruitute culpe / miſerie / et pene penitus Conclu.1. L

ſunt liberati. Patet concluſio ex dictis: quia nulli hoꝛum ſunt ſubiecti: neqꝫ peccare poſſunt: nec pena quacũqꝫ affligi. Quia ſicut in beatitudine nihil eſt coinquinatum. Apoca. xxj. Ita neqꝫ luctus / neqꝫ Conclu.2.

clamoꝛ: ſed nec vllus doloꝛ ibidem. ¶ Scđa cõcluſio. Angeli dãnati / hac libertate cui opponitur ſeruitus: ſunt pꝛiuati. Patet: quia ſunt addicti perpe- Conclu.3.

tuo miſerie / culpe ⁊ pene. ¶ Tertia concluſio. Utrorumqꝫ bonoꝛũ ⁊ maloꝛũ voluntatis arbitriū a coactione eſt liberum. ¶ Pꝛobat illa concluſio: quia ſi voluntas poſſet cogi: maxime ꝑ actũ velle aut nolle quẽ in ea deus cauſaret: ⁊ tanꝙ̄ cã totalis in ea conſeruaret: ſed hoc nõ: ergo. Cõſequentia nota cũ maioꝛe. Quia actu a ſe elicito voluntas nõ cogit: cum oẽm talem ſm ꝓpꝛiã potentiã naturalẽ elicit. Minoꝛ ꝓbat: q2 illũ actũ a deo cauſatũ nõ recipit contra naturalẽ inclinationẽ: ergo nõ violenter. Antecedens ptꝫ: q2 nullũ actũ recipit violẽter: quẽ põt recipere naturaliter: ſed oẽm volitionē põt accipere naturaliter: quia oẽm põt ꝓducere naturaliter: ſed quãcunqꝫ põt elicere naturaliter: põt etiam recipere naturaliter. ¶ Item voluntas nõ inclinatur ad cuiuſcunqꝫ volitionis oppoſitũ naturaliter: ergo nullam recipit violẽter. ¶ Nec valet dicere / ꝙ lꝫ nõ recipiat violenter: tñ per eã violenter tendit in obiectum: q2 nõ eſt a ſe elicitus. ¶ Itẽ quicqđ accidit voluntati ꝯtra velle ipſum violẽtat: ſꝫ volũtas dãnati põt velle ſe nõ habere talem actũ a deo in eo cauſatum. ¶ Itẽ ꝑ illũ actũ volũtas neceſſitat: ergo cogitur. ¶ Pꝛimũ nõ valet: q2 exiſtẽte volitione in potẽtia a quocũqꝫ ꝓducat per eã volũtas eque tendit in obiectũ: ſicut viſione in oculo exiſtẽte / ſiue ſit increata ſiue a potẽtia ⁊ obiecto ꝓducta: ꝑ eã oculus vidẽdo tẽdit in obiectũ. Implicat em̄ velle reſpectu alicuiꝰ obiecti eſſe in volũtate: ⁊ voluntatẽ nõ velle obiectum. In eo aũt ꝙ vult: non violentat. ¶ Scđm etiam nõ ꝓbat: q2 exiſtente volitione in voluntate / nõ põt voluntas ſimul oppoſitũ velle: vel actũ repugnantẽ habere. Sed actus illi de quibus arguitur foꝛmaliter repugnãt: vt velle ⁊ nolle eiuſdẽ. ¶ Nec tertiũ: q2 ſtant ſimul ꝙ volũtas ꝑ actum a deo in ea cauſatũ neceſſitat: ita ꝙ illo ſtante nõ poteſt in eius oppoſitum. Et ꝙ illũ actũ a deo conſeruatum in ea nõ poſſit remouere. Nõ tñ cogit: q2 ſtante illo actu volẽs ꝑ eũ tẽdit in obiectũ: nõ minus / ꝙ̄ ſi eſſet per ſeipſam elicitus. ¶ Quarta cõcluſio: ꝙ̄uis volũtas

angeli tã cõfirmati ꝙ̄ obſtinati / quãtũ ad oẽm actũ Conclu.4. M

a ſe elicitũ / ſit libera tertio mõ: nõ tñ ad oẽm actum quẽ recipit imediate a ſolo deo. Pꝛobatur: q2 reſpectu cuiuſlibet actus eliciti hꝫ ſe cõtingenter: q2 põt elicere vel non elicere: non aũt ad actum a ſolo deo cauſatũ: illũ enim nõ põt nõ recipere: neqꝫ per eum

receptū nō tēdere in obiectū. ¶ Ex quo ptz qđ cōfirmatio ꝛ obstinatio tollit libertatem arbitrij illo tertio mō/quantū ad actus a deo immediate causatos non aūt quantū ad alios a voluntate eliciēdos. Unquantū ad actū beatificū/boni non sunt liberi. Et neqꝫ mali quātū ad actū in quo essentialius cōsistit miseria. Sunt autē liberi quantū ad alios vt illi ad ministrandū nobis/ꝛ ad custodiā nostri: illi ad tētādum. Tales sunt oēs act⁹ accidētaliter se habētes ad miseriā vel beatitudinē: hoc est / sine quib⁹ manere pōt beatitudo in cōfirmatis/ꝛ miseria in obstinatis.

Conclu. 5. ¶ Quinta conclusio. Sicut li. ar. in bonis per confirmationē reddit liberius et eleuatur: ita in malis per obstinationē deprimit. Prima pars ptz: q: p cōfirmationē assequit cōfirmat⁹ plures modos libertatis. s. a culpa: a pena: a miseria. Etiam quo ad tertiū libertatis modū: quia minus pōt quātū ad act⁹ multos imperatos/ipedire a causis extrīsecis pter cōfirmationē in bono ꝙ añ: quia ad act⁹ indecētes/ imꝑfectos/min⁹ impedietes nec cogi nec allici pñt sicut añ cōfirmationē. Pñt ergo in quoscūqꝫ act⁹ bonos sine impedimēto. Scđa pars ptz: q: p obstinatiōnē tollit ab eis libertas prima: quia abducuntur alias addicuntur perpetue seruituti; culpe et pene. Nec quo ad tertiū modum possunt assurgere in bonas voluntates: sed tm̄ ad malas depressi/ad quas eliciēdas sunt male liberi. ¶ Quantū ad tertiū articulū/est dubiū.

Articu. 3. Dubium. 1. M Utrū aliqs loc⁹ sit demonib⁹ disconueniēs ꝛ penalis. ¶ Ad hoc breuiter dr/q: de penis damnatorū hoīm et demonū magis ptinet ad dist. xliiij. lib. iiij. Uide pro illo dubio Ockam. q. xix. scđi: et. j. quodl. q. xix. Dicit ergo qđ nullus locus est cōueniens vel discōueniēs nature spūs separati tanqꝫ ei⁹ saluatiuus vel corruptiuus: q: quantū est ex ipso natura sua equaliter oēm locū respicit. Locus tamē aliqs dr conueniēs vel discōueniens in ordine ad volūtatis actū. Uñ locus in quo vult esse dr cōueniens et in quo non vult esse discōueniēs. Uñ neqꝫ ignis: neqꝫ aer ille caliginosus quo detrusi sunt: esset demonib⁹ disconueniēs/nisi p quāto nolūt ibi esse et ibi detineri. Locum tñ istū in quo detinent maxime odiūt: q: intēsissime ibi detineri nolūt. Tū q: appetit diabolus liberū vsum potētie sue: vt sicut natura sua est indifferens ad quodcūqꝫ corpus: sic possit se facere presentem cuicūqꝫ corpori. Intendit autem hūc appetēdi actū supbia: cōsummat inuidia pter quā nusqꝫ vellet determinate esse pp sniam ꝛ actionē diuinā. Istud autē nolle et apprehensionē noliti sui. s. detentionē in hoc loco ptāte diuina/quā summe odit sequitur grauissima tristitia: tanto grauior quanto nolle est intensi⁹: ꝛ apprehēsio noliti certior. Hoc autē nolle ꝛ hec apprehensio noliti/non est in ptāte demonis: quia cōseruat a solo deo in penā sui peccati: et ideo grauior est tristitia. Nec tñ equalis est tristitia in omnib⁹: sicut nolle non est equale in omnib⁹. Intenditur em̄ proportionaliter pctō quo illā penā meruerūt. Sicut em̄ actus nolēdi non est in ptāte eorū: ita nec modus ei⁹ ꝛ intensio. Et ideo est probabile q immediate causet a deo.

O ¶ Sed di. Locus ille. s. caliginosus aer/cōueniēs est tentationi hominū quā volūt: ergo videt q locū istū velint ꝛ delectent in eo pter hoīm tentationes in quorum victoria delectant. ¶ Itē si locus ille est in eis discōueniēs pter penā peccati/posset eis etiā esse incōueniens sine pctō precedēte: q: quicquid deus positiuum facere potest cū pctō alterius: pōt etiā facere sine pctō: ꝛ sic loc⁹ esset disconueniēs/vel cōueniēs ratiōe nature: ꝛ nō tāqꝫ in penā peccati. ¶ Ad primū dicit/ qđ etsi demones velint tētare hoīes et velint vincere: nō tamē de sua victoria delectant aut gaudent. Quia sicut oīs dolor ꝛ tristitia repugnat beatitudini: ita omne gaudium et letitia miserie. Et licet gaudiū sequat naturaliter apprehensionē voliti non tñ sequitur in demonib⁹: q: deus non cōcurrit ad delectationis productionē. Siquidē sicut delectatio realiter distinguitur a volitione: ita pōt deus cōcurrere ad actum volendi causandū in voluntate demonis/absqꝫ hoc qđ concurrat ad causandū delectationem in eodē. Et lz velint hoīes tentare: nolūt tñ esse in loco etiā tentamini apto: eo modo quo ibi sunt. s. ɔtra libertatem sue motiue potētie: et tāqꝫ in carcere/ꝛ in penā pcti: ꝛ a deo hoc agēte. ¶ Ad scđm dr: qđ locus ille nō est eis disconueniēs precise: quia peccauerunt: sed q: est inflicta pena propter pctm̄: ꝛ formaliter q: nolūt ibi esse: ꝛ cōtra hāc volūtatē detinent sicut in carcere. Et lz oīa illa positiua posset deus facere si peccatū nō precessisset: ꝛ esset tūc eque afflictiuū: tñ nō meret dici pena: quia pena cōnotat afflictiōis correspōdētiā ad peccatū pcedēs: sicut et afflictio brutorū pprie nō pōt dici pena. Tñ de potētia ordinata nō īfligit de⁹ penā nisi pcesserit culpa. Uel in eo cui culpa imputat: vt in nobis. Uel ī alio: vt in xpo q penā substinuit: nō pter sua: sed pter nostra peccata. Et tantum de illa questione.

Distinctio. viij.

Bit supra de cōuersione ꝛ auersiōe angelorū. In sequēti. iiij. distin. agit de varijs habitudinib⁹ distinctionibus ꝛ officijs eorūdem. Et primo de habitudine eorum ad sua vl alioꝝ corpora distinctione presenti. Scđo quantū ad eorum distinctionem et ministeria. In hac ergo distinctione inquirit/an sint corporei: an assumant corpora. De apparitionibus corporalib⁹ quo deus vel angeli apparuerunt patribus. De illapsu quib⁹ inexistunt mentib⁹ hoīm vel eorū corporib⁹. Cuius sentētia in his trib⁹ colligit cōclusionib⁹. ¶ Prima conclusio. Probabile est angelos esse natura incorporeos: assumere tamen quandoqꝫ corpora suis actionibus ꝛ ministerijs congrua. ¶ Scđa cōclusio. Etsi deus qñqꝫ in corporeis figuris per se vel angelos in eius loqnētes persona apparuit: viatorib⁹ tñ suam propriam speciem non ostendit. ¶ Tertia cōclusio. Demones nec mentibus/nec hominum corporib⁹ substantialiter illabunt: eis tñ per malitie effectum iunguntur: et per eorum prohibitionē expelluntur.

Questio. j.

A

Irca hāc distinctionē mouet hec qđ prima. Utrū angeli naturaliter incorporei possint assumere corpora: ꝛ in eis exercere opa vite. In qōne erūt quatuor articuli. Tres primi que tanguntur in titulo. Quart⁹ mouet dubia.

Articu. 1. Nota. 1. ¶ Quātum ad primum queritur vtrum angeli sint corporei: quod nihil aliud est querere/ꝙ vtrum angelus sit natura cōposita ex quodam potētionali/ materiali ꝛ perfectibili/ꝛ forma illi inherente/eāqꝫ perficiente: sicut homo componitur ex materia ꝛ forma intellectiua eā inhesiue perficiēte.

Nota. 2. ¶ Secundo notādum/quod olim fuit hec questio multū dubia: diuersis doctoribus diuersa de ea sentiētib⁹: vt tangit magister in textu. Unde vident quidam tenuisse partem affirmatiuam: nihilqꝫ esse simpliciter incorporeum/preter solumdeum. Ad hoc allegatur illud Orige. in periarch. Solius dei. i. patris et filij ꝛ spiritussancti illud proprium est: vt sine materiali substantia/et absqꝫ vlla corporee adiectionis societate intelligatur existere. ¶ Item illud Bern. homil. vj. super cañ. Demus deo soli sicut immortalitatem sic incorporeitatem: cuius natura sola neqꝫ propter se/ neqꝫ propter alium/solatio indiget instrumenti corporei: liquet autem omnem spiritum creatum corporeo indigere solatio. ¶ Item illud Grego. in homil. epiphanie: vbi nominat angelū rationale animal. Animal autem compositum est et corporeum. ¶ Item ex augu. ea que magister allegat in textu.

Conclusio.

¶ Sed oppositū nūc cōiter dicūt oēs doctores cōcorditer: cui etiā videt magister consentire. ¶ Unde fm hoc ponitur hec cōclusio ad illum articulū. Angeli tam boni q̄ mali sunt naturaliter incorporei et immateriales: ita quod nō habent corpora sibi vnita tanq̄ partem sui essentialem. Probatur cōclusio. auctoritate et rōne. Auctoritate beati Dionys. de diuinis noīb⁹. c. iiij. circa principium. Intelligibiles oēs spūalesq̄ substantie veluti incorporales et oī materia carētes intelligunt. Ad idē plura adduci pñt ex libro de cele. hierar. Itē Damas. diffiniēs angelū dt. Est substātia intelligibilis incorporea. Et addit ad hoc Richar. signum quod corpulento modice q̄titatis a maxima multitudine demonum obsidetur. Unde legitur Mar. v. vbi dicit ex psona demonis. Legio mihi nomen est. Continet autem legio fm Richar. 6666. Si ergo corpora haberēt demones tot nullo modo intrare possent corpus humanū tam modicū. ¶ Itē consonat ratio: quia creatura aliqua est mere corporalis: vt elementa et mixta non viuentia. Aliqua est composita ex spirituali et corpore: vt homo. Ideo etiā erit aliqua creatura pure spiritualis: alioquin modi essendi in creaturis non essent completi. ¶ Item creatura mere spiritualis perfectior est corporali et composita ex corporali et spūali. Si ergo illa deficeret/ in vniuerso deficeret nobilissima creatura: et esset creatura quasi acephala carens digniori sua parte. Ad Origenem dr/ q Orige. in illo sicut in multis aliis sequens antiquorū phorū opinionē deceptus est: ita dicit beat⁹ Tho. ¶ Ad beatū Bern. dr qd aliquid dupliciter dr esse incorporeū. Uno modo quod nō indiget solatio corporis nec propter se nec propter alios: et ita solus de⁹ est incorporeus. Alio modo qd non indiget pp̄ter se. Nā quātū ad operationes proprias nullo modo corporib⁹ adiuuat: indiget tn̄ corpore aliqñ in ministerio aliorū/ seu propter alios. Sic angelus cum mittitur indiget qñq̄ corpore propter eos quibus mittit: et illo modo angeli sunt incorporei. Primo mō accipit beatus Ber. vt patet ex contextu verborum suorum. ¶ Ad beatū Grego. dicit / qd accipit aial rōnale transsumptiue pro omni illo qd h₃ rōnē siue intellectum. ¶ Ad auctoritates beati Augu. quas magister allegat: soluit ipse dicens cū locutū fm aliorū opinionē: non propriā.

Articu. 2.

¶ Quantū ad articulū scdm nota/ q sicut colligitur ex dictis doctorū Alexā. Sco. Tho. et aliorum: spiritū assumere corpus est spiritū coadsistere corpori diffinitiue vt motorem intrinsecum mobili tāq̄ instrumentum/ ad sui vel dei representationē. ¶ Dicit primo in hac descriptiōe coadsistere corpori: in hoc eī dicitur spirit⁹ assumere. i. ad se assumere corpus: quia coniūgitur ei per indistātiam localem nō solū per operationem. ¶ Et additur diffinitiue/ ad excludendum deū: qui l₃ apparuerit patribus in figuris corporalibus: Abrae in trib⁹ viris: Moysi in igne: populo in nube rc. Illa tamē corpora nō assumpsit deus: alioquin cū omnib⁹ sit intutiue presens: et oia operetur in omnibus: omnia corpora assumeret: et maxime in omnibus in quib⁹ se manifestauit creature rationali: et ita assumeret corpus predicatoris verbum dei predicantis. Nec dicitur assumpsisse columbe speciem: in qua apparuit spiritussanctus. Nec stellam magis apparentē: nec igneas linguas: nec ignem in rubo aut in monte Sina. Sed omnes ille apparitiōes facte sunt per angelos/ huiusmodi corpora figuralia assumentes: et in persona dei loquentes. Unde Aug. ij. et. iij. de trini. penes per totū materiam illam disputās ostendit. c. x. tertij. omnes illas apparitiones: in quibus manifeste scriptura deum apparuisse et locutū fuisse patrib⁹ et populo: dicit angelorum (in persona dei loquētium) ministerio factas. Uñ ait. Illa oia que patrib⁹ visa sunt: cū deus illis fm dispensationē suā temporib⁹ cōgrua presentaretur per creaturā facta manifestum est. Et si nos latet quomodo ea ministris angelis fecerit: per angelos tn̄ esse facta nō ex nostro sensu dicim⁹. Extat eī auctoritas diuinarū scripturarū vñ mens nostra deuiare nō debet. Et deinde prosequitur auctoritates illud probantes apostoli scʒ ad Heb. et ex actibus ap̄stolorū ac libris veteris testamenti: per totū illud capitulum. Et circa finē recapitulādo dicit. Satis demonstratum est/ cū antiquis patribus nostris ante incarnationē saluatoris: cū de⁹ apparere dicebatur: voces ille ac species corporales per angelos facte sunt: siue ipsis loquētib⁹/ vel agētib⁹ aliqd ex psona dei. Sicut etiā pphetas solere ostendimus: siue angelis assumētib⁹ ex creatura qd ipsi nō essent: vbi deus figurate ostēderet hoīb⁹. Ecce cum dicat angelos assumpsisse figuras: in eisdem apparuisse. Nō aūt inquit illas figuras assumpsisse eius mihi (sine temeritate loquor) alia ratio nō apparet: nisi q angeli hmōi corporalibus figuris coextiterunt diffinitiue: nō aūt de⁹. Et pp̄ter hoc puto Sco. addidisse hanc dictionem diffinitiue. ¶ Dicitur consequēter in descriptione: vt motorē intrinsecum mobili: ad designādū q assumptio illa non est per informationē: sicut aīa assumit. Nec p hypostaticā vnionē: sicut verbū assumpsit humanā naturā sed dūtaxat per motionē et vsum corporis/ ad operationē: sicut artifex vtit instrumento. ¶ Addit ad sui vel dei representationē. i. significationē. Hoc verum est de āgelis bonis tāttū: q mali sepe assumūt corpora non pp̄ter dei repsentationē: q nō propter solū motum spūs dicitur assumere corpus: alioquin intelligentia motrix orbis assumeret orbē. Et sicut Alexan. dicit: si moueret magnā turrim illā assumeret: qd non conceditur. Et in hoc etiā tāgitur causa finalis hui⁹ assumptionis. Nam fm sanctū Bonauen. angeli nō indigēt solatio corporis pp̄ter se: sed vt nobis congruētius cōdescēdāt: indigēt solatio. i. adiutorio. Indigent inquam ad aliquas operationes exercendas: indigēt ad seipsos manifestandos: indigent ad nosmetipsos letificādos siue cōfirmandos. Loquitur de bonis angelis. Et iō assumūt corpora sicut instrumenta vel organa ad operandū: sicut signa ad manifestādū: sicut cooperimēta vel habitacula ad conseruandū. Uñ corpus assumptū cōiūgitur illi sicut instrumentū motori: sicut signum significatori: sicut habitaculum habitatori rc. Hec sanctus Bonauē. ¶ Scdo notādū/ qd q finis imponit necessitatem his que sunt ad finē: ideo angelus assumit corpus prout cōgruit operationi et significationi/. Uñ non assumit corpus celeste: q celū non est susceptiuū illorū accidentiū in quibus apparet. Nota. 2. D. Pōt aūt assumere corpus mixtū a natura iā formatū: vt cadauer mortui: vel aliquid tale. Potest etiam assumere corpus nōdū a causis naturalibus causatū vel formatū: sed qd quasi tūc dū volunt assumere formatur subito: et completa operatione disparet: sicut fuit de Raphaele Tobie per totū: et Phanuele Geñ. xxxij. Et de angelo apparente manue in specie viri. Judicū. xiij. Tūc dicūt aliqui (vt recitat sanctus Bonauē.) qd corpus tale format de natura elementari simplici. i. aeris hoc mō. Nam elemētū aeris de sui natura est rarefactibile et cōdēsabile: sū adsit virtus que hoc possit. Uñ sicut videmus aquā solidari in glaciem / et crystallū ex frigore: sic cōtingit aliqua virtute occulta que nos latet/ angelum aerē cōdensare posse fm magis et min⁹ ad voluntatem angeli operantis. Hoc aūt corpus cū cōdēsatur: pōt suscipere figurā et effigiē talē qualē vult angelus: et ita corpori organizato effici cōforme. Potest nihilominus in vna parte condensari plus: in alia minus: in alia minime: et sic conformari neruo/ ossi et carni. Potest etiam in vna sui parte recipere plus de luce: in alia minus: in alia minime: et scdm hoc habere in se diuersos colores: et ita corpori humano effici quasi in omnibus conforme: et ita idoneum instrumentum/

signũ et habitaculũ:vt ab angelo assumat̃. ¶Alijs tamen nõ placet ꝙ corpus assumẽdũ sit de simplici elemẽto:sed ꝙ sit ex aere cum admixtione alterius elemẽti:sicut in nube qđ nõ est corpus plene mixtũ: habet tamẽ in se naturam pluriũ elemẽtoꝝ. Et per hunc modũ corpus ab angelo assumptũ principaliter ab aere putatur esse formatũ:cõcurrẽte ad hoc natura alicuius vaporis terrestris vel aquosi:quo faciat tam ad varietatẽ condẽsationis ꝙ̃ ad multiformitatẽ coloris. Hanc autẽ nõ oportet angelũ de longinquo mẽdicare:cum aer pro magna sui parte mixtus sit vaporibus. Non est ergo corpus assumptum ab angelo mixtũ plena mixtione. Tum quia tale corpus nõ posset tam subito generari aut formari:quia nõ esset natũ generari nisi ẜm determinatum ꝓcessum nature. Nã si appareret in corpore hoĩs nõ prius geniti per naturã:illud corpus non posset generari/nisi in matrice. Nec potest dici ꝙ angelus subito inducat illã formã in materiã:quia non potest naturalẽ formã inducere:sed tantũ potest actiua ꝛ passiua cõsequẽter applicare:ꝛ corporibus celestibus in situ cõuenienti approximare:vt inducat̃ forma qualis nata est a talibus agẽtibus particularibꝰ induci. Itaqꝫ corpus quasi qđ subito formatur resoluitur:est mixtũ imperfecta mixtione qualis potest induci ab agẽtibus naturalibꝰ:quasi subito facta approximatione elementoꝝ:ita ꝙ magis assimilatur impressiõi que est imperfecte mixta. Cuius signum est (dicit Sco.) quia qñ disparet tale corpus:nõ remanet aliquid talis corporis in quod esset naturaliter resolubile immediate corpus assumptum:si fuisset perfecte mixtum. Corpus enim humanũ si esset perfecte mixtũ:non esset natũ redire nisi in cadauer.

Cõclusio. E

¶Illis premissis est hec conclusio/quo ad illũ articulũ respõsalis. Angeli tam boni ꝙ̃ mali possunt assumere corpora in quibꝰ apparent homini. Ista conclusio manifesta est ex scriptura vtriusqꝫ testamenti. Ubi habetur angelos in humanis corporibus apparuisse. Ad illa corpora angeli habebãt specialẽ coniũctionẽ:alr̃s non magis apparuissent angeli ꝙ̃ alia creatura. Non autẽ fuit illa coniunctio tanꝙ̃ forme ad perfectibile:nec tanꝙ̃ suppositãtis ad naturã suppositatã:vt patet ex illo articulo. Nec alia dari potest nisi motoris et mobilis:et talis qñ fit ad significandum sui vel dei presentiã est assumptio:ergo.

Arti. 3. F

¶Quantũ ad tertiũ articulũ:de operationibus quas operant̃ in corporibꝰ assumptis:supponit̃ ꝙ multiplex est operatio. Quedã ad locũ que vocat̃ motus localis. Alia ad formã absolutã:et hec est multiplex ẜm multiplicitatem formarũ. Nam sunt forme nonvitales:similiter quedã vitales. Et harũ alique sunt vegetatiue potẽtie tãtũ:alie sensitiue:alie potẽtie intellectiue. Forme ad quas est operatio vegetatiua sunt forme substãtiales totales ad quas est generatio. Uel partiales ad quas est nutritio vel augmentatio. Forme potẽtie sensitiue ꝛ intellectiue sunt forme accidentales.s.cognitionis sensitiue ꝛ intellectiue.

Concl'o. 1.

¶Scđz hec ponunt̃ cõclusiones:ꝛ primo de motu locali:de quo est hec conclusio prima. Omnẽ motũ localẽ põt causare angelus in assumpto corpore ẜm speciem:ꝛ ita motuꝫ membroꝝ/palpebrarũ/manuũ/pedum/lingue ꝛc. motũ etiã inspirationis ꝛ respirationis: etiã motũ qui videt̃ esse progressiuus. Probat̃ conclusio:quia nõ est aliquod corpus ita imperfectũ in vniuerso/quin habeat in virtute sua actiua aliqđ vbi:vt patet de grano respectu centri. Ergo multo magis hꝫ hoc angelus respectu corporis assumpti. Non enim negandũ est a perfectiore quod cõuenit imperfectiori:cũ semper dignificanda sit natura. Qđ verũ est de his que nõ importãt imperfectionẽ:quale est mouere:quod etiã deo cõuenit.

Concl'o. 2. G

¶Secũda cõclusio. Angelus in corpore assumpto nõ potest in operationes vitales potẽtie vegetatiue. Probat̃ tam de opere nutritionis ꝛ augmẽtatiõis ꝙ̃ generationis. De primis duobꝰ patet:quia illa opera nõ possunt esse nisi cõpositi substãtialis:in quo forma viuens producit partialẽ formã eiusdẽ rõnis in materia nutrimẽti ꝛc. sed ibi nõ est compositũ viuẽs:nec forma vegetatiua:ergo. Sed nec angelꝰ in materiã exteriorẽ potest ducere quãcũqꝫ formã absolutã materialẽ:põt tñ applicare passiuis actiua:vt ꝓbat magister distin. vij. In corpore autẽ assumpto nihil est actiuũ forme viuẽtis:neqꝫ conuersiuũ nutrimẽti in substantiã aliti. Silr̃ in opꝑe generationis/que fit ꝑ decisionẽ seminis a viuẽte:in quo est virtꝰ formatiua fetus ꝛc. reqrit̃ cõpositũ viuẽs:de cuiꝰ nutrimẽti tertie digestionis supfluo ꝓducit̃ semen ꝛc. que oĩa deficiũt in corꝑe assumpto ꝑ angelũ. ¶Et dicit̃ notãter ꝙ nõ põt in oꝑationes vitales:qꝛ angelus põt in comestionẽ que ꝓcedit nutritionẽ. Illa eñ nõ est nisi diuisio cibi ꝑ motũ localẽ maxillarũ:ꝛ traiectio eius in ventrẽ silr̃ per motũ localẽ. Et tunc põt fieri exhalatio ꝛ resolutio in humores vel elementa. Illi enim motꝰ locales nõ possunt fieri circa assumpta corpora virtute actiua angeli. Unde dixit Raphael Tobie. xij. Uidebar qdẽ vobiscũ mãducare ꝛ bibere:sed ego cibo inuisibili ꝛ potu:q ab hoĩbus videri non põt:vtor. Siquidẽ visus fuit cibũ masticare et traijcere:sed cõuersus nõ fuit in corpus viuẽs. Et lꝫ nõ possit fieri vera nutritio:posset tñ fieri iuxtapositio elemẽti per angelũ:quod põt subito imꝑfecte misceri si vellet: vt sic apponendo corpori apparet augmẽtari ꝛ crescere. Sic etiã põt demon alicui succumbẽdo in assumpto corꝑe in specie mulieris alicuius semẽ suscipere:ꝛ seruare illud in sua naturali qualitate cõuenienti naturali generationi/quousqꝫ transfundat illud in matricem alicuius femine ipsi incubãdo:ꝛ ꝑ hũc modũ feminas impregnare. Ubi nihil facit nisi ꝙ primo recipit semẽ a viro ei in specie femine succũbẽdo:ꝛ postea mouet illud localiter transfundẽdo in femine matricẽ ei incubãdo. Et sic si semẽ illud receptũ ꝛ trãsfusum non amittit suã vim naturalẽ ꝛ qualitatẽ ꝯueniẽtẽ:põt ꝑ ipsum fieri cõceptio ꝛ generatio:ac si primo de viro a cuiꝰ corpore decisum est immediate trãsfusum fuisset in feminã illam. De hoc beatꝰ Augu. xv. de ciuita. dei cap. xxiij. dicit. Qm̃ creberrima fama est:multiqꝫ se exꝑtos:vel ab eis q experti essent:de quoꝝ fide dubitandũ nõ est:audisse cõfirmãt:syluanos atqꝫ faunos (quos vulgo incubos vocãt) improbos sepe extitisse mulieribꝰ:ꝛ earũ appetisse ꝛ peregisse concubitũ:ꝛ quosdã demones quos dusios galli nuncupant:assidue hãc immũditiã ꝛ tẽtare ꝛ efficere:plures talesqꝫ asseuerant:vt hoc negare impudẽtie videatur. Hec ille. Et hoc modo attribuit̃ angelo:nõ quidẽ bono (Absit enim vt tam vilibꝰ se immisceat) sed malo generare:nõ ꝙ de sua substãtia generet:sꝫ quia cõstituẽdo se primo succubũ:deinde incubum semẽ receptum trãsfundit. Nec demon sic pater est pueri geniti:sed vir a quo decisum est illud semen: ꝛ a demone succubo receptũ. Et ita intelligẽda sunt que de incubis ꝛ succubis in historijs ꝛ sanctorum legẽdis legunt̃.

¶Tertia cõclusio. Angelus in assumpto corpore nõ põt ꝓducere actus potẽtie sensitiue:cognitiones scꝫ ꝛ appetitiones: hoc est neqꝫ visionẽ neqꝫ auditionẽ ꝛc. Patet:qꝛ illi actus reqrũt aĩam sensitiuã tanꝙ̃ principiũ actiuũ:ꝛ organũ perfecte mixtũ corporis viuẽtis tanꝙ̃ subiectũ: vel totũ cõpositũ ex potentia ꝛ organo. Talia aũt deficiũt in corpore assumpto:ergo. Cõclusio. 3. H

¶Quarta cõclusio. Oẽs cognitiones quas angelus habere videt̃ per mẽbra seu partes assumpti corꝑis/nõ sunt nisi cognitiões intellectiue:quas etiã habere posset corpore nõ assumpto. Patet:qꝛ mouẽdo linguã ṽba format qbꝰ loqui videt̃:ꝛ ꝑ hec verba cõceptꝰ suos alijs exprimere. Percipit etiã voces loquẽtiũ:ꝛ intelligit sermones corꝑ que sine cognitiõe fieri nõ possunt. Hec Concl'o. 4.

autē cognitiones in angelo non ſunt ſenſitiue: ergo ſunt intellectiue. Tenet ↄña a ſufficienti diuiſione. Et antecedēs ptꝫ per ↄcluſionē p̄cedentē. Hec ſunt de intētiōe doctoꝝ cōiter Alex. Tho. Sco. Bonauē. et ceteroꝝ. Uide ad idem Ockam. q. xx. ſecūdi libri.

Articu. 4. Dubium. 1. I ¶ Quantū ad articulū quartū mouent̄ aliqua dubia. Primū cōtra cōcluſionē ſecūdam articuli tertij. Nā angelos veritatis nō decet fictio: ſꝫ ſi in corpore aſſumpto qđ apparet viuū nō operarent̄ opera vite vere: ſed tantū apparēter eſſet fictio. ¶ Itē in operibus angeloꝝ nō dꝫ aliqđ eſſe fruſtra. Fruſtra aūt in corpore aſſumpto eſſent aures ⁊c. niſi per illas ſentiret. ¶ Ad primū dicitur negādo ꝙ ſit fictio in eo ꝙ angeli in aſſumpto corpore apparenter ⁊ non vere opera vite operant̄. Fictio enim eſt ſignū falſi: vt qñ aliqđ adhibet̄ ad ſignificādū aliqđ vel aliqualiter/ ſcꝫ qđ vel qualr̄ nō eſt. Qñcūqꝫ autē eſt correſpōdētia ſeu adequatio ſignati ad ſignū: ita ꝙ res ſignificate ita ſe habēt ſicut ſignificant̄/ nō eſt fictio: licet ſignū ſit alteriꝰ nature ꝙ̄ ſignificatū: nam vocibus que accidētia ſunt ſignificamꝰ ſubſtātiā. Et ſicut cū aliquis geſtu corporis ſignificat qualitatē mentis alterius cuius perſonā induit: lꝫ in eo nō ſunt qualitates mētis quas figurat/ non tñ ibi eſt fictio. Sic intelligibilia ſub figuris ſenſibilibꝰ ꝓpter ſimilitudinē quandā ſine fictione ſignificamus: licet intelligibilia nō ſint ſenſibilia. Ita nō repugnat veritati ſanctoꝝ angeloꝝ ꝙ corpora aſſumpta apparent viuentia/ lꝫ non ſint. Non eñ aſſumunt̄ ad repreſentandū vitā ipſoꝝ corporū: ſed ad repreſentādū preſentiā angeloꝝ qui vere viuūt: ⁊ vt per ſimilitudinē humanorū operum/ deſignent̄ ꝓprietates ⁊ opera angeloꝝ/ ſiue earū rerū ad quas repſentādas corpora aſſumit: ſic angelꝰ Raphael loquebat̄ Tobie. Apparēter comedit ⁊ bibit ⁊c. Ut per hoc ſe exhiberet cōgruū itineris ſociū ⁊ ductorē/ ac diuinā miſericordiā ei impēſam manifeſtaret/ ac in multis inſtrueret.

K ¶ Per hoc ptꝫ reſpōſio ad ſecundū. Ad qđ dicit̄ ꝙ mēbra in corpore aſſumpto nō ſunt fruſtra: licet per ea vitalia opera angeli non exerceāt: q2 ad hoc nō ſunt aſſumpta: ſꝫ ad ſignificādū ꝓprietates angeloꝝ: ⁊ ad cōgruam informationē eoꝝ ad quos mittunt̄. Non eſt eñ figura oculi in aſſumpto corpore vt per ipſum angelus videat: ſed vt ſignificet virtutē cognitiuā angeloꝝ.

Dubiū. 2. L ¶ Secūdo dubitat̄. Si comeſtio angeloꝝ nō fuit vere operatio vitalis: tūc comeſtio Chriſti cum diſcipulis nō fuiſſet probatio ſufficiēs vere reſurrectionis: cū tñ ad hoc Chriſtus cū diſcipulis comedit vt ſe vere reſurrexiſſe ad vitā cōprobaret. ¶ Pro illo dubio vide Augu. epiſ̄a. xlix. et eſt ad Deo gratias: de ſex qōnibus in. q. j. Reſpōdet Sco. diſt. illa: ꝙ ad probādū reſurrectionē Chriſti veram ſunt multa alia argumenta efficaciora in euāgelio: cū qbꝰ ⁊ comeſtio Chriſti ſatis ꝓbat verā reſurrectionē etſi nō per ſe tm̄. ¶ Uel dicit̄ ſm eūdē ꝙ comeſtio Chriſti fuit vera comeſtio ordinata ad verā nutritionē: quia Sco. nō reputat incōueniēs ꝙ corpus glorioſum poſſit conuertere corpus non glorioſum in ipſum: ſicut corpus nō glorioſum eſſe ſimul poteſt cū corpore glorioſo: nec ꝓpter hoc eſt corruptibile ꝙ pōt aliqđ cōuertere in ſe. Poſſet eñ deꝰ corpus glorioſum facere in minima quātitate: ⁊ augere illud per comeſtionē: nec tñ aliqđ corrumperet̄ de nutrimēto ⁊ aucto. Hec Sco. Illa enim nutritio ⁊ augmētatio nō fieret per ſuſceptionē nutrimenti in poros per reſolutionē partiū corporis glorioſi cauſatos: cū corpora glorioſa ſint incorruptibilia. Nec fieret ad reſtaurationē deperditi: ſed fieret per appoſitionē nutrimēti ⁊ eius cōuerſionē in corpus glorioſuꝫ. Sed de hoc alibi.

Dubiū. 3. M ¶ Tertio dubitat̄. Quare Abraā angelis ſibi apparētibꝰ cibos obtulit: cū ſciret angelos eſcis nō indigere: ⁊ illos intelligeret eſſe angelos. Qđ ex eo ptꝫ: q2 eos adorauit. Rñdet Alex. de hal. par. ij. q. xxxiij. mē. vj. ꝙ Abraā primo putabat eos eſſe hoīes ⁊ cibo indigere: propter qđ cibos obtulit: ſed poſtea cognouit eos eſſe angelos: dum ſe ad Sodome ſubuerſionē deſcēdiſſe declarabāt: vt habet̄ Geñ. xviij. ¶ Et ſi replicatur ꝙ prius adorauit ꝙ̄ cibū obtulit: ⁊ ita prius eos fuiſſe angelos recognouit. Dicēdū ꝙ illa adoratio nō fuit latria que deo offert̄: nec dulia que angelis exhibet̄ ſed dulia que exhibet̄ hoībꝰ reuerētie cauſa. Unde cū adorauit eos Abraā: nōdū cognouit vt angelos: ſed adorauit/ vt hoīes quos vidit in reuerēda perſona. Poſtmodū aūt intellexit eos angelos: ⁊ deū in eis apparuiſſe: vnde trinitatē in vnitate cognouit: vt dicit Augu. in lib. de trini. Unde de ipſo canitur. Tres vidit ⁊ vnū adorauit. Cū ſcꝫ dixit. Loquar ad dñm deū meū/ cū ſim puluis ⁊ cinis.

¶ Ultimo dubitat̄. Utrū angelus ad hoc vt loquat̄ indigeat plectro lingue aſſumpti corporis. Dubiū. 4. N Rñdet̄ ſm Alex. vbi ſupra. q. xxxv. circa fi. ꝙ angelus pōt formare voces ſenſitiuas in aere ſine linguaꝝ inſtrumētis corporeis ad hoc a natura determinatis. Qđ patet: quia voces in preceptoꝝ datione Exo. xx. angeli formauerūt: ſic in baptiſmate ⁊ trāſfiguratione. Mat. iij. et. xvij. audita eſt vox. Hic eſt filiꝰ meus dilectꝰ ⁊c. Similiter loquebat̄ per aſinā Balaā: cuius tamen lingua nō fuit aptum inſtrumentū ad loquendum. Unde licet ſint certa inſtrumēta ad vocē articulatā formandā neceſſaria ſcꝫ lingua/ palatū/ dentes ⁊c. Uerū eſt ad formandū vocē ab hoīe: hoc eſt/ hec inſtrumēta ſunt neceſſaria homini/ ſed non angelo. Nam quod agit aīa corpori coniūcta per organum corporeū: hoc facit ſpūs ſeparatus ſine organo corporis aſſumpti: licet angelus formās voces/ nō facit eas ſine fractione aeris vel alterius medij. Sed frāgere poteſt aerem vel aliud mediū ſine corporis aſſumptiōe: ſicut homo citharizat ſine vocali ſono. Et tantum de hac queſtione.

Queſtio. ij.

Circa tertiā cōcluſionem textus queritur. A Utrū demones humana corpora poſſidētes illabant̄ animabꝰ et ſuis preſtigijs illudant humanis ſenſibus. In qōne erunt articuli tres ſm tria que querunt̄. Primus de obſeſſione corpoꝝ.

Articu. 1. Nota. 1. ¶ Circa quā aduertūdū poſt ſanctum Bonauē ꝙ demones ꝑ nature ſue ſubtilitatē et ſpūalitatē pñt naturaliter quecūqꝫ corpora penetrare: et in eis ſine aliquo obſtaculo impedimenti ſubſiſtere: nulla eñ corporalis dimēſio impedit ſpiritū. Non eñ nature ſubſtātiarū in genere ſeu vniuerſaliter: ſed nature corporū dimēſionatoꝝ extra ſe exiſtentiū repugnat penetratio: nullū ergo corpus obſtaculū ſpiritui prebere poteſt. Sed ſicut lumen penetrat aera vſqꝫ ad profundū ⁊ ibidē manet: ita ſpūs corpus humanum ſubintrare poteſt: ⁊ in eius interioribꝰ habitare. ¶ Poſſunt etiā demones ratione ſue naturalis potētie corpora in quibus ſunt: cōmouere ⁊ turbare/ vexare ac affligere: ⁊ naturales operationes talis hoīs impedire/ niſi prohibeant̄ a ſuperiori virtute: ⁊ dū hec faciūt deo permittēte/ dicunt̄ corpora obſidere. Permittit aūt deus hmōi fieri/ ſiue ad glorie ſue oſtēſionē in poteſtatiua eoꝝ eiectione/ ſiue ad peccati punitionē/ ſiue ad peccātis correctionē/ ſiue ad noſtram eruditionē. Sed ex qua illarū cauſarū hec determinate deꝰ permittit: hoc latet humanā induſtriā: q2 iudicia dei occulta: certum autem ꝙ nō ꝑmittit iniuſte/ nec ſine cauſa.

Cōcluſio. 1. B ¶ Quibꝰ p̄miſſis eſt hec cōcluſio. Demones dū nō prohibent̄ a ſuperiori virtute: poſſunt humana corpora ſubſtātialiter ſubintrādo obſidere. Probatur multiplici auctoritate ſcriptura atteſtāte: demones eiectos a corporibus a Chriſto ⁊ apoſtolis: nō autē eijciunt̄ niſi prius inhabitēt ⁊ obſideāt: ergo ⁊c. Itē Auguſt. in lib. de diuinatione dictionū loquens de

demonib⁹ ait. Suadēt miris ꝛ inuisibilib⁹ modis p illā subtilitatē suoꝝ corpoꝝ hoim corpoꝝ nō sentiētiū penetrādo. Si ergo pōt corp⁹ penetrare: pōt etiā ibi quiescere: ergo pōt inhabitare. ¶ Itē cōstat qꝺ aliqui a demonib⁹ obsidētur: aut ergo qꝛ demō hꝫ in eis effectū: aut qꝛ est in eis ꝑm substātiam. Si primū: ergo oēs pctōres essent obsessi a diabolo: qꝺ falsum est. Ergo scōm. s. qꝺ qꝛ sunt in eis ꝑm substātiā: obsessi dicuntur. ¶ Ex hoc colligit ꝙ obsessio demonis dicit intimā ꝛ substātialē presentiā demōis corpori humano. Presentia intima dicit presentiam indistātē ꝛ penetratiuā substantialē tñ. An aūt etiā dicat operationē eius in corpore ipsum cōturbādo/ impediendo ꝛ affligēdo/ dubiū est: cōsistit aūt in acceptione termini: siquidem intima demonis presentia cognosci nō pōt ab hoie nisi per aliqua eius opera in corpore. ¶ Sed contra hanc conclusionē videt esse illud quod dicitur in glo. super illud Psal. Dñs in templo sancto suo: que dicit. Simulacris assidere pōt spūs immūdus: intrinsecus esse nō pōt. Si ergo non potest esse intrinsecus in simulacris: multo minus in corporib⁹ humanis. Item Beda super act⁹. Impleuit Sathanas cor alicui⁹: non quidē ingrediēs in eum: nec in sensus ei⁹. ¶ Ad illa dicit ꝑm Bona. Ad primū qꝺ esse intrinsecum in aliquo pōt esse dupliciter. Uel sicut cōtētū respectu cōtinētis: vt aqua respectu vasis: ꝛ sic demon pōt esse intrinsecus in simulacris. Alio modo esse intrinsecum dicit aliquid qꝺ influit in intima rei: ꝛ influendo perficit ꝛ cōseruat: ꝛ hoc modo non conuenit demoni: nec respectu simulacri/ nec respectu hoīs: et illo modo loquit illa glos. ¶ Ad Bedā dicit ꝙ loquitur de ingressu in hominē/ qui attendit ex parte spūs rōnalis: vt patet ex verbis precedentibus: que etiam ponit magister in textu. Uult em̄ qꝺ nō ingrediat mētē de quo statim dicet. ¶ Quantū ad scōm articulū/ sciendū ꝙ illabi duo dicit. s. intimam presentiā eius qꝺ illabit ꝛ cui illabit. Scōo dicit omnimodā ꝛ plenā presidentiā ꝛ dominiū illabentis sup illapsum: quoꝝ si alterū deest: non est illapsus. Per hoc rñdet per duas conclusiones. ¶ Prima est: si demon pōt esse substātialiter ꝑsens anime: illabi tñ ei est simpliciter impossibile. Prima pars patet: quia demō pōt substātialiter esse presens corpori humano ex precedēti articulo: ergo etiam anime. Tenet consequētia: qꝛ qñcūqꝫ aliqua duo sunt substantialiter presentia eidem tertio: illa sunt substantialiter sibiipsis presentia: sed tā demō ꝙ aīa possunt esse substantialiter presentia eidē corpori: ergo et sibiipsis. Consequētia nota. Maior patet: qꝛ substantialiter sunt sibi presentia: quoꝝ substātie sunt simul: ꝫ si substātie aliquoꝝ sunt simul cum tertio sine indistātia a tertio: sunt etiā simul et indistātia a seipsis. Minor est manifesta de aīa que est substantialiter presens corpori qꝺ informat. Patet ꝛ de demone ꝙ est substātialiter presens corpori qꝺ obsidet ex precedēti articulo. Scōa pars probatur: qꝛ impossibile est demonē plene presidere et dñari aīe et in ea operari quicqꝺ vult: qꝛ hoc tolleret ab aīa arbitrij libertatē. Itē tolleret ab aīa presidentiā diuinā. Impossibile est em̄ plura presidere vni ꝑm plenā dñiū/ maxime sibi cōtraria seu aduersa. ¶ Scōa conclusio. Solus deus illabi pōt menti rationabili siue anime. Patet: qꝛ etsi aliqua pñt esse intima aīe per localē indistātiā: solus tñ de⁹ habet in mente rationali plenū dñiū regitiuū: sol⁹ em̄ pōt impedibiliter in aīa producere quicqꝺ vult atqꝫ ab ea tollere que vult: ergo sol⁹ de⁹ illabit. Tenet cōsequentia ex quid nois illabi: qꝺ est esse intime ꝑsens alicui ꝑm substātiā ꝛ presidētiā ac plenū dñiū regitiuum. ¶ Sed diceres glo. super illud Luc. iiij. Ecce homo habens demoniū. Intrauerat diabol⁹ vnde exierat Christus. Christus autē exierat vbi illapsus erat: igitur. Rñdet ꝙ glo. illa loquitur de ingressu ꝛ egressu nō ꝑm illapsuꝫ vel substātiaꝫ: sed ꝑm effectū gr̄e ꝛ malitie. Uñ nō vult glos. pl⁹ dicere nisi qꝺ vbi fuit gratia: ibi cooperatione diaboli incepit esse malitia: q̄uis si intelligeret de ingressu ꝑm substantiā: non esset cōtra cōclusionē. Sic tñ intelligi nō pōt: qꝛ ꝑm substātiā etsi ingredi posset demō animā: nō tñ pōt egredi Christ⁹: qꝛ nihil positiuū esse pōt: in quo nō sit substātialiter presens christ⁹ qui est de⁹ infinitus. ¶ Quantū ad tertiū articulū videndū. Utrū demones suis ꝑstigijs pñt illudere sensus humanos.

Articu. 3.

¶ Notādū primo qꝺ accipiēdo terminos ꝓprie: differētia est inter errorem/ delusionem ꝛ ꝑstigiū. Nā error superius est ad reliqua duo: ꝛ delusio superius ad prestigiū. Nam omne prestigiū delusio: ꝛ omnis delusio est error: ꝛ non econuerso. ¶ Est aūt error generaliter iudicium falsum: quo scꝫ dissentit vero vel assentit falso. ¶ Delusio siue illusio est iudiciū falsum proueniens ex variatione circa obiectū/ potentiam vel mediū: qua qꝺ nō est apparet: vel res aliter ꝙ est apparet. ¶ Prestigiū ꝑm Alexan. de Hal. par. ij. q. xliij. mēbro. iij. ar. j. dicit demonis illusio: q̄ non habet causam ex parte mutationis rei: sed tantū ex parte cognoscētis: ꝛ hoc siue quātū ad organū/ siue ad virtutē seu potentiā. ¶ Scōo notādū ꝙ ꝑm eūdē ibidē illusio potest fieri tripliciter. Aliqñ sola agitatione hoīū ostēdētiū ꝛ occultātiū: sicut in trāsiectoribus. Aliqñ virtute quorūdā corpoꝝ mineraliū q̄ ceteris reb⁹ apposita faciunt eā virtute naturali sibi indita apparere taleꝫ qualis nō est. Sic etiā dicit sanctus Bona. qꝺ ex positione candele ꝛ dispositiōe palee apparent esse serpentes operatione naturali. Et his duobus modis fieri pōt illusio sine demonū cooperatione/ q̄uis ꝛ ipsi his modis vtipñt. Tertio modo fit operatione demonum: quia res existēs nō apparet: vel nō existēs apparet: aut res existētes aliter ꝙ se habent apparent. ¶ Quō aūt hoc cōtingat ponuntur varij modi a doctorib⁹: qui tñ ad tres reduci possunt. ¶ Primus modus est per mutationē aliquā in obiecto ostēdendo vel occultādo propter quod illusus iudicādo errat. Primo modo fit illud: vt tactū est ostendēdo. Pōt em̄ diabol⁹ formare formas sicut pōt diuersarū formarū corpora quasi subito formare ꝛ assumere: vt dictū est. Formas igitur diuersas a se formatas potest visui obijcere: seu alteri sensui offerre: ꝛ illas frequenter mutare. Illas autem formas sensus volēs nolensqꝫ apprehendit. Uñ siue velim/ siue nolim video album debito modo sanis oculis ꝛ dispositis obiectum: oblatū ergo sensui natura apprehendit. Nec diabolus illā visionē causat in oculo: sed potentia cū obiecto ꝑ diabolū oblato: nihil em̄ refert ad veram ꝛ naturalē visionē causandā: a quo obiectū oculis offerat: nec sic videndo visus decipitur circa obiectū proprium: qꝛ taliter est obiectum colorātū albū vel nigrū ꝛc. qualiter iudicat. Sed decipitur circa obiectuꝫ per accidens: cum ꝓpter formā talē qualē in re aliqua vel persona esse cognouit: rē aliquam vel personā que ibi nō est: ibi esse iudicat per phantasiā vel magis per intellectū vt si formam Petro similē obijcit/ iudico me videre Petrū. Et ꝑm diuersas formarum oblationes ꝛ mutationes subitas oblate forme/ iudicat semper aliud et aliud: ꝛ sic deludit. Sic legit in beati Hiero. eplari de sancto Hilarione/ diabolū se transfigurasse in personas mulierum nudarū ꝛc. Et in miraculis beati Hiero. diabolum se transfigurasse in personā syluani. Et nicetam in personā Simonis magi vt dicit in itinerario Clementis. Sic etiam potest occultare rem obiectā vt nō iudicetur esse presens: vel iudicetur alia aliquid inter obiectum huiusmodi ꝛ organum interponēdo quo totum non videatur: vel inter partem eius magnam vel paruā: vt aliqua pars occultetur loco cuius aliquid aliud videatur: quod tamen pars obiecti iudicetur: et ita res alia iudicetur. Posset etiam propter variationem quam causaret in medio vel lumine multipliciter sensum illu

Nota. 1.

E

Nota. 2.

Articu. 2.

D

Conclu. 2.

dere vt aliud indicaret q̃ esset in re: sicut et nunc sensus propter huiusmodi variationes frequenter decipitur. Et si ponerentur species ab obiecto multiplicate: per medium ad organum/ posset iterum multipliciter illudere; prohibendo specierum multiplicationem: et sic impediret visionem: aut species ab alijs obiectis multiplicatas medio ingerendo. Si tamen possent conseruari in medio sine obiecto quod nõ creditur: alias multipliciter potest species impedire aut transmutare localiter propter quod eiusdem rei non variate causaretur alia et alia visio. Omnia enim illa per solum motum localem rerum aut specierum efficere posset. Et horũ modorum aliquo posset reddere hoiez inuisibilẽ/ lz oculis ꝛ prospectui p̄sentẽ. Uide ad hoc Aug. xviij. de ci. dei. c. xviij. ¶ Scdo modo põt fieri per aliquã mutationẽ factã circa organũ sensus: nam ꝛ humor sanguineus/ vel vapor igneus/ descẽdẽs ad oculos facit res visas apparere rubeas: et mutatio situs organi facit rẽ alibi apparere q̃ sit. Qñq3 vnam rem apparere duas: ꝛ ita de alijs. Has organi indispositiones põt demon in organo causare per motum localem humorũ vaporis vel situs. Et per modicam hmõi variationẽ circa organũ obiectũ vel mediũ variatur iudicium ꝛ apparet res aliter q̃ est. ¶ Tertio modo potest fieri illusio per mutationẽ aliquã factã in specie vel habitu in ipsa potentia aut memoria reseruata vel reseruato. Intelligo aũt per habitam speciẽ derelictũ aliquid in potentia cognitiua vel reseruatiua a cognitione habita ad similẽ cognitionem motiuam. Illudit hoc modo diabolus non immittendo nouas species vel phãtasmata in potentiã: nisi mediante obiecto de nouo oblato. Sed mouendo species iã habitas: nã cum phantasmata in existẽtia offerũtur forti oblatione virtuti interiori: et cũ virtus interior fortiter illis intẽdit: similitudo rei videt̃ esse veritas. Qd̃ manifestũ est in phrenetico ꝓpter ascẽsum fumositatũ ad cerebrũ/ ex modica occasione exteriori videtur ei qd̃ videat vel audiat multa q̃ non sunt p̄sentia: sic p forte cõuersionẽ intentionis phantasma videtur veritas. Sic beatus Aug. exemplificat vt recitat sanct⁹ Bona. qd̃ quidã tanta cõuersione cogitabat cuiusdam mulieris imaginẽ: qd̃ ei carnaliter cõmisceri videbat̃ etiã vigilando. Et sicut in somnio videt̃ dormiẽti ꝙ videat audiat ꝛ sentiat multa in ṽitate: cũ species seu phãtasmata mota veniunt ad organa sensuũ. Sic demon potest phantasmata ꝛ species seu habitus mouere: ipsosq3 presentare potẽtie cognitiue: ꝛ per hoc imaginationẽ ad eas conuertere: et per immissionẽ fumorũ spũs animales immutare: ꝛ phãtasmata diuersimode variare ac intentioni offerre: ꝛ facere diuersa homini apparere. Et hoc modo frequentissime vtitur demon: vt dicit sanct⁹ Bonauẽ. Et huius signũ est: quia nũq3 facit hominẽ aliqd somniare de aliquo/ cuius imaginẽ nec in toto nec in parte vnq3 habebat in interiori organo virtutis imaginarie: nunq3 em̃ cecos a natiuitate facit somniare de coloribus: nec surdos de sonis: nec eis talia representat in vigilia vel in somnis. Et hmõi illusio ꝓprie dr̃ prestigialis. ¶ His premissis conclusio ad hunc articulũ. ¶ Demon suis prestigijs ac multiplicib⁹ dolis illudere põt sensib⁹ humanis. Probatur illa cõclusio per beatũ Aug. in de spũ ꝛ anima. c. xxviij. ꝛ in de ciui. dei. lib. xviij. c. xviij. ad idem aliquid tangit Aug. sed in loco prefato sic inquit. Quedã mulierculę post Sathanã conuerse illusionibus ꝛ phãtasmatibus seducte: credunt se ꝛ confitẽtur nocturnis horis cum Diana paganorũ dea: ꝛ cũ Herodiade et innumera mulierũ multitudine equitare: earũq3 iussionib⁹ obtẽperare. Ipse nãq3 Sathanas q̃ se trãsfigurat in angelũ lucis: cũ mentẽ cuiusq3 muliercule ceperit: ꝛ hanc sibi p infidelitatẽ subiugauerit: illico diuersarũ psonarũ species mẽte/ quã captiuã tenet:

Conclusio. F

in somnis deludẽs/ modo leta: modo tristia: modo cognitas: modo incognitas personas ostendens: p deuia queq3 deducit: et cũ sol⁹ hic patitur spũs infidelis nõ in aĩa: sed in corpore opinat̃ euenire. Idcirco nimis stult⁹ ꝛ hebes est: q̃ hec oĩa q̃ in spũ fiũt etiã accidere arbitrat̃ in corpore. Hec Aug. ¶ Cum ergo diabol⁹ in ipsa imaginatione dormiẽtiũ quedã mira facit: sicut etiã Aug. ante iã dictã auctoritatẽ dicit: ꝛ hoc deludendo imaginatiuã que est potentior q̃ sensus extra. Non mirũ qd̃ quedã et deludendo facere põt modis p̄dictis in sensibus extra. ¶ Itẽ in vitis patrũ legit̃ ꝙ quidã duxerũt quãdã puellã ad sanctũ patrẽ: que videbatur eis equa: sed sanctus ille pater deprehendit eam esse puellam: ꝛ oratione sua prestigium diaboli fugauit. ¶ Item Boe. iiij. de consola. metro. iij. Et Augu. lib. xviij. c. xviij. de ciui. dei. de socijs Ulyxis: tangit ibi de trãsformationibus sociorũ Ulyxis in varias bestiarũ formas carminibus circe dee: que fieri non potuit substãtialiter: sed tantũ apparẽter: ꝛ s̃m aliqua accidentia exteriora s̃m aliquẽ modorũ predictorum. Poterat em̃ diabolus aliã formã alterius corporis ostẽdere: ꝛ eos occultare: vel modo prestigij intuentiũ oculos fallere ꝛc. Uide ad hoc late Aug. vbi supra lib. xviij. de ciui. dei: ꝛ sanctũ Tho. in de potentia in. q. xvj. arti. ix. et. x. ¶ Quãtũ ad articulũ quartũ est primũ dubiũ. Utrũ demones possunt facere miracula. Pro rñsione ad hoc dubiũ/ notandũ post Alex. de Hales. par. ij. q. xliij. mẽbro. x. prope finem. Miraculum large acceptũ est operatio vel opus qd̃ fit p̄ter solitũ nature cursum. Ad idẽ facit qd̃ dicit Augu. in de vtilitate credẽdi. Miraculũ est arduũ aliquod: et insolitũ supra spẽ et facultatẽ existens admirãtis. Arduũ dicit̃ s̃m Alexan. supra potestatẽ nature. Insolitũ quod est cõtra solitum cursum nature. Supra spem virtutis humane. Supra facultatem: id est supra rationem et potestatem admirantis. Propter primũ/ eclipsis solis nõ est miraculum. Propter secundum/ creatio anime intellectiue non est miraculũ. Propter vltima duo respectu dei nullũ est miraculum: quia nihil est supra facultatem dei. ¶ Hoc potest cõtingere dupliciter: vel quantum ad rem factã: vel quantũ ad faciendi modũ. ¶ Quantũ ad rem factam: quãdo effectus vel res producit̃ nõ concurrẽte causa scd̃a naturali: aut in subiecto non habẽte ordinẽ naturalẽ ad talis effect⁹ susceptionẽ. Exemplum primi: vt est creatio noui effect⁹ insoliti s̃m se totum de nihilo. Exemplum secundi: vt suscitatio mortui cadaueris: illuminatio ceci nati. In primo nihil nouum producitur: sed omnia dudũ ꝓducta vniunt̃ corpori cadaueris nõ habẽtis ordinem: hoc est dispositionẽ naturalẽ ad anime susceptionẽ: sicut partus virginis: dimensionum penetratio: replicatio eiusdẽ corporis simul ad loca distincta circunscriptiue locãtia sunt miracula. ¶ Scd̃o modo quantũ ad modũ faciendi tantũ: cũ aliquid producitur a causis naturalib⁹: sed in mora breuiore q̃ sit solit⁹ nature cursus ꝓpter inconsuetã ꝛ subitã applicationẽ actiuorũ et passiuorũ. Illo modo productio subita ranarũ de puluere terre: que tamen fieri posset p naturã tẽpore lõgiore: dr̃ miraculũ quantũ ad modum nõ quantũ ad factũ. Et hoc verũ si hmõi effectus educantur de potẽtia materie: sic quasi subito qualificate vel disposite. Forme em̃ substantiales nõ producunt̃ seu generant̃ in materia: nisi materia disposita: in termino autẽ dispositionis forma educitur instantanee siue subito: sicut est videre in ligno igne apposito: quod dum sufficiẽter calefactũ est et exiccatum in omnibus eius partibus: vniformiter subito erumpit flãma. Et licet successiue calefiat ꝛ exiccetur: tamẽ forma ignis non sic successiue producitur: sed expectat sufficientem dispositionem combustibilis: qua existente simul producitur in omnibus partibus combustibilis eque dispositis,

Articu. 4. Dubiũ. 1. G

Quãto ergo dispositio materie accelerat per celerẽ actiuorũ applicationẽ ⁊ impedientiũ remotionẽ: tãto effectus celerius producit. Unde si illa successiua ⁊ morosa applicatio/ maturãtiũ fructus arboris fieret subito: subito produceret fructus: sicut fieri potuit in virga Aaron/ subito producẽte gẽmas/ flores/ ⁊ fructus. Nume. xvij. ⁊ ita de alijs gñabilib⁹. Et sicut dicit beatus Augu. in de mira. scripture: ꝙ nihil eorũ que fecit deus per Moysen et Aaron cõtra naturã factũ est. i. nõ cõtra possibilitatẽ nature quodãmodo ordinate ad illa: vt cũ ex aqua factus est sanguis ⁊ rane ex puluere: cinifes et locuste ⁊c. Erat enim materia illorum in potẽtia ad hmõi formas: ⁊ ita possibilitas naturalis educendi formas hmõi de potẽtia materie aque/ puluerꝭ ac cinerũ ⁊c. Sic ergo in his operibus nõ fuit miraculũ quantũ ad factũ/ sed quantũ ad modũ faciendi: vt protin⁹ fieret quod per naturã fieri posset successiue. ¶ Et hunc modũ subdistinguit Alexan. Nam aut hmõi operatio fit subito/ id est in instanti: ⁊ sic fit a diuina virtute: ⁊ sic ꝓprie dicit miraculũ. Uel fit subito seu repente. i. in tempore quasi imperceptibili: ⁊ sic dicit ꝙ vere nõ est miraculũ dicendũ/ sed mirabile. Sed quia difficile possunt illa distingui quãdo sic vel sic fiat: ideo freqũter miraculũ pro mirabili: et ecõuerso/ mirabile pro miraculo accipitur. Uidetur tamen ꝙ illa subdistinctio clarius sic poni posset: ꝙ ille cõuersiones vel mutationes in instãti vel repente possunt dupliciter fieri. Uel sic ꝙ effectus illi non producunt a principijs nature: sed immediate a deo/ siue in instanti/ siue successiue: ⁊ tunc est vere miraculũ ẜm primũ modũ: licet eundem effectũ natura posset producere in tẽpore. Alio modo potest effectus produci a principijs nature in instãti/ vel in tempore subito propter instantaneã vel repentinã applicationẽ actiuorũ passiuis pꝛeter solitum nature cursum. Et tunc nõ est proprijssime miraculum: sed proprie mirabile: hoc est miraculũ secũdo modo. Nam ⁊ natura potest producere effectum in instanti disposito recipiẽte. Sic tenet philosophus

Nota. 2. de lumine ⁊ visione. ¶ Aduertẽdũ insuper ꝙ adhuc miracula distinguunt in miracula vera/ ⁊ miracula falsa/ siue mendacia. Uera dicũtur ea que ordinant ad bonũ finem scz eruditionẽ ecclesie ⁊ salutẽ fidelium. Talia sunt miracula bonorũ angelorũ ⁊ sanctorum. Miracula falsa ⁊ mendacia sunt que ordinantur ad deceptionẽ ⁊ subuersionẽ videntiũ: licet quandoꝗ res ille vere res sint que videntur. Unde omnia miracula demonũ sunt signa falsa ⁊ prodigia mẽdacia. Et ẜm hoc dicit apl's. ij. ad Thessa. ij. de Antichristo. Cuius est inquit aduẽtus ẜm operationẽ Sathane/ in omni virtute ⁊ signis ⁊ prodigijs mẽdacibus: ⁊ in omni seductione iniquitatis his qui pereunt. Intẽdet enim decipere hoies per miracula sua: ⁊ facere credere non deũ esse deum et seducere in interitum sempiternũ. Et ideo omnia eius miracula/ siue fiant per veram rerũ immutationem/ siue per apparentiã solã ⁊ illusionem: falsa

Nota. 3. sunt ⁊ mẽdacia signa. ¶ Cõsequẽter aduertendũ ex dictis qõnis precedẽtis huius distinctiõis/ ꝙ tam angeli boni/ ꝗ demones extra se nõ possunt producere nouã formã substantialẽ vel accidentalẽ/ nisi tanꝗ obiectũ sui cognitionẽ in alio: de quo infra. Sed omnis eorum operatio est in solo motu locali: quo possunt repente applicare actiua passiuis/ ad productionem effectuũ a causis suis naturalibus. Unde beatus August. iij. de trini. c. viij. dicit. Sicut ergo nec parẽtes dicimus creatores hominum: nec agricolas creatores frugum: ꝗuis eorũ extrinsecus adhibitis motib⁹ ista creanda dei virtus intus operetur. Ita nõ solum malos/ sed nec bonos angelos putare fas est creatores. Sꝫ pro subtilitate sui sensus ⁊ corporis/ semina ista rerum nobis occultiora nouerũt: ⁊ ea per ꝯgruas cõtẽperationes elemẽtorũ latenter spargunt: atꝗ ita gignendarũ rerum/ atꝗ accelerandorũ incrementorũ pꝛebẽt occasiones. Hec ille. Et accipit hic Augu. creare pro inductione forme vltime/ siue speciuoce: qm̃ ad creationẽ proprie dictam productionẽ scz rei de nihilo. Ad hãc enim creationẽ creatura occasionẽ dare non potest. Non sunt ergo creatores: qꝛ formã inducere nõ possunt: nõ aliquid ꝓducẽdo in materiã preparare possunt: sed applicãdo eam actiuo/ vt ab ipso recipiat formã. Nec ꝓpter hoc impotẽtior est angelus natura: lꝫ nõ potest ꝓducere formã quã natura producit: nec generare sibi simile: qð asinus põt: quia perfectior est ⁊ in alijs perfectionib⁹ potẽtior: vt in motibus corporũ: in assecutione finis vltimi modo perfectissimo. ¶ Per hoc respõdetur ad dubiũ per tres productiões. ¶ Prima ꝙ miracula proprie ẜm primum modum dicta demones facere nõ possunt. Patet: quia nõ possunt facere aut inducere res aut formas nouas in subiectũ vel materiã non dispositam ad earũ susceptionẽ: ergo. Tenet consequẽtia ex quid nominis miraculi illo modo accepti. Antecedens patet ex proximo notabili. ¶ Secunda propositio. Demones possunt facere miracula secundo modo dicta. Patet: quia possunt repẽte actiua passiuis applicare pꝛeter solitũ nature cursum: propter quem ipsa actiua producũt veras res de nouo: que taliter seu tã subito ꝓduci nõ possent/ nisi demonũ ministerio actiua passiuis applicarent: ergo. Consequẽtia nota. Antecedẽs patet. Nam Exo. vij. dicit ꝙ virga Aaron proiecta/ versa est in colubꝛũ. Fecerunt autẽ malefici per incantationes egyptiacas/ ⁊ arcana quedã similiter: ⁊ proiecerũt singuli virgas suas que verse sunt in dracones. Sicut ergo versio virge Aaron in colubꝛũ fuit vera: sic ⁊ virgarũ magorum Pharaonis in dracones facta est: ẜm beatũ Augustinũ vbi supra nõ phantastice/ sed vere. Uel collectione seminũ vel aliter: vt pꝫ per glos. ibidẽ. ¶ Quod vero Strabus dicit sciendũ ꝙ diabolicis figmentis oculos spectantiũ deludebant: vt res in sua natura manẽtes aliud viderent. Respõdet Alex. ꝙ Strabus loquitur illud nõ assertiue: sed disiungit illud cum glos. Augustini/ cuius sententia iam posita est: vnde dicit vtrũꝗ disiunctiue sic vel sic. Unde sit glo: Sciendũ quia vel diabolicis figmentis oculos spectantiũ deludebant: vt res in sua natura manẽtes aliud viderent. Uel ẜm Augu. Demones ꝗuis mali/ naturam suam non amiserũt. Ideo dum per incantationẽ eorũ malefici aliquid efficere conantur: discurrũt per mundum: ⁊ subito semina eorum de quibus hoc agitur afferunt: Sicꝗ ex illis permittẽte deo/ nouas rerũ species producũt. Hec glos. ¶ Tertia ꝓpositio. Omnia demonũ miracula etsi aliquando quantũ ad rem de nouo productam vera sunt: tñ quantũ ad finem signa sunt mẽdacia. Patet: quia omnia operat ad fallẽdũ ⁊ perdẽdũ homines: vt dictũ est. ¶ Scðo dubitat de carminib⁹ et incãtationib⁹/ an habeãt aliquã causalitatẽ respectu effectuũ eos cõsequẽtiũ. Ad hoc dubiũ respõdet breuiter. Primo ꝙ carmina magorũ nullã habẽt in se vim effectiuam respectu effectus cõsequẽtis. Illa enim nõ sunt nisi voces ⁊ scripta certo modo prolata: aut certis caracteribus descripta: que non habent ex se maiorẽ vim/ ꝗ sonus ex aere fracto causatus/ aut atramẽtũ vel alia sũbstãtia vnde causantur. Que manifestũ est ad talẽ effectũ vim aut ordinem naturalẽ nõ habere. Sequitur autem effectus tales operationes demonũ modis supradictis: vere vel illusorie hunc causantibus propter quosdã priuatos cõtractus seu pacta cum sibi adherentibus: vt dicit Aug. Habẽt enim spũs maligni pactiones cũ aliquib⁹ hoibus: ⁊ cõseruãt pacta ac promissa: nõ quia veraces/ sed vt alij eis adhereãt: quia si nulla pacta seruarẽt/ nulli eis seruirẽt. Et vt hi quibus promissa seruãtur eos colant: quia ex sua superbia

Marginalia (right column): Propõ. 1. R — Propõ. 2. — Propõ. 3. — Dubiũ. 2. 2.

precipue appetunt diuinos honores. Permittit aūt deus eos in aliquos propter eorū peccata/vel aliā occultā causam exercere suā potestatē/non tñ iniustam. Habēt ergo pactū cum maleficis:vt dum hec verba proferūt tali modo:puta ante solis ortū: vel in tali loco tali gestu:aut faciūt hoc/puta curuant acum:percutiūt pallium'rc. sequitur ille effectus: quem nō verba vel acus incuruata/aut pallij percussio:sed ipse discurrēs operatur:vt supra glos.allegata tangit:imitans in hoc peruerse Christū dominū in ecclesia sacramēta instituentē:per quorum vsum gratia anime cōfertur non a sacramētis effectiue:sed a Christo suo sacramento tanq̄ signo efficaci assistenti. Et sicut gratia talis nō cōferret sine sacramēto:ita diabolus nō operat̄ talia ex suo pacto cessante maleficio. vnde dicit Sco.in.iiij.distin. xxxiiij.ꝙ trufatica est hec questio:an liceat tollere maleficiū intētione curādi maleficiatū:licet enim immo meritoriū est destruere opera diaboli:nec in hoc est infidelitas aliqua:q: destruēs nō acquiescit operibus malignis:sed credit demonē posse ꝛ velle fatigare:dum tale signū seu maleficiū durat:ꝛ destructio illius signi imponit finem tali fatigationi. Nō tamē licet ministerio demonū per alias incantationes curare priores:sed curande sunt sanctorū orationibus fusis ad dominū:eleemosynis et pijs operibus:vel si deo amouere nō placet patiēter veniunt tolerande. ¶ Possunt etiā quādoq̄ maleficia ꝛ incantationes fieri per adhibitionē rerum naturaliū maleficiatis vt venenatarū herbarū/radicū/lapidum ꝛ ceterorū similiū:quorū occultas proprietates nouerunt demones. Et nō est dubium quin talia applicata suis passiuis possunt habere:nō ex demonū virtute/sed sua naturali proprietate:operationē efficacē. ¶ Tertio dubitat̄. Utrum demon

Dubiū.3. possit malas cogitationes immittere. Supponitur ex premissis:ꝙ demon nō potest sua virtute aliquā cogitationē in nobis ꝑducere seu immediate generare:hoc enim solius est potētie cognitiue nostre et omnipotētie diuine. ¶ Secūdo ꝙ obiecta potest offerre ꝛ species/habit⁹/ꝛ phātasmata mouere:quibus oblatis aut motis sequitur cognitio siue cogitatio:nisi potētia cognitiua circa alia sit vehementius occupata:ita enim experimur in nobis ꝙ nōnunq̄ apertis oculis pretereuntē nō videmus:vel saltē nos videre nō attēdimus propter fortē imaginationē circa aliqua interiora. ¶ Item notandū ꝙ ꝟm sanctum Bonauen.q.x.presentis distinctionis immittere cogitationē dupliciter accipit̄. Uno modo vt est principaliter ac sufficiēter causare vel efficere cogitationes in mēte hominis. Alio modo largius:vt est principaliter vel occasionaliter aut excitatiue mouere ad cogitationis formationē. ¶ Tūc dicit ꝙ primo modo accipiēdo immittere:nec angelus bonus/nec malus potest mēti nostre immittere cogitationes. Hoc enim solius dei est:qui solus potest sufficiēter.i.sine cōcursu alterius cause infundere cogitationes eas in mēte creando:ꝛ sic immittere. Omniū enim affectuū ipse est causa principalis ꝛ efficiēs:sine quo sicut nihil factū est:ꝛ ita nec etiam fieri potest. Et ita nulla creatura preter eum potest esse causa totalis cuiuscūq̄ effect⁹. Accipiendo autem immittere secūdo modo siue large:sic potest angelus bonus/bonas:ꝛ malus malas immittere modis supra tactis. ¶ Sed tunc est dubiū:an possit compellere ad cogitationes malas. Et videt̄ ꝙ sic:quia potest offerre imagines turpes/aut intus mouere species turpiū cogitationū productiuas:quibus oblatis vel motis nō potest potētia nō cogitare:sicut oculus apert⁹ ꝛ dispositus nō potest visibile oblatū nō videre. Respōdent quidā vt recitat sanctus Bonauen.ꝙ demones possunt compellere ad cogitationes maloꝝ:sed nō ad cogitatiōes malas:intelligētes per cogitationes malas vitiosas. Cogitatio enim que est de malo/non est mala/nisi dum sequitur affectio mala que est in potestate nostra. Aliter respōdet̄ ꝛ melius ꝙ nō possunt compellere ad cogitationes malorum simpliciter:licet possunt offerre obiecta ꝛ monere phātasmata. Ratio:quia mens nostra non potest simul multa cogitare. Dum ergo est vehemēter circa salutaria occupata:nō potest necessitari ad dimittēdū illa ꝛ se conuertere ab istis. Potest autē volūtas imperare intellectui vt se cōuertat perseuerāter ad cōtemplationē diuinorum:et his intendēs nō potest ab eis facile distrahi. Sic enim experimur ꝙ assuetus in turpibus vix ab eis auelli potest. Similiter amore fixus in aliquo vix a cogitationibus amati potest remoueri. Et si parumper ad alias cogitationes diuertitur:citius ad priores reuertitur. Dum ergo mens fuerit otiosa ꝛ non circa vtilia occupata:potest diabolus immittere cogitationes turpes ꝛ malas:secus si fuerit in bonis vehemēter occupata. Ex illis elici possunt due notabiles regule morales ad vitandū cogitationes malas ꝛ turpes. ¶ Prima. Solicite curandū est/ne contingat animū q bonis et vtilibus cogitationibus reuocare:illis enim manentibus alie male subintrare non possunt. Huic concordat illud Hiero.ad Paulinū. Semper aliqd operis facito:vt te diabol⁹ inueniat occupatū. Nō enim facile capitur a diabolo:qui bono vacat exercitio. Quod nō tam de exteriori opere ꝛ exercitio/q̄ de interiori intellectu veritatem habet. ¶ Secūda regula. Formāda est affectio de dilectione dei ꝛ eternorum:ꝛ locū nō inueniet cogitatio turpium. Nam ꝟm Augu. Sic quicquid venerit in animū illuc rapiatur vbi impetus dilectionis currit. Sic enim vt dicit sanctus Bonauen. Facile est ei qui solitus est in bonis animū exercere:malas cauere cogitationes:quia tali multo facilius est ꝛ delectabilius in bonis versari cogitationibus:q̄ sic in carnalibus fedis ꝛ turpibus imaginibus. ¶ Per predictā autē immissionis distinctionem auctoritates multe:que sibi videtur cōtrarie/cōcordātur faciliter. ¶ Ultimo dubitat̄. Utrū diabolus possit in nobis malas affectiones incēdere. ¶ Nota incēdere corporaliter nō est ignē generare:sed igni pabulū ministrare:ignē combustibili/vel cōbustibile igni applicando. Sic in spūalibus:ignis est cōcupiscētia siue libido peruersa. Pabulū isti⁹ ignis sunt cogitationes carnales ꝛ terrene ꝛ delectationes fede. Incendere igitur est cogitationes ꝛ delectationes vel affectiones malas subministrare:non vt principale agens/sed vt excitans ꝛ mouēs. Opposito igitur modo se habēt immissio ꝛ incensio ꝟm doctores. Nam immittere respicit agens principale:incēdere agens nō principale/sed excitās ꝛ subministrās. Patet autem ex premissis ꝙ demon nō potest in nobis sua potestate producere cogitationes ꝛ affectiones/sed potest nos mouere ꝛ excitare ad eas formādas. Ideo dicitur a sanctis ꝛ doctoribus incēsor malorū/non immissor. Et per hoc patet respōsio affirmatiua ad dubium. ¶ Utrum autem demones secreta cōscientie nostre scrutari possint:distin.sequē.tractabitur. Et tantum de illa questione. Dub.4.

Distinctio.ix.

Dixit supra de angelorum habitudine quantū ad corpora assumpta ꝛ aliena: cōsequēter agit de habitudine eorū quātū ad distinctionem/missionē ꝛ ministeria in tribus sequētibus distinctionib⁹. In presenti de eorū distinctione:in decima de eorū missione:in vndecima de custodie administratione. ¶ Colligit̄ autem sentētia textus in his tribus conclusionib⁹. ¶ Prima conclusio. Ter trini sunt angelorū ordines sub hierarchia triplici/noibus ꝛ donis excellētioribus impositis

impositis distincti. ¶ Secunda cōclusio. In eisdem angelorũ ordinibꝰ post creationē ꝑ gratuita dona distictis / plures sunt angeli dispares in gratia atq; donis. ¶ Tertia. Assumēdi sunt hoies ad singulos ordines angelorum ẜm numerũ spirituũ beatorũ. ¶ Conclusiones ille in textu declarantur.

Questio .j.

A Irca hanc distinctionem queritur primo. Utrum nouem angelorũ ordines in hierarchia triplici: scilicet dona gratuita ⁊ officia sunt distincti. ¶ In questione erũt articuli tres. Primus declarabit terminos. Secundꝰ respondebit per conclusionem. Tertius dubia monebit. ¶ Quantũ ad primũ circa hunc terminum hierarchia. Notādũ ꝙ hierarchia dicitur a hiera / quod est sacer: et archia qđ est principatus / quasi sacer principatus. Et describitur sic a sancto Bonauē. Est rerũ sacrarũ ⁊ rationabiliũ ordinata potestas in subditis debitũ retinens principatuz. Et est triplex. Supercelestis que dicitur diuina: celestis que est angelica ⁊ subcelestis que est humana siue ecclesiastica. Quia em̄ hierarchia nō est nisi in substantia intellectuali. Substantia aũt intellectualis est triplex: diuina / angelica / ⁊ humana: ideo triplex est hierarchia. ¶ Hierarchia supercelestis est sacrosancta trinitas ac diuina personarũ vnitas: quam sic Diony. c. iij. de angelica hierarchia describit. Est pulchritudo diuina: vt simplex: vt bona: vt perfectionis auctor: pura nullā prorsus admixtionē dissimilitudinis accipiens rerũ: singulos pro meritis lucis sue participes faciēs: ⁊ sacrosancto mysterio perficiens: quantũ quisq; initiatꝰ cōgrue illiꝰ in se exprimere immutabilē nititur effigiē. ¶ In diffinitione tangitur increate hierarchie personarum pluralitas / essentie vnitas / communicabilitas / summa ꝑfectio et perfectionis liberalis diffusio. ¶ Persona rũ pluralitas in eo ꝙ dicit pulchritudo diuina. Pulchritudo enim ꝯsistit in pluralitate et equalitate: vt vult Aug. de vera religione. Unitas essentie: in eo ꝙ additur simplex. Excludit namq; simplex omnem essentie diuersitatem. Communicabilitas innuitur: cũ dr̄ bona. Et ẜm aliā trāslationē dicitur optima. Sic em̄ in deo est vnitas: vt tñ sit summa bonitas: per quā est ꝑfecta cōicatio: et sic ꝑsonarũ pluralitas. Summa ꝑfectio notatur vbi subditur: vt ꝑfectionis auctor pura. Nullā ꝓrsus admixtionez rerum dissimilitudinis sustinēs: quo excludit ois imperfectio. Signatur ꝑfectionis sue liberalis cōicatio ad extra cũ ꝯcludit: ꝓ meritis lucis sue ꝑticipes faciēs. ¶ Hierarchiā creatā tā angelicā q̄ humanā siue ecclesiasticā ita describit Diony. vbi supra. Est ordo sacratior ⁊ scientia ⁊ operatio: que ad dei similitudinē pro viribꝰ nititur: ac ꝓ modo suo ad imitationē dei ex indulta sibi diuinitus intelligētie luce subuehitur. In qua tāgitur quedā imago siue similitudo hierarchie create ad increatā. Nā ordo sacratior id est ordiata ptās respōdet patri sciētia filio: actio spirituisancto: ẜm memoriā intelligentiā ⁊ volũtatē. ¶ In eo qđ sequitur imitatiōis similitudo designatur. Unde breuiter hierarchia creata est sacra quedam potestas / plures cōtinens ordines: cōmunicās inferioribꝰ determinato ordine qđ a prima potestate diuina suscepit: continēs plures ordines: ꝓpter excludere singulos ordines: quorũ nullꝰ dicitur hierarchia per aliud innuitur distinctio ordinum. Unde eiꝰ proprietas ⁊ operatio: vt idem Diony. dicit: est dei cooperatorem fieri: diuināq; in se operationē quātum potest palam cunctis ostēdere: videlicet alios perficere / illuminare ⁊ purgare: vt in sequentibus ostendit. Et cum dicitur qđ a prima potestate diuina suscepit: intelligendũ est: mediate vel immediate: ꝓpter hierarchiā mediā et infimā. Hic ergo solum de angelica dicēdũ. ¶ Et hec ẜm Diony. est triplex. scz Eparchia. i. suprema. Mesarchia. i. media. Et hyperchia: id est infima. Sumitur autem hec distinctio vel ẜm proprietates quas ponit Diony. que sunt scientia / ordo / actio. ¶ Scđm sciētiā diuinā accipitur suprema. Est em̄ suprema eorũ qui cōuersi sunt ad eũ: eius soli cōtemplationi inherētes: in ipsius cognitione amore ac firma tentione cōquiescũt. Que omnia per sciētiā diuinā hic intelliguntur. Ut dicat scientia actum totius partis intellectiue: tam cognitiue q̄ affectiue. ¶ Scđm ordinē scz potentie. i. potentiā ordinatā respectu inferiorũ attenditur media hierarchia. Et penes actionē ministerialem siue administratiuā ⁊ executiuā sumitur vltima. ¶ Uel clarius et aliter accipitur hec distinctio: ẜm tres status et officia que sunt: status contēplatiuorũ / prelatorũ et actiuoꝝ. Penes statũ cōtēplatiuorũ / est hierarchia suprema. Penes statum prelatorum est hierarchia media. Penes statũ actiuoꝝ est sumpta hierarchia infima. Unde supreme hierarchie est immediate conuerti ad deum per actus contēplationis: ⁊ nō occupari circa exteriora principaliter. Medie est in ꝑsidentia qui president ceteris eos ordinādo principādo: ⁊ ad salutis ministeria exequēda dirigendo: quorũ executio angelorũ est vltime hierarchie. Et pōt sumi familiaris manuductio ex ordinatione terreni regis curie: in qua inueniuntur tres status curialiũ: sunt em̄ q̄ semꝑ assistũt regi: de quorũ cōsilio oia regis ꝓcedũt edicta: sicut legitur Hester. j. c. de septē ducibꝰ Persarũ: q̄ semꝑ videbāt faciē regis Assueri ⁊c. Scđs est statꝰ officialiũ: q̄ mādata regis ꝑ priores accipiētes ceteros ad eoꝝ executionē dirigũt atq; ordināt. Tertiꝰ est statꝰ veredariorũ ac nũtiorũ: ꝑ quos mādata regis populis oibꝰ regno subiectis intimantur: ⁊ executoꝝ qui iussa ꝯplētes in regno operantur. Ita in ꝓposito applicetur. ¶ Cōsequēter notādũ ꝙ ordo ẜm magistrũ describitur. Est multitudo celestiũ spirituũ: qui inter se aliquo munere gratie similantur: sicut in naturaliũ donorũ participatione cōueniũt. ¶ Dicitur multitudo ⁊c. q2 vnꝰ angelus ordinē nō cōstituit: sed multi. ¶ Dicitur q̄ inter se aliquo munere gratie similantur: ꝓpter angelos diuersorũ ordinũ: qui se excedũt in munere gratie ⁊ nature. Ideo sequitur: sicut in naturaliũ donorũ participatione cōueniũt. Ex quo posset ꝓbabiliter sustineri cōtra beatũ Thomā: ꝙ oēs angeli eiusdē ordinis essent eiusdē speciei: eo ꝙ oēs cōueniũt in naturalibꝰ: qđ nō pōt intelligi de cōueniētia ẜm numeꝝ q2 illa nō est plurium: eo ꝙ nihil idē nũero est ĩ pluribus: ergo de specifica. Si em̄ de generica conuenietia intelligeret: tũc angeli diuersarũ hierarchiarũ cōstituerēt vnum ordinē: immo oēs angeli. Oēs em̄ ꝯueniũt in nature simplicitate ⁊ incorruptibilitate: in habere donuz gratie ⁊ glorie ⁊c. Ptz igitur ꝙ ordo fundatur in dono nature: ꝯpletur aũt dono gratie Nā meliora naturalia disponunt ad maiora dona gratuita: vt dicit sctũs Bonauen. ¶ Tertio cōsiderādũ: ꝙ in q̄libet hierarchia tres ponuntur ordines. In pria scđm oēs sunt seraphin / cherubin / throni. In media hierarchia ⁊ infima diuersitas inuenitur. Nā btũs Diony. in medio ponit dñatiōes / ptātes / ⁊ virtutes. Sz btũs Greg. ⁊ Berñ. ponit dñatiōes / pricipatꝰ ⁊ virtutes. Siliter in tertia hierarchia ponit Diony. pncipatꝰ loco virtutũ: ecōuerso Greg. ponit virtutũ ordinē loco principatꝰ ordinis. ¶ Cuiꝰ diuersitatis hec est rō. Quia diuisio ordinũ sumitur ex distinctione hierarchiaꝝ. Et q2 pria hierarchia attenditur penes sciam ⁊ statũ ꝯtēplationis in ꝯuersione ad deũ: q̄ cōsistit in actu cognitiōis / dilectiōis ac ꝑfecte detētionis ⁊ securitatis: q̄ tētionis noie intelligũtur correspōdēter ad tres virtutes theologicas. Prime que sunt visio / fruitio / tētio. Ideo ponuntur tres ordies prie hierarchie: cherubin / seraphin / throni: quorũ noim interꝑtationē textꝰ ponit. Quantũ ad

Marginalia: Arti. 1. Nota. 1. (beside "nebit. ¶ Quantũ ad primũ… hierarchia. Notādũ"); B (left, beside "tio ad extra"); C (right, beside "scz Eparchia"); D (right, beside "regno operantur"); Nota. 3. E (right, beside "gratuita: vt dicit sctũs Bonauen.").

perfectā tētionē est ordo thronorū. Quātū ad perfectam cognitionē est ordo cherubin. Quantuȝ ad pfectā dilectionē est ordo seraphin. Et in hoc oēs cōcordāt. ¶ Distinctio ordinū scđe hierarchie sumitur vel penes pfectionē ⁊ ordinationē ptātis ⁊ potētie vel penes officia. Primo modo distinguit Diony. Scđo modo Greg. Nā pfectio ptātis cōsistit in trib⁹. scȝ in p̄sidendo: ⁊ penes hoc attenditur ordo dñationum. In resistēdo: et penes hoc accipit̄ ordo potestatū. Et in operādo: ⁊ penes hoc sumit̄ ordo virtutū. Uirtutes em̄ sunt p quos de⁹ miracula ⁊ sanitates operat̄. Ptās p quos tyrannica ptās demonis coercet̄. Dñatiōes: p quos angeli boni in suis officijs ac ministerijs dirigunt̄. Et qr maius est presidere angelis q̄ coercere demones: maius istud q̄ operari virtutes: ptȝ ordinatio illorū ordinum ſm maiorē ⁊ minorē dignitatē. ¶ Scđo modo ſm beatū Greg. ordinant̄ penes officia stat⁹ medij. s. prelatorū. Et qr quidaȝ p̄sunt angelis: quidam bonis hominib⁹: q̄dā malis spiritib⁹. Primi sunt dñationes: scđi principat⁹: tertij ptātes. Et ptȝ siliter ordo dignitatis ſm ordinē dignitatis presidētie. Plus em̄ est presidere angelis q̄ hoib⁹ bonis aut demonib⁹: ⁊ plus bonis hoib⁹ q̄ demonib⁹. Dominationes autē sunt q̄ p̄sunt angelis. Principat⁹ qui presunt bonis hoib⁹. Ptātes q̄ presunt diabolicis spiritib⁹ ¶ Distinctio tertie hierarchie vel accipit̄ ſm actionē ministerialē: vel ſm infimū statū actiuoꝝ. Scđo ȝ primū modū sic sumit̄ distinctio. Quia actio ministerialis angelorū/ aut est circa regimē principū: et sic est ordo principat⁹/ quorū actio est in custodia ⁊ regimine principū: aut est in regimine multitudinis et custodia: ⁊ hoc pertinet ad ordinē archangelorū. Aut circa regimē ⁊ custodiā vnius psone: ⁊ sic est ordo angelorum. Et ita distinguit Diony. ¶ Et ptȝ rō ordinis: qr pl⁹ est ministrare principi q̄ multitudini seu vni gēti. Princeps em̄ caput est multitudinis p̄sidēs gēti. Et plus est p̄sidere multitudini q̄ vni ex multitudine tm̄. ¶ Beat⁹ autē Grego. distinguit choros angelorū infime hierarchie penes statū infimū. s. actiuorū: q̄ cōsistit in operādo vel in docēdo minora: aut in docēdo maiora. Scđm primū sumit̄ ordo virtutū: quorū est miracula operari. Penes scđm sumit̄ ordo archangelorū: quorū est maiora nunciare. Penes tertiū accipit̄ ordo angelorum: quorū est minora docere. Et ptȝ ordo dignitatis: qr plus est facere q̄ docere: et plus docere maiora q̄ minora. ¶ Que autē distinctio verior sit: et de qua hierarchia sit ordo principat⁹: ⁊ silr ordo virtutum (Nā vn⁹ ordo non pōt ptinere ad diuersas hierarchias) ille nouit q̄ creauit: ⁊ distinxit. Uidet̄ tn̄ p̄ferēda auctoritas Diony. q̄ credit doctrinā suam ab apl'o (cui⁹ erat discipul⁹) accepisse. ¶ Ultimo notandū q̄ noīa ordinū imposita sunt a donis grārū qb⁹ sese excellūt. Est em̄ donū vnū digni⁹ altero. Nā oībus eminet charitas ſm btm̄ Aug. deīde scia: deīde tentio ⁊c. ¶ Ubi tria sunt cōsideranda. Primū q̄ dona illa gratuita cōia sunt oib⁹ angelis: si quideȝ oēs sunt bti: oēs deo pfecte fruunt̄: oēs semp vidēt faciē p̄ris: oēs firma tētione adherēt deo. Un̄ beat⁹ Diony. c. v. celestis hierarchie dicit. In oib⁹ sacratissimis distinctionib⁹ supiores q̄sq; eminētioresq; ordines iferiorū agminū nō carere fulgorib⁹ atq; virtutibus. Posterioresq; supiorū intelligētie exortes non esse. Et seq̄r. Oīm celestiū virtutū sit equa societas atq; ad dei silitudinē lucēq; diuinam. Licet alij alios excellāt: gradusq; diuersi sunt: vna tn̄ intētiōe nitunt̄. ¶ Scđo ȝ q̄ ordo supior oīa dona gratuita inferiorū excellēti⁹ possidet. ¶ Tertiū q̄ cū noīa ordinū ab excellentiori dono illi ordini cōuenīēti sumēdū sit: nō tn̄ oēs simplr ab excellētiori dono: l eis nomē accipiūt: qr cū in oib⁹ ordinib⁹ charitas excellit cetera dona: oēs dicendi essent seraphin. Un̄ vt seruetur distinctio ordinū in noib⁹: ab eo dono quilibet ordo noīat̄ q̄ in eo excellēti⁹ est: a quo tamē superiorū ordo null⁹ noīat̄. Itaq; cū dona immediate in deū tāq; in obiectū ordināta: qualia sunt virtutes theologice sint simpliciter excellētiora: vt dicit apl's. i. Cor. xij. Adhuc excellētiorē viam vobis demōstro. Sequit̄. c. xiij. Si linguis hoim loquar ⁊ angelorū: charitatē aūt nō habeaȝ ⁊c. Et commendata charitate subdit. Nūc autē manēt fides/ spes/ et charitas tria: hec: maior horū charitas. Sicut ergo in via hec sunt dona excellentiora: ita ⁊ eis corrñdētia in p̄ria. s. visio: fruitio/ tentio sunt nobiliora. Ab illis ergo trib⁹ qb⁹ angeli ferunt̄ in deū tāq; in obiectū beatificū/ sumunt̄ ⁊ noīant̄ tres ordies supreme hierarchie. Et prim⁹ a fruitione siue charitate noīat̄: ⁊ dr̄ noīe seraphin: que est simplr donū excellētissimū. Scđs a scia aut visiōe denoīat̄ cherubin q̄uis ī eo excellat donū charitatis, eo q̄ ab illa prim⁹ nomē hȝ. Post charitatē ṽo excellēti⁹ donū visio seu scia. Post illud tētio corrñdēs spei: p quā q̄escit in eo angelic⁹ spūs: vt in suo bono. Ideo ab illo dr̄ et denoīat̄ terti⁹ throni: siue sedes: q̄ quietē importat ¶ Inferiores ordines a donis noīant̄: qb⁹ feruntur in creaturas obiectiue: vbi silr dicēdū est. (Exēpli gratia.) Inter illas videt̄ mai⁹ donū dñari angelis bonis mō p̄dicto. Ideo prim⁹ ordo scđe hierarchie: ab illo denoīat̄ ordo dñationū: deinde bonis hoib⁹ p̄ncipari. Ultimo malis spiritib⁹: lȝ q̄libet ordo suo inferiori dominet̄ ac principet̄ ⁊c. Sic ergo scđs ordo nomē hȝ principat⁹. Terti⁹ ptātes ſm vnā viaȝ: et sic de alijs descēdēdo. ¶ Quātū ad articulum scđm est cōclusio prima. Angelorū beatorū multitudo innumera in nouē choros seu ordines est distincta. Primū scȝ angelorū btōꝝ multitudo innumera: ptȝ Danielis. c. vij. dicētis. Milia miliū ministrabāt ei et decies cētena milia assistebāt ei. ¶ Secundū. s. q̄ distincti sunt in nouē ordines probat̄ per beatum Grego. homil. xxxiiij. que est dñice tertie peregrinationis, ex verbis apl'i ad Ephe. ⁊ Col. vbi nominatim exprimit ptātes/ virtutes/ dñationes et thronos. Quib⁹ dū quinq; addunt̄ angeli/ archangeli/ cherubin/ seraphin/ quibus plena est scriptura: ptȝ esse nouē. Idē ptȝ p beatū Diony. c. vi. celestis hierarchie: vbi ait. Oēs simul celestes immortalesq; substantias: in noueȝ ordinibus diuinus sermo distinxit: ppriisq; ac singularibus vocabulis appellauit. Potest eadē conclusio ostēdi p sufficiētiā ex notabilibus sumēdā. ¶ Scđa cōclusio. Noueȝ ordines qui a se inuicē differunt tres hierarchias: supremā/ mediam/ et infimam cōstituunt. Probatur illa conclusio quoad duas partes. Prima ex priori cōclusione manifeste sequitur. Scđa ptȝ per beatū Diony. vbi supra: Has haud dubium quin ordines exími⁹ preceptor/ internas tertio repetitas distinctiones ad sancte diuinitatis diuisit imaginē. Et p longuȝ prosequitur hierarchias singulas ⁊ ordines in eis constitutos. Ad ppositū tn̄ dicit. Prima quidē que coꝝā deo versatur semper: idq; ex diuina dignatione suscepit: vt illi inhereat iugiter: nullisq; interiectis spiritibus inserat̄. Nam sanctissimos thronos, cherubin, ac seraphin iuxta deū: nullisq; medijs insertis agminibus eminēti ppinq̄tate locatos ait. Hac reuera hierarchia nulla est prestātior: que summi dei splendoribus maiore propinquitate coniuncta est. Secunda dominationibus ptātibus, virtutibusq; conficitur. Tertia ex angelis/ archangelis/ principatibusq; cōstat. Hec Diony. sententialiter in trāslatione noua. ¶ Tertia cōclusio. Licet ordinū distinctio ex naturalibus donis initiatiue accipitur: tn̄ p munera gratuita cōpletiue perficit̄. Prima pars ptȝ per magistrum in litera: superiores sunt: qui natura sunt magis subtiles: ⁊ intelligentia ampli⁹ perspicaces. Et dist. iij. ait magister. In exordio sue cōditionis/ alij inferiores; alij superiores constituti sunt: ȝ q̄d ab exordio habuerūt fuit naturale. Naȝ

Nota. 4. F

Articu. 2. Cōclusio. 1 G

Cōclusio. 2

Cōclusio. 3

ſm magiſtrũ nõ fuerũt cõditi in gratuitis. Et pbat rõne: q: gratuita pſupponũt naturalia: ⁊ vbi naturalia ſũt meliora: eſt etiã maior capacitas vel maiꝰ adiutoriũ volũtatis libere ſe diſponẽdi ad gratuita Eſt aũt veriſile ꝙ angeli boni ad deũ cõuerſi: ſm totũ conatũ ſuoꝝ naturaliũ ſe ↄuerterũt. Et ꝑ hoc vbi pfectiora naturalia: ibi maior conatus ⁊ ita maior grã. Scđa pars ptꝫ ꝑ qđ nois ordinis qđ ponit magiſter vbi ait. Ordo eſt multitudo celeſtiũ ſpũum: q̃ inter ſe aliquo munere grẽ ſimilant. Itẽ ſupremus ordo ab incendio charitatis dr̃ ſeraphin. Charitas
Articu. 3. aũt eſt donũ ſumme gratuitũ. Et hec de ſcđo articulo. ¶ Quãtũ ad articulũ tertiũ eſt hec prima dubita
Dubium. 1. H tio iuxta primã cõcluſionẽ de numero angeloꝝ an ſit magnꝰ. Btũs Tho. rñdet par. j. q. xlvij. art. iij. ꝙ angeli ſm ꝙ ſunt immateriales ſubſtantie/ſunt in quadã multitudine maxima/oẽm materialẽ multitudinẽ excedẽtes. Rõ ſua: q: cũ pfectio vniuerſi ſit illud qđ deꝰ pcipue intẽdit in creatione rerũ: quanto aliqua ſunt magis perfecta tãto in maiori numero ſunt creata a deo. Sicut ergo in corporibꝰ attendit exceſſus ſm magnitudinẽ: ita in rebus incorporeis põt attẽdi exceſſus ſm multitudinẽ. Corpa aũt incorruptibilia q̃ ſunt pfectiora iter corpa excedũt q̃ſi incõparabilr̃ ſm magnitudinẽ corpa corruptibilia q: tota ſphera actiuorũ ⁊ paſſiuorũ eſt quaſi modicum reſpectu corporũ celeſtiũ. Ideo rõnabile eſt ꝙ ſubſtãtie imateriales excedãt ſm multitudinẽ ſubſtantias materiales quaſi incõparabilr̃. ¶ Sed qđqđ ſit de ↄclone: rõ vr̃ in multis deficere. Primo: q: ad pfectionẽ maiorẽ nõ ſequit̃ maior nũerꝰ. Immo vr̃ oppoſitũ: ꝙ quãto maior eſt receſſus ab vno ſummo ⁊ pfectiſſimo tãto maior multitudo/ſaltẽ in pluribus. Verũ eſt ꝙ diſtãtiã primo ſm diſſimilitudinẽ cõcomitat̃ multitudo maior diſtãtiũ. Nã maior eſt multitudo mineraliũ q̃ plãtarum: ⁊ plãtarũ q̃ aialiũ brutorũ ⁊ aialiũ q̃ hoim. ¶ Item ꝙ addit de corporibꝰ celeſtibꝰ icorruptibilibꝰ/ꝙ ſint pfectiora corporibꝰ corruptibilibꝰ: nõ vr̃ verũ: cũ viuẽtia ſint pfectiora nõ viuẽtibꝰ ſm btm̃ Aug. Celũ aũt nõ viuit: ideo nõ eſt eſſentialr̃ pfectius hoibus: nec aialibus brutis. Et ita rõ ſua magis eſt ad oppoſitum. ¶ Ideo rñdet ad dubium ꝙ maxima eſt multitudo angeloꝝ: lꝫ eiꝰ numerꝰ nobis ſit incertꝰ. Utrũqꝫ ꝓbatur auctoritate ſcripture. Nã Job. xxv. dr̃. Nũqd eſt numerꝰ militũ eiꝰ. i. angeloꝝ. Glo. In cognitiõe hũana ſuperiorũ ſpũum numerꝰ nõ eſt/q̃ milites dicunt: q: decertãt ↄ aereas ptãtes: nõ labore: ſed imperio. Itẽ Daniel. vij. Milia miliũ miniſtrabãt ei: ⁊ decies cẽtena milia ⁊c. dicit gloſſa. Nõ ꝙ tãtus numerus ſit ſervorũ dei: ſed ꝙ hũanꝰ ſermo maiorem exprimere nõ potuit. Et glo. Greg. Supnorũ ciuiũ numerꝰ ⁊ infinitꝰ ⁊ definitꝰ eſt/deo nũerabilis/nobis innumerabilis eſt. Itẽ pdicta verba Danie. tractans Diony. c. xiiij. de celeſti hierar. di. Supremos hũanos numeros in ſeipſis inuoluẽs atqꝫ multiplicans: ꝑ hos celeſtiũ ſubſtãtiarũ ordines nobis eſſe innumerabiles/aptis rõnibus pandes. Sũt eñ ꝑfecto plurime celeſtiũ ſpũũ btẽ militie: q̃ mortaliũ noſtrorũ numerũ infirmũ breueqꝫ modũ lõge traicẽdũt: atqꝫ ab ſola ſua eminẽtiſſima ⁊ celeſti intelligẽtia atqꝫ notione ſcite ſint atqꝫ diffinite: qm̃ illis opulentiſſime largita eſt ſumma deitas immẽſe auctor ſciẽtie atqꝫ ſapiẽtie fons ⁊ principiũ. Cauſa aũt tãte multitudinis (lꝫ varie nitant̃ declarare) tñ finalr̃ reducit̃ ad diuinã volũtatẽ: q̃ nulla indigẽtie velocitate: ſed ſola benigniſſima volũtate ad potẽtie ſue declarationẽ: ⁊ regni ſui honorẽ: tot excellentiſſimos ſpũs creauit: ꝑ quos vniuerſi gubernacula vſqꝫ ad
Dubiũ. 2. J pfundiſſima terre miniſtrat. ¶ Scđo dubitat̃: vtrũ oẽs angeli eiuſdẽ ordinis ſint eiuſdẽ ſpeciei eſſentialis. Et vr̃ ꝙ ſic: ex deſcriptione ordinis qua dicit̃ ꝙ angeli eiuſdẽ ordinis in naturaliũ donorũ pticipatione conueniunt. Licet de identitate ⁊ diuerſitate ſpeciuoca angeloꝝ ſupra diſt. iij. tactũ ſit: tñ ꝓ maiori ibidem doctorũ declaratione ⁊ ſentẽtie doctorum apertione/placuit etiã hic mouere. Beatus Thom. par. j. q. xlvij. arti. iij. recitat plures opi. dicens. Quidã dixerunt oẽs ſubſtantias ſpũales eſſe vnius ſpeciei/etiam aīas. Alij ꝙ omnes angeli ſunt vnius ſpeciei/ſed non anime cum angelis. Quidam ꝙ omnes angeli vnꝰ ihierarchie/aut etiã vnius ordinis ſunt eiuſdẽ ſpeciei. Sed omnes eas reputat falſas. Tenet ꝙ ipoſſibile eſt duos angelos eſſe eiuſdẽ ſpeciei: q: ſm eũ q̃ cõueniunt ſpecie ⁊ differunt numero cõueniunt formaliter: ⁊ differũt materialiter. Angeli nõ habẽt materiã: ergo. ¶ Sctũs Bonauẽ. duas recitat opiniones: ⁊ vtraſqꝫ reputat pbabiles. Una ꝙ in angelis eſt diuerſitas ſm ſpẽm ⁊ etiã gña ſubalterna: vt hierarchia ſit quaſi vnum genus: ⁊ ordines ſub ea quaſi tres faciant ſpecies. In vno aũt ordine multi ſunt angeli nũero differẽtes. Et quãtũ ad hoc vltimũ ꝙ plura ſint indiuidua in vna ſpecie angelica: cõcordat Alex. de hales par. ij. q. xx. ar. ij. ¶ Alia poſitio eſt ꝙ angeli oẽs ſint eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime. Tũ ꝑpter ſupne illiꝰ ciuitatis vnionẽ. Tũ ꝑpter vniuerſi pfectionẽ. Et ſubdit. Licet aũt vtraqꝫ illarũ poſitionũ habeat ꝓbabilitatẽ: q: tñ ꝑ ſcripturã nõ innoteſcit nobis diuerſitas operationũ. (Nã qui diuina inſpiratiõe vt Diony. ⁊ alij cognouerũt: ⁊ officiũ ⁊ naturã angelorum: dicũt ꝙ oia q̃ ſunt oim ordinũ in oibus repiãtur. Licet magis excellẽter in vno) vr̃ magis theologica ⁊ ꝓbabilis poſitio: niſi occurrat manifeſta auctoritas in ↄtrium: ꝙ oẽs angeli ſunt eiuſdẽ ſpeciei: ſicut ⁊ oẽs hoies. Et quẽadmodũ in hoibus ſunt gradus ⁊ ordines ⁊ quo ad naturalia/⁊ quo ad officia cõmiſſa ſiue dignitates/⁊ quo ad gratuita: ſalua tñ vnitate ſpeciei humane. Sic intelligẽdũ eſt in angelis: ⁊ q̃uis oẽs angeli ſint idẽ ſpecie: nõ tñ cõiungunt̃ hoibꝰ vnitate nature: ſed obſequio bñficẽtie. Et hõ ſitr̃ angelo: q: ille iſtũ adiuuat: iſte illũ reparat. Qđ nõ eſſet ſi hõ ⁊ angelꝰ eſſent eiuſdẽ nature. Hec Bonauẽ. Et ad huiꝰ poſitionis ꝓbabilitatẽ: ꝑſuaſiones plures adducit: ↄtra ſoluit. ¶ Ad dubiũ igit̃ põt cautius dubitari q̃ determinate rñderi. Si aũt vrget improbus exactor vna ex duabꝰ opinionibus recitatis ꝑ ſctm̃ Bonauen. acceptari põt: qm̃ rñſio ſiue opinio ſcti Tho. oino vr̃ improbabilis: et nulla rõne fundata: quin que numero ſolum diſtinguunt̃: etiã ſi fuerit cõpoſita ex materia ⁊ forma: ita diſtinguunt ꝑ formas ſicut per materias. Sicut eñ in eis nõ eſt eadẽ materia numero: ita nec eadẽ forma numero. Ideo nõ ois diſtinctio per formam eſt ſpeciuoca. Due nãqꝫ anime humane diſtinguũtur eſſentialiter numero ſeipſis/⁊ nõ ꝑ materiã. Nam ſi eidẽ materie inhererẽt nõ minus differunt q̃ dum diuerſas informãt/ſaltẽ differẽtia eſſentiali. ¶ Dubitatur tertio iuxta tertiam cõcluſionem tertius de Dubiũ. 3. K
aſſumptione hoim ad choros angelorũ. Utrum ad ſingulos ordines angelorum fiat aſſumptio ſaluãdorũ. Ad illud dr̃ ſm ſctm̃ Bonauẽ. ꝙ ad ſingulos ordines angelorũ aſſumẽtur ſaluãdi. Cuius ratio: quia hoies ſaluandi poſſunt in via ad tantam gratie eminentiã eleuari: ⁊ in patria ad tantam gloriã ſicut angeli: igit̃ poſſunt ad ſingulos ordines aſſumi. Tenet cõſequentia: q: vbi eſt paritas in gloria: nõ eſt diſparitas in ordine. Licet eñ ad diſtinctionem ordinũ duo cõcurrant/natura. ſ. ⁊ grã. Natura tãqꝫ fundamentũ ⁊ diſpoſitio. Gratia tãqꝫ cõplementum ⁊ cõſummatio: tñ magis attenditur diſtinctio ordinum ex dono gratie/q̃ ex diſpoſitione nature: ꝙ nõ cõmenſuratur gratia nature. Hoc eſt: qm̃ nõ eſt tãta gratia/quãta eſt nature capacitas. Aut qñ capacitas grẽ nõ ſequit̃ pfectionẽ nature. Nã diſpoſitio nature ad gratiam nõ eſt diſpoſitio neceſſitãs: ſed eſt diſpoſitio cõgruitatis. Ideo non eſt neceſſe ſm diſpoſitionem naturaliũ ſequi gratiã: vt ſemper

Ubi est pfectio: natura/sit maior gratia. presertim q: natura est dispositio remota. Nã lʒ grã psupponat naturã capacẽ: tñ dispositio liberi arbitrij p cõuersionẽ ad deũ est dispositio imediatior ꝗ3 nature capacitas. Et illa põt esse tãta in viatorib⁹ hoibus quãta fuit in viatorib⁹ angelis: ꝗuis nec illa dispositio necessitet: q: grã nõ est ex meritis. Rom. xi. Unũ alterũ duoꝝ dicere opʒ: aut q sit equalis capacitas grẽ ⁊ glĩe in dispari natura: aut q capacitas angeloꝝ nũꝗ fuerit repleta. Hoc est q capacitas gratie ⁊ glĩe sit equalis in oib⁹ angelis ⁊ aiabus: ita q cuiuscunq grẽ capax est angelus: tante capax est aĩa. Uel si maior est in angelis: illa nunꝗ ẽ repleta. Primũ tñ est pbabili⁹: quia si aĩa christi habuit sũmã gratiã creature possibilẽ: nõ potest esse maior capacitas in angelo ꝗ3 in aĩa xpi. Antecedẽs ptʒ de anima christi ⁊ viginis gloriose: que i grã ⁊ gloria oẽs angelos trãscendũt. ¶ Item nisi sic nõ sufficienter restauraretur ruina angeloꝝ: quin cuʒ de singulis ordinib⁹ aliqui ceciderũt: hoc est/qui ceciderunt si permãsissent: ad singulos ordines sublimati fuissent. Ideo vt perfecta sit restauratio ex hominibus opʒ vt ad singulos ordines hoies assumanť. Assumuntur igit vt vult Grego. homil. xxxiiij. ad singulos ordines hoies terreni: ordinũ officia in terrenis imitãtes. vnde ait. Distincte conuersationes hoĩm singuloꝝ agminũ ordinib⁹ cõgruunt: ⁊ in eoꝝ sortẽ p cõuersationis silitudinẽ deputanť.

Dubiũ. 4. L. ¶ Dubitatur quarto. Utrũ oẽs hoies beatificãdi ad ordines angeloꝝ sint assumẽdi. Qd ad singulos ordines aliq assumẽdi sint: patuit dubio precedenti. Sed an oẽs sint assumẽdi: an ex aliquib⁹ cõstituatur decim⁹ ordo ꝑm euangelicã parabolã de dragma. x. perdita: q: nõ habẽt expressa scripture auctoritas: nec sufficiens ratio: sunt opiniones: quarũ tres recitat sanctus Bonauẽ.

Opinio. 1. ¶ Prima cui videť magister cõsentire: tʒ q oẽs hoies beatificandi assumenť ad nouem ordines angeloꝝ: vt nõ sit opus vltra illos ponere x. vt sic in trib⁹ hierarchijs: ⁊ in tribus ordinib⁹ singularũ hierarchiarũ expressius trinitatis mysteriũ designetur. Et q: nullũ est donũ gratuitũ in hoib⁹: cuius simile nõ est in angelis: ideo angelis socianť ꝑm bonorũ similitudinẽ. Etiam si angeli stetissent: etiã sicut nũc ad eorũ ordines assumẽdi fuissent: lʒ illa assumptio tunc fuisset tantũ hoĩm beatificatio: Nũc vero est hoĩm beatificatio/⁊ angelorum reparatio. ¶ Excipitur tñ btã virgo: que cũ creditur super oẽs angelorũ ordines exaltata: p se ꝯstituit ordinẽ. Sed priuilegiũ speciale nõ est reducendũ ad cõem legẽ. Sic singulare priuilegiũ virginis nõ est numerandũ cum angeloꝝ ordinibus: quoꝝ distinctio est ꝑm legẽ cõem.

Opinio. 2. ¶ Scõa opinio q ex hoibus cõstituetur decimus ordo. Soli eñ dicit illi hoies angelicis sociabũtur ordinibus: qui in vite castimonia eis in terris similes extiterũt: vnde tʒ q reparatio angelica ex solis virginibus fiet: q: semper cognata est angelis virginitas. ¶ Sed hec opinio minus pbabilis est: cũ multi carne corrupti multis virginib⁹ in gloria preferantur: vt patet de beato Petro/Maria magdalena.

Opinio. 3. ¶ Tertia opinio/q supra nouem ordines additur decimus ex his qui in ista vita nõ peruenerunt ad tantam meritorũ suorũ excellentiã vt exaltentur ad ordines angelorũ: sed tantũ meritis Christi saluati/decimũ tenent gradũ. Quales sunt paruuli baptizati: ⁊ in le. ve. circuncisi/ anteq rõnis vsum defuncti. Quod dicunt figuratũ esse. iiij. Reg. xx. in de censu solis per decem lineas. Nam sol iustitie Christus ppter illos descẽdit ad decimũ gradum. Item in. x. dragma perdita ⁊ inuenta. Id etiã perfectione numeri denarij conuenire dicũt: vt numerus superne ciuitatis hac perfectione nõ careat. Nihilominus tamen manet in nouẽ ordinibus angelorum ⁊ tribus hierarchijs pfecta representatio trinitatis. Et lʒ in oibus saluãdis inueniať donum gratuitũ simile dono angeloꝝ: nõ tñ in tãta excellẽtia vt mereať inseri ordinib⁹ angelorũ. Prima opinio ⁊ silr tertia satis pbabilis videť: sed nõ secũda ꝑm Bonauẽ.

Dubiũ. 5. M. ¶ Dubiũ quintũ. Utrũ presidentia et prelatio ordinis ad ordinẽ euacuabitur in iudicio. ¶ Notãdũ aliqd tripl'r dr alteri pferri: aut solũ per modũ excedẽtis ⁊ influentis: vt natura celestis elemento: aut per modũ imperantis: vt dñs ministro. Ad rõnem aũt perfecte prelationis hec tria concurrunt. Et hoc modo nũc in plãtione ordinis ordini: ordo superior excellit in naturalib⁹ ⁊ gratuitis. Influit etiã aliquo modo purgãdo/illuminãdo/perficiendo. Etiã agẽda circa nos iniũgit. ¶ Tunc rñdetur. In iudicio euacuabiť plãtio ordinis ad ordinẽ quo ad duos modos vltimos/ nõ quo ad primum. Ptʒ: q: illuminatio quã inferior ordo recipit a superiore: silr ⁊ imperiũ/attendiť p cõparationẽ quo ad nos quib⁹ ministrãt: nõ per cõparationẽ ad deũ in quo quiescũt. Cessabit aũt ministeriũ nostruʒ: ergo. Scdm ptʒ: q: ordo excedet ordinẽ in gratuitis ⁊ naturali bus post iudiciũ sicut ante. Et scdʒ hoc intelligenda est auctoritas aplĩ. j. Coꝝ. xv. Cũ euacuauerit oẽm principatũ ⁊ potestatẽ ⁊ virtutẽ. Euacuauerit quantũ ad actus hierar chicos/⁊ quantũ ad iperiũ. Silr illud magistri dis. vj. ꝗdiu durat mundus angeli angelis: demones demonibus presunt. Sed in futuro ois euacuabitur prelatio: vt docet aplus.

Dubiũ. 6. N. ¶ Dubiũ sextũ. Utrũ oẽs angeli eiusdẽ ordinis sint equales. Rñdetur ꝑm magistrũ q nõ. Sed est etiaʒ in eodẽ ordine disparitas/⁊ gradatio quedã: lʒ non tãta quãta in diuersis ordinib⁹. Et sicut in sanctis dicimus q vn⁹ est ordo aploꝝ: alter martyrũ: alter cõfessorũ ⁊c. nec tñ aploꝝ inter se est oĩmoda equalitas: nec martyruʒ: ppter qd de quolibet sancto dici põt. Non est inuẽtus similis illi: q cõseruaret legeʒ excelsi. Ita ⁊ in pposito dicendũ erit. Et hoc quideʒ necessario habẽt dicere: qui tenẽt in eodem ordine plures species cõprehendi: cũ species se habeãt vt numeri. viij. metaphy. Qui vero dicerẽt oẽs ãgelos eiusdẽ ordinis esse eiusdem speciei ponere possunt inequalitatẽ in accidẽtalib⁹: nõ in essentialib⁹ sicut in specie humana.

Dubiũ. 7. O. ¶ Ultimo dubitať. Utrũ etiã in hoibus ponẽda est ordinũ distinctio: siue in aiabus sicut in angelis. Rñsio. In hoibus multiplex poniť distinctio. Uarij etiã grad⁹ in ecclĩastica ponuntur hierarchia: quoꝝ alter alteri presidet. Nõ tñ taliter sicut in angelis. Nam in ordine angelico grã correspondet nature: vt quo meliora habuere naturalia: nec eis sunt abusi: perfectiorẽ cõsecuti sunt gratiã. Non sic in hoibus: vbi nec naturalibus: nec officijs correspondet gratia. Sed frequẽter qui meliora habent naturalia (q: abutuntur eis) minorem habent gratiã. Et in eminẽtiorib⁹ cõstituti gradib⁹ (phdolor) in gratia ⁊ meritis inueniuntur inferiores.

Questio. ij.

Secundo queritur

circa eandẽ distinctionẽ. Utrum per actus hierarchicos superioꝝ ordinũ angeli possunt inferiores illuminãdo mentalr eis loqui. A Pro illa qõne vide plura in Ockã. q. xx. scdi/⁊ q. viij. primi quod. ¶ In qõne erunt arti. v. Primus de actibus hierarchicis. Scds inquiret: vtrũ angel⁹ possit videre aliquem actũ interiorẽ creature rationalis. Tertius: vtrum vnus angelus possit causare notitiã alicui⁹ rei in mente alterius/aut aĩe rationalis. Quartus de principali quesito scʒ angeloꝝ locutione. Quintus mouebit dubia.

Articu. 1. ¶ Quo ad primũ notandũ ꝑm beatũ Diony. de celesti hierarchia. c. iij. ppe finem. Nota. 1. Tres sunt actus quos habẽt angeli superiorum ordinum respectu inferiorum: scʒ purgare/illuminare ⁊ perficere: qui dicũtur actus hierarchici: q: conueniũt superiorib⁹ hierarchijs respectu inferioꝝ

Hi autē actus nō distinguunt realiter. Consistunt enim in inductione diuine sciētie: qua inferior caruit: in qua inductione: qr remouet ignorātia: dicit purgatio: nō qdē a feditate peccati: sz ab ignorātia negationis. Eadē dicit illuminatio: qr manifestantur que prius nota non fuere. Omne aūt quod manifestat: lumē est ēm apl'm Ephe. v. ¶ Dicit ꝛ perfectio: qr est firme et perseuerantis scientie traditio: qua perficit intellect⁹ illuminati. ¶ Dicit purgatio in ordine ad suū oppositū qd est ignorantia. Illuminatio in ordine ad formā scz notitiā introductā. Perfectio in ordine ad subiectū per hanc notitiam introductā eleuatū. Sic ergo angel⁹ superior aliqd ignoratū inferiori notificās: illo vno actu notificādi prius incognitū/inferiorē purgat ab ignorātia. Illuminat noua cognitiōe ꝛ notitia: perficit actuādo eū ad cogitādū. ¶ Differūt ergo purgare/illuminare/perficere/in cōnotato. Nam in subtracto supponūt p eodē scz inductione sciētie. Purgare aūt cōnotat precedētis ignorantie remotionē. Illuminare obiecti manifestationē. Perficere subiecti eleuationē ꝛ meliorationē. Et hoc vult beat⁹ Dionysius vbi supra. c. vij. ita dicens. Participatio ipsa diuine sciētie/ꝛ purgatio ꝛ illuminatio est atqz pfectio: dū per indultā sibi ordinatissime pfectorū mysteriorum inductionē: veluti ab ignorantia purgat. Ipsaqz diuina sciētia illuminat: p quā etiā purgat: dū que an nō videbant sublimioris nūc intelligētie luce pandunt. Perficit id. idē hoc ipso lumine: dū altissimorū sensuū firmā pseuerātēqz sciētiā tradit. hec Dionysius. Ex quib⁹ satis ptz: qd intelligēdū est p actū hierarchicū. Quodqz est vn⁹ i re scz sciētie inductio et triplex nominatione. ¶ Quo ad secūdū articulū.

Arti. 2. B

Utrū angel⁹ possit videre actū interiorē creature rationalis. Recitat Ockaz. q. xx. scdi in principio questionis opinionē quā pleriqz tenēt: q null⁹ angelus pōt videre. i. intuitiue cognoscere cogitatiōes ꝛ affectiones creature: qr cordiū secreta soli deo sunt peruia. Pōt tn̄ illa cognoscere p signa extrinseca: sicut medic⁹ p signa extrinseca iudicat de infirmitate et eius causa. Sz nō obstāte illa opinione/tenet idem Ockam imitās in hoc Sco. in reportorio lib. ij. dist. ix. q qlibet angel⁹ nature sue derelict⁹/videre pōt intuitiue cogitationes ꝛ affectiōes in alio angelo: debitā approximationē ad ipsam habēte ꝛ silr in hominibus. Cui⁹ rō multiplex assignari pōt. Una. Oē intelligibile in actu presens intellectui pfecto nō dependēte a phātasmate: ꝛ sibi pportionatū pōt ab eo intelligi. Cogitatio aūt vel affectio in vno angelo est intelligibile in actu ꝛ pportionatū intellectui angeli alteri⁹: ergo pōt ab ipso cognosci. Maior ptz: qr ois potētia cognitiua pfecta nō impedita potest cognoscere naturalr qcqd sub ei⁹ obiecto primo p se cōtinet: alioqn nō esset tale ei⁹ obiectū primum. Qd aūt addit nō depēdēs a phātasmate: dr ppter intellectū nostrū p statu illo: q nō intelligit intelligibile quātūcūqz sibi presens: nisi mot⁹ a phātasmate: saltem extra se existēs: ppter act⁹ proprios. Cetere particule maioris patent: qr instātia dari posset de intelligibili in potētia tm̄. Itē de intellectu nō pfecto vel impedito. Itē de intelligibili nō pportionato: vt est diuina essentia infinita. Minor patet: qr cogitatio ꝛ affectio est intelligibile: qr p se cōtinetur sub ente: inquātū tale est obiectū primū intellectus. Et est pportionatū intellectui alterius angeli. Qr qd est pportionatū vni intellectui angelico: etiam est proportionatū intellectui alteri⁹ maxime superioris: qr in qd potest potētia inferior: potest etiā superior potentia. Neqz volūtas angeli pōt alium impedire. Qr volūtas creata suo imperio nō pōt impedire causas naturales in suis actiōib⁹. Nō eñ potest voluntas creata imperare igni ne caleat: ita nec cognitioni ꝛ affectioni sue: vt tanqz obiectū naturaliter sue cognitionis in intellectu alteri⁹ angeli approximatoi pducēs/nō agat. ¶ Itē sicut se hz visibile ad visuz: ita intelligibile ad intellectū. Sed oē visibile debite approximatū potētie visiue perfecte pōt eā videre. Igitur oē intelligibile tā respectiuuz qz absolutū pōt videri ab angelo: qui est potētia intellectiua perfecta. ¶ Itē oē actiuū totale vel partiale respectu vnius passi pōt esse causa actiua respectu cuiuslibet alterius passi eiusdē rationis totalis vel partialis. Sed intellectio angeli pōt esse causa partialis respectu actus reflexi: quo angelus videt suā cognitionē ꝛ euidēter scit se cognoscere: ergo potest silr esse causa cognitionis cōsimilis in intellectu alteri⁹ angeli: q est passum eiusdē rōnis quo alter angelus intelligat ipm cognoscere. ¶ Preterea vnus angelus pōt videre substātiā ꝛ essentiā alterius angeli: ergo etiā accidētia sibi inherētia cognitiones scz ꝛ affectiones ac habit⁹ intellectui ei⁹ inherentes. Tenet ꝯña: qr accidentia sunt eque intelligibilia per se et eque approximata alteri angelo sicut obiectū cui inherent. ¶ Uerū de facto vnus angelus non semp cognoscit cogitationes ꝛ affect⁹ alteri⁹: ꝛ presertim hoīm: qr nō semper de⁹ cōcurrit sine cui⁹ cōcursu nulla actio pfici pōt. Un̄ videre cogitationes humanorū cordiū deus sibi reseruauit. Non enim cōcurrit coagēdo cū diabolo: ꝛ forte cum angelis bonis ac beatis ad scrutādū corda hoīm: ne totius salutis inimic⁹ dolosis suis artib⁹ seuiori tētatione animū humanū inuaderet: ꝛ a salutis cōsecutione impediret. Un̄ secreta cordis cognoscere scriptura tāqz ppriū deo attribuit: sicut est illud. ij. Paralip. vj. Tu solus nosti corda filiorū hoīm. Et similia multa qbus scrutatio cordis/ꝛ renū specialiter deo attribuit: lz etiā he scripture sic exponi possent: q solus deus vniuersaliter necessario ꝛ impedibiliter videt corda hoīm: quod vtiqz soli deo conuenit. Angeli aūt boni ꝛ mali: etsi possunt naturaliter videre alterutrū cogitationis debite sibi approximati: non tamen hoc possunt vniuersaliter ꝛ necessario: quia impediri possunt per deum suam coactionem suspendentem. Istā materiā vna cum rationibus. Grego. de arimino latius psecutus sum in expositione canonis misse lectione. xxxj. ideo breuius hic transeo. Tenet aūt Grego. dist. ix. q. j. partem negatiuā hui⁹ qōnis: ꝛ rōnes Ockaz soluit ibidem. ¶ Quantū ad tertiū articulū in quo videndum est post Ockam. q. xx. secūdi. et. q. viij. primi quodli. Arti. 3. C

Utrū angelus possit causare notitiam rei in intellectu alterius angeli aut hominis. Et quia intellect⁹ hois viatoris non potest intelligere pro statu isto/nisi cōuersus ad phātasma. Unde nullā cognitionē habere potest. nisi eam ad quā mediate vel immediate concurrunt phantasmata. Et tenendo q conceptus sit obiectū actus intelligendi/hābēs tantū esse fictum siue obiectiuū in intellectu: tūc viatoris intellect⁹ nihil intelligit nisi sensibilia: actus proprios ꝛ cōceptus: ꝛ nullū purum intelligibile in se. Nihil ergo pōt angelus circa intellectū hois viatoris immediate: sed dūtaxat pōt mouere phātasmata ꝛ actiua applicare passiuis ꝛc. de quo dictum est dist. precedēti. Et per hoc pōt agere in intellectum mediate vel indirecte. De intellectu autem hominis separato/dicēdū sicut de intellectu angelico. Similiter de intellectu hois cōiūcto ꝛ beato. ¶ De quo sunt due opiniones. Una Sco. distin. presenti lib. ij. qui tenet/q angelus potest causare in intellectu alterius angeli cognitionē illius obiecti: cuius ipse habet habitū seu habitualē cognitionē/et hoc vel pducendo in alio actū tm̄: vel speciē tantū vel simul actū ꝛ speciē. Nā angel⁹ habēs in se cognitionē cōplexā extremorū: quorū alius angel⁹ simul hz species vel habit⁹: non aūt actū cognoscēdi complexū pōt gignere cognitionē cōplexi importātis extrema sic habitualiter nota existere in alio: et non speciē: qr actu habet speciē extremorū. Similiter potest

angelus imprimere speciē in intellectū alteri⁹ ob=
iecti: cui⁹ speciē pri⁹ nō habet ꝛ nō actū: dū aliu san
gelus est occupat⁹ circa cognitionē alterius obie=
cti, a quo ab illo auerti non potest. Sic habens spe=
cies et actū cognoscēdi: quibus alius angel⁹ caret
pōt vtrūqꝫ causare in alio. ¶ Motiuū suū est: quod
sufficienter est in actu primo respectu alicuius effe
ctus: potest illū actū effectum causare in receptiuo
proportionato approximato. Angel⁹ habens noti
tiā habitualez alicui⁹ obiecti (gratia exempli) a. est
sufficienter in actu primo ad causandū intellectio=
nē actualē ipsius a. ergo pōt illū causare in quocūqꝫ
intellectu receptiuo illius effectus. Intellectus au
tem alterius angeli nō concipientis a. distincte re=
ceptiu⁹ est ergo in eo pōt causare cōceptū illius a.
Maior videt̄ manifesta. Minor patet: qꝛ angelus in
se habet actū primū cognoscendi a. ꝛ speciē et que=
cūqꝫ ponūtur necessaria ad cognoscēdū a. Et ꝑ hoc
pōt intellectū suum facere in actu secundo/causan
do in se intellectionē a. sicut effectum. Sequitur er
go ꝙ in intellectu alteri⁹ passiui: qđ est eiusdem ra
D tionis cū intellectu suo/pōt illū actū causare. ¶ Sꝫ
contra hanc opinionē arguit Ockam vbi supra. q.
ij. secūdi. nā maior probationis non est vniuersali=
ter vera. Nā accipiatur eadē maior: ꝛ arguatur sic.
Quando aliquid sufficienter est in actu primo: pōt
causare secundū in quolibet receptiuo/ceteris pa=
ribus. Sed volūtas angeli superioris/volēs causa
re volitionē in voluntate angeli inferioris: est suffi
cienter in actu primo respectu illius volitionis: ꝛ
volūtas angeli inferioris est sufficiēs receptiuū et
approximatū. Ergo pōt causare volitionē in volūta
te angeli inferioris. ¶ Nec sufficit euadēdo dicere:
ꝙ qꝛ volūtas est libera ideo in sua ptāte est: ꝙ in ea
velle vel nolle causet̄ vel nō causet̄: saltē a quocūqꝫ
ente creato. Secus de intellectiōe: qꝛ angelus infe=
rior non pōt impedire supiorē: qꝛ virt⁹ minor non
impedit maiorē in sua actione naturali vel libera.
Qđ aūt principale illatū sit falsum: pꝫ: qꝛ tūc volū=
tas amare posset īcognitū: qꝛ posset volūtas angeli
supioris sufficiēter ī actu ꝛc. causare immediate ī an
gelo inferiori volitionē: absqꝫ hoc ꝙ inferior cogno
scat superiorē vel aliquid in eo. Et ita inferior vel=
let aut amaret incognitū. ¶ Itē tūc angelus posset
intelligere sine specie: qđ est cōtra opinantē. ¶ Itez
sic angel⁹ posset causare notitiā euidētē in alio ꝓ=
positionis dubie sine experiētia et discursu. Nā an=
gelus habēs in se discursum demōstratiuū: pōt in
se producere notitiā euidētem cōclusionis: ergo in
alio angelo pōt ꝓducere notitiā euidēter ꝯclusiōis
sine quocūqꝫ alio. s. sine demōstratione: qꝛ alter an=
F gelus est receptiuū sufficiēs ꝛc. ¶ Ideo est alia opi=
nio Ockam/ꝙ vn⁹ angel⁹ nihil pōt causare in alio
nisi per modū obiecti: et illo modo q̄cq̄d est in vno
angelo: pōt sicut obiectū in alio angelo debite ap=
proximato causare sui notitiā intuitiuā si adsit cō=
munis influētia dei cōcausantis. Qđ hoc possit: pꝫ
ex scđo articulo: qꝛ q̄cq̄d est naturale obiectū vnius
potētie: est etiā naturale cuiuslibet potētie eiusdez
rationis et eque ꝑfecte: sed potētie intellectiue an=
gelorū sunt eiusdē rōnis quātū ad modū cognoscē=
di ꝛ habēt idē obiectū primū: ergo quodcūqꝫ est ob
iectū vni⁹ est obiectū alterius eque approximatū.
Cū ergo angel⁹ vn⁹ pōt videre suas cognitiones
actuales ꝛ habituales atqꝫ affectiōes: ergo ꝛ alius
sufficiēter approximat⁹ silr videre pōt nec magis ꝓ
portionati sunt intellectui act⁹ interiores q̄ exterio
res nec ecōuerso: qꝛ oēs eque includūtur in obiecto
primo intellect⁹. Qđ vero nihil aliud causari possit
in mēte alteri⁹: nisi qđ causat ꝑ modū obiecti: pꝫ ex
ꝓbationib⁹ statī suprapositis. ¶ Ad rōnē aūt Sco
ti dī/ꝙ si approximatio de qua loqt̄ in maiore tm̄
mōre dicit tm̄ approximationē localē: nō est vniuer=
saliter vera. Si vero dicit approximationē talē q̄ suffi

cit ad agēdū in tale passum: tūc minor predicte ra=
tionis nō est vera. Vn̄ ad sufficiētē approximationē
inter actiuū ꝛ passiuū aliqñ reqrit̄ idētitas realis
actiui et passiui. Aliqñ identitas vel approximatio
subiectiua: ita ꝙ agens informet receptiuū: alioqñ
sufficit debita localis approximatio. Exēplū primi.
Volūtas nō pōt causare actū amoris nisi in seipsa:
nec itellect⁹ pōt causare notitiā actualē de obiecto
habitualiter noto nisi in seipso: ꝛ hoc ꝑscindēdo
causalitatē suā ꝑ modū obiecti: sicut Scot⁹ loquit̄.
Opꝫ ergo in his esse talē approximationē actiui et
passiui: ꝙ idē sit agēs ꝛ passum recipiēs. Exēplū se=
cūdi. Habit⁹ amoris q̄ est in volūtate: silr habit⁹ in
tellectualis nō pōt causare notitiā actualē nisi ī po
tētia quā informat. Exēplū tertij. Nā ad causandū
per modū obiecti sufficit debita localis approxima
tio: hoc est nō nimia remotio actiui a passiuo/siue
sint idē siue diuersa. In ꝓposito reqrit̄ prima vel se
cūda approximatio: ꝛ nō sufficit tertia. Hoc aūt nō
est intellect⁹ vni⁹ angeli aut habit⁹ ei⁹ ad intelle=
ctū alteri⁹ qꝛ ibi nec est idētitas simplr potētie ꝛ po
tentie: nec idētitas subiectiua habit⁹ vni⁹ angeli ꝛ
intellect⁹ alteri⁹. ¶ Si causa querit̄. Dicēdū qꝛ an=
gelus vel habit⁹ in eo non pōt aliqđ agere extra se
in alio nisi ꝑ modū obiecti: sꝫ in ꝓprio subiecto hꝫ
duplicē actionē. Vna est ꝓducere actualē notitiam
obiecti habitualiter noti: quā hr̄e pōt etiā si tūc an
gel⁹ nec videret se actualiter nec habitū suum: vt si
actu nō cogitet de se vel habitu suo. Alia actio est ꝓ
ducere notitiā intuitiuā sui tā in suo intellectu aut
quocūqꝫ alio debite approximato: cui⁹ causa nō est
aliud nisi natura rei q̄ talis est. ¶ Quātū ad quartū Artic. 4.
articulū q̄ est de principali q̄sito. Vide Ockā. q. xx. F
scđi. ꝛ in primo quodli. q. vij. vbi plura habent̄ ad ꝓ=
positū valētia. ꝛ dubia alia. Notādū ergo ꝙ loq̄ mē
taliter de quo hic sermo: accipit̄ ad silitudinē locu=
tionis vocalis. Loq̄ aūt vocaliter est ꝓferre verba vo
calia vt aliqs audiat vocali auditiōe ꝛ intelligat il=
lud qđ ꝑ voces significat̄: hoc est formet ī se cōcept⁹
vocib⁹ corrñdētes. Sic loq̄ mētaliter nihil aliud est
nisi hr̄e vel formare in se verbū mētale: vt aliqs au
diat mētaliter ꝛ intelligat qđ ꝑ ṽbū mētale signifi=
cat̄. est aūt ṽbū mētale cogitatio actualis. Loq̄ er=
go mētaliter nō est aliud nisi actualiter cogitare vt
ipse vel ali⁹ intelligat qđ ꝑ cognitionez significat̄.
Audire aūt mētaliter nihil aliud est q̄ videre cogi
tationē actualē alteri⁹ angeli vel hoīs: sicut audire
vocaliter nō est aliud nisi apphēdere voces a se vel
ab alio ꝓlatas. ¶ Ista ꝓbant̄ ꝑ btm̄ Aug. xv. de tri.
c. x. Formata ꝓprie cogitatio ab ea re quā scimus:
ṽbū est qđ in corde dicim⁹: qđ nec grecū est nec lati
nū, nec alicui⁹ alterius lingue. Ecce ꝙ cogitatio est
verbū. Qđ aūt loq̄ mētaliter nō est nisi hr̄e ṽbū mē=
tale. s. cogitatiōem: sic dicit paulo supi⁹ eodē ca. Que
dā ergo cogitatiōes locutiōes sunt cordis: vbi ꝛ os
esse dicim⁹. Et post. Foris cū ꝑ corp⁹ hec fiūt: aliud
est locutio/aliud visio. Int⁹ aūt cū cogitam⁹ vtrūqꝫ
vnū est. Itē ꝛ si verba nō sonāt. In corde suo dicit
vtiqꝫ oīs q̄ cogitat. Et ꝓbat hoc Augustin⁹ auctori=
tate vtriusqꝫ testamenti. Qđ etiā audire mētaliter
nō est nisi videre cogitationē actualē alteri⁹: pꝫ ꝑ eū
dē ibidē de tri. c. eodē vbi dicit. Auditio et visio duo
quedā sunt inter se distātia in sensib⁹ corporis. In
aīo aūt nō est aliud atqꝫ aliud videre ꝛ audire. Ac
per hoc cū locutio foris nō videatur: sed potius au
diat: locutiones tñ interiores: hoc est cogitationes
dū cognoscunt̄ ꝛ audiunt̄ ꝛ vident̄: vnde de dño di
xit euāgelista. Cū vidisset inquit cogitationes eo=
rū. ¶ Ex illis pꝫ ꝙ angel⁹ loquēdo alteri nihil fa=
cit: nisi qꝛ causat cogitationem alicui⁹ obiecti in se:
que cogitatio in loquēte causata tāq̄ obiectū cau=
sat effectiue in angelo audiente notitiā intuitiuā
sui met cogitationis: ꝛ sic ex cōsequente aliquo mo
do causat in angelo audiēte cognitionem obiecti.

prime cogitationis. Silr angel⁹ audiēdo nihil aliḋ facit: nisi q̄ apprehēdit seu videt intuitiue cogitatio nē loquētis: ꝛ ꝑ eas deuenit in cognitionē obiectorū earūdē cogitatione visarū. Sicut loquēs corporaliter alteri: voces formāt: q̄ tñ obiecta audit⁹ causant sui apprehensionem intuitiuā in audiēte: per quas voces apprehēsas audiēs (si impositionē earū nouit) deuenit in apprehēsionē obiectorū abstracti uā ꝑ voces significatorū: qu ā impositionē si nō nouit vocēs quidē apprehēdit: sed nō obiecta ꝑ voces ex ipositione significata. Et q̄uis ad locutionē ꝛ nostrā corporalē ꝛ angelorū mētalē/cōcurrit act⁹ volūtatis. s. velle manifestare (nō enim simplex formatio cogitationis est locutio: sed formatio cogitatiōis vt audiēs apprehēdat: qḋ est velle manifestare audiēti que cōcipit) tñ illud velle manifestare nō est locutio: sed ipsa formatio cogitationis. Supponit ergo locutio mētalis ꝑ formatione cōceptus in loquēte: ꝛ cōnotat volūtatē manifestādi hmōi ꝯcept⁹. ¶ His premissis rñdetur ad hūc articulū ꝛ ad questionez.

Conclu. 1. G

Prima cōclusio. Angel⁹ mētaliter alteri angelo loqui pōt: verbū quoq̄ loquētis pōt ab altero angelo audiri. Prima pars ꝓbaē: q: angelus ꝓōt cogitare actualiter vt angel⁹ alter hmōi suas cogitationes apprehēdit: ꝛ ꝑ ea obiecta q̄ cogitat: ꝛ hoc faciēdo loquiē alteri: ergo cōclusio vera ꝑ prima parte. Cōsequentia nota. Minor ptz ex qḋ nois loqui. Maior silr nota est: pōt eñ angel⁹ velle aliū noscere suos cōcept⁹: et ꝓpter hoc hmōi in se formare vt alius videat. Scḋa pars ptz ex prima: q: angel⁹ pōt apprehēdere cogitatiōes alterius quas vult sibi manifestare ꝛ ita au

Conclu. 2.

dire: ptz ex quid nois audire. Itē vn⁹ angelus pōt videre cogitatiōes alterius ex articulo scḋo: ergo audire. Tz ꝯña: q: idē est videre ꝛ audire mētaliter ẜm btm̄ Aug. vt in notabili allegatū est. ¶ Scḋa cōclusio. Nō solū inferiori superior: sed etiā superiori loqui pōt angel⁹ inferior. ꝓtz: q: quilibet angelus pōt formare verbū vt quilibet alter audiat seu vi

Conclu. 3.

deat: igiē. Cōsequentia nota: silr ꝛ añs. ¶ Tertia cōclusio ꝓbabilis. Et si angelus inferior superiori loquens cōceptus suos ei manifestat: nō tñ sic loquēdo eū illuminat. Prima pars ptz ex cōclusione p̄cedenti. Scḋa probaē: q: verisimile est q̄ nihil cognoscat inferior: qḋ ignoret superior. Cū ẜm Diony. inferiores reducunē ad suprema ꝑ media: ait eñ cap. iiij. celestis hierarchie. Statuit summ⁹ ille ac supsubstantialis oīm ordo per singulas distinctiones primos ꝛ medios extremosq̄ esse ordines atq̄ virtutes: vt scz inferiorꝫ spūum excellētiores quiq̄ p̄ceptores ac duces sint ꝑ quos illi accessum habeant ad deū: ꝛ ad lucē secretissimā dei societatēq̄ pertinant. Illuminatiōe aūt illuminat⁹ purgaē ab ignorantia: vt ptz ex illo articulo. Superiorē vero nō pōt purgare iferior: alioquin supior ignoraret qḋ inferior cognosceret. ¶ Ex illo sequiē q̄ nō est idem illuminare ꝛ loqui. Pñt eñ angeli sibi innotescere cogitationes actuales rerū vtrimq̄ habitualiter notaꝝ ꝛ ita de sibi notis loqui: sicut ꝛ hoies de rebus sibi equaliter notis sibi loqui possunt. In quo casu fit locutio sine illuminatione: q: hac locutione de nulla re ignota acquiriē cognitio noua: qḋ tñ requiriē ad

Conclu. 4.

illuminationē. ¶ Quarta cōclusio responsalis ad titulū questionis. Per actus hierarchicos superiorū ordinū angeli possunt inferiores illuminare ꝛ illuminādo eis loqui. Prima pars ptz: q: supiores angeli notiti ī quā accipiūt immediate ꝑ diuinā reuelationē inferiorib⁹ manifestāt: seusq̄ mādata inferioribus perferūt: vt ptz ꝑ btm̄ Diony. de cele. hierar. per totū. Scḋa pars ptz: q: causando notitias in alijs de rebus quas ignorabāt inferiores illuminant: hoc aūt faciēdo eis loquunē: neq̄ eñ aliter illuminant nisi manifestādo eis conceptus suos: qḋ est loqui. ¶ Verūtamē q̄uis ita credit de facto: posset tñ deus per inferiorē illuminare superiorē: posset eñ aliquid reuelare angelo inferioris ordinis ꝛ mādare vt manifestaret angelo superiori. Loquiē ergo cōclusio de facto: nō de possibili quātū ad hāc partē. ¶ Quantū ad quintū articulū est dubiū primū. Utrū angelus vides cogitationes alterius videat etiā obiecta cognitionū. ¶ Ad qōnem rñdetur ꝑ aliquas ꝓpositiones. Prima. Angel⁹ intuitiue videndo cognitionē singularē alicui⁹ obiecti in alio angelo nō videt. i. intuitiue cognoscit: tale obiectū quaten⁹ ad ipsum terminaē cognitio hmōi singularis. Probatur: q: stat cognitionē visam intuitiue in alio angelo esse cognitionē abstractiuā obiecti nō existētis: ꝛ tale nō pōt intuitiue videri naturalr ab intellectu creato: alioqn vidēs cognitionem in alio intuitiue: cognosceret ꝑ cognitionē alteri⁹ intuitiue qḋ alius angel⁹: cuius est cognitio: nō cognosceret itutiue: qḋ est falsum. Silr nec opꝫ q̄ cognoscēs cognitionē intuitiuā alteri⁹ intuitiue cognoscat intuitiue ei⁹ obiectū: q: posset obiectū a primo angelo cognitū esse improportionate instās a scḋo angelo: vt posito casu vt si distātia ꝓportionata ꝑ quā obiectum videri possit intuitiue sit. 100. leucaruz: distet aliqḋ obiectū ꝑ. 200. miliaria a scḋo angelo ꝑ. 100. a primo angelo: ita q̄ ꝑrimus angel⁹ sit in medio inter obiectū ꝛ scḋm angelū: tunc scḋs angelus videt cognitionē primi angeli intuitiue: ꝛ tñ nō pōt videre ei⁹ obiectū intuitiue: eo q̄ nō est sufficiēter p̄sens. Nō eñ pōt videri obiectū intuitiue: nisi ꝑ cognitionem cognitionis sue: qḋ nō pōt videri ꝑ cognitionē immediate ab obiecto causatā. Probaē etiā de notitia intuitiua obiecti sufficiēter: vtriq̄ angelo p̄sentis: q: ponaē q̄ singulare intuitiue visum a primo angelo/etiā videaē a scḋo angelo imediate ꝑ ꝓpriā cognitionē talis obiecti intuitiuā videatq̄ scḋs angelus visionē primi angeli nō tñ ꝓpter hoc videt q̄ notitia intuitiua primi angeli termineē ad hoc singulare obiectū. Probaē: q: si sint duo singularia eq̄ approximata: quorū vtrūq̄ vterq̄ angel⁹ videt: nō plus scire pōt scḋs angelus/q̄ cognitio primi angeli sit vnius obiecti q̄ alterius/ si obiecta sint simillima: q: nescit a quo causata sit: ꝛ ita ignorat ad qḋ termineē: cū necesse est intuitiuā notitiā causari particulariter ab obiecto: etiā si tantū esset vnū singulare approximatū: adhuc nō posset euidenter scire q̄ ista cognitio est huius singularis: ꝛ ab ea effectiue partialiter: q: ista cognitio posset a solo deo causari. Exemplū hui⁹. Si sunt duo ignes: ꝛ appareat fumus causatus: nō plus scio q̄ fumus causaē ab illo igne q̄ ab illo: q: ab vtroq̄ pōt indifferenter causari: si etiā sit tantū vnus ignis: ꝛ videaē fum⁹: non pōt sciri euidenter q̄ causaē ab illo igne: q: pōt causari a solo deo: sic in ꝓposito. Unde ad hoc q̄ sciam euidenter q̄ cognitio hec quā video intuitiue sit ab hoc singulari: opꝫ q̄ sciā q̄ nullū aliud simile sit approximatū angelo cuius cognitionem video. Et q̄ ista cognitio intuitiua/quā video: nō sit a deo sicut a causā totali: ꝛ si alterū eorū deficiat nō scio euidenter/q̄ hec cognitio intuitiua causatur ab hoc singulari: ꝛ per cōsequēs nec scio q̄ est huius singularis. Ista aūt nō possum scire nisi per discursum: ideo lꝫ cognoscam intuitiue cognitionē alicuius singularis: nō tamen cognosco illud singulare cuius est intuitiue: sed vel nō cognosco: vel cognosco ꝑ discursum aut abstractiue: vt dicet. ¶ Scḋa ꝓpositio. Angelus videns intuitiue cognitionē vniuersalem in alio: pōt intuitiue videre vniuersale qḋ est eius obiectum posito q̄ vniuersalia habent tantū esse obiectiuum in aīa: ꝛ termināt cognitionē vniuersalem. Probatur q: cū ẜm illā positionē vniuersalia nō habent esse nisi obiectiuū in intellectu: qḋ est esse cognitum: quicūq̄ videt intuitiue cognitionē vniuersalem: ꝛ ita terminatā ad vniuersale (hoc eñ est videre cognitionē vniuersalē) videt ꝛ ipm̄ vniuersale intuitiue: nec requiritur vlterior manifestatio vel

Arti: cu. 5. H

Propō. 1.

Propō. 2. I

explicatio. ¶ Tertia ꝓpositio. Angel⁹ vidēs intuiti
Propõ.3. ue notitiā singularē in alio angelo: pōt cognoscere
ei⁹ obiectū abstractiue in cōceptu cōi cōfuse vel di-
stincte, singulr rememoratiue: vel etiā ꝑ discursum.
Primū ꝓbat: q2 posito ꝙ diligo sortē: pōt angel⁹ vi-
dere dilectionē meā intuitiue si fuerit mihi appro-
rimatus: ⁊ sic videt ꝙ diligo hoiem: sed nō videt ꝙ
diligo sortē. Sic in ꝓposito si sortē intelligo / pōt vi-
dere intellectionē meā intuitiue: ⁊ ꝑ hoc cogitare ꝙ
intelligo hoiem: nō aūt ꝙ intelligo istuz vel illum.
Causa est: q2 obiectū act⁹ alias nō cognitū non pōt
cognosci ab alia potētia: quā actus nō informat: ni-
si ꝑ discursuz ⁊ arguitiue: alias possem intuitiue co-
gnoscere obiectū cognitiōis abstractiue: quā intui-
tiue cognosco cōtra supradicta. Arguitiue aūt ⁊ per
discursum nō cognoscit aliqđ singulare determina-
te: sed tm̄ in cōceptu cōi: q2 cognito habitu ꝑ discur
sum equalr assimilat oibus indiuiduis eiusdē spe-
ciei si sint simillima: igit nō pōt ꝯcludi determina-
te / ꝙ magis sit vni⁹ indiuidui q̄ alterius. Cōcludi
tur igit cōceptus cōis oibus indiuiduis sic sitibus:
sicut cū intuitiue video fumū: cognosco arguitiue
ꝙ hic est vel fuit ignis: nō aūt an ille vel ali⁹ ignis:
cū fumus tāte quātitatis a pluribus ignibus simili
bus causari pōt. ¶ Scdm scz ꝙ videns cognitionez
singularē intuitiue / possit obiectū eius cognoscere
distincte abstractiue qñqз ꝑ modū rememoratiōis.
Probat: q2 si angelus vidēs notitiā intuitiuā obie-
cti in alio angelo: cui⁹ obiectū prius intuitiue vidit
⁊ habitū acquisiuit: recordat se vidisse obiectū illđ
in natura ꝓpria: ⁊ ita format notitiā distinctam: seu
abstractiuā illius obiecti. Probat / q2 vidēdo cogni
tionem actualē intellectiuā obiecti in alio: recorda
tur se talē cognitionē aliquādo habuisse ꝑ habitū il
le derelictū: illāqз cognitionē in se productaz fuisse
ad p̄sentiā huius obiecti: et ita recordat ⁊ cognitio
nis sue ⁊ obiecti sue cognitionis. Ad quā recordatio
nē mouet notitia intuitiua visa in alio angelo ⁊ ha-
bitus ꝓprius similis cognitioni in seipso. Sit ergo
respectu illius cognitionis recordatiue obiecti .a. i
scđo angelo est cā partialis cognitio ītuitiua eiusdē
obiecti in illo angelo: ⁊ alia cā partialis est habitus
in scđo angelo / iclinās ad formādū cognitionē abs-
tractiuā eiusdē obiecti. Exēplū: vt si fumi diuersoꝝ
ignīū differrēt specie: si primo intuitiue vidissez fu-
mū ⁊ ignē: postea viderē intuitiue fumū eiusdē spe-
ciei cū priori fumo: ⁊ nō viderē ignē. formarē in me
debitā notitiā obiectiuā recordatiuā ignis ꝑ hoc ꝙ
viderē fumū eiusdē ignis: quē prius vidi reꝑntatū.
Sic in proposito: sicut fumus naturaliter reꝑntat
ignē: ita cognitio obiectū: et cognitiones diuersoꝝ
obiectoꝝ solo numero distinctoꝝ differunt specie.
Plus eñ differūt q̄ due cognitiones synonyme eius
dē obiecti: que tm̄ differūt numero. Ois aūt differen
tia maior numerali est specifica: ⁊ ita scđs angel⁹
videns cognitionē intuitiuā: cuius similē in specie
prius in se habuit: cōcludit eā esse eiusdē obiecti cu
Coroll.1. ius fuit sua. ¶ Ex quo pꝫ qđ angelus habēs in se
cognitionē actualē obiecti .a. pōt cognitionē eiusdē
obiecti .a. producere in alio angelo: cui idem obie-
ctū est habitualiter notū: ⁊ hoc mediante habitu in
alio angelo derelicto ex priore cognitione actuali
ipsius .a. et cognitione intuitiua actualis cogni-
tionis primi angeli. que similiter est in secundo an-
gelo: ita ꝙ ad cognitionē recordatiuā secūdi angeli
obiecti .a. tria concurrunt. s. cognitio intuitiua obie
cti .a. in primo angelo et illa cōcurrit obiectiue: ⁊ co-
gnitio intuitiua huius cognitionis primi angeli tā
q̄ obiecti: que est in scđo angelo: ⁊ habitus secundi
angeli inclinans ad cognitionem eiusdē obiecti .a.
Coroll.2. ¶ Scđo sequit: ꝙ si in primo angelo esset habit⁹ so-
lus cognitionis obiecti .a. sine actuali cognitione:
ille habit⁹ mediāte intuitiua sui cognitione qua vi
detur a scđo angelo: ⁊ habitu scđi angeli pōt ꝓdu-
cere notitiā actualē recordatiuā obiecti .a. Pōt etiā
habitus (q2 est effectus obiecti) ducere in cognitio-
nem eius tāq̄ sue cause tā appͥchēsiuā q̄ iudicati
uam ꝑ discursuz ab effectu ad cām. Sed nūq̄ actua
lis aut habitualis cognitio primi angeli obiecti .a.
pōt immediate in scđo angelo ꝓducere cognitionē
distinctā obiecti .a. sine actuali ⁊ intuitiua cognitio
ne sui tanq̄ obiecti in scđo angelo formati: q2 neqз
essentia angeli vnius: neqз actus: nec habitus: nec
potētia pōt aliquē actū causare in alio nisi ꝑ modū
obiecti. Obiectū aūt nūq̄ causat aliqđ vt obiectum
sine sui cognitione: alioqn obiectū nō esset obiectū.
¶ Nō ergo coincidunt illa cū opinione Sco. qui tꝫ
ꝙ angel⁹ mediāte suo habitu vel specie pōt causare
cognitionē in alio angelo quasi in seipso sine actua
li cognitione habitus vel speciei. Sic eñ habit⁹ mo
uet ad cognitionē actualē sine cognitione intuiti-
ua actuali sui (potentiā in qua est) nō sic aliam. Pōt
eñ habēs habitū se actuare ad cognitionē obiecti /
cuius est habitus: etiā si actu nec cogitat de seipso:
nec de habitu: nō sic pōt habit⁹ actuare aliū in quo
nō est: nisi cōcurrat in alio cognitio actualis intuiti
ua illius habitus. ¶ Tertio sequit ꝙ qui nūq̄ ha- Corol.3.
buit cognitionē intuitiuā alicuius obiecti in ꝓpria
natura: quātūcunqз videat cognitionē intuitiuam
illius obiecti in alio angelo: nunq̄ ex hoc causaret
in eo cognitio illius obiecti distincta singularis re
cordatiua. Pꝫ: q2 cognitio recordatiua alicuius ob-
iecti naturaliter loquendo presupponit necessario
precessisse aliam notitiam intuitiuam eiusdem ob-
iecti in eodē intellectu si sit respectu incomplexi. Et
ideo q̄ nūq̄ vidit obiectū .a. in se: videndo ei⁹ cogni
tionē in alio angelo: nō hꝫ notitiā distinctā illi⁹ ob-
iecti: sicut vidēs fumū q̄ prius nūq̄ vidisset ignē: ꝑ
illā visionē fumi nō hꝫ distinctā cognitionē ignis.
¶ Tertiū in cōclusione tertia adiectū. s. ꝙ vidēs in-
tuitiue cognitionē obiecti in alio āgelo / pōt discur-
siue cognoscere obiectū etiā qđ prius nūq̄ distincte
cognouit. Probat: quia pōt prim⁹ angelus formare
huiōi cōplexa. Hec notitia est cognitio obiecti .a. et
ei assentire: ⁊ cōsimiles propositiones: ⁊ eas offerre
scđo angelo: hoc est in se formare vt scđs angel⁹ vi-
deat: ⁊ scđs angelus vidēs illa in intellectu primi
angeli: pōt illa credere voluntarie: vel forte necessa-
rio si reputat eū in oibus veracē. Per illū modū vi-
dendo intuitiue cōplexū ⁊ ei⁹ assensum: pōt credere
ꝙ cognitio prima sit obiecti .a. sicut si q̄s mihi dice-
ret. Uox albedo significat obiectū .a. possum sibi cre-
dere: lꝫ nūq̄ distincte nouerim obiectū .a. Et sic pos
sum venire in cognitionē cōem .a. nō particularem
distinctam: vtputa ꝙ sit ens vel qualitas / vel color
quos cōceptus abstrahit a reb⁹ quas noui: ⁊ formo
aliā cognitionē de obiecto .a. quā prim⁹ angel⁹ mi-
hi loquēs vt pono. ¶ Itē pōt angelus ꝑ plures pro-
positiones quas in se format ⁊ eis assentit: alteri an-
gelo describere ꝑ particulares circūstātias scđo an-
gelo aliquo modo notas obiectū .a. ⁊ sic ducere euz
in specialiorē cognitionē .a. Ut si q̄s mihi describe-
ret regē Frācie (quē nūq̄ vidi) ꝑ multas imagines
⁊ similitudines alioꝝ mihi notas: tandē deuenire pos
Dubiū.2. sem in cognitionē multū specialē regis Frācie: sed
nūq̄ in cognitionē distinctā ei⁹ in se. ¶ Scđo dubi-
tatur quō angel⁹ possit loqui vni angelo ⁊ nō alteri
eque approximato ⁊ equalr intento. Rñdetur post
Ockā. q. vii. primi quodl. ꝙ nō est in ptāte angeli lo-
quētis ostēdere vnū ⁊ occultare aliud eque pñs: ne-
qз occultare aliqđ idē vni angelo: ⁊ ostendere alteri
ceteris parib⁹: sicut nec ꝓpriā essentiā vni pōt ostē-
dere ⁊ nō alteri: aut essentiā manifestare ⁊ occultare
cogitationē suā: cū tm̄ agat ꝑ modū obiecti: non tm̄
quantū ad suā essentiā: sed etiā quantū ad oēz actū
tam intellectus q̄ volūtatis: obiectū aūt vt sic agit
naturaliter. In hoc aūt potest manifestare vni ange-
lo ⁊ nō alteri: vel vnū actū ⁊ nō alterum: quia deus

coagit secū respectu vni⁹ ꝛ nō alteri⁹. Angelus aūt/
q₂ sua voluntate cōformat diuine volūtati non vult
ostendere vel occultare nisi ſm diuinā volūtatē: ꝛ iō
ſm volūtatē suā de⁹ cōcurrit: ꝛ ꝑ hoc qđ angelus nō
vult ostēdere/occultat: nō ꝑ naturalē virtutē suā: ſʒ
Dubium.3. ꝑpter nō cōcursuʒ dei. ¶ Tertiū dubiū est cōtra hoc
M qđ dictū est/qđ idē est videre ꝛ audire mētaliter. Nā
posset angel⁹ vel aīa suas cogitationes nolle videri
ab.a.angelo debite alias approximato: in quo casu.
a.angel⁹ videret cogitationes angeli vel aīe nolētis
eas videre: ꝛ tñ tūc.a.nō audiret: q₂ in casu nec ange
lus nec aīa loqueret: ſʒ nullo loquēte nō est locutio.
Rñdet: q₂ ſm cōem modū loquēdi/auditio ꝑsuppo-
nit locutionē: ꝛ sic auditio ꝯnotat actū volūtatis nō
audiētis: ſʒ loquētis: sicut, loqui vt audire sit videre
actū angeli volētis ipsum videri: alias angelus vi-
dens essentiā alteri⁹ aīe vel angeli; audiret essentiā
alteri⁹: etiā alio ignorāte vel nolēte. Ad beatū Au-
gustinū dicit ꝙ Augustin⁹ loquit quātū ad obiectū
ita ꝙ idē obiectū qđ mētaliter audit etiā cognoscit.
Sic nō est in corꝑalib⁹ vbi aliud videt ꝛ aliđ audit:
et qđ vr̄ nō audit: nec ecōuerso. Nō aūt vult ꝙ oē qđ
mētalr̄ vr̄ audiat: ſʒ audiri possit. Uel dicat qđ Au-
gustin⁹ accipit audire large ꝑ oī cognitione obiecti
Dubiū.4. mentaliter audibilis: ꝛ sic cōuertibiliter idē est au-
N dire ꝛ videre mētaliter. ¶ Quarto dubitat. Utrū an-
gel⁹ inferior ignoret aliqđ qđ nouit superior. Et vi-
det qđ nō: cū oēs angeli beati vidēt verbū ī quo re-
lucēt oīa: ſm illud Augustini ꝛ Gregorij. Quid non
videt qui videntē oīa videt. ¶ In oppositū est illud
Esa.lxiij. Quis est iste qui venit de Edom tinctis ve
stibus de bosra. qđ dicit propheta in ꝑsona angelo-
rū quasi mysterium ignorātiū/et ideo querentium
Glos.interli. Itē ad Ephe.iij. Ut innotescat dispen-
satio sacramēti.s.incarnationis a seculis abscondi-
ti principatibus et potestatibus per ecclesiam. Ubi
innuit apl's qđ sacramētū redēptiōis humane abs-
conditū fuit angelis: ꝛ eis reuelatū ꝑ ecclesiā. Cui
consonat illud.i.ad Timo.iij. Magnum est pietatis
sacramētū: qđ manifestatum est in carne: iustificatū
est in spū: apparuit angelis: predicatum est gentib⁹
creditū est mūdo: assumptū est in gloria. Gloss. Qui
pri⁹ visus humilis/deuicta morte in maiestate ap-
paruit vt agnoscentes angeli mysteriū quod prius
latuit declaratum in carne genu illi flectētes quasi
deo gratias agāt: q₂ didicerūt veritatē. ¶ Ad dubiū
respondetur affirmatiue: quia eñ inferiores angeli
a superioribus purgātur ab ignorantia ꝛ illuminā-
tur: ergo aliquid inferiores ignorant qđ superiores
nouerunt. Et satis ptʒ rñsio ex arti.i.et.iij. Qđ vero
arguitur de visione verbi cōis est solutio/ꝙ viden-
tes verbū tm̄ vidēt in verbo quantū eis verbū osten-
dit: ostēdit autē quantum vult. Est eñ speculū vo-
luntariū quo ad creaturas extra: ſʒ sit necessarium
quo ad personas intra. ¶ Ad beatum Aug. ꝛ Greg.
ſm magistrū dist.xi.dr̄ qđ loquuntur de his que ad
eorū beatitudinē pertinent: nā visio verbi beatifica
est: et ideo includit omnia quorum notitia ad beati
O tudinem pertinet. De hoc alibi latius. ¶ Sed quid
dicēdū de hoc qđ rationes ad oppositū dubij tāgūt.
Utrū oēs angeli boni nouerunt mysteriū incarna-
tionis priusꝗ̄ in facto exhiberetur: videt varia esse
responsio doctorū sanctorūꝗ̄ vt tangit magister di.xi.
Unde glo.supra allegata ex Esa.ita ait. Quidā an-
geli nō plene cognoscētes mysteriū incarnationis/
passionis/resurrectionis/ vidētes ad celū ascēdere
dominū cū multitudine angelorū ꝛ sanctorū hoim
propria virtute/nō auxilio angelorū: admirant in-
carnationis/passionis/resurrectionis/ascensionis
mysteriū: ꝛ quō sibi et alijs aperiat regnū celorum.
Unde ꝛ angelis dñm comitantibus dicūt. Quis est
iste qui venit de Edom. Uidetur tñ Aug. sup genes.
dicere: et sequitur in glo. ꝙ oēs angeli ab ipsa crea-
tione sua statim cognouerunt in cōtemplatione sui
creatoris quid ipse erat facturus. Et sequitur. Hie-
ronymus autē aperte declarat: q₂ quidā angeli do-
nec perficeretur mysteriū incarnationis ad plenum
non cognouerūt. Hec glo. Uñ Alex. de Hal. par.ij.q.
xxvi.mēbro.i.cōcordans Aug. ꝛ Hiero. dicit. Utrūꝗ̄
verū est: sed hoc ꝑ diuersis angelis. Dicit eñ ꝙ qdā
nouerūt a principio nō creationis: ſʒ ꝯditionis.i.cō
firmationis in grā: cū dictū est. Fiat lux. Uñ exponit
btūs Aug.v.sup Genes. illud apl'i supra allegatum
ad Ephe.iij.dicēs. Sic fuit abscōditū a seculis mū-
do: vt cū innotesceret principatib⁹ ꝛ ptātibus in ce
lestibus ꝑ ecclesiā: q₂ ibi primit⁹ eccl'ia quo post re-
surrectionē ꝛ illa cōgregāda est. Illis ergo a seculis
innotuit: q₂ oīs creatura non ante secula: sed a secu-
lis. Sic ergo aliqui angeli a principio cognouerūt
mysteriū incarnatiōis alij vo nō cognouerūt a prin
cipio: sed post plene cognouerūt dū impletum fuit.
Uel pōt dici ꝙ a principio oēs cognouerunt in vbo
sed in ꝑprio genere innotuit eis ꝑ ecclesiā dum fa-
ctum fuit ac impletū ac ꝑ apl'os mūdo predicatuʒ.
Unde Aug.v.sup Gen. Nō in deo tm̄ innotescit an-
gelis qđ absconditū est: verū ꝛ hoc eis apparet cum
manifestatur ꝛ ꝑpalat. ¶ Sed quid de demonibus
an cognouerunt Jesum fuisse filiū dei. Et hoc qui-
dem videt per illud Mar.i. Quid nobis ꝛ tibi Jesu
nazarene: venisti ante tēpus perdere nos: scio ꝙ sis
sanctus dei. Et eiusdē.v. Quid mihi et tibi Jesu fili
dei altissimi. Simile hr̄ Mat.viij. ꝛ Luc.viij. si ergo
demones cognouerūt: multo magis angeli boni.
¶ Ad qđ dr̄ ꝙ demones cognouerūt dñm venisse in
carne: vt dicit glo. Luc.viij. Sciebāt demones ꝑ ad-
uētū dñi se aliqñ in abyssum mergendos: nō futura
ꝑdiuinātes/sed ꝑphetarū dicta recolētes. Et Aug.
ix.de ciui.dei.c.xxi. Innotuit demōib⁹: nō ꝑ id qđ est
vita eterna ꝛ lumē incōmutabile ꝙ illum inat pios:
ſʒ ꝑ tēporalia qdā sue virtutis effecta ꝛ occultissima
signa sue presentie: que angelicis sensibus etiā ma-
lignorum spiritum poti⁹ / ꝗ̄ infirmitati hominum
possent esse cōspicua. Et dicit Alex. vbi supra. mem-
bro.v.ꝙ aliquo modo cognoscunt angeli mali: quo
non cognouerunt boni; q₂ quedā cognitio est in pe
na vel impedimento male operationis aut cohibi-
tione potestatis. Et hoc modo poterāt angeli mali
Christum in carne venisse cognoscere: quo non co-
gnouerunt boni qui penā nō habuerūt: ꝛ eorū pote
stas nō est impedita per christi aduentū: sed aucta:
licet tñ cognitio bonorū: quā ex naturalibus ꝛ gra-
tuitis habuerunt de Christo veniente in carne: fuit
clarior ꝛ nobilior ꝗ̄ cognitio malorū. ¶ Huic autem
de cognitione demonum videt obsistere illđ apl'i.i.
Corint.ij. Si cognouissent nunꝗ̄ dñm glorie cruci-
fixissent. Glo. de demonibus. Nūꝗ̄ christū crucifigi
suggessissent. Ad hoc dicitur qđ non nouerunt per
certitudinē scientie: sed per coniecturam opinionis
firme. Unde Hila. super Matth. Magis suspicari ꝗ̄
nosse credēdi sunt. Et beatus Grego. Diabolus re-
demptorē in carne venisse senserat: sed ꝑpter humi-
lia que passus est: quicquid de deitate suspicat⁹ est.
in dubium venit pro sua superbia: ꝛ nō dei natum:
sed dei gratia custoditū credidit. Qđ autem non ha-
buit euidentē notitiā: signū est manifestum/tētatio
qua tentare ausus est dominum qua experiretur an
esset filius dei. Matthei.iiij. vel ſm glos.i.Corint.ij.
Non hoc dicebat vt esse deū intelligeret: sed dubi⁹
erat: ꝛ taliter extorquere veritatem vtrū esset deus
volebat. Est tñ quedam glo. qđ cognouerūt eū filiū
dei: sed non crediderunt se sua morte dānādos. Uñ
super illud Luce.iiij. Exibant autē demonia a mul
tis clamātia ꝛ dicētia. Tu es filius dei. Glo. cum ie-
iunio fatigatū diabolus videret: verum hominē in-
tellexit: sed quia tentando non preualuit: vtrū etiā
dei fili⁹ esset dubitabat. Nūc ergo ꝑ signorū potētiā
certior effectus filiū dei arbitrabat. Nō ergo eū iō
crucifigit vt filiū dei ignoraret: sed quia ei⁹ morte se

dānandū nō preuidit. Hoc em mysteriū a seculis est absconditū: q: si cognouisset se morte christi arcedos τ damnādos: dñm glorie nō crucifixissent. Hec glo. Et tm de illa questione.

Distinctio. x.

Stensa angelorum distinctione p hierarchias τ ordines: in hac distinctione determinat de eorum missione ad inferiores angelos τ hoies. Querit em an oēs spūs celestes ad exteriora mittant. Quā q̄stionē ad nullā partem determinat: sed opiniones tres (quarū q̄libet certis auctoritatibꝰ innitit) recitat. ¶ Quarū snia in tribꝰ cōclusionibꝰ colligit q sequunt. ¶ Prima cōclusio q sniam cōtinet prime opinionis. In beatoꝝ spirituū multitudine aliq pro officio foris exeunt: alij intus semp assistūt. ¶ Scda cōclusio sniam opiniōis huiꝰ cōtrarie cōtinet. Omniū ordinū spūs singuli aliqui mittunt fm cōmissa ministeria noia assumētes: aliq tñ freqnētius: aliqui rarius ad exteriora prodeūt dei iussa perferētes. Huius occasione magister ponit nomina angelorum / Michael / Gabriel / Raphael: etiam demonum diabolus / Sathan / Belial / Leuiathā interpretatur: que quidem esse propria: alij officiorum coia arbitrantur. ¶ Tertia cōclusio opinionis quasi medie. Supreme hierarchie spūs tm ad medios / medij ad ismos ad exteriora infimi mittunt. Nulli tñ eorū ppter hoc a dei presentia τ cōtēplatione beatifica excludunt. Singule opiniones p sua snia auctoritates adducit: τ ad oppositū sonantes dissoluit.

Questio vnica.

A

Irca distinctionem quero. Utrum oēs spūs intellectuales a solo deo mittant ad hoies viatores. ¶ Questio hec quatuor breuibꝰ articulis terminat. Primꝰ an angeli mittant ad hoies viatores. Scdo an oēs boni mittant. Tertius vtrū etiā mali mittant a deo. Quartꝰ an solus deꝰ an etiā angelꝰ mittat angelū. ¶ Quantū ad primū / notādū qd angelū mitti nihil aliō est q̄ angelū ministeriū aliqd diuina auctoritate circa aliū exercere: siue ipm illuminādo: siue auxiliū qdcūq̄ pstando. Illa aūt missio fit qñq̄ cū motu locali angeli: vt cū de celo mittit ad terras: in qua missiōe relinquit celū τ fit psens terris: τ expleto legatiōis sue officio redit in celū: q non fiunt sine locali mutatione. Sic legitur de angelo manue apparēte. Cūq̄ ascēderet flāma altaris in celū: angelus dñi pariter in flāma ascendit. Judicum. xiij. τ Luc. ij. de angelis dñicam natiuitatem pastoribus nuntiātibꝰ / dr. Cū discessērunt angeli ab eis in celū. Fieri etiā pōt sine locali motu: vt dū deꝰ angelū vnū illuminat per aliū angelū a priori localiter non distantē. ¶ Est ergo conclusio ad illum articulum certissima. Angeli beati a deo mittunt ad viatores: vt celestis regni ascribantur heredes. Probatur Heb. j. Oēs sunt administra. spūs in ministe. missi ppter eos qui heredita. ca. salutis. Deniq̄ plena est vtriusq̄ testamenti pagina. Nec obstat qd deus psens est viatoribꝰ: qꝛq̄ missus est mediator perfectissimꝰ τ saluator Christꝰ: missus est τ cordiū illuminator spūs paracletꝰ: quibꝰ sufficienter salus acquisita est toti mortaliū generi: qm licet ex pte dei oia sufficiēter exhibita sunt: q nostre saluti restituende sunt necessaria: tñ etiam exigitur aliqua cooperatio nostri liberi arbitrij scdm quam cooperatores dei sumus: sicut dicit apls. j. Cor. iij. qd liberū arbitriū: q: in nobis pigrū est τ mutabile indiget multiplici adiutorio excitāte / roborāte contra tentationis insidias defendente τc. Et q̄uis ad oia sufficeret deus imediate: quia tñ que a deo sunt: ordinata sunt. Ro. xiij. Congruit aūt ordini vt inferiora per media reducant ad suprema: ideo mittunt angeli tāq̄ mediatores inter deū τ hominē: vt p eos hō inferior ad beatitudinis summa reducat. Hec ēt missio fm sanctū Bona. concordat charitati diuine angelice τ humane. Diuine q in hoc nobis manifestat dū nobilissimos spūs intima sibi charitate coiūctos mittit ad procurandū salutē nostrā. Angelice / dū vidētes nos suo auxilio indigere contra maloꝝ angeloꝝ impugnatiōes multiplices τ fraudulētas charitate q in eis feruet τ pfectissima est tāq̄ desiderātes nostrā salutē se pnos ad nostrū ministeriū deo offerūt dicētes illud Esa. vj. Ecce ego dñe mitte me. Cōgruit etiā charitati hūane: q q: debilis est: q̄diu sumus in via: indiget foueri / nutriri τ excitari. Cōgruit ergo qd angeli quorum cōciues sumus futuri: cū nō possint per nature similitudinē nos excitare ad amorē: saltē hoc faciāt nobis iuncti p obsequij bñficentiā. ¶ Quantū ad articulū scdm: q: beatꝰ Greg. an superiores angeli per seuel subiecta agmina nobis ministrāt / nō vult affirmare: eo q certis testimonijs nō approbat: ideo magister recitat opinionem vt ex cōclusionibus textus pmissis ptz. Ideo breuiter hic Scō. se expedit circa hāc distinctionē dicens. Absolute cōcedēda est auctoritas apli Pauli dicē. Oēs sunt administra. spūs mis. τc. Sed distinguēdū de missiōe interiori τ exteriori. Nā fm cōem cursum / τ ordinē reuelant secreta dei mysteria priꝰ superioribꝰ q̄ iferioribꝰ angelis: τ ita supiores mittunt ad inferiores loquendo τ illuminādo eos interiꝰ: τ alij inferiores mittunt extra ad nos fm tertiā ꝯclusionē textualē suprapositā. Et sic possunt exponi oēs auctoritates qs magister τ alij hincinde adducunt. Et dictū ē fm cōem cursum: q: vr qd etiā supmi / vel aliq de supremis mittunt qñq̄ ad extra Nā incarnatiōnē christi nesciebāt multi angeli ante tempus incarnationis / passionis / resurrectionis / ac ascēsionis vt precedenti q̄stione, deductū est. Constat aūt angelū ad beatā virginē missum ad hoc nūtiādū nō latuisse: ergo erat de supioribꝰ τ nō de infimis qs latuit hoc sacrū mysterium. Et p hoc ad auctoritatē Danielis. Milia miliū τc. q intelligēda est de cōiter assistētibꝰ τ cōiter ministrātibꝰ. Auctoritas ergo apli ꝯcedēda est ad literā: sz indistincte de missione adintra et ad extra. Sic ergo ad illū articulū tenet tertia cōclusio supra textualis: quā etiā magister magis vr reputare pbabilē. Et exponunt auctoritates cōtrarie sicut exponit magister in tex. Et sic pz rñsio ad illū articulū. ¶ Quantū ad tertiū articulū notādū post Alex. de Hales par. ij. q. xxxvj. memb. ij. q missio demonis respicit ordinationem potestatis ad tentādum: que potestas tentandi est sub potestate diuina. Et lz intentio diaboli in tentādo / contraria est intētioni diuine: cum illa sit mala: ista bona: nihilominꝰ vtitur deus tentatione diaboli ad bonū. Tētatione enim qua diabolus tentauit beatum Job: quantū fuit de volūtate diaboli: fuit ad seducendū: sed cū ordinauit dñs ad bonū / scz ad patiētie pbationē τ coronationē. Sic cū dñs permittit malos tentatione diaboli vinci: deceptio ipsa qua tentatus decipitur inquantū pena debita peccatis decepti a deo est. Nā et pena: q: iusta: bona est τ culpe ordinatiua. Est ergo cōclusio ad illū articulū. Angeli mali a deo mittuntur. Probatur per illud. iij. Regū. vlti. vbi dr qd exercitus celi stabat corā dño a dextris, et a sinistris scilicet boni āgeli τ mali. Et ait dñs. Quis decipiet Achab. Dixit dñs spiritui decipere volenti Per mēdacia prophetarum Baal. Egredere et fac ita. Igit dicendo egredere τ fac ita: misit spiritū mēdacē dñs. Similiter in tentatione Job / cum ait dñs Sathā. Uniuersa que possidet in manu tua sunt: verūtamē in eū non extendas manū: potestatē tentandi concedendo eamq̄ ordinādo misit eū: malis em angelis vtitur deus bene: sicut τ homo dei creaturis male: vt dicit gloss. Augustini super illud Psal. lxxvij. Immissiones per angelos malos. Et beatꝰ Grego.

Articu. j. Nota. j.

Conclu. j. B

Articu. ij. C

Articu. iij. D

Conclusio

ꝗ.moꝛaliū. Sicut de bonis angelis in hac vita labo
rantibus auxiliū pietatis impēdit: ita isti scȝ mali
occulte eius iustitie nesciēdo seruiētes/ministeriū
exequi reprobatiōis conant: nō enim ministrāt deo
soli boni qui adiuuēt: sed etiā mali qui probēt: non
solū qui redeūtes a culpa subleuēt: sed etiā qui re=
dire volentes grauēt. Item Matth. viij. super illud.
Mitte nos in gregē porcoꝛum. Glos. quedā ait. Per
porcos significant mali ꝛ luxuriosi: in quos mittū=
tur: nec tñ ꝓpter hoc deus mittit eos ad seducēdū ꝛ
perdēdū aīas cui⁹ est saluare: ꝫm illud. j. Thimo. ij.
Qui vult oēs hoīes saluos fieri. Et ꝫm hoc ꝙ dece=
ptio ꝛ fallacia culpā dicit ex parte eius qui fallitur:
vel vt dicit culpā ex parte eius qui fallit: sed ꝫm ꝙ
dicit penā ex parte eius qui decipit: nam deceptio
pena est ei⁹ qui decipit ꝓpter merita ei⁹: nam pctm̄
qn̄qꝫ pena est peccati: ꝛ vt sic esse potest a deo. Unde
Grego. Volūtas electoꝛum spirituū diuine deseruit
potestati: ꝛ reprobořum sensus sue seruiēs malitie/
iudicio oīpotentis obtēperat. Sic ergo deus malā
diaboli intētionē cognoscēs: ex qua sequit seditio ꝛ
perditio/mittit: sed ꝓpter bonū qđ de⁹ ex illo malo
elicit: vnde etsi mali peccāt: peccatū ꝛ perditionem
tētati appetēdo: deus tñ iuste operat ꝓpter peccata
penā infligēdo. Unde glos. super illud ps. supra al=
legatū. Immissiōes per angelos malos: et est beati
Augu. Possumus sine dubitatione malis angelis
attribuere moꝛtes pecoꝛū ꝛ moꝛtes primogenitoꝛū
ꝛ obdurationes egyptioꝝ. Hanc em̄ deus cū facere
dicit: nō instigādo ꝛ inspirādo: sed deserēdo hoc fa=
cit: vt illi operent in filios diffidētie: qđ deus iuste
debiteqꝫ permittit. Missio ergo maloꝝ nihil aliud
est q̃ oꝛdinatio potestatis eoꝛū ad puniendū: ꝛ per=
missio volūtatis eoꝛūdē ad seducendū. ⁋ Quantū
ad articulū quartū/aduertendū ꝙ est missio quedā
per auctoꝛitatē: vt qñ mittēs ꝓpria potestate nō ab
alio subdelegato aliū mittit: alia est per ministeriū
vel subauctoꝛitatē. ⁋ Per hoc rñdet ad hūc articu=
lum per hāc cōclusionem. ⁋ Quāuis a solo deo per
auctoꝛitatē mittant angeli: tñ ministerialiter cōtin=
git ab angelo angelum mitti. Primū ptȝ: q2 a quo=
cūqꝫ angelus mittit: refertur ad auctoꝛitatē diuinā
tanq̃ ad causam principalē ꝛ primā. ⁋ Scđa pars
patet per illud Zacha. ij. Angelus qui loquebat in
me egrediebat: ꝛ alius angel⁹ egrediebat in occur=
sum ei⁹: ꝛ dixit ad eū. Curre/loquere ad puerū istū
dicēs. Absqꝫ muro habitabit hierusalē. Super quo
Grego. In cōspectu conditoꝛis angelica ministeria
oꝛdinata sunt/vt ꝓ cōi felicitate beatitudinis/opi=
ficem suū vidētes gaudeāt: cū pro dispēsatione di=
gnitatis alij alijs subministrāt. Ad ꝓphetā ange=
lus angelū mittit: ꝛ que secū de deo cōiter cōspicit
ꝛ docet ꝛ erigit: quia eū per superioꝛē sciētiā virtute
cognitionis ꝛ p̄stantioꝛē gratiā culmine potestatis
excedit. Idē. Dū angel⁹ dicit ad aliū angelū. Curre
ꝛ loquere: dubiū nō est ꝙ alius aliū mittit. Simile
habet Daniel. viij. vbi dicit. Audiui vocē viri inter
vlai: ꝛ clamauit ꝛ ait. Gabriel fac istum intelligere
visionē. Ecce angel⁹ angelo imperat: ꝛ sic imperādo
mittit. Nec tñ ꝓpter hoc angel⁹ dicit minister ange
li: aut angel⁹ angeli: quia oīs illa missio ꝛ ministeria
illa/reducunt ad auctoꝛitatē dei: cuius mādatis et
oꝛdinationi oēs parent. Sicut in simili. Nuntius
missus a principe per officialē suū/nō dicit nūtius
officialis/sed principis. Et tm̄ de illa qōne.

⁋ Distinctio. xi.

In hac distinctione agit magister de custodia angeloꝛū: qua ministrāt viatoꝛib⁹: simul ꝛ mini
sterij hui⁹ merito ꝛ cōsequēte premio.
Collegit aūt snīa magistri in trib⁹ cō=
clusionibus: quarū prima est hec. ⁋ Quilibet hō a
natiuitatis sue principio ad sui custodiā bonū ha=
bet angelū: similiter ꝛ malū ad sui exercitiū depu=
tatū. ⁋ Scđa cōclusio. Idē angelus tam bon⁹ q̃ ma
lus deputat⁹ est ad custodiā vel exercitiū simul vel
successiue plurib⁹. ⁋ Tertia cōclusio. Probabile est
angelos beatos nostris vtilitatib⁹ inseruiēdo me=
rito ꝓficere: eoꝛūqꝫ beatitudinē ꝛ geminā charitatē
vsqꝫ ad iudiciū augeri quotidie. Uerum istius ter=
tie conclusionis oppositum cōmuniter tenent do=
ctoꝛes.

Questio vnica.

Ueritur circa hanc distinctionē: Utrū cuilibet hoī depu=
tatur angel⁹ bon⁹ a natiuitatis sue
principio vsqꝫ ad p̄ntis vite terminū/
eius custodie assignat⁹. ⁋ Premisso
breui notabili/cōclusionib⁹ sequētib⁹ dubia anne=
ctent. ⁋ Quātū ad primū aduertēdū/ꝙ licet hō hȝ Arti. 1. Nota. 1.
liberū arbitriū: ita vt quātū ad interioꝛes volūtatis
act⁹ violētari nō possit per potētiā creatā: est tñ in=
cōstās ꝛ cito mobilis: ꝛ in vtrāqꝫ partē vertibilis: ꝛ
post primi hoīs pctm̄/pronioꝛ ad malū: multaqꝫ hȝ
inclinātia ad lapsum: inter que numerant impercē
ptibiles demonū salutē hoīm impedire molientiū
doli ꝛ fraudes: quoꝝ nulla quies in tentādo. Circū=
eunt em̄ tāq̃ leones rugiētes q̄rentes quē deuoꝛēt.
j. Petri. v. Indiget igit angelica custodia ꝛ presidio.
⁋ Indiget vt sanct⁹ Bonauē. post Alexā. innuit ad
quatuoꝛ in genere: scȝ ad ꝓficiēdū in grā: ad preser=
uationē a culpa: ad resurgēdū a noxa ꝑpetrata: et a
facinoꝝ multiplici pluralitate cōmittēda. Nam in
ꝓfectu impedit: ad casuȝ impellit: in lapsu detinet:
ꝛ ad vlterioꝛa cōmittēda pcti admissi pōdere aggra
uat. ⁋ Quo p̄misso/est hec pro articulo scđo ꝯclusio Articu. 2. Cōclusio. 1. B.
prima. Ad custodiā hoīs cuiuslibet viatoꝛis/depu=
tatꝰ angel⁹ bon⁹ a principio natiuitatis. Patet per
magistrū in textu allegantē illud Hiero. exponētis
illud Matth. xviij. Angeli coꝝ semꝑ vidēt faciē pa=
tris. Magna est dignitas aīarū vt vnaqueqꝫ ab oꝛtu
sue natiuitatis in sui custodiā habeat angelū sibi
deputatū. Qđ pōt intelligi vel de natiuitate in vte=
ro: que est cū aīa in sui creatione fetui infundit. Uel
de natiuitate ex vtero. Iteȝ Esa. lxij. Super muros
tuos Hierusalē ꝯstitui custodes. Muri sunt apli: cu=
stodes sunt angeli: vt dicit gl. Itē Eccli. xvij. In vna
quaqꝫ gētiū p̄posuit rectoꝛes. glo. i. angelos. ⁋ Ad=
dit sanct⁹ Bonauen. rōnes cōgruitatis/tā ex parte
dei q̃ ex parte hoīs. Ex parte dei sumptas/ex alti=
tudine diuine potētie. Ex oꝛdine diuine sapiētie: et
ex dulcedine diuine misericoꝛdie. ⁋ Ex primo vt al
titudo diuine potētie etiam appareat in obediētia
sctōꝝ angeloꝝ/ex dei mādato creature inferioꝛi fa=
mulātiū. Et vt aduersarios suos nō solū per se/sȝ ꝑ
suos ministros deuincat: vt merito deus sabaoth. i.
exercituū appellet. ⁋ Ex scđo/q2 oꝛdinē diuine sa=
piētie decet. Nā hic est oꝛdo/quē diuina lex in suis
opib⁹ exequit ꝛ cōseruat: vt extrema ꝑ media redu=
cat ad summa. Cū ergo angel⁹ tā rōne immoꝛtalis
nature/tā etiā rōne grē cōsummate mediū tȝ inter
deū ꝛ hoīem lapsum: decēs fuit vt de⁹ per angelos
adiuuādo ꝛ custodiēdo hoīem lapsum ad se redu=
ceret. ⁋ Ex tertio/q2 decet diuine misericoꝛdie dul=
cedinē: q̄ sinū suū lapso hoī aperuit: vt nec in aliquo
ei deficiat: qđ spectat ad salutis sue promotionē. Et
ideo cū hō lapsus venū dat⁹ esset vt faceret malū: mi
nistrauit ei p̄ciū sanguinis filij sui vt faceret bonū.
Et quia hȝ aduersariū impugnantē: dedit ei mini=
strum custodiētē ꝛ auxiliantē: vt ex nulla parte hu=
mana miseria remaneret sine misericoꝛdie diuine
subsidio ac beneficio. Cōgruebat igit hoī lapso ex
hac triplici rōne habere angelicā custodiā. ⁋ Necqꝫ
ex hoc ministerio minuit angelica dignitas iuxta
illud. Maioꝛ est qui recumbit/q̃ qui ministrat: q2m̄
hoc verū est/qñ minister recūbenti ministrat ꝓpter

Articu. 4. C

ſeipſum: ſicut ſeruus regi miniſtrat ꝓpter eius di-
gnitatē ⁊ imperiū. Nō autē habet veritatē/qñ mi-
niſtrās hʒ reſpectū ad aliū: vt dū magnꝰ miles ſer-
nit nō tantū regi: ſed etiā toti familie: nec aliquem
deſpicit ꝓpter vilitatē ꝑſone. Nō eñ cōſyderat q̄s
eſt: ſed regē cuiꝰ eſt ſeruus. Sic in ꝓpoſito: angelus
nō homini ꝓpter ſe miniſtrat: ſed ꝓpter deū cuius
gerit imaginē. ¶ Uel etiā verbū illud intelligit̄ de
miniſtro ſubiectionis nō p̄ſidētie. Cuſtodire autē
hoīeʒ ⁊ ſi miniſteriū dicat: magis tñ īportat angelū
p̄ſidere hoī q̄ eſſe ſubiectū. ¶ Ex parte hois cōgruū
¶ C fuit ⁊ neceſſariū: vt cū ab īuiſibili aduerſario ange-
lus defendat. Quia eñ hō non hʒ tñ colluctationē
aduerſus carnē ⁊ ſanguinē: ſʒ aduerſus mūdi recto-
res/⁊ aduerſus ſpiritalia neq̄tie ī celeſtibꝰ: vt dicit
apl's Ephe. vj. qui ſunt hoſtes inuiſibiles: dʒ ꝑ op-
poſitū habere īuiſibiles adiutores ad ſuy pſiꝰ defen
ſionē. Et q: aduerſariꝰ vndiq̄ʒ impugnat nos. Nā
rōnē ſeducit ꝑ aſtutias: volūtatē allicit ꝑ blāditias:
virtutes executiuas corꝑales. i. mēbra vt ī obſeſſis
opprimit ꝑ violētias. Jō neceſſe fuit bonū angelū
ſpāliter ad hoc dari: vt hoīeʒ defendat ab opp̄ſſiōe:
vt hoīeʒ erudiat ⁊ dirigat ꝯ fallaciā: vt hoīeʒ exhor-
tet̄ ⁊ incitet ad bonū ꝯ blāditias. Et q: diabolꝰ hoīe
erat fortior: ⁊ in ꝓpoſito malitie ꝑtinacior: cōpete-
bat hoī vt daret̄ angelica cuſtodia: que cōprimeret
poteſtatē aduerſarij in premiſſis. ¶ Et q: rōnes ille
etiā locum habēt in ſtatu nature inſtitute/nō lapſe
ſolū; ſicut ptʒ in deceptione primi parētis: lʒ magis
nūc: q̄ tūc indigeat: ptʒ ꝙ nō ſolū deputatꝰ eſt ange
lus ad cuſtodiā hois in ſtatu nature lapſe: ſed etiā
inſtitute ſeu integre. Qđ etiā ex ṽbis beati Hiero.
elici pōt. Magna eſt dignitas aīarū ⁊c. q: ſi depu-
tatio angelice cuſtodie pertinet ad dignitatē aīe: cū
aīa ſm ſtatū nature īſtitute dignior fuit q̄ ſm ſtatū
nature lapſe: ſi nūc hʒ angelū ad ſui cuſtodiā depu-
tatū maxime tūc. Et q: in illo ſtatu habuit angeluʒ
Cōcluſio. 2 tētātē: neceſſe fuit ⁊ hr̄e angelū cuſtodiētē. ¶ Scđa
cōcluſio. Nō deſerit hoīem angelica cuſtodia/q̄diu
permanet hic in via. Probat̄: q: nō dʒ ceſſare cuſto-
dia angeli/q̄diu pōt ꝓficere hoī. Sʒ oñi viatori et
in quolibet eiꝰ ſtatu pōt ꝓficere viatori: ergo. Con-
ſequētia nota. Maior ex allegatis ꝑ prima ꝯcluſiōe
patet. Minor oſtēdit̄. Nā effectꝰ angelice cuſtodie
eſt reſpectu boni ⁊ reſpectu mali. Reſpectu boni cō
ſeruādi/acq̄rēdi vel augmētādi. Reſpectu mali eui-
tādi/deſerēdi vel minuēdi. Jtē eſt reſpectu corꝑis ⁊
aīe. Reſpectu corꝑis cōſiſtit in repulſione ſeu coer-
tione demonis ne opprimat corpora. Reſpectu aīe
in arcēdo ipſuʒ ne ꝑuertat aīas tollēdo vel impediē
do bona ſpūalia. Sʒ cuilibet viatori etiā obſtinatiſ-
ſimo pōt impēdi aliq̄s dictoꝝ effectuū. Pōt eñ cor-
pus obſtinati ā demonis oppreſſiōe defendi. Neq̄ʒ
eñ patit̄ angelꝰ cuſtos hoīem vſq̄ʒ ad vite terminū
a demone occidi: niſi qñ aliter exigit ſnīa diuini iu-
dicij: alioq̄n nullus talis viueret. Nō eñ relinq̄ret
diabolꝰ peccatorē gratia priuatū: et ſm p̄ſentē iuſti-
tiam dānatū in vita/ꝑueniēs eiꝰ cōuerſionē ad pe-
nitentiā. Sic pōt etiā quātūcūq̄ʒ obſtinatꝰ ꝑ cuſto-
diam angelicā p̄ſeruari: ne cōtinue labat̄ in peius:
nunc ꝑ occaſionū ſubtractionē: nūc ꝑ modos alios:
quo etſi nō vitat̄ dānatio: tñ hoc agit̄ vt ſaltē tolera-
bilior fiat: dū ſaltē ab aliq̄bꝰ pctīs p̄ſeruat̄ ꝑ cuſto-
diā. Que eñ pctā nō cōmitteret hō deſperatꝰ ⁊ obſti
natus in malitia. Qđ eñ multa nō cōmittit operat̄
angelica cuſtodia. Sic in oñi ſtatu hois effectū ali-
quem habere pōt angelica cuſtodia. Jn vtero: extra
vterū: ante rōnis vſum: ⁊ poſtq̄ʒ ꝑuenerit ad rōnis
vſum. Nā in vtero aīato fetu defendi pōt ne interi-
mat̄: ⁊ ſic nat' in mūdū ante baptiſmū: qđ ſi fieret/
dānaret̄: etiā poſt baptiſmū ante adultā etatē: ⁊ ab
interitu corꝑis ⁊ multiplicibꝰ periculis ⁊ corporis
indiſpoſitiōibꝰ: ꝓpter quas minꝰ idoneū redderetur
ſeruire ſpūi. Et per hoc ab augmēto meritoꝝ: et per

conſequēs premioꝝ impediri. Jn adulta vero etate
in ſupradictis pōt multipliciter proficere. ¶ Ex illo Corollari[um]
ſequit̄ corollarie/ꝙ angelꝰ cuſtos deputat̄ etiā in-
fanti nondū ex vtero nato. Patet/q: pōt ibi a ma-
lis erui: ⁊ ab aduerſario defendi: nec obeſt ꝙ adhuc
corpore ꝯiūctus eſt corpori matris: q: aīa nō eſt con
iuncta aīe. Et poſſet aīa pueri dānari/puta in vte-
ro matre ſaluata: ⁊ ſm hoc auctoritas Hiero. intelli
gēda eſt de natiuitate in vtero: que fit per infuſionē
aīe: vel extra vterū q̄ fit per ingreſſuʒ in lucē huius
mūdi: vt dicit Bonauen. in dubijs literalibꝰ p̄ſen-
tis diſtinctionis. ¶ Jtē q: cuſtodia ꝑtinet ad digni-
tatem animarū: nulla aīa debet eo priuari in quo
poteſt habere aliquē effectū/promouendo ſalutem:
vel impediēdo dānationē mediate vel immediate.
¶ Secūdo ſequitur/ꝙ etiā antichriſto deputabitur Corol.
angelꝰ bonus ad cuſtodiā. Patet: quia cū angelus
bonus potētior ſit ad bonum q̄ homo ad malū: nō
ſubtrahit cuſtodiā q̄diu effectū aliquē habere pōt:
poteſt autē habere in antichriſto quo ad corpus/et
eius animā in preſeruatione mali: etſi nō in promo
tione boni. ¶ Sed cōtra hoc videtur eſſe glo. ſuper
illud Hiere. lj. Curauimus babylonē et non eſt ſa-
nata: derelinquamꝰ eam: ⁊ eamꝰ vnuſquiſq̄ʒ in terrā
ſuam: dicit. Medici ſunt angeli: quos a nobis repel
limus dum eorū cōſilio nō acquieſcimus. Jtem alia
gloſſa ibidē. Caue ne quādo relinquat te medicus:
ſi enim reliquerit: patet ꝙ receſſus medici dānatio
tua ſit: ergo angelus hominē quē cuſtodit aliqñ de-
relinquit. Jtē Dama. dicit/qđ antichriſtus carebit
angelorū preſidio. ¶ Ad illa dicit̄ qđ bonꝰ angelus
nō dimittit etiā quātūcūq̄ʒ obſtinatos quantum ad
actum cuſtodie qui reſpicit malū: q: ſemper ſubtra
hit hominem ne labatur in peius: vel in tot mala in
quot caderet ſemota cuſtodia angelorū. Quantum
vero ad actum qui reſpicit bonū: obſtinatos deſerit
et antichriſtū nō cuſtodiet. Et ſic exponēde ſunt au-
ctoritates gloſ. ⁊ Dama. cū loquūtur de angeli dere-
lictione ⁊c. Jntelligit̄ eñ angelus diſcedere: non qđ
non defendat ab aduerſario: vel nō retrahat a ma-
lo: ſed q: nō perducit ad bonū exhortando ⁊ monē-
do: et ad cuſtodie principalē finē. Unde ſicut arguit
Alexā. de hales. q. xlj. ij. parte. mēbro. v. Feruentior
eſt bonus angelus in cuſtodiēdo ⁊ iuuando: q̄ ma-
lus in nocēdo. Sed malus angelus etiam in cruce
chriſto nō defuit: ſicut habet̄ in glo. Tob. vlti. Ergo
multo fortius bonus angelus nulli homini quan-
tūcunq̄ʒ malo deeſt: ſed ſemper adeſt/expectās quō
poſſet eū iuuare vſq̄ʒ ad terminum. Et licet cuſtodia
nō habet ſemper effectū in promotione boni: tñ hoc
non ſtat per angelū: ſed per hominē nolentē acquie
ſcere: non eñ cuſtodit neceſſitando liberū arbitriū
ad bonum: ſed perſuadēdo/inclinādo ⁊c. Et per hoc
dicit̄ derelinquere quo ad iſtos effectus: qui propter
liberū arbitriū hois non cōſentiētis ⁊ ſe auertentis
nō cōſequunt̄: ⁊ ſic etiā eſt intelligendū illud Hiere.
Derelinquamus eā: qđ intelligitur de illis qui de-
ſperati ſunt: quia iā in illis tollit̄ illud ꝑ qđ deberet
eſſe medicina. Penitentia eñ medicina eſt ad reuo-
candum hominē ab egritudine ſpūali. Jmpenitēs
aūt eſt ad modū egri deſpicientis medicinā cū me-
dico: ⁊ ideo medicus eū derelinquit quantū ad hūc
effectum: qui eſt reuocare a morbo: pōt tñ adhuc et
aſſiſtere ne incidat in peiorem morbū: vel vt diutiꝰ
ſuſtentet. Sic in propoſito: vide quid dicit Hie. Jn-
fructuoſa eſt aīa que non habet deū hoſpitē: nec pre
ſidiū angelorū. Jnfructuoſa quidē quātū ad fructū
vite eterne. Etiam ſi angelus per reuelationē ſciret
cuſtoditū eſſe dānandū ⁊ preſcitū: quia tñ quātitatē
damnationis ignorat: adhuc nō derelinquit cuſto-
diens ne toties peccaret: etſi quantitas dānationis
reuelaretur: nihilominus cuſtodit ne plus peccādo
maiorē dānationē mereat̄. Unde q: multi ſunt effe-
ctus cuſtodie: pōt relinquere quo ad vnū/et nō quo.

ad aliū. Credendū est enim ꝙ multis modis angeli nos custodiāt: studeantq̧ promouere ad bonum et retrahere a malo: ꝗuis hoc nō percipiat hebetudo spūs nostri: ꝓpter qḋ multi supbiunt: multi ingrati frequēter sibi attribuūt qḋ ex angelico habēt bene-
ficio: ⁊ ex hoc minꝰ efficiuntur digni: vt ab angelis
F adiuuenť: eapropter perutile est nosse ⁊ intelligere effectꝰ angelice custodie. ¶ Assignanť aūt cōiter .xij. effectꝰ angelice custodie: qui colligunť ex diuersis passibꝰ scripture. Primꝰ pro delictis increpare. Judicū. ij. Ascēdit angelꝰ dn̄i de galgala ad locū flentiuz: ⁊ ait. Eduxi vos de egypto: ⁊ post. Et noluistis audire vocē meā. Secūdus est a peccatoꝝ vinculis absoluere. Act. xij. de Petro diciť. Angelꝰ astitit ⁊c. et sequiť. Et ceciderūt catene de manibꝰ suis. quod intelligēdū est dispositiue. Tertiꝰ est impedimēta a bono auferre: qḋ figurať Exod. xij. vbi angelꝰ percussit primogenita egypti. Quartꝰ est arcere demones. Tob. xij. Demonē ab vxore mea cōpescuit: dixit Tobias minor de angelo Raphaele. Quintꝰ est docere ⁊ intus illuminare. Daniel. ix. Nunc egressus sum vt docerē te vt intelligeres. Sextus est secreta reuelare. Gen̄. xviij. Tres angeli apparuerūt Abrae dicētes. Nū celare potero abraā q̄ facturus suz. Septimꝰ est cōsolari afflictos. Tob. v. Forti aīo esto: in proximo est vt a deo cureris. Octauꝰ in via dei cōfortare. iij. Regū. xix. Angelꝰ ad heliā dicit. Surge ⁊ comede: grādis em̄ tibi restat via. Nonꝰ est in via deducere ⁊ cōducere. Tobie. v. Ego ducā ⁊ reducā eū ad te. Raphael ad tobiā seniorē de filio suo. Decimꝰ hostes deijcere. Esa. xxxviij. Egressus angelus dn̄i percussit in castris assyrioꝝ. Undecimꝰ tētationes mitigare. Gen̄. xxxij. Jacob luctatꝰ est cū angelo: vbi benedictione accepta cōfortatꝰ est post luctā. tetigit neruū femoris eiꝰ: ⁊ statim emarcuit. Duodecimus est oratiōes deferre. Qn̄ orabas cū lachrymis ⁊ sepeliebas mortuos ⁊c. Tob. xij. Gerson cancellariꝰ parisien̄. reducit effectꝰ illos ad numerū septenarium: sumptū ex his q̄ angelꝰ missus ad petri liberationē operatus est. Actuū. xij. q̄ in his metris cōphēdit. trac. viij. sup magnificat. Angelꝰ astat (fulget: pulsat/ sur-
G gere clamat. Soluit et educit: libertatiq̧ relinquit. ¶ Astat vt ponderemꝰ in trutina cordis q̄s sit finis. Nā ⁊ diabolꝰ q̄rit claudere vel penitꝰ eruere oculū fidei: ne cogitemꝰ finē nostrū qui deus est: cōueniēs igiť est vt astet angelꝰ bonꝰ: ac illuminet oculos cordis in viā ⁊ in finē pacis. ¶ Fulget in carcere mortis huiꝰ: vt sciat vnusq̄sq̧ positꝰ in tenebris: q̄lis sit statꝰ suꝰ ꝓpriꝰ: vt iuxta qualitates morboꝝ queranť q̄litates auxilioꝝ. ¶ Pulsat incitās ad bonū: facit em̄ nos scire ipelli a sathana: vt scito ꝑiculo sollicitudine maiori fugiať ad auxiliū. ¶ Jubet surgere velociť: dū ꝑ speciē diuinā mādata ſeruari suggerit alio q̄n iacet vetꝰ hō nr̄ obrutꝰ peccatis de se desperās: aut nōcū minore discrimie nimis sperās. i. p̄sumēs. ¶ Soluit a catenis vitioꝝ victū a mēdicitate ⁊ ferro: cōcussus em̄ timore casto ⁊ sancto cum gratie dn̄i magnificatione iā se precingit virtute actionis: iam se calciat caligas p̄ceptoꝝ in preparatione euāgelij pacis. ¶ Aperit vltro portā ferreā pnīe trāsit vicum satisfactionis arcte: tādē sic eductū libertati relinq̄t: vt sane deinceps q̄ retro sunt derelinquēs/ i anteriora se totꝰ extēdat: reuersus q̄dē ad se gratꝰ deo ⁊ angelo suo dicat. Nūc scio vere q̄ misit deꝰ angelū suū ⁊ eripuit me de manu herodis. Quatuor prima spectant ad omnes generaliter qui purganť. Spectant alia duo magis ad illuminādos tāq̧ ad ꝓficiētes. Septimū ad iā eductos quasi ꝑfectos. Hec Gerson.
Conclu. 3. ¶ Tertia cōclusio. Anime nec prius q̄ cōiūgať cor-
H. pori nec post eiꝰ sepatiōnē deputať custodia angeli. Prima pars ꝓbať: q̄ ante cōiūctionē aīe aīa non est ergo. Antecedēs ptz: q̄ infundēdo creatur: ⁊ creādo infundiť. Sz nec embrioni ante animationē angelꝰ ꝓprius pro custodē deputať: q̄ illa custodia principalius respicit spm̄ q̄ corpꝰ: iō nō dz specialē āgelū ad sui custodiā hr̄e anq̧ spūs infundat: etiā priusq̧ embrio animeť nihil vr̄ distictū hr̄e a corpe matris: iō custos matris erit etiā custos huiꝰ portionis que censeť pars matris: sicut pomū nōdū maturū pars arboris. Scd̄a ps ꝓbať: q̄ post separationē aīe ipsa est in termino meriti ⁊ demeriti ꝓficiēdi ⁊ deficiēdi. Et ita frustra esset ibi custodia angelica: cū nullum posset hr̄e effectū circa hmōi animā. Qḋ maxie verū est post iudiciū particulare statim post separationē celebratū. Quia forte si mora aliqua interuenit posset indigere custodia propter violentiā demonum. Nec obuiat quod legitur vt recitat beatꝰ Hiero. ad paulā. Qn̄q̧ angelos aīas in celū deduxisse cū laudibꝰ ⁊ claritate: q̄ hec ministeria angeloꝝ nō sunt adhibita ad custodiam: sz ad gl'ie declarationē aīe et eiꝰ honorē ampliorē/ ⁊ cōsecute beatitudinis testimoniū. ¶ Quantū ad articulū tertiū/ est primum
Articu. 3. dubium. Utrum christus habuit angelū custodem
Dubium. 1. Rn̄detur ꝫm Alexā. qḋ christus habuit angelos mi-
I. nistros: sed nō custodes. Primum patet Matth. iiij. Accesserunt angeli et ministrabāt ei. Ministrabant inquā tanq̧ subiecti suo dn̄o: sicut ⁊ ministrāt patri cui perfecte obediunt. Scd̄m patet: q̄ custodire ꝫm Alex. vltra hoc qḋ dicit presidentiā et ꝓhibitionem nocumēti in custodiēte: connotat in custodito indigentiā. Et qḋ habeat naturā lapsam vel labilē/ seu defectibilē non solum pene: sed etiā culpe: in custodiente aūt naturā stantē. Nūc in Christo nulla fuit indigentia: neq̧ natura lapsa aut labilis: sed ministeriū: nihil tale connotat in eo cui ministratur neq̧ indigentiā: neq̧ defectibilitatē. Fiūt em̄ ministeria etiam ad honorē eius cui ministrať: etiā eiꝰ qui ministrat. Nā ⁊ seruire deo regnare est: ⁊ summa libertas atq̧ honor creature: vt vult Boe. Et licet Christus labilis fuit quātū ad naturā assumptā: q̄ mortalis: non tn̄ indigēs presidio aut custodia: q̄ ⁊ pati et mori i sua volūtate ⁊ potestate positū erat. Oblatus em̄ est/ quia voluit. Esa. liij. ⁊ Joan. x. Ego pono animā meā ⁊ iterū sumo eā: nemo eā tollit a me: sed ego pono eam a meipso. Potestatē habeo ponendi eā: ⁊ potestatem habeo iterū sumēdi eā. Nec obstat qḋ dr̄ Luc. xxij. Apparuit ei angelus de celo confortās eū ⁊ cōfortatio quedā custodia esse videť: siquidem est cōfortatio potestatiua ⁊ ministerialis. Potestatiua bene includit custodiā. Nā qui potestate confortat/ eminētior est: ⁊ habet custoditū sibi subiectū. Non sic fuit de christo: q̄m etsi ꝫm naturā humanā paulominꝰ minoratꝰ est ab angelis: maior tn̄ fuit eisdem etiam ꝫm humanitatē/ gratia/ veritate et potestate: vt puta plenus gr̄a: quantū ad partem motiuā: ⁊ veritatis quoad cognitiuā. Et sic plenus quantū ad oēm potētiā ꝙ nō poterat ꝓficere: q̄ datus fuit ei spūs nō ad mēsurā. Joā. iij. Et ita ꝫm totam anime capacitatē plenꝰ fuit etiam potestate: q̄ ait. Data est mihi omnis potestas in celo ⁊ in terra. Matth. vlti. Confortatio vero ministerialis non includit nec coexigit custodiam: quia potest fieri vbi nulla est indigentia vel defectus: sic armiger militem docendo aliqua excitātia ipsum ad fortiter agēdum. ¶ Quod vero in Psal. xc. dicitur: angelis suis mandauit de te: vt custodiant te in oibus vijs tuis. Nō est intelligendū de capite Christo ꝓpter se: sz de membris. Nec obest ꝙ passus est angelū tentatorē: Matthei. iiij. quia illa tētatio solū fuit exterius: non ad ꝓbationē ⁊ exercitiū: sed ad nostri instructionē/ et aduersarij cōfutationē: ex qua christi dignitas nō minuebatur: sed manifestata est in eiꝰ victoria. Nō sic de custodia que importat imperfectionem ⁊ indigentiam custodito: que nō fuit in christo. Non eniz poterat aduersarius violentiam inferre corpori diuinitati vnito: nec per astutias seducere intellectuz a verbo plenarie illustratū: nec per blanditias allicere affectū plenitudine gratie cōfirmatū. Ideo nō

indigebat custode: nec quãtũ ad defensionẽ corporis nec quãtũ ad eruditionẽ rõnis: nec quãtũ ad incitationẽ affectionis. ¶ Scdm dubiũ. Utrũ angelus ex custodia mereat augmentũ gaudij: ꝛ incurrat tristitiã ex dãnatione custoditi. ¶ Supponit qꝺ duplex est gaudij augmentũ scʒ ꝭm intensionẽ ꝛ ꝭm extensionẽ. Primũ attẽdit ꝭm additionẽ ꝛ vnionẽ pluriũ graduũ gaudij. Scdm penes pluralitatẽ obiectorũ de quibꝰ est gaudiũ. ¶ Scdo ꝙ est gaudiũ essentiale qꝺ habet de obiecto beatifico qꝺ est deꝰ. Est ꝛ gaudiũ accidentale qꝺ de creatura habet siue de se siue de alio. ¶ Tertio supponit qꝺ nihil impedit aliquẽ esse in termino respectu vniꝰ ꝛ nõ respectu alteriꝰ: ꝛ per ꝯñs posse mereri respectu vnius ꝛ nõ alterius. ¶ Tũc rñdet ꝙ angelorũ custodiẽtiũ gaudiũ essentiale nõ augmẽtatur/ neqꝫ intensiue neqꝫ extensiue. Patet qꝛ quantum ad hoc sunt perfecte beati. Beatitudo aũt est status oim bonorũ cõgregatione perfectus: sed vbi est status ꝑfectus: ibi nõ est ꝓfectus. ¶ Itẽ: sicut in deo non est augmentum bonorũ: ita nec in angelo beato augmẽtũ charitatis: quia iam cõfirmati sunt ꝛ in termino: ergo nõ est augmentum gaudij respectu dei. ¶ Scdo dr qꝺ gaudiũ accidentale angelorũ custodiẽtiũ augetur ex beatificatione custoditorũ intẽsiue ꝛ extensiue. Scdm manifestũ est: quia de pluribus gaudent. Primum pꝫ: qꝛ ex euentu effectꝰ desiderati crescit gaudiũ intensiue si prefuit: aut de nouo generat: sicut ex opposito tristitia de aduẽtu noliti ꝭm Aug. xiiij. de ciuitate dei. Sed angelus desiderat beatitudinem eius quem custodit: ergo. ¶ Item si gaudiũ est angelis de vno peccatore penitentiã agente: quãto magis ꝛ maius de beatitudine eiusdẽ penitẽtis: nõ aũt maiꝰ extensiue: qꝛ non de alio: sed de illo de quo nunc hꝫ gaudiuʒ conuersionis: ergo maius intensiue. ¶ Tertio dicitur qꝺ augmentũ gaudij accidentalis angelus meret per opera custodie. Probatur: quia quantum ad illa respectu accidẽtalis premij nõ est in termino: ergo mereri potest. Tenet ꝯña: qꝛ omne ꝓcedẽs ex charitate eius qui in via est/ est meritorium: sed opera custodie sunt hmõi: ergo ꝛc. ¶ Quarto dicitur quod ex damnatione custoditi/ angelus custos non tristatur. Probat: tum quia vehemens gaudium et delectatio expellit omnẽ tristitiã etiã cõtingẽtẽ. vij. Ethicorum. Tum quia beatitudini repugnat omnis tristitia et pena/ sicut econuerso miserie omnis delectatio et gaudium. Et licet ex damnatione eueniat nolitũ: nõ tñ sequit tristitia in beatis angelis: quia deus non cõcurrit. Nolitũ dico ex conditione: quia beati nõ volũt simpliciter malos dãnari: quos per suam iustitiam deus vult damnari: nolũt tamẽ ex conditione que sufficeret ad tristitiam cũ euentu oppositi si deus concurreret. Sic ex opposito diabolus de damnatione seductorum per eorum fraudes non gaudet: licet eueniat volitũ: quia deus ad gaudium causandum nõ concurrit. ¶ Dubitatur tertio vtrum angelus bonꝰ resistat angelo in custodie sue officio. Dubiũ illud pro tãto mouet: qꝛ Dañ. x. legit angelum qui loquebatur danieli dixisse. Princeps regni persarum restitit mihi. xxj. diebꝰ. Per principem autem persarum secũdum glo. Hiero. ꝛ Grego. intelligit angelus. ¶ Uñ notandũ ꝙ sicut cuilibet homini deputatus est angelus ad custodiã: ita cuilibet prouincie deputatus est angelus bonus et malus ad custodiam ꝛ exercitiũ: qui dicuntur principes: eo ꝙ sunt de ordine ꝑncipatus ꝭm quosdã: de quo Hiero. Daniel. x. in glos. Videt mihi hic angelus esse cui pssis credita est iuxta illꝺ Deutero. xxxij. Quando diuidebat altissimus gẽtes: qñ separabat filios Adã: statuit terminos gentiũ iuxta numerum angelorũ dei. Ex illis sunt de quibꝰ Paulꝰ. j. Corin. ij. dicit. Sapientiã loquimur inter ꝑfectos: quã nemo principũ huiꝰ seculi cognouit. Si eñ cognouissent: nũqꝫ dñm glorie crucifixissent. ¶ Per hoc dicit ad dubiũ/ qꝺ angelꝰ bonus resistit angelo bono in custodiẽdi officio: volũtate nõ simplr contraria: sed ex conditione diuersa. Primũ patet: qꝛ quilibet angelus bonꝰ custos gẽtis sue: quantũ in eo est procurat bona. Cõtingit aũt qꝺ bona diuersarum gentiũ adinuicem repugnant: sicut bonũ fuisset persis qꝺ filij israel mansissent in babylonia: qꝛ ꝑ illos multi ex persis conuertebant ad cultum vnius dei. Filijs autẽ israel bonũ fuisset redire in terrã suã: vbi erat tẽplũ dñi: vt separati ab idololatris liberius deo seruirent: ꝛ vt cõmixti inter gẽtes nõ discerẽt opa eorũ ideo angelus psarũ ostendẽs in cõspectu dei quãtũ bonũ sequeret persis: si manerẽt filij israel interpellabat apud deũ vt manerẽt: angelꝰ vero danielis ꝛ captiuorũ iudeorũ in babylone cũ michaele ꝑncipe synagoge/ ꝑces danielis pro liberatione populi iudeorũ fusas dño presentarũt: ostẽdentes eas exauditione dignas. Hoc ergo modo contra se preliari dicuntur: sic dicit in daniele vbi supra. Et nunc reuertar vt prelier aduersus principẽ persarũ. ¶ Secũdũ pꝫ: qꝛ voluntates angelorũ bonorũ sunt cõformes diuine voluntati: qꝛ tñ de futuris dei volũtatẽ ignorant: ideo qñqꝫ cõsulẽdo deũ de aliquo futuro circa populos quibus presunt: allegant merita cõtraria: quilibet vult bona sue gentis non simpliciter: sed si ita deo placuerit: vnde qñ eis reuelat diuina voluntas simpliciter concordant in ea. Et hoc est qꝺ dicit Greg. in glo. supra allegatũ capitulũ: subdẽs inquit Spũs gẽtibꝰ ꝑncipãtes: nequaqꝫ ꝓ iniuste agẽtibꝰ decertãt: sʒ eorũ facta iuste dijudicãtes examinãt: ꝛ vniuscuiusqꝫ gentis iustitiã vel culpã superne curie cõsistoria est sui ꝓ se volũtas opificis: volũtas sũma quã cũ semꝑ aspiciunt qꝺ obtiuere nõ valent nunqꝫ volũt. Et tantũ de illo dubio ac questione: ꝛ de tota materia angelorũ.

Dubiũ. 2. K

Dubium. 3. L

C

Distinctio. xij.

Expedito tractatu de natura angelica que est natura mere spiritualis: sequitur tractatꝰ de natura mere corporali in. iiij. distin. sequentibus. Et primo agit de earũ ꝓductione quantũ ad materiam que dr creatio dis. presenti. Scdo quoad formã que dicitur distinctio in tribus distin. sequentibus. ¶ In hac ergo. xij. distinctione tractat de materie cõfuse productione diuersis eius noĩbus ꝛ eius distinctione: de tenebrarum quidditate ac materie informis loco et quãtitate: ꝛ ꝭm hec summat sentẽtia textus in tribus conclusionibus. ¶ Prima. Materia elemẽtorũ confusa diuersimode nominata cũ celo a principio ante omnẽ diem creata: postmodum sex diebus per formas proprias est distincta. ¶ Secunda conclusio. Tenebre super faciem abyssi diffuse intelliguntur lucis absentia: et non alique res positiue. ¶ Tertia. Materia informis nondum formis speciocꝫ distincta in eodem loco quo nunc formis substat: inisue creationis principio localiter est diffusa. Has declarat magister in textu.

Questio. j. A

Circa hanc distinctionẽ querit primo. Utrum materia prima sit aliqua ẽtitas positiua a forma distincta. ¶ Pro responsione ad illam questionẽ est notandum qꝺ phs. ij. de anima circa principiũ substãtiã diuidit in materiã et formã: ꝛ cõpositũ ex his. Compositũ dicit esse hoc aliquid: materiã ꝟo potẽtia/ formã/ speciẽ vel endelechiam. i. actũ. Utrũ autem illa abinuicem realiter distinguantur querit questio. ¶ Fuit autem opinio quorundã: vt recitat Scotus circa hanc distinc. qui dixerunt rem generabilẽ ꝛ corruptibilẽ habere in se tm̃ vnam realitatẽ positiuã: ꝛ istã dici materiam vel

Articulꝰ j. Notandum

formā. Dicūt enim materiā perficere in gradu entitatis: nō per aliqd extrinsecū: sed p suū intrinsecū: ꝛ sic dici formā. vñ. Forma aūt nō est terminꝰ extrinsecus materie: sꝫ intrinsecꝰ: ꝛ nihil aliud a materia: ꝛ ipsa materia vt aliter ꝛ aliter terminaꝑ/ dꝛ aliud ꝛ aliud cōpositū: ꝛ tñ oēs illi gradꝰ sunt idē materie. ¶ Alia est opinio/ ꝙ materia est quedā realitas positiua distincta realiter a forma: ex qua ꝛ forma sibi inherēte cōstituiꝑ compositū tanꝙ ex partibꝰ suis essentialibꝰ. Et p hoc materia est substātia: qꝛ pars cōpositi substātialis que subijciꝑ formis tam substātialibꝰ ꝙ accidētalibꝰ/ eiusdē rōnis in oibus subiectum ꝯsequētie manēs sub vtroqꝫ termino trāsmutatiōis naturalis: ingenerabilis ꝛ incorruptibilis: ꝑposita generatiōe ꝛ corruptione. cuiuslibet forme materialis siue extense receptiua/ de se indifferens ad omnē formā. Sicut in artificialibus/ massa luti nondum formata a figulo eque capax est cuiuslibet forme quam figulus imprimere maluerit: nec plus inclinaꝑ ad vnā ꝙ ad aliā: ꝛ p hoc mutabilis de forma in formā: que lꝫ de se sit informis: nō tñ pōt esse sine forma artificiali vel naturali. Sic materia pͥma oēm quidē formā appetit: nō tñ plus vnā ꝙ aliā. In eo ꝙ quālibet recipe pōt: vna tñ pdita aliā recipit: sicut liquor trāslatus de vase in vas recipit cōtinue aliā formā. s. vasis in qd trāsferꝑ: nō tñ pōt stare nuda: ꝛ ideo ꝭm se ꝛ nude est insensibilis sensu corporali nullꝰ actiuitatis realis: ꝛ ideo minime entitatē quātū ad pfectionē: nō quātū ad incorruptibilitatē cōparādo ad alias substātias pfectibiles accidētaliter per formas qbus substat tā essentiales ꝙ accidētales. Impugnatio pͥme opinionis/ ꝛ pbatio secūde patebit ex cōclusionibꝰ. ¶ Scdo notādū

Nota. 2. B

ꝙ ens in potētia/ ens in actu/ siue potētia: ꝛ actus multipliciter equocanꝑ: cuiꝰ ignorātia nō modicam cōfusionē facit in intelligēdis auctoritatibꝰ sctōꝝ ꝛ philosophoꝝ. Aduertēdū igiꝑ ꝙ potētia dꝛ a posse: quātū aūt nūc sufficit/ triplex est posse. s. posse esse: posse agere/ dare vel pficere: posse pati/ recipere vel pfici. Et sic triplex distinguiꝑ potētia: verū potētia cōiter accipiꝑ vt includit negationē priuātē actum oppositū: ꝛ tale dꝛ impura potētia. Ut potētia pͥmo modo dicaꝑ/ qd nō est tñ natū esse. Scdo mō qd non agit: natū tñ agere. Tertio mō qd nō patiꝑ: natū tñ pati. Potētia primo mō apud aliquos/ diciꝑ potētia obiectiua: qꝛ qd sic est in potētia: nō hꝫ aliquod esse reale: qꝛ nō est in rerū natura: sꝫ hꝫ tm eē obiectiuū: pōt em esse obiectū cognitionis. Scdo mō pōt dici potētia actiua. Tertio mō potētia subiectiua. Primo mō antichristus est in potētia. Scdo mō aīa in principio creatiōis: de qua Phs. Uitā habēs in potētia. Tertio mō aqua est in potētia calida que est actu frigida. ¶ Et qꝛ actus opponiꝑ potētie. ix. Metaphysice. Tot modis dꝛ actꝰ/ quot modis potētia. Primo mō actus vel esse in actu dicit rem existentē de qua scꝫ esse simplr pdicaꝑ: puta que est extra causas ꝛ intellectū. Secūdo modo qd agit psentialiter aut perficit. Tertio modo qd de presenti recipit vel perficiꝑ. Accipiꝑ etiā potētia pro subiecto alicuius forme: ꝛ diciꝑ potētia subiectiua. Et forma inherēs diciꝑ actus illiꝰ potētie: ꝛ hec acceptio est satis cōis apud philosophos: cōphēdiꝑ tñ in priorībꝰ. ¶ Tertio notādū/ ꝙ lꝫ hoc aliqd/ ꝭm Phm diciꝑ cōpositū substātiale: diuidēs em substantiā in materiā/ formā ꝛ ꝯpositū/ dicit ꝙ materia nō est hoc aliqd/ ꝛ ꝭm formā diciꝑ hoc aliqd/ nō ipa forma diciꝑ hoc aliqd: sed ꝭm eam tertiū. i. cōpositū diciꝑ hoc aliqd. Diciꝑ autē cōpositū hoc aliqd: quia ipsum demōstraꝑ per pronomē hoc. Cū enim dicimꝰ hoc/ demōstramus quod est in prospectu sensus. Et hoc nō est materia sola: nec forma sola: sed cōpositū ex vtroqꝫ. Ideo aūt compositū diciꝑ hoc aliqd per vel ꝭm formā nō per materiā: quia forma dat composito esse speciuocū quo distinguiꝑ a ceteris materialibꝰ specie. Siquidem a nullo materiali distinguitur specie ꝭm materiam/ sed tm ꝭm formā. Numeraliter tñ distinguiꝑ a quolibet alio/ tam per materiā ꝙ p formā. ¶ His premissis poniꝑ pro articulo secūdo cōclusio prima.

Nota. 3. C

Arti. 2. Cōclusio. 1. D

Materia est entitas realis ꝛ positiua/ a forma tam substantiali ꝙ accidentali realiter distincta. Prima pars probaꝑ: quia aliqua generatio naturalis est: ergo materia est. Antecedēs est notū ad sensuꝫ/ tam in viuētibus ꝙ in nō viuētibus. Cōsequētia pbaꝑ: quia oē generās/ immo generalius omne agens naturale presupponit subiectū susceptiuū termini sue actionis: subiectū est materia: ergo presupponit materiā: vltra presupponit materiam: ergo existēte actione est materia. Ultima cōsequentia nota cum secūda parte antecedētis: nam pro eodē accipimus hic subiectū ꝛ materiam. Prima pars antecedētis probaꝑ: qꝛ oē generās naturalr psupponit necessario corruptionē: ergo corruptio vel illud qd corrumpitur erit concausa generationis. Tenet ꝯña: quia omne quod necessario requiriꝑ ad esse alteriꝰ/ est causa eius: cū quilibet effectꝰ finaliter depēdet a suis causis: nō est aūt cōcausa in genere cause finalis vel formalis: manifestum est: quia corruptio vel qd corrumpitur/ nec est finis/ nec est forma generationis vel geniti: ergo efficiēs vel materialis. Non efficiēs: quia vel est causa efficiēs sui cōtrarij vel repugnātis: qd aūt corrumpiꝑ/ repugnat ei qd generatur: alioquin nō corrumpereꝑ. Si materialis/ aut ꝭm se totū/ vel ꝭm aliquid sui. Non ꝭm se totū: quia causa materialis vel subiectiua manet cū eo cuius est subiectū: sed qd corrumpiꝑ ꝭm se totū/ nō manet cū genito. Est ergo causa materialis ꝭm aliqd sui: quod manet ꝛ qd erit subiectū geniti: ꝛ ita eius materia. Breuiter nulla alia ratio assignari pōt/ cur generans psupponit corruptionē/ nisi vt habeat subiectum receptiuū termini sue actionis. Et quia idē subiectū non pōt simul subijci pluribꝰ formis vltimatis siue speciuocis substātialibꝰ: ꝛ nullū subiectum est sine forma speciuoca: necesse est priorem formā subiecti corrūpi/ si debeat recipe aliā formā generandā ꝛc. ¶ Itē res nō pōt corrumpi in nihil/ quin relinquaꝑ aliqd post se: ergo nec pōt generari ex nihilo: quin psupponat aliqd ante se. Cōsequentia tenet ex ꝯsequēte silitudine. Antecedēs est notū per experientiā. Illud aūt qd relinquiꝑ fuit aliquid corrupti ꝛ nō forma: qꝛ illa ꝭm se ꝛ quodlibet sui desinit: ergo subiectū vel materia. Tenet ꝯña: qꝛ in cōposito nihil assignari pōt qd sit aliqd eius: nisi materia aut forma. Itē causa naturalis efficiēs si nō requirit subiectū/ erit causa totalis ꝛ sufficiēs sui effectus cōcurrente causa vniuersali: ergo semp ꝛ vbiqꝫ producet effectū. Gratia exēpli. Ignis nullo applicato combustibili pducit ignem: cōsequēs est cōtra experiētiā. Probaꝑ ꝯña: quia posita causa sufficiēte poniꝑ effectus. Nec pōt allegari impedimētū: quia nō plus est impeditꝰ ignis in aere nō apposito combustibili ꝙ ipso apposito: immo ipsum cōbustibile magis impedit ꝙ aer circūstans ignem: quia habet qualitates magis contrarias. ¶ Alie plures rōnes ponunꝑ ab alijs: sed que tacte sunt videnꝑ fortiores: licet nec ille cōtra temerariū demōstrant. Ostenso ꝙ requiriꝑ subiectū in naturali actione/ satis manifestum est: sed ꝙ subiectum illud est entitas positiua: quia subiectū nō potest esse nihil. Tum qꝛ sustētat formā cui subijciaꝑ. Qd aūt nihil est/ nihil sustētat. ¶ Itē forma inherēs subiecto depēdet a subiecto: sed a nihilo nihil dependet. ¶ Itē subiectū est pars compositi substantialis qd vere est: sed qd vere est/ non componiꝑ ex nō ente. ¶ Secūda pars cōclusionis probaꝑ: quia subiectū forme nō est forma: ergo distinguūtur. Tenet ꝯsequētia: quia quecūqꝫ sunt/ ꝛ nō sunt idem: distinguūtur. Item partes eiusdem totiꝰ inter se realiter distinguunꝑ: sed subiectū ꝛ forma sunt partes eiusdē cōpositi: ergo distinguūtur.

Cōsequētia nota cursorie. Maior patet ex ꝓbatione
partis prime. Probat etiā ꝯclusio auctoritate beati
Augu. xij. cōfessionū. Duo fecisti dñe: vnū prope te: ꝛ
aliud prope nihil. qđ vocat materiā: q̄ ergo est pro-
pe nihil: nō est nihil: ergo aliquid siue ens. ¶ Huic
materie plura attribuunt̄ ẜm Phm: scꝫ ꝙ est per se
principiū nature. i. Physic. ꝙ est per se causa. ij. Phy
sicorū: et. v. Metaphysice: ꝙ est pars alicui⁹ cōpositi.
vij. Metaphysice: qđ est per se fundamētū formarū:
i. Metaphy. ꝙ est per se subiectū mutationū substā-
tialiū. v. Physic. ꝙ est per se causa cōpositi. ij. Physi
corū: ꝙ manet idem sub vtroqꝫ termino transmuta-
tionis. i. Physicoꝝ: que oia in naturali philosophia
Conclo. 2. F latius habēt declarari. ¶ Secūda ꝯclusio. Materia
prima est ens in actu: primo ꝛ tertio modis capiē-
do actum: nō aūt secūdo modo. Prima pars ꝓbatur
ex cōclusione prima: qꝛ est ens actualiter existens.
Secunda pars silr̄ patet: quia actualiter recipit in
se formā. Est ergo in actu passiuo seu receptiuo re-
spectu forme: quā hꝫ: quia eam actu recipit: ꝛ ab ea
actu perficit̄. Tertia pars ptꝫ: quia nō agit. Nulli⁹
enim est actiuitatis: alioquin nō esset materia pri-
ma. Supponeret enim illā materiā in quā ageret.
Cōclusio. 3. ¶ Tertia ꝯclusio. Materia est ens in potētia tertio
modo: hoc est in potētia passiua respectu forme nō
habite: quā nata est habere: nō autem primo modo
nec secūdo. Prima pars patet ex quid nois potētie
passiue tertio modo accepte. Nec huic ꝯtriatur / ꝙ
etiā tertio modo est in actu. Nā respectu forme ha-
bite est in actu: ꝛ respectu habēde est in potētia. Un
de sequit̄ corollarie / ꝙ ibi est in potētia ꝛ actu: non
solū ẜm diuersas acceptiones potētie ꝛ actus / sed
etiā ẜm eandē: tñ respectu diuersoꝝ. Patet: quia ma
teria est simul in potētia respectu forme nō habite /
sed habende: ꝛ in actu respectu forme se actu infor-
Conclo. 4. mātis. ¶ Quarta cōclusio. Materia prima est termi
nus creationis. Patet per beatū Augu. in auctori-
tate supra allegata ꝛ magistrū in textu: hec em̄ est /
que diuersis noib⁹ noiat̄. Gen. i. In principio crea-
Arti. 3. uit de⁹ celū ꝛ terrā ꝛc. vt ptꝫ in textu. ¶ Quantū ad
Dubium. 1. G articulū tertiū dubitat̄ primo. Quō saluatur gñatio
vt distinguit̄ ab alteratione: si materia est entitas
positiua: ꝛ per ꝯñs ens in actu. Tum quia ex duob⁹
entibus in actu nō cōstituit̄ vnū: qđ aūt generat̄ est
vnum simpl'r. Tum quia in generatione est trāsitio
hui⁹ totius in hoc totū. Sed si materia est ens po-
sitiuū: est incorruptibilis: quia subiectū manēs sub
vtroqꝫ termino trāsmutationis: ꝛ hoc totū nō trāsit:
si materia que est pars toti⁹ manet. Tum quia ẜm
Phm. vij. Metaphy. Materia nec / est q̄d nec quale:
nec quantū: ꝛ ita nihil: qꝛ nō ponit̄ respect⁹. Omne
aūt existēs qđ nō est quid / nec quale / nec quantū est
respect⁹ intrinsec⁹ vel extrinsec⁹. ¶ Ad dubiū respō
detur: ꝙ distinguit̄ generatio ab alteratione / tam
ex parte termini q̄ȝ subiecti. Ex parte termini: quia
termin⁹ alterationis est forma alterationis. Termi
nus generationis est forma substātialis. Ex parte
subiecti: qꝛ subiectū saltē denoiationis in alteratiōe
manēs idē sub vtroqꝫ termino alteratiōis: est cōpo-
situ substātiale pfectū ẜm speciē: sed in generatione
nullū cōpositū substātiale manet idē. ¶ Et per hoc
dicit̄ ad primū dubiū in ꝯtriū: ꝙ per ens in actu in-
telligit̄ ens totale ꝛ pfectū in specie: quale est cōpo-
situ substātiale per se subsistēs. Ex talib⁹ em̄ duob⁹
nō cōstituit̄ vnū actu: qꝛ que sunt duo actu: nō sunt
vnū actu. Neqꝫ em̄ simpl'r dicit Phs / ex duob⁹ actu:
sed addit sic. vñ ait. Impossibile est em̄ substātiā ex
substātijs inexistētib⁹ sicvt actu. Duo nāqꝫ sic actu /
nūq̄ȝ sunt vnū actu. Precedēter ergo loq̄t̄ de existē-
tib⁹ hoc aliq̄d ẜm se qualia sunt cōposita substātia-
lia pfecta. ¶ Ad scđm dicit̄ ꝙ ly totū / in auctoritate
allegata nō accipit̄ syncathegoreumatice: vt valet
tantū. i. quelibet pars: sed cathegoreumatice pro re
totali scꝫ composito substātiali: ꝛ sic in gñatione fit

trāsitio hui⁹ totius ꝛc. Quia corruptio vni⁹ compo
siti substātialis est ꝓductio alteri⁹ compositi. Nec
tñ opꝫ ꝙ in corruptiōe ꝛ ꝓductione cōpositi queli-
bet eius pars corrumpat̄ vel ꝓducat̄. ¶ Ad tertiuꝫ
vij. metaphysice dicit̄ ꝙ materia nō est entitas com
pleta ẜm se in genere: de q̄b⁹ dicunt̄ p̄dicamēta ẜm
aliq̄s sicut nec forma. vñ dicit. Dico autē materiam
que est ẜm se nullaten⁹ neqꝫ q̄d: neqꝫ quātitas: neqꝫ
aliq̄d q̄bus ens est determinatū. Trāslatio aūt noua
nō hꝫ q̄d: hꝫ em̄ sic. Dico materiā id qđ per se nō dꝛ
quale: nec quātū: nec aliq̄d alioꝝ per qđ terminat̄
ens. Et hāc seq̄t̄ cōmētator cōmēto. viij. dicēs. In-
telligo ꝑ materiā id qđ existēs ꝑ se nō dꝛ quale: nec
Dubiū. 2. H tm̄: nec aliq̄d alioꝝ p̄dicamētorū. ¶ Scđo dubitat̄.
Utrum a qualibet forma posset separari ꝛ stare sim
pliciter nuda materia prima. Rñdet̄ breuiter / ꝙ lꝫ
per naturalē potētiā materia nō pōt stare nuda: tñ
per potētiā diuinā pōt ab oī forma tā substātiali q̄ȝ
accidētali separari ꝛ separatim ꝯseruari. Rō funda
mētalis est: qꝛ nihil negādū est a potētia dei qđ nō
implicat ꝯdictionē: materiā stare nudā / nullā ꝯdi-
ctionē implicat. ergo ꝛc. Cōsequētia nota cū maio-
re. Minor pꝫ soluēdo rōnes oppositūꝫ opinātium.
Alias rōnes adducit Sco. et Greg. de arimi. Nā oē
absolutū pri⁹ alio absoluto a quo realiter distiguit̄
potest conseruari a deo sine posteriori: materia est
res absoluta prior forma: ergo ꝛc. ¶ Item quicquid
deus potest creare sine oī alio: potest cōseruare sine
quolibet ab eo distincto: sed deus pōt creare mate-
riam sine qualibet forma: ergo. Consequentia nota
cū maiore. Minor ꝓbat̄: qꝛ quicquid de⁹ pōt creare
immediate: pōt cōseruare sine quodlibet distincto /
qđ non est ei essentiale: sed nulla forma est essentia
lis materie: ergo ꝛc. ¶ Rōnes beati Tho. parte. i. q.
lxvi. ar. i. tenētis oppositū nihil arguunt: arguit em̄
ꝙ si materia esset sine forma / esset in actu sine actu.
Itē haberet esse sine esse: quia omne esse est per for-
mam. ¶ Itē quāto aliqua faciūt veri⁹ vnum: tanto
minus sunt separabilia: materia ꝛ forma faciūt vnū
ꝛ veri⁹ q̄ȝ ꝓpria passio cum subiecto: sed hec nō est
separabilis a subiecto: ergo nec materia a forma.
¶ Itē priuationes formarū oppositarū sunt oppo-
site: ergo nō cōueniūt eidem. Sed si materia staret
nuda sibi inessent priuationes oīm formaꝝ: quarū
multe sunt opposite. Sed vt dictū est / rōnes nihil
cōcludūt. Non prima: quia materia nuda est actu
primo modo non ꝑ formā: sed ꝑ ꝓpriā essentiā. Sic
em̄ capiēdo actū act⁹ nō distinguit a re existente: sic
nec esse vel existētia distinguit̄ a re existēte. ¶ Silr̄
scđa nō ꝯcludit: qꝛ falsuꝫ est ꝙ oē esse est a forma: sꝫ
esse specifiocū cōpositi substātialis ē a forma: ꝛ hoc
innuit Boe. dicēs: ꝙ eē est a forma: esse aūt materie
nō est a forma. Et sicut forma seipsa specie differt
ab alia forma alteri⁹ speciei: ita materia seipsa dif-
fert gñe ꝛ specie ab oī forma. ¶ Tertia rō etiā nihil
ꝓbat: qꝛ vel loq̄t̄ de vnitate idētica: tūc maior vera
est ꝛ minor falsa: qꝛ materia ꝛ forma nō faciūt vnuꝫ
idētice: qꝛ nō sunt idē. Si vero ly vnū dicit vnitatē
vnionis: qua ex aliq̄b⁹ distinctis cōponit̄ tertiū: tūc
maior est falsa: qꝛ q̄ min⁹ faciūt vnū / sunt min⁹ sepa-
rabilia: vt accidēs: ꝛ subiectū: ꝛ relatio / ꝛ fundamē-
tū / ẜm ponētes relatiōes. Et magis separabilia fa-
ciūt veri⁹ vnū: nā materia maxime separabilis est a
singula forma: ꝛ tñ cū quolibet informāte substātia
li facit vere vnū cōpositū substātiale. ¶ Quarta silr̄
deficit: qꝛ priuatiōes ꝓprie nō sunt opposite: cū p̄ua
tiones nihil sint. Nois tñ priuatiua aliq̄ mō oppo-
nunt̄: sic ꝙ nō ꝯueniūt eidē: q̄m ꝯnotāt priuationē
formarū circa idē de necessitate se ꝯsequētiū. Nulle
aūt forme sunt simpl'r immediate se ꝯsequētes cir-
ca materiā: qꝛ ad nulli⁹ forme priuationeꝫ necessa-
rio seq̄t̄ introductio alteri⁹ forme in materiā priore
forma priuatā. ¶ Alias etiā rōnes adducit Scot⁹
quas sufficiēter soluit sicut ꝛ priores. ¶ Sꝫ diceres.
Si materia

Si materia separaret̃ ab oi forma substantiali vel
accidētali: vbi erit: aut in loco aut extra oēm locū: ⁊
ita nullibi erit. ¶ Item aut habebit partes aut nō.
Si primū habebit quātitatē: q̄ diuisibilis est per
quantitatē. Si nō tunc erit simplr̄ indiuisibilis: et
ita spūs: nō ergo materia. ¶ Ad pmū dr̄ ſm opinio-
nē tenētē ꝙ quātitas nō distinguit̃ a re quāta: ma-
teria si ab oi forma separet̃: sicut in principio crea-
tionis fieri potuit: esset in eodē loco in quo nūc / ha
beret em̄ easdē partes et eodē modo extensas sicut
hʒ cū informat̃ forma substantiali aut qualitate:
q̄ nec substantialis forma nec accidentalis que est
qualitas: extēdit subiectū formaliter: sed eo ꝙ par-
tes nō sunt simul: res hn̄s partes extēdit̃ ⁊ non per
formā supadditā. Et ſm hoc pōt saluari ꝙ deus in
principio creauit materiā simplr̄ informē sine nu-
dā: quā ꝑ dies sequentes successiue informauit di-
uersis formis accidētalibus ⁊ substantialibꝰ in di-
uersis suis partibꝰ. ¶ Si aūt tenet̃ opinio ꝙ quāti-
tas est accidens distinctū a re quāta. Dicēdū ꝙ ma
teria pōt stare etiam sine quātitate: ⁊ tūc lʒ haberet
easdē partes quas hʒ dū fuerat quāta. Partes dico
substātiales: quas deus cōseruat sine forma: nō em̄
essent partes ille extra se localiter seu diuersimode
sed essent simul sine ordine situali et quo ad locum
esset tn̄ in loco diffinitiue sicut gradus intensiona-
lis virtutis aut sciētie in aīa intellectiua in loco scʒ
nisi deo placeret eo modo quo indiuisibile est in lo
co. Et si nō datur locus indiuisibilis: ⁊ partes non
sunt extra se nisi ꝑ quātitatē superadditaʒ: oportet
dicere ꝙ vel esset tota i toto: ⁊ in qualibet parte loci
vel nō esset dabilis locus adequatus sed tm̄ locus
maior: quia q̄cūq̄ locꝰ assignaret̃: dabilis esset mi-
nor in quo esset. ¶ Utrum aūt materia in principio
creata sit simpliciter nuda ab oi forma substātiali ⁊
accidētali: diuersa senserūt doctores. Nā beatꝰ Au-
gustinꝰ videt̃ tenere partē affirmatiuā in libro ꝯfes
sionū suarū. Ait em̄ lib. xij. circa principiū. Nōne tu
dn̄e docuisti ꝙ priusq̄ istā informē materiā forma-
res atq̄ distingueres: non erat aliquid: nō color: nō
figura: nō corpus: nō spūs: tn̄ nō oīno nihil erat: era
em̄ quedam informitas sine vlla specie. Et sequitur
Cur ergo nō accipiā informitatē materie: quā sine
specie feceras: vnde speciosum mundum faceres: vt
appellaretur terra inuisibilis ⁊ incōposita: ⁊ cetera
que ibi sequunt̃. ¶ Oppositū videt̃ dicere Hugo de
sacra. lib. j. parte. j. c. iiij. Non puto inquit primam
omniū rerum materiā sic informē fuisse: vt nullam
oīno formā habuerit: quia nec aliquid tale existere
posse oīno qd̄ aliquod esse habeat: ⁊ nō aliquam for
mam crediderim. Idem videtur sentire magister pe
ne sub eisdem verbis eandem sentētiā proferens.
¶ Nicolaus de lyra in expositione literali. j. c. Ge-
nes. recitat opiniones tres de materia: vt infra dice
tur: et duplici expositione litere eas prosequit̃. Se-
cundū primam ponit partes mundi principalis:
celuʒ scilicet ⁊ quatuor elementa a principio simul
cum materia in suis substantialibus formis produ
cta: et ita materia nūq̄ fuit informis quātū ad for-
mas substantiales etiā speciuocas: sed tm̄ quantū
ad accidentales. ¶ Scd̄m aliā expositioneʒ que est
Bede et Strabi: dicit materiā a principio ꝓductaʒ
sub vna forma cōis corporeitatis nondum haben-
tis formas speciuocas que producte sunt sequētibꝰ
diebus. ¶ Qui vero negāt pluralitatē formarū sub
stātialiū in eodē composito: aut prime expositionis
opinionē assumāt opʒ: scʒ ꝙ in principio sit creata
materia cū formis substātialibꝰ speciuocis elemen
torū. Uel dicere ꝙ creata sit informis carens oi for-
ma substātiali. Et si teneretur ꝙ quātitas non sit ac
cidēs superadditū. Dicēdū foret ꝙ materia in prin
cipio simpliciter informis / sine oi forma substātia-
li ⁊ accidētali sit producta: que est actꝰ a potentia di
stinctꝰ: non tn̄ informis. i. sine quacūq̄ dispositione

seu habitudine partium: q̄ nihilominꝰ diceret̃ qd̄
fuisset ꝓducta cum distinctione suarū partiū extra
se inuicem existentiū et extensarū in eodē loco ima
ginario in quo nūc sunt. Ista aūt moles partiū ⁊ ex
tensio nihil distinctū dicit a partibꝰ materie sic extē
sis. Hec oia possibilia fuere apud deū. qd̄ aūt horū
factū sit: ipse nouit qui fecit.

Questio. ij.

Queritur scd̄o vtruʒ celum habeat materiā eiusdeʒ rōnis
cū materia illorū inferiorū elemētorū
⁊ mixtorū. ¶ Questio hec duos cōti-
net articulos. ¶ In primo recitabun
tur opinones cum suis motiuis sine determinatio-
ne vt eligat quisq̄ que sibi probabilior videt̃. ¶ Se
cūdo mouebunt̃ dubia. ¶ Circa primū aduertendū Arti. j.
ꝙ circa duo quesita quorū primū est. Utrū celū ha- Nota. j.
beat materiā. Scd̄m: si habeat materiā: vtrū talis
materia sit eiusdē rōnis cum materia elementorum
aut mixtorum. diuerse sunt opiniones sanctorum ⁊
philosophorū: ex quibꝰ dependet sententia textus
Gen̄. j. c. In quo ſm omnes expositores describitur
triplex opus dei opificis in prima mūdi ꝓductione
scʒ opus creationis: opus distinctiōis: opus ornatꝰ
¶ Opus creationis est opus productionis creature
de nihilo: qd̄ describitur ante oēm diē: cū legislator
Moyses ait. In principio creauit deus celū ⁊ terrā.
Terra autē erat inanis et vacua: et tenebre erāt sup
faciem abyssi: et spiritus dn̄i ferebat̃ super aquas.
¶ Opus distinctionis est / quo ab inuiceʒ distincte
sunt partes mundi principales scilicet celum ⁊ ele
menta. Aut per formas substantiales speciuocas
de nouo non quidē creatas: sed de preiacenti mate
ria productas: vel accidentales ⁊ per locationē eis
debitam et distinctā. Et hoc describit̃ factū in tribꝰ
primis diebus: quorꝫ primo facta est lux. scd̄o firma
mentū. tertio aqua ⁊ terra. Et licet in die tertia de-
scribitur productio plantarū: que ꝑtinere videt̃ ad
opus ornatus terre: tn̄ q̄ plante immobiliter adhe
rent terre quasi pars toti: ideo cū terra describūtur
Ornatꝰ em̄ proprie extrinsecū est et separatū ac ꝑ se
mobile ab eo qd̄ ornat. ¶ Opꝰ ornatꝰ est productio
luminarium ⁊ mixtorū in celo ex materia elemēto-
rum quibus celestia corpora et ipsa elementa ornā
tur. Et hec describitur vltimis tribus diebus facta
scilicet quarta / quinta / et sexta. Quarta / opus or-
natus celi. Quinta / ornatus aque. Sexta / ornatus
terre. ¶ Est ergo notandū ꝙ materia: vt ad proposi
tum sufficit: capit̃ tripliciter. Uno modo pro parti-
bus quātitatiuis: ita ꝙ oē illud dicit̃ habere mate-
riam qd̄ habet partes quantitatiuas. Secundo ca
pitur materia ꝓ substātia motui ⁊ transmutationi
subiecta: isto mō celū habet materiā: q̄ habet par-
tes quātitatiuas: ⁊ est substātia motui circulari sub
iecta. Tertia capit̃ pro ente existente in potētia ad
formā substātialē: qd̄ cū forma substantiali natū est
cōstituere vnū totū compositum. et sic capit phs. j.
Phyſ. et ita capit̃ in titulo questionis. ¶ Est itaq̄
vna opinio circa questionis materiā: ꝙ celum non B
habet materiā: sed est substātia simplex: nō cōposi-
ta ex potētia ⁊ actu siue ex partibus essentialibꝰ di
uersaruʒ rationū: cui nō inheret intelligētia motrix
sed coassistit. Hec est opinio cōmētatoris in de sub-
stātia orbis. Ratio sua est: q̄ sola trāsmutatio sub-
stantialis arguit materiam que est pars substantie
sed in celo non est possibilis transmutatio substan
tialis naturaliter: ergo non est ibi ponēda materia
Nihil em̄ ponēdū est frustra: et sine causa in natu-
ra. ¶ Si dicis ꝙ celum est substantialiter transmu
tabile supernaturaliter: est enim productū post nō
esse. Dicitur ꝙ transmutatio supernaturalis sub-
stantialis a deo non requirit materiā. Hec enim est
creatio vel annihilatio que non requirit subiectum

aliquod. Item materia est in potentia cōtradictio-nis ad esse ꝛ non esse sub qualibet forma cuius est receptiua: sed nulla talis ponenda est in celo: quia si sic/celū esset corruptibile naturaliter: qḋ oēs negant. ¶ Alia est opinio huic contraria tenēs ꝙ celū hꝫ materiā. Huius ratio est: qꝛ alias sphere celestes essent forme a materia separate. Qḋ essent forme pbaꝛ: qꝛ substantia ꝛ nō materia nec cōpositū: ergo forme. Consequētia tenet ꝑ diuisionē philosophi. ij. de anima. Et añcedēs manifestū est apud eos q̄ negant celū habere materiā. Item in celo est quan
C titas: qꝛ partiū extēsio et diuisibilis raritas ꝛ densitas: que sunt cōditiones materiā cōsequētes. ¶ Et hec opinio est bifurcata: qꝛ tenentiū celū hr̄e materiā/quidā dicūt vt sanct⁹ Thomas et sui sequaces qḋ materia illa sit alteri⁹ rōnis et speciei in celo: ab ea que est in elementis. Cui⁹ motiuū est: qꝛ materia celi tm̄ ꝗ est potētia ad formā quā hꝫ ꝛ ad nullā aliam: nec habet priuationē annexā: nō enim appetit aliam formā. Et propter hoc celū q̄uis habeat materiam: tn̄ nō est corruptibile: qꝛ corruptio rei est rōne materie aliam formā appetētis. Materia autē inferioꝝ/sub quacūq; forma stet: appetit aliā nedū perfectiorem: sed etiā imperfectiorē: et ꝑ hoc habet annexā priuationē. Et qꝛ illo appetitu nō frustraꝛ perpetuo: qꝛ naturalis est: ideo qñq; habebit aliaꝫ formā ab ea quā hꝫ: ꝛ ita sequitur corruptio forme quā hꝫ: ꝛ ꝑ ɔ̄ns totius cōpositi. Hec aūt diuersitas appetit⁹ arguit diuersitatē speciuocā. ¶ Alij tenētes celū habere materiā: sicut Egidi⁹ de roma cuꝫ adherētib⁹: quos imitaꝛ Ockam. q. xxij. secūdi: vbi late hanc materiā pertractat: dicūt materiā i celo ꝛ in his inferiorib⁹ esse eiusdē rōnis. Cui⁹ rationeꝫ assignant: qꝛ materia est ens in purā potētia: ꝛ nullam participationē essentialē habēs cū actu formali: et nihil potest signari in materia vnde sumat diuersitas speciuoca: cū ois talis distinctio speciuoca est a forma. ¶ Itē operatio arguit speciē/sicut trāsmutatio materiā: sꝫ materia nullius est actiuitatis seu operationis: ideo non est assignare inter materiā ꝛ materiā speciuocā differentiā. ¶ Itē ſm beatū Aug. xij. cōfessio. Materia est creata ꝓpe nihil: iō nō sunt ponēdi gradus entitatis in materia: quia si ponerenꝛ vna esset perfectior alia: et sic inter perfectiorem ꝛ imperfectiorem nihil mediaret: ꝛ sic nō esset prope nihil. ¶ He due vltime opiniōes habēt dicere/celū esse substantiā cōpositā ex materia ꝛ forma inherente materie preter intellectiuā: nā intelligentia est act⁹ separat⁹ nulli inherēs: nec dependens ab aliquo subiecto: sed ꝑ se subsistens: sed forma celi non est aīa: lꝫ materia susceptiua sit aie: qꝛ nō tenent sancti celū aīatū esse. Frustra em̄ poneret illa aīa: cū celū moueaꝛ ab intelligentia separata.
D De hoc infra dist. xiiij. q. j. ¶ Quelibet harū opinionū pōt probabiliter sustineri: ꝛ rōnes alteri⁹ soluere Nam tenēs primā opinionē/dicere haberet ad rationes sequentium opinionū. Ad primā negetur cōsequētia: ꝙ ideo celum esset forma actu intelligibilis. Et cū arguitur ꝙ est forma: conceditur capiendo formaꝫ pro quolibet ente simplici quod non est materia: siue informet siue non: sic em̄ opꝫ vt accipiatur in diuisione phi diuidentis substātiā in materiam/formā et totum compositum: alioquin non esset sufficiēs: nec euacuaret totaꝫ naturā diuisi: cū non comprehenderet substantias separatas. Sed non sequitur: est forma separata: ergo actu intellectualis: qꝛ potest de⁹ conseruare formaꝫ asini extra materiā: et tn̄ non est intellectualis. ¶ Ad secūdam
E diceret ꝙ licet quātitas/raritas/densitas consequeretur materiā: non tn̄ soluꝫ materiā: sed indifferenter quācūq; rem habentē partes extensibiles: siue sit materia siue forma: sicut et quātitas discreta sequitur omnē rem habentem partes numerales: vt gradus intēsionales. Rem dico vnā simpliciter vel aggregatiue. ¶ Ad rōnes autem prime opinionis dicerent alij ad primā: ꝙ transmutatio arguit materiam. Potest dici ꝙ transmutatio possibilis arguit materiam: modo transmutatio celi est possibilis potentie diuine: posset em̄ deus celuꝫ transmutare in elementū ꝛ ecō uerso. Et cū improbaꝛ. Deus in suis actionibus non requirit materiam. Dicendū/licet non necessario requirit materiam preexistentem: tamē ex sua volūtate presupponit materiam in multis actionibus: vt in productione aīe intellectiue: sic in proposito. sicut ergo nō est frustra materia in productione aīe intellectiue: que a solo deo produ- F
citur: sic nec in celo. ¶ Ad scōm cum arguitur quod materia est in potētia contradictionis respectu cuiuslibet forme quā pōt recipere. Dicitur ꝙ verū est respectu potētie diuine: nō aūt respectu potētie naturalis: qꝛ respectu forme naturaliter corruptibilis est in potētia cōtradictionis: ita ꝙ pōt eam naturaliter habere et nō habere successiue: nō autē respectu forme naturaliter incorruptibilis qualis est forma celi. ¶ Ad rōnes opinionis Tho. tenētis materiam celi esse alteri⁹ rōnis a materia elemētoꝝ. Respōdeꝛ ꝙ sꝫ tenētes oppositū. Ad illā dr̄ ꝙ materia celi ſm se est in potētia ad oēm formā: qꝛ quātuꝫ est ex parte sui/pōt quālibet recipere: etiā appetit quālibet formā: qꝛ ei⁹ appetere formā non est aliquis actus distinct⁹ a materia: sicut appetere in viuentibus habentib⁹ appetitū sensitiuū vel intellectiuū sed est ipsa materia nata recipere formā. Qḋ auteꝫ materia celi nō recipit aliā formam: non est ꝓpter perfectionē forme celi: sed ꝓpter eius incorruptibilitatem: que ex hoc contingit: qꝛ nō determinat sibi qualitatē habentē ɔtrariā sui corruptiuā. Materia em̄ stans sub vna forma vltimata speciuoca/nō recipit aliā speciuocam illa manēte. Illa vero corrupta aliam recipit quancunq; agens introducit/siue perfectiorē/siue min⁹ perfectam: et per hoc indifferens est ad oēm formā. Et ista stant simul ꝙ celū est incorruptibile: ꝛ ꝙ materia celi appetit aliā formā. Corruptibilitas em̄ rei non prouenit ex appetitu materie/qua aliā formā appetit: vt pretēdit ratio: sꝫ ex eo qꝛ determinat sibi qualitatē habentē cōtrariam. Nō em̄ ignis ideo corrūpiꝛ: qꝛ materia ignis appetit aliā formā. i. qꝛ potest recipere aliā formaꝫ: sed quia ignis determinat sibi caliditatem ꝛ siccitatē: sine quib⁹ esse nō pōt: que habēt cōtrarias qualitates: frigiditatē: ꝛ humiditatē: a quib⁹ cū caliditas ꝛ siccitas corrumpiꝛ: corrūpitur et forma ignis. Et hoc vult phs ide sensu ꝛ sensato cū dicit: ꝙ ignis et terra nō agunt ꝛ patiunꝛ ab inuicem inquātum hmōi: sed solū inquātū cōtrarietatē habētia: vnde si esset mixtū aliqḋ nō determinās qualitatē habentem cōtrariā: vel talē cōtrariā que applicari nō posset vt corrūpereꝛ: materia huius mixti perpetuo staret sub illa forma: ꝛ tn̄ esset eiusdē rationis cum materia alterius mixti corruptibilis. ¶ Et ꝙ arguitur ꝙ materia celi non habet priuationem annexaꝫ ꝛc. Respondetur ꝙ nec materia elementorū habet priuationem annexā de rigore verborum: qꝛ priuatio non est aliquid qḋ alteri annectitur: cum priuatio nihil sit. Sed conceditur ad istū sensum. i. materia priuatur aliqua forma: et sic etiam materia celi priuatur forma elementari: et ita habet annexā priuationē. ¶ Et si dicis. Priuatio dicit negationem in subiecto apto nato: nūc autem materia celi non est subiectum natum recipere aliā formā: ideo non habet annexam priuationē. Respondetur vt dictū est ꝙ materia celi quantum est de se est receptiua alterius forme: sed ꝙ non recipit non est ex parte materie: sed quia forma celi non habet cōtrariū corrumpens: ideo non arguit diuersitatem speciuocā hui⁹ G
materie et illius. ¶ Ad rationes tertie opinionis Egidij de roma et Ockam tenentium materiam in celo et elementis esse eiusdem rationis. Respōdere

possunt tenentes oppositū dicentes/ ꝙ oīs diuersi-
tas speciuoca est forma: nā materia a nullo differt
specie p formā: sed seipsa specie differt ab oi forma ⁊
ab oi cōposito. Nō ēm res differt ab alia p aliqđ sibi
extrinsecū: q2 tūc sublato extrinseco nō differret: sed
res quelibet a qualibet alia re differt seipsa: vel per
partē eius essentialez. De hoc in. j. dist. ij. q. iij. Sed
verū est ꝙ diuersitas speciuoca cōpositorū in mate-
ria cōmunicantiū est per formā: sed in alijs qn̄q3 est
per materiā sicut p formā. Nā ita homo distinguit
specie ab angelo per materiā sicut p formā: lz ergo
operatio que est a forma arguat speciē: tñ operatio
non dicit speciē: q2 res specie differentes etiā diffe-
runt specie qn̄ nō operant: ⁊ ideo dicerēt illi ꝙ ma-
teria elemētorū ⁊ materia celi: lz vtraq3 sit pura po-
tentia: tñ differūt specie seipsis. Et hoc ex eo cogno
scitur: q2 materia illorū inferiorum nō est receptiua
forme celestis: nec materia celi forme elementorū.
Ad beatū Augu. dr: ꝙ nō loquit vniuersaliter de oi
materia: sed de materia elemētari: ⁊ hoc faciēdo cō-
parationem ad res substantiales: q2 accidētia sunt
ppinquiora nihilo q̄ materia: q2 imperfectiora es-
sentialiter. Cōcedāt etiā illi: ꝙ ponendi sunt grad9
entitatis in materia: quia gradus perfectionis ⁊c.
h ¶ Ex his pt3 ꝙ quelibet harū opinionū pbabiliter
posset defendi. Prima tñ que simpliciter negat ma
teriam in celo/ dicens celū esse corpus simplex non
compositū ex partibus essentialibus: videtur ma-
gis concordare rationi naturali: que nō ponit plu-
ralitatem sine experientia aut necessitate: quorum
neutrū locū h3 in pposito: cū illa opinio oia saluat
nō ponendo materiā in celo. ¶ Scđa que ponit ma
teriā in celo ⁊ eiusdē rōnis cū materia inferiorū ma
gis videt cōcordare sensui literali textus: put vtrū-
q3 ponit Ockam. q. xxij. secūdi. Et rōnem cōtra ter-
tiam opinionē: ꝙ celū h3 materiā eiusdem rationis
cū materia inferiorū: quā t3 ipse tā q̄ theologie ma
gis consonā soluit: vide ibi. ¶ Nam prima opinio
necessario h3 dicere: ꝙ in principio celū sit pductū
substantialiter perfectū: q2 cum sit pductū in prin-
cipio ante omnē diem: vt dicit textus. In principio
creauit deus celū ⁊ terrā: nō potuit pduci quantu3
ad partem: cū nō habeat materiā: nec sit substantia
cōposita: sed simplex. Et ꝙ in scđa die subdit. Fiat
firmamentū: intelligi oportet istam factionē firma-
menti nō fuisse quantū ad aliquod substantiale fir-
mamento: sed quantū ad formas aliquas ⁊ ppricta-
tes accidentales. Et suo modo dicunt de elemētis
ꝙ a principio sunt pducta sub formis suis substan-
tialibus: ⁊ totū opus distinctionis factu3 in tribus
primis diebus: ⁊ etiam opus ornatus celi. Quarta
die tantū intelligendū est quantum ad formas acci
dentales: ⁊ nō essentiales ac substātiales: q̄uis hoc
dicere quo ad elemēta ratio nō cōuincat: hoc aūt vi
detur minus cōuenire litere Genesis. ¶ Tertia opi-
nio ponēs materiā eiusdē rōnis in celo cū materia
inferiorū: magis videtur cōcordare litere. Nam ſm
illam diceret ꝙ in principio deus creauit cōmune3
materiā informē/ quantū ad formas substantiales
quicqđ sit de quantitate. De qua postea ipsam for-
mando fecit celū: ⁊ elementa pducendo in diuersis
materie partibus formas substātiales celi die scđa/
elementorū die tertia. Et ppter hoc nominat mate
ria illa informis diuersis noibus: celū/ terra/ aqua
abyssus: q2 die illa tanq̄ de parte essentiali ⁊ mate
riali formandū erat celum/ terra ⁊ aqua. ¶ Dicitur
aūt abyssus propter informitatē: quasi sine bysso. i.
candore forme: ſm quē intellectū accipiendū est id
Eccli'. xviij. Qui viuit in eternū creauit oia simul.
Simul quantū ad materiā: non quantū ad formā:
nam quantū ad formā nō creauit sed fecit. Sola ēm
materia creata est. i. de nihilo producta: cetera id est
forme sunt de materia educte: ⁊ sic facte ⁊ nō create.
Unde notāter dixit. Creauit omnia simul; nō fecit.

Suo modo exponuntur cetere auctoritates ad ide3
sonantes: vt bene exponit sanctus Bonauen. dist.
presenti. ¶ Et licet beatus Aug. super Gene. ad li- 3
teram videtur tenere ꝙ oia simul sunt creata. Nam
dies illos sex exponit ꝙ nō fuerūt materiales: puta
distincte partes tēporis sese succedentes: sed spūa-
les importantes distinctionē cognitionis angelice
vespertinā ⁊ matutinā relate ad sex genera rerū cō-
ditarum: ⁊ ab eis in genere pprio ⁊ in verbo cogni-
tarum. Alibi tñ satis concordat predicte sententie:
vt in. xij. lib. cōfessio. supra allegato. ¶ Item in lib.
de symbolo dicit. Ordinatissimo dei munere primo
capacitas formarū fieret: postea formarentur que-
cunq3 formata sunt: per capacitatē materiā intelli-
git. Habetur in Alexā. q. xliij. mēbro. ij. par. ij. Item
cōtra Manicheos. Primo materia facta est cōfula ⁊
informis: vnde omnia fierēt que distincta atq3 for-
mata sunt: quod credo a grecis chaos appellari: sic
enim ⁊ in alio loco diximus in laudibus dei. Qui fe
cisti mundū de materia informi: qđ aliqui codices
habent de materia inuisa. Et ideo rectissime credit
deus omnia de nihilo fecisse: quia etiā si omnia for
mata de prima materia facta sunt: hec ipsa tñ mate
ria de omnino nihilo facta est. Et sequitur. Infor-
mis igitur materia illa quam de nihilo deus fecit:
appellata est primo celum ⁊ terra: non quia hoc iā
erat: sed quia hoc esse poterat: ⁊ celum postea legit
factum. Quemadmodū si semen arboris considerā
tes ibi dicamus esse radices ⁊ robur ⁊ ramos ⁊ fru-
ctus: non quia iam sunt: sed quia inde futura sunt.
Sic dictum est. In principio fecit deus celū ⁊ terrā
quasi semen celi ⁊ terre: cum in confuso adhuc esset
⁊ celi ⁊ terre materia: sed quia certū erat futurū esse
celum ⁊ terram: iam ⁊ ipsa materia celū ⁊ terra ap-
pellata est. Et sequitur. Hec ergo nomina omnia/ si
ue celum ⁊ terra/ siue terra inuisibilis/ siue terra in-
composita/ ⁊ abyssus cu3 tenebris/ siue aqua super
quā spiritus ferebatur: nomina sunt informis ma-
terie: vt res ignota notis vocabulis insinuaretur.
Dictum est ergo: celum ⁊ terra inuisibilis ⁊ incōpo
sita: ⁊ tenebre super abyssum: quia informis erat: et
nulla specie cerni aut tractari poterat: etiā si homo
esset qui videret ⁊ tractaret. Dicta est aqua: q2 faci-
lis ⁊ ductilis subiacebat operanti: vt de illa omnia
formarentur: sed sub his nominibus materia erat
inuisa ⁊ informis de qua deus condidit mundum.
Hec ille. Ecce aperte vult ꝙ celū ⁊ elementa de ea-
dem materia formata sunt. ¶ Opinio vero media
minus videtur probabilis: que tenet materiam esse
in celo sed alterius rationis: q2 minus seruit intelle
ctui scripture: ⁊ minus h3 rationis simul ⁊ auctori-
tatis. Et ſm has opiniones possunt poni cōclusio-
nes ad questionis titulum responsiue. Et tantū de
articulo primo. ¶ Quantū ad articulū secundū du- Articu. ij.
bitatur primo. Quomodo illa iformis materia que Dubium. i.
dicta est celū/ terra/ abyssus/ aqua/ pducta sit ante R.
oēm diem: cum ante diem primā nullu3 fuit tēpus.
Respondetur ſm Alex. ⁊ sanctum Bonauen. ꝙ ſm
oēs materia illa creata est ante oēm diē ordine na-
ture: quia presupposita aliorū pductioni tāq̄ cau-
sa subiectiua suo effectu: causa aūt prior est effectu
natura. Utrum aūt fuerit aliqua mora inter produ-
ctionem materie ⁊ lucis prime diei: sunt opiniones
Quidā dicunt ꝙ nō fuerit aliqua mora inter mate-
rie creationē ⁊ distinctionis inceptionē. Sed statim
cum creatione materie/ pducta fuit lux que diē fa-
ciebat: nec fuit aliqua morula intermedia. Et videt
illa respōsio satis pbabilis: q2 nulla videtur moru-
le illius causa. ¶ Alijs visum est ꝙ fuerit mora tem
poris interiacens inter materie creationē ⁊ lucis fa
ctionem. Et illa mora nō erat ſm reuolutione3 cor-
porum celestiū que nondū fuerat: sed ſm mutabili-
tatē partiū materie. Et sic dicit Hugo lib. j. de sacra.
par. j. c. ix. Illud primū momentū tēporis qn̄ creata

est illa oim visibilium inuisibiliumq; natura: nec nox fuit: nec dies: et tn tempus fuit: qr mutabilitas fuit. ¶ Uel pot dici q fuit mora temporis imaginarij: qr mensura motus imaginarij q potuit esse in illa mora: etsi non fuit. ¶ Scdo dubitat de celo empyreo qn illud sit creatu. Rndetur fm Alex. et scdm Bonauen. in dubijs literalibus: q varij sunt modi dicendi sanctoru. Quida dicunt q simul creatum est in principio cu materia informi celu empyreu et angeli in eo: et hoc quide celu perfectu est et formatu. Un strabus vt allegat magister dist. ij. huius scdi. dicit celu no visibile firmamentu appellauit: cum ait. In principio creauit deus celu et terra: sed empyreu vel intellectuale qd no ab ardore: sed a splendore dicit: qd statim factu repletu est angelis. Allegat ad idez Beda: videatur ibi textus. ¶ Alij dicut q etsi celuz empyreu in principio creatu est et angelis repletum tamen de illo scriptura no facit expressam mentionem: sicut nec de angelis. ¶ Per celu vero qd in principio creatu dicit cu terra intelligit materia informis et comunis. De qua postea formatu est firmamentu et corpora celestia: et cetera creata. Sunt et alie expositiones illius textus: quas latius tagunt Alexa. et sanctus Bonauen. Sed hec nunc sufficiant etc.

Ad dist. 2. L

¶ Distinctio. xiij.

In distinctione tredecima: postq egit de opere creationis rerum corporaliu quantu ad informe materia/ ante oem diem creata: consequenter in sequetibus trib' distinctionibus psequitur de opere distinctionis et ornatus quantu ad eductione formaru de potentia materie sub distinctione sex dierum. Et primo agit de opere prime diei dist. presenti. Scdo de opere triu sequentium dieru: sc3 scde/ tertie/ et quarte. distinc. xiiij. Et tertio de opere quinte et sexte diei dist. xv. ¶ Uel diuidatur sic. Primo agit de pductione illius forme q est generale principiu cognoscendi distinctione corporalium sc3 de pductione lucis. Scdo de reb' corporalibus distinguendis dist. xiiij. ¶ Sentetia huius distinctionis in qua agit de pductione lucis in tribus colligitur coclusionibus: quarum prima est. ¶ Prima die (in loco solis post formandi) facta est lux de materia preiacente: que suo motu die distinxit et nocte/ vespere atq; mane. Scda coclusio. Dies prima naturalis a plena luce orsus aurora et mane caruit: ac per vespera in sequetis diei mane paulatim tendens. xxiiij. horarum spatium cosummauit. ¶ Tertia conclusio. Deus pater mundu produces/ nullum vocis sonum edidit: sed verbo no instrumeto: sed vt vno secum opifice ex se eternaliter genito cuncta fecit. Has deducit magister in textu.

Questio vnica.

A Circa hanc distinctionem queritur. Utrum lux a nocte prima distinguens die causat lume taq distincta a se qualitate. ¶ In questioe erunt tres articuli. In primo ponutur notabilia. In secudo conclusiones. In tertio dubia.

Articu. 1. Nota. 1. ¶ Quantu ad primu/ notandu q nomen lux impositum est prima et principali impositione ad significandum id quo colores manifestantur vt videri possint: siue quo visibile in potetia sit actu visibile: trasumitur tn ex vsu loquentiu ad omne illud quo manifestatur cognoscibile: sicut dicit apls ad Ephe. v. Omnia que arguunt a lumine manifestatur. Et sequitur. Omne qd manifestat lumen est. Sic deus et angeli/ lux et lumina dicunt: sicut dona et habit' lumina appellant: vt lumen fidei/ lume gratie/ lume glorie. Sed hic accipit primo modo p aliquo corporali: quo creatura corporalis videri poterat. Sic et videre pprie importat actu quo sensus visus cognitiue tendit in obiectum visibile. Scdm vsum tame scripture accipitur pro quolibet actu cognoscendi: et presertim pro cognitione certa et intuitiua. Sic dr Exodi. xx. Uidebat populus voces. ¶ Scdo notandum q de quidditate lucis plures fuere opiniones vt recitat sanctus Bonauen. presenti dist. q. iij. Quidam enim dixerunt lucem esse corpus: ponetes aliquod corpus esse pura lucez sine admixtione tenebrositatis: vt corpus solare. Moti sunt illi quibusdam auctoritatib' beati Aug. vnde in de libe. arbi. dicit. In corporibus lux primu locu tenet. Itez lib. vij. super Gen. ad litera. Ais oem natura corporeaz nomine et dignitate precellit: per luce tamen et aere qui sunt precellentia corpora/ corpus administrat. Et in epistola ad Uolusianu dicit lucem et aere esse corpora subtiliora. ¶ Alia opinio dicit lume esse formam substantiale corporis luminosi: fm cui' participationem corpora habent verius et dignius esse in genere entis. Unde nobilissimu corpus celu empyreum est precipue et indeficienter luminosum et infinitum: sc3 terra maxime opacum. Intermedia vero: fm q sunt maius et minus nobilia: magis et minus participant de luce. Unde dicunt q omnia corpora natura lucis participant: qr vix est corpus ita opacu: quin per multa tersione et politionem possit fieri luminosum: sicut patet cu de cinere fit vitru: et de terra carbunculus. ¶ Et illi faciliter respondet ad auctoritates beati Augu. inductas: dicentes q lux aliquado capitur cocretiue pro luminoso: aliqn abstractiue pro forma illa que dat esse luminosum. Primo modo accepit Augu. Unde in duabus vltimis auctoritatibus per luce intelligit ignem. Uel posset dici q corpus vno modo dicit omne rem extensam: vt sc3 est species qatitatis. Alio modo dicit substantia composita ex materia et forma. Et cu de corporalibus loquunt sancti accipiut primo mo quo tam materia q forma q accidetia extensa dicutur corpora: sic aut lucem esse corpus dubiu non est cum sit extensa. ¶ Tertia opinio dicit. Lux est accidens corpori inheres: sicut sapietia vel scietia: que est lux spualis et accides anime. Cosequenter dicut q per luce corpus decoratur: per ipsam sentitur: per ipsam operatur. Quod ergo lux dicitur forma nobilis: non intelligit quantu ad esse primu: sed quatu ad esse secundu: sicut scietia et gratia nobilissime formeponuntur: qmuis sint accidentia: sunt aut nobilissime: qr perficiunt et nobilitant nobilissima creaturam: creaturam sc3 intellectiua. Et hec opinio est beati Tho. par. j. q. lxxvj. ar. ij. et iij. ¶ Sanctus Bonauen. hac dist. q. iiij. quasi mediat inter has opiniones. Unde dicit q lux dupliciter accipitur. Uno mo pro ipsa forma substantiali que dat esse corpori lucido a quo luminosuz corpus est principalr actiuu. Alio modo lux dicitur esse fulgur qui est circa corp' luminosum: qui consequitur existentia lucis in tali materia: et q est etiam obiectu sensus et operationis instrumentum: et sic est accidentale complementuz. ¶ Tertio notadum q circa modum quo lux primo die creata/ die ipsum distinxit a nocte: duo sunt modi distinguendi. Unus doctoru grecoru: sc3 Basilij: Damasce. Greg. qui dixerunt q lux illa emissione et contractione radiorum diem et nocte fecerant: et hoc dicebant esse in potestate ipsius lucis: non per virtutem ppriam: sed per preceptione diuina. Cuius simile legitur Exo. x. Extendit moyses manu in celu: et facte sunt tenebre horribiles in tota terra Egypti tribus diebus. Constat aut q in isto triduo sol erat in nostro hemispherio: qr tuc in terra Iessen/ et in alias regiones radios sue lucis emittebat: in sola Egypto contrahebat. Et forte simile factu est in passione dni: in qua dicitur sol obscuratus fuisse. Hoc aut totum factu est in passione non natura solis: sed diuino precepto. Et per hunc modu intellexerut doctores greci fuisse factu in illo pmo triduo.

Nota. 2. B

Nota. 3. C

¶ Et illa diuisio lucis nō est intelligēda quātuz ad sitū localē: sed quātū ad distinctionē formalē: sicut distinguit habit⁹ a sua priuatiōe. Et q2 ab hoc habitu ad priuationē processus erat ꝛ regressus: quātū ad regressum in habitū/ dicitur fecisse mane qḋ faciebat emissione radioꝝ: quātū vero ad progressum in priuationē/ dicitur fecisse vesperā. ¶ Alius modus dicēdi est ſm doctores latinos. s. ꝙ lux illa noctē et diē faciebat suo motu: sicut modo facit sol sua latione. Intelligitur enim lux illa fuisse vbi modo est sol: nam ex illa creditur quarta die formatus fuisse sol: vt vult magister. Fuit aūt ꝑducta i ea parte super quā est nostrū hemispheriū: ꝛ id hemispheriū illuminādo fecit diē: ꝛ progrediens venit ad occasuz et fecit vespere: ac deinde regrediens ad ortū fecit mane: vnde respectu vnius ꝛ eiusdem hemispherij noctē et diē faciebat successiue. respectu vero diuersorum: hoc est nostri ꝛ alterius simul faciebat diē ex vna parte: ꝛ noctē ex parte alia ex obiecto illius materie dense que erat in medio: que licet adhuc non fuit in forma cōpleta: erat tñ in illa parte indēsata: vt posset facere vmbrā: sicut in parte alia pro sui raritate et quādā subtilitate poterat suscipere lucis influentiā. Et ideo vtrūq3 illud insinuans scriptura dicit. Diuisit lucem a tenebris: quātum ad existentiā lucis in vno hemispherio: ꝛ tenebraꝝ in alio. Et factū est vespere ꝛ mane: quantū ad recessum a nostro hemispherio: et quātuz ad regressum. Hec beat⁹ Bonauē. Et hūc modū sequitur Alexan. ꝛ communiter doctores sequētes in hoc magistruz.

Articu. 2. ¶ Quantū ad articulū secūdū est hec prima conclusio.
Cōclusio. 1. D ¶ Lux corporalis quā deus primo die condidit ipsum diē a nocte suo circulari motu distinxit. Ista conclusio est Bede ꝛ alioꝝ doctoꝝ ſm opinionem secūdā notabili tertio declaratā: ꝛ pōt psuaderi. Q2 tē diuidunt a se sunt simul: ergo simul fuerūt lux et tenebre in diuisis partib⁹: sed si lux illa faceret diez ꝛ noctē per emissionē ꝛ retractionē radioꝝ: cum nō sunt simul emissio et retractio: non esset simul tenebraꝝ lucis diuisio. ¶ Itē dicit scriptura: ꝙ lux illa faciendo diē/ faciebat vespere ꝛ mane: si aūt sola radioꝝ emissione/ fieret dies: ꝛ sola cōtractione fieret nox: nūq3 esset vespere aut mane: sed semp esset clara dies: vel obscura nox. ¶ Itē emittere radios et retrahere sunt operationes opposite: ergo solis substantijs rationabilib⁹ cōuenit: lux aūt illa non fuit rationalis creatura.

Concl'o. 2. E ¶ Scḋa cōclusio. Lux corporalis nō est substātia: sed qualitas sensibilis. Probat cōclusio quo ad primā partē: q2 omnis lux est per se sensibilis: nulla substātia est per se sensibilis: ergo nulla substātia est lux: ꝛ ita p cōuersionē nulla lux est substantia. Cōsequētia prima tenet in secūdo secūde figure camestres. Maior nota. Minor ꝑbatur q2 substātia est visibilis per accidēs: vt patet in sacramēto altaris: vbi nō est substātia panis: ꝛ tamē eadē visio post cōsecrationē que ante: ꝛ remanet ibi oē sensui cōprehēsibile qḋ pri⁹ fuit. ¶ Itē lux in igne est accidēs: ergo in nullo est substātia. Tenet consequētia: q2 qḋ vere est substātia nulli accidit. s. Phy. Antecedens probat: quia si lux in igne esset forma substantialis: vel ergo vltima ꝛ specie equiuoca/ vel alia imperfectior que esset in potētia ad formā specificā. Nō primū: q2 tūc qcūq3 haberet lucē esset ignis: ꝛ oīa habētia lucē essent eiusdē rationis: qḋ est falsum. Nec scḋm: q2 tūc illa forma esset imperfectior forma ignis substātiali: ꝛ ita nō esset forma alicui⁹ corporis celestis in qua nulla est forma imperfectior forma elemētari ꝛc.

Cōclusio. 3. ¶ Tertia cōclusio. Lux est qualitas accidētalis inherēs substātie lucidi corporis. Prima pars probat: q2 lux est aliqd reale: q2 per se sensibile: ꝛ nō est substantia ex prioribus conclusionibus: ergo accidēs. ¶ Item lux est intensibilis et remissibilis: ergo nō est substātia: ꝛ p ꝯñs accidēs. Tenet cōsequētia: q2 substantia nō suscipit magis ꝛ min⁹: vt dicit in predicamento substātie.

¶ Quarta cōclusio. Concl'o. 4. F Lumē productū a luce tāq3 a sua causa est qualitas accidentalis eiusdē rationis cuz ipsa. Hec conclusio ponit ſm opinionē eoꝝ qui negant species sensibiles in medio inter obiectū ꝛ organū. Probatur cōclusio: quia sicut se haberet calor ad calorē a se productū: ita lux ad lucē a se procedentem. Calor aūt ꝑduct⁹ est eiusdē rōnis cuz calore a quo producit: ergo ꝛ lux cū luce. Cōsequētia nota cū minore. Maior probat: q2 nō videt differentia aliqua. Nam sicut calor ꝑducit calorē in subiecto susceptiuo: ita lux lucē: vt experiētia docet. Tunc vltra. Lumē nihil aliud est q̄3 lux ꝑducta a luce: s3 a luce nō ꝑcedit causaliter nisi lux: ergo lumē est lux. Minor ꝑbatur: q2 si esset aliud a luce: maxime esset intēsio lucis siue species multiplicata a luce: sed iste non sunt ponende: q2 nec ratio: nec experiētia ꝑbat eas esse ponēdas: vt supra deductū est dist. iij. q. ij. Ideo etiā frequenter apud multos pro eodem accipiunt lux ꝛ lumē: est tñ aliqua differentia rationis noīm. Nam lumē supponit pro luce ꝛ cōnotat eius effluxū a luce: hoc est productionē a luce. Probat ꝙ lux solis nō potest dici lumen: q2 nō est ꝑducta ab alia luce corporaliter: lux aūt lune ꝛ stellaꝝ ac nubiū inferioꝝ per irradiationez solis super ea causata pōt dici lumē ꝛ etiā lux. Uñ posset dici s3 hāc opinionē ꝙ lux esset qualitas intensa: ꝛ lumen remissa ab ea procedēs.

Concl'o. 5. ¶ Quinta cōclusio ſm opinionē ponētez sensibiles spēs in medio. Lumē est intēsio siue species lucis. Probat: q2 ꝑter lucē ponit species ab ea multiplicata subiectiue recepta in medio: que non pōt dici lux: q2 lux est qualitas visibilis: spēs autez non sunt visibiles. Nec videtur quo alio noīe apti⁹ noīari possunt q̄3 nomine luminis: q2 ꝑcedūt a luce qḋ pertinet ad lumen. Unde ille due cōclusiōes fundant in qḋ nominis: ideo probari non possunt nisi ex vsu loquentium. ¶ De quidditate luminis sanctus Bonauē. ponit septē opiniones ex quib⁹ nihilomin⁹ vix colligi pōt ꝙ sit lumē: immo nec adequata significatio nominis.

Arti. 3. Dubium. 1. G ¶ Quātū ad articulum tertium/ dubitat circa primā cōclusionē. Nā lux prīa die creata non distinxit noctē ꝛ diem. sine motu circulari: q2 cū nondum sphere celestes fuerūt ꝑducte si fuisset mota: aut sequebatur eius motuz diuisio: aut dimensionū penetratio: aut vacuum. ¶ Preterea: cū materia adhuc fuit informis ꝛ non solida: videtur ꝙ vbicūq3 erat lux: illa totum reliquum illustrabat: etiam quo ad profundum: sicut nunc sol totum illuminat aerem. ¶ Item queritur vbi primo creata est lux: an in oriente/ meridie vel occidente. Si in oriente: tūc nō fecit primo vesperā: sed mane ꝛ post vesperā. Si in meridie vel occidēte: tunc prima dies nō fuit integra: q2 terminabat ad mane sequens. Respondetur breuiter ad primum: ꝙ potuit fieri diuisio materie per motuz lucis: sicut nunc fit diuisio aeris per motū gradiētis. Uel posset dici ꝙ cum productione lucis quedā sphera fuit a ceteris partibus materie diuisa: cuius pars erat lux illa: sicut nunc dicitur de sphera solis ꝛ planetarum que simul cum luce fuit circūagitata: vtrumq3 potuit fieri: quid autem factum sit deus nouit. ¶ Ad secundum dicitur ꝙ materia licet fuerit informis quo ad formas substantiales/ ꝛ quasdam accidentales: fuit tñ quāta ꝛ nō vniformis raritas in omnib⁹ partibus. Et ideo in partibus inferioribus erat densior: in partibus superioribus rarior: etiā si fuisset eiusdē raritatis in omnib⁹ partibus: tñ lux illa non poterat simul omnes partes materie illuminare: immo ad modicam profunditatem: ꝛ ideo pars nō illuminata causabat vmbrā. ¶ Ad tertium dicit ꝙ creata fuerat in oriente: ꝛ simul incepit dies prima H cū luce ꝛ motu eius: nec alterū precessit: nec tñ propter hoc primo cōstituit mane: q2 mane dicit fines

ꝓcedētis noctis:ꝛ per hoc quādā obscuritatem: lux aūt fuit ꝓducta in plenitudine sua: ideo non fecit mane. Sꝫ in oriēte ꝓducta mota est ad occidētem: ꝛ sic fecit vesperam: ꝛ inde rediȷt ad eundē punctum oriētis a quo cepit moueri: ꝛ ita post noctē fecit mane. Hec est opinio Hugo. lib. j. de sacra. ¶ Aliȷ dicūt ꝙ sit producta in meridie. s. in maxima sua perfectione. Dei em̄ perfecta sunt opera. Perfectiꝰ autē illuminat in meridie: q̄ꝫ in oriēte vel occidēte: sꝫ hoc nihil arguit: qꝛ nō fuit lux illa perfectior in meridie q̄ꝫ in oriente: sicut et nunc sol non est perfectior in vna parte celi q̄ꝫ in alia: lꝫ certas partes nr̄as minꝰ illuminet in vna parte q̄ꝫ in alia ꝓpter diuersum eiꝰ aspectū. ¶ Preterea quelibet pars celi est oriēs ꝛ occidēs: ac meridies respectu diuersorū: ꝛ semper

Dubiū. 2. I sol oritur q̄busdā: ꝛ semper quibusdā occidit. ¶ Secūdo dubitatur cōtra cōclusionē secūdā. Nā videt̄ ꝙ lux solis sit substātia solis aut forma eiꝰ substantialis: quia lux est soli essentialis: et non est materia: ergo forma substātialis. Qd̄ sit ei substātialis: patet: qꝛ ab eo inseparabilis. ¶ Itē nihil aliud videtur esse sol nisi lux quedā. ¶ Respondet̄ ꝙ lux est accidēs solis: qꝛ pōt etiā auferri a sole per potētiā diuinā: sicut frequēter habet̄ in ꝓphetis. Et ſm quosdā ita sol fuit priuatꝰ lumine in passiōe dn̄i. Itē pōt augeri. Un̄ Esaie. xxx. Erit lux lune sicut lux solis: ꝛ lux solis erit septuplr̄ sicut lux septē dieꝝ. Non est ergo lux de essentia solis siue pars eius essentialis licet sit accidens propriū seu inseparabile naturaliter sicut albedo in cygno. Unde ꝓbabile est formā substantialem celi conseq̄ aliquam qualitatem actiuā: sicut forme substātiales generabiliū ꝛ corruptibiliū consequuntur qualitates actiue. Hec aūt qualitas ꝯn̄s corpus celeste est lux.

Dubiū. 3. K ¶ Tertio dubitat̄ circa cōclusionē quartā. Nā videtur ꝙ lumē nō sit lux sol enim illuminat aerem: ergo producit aliquid in aere ꝛ nō lucē: qꝛ lux est visibilis. Aer aūt illuminatꝰ non videt̄: qꝛ non terminat visum: ergo qd̄ in eo producitur est lumen ꝛ nō lux. ¶ Respondetur concedēdo: ꝙ sol aliquid producit in medio ipsum illuminādo: illud autem est lux remissa: sicut in simili. supra distin. iiȷ. q. iȷ. dictū est de coloribus. Qd̄ aūt lux illa non terminat visum est ꝓpter eius remissionem et aeris raritatē. Unde si aer ingrossat̄ in vaporē vel nubē illuminante sole: iam lux eius videtur ꝛ terminat visum: sic etiam de igne in sphera sua si lucidus est: lux tn̄ eius nō videt̄ ꝓpter nimiā suā raritatē. Sic ergo illuminatꝰ habet in se lumē: qd̄ est lux: que remissa: que visibilis est dum intēdit̄: neqꝫ etiā ois color visibilis est. Potest em̄ remitti intantū ꝙ nō sufficit mouere visum. Et tantū de questione.

Distinctio. xiiȷ.

In distinctione decimaquarta

postq̄ꝫ egit de lucis ꝓductione qua cetera corpora cognoscunt̄: ꝯñr de alioꝝ corpoꝝ ꝓductione ꝓsequit̄: ꝛ primo corporū simpliciū celi et elemētoꝝ. Deinde mixtorū. xv. dist. In hac ergo dist. ſm triū dierū. s. secūdi / tertiȷ / ꝛ quarti operant̄ aque tracta. Sn̄ia tertius in tribꝰ cōclusiōibꝰ colligit̄. ¶ Prima conclusio. Deꝰ die secūda celū sydereū produxit dicū firmamētū: nō ꝓpter quietis stationē: sed ꝓpter aquarū superiorū ꝛ inferiorū: quas diuidit: in trāsgressibilem terminationem. ¶ Secunda conclusio Aquas sub celestes condensatas ꝛ partim in cauernis latentibus receptas: deus die tertia congregauit: ꝛ aerē seruans simul terraꝫ / herbam / arboresqꝫ germinantē fundauit. ¶ Tertia cōclusio. Die quarta cū seq̄ntibꝰ simplicium corpora ornatui deputatatis: sole / luna ꝛ stellis deus ornauit firmamentū: ac tempora / annos / dies / eorumqꝫ partes per eorū designauit motum.

¶ Questio vnica. A

Circa hāc distinctionē

multa queri possent de celo et elementis / eorūqꝫ motu ꝛ transmutatiōibus. Sed qꝛ illa in libro de celo ꝛ mūdo: ac de gn̄atione ꝛ corruptiōe Arist. disputari latius solent: breuiter transeo. ¶ Querendum tn̄ erit de duobꝰ. Primo de celo. Secundo de elementis. ¶ Circa primū est questio. Utrū aque superiores per firmamētū ab inferioribus diuise die secūda / sint de celesti vel elementari natura. ¶ In questione erūt articuli tres. Primus erit de aquis superioribus per firmamētū diuisis. Secundus de firmamento: et celorū numero. Tertius dubia monebit. ¶ Quantū ad primū aduertēdū / ꝙ de aquis Arti. 1.
illis superioribus: vt dicit sctūs Bonauen. ꝓpter di Nota. 1.
uersitatē positionū ꝛ debilitatē rōnū / vix pōt aliq̄d certū dici. ¶ Unde fuerūt quidā q̄ dixerūt supra celū sydereū nullas esse aquas corporales: sed scripturaꝫ illā intelligi debere de aquis spiritualibꝰ. Quā opinionē beatus Tho. dicit fuisse Origenis. Allegant etiam illi pro se illud Augu. xiiȷ. confes. ꝙ ille aq̄ sint mortales. Et illud. Bn̄dicite aque oēs q̄ sup celos sunt dn̄o. Itē. Aque que sup celos sunt laudēt nomen dn̄i. Benedicere ꝛ laudare est creature rationalis / intellectualis ꝛ spūalis. ¶ Aliȷ dicūt: quia frequenter scriptura videt̄ dicere de aquis materialibus et extensis: sicut est illud Psal. ciiȷ. Extēdēs ce. si. pel. q. te. a. su. eiꝰ. ꝙ aque ille sunt aque vaporabiles supra partē aeris eleuate. Unde per firmamentū intelligi volunt partē aeris inferiorē. Allegāt ꝓ se illud beati Augu. super Geñ. ad literā dicentis. Quod hoc intelligi pōt de aquis q̄ suspēdunt̄ in nubibus. Hāc opinionē beatꝰ Basiliꝰ in suo hexamerō reprobat. Obuiat ꝛ textꝰ Geñ. qui ponit luminaria solē ꝛ lunā ac stellas in firmamēto. Et Daniel. iiȷ. Benedicite aque que super celos sunt dn̄o. Et seq̄t. Benedicite sol ꝛ luna domino. Ergo iste aque sunt supra solē. Unde dicūt aliȷ: sursum supra firmamentum esse celum aquee nature: quod diuina dispositio sursum posuit ad refrigerandum calorem etheris. Easqꝫ aquas ibi quiescere / vel sua soliditate: vel sua subtilitate: vel dei virtute illud ordinante. Sꝫ qꝛ nō videt̄ ꝙ summꝰ opifex naturā aque minꝰ nobilē collocasset supra celū magis nobile: ideo tertiȷ dicūt: qꝛ supra firmamētū sicut scriptura dicit sunt aque: que tamē nō habēt naturā vel speciē aque elemētaris. Dicunt̄ tn̄ aque ꝓpter couenietiā cū elemēto aque in aliqua proprietate. Habet autē aqua elemētaris tres ꝓprietates. Nā hꝫ ꝑspicuitatē: hꝫ frigiditatē: hꝫ grauitatē. Quātū ad primū ꝯueniūt: qꝛ habent naturā receptiuā luminis ꝛ retentiuam: ꝛ ita vtraqꝫ earū aquarū est receptiua et perspicua: licet superiores magis. Quantum ad secūdū scilicet proprietatē frigiditatis: partim cōueniūt: ꝛ partim differunt. Conueniunt enim in hoc qd̄ vtreqꝫ sunt frigide effectiue. Differunt autē in hoc ꝙ inferiores sunt frigide formaliter: superiores vero minime. Quantum ad tertium penitus non cōueniūt quia aque supercelestes nec graues sunt nec leues: nec motu recto naturaliter mobiles. Et istam opinionē cōmuniter magis approbāt doctores. Quicquid ergo sit de illis opinionibus: tamē aquas esse super celos dubitandū nō est: qꝛ ſm beatū Augu. iȷ. super Geñ. Quoqꝫ aque qualeslibet ibi sint: eas tn̄ ibi esse minime dubitamus: qꝛ maior est huius scripture auctoritas / q̄ꝫ omis ingeniȷ humani capacitas. ¶ Scd̄o notandum ꝙ nomen aqua tripliciter Nota. 2.
accipitur in primaria rerum distinctione. Aliquan B
do accipitur pro informi rerum materia: vt ibi. Spiritus dn̄i ferebat̄ super aquas. Nam vbi dicit̄. In principio creauit deus celū et terrā: et terra erat in. ꝛ va. et tene. erant sup fac. abys. et spi. dn̄i ferebatur

super aquas: fm supradicta illa noia celum:terra: abyssus:aqua p eodē accipiunt:scz p materia infor mi:postea p formas speciuocas distinguēda. Aliqñ accipitur p natura transparenti siue pspicua τ luminis retentiua:vt cū dr. Fiat firmamētū in medio aquarū:τ diuidat aquas ab aquis τc. Aliqñ accipit

Nota.3. C pro elemēto aque:vt ibi. Congregent aque in vnū locū. ¶ Tertio notādū: q phi supra firmamētū po nunt adhuc aliud celū mobile pp̄ter duas causas. Una est:qr cū vna sphera nō habeat nisi vnū motū pp̄riū:si aliqua sphera hz duos motus:vnus erit p prius sibi:τ ab intelligētia sibi appropriate coexistē te:alius motus ꝯuenit sibi a sphera superiore. Nūc autem firmamentum mouetur duobus motibus. Uno mouetur ab oriente in occidens faciendo singulo die naturali vnam reuolutionem super polos mundi. Alio modo econuerso super polos zodiaci ab occidente in orientē in. 100. annis vno gradu faciendo in. 36000. annis vnam reuolutionem: quam aliqui dicunt longum annum Platonis. Et iste motus reuolutionis est proprius firmamenti. Primū vero motū qui raptus dr hz a sphera superiore: primo scz mobili:cuius ille mot⁹ est pprius. Scd̄a causa quā tangit beatus Tho.par.j.q.lxviij. ar.ij.τ Alex.par.ij.q.l.qr sicut firmamentū operatur diuersitatē generationis τ corruptionis p accessuz τ recessum p diuersas virtutes stellaꝝ in ea positarum. Ita opz ponere vniforme celū nō habens par tes diuersarū rōnum siue pp̄rietatum:qd suo motu operet cōtinuitatē generationis. Et sicut firmamē tum cū spheris planetarū suis motib⁹ τ diuersitate sunt principia generationis τ corruptionis. Ita pri mum mobile siue celū crystallinū vniformitate sui corporis τ motus est causa cōseruationis rerum in

Conclu.1. D esse. Prima causa videt efficacior. ¶ His premissis est cōclo prima. Supra firmamentū producte sunt aque ab aquis inferioribus p firmamentū die scd̄a pductum/diuise. Ptz cōclusio quātū ad oēs partes

Conclu.2. ex textu Gen.j. hoc clare dicētis. Etiā p aucto. bea. Aug. in fine p imi notabilis allegatū. ¶ Scd̄a conclusio. Aque superiores nō sunt de elemētari natura:sed de celesti ab elemētis specifice distincte. Pro batur illa conclusio tanq̄ magis pbabilis. Tum qr tunc p naturā essent ponderose τ p cōseq̄ns supra aerē/ignē/spheras planetarū τ firmamentū violen ter suspense:nullū aūt violentū perpetuū. Aque aūt supra firmamentū sunt inmortales:τ ab omni corruptione secrete:vt dicit Aug.xiij.cōfes. Tum qr corpora mundi ordinant fm maiorē nobilitatē τ mino rem:ergo elementaris aqua minus nobilis/ nō dz locari supra firmamentū magis nobile. Tū qr habē tium eandē naturā idē est locus. Quia em̄ eadē est natura glebe τ totius terre:ideo est idē vtriusq; locus:ergo idem erit locus naturalis oīm aquarū ele mentarius. Neq; videt ad quid ponant hmōi aque nō em̄ ad refrigerandū alia corpora celestia: qr illa neq; calida sunt:neq; frigida formaliter: sed tantū effectiue τ virtualiter. Non em̄ sunt susceptiua pe regrinarū impressionū:nec videt alia causa posse assi

Corollariū. gnari. ¶ Corollariū. Nomen aque equiuoce attri buitur aque elementari τ aque supercelesti. Patet qr alia rōne illa τ ista dr aqua:vt habitū est notabili scd̄o. ¶ Quantū ad scd̄m articulū de distinctione ce

Articu.2. E lorum post san. Tho.parte.j.q.lxviij.ar.iiij. Notan dum q celū tripliciter accipitur in scripturis. Pri

Nota.1. mo modo pp̄rie:vt distinguit cōtra elementa/p corpore sublimi luminoso actu vel potentia incorrupti bili per naturā circundās regionē elementarez. Et ita accipit cōiter in scripturis:vt ibi. Uocauitq; de⁹ firmamentū celū:τ sequit de sole τ luna. Posuit eos in firmamento celi. Gen.j. Scd̄o modo accipitur im proprie:vt dicit per participationē pp̄rietatis corporis celestis.s.pro corpore leui τ sublimi diaphano τ luminoso actu vel potentia. Et sic includit etiā aerem τ ignē. Et sic accipit in hymno puerorū. Benedicite volucres celi dn̄o. Dan.iij. τ Luce.viij. Et volucres celi comederūt illud. Tertio modo accipi tur metaphorice. Et sic qñq; trinitas benedicta dr celū:pp̄ter eius spūalē subtilitatē τ lucē:τ summaz pfectionis altitudinē:de quo celo exponit diabolū dixisse. Esa.xiiij. Ascendā in celū.i. ad equalitatem dei. Qñq; etiā spūalia bona in quib⁹ est sanctoꝝ re muneratio:celū noiat:vt Mat.v. Merces vestra cōpiosa est in celis:vt exponit Aug. Qñq; tria genera spūalium visionū.s.corporalis/imaginaria τ intel lectualis:tres celi noiantur. De quib⁹ Augu.expo nit q Paulus raptus est vsq; in tertiū celū.ij.Cor. xij. ¶ Scd̄o notandū q accipiēdo celū primo modo Nota.2. F

pp̄rie pōt accipi tripliciter. Uno modo absolute vt significat simplr corp⁹ cōpositū ex materia τ forma incorruptibili naturaliter:nō vitali:nulli⁹ peregri ne passionis susceptiuū. Per peregrinas passiones intelligo qualitates primas adinuicē ꝯrias:τ secū das eas cōsequentes:vt grauitatē/leuitatē/colorē/ saporē τ ceteras ꝯrium habētes. Illo mō quelibet stella epiciclus τ finaliter quelibet pars celi est celum. Scd̄o mō accipit cōnotatiue vt supponit p celo:primo modo dicto cōnotando cōtinentiā mediatam vel immediatā regionis elemētaris. Et sic importat quālibet celestē spherā/totā elementarē regionē circundantē. Et illo mō epicicl⁹ aut stella nō dicit celū:lz sit pars celi. Tertio mō accipit vt cōno tat ordinē ad cōpletū motū planete aut firmamēti. Et sic oēs orbes seu sphere ad motū vnius planete requisite dicunt vnū celū. Et illo mō sol ecentricus deferens corpus planete nō dr celū. Similr nec cōcentricus quo ad vnā superficiē τ ecētricus fm aliam: sed totū aggregatū ex his. Sic accipit celū dū dicitur esse septē celi planetarū. Et illo mō accipitur in prima τ scd̄a ꝯclusionib⁹ statiz infra positis. ¶ His pmissis ponunt cōclusiones ad illū articulū. ¶ Pri Conclu.1. G

ma cōclusio. Accipiendo celū primo mō τ pp̄rie:τ di stinguendo celos penes luminositatē τ diaphaneitatem/tres sunt celi in genere scz sydereū/crystallinum τ empyreū. Ptz:qr vnū est celum totaliter lucidum. Et hoc dr empyreū:nō a colore:sed a pfecto lu mine. Alterū totaliter diaphanū:scz aqueū siue crystallinum:sic dictū a soliditate τ diaphaneitate/ad modū ac similitudinē crystalli que est aqua solidata qd etiā est primū mobile. Tertiū sydereū partim diaphanū τ partim actu lucidū:τ est celū stellatuz. Stelle em̄ sunt actu lucide. Relique ei⁹ partes sunt diaphane. ¶ Et hoc cōiter diuidit in octo spheras s.in firmamentū τ septē spheras planetarū. Proba tio horū ptz ex sequētibus. ¶ Scd̄a conclusio. Acci Conclu.2. H

piendo celū vt in precedēti cōclusione.s.pp̄rie τ ter tio modo:τ distinguendo celos fm motū τ quietē: decem sunt celi in specie:scz nouem mobiles τ celū empyreum immobile. Probat cōclusio de celis mobilibus:quia tot sunt celi mobiles:quot motus distincti in eis:sed tales sunt nouē: ergo nouem sunt celi mobiles. Consequētia nota. Maior patet: quia vni corpori celesti nō conuenit nisi vnus motus pro prius ab vna intelligentia sibi propria:vt nunc sup ponitur:ideo tot sunt corpora quot motus. Minor probatur quia septē sunt planete:quorum quilibet habet pp̄rium motum a motu alterius distinctum. Nam pro diuersis tēporibus habēt diuersos respe ctus propinquitatis τ distantie adinuicē. Quod sal uari non pōt nisi per diuersos eorū motus. Horum aūt planetarum ponunt septē: scz Saturnus Jupiter Mars Sol Mercurius Uenus Luna: de quo sunt metra Post sim.sum. sequit vltima Luna subest. Item preter spheras planetarum est firmamentum:qd mouetur duobus motibus:vt patet ex vltimo notabili primi articuli. Sunt ergo nouem motus:τ per consequens nouem celi mobiles. Scilicet primum mobile qd vno motu mouetur ab oriente

in occidens:⁊ rursum in oriēs cōplens vnā reuolutionē in.xxiiij.horis/die scʒ naturali. Et suo motu rapit secū oēs spheras inferiores:etiā ignis ⁊ aeris regionem superiorē:qꝺ ex motu comete ptʒ:⁊ firmamentū ⁊ septē celi planetarū. Si tamē tenet̃ opinio Thebit phi ponētis in firmamēto tres mot⁹: duos predictos:⁊ cū his motū accessus ⁊ recessus:oporteret pōere decimā spherā mobilē:ita ꝙ nona sphera moueretur duplici motu. Uno ꝓprio scʒ accessus et recessus:⁊ alio cōmuni cū ceteris:scʒ diurno siue raptus. Et decima sphera (que est pͥmū mobile) haberet tantum vnū motū scʒ diurnū. De celo immobili
Conclu.3. s.empyreo dicit̃ in dubijs. ¶ Tertia conclusio. Acci
I piendo celū scḋo modo:scʒ improprie ⁊ participatiue ꝺm diuersas distinctiones/diuersus ponit̃ celorum numerus. Nam ꝺm distinctionē generaliorem quā sequit̃ Damas. tres sunt celi.s.celū aereū/sydereum/⁊ supersydereū. Aereum cōprehendit aerem ⁊ ignē. Sydereū spheras planetarū ⁊ firmamentū. Supersydereū crystallinū siue primū mobile ⁊ empyreum. Ambos hos modos tāgit glo. Deut.x. sup illud. En dñi dei tui celū est:⁊ celū celi. Sed ꝺm Rabanum accipitur distinctio minus generalis. Naʒ qꝛ tā ignis ꝙ̃ aer diuiditur in partē superiorē ⁊ inferiorem. Similiter celū supersydereū in celū mobile ⁊ immobile. Ideo ponit septē celos qui sunt/aereū ethereum/olympiū/igneū/stellatū/ crystallinum/ empyreū. ¶ Aereū dicit̃ regio inferior aeris. Ethereum regio aeris superior:que mouetur ad motum primi mobilis. Ideo ethereū ḋr quasi semꝑ currēs. Olympiū vero ḋr inferior regio ignis ab altitudine cuiusdā montis qui ḋr olympus. Igneū aūt ḋr superior regio ignis. Celū stellatū sic aggregatuʒ ex septem spheris planetarū ⁊ firmamento. Crystallinū est primū mobile. Empyreū celum immobile locus sanctorū. ¶ Scḋm distinctionē vero specialem illo modo accipiēdo celū/ ponerent̃ duodecim vel tredecim celi.s.quatuor elementares:⁊ decē vel vndecim ꝓprie celestes. Et hoc modo accipiendo celum nō ꝓ qualibet sphera:sed tm̃ ꝓ sphera vel spheris ad motū vnius stelle requisitis. Si vero distinguerent̃ ꝺm specialissimā distinctionē:⁊ vt q̄libet sphera celū diceret̃:erūt.xxviij.celi scʒ.xxj.planetarum: ponendo ꝓ quolibet planeta tres orbes:ptʒ cōnumerando predictis. Si vero plures ponunt ꝓ quibusdā planetis:ꝺm hoc plurificant̃ celi. De quo vi
Articu.3. dere ptinet ad theoricā planetarū. ¶ Quantum ad
Dubium.1. tertiū articulū dubitat̃ de celo empyreo an sit po
K. nendū. Ad hoc breuiter dicendū:ꝙ celū empyreum nō inuenit̃ positū nisi auctoritate Strabi/Bede/et Basilij. Nā ꝺm illos celū empyreū locus est beatoꝝ a principio creatus:⁊ statim angelis repletū:vt tactum est supra in fine dist.xiij. Uñ Basilius homil. ij.lib.ij.hexameron. Sicut dānati in tenebras vltimas abigunt̃:ita beati remūerationē que ꝓ dignis operibus restauratur:in ea luce que est extra mūdū quietis domiciliū sortiunt̃. ¶ Ratio cōgruitatis sumi pōt ex cōditione glͥe. Expectat̃ eñ in futura remuneratione duplex glͥa scilʒ spūalis ⁊ corporalis. Nō solū in corporib⁹ humanis glificandis:sed etiā in toto mundo innouādo. Inchoata est aūt spūalis glͥa in principio mūdi in beatitudie angeloꝝ:quorum equalitas sanctis ꝓmittitur. Unde cōueniens fuit vt etiā a principio corporalis glͥa inchoaret̃ in aliquo corpore:qꝺ etiā a principio fuerit absq̧ seruitute corruptiōis ⁊ mutabilitatis ⁊ totaliter lucidū: sicut tota creatura corporalis expectat post resurrectionē futurā. Et ideo illꝺ celū ḋr empyreū.i. igneū nō a calore:sed a splendore:sicut primum mobile ḋr aqueū ⁊ crystallinū:nō ab humore: sed a diaphaneitate ⁊ crystalli soliditate. Etiā qꝛ in celo empyreo inchoata est glͥa corporū:quietū esse oportuit ⁊ imobile:sicut in vltima cōsummatione motus celestiuʒ corporū cessabit. ¶ Utrum aūt habeat influentiā in illa inferiora dubiū est:cū principaliter ordinatum est ad statum glorie beatorū. Licet quidā videntur dicere ꝙ influit in corpa celestia inferiora. Hoc etiā celū locus ḋr beatorū spūum. Nō ꝓpter necessitatē quasi in eo spūs dependeant in esse: sed ꝓpter congruitatem:vt exterior claritas conueniat interiori. Et vt nobilissime creature nobilissimus assignetur locus. Unde Basilius dicit:ꝙ ministrator spūs nō poterat degere in tenebris : sed in luce ⁊ letitia degendi sibi habitū possidebat. Unde celū illud non est locus saluans spūs beatos:sed tantū continens vt dicit Alex. Et lʒ celū empyreū sit lucidissimū : nō tñ diffundit lumē suū ad inferiora. Uel qꝛ impedit firmamentū qꝺ in stellis nō est diaphanū. Et qꝛ stellis est plenum:impedit luminis superioris diffusionem. Uel qꝛ nō hʒ lucē condensatā/vt corpus solis: ideo lumen nō diffundit. Uel qꝛ hʒ claritatē alteri⁹ rōnis puta claritatē glͥe:quā nō capiāt corpora inferiora. ¶ Scḋo dubitat̃:vtrū celū moueat̃ a ꝓpria Dubiū.2.
forma vel a coassistente intelligentia. Dubiū illud L
locū hʒ dūtaxat apud eos:qui tenent celū esse substantiam cōpositam ex materia ⁊ forma. Quia si tenetur ꝙ sit substantia simplex nō habens formam: non erit dubiū quin moueatur a causa extrinseca:q̄ nō erit alia ꝙ̃ intelligentia:qꝛ nihil mouetur a se:ꝑ se ⁊ primo.vij.Physi. De his opinionibus habituʒ est supra dist.xij. ¶ Posita ergo opinione:ꝙ celū sit substantia cōposita ex materia ⁊ forma tāꝙ̃ ex partibus essentialibus : de materia dubij fuerunt tres opiniōes: quarū vna est erronea. Relique due sunt ꝓbabiles:vt recitat sctūs Bonauen. ¶ Prima fuit quorundam phorum dicentiū:ꝙ celū esset aīatum ⁊ magnū animal. Quodq̧ mouetur a ꝓpria forma q̄ est anima sui perfectiua : sicut mouetur anima. Et hanc aīam motricem posuerunt regi a deo mediante itelligētia. Hec aūt positio falsa est ⁊ erronea. Nā dicit Damas. ꝙ celi nō sunt aīati sed ināīati ⁊ insensibiles. Qꝺ aūt dicūtur deū benedicere seu laudare: dictum est ꝑ ꝓsopopeiam: sicut etiā dicitur de alijs inaīatis creaturis. s. hymbre/ rore/⁊ igne/ estu ⁊c. Daniel.iij. Et hec est cōmunis sentētia sanctorum. Ideo beatus Augu. retractat illud verbum qꝺ dixerat in libro de immortalitate aīe:ꝙ mūdus aīatur. Et si aliqui sancti hoc dicere videntur sicut Hiero. super Ecclesiasticū:intelligendū est illud metaphorice dictum. Nec tantum hec positio est contra catholicos docto. sed etiam contra phos: qui ponunt ꝙ substantia intellectualis non vnitur corpori nisi mediāte vegetabili ⁊ sensibili. Et ita si celū perficeretur aīa intellectiua etiam sentiret ⁊ vegetaret. Et ita naturaliter posset corrumpi:cum vegetatio non sit sine deperditione partium naturaliū:vt patet.ij. de aīa. ¶ Illa ergo opinione dimissa/ sunt alie due M.
opi. Prie:vtraq̧ tamē ꝓbabilis. ¶ Prima ꝙ celum mouetur a ꝓpria forma. Nam celū per materiam/ quātitatem ⁊ figuram est habile ad motū. Habetq̧ formā perfectiorē forma elemētari ⁊ mixti nō viuentis:⁊ per cōsequens magis actiuā. Per huius itaq̧ forme virtutē mouetur orbiculariter:non minus ꝙ̃ elementa mouentur motu recto. Ideo ad motū celi non oportet adhibere ministeriuʒ angeli plusꝙ̃ cuiuslibet elementi. Nec obstat ꝙ mouens debet esse aliꝺ a mobili : qꝛ eodē modo diceret̃ de celo sicut de graui simplici:qꝺ ꝺm formam mouet:⁊ tamen totū mouetur. Unde qꝺ dicitur.vij.Physi. Nihil mouet̃ a se ⁊c. ita intelligit̃. Nihil est precise ac totale mouens ⁊ motum:qꝛ semper aliquid concurrit actiue ⁊ non passiue:scʒ deus vel aliqd extrinsecū. Et si mobile fuerit cōpositum materia cōcurrit in rōne mobilis ⁊ nō mouentis. Nec obstat ꝙ continue recedit ab eo loco ad quē mouetur:⁊ ita motus ei⁹ esset simul naturalis ⁊ violentus. Nam quicquid naturaliter mouet̃ ad aliquē locū:ab eo recedit violenter. Quia hoc verū est de motu qui fit ꝓpter quietem in

loco:vt vbi mobile ƀm se totū mutat locuȝ. Non sic est de celo:qđ ꝑprie nō mouetᷣ ad locū:sed magis in in loco/vel circa locū. Nec ƀm se totū mutat locum. Manet eñ semper in eadē sphera se circūdante ꝛ locante. Saltē nō acquirit aliū locuȝ ꝑpter vltimam spherā si esset mobilis. Nec mouetᷣ ꝑpter quietem: sed naturale est sibi in loco ꝑprio circulariter moueri sicut graui simplici vel leui in suo naturali loco quiescere. ¶ Sed ꝯtra illā opinionē videtᷣ. Nā si celum mouetᷣ a ꝑpria forma:naturaliter mouetᷣ:ergo si q̄sceret/esq̄ceret violēter:q̄scet aūt in renouatiōe mundi perpetuo et ita violētū esset perpetuū. ¶ Sȝ ad illud posset dici ꝙ illa quies in renouatione vniuersi erit ita naturalis celo:sicut nūc motus eius est sibi naturalis. Vñ eadē forma que nō mouet ꝑpter indigētiā sui:pōt successiue inclinari ad opposita ꝑpter mutationē ordinis rerū. Sicut graue naturaliter ascendit sursum propter repletionē vacui:ꝛ etiā deorsum si sub se esset vacuū. Celū ergo mouetᷣ non ꝑpter indigentiā sui:sed ꝑpter generationē ꝛ corruptionē illorū inferiorū. Et ita ꝑpter conseruationeȝ ordinis vniuersi:qui nūc cōsistit in generatione et corruptiōe īferiorū. Jō si stāte illo ordie q̄sceret:quiesceret violenter:in innouatione vero ordo ille mutabitur. Ideo ꝛ forme illius inclinatio que est semper ad cōseruationē ordinis vniuersi:ideo tūc violenter moueretur:ꝛ naturaliter quiesceret:sicut exēplificatū est de graui:qđ naturaliter inclinatᷣ ad ꝓhibēdū vacuū vbicūq fuerit supra vel infra. Si fuerit supra violenter quiesceret in loco naturali: ꝛ naturaliter ascenderet:cuius oppositū cōtingit:si non fuerit vacuū supra:sed in latere vel infra. Et ita magis videtur qđ celū mouetᷣ ƀm naturā cōmunē/q̄ ƀm ꝑpriā. Nō enim mouetᷣ ꝑpter sui indigētiā vel perfectionē aliquā per motū acquirendā:aut ꝑpter sui ꝯseruationē:qꝛ celū esset eque ꝑfectū si quiesceret. Propter hoc enim mouentᷣ corpora ad sua loca naturalia:aut naturaliter fugiūt cōtraria. Sed celū mouetur ꝑpter conseruationē aliorū ƀm ordinē vniuersi a deo constitutū:vt dictū est:ꝛ hic est motus ƀm naturā cōem. Si quidem omnibus cōmune est conari N ad cōseruationē ordinis vniuersi. ¶ Vel pōt dici et redit in ideȝ:ꝙ innouatione quiescet:quia deus nō concurret actiuē ad eius motum. Nec tamen quiescet violēter:qꝛ ois creatura ƀm naturā inclinatᷣ ad obediēdū creatori. Sed forte quies illa sic esset miraculosa:qꝛ ꝑpter suspensionē diuine influētie que miraculosa videtᷣ. ¶ Sed est alia opinio cōmunior: ꝙ deus mouet celū mediāte intelligētia creata siue angelo. Et hoc cōgruebat ordini quo deus cōstituit vniuersa:de quo be. Aug. sup Gen. ad literā dicit:ꝙ deus sic mūdū ordinauit vt spiritū preficeret omni corpori. Ideo sicut ꝯgruū erat angelos deputari ad ministeriū hoīm:sic ꝛ cōgruū fuit eos deputari ad motū ꝛ regimē celorū:cū in hoc etiā ministrāt hoi viatori:ꝛ diuine subseruiāt maiestati. ¶ Scđm hanc O positionē:licet motus celi sit ab extrinseco.s.intelligētia:nō tñ ideo non est naturalis:qꝛ ad hoc ꝙ motus sit naturalis:sufficit ꝙ passum cōferat vim.i. inclinatᷣ ad hmōi motū. Nec in hoc forma celi est imperfectior forma elemētari:que hȝ vim motiuam:qꝛ preuenitur a nobiliori forma. Sicut virtus vegetatiua in hoie nō est imperfectior ea que est in bruto: lȝ nō educat formā substātialē animā scȝ intellectiuā:que preuenitᷣ a nobiliori agente deo. ¶ Et si diceres. Sic motus celi nō esset necessarius:qꝛ intelligentia mouet libere et cōtingenter. Potest dici ꝙ libere mouet:sed nō contingenter quātū est ex parte sui:qꝛ propter eius cōfirmationē nō pōt nō mouere: sicut libere fruitᷣ deo/nō tñ cōtingenter. Verūtñ simpliciter loquēdo nō mouet necessario:sed contingēter:quia deus contingenter concurrit:quo nō ꝯcurrente:intelligentia nō moueret. ¶ Sȝ circa hoc posset queri. Vtrum deus immediate moueat primum mobile vel mediāte creatura. Ad hoc dicendū ꝙ in omni operatione deus operatur intime ꝛ immediate:cū dei volūtas sit prima/ꝛ summa causa oim specieruȝ ꝛ motuū:vt dicit Aug. iij. de trini. c. v. et habitū est supra dist. j. q. ij. In aliquib9 autem sic operatᷣ vt ipse sit tota causa:in aliquibus causat particulariter:ꝛ virtutē causandi cōmunicat creature. Prima dicuntur mirabilia:secunda naturalia:ꝛ vtraq quo ad deū voluntaria:vt vult sanctus Bona. Loquendo ergo simpliciter de causa immediata/scȝ deo: nō tantū primū mobile:sed cūcta mobilia imediate mouet. Sed loquēdo de causa mouēte totali dicitur ꝙ deus mouet primū mobile mediāte virtute creata:qꝛ motiuitas illa potest ꝯuenire nature create:qꝛ finiti effectus. Et ideo ad declarationē diuine bonitatis debet creature cōmunicari:ita in primo mobili sicut in aliis:cum nulla sit ratio diuersitatis. ¶ Itē immensitas diuine potētie/sapiētie ꝛ bonitatis hoc requirit:vt de9 cōicet virtuti create actū quē illa natura nata est suscipere. Act9 autē q̄ est mouere ƀm locū qñcūq corpus:pōt ꝯuenire creature:ergo videtᷣ ꝙ deus nullū corp9 moueat absq virtute creature. Hoc videtᷣ esse de intētione beati Aug. iij. de trini. c. v. dicētis. Quēadmodū corpora crassiora ꝛ inferiora ꝑ subtiliora ꝛ potētiora quodā ordine regūtur:ita oia corpora per spiritū vite rōnalis. Qđ vero phs videtᷣ dicere. ij. celi:ꝙ primus motor mouet primum mobile. Verū est tāq causa finalis vel efficiēs partialis. Si aliđ voluit auctoritas sua recipienda nō est. ¶ Hic possent moueri dubia de figura celi ac de positionū differētiis. Sed qꝛ parū cōferūt:ꝛ in libro de celo ꝛ mūdo sufficiēter disputantᷣ:trāseūdum Dubiū .5. est. ¶ Vltimo dubitatᷣ vtrū celū per astra agat i hec P inferiora. Dubiū illđ latissime extēdi posset ad astrologicas superstitiones. De quibus illuminatissimus Joan. Gerson. libellū quē trilogiū astrologie theologizare inscripsit/catholice et vtiliter edidit: ad quē remitto lectorē. Imitās tñ Sco. q. iij. huius dist. dico/ꝙ celū per stellas hȝ actionē in hec īferiora multiplicē. In elemēta:mixta imperfecta:mixta inanimata:animata irrationalia. ¶ In elemēta et quoad ḡnationē ac alterationē:ꝛ quoad loci mutationē. Nam accedētib9 sole ꝛ astris calefactiuis ad Cenith alicuius regionis:plus cōuertitᷣ de elementis inferiorib9 in superiora:et accedētib9 astris frigidis effectiue plus cōuertitᷣ de superiorib9 in inferiora. ¶ De alteratione patet ad sensum: accedente sole aer calefit circa nos:recedēte frigescit. Videtur tñ ꝙ totales spēs elemētoꝝ seruāt eandem quantitatē:qꝛ dū in vna regiōe ꝯuertitᷣ multū aque in aerē in opposita dyametraliter multū aeris cōuertitᷣ in aquā. Nā dū hic fit alteratio ad calorē:in regiōe opposita fit ad frigiditatē:qꝛ quātū astra accedunt ad nostrū Cenith:tantū recedūt ab opposito. Et ꝑ hoc saluatᷣ ꝙ nec cōmittitᷣ vacuū/nec penetratio dimensionū. ¶ Habēt etiā causalitatē quoad motū localē in elemētis ꝑpinquis igne ꝛ aere:ꝛ remotis.s. aqua nō terra:que in medio mūdi quiescit. Nā ignis et pars superior aeris ferūtur circulariter ad motum primi mobilis:vt ꝑȝ de impressionib9 ignitis/vt comētis. Etiā causant fluxū ꝛ refluxū maris:qđ specialiter attribuitᷣ lune:que dicitᷣ habere dominiū super humida:vñ lunā sequitᷣ tumor maris specialiorē declarationē rescindo. ¶ Habēt etiā causalitatem super mixta imperfecta:vt sup impressiones neduȝ quoad generationē earū:sed etiā quoad motū localē:vt ꝑȝ de cōeta ꝛ etiā exhalatione sicca q̄ eleuatᷣ. Eleuat ꝑ calorē solis ꝛ actionē stellarū. Vñ omnem diuersitatē ꝛ motū hmōi ipressionū ꝛ tēpestatū opȝ reducere ad celum ꝛ stellas. Et si dicis:si tempestates ꝛ impressiones habēt causam motuū celi ꝛ stellarū:cū ille sunt regulares ꝛ determinate ꝛ necessarie:astrologi de his haberēt certissime ꝛ ifallibiliter indicare. Rñdetᷣ ꝙ de his certe iudicare nequeunt

astrologi: et nō sciunt pfecte qualitates et virtutes celorū et stellarū ad hmōi effectus cōcurrētiū: quas si scirēt determinate indicarēt. Nā qualitas celi in omnibus suis cōbinationibus/motuū/directionū/retrogradationū/aspectuū nedū planetaruz: sz etiā stellarū firmamēti: quarum multo plures incogniti sunt ꝙ cogniti cū ceteris circūstantijs lōge plus ab hoībus ignorat ꝙ sciatur. Deniqꝫ p̄supposita mundi creatione cuius duratio nōdū. 7000. annorū cōpleuit: nō potuit per calculationes astronomicas saltē quoad effectus hmōi haberi calculatio magni anni platonis. Similiter aliarū constellationū que nō poterāt toties repeti: vt facerēt experiētiā certaz et naturalē de talibus effectibꝰ cōsequētibus: quarū aliā nūqꝫ fuerūt: aliqui semel vel bis. Et ppter horū ignorantiā certa iudicia facere nō possunt/ etiaz de naturalibus effectibus. Et si quādoqꝫ taliū p̄sumptores quedā vera dicūt: tñ multoplura falsa: vnde manifestū est ꝙ vera q̄ dicūt nō arte/sed casu aut diabolica reuelatione dicunt. ¶ Et si dicis: multa vera dicūt. Rñdet Cācellarius: sed multo plura falsa. Et ideo vera que dicunt incerta sunt: et falsis plurimis permixta. Angeli vero qui credunt horū habere pfectā notitiā: et tēporis et īpedimētorū et ceterorū: possunt omnia dicta et ventos/ et tonitrua/ fulgura/ pluuias et c. certe quoad tēporis magnitudinē/locū/ certas circūstantias predicere. ¶ Habet etiā celū causalitatē super mixta imperfecta inaīata vt metalla: que in quibusdā regionibus generant ex cōstellatione habēte respectum ad illā regionem: cuius sola terra que est eiusdē rationis in omnibus non est causa. ¶ Habet etiam causalitatē ad mixta animata/ alterādo corpora mixta ad cōplexionē seu qualitatē conuenientē vel disconuenientē anime: tale corpus perficiēte: sicut est videre in arboribus: que in hyme quasi moriūtur: in estate reuiuiscūt: et ita similiter in sensitiuis. Nā organa sensuum sunt corpora mixta: que alterari possunt ad gradū cōuenietez/vel etiam disconuenietē sensui. Vñ et remittēdo et intendēdo qualitates organi: possunt etiā actus sensitiui intendi vel remitti: et vna cū organo corrūpi vel saluari. Et per hoc occasionaliter habere causalitatem quodāmodo ad intellectum et eius actus: quia non deordinatur sensus in actu suo: et per cōsequēs deordinatur intellectus in actibus suis: vt patet in phreneticis et lunaticis: in quibus est imaginatio confusa. Et per hoc potest esse occasio deordinationis voluntatis. Potest enim appetitum sensitiuum alterare vt magis inclinetur ad hoc obiectum ꝙ ad aliud. Et quia vt plurimum voluntas inviatore inclinatur ad illud ad qđ efficaciter inclinatur appetitus sensitiuus. Per hoc possunt astra inclinare voluntatem: nō tamen effectiue in ipso efficiēdo actū volēdi: neqꝫ imponere necessitatē quouis mō: quia semper manet voluntas libera per suā libertatem potens contraire hmōi inclinationi. Nam et homo maximas vincit tentationes nedum per gratiā: sed etiā per volūtatis libertatez. Vñ auarus ne expōat pecuniā: vincit tentationes carnaliuz voluptatum in cibo/potu/venereis/amore pecuniarū. Sic inclinationibus superbie: exponit enim se vilibus lucri amore et periculis corporis contra naturalem timorem: et ita de alijs. Quia tamen per hmōi constellationes potest appetitus sensitiuus ad malū disponi: et pleriqꝫ hoīes sequuntur appetitū sensitiuū: ꝑm illud Gen. viij. Sensus et cogitatio humani cordis in malū prona sunt ab adolescentia sua. Ideo qñqꝫ astrologi pronosticarent vera: si perfecte virtutes stellarum noscerent. In quo/quia multiplici laborant ignorantia: patet quia fatuum est iudiciū astrologorum dicentium: qđ ex aliquibus constellationibus sequuntur bella et cetera: que a sola libertate voluntatis dependent: cum etiam in rebus naturalibus certa iudicia dare non possint: que tamen causaliter a celo dependent: quanto minus in his que nihil cōmune habent cū celo: sed tantum a voluntatis libertate causant. Hinc illud Ptolemei. Homo sapiens dominabitur astris. dominabitur inquantum ad actus rationis: que influentijs astrorum subiecta non est. dominabit etiam quātum ad effectus naturales: contra quos remediū adhibere potest. Sicut regulariter cōtra asperitatez hyemis prouidendo de calefacientibus: contra caumata et pluuias prouidendo de domibus: et sic de alijs. Et tantum de hoc dubio et tota questione.

Distinctio. xv.

In distinctione. xv. post declarationem productionis corporū simplicium celi et elementorum et celi ornatus tribus diebus primis perfecte: cōsequenter agit de pductione mixtorum sequentibus diebus. v. scz. vj. cōsummata ac. vij. diei requie. Et pōt textus sentētia tribꝰ cōclusionibꝰ cōprehēdi. ¶ Prima piscibꝰ auibusqꝫ ex aqua pductis: elemēta aque et aeris ac terra iumētis reptilibꝰ ac bestijs terrestribꝰ sunt ornata: quorū aliqua nō sua creatione: sz hoīs peccato noxia sunt effecta. ¶ Scđa cōclō. Minuta animātia q̄ ex mortuorū nascuntur cadaueribus: cū ceteris aīalibꝰ pducta nō credunt: ex terra vero aut aqs terrenascentibꝰ orta/cū eisdē facta pbabiliter asserunt. ¶ Tertia conclō. Septima die diuina bñdictione sctificata deꝰ requieuit a pductione noue creature: cuiꝰ nō p̄cessit similitudo vel materia. Et vsqꝫ mō opat/nō cessando ꝯtinere ac gubernare cōdita et creata. Harum declaratio ptz ex textu.

Questio vnica.

Circa hāc distinctionē querit. Utrū elemēta ex qbꝰ ꝯstāt aiantiū corpora: realr manēt i eis substātialiter. In q̄stione erūt tres articuli. Primꝰ recitabit aliquas opiniōes Scđus ponet cōclusiones. Tertiꝰ mouebit dubia. Pro illa q̄ōne vide Ockā. q. iiij. tertij q̄olib. vbi hāc materiā disputat. ¶ Quātū ad primū notādū ꝙ de materia q̄ōnis plures fuerūt opiones. Nā Auicēne opinio quā recitat cōmēta. iij. celi. cōmē. lx. fuit ꝙ elemēta manēt in mixtis ꝑm substātiā et qualitatē. Differēter tñ: qꝛ ꝑm qualitatē manēt remissa: sed nō remissa ꝑm substātiā: qꝛ substātie manēt inuariate: eo ꝙ substātie nec intēdunt nec remittunt: Ita ꝙ substātie elemētorū nō remittant: sz tñ qualitates. Cōmētator cōcordat quātū ad hoc ꝙ elemēta substantialiter manēt in mixtis: qđqꝫ qualitates elemētorū remittant in mixtis. Sz in hoc discordat: ꝙ substantia elemētorū nō remittat. Tz em̄ ꝙ sicut qualitates ita substātie elemētorū remittant in mixto. ¶ His opinionibꝰ cōcordare videt sanctꝰ Bona. quātū ad id ī quo cōcordāt. s. ꝙ elemēta manēt in mixtis. Adducunt rōnes. Nā mixtio est miscibiliū alteratoruz vnio. Que aūt alterātur et vniunt: manēt in eo ī quo vniunt. ¶ Itē qualitas elemēti nō est sine elemēto. In mixto aūt sunt qualitates elemētorū: qꝛ qualitates prime. Maior ptz. ij. de anima. Humiditas aque nō est aqua. ¶ Itē mixtū mouet ꝑm naturā elemēti predominantis: sed vbi est effectus/ibi ꝯ causa: vbi ergo dominat elemētū: ibi est. ¶ Itē in de morte et vita. Similiter in de sensu et sensato. In oībꝰ corporibus duplex est corruptio. s. intrinseca q̄ est marcedo: et extrinseca q̄ est destructio. Non aūt est corruptio nisi a contrarijs: ergo in corruptione intrinseca ꝯtraria erūt intrinseca. Et ita erit itrinsecū actiuū et passiuum: et ita elemēta. ¶ Itē vt arguit san. Bona. In omni animali est sensus tactus perceptiuꝰ qualitatū primarū per similes qualitates in eo existentes: sed qualitates ille indicāt elemētorū substātias

A

Articu. Not. j.

igitur. ¶ Itē corpus aīalis est aptum diuersis operationib⁹ non nisi per diuersas virtutes/sed diuersas virtutes nō hꝫ nisi ꝑ diuersas naturas: nec habere pōt diuersas naturas/nisi sit ex diuersis cōpositū nō nisi elemētis. ¶ Alia est opinio negās simpliciter elemēta esse in mixto substātialiter: nec ꝟm qualitates sibi/scꝫ elemētis inherētes easdē numero: sed ꝟm qualitates eis similes siue easdē specie.
Articu. 2. Hec est opinio Sco. ꝛ Ockam. ¶ Quantū ad arti-
B culū secūdū est cōclusio prima. Nec elemēta nec ele
Cōclusio. 1. mentoꝝ forme manēt in mixto actualiter ꝛ substantialiter. Probaṫ: quia nō est ponēda pluralitas sine necessitate. Nihil aūt cogit ponere illā pluralitatē elemētoꝝ substātialiter manētiū in mixto: igiṫ. Minor ꝓbaṫ: q꞉ nec operatio que magis videṫ cōcludere formā: nec trāsmutatio: nō operatio: q꞉ eadē operatio specie pōt fieri a formis specie distinctis. Ideo idētitas operationis nō arguit idētitatē forme. Antecedēs ptꝫ de sole ꝛ igne q̄ ꝓducūt calorē: q̄ primū product⁹ a sole in subiecto/postea incēdiṫ ab igne: quia sunt eiusdē speciei vtrobiq꞉. Nec trāsmutatio: quia q̄libet forma tam elemēti q̄ȝ mixti hꝫ sufficiētē entitatē vt sit termin⁹/siue generationis/siue corruptionis. Ideo sicut nihil pōt esse sub forma aeris ꝛ ignis: ita nec sub forma elemēti ꝛ mixti. ¶ Itē aut manerēt forme elemētoꝝ in eadē ꝑte materie mixti: aut nō: sed vna in vna parte: alia in alia parte. Nō primū: q꞉ cū quelibet forma elemēti nata est constituere suppositū per se subsistēs mixtū: essent diuersa supposita specie distincta: ꝛ ita diuersa supposita specie distincta haberēt eandem materiā numero. Nec secūdū: quia tūc in mixto nō esset nisi iuxtapositio elemētoꝝ. ¶ Itē si forme elemētoꝝ manerēt in mixto/aut ex eis fit cōpositū sine alia forma mixti/aut nō: sed est alia forma mixti distincta a qualibet elemētari forma. Non primū: q꞉ tunc cōpositū non esset aliter vnū q̄ȝ ligna et lapides vnus aceruus. Nec pōt dici secūdū: q꞉ tūc aut eadē pars mixti informaṫ oīb⁹ formis elemētoꝝ ꝛ mixti/vel nō. Si sic: redit ratio p̄cedens. Si nō: tunc in mixto esset pars ꝯposita vna ex forma mixti ꝛ forma ignis: alia pars ex eadem forma mixti ꝛ forma aeris: ꝛ sic de alijs: et iterū nō esset mixtio/nec cōpositio: sed sic pluriū formarū iuxtapositio. ¶ Itē mixtū generaṫ ex elemēto vel elemētis: ꝛ corrumpiṫ in elemēta: ergo talis est impossibilitas inter formā mixti ꝛ elemēti: qualis est inter terminos generationis: ergo forma mixti ꝛ elemēti nō cōpatiunṫ se in eodē susceptiuo. Unde sicut est impossibile q̄n ex aqua fit ignis materiā si-
Cōclusio. 2. mul ꝑfici forme aque ꝛ ignis: ita ꝛ hic. ¶ Scōa con-
C clusio. Ita simplex est forma mixti/sicut forma elemēti. Probaṫ: q꞉ forma mixti nō hꝫ maiorē cōpositionē ex partib⁹ eiusdē rōnis: nec ex partib⁹ alteri⁹ rōnis. Primū ptꝫ: q꞉ sicut vna forma extendiṫ: ita et
Conclo. 3. alia. Secūdū: q꞉ forma mixti nō cōponiṫ ex materia ꝛ forma/sicut nec forma elemēti. ¶ Tertia cōclusio. In mixto manēt q̄litates siles/quo ad speciē qualitatib⁹ elemētoꝝ oīm vel aliquoꝝ. Ptꝫ: q꞉ in diuersis partib⁹ aīaliū sunt diuerse q̄litates elemētoꝝ: vt in osse siccitas: in sanguine humiditas: in carne caliditas: in cerebro frigiditas. Probatur ꝙ vna pars agit in aliā calefaciēdo vel frigefaciēdo. In corꝑib⁹ vero inaīatis homogeneis sunt alique q̄litates elemētoꝝ/hoc est qualitates prime: vt in lapide siccitas ꝛ frigiditas: in alijs alie: nō tn̄ ꝟm esse intēsum. ¶ Quantū ad articulū tertiū est dubiū primū. Quō ex elemētis cōponunṫ mixta/si nō manēt in mixtis
Articu. 3. elemēta. Etiā Arist. dicere videṫ elemēta manere in
Dubium. 1. mixtis. Ad hoc dubiū r̄ndeṫ: ꝙ mixta cōponunṫ ex
D elemētis nō formaľr: sed virtuaľr. i. in mixtis manēt q̄litates prime siles ꝟm speciē q̄litatib⁹ elemētoꝝ. Et in eodē sensu elemēta dicunṫ manere in mixtis: q꞉ q̄litates eoꝝ ꝟm speciē manēt in mixtis. Scōꝫ speciem dico: nō ꝟm gradū: q꞉ solū elemētū determinat sibi q̄litatē vnā in summo/nō mixtū. Nā qualitas prima in summo ꝓpria est vni elemēto: ꝛ repugnat omi mixto. Etiā mixta dicunṫ ꝯponi ex elemētis: q꞉ frequēter elemēta ꝯcurrūt ad ḡnationē mixti. Et dico frequēter: q꞉ nō semꝑ cōcurrūt/nisi vel ꝟm q̄litates primas que siles sunt q̄litatib⁹ elemētoꝝ. Nam aliq̄n mixtū generaṫ ex mixto sine coactione substātie elemētoꝝ. Q̄nq꞉ mixtū generaṫ cōcurrēte vno elemēto: sicut dꝛ Gen. j. Producāt aque reptile aīe viuētis ꝛ volatile suꝑ terrā. Et sequiṫ. Creauitq꞉ deus cete grādia: ꝛ oēm aīam viuentē atq꞉ motabilē: quā ꝓduxerāt aque in spēs suas: ꝛ ome volatile ꝟm genus suū. Q̄nq꞉ mixtū generaṫ cōcurrētib⁹ pluribus elemētis. Sꝫ q̄n ꝯcurrūt elemēta vel oīa/vel aliqua ad generationē mixti: mixtū non generaṫ ꝑ actionē illoꝝ elemētoꝝ se corrūpētiū ꝟm Sco. dist. xv. lib. ij. Nā in instāti quo generaṫ mixtū: aut sunt oīa corrupta: vel aliq̄d manet. Si oīa corrūpunṫ ꝛ nullū manet: ꝛ in illo instāti in quo introduciṫ forma substātialis mixti est vera actio ꝛ ꝓductio: ergo mixtū generaṫ ex nō ente: si aliq̄d illoꝝ manet: tūc in ḡnatione mixti elemēta nō corrumpūt se mutuo: etiam tūc mixtū nō ḡnatur nisi ex illo elemēto manēte. ¶ Ad- E
dit hic Sco. declarādo modū ḡnationis mixtoꝝ/dicens ꝙ mixtū multipľr generaṫ. Aliq̄n ex nullo elemēto: vt cū generaṫ ex mixto: vt ex alimēto caro: aliq̄n ex vno tm̄: aliq̄n ex duob⁹: aliq̄n ex plurib⁹ se mutuo alterātib⁹ ꝛ corrūpētib⁹. Et opꝫ cōcurrere aliud agens principale: vel mixti formā inducēs: vel vniuersale: q꞉ ꝟm eū nihil agit vltra gradū ꝓpriū. Qḋ tn̄ nō videṫ verū/nisi intelligaṫ de totali agēte. Pōt eñ partiale agēs esse ignobili⁹ eo qḋ per ipsuꝫ producit: vt celū agēs ad ꝓductionē aīalis ꝑfecti. ¶ Ponit etiā hāc differētiā inter mixtionē ꝛ simplicē generationē. i. ḡnationē que nō est mixtio. Nā mixtio inferi⁹ est ad generationē. Nā ad generationē simplicē nō requiriṫ nisi vnū actiuū particulare ꝛ vnū passiuū. Siľr vnū qḋ generaṫ ꝛ vnū qḋ corrūpiṫ. In mixtione aūt requirunṫ plura miscibilia se mutuo alterantia ꝛ corrūpentia: in quoꝝ natura corruptis formis miscibiliū: puta elementoꝝ/introduciṫ forma mixti: alia a qualibet forma miscibiliū/habens tn̄ aliqualē cōueniētiā seu temperamētū mediū cū miscibilib⁹. Et ita mixtio est miscibiliū pri⁹ alteratorū vnio: in aliquo effectu cōi in quo saluanṫ virtualiter miscibilia: nō quātū ad substātiā/sed quātum ad qualitates eoꝝ: nō tn̄ ꝟm gradū intēsuꝫ ꝟm quē fuerūt in miscibilib⁹: sed ꝟm gradū remissum: vt dictū est. ¶ De corruptiōe dicit ꝙ dubiū est: vtrū corpora que nō nutriunṫ: nec fluit aliq̄d ex illis: vt aurū ꝛ hm̄oi inanimata homogenea/habeāt corruptionē intrinsecā que vocaṫ marcedo: ex quo nō habent intrinsecam ꝯrietatē quā haberent/si elemēta essent in eis ꝟm substātiā: eo ꝙ qualitates elementorū sine q̄bus nō sunt elemēta ꝯriantur. Animata vero eterogenea/quoꝝ est diuersa dispositio qualitatiua in partib⁹: dubiū non est quin habeāt corrūpentia intrinseca. Tum/q꞉ in diuersis partib⁹ sunt qualitates ꝯrie in seinuiceꝫ actiue: quarū vna dum corrumpit qualitatē alteri parti cōueniētē: corrūpit illā partē: que si fuerit pars principalis ꝛ nō reformaṫ medicamine/totū corrūpiṫ: vt si calor epatis supercalefaceret cerebrū ꝛ corrumperet frigiditatē eius cōuenientē. Tum etiam ex actione caloris naturalis in humidū radicale: quod licet restauratur per nutrimentū: tn̄ ꝛ calor agens repatiendo debilitatur: ꝛ quod restauraṫ est magis impurū q̄ȝ illud quod fluxit ꝛ deperditū est. Et per hoc sequiṫ tandem debilitatio caloris et impuritas restaurati qḋ sine qualibet extrinseca contrarietate animal deficiet. ¶ Et si diceres. Lignū per actionē ignis resoluitur in terrā/quia in cinerē: ita ꝙ prius in eo fuit terra: aľs nō in terrā/sed magis in ignē corrūperetur. ¶ Item ex rosis ꝛ herbis exprimitur aqua: ergo

ꝓfuit in eis. ¶Respondet post Ockam vbi supra q.iiij.quodlibe.iiij.ꝙ cineres in quos lignū resoluit nō sunt terra:sed specie differunt a terra:licet lignū posset cōuerti in terrā/aquā.vel aerē:nec ꝓpter hoc ꝓfuit terra/aqua/vel aer in conuerso:sed de nouo generat̄.Etiā cineres licet nō sint terra:possunt tñ cōuerti in terrā:q2 forte magis participāt de materia terre ꝛ quātitatib⁹ eius. ¶Ad secūdū dicit ꝙ humor qui exprimit̄ de rosis ꝑfuit in rosis:sed ille nō est aqua:differt eñ specie ab aqua:sicut ptz ex effectibus vtriusqꝫ qui sunt diuersi.Et ita arguunt diuersitatē causarū:ꝓ quāto vna potest in certū effectum:in quē alia ꝑm totā suā speciē nō potest. ¶Si querit̄ ex quo in mixto nō est forma elemēti manēs: vtrū preter formā mixti sit alia forma corporeitatis in mixto.Rñdet Ockam vbi supra ꝙ non:q2 frustra poneretur:vnde forma mixti ꝛ forma corporeitatis per oīa idez sunt ꝛ indistincta. ¶Secūdo dubitat̄.

Dubiū.2. F Utrū aīe sensitiue brutoꝝ sint ꝓducte ex aliquo vel ex nihilo. ¶Qꝺ sint ꝓducte ex aliquo:ptz ex textu Genes.supra allegato. ¶Itē ph̄s.xvj.aialiū.Sol⁹ intellect⁹ intrat ab extrinseco. ¶Itē aīe brutoꝝ nō resoluunt̄ in nihil:hoc eñ naturaliter est impossibile:ergo nō creant̄ ex nihilo. ¶Sed ꝙ nō sint producte ex aliquo arguit̄:q2 de illo querit̄ vnde ipsuz ꝓducat̄:ꝛ erit ꝓcessus in īfinitū:aut dabit̄ ꝙ aliqua ꝓducat̄ ex nihilo. ¶Itē dum brutū generat brutū: aut trāsfundit aīaz:aut nō.Si sic:tūc nō manet aīa in generāte:q2 aīa nō est indiuisibilis.Si non:tunc brutū nō generat aīam:q2 in decisiōe seminis cessat ei⁹ operatio. ¶De materia hui⁹ dubij sanct⁹ Bona. quatuor recitat opiniōes satis diffuse:que singule ponunt plura improbabilia.Ideo breuiter dicit̄ ꝙ aīe sensitiue brutoꝝ (sicut cetere forme materiales) non sunt de nihilo:sed educte de potentia materie/ actione cause naturalis vel particularis:vt in aialibus per propagationē genitis:vel vniuersalis/vt celi in aialib⁹ imꝑfectis ꝑ putrefactionē ꝓductis. Sūt eñ aīe sensitiue materiales extēse ad subiecti extēsionez:ꝛ diuisibiles/gñabiles/ꝛ corruptibiles. Non aūt in productis per prorogationē trāsfundit̄ aīa a generāte viuente:quasi aliqd qꝺ prius fuerat ꝑm se totū vel partē in propagāte:sed a propagāte descindit̄ semen quod est superfluū tertie digestionis in quo est virtus formatiua organoꝝ vna cū calore matricis in qua suscipit̄:ꝛ virt⁹ eductiua de materia sic qualificata nouā aīam sensitiuā in ipsa materia seminis aucta ex nutrimento mēstrui seminis educit:ꝛ forma seu aīa sic de nouo educta de potentia seminis/agit mediātib⁹ qualitatiuis dispōnib⁹ ad perfectā mēbroꝝ organizationē.Et per hoc ad rōnes in cōtrariū. ¶Ad primū dicit̄ ꝙ sunt ꝓducte ex materia prima tāqꝫ ex subiecto:q2 educte de materie potētia ꝑm ꝙ expositū est supra distin.j.q.j. Et illa materia prima creata est simplr̄ de nihilo. ¶Ad secūdū dicit̄ ꝙ nō trāsfundit aīam quasi aliqd preexistēs in eo:sed educit de potētia materie eam nō immediate/sed mediāte virtute eductiua in transfuso semine.Et lz ꝓprie loquēdo cesset actio bruti in seminis decisione respectu forme generāde:q2 si brutū desineret ēe post seminis decisionē:nihilominꝰ produceret̄ aīa in materia seminis eo modo ac si brutū maneret. Dicit̄ tamē agere vel generare formā tanqꝫ agēs remotū:hoc est tanqꝫ causa cause sine qua ꝑcedente nō generat̄ hec forma. ¶Tertio

Dub.3. K dubitat̄:quare aues ꝛ volatilia dicūtur produci ab aqua:ꝛ nō potius a terra vel ab aere:cū magis conueniunt cum terra in corporū soliditate:ꝛ cum aere in ratione ornatus:sicut enim pisces aquā/ꝛ iumēta terram:ita volatilia aerem ornant. ¶Responsio ꝑm dicta superius in questione presenti:ꝙ animalia et mixta non producuntur ex elemētis substantialiter vel virtualiter quantum ad aliquas qualitates ꝛ proprietates.Et sic non equaliter ex oībus: quia in illo hoc elemētū dominat̄ cū cuius qualitatibus et proprietatib⁹ magis cōuenit:in alio aliud. Et in eodē mixto ꝑm certas ꝓprietates dñatur vnū elementū:ꝛ ꝑm alias aliud. Sic quo ad qualitates primas in humano corpore dominat̄ aer:in lapide terra:quo ad qualitates motiuas in hoīe/terra:in vapore ꝛ exhalatiōe aer. Quātū ad soliditatē ī oīb⁹ corporib⁹ grossis dñatur terra:quātū ad locū habitationis ꝛ quietis naturalis:vel etiā operationis: in quibusdā terra/vt iumētis:in qbusdam aqua/vt piscib⁹:in alijs aer/scz in auib⁹:in alijs ignis/vt in salamādra.Et ꝑm hoc dicuntur mixta ꝛ animalia nūc ꝓduci ex illo elemēto/nūc ex alio. ¶Ad ꝓpositū dr̄ ꝙ scriptura dicēs pisces ꝛ aues produci ex aqua/ loquitur quātū ad quādā naturalem cōformitatez ꝑm quā delectant̄ magis esse in aqueo humore.Est autē humor aqueus ꝑm sctm̄ Bonauen.in duplici differētia.Quidā habēs rōnez humoris fluitantis. Alius humoris euaporantis.Et propter hoc ponit̄ aqua principiū duplicis generis aialiū.s.natatiliū et volatiliū.Natatiliū rōne humoris fluidi:ꝛ ideo illa remāserūt in aqs.Uolatiliū rōne vaporis:ideo cū ille vapor sit cōmixt⁹ aeri/ꝛ ferat̄ sursum:volatilia in aere subleuant̄:ꝛ eousqꝫ pñt ascēdere quousqꝫ inueniunt aerē humidis vaporib⁹ pinguescētē. Et hoc est qꝺ dicit beat⁹ Augu.iij.sup Geñ.ad literam. Iste inferior aer qui recipit exhalationes humidas maris et terre ꝛ ad sustinendū aues quodāmō crassat̄:nō nisi ex aqs accipit aialia.Qꝺ eñ humidū est hoc portat aialiū corpora:q̄ ita vtunt̄ pēnis volātes quēadmodū pisces qbusdā alis suis natātes. Proinde spūs dei ex aquis dicit esse ꝓducta volatilia: aquaꝝ eñ natura biꝑtitū locū sortita est:inferiorē/ scz in vnda labili:superiorē in aura flabili:illū deputātū natantib⁹:illū volātib⁹.Hec Augu.Locum autem superiorē aqua nō sortit̄/nisi eleuata in vapore in quo loco sunt aues:nō quātū ad qetē naturalē/sz quātū ad operatiōes ꝛ mot⁹ aiales/q̄ maxime sunt in volatu:ꝛ q2 illū exercēt in aere vaporib⁹ pleno.Rōne vapoꝝ q̄ essentialiter sunt aqua/dicuntur ꝓducte ex aqua.Rōne aeris cui cōmixti sunt vapores in loco aeris dicunt̄ ornare aerē.Et ꝑ hoc ptz ad rōnes hui⁹ dubij. ¶Dubitat̄ quarto.Utrum oīa Dub.4. M corporalia vel sensibilia sint ꝓducta ꝓpter hoīem. Et videt̄ ꝙ nō:q2 sensibilia ꝓducta sunt ante hoīs lapsum:sed si hō lapsus nō fuisset:nihil aialia sensibilia hoī ꝓfuissent:q2 neqꝫ ad esum/neqꝫ ad vestitū/ neqꝫ ad obsequiū:ꝓpter lapsum aūt hoīs nō est mutatus ꝓductionis eorū finis. ¶Item multa aialia sunt ꝯ hoīez q̄ nō ꝓficiūt:sed nocēt hoī:ergo nō sunt creata ꝓpter hoīez. ¶Rñsio loquēdo de fine principali ꝛ vltimo oīa creata sunt ꝓpter deū:vt dr̄ ꝓuer. xvj.Uniuersa propter semetipm̄ operat⁹ est dñs.Et apocal.iiij.Tu creasti oīa ꝓpter volūtatē tuaz.Loquēdo aūt de fine sub fine:de quorū finiū differētia dictū est supra dist.j.q.v.sic oīa sensibilia/immo oīa corporalia creata sunt ꝓpter hoīem.De sensibilib⁹ dr̄ Geñ.j.ad hoīem ꝓductū.Crescite et multiplj.et reple.ter.et subijcite eā:ꝛ dñamini piscib⁹ maris et volatilib⁹ celi ꝛ vniuersis animātib⁹ q̄ mouent̄ sup terrā.Et post lapsum Geñ.ix.Terror vester ac tremor sit sup cūcta animātia terre:et super oēs volucres celi cū oīb⁹ que mouent̄ sup terrā. Oēs pisces maris manui vestre traditi sunt:ꝛ oē qꝺ mouetur ꝛ viuit erit vobis in cibū q̄si olera virentia tradidi vobis oīa.De ceteris etiā creatis dicit aplꝰ.j.Corinth.iij.ꝛ allegat magr̄ dist.j.hui⁹ scd̄i.Oīa vestra sunt/siue mūd⁹/siue vita/siue mors/siue ꝑsentia/ siue futura.Oīa vestra sunt:vos autē christi:christ⁹ aūt dei.Et ph̄s.Homo est quodāmodo finis oīm. ¶Loquēdo tñ de aialib⁹ sensibilibus aduertēduz ꝙ aliter ordinata sunt ad vtilitatem hoīs ꝑm statū innocētie:aliter ꝑm statū nature lapse.Scd̄m statū innocētie/vt dicit sctūs Bonauē.quadruplici rōne.

Prima ad manifestādū hoīs imperiū in eo ꝙ ei' oīa obedirent. Scđo ad decorandū hoīs habitationem: perpulchrum enī erat habitationem hoīs aīalium multiplicatione ⁊ non solū arborum decorari. Tertio ad excitādum hoīs sensum: vt in ipsorum aīaliū naturis diuersis cognosceret homo multiformem sapientiā creatoris. Quarto ad mouendū eius affectū: vt dū homo videret animalia ꝑm rectitudinem sue nature in finem suum ordinatissime et absq; declinatione tendentia: excitaretur etiā ad amandum deum finem suum. Et per hunc modum oīa animātia et cetera creata profecere homini in statu innocentie. ¶ Pro statu etiam nature lapse ordinantur animalia innoxia ad vtilitatē hoīs quadrupliciter scz ad cibum: ad vestitū: ad obsequium: ad solatiū. ¶ Noxia vero similiter ad quadruplicem vtilitatē quam ponit Augu. lib. iij. super Genes. ad literam vbi dicit. Aut penaliter ledunt: aut salubriter exercent: aut vtiliter probāt: aut ignoranter docent: que possent latius extendi. Docent enim humanitatem ostendendo homini suā infirmitatē: pbāt cōstantiā exercent patientiā: pmouēt pctōrū penā: q̄ nō parū: pficiunt homini ad ppriā cognitionem ⁊ vite con-
3 uersionem ac dei timorem. Et per hoc ptz ad rationem dubij. ¶ Ad rōnes prime opinionis in principio questionis posite / tenētis elemēta substātialiter manere in mixto. ¶ Prima ratio soluta est in primo dubio tertij articuli vbi exponit̄ diffinitio mixtiōis. ¶ Ad scđm đr qđ in mixto non sunt qualitates eedē numero q̄ in elemētis: sz eedē specie. ¶ Ad tertiū đr qđ nō est intelligēdū qđ elemētum sit formaliter in mixto: ⁊ sic dn̄et̄ in ipso: sed qualitas motiua eiusdē speciei cū qualitate elemēti est in mixto: ⁊ p hoc elementū dicit̄ dn̄ari in mixto. ¶ Ad quartū đr qđ phs loquit̄ de corporibꝰ viuētiū eterogeneorum: de hōgeneis nō opꝫ: vt supra dictū est. ¶ Ad quintū dicit̄ / esto qđ in quolibet mixto sint quatuor qualitates prime: non tñ per hoc indicant substantiā elemēti: sed eius virtutē / ad sensum supra expressum. ¶ Ad vltimū dicit̄ qđ diuerse virtutes accidentales non exigunt diuersas naturas specificas aut substantiales: q: eidem subiecto inherent plura accidētia specie distincta. Et tantum de questione.

Distinctio. xvj.

In distinctione decimasexta / in qua incipit tertia ps principalis huius scđi libri. Determinato enī in speciali de pductione creature pure spūali sit et pure corporali: agit nunc de creatura ex vtraq; spūali natura et corporali cōposita: hoc est de hoīe. Et primo de eiꝰ cōstitutiōe in esse naturali. Scđo de eiꝰ destitutione p lapsum in esse criminali dist. xxj. ¶ Circa primū agit primo de hoīe quātū ad eiꝰ pductionē. Scđo quātū ad eiꝰ cōseruationē dist. xix. Quo ad primū psequit̄ de hoīs pductiōe quātū ad principiū effectiuū. Scđo quātū ad principiū cōstitutiuū dist. xvij. In hac igit̄ distinctione determinat qualiter hō factus sit quantū ad deū: principiū eius effectiuum tractās illud Geñ. j. Faciamꝰ hominē ad imaginē ⁊ similitudinē nostrā. ¶ Colligit̄ autē snīa textus in subiectis tribus conclusionibus. ¶ Prima. Hominem ad imaginem et similitudinē dei esse factum scriptura docet. Faciamus inquit hominem ⁊c. in persona patris loquens non ad angelos: sed ad filium et spiritumsanctum. ¶ Secunda conclusio. Homo factus est ad trinitatis imaginem / scđm memoriam / intelligentiam / et dilectionem / ꝑm innocentiam aūt et naturalem iusticiam ad eius similitudinem. ¶ Tertia conclusio. Filius natus est non ad imaginē: sed imago patris ei per omnia equalis. Homo factꝰ est ad imaginē: ⁊ imago trinitatis imparis accessu similitudinis.

Questio vnica.

Quia de imagine in primo dist. iij. latius tractari solet: hac dimissa: ideo materia de distinctione partiū imaginis: hoc est potētiarū eiꝰ hāc moueo q̄stionē. Utrū sicut aīa, intellectiua sensitiua ⁊ vegetatiua in eodē homine: ita eiusdē aīe potentie inter se ⁊ ab aīa sint distincte. In questione erūt tres articuli. Primus de distinctione formarū eiusdē cōpositi. Secundus de distinctione potētiarū eiusdē forme. Tertius mouet dubia. Uide pro illius questionis materia Ockā in scđo. q. xxiiij. xxvj. Itē quod. ij. q. x. ⁊ xj. Itē Greg. dis. xvj. q. ij. ⁊ iij. A
¶ Quoad primū plures fuerūt opiniones de pluralitate formarū substātialiū i eodē cōposito. Una fuit anaxagore ponētis quodlibet esse in quolibet: hoc ē de qualibet specie formā esse in quolibet cōposito: ⁊ ita tot formas in quolibet cōposito / quot sunt spēs. Harū aūt vna sola patet: cetere latent. Hāc reprobat phs. j. physicorū. ¶ Alia fuit opinio multiplicantiū formas substātiales ꝑm numerū predicatorū quidditatiuorū de cōposito pdicabiliū: vt in hoīe ponūt vnā formā ꝑm quā đr substātia: aliā ꝑz quā đr corpꝰ aliā ꝑm quā đr corpꝰ animatū: ⁊ sic de alijs descēdēdo vsq; ad specialissimā. ¶ Tertia Auicēne ⁊ cōmētatoris: ponētiū lz diuersimode qđ in mixto sunt vere et substātialiter forme elemētorū: de quo habitū est distinctione p̄cedēte. ¶ Quarta multiplicat formas substātiales ꝑm numerū partium eterogenearū: vt aliā ponūt formā carnis / aliā ossis. ¶ Quinta multiplicat formas substātiales ꝑm multiplicitatē operationū specie distictarū: vt aliā visiuā: aliā tactiuā: aliā auditiuā ⁊c. ¶ Sexta numerat formas substantiales in homine ꝑm numerū vitarū: hoc est ponūt formā dātē esse vegetatiuū: aliā q̄ dat esse sensitiuū: aliā q̄ dat esse intellectiuū. ¶ Septima que ponit in hoīe formā corporeitatis ⁊ formā sensitiuā ⁊ intellectiuā. ¶ Octaua q̄ ponit duas tm̄ esse formas substātiales distinctas. s. corporeitatis ⁊ intellectiuam. ¶ Nona q̄ cōtra oēs predictas ponit tm̄ vnā formā substātialē in vno cōposito q̄ est Alex. de ales parte. ij. q. lxij. ⁊ beati Tho. parte. j. q. lxxvj. artic. iij. ⁊ iiij. ⁊ eā sequit̄ vt supra. Gregorius de Ari. Ockā tenet. ij. quod. q. x. ⁊ xj. ꝙ aīa intellectiua distinguit̄ a forma corporeitatis ⁊ a sensitiua. Similiter ꝙ sensitiua distinguit̄ a forma corporeitatis: sed nō a vegetatiua. Uñ pōt elici ꝙ ꝑm eū in hoīe sunt tres forme substātiales scz corporeitatis ⁊ aīa sensitiua q̄ ipsa est: ⁊ vegetatiua ⁊ aīa itellectiua. ¶ Primū scz qđ in hoīe sit forma corporeitatis distincta a forma vitali sic persuadet. Nā eadē accidētia manēt in genito ⁊ corrupto: ergo habēt idē subiectū. Nō materiā primā: ergo aliquā formā manentē sub vtroq; termino q̄ non est alia q̄ forma corporeitatis. Quod aūt nō immediate inhereāt materie: ptz: q: forma substantialis est essentialior materie q̄ forma accidentalis: ergo mediāte forma substantiali inherēt materie. Item nisi sic: tunc corpus christi nunq̄ fuisset pars essentialis nature humane in xpo: nec fuisset idē corpus viuū ⁊ mortuū: nec fuisset deitas vnita illi corpori i sepulcro nisi p nouā assumptionē. ¶ Similiter nec essent eadē corpora sanctorū viua ⁊ mortua: ⁊ p ꝯsequēs nō essent adorāda sicut corpa sanctorū: q: sancti ista corpora nūq̄ habuerūt: si nō sit i eis mortuis eadē forma corporeitatis q̄ fuerat in eis viuētibꝰ: q̄ vident̄ absurda. ¶ Pro scđo scz ꝙ aīa itellectiua distinguit̄ a sensitiua sic arguit̄. Impossibile est ꝙ i eodē subiecto sint ꝯtraria saltē naturalr̄: sz actꝰ appetēdi aliqđ ⁊ renuēdi idē sunt ꝯtrarij: ⁊ tñ simul sunt in appetitu sensitiuo: ergo hi duo appetitus nō sūt idē. ¶ Itē. iij. de aīa dicit phs. In eodē sunt appetitus ꝯtrarij: hoc est essent cōtrarij si essent nati recipi in eodem subiecto. ¶ Item eadem forma substātia-

Articu. j.
Nota. j.

lis nō potest habere duos actus appetēdi simul respectu eiusdez obiecti: sed frequenter in homine est act⁹ volendi aliqđ obiectū in sensu actu appetēdi illud idem. ergo volūtas ⁊ appetitus sensitiuus non sunt idē.) ¶ Itē eadē forma non elicit simul ⁊ semel actū appetēdi aliquid naturaliter: ⁊ ēt actū appetēdi illud idē libere: sed appetitus sensitiu⁹ appetit obiectū suū naturaliter. Appetitus intellectiu⁹ appetit idē libere: ergo nō sunt idē. ¶ Itē sensationes sunt subiectiue in aīa sensitiua mediate vel imediate: ⁊ nō sunt in aīa intellectiua: ergo distinguuntur. Maior ptz: aut sunt in aīa sensitiua / aut ei⁹ potētia: ⁊ si in potētia etiā sunt in aīa: cū potētia vel sit realiter aīa / vł accidēs sibi ĩherēs: ⁊ siue sic: siue sic si ē ĩ potētia etiā erit in anima sensitiua. Minor pbať: qꝛ aliter oīs apprehēsio anime sensitiue in hoīe esset itellectio: qꝛ esset subiectiue in aīa intellectiua. Similiter tūc aīa separata intellectiua posset sentire: qꝛ ex quo sensatio est in aīa intellectiua: que est separabilis a corpore: posset deus eā cōseruare in anima intellectiua separata: ⁊ sic p eā sentire: qđ est absurdū. ¶ Itē eadē forma nō est extēsa ⁊ nō extēsa: aīa sensitiua est extēsa: qꝛ subiectū sensationis extēse: ⁊ aīa intellectiua est indiuisibilis ⁊ inextēsa. ¶ Qđ etiā sensitiua distinguiť a forma corporeitatis / pbať in primo dicto quo deductum est ꝙ forma corporeitatis distinguiť a forma vitali. ¶ Qđ forma sensitiua non distinguiť a vegetatiua probat: qꝛ nulla est necessitas ponēdi illā distinctionē: qꝛ maxime diuersitas operationū. Sed illa nō cōcludit: qꝛ idē pōt esse pncipiū diuersarū operationū. ¶ Uerūtn̄ rōnes ille nō probāt sufficiēter / sicut idē doctor dicit. ꝙ dictū sunt ex per se notis pbari nō pōt. Et ideo cōtra illā opinionē argui pōt ex cōi principio illius doctoris: imo phi ⁊ oīm. ¶ Nō est ponēda pluralitas sine necessitate: hoc est sine rōne euidēti experiētia vel auctoritate: cui nō lz cōtradicere: sed nihil tale in proposito vt patebit soluēdo rōnes adductas. Ista rō eque pcedit cōtra oēs opināntes in eodē composito plures formas substantiales: ꝙuis cōtra singulas possent adduci rōnes speciales: ideo videtur qđ opinio nona Grego. sit principalis tā phi ꝙ aliorū cōiter conformior: ⁊ ideo probabilior. ¶ Scđm quem Greg. s. in .ij. vbi supra ponit hanc conclusionē vn̄salem. In

Conclusio.

nullo cōposito substātiali sunt plures forme substātiales totales idest quarū vna nō est pars alterius: sed vnius compositi substantialis est tm̄ vna forma substantialis: ⁊ illa est specinoca. i. cōstituit compositum in certa specie. ¶ Ex quo sequitur corollarie qđ in hoīe aīa intellectiua vegetatiua et sensitiua ⁊ forma coporeitatis non sunt realiter distincte: sed per vnā aīam indiuisibilem homo intelligit: sentit vegetat: mouetur: est homo: aīal: corpus: substantia probatur specialiter conclusio de homine vbi min⁹ apparet per beatum Augusti .x. super Gen. dicentem. Anima rationalis non solum carni prebet animalem vitā: verū etiā ꝭm ipsam carnem aliquid cōcupiscit. Si aīa rōnalis prebet vitā aīalem corpori: frustra pōiť aīa sensitiua ⁊ animalis. Silr si anima rōnalis cōcupiscit ꝭm carnē hoc est per organū corporeū: frustra ponitur alia anima organica. ¶ Item in li. de ec. dog. c. xv. dicitur. Neqꝫ duas animas dicimus in vno homine: sicut Jacobus et alij syrorū scribūt: vnā animalē qua animeť corpus ⁊ mixtā sit sanguini: ⁊ alteram spiritualē que rōnez ministrat. Sed dicimus vnā eādēqꝫ esse animā in hoīe: que et corpus sua societate viuificat: et seipsam sua ratiōe disponit: habens in se libertatem arbitrij: vt in sua substantia eligat cogitationes quot vult. Item Damas. lib. ij. c. xiij. Anima rōnalis organico vtitur corpore: ⁊ ei est vite augumentationis ⁊ sensus ⁊ generationis tributiua. Et eandē sententiā ponit Aug. in de quantitate anime. ca. lxv. ¶ Ex qbus satis patet ꝙ tam sensitiuas ꝙ vegetatiuas operatiōes operatur anima rationalis: ⁊ p cōsequēs frustra poneretur alia anima sēsitiua vel vegetatiua. ¶ Qđ etiā nō opz ponere formā corporeitatis vel substātie distinctā ab aīa intellectiua / probať similiter: qꝛ corpo qđ aliquid est cōpositū ex materia ⁊ forma quantūcūqꝫ substantiali / est corpus et substātia: ideo nō opz ponere aliā formā dantē esse substantiale ⁊ corporeuz. Consequentia nota. Añs ptz de substātia. Nam ad hoc ꝙ aliquid sit substantia: sufficit qđ per se subsistat: aut ꝙ sit pars essentialis rei per se subsistentis hoc aūt non conuenit rei composite per formā tātū sed etiam per materiā. Cōuenit etiā ipsi materie et substantie simplici materiā nō habenti. Patet etiaz de corpore: signo em̄ precipue cōpositū ex materia et anima itellectiua. Quero an sit corp⁹: vel nō: siue an sit substātia corporea vel incorporea. Nō potest dici ꝙ sit incorporea: qꝛ est composita ex materia et forma: etiam ex materia extensa. ¶ Itē omne incorporeum est spūs: sicut oē corporeū est corpus: sed illud cōpositū non est spūs / qꝛ diuisibile: omnis autē spiritus est indiuisibilis: ergo erit corpus: alioquin diuisio substātie per corporeū ⁊ incorporeū nō esset sufficiens. Itē est cōpositū ex materia ⁊ forma: ergo est corpus. Tenet consequentia per locū a diffinitione: neqꝫ plus est corpus per formā ꝙ per materiam: ita em̄ dat materia esse corporeū cōposito sicut forma. Utrūqꝫ em̄ requiritur ad hoc ꝙ aliquid dicatur corpus. ¶ Itē queri posset de anima sensitiua si distinguitur ab intellectiua: an in morte hominis desinat esse simpliciter: aut separata maneat sicut anima intellectiua. Scđz nō diciť. Si primū: ergo in resurrectiōe nō solū anima intellectiua corporei. i. materie que corrupta nō est vnitur: sed aliqđ de noua reproducitur. s. anima sensitiua: qđ nulli sanctorū dicunt. ¶ Tenendo itaqꝫ cōclusionē istam responderi pōt rōnibus ad oppositū inductis. ¶ Ad primam probantē ꝙ ponenda sit forma corporeitatis. ¶ Dicendū ꝙ manent accidentia eadē in genito et corrupto / saltem aliqua: et habēt idē subiectum scz materiā primā cui immediate inherēt accidētia naturalia. Et negandum est ꝙ accidentia inhereāt materie per formā substātialem: sed immediate inherēt et inherere possent etiā si per diuinā potētiā forma substātialis separareť a materia. Nec forma substātialis est essentialior materie ꝙ accidentalis: quia neutra est de essentia materie: ⁊ quelibet distinguitur realiter a materia: immo omnis forma substātialis presupponit formas accidentales in materia. qbus disponatur ad sui receptionē: nec oppositū horū probatur. ¶ Ad secundū de corpore christi in sepulchro ⁊ de corporibus sanctorū. Primo de corporibus sanctorū. Respondetur ꝙ illud qđ relinquitur in morte hominis sancti vel reprobi immo cuiuscūqꝫ animalis est suppositū: qꝛ res p se subsistens: q̄ non est pars alterius: nec alteri innititur / vt forma subiecto / velvt pars toti: velvt natura suppositanti. Et per consequēs habet in se formā specinocam de nouo genitā distinctā ab ea que est per mortē corrupta vel separata: que forma dicitur forma cadaueris: alioquin esset corruptio sine generatione cōtra philosophū. Hoc ergo relictum suppositū qđ est cōpositū ex materia ⁊ forma cadaueris de nouo genitum nūqꝫ fuit pars hominis vel animalis viuētis: qꝛ nō prefuit. Et ideo argumētū hoc ita est ꝯtra opinionem arguentis sicut cōtra aliā: eque em̄ procedit siue ponatur vna forma tantū in cōposito: siue plures. Quia breuiter quero: vtrum forma corporeitatis q̄ sic remanet in corpore mortuo: et prius fuit in eodem viuo: sit forma speciuoca: vel nō. Si sic / ergo in viuo fuerūt plures forme speciuote: et ita corpus viuū non fuisset vnius speciei: quelibet enim forma specinoca dat esse specinocum composito. Si non / quero an in corpore mortuo sit forma specinoca superaddita forma corporeitatis: vel nō. Si primū

Solutio rationum. D

Ad secundū

stat argumentū contra eos ꝙ ibi est nouū cōpositū: qḋ nunꝙ fuit pars viuētis. Quis em̄ diceret ꝙ cineres in quos resoluit corpus sanctoꝝ aliqñ fuerunt pars essentialis sanctoꝝ: ⁊ ꝙ ex illis cineribꝰ sancti viuētes fuissent cōpositi. Si nō: ergo corpus mortuū nō esset alicuiꝰ speciei: ⁊ tñ est corpus: et sic aliqd cōtinet sub genere: ⁊ tñ sub nulla eius specie: qḋ est absurdū. ¶ Dicit ergo ad argumentū ꝙ mortuo hoīe manet eadem materia numero in corpore mortuo que fuit pars viuētis. Et ꝓpter hoc merito venerant sanctoꝝ reliq̄: q: in eis est aliqd qḋ vere fuit in sanctis: materia scʒ cui inhesit aīa iaʒ beata: eidē aīe in resurrectiōe reuniēda: lʒ illud totū nūꝙ fuit pars sancti viuētis. ¶ Per hoc ad argumētū de corpore Christi iacente in sepulchro: dicit ꝙ corpus illud quod iacuit in sepulchro: fuit illud idem cui inhesit aīa itellectiua Christi: ⁊ fuit vere pars essentialis humanitatis Christi/ assumptum a verbo in instanti cōceptionis Christi: nec vnꝙ expost a verbo dimissum: ⁊ ita nō de nouo assumptū: fuitꝙ corpus illud idē viuū ⁊ mortuū: ⁊ realiter nihil aliud fuit nisi materia illa prima: illa scʒ eadem numero cui priꝰ aīa Christi inhesit tāꝙ suo subiecto prius ⁊ post vnita v̄bo. Nā cū dicimꝰ hūanitatē Christi/ ⁊ cuiuslibet alteriꝰ hoīs cōponi ex corpore ⁊ aīa: corpꝰ nihil aliud dicit ꝙ materiā quantū ad subtractū: ⁊ aīa dicit formā: non em̄ cōponit aīal ex corpore de substātia: sed ex corpore de quātitate: hoc est dictu. Corpus in illa locutione nō accipit vt est de p̄dicamēto substātie: sed vt est de p̄dicamēto quātitatis: nō em̄ cōponit aīal ex cōposito ex materia ⁊ forma: sed ex materia tāꝙ parte vna essentiali: ⁊ ex forma tanꝙ ex parte essentiali altera. Ipsa tñ materia est corpus de quātitate: q: est extēsa/ lōga/ lata/ ⁊ profunda. Si querit vtrū in materia corporis Christi fuit aliqua noua forma inducta/ scʒ forma cadaueris per mortē/ ⁊ aīe intellectiue separationē: sicut dictuʒ est de alijs sanctis. ¶ Horreo dicere corpꝰ Christi fuisse cadauer: qḋ statim fuit reuniēdū aīe ⁊ glorificādū: p̄sertim quia dicit ꝓpheta de Christo. Nō dabis sanctū tuum videre corruptionē: cōi scʒ more alioꝝ: vt dicit Glos. interli. ps. xv. Uidisset aūt corruptionē si cadaueris forma fuisset inducta. ¶ Dico ergo ꝙ corpus Christi iacens in sepulchro fuit materia prima Christi sine forma substātiali/ qualificatū formis accidētalibꝰ ⁊ vnita verbo. Nec impossibile est materiā stare nudam absꝙ substātiali forma potētie diuine: vt supra patuit. Nec maiꝰ est miraculū ꝙ cōpositū subsistere in forma corporeitatis sine forma specialissima: ⁊ ita cōp̄hēdi sub genere: ⁊ tñ sub nulla eiꝰ specie. Qḋ vt patuit sequit ad opinionē tenētē ibi esse formā corporeitatis sine forma specialissima. ¶ Uerūtñ ꝙ corpus Christi in sepulchro qḋ est materia sola: nō fuit suppositū sicut nec aīa: q: vtrūꝙ fuit a v̄bo suppositatū. Etiā q: neutrū est ens cōpletū: cū quodlibet posset esse pars cōtinui: ⁊ ad hoc habeat inclinationē naturalē. ¶ Ad argumēta ꝓbantia ꝙ aīa intellectiua distinguit a sensitiua. Ad primū cū arguit ꝙ actus appetēdi aliqd ⁊ renuendi idē sunt ɔ̄rij ⁊c. Dicēdū ꝙ verū est hoc qñ sequunt eandē app̄hēsionē: secꝰ si sequunt diuersas app̄hēsiones: nūc aūt actꝰ appetitꝰ sensitiui sequtur apprehensionē sensus. Et actus appetitꝰ rōnalis/ id est volūtatis sequit apprehēsionē intellectiuā: ⁊ ille nunꝙ sunt ɔ̄rie: sed actus appetendi obiectū sensitiuū ɔ̄riatur actui sensitiuo renuēdi idē obiectū ꝑm eundē sensum. Unde etiam actus appetēdi ⁊ refugiendi idem obiectū diuersis sensibus apprehēsuʒ: stant simul/ ⁊ non sunt cōtrarij: vt patet si gustabile vel odorabile placens sit supercalefactū: gustus appetit: ⁊ tactus refugit: vt patet in catis: cum offertur cibus cōueniens calidus. Multo ergo minus contrariātur appetitꝰ alicuiꝰ ꝑm sensum: ⁊ volūtas seu renitio ꝑm voluntatē. Uerū ꝙ huiōi actus diuersorum appetituum possunt dici virtualiter vel inclinatiue cōtrarij: q: inclinant ad diuersos effectus cōtrarios scʒ prosecutionē ⁊ fugā: nō autē sunt contrarij formaliter: ⁊ possunt simul stare in eodē subiecto. ¶ Ad Aristo. iij. de aīa dicit ꝙ facit pro illa conclusione. Et loquit ibi Aristo. de cōtrarijs virtualiter seu inclinatiue/ nō formaliter. Ad tertiū dicitur negādo qḋ assumit: sicut em̄ eadē forma pōt simul habere diuersas cognitiones eiusdē obiecti: sensitiuā scʒ et intellectiuā: intuitiuā ⁊ abstractiuā: aptiuā ⁊ adhesiuā: ita etiā potest habere simul p̄hensiuā ⁊ adhesiuā: ita etiā potest habere simul de eodē obiecto diuersos actus appetēdi cōsequētes diuersas cognitiones p̄uias. ¶ Ad quartum dicitur ꝙ nulla est impossibilitas eandē potentiaʒ respectu eiusdē obiecti habere vnū actum mere naturaliter ⁊ aliū libere. Nā ꝑm eundē auctorē aīa intellectiua vna ⁊ eadē intelligit naturaliter aliquod obiectū: ⁊ idē vult libere. Similiter ⁊ volūtas respectu obiecti habet actū aliquē necessario stante alio actu ⁊ libere alio actu in nō existēte. Nihil ergo repugnat aīam eandē habere actum appetitꝰ sensitiui naturaliter: ⁊ aliū actum respectu eiusdē obiecti libere ꝑm appetitū rationalē. ¶ Ad quintū dicit cōiter ꝙ sensationes inherēt organo qḋ est cōpositū ex materia diuisibili ⁊ aīa. ¶ Et si diceret ꝙ nunꝙ accidēs est simplicius subiecto. Illud nō est ꝓbatū/ sed ecōuerso: verū est ꝙ accidēs nō est cōpositiꝰ suo subiecto: nihil autē prohibet ipsum esse simplicius suo subiecto. Si tñ concederet ꝙ sensationes inherent soli forme sensitiue: non videt magis impossibile accidens diuisibile inherere forme indiuisibili inexistēti subiecto diuisibili: ꝙ ipsam formā indiuisibilē inherere subiecto diuisibili. Unde aīa intellectiua indiuisibilis in se/ dum inheret subiecto diuisibili: potest recipere sensationes diuisibiles. Et qñ arguit: tūc oīs app̄hēsio sensitiua in hoīe esset intellectio. Negetur ɔ̄ña. Licet enim omnis talis est aīa intellectiua: nō tñ est intellectio. Unde apprehēsio intellectiua est que ad sui productionē nō requirit organū corporeū. Nunc aūt licet oīs sensatio in homine sit in aīa intellectiua: quia est in sensitiua: et eadē aīa est sensitiua ⁊ intellectiua: tñ quia sensatio nō potest fieri sine organo corporis: ideo non est intellectio. ¶ Per hoc ad sequentē dicit ꝙ aīa separata non potest sentire: q: caret organo ad sentiendū requisito. Ad ꝓbationē dicit: quia deus posset conseruare sensationē in aīa intellectiua sep̄ata. Quānis hoc verti posset in dubiū: an qualitas diuisibilis ⁊ extēsa posset informare subiectū simplr̄ indiuisibile: quia tñ non video manifestā ɔ̄dictionem/ propter quā solū aliquid negandū est a potētia dei absoluta: ideo cōcedo ꝙ in casu aīa separata sentiret: hoc tñ non est naturale/ sed miraculosum. ¶ Idem argumentū fieri potest: si deus sensationē cōseruaret in aīa sensitiua separata/ si foret distincta ab intellectiua. Posset enim deus animā sensitiuā bruti separare a materia: ⁊ in ea conseruare sensationē in corpore acquisitā: vel etiā de nouo in ea a deo post separationē productā. Quero tūc an aīa talis separata sine organo sentiret vel nō. Et sicut ibi respondetur/ ita in ꝓposito. ¶ Ultima ratio soluta est: q: aīa sensitiua in hoīe nō est diuisibilis neꝙ extensa: vt ptʒ in respōsione ad quintū. In brutis aūt extēsa est ad extēsionē subiecti. ¶ Quantū ad secundū articulum de distinctione potentiarū eiusdem forme. Arti. ij. G Primo videndū est de sensitiuis potētijs. Secundo de potētijs intellectiuis. ¶ Circa primū est opinio beati Tho. parte. j. q. lxxvij. et. lxiiij. arti. iij. ꝙ potentia generaliter distinguitur ab anima ⁊ sit accidēs: quarū quedā inherēt anime tñ: vt potētie nō organice. Organice autē quales sunt sensitiue inherent toti composito ex anima ⁊ materia. ¶ Rationes sue sunt: quia actus ⁊ potētia pertinēt ad idem genus: cum ergo actus nō sit in genere substātie: sicut nec

operatio: ergo nec potētia: anima autē nō est in genere substātie. Differūt igit potētia aie ꝛ actus nedum numero/sed etiā genere. ¶Itē/si potētia aie esset substātia: aia esset immediatū principiū operationis sue: ꝛ ita semper esset in actu/sicut semp est in aia. ¶Item ſm Diony. c. xi. de cele. hierar. Spūs h
diuidunt in substātiā/virtutē et opationē: ꝛ ita silr aia: aliud igit erit essentia: aliud virtꝰ: aliud operatio. ¶Cōtra opinionē illā est cōe argumētū de vitāda pluralitate: vbi nec ratio/nec experiētia/nec auctoritas cogit. ¶Ideo pro rñsione notādū ꝙ cū per potētiā aie pōt intelligi illud quo aia pōt in operationes vitales/duplr pōt accipi potētia. Uno modo pro omi necessario reqsito ad quēcūꝗ actū vitalē tāꝗ causa partialis. Alio mō accipit pro illo pcise qð se tenet ex parte aie eliciētis tāꝗ principiū partiale. Primo modo dispōnes qualitatiue reqsite ad videndū/audiēdū ꝛc. dici pñt potētie. ¶Et quia potētia est duplex: actiua ꝛ passiua: in vtraꝗ distinctio dicta locū hꝫ. Nā potētia passiua qñꝗ accipit pro quolibet illo qð necessario reqrit ad recipiēdū actū vitalē quō dispōnes subiecti qbus disponit ad recipiendū actuꝫ dicunt potētie. Et illo modo qñꝗ idē est potētia actiua ꝛ passiua: qꝛ qñꝗ eedē qualitatiue dispōnes qbus subiectū disponit ad recipiendū actum vitalem/etiā cōcurrūt actiue ad hmōi actus pductionē. Alio modo accipit potētia passiua pro illo qð precise tenet se ex parte subiecti recipiētis. ¶Cōsyderādū etiā est/ꝙ qꝛ aia sensitiua si distinguit ab intellectiua in hoie: est diuisibilis ſm diuisionē subiecti: ꝛ ideo partes hmōi aie realiter distinguunt. Et est alia aia partialis in oculo: alia in lingua: alia in manu. Scðm opinionē vero oppositam (quā probabiliorē reputo) aia sensitiua in hoie est simplr indiuisibilis: qꝛ est realiter aia intellectiua. Uerū in pposito solū loqmur de potētia totali ꝛ nō
Cōclusio. 1. partiali. ¶His pmissis est cōclusio prima. Accipiē-
3 do potētiā primo modo potētie sensitiue aie distinguūtur ab ipsa aia ꝛ inter se: hoc est potētia visiua ab auditiua: ꝛ olfactiua a tactiua. Primū probat: qꝛ quedā qualitates que sunt accidētia absoluta reqrunt ad sentiēdū: ꝛ ille distinguunt realiter ab aia: ergo. Minor ptꝫ: qꝛ ome accidēs distinguit a substātia/aia est substātia. Maior pbatur: qꝛ ad sentiēdū reqrunt certe dispōnes organū sensus disponētes: quibꝰ nō existētibꝰ aia nō sentit: ꝛ ille sunt accidētia absoluta/scꝫ caliditas/humiditas ꝛc. vt experiētia docet. Scða pars pbat: qꝛ alia dispositio reqrit ad videndū: alia ad audiēdū: quarū vna qñꝗ corrūpit alia manēte: vt ptꝫ in ceco non muto ꝛ muto vidēte. Ex quo seqtur ꝙ capiēdo potētiā sentiēdi pro toto illo qð reqrit ad sentiendū. i. pro aia actum sentiēdi eliciēte/et dispōnibꝰ qualitatiuis necessarijs/potētie aie distinguunt ab aia tāꝗ totū a parte. Ille em̄ dispōnes qualitatiue se habent vt partes respectu totius ad sensationē reqsite: ꝛ inter se tāꝗ qdā tota aggregatiue: cuiꝰ alique partes distinguunt. Patet
Cōclusio. 2. satis ex pclusiōe addita sequēte. ¶Scða pclusio. Accipiēdo potētiā scðo modo/potētia aie sensitiue nō distinguit ab aia sensitiua. Probat: quia pter aiam sensitiuā ꝛ organū debite dispositū/ꝛ obiectū sufficiēter psens: stante cōi causarū superiorū influētia: nihil aliud reqrit ad sentiendū: ergo potētie reqsite sunt aliqd illorū: ꝛ nō organū: nec eiꝰ dispositio: nec obiectū: qꝛ illa nō tenēt se ex parte aie: ergo erit aia: et per pñs nō distinguitur ab aia. Ultima pña nota. Prima pꝫ a sufficiēti diuisiōe. Illis em̄ positis oibꝰ alijs circūscriptis fit sensatio: ergo preter illa nihil aliud reqrit. ¶Si dicis. Requirit adhuc preter illa quedā virtus in aia ab ea distincta qua nō existēte/nō sufficeret elicere actum sentiēdi. Dico hoc restat probandū: neꝗ em̄ hoc docet experiētia: nec probat ratio: ideo ponēdum nō est. Cōsequētia nota ex cōi principio. Antecedēs patebit soluēdo rationes ad hmōi probationes inductas. ¶Item si hmōi potētie essent accidētia aie que fluerēt ab aia: vt dicit opposita opinio. Quero quō fluūt ab aia tāꝗ effectꝰ a causa: vel aliter alius modus nō datur. Tūc vltra. Anima est potēs pducere hmōi potētias: vel ergo seipsa: vel per mediū: ꝛ erit pcessus in infinitū: vel datur status in aliquo cuiꝰ aia sit immediatū principiū: silr ergo pōt dici respectu actꝰ sentiēdi/ꝙ eiꝰ principiū immediatū sit aia. ¶Ad rōnes igit illius k
opinionis: ad primā dicit ꝙ capiēdo actꝰ ꝛ potētia/vt sunt differētie entis: puta actus pro eo ꝙ actualiter est: ꝛ potentia pro eo qð nō est/sed esse pōt: quō diuidūt oē genꝰ: qꝛ de quolibet verū est/ꝙ est vel ꝙ non est. Sic cōcedi pōt ꝙ actꝰ ꝛ potētia ptinent ad idē genꝰ: sed sic nihil ad ppositū. Hic em̄ nō loquimur de potētia pro re nō existēte: sed p principio immediato actꝰ vitalis: ꝛ illo modo nō est verū vniuersaliter: ꝛ esset contra arguentē: qꝛ ſm eū aia est principiū potētie: ꝛ tñ ſm eum potētia est accidēs: ꝛ aia substantia. ¶Ad scðm neget cōsequētia: ꝙ igit aia semp esset in actu: qꝛ nō opꝫ ꝙ actus primo semp sit cōiunctꝰ actꝰ scðs: qꝛ nō semp potētia actiua est sufficiēs ad actꝰ pductionē: ꝛ qñꝗ etiam si fuerit sufficiens: sola libertate sua nō hꝫ actū. Sic in proposito sola aia nō sufficit ad actus cōnotatiuos: ꝛ respectu actū volūtatis est libera. Etiā pōt per idē argui ꝯ eū: qꝛ ita argueret de ipsa potētia que ſm ipsum est accidens: illud em̄ accidens est immediatū principiū actꝰ vitalis: ergo erit semp i actu. ¶Ad Dyony. dicit ꝙ Dionysius nihil aliud vult nisi ꝙ in oi celesti spiritu est essentia/virtus/ꝛ opatio: que tria sunt idem realiter: sed rōne diuersa: ideo addit altissima. Uel ſm aliā trāslationē: supermūdana rōne. qð Hugo exponit. i. spirituali rōne. ¶Et si qs diceret. Potētia aie est in scða specie qualitatis: qꝛ naturalis potētia: aia aūt et eius substātia nō sunt in gñe qualitatis/sed substātie. Rñdet ꝙ hec replica pcedit ex ignorātia logice: nā res vna est in diuersis pdicamētis: eo mō quo res esse dicit in pdicamētis. i. significatur p terminos diuersorū pdicamētorū: sic forma substantialis/inquātū principiū est naturale suarū operationū/est naturalis potētia: inquātū est pars compositi substātialis/est substātia. ¶Quantū ad L
secundā partē huiꝰ articuli: que erit de potētijs aie rōnalis seu intellectiue scꝫ memoria/intellectu/et voluntate: an he sint eedē in hoie/vel aliqua distincta ex natura rei. Uidēdū est de re ipsa in se: ꝛ deinde de modo loquēdi ꝛ exprimēdi rē ipsam. ¶De re est opinio vna beati Tho. sicut de potentijs sensitiuis: ꝙ potētia intellectiua seu intellectꝰ/memoria/volūtas/sunt accidētia que fluūt ab essentia aie: et ita distincta ab aia que sunt quasi mediū inter aiaꝫ intellectiuā ꝛ actum intelligēdi et volendi: ita ꝙ ad producēdū actum intelligēdi pter ipsaꝫ aiam intellectiuā obiectū/speciem ꝛ habitū/requirit quoddā accidēs ipsi aie inherēs: quo aia cū ceteris reqsitis producit actum intelligēdi: ꝛ sine quo nō pōt talem producere: qð accidēs nō aduenit aie ab extrinseco: si fluit ab essentia aie: ꝛ nūꝗ separat ab anima/siue actu intelligit/siue nō: ꝛ illud accidēs vocat virtutē vel potentiā intellectiuam seu intellectū: suo modo de volūtate. Et ita ſm euꝫ distinguunt hmōi potētie ab aia tanꝗ accidēs a subiecto: et inter se tanꝗ diuersa accidentia eiusdē subiecti: que sunt principia immediata diuersorū actuū. Pro illa opinione sunt plures auctoritates verbales. Nam beatus Augu. xv. de trini. c. vij. volēs ostēdere differētiā trinitatis que in nobis est scꝫ memorie/intelligētie/ꝛ volūtatis/ab ea que est in diuinis ponit illa in nobis differre: in deo vero vnū idēꝗ esse. vnde ait. In hoie inuenimꝰ trinitatem. i. mentē ꝛ notitiā qua se nouit: ꝛ dilectionē qua se diligit: sed hec tria sunt in hoie vt non ipsa sint homo. Quod per hoc ostendit: quia hō includit corpus: hec aūt non sunt corpora.

Consequēter

Consequenter ostendit q̄ nō sint aīa: cum subdit. Detracto etiā corpe: si sola anima cogitet aliqd. ei⁹ est mēs tanq̄ caput eius vel oculus/vel facies: sed non hec vt corpora cogitanda sunt: non igit̄ aīa: sȝ qd̄ excellit in aīa mens vocat̄. Ecce clare dicit aīaȝ non esse mentē: sed aliquid qd̄ est in aīa ꝛ excellēs in ea mens est. Hec ibi. ¶ Item infra eodē ca. post modicū ait. Itē q̄ in hoc magna distantia est scȝ inter trinitatē dei et nostrā q̄ sine mentē dicamus in homine eiusq̄ notitiā et dilectionē: sine memoriaȝ intellectiuā ꝛ voluntatē: nihil mente meminimus nisi per memoriā: nec intelligim⁹/nisi per intelligētiā: nec amam⁹ nisi per volūtatē. Et vero illa in trinitate quis audeat dicere patrē nec seipsum nec filiū nec spm̄sctm̄ intelligere nisi p filiū: vel diligere nisi per spm̄sctm̄ per se aūt meminisse tm̄modo vel sui vel filij vel spūsscti. Ubi vult dicere q̄ nō memoramur per intelligentiam: nec intelligimus per voluntatē: nec volum⁹ per mētē: ergo distinguit̄ q: q̄ sunt idē: q̄cq̄d cōuenit vni ꝯuenit et alteri. Et epylogās hoc idē. c. vij. eiusdē libri dicit. Nec distāt in eis ista: sicut in nobis: aliud est memoria: aliud intelligentia: aliud dilectio siue charitas. Item beat⁹ Augustinus loquens de illis: loqt̄ tanq̄ de distinctis. Uñ dicit ea trinitatem. trinitas non est nisi distinctorū. Et dicit. Hec tria in auctoritate statim allegata. Que autē tria sunt: non sunt idem. Itē Ansel. de concor. c. xix. Sicut habemus in corpore membra: ꝛ quinq̄ sensus/singula ad suos vsus apta: quib⁹ quasi instrumētis vtimur: ita ꝛ aīa habet in se q̄sdā vires quibus vtitur velut instrumētis ad vsus cōgruos. Est nāq̄ ratio in aīa qua sicut suo instrumēto vtitur ad ratiocinandū: et voluntas qua vtitur ad volēdū. Non em̄ est ratio et volūtas tota anima: sed vnaqueq̄ aliquid in aīa: Ecce aperte dicit volūtatē ꝛ rōnē esse instrumenta anime: instrumentum autē distinguit̄ ab eo cuius est instrumētū. ¶ Item magister dist. iij. lib. j. loquens de memoria/intelligentia et volūtate/dicit illa tria naturale ꝛ proprietates siue vires sunt ip̄sius mentis: et a se inuicem differant: quia memoria non est intelligentia vel voluntas. Nec intelligentia voluntas siue amor. Et p.emisit de illo verbo beati Aug. quo dicit illa tria esse vnum: vnam mētē: vnā essentiā. Qd̄ vtiq̄ nō videtur esse verum iuxta ꝓprietatē sermonis. ¶ Adducunt̄ etiā rōnes pro illa opinione. quarū aliq̄ue priori articulo posite sunt et solute: quibus addunt sequentes. Una operationes distincte realiter procedūt a potentijs distinctis realiter sm̄ operationē intellectus ꝛ voluntatis realiter distinguitur ergo etiā intellectus et volūtas. Cōsequentia nota. Maior ꝓbat̄: q: ph̄s. xij. Metaphy. ꝑ pluralitatē: mutuā ꝓbat distinctionē intelligentiarum. Et. ij. de anima dicit/q̄ potentie distinguunt̄ per actus. Minor nota: ꝛ ab oībus concessa. ¶ Itē sicut se habet esse ad essentiā: ita operari ad potentiā: ergo permutatim sicut se habet esse ad opari: ita essentia ad potētiaȝ sȝ in solo deo idē est esse ꝛ opari: ergo in creatura distinguunt̄: et p cōsequēs essentia ꝛ potētia. ¶ Item sicut se habet asinus ad rudibile: ita homo ad risibile: ergo sicut asin⁹ ad homo ita rudibile ad risibile. Ista cōseqnētia nō tenet/nisi sicut dicat oīmodā similitudinē. ¶ Itē accidentia que sunt in fluxu recipiunt̄ in substantia mediante accidente pmanēte: sed intelligere et velle sunt hm̄oi: ergo recipiunt̄ mediāte accidēte permanēte in aīa: hoc nō est aliud nisi potentia. ¶ Itē idē simplex non pōt esse principiū causale diuersarū operationū vel actuū. Nam materia non potest recipere aliā formā: nisi ꝑ aliaȝ dispositionē ipsam determinātem: alias quodlibet indifferenter fieri posset ex quolibet. Si igit̄ materia non pōt recipere: multominus potest potentia operatiua operari sine determinatiōe diuersa. Anima rationalis recipit et operatur diuersos actus: ergo oportet eos determinari per aliqua absoluta accidētia non per substātias. Hec nō erūt nisi potētie intellectus scȝ ꝛ voluntas. ¶ Alia est opinio q̄ potentia anime non distinguit̄ ab essentia aīe realiter que adhuc multipliciter variat̄. Quidā dicūt q̄ sunt partes aīe distincte realiter inter se: sȝ nō ab aīa. Sed falsitas illius opinionis pȝ: q: si sunt partes aīe: nō sunt ipsa: q: implicat partē esse illud cuius est pars. Silr̄ nec sunt partes integrales nec essentiales: cū aīa vtroq̄ modo est simplex ꝛ indiuisibilis. ¶ Alij dicunt q̄ sicut nō distinguunt̄ realiter ab aīa: ita neq̄ a se inuicē: et hi bifariant̄. ¶ Quidā dicūt q̄ sunt oīno idē sibi essentie ac indistincte re ꝛ rōne. ¶ Alij dicunt q̄ non distinguunt̄ realiter: nec tñ sunt idē oīb⁹ modis ex natura rei: distinguūt̄ ergo formaliter. ¶ Illas duas vltimas opiniones tāgit Sco. hac dist. lib. ij. et ambas reputat probabiles. ꝑfert tñ secūdā priori: eo q̄ per eā facili⁹ saluant̄ multe auctoritates: q̄ dicūt q̄ volūtas ꝛ itellect⁹ sūt partes aīe emanātes ab essentia aīe. Et illa cōmētatoris. iiij. Ethic. qua dicit. eas ebullire ab essentia q̄ sunt vires aīe: q̄ sunt passiōes aīe: ꝛ similes. Sȝ ex principijs ꝛ ꝓbatiōib⁹ illi⁹ doc. vr̄ prima illarū vltiarū opinionū probabilior: quā imitat̄ Guil. Ockā. q. xxij. secūdi. ¶ Scōm hāc rn̄det̄ ad hunc articulū premisso hoc notabili pro terminorū declaratione ꝛ rationū solutiōe. Qd̄ aīa: cū sit potētia et principiū multarū operationū ꝛ actuū in hoīe: diuersa sortit̄ vocabula quorū aliqd̄ significat ipsam essentiā simpliciter et absolute: nō cōnotādo aliquod distinctū ab aīa: vt essentia vel substātia aīe: vel aīa si capit̄ absolute. Aliqd̄ significat eādē aīe essentiā: ꝛ cōnotat certam ei⁹ opatiōnē. vt intellect⁹ significat essentiā aīe: cōnotādo notitiā siue actū intelligendi. Ita q̄ intellectus tm̄ significat hec orō: anima potēs intelligere siue producere actū intelligēdi: qd̄ idē est. Uolūtas significat illā eādē essentiā/connotādo aliā operatiōnē que est velle vt significet tm̄ quātū hec oratio aīa potēs velle. Memoria significat aīam potenteȝ memorari et sic de alijs. Sic ergo talia nomia exprimūt aīaȝ partialiter nō partialitate intrinseca. Nā quodlibet horū noīm eā totā significat: et pro tota supponit: ac totū denotat. Sed partialitate quasi extrinseca pro eo q̄ nō oīa in que pōt cōnotat: sȝ aliqd̄ eorū determinate. Et ꝑpter hoc q̄nq̄ dicit̄ q̄ intellectus ꝛ volūtas et hm̄oi sunt partes aīe: ꝛ dicunt̄ aliqñ pluraliter potētie. Et anima inquātuȝ pōt in ista: dicit̄ talis potentia inquātum potest in aliud dr̄ alia potētia. Et ideo dicit auctor de spiritu ꝛ aīa. c. xiij. Tota aīe essentia in suis potētijs cōsistit: nec ꝑ partes diuidit̄: cū sit simplex et indiuidua. Et si aliqñ partes hr̄e dicunt̄ ratiōe poti⁹ similitudinis q̄ veritate compositionis intelligendū est: simplex substātia est aīa. Sed vna eadēq̄ substantia sm̄ diuersas potentias. i. sm̄ q̄ diuersa pōt diuersa sortit̄ vocabula. Et hoc bene et vere dicit Sco. postq̄ recitauit opi. tenentē q̄ intellect⁹ nec re nec ratione distinguitur ab aīa: addit ex intentione. Intellect⁹ tñ inquit et voluntas nō significant idē re ꝛ ratione. Et lȝ nec rōnes diuerse: nec respect⁹ diuersi sint necessarij ad hoc q̄ eadē essentia sit principiū diuersarū operationū. Intellect⁹ tñ pōt cōsiderare illā rē vnā que est principiuȝ sm̄ diuersos respectus et diuersas rationes: et sic sibi plura nomina imponere Quia potest intellect⁹ cōsiderās essentiā aie sub vno respectu ad talē actū vel tale obiectū sibi imponere nomen intellectus. Et considerans sub alio respectu pōt sibi imponere nomen volūtatis. Et sic intellectus et volūtas non erūt nomina synonyma sed significabunt diuersa formaliter. Hec Sco. Significant ergo nomina intellectus et voluntas diuersa formaliter: quia diuersos actus a quibus anima denominat̄. ¶ Ex illo potest accipi quedam distinc. hui⁹ nominis potentia: que communiter hȝ

locum in abstractis. Nā vno modo accipit pro tota descriptione exprimēte quid nois potētia. Alio modo tm̄ pro illo qd̄ denoiat ab illo noie vel cōceptu. Quid nois aūt intellect⁹ est illud. Intellect⁹ est substātia aie potēs intelligere: volūtas est substantia aie potēs velle. Uel si placet ponat loco lʒ substātia aie nomē forma. Primo modo intellectus accipit: ꝛ supponit pro aia intelligente ꝛ actu intelligendi. s. simul denoiato ꝛ denoiante. Silr volūtas simul accipit pro aia denoiata/ ꝛ actu volendi denominā̄te Secūdo mō intellectus accipit/ hoc est supponit p solo principio immediato actus intelligendi: qd̄ se se tenet ex parte aie que intelligit: ꝛ nō pro actu intelligendi. Et volūtas similiter pro solo principio aie: ꝛ nō p actu volēdi: lʒ vtrūqꝫ cōnotat: siue formaliter significat actum aie illud intelligēdi: istud vo-

Concl'o. I. N lendi. His premissis est conclusio prima ad illuz articulū. Potētie aie intellectus/ memoria/ voluntas/ accipiendo primo modo distinguunt inter se et ab ipsa aia. Probat. Oia aggregata distinguunt a suis partib⁹ realiter sicut totum a qualibet parte Similiter vna pars aggregati realiter distinguitur ab alia parte eiusdē que aliquid cōtinet: qd̄ illa nō cōtinet: sed intellectus est pars aggregati ex aia ꝛ oib⁹ actib⁹ eius qd̄ importat per animam: accipiendo connotatiue cōformiter pro substantia anime et omnib⁹ actib⁹ in quos pōt: et similiter voluntas: ergo distinguit ab anima. Si vero anima accipit absolute: tunc probatur conclusio quo ad primā partem. Quia omne aggregatum ex substantia ꝛ accidente distinguit a substantia tm̄: talia sunt intellectus et voluntas: ergo distinguunt ab aia q̄ est tantum substantia. Similiter intellect⁹ includit actuz intelligēdi quē nō includit voluntas. Et voluntas actū volendi que nō includit intellect⁹: ergo distinguunt inter se. Satis clara est hec conclusio.

Concl'o. 2. Secūda cōclusio. Potētie aie intellectiue scʒ intellect⁹ memoria/ voluntas/ accipiendo secūdo modo non distiguit ab aia: neqꝫ inter se: neqꝫ re: neqꝫ rōne. Prima pars ꝙ nō distinguit re: probat auctoritate Augus. x. de tri. c. xi. dicentis. Hec tria memoria/ intelligentia/ volūtas/ qm̄ nō sunt tres vite sed vna vita. nec tres mētes sed vna mēs: cōsequēter vtiqꝫ nec tres substātie sunt: sed vna substātia. Memoria ꝙ ppe ꝙ vita ꝛ mens et substantia dicitur: ad seipsam dr̄: ꝙ vero memoria dicit ad aliud dr̄: / hoc de intelligentia quoqꝫ ꝛ voluntate dixerim. Et intelligentia ꝙppe ꝛ voluntas ad aliud dicit. Uita autē vnaqueqꝫ ad seipsam: ꝛ mens et essentia. Quocirca tria hec eo vnū sunt quo vna vita: vna mens: vna essentia. Et qcq̄d aliud ad seipsa singula dicant: etiā simul singulariter non pluraliter dicunt: eo vero tria quo ad seinuicē referuntur. Ecce aperte dicit memoriā/ intelligentiā/ voluntatē/ nō esse tres substātias: sʒ vnā. Licet cū dicunt respectiue: id est exprimuntur vocabulis respectū importātib⁹ dicant tria. Itē tribus vocabulis nō synonymis exprimunt. Itez. xii. de tri. c. iii. Sicut vna caro est duorum in masculo ꝛ femina: sic intellectū nostrū/ actionē vel cōsilium/ ꝛ executionē et rationē ꝛ appetitū rationalē. Uel si quo alio modo significāti⁹ dici possunt: vna mētis natura complectit. Et queadmodū de illis dictum est. Erūt duo in carne vna de his dici posset duo in mente vna. Ecce clare dicit vnā mentis naturā cōplecti oēs illos act⁹ intellect⁹ ꝛ voluntatis scʒ consiliū ꝛ appetitū rationalem. Et continuo seqt̄. c. iiii. Cū igitur disserim⁹ de natura mentis humane: de vna quadaʒ re disserimus: nec eā in hec duo que cōmemoraui⁹: nisi fm̄ officia geminam⁹. Vn̄ clare trahit ꝙ vna est aie natura/ que diuersificat fm̄ officia Idē vna que i se indiuisa: pricipiū est pluriū actuū specie distinctorū. Et ita ratio ꝛ appetitus inquātū dicūt precise id qd̄ tenet se ex parte aie: nō sunt due partes mētis vel due res: sed vna tm̄: fm̄ diuersa officia distincte significata. Rōne pbat ex duobus principijs que frequēter Sco. in presenti materia ꝛ alibi cōmemorat. Primū scʒ ꝙ ponēda est paucitas vbi nō occurrit plura ponēdi necessitas. Secūdum ponendū est ꝙ naturā nobilitat: dū nō occurrit impossibilitas. Ex primo non est aliqua necessitas animā ponere esse principiū suorū actuū p aliquod superadditū: ergo. Antecedēs patet. Tū ex rationū necessitatē inducere conātiū solutione. Tū etiaʒ q: nec diuersitas actuū: nec diuersitas modorū principiādi arguit diuersitatē principiorū: vt pbat in. i. arti. ꝛ patebit in solutione argumentorū factorum. Ex secūdo principio. Nobilius est qd̄ ordinatum ad finē immediati⁹ attingit finem. Essentia anime ordinata est ad finē: ꝛ si aia operat per essentiā: immediati⁹ attingit finē suū: ꝙ si operet per aliquod aliud accidēs supadditū: hoc opari p essentiā nobilitat eā. Confirmat: agere p essentiā pfectiōis est et nobilitatis: q: cōuenit deo: ꝛ nō est impossibile aie: q: etiā cōuenit accidēti ꝛ potētie que est accidēs fm̄ alios: ꝛ p ꝯ̄ns imperfectio: aia: ergo ꝛ aie est possibile. Quod aūt cōuenit accidēti pʒ: q: accidēs immediate attingit effectū: alioquin in medijs esset pcessus in infinitū. Itē nisi sic aia nō esset beata nisi p accidēs: q: nō esset beata nisi q: intellect⁹ ei⁹/ aut voluntas recipit in se actum beatificū. Sicut lignū dicitur per accidēs album: quia superficies in qua primo recipitur albedo est alba: posito qd̄ quantitas sit distincta a re quāta. Secūda pars ꝙ nō distinguitur ratione/ probatur: quia talis distinctio causatur per actuz intellectus: sed ille potentie precedunt omnē actum intellectus. Ad motiua igitur alteri⁹ opiniōis. Primo ad auctoritates bti Augu. O. vtrasqꝫ dicit/ ꝙ accipit ibi memoriā intellectiuā et volūtatē/ vt includūt actus suos notitiā ꝛ dilectionem. Et ideo indifferēter nominat noie actuum vel potētiarū. Unde in principio auctoritatis allegate ponit mentē/ notitiā/ ꝛ dilectionē. Ultima duo sunt noia actuuz: vnde cū dicit. Non aia/ sed qd̄ excellit in ea mens vocat. Nihil aliud vult ꝙ ꝙ mens non noiat aiam absolute quantū ad essentiā/ sed quātū ad actus qui in eo excellētiores sunt/ scʒ notitias ꝛ dilectiones. Silr in eo ꝙ subdit: accipit memoriā/ intellectū/ ꝛ voluntatē prout includūt actus: quod clare patet attēdendo processum suū: quia ostēdere vult differentiā trinitatis diuine/ a trinitate create imaginis: per hoc ꝙ pater nō intelligit per filiū: nec amat per spiritūsanctū/ sed p ppriā essentiā/ q̄ vna ꝛ indistincta est formaliter notitia ꝛ amor. Nos autē alio actu amam⁹: alio actu intelligimus. Et ita nō intelligimus nisi per intellectum/ vt intellectus includit actum intelligēdi. Et non amamus/ nisi per voluntatē hoc est actū voluntatis. Non enim potētijs (siue distinguuntur siue non) formaliter intelligimus aut amamus: sed actibus eorum elicitis. Deus aūt sua essentia formaliter intelligit ꝛ amat: nec habet actum distinctum ab essentia: et hoc vult beatus Augu. Sic aūt accipiēdo intelligētiā et voluntatē distinguunt: vt dicit prima cōclusio. Et per idē pʒ respōsio ad alias auctoritates beati Augu. Quod etiā addit ꝙ Augu. loquitur de eis tanꝙ de distinctis/ et nominat tria. Respōdet ꝙ frequenter cum vna res distinctis noibus significatꝫ: loqmur de ea tāꝙ de pluribus. ꝛ maxime in ea disputatiōe qua inqritur/ an sit idem vel distinctū: de quo talia noia predicant. Si dicim⁹ hec tria in deo: potētia/ sapiētia/ bonitas sunt idem essentie. Sic dicimus duas portiones aie: superiorē ꝛ inferiorē: que tamē fm̄ illum doctorē nō distinguunt: et ita in alijs innumeris. Ad auctoritatē beati Ansel. rn̄det Gre. ꝙ beatus Anselm⁹ videt fuisse illius opinionis: similiter de magistro: sicut pleriqꝫ alij solennes doctores. Sed quia beatus augu. videtur fuisse 2ie opinionis cum plurib⁹ doctorib⁹ scholasticis: ꝛ nulla

apparet ratio huius distinctionis: ideo magis stan
dum videt̃ Aug. Posset tñ exponi: vt per voluntatē
intelligit̃ ipsa aīa vt ꝓductiua volitionis. Et vt sic
cōsiderata est quasi instrumentū suppositus, i. aīe, cō=
siderate vt absolute. Unde postea dicit / ꝙ voluntas
pōt dici instr̃m seipsum mouēs: ⁊ ita est instrumētū
suppositus. Et per hoc nō dicet̃ tota aīa: q̄ rō volūta
tis nō cōprehendit oēs actiones ad quas aīa est in
potētia: sed solū actus volēdi. ¶ Ad magistrū pos=
set dici sicut statim dictū est. Uel dr̄ ꝙ magister illa
allegata arguēdo dicit nō asserēdo. Et ideo postea
soluēdo dicit ꝙ hec tria ideo dicunt̃ vna substātia:
q̄ in ipsa anima substantialiter existunt: nō sicut ac
cidentia in subiectis. Si ergo sunt substātialiter in
aīa: ⁊ ita de aīe substantia: vel ergo ipsa aīa vel par=
tes aīe. Nō scōm: cū aīa substantialiter sit indiuisi=
P bilis ⁊ incōposita: ergo primum. ¶ Ad rationes: ad
primā dicit̃ / ꝙ maior est vniuersaliter falsa. Nō em̃
semper distincte operationes requirūt distincta prin
cipia. Alioquin cū multe intellectiones specie diffe
runt: oporteret ponere multos intellectus specie di
stinctos. Unde respectu eiusdē obiecti habet̃ noti=
tia intuitiua ⁊ abstractiua / apprehēsiua ⁊ adhesiua
que specie differunt: ⁊ tñ idē est intellectus illas eli=
ciens. Qñq̄ tñ ex distinctione effectuū arguit̃ distin
ctio principiorū: vt qñ principiū aliquod pōt in vnū
effectū: ⁊ aliud nō pōt in talē effectū: ⁊ ecōuerso: vt in=
fra dicetur: tunc arguitur distinctio principiorum. Et
ita ex numero motuū phs arguit numerum seu di=
stinctionem intelligentiarū: q̄ tenet ꝙ intelligentia
mouet s̄m totū conatū: ita ꝙ nō pōt aliter mouere.
Quod si verū esset: sequeret̃ necessario tot esse intel
ligentias distinctas quot motus. ¶ Ad phm. ij. de
aīa. c. iiij. dicitur ꝙ male alleget̃ philosophus. Non
enim dicit ꝙ potentie distinguūtur per actus: sicut
frequenter male allegatur: ⁊ cōtra ⁊ preter mentem
suā. Nam phs in illo. c. intendit tradere ordinē di=
cendorum: nō distinctionē potentiarum. Unde vult
dicere ꝙ prius dictum est de actibus q̄ potentijs: ⁊
prius de obiectis q̄ actibus: vnde dicit. Priores po
tentijs actus ⁊ operationes s̄m rōnem sunt. Si aūt
sic his, adhuc priora opposita oportet considerare.
Per opposita intelligit obiecta: vt ipse postea decla
rat. Nihil ibi loquitur de distinctione ⁊ identitate.
¶ Sed diceres: si ex distinctione actuū nō argueret̃
distinctio potentiarū: nō esset via cognoscendi nec
arguendi potentias aliquas esse distinctas. Rñdet̃
sicut ad precedentē rationē: ꝙ aliquando ex distin=
ctione actuū / pōt argui distinctio potentiarū: qñq̄
non. Unde vniuersaliter quādo circa aliquod obie=
ctum vnū vel plura certo modo approximatum vel
approximata / oib⁹ extrinsecis scz medio ⁊ ceteris
eodē modo se habētibus: possunt habere duo actus
⁊ certa potentia vel principiū potest habere vnum
actum ⁊ nō alium: tunc necessario sequitur ꝙ potē=
tie elicitiue illorū actuū sunt distincte. Sed si prin=
cipium eliciens vnum / pōt elicere alium: omnibus
alijs eodē modo se habētibus: nunq̄ arguit̃ distin=
ctio principiorū ex distinctione actuū. Et hoc acci=
piendo potentiā vel principiū pro omni illo / qd̄ re
quiritur ex parte principij agētis ad eliciendū pre=
ter extrinseca. Exemplū. Si eque presens sit color ⁊
sonus ⁊ mediū bene dispositū ⁊ nullū impedimen=
tum extrinsecū: si tunc sentiens aliquis pōt videre
colorem: ⁊ nullo modo audire sonū: vtputa si fuerit
surdus ⁊ nō cecus: arguitur ꝙ potētia visiua distin
guitur ab auditiua. Hoc est, cōcluditur aliud requi=
ri ad audiendū: qd̄ non requiritur ad videndū pre=
ter omnia extrinseca: scz obiectū medium ⁊ causas su=
periores. Et illud tenet se ex parte potentie: ⁊ in ꝓ=
posito est organū. Unde necessario sequit̃ ꝙ poten=
tia auditiua distinguitur a visiua: ⁊ illa includat or
ganum. Secus si nō includeret organū: q̄ capiēdo
vt non includit organū: tunc ipsum organum habet
se vt extrinsecum potentie. Et ideo q̄ organis cum
ceteris eodem modo dispositis / potest elici omnis
actus natus haberi circa huiusmodi obiectum vel
obiecta: ideo nō arguitur distinctio sed idētitas po
tentiarum visiue ⁊ auditiue excluso organo. Et ideo
circa quodcūq̄ obiectū potentia cognitiua pōt ha=
bere actum: circa idem eodem modo approximatum
potest habere actum potentia appetitiua: ideo co=
gnitiua ⁊ appetitiua nō sunt distincte. ¶ Si dicis:
ex illo ꝓbatur distinctio potentie sensitiue ⁊ intelle Q
ctiue contra dicta primi articuli. Nam pōt aliquis
sic disponi: ꝙ circa sensibilia p̄sentia habere potest
act⁹ sensitiuos: ⁊ nullo modo itellectiuos: vt patet
in furioso: ergo distinguit̃ sensus ab intellectu. Re=
spondetur negando cōsequentiam. Quia organum
est extrinsecum intellectui qui nō est virtus organi
ca. Et ideo organo eodē modo se habente: quo se hz
in furioso nō possunt elici duo actus: quia nō actus
intellectus. Si tamen accipitur sensus vt includit
organum: bene arguitur distinctio sensus ab intel=
lectu. ¶ Si adhuc dicis: tunc volūtas distinguit̃ ab
intellectu: quia circa idē obiectū potest habere actū
intellectus ⁊ nō voluntas: quia intellectus pōt co=
gnoscere malū: ⁊ voluntas nō potest velle malum.
Respondetur admisso ꝙ voluntas non potest velle
malum (gratia argumēti) tunc dicit̃ ꝙ circa tale ob=
iectum eodē modo presentatū scz sub rōne mali / nō
possunt haberi illi duo actus: scz cognitio mali ⁊ vo
litio mali. Scd̄s enim haberi nō potest: tamen circa
tale obiectum absolute potest haberi volitio eius:
quia potest presentari vt nō malum: ⁊ sic appeti pōt.
¶ Uel potest dici: lz voluntas circa tale obiectū sic
presentatum nō potest habere actum volendi: pōt
tamen habere actum nolendi: ⁊ hoc sufficit in ꝓpo=
sito. ¶ Ad tertiū: sicut se hz esse ad essentiā ⁊c. rñdet̃
ꝙ consequentia bona est si sicut dicit omnimodam
similitudinem: sed antecedens est falsum: q̄ si ope=
rari dicit actum productū: tunc potentia ⁊ operari
distinguuntur in deo ⁊ in creatura: nō sicut esse ⁊ es=
sentia. Si dicit principiū productiuum: tunc minor
postea assumpta scz in deo solo idem est esse ⁊ opera
ri: falsa est: quia etiam in creatura idem est: q̄ ope=
rans est suum esse. Si dicit vtrunq̄: falsum est ꝙ in
deo idē est esse ⁊ operari: q̄ esse dei est diuina essen=
tia. Sed operari dicit principiū ꝓducens ⁊ ꝓductū:
⁊ ita deum ⁊ creaturā. Si dicit respectum siue rōnis
siue realem s̄m alios: nō erit deus: ⁊ sic nō est idē in
deo esse ⁊ operari. ¶ Ad quartū negetur ꝙ intellige
re ⁊ velle sint in fluxu: quia sunt qualitates perma=
nentes. Nec maior est vera: q̄ angelus mouetur: et
motus s̄m eos est accidens fluxibile. i. successiuum:
⁊ tamen immediate recipitur in angelo. ¶ Ad quin
tum dicitur ꝙ argumentum nihil arguit: si aliquid
argueret: hoc argueret ꝙ eadem potētia actiua nō
potest esse principiū diuersarum operationum: nisi
cōcurrentibus aliquibus diuersis ex parte sui passi
vel obiecti. Et hoc quidē verū est de agēte ⁊ recepti=
uo nō libero: sicut materia in recipiendo nō est libe
ra. Ex hoc nō sequitur ꝙ vnam nō possit esse princi=
pium diuersarū operationum. Etiā materia imme=
diate recipit formas tam substantiales q̄ acciden=
tales. Qualitatiue em̃ dispositiones in materia ma
gis requiruntur ꝓpter formā vt possit in suas natu
rales actiones q̄ ꝓpter receptionem materie. Et q̄
nō pōt forma esse in materia nisi possit in ea habere
suas operationes naturales: ideo reqrit dispositiōes
ad suā operationē requisitas. Sicut forma ignis nō pōt
calefacere sine calore. Et q̄ calefacere conuenit sibi
nāīr nō pōt eē nāliter in mā sine caliditate. Nec tñ
sequit̃ ꝙ qd̄libet ex quolibet posset gñari: verū que=
libet forma materialis ex qualibet materia pōt edu
ci mediate vel immediate. Nō aūt forma ex forma:
nec forma immaterialis ex materia: nec hoc ꝓbat̃. Conclu. 3.
¶ Tertia cōclusio. Potentie aīe rōnalis intellectus R

et voluntas eedem realiter non distinguūtur ex nā tura rei aut formaliter. Prima pars ptz ex cōclusiōe secūda. Scōa pars pbatur: qr illa distinctio in creaturis nō est ponēda: vt patuit in primo dist. ij. Tum qr quecūqz in creaturis sunt idē realiter: quicqd predicatur de vno: etiā predicatur de alio: ergo nō distinguitur formaliter, sive ex natura rei. Tenet cōsequētia per quid nois dist. formalis: que nihil aliud dicit nisi qz de aliquo aliquid predicatur: qd de eodem sibi realiter negatur: vt latius supra patuit in primo dist. ij. q. xi. vt gratia exēpli. Essentia diuina & pater que sunt idē realiter: & tñ filius predicatur de essentia & negatur de patre. Antecedēs pbatur p illud cōmune principiū regulatiuū singularissimorū expositorium in creaturis. Quecūqz vni & eidē sunt eadē: inter se sunt eadē. Tum qr illa distinctio nō est ponenda: nisi vbi vna res singularissima est eadē aliquibus inter se realiter distinctis. Hoc aūt solū inuenitur in superbñdicta trinitate nō in creatura: alioquin rō imaginis pfecte inueniretur in creatura sicut in deo: qd est cōtra beatū Aug. xv. de trini. c. vij. & cōtra oēs sanctos: qui cōcorditer dicūt: qz non inuenitur in creatura vera substātialitas aliquorū realiter distinctorū. Et ideo maior est dissimilitudo inter imaginem creatā & increatā qz similitudo: vt etiā tāgit magister dist. iij. primi. Tum qr nulla oino rō cogit ponere illā distin. vt etiā doc. ille cōcedit qui eā ponit. Auctoritates etiā q adducuntur nō sunt canonis aut eccl'ie: neqz loquuntur de illa dist. formali, sz magis de distinctione reali. Nec aliquis auctorū allegatorū ponit distinctionē formalē illo modo. Possent deniqz faciliter exponi ad mentē etiā ponentiū saluata tñ oimoda idētitate potētiarū. Oēs em̄ auctoritates loquentes de fluxu emanatione & ebullitione potentiarū ab aīa: aut qz sint partes aīe: referende sunt ad actus potētiarū: vt dictū est. Qm̄ etsi poneretur distinctio formalis earū: adhuc nō est verū qz fluūt: aut qz sint partes &c. qr idē realiter nō fluit: nec emanat a seipso: nec est pars suīpsius. Ideo essentia diuina nō generat: nec pducit psonas: qr est idē eis realr: lz distinguatur formaliter. Et facili9 pñt oia saluari nō ponēdo eā qz ponēdo. ¶ Item distinctio realis cū idētitate essentiali difficillima est ad intelligendū. Multo aūt difficilior est intelligenda distinctio formalis in idētitate reali: qr magis appropinquat predicationi concretorū de eodē: q videtur repugnare intellectui: ergo sicut illa realis distictio in idētitate nature ponenda nō est: nisi vbi manifesta auctoritas scripture: aut determinatio eccl'ie: cōpellit: aut ex talib9 euidēter sequitur. Ita nec secūda scz formalis: nulla aūt auctoritas cōpellit eā ponere in creatura: igitur. ¶ Quantū ad tertiū articulū dubitatur primo cōtra conclusionē scōam. Si illa esset vera: tūc hō intelligeret p voluntatē & vellet p intellectū: ꝯñs est absurdū. Probatur tñ cōsequentia: qr voluntas tāta idētitate est eadem intellectui: quanta sibiipsi voluntati: ergo sicut vult hō p voluntatē: sic per intellectū cū sint omnino idē. ¶ Ad hoc respondet doc. subtilis fm illā opinionē: quā etiā reputat pbabilē: qz hoc nomē intellect9 non est impositū ei qd est principium fm se: sed vt accipitur sub illo respectu ad actū intelligēdi: lz nō cōcurrat ad rōnes potentie vt est elicitiua actus. Et ideo nō sequitur qz intellectus sit voluntas: & per consequens minus qz intellectus: vel homo intelligit per voluntatem &c. ¶ Sed illa solutio nō videtur sufficiēs, qr qro. Aut intellectus supponit p sola potētia q est aīe substātia aut p substātia aīe, & illo respectu. Si primū: intellectus, & volūtas supponūt precise p eisdē. Et lz vnum ponere loco alterius dū supponūt psonaliter: sicut oēs terminos cōuertibiles lz nō synonymos: qr a cōuertibili ad cōuertibile est bona cōsequētia. Si primū: tunc intellectus distinguitur realiter & essentialr a volūtate: eo qz est alius respect9 ad cognitionem: & alius ad volitionē fm ponētes respectus: & sic non erit cōtra cōclusionē scōam instātia. ¶ Ideo aliter respondetur accipiēdo semp intellectū & voluntatē p potētiis: precise vt nō includūt actū in subtracto (qr si acciperentur p aggregato ex aīa & actu: nihil ad secundā cōclusionē) distinguitur de ly per: post Ockam q. xxiij. secūdi. Aut dicit circunstantiā cause formalis: aut efficiētis. Si formalis: tūc dico qz hō nec intelligit per intellectū, nec per voluntatē: sed p actū scz intellectionē & volitionē. Si vero dicit circūstantiā cause efficientis: cōcedo qz hō intelligit p voluntatem: hoc est per illud qd est volūtas. Intelligit em̄ per animā que est intellectus & voluntas. Nec hoc cōcedere est absurdū: sed est cōcedere verū: qr optime sequitur. Homo intelligit per intellectū: & ois intellectus est voluntas: ergo homo intelligit p volūtatem: sicut bene sequitur. Homo videt per oculū: & ois oculus est organū visus: ergo homo videt p organū visus. Uerū si hoc ex vsu quorūdā loquentiū intelligeretur nota pseitatis primi modi: nō concederetur qz intellectus est voluntas: qr illa non est per se primo modo: sic nec illa. Homo intelligit per voluntatem. Hec aūt cōclusio nō est de rigore verborū vera. Auctores aūt frequēter loquuntur de intellectu & volūtate vt includūt act9. Et qr opinantes oppositū nullā ponunt distinctionē inter portionē superiorē & inferiorē: & tñ aliqua cōcedunt de portione superiore q negāt de inferiore & ecōuerso. Sicut ergo illi dicunt de his portionibus: sic dicatur de pōtētiis intellectu & voluntate. ¶ Scōo dubitatur de agente intellectu et possibili an sint idē vel distincti. Rñdetur breuiter post Ockā vbi supra omisso errore cōmentatoris, qz intellectus agens & possibilis eiusdē hois sunt simpliciter idē: nec distinguuntur re nec rōne. Sed ipsa aīa dicitur intellectus agens inquantū nata est pducere actū intelligēdi. Et qr eadē nata est in se recipere actū a se pductū, dr intellectus possibilis. Quia ergo actus intelligendi est opatio immanēs. i. manens in suo principio pductiuo: idē est per oia intellectus q intellectionē pducit: & qui in se recipit productam: qūis termini nō sint synonymi: nec alia est actio intellect9 vt talis: nisi qr pducit intellectionē: nihil em̄ agit circa phātasmata ipsa deputādo, irradiando, aut illuminādo: sicut aliqui loquuntur: quia oia illa frustra & sine rōne cogēte ponuntur. ¶ Dubitatur tertio, vtrū posset demonstrari qz aīa intellectiua sit forma corporis. Rñdetur breuiter post Ockā q. x. primi quodlib. qz pōt demonstrari qz aīa rōnalis qua homo speciuoce distinguitur a brutis, est forma corporis humani per tale mediū. Omne cōpositum differens specie ab alio cōposito cōicante secum in materia distinguitur per formā. Sed hō est cōpositum differēs specie ab alio scz asino cū quo cōicat in materia: igitur per formā. Cōsequentia cū minore ptz. Maior pbatur: qr aut differt se toto aut p materiam vel formā. Nō primo duo: ergo tertiū. Ultra differt ab asino per formā: & nō sensitiuā tantū cum forma asini sit etiā sensitiua: ergo per formā rationalem. ¶ Scōo dicitur, qz illa forma sit immaterialis, incorruptibilis ac indiuisibilis nō pōt demonstrari: nec per experientiā sciri. Experimur em̄ qd intelligim9 & volumus ac nolumus: ac similes actus in nobis habemus: sed qz illa sint a forma immateriali & corruptibili nō experimur. Et ois rō ad huius pbationem assumpta assumit aliquod dubiū. Qd aūt talis aīa intellectiua & rōnalis sit forma essentialis corporis fide credimus: & eccl'ia determinat de summa trini. & fide catho. c. j. in clem. ¶ Dubium quartum. Utrum anima intellectiua sit tota in toto corpore: & tota in qualibet eius parte. Uide pro illa questiōe Ockam. q. xij. primi quodlibet. ¶ Premittendum qz cum aīa sit indiuisibilis: & per cōsequens nō habēs partes: ly totum, vt attribuitur anime nō accipitur nisi mixtum: valens tantum aliquid & nihil ipsius quin

Articu. 3. Dubium. 1. S
Dubiū. 2. T
Dubiū. 3. U
Dubiū. 4. X

ipsum. Sic ergo accipitur quādo determinat l; aīa
Quo premisso dicit ad dubium/ q aīa intellectiua
est tota in toto corpore humano: et tota in qualibet
eius parte. Secūdo infert primū: igit probat secūdū: q:
aīa intellectiua: est in qualibet parte humani corpo
ris: et vbicūq est: ibi est tota: q: indiuisibilis: igit.
Cōsequētia nota cū minore. Maior probatur: q: si
in aliqua parte nō esset: illa nō posset esse pars ho
minis: et ita neq pars humani corpis. Replicat aīa
infinities sub qualibet parte diuisibili. ¶ Si dr vt
et Ockam dubium mouet vbi supra: tūc aīa simul
moueret et quiesceret: putasi pes quiesceret: et man9
moueret. Rñdet si l; quiesceret priuatiue simplr oēm
motū: ita q illud dr quiescere qd nullibi mouet: nō
simul quiesceret et moueretur. In casu autem non
quiesceret: nec seqt. Quiescit in pede: ergo quiescit
q: arguit virtualiter ab inferiori negato ad superi9
q: a pte i modo ad totū negatiue. Si aūt quiesceret
priuat motū respectu certi vbi: vt valet tantū quie-
scit. i. in certo loco nō mouet: tūc in casu simul quie
scit et mouet. Nec sic opponunt nisi respectu eiusdē
vbi. Sic etiā distinguendū est de verbo distare: q:
vel capit priuatiue: vt distare ab aliquo est non esse
in loco in quo est illud aliqd: et sic aīa in pede non
distat a seipsa in manu. Alio modo capit positiue:
et sic distare dicunt que sunt in locis inter que est lo
cus medi9. Et ita pōt idē distare a seipso: q: idē pōt
esse in distinctis locis. Sic aīa in pede distat ab aīa
in manu. ¶ Si q̄ris/ an aīa posset informare simul
materias discōtinuas. Rñdet fm Ockā vbi. s. q sic
et hoc per potētiā dei nō p potētiā nature saltē per
manēter. ¶ Si q̄rit/ vtrū ergo abscisso mēbro aīa re
grediat ad corpus. Si sic: tūc migraret. Dicit q ab
scisso membro anima desinit informare illud mem
brum: nec migrat aut regredit ad corp9 nam actu
est in corpore. Sicut i simili dicitur de corpore chri-
sti quod incipit esse in sacramento manēs in celo: et
desinit esse in sacramento corruptis speciebus: et tū
non regreditur per media aeris etc. in celum in quo
semper manet. Hec omnia in Ockam vbi supra vide
ad idē Aug. in epla. xxviij. que est ad beatū Hiero.
Dub. 5. Y ¶ Ultimo dubitatur/ vtrū intellectus actiue se ha-
beat respectu actus intelligendi. Respondetur bre
uiter q sic: et hoc pp auctoritates sanctorum et do
ctorū: licet illud euidēter pbari non possit. Omnia
enim saluari possunt dicēdo q intellectus habeat
se pure passiue respectu intellectionis: nisi cū intel
lectus ipse intelligit: tūc in ratiōe obiecti hz se acti
ue. Et Ockaz soluit rationes Joānis quas facit. q.
viij. dist. ij. lib. j. ad oppositū sufficiēter. q. xxv. secun
di. Sed illa cū multis aliis que in lib. de. aīa cōiter
tractari solēt de actiuitate itellect9: videlate. q. xxv.
secundi Ockam: que rescindo pp breuitatem.

Distinctio. xvij.

In distinctione de-
cimaseptima prosequit magister pro
ductionē hominis quantū ad princi
pia ipsius cōstitutiua: corpus scilicet
et animā: et hoc primo de viro: secūdo
de muliere viri adiutorio distin. xviij. ¶ Sententia
huius distinctionis in his tribus conclusionibus
summarie continetur. Prima. Deus hominis corp9
de limo terre voluntate formauit ac vite spiraculū
inspirās/ animā. s. nō de sua neq materie substātia
sed de nihilo in corpore creādo infudit: et infundē
do creauit. ¶ Secunda. Adam in virili etate extra
paradisum corporalē productus in ipso in orienta
li parte alta et secreta/ a principio amenissime plā
tata a dño est locatus. ¶ Tertia. Productis ligno
vite a proprietate: ac ligno scientie boni et mali: sic
ab euentu dictis in paradiso. Secūdo q malū non
erat: vt obedientie bonū monstraretur: prohibitus
est primus homo. Declaratio patet in textu.

Questio. j.

Ueritur circa hāc di- A
stinctionē. Utrū aīa rōnalis sit ex tra
duce et educta de potētia materie. In
qōne erūt tres articuli. Prim9 termi
nos declarabit. Secūdo ad questionē re
spondebit. Tertius monebit dubia. ¶ Quātum ad Articu. j.
primū notādū q animā esse ex traduce dupliciter Nota. j.
pōt intelligi. Uno mō est animā esse decisam ab aīa
seu forma generātis: aut aīam fm aliquā sui partē
in ea realiter manētē: fuisse in principio suo pducti
uo. Illo modo corp9 gñalis p seminis trāsfusionem
ppagatū: cui9 seminis materia manet in corpe ppa
gato: dr esse ex traduce: sitr et totū cōpositū pter ei9
partē q est corp9. Secūdo mō aliqd esse ex traduce est
aliqd educi de potētia materie cōcurrēte aliqua vir
tute naturali effectiue decisa a principio generāte.
Illo mō aīa bruti sensitiua est ex traduce: q: educit
de potentia materie virtute seminis a principio ge
nerāte decisi: actiue ad pductionē anime brutalis
cōcurrente. Primo modo nulla forma substātialis est
ex traduce q: nihil substātialis forme q generat: ali
qd prefuit in generāte: q: nihil alterius rationis a
forma genita: cū forma sit substātia simplex nō com
posita ex partib9 diuersarū rōnū: nec aliqd eiusdez
rōnis cū forma genita: q: vel tota forma pfuit in ge
nerāte vel pars. Nō tota: q: tūc nō gñaret: cū nō acci
peret esse de nouo: q: pfuit in generāte. Nec pars
q: tūc illa pars nō generaret: q: pfuit. Nec reliqua
pars de nouo adgenita: q: illius partis nihil pfuit
in generante: et ita illa pars non esset ex traduce:
et ita nec totū. ¶ Secūdo supponit ex dictis in. q. j. hu
ius secūdi/ qd sit educi de potentia materie. ¶ Ter Nota. 2.
tio notādū q de materia hui9 questiōis plures fue Nota. 3.
re opiniones. Una fuit quaz etiā magister tāgit in B
litera: q aīa est de substātia dei. Alexā. part. ij. q. lx. Opinio. j.
vnde arguūt. Formauit deus hoiem de limo terre
et inspirauit in faciē eius spiraculū vite. hoc spira
culū fuit aīa: ergo inspirauit aīam. ergo aīa est spūs
vel flatus dei: sed spūs dei nō est nisi de deo. Itē Jo.
xx. Insufflauit in eos dicēs. Accipite spm sanctū etc.
Nihil aūt aliud est spūs quē insufflauit nisi spūs p
cedēs de substātia patris et filij. Ideo dicit ibi glos.
Aug. q in hoc oñdit ex se procedere spm sctm. Ergo
pari ratione flat9 ille quē spirauit in faciē hominis
fuit de substātia dei. ¶ Itē Ecclesiastes vlti. Donec
reuertat puluis in terrā suam vnde erat: et spūs re
deat ad deū qui dedit illū. Ergo sicut homo quātū
ad carnē est de terra: ita quātū ad spm redit ad dei
substātiā q dedit illū. ¶ Itē Actuū. xvij. Genus em
dei sum9. Sed que sunt eiusdē generis: sunt eiusdē
nature. ¶ Addūt etiā rōnes parū valentes et nihil
cōcludētes. Sed opinio hec erronea est heretica et
fatua. Nā est ptra scripture veritatem: est etiā con
tra rationē. ¶ Cōtra veritatez scripture: dicit enim
Geñ. j. Faciamus hoiem ad imaginem etc. Hoc di
ctū est de hoie fm animā. Factio autē in deo locum
nō habet: sicut nec mutatio. Ego sum dominus et
nō mutor. Malach. iij. ¶ Contra rationē: nā in deo
non est compositio nec est cōponibilis: cum sit sum
me simplex. Sed si anima est ex dei substantia. erit
pars hois: et ita cōponibilis. ¶ Item cū dei substā
tia sit indiuisibilis: tota dei substantia erit anima
vel pars eius: et ita anima erit deus: vel componit
ex deo. ¶ Item vel substantia dei esset materia ani
me vel forma. Non materia q: illa est imperfectior
altera parte constituente similiter et toto. Nec for
ma: q: tūc esset deus: q: forma suā denominationē
cōicat toti. ¶ Si dicit q habeat aliā formā super
inductam: hoc non valet. Tum quia nihilominus
ipsa denominaret deus a substantia dei: sic fm po
nētes multas formas in cōposito nihilomin9 que
libet dat cōposito suam determinationē. Tū q: tūc

substantia diuina esset subiectũ forme superindu=
cte:⁊ ita imperfectior ea. ¶Itẽ sic contingere ⁊ diui
nã substãtiã deprauari/dãnari:⁊ alia multa impos
sibilia ⁊ absurdissima sequuntur ad illũ errorem.
Opinio.2. ¶Alia fuit opinio non minus impia manicheorũ
C stulte errantiũ dicentiũ in hoie esse duas animas:
sicut recitat beat⁹ Aug. in li. de duab⁹ aiab⁹. Qua=
rũ vna inclinat ad bona:⁊ hec est de substãtia dei.
Alia inclinat ad mala:⁊ hec nunꝙ põt facere bona
sicut pria nõ põt facere mala. Sz hec heresis quoad
primã partẽ reprobata est. Quoad secundã partem
eius falsitas ptz:qꝛ aia mala, vel est a deo bono:et
hoc cõtra eos:⁊ ptz falsum:qꝛ vidit de⁹ cũcta que fe
cerat:⁊ erãt valde bona. Nec a deo malo:qꝛ impossi
D bile est esse plures deos:vt ptz lib. j. dist. ij. ¶Illis
ergo errorib⁹ reprobatis:ad rõnes illarũ opinionũ
respõdẽdũ est. Ad primã dicendũ/ꝙ inspirare vel
insufflare ꝭm aliã trãslationẽ in predicta auctorita
te idẽ est ꝙ spiritũ facere:et eum corpori vnire. Di
xit et facta sunt. Dixit voluntate practica:qꝛ dice=
re dei/facere est. Uñ sicut deus res produxit dicen=
do. Fiat ⁊c. non fuit vox materialis:ita nec flat⁹ ali
quis corporalis. Nec valet similitudo adducta de
Joã. c. xx. quia flat⁹ ille procedens de christi huma
nitate/nõ fuit spiritussanct⁹:sicut nec colũba appa
rẽs super. christũ baptizatũ. Nec ignis sedens sup
singulos aplorũ. Sed signa fuerũt creata visibilia
representantes inuisibilẽ spũssancti ab vtroqꝫ pro=
cessionẽ. simul ⁊ tẽporalẽ missionẽ. ¶Ad illud de ec
clesiaste dꝛ ꝙ ibi non poniẗ nota similitudinis:sed
est vna copulatiua significãs resolutionẽ corporũ
in terrã. Uñ sumptũ est tanꝙ a principio materiali
Et reditũ spũs ad deũ tanꝙ ad effectiuum princi
piũ per vnionẽ glorie:in quo erat virtualiter:sicut
effectus in causa ante sui productionẽ. Ideo caute
in auctoritate allegata dꝛ de carne. Reuertatur pul
uis in terrã:vnde erat scilicet facta. Non aũt dꝛ de
spũ redeat in:sed ad deũ:nec diciẗ vnde erat:ne in
telligaẗ esse de substãtia dei:sicut caro de substãtia
terre:sed ad deũ qui dedit illũ tanꝙ causa ꝑducẽs
effectũ. ¶Ad illud Actuũ. xvij. Gen⁹ dei sum⁹:diciẗ
ꝙ aliqua dicunẗ esse eiusdẽ generis/prout gen⁹ di=
cit consanguinitatẽ:qꝛ descẽderũt ab vno genera=
tionis principio:sic nõ loquiẗ apls. Alio modo que
cõprehendunẗ sub eodẽ genere logicali magis pro
pinquo et sic aia rõnalis ⁊ angelus dicunẗ esse eius
dẽ generis cũ deo:qꝛ sunt substãtie spirituales ⁊ in
tellectuales:sicut de⁹:⁊ cõprehendunẗ sub hoc ge=
nere spũs intellectualis:quo modo nulla alia crea
tura est eiusdẽ generis cũ deo. Uel posset dici ꝙ illõ
dꝛ esse gen⁹ dei qd accedit ad deũ aliqua ꝓprietate
analogice. tñ:⁊ ita accedit natura itellectualis crea
ta ad deũ quadã maiori similitudine ꝙ cetere non
intellectuales:ꝙuis tñ adhuc natura intellectua=
E lis infinite distet a deo ꝭm perfectionẽ. etiã ꝭm mo
dũ intelligendi. ¶Tertia opinio fuit:ꝙ animarũ
ꝓductio fiat mediante intelligẽtia: vt sicut corpus
celeste facit ad ꝓductionẽ corporis humani:sic etiã
intelligentia cõcurrit actiue ad productionẽ aie ra
tionalis. Et hoc videtur sensisse auctor de causis
Mouebantur isti ex eo:qꝛ deus propter sui vnitatẽ
summam/non potuit immediate producere plura:
ideo deus immediate primam intelligentiã produ
xit:et mediante illa secundam:⁊ mediãte intelligẽ=
tia animã ⁊c. ¶Sed hec opinio simplr est erronea
⁊ auctoritas auctoris de causis in ea parte tanꝙ he
retica est respuenda. Nec producere multos effect⁹
opponitur vnitati creature:cum ois multiplicitas
F ad vnitatem sit reducẽda. ¶Quarta opinio fuit:ꝙ
aia esset ex aia sicut caro ex carne:et sicut ab vna cã
dela multe accendunẗ candele:sic ab vna anima ꝑ
sui multiplicationẽ sine sui diminutione multa cor
pora viuificanẗ. Et ita animã ponũt esse ex traduce
ab alia anima. Ad hoc allegatur illud Exod. j. Oẽs
aie que egresse sunt de femore iacob ⁊c. ¶Itẽ in for
matione eue diciẗ/ꝙ deus inspirauit spiraculũ vite
de adam:sed et dicitur. Edificauit igiẗ domin⁹ de⁹
costã quã tulerat de adã in mulierẽ:igiẗ mulierem
quoad carnẽ ⁊ animã formauit de adã. ¶Item ori
ginale peccatum a parentibus descendit in filios.
Peccatũ aũt solũ in aia est. Et ideo sicut peccatũ a
parentibus descendit in filios:ita aia geniti descen
dit ab aia gignẽtis a quo peccatũ:quod non est nisi
in anima. Huius opinionis videẗ fuisse Aug. nihil
verius dubitasse de eius veritate. Dicit eñ qd non
potuit venire ad veritatẽ huius questiõis. ¶Quin
ta opi. posset esse ꝙ aia lz non sit ex traduce primo G
modo:est tñ ex traduce scdo mõ:qꝛ educiẗ de poten
tia materie cõcurrẽte vt seminali effectiue ad eius
ꝓductionẽ/eo modo quo aia bruti educitur de po=
tentia materie. ¶Et arguiẗ pro illa opi. sic. Inter
oẽs formas corpora perficiẽtes/aia humana est per
fectissima:ergo operatio forme imperfectioris ab
ea neganda non est. Sed aie brutales habent vir=
tutem generatiuã sibi similis:ergo et aia intellecti
ua. ¶Item maior est cõgruẽtia hominis ad hoiem
ꝙ bruti ad brutũ. Et ꝑfectior est vis generatiua in
hoie ꝙ in bruto. Si ergo brutũ producit brutum:⁊
quantũ ad corpus ministrando materiã:et quãtũ
ad formã educẽdo ipsam de materie potentia:etiã
homini hoc idẽ cõuenit. ¶Itẽ anima rõnalis educi
tur de potẽtia materie sicut forma bruti:ergo. Ante
cedẽs ꝓbaẗ qꝛ produciẗ in materia:materia in suo
genere concurrente. Suscipit enim materia in se
subiectiue aiam rõnalẽ. Et hoc est materiam cõcur=
rente in suo genere causandi:qd gen⁹ causandi ma
terie est esse subiectũ forme. ¶Si dicis ꝙ non edu=
citur de potentia materie:lz subiectetur i materia
qꝛ producens. s. deus non requirit materiã: posset
eñ aiam rationalẽ producere extra materiã sicut
conseruat extra materiã. Cõtra tũc eadem ratione
forma bruti non educereẗ de potẽtia materie:quia
nec deus producẽs bruti formã requirit necessario
materiam. Potest eñ oẽm formã et producere ⁊ cõ=
seruare extra materiã. ¶Si dicis ad productionẽ
forme bruti concurrit agens naturale scz virtus se
minalis. Contra illa etiã requirit seu concurrit in
productione aie rõnalis:qꝛ sicut sine seminis deci=
sione non produciẗ brutũ ꝑfectũ:ita nec homo sine
semine humano. Et ois rõ probans vel persuadẽs
virtutẽ seminalẽ concurrere ad productionem ani=
me bruti:eũdẽ locũ habet in homine. ¶Et si dicis:
corporale nõ potest producere spũale:neqꝫ corrupti
bile incorruptibile. Anima aũt ratiõalis est imma=
terialis et incorruptibilis:secus de aia bruti:⁊ vir=
tus seminalis est agens materiale et corruptibile.
Ergo non concurrit actiue ad productionẽ nõ cor=
poralis. ¶Contra obiectũ materiale concurrit acti
ue ad productionem notitie intellectiue intuitiue/
que est immaterialis:et esset perpetua:si obiectum
semper esset presens a quo dependet: non tantũ in
fieri:sed in esse et conseruari. ¶Sexta opinio et ca=
tholica est ꝙ anima immediate a deo creatur:⁊ nõ
educitur de potentia materie:de qua videbitur in
conclusionibus. ¶Quantum ad secundum articu=
lum est prima conclusio. Anima rationalis non est Articu. 2. Cõclusio. 1.
producta de substantia dei ꝭm errorem primarum
duarum opinionum. Patet illa conclusio ex repro= H
batione earũdẽ. ¶Secũda cõclusio. Anima rationa
lis non est effectiue ab intelligentia. Probaẗ: quia Cõclusio. 2.
anima aut creatur:aut educitur de potentia mate=
rie. Si primũ:tunc producitur a solo deo:nã ad effe
ctum creationis creatura effectiue non concurrit.
Si educitur de potentia materie:sufficit potentia
naturalis cum prima causa:ideo preter illas nõ de
bet poni intelligentia:cum pluralitas sit vitanda:
et nihil ponendum sit sine causa:nulla aũt causa
assignari potest sufficiens conuincẽs intelligentiã

concurrere ad productionem anime rationalis. ¶ Tertia conclusio. Anima intellectiua non est ex traduce secundum imaginationem quarte opinionis. Probatur per illud Esa. xxvii. Omnem flatum ego feci. Loquitur de flatu spirituali qui est anima rationalis. Sicut ergo solus deus insufflauit spiraculum vite in faciem ade: ita creat animam cuiuslibet hominis. Hinc dicitur in ps. xxxii. Qui finxit singillatim corda eorum. Item Zacha. Qui plasmauit animam hominis in eo. Item Esa. Qui finxit et fecit te in vtero. Item Gen. ii. dixit adam. Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea. Non dicit anima ex anima mea. Unde datur intelligi quod anime rationales non sunt de anima primi hominis: sed caro de carne. Item beatus Aug. in lib. noui test. Inhonestum puto si dicantur anime corporis generari vt anima nascatur ex anima. Item in lib. de eccle. dogma. Anime non cum corporibus seminantur. Hugo venerabilis lib. i. de sacra. parte. vii. c. xxx. Fides catholica magis eligit credendum animas quotidie corporibus viuificandis sociandas de nihilo fieri: quam secundum corporis naturam et humane carnis proprietatem de traduce propagari. Adducit ad idem plures persuasiones: licet non reputat eas demonstratiuas: sufficiat tamen non supra in notabili posita probans formam ex forma non fieri. ¶ Quarta conclusio. Ad anime rationalis productionem non concurrit actiue virtus aliqua naturalis: puta vis paterni ac decisi seminis. Probatur: quia anima rationalis secundum suam naturam est incorruptibilis: ergo non producitur ab aliquo corruptibili. Tenet consequentia: quia incorruptibile et perpetuum non dependet a corruptibili neque in fieri neque in esse. Secundum patet. Primum quod non in fieri. Probatur: quia non potest causa corruptibilis dare esse incorruptibili quod sibiipsi prestare non potest. Est autem causa prestatior cau sato maxime effectiua: ideo non potest dare esse incorruptibile: quod est perfectius suo esse. Ratio hec persuaderi potest: non autem demonstrat. Cui accedit decentia quedam secundum sanctum Bonauenturam. ex animarum dignitate quia cum anima sit imago dei: et nata immediate fieri in deum: et in ipso beatificari per claram eius visionem: ac fruitionem diligendo ipsum ex tota anima: totum suum esse immediate ab ipso debuit habere: vt sic ipsum ex toto corde tenetur diligere. ¶ Ac per hoc ad rationes quinte opinionis/ contra quam hec conclusio est posita. Ad primam dicitur negando consequentiam: quia non oportet omnem operationem nature imperfectioris conuenire nature perfectiori. Nam angelus perfectior est quocunque viuente corporali: et tamen ei non conuenit operatio vegetatiua aut sensitiua: neque nutritur: nec generat sibi simile: nec sentit. Nec hoc arguit imperfectionem in angelo et homine: sed magis perfectionem: quia propter suam perfectionem non possunt produci a creatura: sed a solo deo: nec indigent in suis operationibus organo corporali. ¶ Ad secundum dicitur similiter concedendo quod maior sit congruentia. i. conuenientia seu similitudo: quia perfectior hominis ad hominem/ pro quanto homo perfectior est bruto. Potest etiam concedi quod perfectior sit vis generatiua in homine. Et negetur consequentia: quia vis generatiua: quantum ad eductionem forme in homine preuenitur a deo: qui in eo instanti quo vis generatiua (si sue relinqueretur nature) educeret formam sensitiuam nobiliorem quacunque alia sensitiua: creat nobiliorem animam scilicet intellectiuam. Nec propter hoc vis generatiua frustra est in homine siue in humano semine quia organizat materiam: et disponit eam pro receptione anime intellectiue quantum ad operationes vegetatiuas et sensitiuas. Et hoc tenendo quod non sit nisi vna anima in homine. Si vero teneatur quod preter animam intellectiuam sit etiam in homine anima sensitiua: illa educitur per virtutem generatiuam hominis de potentia materie: non autem intellectiua. Uel potest dici quod in homine non est vis generatiua sibi similis hominis seu forme humane: sed duntaxat vis organizandi corpus: nec hoc arguit imperfectionem in homine: sed magis perfectionem. Perfectionis enim est quod tanta est nobilitas anime humane/ quod respectu eius nulla creatura habet actiuitatem: sed a solo deo, potest

Conclu. 3.

Conclu. 4.

3

produci. Et hec responsio videtur verior: quia esto quod homo sibi derelicti secundum priorem responsionem produceret formam sensitiuam in materia preiacente: per hoc non produceret hominem. Id enim compositum non esset homo: quia non esset animal rationale seu intellectiuum. ¶ Ad tertiam que nititur probare quod anima intellectiua educatur de potentia materie. Dicitur sicut responsum est in replica quod anima bruti educitur de potentia materie: non ratione dei principaliter agentis: ille enim non requirit materiam: sed ratione agentis naturalis actiue cum deo concurrentis scilicet virtutis generatiue que requirit materiam. ¶ Et cum contra hanc solutionem obiicitur. In homine etiam concurrit vis generatiua actiua respectu anime rationalis. Negetur. Et cum arguitur cum omnis ratio que persuadet illam concurrere in bruto: etiam habet locum in homine. Nam ad presentiam virtutis seminalis in matrice ceteris paribus: producitur anima humana: et sine ea nunquam producitur omnibus aliis existentibus: ergo est eius causa. Tenet consequentia ex communi medio probandi aliquid esse causam alterius. Respondetur vt supra quod nullum medium dari potest probandi efficaciter vnam creaturam esse causam efficientem alterius: quia semper posset dici quod solus deus omnia producit: licet hoc voluntarie agat ad presentiam alicuius creature: sicut in sacramento altaris ad presentiam calefacientis producitur caliditas in specie sacramentali: et tamen a solo deo: cum creatura non possit producere formam extra materiam. Uerum est sufficiens persuasio: nisi auctoritas fidei et scripture doceat productum esse a solo deo per creationem: et sic est in proposito. ¶ Ad replicam conceditur quod corruptibile non producit incorruptibile tanquam agens principale secundarium. Obiectum vero materiale producens sui notitiam intuitiuam: non producit incorruptibile: nec produceret quid spirituale: nisi concurreret intellectus immaterialis principaliter agens. ¶ Quinta conclusio. Anima intellectiua a solo deo creatur: ac creando materie preparate infunditur. Illa conclusio patet: quia anima intellectiua producitur: cum non sit a se: et non de potentia materie: nec de aliquo: quia nec de substantia dei: nec ex traduce: vt deductum est: ergo producitur de nihilo: et per consequens creatur. Et quia creatura a solo deo creatur: cum creatura creare non possit: non creatur extra materiam: quia tunc haberet aliquem actum intelligendi vel volendi priusquam infunderetur: non enim potest esse frustra: et tacante vnitionem eius cum corpore posset mereri: quod apostolus de Jacob et Esau loquens negat ad Rom. ix. c. Presupponit enim eos ante natiuitatem nihil egisse: ergo creatur in materia: et ita creando infunditur. Probatur etiam conclusio auctoritatibus ad conclusionem tertiam allegatis. Facit etiam illud Aug. de eccle. dog. c. xviii. et presertim. c. xiii. Dicimus tantum corpus coniugii copulam seminari. Creationem vero anime solum creatorem nosse. Et habetur dist. seq. c. vlt. vbi etiam allegatur Hiero. anathematizans dicentes animam esse ex traduce: inducens auctoritatem prophete: qui finxit singillatim corda eorum. Hoc satis innuit propheta ps. xxxii. quod non ipsam animam de anima facit deus sed singillatim ipsas de nihilo creat. ¶ Quantum ad tertium articulum dubitatur. Utrum anime rationales omnium fuerunt simul producte. Respondetur post sanctum Bonauenturam dist. xviii. q. v. quod de isto dubio fuit estimatio. Una philosophorum. s. platonis. Alia fuit hereticorum. Tertia orthodoxorum. Plato posuit quod anime simul create fuerunt in stellis: et post formatis corporibus sibi idoneis ad hec corpora viuificanda descendunt per firmamentum et alios orbes planetarum. Post corporum vero corruptionem ad easdem stellas reuertuntur ac suo loco et tempore iterum descendunt. Et cum descendunt obliuiscuntur prius cognitorum. Et cum ascendunt similiter obliuiscuntur eorum que in corpore passe sunt vel gesserunt. Hanc positionem approbare nititur Macrobius explanans sententiam Scipionis. Tangit etiam hanc opinionem Boe. iii. de consola. met. ix. Tu causis inquit animas paribus vitasque minores. Prouehis et leuibus sublimes curribus aptas. Celum terraque

Conclu. 5. K

Articu. 3. Dubium. 1. L

feris. Quas lege benigna ad te cõuersas reduci facis igne reuerti. Et me.vi.eiusdẽ. Hic clausit membris aio celsa sed potitos. Sed vere ista positio inquit Bonauẽ. plus est somniũ q̃ dictũ autenticũ: q: talis creatio. ⁊ ascẽsus ⁊ descẽsus nullã oĩno habere põt certitudinẽ: cũ nemo hoc cõuincere possit ratiocinando. Nemo etiã sit q̃ possit dicere se taliũ recordari: ⁊ ita de illo nulla haberi põt experientia a qua sumitur principium artis. ¶ Continet etiã manifestam absurditatẽ: q: si esset talis aiarum circulatio: aia nõ esset vera corporis pfectio: cũ pprius actus in ppria materia h₃ fieri. Etiam tunc nulla esset aie beatitudo: cũ de rõne beatitudinis sit ppetuitas et certitudo. lib. xiiij. de trini. Et ita nõ stat cũ eo hmõi circulatio. ¶ Scđa positio manicheorũ hereticorũ fuit q̃ aie simul fuerunt create in celo cũ angelis: vt puta q: sunt eiusdẽ nature: ⁊ postmodum ad suggestionem dei tenebrarũ peccauerũt. Et merito illius peccati in corpora sunt detruse tanq̃ in carceres vt ibi purgent᷑: ⁊ cũ purgate fuerint ad celestẽ patriã reuocent᷑. Ista impijssimorũ heresis manicheorũ est contra fidẽ catholicã: cũ ponit aias peccasse priusq̃ essent corporibus vnite: cõtra illud Roma. ix. supra allegatum de Jacob ⁊ Esau. ¶ Est etiã cõtra phm: cũ ponit aias circuire diuersa corpora: cũ ppria forma requirat ppriã materiã: ⁊ forma nec substantialis nec accidẽtalis migrare possit de subiecto in subiectũ: neq̃ aia esset in corpore tãq̃ pfectibili: sed tãq̃ in carcere: ⁊ ita hõ nõ esset simplr vnũ: nec hoies cõstituerẽt verã speciẽ. ¶ Est etiã cõtra sensibilẽ experientiã. Experimur eñ aiã quãtũcũq̃ bonã nolle a corpore separari: fm illud aplĩ. Nolumus expoliari sed superuestiri. Qđ vtiq̃ nõ esset: si non haberet naturalẽ inclinatiõẽ ad corp⁹ tãq̃ ad pfectibile sed esset in eo tãq̃ in carcere. Itẽ nõ nouimus ea nisi que post natiuitatẽ didicimus. Et mirũ esset q̃ oĩno nihil de precedentibus natiuitatẽ sciremus. ¶ Qđ si dicis q̃ mole corporis obruta oĩm obliuiscitur: illud oĩno voluntariũ est: ⁊ nulla rõne nec auctoritate pbatũ: nec videt᷑ q̃ nõ successu tpis saltẽ aliquorũ rememorarent᷑. ¶ Est ergo tertia positio orthodoxorũ vera: q̃ aie nõ sunt simul create: sed successiue in suis corporibus creantur qđ apud oẽs doctores catholicos certũ habetur: l₃ de aia ade an fuerit ante corpus creatũ legit᷑ aliqñ Augustinũ dubitasse: q: alique rõnes persuadẽt de ceteris aiabus: que nõ persuadent efficaciter de aia ade. Quarum vna hec est: q: si anime create essent ante corpus: vel tũc haberent cognitiõẽ aut liberũ arbitriũ: aut non. Si nõ: tunc frustra essent etiam: cum nullum posset allegari impedimentũ: cur non cognosceret ante sicut post separationẽ a corpore: cũ tunc multa intuitiue cognoscat que cõiũcta nõ h₃. Si sic: ergo in eis fuisset meritũ vel demeritũ ante corporis vnionem qđ falsum est: q: per corporis contagiõẽ contrahit peccatũ originale: qđ oĩa alia pctã ⁊ merita antecedit igitur nõ est ante corp⁹. Scđa est ignorãtia: quã a principio natiuitatis cõtrahim⁹ vt nihil noscim⁹: nisi qđ per sensus addiscimus. Ille due qualescũq̃ cause nõ habent locũ in aia ade: que nec originale habuit: nec ignorãs in principio sue creatiõis fuit. Est tamen idem dicendũ de anima ade sicut de ceteris. Et si qui doctorũ videntur oppositum dicere: aut scripture auctoritas ad oppositum sonare: exponende sunt ⁊ excusande: vt q̃ loquuntur de ordine non temporis: sed nature. Uel q̃ loquunt᷑ fm aliam opinionẽ. vnde ⁊ illud Job. c. xl. Behemoth quẽ feci tecũ: quasi bos fenũ comedet. Non est intelligendum q̃ anima Job simul tẽpore creata sit cũ Behemoth. i. lucifero vt tecũ dicat associationẽ quantum ad simultatem durationis: sed dicit conformitatem in participatione rõnis: quasi diceret fecit tecum. i. tibi similem. Neq̃ ppter hoc q̃ angeli ⁊ celi sunt sil᷑ creati: aie debuerũt sil᷑ creari: q: aia h₃ nãlẽ inclinationẽ ad corpus tanq̃ perfectio ad ppriũ pfectibile: ideo nõ debuit creari ante corpus. Quod vero separatur a corpore non est fm naturã aie: sed ex peccato: sicut dicit apostolus Roma. v. Per vnum hoiem peccatum in hunc mundum intrauit: ⁊ per peccatũ mors. Nihil tale est vel in angelis vel in celis. Neq̃ ex hoc q̃ corpus est pter aiam: sequitur animã esse priorem corpore in existentia actuali: s₃ sufficit q̃ sit prior in intentione: sicut materia est pter formam: ⁊ tamen forma non est prior materia.

Questio. ij.

Queritur circa secũdam conclusionẽ textualẽ. Utrũ paradisus sit corporalis voluptatis locus a deo a principio plantatus. In qõne erũt articuli tres. Primus terminos declarabit: ⁊ opiniones recitabit. Scđs per cõclusiones respõdebit. Tertius quedã dubia determinabit. ¶ Quantũ ad primũ notandũ q̃ fm btm Aug. viij. super Geñ. ad literã. ⁊ recitat magister in textu: ⁊ sanctus Bonauẽ. in dubijs literalibus presentis distinctionis ad longum. De paradiso tres fuerũt sententie. Una eorũ qui tantũ corporalẽ paradisum esse volunt: hoc est qui noie paradisi intelligunt tm locum quendã corporalẽ: alij spũalem: tertij vtrũq̃ intelligunt: ⁊ locũ corporalem ⁊ amenitatẽ spũalem. Et fm hoc varie exponitur textus Geñ. ij. loquens de paradiso. Primi historiali litere intendentes exponunt tantũ de loco corporali ameno. Secũdi attendentes q̃ beatificatio hois est in paradiso: q̃ cõsistit in dei fruitione: nõ in corporali amenitate: dixerunt hunc paradisum in quo positus est hõ post sui productionem nõ esse locũ corporalem: sed spũalem. Oĩa que de paradiso in Geñ. dicũtur metaphorice esse dicta dicunt: hominemq̃ in sua formatiõe positum esse in paradiso: nõ per loci mutationẽ: sed p spiritualem diuine cognitiõis ac fruitionis sibi datorum amenitatem. Adducunt ad illud quod de latrone Luce. xxiij. dicitur Hodie mecum eris in paradiso. Et illud Ezechiel. xxiij. de lucifero. In delicijs paradisi dei fuisti. Tertij ⁊ literam amplexantes: ⁊ metaphoram nõ abijcientes: paradisum spũalem dicunt statum quietis et amenitatem deliciarum spiritualium. Hoc potest esse fm duplicem statum: vt dicit sanctus Bonauen. in dubijs literalib⁹ huius distinctionis s₃ ecclesie triumphantis ⁊ ecclesie militantis. Paradisus aũt corporalis est loc⁹ deliciarum ⁊ amenitatis: ⁊ hic quantũ ad beatos est celũ empyreũ: quantũ ad viatores est locus amen⁹ in partibus orientis cõstitutus. De quo Damas. Diuinus paradisus est dei manibus in eden plãtatus gaudij ⁊ exultationis vniuerse prõptuariũ. De hoc corporali paradiso dicit Isiđ. lib. xiiij. etymol. c. iij. Paradisus est locus in orientis partibus constitutus: cuius vocabulũ ex greco in latinũ vertitur hortus: porro hebraice eden dicit᷑: qđ in nostra lingua delicie interpretatur qđ vtrũq̃ iunctũ facit hortum deliciarũ. Est eñ omni genere ligni ⁊ pomiferarum arborũ cõsitus: habẽs etiã lignũ vite: nõ ibi frigus nõ estus: sed perpetua aeris tẽperies: e cui⁹ medio fons prorumpens totũ nemus irrigat. Diuiditurq̃ in quatuor nascentia flumina: cuius loci post pctm hois aditus interclusus: septusq̃ est vndiq̃ rõphea flammea. i. muro igneo accinctus: ita vt eius cũ celo pene iungat᷑ incendiũ. Cherubin quoq̃. i. angelorum psidiũ arcẽdis spiritibus malis super rõphea flagrãtia ordinatũ est: vt hoies flãme: angelos vo malos angeli boni submoneãt: ne cui carni vel spũi trãsgressionis aditus paradisi pateat. Hec Isiđ. de hoc loco etiã Beda dicit q̃ pertingit vsq̃ ad lunarẽ circulũ vñ nec aque diluuij illuc puenerũt. Et magister hunc vult in orientali parte esse: longo interiacente spacio vel maris vel terre: quẽ incolũt hoies.

Articu. I.

Nota. I.

Unde q dr plātatus a principio: antiqua translatio hz ad oriētē. ¶ Quātū ad scdm articulū est cōclusio prima. (Artic. 2. Conclu. 1. B) Paradisus locus est corporalis a principio plātatus: in habitationē hoim tā p statu nature integre/ q̄ lapse cōgruus atq3 aptus. Prima pars ptz per textū Gen̄. ij. Plantauerat aūt dn̄s Deus Paradisuz voluptatis a principio. Qui textus ꝛ si potest per allegoriā exponi de Paradiso spūali statu scilz anime siue triūphātis ac militātis ecclesie: nō tn̄ iō negāda est veritas hystorie. Un̄ btūs Augu. xiij. de ciui. dei. c. xxi. Que cōmode dici possunt de intelligēdo spūaliter Paradiso nemine phibēte dicant: dūz tn̄ ꝛ illius historie fidelissima virtutis rerū gestaruz narratione cōmēdata credantur. Ea eñ que de Paradiso dicunt: per modū narratiōis historie pponū tur. In oib9 aūt que sic scriptura tradit: est p fundamēto tenēda veritas historie: et desup spūales expositiones fabricāde. Scđa pars q sit locus habitationi hoim aptus pro statu innocētie: patet ex textu: qr in eo locatus est Adā/ et Eua ante lapsum. Etiā in statu nature lapse: ptz de enoch in Paradisum trāslato Gen̄. v. Et expressi9. Eccli. xliiij. Enoch placuit deo ꝛ trāslatus est in Paradisum. Similiter de helia. iiij. Regū. ij. Ptz etiā ex allegatis Isido. Damasce. qr ibi est temperies aeris: abūdantia aquarū et fructuū: vt patet ex auctoritate Isido. supra allegata ꝛ textu Gen̄. ¶ Secūda cōclusio. (Conclu. 2. C) Paradisus est regio tēperata ad oriētē citra mediā regionem aeris collocata. Probat q sit regio tēperata: qr p hois habitatiōe a Deo plātata: nedū necessitati: sed ꝛ voluptati seruiēs: vnde hortus voluptatis ꝛ deliciarum dr: qđ esse nō posset nisi ibi esset aeris optima tēperies. Qđ sit ad oriētē: ptz ex antiqua translatione supra allegata. Qđ sit circa mediā regionē aeris: probat: qr media regio aeris aut sphera ignis nō cōgruit habitationi hoim pter nimiū calorē. Oportet igit cū sit tēperatissimus: q sit citra aeris medie regiōez. Qđ vero dicit attingere globū Lune ſm Bedā/ est sermo metaphoricus. Nō intelligendo q attingat globū/id est spherā Lune ſm sitū: s3 ſm quādā similitudinē: qr est locus tēperatus ꝛ a tēpestatib9 quietus: sicut celū ab omni cōtrarietate remotū. ¶ Sed diceres. Aque diluuij nō attigerūt Paradisum ſm Augustinū: que tn̄ transcenderūt omniū montium cacumina: quorū aliqua videntur attingere mediā regionē aeris. Rn̄det q vbicūq3 sit paradisus: aque diluuij nō attigerūt ipsum: qr ille aque non inundauerunt nisi ad puniēdū peccatores: sed in paradiso nō fuerūt peccatores tēpore diluuij. Illa enim inundatio nō fuit naturalis: sed miraculosa: sicut ꝛ cōflagratio igniū in fine mūdi futura: ꝛ ideo nō fuit nisi in locis: ad que refugiū esse poterat peccatoribus qualis nō fuerat Paradisus. Nec audiēdi sunt astrologi dicere volētes/ q diluuiū fuerat per concurrētiam stellarum humidarum: vt refert Scot9. ¶ Tertia conclusio. (Conclu. 3. D) Certus paradisi situs nobis occultus est ꝛ ignot9. Patet: quia nec experientia patet. Nulli enim cosmographi: aut locorum diluuij inquisitores hunc locū inuenerunt nec eius mentionem fecerunt pter causas ab Isido. expressas. Neq3 scriptura canonica situm eius certificat. Qm̄ licz dicitur plantatus in oriente: tn̄ oriēs celi nō dicit certā celi plagam: cum qđ respectu vnius partis terre est oriēs: respectu alterius est occidens. Cenith namq3 capitis diuersis: psertim a polis equaliter distantibus diuersa correspondēt oriētia: qr diuersi orizontes. Unde posset dici qđ in eo loco plantatus est vbi maxime est tēperies aeris. Sub qua aūt parte celi hoc sit: dubium est. Et opiniones sunt phorū: qbusdā dicentibus q sub equinoctiali est locus temperatissimus humane habitatione: propter ingez dierum ꝛ noctiuz equalitatem/ ꝛ motus solis velocitatem: quibus temperatur solis estus. Alijs ecōtra asserentib9 sub equinoctiali nō esse locū habitabilē pter nimiū solis ardorem: bis in anno per cenith capitis trāseuntē. Nec velocitas mot9 aliquid facit: qr Sol nō velocius mouet respectu vnius q̄ respectu alterius: ꝛ ideo etiā Phs sub equinoctiali ponit zonā torridā. Est ergo incertū in qua parte sit paradisus. Certū tn̄ est q loc9 est corporalis talis qualez scriptura veritatis describit. Et tm̄ de illo articulo.

¶ Quātū ad tertiū articulū dubitat cōtra illud qđ paradisus est loc9 deliciarū et quietis. (Artic. 3. Dubium. E) Nā vt habet Gen̄. ij. Posit9 est homo i paradisum: vt operaret et custodiret illū. Sed vbi operatio ibi labor: ꝛ vbi custodiā ibi timor. Nō ergo erit promptuariū gaudij ꝛ exultationis vniuerse: vt ait Damasce. Respondet ſm beatū Augu. super Genes. ad literā. et glo. q illud verbū vt operaret/ et custodiret illū dupliciter pōt exponi. Uno modo vt operari et custodire referatur ad deum actiue: et ly illum/ demonstret hominem. Et sic est sensus. Deus posuit hominē in paradisuz vt deus operaretur illum sc3 hominē beneficijs sue gratie perficiēdo: et custodiret illū in paradiso terrestri ad tēpus donec esset ad celestē gloriā trāsferēdus. ¶ Uel (et redit in idē) ſm glo. vt deus operaret illū hominē: ipsum hominē iustificando: a quo homine si cessaret diuina operatio: cōtinuo obtenebratur: sicut aer obtenebratur cessante lucis influētia. et custodiret illū ab omni corruptione ꝛ malo. Alio modo exponitur vt referatur ad hominē: et pnomē illum/ demonstret paradisum: sic intelligēdo q homo operaretur ibi: nō opere laborioso: sed delectabili ad experientiā et exercitiū sue virtutis et custodiret illum: nō ab inuasorib9: sed seruādo iustitiā originalē: ne peccādo eijci mereretur: et sic perderet illū. ¶ Secundo dubitatur. Cur Adaz productus fuerat extra paradisum: cū tamē Eua producta sit in paradiso: et angelus in celo empyreo in quo erat mansurus: et animalia producuntur in loco sue habitationis scilicet pisces in aqua: gressibilia in terra. ¶ Solutio. (Dubium. 1. F) Locus paradisi erat congrua habitatio hominis quātū ad incorruptionē primi status: incorruptio autē non erat hois ſm suā naturam: sed ex supernaturali dei dono: vt ergo donū illud incorruptionis/ gratie dei imputaretur: nō nature: deus hominē extra paradisum pduxit: et postea in paradisuz posuit: vt cognosceret dei beneficiū: cū cognosceret se aliūde adductū. Cōcordat magister in textu. Celū vero empyreū est locus naturalis angelis hoc est sue nature cōgruus habēs quādā similitudinē cū angelis in subtilitate et claritatet. terra etiaz ꝛ aqua sunt loca cōgrua animalibus ſm naturā eorū. Nō sic paradisus homini: qr homo ſm naturam fuit corruptibilis: vt puta ex elemētis cōpositus: potuit autē esse incorruptibilis ex gratia: paradis9 autē locus est incorruptionis. Qđ autē mulier in paradiso facta est: nō est hoc factū pp mulieris dignitatē: s3 pp dignitatē viri sui pncipaliter q̄ facta ē: qr vir iā fuerat i paradiso: sicut ꝛ filij fuissēt i paradiso nati i q̄ iā parētes erāt positi. ¶ Tertio dubitat. Uidet qđ vel paradisus vel locus habitationis extra paradisum sit superflu9: qr si homo stetisset: superfluus fuisset locus terre spatiosus extra paradisum. (Dubium. 3. G) Si fuit casurus: cū extra sit pductus videt q frustra pduct9 est paradisus. Respōdet q qr paradisus fuit locus cōgruus homini ſm naturā institutā ꝛ integrā. ꝛ terra ſm naturā lapsam: deus qui produxit hominē in statu nature integre: puiderat eū lapsurū. Et ita ſm duos status hominis futuros. pro vtroq3 locū congruū produxit: paradisum propter hominē institutū: terrā propter hominem lapsurum. Uoluit etiam deus hominē quē preuiderat casurum ponere in paradisum ante casum: vt per eius eiectionem de loco voluptatis cognosceret sensibiliter quanta bona spiritualia amisisset per culpā per quam tanta corporalia puta paradisuz perdiderat per eandē. Cognosceret etiam quāta esset differentia inter eū qui domino humiliter obedit: ꝛ eū qui ipsum superbe contemnit. Nec tamen si homo stetisset: alia pars

ferre superflueret: q2 bestijs seruiētibus homini habitaculum preberet: ⁊ hominis habitaculū q̄ esset excellens sua interioritate ostēderet: ⁊ sua magnitudine decoraret: sic magna platea decorat palatiū ⁊ aula decorat cameram. Est enim palatium magis decorum si fuerit latis plateis circundatum. Tantū de questione.

Distinctio. xviij.

In distinctione decimaoctaua magister agit de cōstitutione mulieris adiutorio viri quātū ad principia constitutiua sicut precedēti distinctione fecerat quantum ad viri essentialia. Et summatur sentētia huius distinctionis in his tribus conclusionibus. ¶ Prima conclusio. Ad cōmendationem vnitatis principij de costa ade in paradiso dormiētis sine additione alicuius extrinseci / a deo formatū est corpus mulieris. ¶ Secunda conclusio. In natura non fuit ratio seminalis per quā de costa ade corpus eue fieret. Erat autē habitudo: idest potentia obediētialis vt de ea a deo fieri posset. ¶ Tertia conclusio. Catholica ecclesia rationales animas docet non simul nec ex traduce fieri: sz corporibus seminatis ⁊ formatis infundēdo creari / ⁊ creando infundi. Declaratio patet ex textu.

Questio vnica.

A

Circa hāc distinctionem queritur. Utrum in costa ade fuerat ratio seminalis per quā de ea productū sit corpus mulieris. Primo declarabuntur termini. Secundo respōdebitur. Tertio dubia mouebunt. ¶ Circa primū

Articu. j. Nota. j. notandū q̄ vt recitat Sco. hac distinctione: quidam imaginati sunt rationē seminalē esse quendā actū in materia. Unde in materia tria considerant / scilicet materie essentiā: potentiā receptiuā / ⁊ actū. i. inchoationem forme producēde in materia. Ratio seminalis non pot esse materia: q2 sm Aug. x. sup Geñ. ad literam. Leui fuit in lumbis abrae: ⁊ similiter Christus fuit in abraam sm apl'm Hebr. vij. sed diuersimode. Nam leui fuit in abraam sm rōnē seminalē. Uñ ⁊ apl's ibi eū dicit fuisse in lūbis abrae: sed Christus nō fuit in abraā / sm rationē seminalē sed tm̄ sm corpulentā substātiā. Uterq3 tñ tam leui q̄ Christus fuit sm materiā vel potentiā materie passiuā in abraā / ideo nec materia nec potētia eius passiua est ratio seminalis. ¶ Itē qd potentia receptiua vel passiua materie non sit ratio seminalis. Patet etiā per beatū Aug. ix. super Geñ. ⁊ ponit in litera. Multa deus produxit in materia vel de materia ad que non fuit ratio seminalis: nihil tñ fecit de materia cuius materia non fuerit receptiua: ideo ratio seminalis non est potētia receptiua. Relinquitur ergo q̄ sit actus. Ponit aūt actus ille esse aliqd forme coeuum materie eiusdem rationis cū forma generanda: ⁊ est principium intrinsecū generationis. Et licet sit imperfecta forma ⁊ preexistens forme inducende: tñ nata est coagere generanti extrinseco: ⁊ per hoc est ratio seminalis. ¶ Per hūc ergo modum saluant q̄ generatio non est creatio: ⁊ qd est naturalis trāsmutatio. Primū patet: q2 sic forma generanda non est nihilo cum aliquid eius presupponatur: ⁊ ideo non creatur. Secundum: q2 cū preexistēs est aliquid forme generāde ⁊ principiū eius intrinsecū: generatio nō erit totaliter a principio extrinseco: sed parti ab intrinseco: ⁊ sic erit naturalis. ¶ Sed

B illa opinio stare non potest: quia sequeretur q̄ aut nihil nouum producitur: aut omnia producta creātur. Utrunq3 illatū falsum est ⁊ contra eos. Probatur tamen cōsequentia: q2 quero de illa parte forme precise que additur in generatione preexistenti parti que est ratio seminalis siue forme inchoatio aut prefuit in materia: aut non. Si primū: nō producit de nouo: sicut ratio seminalis et eius inchoatio: et ita erunt simul producta: ⁊ quodlibet erit in quolibet contra philosophū. j. physicorū. Si non prefuit ergo fuit nihil: ⁊ per consequens creatur: q2 de nihilo sui producit. Nec pp̄ter saluare naturalitatē generationis oportet ponere q̄ sit a principio intrinseco: sed sufficit q̄ passum 2ferat vim. i. ad formā inducēdā naturaliter inclinet: siue illa mutatio fiat effectiue a principio extrinseco siue intrinseco. Nā supposito q̄ sensus ⁊ intellectus habēt se pure passiue ad actū cognitionis: nihilominus cognitio esset naturalis: lz tūc esset oīno a principio extrinseco. Uñ dicitur q̄ tales inchoationes formarū ponēde nō sunt q2 frustra ponerent. Ois aūt forma que naturaliter generat: simpliciter de nihilo sui pducit: ita q̄ nihil forme pfuit: nec tñ ideo creat / vt ex supradictis dist. j. patet: q2 creatio nō solū excludit oē qd est aliqd forme pducēde: sed etiā materiā in suo genere causandi: nā qd creat nō educit de potētia materie: vt supra habitū est. ¶ Est ergo secūdo notādū q̄ differūt Nota. ij. C semen / ⁊ ratio seminalis. Nā semen est corpus imperfectū pductū a generāte nō pp̄ter se: sed tāq̄ via ascendēdi ad vlteriores formas pfectas. ¶ Ubi aduertēdū q̄ agētiū quedā pducūt effectū imediate / siue similē siue alteri' rōnis: vt in pducēte: equiuoco vt ignis ignē. Sol ranā. Alia pducūt effectū mediāte ppagatione: vt asinus generās asinū / nō immediate pducit formā asini: sed de se pducit effectū mediū. s. semē mediāte q̄ pducit forma asini. ¶ Uñ pōt distigui duplex pcess' in natura in his q̄ pducūt sibi simile mediāte vel corrūpūt. Nā vnus est ascēdēdo de forma impfecta ad pfectiorē. Sūt eīn in tali pductione multe forme medie ordiate: vt per eas tanq̄ p vias inducat forma intēta: ita vt nulla earū nata sit terminare actionē agentis: sic vt in ea quiescat trāsmutatio: vt est pcessus a forma seminis ad formā sanguinis ab illa forma sanguinis ad formā aliā. s. embrionis vel alterius: ⁊ sic cōsequēter donec veniat ad formā viuēte similē agēti q̄ est vltima et pfecta. Ali' pcessus quo descēdit a pfectis ad impfecta: resoluēdo viuēs in cadauer: cadauer in feces / donec veniat ad elemēta vel materiā primā. In primo igit pcessu illud a quo incipit natura: ⁊ in quo nō sistit: sed per illud tēdit ad formā perfectā agēti similē: dicit semē. Est ergo semē nō itētū a natura pp̄ter se: sz pp̄ter aliud perfectiuis. Sed ratio seminalis est qualitas aliqua in semine disponēs p inductione forme pfectioris. ¶ Utrū aūt illa vis seminalis cōcurrat actiue ad generationē forme vltime ac perfecte sunt opiniones. Si teneret qd accidens nō pōt pducere substantiā vt tenet: Jo. Dicendū esset q̄ non: sed solū cōcurrit ad productionē qualitatis disponentis materiā ad forme receptionē: qua materia disposita forma substātialis viuēs immediate a solo deo producit. ¶ Sed q2 oppositū videtur probabilius: nā eadē ratione qua pbat cōmuni modo probādi q̄ ignis pducit ignē: etiā pbat q̄ calor pducit ignē. Ideo tenēdo q̄ accidēs 2currit actiue ad pductionē forme substātialis tāq̄ causa partialis: cōsequēter pōt dici q̄ etiā vis seminalis actiue concurrit ad vltimā formā substātialē. Non aūt forma substātialis seminis: q2 illa nō est cū inducitur forma substantialis viuētis nihil aūt causat qñ nō est. Oportet eīn formā substātialē seminis corrumpi vt introducat forma vitalis. ¶ An aūt vis seminalis sit qualitas prima vel aliqua pprietas occulta dispositiua pro introductione forme viuentis ⁊ organizatione membrorū: sicut in pipere: est qualitas occulta calefactiua: relinquo studiosius inquirenti.

¶ Quātū ad scdm articulū est conclusio prima. Nec Articu. ij. semen: nec ratio seminalis fuit in costa ade respectu Conclu. j. formandi corporis eue. Patet 2clusio per beatū Au D gustinū / ⁊ magistrū in textu. Et probatur ratiōe: q2

costa Ade immediate conuersa est a deo in corpus mulieris miraculose sine acquisitione formarū mediarū:ergo nō fuit ibi semen:neqꝫ fuit aliqua qualitas in costa cōcurrens actiue ad corruptionē coste ⁊ formationē corporis mulieris:ergo nec ratio seminalis. Utraqꝫ ꝯña tenet ex q̄d nois seminis ⁊ rōnis seminalis. Añs patet:qꝛ nihil tale mediū interuenisse cōmemorat scriptura:nec ratio aut experiētia
Conclo.2. pbat:ergo nō est ponēdū:nihil em̄ ponēdū est sine rōne aut auctoritate. ¶Scđa cōclusio. Non solū in pductione viuētis a viuēte semē ponit̄:sed in omni actiōe in qua format per formas medias ad formā principalr̄ intentā ordinate procedit̄. Illa cōclusio pbat̄ auctoritate beati Augu.iij.de trini.c.viij.vbi dicit. Oim quippe rerū que corporalr̄ visibiliterqꝫ nascunt̄:occulta q̄dā semina in istis corporeis mūdi hui⁹ elemētis latēt. Possunt etiā elemēta sic contēperari/ꝙ in eis causat̄ quedā qualitas vel forma que erit via ad aliā pfectiorē. Et per hoc pōt beat⁹ Augu.habere intētū suū:qđ in eodē capitulo nitit̄ ostēdere/scꝫ quō magi pharaonis fecerunt ranas. Nā rōnes seminales taliū sunt in elemētis cōtemperatis:que ꝯtēperantia nō est aliud nisi q̄dā iuxta positio elemēti iuxta elemētū ꝺm qualitatē proportionatā. Et qꝛ angel⁹ malus nouit illā qualitatē et proportionē:⁊ corpora hmōi obediūt ei quantū ad motū localē:igit pōt ꝯiūgere elemēta actiua passiuis ꝺm debitū ꝯtēperamētū:⁊ applicare illa directe corporib⁹ celestib⁹ habētib⁹ influere sup hmōi contemperātiā:⁊ sic generare ranas. Et sic elemēta pñt
Conclo.3. E dici semina mixtoꝝ:⁊ qualitates eius influxe a celo dici possunt rōnes seminales. ¶Tertia conclusio. Unū elemētū nō est semē alteri⁹ elemēti ex se geniti. Probat̄:qꝛ in actionib⁹ q̄b⁹ immediate vnū ex alio signit̄/nō req̄rit̄ mediū aliqđ:semen aūt est mediū ⁊ via inter actiuū principale ⁊ formā vltimo intētā perfectiorē. In trāsmutatiōib⁹ aūt elemētoꝝ:q̄bus vnum generat̄ ex alio:vt ex aqua aer vel econuerso: nulla gñatio mediat:qꝛ vel elemēti/vel mixti. Non primū/manifestū est. Nō secūdū:qꝛ mediū est impfecti⁹ forma principalr̄ intēta. Nullū aūt mixtū est impfecti⁹ elemēto:qꝛ elemēta sunt impfectissima in genere substātie:vt vult cōmen.iij.celi. Silr̄ ignis pducēdo ignē/nō opꝫ ꝙ primo pducat rōnem seminalē:que sibi coagat vel agēti vniuersali/sed immediate pducit ignē ex aqua aut alio corpe cōbustibili sibi approximato. ¶Ex illo sequit̄ ꝙ respectu elemēti generādi nō opꝫ semē ponere:qꝛ semē est impfectius forma generāda:nihil aūt impfecti⁹ elemēto in substātijs:etiā semen agit nō agēte:immo nō existēte/eo qđ produxit semen:sed cessante igne ab actione sua/cessat actio caloris gñatiua ignis:cessante em̄ calefactiōe aque/aqua reducit se ad frigiditatem:⁊ suo modo de alijs elemētis. Ideo nō opꝫ ponere virtutē seminalē mediā ad pductionē ele-
Conclo.4. menti. ¶Quarta ꝯclusio. Semē aut ratio seminalis nō est coeua materie. Probat̄:qꝛ semē decisuꝫ a propagāte nō semp est in principio ppagatiuo:qꝛ semē generat̄ de supfluo alimēti tertie digestionis. Neqꝫ est semp in elemētis ratio semialis:qꝛ ꝺm pmissa rō seminalis inducit̄ dū elemēta fuerint cōtēperata a virtute celoꝝ influxiua:vnde cū oim corporaliū se-
Articu.3. mina dicunt̄ esse in materia seu elemētis intelligē-
Dubium.1. F dum est aptitudinaliter nō actualiter. ¶Quātū ad tertiū articulū est dubiū. Utrū de costa ade formatū sit corpus mulieris sine addito alteri⁹ materie. De isto dubio est opinio magistri:etiam Hugo.lib.j.de sacra.parte.vj.c.xxxvj.ꝙ corpus mulieris factū est de costa Ade sine additione alteri⁹ materie:vt supra patuit in secūda conclusione textuali. Possibilitas probat̄:quia de⁹ de nihilo pduxit materiā:multo magis potuit de modica materia facere magnā:nō per additionē materie aliūde sumpte:sicut in segetib⁹ ⁊ in pductione corporis aialis ex semine quod

nutritur facit per additionē alteri⁹ materie:sed per multiplicationē eiusdē materie in seipsa. ¶Item si de⁹ ad pficiēdū corpus mulieris aliā materiā addidisset:mai⁹ fuisset illud additū q̄ꝫ costa:⁊ sic potius debuit corpus mulieris dici factū fuisse de alia materia q̄ꝫ de costa. Sꝫ hoc est cōtra scripturā:q̄ de sola costa facit mētionē. Adducūt ad idē exēplū multiplicatiōis quinqꝫ panū.5000.hoiꝫ saturātiū:q̄ sine additione alicui⁹ materie aliūde sumpte/multiplicabant̄ ad satietatē singuloꝝ. ¶Alia est opinio Grego.de arimi.dist.pñti:quā dicit esse doctoꝝ cōiter:q̄ tenet ꝙ corpus mulieris formatū est de costa/addita etiā alia materia vel de nouo creata vel vndecūqꝫ dño placuit sumpta. ¶Pro ista cōclusiōe arguunt:quia nisi sic corpus mulieris fuisset nimis rarū:qꝛ illud corp⁹ est rari⁹ qđ sub magna extēsione modicū materie hꝫ. Et sic cū costa vix sit.100.pars corporis Ade:corp⁹ Eue fuisset in cētuplo rari⁹ corpore Ade:qđ nō est sentiēdū/maxime de prima muliere. Que qꝛ immediate a deo pducta habuit corp⁹ qualitate ⁊ quātitate pfectissimū:qꝛ dei pfecta sunt opa. Deute.xxxij. ¶Itē si nihil fuisset coste additū: sed fuisset in se multiplicata/nō fuisset corpus formatū mai⁹ costa/nisi p extēsionē earūdē ptiū coste. Cōseqnēs falsum:qꝛ tūc nō fuisset corp⁹ substātialr̄ mai⁹ costa. Et sic nō ita pfectū substātialr̄ sicut corpus ceterarū mulierū. Consequētia pbat̄:qꝛ si nihil est additū:nulla fuit ibi substātia/nisi substātia coste:idē aūt nō est mai⁹ seipso substātialiter. ¶Itē si nihil fuit coste additū:quero vtrū tota costa seu coste materia fuit in crure/vel nō. Non secūdū/cū nō min⁹:imo multo pl⁹ habeat crus de materiali substantia q̄ꝫ costa. Nec primū:qꝛ si tota fuit in crure: nihil ei⁹ fuit in brachio vel capite:⁊ ita cetere ptes fuissent de alia materia materie coste addita. ¶Si dicis ꝙ tota coste materia fuit in crure:⁊ tota etiam in brachio:⁊ sic de alijs partib⁹ coste equalib⁹. Contra:tunc brachiū nō fuisset distinctū a crure:qꝛ vtrobiqꝫ fuisset eadē materia ꝺm numerū ⁊ eadē forma. ¶Itē cū materia coste sit dimēsiue in corpe Eue:sequit̄ ꝙ idē numero fuisset circūscriptiue in diuersis locis:qđ multi reputant simplr̄ impossibile. ¶Ad dubiū rñdet̄ ꝙ vterqꝫ mod⁹ fuit deo possibilis. Et ꝙ G
de costa in se mltiplicata sine extranee materie additione formaret corp⁹ pfectū quātitate ⁊ densitate Eue:⁊ etiā cū additiōe materie vel de nouo create: vel aliūde de quo voluit elemēto vel mixto assumpte:nec rōnes hincinde argute demōstrāt. ¶Unde tenēdo primā opinionē magistri/rñdetur ad rōnes secūde opinionis. ¶Ad primā dicit̄ ꝙ pcederet argumētū q̄ñ modica materia sine sui multiplicatiōe multū extēderet̄:tunc induceret raritatē/sed in formatione corpis Eue:materia coste in seipsa multiplicata est:⁊ p hoc corp⁹ Eue nō caruit debita densitate. ¶Ad secūdū distinguit̄ de lꝫ mai⁹ substātialr̄: quia videt̄ esse improprius:cū mai⁹ ⁊ min⁹ dicant ꝺm quātitatē vel molis vel pfectionis. Prima nō respicit substātiā:sed scđa respicit indifferēter tam substantiā q̄ꝫ accidēs. Et sic ꝯcedit̄ ꝙ corp⁹ Eue nō fuit maius.i.pfecti⁹ costa quātū ad materiā:qꝛ oēs materie sunt eiusdē rōnis ⁊ pfectionis:nec pfectior est materia toti⁹ q̄ꝫ materia partis. Si aūt mai⁹ substātialiter vale t tantū.i.habēs tantā materiā ⁊ cū hoc aliā:tunc cōcedit̄ ꝙ corp⁹ Eue nō fuit substātialiter mai⁹ costa:qꝛ nō habuit aliā materiā q̄ꝫ materiā coste. Nec tñ sequit̄ ꝙ fuerit substātialiter min⁹ perfectum corporib⁹ aliarū mulierū:qꝛ paucitas vel multitudo materie nō arguit pfectionē maiorē vel minorē:cū sit eiusdē rōnis ⁊ nō intēsibilis. ¶Ad tertiū dicitur ꝙ tota materia coste fuit in crure/⁊ tota in brachio:⁊ sic de alijs partibus coste equalib⁹:quia multiplicata est aliquo modo simili sicut anima tota replicata est sub qualibet parte corporis. ¶Et cū arguitur:tunc brachium non esset distinctu a crure.

Conceditur φ substãtialiter non est distinctũ: est tñ distinctũ accidẽtaliter: qꝛ alia accidẽtia sibi inherẽt in vno loco ꝙ̃ in alio: est tñ vna substãtia ẜm materiam ꝛ formã: sicut etiã aĩe in oculo inheret visio et nõ in pede: ꝛ tñ est vna aĩa. Et cũ infert: tunc idem numero fuisset circũscriptiue in diuersis locis. Hoc cõcedit: nec est magis impossibile ꝙ̃ idẽ diffinitiue esse in diuersis locis: qḋ ẜm oẽs catholicos cõcedit de aĩa intellectiua. Et si qui oppositũ tenẽt/ defendant suã opinionẽ si possunt: reputo eñ eã improbabilẽ ꝛ falsam. Posset etiã de⁹ alio modo materiã in se multiplicare qui nobis est incognit⁹: qꝛ plura potest ꝙ̃ nos intelligere valemus. ℂSi vero placuerit secũda opinio: facile respondet ad rationes prime opinionis. ℂAd primã dico φ de⁹ de nihilo põt ꝓducere materiã magnã vel paruã. Sꝫ de materia iam existẽte facere corpus mai⁹ sine additiõe alicuius vel de nouo ꝓducti vel preexistẽtis/ nõ est intelligibile: ꝛ hoc sine rarefactiõe: nec multiplicatio eiusdẽ facit rem maiorẽ: sicut aĩa intellectiua nõ est maior in corpore ꝙ̃ manu: nec maior in manu ꝙ̃ digito: licet forte sit multiplicior. i. multiplicius replicata in manu ꝙ̃ digito. Materia aũt corpis Eue fuit simpl'r maior materia coste sine raritate maiore: ergo necessitate fuit addi materiã aliã a materia coste. ℂAd scḋꝫ dr φ nõ sequit: qꝛ sic est in gñatione arboris: lꝫ plus addit de nutrimento terrestri ꝙ̃ sit semẽ iactũ in terra. Dicit tñ in arborib⁹ esse ex semine magis ꝙ̃ ex nutrimẽto: qꝛ semẽ principiũ est sue generationis: sic etiã in ꝓductione aĩaliũ per ꝓpagationẽ: ꝛ frequẽter semẽ est minima pars geniti ex semine. ℂAd exẽplũ q̃nqꝫ panũ dicũt φ est pro eis: nã multiplicatio panũ de qua Joan. vj. facta fuit ꝑ additionẽ materie de nouo create vel aliũde sũpte. Uñ dicũt Augustinũ manifeste hoc sensisse: qꝛ dicit. Ille in manib⁹ suis multiplicauit q̃nqꝫ panes: qui de paucis granis creat segetes. Certũ aũt est φ segetes crescũt de granis ꝑ additionẽ materie nutrimẽtalis. Sꝫ si dixisset Augu. Sic multiplicauit panes sicut de granis segetes: manifesti⁹ haberẽt intẽtũ/ sed dixit: q̇ facit hec facit illa. Ex quo habet φ idẽ est factor vtriusqꝫ: sed nõ habet φ idẽ est modus faciẽdi. Secũda opinio est intelligibilior: que aũt sit verior: ille nouit qui fecit. Tantũ de questione.

H

Distinctio. xix.

Bit de hominis cõstitutione in esse naturali: cõsequẽter agit de ei⁹ ꝯseruatiõe in essentia tali. Et primo de cõseruatione quantũ ad indiuiduũ per nutrimẽti sumptionẽ distinctione presenti. Scḋo quãtũ ad esse speciuocũ per ꝓlis gñationẽ: dist. xx. ℂColligit aũt sñia hui⁹ distinctionis in trib⁹ cõclusionib⁹: quarũ prima est hec. ℂIn triplici hoĩs statu p̃terito/ p̃senti ꝛ futuro: triplex fuit ad mortalitatẽ ꝛ immortalitatẽ hoĩs habitudo. Et declarat hãc cõclusionẽ: nam in statu innocẽtie p̃terito potuit mori/ ꝛ potuit nõ mori. In secũdo statu p̃senti nature lapse nõ potuit nõ mori. In tertio statu futuro beatitudinis cõsummate nõ potuit mori. ℂScḋa ꝯclusio. Corp⁹ hoĩs ante pctm̃ mortalitatẽ per naturã habuit: immortalitatẽ antẽ lignũ vite ex gratie dono dedit. ℂTertia cõclusio. Posse nõ mori ẜm quorũdã sñiam infuit homini a cibo lignorum paradisi. A ligno vite tantũ datum fuisset omnino non posse mori.

Questio vnica.

A

Irca hãc distinctionem q̃rit. Utrũ hõ pro statu innocẽtie habuit corpus immortale. Primo declarat q̃õnis titul⁹: scḋo cõclusiones: tertio dubiorũ subiũgent solutiones.

Articu. 1. Nota. 1.

ℂQuo ad primũ φ titulus duplicẽ habere potest intellectũ/ siue de rigore verborũ/ siue nõ: sed φ hoc cõplexũ in statu innocẽtie/ põt determinare verbũ habuit vel nomen immortale. Primo mõ est sensus q̃õnis: vtrũ hõ habuit in statu innocẽtie immortalitatẽ. i. non posse mori pro quocũqꝫ statu: ꝛ certũ est φ ille intellectus falsus est: qꝛ hõ in statu innocẽtie habuit possibilitatẽ moriẽdi post pctm̃: ꝛ ẜm hunc intellectũ nõ est ꝓsequẽda q̃õ. ℂAliter põt intelligi vt ly in statu innocẽtie/ determinat immortalitatẽ: ꝛ sic est q̃rere. Utrũ hõ habuit immortalitatẽ in statu innocẽtie. i. habuit non posse mori in statu innocẽtie manẽs: hoc est/ vtrũ hõ si nõ peccasset/ mori nõ potuisset in paradiso. Et ille intellect⁹ est ad propositum. ℂScḋo considerãdũ φ mors põt tripl'r contingere hoĩ: vt dicit sanct⁹ Bonauẽ. q. v. huius dist. Nota. 2. B Aut per elemẽtorũ pugnã ꝛ dissolutionẽ. i. elemẽtorũ qualitates/ siue qualitates primas: aut per humidi radicalis consumptionẽ: aut per extrinsecã lesionẽ. Primo modo ꝯtingit per qualitates intrinsecas primas partiũ organicarũ: q̄ sunt adinuicẽ ꝯrie: ꝛ ita põt vna superare aliã. vnde contingũt febres: ꝛ alie infirmitateꝫ ad mortẽ disponẽtes. Scḋo cõtingit ex cõtinua consumptione humidi per calorẽ naturalẽ: quo tandẽ deficiẽte sequit mors. Et lꝫ per humidũ cibale restaurat deperditũ: nõ tamẽ in tali puritate qualis fuit in deꝑdito. Etiã virtus cõuersiua: qꝛ est agẽs physicũ: ideo agẽdo repatit: ꝛ ita debilitat cõtinue/ donec nõ põt cõuertere cibum: nec restaurare deperditũ in ea puritate que sufficit ad cõseruãdũ vitã. Hinc hõ deficiendo senescit: ꝛ senectã sequitur mors: que etiã sequit si nullũ extrinsec⁹ lesiuũ accederet. Tertio modo ꝯtingit mors per lesionẽ extrinsecam: vt per aerẽ/ ignẽ/ vel aquã: aut violẽtiã a demone/ bestijs/ vel hoĩe: vel alio opprimente vel ledente. ℂTertio notãdũ/ φ holem habuisse corpus immortale pro statu innocẽtie/ potest adhuc dupl'r intelligi/ ẜm φ immortale põt accipi ꝓprie vel improprie. Proprie/ vt cõtradictorie opponit huic qḋ est mortale: vt videlꝫ negatio inclusa negat potentiam moriẽdi in tali statu. Et sic valet tantũ immortale. i. nõ potẽs mori in tali statu. Improprie vt nõ opponit cõtradictorie: sed quasi subcõtrarie: vt videlicet negatio inclusa nõ negat potẽtiã/ sed actuꝫ valẽs tantũ. Immortale. i. potẽs nõ mori pro statu isto/ ẜm quem modũ magister cõcedit φ homo pro statu illo fuit mortalis ꝛ immortalis. Hec de primo articulo. Nota. 3. C ℂQuo ad articulũ secundũ est hec conclusio prima. Accipiẽdo immortale ꝓprie/ homo nõ habuit corpus immortale pro statu innocẽtie. Articu. 2. Cõclusio. 1. D Probatur: quia hõ potuit pro statu illo mori: ergo. Consequentia nota. Antecedẽs probat: qꝛ potuit homini in paradiso accidisse alter trium modorũ ad mortẽ impellẽtiũ. Potuit eñ prohiberi a sumptione cibi: potuit igne comburi: aqua suffocari: a bestia occidi demone vel hoĩe. Habuit eñ corpus optime complexionatũ/ ꝛ ita tenerũ: φ potuit cõsequẽter a suo cõtrario calore vel frigore excessiuo corrũpi: ꝛ similiter alio violentãte dissolui. Potuit ꝛ humidũ per non sumptionẽ cibi cõsumi: ꝛ sic mori/ ꝛ sic de alijs. Fuisset enim tunc corpus hoĩs eiusdẽ speciei ꝛ nature cuius ꝛ nunc: ergo poterat ab eisdẽ agẽtibus pati a quib⁹ nunc patit si applicata fuissent. Non eñ habuisset dotẽ impassibilitatis: per quã corpora sanctorũ reddunt simpliciter impassibilia. ℂSecunda cõclusio. Cõclusio. 2. E Homo habuit corpus immortale in statu innocẽtie: secũdo modo accipiẽdo immortale. Probatur: quia potuit nõ mori pro statu illo: ergo. Antecedẽs probat: quia habuit pro illo statu adiutoria ꝛ remedia cõtra omnia mortẽ inducẽtia: ꝛ ita potuit mortẽ euitare. Antecedẽs probat: quia cõtra intrinsecã elemẽtorũ pugnã habuit optimũ qualitatum temperamentũ perfecte sanitatis: qua vna qualitas nõ dñabatur alteri eã corrumpẽdo. Cõtra cõsumptionẽ humidi radicalis/ restaurationẽ cibi.

Contra debilitationē virtutis ɔuersiue lignū vite: q̄ virtus cōuersiua ɔfortabat vt debilitari nō posset/ nec deficere. Et p hoc nec senescere: nō vt senescere ē diu viuere: sȝ vt senescere est infirmitati seniū subijci primo mō: nō secūdo in statu innocētie senuissent. Contra extrinseca elementa habuit aeris temperiē cōuenientissimā/ quātū ad oēs qualitates p̄mas Cōtra violētiā demonū/ angelicā custodiā: simil'r ꝛ contra bestias que tūc nō fuere immites/ sȝ hoi obe diētes: nam sup illas habuit pfectū dn̄ium. Similiter et homines in statu illo fuissent iusti ꝛ non peccatores: quare nullus aliū lesisset. Quod si aliqs animum ledendi alium concepisset: iam peccasset: ꝛ statim de paradiso expulsus fuisset: sicut de Adam factū est. Contra cetera causaliter violētātia/ opprimentia vel ledentia habuit prudentiem copiosam

Cōclusio. 3. omnia illa cauēdi. ¶ Tertia conclusio. Si hō in paradiso nō peccasset: mortuus nō fuisset. Probat per illud ap'li Rom̄. v. Per vnum hoiem peccatū in hūc mūdū intrauit: ꝛ per peccatū mors. Itē potuit caue re oia inducentia mortē: vt ptȝ ex. ij. ɔclone. Et si nō cauisset/ iam peccasset: ꝛ ita innocentiā perdidisset. Sicut enim habuit p̄ceptū de cōedendo de oi ligno paradisi: excepto ligno sciente boni ꝛ mali: vt vult magister di. xx. ita ꝛ habuit p̄ceptū naturale de ca-

Articu. 3. Dub. 1. uendis ceteris sui corruptiuis: qđ si non fecisset/ peccasset: ꝛ innocētie statū excessisset. ¶ Quātū ad tertium articulū est dubiū. Utrum lignū vite habuit virtutē ꝑpetuādi hois vitā. Et videt q̄ nō: qꝛ qcqd est agēs physicum: in agēdo repatit: ꝛ per ɔsequēs debilitat. Sed fructus ligni vite nō potuit cōfortare ipsum: nisi cōuerteret in ip̄m actiōe physica ꝛ naturali. Nō aūt potuit plus cōfortare q̄ agēs cōuertēs fuit forte. Sȝ ɔuertēdo fructū ligni vite đbilitaba tur per repassionē: ita q̄ natura cōuertēs prius fuit debilitata/ q̄ nutrimentū cōuerteret: quia est actio naturalis. Et sicut in vna actione cōuersionis debilitatur: ita in qualibet alia: ꝛ sic tandē ita debilitat qđ nō plus cōuerteret. Adducitur etiā exemplū philosophi primo de generatiōe de vino: qđ a p̄ncipio conuertit in se aquā ꝛ debilitatur. Et idē scđo minus fortiter operat. Ultimo deficit nō potens aliqd aque in se conuertere: sed potius cōuertit in aquaȝ. ¶ Propter hāc rōnem/ quā fecit Sco. dist. p̄nti: dicit ipse Sco. cōsequēter q̄ fructus ligni vite lȝ habuit virtutē ꝑlongādi vitā: nō tñ in perpetuū cōseruādi. Unde si nō fuisset hō translatus: tādē fuisset in paradiso mortu9. Fuisset tñ immortalis de facto. i. nō fuisset mortu9: qꝛ qlibet fuisset trāslatus/ āteq̄ virt9 adeo esset debilitata in eo q̄ corpus esset impropor tionatū aīe vt mors accederet. Nec hoc fuisset miraculosū: sed iustū/ et regulariter factū. Fuissent ergo trāslati nō simul/ sȝ successiue: quilibet tñ meruisset tantā gloriā ad quātā fuisset preuisus: neq̄ enim deus premiū distulisset cōpleto merito: quis nullū fuisset impedimentū. Nihil eñ eius fuisset purgādum: qꝛ nullū peccatū: neq̄ omnes meruissent vsq̄ ad terminū vltimi generādi: qꝛ sic semp priores pl9 meruissent q̄ posteriores: qđ patet falsum: qꝛ beata virgo pl9 meruit: q̄ Adā: q̄uis generatione posterior Adā. Hec sententialiter Sco. ¶ Sed rō illa non est efficax. Unde est opinio aliā quā cōiter tenēt alij docto. q̄ lignū vite virtutē habuit cōseruādi vitā hominis in statu innocētie ꝑpetuo. Nec ratio Sco. ꝓcedit de agēte physico debilitato: quia quero/ vtrum actiuum agendo debilitatuȝ possit reduci ad pristinū vigorē: vel nō. Si sic/ ergo ꝑ hmōi reductionē et cōfortationē cōseruati pōt: immo et augeri/ vt nūq̄ deficiat: hec aūt cōfortatio maxime fieri pōt p esum ligni vite. Si non/ sequitur qđ homo post infirmitatem/ non posset reduci ad pristinam sanitatem: ꝛ virtus conseruatiua continue etiam a principio vite debilitaretur: qđ est contra experientiā. Nā fortior est illa virtus in iuuentute q̄ in infantia: pōt cōuertere solidū cibum: quē non sufficeret conuertere in

infantia. Item sequitur q̄ ignis producens ignem debilitaretur per appositionem combustibilis: ꝛ tādē deficeret appositione cōbustibiliū: qđ est contra phm et experientiam. ¶ Ideo rn̄detur dupliciter ad rationes Sco. Primo modo negando q̄ virtus non potest confortari nisi per conuersionem alicuius in ipsum: quia virtus que confortatur accidens est. Quia confortari et debilitari non conuenit forme substantiali que non recipit magis et minus. Confortatio ergo posset esse per augmentū aliquarum qualitatū: sed tales possunt augeri ꝛ seruari/ ac confortari per qualitates extrinsecas absq̄ aliqua conuersione. Unde sensibiliter exprimit q̄ ante omnez cōuersionem aliquis cōfortat ad faciēdū operavite: que prius facere non poterat: puta statim post sumptionem cibi priusq̄ ɔuertitur in substātiā rei alite. Similiter aliqua cōfortāt solo odoratu: aliqua solū extrinsecus tactui applicata: que nō ɔuertunt in cōfortatum. Nō ergo opȝ omnē cōfortationē fieri per hmōi cōuersionē: ꝛ ita semp cōuersiuā virtutē repati: ꝛ sic semp deficere. ¶ Scđo esto q̄ aliqñ ɔfortatio fiat per cōuersionē et primū cōuertēs repatiatur: et fiat debilius cōuertēdo: tñ resultās ex cōuertēte et cōuerso est fortius ꝛ perfectiuis: ꝛ sic potest carnem facere puriorē. Ideo dicitur q̄ pōt homo cōfortatione ligni vite in vita perpetuo cōseruari. Nā agens physicum sicut potest repatiendo debilitari: ita potest etiam augeri in virtute sua: sicut videmus de igne: quāto plura combustibilia applicant: tanto magis augmentatur virtus eius incensiua. Hec est rn̄sio Ockam in. iiij. q. x. ¶ Ad exemplum de vino ꝛ aqua dicit/ q̄ ibi non est vera cōuersio vnius in aliud sed quedā mixtio per iuxtapositionem partiū: ꝛ sic est cōuersio. Tamen illa non est cum confortatione conuertentis: sed cū eius continua debilitate: secus in proposito. ¶ Secūdo dubitat cōtra conclusionez primā. Nam videtur q̄ homo manēs in innocentia non potuit mori. Nā mors pena est grauis: que f̄m diuinā iustitiam nō precedit culpā. ¶ Ad hoc respōdetur q̄ f̄m innocentiā homo potuit mori: licet de facto homo mortuus nō fuisset ex causis tactis. Et ad argumentū nunc adductū dicit. Uerum est q̄ pena non precedit culpam: capiendo penam proprie: prout pena est punitio delicti. Sed tunc mors non fuisset pena in statu innocentie: sed quedam naturalis transmutatio consequēs mixtionem ex cōtrarijs: sicut ꝛ mors brutorū nō est pena: sed passio ɔsequens naturam corruptibilē. ¶ Tertio dubitatur. Utrū lignum vite peccatorem preseruasset a morte: ꝛ videt q̄ sic: qꝛ dicit Geñ. iij. Ne ergo forte mittat manum suam/ ꝛ sumat etiā de ligno vite: ꝛ viuat in eternum. Hoc dictum est de Adam post peccatum. Et idem videtur de Enoch ꝛ Helia cōceptis in peccato: ꝛ tñ p̄seruant in paradiso vsq̄ ad Antichristi aduentū. Et qua ratione vsq̄ tūc/ eadē rōne ꝛ deinceps. Itē lignū vite habuit vim restaurādi humidū radicale ꝛ cōseruare: ꝛ potuit extrinsecuȝ vite impedimentū tolli ꝛ caueri: ergo potuit hoiem peccatorē in vita conseruare: neq̄ peccatū hominis mutauit naturā ligni vite. Respondetur breuiter post sanctū Bonauē. q̄ vis ligni vite conseruatiua hois nō fuit ligni a natura specificā: sed ex dono dei speciali ad salutem hois corporalē. Sicut q̄ vestimēta ꝛ calciamēta tāto tēpore p̄bere poterāt obsequiuȝ hominibus ita vt non veterascerent: non fuit a natura eorum/ sȝ speciali dono dei. Homine igitur lapso in peccatuȝ subtracta ꝛ immutata fuit illa vis ligno vite: vt irreuocabiliter staret dei sententia. Stipendia peccati mors. ad Roma. vi. et Geñ. ij. Quocunq̄ die comederitis ꝛc. Per hoc ad obiecta. ¶ Ad primum dicit q̄ in eternū/ non dicit ibi iterminabilitatē: sed quādā vite diuturnitatem: quemadmodū sepe loquitur scriptura. Quamuis enim post peccatū lignuȝ vite non potuit corpus perpetuare: potuit tamē adiuuando naturam ipsum lignum longo tēpore cōser-

Dubiuȝ. 2.

Dubiuȝ. 3.

uare: et per hoc patet solutio sequentium. ¶ Ex predictis patet quod alia fuit immortalitas status innocentie: et alia erit status glorie. Nam illa non reddidit corpus spirituale: sed conseruabat corpus animale indigens cibo et potu. Fuitque alterabile per qualitates primas: et violentabile per extrinseca aduersa. Sed in hoc fuisset immortale: quia contra omnia mortem inferre potentia intrinseca et extrinseca/ habuit sufficientia munimenta: vt dictum est. Sed immortalitas glorie reddet corpus gloriosum et spirituale: ita vt non indigeat corporalibus alimentis. Nec alterari poterit: aut ledi a quibuscumque extrinsecis: sed erit in plena potestate spiritus ipsum viuificantis: anime scilicet rationalis quantum ad agere et pati per donum glorie: de quo in quarto videndum.

Distinctio. xx.

Ostensa conseruatione hominis quantum ad indiuiduum/ per alimenti conuenientis ac ligni vite sumptionem: in hac dist. xx. agit de eiusdem conseruatione quo ad speciem per propagatiuam prolis generationem. Colligitur autem sententia magistri in his tribus conclusionibus. ¶ Conclusio prima. In paradiso homine non peccante fuissent honorabiles nuptie: et thorus immaculatus sine libidinis ardore/ sine pariendi labore. ¶ Secunda conclusio. De statu genitorum corpore paruulorum quantum ad membrorum et anime potentiarum vsum et officia non est a patribus certa diffinita sententia. ¶ Tertia conclusio. Geniti in paradiso ad meliorem digniorem que statum/ sine morte media: simul vel successiue fuissent translati: in quo corpora prius animalia/ sine corporeis alimentis perpetuo seruiuissent delectabiliter spiritui se regenti et c.

Questio vnica.

A

Circa hanc distinctionem queritur. Utrum tantummodo electi fuissent in statu innocentie geniti: et hi statim post generationem in gratia confirmati. Secundum duo quesita duo erunt articuli ad ea responsiui: quibus addetur tertius dubiorum absolutiuus. ¶ Quantum ad primum notandum post Sco. in hac dist. quod ad numeralem identitatem personE humane requiritur et sufficit numeralis identitas materie et forme. Primum scilicet quod requiritur patet: quia non manet idem totum mutatis partibus vel aliqua partium essentialium: cum totum ex suis partibus constituatur. Et si mutatis partibus integralibus non manet idem totum vera et propria identitate: multo magis mutatur partibus essentialibus variatis. Secundum scilicet quod sufficit patet: quia ad identitatem substantie non requiritur identitas accidentium eius: cum eadem substantia subiici possit pluribus accidentibus et accidentalibus dispositionibus simul: et per eius alterationem successiue. Idem enim homo potest esse primo calidus post frigidus: prius ignorans post sciens. ¶ Secundo supponitur quod a plurium agentium quolibet potest idem effectus produci: sicut idem ignis in eadem materia produci potest: quicumque incendens ignis applicetur. Ex quo sequitur quod eadem proles potuit generari a pluribus seu diuersis parentibus. Idem dico tam in materia quam forma. De forma patet: quia eadem anima potuit infundi diuersis materiis. De materia etiam patet: quia materia prolis est materia nutrimenti sumpti a parente: quia corpus prolis materialiter producitur a semine. Semen autem est superfluum nutrimenti tertie digestionis. Aliter etiam ex nutrimento parentis in sanguinem mistrum: vt vult Philosophus. ii. de anima. Sed idem nutrimentum potuit sumi a diuersis: et ideo eadem proles potuit generari ab Adam/ Abraam/ et aliis: non simul a pluribus/ sed a quolibet plurium. Et genitus ab Abraam/ potuit fuisse genitus ab Aaron fratre eius vel quocumque alio. ¶ Corollarium. Aliquis electus genitus a reprobo potuit generari idem numero ab alio electo. ¶ Supponendum est ex primo lib. quod electio siue predestinatio est eterna: secundum illud Apostoli ad Ephe. i. Elegit nos ante mundi constitutionem. Et ideo non mutatur propter mutationem status: nam prius non mutatur propter mutationem posterioris: saltem non oportet. Nunc autem prius aliquo modo est electio beatificandi/ quam preuisio status seu preordinatio receptionis esse a tali vel a tali parente: nam vt dicit Sco. q. ii. huius dist. Omnis ordinate volens primo vult finem: et post volitionem finis vult illud quod est immediatius fini. Deus autem est volens ordinatissimum: ideo primo vult seipsum vel bonitatem suam tanquam suam. Secundo vult bonum creature vltimatum/ scilicet beatitudinem. Postea vult gratiam qua ordinatur ad talem fruitionem: et posterius vult istam creaturam accipere a tali parente. Hunc ordinem innuit apostolus ad Roma. viii. Quos predestinauit hos et vocauit: et quos vocauit/ hos et iustificauit. Prius ergo electi ad beatitudinem sunt determinati/ quam ad nasci a tali parente: ergo a quocumque nascantur parente/ non variatur determinatio ad beatitudinem: que est predestinatio: ergo predestinati sunt iidem numero: non obstante mutatione status aut parentum a quibus nascuntur. Corollarium C

¶ His premissis est prima conclusio ad hunc articulum. Si Adam in statu innocentie cum sua posteritate permansisset: omnes modo electi iidem numero geniti fuissent. Probatur conclusio: quia omnes predestinati fuissent geniti: omnes modo electi sunt ab eterno predestinati: ergo omnes fuissent geniti. Consequentia est in primo tertie figure. Minor probatur: quia nullus de nouo predestinatur. Maior probatur: quia predestinatio dei infallibilis est immutabilis: ergo omnis predestinatus consequitur beatitudinem: hanc autem nullus homo consequeretur: nisi prius in esse naturali produceretur: esse enim glorie presupponit esse nature. ¶ Secunda conclusio. In statu innocentie reprobus nullus fuisset genitus. Probatur: quia in illo statu non fuisset peccator: ergo nec reprobus: non enim compatitur status innocentie peccatorem. ¶ Tertia conclusio. Si status innocentie permansisset: multi electorum ex aliis parentibus editi fuissent. Probatur: quia omnes electi fuissent geniti: quorum nonnulli orti sunt ex parentibus reprobis: vt patet de fidelibus ex infidelitate conuersis: parentibus suis in infidelitate permanentibus: vt legitur de sanctis Martino. Barbara: Christina/ ergo fuissent ex aliis parentibus geniti. ¶ Quarta conclusio. In statu innocentie tantum electi fuissent geniti. Patet: quia omnes electi fuissent geniti ex conclusione prima: et nulli qui non sunt electi fuissent geniti. Consequentia tenet per expositionem exclusiue: et hoc est quod dicit beatus Grego. iiii. moral. c. xxxvi. Si parentem primum nulla peccati putredo corrumperet: nequaquam ex se filios gehenne generaret: sed hi quod nunc per redemptionem saluandi sunt solum ab illo electi nascerentur. ¶ Quamuis autem hec responsio sit probabilis: tamen videtur oppositum eque probabiliter sustineri posse. Licet enim predestinatio sit immutabilis: ita quod impossibile est predestinatum presciri: et econuerso in sensu composito: est tamen contingens. Nam quecumque deus predestinauit contingenter predestinat. sic de reprobatione: et sic qui predestinatus est potuit non saluari in sensu diuiso: quia potuit non predestinatus fuisse. Et simpliciter potuit deus prescitum predestinare. Et non magis est predestinatio immutabilis quam reprobatio: nihilominus reprobi poterant non reprobari: poterant enim non produci: vt dicit conclusio secunda statim posita. Equaliter etiam certus fuit lapsus hominis deo ab eterno: sicut predestinatio et prescientia siue reprobatio. Ideo dubium nobis est si lapsus non contigisset quod electi fuissent cum poterant qui nunc electi sunt fuisse non electi/ et qui presciti sunt potuissent fuisse electi: potuissent etiam fuisse predestinati: qui nunc nec electi sunt/ nec reprobati: immo omnino nec futuri. ¶ Et si dicis: signo electum (gratia exempli) sanctum Martinum de quo certum habemus: quia est electus: ille fuisset etiam electus/ si Adam non fuisset lapsus: quia eo quod est electus/ ab eterno est electus: cuius tamen

Articu. I. Nota. I.

B

Conclu. I. D

Conclu. 2.

Conclu. 3.

Conclu. 4.

E

huic conclusione 4. aperte [illegible] auctoritas beati aug. 14 de ciuitate dei cap. 23 dicentis illud potius est credendum quod [illegible] numerus [illegible] complendum [illegible] sufficit beatissime ciuitati tantus esset [illegible] nemo peccasset [illegible] dei gratia [illegible] multitudine colligit [illegible] haec aug.

pater eo q in infidelitate permansit est reprob⁹: vt dicit historia Sulpitij. De isto procedit opi. Rñdet q sicut nūc certū est q sanct⁹ Martin⁹ est elect⁹: sic certū est q homo lapsus est: sed nihilomin⁹ potuit sanct⁹ Martin⁹ nō fuisse elect⁹: sicut hō potuit non fuisse lapsus. Sicut igit ponit oppositū lapsus certi tanq̄ possibile fuisse: sic etiā opposita oim cōtingenter factoꝝ possibilia fuerūt. Poterāt em̄ opposita fuisse: ꝛ sic ipsa ꝯtingētia poterāt etiā nō fuisse. Et ideo posito q illud nō fuerit/ sc3 lapsus: qđ certū est fuisse: in dubiū veniūt/ an cetera cōtingētia que aliquo modo ad lapsum ordinē habent (vt pductio sancti Martini: q pduct⁹ est de massa perditionis) fuisset pduct⁹. ¶ Preterea etiā pdestinat⁹ ab eterno/ pōt ab eterno nō fuisse pdestinatus: vt habetur in .j. dist. iij. Item siſis ratio per omnia pōt fieri de prescito: de quo tñ cōcedit doct. ille q nullus nunc prescit⁹ fuisset genit⁹: si permāsisset innocētie stat⁹. Manet ergo nobis dubiū si lapsus nō ꝯtigisset: qui tunc electi fuissent: cum poterāt qui nūc electi sunt/ fuisse nō electi: ꝛ nūc reprobati/ aut nō futuri poterāt fuisse electi. ¶ Et ad tertiū notabile qđ est Sco. diceret/ q si prius ꝛ posterius dicūt ordinē tēporis vel originis aut causalitatis: falsum est q pri⁹ vult finē ꝛ post ordinata in finē: q2 nō est nisi vn⁹ actus diuine volūtatis: vt patuit in primo: sicut est tantū vna volūtas/ ꝛ vna essentia. Siquidē idē oibus modis est essentia diuina/ volūtas diuina/ ꝛ actus diuine volūtatis. Nec est ibi actus ꝛ actus: sed vnus tantū eternus actus. Ideo nō est ibi ordo actuū diuine volūtatis: q2 ordo psupponit distinctionē ordinatorū: neq3 ordo effectuū tēporaliū infert actuum diuinoꝝ ordinē: nam in effectib⁹ est cōuersus ordo ad ordinē in notabili designatū: q2 in effectib⁹ primum est esse nature: deinde esse gratie: vltimo esse glorie. Nec tñ aliqđ horū de⁹ prius vult altero: sed quecūq3 vult/ simul ꝛ ab eterno vult. Licet que vult possit nō velle: q2 quecūq3 vult ad extra/ cōtingenter vult. Uerū q de⁹ ordinatissime vult q̄cūq3 vult: q2 voluntas sua est prima regula rectitudinis ꝛ iustitie: vt dicit Augu. iij. de trini. neq3 innitit alij regule directrici sue volūtatis: eo ipso em̄ q vult/ recte ꝛ iuste ꝛ ordinate vult. Posset ergo dici q si homo nō fuisset lapsus: dubiū nobis esset vtrum modo electi vel alij plures/ vel pauciores fuissent geniti: quodlibet em̄ horū fuisset deo possibile: qđ aūt fecisset: q2 reuelatū nō est: nō est temere diffiniedū: licet posset sine temeritate cū fidei pietate credi: qđ magis videtur cōsentaneū rationi. ¶ Quantū ad secūdū articulū notandū/ q aliquē fuisse cōfirmatū in iustitia/ potest dupliciter intelligi. Uno modo: q2 nō potest peccare eo modo quo creaturā ꝯtingit nō posse peccare: de quo pertinet ad quartū. Et etiā supra de cōfirmatione angeloꝝ tactum est. Alio modo qs dicitur cōfirmat⁹/ q2 nō peccabit. Sic q̄dā viatores in vtero sanctificati possunt dici cōfirmati: presertim quātū ad mortalia: q2 forte etiā peccauerūt venialr: fm illud .j. Joan. j. Si dixerim⁹ qm̄ peccatū nō habemus ipsi nos seducim⁹: ꝛ veritas in nobis non est. ¶ Quo premisso est cōclusio prima ad hūc articulū. Accipiēdo cōfirmationē primo modo/ in statu innocentie electi non fuerūt in grā cōfirmati. Probat: q2 talis cōfirmatio repugnat statui vie: sed stat⁹ innocentie in paradiso fuisset stat⁹ vie: igit. Cōsequētia nota cū minore. Maior pbat: q2 illa cōfirmatio includit certitudinē de nō peccādo/ que est pars beatitudinis: beatitudo aūt repugnat statui vie. ¶ Itē q̄diu volūtatis capacitas non est plene satiata in obiecto beatifico: ita q nō est ei ꝯiūcta fm oēm rationē boni pōt deficere a rectitudine volēdo nō fm debitā circūstātiā: sed volūtas viatoris nō est sic cōiuncta obiecto beatifico: nec in ea satiata: ergo pōt deficere: est aūt status innocētie/ status viatoris: vt dictū est. ¶ Scda cōclusio. In statu innocētie electi

Nota .3. F

Arti. 2. G

Cōclusio. 1.

Conclo. 2. H

fuissent statim post generatio:nem in gratia secūdo modo cōfirmati. Probat: q2 si Adā nō peccasset/ filij sui nūq̄ peccassent. Probat p btm̄ Ansel. j. lib. Cur deus hō. c. xviij. loquētē de primis parētib⁹: vbi dicit. In illa iustitia in qua erant: si vicissent vt tētati nō peccarēt: ita cōfirmarent cū oīm̄ ppagine sua: q vltra peccare nō possent. Queadmodū/ q2 victi peccauerūt sic infirmati sunt: vt quātū in ipsis est/ sine pctō esse non possunt. Quis em̄ audeat dicere plus valere iniustitiā ad alligādū in seruitutē hoiem in prima persuasione sibi cōsentiētē/ q̄ valeret iustitia ad cōfirmādū eū in libertate sibi in eadē prima tentatione adherentē? Nam qm̄ queadmodū humana natura tota erat in parētib⁹ primis: tota in illis victa est vt peccaret. Ita in illis tota vicisset si nō peccasset. Et beat⁹ Grego. iiij. moral. Non genuissent reprobos in statu innocētie: vt supra allegatum est: ergo nec peccatores. Peccatores nāq3 reprobi sunt: etsi non semper fm predestinationē/ tñ fm presentē iustitiā. Uerūtamē iustitiā originalē Adā nō transfudisset: q2 est donū supernaturale. Sed deus regulariter dedisset ex mera libertate iustitiā proli/ sicut parēti si nō fuissent lapsi. Et addit Sco. nisi filij posuissent obicē. Non em̄ ait: habuissent iustitiā perfectiorē q̄ pater: sed pater nō fuit ita iustus qn amiserit iustitiā. Sicut ergo pater si vicisset primā tentationē fuisset cōfirmat⁹: ita ꝛ filij peccare quidē potuissent sicut pater. Sed si de prima tentatione habuisset victoriā per adiutoriū iustitie ꝛ doctrinā parētū: ita ꝯfirmati fuissent q postea nūq̄ peccassent. Uerū hoc nō satis videt cōcordare dicto Ansel. qui videt sonare q sicut per iustitiā primorū parētum/ oēs filij nati fuissent iniusti: ita per eorū iustitiā filij nati fuissent iusti: ita q nō peccassent/ q2 acceperūt iustitiā nō tm̄ pro se/ sed pro tota posteritate: quā si cōseruasset: cōseruasset pro se ꝛ tota posteritate. Habuissent tñ filij iustitiā nō ex trāsfusione parentū/ sed ex dono dei: vt dictū est. ¶ Quantū ad tertiū articulū est dubiū primū. Utrum in statu innocētie in padiso voluptatis pducte fuissent femine in equali numero cū viris. Ad hoc dubiū respōdet Scotus q dubiū nobis est: ꝛ soli deo cognitū. Sanct⁹ Bonauē. rñdet affirmatiue dicēs: q si homo stetisset equaliter/ multiplicasset natura viros ꝛ mulieres. Qđ declarat dupliciter/ sc3 ex parte finis: ꝛ ex parte cause efficientis. Ex parte finis: cū em̄ distinctio sexuū est propter multiplicationē generis humani/ ꝛ cōpletionē numeri electorū: illa etiam multitudo ad oēs spectaret: tñ fm legē matrimonij: in qua tantū vna erat vnius: necesse esset si natura stetisset/ tot fuisse mulieres quot viros: cū nulla mulier careret viro: ꝛ nullus vir careret vxore: nec vna esset pluriū/ nec plures vnius. Assignat etiā causam ex parte principij actiui quam rescindo. Cōcordat sanctus Tho. parte. j. q. xcix. arti. ij. in fi. ¶ Sed diceres: cum nō sit verisimile tot viros non saluari/ quot mulieres vel ecōuerso. Posito itaq3 q nō sint electi in equali numero sexus vtriusq3: q q3 soli nūc electi tunc fuissent pducti: sequit q elect⁹ nunc genit⁹ in sexu virili tūc product⁹ fuisset in sexu feminneo vel ecōuerso. Quod videtur repugnare idētitati persone. Respōdet fm Sco. et veritatē/ q nō est incōueniēs qđ infert. Nā sicut sexus nō mutat speciē/ ita nec necessario personā: quin ex materia eadē ꝛ eadē forma quo producitur vir: poterat produci mulier ꝛ ecōuerso. Differunt em̄ tantū vir ꝛ mulier in figura corporali/ et qualitate cōplexionali: que nō requirūt distinctionem materie/ neq3 substātialis forme. Posset q3 de⁹ mulierē mutare in virū vel ecōuerso/ non mutatis partibus essentialibus ꝛ manēte eadem persona/ mutata complexione ꝛ accidentali forma: licet hoc nature sit impossibile. Inuenit tamen vterq3 sexus in vna persona: vt in hermaphrodita/ licet monstruosa. Nec est hoc magis incōueniēs/ q̄ q electus

Arti. 3. Dubium. 1. I

nunc est fragilis/infirmus ꝛ mortalis: et tñ idē nu-mero fuisse: tunc robustus/sanus/pulcher/immortalis/modo pri⁹ exposito. ¶Scḋo dubitat. Utrū in statu innocētie fuisset multiplicatio hoīm per commixtionē sexus. Rñdet ꝫm opi. sctoꝝ ꝛ doctoꝝ ꝙ sic: sed ipsa cōmixtio facta fuisset sine probrosa ꝛ feda delectatione: ꝛ partus sine dolore: non tñ cū carnis integritate. ¶Primū ptꝫ: quia alʼs frustra institut⁹ fuisset vterqꝫ sexus: qui tñ ante pctm̄ a dño format⁹ est: ꝛ mulier viro in adiutoriū data/nō nisi ad ꝓlis generationē. Nec peccatū naturalia mutauit/licet gratuita abstulit. ¶Secūdū ptꝫ: quia nulla fuisset in mēbris genitalib⁹ rebellio: nec inordinat⁹ pruritus: sed subiecta fuissent rationi ac pleno volūtatis dño/sicut man⁹/pes/ꝛ cetera corporis mēbra. Etiā ꝓbabile est ꝙ infuisset delectatio: vt vult sanctus Tho. nō tñ effrenis aut feda/sed pura ꝛ oīmode rationi subiecta. Eapropter vir ꝛ vxor coniuncti nō fuissent illecti illecebrosa carnis ꝯcupiscētia: sed tantū ex dictamine rōnis recte: ꝛ hoc non nisi causa prolis generāde. Fuisset eñ ibi matrimoniū tantū in officiū/non in remediū. Siquidē ibi null⁹ fuisset languor/aut morb⁹ cōcupiscētie: ꝛ ita nec opus remedio medicine. Usa enim fuisset volūtas his organis ad debitū finē preuie rōnis deliberatione ac dictamine: nō aliter ꝙ manu oculo/aut alio corporis organo. ¶Tertiū ptꝫ: quia cū cōceptus fuisset sine libidine: sequebat̄ partus sine dolore. Siquidē dolor partus pena est libidinosi cōceptus. ¶Quartū similiter ꝓbat̄: qꝛ cū penetratio dimensionū sit cōtra naturā: illa tunc nō fuisset sicut nec modo. Non poterat aūt corpus ingredi seu egredi clauso vtero naturaliter: ergo necessario reqrebat̄ claustri apertio. Hec oīa satis deduci possunt ex verbis beati Augusti. xiiij. de ciui. c. xxi. et sequen. vbi late hanc materiā ꝓsequit̄. ¶Sed mouet quoddā verbū beati Augu. c. xxvi. dicti lib. xiiij. vbi dicit sine vlla corruptione integritatis infunderetur maritus gremio vxoris. Ad quod respōdet sanct⁹ Bonauen. preuitens ꝙ integritatis corruptio tria dicit/scilꝫ claustroꝝ apertionē: penalē passionē: ꝛ fedā delectationem. Primū est nature: secundū est pene: tertiū est corruptionis vitiose: que tenet mediū inter penā ꝛ culpā. Si igitur vir cognouisset vxorē in statu innocētie: fuisset quedā claustroꝝ apertio/sed nō penalis passio/nec feda delectatio: quia vis generatiua nō esset corrupta/nec infecta. Nō ergo fuisset in illo statu corruptio integritatis: quia nō penalitas/nec delectatiōis feditas. Cōcordat sanct⁹ Tho. parte. i. q. xcviij. arti. ij. allegans Augu. xiiij. de ciuitate dei. Uerū si verba Augustini caute attēdunt̄: aliter loquitur de partu: aliter de cōmixtione. In partu admittit viscerum laxationē: in commixtione ostendit non fuisse necessariam claustrorū apertionem: sicut nec modo necessaria est propter menstrui sanguinis effluxum.

¶Distinctio. xxi.

Determinato de hominis ꝓductione ac cōseruatione in esse nature: in hac dist. xxi. icipit agere de eius destitutiōe per lapsum culpe vsqꝫ in finē libri. Et quia culpa triplex est. Nā quedā est qua ꝑsona corrūpit naturā/quale fuit peccatū primi hoīs. Alia qua natura corrumpit ꝑsonā: quale est pctm̄ originale. Quedā in qua ꝑsona corrūpit seipsaꝫ/quale est pctm̄ actuale. Ideo diuiditur textus iste vsqꝫ ad finē libri in tres partes. In prima agit de pctō primoꝝ parentū. In secūda de pctō originali ab illo personali pctō causato dist. xxx. Tertio de peccato actuali posterorum dist. xxxiiij. ¶Circa primū primo determinat de culpa: per quā hō primus cecidit. Scḋo de potētia per quā stare potuit dist. xxiiij. Et quia pctm̄ Ade comparari potest ad diabolū tētantē: ad hoīem cadētē: ad deū permittentē: ideo primo agit de diaboli tentatione dist. ꝑsenti. Scḋo de hoīs primi trāsgressione distin. xxij. Tertio de permissione dei distin. xxiij. ¶Colligit̄ aūt snīa hui⁹ dist. in trib⁹ cōclusionib⁹. ¶Prima ꝯclusio. Diabol⁹ salutē quā ꝑdiderat hoī inuidēs ipsum nō vi/sed fraude ad peccatū tētauit per serpentē ceteris animātib⁹ calllidiorē: gulam/inanē gloriā/ꝛ auaritiā persuadēs vicit ꝛ ꝓstrauit. ¶Secūda ꝯclusio. Existēte duplici tētatione/exteriore ꝛ interiore: soli exteriori que lenior est: homo cedēs peccato cecidit grauiore. ¶Tertia cōclusio. Trāsgressione mādati ad mulierē per virū deriuati alterius impulsu totus hō labitur: ꝓpterea decēter per gratiā alterius ad veniā reparatur. Has latius magister in textu deducit.

¶Questio vnica.

Circa hāc distinctionem queritur. Utrū omne pctm̄ hoīs oriatur ex tētatione demonis. ¶Premissis notabilib⁹ ponent̄ cōclusiōes: deinde mouebunt̄ quedā dubitationes. ¶Quo ad primū notādū. Tētare vt dicūt doc. nihil aliud est ꝙ ꝓbare aliqd: vel experimentū sumere de aliquo/vt aliqḋ sciat̄. Addunt aliqui pri⁹ incognitū: vnde attribuit̄ deo/hoī/ꝛ diabolo. Nā glos. Cassioḋ. sup illud ps. Proba me dñe ꝛ tēta me. dicit. Tentat deus vt erudiat: hō vt sciat: diabol⁹ vt seducat. ¶Attribuit̄ ꝛ mundo ꝛ carni. vnde Jaco. i. Unusquisqꝫ tētat̄ a cōcupiscētia sua abstractus ꝛ illectus. Unde sub hac generalitate pōt sic describi. Tētare est experimētalē notitiā alicui⁹ in se vel in alio causare principaliter vel occasionaliter. Dicit̄ experimētalē notitiā: qꝛ ꝫm Alexā. par. ij. q. cxvij. et sanctū Tho. Tētare est experiri. Unde notitia q̄ per rationes acqrit̄/nō acquirit̄ tētatione. Dicit̄ alicui⁹ scꝫ ꝛ nō taliter noti. Unde sciēs aliqd per rōnes vel fidē/nihilomin⁹ tentādo pōt illud scire notitia causata ꝑ experiētiā. Dicit̄ in se ꝓpter hoīem ꝛ demonē tētantē. Dicit̄ vel in alio: qꝛ deus tentādo nō causat notitiā in se: qꝛ notitia dei nō causat̄ cum sit eterna. Causat aūt in illo quē tentat: vel in aliis quos scire facit de tētato qḋ nesciebāt. Sic intelligit̄ oīs scriptura qua de⁹ dicit̄ tētare: vt sciat vel nunc quasi de nouo aliqd scire possit qui scit oīa anteqꝫ fiāt: sicut illud. Tētauit dñs Abraam. Geñ. xxij. et sequit̄ ibi. Nunc cognoui ꝙ timeas dñm. i. cognoscere te feci. Dicit̄ principaliter ꝓpter deū hoīem vel diabolū: qui ex intētione cognoscēdi aliqd de aliquo tētant̄. Dicit̄ vel occasionaliter: ꝓpter carnē que tētare dr/inquātū cognosci pōt per carnis cōcupiscentiā pulsantē: vel mundū aduersus repellentē: vel ꝓsperis allicientē qualis sit hō. An virtute constans: an mobilis: ꝛ his diabolus freqnēter vtitur ad tentandū. ¶Ex hoc ptꝫ ꝙ licet immediatus finis tētationis/est sciētia experimētalis in se vel in alio: tñ finis qñqꝫ immo freqnēter ordinat̄ in aliū finē bonū vel malū. Unde ꝫm sanctū Bonauen. qñqꝫ tētans tentando intēdit probare aut approbare/sive ꝓbatū ostēdere. Hoc modo tentat deus vt tentatū scire faciat ꝛ experimētalʼr cognoscere seipsum: sicut Deuterono. xiij. Tentat vos dñs deus vester: vt palam fiat vtrū diligatis eū/an nō: in toto corde/ꝛ in tota aīa vestra. Et Sap. iij. deus tentauit illos: ꝛ inuenit eos dignos se: tanqꝫ aurum in fornace ꝓbauit eos. ¶Aut secūdo tentās intēdit reprobū facere: sic tentat diabol⁹ vt peccatū inducat: ꝫm illud Act. v. Cur tētauit cor tuū Sathanas mētiri te spirituisancto: ꝛ fraudare de precio agri? ¶Aut tertio: quia intēdit solū experimentū sumere eius quē tētat: vt sciat qḋ sit in eo. Sic hō tētat hoīem se vel aliū: sicut. i. Reg. xvij. de Dauid dicit̄. Cepit tētare si armatus posset incedere. Et. iij. Reg. x. Uenit regina Saba tentare Salomonem

Marginalia: Dubiū. 2 R (beside "talis/modo pri⁹ exposito"); a (beside "Circa hāc distinctio"); Articu. 1 Nota. 1 (beside "nes. ¶Quo ad primū notādū"); b (beside "¶Ex hoc ptꝫ").

Salomonē in enigmatib⁹. Sic magister tētat discipulū. Sic nōnulli tentāt dn̄m: qui quasi incerti experiri volunt dei virtutē: cōtra quos dr̄. Non tentabis dn̄m deū tuū. Deu. vj. ¶ Aut quarto: si pulsans non intendat: tn̄ ad ei⁹ pulsationē seqtur approbatio vel reprobatio hois. Sic caro tentat: q: ad eius titillationē ꝓbatur homo si resistit: vel reprobatur si consentit: vt supra Jaco. j. Unusquisq; tentat̄ a cōcupiscentia sua ꝛc. Sic de mūdo dr̄ Heb. xj. Lapidati sunt: tētati sunt: secti sunt ꝛc. Hec em̄ sancti a tyrānis hui⁹ seculi passi sunt. ꝛ Sapiē. xiiij. Creature dei facte sunt in odiū et in tentationē anime hoim: ꝛ in muscipulaȝ pedibus insipientiū. Sic aūt capitur tentare indifferenter in bono ꝛ malo. Aliquādo accipit̄ tantū in malo: sic dr̄ Jaco. j. Nemo cū tentatur dicat qm̄ a deo tentat̄. Hoc de tentatione ad malū intelligit̄. vnde seqt̄. De⁹ em̄ intētator maloꝝ est ipse autē neminē tētat. Illo mō diffinit tētationem Cassiod. Tētatio est assimilatio boni ad fallenduȝ. Et Hugo de sancto victore. Tētare est callide experiri: et quasi quibusdā blandis conatibus ante violentam pulsationem probare. Accipiendo autē tētare: sic in malo: tentare est officium propriū diaboli: sicut dicit glos. interlinea. j. Thessal. iij. sup illud Ne forte tētauerit vos is qui tentat. glo. i. solus diabolus cuius officium est tētare. Nam etsi homo aliquando sic tentat: hoc agit inquantum est minister diaboli.

Nota. 2. C ¶ Secūdo notādū/ q: licet tētatio multipliciter diuidi posset ſm diuersa causarū genera: put late ꝓsequit̄ Alex. de Hales parte. ij. q. cxvij. mēbro. vj. Tn̄ ſm magistrū in textu ponit̄ duplex tētatio: exterior et interior. Exterior/ qn̄ nobis extrinsecus malū visibiliter suggerit̄ verbo vel signo aliquo vt tētat⁹ ad consensum peccati declinet. Interior/ est qn̄ inuisibiliter nobis malū intrinsecus suggerit̄. Hec aūt diuisio nō est tentationis in genere: sed tētationis ad peccatū: q: de illa loqtur magister: non de ista que est ad probationē. Et ideo addit in primo membro: vt tentat⁹ ad consensum peccati declinet. Qd̄ etiā in secūdo mēbro addendū est: alioqn membra diuidentia excederent diuisum vt hic accipitur. Pōt em̄ et tentatio ad ꝓbationē esse exterior ꝛ interior. Qd̄ etiā in primo mēbro dicit visibiliter/ capit̄ generaliter p sensibiliter. Nam ſm beatū Aug. sup Gen̄. ad literā. Uidere cōiter se habet ad oēs sensuȝ sicut Exo. xx. dr̄. Cunct⁹ popul⁹ videbat voces. Un̄ per oēm sensum contingit esse exteriorē tentationē maxime tn̄ p visum mediāte signo: ꝛ per auditū mediante verbo. ¶ Est ergo tentatio exterior ostensio alicui⁹ obiecti sensibilis a virtute exteriori: vt apprehēdēs ad pctm̄ alliciat̄. Hanc tētationē semper dicit eē a diabolo: qd̄ verū est mediate vel immediate. Frequenter enim tentat per malos hoies ꝛ creaturas mūdanas: qbus vtit̄ tanq̄ instrumētis: vt supra dictū est. ¶ Tentatio interior est motio hois ad pctī consensum orta ab aliqua virtute interiori sine sensibili obiecto exteriori: vt cū orit̄ ex imaginatiōe intellectu aut motiua virtute: illa vt dicit magister qnq; fit ab hoste: aliqn̄ a carne. Qnq; em̄ imaginatiua nostra ab hoste mouet̄ mouēdo species vel habitus in sensu reseruatas: et per illas cognitiuā ꝛ affectiuā ad pctī consensum: de quo dictū est supra. q. ij. dist. ix. Qnq; est a carnis infectione spiritui rebellāte: ꝛ quosdā bestiales mot⁹ in sensualitate excitāte. Hāc interiorē tētationē que fit in carne: dicit magister nō esse sine pctō: q: titillatio quam caro mouet: motus est bestialis ꝛ illicit⁹: ideo nō sine peccato veniali. Sed de isto vidēdū erit inferius: dum fiet sermo de primis motib⁹. Tētatio aūt que fit ab hoste nō habet peccatū necessario annexū nisi ei consentiat: sed est materia exercēde virtutis. Et qm̄ tentatio a carne interi⁹ oppugnās de nostro contra nos roboratur: ideo difficili⁹ vincit̄. Uerū hoc intelligēdum est ſm sanctū Bonauē. respectu eiusdem peccati scȝ carnalis. Tētatio em̄ carnalis difficili⁹ vincitur ꝓpter cōiunctionē carnis ad spm̄: ꝓpter quaȝ magis incuruat aiam carni naturaliter inclinataȝ: ſm illud Ephe. v. nemo vnq̄ carnē suam odio habuit: sed nutrit et fouet eam. Huic igit̄ carnali peccato difficili⁹ resistit̄ ꝓpter carnis cōtinuā molestiā cui cōtinue adheret: q̄ ꝓpter hostis instigationem. Si vero fiat cōparatio respectu diuersoꝝ peccatorū vtputa tētatio carnis intelligit̄ respectu peccatorū carnaliū: et tentatio hostis respectu spiritualiū: sic se habēt vt excedētia et excessa. Quidam em̄ hoies sunt magis proni ad peccata carnalia/ puta ad incontinentiā/ q̄ ad superbiā: ꝛ his difficilius est resistere tētationi carnis q̄ hostis. Quidā ecōuerso proniores sunt ad peccata spūalia q̄ ad carnalia: vt q̄ magis desiderant honores q̄ voluptates. His difficilius est vincere peccata spūalia q̄ carnalia. Si qs autem sit indifferēs ad vtrūq; et equaliter pronus/ quantū est de se ad vtrumq;: illi quodāmodo difficilius est vincere carnalia ꝛ quodāmodo spiritualia Carnalia ꝓpter magis intrinsecam ꝛ continuā adherentiā. Spiritualia ꝓpter maiorē boni promissi apparētiā ꝛ latētiorē instigātis fallaciā: q̄ multa vitia sub specie virtutis palliat. Transfigurat em̄ se in angelū lucis. ij. Cor. xj. Et licet hostis sit fortior ſm illud Job. xlj. Non est super terrā potestas que cōparet̄ ei. Sit etiam callidior ꝛ occultior: ſm illud apl̄i. Non est nobis colluctatio aduersus carnē et sanguinē: sed aduersus principes et potestates: aduersus mundi rectores tenebrarū harū: contra spiritalia nequitie in celestib⁹: Ephe. vj. Tamen non permittit̄ tentare ſm totā suā potentiā ꝛ astutiam: sed reprimit̄ potestate diuina ꝛ etiam angelica. Et ita diuersis respectib⁹ habent se vt excedentia ꝛ excessa.

¶ Tertio notandū/ q: aliquid dicit̄ esse causa alicui⁹ directe/ proprie ꝛ immediate: qd̄ scilicet immediate attigit effectū: sic sol est causa caloris. Alio modo indirecte/ occasiōaliter ꝛ mediate: qd̄ scilicet est causa: vel quia causat aliquā dispōnem ad effectum aliquē: vt secans ligna potest dici causa combustionis. De causa mediata et immediata habes supra dist. j. q. ij. Hec de articulo primo. Nota. 3. D.

¶ Quantuȝ ad secūdū articulū est ꝯclusio prima. Non quelibet hois peccata sunt a demone tanq̄ a causa directa ꝛ immediata. Arti. 2. Cōclusio. 1. E Patet: q: nō oia pctā cōmittunt̄ diabolo immediate instigāte. Multa em̄ fiunt a libero arbitrio ꝛ carnis corruptione. Uñ dicit̄ in ecclesiasticis dogmatib⁹. Non oēs cogitationes nostre male a diabolo excitant̄: sed aliquoties ex arbitrij nostri motu emergūt. ꝛ Orige. dicit. Etiam si diabol⁹ non esset: hoies haberēt appetitū ciborū ꝛ venereorum: circa que multa inordinatio cōtingit: nisi per rationem talis appetit⁹ refrenetur. Refrenare aūt ꝛ ordinare hmōi appetitū subiacet libero arbitrio. Ergo ex sola arbitrij negligentia in refrenando sine spāli ꝛ immediata instigatione diaboli cōtingere potest peccatū. Itē tentatio carnis distinguit̄ a tētatione diaboli ſm magistrum in presenti distinctiōe: ergo possunt separari: ꝛ ita peccare aliq̄s sola tētatione carnis.

¶ Secūda cōclusio. Oē pctm̄ hois mediate vel immediate orit̄ ex tētatione demonis. Conclu. 2. F Probat̄: q: demō est causa mediata ois peccati: quia instigauit primū hoiem ad peccādū: ex cuius pctō in toto gñe humano ꝯsecuta est quedā pronitas ad oia peccata. ¶ Itē oē pctm̄ orit̄ ex tētatione aliqua. Nemo em̄ ad malū aspiciens operatur ſm Dion⁹. Nemo em̄ operatur aliqd ꝓpter finem ab eo intentum vt malum: sed ad minus sub ratione boni honesti aut delectabilis aut vtilis: sed omnis tentatio est a demone vel a carne. Tentatio autem a carne etiā est a demone tanq̄ a mouente primo vel mediato: quia omnis tentatio carnis est ex eius corruptione: que ortum habet ex prima hois tētatione. Et ita intelligēda est auctoritas Hiero. super illo Psal. Declina

ꝯ malo ⁊ fac bonū. Mala omnia ab instinctu diabo
li procedunt: sicut bona ab instinctu dei. Uerū ibi
ly sicut/ non dicit omnimodā similitudinē: q2 mala
omnia procedunt ex instinctu diaboli mediate vel
immediate. Bona autem omnia procedunt a deo
immediate. Est enim deus causa immediata oīm
effectuū positiuoꝝ: vt dictū est. q. ij. dist. j. Itē illud
Diony. iiij. de diui. no. Multitudo demonū est cau-
sa oīm maloꝝ sibi ⁊ alijs. Et istud Damasce. Oīs
malitia ⁊ omnis immunditia a diabolo excogitate
Arti. 3. sunt. ¶ Quātū ad tertiū articulū dubitatur primo
Dubium. 1. B Utrum tentatio/ qua diabolus tentat hoīem: oria-
tur ab inuidia vel superbia diaboli. Responsio ꝭm
sanctū Bonauē. Hec duo peccata supbia ⁊ inuidia
sunt pene inseparabilia: ⁊ vnū comitatur ad alterū.
Superbus enim amat excellentiam: ⁊ ita nullum
vult parem: ⁊ per hoc appetit excellentiam singu-
lariter possidere: ⁊ ideo statim actu vel habitu inui-
det: cum nolit bonos cōsimili bono: quod appetit:
alterū cōicare. Mens ergo diaboli his duobꝰ vitijs
possessa est: nam ex his vitijs: vt dicit Augusti. qui
prius fuit Lucifer diabolus factus est: vidēs statū
hominis in quē potuit cadere ⁊ ascendere: ⁊ caden
do sub diabolica potestate redigi: ascendēdo ad su-
pernam ciuitatē: vnde ipse cecidit peruenire ex su
perbia motus est simul ⁊ inuidia ad ipsum tentan-
dum. Ex superbia: vt ipsum sibi subijceret. Ex inui
dia: vt ipsum a superna felicitate impediret. Fuit
ergo superbia tanꝗ̄ mouens primum: inuidia vero
tanꝗ̄ mouēs primū ⁊ immediatum. Esto tñ ꝙ non
posset dñiū super ipsū acquirere: studuisset nihilo
minꝰ in ipsum a paradisi gaudijs impedire: ⁊ ideo
scriptura dicit diabolū ex inuidia hoīe3 tētasse. Sa
pien. ij. Inuidia diaboli mors introiuit in orbe3 ter
rarum. Et magister. Uidēs diabolus hominem per
obedientie humilitatem posse ascēdere vnde ipse
per superbiā corruerat: inuidit ei. Et qui prius per
superbiam diabolus fuerat: id est deorsum lapsus
zelo inuidie factus est Sathan: id est aduersarius.
Pt3 ergo ad dubiū rñsio: ꝙ tētatio diaboli ex vtroꝗ̄
vitio orta est. Fuit tñ superbia radix prima: inuidia
radix prima. Multa alia dubia hic moueri possent
de tētatione: quoꝝ aliqua post in alijs distinctio-
nibꝰ tangentur. Aliqua et plura ad hāc materiā faciē
tia tacta sunt in expositiōe canonis misse. lec. xxviij.

Distinctio. xxij.

Ictum est de pecca
to hominis quātū ad diabolū tētantē
In hac distictio. xxij. agit de eodē quā
tū ad hominē transgredientē. Agit em̄
de peccato primi hoīs quantū ad eiꝰ
originē ex parte hoīs peccātis: grauitatē ⁊ peccātiū
ignorantiā. Colligitur aūt sñia textꝰ in his tribus cō
clusionibꝰ. ¶ Prima cōclusio. Non ex simili supbia
qua prodijt pctm̄ Eue: ortū duxit transgressio Ade.
¶ Scōa cōclusio. Mulier ꝗ̄uis plus viro peccauit:
neutrū tamen ignorantia: que dissimiliter in vtroꝗ̄
fuit vllatenus excusauit. ¶ Tertia cōclusio. Ex dia
boli persuasione ⁊ bono hominis liberi arbitrij vo-
luntas mala prodijt: qua primus parens iustitiam
deseruit: ⁊ iniquitatem inchoauit.

Questio. j.

A

Irca hāc distinctio
nē queritur. Utrū pctm̄ per protoplastū
Adā cōmissum nō tm̄ pctō Eue: sed
oīm sit grauissimū. Premissis notabi
libus/ pro articulo primo: subiūgentur
cōclusiones cū dubijs ꝓ secundo ⁊ tertio articulis.
Articu. 1. ¶ Quātū ad primū ꝓsuppositis his que dicta sunt
Nota. 1. dist. vj. q. vnica. circa princip. de actibꝰ volūtatis/ ⁊
eorū ordine ⁊ differentijs. Notādum ꝙ ꝭm Ansel. ⁊
magistrū ꝑmū pctm̄ Ade nō fuit immoderatꝰ amor
sui: sed immoderatꝰ amor sue vxoris/ quā noluit cō
tristari: quā credidit sine suo ꝯsortio tabescere: ⁊ a se
alienatā penitꝰ interire. Uñ amor Ade ad vxorē suā
nō fuit amor cōcupiscētie vel libidinis: q2 ille nōdū
fuerat ante pctī cōsummationē: sed amor cuiusdam
amicitie. Ex isto aūt amore immoderato sequebatur
volūtas cōplendi illud qḋ nō fuit licitū: ⁊ sic viola-
uit qḋ ꝓhibitū fuerat de esu pomi. ¶ Hoc aūt ꝑce-
ptū non fuit de illicito ex natura rei: sicut sunt ꝑce-
pta ꝓhibitiua decalogi: illa em̄ sunt de lege nature
large: etiā si nulla ꝓhibitio super hoc fuisset data.
Esus em̄ illiꝰ ligni in se nō fuit de gñe malꝰ: sed solū
malus q2 ꝓhibitꝰ ad experiendū obediētiā eorūdē Nota. 2.
¶ Scōo notādū circa pctm̄ Eue/ ꝙ ꝭm sanctū Bo- B
nauen. ⁊ textꝰ innuit ⁊ expsse dicit apl's. principa-
le pctm̄ ꝓpter qḋ lapsus est hō fuit inobediētia: per
hāc mors in hoīes posteriores deriuatur: sicut em̄ per
vniꝰ inobediētiā pctōres ꝯstituti sunt multi: ita per
vniꝰ obedientiā iusti cōstituti sunt multi. Roma. v.
Uñ ad inobediētiā Euā diabolꝰ inducere intende
bat: qḋ p3 per principiū sue interrogationis. Cur ꝑ
cepit vobis deꝰ inqt ⁊c. Sed qm̄ nemo operatur ad
malū aspiciens: nec appetit malū nisi sub specie bo
ni: ideo clare dephēdēs diabolꝰ/ ꝙ nō posset mulie
rē in pctm̄ ꝑcipitare nisi ꝓponeret aliqḋ appetibile
illā tentando ꝓposuit fallaciter/ ad que oīs hō ꝭm
veritatē tendit naturalr. Naturaliter em̄ oīs homo
beatitudnē appetit: qḋ est bonū gloriosum/ copio-
sum ⁊ deliciosum: ideo oīs hō naturaliter appetit
excellentiā/ sufficiētiā ⁊ letitiā3: ⁊ in eorū appetitu
ordinato cōsistit iustitia: in inordinato ꝟo consistit
culpa. Hinc ad hec tria Joan. reducit oēm inordina
tā mūdi cōcupiscētiā di. Oē qḋ est in mūdo/ aut con
cupiscētia carnis est: ⁊ cōcupiscētia oculoꝝ: ⁊ super-
bia vite. j. Jo. ij. Supbia nō est aliud/ ꝗ̄ inordinatꝰ
appetitꝰ ꝓprie excellētie: vt habitū est supra distin.
vj. Auaritia nō est aliud ꝗ̄ inordinatꝰ appetitꝰ pro-
prie sufficiētie. Gula aūt nō est aliud ꝗ̄ immodera-
tus appetitꝰ cibi reficiētis suauiter. Cōsiderās er-
go diabolꝰ hāc esse viā ꝑcipitādi mulierē in culpā:
prīo ꝑmittit dignitatis excellētiā. Eritis inqt sicut
dij. Subiūxit cognitionis abundantiā: scientes bo
nū ⁊ malū. Postremo pretendit suauitatis experiē
tiā: cū ostēdit lignū pulchrū visu: ⁊ ad vescēdū sua-
ue. Qm̄ ergo mulier diabolice ꝓmissioni credidit:
etꝰ etiā suggestioni cōsensit: ideo primo in appeten
do esse sicut deꝰ fuit supbia. In appetēdo scire bonū
⁊ malū qḋ nō oportebat: ⁊ scire plusꝗ̄ oportebat fuit
auaricia: l3 nō fuerit auaricia ꝓprie dicta: ꝭm ꝙ dr̄
esse appetitꝰ pecunie: fuit tñ auaritia ꝭm ꝙ dr̄ ap-
petitꝰ immoderatꝰ sufficiētie. Postremo in experiē
do suauitatē ligni vetiti fuit gula: ⁊ ī hoc culpe trāſ
gressionis/ ⁊ inobediētie fuit inuoluta. Et sic pt3 ꝙ
pctm̄ mulieris inchoatū fuit in supbia: ꝓgressu3 ha
buit in auaricia: cōsummationē ꝟo in gula in actu
comedēdi ꝯ ꝑceptū: ⁊ ita terminatum in inobedien-
tia. Pt3 etiā ꝙ inordinata fuit quātū ad triplicē po-
tētiā sc3 quātū ad irascibilē: dū appetijt alta: quātū
ad rōnalē: dū appetijt scire occulta: quātū ad cōcu-
piscibilē: dū voluit gustare suauia. Uñ ex illo pctō C
pullularūt radices oīu3 pctōꝝ. ¶ Ex his pt3 quō diffe
rēter peccauit Eua ⁊ Adā: Adā qdē vt dictū est pn ci
piatiue ex immoderato amore amicitie mulieris. Mu
lier vero ex fastu supbie quo appetijt fieri sicut deꝰ
Licet qdā dicere voluerūt: vt tāgit magister ꝙ Adā
idipsum qḋ mulier appetijt cōcupiuit: sed nō credi
dit: ⁊ ꝓpter hoc factꝰ est supbꝰ: nō tñ dr̄ seductꝰ. Ap-
petere em̄ pōt aliqs ad qḋ se posse peruenire nō cre
dit: quia non quod possit: sed qḋ velit attēdit ambi
tionis flagitiū. ¶ Sed q2 hec opinio non consonat
verbis Aug. q expsse videtur sentire oppositū: vt pt3
in litera. Nec verisimile est ꝙ vir tante rectitudinis
quāte fuit Adā ante peccatū appeteret aliquid ad
quod se crederet nō posse peruenire. Ideo opinio

Tertia ꝓbabilioꝛ videt̃: ꝙ vir in appetibili ⁊ princi=
pali motiuo nõ fuit cõfoꝛmis mulieri trãsgrediẽdo:
lꝫ esset ei cõfoꝛmis in trãsgressione mandati diuini
Uterq̃ quidẽ inobediẽs fuit: sed aliter vir ꝙ̃ mulier
ad inobediẽtie culpã ꝓlapsus est. Nõ eñ vir pomũ
comedit ꝓpter appetitũ excellẽtie in assimilatione
sui ad deũ: nec ꝓpter appetitũ sufficiẽtie in multoꝝ
curiosa cognitione: nec ꝓpter appetitũ suauitatis
in cibi degustatione: sicut fecit mulier que hec a ser
pente ꝓmissa fieri credidit ⁊ appetijt: propter qð se
deceptã asserit. Serpẽs inquit decepit me. Et apls
j. Thimo. ij. Uir nõ est seductus: sed mulier. In hoc
aũt Adã non est seductus: quia non credidit verum
esse qð ꝑ serpentẽ diabolus dixit. Eritis sicut dij: si=
cut mulier credidit. Nec excusando se ad deũ dixit.
Mulier decepit me: sed mulier quã dedisti mihi so=
ciã dedit mihi ⁊ comedi. Fuit tñ in viro quedã sup=
bia: quedã auaricia: ⁊ quedã lasciuia ꝑ quas perdu
ctus est ad inobediẽtiã. Quodãmodo eñ sup̱biuit
dum se nimis magni precij apud deũ estimauit: ⁊ tã
ti ꝙ ꝓpter comestionẽ illius cibi nõ incurreret gra=
uitatem alicuius supplicij: sed facile cõsequeret̃ ve=
niam de offensa. Fuit etiã quedã auaritia dũ curio
se scire voluit qd sibi eueniret dũ cibũ vetitũ gusta=
ret: qꝛ vidit mulierẽ gustasse ⁊ mortuã nõ esse. Fuit
etiã quedã lasciuia: non carnalis delectationis: sed
cuiusdã amicabilis affectiõis: qua frequẽter offen=
ditur deꝰ: ne cõtristet̃ proximꝰ: vt dicit magister. Uñ ⁊
dñs ipsum arguit: qꝛ audisti vocẽ vxoris ⁊ comedi=
sti de ligno ex quo p̄recepi tibi ne comederes: ⁊ per
hec ꝑductus est Adã ad inobedientiã ⁊ diuini mã=
dati transgressionem. Hec aũt eliciunt̃ ex verbis bti
Augu. super Geñ. ad literã: q̃ adducit magister in li
tera. Quo ad primũ dicit. Nõ est putandũ ꝙ homo
deijceret̃ nisi p̄cessisset in eo quedã elatio cõprimen
da. Precessisset nõ tentationẽ: sed mãdati trãsgres=
sionẽ per pomi comestionẽ: exponit magr̃. Quo ad
scðm dicit Aug. Uoluit Adã lignũ vetitũ experiri:
cum nõ videret mulierẽ mortuã esca illa percepta.
Quo ad tertiũ ait. Noluit eã cõtristari quam crede=
bat sine solatio tabescere ⁊ a se alienatam interire.
Ptꝫ ergo ꝙ Adã nõ appetijt esse sicut deꝰ sicut mu=
lier. Qð si alicubi dr̃: intelligendũ est vel qꝛ diuinũ
contẽpsit imperiũ: ⁊ suã volũtatẽ diuine ꝓtulit ius=
sioni: ⁊ hoc est deo equiparari velle: sicut de quolibet
mortalr̃ peccãte dicit Ansel. ⁊ Berñ. Uel qꝛ peccatũ
Nota. 3. D mulieris quã regendã accepit: sibi imputat̃ ꝓ eo ꝙ
eã nõ cõpescuit: vel qꝛ qð mulieris est: ꝓ quanto de
ipso sumpta est ⁊ quasi pars eius est ipsi attribuit̃.
¶ Tertio notandũ ꝙ quantũ nũc sufficit: qꝛ postea
in materia pctõꝝ actualiũ ꝑtinentius dicet̃: graui=
tas pcti ex multis attendit̃. Quãq̃ ex intrinseca rõne
peccati: qꝛ opponit̃ magno bono formalr̃ qð ⁊ pri=
uat: sic ⁊ odiũ dei maximũ malũ est: qꝛ formalr̃ op=
ponitur charitati dei q̃ est maximũ bonũ. Attendit̃
quãq̃ ex arduitate vel pluralitate precepti vel prece
ptorum illud pctm̃ prohibentiũ: sic grauiores sunt
trãsgressiones preceptorũ prime tabule ꝙ̃ secũde: ⁊
grauius est sacrilegiũ ꝙ̃ simplex furtũ: ⁊ grauiꝰ par
ricidiũ ꝙ̃ homicidiũ simplex. Attendit̃ etiã ex ma=
iori peccãdi libidine ad quã sequit̃ maioꝛ contem=
ptus. Itẽ ex grauioris dãni sequela. Itẽ ex multipli
ci circũstantia actuali: vt ꝑsone dignitate/ resistẽdi
fortitudine/ maiori ingratitudine: ⁊ sic de alijs mul
tis. Et scðm hec pctã habẽt sev̄t excedẽtia ⁊ excessa in
grauitate: simplr̃ tñ grauius est ex genere siue obie
Articu. 2. cto qð. s. formaliter repugnat maiori bono: ⁊ ita erit
Conclu. 1. circa obiectũ magis bonũ: similr̃ vbi plures rõnes
E grauitatis ⁊ malitie cõcurrunt. ¶ Quantũ ad scðm
articulũ est cõclusio prima. Peccatũ ade nõ fuit gra
uissimũ pctm̃ simpliciter. Probat̃: qꝛ nõ fuit grauis=
simũ ex intrinseca rõne peccati: qꝛ nõ fuit in deũ tã=
ꝙ̃ in obiectũ. Nec formalr̃ opponebat̃ charitati dei
ꝙ̃uis illa priuabat demeritorie sicut qðlibet mor=
tale. Nec fuit cõtra preceptũ maxime arduũ: qꝛ non
ꝓhibens rem ex natura illicitã: immo hoc respectu
fuit minus graue ꝙ̃ quodcũq̃ pctm̃ cõtra preceptũ
qualecũq̃ decalogi: vt dicit Sco. Nec ꝓcessit ex ma
xima libidine: vt ptꝫ ex notabilibꝰ. His aũt rõnibꝰ
attendit̃ simplr̃ grauitas peccati. ¶ Scða cõclusio. Conclu. 2.
Ex quibusdã accidẽtalibus circũstantijs pctm̃ Ade
fuit grauissimũ cõparando ad pctã oim hoim. Ptꝫ:
qꝛ ex sequela maximũ dãnũ extẽsiue nõ intẽsiue in=
tulit: qꝛ totũ genus humanũ infecit: ⁊ originali iu=
stitia spoliauit. Similiter ex qualitate persone: quia
Adã fuit ꝑsona dignissima: ad resistendũ fortissima
ꝓpter originalis iustitie adiutoriũ: ⁊ per hoc ex ma
iori ingratitudine ꝓcessit. ¶ Tertia cõclusio. Pctm̃
Eue simpliciter grauius fuit pctõ Ade. Patet sicut Conclu. 3.
prior cõclusio: qꝛ ꝓcessit ex maiori superbia volẽtis
assimilari deo ⁊ credẽtis hoc fieri posse ⁊ per hoc ex
maiori libidine ⁊ contẽptu dei: vt ptꝫ ex dictis. Hec
aũt sunt que faciunt pctm̃ simpliciter grauius: cuiꝰ
etiã signũ: qꝛ grauiori pena mulier ꝙ̃ vir punita est.
¶ Quarta cõclusio. Ex circũstãtia accidẽtali/ digni=
tatis persone/ resistendi fortitudine/ prudentia ⁊ vi Conclu. 4.
gore/ dãni ⁊ sequele/ grauiꝰ fuit pctm̃ Ade ꝙ̃ Eue:
nã persona Ade dignior fuit maiori prudẽtia ⁊ for=
titudine predita: cuius trasgressio in totã posterita
tem redũdauit: nã sic pctm̃ Eue nisi inquantũ fuit
occasio pcti. Si eñ Adã nõ peccasset: ꝓpter peccatũ
Eue genꝰ humanũ nõ perijsset: nõ eñ Eua sed Adã
principiũ totius generis humani. ¶ Quãtũ ad ter
tiũ dubiũ. Utrũ primũ pctm̃ Ade potuit esse venia= Articu. 3.
le. Hic tã sanctus Bona. ꝙ̃ Sco. recitant duas opi. Dubium. 1.
¶ Una que tenet partẽ negatiuã: cuius motiuũ est: F
qꝛ primũ pctm̃ necessario corrũpit summã rectitudi
nẽ: sed veniale nõ corrũpit eã: qꝛ ei nõ cõtrariat̃: er=
go primũ nõ potuit esse veniale. Maior ptꝫ: qꝛ sum=
ma rectitudo excludit omẽ pctm̃. ¶ Itẽ quãdiu vires
sup̱iores fuerũt ordinate ad deũ: nõ potuit esse obli
quitas in inferioribus. Primũ ergo pctm̃ fuit deor=
dinatio in viribus superioribus: sed oĩs talis est
mortalis. ¶ Item pctm̃ est veniale ꝓpter pronitatẽ
hois ad illud: sed in statu innocẽtie nulla fuit proni
tas ad pctm̃: qꝛ nulla deordinatio viriũ: ergo ibi nõ
potuit esse pctm̃ veniale. ¶ Itẽ peccatũ aufert inno
centiã: ⁊ per ꝯñs immortalitatẽ: qð aufert immorta
litatẽ infert mortẽ: sed omne peccatũ inferens mor=
tem est mortale: ergo pctm̃ auferẽs innocentiã non
poterat esse nisi mortale. ¶ Itẽ hõ in innocẽtia con
stitutus: cũ nullũ habuit impellens cõtra regulam
rectitudinis illã relinquere nõ poterat: nisi cõtẽnen
do diuinã iustitiã: fedãdo suã innocentiã: ⁊ corrum
pendo suã naturã: hoc aũt nõ operat̃ veniale: sꝫ mor
tale. ¶ He sunt rõnes Bona. ꝓpter quas huic opi=
nioni tãq̃ ꝓbabiliori assentit. ¶ Alia est opi. tenẽs
partẽ affirmatiuã/ ꝙ primũ pctm̃ potuit esse venia=
le. Mouet̃ illa opinio: qꝛ perfectior est grã originali
iustitia: ⁊ pctm̃ veniale stat cũ gratia: ergo stare põt
cũ originali iustitia. ¶ Itẽ cũ otiosum verbum sit ve
niale ex genere: nõ fit mortale nisi cadat sup̱ ipsum
preceptũ: aut nisi fiat ex contẽptu speciali. In statu
innocentie nullũ fuit datũ preceptũ de vitãdo ver=
bum otiosum: qꝛ non habuit hõ in illo statu nisi tri=
plex preceptũ. s. de comedẽdo de lignis paradisi: de
multiplicãdo genꝰ humanũ: ⁊ de nõ sumendo de li=
gno scientie boni ⁊ mali: ⁊ Adã potuit ꝓferre verbũ
otiosum sine contẽptu: ergo peccare venialr̃. ¶ Pro G
pter hanc rõnem Sco. hanc opinionẽ reputat ꝓba=
biliorem. Unde pro argumentorũ ꝓ prima opinio=
ne inductorũ solutione/ notandũ ꝙ pctm̃ mortale
distinguit̃ a veniali: nõ in hoc ꝙ vnũ est respectu fi=
nis. s. mortale: veniale aũt respectu horum que sunt
ad finẽ: vtrũq̃ enim importat quandã deordinatio
nem respectu finis: sed mortale est deordinatio que=
dam opposita ordinationi sine qua finis nullo mõ
põt cõsequi: ⁊ illa ordinatio est q̃ cadit sub p̄cepto:

⁊ ideo oīs deordinatio contra preceptū ducit a fine necessario: ideo est peccatū mortale. Sed est alia ordinatio respectu finis cōsequendi: nō necessaria: sed vtilis ad consequendū finē/ ꝓpter quem perfectius siue citius pōt cōsequi finis: que nō est sub ꝓcepto. Et deordinatio opposita huic, est venialis siue veniale peccatū: qꝛ nō facit cadere a fine necessario: sꝫ facit ꝙ actus nō ꝓcedit meliori mō quo a tali agente fieri pōt. ¶ Dicitur ergo ꝙ Adam nedū actū deordinatum contra preceptū immediate facere potuit sed etiā nō ita opportune sicut expediret vt non faciendo maxime expedientia: vel faciendo aliqua retardantia: lꝫ nō faceret directe cōtra preceptū necessarium ad finē: poterat ergo venialiter peccare. Nō enim habuit preceptū ad vitādū oēm deordinationē: qꝛ nimis grauiter deus obligasset viatorē: si eū obligasset de necessitate salutis ad faciendū semꝑ
B qđ melius fuisset: vel ad vitandū quodcūqꝫ retardatiuū a meliore. ¶ Et per hoc ad rationē ꝓ opposita opiniōe. Ad primū ꝙ sūma rectitudo aut est habitꝰ gratie vel iustitie originalis intēsior possibilis viatori de cōmuni lege: aut est rectitudo excludēs oēm curuitatem ⁊ obliquitatē quātumcunqꝫ modicam. Primo mō accipiēdo veniale stat cū summa rectitudine: sicut et nūc de viris perfectissimis dicit Joānes. Si dixerimus quoniam peccatū nō habemus ipsi nos seducimus: ⁊ veritas in nobis nō est. j. Jo. ij. Huic em̄ rectitudini pctm̄ veniale non repugnat neqꝫ actui eiꝰ: sicut ⁊ nunc actū meritoriū valde excellētē potest sequi aliqualis vana gloria q̄ est pctm̄ veniale: que tñ nō minuit gratiā: nec tollit meritum actꝰ. Si aūt accipit̄ rectitudo sūma ꝓ ea q̄ excludit omne pctm̄: sic negat̄ ꝙ veniale nō corrūpat rectitudinē: sic em̄ omne pctm̄ ⁊ mortale ⁊ veniale cōtrariatur sūme rectitudini. ¶ Ad secūdū dicit̄ negādo qđ omnis deordinatio in virībꝰ superiorībꝰ sit mortalis: nā leuis motꝰ ꝑ surreptionē cōtra articulū fidei est deordinatio in virtute superiori: qꝛ pōt esse circa tale obiectū quod cōsiderari non pōt nisi a virtute superiori vt circa deū esse trinū ⁊ vnū: tñ nō omnis talis leuis motꝰ est peccatū mortale: licet sit in portiōe superiori. ¶ Ad tertiū patet per iam dicta qđ peccatū veniale nō solū est qđ accidit ex pronitate ad malū: sꝫ qñqꝫ accidit solū ex libero arbitrio/ citra tñ trāsgressionē precepti. ¶ Ad quartū pōt dupliciter dici. Uno modo negādo ꝙ auferat imortalitatē eo modo quo imortalitas cōuenit statui innocentie licet auferat innocētiā: qm̄ nō oportet ꝙ ꝓ peccato veniali respōdeat mors: sed cōtritio aliqua q̄ poterat esse in illo statu q̄diu erant viatores. Ul̄ posset dici ꝙ ei nō correspōdet pena: sed ꝓpter peccatū veniale cōmissū esset debitor feruētioris actus charitatis q̄ priꝰ. Et sic feruor charitatis ꝯsumit peccatū veniale: sicut ignis magnꝰ guttā aque iniectā. Secūdo modo posset dici/ ꝙ nō omne peccatū inferēs mortē tēporalē necessario est mortale. Uerū quidē hoc esset: qñ mors esset formaliter pena illius culpe ⁊ ideo si ꝓpter huiusmodi veniale fuisset morte punitꝰ: nō ideo fuisset peccatū mortale: qꝛ mors fuit debita ade ex natura sua nō obstante sua innocētia: vt supra dictū est. Habuisset tñ beneficiū remedij cōtra mortē si stetisset: subtrahere autē beneficiū tale. s. remediū nō est magna pena formaliter: qꝛ parā offendenti licet subtrahere beneficiū magnū liberaliter collatū: sed nō infligere magnā penā. ¶ Ad vltimū dicit̄ negādo ꝙ nō poterat regulā rectitudinis deserere: nō cōtemnendo diuinā iustitiā/ saltem tali cōtemptu qui īducit mortale: ille enim solus ē quo contemnitur diuinū preceptū: nunc autē nō habuit preceptū de seruandis consilijs: aut semper faciēdi quod melius foret. Nec omnis fedatio nature est mortalis: sed illa sola que est contra preceptum formaliter vel interpretatiue: ⁊ ideo omne veniale repugnat statui beatitudinis: quia beatus eo ꝙ beatus habet preceptū semper cōtinuandi actū fruitionis intensum ⁊ de nō diuertendo nedū ad oppositū sꝫ nec ad desperatū: ⁊ ideo quecūqꝫ deordinatio accideret beato esset contra preceptū sibi datū: ⁊ ideo nulla esset sibi venialis: sed quelibet mortalis: secus de viatore. ¶ Tenet ergo illa opinio que probabilior videt̄: ꝙ licet adā primo pctō peccauerit mortaliter: qꝛ transgressus est preceptū sibi datum: potuit tamen peccare venialiter non omni genere peccati venialis. 3 Quoddā enim est pctm̄ veniale ex genere actus/ sicut dicendo verbū ociosum: aut mendaciū iocosum: ⁊ hoc est veniale nō solū cū preuenit rōnis iudiciū: sed etiā cū subsequit̄: ⁊ hoc peccato primo peccare potuisset. Est aliud genus peccati venialis qđ dicitur veniale ab adueniendo: qꝛ venit ex surreptione ⁊ pronitate nature corrupte: ⁊ hoc preuenit nisi subsequatur iudicium rationis. Et tali peccato adam non potuisset primo peccasse propter ordinē originalis iustitie qua inferior potētia ita subiecta fuerat superiori ꝙ nihil appeteret absqꝫ eius dictamine ⁊ imperio: de quo postea.

Questio. ij.

Secundo queritur. A

Utrū pctm̄ ade fuit per ignorantiam excusabile. ¶ Articuli tres premissis Articu. 1. notabilibus ⁊ cōsequētibus cōclusionibus ac dubiorū solutionibꝰ absoluent questionē. Nota. 1. ¶ Quo ad primū notandū ꝙ ignorantia multipliciter pōt distingui. Primo ſm oppositionē ad scientiā: ⁊ sic accipit̄ tripliciter. s. positiue ⁊ dupliciter negatiue. Positiue idē est qđ error. i. assensus falsi vel dissensus veri: ignorat em̄ quisquis errat falsum credēdo aut vero dissentiēdo: sic ignarus est errās: ignorātia est error in aīa. Unde Augu. in Ench. c. xvj. Nec nisi rerum ignorātia pōt errari. Et ibidē describit errorē dicēs. Nihil aliud est errare q̄ verū putare qđ falsum est: falsumqꝫ qđ verū est vel certū habere ꝓ incerto: incertū vero ꝓ certo siue falsum sit siue verū. Et hanc ignorantiā positiuam quidā vocāt ignorantiā praue dispositiōis: ꝓ eo ꝙ ponit dispositionē malā. s. errorē i ignorāte. Alij clarius eā nominant ignorantiā erroneam. Negatiue dupliciter accipit̄: vel vt includit negationē infinitantem vt. s. simpliciter negat scientiā in subiecto siue apto nato siue nō nato scire: sic infans dr̄ ignorans: immo sic lapis ignorans: qꝛ nō sciēs. Alio mō accipit̄ vt includit negationē priuantē. s. que negat scientiā in subiecto apto nato. Negatio enim priuatiua nō solū priuat qualitatē a subiecto: sed cū hoc ponit aptitudinē ad ipsam: vt cecus dicit̄ nō vidēs natus tñ videre. Negatio aūt infinitans totū negat ⁊ sic sola rationalis creatura dicit̄ ignorans pro tēpore pro quo apta nata est scire: sic infantes nō sunt ignari: nec creatura insensibilis. Primo modo opponitur scientie contrarie. Scđo modo cōtradictorie. Tertio modo priuatiue. ¶ Secūdo potest distingui ignorantia quolibet predictorū modorū accepta in ordine ad obiectū. i. ad id quod ignoratur. Et tunc distinguitur in ignorantiā iuris ⁊ facti. Ignorātia iuris potest distingui ſm distinctionē iuriū: quorū aliud est naturale: aliud diuinum: aliud humanū siue positiuum: ⁊ illud vel canonicū vel legale. ¶ Et posset breuius sic distingui: ꝙ quedā est ignorātia B iuris necessarij ad salutem: ⁊ est ignorātia iuris nō necessarij ad salutē. Cognitio vero iuris necessarij ad salutem nō eadem est apud omnes: sed variatur ſm diuersos hominū status: qꝛ quedā sunt necessaria sciri prelato: que nō sunt necessaria sciri simplici subdito. ¶ Ignorantia facti etiā distinguitur: quia quedam est facti in se: quedam est ignorantia alicuius circunstantie: quedam est ignorantia alicuius sequele ad factum. Exempla sunt manifesta. ¶ Tertio mō distinguit̄ ignorātia in ordine ad voluntatē

tanq̃ ad causam. Et sic ignorantiarũ quedã est affe
ctata: quedã crassa et supina: quedã inuincibilis.
Et hec est magistri in textu: tñ sub alijs terminis.
¶ Ignorãtia affectata est qua volũtas vult nescire
sue non vult scire actu positiuo: sicut de q̃busdã dr.
Noluit intelligere vt bene ageret. Et alibi. Recede
a nobis / scientiã viarũ tuarũ nolum⁹. ¶ Ignorãtia
crassa ⁊ supina est ignorantia que conseq̃t neglige
tiã inq̃rendi scienda: que quidẽ nõ affectat̃ nec voli
ta est nec placet: sed tñ tolli posset si diligens cura
inq̃rẽdi ⁊ proficiẽdi adesset. Que dr crassa q: causat̃
ex desidia ⁊ pigritia laborãdi ad acq̃sitionẽ sciendi
que freq̃ẽter adheret crassis ⁊ pinguibus hoib⁹.
Et dr supina: q: est mẽtiũ ad inferiora ac terrena de
clinatarũ nõ potẽtiũ (veri⁹ nõ volentiũ) ad supiora
eterna ⁊ salutaria se erigere: de quib⁹ dicit̃. Sapiẽ
tes sunt vt faciant mala: bene aũt facere nescierũt.
C Hie. iiij. ¶ Inuincibilis dr: nõ q̃n simpliciter possit
vinci: sed que manet postq̃ homo fecit oia ad que
tenet̃ p ei⁹ expulsione: sicut inuincibilis dr illa qua
parochianus aliquis ignorat ieiuniũ certo die ob
seruandũ pro eo q̃ suus pleban⁹ non pronuntia
uit die et hora qua pronũtiari solet quo tamẽ paro
chianus ille presens fuit diligenter auscultãs inti
mando: lz simpliciter illa ignorantia vinci potuit:
q: tñ fecit qd debuit intrando ecclesiã: audiẽdo ser
monẽ ⁊ auscultando diligenter: dr illi inuincibilis
¶ Quarto distinguit̃ ignorãtia in ordine ad actuz
pcti et sic aliqua est precedẽs pctm̃ aliqua cõcomi
tãs alia seq̃ẽs. ¶ Precedẽs q̃n si sciret peccãs non
peccaret: et talis ignorantia est cã vel dispositio ad
peccati actum pro quãto sine ea nõ fieret: licet ipsa
ignorantia non sit volita. ¶ Concomitãs est dum
quis peccando aliqua ignorat: que nec sunt causa
nec effectus pcti: vt si quis peccans in die domini
co nesciens esse diem dominicum: que tñ si sciret p
pter hoc non haberet se aliter ad peccatum: ita qd
D non minus peccaret. ¶ Seq̃ẽs est que est pena et
effectus peccati: vt ignorantia que cõsequit̃ ebrieta
tem: vt in loth cognoscente filias. Uel vt dicit bea
tus Tho. in. ij. ij. q. j. ar. viij. que est volita formali
ter vt affectata: vel virtualiter vt supina. Potest et
alijs modis ignorantia diuidi vel sub alijs termi
nis exprimi. tñ ad modos qui dicti sunt reducũtur.
Nota. 2. ¶ Scdo notandũ q̃ aliud est agere ex ignorantia: ⁊
E aliud agere ignorando vel ignoranter. Naz agere
ex ignorantia est ignorantiã esse causam vel dispo
sitionẽ ad huiusmodi actum: puta quando agens
non ageret si non ignoraret: vt si quis in sexta feria
comederet carnes ignorans esse sextã feriam / non
comesturus si sciret. Sed agere ignorando est dum
ignorantia habet se vt contingenter ad operationẽ
ita q̃ propter eam agens nec agit nec ab actiõe ces
Nota. 3. sat: suo modo aliud est peccare ex ignorantia et pec
F care ignorando. ¶ Tertio nota q̃ aliquid excusare
a peccato põt esse dupliciter: vel in toto vel in tanto
¶ In toto excusat: quo existente actus aliq̃s simplr
ad pctm̃ non imputat̃. In tanto q̃n ppter tale non
tollitur simpliciter ratio pcti: sed ppter ipm actus
pcti nõ imputat̃ ad tantã penã: ad quantã imputa
retur illo excusante nõ existente. ¶ Ubi aduertẽdũ
q̃ cũ oẽ pctm̃ actuale sit voluntariũ: ⁊ sol⁹ actus vo
luntatis est intrinsece bonus vel vitiosus. Ceteri
act⁹ tm̃ per cõformitatẽ ad actũ elicitum volũtatis
sunt virtuosi vel vitiosi: ⁊ hoc denoiatione extrinse
ca: ideo q̃cq̃d minuit rõnẽ voluntarij fm sanctũ Bo
nauen. q. vj. hui⁹ distinctionis respectu alicui⁹ act⁹
minuit rõnẽ ⁊ virtutis ⁊ pcti: vt dicet̃ in tertio. Q:
ergo volũtariũ includit cognitionẽ: ideo qd minuit
cognitionẽ: minuit etiam rõnẽ voluntarij. Qd ergo
simpliciter tollit rationẽ voluntarij: tollit ⁊ rationẽ
peccati in toto. Qd vero non omnino tollit: minuit
autem et excusat a tanto nõ a toto. ¶ Et per hoc pa
tet in genere quãdo ignorantia actum aliquẽ excu
sat a peccato simpliciter. i. in toto vel a tãto. Si eñ
ignorantia simpliciter tollit voluntarium: similiter
excusat a toto: si autez nõ oino priuati sed aliquãtu
lum minuit voluntarium non excusat a toto: sed a
tanto: hoc est non tollit rationẽ peccati: sed rationẽ
alicuius gradus grauitatis que peccato inesset si
ignorantia non accidisset. Et ex hoc concludit san
ctus Bonauen. q̃ omnis ignorantia aliquo modo
excusat peccatum: pro quanto aliquo modo minuit
rationẽ voluntarij: pro eo q̃ priuat cognitionẽ: li
cet ex alia parte quedã ignorãtia magis aggrauat
pctm̃ q̃ excuset vt ignorantia affectata: q: iõ aggra
uat: q: ⁊ ipsa est volita: ⁊ ita auget rõnẽ volũtarij ex
vna parte: tñ stante illa cõplacentia ignorantie: qua
quis vult ignorare de actu suo an sit eliciend⁹ vel nõ
vt sic minus retrahatur ab eliciendo vel continuã
do actum iam elicitum: si dictaret ratio actum non
esse eliciendũ et nihilominus elicit: maior est contẽ
ptus: et illũ gradum tolleret ignorãtia etiã affecta
ta. ¶ Quãuis autẽ ille modus loquẽdi apparentiã
habeat tñ vr̃ hr̃e aliqua dubia. Primo nõ vr̃ verũ q̃ G
oẽ qd minuit cognitionẽ minuit rõnem voluntarij:
quia potest voluntas ex sua libertate plus velle rez
minus cognitã ⁊ minus rem magis cognitã: ideo
nãq̃ aliquãdo affectat ignorantiã rei volite quan
tum ad multas circunstatias vt intensius velit: vñ
res vilis vel nociua quãto magis ⁊ verius cogno
scitur tãto voluntas minuit̃: ⁊ quãto minus cogno
scitur: tanto magis affectat̃. ¶ Preterea non videt̃
quõ ignorãtia inuincibilis que a toto excusat: ex to
to tollat rationem volũtarij actus quez excusat: im
mo ille actus quem a peccato excusat ignorantia:
est magis voluntarius propter ignorãtiã: immo si
non adesset ignorãtia oino nõ esset volũtari⁹: immo
quãdo q̃ actus aliquis est meritori⁹ propter igno
rantiã inuincibilem: ⁊ per cõñs volũtarius. Qui (si
non esset ignorantia) esset culpabilis. Et per hoc a
voluntate iusta oino non esset voluntarius: neq̃ eli
citus. ¶ Sed ad illa potest dici q̃ actus potest con
siderari vel primo quantũ ad substantiã actus: vel
scdo quãtũ ad circũstantias: presertim fm quas di
citur moraliter bon⁹ vel malus: vt si quis cõtrectat
rẽ alienã inuito dñõ / ignorans eã esse alienã: actus
cõtrectãdi fm se volitus est: non autẽ fm illam cir
cunstantiã q̃ res est aliena: vt sic eñ est res ignora
ta: igit̃ nec volita. Et sic intelligẽda sunt verba san
cti Bonauen. que satis concordãt doctrine phi. iij.
Ethi. vcz q̃ illud qd minuit cognitionẽ minuit rõ
nem volũtarij: quãtũ ad illã circũstãtiã cui⁹ cogni
tio minuit̃: licet nõ quoad actũ fm se. et sic tollit to
tam cognitionẽ alicuius circunstantie facit actum
simplr non voluntariũ quantũ ad illã circũstantiã.
Uñ ignorantia inuincibilis alicuius circunstantie
ppter quã actus esset malus facit actũ silr inuolun
tarium quantũ ad illã circunstantiã formaliter in
terpretatiue: et ideo excusat vt in casu posito appa
ret. Si aũt est ignorantia alicuius circũstantie vin
cibilis / fm quã voluntas eũ actũ non elicit q: igno
rat: scire tñ posset si diligenter nõ inquireret: actus
ille lz sit simplr nõ volũtarius sub illa circũstantia
formaliter est tñ voluntarius virtualiter vel inter
pretatiue: et sic non in toto excusat: sed aliquãtulũ
quia minus peccat q̃ si sic esset formaliter volunta
rius. Nõ enim ad bonitatẽ vel malitiã act⁹ sufficit
q̃ sit voluntarius fm se et substãtiã actus: sed opor
tet q̃ sit voluntarius fm oẽs circũstantias requisi
tas. ¶ Potest tñ ad propositum nostrum et breuius H
et clarius ostendi quõ ignorantia excusat. Pro quo
notandũ q̃ ad hoc q̃ actus voluntatis sit rectus re
quiritur q̃ fiat conformiter sue regule: regula volũ
tatis est ratio. i. dictamen rationis non culpabilis.
Non dico recte: sed non culpabilis: q: etiam volun
tas tenetur se conformare rationi idonee si error fue
rit inuincibilis: que tñ nõ est recta: sed inculpabi

lis. Tenet ergo se conformare dictamini rationis nō culpabilis: est autē ratio dupliciter culpabilis. Aut quia dictat falsum decepta errore vincibili: vt puta quia dictat faciendū esse qd̄ faciendum non est: vel econuerso ꝓpter aliquē errorem vincibilem. Scd̄o q2 oino non dictat de agendo vel non agēdo sed dormit: non inq̄rit inquirēda: sed simpliciter obiectum ostendit speculatiue non practice: actus autem voluntatis est vitiosus qn̄ fit cōtra regulā rōnis non culpabilis inexistentis vel inesse debētis. ¶ Potest aūt se volūtas peccās tripliciter habere ad rōnē. Aut quia elicit actū pcti cōtra rōnis dictamen siue rectū siue erroneū: sit rō culpabilis siue nō aut elicit actum preter dictamē rationis: aut elicit actū ſm dictamē rationis errore vincibili. In primo est grauissima temeritas et cōtēpt9 dū ratio dictat ⁊ volūtas regulā suā cōtēnit. In scd̄o minor est temeritas ⁊ cōtēpt9 ꝑ quāto nō facit cōtra dictamē. Est tñ in hoc contēpt9 et presumptio voluntatis q2 agit inconsulta rōne. In tertio est minima temeritas et cōtēptus: q2 agit ſm dictamē ratiōis. In hoc aūt est contēpt9: q2 nō precipit rōni vt sufficiēter se informet de oibus necessarijs circūstantijs. Sūt tñ in quolibet triū modorū gradus: in primo modo nulla est ignorantia: q2 cōtra dictamen inexistens sciēter peccat. In scd̄o est ignorantia negatiua siue simplex nescientia. In tertio est ignorantia positiua siue erronea et ſm diuersas ignorantie spēs possent poni gradus in duobus vltimis modis. In primo ſm grad9 libidinis aut intensionis actus cōtra dictamen rōnis. Ex quibus ptz q̄ñ ignorantia aliqua excusat pro quāto minor est cōtēptus voluntatis et recessus eius a regula sua concurrente ignorantia q̄ esset ipsa non cōcurrente. ⁊ hoc est verū si ea nō cōcurrente non esset elicitura actū. Si vero nihilominus eliceret: tūc ignorātia nihil facit ad excusationē: q2 tūc nō peccat ex ignorātia: licet peccetur ignoranter: vt vult phs. iij. Eth.

Arti. 2. Tūc eñ ignorātia per accidēs habet se ad voluntatis actū. ¶ His pmissis quoad articulū scd̄z pono prio aliquas cōclusiones preambulas generales de ignorantia et peccato: deinde speciales de ignorantia et peccato primorū parentum per quas patebit rñsio ad questionem.

Cōclusio. 1. J. Est ergo cōclusio prima. Ignorantia inuincibilis precedens voluntatis actū siue positiua siue negatiua siue iuris siue facti simpliciter excusat a peccato: nō solum in tanto sed in toto. Probat: nemo faciens oia et eorū nihil omittens ad que tenet peccat: habens ignorantiam inuincibilē facit oia ⁊ nihil omittit eorū ad que tenet: igit non peccat. Cōsequentia nota: q2 in tertio prime. Maior est manifesta: quia seruans legem nō peccat: seruat autē qui facit qd̄ debet. Minor probat: et pono q2 in alijs que non ignorat bene se habeat: q2 ignorātiā illam cum sit inuincibilis: non tenet remouere: q2 nō pōt et facit qd̄ suū est: qd̄ ſm legem debet nec se obligat ad impossibile: ſm Hierony. in explanatione fidei ad Damasum papā. Qui dicit deū precepisse ⁊ hominem implere non posse anathema sit.

Conclo. 2. ¶ Scd̄a cōclusio. Ignorantia crassa precedens eorum que homo scire tenetur non excusat actū voluntatis a peccato simpliciter et in toto: sed aliquātulū ⁊ in tanto. Prima pars patet: quia sic agens actū al's difformē agit ɔtra legē que precipit inquirere que recta sunt vnde. j. Cor. xiiij. Si quis ignorat ignorabitur. Et ad Ephe. v. Nolite fieri imprudentes: sed intelligētes que sit voluntas dei. Agit quidē omittēdo necessariā inquisitionē necessarioꝝ ad salutē: cōtra illud Eccli. vj. Cogitatū habe in preceptis dei: ⁊ in mandatis illius maxime assiduus esto. Scd̄a pars ptz: q2 ꝓpter ignorantiam huiusmodi minor est cōtemptus: ergo min9 graue pctm̄. Patet etiā per auctoritates in textu allegatas: quib9 dicit q2 talis ignorātia non excusat peccantē vt in inferno non ardeat: sed forte vt minus ardeat.

¶ Tertia cōclusio. Ignorantia affectata precedens eorum que homo scire tenetur pctm̄ aggrauat atq3 auget. Cōclusio. 3. K. Ptz: q2 volens ignorare legem per quam retrahi posset a pctō magis cōtēnit: ergo grauī9 peccat. ¶ Cōsequētia nota. Antecedens ptz: quia magis cōtemnit qui nedum auertit a dictamine ratiōis: sz etiā ab eo. i. sciētia legis quo posset rō recte regulari. Et pz ex dictis i primo articulo. ¶ Ex addit in cōclusione precedens: q2 ignorantia que concomitat: ⁊ que sequit nō h3 se ad actū volūtatis in ratione cause: secus de precedēti. q2 nullo modo ab ea dependet: q2 nihilomin9 fieret actus si ignorantia nō cōcomitaret. Uñ ebri9 habens ignorantiam inuincibilē: ⁊ furiosus: lz ex sua culpa furiam et ebrietatē inciderit: tñ interficiēdo hoiem nō peccat: q2 ad hoc q2 actus sit virtuosus vel vitiosus reqrit vsus rōnis: quo quia tales sunt priuati peccare non pñt: sicut nec mereri. Utrum autē per hunc actum ebrietatis pctm̄ precedēs aggrauetur vel nō pertinet ad tertiū librū. ¶ Dictū est etiā. Ignorantia eorū que quis tenet scire: q2 ignorātia rerum impertinētiū nō auget nec minuit neq3 excusat ratione pcti in actu voluntatis.

¶ Quarta cōclusio specialiter ad materiam questionis. In primus Conclo. 4. L. parētib9 non fuit error aut ignorātia circa ea que ꝑtinent ad salutē ante pctm̄. Patet: q2 nouerūt precepta: ⁊ et nouerant actum hūc. s. comedere de ligno vetito esse contra preceptū: quoꝝ notitia fuit eis necessaria ad salutē. ¶ Preterea: primū pctm̄ Ade fuit immoderatus amor amicitie vxoris: ⁊ primuz Eue fuit immoderat9 appetit9 excellentie: et neutrū hoꝝ precessit ignorantia pertinentiū ad salutē.

¶ Quinta cōclusio. Cōclusio. 5. Peccatum comestionis de fructu vetito precessit aliqua ignorantia circūstantiarum et consequentium vt quod crediderunt veniale fuit mortale: et mulier credens verum quod promiserat diabolus: et ignorantia tante pene quanta sequebat.

¶ Sexta conclusio. Conclo. 6. M. Peccatum primorum parentuz non processit ex infirmitate: nec legis ignorātia: sz ex electione id est deliberatione et plena scientia deformitatis actus. Patet quo ad primum: quia nulla fuit rebellio viriuz inferioꝝ: ergo nulla fuit infirmitas impellens ad actum peccati. Quo ad secūdum: quia preceptum fuit eis notum. Unde respondit mulier serpenti. Precepit nobis deus ne comederemus ⁊c. Genes. iij. ¶ Corollarium. Ignorantia primorum parentum culpam eorum nihil excusabat vel parum. Patet: quia ignorantia illa non fuit eorum quorum cognitio necessaria fuerat ad salutem: nec talis: qd̄ si fuisset inuincibilis excusasset a peccatis: etiam si verum fuisset quod ignorando putabant: non ideo preceptum transgredi licuisset quod nouerunt. Unde Augustinus ad Ualen. et est in litera. Eis aufertur excusatio qui mandata dei nouerunt: quam solent habere homines de ignorantia: vnde nullam excusationem habuerunt de ignorantia qui mandatum nouerant: ⁊ peccatuz esse secus agere non ignorabant. Unde si quando q2 ignorantia excusat: hec excusat qua id quod agit ignoratur esse peccatum: vel creditur esse bonū. Et de illa ignorantia loquuntur conclusiones supradicte. Et tantum de illo articulo secundo.

Artic. 3. Dubium. N. ¶ Quantum ad tertium articulum dubitatur circa primam conclusionem: et ponitur casus. Sit puer qui in infantia includatur in carcere saracenorum. Utrum ignorando ea que sunt fidei. et legis euangelice peccet non credendo aut seruando legem. Qd̄ non q2 ex conclusione ignorantia inuincibilis excusat a toto habet autem talis ignorantiā inuincibilem. Non eñ potest hr̄e instruentem: nec per semetipm̄ pōt habere horum cognitionē: ergo nō pōt nō ignorare: et per ɔñs ſm cōclusionē excusatur: ⁊ etiam q2 nemo peccat in eo qd̄ vitari nō potest. ¶ Sed in contrarium est illud apostoli ad Hebreos. xj. Sine fide

impossibile est placere deo. ¶ Ad hoc rñdet Alexā. de ales. par. ij. q. cxxix. mē. viij. q̄ talis cū peruenerit ad adultā etatē hʒ potentiā credēdi. i. hʒ in se vnde se disponat ad fidei receptionem si facit qḋ in se est: seruādo legē nature dn̄s illuminabit eū per occultam inspirationē: vel per angelū aut per hoiem: sicut eñ natura nō deficit in necessarijs ad esse naturale: ita de⁹ nūq̄ deest faciēti qḋ in se est ad esse gratuitum ⁊ spūale. Sic eñ spūssanctus interiori illuminatione quosdā vtriusq̄ testamēti viros ⁊ mulieres erudiuit: vt manifestū est de pphetis ⁊ prophetissis. Sic beatā Barbarā: beatā Christinā: ⁊ plerosq̄ alios: vt pbate docent historie: intus sine exteriori magistro ad pfectā fidei cognitionē Christi illustrauit. Sic patres in eremo: rusticos litera eruditissimos diuina sciētia perfecit: sed ⁊ aplos ⁊ fideles missio visibilr spūssancti in omni salutari scientia erudiuit. Propter qḋ ⁊ Joā. ait. j. Joā. ij. Nō habetis necesse vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de oib⁹. Nō q̄ doctores hūani spernēdi sint: sʒ nō sunt sic necessarij ad salutis doctrinā quin eis deficiētib⁹/ adhuc necessariā doctrinaʒ spūssctī vnctio suplet: sine quo/ in vanū lingua doctoris exterior laborat. Sic p angelos legē dedit: p Gabrielē danielē zachariā patrem Joānis baptiste gloriosam virgineʒ de secretissimis fidei mysterijs erudiuit. Deniq̄ cornelium centurionē: ⁊ candacis regine eunuchū/ viros gētiles deū querētes: quos iudeorū synagoga spreuerat. Hunc p petrū aplm: illum per philippū diaconē/ tā mirabiliter q̄ misericorditer instruxit: vt ptʒ ex actib⁹ aplor. Ex quibus satis ptʒ deū nō deesse vlli hoim in necessarijs ad salutē. Et sic intelligendū est illud Augu. in. q. noui testamenti: q̄ si non fuerit a quo disceret: nec ad eū aliquo modo rumor doctrine peruenerit: tūc nō suo vitio ignorat: ⁊ immunis est a condēnatione. Intelligendū inquā de disciplina/ sm q̄ fit per doctrinam exteriorē vel per doctrinā interiorem. Illa aūt nulla faciēti qḋ in se est subtrahitur: facere aūt quod in se est: est vti ratione per quā pōt cōprehendere deū esse: ⁊ inuocare adiutorium dei: dicit enim Beda. Unusquisq̄ pōt intelligere deum esse. ¶ De incarnatione aūt ⁊ redēptione/ si aptet intellectuʒ suum quantū in se est: vocabitur vocatione interiore ⁊ si nō exteriore. ¶ Per hec ptʒ solutio rōnis dubij: q: sine fide nemo saluatur: ⁊ si non est qui hanc foris predicat interius/ dn̄s illuminat.

Dubiū. 2. O

¶ Scḋo dubitatur. Utrum ignorantia plus excuset q̄ infirmitas: vel econuerso. Respondetur/ q̄ illud plus excusat: qḋ magis tollit rōnem voluntarij ⁊ temeritatis cum aūt ignorantia generaliter plus tollit rationē voluntarij quantū ad circunstantiā: que facit actuʒ vitiosum q̄ infirmitas (immo ignorantia qnq̄ oino tollit rōnem voluntarij ⁊ contēptus: nunq̄ aūt infirmitas/ saltē sine ignorātia) ideo generaliter plus excusat ignorātia nō affectata: verū stat ignorātiā esse tam modicam ⁊ facile vincibilē: ⁊ infirmitatem esse tantam: puta tantum esse timorē: aut tam vehementem esse allicientē tētationē/ q̄ infirmitas magis excusaret: ⁊ ideo in specialibus casibus habere se possunt vt excedentia ⁊ excessa.

Dubiū. 3. P

¶ Tertio dubitatur. Utrum ignorantia comitetur quodlibet peccatum sm illud. Ois malus ignorans. iij. Ethi. Respōdetur sm Alex. q̄ ignorantia quedam est in intellectu speculatiuo: quedā in intellectu practico. Quātum ad primum/ nō semper concomitatur ignorātia. Multi enim peccāt scientes habētes sufficientem scientiam de faciendis: vt theologi effeminati. Est autem ignorātia in intellectu practico sm quā aliquis cum peccat non habet experientiam boni: aut iudicat actum maluʒ nunc faciendū. Non quidem vt malū: sed vt cōueniens vel vtile aut delectabile: aut aliqd nūc omittēdū: ⁊ illa ignorātia oē peccatū comitat: ⁊ hoc vult phs. Et tm̄ de questione.

Distinctio. xxiij.

N hac distinctione magister agit de pctō primi hois quātum ad deū pmittentē: sicut prius de eodē egit quantū ad diabolū tentantem ⁊ hoiem cadentē annectēs simul de hois sciētia/ qua predit⁹ est sm statū primordialem: colligit aūt sentētia textus in his cōclusionib⁹ tribus. ¶ Prima. Deus hoiem: quē presciuit casurū ⁊ creare potuit vt peccare nollet (⁊ ita meliorē) fecit vertibilē: neq̄ sua potētia cū posset preseruauit: voluntati relinquēs pprie: quaten⁹ si vellet bene ageret nō infructuose: vel male nō tn̄ impune. ¶ Scḋa cōclusio. Triplici cognitione/ creatoris/ rerū/ ppter se conditarū/ ⁊ sui hō fuit pditus: quā nō studio p temporū interualla: sed a deo recepit mox cōditus. ¶ Tertia cōclusio. Homo ante lapsum accepit mandatum ⁊ scientiā circa faciēda: nō prescientiā eorūʒ que erant futura. Declaratio patet ex textu.

Questio vnica.

Irca hanc distictionem queritur. Utrū deus facere posset voluntatē rationalis creature per naturam impeccabilē. A ¶ In questione tres erunt articuli. Primus terminos declarabit. Scḋs ad questionē respōdebit. Tertius dubia mouēda resoluet. Articu. 1. ¶ Quantū ad primuʒ Nota. 1. supponitur q̄ volūtas vis est appetitiua. Quia aūt est appetitus naturalis qui nō presupponit cognitionē in appetēte. Et est appetitus cognitiuus qui presupponit cognitionē appetētis: ⁊ hic duplex sm duplicē cognitionē sensitiuā ⁊ intellectiuā: ideo etiā voluntas accipit qnq̄ largissime pro quolibet appetitu. Et sic diuidit in voluntatē naturalē/ sensitiuā ⁊ rōnalem vel intellectiuā. Alio mō accipit large p quolibet appetitu cognitiuo: sic dicit magister i. iij. dist. xvij. c. ij. Humana volūtas est affectus rōnis vel affectus sensualitatis. Et alius est affectus aie sm rōnem/ alius sm sensualitatē: vterq̄ tñ dicit humana volūtas. Tertio modo accipit pprie p solo appetitu rōnali seu intellectiuo: hoc est pro appetitu presupponēte cognitionem intellectiuā. Et illo mō nunc loquimur de volūtate: vt. s. distinguit contra appetitū sensitiuū ⁊ naturalē/ ad sanū intellectum: q: illi appetitus in hoie realiter nō distinguunt: lʒ actus differāt: similiter ⁊ rōnes noim: vt patuit dist. xvj. Nota. 2. B ¶ Scḋo notandū/ q̄ volūtas rōnalis de qua ad ppositū dupli pōt accipi. Uno modo vt includit essentialiter libertatē. i. vt supponit p intellectiuo appetitu connotando eum esse liberū ad opposita cōtradictorie ad bonū. s. ⁊ malum. Alio modo vt non includit libertateʒ: sed dūtaxat presupponit rationem cognoscentem: siue sit determinata ad sequendum rōnis iudicium siue nō. Unde licet voluntas non possit in actum nisi prius obiectū sibi ostendatur per rationem: non enim potest in incognitū: nō tamen cogitur se conformare iudicio rationis: imo potest actum elicere ad ostensionem obiecti per rationem contra dictamen rationis: vt precedēti questione dictum est. Articu. 2. Conclu. 1. C ¶ His breuiter premissis est prima cōclusio pro articulo scḋo. Accipiēdo voluntatē pprie ⁊ vt includit libertatē: deus nō pōt facere voluntatem impeccabilē per naturā. Probatur auctoritate ⁊ rōne. Auctoritate Hiero. de filio pdigo. Sol deus est in quē pctm̄ cadere non pōt. Et ponitur in textu supra dist. vij. c. ij. Et eadē dist. c. iij. beatus Aug. lib. iij. cōtra maximū. Cuicunq̄ rōnali creature prestat vt peccare nō possit: non est hoc nature proprie: sed dei gratie. Ans. Cur deus homo. lib. ij. c. x. respōdēs discipulo querēti. Cur deus nō potuit facere naturam impeccabilem per naturā/ dicit: q: nō potuit facere deum. ¶ Ratione probatur. Ois voluntas que

nō est regula sua in agēdo ⁊ operādo: nec necessario
se cōformat regule inobliquabili: pōt peccare ꝑ na=
turā: sed oīs volūtas creabilis / libera cōtradictorie
ad bonū ⁊ malū est talis: ergo oīs voluntas creabi=
lis est peccabilis ꝑ naturā. Cōsequētia est in primo
prime. Maior est manifesta: q2 nō est sibi regula: nec
necessario cōformat se regule: pōt se nō conformare
regule: ⁊ ita peccare. Minor ꝓbat̄: q2 nisi sic nō esset
cōtradictorie libera ad bonū ⁊ malū: ⁊ sic nō esset vo
luntas scđo modo. Alie rōnes quatenus ꝓbāt quas
Concl.2. Sco. ponit ad illā reducunt̄. ¶ Scđa cōclusio. Acci
D piendo voluntatē vt nō includit essentialiter liber=
tatem q̄ dicta est: sed ꝓ appetitu rōnali. i. pro appe=
titu presupponēte cognitionē intellectiuā simplici
ter: deus pōt facere voluntatē per naturā impecca=
bilem. Probat̄ cōclusio: q2 deus pōt creare volunta=
tem necessario se cōformantē regule sue: ⁊ talis non
posset peccare: igitur. Cōsequētia nota. Minor ptz:
q2 volūtas faciēdo id ad qđ est necessario determi=
nata, nō peccat. Siquidē nemo peccat in eo qđ vita=
re nō pōt. Maior ꝓbatur: q2 deus ꝓduxit appetitū
sensitiuū necessario determinatū ad cognitionē sen
sitiuā: ita ꝙ nō pōt nō appetere cōueniens ostēsum
per sensum: nec declinare iudiciū sensus: ergo pōt
creare appetitū rōnalem: qui nō pōt declinare a iu=
dicio rōnis. Tenet ꝯña: q2 nulla pōt assignari rō di
uersitatis. Et huic videtur cōsentire magister in tex
tu cū rñdet dicētibus deū talē debere facere hoiem
qui nollet oīno peccare. Nollet. i. velle non posset:
al's nihil esset ad ꝓpositū suū. Rñdet magister. Cō=
cedimus quidē meliorē naturā esse que oīno pecca
re nollet. Que respōsio presupponit talē naturā esse
possibilē. ¶ Itē deus pōt creare appetitū rōnalem q̄
tm̄ haberet affectionē cōmodi ⁊ nō iustitie: ille sem=
per staret in illa affectione cōmodi. Ille ergo sicut
appetitus visiuus appetit cōmodū visibile sibi cō=
ueniens naturalr ⁊ nō libere: sic volūtas illa neces=
sario appeteret cōmodū: ⁊ nō posset libere velle in=
stitiam seu iuste: sed oīa ex impetu: sicut appetitus
sensitiuus: ⁊ nihil libere. Lz obiectū suū esset appre
hensum ⁊ sibi ostēsum ꝑ intellectū: ⁊ ita esset volun
tas rōnalis: ⁊ ideo nō posset peccare: sicut nec brutū
Et sic loquit̄ Amb. in de casu diaboli: ꝙ si voluntas
angeli fuisset creata in sola affectione cōmodi / non
peccasset: q2 nō pōt esse debitor iustitie: q̄ iustitiā nō
accepit. Hec iustitia nō intelligit̄ nisi innata liber=
tas: q2 pōt appetere id qđ est debitū ꝰm legē supio=
ris: vt dicit Sco. dist. p̄senti. ¶ Preterea nullā inclu
dit cōtradictionē esse voluntatē necessario determi
natam ad dictamē recte rōnis: ⁊ talis ꝑ naturā pec
care nō posset: sed oē qđ nō includit cōtradictionem
deus pōt creare: igitur. Cōsequentia nota cū mino=
re. Maior ptz: q2 pōt esse appetit9 rōnalis nō liber:
sed determinat9 ad dictamē rōnis siue rectū siue er
roneum: sicut appetitus sensitiuus determinat9 est
ad dictamē sensus formale vel virtuale: ergo pōt eē
appetitus determinat9 ad dictamē rōnis: ita ꝙ non
posset cōtra dictamen rōnis: ⁊ posset nihilominꝰ in
diuersa obiecta libere ꝰm dictamen rōnis: qñ scz rō
dictaret plura bona: nec vnū alteri p̄ferret: tunc vo=
luntas libere posset ex his vnū eligere: aliud dimit
tere. Nec in hoc peccaret: q2 nō ageret contra dicta=
men rōnis. Nihil em̄ ꝓhibet voluntatē quantū ad
aliquos actus elicitos esse liberā cōtradictorie ⁊ nō
ad alios: vt supra habitū est dist. vij. huius secūdi.
¶ Quantū ad articulū tertiū dubitat̄ primo. Cum
Articu.3. Dubium.1. E dñs sit optimus ⁊ liberalissimus: cur nō ꝓduxit na
turam impeccabilē: que vtiq3 melior esset peccabi=
li. Nō ꝓpter hoc status beatorū melior est status via=
torum: q2 ille impeccabilis: ille peccato obnoxius.
Optimi aūt est optima adducere ꝰm Diony. Et na
tura facit de possibilib9 qđ melius est. ¶ Sctūs Bo
nauen. distinguit de optimo: q2 est optimū simplici
ter: ⁊ est optimū in ordine vniuersi. Diony. loquitur
de optimo in ordine nō absolute: sicut vinū est bo=
num in se: ⁊ tñ nō est bonū in ordine sanandi febri=
citātē. Ideo nō vult ꝙ res debuerit fieri in optimo
statu simplr: sed in statu in quo optime saluaret̄ or=
do vniuersi ⁊ eius pulchritudo. Hic cōsistit in ordi=
nato ꝓcessu quo ꝑuenitur ab imperfecto ad ꝑfectū
ab inferiori ad supremū: a merito ad premium. Hic
aūt ordo requirit vertibilitatē nature intellectua=
lis saltē a principio sue creationis: al's nisi esset ver
tibilis mereri nō posset. ¶ Vel pōt dici ꝙ optimū di
ci pōt / vel cōparando ad principiū quo ꝓducit̄: vel
cōparando ad ꝓpriam bonitatē ⁊ gradū ꝑfectiōis
essentialis: quē recepit a ꝓducente. Primo mō verū
est ꝙ semꝑ optimū ꝓducit optima. i. optima volun
tate: q2 sua volūtate q̄ semper est optima ⁊ infinita.
Scđo modo nō est verū ꝙ optimū semꝑ ꝓducit opti
ma: q2 tūc nō ꝓduceret nisi vnū: vel saltē nisi res ꝑfe
ctissime speciei. ¶ Et cū querit̄: quare nō ꝓduxit na
turā impeccabilē. Rñdet̄ breuiter ꝙ nō placuit. Di=
uine em̄ voluntatis cā querenda nō est: cū ꝰm se sit
iusta ⁊ optima: nec habeat cām priorē: nec aliam re
gulam. ꝰm illud apl'i ad Roma. xj. Quis prior dedit
ei ⁊ retribuet̄ illi? Nec q2 res bona ideo volita: sed
q2 volita: ideo bona. ¶ Possunt tñ alique rōnes assi
gnari decentie quo ad nos: ad satisfaciendū teme=
rarijs: quarū aliquas assignat sanctus Bonauen.
quere ibi. ¶ Scđo dubitat̄ circa hoc ꝙ magister tā=
git de cognitione ade: quali cognitione Adā cogno Dubiū.2. F
uerit deum in statu innocentie. Hanc materiā late
ꝓsequitur Alex. de ales. par. ij. q. xcviij. ⁊ post eū pe=
neverbaliter sanctus Bona. vnde aiunt. Cōiter oēs
ponunt ꝙ cognitio quā habebat adā de deo: media
erat inter cognitionē que est in statu miserie: et eā q̄
erit in statu glorie. In modo aūt ponendi est diuer
sitas: vnde ceteris dimissis hec ꝰm dictos docto. est
ꝓbabilior. Qđ cognitio status innocētie media est
inter cognitionem status glorie ⁊ status presentis
miserie. Sicut ⁊ locus paradisi medius est inter hāc
miserie vallē ⁊ patriā celestē. Et queadmodū para=
disus terrestris plus se tenet cū terra q̄ cū celo: sic
status innocentie cognitio plus cōformis est cogni
tioni stat9 p̄sentis q̄ futuri. Unde in solo statu glie
videbit̄ de9 immediate ⁊ in sua substātia sicut est: vt
dr. j. Joā. iij. ita ꝙ ibi nulla sit obscuritas. In statu
innocentie ⁊ nature lapse videt̄ de9 mediāte speculo
sed differenter: q2 in statu innocentie videbat̄ de9 ꝑ
speculum clarū. Nulla em̄ erat in aīa pcti nebula.
In statu vero miserie videt̄ per speculū obscuratū ꝑ
pctm̄ primi hoīs: ⁊ ideo nunc rō ꝑ speculū i enigma
te. Enigma em̄ sicut dicit Aug. xiiij. de trini. est simi
litudo obscura. ¶ Unde quadruplex ponit̄ modus
cognoscendi deū. s. per fidem: per contēplationem: ꝑ G
apparitionē: ⁊ per apertā visionē. Primū est gratie
cōmunis: scđm gratie excellentis: tertiū gratie spe=
cialis: quartum glorie cōsummantis: ⁊ illi modi di=
stinguuntur ꝰm diuersum modū diuine presentie.
Presentie dico ꝰm ꝙ presens est in ratione obiecti.
Et sicut Aug. dicit / presens intellectui ad videndū.
Nam in primo presens est deus alijs quibus se re=
uelauit: quorū auctoritati credimus. Quod em̄ cre=
do deum esse trinum ⁊ vnū: hoc credo dei filio q̄ hoc
enarrauit ⁊ predicauit: ⁊ spiritussanctus qui hoc pa
tribus inspirauit: quod enim credimus / auctorita=
ti debemus: sicut dicit Aug. in de vti. cre. In secun=
do modo est presens in effectu proprio. Qui modus
tāto est eminētior: quāto effectū diuine gratie ma=
gis sentit in se homo: vel etiā quāto meli9 scit con=
siderare deū in exterioribus creaturis. In tertio est
p̄sens in signo ꝓprio sicut apparuit Abrae in subie
cta creatura que ipsum deū figurabat. Et sicut spiri
tussanct9 apparuit in colūba / ⁊ igneis linguis dis=
partitis. In quarto est presens in seipso: quo videt̄
in lumine ꝓprio: q2 facie ad faciē in vultu suo: que
visio merces est oīm meritorū. ¶ Primū ⁊ vltimum

cognoscēdi genus nō cōpetebat statui innocentie. Primū propter cognitionē enigmaticā. Et propter hoc ꝙ cognitio fidei plurimū est ex auditu: vt dicit aplˢ Rom. x. Ultimo ꝑpter summā pfectionē: ideo nō exhibebat homini in statu vie existēti: sed pmiū ꝑmittebat. Media vero duo scꝫ contēplatiōis ⁊ apparitionis vtriꝗ statui innocētie/ ⁊ pñtis miserie cōmunia esse potuerūt: maxime contēplationis que ibi potissime vigebat: tū ꝑpter anime puritatē: tum ꝑpter carnis ⁊ inferiorū viriū subiectionē: quibꝰ qꝛ cōmuniter caret anima in statu nature lapse: ideo nō pōt ad illū gradū cōtēplationis attingere. ¶ Et ſm hec exponēde sunt sanctorū auctoritates: sicut Aug. libro de sacramētis dicentis: ꝙ adā cognouit deū ea cognitione qua per presentiā cōtēplationis sciēti manifestius cernebat. Itē illa magistri. iiij. li. dist. j. Homo ante peccatū sine medio deū videbat. Et similes que intelligēde sunt de cognitione per cōtēplationē: nō per remotionē cuiuscūꝗ medij: sed per remotionē velaminis ⁊ obscuritatis: qualis est in his qui aliquo modo vitio peccati infecti sunt.

Dubiū. 3. h ¶ Tertio dubitat/ vtrū si homo stetisset in rerū cognitione ꝑfecisset. Respōdet ſꝫ pdictos doc. ꝙ profectus sciētie cōsiderari pōt vel quo ad scibilia: vel quo ad modū cognoscēdi: vel quo ad habilitatē maiorē i cognoscēdo. oibꝰ his modis ꝑfecisset. ¶ Quo ad scibilia: nā lꝫ in rerū (que fiūt cursu naturali) cognitione nō ꝑfecisset quātū ad noui habitus acquisitionē. Accepit em̄ vt dicit Hugo. ⁊ magister in litterā ab exordio omniū rerū plenā notitiā. s. habitualē: quā deus ei in principio sue creationis infudit. Quod etiā ex eo patet: qꝛ oībus rebus nomina imposuit/ naturarū rerū expressiua: cognouit ergo pfecte omnia creata. Itē omnia fuerūt regimini ade cōmissa: ſm illud psal. Omnia subiecisti sub pedibus eius: ideo cognouit naturas singulorū ſm quas regenda erāt. Nō ergo potuit ꝑficere quātū ad cognitionē habitualē rerū creatarū: quātū ad omnē cursum nature. In earū vero rerū cognitione que fiunt cursu mirabili: aut cursu volūtario ꝑficere potuisset acquirēdo nouas cognitiones rerū prius nō cognitarū. Ad hoc em̄ ꝙ cognosceret diuina mysteria indiguisset superna illustratione. Ad hoc ꝙ cognosceret secreta alterius hominis: indiguit ipsius detectione. Nec talis ꝑfectus statui innocētie derogabat cū etiā actus hierarchicos angeli beati accipiūt nouas illustrationes. ¶ Potuisset etiā pfecisse quātū ad cognoscēdi modū: qꝛ qȝ cognouit in habitu: cognoscere poterat in actu. Et qȝ cognouerat notitia abstractiua: cognoscere poterat notitia intuitiua: et qȝ cognouerat intellectu: poterat de nouo cognoscere sensu. ¶ Potuisset etiam ꝑfecisse quātū ad habilitatē cognoscēdi: que ex frequēti cōsideratiōe eorū que cognouerat: promior fuisset et paratior ad iudicādū de his rebus/ quarū habebat cognitionē ꝑ habitū innatū. i. in exordio sue ꝑductionis infusū. Nā et si homo in statu innocētie nō habuisset tarditatē hebetudinis per aggrauationē corporis mortalis: habebat tñ quandā minorē velocitatem propter corpꝰ animale: qꝛ indiguit refectiōe. Secus in beatitudine/ vbi erit corpus spirituale nulla cura indigens. Et tantum de questione.

Distinctio. xxiiij.

In hac distinctione

vigesimaquarta/ post tractatū de peccato primorū parētū quo ceciderunt/ incipit agere de potētia qua stare potuerunt vsꝗ ad dist. xxx. Et qꝛ duplex est huiusmodi adiutoriū. s. lib. arb. ⁊ gratia. Primo agit de lib. ar. Secūdo de gratia di. xxvj. Circa principiū agit de lib. ar. in cōparatiōe ad alias potētias dist. presenti. Secūdo de li. arbi. ſm se dist. xxv. statim sequēti. ¶ Sentētia itaꝗ huius distinctiōis in tribus colligitur cōclusionibus: quarū. ¶ Prima est hec. In hominis creatione datū est ei auxiliū quo potuit in rectitudine stare: nō tñ sine superaddēda speciali gratia meritorie in bono ꝑficere. ¶ Secūda Auxiliū hmōi arbitrij est libertas rōnis. s. ⁊ volūtatis (qua bonū gratia assistēte vel malū ipsa desistente eligit) ab oī labe immunis facultas: ac potētiarū anime portionis superioris ⁊ inferioris viuacitas. ¶ Tertia cōclusio. Sicut in primis parētibꝰ tētatio a serpēte per mulierē ꝑgressa est in virū: ita in nobis a sensualitate quasi per serpētē orsa ꝑ portionē rōnis inferiorē: velut per mulierē ad supiorē quasi ad virū ꝑueniēs mortalis peccati ꝑtrahit ad ꝯsensū.

Questio vnica.

Circa hanc distinctionem

querit. Utrū portio anime superior ⁊ portio inferior sint potentie aliquo modo ad inuicem distincte. ¶ In questione erunt articuli tres. Primus erit declaratiuus terminorū. Scōs adiūctiuꝰ respōdentiū cōclusionū. Tertius absolutiuꝰ dubiorum. A

Articu. 1. Nota. 1. ¶ Quātū ad primū notādū/ ꝙ portio inferior ⁊ superior ponūtur tm̄ in parte anime rōnali: et non in parte sensitiua. De portione supiore manifestū est: qꝛ illa est dūtaxat resp ectu eternoꝝ: q̄ sensu nō sunt ꝯprehēsibilia. Sed de iferiori similiter ptꝫ: qꝛ ſꝫ beatū Aug. xij. de tri. c. ij. ⁊. iij. ⁊ i principio libri. Portionis inferioris est circa exteriora siue temporalia ex his que in memoria sunt/ verisimilia a veris discernere: ac de illis disponere et iudicare: qȝ ad rōnem ꝑtinet. Uñ nō id qȝ cōmune habemꝰ cū pecoribꝰ: sꝫ rōnale nostrū in sui operis dispartit officiū. ¶ Accipitur autem portio superior dupliciter. Uno modo large: alio modo stricte. Large accipitur vt non tm̄ extēdit se ad obiecta eterna: sed etiam ad tēporalia in ordine ad eterna siue ſm regulam legis eterne. Et ſm hoc intelligi potest illud Aug. ⁊ est in textu. Rationis pars superior eternis rationibus conspiciendis vel consulendis adheresceit. Conspiciendis tanꝗ obiectis: vel cōsulēdis tanꝗ regulis ad obiecta temporalia regenda. Sic portionis superioris est actiones circa creaturas per regulas eterne legis moderari: ⁊ in deū ordinare: dū in agendis temporalibus consulit diuinā volūtatem. Et sic portio inferior est que obiectis creatis adhereret ſm regulas morales ⁊ naturalis honestatis tm̄: sine relatione ad diuinas. ¶ Sed accipiendo portionē superiorē stricte: sic est ea vis rationis/ que circa eterna versat tanꝗ circa obiecta ⁊ nō circa tēporalia: ⁊ tūc descriptio Aug. sic est intelligēda. Portio que eternis rōnibꝰ ꝯspiciēdis ⁊ ꝯsulēdis adheresceit. i. ē rō q̄ circa eterna versatur tanꝗ circa obiecta. Uñ anima itellectiua habēs actū aliquē itellectiuū vel appetitiuū hoc est cognitionē vel volitionē circa deū aut diuinam volūtatē: qui solus est eternus tāꝗ obiectū est portio superior. ¶ Portio inferior est que ad tēporalia gubernāda deflectit. i. est rō versata circa tēporalia tāꝗ circa obiecta. Unde cognitio qua cognosco deū trinū ⁊ vnū: ⁊ certa ad deū pertinentia/ ꝑtinet ad portionē superiorē. Cognitio vero qua cognosco creaturā pertinet ad portionē inferiorem. ¶ Ex quo sequitur corolariū primū: ꝙ ratio intēdēs regulis eternis cōtēplandis pertinet ad portionē supiorē. Ratio que intendit tēporalibus ſm regulas eternas/ pertinet ad portionē inferiorē. ¶ Corollarium secūdum. Omnis vsus saltē ordinatus pertinet ad portionē inferiorē: ⁊ omnis fruitio ordinata pertinet ad portionē superiorē. Patet: qꝛ vsus (vt distinguitur contra abusum) obiectū est creature: fruitionis vero ordinate solus deus est obiectū. ¶ Corollariū tertium. Aliquis actus vnus numero pertinet ad vtrāꝗ portionē. Patet de actu qui simul est vsus ⁊ fruitio: vt dilectio ꝑximi propter deū tanꝗ finē.

Ille enim habet duplex obiectū/proximum & deū. Inquātum ergo terminatur ad proximū est visus: & sic pertinet ad portionē inferiorē. Inquātum terminatur ad deum est fruitio: & ita pertinet ad portiōez superiorē. Suo modo potest dici de iudicio intellectus.

Nota. 2. B

Secundo notādū/ q duplex pōt esse sensus questionis. Unus cōparando portionē quālibet ad suos actus: et est sensus. An portio superior sit plures potentie distincte fm eius diversos actus: an tā tum vna potētia. Et similiter an portio inferior sit vna potentia tantū: aut plures potentie distincte. Alius intellectus questionis est cōparādo portionē superiorē ad inferiorē: & tūc est querere vtrū portio superior sit alia potentia ab inferiore: et portio inferior sit alia potētia a portiōe superiore: vt gratia exēpli. Utrū intellectus superioris portiōis distinguatur ab intellectu portionis inferioris.

Nota. 3. C

Tertio notandum/ q fm beatū Aug. portio superior est respectu eternorū: vt dictū est. Est autem respectu eternorum memoria/ intelligētia/ & volūtas: q August. in portione superiore posuit rationē imaginis beatissime trinitatis: que non est nisi fm illas tres potentias aut actus eius. Similiter portio inferior que est respectu obiecti tēporalis cōplectitur memoriaz intellectū & volūtatem. Nam respectu talis obiecti anima quandoq habet habitū scientie alicui[9] conclusionis vere: & sic respicit memoriā. Quandoq est in actu intelligēdi: & sic respicit intellectum: ex hoc aūt q actu intelligit sequitur volitio in voluntate. Et ita fm eos qui distinguūt inter illas potentias memoriā intellectū & volūtatē: manifestū est qd nec superior portio est vna potētia: nec portio inferior: q in vtraq est memoria/ intellectus & voluntas. Qd autē in portione superiori precise cōsiderata ɔsistat ratio imaginis in his tribus: dictis potentijs: aut actib[9]: & q qnq ponit ab Aug. etiā in portione inferiori patet. Nam sicut in imagine increata est aliqd vnum indistinctum: vt essentia diuina: & est aliquorum distinctio: vt personarū inter se habentium originem. Sic ratio imaginis create/ que representat increatam imaginē: consistit in aliquibus habentibus vnitatē: cū diuersitate aliquorū habētiū modū originis: vt in potentijs anime: que realiter sunt vna essentia anime: & actibus eius notitia & amore quorū notitia est ab anima: & amor ab anima simul & notitia: & in hoc ɔsistit ratio imaginis in generali. Sed qñ illi actus sunt respectu obiecti eterni et increati/ vltra cōmunem rationem imaginis: hñt quandā rationē similitudinis specialis ad obiectū increatū: quā non habent respectu obiecti creati. Actus enim est similitudo representatiua obiecti. Ideo preter hoc q actus habent adinuicē habitudinē ordinis: habent specialem habitudinē ad obiectum diuinū. Quando vero illi actus sunt circa obiectū tēporale: est bene ibi cōmunis ratio imaginis & assimilatio ad obiectū tale. Deficit aūt illa similitudo specialis respectu obiecti increati: & remanet tantum communis similitudo ad obiectū. Itē qnq attenditur ratio imaginis ex his actibus respectu anime rationalis vt obiecti: & tunc magis habet rationem istius similitudinis/ ꝗ qñ sunt respectu alicuius rei temporalis pro quāto anima in se est imago trinitatis. Et ideo quātum ad rationē similitudinis obiecti/ magis attenditur imago respectu obiecti increati & respectu anime/ ꝗ respectu rei alteri[9] tēporalis. Et ideo beatus Aug. nō ponit rationem imaginis proprie: nisi respectu obiecti increati: q respectu illius habet omnem similitudinem: quam habere pōt imago ad imaginatū. Secūdo ponit eā minus principaliter in cognitione & amore anime respectu sui: q ibi est perfectior ratio imaginis: que potest eē respectu creature. Sed respectu inferiorū/ non ponit quo ad hanc similitudinem: sed ibi tātū est ratio generalis imaginis. Patet ergo q proprie Aug. rationem imaginis ponit in superiore rationis portione. Hec de primo articulo.

Articu. 2. Conclu. 1. D

Quātum ad secundū articulū est hec cōclusio prima fm primuz intellectū questionis. Accipiendo potentiā pro eo precise quod se tenet ex parte anime/ in productione suorū actuū portio superior est vna potētia: neq in seipsa neq ab anima distincta: diuersorum tamē actuū respectu obiecti eterni productiua. Probatur q licet in portione superiore sunt memoria/ intellectus & volūtas: & volūtas respectu obiecti eterni: nō tamē abinuicē distinguūt: sed sunt realiter ipsa aīa rationalis: vt supra ꝓbatū est dist. xvj. similis cōclusio pōt poni de portione inferiori.

Conclu. 2.

Secunda conclusio. Intelligēdo questionē scđo modo/ portio superior nō distinguit realiter/ nec ex natura rei ab inferiore: & hoc loquēdo vniformiter de vtraq idest intellectus portionis superioris nō distinguit ab intellectu portionis inferioris. Sic de memoria & voluntate. Probat auctoritate beati Aug. xij. de tri. c. iiij. Cū disserimus de natura mētis humane: de vna quadā re disserimus. Nec eā in hec duo q̄ nūc cōmemoramus nisi per officia geminam[9]. Fecit aūt mentionē de his duab[9] portionib[9]. Ratione ꝓbat: q ea dē potētia cognoscit principiū: & cōclusionē que sequit ex principio: q al's nulla portio cognosceret cōclusionē scientifice: q illa nō cognoscit nisi ex collatione ad principiū. Intellectus aūt vt est portio superior cognoscit principiū qd est regula legis eterne Ut est portio inferior: cognoscit conclusionem de agendis ex illis principijs eternis. Nam non iudicat illud esse faciendum nisi ex regula eterna: & fm preceptū legis diuine: sed q precepta ex charitate dei sunt implenda vel aliquid tale. Ergo est vna potentia intellectiua portio superior que est respectu principij: & portio inferior que est respectu conclusionis. Item probat ex speciali actu beatifico. Beatitudo non cōsistit nisi in actu vnius potētie. Uni[9] dico fm rationē: hoc est non in pluribus potentijs eiusdē rationis. Nam et si beatitudo sit simul in intellectu & voluntate: nō tñ est in pluribus intellectiuis potentijs: nec in pluribus volitiuis: immo necessario actus beatificus vnius rationis est in vna potentia tm: q beatitudo fm theologos & phos est optimū hominis bonū: ergo in vna virtute cōsistit eiusdē rōnis: sed beatitudo est portionis superioris ratiōis. Manifestū est similiter q ē potētie inferioris portionis: q beatitudo est illi[9] potētie que est principiū merēdi: que scz elicit actū meritoriū: nō solum circa deū: sed etiā circa proximum et alia tēporalia huiōi aūt est tota portio ratiōis inferioris. Si ergo tota potentia intellectiua et beatificabilis superioris portionis et inferioris: sequitur q intellectiua vtriusq portionis sit vna: sic de volitiua. Itē idez habitus simplex non perficit duas potentias: sed eadem charitas perficit volūtatē superioris portionis et iferioris: ergo nō sunt due potētie. Maior patet: q distinctio posterioris non arguit distinctionē prioris: ideo maior semper est vnitas in priore ꝗ in posteriore: potentia autem est prior habitu. Minor probatur: quia charitas qua diligit deus est in voluntate portionis superioris. Et eadem est similr in volūtate portionis inferioris: qua diligim[9] proximum: q primus est obiectū tēporale. Qd autē sit eadē patet: q vna est charitas qua diligim[9] omnia diligibilia: vt docet magister in. iij. di. xvij. ergo vna est voluntas. Hec conclusio cum suis probationib[9] est docto. subtilis. Concordat etiam in conclusione beatus Tho. par. j. q. xix. Et sctūs Bonauentu. dist. presenti. q. ij.

Articu. 3. Dubiuz. 1. E

Quātū ad articulū tertiū dubitat primo. Utrū abinuicē differunt portio inferior & hō exterior: sicut homo interior et portio superior. Ad hoc dubiū respondet Alexā. q. lxviij. mēbro. iij. par. ij. Exterior homo dicit proprie cū cōuertitur homo ad exteriora bona concupiscēda ꝑpter se. Interior

vero homo dicitur cum cõuertitur homo ad interiora/siue eterna ꝓpter se. Et ꝺm hoc exterior corrumpitur/interior renouat. Cum em̃ homo (sicut dicit Grego.) incipit exteri⁹ interire: tunc incipit interi⁹ viuere. Propter quod dicit apls ad Ephe.c.iiij. et Col.iij. Expoliãtes vos veterẽ hoiem cum actibus suis induite nouũ. Aliter dicitur in glo.ij. Cor.iiij. Quicqd est in nobis cõe cum pecore: exterior homo est: is qui intus est/imago dei. Et Aug.xij. de trini. c.j. et lib.xiiij.c.xvj.ꝛc. Quicquid habem⁹ in aia cõe cũ pecore recte dicit ad exteriorẽ hoiem pertinere. Sequit vbi incipit nobis aliqd occurrere/qđ nõ est nobis cõe cũ bestijs: ibi incipit ratio vbi hõ interior iam possit agnosci. Sed hoc dicit Alex. intelligitur inquãtũ ꝯiũgit cũ rationali parte ad quã ordinat. Ex quib⁹ colligi põt quid interest inter hoiem exteriorẽ: hoiem veterẽ/ꝛ portionẽ inferiorẽ. Silr inter hoiez interiorẽ/hoiem nouũ/ꝛ portionẽ superiorẽ. Nam hõ exterior dupliciter accipit. Aut pro parte sensitiua hois: vt dicit glo.ij. Cor.iiij. iam statim allegata. Cui consonat glo. Ephes.iiij. sup illud. Deponite veterẽ hoiem: corpus exterior homo est: aia interior. Corpus accipitur pro aia sensitiua: anima pro parte intellectiua. Scđo accipit homo exterior pro hoie finem suũ in exteriorib⁹ creaturis ponẽte. Homo interior per oppositũ est hõ finem suũ in deo creatore cõstituẽs: vt supra habitũ est. ¶ Scđz Alex. homo vetus est hõ peccator propago veteris Ade. Unde glo. ad Ephe.iiij. super illud. Deponite vos et est Ambro. Homo interior si vitia pristina sequit: vetus dicit. Si aũt in nouitate vite ambulat: alien⁹ a seculari errore/nou⁹ dicit. Et glo. interli. Col.iij. super illud. Expoliate vos veterẽ hoiem. Homo vetus/vita vetus in peccatis ꝺm Adã: ꝛ in glo. alleg. ad Ephe.iiij. In interiore hoie agitur hec vetustas ꝛ nouitas. Patet ergo ꝙ hõ vetus ꝛ nouus pertinet ad interiorẽ hoiem acceptũ pro parte intellectiua: ꝛ nõ ad exteriorẽ acceptũ pro parte sensitiua: ꝛ vterqꝫ vetus ꝛ nouus inuenit in vtraqꝫ portione inferiore ꝛ superiore: qꝛ ꝺm vtrãqꝫ portionẽ cõtingit peccare ꝛ mereri. De inferiori manifestũ est: quia circa tẽporalia meremur ꝛ demeremur: de superiore ptꝫ supra dist.xxij.q.j. ¶ Homo vero exterior acceptus secũdo modo pertinet ad portionẽ inferiorẽ. Interior vero ad vtrũqꝫ: qꝛ contẽplãdo finẽ/agit ꝺm portionẽ superiorẽ. Ordinãdo exteriora ad finem: agit ꝺm portionẽ inferiorẽ. Accipiẽdo aũt hoiem exteriorẽ primo modo pro parte sensitiua: sic nõ pertinet ad aliquam portionẽ rationis: interior vero pro parte in-
Dubiũ.2. F
tellectiua pertinet ad vtrãqꝫ. ¶ Secũdo dubitatur. Utrum cõtingat pctm̃ mortale esse in inferiore portione/absqꝫ hoc ꝙ sit in superiore/ꝛ econuerso. Respõdet ꝙ cũ peccatũ esse nõ possit mortale sine cõtẽptu dei: ꝛ regularũ eterne ac diuine legis vero vel interpretatiuo: vt infra dicit: si portio superior accipitur stricte/peccatũ mortale potest esse in portione inferiori ꝛ nõ in superiori: vt peccatũ quo quis peccat in proximũ vel in seipsum: cuius deus nõ est obiectũ. Naz sic nullũ peccatũ est in portione superiori/nisi qđ immediate cõmittit in deũ. Hec em̃ portio sic accepta/nõ versat circa aliud obiectũ/ꝙ circa deum. Accipiẽdo aũt portionẽ superiorẽ large: nullũ peccatũ mortale cõmittitur: quin portio superior sit in culpa. Cũ enim nõ cõmittit sine auersione a deo: et solius superioris portionis est auerti a deo: sicut cõuerti ad deum ꝺm regulas eterne legis: sic accipiẽdo portionẽ superiorẽ in omni mortali peccato portio superior auertit se a deo vere vel interpretatiue. Uere dum legẽ eternã attẽdens cõtra eam cõsentit portioni inferiori in actum contrariũ legi. Interpretatiue dum nõ cohibet inferiorẽ duz tenet ꝺm legẽ. Et ita negligẽdo auertit dum se nõ cõuertit ꝛ conuertere se tenet. Et illo modo verũ est illud Augu. ꝙ si peccatũ non diu teneatur in delectatione cogitationis: sed statim vt mulierẽ.i. inferiorẽ portionẽ tetigit viri/id est superioris portionis auctoritate repellatur/veniale est. Si vero diu in delectatione cogitationis tenetur: ꝛ si voluntas perficiẽdi desit: mortale est: ꝛ pro eo dãnabitur simul vir ꝛ mulier/ id est totus homo: quia tunc vir nõ sicut debuit mulierẽ cohibuit: vnde potest dici cõsensisse. Hec magister. Ex quibus ptꝫ ꝙ beatus Augu. ꝛ magister accipiunt portionẽ superiorẽ large: vt eius est regere portionẽ inferiorem ꝺm leges eternas. In portione vero superiori potest esse peccatũ mortale absqꝫ hoc ꝙ sit in portione inferiori: vt patet de peccato infidelitatis circa articulum trinitatis: quia circa tale obiectũ nõ est portio inferior. ¶ Multa hic moueri possent dubia de differẽtia peccatoꝝ mortaliũ ꝛ venialium: que magis posterius dum de peccatis agetur in genere locum habent.

Distinctio.xxv.

In distinctione vicesimaquinta agit de libero arbitrio ꝺm se quantũ ad subiectũ: quantũ ad obiectũ: ꝛ quãtũ ad virtutẽ ꝛ effectũ. Cuius sentẽtia in subiectis cõclusionibus continetur. ¶ Prima. Liberũ arbitriũ respiciens contingens futurũ diuersimode est in deo/in angelis/ꝛ in hoibus ꝺm quadruplicẽ hois statum. Hi status hominis sunt. Status ante peccatũ: post peccatum ꝛ ante gratiam: post peccatũ data gratia: in beatitudine eterna. ¶ Secũda ꝯclusio. Humana volũtas semper a coactione est libera: non autem a peccato et a miseria: nec ad bonum operandũ sine gratia. ¶ Tertia cõclusio. Libertas hominis ante peccatum ab bonum nulla difficultate/aut carnis rebellione impedita/per peccatũ depressa est: ꝛ grauiter diminuta.

Questio vnica.

Circa hãc distinctionem querit. Utrũ liberũ arbitriũ sit aliqđ a ratione et volũtate distinctũ. A.
¶ Premissis notabilibus ponent cõclusiones: additis pro tertio articulo dubijs/cum suis solutionib⁹. ¶ Quo ad primũ notandum/ꝙ aliter de libe. arbi. locuti sunt phi: aliter doctores theologi ꝛ sancti. Articu.1. Nota.1.
¶ Phi loquunt de li. ar. prout distinguit cõtra principiũ naturale. Nã Phs ij. Phys. vbi distinguit principiũ actiuũ in naturã ꝛ intellectũ. Per intellectũ intelligit li. ar. siue volũtatem: hoc est aiam intellectiuã respectu illi⁹ actus quẽ habet in sua ptãte: ꝛ respectu illius dicit voluntas. Sic ibidẽ cũ diuidit in agẽs ꝺm propositũ/ꝛ nõ ꝺm propositũ. Per agens ꝺm propositũ/intelligit agẽs liberũ seu voluntatẽ. Item.ix. Metaph. dum diuidit potentiã actiuã in potentiã rationalẽ ꝛ irrationalẽ. Per rationalẽ intelligit potentiã ad opposita que nõ est nisi volũtas. Idẽ ergo intelligit per actiuũ ꝺm propositũ intellectũ ꝛ potentiã rationalem. Silr idem intelligit per actiuũ nõ ꝺm propositum ꝛ naturã ꝛ potẽtiã irrationalẽ. Et per primũ intelligit potẽtiã liberã: per scđm potẽtiã naturalẽ.
¶ Potẽtia aũt libera vt distinguit contra naturalẽ est potẽtia indifferẽs ad opposita: que scꝫ in sua potestate habet vtrũqꝫ oppositoꝝ/scꝫ facere ꝛ nõ facere: qđ sic intelligẽdũ est. Potẽtia libera est que oib⁹ ad productionẽ alicuius effectus requisitis eodem modo se habentibus/nullo variato ex parte sui vel alterius habet in potestate sua ita non producere sicut producere: ita ꝙ ex natura sua ad neutrũ determinatur: ꝛ talis potẽtia dicitur cõtingenter productiua. Non est autẽ hoc intelligendũ ꝙ habeat in potestate sua illa opposita producere/scꝫ ꝛ non producere pro eodẽ instãti: hoc enim implicat contradictionẽ: sed pro diuersis instãtibus successiue. B.

De hoc supra dist.xxxviij.primi. ¶ Potētia natura-
lis opposito modo describit̄:est potētia ad vnū op-
positoꝝ determinata:que nō habet in sua potesta-
te vtrūq̄ oppositū ad sensum preexpressum:⁊ talis
potētia agit necessario.i.positis oibus ad ꝓductio-
ctionē effectus requisitis nō potest nō agere. ¶ Ex
Corolla.1. illo patet primo ꝙ nulla causa respectu eiusdē effe-
ctus est causa libera ⁊ naturalis. Patet:q2 hoc im-
Corolĺ.2. plicat. ¶ Secundo sequitur ꝙ causa respectu vnius
effectus potest esse libera:⁊ respectu alterius natu-
ralis. Patet de potētia rationali que respectu intel
lectiōis est causa naturalis:respectu volitionis est
Corol.3. causa libera. ¶ Tertio sequit̄ ꝙ sola volūtas est po
tentia libera. Patet:quia ois alia potētia ad suum
effectū determinat̄:ita ꝙ positis oibus ad agendū
Corol.4. requisitis/nō potest non agere. ¶ Quarto sequit̄ ꝙ
volūtas nō respectu cuiuslibet velle est causa libe-
ra. Patet de obstinatis ⁊ dānatis:similiter de volū-
tate cōfirmatoꝝ in beatis. De quo supra distin.vij.
quia respectu actus quē nō habet in sua potestate/
nō est libera. Sic etiā accipit Damasce.libertatē cū
dicit. Illa que sunt in potestate nostra si faciamus:
vel si nō faciamus:ea sunt obiecta libe.arbi.ait em̄.
Eoꝝ que fiunt hec quidē sunt in nobis:hec nō sunt
in nobis. In nobis quidē sunt ad que nos sumus
libe.arbi.facere ⁊ non facere. Et simplr̄ sunt in no-
bis:que sequit̄ laus ⁊ vituperatio ⁊ lex. Principalr̄
autē sunt in nobis illa opera de quib9 cōsiliamur.
Consiliū aūt est eoꝝ que pariter cōtingūt. Si ergo
oēm actionē liberā sequit̄ laus vel vituperiū:⁊ hec
nō sequunt̄ nisi operationē cōtingentē nō necessa-
E riam:sequit̄ ꝙ ois actio libera sit cōtingēs. ¶ Theo
logi vero varie loquunt̄ de libertate. Qñq̄ em̄ acci-
piunt libertatē largissime vt distinguit̄ cōtra coa-
ctionem:ita ꝙ potētia dicit̄ producere libere id qđ
nō producit coacte:hoc est cōtra suū velle. Et sic nō
distinguitur cōtra principiū necessariū necessitate
immutabilitatis. de hoc supra dist.vij.per longū.
De hoc loquit̄ sanctus Bonauen.q.viij.huius dist.
dicens. Cum duplex sit necessitas coactionis ⁊ im-
mutabilitatis. Necessitas coactionis repugnat li-
bertati arbitrij:necessitas vero immutabilitatis nō.
Pro eo ꝙ arbitriū dicit̄ liberū:nō quia sic velit hoc
vt possit velle eius oppositū:sed quia omne qđ vult
appetit ad sui imperiū:quia sic vult aliquid vt velit
se velle. Et ideo in actu volendi/seipsum mouet et
sibi dominat̄. Et pro tanto dicit̄ liberū:q̄uis immu
tabiliter ordinet̄ ad illud. Illo ergo modo idem est
liberū ⁊ voluntariū. Et libere ꝓducit̄ quicquid pro-
ducit̄ mediāte volūtate. Sic si volūtas creata pro-
duceret aliquē actum necessario:sicut velle respectu
finis ſm quosdā illū actum produceret libere non
cōtingēter/sed volūtarie. Illo modo potētia libera
ſm eandez rationē cōuenit deo/angelo/⁊ homini:
sicut ⁊ voluntas conuenit illis vniuoce. Sic dicit
beatus Ansel.in de libe.arbi.c.j. ꝙ liberū arbitriū
ſm diffinitionē cōmune est omi rationali creature.
¶ Alio modo accipit̄ libertas strictius:quantū ad
aliquid vt opponit̄ seruituti:per quā aliquis alteri
subijcitur. Et sic ſm multiplicē seruitutē potest po-
ni multiplex opposita libertas:sed de seruitute le-
gali:de qua.j.Coꝝ.vij. Seruus vocatus es/non sit
tibi cure:sed ⁊ si potes fieri liber magis vtere:nō lo-
quuntur hic doctores:sed tantū de seruitute culpe
⁊ miserie:ſm quā duplicē seruitutē/ponitur duplex
opposita libertas/sc3 a culpa ⁊ a miseria seu pena:
illo modo beati sunt perfecte liberi: dānati carent
vtraq̄. Viatores vero tanto sunt liberiores/quāto
magis culpe ⁊ pene immunes. Ad Rom.vj. Libe-
rati a peccato/serui facti estis iustitie. Et sic verum
est ꝙ posse peccare non est pars libertatis:sicut in
primo modo posse cogi nō est pars libertatꝭ:de his
modis libertatis supra habetur distin.vij. ¶ Et ſm
D illos tres libertatis modos/distinguitur libertas
in libertatē nature/gratie/⁊ glorie. Libertas natu-
re est libertas a coactiōe. Libertas gratie/est liber-
tas a culpa. Libertas glorie/est libertas a miseria.
Accipitur etiā cōcorditer cū philosophis prout op-
ponitur necessitati/nō tantū coactionis/sed etiam
immutabilitatis. Hec dicit̄ libertas ↄtingētie. Sic
accipit̄ quādo est principiū meriti ⁊ demeriti. Nam
per hec que vitare nō possumus/nec meremur/nec
demeremur. Et sic accipit Damasce.cū negat libe.
arbi.a brutis:quia magis aguntur q̄ agunt. Non
agunt/sed aguntur:quia non habēt dominiū super
actus suos eliciēdos/vel nō eliciendos:licet actus
eoꝝ etiā sint intrinseci:necessitant̄ tamen ad actus
suos per naturam. ¶ Et ſm has acceptiones varie
allegantur sanctorū auctoritates. Varie etiā ponū-
tur libe.arbi.diffinitiones. Ansel.in de libe.arbit.
ca.iij.sic diffinit liberū arbitriū. Est potestas seruā-
di rectitudinē volūtatis propter ipsaz rectitudinē/
que potest sic intelligi. Est potestas seruādi rectitu
dinem.i.cōformādi se rectitudini prime seu increa-
te quantum est ex sui natura propter ipsam rectitu-
dinem. Hec enim est rectitudo volūtatis ↄformitas
eius cum diuina volūtate:qđ nihil aliud est q̄ po-
testas volēdi aliquid cōformiter diuine voluntati:
propter hoc/quia cōformis est:vel quia sic vult di-
uina volūtas. Et ista cōuenit deo/angelis/⁊ homi-
nibus etiā dānatis:qui quantū est ex natura sua:
possunt se cōformare rectitudini:quia volūtati di-
uine que est prima rectitudo:nec cōuenit alijs a ra-
tionali natura:quia etsi brutum aliquādoq̄ seruat re-
ctitudinē:vt canis diligēdo catulos suos:nō tamen
seruat propter rectitudinē quam nō agnoscit. Sola
enim ratione cognoscit̄:et sola volūtate seruat̄. Ex
his cōstat libertas arbitrij:vt idem dicit ibidē.c.iiij.
Hec ergo potestas dicitur liberum arbitrium:quia
nemo potest cogi rectitudinē deserere cum eam ha-
buerit:licet eam nō habitā sibi dare non possit:nec
perditā eam recuperare:potest tamen habitā non
deserere. Res enim ois libera est ab ea re a qua cogi
nisi volens vel prohiberi nō potest:vt dicit cap̄.v.
¶ Sed diceres:ex illo sequitur ꝙ posse peccare esset
pars libertatis:qđ ipse negat:dicit enim cap̄.j. Nec E
libertas/nec pars libertatis est peccandi potestas.
Probatur tamen cōsequētia:quia a peccando cogi
nisi volens nō potest. Respondetur ꝙ posse peccare
nō est sine libero arbitrio:quia nihil carens libero
arbitrio potest peccare. Nam ⁊ ipse dicit. Per liberū
arbitrium peccauit apostata angelus/siue primus
homo:quia per suū3 arbitriū peccauit. Quod sic li-
berum erat:vt nulla re cogi posset ad peccandū. Et
sequitur. Peccauit autem per arbitriū suum quod
liberū erat:sed non per hoc vnde liberū erat/id est
per potestatē qua poterat nō peccare:⁊ peccato nō
seruire:sed per potestatē quā nō habuit peccandi:
qua nec ad nō peccandi libertatē iuuabatur:nec ad
seruitutē peccādi cogebatur:quia nulla re cogente
nō aliqua necessitate sed spōte peccauit. Hec Ansel.
Quod vero non est pars libertatis posse peccare/
vult dicere ꝙ nō est pars libertatis:qua natura ra-
tionalis libera est ad decētia ⁊ expediētia:quā pro-
prie vocat libertatē:quia propter illa data est. Non
enim accepit homo arbi.libertatē:vt eo ad malum
abutatur:sed vt libere ad bonum conuersus vitam
eternā propter quam factus est cōsequatur:vt vult
Ansel.c.iij. Quia sicut deficere proprie nō est posse:
ita posse peccare non est posse:quia est posse defi-
cere a rectitudine. Vel aliter. Posse peccare non est
libertas/nec pars eius:hoc est non est diffinitio li-
bertatis/nec pars diffinitionis. Nam cum diffini-
tio debet esse cōuertibilis/⁊ cōuenire omni cōtento
sub diffinito. Libertas autē arbitrij conuenit deo/
angelis ⁊ hoib9:posse autē peccare nō cōuenit deo:
ergo nō debet ingredi diffinitionē libe.arbi.et hoc
est quod dicit. Non pertinet ad diffinitionē liber-

F tatis arbitrij posse peccare. Utraq3 solutio colligit
ex verbis beati Anselmi.c.j. ¶Est ergo diffinitio li-
be.arbi.ꝑm eum. Potestas volūtatis ꝛ rōnis seruā
di,ꝑm suā naturā rectitudinē volūtatis ꝑpter ipsaz
rectitudinē nō curādo an sit cōtingēs vel necessaria
Et illa diffinitio cōuenit oī nature rōnali: siue crea-
te siue increate. ¶Beatus Bernar.in suo de libe.ar
bi.sic diffinit. Est cōsensus ob volūtatis inamissibi-
lē libertatē:ꝛ rōnis indeclinabile iudiciū. Cōsensuz
accipit:vt exponit Alexan.quasi mediū inter sensuz
mētis/ꝛ sensum carnis. Et est potestas habēs se vt
mediū potēs assentire appetitui carnis:ꝛ etiā appe
titui mētis. Et illa tātū cōuenit(vt dicit sanct⁹ Bo-
nauen.)creature/nō cōcernēdo statū:ꝛ posset sic in-
telligi. Est cōsensus.i.facultas cōsentiēdi sensui mē-
tis vel sensui rōnis:ob libertatē volūtatis inamissi-
bilē.i.inseparabilē a volūtate:ꝛ iudiciū indeclina-
bile rationis. Indeclinabile.i.inseparabile a volū-
tate:quia voluntas non potest in actum nisi ostenso
obiecto per intellectū vel rationē. Beatus Aug.dif-
finit/vt ponit magister dist.precedenti. Est facultas
rationis ꝛ voluntatis: qua bonum eligitur gratia
assistente vel malū ea desistente:que scd̄m magistrū
datur de libe.arbi. viatorum tantū. Illud enim ad
vtrūq3 flecti potest. Et dicitur liberum quantum ad
voluntatē que potest in opposita:ꝛ dicitur arbitriū
quantū ad rationē discretiuā boni ꝛ mali. Illa ergo
animi potentia qua bonū vel malum potest velle:
vtrūq3 discernēs liberū arbitriū vocat̄:qđ bruta ani
malia nō habēt:q: rōne carēt. Unde.c.xx.in de eccle.
dogma.siue diffinitionib⁹ orthodoxe fidei. Arbitrij
libertas est rōnalis volūtas:inquit Augu. Est ergo
arbitriū hoc liberū ad vtrūlibet:q: volūtas sponta-
nea appetitu moueri potest ad ea que bona vel ma
la iudicat rō. Et hoc modo horū tantū est libe.arbi.
qui volūtatē mutare possunt:ꝛ in cōtraria deflecte-
re. In quorū potestate est eligere bonū vel malū:et
vtrūlibet ꝑm electionē facere vel dimittere:ꝛ illo mo
do nec est in deo:nec in beatis. Et licet scd̄m hanc
assignationem libe.arbi.ipsum non conueniat deo:
tamen cōmuniter attribuitur deo ꝛ beatis. Et scd̄m
ꝙ dicit libertatē a coactione ꝛ necessitate scd̄m diffi-
nitionē Ansel. Etiam ꝑm ꝙ dicit libertatem a culpa
et miseria. Qđ vero magister supra distin.presenti
dicit/ꝙ libertas arbitrij ab omni labe ꝛ corruptela
immunis est:ꝛ rectitudo volūtatis ꝛ omnium potē-
tiarum anime synceritas atq3 viuacitas:non ponit
Articu.2. diffinitionē liberi arbitrij:sed describit statum eius
Conclu.1. in primis parentibus ante lapsum. ¶Quātū ad se-
G cundum articulū/est ista conclusio prima ꝛ respon-
salis. Quāuis libertas arbitrij non sit sine ratione
obiecti volibilis ostensiua:est tamen essentialiter ꝛ
realiter volūtas sue volitionis productiua. Prima
pars patet ꝑm beatum Augu.vbi supra:quia est ra-
tionalis voluntas. Et quia volūtas nō fertur in in-
cognitum.x.de trini. Requiritur ergo potentia co-
gnitiua que ostendat obiectum volibile:ꝛ hec est ra
tio. Secunda pars patet:quia libertas est illa pote-
stas que est domina suorū actū:ita ꝙ cogi non potest
ꝛ que habet actus suos in sua potestate:talis autez
est voluntas:vt dicit August. Nihil enim ita est in
potestate nostra sicut ipsa voluntas. Idem volun-
tas est animi motus cogente nullo ad aliquid adi
piscendum/vel non adipiscendū. Item ratio potest
cogi per argumenta ad assentiendū cōclusioni:simi-
liter ad apprehendendum obiectū sufficienter pre-
sens:ergo ad ipsam vt talis est/non pertinet liber-
tas:cum libertas ꝑm omnes distinguit̄ a coactione
Item Bernar. Uniuersa que hominis sunt propter
Conclu.2. solā voluntatem a merito ꝛ iudicio libera sunt:ergo
voluntas sola in homine libera est. ¶Secunda con
clusio. Arbitrij libertas non due/sed vna est poten-
tia ꝛ facultas. Patet:quia liberum arbitriū est potē
tia rationalis ꝑm Augu.vbi supra. Illa autem tan-
tum est vna:nec distinguitur realiter potentia intel
lectiua a voluntate:sed idem realiter est intellectus
ꝛ voluntas:vt dictū est supra distin.xvj. Etiā si tene
tur opinio ꝙ intellectus ꝛ volūtas essent potētie di
stincte:libertas arbitrij non esset ille due potentie:
sed sola voluntas:q̄uis ipsa voluntas non posset
exire in actum sine intellectu:sicut potentia intelle
ctiua non est aggregatum ex intellectu ꝛ obiecto:
licet non possit intellectus intelligere sine obie-
cto: supponit ergo liberum arbitrium pro volun-
tate:ꝛ connotat rationē vel intellectū ostēdentem
obiectū. Hinc illa posset dari eius notificatio:est vo
luntas rōnalis libere volēs aliqđ ostēsum siue p̄sen
tatū sibi per intellectū. ¶Tertia cōclusio. Liberum Conclu.3.
arbitriū quātū ad suā essentiā nec augeri potest nec H
minui. Probat̄:q: liberū arbitrium essentialiter est
ipsa volūtas ex cōclusione prima: volūtas aūt non
distinguit̄ ab essentia anime que est substātia:vt pa
tet dist.xvj. Substātia vero nō recipit magis nec mi Conclu.4.
nus:vt dicit Phs in p̄dicamētis. ¶Cōclusio quarta
Quātū ad coactionē libertas arbitrij nec potest au-
geri nec minui. Probat̄:quia si libertas arbitrij sim
pliciter nō pōt cogi:ergo quātū ad coactionē nec au
geri nec minui. Tenet cōsequentia:q: id qđ simpli-
citer nō cōuenit rei:nec magis nec minus cōuenit
illi. Sequit̄ enim bene. Coactio nō cōuenit libero ar
bitrio:ergo nec coactio magis aut minus ei ꝯuenit.
Tenet cōsequētia a toto i modo ad partē negatiue.
Qđ aūt simpliciter nō possit cogi/ptz:q: nō pōt ꝯtra
velle ad volēdū cōpelli:hoc enim implicat. Et quā-
tū ad illas duas cōclusiones dicit beatus Bernar.
in de libe.arbi. Manet libertas arbitrij tam plena
in bonis q̄3 in malis:tam integra suo modo in crea
tura q̄3 in creatore. Itē in eodē. Libertas arbitrij pa
riter cunctis rōne vtentibus cōuenit:nec magis est
in bonis q̄3 in malis:nec augetur gratia nec minui- Conclu.5.
tur culpa. ¶Quinta conclusio. Liberum arbitrium
quantum ad substantiam ꝛ qualitatem/id est inten
sionē producendorū a se actuū nō est equaliter oim.
Patet cōclusio:quia potētius est in habituatis q̄3 in
nō habituatis:facilius eñ elicit volūtas actus suos
cum habitu inclināte q̄3 sine. Act⁹ dico tam bonos
q̄3 malos. Similiter ad eliciendum actum merito-
rium:similiter impotens est sine gratia. Et scd̄3 gra
tie intēsionem magis vel minus prompta:alioquin
superfluerēt habit⁹ ꝛ dona:sed hec inequalitas nō
reducit̄ ad potētiā que est liberū arbitriū in se/sed
ad habitus inexistētes. ¶Sexta cōclusio. Libertas Conclu. 6.
a seruitute tam culpe q̄3 miserie non est equalis in
cuiuslibet arbitrij libertate. Patet:quia maior est in
beatis q̄3 viatoribus:in damnatis aūt oīno non est.
Et sic dicit Augu. Multo liberius erit arbitrium qđ
oīno nō poterit seruire peccato q̄3 quod potest. Et se
cundū hoc ponit beatus Ansel.diuersos grad⁹ libe
ri arbitrij ꝑm diuersos status: ante peccatū ꝛ post
peccatū:cum gratia vel sine gratia:in deo ꝛ creatu-
ris:angelis ꝛ hoībus.c.vlti.de libe.arbi. ¶Quantū
ad tertiū articulū dubitat̄ primo. Utrum voluntas Articu.3.
possit cogi a deo:quia dictū est in probatiōe quarte Dubiuz.1.
cōclusionis/ꝙ nō potest cogi:nec additū est a quo. I
Et videt̄ ꝙ possit. Nam Luc.xiiij.dicit̄. Compelle
intrare. Intrare illud/est liberū arbitrium:ꝛ cōpel-
lere est cogere:ergo cogi potest liberum arbitrium.
Itē Joan.vj. Nemo venit ad me/nisi pater qui mi-
sit me traxerit illum. Qui trahitur violenter cogit̄.
Item Roma.vij. Uideo aliā legem in mēbris meis
repugnātē legi mētis mee:ꝛ captiuantē me in lege
peccati. Captiuitas autem ꝛ repugnantia importāt
coactionē. Ad hoc respōdet̄ ꝙ dupliciter pōt intelli
gi voluntatē posse cogi:aut impediēdo ab actu ne
velit:aut compellendo seu necessitādo vt velit. Alio
modo intelligit̄ voluntatē posse cogi vt inuite velit
vel nolit:ita ꝙ stante actu volendi respectu a ipsaz
a inuite velit:ꝛ stante nolitiōe respectu b inuite no-

K.b. Supponit̃ etiā q͛ refert dicere volūtatē induci
τ volūtatē mutari: τ volūtatē cogi. Inducit̃ ꝑsuasiōe
qua inclinatur ad aliquid ad qđ nō inclinaret̃ nisi
ꝑsuasa. Mutat̃ qñ fit de volēte nō volēs: aut ecōuer-
so: vt cū deus de amatore tēporaliū facit cōtēptorem
eoꝝ. Cogit̃ dū inuita aliquid vellet: id est dū repu-
gnāte actu sue volūtatis ad oppositū cōpelleretur.
Propō.1. ¶ Quibus ꝑmissis respondet̃ ꝑ aliquas ꝓpositiōes
¶ Prima. Quātū ad actus imperatos volūtas cogi
pōt nō tantū a deo: sed etiā a creatura. Certū em̄ est
q͛ quis pōt nolēs trahi ad ecclesiā τ similia. Cū se-
nueris ali⁹ cinget te: τ ducet quo nō vis. Christ⁹ ad
Propō.2. petrū Jo. vlti. ¶ Secūda ꝓpositio. Volūtas quātuꝫ
ad actus elicitos pōt induci: potest τ timore vel ꝓmis
sione mutari/ ac ab actu elicito recedere: τ oppositū
eius velle. Clara sunt hec teste experiētia. Pōt τ per
diuinā immissionē τ illuminationē ac spūssancti spe
cialē motionē gratieq͛ infusionē recedere a vitiosis
volitionibus τ elicere bonas. Et hec dicit̃ tractio di
uina: qñ sic volūtas diuino adiutorio separat̃ ab his
quibus per amoris glutinū fortiter adhesit: τ eter-
nis incipit adherere. Sic dicit beatus Bernar. Hoc
intēdit deus cū terret aut ꝑcutit vt faciat volunta-
Propō.3. rios nō saluet inuitos: quatenus dū de malo in bo
L nū mutat volūtatē: trāsferat libertatē. ¶ Tertia pro
positio. Volūtas libera cogi pōt a deo vt non possit
velle obiectū volibile. Patet q͛ pōt annihilari. Item
pōt ab ea rōnis vsus tolli. ¶ Itē pōt deus cōcurrere
coagēdo ad eliciēdū volitionē: τ ita suspēdere volu-
tatē ab eliciēdo: sicut omnē potētiā actiuā creatā cō
currendo secū suspēdit ab actione sua. Omnia enim
hec indubia sunt christiano: cū enim nulla causa se
cūda potest agere nisi coagente prima. Prima vero
causa agit cōtingēter ad extra: ideo pōt non coagere
τ ita volūtatē a suo actu impedire siue eā suspēdere
qđ est cogere: vt nō agat seu vt nō eliciat. ¶ Quarta
Propō.4. ꝓpositio. Deus pōt volūtatē cogere ad volēdū aliqđ
ita q͛ nō pōt illud nō velle. Probat̃: q͛ deus pōt actū
volitionis: qui est velle: creare in volūtate: τ creatuꝫ
in volūtate cōseruare: quo posito/ volūtas pōt non
velle: sicut em̄ existēte cognitione actuali in intelle-
ctu/ nō pōt intellectus nō intelligere: ita existēte vo
litione in volūtate nō pōt volūtas nō velle: cū nihil
aliud sit velle q͛ȝ volitionē in se habere. Et sic supra
dictū est dist. vij. q͛ quosdā actus deus creat seu pro
ducit in angelo bono τ malo qui nō sunt in potesta
te angeli. ¶ Quinta ꝓpositio. Nō pōt deus cogere
Propō.5. volūtatē: vt inuite velit. Patet: q͛ hoc videt̃ implica
re cōtradictionē: nā inuitus hꝫ nolle: nolle est nō vel
le: sic inuite velle est velle τ non velle: et illo modo
omnis voluntas est libera a coactione. Et pro tāto
dicit Bernar. Libertas volūtatis est ita plena suo
modo in creatura sicut in creatore: τ q͛ in omnibus
L reperitur equaliter: vt supra cōclusione quarta alle-
gatum est. ¶ Sed diceres. Pono q͛ in voluntate sit
volitio obiecti a deus potest creare in eadem volun
tate nolitionem a manente volitione eiusdem. Po-
test enim deus cōtraria cōseruare in eodem subiecto
per suā potētiā absolutā: quo posito volūtas inuita
vult a. Est enim volēs per volitionē: τ est inuita per
nolitionē: simul enim vult τ nult/ salua grāmatica.
¶ Posset dici q͛ sunt quedā cōtraria que inferūt cō-
tradictoria: τ illa nō possunt simul inesse eidē subie
cto: τ talia sunt velle τ nolle eiusdē obiecti. Nā nol-
le infert nō velle: nā velle a est velle ipsum esse: nol-
le a est velle ipsum nō esse. ¶ Sꝫ si cautius intuetur
nō sunt illa ꝯtradictoria: velle a esse τ velle a nō esse
sed velle a esse τ nō velle a esse. Illa aūt non velle a
esse non infert hanc: velle a non esse: τ ita non vide-
tur q͛ velle a et nolle a inferant contradictoria: sicut
nec calidum τ frigidum. ¶ Et si dicis. Esse et non
esse sunt contradictoria: τ voluntas non pōt simul
velle contradictoria. Responderi posset qđ volūtas
potest velle contradictoria simul: quia potest velle
impossibile voluntate complacentie: licet non effi-
caci: vt dictum est supra dist. vj. Nec ex hoc sequitur
cōtradictoria esse simul vera. Verū difficile est intel-
ligere quō cōtradictoria possit simul esse voluntas.
Difficile etiam est aliquid negare a potētia dei qđ
nō includit cōtradictionē: ideo dimisso casu q͛ simul
stent in volūtate volitio τ nolitio eiusdē obiecti: ad-
huc volūtas inuita nollet: quia nolēs vellet: τ volēs
nollet. Ille igit̃ dicitur inuitus velle qui volendo
nult: aut nolēdo vult. Et talis diceretur cogi: ita qđ
in eodem actu quo vult cogeretur nolle quod sim-
pliciter est impossibile. Et sic intelligenda est quin
ta conclusio. ¶ Secundo dubitatur. Utrū possit suf- Dubiuꝫ.2. M
ficienter probari q͛ voluntas sit libera. Ad hoc bre-
uiter respondet̃ ꝑm Ockam .q. xvj. primi quodli. et
Greg. de arimi. dis. presenti/ q͛ voluntatē esse liberā
libertate contingentie est euidens per experiētiā: τ
ideo nō pōt per aliquid euidentius demōstrari. Pri
mum ptꝫ: q͛ homo in se experit̃ q͛ quātūcunq͛ rō di-
ctet aliquid esse volēdū: pōt tñ voluntas hoc velle
vel nolle. Scđm patet: q͛ omnis rō hoc ꝓbans assu-
mit aliqua dubia vel minus nota vel eque ignota.
Potest tamen ꝓbari cōtra negantes ducēdo eos ad
quedā/ que ꝑm oēs vsum rationis habentes: falsa τ
inconuenientia iudicant̃: q͛ si homo nihil per⁹ libe-
rum arbitrium ageret vel omitteret: frustra esset oē
humanū consiliū: vt deducit Dama. lib. ij. c. xxviij.
Nullus etiam pro suis actibus mereretur premiuꝫ
vel penā: vt ostendit Aug. lib. ij. de lib. arbi. c. ij. Sic
etiam diuina precepta homini non prodessent: si nō
libere seruando peruenirent ad premium. Illud est
etiam pene contra innumerabiles sacre scripture
auctoritates. Et alia plurima absurda induci pos- Dubiuꝫ.3. N
sent. ¶ Illo ergo supposito dubitatur tertio. Utrum
voluntas sit causa sufficiens et immediata suorum
actuū productiua. Et non mouetur dubiū de actib⁹
imperatis: q͛ de illis certū est/ q͛ nō est causa taliuꝫ
nisi per imperiuꝫ qđ est actus eius elicitus. Restrin
gendū est igit̃ dubiū ad actus interiores elicitos.
Et de his respondetur per quatuor propositiones.
¶ Prima volūtas est causa immediata productiua
volitionis et nolitionis. Probatur: q͛ tales actus Propō.1.
sunt in ptāte voluntatis immediate: ergo est causa
eorū immediate. Consequentia tenet ex communi
medio ꝓbādi aliquid esse causam alterius. Antecē-
dēs ꝓbatur: quia aliquis actus est imediate in po-
testate voluntatis: τ nullus alius q͛ȝ actus interior
qui dr̃ elicitiuus: igit̃. Maior probatur: quia alias
periret liberum arbitriū. Minor probat̃: q͛ omnis
alius actus in nostra potestate existens: ideo preci-
se dicit̃ esse in nostra ptāte: q͛m nostrā sequitur voli-
tionē: iuxta illud beati Augu. j. retra. c. xxij. Hoc est
in potestate nostra: qđ cū volumus facimus. Ergo
si volitio nostra non est in nostra potestate: nec cōse-
quens actus erit in nostra ptāte. ¶ Si diceres con-
tra propositionem. Impossibile est q͛ agens seipsuꝫ
reducat de potentia ad actū: sed si voluntas sit cau
sa actiua suorū actuū seipsum reduceret: q͛ stantib⁹
omnibus ad volitionem requisitis: puta presenta-
tione obiecti per rationē: adhuc pōt voluntas non
velle obiectum: et pōt postea nulla variatiōe facta
velle ex sua libertate. Respondet Ockam in primo
quodlib. concedendo illatum: sed hoc soluꝫ verū est
in agente libere. In agente autē naturali siue cor-
porali siue spirituali non est possibile: quia si illud
actu nō agit: oportet q͛ aliquid deficeret: aut causa
aliqua partialis: aut dispositio aliqua requisita in
passo: aut impedimentum aliqđ subsit. Nam oībus
requisitis existentibus necessario agit/ ideo necesse
est (vt reducatur ad actum) per aliud remoueri im-
pedimentū: vel aliud requisitum ponere quod defi-
cit. In agente autem libero est manifesta instantia.
¶ Scđa propositio. Volūtas nō est causa sufficiens
suorū actuum. Probatur: q͛ si esset sufficiens/ posset Propō.2.

producere volitionē nullo actu cōcurrēte stante generali influentia: que hic semper supponit. Consequens falsum: quia tunc posset velle nullo obiecto
Propō. 3. cognito contra beatū Augu. viij. et. x. de trini. Incognitū amari nō potest: ⁊ cōtra experiētiā. ¶ Tertia propositio. Obiectū non cōcurrit actiue immediate ad productionē volitionis cū volūtate. Probat: q2 voluntas potest producere volitionē alicuius obiecti ipso non existēte in rerū natura. Manifestū est: ergo nō cōcurrit actiue obiectū ad talē volitionē. Tenet
Propō. 4. cōsequētia: quia agere presupponit esse: qd autē nō est/ nō agit. ¶ Quarta ppositio. Cognitio obiecti est partialis causa necessario cū volūtate requisita ad productionē volitionis. Probat: quia ea nō existēte volitio produci nō potest: ergo ab ea depēdet volitio in aliquo genere cause. Cōsequētia tenet: q2 ois effectus sufficiēter depēdet a suis causis: nō autem depēdet ab ea in genere cause formalis/ finalis vel
O materialis. Patet ergo in genere cause efficientis. ¶ Ex illo sequit q eadē causa naturalis potest esse causa oppositoꝝ effectuū/ nulla variatione facta in materia. Patet: q2 cognitio appetibilis est causa naturalis volitionis ⁊ nolitionis obiecti: stante enim eadē cognitione obiecti/ volūtas potest ipsum primo modo velle: ⁊ secūdo nolle/ ⁊ ecōuerso. Hoc autē nō est incōueniens de causa partiali: secus de totali naturali. ¶ Sequit secūdo q intētio actus a voluntate eliciti/ nō sequitur intensionē cause naturalis. Patet: quia potest res minus cognita magis desyderari: ⁊ magis cognita min9 appeti: ⁊ hoc propter cōcursum cause libere: que sicut habet in sua ptāte agere ⁊ nō agere: ita habet etiā in sua potestate sic feruēter seu intense vel remisse agere. Hec ppositio est de mēte beati Augu. xv. de trini. c. xxij. vbi vult q amor pcedit de sciētia. Et. c. xxvj. dicit q amor de gignēte mēte/ ⁊ de genita notitia tanq de parēte et prole procedit. ¶ Sed diceres. Qnq volitio precedit notitiā: vt cū volumus scire qd nescimus: ergo non semper notitia est causa volitionis: q2 effectus causam nō precedit. Rñdetur: licet volitio quādoq notitiā precedat: semper tñ volitionē precedēti notitia aliqua obiecti voliti. Unde in casu dū qs vult incognitū noscere: qūis volitio precedat notitiam que desyderat: nō tñ precedit notitiā illius notitie que desyderat: quia nisi nosceret q esset aliqua notitia rei incognite nō eā desyderaret. Uolēdo ergo scire incognitū nō vult incognitū: sed vult scientiā incogniti: ⁊ illā velle non posset/ nisi prius eā cogi-
Dub. 4. taret: ⁊ sic cogitādo cognosceret. Ita soluit beatus Augu. x. de trini. c. j. ¶ Ultimo dubitat cōtra libertatem cōtingētie: de qua in prima parte notabilis. Nā videt q talis poni nō possit: q2 si esset/ esset causa ɔtingētis ad vtrūlibet: sꝫ hec est ipossibilis. Probatur: quia si aliqua esset causa cōtingēs: hoc est ad vtrūlibet oppositorum: aut qñ causat/ aut ante/ aut post. Nō secūdū vel tertiū: q2 tunc nō est causa: nihil enī est causa nisi qd causat. Nec primū: q2 dū causat vnū oppositoꝝ: nō causat aliud: quia (gratia exēpli) qñ volūtas causat. a. pro instanti. b. non pōt nō causare. a. pro instanti. b. quia posito q in. b. instāti causet: impossibile est q in eodē instāti nō causet: sicut arguit Ockam cōtra Joannē, ponētē potētiā imma-
P nifestā ad oppositā cōsequi libertatē. distin. xxxviij. primi. Rñdet q libertas cōtingentie est libertas ad vtrūlibet/ ⁊ est hec soli9 volūtatis. Cōsequēter dicit q volūtas est causa ɔtingēs pro instāti pro quo causat. Pro illo enim instāti pro quo causat cōtingēter causat: licet dum causat nō posset simul in eodē instanti non causare in sensu cōposito. Nec ideo dicit causa cōtingēs alicuius effectus: q2 pōt illū causare ⁊ nō causare simul pro eodē tēpore. Sed causa contingens est que libere sine omni variatione adueniēte sibi vel alteri: ⁊ per nō cessationē alteri9 cause potest cessare a causando actum in alio instanti: vt tactum fuit circa principiū huius distinctionis. Et habetur dist. xxxviij. primi diffusius: quod est dictu. Causa cōtingēs alicuius effectus est causa/ que pōt cessare a causando eūdē effectū p alio instāti oibus alijs eodē modo se habētib9. Uel sic: causa cōtingēs est causa que priusq causauit oibus alijs eodē modo se habētibus potuit cessare ⁊ nō causare. Sic ait Boe. v. de cōso. prosa vlti. Que de libero pficiscunt arbitrio qūuis eueniant existēdo: tñ propriā naturā nō amittūt: quia priusq fierent etiā nō euenire potuerūt: sicut sol oriens ⁊ hō gradiēs: que dum fiunt nō fieri nō possunt: eoꝝ tñ vnū priusq fieret necesse erat existere: alterū vero minime.

Distinctio. xxvj.

Bit de libero arbitrio quo humana natura potuit a lapsu preseruari: cōsequēter in quatuor distinctionib9 sequētibus agit de gratie adiutorio arbitrij liberi superaddito/ quo ad recte viuendū ⁊ bene operandū poterit eleuari. Agit ergo de gratia. Primo quantū ad statū nature hois lapse. Secūdo quantū ad statum nature integre dist. xxix. ¶ Circa primū primo agit de gratia, veritatem determinādo. Secūdo hereses exterminando. distinc. xxviij. Prima pars adhuc in duas: quia primo prosequit de grē effectu quē operatur circa arbitrij libertatem. Secūdo dist. xxvij. de eius quidditate per cōparationē ad virtutē. Primū psenti distinctione docet. ¶ Cuius sñia in subiectis trib9 cōclusionibus summarie cōtinet. ¶ Prima cōclusio. Uoluntatē bonā: vt sit bona ⁊ bonū velit: gratia operās preuenit/ liberat ⁊ preparat. Cooperans perficiēdo sequit: nō tempore/ sed natura: ⁊ ne frustra velit adiuuat. ¶ Secūda cōclusio. Gratia que est fides per dilectionē operans: licet quibusdā bonis preuenitur: illa tamen ad salutē nō sufficiūt: nec eis volūtas sanatur: nec recte viuitur. ¶ Tertia conclusio. Gratia operans qua volūtas iustificat: ⁊ gratia cooperās qua ad bene operandū adiuuat non duo/ sed vnum sunt donum: quod propter diuersos eius effectus/ diuersis noibus nominat. Harum declaratio patet in textu.

Questio vnica.

Irca hāc distinctionem querit. Utrū operās ⁊ cooperās gratia distinguant realiter a charitate infusa. Premissis terminoꝝ declarationib9 pro articulo primo/ subiungentur conclusiones cum anneris dubijs pro articulis secūdis ⁊ tertijs. ¶ Quātū ad primū articulū Articu. j.
notandū circa illū terminū gratia: q nomē grā di- Nota. j.
citur a gratis/ quasi gratis dans vel gratis datū: et sic accipitur actiue vel passiue. Actiue pro gratiosa dei volūtate dāte oia liberaliter gratis nō ex debito: fm illud apli Rom. xj. Quis prior dedit illi ⁊ retribuetur ei? q. d. nullus. Nō em preuenim9 diligēdo deū: sed ipse prior dilexit nos. j. Joan. iiij. De hac gratia pōt illud accipi Actuū. xv. Per gratiā. i. gratiosam voluntatē dñi nostri Jesu christi credimus saluari. Et illud Rom. iij. Justificati gratis p gratiā ipsius per redēptionē que est in Christo Jesu: quē proposuit deus ppitiatorē. Gratia illa qua redēpti sumus: fuit gratiosa dei volūtas: qua deus pro nobis pati voluit Christū: ⁊ ipse se voluntarie obtulit: fm illud Esa. liij. Oblat9 est/ q2 ipse voluit. Alio mō accipit passiue, pro dono aliquo gratis dato: ⁊ ꝫ sic multipliciter accipit: vt tāgit Alex. parte. iij. q. lxix. mēbro. j. tñ redigēdo acceptiones illas ad cōpēdiū: pōt sic accipi quadrupliciter: scꝫ largissime/ large/ stricte/ strictissime. Primis duob9 modis nō distinguitur cōtra dona naturalia: sed vltimis duob9 modis contra ea distinguit. Gratia largissime est donū.

a deo gratis.i.sine debito datū.Et illo modo gratia diuidit in gratiā increatā ⁊ creatā. ¶Increata est spūssanctꝰ qui datur rationali creature ad eius sanctificationē:ſm illud Roma.v.Charitas dei diffusa est in cordibꝰ nostris p spm̄sctm̄ q datus est nobis. Immo tota trinitas illabit mēti humane ſm illud Jo.xiiij.Ad eū veniemꝰ ⁊ mãsionē apud eū faciemꝰ. Filiꝰ loqt de se ⁊ pr̄e. ¶Gratia creata hoc modo est oīs creatura:qz oīs talis est gratis a deo ꝓducta:⁊ sibiipsi creature aut alteri donata.ſm illud.j.Coꝝ.iiij.Quid habes qđ nō accepisti?Ita loqt de gratia apl's.j.Coꝝ.xv.Gratia dei sum id qđ sum:nā ⁊ ipm̄ esse accepit gratis a deo.Sic imago dei nobis concreata que est ipsa ale natura đr gr̄a ſm Alexā.vbi supra. ¶Gr̄a large est dei donū nature rei supadditū:siue cōsequat naturā gn̄aliter:siue hāc naturā specialiter:vt sunt corporis fortitudo/animi vigor/ingenij ꝑspicacitas ⁊ industria:cognitio rerū etiaz naturaliter acq̄sita/eloquētia/affabilitas:etiā exteriorū rerū possessiones.Oīa em̄ hec gratis a deo donant:ſm illud Jaco.j.Omne datū optimū ⁊ omne donū perfectū desursum est descēdēs a patre luminum.Et illud Jo.iij.Nō pōt hō accipere quicq̄ nisi fuerit ei datū de celo. Hoc modo dicimus hoīes sanos/ingeniosos/potētes/diuites ⁊c. gratiā multā cōsecutos a deo. Et principes scribūt Euerhardus dei gr̄a vvirtēbergen̄.et Decken̄.dux talis ꝓuincie. ¶Proprie ⁊ stricte gratia est donū supernaturale a solo deo superadditū nature:vt est donū ꝓphetie:donū linguaꝝ:⁊ virtutes infuse.Hoc modo accipit.j.Coꝝ.xij.vbi dicit/diuisiones gratiarū sunt:vnus autē spūs.Et post speci nocant he gratie:que sunt sermo sapiētie/sermo scientie/fides/gratia sanitatum/operatio virtutū/ꝓphetia/discretio spirituū/genera linguarū/interpretatio sermonū.Et sequit. Hec oīa operat vnus atq3 idē spiritꝰ/diuidēs singulis prout vult. ¶Gratia proprijssime siue strictissime accepta est donū supnaturale a solo deo rationali creature infusum:quo ipsa reddit grata deo/⁊ accepta ad vitā eternā beatifice possidēdā. Sic accipitur Rom̄.vj. Stipēdia peccati mors:gratia dei vita eterna:⁊ in alijs multis locis. ¶De gratia largissime sumpta dicit Augu.epl'a.xcv. naturā hoīs gratiā dici:sic em̄ rn̄det Pelagius:vt refert Augu. vt eam gratiā/scz esse diceret nō nisi naturā in qua cōdidit nos deꝰ. Et infra.Gratiā creatoris natura est:inquit Pelagius creati hoīs. Et in epl'a.xciiij. Lex data homini a deo:vt ei viueret gratia dicitur. Itē in epl'a.xcv. Doctrina nobis data gr̄a dicit. Et in epl'a.cvj.vnde inquit in epl'a prefata.xcv. Siue enim gr̄a dicat liberi arbitrij/siue legis preceptū/siue remissionē pctōꝝ.Itē epl'a.xcj.Gratia dicit om̄e id qđ quotidie cōsequimur vel habemꝰ.Idē habet Augu.in de verbis apl'i sermōe.xj.et.xiij. ¶De gratia large ait Augu.vbi supra epl'a.xcv. Non improbanda ratione dicit gratia dei qua creati sumus:vt nihil essemꝰ:nec ita essemꝰ aliqđ vt cadauer qđ non viuit:⁊ arbor que nō sentit:aut pecus qđ nō intelligit:sed hoīes vt essemus ⁊ viueremꝰ/⁊ sentiremꝰ et intelligeremus.Sequit. Non immerito illa gratia dici pōt:qz non precedētiū aliquoꝝ bonoꝝ operum meritis:sz gratuita dei bonitate donata est. Et infra.Illā vero gratiā qua creati sumus hoīes ⁊c. Ad idē sermone.xj.in de verbis apl'i.Et Inno.papa ad patres Carthaginen̄.concilij.et est epl'a Augu.xcj. Possunt tamen illa dicta etiā aliquo modo applicari ad primā acceptionē gratie. ¶De gratia strictissime sumpta Augu.dicit esse scriptū illud apostoli Roma.iiij.Ei aūt qui operat merces nō imputatur ſm gratiā/sed ſm debitū. Ei aūt qui nō operatur:credenti in eum qui iustificat impiū/reputat fides eiꝰ ad iustitiā ſm ꝓpositū gratie dei.Itē. Non irritā facio gratiā dei.Gal'.ij.Item. Qui in lege iustificamini a gratia excidistis.Gal'.v.⁊c. Hanc gratiam Augu.in epistola.xcv.que est ad papā Inno.ꝯtra doctrinā Pelagij/nominat gratiā christianorū dicens. Gratia christianoꝝ non est natura:sed qua saluatur natura/qua predestinati vocamur/iustificamur ⁊ glorificamur:vt dicere possimꝰ. Si Christꝰ pro nobis quis cōtra nos? Qui etiā ꝓprio filio suo nō pepercit.Et infra eadē epl'a. De hac gratia vertebatur questio q̄n ab his quos Pelagius grauiter offendebat atq3 turbabat:dicebatur ei ꝙ eam suis disputationibꝰ oppugnaret q̄bus assereret:nō solū ad facienda/verūetiam ad perficiēda mādata diuina per liberum arbitriū humanā sibi sufficere naturā.Hec ille.Ex illa gratie distinctione facile respōderi posset ad opinionē Greg.de arimi.de qua infra distin.xxviij.An scz hō per liberū arbitriū possit sine gratia moraliter bene agere/p̄cepta seruare ⁊c. Innuit etiā in prefata epl'a August.differētia inter facere mandatū ⁊ perficere. Perficere enim vltra facere importat meritorie ⁊ ad cōsecutionē glorie obseruare mādatū. Pelagius vero asserebat liberū arbitriū homini sufficere ad vtrūq3 sine gratia. ¶Et ſm hec gratia ꝓprie siue stricte pro dono supernaturali accepta diuidit in gratiā gratū facientē:⁊ gratiam gratis datā. ¶Gratia gratū faciēs est que nūc vltimo diffinita est:quā habēs amicus dei cōstituit ⁊ dignus vita eterna.Est em̄ quedā forma ale a deo infusa/qua aīa formaliter reddit deo chara ⁊ grata:⁊ qua ordinat ad vitā eternā possidendā nisi obicē posuerit vel impedimētū. ¶Gratia gratis data est donū supernaturale datū alicui ad vtilitatē sui vel alioꝝ:quod habens non est formaliter gratus deo. Potest enim tale donū stare in peccatore qui nō est gratus deo. Hanc diffinit Alexan.parte.iij.q.lxxiij.membro.ij.Est donū infusum rationali nature sine meritis quantū in se est disponēs ad salutē ꝓpriam vel alterius edificationē.Disponēs intelligit nō de ꝓpinquo:sed quasi distāter ꝓpter gratiā gratū facientē que est dispositio de ꝓpinquo:quia sufficiēs. Et q̄m hec gratia nō habet nomē speciale sibi impositū appropriat sibi nomē generale:sicut in multis alijs fieri solet.In hac tn̄ distinctione/⁊ tribꝰ sequētibus gratia accipit proprijssime pro gratia gratum faciente. ¶Secūdo notandū ꝙ magister in litera gratiā diuidit in gratiā operantē/et gratiā cooperantē.Que nō est diuisio in mēbra distincta:sed in idem diuersimode cōsyderatū:id est in ordine ad diuersos suos effectus.Sunt em̄ duo effectus principales gratie.Unus est gratificare naturam:nam gratia hec iustificat impiū liberans eum a miseria culpe.Per gratie em̄ infusionē remittit pctm̄. Glo. super illud Roma.j.gratia vobis ⁊ pax. Gratia.i.remissio peccatoꝝ:de quo dicetur in quarto.Quo dimisso de peccatore iniusto ac dei inimico/fit innocens iustus/ac deo amicus ⁊ gratus:⁊ hunc effectū habet sola sua informatione:ex hoc enim ꝙ informat solū gratificat naturā:hoc est acceptā facit ad vitā eternā.Unde sicut pulchritudo corporis reddit totum corpus humanū gratum ⁊ amicabile:ita gratia est decor ale faciēs animā eo ꝙ inest acceptā deo.Unde glo.super illud Psal. Ut exhilaret faciē eius in oleo.Gratia est quidā nitor ale ad cōciliādū sanctū amorē:et hunc effectū semper habet etiā in infantibꝰ baptizatis. ¶Secūdus effectꝰ est inclinare operatiōes in finē vltimū qui est deꝰ.Inclinat enim hoīs volūtatē ad eliciendū opera sua principaliter ꝓpter deum tanq̄ finem super oīa intentū et dilectum:⁊ per hoc facit opera hoīs meritoria/et eterno premio digna. ¶Quantū itaq3 ad primum effectū dicitur operās vel preueniēs:quia preuenit volūtatē eam preparādo/⁊ bonā ⁊ iustā/⁊ acceptā deo faciēdo vt digne bonum velit.Quantū vero ad secundū effectū dicit gratia cooperās ⁊ subsequēs pro quāto adiuuat voluntatem inclinādo eam ad opera meritorie perficienda:prius enim est natura

B

Nota.2.

C

etiā non

etsi non tempore vt natura gratificet: quaten⁹ op⁹
eius ad premiũ acceptetur. Respexit dñs ad Abel ⁊
munera ei⁹: prius ad personã. deinde ad mun⁹ ob=
latũ: Ex quo manifestũ est ꝙ grã operans ⁊ coope=
rans nõ est due: sed vna grã: sic dupli ci noie ꝓpter
diuersos effect⁹ dicta. Et ita diuisio illa est termini
in membra: non re sed ratione distincta: id est in mẽ
Nota.3. D. bra eandez rem diuersis rationibus significantia.
¶ Tertio hic supponat ex dist. xvij. primi/ ꝙ chari=
tas est virtus theologica immediate a deo infusa:
qua habens eam deum habet charum: id est dili=
git deuz: ⁊ qua opera ex ea procedentia deo placita
⁊ ad vitam eternam sunt accepta. Sunt autem que
dam ꝓprietates ⁊ excellentie que vniformiter attri
buuntur charitati ⁊ gratie scz instituere imperiuz.
Charitas eniz operit multitudinem peccatorum.
j. Pet. iiij. Et de gratia dicitur ad Titum. iij. Justifi
cati ante gratia ipsius heredes simus ꝓm spez vite
eterne. Placare ⁊ acceptum facere deo. Qui diligit
me diliget a patre meo. Joan. xiiij. De gratia dicit.
Habem⁹ gratiã per quaz seruiẽtes placeamus deo
Heb. xij. Item vtraqꝫ saluat. Nã finis precepti cha
ritas. j. Timo. j. Preceptũ aũt ordinat ad salutẽ ꝓm
illud. Si vis ad vitã ingredi serua mandata. Mat.
xix. De gratia dicitur. Gratia estis saluati nõ ex vo
bis: dei enim donũ est. Ephe. ij. Utraqꝫ sufficit ad sa
lutem. De charitate dicit. Plenitudo legis est cha=
ritas. Roma. xiij. Item Roma. viij. Diligentib⁹ deũ
omnia cooperant in bonũ. Et Aug. Habe charitatẽ
⁊ fac quicqd vis. De gratia. ij. Cor. xij. dicitur pau
lo. Sufficit tibi gratia mea. Utraqꝫ diuidit inter fi=
lios regni ⁊ carceris: ꝓm Augu. Non enim potest
charus deo ⁊ grat⁹ cõnumerari filius perditionis:
neqꝫ econuerso filius perditionis esse deo charus ⁊
gratus. Sed nec diligens deum potest deo non esse
charus ꝓm statim allegata. Qui diligit me: diliget
a patre meo. vtraqꝫ est forma virtutũ: et neutra po=
test esse informis. De charitate. j. Cor. xiij. Si lin=
guis hominũ loquar ⁊c. De gratia. j. Petri. j. Spera
te in eam que offertur vobis gratiã. Ergo sine grã
ceteri habitus non sunt vere virtutes: que spem vi
te non tribuunt: nec sine gratia grate esse possunt.
vtraqꝫ perfecte coniungit fini: et hic in via quantũ
via patitur: ⁊ ibi in patria: nam vtraqꝫ et naturã ⁊
operationes in deum tanqꝫ in obiectum proprium
ordinat: vtraqꝫ etiam est donũ optimum ⁊ excellen
tissimum. De charitate habetur. j. Cor. xiij. Maior
Articu.2. horum charitas. Est etiam perfectionis vinculum
Col. iij. de gratia dicitur. Optimum est gratia stabi
Cõclusio.1. E lire cor. Hebre. xiij. ¶ Quãtũ ad articulũ secunduz
est cõclusio prima. Gratia qua deus ad vitã eternã
acceptat animã et eius actum/ est aliquid positiuũ
in ipsa a deo creatum. Illa conclusio est omniũ do=
ctorum cõcorditer: que potest sufficienter ⁊ euiden
ter demonstrari: licet ad hoc pleriqꝫ doctorum mul
tum laborarunt: sed rationes eorũ licet persuadeãt
non tamen necessario concludunt. Ex nullis enim
medijs potest euidenter concludi necessitas simpli
citer ponendi charitatẽ infusam seu gratiã ad acce
ptandum naturã rationez et actum eius ad vitam
eternam ꝓm potentiã dei absolutã: vt sufficiẽter de
clarat Sco. ⁊ Ockam dist. xvij. primi/ soluentes ra=
tiones aliorũ et insufficientiã earũ declarãtes. Te
net autem cõclusio predicta ꝓpter auctoritatẽ scri=
pture ⁊ sanctorũ. de sum. trini. ⁊ fide catho. in clemẽ
Nam auctoritates supra allegate sonant ad distin
ctionem gratie et charitatis a deo acceptãte natu=
ram et opus eius: sicut illa de charitate. Charitas
diffusa est in cordibus nostris per spiritũsanctũ qui
datus est nobis: que expresse distinguit inter chari
tatem et spiritũsanctũ. Similiter de gratia dicitur/
ꝙ spiritus diuidit vnicuiqꝫ gratiã prout vult: quod
non solũ de gratia gratis data intelligitur: sed etiã
de gratia gratũ faciente. Quod autẽ diuiditur per

spiritũ/ non est spiritus: sed donũ creatũ a spiritu
Similiter illa glo. allegata que dicit gratiam esse
nitorem anime/ vult gratiã esse aliquid creatuz in
anima. Ad idez possunt adduci multe auctoritates
August. et sanctorũ. Hec aũt cõclusio latius tractat
in primo dist. xvij. vbi plura tacta sunt ad ꝓpositũ
valentia: vide ibi. ¶ Scda cõclusio. Grã nõ est sub= Concl'o.2.
stantialis: sed accidentalis forma aie infusa. Pria
pars ptz: quia nec est materia nec forma: nec cõposi
tum substãtiale. Non materiã nec compositũ: mani
festũ est. Nec forma substãtialis: quia tunc aia esset
cõposita ex actu ⁊ potẽtia: ergo est substãtia. Tenet
cõsequentia a sufficienti diuisione philosophi. ij. de
anima. Item aia iusti esset alterius speciei ab aia
peccatoris. Similiter ⁊ hõ iustus ⁊ peccator differ=
rent specie: quia in vno esset forma substantialis. i.
gratia que non esset in alio. Secũda pars patet ex
prima: nam cũ gratia est aliqd ens positiuũ ex con=
clusione prima: ⁊ non est substantia: ergo accidens.
Omne aũt accidens est forma inherens: igit. Inhe=
ret autẽ aie cũ sit eius ornatus ipsam denominans
et gratificans: nec aliud subiectuz assignari potest.
¶ Tertia cõclusio. Gratia est habit⁹ aie virtuosus/
nõ acquisit⁹ sed infusus. Quod sit habitus ꝓbatur
quia est qualitas dirigẽs aiaz ⁊ inclinãs ad opera
meritoria: igit habitus. Non tñ acquisitus: qr a so= Concl'o.3.
lo deo infusus: vt ex notabili primo ptz. Quod etiã
sit virt⁹/ ptz per diffinitionẽ virtutis beati August.
quia est bona qualitas mentis qua recte viuit: qua
nemo male vtitur: quam deus in nobis sine nobis
operat. Oẽs hẽ particule ꝯueniũt gratie. Similiter
et diffinitio philosophi gratie cõuenit: nam habẽtẽ
perficit: et opus ei⁹ bonũ reddit. Qd etiã nõ est acq
sita/ patet: quia nec ex actib⁹ meritorijs: hi eñ pre=
supponũt gratiaz. Nec nõ meritorijs: quia tũc non
inclinaret nisi ad actus nõ meritorios: cũ oĩs habi=
tus acqsitus ad siles actus inclinat eis ex qbus ge
nerat: relinqtur ergo ꝙ est virtus infusa. ¶ Quarta Concl'o.4. F
conclusio ⁊ respõsalis. Gratũ faciens gratia ab infu
sa charitate est realiter indistincta. Probat: quia nõ
est ponẽda pluralitas sine causa: sed si distinguerẽ=
tur realiter charitas ⁊ gratia: altera superflueret:
nam quecũqꝫ proprietas conuenit charitati create:
cõuenit et gratie: et ecõuerso: vt patet ex vltimo no
tabili. Utraqꝫ enim gratificat naturã: vtraqꝫ reddit
opera meritoria vite eterne: et sic de alijs proprieta
tibus: igit vna superflueret. ¶ Item que per nullaz
potentiã sunt separabilia: sunt realiter indistincta
charitas ⁊ gratia sunt inseparabilia: ergo. Maior
patet: quia oĩa realiter distincta deus põt separare:
saltez prius a posteriori. Minor probatur: quia si se
pararent: ita ꝙ aliqs esset in gratia sine charitate/
sequeret ꝙ is esset simul filius gehenne ⁊ regni. Itẽ
esset iustus ⁊ iniustus. amicus dei ⁊ inimic⁹. Nam
et oĩs habẽs gratiã est filius regni/ iust⁹ ⁊ dei ami=
cus: oĩs carens charitate/ est filius perditionis iniu=
stus ⁊ dei inimicus: hoc cõsequẽs implicat: ergo et
illud ex quo sequit. ¶ Uerũ licet idem sint realiter
charitas ⁊ gratia: quia eodẽ habitu quo spiritussan
ctus inhabitat animã/ voluntas inclinat ad suum
finẽ super oĩa diligendũ: nõ tamẽ sunt termini syno
nymi/ charitas scz ⁊ gratia: quia habitus ille dicit
charitas: quia eo habet voluntas deum charũ gra
tia: quia deus habet ipsam sibi gratã ⁊ acceptam.
Differunt ergo in connotato: quia charitas ꝯnotat
deum in ratione diligibilis: gratia connotat deum
vt gratũ habentẽ siue acceptantẽ: ⁊ ita vt diligẽtẽ.
Substractiue vero idem significãt: quia eundẽ ha=
bitum infusum quo habẽs diligit deũ: ⁊ ꝓpter quẽ
deus acceptat habentẽ tanqꝫ vita eterna dignum.
¶ Item gratia non dicit perfectionẽ simplr sicut
charitas: qr gratia non dicit quodcũqꝫ ꝓpter quod
deus diligit ⁊ acceptat aliqd: qr sic essentia in filio
esset in gratia quia ꝓpter eam pater diligit filium

sed dicit illud ppter qd deus acceptat hoiem siue rationalẽ creaturam tanq̄ dignam vita eterna/ea dignitatẽ que est correspōdētia meriti ad premiū: ⁊ ita imperfectionẽ ponit in digno/scʒ q̄ nō est per se beat⁹ naturaliter: sed per aliqd tanq̄ principiū meriti superadditū. Charitas vero dicit perfectionem simpliciter sicut sapientia vel bonitas: vnde in deo est charitas qua formaliter diligit: non autẽ gratia. Ex quo sequit̃ qd nō sunt termini cōuertibiles: quia ois gratia est charitas: ⁊ nō ecōuerso. Diuina eñ essentia est charitas qua diligit̃ de⁹: essentia enim sua pater diligit se/filium ⁊ spiritūsanctū. Unde. j. Joan. iiij. Deus charitas est. Deus autem siue essentia diuina nō est gratia: que est principiū merendi beatitudinẽ: non enim est beatus per gratiam: sed per naturā. Ex hoc tamẽ nō sequit̃/q̄ vbi in eadẽ concurrūt charitas ⁊ gratia: q̄ ibi distinguitur: sicut aial ⁊ homo/non sunt termini conuertibiles: ⁊ vbi cōcurrūt nō distinguunt̃ realiter. In rationali enim creatura/idẽ est aial ⁊ homo/sic sapiētia et sapientia creata. De hoc aliquid tactum est dist. xvij.

Articu. 3. Dubium. 1. G ¶ Quantū ad tertium articulū/est primum dubium vtrū gratia subiectetur in essentia aie/vel in potentia. Questio illa nō habet dubiū/ƀm opinionem supra dist. xvj. declaratā: que tenet/q̄ aie essentia ⁊ potentie non distinguunt̃: sic enim quia idem sunt: quicqd est in essentia tanq̄ i subiecto: est etiā in potentia tanq̄ in subiecto ⁊ econuerso. ¶ Tenētes autem oppositū et ponentes distinctionẽ inter essentiam et potētiā adhuc diuersificant. Beatus Tho. qui ponit distinctionẽ realẽ inter essentiā et potentiā: similiter inter gratiā ⁊ charitatẽ cōsequẽter/dicit/q̄ gratia perficit essentiā ⁊ charitas potentiā. ipsā scʒ volūtatẽ tanq̄ forma subiectū. ¶ Scotus vero qui ponit distinctionẽ formalẽ tantū inter essentiā ⁊ potentiā: ⁊ nullā inter gratiā ⁊ charitatẽ creatam infusam/ponit gratiam in potentia: sicut et charitatem: perficit enim potentiā in ordine ad actū meritoriū. Plures rationes adducit Sco. dist. presenti lib. ij.

Dubiū. 2. H ¶ Scōm dubiū. Utrum in eadẽ aia/sit tm̃ vna vel multiplex gratia. Et videt̃ q̄ in vna sint diuerse gratie. Nam gratia est fides operās p charitatẽ: vt dicit Aug. ⁊ allegat magister in textu. Et eadẽ ratione/est spes de qua dicit apostol⁹. Spe salui facti sumus. Rom. viij. Est etiā charitas: vt dicit quarta cōclusio. Fides aūt spes et charitas sūt habit⁹ distincti in eadem aia: ergo in eadẽ sunt gratie distincte. ¶ Rñsio. In vno hoie est vna gratia totalis gratū faciēs ⁊ nō plures distincte. Nam vt dictum est: gratie est gratificare naturā ⁊ ordinare in finẽ. Uni⁹ aūt hois vna est natura: vnus etiā finis vltimus: ⁊ per cōsequēs vna gratia: lʒ illa ppter diuersas operationes diuersa sortiat̃ nomina. ¶ Et ad rationes in cōtrariū/dicit̃ q̄ in auctoritate Au. non est predicatio per identitatẽ: sed per cōcomitantiam. Unde vult dicere: gratia est fides. i. comitatur fidẽ operantẽ per charitatẽ. Sic ad secūdā dicit̃/q̄ spes accipit̃ pro spe formata que includit gratiam. Et ideo lʒ fides/spes ⁊ charitas sint tres habitus distincti: est tm̃ vna gratia que est charitas: quibus spes ⁊ fides formant. Silr̃ est eadẽ gratia in infantibus ⁊ adultis: lʒ in adultis inclinet ad opera meritoria: ⁊ non in infantib⁹. non propter defectū gratie: sed vsus rationis. Sic est eadẽ gratia omniū sacramentorū: lʒ gratia baptismalis ⁊ penitentie iustificent impiū: nō aūt ceterorū sacramentorū: quia gratia baptismalis et penitētie nō psupponūt aliā gratiā preuiā in baptizato ⁊ penitente: sicut gratie aliorū sacramētorū: ⁊ possunt infundi ei q̄ fuit iniustus: et per eius infusionẽ fit iustus. Qd nō est ita in ceteris sacramētis: que nō conferūt primā grām̃ sed preexistentẽ augmētant. Sic etiam eadẽ est grā data patrib⁹ ante incarnationẽ/et data nobis post dñi passionẽ: licet ista aperiat regnum nō illa: que diuersitas nō ɔtingit ex diuersitate gratie: sed solutionis debiti. Gratia eñ etsi facit dignū regno: nō tñ introducit añ debiti solutionẽ: quod per passionem christi solutū est: ideo gratia infusa nicodemo ante christi passionẽ: nō aperuit regnū priusq̄ xp̄s pateretur: ⁊ eadẽ manēs post passionẽ aperuit nicodemo regnū.

Dubiū. 3. I ¶ Ultimo dubitatur. Utrū gratia distinguitur a gloria. Respondetur breuiter: quia latior inquisitio pertinet ad quartū librū: quia gratia est charitas. Charitas aūt ƀm apostolū nō excidit. j. Cor. xiij. Quia nec in hoc seculo: nec in futuro finietur ƀm glos. sed perficietur ⁊ consummabit̃. Gloria ergo q̄ est fruitio dei pfecta siue in re: est gratia cōsummata: igit̃ grā nō distinguit̃ a glīa nisi sicut charitas vie a charitate pr̄ie q̄ nō distinguunt̃ spẽ: sed sicut imperfectū ⁊ pfectū in eadẽ specie sicut albedo remissa ab albedine intensa. Et tm̃ de qōne.

Distinctio. xxvij.

In hac distinctione

agit particularius de gratie quidditate simul ostendens eius causalitatẽ quantū ad meritoriā operationẽ. Cuius sententia summarie ex his tribus pẽdet cōclusionib⁹. ¶ Prima conclusio. Gratia que est de magnis bonis non est liberi arbitrij: nec eius actus seu motus: sed forma quedā et qualitas mētis: sicut iustitia/fides et quelibet interior virtus. ¶ Secūda cōclusio. Meritū quod est motus bonus animi: a gratia simul ⁊ libero arbitrio producitur principalitas tñ cause meritorū nō lib. arbitrio: sed gratie attribuitur. ¶ Tertia cōclusio. Quia nō tantū gratia: sed et merita ab ea pcedentia dei sunt dona: cū deus coronat nostra merita/sua coronat munera. ¶ Has textus latius declarat cum distinctione bonorū magnorū/mediorū ⁊ minimorū.

Questio vnica.

Uia prime cōclusio A

nis materia questione precedētis distinctiōis determinata est: circa alias duas queritur. Utrū aia p actū elicitū a voluntate ⁊ grā qua informat̃: premiū eternū de cōdigno mereat̃. ¶ Premissis notabilib⁹ p terminorū declaratione subiūgent̃ cōclusiones cū dubiorū solutione.

Articu. 1. Nota. 1. ¶ Quātū ad primū notādū q̄ qstio hec nō mouet̃ ad inqrēdū. ¶ Utrū ƀm potentiā dei absolutā grā sit necessaria simplr̃ ad hoc vt actus sit meritori⁹: ita q̄ ɔdictionẽ includat actū esse meritoriū sine gratia creata: de qua nunc loquimur. De hoc eñ tractat̃ late a doc. dist. xvij. primi. et patuit in primo ibidẽ. Sed nūc loqmur/ƀm potentiā dei ordinatā: ƀm quā vltra substātiā actus ⁊ oēs cōditiones actus quas experimur scʒ vltra delectationẽ ⁊ facultatẽ in agendo bonitatẽ: que est rectitudo seu conformitas actus ad rationẽ rectā ƀm dictamen prudentie vel fidei. Ultra hec omnia creditur esse vna cōditio in actu: vt dicit Sco. q. j. distin. xvij. lib. j. scilicet q̄ est acceptabilis deo: nō tantū cōmuni acceptation e. qua de⁹ acceptat omnẽ creaturā: sed acceptatione speciali: que est ordinatio diuina hui⁹ actus ad vitā eternā tanq̄ meriti cōdigni ad premiū. Hoc etiā modo credimus naturā beatificabilẽ iustā esse habitualiter acceptatā: hoc est qñ nō actualiter operat̃: adhuc tñ voluntas diuina eā ordinat ad vitā eternā tāq̄ digno tanto bono/ƀm dispositionẽ quā habet habitualiter in se. Propter hanc inquā dispositionẽ nature beatificabilis habitualẽ etiā qñ non operatur: ⁊ propter acceptationẽ actus eliciti a tali natura: ponit̃ vnus habit⁹ supernaturalis: quo habēs formaliter acceptatur a deo. Similiter ⁊ actus eius elicitus tāq̄ vite eterne meritorius: ⁊ hic habitus dicitur gratia siue charitas ƀm dicta pcedētis questionis. ¶ Ibi etiā declaratū

eſt quomodo habitus ille aliter eſt ratio acceptādi
naturam ⁊ actū eius. Nam ad acceptandū naturā/
ſufficit ꝙ gratia inſit principio operatiuo: ſcʒ natu
re ſeu volūtati tanꝗ decor diuine cōplacens volū=
tati. Hoc aūt nō ſufficit ad hoc ꝙ actus elicitus ac=
ceptetur: alioquin eñ habens grām/ nō poſſet ha=
bere aliquē actū indifferentē: nec peccare venialiter
Quod nō cōceditur: q2 neutrū illoꝝ tollit illū deco=
rem operantis. Et ita vterqꝫ actuū ſcʒ indifferens ⁊
veniale peccatū (q2 ſtat cū gratia operātis) eſſet ac=
ceptus: qđ implicat. Quia tūc actus indifferens nō
eſſet indifferens: ⁊ peccatū veniale nō eſſet pctm: cū
actus a deo acceptatus/ nec ſit indifferens: nec ſit
peccatū. Sed vltra requirit ꝙ actus ille eliciat ſm
inclinationē talis habitus ſiue gratie: ita ꝙ grā ſit
principiū ſiue cauſa talis actus. Gratia aūt non eſt
principiū: aut cā partialis actus indifferentis aut
Nota.2. B peccati venialis. ¶Scđo notandū/ ꝙ ad rōnem me
riti in actu duo requirūtur in genere. Primū/ libera
eius elicitio: ſcđm ad premij retributionem accepta
tio. Propter primū/ actus naturali neceſſitate elici
tus ſeu ꝓductus: vt prima intellectio preuia actui
volūtatis: ⁊ lucere ſolis: nō eſt actus meritorius. In
volūtarijs eñ/ quales ſunt actꝰ naturales: neqꝫ lau
damur neqꝫ vituperamur. ij. Ethi. Meritū aūt vt di
ſtinguitur cōtra demeritū/ eſt actꝰ laudabilis. Pro=
pter ſcđm/ actus bonus bonitate morali tm̄ nō gra
tuita/ nō eſt actus meritoriꝰ reſpectu beatitudinis:
q2 ad illā retributionē nō acceptat. Actui eñ extra
charitatē facto, quātumcūqꝫ ſit bonus moraliter: tñ
nullus gradꝰ beatitudinis ſibi correſpōdet in pre=
mio. ¶Ex illo pōt elici quid nois actus meritoꝝ in
genere. Actus meritorius eſt actus a volūtate libe=
re elicitus ad retribuendū aliqđ premiū acceptatꝰ.
Acceptat aūt actus ad retributionē premij: qñ ali=
quis aliquod premiū retribuit elicienti aliquē actū
vel alteri ꝓ quo factus eſt: qđ premiū nō retribueret
ſi actus ille nō preceſſiſſet. Ex illo ſequit ꝙ hō iuſtꝰ
nō meret illuminationē ſolis: q2 eque facit deus ſo=
lem ſuū oriri ſuper bonos ⁊ malos: ⁊ pluit ſuper iu=
ſtos ⁊ iniuſtos. Matt. v. Et hoc modo meritū gene=
raliter extendit ſe ad meritū boni tēporalis/ ⁊ meri
tum boni eterni. Similiter ad meritū de cōdigno/ ⁊
meritū de cōgruo. Et ſi premiū accipit pro quolibet
qđ retribuitur alicui ſiue bono ſiue malo: extēdit ſe
Nota.3. C etiam meritū ad demeritū. ¶Tertio notandum ꝙ
meritū cōiter apud doc. eſt duplex: ſcʒ/ meritū de cō
digno, ⁊ meritū de cōgruo. Meritū ꝯdigni ſiue de cō
digno/ eſt actꝰ a volūtate elicitꝰ/ ad ꝑmiū alicui ſm
debitum iuſtitie retribuendū. Conſiſtit aūt iuſtitia
illa in quadaʒ ꝓportione meriti ad premiū/ ⁊ equa=
litate. Iuſtitia enim ſtricta/ ſicut nō reddit minus
bonum pro maiori: ita nec maius bonū pro minori.
Requiritur itaqꝫ ad meritū de condigno proportio
equalitatis meriti ad ꝑmiū: hec aūt equalitas attē=
ditur vel ex natura ⁊ conditione intrinſeca actus ⁊
premij. Uel ex ordinatione pacto aut cōuētione aut
promiſſione premiantis. Exemplū primi vt quādo
merces cōmenſuratur vtilitati/ quā premians con=
ſequitur ex actu ⁊ operatione merētis. Exēplū ſcđi
quādo ex cōuentione/ pacto vel liberalitate ꝓmit=
titur tantū pro tali: ſic dicitur in euāgelica parabo=
la. Amice, nō facio tibi iniuriā. ſ. dando tibi ſm con
uentionem. Nōne ex denario conueniſti mecū? Tol
le qđ tuum eſt ⁊ vade. Mat. xx. Ubi iuſtitia ſeruata
fundatur in cōuentione: nō in natura actus. ¶Et
ſiue ſic: ſiue ſic, attendatur equalitas ſeu condigni=
tas: meritū de condigno exigit aliquid in operante
aliquid in opere: ⁊ aliquid in premiante. ¶In ope=
rante/ ꝙ ſit amicus. Inimicus eñ ſm beatū Augu.
vt allegat magiſter diſt. xxvj. huius/ nō eſt dignus
premio: ſed pena. Ex quo ſequitur ꝙ peccator nihil
meret apud deum de cōdigno: q2 nō eſt amicus: ſed
inimicus dei. Similiter eniʒ odio ſunt deo impius
⁊ impietas eius. Sap. xiiij. Et ibidē. c. iiij. Fructus
impiorum inutiles. ¶In opere requiritur ꝙ ſit or=
dinabile ad vtilitatē vel honorem premiantis: ideo
opus exiſtentis in gratia nō ordinatum finaliter in
deū nō eſt meritoriū de cōdigno: vt dictū eſt primo
notabili. ¶In premiāte requirit acceptatio ſiue or=
dinatio actus ſic eliciti vel imperati ad tale ꝑmiū.
Eſt aūt hec ordinatio in ꝓpoſito nihil aliud niſi di
uina voluntas q̄ ab eterno voluit actū a tali ⁊ ex ta
libus principijs elicitū eſſe meritū cōdignū tali pre
mio. ¶Ex quo ſequit ꝙ nō requirit ad premium de
cōdigno/ ꝙ actus meriti ſm intrinſecā ſuā bonita=
tem ſit cōdignus ſeu ꝓportionatus tali ꝑmio: alio=
quin nullus actus tēporalis eſſet eterno cōdignus
premio. Sed illa cōdignitas attenditur in ꝓpoſito
ex diuina acceptatione: qua ab eterno voluit actuʒ
ſic ex gratia elicitū eſſe dignū tali premio incōpara
biliter excedente actus bonitatē ſm ſe/ ſine accepta
tione diuina cōſideratā. Et ſm hec verū eſt ꝙ deus
ſemper premiat vltra condignū. Uniuerſaliter qui
dem ſemper premiat vltra dignitatē actus quo me
remur/ cōſiderati ſm eius naturalē ⁊ intrinſecā bo=
nitatem. Qđ enim actus eſt cōdignus: nō eſt ex ſua
intrinſeca ⁊ naturali bonitate: ſed ex gratuita acce=
ptatione diuina. Particulariter etiā vltra id ꝙ de
cōi lege acceptādus eſſet premiat nōnunꝗ deus ex
mera ſua liberalitate. Uerum reſpectu huiꝰ premij
excedētis acceptationē de lege cōi actus nō eſt me=
ritorius de cōdigno: eo ꝙ talis premiatio eſt mere
liberalis. ¶Sic ergo ptʒ ꝙ debitū iuſtitie in ꝑmiā=
do actū ex grā ꝓcedentē tali premio eterno nō inni
titur bonitati actus quā hʒ ex natura ſua intrinſe=
caꝫ a principijs ſuis naturalibꝰ: ſed diuine ordina=
tioni: que eſt quedā ꝓmiſſio ſiue cōuentio ⁊ pactuʒ:
debitū eſt vt pacta ac ꝓmiſſa ſeruentur. ¶Merituʒ D.
de cōgruo eſt actus libere elicitꝰ/ acceptatus ad ali
quid retribuendū: non ex debito iuſtitie: ſed ex ſola
acceptātis liberalitate. Et hoc meritū non coexigit
equalitatē dignitatis cū retributo: neqꝫ in operāte
nec in opere: nec in retribuēte. Pōt eñ premiās ali
quid retribuere operāti intuitu alicuius actus alꝫ
nō daturus: nō tñ tāꝗ digno in ſe: nec rōne operis
cōdigni: ſed ex ſua liberalitate etiā ei qui inimicus
eſt. De hoc ſupra diſt. xvij. q. iij. primi. ¶Quantū ad
articulū ſcđm/ eſt cōcluſio reſpōſalis ad qōnem. Aīa Articu.2.
gratia informata per actum a volūtate ſimul ⁊ grā Conclu.1.
elicitū/ de cōdigno meretur eterne beatitudinis pre E
mium. Hec cōcluſio virtualiter hʒ partes duas. Pri
ma/ ꝙ aīa per actū a volūtate ⁊ grā elicitū meretur
premium eternū. Scđa/ ꝙ meretur de cōdigno: ⁊ ſe
cunda includit primā. Prima ptʒ multiplici aucto
ritate vtriuſqꝫ teſtamenti: quibus merces eterna ꝓ=
mittitur operibus bonis. Merces aūt nō eſt niſi re=
ſpectu meriti precedentis. Unde. ij. Paral. xv. dicit.
Erit merces operi veſtro. Item Apoca. xxij. Merces
mea mecū eſt reddere vnicuiqꝫ ſm opa ſua. ⁊ Matt.
v. Merces veſtra copioſa eſt in celis ⁊c. Quod autē
mereatur de condigno: facit illud Sapien. iij. Ten=
tauit illos ⁊ inuenit eos dignos ſe. Item Luc. x. ⁊ j.
Thimo. v. Dignus eſt operarius mercedꝫ ſua. Itē
Col. j. Dignos nos fecit in partem ſortis ſanctoꝝ.
Itē de ſe loquēs apl's ait. ij. Thimo. iiij. Bonum cer
tamen certaui: curſum cōſummaui: fidem ſeruaui:
ideo repoſita eſt mihi corona iuſtitie: quā mihi red=
det dominus in illa die iuſtus iudex. Si reddet iu=
ſtus iudex: ergo ſm iuſtitiā: qđ eſt ꝑmiare cōdigne.
¶Probat etiā cōcluſio quo ad ambas partes. Per
definitionē meriti/ quo ad primā: ⁊ per definitionē
meriti de cōdigno/ quo ad partē ſcđam. Nā actus
ex charitate elicitus acceptus eſt a deo ad premiuʒ
vite eterne ſm debitū iuſtitie reddendū. Debitum
enim eſt ⁊ iuſtū vt reddat premiū operi promiſſum:
ꝓmiſit aūt deꝰ omnibꝰ ſuis miniſtris beatitudinē.
Uolo pater (inquit Ioā. xij.) vt vbi ego ſum/ illic ſit

& minister meus. Et hmōi declaratio satis patet ex notabili tertio. ¶ Sed cōtra hāc conclusionē videntur esse multe auctoritates scripture: nā Roma. viij. dr. Non sunt cōdigne passiones huius temporis ad futuram gloriā que reuelabitur in nobis. Itē glo. super illud Roma. vj. Gratia dei vita eterna. ait. Ut intelligeremus nos deū ad vitā eternā perducere nō nostris meritis: sed sua miseratione. Similiter illd Luce xvij. Cū feceritis oia que precepta sunt vobis: dicite. Serui inutiles sumus. Qd facere debuimus fecimus. Et illud Esa. lxiiij. Quasi pānus mēstruate vniuerse iustitie nostre. Item premiū meriti de condigno redditur fm iustitie debitū: ita q non reddens esset iniustus. Unde Roma. iiij. Ei qui operatur merces nō imputatur fm grām: sed fm debitū. Deus aūt nullius pōt esse debitor: dicēte aplo Rom. xj. Quis prior dedit ei & retribuetur ei? quasi dicat: nullus. Item omnis debitor nō reddēdo est iniustus: deus nō reddendo nō pōt esse iniustus: igitur nō pōt esse debitor. Cōsequentia nota cū maiore: dicēte aplo. Reddite omnibus debita. & sequitur. Nemini quicq debeatis Roma. xiij. Minor pbatur: qz deus pōt premiū non reddere: cū ad extra operetur contingenter: nō tn̄ pōt esse iniustus: cū volūtas sua sit essentialiter iusta et prima regula totius iustitie: vnde quicquid pōt aut vult: iuste pōt & iuste vult: & per ɔ̄ns nullius debitor esse pōt. ¶ Ad illas auctoritates & quascunq alias ad idē sonātes dicendū: q procedunt de nostris operibus consideratis in se fm intrinsecā & naturalem eorundē bonitatē: quā habēt ex voluntate eliciente conformiter recte rōni: nō fm dignitatē quā habēt ex gratia cooperante/ & libera dei acceptatione: qua ea vt digna ordinat & acceptat ad tale premiū. Nā omnia opera nostra in se: & in ordine ad nostrā voluntatem cōsiderata. (Quo modo proprie dicuntur opera nostra: qz sic considerata sunt in potestate nostra nō tn̄ excludendo generalē dei influentiā) sic itaq cōsiderata precise sunt indigna tanto premio imperfecta & defectibus plena. Secus si cōsiderantur vt sunt a spiritusancto mouente & inhabitante ac a gratia cooperante: necnō a dei volūtate ipsa vt digna acceptante: sic em̄ digna sunt tali premio bn̄fico: fm illud Hester. vj. Hoc honore dignus est quēcūq rex voluerit honorare. In premio enim est considerare beatitudinē formalē dei: scz fruitionē: & beatitudinē obiectiuā/ que est trinitas benedicta: fm illud Gen. xv. Noli timere abraam: ego protector tuus: & merces tua magna nimis. Uerba sunt dei ad abraā: & diuina ordinatio seu voluntas qua vult sic operantem tali mercede premiari: secundum illud Apoca. vlt. Merces mea mecū est: hoc est in mea potestate & voluntate. ¶ His etiam inuenitur aliquid proportionale in actu meritorio: naz ibi est spūssanctus inhabitans per gratiam tanq primū mouens: qui proportionatur vltimo fini trinitati deo: qui est beatitudo obiectiua. Ibi est gratia gratum faciens supernaturalis a deo infusa tanq semen glorie. Et sicut semen arboris virtute cōtinet totā arborē: ita et grā virtute cōtinet premia. Eo modo etiā quo premiuz est īfinitū/ & grā est infinitia. Nā charitas est grā: q fm apl'm nunq excidit: nam & gloria est gratia consummata: vt dist. precedenti dictū est dubio vltimo. Et sicut nec oculus vidit que preparauit deus &c. quod est premium: ita nec in cor hois ascendit perfectio gratie. Perfectionē enim gratie virtualē in hac vita cōprehendere nemo pōt: sicut nec gloriam que est eius effectus tanq cause meritorie. Ad cōprehēsiuam aūt notitiā cause requiritur cōprehensio oim effectuum eius. ¶ Ordinationi etiā diuine aliquo modo proportionatur subiectū humilis voluntatis: que adiuta gratia libere fertur in deū tanq summū bonum super oia dilectum: quā obedientiā diuina voluntas vult esse dignā tali premio. Et hoc est qd vult Alex. de ales. par. iij. q. lxix. mē. v. art. ij. Ad meritum de condigno tria requirūtur. s. gratia que est spūssanctus: & gratia creata que est habitus infusus: & libera voluntas. Et ita si aggregantur oia que cōcurrunt ad meritum: ptz condignitas ad oia q sunt in premio. ¶ Ad ratiōnē conceditur/ q premiū redditur merito condigni fm debitum iustitie: & negetur q deus nullius pōt esse debitor: nā licet deus nullius debitor esse possit ex natura rei: potest tamen se facere debitorē nostrū ex sua libera voluntate/ nobis pmittendo pro talibus actibus tantū premiū. Sicut hō gratis promittens alicui ex sua libertate, donum/ se debitorē illi constituit: tenetur em̄ fm iustitiam seruare pmissum. Apls em̄ dicens. Quis prior dedit illi &c. loquitur de redditione ex natura rei debita. s. pro aliquo prius ad sui vtilitatē recepto: hoc locum nō hz in deo qui nullius eget. Et cū iterum arguitur syllogistice/ pbando deū nō posse esse debitorem: rn̄detur per distinctionē: qz vel illa determinatio nō reddendo/ determinat maiorē extremitatem. s. debitor: vt maior valeat illā. Ois debitor non reddens est iniustus. Sic male subsumitur & male concluditur: sed deberet sic syllogizari. Ois debitor nō reddēs est iniustus: deus nō est iniustus: ergo deus nō est debitor nō reddens. Suo modo si arguitur cū verbo pōt/ sic cōclusio est vera: qz lz deus pōt nō reddere premiū: nō tamen potest esse debitor & nō reddere. Cū quo nō stat nō reddere: cū eius volūtas sit immutabilis. Si vero ly nō reddendo/ determinat ly iniustus: sic maior est falsa qz valet illā. Ois debitor est iniustus nō reddēs: que est falsa de deo & multis alijs. ¶ Si dicis non reddendo includit conditionalem & valet. Ois debitor si non reddit est iniustus. Itē distinguitur: qz si cōditionalis nō est syllogismus cathegoricus: neq aliqua species syllogismi hypotetici/ si fuerit de conditionato extremo rn̄detur vt prius. ¶ Scōa conclusio. Ala nō pōt actu a volūtate libere elicito mereri primā gratiā de cōdigno. Conclu. ij. Probatur: qz neq actu precedente gratiam: neq sequente. Non primum: qz actus precedēs grām/ est actus peccatoris & ingrati deo: ergo nullus eius actus est premio dignus: vt dictū est. Nec scōm: qz nullus actus pōt esse meritū grē preexistētis: tū qz meritū est via ad premiū: via aūt nō sequitur suū terminum. Tum qz meritū cōdigni presupponit grām sicut effectus causam. Gratia em̄ est cā principalis meriti vt dicetur: ergo actus nō pōt esse meritū prime gratie quā supponit: alioquin cause essent sibi inuicē cause in eodē genere cause: qd est impossibile: meritū aūt reducitur ad genus cause efficientis respectu premij. ¶ Si dicis. Bonus miles equū sibi a rege datū meretur per obsequia sequētia: ergo a simili qs gratiam sibi datā meretur p bonū vsum grē recepte: hoc est p opera sequentia per grām elicita. Illud supra improbatū est dist. v. & est manifeste cōtra apl'm ad Roma. xj. Si aūt gratia: iā nō ex operibus: alioquin grā iam nō est gratia: qd de prima grā maxime verū est. ¶ Preterea non est simile de equo militis & grā prima: qz rex nō dat equū nisi intuitu seruitij quod sperat secuturū. Nō em̄ daret equū nisi presumeret militem donū hec sequentibus seruitijs cōpensaturum. Deus aūt dans primā grām nō dat illā intuitu meritorū sequentiū: alioquin nō daret ei quē sciret nō bene vsurū gratia: qd falsum est: qz omni non ponenti obicē infundit grām: etiā si postea nō bene vtatur: sicut est videre in pueris baptizatis/ accedēte vsu rōnis a deo auersis. ¶ Tertia cōclusio. Ala p actū a voluntate cooperante grā elicitū: pōt mereri de cōdigno eiusdē gratie augmentū. Probatur auctoritate beati Aug. ad Bonifaciū. Gratia meretur augeri vt aucta mereatur & perfici. Et probatur rōne: quia habens grām/ hz vnde pōt proficere in merito premij beatifici: ergo etiam hz vnde pōt proficere in grā. Tenet cōsequentia: qz maior beatitudo retribuenda preexigit maiorē gratiaz in premiando. Conclu. 3.

Oportet ergo gratiam crescere proportionabiliter ad gloriam retribuendã: crescit autẽ gratia per sui augmentũ. Quõ autẽ augetur grã patet. q. iiij. et. se quentibus dist. xvij. primi libri. Item oẽs conditio nes meriti de cõdigno cõueniũt bono operi ex grã elicito respectu ulterioris gradus gratie quo auge- tur ergo. Antecedens ptz: qz ubi est dignitas elicie- tis: est grã qua cooperante meritũ elicitur: est et pro portio ad gradũ quo gratia augetur. Quin etsi tota gratia constituta ex grã preexistente et superaddi- ta excedit gratiã preexistentẽ: tñ gradus ille precise qui superadditur nõ excedit: et precise respectu illius est meritũ: nõ respectu preexistentis. ¶ Quarta con
Conclo. 4. K
clusio. Aia obicis remotione/ac bono motu in deũ ex arbitrij libertate elicito primam gratiam mereri potest de cõgruo. Probatur: qz actũ facientis quod in se est: deus acceptat ad tribuendũ gratiã primam non ex debito iustitie: sed ex sua liberalitate: sed aia remouendo obicẽ: cessando ab actu et consensu pec- cati: et eliciendo bonũ motũ in deũ tãq̃ in suũ prin cipiũ et finẽ: facit qd in se est: ergo actũ remotionis obicis et bonũ motũ in deũ acceptat deus de sua li- beralitate ad infundendum gratiam. Ultra ergo re motione obicis/et bono motu meretur gratiã de con- gruo. Ultima cõsequẽtia ptz ex quid nois meriti de cõgruo. Prima cõña nota/qz syllogistica in tertio pri me accipiendo maiorẽ uniuersaliter. Maior proba tur Zach. j. Conuertimini ad me: et ego conuertar ad uos. Item Jac. iiij. Appropiate deo et appropin quabit uobis. Et apoc. iij. Ego sto ad ostium et pul- so. Si quis audierit uocem meam: et aperuerit mihi ianuã intrabo ad illũ: et cenabo cũ illo: et ipse mecũ. Conuerti ad deum. appropinquari deo: aperiri illi est facere qd in se est. Conuertitur autẽ deus ad homi nẽ. Appropinquat ei et intrat habitando in eo et ce nando cũ illo: per gratiã quã infundit. Itẽ Augu. super illud. ij. ad Timoth. ij. Negare seipsum non potest. Cũ sit iustus: non potest negare suã iustitiã ergo cum sit misericors: non potest negare suã bo- nitatem et miam: qz pronior est ad largiendũ de sua misericordia et bonitate: q̃ ad puniẽdũ de sua insti- tia. Si ergo nõ põt suã iustitiã negare facietib' ma lũ multo magis nõ põt suã bonitatẽ et miam nega- re illis q requirũt eã. Sed q facit qd in se est: reqrit bonitatẽ et miam: ergo dat ei. Hoc aũt est infundere gratiã. Itẽ Augu. super illud Rom. v. Iustificati ex fide pacẽ habem' ad deũ. dicit. Deus respicit confu gientes ad se: aliter in eo esset iniqtas. Sed impossi bile est q in eo sit iniquitas: ergo impossibile est q non recipiat confugientes ad se: sed faciẽs quod in se est: confugit ad ipsum: ergo necesse est q ipsũ re cipiat. Recipiat aũt infundendo gratiã. Minor pro batur: qz remouẽdo obicẽ qui est consensus in pecca tum: et eliciendo per liberũ arbitriũ motũ in deũ/bo num: facit qd in se est: ultra enim ex se nõ põt suppo sita semper generali influentia dei sine qua omnino nihil põt. Nam fm Alex. par. iij. q. lxix. artic. penul. In quolibet hoie est ratio recta per naturã: qua qui libet põt cognoscere suũ principiũ. s. deuz. Per hoc enĩ q quilibet homo naturaliter scit se non semper fuisse: scit se factũ esse et habere principium: et scit q ab illo principio habet quicqd habet boni: a quo de bet petere bonũ et suorũ defectuũ suppletionem. In cuius signũ nulla fuit hoim natio que uoluit esse sine deo a quo necessaria et subuentionẽ pete ret: lz multi errantes et decepti illos coluerũt p deo Cũ ergo fm illã nationẽ per liberũ arbitrium ope- ratur homo recurrendo ad illũ quẽ scit suum princi piũ: et petit ab eo lumẽ cognitionis fidei: et boni: fa cit qd in se est: et hoc est generaliter in quolibet ho- mine. In fideli autẽ peccatore qui habet fidem in- formẽ: nihilominus fides illa ad duo radiat. s. ad diuinã iustitiã dãnantẽ reprobos: et ad diuinã mi- sericordiã saluantẽ electos. Si ergo auertat suũ ar- bitriũ ab actu pcti: cõsiderãdo diuinã iustitiã dãnã tem reprobos et conuertat ipsum ad obediẽdũ deo et diligendũ deũ: cõsideratione misericordie qua sal uat electos: ex pmo generatur timor: ex scdo spes: hoc faciẽdo facit qd in se est. Hec Alex. in effectu. ¶ Põt breuius dici q infidelis facit qd in se est: dum arbi triũ suũ conformat rõni: ac toto corde petit ac que rit illuminari ad cognoscendũ ueritatẽ/iustitiam/ et bonum. Fidelis uero facit qd in se est: si fm regu lam fidei detestatur pctm̃. proponẽs in oib' obedi- re deo: et eius precepta seruare. pctm̃ detestando re mouet obicẽ: uolendo deo tanq̃ summo bono obe dire propter deũ habet bonũ motũ in deum. Et sic patet minor/q remouẽs obicẽ: et habẽs bonũ mo- tũ in deũ: facit qd in se est. De hoc supra. q. ij. distin. xxij. huius secũdi. ¶ Quantũ ad tertiũ articulũ du bitat primo. Utrũ homo per gratiã tm̃ sibi uel etiã alijs possit mereri. Rñdetur p aliquas ppositiones. ¶ Prima. Homo nõ põt alteri mereri beatitudinẽ siue gloriã directe: nec aliquem eius gradum. Et lo quitur ppositio de beatitudine essentiali. Probat: quia beatitudo respõdet tm̃ gratie et operibus pro
Articu. 3. Dubium. 1. L
prijs eius qui beatificat: et non gratie alterius: nec alienis operib': dẽpto merito christi qui omnib' no bis meruit gratiã. Dicit enim scriptura. ij. Cor. v. Oẽs nos manifestari optz ante tribunal christi: ut referat unusquisq̃ propria corporis prout gessit: si- ue bonum siue malũ. Itẽ. j. Cor. iij. Unusquisq̃ pro priam mercedẽ accipiet fm suũ laborẽ. Ad Roma. xiiij. Unusquisq̃ pro se rationẽ reddet deo. Itẽ ad Gal. vj. Que seminauerit hõ: hec et metet: et ibidem. Unusquisq̃ onus suum portabit. ¶ Dicit notanter directe: qz ut dicetur: unus põt alteri impetrare gra tiã cui correspondet gradus beatitudinis essentia- lis. et ita indirecte siue mediate põt unus alteri im- petrare gloriã. ¶ Scda propositio. Unus potest al- teri mereri primã gratiã de cõgruo/nõ de cõdigno Probat pro parte prima Matt. ix. Uidens Jesus fi- dẽ illorũ/dixit paralytico. Confide fili: remittuntur tibi pctã tua. glo. Pensate quãtum ualet apud deũ fides propria: cũ tm̃ ualuit aliena: ut hominẽ sana- ret in aia et corpore. Nõ aũt sanat in aia nisi p grãz. Sic beatus Paulus creditur conuersus oratione sancti Stephani. Scda pars ptz: qz ex merito alicu- ius sancti non confertur gratia peccatori ex debito iustitie. Tũ qz nihil debet deus peccatori nisi penã nec illud debet sancto oranti: quia pollicit' est de' exaudire orationes sanctorum pro se non pro alijs: potest enim multipliciter impediri pro alijs orans. ¶ Tertia propositio. Un' põt alteri mereri augmẽ tum grẽ et cetera dona grẽ gratis date. Ptz ex pro- positione scda: si põt alteri impetrare gratiam qd maius est ergo etiã augmẽtũ grẽ et cetera dona: qd minus est. ¶ Scdo dubitatur: cum meritũ est simul
Dub. 2. M
a libero arbitrio et a gratia a quo sit principalius: hoc est quesitu. An liberũ arbitriũ sit causa princi- palior meriti: et grã quasi causa scda an ecõuerso. ¶ Ad hoc respõdet post Sco. distin. xvij. primi. In actu meritorio duo cõsideranť. s. illud quod pcedit rationẽ meriti: puta substantia actus/intẽtio eius et rectitudo moralis. i. q sit elicitus uel imperatus conformiter rationi recte. Scdz est ratio meriti que est acceptatio diuina in ordine ad premium tãq̃ di gnũ tali premio. Similiter in gratia duo considerã tur. Unũ qd est habitus quidam inclinans uolun- tatem ad actũ certo modo eliciendũ. sicut quilibet habitus. Scdm qd est decor quidã diuine compla- cens uoluntati: propter quẽ actus (ad quẽ tãq̃ par tialis causa inclinat) ordinat ad premium beatitu- dinis tãq̃ dignus sic premiari. Qd nihil aliud est nisi diuina ordinatio seu uoluntas qua ab eterno deus ordinauit et uoluit actum a tali qualitate con currente actiue cuz libero arbitrio productum pre- mi grẽ beatitudine. Et nullum actũ liberi arbitrij

tali qualitate nõ cõcurrente ꝓductũ sic p̄miare. ¶Act⁹ ergo meritorius quantũ ad substantiã ei⁹ intensionẽ ⁊ moralẽ rectitudinem est a voluntate tã𝔮 a causa prima siue principali: et a grã tan𝔮 a cã scdã siue min⁹ principali: qualis est generaliter habitus respectu potentie: nã potentia vtit̃ habitu: nõ ecõuerso. Nõ em̃ põt in actu habitus sine potentia: sed ecõuerso potentia sine habitu: etiã ipsa voluntas est illimitatior ad actus/𝔮 habit⁹. Habitus em̃ determinat potẽtiã ad certos actus: vel ad certũ modũ agendi. Nũc autem illimitatio ad plures effectus/vel modos agendi cõuenit cause superiori. ¶Quãtum vero ad rationem meriti non ita. Nã ratio meriti principalissime conuenit actui ex libera acceptatione diuina. Nã illa existente oib⁹ alijs semotis/actus est meritorius: vt dist. xvij. primi patuit: illa non existente oibus alijs positis/nõ est meritorius. Uerum stante diuina ordinatione/qua tñ illũ actũ liberi arbitrij vult esse dignũ p̄mio beatitudinis: ad quã cõcurrit ipsa gratia tã𝔮 causa partialis: tunc rõ meriti principalius conuenit actui ex gratia 𝔮 ex libero arbitrio seu voluntate. Magis em̃ acceptatur actus vt dignus p̄mio: q: est elicitus a grã 𝔮 q: est elicitus a libera voluntate: licet vtrũ𝔮 reqrat̃: q: oĩs act⁹ elicit⁹ a grã acceptat̃ vt dign⁹ p̄mio: sed nõ oĩs act⁹ volũtatis: ⁊ põt poni exẽplũ. Cursus equi ꝑ certã viã ad certũ terminũ est ab equo et sessore dirigẽte equũ. Principalius quidem ab equo quãtũ ad substantiã mot⁹ et eius velocitatẽ. Sed inquãtũ direct⁹ per talem viã ad hũc terminũ/principali⁹ est a sessore dirigẽte. Et põt cursus equi plus placere inquantũ ducit sessorẽ ꝑ hãc viã ad illũ terminũ: 𝔮 inquãtũ est motus quidẽ caute velocitatis. Et ẜm hoc intelligẽdũ est illud beati Augu. ad Sixtũ presbyterũ: 𝔮 gratia habet se ad liberum arbitrium: sicut sessor ad equũ. Et illud ad bonifaciũ papam. Uoluntarie comitãte non ducente/pedissequa non p̄uia. Hoc quidem verũ est respectu act⁹ inquantum est meritorius: sed nõ inquãtũ iste actus est. Et esset exẽplũ illud oĩno simile: si equus esset oĩno liber: ⁊ sessor dirigeret per modũ nature equũ ad certũ terminum. Tũc em̃ magis placere posset alicui ordinate volũtati cursus equi: ⁊ hoc qđ est ẜm inclinationẽ naturalẽ sessoris ad certum terminũ: 𝔮 ex hoc 𝔮 equus ex vi sua motiua velociter curreret. Tunc em̃ posset equ⁹ ex libertate sua sessorẽ deijcere: vel p̄ter eius directionẽ se in aliũ terminũ mouere. In p̄io quidẽ fieret oĩno equus nõ acceptabilis: q: non haberet sessorem propter quẽ acceptaret̃ a tali voluntate. In scđo lȝ equus esset acceptabilis: q: haberet sessorẽ: nõ tñ cursus eius acceptaret̃: q: nõ esset ẜm directionẽ sessoris. Ita in ꝓposito volũtas est quasi equus liber: et gratia quasi sessor per modũ nature inclinans ad obiectũ per modũ determinatũ. Cursus: id est operatio volũtas ẜm hm̃oi inclinationeȝ placet volũtati diuine: alias nõ. Sicut qñ est pctm̃ veniale vel actus indifferens. Qñ aũt sessor: hoc est gratia abijcitur: qđ fit per pctm̃ mortale: oĩno ipsa voluntas fit displicẽs. Hoc etiam modo volũtas est pedissequa gratie: q: gratia ex natura sua determinate inclinat ad obiectũ qđ est finis vltimus. Et sic inclinare est sibi essentiale: propter quã inclinationem acceptatur. Uoluntas non ita determinate ex se inclinat ad tale obiectũ: q: põt ordinare actũ suũ in aliud obiectũ finaliter: igitur dirigitur a gratia propter quam actus est acceptus. Ideo licet quoad substantiã actus sit causa principalis: nec aliqđ est intrinsecum actui qđ non causet voluntas: ȝ quãtũ ad acceptationẽ/quo actus talis est vt placeat deo: sic gratia est causa principalis: ⁊ volũtas quasi secundaria. Et hoc vult magister dist. presenti/dũ ait. Cũ meritũ ex sola gratia esse dicatur: nõ excluditur liberũ arbitriũ: q: nullũ meritũ est in hoĩe quod non sit per liberũ arbitriũ. Sed in bonis merendis cause principalitas grẽ attribuit: quia principalis causa meritorũ est ipsa grã qua excitat̃ liberũ arbitriũ: et sanat̃ atq; iuuat̃ volũtas hoĩs vt sit bona.

¶Dubitat̃ tertio: vtrũ existẽs in grã põt sibi mereri reparationẽ post lapsum. Et videtur 𝔮 sic: q: ẜm Aug. Nihil digni⁹ põt peti: 𝔮 si cadat hõ/𝔮 postea resurgat: ẜm illud Psal. Cũ defecerit virtus mea ne derelinquas me dñe. qđ aũt digne petit̃: põt mereri. Nã qđ digne aut iuste petit̃: merito exaudit̃ a deo. Igit̃ existẽs in charitate si petat gratiã resurgendi post lapsum dabit̃ ei: ⁊ ita oratione meret̃ eã. Respõdetur ẜm Alex. vbi supra. ⁊ Tho. j. ij. q. vlti. articu. vij. 𝔮 nullus in charitate existens põt sibi mereri gratiã post lapsum: q: per mortale peccatũ: quo labit̃: oĩ meritũ suũ ⁊ oẽs iustitie sue euacuantur: ẜm illud Ezec. xviij. Si auerterit se iustus a iustitia sua: ⁊ fecerit iniqtatẽ: oẽs iustitie sue quas fecit nõ recordabunt̃: ergo nihil debetur cadenti ꝓ bonis operibus que fecit stans in gratia. Moriuntur etiaȝ oĩa merita sua per peccatũ mortale. ¶Ad tertiũ in contrariũ dicit̃: 𝔮 iuste petẽs nõ semper meretur id qđ petit accipere. Tuȝ q: oratio non innititur diuine iustitie retributiue: sed diuine mie. Tũ q: cadẽs ponit impedimẽtũ peccãdo mortaliter: et gratiam expellit: ac merita priora mortificat: que viuificari nõ possunt nisi per gratiã iustificanteȝ: respectu cuius non est aliquod meritũ saltem condigni. Et licet de congruo post lapsum potest mereri gratiã iustificãtem nõ tñ per opera prius in grã facta: q: oĩa illa ꝑ lapsum sunt mortua. ¶Sed videt̃ 𝔮 ratio nõ sufficit quãtũ ad meritũ cõgrui: cũ etiã qs ꝑ opera mortua extra grãm facta disponẽdo se ad grãm/meret̃ de congruo: ergo multo magis per opa in charitate facta et postea mortificata. Itẽ põt de⁹ alicui intuitu bonorũ operũ in charitate factorũ cõferre grãm resurgẽdi post lapsum de sua mera libertate: quam tñ nõ cõferret si opa bona nõ p̄cessissent: ergo opa p̄cedẽtia sunt meritoria de ꝯgruo grẽ resurgendi/ex qđ noĩs meriti de cõgruo. Ad auctoritatẽ Ezech. dicit̃: 𝔮 iustitie cadẽtis nõ recordabunt̃: quãtũ ad p̄miũ beatificũ qđ meruerũt de condigno. Non eniȝ sunt illa opera oĩno ꝑdita apud eũ: q: nõ sinit aliqđ bonũ irremuneratũ. Dubiũ. 3. N

¶Quarto dubitat̃: vtrũ necessario deus det gratiã facienti qđ in se est. Rñdet̃ ẜm Alex. parte. ij. q. lxix. ar. peñ. 𝔮 est necessitas coactionis: est necessitas immutabilitatis. Uel posset poni alia distinctio ẜm Ockam. vj. quodlib. q. ij. et habetur supra in. j. dist. xvij. q. j. Est enim necessitas simpliciter dicta seu absoluta: cuius oppositũ includit cõtradictionẽ: et est necessitas ex cõditione seu suppositiõe. Tũc dicit̃ 𝔮 deus dat gratiã faciẽti quod in se est/necessitate immutabilitatis et ex suppositione: q: disposuit dare immutabiliter gratiã faciẽti qđ in se est: vt patet ex. iiij. cõclu. ⁊ ibi alle. Illa ergo ordinatione stante et suppositione/nõ põt non dare grãm faciẽti qđ in se est: q: tũc esset mutabilis. Sic ꝑdestinatũ nõ põt nõ saluare in sensu cõposito: q: impossibile est predestinatũ nõ saluari. Licet in sensu diuiso q̃ predestinatus est: põt non saluari: q: põt nõ esse p̄destinat⁹: cũ predestinatio cuiuscũ𝔮 sit contingẽs. Sic oĩs ordinatio dei ad extra est contingẽs: vñ hec consequẽtia est necessaria. Augustinus est p̄destinatus: igit̃ Augustinus saluabitur: licet tã antecedẽs 𝔮 cõsequẽs sit contingẽs. Iteȝ similiter seqt̃. Augustin⁹ facit qđ in se est: ergo deus dat ei gratiã: licet tã antecedẽs 𝔮 ꝯsequens sit contingẽs. Sic ergo necessariũ est ex suppositiõe deuȝ dare facienti qđ in se est/gratiã: q: hec cõditionalis est necessaria. Si homo facit qđ in se est: de⁹ dat ei gratiã. Nõ aũtẽ necessario simpliciter/nec coactus dat gratiã facienti quod in se est: q: illa necessitas nõ cadit in deũ respectu cuiuscũ𝔮 creature. ¶Sed diceres: impossibile est hoiem facere qđ in se est: q: Dub. 4. O

facere qd in se est: est remouere obicē τ impedimentum gr̄e. Obex gratie est pctm̄ mortale: sed nullꝰ pōt peccatū suū remouere: cū solus deus remittit pctā. Respondetur ꝙ obex gratie quūqꝫ dicit̄ pctm̄ mortale: quantū ad reatū: quūqꝫ dicit̄ peccatū mortale quātum ad actum interiorē τ exteriorē qui est cōsensus τ cōplacentia peccati. Primū remouere nō pōt hō: q peccatū quo ad reatum nō remouetur nisi ꝑ peccati remissionē: qd solius dei est: qui tamē paratus est remittere facienti qd in se est. Obicē scḋo modo dictū pōt remouere pctōr: q pōt cessare a cōsensu et actu peccandi: immo odire peccatū τ velle nō peccare. Et de hoc obice intelligēda sunt dicta superius in quarte cōclusionis ꝓbatione.

Dubiū.5. P ℂ Dubitat̄ quinto vtrū viator possit cognoscere se habere gratiā. Pro respōsione supponit̄ ꝙ est cognitio certa: qualis est cognitio fidei: que habet̄ per reuelationē. Est cognitio euidens: que habetur de per se notis: aut ex talibus demonstrabilibus vel notis per experientiam presupponentē notitiā intuitiuaꝫ rei. Est cognitio cōiecturalis que habetur per signa non simpliciter certa τ infallibilia. Tunc respondetur ꝙ grām nobis inesse noscere certe possumus per reuelationeꝫ: sicut nouit apl's cui dictum est .ij. Cor. xij. Sufficit tibi gr̄a mea. Et ipse ait. An experimentū queritis eius qui in me loquitur Christus .ij. Cor. xiij. Item Roma. viij. Certus sum: q neqꝫ mors: neqꝫ vita τc. poterit nos separare a charitate Christi. ℂ Scḋo dr ꝙ grām nobis inesse euidenter scire nō possumus. Patet: q quicquid scitur euidenter/ aut est ꝑ se notum/ vt principium: aut deducibile ex principio: vt conclusio demonstrabilis: aut per experientiā que presupponit notitiā intuitiuā. Sed graꝫ inesse/ nec per se notū est: nec ex per se notis demōstrabile: nec notum per experientiā: q cum sit habitus non pōt a nobis intuitiue cognosci. Licet enim aīa intuitiue cognoscat actus suos; vt intellectiones τ volitiones: nō tamen habitus sibi inexistentes. Itē quicquid in se experitur habens grām simile pōt experiri carens ea: vt hereticus τ infidelis: vt dulcedinē delectationē/ letitiā/ firmitatē/ promptitudinem sequendi suū errorē. ℂ Tertio dicit̄ grām nobis inesse coniecturaliter scire possumus. Patet: quia plura sunt signa quibus cōiecturā habere possumus: τ pene certitudinē inexistentis gr̄e: quorū tria innuit ꝓpheta in psalmo: vbi ad questionē multoruꝫ dicentium. Quis ostēdit nobis bona? Respondet. Signatum est super nos lumen vultus tui dñe: dedisti letitiam in corde meo. Sequitur. In pace in ip̄m dormiam τ requiescā. Ubi s̄m Alex. par. ij. q. xvij. artic. penul. tanguntur tria signa inexistētis gr̄e. s. lumē letitia/ pax. Lumē veritatis in rōnali. Letitia in bonis/ in concupiscibili. Pax conscientie in irascibili. ℂ Ponit τ Gerson in tripartito alia signa, que sunt. Displicentia cōmissorū pctōrum: ꝓpositum cauēdi peccata ꝓpter deū: τ ꝓpositum confitendi. ℂ Plura alia signa ponuntur a diuersis sanctis τ doctoribꝰ. Sed oīa illa signa nō sunt euidentia: q non possumus sine reuelatione euidenter cognoscere vtrū in nobis sit verū lumen/ letitia τ pax: an apparentia τ sophistica: vt in deceptis a diabolo. Nec an peccatum displiceat finaliter ꝓpter deū: τ ideo generant in nobis coniecturam: nō euidētem notitiā.

Q ℂ Sed diceres: homo potest scire de seipso ꝙ facit id qd in se est: τ per consequens ex principio fidei (quod certissimum est: scꝫ ꝙ deus dat gratiā facienti quod in se est) certitudinaliter nosse se habere grām: lꝫ non euidenter. ℂ Item quis pōt scire se nō ponere obicē per ꝓpositum peccandi mortaliter: accipere sacr̄m absolutionis: qd cōfert grām ex opere operato/ etiā nō concurrente alia dispositione confitentis nisi nō positione obicis: que est cessatio ab actu τ proposito peccandi: vt vult Sco. in. iiij. Potest aūt quis scire se actu nō peccare etiā si nō haberet ꝓpositum peccandi: q actus suos aīa intuitiue τ euidēter cognoscit: τ se suscipere sacr̄m penitentie: τ sic scire se habere grām. Responsio ꝙ hō nō pōt euidēter scire se facere qd in se est: q hoc facere includit in se obedire deo ꝓpter deū: tanqꝫ vltimū τ principalē finem: qd exigit dilectionē dei super oīa: quā ex naturalibus suis homo pōt elicere. Hec em̄ est prima dispositio ad gratie infusionē: qua existente certissime infunditur gratia. Difficillimū aūt est scire se habere illā dilectionem. Et forte naturaliter impossibile: q τ si scire possumus nos diligere deū: nō tn̄ euidēter scire possumꝰ illā circūstātiā sup oīa. ℂ Ad scḋm dr: ꝙ illa opi. Sco. scꝫ ꝙ nō oportet nisi nō ponere obicē. dist. xvij. quarti. ar. j. nō est certa: cū plurimi sanctorū τ doc. tenent oppositū: τ cū magistro dicūt: ꝙ ad effectum sacramēti penitentie requirit̄ cōtritio: τ nō sufficit sola remotio obicis. Nec vnqꝫ sacerdos absoluit eū: qui nō prius a deo summo sacerdote absolutus est. Unde sacerdos absoluendo cōfitentē pronuntiat eū absolutū: nō remittit pctm̄. Sed si opin. Sco. esset vera: credo aliquē certe se posse cognoscere habere grām: licet non euidenter. Si posset certe cognoscere sibi ministrare sacr̄m absolutionis: sed hoc certe sciri non pōt: cū ad veritatē sacramenti requiritur intentio debita ministri: τ ordo sacerdotalis eiusdem. Neutrum potest certe cognosci ab absoluendo: ideo adhuc stat veritas responsionis.

Distinctio. xxviij.

Determinata veritate quo ad naturam lapsam/ in hac distinctione reprobat heresim Pelagianam. Cuius primo errores ponit. Scḋo motiua exprimit. Tertio veritatem cōcludit. ℂ Scḋm hec sentētia huiꝰ distinctionis tribus cōclusionibus aperitur. ℂ Prima cōclusio. Pelagianorū heresis asserit ꝑ liberū arbitriū sine gr̄a mandata dei impleri posse. Gratiā vero qua ab impietate liberamur τ adiuuamur s̄m nostra merita dari. Orationes ecclesie pro infidelibus vt conuertātur: pro fidelibus vt perseuerent τ fide crescāt frustrari: paruulos quoqꝫ sine omni generali culpa nasci. Hūc errorē vide in epistolari beati Aug. cp̄la cvj. Item. xcv. τ in multis aliis. ℂ Secunda conclusio. Pelagius pluribus beati Augu. inductionibus quas contra suam expositionē male intelligēdo deprauat errorem suū munit et cōfirmat. ℂ Tertia cōclusio. Ita liberū confitemur arbitrium: vt nos intelligamus diuino auxilio indigere: quo deserente homo pōt peccare: adsistente pōt peccatum vitare. Horum latiorē declarationē prosequitur textus.

Questio vnica.

Circa hanc distinctionem queritur. Utrum hominis liberū arbitrium possit sine gratia actū bonum moraliter eligere: peccata mortalia cauere: τ diuina precepta adimplere. A ℂ Questio hec mouetur ad inquirendum quid possit liberum arbitrium sine gratia principaliter: quia quid possit per gratiam/ precedenti distincti. dictum est. ℂ De hoc autem fuerunt errores et diuerse opiniones apud theologos. Fuit enim error τ heresis pelagianorum: qui tactus est supra in conclusione prima textuali. Et habet̄ epistola. cvj. Augustini qui negauit gratie necessitatem: τ libero arbitrio attribuit gratiam: τ vitam eternam merendi facultatem. Sed de necessitate gratie visum est in primo distinctio. xvij. et partim distinctione precedenti. Et ideo errore illo tanqꝫ dudum damnata heresi repulsa apud orthodoxos inueniuntur diuerse opiniones. ℂ Nam est opinio Gregorij de ari. qui parum attribuēs libero arbitrio distinctio. xxvj. et

xxvij. in suo scdo tenet: ꝙ nullus hō in statu presen-
ti: stante etiā generali influentia dei pōt absq; spe-
ciali dei auxilio agere aliquē actū moraliter bonū:
sed nec sufficiēter cognoscere que ad moralē vitā ꝑ-
tinent. Quid scȝ volendū sit: qd nolendū: qd agen-
dum: qd vitandū. Nec his cognitis absq; speciali
auxilio his cōformiter velle aut tentationibus resi-
stere: ꝛ nullū actū sub precepto dei cadentē sine spe-
ciali dei grā pōt agere. Et questione scda dictarum
distinctionū tenet: ꝙ nō est possibile homini in sta-
tu presenti extra gratiā existēti: absq; speciali adiu-
torio dei vitare omne peccatū collectiue: nec quod-
libet pctm̄ distributiue. Non eñ vitare pōt peccatū
omissionis dilectionis dei super oia sine speciali au-
xilio ꝛc. qꝛ pctm̄ illud omissionis/ nō pōt caueri sine
diligendo deū super oia. Hoc aūt nō pōt ex suis na-
turalibus: qꝛ ꝑm presentē statū/ ex se nō pōt aliquid
diligere nisi in relatione ad seipsum. Quoq; nullus
iustus habens gratiā gratū facientē/ pōt sine alio
auxilio de speciali vitare oia pctā: neq; qdlibet pec-
catum: neq; pōt resistere tentationi. ¶ Illud aūt ad-
iutorium vltra habitū grē necessariū/ non est aliqd
habituale donū creatū in aia: sed quedaȝ specialis
dei adsistentia: vel deus adsistens: ꝛ gratis ad bene
agendū ꝛ volendū iuuans: ꝛ ad nō peccandum siue
nō permittendo vltra virtutē ab ipso nobis prestitā
tentari: siue nō faciēdo nos fortiter ꝛ recte cōtra tē-
tationes pugnare: siue alio modo nobis ignoto sibi
noto iuuando. Tenet etiā ꝙ licet sine gratia gratū
faciente: ꝛ sine speciali dei auxilio/ posset hō hono-
rare parentes: subuenire indigētibus: pugnare pro
republica: ꝛ alia multa agere de genere bonorū: nul
lum tamen horū pōt agere ꝓpter qd oportet: ꝛ quē-
admodum oportet ꝑm omnes circunstantias requi
sitas ad moralē bonitatē actus: saltē ei deficiet cir-
cunstantia vltimati debiti finis qui deꝰ est. Et ideo
licet philosophi/ ꝛ veteres Romani ac gētiles infi-
deles egerunt actus qui erant boni ex genere: non
tamen illa egerūt vltimate ꝓpter deum: ac per hoc
nec ꝓpter id finaliter ꝓpter qd debuerunt. Et ideo
nō solū nō virtuose sed etiam male atq; vitiose. Hec
sententialiter Grego. Cōcordat Gerson lec. j. de vi-
ta spūali anime iuxta finē vt quibusdā placet: eum
sic interpretantibus. ¶ Hanc suā positionē quantū
ad singula puncta ꝓbare nititur per auctoritates
scripture ac sanctoruȝ doctorū/ atq; rationes in eis
fundatas. Rationes etiā ꝛ auctoritates ad opposi-
tum ꝑ alios inductas soluere: que latius ibi videri
possunt. ¶ Beatus Tho. j. ij. q. cix. fere per oēs arti-
B culos eiusdē questionis/ videtur tēperatius loqui.
Unde tenet: qꝛ oēs motus corporales ꝛ spirituales
reducuntur in primū mouens simpliciter quod est
deus. Ideo natura siue corporalis siue spiritualis
quantūcunq; perfecta/ nō potest in suū actū ꝓcede-
re nisi moueatur a deo. Ac per hoc oīs actio intelle-
ctus/ ꝛ voluntatis ꝛ cuiuscunq; entis creati depē-
det a deo: inquantū ab ipso hȝ perfectionē per quā
agit: ꝛ inquantū ab ipso mouetur ad agendum. Si
cut ergo ad intellectionē cuiuscūq; veri/ intellectus
indiget auxilio diuino: vt ab eo moueatur ad suuȝ
actum (licet nō indigeat ad cognitionē cuiuslibet ve
ritatis noua illustratione superaddita nature sue:
sed in quibusdā que excedunt naturalē cognitionē:
quia deus per suā gratiā aliquos instruit de his q̄
per naturalem rōnem cognosci possunt: sicut quan
do miraculose facit quedā que natura facere pōt) sic
se habet ꝛ voluntas. Nā ad bonū opus velle scilȝ ꝛ
operari ꝓportionatum: quale est bonū virtutis ac-
quisite/ cōcurrit deus vt primū mouens/ siue in sta
tu nature integre/ siue corrupte. Quātū vero ad bo-
num superexcedens: quale est bonū virtutis infuse
bonum. s. meritoriū etiā natura integra indiget vir-
tute gratuita. Natura vero corrupta indiget ea gra
ad duo. s. vt sanetur: ꝛ vt bonū meritoriū operetur:
sine aūt illa grā natura corrupta multa bona ope-
rari potest cū illa generali motione diuina: sed non
omnia que potuit agere natura integra: nam natu-
ra integra potuit homo sine dono gratie/ diligere
deum super oia ex suis naturalibus/ stante semper
auxilio vt primi mouentis. Sed in statu nature la-
pse: in quo ꝓpter corruptionē nature voluntas se-
quitur bonū priuatuȝ: nisi sanet per grām: indiget
ad diligendum deū super oia gratia sanāte. Sic in
statu nature integre potuit homo implere oia pre-
cepta legis quantū ad substātiā actus nō aūt quā-
tum ad modū/ qui est diligere ex charitate merito-
rie. In natura aūt corrupta nō potuit implere omnia
quantū ad substantiā actus: qꝛ nō illud preceptum
primū ꝛ maximū diligendi deū super oia sine grā sa
nante. In vtroq; tñ statu ad quodcunq; agendū/ re-
quiritur auxiliū primi mouentis dei. Sic ad prepa-
randū se ad donū dei suscipiendū/ nō indiget alio
dono grē: sed deo ipm mouēte. ¶ Non tñ pōt hō re-
surgere a pctō sine grā: qꝛ resurgere nō est tm̄ cessa-
re ab actu peccati: sed est reparari ad id qd ꝑ pctm̄
amissum est. s. gratiā. ¶ Pōt tñ artic. viij. cauere oia
pctā mortalia sine gratia: sed nō per longū tēpus:
qꝛ non est necesse ꝙ homo continue peccet in actu:
ꝛ ita cauere singula mortalia: nō aūt per longū tpꝰ:
qꝛ obligatur ratio qñq; subdi deo: ꝛ in ipso cōstitue-
re vltimū finē: qd est diligere deū super omnia. Hoc
aūt cum sit preceptū affirmatiuū obligat pro aliqñ
ꝛ tunc nō pōt cauere pctm̄ mortale sine gratia: qꝛ nō
potest implere hoc preceptum sine grā. Venialia tñ
etsi singula cauere pōt: nō tamen omnia. Sic ergo vi
detur beatus Tho. sentire ꝙ ad actum meritorium
indiget homo dono gratie habitualis infuse: ꝛ hoc
in vtroq; statū nature integre ꝛ lapse. Sed ad actꝰ
bonos nō meritorios sufficit liberū arbitriū ex suis
naturalibus cū generali motione diuina sine gra-
tia infusa: sine qua etiam pōt ab omni actu peccati
ad tēpus cessare: se etiā ad gratiā recipiendā prepa
rare: nō aūt resurgere. Precepta etiā diuina (lȝ non
omnia) quantū ad sub stantiā actus/ nō quātum ad
intentionē precipiētis adimplere: cōcurrente tamē
semꝑ auxilio dei vt primi mouētis: sicut hoc reqrit
oīs creatura in omni suo actu esse ꝛ conseruari: spe-
cialiter tñ hoc auxilio indiget homo lapsus ꝓpter
naturaliū vulnerationē in carnis infectione: men-
tis obscuratione: ꝛ volūtatis ad seipsam recuruatio
ne. Sed an illud auxiliū arti. ix. speciali rōne homi-
ni impensum sit aliud ab influentia ꝛ cooperatiōe
dei generali: qua adsistit omni agenti ipm mouēdo
an sit idē non determinat. Non eñ dicit ꝙ hō indi-
get speciali auxilio dei: sed dicit indiget tali auxilio
gratie sub duplici rōne. s. generali ꝛ speciali ꝛc. arti.
ix. in corpore questiōis. Dicit etiā ar. iij. in fi. in cor-
pore questionis: ꝙ in statu nature corrupte/ licet nō
in statu nature integre: indiget homo auxilio dei si
ue auxilio gratie naturam sanātis: vt deū super oia
diligat. Tali vero dono non indigebat in statu na-
ture integre ad diligendū deū super omnia: nūc ve-
ro indiget ꝛ sine eo super omnia diligere deum non
potest. ¶ Satis cōcordat sanctus Bonauē. dist. pre- C
senti. lib. ij. addens/ ꝙ liberū arbitriū licet possit re-
sistere tētationi diaboli nō cōsentiendo: non tñ sine
grā gratū faciente pōt eum vincere ꝛ deijcere. Vin-
citur enim quādo homo assequitur oppositum eius
quod diabolus intēdit: intendit aūt hoiem reddere
deo inimicum ꝛ eterno supplicio dignum. Vincitur
ergo qñ tentatus resistēdo fit amicus deo/ ꝛ premio
eterno dignus: quod fieri non potest sine gratia re-
sistit aūt dū tentationi nō cōsentit: ꝛ hoc quidē pōt
sine gratia gratū faciente: sed nō sine gratia gratis
data: vix enim aut nunq; liberū arbitrium destituit
omni gratia gratis data: intelligendo ꝑ gratiā gra-
tis datā: nō solū ea que annumerat aplꝯ. j. Cor. xij.
Alij per spiritū datur sermo sapiētie: alij aūt sermo

scientie ⁊c. Sed quicquid illud sit qđ superadditũ
est naturalibus/adiuuãs aliquo modo:⁊ preparãs
voluntatẽ ad habitũ vel vsum gratie:siue sit habi=
tus vt timor seruilis:vel pietas aliquoꝝ visceribus
inserta ab infantia:siue aliquis actus:sicut vocatio
vel locutio qua deus excitat animã hominis vt se
ꝓparet:sine hac grã: nec se disponere põt homo ad
gratiã gratũ facientẽ. Nec tẽtationi cuilibet resiste
re:nec mãdata dei quo ad genus operis adimplere
vnde semꝑ ꝓcedit diuina tractio/monitio/aut mo=
tio. Ad hoc allegat illud Augu. de eccle. dogma. c. ij.
siue de diuisionibus orthodoxe fidei. Initiũ salutis
nostre deo miserãte habem⁹:vt acquiescam⁹ saluta=
ri inspirationi nostre potestatis est. Ut adipiscamur
qđ acquirẽdũ monitione cognouim⁹:diuini est mu=
neris:vt nõ labamur iã adepto salutis munere: soli
citudinis nostre est ⁊ celestis pariter adiutorij: vt la
bamur potestatis nostre est ⁊ ignanie. In his verbis
quatuor insinuant̃. s. inuitare/acquiescere/adiuua=
re/ꝑmanere. Primũ est inspirationis dei. Secũdum
libertatis arbitrij. Tertiũ muneris diuini. Quartuz
solicitudinis nostre pariter ⁊ diuini adiutorij. ¶ Et
ad clariorẽ declarationẽ quid boni possit liberũ ar=
bitriũ sine gratia:notat questio vltima huius distin
ctiõis/ꝙ aliqđ opus tripliciter põt dici bonũ. Uno
modo dicit̃ aliquid bonũ simpliciter:qđ est bonum
ordinatũ ad finẽ:⁊ tale est bonũ meritoriũ. Et in hu
iusmodi bonũ nõ põt liberũ arbitriũ lapsum absq̃
auxilio gratie gratũ faciẽtis. Scđo modo aliqđ dici
tur bonũ ex hoc ꝙ aliquo modo de cõgruo disponit
ad bonũ simpliciter:et tale est bonũ qđ fit extra cha
ritatẽ:nihilominus tñ cũ recta intẽtione. In tale nõ
põt liberũ arbitriũ absq̃ munere gratie gratis date
per qđ illuminet̃/dirigat̃/⁊ excitetur vt velit facere
aliquid qđ sit deo placitũ. Illud bonũ scđo modo vt
videtur est bonũ extra charitatẽ factũ:tñ in finẽ ordi
natũ:q: recta intentione factũ. Tertio modo dicitur
aliquid bonũ:qđ est ad finẽ ordinabile ex se:q: tran
sit super materiã debitã:sicut pascere esurientẽ:seu
ex debita circũstãtia superaddita. s. temporis ⁊ loci
⁊ opportunitatis. Ad illud genus boni cõplẽdũ ⁊ si
gratia gratis data sit necessaria ad hoc ꝙ fiat facili
ter:circũscripto tñ omni munere gratie et libertatis
arbitrij relicto in puris naturalibus per naturale
iudicatorium idest rationẽ discernentẽ ⁊ instinctuz
posset in tale bonũ deo cooperãte:sicut cooperatur
in alijs creaturis. Nã sine primo agẽte/nullũ agẽs
potest agere:⁊ sic liberum arbitrium sola dei coope=
ratione absq̃ aliquo munere gratie:licet difficulter
potest exire in aliquod bonum morale. ¶ Per illud
tamen nec disponitur ad gratiam nec ad gloriã: q:
non est in finez vltimũ ordinatũ:sed ordinabile. In
bonũ aũt qđ ducit in bonũ perfectum siue merito cõ
grui siue merito cõdigni:nõ põt absq̃ dei auxilio.
Si vero liberũ arbitriũ in solis naturalibus suis re
linquatur:adhuc remanebit ei rationis iudiciũ:per
quod cognoscet parentes esse honorandos. Et per
hoc potest cognoscere sic cognitum: ⁊ cum habeat
naturalem instinctum. i. voluntatez:potest etiã vel=
le:⁊ cũ habeat exteriora organa sibi ad hoc seruien=
tia:potest opere implere:sed prout illud facit iudi=
cium rationis recte absq̃ munere gratie: non diri=
git ad obtinendũ finez qui est deus:⁊ mercedẽ eter
ne beatitudinis;quã nosse nõ potest nisi deus reue=
let. Et propterea dicunt sancti: ꝙ nec cogitare: nec
velle:nec facere potest absq̃ iuuamine diuine gra=
tie:quia loquuntur de bono ſm ꝙ est ordinatuz ad
assequendã beatitudinem. ¶ Si aũt intelliguntur
auctoritates de alio bono:tunc nomine gratie/non
est intelligendus aliquis habitus superaddit⁹ na=
turalibus:sed gratuita dei influentia per quam ce=
tera conseruat et adiuuat vt compleat operationes
suas. Sic intelligitur illud Joan. xv. Siue me nihil
potestis facere. Et illud Esa ⁊c. xxvj. Omnia opera
nostra operatus es nobis domine:et similia. ¶ Patz
ergo ex ꝓdictis quãtũ sit necessaria libero arbitrio
gratia gratum faciẽs:q: sine ea nec potest a pecca=
to resurgere:nec aduersariũ vincere:nec mãdata dei
adimplere quãtũ ad intẽtionẽ mãdãtis. Patet nihilo
minus quãtũ sit necessaria gratia gratis data: q:
sine ea nõ põt liberũ arbitriũ ad gratiã gratũ faciẽ=
tem se disponere. Nõ põt etiam omni tẽtationi resi=
stere:nec potest in aliqđ bonũ quãtũcũq̃ modicum
ordinatũ ad salutẽ. Et lʒ possit in aliqđ bonũ mora=
le:vix aut nũq̃ faceret nisi malũ propter peccati ori
ginalis corruptionẽ. Hec sanctus Bonauen. ¶ Ex
quib⁹ hoc breuiter colligitur ſm hũc doctorẽ: ꝙ libe
rũ arbitriũ nõ põt facere actũ meritoriũ sine gratia
gratũ faciẽte:neq̃ actũ nõ meritorium ordinatũ tñ
in finẽ vltimũ:qui est deus:sine gratia gratis data:
que est habit⁹ vel donũ creatũ. Actũ vero moraliter
bonũ (nõ tamẽ in finẽ qui dictus est ordinatũ:sʒ or=
dinabilẽ) potest agere ex suis naturalibus sine gra=
tia que est donũ creatũ naturalibus superadditũ:
nõ tñ sine cooperatione diuina/eiusq̃ generali in=
fluentia:qua tãq̃ causa prima cum quocũq̃ agente
secũdo cõcurrit ad omnẽ effectũ positiuũ. Et ex hoc
patet quantũ ⁊ in quibus concordat cum opinioni
bus supradictis:Quas pro tãto recitare volui sub
compendio:vt de materia tam necessaria aliorum
sententie nõ laterent. ¶ Quibus premissis pro que=
stionis absolutione:primo premittent̃ aliqua nota=
bilia:deinde cõclusiones ſm opiniões Sco. ⁊ Ockã
Tertio mouẽda soluent̃ dubia. ¶ Quãtũ ad primũ Articu. i.
notãdũ/ꝙ differentia est inter actum bonũ merito= Nota. i.
rie:⁊ actũ bonũ moraliter. Actus meritorius (loquẽ= D.
do de merito vite eterne) est actus a volũtate elicit⁹
libere a deo ad premiũ beatificũ acceptatus: et hic
ſm legẽ dei statutã requirit gratiã gratũ faciẽtẽ tã=
q̃ sui partiale principiũ:de quo dictũ est disti. xxvij.
⁊ in precedẽtibus. ¶ Actus moraliter bonus (quan=
tũ hic sufficit) est actus a volũtate libere elicit⁹ ſʒ di
ctamen recte rationis:conformiter ad diffinitionez
virtutis philosophi. ij. Ethicorũ. Nam ⁊ actus mo=
raliter bonus est actus moraliter virtuosus. Elici=
tur autẽ actus ſm dictamẽ recte rationis: qui elici=
tur propter hoc ꝙ ratio sic dictanti:vt infra distinc.
xxiij. q. j. in tertio amplius patebit. Unde si act⁹ ali=
quis eliceret̃ conformiter dictamini rationis quan
tum ad omnes circunstantias quas ratio dictasset
nõ tamen quia ratio sic dictasset:sed casu vel ꝓpter
delectationẽ:vel quia elicuisset etiã si ratio non di=
ctasset:aut si aliter dictasset:non esset actus ille bo=
nus moraliter:sed bonus tantũ ex genere. Unde vt
recitat Ockã. in. j. par. dia. li. vj. c. lxxix. Actum ali=
quez contingit tripliciter exerceri:sicut pascere pau
perẽ:dicere veritatem:vel propter deũ:vel quia di=
ctatur a ratione recta:vel propter aliquod bonũ vti
le vel delectabile consequendum:aut incommoduz
vel periculũ vitanduz. Actus tertio modo eliciti se.
producti dicuntur boni ſm genus vel ex genere/ꝓ
quanto cadunt super debitã materiam aut seruan=
tur alique circunstãtie loci vel temporis: aut forte
elicitur absolute sine omni circunstãtia. Hi tamen
actus non sunt virtuosi neq̃ perfecte neq̃ imperfe=
cte:neq̃ ex eis generantur virtutes:nec ipsi generã
tur ex virtutibus:immo quãdoq̃ sunt vitiosi:vt qñ
ambitiosus dat eleemosynã:aut loquitur veritatez
vt honoretur ⁊ laudetur:vel auarus ponens euan=
gelium in questum:sicut de hypocritis dominus lo
quitur:qui omnia sua faciunt vt honorentur ab ho
minibus:vel pecunias acquirant:aut infamiaz vel
confusionem temporalem euadãt. Actus vero pri=
mis duobus modis eliciti sunt vere virtuosi:⁊ habi=
tus eis correspondentes sunt vere virtutes:sed pri=
mi perfecti:secundi imperfecti. Primũ patz:q: vterq̃
elicit̃ ſm dictamen recte rõis quãtũ ad finẽ ⁊ oẽs cir
cũstãtias. Et ꝓpter hoc q: dictatũ est sic a rõne:⁊ q:

habẽs eũ nõ cõpatitur secũ aliquẽ actũ vitiosum et
culpabilẽ:hʒ etiã ſm cordis preparationẽ omnem
actũ virtuosum ꝛ virtutẽ. Scõm patet: qꝛ actus pri
mi ordinant in finẽ perfectiorẽ ꝓpter quẽ eliciunt
ꝙ ſcdi:multo enim perfectius eſt agere ꝓpterdeum
qui eſt summũ bonũ:ꝛ eternã felicitatẽ:ꝙ propter
amorẽ virtutis honeſtatis:aut ꝓpter cõmunẽ pacẽ
nature vel reipublice conſeruationẽ tẽporalẽ:ꝛ per-
fectius eſt agere ꝓpter deũ/ꝙ propter hoc ꝙ recta
ratio ſic dictat:pro quãtodeus perfectior eſt recta ra
tione:vterqꝫ tñ finis honeſtus eſt ꝛ bonus. Et ſm
hoc diſtinguitur triplex bonũ.ſ.bonũ meritoriũ:bo
nũ morale:ꝛ bonũ ex genere. Primũ nunꝙ eſt ſine
charitate ꝛ gratia. Scõm nõ ſine virtute a qua pro-
cedit vel quã generat. Tertium inueniť ſine vtroqꝫ.
¶ Sed diceres. Actus ſcds nõ eſt virtuoſus immo
E vitioſus:igiť. Aſſumptũ ꝓbatur:quia deficit ibi cir-
cunſtantia debiti finis vltimi que eſt principaliſſi-
ma:igitur non eſt bonus virtuoſe. Tenet conſequẽ
tia:quia bonũ eſt ex cauſa integra:et defectus cuiuſ
cunqꝫ circunſtantie reddit actum nõ bonũ:vt vult
phs.ij.Ethi. Itẽ ꝙ ſit vitioſꝰ ꝓbať:qꝛ ille actus eli-
cit ꝓpter aliqd citra deũ amatum ꝓpter ſe preciſe:ꝛ
omnẽ tale amať tanꝙ vltimus finis:ꝛ per cõſequẽs
ſic eliciendo volũtas fruiť creatura:qd eſt tota per-
uerſitas ſm beatũ Au.lib.lxxxiij.q. ¶ Rñdeť ad pri-
mũ/ꝙ nõ omnis defectus circũſtãtie facit actũ non
bonũ moraliter:ſed defectus circũſtãtie neceſſario
requiſite ad bonitatẽ moralẽ:nunc aũt circũſtantia
vltimi finis in actu nõ requiriť ad bonitatẽ moralẽ
hoc eſt non requiritur ꝙ actus bonus moraliter ſem
per referatur actualiter in deum qui eſt finis vlti-
mus:qꝛ aliquid citra deũ eſt eligibile propter ſe: et
illud poteſt bene ꝛ moraliter diligi:ꝛ propter ipſuʒ
aliquis actus elici:ꝛ non actualiter propter alium
finem. Defectus ergo circũſtantie requiſite ad boni
tatẽ moralẽ facit actũ elicitũ non bonũ:non tamen
neceſſario malũ:ſed ſi eliciens actum/ tenetur pro
tũc ad aliquã circunſtãtiã:tunc omiſſio eius reddit
actũ nõ ſolũ non bonũ:ſed etiã malum et vitioſum:
ſicut cum tenetur mereri:vel ſe ad gratiã diſponere
tunc tenetur actũ illũ quo mereri tenetur:vel ſe diſ-
ponere/elicere ꝓpter deũ tanꝙ fineʒ vltimũ ſupra
omne amatũ:non aũt tenetur ad hoc in omni ſuo
actu:alioquin nullus eſſet actusindifferẽs:ꝛ exiſtẽs
in charitate ſi proximũ ſalutaret ex ciuili amicitia:
ſi patrem honoraret ex naturali pietate: ſi pauperi
benefaceret ex humana cõpaſſione/non actualiter
cogitãs de fine vltimo:vitioſe ageret/et mortaliter
peccaret:ſemper enim deficeret circũſtantia finis
vltimi. ¶ Ad ſcõm dicitur:negãdo ꝙ omne qd amať
propter ſe/amať tanꝙ vltimꝰ finis. Nã illud amať
propter ſe:qd amaretur ſi nihil aliud oſtenderetur
voluntati:tũc aũt amať aliquid tãꝙ vltimus finis
qñ acceptatur tanꝙ omni alio magis amandũ. Põt
ergo bonũ honeſtũ(puta virtus)amari/non cogita
to vltimo fine:ꝛ ita amari ꝛ appeti propter ſe: ꝛ ta-
men non appeti tãꝙ aliqd ſummũ:et quocũqꝫ alio
magis appetendũ. Et talis actus eſt medius inter
vſum ꝛ fruitionẽ:vt declarat Ockã.q.j.diſt.j.lib.j.
Hoc etiam oſtendit phs.j.Ethi.ca.vij.vbi oſtendit
aliqd eligibile(haud dubiũ quin ſm rectã rationẽ)
propter alia tantũ:alia ꝓpter ſe tantũ:et nullo mo-
do propter aliud alia ꝓpter ſe:ꝛ etiam ꝓpter alia:
vnde exẽplificãs dicit. Honorẽ vero ꝛ voluptatẽ/ꝛ in
tellectũ:etenim virtutẽ eligimꝰ quidẽ ꝓpter ſeipſa:
nullo eniʒ aduenientẽ/eligeremus vtiqꝫ vnũquodqꝫ
ipſorũ:eligimus aũt ꝛ felicitatis gratia:p hoc ſuſpi
cantes felices fore: felicitatẽ nullus eligit horũ gra
neqꝫ omnino ꝓpter aliud. De hoc in primo diſtin.j.
¶ Ex quo pʒ/ꝙ aliquid qd nõ eſt finis vltimus eſt
diligibile ꝓpter ſe:ꝛ hoc ſm rectã rationẽ:alioquin
ꝛ felicitas ipſa que deꝰ eſt:eligi põt ꝓpter aliud ſm
rationẽ peruerſam:ſicut de peccatoribus dicit ꝓphe
ta. Confitebitur tibi cũ benefeceris ei. Pſal.xlviij.
Diligens ergo virtutẽ ꝓpter ſe/eligit cõformiter rõ
ni recte:ꝛ ꝓpter hoc virtuoſe agit. ¶ Scdo notãdũ/ Nota.2. F
ꝙ cũ loquimur de puris naturalibus/nõ excluditur
generalis dei influentia:que vt cauſa prima ꝯcurrit
cũ agẽte ſcdo.i.agẽte creato ad oẽm actũ poſitiuuʒ.
Siquidẽ nullus actus poſitiuꝰ(immo nec peccatũ
quãtũ ad id qd in eo poſitiuũ eſt:puta actũ lʒ defor-
mẽ) perfici põt deo tanꝙ cauſa prima nõ coagente:
plus enim influit cauſa prima in effectũ ꝙ quecũqꝫ
cauſa ſcda:vt vult Proculus lib. de cauſis. Sed per
pura naturalia intelligitur anime natura ſeu ſubſtã
tia cũ qualitatibus ꝛ actionibus cõſequẽtibꝰ natu-
rã/excluſis habitibus ac donis ſupnaturaliter a ſo
lo deo infuſis. Unde ſi deus infunderet donũ aliqd
naturaliter acquiſibile:vt puta ſciẽtiã alicuiꝰ pro-
poſitionis naturaliter demonſtrãs:iam anima ipſa
ſic dotata nõ eſſet in puris naturalibus:haberet eñ
ſciẽtiã ſupernaturaliter infuſam:lʒ eadẽ potuit na-
turaliter fuiſſe acquiſita. ¶ Tertio notãdũ/ꝙ cum Nota.3. G
quiriť vtrũ liberũ arbitriũ poſſit ſine gratia peccata
mortalia cauere:nõ eſt intelligẽdũ de peccatis com
miſſis:ſed tñ de cõmittendis. Nã peccatũ cõmiſſũ
quãtũ ad maculã ꝛ reatũ ꝑmanet trãſeũte actu pec-
cati quouſqꝫ fuerit deletũ per penitentiã:nõ aũt põt
deleri per penitẽtiã ſine infuſione gratie. Sic ergo
reatus ille qui deleri nõ põt poſt peccatũ cõmiſſum
niſi per gratiã:caueri nõ põt ſine gratia:hoc tñ non
eſt ꝓpter naturalẽ oppoſitionẽ gratie ꝛ culpe:qꝛ nõ
erant immediate oppoſita in ſtatu innocẽtie: tunc
enim potuit hõ eſſe in puris naturalibus ſine gra-
tia ꝛ ſine culpa. Nec etiã per cõparationẽ ad poten
tiam faciẽtis:qꝛ qualẽ põt deus facere volũtatẽ: ta-
lẽ põt eam reparare poſtꝙ peccauit:ꝛ volũtas de ſe
poſſet eſſe ſine peccato et gratia. Sed illa oppoſitio
immediate tñ eſt ex lege vniuerſali diuina:qꝛ nullo
modo remittitur inimicitia:niſi fiat non tantum nõ
inimicus:ſed amicus per gratiam gratum facientẽ
acceptus:hoc eſt dictũ:ꝙ deus ſtatuit nulli ignoſce
re culpã:quin infundat ſibi gratiã per quã reddať
amicus dei. Sed eſt ſenſus queſtionis. Utrũ pecca-
tor carens gratia/poſſit ſine gratia cauere omnia ꝛ
ſingula mortalia ex ſuis naturalibꝰ noua:ita qd nõ
incidat in noua mortalia/niſi grã adiuueť. ¶ Quar Nota.4. H
to notãdũ ꝙ impletio ꝑceptorũ dei dupliciter accipi
põt. Uno modo quãtũ ad ſubſtãtiã actus ꝑcepti:ſic
audiẽs miſſam in die dñica: ſubueniẽs parẽtibus:
dãs eleemoſynã in extrema neceſſitate ꝯſtituto etiã
quacunqꝫ intẽtione hoc faciat:implet preceptũ fa-
ciẽdi actuʒ ꝑcepti. Alio modo fit impletio precepti/
quãtum ad intẽtionẽ precipiẽtis:intendit aũt deus
precipiẽs in omni precepto:vt illud obſeruando me
reamur ad vitã eternã ingredi:ſm illud Math.xix. Articu.2.
Si vis ad vitam ingredi:ſerua mandata. ¶ Quãtũ Conclu.1.
ad ſcõm articulũ eſt hec prima concluſio. Liberum I
hominis arbitriũ ex ſuis naturalibꝰ ſine gratia eli-
cere põt actũ moraliter bonum. Probať:qꝛ intelle-
ctus ex ſuis naturalibꝰ põt cognoſcere et iudicare
bonũ iuſtũ ꝛ hõeſtũ eſſe faciẽdũ ac malũ fugiẽdũ ꝓ-
pter finẽ naturalẽ.ſ.virtutis amorẽ ꝛ honeſtatis. Et
huic iudicio põt ſe volũtas cõformare eliciẽdo actũ
bonũ ꝓpter naturalẽ honeſtatẽ aut iuſticiã:ꝛ actus
ſic elicitꝰ eſt bonꝰ moraliter:ergo cõcluſio vera. Cõ
ſequẽtia nota. Maior pʒ:qꝛ principia practica ita in
ſerta ſunt naturaliter intellectui/ſicut ſpeculatiua
ergo vtriſqꝫ intellectus naturaliter aſſentit tãꝙ ꝑ
ſe notis ꝛ euidẽtibꝰ:ſed iuſtũ ꝛ honeſtũ eſſe faciẽdũ
ꝛ oppoſitũ fugiẽdũ ꝓpter finẽ naturalẽ/ſunt ꝑnci-
pia practica:igiť eis intellectꝰ ſuis naturalibꝰ põt
aſſentire. Minor ꝓbať:qꝛ volũtas ex ſua libertate
põt ſe ꝯformare dictamini recte rõnis:ꝛ elicere actũ
cõformiter illi. Qd aũt actꝰ ſic elicitus ſit moraliter
bonus:pʒ ex notabili ꝑmiſſo. ¶ Itẽ volũtas ex ſuis
naturalibus põt ſe diſponere(faciendo qd in ſe eſt)

ad gratie susceptionem:non autẽ sic disponit se per
Cõclusio.2. actum difformẽ rationis dictamini:ergo per actum
K cõformẽ:ille aũt erit,moraliter bonus. ¶Secũda cõ
clusio. Liberũ arbitriũ ex suis naturalib⁹ sine dono
gratie põt quodlibet peccatũ mortale nouũ cauere.
Probaẗ illa cõclusio ꝛ depẽdet ex priori:nam intel=
lectus ex suis naturalib⁹ põt recte circa agẽda deli=
berare/rectitudine morali:ꝛ volũtas sua libertate
potest se illi cõformare:cõformãdo aũt se dictamini
recte rationis/nõ peccat de nouo. Itẽ circa quodli=
bet agibile volũtas aut est libera/aut non. Si pri=
mũ/potest in vtrũq3 oppositoꝝ:ꝛ ita agere vel non
agere:ꝛ per 9ñs illud oppositoꝝ qð peccatũ est ca=
uere. Si nõ est libera/et iã peccare nõ põt eo qð nõ
est in sua potestate ẜm beatũ Augu.iij.de libe.arbi.
dicentẽ/ꝙ peccatũ est ita volũtariũ:ꝙ si nõ esset vo
luntariũ/nõ esset peccatũ. Et beat⁹ Hiero.in expo=
sitione fidei. Qui dicit deũ precepisse impossibilia/
Conclo.3. anathema sit. Suo modo ꝓbatur de pctõ omissio=
nis. ¶Tertia cõclusio. Homo per liberũ arbitriũ ex
suis naturalib⁹ potest diuina p̃cepta;quo ad actus
substãtiã implere/sed nõ ad intẽtionẽ p̃cipientis/
que est cõsecutio salutis nostre. Prima pars patet:
quia potest honorare parẽtes:audire missam:dare
eleemosynã in articulo necessitatis ex naturali ho=
nestate/aut pietate:nõ ordinãdo in deum tanq̃3 in
finẽ:ꝛ ita nõ ex grã. Secũda pars ptz:q2 ad finẽ seu
intẽtionẽ precipiẽtis nullus agere põt sine gratia.
Articu.3. Ad hũc em̃ finẽ nõ agiẗ/nisi per opa meritoria:que
Dubium.1. presupponũt gratiã. ¶Quantũ ad tertiũ articulũ
L est primũ dubiũ cõtra cõclusionẽ secũdã. Nã videẗ
ꝙ volũtas nõ potest cauere quodlibet mortale sine
gratia. Quod probaẗ:q2 teneẗ aliqñ diligere deum
super omnia:iuxta preceptũ primũ ꝛ maximũ a quo
pẽdet tota lex ꝛ ꝓphete. Mat.xxij. Et ideo omissio
hui⁹ actus nõ põt semper esse sine mortali:qñq3 aũt
volũtas huius p̃cepti actum exequiẗ:l3 informiter:
disponit se ad gratiã gratũ facientẽ de cõgruo:que
statim/ꝛ simul tpe infundiẗ:ꝛ ita nõ põt sine gratia
actum huius p̃cepti elicere quo caueret pctm̃ omis=
sionis. Rñdeẗ ad hoc dubiũ post Sco.dist.p̃senti:ꝙ
licet in causa dubij nõ caueẗ pctm̃ sine gratia:quia
actus dilectionis dei super oia est dispositio vlti=
mata ꝛ sufficiẽs de cõgruo ad gratie infusionẽ:qua
existẽte/simul tpe gratia infundiẗ:hoc tamen nõ est
ꝓpter impotẽtiã liberi arbitrij absolute:posset em̃
actum dilectionis dei super oia elicere ex suis natu
ralibus/etiã si gratia nõ infundereẗ:sed est ex libe=
ralitate dei gratiã liberaliter infundẽtis libero ar=
bitrio aliqualiter bene disposito. Etiam actus ille
tanq̃3 dispositio precedit gratie infusionẽ natura:et
si nõ tpe. Et ideo nõ requiritur gratia ad eliciendũ
actum illũ quo disponiẗ ad suscipiendũ gratiã sim=
pliciter:sed superaddiẗ actui tanq̃3 premie disposi=
tioni qua subiectũ disponiẗ ad susceptionẽ gratie.
Dubiũ.2. ¶Dubitaẗ secũdo cõtra cõclusiones simul. Nam si
M homo ex suis naturalib⁹ posset moralr̃ bene agere:
et ad gratiã se disponere/peccata cauere/ꝛ p̃cepta
implere:frustra ꝛ inanes essent preces ecclesie qui=
bus oratur pro victoria in tẽtationib⁹:pro fuga vi=
tiorũ:pro cõtinẽtia:pro tẽperãtia:pro ceteris virtu=
tibus:pro peccatoꝝ cõtinẽtia:pro periculorũ amo=
tione/ꝛ similibus. Frustra ergo docuisset nos orare
veritatis magister Christus clausulas illas. San=
ctificeẗ nomen tuũ:fiat volũtas tua:panẽ nostrũ ꝛc.
Matth.vj. Et ne nos inducas ꝛc. Frustra etiã oras=
sent prophete ꝛ apostoli:immo ꝛ Christus ipse pro
discipulis suis Joan.xvij. Pater sancte serua eos in
nomine tuo/quos dedisti mihi:vt sint vnũ sicut et
nos vnũ sumus:si ipsi ex naturalibus suis seruare
se poterãt. Siꝉr ꝛ ꝓpheta. Deduc me dñe in se.mã.
tu. Inclina cor meũ in testi.tua/ꝛ nõ in aua. Auerte
oculos meos ne videãt vanita.ꝛ similia innumera.
Probaẗ tamen 9ña per beatũ Augu.in de natura ꝛ
gratia.c.xviij. Quid stultius q̃3 orare/vt facias qð
in potestate tua habes? Et in epl'a cõtra Uitalẽ he=
reticum epl'a.cvij. Prorsus inquit non oramus deũ:
sed orare fingimus:si nosipsos nõ illũ credimus fa=
cere qð oram⁹:prorsus nõ deo gratias agimus:sed
agere nos fingimus. Si vnde illi gratias agimus
ipsum facere nõ putam⁹. Et in de perfectione iusti=
tie.c.xxj. Precepta inquit dei vt fierẽt/nec iuberenẗ:
si nihil ibi nostra volũtas ageret/nec orareẗ si sola
sufficeret. ¶Ad hec omnia posset plane respõderi ꝙ
hec oia que dicta sunt orat ecclesia:orant et ꝓphete
fideles:nõ vt dentur simplr̃:sed vt dentur eo modo
quo nobis proficiũt ad vitã eternã. Sic aũt ea ha=
bere nõ poterit volũtas ex naturalibus suis:ex qui=
bus nõ potest mereri vitam eternam:nec pro alijs
orare licet/nisi sub hac cõditione/ꝛ hoc fine. Et illo
modo nihil habere possumus/nisi a solo deo. ¶Po
test tamen ꝛ aliter respõderi. Pro quo aduertendũ
ꝙ multa operatur deus supernaturaliter que limi=
tes nature nõ excedũt. Sic apostolis sciẽtiã multa=
rum veritatũ naturaliũ quã naturaliter acq̃rere po
tuissent/infudit. Sic nõnullos sanauit ab infirmi=
tatibus/a quibus naturaliter mederi potuissent:
sicut socrũ Simonis a febribus. Matth.viij. Mar.j.
et Luce.iiij. Sic satiauit.5000.de paucis panibus:
qui etiã naturaliter cibo sumpto satiari potuissent.
Jo.vj. Et ita de alijs multis. Unde qui nature agen
di virtutem dedit:suam tamen operandi potentiã
non minorauit. ¶Secũdo cõsyderandũ/ꝙ licet vo= N
luntas humana sit libera vt cogi nõ possit:vt supra
dist.xxv.potest tamen modis varijs ad varia volen
da aut nolenda inclinari/trahi/ꝛ persuaderi q̃bus
etsi nõ necessitatur:nõnunq̃3 tñ nõ nisi cum magna
difficultate resistit. Licet enim naturaliter inclinaẗ
ad bonũ:tñ frequẽter seducitur nunc errore intelle=
ctus operante maloꝝ satore diabolo:nunc illecebra
sensus:cui coniũcta naturaliter est inclinata:nunc
terroribus aut blandimẽtis seculi circũstantibus:
que omnia ad malũ trahunt. Quis enim fraudes ꝛ
fallacias spiritualiũ nequitiarũ diaboli/scil3 mille
artificis:eius quoq3 tentationes occultissimas de=
prehendere? Quis se de pugna sensualitatis conti=
nua sustinere:ꝛ a carnis inclinatione semper auer=
tere? Quis totuplices mũdi laqueos euadere põt?
Huc accedit ꝙ peccato originali vulnerata est vo=
luntas in sua naturali potentia:ita ꝙ licet simpli=
citer sit libera:tamen prona est ad malũ ab adole=
scentia. Geñ.viij. Propter sensualitatis rebellionẽ
ꝛ rationis errorẽ:de quo.j.Ethi.prope finem. Recte
enim ad optima deprecatur ratio:videtur autẽ ali=
quid preter rationẽ innatũ:quod aduersaẗ rationi/
ipsa sc3 sensualitas. De quo ꝛ apl's Rom.vij. Uideo
aliam legẽ in membris meis repugnãtẽ legi mẽtis
mee:ꝛ captiuantẽ me in lege peccati que est in mẽ=
bris meis. Et ad Gal'.v. Caro concupiscit aduersus
spiritũ:ꝛ spiritus aduersus carnẽ:hec enim sibi in=
uicem aduersanẗ/vt nõ quecũq3 vultis illa faciatis.
Propter hec volũtas mutabilis est ꝛ instabilis:ꝛ ex
peccati fomite infirma ac vulnerata:prona ad ma=
lum/difficilis ad bonũ. Uñ beat⁹ Berñ.sermo.vij.
de aduentu dñi qui incipit. Si deuote. Triplici in=
quit incõmodo miserabiliter laboramus:nam faci=
les sumus ad seducendũ:debiles ad operandũ:et
fragiles ad resistendũ. Si discernere volumus inter
bonum ꝛ malum/decipimur:si tẽtamur facere bo=
num/deficimus:si conamur resistere malo:deijci=
mur ꝛ superamur. Ideoq3 in adiutorium volunta=
tis/vt delectabiliter et expedite ac faciliter velit/
cooperanẗ habitus infusi ꝛ acquisiti. Ad hoc etiam
ordinauit dñs angelicã custodiã cõtra tot laqueos
fraudes ꝛ insidias:vt supra habitum est distin.xij.
Nec tamen suas deponit deus super nos vigilias:
qm̃ ipsi cura est de nobis.j.Petri.v. Propter quod
vt dicit sanct⁹ Bonauẽ.ꝛ est supra allegatũ. Uix esse

aut nūq̄ liberū arbitriū destituit omni gr̄a gratis
data. Et ideo licet libera sit ad volendū ac nolēdū
quodlibet sibi presentatū: raro tñ bonū vellet: raro
se ad deū cōuerteret: raro se a delectationib⁹ carnis
⁊ mētis inordinatis abstraheret: raro se supra se in
finem vltimū eleuaret. Multo magis ad se recur=
uata suū cōmodū quereret: seq̄ finē suū in oibus cō
stitueret: tot difficultatib⁹ et laqueis cōuoluta/ nisi
specialr̄ dei fideli auxilio sustētata. Fidelis em̄ de⁹
qui nō permittit hoiem tentari supra id qđ pōt/ sed
facit cū tētatione puētū vt possit sustinere. j. Cor. x.
Orandus igit̄ est deus in oibus operib⁹ nostris: vt
ratione illuminet ne erret: volūtatē refrenet/ ne ra=
tioni dissentiat: executiuas potētias ɔfortet/ vt im=
perata opere perficiant: inimicoꝝ fraudes submo=
ueat ne irretiāt/ feritatē cohibeat ne p̄ualeāt. Mala
cūcta remoueat/ cūctaq̄ tribuat bona. Nemo quip=
pe sua industria tot corporis p̄icula euaderet/ q̄to
minus aīe. Ideoq̄ ab oratione cessandū nō est/ nec
a gratiarū actione pro ɔtinuis beneficijs dei: q̄bus
misericorditer nos respicit/ fouet/ ⁊ custodit. ¶ Per
hoc ad argumēta dicit q̄ p̄ces casse nō sunt de q̄b⁹
arguit: qm̄ etsi multa pōt liberū arbitriū sine gr̄a:
raro tñ vel nūq̄ operat̄ ƀm vltimū sue potētie pp̄ter
difficultates ⁊ impedimēta p̄tacta. ¶ Ad btm̄ Aug.
Ad primā dicit̄/ q̄ verū est qñ eque est in ptāte oran
tis sine adiutorio eius qui orat̄/ sicut cū adiutorio.
¶ Si q̄ ad secūdā Augustini auctoritatē que vt iacet
vera est. Ficte em̄ orat ⁊ gratias agit: qui nō deū cre
dit cōferre/ sed a se habere qđ orat: ⁊ ficte gr̄as deo
agit qui id pro quo agit a deo se recepisse nō credit.
¶ Ad tertiā/ prima pars est pro cōclusione. Secūda
pars intelligit̄ vt prima auctoritas: sī sola volūtas
eque sufficeret sicut sicut cuꝫ adiutorio diuino. Sic
dicit Bonauen. vbi supra q̄ lꝫ quedā possit simplr̄
nostra volūtas ex suis naturalib⁹: tñ vt possit faci=
liter/ expedite ⁊ delectabiliter req̄rit gratie alicui⁹
Dub. 3. O donū/ siue assistētiā dei specialē. ¶ Tertio dubitat̄.
Cū volūtas sit libera/ habeatq̄ velle ⁊ nolle in ple=
na sui ptāte: q̄ūo quo ad illos actus interiores elici
tos pōt difficultari vt minus libere eliciat. Est em̄
libertas essentialis volūtatis/ vt nec possit intēdi/
nec remitti. Libertas dico a coactione: vt supra di=
stinc. xxv. visum est. Difficultas aūt minuit liberta=
tem. Respōdet̄ q̄ difficultas in eliciēdo actū ex plu=
rib⁹ causis p̄uenit. Qñq̄ ex appetitu sensitiuo ad
cōtrariū ei qđ ratio dictat inclinato: cui pp̄ter potē=
tiarū colligantiā volūtas delectat̄/ cōcordat: ⁊ cum
tristitia ei se difformat: vt. ij. Ethic. c. ij. Difficile est
cōterere passionē cōcorporatā vite. Loquit̄ ibi Phs
de passione delectationis: que in nobis a puero cō=
nutrit̄: ad qđ faciūt allegata p̄cedēti dubio ex aplo.
Et Phs de ɔrietate sensus ⁊ spūs. ¶ Difficultat au
tem passio obuia volūtatē dupl'r. Uno modo rōnem
obnubilādo ne recte iudicet: quia errāte volūtas re=
cta esse nō pōt. Unde. ij. Rheto. dicit Phs. Nō eadē
vident̄ amātib⁹ ⁊ odio habētib⁹: neq̄ iratis ⁊ man=
suete habētib⁹. Unde Boetius. j. de cōsola. met. vij.
Nubila mens est: vinctaq̄ frenis: hec vbi regnant.
Loquit̄ de quatuor passionib⁹ gaudio/ dolore/ spe/
⁊ timore. Alio modo delectationē aut tristitiā noxiā
volūtati ingerēdo: nata est enim volūtas appetitui
sensitiuo cōdelectari ⁊ cōtristari: vt dictū est. Cōtra
niti autēꝫ inexistēti delectationi: ⁊ conari a tristitia
difficultatē facit: sicut ecōuerso conari ad delectabi
lia prōptitudinē affert. Unde. x. Eth. c. vij. Coauget
em̄ ait Phs operatione p̄pria: vel aliter in ope p̄prio
delectatio: confirmat ⁊ meliorē ac diuturniorē facit:
aliene vero officiūt. Corrūpunt aūt operationē pro=
prie tristitie/ ⁊ cetera que ibi sequunt̄. Qñq̄ difficul
tas orit̄ ex habitib⁹ volūtatis in ɔtrariū inclinationi:
vt volūtas habituata in vitio difficulter elicit actū
iustitie pp̄ter inclinationē ɔtrariam habit⁹ virtuosi.
Qñq̄ propter errorē intellectus: vt supra. De his
duobus dicitur. iij. Ethic. c. ij. Et difficile quandoq̄
iudicare quale pro quali eligendū: ⁊ quid pro quo
sustinēdū: hoc quo ad intellectū. Sequit̄. Adhuc dif
ficilius immorari cognitis quo ad voluntatē. Qñq̄
etiā orit̄ difficultas pp̄ter passionē volūtatis. Diffi
cile est em̄ odienti bene velle inimico: ⁊ difficile est
māsuete agere iracundo. ¶ Per hoc ad formā dubij P
respōdet̄ q̄ volūtas nō potest difficultari quātū ad
magis et minus libere elicere: qm̄ vt argutū est: li=
bertas est essentialis volūtati: ⁊ volūtas oēs actus
suos eque libere elicit. Difficultas itaq̄ nō opponit̄
libertati in eliciēdo: sed facultati. Potest em̄ volun
tas simplr̄ impediri ne eliciat: vt in phreneticis: qñ
scꝫ ratio ligat̄: cuius actum volūtas p̄supponit suo
actui: nō aūt potest impediri vt eliciēs nō libere eli=
ciat. Difficultas igit̄ i eliciēdo nō minuit libertatē:
quia ita elicit actum q̄ oibus eodē modo se habēti=
bus/ hꝫ in ptāte sua elicere ⁊ non elicere: ad sensum
supra exp̄ssum dist. xxv. sed minuit delectationē in
eliciēdo ⁊ promptitudinē. Et ideo quātūcūq̄ crescit
difficultas nūq̄ aufert libertatē: sed bene tollit de=
lectationē ⁊ promptitudinē: ⁊ per hoc frequēter mu
tat volūtatē vt desinat velle qđ voluit sublata dele=
ctatione: aut incipiat velle qđ noluit accedēte metu
vel tristitia: semper tñ manet libertas in volēdo et
nolendo. Et tm̄ de questione.

Distinctio. xxix.

Ostq̄ magister determinauit de gratia quātū ad statū
nature hois lapse: in hac distin. xxix.
agit de eadē gratia quantū ad statū
nature integre inuestigās/ an homo
ante peccatū eguerit gratia ac virtutib⁹: anneciens
de pena expulsionis de paradiso quam incidit per
peccatū. Et potest sententia textus in his trib⁹ con=
clusionib⁹ colligi. ¶ Prima cōclusio. Homo in statu
innocētie gratia ⁊ virtutib⁹ ad liberationē sui a pec=
cato nō indiguit: sed ad operis boni efficaciā ⁊ me=
ritorū carere nō potuit. ¶ Secūda cōclusio. Homo
peccati demerito eiectus de paradiso ne indignus
sumeret de ligno vite; per angelicū ministeriū ⁊ cu=
stodiam igneam in ipsum p̄hibit⁹ est redire. ¶ Ter
tia cōclusio. Licet Adam in statu innocētie come=
derit de ligno vite ƀm quorūdam opinionē: quia tñ
eius vsum nō habuit: non obtinuit immortalitatē.
Horum declaratio patet in textu.

Questio vnica.

Irca hāc distinctionem queritur. Utrum homo in statu A
nature integre gratiam habuit: qua
eque efficaciter/ sicut post lapsuꝫ me=
reri potuit. ¶ Premissis notabilibus
ponentur conclusiones cum suis solutionibus du=
biorum. ¶ Quantū ad primū aduertendū q̄ dicen= Articu. 1.
da intelligi debēt de gratia gratum faciente. Et lꝫ Nota. 1.
ƀm potentiā dei absolutam talis gratia non sit sim
pliciter necessaria ad meritū: ita q̄ posse mereri sine
gratia includat contradictionē: vt ostēditur in pri=
mo dist. xvij. et supra tangitur dist. xxvij. Tamē ƀm
legem statutā impossibile est mereri sine gratia in
quocūq̄ statu. Cuius rei cōgruitates quatuor assi=
gnat sanct⁹ Bonauen. q. ij. huius distin. que sumū=
tur ex cōditione retribuētis ⁊ retributionis/ operā=
tis ⁊ bone operationis. Prime due respiciūt statum
nature integre. Oēs autem quatuor respiciūt statū
nature lapse. ¶ Ex prima conditione retribuentis:
qm̄ ipse deus bonorū nostrorū nō indiget/ ideo nec
acceptat hominē propter opera tanq̄ aliquid sibi
cōferētia: nec aliquod meritū ipsum obligare potest
in ratione dati ⁊ accepti: ideo ad hoc q̄ aliquod bo
num creature sue ad remunerandum deo compla=
ceat/ necesse est vt ipsi⁹ gratuite bonitatis influētia

in operante procedat: per quã creatura ipsi creatori grata existat. ¶ Secũdo ꝓpter cõditionẽ retributionis. Nã premiũ qḋ meremur est beatitudo eterna que cõsistit in habẽdo eũ qui est omne ⁊ summũ bonũ qui est super omnẽ creaturã exaltatus: ⁊ lucem habitat inaccessibilẽ. Et ideo vt homo ad illud summũ bonũ ascẽdat ⁊ perueniat: requirit̃ adiutorium qḋ sit vltra naturã: hoc adiutoriũ est gratia gratum

B faciens. Et he cõditiones locũ habẽt etiã in statu nature integre: vt ptz. ¶ In statu autẽ nature lapse nõ solũ indiget gratia ad merẽdũ ꝓpter has cõditiones: sed vltra has etiã ꝓpter conditionẽ operantis ⁊ operationis meritorie. ¶ Tertio operãtis quidẽ: nã operãs semp est in peccato in statu nature lapse nõ habẽs gratiã: ⁊ ita inimicus dei nisi a peccato releuet̃ per gratie donũ: ⁊ ideo quicq̇d facit: nisi volũtas eius preueniat̃ a gratia que deo recõciliet: nihil meret̃ merito cõdigni pro eo ꝙ est aduersari⁹ ⁊ inimicus: deus aũt opera non acceptat: nisi prius acceptaret personã: sicut innuit̃ Gen. iiij. Respexit dñs ad Abel/ ⁊ ad munera eius: pri⁹ ad Abel ⁊ postea ad munera eius. Cuius rõ: q: munera cũ nihil cõferãt deo: nõ possunt ex se placere deo: sicut homini possunt placere munera que sibi prosunt: etiã si dãtur ab eo qui nõ diligit̃ ꝓpter ipsa munera: q: prosunt accipiẽti. Sʒ dũtaxat placẽt deo ex opere operãte: q: operãs plʒ. ¶ Propter ꝯditionẽ etiã operationis: q: nulla est operatio meritoria nisi recta: ⁊ nulla est recta nisi fiat ex recta intẽtione: ⁊ nulla potest esse recta intẽtio: nisi que summũ bonũ omni bono ꝓponat. Hoc aũt nõ põt homo facere in statu nature lapse sine dono gratie. Nõ põt/ id est vix vel non nisi difficillime potest propter recuruationẽ volũtatis ad seip sum/ ꝓpter quam nihil magis se diligit. Indiget ergo gratia qua se eleuet supra se ad summum bonuʒ: ideo quãcũꝗ faciat homo operationẽ absꝗ gratia nõ meretur: quia nõ pẽsat deus quãtũ sed ex quãto faciat. Et hoc est quod dicit magister in litera: ꝙ homo indigebat gratia operãte ⁊ cooperãte in statu nature institute: lʒ nõ ꝫm omnẽ moduʒ

Nota. 2. C gratie operãtis. ¶ Secũdo notandũ/ ꝙ de materia suppositi in questione scʒ an homo in statu nature institute habuerit gratiã. Apud doctores sunt opiniones ꝯtrarie sicut etiã de angelis. Utrũ habuerit gratiã ante cõfirmationẽ: supra di. iiij. recitate sunt opiniones. Nam euidẽter sciri non põt (cum in facto cõsistat) nisi per reuelationẽ: ⁊ auctoritates sanctorũ hincinde exponi possunt: ideo nõ nisi ꝓbabi-

Nota. 3. D liter accipienda est responsio. ¶ Tertio notãduʒ/ ꝙ efficacia meriti principaliter ex tribus colligit̃ ꝫm sanctũ Bonauen. q. vj. huius dist. scʒ ex difficultate operis: ex prõptitudine volũtatis: ⁊ ex magnitudine charitatis. ¶ Difficultas operis multũ facit ad meritũ ⁊ intãtũ vt homo qui est multo minoris charitatis ꝙ̃ angelus possit mereri vt pueniat ad sublimitatẽ angelicã. Sed quod colligit ex eo qḋ dicitur de Joanne baptista Mat. xj. Qui minor est in regno celorum/ maior est eo. Nec est dubitandũ quin beatus Joannes sit exaltatus ad ordines excellentium angelorũ: ⁊ tamen ꝫm statum vie, minoris, charitatis/ ꝙ̃ aliquis eorũ: quia minimus in regno celoruʒ dicitur maior eo: qḋ intelligi potest quãtũ ad effectum charitatis: nõ quantũ ad substãtiam habitus. ¶ Etiam promptitudo voluntatis plurimũ facit ad meritũ: quãtũcunꝗ enĩ in hoĩe sit gratia: nisi sit voluntas gratie cõsentanea: nunꝗ̃ elicit opera meritoria: ⁊ quãto magis volũtas gratie subiacet ⁊ conformatur: tanto magis homo in operibus meritorijs exercetur. ¶ Magnitudo charitatis principaliter inter omnia facit ad meritũ: ꝙ ꝫm illius quãtitatẽ atteditur remuneratio premij substantialis. Pondus

Articu. 2. Conclu. 1. E enĩ amoris dat valorẽ operibus meritorijs. ¶ Quãtũ ad articulũ secũdum/ est hec cõclusio prima ꝓbabilis. Primo homo ante lapsum/ gratiã gratũ faciẽtẽ habuit: per quã nõ solũ malo resistere: sed etiaʒ in bono proficere potuit. Hec conclusio ꝓbatur auctoritate magistri in hac distinctione ⁊ auctoritatũ per eũ allegatarũ Augustini ⁊ Ambrosij: vt patet in textu. Itẽ glo. Luc. x. sup illud. Expoliauerũt eũ plagis impositis. dicit. Expoliauerũt eũ gratuitis: et vulnerauerũt in naturalibus. Qḋ intelligit̃ de primo homine. Itẽ Ade datũ fuit ꝓceptũ vt per meritũ obediẽtie mereret̃ celũ: sed sine gratia mereri nõ potuit ergo frustra datũ fuisset mãdatũ/ si nõ gratia fuisset largita: qḋ de deo sentiẽdũ nõ est. ¶ Scḋa cõclusio. Conclu. 2. F

Ratione difficultatis in operãdo gratia ⁊ virtutes efficaciores sunt ad merẽdũ in statu nature lapse/ ꝙ̃ fuissent in statu nature ꝯdite. Ptz cõclusio: q: nũc in statu nature corrupte magis impugnat̃: ⁊ impugnãdo ꝓbatur ⁊ examinatur virtus ꝙ̃ tunc: sicut patet in sanctis martyrib⁹. Itẽ. ij. ad Timo. ij. Nemo coronabitur: nisi qui legitime certauerit. Sed magis impugnatur ꝫm statum nature lapse/ ꝙ̃ ꝫm statũ nature institute. Ergo si has pugnas vicerit gloriosius triumphat: ⁊ sic maiorem meretur coronam. Et per cõsequens gratia ⁊ virtutes quibus meret̃ sunt efficaciores. ¶ Item si homo stetisset: aut christus incarnatus non fuisset: aut non passus. Passione aũt sua non meruit sibi: sed nobis. Et tamen merita nostra ꝙ̃ ipsa sacramẽta efficaciã habẽt a passione ⁊ eius fide: que fuit hostia deo patri acceptissima. Illã ergo efficaciã nõ habuissent merita in statu nature institute: ergo nunc sunt efficaciora. ¶ Item ꝓpter difficultatẽ magis idiget homo adiutorio post lapsuʒ ꝙ̃ ante: ergo deus qui in necessarijs nulli deest: efficaciores dat gratiam ⁊ virtutes in statu natu- Conclu. 3.

re lapse ꝙ̃ ante. ¶ Tertia conclusio. Quantum ad voluntatis promptitudinem/ gratia ⁊ virtutes tũc ꝙ̃ nũc fuissent efficaciores. Patet: quia volũtas tũc quasi continue fuissent in bonis operibus deo placẽtibus/ sine retardatione viriũ inferiorũ: nũc autẽ siue ex lassitudine: siue ex surreptione freqũter cessat a bonis operibus. Et intẽdit etiã qñꝗ inutilib⁹ aut nociuis: tũ ꝓpter difficultatẽ ad bonũ/ tuʒ propter promptitudinẽ ad malũ. Item amor visibiliuʒ et sollicitatio circa terrena impediũt hominẽ ne ꝑfecte iungat̃ deo: cum ergo in statu innocẽtie nulla viguit cõcupiscentia: videt̃ ꝙ tunc prõptius adherebat motioni gratie ⁊ virtutũ: ⁊ ita ex hac parte efficacius erat dispositus ad merẽdũ. ¶ Quarta ꝯclusio Conclu. 4. G

Cõparãdo personã singularẽ ad ꝑsonã stat⁹ hui⁹ ⁊ illius/ gratia ⁊ virtutes quãtũ ad magnitudinẽ charitatis/ habẽt se in operatione meritoria sicut excedẽtia ⁊ excessa. Patet: quia satis ꝓbabilr credi põt ꝙ aliqui in statu presenti habẽt maiorẽ gratiã ⁊ charitatẽ aliquibus qui fuissent in statu innocẽtie: ⁊ aliqui minorẽ: sicut dici solet: cũ cõparat̃ status legis scripte ad statũ legis euãgelice. ¶ Quinta cõclusio. Conclu. 5.

Probabile est cõparãdo statũ ad statũ: ꝙ deus maiora munera gratie largitus est lapso hoĩ/ ꝙ̃ dedisset ei in statu innocẽtie ꝑmanẽti. Probat̃ tũ ex parte hominis lapsi: tum ex parte dei/ tũ ex parte mediatoris christi. ¶ Ex parte hoĩs lapsi: quia hõ maiori gratie adiutorio indiget in statu nature corrupte ex causis tactis: ergo maiorẽ de⁹ tribuit: q: in necessarijs non deficit. ¶ Ex parte dei: quia decet deũ de malo maius bonũ elicere ꝙ̃ sit bonũ illud qḋ malũ nocendo ademit: alioquin malũ fieri non ꝑmitteret ꝫ beatũ Aug. ¶ Ex parte mediatoris: quia mediator ⁊ intercessor interpellat pro nobis: quem decet exaudiri in omnibus pro sua reuerentia. Heb. v. Unꝺ cum appareat vultui dei semper ad interpellãdum pro nobis. Heb. vij. Qui ⁊ in cruce pro nobis oblatus est: ⁊ quottidie offertur. Ualde probabile videt̃ ꝙ maius munus gratie tribuatur nobis/ ꝙ̃ si ipse nõ fuisset incarnatus ⁊ passus. Quod innuit Joan. vij. cum dicitur/ ꝙ spiritus nondũ erat datus: quia Jesus nondũ erat glorificatus. Unde cũ ascẽdisset

in altū: tunc dedit dona hominibꝰ. Ex hac ergo triplici ratione/ quarū vna est in cōmēdatione misericordie: secūda in cōmendatione sapiētie. Tertia in cōmendatione diuine iustitie: satis colligitur/ qꝺ nunc magis sunt efficacia dona gratuita ad merendum/ q̄ in statu innocentie: nō solū rōne difficultatis: sed etiā rōne gratie ⁊ charitatis: secus tñ ratiōe promptitudinis voluntatis. ¶ Quātū ad tertiū articulū dubitat̄ primo. Utrū homo in statu innocētie absq̄ dono gratie fuerit acceptus deo: et videt̄ ꝙ sic

Articu.3. Dubium.1. H

q: in statu illo hō nihil habuit qꝺ fuitꝰ dignū odio: q: nullū peccatū: diligit aūt deus oia: et nihil odit eoꝝ que fecit: vt innuit̄ Sap. xj. ¶ Itē artifex cōplacet sibi in suo opere in quo defectꝰ nō est: talis fuit homo in statu nature cōdite: s̄m illud Gen̄. j. Uidit deus cūcta que fecerat: ⁊ erāt valde bona. ¶ Ad hoc dubiū rñdet sanctus Bonauē. q. j. huius dis. p̄mittēdo ꝙ dupl'r ꝯtingit aliqd acceptari a deo. Uno mō acceptatione generali: quo modo idē est acceptare ⁊ bonū estimare/ ⁊ in bono cōseruare: ⁊ hac acceptatione deus acceptat oē opus bonū. Alia est acceptatio specialis qua acceptat aliquid tāq̄ dignū vita eterna: quo modo acceptat solā rōnalē creaturā: illa em̄ tm̄ capax est beatitudinis. De hoc latius Occhā in. j. dist. xvij. q. j. Acceptat autem rōnalē creaturaȝ tunc: cū cōsecrat eā in templū: adoptat in filiū: ⁊ assumit in cōiugiū. Anime quippe sancte que deo placēt: dicunt̄ tēplū dei filie ⁊ spōse: vt ptȝ ex scripturis vtriusq̄ testamēti. Primū acceptationis genus nō requirit sup̱additū donū gratie vltra ea que sunt de cōditione nature. Scōm vero genus nō pōt nō esse gratuitū: tū ꝓpter gratuitā dei cōdescensionē: tū ꝓpter creature sup̱ nature terminos exaltationē. Cū em̄ deus immēsus habitare velit in anima vt in tēplo: seruū reputare ꝓ filio: ancillā assumere ꝓ cōiugio: dubitare nemo pōt illud esse mere gratie ⁊ condescēsionis liberalissime. Similiter ꝙ creatura sic cōsecret̄ in dei tēplū/ adoptet̄ in filiū: assumat̄ in cōiugiū/ est sup̱naturale ꝯplemētū ois creature. Ideo nec consecratio: nec adoptio nature: nec vnio anime ad deū fit per aliquā ꝓprietatē nature: sed per aliquod donum gratie nature superadditū: quo aia cōsecretur: vt sit templū: assimilet̄: vt sit dei filia: decoretur/ vt sit dei sponsa. Hec autē oia facit gratia gratum faciens: que q: est summū donū dei creatū: animā cui ifundit̄ sanctificat: deo assimilat: ipsamq̄ venustat. Et per hoc est ratio acceptādi animaȝ scōm has proprietates supradictas: que cōueniūt anime nō s̄m tropum aut transsumptionē: sed s̄m veritatē et proprietatē. Hec ratio ⁊ cōgruentia sumpta est ex parte anime acceptate. ¶ Pōt etiā sumi congruētia ex parte dei acceptantis: deus em̄ qui omnia fecit ad gloriā suā: s̄m illud Prouerb. xvj. Uniuersa propter semetipsum operatus est dñs. Et cum nullius indigeat: potissime requirit a creatura rationali honorē. Et q: honorē deo exhibemꝰ qñ omnia in ipsuȝ referimus/ tanq̄ in oim auctorē ⁊ finē: decreuit deꝰ homines nō ꝓducere ad perfectionē glorie per aliqꝺ quod haberet ortū ex principijs nature: sed per munus additū naturalibus: vt ex hoc homo magis gratus existeret et totius salutis sue opus deo attribueret. Unde patet responsio ad dubium negatiue loquendo de acceptatione illa speciali ad vitā beatificā. Sic enim nulla creatura acceptat̄/ siue angelica siue humana/ sine gratia gratum faciente. Rationes vero in cōtrariū procedunt de cōplacētia primo modo dicta: que se extendit ad vniuersa creata. ¶ Posset moueri dubium/ Utrum adā creatus esset in gratia. Sȝ quia simile tractatū est supra de angelis: et eodē modo erit dicendum hic sicut ibi: ideo rescinditur. ¶ Secūdo dubitat̄ cōtra cōclusionē primam: quia nō videt̄ ꝙ deus gratiam dedit ei quem sciebat statim lapsurum: ⁊ ita gratiā non fuisse sibi vtilem: sed potius ei esse in nocumentum et culpe

Dubiuȝ.2. I

aggrauationem: similiter cum adaȝ habuit optima naturalia: et nullam pronitatem ad malū: nec difficultatem ad bonū: si habuisset gratiā: totaliter deo adhesisset: ⁊ in peccatū non cecidisset. Solutio: deꝰ in conferendo gratiam non attēdit futura peccata: sed presentē dispositionē et idoneitatem ad recipiēdum gratiam sicut ⁊ modo confert gratiā ei quem scit casurum: immo quem ab eterno reprobauit: nec frustra. Nouit em̄ dñs etiā bonū ex lapsu elicere: et ex eo ꝙ gratiam confert casuro. In vtroq̄ enim cōmendatur dei largitas et sapiētia: ⁊ arguitur hominis ingratitudo ⁊ iniustitia: qui a tam benefico et benigno se auertit sine causa. Hoc quoad primum. ¶ Quoad scōm dr̄/ ꝙ gratia nō necessitat hominem ad bonū: sicut nec habitus acquisitus virtuosus necessitat hominem ad opus virtutis: inclinat autem/ sed libertatē arbitrij nō tollit. Ideo habens gratiā per li. arb. moueri pōt et frequēter mouet̄/ p̄ter gratie inclinationē: nihil considerās de eo ad qꝺ gratia inclinat. Unde sepe cōtingit habentē gratiā nō semper actualiter ferri in illud summū bonū ad qꝺ habet desideriū habituale. Quis enim hō habēs charitatē peccaret: si semper actu consideraret quātum deus amabilis est: ⁊ q̄ nefas est offendere eum. Uñ accipitur salubris regula: ꝙ homo per deuotas meditationes se cōuertat frequēter ad dñm/ cōsiderando actualiter eius bonitatē: et peccati iniquātum cōtra tantū bonū est malitia: sic enim nunq̄ peccaret.

Dubiuȝ.3. K

¶ Tertio dubitat̄. Utrum homo in statu innocētie habuit omnes virtutes et gratias: quas hȝ post lapsum. ¶ Rñdet̄ loquēdo de donis gratie gratis date: et cōparādo statū ad statū: aliq̄ dona habuit adā ante lapsum/ que nō habuit ipse vel aliquis posterior post lapsuȝ: ⁊ ecōuerso. Aliqua dona habuerūt posteri/ que nō habuit ipse ante casum. Primū ptȝ de originali iustitia/ ⁊ de dono quo potuit non mori. Scōm ptȝ de gratia sanitatū operatione virtutū et gratia linguarū. Alia enim dona cōueniebāt illi tēpori: alia isti. Sed loquēdo de gratia gratū faciēte et virtutibꝰ infusis/ ille eedē fuerūt in vtroq̄ statu quātū ad habitꝰ: nō quātū ad actus oēs: q: nō fuisset ibi actus fortitudinis in ꝑpessione terribiliū que ibi nō fuisset: nec actꝰ penitētie qui cōsistit in detestatione peccatorū cōmissorū. Et sic de similibꝰ actibus qui habēt aliquā iperfectionē annexā. An autē ille virtutes ibi habuissent aliquos actꝰ/ ⁊ quos/ videndū erit in tertio lib. q: eadē questio que est de actibus eoꝝ in beatitudine.

Distinctio. xxx.

Postq̄ magister egit de peccato actuali primoruȝ parentū quo ꝑsona corrūpit naturā. Cōsequēter in quatuor distinctionibꝰ ꝯsequētibus agit de peccato originali ꝑuulorū quo natura corrūpit ꝑsonā. Et primo agit de peccato originalis quidditate distin. presenti. Secūdo de eius traductione distin. xxxj. Tertio de eius remissione. distinc xxxij. Quarto de eius augmentatione seu intentione distin. xxxiij. Colligitur autem sententia huius distinct. in tribus conclusionibus. ¶ Prima conclusio. Per primum hominem peccatum intrauit in mundum: non imitationis exēplo sed propagationis ⁊ originis vitio. ¶ Secunda conclusio. Peccatum originale qꝺ reatus est: non tantū pene: sed culpe est vitiū cōcupiscentie: et in omnes ab Adam concupiscentialiter propagatos diunigrauit per culpam eius inobedientie. ¶ Tertia conclusio. Omne quod naturaliter est in humanis corporibus propagationis lege genitis: descendit a primo parente: et in se auctum est et multiplicatum: nulli exteriore substantia in id transeunte. Harum conclusionum deductio ⁊ appositorum errorum reprobatio patet in textu.

A ¶Questio .j.

Quia de peccato originali agitur: quod priuat iustitiã originalẽ: ideo primo querit̃. Utrũ iustitia originalis in primo parẽte fuit donum supernaturale. ¶Hanc questionem tractat dilucide doctor subtilis dist. xxix. secũdi: quẽ in hac materia imitat̃ Ockam: ideo breuiter eius dicta recitabo. Primo ponẽs notabilia: deinde cõclusiones: et tertio dubiorum solutiones. ¶Quantũ ad primũ notandũ primo/ q coiter ẽm docto. iustitia originalis hunc ponit̃ habuisse effectũ/ scz facere perfectã trãquillitatẽ in aĩa quantũ ad oẽs potẽtias: ita q natura inferior nõ inclinaret̃ cõtra iudiciũ superioris. Aut si inclinaret̃ quãtum est ex se: posset tñ ordinari et regulari sine difficultate superiorũ: et sine tristitia inferiorum: et per hoc tollere rebellionẽ sensualitatis quo aduersat̃ rationi ac volũtati regulate. ¶Scdo notandũ/ q naturale est vnicuiqꝫ appetitui ferri in suũ appetibile: et si est appetit⁹ nõ libere/ tũc naturale est ei summe ferri quãtũ potest. Quia sicut talis appetit⁹ ẽm Dama. ducit̃: et nõ est in ptãte sua eius actus: ita nõ est in ptãte sua intẽtio actus/ quin agat quantũ põt. Igit̃ cũ appetitus sensitiuus existẽs in puris naturalib⁹ habeat ppriũ appetibile et delectabile: summe haberet tendere in id quãtũ est de se. Et illud tẽdere impediret actum rõnis: qꝛ essent ille potentie in eadẽ essentia sicut modo. Propter quã vnitatẽ impediunt se mutuo in suis actib⁹ intẽsis/ ẽm Auicen. vj. naturaliũ. Ergo cũ ratio deberet conari ad impediendũ istam delectationẽ summã partis sensitiue: et nõ posset inferior potẽtia cohiberi sine aliqua tristitia et difficultate in ipsa existẽte. Nã sicut ipsa summe inclinat̃/ ita ex parte sui summe renitit̃ ad oppositũ: et sic esset rebellio. Quia inclinatio potẽtie inferioris ad delectandũ cõtra iudiciũ rõnis: et etiã difficultas ad refrenandũ illũ appetitũ. ¶Tertio notandũ q volũtas coniũcta appetitui sensitiuo nata est cõdelectari sibi: sicut intellect⁹ coniũct⁹ sensui nat⁹ est intelligere sensibilia. Et si volũtas multis sensitiuis appetitib⁹ coniũgit̃/ nata est cõdelectari illis oĩbus: et ita nõ tm̃ illũ appetitũ nõ potest retrahere a suo delectabili: sine ɔ̃ria inclinatiõe et difficultate ex parte illius appetit⁹ sensitiui: sed nec etiã videt̃ seipsum posse retrahere sine difficultate et tristitia de nõ condelectãdo sensitiuo appetitui. Ad hoc aũt vt se delectabiliter retrahat: opꝫ eã in aliud ferri sibi delectabili⁹/ q̃ sit illud delectabile appetit⁹ inferioris: cui cõdelectaret̃ si illud delectabili⁹ nõ esset: sicut et nũc si volũtas delectat̃: dꝫ se auertere a delectationib⁹ inordinatis sensitiuis: indiget habitib⁹ virtuosis intẽsis: volũtatẽ plus ac delectabili⁹ inclinãtib⁹ ad opus virtutis/ q̃ inclinet̃ ad cõdelectãdũ appetitui inferiori sensitiuo vel naturali. Illud aũt quicquid fuerit quo se volũtas delectabiliter retraheret a cõdelectãdo virib⁹ inferiorib⁹: vocat̃ iustitia originalis: qꝛ per tale volũtas semp posset obedire rationi delectabiliter: et tolleret̃ rebellio: ac poneret̃ trãquillitas potẽtiarũ: q̃ sunt effect⁹ attributi iustitie originali. ¶Quãtũ ad articulũ scdm̃ est hec prima cõclusio. Ad saluãdũ in primo parẽte trãquillitatẽ potẽtiarũ: necesse est ponere aliquã qualitatẽ/ vel donũ volũtatis superadditũ. Probat̃: qꝛ rebellio virium inferiorũ volũtati recte est naturalis .i. sequit̃ principia nature: ideo nõ põt tolli/ nisi per aliqđ nature superadditũ. Cõsequẽtia nota. Antecedẽs ptꝫ: quia appetit⁹ sensitiuus naturaliter delectat̃ a suo obiecto delectabili: etiã nõ obstãte q ratio recta oppositũ dictaret: ergo delectat̃ naturaliter cõtra volũtatẽ recte rationis dictamini se cõformãtẽ: et ita natura rebellat volũtati recte. ¶Scđa cõclusio. Qualitas inducẽs trãquillitatẽ generaliter in potẽtijs superiore et inferiore/ nõ est donũ aliquod naturale. Probat̃: quia nec est donũ innatũ/ nec acquisitum. Non primũ: quia tunc rebellio illa nõ esset in puris naturalib⁹. Prohibet̃ enim per donũ innatũ: q qꝛ innatũ esset naturale. Consequẽs falsum: quia tunc posset probari per rationẽ naturalẽ/ hunc statũ nõ esse naturalem. Quia manifestũ est nunc esse rebellionẽ in potẽtijs inferioribus: que rebellio si nõ inesset a natura potẽtiarũ: sed ex pctõ: per se cognosci posset nõ esse ex natura: qđ est incõueniẽs: quia preclarissimi philosophi ad hoc pertingere nõ potuerũt. ¶Tertia ɔclusio. Iustitia originalis est supernaturale donũ dei infusum volũtati parẽtis primi. Probat̃: quia iustitia originalis est qđ facit trãquillitatẽ in potẽtijs: vt ptꝫ ex notabili tertio. Et illud est qualitas seu donũ nature superadditũ ex cõclusione prima: et nõ naturale ex cõclusiõe secũda: ergo supernaturale: qđ est cõclusio tertia. ¶Itẽ vt supra dictũ est in notabili/ ad hoc q volũtas se delectabiliter retrahat a cõdelectando inordinate appetitui inferiori: oportet ipsum ferri in aliquod delectabilius: et cũ nihil tale sit ex se delectabilius: quãtũ est ex parte volũtatis: oportet aliquod supernaturale esse in volũtate: per qđ finis fiat sibi delectabilior/ q̃ quodcunqꝫ delectabile appetit⁹ inferioris. Illud ergo quo de⁹ delectabilior erat volũtati/ q̃ quodcũqꝫ obiectũ inferioris appetit⁹ fuit donũ supernaturale. ¶Quantũ ad tertiũ articulũ est primũ dubiũ. Quale sit hoc donũ iustitie originalis: an substãtia: an accidens. Rñdet̃ q nõ est substãtia: nec materia: nec forma substãtialis: nec compositũ: quia in hoĩe nõ est nisi vna materia et vna substãtialis forma ẽm predicta: et vnũ compositũ qđ est ipse homo. ¶Secũdo dicit̃/ q est q̃dam qualitas de secũda specie qualitatis/ ad modũ habitus subiectiue inherẽs volũtati disponẽs ipsum ad melius/ scz ad delectabili⁹ promptiusqꝫ obediẽdũ recte rationi q̃ cuicũqꝫ inferiori delectationi. Non tñ est qualitas acq̃sita: sed a deo immediate infusa/ sicut et gratia. ¶Dubitatur secundo/ quomodo se habeat originalis iustitia ad gratiã. Rñdetur/ q iustitia originalis nõ fuit principiũ meriti. Non eñ poterat mereri Adã in statu innocẽtie sine gratia: lꝫ habuerit iustitiã originalẽ: sicut nec angeli sine gratia: in quibus tñ nulla fuit rebellio: coniũxit tñ voluntatẽ vltimo fini firmius q̃ gratia. Ita eñ coniũxit ẽm aliquos/ q nõ cõpatiebat̃ aliquod peccatũ veniale/ charitas aũt compatitur. ¶Uel ẽm predicta/ saltẽ ita coniũxit q facilius et delectabili⁹ erat ei pati ab aliqua tristitia inferiori/ q̃ alicui delectationi inferiori acquiescẽti recedẽdo a delectatione finis. Istã facultatẽ non facit gratia: cũ qua stat pronitas ad malũ/ et difficultas ad bonũ/ nisi esset multũ intẽsa. Immo nec hoc operatur si fuerit intẽsissima: vt ptꝫ de Christo/ qui habuit summã gratiã: et tñ magnã tristitiã. Tristis est aĩa mea vsqꝫ ad mortẽ inquit Matth. xxvj. Sed gratia excedit in hoc q ipsa coniungit fini vt bono supernaturali: et vt supernaturaliter per meritum attingẽdo. Non sic iustitia originalis: sed tm̃ coniungebat illi bono vt cõueniẽti et delectabili. ¶Ex quo patet q gratia et originalis iustitia habẽt se ad inuicẽ/ vt excedẽs et excessum. Tamẽ gratia simpliciter perfectior est originali iustitia: quia coniũgit fini/ vt summe honesto propter se summe diligẽdo. ¶Tertio dubitat̃/ vtrum iustitia originalis abstulit omnẽ rebellionẽ appetitus inferioris. Hic dupliciter potest respõderi. Uno modo/ q licet voluntas delectabiliter non condelectetur delectationi inferioris appetitus per donum iustitie originalis sibi inherens: inferior tamen appetitus nõ auellitur a suo delectabili sine tristitia. Sed quia illud quod cõuenit homini ẽm potentiã superiorẽ: simpliciter cõuenit homini: nec ꝑpter hoc negat̃ ab hoĩe/ si nõ conueniat ei ẽm potentiã inferiorẽ. Ideo dicitur/ q

Marginalia: Articu. j. Nota. j. — Nota. 2. B — Nota. 3. C — Articu. 2. Cõclusio. j. D — Cõclusio. 2. — Conclo. 3. — Arti. 3. Dubium. j. E — Dubiũ. 2 F — Dubiũ. 3. G

totus homo delectabiliter abstinet a delectabili sensus inferioris: lz appetitus inferior cum tristitia abstineat. Scdm hunc modū dicit̃/ φ iustitia originalis abstulit oēm rebellionē a toto hoīe: nō a parte inferiori: pro quāto omnē difficultatē abstulit a volūtate/ ꝛ tristitiā/ in nō cōdelectādo inferiori: lz adhuc mansit difficultas in appetitu inferiori: ipsa tñ non poterat diffinire volūtatē. ¶ Aliter dicit̃/ φ ois rebellio ablata est per iustitiā originalē/ etiā in viribus inferiorib⁹: ita φ etiā potētie inferiores ex parte sui delectabiliter obediebāt rationi. Et ad hoc saluandū videt̃ φ opz aliqd ponere in potētia inferiori: quo sic delectabiliter ferat̃ in delectabile volūtati. Non em̄ videt̃ φ ex natura illi⁹ potētie posset delectabiliter auelli a suo delectabili: neqꝫ etiā ex natura illi⁹ potētie/ inquātū est inferior volūtate. Nā iste ordo essentialis potētiarū nunc manet: ꝛ tñ nūc nō est talis delectatio. Et opz in singulis appetitiuis potētijs inferiorib⁹ ponere singula dona: ita vt quilibet per donū suū delectabiliter moueret̃ a volūtate: ꝛ volūtas ipsa per suū donū moueret se delectabiliter ad potētias inferiores. Inter talia autem plura dona donū potissimū fuit iustitia originalis que fuit in volūtate. Per illud enim donū/ volūtas quasdā delectationes appetit⁹ sensitiui preueniret: ne vnqꝫ ille inessent: puta volūtatē adulterādi cum aliena. Quasdam imperasset: ꝛ bene eis vsa fuisset/ puta cognoscēdi suā obediēdo illi pcepto diuino. Crescite ꝛ multiplicamini. Ita φ illas delectationes licitas qñqꝫ habēdas/ pro tūc qñ inerāt: nō habuisset pro fine/ sed ad finē debitū retulisset. A qb⁹ etiā delectatiōib⁹ licitis qñqꝫ habēdis/ qñqꝫ se auertisset: sicut ab illa que nō erat habēda/ nisi pro tpe. Et quodcūqꝫ illoꝝ siue puenire/ siue bene vti habitis/ siue auertere ab habēdis delectationib⁹ voluntas delectabiliter faceret per illud donū supernaturale/ quo delectabili⁹ sibi fuisset fini vltimo inherere: ꝛ oibus ordinatis ad illū φ ab illo separari: inherendo alicui delectabili nō ordinato ad finē. ¶ Etiā forte nō est necesse ponere/ φ nullus appetit⁹ sensitiuus potuerit tunc tristari: potuit em̄ visus tūc videre aliquod turpe visibile. Et audit⁹ turpe audibile/ et vtrūqꝫ potuit offendere appetitū sensitiuū: sicut ꝛ cōueniēs sensibile delectare. Sed tunc volūtas bene vsa illis fuisset tristitijs et delectabiliter/ ita φ nō fuisset cōtristata ab appetitib⁹ inferiorib⁹: sicut bene fuisset vsa delectationib⁹ eoꝝ: nō immoderate cōdelectādo. ¶ Dubitat̃ quarto cōtra cōclusionē tertiā. Nā videt̃ φ iustitia originalis sit donū naturale: quia volūtas in suis naturalib⁹ est recta/ nō aūt est facta a deo curua. Nam deo auctore nihil fit deteri⁹ ꝼm August. lib. lxxxiij. q. Et ita rectitudo volūtatis est ab origine: ꝛ per ꝯñs iustitia: qꝛ rectitudo volūtatis est iustitia: igit̃ originalē iustitiā hz ex naturalib⁹. ¶ Item in statu innocētie non fuisset aliqua pena: etiā secluso quocūqꝫ supnaturali dono: qꝛ pena nō precedit culpā: ergo nō fuisset mors/ neqꝫ rebellio/ que nō est sine pena. Sed hoꝝ remotio effect⁹ est originalis iustitie. Fuisset ergo originalis iustitia secluso quocūqꝫ supernaturali dono. ¶ Ergo si iustitia originalis esset donū supnaturale: peccatū originale esset tñ carētia istius doni supernaturalis: ergo aliqs fact⁹ in puris naturalib⁹ esset equalis illi/ qui per peccatū amisisset iustitiaz originalē: qꝛ vtrobiqꝫ esset carētia iustitie originalis: et per ꝯñs equaliter essent puniēdi: qđ est incōueniens. ¶ Ad illa respōdet̃/ φ rectitudo naturalis volūtatis est libertas volūtatis/ qua ꝼm propriā naturā a deo acceptā/ potest se cōformare recte ratiōi. Hec aūt rectitudo secū cōpatit̃ rebellionē inferiorū potētiarū. Nec eam cōsequuntur effect⁹ supradicti: trāquillitas aīe ꝛ potētiarū oīmoda cōcordia. Ideo preter volūtatis libertatē opz ponere iustitiā originalē que tollit̃ per peccatū. Rectitudo aūt naturalis volūtatis eius/ scz libertas nō corrumpitur per peccatū: illa em̄ est realiter ipsa volūtas: nec ab ea separabilis. Et in illa rectitudine creata est a deo sine curuitate: sed nō sine potētia se incuruādi seu peccādi: que potētia bona est ꝛ mala. Nec data est libertas volūtati ad peccadū: sed ad libere se ꝛ laudabiliter ad bonū cōuertēdū/ ꝛ a malo se auertēdū. Potest tñ sua libertate abuti: nō vitio creatoris/ sed culpa sue abusionis. ¶ Ad secundū dicit̃ φ mors et rebellio in statu innocentie/ si addita nō fuisset iustitia originalis nō fuissent pene/ sed cōditiones nature sicut ꝛ nunc mors brutoꝝ/ vt eoꝝ infirmitas/ aut corruptio non sunt pene: quia pena supponit ꝑ afflictione aliqua ꝑpter demeritū culpe. ¶ Ad tertium patebit qōne sequēti/ φ culpa originalis non est tm̄ carētia iustitie: sed est carētia iustitie cū debito habēdi. Unde Adam ꝛ si fuit creatus in puris naturalib⁹/ in instāti creatiōis caruit originali iustitia: ꝛ tñ nō habuit tunc culpā originalē. Et ita non fuit equalis carēti originali per pctm̄: qꝛ iustitia originalis nō fuit sibi debita in instāti creatiōis. Sed qui ea caret per peccatū: ille est debitor eius. Et tm̄ de questione.

Dubiū. 4. D

Questio. ij.

Queritur secūdo vtrū peccatū originale sit aliquid positiuū in aīa vel in carne. Primo ponent̃ notabilia. Secūdo cōclusiones. Tertio dubia. ¶ Quo ad primū notandū/ φ de materia originalis peccati/ eius scz quidditate/ causa/ ꝯtione/ ac remissione: ꝛ hec cōcernētia sunt due opiniōes extreme solēnes: quarū vtraqꝫ hꝫ plurimos imitatores: ꝛ tertia quasi media. Una magistri: altera beati Ansel. in libro de ꝯceptu virginali/ id est de cōceptu qua virgo concepit Christū quem edidit ad ꝓbandū Christū originale pctm̄ nō contraxisse. ¶ Opinio magistri hec videt̃ esse: φ voluntas Ade peccās in carne sua causauit quādā qualitatē morbidam/ cōsequētē curuitatē volūtatis: que varijs noibus noiat̃. Dicit̃ em̄ fomes peccati: cōcupiscētia vel cōcupiscibilitas: lex mēbroꝝ: lāgnor nature: tyrān⁹ in mēbris: lex carnis: ꝛ est sicut pōdus quoddā in carne/ excitās motus sensuales: ꝛ inclinans aīam ad cōdelectandū carni: ꝛ ita retardās ꝛ reprimēs a delectatiōib⁹ spūalib⁹: ꝼm illud Sap. ix. Corpus quod corrumpit̃ aggrauat aīam: aggrauat ꝑpter istā q̄litatē morbidā in carne. Et ꝼm quosdā illa qualitas nō remittit̃ in essentia sua: lz in effectu minuat̃/ hoc est: lz grā tāta possit esse in aīa/ φ magis inclinet ad supiora φ fomes ad inferiora: nō tñ remittit fomitē quo ad essentiā: qꝛ nō ꝯriat̃ fomiti q̄ est in carne. Gratia aūt est in aīa: queadmodū si lapillus alligaret̃ alis auis: quātūcūqꝫ cresceret vis motiua in ala: nūqꝫ minueret̃ grauitas lapidis: lz quantū ad effectū min⁹ posset deprimere/ ꝛ volatū auis impedire: qꝛ virt⁹ ꝯria vinceret in effectu. ¶ Cōsequēter in ꝑpagatione ꝓlis ex feruore ac libidine in seminatione inficit̃ ipsa caro seminata: cui carni seminate/ cū aīa ex sua creatione mūda infundit̃: in instāti creationis aīe ꝛ infusionis/ maculatur aīa a carne infecta. Ita φ lz infectio carnis nō fuerit culpa formaliter: lz sequela culpe primi parētis: est tñ occasio culpe in aīa carni vnita: que per ei⁹ coniunctionem cū carne infecta ꝛ maculata ꝯhit maculā sine culpā. Exēplificat̃ de pomo mūdo dato: ꝛ a manu recipientis fedato. Unde ꝼm hec ponuntur due qualitates morbide. Una in carne ꝓlis libidinose seminata ex infecta carne parentū causata: qꝛ infectum ꝓducit infectū. Et illa nō est peccatū aut culpa: qꝛ nō est in aīa: sed in semine priusqꝫ infundat̃ aīa: que manet in carne ꝓlis. Nec tollit̃ ꝑ quācūqꝫ mutationē seminis: cuius multe ꝓcedūt trāsmutationes etiā substātiales infusionē aīe. Non igit̃ est peccatum:

A

Articu. 1. Nota. 1.

Opinio magistri.

peccatū:qꝛ in sola aīa est peccatū. Ab illa aūt morbi
dā qualitate carnis/in infusiōe aīe causat̄ alia qua
litas morbida in aīa:que est vitiū inclinans animā
ad effrenate cōcupiscendū. De quo dicit Aug. ꝙ fa-
cit paruulū habilē ad cōcupiscendū: adultum vero
actu cōcupiscētē:ꝛ vtraqꝫ qualitas vocat̄ cōcupiscē
tia seu cōcupiscibilitatis fomes ꝛc. Et ista ꝯcupisci
bilitas in aīa est peccatū originale:non illa quali-
tas morbida in carne que est effect⁹ pctī.i.pena et
peccati originalis causa. Et lꝫ sine qualitate/sua
aut carnis voluntas naturaliter esset prona ad cō
cupiscēdū et cōdelectandū sensui:vt p̄cedenti qōne
probatum est:non tñ adeo effrenate et generaliter
sicut nunc. ¶ Et ita ptꝫ ꝫm hanc opinionē quid sit
peccatū originale ꝫm rem:quia est qualitas morbi
da aīe:vitium scꝫ cōcupiscentie. Et qūo ꝯhit̄ a parē
tibus:qꝛ causat̄ a qualitate morbida carnis: quam
Opinio. Ansel. B caro cōtraxit ex libidinosa cō cupiscentia siue ardo
re parentū coeuntiū in prolis seminatione. ¶ Alia
est opinio beati Ansel. quā prosequit̄ in allegato li.
de cōceptu virginali:quā sequitur Sco. dist. xxxij. et
Ockam. q. ix. tertij quodli. q. vlti. secūdi sententiarū
Greg. dist. p̄senti cū sequacibus. Hec tenet ꝙ pecca
tum originale nō dicit aliqd̄ positiuū:sed est caren-
tia iustitie originalis debite vt accepte in primo pa
rēte et in ipso amisse. Cum em̄ peccatum formaliter
est iniustitia. Iniustitia aūt non est nisi carentia iu-
stitie debite:vt ibi declarat Ansel. ꝛ in de casu dia-
boli. c. xvj. patet ꝙ pctm̄ originale est carentia ꝛ pri
uatio originalis iustitie debite inesse. Sunt enim
oēs filij et filie Ade ꝫm legē ꝓpagationis genite de
bitores originalis iustitie: quia Adā accepit iusti-
tiam originalem pro se ꝛ tota natura que tunc erat
in eo. Adam em̄ accipiēte iustitiā originalē data est
ipsa filio ei⁹/volūtate dei antecedēte. i. quantuꝫ est
ex parte dei:sine spāli grā ꝛ merito filij:dūmodo nō
esset impedimētū hoc est/statuit deus dando Ade
iustitiā originaleꝫ:etiā velle cuilibet filio Ade dare
iustitiā originalē:et ita accepit eam Adam pro se et
toto posteritate sua. Ex illa aūt collatione ꝛ Adā/et
tota posteritas sua facti sunt debitores iustitie ori-
ginalis:quam de⁹ statuit quasi naturaliter dare ꝓ-
pagatis dum nō poneret̄ obex. Non sic ꝙ pater eaꝫ
trāsfunderet:qꝛ est donū supernaturale. Sed ꝙ de⁹
nature cooperaret̄ regulariter dādo iustitiā ꝓpaga
to. Sicut modo aīam intellectiuā creat corpore per
fecte organizato. Nam datio eiusdeꝫ rōnis sufficit
ad hoc ꝙ voluntas sit debitrix : qualis sufficit ad
hoc ꝙ donū sit debitū. Sed ad hoc ꝙ donum sit de-
bitum:sufficit datio voluntate antecedēte:qua dat̄
donū virtualiter:lꝫ nō formaliter. Sed qñ data est
voluntati Adam formaliter:data est virtualiter et
voluntate antecedente toti posteritati/si nō pone-
retur obex:ergo oēs filij Adā qui sic acceperunt in
Adam:facti sunt debitores eius:oēs aūt sic accepe-
runt. Cum aūt pater Adam transgressus est p̄ceptū
peccato suo personali:nudauit se ꝛ posteritatē suaꝫ
iustitia debita. Oīs ergo posteritas rea tenetur ex
iustitia originali:quam habere dꝫ ꝛ ea caret. ¶ Ex
quo elicitur ꝙ dupliciter potest esse iustitia debita.
Uno modo quia in se accepta et actione accipien-
tis amissa. Alio modo/quia accepta in alio ꝛ actio-
ne alteri⁹ amissa. Pꝛio modo peccatū actuale est ca
rentia iustitie:scd̄o modo originale. Uñ magis com
parat̄ pctō/quasi q̄escēti in aīo post actū transeūtē
ꝙ̄ pctō actuali/qd̄ elicit̄ a volūtate peccāte. Et pōt
dari exēplū declaratiuū p̄dictorū cōformiter ad bea
tū Ansel. ponēte simile exēplū. Si princeps castruꝫ
daret militi pro se ꝛ ꝓ suis heredibus/vt illo vteret̄
ꝛ custodiret ad honorē suū. Hac datione ꝛ acceptio
ne castri a milite/ipse ꝛ oīs sua posteritas debitor
esset vt cōseruar[et] castrū ad propriā vtilitateꝫ et ad
honorē principis. Si miles sua sponte traderet ca-
strū inimicis:non solū miles/sed ꝛ tota sua posteri
tas incideret in indignationē principis: ꝛ esset pec
catrix in principē:nō habēdo castrū qd̄ habere tene
rent̄. Et ideo excludendi a curia principis:nisi recō
ciliarent̄. ¶ Tertia est opinio Alex. parte. ij. q. cxxij. Opinio.3. C
que est quasi media inter illas ꝫm quā possent ali-
quo modo concordari due predicte opiniones ma-
gistri ꝛ Ansel. Hanc seqt̄ beat⁹ Tho. prima secūde.
q. lxxxij. Et sanct⁹ Bonauē. in scd̄o scripto presentis
dis. Hec opinio tenet ꝙ in originali peccato duo cō
siderant̄. Unū tanq̄ materiale:scꝫ cōcupiscētia que
est qualitas quedā morbida:maxime illa que inhe
ret anime. Aliud est formale:et est carentia iusti-
tie originalis debite:sicut in pctō actuali similiter
duo sunt. Gratia exēpli. In homicidio est aliqd̄ posi
tiuū in aīa:scꝫ qdā act⁹ elicit⁹ a voluntate: qui est
velle occidere. In exteriori vero ipse actus occidēdi
Formale est p̄uatio scꝫ carētia iustitie debite inesse
illi actui:que si inesset actui interiori sine exteriori:
nō esset pctm̄. Hoc est dictū ꝫm nostrū modū loquē-
di:pctm̄ originale supponit pro vitio cōcupiscentie
ꝛ conotat carētiā iustitie originalis debite. Debite
dico nō inesse cōcupiscentie:sed debite inesse aīe le-
ge ꝓpagationis a primo parente descēdēti. Et hec
videt̄ esse intentio Alex. loco allegato dicētis/ꝙ ori
ginale pctm̄ hꝫ vtrūqꝫ/culpā ꝛ penā. Culpa est ca-
rentia iustitie seu difformitas quedaꝫ qua ipsa aīa
deformat̄. Cōcupiscentia est ipsa pena:et infra cum
dicit̄ pctm̄ originale est ipsa cōcupiscētia materia-
lis est p̄dicatio. Formalis aūt cū dr̄ macula vel dif-
formitas ex origine primorū parētū ꝯcta. Et sequit̄
originale ꝫm aliqd̄ est pena:ꝫm aliqd̄ est culpa. Ra
tione carētie iustitie est culpa:rōne cōcupiscētie est
pena. ¶ Beat⁹ Tho. vbi supra art. j. dicit. Pctm̄ ori-
ginale hꝫ priuationē origīalis iustitie:ꝛ cū hoc inor
dinatā dispositionē partiū aīe. Uñ non est priuatio
pura:sed est quidā habit⁹ corrupt⁹:nō tñ habit⁹ in
fusus aut acqsit⁹:sed habit⁹ ꝑ vitiorū originē inna
tus. Et artic. iij. dicit. Pctm̄ originale materialiter
qdē est cōcupiscētia:formaliter aūt est defect⁹ ori-
ginalis iustitie. ¶ Uidet̄ itaqꝫ ꝙ ꝑ hoc possint opi- D
niones magistri ꝛ Ansel. cōcordari ꝙ magister dicē
do peccatū originale esse concupiscentiā siue vitiū
concupiscibilitatis:loqt̄ de materiali qd̄ est in pctō
originali. Beat⁹ Ansel. dicēs ipsam esse carētiā iu-
stitie originalis debite inesse:loqt̄ de formali ī pctō
originali. Et ita videt̄ ꝙ in re nulla sit repugnātia.
Non em̄ excludit magister priuationē iustitie origi
nalis a pctō originali. Nec negat btūs Ansel. quali
tatē morbidā scꝫ cōcupiscibilitatē ꝯtrahi in filijs a
carne infecta parentis:lꝫ sub illis vocabulis non
exprimat. Dicit em̄ statim post principiū libri de cō
ceptu virginali. Adā ꝛ Eua si iustitiā seruassent ori
ginalē: q̄ de illis nascerent̄ originaliter sicut illi iu
sti essent. Qm̄ aūt ꝑsonaliter peccauerūt:cū origina
liter incorrupti haberēt ptātē seruādi sine difficul-
tate iustitiā:totum qd̄ erat/infirmatū ꝛ corruptum
est. Corp⁹ quidē:qꝛ tale post peccatum fuit/ qualia
sunt brutorū aīaliū corruptioni ꝛ carnalibus appe
titib⁹ subiacētia. Aīa vero qꝛ ex corruptione corpo-
ris/ꝛ eiusdē appetitib⁹ atqꝫ indigētia bonorū: que
ꝑdidit:carnalib⁹ affectib⁹ est inserta. Et qꝛ tota na
tura humana erat in illis et extra illos : de illa ni-
hil erat:tota infirmata et corrupta est. Remāsit igit̄
in ea debitū iustitie integre sine oī iustitia quā ac-
cepit ꝛ debitū satisfaciendi:qꝛ eā deseruit cum ipsa
corruptiōe quā propter peccatū incurrit. Sicut ita
ꝙ̄ si nō peccasset qualis facta est a deo:talis ꝓpaga
retur. ita post peccatū qualeꝫ se peccādo fecit:talis
propagat̄. hec Ansel. Ecce vbi expresse Ansel. trium
facit mentionē:scꝫ infirmitatis et corruptionis cor
poris:carnalium affectuū anime ex corruptione cor
poris. Quod intelligere oportet non de actuali effe
ctu:alioquin nō esset in paruulis:sed aptitudinali.
Et tertio debitū iustitie et satisfactionis pro eius

desertione. Ponit ergo aliquid in corpore: aliquid
in anima: et cū hoc iustitie debitū: que tria dicit ma
nere in propagato. Non ergo negat positiuū ali-
quod sequi peccatū primorū parentū/ tā in corpo-
re/ q̄ȝ in anima propagati. Nullū aūt horū dicit es
se peccatū originale: qr probat per longū iniustitiā
non esse rem aliquā: sed solā absentiā iustitie. Pec-
catū vero originale iniustitia est. Inde concludit q
originale peccatū nihil aliud est/ nisi absentia de-
bite iustitie. Et prope finem lib. i. Peccatū inquit
qd̄ originale dico: aliud intelligere nequeo in ipsis
infantibus: nisi ipsam qua supposui factā p inobe
dientiā ade iustitie nuditatē: per quā oēs sunt filij
ire. Unde videt q magis sit disputatio de nomine
q̄ȝ de re. ¶ Sed forte diceres contra opinionē pri
mam τ tertiā. Si originale peccatū supponit p vi
tio concupiscentie: sequeretur q sic in corpore par
uuli non pduceret tale vitiū concupiscētie siue fo-
mes: neqȝ in mente: qr deus non cōcurreret. Et tunc
sublato debito originalis iustitie: qr caret/ non esset
in eo peccatū originale. Cōseques falsum: cū talis
esset debitor iustitie quā nō haberet: et ideo pecca-
tor: et non personali pctō: ergo originali. Igit vide
tur q pctm̄ originale non importat nisi nudā pri-
uationē iustitie originalis cū debito habēdi. ¶ Itē
si pctm̄ originale supponit pro positiuo vitio cōcu-
piscentie: in casu non esset ibi pctm̄ originale. Si
supponit pro priuatione: nunc falsum est q cōcupi
scentia est peccatū originale: cū nō sic nuda priua-
tio. ¶ Ad illud posset dici q prima τ tertia loquū
tur sm q res nūc se habēt. Et sm impositionē ter-
minorū cōmuniter vsitatā. Et qr sm cursū rerū nō
separat carentia iustitie debite a vitio cōcupiscētie
licet bene ecōuerso. Ideo saluatur illa impositio ter
mini: qua subtractiue significat vitiū concupiscen-
tie: et formaliter importat carentiam iustitie origi-
nalis. Si vero cursus rerū mutaretur: vt ponit ca-
sus: vsus termini consequēter mutaretur. Un̄ cum
forma importat priuationē iustitie originalis cum
debito habēdi: vbicūqȝ illud inuenit/ ibi est pctm̄:
siue vitiū cōcupiscentie adsit siue non. Sed qr sm
cursum rerū/ priuatio iustitie cū debito habēdi nō
inuenit sine fomite: ideo sustineri pōt ille vsus ter-
mini peccati originalis: q. s. supponit pro vitio con
cupiscentie τ cōnotat priuationē ꝛc. Et q Ansel. di
cit q nihil aliud intelligit per pctm̄ originale nisi
nuditatē iustitie siue eiꝰ absentiā: intelligēdum est
q̄ȝtū ad eiꝰ formale: nō quātū ad materiale. ¶ Quā
Articu. 2. tū ad secūdū articulum est prima cōclusio. Omnis
Cōclusio. 1. F propagatus ab adā per seminū commixtionē con-
trahit originale pctm̄ generaliter: nisi fuerit ex pri-
uilegio preseruatus specialiter. Et debent verba in
hac cōclusione absolui a tēpore. Prima pars cōclu-
sionis est omniū orthodoxorū τ ecclesie eā determi
nantis contra heresim pelagianorū: et sufficienter
est probata in textu. Et dicitur notāter in eadē par
te ex seminū cōmixtione: propter christū quē impos
sibile fuit pctō maculari tā originali q̄ȝ actuali. Nā
τ beatꝰ Aug. infectionē illā non attribuit ppaga-
tioni sed libidinis ardori in seminū cōmixtione. Ex
quo patet/ q si homo produceret miraculose de ali
qua parte corporis humani sine cōmixtiōe sexuū: si
cut eua de costa ade: nō cōtraheret sic pductꝰ pctm̄
originale. Secunda pars probat: qr pōt deꝰ anime
gratiā concreare: et eam corpori lege propagatiōis
formato infundere. Gratiā quoqȝ in anima tali con
seruare: ergo talis aīa peccatū originale nō contra-
heret: ergo scd̄a pars vera. Consequentia nota. An
tecedēs pro prima parte: nullus fidelis dubitat: cū
hoc nullā includat contradictionē aut impossibili
tatē. Sicut eīm post instans creationis/ pōt gratiā
infundere aīe peccatrici: et infundendo peccatum
remittere: ita multo magis pōt grām simul cū ani-
ma creare: τ per hoc animā a pctō pseruare. Nulla

eīm hic est repugnātia nec ex parte dei/ nec aīe/ nec
gratie. Scd̄a pars antecedētis pbat. Quia grā ita
repugnat originali pctō sicut actuali: ergo neutrū
stat cū gratia. Cōsequētia nota. Antecedens patet.
Quia grā facit dignum beatitudine τ filiū regni.
Pctm̄ tā originale q̄ȝ actuale mortale facit indignū
τ filiū gehēne: illa aūt repugnāt. ¶ Secūda ɔclusio Cōclusio. 2
Originale pctm̄ non tm̄ est pena: sed est iniustitia/
iniqtas siue culpa. Hanc cōclusionē magister pbat
apertis auctoritatibꝰ beati Aug. in li. de eccle. dog.
Probat etiā Ansel. reducendo ad inconueniēs. Nā
cū paruulus non baptizatꝰ ppter originale dānat
si nō esset pctm̄ τ culpa: deus dānaret aliquem sine
pctō τ iniustitia. Hoc aūt est incōueniēs q mūdus
a peccato dānaret. ¶ Itē sequit q nō solꝰ filiꝰ virgi
nis inter hoīes in vtero matris τ nascēs de matre
fuisset sine pctō: qd̄ est incōueniēs saltē naturaliter
τ sine speciali priuilegio: cū dicat scriptura. Nemo
mundus a sorde nec infans/ cuius est vita vniꝰ diei
super terrā. ¶ Itē omnis carēs iustitia quā habere
tenet: est peccator: sed omnis cōcupiscibiliter geni-
tus ab adā tenet hr̄e iustitiā originalē: vt pbatū est
priori articulo τ ea caret: ergo est pctōr: vltra ergo hȝ
pctm̄/ nō actuale vt suppono: ergo originale. ¶ Ter Conclo. 3 G
tia ɔclusio. Pctm̄ originale nō dicit rē positiuā quā
tū ad suū formale: sed originalis iustitie priuationē
debite inesse. Patet pars prima: qr id dr̄ formaliter
quo circūscripto nō dr̄ aliquis pctōr τ posito eo aliȷs
circūscriptis dr̄ pctōr. Sed nullū positiuū est tale/
ergo. Pria pars vera. Cōsequētia nota cum maiore.
Minor vero pbat simul cū scd̄a parte cōclusionis:
quia posita priuatione iustitie originalis debite eo
mō q priuatio dr̄ poni: aliȷs putat fomite ac qualita
te morbida/ τ quecūqȝ talia sunt circūscripti: priua
tus originali iustitia est pctōr: qr debitor ei quo ca-
ret. Aliȷs aūt positis/ sublata carentia debiti talis
nō est pctōr: vt ptȝ post baptismū: vbi manet quidā
fomes τ non manet pctōr: qr iam non caret iustitia
debita: eo q p baptismū sublatū est dbitū. ¶ Quar Conclo. 4
ta cōclusio. Pctm̄ originale de facto nō est sine fomi
te: q est lex carnis: ad inordinatas cōcupiscētias in-
clinante contra dictamē recte rōnis. Probat cōclu-
sio per illud apl̄i Rom̄. vij. Video aliā legē in mem
bris meis repugnantē legi mentis mee: τ captiuā-
tem me in lege pcti/ que est in membris meis. Glo.
interli. Legem in membris. i. fomitem. Et glo. mar
ginalis. Recte fomes peccati lex dicitur: quia legiti
me factum est: vt qui non obediuit suo superiori, et
non seruiat suum inferius id est caro. Ad idē addu
cit magister auctoritates in textu. In his. iiij. cōclu
sionibus oēs doctores catholici cōcordant. Sed an
fomes ille sit de ratione pcti originalis/ siue origi-
nale peccatū ibi dissentiūt: vt patuit in opinionibꝰ
primo articulo recitatis. ¶ Est igit cōclusio quinta Conclo. 5
Utrumqȝ fomitem includi in ratione peccati origi-
nalis tanq̄ȝ materiale: et ipsum nō includi: sed esse
annexū de facto: est probabile. Patet conclusio: qr
vtrāqȝ partē tenēt viri sancti τ doctores famosissi-
mi. Neutraqȝ pars est ab ecclesia reprobata: vt pa-
tet arti. primo. Quod vero de facto ita sit: q fomes
annexus sit originali peccato: patet: qr nusq̄ȝ inue-
nitur originale sine fomite: lȝ fomes sit in baptiza-
tis sine originali: et ita est de facto: secus de possibi Conclo. 6
li: vt articulo primo ostēsum est. ¶ Sexta conclusio H
tenēdo opi. magistri: due qualitates morbide sunt
ponende: vna in anima: alia in carne. Quod vna in
anima magister probat: qr in sola aīa est peccatum.
Qualitas aūt illa seu fomes est pctm̄ originale sm
magistrū: ergo erit in anima. Quod aūt sit in carne
probatur: qr qualitas illa est in semine τ corpore se
minato priusq̄ȝ infundat anima. Alioquin quomo
do contraheretur a parēte: cū omnis actio parētū
cessauit ante anime infusionē. Et cū anima infun
dit: nihil de nouo a parentibus cōtrahit. Itē planc

dicit magister/ q ex carne infecta anima dũ infunditur: inficit et maculatur. Ponẽs exẽplũ de pãno mũdo ex macula manus recipiẽtis maculato. Concl. 7. ¶ Septima cõclusio: tenẽdo opi. beati Ansel. Una qualitas morbida videtur sufficere qua subiectatur in ipsa carne. Probatur cõclusio: quia illa qualitas ponitur ppter inclinationẽ volũtatis effrenatã ad cõcupiscendũ quã experimur. Sed ad hoc saluandũ sufficit qualitas carnis absq3 hoc q talis ponatur in aĩa et eius parte. Et cauenda est pluralitas: vbi nõ vrget necessitas. ¶ Qđ illa in carne quã dz ponere ex cõclusione precedenti sufficit pbatur: quia ita experimur q qualitas corporalis/ vt grauitas corporis inclinat appetitũ sensitiuũ: et mediãte eo etiã voluntatẽ ad descẽsum. Propter grauitatẽ enim corporis voluntas crassi magis vult descẽdere q̃ ascẽdere: aut quiescere q̃ ambulare. Sic calor incẽtiuus (q̃ est in mẽbris) ad libidinem: et humor corporis superfluus inclinãt volũtatem mediãte actu appetitus sensitiui ad actus incontinẽtie. Nec videtur necessitas ponẽdi ad hec saluanda qualitatẽ in appetitu sensitiuo aut volũtate quia nec esset actus nec habitus. Nõ actus: quia fomes est in hoie: et manet etiã dũ nullus fuerit actus in appetitu sensitiuo aut intellectiuo: vt ptz in hoie dormiente. Nec habitus: quia habitus nõ causatur naturaliter nisi ex actibus. Fomes aũt precedit actus. Nec põt dici q sit actus infusus: quia deus talẽ morbidã qualitatẽ nõ infundit. Articu. 3. Dubium. 1. I ¶ Quantũ ad tertiũ articulũ est dubiũ primũ: que illarũ opi. sit pbabilior. Rñdetur q oẽs sunt pbabiles: nec aliqua earũ põt euidẽter improbari. Prima quidẽ magistri magis saluat cõmunes auctoritates in illa materia currẽtes. Sz nõ video quõ saluet q pctm̃ originale esse põt sine fomite: qđ tñ possibile est: quia iniustitia originalis carẽtia scz originalis iustitie/ põt stare absq3 fomite: vt supra argutũ est. Difficile etiã erit saluare/ q deus nõ causet pctm̃: quia quicqđ positiuũ est in fomite quẽ ponit illa opinio esse pctm̃ originale: deus causat quia est causa oĩs effectus positiui. Et si nõ ponitur priuatio esse de rõne peccati originalis: deus causat originale pctm̃: et quicqđ in eo est. Et possent applicari rõnes pbantes peccatũ actuale nõ esse quid positiuũ quãtum ad rõnem peccati formalẽ: de quo infra dicetur. Opinio bti Ansel. pauciores hz instantias: que licet etiã ponat fomitẽ: vt visum est: non tñ ponit eũ esse de ratione peccati originalis: vel aliquid eius esse. ¶ Tertia opinio videtur magis tolerabilis ad hominem: que medians inter primas duas facile soluit auctoritates vtriusq3 opinionis: quia quodãmodo amplectitur ambas. Uerum nõ apparet quõ saluet q posset esse peccatũ originale sine fomite: quõ et si deficiente cõnotato p terminũ/ deficit et suppositio: nõ tñ ecõuerso existẽte cõnotato necessario/ ponitur suppositio .i. materiale illđ cui inheret dispositio vt argutum est. Dubiũ. 2. K ¶ Scđo dubitatur que sit qualitas illa que dicitur fomes in carne: an sit qualitas prima: vel secũda: et vnde causatur. Ad hoc respondet Ockam. iij. qđlib. q. x. q fomes est qualitas carnis inordinata: inclinãs appetitũ sensitiuũ ad actũ deformẽ et vitiosum in habẽte iudiciũ rõnis. Qđ sit inordinata ptz: quia nõ inclinat nisi post peccatum: nõ enim erat in primis parentibus ante pctm̃. Cetere particule patẽt ex premissis. Qđ enim nõ sit substantia ptz: quia non est in beatis nec in Christo in quibus tñ est quicqđ est de substãtia humane nature. Quod aũt sit qualitas ptz: quia est accidens: cũ nõ sit substãtia disponẽs subiectum ad peius: ideo erit de prima vel scđa specie qualitatis. Qđ sit in carne ptz ex pmissis alioquin nõ contraheretur a parentibus quorũ actio psertim patris que est principalior cessat ante infusionẽ aĩe. ¶ Quibus premissis rñdet Ockã q põt dici de fomite sicut de infirmitate corporali: quia infirmitas causatur quãq3 ex improportione humorũ: immo est ipsa improportio humorũ. Aliqñ ex putrefactione ipsorũ causatur aliqua qualitas distincta ab humoribus. Eodẽ modo põt dici q ille fomes/ siue qualitas est aliquis humor vel humores qui causantur a causis naturalibus: puta qñ deus ppter pctm̃ relinquit hominẽ suis naturalibus. Uel forte est improportio humorũ: vel aliqua qualitas distincta ab humoribus. Sed nullũ illorũ põt pbari vel improbari per rõnem euidentẽ. Hec Ockã. Ex quo ptz ad primam dubij partẽ q vtrũq3 põt dici. s. q sit qualitas prima/ vel qualitates prime. Põt etiã dici q est qualitas scđa causata a qualitatibus primis et earũ cõmixtione adinuicẽ. Et sic ptz rñsio ad scđam partem dubij: q causatur a causis naturalibus dũ relinquũtur sue nature a deo ppter pctm̃ hoĩs. ¶ Sed Grego. de ari. dicit q in primis parentibus causata sit a venenoso flatu serpẽtis in quo eos diabolus tentauit. Ab illo inquit sibilo caro illorũ deo se ppter eorũ inobedientiã seu pctm̃ ab eorũ custodia auertẽte: seu eos nõ preseruãte qualiter si nõ peccassent pseruasset: tali mala qualitate infecta est. Nec mirũ cũ etiã ex sibilo quorundã serpentũ aliqñ hoies afflati subito intereant/ seu ad interitũ grauiter vrgeantur. Allegat ad hoc beatũ Aug. lib. iiij. contra Julianũ. c. xxxvi. dicentẽ. Sibilo venenoso serpentis/ cuius callidis decepti sunt blandimentis: hãc inquietã et mortiferã pestẽ eorũ corpora cõceperũt et per legitimũ visum postea q̃ de paradiso piecti sunt in posteros transmiserunt. Reprobat ex eadẽ auctoritate opinionem Ade: qui tenet q cibus vetitus quẽ comederũt alterauit et intoxicauit carnẽ eorũ ad corruptionẽ miseram quã nũc sentimus: allegans aliã auctoritatem Aug. Cõsequenter dicit q ab illa qualitate in corporibus Ade et Eue causata/ filijs causata in carne prolis siue semine cõcurrẽte feruore coitus et ardẽti libidine q̃ p nullã trãsmutationẽ naturalẽ tollitur aut consummatur. ¶ Tertio dubitatur quõ qualitas illa in aĩa gñatur: et in parte illa aĩe in qua sola est pctm̃ fm opi. magri et eorũ q̃ ponũt fomitẽ esse pctm̃ originale: nõ enim a deo infunditur/ manifestũ est: nec ab actibus proprijs sicut habitus acquiritur: quia pcedit oẽs actus volũtatis. Nec a qualitate morbida carnis: quia corporale nõ agit in spm̃. Dubiũ. 3. L Rñdetur ad hoc dubiũ fm opinionẽ tenentiũ originale pctm̃ esse fomitẽ in aĩa: q causatur a morbida qualitate carnis: vt dictũ est ar. 1. Cõsequenter negat q corpus nõ agat in spm̃: nã obiectum pducit sui cognitionem intuitiuã in intellectu: vt dicit Aug. A cognoscẽte et cognito paritur cognitio. ¶ Et si dr q hoc sit mediante sensu coagẽte. Respondetur q lz nũc in statu isto aĩa cognoscat mediante sensu: nõ tñ sic in statu post resurrectionem: similiter et aĩa separata. Talis enim cognoscit intelligibile presens intuitiue nõ cõcurrente ministerio virium sensitiuarum. Sicut in proposito dr q qualitas corporalis in carne generat qualitatem morbidã in aĩa immediate. Et lz difficile sit sic dare exemplum extra positũ: nõ tñ ideo negandũ: cũ et sancti hec dicant: et oppositum non posset sufficienter probari. ¶ Quarto dubitatur. Utrũ qualitas illa sit intẽsibilis et remissibilis. Et videtur q sic: nam per causas naturales põt homo fieri pronior ad cõcupiscẽtias carnales: etiã põt pronitas illa minui. Dubiũ. 4. M Cũ aũt pronitas illa sit ex fomite/ sequitur q sit intẽsibilis et remissibilis in sua essentia. Antecedens pro prima parte ptz: quia quibusdã medicinis incitatur hõ ad libidinem: et quibusdam medicinis infrigidãtibus remittitur stimulus carnis. Secũda pars antecedẽtis ptz ex dictis: quia fomes est concupiscibilitas: que nihil aliud est q̃ pnitas ad cõcupiscendũ. ¶ Rñdetur q sunt opiniones de dubitato. Ockã dicit loco allegato: q fomes est qualitas carnis intensibilis et remissibilis: quoniam fm eũ causatur a qualitatibus seu causis naturalibus sue nature deo non phibente dimissis: et quia cause huiusmodi sunt itẽsibiles et remissibiles etiã fomes q̃ est effectus eorũ põt intendi et remitti. Et

hec opinio cõcordat cũ sñia magistri distinctionesse quenti dicẽtis ex auctoritate Augu. ꝙ remitti põt ⁊ intendi. ❡Alia est opi. que etiã supra tacta est: ꝙ nõ intenditur vel remittit̃ in sua essentia: ꝫ bene quo ad effectũ. Cuius rõnem assignat Greg. ꝙ qꝛ fomes ille nõ est ex naturali dispositione carnis ꝓueniẽte ex cibis aut alijs alterãtibus rebus: ex quibꝰ cõiter in hoibus dispositiones ⁊ cõplexiones corporũ variantur. Cuius euidẽs ꝓbatio est: qm̃ cũ qualibusli bet dispositionibꝰ corporis ⁊ quãtũcunq̃ diuersis vel contrarijs stat pronitas illa. Nã cũ tali quilibet naturaliter conceptus nascitur: ⁊ in nullo donec in mortali viuit corpore nisi per gratuituz ⁊ singulare beneficiuz consummat̃. Sicut ergo qualitas illa in aĩa nõ est generabilis ex aliquibꝰ corporalibꝰ quali tatibus: nisi ex his q̃ in semine ex feruore coitus et ardenti libidine causant̃: sic nõ est ex alijs augmen tabilis: nec ex eoꝝ cõtrarijs diminuibilis. ❡Et ꝯñr ad rõnem que arguit ꝙ ꝓnitas illa ex medicinis et naturalibꝰ causis auget̃. Rñdet̃ ꝙ hoc nõ est/ qꝛ ex illis immediate intendat̃ fomes: sed qꝛ ex eis intenduntur vel causant̃ alie qualitates corporales: q̃bꝰ etiã coadiuuantibꝰ aĩa tradit̃ ad sikes passiões. Sic etiã ꝑ augmentũ fellis aut cholere facilius ⁊ vehementius hõ iracũdus excitat̃ ad irã: ⁊ tñ habitꝰ iracũdie nõ auget̃ immediate ꝑ tales corporales qualitates ⁊ earũ extrinsecas causas absq̃ vitali anime actu. Pronitas ergo illa nõ ex solo fomite: sed etiaz ex complexionis qualitate. Et ideo licet corporales qualitates cooperãtur pronitati: nõ tamen ideo vel fomes ponendꝰ nõ est: vel ex eis augmẽtat̃: alioq̃n etiã probaret̃ ꝙ in aĩa non esset habitus iracundie aut luxurie/ aut acidie/ temperãtie: aut alius inclinans ad passiones: ad quas etiam ꝑ corporalia alimenta experimur nos magis disponi: qḋ est contra oẽs. ❡Uerũ ad motiua huiꝰ opinionis facile rñdet opiñ. prima Ockã dicẽs: ꝙ ꝫ fomes manet a conceptione vsq̃ ad [illegible] mortis nõ ideo sequitur ꝙ nõ possit augmentari ꝑ qualitates aut causas naturales qꝛ ita argueret̃ de calore naturali hois: q̃ tamen cõcedit̃ posse intendi ⁊ remitti ꝑ causas naturales: licet nõ posset extingui manẽte hois vita: nã si extinguit̃: hõ morit̃. Ita diceret̃ de fomite ꝙ ꝑ nullaz dispositionẽ corporis stantẽ cũ vita põt exti[n]gui: ꝫ si extinguit̃ fomes: vita simul extinguitur. Non eñ extinguitur nisi totus calor naturalis extinguatur. Et ꝑ hec ptꝫ rñsio ad formã argumẽtoꝝ. Et tãtum de q̃one. ❡Circa tertiã conclusionẽ textus q̃ loquit̃ de his que sunt de veritate humane nature: posset moueri questio que differẽda est ad librũ quartũ ad materiã de resurrectione: vbi ꝑtinentius tractatur.

Distinctio. xxxi.

Hit de peccati ori=

ginalis q̃dditate: agit in hac distinctione. xxxi. de eius traductione. Comprehendit̃ aũt sñia textus in trib9 cõclusionibus: quarum prima est hec. ❡Peccatũ originale qḋ nõ carni inheret sed aĩe: ꝑ carnẽ solã: nõ per aĩam cõtrahit̃ a prole. ❡Secũda. Pollutio quedam quã ex libidinosa parentum concupiscentia caro contrahit dum cõcipitur: causa est peccati originalis in aĩa: que vitium siue corruptio carnis appellatur. ❡Tertia. Non fecũditas nature humane facit hoiem cũ pctõ nasci: sed feditas libidinis quã hoies hñt ex istius iustissima cõdẽnatione pcti. Harum ꝓbationes textus prosequitur.

Questio vnica.

Irca hãc distinctio

nẽ querit̃. Utrũ pctm̃ originale in aĩa
A ꝓlis lege ꝓpagationis genite/ cõtrahatur ab aĩa vel a carne. ❡Ad q̃onez illã summarie rñdendũ est: qꝛ materia eius sicut sequentiũ duarũ distinctionũ cõdepẽdet priori q̃oni: ⁊ eiꝰ solutio ex prioris q̃onis solutione. Et qꝛ vt dictũ est q̃one precedenti in originali pctõ duo cõsiderant̃: fomes. s. ⁊ carẽtia iustitie originalis De vtraq̃ dictũ est vnde causat̃: ⁊ ꝑ hoc vnde cõtrahitur: etiã quõ se habeãt ad rõnẽ pcti originalis ſm diuersas opi. supra recitatas. Nã de fomite habitũ est quõ causatus est in primo parẽte: deinde quõ ex infectiõne carnis ⁊ gñatiue virtutis ꝑ concupiscẽtie ardorẽ ac libidinẽ infectũ est semen. Et q̃litas hmõi causata in carne ꝓlis: ⁊ sic a parẽtibꝰ trãsfusa in ꝓlẽ hoc est causata in ꝓlẽ. Et ꝙ de q̃litate illa morbida in carne ꝓlis causata/ fomes in aĩa causatꝰ est: ⁊ ita a carne infecta est anima in eius coniunctione cum carne infecta. ❡Uerum apud eos q̃ ponunt plures aĩas in eodẽ hoie. s. vegetatiuã ⁊ sensitiuã: q̃ sunt ex traduce: qꝛ de potẽtia materie: ita in hoie sicut in ceteris animãtibꝰ genite: ⁊ aĩam intellectiuã nõ genitam: sed a solo deo creatã ⁊ creando infusam. Posset esse difficultas: vtrũ fomes aĩe ꝓlis ꝯhit̃ ab aĩa sensitiua vel vegetatiua parẽtis: qꝛ tñ ostẽsuz est supra dist. xvi. ꝙ in hoie est tm̃ vna forma substantialis. s. aĩa intellectiua: q̃ nõ est ex traduce: nec a parẽtibus genita: sed a deo creata: ideo nõ hꝫ hic locũ. Cũ eñ aĩa nõ est ex traduce: sed immediate a deo qui finxit singillatim corda. i. aĩas hoim/ nõ hꝫ aĩa ꝓlis depẽdentiã ad aĩam parẽtis: ⁊ ideo nihil ꝯhit ab aĩa parentis. Quantũ vero ad priuationez iustitie debite inesse etiã duo cõsiderant̃. s. nuda priuatio q̃ dr̃ carẽtia iustitie originalis: ⁊ debitũ habẽdi. Priuatio: qꝛ qḋ nihil est nõ ꝯhit̃: sed ista priuatio est ex absentia cause ꝓducentis. Deus eñ qꝛ nõ ꝓducit seu infundit donũ originalis iustitie: ideo nõ est in aĩa ꝓlis. Debitũ vero quo ꝓles est debitrix iustitie quo caret illud cõtrahit aĩa seu ꝓles mediante carne. Nõ ita ꝙ caro ꝑ qualitatẽ aliquã sibi inherentẽ causet debitum illud quasi quandã qualitatẽ in aĩa ꝓlis: sed ex hoc ꝙ caro cõcupiscibiliter seminat̃: ⁊ ex ea sic seminata formatur corpus organicum: cui infundit̃ aĩa cum carne constituens personã: que est filius vel filia Ade. Ista persona: quia naturalis ꝓles Ade/ est debitrix iustitie originalis a deo ipsi Ade ac oĩbus suis filijs ab eo propagationis lege genitis date.
❡Ex his possunt elici due cõclusiones ad questio= Conclu. 1.
nis titulum responsiue. Prima. Fomes peccati originalis in aĩa contrahit̃ a carne morbida qualitate infecta. Probatur: qꝛ inde contrahit̃ vnde causatur: sed fomes in anima causatur a morbida qualitate carnis: ergo. Consequentia nota cũ maiore. Minor
multipliciter est ꝓbata. ❡Scd̃a conclusio. Peccatũ Conclu. 2.
originale ꝓlis quantũ ad debitũ iustitie originalis/ eiusq̃ carentiã cõtrahitur mediante carne: ⁊ nõ mediante aĩa a primo parente. Probat̃: quia mediante illo cõtrahitur a patre Adã mediante quo est naturalis filius Ade: sed mediante carne est filius naturalis Ade ⁊ nõ mediante aĩa: ergo cõclusio vera. Cõsequentia nota. Maior ptꝫ. quia ideo proles est debitrix est iustitie originalis: qꝛ filius naturalis ade: vt supra ꝓbatum est. Minor ptꝫ: quia caro prolis ratio est ꝙ ipsa est filius naturalis Ade ⁊ nõ aĩa: nõ enim descendit proles ab Adam/ ſm aĩam quã non hꝫ ex Adam per traducem: sed immediate a deo: sed descendit ab eo ſm carnẽ: hanc naturam hꝫ ab Adã per propagationem. Hac etiã iustitia caret per peccatum Ade: quia [illegible] eam in Adã perdidit. Et tm̃ de illa questione breuissima solutione.

Distinctio. xxxii.

Hit de peccati ori=

ginalis quidditate ⁊ transfusione: in hac distinctione. xxxii. ꝯsequẽter agit de eius remissione/ soluens quasdam questiunculas breues circa peccatuz originale incidentes. Et colligitur sentẽtia magi=

stri in tribus cõclusionibus que sequunt̃. ¶ Prima
conclusio. Per baptismū originale peccatū dimittit̃
ita qd ad culpā seu reatū nõ imputatur: ⁊ quātū ad
concupiscentie' vitiū debilitat̃. ¶ Scda conclusio.
Concupiscētia que ante baptismū pena est ⁊ culpa:
et post baptismū tm̃ pena: est a deo auctore inquan
tum pena/nõ inquãtum culpa. ¶ Tertia cõclusio.
Pctm̃ originale ex voluntate primi hois contractū
est: quia dr volūtarium. Et quia trãsfusione factum
est hereditarium: dici potest necessariū. Prosecutio
patet in textu.

A ¶ Questio vnica.

Irca hāc distinctio-
nem queritur. Utrū per sacramentum
baptismatis tollatur reatus culpe ori
ginalis. ¶ Pro solutione aduertendū
licet peccatū quodcūq3 posset dimitti
per solam non imputationē dei de potētia eius ab-
soluta ßm illud. Beatus vir cui non imputauit dñs
peccatū: sine positione aut infusione cuiuscūq3 po-
sitiui. Deus tñ de potentia sua ordinata non remit-
tit/nisi illud restituat qd pctm̃ priuat: et hoc in se
formaliter vel equiualenter virtualiter: ideo non
remittit pctm̃ actuale qd gratiā priuat nisi per infu
sionē gratie: nã inter filium carceris/⁊ regni nõ est
medium ßm ordinem institutū. Sic et originale qd
tollit iustitiā originalē: non remittit nisi restituen-
do iustitiam originalē: aut gratiā gratū facientem
que est excellentior iustitia originali. Infundendo
aūt gratiā/ tollit debitū habendi iustitiā origina-
lem: ⁊ ipsum commutat in debitū habendi gratiā.
Nec si perdiderit gratiā: reddit debitū habendi iu-
stitiā originalē: sed semper manet debitū habendi
Cõclusio.1. B gratiā: in qd debitū iustitie originalis est cõmuta-
tum. ¶ Quo premisso est prima cõclusio. Per sacra-
menti baptismatis susceptionem dimittit̃ peccatū
originale contractum per libidinosam propagatio
nem. Probatur: quia per sacramētum baptismi cõ-
fertur gratia adoptionis si non ponitur obex: ergo
tollitur omne repugnans. Consequētia nota: sz ca-
rentia cuiuscunq3 ad cõsequendū gloriā necessarij
repugnat gratie adoptionis: ⁊ talis est carentia iu-
Concl'o.2. stitie originalis debite. Antecedens principale est
articulus fidei. ¶ Secunda cõclusio. Dimissio ori-
ginalis pcti non fit per iustitie perdite restitutionē:
sed per debiti ipsam habēdi commutationē. Patet
quia non restituit̃ originalis iustitia: cū etiam post
baptismum manet viriū rebellio: sed post baptismū
non est iustitia illa debita sicut ante: quia cõmutata
est in debitum habendi gratiam. Ex illo videtur se-
qui qd pctm̃ originale põt dimitti sine gr̃e infusio-
ne. Patet: qr si quis adultus baptizat̃ ponens obi-
cē gratie per pctm̃ actuale: puta habens propositū
peccandi mortaliter: illi cõmutatur debitū haben-
di iustitiā originalē/in debitum habendi gratiam:
et ita dimittit̃ pctm̃ originale: qd est carentia iusti-
tie originalis debite: quia amplius non est debitor
eis. Qd aūt fiat illa cõmutatio' patet: qr baptismus
habet omnem effectum suum nisi impediatur: nūc
autem per pctm̃ actuale baptizati: licet impediatur
gratie infusio: cui repugnat peccatum actuale: non
tamen illa cõmutatio debiti iustitie originalis in
debitū habendi gratiā impeditur: qd nõ repugnat
peccato: manet em̃ in relapsu post baptismuz: sicut
etiã in casu/nõ impeditur effectus quantum ad im
pressionē characteris: pro eo qd character stat cum
mortali: verū si non dimittit originale illi vt nõ sit
peccator: sed vt non sit talis peccator. ¶ Et si dice-
res, Si non est peccator originali pctõ nec actuali:
ergo est peccator sine peccato: quod est impossibile.
Quod non actuali patet: quia sicut carentia iustitie
originalis debite non est peccatum actuale/ita nec
carentia gratie debite: neutrum enim dicit actum,

Respõdet̃ qd talis est peccator actuali peccato illo.
s. quo impedit gratie infusionē. Ad pbationē dicit̃
qd nõ est simile: qr carētia iustitie actualis debite ac
cidit sine quocunq3 actu persone propagate: sed ca-
rentia gratie debite post dictam cõmutationē nūq3
accidit sine actu proprio carētis gratia: ideo carētia
gr̃e debite est peccatū actuale: qr per actū propriuz
peccatoris cõtingit: ⁊ ita per peccatū actuale a cui9
reatu nūq3 separat̃. ¶ Si nõ placet hoc posset dici ꝙ
in casu manet originale: nec fit commutatio nisi dū
baptizat9 incipit suum habere effectum cessante. s.
fictione baptizati: sed tunc oporteret concedere qd
aliquis vere baptizatus maneret in peccato origi-
nali: qd videtur inconueniēs. De hoc in. iiij. distin.
iiij. q. ij. ¶ Tertia conclusio. Aliter fit remissio pec- Cõclusio.3. C
cati originalis: aliter peccati actualis. Probatur: qr
originale dimittitur manente eius materiali scili-
cet fomite: sed actuale nunq3 dimittitur manente
eius materiali. Materiale enim in peccato actuali
est actus peccati iniustus: quo manente non remit
titur peccatum. Et hoc verum est loquendo de actu
interiori elicito: forte de exteriori non oportet. Ra-
tio autē in qua fundatur hec conclusio est. formale
in originali non est carentia iustitie originalis de-
bite inesse actui seu fomiti qui est eius materiale.
Sed formale in actuali est privatio iustitie debite
inesse actui. Non potest autem actus elicitus de-
formis recte rationis a priuatiõe rectitudinis pur-
gari: nisi eliciat̃ conformiter recte rationi: et ita erit
alius actus numero a priori: de quo in. iij. lib. tra-
ctandum est. ¶ Sed hic est dubium quomodo pec- D
catum originale remittitur in baptismo: cum tamē
baptizatus ipsum transfundat in posteros nã quo-
modo potest transfundere illud quod nõ habet? Ad
hoc respondet magister distinctio. xxxj. huius assi-
gnās ad hoc similitudines naturales: nã preputiū
auferebatur in circūcisione: et tamen manet in pro
le: ⁊ cū palea granum nascitur a qua semen priusq3
seratur diligentissime purgatur. Sicut ergo manet
in fructu qui de purgato nascitur tritico: ita pecca-
tum quod in parentibus per baptismum mundat̃
manet in eis quos genuerunt: ex hoc em̃ gignitur
quod adhuc vetustū traijciunt: non ex hoc qd lex in
nouitate promouit eos inter filios dei. Non em̃ ge
nerãt parentes filios ßm illam generationem qua
denuo nati sunt: sed potius ßm eam qua carnaliter
et ipsi primū sunt generati. ¶ Sanctus Bonauen.
dicit/qd licet originale peccatum deleatur in se p
baptismū: ⁊ quantū ad causam quo ad omnē illum
qui baptizat̃: ita qd in illo homine nunq3 reuiuscit:
sed quantū ad causam transfundēdi in posteros sic
non deletur. Cuius rationē addit: qr corruptio que
est causa originalis peccati propagandi est corru-
ptio nature/siue ɔsistēs penes vim generatiuã que
habet radicari in carne: vnde originale vt est vitiuz
persone/respicit voluntatē: prout autem est vitium
nature/respicit generatiuã virtutem et carnē. Gra
tia autem sacramētalis proprie respicit corruptio-
nē persone: nec habet recte ordinari contra corru-
ptionē nature: ĩo cū infundit̃ gratia delet̃ origina-
lis culpa ßm ꝙ erat peccatū aie: remanet tñ aliquis
lãguor in carne qui est cã originalis peccati in ple.
Sed rationes ille nõ vident̃ sufficiētes. Prima non
soluit: sed ad tollēdū admirationem/quedã similia
naturalia affert. Nec scda sufficit: qr esto etiã qd ba-
ptism9 nõ solū formale in peccato originali: sz etiã
materiale. i. fomitē in anima simpliciter et in carne
tolleret: adhuc proles a sic purgato genita cū origi-
nali peccato nasceret̃: qr cū carētia originalis iusti-
tie quã habere teneret̃. ¶ Ideo dr qd licet p baptis-
mū tollit̃ debitū habēdi originalē iustitiā a perso-
na baptizata: nõ tñ ab alijs siue ab ea siue a ceteris
ppagatis. Cui9 ratio nõ est alia nisi institutio diui-
na que ita instituit baptismi sacramentū: vt gratiā

nō nisi suscipienti persone: id est baptizato conferret: nec effectus eius ad alios transiret. Qui si voluisset: potuisset gratiam baptismatis dedisse baptizato non tantum pro se: sed pro tota sua posteritate: sicut dedit iustitiam originalem Ade: sed ita non placuit. ¶ Et si dicitur: quomodo transfundit parens quod non habet. Dicitur qḋ transfusio illa non sic intelligitur: sicut transfusio liquoris de vase vno in vas aliud/ quasi aliquod pertinens ad rationem peccati originalis formalem existens in parente/ transferatur in prolem. Sed in hoc transfundere dr: quia generādo prolē ꝓducit filiū Ade: ⁊ per ɔ̄ns debitorē originalis iustitie: qua q̄ caret: peccator est debitor peccato origiali: nō aūt esset debitor originalis iustitie si nō esset fili⁹ Ade. Et q̄ hoc h̄z a parēte qḋ est fili⁹ Ade: dr peccatū originale cōtrahere a parente. Tantum de questione.

Distinctio. xxxiij.

Bit magister ḋ peccati originalis quidditate/ transfusione/ remissione: nūc cōsequēter agit de ei⁹ in posteros augmētatione ⁊ punitione. Unde ⁊ tres cōclusiones principalē hui⁹ distinctionis sniam cōprehēdūt. ¶ Prima conclusio. Per peccata parentum posteriorum Ade nō augmētatur in paruulis pctm̄ originale. ¶ Secunda cōclusio. Primorū parentū transgressio licet fuerit grauis ⁊ non grauissima: originale tamē peccatū per eos transfusum punitur in paruulis pena mitissima. ¶ Tertia cōclusio. Pctā actualia parentū in filijs vsq̄ ad tertiā ⁊ quartā generationē puniuntur qui patrū exempla proprijs suis criminib⁹ imitantur. Harum declaratio patet in textu.

Questio vnica.

A

Irca hanc distictionē. xxxiij. querit. Utrū sicut in prolem nō trāseūt proximorū parētū pctā: ita trāsfusi pcti pena in ꝓle sit leuissima. ¶ In q̄stiōe erūt tres articuli. Prim⁹ respicit suppositū. Scḋs quesitum. Tertius dubia absoluet.

Articu. I. Nota. I. ¶ Quātū ad primū est notādū ꝙ peccatū trāsire in prolē pōt intelligi tripliciter ḃm sanctum Bonauen. q. j. huius distinctionis. Aut punitione: aut imitatione: aut trāsfusione. Punitione ita ꝙ ꝓles puniatur pro pctō parētis: et hoc vel punitione temporali vel eterna. Imitatione/ siue exemplo: vt qn̄ ad exemplar peccatorū prioris aliquis in simile pctm̄ labit: sic peccatū diaboli transiuit in genus humanum: ḃm illud Sap. ij. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum: imitantur autē illum qui sunt ex parte illius. Quod additur: quia sic nō trāsit peccatū nisi in eos qui sponte voluerint imitari. Transfusione/ qn̄ propter pctm̄ parētis etiam proles constituitur debitrix apud deum: quo modo declaratū est de peccato originali. ¶ Isto notabili

Conclo. I. B. premisso est conclusio prima ad primum articulū. Pctā proximorū parentū imitatione transeunt in prolē parentum vitia voluntate propria iterantem. Patet cōclusio: q̄ frequenter proles imitantur mores parentū: licet nō semper: nōnunq̄ eñ filij parentum vitia detestantur. Sic Ezechias sanct⁹ patris idololatre Achab opera detestatus/ toto corde dn̄o seruiebat: vt habetur. iiij. Reg. xviij. ⁊ sequentibus.

Cclu. 2. ¶ Scḋa conclusio. Parētū peccata qn̄q̄ puniuntur in filijs pena temporali: nunq̄ tamen perpetua gehennali. Prima pars patet multipliciter ex scriptura: nam. iij. Regū. xiiij. Ego inducam malum super domum Hieroboam ⁊c. Et ibi consequēter habetur qḋ tota ei⁹ posteritas ꝓpter peccatū patris fuit cōsumpta. Similiter habet de Baasa rege Israel. iij. Regū. xvj. Sic ⁊ in diluuio: ⁊ in Sodomis infantes et pueri perierūt ꝓpter peccata parētū. Sic Dauid punitus fuit in populo pestilētia percusso propter peccatū numerationis populi: ⁊ similia multa. Sic enim multa posteris de⁹ prestat beneficia propter parētes bonos: ita parētes malos tēporaliter qn̄q̄ punuit in posteris. Scḋa ps p̄z p illud Ezech. xviij. Aīa q̄ peccauerit ipsa morietur: fili⁹ nō portabit iniquitatē patris: nec pater portabit iniquitatē filij: qḋ intelligēdū est de morte eterna gehennali. Itē ad Gala. vj. Unusquisq̄ on⁹ suū portabit. Et s̄ꝫ hāc distinctionē pene multe scripture q̄ videnṫ cōtrarie concordanṫ.

Cōclusio 3. C. ¶ Conclusio tertia. Peccata proximorum parētū nō transeūt transfusione in prolē/ inducēdo eā pe reatū. Probaṫ: nullū peccatū parētū in quib⁹ filij nō cōstituunṫ debitores iustitie/ trāsit trāsfusione in ꝓlē: s̄ꝫ omne peccatū parētū primorū est hmōi ergo nullū trāsit ⁊c. Cōsequētia est in Celarēt. Maior probaṫ: q̄ peccatū est carētia iustitie debite: ergo vt peccatū trāsfundaṫ a parēte in prolē: requiriṫ qḋ vtrūq̄ habeat proles a parēte s. carētiā iustitie/ ⁊ debitū habēdi: hoc est ꝙ ꝓles cōstituta sit debitrix habēdi iustitiā in parēte: qḋ tūc cōtingit qn̄ parens accepit iustitiā pro se ⁊ sua prole: ⁊ qḋ parens hanc ꝑdiderit: nā si alterū defuerit peccatū nō cōtrahitur nec transfunditur. Nā si ꝓles nō esse debitrix iustitie: aut nō careret ea: non esset in ea peccatū: ⁊ si suo actu perderet iustitiam: aut sua receptione iustitie facta fuisset debitrix: iam nō esset peccatum transfusum aut originale: sed esset peccatum actuale ⁊ personale: sicut peccatū Ade non fuit originale vel cōtractū in Adam: sed actuale. Minor probatur: q̄ in nullis parentibus posterioribus Adā/ filij cōstituti sunt debitores iustitie: igitur. Antecedens patet: q̄ nulli parentes posteriores Adā acceperunt iustitiā pro se et prolibus. Nec eñ originalem: q̄ illam nō receperūt. Nec gratuitā: q̄ illā recepit quilibet per sacramentum vel aliquod proportionale: sed sacramentū nō habet efficaciā nisi in recipiēte: sicut patet de sacramēto baptismi: quod est efficacissimum quantum ad remissione culpe/ ⁊ infusionem prime gratie. De hoc dicit Christus. Nisi q̄s renatus fuerit ex aqua ⁊c. qḋ respicit omnes singulares personas. Similiter de circuncisione. Masculus cuius preputij caro circuncisa nō fuerit: delebitur anima illa de populo suo. Geñ. xvij. Et ideo gratiam sacramentalē quilibet recipit tantum pro se: ⁊ nō pro sua posteritate: alioquin si baptizatus non ꝑderet gratiā ⁊ vitā finiret in innocentia baptismali: fili⁹ ei⁹ generareṫ in gratia: nec egeret regeneratione: quod est cōtra verba christi allegata: sicut si Adā nō perdidisset iustitiā originalē: filiū genuisset iustū: quia aīe eius deus cōcreasset iustitiā originalē.

Arti. 2. Nota. I. D. ¶ Quantum ad scḋm articulum: qui erit de pena originalis peccati inflicta prolibus ipsum cōtrahentib⁹. Notandū ḃm sanctū Bona. q. v. hui⁹ dist. ꝙ de hac materia quātū ad penā ignis: ⁊ dolorē sensibilē exteriorē/ duplex est opinio. Quidā eñ attēdētes rigorem diuine iustitie: qua de⁹ hominē ꝑ vno modico pctō mortali/ in quo momētanea: vel quasi nulla fuit delectatio cruciat eternaliter. Dicūt ꝙ paruuli cremabunṫ igne materiali: lōge tñ min⁹ q̄ illi q̄ peccarūt pctō actuali. Et hoc dicūt sensisse Aug. i ench. c. xcij. dicētē. Mitissima sane omniū pena erit eorū/ q̄ preter peccatū qḋ originale traxerunt: nullū insup addiderūt. Mitissimā illā vocāt penā nō absolute: sed respectu alior. Nec in hoc derogaṫ vt dicūt diuine misericordie: q̄uis plus manifesteṫ in hac paruulorum punitiōe/ opus diuine iustitie q̄ misericordie ꝑ eo ꝙ minus malū est in tali pena esse q̄ oīno nō esse. Et hoc dicunt esse cōueniens vt sicut in originali pctō erat carentia debite iustitie ⁊ cōcupiscentia: sic ⁊ in pena esset carētia visionis dei/ ⁊ afflictio ignis eterni. ¶ Sed quia videṫ valde durū illud dicere qḋ deus tā aspere agat cū paruulis sic decedētibus: q̄ oīno vitare non potuerūt nec mortē culpe

nec mortē nature: presertim cū videamus deū cum impijssimis & sceleratissimis pctōribus sepe inultimis misericorditer agere: ideo est alia opiñ. mitior magis cōcordans pietati dei & iudicio rōnis: quam etiā sequit̄ Sco. & sctūs Bona. & cōiter doc. Bm quā ponent̄ ɔclusiones pbabiliter sustinende. ¶ Scdo Nota.2. E notandū ꝙ de dolore interiore: puta tristitia/ aut̄ pena vermis: doctor prefatus sanctus Bona. tres opiniones recitat. q. vj. huius dist. dicens: quia de hac qōne nec expresse loquit̄ scriptura: nec sancti expsse determinãt: ideo doc. theologi hic cōtraria opinantur. Sunt em̄ qui voluerunt dicere ꝙ paruuli carebunt cognitione & dolore. Cognitione quidem carebunt exigēte iustitia. Dolore carebūt exigente mīa. Justitia nāqꝫ exigit vt nō detur eis post hanc vitam donū aliqđ cognitionis: qđ in hac vita non habuerunt. Unde sicut caruerunt cognitione fidei/ & omni genere cognitionis intellectiui ꝗ mortui sunt ante vsum rōnis: sic etiā carebunt post hāc vitā omni cognitione. Nec diuturnitate tēporis addiscent: sicut nec maiores: qui nihil plus sciūt qñ moriunt̄ ꝙ̄ qñ nascunt̄. Et si multo vixerūt tpe: mīa exigit vt non habeant penā actualis doloris: cū nō habuerūt maculam culpe actualis: ideo iusto suo iudicio priuat eas omni cognitione que posset eis inferre dolorē. Melius em̄ est talia ignorare ꝙ̄ scire: sicut peccatori prono ad peccatū/ melius est ignorare ꝙ̄ nosse ea que eū inclinant ad peccatū. ¶ Sed qꝛ difficile est intelligere ꝙ aīa separata nō habeat vsum rōnis: & nō cognoscat ea ad que posset naturaliter attingere: cū ex parte corporis impedimentum nō habeat. Ideo alij opinant̄ ꝙ aīe paruulorū habebūt cognitionem & dolorē. Scient em̄ se beatitudine (merito originalis pctī) esse priuatos: & ppterea dolorē habebunt: & afflictiones doloris alternabunt̄. Non tñ habebūt dolorē vermis: qꝛ nō habebūt remorsū ꝙ perdiderūt illud bonū p ppriā negligentiā & contēptum: & p tanto/ dolor eorū erit multo mitior ꝙ̄ do- F lor adultorū. ¶ Tertia est opinio ꝙ aīe paruulorū carebunt actuali dolore & afflictione: nō tñ carebūt cognitione. Modū etiā intelligendi subdit dicens. Decedētes em̄ in solo originali: quasi mediū tenent inter habētes culpā actualē & gratiā. Et qꝛ status retributionis rñdere dꝫ statui vite presentis: in tali statu debēt aīe paruulorū poni vt quasi mediū teneant inter beatos & eternis ignibꝰ cruciatos. Qm̄ ergo boni carent malo pene sensus: & cū hoc habēt dei visionē: dānati ecōtrario sunt in tenebris: & puniuntur pena sensibili: paruuli scdm rectū ordinē diuine equitatis debēt cōicare in vno cū dānatis & in alijs cū beatis: sed nō pñt cōicare cū beatis: in habendo diuinā psentiā: qꝛ tunc in nullo cōicarent cū dānatis. Presentia enim visionis dei/ nō stat cū pena sensibili: ideo cū beatis cōicant in hoc ꝙ carent omni afflictione exteriori. Cū dānatis vero ꝙ carēt visione dei & luce corporali. Paruuli ergo se diuino iudicio iusto/ inter beatos & simplr̄ miseros cōstitutos nouerūt: & cū ex vna parte consideratio generet desolationem/ ex altera cōsolationē: equa lance eorum cognitio & afflictio diuino iudicio librantur: vt nec tristitia deijciat: nec letitia reficiat: & in tali statu perpetuant̄. Et in hoc mirabiliter ostendit̄ ordo diuine sapientie: que cuncta nouit suo loco disponere: & ad sui gloriā ordinare. Nā sicut in beatis potissime manifestatur mīa: & in dānatis potissime claret iustitia: sic in istis manifestat̄ simul iustitia & misericordia. Et in hoc patet ꝙ deꝰ nō frustra facit aīas quas nouit de corpore ante susceptionē baptismatis egressuras: oīa em̄ facit deus ad gloriā suā manifestandā. ¶ Hāc opinionē reprobat sctūs Bona. & respondet ad questionē qua querit̄ quid paruuli faciāt: vtrū addiscant: vel cōferant: vel aliqđ aliud opus exerceant dicēs. Diuine iustitie equitas & immutabilitas in eodē statu quantū ad corpꝰ/ & quantum ad animam siue quo ad cognitiuā: siue quo ad effectiuam ppetualiter eos cōsolidat: vt nec proficiant: nec deficiant: nec letent̄: nec tristent̄: sed semp sic vniformiter maneāt vt sint materia laudandi diuinum iudiciū. Qđ sic est equum & iustū vt nullum bonū maneat irremuneratū: & nullū malū maneat impunitū: & perfectissime teneat mediū inter superfluum & diminutū. Hec sanctus Bona. ¶ His recitatis ponunt̄ cōclusiones pbabiles de vtraqꝫ pena sensus exteriori & vermis interiori. ¶ Prima. Dam- Conclu.1. G nati p solo originali/ & nō pro actuali crimine nullam habebūt penā sensus in corpore aut sensu exteriori. Probat̄ auctoritate magistri in textu: & persuadetur rōne. Iniustū est plus exigere in pena ꝙ̄ commissum est in culpa: ergo paruulus qui nullo actu suo diuinū contēpsit imperiū: nullū debetur ei eternale sensibile tormentū. Acerbitas enim sensibilis pene respondet quantitati delectationi: iuxta illud Apocal. xviij. Quantū glificauit se & in delicijs fuit: tantum date illi tormentū & luctū. Sed aīa paruuli ante vsum rōnis defuncti nullā inordinatā delectationē pcepit: ergo nec debet̄ sibi in pena acerbitas ignis vel alterius sensibiliter affligētis. ¶ Scđa cō- Conclu.2. clusio. In dānatis p sola originali culpa nec est pena vermis: nec interior tristitia. Ptꝫ cōclusio p magistrū. Nullā aliā penā ignis materialis vel vermis pro originali sensuri sunt paruuli: nisi ꝙ dei visione carebūt in perpetuū. Idem persuadet̄ rōne: quia si paruuli tristarent̄ de amissione beatitudinis: cū nō habeant virtutē patiētie: murmurarēt cōtra deum eos btitudine priuantē & cōtra diuinā ordinationē: & ita inique & iniuste. Et sic post egressum a corpore anime paruulorū efficerent̄ magis inique & iniuste ꝙ̄ ante egressū cōtra diuinā dispositionē. Eccl's. xi. Lignū in quocūqꝫ loco ceciderit ibi erit. Ergo cum nullā inordinatā volitionē hic viuētes habuerunt nullā habebunt in futuro. ¶ Preterea si tristant̄ ex carentia beatitudinis: cū eā nō expectēt: eā habere desperant: ergo habēt grauissimā penā dānatorū: qꝛ pena desperationis adipiscēde beatitudinis oīm penarum est grauissima. Consequens aūt falsum & absurdū: cū culpa eorū sit minor oīm culparū dānationem merentiū. ¶ Tertia cōclusio. Transfusi ori- Conclu.3. H ginalis peccati pena inter ceteras dānatorū penas est leuissima. Patet cōclusio auctoritate beati Aug. in ench. supra allegata. Probatur etiā rōne: qꝛ minori peccato debetur minor pena: sed inter pctā damnantia minus est peccatū originale: qđ non propria voluntate & actu cōmittit̄: nec pprio contēptu sicut omnia peccata actualia mortalia cōmittuntur: ergo minor ei pena debet̄. ¶ Quarta cōclusio. Pena de- Conclu.4. cedentiū tantū in originali/ est diuine visionis fruitionisqꝫ carentia & detentio in loco vili. Primū probatur: qꝛ paruuli in originali decedētes carent gra spūssancti: qui est pignus hereditatis eterne: & ideo priuantur hereditate eterna: que consistit in dei visione & fruitione. Scdm ptꝫ: qꝛ detinentur in limbo puerorū: qui est locus proximus inferno dānatorū vt determinant doc. dist. xlv. quarti. & ideo est locus vilis. Et detentio Bm Bonauē. respondet infectioni carnis: que Bm eum est materiale in pctō originali. ¶ Quantū ad articulū tertiū/ est primū dubiū cir- Articu.3. Dubium.1. I ca materiā primi articuli. Utrū in vna prole sit tantummodo vnū pctm̄ originale an plura. Qđ plura videt̄ innuere ppheta, cū dicit psal. l. In iniquitatibꝰ conceptus sum: vbi pluraliter loquit̄. Ad hoc dubium rñdet̄ cū peccatū originale quo ad formale sit quedam priuatio: & priuatio dicit̄ vna vel plures pter id qđ priuat. Priuauit aūt originale pctm̄ iustitiam originalē: que in omnibus hominibus vna fuisset specie: & in quolibet indiuiduo vna numero: vt ptꝫ ex dictis dist. xxx. q. j. Quia etsi ponerent plura dona in statu innocentie ad tranquillitatē potentiarū pertinentia/ puta in singulis sensibꝰ dona singula:

Illud tñ potissime fuit iustitia originalis qđ inhese-
rat voluntati: ⁊ fuit vnũ numero in vna volũtate: ⁊
vnũ specie in pluribꝰ volũtatibꝰ humanis: qꝛ in oi-
bus habuisset eundẽ effectũ. Ptz igit̃ ꝙ pctm̃ origi-
nale quantũ ad suũ formale est vnũ numero in vna
ꝑle: ⁊ vnũ specie in oĩbus filijs Ade propagationis
lege genitis eo mõ quo priuatio dicit̃ vna. Nec ipe
dit ꝙ Adã pluribus peccatis peccauit ₰m Aug. in
ench. ⁊ tãgit magister in litera. s. pctõ gule/ auaritie.
superbie/ homicidij/ occidẽdo aĩam suã ⁊ posterio-
rum: ⁊ furti cõtrectãdo rẽ alienã cibũ. s. vetitum ⁊c.
Siue sic peccasse dicat̃ ꝑ quandã appropriationem
siue ꝑprie actu vno vel pluribꝰ: tñ nõ ꝑdidit nisi vnã
iustitiã originalẽ specie debitã sibi ⁊ posteritati sue:
video in posteris est vna priuatio illius iustitie siue
sit facta ꝑ vnũ actuale pctm̃ siue per plura. Plurali
tas eñ causarũ efficientiũ nõ infert pluralitatẽ effe
ctuũ: cũ ad vnius effectus ꝑductionẽ cõcurrere pñt
plures efficiẽtes cause. ¶ Ex quo sequit̃ ꝙ originale
pctm̃ nõ est magis in vna ꝑle/ ꝙ̃ in alia quantũ ad
formale: qꝛ priuatio nõ recipit intensionẽ: lz possent
etiã assignari gradꝰ in priuatione. Scõm ꝙ aliqua
est tẽporalis: aliqua ꝑpetua: aliqua priuat actũ: ali-
qua actũ simul ⁊ potentiã: aliqua simplr̃: aliqua ₰m
quid: ⁊ si qua sunt similia. Et ₰m hoc vna maior di-
ci põt alia. Sed hec nihil faciũt ad ꝑpositũ: qꝛ in oi-
bus Ade filijs est similis priuatio iustitie origina-
lis oibus similiter debite. Sz loquẽdo de fomite q̇
a multis ponit̃ materiale in originali: an fomes sit
vna qualitas vel plures: dictũ est supra dis. xxx. q. ij.
Et si qualitas illa tm̃: q̃ est in volũtate: est materia-
le in pctõ originali: nõ illa q̃ est in carne. Ptz iterũ
qꝛ tm̃ vna qualitas est in volũtate vna: tm̃ vnum est
originale in vna ꝑle. ¶ Ad auctoritates vero que lo
quuntur pluraliter de pctõ originali. Dicendum ꝙ
more scripture frequẽter numerꝰ pluralis ponitur
ꝑ singulari ⁊ ecõuerso: vt ostẽdit magister in textu.

Dubiũ. 2. K

¶ Scdõ dubitat̃ circa articulũ scdm. Nam cõclusio
prima videt̃ directe cõtradicere btõ Aug. qui in de
fi. ad pe. c. xxiiij. ita ait. Firmissime tene ⁊ nullatenꝰ
dubites paruulos qui sine baptismatis sacramẽto
de hoc seculo trãseuntes ignis eterni sempiterno
supplicio puniẽdos: qꝛ etsi ꝑprie actionis peccatũ
nullũ habuerũt: originalis tñ peccati dãnationem
carnali cõceptione ⁊ necessitate cõtraxerunt. Et pre
misit in codẽ libro. Quisquis in originalis peti rea
tu viuere ita incipit: vt ante finiat vitã ꝙ̃ ab eius
obligatione soluat̃ si vnius diei vel vnius hore spa
tio aĩa illa vixit in corpore/ necesse est eã cũ eodem
corpore interminabilia gehẽne sustinere supplicia
vbi diabolus cũ angelis suis in eternũ arsurus est.
Ex his expresse videt̃ colligi posse ꝙ originali pctõ
nõ tantũ debet̃ carẽtia visionis: sed etiam sensibilis
pena ignis. ¶ Ad hec rñdet sanctꝰ Bona. ⁊ post euz
Sco. ꝙ btũs Aug. in verbis illis nõ intendit dicere
ꝙ paruuli sensibiliter crucient̃: sed intẽdit eorũ pe-
nam manifestare quantũ ad carentiã visionis dei:
⁊ etiã quantũ ad vilitatẽ loci continentis. Et valde
abũdanter exprimit plus dicens ⁊ minus volẽs in-
telligi. Nec sine causa sic loquit̃. Hoc etiaz facit ad
extirpandã illã heresim: que dicebat paruulos nul
la pena puniri. Unde sicut in moralibꝰ documentũ
est ꝙ volens ab vno extremorũ ꝑuenire ad mediũ:
dz quasi declinare ad alterũ extremũ: aliquantuluz
vltra mediũ: vt docet phs. ij. Ethi. Sic ⁊ beatꝰ Aug.
vt illã heresiz extirparet: que dicebat paruulos ab
omni pena immunes: ⁊ eã ad mediũ reduceret. s. ad
penã carentie visionis/ simpliciter assernit eos cuz
alijs peccatoribus dãnari. Illũ aũt suũ intellectum
explanat in ench. vbi dicit penã eorũ esse mitissimã
⁊ sic sepe sancti extinguentes hereses pullulantes/
excessiue locuti sunt. Et ideo multũ ponderandum
est cõtra quos hereticos sancti locuti sunt sicut san
ctus Aug. disputans cõtra Arriũ videt̃ quasi decli-
nare ad Sabelliũ: ⁊ econuerso. ¶ Uel posset dici ꝙ
verba beati Aug. intelligi debent in sensu diuiso. i.
disiunctiuo: cũ dr̃ ignis eterni supplicio. i. illo sup-
plicio qđ est in eterno igne. In igne autẽ eterno est
pena dãni. s. carentia visionis dei ⁊ pena sensus scz
dolor ex igne ⁊ pena detentionis tanꝙ̃ in carcere: ⁊
hunc sensum habẽt verba de rigore logice: nã sup-
plicio ibi supponit determinate non distributiue.
Non eniz dicit omni supplicio ignis: sed supplicio
simpliciter aliquo scz illo vel illo. Et hoc clarius in-
nuunt precedẽtia sua verba vbi dicit. Interminabi
lia gehẽne sustinere supplicia: nõ determinans que
supplicia: cũ multa sint gehenne supplicia. ¶ Et si L
quis replicaret. Corpora puerorũ sunt passibilia: qꝛ
nõ sunt dotata impassibilitate: sicut cetera corpora
dãnatorum: ergo possunt sensibilr̃ pati ab igne ⁊ alijs
ibi agentibꝰ. Dicendũ ꝙ corpora eorũ sunt impas-
sibilia: nõ tñ ex dote impassibilitatis. ¶ Unde aliqđ
nõ pati ab actiuo approximato cõtingit dupliciter.
Aut ex virtute quã hz in se: aut ex ordinatione diui
ne iustitie. Hoc scdõ modo corpora paruulorũ sunt
impassibilia: nõ per virtutẽ aliquã resistendi agẽti
sibi cõmunicatã. Sed ⁊ corpora dãnatorum sunt incor
ruptibilia: nõ ex virtute sua: sed ordinatione diuine
iustitie ne deficiant in pena: sed maneant vt cruciẽ-
tur in secula seculorum: vt dicitur in Apo. c. xx. Naz
ignis ⁊ cetera agẽtia in inferno instrumẽta sunt di-
uine iustitie: id est ₰m regulam eius cruciant: hinc
est ꝙ in eodez igne alius plus alio punitur/ scz plꝰ
qui magis peccauit: neqꝫ ignis ille agit affligendo
nisi peccatores actualia pctã habẽtes: vnde si corpꝰ
paruuli volueretur in illo infernali igne/ nõ senti-
ret penã: qꝛ deficit materia in quã agit ille ignis. s.
peccatuz actuale: ⁊ hoc propter ordinẽ diuine iusti-
tie: sic neqꝫ esurient neqꝫ sitient: neqꝫ patientur inor
dinatos motus ⁊ concupiscentias fomitis manen-
tis: quos etiã dũ vixerunt nõ senserunt: nec alr̃s pa-
tientur ab intra vel ab extra sensibiliter agẽte hoc
ordine iustitie dei. ¶ Ultimo dubitatur. Utrum par
uuli habeant cognitionẽ beatitudinis qua priuã- Dubiũ. 3. M
tur: ꝙ si habẽt quomodo nõ tristantur ex carẽtia eiꝰ
qđ naturaliter appetunt/ maxime cũ pena dãni scz
carentia visionis dei/ est maior omni afflictione sen
sibili ₰m Chrysostomũ. ¶ Ad hoc aliter respondet
Scotus: aliter sanctus Bona. Scotus dicit Proba-
biliter sine assertione dici põt: ꝙ cũ nõ habeant in-
tellectum impeditũ corpore carnali in tantũ quan-
tum intellectus noster impeditur isto corpore: nec
etiã erit impedimentũ per tormẽta sicut habebunt
dãnati. Poterũt habere naturalẽ cognitionẽ rerum
de nouo acquisitã: qꝛ hoc nõ repugnat immobilita-
ti status eorũ: sicut nec repugnat immobilitati sta-
tus beatorum ꝙ aliqđ de nouo sciãt/ cõtingẽs vel ne-
cessariũ. Videt̃ ꝑbabile cõcedere ꝙ oĩm naturaliter
cognoscibiliũ possunt habere cognitionẽ excellẽtiꝰ
ꝙ̃ aliqui phi habuerunt ꝓ statu isto: ⁊ sic ad aliquã
beatitudinẽ naturalẽ de deo cognito in vniuersali
poterunt attingere. De beatitudine vero in particu
lari: qꝛ illa est supnaturalis: nec ad eã cognoscendã
potest attingere homo: nisi supernaturaliter eleuet̃
potest dici ꝙ vel illa cognitio particularis beatitu-
dinis eis datur: qꝛ eis esset ad tristitiã quã habere
nõ demeruerunt: sicut paganus demeruit: rõne cu-
ius hec cognitio sibi cedit in penã grauissimam: qꝛ
est cũ desperatione habẽdi. ¶ Uel si paruuli hãc co-
gnitionẽ beatitudinis in particulari habebũt/ nõ
tristabunt̃: qꝛ erũt contenti de statu suo: scientes ita
hoc de se disposuisse deũ: nec hoc actu suo demeruis
se. Hec Sco. ¶ Uel posset dici: ꝙ lz cognoscant par-
ticulariter beatitudinẽ qua carent maxime post ex-
tremũ iudiciũ: cui oẽs resurgentes aderũt sic ⁊ par-
uuli. Tũ ad tristitiã affligentẽ q̃ naturaliter sequit̃
particularẽ beatitudinis cognitionẽ ⁊ carentiã deꝰ
non cõcurrit: quia hac afflictiõe puniri nõ demeruẽ

rūt. ¶ Et per hoc solutū est qḋ addit̄ in ꝓpositione dubiū ſm Chry. Uerū em̄ est ꝙ maxima pena est carentia visionis cū volūtate cōtraria ⁊ desperatione nō habēdi: hec aūt locum non habent in paruulis. ¶ Quod dicit̄ ꝙ naturaliter appetūt beatitudinē: dicitur ꝙ naturalis appetit⁹ nō causat tristitiam de eo quod non habetur: sed appetitus electiuus qui vel nō est in hmōi paruulis: vel si est: deus suspēdit tristitiā vel melius actū appetēdi sine quo nō est tristitia. ¶ Aliter respondet ad dubiū ſm Bonauen. vt patet ex supradictis arti. ij. Et tantū de hac qōne

Distinctio. xxxiiij.

Expedit⁹ de peccato primorū parētū/ quo persona corrūpit naturam/ ac de peccato originali quo natura corrūpit ꝑsonā: ꝯsequēter agit de peccato actuali/ quo ꝑsona corrumpit seipsam in. xj. dist. sequētib⁹ vsqꝫ in finē libri hoc ordie. Nā agit de peccato actuali quātū ad causam originalē ⁊ subiectiuā quidditatē dist. xxxv. actū di. xxxviij. peccādi potentiā. dist. xliij. ⁊ vlti. Querit in hac dist. xxxiiij. que sit origo ⁊ causa peccati. Scḋo/ in qua re sit peccatū. Cuius sentētia his trib⁹ ꝯclusionibus cōtinet̄. ¶ Prima. Prime volūtatis male origo fuit/ bona angeli ⁊ hominis natura: ipsaqꝫ voluntas mala malarū operationū ⁊ sequētiū volūtatū fuit initiū atqꝫ causa. ¶ Secunda. Malum qḋ est boni corruptio/ nō potest existere nisi in bōa natura ab aliquo bono deficiente. ¶ Tertia conclusio. Fallit de cōtrarijs dialecticorū regulis qm̄ bonū ⁊ malū sunt simul in eadem natura. Uera est hec conclusio ſm apparentiā: nam bonū essentiale/ ⁊ malum morale de quibus hic loquimur non sunt contraria: lꝫ noīa hec/ bonū/ malū min⁹ itelligētiapparеāt ꝯria.

Questio vnica.

A. Circa hāc distinctionem queritur. Utrū malū quod nō est ab aliquo efficiente: sit a bono sicut a causa deficienti. Premissis notabilib⁹

Articu. 1. Nota. 1. pro articulo primo: inferentur conclusiones pro articulo secundo: cum dubijs pro articulo tertio. ¶ Quo ad pmū notādū: ꝙ vt recitat sctūs Bonauen. q. j. huius dist. Circa materiam hui⁹ questionis fuit heresis impijssimi manichei ponentis primam causam mali esse malum/ non bonum. Uñ qꝛ homo potest vtrūqꝫ scꝫ bene facere et peccare: posuit in homine duas animas: quarum vna est a deo bono que semꝑ cupit bona. Alia a deo malo que semper cupit malum: ⁊ omnia mala in nobis oriuntur a malo principio: sicut bona a bono: ⁊ hinc est in nobis ꝯtinua pugna carnis ꝯtra spiritū. Ponit quoqꝫ duo principia siue duos deos: quoꝝ vnū est bonū/ nihil habens de malo: ⁊ aliud malū/ nihil habēs de bono. ¶ Sed ponere malum esse qḋ nihil habeat de bono: nō solū est peruersitas heretice/ sed etiam manifeste cecitatis est stultitia: nam ipsa positio includit in se opposita: ⁊ per hoc destruit seipsam: implicat enim ꝙ illud summū sit ⁊ nō sit: ꝙ possit et non possit: qḋ sciat ⁊ non sciat: ꝙ sit malū ⁊ non malum: que sunt manifesta cōtradictoria respectu eiusdem. ¶ Primū patet: qꝛ si ponitur illud summū malū nihil habēs de bono ipsum nō haberet esse: qꝛ esse est aliqḋ bonū: ergo habet esse qꝛ ponit̄: ⁊ nō habet esse qꝛ nihil boni habet: est ergo ⁊ nō est. ¶ Scḋm ꝓbatur: omnis potentia ſm philosophum est de genere bonoꝝ: ergo si aliquod est summe malū/ nihil habens boni nō habet potētiā: ⁊ sic nihil pōt: ⁊ quia est summū plus pōt ꝙ̄ quodcūqꝫ malū circa summum: sꝫ mala/ nō summa multa possunt: sicut anima mala hois ſm eos: ergo eo ipso ꝙ summum multa mala potest: ergo pōt ⁊ nō potest. Tertium ostēdit: ois scia est de genere bonoꝝ. j. de anima: nō solū scientia bonoꝝ: sed et iā scia mali: scire em̄ malū bonū est: ergo summum malum caret notitia boni ⁊ mali ergo nec scit facere malum nec ledere: sed hoc ipso ꝙ est summe malū scit ledere bonū: ergo eo ipso ꝙ summum malum est/ scit et nescit, bona et mala. ¶ Quartū ꝓbat̄: qꝛ summe malū est malū per essentiam: et ita naturale est ei facere malū: ⁊ vnūqḋqꝫ dum facit qḋ est sibi naturale bene facit: qḋ bene facit est bonū: ergo non malum ⁊ summe malū. ¶ Itē vt arguit Sco. si ponit̄ primū ⁊ summum malum ex equo ad primū bonū: hoc est tale ⁊ tantum in malo quale ⁊ quantū primū bonū in bono: ipsum erit necesse esse ⁊ omnino imparticipatū ⁊ indepēdēs/ esse aūt necesse esse ⁊ ⁊ imparticipatū ⁊ indepēdēs non cōuenit nisi perfectissimo: ⁊ ita summe malum esse perfectissimuꝫ ⁊ ita summū. ¶ Hāc etiā heresim demētissimā quātum ad duas aīas quas ponit: efficaciter reprobat beatus Aug. in lib. de duab⁹ aīabus quē libelluꝫ Aug. edidit ꝯtra manicheos/ rōnibus sumptis ab ipsa culpa peccati/ et ab eius opposito scꝫ penitētia fundās ibi duo ꝓncipia. Primū ꝙ peccatū est voluntas retinēdi vel ꝯsequēdi qḋ iustitia vetat: ⁊ vñ liberū est abstinere. Scḋm. volūtas est animi mot⁹ nullo cogēte ad aliqḋ nō admittēdum vel adipiscēdū. Si qs em̄ has duas diffinitiōes voluntatis atqꝫ peccati veras esse ꝯcedit: totā manicheoꝝ heresim breuissimis ⁊ paucissimis: sed plane ⁊ inuictissimis munimētis sine cunctatiōe ꝯdēnat. Nā si aīa mala non pōt bona facere vt ponit heresis: ⁊ tñ principiuꝫ est pcti ſm ꝓpriā naturā: sequit̄ ꝙ peccādo nō peccat: nā agēdo ſm ꝓpriā naturā/ nō est sibi liberū abstinere: cogit̄ em̄ a ꝓpria sua natura ex qua hꝫ malum facere ⁊ nō bene facere: ergo sic faciēdo nō peccat: ergo peccādo nō peccat. Silr manifestū est ꝙ penitere de peccato bonum ⁊ iustuꝫ est/ et possibile homini: nā ipsi manichei hoc suadēt certum etiā est: ꝙ eius est penitere qui facit malū ergo idē ipsum qḋ fuit principiū mali pōt esse principiū boni: sꝫ esse ꝓncipiū boni bonū est: ergo maluꝫ est a bono: sic ergo seipsam destruit. ¶ Scḋo notāduꝫ: ꝙ cū sit malū culpe/ ⁊ malum pene: nunc soluꝫ loquimur de malo culpe: nō em̄ dubiuꝫ est malum pene esse qḋ positiuuꝫ: ⁊ habere cām positiuā etiā ipsum deū: ſm illud Amos. iij. Si erit maluꝫ in ciuitate qḋ dñs nō fecerit. loquit̄ ibi ꝓpha ḋ malo pene. ¶ Malum quoqꝫ culpe dupliciter pōt accipi ſm beatum Bonauē. q. vj. hui⁹ di. Uno modo cōcretiue: alio mō abstractiue. Cōcretiue ꝯcernit duo: subiectū. s. qḋ res illa est que denominat̄ a malitia: puta hō mal⁹ vel aīa mala/ aut actio mala. Et ꝯnotatū/ hoc est malitia a qua homo peccator ḋr mal⁹. Alio mō abstractiue vt solū cōnotatū iꝑortat a quo pctōr ḋr mal⁹. Et hoc mō malū idē est qḋ malitia: ⁊ hꝫ se ad lꝫ malitiosus/ sicut peccatū ad lꝫ pctōr. ¶ Uerū ꝙ ⁊ malitia/ ⁊ peccatū possunt qñqꝫ accipi pure abstractiue vt ꝑcise importāt illud a quo res aliqua ꝑmo denominat̄ mala: ⁊ nō rē ipsā ꝯdenoiatā. Alio mō vt actū aliquē importat subiectiue quē in se hꝫ peccator: vel quē faciēdo ḋr peccator: ⁊ ꝯnotat illud a quo ḋr formaliter peccatū: vt actū homicidij dicimus peccatum ⁊ actum intēperātie: lꝫ actus ille esse posset ⁊ nō esse peccatum: nō ergo act⁹ homicidij grā exēpli a se denoiat̄ peccatum: sꝫ ab aliquo alio. ¶ Supponit̄ etiā ꝙ res qñqꝫ denoiat̄ a re positiua quā hꝫ, vt ab aīa rōnali rōnalis: ab albedine alb⁹: a gratia gratus. Qñqꝫ a re aliqua qua caret: vt cecus a carētia visus: iniustus a carētia iustitie. Et ſm hoc alique denominationes dicunt̄ positiue: alique ꝑuatiue vel negatiue. ¶ Primaꝝ denominationū abstracta supponunt ꝓ aliqua re seu entitate vel pro pluribus rebus. ¶ Secundarum vero abstracta nō supponunt pro re aliqua: sed importāt carentiā rei: vt tenebra non supponit pro aliqua re: sed dicit absentiā lucis. ¶ Et propositiones affirmatiue

Nota. 2. B.

Nota. 3. C

de talibus abstractis vt vere sint accipiende sunt negatiue: vt si dicimus. Adsunt tenebre: accipiēda est pro illa: non adest lux: cecitas inest oculo. i. oculus caret seu non habet visum. Nam de rigore ṽborum/ oēs affirmatiue false sunt: cuius alterū extremum est terminus non supponēs: ꝛ ita omnes ille affirmatiue false sunt: in quibus alterum extremum est abstractū priuatiuū/ saltē nō ampliatiue. Et hec est intētio beati Augustini in lib. de vita beata: in disputatione tertie diei. c. iij. vbi disputās quid sit miseria ꝛ egestas ait. Habere egestatez aut habere stultitiā/ tale est ac si locū aliquē qui lumie caret: dicamus habere tenebras: quod nihil aliud est ꝙ lumē nō habere. Nō em̄ tenebre quasi veniūt aut recedūt: sed carere lumine hoc ipsum est iā tenebrosum esse: non enim veste accedēte: veluti aliqua res mobilis nuditas fugit. Sic ergo dicim⁹ aliquē habere egestatē: quasi dicamus habere nuditatez. Egestas enim verbū est nō habendi: ꝙobrē vt qḋ volo explicem sicut possum: ita dicitur habere egestatē: quasi dicat: habet nō habere. Hec Aug. Idem super Geñ. ad literā super illo: Et tenebre erant super faciem abyssi. ait. Reuera qui diligenter cōsiderat quid sunt tenebre: nihil aliud inuenit ꝙ lucis absentiā: ita ergo dictū est. Tenebre erāt super faciem abyssi/ ac si dictum esset. Nō erat lux sup abyssum. Omnes ergo locutiōes ꝛ auctoritates significātes priuationē esse in rebus quibuscūqꝫ nō sunt accipiēde in sua ꝓprietate: sed ad sensum quē auctoritates habebant: que nō intendebāt aliquā entitatem esse in rebus priuatiōis sed magis nō inesse ꝙ inesse debebant: ꝛ ideo cū malum aliquid dr̄ esse in re aliqua non aliud significat nisi ꝙ aliqḋ bonū nō h̄z qḋ habere deberet: ꝛ ita omnes affirmatiue in negatiuas sunt resoluēde. Hec Greg. de arimi. in dist. presenti. Similia habent in de ciui. dei lib. xj. c. x. de tenebris. Item lib. xiiij. c. xj. de malo. Item lib. xj. c. xxij. de malo. vide ibi. ¶ Supponitur vltimo sequenti di. probandū ꝙ malū pure abstractiue seu peccatū: nō est ens aliqḋ: sed priuatio boni: vt dist. sequenti patet.

D

Articu. 2. Conclu. 1.

¶ Quantū ad scḋm articulum/ est prima conclusio. Accipiendo malū cōcretiue aut abstractiue nō pure scḋo modo dicto: vt importat rē aliquā subtractiue: oē malū est a causa positiua efficiēte. Probat: q2 ois res positiua que nō est creator: h̄z causam positiuā efficientē: cū nihil creatū sit a se vel ex se. Nec potest esse a nihilo: q2 a nihilo nihil fit: ergo est ab aliquo existente. Et ita a causa positiua efficiēte. Sz omne malum dicto modo acceptū est res positiua: q2 peccator vel actus peccādi interior vel exterior est habitus ꝛ nō creator: ergo oē peccatū h̄z causam positiuā efficientē. Cōsequētia nota: ꝛ p̄misse ꝓbate sunt. ¶ Corollariū: omne malū hoc modo acceptū est a cā bona efficiēte. P3: q2 tale malū est cā positiua: et oē ens positiuū est bonū: cū nihil sit simpliciter malū: vt ꝓbatū est priori articulo ꝯtra manicheos.

Conclo. 2.

¶ Secūda cōclusio. Malū acceptum pure abstractiue s3 sermonis ꝓprietatē/ nō h̄z causam positiuā: neqꝫ efficientem/ neqꝫ deficiētem. Probat: q2 sic accipiendo malum/ malū nihil est. Eius aūt qḋ nihil est: nō est cā efficiens neqꝫ causa alia: de termino enim nō supponente nihil affirmari pōt. Itē omne efficiens facit aliquid esse ꝛ aliquā entitatē: nec ꝓprie dr̄ factū qḋ nihil est. Unde. vij. metaph. dicit phūs: ꝙ omnia que fiunt: ab aliquo fiūt: ꝛ ex aliquo: ꝛ aliquid. Cui⁹ dictū quātum ad primā ꝛ vltimā eius ꝑticulā vtiqꝫ verum est: licet nō quoad secundā: ꝓpter creationē qua aliquid fit nō ex aliquo. Et confirmat ꝑ beatuz Aug. sup Gene. ad literā dicentem. Non enim deū tenebras fecisse dictum est in illa sc3 scriptura Geñ. qua vniuersoꝝ creatio prima refertur: quoniā spēs ipsas deus fecit: idest res habentes species nō priuationes que ad nihilū pertinēt: vnde ab artifice deo facta sunt omnia. Et paulopost. species/ naturasqꝫ ipsas et deus facit et ordinat. Itē in responsione prima Hipponesi. circa mediū. Mors inquit priuatio vite est non tñ habēs nō essentiā: ꝛ ideo de⁹ eius auctor esse dici nō pōt. Quicquid em̄ deum fecisse dicimus: h̄z essentiā. i. spēs est: essentia enim dicitur ab eo qḋ est.

Conclu. 3.

¶ Tertia cōclusio. Malū habens causam efficiētē ꝓprie quātū ad significatū suū subtractiuū ꝛ materiale/ h̄z causam deficiētē improprie quātuz ad priuationē boni que est significatū suū formale. Prima pars p3 ex cōclusione prima. Scḋa ꝓbat auctoritate beati Aug. lib. xij. de ciui. dei. c. vij. sic dicentis. Nemo querat efficiētē causam male volūtatis: nō em̄ est efficiēs/ sed deficiēs: q2 nec illa. s. volūtas mala effectio est: sed defectio. Deficere nāqꝫ ab eo ꝙ summū est ad id qḋ minus est hoc est incipere habere volūtatē malā. Causas porro defectionū istarū/ cū efficientes nō sint/ sed deficiētes: velle inuenire tale est/ ac si quisqꝫ velit videre tenebras ꝛ audire silētiū. Et in fine capituli. Inquātū deficiūt/ male faciūt: ꝛ quid faciūt nisi vana: que cās habēt deficientes. Et in principio. c. ix. Nec talē voluntatem facit nisi defectio qua deserit deus: cuius etiā defectionis cā deficit. Ex quibus verbis ꝛ ꝓcedētib⁹ ꝛ sequētibus satis innuit btūs Aug. ꝙ malū quātū ad rōnē formalē mali/ sicut nihil est: q2 ꝑuatio boni sic nō h̄z causam efficiētē/ sed deficiētē. Hoc est nō h̄z cām per quā fit aliquid. Sed q2 deficit causa ipsiz quoqꝫ deficit: hoc est q2 bonū nō est: malū esse dicit. i. ꝑuatio boni. ¶ Et ideo dictū est notāter in conclusione improprie: nā cā dupliciter accipit. s. ꝓprie ꝛ improprie. Primo accipit ꝓprie ꝑ illo ad cuius esse sequit aliud: quo sc3 posito aliud ponit: ꝛ eo nō posito/ nō poneretur ad bonum intellectū supra. q. ij. distin. j. huius lib. positum: ꝛ sic malū quātū ad formale nō habet causam deficientem. Alio modo accipit improprie pro propositione aliqua habente aliquā prioritatem ad aliā ꝯm ꝯsequentiā. Sic antecedēs qñ per ipsum cognoscimus veritatē ꝯñtis: dicitur cā ꝯñtis: sic dicimus petrū nō moueri esse cām manēdi in eodē loco: ꝛ ignem nō approximari passo esse cām non calefaciēdi: q2 ex hoc ꝙ cognoscimus petrū nō moueri: cognoscimus eum manere in eodem loco. Et si cognoscimus calefaciens non esse approximatū calefactibili: cognoscim⁹ nō fieri calefactionē. Et illo modo priuatio habet cām deficientem: q2 ex ꝓpositione exprimente defectū seu absentiam aliquorum sequitur ꝓpositio importās priuationem aliorum: vt in proposito bene sequitur. Uoluntas in tali actu non conuertit se ad bonum incommutabile cū debeat: ergo non est rectitudo debita in tali actu. Et sic ꝑuatio illa rectitudinis debite inesse habet causam defectiuam: q2 veritas illius ꝓpositionis priuationem huiusmodi significantis sequitur ad aliam propositionem significantem defectum alicui⁹: qḋ si non deficeret proposito illa vera nō esset.

Articu. 3. Dubium. 1.

F

¶ Quātum ad articulum tertium est dubiuz primū. Utrū malum sit a bono secundum intentionem vel preter intentionem. Respondetur secundum sanctum Bonauen. Possumus loqui de malo quātū ad subtractū vel materiale vel quātū ad formale. Quātū ad materiale significatū. i. rem illā siue actū q̄ denominat malus: qualis est act⁹ intēperātie siue furti/ ꝯtingit malū intendere ꝛ tāꝙ finē ꝛ tāꝙ mediū ad finē. Sic aliqs finaliter intēdere pōt actū intēperantie tāꝙ delectabile: vt pōt itēdere furtū tāꝙ vtile vt possit voluptuose viuere: ꝛ mēdacium vt possit vane laudari. ¶ Quātū vero ad formale pōt dupliciter accipi: aut ita ꝙ intendat hoc volūtas sub rōne mali simpliciter ꝛ mali sibi. Sic nullus pōt intēdere malū: q2 sub illa rōne nō est appetibile: bonū em̄ est qḋ omnia appetūt. j. Ethico. Et beat⁹ Diony. Nemo operat ad malū respiciens: nihil ergo intendit a volūtate nisi tm̄ bonū simplr̄r vel bonū sibi. Aliter potest accipi vt intendat aliquod malū simplici=

ter:sꝫ bonũ sibi:sic malũ põt fieri:⁊ fit qñqꝫ ex inten-
tione:licꝫ nõ nisi a malitiosis. Sũt eñ quedã q̃ ha-
bent malitiã inseparabiliter coniũctam. Et qui ta-
lia intendũt/ꝑ ꝯñs intendũt id qꝺ est eis insepara-
biliter cõiũctũ. ¶ Ueꝝ videt̃ aliter dici posse:ꝙ etiã
malitiosis licet placeat defectꝰ circunstantie ꝓpter
quẽ actus volitus est malus:nõ tñ sub rõne mali:q꞉
nõ placet eis priuatio ⁊ defectio circũstãtie vt debi-
te inesse. Nemo eñ qui operat̃ aliquid cũ carẽtia cir
cũstãtie/quã vult nõ inesse:vult se esse debitorẽ illiꝰ
circũstãtie. In hoc eñ ꝙ vult nõ inesse illã circũstan
tiã:nõ vult se esse debitorẽ. Si quidẽ nemo vult se es
se debitorẽ rei eiꝰ quã nõ vult:sic ergo nemo intẽdit
malitiã inquãtũ est malitia:⁊ ita nemo intẽdit ma-
lũ. Hec eñ de rigore verboꝝ est falsa:propter appel
lationẽ rõnis huiꝰ termini malũ. Et ꝫm hoc intelli-
gitur illud Diony. de diuinis noibus. Malũ est pre-
ter intẽtionẽ/naturã ⁊ causam. Cõtingit eñ maluꝫ
preter intẽtionẽ ⁊ naturã. i. appetitũ rõnalem ⁊ na-
turalẽ:q꞉ nullus appetitꝰ fert̃ i ipsum sub rõne ma-
li:nec ipa priuatio q̃ est rõ mali habet causaꝫ ꝓprie:
Dub. 2. G. vt iã dictũ est. ¶ Scdm dubiũ:vtrũ concedẽdũ sit ꝙ
malũ sit in bono sibi opposito:ꝫm illud beati Aug.
in Ench. c. xiij. vbi dicit regulã dialecticoꝝ deficere
cũ inquit. Bona ⁊ mala nullus ambigit esse ꝯtraria:
nõ solũ simul eẽ possunt:sed etiã mala oĩno sine bo-
nis:⁊ nisi in bonis esse nõ pñt:q̃uis bona sine ma-
lis eẽ possunt. ¶ Ad dubiũ dr̃:ꝫm distinctionẽ p̃miss
sam ꝙ malũ quãtũ ad materiale suũ/nõ est in bono
i. i natura bona sibi opposita ꝫm rõnẽ boni ⁊ mali:
que ꝫm ideꝫ sunt opposita. Et in hoc deficit regula
dialecticorũ ista ꝙ cõtraria nõ possũt esse simul. De-
ficit nõ ꝙ sit falsa:sed deficit. i. nõ se extẽdit ad hmõi
cõtraria. Intelligẽdo aũt ꝑ malũ priuationẽ quã for
maliter iportat:tũc priuatio in nullo est neqꝫ in bo-
no neqꝫ in malo:cũ simpl'r nihil sit. Per illas aũt af
firmatiuas intelligi debẽt negatiue ꝫm regulaꝫ bti
Aug. supra positã. Malũ est in bono. i. bono aliq̃ ca-
ret bonum qꝺ habere deberet/caret. i. tale non hꝫ.
¶ Uel sic/malũ concretiue non est nisi in bono: hoc
est de nullo predicatur nisi de subiecto supponente
pro aliquo bono ꝫm naturã. Et si nihil tale bonum
esset ꝫm naturaꝫ:nihil posset esse malum:hoc est de
nullo predicaret̃ malũ. Sed malũ abstractiue acce-
ptum prout est priuatio boni debiti:de nullo affir-
matiue predicat̃:q꞉ cũ priuatio nõ dicit esse:sed non
esse:nec est aliquid nec est in aliquo: per hoc ꝑꝫ rñ-
sio ad dubiũ:nã malũ esse in bono cõcretiue verum
est:non abstractiue:sicut cecus ⁊ priuatum visu de
aliquo. s. de hoie predicatur:cecitas auteꝫ de nullo.
H ¶ Et per idẽ ꝑꝫ rñsio ad dubium quo queritur:an
malũ sit in bono tanq̃ habitus vel tanq̃ pura priua
tio:nã aliqꝺ malum cõcretiue sicut vitium est habi-
tus inherens aĩe q̃ est natura bona:sed capiendo
malũ abstractiue ꝓut est pura priuatio/non est ha-
bitus. Dicit̃ autẽ priuatio esse in bono:quia bonuꝫ
aliqꝺ priuat̃ bono inesse debito:sed illa ꝫm rigoreꝫ
verboꝝ falsa est:in bono est priuatio mali:sꝫ ꝯcedit̃
vt sepe dictũ est ꝓ illa:bonũ est priuatũ. i. non hꝫ bo
num qꝺ habere deberet. Tantum de illa questione.

Distinctio. xxxv.

In distinctiõe. xxxv.

agit de pctõ quãtũ ad eius quiddita-
tem. Primo ꝫm opi. vnam. Scdo ꝫm
aliã opi. dis. xxxvij. Et primo de q̃ddi-
tate peccati in dist. pñti. deinde i cõpa
ratione ad aliud distin. xxxvj. In hac ergo dist. pre-
mittit diffinitionẽ peccati:deinde inq̃rit ꝫm diffini-
tiones premissas ad que extendat se ratio peccati.
Et colligit̃ sententia textus in tribꝰ subiectis cõclu
sionibus. ¶ Prima. Tres sunt diffinitiões peccati:
ex quibꝰ de ipso orte sunt diuerse opiniones. Haruꝫ
prima est beati Augusti. lib. xxij. contra Faustum.
Peccatũ est dictum/factum vel concupitũ cõtra le-
gem dei. Secunda est eiusdẽ in lib. de duabus ani-
mabus. Peccatum est volũtas retinendi vel conse-
quẽdi quod iustitia vetat. Tertia est beati Ambro.
in lib. de paradiso. Peccatum est priuatio legis di-
uine:⁊ celestium inobediẽtia preceptoꝝ. ¶ Secũda
conclusio. Ex peccato cogitationis qꝺ in voluntate
consistit:tanq̃ ex arbore mala ꝓcedunt locutiones
praue:⁊ opera que ⁊ ipsa recte dicuntur peccata.
¶ Tertia ꝯclusio. Uoluntas mala ⁊ actus exteriores
inquantum sunt/sunt boni:inquantum mali / sunt
peccata ⁊ vitiosi. Has late prosequitur textus.

Questio vnica.

Circa hanc distin-

ctionem queritur. Utrum peccatum
ab Augusti. et Ambro. diffinitum suf
ficienter sit entitas positiua:vel tan-
tuꝫ priuatio boni formaliter. In que-
stiõe erunt articuli tres. Primus tra- A
ctabit diffinitiones peccati quas ponit magister.
Secundus respondebit ad quesitum principaliter.
Tertius dubia absoluet probabiliter. ¶ Quantum Articu. 1.
ad primũ/notãdum ꝙ non loq̃mur hic de peccato: Nota A.
vt dicit defectuꝫ in operibꝰ nature:quo modo effe-
ctus monstruosus dicit̃ peccatũ apud Phm: sed lo-
quimur de peccato moris:quod peccatori imputa-
tur ad vituperium. Sicut ecõuerso opꝰ iustũ impu-
tatur facienti ad laudẽ ⁊ premiuꝫ. Sic ergo peccare
actualiter nihil aliud est q̃ voluntarie aliq̃d agere
vel omittere contra rectã rationẽ:hoc est nõ confor-
miter ad rationẽ rectã. Nã peccat qui aliter agit q̃
debet ꝓpter qꝺ recte vituperat̃:ille autẽ aliter agit
q̃ debet:qui ꝯtra rationẽ rectã agit:extendẽdo age-
re ad omittere:quia ratio recta ostendit que agẽda
sunt ⁊ que fugienda:⁊ sic debẽt accipi dictũ/factum
vel ꝯcupitũ vt includunt suũ oppositũ/vt valet tm̃
dictum. i. dictum vel nõ dictũ:⁊ sic de alijs. Sic dicit
glo. ad Rom. ꝙ operor ⁊ non operor sunt partes eiꝰ
quod est operor. Peccatum ꝟo dicit illud quo aliq̃s
denoiat̃ peccare. Per hoc ꝯsiderãde sunt diffinitio-
nes Augu. et Ambro. supra in cõclusionibꝰ textua-
libꝰ posite. Que oẽs dant̃ de pctõ actuali et morta-
li:⁊ pma ac scda respiciãt general'r tam peccatũ cor
dis q̃ oris ⁊ operis. Scda ꝟo specialiꝰ ꝯcernit pec-
catũ cordis:q꞉ dicit̃ ibi. est voluntas. qꝺ accipit̃ pro
actu volũtatis. ¶ Pria ergo scꝫ pctm̃ est dictum vel
factũ vel ꝯcupitũ contra legẽ dei. In illa hi termini
dictũ/factũ vel ꝯcupitũ:nõ accipiunt̃ pro re aliqua
que cogitat̃ aut concupiscit̃ dicit̃ vel fit. (Nam vxor
pximi que ab adultero cõcupiscit̃:aut cibꝰ vel aurũ
nõ est pctm̃. Sed nec illud qꝺ verbis exprimit̃:neqꝫ
ipsa verba:nec res aliq̃ facta. Ut si aliq̃s rem aliquã
peccãdo facit/puta scyphũ in die festo vel ex alieno
metallo/est peccatum.) Sed debent accipi pro ipsa
actione siue pro actu interiore scꝫ velle aut eius exe
cutione:cui concordat scda diffinitio August. Pctm̃
est volũtas ꝯsequẽdi vel retinẽdi. Et ideo ꝫm Greg.
de arimi. dist. xxxiij. secundi. arti. j. vbi plura scribit
ad ꝓpositũ:⁊ arti. ij. illa noia ponũt̃ loco infinitiui:
ita vt tantũ valet. Pctm̃ est dictum ⁊c. id est:est dice
re/facere vel cõcupiscere:⁊ hoc accipiendo pctm̃ pu
re abstractiue pro illo pro quo quis pmo denoiatur
peccans. Uerũ accipiẽdo pctm̃ nõ pure abstractiue
quo modo cõiter accipit̃ cũ dicimꝰ:adulterium/fur-
tum/ebrietatẽ ⁊c. esse pctm̃:ꝯuenientiꝰ videt̃ posse
dici ꝙ accipiunt̃ termini illi dictum ⁊c. pro actu di-
cẽdi/faciẽdi/ꝯcupiscendi:vnde aptius exponunt̃ ꝑ
sua ꝟbalia sic:peccatum est dictio/factio vel concu-
pitio seu ꝯcupiscentia alicuiꝰ cõtra legẽ dei. ¶ Et si B
querit̃: q̃d ergo est pctm̃ ꝫm rem:an agens vel res
acta vel motus medius inter agẽs et actũ:⁊ quod

cũq̃ illud dicit/non erit illud pctm̃:q2 illud eſſe po=
teit ⁊ non eſſe pctm̃. Rñdet accipiẽdo pctm̃ nõ pure
abſtractiue/ſic pctm̃ commiſſionis eſt actio aliqua
interioꝛ volũtatis elicita vel exterioꝛ imperata. Cõ=
ſequenter diſputet q̃d ſit actio illa:an act⁹ ĩmanẽs:
ipſum ſcʒ velle qđ eſt qualitas inherens voluntati:
ſicut cognitio/q̃litas inherens intellectui:aut exte=
rioꝛ ſit motus medi⁹ ſi ponit. Sic ipſum qđ fit in ali
quo:vel ſimul agens ⁊ effect⁹ q̃cquid dicitur eſſe illa
actio ẜm diuerſas opiniones/illud eſt pctm̃: ſit res
vna vel plures illo mõ accipiendo pctm̃: nec ĩpedit
qđ dicit quodcũq̃ illoꝝ dat põt eſſe ⁊ nõ eẽ pctm̃:q2
peccatũ nõ eſt termin⁹ abſolut⁹:ideo põt non ſuppo
nere pꝛo re aliqua pꝛo qua ſuppoſuit ipã remanẽte:
ſicut albũ ſupponit pꝛo pariete:⁊ paries đ2 albus:⁊
tñ paries põt manere et non eſſe alb⁹: et eſt ſimilis
queſtio ſi querat:q̃d eſt excecatio. Aliud enim eſt ce
citas:aliud excecatio:naʒ cecitas pura eſt pꝛiuatio.
Excecatio vero eſt actio quedã poſitiua qua tollitur
C visus. ℭ Notãdũ etiã circa hoc qđ ſeq̃tur cõtra legẽ
dei:ꝙ lex eterna extendit ſe ad oẽm rectã rationẽ:et
nõ ſolũ ad p̃ceptionẽ vel ꝓhibitionẽ ꝓpꝛie acceptã.
Nã q̇ facit ꝯtra dictamẽ recte rõnis: etiã ſi nullum
pactũ de ꝯfoꝛmando p̃ceſſerit:aut ꝓhibitio de diffoꝛ
mando nihilomin⁹ peccat:ſicut dicit apl's ad Rom̃.
ij. Quicũq̃ ſine lege peccauerunt ſine lege peribũt:
⁊ quicũq̃ in lege peccauerunt:per legẽ iudicabunt:
vbi innuit aliquos ſine lege data peccaſſe. ⁊ hoc in=
nuit beat⁹ Augu. ſtatim poſt datã diffinitionẽ/cum
ſubdit. Lex vero eterna eſt ratio diuina vel volũtas
dei oꝛdinẽ naturalẽ cõſeruari iubẽs/perturbari ve=
tans. Tantũ ergo valet cõtra legẽ eternã:quantũ ſi
dicat contra diuinã rõnem ⁊c. Cũ ergo diuina ratio
rectiſſima ſemꝑ ſit:omne qđ eſt contra eternã legem
eſt contra rationẽ rectã. Et q̃cquid eſt contra aliquã
rationẽ rectã:eſt cõtra quãlibet rectã rõnem de eo.
Nã circa ideʒ quelibet ratio recta cuilibet rationi
recte cõſonat:⁊ nulli alteri aduerſatur:ſicut nec veri
tas veritati. Sequitur ꝙ q̃cq̃d eſt contra rectã rõnẽ
eſt ꝯtra eternã legem. Ac per hoc ẜm Augu. recte di
citur pctm̃ eſſe dictũ vel factũ vel ꝯcupitũ ꝯtra rectã
rationẽ. Item quia eterna lex eſt ratio diuina vel vo
lũtas naturalẽ oꝛdinẽ ſeruari iubens:⁊ perturbari
vetãs:q̃ſq̃s agit ꝯtra rationẽ rectã:turbat naturalẽ
oꝛdinẽ:q̇ eſt vt oẽs actiones moꝛeſq̃ hoĩs ſint rõni
ſubiecte. vnde Augu. j. de libe. arbi. c. vij. Aie moti=
bus cum ratio dñatur oꝛdinat⁹ hõ dicendus eſt. Nõ
enim oꝛdo rect⁹ vel oĩno oꝛdo appellandus eſt: vbi
deterioꝛibus melioꝛa ſubijciunt:⁊ paulopoſt. Ratio
ergo iſta vel mẽs vel ſpũs cũ irrationalis aie motus
regit illud ſcʒ dñatur in hoĩe:cui dñatio lege debe=
tur:ea quam eternã eſſe cõperim⁹:⁊ per ꝯñs agens
contra rectã rõnem/agit contra eternã legẽ. Ad hoc
etiã facit qđ dicit Augu. in ep'la ad Hilarium ſyra=
cuſanũ: vbi diſtinguens inter legẽ nature ⁊ ſcriptã
ait. Lege illa p̃uaricata:que eſt in vſu rõnis aie ra=
tionalis in etate hoĩs iam rõne vtentis: p̃uaricato=
res fiunt oẽs pctõꝛes terre. Pꝛeuaricata vero etiam
lege illa que data eſt per Moyſen: multo amplius
abũdat delictum. Ex quo ptʒ ꝙ ſi q̇s ageret ꝯ̃ ſolam
legẽ naturalẽ ſiue rectũ iudicium rõnis vtiq̃ pecca
ret. Licet ſi ſuꝑ hoc additũ p̃ceptũ haberet ampli⁹
peccaret. Huic cõſonat illud apl'i Roma. v. Lex ſub=
intrauit vt abundaret delictũ. ℭ Sed diceres:videt
D ꝙ ceſſante ꝓhibitiõe/ceſſat peccatũ:ad qđ ſonat dif
finitio Ambꝛo. vbi tranſgreſſionẽ legis diuine copu
lat inobedientia celeſtiũ p̃ceptoꝝ. Et ſubdit ibideʒ
Ambꝛo. Non enim ꝯſiſteret peccatũ ſi iterdictio nõ
fuiſſet. ℭ Pꝛo hui⁹ ſolutione notãdũ poſt Grego. de
arimi. ꝙ ꝓhibitio poteſt multipliciter accipi: ſil'r et
pꝛeceptum atq̃ lex. Uno mõ large dicit tam de lege
indicatiua q̃̃ imperatiua. Indicatiua eſt illa qua
tantummodo ſignificat aliquid nõ eſſe agendũ:ſeu
aliq̃d ex quo ſequit ipſum nõ eſſe agendum:ſicut cũ
ſignificat aliq̃d eſſe iniuſtũ pꝛauum aut vituperã=
tione vel pena dignũ:qualia ſunt illa apoſtoli v̓ba
Rom̃. j. Qui talia agunt digni ſunt moꝛte. Ephe. v.
Oĩs foꝛnicatoꝛ aut inmũdus aut auarus ⁊c. nõ hʒ
hereditatẽ in regno chꝛiſti ⁊ dei. Ex q̇bus ꝯſil'ibus
multis colligit aliqua illicita eſſe ⁊ nõ debite fieri:
⁊ ſic dupl'r aliquo modo ꝓhiberi:⁊ ſil'r cũ enuntian=
tur aliq̃ eſſe agenda:vt q2 dicunt iuſta vel deo acce=
pta:aut retributione digna:talia dicunt p̃cipi pꝛe=
ceptione indicatiua:q2 exp̃munt vocaliter ꝑ verba
indicatiui modi. ⁊ ſic loq̃t Hug. lib. j. de ſacra. par
te. vj. c. vij. Duo iſta p̃cepta data ſunt hoĩ: p̃ceptum
nature/⁊ p̃ceptũ diſcipline. Pꝛeceptum nature fuit
qđ intus aſpiratum eſt ꝑ naturã. Pꝛeceptũ v̓o diſci=
pline eſt qđ foꝛis appoſitũ eſt ad diſciplinã int⁹ per
ſenſuʒ:foꝛis per v̓bum. In his duob⁹ mãdatis totũ
ꝯtinet q̃cq̃d bonum vel faciẽdũ vel cauẽduʒ p̃cipit.
In p̃cepto etiaʒ nature tria ſũt. ſ. p̃ceptio/ꝓhibitio/
cõceſſio. Pꝛeceptum autẽ nature nos nihil intelligi
mus aliud q̃̃ ipſam diſcretionẽ naturalem:qua in=
trinſecus aſpirata eſt:vt per eã hõ erudiat de his q̃
ſibi vel appetenda vel fugiẽda fuerãt. Quaſi em̃ q̃d
dam p̃ceptuʒ dare erat diſcretionẽ ⁊ itelligẽtiã agẽ=
di hoĩs coꝛdi aſpirare. Quid ergo cognitio faciendo
rum fuit/niſi quedã ad coꝛ hoĩs facta pꝛeceptio? Et
q̃d rurſus cognitio vitãdoꝝ fuit niſi quedã ꝓhibi=
tio. Quid v̓o cognitio eoꝝ que media fuerunt eſti=
manda eſt:niſi quedã ꝯceſſio in p̃ceptiõe: vt illic hõ
ſuo arbitrio relinq̃ret/vbi quãcũq̃ partem elegiſſet
non lederet. Deo igit p̃cipere erat docere hoĩem q̃
ſibi erant neceſſaria. Pꝛohibere auteʒ demonſtrare
noxia:ꝯcedere v̓o inſinuare ad vtrumlibet ſe habẽ=
tia. hec Hugo. ℭ Lex autẽ imperatiua dicit illa qua
imperat alicui agere vel non agere:et hec exp̃mit ꝑ C
v̓bũ imꝑatiui modi:vel aliqđ ei⁹ vice ad ſil'r ſignifi=
candũ ſumptum. vt eſt illud Pſal. Nolite loq̇ aduer
ſus deũ iniq̃tatẽ. ⁊ illud. Non mechaberis:nõ furtũ
facies. Et ſi ſtricte ⁊ ꝓpꝛie ſumit:ea tm̃ imperatiua
dicit:qua inferioꝛ a ſuꝑioꝛe aliq̃d imꝑatiue iubetur
vel ꝓhibet. Lex ergo ⁊ p̃ceptuʒ in diffinitiõe pecca=
ti dʒ accipi large:vt legẽ tam indicatiuam q̃̃ impe=
ratiuaʒ ꝯtineat. Et illo mõ oĩa pctã ſunt ꝓhibita:q2
contra dictamen recte rõnis: qđ indicatiue ꝓhibet
q̃cq̃d noxium eſt. Et per hec ptʒ intellect⁹ diffinitio
nis Augu. ⁊ Ambꝛo. niſi ꝙ ſcđa diffinitio Aug. ſolũ
datur de pctõ mentis: vbi dicit eſt volũtas retinẽdi
vel acquirendi qđ iuſtitia vetat. ℭ Unde põt ex illis
elici illa diffinitio bꝛeuis pcti. Peccatũ actuale eſt
voluntaria cõmiſſio vel omiſſio ꝯ̃ rectam rõnem. Et
eſt gñalis includens pctm̃ coꝛdis/oꝛis ⁊ operis/cõ
miſſionẽ ⁊ omiſſionẽ. Dicit autẽ ꝯ̃ rectã rõnem:⁊ nõ
contra diuinã rationẽ:ne pateret pctm̃ eſſe pꝛeciſe ꝯ̃
rõnem diuinã:⁊ nõ ꝯ̃ quãlibet rõnẽ rectã de eodem.
Aut ne eſtimet aliq̃d eſſe pctm̃:nõ q2 eſt ꝯ̃ rõnem di=
uinã inquantum rectã:ſed q2 eſt ꝯ̃ eam inquãtuʒ eſt
diuina. Naʒ ſi per impoſſibile deus nõ eſſet q̇ eſt rõ
diuina:aut ratio illa diuina eſſet errãs:adhuc ſi q̇s
ageret ꝯtra rectã rõnem angelicã/vel humanã/aut
aliã aliquaʒ ſi qua eſſet:peccaret. Et ſi nulla penit⁹
eſſet recta ratio:adhuc ſi q̇s ageret ꝯ̃ id qđ agẽdum
dictaret ratio recta ſi aliqua eſſet peccaret. Hec Gre
go. diſt. xxxiiij. arti. ij. ℭ Peccatum autem acceptum
pure abſtractiue pꝛo illo pꝛeciſe vnde foꝛmal'r de=
noiatur q̇s peccans (puta pꝛo ipſa neq̃tia vel iniuſti
tia. Sic em̃ importat puraʒ pꝛiuationem:vt dicetur
ſequenti articulo) poſſet ſic deſcribi pctm̃. Peccatuʒ
eſt voluntaria carentia ꝯfoꝛmitatis ad rõnem rectã
debite volũtati. Carentia. i. nõ obſeruatio peccatuʒ
partiale ex ſupꝛadictis. Uerum illa diffinitio etſi eſt
cõuertibilis cũ diffinito:non tñ p̃dicat affirmatiue
de ſuo diffinito mediãte copula eſt dicente eſſe rei.
hec enim eſt falſa. Peccatum eſt carentia ⁊c. eo ꝙ eſt
affirmatiua cui⁹ neutrũ extremoꝝ ſupponit. Conce
dit autẽ pꝛout eſt/dicit actum ſignatũ:⁊ hoc ſufficit

Conclu.1. F in diffinitione terminorum negatiuorum et fictorum. ¶ His
pmissis est hec cõclusio quo ad primũ articulũ. Dif-
finitiones peccati premisse sm intellectũ expressuz
sunt cõuertibiles et bone: et hoc extendendo nomen
diffinitionis ad quid nominis. Ptz: quia cõuertibi-
liter exprimũt significationẽ diffiniti: vt ex dictis pz
hoc aũt sufficit ad bonitatẽ quid nois. Et tãtum de
Articu.2. illo articulo. ¶ Quãtũ ad scđm articulũ aduerten-
Nota.1. G dum: q sicut ex dictis in priori articulo ptz: agens
inferius tenetur se cõformare in agẽdo agẽti supio
ri. Siue agẽs dirigibile tenet se cõformare sue regu
le: que est ratio recta tam diuina q humana: hec em
est dirigẽs superius respectu cuiuscũq dirigibilis.
Si ergo in ptãte agẽtis dirigibilis sit cõformari et
nõ cõformari illi regule: nõ cõformari ei est peccatũ.
Loquẽdo aũt de peccato siue cõtra legẽ diuinã siue
humanã peccatũ dicit: q peccans potuit cõcordare
legi superioris agẽtis et regule sue et discordat. Iste
aũt actus qui est in ptãte discordãtis: et per hoc vo-
lũtarius nõ est formalr peccatũ: q si esset cõcors re-
Conclu.1. gule supiori/ nõ esset peccatum pcise: est ergo in illo
actu rõ peccati puatio istius ocordie. ¶ Quo breuiter
pmisso est pma oclusio. Peccatũ formaliter non est
aliqua positiua entitas: sed alicuius boni corruptio
et defectibilitas. Probat auctoritate Augu. sup Jo-
an.j. Sine ipso factũ est nihil ait. Peccatũ quidẽ nõ
p peccatũ factũ est: et manifestũ est: q peccatũ nihil
est. Itẽ pbat ex intẽtione beatus Ansel. c. viij. et dein
ceps. Itẽ. xv. et. xvj. in de casu diaboli: et in de conce-
ptu virginali. c. v. Et pbat rõne. Nã omne peccatũ
est formaliter iniustitia: et tale peccatũ/ talis iniusti-
tia: et p ons puatio talis iustitie: ergo peccatũ actua-
le est formalr iiustitia actualis: ergo puatio actua-
lis iusticie. Tenet ona: q iniustitia puatiue opponi
tur iustitie igit est puatio iustitie: et omnes ille affir
matiue intelligẽde sunt sm actũ signatũ. ¶ Secun
Conclu.2. H da cõclusio. Pctm qđ formalr est priuatio: nõ est pua
tio boni illius in quo est corruptio. Fuerũt qdã qui
dicebãt q peccatũ auferret aliquid de essentia: at c-
otra illos ponit hec cõclusio. Probat: q cũ illđ bo-
nũ in quo est peccatũ sit finitũ: per ablationẽ alicu
ius finiti ab eo aliquoties factã posset totaliter cõ-
sumi: et ita aia seu volũtas posset peccato ad nõ esse
deduci. Nec valet si quis diceret: q illa corruptio fit
sm ptes eiusdẽ pportionis: et ita posset pcedi in in-
finitũ. Nã scđm malũ posset esse equale pmo in ma
licia vel peius: ergo corrũpit bonũ eiusdẽ qñtitatis
vel maioris. Et ita pcedẽdo in peccatis equalibus
vel maioribus: sequit q natura aie aut volũtatis tan
dẽ osumeret. ¶ Preterea natura intellectualis a so
lo deo est creabilis: et ex hoc simpliciter a creatura in
corruptibilis: ergo peccãs nihil põt nature sue cor-
rũpere per peccatũ: cũ quicqd illius sit eiusdẽ rõnis et
incorruptibilitatis est cũ aia: q incorruptibile non
cõponit ex corruptibilibus. ¶ Itẽ qđ repugnat effe-
ctui formaliter nõ destruit causam non necessariaz
huius effectus. Peccatũ dicit formaliter obliqtatem
seu deformitatẽ repugnãtẽ rectitudini in actu: ergo
nõ destruit volũtatẽ que est causa nõ necessaria: sed
contingens et actus et rectitudinis eius. Maior pro
bat: q causa cõtingens effectus põt esse et nõ causare
effectũ: ergo destruẽs effectum nõ destruit causam.
¶ Preterea tunc peccata nõ differrẽt specie cũ essẽ.
priuationes eiusdẽ boni scz volũtatis puatiões aũt
nõ distinguunt specie nisi ab habitibus. ij. de anima.
¶ Tertia oclusio. Ratio peccati formalis nõ est cor-
ruptio boni supnaturalis: puta gratie. Probat: tuz
Conclu.3. quia gratia sicut a solo deo infundẽdo creat: ita a so
lo deo destruitur: eius em destructio est eius anni-
hilatio: sicut eius pductio est creatio. Tũ q tũc oia
peccata post primũ nõ essent peccata: cũ nõ corrum
pãt bonũ gre: q illa p primũ pctm corrupta est. Tũ
etiã q tũc oia pctã actualia essent eiusdem spe ciei.
¶ Quarta oclusio. Rõ formalis actualis peccati non
est corruptio habitus acquisiti. Probat: q stat cũ eo. Conclu.4. I
Nã habẽs habitũ tẽperãtie põt mortaliter peccare
vna cibi sumptione intẽperãter absq corruptione
habitus tẽperãtie: q post pctm sentit se inclinatuz
ad actus tẽperãtie. Sicut econuerso vitiosus resurgẽs
a peccato cõsequit gratiã: et tñ manet habitus vitiosus
Et si dicit lz peccatũ nõ corrũpat totũ habitũ virtu
tis acquisitũ: tñ remittit eũ. Hoc nõ sufficit: quia nõ
põt remittere nisi repugnet eius intẽsioni. Ponamus
ergo q hoc mortale repugnet habitui intenso vt de
cem et nõ intẽso vt nouẽ: et ita remittat vnũ gradum
habitus intẽsi vt decẽ: tũc nõ repugnat habitui vt no
uẽ. Ibi nihil remittit: ergo si cõmittit ab habẽte ha
bituz vt nouem: ibi nihil remittit: q illi nihil repu-
gnat. ¶ Quinta cõclusio. Peccatũ actuale nõ est cor
ruptio alicuius existẽtis in volũtate. Probat q non
habitus/ neq actus: neq rectitudinis aut iustitie Conclu.5. K
actui existẽtis: ergo. Cõsequẽtia tenet a sufficiẽti di-
uisione. Nihil em aliđ assignari posset qđ corrũpe-
ret. Antecedẽs ptz quo ad habitũ p tertiã et quartã
cõclusionẽ. Quo ad actũ: q actus peccati põt esse pri-
mus in volũtate: ita q nõ pcedat alia volitio. Ut si
quis resurgẽs a somno pmũ occurrat in cogitatio
ne inimicus et eliciat actũ odij. Hũc nullus actus pces-
sit in volũtate: ideo nullũ corrũpit. Quo ad rectitu-
dinẽ ptz in eodẽ casu: q nõ pcessit aliqua rectitudo
q nullus actus rectus. Nihil em qđ nõ pfuit/ corrũpi
põt. ¶ Sexta cõclusio. Pctm actuale mortale est for- Conclu.6.
maliter corruptio rectitudinis moralis in actu elici
to: nõ que infuit: sed que esse debuit. Probat: q vo-
lũtas libera debitrix est: vt oẽm actũ suũ oformiter
eliciat regule supiori sm pceptũ diuinũ. Et ideo qñ
agit difformiter ab illa regula: caret rectitudine seu
cõformitate actuali debite. Hec em rectitudo que est
oformitatis actus ad regulã: deberet inesse actui. i. actus
deberet elici cõformiter regule. Et carẽtiã huius con
formitatis: qđ est actũ nõ habere hãc oformitatẽ for
maliter iportat peccatũ. Et sic peccatũ est corruptio
rectitudinis: seu corrũpit rectitudinẽ. i. formaliter
importat carẽtiã huius rectitudinis. Uel iportat actũ
sm elicitũ vel iperatũ cõnotãs eũ habere pdictã cõ-
formitatẽ: hoc est nõ esse elicitũ aut iperatũ sz regu
lã supiorẽ. Qđ aũt hec iportat pctm: pz ex diffinitio-
ne peccati in pmo articulo exposita. Nota hic q di-
cit Ockã. iij. qđl. q. vj. sm cuius dicta moderanda est
illa cõclusio. Q peccatũ dicit puationẽ rectitudinis
nõ illius q deberet inesse actui: sz volũtati: vt ibi la-
te declarat. Et silr. q. xiiij. qđl. tertij in rñsiõe ad scđz
dubiũ. ¶ Quãtũ ad tertiũ articulũ dubitat pmo. Cũ
in oi peccato cõcurrũt auersio a bono incõmutabili Articu.3.
et cõuersio ad bonũ cõmutabile: vt vult Aug. xij. de Dubium.1.
ciui. dei. c. vj. et. xj. de lib. ar. i fine. Cũ se volũtas indt L
relicto supiori ad iferiora ouertit efficit mala. Quid
horum sit essentialius pctõ. i. magis sit de rõne peccati.
¶ Pro solutiõe notãdũ post Sco. dis. xxxvij. q auer-
sio a fine vltimo q est bonũ incõmutabile põt duplr
intelligi: formaliter/ et virtualr. ¶ Formaliter qñ in
auertẽdo hz vltimũ finẽ p obiecto positiue vel pua-
tiue. Positiue/ vt. s. volũtas nollit illũ finẽ actu po-
sitiuo: et hoc nolle est odire deũ. Et negatiue vt. s.
nõ velit cũ deberet velle vltimũ finẽ. Et tale nõ vel-
le est omitere illđ pceptũ. Diliges dñm deũ tuũ etc.
In his formaliter auertitur volũtas a deo: q nõ hz
aliud obiectũ a deo. ¶ Uirtualiter autẽ auertitur a
deo/ qñ auertit ab aliquo necessario ad osequendũ
vltimũ finẽ: sicut intellectus negãs cõclusionẽ virtua
liter auertit a pncipio. Sicut etiã infirmus dr se auer
tere a sanitate: qñ se auertit a potu amaro: sine quo
non põt haberi sanitas. ¶ Prima auersio formalis
sm se est eiusdẽ rõnis: nec includit formalr in quo-
libet peccato. Est em odiũ dei spãle pctm: et omissio
illius pcepti. Diliges dñm deũ tuũ etc. est aliud spãle
pctm. ¶ Auersio scđo modo. s. vtualis cõis est omi
peccato mortali: q in oi tali pctõ volũtas iordiate

se habet respectu alicuius necessarij ad finem. Necessarij dico ad finē ex volūtate diuina pcipiēte illud obseruari. Si vis ad vitā ingredi serua mādata. Et hmōi auersio virtualis est essentialis oī peccato mortali: qꝛ oē pctm̄ mortale est cōtra mādatū: sine cui⁹ obseruātia finis assequi nō pōt. Sicut eñ rō formalis rectitudinis est virt⁹ ꝓprie in actu finis vel circa ens ad finē: hoc est integritas oīm circūstātiaꝝ requisitaꝝ: quib⁹ actus ille ſm leg ē diuinā ordinatꝰ ad finē. Ita carētia talis rectitudinis est carētia ꝓprie virtutis ordinātis ad finē: qꝛ ꝓpria auersio formalis ab eo qđ est necessariū ad finē. Et hoc modo nihil aliud est auersio: nisi inordinatio voluntatis circa aliqđ ordinatū ad finē ex pcepto diuino circa qđ deberet ordinari. Hec Sco. di. xxxvij. ¶ Et p hoc respōdet ad dubiū: qꝛ auersio ab incōmutabili bono qđ est finis. i. deus/ est essentialis pctō: hoc est de rōne formali peccati. Uñ aug. xij. de ciui. c. viij. Scio (loquit) in quo fit mala volūtas: id in eo fieri qđ si nollet nō fieret. Et ideo nō necessarios/ sed volūtarios defectus iusta ꝑsona cōsequit. Deficit eñ nō ad mala/ sed male. i. nō ad malas naturas. Sꝫ ideo male: qꝛ cōtra ordinē naturaꝝ ab eo qđ summū est: ad id qđ min⁹ est. Neqꝫ eñ auri vitiū est auaritia: sꝫ hominis ꝑuerse amātis aurū iusticia derelicta q̄ incōparabiliter auro debuit anteponi. Et sequitur. c. ix. Nec talē scꝫ malā volūtatem facit nisi defectio qua deserit deus: quasi diceret Aug. Iste actus positiu⁹ volendi creaturā/ nō est formaliter malū ꝛ peccatū: sed carētia ordinis debiti in illo actu: quo illđ amari debet ꝓpter summū bonū: quē ordinē deseruit volūtas quiescens in bono creato: ꝛ ille defect⁹ est formaliter peccatū. Uñ si quis deficeret a fine: formaľr cōtrarie nolēs finē sine odiēs: nō cōuersus ad creaturā peccaret: et grauissime ꝓpter solā auersionē. Sed forte impossibile est summū bonū in se nolle et odire: ꝛ non in ordine ad creaturam. ¶ Secundum dubium. Cū auersio a bono incōmutabili sit essentialius in peccato: ꝛ ista sit eadē in omi pctō: sicut vnū et idem est bonum incōmutabile a quo auertit oīs peccans: quō peccata distinguūtur specie. ¶ Ad hoc respondet: qꝫ peccata formaliter non distinguuntur per obiecta ad que cōuertūtur: cum obiecta nō sint mala: nisi materialiter idest circa ea voluntas se habet male. Sed sicut priuationes distinguunt specie ex distinctione speciuoca habituū oppositorū quos priuant: eo modo priuationes distinguūtur specie et similiter numero ſm numerum habituū hmōi. Ita peccata cū sint formaliter carentia rectitudinū in actib⁹: distinguūt specie ſm discretionē rectitudinū quoꝝ carētiam important. Et ita nō per cōuersiones ad obiecta/ que non sunt mala: nisi materialiter distinguātur peccata: sed formaliter: ideo distinguēdū est in cōparatione ad rectitudinē aliam: ꝛ aliam specie que deberet inesse. Distinguuntur autē hmōi rectitudines diuersorū actuū: ſm diuersitatē virtutū ꝓpriorū actuū circa finē vel alicuius ad finē. Regulat eñ actus circa delectationes corporales per temperantiā: circa bona exteriora per iustitiā: que sunt proprie rectitudines actuū: ꝛ inter se distincte Tantū ergo distinguit pctm̄ auaritie a peccato luxurie: quātū iusticia a tēperātia: quoꝝ carētiā importāt peccata auaritie ꝛ luxurie ꝛc. Et hoc vr̄ esse de intētiōe beati Aug. xij. de ciui. dei. c. viij. vbi ait. Neqꝫ eñ auri vitiū est auaritia vel cupiditas: sꝫ hominis ꝑuerse amātis aurū iusticia derelicta. Nec luxuria vitiū est pulchriorū/ suauiūqꝫ corporū: sꝫ aīe ꝑuerse amātis corporeas voluptates neglecta tēperātia Nec iactātia vitiū est laudis humane: sed aīe ꝑuerse amantis laudes ab hoibus spreto testimonio cōscientie. Ubi beatus Aug. distinguit auaritiā/ luxuriā/ ꝛ iactantiā penes virtutes: siue virtutū rectitudines a i actib⁹ deficiētib⁹. Et similiter etiā possunt plura peccata eiusdē speciei inesse que priuāt plures rectitudines actuales numero: que inesse deberent diuersis actibus successiuis.

Dubiū. 2. M

¶ Dubitat tertio: vꝫ attēdit grauitas in peccatis: cū formaliter/ dicūt auersionem a fine qui vnus est. De hoc supra dis. xxij. in notabili. iij. q. j. Rñdet qꝫ grauitas peccati sumitur ex rectitudine quā priuat. Unde illđ peccatū est grauius ex peccati genere: qđ opponit rectitudini meliori. Illa autē rectitudo est melior: que fini est immediatior: ceteris parib⁹. Loquēdo autē in eodē genere peccati mortalis: illud est grauius in quo voluntas maiori libidine peccat: qꝛ quāto magis conatur tanto perfectiorē actū causat: ꝛ tanto magis tenetur ad rectitudinē proportionalē illi actui debitā: quā cū voluntate negligit grauius peccat. Sed diceres: si peccatū non priuat nisi hmōi rectitudinē que deberet inesse: quō tūc vulnerat naturalia: ſm euāgelicā parabolā hoīs in latrones incidētis spoliati et vulnerati. Luc. x. vbi glos. peccatū vulnerat in naturalibus. Rñdet qđ vulneratus nullā sui partem amittit: licet cōtinuitas soluat: ꝛ per hoc reddat minus habilis ad operationes suas: imo priuet bono vsu sui. Ita natura integra manens vulnerat qñ fit inhabilis ad rectū vsum: qđ fit per crebrā carētiam rectitudinis actualis Hec Sco. Tantum de questione.

Dubiū. 3. N

Distinctio. xxxvj.

Sit de pctī q̄dditate ac diffinitione in se. In hac di. xxxvj. agit de eodē in cōparatiōe ad alia peccata precedētia ꝛ sequētia. Inqrit eñ an pctm̄ sit pena peccati ꝛ cā. Et colligit sniā magistri in his trib⁹ cōclusionib⁹. ¶ Prima. Quedā peccata pcedētiū culparū sunt pene ꝛ demeritorie sequētiū cause. ¶ Scđa cōclusio. Peccata q̄dā necessitate cōmissa nō tm̄ causaliter sꝫ pene sunt alioꝝ essentialiter. ¶ Tertia cōclusio. Licet qdā venialia ſm Aug. fiunt ex necessitate: oīa tñ mortalia actualia ſm Hiero. vitari possunt libera hoīs potestate: nō tñ excludēdo gratiā. Has latius ꝓsequitur magister in textu.

Questio. vnica.

Irca hāc distinctione querit. Utrū omne peccatū ꝛ oīs culpa sit alicui⁹ peccati pena. ¶ Premissis terminoꝝ declarationib⁹ ponētur cōclusiones cū dubioꝝ solutionibus. A

¶ Quo ad pmū notādū qꝫ pena dupľr accipit. Uno mō vt dicit dānū alicui⁹ simpliciter sine respectu ad aliđ. Scđo mō dicit ordinē ad pcedēs demeritū: ꝛ illo mō afflictio brutorū ꝛ mors eoꝝ: lꝫ sit dānū ꝛ discōueniēs brutis: nō tñ est pena: qꝛ nō pcessit culpa. Primo mō pena formaľr est carētia boni cōueniētis volūtati vel volēti. ¶ Distinguit aūt duplex bonuꝫ ſm duplicē affectionē. Est eñ affectio iusti ꝛ affectio cōmodi. Affectio iusti est que est ꝯformis recte rōni qua. s. volūtas vult aliquid: qꝛ iustū/ qꝛ rōni recte cōsentaneū. Affectio cōmodi est/ qua volūtas vult aliquid: qꝛ sibi cōueniēs: aut delectabile/ nō habito respectu ad rōnē rectā. De q̄ lati⁹ supra dist. vj. Affectio iusti appetit bonū propter finem vltimum: affectio commodi appetit bonū ꝓpter seipsam. ¶ Est autē bonum ſm affectionē iustitie simpliciter magis cōueniens voluntati q̄ bonū cōmodi. Qđ ptꝫ: qꝛ quāto ꝑfectibile est ꝑfecti⁹: tāto ꝛ perfectio sibi correspōdens perfectior: ꝛ per consequens simpliciter conuenientior: ꝛ per oppositum eius priuatio peior. Uoluntas enim inquantum habet affectionem iustitie (verius inquantum est affectio iustitie idest inquātum est naturaliter libera/ et ad eliciendum actum suum secundum regulam rationis inclinata) perfectior est in seipsa inquantum habet rationem affectionis commodi: ꝛ per consequens bonum conueniens sibi secundum affectionem iustitie/ est sibi simpliciter conueniēti⁹/ q̄ bonū conueniens sibi sꝫ

Articu. 1.
Nota. 1.

affectionē cōmodi:ꝛ priuatio illiꝰ simpliciter peior priuatione istius. Ex quo sequit̄ ꝙ nō solū priuatio boni cōmodi:sed etiā immo magis/priuatio boni
Nota.2. B iusti est pena. ¶ Secūdo notandū/ꝙ duplex est pena. Quedam nuda (boni cōuenientis nature intellectuali) carētia: vt priuatio visionis ꝛ fruitionis diuine:que dici solet pena dāni. Alia est q̄d positiuū: et tñ discōueniēs tali nature sicut calor excellēs est aliqđ positiuū discōueniēs corpori:sic ꝛ pena ignis infernalis:ꝛ vermis carceris ꝛ fetoris que dicit̄ pe
Nota.3. C na sensus. ¶ Tertio notandū ꝙ pena dicit̄ ordinatiua culpe pro quāto per penā reducit̄ volūtas peccatrix ad diuine iustitie ordinē:dū em̄ peccator per penā reducit̄ ad standū sub ordine diuine iustitie dicit̄ pctm̄ regulari per penā:peccator siquidē difformat sē volūtati diuine/dum ergo pena coactus se cōformat:dicit̄ idem pctm̄ ordinari per penā. Est enim hic ordo diuine iustitie quātū ad rationalem creaturā:vt oīs talis aut volēs subijciat̄ iustitie diuine obediētia premiāte:aut̄ inuita subijciat̄ iustitie puniēdi. Ideo peccator q̄ sua volūtate se exemit iustitie p̄miāti non cōformādo se regule sibi a deo statute per penā nolēs reducitur ad regulā iustitie puniētis:ꝛ sic ordinat̄:q: cogit̄ subesse diuine iusti-
Articu.2. Cōclusio.1. D tie. ¶ Quantū ad secūdū articulū est ꝯclusio prima. ¶ Omne pctm̄ est pena. Probat̄ auctoritate beati Augu.lib.i.ꝯfes. Iussisti enim dñe ꝛ ita est/vt pena sibi sit oīs inordinatꝰ animꝰ:neq̧ em̄ ad momentū est dedecus culpe sine decore iustitie. Et p̄bat̄ ratione:nam volūtas priuās seipsam iustitia/priuat se maximo bono sibi cōueniēte:cuiꝰ carētia maior siue peior est cuiuscū q̧ cōmodi illati propter talem culpā:ergo infert sibi penā. Tenet ꝯña ex q̄d noīs pene/priori articulo posito. Et allegat ad hoc sanctus Bonauē. quatuor rōnes dicēs. Impossibile est culpā in aliquo esse/quin ad eā sequat̄ pena insepabiliter. Cuiꝰ ratio sumi pōt ex perfectione diuine equitatis:ex pulchritudine vniuersitatis:ex inordinatione culpe:ꝛ ex cōditione peccātis nature. ¶ Ex primo/ratio sumit̄ sic. Tante eq̄tatis est deꝰ qui est iudex oīm:vt nō patiat̄ dedecus peccati ad modicū esse sine decore iustitie:omi em̄ mō dꝫ iustitia iniustitiā superare. ¶ Ex scđo arguit. Uniuersum em̄ ex ordine pulchritudinē habet:ꝛ talis est pulchritudo qualē decuit fieri ad ostēsionem summe sapiētie:et ideo nullo modo fedari pōt:ac per hoc neq̧ per momētū esse in ea aliqđ inordinatū:ꝛ ita nec pctm̄ pōt esse a pena separatū. ¶ Ex tertio arguit. Nūq̄ culpa cōmittit̄ q̄n modus/species/ꝛ ordo circa actionē volūtatis priuet̄:ꝛ dum volūtas volūtarie se in suo actu deordinat:semetipsam incuruat:ꝛ dū incuruat̄ modo specie ꝛ ordine priuat̄ quantū ad habilitatē ad bonū modo sibi statuto. Modꝰ em̄ volūtatis est vt sit sub regula recte rōnis. Pulchritudine/vt non excedat ordinē sibi statutū. Ordine:hō em̄ cōditus est s̄m dignitatē supra oēm rōnalē creaturā:ꝫ ipse hō ꝫ sit cōditꝰ tā q̧ in medio per deū cōditorē:tñ se locauit in imo per sua demerita:talis aūt priuatio magna est in ipsa aīa dānificatio ꝛ lesio. Ideo dicit beatꝰ Augu.in quodā sermo.de innocen. Nemo hꝫ iniustū lucrū sine iusto dano:vbi lucrū:ibi damnū: lucrū in arca/dānū in cōsciētia:tulit vestē/ꝛ pdidit fidē:acq̄rit pecuniā/ꝛ perdit iustitiā. ¶ Ex quarto.s. ex ꝯditione peccātis arguit:q: volūtas rōnalis que est causa pcti:quasi media est iter sensualitatē ꝛ synderesim:media est etiā inter deū ꝛ alias creaturas. Et cū se cōuertit ad hec inferiora:ab eo recedit qui sursū est:ꝛ dū acquirit bonū paruū/perdit magnū bonū:q: dum acquirit bonū vt nunc/amittit bonū simpl'r:ꝛ que erat media facit seipsam infimam:sic eū peccādo cōcordat cū sensualitate:discordat cum synderesi:ꝛ dū discordat cū synderesi:icurrit ex illa remorsum quedā ꝛ afflictionē internā:ꝛ ita dū peccat pdit magnū bonū:perdit honorē p̄priū:perdit solatiū/id est quietē:ꝛ incurrit remorsum. Et sic p̄ꝫ ꝙ ad culpā inseparabil'r sequit̄ pena:siue dicat̄ pena quedā dānificatio:siue dicat̄ pena quedā afflictio:siue inuolūtaria passio. Sꝫ pena que est dānificatio semp sequit̄:q: nūq̄ est hō in culpa quin semp sit in damno. Afflictio vero siue remorsus sequit̄ in habitu:q̄uis p̄pter delectationē intēsam vel incōsyderationē vel distractionē animi nō sentiat̄. Hec
Bonauen. ¶ Scđa ꝯclusio. Non oīs culpa peccati alteriꝰ est pena. Hec ꝯclusio nō ꝯ̄dicit priori ꝯclusiōi: exprimit eniꝫ prima pctm̄ esse penā:hec aūt dicit ꝙ nō oīs culpa sit pena alteriꝰ peccati. P̄ꝫ de primo pctō:nam nō est pena peccati p̄cedētis:cū ipsum sit primū. Nec sequētis:q: pena non p̄cedit culpā:non em̄ deꝰ prius est vltor/q̄ aliq̄s sit peccator:vt vult beatꝰ Augu. ergo nec alteriꝰ pcti. ¶ Tertia ꝯclusio. Cōclusio.2. E
Omne pctm̄ posteriꝰ pena est prioris:et causa (nisi vltimū fuerit) posterioris. Illa cōclusio p̄ꝫ auctoritate magistri in textu allegātis Augu. dicētē. Inter primū pctm̄ apostasie/ꝛ vltimā penā ignis eterni/media que sunt et pctā sunt ꝛ pene pcti. Et quo ad secūdā partē dicit magister colligens plurēꝫ sctōꝝ auctoritates. Perspicuū fit quedā pctā etiā penas ꝛ causas pcti esse:ꝛ illud pctm̄ penā esse:qđ causam precedētē hꝫ pctm̄:atq̧ illud pctm̄ esse causam pcti: qđ est meritū sequētis culpe. Itē rōne p̄bat̄:q: peccans peccādo demeret̄ deseri a deo:desertus autē a deo nō pōt nō cadere in aliud pctm̄:s̄m illud Greg. in moral. Pctm̄ qđ nō per penitētiā delet̄:mox suo pōdere trahit ad aliud:ergo pcti sequētis demeritū est pctm̄ precedēs:sicut est demeritū desertionis a Cōclusio.3.
deo. ¶ Quantū ad articulū tertiū/est primū dubiū. Articu.3.
Qūo peccatum qđ formaliter est carētia iustitie ꝛc. Dubium.1. F
idē ꝛ indistinctū pōt esse formaliter ꝛ culpa ꝛ pena. ¶ Hic magister videt̄ respōdere distinguēdo carentiam:vel inq̄ntū est priuatio boni actiue:ꝛ sic est culpa:vel passiue:ꝛ sic est pena. Qđ s̄m Sco. dist. xxxvij. iuxta fi. sic pōt exponi:ꝙ ipsa culpa est a volūtate vt a causa actiua deficiēte:ꝛ ipsa culpa est in volūtate vt in subiecto nō inhesionis:sed denoīationis suple/que per culpā priuat̄ bono cōueniēte:qđ quidē bonū debitū erat inquātū ipsa volūtas potuit agere cū rectitudine debita sibi/ꝛ nō egit. Primo modo priuatio est culpa/ꝛ sic est volūtaria:q: in p̄tāte voluntatis vt cause actiue. Secūdo modo formal'r est pena:quia priuatio boni debiti in volūtate/ꝛ maxime sibi cōuenientis. Et vt sic nō est formaliter volūtaria:quia volūtas inquātū subiectū/nō hꝫ formā sibi inherentē in sua p̄tāte. Et ista priuatio iustitie debite ïherēs est ꝯ̄ naturalē inclinationē volūtatis magis q̄ quecū q̧ carētia boni cōmodi nō iusti/vel presentia incōmodi. ¶ Hoc breuiꝰ ꝛ clariꝰ sic potest dici:ꝙ nihil impedit idē oīno indistinctū in se denominari diuersis denoīatiōibꝰ:qbꝰ in mēte correspōdēt diuerse rōnes siue ꝯceptꝰ:vt in primo frequēter dictū est:ꝛ sicut in positiuis/ita in priuatiuis. Sic ḡ eadē priuatio iustitie inesse debite pōt denoīari pctm̄ ꝛ pena sine oī distinctiōe imaginabili in ipsa priuatione. Alia tñ est ratio pcti:alia pene:nā rō correspōdens ad nomē pctm̄ cōnotat priuationē boni iustitie:iustitie scꝫ debite volūtarie omisse nō curādo/an obsit vel p̄sit volūtati peccantis. Pena aūt formal'r importat priuationem boni cōuenientis priuato:nō curādo an bonū illud sit iustū vel cōmodū. Et quia idē bonū oībꝰ modis est iustū ꝛ cōueniens ei in quo est:eadē est priuatio illius boni iusti ꝛ cōuenientis eo modo quo priatio dicit̄ eadē vel distincta. ¶ Se-
cundū dubiū est/qūo pctm̄ posteriꝰ est pena prioris Dubiū.2. G
pcti. R̄ndet̄ ꝙ eo modo pctm̄ posteriꝰ est pena prioris peccati:quo p̄cedēs peccatū est causa sequētis. Unde dicit magister:pena pcti est illud cuius causa est aliud precedēs pctm̄. Sed qūo hoc precedēs peccatū est causa sequētis? Dicūt quidā vt recitat Sco. distin. xxxvij. iuxta fi. ꝙ sicut oblatio gratie est pena

peccati pro eo q existēte primo defectu in volūtate nō agēte ad rectitudinē debitā de⁹ ex demerito defectus istius subtrahit manutenētiā suā nec gratia cōseruet: ita ex demerito vni⁹ defect⁹ volūtatis de⁹ pōt se subtrahere a volūtate ne agat ad rectitudinē in secūdo actu: sicut ageret si nullū pcessisset demeritū: et sic ex hac subtractiōe atq carētia rectitudinis in actu secūdo/ causat pena in volūtate modo supra dicto: q2 illa carētia in actu secūdo/ est carētia cōuenientis rc. ¶ Si dicis: si volūtas post primū peccatū nō pōt in rectitudinē in scdo actu: nō erit ei⁹ carētia peccatū: q2 rectitudo in illo scdo actu nō est debita: cū nihil impossibile sit debitū ei cui est impossibile: sed subtrahēte deo suā coactionē/ impossibile est volūtati agere. Rñdent illi q illa rectitudo debita est volūtati: q2 licet nō sit nūc in ei⁹ ptāte: fuit tñ in ei⁹ ptāte pri⁹ sc3 ante primū pctm̄ quo priuauit se illa adsistētia diuina qua de⁹ paratus erat cooperari ei ad rectitudinē: et ideo imputatur ei ad pctm̄: sicut et imputat ei q nō h3 gratiā in scdo peccati actu: licet tūc nō possit hr̄e gratiā ex se: in hāc tñ impotētiā ex se incidit: potuit eīn custodire eā: nec perdidit eam nisi volēs. ¶ Sed ex rñsione illa sequit q volūtas in secūdo actu nō possit nō deficere: et ita pctm̄ in secūdo actu nō esset in sua ptāte: qd videt incōueniens. Nec est sile de gr̄e priuatiōe et rectitudinis in actu secūdo: ita q de⁹ nō sicut ppter demeritū nō adsistit ad causandū gratiam in aīa: ita nec ad causandū rectitudinē in volūtate: q2 ipse nō dedit gratiā antecedēter sicut rectitudinē: et ideo pōt eam non dare cōsequēter. Carentia aūt gr̄e nō est alia et alia ppter aliud et aliud pctm̄: in actib⁹ aūt sibi succedētib⁹ est semp nouū malū: ideo op3 quēlibet actū malū esse in ptāte volūtatis create: nō sic carētia gr̄e post instans annihilationis que nō est noua ppter aliū et aliū actum malū: sed vna carētia in oīb⁹ actib⁹ malis: vnde de⁹ in scdo actu quātū est ex se adsistit volūtati sicut in primo: et in quolibet actu prima causa deficiēs .i. nō iuste vel recte agēs est volūtas creata: mali aūt culpe de⁹ nō est causa efficiēs neq deficiēs. Sed posset forte dici causa pmittēs deserēdo volūtatē a se auersam. Et volēs Sco. vbi supra declarare quō pctm̄ sit pena peccati: dicit q defect⁹ secūd⁹ est pena peccati pro quāto priuat se bono maxime sibi cōueniēte. ¶ Sed illa declaratio tm̄ ostēdit: q2 scdm pctm̄ sit pena supplici⁹ sicut et primū pctm̄: nō aūt quō

H sit pena prioris pcti. ¶ Ideo posset aliter dici q sic pctm̄ sequēs est pena prioris .i. effect⁹ cōsequēs suā causam: sicut pcedens est causa posterioris: vt dictū est. Est aūt pctm̄ primū causa omniū posteriorū: pro quāto irretit⁹ vno pctō/ h3 dispositionē vel principiū inclinās naturaliter ad oīa alia pctā: vel caret illo freno qd phibet a quolibet pctō. Nā principiū excludēs oēm actum vitiosum est velle in oīb⁹ obedire recte rōni ppter deū: illa volitione stāte in volūtate/ nō pōt aliqd pctm̄ esse in volūtate: quo sublato per actū primi pcti iam nihil est in volūtate phibens quodcūq pctm̄. Et q2 peccādo efficaciter vult hūc actum agere ɔtra recte rōnis dictamen/ h3 in se principiū malū inclinās eū ad quodcūq pctm̄ quo tolleret impedimētū ab hoc pcti actu quē vult efficaciter. Sic supbia est causa inuidie: q2 cū superbus desyderat habere singulariter vel excellēter bonū aliqd: inuidet alij habēti idē bonū eque excellenter vel excellētius: q2 per hoc impedit superb⁹ ab eo qd ipse vult. Et hec est snīa Ockam in .j. parte dialog. lib. vj. c. lxxix. et in .iiij. quodlibe. q. vj. Sic igit posterius pctm̄ est pena peccati prioris: quia priuat volūtatē bono ɔueniēti sc3 rectitudine debita inesse: que est mai⁹ bonū q̄3 bonū cōmodi tm̄. Hec aūt priuatio sequit ad pcedēs pctm̄ pro quāto aliquo modo depēdet ab ipso causalr̄/ vt dictū est: q2 per pctm̄ precedēs volūtas pronior facta est ad lapsum in peccatum sequēs. Et hec rñsio magis videt cōcordare dictis sanctorū tractantiū de peccatis capitalib⁹ et eorū filiab⁹. ¶ Tertio dubitatur. Quō pctm̄ qd nec iustū est: nec a deo est/ sit pena: cū tñ ois pena iusta sit et a deo. ¶ Dimissis opinionib⁹ rñdet bm Sco. vbi supra q duplex est pena. Quedā est nuda carentia boni ɔueniētis nature intelligibili. Alia est aliquod positiuū discōueniēs nature .i. afflictio quedā que alicui infligit: vt supra dictum est arti. j. Nunc ergo oēs pene secūdo modo dicte sunt a deo: a quo est ois entitas positiua. De qb⁹ intelligēdū est illud j. retractationū. c. xxv. Et est magister. xxxvij. distin. prope finē. quo ait. In bonis operib⁹ dei/ bona opa sunt ista punitiua: l3 sint mala istis punitis: q2 discōueniūt eis. Sed pene primo modo nō sunt a deo effectiue: quia nō sunt effectibilia: nec sunt a deo vt a deficiēte primo: sed tm̄ sunt a deo ppter demeritum volūtatis in actu peccādi nō coagēte volūtate: tunc ad istud bonū habendū ad qd operat⁹ fuisset quātū est ex se. Talis ergo pena est a deo nō infligēte/ efficiente: vel deficiēte primo: sed a deo deserēte .i. naturā que deficit relinquēte in suo defectu/ et in oīb⁹ defectib⁹ cōsequētib⁹ ad illū defectū: vbi includunt multe carētie pfectionū ɔuenientiū tali nature. Sic ergo pena illa que formaliter est pctm̄: nō est a deo/ nisi vt a deserente: et hoc modo malū culpe est a deo deserēte. Quod est dictu/ q volūtas deficiēs a rectitudine iustitie in actu deserit a deo: ita q deus non coagit sibi ad rectitudinē a qua volūtas sua sponte deficit. Et sic pz ad formā dubij/ q pena positiua que est a deo effectiue est bona: et non est peccatum formaliter: l3 possit esse materiale in peccato. Pena vero que est formalr̄ pctm̄: nō est a deo tāq̄3 a causa efficiente. Posset tñ dici q esset a deo deserēte et permittēte: quo modo etiam peccatū et malū culpe est a deo. Permittit enim pctm̄ quod sine dubio phibere posset: nec tñ de⁹ permittendo malū peccat: de quo sequenti dist. ¶ Dubitat quarto. Quō pctm̄ pōt esse pena peccati vel supplici⁹: vt dicit cōclusio prima: vel pcedētis peccati: vt dicit cōclusio tertia: cū ois pena est ordiatiua culpe: et sic laudabilis et iusta: pctm̄ aūt nō ordinat/ sed deordinat: neq pctm̄ iustū est/ aut laudabile: nā malū additū malo nō facit aliqd melius: sed peius. Rñdet hic sanct⁹ Bonauē. q. j. hui⁹ distin. q peccatū eo modo ordinat quo punit: punit autē inquātū est incōueniēs et dānosum peccatori: et etiā deordinat inquātū est carētia iustitie debite. Qd sic pōt intelligi: cū pctm̄ formalr̄ loquēdo nihil sit: vtputa pura priuatio simplr̄ loquēdo nihil facit: et de rigore verborū/ neq ordinat/ neq deordinat. Dicitur tñ deordinare peccatorē inquātū peccator peccādo ponit se extra ordinem rectitudinis et obedientie ac subiectionē volūtarie a deo premiande. ¶ Dicit etiam pctm̄ ordinare post dicta in notabili tertio/ inquātū peccator peccādo se ponit sub ordine puniētis iustitie diuine ordinātis: vt ois peccās sit sub pena priuāte cū debito decore: qd peccatori est magnū malū. Sic ergo pctm̄ ordinat et deordinat .i. peccator peccando se transfert de ordine ad ordinē. Relinquēdo aūt primū ordinē/ sc3 rectitudinis volūtarie deordinat subdēdo se inuitus secūdo ordini puniēti ordinat/ id est sub ordine cōstituit: sicut qui mouetur localiter perdit et acquirit: perdit locū in quo fuit/ siue terminū a quo: et acquirit aliū locū in quo nō fuit: puta terminū ad quē: ita peccās peccādo perdit ordinē premiantē bonū: et acquirit ordinem puniētē malū. Hoc innuit beat⁹ Augu. in de fi. ad pe. cap. xviij. Cōstat esse creature rōnalis malum vnū quo volūtarie ipsa deficit a summo bono creatore suo: alterū quo inuita puniet ignis eterni supplicio. Illud passura iuste: q2 hoc amisit iniuste. Et sequit ad ppositū. Et qui ordinem in se nō seruauit diuine institutionis: ordinē diuine nō effugiet vltionis. Perdere aūt ordinē premiātē bonū: malū est et culpabile: peccatorē vero esse sub ordine puniētis iustitie/

Dubiū. 3. I

Dub. 4. K

iustitie/bonū est et laudabile: nō pctōri punito/sed deo deserēdo puniēti scʒ pctōrem. ¶ Uñ dicit sctūs Bonauē. Quidā ordo est laudabilis: lʒ min⁹ manifestus: pcti subsequentis ad pctm̄ pcedens: ꝛ in hoc ordine laudaꝛ diuina iustitia que cōmittētē vnum pctm̄/iusto iudicio permittit labi in aliud. Hec ille. Et ad hunc sensum accipiēde sunt ille. Pctm̄ deordinat/pena ordinat/loquendo de pena priuatiua q̄ valēt illas: pctōr peccādo deordinaꝛ. i. perdit ordinem rectitudinis/ꝛ puniēdo passiue ordinaꝛ. i. acqrit ordinē iustitie puniētis. ¶ Et per hoc ad dubiū qḋ eadē priuatio que pctm̄ est ordinat ꝛ deordinat: est culpabilis ꝛ laudabilis. Culpabilis quātum ad pctōrē voluntarie rectitudinē deserentē. Laudabilis quo ad deū iuste cadere permittētē. Et sicut alia est ratio pcti: alia rō pene: q̄uis eadē carentia pctm̄ sit ꝛ pena. i. significaꝛ noīe pcti et pene: tñ vna rōne importaꝛ qḋ est culpabile in pctōre: alia rōne significaꝛ qḋ est laudabile ꝛ iustū in deo permittēte: ꝛ sic malū additū malo/facit ipsum peius scʒ pctōrem. Qui tanto diciꝛ peior quāto plurib⁹ rectitudinib⁹ sibi debitis caret: ꝛ nihilomin⁹ inquātū pena ordinat pctōrē: nō tñ eū facit meliorē/sed diuinā cōmendat iustitiā: nō punitum pctōrē. ¶ Dubitaꝛ vltimo. Utrum omnis pena p̄supponat culpā. Dictum em̄ est qḋ omne pctm̄ seqn̄s/pena est prioris peccati: ꝛ omne pctm̄ priꝰ/causa est posterioris: ergo queritur vtrum oīs pena presupponat culpā. R̄ndetur: si pena accipiꝛ primo modo in primo notabili pósito pro qualibet afflictione: sic non oīs pena p̄supponit culpam. Patet de pena brutorū. Item de afflictione iustorū vt martyrū ac gloriose virginis que ordināꝛ ad coronā. Si vero accipiꝛ pena p̄prie pro quadam vindicta: sic dicit ordinem ad culpam in se vel alio precedentē: aut actu p̄sentē: sic omnis pena aliquo modo respicit culpam: vel in se p̄sentē vt pena inferni: vel vt preteritum in se: presentem autem in reatu vt pena purgatorij. Quedam respicit culpam non in se sed in alio vt mors christo illata: immo voluntarie a christo passa propter pctm̄ hoīs redimēdi. Et scōm hec intelligende sunt auctoritates sanctorum: illa scʒ Hierony. Quicquid patimur peccata nostra meruerunt. Meruerunt tanq̄ causa sine qua non: quia nisi fuisset in nobis pctm̄ originale nō esset aliqua afflictio hoīs: ꝛ nostra nō demōstrat personā aliquam particularē: sed quasi cōfusam cuiuscunq̄ hominis sub disiunctione ad alia. Et illa Greg. in coll. Nulla nocebit aduersitas: si nulla dominetur iniquitas. Que simpliciter vera est: quia si non fuerit iniquitas in afflicto: non nocebit aduersitas penalis: quia erit ei non ad nocumentum: sed magis ad profectum ꝛ glorie augmētum: s̄m illud apostoli ad Roma. viij. Diligentibus deum omnia cooperantur in bonum.

¶ Distinctio. xxxvij.

E Bit supra de peccato actuali quātū ad ei⁹ quidditatē s̄m opinionē vnā. In hac distinctiōe agit de eodē s̄m opinionem aliā: neutrā tñ determinādo asserit: sʒ iudiciū earum lectoris iudicio siue arbitrio derelinqt. ¶ Sentētia ergo huius distinctionis in his trib⁹ cōclusionib⁹ summarie continetur. ¶ Prima conclusio. Aliorum opinio actus malos voluntatis locutionis ꝛ operis peccata esse asserit: que nullo modo a deo fore: nec vlla ratione esse bona cōtēdit. ¶ Scḋa cōclusio s̄m eosdem. Act⁹ mali/ꝛ pctā nō sunt substātie vel nature: sed dicunꝛ nihil: nō qḋ nō sint res aliqne/sʒ qꝛ separant a vero esse summi. s. boni participatione. ¶ Tertia cōclusio. Cū s̄m oēs deus mali auctor esse negatur: non de malo pene: sed de malo culpe dictū intelligitur. Has cōclusiones magister prosequitur latius declarando.

Questio vnica.

C Irca hāc distinctione. xxxvij. q̄rit. Utrū de⁹ sit causa efficiēs imediata actualis culpe quātū ad actū importatū p pctm̄ subiectiue. **A**

¶ In questionis respōsione p trib⁹ articulis ponentur notabilia/conclusiones/ꝛ dubia. Articu. i. Nota. i.

¶ Quātū ad primū notādū/qḋ hui⁹ questionis solutio depēdet ex hac questione. Utrū de⁹ cuiuslibet entitatis positiue sit cā immediata. Et quidē q̄stio illa quātū ad entia naturaliter p̄ducta/dubiū non hʒ apud catholicos: sʒ de actib⁹ libere p̄ductis: hoc est actib⁹ volūtatis sunt due opiniones cōtrarie: s̄m quas magister materiā de pctō actuali p̄fectus est: vt pʒ in textu. ¶ Una ergo est opinio: q̄ tenet partē q̄ōnis negatiuā. s. qḋ de⁹ nō est cā immediata effectiua actuū volūtatis: quā magr̄ tangit in hac dist. xxxvij. Uñ dicit hec opinio/qḋ volūtas creata est totalis cā/ꝛ immediata sui velle: ita qḋ deus respectu illius nō hʒ aliquā efficiētiā immediatā: sʒ tm̄ mediatā: puta respectu volūtatis: ꝛ ita eū tātū esse causam cause ꝛ nō immediate cuiuslibet causati. Opinio. i. **B** ¶ Ad hui⁹ opinionis probationē arguiꝛ multis vijs. s. ex nr̄e volūtatis libertate: ex actuū suorū cōtingentia: ex ei⁹ peccabilitate: ex ei⁹ actiuitate: ex comparatione eius ad alias causas creatas. ¶ Ex prima via arguiꝛ sic: qꝛ si volūtas ad eliciendū actū suū requireret coactionē dei immediatā: sequereꝛ q̄ volūtas nō esset libera. Cōseqūēs falsum: vt nūc supponiꝛ. Probatur ꝯña: qꝛ causa non habēs effectū p̄fecte in potestate sua quantū ad p̄ducere ꝛ nō p̄ducere nō est libera: sed si voluntas reqrit ad eliciēdū actum suū cōcausationē cause p̄me: nō hʒ effectū in sua ptāte: ergo. Consequētia nota cū maiore. Minor p̄baꝛ: qꝛ cā reqrēs ad p̄ductionē effect⁹ aliā causam q̄ nō est in sua ptāte quantū ad cōcausandū nō hʒ effectū in sua ptāte. ¶ Itē cā q̄ ab alia determinaꝛ ad agendū nō hʒ effectū in sua ptāte: sed si cū volūtate cōcurrit de⁹ vt cā superior de⁹ nō determinaꝛ a volūtate ad agendū: qꝛ tpale nō determinat eternū: ergo voluntas nr̄a determinaꝛ a diuina. Nā si neutra determinaret aliā: non esset inter eas ordo essentialis: ꝛ neutra erit mouens nec mota. ¶ Itē si volūtas diuina non determinaret nostrā posset illa aliquid velle q̄ nō fieret p̄pter volūtatē nostrā nō cōcordātē. ¶ Ex scḋa via arguiꝛ: qꝛ si cōcurreret voluntas diuina vt cā immediata: nihil causareꝛ cōtingenter. Probaꝛ: qꝛ cā supior. s. volūtas diuina esset eternalr determinata ad alterū ꝯdictoriorū: ꝛ illi⁹ cause determinationē necessario sequiꝛ determinatio volūtatis nr̄e respectu eiusdē: alioq̄n simul staret deū velle hoc: ꝛ hoc non fore: qḋ est impossibile. ¶ Ex tertia via arguitur ꝛ probaꝛ q̄ volūtas esset impeccabilis. Probaꝛ: qꝛ si de⁹ sit causa immediata volitionis: cōstat qḋ est causa superior nr̄a volūtate: ergo pri⁹ natura causat effectum q̄ voluntas creata. Accipio ergo illud signū nature in quo de⁹ causat velle inquantū est pri⁹ illo signo: aut in illo priori de⁹ causat rectitudinē perfectā in illo velle: ꝛ p ꝯñs voluntas in secundo signo nō peccat: qꝛ non causat effectū opposi tū ei⁹ qḋ causa prima causat: aut in illo signo deus non causat perfectā rectitudinē in ipso velle: sequiꝛ qḋ volūtas in scḋo signo nō pōt rectitudinē in suo velle causare: qꝛ nihil pōt causare in scḋo signo: qḋ non p̄ducit causa prior in primo signo: ꝛ p cōsequēs non peccat: qꝛ nemo peccat in eo qḋ vitare non pōt. ¶ Ex quarta via: qꝛ si cōcausaret de⁹ velle: volūtas creata nullā haberet respectu ei⁹ causalitatē. Probaꝛ: qꝛ de⁹ volendo causat: ꝛ ita volēdo est totalis cā effectus: ꝛ per consequens nō causabit volūtas creata: qꝛ cū totali causa alicui⁹ nihil aliud pōt concausare in eodē genere cause. ¶ Ex quinta via per comparationē ad alias causas: nā si aliqua causa crea-

Dubiū. 5. L

ta est totalis causa alicui⁹ effect⁹: maxime hoc verũ est de volũtate respectu sui velle: qꝛ ipsa est sup̄ma causarũ creatarũ actiuarũ: sꝫ aliqua põt esse totalis ergo. Minor probatur: quia hoc nõ repugnat creature: cũ nõ ponat in ea perfectionē infinitã: nec pfectionē creature repugnantem: qꝛ si fuerit causa vniuoca nõ erit maioris perfectionis q̃ effect⁹: si equiuoca non opꝫ in infinitũ excedere effectũ: sed in aliquo gradu determinato. ¶ Itē illud est totalis causa alicui⁹: qđ omni alio per impossibile circunscripto: adhuc causaret illud: sed si esset subiectũ: omni alio circunscripto / adhuc causaret suã ꝓpriã passionē: ergo subiectũ est totalis cã sue passionis: põt ergo voluntas esse totalis cã sue volitionis. Cũ ergo preter totalē causam / nihil aliud causet in eodē genere cause: alioquin idē bis causaret: ⁊ ita sequitꝫ qđ de⁹ nõ immediate causabit volitionē. ¶ His rationib⁹ per Sco. dist. xxxvij. lati⁹ recitatis addunt auctoritates. Una Eccli. xv. Deus ab initio constituit hoiem ⁊ reliquit eũ in manu cõsilij sui. Adiecit mãdata ⁊ precepta ei: si volueris mãdata cõseruare: cõseruabũt te. Apposuit tibi aquã ⁊ ignē: ad qđ volueris porrige manũ tuã. Ante hominē vita ⁊ mors: bonũ ⁊ malum: qđ placuerit ei dabitur illi. Itē Augu. vij. de ciui. dei. ca. xxx. Sic de⁹ res quas condidit administrat: vt eas agere ꝓprios motus sinat. Ansel. etiã de cõcordia par. j. c. vij. De⁹ facit oēs actiones et oēs motus: qꝛ ipse facit res a quib⁹ / ex quib⁹ ⁊ in quibus fiũt: ⁊ nulla res hꝫ vllã potestatē volēdi aut faciēdi nisi ipso dãte. Et par. ij. idē ait. Non deus q̃ predestinat facit voluntatē cogendo aut voluntati resistendo: sed in suo esse dimittendo. Et cõmentator. ix. Metaphy. cõmē. vij. Moderni ponunt vnum agens omnia entia causare sine medio scꝫ deũ: ⁊ cõuenit illis dicere vt nullũ ens habeat actionē ꝓpriã naturaliter: ⁊ cũ entia nõ habuerint actiones ꝓprias nõ habebũt essentias ꝓprias siue potẽtias. actiões eñ nõ distinguuntꝫ nisi per essentias diuersas. Et ista opinio est valde extranea a natura hominis. ¶ Si hec opinio vera esset: faciliter assignari posset modus quomodo deus nõ esset causa peccati: qꝛ totũ quod est in peccato et materiale et formale / esset causatũ a volũtate quodlibet suo modo tanq̃ a causa totali: ⁊ ita nullo modo a deo nisi mediate: qꝛ deus produxit volũtatē que sic ⁊ sic posset velle. ¶ Sed contra istã opinionem sic arguitur. Si deus nõ est causa immediata act⁹ demeritorij: eadē ratione nec erit causa immediata actus meritorij. Consequēs falsum ⁊ supra improbatũ dis. xxviij. Et patet cõsequentia. Tãta est libertas voluntatis respectu actus meritorij sicut respectu act⁹ demeritorij: eque eñ libera est voluntas respectu cuiuscunq̃ actus sui eliciti. Nec impedit q̃ ad meritũ requiritur gratia: que est a solo deo: q̃ naturaliter inclinat ad actũ meritoriũ: qꝛ hoc nihil arguit: nisi qđ deus esset causa mediata actus meritorij: qꝛ causa cause. Et sic etiã est causa actus demeritorij: qꝛ est cã act⁹ eliciẽtis actũ demeritorie. ¶ Itē posito qđ de⁹ nõ infundat gratiã volũtati eliciẽti actũ cũ oīb⁹ circũstãtijs etiã finis vltimi ꝭm dictamē recte rationis: tũc talis act⁹ erit perfecte bon⁹ moraliter: ⁊ tñ non erit a deo. Et sic nõ omne bonũ bonitate naturali ⁊ morali esset a deo / contra beatũ Aug. ⁊ ceteros in plerisq̃ locis asserentes deum esse auctorē oīs boni: vñ de fi. ad pe. c. xx. ait. Firmissime tene et nullatenus dubites oēm creaturã mutabilē a deo incõmutabili factã. Ad idē in ench. c. ix. ⁊ sequẽti. ¶ Cõtra eandē opinionē arguit Sco. vbi supra. distin. xxxvij. Si deus nõ esset causa immediata volitionis: deus nõ esset prescius futurorũ contingẽtiũ. Consequēs falsum. Probatꝛ consequẽtia: qꝛ nulli⁹ eẽ prescius nisi qđ certitudinaliter nouit: alioquin scientia ei⁹ esset fallibilis: sed actũ volũtatis cõtingẽtē nõ põt certe seu determinate noscere: qꝛ quãcũq̃ partē cõtradictionis nosceret: põt volũtas in oppositũ si fuerit totalis causa sue volitionis. Itē sic non esset omnipotens. Consequēs est ꝯ articulũ fidei. Probatꝛ ꝯña: qꝛ q̃cq̃d vult oīpotēs / hoc fit: sꝫ si velit volitionē meã fore ⁊ illa est in potestate volũtatis mee tanq̃ totalis cause cõtingēter se habētis ad illã: põt cã nõ elicere: et ita nõ fiet qđ deus vult fieri: ergo nõ est de⁹ omnipotēs. Similiter si volitio mea est totaliter in ꝑtãte mea: nõ põt impediri a deo: ⁊ sic posset eē deo nolēte eã esse. ¶ Itē volũtas omnipotēs ꝓducit volitũ in esse q̃ñ vult ipm̃ esse: ⁊ per cõsequēs volendo volitionē meã esse ipsam ꝓducit in esse: igitꝛ nõ producitꝛ a volũtate creata tanq̃ a causa totali. ¶ Et respondet ad rationes ex quinq̃ vijs supra inductas. ¶ Ad primã negetur consequẽtia. Et ad ꝓbationē causa nõ habēs effectũ perfecte in potestate ⁊c. Negetꝛ illa: qꝛ tũc etiã ꝭm opinionē illã q̃ sic arguit. Uoluntas creata nõ esset libera: qꝛ non hꝫ sic effectũ in sua potestate qđ circũscriptis oīb⁹ alijs possit ꝓducere ⁊ non ꝓducere effectũ. Requirit eñ cognitionē obiecti volibilis sine quo non potest velle cognitio q̃ nõ est in potestate sua: sed requirit ad causam simpliciter sufficiẽtē / qđ oībus circũscriptis possit producere effectũ: hoc aũt nulli conuenit citra deũ. Ad libertatē aũt volũtatis sufficit q̃ oībus ad ꝓductionē effectus requisitis / eodē modo se habētibus / hꝫ in potestate sua ita non producere sicut ꝓducere. vt supra dictũ est dist. xxv. Et hoc cõuenit volũtati create. ¶ Et cum arguitꝛ. Si requiritꝛ concausatio prime cause nõ hꝫ effectũ in sua potestate. Negetꝛ cõsequētia. ⁊ ratio est: qꝛ primã causam cõcausare hꝫ voluntas creata in sua potestate: nã voluntas diuina cuicũq̃ cõcedit antecedentia cõcederet et cõsequentia quãtũ est ex se: nisi esset impedimẽtũ. Dãdo aũt volũtati libertatē dedit ei oīa opera q̃ sunt in ei⁹ potestate: ideo de⁹ semp coagit ad oēm actũ quē vult elicere: ergo semper est volũtas ante instãs quo elicit actũ potens elicere vel nõ elicere. ¶ Ad secundũ in eadē via dꝛ qđ vtraq̃ voluntas ⁊ diuina ⁊ creata libere determinat seipsam ⁊ neutra necessario aliã ita qđ ad alteri⁹ determinationē necessitaretur ad agēdũ: sed volũtas creata libere ꝓducit actũ suũ: et diuina libere coagit. Libere eñ de⁹ se determinat producēdo volũtatē liberã sibi coagere ad ꝓducendũ quencũq̃ actũ interiorē elicitũ. ¶ Et cũ arguitꝛ. Tũc nõ esset ordo essentialis inter causam primã ⁊ volũtatē creatã / si neutra determinaret aliã. Negetur. Nã in hoc est ordo essentialis qđ volũtas creata non põt elicere actum nõ cõcurrēte prima coefficiẽdo: lꝫ non ecõuerso: ⁊ in hoc subordinantꝛ essentialiter prime cause. Nec sic mouetꝛ a prima cã quasi aliq̃d de nouo causet vel influat in voluntate quo volũtas velit: sed qꝛ ꝓduxit volũtatē liberã ponens actũ suũ in sua ꝑtãte. ¶ Ad aliã si voluntas diuina nõ determinaret nostrã ⁊c. Dicitꝛ q̃ ñõ sequitꝛ: qꝛ nihil efficiēter vult diuina volũtas volũtatē creatã velle nisi qđ vult volũtas creata: ad hoc eñ determinat se diuina volũtas dãdo volũtati create libertatē. Siquidē nihil aliud est dare libertatē volũtati: nisi dare ei facultatē eliciēdi ⁊ non eliciendi: ⁊ ad quēlibet actũ quē elicere voluerit / velle sibi coagere. An aũt volũtas creata possit cogi vel nõ: require supra dist. xxv. ¶ Ad illud de scḋa via dꝛ negãdo ꝯsequētiã. Ad ꝓbationē dicitꝛ: lꝫ ab eterno volũtas diuina sit determinata ad alterũ quorumlibet ꝯdictoriorũ: nõ tñ necessario est determinata sꝫ ꝯtingēter: ⁊ ergo põt nõ determinari: sicut de ꝑdestinatione. Nã lꝫ ꝑdestinat⁹ sit ab eterno ꝑdestinat⁹: qꝛ tñ est cõtingēter predestinat⁹: põt nõ ꝑdestinari: ⁊ põt nũq̃ ꝑdestinat⁹ fuisse. Neq̃ eñ ꝑdestinatio eterna dicit aliquē actũ ꝭm in deo ab eterno additum deo: sed dicit deũ q̃ est datur⁹ alicui vitã eternã: ⁊ ita volũtatē determinari ad effectũ aliquē cõtingēter nõ necessitat volũtatē: neq̃ tollit effect⁹ contingentiã.

¶ Ad argumētū de tertia via de signo priori in quo causat causa superior sine posterior. Dicit q tale signum nō est dabile: sed in quocunq instanti causat vna cā partialis: in eodē causant oēs cause partiales, eūdē effectū causantes: nedū efficiētes: sed etiā materialis / formalis / et finalis. Ut exempli grā. In quocūq signo pducit forma substātialis cōpositi: in eodē causat ipsam deus, celū efficiēs pticulare in gñe cause efficiētis. Silr materia in suo gñe et cā finalis: nec in aliquo priori tpis vel nature vnū causat sine alio: qūis vnum possit esse perfectius alio. ¶ Ad argumētū de quarta via dr: / q lz de⁹ volendo causat oīa q causat: nō tñ ideo est causa totalis: quia vult etiā secū concurrere alias causas et vtrūq vult et effectū esse et causas scdas secū cōcurrere: nō diuersis: sz vna volitione: nec vnū pl⁹ alio: sz eque vtrūq et simul. ¶ Ad illud de qnta via dr / q nulla creatura est cā totalis sui effect⁹: qr semp cōcurrit de⁹ immediate tanq causa partialis: solus de⁹ est cā totalis, efficiēs effectuū creatorū. Et qñ arguit: esse causam totalē non repugnat creature ꝛc. Dicit q repugnat oīpotentie dei: qr si creatura esset cā efficiens et totalis: posset efficere aliquid deo nolēte: et sic non esset oīpotens. ¶ Itē repugnat creature q est de nihilo: et de se tēdit in nihilū: et iō sicut nō pōt esse sine deo ɔseruāte: ita multo magis nō pt agere nisi deo coagēte: cū em̄ agere psupponit esse: nō mīn⁹ depēdet a deo in agere q in esse. Qd etiā arguit q subiectum est totalis cā sue passionis. Falsum est: qr sine accipiat passio pro aliquo inherente subiecto / sicut calor dr passio calidi sine dicat aliqd predicabile de subiecto: subiectū primo nō causat passionē tanq cā totalis: sed ɔcurrit de⁹ et influētie. Scdo nō oīno subiectū nō causat passionē: qr vnū predicabile nō causat aliud. ¶ Ad auctoritates: ad primā de Ockā vera est sicut iacet: nec est pro illa opinione. Nō em̄ dicit q sic relinquat hō in manu cōsilij sui vt aliqd possit sine deo: sed q pōt vtrūq, bonū et malū eligere: quodcunq aūt elegerit cōcurrit de⁹ ad eliciēdū hmōi velle. ¶ Sic Augu. nō dicit q sinat res agere pprios motus, sine deo: sic em̄ deus in nulla actiōe naturali creature concurreret et rediret error dicentium. Circa cardines celi ambulat: et nostra nō cōsiderat: vt recitat beatus Job eiusdē. xxij. ¶ Similiter auctoritas beati Ansel. nō est pro illa opinione: sed magis p opposita: sicut auctoritas beati Aug. Non enim negat deū concurrere: qūis dicat deum causis secundis potentiā agendi dare: dat em̄ causis secūdis potentiā agendi deus: sed nō sine eo: sed cum eo. ¶ Ad auctoritatē cōmē. ix. Metaphy. cōmē. vij. q cōmentator reprehendēdo eos quos dixit suo tēpore modernos errauit sicut infidelis / quēadmodum in alijs multis: ideo in hac pte auctoritas sua recipienda nō est. Nec hoc sequitur qd infert scz q nullum ens habeat actionem ppriam naturaliter: sed bene sequitur si deus solus sine cōcursu secūdarum causarū oīa pduceret. Nec sequit qd ɔñr infert q si nō habēt actiones pprias: ergo nec essentias proprias: qr materia hz ppriam essentiā distinctam a forma et a cōposito: et tamen nullā hz actionem propriam: neq, prius distinguit formaliter et intrinsece per posterius. Actio aūt est posterior essentia: quia agere presupponit esse. Et hoc ipse subdit cū dicit. Actiones nō distinguuntur nisi per essentias: ergo actiones distincte presupponūt distinctionē essentiarum: lz hoc ipm nō sit verū: cū ab eadem essentia pcedūt diuerse, actiones specie et numero distincte.

Articu. 2. Conclu. 1. H ¶ Quantū ad scdm arti. est hec cōclusio prima. Sūma dei creatrix essentia oīm effectuū positiuorū est cā immediata. Hec cōclo post dicta in dist. j. q. ij. pbatur Jo. j. Oīa per ipm facta sunt: et sine ipso factū est nihil. Itē in symbolo Niceno. Fatemur deum factorem celi et terre oīm visibiliū et inuisibiliū. Et qd est factorē oīm ꝛc. nisi oīm essentiarū entitatū et rerum. Unde Aug. cōtra Manich. in lib. de morib⁹ eorundē ait. In catholica ecclīa dr oīm naturarū atq substantiarū esse auctorē deū: vbi naturā et substantiā gñaliter p entitate accipit. Nā ante verba allegata dicit. Ipsa natura nihil aliud est / q id qd itelligit in suo gñe aliqd esse: ita vt nos iam nouo noie ab eo qd esse vocat, essentia: qr plerunq substantiā noīamus: ita veteres q hec noīa non habebant pro essentia et substantia naturā vocabāt. Ex quo ptz q beat⁹ Aug. p naturā intelligit oē qd in suo gñe aliquid est: et oē qd hz esse siue qd est: et nos quodlibet tale vocamus esse siue essentiā. Et cōfirmat ex alio: nā ex hoc q oīm naturarū de⁹ est auctor: et tñ nō est auctor mali: vult ibi cōcludere malū formalr nihil esse. Ait em̄ vbi supra. Idipsuz ergo malū / si preter ptinaciā velitis attendere: est deficere ab essentia et tendere vt nihil sit. Quocirca cū in catholica dr ecclesia. Oīm naturarū atq substantiarū auctorē esse deū: simul intelligit ab his q pñt intelligere nō esse deū auctorē mali. Quid vtiq malū si nihil esse non concluderet: nisi noie, nature gñaliter oīs entitas et esse qd nō est nihil sed aliqd in suo gñe intelligeretur. ¶ Ex quo ptz q glo. et rñsio quā tenētes partem questionis oppositā de prima opi. dant ad auctoritatem Aug. quibus asserit oēm naturā et substātiā que de⁹ nō est: esse factā a deo: et q ipse est causa oīz que sunt: dicentes eū p naturā intelligere substantiam nō oēm essentiā vel entitatē vniuersaliter: sed tm̄ eā que p se subsistit et p se agere vel pati pōt. Et pprio noīe substantie appellant fm q substantias ab accidentib⁹ distinguimus: vt magister tangit in lra: nō est ad mentē ipsius. Hinc etiā in lib. de natura boni exponēs illud Jo. j. Oīa p ipm facta sunt: et sine ipso factū est nihil: dicit. i. sine ipso nō est factū aliquid. ¶ Itē. xij. de ciui. dei. c. v. Deus summe est. et ab hoc et ab illo facta est oīs essentia q nō summe est: qr neq illi equalis eē dz que de nihilo facta est. Neq vllo modo esse posset si ab illo facta non esset ergo, actus malus cū essentia quedā sit: et nō summa essentia nullo modo esse posset nisi a deo facta esset. ¶ Item pbat cōclo: qr oīs entitas conseruat a deo: ergo et oīs entitas pducit a deo. Tenet ɔña: qr conseruatio rei est quedā pductio vt ex superiorib⁹ patet. Añs ptz per illud Heb. j. Portans oīa verbo virtutis sue. Loquit de patre. vbi glo. Sicut ab eo, creata sunt oīa: ita per eū immutabilē conseruant. Itez Sap. xj. Qūo posset aliqd pmanere nisi tu voluisses aut qd a te vocatū nō esset: conseruaret. Ubi vult sapiens nihil conseruari nisi vocatū a deo: vocare dei est pducere rem in esse. ¶ Scda conclusio et responsalis ad titulū qōnis. Actus malus qui est materiale in pctō, immediate causat⁹ a peccatore / simul est et ab efficiente deo. Probatur cōclusio quo ad illud q est a deo: qr q sit a peccatore nullus vertit in dubium: qr oīs entitas positiua est a deo tanq a causa efficiente immediata: oīs actus malus qui est materiale in peccato est entitas positiua: ergo est a deo tanq a causa efficiente immediata. Consequentia nota. Maior est conclusio prima. Minor pbatur: qr omnis talis actus est effectus voluntatis: ergo est aliquid et non nihil. ¶ Item est actus vitalis: ergo est aliquid positiuū. ¶ Item sicut actus intelligēdi est aliqua entitas in intellectu: ita actus volēdi est aliquid in voluntate. ¶ Preterea omne bonū nature est a deo efficiente: et omnis actus peccatoris est bonū nature: ergo. Maior est Augu. ij. de lib. arb. c. xxxix. Tu pietatē. i. fidē incōcussam tene: vt nullum tibi bonum vel sentienti vel intelligēti vel quoquo mō cogitanti occurrat: qd non sit ex deo: ita ei nulla natura occurrerit que non sit ex deo. Minor pbatur qr oē qd est inquantū est bonum est: actus hmōi est: ergo bonū est: nō bonum moris sed nature. ¶ Item oīs actus voluntatis quantūcūq malus est: est pfectior et nobilior entitas quocūq accidēte corporali: Conclu. 2. I

ergo quilibet actus talis est quoddã bonũ: cũ omne
accidens corporale est bonũ. Antecedẽs ꝓbatur: q:
quilibet actus vitalis ⁊ spũalis est pfectio: ꝭm na-
turam quolibet actu corporali nõ vitali. Qḋ ptʒ per
beatũ Augu. ix. de tri. c. xj. qui speciẽ rei existentẽ in
aia: ꝓbat esse meliorẽ specie corporali extra cuiꝰ est
similitudo: ꝑ hoc ꝙ est in meliori natura. s. aia. vñ ait.
Melior tñ est imago corporis in aio: ꝙ̃ illa spẽs cor
poris inquantũ in meliori natura est. i. in substãtia
vitali sicut est animꝰ. ❡Item sicut oĩs aia humana
quantũcunqꝫ praua fuerit: melior est ⁊ nobilior: ꝭm
naturã quocũqꝫ corpore: sic omne accidẽs aie est me
lius quocũqꝫ accidẽte corporis. ❡Preterea Ansel.
in de casu diaboli. c. xix. discipulo dicenti ꝙ quidem
deus rerũ naturas oim faciat fatendũ est. Qḋ vero
singulas actiones peruersarũ voluntatũ velut ipm
prauũ motũ voluntatis / quo ipsa mala voluntas se
mouet faciat q̃s cõcedit. Rñdit: qḋ mirũ si dicimus
deũ facere singulas actiones que fiunt mala volũ-
tate: cũ enim fateamur facere singula ꝯ substantias
que fiunt iniusta voluntate ⁊ inhonesta actione. et
infra. c. vlt. A deo necesse est esse oẽ qḋ aliqḋ est. ⁊ c.
vlti. loquens de iniusto velle diaboli quo peccauit
dicit. Velle aũt ꝭm eẽntiã bonũ: sʒ qm̃ nõ iuste factũ
est: est malũ: ⁊ tñ a deo fuit a quo est oẽ qḋ aliqḋ est.
Idẽ in de cõcordia prescientie cũ libero arbitrio ali
quantulũ post principiũ. Oĩs q̇ppe qualitas / ⁊ oĩs
actio / ⁊ quicqḋ aliquã essentiã hʒ a deo est: a quo est
oĩs iustitia ⁊ nulla iniustitia. Facit igit̃ deꝰ oĩa que
iusta vel iniusta voluntate fiunt. i. bona opa ⁊ ma-
la. In bonis quidem facit ꝙ sunt: ⁊ ꝙ bona sunt: in
malis vero facit ꝙ sunt: sed nõ ꝙ mala sunt. Sequi
tur. Iustitia em̃ aliqḋ est: iniustitia vero nihil: ⁊ post
modicũ. Et sicut deus nõ facit iniustitiã: ita non fa
cit aliquid iniustũ esse: qui tñ facit oẽs actiões / oẽs
motus: q: ipse facit res a quibus: ⁊ ex quibus / ⁊ per
quas / ⁊ in quibꝰ fiunt: ⁊ nulla res hʒ vllã ptãtẽ vo-
lendi aut faciendi nisi illo dante ipsum quoqꝫ velle
qḋ aliqñ iustũ est: aliqñ iniustũ a deo est: non esse ve
Artic. 3. ro rectũ / nõ est qḋ nec a deo est. ❡Quantũ ad tertiũ
Dubium. 1. articulũ dubitat̃ primo: cũ ꝭm cõclusionẽ secundaʒ
R concedendũ est / ꝙ deus facit actum qui est peccatũ
siue materiale in pctõ: vtrũ concedendũ sit: ꝙ deus
causat vel facit pctm̃. ❡Et videt̃ ꝙ sic: q: qua rõne
concedit̃ ꝙ volũtas creata facit peccatũ: eadẽ rõne
concedendũ est de deo: nã deus effectiue cõcurrit ⁊
causat actũ pcti sicut volũtas: ⁊ libere sicut volũtas
etiã ꝯcurrit defectiue ad formale in pctõ: i. ad priua
tionẽ rectitudĩs q̃ esse deberet in actu vt eẽt rectꝰ si
cut volũtas creata: nã volũtas ꝑ tãto est defectiua re
ctitudinis cã nõ inexistentis: q: eã nõ dat actui. i. eã
nõ causat quã causare posset: ⁊ ita deus nõ dat seu
causat eandẽ rectitudinẽ: quã tñ libere causare pos-
set: ergo est causa defectiua sicut voluntas formalis
in pctõ: ⁊ ꝑ ꝯñs ita est cã pcti / sicut volũtas creata.
❡Itẽ expositorie: deꝰ causat hoc demõstrando actũ
peccati: ⁊ ille actus est pctm̃: ergo deꝰ causat pctm̃.
❡In oppositũ: impossibile est deũ peccare: ergo im
possibile est deũ facere pctm̃: q: peccare ⁊ facere pec
catum idẽ sunt. Antecedens ꝓbatur: q: peccare est
male agere ⁊ iniuste: qḋ nõ cõuenit / nec conuenire
põt summe ac infinite iustitie. Rñdet̃ ꝙ deũ impos-
sibile est peccare. Cuius põt assignari triplex ratio.
❡Prima: q: peccare est se auertere a deo: sed deꝰ nõ
põt se a seipso auertere nec formaliter nec virtuali-
ter. Nõ formalr̃: q: nõ põt se nõ summe diligere: cũ
diligere est actꝰ eẽntialis ad intra simplr̃ necessariꝰ
⁊ eternus nihil respiciens ad extra sicut cognoscere
seipsum. Nec virtualiter: q: nihil aliud a se est sibi
necessarium ad volendũ seu diligendũ se: cuʒ nihil
contingens ⁊ tẽporale est necessariũ ad actũ essen-
tialem / eternum ⁊ necessariũ. ❡Scḋa ratio est: quia
voluntas dei est suipsius regula ⁊ ideo nõ põt esse
non recta: nec quodcunqꝫ extra se: ideo vult q: rectũ
sed quia vult ideo est rectũ: vnde impossibile est vo
luntatem diuinã discordare a recta rõne vt dictum
est. ❡Tertia ratio est: q: deus nulliꝰ extra se est de-
bitor: neqꝫ enim hʒ superiorẽ cuius precepto obedi
re nõ tenetur: quia aũt peccare est a deo formaliter
vel virtualiter auerti: ⁊ a sua regula recta sʒ ratio-
ne discordare: ⁊ contra debitum ⁊ legẽ cui subest te-
netur libere agere: ptʒ: quia impossibile est deũ pec
care. ❡Secundo aduertendũ ꝙ illa deus facit pec-
catum / duplicem potest habere sensum: siue de vir-
tute sermonis: siue non. Unus est: Deus facit pecca
tum. i. facit actum illum qui est peccatũ denomina-
tiue. Alio modo est sensus: facit peccatũ. i. peccat. i.
facit qḋ nõ dʒ: vel omittit qḋ dʒ. Suo modo dr̃ de il-
la: deus facit malũ: ⁊ vnde ꝭm primum intellectuʒ
valde differunt: deus facit maluʒ / deus facit male /
deus facit iniustum / ⁊ deus facit iniuste: nã qui fa-
cit male vel iniuste: peccator est: nõ aũt oĩs qui facit
malum vel iniustũ: sicut ꝭm phm̃. Non est iustus q̇
facit opera iusta: sed qui facit iuste. ij. Ethic. ❡Per
hoc ad dubiuʒ rñdetur ꝙ illa / deus facit vel causat
peccatum: in primo sensu cõcedenda est: non aũt in
scḋo sensu. Primũ ptʒ per conclusionẽ scḋam. Secũ
dum ptʒ in illo sensu hic. Deus facit pctm̃ / equiua-
let illi: deus facit qḋ non debet: seu facit oppositum
illius ad qḋ tenetur: siue deus peccat: que sunt im-
possibiles vt ꝓbatuʒ est. ❡Ad rõnes vero dubij: ad
primã que nititur ꝓbare dubiũ in scḋo sensu: in quo
concedit̃ ꝙ hõ facit pctm̃ ⁊ peccat: ideo negetur an-
tecedens qua rõne ⁊c. Ad ꝓbationẽ concedit̃ ꝙ con
currit effectiue ad ꝓductionẽ actus pcti: ⁊ defectiue
ad priuationẽ rectitudinis vt probat ratio: sed non
sicut voluntas creata: quoniã voluntas sic cõcurrit
ad vtrunqꝫ ꝙ tenet̃ ad oppositũ vtriusqꝫ: nõ aũt deꝰ
nã voluntas tenet̃ dare illã rectitudinẽ actui. i. te-
netur actum elicere cũ illis circunstantijs quas lex
dictat: cui subesse tenetur: deus aũt cũ nõ sit sub le-
ge: sed supra: ad illas circunstãtias nõ tenet̃: nã em̃
sola priuatio rectitudinis in actu nominat peccatũ
sed priuatio rectitudinis ad quã eliciens actũ tene
tur. Aliter põt dici / ꝙ etsi deus eo modo est causa ef
fectiua actus peccati quo voluntas: nõ tñ sic est cã
defectiua: qm̃ ita est deus causa defectiua rectitudi
nis: ꝙ quãtum est de se daret illã actui si voluntas
cooperaretur: vniuersaliter enim quicqḋ deus de-
dit antecedenter: daret ⁊ cõsequenter quãtuʒ est ex
se: si nõ esset impedimentũ vt dictũ est: volũtas aũt
quãtum est ex se nõ dat rectitudinẽ suo actui. ❡Et
si diceres: deus libere nõ dat: põt ergo simplr̃ dare
nõ dare dr̃ ꝙ põt: ⁊ in illo casu defectus illius recti-
tudinis non inducit pctm̃: nã respectu voluntatis
diuine manifestũ est: nec rõne voluntatis create: q:
illa tunc nõ posset dare rectitudinẽ: si voluntas di-
uina primo ⁊ simpliciter dare nollet. Illa responsio
est Sco. dist. presenti: sed prima est Ockam lib. j. dis.
xlvij. ❡Ad syllogismum expositorium ꝭm rigorem
logice ille differunt: deus facit pctm̃ / ⁊ deus pecca
tum facit: sicut ille. Buridanus papã percussit ⁊ bu
ridanus percussit papã: nã qñ terminus connotati
uus sequitur ly facit / tunc facit appellat factionem
adiacere significato formali termini cõnotatiui se-
quentis: ⁊ ita importat factionẽ ꝭm qḋ. Si vero ꝑce
dit facit: appellat suũ formale adiacere materiali si
gnificato termini connotatiui precedentis / ⁊ ĩpor-
tat factionẽ simplr̃: sic de incipit desinit ⁊ similibꝰ.
Unde deus facit pctm̃ / valet tm̃: deꝰ facit illud for-
maliter quo aliquis dr̃ peccator: hoc est priuat recti
tudinẽ ad quã tenet̃: sed illa deus peccatũ facit / va-
let illam: deus facit actũ q̇ est pctm̃: sic igit̃ scḋa cõ-
ceditur: prima negat̃. Per hoc ptʒ ꝙ syllogismus ex
positorius nõ valet: cõmittit̃ enim fallacia equiuo-
cationis: nã facit in minori importat factionem sim
pliciter: q: ipsuʒ sequit̃ terminus absolutus hoc qḋ
demonstrat absolute realitatẽ actus qui est peccatũ

in conclusione importat factionē ſm quid;. Uerum Ockam illam differentiā nō attēdit: ꝛ ꝑ eodē accipit illas: deus facit pctm̄: ꝛ deꝰ pctm̄ facit: ſm hunc dr̄ ꝙ de rigore verborū ꝯñs eſſet cōcedēdum: et ſyllogismus eſt bonꝰ: ſed ad ſenſum illū in quo ſancti eā accipiunt: falſum eſt ꝯñs ꝛ male concludit: vt pꝫ ponēdo loco eius ſynonymā ſuā. ſ. deꝰ facit: ad cuius oppoſitū tenet: ꝛ ita lꝫ pctm̄ equiuocat in minori ꝛ cōcluſione: vt ptꝫ exponendo terminum. Nō poſt oppoſitū procedit ſm ſecūdū ſenſum ꝓpoſitionis: ꝛ verū ꝯcludit. ¶ Scḋo dubitat ꝯtra cōcluſionē

Dubiū. 2. M ſcḋam: nam ſm Augu. lib. lxxxiij. q. iij. Deo auctore nō fit hō deterior: ſed ſi deus facit actū pcti quo hō fit deterior iam deo auctore fit deterior. Rñdet poſt Greg. de arimi. diſt. xxxiij. ar. ij. fere iuxta finem / ꝙ non quicunqꝫ cauſat actū pcti eo auctore fit hō deterior: nam ſi plures hoīes ex equo cōcurrāt ad idē opus malum: neuter dr̄ altero auctore peccare vel deterior fieri: ſilr ſi vnus principaliter: aliꝰ inſtrumētaliter vel ſecūdario cōcurrit: q̄ principaliter cōcurrit: nunqꝫ dr̄ reliquo auctore peccare: ſed qñ aliquis eſt alij cā faciendi id vnde deterior fit / vel etiā vnde melior erit / ille eſt auctor: vtputa mouēs aliū inducendo ipſum cōſilio vel precepto ꝛc. ſic autem deus non mouet voluntatē hoīs ad faciēdū malū: nō enim eſt ei cauſa vt faciat malū: licet ſecū tanqꝫ cauſa partialis producat actum malum: nec quantum eſt ex ſe concurrit: vt dictum eſt: ſed qꝛ volūtas libere hunc producit / deus comproducit: eſt autem homini auctor vt fiat melior: quia ad hoc inducit ꝛ mouet / cōſilio / promiſſione et precepto. ¶ Uel pōt breuius dici / q̄ȯ deus non eſt auctor huius formalis quo aliquis fit peccator: quia non eſſe iuſtitie ſeu rectitudinis nō habet cauſam efficientem / que proprie dicit auctor. ¶ Tertio dubitat cōtra eandē

Dubium. 3. N conclusionē. Quicunqꝫ cauſat actum cui eſſentialiter annexa eſt deformitas ꝛ malitia: cauſat malitiā et deformitatem: deus non cauſat malitiā: ergo nec actū cui eſſentialiter annexa eſt malitia. Conſequētia eſt in baroco. Minor videt manifeſta et ab omnibus conceſſa. Maior probat: qꝛ quicunqꝫ cauſat aliquid: cui inſeparabiliter annexū eſt aliud: cauſat illud annexū: ſicut creās animā creat etiā potētias aīe: ſm ponētes diſtinctionē potentiarum ab eſſentia aīe: ſimiliter ſm alios producens ſubiectū / producit etiam paſſionē ꝓpriā: ꝛ maxime qñ illud annexum cum eo q̄ȯ ꝓducit incipit ꝛ deſinit eſſe propter materiā primā quā ꝓducit generās cōceptuꝫ: licet materia ſit eſſentialis compoſito. Quedā autē ſunt poſitiua / qbꝰ eſſentialiter annexa eſt malitia: vt latrociniū / furtū / adulteriū. de quibꝰ dicit phs. iij. Ethi. q̄ȯ mox noīata cōnoluta ſunt malitia: nā ſi malitia ab eis foret ſeparabilis: nominari poſſent abſqꝫ malitia. ¶ Ad illud dubiū reſpōdet / q̄ȯ nullꝰ eſt actus poſitiuus: cui eſſentialiter annexa eſt malitia: nā deformitas aut malitia nō eſt aliqd: ſꝫ priuatio iuſtitie debite: ꝛ illa nulli poſitiue entitati eſt inſeparabiliter annexa: quia nulla eſt entitas poſitiua: quā deus operat cū ſcḋa cauſa: quin eam efficere poſſet deus ſine cauſa ſcḋa: q̄ȯ ſi faceret: nulla annecteretur iniuſtitia: nec careret aliqua rectitudine debita ineſſe: cū nullius deus ſit debitor: ꝛ ita maior ſilr eſt falſa: qꝛ ſubiectū pro nullo ſupponit. ¶ Et ad illud q̄ȯ poſtea addit de latrocinio / adulterio ꝛc. dr̄ q̄ȯ actus illi in ſpecie ꝛ numero: et quicquid eſt poſitiuū in eis poſſunt fieri ſine deformitate: vt lꝫ actus latrocinij (qui realiter non eſt niſi occiſio hominis) fieret a iudice: aut de mandato dei: aut in furia: aut a violento: non eſſet peccatū: ꝛ ita ſublata eſſet deformitas: ſic de adulterio / furto ꝛc. immo ſi deus qualitatē illā que eſt odiū dei: crearet in volūtate: q̄ȯ nō eſt impoſſibile: nō eſſet peccatuꝫ: nec actus deformis. ¶ Ad phm dr̄ / q̄ȯ verum eſt q̄ȯ mox nominata his noībus latrociniū / furtū ꝛc. cōuoluta ſunt malitijs: qꝛ illa noīa connotant deformitatē: et in caſu ꝓpoſito homicidiū nō eſſet latrociniū: nec ablatio rei talis eſſet furtū: nec cōmixtio ſeruū eſſet adulterium: eſſet tñ idē actus: vñ poſſent nominari alijs noībus ſine malitia: vt occiſio hoīs: cōtrectatio talis rei: cōmixtio ſeruū: etiā ſi ſubiectū maioris ſupponeret pro aliq̄ / adhuc maior nō eſſet vera: niſi de annexis poſitiuis: qꝛ nō opꝫ ꝙ cauſans effectū poſitiuū cauſet oēm priuationē illi actui cōuenire potentē: eo mō quo priuatio dr̄ alicui conuenire: vt ſi duo leuarēt eūdē lapidē: vnus ex precepto alius cōtra ꝓceptū ſibi factū: ambo cauſarent eundem motū lapidis: ꝛ ſcḋs cauſat deformitatē et nō primus: poſito etiā ad imaginationē q̄ȯ preceptum de non leuando neceſſario conſtringeret ſcḋm. Et tantum de queſtione.

Diſtinctio. xxxviij.

Sit de pctō actuali quantū ad eius q̄ditatē: ꝯñr in diſ. vj. ſequenti agit de eodē quantum ad actū interiorē: ꝛ exteriorem. Et primo quantū ad actū interiorē: ſcḋo quātuꝫ ad exteriorē diſt. xl. ¶ Circa primū inq̄rit prauitatem in actu interiori volūtatis. Scḋo cauſam inueſtigat cur magis pcti prauitas conſiſtit in actu volūtatis ꝙ intellectus vel memorie diſt. xxxix. ¶ Colligitur autē ſententia huiꝰ diſt. in cōcluſionibꝰ tribus. ¶ Prima. Ex fine bono qui deus eſt / charitas et beatitudo / cognoſcit bone voluntatis rectitudo. ¶ Scḋa cōcluſio. Oēs bone voluntates vnū habēt finem principalē ꝛ vltimū: lꝫ finē alium atqꝫ aliū habeant immediatū. ¶ Tertia cōcluſio. Quāuis finis diſtinguit a voluntate: vtrūqꝫ tamē quandoqꝫ ſignificatur intentionis nomine. Has latius proſequit magiſter in textu.

Queſtio vnica.

Uia de cauſa bonitatis voluntatis dicēdū erit infra diſ. xl. Ideo tātum querit hic iuxta materiā tertie cōcluſionis. Utrū volūtatis finis ꝛ intētionis ſit diſtinctio realis aut tantū rationis. Poſitis ꝓ articulo primo notabilibus terminorū declarationis: ponent cōcluſiones ꝓ articulo ſcḋo cū dubijs ꝓ tertio arti. ¶ Quā- A

tū ad primū notādū / ꝙ nomē volūtas aliqñ accipitur ꝓ potētia appetitiua rōnali. i. ꝓ aīa rōnali nata obiectū ſibi per rationē oſtēſum appetere vel refutare: ꝛ ſic pōt accipi Lu. ij. Et in terra pax hominibꝰ bone voluntatis. i. voluntatis bñ habituate. Aliqñ accipit ꝓ actu appetitiuo. ſ. ꝓ ipſo velle aut nolle: ſic dr̄. j. ad Theſſa. iiij. Uolūtas dei eſt ſanctificatio veſtra. i. hoc vult deꝰ ſiue hoc eſt velle dei ſctificatio vr̄a: ꝛ Luc. xij. Seruꝰ q̄ cognouit voluntatē dñi ſui: ꝛ nō ſe ꝓparauit: ꝛ nō fecit ſm voluntatē eius: vapulabit plagis multis. Accipit qñqꝫ ꝓ obiecto volito: vt ibi. Non mea: ſed tua volūtas fiat. Mat. xxvj. In ꝓpoſito accipit ꝓ potētia volitiua / vel ꝓ volūtatis actu. ¶ Scḋo notādū / ꝙ drīa eſt inter finem et cauſam finalē: vt dictū eſt diſt. j. q. v. Nā finis eſt terminus rei vel opationis. i. effectꝰ ꝓductus. Sed cā finalis eſt aliquid amatū ab agente aliqd ꝓpter ipm̄ q̄ȯ mouet agēs ad agendū ꝓducēte: accipit tñ frequenter finis vt etiā ſe extēdit ad cauſam finalem. ¶ Uñ ſic accipiēdo finē: finis ſm Greg. de arim. capit tripl'r: cōiter / ꝓprie / ꝛ magis ꝓprie. Cōiter quodlibet volitū ſiue volitionis obiectū dr̄ finis. Sic accipit Augu. xj. de tri. c. vj. vbi dicit: ꝙ volūtas vidēdi nō hꝫ finē niſi viſionē: ſiue illud referat ad aliud ſiue nō referat: ꝛ volūtas vidēdi feneſtrā / finē hꝫ feneſtrā. Finis ꝓprie dr̄ nō q̄ȯcūqꝫ volitū ſed volitū ꝓpter q̄ȯ aliud eſt volitū: ꝛ ſic accipit finis ꝙ ē cuiꝰ gratia. ſ. aliud eſt volitū: ꝛ illos duos modos diſtin

Artic. 1. Nota. 1.

Nota. 2. B

guit magister in litera cū dicit. Finis volūtatis est
vel illud qđ volumꝰ per qđ implet̃ ipsa volūtas: vel
potius aliud ꝓpter qđ illud volumꝰ. Finis magis
proprie/est id ꝓpter qđ aliud est volitū: ⁊ ipm̃ pro=
pter se tantum est volitū: sic dr̃. ij. Metaphy. Finis
est qđ nō est alius causa: sed alia illiꝰ. i. finis est qđ
nō est volitū ꝓpter aliud: ſ ꝓpter se tantū: alia aūt
sunt volita ꝓpter ipm̃. et cōme. ibidē cōme. viij. di=
cit: ꝙ descriptio cause finalis est nō vt sit ꝓpter aliā
causam: ꝓ eodē ergo capit finē ibi ⁊ causam finalē.
Nota. 3. C ¶ Tertio notandū circa illū terminū intētio: ꝙ ſm
Bona. q. vj. huiꝰ dist. Intētio multiplr̃ accipit̃. Uno
mō ꝓ potētia intēdēte: alio mō ꝓ habitu quo inten
dit: tertio mō ꝓ actu intendēdi: qñq3 pro obiecto qđ
intendit̃. Primo mō accipit̃ cū intentio dicit̃ oculꝰ:
cū ṽo dr̃ lumē: accipit̃ pro habitu dirigēte: cū dr̃ qđ
intētio est finis ipse: sicut dicit magister in lr̃a: acci=
pit̃ ꝓ intēto: cū ṽo dr̃ qđ intētio q̃dā est recta: quedā
obliqua/accipit̃ pro actu: principaliꝰ tñ intētionis
nomē ipositū est actui: ⁊ sic accipit̃ i ꝓposito: sic aūt
gñalr̃ acceptū est actꝰ potētie quo actu fert̃ in aliq̃d
siue moueat̃ a se siue ab alio. ¶ Fert̃ autē potentia
in aliq̃d duplr̃: vel tanq3 in obiectū: siue finē. Primo
mō est cuiuslibet potentie. Scđo pōt distingui. Aut
potentia fert̃ in finē ducta ab alio: sicut fert̃ potētia
non cognoscēs quo mō dicit cōmē. ꝙ natura nō co=
gnoscens dirigit̃ ab agēte infallibili: ⁊ sic oē agens
agit ꝓpter finē siue per intētionē finis. Uel potētia
fert̃ in finē nō ducta ab alio: sed ducēs se in aliud: ⁊
sic nō pōt esse alicuiꝰ potētie naturalis: ſ tātū libe
re: q: ſm Damas. Appetitus nō liber ducit̃ ⁊ nō du=
cit: ⁊ hoc mō accipit̃ hic ꝓ actu. s. potētie rōnalis li=
bere: quo fert̃ in aliq̃d tanq3 in finē: nō tanq3 in obie=
ctū: ⁊ hoc est qđ vult beatꝰ Ansel. In oī (inquit) voli
tione cōtingit accipere quid et cur. Intēdere nō re=
spicit q̃d/sed cur: hoc est finē ꝑ aliud tanq3 ꝑ mediū:
ē ergo intētio actꝰ volūtatis respectu finis. ¶ Et ſ3
qđ finis accipit̃ tripliciter/cōiter/ꝓprie/⁊ magis ꝓ
prie: sic intentio accipit̃ tripliciter. s. cōiter: ⁊ sic oīs
volitio est intentio: sicut quodlibet volitum dicitur
finis cōiter. Proprie: et sic volitio illius propter qđ
aliquid est volitū: dicitur intentio. Magis proprie:
volitio eius qđ est propter se volitum: et aliud po=
pter ipm̃ intētio appellat̃. ¶ Ex quibus ptz/ꝙ omi
nibus his tribus modis intentio aliqua est vsus:
aliqua fruitio: aliq̃ mediū inter vsum ⁊ fruitionē: si
ponit̃ mediū de q̃ dist. j. primi: semꝑ tñ est finis me=
dij vel vltimi. ¶ Quātū ad scđm articulū est conclu
Articu. 2. sio pria. Accipiēdo volūtatē ⁊ intētionē ꝓ obiectis:
Cōclusio. 1. ⁊ finē cōiter pro oī volito: inter voluntatē/intentio=
D nē ⁊ finē nulla est distinctio. Probatur cōclo: q: nec
est inter ea distinctio realis: nec rōnis: ergo nulla.
Tenet ꝯña a sufficienti diuisione: non em̃ pono di=
stinctionē formalē in creaturis. Añs ꝓbat̃: nō rea=
lis: q: eadem res volita est volūtas: obiectū volun=
tatis: finis ⁊ intētio: q: idē est obiectū volitionis ⁊
intentionis: ⁊ ipm̃ est finis cōiter acceptus. Nec rō=
Cōclusio. 2. nis: q: illa nō est rerū: ſ tantū rationū/cōceptuū. s.
vel signorū. ¶ Scđa cōclo. Accipiēdo volūtatē ⁊ in
tentionē pro potētia vel actu vniformiter/finis di=
stinguit̃ ab vtroq3 realr̃ non tñ vniuersaliter. Pro=
bat̃: q: finis qui est obiectū volitū: aut grã cuiꝰ di=
stinguit̃ realiter a potētia ⁊ ab eius actu: ergo a vo=
luntate vel intētione sic acceptis. Cōsequentia no=
ta. Añs probat̃. Quia frequēter finis est extrinsecus
et distās a potētia ⁊ actu: nā potētia dilectione ten=
dens in deū/vel aliud dilectū citra deū realiter di=
stinguit̃ a dilecto sic̃ et a dilectione. ¶ Dicit̃ non tñ
vniuersaliter: q: cum volūtas sit potentia reflexiua
potens se amore reflectere suꝑ se et amorē suū: ipsa
potētia vel actꝰ est suiipsiꝰ obiectū ⁊ finis: vt dū vult
Conclo. 3. se et actū suū ꝑꝑ seipm̃. ¶ Tertia cōclo. Accipiendo
volūtatē ⁊ intētione ꝓ actu: ⁊ finē cōiter/volūtas et
intētio nō distinguūt̃: ſ magis adinuicē cōuertunt̃.

ptz cōclo: q: sic accipiēdo oīs volūtas est intētio: et
oīs intētio est volūtas: intētio em̃ est volitio finis. ⁊
loquēdo cōiter: oē volitū est finis: ergo oīs volitio est
intētio: cū oīs volitio est volitio voliti: ⁊ accipit̃ hic
volitio gñalr̃: ꝓ oī actu volūtatis tā affirmatiuo q3
negatiuo. i. ꝓ velle ⁊ nolle: ⁊ sic ecōuerso oīs intētio Conclo. 4.
est volitio. ¶ Quarta ꝯclo. Accipiēdo intentionem
ꝓprie siue magis ꝓprie: ⁊ volūtatē ꝓ actu: aliq̃ volū
tas ⁊ intentio distinguunt̃: ⁊ aliqua volūtas ⁊ intē=
tio nō distinguunt̃. Primū patet de volūtate medij
tantū voliti non ꝓpter se: illa volūtas inquantū est
medij/nō est intētio. Ptz: q: intentio tātū est volun
tas finis. Scđm ptz de volūtate finis ꝓpinq̃ vel vl=
timi: q̃ est intētio. ¶ Quinta cōclo. Uolūtas ⁊ inten= Cōclusio. 5.
tio noīa re ⁊ ratione sunt distincta. Quod re distin=
guūt̃/ptz: q: vnū nomē nō est aliud: cū differūt in li
teris ⁊ syllabis. Qđ ratione: q: non sunt synonyma:
et eis correspondent diuersi cōceptus: vt ptz ex illo Articu. 1.
articulo. ¶ Quantū ad tertiū articulū dubitat̃ pri= Dubium. 1.
mo: vtrū intentio sit vniꝰ potētie vel duarū: et videt̃ E
qđ sit duarū potētiarū. Nā intentio est actꝰ libe. ar.
sed libe. ar. cōprehēdit rōnē ⁊ volūtatē: nā ſm Aug.
est facultas rōnis ⁊ facultatis/qua bonū eligit̃ grã
assistēte ⁊c. vt ptz in tex. distinc. xxiiij. ergo est actus
duarū potētiarū. In oppositū: intentio est vnꝰ actꝰ:
ſ vnꝰ actꝰ est vniꝰ potētie: igit̃. ¶ Hic tenet sanctꝰ
Bona. qđ in noīe intētionis claudit̃ sic̃ actꝰ rōnis ⁊
voluntatis: q: vt dicit/intētio dicit quādā collatio=
nē vniꝰ ad aliud: ⁊ cū hoc quādā cōuersionē cū deta
tione: primū ꝑtinet ad intellectū: scđm ad volūtatē:
sed quia supra dist. xxv. ostensum est/ꝙ liberū arbi.
nō est due potētie: ſ vna potētia: ita ⁊ intētio nō est
duo actꝰ: ſ actꝰ vnꝰ vniꝰ potētie: nā l3 intētio nō sit
sine actu intellectꝰ/finē ⁊ medium ostēdentis: sicut
etiā oīs actꝰ voluntatis ꝓsupponit actū intellectus
pro quāto volūtas nō tēdit in incognitum: nō tñ iđ
actꝰ voluntatis est duo actꝰ nec est actꝰ intellectus.
Sic ⁊ intētio ꝓprie accepta est volitio finis assequē
di ꝑ media: ⁊ illa volitio est vnꝰ actꝰ: l3 nomē inten=
tio posset connotare plures actꝰ. s. actū medij relati
in finē: supponit tñ intētio pro volitione finis: q̃ est
vnꝰ actꝰ. ¶ Et ꝑ hoc ptz ad dubiū/ꝙ intētio est actꝰ
vnius potētie tātū. s. volūtatis: ⁊ cū arguit̃ de libe=
ro arbitrio dictū est supra distin. xxv. qđ liberū arbi
triū nō est due: ſ vna potētia. s. voluntas: l3 nomen
liberi arbitrij ꝯnotat rōnē vl̃ itellectū: vt ibi ostensum
est. Et ad rōnes bti Bona. dicēdū qđ ꝯferre ꝑ modū
iudicij est solius intellectꝰ sicut ⁊ intelligere: sed re=
ferre vtendo siue ordinando vnū amabile ad aliud
est voluntatis: sicut em̃ voluntas est reflexiua quia
immaterialis: ita ⁊ collatiua vel potēs referre suo Dubiū. 2.
mō. ¶ Scđo dubitat̃: ostenso qđ intētio sit vniꝰ po= F
tentie. s. volūtatis: an sit vnus actus vel duo eiusdē
potentie: ⁊ vr̃ ꝙ sint duo actus: q: intētionis est re=
ferre media in finē: nā qui intendit: intēdēdo refert
seu ordinat vnū in aliud: ergo cōplectit̃ duos actꝰ:
vnū voliti ꝓpter finē: ⁊ vnum ipsiꝰ finis. Rñdet̃ ad
dubiū/qđ q: intētio vt dictū est: est volitio finis: q:
autē finis est alicuiꝰ finis. s. relati in ipsum: iđ inten
tio que est finis simul connotat volitionē eiꝰ qđ est
ad finē: siue cuiꝰ est finis. Pōt etiā ſm aliquos vo=
luntas vno actu velle finē/⁊ mediū ꝓpter finem: vel
distinctis: vt dictū est in. j. dist. j. et tūc ille actus est
simul actus ⁊ fruitio vsus ꝓ quanto est medij ꝓpter
finē: fruitio inquantū est finis ꝓpter seipsum: ⁊ tunc
etiā actꝰ ille simul est vsus ⁊ intētio. Pōt etiā volū=
tas duobꝰ distinctis actibꝰ ferri in mediū ⁊ in finē:
quorum primꝰ est vsus ⁊ nō fruitio: secūdus fruitio
⁊ non vsus: ⁊ tūc intētio supponit ꝓ volitione finis:
cōnotat tñ volitionē eiꝰ qđ ordinat̃ in finē: ⁊ sic ptz
ꝙ semꝑ intētio est vnꝰ actꝰ: l3 coexigat aliū. ¶ Ter= Dubium. 3.
tio dubitat̃: cū itētio sit actꝰ volūtatis: quō dr̃ oculꝰ G
⁊ lumē: hec em̃ ꝑtinēt ad itellectū: nūc aūt Matt. vj.
Si oculus tuus fuerit simplex: totū corpus lucidū

erit: ⁊ ibidē. Uide ergo ne lumē qđ in te est ⁊c. Glos.
exponit oculū ⁊ lumē de intētione. Rñdet: φ intētio
dr oculus: ⁊ lumē metaphorice: ⁊ ita nō semꝑ ꝑtinet
ad intellectū: sed etiā ad volūtatē: vñ intētio dr ocu
lus volūtatis/ ꝑ quāto ꝑ intētionē discernit: q volū
tatis opatio bona vel praua dicat. Dicit aūt lumen
q: manifesta est itēdēti: nō sic op⁹: scit ei hō qđ intē=
dit: qđ vo ex ope sequat nescit: ideo opera dicunt te
nebre: intētio q manifesta est homini agenti lumē.
ꝫm illō apli Eph. v. Ome: qđ manifestat lumen est.

Distinctio. xxxix.

IN hac distinctione
xxxix. post inuestigatā actus interio=
ris prauitatē/ causam querit magister
cur prauitas plus voluntati: ⁊ actibus
eius attribuitur: ꝙ alijs potentie: ant.
actui ei⁹. ¶ Colligit aūt snīa text. in cōclonib⁹ q̄ se=
quunt. ¶ Prima φ voluntas inquantū est bona: est
natura: sed inquantū inordinata: pctm̄ est ⁊ mala.
¶ Scđa cōclo. Soli⁹ volūtatis act⁹ inordinat⁹ pctm̄
est ⁊ mal⁹/ lz in aliarū potētiarū actib⁹ etiā contin=
gat abusus. ¶ Tertia conclusio: ꝫm ꝓbabilē sniam
superior scintilla rōnis. i. synteresis q semper malū
odit/ ⁊ delectat in bonis: alia est a motu mētis quo
mēs relicta supiori lege se subijcit pctis oblectata
in eis. ¶ Tn̄ ꝓ intellectu primarū duarū cōclusionū
hoc annectēdū est: φ iō volūtas eliciēdo actū inordi
nate mala est cū actu suo ⁊ nō alia potentia: q: sola
volūtas ꝙuis sit bona natura: est tn̄ libera in eliciē
do actū suū: habēs in sua ptāte elicere ꝫm regulam
rōnis cui se cōformare tenet: vel difformiter regule
sue: iō dū libere recedit a regula rōnis imputat sibi
ad culpā: sec⁹ de alijs potētijs q nō sunt libere/ sed
oēs act⁹ suos ꝓducūt necessitate naturali: nec tenē
tur se cōformare alicui regule: q: cetere potentie nō
habēt actū suū in sua ptāte quō voluntas: ideo non
imputat eis pctm̄: nō em̄ intellect⁹ intelligēdo ma=
lum peccat: nec memoria rememorando malū: licet
aliarū potentiarū actibus volūtas abuti posset.

Questio vnica.

A Circa hanc distictio=
nem queritur de illa rōnis superioris
scintilla: q synteresis dr ⁊ de cōsciētia.
Utrū synteresis que rationis scintilla
dr: ⁊ conscientia/ sint in intellectu aut
affectiua potētia. ¶ Premissis notabilibus pro arti
culo primo: ac cōclusionibus pro scđo: mouebuntur
Articu. 3. dubia ꝓ articulo tertio. ¶ Quantū ad primū notan
Nota. 1. dum/ φ lz potentia intellectiua ⁊ volūtas q̄ est po
tentia affectiua: in nullo differāt seu distinguātur:
vt supra habitū est dist. xvj. Habitus tn̄ ⁊ actus in=
tellectiui ⁊ affectiui realiter distinguunt: vñ sciētia
realiter distinguit a virtute: ⁊ cognitio a volitione:
⁊ ꝓpter hoc frequēter loquimur de intellectu ⁊ vo=
luntate: acsi essent realiter distincte ꝓpter habituū
⁊ actuū distinctionē. Uñ cū querit vtrū synteresis ⁊
cōscientia sint in intellectu aut volūtate: nihil aliō
est querere: ꝙ vtrū sint act⁹ habitus vel passiones
intellectiui vel affectiui: ⁊ ad hūc sensum retorquē=
da sunt oia q̄ dicent. ¶ Scđo aduertēdū φ ꝫm phm
Nota. 2. ij. Ethi. c. v. in aia sunt tres potētie habit⁹ ⁊ passio=
B nes: ⁊ sub habitu cōprehendit act⁹ ꝫm sctm̄ Bona.
Uel solū loquit de his q̄ sunt principia opationis
ꝫm bea. Tho. Ueri⁹ tn̄ passio ꝫm phm est act⁹ appe
tit⁹ aut delectatio vel tristitia ꝯñs: vt cōcupiscētia/
ira/ timor/ audacia ⁊c. vt exēplificat phs. de hoc la=
tius Ockā in. iij. q. xij. ⁊. ij. quodli. q. xvij. Ergo cum
synteresis sit aliqđ in aia: sitr ⁊ cōsciētia: opz φ sint
aut potētia aut habit⁹ aut act⁹ aut passiones: q̄ aūt
hoꝝ sint vtrū potētia habit⁹ aut passiones. i. actus
variāt doc. Nā btūs Tho. lz p. j. q. lxxix. φ syntere=
sis sit habit⁹ pmoꝝ pncipioꝝ practicoꝝ nobis na=
turaliter inditus: vñ ꝫm eū/ hoc est synteresis in pra
cticis: qđ intellect⁹ (vt distinguit ꝯ alios habit⁹ in=
tellectuales) est in speculatiuis: ⁊ cōsciētia act⁹ est
quo sciētia applicat ad agēda. ¶ Sed sctūs Bona.
de hoc tāgit tres opi. in suo scđo disti. xxxix. q. iij. C
¶ Una φ synteresis est superior pars rōnis. Cōsciē=
tia aūt est habit⁹ eiusdē quo regit inferiora. ¶ Scđa
opi. ponit differentiā inter cōscientiā/ synteresim/
legē nature ⁊ liberū arbitriū. Nam prima tria respi
ciunt potentias rōnales siue cognitiuas siue appe=
titiuas inquantū mouentur motu nature ad bonū:
sed liberū arbitriū respicit potētias rōnales/ inquā
tum mouentur deliberatiue ad bonū vel ad malū.
Cōsequenter dicit φ synteresis dicit potentiā: con=
scientia habitū: lex naturalis obiectū. Uel syntere=
sis est habit⁹ vniuersalis: cōsciētia est habit⁹ parti=
cularis: lex nature extēdit se ad vtrunqz. ¶ Tertia
opi. cui ipse consentit: dicit φ queadmodū ab ipsa
creatione anime intellect⁹ hz lumē qđ sibi est natu
rale iudicatoriū dirigēs ipm in cognoscēdis: ita vo=
luntas seu affectus hz naturale quoddā pōdus di=
rigens ipm in appetēdis. Sicut ergo cōscientia nō
nominat ipm iudicatoriū nisi inquantū dirigit ad
opera moralia: sic synteresis nō nominat illud pon
dus volūtatis siue volūtatē cū pōdere: nisi inquātū
hz illā inclinare ad bonū honestū. Et queadmodū
nomē cōscientie pōt accipi ꝓ potētia sic habituata/
vel pro tali habitu potētie: sic etiā synteresis. Usita=
tiori tn̄ modo loquendi/ synteresis magis nominat
potentiā habituatā ꝙ habitū: ⁊ cōsciētia visitatiori
mō loquendi magis noiat habitū perficientē intel=
lectū practicū ꝙ potētiā. ¶ Scot⁹ tz φ tā synteresis
ꝙ cōsciētia sint habit⁹: synteresis pncipioꝝ practi=
coꝝ: ꝯsciētia sit habit⁹ cōclusionis ex principijs de=
ducte. ¶ Ut aūt inuestiget q harū opinionū sit ꝓba
bilior attendere opz cōditiones seu ꝓprietates que
cōiter a sanctis attribuunt synteresi ⁊ conscientie.
¶ Pro quo notandū tertio/ φ synteresi attribuit in= Nota. 3.
stigare ad bonū ⁊ remurmurare malo. Item φ est D
scintilla rationis nō extinguibilis. Hec innuuntur
in glo. super. c. j. Ezec. vbi dicit φ per faciē aialis si=
milem aquile desuper ipsorū quatuor: intelligunt
synteresim: que scintilla cōscientie in Cain qz nō ex
tinguit: hoc quo ad tertiū. Et quo ad prima duo dr
ibi/ φ anime rōnabilitatem/ irascentiā ⁊ cōcupiscē=
tiam ad hoiem/ leonē ⁊ ad vitulū referūt: rōnabili=
tatē in cerebri arce: feritatē atqz iracundias in felle:
voluptatum cupidinē in iecore. Primūqz per faciē
hois: scđm per faciē leonis: tertiū per faciē vituli in=
telligentes. Et subdit de synteresi/ ostendens eius
differentiā a predictis dicens. Uicti voluptatibus
vel furore: ⁊ ipsa interdū rationis decepti similitu=
dine nos peccare sentimus: synteresis quam ꝓprie
aquile deputāt nō se miscentē trib⁹: sed ipsa errata
corrigentē: hic est spūs q interpellat ꝓ nobis gemi
tib⁹ ienarrabilib⁹. Hec gl. paucis ꝓ clariori intelle=
ctu mutatis. Cōscientie aūt attribuit testificari/ li=
gare/ vel mitigare/ vel etiā accusare/ remordere aut
reprehēdere: nā cū cognoscim⁹ nos aliqđ fecisse vel
nō fecisse ꝫm illud Eccl's. vij. Scit cōscia tua q: ⁊ tu
crebro maledixisti alijs: ꝯscia nr̄a testificat. Dū vero
iudicam⁹ aliqđ faciendū vel nō faciēdū: dr cōscien=
tia ligare vel instigare. Cū etiā iudicam⁹ factū ali=
qđ bene vel male factū: dr cōsciētia excusare vel ac=
cusare seu remordere. hec Thom. vbi supra. art. xiij.
¶ Ex his colligi pōt/ φ q: synteresis in oibus ponit
quoddā naturalr iclinās ad bonū ac remurmurās
malo iextinguibile: nō pōt esse act⁹ rōnis vel volū=
tatis: q: null⁹ talis est sp in hoie cū in pncipio crea=
tionis aia sit tanqz tabula rasa ⁊c. iij. de aia. Nec est
habitus aliquis acquisitus eadē rōne. Sed erit vel
habitus innat⁹ insepabilis ab aia si ponit: vel ipsa=
met potētia ad bonū necessario ⁊ naturaliter incli=
nata. ¶ Silr cōsciētia qua mutabilis est ⁊ nūc recta

nūc erronea: nūc testificās: nūc ligās: nūc accusans vel excusans, circa operationes ꝛ facta ꝑticulares. ꝛ particularia erit aliqḋ dictamē ostēdēs aliqḋ faciēdū⁹ vel male aut bñ factū. ¶ In ꝓcessu aūt ī ꝓ opadū ꝯcurrit potētia intellectiua ꝛ volūtas intellect⁹: vt ostēdēs operandū ꝛ dictās. s. illud quo fieri ostēsum est ad operādū: volūtas vt iperās ꝛ eligēs. ¶ Intellect⁹ ostēdēdo ꝛ dictādo ꝓcedit a principijs ꝑ se notis/ad cōclusiones imediatas ꝛ mediatas: q̄ significāt aliqḋ opandū/acceptādū vel fugiendū. Principijs at̄ appreheñsis terminis intellect⁹ dissentire nō pt tā practicis q̄ speculatiuis: hoc aūt assentire cōuenit intellectui ex cōditione sue nature: nec ꝓpter hoc opꝫ ponere habitū innatū: qꝛ posita aīa intellectiua ꝛ apprehēsione ṗncipij/oīb⁹ alijs semotis/statim assentit sine quocūqꝫ hitu: exēpli cā. Intellect⁹ practic⁹ ex illo ṗncipio: oē honestū est faciēdū: cui naturalr̄ assentit apphēsis ꝛ intellectis terminis coassumpta illa minore. Honorare parētes est honestū: ꝯcludit q̄ parētes sunt honorādi. Silr̄ ex illo principio: oē debitū est soluēdū: obedientia deo est debita ꝯcludit: ergo obediētia deo est soluēda. Uñ dicit Alex. de ales par. ij. q. vij. q̄ synteresis ē potētia naturalr̄ habituata intellect⁹ nat⁹ assentire maiori illi est synteresis: ꝛ si ponit̄ habit⁹ innat⁹ hic simplr̄ est synteresis: qꝛ est aliqḋ inextinguibile in hoīe instigās ad bonū ꝛ remurmurās malo. In hoc em̄ istigat ad bonū: ꝛ malo remurmurat: qꝛ dictat assensū de bono faciēdo: ꝛ malo fugiēdo i vniuersali: siqdē huic naturalr̄ assentit: bonū est faciēdū: malū fugiēdū: assensus ꝟo hoꝝ ṗncipio ꝛ hitus acqsit⁹ sunt effect⁹ synteresis: assensus quidē immediatus, habit⁹ aūt mediat⁹: q̄ ꝑ tāto nō sunt synteresis: qꝛ inextinguibileꝫ sunt: nō em̄ sunt coeue aīe: sed acqrunt̄ ꝑ aīam: sunt em̄ act⁹ aīe: assensus autē ꝯclusiōis illate/ꝛ habit⁹ derelict⁹ ex assensu est cōsciētia actualis ꝛ habitualis: hic em̄ assensus dictādo aliqḋ faciēdū aut factū esse: aut accusat vel excusat: dū fuerit cōclusionis significātis aliqḋ sic faciēdū: aut sit bñ vel male factū: nō em̄ aliter testificat̄/ligat/accusat/remordet/aut excusat/nisi dictādo. s. qꝛ est assensus aut habit⁹ ꝓpōnis hmōi significantis: seu qꝛ assentit actu vl̄ hitu ꝓpōni hmōi significāti: ꝛ si ꝓpositio fuerit vera est cōsciētia recta: si falsa est consciētia erronea: hoc ḡ est cōsciētia in practicis qḋ scia in speculatiuis: nisi q̄ scia frequēti⁹ accipit̄ ꝑ habitu: ꝛ cōsciētia frequenti⁹ ꝑ actu. ¶ Posset ergo synteresis sic describi. Est potētia nata assentire naturaliter ṗncipio practico euidēti ex terminis dictāti. i. significāti in vniuersali aliqḋ operandū/appetendū/vel fugiēdū. Dr̄ potētia: ꝑ hoc excludit̄ act⁹ ꝛ habit⁹ acquisit⁹. Dicit̄ nata assentire: qꝛ nō opꝫ q̄ actu assentiat: qꝛ etiā potētia dr̄ synteresis/ dū actu nullū ṗncipiū apprehēdit. Dr̄ naturalr̄. i. statiꝫ apprehēsis terminis: qꝛ nō reqrit ꝓbationē vel discursum ad hoc q̄ assentiat: sed ex cōditione sue nature statim apprehēsis terminis nō pōt nō assentire. Dr̄ principio nō practico: qꝛ non dr̄ synteresis respectu ṗncipij speculatiui. Qḋ seqt̄ dictāti ꝛc. declarat hoc q̄ dr̄ principiū practicū. Dr̄ euidēti ex terminis: qꝛ respectu ṗncipij euidētis ꝑ experiētiā nō dr̄ synteresis: eo q̄ tale ṗncipiū apprehēsuꝫ pōt ignorari. Addit̄ in vniuersali: ad excludēdū cōsciētiā q̄ est ꝯclōnis practice in ꝑticulari dictantis ꝛc. ¶ Cōscientia aūt est notitia adhesiua actualis vel hitualis ꝯclōnis dictātis. i. significātis in ꝑticulari aliqḋ bene ꝛ laudabilr̄ eē operādū vel omittēdū: aut enuntians opationē aliquā fieri aut factā eē/ omitti vel omissaꝫ fuisse enūtiās. i. significās. ¶ Particule satis patēt ex ṗmissis: nisi q̄ hoc attēdat q̄ dr̄ in particulari dictātis esse operandū ꝛc. per qḋ ptꝫ q̄ nō quelibet notitia cōclusionis practice dr̄ cōscientia nō em̄ illi⁹ qui tātum ostendit modū agendi: sicut cōclusiones artium mechanicarū: que ostēdunt modū agēdi: nō tamen dictant aliquid esse agendū. vt dictū fuit. q. ꝑeñ. ꝓlogi. Sed solū illa notitia q̄ ad prudentiā aut moralē scientiā ꝑtinet cui cōformiter voluntas elicit vel difformiter bene vel male operat̄: ꝛ ideo additum est etiā bene ꝛ laudabiliter. Et tantū de illo articulo. ¶ Quantū ad scd̄m articulū est conclusio prima. Synteresis q̄ est scintilla conscientie: non est actus, vel habitus in voluntate. Probat̄: qꝛ synteresis est aliqḋ necessario dirigēs saltē in vniuersali ad operationē iustā ꝛ rectā: sed nihil tale ꝑtinet ad voluntatē. Nihil em̄ qḋ est in voluntate necessario inclinat: ergo nō est aliqḋ ꝑtinens ad voluntatē. Cōsequentia nota. Maior ptꝫ ex cōditionib⁹ synteresi attributis: nā inclinat ad bonū ꝛ remurmurat malo: ꝛ hoc necessario: qꝛ scintilla inextinguibilis: igit̄ nō pōt nō inclinare ad bonū: ꝛ ita necessario inclinat ad bonū. Minor ꝓbat̄: qꝛ cū voluntas sit potentia libera cōtingenter tendēs in q̄libet obiectū et vltimū finē: vt ptꝫ dist. j. lib. j. nihil ad ipm ꝑtinens necessario inclinat ad hoc vel ad aliud obiectum. ¶ Scd̄a cōclusio. Synteresis q̄ est scintilla rōnis ꝑtinet ad partē intellectiuā hoīs. Probat̄: qꝛ ꝑtinet ad partē hoīs rōnalem: ꝛ nō ad voluntatē ex cōclusione ṗcedenti: ergo ad partē intellectiuā. Cōsequētia nota: qꝛ pars rōnalis hoīs illas potētias tm̄ includit intellectū. s. ꝛ affectū q̄ est volūtas. Maior ab oībus est cōcessa: quia synteresis ꝑtinet ad partem superiorē hoīs q̄ est rōnalis. Minor est ꝯclō ṗcedēs. ¶ Tertia cōclusio. Synteresis q̄ est aliqḋ intellect⁹ nō est act⁹ neqꝫ habit⁹. Probat̄: qꝛ nō est habit⁹ acqsitus: quia synteresis est semper in hoīe: qꝛ scintilla inextinguibilis: sed null⁹ act⁹ vel habit⁹ acq̄sit⁹ est semꝑ in hoīe. Nec est habit⁹ innat⁹: qꝛ talis nō est ponend⁹. i. nomē synteresis supponit ꝓ potētia intellectiua cōnotans eā natā assentire ṗncipijs practicis vt deductū est in notabili tertio: ergo. conclō vera. ¶ Quarta cōclusio. Synteresis est potētia intellectiua realiter principijs practicis ex terminis euidentib⁹ nata assentire naturalr̄. Probat̄: qꝛ potentie intellectiue cōueniunt cōditiones seu ꝓprietates synteresi attribute: ipsa em̄ est q̄ assentiendo principijs practicis euidētib⁹ ꝛ necessarijs dictātibus aliqḋ operandū instigat ad bonū: ꝛ dissentiendo ꝯrijs remurmurat malo. Nā cū principia practica dictātia seu significātia aliqḋ esse operādū semꝑ ꝯcordēt recte rōnī: ꝛ intellect⁹ eis apprehēsis/nō pt nō assentire: stimulat ad bonū/inquātū totū liberū arbitriū hꝫ vnā cām partialē recte dispositā: qꝛ recte dictātē cui si se cōformauerit: volūtas erit semꝑ recta: si se difformauerit praua. Et hec potētia intellectiua est naturale lumē ꝛ naturalis scintilla q̄ extingui nō potest: quia nō pōt: non assentire principio ex terminis euidētib⁹. Ipe qꝫ intellect⁹ est in/oī aīa rōnali: veri⁹ est ipa aīa rōnalis. Itē synteresis est in aīa rōnali: ꝛ nō habit⁹: nec passio. i. act⁹: ergo potentia ꝛ nō affectiua: qꝛ illa non necessitat̄ respectu cuiuscūqꝫ obiecti intellectualis. ¶ Quinta ꝯclusio. Nō in volūtate est ꝯsciētia: sed in intellectiua potētia. Probat̄: qꝛ ꝯscia est habit⁹: vel assensus conclusionis practice dictātis aliquid operandū esse vel omittēdū: aut testificās operatū esse vel omissum: talis aūt est act⁹ vel habit⁹ intellect⁹: ergo cōclō vera. Cōsequētia nota cū minore. Maior ptꝫ ex dictis in primo arti. ¶ Sexta cōclusio. Cōscientia est act⁹ vel habit⁹ assensiuus nō apprehēsiu⁹. Probat̄: qꝛ eiusdem obiecti eodē modo apprehēsi pñt esse ꝯrie cōsciētie: stāte eadē apprehēsione: ergo apprehēsio obiecti nō est cōsciētia. Cōsequētia nota. Antecedens ptꝫ: qꝛ in diuersis intellectib⁹ simul aut in eodē intellectu successiue stāte illo obiecto: grā exēpli. In illa ꝓpositione: in casu licite est iurandū: eodē modo apprehēsio pñt esse ꝯsciētie ꝯrie: qꝛ pōt vnus assentire/ali⁹ dissentire q̄ sunt act⁹ ꝯrij: ꝛ silr̄ habit⁹ consequentes: ꝛ ꝑ ꝯñs cōsciētia nō est actus aut habit⁹

Articu. 2. Conclu. 1. F

Conclu. 2.

Conclu. 3.

Conclu. 4. G

Conclu. 5.

Conclu. 6.

apphesiuus: cū idē numero vel specie sibiipsi nō cō trariet. ¶Quātum ad tertiū articulū dubitat pmo

Articu.3. Dubium.1. H

Utrū synteresis posset p peccatū extingui: z vr q sic qr in demonibus z obstinatis peccatorib⁹ via toribus nihil est qd inclinet ad bonū: igit in eis nō est synteresis. Tenet ꝯña: qr ppriū est synteresi instigare z inclinare ad bonū. Antecedēs ptz p illud glo. sup Ezech. c.j. loquentis de synteresi dicit. Hāc (cū sicut in Prouer. dicit. Impius cum in pfundum venerit contēnit) sepe pcipitari videmus z suum locum amittere: cū quidā sine pudore peccant: quib⁹ merito dicitur. Facies meretricis facta est tibi: noluisti erubescere. ¶Ad illud dubiū respondet sctūs Bonauen. q. v. huius dist. q synteresis quantum ad actum impediri potest: sed extingui nō potest ideo autem extingui non potest qr cū dicat quid naturale: non potest omnino auferri: vnde glos. Luc. x. super illud. Abierunt semiuiuo relicto. Immortalitatem exuere fm rationis vsum omnino abolere non possunt: quin homo possit sapere z deum cognoscere. Nec vnq̄ vitiū delet extrema nature vestigia q̄uis sūt actus eius omnino auferri vel extingui nō possit: potest tñ ad tēpus impediri/siue propter tenebrā obcecationis: siue ppter lasciuiā delectationis siue ppter duritiē obstinationis. Propter tenebrā obcecationis impeditur ne malo remurmuret: Eo q malū credit esse bonū: sicut in hereticis qui morientes pro impietate erroris/credūt se mori p pietate fidei: z ideo remorsum nō sentiunt: sed magis propter gaudiū fictū z vanū: propter lasciuiam delectationis: aliq̄n enim in peccatis carnalib⁹ ita absorbet homo vt remorsus nō habeat locū: qr carnales hoies tāto ipetu delectationis ferunt: vt rō tūc nō habeat locū. Propter duritiā obstinationis et impedit synteresis ne ad bonū stimulet: sicut in dānatis: qr adeo sunt in malo obstinati: vt nunq̄ possint ad bonū inclinari. Et ita synteresis quātū ad instigationem ad bonū sempiternū hz impedimētū: z ppterea quātū ad illū actū pōt dici extincta: nō tñ est extincta simpliciter: qr hz aliū vsum. s. remurmurationē: nā fm illū vsum fm quē synteresis hz pongere z remurmurare cōtra malū maxime vigebit in dānatis: z hoc pūt remurmuratio tz rōnē pene: non pūt tenet rōnē iustitie: qr illa remurmuratio erit ad cōmendādā diuinā iustitiā: nō ad eliciēdā fructuosam penitentiam: hec ille. ¶Sed hec responsio vr extēdere nomen synteresis ad ꝯsciētiā siue ad actum rationis deliberatiuū: sicut etiā glo. super Ezechie. videt synteresim extēdere ad ꝯsciētiam: vnde in auctoritate allegata ex glo. Ezechie. dr. Hāc tñ cōsciētiā q̄uis in prima parte auctoritatis nominat synteresim quā vocat scintillam cōscientie que in cain nō extinguit. ¶Unde clarius rñdetur ad dubiū/ q de synteresi possumus loqui quātū ad id qd est: vel quātū ad actū eius. Quātū ad pmū est ipsa potētia intellectiua: z illa est ipsa natura rationalis que manet in demonibus z dānatis. Quātū ad actum possumus dupliciter loqui: vel quātū ad actū imediatū: z hic est assensus practic⁹ principij euidentis ex terminis: z quātū ad hūc extigui nō pōt: pōt aūt impediri /nō pōt extigui quin apphēsis clare terminis assentiat: sic em demones z dānati apprehensis principijs assentiunt: alioquin non remurmurarent: qr remurmurare nihil aliud est/nisi certe z euidenter cognoscere: ꝯtrarium principij practici fieri nō debere: sicut instigare ad bonū: nihil aliud est q̄ assentire z cognoscere principiū: ostendēs aliquam operationē esse bonaz z iustā/eāq fieri debere. hoc autem nouerunt demones z dānati: nouerūt em se praue velle agere z peccare: verum impediri pōt: qr potest ratio turbari tātū penis vel delectationib⁹ aut alia dispositione necessaria q terminos principij clare apprehendere nō pōt: aut se ad ipsuz principiū couertere ipsum aduertendo: z sic impeditur quātū ad assensum. ¶Possumus etiā loqui de synteresi quātū ad actum mediatū. s. quātū ad act⁹ deductos ex principijs de liberatione media: qui act⁹ sunt act⁹ imediati ꝯscientie: z quātū ad illos impediri pōt/sicut et cōsciētia pōt errare. ¶Et p hoc ptz rñsio ad dubiū/q synteresis quātū ad potētiā extingui nō pōt manēte natura rōnali. Quātū ad actum immediatū nō pōt extingui sic q dissentiat principio: pōt nō assentire principio: qr pōt ipsum nō apphēdere: quātū vero ad actū mediatū idē est dicēduz qd dr de cōsciētia: qr actus mediatus synteresis est actus immediatus cōscientie. ¶Ad rōnē in propositione dubij motam dr/q in voluntate damnatoruz nihil est. i. nullus habitus vel actus qui ad bonū bñ operandū inclinet: secus in intellectu: manet em in eis cognitio boni z mali: alias tolleret ab eis remorsus z vermis. Et si inclinare est ostendere siue dictare bonū: conced it q in eis intellectus inclinat ad bonū: qr dictat bonū faciēdū esse: sz volūtas nō sequtur inclinationē. ¶Ad auctoritatem. glo. ptz q loqtur de actu voluntatis: qui est effectus remot⁹ synteresis z cōscientie: nā cōtēnere z peccare ad volūtatē ptinēt: similiter z obstinatio/sinderesis z ꝯsciētia ad rōnē. ¶Scdo dubitat. Utrū cōsciētia liget hominez ad faciendū ea que dictat faciēda z omittēdū que dictat omittēda.

Dubiuz.2. I

¶Pro solutione notādum/ q dubiū nō q̄rit de qualibet ꝯsciētia: nō em de illa q̄ solum est testificatiua alicuius facti. Illa em nō ligat nisi forte improprie ad credēdū suo testimonio. Improprie dico: qr ipsa est met credulitas seu assensus ppositionis testificantis: nihil aūt ppie ligat seipm vt hic loquimur de ligatione. Querit aūt de ꝯscientia que est assensus ppositionis dictantis aliqua facienda ve omittenda: in hoc autē cōscientia dictat aliquid faciendum vel omittēdū: qr est assensus ppositionis significantis tale aliquid esse lege ꝯstitutuz vel ordinatum. Cōtinet autē lex in scripturis nobis tradita pcepta/phibitiones/ consilia/ informationes z exhortationes. Precepta obligant ad aliquid faciendum. Prohibitiones ad aliquid vitandum. Cōsilia ad aliquid perfectius non tñ saluti necessariuz persuadent. Informationes modum exequendi consilia z precepta ꝯuenientē tradunt. Exhortatiōes velut preces amicabiles ad predicta hilariter perficienda inducunt. Sola ergo precepta z prohibitiones obligant ad exequendum aut omittēdum precepta aut prohibita. Cetera nō obligant nisi ad nō contēnendum. Cōsciētia vero est quasi preco legis Ostendit em nobis legis dictamina dictans/assensiue hec vel illa esse legis precepta phibitiones/vel cōsilia: z ita ligat auctoritate legis quam nobis isinuat aut insinuare putat. Opinio enim nostra nobis legem facit: vt dicit beatus Amb. lib. de paradiso. ¶Per hoc ad dubium dr/q ꝯscientia recta ligat nos eo modo quo dictat legem nos ligare: hoc est si dictat aliquid esse preceptum: ligat vt peeptum: si dictat esse cōsilium: ligat vt cōsilium. Et breuiter sicut peo iudicis ligat eum cui insinuat iudicis mādatum: nō virtute sui: sed virtute mandati iudicis. Ita ꝯscientia q est vere peo z nuncius legis. ¶Uerum qr duplex est ꝯscientia: recta z erronea. Recta q̄ est conformis legi. Erronea que est difformis legi. Recta obligat vt dictum est. Erronea etiā obligat/ sz nō sicut recta: nō em obligat ad faciēdum qd ꝯtra legē dictat credēs se ꝯformiter legi dictare: qr tunc obligaret cōtra legē. Et per cōsequēs teneret quis facere ꝯtra legē: z cum lex obligat ad sui obseruantiā: quis simul obligaret ad opposita incōpassibilia qd est absurdum. Obligat ergo ꝯsciētia erronea ad deponēdum eā/nō vinculo ꝯsciētie hoc dictantis: qr creditur nō erronea: sed vinculo diuini pcepti: qr dr. Eccli. xvij. Non demoreris in errore. Itē quia lex diuina vetat cōtemnere deum: qui autē agit ꝯtra cōscientiam qua credit deum aliquid prohibuisse: sz

nota:

erret contēnit deum: hoc aūt vitare nō pōt nisi deponendo cōscientiā: ergo tenet̄ deponere cōsciētiā.
L ¶Ex illo duo inferuntur. ¶Primū ꝙ oīs agēs contra ɔsciaꝫ cōtrariū precepti ue dictantē/ peccat mortaliter. Ptꝫ per glo. Rom. xiiij. Omne qd̄ nō est ex fide: peccatū est. Glo. Qd̄ nō est ex fide. i. qd̄ est contra ɔsciētiā petm̄ est. Et pꝫ rōne: qꝛ ɔtēnit deū ɔtra cuiꝰ pceptū se facere credit. ¶Scdm̄ est: ꝙ stāte erronea cōsciētia de aliquo necessario ad salutē: qd̄ saluti repugnat. i. qd̄ est ɔtra legē dei: talis est pplexus. Ut exēpli cā. Si ɔscia petri dictaret eū debere adulterari. vt cōuerteret adulterā ad fidē. Manēte illa ɔscia: petrus est pplexus: quia nō pōt sic manēs euadere peccatū mortale: si agit fm̄ ɔsciētiā: agit cōtra legē diuinā quā tenet̄ scire: ꝛ sic peccat mortalr̄: si omittit: ɔtra ɔsciam/ iterū edificat in gehēnā ɔtemnēdo Uerū nō est simplex perplexus: qꝛ ptꝫ sibi via euadēdi. s. deponere ɔsciam erroneam: qd̄ si nō facit ex sua culpa est pplexus. ¶Sed diceres: quid si esset error inuincibilis. Rn̄detur dicēdū est vt supra dis. xxij. Nā in tali casu tenet̄ se cōformare cōscie ꝛ nō legi diuine oppositum precipiēti quam ignorat: non enim obligat lex nisi scientem legē vel scire debentem. Uult aūt deus ꝙ voluntas se conformet ɔsciētie non culpabili. Talis autem est cōscientia erronea errore inuincibili.

Distinctio. xl.

Sit ō prauitate peccati quātū ad actū volūtatis interiorē: cōsequenter in quatuor distinctionibus sequentibus agit de eadē quātuꝫ ad actū exteriorē. Et pmo de peccatis in gnali. Scdo de quodā pctō. s. in spm̄sanctū in spāli, distinctione. xliij. seu penultima. ¶Circa primuꝫ primo agit de peccato actus exterioris quātū ad finis intētionē. Secūdo quantū ad principiū mouēs fidē. s. ꝛ volūtatē/ distinctione. xlj. Tertio quātū ad eius variā distinctionē/ dist. xlij. ¶Snīa huiꝰ distinctionis in sequētibus tribus cōclusionibus colligitur. ¶Prima cōclusio. Licet oēs actus in quātū natura quidaꝫ sint boni: quidam tn̄ simpl̄r nō boni: sꝫ mali sunt dicēdi. ¶Scd̄a cōclusio. Nullus actꝰ bonus esse poterit/ si non causam bonā ꝛ finem bonū habuerit. ¶Tertia cōclusio. Quedaꝫ cōstat esse peccata que nulla bona intentione sunt facienda. Has in textu magister multipliciter deducit.

Questio vnica.

A

Irca hāc distinctionem querit̄. Utrum ex sola intentione finis attēdat̄ bonitas opis. ¶Positis notabilibꝰ ac cōclusionibus p articulis primo ꝛ scdo: mouebūtur dubia et soluent̄ per articulū tertium. ¶Quātū ad pmū sup-

Articu. 1. Nota. 1. ponit̄ nūc ex dictis in tertio dist. xxiij. q. j. ꝙ opꝰ bonū moraliter/ est opꝰ elicitū aut imperatū conformiter ad dictamen recte. i. inculpabilis rōnis. Et quoniā multa dictat rō recta debere conuenire actui vt sit rectus: ex pluribus dependet eius ratio bonitatis. ¶Nam prima rō bonitatis eius/ est cōuenientia eius ad efficiens: puta qꝛ est ab efficiente libero. Cōmune em̄ est tā actui virtuoso/ ꝙ̄ vitioso/ ꝙ libere eliciantur seu producātur: neqꝫ enim actꝰ est laudabilis: neqꝫ vituperabilis nisi sit a libera voluntate. In inuoluntariis em̄ neqꝫ laudamur neqꝫ vituperamur. iij. Ethicoꝝ. Scdo requirit̄ conueniētia actꝰ ad obiectū: qd̄ si est cōueniēs fm̄ dictamen rationis idest tale quale/ recta ratio dictat: actus dr̄ bonus ex genere: qꝛ est adhuc indifferens ad reliqua ad bonitatē actus requisita: sicut genus indifferēs est ad differentias ipsum diuidētes. i. indifferēter quolibet peccato. Et intelligēdū est de obiecto primario siue pncipali nō de secūdariis: qꝛ etiam circūstātie sunt obiecta secūdaria saltem respectu actꝰ interioris eliciti: vt in tertio. q. j. di. xxiij. dr̄. Requirit̄ deinde cōueniētia actus ad circūstantias siue obiecta secūdaria quoꝝ principalis est finis: vt scꝫ ille finis intēdat̄ quē rō recta dictat esse intendendū. Nec tn̄ finis sufficit: sꝫ requirit̄ etiā circūstātia forme. i. modi: vt fiat quō fieri debere rō recta dictat. Deinde sequuntur circūstantie magis extrinsece: puta loci ꝛ tēporis ꝛc. Illa satis patent ex Eth. ꝛ declarabunt̄ in tertio vbi tractari solet de virtutibus. ¶Scdo notā- Nota. 2. B
dū ꝙ nomē intentio apud sanctos dupl̄r accipit̄ vt vult sanctus Bonauē. q. j. huius dist. Uno modo intētio dicit volitionē finis simpliciter. Alio modo dicit volitionē finis ad quē aliqd̄ mediū ordinat̄: ꝛ ita supponit p volitione finis: ꝛ ɔnotat mediū seu aliquid in ipsum ordinatū. ¶Et fm̄ hoc dupl̄r attēditur bonitas intētionis. Uno modo dr̄ intētio bona tm̄ rōne finis qꝛ est volitio talis finis: quē recta rō dictat volēdū nō curando de mediis: sic oīs volitio honestatis/ pacis/ dilectionis dei ꝛ primi pter se/ dr̄ intentio bona. ¶Scdo modo dr̄ intētio bona nō tm̄ rōne subtracti: sed etiā rōne cōnotati: hoc est nō tm̄ rōne eius qd̄ volit̄ pter se sꝫ etiā rōne medioꝝ que ordinant̄ in sic volitū. Et sic dr̄ intētio bona/ in quo est bona ꝛ pfecta ordinatio opis ad finē intentū bonū: ꝛ ita ad bonitatē intētionis requirit̄ vtrūqꝫ ꝛ bonitas finis ꝛ recta ordinatio medioꝝ ad fineꝫ. Hec em̄ duo necessario requirunt̄ ad hoc ꝙ oculus sit simplex: sicut dicit beatus Bern̄. ad Eugenium. s. ꝙ veritas sit in electione: ꝛ charitas in intentione hoc est dicere ꝙ tunc est oculꝰ mentis simplex siue intentio bona: qn̄ hoc amat finaliter quod est amādum: ꝛ eligit qd̄ est eligendum. Et hoc modo simpliciter verum est si oculus est simplex: totum corpus lucidum erit: qꝛ intentione existente hoc modo bona: opus est bonum. Hec de articulo primo. ¶Quā-
tum ad scdm̄ articulum est ɔclusio prima. Accipien- Articu. 2. Conclu. 1. C
do intētionem primo modo/ ad bonitatē operis nō sufficit bonitas intentionis. Probat̄ cōclusio: qꝛ ad bonitatem operis requiritur conuenientia obiecti et integritas omnium circunstantiarum: quas recta rō adesse debere dictat actui. Sicut econuerso/ ad maliciam sufficit defectus alicuius horum que recta ratio dictat adesse debere: sed stat intentionē finis esse bonam: ꝛ tamen deficere vel obiectum debitum/ vel alias circunstantias vnam ad plures: ergo stat intentionem esse bonam ꝛ opus esse malū Consequentia manifesta. Et maior patet: qꝛ bonuꝫ est ex causa integra: malū aūt omnifariam: vt dicit Diony. et consonat phs. ij. Ethico. Minor probatur qꝛ si quis furat̄ diuiti vt subueniat pauperi: intētio quidem bona est: qꝛ finis. s. subuenire pauperi bonꝰ est: ꝛ tamen deficiunt ibi rectitudo obiecti: qui a dat de non suo: ꝛ modi/ ꝛ circunstantiarum ceterarum: ꝛ sic de multis aliis. Ut si quis mentitur vt liberet innocentem: aut interficit persequentem non interueniente legitime auctoritatis potestate/ in quibꝰ Conclu. 2. D
finis bonus est: electio autē contra dictamen rōnis mala. ¶Corollariū ꝙ bonitas finis non excusat male eligentē. Patet per illd̄ apl̄i ad Rom. iij. condemnatis dicentes. Facimus mala vt eueniant bona. ¶Scd̄a conclusio. Ad malitiam operis sufficit malitia intentionis. Probatur ex probatione pme cōclusionis: nam ad hoc vt opus aliqd̄ sit malū: sufficit defectus vniuscuiusqꝫ requisitoꝝ ad opis bonitatē: sed ad operis bonitatē requirit̄ bonitas itētionis: vt pꝫ ex notabili secūdo: ergo eiꝰ defectꝰ sufficit ad malitiā operis: sed vbicūqꝫ est intētio mala: deficit intētio bona: qꝛ ɔtraria simul stare nō possunt: ꝛ per cōsequēs intētio mala sufficit ad malitiā operis. Nō tn̄ requirit̄ semp intētio mala: qꝛ pōt opatio esse mala intētione existente bona pter defectum alterius circunstantie. ¶Tertia cōclusio. Bonitas intentionis dicta scdo modo sufficit et requirit̄ vt Cōclusio. 3.

bona sit operatio: probatur: quia ista bonitas includit integritatē omniū requisitorū: quia finis ⁊ mediorū. Talis aūt integritas requiritur ⁊ sufficit ad bonitatē cuiuslibet operis: vt dictū est: ergo ꝯclusio vera. Et de intētione bona illo modo accepta/ intelligēde sunt auctoritates sctōꝝ inuentiū ꝙ ex intētione dicit opus bonū vel malū: vt illa Ambro. Affectus tuus operi tuo nomē imponit. Et illa saluatoris. Non pōt arbor bona fruct⁹ malos facere: vbi ꝑm Ambro. per affectū/ ⁊ arborē bonā ꝑm saluatorē intelligit intētio bona scdo modo dicta. ¶ Quantū ad tertiū articulū est primū dubiū. Utrū quātitas boni operis cōmēsuret quātitati bone intentionis: quod est querere. Utrū opus bonū sit tantū bonū/ quāta est bonitas intētionis. ¶ Rñdet hic sanctus Bonauen. per distinctionē intētionis similē ei que dicta est in primo articulo/ scʒ ꝙ quātitas intētionis pōt dupliciter attēdi. Aut rōne actus intēdēdi: aut rōne obiecti intēti qđ est finis tantū: ⁊ cōformiter tantū ⁊ quantum possunt accipi noialiter: et sic respiciūt intentū: vel aduerbialr: tūc respiciūt actū intendēdi. Primo modo quātitas opis nō cōmēsurat quātitati intētionis/ quātū ad bonitatē ⁊ maliciam: qꝛ opus exteri⁹ factū nō semp cōmēsurat ei qđ intētio intēdit. i. fini. Frequēter em̄ hō intēdit facere magnū bonū ⁊ facit paruū: qꝛ modicā hʒ charitatē: sic etiā in malis. Non semper qui intēdit parū peccare/ parū peccat: lʒ qui intēdat multū peccare/ multū peccet: ⁊ si actus sit modic⁹. Scdo aūt modo accipiēdo sic quātitas opis attēdit ex quātitate intētionis quātū ad bonitatē ⁊ malitiā: qꝛ quātus est actus intēdēdi in bonitate ⁊ malitia intēsus ex oib⁹ circūstātijs: tātus est actus exterior bon⁹ aut mal⁹. Omne em̄ meritū ⁊ demeritū actus exterioris reducit ad actū volūtatis interiorē: ⁊ ideo ꝑm intentionē bonitatis actus interioris mēsurat bonitas actus exterioris. Sic de malitia. ¶ Scdo dubitat. Utrum intētio bona absqꝫ ope exteriori sufficiat ad merēdū vitā eternā. Rñdet sanct⁹ Bonauē. q. iij. hui⁹ distinguēdo: quia aut habēs bonā intētionē hʒ facultatē bene operādi/ aut nō. Si nō hʒ facultatē: cum nemo obligatur ad impossibile: sola plenitudo volūtatis eterne sufficit ad meritū sine opere exteriori. Si aūt adsit facultas/ ⁊ offert se opportunitas: itētio nō pōt ad meritū sufficere absqꝫ exteriori operatione. Cuius ratio est triplex/ scilʒ diuini mādati obligatio: virtutis ꝑfectio/ ⁊ bonitatis plenitudo. Diuini mādati obligatio: qꝛ mādata nō solū obligāt ad volendū: sed etiā ad faciendā: ⁊ ideo qui nō implet mandatū cū possit ⁊ adsit opportunitas: pot⁹ meret irā ꝙ̄ gratiā. Uirtutis ꝑfectio: qꝛ virt⁹ est vltimū potētie: ⁊ ideo eleuat potētiā ad aliqđ magnū in qđ pōt potētia ⁊ ad arduum. Potētie aūt aie ordinant ad opera etiā exteriora: ideo virt⁹ nō est ꝑfecta/ nec vltimū potētie: nisi extendat se ad opa exteriora vltra que nō sunt alia (⁊ ita sunt vltima in que pōt potentia) dum adest facultas/ ⁊ operandi opportunitas. Extēdit se ergo virt⁹ ad opa exteriora si fuerit perfecta volūtatis plenitudo: qꝛ nō est plena: nec efficax volūtas/ nisi ponat in effectu qđ pōt: als dicit semi plena ⁊ pigra: sicut piger vult ⁊ nō vult sicut qui appetit scire ⁊ nō laborat in studio vult sciētiā imperfecte: qui ꝟo vult sciētiā ꝑfecte ⁊ efficaciter hec operatur/ ⁊ nihil negligit reqsitū ad sciētie acqsitionē: qꝛ ergo dum adest facultas: ⁊ se offert opportunitas absqꝫ opibus exteriorib⁹/ nō est mādatoꝝ dei impletio: nec virtutis ꝑfecta ratio: nec volūtatis plenitudo: ⁊ absqꝫ his nō est sufficiētia meriti. Hinc est ꝙ ad meritum vite eterne/ nō sufficit bonitas intētionis absqꝫ bonitate opis exterioris. Hec sanct⁹ Bonauē. Que intelligēda sunt dum ⁊ qñ recta ratio dictat sic esse operādū aliqua opatione exteriori: ⁊ ꝑm hoc intelligēde sunt auctoritates sctōꝝ: quorū aliq̄ vident sonare quasi sola volūtas sufficiat: que intelligende sunt dum deest facultas: aut nō est operādi opportunitas. Alie ꝙ nō sufficit volūtas sine operib⁹: que vere sunt dum adest facultas ⁊ opportunitas.

Artic. 3. Dubiū. 1. E

Dub. 2. F

Distinctio. xli.

Sit de pctō actus exterioris quantū ad intētionē finis: agit ꝯñr de eisdē quātū ad principiū fidei ⁊ volūtatis/ inuestigās an omne opus/ quod nō est ex fide sit peccatū: an etiam omne pctm̄ sit volūtariū. ¶ Colligit autē sentētia textus in trib⁹ cōclusionib⁹ que sequuntur. ¶ Prima conclusio. Quāuis quorūdā opinio omnē actum nō ex fide ⁊ charitate ꝓcedentē peccatū esse astruat: alioꝝ tñ snīa quosdā infideliū actus bonos fore: nō aūt meritorios ꝓbabiliter affirmat. ¶ Secunda cōclusio. Nullum est pctm̄ quod nō sit modo quodā volūtariū. ¶ Tertia cōclusio. Cum volūtas mala pctm̄ sit mortale: cōstat volūtatē ipsam mortale peccatū esse. Declaratio patet in textu.

Questio vnica.

Irca hāc distinctionem querit. Utrū inter humanos act⁹ aliqs indifferēs sit dicēdus. ¶ Notabilib⁹ ꝑmissis: cōclusiones subiūgent cū dubijs. ¶ Quātū ad primū notādū ꝙ ꝑ actū humanū itelligit act⁹ hois deliberatiu⁹. i. actus libere ꝓduct⁹ cū certa apprehēsione obiecti. Unde casualis fricatio barbe: aut mot⁹ manus aut pedis fact⁹ nō a ꝓposito nō dicit human⁹. ¶ Scdo notandū. Suppositis his que hʒ Ockam. q. x. ⁊ xiij. tertij sniarū. Itē que tangunt dist. xxij. q. j. collecto. hui⁹ tertij. Itē in. iij. quodli. Ockā in diuersis qōnibus: vtputa. q. xij. xiij. et. xv. Itē quodlib. iij. q. vj. in qōne de conerione virtutū. ⁊ alibi: ꝙ act⁹ indifferens dupl'r accipit. Uno modo pro actu hūano: qui nec est virtuosus/ nec vitiosus: puta ꝗ nō est elicit⁹ vel impatus cōformiter recte rōni: ⁊ ꝓpter hoc ꝙ rō sic dictauit fiendū. Necꝫ difformiter ꝯrie: lʒ difformiter ꝯdictorie/ vt si aliqs actū aliquē elicit vel imperat: nō qꝛ sic fieri debere recta rō dictauit: nec oppositū: sed qꝛ ita facere placuit/ vt opari aliqd ꝑ delectatione: qđ recta rō neqꝫ dictauit/ neqꝫ ei⁹ ꝯriū. Secūdo modo accipit actus indifferēs/ vt est actus primo indifferēs/ nec bon⁹/ nec mal⁹ moralr: potēs idē nūero fieri bon⁹ ⁊ mal⁹: nō simul/ sed successiue: vt est actus primo nō ordinat⁹ in finē aliquē: ordinabilis tñ in finē bonū/ ⁊ etiā in finē malū: vt ire ad ecclesiā: qđ primo nō ordinat in finē virtutis: ⁊ post fieri pōt ꝓpter finē laudabilē vel vitupabilē. ¶ Tertio notandū/ ꝙ actus human⁹ bon⁹ est duplex. Quidam est intrinsece bon⁹ ⁊ virtuosus: qdā extrinsece. Intrinsece virtuosus seu bon⁹ est qui est bon⁹ necessario: ita ꝙ nō pōt esse actus human⁹/ ⁊ nō esse bonus. Extrinsece virtuosus est: qui est virtuosus per coexistētiā alicui⁹ alteri⁹ actus sine quo esse potest. Et ita est cōtingēter bon⁹: qꝛ posset esse idē numero ⁊ esse nō bonus. De hoc infra dist. xxiij. q. j. in tertio. ¶ Quātū ad scdm̄ articulū est ꝯclusio prima. Aliqs actus volūtatis/ tam elicit⁹ ꝙ̄ imperat⁹ pōt esse indifferens primo modo. i. nec bon⁹/ neqꝫ malus. Illa cōclusio ꝓbat pmo de actu elicito: illo em̄ ꝓbato ptz de actu impato. Nā volūtas pōt aliquē actum elicere ꝓpter finē a se ꝯstitutū: ⁊ nō tāqꝫ dictatū a recta ratione: cui⁹ ꝯuenietiā nō dictat ratio. Et talis nec est bon⁹ moralr: neqꝫ mal⁹: ergo indifferēs. Cōsequētia nota ex qđ nois actus indifferētis primo modo accepti. Maior ꝓbat: qꝛ pōt volūtas alicui velle bene facere ex sua libertate/ absqꝫ hoc ꝙ ratio dictet illi benefaciēdū vel ei⁹ oppositū: qꝛ cū volūtas pōt sibi ꝯstituere finē ꝯ rectam rationē vt delectationē noxiā: ergo multo magis pōt ꝯstituere sibi finē qui nō est ꝯrius recte rōni. Cōsequētia nota: quia si pōt

Articu. 1. Nota. 1.

Nota. 2.

Nota. 3. B

Articu. 2. Cōclusio. 1. C

cõtra rõnẽ: põt etiã ꝑter rõnẽ. Antecedẽs ptꝫ: q꜡ volũ tas põt frui seipa aut creatura: quo casu ꝯstituit sibi finẽ ꝯ rectã rõnem. Minoꝛ ꝑncipalis ꝓbaꝭ: q꜡ talis actus sic elicit⁹ nõ est elicit⁹ ẜm dictamẽ recte rõnis ergo nõ est virtuosus: nec ꝯ dictamẽ rõnis: ergo nec vitiosus. Cõfirmaꝭ. Uolũtas põt elicere actũ ꝯfoꝛmẽ recte rationi. Ut grã exẽpli. Uelle reficere esurientem pauperẽ qꝺ ratio dictat eẽ faciẽdũ: ⁊ tñ nõ elicere ꝓpter hoc q꜡ rõ recta dictauit eẽ volẽdũ. In quo casu act⁹ non est vitiosus: q꜡ est ꝯfoꝛmis dictamini recte rõnis. Nec virtuosus: q꜡ nõ elicit ꝓpter hoc: q꜡ sic dictatũ est: qꝺ tñ reqꝛit ad hoc vt actus sit virtuosus. Pꝛobaꝭ etiã ꝯclusio de actu impato: q꜡ q̃lis est act⁹ elicit⁹ talis est ⁊ impat⁹: cũ bonitas act⁹ impati depẽdet a bonitate act⁹ eliciti: sicr ⁊ ei⁹ malicia ⁊ indifferẽtia: igiꝭ cũ elicit⁹ põt eẽ indifferẽs: etiã impatus poterit esse indifferẽs. ¶ Scꝺa ꝯclusio. Ois act⁹ imperat⁹ a volũtate siue intellect⁹ siue alteri⁹ potẽtie est indifferẽs scꝺo mõ ⁊ extrinsece. Pꝛobaꝭ ꝯclusio: q꜡ ois talis manẽs idẽ nũero põt pꝛimo esse nec bonus/nec mal⁹: ⁊ post fieri bon⁹ ac deinde malus ⁊ ecõuerso: ergo ois talis est idifferẽs extrinsece. Tenet ꝯña: q꜡ ille act⁹ ꝺꝛ indifferẽs extrinsece: q̃ põt fieri bon⁹ ⁊ mal⁹ ac mutari de opposito in oppositum. Ille ꝟo intrinsece indifferẽs: q̃ nec est bon⁹: nec malus: nec põt fieri bon⁹ neq̃ mal⁹/manẽs naturaliter idẽ nũero. Añs ptꝫ: q꜡ ois talis act⁹ manẽs idẽ in se vel in eẽ nature: põt fieri diuersa intẽtiõe. Põt em̃ oꝛdinari in diuersos fines: ⁊ ẜm hoc mutari de bonitate in maliciã moꝛalẽ: ⁊ ecõuerso. Põt em̃ ꝗs speculari ꝓpter deũ pꝛimo: ⁊ ꝯtinuare eundẽ speculationis actũ ꝓpter vanã gloꝛiã: ⁊ sicut est de actu intellect⁹ et similiter de actib⁹ exterioꝛib⁹. ¶ Tertia ꝯclusio. Aliꝗs actus elicit⁹ a volũtate nõ est indifferens: sed virtuosus necessario ⁊ intrincese. Pꝛobatur illa conclusio: q꜡ aliꝗs actus est ꝯtingenter virtuosus: ergo aliꝗs est necessario virtuosus. Tenet ꝯña: quia ois actus virtuosus cõtingenter est de se indifferẽs ad esse vitiosum ⁊ virtuosum. Si ergo sit determinate virtuosus: hoc erit per confoꝛmitatem eius ad aliũ actum interioꝛẽ virtuosum: aut ergo ille actus interioꝛ est ꝯtingẽter virtuosus aut necessario. Si scꝺm habeꝭ ꝓpositũ. Si pꝛimũ: q̃ro similiter de illo scꝺo actu sicut de pꝛmo. Et opꝫ dare tertium/ꝓpter quem secundus sit determinate virtuosus: ⁊ ita fieret ꝓcessus in infinitũ q̃ est ipossibilis: tunc em̃ nullus act⁹ esset virtuosus: q꜡ non posset deuenire ad pꝛimum ꝓpter quẽ alij dicerentur virtuosi. ¶ Quod autem omnis actus contingenter virtuosus fiat ꝟtuosus determinate per aliuꝫ actum virtuosum nouum: ꝓbaꝭ: quia non põt fieri actus non virtuosus de nouo virtuosus nisi per mutationẽ aliquã scilicet pꝛoductionẽ alicui⁹ noui aut per destructionẽ alicuius ꝑexistentis: q꜡ nõ põt fieri trãsitus sine mutatione nõ aũt in ꝓposito fit illa mutatio siue transitus per destructionẽ. Manifestum est: ergo aliquod nouum producitur. Illud autem non potest esse nisi actus nouus virtuosus libere a voluntate elicitus. Pꝛobatur: quia impossibile est actum non virtuosuꝫ fieri virtuosum per actum naturalem ⁊ non liberuꝫ q̃ nõ est in potestate volũtatis: q꜡ ꝓpter actum naturalem nihil est laudabile vel vituperabile: omnis actus aũt pꝛeter actũ voluntatis est naturalis ⁊ nõ in ꝑtãte voluntatis: ergo necesse est actũ illũ nouũ: per cuius cõfoꝛmitatẽ actus non virtuosus fit virtuosus: esse actum liberum et in potestate voluntatis. ¶ Ex quo sequitur/quod actus non potest fieri virtuosus qui pꝛius fuit non virtuosus per solam coexistentiam nouaꝫ recte rationis: quia nisi interueniat actus voluntatis quem libere elicit secũduꝫ dictamen rationis: et propter hoc nullus actus fit de nouo virtuosus. Patet de actu interioꝛi elicito: q꜡ si fuerit in voluntate actus elicitus quo vult volun tas aliquid volibile conueniens propter debitum finem cum ceteris circunstantijs omnibus requisitis/excepto qꝺ nõ elicuit ꝓpter hoc: q꜡ sic ratio dictauit: ille act⁹ nõ est virtuosus: q꜡ quãuis volũtas sic eliciẽdo elicuit qꝺ iustũ est: sꝫ nõ quõ iuste operaꝭ: id est nõ q꜡ iustũ est: sic em̃ iusti operanꝭ q̃ iusta sũt: vt ptꝫ. ij. Ethicoꝝ. Ergo tali actu in volũtate iã existẽte quãtũcũq̃ coexistat ratio recta nõ erit virtuosus: q꜡ nõ est elicit⁹ ꝓpter hoc. Sꝫ si debeat fieri virtuosus opꝫ qꝺ ꝯtinuet ꝓpter hoc: ⁊ id nõ põt fieri nisi ꝑ nouũ actũ volũtatis: quo volũtas actũ (quẽ nõ elicuit: q꜡ sic dictatũ est a rõne recta) ꝯtinuet: q꜡ sic dictatũ est a rõne recta. ¶ Nec põt saluari ꝑ nouũ respectũ act⁹ iam eliciti ad rationẽ rectã de nouo sibi coexistentẽ: q꜡ si ponereꝭ ille respect⁹ esset q̃d mere naturale: ⁊ nõ in ꝑtãte volũtatis: et ideo per ipsum nihil erit virtuosum de nouo sine nouo actu voluntatis libere elicito. ¶ Item propter illum respectuꝫ non est aliquis actus in voluntate elicitus propter hoc: ergo nec actus virtuosus. Antecedẽs ꝓbaꝭ/nõ ꝯ actus ꝑexistens: quia ante positioneꝫ respectus est elicit⁹: ⁊ ita respectu ei⁹ ratio recta non hꝫ aliquam causalitatẽ: opꝫ ergo ponere nouũ actũ voluntatis. ¶ Itẽ tunc non posset esse actus ꝯfoꝛmis rationi in alijs circunstãtijs in voluntate/⁊ ratio in intellectu quin esset virtuosus: q꜡ illis positis/poniꝭ respect⁹: q꜡ est intrinsec⁹ per quem actus est virtuosus. Consequẽs falsum: q꜡ si dictauerit ratio nũc esse subueniendũ huic pauperi: q꜡ est hõ in necessitate extrema posit⁹: ⁊ voluntas velit sic subuenire: sed non: q꜡ rõ hoc dictauit: sed ex mera libertate: actus ille nõ est virtuosus: vt ꝓbatũ est: ⁊ tñ ibi oꝛt⁹ est respectus illius actus ad rectã rõneꝫ. ¶ Quarta cõclusio. Ois actus voluntatis ẜm dictamen recte rõnis et ꝓpter hoc elicitus/est necessario ex intrinsece virtuosus. Pꝛobaꝭ: q꜡ ois talis est virtuosus: ⁊ non põt esse vitiosus manens naturaꝭr ideꝫ numero: vt diceꝭ. j. in tertio distin. xxiij. q. j. seu manens actus humanus: ergo est intrinsece virtuosus. Cõsequentia nota ex descriptione actus intrinsece virtuosi. Antecedens ꝓbaꝭ pꝛo pꝛma parte: q꜡ si posset fieri vitiosus: maxime ꝓpter variationẽ alicui⁹ circũstantie finis vel alterius: vt si pꝛmo volo intrare ecclesiaꝫ ꝓpter deum: postea volo ideꝫ ꝓpter lucrũ. Sed hoc non ꝓbatur: mutato fine in intẽtiõe: mutaꝭ ipa volitio. Et distinguitur scꝺs actus siue scꝺm velle/quo volo intrare ecclesiã ꝓpter lucrũ/a pꝛimo velle quo volo intrare ecclesiã ꝓpter deũ: secus est de actibus imperatis: q̃ manent ijdem in esse nature: ergo non est idem act⁹ pꝛimo virtuosus ⁊ secũdo vitiosus. Qꝺ aũt mutata circunstãtia mutaꝭ actus elicit⁹: ꝓbaꝭ: quia mutato obiecto/mutaꝭ actus elicit⁹ tam voluntatis q̃ intellectus: q꜡ penes obiecta distinguunꝭ actus: sed circunstantie sunt obiecta partialia actus eliciti volũtatis simul cum recta rõne: ergo hoꝝ aliqua mutata/mutaꝭ actus elicit⁹. ¶ Qꝺ sint obiecta pꝛobaꝭ: obiectũ est sup quo actus ferꝭ. Et ad ꝓpositũ: illud est obiectũ volitionis qꝺ volũtas vult ipsa volitiõe: sicut obiectũ intellectionis est qꝺ intellectus intelligit ipsa intellectione: si volũtas volẽs aliquid cũ certis circũstãtijs/vult etiã illas circũstãtias: vt volens aliquid ꝓpter deũ: ⁊ q꜡ sic dictatũ est ⁊ in tali loco ⁊ tpe: vult etiã deus rõnes/tpꝯ ⁊ locũ: ⁊ oia illa simul vna volitione: ergo singula sunt partialia obiecta: q̃uis vnũ sit pꝛincipalius alio. ¶ Pꝛeterea nisi sic/sequiꝭ q꜡ null⁹ act⁹ esset intrinsece virtuosus: cuius oppositũ ꝓbatũ est. ¶ Scꝺo sequiꝭ q꜡ de actu virtuoso ⁊ nõ meritoꝛio fieret actus virtuosus ⁊ meritoꝛius per aliꝗꝺ mere naturale: qꝺ nõ est in potestate volũtatis: vtrũq̃ est incõueniẽs. Pꝛimũ pꝛobatur: q꜡ cum actus volũtatis mutaꝭ ad mutationẽ obiecti ⁊ nõ circũstãtiarũ: tunc quicũq̃ actus voluntatis elicit⁹ cũ certis circũstãtijs per rõnem dictatis: ⁊ ita virtuosus potest manere idẽ variatis circũstantijs manẽte eodẽ obiecto: ⁊ ita fieri vitiosus:

Conclo. 2. D.

Cõclusio. 3. E

Conclo. 4. F

⁊ per cōsequens nō erit intrinsece virtuosus. Scōm pbatur: qꝛ si recta ratio non esset obiectū volitionis eadē volitio que prius non fuit virtuosa et meritoria: per solā assistentiā dictaminis recte rationis fieret virtuosus ⁊ meritorius: ⁊ sic per aliqđ mere naturale qđ nō est in ptāte voluntatis fieret de nō meritorio meritoriū: ⁊ de nō virtuoso virtuosum: dictamen em̄ rationis nō est liberū nec in ptāte volūtatis: si qđē nō est in ptāte volūtatis qđ rō dictat. ¶ Et dicit notāter ꝙ act⁹ necessario ⁊ ⁊ intrinsece virtuosus est qui nō potest fieri vitiosus manēs actus humanus: qꝛ quicūqꝫ actus virtuosus volūtatis elicitus potest per potētiā dei fieri nō virtuosus per diuinū miraculū. Nā si actum talem de⁹ solus in voluntate cōseruaret suspēdendo causalitatē prudētie vel recte rōnis in cōseruādo: iam ille actus nō esset virtuosus: qꝛ iam nullum haberet ordinē ad prudētiā: qꝛ nō depēderet ab ea in aliquo genere cause: et esset perinde ac si nullū esset dictamē rōnis. Sꝫ tūc nō esset actus humanus: qꝛ nō esset actus deliberatiuus neqꝫ obiecti vt cognitiue appꝛehēsi: ⁊ lꝫ in casu pdicto actus ille nō esset virtuosus: nō tñ vitios⁹: qꝛ nō cōtra rectā rōnē. ¶ Quinta cōclusio pbabilis.

Concln.5. G Nullus actus indifferēs elicit⁹ pōt fieri bon⁹ aut vitiosus. Probatꝛ: qꝛ talis actus nec potest fieri bonus aut malus intrinsece nec extrinsece: ergo nullo modo. Cōsequētia tenet ex sufficiēti diuisione. Antecedens ptꝫ: ꝙ nō intrinsece pꝫ. Nec extrinsece: qꝛ hoc esset per cōfoꝛmitatē eius ad actū nouū volūtatis respectu eiusdē obiecti intrinsece bonū aut malum. Sed hoc non: quia respectu eiusdem obiecti principalis non possunt esse plures actus simul: si em̄ pꝛimo voluero a. non propter finē virtutis erit actus indifferens elicitus: sed si postea voluero a. ppter deū elicito secūdo actu primus destruit: alꝛs haberem simul duos actus respectu eiusdem obiecti qđ videt incōueniēs. De hoc vide Occā. in tertio q. x. iuxta finē: ⁊ in collectoꝛio tertio distinctiōe. xxvij. q. j. plura de hoc dicent que hic omittunt de bonitate actuū virtuosoꝝ ⁊c. ¶ Ex illa cōclusione sequitur ꝙ actus elicitus indifferēs est essentialiter siue intrinsece indifferēs: ita ꝙ nō pōt esse bonus neqꝫ malus: ⁊ sic erit indifferens pꝛimo modo ⁊ non scđo modo dicto in pꝛimo articulo. Uerū si teneret / volūtas potest habere duplex velle eiusdē obiecti principalis: cōclusio illa cū suo corollario non esset vera.

Articu.3. Dubiū .1. H ¶ Quantū ad articulū tertiū dubitat pꝛimo. Utrū sit aliquis actus indifferens cōparādo actū ad meritū ⁊ demeritū. Rñdet pꝛimo de actu exterioꝛi vel interioꝛi imperato. Secūdo de actu interioꝛi elicito. ¶ De pꝛimo per omnia dicēdū de actu imperato respectu boni meritoꝛij / sicut respectu boni moꝛalis. Nā act⁹ imperat⁹ bonus moꝛalr pōt esse indifferēs ad meritū ⁊ nō meritū. Actus em̄ bonus moꝛaliter īperatus vt comedere comedēda pꝛo loco ⁊ tpe p sustentatione nature / est actus moꝛaliter bonus: ⁊ manens idē pōt esse meritoꝛius: vt si manente actu cōmestionis / oꝛdinē ipsum in deū per charitatē inexistentē. Similiter si pꝛimo incipiā ppter deū fm illđ aplī. Siue manducatis siue bibitis siue quid aliud facitis: omnia in gloꝛiā dei facite. j. Coꝛ. x. Et postea cōtinuē ppter naturalem sustentationē ibi sistendo / ⁊ nō vltra in deū oꝛdinando: actus comedendi pꝛimo est meritoꝛius: ⁊ idem manēs in esse moꝛis ⁊ nature desinit esse meritoꝛius: non tñ manēs bon⁹ moꝛaliter pōt esse demeritoꝛius: qꝛ cum actu peccati moꝛtalis / nō pōt stare ꝙ ipse idē sit bonus moꝛaliter: qꝛ si fuerit demeritoꝛius: aut deficit aliqua circūstātia quā recta rō dictat inesse: aut adest aliq̄ circūstātia quā dictat nō inesse debere: ⁊ ita semp actus erit diffoꝛmis cōtrarie recte rationi: ⁊ ita moꝛaliter malus. Actus tamen indifferēs moꝛaliter pōt fieri meritoꝛius ⁊ post demeritoꝛius ⁊ econuerso: vt si intro ecclesiam pꝛopter finē indifferentem: gratia exēpli pꝛopter recreationē: vel etiā finē moꝛaliter bonū: nō tñ qꝛ ratio sic dictauit: sed ex mera libertate volūtatis: tūc est actus moꝛaliter indifferēs: si postea muto intentionē cōtinuando actū intrandi ecclesiā ppter deū erit meritoꝛius: aut pꝛopter vanā gloꝛiam erit demeritoꝛius. ¶ Secundo dicit ꝙ loquendo de actu elicito indifferenti secūdo modo: qꝛ nullus talis est indifferens moꝛaliter: sic etiam nullus talis est indifferens quoad meritū et demeritum. Patet: qꝛ manens idē naturaliter nō potest mutari de opposito in oppositū: hoc em̄ fieri non pōt nisi per mutationē alicuius circūstantie: sed mutata circunstantia mutat actus elicitus: vt patet ex secundo articulo ⁊ ita non manet idē. Uide pro intellectu clarioꝛi dicta in dist. xxiij. q. j. tertij. ¶ Sed loquēdo de actu indifferenti pꝛimo modo. i. nec meritoꝛio nec demeritoꝛio / pſuppositis his q̄ dicta sunt supꝛa di. xxvij.

recitat sanctus Bonauen. tres opiniones. ¶ Pꝛima ꝙ nullus actus humanus deliberatiuus sit indifferens: qꝛ nihil facit homo ex deliberatione: qđ nō imputat deus ad pꝛemium vel ad demeritū. Nā dicit apls. j. Coꝛ. x. Oīa in gloꝛiā dei facite. Et ad Colꝰ. iij. Omnia quecunqꝫ facitis siue in verbo siue in opere: omnia in nomine domini nostri Jesu Chꝛisti facite. Aut ergo actio nostra est in gloꝛiā dei: aut nō. Si sic: ergo bona. Si non ergo mala: qꝛ omittitur id qđ mandat apls. vnde in die iudicij de omni actu deliberatiuo rationem reddemus vt dicūt. Et sicut nō peribit capillus de capite: ita nec momētū. i. minimū de opere: vt dicit Bern. ⁊ Anselm⁹. Quod exiget a nobis omne tps impēsum qualiter fuerit expensum. Cui videt illud verbū saluatoꝛis alludere. Omne verbū ociosum qđ locuti fuerint homines: de eo reddēt rationē in diē iudicij. Mat. xij. Cuius opinionis videtur fuisse Greg. de arim. vt supꝛa tactū est dist. xxvij. qui oēs actionē nostrā: q̄ nō oꝛdinatur in finē vltimū: pꝛo eo ꝙ caret circūstātia: finis dicit esse vitiosam. ¶ Alia est opinio que dicit ꝙ actio q̄ nō est ppꝛia volūtati siue homini rōnali: vt comedere / ambulare ⁊ cetera que ⁊ bꝛutis cōueniūt: pōt esse indifferens. Actiones vero q̄ ppꝛie sunt homini: vt loqui / aut sunt bone aut male: nec est reperire mediū. Omnis em̄ (vt inquiūt) locutio bona est aut mala: qꝛ vtilis vel ociosa. Si ociosa / tūc est mala: fm verbū dñi de verbo ocioso; allegatū: ppter qđ beat⁹ Jaco. in canonica sua. c. iij. dicit. Qui in verbo nō offendit: hic perfectus est vir. Ideo dicit quidam. Qđ verbū pꝛius debet venire ad limam q̄ ad linguam. ¶ Sed vtraqꝫ dictarū opinionū nimis arctat viā ad regnū: nā sic cogitatio de veritate nō ppter deū esset pctm̄. Similiter si quis ex naturali pietate vel ciuili vrbanitate salutaret occurrentē in via; peccaret: qđ nimis est durū dicere. ¶ Tertia est opinio: quā ipse appꝛobat: que ponit ꝙ non omnis actio nō oꝛdinata in finē vltimū. s. deū / est mala ⁊ demeritoꝛia. Que- K
dā em̄ est inoꝛdinata ppter inoꝛdinatā cōuersionē volūtatis ad creaturā. Quedā non oꝛdinata ppter operātis negligētiā. Quedā pꝛopter operantis infirmitatē. Pꝛima mala est malicia cōmissionis. Secūda mala est malicia omissionis. Tertia indifferēs est. Et illa est qñ aliquis circa creaturā nō afficitur inoꝛdinate: nec tñ actū circa illā cōparat ad deū hoc est oꝛdinat in deū: sed facit ppter aliquē finē q̄ respicit indigētiā nature: vt cū quis ambulat vt recreetur: aut comedit vt reficiat: talis actio est indifferēs: qꝛ deus nec illam remunerat: nec imputat in culpā: ⁊ hoc qꝛ in tali actiōe nō est malicia cōmissionis: qꝛ nō est inoꝛdinata delectatio. Nec etiā omissionis: nō em̄ semper omittit homo. s. omissiōis peccato / qñ actiones suas non refert in deū. Indulget em̄ nature fragili ⁊ infirme vt multa talia possit facere: nec deus requirit in tali statu distractionis et miserie / ꝙ omnia dū facit referat ad se: requirit tñ aliquando quando est locus ⁊ tps: ⁊ tūc si homo nō

referat omittendo: peccat. ¶ Secundum hanc igitur opinionem que est temperatior et communior dicitur q non omnis actus elicitus est meritorius vel demeritorius: sed aliquis est indifferens tam in habente gratiam/ q non habente: non enim ois actus peccatoris peccatum est. Nam peccator honorando parentes: bene faciendo indigenti: credendo verum: non peccat lz hec agendo non mereat. Similiter existens in gratia et hec faciens propter naturale honestatem/ compassione et veritatis apparentiam non meret: eo q non p gratia hec refert in deum. Sed nec demeret: qr a deo non obligatur omne actum suum referre in deum. Non enim precepta q ad certos act⁹ certo modo agendos obligant: p semper obligant: lz p certo tpe/ loco/ vel causa: cum quib⁹ existentibus si non referret peccaret. Posset quidem deus sm iustitie rigorem oem nostram vitam et actionem exigere vt in eum referrem⁹: sed non exigit per miam. Hinc sumpsisse cancellarium. Parisien. estio qd in suo triptito ca. iiij. scribit. Cognosces (inquit ipse) pijssim⁹ pr nostram fragilitatem et exiguam potentiam: non reqrit a nobis oe seruitium qd sm iustitie rigorem exigere posset: dedit qn poti⁹ certum numerum preceptorum: quorum obseruatio sibi sufficiens esset: q etiam legis decalogo continentur. Sic et gratie diuine ac mie deputat: q non oem offensam vult de facto iputare ad mortem eternam: cum id iustissime posset: qr ois dei offensa de sua idignitate est mortifera: et sm strictam dei iusticiam a vita glorie exclusiua: imo de facto excluderet nisi remitteretur: vt idem Gerson pbat in de vita spuali aie lectione prima. ¶ Per hoc ad motiua pme oponis dr: q verbum apli consilium est oe preceptum: sicut multe alie monitiones eiusdem apli/ et sapientis in pverbijs/ et ceteris sapientie libris. Uel sz aliquos intelligit negatiue. i. nihil contra gloriam dei facite: et sic est preceptum. Aliter et alij exponunt. ¶ Ad illud de verbo ocioso. Rndet sctus Bonauen. q verbum ociosum cum dicit illud qd non ordinat in finem: sed illud qd caret omi vtilitate dum tamen aliquam deberet habere. Et sic intelligendum est illud Greg. Uerbum ociosum est qd caret ratione iuste necessitatis/ et itentione pie vtilitatis. Et inter tale ociosum et meritorium cadit medium qn aliquis aliquid loquitur: qd non est omnimoda vtilitate priuatum: nec tn est ordinatum in deum tanq in finem vltimum. Frequenter aut verba que videnr inutilia: vtilia fiunt dum ordinant ad recreationem aliquam spiritus/ et ad exclusionem accidie: sm q refert btm Bern. dixisse cum quedam fecit cespitare. Ociosum inquit fuit factum: lz non ociose factum: fecerat em hoc ad letificandum illum quem viderat mestum. ¶ Qd addit. Sicut non peribit capill⁹ et c. ita nec momentu de tpe: q: sm Bern. in via dei stare retrocedere est. Dicit q verum est qn dz ambulare: tunc stare est regredi: et sic non peribit momentum de tempore quo homo dz operari quin rndere habeat in iudicio. Uel regredi est quantum ad meritum: qd illo tpe posset acquirere si operaretur ad gloriam dei. Et venit in iudicium quantum ad priuationem huius gradus glorie: qui rnderet merito si operatus fuisset. ¶ Dubitat secundo. Utrum solus actus qui non refert in vltimum finem: sit indifferens quantum ad meritum/ et demeritum an etiam aliquis relatus ad hunc finem sit indifferens.

Dubium. 2. M

¶ Pro solutione notandum/ sm sanctum Bonauen. quem imitatur Sco. distinctione. pnti/ clariorib⁹ tn vbis q tripliciter possunt intelligi actus referri in vltimum finem. s. actualiter virtualr/ et habitualr. ¶ Actualiter dum actu cogitans de fine diligit illum: et vult aliqd propter istum. ¶ Uirtualiter qn ex cognitione et dilectione finis/ deuentum est ad volitionem huius entis ad finem: lz tunc cum actum pducit: non cogitat de fine. Exemplum ponit Sco. Si ex dilectione et cognitione dei pertinente ad portionem superiorem/ portio inferior considerat talem actum: puta penitentie assumendum: et postea illum exequat volendo: non tn tunc referendo in finem: qr nec tunc actualiter finis cognoscit nec diligit: act⁹ ille penitentie virtualiter refert in finem. Aliud exemplum ponit sanctus Bonauen. Si aliquis intendit propter deum dare decem marchas: et incipit dare et cogitat de deo in prima marcha: in alijs vero non cogitat de deo: nihilominus omnes ille dationes alie virtualiter referuntur in deum: qr consequenter se habent sine consequuntur ad illam operationem: que actualiter fuerat relata in deum. Si tn inquit opus alteri⁹ generis. i. impertinens/ ad primam intentionem inciperet: opz q intentio renouaret ad hoc q hoc opus ordinaret in finem. ¶ Habitualiter ois act⁹ refert in finem qui simul manens cum charitate est referibilis in finem. Qd additur propter peccatum veniale qd stat cum charitate seu gratia: et tn non refert habitualiter in deum. Sic aliqs actus dicitur non referri negatiue: qr nec virtualiter nec actualiter refertur. Priuatiue: qr non est nat⁹ referri vt actus peccati venialis. Contrarie vt peccatum mortale: qd corrumpit principium referendi. Ueniale vero et si stet cum gratia: non tn est natum referri in deum. Uide in Sco. dist. xlj. ¶ Per hoc dicit ad dubium. Nullus actus habens charitatem relatus in finem vltimum virtualiter ac actualiter est indifferens. Patet: quia omnis talis est meritorius: ergo non indifferens. Antecedens de primo est manifestum: qr successiue non esset meritorius: immo nullus omnino est meritorius: qr null⁹ magis ordinat in finem. De scdo est valde pbabile: qr cum ille dependet a charitate et actu eius meritorio: et est velut effectus ei⁹: ideo et ipe est meritorius. Ex quo infert sanctus Bonauen. valde consolatorium viris religiosis. s. q qui in principio ex charitate deo vouerunt portare religionis pondus: quicquid faciunt qd ad sue religionis obseruantiam spectat ex prima intentione: est eis meritorium ad salutem: nisi forte (qd absit) contraria intentio superuenerit. In alijs aut que ad religionem non spectant secus est: qr illa intentio se non extendit ad alia virtualiter. ¶ Ex quo infero q quicquid facit religiosus ex obediencia sui prelati etiam si fuerit labor corporalis pertinens ad vite sustentationem: si fuerit in gra/ est sibi meritorium: lz tunc non ordinet in deum: ex prima intentione qua se propter deum subdidit obediente: propter qd non est parue securitatis religionem introire. ¶ Intelligo aut per religiosum non solum eum qui pfitet regulam facticiam: lz oes qui alicui prelato sm ecclesie ordinationem se subdiderint: immo eadem ratione qui cunq statum aliquem a christo aut ecclesia approbatum propter deum suscipiunt: qd extendi pot vsq ad statum nature matrimonialem. Et estimo illud potissimum fore intelligendum suo modo de religione christiana: que vtiq est maior facticia: qr sine ea facticia non sufficeret ad salutem. Addit tn sanctus Bonauen. magis specificando prius dictum ab eo. Relationem vero habitualem hoc est virtualem (hanc em intelligit per habitualem: et habitualem supra descriptam ipse nominat habitudinalem) Relationem ergo virtualem inquit voco: non qua quis refert in generali ad deum omnia opera diei vel anni sed qua quis refert aliqd opus certum ad deum: ita vt opus sequens directam habeat ad opus primam ordinationem et consequentiam: sicut est in illo qui dat centum marchas vel qui intendit ire ad sanctum Jacobum. In alijs aute non habet locum. ¶ Qd sic intelligo q opus illud virtualiter refertur in deum cuius precedens opus actualiter in deum relatum est aliquo modo causa: ita q illud opus non fieret nisi aliud precessisset. Et facile sciri potest de opere an virtualiter referatur in deum: et an consequatur ad opus actualiter relatum. Si queras. Cur hoc facis vt in premissis exemplis. Si quero: cur das tertiam vel secundam marcham aut cur paras peram et calceos. Si vere respondere pot p actum actualiter relatum: vt qr volo dare centum marchas: aut qr volo ire ad sanctum Jacobum/ signum est q virtualiter refert in deum: et per consequens est op⁹ meritorium. ¶ Secundo dicit ad dubium q actus qui habitualiter tantum: et non actualiter nec virtualiter refert ad deum in habente charitatem: non est meritori⁹.

nota. nec demeritorius: sed indifferēs. Patet q̄ nō sit meritori⁹: q: nō dependet a charitate talis act⁹: nec elicit p̄m inclinationē gratie: eque em̄ fieret si gratia non coexisteret: ꝛ ita gratia nō h̄z se ad taleꝫ actū in ratiōe principij mediate vel immediate. Nullus autē act⁹ est meritori⁹: nisi respectu cui⁹ grā h̄z aliquo mō rationē principij: vt supra dictū est. Nec est demeritori⁹: q: nō h̄z sufficiētē rationē malitie pertinētem ad pctm̄ veniale: q: possibile est nullā deordinationē esse in eis q̄ sufficiat ad rationē pcti: nō em̄ tenet̄ hō nec tentatione necessitatis ɔtra quā sit mortale pctm̄: nec tētione minori cōtra quam sit pctm̄ veniale referre semp actū suū in deū actualiter vel virtualiter: q: de⁹ ad hoc nos nō obligauit. ¶ Et d̄r frequēter in p̄missis refert̄ vel referibilis/ad excludēdū pctm̄ veniale: q: l3 coexistat grē: nō t̄n est referibile i finē vltimū. Siquidē nullū pctm̄ referibile est in deū ratiōe nō errāte: ꝛ ideo pctm̄ etiā veniale nō est act⁹ indifferēs: sed est act⁹ demeritori⁹ licet nō pene eterne. ¶ Tertio dubitatur iuxta secundā conclusionē textus. Utrū omne pctm̄ sit voluntariū. Et videt̄ q̄ nō. Nā pctm̄ omissionis qd̄ ignoranter cōmittit̄ (gratia exēpli) non intrās ecclesiā die festo: ꝛ ignorās esse festū: aut nō cogitās illud nō est voluntariuꝫ q: nihil voluntariū nisi cognitū: hic autē non precedit cognitio: s3 ignorantia. Itē nihil est volūtarium nisi per actū voluntatis: sed stat voluntatē nullum habere actū respectu omissionis: ergo nō erit voluntaria: ꝛ t̄n omissio p̄cepti affirmatiui p̄o tēpore ꝛ loco quo obligat est pctm̄: ergo ꝛc. ¶ Item venialia pctā sunt pctā: ꝛ t̄n nō sunt volūtaria: ergo. Minor probat̄: qd̄ vitari nō pōt: non est volūtariū: venialia aūt vitari nō possunt: vnde Augustinus in libro retractationum. Sunt quedā necessitate facta improbāda vt qui vult recte facere ꝛ nō pōt: vnde ap̄ls ad Rom̄. vij. Non qd̄ volo bonū hoc facio: sed qd̄ nolo malum hoc ago. Talia autē sunt venialia. ¶ Primo dicetur de peccato omissionis. Secundo de veniali. ¶ Quoad primū aduertēdū q̄ pctm̄ omissionis dupliciter dicit̄. Uno modo improprie/ꝓ peccato quo aliquis non omittit qd̄ tenet̄ omittere: ꝛ sic omissio semper cōiuncta est pctō cōmissionis. Qui enim nō omittit aliquid qd̄ omittere tenet̄: facit qd̄ prohibitum est: ergo nō omittēdo cōmittit: ꝛ sic non accipit̄ hic: q: sic nō dicit̄ a pctō cōmissionis p̄m rē: ꝛ non est dubiū/omne pctm̄ cōmissionis esse voluntariū. Secūdo modo accipit̄ proprie: ꝛ est dū aliquis omittit actū quē tenet̄ facere: ꝛ ita ɔtrariatur precepto affirmatiuo. ¶ Consequēter notādū q̄ vt recitat beatus Tho. i. ij. q. lxxi. arti. v. De hoc an peccatū omissiōis esse possit sine actu positiuo volūtatis: dne reperiūtur opiniones. Una q̄ in omni peccato omissiōis est actus aliquis interior voluntatis elicitus: vel exterior imperatus. Interior vt velle omittere, siue velle non facere quod preceptū est: aut velle suspēdere actū quē tenetur facere: aut velle facere actū incompossibilē actui ad quē tenet̄: ꝛ per consequens velle carere actu ad quem tenetur. Exterior vt operatio alicuius ea hora qua tenetur aliqd̄ facere quo impedit̄ ab eo quod tenetur. Alia opinio dicentiū/q̄ licet in peccato omissionis freqūēter cōcurrat talis actus positiuus: non t̄n op3 nec reqrit̄ ad peccatuꝫ omissionis aliquis actus positiuus. Ipsum em̄ nō facere quod p̄ceptū est: est peccatū omissionis: seclu so omni actu positiuo. Huic opinioni fauet sanctus Tho. fauet ꝛ Guil. Okam in suo tertio. q. x. ꝛ ꝓbat sic: q: ponamus q̄ aliquis tenet̄ diligere deū actualiter die dn̄ico semoto impedimento: talis sublato omni impedimento/pōt per totū dieꝫ non diligere deū: nō em̄ necessitat̄ ad diligendū deū: ꝛ per consequens pōt peccare nō diligēdo peccato omissionis. Si ergo ad hoc q̄ peccet peccato omissionis reqrit̄ etiā peccatū cōmissionis siue actus positiuus volūtatis. Quero de illo actu volūtatis siue sit act⁹ nolēdi diligere deū: siue sit actus volēdi cōtrarius dilectioni dei: aut est in potestate volūtatis: sic q̄ volūtas stante peccato omissionis/pōt illum actū cōmissionis omittere elicere vel nō elicere: vel non potest nō elicere: sed necessario elicit stante peccato omissionis. Si primū: pōt volūtas illū actū nō elicere: et per cōsequēs pōt peccare pctō omissionis non peccando peccato cōmissionis. Si detur secundū: ergo in eliciēdo illū secundū actū nō peccabit: q: nullus peccat in eo qd̄ vitare nō pōt. ¶ S3 cōtra istā opinionē arguit̄: Nā pono q̄ aliqs pro hora qua tenet̄ audire missaꝫ: nō cogitet de missa audiēda: ꝛ ita nō vadat sed omittat audire missaꝫ. Quero an peccet peccato omissionis in eo p̄ecise q̄ non audit missam: vel nō. Si dicis secundū q̄ nō peccat: q̄uis omittat nulla alia assignari poterit causa: nisi quia respectu actus omissi/non habuit aliquē actum volūtatis/ sine quo nullū est peccatum actuale: ꝛ sic requiritur actus volūtatis positiu⁹ vt omissio illa sit peccatū. ¶ Si dicis q̄ peccat nō eūdo ad missam audiendā. Contra. Nemo peccat in eo quod vitari nō pōt: sed talis nō potuit vitare illā omissionē: ergo omittēdo nō peccat. Minor probat̄: q: nō potuit ille ire ad audiendū missam nō cogitās de missa: cogitatio autē de missa non est in sua potestate: potest em̄ distrahi aut obliuisci cōtra suā voluntatē. ¶ Si dicis q̄ poterat cessare ab illo opere quo distractus est ꝛ ita cauere distractionē: ꝛ per aliquod monitoriū cauere obliuionē: ꝛ ita nō faciēdo qd̄ in se est: ne obliuisceretur virtualiter volūtarie omisit: ꝛ ita vitare potuit omissionē. ¶ Cōtra ad excludendū omnia talia volo q̄ obliuio aut distractio accidat sine omi sua culpa: quod fieri nō potest. Potest enim ante horā audiendi missam vtili ꝛ laudabili operi intēdere (gratia exēpli) deuote orationi: ꝛ eā ɔtinuare vsq̄ ad horā: ꝛ ipsa deuotione distrahi aut obaudire pulsum vel monitorē suū esse negligentē queꝫ ordinauit ad se vocandū: tūc incidit distractionem: ꝛ ita impotentiā eundi ad missam sine sua culpa: ꝛ ita peccabit in eo quod sine sui culpa vitare nō potuit. ¶ Item non plus peccat ille q̄ hora illa dormiens: sed dormiēs illa hora/etiā si ex culpa sua obdormiuit: vtputa q: prius inordinate vigilauit non peccat: ergo. Consequentia nota. Maior patet: q: ita nō est in potestate illius audire missam in casu sicut dormientis. Minor probat̄: q: ratione qua ebrius in ebrietate qua priuat̄ ratiōis vsu occidens aliqueꝫ: vel furiosus in furia nō peccat: eadē ratione nec dormiens: q: vtrobiq̄ nō est vsus rationis: sine quo nō peccatur: licet poterat ex sua culpa incidere ebrietatem ꝛ furiam. ¶ Durū etiā videt̄ q̄ is qui nulla malignitate/aut contēptu omittit actū sibi debitū: sed ex nuda obliuione vel distractione non omissurus si cogitaret: q̄ ille peccet mortaliter. Et si obliuio ipsa non fuerit culpabilis: nullus omnino erit in omissione ɔtēptus: nec verus nec interpretatiuus: ergo nec peccatū mortale: q: nō peccatur mortaliter sine contēptu. ¶ Propter istas rationes declinare videt̄ Alexā. ad primā opinionē. s. q̄ peccatum omissionis nō est sine actu positiuo interiori. s. nolle facere aut velle nō facere: ꝛ vtrūq̄ est actus positiuus voluntatis. Potest t̄n esse peccatū omissionis sine actu exteriori: quo aliquid operatur etiā sine interiori cōtrario actui: quē omittit: vt quis pōt peccare nō diligēdo deū absq̄ hoc q̄ odiat deū: nō aūt pōt peccare omittēdo diligere deū sine actu voluntatis: quo vult nō diligere deum formaliter vel virtualiter. vnde ait Alex. parte. ij. q. cxxx. mēb. x. In omissione actus voluntatis interioris quiescit super ipsum non facere. vnde dicit omittens volo non facere: aut nō volo facere: velle aūt ꝛ nō velle sunt actus volūtatis: accipit non velle pro nolle. Sequitur: ideo dicimus q̄ peccatū ipsius omissionis in actu perpetratur: hoc est in actu volūtatis interioris: ꝛ nō in ipso defectu/

Dubiū. 3.

aut carentia boni. ¶ Et tenēdo hanc opinionē posset
Q rnderi ad rationes opposite opinionis admittendo casum: q pot nō diligēdo dñz deū per totā diē dñitam peccare pctō omissionis: sed nō nisi cōcurrente actu volūtatis: quo vult nō diligere deū: aut q vult aliqd repugnās dilectiōi dei: vt q: vult totā die dormire: aut laborib⁹ intēdere: cū quib⁹ nō stat dilectio accidētalis dei: nā circūscripto illo actu volūtatis: sola omissio nō erit pctm. ¶ Ad probationē cū querit de illo actu volūtatis an sit in potestate voluntatis ⁊c. Dicit q actus ille simpliciter est in potestate volūtatis stante omissione: sed nō est in potestate volūtatis stante peccato omissiōis. i. actus quidē ille est in potestate volūtatis ad eliciendū vel nō eliciendū: sed si nō elicit/ iā omissio manēs nō erit peccatū: sicut in simili actus faciēdi op⁹ seruile in die festo est in potestate volūtatis stante pcepto de feriādo: sed facere seruile op⁹ nō peccādo stante pcepto nō est in volūtatis potestate. Non em̄ est omissio pctm̄ nisi p actū volūtatis omissionē acceptātis: seu in omissionē cōsentiētis formaliter: q: vult omittere. Aut virtualiter: q: vult aliqd ad qd sequit talis commissio. Vñ si nullū actū habet volūtas respectu omissionis formaliter vel virtualiter: nō videt quomodo omissio sit volūtaria: ⁊ per ɔ̃ns quō sit pctm̄. ¶ Et si diceres cōtra illā secūdā opinionē: sequitur q nullu3 esset peccatum omissionis: q: pura omissio. s. non currente actu volūtatis nō est pctm̄: ideo nō omissio: s3 act⁹ ille volūtatis/ quo vult omittere formaliter vel virtualiter/ est pctm̄: ille aūt est act⁹ positiuus: ⁊ sic est peccatum commissionis. Respondetur concedendo q pura omissio non est pctm̄: sed omissio cum actu volūtatis. Dicit aūt ille actus volūtatis pctm̄ omissiōis: q: eo vult volūtas omittere qd facere tenet. Vñ diceret ɔsequēter/ q pctm̄ cōmissiōis ē velle facere qd prohibitum est: pctm̄ omissionis est velle omittere quod preceptu3 est: vtrūqз ergo peccatum est actus positiuus interior volūtatis/ vel nō sine tali. Nec dicitur omissionis: q: fit sine actu volūtatis interiori positiuo: s3 dicitur peccatu3 omissionis ex causa tacta. ¶ Illa opinio videt satis rationabilis ⁊ fallibilis: q: satis aperte patet quomodo peccatū omissionis sit volūtarum: q: nō fit sine actu volūtatis formaliter vel virtualiter. ¶ Sed contra opinionem illā est vna ratio probans q pura omissio sine actu volūtatis respectu omissionis est peccatū: illa s. Nam pono q Johānes apprehendat se nūc debere audire missam: potest suspendere actū volūtatis respectu omissionis misse. Suspendere dico nō actu positiuo: sed non eliciendo velle neqз nolle audire missam: q: quacūqз apprehensione stante in intellectu: nō necessitatur volūtas ad eliciendū actum circa apprehensum: alioquin nō esset libera. Pono ergo q ita faciat: tunc peccat peccato omissionis: quia omittit actū precepti que3 posset non omittere: ⁊ tñ nullū habet actum positiuum respectu omissionis. ¶ Propter hanc rationem videatur opinio Ockam
R q. x. tertij sententiarū: vbi late hanc materiam prosequitur. Et s̄m Tho. verior: licet raro contingat obiectū aliquod apprehēdere ⁊ voluntatē nullū actū circa ipsum elicere: ⁊ ideo vix aut raro contingit cogitare q nūc audienda est missa: et stante cogitatione nec velle nec nolle audire missam: et tñ possibile est potest enim voluntas fluctuare circa hāc cogitationē donec tp̄s audiēdi missam transijt. ¶ Et per hoc ad rationē factā cōtra secūdā opinionē admisso casu/ dicitur q peccat precise peccato omissionis non audiendo missam: nisi sua culpa incideret nō apprehensionē seu cogitationē de missa audiēda: q: tunc non peccaret. ¶ Et cū arguitur: nemo peccat in eo quod vitare non potest. Dicitur s̄m sanctū Tho. q verū est qñ illā impossibilitatē nō incidit ex sua culpa: vt si quis voluntarie se precipitaret in foueā vnde exire nō posset. non excusatur a peccato omissionis pp̄ter impossibilitatē faciendi: q: ipsa impossibilitas fuit volūtaria. Si vero impossibilitas nō est volūtaria: aut si incidit sine sui culpa: puta fecit qd in se est: tūc nō audiēdo missa3 nō peccat. Et huius causa est: nō q: nō habuit actū voluntatis respectu omissiōis: s3 q: impossibilitas est culpabilis audiēdi missa3: iō excusat omissionē a pctō. Illa aūt impossibilitas cōtingit ex defectu act⁹ intellect⁹. s. apprehēsiōis q nō est in potestate omittētis. ¶ S3 contra hāc solutionē pcedit alia ratio de dormiente. Iō aliter videt dicendū q ex quacūqз causa aliqs incidat impossibilitatē nō omittēdi actū pcepti sine ex culpa: siue nō ex culpa sua omittēdi pcise nō peccat sicut de furioso etiā si sua culpa furiā inciderit. Vñ si ex distractiōe vel obliuiōe nō cogitat de missa hora illa qua tenet ad missam: nō peccat nō audiendo missam: peccat tñ si ex culpa sua obliuionē seu distractionē incidit. Unde dicit btūs Jacob⁹. c. iiij. Scięti ⁊ nō faciēti pctm̄ est illi. nō cogitās aūt/ nō est sciēs saltē actualiter. Et huic cōsonat qd Alexander dicit dū qrit. Si qs obdormit matutinas ad quas tenet: qñ dicit omissio perpetrari. Ait enim q nō debet dici omittere quādo non surgit: q: tūc dormit/ nullum aūt peccatum fit a dormiente: ergo nec omissio que est peccatum. Nec qñ se ordinat dormitiōi: q: potest adhuc contingere q euigilet/ ⁊ surgat hora debita. Sed tunc debet dici omissionem perpetrare: qñ aliquis applicat se ad actū illicitū incōpossibilē cum illo actu ad quē tenetur: vt si iste tenetur ire ad matutinas: ⁊ inebriet se: vel sit in colloquio infructuoso: ⁊ sic de alijs propter quod non surgat ad matutinas tunc omittit cū se inebriat: aut dū infructuosa fabulatur. Si vero applicat se alicui actui bono ad que3 tenetur: ⁊ ex illo fessus dormiat/ ⁊ nō surgat nō omittit. Si vero fuerit actus indifferens: ⁊ tamen impeditiuus actus ad quē tenetur illi intendendo omittit. Sed posito q teneatur surgere ⁊ non surgat: nec hoc est ex aliqua causa precedente que in ipso sit: s3 tm̄ ligata est vis sensibilis queritur nunquid omittit dormiendo. Respondetur/ dicendū est q nō: subintelligendū est enim q tenetur surgere/ cum audierit signū surgendi: sed si non surrexerit ex causa que fuit in ipso: tunc omittit cum causa3 perpetrat. Hec Alexander. ¶ Sic dici potest q qui hora audiendi missam non cogitat de missa: non peccat omittendo si ipse non est in causa nō cogitandi: si vero est i causa q: aliquid volens fecit/ vel omisit ad quod sequebatur non cogitare: tunc peccat peccato omissionis non tunc quando non cogitat: sed quando id volēs egit ad quod sequebatur illud non cogitare. ¶ Ex illo infertur q aliquod peccatu3 omissionis non fit sine actu seu peccato commissionis: quando scilicet omissio habet causam precedentem voluntaria3: vt in casibus positis. Sed quando non habet causam precedentē: vt quando tēpore quo tenetur ad actu3 perficiendū ⁊ potest perficere: non cogitat actū iam esse faciendū potest non perficere actū debitū absqз omni actu positiuo volūtatis: ⁊ tūc est omissio pura sine cōmissione. ¶ Et per hoc ad dubium dicitur q omne peccatū actuale est volūtariu3: ita q in potestate voluntatis est peccare tali peccato ⁊ nō peccare: q: omne peccatū aut est peccatum commissiōis: vel omissionis. Si primum: potest actum illum non elicere. Si omissionis: tunc aut potest elicere actum volendi quem omittit: ⁊ ita si non elicit voluntarie omittit: aut tunc non pōt quando tenetur aut propter impetū quod fuit in potestate voluntatis: aut qd nō fuit in potestate volūtatis. Si secūdū: nō peccat dimittēdo. Si primū: volēs non amouit impedimentum: ⁊ ita volens/ virtualiter omisit. Quisquis enim vult antecedens: virtualiter vult ⁊ consequēs ergo. ¶ Et per hoc soluta est prima ratio in principio dubij de peccato omissionis quod ignorāter cōmittitur: q: tale qñqз est voluntariū. Et incognitum potest esse

potest esse volūtariū virtualiter lʒ nō formaliter: et hoc sufficit ad rōnē peccati. Similiter lʒ stet volūtatē nō habere actū respectu omissionis peccati formaliter: nūq̄ tñ omissio est pctm̄/ quin volūtas habeat circa ipsuʒ actū aliquē virtualiter ad min⁹ volēdo vel nolēdo scʒ aliqd̄ ad qd̄ seq̄t omissio. ¶De scdo scʒ pctō veniali: dicit̄ q̄ omne pctm̄ veniale est volūtariū: q: nemo peccat venialiter nisi iā habeat volūtatis vsuʒ: nemo etiā peccat venialiter in eo qd̄ nullo modo pōt phiberi: aut etiā nō potuit cauere. Uenialia em̄ pctā etsi nō oīa possint precaueri vel phiberi: nullū tñ est singulare pctm̄ qd̄ non possit nec potuerit precaueri. ¶Et per hoc ad rationē dicit̄/ q̄ quodlibet venialiū vitari pōt: licet forte non omnia: sicut nunq̄ peccare venialiter. ¶Ad Aug. quedā de necessitate facta sunt improbāda: dicit̄ q̄ loquit̄ de necessitate venialiū: nō quātū ad hoc vel illud: sed generaliter quātū ad pctā venialia: q: nō possumus oia simul vitare. ¶Ad apl'm dicit sctūs Bona. q̄ nolo nō priuat oīmodā volūtatē: sed volūtatē principaliter mouentē: q: in pctō veniali (maxime qd̄ excitat cōcupiscentia carnis) volūtas non preuenit mouēdo: sed motioni accedit complacendo vel nō reprimēdo: et ideo venialia non sunt simpliciter inuoluntaria.

Distinctio. xlij.

In hac distinctiōe xlij. agit de pctō actuali quātū ad variā ei⁹ distinctionē/ tā act⁹ exterioris ab interiori/ q̄ vtrorūq̄ in diuersas spēs ꝛ membra. Et summat̄ snia textus in trib⁹ conclusionib⁹: quarū prima. ¶Quāuis voluntas act⁹ ꝛ actio exterior i eodē ꝛ respectu eiusdē sint res due nūero distīcte vnū tñ sunt pctm̄ diuersimādatis phibite. ¶Scda. Trāseūte actu pcti interiori ꝛ exteriori ab aīa: manet ipsa reatu pene obligata. ¶Tertia conclusio. Uarie sunt distinctiones pctōꝝ quorū supbia seu cupiditas radix est et initiū oīm malorū. ¶Ponit aūt magister sextuplicē pcti diuisionē: quib⁹ premisit supra dist. xxx. aliā. Accipiunt̄ autē ille pctōꝝ distinctiones penes aliā ꝛ aliā pcti cōparationē siue cōsiderationē. Nā si pctm̄ considerat̄ in ordine ad causam: tunc diuidit̄ in originale ꝛ actuale. Ad penā: et sic diuidit̄ in mortale ꝛ veniale. Ad motiuū: ꝛ sic diuidit̄ in pctm̄ ex amore ꝛ peccatū ex timore. Ad actū substractū. et sic diuiditur in peccatum cogitationis/ oris/ operis: ꝛ additur cōsuetudinis. Ad obiectū cōtra qd̄ peccatur: ꝛ sic diuiditur in pecatum in deū/ seipsum/ ꝛ proximū. Ad mandatum cui opponitur: ꝛ sic diuidit̄ in peccatuʒ et delictū. i. in pctm̄ commissionis ꝛ omissionis. Ad vitia a quibus oritur: et sic diuiditur in septē vitia capitalia. Sunt tñ et alie diuisiones ad illas reducibiles: quas magister non ponit quere in sctō Bonauen. in dubijs literalibus.

Questio vnica.

Circa hāc distinctionē querit̄. Utrum actuʒ exterior qui a volūtate imperat̄: hʒ bonitatem vel maliciā ppriaʒ: ppter quā magis q̄ solus interior voluntati imputatur. ¶Premissis notabilib⁹ r̄ndebit̄ ad q. subditis dubiorū solutionib⁹. ¶Quātū ad primū notādū/ que-

Articu. 1. Nota. 1. stio nō querit de bonitate naturali act⁹ interioris ꝛ exterioris: q: cū manifestum est q̄ realiter differunt actus interior voluntatis elicitus: ꝛ actus exterior imperatus: bonitas que cōsequit̄ substātiaʒ actus: etiā est alia actus interioris ꝛ alia exterioris. Hec nāq̄ bonitas naturalis ꝯuenit actui ſm se/ nō in ordine ad aliū: nec distinguit̄ a substantia actus: hac em̄ bonitate actus exterior est bonus circunscripto omni actu interiori volūtatis: nā omnis actus exterior pōt elici a frenetico/ a furioso: qui tñ p. o tunc nō hʒ liberū vsum voluntatis: intelligit̄ ergo questio de bonitate ꝛ malicia morali et etiā meritoria. ¶Neq̄ intelligit̄ q. de actu exteriori ꝛ interiori in diuersis suppositis: sʒ in eodē supposito: nec p diuersis tēpibus: sed pro eode tpe. Nō eniʒ querit de actu volūtatis quo vult actū aliqueʒ: nec tñ procedit ad opus cū possit qui est act⁹ remissus ꝛ inefficax: nec de actu voluntatis respectu eiusdē qui nō procedit sed procederet si posset: qui est velle efficax quantum est ex parte sui quia ibi sunt duo actus interiores: et nullus exterior: sʒ intelligit̄ de actu interiori ꝛ exteriori sibi cōiūcto: vt sit sensus. Qñ actus interior elicitur a volūtate: ꝛ actus exterior ꝯformiter pducit̄. Utrū tunc actus exterior habeat pprīā bonitatem hoc est aliquid recipiat vel acquirat preter actum elicitum. ¶Potest etiam sic intelligi. Utrū plus imputetur voluntati actus volendi quē seqnit̄ actus exterior q̄ actus nolendi quē nō sequit̄ actus exterior propter aliquod impedimētum: posito q̄ act⁹ interiores sint quantum ad oia alia equales: qd̄ est dictu. Utrū peccans actu interiori ꝛ exteriori plus peccat q̄ qui peccat solo actu interiori ceteris paribus. et ille secund⁹ sensus dependet ex priori. Si em̄ actus exterior non habet pprīā bonitatem: nō pl⁹ peccat volūtas cū exteriori q̄ sine: ꝛ potest hoc pl⁹ peccaret intelligi extensiue vel intensiue. ¶Se- Nota. 2.
cundo notandū q̄ de hac. q. sunt varie opiniones: nam Sco. in quodl'. q. xviij. tenet partē affirmatiuā scʒ q̄ actus exterior vel imperatus habet bonitatē moralē pprīā aliā/ q̄ actus interior elicit⁹. ¶Probat primo que distinctis preceptis negatiuis phibentur: habēt pprīā ꝛ distinctā rationem illiciti: sic est de actu interiori ꝛ exteriori: quia fornicatio ꝛ furtum actus prohibentur. vj. et. vij. preceptis: actus interior prohibetur. ix. ꝛ. x. ¶Scdo Aug. xiij. de tri. c. v. Mala voluntate quilibet miser efficitur miser. i. peccator. Sed miserior potestate: qua desiderium male voluntatis adimpletur. Profecto q̄uis et sic male volendo miser esset: minus tñ esset si nihil eorū que perperā voluisset habere potuisset: hoc autē nō potest intelligi de miseria pene: sed culpe. ¶Itē bonitas actus moralis est ex integritate eorū/ que ſm rectā rationē operātis dicuntur debere conuenire ipsi actui. Est aūt alia integritas eorū/ que ſm dictamē recte rationis debēt ꝯuenire actui interiori: et eorū que actui exteriori. Igit̄ alia bonitas moralis alia malitia: et hoc siue priuatione tm̄: quia alia carentia eorū que debent ꝯuenire: siue ꝯtrarie: quia alia disconuenientia repugnās illis que deberent ꝯuenire. ¶Itē pluspunit̄ actus interior ꝛ exterior simul q̄ vnus per se: immo exterior plus punitur p se q̄ interior: puta homicidiū plus punitur: q̄ voluntas homicidij. ¶Sed rōnes ille nō concludunt: ideo est alia opinio Guil'. Ockam. i. quodli. q. xx. Itē in quodli. iij. q. xiij. xiiij. xv. Itē in tertio sententiarum Ockam. q. x. et Greg. de arimi. ſm quā respōdebitur ad. q. hec opinio respōdet ad rationes Sco. ¶Ad primā dicit̄. Uno modo q̄ sunt distincta precepta ppter distinctionē actuū: q̄uis vnus actus. s. exterior nō sit malus: nisi quia causat̄ ab alio actu scʒ interiori malo: vnde per vnū preceptū prohibetur actus interior per aliud prohibetur tā actus interior q̄ exterior: etiā frequenter per actū exteriorē intenditur actus interior: ac magis homo delectatur: vnde conceditur q̄ sint distincta peccata sicut sunt distincti actus mali. Uel pōt dici q̄ sunt distincta precepta: ne detur simplicibus occasio errandi ne credāt q̄ non sit pctm̄ nisi in solo actu exteriori. ¶Ad scdm scʒ ad auctoritatē beati Aug. dr̄ q̄ loquitur forte de miseria quo ad hoies qui vident exteriora tm̄ et non interiora: ꝛ de exterioribus scandalizant̄: et sic implendo opus facit multa peccata

que nō faceret si sola volūtate non opere peccaret q: facit pctm̄ suū actu interiori in deū: scđo scādalizat p opᵒ exterius proximū. Vel dr̄ q actᵒ interior semper vel frequenter intēdit: qn̄ actus exterior interiori coniungit: et sic miserior est: quia voluntas mala qua miser est magis sua intensione firmatur vel miserior extensiue non intensiue. ¶ Ad tertiū dicit/ q actui exteriori non debet̄ ſm rectā rationē aliqua integritas circūstātiarū: sed tm̄ actui interiori: nō quidē q integritas illa sit aliquid superadditum actui interiori: sed est actus ipse a voluntate elicitus conformiter perfecte dictamini recte rationis: sed oīa obiecta partialia que circunstantie appellantur actui interiori conueniunt: exteriori vero tantum debetur (vt sit bonus) vt effectiue producatur ab actu bono interiore: et aliā integritatem nō h3: nihil eni aliud est actū exteriorē esse bonū moraliter vel meritorie: q̄ ipsum imperari ab actu bono et meritorio interiori elicito. Hec est tota ratio bonitatis actus exterioris: et sic preter actū interiorē bonū nullā aliā h3 bonitatem: quia non est bonᵒ ppria sua bonitate intrinseca / sicut actus interior: sed solū est bonus quadam denominatione intrinseca: vt supra dictū est. ¶ Ad quartū dr̄ q a lege diuina nō plus punit̄ actus interior et exterior simul/ q̄ interior per se: nisi intendat̄ interior dū adiungit̄ exterior: sed a lege humana actus exteriores plus puniunt̄: que iudicat ſm ea que foris apparēt: non que in corde latent: etiā lex humana frequenter plus punit peccata minora: qn̄ sunt maior occasio destructionis reipu. sicut plus punitur apud homines: si quis furat̄ ouē/ q̄ si fornicet̄ fornicatione simplici: aut q̄ si diffamat hominem: q̄uis furtum tale minus peccatū sit/ q̄ fornicatio aut diffamatio: non autē sic apud deū: sic in multis

Articu. 2. Cōclusio. 1. D

aliis. ¶ Quātū ad scđm articulum/ est cōclusio prima. Nullā ppriam bonitatem moralem habet actᵒ exterior/ ppter quam magis imputatur voluntati q̄ solus actus interior. Scđm Ockā vbi supra. probatur illa conclusio: q: si actus exterior haberet bonitatem moralē propriā preter bonitatē actus interioris: aut bonitas illa esset ipse actus exterior: aut aliquid superadditū actui. Non primum: q: idem actus exterior potest primo esse bonᵒ / et postea malus: vt actus ambulandi ad ecclesiam: si primo fiat propter deū / et post continuatur propter vanā gloriam: ergo bonitas eius est aliquid preter actū: si enim nihil diceret preter actū exteriorem / existente actu exteriore eodē: semp esset bonus: aut semp malus. Nō scđm: q: aut illud supadditū est subiectiue in actu exteriore: aut non. Si nō: quero vbi erat: et non potest assignari nisi in actu interiori: et sic nō erit propria bonitas actus exterioris. Si sic: nō erit nisi accidens inherens actui exteriori: sed hoc non quia nec absolutū / cū nullū tale sit dabile: nec respectiuū: q: talis non est ponendus: vt visum est i primo dist. xxxviij. Etiā si ponatur talis respectus: nō erit nisi respectus conformitatis z depēdentie actᵒ exterioris ad actū interiorē: quia. s. elicitur conformiter actui interiori: sed iste respectus cōuenit etiā actui causarū naturaliū approximatarum passiuis per imperiū volūtatis: vt si volūtas imperet approximationē ignis ad candelas vt accendant: tūc actᵒ quo ignis accēdit cādelas qui est mere naturalis: esset moraliter bonus: quia est ibi respectus conformitatis eius ad actū interiorē: vel etiā ad rectā rationē: et nullā conformitatem h3 actus exterior ad actum interiorē: quin similem habere possit actus ignis vel iumenti ad eūdē: vt si quis velit vt iumētum comedat pabulum: vt confortetur ad laborandum: et applicet pabulum: tūc comestio asini esset actus moraliter bonus: qđ est absurdum. Alias rationes adducit Ockam vbi supra: j. quodlib. q. xx. ¶ Addo tn̄ hanc rōnē: q non est bonū / neq malum nisi ad positionē alterius non h3 propriā volūtatē: talis est actus exterior imperatus: ergo nō h3 propriā voluntatē. Consequētia nota. Maior videtur manifesta: q: qđ h3 propriā bonitatem vel maliciā habet eā omni alio circunscripto. Minor probatur q: actus exterior imperatus nec bonus est: nec malus: nisi ponatur actus elicitus bonus aut malus: grā exempli. Si aliquis volūtarie se mittat in precipitiū: actus ille descensus nō est vitiosus: nisi quatenus actus precipitādi elicitᵒ fuerit in voluntate nā si peniteat in casu seu precipitio: et eliciat actū cōtrariū quo vellet sese nō precipitasse: iam descensus precipitij nō est vitiosus: alioquin talis cadēs simul esset virtuosus et vitiosus: virtuosus ppter actum penitentie: et vitiosus propter motum deorsum. ¶ Itē actus ille non h3 propriā bonitatē vel maliciā: qui nō imputatur agenti ad specialē laudē vel improperiū: meritum vel demeritum: talis est actus exterior: ergo consequentia nota. Maior patet: cuilibet bonitati debet laus propria: sic et malicie speciale improperium. Minor pbat̄: q: actus interior cum exteriori non imputat̄ ad maius meritum vel demeritū: q̄ sine exteriori: vt declarabit̄ i sequēti conclusione: ergo. ¶ Scđa conclusio. Non est operatio interior voluntatis cū exteriore magis meritoria vel demeritoria: q̄ si sola interior sine exteriori imperata. Quod intelligendū est stante semper equalitate actus interioris: dum fuerit cū exteriore et sine exteriore. Probat̄: z p clariori intellectu pono/ q sit homo volens ocidere et occidat: ille non est maiori pena dignus apud deū/ q̄ si vellet occidere: z non occideret: supposito q eque plenā / et in oībus similē voluntatem occidendi haberet. Et pariformiter dico de diuersis hominibus habētibus eque plenā ac intensam voluntatē occidendi: quorum vnus occideret: alius impeditus non occideret: nā vnus nō plus demeret̄ q̄ alius. Probat̄ primo auctoritate beati Aug. lib. j. de libero arbitrio. c. iij. dicentis. Si cui non contingit facultas concumbendi cum vxore aliena: planū tn̄ aliquo mō sit eum cupere: et sic potestas nō detur sibi esse cū ea: nō minᵒ reus est: q̄ si in ipso facto deprehenderet: non autē minᵒ quidem reus est: nisi q nō minori pena dignᵒ est. ¶ Itē Aug. in epistola. xlix. de sex questionibus ad presbyterū Deo grās: que plurimū facit ad propositū. q. iij. exponens illud Matth. vij. Qua mensura mensi fueritis zc. ait. In qua voluntate benefeceritis in ipsa libramini. Et iterum. In ipso aīo vbi appetitus voluntatis hoīm est humanorū mensura factorū cōtinuo pena sequit̄ culpā. et infra. Affectᵒ voluntatis omniū factorū meritoriorūq mensura est. z sequit̄. Ex qualitatibᵒ quippe voluntatū: nō ex tēporum spacijs siue recta facta / siue peccata metimur alioquin maius peccatū haberet arborē succidere q̄ hoīem occidere: illud eni fit longa mora multis ictibᵒ: hoc vno ictu: breuissimo tpe. z cōcludit. Mensura peccatorū non in productione tēporum est: sed in voluntate peccantiū. ¶ Et probatur ratione: nō maius premiū meretur homo ppter voluntatem et opus q̄ alius ppter equalē voluntatē sine ope vbi cetera sunt paria. ergo. Consequentia nota. Antecedens pbat̄: q: alīs homo inuitus posset p aliū hominē fieri maioris et minoris meriti apud deum: z fraudari premio z grauari supplicio: qđ est absurdū. Et probatur cōsequentia: quia in actu exteriori pōt homo inuitus impediri: sicut clarū est. Itē probatur añs per glo. ij. Cor. viij. Qui multū dat vt diues: et qui parū dat vt pauper: si equa volūtas est equalē mercedē habebit. ¶ Ad idē ex intentione ppositū ostendit Hugo lib. ij. de sacramentis parte. xiij. ca. vj. vnde ait. Ubi plus datur z vbi minus: dans meritum non est si equalis volūtas habeatur. Et multa ibi ad propositum: inter que z hoc addit. Et si forte contingeret tantam esse voluntatem in eo qui nō

Cōclusio. 2. E

operatur: quanta est in eo qui opus exercet: vbi voluntas eadē est: meritū dissimile esse nō pōt. ℭ Tertia conclusio. Homo plus peccat extensiue cōcomitante exteriori operatione: ꝙ sola interiori voluntate. Probatꝰ: qr peccat pluribus pctīs: nā tā voluntas interior mala pctm̄ est: ꝙ etiā opatio exterior imperata: ꝛ hec sunt duo realiter distincta/ etiā ab inuicē separabilia: ꝛ vtrūqꝫ est pctm̄: ergo distincta peccata. Cōsequentia reducibilis est ad syllogismū expositorium. Minor ptꝫ ex primo notabili: sed maior ptꝫ per diffinitionē pcti btī Aug. Pctm̄ est dictū/ factum/ vel concupitū cōtra legē dei. ℭ Ex quo ptꝫ ꝙ nō solū actꝰ interior volūtatis q̄ intelligit p concupitum: sed actus exterior dictū vel factū/ dr̄ esse peccatum: ꝙuis actus interior pctm̄ est intrinsece: exterior ꝓo tm̄ denoīatiue. Et sic videt posse intelligi qđ magister vult: ꝙ lꝫ interior ꝛ exterior actꝰ sint distincti actus: tn̄ sunt vnū pctm̄ quātū ad imputabilitatem: qr nō plus imputat actus interior cū exteriore ꝙ interior sine exteriore. Et tantū de illo articulo.

Conclu. 3. F

Articu. 2. Dubium. 1. G

ℭ Quantū ad scđm articulū/ dubitat iuxta primā ꝯclusionē textus. Utrū actus pcti interior ꝛ exterior sint vnū pctm̄ vel duo: ꝛ videt ꝙ sint vnū pctm̄ per magistrū in textu. In oppm̄/ superiꝰ ꝛ inferiꝰ quātū ad esse vnū vel multa non diuersificant: nā de quocunqꝫ genus predicat pluraliter etiā species: ꝛ econuerso. Si em̄ aliqua sunt duo aīalia: erūt duo hoīes vel asini: sic si duo hoīes erūt duo aīalia: ergo si actꝰ voluntatis ꝛ operis sunt vnū peccatū: erunt vnus actus ꝛ vna res: si aūt due res: erunt ꝛ duo peccata. ℭ Rn̄detur ꝙ beatꝰ Bonauen. distinguit: qr vel pōt dubium intelligi de actu interiori ꝛ exteriori cōiunctis/ vel diuisis seu separatis: ita ꝙ in vno sit tantū actus interior pcti: ꝛ in alio actus exterior simul cū interiori: ꝛ sic nō est dubiū qn actꝰ interior in vno/ ꝛ exterior in alio sunt duo pctā. Sed primo mō intelligēdo dicit actū interiorē volūtatis ꝛ exteriorē esse vnum pctm̄: eo ꝙ ibi est vnus contemptus: vel vna auersio ꝛ vna cōuersio. Uoluntas em̄ est que contēnendo auertit dū ad bonū cōmutabile cōuertit: nō solū quantū ad actū ꝓprium: sed etiā quantum ad actum inferioris potentie que ei subijcitur: qr ergo pctm̄ fm ꝙ hmōi dicit deordinationē p conteptum quo auertitur a deo ꝛ cōuertit ad creaturā: ideo cū ibi sit vna deordinatio prima: sequit ꝙ pctm̄ voluntatis ꝛ operis vnū est: loquendo formaliter ꝓut illa cōiuncta sunt: lꝫ ibi sint plura deordinata: ꝛ ideo lꝫ pctm̄ sit vnū formaliter: plura tn̄ est materialiter: sꝫ illa rn̄sio nō est ꝓpria: nā esto ꝙ pctm̄ diceret aliqđ idē formaliter in vtroqꝫ actu: tn̄ ꝓpter hoc nō predicaretur peccatū in singulari de vtroqꝫ: sicut si eadē albedo esset in duobus subiectis: siue vna scientia numero in duobus: nō ideo dicerentur illa subiecta vnum album: aut vnus sciens. Ideo simplr̄ ꝛ scđm sermonis proprietatē sunt duo pctā: ꝙuis vnū sit peccatum p aliud: siue vnum peccatū primo aliud quasi secundario ꝓpter aliud: ꝛ hoc modo intelligēdus est magister/ ꝙ sunt vnū peccatū. i. ꝙ est vnū peccatū principale vel per se: rōne cuius siue per qđ aliud est peccatum: sicut ignis ꝛ calor sunt duo calefacientia: sed ignis nō calefacit per se: sed per calorem: vel vt supra dictum est: ꝙ sunt vnum peccatū quantū ad imputabilitatē. Tantum de questione.

Distinctio. xliij.

Egit magister de

pctō actuali in generali: hic de peccato in spm̄sanctū: qđ grauissimum est/ determinat in speciali. Cuius distinctionis sententia tribus conclusionibus sequentibus explicat. ℭ Prima conclusio. Peccatum in spiritūsanctū est grauius omni peccato: qđ nec in presenti remittitur seculo: nec in futuro. ℭ Scđa cōclusio. Pctm̄ in spiritūsanctū fm ꝙ assignatur varie/ aliter ꝛ alr̄ dr̄ irremissibile. ℭ Tertia cōclusio. Pctō ex malitia obstinationis/ desperationis/ impenitentie/ ꝛ fraterne oppugnatiōis grē nō solū peccat in spm̄sctm̄/ sed etiā in patrē ꝛ filium.

Questio vnica.

Circa hanc distictio-

nem querit/ vtrū omne pctm̄ ex malitia cōmissum/ sit pctm̄ in spm̄sanctū. ℭ Premissis notabilibꝰ ponent rn̄siue cōclusiones: ꝛ tertio dubiorū solutiones. M

ℭ Quantū ad primū notandū/ ꝙ voluntatem peccare ex malitia dūplr̄ accipi pōt. Uno modo qr tendit in obiectū cōtra dictamen rōnis ꝑsentātis illud sub rōne mali ꝛ nō boni veri/ vel apparentis: grā exēpli. Odiū dei qđ rō nō errās nō pōt ostēdere nisi sub rōne mali. Sed vtrū volūtas ex sua libertate possit sic velle obiectū sibi presentatum sine rōne boni veri vel apparētis: de hoc sunt opiniones quorundam dicentiū: ꝙ obiectū voluntatis sit bonum verū vel apparēs: ꝛ ita nō pt velle aliqđ nisi sub obiecto suo contentū: hoc est nisi illud in quo apparet rō boni: innitētes illi dicto Diony. de diuinis noibꝰ Nullus operat ad malū aspiciens. Aliȷ tenent oppositū/ dicentes ꝙ obiectū voluntatis nō est bonū: sed ens in genere: sicut ꝛ intellectꝰ: vn̄ dicūt ꝙ circa omne ens sibi sub quacūqꝫ rōne pn̄tatum voluntas est libera: ꝛ pōt elicere velle ꝛ nolle: quarū opinionū discussio magis ad quartū ꝛ etiā primū (vbi querit vtrū voluntas necessario fruatur vltimo fine) pertinet. Alio mō peccat quis ex malitia: qn̄ ex mera sua libertate sine aliqua occasione extrinseca. s. nec ex passione in sensu: nec errore in intellectu eligit velle cōtra dictamen recte rōnis: etiā si nō tendāt in ipm̄ sub rōne mali. Nota. 1.

ℭ Scđo notandū/ ꝙ voluntas qr cōiuncta est appetitui sensitiuo: nata est condelectari sibi: ꝛ ideo peccās occasionaliter ex inclinatione appetitus sensitiui ad suum delectabile/ peccat ex passione: qđ dr̄ peccatū ex infirmitate seu impotentia: q̄ cōsurgit ex amissione originalis iustitie: ꝛ illud peccatum est appropriate in patrē: cui attribuitur potentia. ℭ Itē qr voluntas agit p cognitionē intellectiuam: hoc est ꝑsupponit cognitionē intellectus illius obiecti circa qđ elicit suū actū: ideo rōne errāte ipsa cōformiter eliciēte nō recte elicit: nisi error esset inuincibilis: ꝛ sic peccat ex ignorantia: ꝛ illud pctm̄ appropriate dr̄ esse cōtra filiū: cui appropriatur sapientia. ℭ Peccat qnqꝫ etiā ex libertate ꝓpria: nō cōdelectando appetitui sensitiuo: nec ex errore rōnis: ꝛ tunc dr̄ peccare ex malitia: quia non ex passione siue odio: neqꝫ ex errore in ratione peccat: ibi enī est plenissima rō peccati: qr plenissima rō voluntarij: qr nihil est aliud a volūtate alliciens eū ad malū: neqꝫ in sensu/ neqꝫ in intellectu: sꝫ ex mera libertate sua sine aliqua occasione extrinseca eligit velle contra dictamē rōnis: etiā si nō tendat in ipsum malū sub rōne mali: ꝛ illud pctm̄ dr̄ cōmitti in spm̄sctm̄: cui attribuitur bonitas. Nota. 2. B

ℭ Tertio notandū ꝙ pctm̄ i spm̄sanctū nō dr̄ qr est offensiuū. s. ꝛ non patris aut filij: nam harū personarū trium sicut vna est essentia: ita vna voluntas: vna bonitas: vnus honor ꝛ dignitas ꝛ p hoc quisqs offendit aut inhonorat spm̄sanctum offendit ꝛ inhonorat patrē ꝛ filiū: nec ideo qr actus illiꝰ pcti terminat obiectiue ad spm̄sctm̄ ꝛ nō ad filiū vel patrē. An aūt actus aliqs intellectꝰ vel volūtatis possit obiectiue terminari ad vnā ꝑsonā ꝛ nō ad aliam: patuit. q. v. dist. j. primi lib. Sed ideo dr̄ in spiritūsctm̄: vt dictū est: quia sit ex malitia primo vl̄ scđo mō supra tactis. Nota. 3. C

ℭ Quarto notandū ꝙ pctō in spm̄sanctū duo attribuunt. s. ꝙ est grauissimum: et ꝙ est irremissibile. Nota. 4. D

ℭ Circa primū notādum/ ꝙ aliquod peccatū grauissimū dici nō pōt/ nisi sit contra preceptū prime tabule. Nā pctā contra ꝑcepta scđe tabule solū virtualiter auertunt a deo: sola peccata

prime tabule formal'r ꝛ actual'r auertūt ab obiecto
ꝑfectissimo.s.deo:ꝛ sicut sol⁹ actus charitatis:puta
amor dei/amicitie/est actus ꝑfectissime cōuersiuus
in deū ꝓpter seipm̄ sine relatione ad aliud extra se:
ita sol⁹ actus huic ꝯrie opposit⁹.s.odiū dei in seipso
(si esset possibile) esset grauissimū pctm̄. Sed apud
plurimos dubiū est/an actus odiēdi deū sit possibi
lis:cū deus ſm se simpl'r optimus non possit odiri.
¶ Post actū vero charitatis/ꝑfectissim⁹ act⁹ quo tē
dit volūtas in deū:est act⁹ spei:cuius oppositū erit
pctm̄ grauissimū:ꝛ hoc est pctm̄ desperatiōis seu ob
stinationis cū desperatatiōe:nō tn̄ qlibet leuis mo=
tus desperationis:ſz actus desperationis ꝓcedens
ex certa malicia dr̄ pctm̄ in spm̄sctm̄:de qua in ꝑso=
na desperatorū loquit̄ Hiere.c.xviij. Desperauim⁹:
post cogitationes nr̄as ibim⁹: ꝛ vnusquisq̃ praui=
tatē cordis sui mali faciemus. Uide Sco. in hac di.
q.j.q: clarius ꝛ ꝑcisi⁹ videt̄ loqui ꝛc. vt in aliqbus
libris est.q.ij. ¶ Et ſm hoc ad pctm̄ in spm̄sctm̄ tria
requirunt̄:vt ponit Sco. Primū/ꝙ sit cōtra ꝑcepta
prime tabule. Scōm/ꝙ sit ex certa malicia: non ex
passione aut errore seu turbulētia rōnis aut volūta
tis. Tertiū/ꝙ sit oppositū ꝑfectissimo actui cōuer=
siuo in deū post actuʒ amoris amicitie.i.actui spei:
E hui⁹ eī̄.s.amoris dei (ſm plures) act⁹ opposit⁹ nō
est possibilis. ¶ Quo ad scōm notandū ꝙ pctm̄ du=
pliciter dr̄ irremissibile:hic ꝛ in futuro. Uno modo
simpl'r:ꝙ nō remittet̄:qualis est sola finalis īpenitē
tia:hoc eī̄ nō remittit̄ in ꝑsenti seculo:sic eī̄ nō eēt
finalis:q: si remitteret̄ nō duraret in finē:nec in fu=
turo:q: nihil nō remissum in hoc seculo/remittit̄ in
futuro stāte immutabil'r illa sn̄ia. Lignū vbi cecide
rit siue ad austrū siue ad aquilonē ibi erit. Eccl'i.xj.
Nō aūt oīs finalis impenitētia dr̄ pctm̄ in spm̄san=
ctum:nō eī̄ illa qua hō decedit morte preuent⁹ si=
ne penitētia:sed illa qua hō hʒ ꝓpositū nūq̃ penitē
di:q̄ oritur ex desperata obstinatione. De quo Aug.
ait de fide ad petrū. Qd̄ pessimi hoīes incidunt in
hoc pctm̄:vt cayn/q̄ dixit. Maior est iniquitas mea
q̄ vt veniā merear. Credidit eī̄ miam dei esse mi=
norē suo delicto:sed mīa dei est bonitas que appro=
priatur spūisancto. Alio mō dr̄ pctm̄ irremissibile/
nō quin remitti possit ꝛ sepe remittat̄:sed q: oppo=
nitur principio remissionis ꝛ hoc vel in remittente
vel in peccante/vel in dono ad remissionē disponē
te. ¶ In deo remittēte principiū remissionis est dei
mīa ꝛ iustitia. Principiū remissionis in dono dispo
nēte ad remissionē/est veritatis cognitio ꝛ grē col=
latio. ¶ In peccāte est illa que sunt retractiua a pec
cato:q̄ duo sunt scʒ turpitudinis pcti cōsideratio/ꝛ
delectationis abbreuiatio:ꝛ ſm hec distinguuntur
sex pctā in spm̄sctm̄. Uide Bonauē. in breuiloquio
par.iij.c.xi. Tho.ij.ij.q.xiij. q̄ precise sunt ꝯ illa prin
cipia.s. Desperatio cōtra dei miam:ꝑsumptio cōtra
dei iustitiam:impugnatio agnite veritatis ꝯtra ve=
ritatis agnitionē:inuidētia fraterne charitatis cō=
tra gratie collationē:impenitētia qua nō considera
tur turpitudo pcti:ꝛ ita eligit hō nūq̃ de eo penite=
re:obstinatio qua vult pcti delectationi ꝑpetuo in=
herere. Primis duob⁹ modis peccat̄ cōtra deū:duo=
bus alijs cōtra ꝓximū:duobus vltimis cōtra seipʒ.
F ¶ Ex quibus ptʒ ꝙ dupl'r cōtingit loqui de pctō in
spm̄sanctū. Stricte/ꝓut includit tres cōclusiones
predictas:ꝛ sic sola desperatio ꝛ presumptio adiun
cta semꝑ finali impenitētia:ꝛ dū ꝓcedunt ex certa
malicia sunt pctā in spiritūsanctum:q: directe sunt
cōtra perfectiones diuinas/ex quibus oritur remis
sio peccatorū. Et ita dicit Isid. super Leui. Hoc san
cti patres irremissibile peccatū ꝛ blasphemiā in spi
ritumsanctū dixerunt in sceleribus vsq̃ ad finē vi=
tē perseuerare:de salute sua desperare: de mīa ꝛ po=
tentia redēptoris diffidere. Alio modo largius/vt
dicit peccatū difficile remissibile:nō solū cōtra prin
cipium remissiōis in deo:sed etiā qd̄ tollit disposi=
tionem remissiōis peccati in peccatore:que sunt ve=
ritatis adhesio:desideriū grē:displicentia de pctō:ꝛ
eleuatio mētis a malo:hec aūt sunt impugnatio ve
ritatis agnite:inuidentia fraterne gratie: impeni=
tentia ꝛ obstinatio:inquantū tn̄ illa ꝓcedunt ex cer
ta malicia. ¶ Quantū ad scōm articulum est prima Articu.2.
cōclusio. Loquendo de peccato in spm̄sanctū ꝓprie Conclu.1.
ꝛ stricte:pctm̄ in spiritūsanctum est simpliciter gra G
uissimum peccatū cōtra preceptum prime tabule ꝛ
oppositū actui perfectissimo potenti habere oppo
situm:ꝛ ita grauissimū. Tenet cōsequentia: q: perfe
ctissimo opponit̄ pessimū. Scd̄a pars ptʒ:q: sic pec=
catum in spm̄sanctū includit finalē impenitentiā:ꝛ
hoc est pctm̄ ad mortē:pro quo vult beatus Joānes
vt nō oretur:istud enim nō remittitur neq̃ hic/ ne=
q̃ in futuro seculo. ¶ Scd̄a cōclusio. Capiēdo pctm̄ Conclu.2.
in spiritūsanctum largius scd̄o modo/ est peccatuʒ
grauissimum:exponendo superlatiuum per valde
ꝛ difficulter remissibile. Prima pars ptʒ:q: licet nō
omne pctm̄ in spm̄sanctum sit immediate in deum
hʒ tamen ordinem immediatiorē:verius deordina=
tionem contra deum:vtputa cōtra donū dei:habʒ
ꝛ maiorē contēptum:q: ex certa malicia ꝛ per hoc ce
teris peccatis grauius est:ꝛ ita valde ꝛ multū gra=
ue. ¶ Scd̄a pars ptʒ: q: peccatū in spiritūsanctum
aut est cōtra principiū remissionis in deo:aut tollit
dispositionem requisitā in peccatore ad peccati re=
missionē:sublatis aūt principijs alicuius effectus
difficulter potest poni effectus: immo nō pōt poni
nisi restitutis principijs:quia tamen pōt dispositio
reddi peccatori ꝛ principiū remissionis simpliciter
nō potest tolli:ideo nō sunt simpl'r irremissibilia: ſʒ
minus q̃ cetera:quia plus requirunt. ¶ Quantum
ad tertium articulū est primum dubium. Utrum de
aliquo pōt dici ꝙ peccat in spiritumsanctū dū viuit Articu.3.
tēporaliter/aut post mortē. Et videtur ꝙ neutrū di Dubium.1.
ci potest:non primū:q: donec moritur nullū pecca= H
tum est irremissibile:ſm illud Ezechi. Quacūq̃ ho
ra ꝛc. hō ꝛc. Nec ſm:q: post mortē nō est i via merēdi
aut demerēdi:ergo nec peccādi oē pctm̄ est demeri=
tum. ¶ Rn̄detur loquendo de pctō in spm̄sanctum
stricte/pōt aliquis in presenti vita peccare in spm̄
sanctum:ꝛ ita de tali dicit̄ ꝙ est peccator in spm̄san
ctum. Patet:q: peccans peccato desperationis con=
tinuans vsq̃ ad instans mortis/peccat in spiritum
sanctum:ꝛ hoc pctm̄ in presenti vita cōmittit̄: lʒ nō
dicatur in spm̄sanctum/nisi vsq̃ ad mortē cōtinuet̄
sicut aliquis nunc est predicaturus si. predicabit/
q̃uis possit nō predicare. ¶ Scd̄o dr̄ ꝙ de nullo cer
te pōt sciri a viatore/an peccatum suum sit pctm̄ in
spm̄sanctuʒ nisi per reuelationem. Patet:q: nullus
viator hoc scire pōt:de alio manifestū est:sed nec de
seipso:q: cū dependet a futuro contingenti quātū=
cunq̃ aliqs iam desperauit:nō tn̄ pōt sciri īmutabi
liter an tali desperatione vel nō potest enim muta=
ri:q: pōt deus de lapidibus suscitare filios Abrae.
Et ita loquitur Salomon. Eccl'.ix. Nescit homo an
odio vel amore dignus sit:q: oīa in futurū seruant̄
incerta. ¶ Secundo dubitatur de desperatione: nā
nō videtur ꝙ ꝓcedat ex malitia: sed ex ignorantia: Dubiū.2.
qua quis credit ꝙ maior est sua iniquitas q̃ dei mi 3
sericordia:sicut cayn/qui dixit. Maior est iniquitas
mea q̃ vt veniam merear:ꝛ ita magis est in filium
q̃ in spiritumsanctum. ¶ Item presumptio est spe=
cies superbie:igitur non est peccatum in spiritūsan
ctum. ¶ Tenet consequentia:quia peccatum in spi
ritumsanctuʒ distinguitur a ceteris peccatis. ¶ Itē
presumptio est contra iustitiam dei:similiter impu
gnatio agnite veritatis est contra veritatem:sed iu=
stitia ꝛ veritas attribuuntur filio:ideo magis dicū
tur peccatū in filiū q̃ in spm̄sctm̄. ¶ Iteʒ inuidētia
fraterne gratie est species inuidie:ergo. ¶ Item fre=
quenter cōtingit ex corruptione nature:ꝛ ita ex in=
firmitate:ꝛ per consequens est magis peccatum in

patrem. ¶Item obstinatio et finalis impenitentia non distinguuntur: q2 vtrũq3 est volũtas ꝑmanẽdi in peccato. ¶Respondetur ad oĩa simul: q2 oĩa pñt qñq3 accidere ex ifirmitate: qñq3 ex ignorãtia: s3 tũc non sunt pctã in spm̃ sanctũ: sed tũc tm̃ quãdo ꝓcedũt ex certa malicia: vñ sicut charitas dat formam operi meritorio: q2 a charitate noiat᷑ op9 meritoriũ: ita malicia dat nomen pctõ/ vt dicatur in spm̃ sanctum: vnde nihil horũ dr̃ pctm̃ in spm̃ sanctũ nisi ꝓcedat ex certa malicia. ¶Per hoc dr̃ ad primum/ ꝙ non oĩs desperatio est pctm̃ in spm̃ sanctũ: nõ enim illa que venit ex pusillanimitate/ sed illa que oritur ex certa et diffinita malicia: in qua vult vitã finire/ ⁊ preferẽs iniq̃tatẽ suã diuine misericordie: contẽnẽs misericordiã dei: ſm ꝙ dicit sapiẽs. Impi9 cum in ꝓfundũ venerit/ contẽnit: qñ tanta ꝓfunditate malicie absorbet᷑ vt nõ velit dei misericordiam sibi subuenire: vñ tales desperatissimi hoies frequẽter sibiipsis inferunt mortẽ. ¶Ad illud de ꝑsumptiõe dr̃/ ꝙ est presumptio de meritis: ⁊ illa est species aut filia supbie: ⁊ est ꝑsumptio de impunitate: auferẽs oĩno rigorẽ iusticie: ⁊ ꝑ hoc claudit viã ad grãm: et ampliat viã ad pctm̃: et hoc est pctm̃ in spm̃ sanctũ. ¶Ad tertiũ de eo qd̃ est ꝯ iustitiam/ ⁊ de impugnatione agnite ṽitatis dr̃ vt supra/ ꝙ qñ non ꝓcedũt ex malitia nõ sunt pctã in spm̃ sctm̃: qñ vero ex malicia/ sunt pctã in spm̃ sanctũ: licet etiam ꝯ iustitiã ⁊ veritatẽ: nõ tñ dicunt᷑ in filiũ: q2 nõ ꝓcedunt ex infirmitate/ sed ex malitia. Non eñ dr̃ peccatũ in patrẽ vel in filiũ aut in spm̃ sanctũ obiectiue; q2 vt dictuz est: qcq̃d est cõtra vnã personã in diuinis est ꝯ oẽs: sed dr̃ tale ex origine: q2 orit᷑ ex infirmitate ignorantia aut malicia: vt dictũ est. ¶De inuidẽtia fraterne charitatis seu grẽ dr̃ ꝙ duplex est: aut eñ ex hoc oritur/ q2 per grãm fratris putat aliqd̃ bonũ in se vel in alio qd̃ appetit minui: et sic pertinet ad inuidiã. Alio modo: q2 tanta malicia deprauat9 est talis inuidẽs/ ꝙ bonũ qd̃ in se nõ videt: nulli alii inesse velit: l3 nihil sibi ex hoc incõmodi accidat. ¶De obstinatione ⁊ finali impenitẽtia dr̃/ ꝙ hec est differentia: nã obstinatio vt est pctm̃ in spm̃ sctm̃: vt dicit sanctus Bonauẽ. est volũtas cõplacẽs sibi in culpa perpetrãda: priorẽ culpã nõ detestãs s3 approbãs: ⁊ ita est act9 ꝓcedẽs ex malicia respectu culpe future. Impenitẽtia aũt vt est pctm̃ in spm̃ sanctũ: non accipit᷑ priuatiue/ sed positiue contrarie: ⁊ est volũtas nõ penitendi de peccatis cõmissis/ procedẽs ex plena deliberatione/ et ita ex malicia. sic ergo obstinatio est respectu peccati futuri: impenitẽtia respectu preteriti. Et tantum de illa questione.

Distinctio. xliiii. ⁊ vltima.

DEterminauit magister de peccati actualis causa originali ⁊ subiectiua: eius quidditate ⁊ actu in precedentibus. x. dist. In hac dist. vltima agit de peccãdi potẽtia/ querens vnde sit an a deo: an ab homine: aut diabolo. ¶Et colligitur sentẽtia textus in tribus conclusionibus: quarum prima est. ¶Non obstante contraria quorundã opiniõe: adeo est omnis potestas operandi bene ⁊ male. ¶Secũda cũuis potestati bene administrate sit parendum: abusui tamẽ ei9 est viriliter resistendũ. ¶Tertia cõclusio. Dum cõtra superiorẽ aliq̃d ꝑcipit potestas inferior: ipsa cõtẽpta/ est potestas audienda superior.

¶Questio vnica.

A

CIrca hãc distinctionẽ mouet᷑ hec questio: vltima huius scdi. Utrum peccandi potentia sit a deo creature rõnali cõcessa. Ista questio depẽdet ex dictis supra. dist. xxvii. vbi tractatũ est vtrũ de9 sit causa pcti: iõ breui9 transeundum. ¶Notãdũ primo ꝙ potẽtia peccãdi est potẽtia qua voluntas põt aliq̃d velle vel nolle: aut etiã nõ velle cõtra legẽ cui tenetur obedire. Hec autẽ potentia nihil aliud est ſm rem q̃ lib. ar: seu libertas voluntatis: quã põt in vtrumq3 contradictoriorũ. et illa libertas non distinguit᷑ a voluntate: s3 est ipsamet voluntas: nihil eñ dicit voluntas libertatis/ q̃ voluntatẽ in substracto: ⁊ cõnotat eã circa obiectũ sibi ab intellectu ostẽsum posse elicere ⁊ nõ elicere: velle aut nolle: nulla mutatione facta circa obiectum aut voluntatẽ: hoc ergo posse nihil addit voluntati: neq3 absolutũ: neq3 respectiuuz: sed dicit voluntatis naturã sic a deo cõditã: de quo latius supra dist. xxv. ¶Scdo notãdũ/ ꝙ libertas semper bona est: licet abusus malus: nõ tñ libertas siue potẽtia faciendi malũ aut peccatũ mala est: sed bona: et (vt ita loquar) radix honoris et laudis humane: vñ in cõmẽdatione viri iusti dr̃ Eccli. xxxi. Qui potuit transgredi ⁊c. et facere mala et nõ fecit. Nec laudabile est facere bonũ: vbi nõ est posse facere malum. Unde pulchre loquitur beatus Hiero. in ep̃la ad Demetriadẽ virginẽ statim post primũ. Nec ideo non vere bonum hoiem factũ putes: q2 is facere maluz põt: nec ipsa nature violentia astringatur ad immutabilis boni necessitatẽ: nã in hac vtriusq3 libertate partis rõnalis anime dec9 positũ est: hinc inquã totus nature nostre honor consistit: hinc dignitas: hinc deniq3 optimi quiq3 laudẽ merentur: hinc premium: nec esset omnino vlla virtus in bono perseuerantis: si is ad malũ transire non potuisset: ⁊ infra. Neq3 eñ aliter spontaneũ habere poterat bonum: nisi eq̃ etiã malũ habere potuisset: vtrũq3 nos posse voluit optimus creator: sed vnũ facere: bonũ sc3 qd̃ et imperauit: maliq3 facultatẽ ad hoc tm̃ dedit/ vt voluntatẽ ei9 ex nostra voluntate faceremus: qd̃ cum ita sit/ hoc quoq3 ipsum qd̃ etiã malũ facere possumus bonũ est: bonũ inquã: q2 bonã partẽ meliorẽ/ meliorẽ facit: et sequit᷑. Nec est quo magis rationalis creatura ceteris ꝑferat᷑: nisi ꝙ cũ omnia alia cõditionis tantuz ac necessitatis bonum habeant: hec sola habet etiam voluntatis. hec Hieronymus. ¶Tertio notandũ/ ꝙ licet posse peccare arguit libertatẽ: non tamẽ est de ratione libertatis. Primuz patet: q2 nullũ carens libertate habet potẽtiã peccandi: cum eñ oẽ peccatũ saltem actuale est voluntariũ: carens voluntate q̃ sola est libera: caret peccãdi potentia. Scdm̃ patet: quia in deo et beatis est libertas: ⁊ tamẽ nõ est in eis potẽtia peccãdi: siquidez implicat deũ posse peccare. Beati quoq3 stãte confirmatione/ silr̃ peccare nõ possunt. Et ſm hoc verũ est illud bti Ansel. ꝙ posse peccare nec est libertas: nec pars libertatis: nõ eñ est de ratione libertatis: hinc libertas posset esse sine illa potentia: licet non econuerso: et ita non est pars integrans rationem libertatis: neq3 auget libertatẽ: q2 ꝓpter potentiaz peccãdi volũtas non est liberior q̃ sine ea: vt ostendit Ockam dis. x. q. ii. primi. Est tñ pars subiectiua: q2 inferius: sicut rationale non est ratio aĩalis/ nec pars eius: ⁊ tamẽ nihil est rationale quin sit animalis capiẽdo rationale vt est differentia essentialis. ¶Quantum ad scdm̃ articulum est cõclusio prima et responsiua. Peccãdi potẽtia a deo rationali creature est collata. Patet per magistrum in textu ⁊ auctoritates per eum allegatas. Et probatur ratione Quia omnis libertas est creature a deo collata: et omnis potentia peccandi est libertas: ergo ⁊c. Cõsequentia nota: et minor patet ex notabilibus. Maior probatur: quia omnis natura est a deo libertas est natura: ergo. ¶Secũda conclusio: cũuis peccandi voluntas culpabilis sit ⁊ mala: potentia tamen peccandi commẽdabilis est atq3 bona. Prima pars probat᷑: quia omne peccatum culpabile est ⁊ maluz: voluntas peccandi est peccatũ ergo. Consequẽtia nota cum maio. e. Et minor patet: quia in volũtate

Arti. 1. Nota. 1.

Nota. 2. B

Nota. 3. C

Articu. 2. Cõclusio. 1. D

Concl. 2.

peccandi primo inuenitur; ratio peccandi: quia prior ratio libertatis et volūtarij. Nam sm beatū Augu. Nihil ita est in potestate volūtatis: sicut voluntas ipsa: et accipitur hic voluntas pro actu voluntatis nō pro potētia. Scḋa pars patet ex auctoritate beati Hiero. in scḋo notabili allegata. Et pbaē ratione quia natura voluntatis est cōmēdabilis et bona: quia in eminēti specie creature constituta: sed potētia peccandi est natura volūtatis / quia libertas: vt patet ex conclusione prima: ergo. ¶ Tertia conclusio. Potentia peccādi que extollit naturā sublimiter: non est pfectio simpliciter. Prima pars patet: quia hic ois nature nostre honor consistit: vt dicit Hiero. Etiam potentia peccādi est libertas volūtatis: que nō est nisi in creatura rationali: q̄ sublimiter excedit oēm creaturā irrationalē. Scḋa pars probatur: quia nō est melius in quolibet ipsa q̄ non ipsa: igiē nō est perfectio simpliciter. Tenet cōsequētia per quid nois perfectionis simpliciter beati Anselmi. Antecedēs patet: quia in deo et beatis melius est non ipsum / q̄ ipsum: nam quicquid in deo non est: melius est non ipsum q̄ ipm: alioqn deus careret aliqua pfectione: et ita non esset simpliciter perfect⁹. ¶ Item quicquid dicit perfectionem / simpliciter conuenit deo: sed potentia peccandi non conuenit deo: ergo et c. Consequentia nota in quarto secunde. Antecedens probatur: quia deus non potest peccare: immo deum posse peccare implicat contradictionem: quia implicat eum posse facere contra propriam voluntatem: qḋ est contradictio: nam contradictio est velle contra propriā voluntatē: est enim velle et non velle idem. Quod autem deum peccare hoc implicat / patet: quia peccare est facere contra regulā voluntatis: sed ipsa dei voluntas est suamet regula / cum sit essentialiter recta: ergo deum posse peccare est ipsum posse facere contra propriam voluntatē: et ita facere et non facere: qḋ implicat. Sic implicat beatos posse peccare stante eorū confirmatiōe: licet simpliciter eos peccare non sit impossibile: vt habitū est supra de confirmatione angelorū dis. vij.

Cōclusio. 3. F

Articl. 3. Dubium. 1. F

¶ Quantū ad articulum tertiū dubitaē circa cōclusionē primā rationibus sancti Bonaueñ. Nā posse peccare est posse deficere: sz posse deficere nō est potentia: sed impotentia / sicut posse mori. ¶ Itē a deo non est actus peccandi: ergo nec potentia peccādi. Tenet consequentia: quia ab eodē sunt act⁹ et potētia. ¶ Tertio: gloria est sanatiua nature: per gloriā autē aufertur potētia peccādi: ergo non est a deo: quia gloria aufert a natura que sunt a deo. ¶ Itē quarto potentia peccādi est potētia faciendi cōtra deum: ergo non a deo: quia deus sibiipsi summe concordās / nihil agit contra se: ideo ab eo nō est potētia agēdi cōtra se. ¶ Item oē quod est in homine habet exemplar in deo cui assimilatur: sed per potentiā peccādi homo nō assimilaē deo: sed magis diabolo: ergo ¶ Has ratiōes arguit sanct⁹ Bonaueñ. nec eas soluit: quia assumit eas ad probandū / q potentia peccandi licet considerata quoad substractuz sit a deo: tñ considerata quoad deformitatem que est formale in peccato sic non est a deo: immo sic posse peccare non est posse / sed est non posse. Uerū quia potentia peccandi / est res aliqua absoluta in hoie: scz ipsa libertas / que nō variatur ppter nostrā cōsideratiōnē vnde propter aliā et aliam consideratiōnē nostram res nō est alia: nec aliter se habet ad quodcūq per nos consideratum. Ideo propter nostram considerationē non variaē de re predicata: nisi importarent etiā ipsam cōsiderationē. Unde simpliciter cōcedēdū q potētia peccādi est a deo / siue sic / siue sic consideretur. Uerum q deordinatio vt dicit puram priuationem: quia non est est ens aliquod: non est a deo: neq ab aliqua causa positiua: sed illa priuatio non est potentia peccādi. ¶ Per hoc ad formam argumētorū: ad primū diciē / q posse deficere aliqñ capiē pure priuatiue / vt nihil positiuū importat vel rius negatiue: et sic attribuiē rei non existēti: et tūc nō est posse: quia nihil positiuū importat. Alio modo capitur vt dicit priuationez in subiecto apto nato: sicut cec⁹ dicit priuationē visus in subiecto nato: et posse esse cecū est posse esse animal carēs visu: et ita est aliquid posse: quia est posse esse ala l. Sic posse peccare dicit priuationem in subiecto sm sic loquētes: quia dicit voluntatē liberā potentē deficere: et ista est aliquid / et est posse / quia est posse esse talē voluntatem: sic de posse mori. ¶ Et si dicitur: tūc deus nō est omnipotēs: quia non est omne posse. Respondetur q nō diciē omnipotēs / quia nō est oē posse: nō enī potest esse natura lapidis: aut natura non vitalis: sed est omnipotens: quia potest facere oē factibile / hoc est oē positiuum aliud a se: et sic facere potest oē positiuuz in peccato. ¶ Ad secundū negetur assumptū: a deo enim est act⁹ peccandi: non tamen propter hoc de⁹ est peccator: vt supra dist. xxxvij. ¶ Ad tertiū negeē / q gloria non aufert a natura quod non est de deo: aufert enim a natura corruptibilitatē: que tñ naturaliter consequitur naturam creatā: quia est a nihilo. Item aufert a beato fidem et spem: que tñ sunt dona dei. ¶ Ad quartum distinguiē antecedens ratione illius complexi contra deū: quia aut valet. i. contra deum quantum ad voluntatem beneplaciti cōsequentē: et sic in nulla creatura est potentia faciēdi contra deum: vel contra deū quantum ad voluntatem antecedentē vel signi precepti / vel consilij: et sic antecedens est verum: quia potentia peccandi est potentia faciendi contra voluntatē preceptiuā: et probatio procedit de facere contra primo modo. ¶ Ad quintū dicitur / q res creata non habet exemplar in deo aliud a diuina cognitiōe: que non est realiter, simul cuiuscūq creature: cū infinite distat a qualibet. Sed dici potest similis / pro quanto est distincta cognitio oim: sic et cōceptus mentis dicitur similitudo rerum quarum est representatiuus. Neq aliter intelligēdū est exemplaria vel ideas esse in deo: immo si idea dicit aliquod exemplar / ad qḋ agens per intellectum respiciens producit ideatū: vt in primo distin. xxxv. patuit: iam non est aliquid realiter in deo: sed est obiectum cognitum: vt dictum est vbi supra. Etiam homo per potentiam peccandi assimilatur deo: quoniam potentia peccandi est voluntatis libertas: sm quā libertatez assimilatur deo qui liberrimus est: cuius volūtati quanto homo per voluntatem suam magis se conformat ac subijcitur: tanto liberior est et perfectior. Eius enī agi frenis / et obtemperare iustitie / summa libertas est sm Boetium. Quam nobis concedere dignetur qui vniuerse sue creature est alpha et o: principium et finis: deus vnus et trinus: super omnia in seculorū secula benedictus. Amen.

G

¶ Explicit collectorium resolutissimi viri Gabrielis Biel sacre theologie licentiati super secundo sententiarum.

¶ Distinctio. j. Questio. j.

Trum creatio actio qua deus formaliter dicitur creās differat a creatore ꝛ natura rei. Similiter queritur de creatione passiua respectu creature.

Creatio actio, et creatio passio sunt nomina abstracta predicamenti actionis ꝛ passionis. A

Tres opiniones de quidditate relationum siue respectuum. B

Triplex est modus dicendi de abstractorum significationibus. C

De differentia inter relationem extrinsecā ꝛ intrinsecam realem ꝛ rationis. D

Ibi qd relatio itrinseca ꝛ extrīseca realis ꝛ rōnis. D

Creatio actiua nō est relatio realis nec rationis. F

Creatio actiua dicit eēntiā diuinā ꝛ creaturā sit. E

Quod certo modo accipiēdo relationem realē creatio actio est relatio realis. E

Item an sit distincta a deo vel non: ibidem. E

Similia predictis deducuntur de passione/ creatione: quid dicat creatio passiua: ꝛ totidem ponunt conclusiones. F

Relationem non distingui ab absolutis non est cōtra primum principium: nec includit contradictionem. G. Et soluitur ratio Sco. ibidem.

Quō differunt creatio passiua ꝛ creatio actiua. H

Utrum quilibet effectus creatur a deo. I

Educere de potentia materie quid est. I

Multiplex acceptio huius termini creare. I

Quod quilibet effectus creatur a deo ꝑm certaꝫ acceptionem creare. Quodqꝫ ideꝫ effectus creatur a deo/ ꝛ generatur a creatura. A

Quid est esse in potentia materie: ꝛ quid ꝑduci de materie potentia. I

Forma simplex q̄ generat vere ꝑducit de nihilo. I

Differentia inter creare, ꝛ generare. I

¶ Questio. ij.

Utrū deus sit prima ꝛ immediata cā oīm effectuū.

Causare quid est. E

Quare deus potest supplere causalitatem cause extrinsece ꝛ non intrinsece. C

Creatio ꝛ conseruatio quomodo differunt. F

Et quid est conseruatio. ibidem. F

Item producere ꝛ conseruare quid est. F

Item creare. M

Causa mediata ꝛ immediata quid est. B

Causa immediata immediatione cause ꝛ effectꝰ. B

Causa multipliciter accipitur. B

Que causa dicitur immediata. B

Et quod omnis causa est immediata. ibidem.

Non est idem causa imediata ꝛ precisa ꝛ totalis. B

Multiplex primitas illuminationis/ perfectionis durationis. C

Deus est cā prima ꝛ immediata oīm effectuū immediatione cause: lꝫ illud naturali rōne ꝓbari non pōt: attamen pōt ratione persuaderi. D

Et de alijs primitatibus consimiles ponuntur conclusiones. ibidem. E. F. G

Possibile est ꝙ deus primo possit esse causa totalis alicuius effectus: ꝛ postea creatura ꝑducat eundem partialiter. F

Deus est causa libera ꝛ libere agens. H

Idem est causa plurium. I

Deus est causa effectus noui sine sui mutatione. K

Potentia dupliciter accipitur: ꝛ eius diuersitas arguitur ex diuersitate operationum. I

An mala culpe/ figmenta impossibilia/ entia rationis sint a deo. L

Cum deus ꝑducit effectū quid ꝑducit causa secunda. Similiter si due cause ad eundē effectū concurrunt an producant totum effectum. M

Idem effectus potest habere duos fines/ si produci tur a pluribus causis. M

Qualis sit ordo causarū essentialiter ordinatarꝫ. M

Produci capitur vel simpliciter positiue vel includit negationeꝫ. Primo modo idē pōt aliquoties produci non secundo modo: sic conseruare, ꝛ conseruari dupliciter accipiuntur. N

An causa prima dupliciter agat eadem actione vel diuersis. M

An idem bis producatur. N

¶ Questio. iij.

Utrū deꝰ potuit mundū creasse ab eterno declarat intellectꝰ. ti. q. Et q̄d dicat creare in ꝓposito. A

Duplex opinio de ipsa questione: quarū vtraqꝫ pōt catholice defendi. A

Pars qōnis affirmatiua videtur ꝓbabilior. B. E

Distinctio nominis infiniti ꝑm ꝙ capitur cathegoreumatice ꝛ syncathegoreumatice. Quodqꝫ cathegoreumatice est infinitū ꝑm extēsionē/ multitudinē vel intensionem/ siue perfectionem. C

Multiplex expositio infiniti syncathegoreumatice ꝛ ꝙ sic est mentaliter cōpletū: ꝛ confundit terminum sequentē: non aūt cathegoreumatice. C

Continuum nō constituitur ex indiuisibilibus. D

Infinite sunt partes proportionales continui: quarum nulla est pars alterius. D

Itē nō datur vltima pars ꝓportionalis: nec aliqua tāgit terminū extrinsecū: nec mobile si moueret ꝑ partes ꝓportionales spacij ꝑueniret ad terminum: nec si moueret a partibꝰ ꝓportionalibus/ primo mō attingeret partē ꝓportionalem. D

Infinite sunt partes continui ꝑm multitudinē syncathegoreumatice. D

De infinito cathegoreumatice an sit possibile recitatur duplex opinio. Una ꝙ sit tam ꝑm extensionem q̄ multitudinem q̄ intensionem. Et ostenditur pars affirmatiua esse probabilior ꝛ magis concordare theologie. E

Soluuntur rōnes cōtra eternitatē mundi/ siue admittat infinitū cathegoreumatice siue non. F

Maius minus equalia accipiunt dupl'r. Et similiter a proportionalia/ duplū/ triplum. Uno modo conueniunt infinitis: alio modo non. F

Infinitum addito finito infinities reddit totuꝫ infinitum: ꝛ qn̄ finitum aditum finito facit ipsum infinitum. F

Quomodo intelligendum est ꝙ infiniti semper est aliquid vltra vel extra accipere.

Ad infinitatem intensiuam non sequitur perfectio simpliciter infinita: nec ad infinitatem ꝑm quātitatem continuam aut discretam. G

Perfectio infinita duplex est. C

An vnum infinitum possit esse maius alio infinito ꝛ excedere aliud. F

An infinitum habeat partes aliquotas. F

An reuolutiones lune sint duodecuple ad reuolutiones solis. F

An vnum infinitum possit dici triplum vel duplū ad aliud infinitum. F

An sit dabile infinitum in multitudine extensiue ꝛ intensiue. G

An sit de ratione infiniti ꝙ sit incompletum/ ꝛ aliquid eius in potentia. F

Quō imaginans infinitū dicit figere aspectum. F

Quod creatur de nihilo producitur: ad quē sensum conceditur. H

Deus non habet plures perfectiones formaliter: sꝫ est vna perfectio que eminenter includit perfectionem omnium. G

Non potest infinitum esse figuratum. G

Utrum creature conueniat per se non esse. H

Quomodo est potentia ad preteritum. I

Quomodo ꝓpositio de ꝑteritis vera sit necessaria/

Inuentarium libri secundi sententiarum

Libertas

¶Distinctio.xxviij.Questio vnica.

In hac distinctione reprobatur heresis pelagiana: cuius sententia tribus colligitur conclusionibus.

Utrum hominis libe.arbi.possit sine gratia actum moraliter bonũ elicere: peccata mortalia cauere: ⁊ diuina precepta adimplere.

Tangitur error pelagij.A

Opinio Grego.de Arimi.A

Opinio Thome.B

Opinio sancti Bonauen.C

Questionis diuisio.D

De differẽtia inter actum bonum moraliter: et bonum meritorie: ⁊ bonum in genere et actum virtuosum sine perfecte et virtuosum imperfecte.

Item dist.vij.D

Non omnis defectus circunstantie facit actum nõ bonum moraliter.E

Circũstantia finis vltimi non necessario requiritur ad actum moraliter bonum.E

Quid est diligere aliquid propter se: et vt finem vltimum.E

Non omne quod amatur propter se amatur tanq̃ finis vltimus.E

Quid intelligi debet per naturalia pura seu hoĩem in puris naturalibus.F

Mortale peccatum non potest deleri nisi per gratiam: sed hoc non est per naturalẽ et immediatam oppositionem peccati et gratie/sed ex ordinatione dei.G

Preceptũ impleri potest tripliciter: vel quo ad substantiam actus/vel quantũ ad intentionem precipientis.H

Libe.arbi.sine gratia ex naturalibꝰ suis potest elicere actum moraliter bonum.I

Libe.arbi.potest etiam quodlibet nouum mortale peccatum cauere.K

Soluit̃ instãtia ꝙ nõ potest caueri mortale de omissione dilectionis finis vltimi sine gratia.L

Cur fiunt preces ad deum pro his que supplicans potest ex naturalibus.M.N

Deus multa operatur miraculose: que limites nature non excedunt.M

Uoluntas que cogi nõ potest multis modis potest ad volendũ ⁊ nolendũ inclinari.N

Sensualitas contrariatur rationi.N

De multiplicibꝰ laqueis demonis/mũdi ⁊ carnis.N

De triplici hoĩs miseria/scʒ fragilitate in discernẽdo/resistendo/operando.N

Quantũ necessaria est homini diuina assistentia: in his etiam que suis naturalibus posset.N

In oĩbus nostris agendis inuocandus est deus.N

Unde oritur difficultas volũtatis libere in actibus interioribus elicitis.O

Uolũtas non difficultat̃ quantũ ad libere eliciẽdũ: sed quantũ ad prompte ⁊ delectabiliter eliciẽdũ et expedite.O.P

¶Distinctio.xxix.Questio vnica.

Summatur sententia huius distinctionis per aliquot conclusiones textuales ⁊c.

Utrum in statu nature integre homo habuit gratiam qua eque efficaciter sicut post lapsum mereri potuit.

Sine gratia gratũ faciẽte/nec homo/nec angelus acceptatur ad vitam eternam.H

Allegãtur cõgruitates quatuor/cur homo sine gratia mereri non potest.A.B

Efficacia meriti ex tribus colligitur: ex difficultate operis: ex promptitudine volũtatis: ⁊ ex magnitudine charitatis.D

Primus homo habuit gratiam gratum facientem ante lapsum.E

Gratia ⁊ virtꝰ post lapsum efficaciores sunt ad meritum q̃ ante ratione difficultatis nõ promptitudinis: sed ratione magnitudinis gratie: variatur responsio.F.G

Homo in statu innocentie nõ fuisset acceptus deo ad vitam eternam: cuius ponitur ratio congruitatis ibi de duplici acceptione.H

Cur deus dedit gratiam Ade: quem sciebat statim casurum.I

Deus largiendo gratiam non attendit futura: sed suscipiẽtis presentẽ dispositionẽ.I. Quodqʒ gratia nõ necessitat liberũ arbitriũ/sed inclinat.I

Quas virtutes nõ habuit in statu innocẽtie/quas in statu nature.K

¶Distinctio.xxx.Questio.j.

Summatur hec distinctio summarie tribus conclusionibus/in quibus agit de peccato quo ad eius quidditatem.

Utrũ iustitia originalis in primo parente fuit donũ supernaturale. Quem effectũ habuisset iustitia originalis.A

Unde rebellio viriũ inferiorũ ad superiores. Quodqʒ rebellio est naturalis.A.B

Naturale est vnicuiqʒ appetitui ferri in suum obiectum.B.C

Similiter est naturale volũtati condelectari viribꝰ inferioribus.B.C

Ad saluandam tranquillitatẽ potentiarũ in primo parente/necesse fuit ponere in eo donum superadditum: et non naturale/sed supernaturale: et tale fuit iustitia originalis.C.D.

Iustitia originalis est qualitas infusa de secunda specie qualitatis.E

Quomodo se habet iustitia originalis ad gratiã.F

Que horum dignior ⁊ precelsior.F

Utrum iustitia originalis abstulerit omnem rebellionem inferiorũ potentiarum.G

Quomodo voluntas in statu innocentie fuerit recta sine originali iustitia.H

Originale peccatum quid est.H

Quodqʒ rectitudo naturalis volũtatis est eius naturalis libertas/cum qua stat rebellio potentiarum.H

¶Questio.ij.

Utrum peccatũ originale sit aliquid positiuum in anima vel in carne.

Recitatur opinio magistri: ꝙ per peccatũ primi hominis causata est qualitas morbida in carne: et de sex nominibus eius.

Quodqʒ inclinat animã ad condelectandum carni: que scḋm aliquos nõ intẽdit̃ nec remittit̃ in essentia: secus in effectu.

Et ꝙ in coitu ex feruore libidinis efficitur caro seminata: a qua ipsa anima in eiꝰ infusiõe maculat̃.

Sed illa carnis macula nõ est culpa: sʒ culpe causa. Ex cõsequenti ponẽde sunt due qualitates morbide: vna in anima: alia in carne.

Prima effectus peccati pena est a causa peccati: nõ tamẽ peccatũ: secũda est peccatũ.A

Opinio Anselmi: ꝙ peccatũ originale est priuatio ⁊ nihil positiuum.

Et quõ ꝯtrahitur debitũ originalis iustitie in filijs Ade/et vnde. Et ꝙ iustitia dupliciter potest esse debita/ponit̃ exemplum familiare.B

Opinio Alexandri/Thome/Bonauenture ponit duo in originali: materiale scilicet fomitẽ: ⁊ formale priuationẽ iustitie debite.C

Quõ tertia opi.ꝯcordat priores: ⁊ ꝙ est maior discrepãtia in terminis seu nomine q̃ʒ in re.D

Peccatum originale quantũ ad formale posset esse sine fomite: licet de facto non ita.E

Peccatũ originale est concupiscẽtia/est predicatio materialis.E

Peccatum originale est macula seu difformitas ex origine primorũ parentũ contracta/est predicatio formalis.E

Omnis propagat⁹ cōcupiscibiliter trahit originale peccatum. F
Quod si aliquis hō pduceret miraculose: ꝛ nō cōtrahe ret originale peccatū. ibidē.
Deus pōt aliquē ppagatū cōcupiscibiliter pseruare ab originali. F
Peccatum originale non est tantū pena: sed etiam culpa. F
Peccatū originale quoad formale dicit priuationē iustitie debite. G
Peccatū originale non est sine fomite de facto. H
Quelibet opinionū suppositarū est probabilis: sed Ansel. facilior. I
Qualitas materialis in carne potest agere in animam. H
Qualis qualitas sit fomes in carne: an prima vel secunda.
Et vñ sit in primis parentib⁹ causata: fm diuersas opiniones. K
Unde causat illa qualitas in anima. L
Utrū fomes sit augmētabilis ꝛ diminibilis: opiniones due. M

Distinctio. xxxi. Questio vnica.

In hac distinctione determinat de peccato quantū ad actū interiorē: et summatur snia text⁹ tribus conclusionibus.
Utrū peccatū originale in aīa plis lege ppagatiōis genite contrahat ab anima vel a carne.
Repetit ex priori qstione de fomite ꝛ carētia originalis iustitie/ quei sunt in originali.
Uñ contrahitur fomes: ꝛ vñ carentia originalis iustitie ꝛc.
Uñ cōtrahitur debitū habēdi iustitiā originalē per totā questionē.

Distinctio. xxxii. Questio vnica.

Utrū per sacramētū baptismatis tollat reat⁹ culpe originalis.
Peccatū de potētia dei ordinata nō tollit: nisi id qd primat in se vel suo equiualenti restituat. A
Peccatū originale remittit in baptismate. B
In hac remissione originalis/ debitum habendi iustitiam originalē cōmutatur in debitum habēdi gratiam. B
Peccatū originale pōt remitti sine grē infusione: nō tñ sic vt non sit peccator. B
Recitat etiā opinio huic dicto opposita: alr remittit originale: alr peccatū actuale: qr id manēte eius materiali: scz fomite: istud nō manēte actu/ pserū tum interiori. C
Quō ficte accedēti ad baptismū dr remitti peccatū: et quō fit in eo commutatio debiti. B
Quō peccatum originale ꝯtrahitur: et quō a parēte in filios transfunditur. D
Quomodo baptizatus transfundat in posteriores peccatum originale: quod remissum est in baptismate. D

Distinctio. xxxiii. Questio vnica.

Utrū sicut in prolem nō transeūt proximorū parētū peccata: ita transfusi peccati pena in prole est leuissima.
Peccatū tripl͛r intelligit trāsire in plē: scz punitiōe: imitatione/ trāsfusione. A
Peccata proximorū parentū transeūt in prolē: qñqz imitatione/ quandoqz etiā punitione: nunqz trāsfusione. B. C
De materia quesiti. xiii. opi. recitantur: scz de pena paruulorū in originali defunctorum. Ac deinde tres de eorū cognitione: ꝛ iꝛ interno dolore. D. E. F
Dānati pro solo originali nō habebūt penā sensus nec penā vermis: neqz tristitiā. G
Et ꝙ pena taliū est priuatio beatitudinis/ ꝛ detētio carceralis. H
In vna prole est tm̄ vnū peccatū originale: licet Adā pluribus peccatis peccauit. I
Originale nō est maius in vno qz in alio. I
Exponit auctoritas Au. q dt pueros supplicij ignē pati. K
Licet corpora paruulorum nō habeāt dotes glorie: tamen non sunt corruptibilia / nec etiam passibilia. L
Et qd neqz esuriēt: neqz sitient: nec ab igne infernali leduntur. ibi. L
Utrum paruuli habeāt cognitionē beatitudinis in vniuersali ꝛ particulari qua puati sunt: ꝛ sequat de hoc dolor vel tristitia. M

Distinctio. xxxiiii. Questio vnica.

Utrū malū qd nō est ab aliquo efficiente: sit a bono tāqz a causa deficiente.
Recitat heresis manicheorū de duab⁹ aīab⁹ ꝛ duobus eorū principijs: bonorū scz ꝛ malorū/ cū efficaci reprobatione. A
Duplex est malū: pene ꝛ culpe: primum a deo: malū culpe duplex. B
Malū culpe peccatū: ꝛ malitia hoīm aliqñ capiunt cōcretiue: aliqñ abstractiue. B
Res qñqz denominantur ab aliquo positiuo: aliqñ a rei carētia.
Et de abstractis illorū denominatiuorū. C
De veritate ppositionū affirmatiuarū/ in qb⁹ ponit abstractum priuatiuū. C
Malū cōcretiue est a causa positiua efficiēte: ꝛ causa bona. D
Malū purum abstractiue: quia nihil est: non habet causam. D
Malū cōcretiue hz causam deficiētē improprie qz tū ad formale. E
Utrū malū sit a bono: fm vel preter intentionem. F
Utrū malū sit in bono sibi opposito. G
Utrū malū sit in bono vt habitus vel priuatio. H

Distinctio. xxxv. Questio vnica.

Utrū peccatū ab Au. ꝛ Ambrosio diffinitū sufficiēter sit entitas positiua: vel tātum boni priuatio formaliter.
Quid peccatū: ꝛ de eius diffinitionibus. A. B. F
Lex dei quid importat: ꝙ se extendat vniuersaliter ad rectam rationem. E
Quō se habet lex eterna ad rectam rationem. C
Lex indicatiua est que tantū indicat quid bonum aut malū. Et est lex imperatiua que precipit, vel phibet formaliter ꝛ expsse: ꝛ declarant mēbra. D
Peccatum formaliter non est entitas positiua: sed formaliter est priuatio: vt est dicit actum signatum. H
Peccatum non est corruptio boni in quo est: id est voluntatis: nec gratie: nec habitus acquisiti: nec alicuius inexistentis voluntati: sed rectitudinis que inesse deberet actui. Et quō hoc intelligēdū est. H. I. K
Quō peccatū se hz ad auersionē a deo: et cōuersionē ad bonū cōmutabile. L
An agēs cōtra solam legem naturalem siue iudiciū rationis peccet. E
Peccati breuis diffinitio. E
Peccatum quō et ad quem sensum dicitur carentia rectitudinis. K
Utrū auersio a deo sit essentialius in peccato / qz cōuersio ad bonū cōmutabile. L
Quomodo: et per quid peccata distinguuntur specie. M
Auersio a deo formalis positiue vel priuatiue ꝛ virtualis quid est. L
An in omni peccato sit auersio a deo. L
Unde attendit grauitas in peccato: ꝛ quō vulnerat naturam. N

Distinctio. xxxvi. Questio vnica.

Utrum omne pctm̄ ꝛ oīs culpa sit alicuius peccati pena.
Pena dupliciter accipitur. A

Finis regesti in scdm librū sententiarū.

Scd̃s liber ꝑiarum diuiditur in

- Proemium: in quo aperit formã tractãdi premittẽs quedã generalia de creaturarũ ꝓductione. dist. i.
- Tractatũ: in quo determinat de ꝓductione
  - Mere spũal' scz ãgelice.
    - Creatione
      - Quando vbi dist. ij.
      - Quomodo boni aut mali. dist. iij.
      - Quales perfecti an imperfecti. dist. iiij.
    - Creatorꝫ ad deum habitudine.
      - In gñe quales effecti p͛ ꝯuersionem ꝛ auersionẽ. dist. v.
      - In spẽ
        - Auersiõe
          - Casu auersorũ ꝛ ꝓlatiõe. di. vj.
          - Arbitrio ꝛ libertate. di. vij.
          - An corpei vel incorporei. di. viij.
        - Conuersione de distinctione
          - Ordinũ. dist. ix.
          - Nominũ. dist. x.
          - Offõꝝ ad hoies. di. xj.
  - Mere corporalis.
    - In cõmuni dist. xij.
      - Inaiatoꝝ
        - Lucis ꝛ eius effectu. dist. xiij.
    - In specie de aiatorũ ꝓductione.
      - Celi ꝛ elementorum. dist. xiiij.
      - Aia irrõnali ꝛ requie septime diei. di. xv.
      - Aia rõnali. i. hominis: vt infra patebit.
  - Medie inter corporalẽ ꝛ spiritualem hois scz
    - Constitutiõe in esse quãtũ ad
      - ꝑicipiũ
        - Effectiuũ scz deũ. dist. xvj.
        - Cõstitutiuũ
          - Uirũ di. xvij.
          - mulierem. distin. xviij.
    - Consernationem
      - In se. dist. xix.
      - In specie ꝑ filiorũ ꝓductionem. dist. xx.
    - De petõ primorũ parentũ
      - In ordine ad se
        - De culpa
          - De diaboli tẽtatione. dist. xxj.
          - Hois trãsgressione. dist. xxij.
        - Cõparatiue
          - Dei ꝑmissione. di. xxiij.
          - Quo ad se. dist. xxiiij.
      - De potẽtia ꝑ quã stare potuit q̃ fuerit lib. ar. de quo determinat
        - Ad alias aie potẽtias. di. xxv.
        - Ad grãz de qua agit
          - Quo ad se eius scz quidditatem ꝛ effectum. dist. xxvj.
          - Ad habitũ gratuitũ. di. xxvij.
        - Quidditate. di. xxx.
        - Cõparatiue i ordie
          - Ad li. arbi.
            - Post lapsuz. dist. xxviij.
            - Ante lasum dist. xxix.
    - De destitutiõe per petm̃
      - Ad posteros de pcti originalis
        - Traductiõe. di. xxxj.
        - Multiplicatiõe. di. xxxij.
        - Deletione. di. xxxiij.
    - De peccatis actualibꝰ posteriorum.
      - Scdm̃ se ꝛ suas causas
        - Que sit origo peccati. dist. xxxiiij.
        - Quid sit petm̃
          - In se. dist. xxxv.
          - Respectu alterius peccati. dist. xxxvj.
        - De radice peccati: ꝑm aliam opinionem. dist. xxxvij.
        - De subiecto pcti
          - In voluntate subiectiue. dist. xxxviij.
          - Quare i volũtate ꝛ ñ i itellectu. di. xxxix.
      - De actibꝰ exterioribus peccati.
        - In gñe de actibus bonis ꝛ malis ratione.
          - Finis voluntatis. dist. xl.
          - Luminis fidei intentionẽ dirigentis dist. xlj.
        - In specie
          - De peccati distinctionibus. dist. xlij.
          - De peccatis in spiritũsanctũ. dis. xliij.
          - De potentia peccandi. dist. xliiij.

Secūdus liber sententiarū i quo magr̄ determīat de deo inquātū ei⁹ potētia relucet in ope creationis hꝫ dis.xliiij.ꝛ diuidit generali diuisione in:

- Proemium dist.j.
- Tractatum: in quo de tribus principaliter agit.
  - De productiōe nature mere spūalis: nature scꝫ angelice a di.ij.īclusiue vsqꝫ ad dis.xj.inclusiue.
  - De ꝓductione nature mere corporalis a dis.xij. inclusiue vsqꝫ ad dist.xvj.exclusiue.
  - De ꝓductione nature medie inter corporalez ꝛ spūalē hoīs scꝫ quoad ei⁹ cōstitutionez inesse/ destitutionē ꝛ lapsuz p pctm̄. Ratione cui⁹ etiā de pctis in genere ꝛ specie. De pctō originali ꝛ actuali a dist.xvj.vsqꝫ in finem libri.

Regestum secundi.

a a/b b/c c/d d/e e/f f/g g/h h/i i/k k/l l/m m/n n.
Omnes sunt quaterniones: preter/n n/qui est duernio.

Collectorium tertij sententiarum eximij viri magistri Gabrielis Biel sacre theologie licentiati.

Diuina miseratione expeditus vtcunqz de questionibus abbreuiatis circa materias secūdi libri sententiarū: in quo magister egit de deo inquantum relucet eius potentia in opere creationis similibus modis et ordine: eadē aspirante gratia procedere propono circa tertium magistri librum: in quo agit de deo inquantum relucet ei⁹ sapientia in opere reparationis lapsi hominis. Et quoniam reparatus est homo, suo lapsus peccato per dominum nostrum Jesum christum: dei hominumqz mediatorem. j. Timo. ij. eterni patris ineffabile verbū: qui caput est ecclesie: nosqz membra ei⁹ Eph. j. ideo magister in hoc tertio. Primo agit de his que concernunt christū solū vt est caput ecclesie. Scdo de his que cōcernūt simul cap ut ⁊ mēbra s. de donis et virtutibus. dist. xxiij. Et circa primū primo agit de mysterio incarnationis. Secūdo de mysterio passionis. dist. xv. Siquidē passione eius redempti sum⁹: ſm illud. j. Pet. j. Nō corruptibilibus auro et argento redempti estis de vana vestra cōuersatione paterne traditionis: sed precioso sanguine agni immaculati. Passio aūt incarnationez psupponit. Agit igit̄ pmo de humane nature assumptione. secūdo de collate nature pfectione. dist. xiij. Et primo quidē de ipsa incarnatione: secūdo de cōsequēte idiomatū cōicatione. distin. vj. In his ergo qnqz primis dis. agit de incarnatiōe quātū ad qnqz Primo de persona assumēte. dist. j. Scdo de assumptionis mō ⁊ ordine. dist. ij. Tertio de cōditione nature assumpte. dist. iij. Quarto de assumptionis causa efficiente. dist. iiij. Quinto de incidētiū dubiorū solutione. dis. v. ¶ Sniām magistri in. j. dist. in subiectis tribus cōclusionibus summarie cōtinet. Prima. In tempore plenitudinis: gratie. s. et veritatis filius est missus: duni humane assumptione nature est incarnatus. ¶ Secunda. Licet vterqz pater ⁊ filius incarnari potuit: multiplici tamen congruētia solus filius carnem assumpsit. ¶ Tertia. Tota trinitas incarnationem est operata sed duntaxat in verbi persona. Harum declarationem prosequitur textus.

Questio. j.

A

Circa hāc distinctionem queritur. Utrum solus filius dei naturā humanā sibi vniuit in vnitate suppositi. ¶ Et qz beatissime incarnationis verbi materia: inter cetera theologicalis sicut est gratie summe: ita et difficultatis precipue nostri capacitatē intellectus longe excedens: tanqz nihil simile habens in natura: vnde ad eius intelligentiam assurgere possimus: ppter qd beatissimus Joannes spiritusancto in vtero repletus: se hui⁹ msterij corrigiā soluere indignū profes sus est: vt allegat magister dist. ij. hui⁹ tertij: Ideo psupposita fidei syncerissima ac certissima veritate cū omni humilitate sacratissimū nostre reparationis sacramētū: id est sacrū mysteriū aggrediamur: pulsantes ad ostiū diuine sapientie pie affectionis precibus: si forte nobis accōmodare dignet panes vite ⁊ intellectus: quib⁹ tāj admirabile mysteriū firma fide creditū intelligamus: intelligendo adoremus: adorando autem⁹: amādo ei⁹ fructu beatificari mereamur. Presupposita igit̄ in dicēdis semper theologica ptestatione. ad questionis decisionē pcedentes terminorū declarationes p primo articulo pmittent̄. quib⁹ p scdo articulo cōclusiones subiungent̄: ac p tertio dubia mouenda ⁊ dissoluentur.

Incarnatio verbi est intellectu difficilis.

¶ Quantum ad primū. Qz p verbi incarnationē vt infra patebit L. et dist. v. ar. ij. ⁊ iij. nihil aliud intelligimus: nisi assumptionem humane nature a verbo in vnitatē suppositi: p quā vere de⁹ dicit̄ hō: et hō de⁹: rememorādū est ex primo Ockam ⁊ ex abbreuiatis eiusdē dist. xxiij. ⁊ lib. ij. dist. iij. qd natura: qd suppositū: ⁊ qd sit psona. Natura est res aliqua positiua hñs esse reale. non tm̄ esse obiectiuū in anima ¶ Qd vero ly suppositū dicit gñaliter in substātia: hoc psona significat spāliter in intellectuali natura. ¶ Dicitur aūt natura intellectualis que est intellect⁹ vtaia angel⁹: deus: aut que hʒ intellectum partē sui essentialē: vt hō cōposit⁹ ex materia et forma substātiali: q est intellect⁹ rōnalis. Uñ suppositū superi⁹ est ad personā: tanqz gen⁹ ad spēm. ¶ Est aūt psona termin⁹ priuatiu⁹ supponēs p natura intellectuali: cōnotans negationē quadruplicis cōicabilitatis seu innitentie. s. qua pars cōicat̄ seu innititur toti: constituēs cōstituto: forma subiecto sustentificatū sustētificati. Hoc pʒ ex diffinitiōe persone Boe. lib. de duab⁹ naturis ꝯ Nestoriū dicētis Persona est rōnalis nature indiuidua substantia. Per rōnalem naturā intelligit naturā: intellectualē. i. naturā que vel est intellect⁹ pur⁹: vel hʒ intellectū: vt dictū est. Et per indiuiduā substātiā intelligit naturā incommunicabilē: siue vt quod siue vt quo. Ut qd qm̄ essentia diuina cōicat̄ psonis diuinis. Sic em̄ ſm Sco. dist. pñti. Natura creata non est cōicabilis. Singulare em̄ nō est cōicabile vt qd: nisi sit illimitatū vt essentia diuina. Dicit̄ em̄ aliquid cōicari alicui vt qd: qd cōstituit aliquid cū alio cū quo est idē realiter nō formalr̄. Ut quo qd nō est idē realr̄ alicui: sed eo denoiat̄ aliud. Sic a parte totū: vel a forma inherēte subiectū sortit̄ aliquā denominationē: vt aia denoiat̄ totū cōpositū homo. Ab albedie dicit̄ subiectū albū. Uel aliquid ab aliquo alio mō adherēte. Et hoc expressius innuit Richar. de sancto Uictore sic diffiniens personā. iij. de tri. Persona est intellectualis nature incommunicabilis substantia. Ex quibus colligitur hec diffinitio persone ſm Ockam dist. xxiij. primi lib. et. q. j. sui tertij. et tactū fuit. s. dist. iij. q. j. secūdi. Persona est suppositū intellectuale. Uel explicādo nomē suppositi: est ens cōpletū: non constituēs aliqd vnum nec natum inherere: nec ab alio sustentatū. Per ly ens cōpletum excluditur omne ens partiale: siue sit pars integralis: siue essentialis: differēter tamē: qz pars integralis dū actu componit non est ens completū secus dū actu non componit: naʒ si actu nō est pars integralis: licet possit esse pars. est ens completū vt qd hodie est totus sortes: pōt esse eius pars qd cras erit sortes: si aliquid sibi cras adgeneretur per nutritionem: et tamen hodie est ens completū ⁊ persona: non cras. Pars vero essentialis nunqz est ens cōpletum: siue actu cōponat: vt forma actu inherens: vel materia actu substans. Siue actu nō componat vt anima separata vl materia nuda. Unde materia aut forma nūqz est ens completū siue actu cōponat siue aptitudine tantum. Ratio: qz semper manet in forma etiam separata inclinatio ad informādū subiectū: Nō sic in parte integrali manet inclinatio ad cōponēdū. Est ergo ens cōpletū: ens qd non est actu pars integralis: nec est actu nec aptitudine pars essentialis. Aptitudine. i. inclinatione. Dicit̄ nō cōstituēs aliquod vnum. per hoc excludit̄ essentia diuina. Simil̄r ⁊ pprietates relatiue vt paternitas: filiatio: spiratio: etiā cōstitutū ex essentia ⁊ spiratiōe

Artic. j. Nota. j.

B Quid sit intelligēdum nomine incarnatiōis. Quid natura. In quo dif ferūt suppositū psona: ⁊ natura.

Diffinitio persone ex Boetio.

Quid sit cōmunicabile vt qd ⁊ quo.

Persone diffinitio.

C

Materia aut forma nūqz est ens cōpletū. Ens cōpletum qd est.

actiua quorum neutrum est formaliter persona: ꝗ̃uis quodlibet horū sit ens cōpletū. Dicit̃ nec natū inherere: per hoc excludit̃ ois forma tā substātialis ꝙ accidētalis: tā cōiuncta ꝙ separata. Dicit̃ nec ab alio sustentatū: propter naturā humanā in christo.

Corollariū.

¶ Ex illo sequit̃ primo: ꝙ persona: ⁊ similiter suppositum quantū ad cōicari vt partē integralē: ⁊ vt sustentificatum sustentificanti seu natura suppositāti: negat tantū actū cōicandi. i. actualē cōicationem quantū vero ad ceteros cōicādi modos: negat actū cū aptitudine. Primū patet de parte integrali aptitudinali que est persona dū actu nō fuerit pars. Similiter de natura petri: assumptibili quidē/ non tñ assumpta: q̄ similr̃ est p̃sona. Scdm ptz: q̄ nihil natū cōicari alteri vt forma: siue vt constituens nō cōponēs: licet actu nō cōicet: est persona. Ideo anima separata: vel accidens separatum nō est persona vel suppositū. Idē etiā ptz de cōstituente ⁊ nō cōponēte. Quia nō reperitur nisi in diuinis. Ibi aptitudo non separat̃ ab actu. Quicquid enim est in diuinis: est necesse esse: ⁊ ita semper est. Quicquid ergo pōt esse in deo: semper est in eo.

Corol.2.

¶ Secundo sequitur ꝙ persona vel suppositū nihil addit nature que est p̃sona in creaturis. Sed ipsa natura intellectualis hominis: vel angeli omnibus aliis circūscriptis est persona: nam persona supponit pro natura intellectuali: ⁊ preter illam nihil aliud importat nisi negationem quadruplicis cōmunicabilitatis. Hec autē negatio nihil est nature que est persona: sed est ens rōnis puta actus sincathegorematic⁹ interior mentis: quo intellectus intelligēdo naturā ipsam diuidit a cōmunicabilitate ⁊ innitētia predictis. Sicut cecus: pauper: tenebrosus: nō addūt aliquid ei qui cecus dicit̃ pauper vel obscurus: sed significat hūc nō habere lumē: diuitias vel visum.

Corol.3.

¶ Tertio sequitur: ꝙ impropria est locutio qua dicit̃: natura personatur negatione formaliter. Probatur: q̄ natura intellectualis completa nō cōmunicata alteri: seipso omni alio circūscripto est persona: ⁊ si nō esset actu negatio aliqua in mēte: adhuc natura petri esset p̃sona. Sicut nō dicimus ꝙ aliquis est cec⁹ pauper: vel tenebrosus negatione: sed cōcedi potest ad hūc sensum. Natura personat̃ negatione. i. natura dicitur vel nominat̃ hoc nomine persona: siue de natura predicat̃ hoc nomen persona: quod importat formaliter negationem quadruplicis cōicabilitatis.

Nota.1.

Aliqd dicit̃ p̃sonari dupliciter.

¶ Secūdo notandū de verbis personare ⁊ personari: ꝙ aliquid personari siue vniri p̃sonaliter dupliciter intelligi potest. Uno modo vt tantū valet. i. fieri personā. Et personare est dare alicui esse p̃sonale i. dare vt sit persona. Et hoc potest intelligi causaliter vel formaliter: sicut calefieri ⁊ calefacere. Similiter ⁊ personaliter alicui persone vniri est ipm̄ fieri vnum siue idem cū persona: hoc est ipsum fieri personā illā cui dicit̃ vniri. Et sic accipiendo nihil p̃sonatur formaliter per aliquod extrinsecū: sed quicquid personat̃: vel seipso personat̃ vt persona creata vel per aliquod positiuū cui idētificat̃: sicut persona diuina: que personatur formaliter per proprietatem relatiuā: que est eadē persona diuine realiter non formaliter. Nec est instātia de natura humana assumpta: q̄ illa non personat̃: hoc modo accipiendo personari a verbo: q̄ fit persona verbi: nō eñ fit persona christi. Siquidē plus repugnat nature humane ꝙ fiat persona verbi q̄ ꝙ fiat asinus.

Ois creatura in se subsistit vel dependet ad se per subsistens.

¶ Alio modo ⁊ magis vsitate ⁊ cōiter accipit̃ a doc. vt p̃sonari est dependentiā suppositalē ab aliqua p̃sona terminari. Et personare est personā aliquā hmōi dependentiam alicuius nature terminare. Unde imaginandū ꝙ omnis natura siue entitas creata: aut in seipsa subsistit: ita ꝙ ad nullā aliā suppositaliter dependet: hoc est nulli aliū cōicat̃ aliqua quatuor cōicabilitatum supradictarū. Aut depēdet ad aliquod suppositum per se subsistēs mediate vel immediate. Exēplū primi: vt substātie cōplete que sunt supposita s̄m predictā suppositi descriptionē. Exēplū scdi: vt substātie partiales integrales vel essentiales: vt materia ⁊ forma. Exēplū tertiū: vt accidentia alteri partiū inherentia. Uñ ptz ꝙ nulla res pōt naturalr̃ esse: nisi sit in se subsistēs: aut nisi dependeat ad p̃ se subsistens. Et hec depēdētia nō est causati ad cām: nec cōseruati ad cōseruās: nec inherentis ad subiectum: sed noiat a doc. depēdentia suppositalis: siue sustētificati aut sustētati ad sustētificās. Et hoc idez est vniri siue assumi ad vnitatē suppositi vel p̃sone: nō fieri p̃sonā: sed sustētari/vel sustētificari (vt quidā dicunt) a persona vel eius dependentiā suppositalem tibi a p̃sona: qd tantūdē valet. Est eñ vnio p̃sonalis: nō que facit assumptū esse personā: alioquin natura humana nō vniret̃ hypostatice verbo: quia nō est persona. quia nō est persona verbi: q̄ natura assumpta nō est verbuz.

Unio hypostatica qd est.

Sed vnio personalis ⁊ hypostatica est vnio: qua natura que sibi dimissa esset persona: sustentificatur ab alia persona, cōicans sibi denoiationē ꝯcretiuā: quā sibi dimissa proprio supposito cōicaret. Sic natura humana in christo: que sibi dimissa esset p̃sona: subsistit iam non in se: s3 in supposito verbi. Unde verbū dicit̃ homo.

Corol.1.

¶ Corollarium. Accidens ꝓprie loquendo nō vnitur subiecto hypostatice s̄m hūc modū loquēdi: ꝗ̃uis subsistat in subiecto: q̄ sibi dimissum nō esset suppositū vel persona Sic de forma substantiali: licet cū materia constituat personā: nā separata post mortem a corpore anima nō est persona.

Corol.2.

¶ Corollariuz scdm. Licet verbū quālibet naturā creatā assumere posset: nō tñ quālibet potest sibi hypostatice seu personaliter vnire. Patet: q̄ personare siue hypostatice vnire plus dicit ꝙ assumere. Connotat enim vltra assumere personam siue hypostasim in assumente: ⁊ p̃sonalitatē in assumpto: ita ꝙ assumptū possit esse in se suppositū vel persona. Si tñ personari seu personaliter assumi nihil aliud dicit ꝙ sustētari vel sustentificari a persona: tūc quicquid assumit̃ a persona personat̃: ⁊ suppositaliter vnit̃. Sic dicit Ockam q. i. tertii ad rationē nonā: ꝙ lapis sit personabilis a persona diuina sicut homo: q̄ personari a persona diuina: nihil aliud est ꝙ sustentificari a persona diuina: quod potest indifferēter competere nature rationali ⁊ irrationali ⁊c. Hec diuersitas stat in qd nominis terminorū. Et cōcordant dicēda inferius in dubio quarto: scz vtrū essentia diuina possit esse primus terminus vnionis hypostatice.

Recitat̃ opinio tenens ꝙ creatura p̃sonat̃ entitate: passiua ⁊ soluuntur rōnes Scoti ad oppositum.

¶ Quāuis autē que dicta sunt de persona sint ꝓbabilia ⁊ opinioni Scoti ⁊ Ockā consentanea. Est tñ ⁊ alia opinio de p̃sonalitate creature: quā recitat Scot⁹ dist. i. q. i. huius tertii: que tenet: ꝙ quelibet intellectualis creatura sit persona formaliter per aliquod positiuū superadditū nature singulari: ab ea realiter distinctum: siue sit absolutū: siue respectiuū: per cui⁹ positionē in natura: natura ipsa dicit̃ persona: ⁊ per eius corruptionē natura desinit esse persona. Et s3 hanc viā: hy persona nō est nomē priuatiuū nec connotat negationē: sed est pure positiuū: supponens ꝓ natura intellectuali: cōnotans talē entitatē (quam personalitatē dicūt) sibi inesse: sicut albus supponit pro subiecto: cōnotās sibi inesse albedinē: ⁊ calidus caliditatē. ¶ Hāc aūt improbare nitit̃ Scotus quatuor rōnibus: quib⁹ infert quatuor inconueniētia q̄ ad eā sequunt̃. Primū ꝙ esset aliqua entitas positiua in natura humana que nō esset assumptibilis a verbo. Probatio cōsequentie: q̄ ista vltima entitas quā addit persona: que potest dici personalitas illa nō posset assumi. Si eñ est personalitas vel persona: ei repugnat cōmunicabilitas quadruplex: s̄m dicta de persona. Illa ergo p̃sonalitas in natura humana esset incōicabilis simplr̃: ita ꝙ sibi repugnaret cōicari cōtradictorie. Consequens falsum: q̄ qd est in assumptibile: est incurabile: s̄m Damasce. Tū

q2 omnis entitas positiua in creaturis est eque in potētia obediētiali dei. Scd'm: q2 tunc natura assumpta careret actualissima entitate sua scz personalitate. Tertiū q nō posset natura assumpta dimitti sine noue realitatis pductione: q2 si dimitteretur esse persona: et nō pōt esse persona nisi per hmōi realitatē. Quartū q natura intellectualis cōpleta esse posset et nō esse persona: nec ab alia assumpta. ¶ Sz illa illata preter tertiū cōcederet opinio: nec reputaret incōuenientia. Nō primum: q2 illa entitas non esset essentialis nature hūane. Ideo lz ipsa non sit assumptibilis: nō pter hoc natura humana nō est curabilis. Et lz oīs creata entitas sit in equali potentia obediētiali dei: quātū ad oīa que non implicant cōtradictionē: nō tn̄ quātū ad illud qd implicat. Modo illā entitatē esse assumptibilē implicat: infert enim eam esse cōicabilē et incōicabilē. Si em̄ est assumptibilis: est cōicabilis: et si est persona: est incōmunicabilis. Sicut naturam asini fieri seu esse naturam humanā implicat: q2 infert eā esse rōnalē et irrationalē. Et ideo licet natura humana sit in potentia dei vt sit homo absolute: non tamē natura asini est in potentia dei vt sit homo absolute. Nec secundū est inconueniēs: q2 illud quo caret non est essentiale nature: q2 fm Scotū posset natura assumpta carere beatitudine que est vltima perfectio nature. Tertiū illatū negaret: q2 cōcederet q sicut natura humana in verbo conseruatur vt nō sit psona ita posset dimissa conseruari vt nō esset persona: nec sequitur ad hoc aliquod incōueniēs. Posset ergo de9 naturā assumptā dimittere absq noue entitatis pductiōe: licet sic dimissa nō esset tūc persona. Quartū sic concederet. Cū enim esse personā nihil aliud est nisi hr̄e talē entitatē: nihil plus est dicere naturam intellectualē nō esse personā: q̄ eaz nō habere talē entitatē: qd est magis impossibile cuz fuerit dimissa: q̄ cū fuerit assumpta. Et illi transitū de contradictorio in contradictoriū facili9 soluūt apparēter absq hoc q ponūt vnionē distinctā ab vnitis: q̄ primi de prima opinione. ¶ Sz illa scd'a opinio saluari non pōt propter duo. Primo: q2 per illā personalitatē saluari non pōt: q natura humana plus vniretur verbo q̄ patri aut spiritui sancto: immo q̄ angelo aut cuicunq creature indistanti ab ea: nisi poneretur noua entitas que significatur noīe vnionis: q si poneretur frustra poneretur illa psonalitas esse ens positiuū: q2 ad hoc ponitur: vt nō sit op9 ponere vnionē esse qd distinctū ab extremis vnitis. Sola em̄ ablatio personalitatis non est ratio vnionis illi vel alteri: immo vt dictū est posset auferri personalitas absq vnione cuiuscunq: sicut cōseruatur aīa intellecti separata absq vnione cuicunq subiecto. ¶ Scd'o: quia saluat transitū sine mutatione. Nā posito q psona diuina prius tēpore producat naturā humanam sine personalitate: et postea assumeret: transiret de nō assumente in assumentē: et nulla fieret mutatio. Similiter et si dimitteret naturā assumptam absq productiōe personalitatis in natura dimissa iterū fieret transitus et nulla mutatio. Non in persona diuina: certū est. Nec in aīa hūana: q2 nihil in ea produceretur de nouo: nec corrumperetur. Ideo dimissa illa opinione secunda: standū est prie. ¶ Cōsequenter notandū circa vnionē illam supermirabilem: q difficultas intelligendi et exprimendi modū eius ex duob9 surgit. Unū: quia nulla similis vnio inuenitur i natura creata. Ad cognitionē aūt diuinorū nō nisi ex creaturis ascendimus. Quecūq autez vnio in creaturis inuenitur: ibi maior est dissimilitudo q̄ similitudo ad illā vnionē benedictā. De quo late scripsimus in abbreuiatis primi sentētiarū dist. xxx. q. iiij. que habeo pro repetitis. Scd'm q2 nō est certū qd dicat vnio illa hypostatica siue psonalis qua natura humana assumitur seu vnitur verbo. An scz dicat aliqd distinctū ab extremis vnitis quo formaliter

Opinio gregorij tenentis q vnio nature humane ad verbū nihil dicit positiuū distinctū a natura humana et verbo.

fiat illa vnio: an nihil distinctuz. ¶ Unū est vna opinio Gregorij de Ari. quā ponit dis. xxvij. q. ij. in solutione. xvij. obiectionis et sequētibus: q vnio nature humane ad verbū non dicit aliquā entitatē distinctā a natura humana et a verbo: sed tm̄ naturā humanā et verbū: nō qualitercūq: sed vnita. Que vnio non fit aliquo medio qd liget ea. Quō aūt hec vnio fiat: dicit omni viatori naturaliter esse incōprehensibile. Adducit etiā contra se rōnes Scoti et Ockā. et alias multas quas soluere nititur: et oēs relationes reales negare: iter qua illa vr̄ fortissima. Impossibile est cōtradictoria successiue verificari de eodē: nisi pter motū localē alicuius: vel trāsitionem temporis: vel pter pductionē aut destructionē alicuius entitatis. Sed verbū pōt dimittere naturam humanam: ea tn̄ manēte et nō mutata localiter. Nec trāsitio tpis erit in causa: licet successio nō sit absq tpis transitione. Q2 qñcūq transit tps: posset nō dimittere. Ideo trāsitio tpis licet sit in actu: non tn̄ pter eā fit dimissio aut soluitur vnio. Ergo opz aliquid vel corrumpi vel de nouo pduci. Consequentia nota. Minor pbata est. Maior ostēditur. Tum q2 nō est dabilis ratio quare non simul verificarentur contradictoria de eodē sicut possunt verificari de eodem successiue Si em̄ pnt verificari successiue sine quacunq mutatione rei loci: vel tpis: quare non simul. Tum: quia propter hoc dicunt sancti q impossibile est qd deus fiat de nouo annihilans postq̄ fuit nō annihilans: nisi creatura haberet non esse post esse. Similiter non posset esse creans postq̄ fuit nō creās: nisi creatura aliqua de nouo haberet esse post nō esse. Itē qn̄ denoīans nō dicit aliqd vltra denominabilia: ipsis denominatis non mutatis nec fm formam: nec fm locum: si semel denominat semper denoīat. Exēplū de similitudine respectu duorū alborū. Sed natura assumpta a verbo si potest dimitti sine aliqua mutatione fm formam vel locum: natura dimissa adhuc esset vnita: quod est falsuz. addito q lapsus temporis non esset in causa. Ad illa respōdit Grego. negādo maiorē et minorē rationis prime. Unde quo ad maiorē dat instātiā in dist. xiiij. primi sui scripti. Primo: q2 spiritussanctus potest alicui dari absq quocumq dono creato modo certo speciali: vt probat magister dist. xiiij. primi. Postq̄ eum talis non habuit tali modo sine mutatione locali: vel ad formā vbi etiā lapsus tpis nō est in causa: ergo ibi fit trāsitus sine mutatione. Certuz enim est q spūssanct9 nō mutatur: nec homo accipiēs mutatur. Nihil enim in eo nouū pducitur: nec localiter mutatur: et laps9 tēporis non est in causa. ¶ Item potest aliquis fieri non alb9 de albo absq mutatione. Posito q postq̄ albedo inhesit subiecto: conseruetur in eodē subiecto sine inhesione. Si dicis: fit mutatio inhesionis destructiua. Contra etiā si ponatur inhesio accidēs superadditum: potest inhesio conseruari absq hoc q ipsa inhereat: et sic fit trāsitus absq mutatiōe. ¶ Si dicis q mutatur inhesio qua prīa inhesio inheret: tūc simul arguo de secunda inhesione et de tertia: et erit processus in infinitū. Aut oportet deuenire ad inhesionē que seipsa inheret: et ibi habet argumentum locum. Illa enim potest cōseruari absq hoc q inhereat: et ibi fit transitus sine mutatione. ¶ Item potest de9 lumē partialiter cōseruatū a cādela i medio non mutata cādela nec localiter: nec quōcūq solus cōseruare. Quo casu lumē primo cōseruatur a candela partialiter: et postea nō cōseruatur partialiter a candela. Et tn̄ nulla mutatio fit in lumine seu in candela. ¶ Si dicis q conseruatio qua cōseruatur a candela corrūpitur. Contra: etiam fm opinantes oppositum conseruatio non est aliquid superadditum rei conseruate. ¶ Et si ponitur conseruatio aliquid esse distinctum a conseruato: arguitur de ipsa conseruatione que potest conseruari a prima cādela: et a deo simul postea a solo deo. Et stat argumētū

Dubitatur quō hec humanitas: demōstrando humanitatē christi est plus assumpta a verbo q̄ alia hūanitas: puta sortis vel platōis cum nulla vnio illi humanitati plus inhereat q̄ alteri? Rñdetur cuz placuit deo assumere hāc hūanitatē a virgine assumptaz: et non aliam non opz aliam cām inquirere a sua volūtate: vnio nihil facit: loquēdo de vnione relatione distincta a fundamento et termino: quia nulla talis est.

vt prius de inhesione. ¶ Ex illis concludit ꝙ possi bile est trāsire de contradictorio in contradictoriū: seu contradictionem successiue verificari absq̄ mo tu locali: et positione noue rei vel destructione pre existentis: cuius verificatione lapsus tēporis nō sit in causa: q̄uis sine lapsu temporis actuali vel possi bili id contingi non possit: hec de maiore. Minorē etiā negat. Unde dicit. In tali dimissione aliquid desinit esse. s. christus. Nā dimissa natura humana verbum non est christus. De hoc satis dictū est in abbreuiatis loco supra allegato. ¶ Sed primo gre go. licet facile euaderet multas difficultates: ⁊ con formis esset dictis multorū modernorū: tñ maior il la quam negat videtur verissima: ⁊ stant ꝓbationes eius: neq̄ solute sunt: neq̄ videtur intelligibile: ꝙ contradictoria successiue verificanť de eodē: nulla mutatione ad formā: locū vel tēpus facta in rebus per contradictoria significatis. Si enim nunc verū est. Joannes est alb⁹ q̄ūo nulla mutatione facta: sed reb⁹ ꝯsequētib⁹ se eodē modo pōt esse falsa: ⁊ cōtra dictoria vera. Nā vbicūq̄ manet corr̄ndentia rei ad intellectū: manet eadē veritas ꝓpositiōis. manet aūt corr̄ndentia significatione ꝓpositionis mutata nec mutatis reb⁹ ipsis: manet igiť eadem veritas. ¶ Sitr nō maneret mod⁹ ꝓbādi distinctionē quo rūcūq̄: ꝑ successiuā verificationē cōtradictoriarū de eodē. Quō enim ꝓbaret albedinē distingui a sub iecto: aut scientiam: aut virtutem: aut charitatē. Si enim arguitur. A nūc est albū et manēs immotum localiter est nō albū: seu nō erit album: ergo aliquo distincto qđ ꝓducitur vel corrūpitur est album. Ne gatur consequentia: ⁊ dicitur ꝙ potest fieri transit⁹ sine mutatione. Instantie enim sue nō sunt contra maiorem. Nō prima de datione spiritussancti: q: in casu posito lapsus tēporis est in causa. Nā si spiri tussanctus pro certo tēpore dať: ⁊ pro certo tēpore nō: sine omni mutatione eius cui dať: vt arguit ar gumentū: ideo fit verificatio illorū cōtradictoriorū: q: volūtas diuina vult ꝑ certo tpe spiritūsanctū esse datū illi: seu esse sub q̄nasi dñio illius: ⁊ pro alio tem pore vult eūdē spiritūsanctū non esse illius. nō mu tabili: sed immutabili eterna voluntate. Sic deus per suā potentiā absolutā posset petrū pro a tēpore esse gratū ⁊ acceptū ad vitā: et eūdē sine aliqua mu tatione ꝑ b tpe nō esse gratū seu acceptum. Quo ca su petrus pro a tempore est acceptus: pro b non est accept⁹: nulla mutatione facta in diuina volūtate neq̄ in petro: sed temporis successio est in causa: de quo infra dist. xiij. quarti libri. q. j. G. Nā stante vo luntate diuina: non pōt tempus b succedere a: quin fiat transitus. Sicut si dñs velit libram auri valere. lxxx. florenos vsq̄ ad Januarium: deinceps valere. xc. fit transitus propter solū lapsū tēporis. Sic si velit deus hoīem ꝑ certo tēpore existētē in a loco eē dignū vita eterna. et existētē in eodē ꝑ alio tēpore eē dignū morte maneat petrus in eodem loco pro vtroq̄ tēpore. Primo est dignus vita. Secūdo non: sed dignus morte: propter solū transitū tēporis. qđ terminat diuina voluntas. ¶ Secunda instantia de inhesiōe albedinis soluta est in abbreuiatis pri mi loco allegato. Nā accidens inherere subiecto ni hil aliud est q̄ accidēs esse in subiecto per intimā p̄sentiā. Et accidēs inherere subiecto: addit depē dentiam ad subiectum: et illa dependentia separa ri non potest ab accidente: quia nō distinguitur ab accidente. Nihil enim aliud est nisi talis natura: q̄ nō pōt naturaliter separari ab accidente: Implicat ergo accidens esse accidens. supposito ꝙ sit intime p̄sens subiecto: et sic accidēs: et ꝙ nō inhereat: ex quid nominis inherere. ¶ Tertia de conseruatione dicit: ꝙ cum conseruari nihil aliud est q̄ depende re in esse ab alio. Si deus vult lumē pro certo tēpo re dependere a se ⁊ simul a candela: vt scʒ illo tēpore non esset nisi esset candela. Et alio tempore vult lu

Accidēs in herere sub iecto qđ sit.

Quid sit cō seruari.

men a se solo dependere: id est manere etiā si cādē la destrueretur. Tūc respondetur ita ad primā in stantiam: ꝙ lumen primo dependet a candela: post non dependet a candela: cuis causa est lapsus tēpo ris post tempus: pro quibus eadē diuina voluntas voluit lumē nō eodē modo depēdere: que tamē suc cessio nihil mutat in lumine: sed solum tēpus super quod trāsit volūtas dei. Unde ad hoc Ockā in cen tilogio conclusione. xij. in respon. ad quintā ratio nem vbi loquitur de cōtradictorijs futurorū cōtin gentiū: ⁊ satis bñ. ¶ Ideo dimissa illa opiniōe tāq̄ insufficiētī: est alia opinio Scoti Ockam ⁊ aliorum doctorū cōiter: ꝙ vnio nature humane ad verbū: im portat aliquā entitatem positiuā distinctam a natu ra humana et a verbo nature humane superadditā. Sed vtrum ipsa entitas sit res absoluta an pure re latiua: adhuc est duplex opinio. Scotus tenet simi liter Ockam. in. iij. q. j. et in. j. dist. xxx. q. iiij. ꝙ vnio non sit quid absolutū. Sed est respectus realiter dif ferens ab extremis qui fundatur in natura huma na: id est inheret nature humane non diuine. Non quasi vinculum ligans naturam humanā cum di uina vel econuerso sed est illud quo extrema. i. natu ra humana et verbum formaliter: et denominatiue dicuntur vnita. Sicut enim aliquid formaliter de nominatur album ab albedine: ita aliqđ diciť vni tum alteri ab vnione. ¶ Quod vnio sit entitas posi tiua: patet arguendo contra opinionē Gregorij: vt supra patuit et in abbreuiatis primi: vbi supra la tius cōtinetur. Et ex alio probat Ockam. q: omnis denominatio non importans aliquid vltra deno minata siue existentiam eorūdem: si cōuenit alicui respectu vni⁹ indiuidui conueniet ei respectu cuius libet indiuidui eiusdem rationis: nisi aliquid cōue niat vni indiuiduo ⁊ nō alteri: propter qđ competit sibi illa denominatio respectu vnius ⁊ nō alterius. Exemplū: sicut similitudo duorū alborum nihil di cit vltra duo alba: ideo qua ratione duo alba sunt si milia eadem ratione omnia alba. ¶ Dicitur nisi ali quid conueniat ⁊c. q: paternitas in creaturis nihil dicit additum extremis denominatis patre scʒ ⁊ fi lio et tamē aliquis est pater respectu vnius hoīs: et non cuiuslibet alterius: q: aliqua actio cōuenit sibi respectu vnius indiuidui: ratione cuius diciť pater que non conuenit respectu alterius. In proposito autem vnio si nihil dicit distinctum ab vnitis: nec aliqua actio aut proprietas conuenit sibi respectu vnius nature: que non conuenit respectu nature al terius hominis: ergo equaliter vna natura est sibi vnita sicut alia hoc autem falsum est ⁊ cōtra fidē. Quod vero nulla actio vel proprietas conuenit ver bo respectu vnius: quin equaliter etiā respectu al terius nature non assumpte: patet q: sicut naturam assumptā ꝓduxit de virgine et instantanee organi zauit ⁊ grā repleuit: hoc potuit facere ⁊ alteri natu re quā nō assumpsit. ¶ Qđ nō sit entitas absoluta: Ockā i. iij. q. j. Tū: q: tūc xp̄s nō esset nobis similis quātū ad naturā hūanā: q: aliqđ absolutū hr̄et hūa nitas xp̄i: qđ null⁹ ceterorū hoīm hr̄et. ¶ Tū: quia tūc aut illud absolutū esset in gñe substātie aut acci dentis. Nō substantie: q: tunc in christo esset aliqđ substātiale creatum quod nō esset in alio hoīe. Et ita substantialiter distingueret a ceteris: ⁊ nō habe ret naturam humanam eiusdē speciei Nec esset ac cidens: q: in nullo genere accidētis. Nō quātitatis manifestū est. Nec qualitatis: q: maxime esset qua litas prime speciei: puta habitus grē charitatis vel luminis aut hmōi. Sed quicqđ horū ꝯuenire posset assumpte aīe christi: posset eidē cōuenire per dei po tentiā non assumpte. ¶ Itē qđ naturaliter est per se subsistēs: nō potest fieri depēdēs ad aliud per acci dēs absolutū: sʒ talis est natura assūpta. igiť. ¶ Itē deus pōt deponere naturā assumptā nō corrumpē do quodcunq̄ absolutū in natura: quia hoc nullā

includit contradictionē:sed nō potest dimittere na
turam nisi destruēdo vnionē. Ergo vnio nō est quid
5 absolutū. ¶Item arguit Sco.q.j. Quecunq3 abso-
luto intellecto in altero extremo non intelligit' per-
6 fecta ratio vnionis: qꝛ vnio nō intelligit' ad se. Si-
ue ergo cōcomitetur absolutum in vno extremo: si-
ne in duobus: cū non sit nihil: saltē dicit relationē.
Et posset cōfirmari: qꝛ vnio nō est res ad se: sed res
ad aliud: igitur nō est res absoluta. Tenet cōseque-
tia: qꝛ omnis res absoluta est res ad se. Antecedens
probat': qꝛ vnio non potest esse nisi in ordine ad vni
ta. Sicut enim vnita nō possunt esse vnita sine vnio
ne: sic vnio nō potest esse sine vnitis. Alioquin vnio
esset: ⁊ nullius esset vnio: quod nō est intelligibile:
sicut nō est intelligibile q' aliqs esset pater: aut nul
7 li esset similis. ¶Itē vnio nō potest intelligi ad se:
ergo nec esse ad se. Tenet cōsequentia: qꝛ quocunq3
modo potest res esse: eo modo pōt intelligi. Et mo-
do quo non potest intelligi: etiam nō potest esse. Et
antecedens patet: qꝛ cōceptus vnionis est relatiu9:
ergo ipsi9 esse.i. significare est ad aliud se habere p
phm in predica'. ¶Qō aūt illa relatio fundatur in
natura humana patet: qꝛ non fundatur in diuina: q̄
non est capax alicuius accidentis: ⁊ per consequēs
fundatur in natura humana: qꝛ fundatur ⁊ inheret
alteri extremo. ¶Item sola natura humana est im-
perfecta ⁊ potētialis: ergo sola capax talis aduenie
tie relationis. ¶Ex predictis possunt aliqua corol-
K laria elici: quibus aliquātum intelligi potest que ⁊
Corolla.1. qualis sit hec relatio ſm hanc opinionē. ¶Primū.
Unio est relatio realis in altero extremo: sc3 in na
tura humana. Patet: qꝛ res aliqua positiua realiter
inherēs nature humane distincta ab eadē: per quā
natura humana realiter dicitur assumpta: ⁊ verbū
realiter incarnatum circunscripta quacunq3 colla-
tione intellectus: quia nō per intellectus cōsidera-
tionem: sed per realem assumptionem verbū est ca-
Corol.2. ro factum. ¶Secundum corollarium. Relatio illa
non est mutua seu cōmunis realiter: licet sit cōmu-
nis ſm denominationē: sed est disquiparantie. Pa-
tet: qꝛ vnioni nature humane inherenti nulla cor-
respondet relatio realis in verbo. Nā verbo immu
tabili per sui incarnationem nihil noui aduenit: cū
nō sit potentiale: sic enim esset imperfectum: tamen
per relationē vnionis que est in natura hūana: etiā
verbum vere et realiter dicitur nature humane vni
tum: ⁊ sic potest dici equiparantie: quia cōmunicat
idem nomē ſm eandē denominationē: sc3 esse vnitū
vtriq3 extremo. Et ſm hoc non est idem relatio mu
tua ⁊ relatio equiparātie. Unde relatio communis
videt' esse ſm Sco. dist. presenti. q.j. que est eiusdem
rationis in vtroq3: ⁊ vbi est habitudo eiusdē ratio-
nis in vtroq3: vt est similitudo. Si vero vocatur re-
latio equiparantie cui correspondet relatio eiusdē
rationis in altero extremo siue in termino: vt vide-
tur loqui Scotus: sic vnio illa non est relatio equi-
parantie: quia nulla relatio illa realis correspondet
sibi in termino: sc3 in verbo: ergo disquiparātie.
Corol.3. ¶Tertium corollariū. Unio illa est relatio extrinse
ca. Patet, quia non necessario consequitur extrema.
Possunt enim extrema existere: verbum sc3 ⁊ natu-
ra humana absq3 vnione. Potest etiā aduenire ex-
Corol.4. tremis prius in esse positis. ¶Quartū corollariū.
Unio illa est relatio ordinis ⁊ cuiusdam dependen
tie nature humane ad verbū. Patet: qꝛ omnis rela-
tio nō mutua est cuiusdā ordinis vnius ad alterum
ad qō refertur dependens. Qō probatur: qꝛ omnis
vnio qua vniuntur aliqua realiter distincta: vel est
informationis: vel aggregationis: vel ordinis: ita
q' vnū relatorū aut informat aliud: aut aggregatur
alteri: aut ordinat' ⁊ depēdet ad alterum. Hec vnio
nō est informationis: qꝛ verbū nec informat naturā
humanam: nec informatur ab ea. Utrūq3 enim dicit
imperfectionē: que repugnat verbo. Nec tantū per
aggregationem: qꝛ talem vnionē h3 verbum: sicut ⁊
quelibet entitas respectu cuiuslibet rei ab ea reali-
ter ⁊ essentialiter distincte. Talem etiam aggrega-
tionem h3 pater: ⁊ etiā spiritussanctus ad naturam
a filio assumptā: quorū tamē neuter est humanitati
hypostatice vnitus: restat ergo tertia vnio ordinis.
Ordo autem est prioris ad posterius: et posterioris
ad prius. Ubi autem est posterius ⁊ prius: posteri9
aliquo modo dependet ad prius. Uerbum vero nō
habet ordinem posterioris ad naturā assumptā: sed
econuerso: ergo natura assumpta aliquo modo de-
pendet ad verbum assumens. ¶Quintum corolla-
rium. Dependentia illa nature humane ad verbū
nō est causati ad causam: nec cause secunde ad cau Corol.5.
sam primā: nec causati posterius ad causatū prius.
Prima duo patent: quia sic dependet natura assum
pta: etiā ad patrē ⁊ spiritūsanctum: immo ad totam
trinitatē. Nam ſm Dionysiū in de diuinis nomini
bus. Totius deitatis sunt omnia causalia. Et Aug.
v. de trini. Ad creaturā pater ⁊ filius ⁊ spiritussan-
ctus: sunt vnum principium. ⁊ Joā.v. ait saluator.
Quecunq3 ille: sc3 pater fecerit: hec ⁊ filius similiter
facit: ⁊ eadē rōne tota trinitas. Hac aūt vnione na
tura humana ad solum filium ordinatur: qꝛ nō pa-
ter: non spūsſctūs: sed solus filius est incarnat9: vt
patebit. Tertium est manifestū: qꝛ verbum non est
causatum. ¶Sextum corollariū. Unio illa dicit de- Corol.6.
pendentiā nature humane ad verbū: vt nature nō
subsistentis in proprio supposito: sed dependentis
ad suppositum alienum: scilz suppositum verbi: et
ita vt nature cōicabilis, vt quo supposito sibi incō-
municabili: qua verbū ipsum vere dicitur ⁊ est hō.
Sicut albedo cōmunicatur supposito albo: ⁊ gene-
raliter forma materie siue cōposito: licet nō per oia
eodem modo. Illud corollarium pt3 per abnegatio
nem aliorū modorum depēdētie. Et qꝛ talis est vnio
que facit verbū hominē: sed nihil est homo nisi sup
positum subsistens in natura humana. Subsistere
aūt in natura humana sibi cōicata est sustētare eā:
et terminare eius dependentiā suppositalē: igit' ⁊c. Corol.7.
¶Septimū corollariū. Unio illa inter ceteras vnio
nes creaturarū: magis assimilat' vnioni forme sue
accidētis ad subiectū suum. Ita habet Ockā. q. ix.
tertiū ante dubia: l3 maior sit dissimilitudo q̄ simi- L
litudo. ¶Pro cuius declaratione aduertēdum: ſm Forme ad
Scotū.q.j. q' forme ad subiectū duplicē cōsiderare subiectū est
possumus habitudinē. Una est informantis ad in- considerare
formatū: ⁊ illa necessario includit imperfectionem duplicē ha-
in subiecto: qꝛ importat quādā potētialitatem qua bitudinē: ⁊
subiectū est in potētia ad vlteriorē perfectionē quā cui ex illis
recipit a forma inherēte. Alia est vt posterioris na- assimilatur
turaliter ad prius a quo dependet: nō tanq3 ad cām vnio illa.
sed vt ad terminās eius actualem existentiā: non in
seipsa: sed in alio subsistente. Quod terminare dici-
tur sustentificare ſm imaginationē supra in secun-
do notabili positam: et illa nullam imperfectionē
ponit necessario in terminante seu sustentificante:
sed dūtaxat prioritatem naturalem respectu susten
tificati: ⁊ si ille due separari possent: huic sc3 simil-
lima esset depēdētia nature humane ad suppositū Multiplex
verbi. ¶Itē licet multiplex sit vnio vt in abbreuia- vnio.
tis dist. xxxiij.q.iij. ponit patuit. vt exēpli cā: partis
ad totum continuum. Contigui ad cōtiguum: vt in
insertione ramusculi ad truncum: locati ad locū: mi
scibilis ad mixtū: illabētis ad illapsū ⁊c. tñ ex nul-
la harū opinionū cōtingit proprietates vnitorū cōcre-
tiue sibi cōicari. Sicut non d': partiale integrū: nec
cōtiguatū contiguū: nec oliua pomus: si ramus oli-
ue inserit' trūco pomi: nec locatū locās. Et si propter
mixtionē terreū dici posset aereū aut aqueū: tñ in il-
la vnione miscibilia nō manēt: nō enim manēt ele-
mēta in mixto formaliter ⁊ substātialiter: sed tātum
virtualr' ſm suas qualitates: nec illapsum illabēs.
Sed in vnione forme ⁊ accidētis cū subiecto cōmu-

nicant sibi suas concretiuas denoīatiōes. Unde ꝓpter vnionē albedinis cū subiecto: subiectū dicit̄ albū: ⁊ quicquid dicitur de subiecto: dicit̄ de albo: ⁊ econuerso, manente subiecto ⁊ forma inconfuse in suis naturis. Simile est in hac vnione suppositali ⁊ personali: in qua manēt incōfuse natura verbi ⁊ natura humana: ⁊ tñ cōicant sibi sua idiomata: vt ille homo dicit̄ deus: ⁊ creator: oīpotens ⁊c. ⁊ deus dicitur hō: passus: mortuus ⁊c. ¶ Ex his pōt elici diffinitio incarnationis. Incarnatio est dependētia nature humane ad personā alterius nature: vt ad terminantē eius dependentiā ipsam sustentificando. Uel sic ⁊ breuius. Est humane nature sustentificatio a psōna extrinseca alterius nature. Et incarnari est terminare dependētiā suppositalē nature assumpte. Ex quo sequit̄ ꝙ incarnatio est vnio nature humane ad psonā christi: ita vt fiat psona christi: vt s. dictum est. ¶ Scđo sequitur ꝙ incarnari nō est pati sed terminare dependētiā nature assumpte: de hoc infra dist. v. art. ij. Nec incarnari correspōdet huic actiuo incarnare tanq̄ passio actioni: sed huic actiuo incarnare correspondet tanq̄ passiuum assumi. Actio enim incarnādi quatenus trāsit in obiectum trāsit in naturā humanā tanq̄ in passum: nō in verbum. Nō enim verbū: sed natura assumpta patit̄: et est in potētia obediētiali. Incarnari igit̄ ⁊ incarnare: lȝ ƒm vocē habeāt se vt actiuū ⁊ passiuū: non tñ ƒm significationē: vt patuit. ¶ Alia est opinio q̄ simpliciter negat relationē in creaturis: ita ꝙ nulla est entitas relatiua q̄ non sit absoluta: sed quicquid hȝ esse reale ⁊ positiuū: est res absoluta in se ⁊ ad se cōsiderabilis ⁊ absolute: ⁊ distincta ab omni alio. De quo latius vide in primo Ockam: ⁊ in abbreuiatis. dist. xxx. q. iiij. Scđm hāc opinionē posset dici ꝙ in natura humana assumpta a verbo: ponēda est entitas absoluta a deo in ipsa creata qua formaliter fit vnio. Quod sic pōt intelligi: ꝙ illud quo formaliter fit vnio est quedam qualitas seu perfectio: aut habitus infusus: vel infusa nature assumpte. Que lȝ a tota trinitate causatur in natura humana: tamē ꝑ illa habet se natura assumpta speciali quadā habitudine ad verbū: per quā dicitur vniri verbo ⁊ nō patri: aut spiritui sancto eodeȝ modo quo relatione (si ponitur) solum vnitur verbo. Et sicut albedo in sorte a quocunq̄ causetur: est a qua sortes formaliter dicit̄ similis platoni albo sine noua ꝓductione cuiuscūq̄ respectus. Ita per illud donum siue habitum humana natura vnit̄ verbo soli ⁊ nō patri aut spiritui sancto sine quacunq̄ alia realitate. Unde sicut tota trinitas per infusum charitatis habitum speciali modo inhabitat ⁊ vnitur aīe ꝓpter quē habitū qui est qualitas absoluta: aīa refert̄ speciali modo scilȝ vt gratificata vel inhabitata ad deū gratificātem ⁊ inhabitantem. Nec tñ propter hoc opȝ ponere hāc vnionē esse respectū realem: distinctum a charitate et extremis relatis: sȝ eoipso quo habitus ille est in anima: dicitur anima deo chara et grata omni alio circunscripto. Ita dici posset in proposito: ꝙ eoipso ꝙ hoc donum est in natura humana assumpta: ipsa natura specialiter dependet ad personam filij tali dependentia: ꝑpter quā cōcreta assumpte nature ⁊ verbi assumentis de seinuicem predicant̄. Que dependentia habitudo siue specialis vnio licet relatiue exprimat̄: tñ oīa illa relatiua nō dicūt realitatē aliquaȝ ab extremis relatis: ⁊ dono illo creato ⁊ infuso distinctā: sicut dicitur de alijs relatiuis simile: equale: duplū ⁊c. ¶ Uñ vnio illa psonalis quatuor importat: scȝ naturā humanā: ⁊ personā verbi: intimam corꝫ presentiā: ⁊ donū speciale infusum nature humane ipsam eleuās ⁊ perficiens: per qđ innititur verbo ⁊ sustētificat̄: que oīa sunt absoluta. Sicut dilectio qua diligens refertur ad dilectum dicit quatuor: scȝ diligentē ⁊ dilectū: obiectiuam dilecti presentiam: ⁊ actū dilectionis, qui est qualitas qua diligēs formaliter affectuose adheret dilecto: ⁊ preter hec nullā rē relatiuā. Et ꝑ oīa hec opinio loquit̄ de hoc dono absoluto: sicut alia de relatiōe. Nō em̄ illa opinio differt a priori: nisi ꝙ realitateȝ illā qua formaliter natura humana vnitur verbo: dicit esse rem absolutā: quā alia dicit relatiuā. Hoc itaq̄ donum hec opinio nominat grām vnionis. Gratiam: q: gratiosa dei volūtate gratis nature supaddità. Unionis: q: ea formaliter fit vnio. Et ille modus loquendi satis cōcordat auctoritates sanctoꝝ de grā vnionis loquentiū: ⁊ Alex. de Hal. ⁊ Henrici Ganden. ⁊ alioꝝ multoꝝ doctoꝝ: vt allegatū est latius dist. xxx. primi. q. iiij. ⁊ q̄ ibi dicta sunt magis declarant ꝓpositum. Et posset hec opinio pluribꝰ muniri rationibus improbantibus priorem opinionem: quas ibi videre poteris in abbreuiatis. ¶ Quinto notandū: ꝙ ad terminandū dependentiā suppositalem requiritur independentia talis: hoc est suppositalis. Nā qđ in se nō est terminatū / sed dependet ad aliud quō pōt terminare dependentiā alterius: ideo nihil pōt terminare dependentiā suppositalem primo. i. per se ⁊ nō per aliud sibi extrinsecum siue nō essentiale: nisi qđ est independens suppositaliter: hoc est nisi incōicabile quale est suppositum. Ratio vero terminādi est ratio suppositalis i. incōmunicabilitas q̄ dat esse suppositale. Et qm̄ illa in psonis diuinis est ꝓprietas personalis que cōiter ponitur relatiua: ideo illa erit ratio terminādi dependentiā suppositalē nature humane: ⁊ non essentia. Tum q: ipsa essentia nō est formaliter psona: q: nō est incōmunicabilis. Tuȝ q: tūc eque terminaretur illa dependentia ad patrē et spiritū sanctū sicut ad filiū: q: essentia eque est in patre: ⁊ spiritusancto sicut in filio. Sed in quocūq̄ est ratio terminandi: ipsum terminat: sicut in quocūq̄ est ratio agendi: ipsum agit. Propter qđ q: ratio agendi: ꝓducendi: creandi ⁊c. est essentia: ideo agere: creare: eque conuenit oībus tribus personis. Ita videt̄ sentire Sco. q. v. art. ij. huius distin. Ex quo sequitur ꝙ humana natura nō vnitur primo essentie. Patet: q: illi vnitur primo qđ primo terminat: sed essentia nō primo terminat: ergo. ¶ Scđo sequit̄ ꝙ natura humana primo vnit̄ supposito verbi: hoc enim primo terminat: q: tota persona verbi est formaliter suppositum. Ratio autem terminandi est proprietas personalis per quam incōmunicabilitas conuenit psone. ¶ Sed di. Illud est ratio formalis terminandi dependentiam suppositalem: quod est ratio subsistendi: quia nihil primo terminat dependentiam: nisi quod est independens: cuiusmodi est ratio formalis subsistēdi: sed persona diuina subsistit ratione essentie. Essentia enȝ est ratio formalis subsistēdi ipsi persone: ergo erit ratio formalis terminandi istam dependentiam: ⁊ ita istam vnionem. Propter hanc rationem quidā opinati sunt: ꝙ ad hoc ꝙ natura humana vniatur persone verbi: preexigit vnio nature ad essentiam diuinam. Unde ponunt duas vniones. Primam nature humane ad essentiā. Secundam ad personam. Sed illa opinio stare nō potest: quia sequit̄ ꝙ natura humana esset etiaȝ vnita patri et spiritusancto: sic ꝙ pater esset incarnatus ⁊ spiritussanctus sicut ⁊ filius. Consequens hereticum. Probatur consequentia: quia quicquid conuenit primo essentie diuine ⁊ nō repugnat alicui persone diuine: competit omnibus personis: sed terminare vnionem predictam siue dependētiam (qđ idē est) nō repugnat alicui persone diuine. Et si primo conuenit essentie: conueniet cuilibet persone: ⁊ per cōsequens quelibet persona erit vnita: quod est falsum. Nec impedit ꝙ natura humana speciali vnione vnit̄ verbo: quia quando sunt distincte vniones realiter / vna potest esse sine alia: et secunda sufficeret: ergo prima superfluit q̄ est ad essentiam. ¶ Preterea non minus cōueniunt tales denominationes

Left margin notes:

L
Diffinitio incarnationis: ⁊ ꝙ incarnatio nō dicit passionē: ⁊ ꝙ passiuum correspōdet huic actiuo icarnare.

M
Opinio ꝙ vnio sit q̄litas absoluta: ⁊ qđ oīs entitas positiua sit absoluta: ⁊ nulla ratio ab absolutis distincta.

Unio personalis q̄tuor importat.

Right margin notes:

Nota. N.

N
Ad terminandū oppositalē dependentiā quid requiritur.

Patri et spirituisancto:que conueniūt eis per vnionem nature humane ad essentiam propter vnionez eiusdem nature ad proprietatem filij: q̄ si non esset vnio ad filium:sed si sola esset vnio nature humane ad essentiam ⁊ non ad proprietatem filij:tunc tales denominationes conuenirent omnibus personis: ergo nūc conueniunt omnibus personis : quia secunda vnio nō tollit primam. ¶ Et confirmatur:q2 ita essentialis et intrinseca est patri essentia sicut ꝓprietas personalis:ergo qua ratione patri diceretur vnita propter vnionem nature ad proprietatem:eadem ratione natura diceret̄ vnita patri ꝓpter vnionem eius ad essentiam. ¶ Dicēdum ergo qꝫ natura humana non primo vnitur essentie:sed primo vnit̄ persone ratione ꝓprietatis personalis. ¶ Ad rationem dicitur quod vis est in verbo subsistendi. Nā si valet subsistendi:id est existendi:sic falsum assumitur:ꝙ ratio terminādi dependentiam suppositalez est ratio subsistendi. Et ad probationem dicitur qꝫ illud primo terminat quod est independens : id est incommunicabile. Talis autem indepēdētie:id est incommunicabilitatis ratio formalis non est essentia:cum ipsa sit formaliter communicabilis. Si vero ly subsistendi valet:id est existēdi suppositaliter: tunc assumptum verum est. Sed quod subsumitur: scilicet qꝫ diuina persona subsistit ratione essentie: falsum est. Non enim persone diuine conuenit esse suppositale ratione essentie:sed ratione ꝓprietatis relatiue. Verū quia ad esse personale vtrūq3 requiritur:existentia et incommunicabilitas:quorū vnū cōuenit persone diuine ratione essentie:aliud ratione proprietatis:valde rationabiliter dici potest:vt videtur ſm Ockam.q.j.tertij.qꝫ ratio terminandi vnionem nature humane sit tota persona verbi:nec essentia per se:nec proprietas per se:sed totum constitutum. Et probatur idem ex alio : nam ad terminandum dependentiā suppositalē requiritur incōmunicabilitas:vt quod et quo. Proprietas autē relatiua:licet sit incommunicabilis vt quod:est tamē communicabilis vt quo. Sic enim communicatur persone:ideo non potest esse ratio terminandi depēdentiā suppositalem:licet sit ratio realis distinctionis personarū: sicut forma:licet sit ratio distinctionis ipsi composito ab alio composito:saltē specifice:non tamen est ratio toti vt sit suppositum cū ipsa non sit incommunicabilis : sed totum est sibi ratio

Articu.2. Conclu.3. suppositalis:quia incōmunicabilitatis. ¶ Quantū ad secundum articulum est conclusio prima de possibili: Naturā humanaz suppositaliter diuine vniri persone simpliciter est possibile. Probat̄:q2 qꝫ nullam includit repugnantiā est simpliciter possibile: sed naturam humanam diuine vniri persone est huiusmodi:ergo. Consequētia nota cum maiore. Minor probatur:quia nulla est ibi repugnātia:neq3 ex parte nature humane dependentis:neq3 nature diuine dependentiam suppositalē terminantis:ergo. Consequentia nota:quia aliunde nulla potest assignari repugnātia. Antecedens patet pro prima parte:quia cum natura humana sit finite perfectionis: non repugnat sibi suppositaliter dependere ad suppositum extrinsecum perfectius:sic enim videmus accidēs dependere ad suppositū sui subiecti:et partes tam integrales q̄ essentiales ad totū. Nec impedit qꝫ natura humana sibi derelicta nō dependeret ad aliud:sed in seipsa subsisteret:q2 ipsa est in perfecta obediētia dei:ideo sicut facit accidēs depēdere ad subiectū:⁊ substantiā simplicē ad totū cōpositum:ita etiam potest facere qꝫ totū compositum dependeat ad suppositum perfectius extrinsecū simpliciter incōmunicabile. Tenet consequentia:quia secundū nō includit cōtradictionē magis q̄ primū. Neq3 est repugnātia ex parte diuine persone terminantis hmōi depēdētiam:q2 terminare huiusmodi dependentiam nullā dicit imperfectionē:q2 nec li-

O. Ostenditur possibilitas huius vnionis ꝑsonalis nature humane ad verbi personam tm̄: Similiter ⁊ factū: ⁊ ꝙ est articulus fidei naturaliter indemonstrabilis.

mitationem:nec potētialitatem:nec cōpositionē in termino:sed solam incōmunicabilitatem. Nō limitationē:sicut nec terminare dependentiā causalem effectus. Non enim requiritur in termino nisi qꝫ sit independens tali depēdētia. Neq3 dicit potentialitatem aut cōpositionē in termino:quia potētialitas et compositio est respectu actus informātis:sed hec dependentia nō est habitudo forme ad subiectū :vt dictum est. Nec addit aliquod reale inherēs termino:ergo nec compositionem dicit:nec potentialitatem:sicut nec creatio:nec cōseruatio. ¶ Secunda cō- Conclu.2.
clusio. Naturā humanā possibile est suppositaliter vniri vni diuine persone ⁊ non alteri. Probat̄ cōclusio:quia ex quo incōmunicabilitas in termino est ratio huius vnionis ⁊ dependentie:vbi est propria incōmunicabilitas:ibi est ꝓpria vnio:sed vbi est propria vnio:ibi potest ipsa separari a quolibet realiter distincto:ita qꝫ vnio sit ad illud precise:et ad nullū aliud realiter ab eo distinctum. Illa omnia satis patent ex declaratis:sed ꝑsona quelibet in diuinis habet specialē seu propriā incōmunicabilitatez vt qꝫ scz relatiuā proprietatē per quam realiter distinguitur a qualibet alia persona diuina:ergo ad illā potest esse propria vnio ita qꝫ nō ad aliā. ¶ Tertia cō- Conclu.3.
clusio. Sicut natura hūana vnit̄ verbo:ita vniri potest cuilibet diuino supposito:hoc est patri vel spirituisancto. Probat̄:quia non est maior impossibilitas respectu vni⁹ suppositi diuini q̄ alteri⁹:et quecunq3 ratio probat possibilitatem huiusmodi vnionis respectu vnius persone:pariformiter probat respectu alterius:vt pꝫ eas diligēter intuēti. ¶ Quar- Conclu.4.
ta conclusio. De facto naturā humanā personaliter vniri verbo actualiter:articulus est fidei:indemonstrabilis naturaliter. Prima pars pꝫ:q2 articulus fidei est verbū factum esse carnem.i.hominē:vt pꝫ Jo.j.⁊ ad Gal.iiij.necnō in symbolis fidei. Hoc autem intelligi non potest sine vnione humane nature cū verbo. Et non est ibi vnio essentialis per quaz natura humana fiat verbuz vel natura diuina:quia nulla est ibi naturarū cōfusio:neq3 alia aliqua vnio informatione vel compositione. Secūda pars probatur:quia verbum esse hominē nō potest euidēter ꝓbari ex principijs ꝑ se notis neq3 notis ꝑ experiētiā:igit̄. Cōsequentia nota:⁊ antecedēns satis manifestum est. Si enim posset euidenter ex principijs deduci:tunc sequeretur qꝫ ad assentiēdū illi articulo posset euidēt: ratione cogi quicunq3 intellectus humanus cuiuscunq3 secte tam iudeus q̄ gentilis. Conclu.5.
Consequens falsum:ergo ⁊c. ¶ Quinta conclusio. Natura humana neq3 patri neq3 spirituisancto hypostatice vnitur:sed tantum verbo. Probat̄:q2 non pater:nec spūssanctus:sed tantū filius est homo factus:vt sufficiēter probat magister in textu per plures distinctiones. ¶ Quantum ad tertium articulū
dubitatur primo contra cōclusionē primam: Nam Articu.3.
videtur simpliciter impossibile creaturā vniri persone diuine. Tum quia oportet vnibilia ad inuicem esse proportionata:sed finiti ad infinitum nulla est proportio. Omnis creatura est finita:persone diuine sunt infinite:ergo. Tum quia que minus distant (puta contraria) vniri nō possunt:ergo nec que magis distāt. Tum quia que vniūtur fiunt vnū:sed impossibile est creaturā fieri vnuz cū creatore:quia sic creatura fieret creator. Tū q2 vniri est pati:sed persona diuina non potest pati:⁊ per consequens nulli potest vniri. ¶ Dubiū mouet rationes cōes contra cōclusionē:ad quas respondet̄ ꝙ finitū potest vniri infinito. ¶ Ad primā improbationē dicit̄:qꝫ vnibilia esse proportionata pōt dupliciter intelligi. Vno modo quantum ad gradum perfectionis:ita ꝙ vnū perfectionaliter distet ab alio ſm certū gradū proportionis:vt sit duplo vel triplo perfecti⁹ alio: aut aliqua alia certa specie proportionis:et illo modo finiti ad infinitū nulla esse pōt ꝓportio. Alio modo

Dubium.1. P.

Ad primā.

pōt intelligi aliqua esse ꝓportionata quātū ad aliquā habitudinē qua vnū pōt depēdere ad aliud: vel aliqd recipere ab alio: aut agere in aliud ꝛ hmōi: et hoc mō infinite distātia pfectionaliter bñ sunt adinuicē ꝓportionata. ¶ Ad scōm dr̄ qꝺ distātia vel indistātia perfectionalis nihil facit ad vnionē: immo frequēter: quanto aliqua plus distāt: tanto magis sunt vnibilia: sicut inter substātias maxime distant materia ꝛ forma: ꝛ sunt magis vnibilia. Itē plus distat accidēs a substātia ꝙ ab accidēte: ꝛ tñ vnit̄ substātie ꝛ nō alteri accidēti: vt virtus anime ꝛ nō alteri accidēti. De cōtrarijs vero dicit̄ ꝙ ipsa vniri nō possunt nō est rōne distātie. Minus em̄ distāt cōtraria inter se ꝙ qualitates nō cōtrarie: cū cōtraria sint eiusdem generis. Sed nō cōtraria qñq; differūt gñe subalterno: ꝛ ideo vniri nō possunt: q2 formaliter adinuicem repugnāt. Item licet natura diuina et humana sint magis diuersa ꝙ cōtraria: nō tñ magis repugnātia. Exēplificat Sco. de superficie et albedine que sunt magis diuersa ꝙ albū ꝛ nigrū: ꝛ tñ superficies pōt esse alba ꝛc. ¶ Ad tertiū dictū est qꝺ naturā vniri alteri suppositaliter nō ē hāc fieri illā: s3 hāc depēdere ad illā: imo impossibile est quecunq; distincta realr̄ sic vniri vt vnū fiat aliud. Sic em̄ nec forma vnitur materie: nec accidēs subiecto: nec ps toti ꝛc. vt notū est. S3 sic intelligunt̄ distincta vniri: ꝙ ex eis aliqꝺ vnū cōstituit̄ per se vel per accidēs: ꝛ illo modo etiā ex verbo et natura humana constituitur vnum non per se sed quasi per accidens: sicut ex accidēte ꝛ subiecto constituitur vnum: licet enim natura humana non sit accidens verbi: tamen accidentaliter: id est contingenter vnitur verbo. ¶ Ad quartum responsum est. s. L. qꝺ vniri nō dicit passionem: sed assumi dicit passionem. ¶ Secundo dubitatur contra secūdam conclusionem. Natura humana nō potest dependere suppositaliter ad vnam personā: quin suppositaliter dependeat ad quamlibet aliam: igit̄. Antecedens probatur: quia nō potest causaliter depen dere ad vnam personam ꝛ non ad aliā: ergo nec suppositaliter. Tenet consequētia: quia nulla est ratio diuersitatis: nam sicut realis distinctio personarum sufficit ad hoc qꝺ vna persona terminet dependētiā suppositalem sine alia: ita etiam sufficit ad terminādum dependentiā causalem. ¶ Si dicis ꝙ depēdentia causalis primo est ad essentiā: que est eadem in tribus: sed dependētia personalis est primo ad personā. Huius querit̄ ratio cur causalis dependentia non possit esse primo ad personam: cū quelibet persona sit perfecta simpliciter ꝛ ab alia realiter distincta. ¶ Respondetur ad hec euadendo: negando consequentiam. Et ratio quā querit argumētū est illa: quia dependentia causalis requirit perfectionem in termino: quia causa virtualiter continet effectum: et eius perfectionē eminenter presertim causa prima: ois aūt perfectio in diuinis est essentialis ꝛ eque in trib⁹: alioquin nō oēs persone diuine essent simpliciter perfecte: cu3 vni deficeret perfectio aliqua que esset in alia: ꝛ per ꝯñs eque cōuenit tribus terminare depēdētiā causalē: cū ratio terminādi illā dependentiā est perfectio: q̄ vna est in tribus. Depēdentia aūt suppositalis nō requirit perfectionē in termino: nihil enim reqrit in termino: nisi qꝺ sit independēs suppositaliter. i. incōicabilis: hoc aūt nō dicit perfectionē: q2 non cōuenit essentie q̄ est cōicabilis: et per ꝯñs essentia non esset simpliciter perfecta. Itē ratio terminādi vltimate depēdentiā aliquā est independentia talis: vt dictū est arti. j. Et ita ratio terminādi causalē depēdētiā est incausabilitas: sed vna est incausabilitas in tribus: sicut vna infinitas: et vna summa perfectio: et per ꝯñs vna ratio terminandi causalē depēdentiā: sed non est vna personalitas in trib⁹: cū personalitas p̄ris realiter distinguit̄ a psonalitate filij sicut persona patris a psona filij: ꝛ ideo vna persona potest terminare depēdētiā personalē nature humane sine alia. Sed illa responsio videtur esse euasio tantum verbis: nam qꝺ omnis perfectio simpliciter in diuinis sit essentialis formaliter dubium habet: nam si perfectio simpliciter dicit̄ quod in quodlibet melius est ipsum ꝙ non ipsum: hoc est quod conuenit cuilibet simpliciter perfecto: tūc verum est ꝙ omnis perfectio simpliciter in diuinis est essentialis. i. conuenit tribus: ꝛ sic relatio in diuinis non est simpliciter perfecta: immmo nec esse patre3: quia non conuenit filio: et sic diceretur quod ratio terminandi causalē depēdentiam non requirit perfectionē simpliciter in termino: sed talē que eminenter cōtinet perfectionē actus causalis: et illa est alia in personis sicut est alia relatio. Ois enim relatio in diuinis est pfectio: omni creatura: ꝛ cōtinet eminenter perfectionem cuiuslibet creature. Et ita quelibet sine alia posset terminare hmōi depēdētiā causale3. Sic etiā diceret̄: ꝙuis esset vna incausabilitas oim personarū: sc3 essentia incausabilis: tñ etiam quelibet persona h3 propriā incausabilitatem: sicut propriā relationē: q2 ita relatio in diuinis est incausabilis sicut essentia: rōne cuius vna posset terminare causalitatem creature sine alia. Si vero perfectio simpliciter dr̄ illud cui repugnat ois imperfectio: sic quicquid est in diuinis: est simpliciter perfectum tā essentia ꝙ relatio: q2 etiā relationi diuine repugnat ois imperfectio: vt. s. in. j. disti. vij. q. iij. Et sic l3 oim personarū sit vna perfectio essentialis: sunt tñ etia3 distincte pfectiones notionales: sicut distincte relationes: quarū qlibet sufficit ad terminādū dependentiā causalem. Et ideo dr̄ finaliter qꝺ ratio quare vna persona pōt terminare dependentiā suppositalem creature sine alia ꝛ non causalem: est natura rei sc3 summi dei: que nobis innotescit per scripturas: et fidē catholicā: que testat̄ vnum ꝛ negat aliud. Testat̄ qꝺ pater ꝛ fili⁹ ꝛ spūssanct⁹ sunt vnū principiū: vnus creator: vnus factor: in quo: a quo ꝛ per quem sunt omnia: ꝛ eadē negāt patrē incarnatū: similiter ꝛ spiritūsanctū: ꝛ astruit solū filiū assumpsisse naturam humanā: vñ ꝓpter perfectā idētitatē personarū cū essentia: quicqd vni attribuit̄: sitr̄ oibus attribuit̄: nisi fides oppositū habeat ꝛ scriptura. ¶ Tertio dubitat̄ circa conclusionē tertiā an tres persone possunt eadē naturā assumere simul: an tātū successiue. De hoc dubio aliter sentit Sco. q. ij. atr Ockam. Scotus tenet qꝺ eadē natura nō pōt assumi simul a plurib⁹ suppositis tanꝙ primis terminis eius depēdētiā terminātib⁹. Secus si essentia diuina tanꝙ primus termin⁹ assumeret naturā humanā: ex cōsequenti illa vniret̄ omnibus personis: an tñ essentia possit esse prim⁹ termin⁹ huius vnionis: postea videbit̄ in dubio sequenti. Motiuū suū est: q2 in omni depēdētia essentiali nō potest idē depēdere ad plures terminos: sed tantū depēdere potest ad vnū terminum formaliter eius dependentiam terminantē. Quod declarat in depēdētia causali: q2 impossibile est idē causatū habere plures causas totales in eodem gñe causandi. Si enim effectus c: habeat pro causa totali a et b: causas quālibet ꝓ tali efficientiā sufficiēter efficit c: oibus alijs circūscriptis: al's non esset cā totalis: ergo c: esset b: nō existēte: ꝛ ita c: nō dependeret a: b sic similiter de b: arguitur respectu a: ꝛ ita c: ab vtroq; dependeret: cū quodlibet esset ei⁹ cā et a neutro dependeret: q2 posset esse sine quolibet eorū singillatim: qꝺ implicat. Sed in dependentia suppositali natura essentialiter depēdet ad suppositum: ergo nō potest depēdere ad plures terminos totales. Maior probata est. Minor patet sicut maior: q2 si sufficienter depēdet ad vnū terminū totalē: dependet ad illū quocūq; alio circūscripto. Arguat̄ vt prius. Adducit Anselmum de incarnatione verbi capitu. vij. Et idem. ij. lib. Cur deus homo. plures persone oīno eundē hominē assumere nequeūt. S3 Ockā. q. j. tertij sui: ꝛ. iiij. quodlib. q. xij. tenet partem

Ad. 2.
Ad. 3.
Ad. 4.
Dubiū. 2. Q
Cur vna psona pōt assumere naturā humanā sine alia et nō potest creare sine alia.
Quid sit pfectio.
Ois relatio in diuinis pfectio: est oi creatura.
Dubiū. 3. R
Utrum tres psone possint eande3 naturā assumere simul et semel.

affirmatiuā: ꝓm quam respōdetur ꝙ eadem natura numero potest suppositari a plurib⁹ personis: et a qualibet tanꝙ termino sufficiēti. Declaratur illud ex eisdē ex qbus Jo. nititur ꝓbare oppositū: nam idē effectus pōt depēdere a duob⁹ efficiētib⁹: ⁊ a duob⁹ finib⁹: ⁊ a quolibet sufficiēter. Patet: qꝛ idē calor pōt produci ab igne ⁊ sole. Posito ꝙ ignis applicet calefactibili in tali distātia: in qua tantū calorē produ cere possit / quantū sol ⁊ nō vltra. Si enim calefactibile sic applicat simul ⁊ semel soli ⁊ igni: tūc in hoc casu calor ꝓductus: producit a sole / ⁊ etiā ab igne / ⁊ a quolibet sufficiēter: quia quolibet posito ꝓducet: alio circūscripto. Sic eadē forma pōt inherere pluribus subiectis per diuinā potentiā: ⁊ sufficienter a quolibet depēdere: immo de facto aīa intellectiua inheret plurib⁹ membris eiusdē corporis: ⁊ cuilibet mēbro alio circūscripto. Itē qlibet effect⁹ sufficiēter depēdet a causa prima: ⁊ cū hoc essentialiter a causa secūda: ⁊ ibi habet locū argumētū Sco. quod facit cōtra predicta. Si effect⁹ sufficiēter depēdet a causa prima: ergo nullo modo essentialr̄ depēdet a causa secūda / nec totaliter / nec partialiter. Consequētia tenet: quia sequit ꝙ essentialiter depēderet a causa: qua nō existēte nihilomin⁹ esset: quod ipse reputat implicare. Et vere implicaret / si depēdere essentialiter esset sic depēdere ab aliquo: ꝙ sine illo esse non posset.

S

¶ Unde pro solutione rationis Jo. notandū per Ockam. q. j. primi quodlib. ꝙ causa totalis dupliciter accipit. Uno modo causa totalis est quo posito omni alio circūscripto potest effectus sufficiēter produci: ⁊ illo modo causa totalis dicit causa sufficiens. Sic etiā notificat in. iij. q. j. Secūdo / causa totalis est illud qd̄ pōt aliquē effectū sufficiēter producere / ⁊ sine eo nō pōt ꝓduci talis effect⁹: ⁊ sic idē est causa totalis ⁊ precisa. Accipiendo terminū totalis secūdo modo: vt idē est cū causa precisa: sic est manifesta cōtradictio ꝙ vnus effectus habeat duas causas totales. Sed primo modo idē effectus numero pōt habere duas causas totales simul. Potest enim idē effect⁹ bene depēdere ad plures terminos sufficiētes: vt in exēplis adductis. Uerū cū idē effect⁹ sic hꝫ distinctas causas totales: primo modo nō depēdet essentialiter ab altera: qꝛ posset sufficiēter produci illo non existente ꝓm Ockam vbi supra.

Causa totalis dupliciter accipit.

Scd̄m hoc posset dici ꝙ differentia est inter causam totalē ⁊ causam sufficiētē: nam causa totalis est causa precisa que excludit simpliciter omnē aliā causam concausantē: sic causa totalis est causa cum qua nulla alia causat. Causa sufficiēs est qua posita ponit effectus alia circūscripta: hoc est que causare sufficit si alia nō cōcurreret. Et illa bene admittit aliā causaꝫ cōcausantē: licet nō requirat. Accipit tn̄ aliqn̄ causa totalis pro sufficiēti: tunc dicit ꝙ idē non potest depēdere ad plures terminos totales in eodē genere dependētie. Potest tn̄ bene depēdere ad plures terminos sufficiētes: vt in exemplis adductis.

Differūt cā totalis / et causa sufficiens.

¶ Per hoc ad rationē Joānis: in omni dependētia essentiali: potest distingui de ly essentiali: quia si dependere essentialiter est depēdere ad aliqd quo destructo nō depēderet: hoc modo effectus depēdet essentialiter a causa secūda efficiēter: quia quilibet pōt depēdere ad causam primā destructa causa secūda. Sic ergo capiēdo dependentiā essentialē / maior est falsa: quia potest idem effectus depēdere ad plures terminos siue causas essentialr̄ partiales: licet non totales. Sicut actus volūtatis naturaliter loquēdo depēdet essentialiter a volūtate ⁊ actu intellectus. Et ad probationē dicit ꝙ ꝓcedit de causa totali: de qua maior est vera: ⁊ tunc ad minorē dicit / ꝙ in casu nostro si tres persone assumerēt eandē naturā: natura assumpta non depēderet ad vnam personā / neqꝫ essentialiter / neqꝫ totaliter: sed sic depēderet ad oēs tres personas simul: sicut in casu calor dependeret simul ab igne ⁊ sole tanꝙ a causa totali / ⁊ a neutra seorsum: licet a quolibet duorū dependerēt tanꝙ a causa sufficiēti / etsi partiali. Si vero depēderet essentialiter: dicit illud quod ab aliquo depēderet etiam aliis circūscriptis: iterū maior sua est falsa: vt ostensum est. Ideo mirū nō est si falsum cōcludit.

Idem effectus pōt depēdere a diuersis causis sufficiētib⁹: sed nō totalibus.

¶ Sed diceret aliqs. Illud nō suppositat totaliter: quo circūscripto nihilomin⁹ suppositatur illa natura. Uel posito ꝙ due persone non suppositarēt naturam assumptā vel assumendā: vna suppositaret / sed non totaliter: ergo ⁊c. Respōdetur ꝓm Ockam vbi. s. iiij. quodlibe. q. xij. suppositare totaliter dupliciter accipit. Uno modo / qꝛ precise suppositat: ⁊ sic assumptū est verū: qꝛ illud nō suppositat precise: quo circūscripto nihilominus natura suppositat. Alio modo vt idē est suppositare totaliter ⁊ sufficiēter: ⁊ sic assumptum nō est verū: quia filius sufficiēter suppositat: ⁊ tn̄ circūscripto filio pater pōt suppositare naturam.

Supposita re totaliter duplr̄ accipitur.

Uerū ꝙ in casu natura humana sic a trib⁹ assumpta non vniretur vna vnione tribus: sed cuilibet persone speciali vnione: vt infra. q. ij. dub. j. latius tangetur. Et ita essentialiter ibi tres incarnationes: licet vna caro tātū / id est vna humanitas tm̄ assumpta: vt vult Petr⁹. de candia. ¶ Ad auctoritatē Ansel. dicit ꝙ vult. Nequeūt / id est nō cōgruit: quia sufficit vnius persone incarnatio pro oīm criminū expiatione. Uel nequeūt sic ꝙ esset vn⁹ hō: seu vna vnione: siue ꝓm eandē ꝑsonalitatē: vt ait Tho. de argen. q. ij. arti. iij. vbi respōdet ad rōnes Scoti. Concordat Oyta. Unde in casu pater: filius ⁊ spūssanctus: licet quilibet esset hō: nō tn̄ essent vn⁹ hō: sꝫ tres hoīes: ⁊ qlibet esset fili⁹ virginis: nō tn̄ vnus fili⁹ virginis / sed tres filij virginis: quos tn̄ vna virgo conceptione / ⁊ vno partu genuisset. Nec ꝓpter hoc pater esset verbū aut spūssctūs: sicut si eadē albedo informaret tres hoīes Petrū / Joannē ⁊ Paulū: essent quidem albi eadē albedine: nō tn̄ essent vnum albū: sed tria alba: nec ꝓpter hoc Petr⁹ albus esset Joānes alb⁹: aut Paul⁹: nec ecōuerso.

Uniões numerant ꝓm numerū terminoꝝ: qd̄ ꝙ i casu nō essent vna ꝑsona: sed tres: si pater ⁊ fili⁹ et spiritussanctus eandē naturā assumerent.

Et si querit. In casu humanitas assumpta est ad vnitatē ꝑsone: cui⁹ ꝑsone / patris an filij an spūssancti? Respōdēt qdā ꝙ ad vnitatem ꝑsone cōfuse tantū: vel ad vnitatē triū ꝑsonarū ⁊ nō vnius: sed nō opꝫ ad hec cōfugere. Sed dicit ꝙ ad vnitatē cuiuslibet ꝑsone: puta ad vnitatē ꝑsone patris: similiter filij: sir̄ spūssancti. Nec sequit ad vnitatē ꝑsone patris: ergo nō filij. Un̄ si ad vnionē patris assumpta esset: qꝛ illa assumptiōe pater esset hō: sic ad ꝑsonā filij: qꝛ illa eadē natura alia quidē assumptiōe vnita esset filio: qua fili⁹ esset hō: nō idē hō qui pater: sed ali⁹ hō: qꝛ alia ꝑsona: ⁊ hō est nomē suppositi. Licet nō esset homo alia natura ꝙ pater: alia in ablatiuo casu.

¶ Ultimo dubitat vtrū essentia diuina possit esse prim⁹ termin⁹ hui⁹ vnionis: hoc est quesitu. Utrū essentia diuina possit sibi vnire suppositalr̄ naturā humanā.

Dubiū. 4.

T

¶ Pro solutiōe breuiter notādū: ꝙ per primū terminū vnionis intelligit termin⁹ cui aliqd vniret etiā oīb⁹ aliis ab eo formaliter distinctis per imaginationē circūscriptis: ⁊ nulli eoꝝ circūscripto: ⁊ illud semper est rō formalis vnionis / aut eā formalr̄ includit.

Nota. 1.

¶ Scd̄o notandū post ꝓdicta / ꝙ nō est idem vniri alicui ⁊ suppositari ab aliquo. Differunt eñ sicut superi⁹ ⁊ inferi⁹: nam vniri suppositaliter siue suppositari nihil aliud est ꝙ depēdētiā suppositalem terminari ad suppositū extrinsecū. Unde ptꝫ ꝙ nihil pōt terminare dependentiā suppositalē / nisi suppositū. De hoc. j. dist. v. arti. j. et. ij.

Nota. 2.

Differunt vniri alicui ⁊ suppositari ab aliq.

Per hoc rūdet ad dubiū / ꝙ lꝫ essentia diuina possit esse termin⁹ prim⁹ alicui⁹ vnionis nature hūane ad ipsum: nō tn̄ pōt esse termin⁹ prim⁹ vnionis suppositalis. Primū ptꝫ: qꝛ essentia diuina pōt primo terminare vnionē nature gratuite: ⁊ forte aliā cui nomē nō est impositū. Patet: qꝛ illā terminare posset essentia: etiā si ꝑ imaginationē nō esset persona. Secundū ptꝫ: qꝛ essentia nō est formaliter persona: cū nō sit incōicabilis: ⁊ ideo nō pōt aliquid

Essentia diuina nō potest supposi tare humanam naturam: lꝫ possit ei vniri.

terminare suppositaliter. Et hec respōsio est de mēte Sco. et Ockam. Dicit enim Sco. q. j. dist. v. lib. iij. Si de ratione assumētis est ꝙ habeat subsistētiam incōicabilē: cum essentia nō habet de se incōicabilitatē: nō potest esse assumēs vt termin⁹. Si aūt sufficit in assumēte singularis existētia ⁊ per se esse: cum hoc cōueniat diuine nature: pōt esse termin⁹ assumptionis. ¶ Et Ockam. q. j. tertij in solutione replice dicit: ꝙ si possibile esset ꝙ sola diuina essentia ⁊ nulla persona diuina terminaret vnionē nature humane: tunc illa natura assumpta nō esset ꝑsonata: nec personalitate ꝓpria nec aliena. Primū patet de se: quia scꝫ nō esset ꝑ se: sed inniteret alteri: puta essentie diuine. Secundū ptꝫ: quia essentia nō est formaliter persona: ⁊ ideo non pōt dare personalitatē: nec eam sustētare vt persona. Sed quia impossibile est ꝙ essentia terminaret naturā nisi oēs persone assumant eādē: ideo licet essentia primo terminet vnionem: tamē persone termināt secūdo modo. Per hoc vult dicere ꝙ licet essentia possit esse termin⁹ prim⁹ vnionis: qua natura quantū ad existētiā depēderet ad essentiā: tñ sola ꝑsona terminat suppositalē existentiā. Et quia essentia nō est sine persona: prima terminatio nō est sine secūda. Quicqd etiā cōuenit essentie vt termino primo respectu creature: ꝯuenit oib⁹ personis: qꝛ quelibet ꝑsona formaliter cōtinet

Ad rōnes. U essentiā sicut suū cōstituēs. ¶ Sed nunc respōdēdū est ad rōnes Scoti ⁊ Ockam ꝓbantiū: ꝙ vnio est res relatiua ⁊ nō entitas absoluta positas in tertio notabili articuli primi.

Ad primū. ¶ Ad primū dicitur/ ꝙ natura humana in Christo est siꝉis nature nr̄e quātum ad essentialia: quia eiusdē speciei essentialis: sed nō est siꝉis in oibus accidētibus. Nā et vnio/ si sit relatio: vt illoꝝ tenet opinio: est accidēs: ⁊ est in natura assumpta/ ⁊ nō in natura nr̄a. Siꝉr in natura assumpta fuit/ ⁊ est beatitudo: ⁊ summa charitas/ sciētia ⁊ dona in summo/ que non sunt in nostra/ sicut ⁊ in vno homine sunt accidētia que nō sunt in alio/ sicut alia in iusto/ alia in peccatore. Procederet aūt argumentū si aliqua ꝑfectio esset in natura humana in Christo: que esse non posset in hoīe alio. Hoc autem falsum est: cum verbū quālibet naturā humanā pōt assumere: ⁊ eā siꝉibus perfectionib⁹ adornare.

Ad secūdū. ¶ Ad secūdū dicit/ ꝙ vnio qua formaꝉr natura humana vnitur verbo: est qualitas absoluta de prima specie qualitatis: qꝛ disponit naturā humanā ad meli⁹ nō ad meliorē operationē/ sed ad maiorē dignitatē. Et ꝓbabiliter diceret ꝙ nec est charitas/ nec lumē glorie: licet non sit sine vtroqꝫ/ si scꝫ ponunt a charitate seu gratia gratū faciēte distincte/ vt quidā volūt: qꝛ ille disponūt ad operationē beatificam: illa vero ad esse personale. Et licet charitas ⁊ lumē glorie ac beatitudo possunt cōuenire illi nature nō assumpte: tñ ista qualitas: qua fit vnio/ nō potest esse in natura/ nisi sit assumpta: quia in ablatiuo ipa formaliter fit assumptio. Sicut implicat albedinē inherere subiecto: ⁊ subiectū nō esse album.

Ad tertium ¶ Ad tertiū negetur assumptū. Nā res naturaliter per se subsistēs/ id est subsistēs per se: si sue nature dimitteret posset depēdere ad aliud per accidēs absolutū. Sicut simile vt tale depēdet ad aliud simile per accidēs absolutū/ scꝫ qualitatē: puta albedinē vel sciētiā/ nec oppositum probat.

Ad quartū. ¶ Ad quartū neget assumptū. Nā deponere naturā assumptā manēte illa qualitate qua formaliter est vnio implicat: quia infert naturā esse vnitā ⁊ non vnitā. Sicut implicat ꝯdictionē aliqua non esse similia/ et tñ esse alba. Non ergo potest remoueri similitudo a siꝉibus qualitatib⁹ absolutis manētib⁹: sic in ꝓposito.

Ad quintū. ¶ Ad quintū que est ratio Scoti: dicit ꝙ quocūqꝫ absoluto intellecto/ nō intelligitur ratio vnionis. Uerum est vt quodlibet absolutū intelligi pōt non habita ratione relatiua: ⁊ ita absqꝫ rōne vnionis. Ex hoc inferri posset ꝙ ratio/ id est cōceptus correspōdens nomini vnio nō est conceptus absolutus/ sed respectiuus: sed nō sequitur ꝙ res significata per vnionē sit relatio. ¶ Et cum arguitur/ vnio importat aliquid vel nihil: respōdet ꝙ neutrū/ sed importat aliqua scꝫ vnitatē ⁊ qualitatē qua fit formaliter vnio: quorum quodlibet est absolutū. Et ratio fundat in falso fundamēto. Imaginatur enim ꝙ ratio relatiua representat entitatem vnam sicut ratio qualitatis: qđ falsum est: sed representat plura habētia ad se aliquam habitudinē vel habitudines: que tñ omnia sunt absoluta: sicut de siꝉitudine: cui⁹ ratio est relatiua: et tñ nihil significat/ nisi subiecta habētia qualitates eiusdē speciei: ⁊ tam subiecta ꝙ̄ qualitates sunt res absolute. Et ꝑ hoc ad cōfirmationē: vnio nō est res ⁊c. Respōdetur dupliciter ꝫm duos modos de suppositione abstractorū. q. iij. prologi. et. q. j. lib. ij. positos. Nam si tenet ꝙ vnio ꝑsonalis precise supponit pro illa qualitate: oīa que assumunt in cōfirmatione falsa sunt. Nam sic vnio est res ad se que per potētiam dei esse potest sine vnitis. Nec hoc est minus intelligibile: ꝙ̄ albedinem esse sine albo. Uerum si vnio cōnotat vnionē: vt inherētem nature vnite: tunc si qualitas illa que dicit vnio esset per se: iam nō diceret vnio. Sicut albū/ ꝙ̄uis conseruari posset absqꝫ albedine: tñ separata albedine nō est album. ¶ Si vero vnio supponit pro oibus que significat/ id est pro vnitis et qualitate vniēte: sic vnio nō est res vna: nec ad se: nec ad aliud: sed res plures: ⁊ sic nō potest esse sine vnitis: qꝛ est ipsa vnita. Nec tñ ideo significat rem aliquā nō absolutā. ¶ Ad vltimū dicit breuiter/ ꝙ quicqđ significat vnio: siue rē vnā subtractiue: siue plures res: potest intelligi ad se/ id est conceptu vel cōceptib⁹ absolutis: licet ille cōceptus nō correspōdet huic voci vnio. Sic pater potest intelligi conceptu absoluto: puta aīalis vel entis: sed non cōceptu huius dictionis pater. Ille enim nō est absolutus/ sed relatiu⁹: nō quia significet rem aliquā relatiuā: sed qꝛ significat res plures: vnā in ordine ad aliā. Et oīa illa argumenta possunt similꝛ deduci de paternitate ⁊ siꝉitudine. Sicut igit illi soluūt qui dicunt paternitatē ⁊ similitudinē nihil dicere distinctum ab oibus absolutis: ita soluatur hic.

Questio. ij.

Querit secūdo vtruꝫ verbū ⁊ quelibet persona diuina indifferenter debeat assumere naturam quālibet suppositaliter. A

¶ Circa materiam huius qōnis sunt due opi. contrarie: quarum neutra est demonstratiue improbabilis. Una est Scoti ⁊ Ockam ⁊ cōmuniter modernorum tenentiū partē affirmatiuā. Alia opinio est Henrici de Gandauo. xiij. quodlib. q. ij. ad quam (vt refert Jo. Picus in apologia sua. q. iiij.) omissa priore opinione in senio declinauit: tanꝙ̄ ad opi. magis probabilē. Uidet etiā aliquib⁹ esse opinio Alex. de Hales par. iij. arti. j. membro. j. q. xj. et. q. xij. tametsi ibidem solum de gratia vnionis in Christo disputet. Hec opinio tenet partē negatiuā. Uolo ambas prosequi solū recitatiue: sine omni assertione: lectoris iudicio relinquēs/ que probabilior sit iudicāda. Et ꝫm hoc duo erūt articuli in. q. quib⁹ addet tertius de quorūdā dubiorū solutione. Questio. iij. dist. j. Utrū ꝟbū ⁊ quelibet ꝑsona diuina indifferēter posset assumere naturam quanlibet supposita liter.

¶ Quantū ad primū supponendū ex dictis in precedenti qōne/ ꝙ aliquid personari siue assumi ad vnitatem persone nō est ipsum fieri personā: alioquin natura humana nō personaret a verbo: nec assumeret ad vnitatē persone verbi: qꝛ natura humana assumpta non est persona/ nec simpliciter/ nec persona verbi: sed personari est (vt supra patuit. q. precedēte) depēdentiā suppositalē ab aliqua persona terminari: quo supposito est hec conclusio respōsalis hui⁹ cōclusionis. Assumi suppositaꝉr nō est fieri suppositum. Conclusio respōsalis.

¶ Oīs entitas positiua/ siue accidēs/ siue substātia assumi pōt suppositaꝉr a ꝑsona diuina. Ista ꝯclusio B

hanc eadem sententiam tenet durandus in 3° distin. 14 q. 1. in hec verba quamvis persona divina de potentia absoluta posset assumere creaturam irrationalem non beatificabilem non tamen decuit. hec ille. hoc idem etiam [illegible] modernis 3° distin. 2. que. 1. ubi expresse hanc dixit questionem atque [illegible]

sic probatur. Cuiuscūq̄ nature dependētia suppositalis potest terminari ad personā diuinam: ipsa pōt ab eo assumi: sed talis est omnis entitas positiua tā substātia q̄ accidēs: ergo. Consequētia nota cū maiore. Minor probat̄: q2 cuiuslibet entitatis positiue dependentiam suppositalē terminari ad personam diuinā: nō dicit imperfectionē in deo: nec repugnātiam in deo: aut creatura: ergo posse terminari eius dependentiā talē a diuina persona nō est negādū. Consequentia nota. Antecedēs patet: q2 nō dicit imperfectionē in termino: licet assumptum siue dependens sit res infime perfectionis: nō enim importat maiorē imperfectionē q̄ terminare depēdētiā causalē: que est producti ad producēs: aut cōseruati ad conseruans: sed hec terminat̄ ad totā trinitatē: ergo et illa. Nec impedit vilitas aut indignitas causati: cū nec diabolus: nec infernus: nec peccati act9 positiuus esse possit: deo non cōseruāte: aut potētialiter aut essentialiter nō presente. ¶ Preterea licet natura ratiōalis dignior sit irrationali: tñ ita infinite distat dignitate a perfectione diuine persone sicut vltima creatura: igitur si indignitas creature impediret: nulla creatura esset assumptibilis: cū oēs eque distant puta infinite a dignitate diuina. ¶ Qd etiā nō dicat repugnātiā aliquam in deo: patet: q2 apud deū nō est impossibile omne verbū .i. omne cōceptibile. Nūc aūt ita conceptibile est deum assumpsisse creaturā irrationalē sicut itelligibile est deū assumpsisse creaturā rationalem. ¶ Itē verbū est independens depēdētia suppositali: ergo pōt omnē talē depēdentiā terminare: hoc enim sufficit vt dictū est in questione precedēti. ¶ Qd etiā nō dicat aliquid repugnās creature: q2 nulla creatura habet in se entitatē positiuā repugnātē illi depēdentia speciali ad personā diuinā: siue repugnātem eius cōicabilitati: vt nō cōicet̄ supposito diuino. Nec etiam natura rationalis: cū illa sit assumpta: nec irrationalis. Nam natura nō rationalis nō habet perfectiorē rationem suppositi q̄ natura intellectualis: ergo nō habet aliquod repugnans ꝓpter quod nō posset depēdere ad verbū hmōi depēdentia suppositali plus q̄ natura intellectualis: sed natura intellectualis non habet repugnās: ergo nec illa. ¶ Item oīs creatura est in equali potētia obediētiali dei: nec vna plus q̄ alia: q2 oīa quecunq̄ voluit fecit in celo ⁊ in terra/ in mari et in omnib9 abyssis: ergo si vnā creaturā assumere pōt verbū: pōt quālibet assumere. ¶ Itē si aliquā nō posset assumere: maxime accidēs: quia nō potest terminare eius inhesionē. Sed hoc nā: q2 lz inhesiuam depēdētiā terminare nō possit: cū illa dicat potentialitatē in termino: et ita imperfectionē: non tñ ideo repugnat verbo terminare depēdētiā suppositalē: que nullā dicit imperfectionē: q2 ille dependentie sunt abinuicē separabiles. Nō enim est eadē habitudo informare ⁊ depēdere ad suppositum: vt dictum est .q. precedēti. Et dependere non dicit perfectionē in termino. ¶ Itē in triduo mortis christi caro christi mortua: depēdebat hac dependētia ad verbum: q2 fuit hypostatice vnita verbo in sepulcro: et tñ caro christi est natura nō intellectualis simpliciter ⁊ maxime separata aīa: ergo cuilibet nature non intellectuali posset vniri. Consequētia tenet: q2 non est maior ratio de vna q̄ de alia. Nec refert qd prius fuit vnita anime rationali: q2 alia vnione caro vnita est anime ⁊ verbo: etiā alia vnione verbū sibi vniuit animā: ⁊ alia carnē: que abinuicē sunt separabiles. ¶ Itē sicut in triduo vniuit sibi carnē sine aīa: ita facere potuit ab initio: ⁊ vnionē illā conseruare in perpetuū: q2 quicquid verbū potest ad tēpus: potest perpetuo. ¶ Corollariū qd sequit̄ ad hāc cōclusionē. Ille sunt possibiles: deus est lapis: de9 est asinus: deus est homo dānatus: deus est diabol9. Patet: q2 eadē rōne qua illa cōcedit̄: deus est hō crucifixus: mortuus: sanctus: beatus: etiā iste sunt conce-

Corollariū.

dende per cōicationē idiomatū. vt .j. dicetur. Vñ est regula quācūq̄ denoīationē natura aliqua tribueret ꝓprio supposito precise ratione hui9 depēdentie suppositalis: hāc etiā tribuit supposito assumenti. Ex quo sequit̄ primo q̄ si verbū assumeret accidēs: propter hoc verbū nō esset accidēs: nec informans aut inherēs. Patet: q2 has denoīationes accidēs nō dat suo supposito: q2 subiectū accidētis nō est accidēs: nec inherēs: saltē nō oportet. Scdo sequit̄: qd si deus assumeret albedinem: nō ideo diceretur alb9: quia albedo non denominat suppositū album nisi inhereat. Sic licet assumeret actū peccati: nō tamē diceretur peccator: quia peccator: nō importat tantū subsistentē in actu peccati: sed importat quandā deformitatem verbo: nō conuenientē. Sed contra hoc videtur: quia omnis actio nature assumpte attribuitur assumēti: ideo verbum dicitur ambulasse: comedisse: predicasse: nobis meruisse: similiter de passionibus: ideo videtur concedere oportere in casu: verbum vel deus peccat: ⁊ verbum est peccator. Sicut concedere oportet ẜm hanc opinionem: deus est dānatus posito enim quod deus assumeret naturā humanā sine gratia: quod cōcedere oportet: si pōt assumere lapidē gratie nō capacē: posset etiā assumere naturā hūanā peccatricē originali vel actuali peccato. Simil'r natura assumpta posset de nouo peccare ⁊ esse peruersissimus hominum. In omnibus his casibus cōcedere oportet: deus est peccator: de9 potest peccare: deus potest odire deū: deus potest esse peior Antichristo vel diabolo: ⁊ multa alia que sunt piarū auriū offensiua. ¶ Quātū ad scd̄m articulum recitāda est alia opi. predicte contraria: quā quidā magni doctores tenēt: vt refert Tho. de argē. dist. ij. tertij. q. j. arti. j. hanc opinionē solum recitatiue ponam: vt premisi. Itaq̄ supponēdū est primo ex precedenti .q. q̄ vnio suppositalis est quedā entitas positiua recepta in natura assumpta siue sit relatio ab oībus absolutis distincta: siue qualitas quedam absoluta qua formaliter fit hmōi assumptio: qua posita in natura assumpta ipsa est vnita: ⁊ ea remota desinit esse vnita. Quam entitatē positiuā doctores et sancti nominant gratiā vnionis. Est enim donum ex summa charitate datū: nullis meritis precedētib9: ẜm illud Jo. iij. Sic enim deus dilexit mundū: vt filiū suū vnigenitū daret. Dedit aūt per eius incarnationē siue nature humane assumptionē. ¶ Pro cui9 intellectu aduertendum qd ẜm Alex. de Hales parte .iij. q. ij. triplex ponit̄ gr̄a in christo: scz gr̄a singularis psone: gratia capitis: gr̄a vnionis. Gratia singularis persone: est gratia gratū faciēs: animā christi perficiens: qua hō christus ẜm naturā assumptā excellēter ⁊ singulariter placuit deo: ẜm illud Mat. iij. et .xvij. Hic est filius meus dilectus: in quo mihi bñ cōplacuij. Per hāc quoq̄ gratiā opera christi ẜm humanitatē meritoria fuerūt ⁊ patri accepta ad nostram redēptionē: vt .j. dicet̄. ¶ Gr̄a capitis de qua latius .j. dist. xiij. est qua tanq̄ caput ecclesie gratiā influit mēbris: de qua ad Ephes. j. Ipsum dedit caput super oēm ecclesiā q̄ est corpus ipsius. Et Aug. ad Dardanū. In christo habitat oīs plenitudo gr̄e: sicut in capite oēs sensus. Et Hugo de sacramētis. Sicut spūs hoīs mediāte capite descēdit ad membra viuificāda: sic spūssanctus per Christū venit ad christianos. Cui9 plenitudo est in capite: participatio vero in mēbris. Verū hoc dictū Hug. Alexā. vbi .s. q. xij. mēbro .j. ar. ij. intelligit de gr̄a capitis ⁊ vnionis increata q̄ est spūssctūs ⁊ nō de creata gr̄a. Ponit enim duplicē gratiā: creatā ⁊ increatā: vt pz ibidem. ¶ Gr̄a vero vnionis creata ẜm Alexā. vbi .s. q. xij. membro .j. artic. j. est dispositio q̄ ab increata gr̄a relinquit̄: q̄ disponit ad hāc vnionē ex parte humanitatis. Et ẜm eūdē nō est aliud q̄ deiformitas vel diuina assimilatio: ⁊ forte posset illud facili9 sic dici. ¶ Gr̄a vnioīs est illud quo natura humana forma-

Articu. 2. C

Triplex gr̄a christi. Gr̄a singularis psone quid sit.

Gr̄a capitis

Gr̄a vniōis

liter vnitur deo: hoc est vnio ipsa siue sit relatio siue qualitas absoluta: de illa posset intelligi dictū beati Aug. Quicq̄d cōuenit filio dei p naturā: conuenit filio hoīs per grām. Hinc ait idē Alex. mēb. iiij. q. ij. In christo enim fuit grā singularis sanctitatis: fm quam fuit sanct⁹ hō: ita q nihil deesset sibi de grā q̄ posset haberi ab hoīe. ¶ Itē fuit hō deus: ⁊ ideo necessaria fuit in eo grā vnionis: q2 q sit hō deus hz p vnionem. ¶ Item ipse mediator fuit dei ⁊ hoim: et ideo fuit grā in ipso fm quaz esset caput ecclesie: vt esset mediū influētie gratie in nobis: sicut caput ad alia mēbra. Et subiungit ibidē: q hec grā multiplicata in Christo est vna fm essentiā: nō tamē est vna quantum ad actū vel operationē: q2 alius actus est vnire humanitatē diuinitati: alius influere grām: ⁊ esse exēplar ad oēs aīas sanctas. Scdm primū attendit̄ in Christo grā vnionis: fm scdm grā capitis fm tertiū grā singularis persone: quo nō obstante pōt dici: q harū gratiaruz semp posterior maior est priore: ⁊ p̄supponit eā: vnde grā vnionis oīm creatarum grārum est maxima: p̄supponēs in subiecto vtrāq3 grām: scz grām capitis ⁊ graz singularis sanctitatis. Et de hoc dicit Alex. par. iiij. q. xij. mēbro. j. arti. j.

Gratia vnionis est pfectissima oīz grāꝝ creatarum.

Debemus preterea intelligere gratiā creatā vnionis in Christo: in tāta perfectione ⁊ cōsummatione ⁊ excellentia: vt nō solū disponat ad amorē et cogitationē dei creatā: ⁊ talē qualis cōpetit homini deo: sed vlterius ad vnitatē personalē cum deo: ita disponēdo q quicq̄d cōuenit filio dei p naturā: conueniat filio hoīs p gratiā: sicut dicit Augu. ⁊ sic grā vnionis creata est perfectissima assimilatio creature rōnalis ad deum: que possit esse aut intelligi. hec Alex. de hoc etiā innuit Aug. xiij. de trini. c. xix. ⁊ allegat magister. Cū lego: verbū caro factum est: ⁊ habitauit in nobis: in verbo intelligo verū dei filiuz: in carne agnosco verū hoīes filium ⁊ vtrunq3 simul in vna persona dei ⁊ hoīs: ineffabili gratie largitate cōiunctū. Et. j. In rebus eīm p tps ortis: illa summa grā est: q hō in vnitate psone ꝯiunct⁹ est deo: in reb⁹ vero eternis summa veritas recte attribuitur dei verbo. Et fm hoc qd Jo. addit. Uidimus gloriā eius gloriā quasi vnigeniti a patre: plenū gratie et veritatis. Plenum gratie: refertur ad naturā assumptam: ⁊ veritatis ad personā assumentē. Hac enim grā creatura eleuat̄ sup statum creature: nedum ad perfectissimā dei visionē ⁊ fruitionē: qd oīm beatorum est: sed ad personalē cū diuina natura vnionē: qua fit vt ille hō tēporaliter natus ex virgine sit vere ⁊ realiter vnigenit⁹ patris: nat⁹ ex ei⁹ substantia in eternitate: qua eleuatione creature maior excellentia in creatura cogitari non pōt.

Conclu. 1.

D

Nulla natura nō gratificabilis est assumptibilis.

¶ Quibus premissis est cōclusio prima fm hāc. Nulla natura nō gratificabilis est a filio dei immediate assumptibilis. Probat̄: q2 nulla creatura q̄ nō est capax gratie vnionis: est imediate assumptibilis a verbo ad vnitatē suppositi. Et oīs creatura nō gratificabilis est creatura: q̄ nō est capax grē vnionis: ergo nulla talis est immediate assumptibilis. Cōsequentia nota in scda prime cū maiore. Minor pbat̄: q2 natura q̄ ppter sui imperfectionem nō est capax grē imperfectioris: nō est etiā capax grē perfectioris. Sed grā gratificās minor est grā vnionis: vt dictū est in notabili: ergo natura q̄ nō est capax grē gratū faciētis ppter sui imperfectionē: nō erit capax grē vnionis q̄ est in termino perfectionis gratie create.

Conclu. 2.

¶ Scda conclusio. Grā vnionis inheret soli parti portionis aīe superioris. Probat̄: q2 nobiliori forme debetur subiectū nobilius: sed grā vnionis est forma accidētalis nobilissima nata cōuenire aīe rationali: ergo erit in nobilissima eius parte. ¶ Item grā gratū faciens est in portione superiore: ergo ⁊ grā vnionis. Tenet cōsequētia: q2 grā vnionis presupponit gratiā gratificantē in subiecto. Antecedens ptz: q2 grā gratificans est in eo subiecto: in quo pōt habere suā operationē naturalē: quō est inclinare in bonū eternum: tāq3 in finē vltimū. Solius aūt portionis superioris est tēdere in bonū summū ⁊ eternū tāq3 in finē.

Conclu. 3.

¶ Tertia conclusio. Per gratiā vnionis inherētē soli aīe tota natura humana ⁊ partes eius ⁊ proprietates verbo sunt vnite. Probat̄ cōclusio: quia totam naturā humanā et partes ei⁹: aīam scz et corp⁹ cū ppietatib⁹ suis assumpsit verbū: vt dicit Dam. et allegat magister dist. ij. hui⁹ tertij. Totā hoīs naturā ⁊ aīam ⁊ carnē ⁊ harū ppietates siue accidentia assumpsit. Oīa inquā que in nostra natura plantauit dei verbū assumpsit: scz corpus ⁊ animam intellectualē: ⁊ horū idiomata. Tot⁹ enim totū assumpsit me: vt totā mihi salutē gratificet: quod enim est inassumptibile: est incurabile. Hec ille. Et non vniuit sibi sine vnionis grā: q̄ nō inheret nisi soli aīe: vt dicit cōclusio scda: ergo. ¶ Itē qd vnit vnū coniunctorū vnit ⁊ reliquū: ⁊ quicq̄d terminat depēdentiā suppositalē vnius nature: terminat etiā depēdētiaz oīm illi inexistētiū ⁊ cōiunctorū: sicut persona Petri terminat dependētiā suppositalē aīe ei⁹ ⁊ corporis: ⁊ oīm accidentiū eis inherētiū: oīa eīm illa suppositaliter dependēt ad aliud: vt habitū est. q. j. ⁊ nō nisi ad personā Petri. Ita et natura humana: cū dependet ad verbū p gratiam vnionis: q̄ soli aīe inheret: p eā ad idē dependet q̄cq̄d est ei cōiūctū. Et est simile: nā grā gratificās inheret soli aīe: ⁊ tn̄ hominē totuz deo gratificat: nā nō solū aīam: sed ⁊ corpus cū suis proprietatibus ipsum perficientib⁹ acceptū reddit ad vitā eternā: sic et grā vnionis q̄ soli aīe inheret: quia sola aīa eius capax est: ⁊ tn̄ animā ⁊ corpus formaliter verbo vnit.

Ad primā E

¶ Hec opinio respondet rationibus prioris opinionis. Ad primā q̄ est prime sue cōclusionis pbatio: dicit̄: qd terminare depēdētiā suppositalē creature irrationalis repugnat tā deo assumēti: q̄3 nature assumēde irrationali. Deo: q2 infinite potētie dei repugnat quicquid est indecēs: incongruū: fm illud Ansel. Cur deus hō. Minimū inconueniēs est deo impossibile: nā posse incōueniēs admittere: posse peccare: posse deficere: posse mori: non est posse: sed fragilitatis ⁊ impotētie. Omnis autem fragilitas ⁊ impotētia repugnat diuine potētie infinite: sed summū vniri personaliter nature nō beatificabili est inconueniens: q2 inconueniens est summum vniri perfectissima vnione illi nature imperfecte: cui propter suā imperfectionem non pōt vniri vnione minus perfecta: nō autē potest vniri nature non intellectuali vnione gratifica: nec beatifica: ergo nec excellentiori: puta personali: illa enim post vnionem diuinarum personarū in essentia est perfectissima: sed fm beatū Ber. lib. v. de consideratione ad Eugeniū papā: et in alijs pluribus locis: tribuit enim nobilissimā denoīationē cōcreto creature: qua vere et realiter de⁹ d2: vt apl's Phil. ij. propter qd scz fuisse obedientē patri vsq3 ad mortē crucis: dedit illi nomen super omne nomē ⁊c. Nomē illud est qd ille obediens hō vsq3 ad mortē crucis: vere d2 ⁊ est deus: hoc aūt non cōuenit nisi p illā vnionē psonalē nature humane cum verbo. Et nisi illa vnio esset maxima et opus maxime gratuite volūtatis maioris q̄3 beatificationis: quō dicit Aug. qd inter oīa opera ex tpe orta: opus incarnationis est maxime grē: et ita maioris q̄3 opus beatificationis.

Nota.

¶ Et quid magnum esset deū humanari: si etiā sic posset creature vilissime vniri. Uel potius quid per hanc vnionē tm̄ exaltaret̄ rōnalis creatura etiā super angelos (quā exaltationē non satis magnificare sufficiunt oēs sancti: immo ⁊ apl's ad Heb. j. p totū capl'm) si etiā cōueniret nature tā imperfecte: q̄ nec gratificari: nec beatificari posset. Et quō humana natura in christo esset exaltata super angelos p eius assumptionē: cū illa etiā cōueniret creature irrationali: q̄ etiā assumpta per impossibile non equaretur perfectioni angelice etiā accidētali. Semper eīm excelleret angelus ipsa

beatitudine: cui⁹ talis natura irrationalis nō esset capax. ¶ Repugnat etiam nature nō intellectuali: quia ei repugnat gratia vnionis/ sine qua impossibile est eam personaliter assumi: nam ei repugnat gratia gratificās ꝛ gloria ꝑpter suā imperfectionē: que tñ gratia ꝛ gloria sunt minoris perfectionis ꝙ gratia vnionis: ꝛ per hoc etiā implicat ɔ̄dictionem naturā non gratificabilē assumi. Nam sequitur/ est assumptibilis: ergo gratificabilis: ꝛ est natura non itellectualis: ergo nō gratificabilis: ꝛ sic erit gratificabilis ꝛ nō gratificabilis. Et vocat̄ hic gratificabile ordinatū ad dei visionē ꝛ fruitionē: qđ nature nō intellectuali simpl'r repugnat: eo ꝙ est talis natura.

Ad secūdū. ¶ Ad secundū dicit̄/ ꝙ ꝑpter distantiā precise nature irrationalis a diuina in dignitate nō repugnat ei assumi: sed quia ei repugnat gratia gratificans: quā p̄supponit gr̄a vnionis in suo subiecto: lȝ nō sit equa distātia infinite distantiū a deo: sicut in magnitudine si esset infinita tota maior esset parte sua infinita. Nec valet hec replica si dicit̄: qđ excedit̄/ in ea parte vbi excedit̄: ibi finit̄: quo ergo verū est ꝙ nō sit equa distātia ꝛc. Rñdet̄ vt supra tactum

Mai⁹ et minus dupl'r accipiūtur. fuit in secūdo dist. j. q. iij. ꝙ mai⁹ ꝛ minus sumūtur dupl'r. Uno modo vt mai⁹ dicit̄ qđ excedit aliud in certa ꝛ determinata quātitate: ꝛ sic nō attribuit̄ infinitis: nec vnū est maius alio. Alio modo largius vt maius dicit̄ qđ cōtinet oia que ɔ̄tinet aliud vel sibi correspōdēs: ꝛ cū hoc alia: ꝛ sic cōcedit̄ vnū infinitū esse maius alio: ꝛ minorem esse medietatē totius ꝙ totū. Et si dicit̄/ vbi excedit̄/ ibi finit̄: hoc negari hȝ vbi infinitas excedit̄: sic enim excessum nō finit̄: concedit̄ vero de excessu finitorū: vbi excessus incipit a certa quātitate excessi: vide lati⁹ in scđo loco prealAd tertium legato. ¶ Ad tertiū dicit̄ qđ additur. Non est omne verbū impossibile apud deū: dicit̄ verū est. Omne

Exponit̄ nō est impossibile apud deū omne verbum. verbū nō implicās: possibile est apud deū. Non em̄ omne cōceptibile est deo possibile. Possum em̄ cōcipere aliqđ qđ est simpl'r impossibile: siue qđ implicat: sicut multis imponit̄ opinio que implicat: sed omne verbū simplex qđ scȝ simplici cognitione concipit̄: possibile est deo: ꝑpter qđ nō dixit: oia verba: sed nō est impossibile oē verbū.

Ad quartū. ¶ Ad quartū dicit̄/ ꝙ indepēdētia suppositalis requirit̄ ad terminādū suppositalē depēdētiā/ sed nō sufficit: quia cum hoc requirit̄ in assumptibili a verbo ꝙ sit gratificabile ꝛ beatificabile/ aut pars ei⁹ vel ꝑprietas.

Ad quintū. ¶ Ad quītū dicit̄/ ꝙ nō repugnat ꝑsonari a vbo nature nō beatificabili: ꝑpter aliqđ sibi repugnās supadditū: sed repugnat sibi: quia est talis natura que nō est capax gratie: quam assumptio ꝑsonalis ad verbū presupponit. Has duas rationes expresse in effectu tangit Henricus gand. respōdēdo opinioni opposite: quā tamē olim tenuit: vt refert Jo. Picus in sua apolog. q. iiij. vnde de corpe Christi in triduo dicit. Naturā hāc assumpsit inquantū ad alam ordinabat̄ intelligibilē: ratione cui⁹ ordinationis etiā ipsum corpus pōt dici intellectuale: ministerialiter scȝ ꝛ dispositiue. Hec Henric⁹. Extēdit Picus dicēs. Cū dicit̄ non posse assumi a deo nisi natura intellectualis: intelligitur ꝙ preter illā nihil sic pōt assumi/ qđ sit primo assumptū: ꝛ totū ac adequatū assumptibile. Sic corpus in triduo nō fuit assumptū primo/ sed vt pars nature rōnalis primo ꝛ immediate assumpte. Ecce clarā cōsonātiā cū illo qđ habet̄ in solutione quarte rationis in fine/ scȝ ꝙ sit gratificabile/ aut pars ei⁹ vel ꝑprietas: ꝛ ante hoc dicit Henric⁹: ꝙuis omnis ratio suppositādi plenissime reperiat̄ in deo: hec tñ non est causa sufficiēs/ sed cōcausa: sed vltra hoc in assumēdo requirit̄ ratio imaginis: ꝛ finaliter aptitudo supnaturalis eleuationis ad beatificam operationē que nō cōuenit nature irrationali. Rationabile enim videtur ꝙ creatura que nō pōt eleuari ad actum secūdū: nō possit etiā eleuari ad actū primū. Ecce effectū rationis quinte: vbi pro causa ponit̄ nō defectus omnipotentie dei: sed diuine nature excellentia: et irrationalis nature difformis deficientia. Hec ibi in Jo. Pici mirādule apologia. q. iiij.

Ad sextum. ¶ Ad sextū neget̄ ɔ̄ña: quia licet ois creatura sit in equali potentia obedientiali ꝛc. tñ ex carne et aia rationali deus facit hoiem ꝛ nō asinū. Sūt ergo oia in equali potētia dei: vbi nulla est repugnātia: ꝛ implicatio sicut in ꝑposito.

Ad. 7. ¶ Ad septimū dicit̄/ ꝙ nō pōt assumere accidēs separatū a substātia assumptibili. Nō quia accidēs precise: sed qꝛ tale nō est capax gratie/ nec pars aut accidēs eius qđ est capax gratie.

Ad octauū. ¶ Ad octauū dicit̄ cōcedēdo ꝙ caro Christi in sepulchro est vnita ꝑsonaliter verbo: vt infra dicet̄ dist. xxj. et patet ex dictis. q. j. E. Non tñ per vnionē sibi inherentē: sed per gratiā vnionis inherentē aie Christi.

Caro in sepulchro fuit vnita verbo p vnionē inherētē aie separate nō carne. Eo enim ꝙ aia Christi separata est vnita suppositaliter verbo: etiā caro in sepulchro ꝑsonaliter fuit vnita verbo. Nā caro Christi mortua in sepulchro: quia non fuit alia forma substātiali specifica informata: adhuc depēdebat immediate ad aiam inclinatione naturalis appetitus: quo materia inclinat̄ ad formam: ꝛ mediāte aia ad suppositū diuinū: cui aia fuit vnita non minus ꝙ si fuisset aie coniūcta. Uerū si gratia vnionis tolleret̄ ab aia: nō tantū aia: sed etiā corpus in sepulchro fuisset derelictū. Et ne illud videat̄ quasi confictū: placet adducere verba Alexan. parte. iij. q. xj. mēbro. j. vnde ait. In triduo mortis vniebat̄ diuinitas corpori mediāte anima: ꝙuis etiā esset separata a corpore. Nam aia ex quo vnit̄ corpori relinquit in corpore dispositionem que remanet in corpore/ separata anima ab ipsa. Et illa dispositio est ipsi⁹ aie/ sicut effect⁹ quidā. Et propter hoc quicqđ fit per illā dispōnē vel mediāte illa/ fit mediāte aia: quia mediāte effectu aie tanꝙ sue cause proximū: ꝛ per longū declarat in fine subdēs. In corpore Jesu christi manet dispositio ad diuinam vnionē separata aia: per quā dispōnem manet vnio corpis ad deitatē: qꝛ qlibet materia sortit̄ ꝑprietatē a dispōne sue forme. Et ita anima Christi separata a corpore: illud qđ ex aia erat in corpore/ scȝ impressio fuit mediū vel dispositio vnionis corporis ad diuinitatem. Qđ sic intelligendū puto: ꝙ ꝑpter illā impressionē/ vel dispōnem in corpore derelictā: ipsum depēdebat ad animā tanꝙ ad formā: ad quā naturaliter inclinabat̄: ꝛ per eam ad suppositū aie qđ est verbū. Non ꝙ illa impressio fuerit gratia vnionis: nec per illā immediate vnitū fuerit verbo: sed qđ per illā immediate depēdebat ad aiam: licet separatā: ꝛ mediāte aia per gratiā vnionis aie mediate ad verbum. Et cū cōsequēter arguit̄: nō refert ꝙ pri⁹ vnita fuit aie rationali/ neget̄: ꝛ similiter neget̄ ꝙ verbū alia vnione vniuerit sibi animā ꝛ alia carnem: sed eadē gratia vnionis vniuit sibi animā ꝛ carnē ꝛ totam naturā humanā. Naȝ sicut vna gratia existēte aia beati Petri in celo: acceptat pulueres suos sine corporis remunerādi ad gloriā: que est quedā vnio gratuita: ꝛ nisi gratia animā Petri informet nō acceptarentur eius reliquie ad gloriā. Totus deniꝙ dicit̄ sanct⁹ ꝛ beatus ꝑm corpus ꝛ aiam: licet diuersimode. Ita in ꝑposito ꝑpter gratiā vnionis in aia Christi: corp⁹ separatū fuit hypostatice vbo vnitū.

Ad nonum. ¶ Ad nonū negetur/ ꝙ in triduo vniuit corpus sine aia: licet sine aia informante corpus. Cōsequēter dicitur/ ꝙ corpus nunꝙ informatū aia nō posset verbum assumere sicut nec lapidem: sed iam vnitū per aiam: pōt sic vnitū cōseruari separata aia a corpore/ sed nō a vbo. Nā eoipso ꝙ aia separaret̄ suppositaliter a vbo per vnionis ablationē: etiā corpus separaret̄. Posset ergo perpetuo cōseruare vnionē corporis manēte vnione aie etiam separate. Non aūt illa sublata: sicut perpetuo potest cōseruare ignē calefaciente manēte calore in igne/ sed nō ablato calore. ¶ Qui vult tenere opinionē primā potest respōdere ad rationē secūde opinionis que in hoc funda=

vna ꝙ gratia vnionis est summa ⁊ presupponit gratiam gratū facientē ⁊c. Ad hāc dicit/ ꝙ gratia vnionis dupliciter cōsyderat̄.

Grā vnionis dupliciter consyderatur.

Uno modo vt de facto coniuncta gratie gratū facienti ⁊ beatifice: ⁊ sic loquunt̄ de ea sancti: cū dicūt eam esse summā gratiā: quod verū est prout includit alias gratias. Alio modo cōsyderatur: vt separata ab alijs de possibili. Sic ergo cōsyderata cum precisione seu separatione ꝯ gratia beatifica/ nō est pfectissima: quia vnio hypostatica: vt dicit Sco. est ẜm rationē notionalē. Beatifica ṽo vnio seu gratia est ẜm rationē essentialē. Unde perfectius est esse beatū simpliciter ⁊ non vnitū/ ꝙ̄ esse vnitū hypostatice ⁊ nō beatū: cui videtur consonare illud beati Augu. de sancta viduitate. Beatior fuit virgo maria cōcipiēdo filium dei mente ꝙ̄ corpore. Prima cōceptio est per gratiā gratificantē: secunda per gratiā vnionis. Licet illa auctoritas beati Augustini nō videt̄ satis ad propositū: quia nō loquit̄ de natura vnita/ scꝫ humanitate Christi. Hui⁹ enim gratiā beatificam: nō prefert gratia vnionis: sed loquit̄ de matre dñi: que nō est hypostatice vnita verbo: sed dūtaxat materiā corpulentā ministrauit. Et in illa magis fuit gratia vniri deo/ ꝙ̄ solā materiā vniendā verbo ministrare: quia illā ministrare quecunqꝫ materialis creatura potuit. Potuit em̄ eā assumere vndecūqꝫ valuit sicut primū hominē de terra plasmauit. Est enim materia in oībus eiusdē rationis. ¶ Uel dicit̄/ ꝙ vnio illa est summa gratia/ id est ex cōdescētia summe gratuite volūtatis dei. Uel dicitur ꝙ neutra gratiarū est maior altera: quia sunt alterius generis: ⁊ neutra necessario includit aliā. ¶ Ad aliud ꝙ cōcedēda ẜm illā opinionē sint piarū auriū offensiua. Diceret̄ ꝙ illa cōcessa nō offendunt aures pias intelligētes ⁊ discretas: sed possunt offendere aures indoctas ⁊ rudes: que ꝓprie nō sunt aures pie: cū pietas que theosebia dicit̄: cognitionē presupponat ⁊ fidē. Sic etiā aures multoꝝ infidelium/ iudeoꝝ/ ⁊ gentiliū offendit dicere/ ꝙ deus factus sit mortalis/ femine fili⁹/ crucifixus/ mortu⁹/ sepultus ⁊c. que nihilominus vera sunt: ⁊ ab oībus fidelibus cōcedēda. ¶ Ad aliud cū querit̄. Quid magni esset assumere hoīem si quālibet naturā etiam irrationalē potest eque assumere? Diceret̄ ꝙ simpliciter assumere creaturā/ sine eius gratificatione: nō esset valde magnū saltē sup̄ cetera opera eius: sicut ⁊ cōseruare creaturā vel ꝓducere creaturā. Sed assumere creaturā rationalē tali modo: cum plenitudine gratiarū ⁊ charismatū: sed ꝙ ab ea in ceteras fluit: ⁊ est causa omnis gratie gratificantis creature humane cōcesse: sic magnum est ⁊ maximū: quia sic ab hac assumptione depēdet salus ceteroꝝ. Hec de articulo secūdo.

Articu. 3. Dubium. 1. h Utrum verbū sit vnitum nature humane assumpte vna vnione aut pluribus?

¶ Quantū ad tertiū dubitat̄ primo Utrū verbū sit vnitū nature humane assumpte vna vnione aut pluribus. Respōdet̄ aliter ẜm opi. duas premissas: nam ẜm opi. secūdā tenentē: solā naturā gratificabilē esse suppositabilē a verbo: ⁊ ꝙ vnio est res absoluta: non entitas relatiua: quia formaliter fit vnio. Dicendū ꝙ ibi est dūtaxat vna vnio formalis: que inest aīe tantū subiectiue: ratione cuius aīa primo ⁊ per se vnit̄ verbo: ⁊ corpus mediāte aīa: vt supra declaratū fuit. F. ¶ Sed ẜm opinionē primā pōt dici: ꝙ tot sunt vniones realiter distincte: quot sunt vnita realiter distincta: ita ꝙ alia vnione vnita est caro: alia aīa. Ideo posset manere vnio vni⁹: soluta vnione alterius: sicut enim vnio numerat̄ ẜm vnionē terminoꝝ: vt dictum est. q. precedēti: ita etiā numeratur ẜm numerū vnitoꝝ: ergo vbi sunt plura vnita: ples sunt vniones: ⁊ tot vniones/ quot vnita.

Dubiū. 2. J An ꝑsona diuina possit assumere personā creatam?

¶ Secūdo dubitat̄/ vtrū persona diuina possit assumere personā creatā: ⁊ videt̄ ꝙ sic: qꝛ quecūqꝫ sunt idē: quicquid cōuenit vni/ cōuenit ⁊ alteri: sed natura ⁊ suppositū sunt idē precise: ⁊ natura creata pōt assumi: ergo ⁊ persona. Simili̇̄r qñ aliqua oīno supponunt pro eodē: impossibile est ꝙ esse assumptum verificet̄ de vno et non de alio: sed natura et suppositū supponunt ꝓ eodē: ergo si natura est assumpta etiam persona est assumpta: ergo impossibile est ꝙ hec sit vera. Hec natura est assumpta: nisi etiam illa sit vera hic hō est assumptus. Preterea etiā oīno eodē modo cōuenit nature humane: ꝙ sit singularis: ⁊ ꝙ sit suppositū: qꝛ posita sola natura: verū est dicere qð sit singularis: similiter ꝙ sit suppositū: ergo sicut cōtradictio est ꝙ sit natura: et ꝙ nō sit singularis. Ita ⁊ contradictio est ꝙ sit: ⁊ non sit suppositū: ergo si natura assumit̄ etiā suppositū assumit̄. Item aut natura humana est i potētia neutra ad depēdendū ⁊ nō dependendū ad personā extrinsecā: aut nō sed plus determinat̄ ad nō dependendū ꝙ̄ ad depēdendū: Nullū horū dici potest: ergo natura non potest assumi nō plus ꝙ̄ suppositū. Consequētia nota: et assumptū probat̄: qꝛ nō i potētia neutra: quia tūc non plus ꝑ naturā cōueniret sibi nō dependere ꝙ̄ depēdere: quod falsum est: qꝛ natura humana si sibi derelinqueretur nō depēderet. Nec scdm: qꝛ si plus determinat̄ naturaliter ad nō depēdēdū ꝙ̄ dependendū: tunc depēdet a verbo violenter. qð falsum est: qꝛ sic per hanc dependentiā imperficeretur. Ad illa rñdet Guiliel. Ockā. iiij. quodli. q. xj. ꝙ suppositum humanū potest assumi a verbo/ sicut albū pōt esse nigrū. Et tñ hec est impossibilis: albū est nigrū: hec tñ est possibilis hoc est nigrū demonstrādo album. Sic ⁊ illa est possibilis: hoc est assumptum demonstrando naturā sortis que est suppositum: et ideo illa: suppositū pōt assumi: sic debet poni in esse hoc assumit̄ demōstrādo suppositū. Nihil em̄ aliud importat illa: suppositum potest assumi: nisi ꝙ ens qð nunc est suppositū: potest aliqñ assumi: sed quādo assumit̄ desinit eē suppositū. ¶ Ad rōnes q̄ sunt tantū verbales. Ad primā dicit̄ cū arguit̄. Quecūqꝫ sunt idē ⁊c. ꝙ implicat falsum saltē in creaturis: qꝛ vbi est identitas: ibi non est pluralitas: nec est ibi vnū ⁊ alterū. Sed si ita argueret̄. Natura est suppositū: ergo si natura assumit̄: suppositū assumit̄: negetur ꝯña: qꝛ antecedēs est particularis: ⁊ assumi non conuenit subiecto. s. natura pro illo supposito pro quo sibi cōuenit ꝑdicatū. Et est simile argumentū si argueretur. Animal est homo ergo si aīal est asin⁹ homo est asinus. Quāuis enim natura ⁊ suppositū sunt idē: nō tñ vniuersaliter omnis natura est idem supposito: ⁊ quicquid cōuenit nature que est suppositū: conuenit etiā supposito. Assumi aūt non cōuenit nature que est suppositum. Sed posse assumi hoc conuenit tam nature ꝙ̄ supposito saltē per predicationē: sed non assumi. ¶ Ad illud quod addit̄: Similiter quando aliqua supponūt pro eodē ⁊c. Dicitur ꝙ verū est si supponūt pro eodē conuertibiliter. Nunc aūt natura et suppositum non supponūt conuertibiliter pro eodem. Nam natura superius est ad suppositū. Et cum infertur. Impossibile est ꝙ hec sit vera: hec natura est assumpta: nisi illa sit vera: hic homo est assumptus: conceditur si idem in vtraqꝫ demonstratur: quia si demonstratur natura que est homo: tūc illa nō est vera: hec natura est assumpta: quia si esset assumpta: iam non esset homo quia homo est nomen suppositi. ¶ Ad scdm omnino eodē mō cōuenit nature ⁊c. Distinguendū est de hac determinatione eodem modo: quia vel dicit modum realem vel modū rationis: vt primo modo sit sensus. Eodem modo. i. per idem reale superadditum: ⁊ sic nec singularitas: nec suppositalitas cōuenit rei per aliqð superadditū: qꝛ natura seipsa est singularis et suppositum: et sic posset concedi eodē modo: qꝛ per nihil superadditum. Nec ex hoc seq̄t̄: ꝙ sicut cōtradictio est rem esse ⁊ non esse singularē: ita etiam contradictio est rem esse et non esse suppositum: quia ꝯdictio non est rerū sed suppositionum Si vero dicit modū rationis: eodē modo: id est eadem ratione: si negetur assumptum. Alia est enim

ratio

ratio singularis: alia suppositi: propter quas rōnes differentias noībus correspōdētes vnū includit cōtradictionem ⁊ nō aliud. ¶ Ad tertium dicitur post Ockam. iiij. quodlibe. q. xj. qđ esse in potentia neutra dupliciter intelligitur. Uno modo quando non plus inclinatur ex natura sua actiue ad vnuz/ꝙ̄ ad aliud: ⁊ sic natura assumpta: ⁊ quecunqꝫ alia/ est in potentia neutra ad dependēdū ad suppositū extrinsecum vel ad nō dependendū: quia neutrū sibi conuenit ex natura sua actiue. Alio modo dicitur esse in potentia neutra: quia si derelinqueretur potentie sue non plus predicaretur de eo vnū ꝙ̄ aliud: ⁊ sic natura assumpta non est in potētia neutra: quia si derelinqueretur sue nature: tunc non dependeret ad suppositū extrinsecum: et in hoc sensu procedit argumentum. Sic ergo admisso ꝙ natura assumpta nō est in potentia neutra. Negetur qđ infertur/ qđ tūc dependeret a verbo violenter. quia nō inclinatur per naturā suā effectiue ad oppositū: scʒ ad propriā personalitatez. Ita qđ dimissum sue nature effectiue faceret se non dependere: sicut graue violenter detinetur sursum: q: dimissum sue nature causat motum deorsum: et talis inclinatio effectiua non est aliquod positiuum. Personalitas] aūt propria nihil addit super naturā rei: sed cōnotat tantum negationē dependētie. Ad negationem aūt nihil effectiua inclinatur: et ideo natura nō plus inclinatur ad propriam personalitatez/ꝙ̄ affirmatio inclinatur ad negationē: vt dicit Ockam. q. s. huius tertij. ¶ Quarto dubitatur. Utrum suppositum diuinū possit simul plures naturas numero ⁊ specie differentes suppositare: ⁊ videtur qđ nō: quia tunc cōtraria predicarentur de eodem. Similiter et disparata. Consequens falsum. Probatur cōsequentia: quia si assumat verbum naturā Joānis albi: ⁊ naturā Petri Ethiopis nigri: tūc album esset nigrum: ⁊ Joānes esset Petrus. Albū aūt ⁊ nigrum sunt contraria. Joannes et Petrus disparata. Probatur consequentia. quia in casu/ verbuz est albū/ ⁊ verbū est nigrum. Similiter est Joānes ⁊ est Petr⁹: ergo album est nigrū/ ⁊ Joannes est Petrus: expositorie in tertia figura. Item in casu nec essent plures homines nec vnus homo. Non plures homines. quia non plures persone. Sola enim est vna persona: scʒ verbi. Nec vnus homo: quia plures nature humane realiter distincte non constituunt vnū hominem. Item vnus homo habet vnam figuram: est etiā in vno loco: sed in casu: homo ille haberet distinctas figuras: quia qua ratione haberet figuram Joannis: eadem ratione haberet figurā Petri. Siliter esset in distinctis locis/ Petri scilicet ⁊ Joānis: ⁊ ita non vnus homo. Item queritur quam figurā haberet homo ille. Et an semper essent simul Petrus et Joannes: an in distinctis locis: an essent simul penetratiue: an essent sibi iuxta positi. ¶ In oppositū arguitur: quia non est maior ratio quare assumere possit vnam plus ꝙ̄ aliam: ergo vel ambas vel nullam. Respondetur post Sco. q. iij. ꝙ suppositū diuinum potest assumere plures naturas suppositaliter simul immo omnes assumptibiles. Probatur: quia non est repugnātia ex parte naturarū: cuz vniones ille sue dependentie adinuicē non repugnāt: vt ptʒ in simili in depēdentijs effectiuis et finalibus. Oēs enim tales simul terminat trinitas. Nec ex repugnantia ex parte suppositi diuini: quia per hoc ꝙ terminat suppositalem dependentiam vni⁹ nature: nō euacuatur eius terminatiuitas: sicut nec in creatura. Nam eadem anima terminat dependētiam plurīū scientiarū/ virtutū/ habituū/ ⁊ actuuʒ: ⁊ generaliter subiectū plurium formarū. Itē tota trinitas terminat oēs relationes reales creaturarū ad ipsam: quia est causa et finis omnium: et ſm ponētes relationes vna albedo terminare potest infinitas similitudines/ si essent infinita alba. Non eīm oportet ad multiplicationē fundamenti ⁊ relationē multiplicare terminos. Nec ad multiplicationē formarum/ multiplicare supposita: siue inhesionis/ siue denominationis. ¶ Ad rationes ante oppositū. Ad primā conceditur qđ cōcreta cōtraria ⁊ disparata de eodē ⁊ de seinuicem predicantur: vt deducit argumentū. Et siliter si verbū etiam assumeret angeli naturam: vera esset illa: homo est angelus. Uerū in abstractis non contingit: quia in casibus positis humanitas Joānis non est humanitas Petri: ⁊ humanitas non est natura angeli siue angeleitas: ꝙ̄uis eīm ꝯ̄ria repugnēt respectu agentis naturalis: nō tñ respectu agentis supernaturalis. Nec ꝯtraria inferunt ꝯtrarietatē in terminis materialiter ꝯtrarijs: sed bene ꝓpositiōes contrarie/ vel termini formaliter cōtrarij: vt omnis/ nullus. Uerū repugnātia realiter cōtrariorum est respectu eiusdē subiecti: ita ꝙ naturaliter non possunt esse in eodem subiecto: in casu aūt nostro non sunt in eodem subiecto. Non enim albedo: est in natura Petri: nec nigredo in natura Joannis: licet Joānes et Petrus in casu sunt idē suppositū. ¶ Ad secundū dicitur: ꝙ in casu Joānes ⁊ Petrus sunt vnus homo: ⁊ non plures hoīes: quia sunt vna persona/ scʒ persona verbi. Nomina enim cōcreta nō plurificantur nisi propter pluralitatē suppositorum. Quāuis enim in Joanne sunt multe sciētie: non tñ dicitur plures scientes. Sunt ergo vnus homo: id est vna persona subsistens in natura humana. ¶ Ad tertiū qđ arguit de figura illius vnius hoīs. Dicitur ꝙ hō ille haberet plures figuras: oīm scʒ naturarū assumptarum. Esset etiā in pluribus locis ſm naturas assumptas: lʒ ſm naturā ꝓpriā ⁊ diuinā sit vbiqꝫ. Unde si plures nature humane assumātur a verbo: non oportet ꝙ ille nature assumpte sint in eodē loco: lʒ sint indistātia a verbo. Nō enim oportet assumptū esse in quolibet loco in quo est verbū. sicut nunc humana natura nō est vbiqꝫ: ꝙ̄uis verbū sit vbiqꝫ. Potest ergo assumere naturam Joannis: Joanne existente Rome: et naturam Petri existētis Parisijs: ⁊ quelibet natura seruat suā formā: nec confundunt figure sicut nec ipse nature assumpte. Uerū in casu concedendum est ꝙ Joānes est Parisius/ ⁊ Petrus Rome: siliter Joannes habet figurā Petri: ⁊ Petr⁹ habet figurā Joannis: quia idē sunt in casu Petrus ⁊ Joānes. licet nature sint diuerse. Similiter vbicunqꝫ esset Petr⁹/ ibi esset Joannes: et alicubi esset Joannes vbi non esset natura Joannis. Ubiqꝫ enim esset Joannes ⁊ Petrus/ sicut vbiqꝫ est verbū. Nam vnum est Joannes/ ⁊ Petrus/ et verbū: sed non est vbiqꝫ natura Joānis aut Petri sicut vbiqꝫ est christus homo: sed non vbiqꝫ est humanitas christi. Possent tamen nature ille assumpte esse simul penetratiue: ⁊ habere vnā figuram quam vellet eas habere verbum: sed hoc non oportet ratione assumptionis: et sic satis patent illa ⁊ similia: si propositiones resoluantur. Nam valent: suppositū sustentās naturā Petri/ sustentat etiam naturā Joannis et asini ⁊ lapidis ſm opinionē premissam. Licet natura humana Joannis nō esset natura humana Petri nec asineitas ⁊c. Qđsi admittitur opinio: ꝙ verbum potest omnem naturā suppositare: forte concedere oportet: ꝙ idem indiuiduū potest contineri sub diuersis speciebus specialissimis substantie et accidentis. Sic eīm conceditur/ verbuz est homo/ verbū est lapis/ verbū est albū/ est dulce/ longū: id est est suppositū sustentans humanitatē/ naturā lapidis/ albedinē/ dulcedinē/ longitudinez citra inhesionem. Sic ait Oyta in suo tertio. Possibile foret aliquem esse hominem/ angelum/ leonē/ capram ⁊c. absqꝫ desitione vel variatione facta in natura alicuius indiuidui vel speciei. Patet si deus simul assumeret illas naturas ⁊c. Sic ſm eundem/ impossibile foret tantum vnum esse hominez absqꝫ hoc qđ aliquis homo qui nunc est/ esse desinat vel destruatur. Et iterum tot esse homines quot nunc sunt absqꝫ hoc ꝙ aliquis homo de nouo esse incipiat

Dubium. 3. K

Esse in potentia neutra dupliciter consideratur. Utrū hūana natura sit i potentia neutra ad proprium suppositum.

Dubiuʒ. 4. L

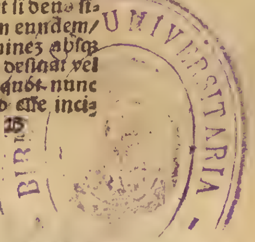
Utrū suppositum diuinum possit simul pl'es naturas assumere i numero ⁊ specie distictas ꝙ sic: que esset illius assumpti figura: ⁊ an essent duo supposita vel vnum?

Ad primum

Ad secūdū.

Ad tertium

Utrum suppositū possit assumere aliā naturā creatam et terminare eius dependentiā suppositalē duplex mīssio.

Prob.5.

piat vel producatur. Patet si vna persona diuinã omnes naturas humanas omniũ hominũ assumeret hypostatice: ꝛ postea iterũ dimitteret ꝛc. ¶ Quinto dubitatur. Utrum suppositum creatum possit assumere aliam naturam creatam: et terminare eius dependentiam suppositalem. ¶ De hoc dubio sunt

N

opiniones ꝯtrarie. Sco. q. iiij. et Ockam. q. j. tertij: tenẽt partem affirmatiuã. Premittẽtes ꝙ cum queritur. Utrum suppositũ creatũ posset sustentare aliã naturã creatã hypostatice. Sustentare naturaꝫ põt accipi effectiue vel terminatiue siue formaliter. Primo modo tota trinitas sustentat naturam humanã in Christo. i. facit eaꝫ sustẽtificatam. Secũdo modo solum verbum sustentat vnionem nature create ad ipsuꝫ. Primo modo non est possibile suppositũ creatum sustentare aliam naturam a sua effectiue. Ptꝫ quia ad talem vnionem natura nõ est in potẽtia naturali: sed est solum in potentia obẽdiẽtiali. Sicuti tactum fuit in dubio secũdo ꝙ natura assumpta est in potentia neutra ad dependendum vel non depẽdẽdũ suppositaliter ad suppositũ extrinsecum: eo ꝙ hoc nõ cõuenit sibi per naturam suam actiue: sicut graue sua grauitate effectiue et naturaliter inclinatur deorsum. Et ergo ad talem vnionem natura nõ est in potentia nisi obediẽtiali: alioquin in proprio supposito subsisteret violenter si esset in potentia aptitudinali ad suppositari ab extrinseco: sicut lapis violenter est sursum: quia est in potentia aptitudinali ad esse deorsum. Potentia autem obedientialis est solũ respectu primi efficientis: ꝛ nõ respicit aliam potentiam actiuam. ¶ Secũdo modo creatura potest terminare depẽdentiã suppositalẽ alteriꝰ creature: quia nulla reperitur ratio impossibilitatis deo tamen efficiẽte illam dependentiã in natura sic vnita ꝛ sustẽtata. Notanter dicit. Deo efficiẽte illaꝫ dependẽtiam: ꝛ nõ agente creatura. Per hoc etiam tollitur replica que fieri posset: que sunt vnibilia vnũ est in potentia ad aliud: sed creatura nõ est in potentia obediẽtiali ad aliã creaturã / vt patuit: nec naturali: q: hec vnio est impossibilis. Solutio: creaturam esse in potentia obediẽtiali ad vnionem hypostaticam cum alia dupliciter intelligitur. Uno modo in potentia obediẽtiali reducibili ad actum virtute creature cui vnitur: et sic falsus est intellectus. Alio modo virtute agentis infiniti: scꝫ dei: ꝛ sic verus est intellectus / ꝙ que sunt vnibilia / vnum est in potentia ad aliud: ꝛ sic potẽtia obediẽtialis est solũ respectu primi efficientis. Sed ꝙ nõ sit ratio impossibilitatis: deo tñ autore clare hꝫ Ockam. q. j. tertij cum inquit. Credo ꝙ illud quod est simpl'r dependens potest terminare dependentiam alterius nature. Potest etiam deus facere ꝙ vna natura creata dependeat ad aliam tanꝗ ad naturam sustentificantem. Et probatur: non enim est impossibilitas ex parte dei agentis cui omnia subijciuntur. Unde potest creare huiusmodi vnionem in natura creata ad aliam creaturã: nec ex parte creature assumentis quia talis assumptio non ponit creaturaꝫ extra statum creature. Non enim requirit in assumente pfectionẽ infinitã: cum persona diuina terminat hmõi dependẽtiam ratione proprietatis relatiue: que nõ dicit perfectionẽ simpliciter ẜm illuꝫ doctorẽ. Item videtur ꝙ terminare depẽdẽtiã causalẽ sit maioris perfectionis quod tñ cõuenit vni creature respectu alterius. Nec est impossibilitas ex parte nature assumende: quia tali non repugnat desuppositari. alias non posset vniri verbo. Igitur desuppositata potest depẽdere ad aliã creaturam: dum in ea deus huiusmodi dependentiam seu vnionem producat.

M

¶ Alia opinio aliquorũ quã etiã recitat Scotus. q. iiij. huius dist. dicentium ꝙ natura creata nõ potest sustẽtare suppositaliter aliã naturam creatam in se suppositabilẽ. Ratio illoꝝ est: q: suppositũ potens aliam naturã sustentare necessario includit totam perfectionẽ nature assumende: hoc aũt nõ facit nisi suppositũ illimitatũ ꝛ infinitũ. q: licet vnum finitũ sit eminentius alio: nõ tñ vnum cõtinet totã perfectionem alterius: quia entia ordinata essentialiter tantum videntur distingui per negationẽ: qua inferius deficit a superiori. Hanc soluit Sco. per hoc ꝙ verbum nõ est infinitum ẜm rõnẽ personalitatis: et tamẽ ẜm illum terminat suppositalitatẽ nature humane. Sed hec Sco. solutio facile excluditur / dicendo vt. q. j. iuxta finem: qđ ratio formalis terminandi dependẽtiã personalẽ nõ est precise essentia: nec proprietas relatiua: sed tota persona que est formaliter infinita: vt habitum est. j. q. j. N. et habet Ockam. q. j. tertij. Item qui sunt de illa opinione per Scotum recitata vbi supra sic arguunt ꝓ cõfirmatiõe. Solus deus põt illabi creature illapsu generali: ergo etiaꝫ solus põt illabi illo illapsu speciali. Tenet ꝯña: quia illa vnio specialis post illam vnionem personarum in essentia est maxima ẜm Bernar. lib. v. ad Eugeniũ: ergo si creature nõ conuenit minor vnio: nec cõueniet maior. Illa ratio solueretur sicut precedens: si verum esset qđ terminare ẜm suppositalem depẽdẽtiam nõ diceret perfectionẽ in termino: alioquin nõ conuenit vni persone sine alia. Illapsus deniꝙ generalis includit primitatem efficientis cause in illabente: vel primitatẽ cause exẽplaris aut finalis: vel etiam summã simplicitatẽ que sunt perfectiones simpliciter. ideo soli deo cõueniunt: et sic ratio illa nõ cõcludit. Nec valet illa rõ cui nõ potest cõicari minus nec põt cõicari maius. Diceret enim qđ illa non est vera nisi qñ maius ꝛ minꝰ sunt eiusdẽ rõnis: nõ diuersarum rõnum: vel qñ minꝰ includit sub maiore. Uolare enim minus est ꝗ intelligere: et tamen nõ conuenit homini qui potest intelligere. Preterea beatus Bernar. in illa vnione personali includit vnionem beatificam et hypostaticam ꝛc. cũ illapsu generali: et sic est perfectior solo illapsu: sed sic non est ad propositum. ¶ Sed arguunt illi fortius. Suppositũ terminans illã depẽdẽtiã oportet esse independẽs et incõicabile contradictorie ita qđ ipsum dependere includat cõtradictioneꝫ: quod solũ cõuenit supposito diuino. Nã si creatura suppositans potest dependere ad aliud suppositũ: quomodo potest vltimate terminare talem depẽdentiã alterius. Nam propter hoc: etsi creatura potest terminare dependentiam causalẽ cause efficientis vel finalis alterius: nõ tñ vltimate. sic enim solũ terminat causa prima et finis vltimus. Uñ nulla creatura sufficienter dependet causaliter ad aliã: donec per illam terminetur ad causam primam simpliciter independẽtem. Cum ergo natura in se suppositabilis non depẽdeat ad suppositum mediãte alio supposito: oportet qđ immediate depẽdeat ad suppositum simpliciter independens: qđ est tantum suppositũ diuinum. Et si diceretur qđ subiectum terminat dependentiam forme: et tñ ipsum nõ est simpliciter independens: quia subijci / potest esse subiectũ. Opponerent illi qđ nihil vltimate terminat dependentiã forme subiectalem: nisi subiectũ non potens inherere alij subiecto: qđ est vel totum cõpositum vel materia prima. Unde omnis dependentia subiectalis in generabilibus et corruptibilibus terminatur finaliter per materiam primam / mediate vel immediate. quia est independens simpliciter tali dependentia subiectali. In proposito anteꝫ: si natura assumit a supposito extrinseco creato: dependentia eius ibi vltimate terminatur: nec per illud suppositũ vltra tendit ad suppositum simpliciter indepẽdens diuinum. Et ideo oportet illud terminans esse simpliciter independens tali dependentia suppositali qđ soli supposito diuino conuenit / qđ simpl'r indepẽdẽs est: eo ꝙ non potest ad aliud suppositaliter dependere. Illa secunda opinio bene cõcordat secũde opinioni de principali quesito huius questionis. Et pũ-

Sustentare naturã põt accipi effectiue vel terminatiue siue formal'r.

Creaturam esse in potẽtia obediẽtiali ad vnionẽ hypostaticam cum alia dupl'r intelligit.

ma concordat prime: ⁊ possunt hic omnia dubia superius mota de verbo respectu nature assumpte innouari de supposito creato substentante et natura substentata ꝫm opinionem sic dicentium. s. an vnuz suppositum pōt sustētare plures naturas: an plura supposita vnam naturam possint suppositare: et an eadez simul a supposito creato ⁊ increato possit suppositari. Itē: an illa sit concedenda: angelus est leo/ lapis/ arbor ⁊c. Item: vtrum imperfectior natura potest suppositare perfectiorem vt asinus hominem: homo angelum: in qua deniq̄ specie talis asinus appareret an ruderet ⁊c. Quorum solutio potest formari hoc casu posito secundum premissa de nature humane a verbo suppositatione. Et tantum de illa questione.

¶ Distinctio. ij.

In hac distinctione scḋa postq̄ magister egit de incarnatione quantū ad personā assumētem: agit de eadē quātum ad assumptiōis modū ⁊ ordinē: ⁊ circa hoc ponit sententialiter conclusiones tres. ¶ Prima. Oīa que plantauit verbum in nostra humana natura vera assumpsit. corpus. s. ⁊ animam ⁊ eorum idiomata. ¶ Secūda. Verbū que sunt hominis: non eque immediate assumpsit: sed carnem per animam: animam ꝑ spiritum sibi vniuit. ¶ Tertia. Nullo successionis ordine: sed simul tempore caro concepta/ anima infusa/ ac diuinitati suppositaliter est vnita. Harum prosecutio patet ex litera.

¶ Questio vnica.

A Circa hāc distinctionem queritur. Utrum verbū simul tēpore assumpsit humanam naturā: et quālibet ei⁹ partē immediate. ¶ Questio duo querit. Primū: vtrū verbum assumpsit humanā naturā ⁊ eius partes: corpus scꝫ et aīam simul tempore: ita ꝙ non prius aīam: ⁊ posterius corpus: seu carnē: an ordine quodā. Scḋm: vtrum immediate quālibet partem assumpserit: an vnam mediante alia. Et ꝫm hoc erunt duo articuli. Unus de ordine temporis. Alius de ordine mediationis: quibus addetur tertius de occurentibus dubijs.

Articu. i. Nota. i. ¶ Quantum ad primum aduertendum/ ꝙ in incarnatione verbi tria considerantur. s. corporis formatio: formati corporis animatio: ⁊ animati corporis assumptio siue vnio eius cū verbo. In formatione corporis duplex concurrit motus: seu mutatio s. localis ⁊ alterationis. Localis qua materia corporis transfertur ad locum generationi deputatum: puta femine matricem: etiam materie condensatio in matrice non fit sine locali mutatione. Partes nāq̄ rei condensate postea occupant minorem locum q̄ prius: ⁊ per sui approximationem locum priorem mutant. Scḋo cōcurrit motus alterationis: qua materia in loco debito alteratur ⁊ disponitur ad susceptionem forme speciuoce. Fit aūt illa dispositio per multas alterationes ad diuersas formas accidentales: ⁊ forte generationes ad diuersas formas substātiales: donec vltimate disponatur materia ad receptionem forme speciuoce: que eius vocatur organizatio. Similiter si in eodē cōposito ponūtur plures forme substantiales: tūc generationem seu introductionem vltime forme substantialis speciuoce precedunt multe generationes substantiales/ ꝫm ꝙ dr: qḋ aīa prius viuit vita vegetatiua: postea sensitiua. Uerūtamen posita vltimata dispositione ad formā speciuocam: simul tēpore inducit̄ forma speciuoca: quia positis causis sufficientib⁹ ponit̄ effect⁹. Posita aūt vltimata dispositione ad formaz antiquā naturalē: posite sunt cause sufficientes: qꝛ si aliquid vltra requireret̄: iam illa non esset vltimata dispositio

(In margin: In incarnatione attenditur corporis formatio animatio: assumptio.)

et per ꝯn̄s illā posita statim ponitur effectus. ¶ In animatione ꝑducitur ipsa aīa in materia disposita: ⁊ ipsa ꝑductiue vnitur materie: que vnio est ipsa animatio. Nā si ꝑ diuinā potētiā forma speciuoca pri⁹ tēpore ꝑduceret̄ in materia: ⁊ post vniret̄: in hoc casu ante vnionē nō esset animatio. Unio aūt animati corporis cū verbo/ est realiter ⁊ formaliter ipsa incarnatio. Unio dico suppositalis: de qua distinctione precedente dictum est. Incarnatio quid est.

B ¶ Scḋo notandum: ꝙ inter dictas mutationes duplex ordo potest cōsiderari. s. ordo nature/ ⁊ ordo tēporis. Duplex ordo. ¶ Ordo nature est quo posterius non potest esse sine priore: sed ecōuerso prius esse sine posteriori: siue vbi vnum dependet ab altero/ et non econuerso. Dependens in hoc ordine est posterius: ⁊ illud a quo dependet est prius: licet sint simul duratione. Sic sol est prior radio suo licet tempore sint coeui: quia radius dependet a sole: et non sol a radio: ⁊ ista prioritas seu ordo nature vniuersaliter est inter causam ⁊ effectum. Ordo temporis est quo vnum duratione precedit aliud: ita ꝙ vnum prius esse incipit in tempore quo aliud nondum incipit: sicut inter patrem et filiū in creaturis. Ordo tēporis quid.

Conclo. i. C ¶ Istis premissis est conclusio prima ad hunc articulum. Inter corporis formam/ animationē/ ⁊ animati assumptionē/ fuit ordo nature in verbi dei incarnatione. Patet: quia animatio presupponit corporis formationem: ⁊ personalis assumptio animationem: ergo. Cōsequentia nota. Antecedens ꝑbat̄: quia nō pōt corpus aīari nisi ipsum sit in rerū natura. Potest aūt esse absq̄ anima. sicq̄ pōt animata caro esse absq̄ assumptione: nō autem potest assumi nisi sit in esse nature. Precedit ergo ordine nature formatio corporis animationē: ⁊ animatio assumptionē.

(In margin: Inter corporis formationem: aīationem: ⁊ assūptionē fuit ordo nature ⁊ non tp̄is: ⁊ per oīa hec in virgine ꝑfecta sunt in instanti.)

Conclo. 2. ¶ Scḋa cōclusio. Corporis christi conceptio animatio ⁊ assumptio in virgine perfecta est: non temporaliter sed instantanee. i. tota simul. Probatur: quia priusq̄ virgo consensum expressit dicens. Ecce ancilla domini ⁊c. non videtur fuisse operatio aliqua specialis ad incarnationem: sed in vltimo instanti verborum corporis formatio animatio ⁊ assumptio simul completa est. Quod ꝑbatur: quia nō precessit animatio incarnationē: ⁊ eadē rōne nō precessit corporis organizatio animationez: ergo facta sunt hec simul. Cōsequentia nota. Antecedēs probat̄: quia si corpus aīatuz aliquo tēpore precessisset eius assumptionē: in illo priori fuisset in se subsistēs. ⁊ per ꝯn̄s fuisset ꝑsona ante eius assumptionē. Cōsequens falsum: qꝛ tunc beata virgo non fuisset vera mater dei: non eñ genuisset deū: sed istū hoīem purū: cuius natura prius fuisset ꝑsona in seipsa: q̄ deo vnitus. Cōsequens est error Nestorij negantis virginē esse matrem dei. Contra quem Damasce. determinat virginem nunq̄ fuisse matrē alicuius hoīs: sed fuisse matrē semꝑ verā dei. Et patet cōsequētia: qꝛ terminata fuisset tota ratio maternitatis Marie in ꝑductione illius nature: que si fuisset ante assumptionem fuisset purus homo: ⁊ ita mater fuisset puri hoīs. Idem probatur autoritate beati Augu. in de fide ad Pet. c. xv. Firmissime tene ⁊ nullatenus dubites non carnem christi sine diuinitate conceptā in vtero virginis priusq̄ susciperetur a verbo. Sed ipsum verbū deū sue carnis acceptione conceptū: ipsamq̄ carnē verbi incarnatione cōceptam. ⁊ est in text. c. vlti. Ad idē Damā. lib. iij. c. ij. Simul fuit caro simul v̄bi dei caro: simul animati caro.

Articu. 2. ¶ Quantū ad scḋm articulum primo notandū ꝙ per mediū assumptionis hic non intelligitur vnio ipsa siue sit relatio: siue qualitas absoluta qua formaliter extrema dicuntur vniri ꝙ enim illa requirat̄ ꝑbatū est dist. j. q. j. Sed agitur hic de medio ipsius vnionis. i. de aliquo distincto ab vnione ⁊ extremis/ requisito, ad hoc qḋ sit vnio. Uñ illud dr vniri immediate/ qḋ vnitur oīm alio ab ipsa vnione ⁊ termino circunscripto. Mediate vero vniri dicit̄: qḋ ad sui vnionē exigit aliquid aliud ab

(In margin: Quid sit aliꝗ vniri immediate ꝗd im mediate.)

B ij

Duplex medium.

vnione ⁊ termino distinctum ad hoc vt vniat. ¶ Se
cundo aduertẽdum ꝙ duplex põt intelligi mediũ. s.
intrinsecũ ⁊ extrinsecũ. Mediũ intrinsecum est ali-
quid qđ est pars nature assumpte: ⁊ sic ponere me-
diũ in incarnatione/ nihil aliud est ꝙ̃ ponere ꝙ vna
pars nature assumpte assumeret mediante alia pu
ta caro mediante aĩa. Mediũ extrinsecũ est disposi-
tio aliqua requisita ad vnionem distincta a natura
assumenda ⁊ ab assumẽte: vt in ꝓposito esset donuz
aliqđ: vel habitus preparans naturã vt assumi pos-
sit. Et vtrũqꝫ mediũ distinguit: qꝛ est mediũ necessi
tatis: sine quo oĩno vnio fieri nõ posset. Et est mediũ
congruitatis: sine quo simpl'r fieri posset vnio atta-
men decet vt sine eo nõ fiat. Sicut in sili dicit ap'ls
j. cor. vj. Oĩa mihi licẽt: sed nõ oĩa expediũt. Sic in
j. lib. dictũ est: ꝙ gratia est mediũ congruitatis acce-
ptationis ad vitã/ nõ necessitatis. Hic autem loqui
mur de medio necessitatis: qꝛ de medio cõgruitatis
non hꝫ dubiũ. item distinguit inter mediũ quod/ et
medium quo. Mediũ qđ/ est illud cui prius vnitur:
et per illud alteri: sicut aĩa est mediũ acceptationis
corporis ad vitã. Non eñ acceptaret corpus ad vitã
eternã nisi aĩa esset accepta. Mediũ quo/ est disposi-
tio aliqua preparans ad aliquid etiã si sibi illud nõ
conueniat: sic lumen glorie est mediũ videndi deũ ⁊
eo fruendi: lꝫ lumen deũ non videat aut eo fruatur.
¶ Cõsequẽter notandũ: ꝙ ẜm duas oppositas opi.
precedenti dist. j. q. ij. recitatas: aliter ⁊ aliter respon
dendum erit ad illũ articulũ. Unde ẜm primã opiñ.
tenentẽ ꝙ diuinũ suppositũ potest assumere omnez
naturam positiuam: rñdetur per has conclusiones.
¶ Prima in assumptione nature humane facta per
verbũ: nõ est ponendũ mediũ intrinsecũ. Probatur
quia verbũ immediate assumpsit quãlibet partẽ na
ture humane: corpus. s. ⁊ animã ⁊ neutrum per aliũ
ergo. Consequentia nota ex quid nominis mediĳ in
trinseci. Antecedẽs ꝓbat: qꝛ quãlibet partẽ assume-
re põt sine alia. ergo nulla est mediũ assumẽdi aliã
qꝛ sublato medio tollit vnio. Antecedens manifestũ
est de aĩa separata a corpore in sepulchro. ¶ Itẽ ita
immediate potest assumere naturam non vitalem
sicut rationalem ẜm illã opinionem: ergo quãlibet
potest immediate assumere. ¶ Scđa conclusio. Nul
lum medium extrinsecum respectu cuiuscunqꝫ natu
re reqrit ⱱbũ in eius suppositali assumptione. Pa-
tet: quia verbũ quãlibet naturã põt immediate assu
mere: ergo ⁊c. Antecedẽs ptꝫ: qꝛ si requireret mediũ
maxime gratiam naturam assumendã disponentẽ:
sed hoc non: quia assumere põt naturam gratie nõ
capacẽ: vtputa naturã insensibilẽ: ⁊ ꝑ cõsequens nõ
requirit gratiã. Et si põt assumere naturam minus
perfectã sine gratia: multo magis põt assumere na-
turã ꝑfectiorẽ sine grã. Consequentia tenet per locũ
a minore. Si põt illud qđ minus videtur: magis po
test illud qđ magis videt: ⁊ ꝑ idẽ ptꝫ: ꝙ nec requirit
medium quo: nec mediũ qđ. ¶ Sed ẜm opinionem
oppositam tenentem ꝙ verbũ non potest assumere
nisi naturã gratificabilem cũ sibi coniunctis. Ponũ
tur conclusiones opposite prioribus. Prima. Uerbũ
non assumpsit carnem immediate: sed mediante na
tura rationalis aĩe. Probat: quia nullã naturã im-
mediate assumpsit verbum nisi eaꝫ que in se recipit
vnionẽ. illam aũt recipit sola aĩa itellectiua: quia in
ipsa tantũ esse potest vnio tanꝙ̃ in subiecto: ergo so
la aĩa immediate est assumpta. Consequentia nota.
Maior ptꝫ: qꝛ qñ aliqua denoĩatio conuenit plurib⁹
per vnã eãdẽqꝫ rationẽ formalẽ: illis immediate cõ-
uenit quibus inest ratio illa formalis: ceteris vero
mediate ꝓpter aliquã coniunctionẽ vel habitudinẽ
ad illud cui inest talis ratio: sicut beatificari conue-
nit imediate tantũ aĩe hoĩs: cui soli inest actus bea-
tificus: corpori aũt mediante aĩa. Minor ptꝫ ex de-
ductis in illa opi. illa conclusio etiã est de mẽte ma-
gistri: vt dictũ est in textualibus conclusionib⁹. Et

Mediũ necessitatis. Mediũ congruitatis. Mediuꝫ qđ et medium quo.

Conclo. 1. Conclo. 2. Conclo. 1.

per hoc patet ꝙ aĩa est mediũ intrinsecũ assumptio-
nis humane nature: quia immediate assumitur aĩa
⁊ mediãte aĩa tota natura cuius aĩa est pars. Patet
etiã ꝙ aĩa est mediũ qđ/ assumptionis corporis: qꝛ
eo assumitur corpus seu caro: qꝛ aĩa assumitur cui⁹
subiectũ est caro. ¶ Scđa cõclusio. Non potest fieri
hypostatica vnio sine gratia gratificãte velut extrin
seco medio. Patet ẜm opinionem illam. Unio hypo
statica necessario presupponit gratiã gratificantẽ: ⁊
non tanꝙ̃ illud quo formaliter fit vnio/ alioqn oĩs
habens gratiam gratum facientem esset vnit⁹ ver-
bo hypostatice: quod manifeste falsum est: ergo req-
ritur tanꝙ̃ disponens vnibile: cuius nõ est pars: er-
go tanꝙ̃ mediuꝫ extrinsecũ. ¶ Cõcl'o cõis vtriqꝫ opi
nioni. In vnione hypostatica anime ⁊ corporis con
uenienter ponitur medium congruitatis. In vnio-
ne aĩe/ mediũ extrinsecũ. s. gratia. In vnione totius
nature ⁊ corporis mediũ intrinsecuꝫ scilicet anima.
Patet illa cõclusio: quia congruũ est vt corpus non
assumatur sine aĩa: nec anima sine gratificante gra-
tia. Ratio congruitatis maxime sumi potest a fine.
Nam assumptio illa facta est propter reparationem
humani generis: nõ potest autem corpus reparari
ad beatitudinẽ anima non reparata. Sicut non po
test corpus beatificari anima non beatificata: cum
ex beatitudine anime fuit beatitudo corporis: sed
nec anima beatificari potest sine gratia per quã ac-
ceptatur ad gloriam. Potest etiaꝫ sumi ratio cõgrui
tatis ex dignitate assumentis: quia indignum est vt
vult magister: quod excellentissimus ⁊ summus spi
ritus vniatur illa singularissima vnione cum re im
perfecta: nisi mediante digniore participãte secum
in imaginabili similitudine: sed nec dignum est de
formatam imagineꝫ assumere nisi sit prius reforma
ta. Idcirco congruum est vt corpus assumatur me-
diante anima que tenet imaginẽ dei. et anima me-
diante gratia deformitatis expulsiua. Hec dicta de-
pendent ex. ij. q. dist. j. ⁊ tantum de articulo secundo.
¶ Quantum ad articulũ tertiũ/ est primũ dubium
vtrũ verbũ assumpsit naturã singularem ꝓpria sin-
gularitate: ⁊ videtur ꝙ nõ. Natura assumpta nõ est
suppositũ ꝓpria suppositalitate ergo nec singularis
propria singularitate. Tenet consequentia: qꝛ natu
ra sibi derelicta: eodem est singularis ⁊ suppositum:
ergo etiam assumpta. Antecedẽs patet: qꝛ seipsa est
singularis/ ⁊ seipsa est suppositum. ¶ In oppositũ
quia natura assumpta prius est natura singularis
ꝙ̃ assumpta: sed non prius est suppositũ: quia alias
sicut assumitur existens singularis: ita assumeretur
existẽs suppositũ cõsequens falsum. Rñdetur: ꝙ ver
bum assumpsit naturam humanã singularẽ non ex
trinseca. sed intrinseca ⁊ propria singularitate indi-
uiduam. Primũ scꝫ ꝙ singularem assumpsit: patet
per Dam. Uerbum assumpsit naturaꝫ in athomo i.
singularem. Et allegat magister in litera: vbi osten
dit ꝙ noĩe nature quã christus assumpsit nõ intel-
ligitur natura cõis specie uoca: sed natura singularis
que est hec caro ⁊ hec anima. Scđm patet scꝫ ꝙ na-
tura assumpta est singularis propria singularitate:
quia omne existens eo ipso qđ est/ est singulare: nec
esse singulare sibi conuenit per quãtitatem aut ma-
teriam siue circunstantiam indiuiduãtẽ quãcunqꝫ
extrinsecã: quia omnibus ab essentia rei distinctis
sublatis/ manẽte sola essentia/ ipsa est singularis et
a quolibet alio distincta: ⁊ ideo sicut quelibet res est
ens propria sua essentia: ita quelibet est singularis
sua ꝓpria essentia. Et de hoc late tractat Ockam in
j. dist. ij. q. vj. ideo nunc rescinditur: ⁊ per hoc ad ra-
tionem dicitur negãdo cõsequentiã: nõ est suppositũ
propria suppositalitate: ergo nec singularis ꝓpria
singularitate ⁊c. quia natura assumpta non est sup-
positum: nec propria nec extrinseca suppositalitate.
Nihil enim est suppositũ nisi verbũ. Natura autem
assumpta nõ est verbum: ipsa aũt natura assumpta

Conclo. 2.

Articu. 3. Dubium. 1.

Qđ verbum assumpsit naturã singularem ꝓpria singularitate.

atomos

est singularis. Et cum pbat: natura sibi derelicta eodem est singularis et suppositũ. Si eodẽ refertur ad rem ipsam verum est: quia seipsa est singularis et suppositũ: qꝛ per nihil superadditũ. Si autem eodẽ refertur ad rõnem: nõ eodẽ est singulare et suppositum: quia alia ratio correspondet ad ly singulare et alia ad ly suppositũ: ꝑpter quod natura assumpta manet singularis et non manet suppositũ: quia duz assumit nõ verificat de eo ratio suppositi vt patuit q. j. dist. j. B. C. et ideo nõ sequit: eodem est singularis et suppositũ de relicta: ergo ⁊ assumpta: qꝛ assumpta non est suppositũ: nec sibi derelicta eadem rõne est singularis ⁊ suppositum.

Dubiũ. 2.

¶ Secundo dubitat de congruitate dñice incarnationis: qñqꝫ de eius necessitate agetur infra: cum dicetur de passiõe domini.

Rõnes congruitatis incarnatiõis ex parte reparatoris: reparabilis ⁊ reparationis.

Huius cõgruitatis doc. sancti plures ponunt rationes que tñ possunt ad tres generales reduci vel ad quatuor. Sãctus nãqꝫ Bonauẽ. in suo breuiloquio lib. iiij. c. ij. reducit ad tres: quarum quedã se tenent ex parte reparatoris: quedam ex parte reparabilis: quedam ex parte reparationis. In tertio scripto dis. j. q. v. reducit ad quatuor que sumuntur ex diuinarũ perfectionum potentie/ sapientie/ bonitatis manifestatione/ ex excellenti operatione/ ꝯsummatione/ ex abundanti precij solutione/ ex effluẽti hoĩs glorificatione. Nõ multũ difformiter ꝓcedit btũs Tho. iij. par. q. j. arti. ij. et in tertio scripto: que ibi possunt latius videri. ¶ Congruum ergo fuit christuz incarnari: primo ex parte reparationis: quem decentissimum esse deum summum: vt sicut omnia creauerat per verbum increatũ: ita oĩa recrearet per verbũ humanatũ: in quo eminẽter ostendit diuina potẽtia/ in cõiunctione extremorũ maxime distantiã in vnã personã. Sapiẽtia in perfectione toti⁹ vniuersi per cõiũctionem primi et vltimi: verbi scꝫ dei qđ est oĩm principium ⁊ humane nature que fuit vltima creaturarũ erectionis tẽpore: vtputa post alias naturas die sexta ꝓducte: ⁊ dignitate propter peccatuz quod inciderat: quo se indignissimam fecerat. Item et in hoc ostenditur sapientia: qua in opere reparationis per verbi incarnationẽ ita eminebat misericordia vt in nullo cederet immobilis iustitia. Beneuolentia in eo quo ad salutem hoĩm serui formam acciperet quo nihil clemẽtius: nihil amicabili⁹: nihil benignius cogitari possit. ¶ Scđo ex parte reparabilis hoĩs assignantur cõgruẽtie: quia cuz homo per peccatũ se auertit a deo potentissimo/ sapientissimo et benignissimo: incidit in infirmitatẽ/ ignorantiaz et malignitatẽ/ fact⁹ ex spũali carnalis/ aĩalis et sensualis: et per hoc ineptus ad deum (qui spũs est) cognoscẽdũ/ diligẽdũ/ ⁊ imitãdũ. Cõgruẽtissime igit deus factus est caro visibilis ⁊ sensu cognoscibilis: vt sic nosci possit/ amari ⁊ imitari: quo certificata est fides: spes erecta: et charitas inflãmata. De primo Augu. ij. de ciui. dei. Ut hõ fidentius ambularet ad veritatẽ: ipsa veritas dei filius hoĩe assumpto ꝯstituit atqꝫ fundauit fidẽ. De secũdo Augu. xiij. de trini. Nihil tam necessariũ fuit ad erigendũ spem nostram ꝙ̃ vt dei filius nostrũ dignatus est inire cõsortiũ. Quomodo eñi nobis negaret sua diuina: qui ꝓ nobis dignat⁹ est nostra assumere infirma: quõ nõ daret nobis vitã suã: qui subire dignat⁹ est mortem nostrã? Hinc iterum ait Augu. in sermo. Factus est homo. vt hõ fieret de⁹. De tertio Aug. de catechizandis rudibus. Que maior est causa aduent⁹ domini: nisi vt ostenderet deus suã dilectionẽ in nobis? Et sequitur. Si amare pigeat: saltem redamare nõ pigeat. Et quãtũ ad imitationẽ Augu. in ser. de natiuitate ait. Homo sequẽdus nõ erat qui videri poterat: deus sequendus erat qui videri non poterat. Ut ergo exhiberetur homini et qui videretur ab homine: et quomodo homo sequeret: deus fact⁹ est homo ¶ Tertio ex parte reparationis silr assignant congruẽtie: quia talẽ cõgruebat esse reparationem: qua reparandus hõ recuperaret mentis innocentiã: dei amicitiã. et suã excellẽtiã: Innocẽtiã mẽtis recuperare nõ poterat nisi dimissa culpa: quam dimittere diuinã iustitiã nõ decuit: nisi per condignã satisfactionẽ: quã quia exhiberi non poterat nisi deus pro toto humano genere: nec debuit nisi hõ qui peccauerat in Adã: ideo cõgruẽtissime satisfit per deum hoĩem de genere Ade natũ. Amicitiã quoqꝫ hõ recuperare nõ poterat/ nisi per mediatorem qui manuz posset ponere in vtroqꝫ. et vtriqꝫ parti conformis et amicus esse. Et ideo cõgruebat vt esset deus et homo: quatenus sicut similis esset deo per diuinitatem: sic similis esset homini per humanitatem. Sed nec excellentiam recuperare poterat/ nisi reparator esset deus: quia si fuerit mera creatura tunc homo esset debitor salutis sue ipsi creature sicut debitor est suo creatori. Cõstitueretur ergo seruus creature qui ante lapsum tãtũ fuit seruus dei. Per hũc autez reparationis modũ/ nedũ dignitatẽ amissam recuperauit: sed ad maiorem dignitatem fuit subuectus quã perdidit. hic in via: et ad excellentiorẽ atqꝫ effusiorẽ beatitudinẽ in patria. In via quidẽ: qm̃ excellentissimum locũ in creatura assecut⁹ est: eo ꝙ summus oĩm deus nõ angelũ/ vel creaturã aliquã aliã apprehendit: sed homo fact⁹ est. De quo btũs Leo in ser. de natiuitate dñi. Agnosce (inquit) o christiane dignitatẽ tuã: ⁊ diuine cõsors factus nature/ noli in veterem vilitatem degeneri cõuersatione redire. In patria: vt effluens esset hominis gloria: dum intrans et exiens pascua inueniret. Intus ſm partẽ rationalẽ in deitate foris ſm sensualitatẽ in christi humanitate. et sicut diuina essentia esset obiectum iocũdissimũ intellectui faciliter vidẽti et voluntati perfecte fruenti. sic christi humanitas esset obiectũ deliciosissimum sensui ipsam corporalibus sensib⁹ apprehẽdenti. Unde Joã. x. ait dñs. Per me si quis introierit: saluabitur: et ingredietur ⁊ egredietur: et pascua inueniet. Quia igit excellentia hoĩs recuperari non potuit. nisi per reparatorem excellẽtissimũ: nec amicitia reformari poterat nisi per mediatorem amicabilissimum: nec innocentia / nisi per satisfactorem sufficientissimum. Et excellentissimus reparator non est nisi sit deus: amicabilissimus mediator non eo nisi sit homo: sufficiẽtissim⁹ satisfactor nõ est nisi sit de⁹ pariter ⁊ hõ: congruissima fuit nostre reparationi incarnatio verbi: vt sicut gen⁹ humanum in esse exierat per verbũ increatum: et in culpã ceciderat deserẽdo verbũ inspiratũ: sic a culpa resurgeret per verbũ incarnatum: vt dicit sanctus Bona. vbi supra. par. iiij. c. j. ¶ Sunt ⁊ alie rõnes et vtilitates quas humanus sensus non comprehendit: et in suis opusculis sparsim sancti cõscripserũt. Sed hec sufficiant.

Dubiuz. 3.

Utrũ si hõ non peccasset de⁹ incarnatus non fuisset.

¶ Tertio dubitat vtrũ si hõ nõ peccasset nihilominus deus incarnatus fuisset. Rñdet sanct⁹ Tho. dist. j. tertij. q. j. ꝙ huius qõnis veritatẽ solus iste scire potest qui natus et oblatus est: qꝛ voluit. Unde satis est dubia hec questio: ⁊ ꝯ̃ria circa eam senserunt patres: nam qꝛ multe ꝯgruẽtie ex superi⁹ allegatis: ita respiciũt fructũ incarnationis: ⁊ locum haberent si hõ non peccasset: sicut nunc post hoĩs peccatũ sunt qui tenẽt qꝫ si homo non peccasset: adhuc verbũ incarnatuz fuisset: quã opinionẽ tenet Alex. de hal. parte. iij. q. ij. artic. j. membro. xiij. Silr tenet Sco. dist. vij. q. iij. in primo dub. ⁊ dist. xix. q. vnica. videt quoqꝫ idẽ innuere dist. xxxij. sui tertij. ¶ Motiuum Alex. est illud beati Bern. super illud Jone. j. Propter me orta est tẽpestas: qui exponens illud de filio dei dicit. Lucifer preuidit rationalem creaturã assumendã in vnitatẽ persone filij dei. vidit et inuidit. Unde inuidia fuit causa casus diaboli: ⁊ mouẽs ipsum ad tentãdum hoĩem. cuius felicitati inuidebat: vt per peccatum demereret humana natura assumptionẽ et vnibilitatẽ ad deũ. Ex quo ptꝫ ꝙ Lucifer intellexit vnionem humane nature ad deũ nõ

existēte lapsu humane nature: et ipsum lapsum intellexit vt impedimētū vnionis: propter quod procurauit lapsum. Ex hoc ergo relinquitur ait Alexā. ꝙ circūscripto lapsu/ adhuc est ponere conuenientiam incarnationis. ¶ Preterea ad hoc idem est qđ dicit btūs Augu. in lib. de anima ꝛ spū. Propterea deus fact⁹ est hō: vt totū hominē in se beatificaret: vt siue homo ingrederetur intus per intellectū: siue egrederetur extra per sensum in creatore suo pascua inueniret: pascua intus in cognitione diuinitatis: pascua foris in carne saluatoris. Hec autem ratio stat etiā circunscripto lapsu hominis. hec Alex. Itē multiplex perfectio humano generi ad verbi humanationē collata est/ etiam circūscripto lapsu. Facit enī ad cōpletionē mūdi ꝓducēdi hoīem: q2 est homo ꝓduct⁹ sine viro et muliere/ vt Adam: et est hō ꝓductus simul de viro ꝛ muliere: vt Abel et ceteri hoīes cōiter: est homo ꝓductus de viro ꝛ sine muliere: sicut Eua. Debuit ergo ꝓduci hō de femina sine viro: et factū est in incarnatiōe. Uerū parū hoc arguit: quia hic quart⁹ modus fieri potuit etiā hoīe non assumpto. Facit etiā ad perfectionē quātū ad illud quod respicit gratiā: q2 per incarnationē Christus factus est caput totius ecclesie: cuius mēbra vniri habent per gratiā ex capitis plenitudine fluentē. Facit ad perfectionē hoīs quantū ad gloriam: vt supra allegatum est de duplici pascua. ¶ Completa est nobilissima hoīs perfectio: quā consequitur ex personali vnione humane nature cū verbo. ¶ Item humana natura nō est facta capacior: per peccatum: ergo ante peccatū fuit capax gratie vniōis que est maxima gratia: ergo capacitas illa fuisset reducta ad actū/ etiā si homo nō peccasset: q2 deus suū opus principale nō reliqsset impfectū: cuius opera sunt perfecta. Deuter. xxxij. ¶ Scotus addit aliam rationē magis pregnātem sm eū. Ait enim dist. vij. q. iij. dub. j. li. ij. Uoluntas ordinate volens per pri⁹ videt velle hoc qđ est fini propinquius. Et ita sicut prius vult alicui gloriā ꝙ̄ gratiam ita etiam inter predestinatos quibus vult gloriā ordinate: pri⁹ videt gloriā velle illi quē vult esse primum fini: et ita vult pri⁹ gloriā anime christi ꝙ̄ alteri aīe velit gloriā: ꝛ prius cuilibet alteri vult gloriā et gratiā ꝙ̄ preuideat aliquem opposita horū habiturū: ergo prius vult aīe Christi gloriā/ ꝙ̄ preuideat Adā casurū: ergo si Adam non cecidisset/ adhuc aīa Christi gloriā suam consecuta fuisset: et ita verbū incarnatū fuisset: quia Christus sm hoīem prius predestinat⁹ fuit ad gloriā ꝙ̄ preuideretur hoīs lapsus. Unde idem doctor dist. xix. et xxxij. tertij. ponit hūc ordinē in preuisione diuina.

Attēde ordinem in preuisione diuina.

Primo deus intellexit se sub rōne summi boni. In scđo intellexit oēs creaturas. In tertio p̄destinauit aliquas ad gloriam et gratiam: et circa aliquas habuit actum negatiuū nō predestinādo. In quarto preuidit illos et istos casuros in Adam. In quinto preordinauit ꝛ preuidit remediū quo redimerent per passionem filij sui. Ita ꝙ Christ⁹ in carne sicut electi oēs prius p̄uisus ꝛ p̄destinat⁹ est ad gratiam ꝛ gloriam: ꝙ̄ p̄uideret casus hominū et etiam passio Christi vt medicina contra lapsum: sicut ꝛ medicus prius vult hoīs sanitatē ꝙ̄ ordinet medicinam ad sanandū eum. Hec ille. Uide infra lati⁹ hāc imaginationē dist. xix. huiꝰ collectorij in propositione. iiij. ꝛ dist. xxxij. in notabili tertio/ vna cū ei⁹ impugnatione et intellectu vero: quem ipsemet Sco. videtur velle dist. xxxij. vbi eandem recitat speculationem ¶ Beatus Tho. in. iij. parte. q. j. ar. iij. ꝛ in tertio scripto dist. j. licet ambas opiniones tangat: magis tamen declinat ad oppositū prioris/ scꝫ si homo non peccasset/ deus incarnatus nō fuisset. Cui⁹ motiuū est: q2 ea que ex sola dei voluntate proueniunt supra omne debitum creature nobis innotescere non possunt nisi quatinus in sacra scriptura traduntur: per quā voluntas diuina nobis innotescit. Unde cū in sacra scriptura vbiqꝫ incarnationis ratio ex primi hoīs pctō assignatur: cōuenientius dicitur incarnationis opus ordinatū esse a deo in remediū peccati: ita qđ pctō non existēte/ incarnatio nō fuisset: ꝙ̄uis potētia dei ad hoc nō limitatur: potuisset enim peccato non existēte incarnari. Hec ille parte. iij. Ergo videtur si pctm̄ non fuisset: verbū incarnatum non fuisset. Nā Mat. xviij. Uenit filius hoīs saluare qđ perierat. Super quo Augu. in de verbis apostoli dicit. Si homo non peccasset/ filius hoīs non venisset. Et loquit sicut dn̄s de aduentu in carnem. Item. j. ad Tim. j. Christus Iesus venit in hunc mundum pctōres saluos facere. vbi glos. Augu. Tolle vulnera: tolle morbos: et nulla est causa medicine. Nullam aliam ob causam venit nisi pctōres saluos facere. Similiter Joan. iij. Sic deus dilexit mundum vt filiū suum daret: vt oīs q̄ credit in eum non pereat. Cui glo. interli. Uere saluus per filiū dei: non enim alia causa venit nisi vt saluet. Item ad Gal. iiij. Cū venit plenitudo temporis misit deus filium suum. sequitur: vt eos qui sub lege erant redimeret. In oībus illis nulla alia causa incarnatiōis allegat: nisi redēptio lapsi hoīs: ideo si hō lapsus non fuisset/ redēptione nō eguisset: et per cōsequēs nec redēptor venisset: q2 cessante causa cessat effectus. Item in benedictiōe pascalis cerei dicitur. Nihil enim nasci profuit. nisi redimi ꝓfuisset. ¶ Sanctus Bonauen. in iij. dist. j. dicit qđ prima opinio magis imitat iudiciū rationis. Scđa magis consonat sacre scripture et sanctorū autoritatibus et pietati fidei. Quia vbi de filij dei de descensu fit mētio in vtroqꝫ testamento assignat rō liberationis humani generis. ¶ Uerum volens tenere primā opinionem/ diceret ad omnes autoritates scripture ꝛ sanctorum: ꝙ intelliguntur de aduentu in carnē passibilē. Sic enim nō venisset nisi ad redimēdū hominē lapsum. Uel loquunt de facto scꝫ vel presupposito hominis lapsu. Uel dicit ꝙ magna ꝛ precipua causa aduentus filij dei in carnē/ fuit redēptio hominis: cum illa tn̄ fuerīt multe alie cause quas scriptura nō negat. ¶ Sic volēs tenere secundā opinionē: respōdet ad motiua prime opinionis. ¶ Ad primam de autoritate beati Bernar. super Jo. dicitur ꝙ si diabolus intellexit futurā tūc verbi incarnationē: non oportuit eū intelligere eius causam scꝫ redēptionē hoīs: sicut ꝛ Adā ponit cognouisse incarnationis mysteriū/ cum dixit. Hoc nunc os ex ossibus meis: ꝛ caro de carne mea. Quod apl's dicit etiā magnū sacramētū in Christo ꝛ ecclesia: ad Ephe. v. Et tn̄ casus sui prescius non fuit. — Ad primā.

¶ Ad secundā dicit: ꝙ totius hominis beatitudo essentialis est ex ipsa diuinitate: in quā obiectiue tantum fertur ratio beatifica. Ex beatitudine autē partis intellectiue redūdat beatitudo in vires inferiores ꝛc. Beatitudo aūt que habetur ex humanitate Christi est accidētalis: sicut et gaudium de victoria passionis Christi. Et tn̄ constat sm oēs/ qđ si homo nō peccasset: Christus passus non fuisset. Nec ꝓpter hoc hō minus beatus est si caret aliquo accidentali gaudio sibi possibili: sic enim nullus esset perfecte beatus: quia caret gaudio qđ habuisset ex salute dānatorū si fuissent saluati. Ad beatum Augu. dicitur quod loquitur de causa partiali ꝯcurrente cū principali que est redēptio hominis. — Ad secūdā. — Si hō non peccasset: non Christ⁹ passus fuisset.

¶ Ad tertiā et alias rationes dicitur/ qđ ad perfectionē operū dei nō requiritur ꝙ habeāt oēm perfectionē accidētalē eis possibilē: alioquin deus non ꝓduceret hominē nisi beatissimū: sed sufficit qđ habeat perfectionē essentialē ꝛ naturaliter sibi possibilē. Opus aūt incarnationis excedit limites nature: et nō opꝫ oēm capacitatem nature create respectu potētie obedientialis deducere ad effectum: alioquin non produceret rē nisi in termino perfectionis sibi sm potētiā absolutam possibilē: qđ est manifeste falsum. ¶ Ad rationē Scoti dicit/ qđ illa prioritas ꝛ signa sunt ponēda in — Ad tertiā.

diuinis: sicut satis deducit Ockã in .i. dist. ix. Unde in nullo signo predestinauit quecũq; ad beatitudinem: quin in eodẽ predestinauit oẽs beatificãdos: et presciuit omnes dãnãdos: et preuidit omnia futura. Nec est talis ordo in diuinis: sed ab eterno predestinauit quos elegit. Presciuit etiam quos reprobauit: simulq; preuidit merita et demerita/ penas et futura premia: ideo ista fictio nihil arguit: mãnet ergo dubium illud problema neutrũ pro utraq; parte probabile: donec partem vnam dñs dignabitur reuelare.

Dubiũ .4. R. Cur opus incarnationis est dilatũ vsq; in finẽ seculi. ¶ Dubiũ quartũ quare opus incarnationis in finem seculi est dilatũ: et nõ a principio casus humani cõsummatũ. Respõsio licet rationes tẽporum que pater in sua potestate posuit: non est nostrũ cognoscere: vt dicit Act. i. Tamẽ dubiũ nõ est quin sapientissimus dispositor tẽporum deus/ omnibus suis operibus cõgruẽtissimũ tps elegit: lz hec cõgruitas a nobis plene in via sciri non possit. Ponũt tñ doctores varias rationes cur in finẽ mũdi dñs opus incarnationis distulerit.

Prima rõ cur in finem mundi dñs opus incarnationis distulerit. Quarũ vna est fm sctm Bonauẽ. dist. i. tertij. q. vlti. manifestatio seueritatis vltionis diuine: que tãtos patrum clamores sustinuit anteq; ad redimendũ redẽptor mitteret: et tãto tẽpore Adã cum sua posteritate in limbo carceratus teneretur.

Scda rõ. ¶ Secũda: q; cõgruũ fuit vt homo prius conuinceretur de sua ignorãtia et impotẽtia: vt sic humiliatus sui defectus cognitiõe confugeret ad gratiã dei: et sic capax remedij redderet. Precedere ergo debuit status legis nature et legis scripte: vt dum vtriusq; insufficientia cognosceretur: in solo Christi aduentu spes haberet. Et cognito beneficio redemptionis/ homo gratus redderetur.

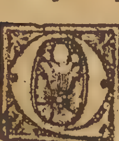
Tertia rõ. ¶ Tertia vt dilatione tãti beneficij cresceret desideriũ. Quod enim amplius desideratur et diutius differt: preciosius reputat: nõ tamẽ impediuit dilatio sctificationis efficaciã diuine predestinationis. Nullus em ab eterno ad salutẽ ordinatus ante Christi incarnationẽ perijt: prius enim saluauit q; i facto exhibita fuit: saluauit em patres ante incarnationẽ vt preuisa: sicut posteros exhibita. Neq; aliquis nõ predestinatus/ etiã si ab initio lapsus humani dñs incarnaret fieret saluus.

Quarta rõ. ¶ Quarta ratio: q; distãtia a principio facit debilitatẽ in effectu. et ideo quãto plus distãt hoies a principio salutis/ Christi scz incarnatione: tanto magis debilitatur deuotio. Unde ait dñs/ q in nouissimis tẽporibus charitas refrigescet multorum. Unde si a principio incarnatus fuisset: totus feruor deuotionis perijsset: dilata est igitur vtiliter ad finẽ seculorũ/ quo minus effectus eius longo tẽporis tractu tandẽ deficeret.

Distinctio .iij.

Distinct. iij. Sit de incarnationis modo et ordine. In hac dist. iij. psequitur de conditione nature corporalis a virgine assumpte. Stat aũt sententia textus in tribus subiectis conclusionibus. ¶ Prima. Caro Christi sicut reliqua virginis caro/ peccato aliquãdo obnoxia: ab omni peccati cõtagionis immunis: verbo fuit vnita: sola voluntate/ nõ necessitate remanẽte pena. ¶ Scda. Spiritussanctus Mariã preueniẽs/ a pctõ prorsus et fomite purgauit: potẽtiã quoq; generãdi absq; viri semine virgini preparauit. ¶ Tertia. In lũbis Abrae fm materialem rationem existens vterq; leui et Christus solus leui non Christus asseritur decimatus. Declaratio harum patet in textu.

Questio prima.

Questio .i.

Queritur circa hanc distinctionẽ de sanctificatione virginis. Unde primo queritur vtrũ virgo Maria mater dei fuit aliqñ maculata peccato originali. ¶ In questiõe erũt articuli tres. In primo premissis quibusdam terminorum declarationibus/ recitabitur vna opinio cũ suis motiuis. In secundo ad questionẽ respondebitur conclusione vnica opinioni priori contraria. In tertio mouebuntur dubia cum solutionibus adiunctis.

Utrũ virgo Maria mater Dei fuerit aliqñ maculata pctõ originali. Articu. i.

¶ Quantum ad primum articulum: q; loquendum est de sanctificatione virginis: premitto post Alexan. de Hal. par. iij. q. ix. membro. i. arti. i. q sanctitas quatuor modis dicitur. Est enim sanctitas p dedicationem ad cultum dei: quomodo sanctum dicitur quicquid a pphanis separatur et cultui dei dedicatur: et hec conuenit creature rationali et non rationali: animatis et nõ inanimatis: sic Nazarei sancti dicuntur: quorum consecrationis ritus describitur Nume. vj. Et sacerdotes sancti dicuntur: quorũ consecrationis ritus describitur Leuit. viij. et plerisq; alijs scripture locis. Hoc modo etiam Christiani sancti dicuntur: quia deo dedicati sunt in baptismate. Sic res inanimate sancte appellantur: tabernaculum/ vasa/ vestes/ ecclesie/ altaria: que olim et nũc dedicantur domino: et ad suum cultum sanctificantur. De quo etiam Exo. xl. Assumpto vnctionis oleo vnges tabernaculum cum vasis suis: vt sanctificentur altare holocausti et omnia vasa eius: labrum cũ basi sua: omnia vnctionis oleo consecrabis: vt sint sancta sanctorum.

Quadruplex sanctitas et sanctificatio. Nazarei dicunt sancti.

¶ Secundo sanctitas accipitur p emundatione a peccatis. Roma. vj. Nunc autem liberati a peccato serui facti deo habetis fructum vestrum in sanctificationem. Et .i. Thes. iiij. Non vocauit nos deus in immunditiam: sed in sanctificationem. Et premisit. Hec est voluntas dei sanctificatio vestra. Hec sanctitas fit per gratiam infusam et charitatem per quam mentem inhabitat sanctificator spiritus.

¶ Tertio sanctitas dicitur abstinentia ab actu carnalis cõmixtiõis .i. castitas: de qua Exo. xix. precipit Moysi vt sanctificet populum. vnde inquit. Sãctifica populum: hodie et cras et lauent vestimẽta. vbi glo. dicit q sanctificatio illa erat abstinentia a mulieribus. Et .i. Reg. xxi. vbi queritur. Si mũdi sunt pueri maxime a mulieribus. Rñdit Dauid. Et quidẽ si de mulieribus agitur: cõtinuimus nos ab heri et nudiustertius: et sunt vasa puerorũ sancta.

Abstinẽtia a venereis reddit homines sanctos.

¶ Quarto accipitur sanctitas pro confirmatione in bono. Et sic dicitur sanctum quasi firmum. sic accipitur in ps. Quis requiescet in mõte sancto tuo. Innocens manibus et c. vbi per montem sanctũ intelligit confirmatio in bono: nã sanctũ idẽ est qd firmũ. Uel dicit q idẽ est grece qd agios: ab a qd est sine/ et gyos qd est terra: vnde dicitur sanctũ quasi sine terra .i. terrena cõtagione. Prima etymologia correspõdet quarte acceptioni. Secunda primis tribus. In proposito sanctitas accipitur secundo modo vt est peccati immunitas: que nõ est nisi per gratiã: vnde solus ille et omnis iste sanctus: est qui gratiã hz: gratiã dico gratũ faciẽtẽ.

Quod sola aia intellectiua est subiectum culpe et gratie.

¶ Secũdo aduertendũ q duplex põt intelligi hominis conceptio. Una carnis q fit in seminum cõmixtione: q põt dici cõceptio seminis que tẽpore precedit animationẽ. Alia est conceptio in fetus animatione: que dici posset ppriе conceptio hois: tunc em primũ cõstituit hõ in vtero matris. Prima fit cũ semẽ in matrice loco generationi aptum accipit: et susceptioni anime per alteratiões multas disponi inchoat. Scda cum in materia iam aliquãtulum disposita anima intellectiua infundit: et hec etiã vocat natiuitas in vtero: fm illud Mat. i. Quod i ea natũ est de spũsancto est. Distinguit em illa natiuitas a natiuitate ex vtero que est fusio infantis in lucẽ huius mũdi.

Duplex hominis conceptio.

¶ Tertio supponit ex dictis lib. ij. dis. xxx. q. ij. q sicut sanctificationis gratia esse nõ potest nisi in anima: ita nec originalis culpa vnde lz peccatũ originale causaliter ponitur in carne prolis cõcepte: nõ tñ formaliter ponit nisi in anima rationali subiectiue. Opposita enim fieri habẽt circa idem: igit nihil potest esse subiectũ culpe: nisi qd esse põt subiectum gratie: et est sola natura ratio-

nalis:hoc est angelic⁹ spiritus vel hominis anim⁹.
B ¶Istis premissis aduertēdū φ de materia hui⁹ q̄stionis fuerūt opiniones due cōtrarie frequēter nedū in scholis:sed nōnūq̄ in declamatorijs ad populū sermonib⁹ nō sine scādalo populi ventilate. Una est Alex. de Hal. par. iij. q. ix. quā imitat̄ sctūs Tho. quā sctūs Bonauen. reputat ꝓbabiliorē: lʒ simpliciter eā nō affirmet:sed eā cum opposita recitet. tenuerunt hi cū suis sequacibus partē questionis affirmatiuam. ¶Alia est opinio doctoris subtilis cū suis sequacibus tenētis partē questionis negatiuā priori opinioni oppositā.
Conclo.1. ¶Scōm opinionē primā hesponūt̄ cōclusiones. Prima in qua oēs cōcordāt. Uirgo Maria ante cōceptionē secundā qua fuit in vtero sue matris aīata:nō fuit p gratiā sanctificata. Patet plane q: sanctificatio illa fit p infusionē grē:cui⁹ sola anima intellectualis est capax:ergo ea non existēte/grā sanctificās esse nō potuit:sʒ ante cōceptionem scōam nō fuit aīa:cū ipsa infundēdo creatur:ergo ⁊c. Itē sanctificari ꝓsupponit esse:vnde qđ nō est nō sanctificat̄:sed ante conceptionē scōam siue animationem virginis/virgo nō fuit:ergo ante nō fuit sanctificata. Sequit̄ eñ a nō fuit:ergo non fuit sanctum:ab est scđo adiacente:ad est tertiū adiacēs negatiue.

Virgo ante cōceptionem scōam q̄ est aīatio non fuit sanctificata.

Conclo.2. ¶Secunda cōclusio ꝫm illā opinionē. Maria virgo in instātisiue animationis nō est preseruata a contagio peccati originalis. Illā cōclusionē ꝓbare nituntur autoritate ⁊ ratione. Autoritate apl'i Rom. v. In Adā omnes peccauerunt. Ait eñ. Sicut per vnū hominē pctm̄ in hūc mundū intrauit:⁊ per pctm̄ mors:⁊ ita in oēs hoīes mors ꝑtrāsijt:in quo oēs peccauerūt:oēs qui in eo fuerunt ꝫm rationē seminalē. Itē ad Roñ. iij. Omnes peccauerūt ⁊ egent gloria dei. Glo. interli. Peccauerūt in se vel in Adā. Itē. j. Cor. xv. Sicut in Adā omnes moriunt̄:ita in christo oēs viuificabunt̄. Item ad Ephe. ij. Omnes eramus natura filij ire. In omnib⁹ his loquit̄ apl's vniuersaliter sine exceptione:ideo sub vniuersalitate illa virgo cōtinetur que est filia Ade atq; in Adā fuit ꝫm rationē seminalē. Ait hic Greg. de ari. in. ij. dist. xxx. q. ij. Cum de hac re per humanā rationem certitudo haberi nō possit:potius tenendū mihi videt̄ qđ magis consonū est sacre scripture q̄ vbicunq; de hoc loquit̄:vniuersalem de oībus sine exceptione profert sententiā. Idē probat̄ autoritate sanctorum. Nā beatus Aug. in de fide ad Petrū. c. xxiij. Firmis-
C sime tene ⁊ nullatenus dubites oēm hominem qui per concubitū viri ⁊ mulieris cōcipit̄:cū pctō originali nasci:impietati subditū mortiq; subiectum. Et ob hoc natura filium ire nasci. De quo dicit apl'us. Eramus ⁊ nos filij ire sicut ⁊ ceteri. Idē super illud Jo. j. Ecce agnus dei. solus innocens qui non sic venit scʒ per ꝓpagationem. Idem in de ꝑfectione iustitie ꝓpe finem. Quisquis esse vel fuisse in hac vita aliquē hominē vel aliquos homines putat excepto vno mediatore dei ⁊ hominū: quibus necessaria nō fuisset remissio peccatorū:contrarius est diuine scripture. Et allegat ibi apl'm ad Rom. v. vt supra. Idē in lib. de nup. ⁊ cōcu. dicit. Ideo christus nō de concubitu nasci voluit:vt hinc etiā doceret omnem qui de cōcubitu nascit̄ carnē esse peccati:q̄n quidē sola q̄ non inde nata est:nō fuit caro peccati. ⁊ per ꝯñs caro virginis que de concubitu nata est:fuit caro pctī. Itē lib. ij. cōtra Julianū. c. xxxvj. qui negauit paruulos cōtrahere originale pctm̄: idem dicit. Si sine dubio caro christi nō est caro peccati: sed similis carni peccati:quid restat vt intelligamus nisi ea excepta/omnem reliquā humanā carnē esse peccati: ⁊ paulo post. Ceterum corpus christi inde dictū esse in similitudinem carnis peccati: q: omnis alia caro hoīm pctm̄ est quisquis negat: ⁊ carnē christi ita cōparat carni nascentiū ceterorū hoīm:vt asserat vtrāq; esse puritatis equalis:detestādus hereticus inuenitur. Itē idē lib. x. super Geñ. c. xxiij. Proinde corp⁹ christi/q̄uis ex carne femine assumptum est:que de illa carnis ꝓpagine concepta fuerat:tamen nō sic in ea cōposita est quomodo fuerat illa concepta. Nec ipse erat caro peccati:sed similitudo carnis peccati. Ubi clare apparet eū sensisse carnē beate virginis fuisse carnē peccati:⁊ p hoc ꝫm ipsum qui oppositum sentit heretic⁹ inuenit̄. Idē in de fide ad Petrū. Quia sine libidine (inquit) nō est parentū concubitus: ob hoc filiorū ex eorū carne nascētium/nō pōt sine peccato esse cōceptus:vbi pctm̄ in paruulos nō trāsmittit ꝓpagatio:sed libido. Sed cōstat φ nec beata virgo:nec aliquis homo ali⁹ preter christū cōcept⁹ est sine ꝯcubitu parentū. Itē Amb. super Lucā. Solus enim p oīa ex natis de femina sctūs dñs Jesus: qui terrene cōtagia corruptele immaculati partus nouitate non sensit:⁊ celesti maiestate depulerit. Si ergo solus christus:ergo nullus alius:⁊ ita nec ꝑgo mater eius. Idē sup Esa. loquens de christo inquit. De spūsancto natus abstinuit a pctō. Omnis eñ homo mendax:⁊ nemo sine pctō nisi vnus deus:seruatum est ergo vt ex viro ⁊ muliere. i. p illā corporū cōmixtionē nemo videatur expers delicti. Qui aūt expers delicti/expers etiā est huius cōceptionis. Itē Dam. Spūsanctus purgauit eā vno verbo. Purgatio nō est nisi a peccato:ergo habuit pctm̄ nō actuale ergo originale. Item Leo in sermone de natiuitate dñi. Sicut a reatu nullū liberum reperit: ita liberandis omnibus venit. Itē Ansel. ij. Cur deus homo. c. xvj. dicit/φ p futuram mortem eius. s. filij:⁊ illa virgo de qua natus est:⁊ alij multi mundati sunt a peccato:si ergo mundati sunt a pctō:ergo habuit peccatū ante eius mundationem. Item magister dist. iij. lib. iij. Sane (inquit) dici potest ⁊ credi iuxta sanctorum attestationis conuenientiam/ipsam verbi carnē prius peccato fuisse obnoxiā/ sicut reliqua virginis caro: sed spūsancti opatione mundatā:ita vt ab omni cōtagione immunis vniret̄ verbo. Ecce dicit carnem virginis pctō fuisse obnoxiā: ⁊ spūsancti opatione mundatā. Alia similia ex sctōꝝ dictis plurima allegari possent. Item beatus Berñ. in ep'la ad canoni. Lugduñ. festum conceptionis virginis celebrātes monet qōnē de sanctitudine virginis/dicens. Dicitur ne sanctificata quatenus iam sancta conciperet̄ ⁊ p hoc sanctus vocaretur conceptus. Et contra hoc obijcit. Non valuit ante sancta esse φ̄ esset: sed non erat auteq; cōciperet̄. Ante cōceptionē igit̄ minime sanctificari potuit que non erat. Et subdit. Forte inter amplexus maritales sanctitas ipsi conceptioni se immiscuit:vt simul sanctificata fuerit ⁊ concepta. Sed hoc inquit nō admittit ratio. Quō namq; aut sanctitas absq; spū sanctificante: aut spūsancto cū pctō societas fuit:aut pctm̄ quō non fuit vbi libido non defuit? Restat igitur vt post conceptū in vtero iam existens sanctificationē accepisse credatur:que excluso peccato sanctam fecit natiuitatē: nō tñ conceptionē. Itē de cōse. dist. iij. c. ꝓnuntiandū. in glo. dicit̄. De festo conceptionis nihil dr̄: q: celebrandū non est:sicut in multis regionibus fit et maxime in Anglia. Et hec est rō:q: in pctīs cōcepta fuit sicut ⁊ ceteri sancti:excepta vnica ꝑsona xp̄i. ¶Idē ratione ostenditur quadrupliciter. Prima que tacta est ex verbis beati Berñ. allegatis. Ubicūq; est eadem cā/idē sequitur effectus. In virgine gloriosa fuit eadem cā peccati originalis que est in alijs ergo idem effect⁹ originale. s. peccatum. Consequentia nota cum maiore. Minor ꝓbatur. quia cā originalis peccati est semen infectū:que infectio ex libidinosa ꝓpagatione causatur:a qua infectione seminis aīa que infunditur etiā inficit̄ ⁊ peccatrix constituit̄:sed hec cā fuit in virgine. nā ipsa ꝓpagata fuit cōi lege: ⁊ ita corpus eius formatum de semine infecto. Et ita eadem cā infectionis erat in corpore eius:que in corpore alterius cōi lege ꝓpagati:⁊ p ꝯñs idem effectus in aīa. D
¶Scōa ratio. Si beata virgo nō contraxisset origi-

nale: nõ indiguisset redẽptore ianuã regni celestis
aperiente. Cõseqñs falsum: qꝛ xp̃s redẽptor est vni
uersalis/ qui oĩbus ianuam celi aperuit: vt dicit Au
gusti. li. iij. de baptismo paruulorum. Itẽ pctm̃ fuit
obstaculum ꝓpter qd̃ excludebant oẽs homines ab
ingressu celestis patrie que oĩbus aperta est per pas
sionem xp̃i. Probat ꝯña: qꝛ ianua regni nõ fuisset si
bi clausa. non em̃ claudit nisi propter peccatũ: maxi
me originale: et ita si mortua fuisset ante christum/
intrasset regnũ celorum precio ꝑ christũ nondũ solu
to: qd̃ pietati fidei repugnat: cum ipse xp̃s ſm ap̃lm
primus olim resurrexit ad vitam immortalẽ ⁊ glorio
sam. ¶ Tertia ratio sumit ex effectu pcti. Uirgo glo
riosa habuit penas communes pctm̃ originale con
sequẽtes: vt mortalitatẽ/ famẽ/ sitim ⁊c. quas nõ vo
luntate assumpsit sicut christus: qꝛ non erat redem
ptrix nec reparatrix nostra. alioquin filius nõ fuisset
reparator ac redemptor sufficiẽs ⁊ vniuersalis: et nõ
habuit eas aliunde/ nisi ex cõi᷑ causa que est pecca
tum originale. de quo dr̃. Per vnuz hominẽ pctm̃ in
hunc mundum intrauit: ⁊ ꝑ pctm̃ mors. ad Rom̃. v.
Non em̃ deus illã infilixit: et si inflixit nõ iniuste: er
go ꝓpter pctm̃ originale. ¶ Quarta ratio sumit ab
excellentia xp̃i. Singulare priuilegium xp̃i nulli pu
re creature cõicat. sed concipi sine originali ⁊ in san
ctitate est singulare priuilegium/ soli christo ꝓpriũ:
ergo non conuenit virgini matri. Consequẽtia nota
cum maiore. Minor ꝓbat ꝑ beatũ Berñ. Si paucis
filiorum hoĩm datũ est cũ sctitate nasci: nõ tñ conci
pi: vt vni sane seruaret prerogatiua scti cõceptus. s.
christo. Idẽ. Solus iesus de spũscõ conceptus: quia
solus ante conceptum sanctus: quo excepto/ respicit
vniuersos: qd̃ vnus humiliter cõfitet. In iniquitati
bus cõceptus sum: ⁊ in pctis cõcepit me mater mea.
Et confirmat. Sicut filiꝰ hr̃e debuit singularẽ nati
uitatẽ: ita ⁊ singularẽ cõceptionẽ: sed in hoc singula
riter natus est: qꝛ plenus gr̃e et veritatis: prodijt er
go etiam in hoc singulariter conceptus: qꝛ in gratia
sine pctõ conceptus. ¶ Conclusio tertia. Beata vir
go post sui animationẽ est in vtero sctificata priusꝗ̃
fuerat in huius seculi lucẽ nata. Hãc cõclusionẽ pro
bant: qꝛ vniuersalis ecclesia celebrat eius natiuita
tem: quod nõ faceret si in pctõ nata fuisset: ergo san
ctificata ante eius natiuitatem ex vtero. Cõsequen
ta nota: qꝛ inter sanctitatẽ et pctm̃ non est medium:
Antecedẽs pro prima parte manifestũ est. Pro scd̃a
parte ptꝫ: qꝛ ecclesia nõ celebrat nisi quod sanctum
est: ergo natiuitas virginis sctã fuit quã ecclesia ce
lebrat. hec ratio sumitur a beato Ber. in epistola ad
Lugdun̄. canoni. vbi ait. Fuit, proculdubio mater
domini ante sancta ꝙ̃ nata. Nec fallit omnino sctã
ecclesia sanctum reputans eius natiuitatis diẽ: ⁊ oĩ
anno cum exultatione vniuerse terre votiua celebri
tate suscipiens. ¶ Preterea. Ipsa ceteris sctis oĩbus
purior fuit ſm damasce. dicentẽ/ ꝙ a nullo illustriuꝫ
vincitur: sed quidam sancti vt Joannes baptista et
Hieremias in vtero sunt sanctificati priusꝗ̃ nati: vt
de vtroꝗ̃ testatur scriptura: ideo illud negãdum nõ
est de matre domini: ſꝫ multo excellẽtius in ea com
pletum esse credendum est. Nec impedit ꝙ beatus
Au. ait in de presentia dei ad dardanum. Illa sctifi
catio qua efficimur ⁊ singuli templa dei: ⁊ in vnum
oẽs templũ dei: non est nisi renatorum: qd̃ nisi nati
hoĩes essent: non possent: qui ergo nati non sunt: re
nasci non pñt: qꝛ loquitur ibi de sanctificatione: que
fit ſm legem cõmunẽ: talis em̃ fit per regenerationẽ
baptismalẽ: vt dr̃ Joan. iij. Nisi quis renatus fuerit
ex aqua ⁊ spũsan. ⁊c. Nec impedit ꝙ christꝰ dicit pri
mogenitus ex multis fratribus. ibi vult glo. ꝙ sit pri
mus sine pctõ natus. qꝛ hoc intelligẽdum est de na
tiuitate in vtero ſm eos: que fit in animatione cor
poris. ⁊ sic fuit christus primus: immo solus sine pec
cato genitus ſm illos: et sic primus negatiue. Nec
illud Ansel. ij. Cur deus homo. vbi ait. Licet ipsa ho

Cõclusio. 3.
E
Beata virgo est sctificata in vtero ante eius natiuitatẽ

minis eiusdẽ. s. christi conceptio sit munda et absꝗ̃
carnalis delectatiõis pctõ: virgo tñ ipsa vnde assum
ptus est: in iniquitatibꝰ cõcepta est: ⁊ in peccatis cõ
cepit eã mater eius: ⁊ cuꝫ originali peccato nata est:
quia ⁊ ipsa in Adam peccauit: in quo oẽs peccaue
rũt: qꝛ illa sunt verba nõ ex ꝑsona Ansel. ſꝫ Bosonis
querentis discipuli posita: que non approbat bea
tus Ansel. Etiam quantum ad illã particulã: ⁊ cum
originali pctõ nata est: dicerent illi ꝙ intelligenduꝫ
est de natiuitate in vtero: que est corporis concepti
animatio. ¶ Quantum ad scd̃m articulum/ in quo
respondendũ est ſm opinionem oppositã et verã ad
questionem: vbi primo notandum: ꝙ questio illa de
possibili nullum dubium habet. Nam ꝙ virgo po
tuit ab originali peccato p̃seruari: nullus sane men
tis negare potest: nam potuit dñs conceptũ semen a
morbida qualitate preseruare ne inficeret/ suspendẽ
do suam actionem quãtum ad hãc qualitatem mor
bidam tm̃: sine cuius actione nihil positiuum fieri
potest. Potuit ⁊ tollere omnem feruorẽ libidinis in
seminatione/ vñ illa morbida qualitas generatur.
¶ Item si in semine transfuso fuisset fomes: potuit
deus illuꝫ ante animationẽ extinguere ⁊ sic corpus
de semine formatuꝫ a fomite penitus purgare/ ⁊ ab
omni morbida qualitate: quo purgato/ aĩa infusa
nullã cõtraheret maculã. ¶ Item potuit manẽte fo
mite gratiã anime concreare: ⁊ per ꝯñs ab originali
peccato preseruare: nã gr̃a ⁊ originale adinuicem re
pugnant: sicut nũc in baptismate ꝑ gr̃e infusionem
tollit pctm̃ originale fomite remanente. Quod oĩa
illa deus poterit ptꝫ: quia quicquid deus in corpore
suo potuit: potuit ĩ corpore cuiuslibet creature ratio
nalis: quia omnium hominũ corpora sunt in equali
potentia obediẽtali dei: sed corpus suũ preseruauit
ab oĩ morbida qualitate aĩeꝗ̃ sue gratiã cõcreauit:
ergo in carne ⁊ aĩa virginis idẽ potuit. Sed questio
est de facto/ vtrum sit aliquo dictorũ modorũ preser
uata sic ꝙ aĩa eius nunꝗ̃ fuerit a pctõ originali ma
culata: siue fomes fuerit in carne siue nõ. Secundo
supponitur ex dictis in scd̃o de originali pctõ/ ꝙ ori
ginale pctm̃ formaliter dicit carentiã iustitie origi
nalis debite: hoc est carẽtiã originalis iustitie quã
quis habere tenet. Ex quo patet ꝙ dupliciter potest
aĩa ab hoc pctõ liberari. s. vel dando ei iustitiã origi
nalẽ: vel remittẽdo debitũ habẽdi: quia quodcunꝗ̃
horũ fieret: iã nõ esset carentia originalis iustitie de
bite inesse. In primo mõ non esset carentia iustitie:
In scd̃o licet esset carẽtia: sed nõ esset: debitũ haben
di: et ita in vtroꝗ̃ mõ non esset peccatum originale.
Post lapsum vero Ade non tollitur originale primo
modo: qꝛ non restituit originalis iustitia: licet resti
tuatur donum excellẽtius. s. gr̃a: sed tm̃ scd̃o mõ: nã
cũ gr̃a infundit aĩe: tollit ab ea debitũ habendi ori
ginalẽ iustitiã: ⁊ cõmutat in debitũ habẽdi gratiã:
tenetur em̃ oĩs ab originali purgatus habere gra
tiam gratificãtem. ¶ His premissis respondetur ad
questionẽ per vnicã cõclusionem. Beatissima geni
trix dei virgo Maria ab omni originalis pcti cõta
gio fuit penitus preseruata. Ista cõclusio probatur
auctoritatibꝰ ⁊ ꝓbabili ratione. Primo auctoritate
beati Aug. quã etiã ponit magister in litera: ait em̃
in lib. de natura et gr̃a circa medium. Excepta sctã
virgine Maria/ de qua propter honorem dñi nullã
prorsus cum de pctis agit haberi volo questionem.
Inde em̃ scimus ꝙ ei plus sit gr̃e collatũ ad vincẽ
dum ex oĩ parte pctm̃: ꝙ concipere et parere meruit
quẽ cõstat nullum habuisse pctm̃. Hac virgine exce
pta/ si oẽs sancti et sancte cõgregari possent: et que
reretur ab eis/ an pctm̃ haberẽt ⁊c. vt in text. Ex qua
auctoritate habetur ꝙ nullum peccatũ habuit vir
go: ergo nec originale. Nec valet si diceretur vt dicit
Greg. de Arim. dist. xxx. scd̃i. q. ij. in fine questionis/
ꝙ loquitur de pctõ actuali: qꝛ vniuersaliter loquitur
dicens. Nullã prorsus: penitus nullũ pctm̃ excludẽ

Articulo. 2.
F
Qd̃ qõ non est de possibili qꝛ multis modis deus potuit matrem ab origiali peccato preseruare.

Dupliciter põt aĩa ab origiali peccato liberari.

Conclusio vnica.
G
Uirgo beata fuit p̃seruata ab omni originali macula.

do. Cui concordat qđ sequit: ad vincendū ex ol ple pctm̄. Due sunt peccati partes que sunt ei⁹ species originale. s. ⁊ actuale: igit vicit vtrūq₃. Nec impedit ꝙ dicit vicit seu vincendū: qđ verbū idem Greg. ponderat: volens per hoc ostendere ꝙ Aug. loquitur de actuali peccato: quia vt dicit. Contra originale nullus per gratiā sibi collatam h₃ pugnare: eo ꝙ extinctū sit ab omni habēte gratiā: tum q₂ nō solum vincimus pugnando contra peccatum ipsum expellēdo qđ primo inest: sed etiam vincere dicimur peccatum qđ nūq₃ infuit: dum ab ipso per gratiā ne nos cōprehendat preseruamur. Tum quia etiā per gratiā nō pugnamus cōtra actualia pctā/ que per gratiam extincta sunt: ⁊ tn̄ per gratiā vincere dicimur pctā que infuerūt: ⁊ per gratiā sunt remissa: ⁊ ea que inessent si per gratiam non preseruaremur. Et ita Maria virgo vicit per gratiam originale peccatū: per quā preseruata est ne incideret. Scđo probat conclusio auctoritate beati Ansel. in de conceptu virginali circa medium dicētis. Nempe decens erat vt ea puritate qua maior sub deo nequit intelligi virgo illa niteret: cui deuspater vnicum filiū suū quē de corde suo equalē sibi genitum tanq₃ seipsum diligebat: ita dare disponebat vt naturaliter esset vnus idemq₃ cōis dei patris et filius virginis. Et quā ipse fili⁹ substātialiter sibi facere matrem eligebat: et de qua spiritussanctus volebat ⁊ operaturus erat vt conciperetur et nasceret ille de quo procedebat. Potest autem intelligi pura innocentia sub deo vt in Adā et Eua ante lapsu₃ in statu nature integre: ergo tali decuit vt niteret virgo: et ita stat auctoritas etiam si intelligatur sub deo. i. sub christo: vt exponit Grego. vbi supra in fine. ij. questio. quia minor christo Ada₃/ etiā in statu innocentie. Nec fuit ꝓpter hoc equalis puritas virginis et puritas christi hominis: vt dicetur. Tertio probat idem auctoritate ecclesie/ que maior est auctoritate cuiuscumq₃ sancti: saltem post canonicos scriptores: nā ecclesia statuit festum cōceptionis generaliter per vniuersum celebrandum: ergo eius conceptio fuit sancta/ ⁊ per ꝯn̄s peccato immaculata: ergo sine originali: cum cōceptio passiua nō potuit peccato actuali maculari. Consequentia prima probatur per beatū Bernarđ. ad canonicos Lugduneñ. qui per hoc probat eam in vtero sanctificatam anteq₃ natam: vt supra in conclusione. iij. primi arti. Antecedens probatur: q₂ et in vrbe Romana solenniter celebratur: et in ceteris ecclesijs fidelium. Hanc rationem beatus Tho. sanct⁹ Bona. Alexā. ⁊ ceteri eorū opiniones sequentes faciunt/ imitantes in hoc Bernar. ¶ Preterea determinatum est in concilio Basilieñ. ⁊ sub plumbo publicatum in sessione xxxvj. xv. kaleñ. Octobris. Anno. M. cccc xxxix. ante eius dissolutionem ⁊ translationem/ ꝙ sine originali peccato concepta sit in hec verba. Doctrinam illā disserentem gloriosam virginem dei gentricem Mariam/ preueniente et operante diuini muneris gratia singulari nunq₃ actualiter subiacuisse originali peccato: sed immunem semper fuisse ab omni originali ⁊ actuali culpa: sanctāq₃ ⁊ immaculatam tanq₃ piam et consonam cultui ecclesiastico/ fidei catholice/ recte rationi ⁊ sacre scripture ab omnibus catholicis approbandum fore tenendā ⁊ amplectendam diffinimus et declaramus: nulliq₃ de cetero licitum esse in contrarium predicare vel docere. Renouantes preterea institutionē de celebranda sancta eius conceptione: que tam per Romanam q₃ per alias ecclesias. vj. idus decembris antiqua et laudabili cōsuetudine celebrātur. Statuimus et ordinamus eādem celebritatem prefata die in omnibus ecclesijs/ monasterijs/ conuentibus christiane religionis sub nomine conceptionis festiuis laudibus colendam esse. Hec ex originali plumbato. Largiuntur denique in eadem bulla indulgentie interessentibus officijs ⁊ sermoni de festiuitate. ¶ Et si qui impudentes: vt

Determinatio cōcilij basiliē. de ꝯceptione marie.

suam defenderent temeritatem: dominam nostram inhonorantes dicere ausi sint Basilieñ. concilium non fuisse legitime congregatum: et ideo constitutiones suas nullas fore cōtra acceptationem earum in concordatis principum: attendant auctoritatem summmi pontificis Xysti pape. iiij. qui historiam de hoc festo sua ordinatione editam: in qua expresse cōtinetur sine originali conceptam repetitis vicibus approbauit: et omnibus eam in festo conceptionis in ecclesijs publice cantantibus/ dicentibus interessentibus indulgentias largas largitus est. Cum ergo questiones fidei ad sacram apostolicam sedem referende sunt eiusq₃ determinationi fideles cuncti colla submittere tenentur: temerarium est premissis de puritate virginis oppositum asserere vel sentire. Licet idē Xystus papa prefatus propter multa scandala exorta singulis partibus imposuerit silentiu₃: ne alterutrum de heresi inculpent sub pena excommunicationis late sententie: vt habetur in extrauagā. Graue nimis. prout recitat Ang. in sum. in ver. ferie. vj. ¶ Nec propter hoc culpandus est beatus Bernar. sed nec sanctus Thom. sanctus Bonauen. ceteriq₃ doctores cum magno moderamine oppositum opinantes: quoniam eorum tempore hoc licuit quoniam nulla determinatio vel concilij vel apostolice sedis facta fuit. Nec festiuitas illa generaliter tunc fuit per orbē celebrata: que si precessissent haud dubiū quin promptissime sue opinioni cessissent: et apostolico magisterio consensissent. Possent ad idē allegari reuelationes diuine quas historie ponunt: que non minus veraces sunt q₃ cetera in probatis sanctorum legendis scripta: sed dicta sufficiāt. ¶ Ratione etiam persuaderi potest conclusio. Nam perfectissimus mediator habet perfectissimum modum mediādi respectu alicuius persone pro qua mediat. Christus est perfectissim⁹ mediator ergo ⁊c. Est autem perfectior modus mediandi preseruando a peccato/ q₃ post peccatum reconciliādo. Hunc ergo habuit respectu alicuius persone: ⁊ manifestum est qđ respectu nullius persone habuit excellentiorē actu₃ mediandi q₃ respectu virginis: ergo eā preseruauit. Item Christus principalius conceditur esse reparator originalis/ q₃ actualis mortalis: sed quosdā preseruauit ab actuali mortali: ergo aliquem ab originali nō aliā nisi ⁊. Mariā: igitur sic. Itē ad benignitate₃ pertinet dei matris seruare honorem qui legē soluere non venit sed implere. Lex em̄ ait Augu. sicut honoratione₃ matris ꝑcipit: ita inhonorationē dānat. Cum ergo christus potuit matrē ab inhonoratione pcti/ que vtiq₃ maxima est preseruare: credendum est eū hoc oīmode fecisse. Nec impedit ꝙ concepta nondum mater fuit: q₂ qđ nondū fuit in exhibitiōe semper fuit in eterna predestinatione: nec em̄ temporaliter: sed ab eterno in matrē dei electa est. ¶ Preterea omnes rationes quas beatus Augu. facit in sermo. de assump. virginis/ ad probādū ꝙ corpus virginis preseruatu₃ est ab opprobrio incinerationis: habēt hic locū de opprobrio fomitis ⁊ culpe originalis vt patet facile applicāti. Veru₃ demōstratio haberi nō pōt: cum ad oīa exteriora deus contigēter se habet: ⁊ sm̄ beneplacitū sue volūtatis oīa gubernat ⁊ disponit. Nec est qui dicat: cur ita facis. sufficiunt igitur auctoritas et ecclesie determinatio quibus probata esse videtur conclusio. ¶ Superest nunc rationibus ⁊ aucto. alterius opinionis respōdere: ad omnes auctō. scripture dici potest ꝙ nihil aliud volunt/ nisi ꝙ omnis filius naturalis Ade/ est debitor iustitie originalis in Adam accepte quātum est ex se: nisi aliū de a debito liberetur: et ita omnes peccauerunt in Adā/ quātū est ex se ⁊ modo propagationis: ⁊ egent gloria dei a pctō liberāte vel preseruāte per gratiam ne incidant: aut delēdo/ aut remittēdo si inciderūt: et hoc modo oēs moriuntur in Adā quantum est ex se: et omnes erant natura. i. quantū est ex natura sic

Bernar. et reliq̄ ꝓ tpe suo ꝓbabiliter locuti sunt: q₂ non cōstabat veritas istius cōclusionis sicut modo cōstat: vt patet per cōcilij Xyxisti q̄rti et vniuersitatū determinationē ⁊ crebra miracula sup illa ꝯceptione facta: nec erat festū cōceptionis i tāta celebritate celebratū nūc sicut mō. Sed dices. Xyxist⁹ quartus imposuit silentiū vtriq₃ pti sub pena excōicatōis i extrauagāte. Graue nimis. ne se inuicē hereticos appellarēt vel schismā excitarent. Rn̄dek fecit fieri seruitiū de sancta virginis cōceptiōe: et ratus est illud esse verissimū: nō obstāte pro pace iter religiosos habēda ⁊ alios sub pena excōicationis id vetuit ne se hereticos vocarent.

propagata filij ire: nisi gratia dei liberauerit. Sed gratia dei sicut liberare potest post aie infusionē in corpus: fomite quo infectum est manēte ⁊ pctō ꝯcto: ita potest in creatione aie ipsi infundi ⁊ liberare eā preseruādo/ fomite extincto vel mitigato: nō quidē meritis persone cōcepte: sed meritis redemptoris. et per hoc soluta sunt adducta ex aplo. ¶ Ad aucto. Augu. respōdetur per verbū Augu. ꝙ in oībus illis exceptam habere vult virginē Mariā: de qua vt allegatum est: dum de peccatis agit nullā prorsus haberi vult questionē. Et particulariter ad illam in de fide ad Pet. respōdetur sicut ad apostolū (cui auctoritas innititur) respōsum est. ¶ Ad aliam. Solus innocēs est: verū est per naturā: non per gratiā. ¶ Ad illam que septimo loco adducit: dicit verū est: ꝙ omnibus preter christū necessaria est remissio peccatorū nedū inexistentiū: sed que inessent nisi per gratiā preseruaret ſm illud Augu. lib. ij. cōfes. Oia mihi dimissa esse fateor: ⁊ que mea spōte feci: ⁊ que te duce nō feci. ¶ Ad octauā dicit oēm qui de cōcubitu nascit carnē esse peccati: quantū est ex natura propagationis nisi specialiter pseruet. ¶ Ad nonā dicit ꝙ etiā caro virginis ꝗuis a pctō immunis fuit: nō tñ equalis puritatis cū carne christi: quia illa est pura per naturā: illa per gratiā vt dictum est. Et ita illa ex se pura: sed illa nō ex se: sed ex preseruāte gratia. ¶ Silr respōdet ad. x. ꝙ caro christi nō fuerat cōcepta de carne virginis sicut caro virginis concepta fuerat de carne parentū: quia christus operatione spūsancti ex sola virgine: caro virginis ex parētū cōmixtione: ⁊ ideo caro christi nō erat caro peccati ex ipsa origine. Caro antē virginis quantū est ex origine: si per gratiā preuēta fuisset: fuisset caro peccati. ¶ Similiter ad. xi. Verū est de cōi lege nascentiū: sed aliter esse pōt ex priuilegio singulari. ¶ Pariformiter ad. xij. quod est beati Ambro. dicit ꝙ bene dicit solus christus per oia ex natis de femina sanctus: quia tam ex origine ꝗ ex gratia sanctus. Non sic beata virgo que nō ex origine: sed sola gratia sue aīe cōcreata simul est cōcepta. ¶ Sic ⁊ ad. xiij. eiusdē dicit ꝙ ois homo mendax. i. peccator: verū est ex se ⁊c. vt supra. ¶ Ad. xiiij. dicit ꝙ purgatio est a pctō quod infuit vel infuisset scʒ si nō purgās gratia preuenisset. ¶ Ad. xv. Leonis dicit ꝙ christus neminē inuenit liberū a peccatis ex se: ita ꝙ liberatione nō indigeret: ⁊ hoc verū est. Nam virgo indiguit redemptione ne incideret: sicut nos indigemus ne in illud lapsi permaneamus. ¶ Ad. xvj. Ans. iam dictū est quō mūdata est a pctō: nō quod ꝯtraxit: sed qđ nisi future mortis christi merito preseruata fuisset: contraxisset. ¶ Ad. xvij. magistri dicit: ꝙ caro verbi sicut ⁊ caro virginis/ prius dicit fuisse obnoxia peccato: nō quidē in verbo nec in virgine sed in patribus: mūdata aūt est in virgine spūsancto. Nō dicit qñ: ideo stat cū dicto suo: ꝙ mūdata est in eius cōceptiōe siue prima siue secūda. ¶ Ad. xviij. de sancto Bernar. apparet ex verbis suis/ ꝙ fuit illius opinionis: lʒ illud rationes sue nō probāt. Nā ⁊ prima cōceptio virginis potuit fieri sine pctō: siue cū libidine siue sine libidine. Possunt eñ maritales amplexus fieri cū merito ⁊ sic sine pctō. Verūtamen etiā si cū merito fiāt: semen tñ (nisi preseruet speciali priuilegio) infectum est morbida qualitate: a qua ante animationē purgari potuit: que est secūda conceptio: in qua ꝯhitur originale: nō in prima: ⁊ in animatione nullo mō est libido. Et ideo stant illa simul: ꝙ post cōceptionē, primā in vtero sanctificata sit in secunda cōceptione: ⁊ ꝙ nō ꝯxerit originale prohibēte grā aīe cōcreata. Etiā si in secūda cōceptione fomes mānsisset in carne nō minus poterat grā esse in aīa: facereq; cōceptionē secundā sanctā sicut eius natiuitatē: sicut nunc in baptismate: ⁊ sic adhuc ab originali pseruari. Licuit aūt sic beato Bern. opinari: quia nondum oppositū determinatū: nec festū cōceptionis fuit generaliter [illegible] ¶ Ad vltimū de glo. [illegible]

dico ꝙ glossator dixit ꝙ non probauit: ⁊ ideo dictum suū eadē facilitate contēnendū est qua acceptandū. Nec mirū/ quia limites sue facultatis excessit: nō eñ est iuristarū de originali pctō disputare/ sed theologorū. ¶ Ad rationes. Ad primā dicit: etsi fuit eadem causa originalis in virgine que in alijs/ ratione naturalis propagationis: tñ hic fuit impedita: nō sic in alijs: ⁊ quō hoc dictū est per gratiā aīe ꝯcreatā. ¶ Ad secundū neget ꝯña: immo est ad oppositū: quia eñ non ꝯdixit ideo maxime redēptore indiguit: ⁊ nobiliori modo mors christi preuisa in ipsa redemptionē operata est: ꝗ in quocūq; alio hoīe. Sicut qui se non potest releuare a precipitio nō minus indiget preseruatore ne cadat ꝗ cadens erectore vt a lapsu resurgat: vterq; redemptus est a morte: sed magis ille qui sustinet ne cadat/ ꝗ qui inflicto vulnere sanat. Nec sequit ꝙ si fuisset defuncta ante mortem christi/ intrasset regnū celorū. Sicut nec Joānes in vtero sanctificatus moriēs ante passionem christi intrauit in regnū celorū/ redēptionis precio nondū soluto: sicut nec patres in limbo poterāt intrare regnū lʒ ab omni peccato sufficiēter fuerint purgati priusq; per christū satisfactio exhiberetur. Statuit enim pater nullum filiorū preuaricatoris Adam admittere ad regnū: lʒ in gratiā receptū: nisi preciū fuerit in effectu solutū: voluit tñ in gratiā suā ⁊ amicitiā assumere propter satisfactionē ipsam preuisam etiā nondū exhibitā. Acceptauit ergo satisfactionem filij vt preuisam ad peccati remissionē tantū: sed vt exhibitā ad remissionem peccati ⁊ apertionē regni. ¶ Ad tertiā rationē dicit/ ꝙ pene ille fuerūt inflicte toti posteritati Ade propter peccatū qđ necessario oēs cōcupiscentialiter geniti cōtraxerunt: vel ꝯxissent: quantū est ex modo propagationis: ⁊ sicut modo deus tollit originale in baptismo ⁊ nō penas cōsequētes: ita pōt ⁊ pseruare aliquē: vt auferantur pene inutiles: ⁊ relinquatur in penis sibi vtilibus. Culpa autem originalis nō fuit vtilis beate virgini. Pene temporales fuerūt ei vtiles: quia ex charitate sustinēdo meruit augmentum gratie ⁊ glorie: ⁊ ita cōceditur ꝙ virgo habuit penas peccatū originale quod infuit vel infuisset (nisi preseruata fuisset) cōsequētes. Cōceditur etiam ꝙ illas nō volūtarie assumpsit saltē oēs: sed volūtarie sustinuit: puta mortalitatē ⁊ passibilitatem ⁊c. Concedit etiā ꝙ deus illas inflixit: non ad puniendū pro peccato: qđ dei gratia nō cōtraxit: sed ad occasionē maioris meriti prestādā. Non enim semper infligit penā propter peccatū cōmissum: sed qñq; etiā propter dei gloriā: aut hoīs meritū cumulādū. Qñq; etiā ppter eius/ qui punit aut aliorū instructionē: ꝗuis forte tunc improprie dicitur pena cū non precessit culpa. ¶ Ad quartā dicit: ꝙ nō cōtrahere originale non est priuilegiū propriū hoīs christi. Innocētia enim que excludit originale ⁊ actuale: cōmunicata est angelis ⁊ primis parentibus: ⁊ sicut nasci sine originali non solū cōuenit christo: sed etiā per gratiā cōmunicatū est quibusdā sanctis: sic concipi sine originali nō est propriū christo: quia cōmunicatū est virgini Marie: sed concipi sine originali ex modo propagationis: et ita naturaliter siue ex se carere nō per gratiā preseruari sine qua contraheretur: hoc est propriū christo: ⁊ illud nulli cōmunicatur. ⁊ in hoc christus excellit omnē propagatū hominē: ⁊ ita sicut habuit singularem natiuitatem habuit singularē conceptionem: solus natus est de virgine: solus conceptus de spiritusancto sine semine. Et tantū de. ij. arti. ¶ Quantum ad tertium articulū dubitatur. Vtrum virgo Maria fuerit immunis ab omni actuali: sicut immunis est ab originali? Ad hoc dubiū cōcorditer quoad primā eius partē/ ab omnibus respondetur ꝙ beata virgo ab omni peccato actuali tam mortali ꝗ veniali fuit immunis: qđ pbat aucto. scrip. Cañ. iiij. Tota pulchra es amica mea ⁊ macula ⁊c. nō esset aūt tota pulchra si quecūq; peccati macula fuisset [illegible]

Multipliciter ex causa deus infligit alicui penam.

Articu. 3. Dubiū vnicum. R.

per aucto. adductas ad probandū ꝙ nō est concepta in originali. August. ⁊ Ansel. que etiā locū habēt de actuali. Itē per aucto. Bern. bene dicētis. Decuit reginā virginū absq; omni pctō ducere vitam. ⁊ in sermo. ij. de assump. Omnino piū est credere ꝙ propriū Maria delictū nō habuit. Itē in sermone cui⁹ initiū est. Signū magnū. idem ait. Eius oīa tam excellēter irradiata noscūtur: vt nihil in ea non dico tenebrosum: sed nec obscurū saltē vel minus lucidū: sed nec tepidū quiddā aut nō feruētissimū liceat suspicari. Ad idem est determinatio consilij Basile supra allegati. G. dicentis eam nūq̃ originali nec actuali subiacuisse. ¶ Potest idē ostendi quibusdā cōgruētijs. Nā quos deus ad aliqd eligit: ita preparat ⁊ disponit: vt ad id ad quod eligunt inueniātur idonei. ſm illud. ij. Cor. iij. Idoneos nos fecit ministros noui testamēti. Beata virgo fuit electa diuinitus vt esset mater dei: ideo ad hoc deus eam idoneam reddidit. Hinc angelus ad eam. Inuenisti enim gratiā apud dñm. Non autem fuisset idonea mater dei si peccasset aliqñ. Tum quia honor parentū redūdat in prolem. Prouer. xvij. Gloria filiorū patres eorum sic per oppositū: ignominia matris ad filiū redundasset: et qm̄ sapiētia patris in ipsa habitauit: non tm̄ in aīo/ sed etiā in vtero. In maleuolā aūt aīam nō introibit sapiētia: nec habitabit in corpore subdito peccatis. Sapien. j. sequitur eam mente et corpore fuisse purissimā: ⁊ ab omni pctō alienā. Item. ij. Cor. vj. Que cōuentio xp̄i ad Belial: sed maxima cōuentio christi ad Mariā quam elegit in verā matrē/ ⁊ singularissimam spōsam: ideo nihil in ea esse potuit operis Belial/ quod est peccatū. Sed oportebat ꝙ esset immaculata mente sicut intemerata carne que est aduocata peccatorū: corona iustorū: trinitatis tricliniū: filij singulare reclinatoriū. ¶ Huiusmodi autem immunitas peccati ex tribus causabat̄ scʒ ex ligatione fomitis qui ad malū nō incitabat: ex inclinatione grē que in bonū ordinabat: ⁊ diuine ꝓuidētie que eam intactā ab omni peccato custodiuit: sicut ⁊ in primo statu hominē ab omni nociuo protexit. ¶ Sed dicit beatus Aug. in de qōnibus veteris ⁊ noui testamēti. Maria per quā gestū est mysteriū incarnationis saluatoris: in morte dñi dubitauit: nō tñ in dubitatione permāsit. dubitatio aūt in his que fidei sunt: nō est sine peccato. Respōdet Alex. ꝙ nūq̃ virgo Maria in passione filij dubitauit: immo discipulis non credentibus in passione sola in fide stetit. Intelligenda ergo est hec dubitatio: pietatis naturalis: nō hesitatio infidelitatis. vel potest dici: ꝙ fuit dubitatio admirationis que habet quādoq; ortum ex consyderatione rei stupende. Mouebat̄ enim beata virgo stupore admirationis cū viderat filiū suū: quē firmiter credebat deum: taliter patientē: cui admirationi solet sociari quandoq; dubitationis motus. vt cogitare quis possit. Est ne iste filius meus quē sic pati video. Et tantum de ista questione.

Immunitas peccati in virgine ex trib⁹ causabatur.

Maria i passiōe xp̄i nō dubitauit sʒ admirationē de re stupenda habuit.

¶ Questio. ij.

A

Ueritur secūdo circa eandem distin. Utrum sicut peccati fomes fuit virgini ablat⁹: ita nec xp̄s in lūbis Abrae est decimat⁹. ¶ Iuxta duas materias tituli ponent̄ duo articuli: quibus additur tertius dubiorum resolutiuus. ¶ Quantū ad primū/ rememorandū ex dictis supra distin. xxx. lib. ij. quid fomes: vnde causat̄: an sit intēsibilis ⁊ remissibilis ⁊c. ſm varias opiniones de peccato originali: sequēdo tñ opi. ansel. in de cōceptu virginali: fomes tantū ponit̄ in carne ⁊ nō in aīa. Unde ſm Ockam. q. ij. tertij. ⁊ iij. quodli. x. est qualitas corporalis inclinans appetitū sensitiuū delectabiliter vel tristabiliter ad actum intensiorē q̃ sit ſm rectaʒ rationē eliciēdus. Nō est ergo fomes appetitus sensitiuus: quia ille est in beatis: fuitq; in primis parētibus ante peccatū in quibus nō fuit fomes. Inflictus est aūt a deo primis parētibus propter peccatū: ⁊ per eos traductus est in posteros. ¶ Secundo notandū: ꝙ duplex ponitur virginis sanctificatio. Prima in ɔceptione passiua/ dum aīa per gratiā sibi cōcreataʒ infusa est in corpus/ in vtero sue matris: qua gratia preseruata est ab originali peccato/ ⁊ ita sanctificata a peccato: nō qd̄ infuit: sed infuisset: nisi per gratiā p̄seruata fuisset. ¶ Alia est eius sanctificatio in cōceptione actiua: qua de spūsancto cōcepit saluatorē. de quo ait Gabriel. Spūsctūs superueniet in te: ⁊ virtus altissimi obumbrabit tibi. Tunc em̄ sanctificata est a spūsancto hoc secundo modo: sed tñ non a peccato originali aut actuali. quorū nullū infuit: sed sanctificata per gratie inexistētis augmētationē: ac plenitudinis perfectionem qua disponebat̄ vt esset idonea mater tanti filij. ¶ Tertio notandū ſm eūdē vbi supra in quodli. iij. q. x. et. q. ij. tertij. suppositis his que habita sunt. dist. xxx. q. ij. huius collec. ꝙ fomitem auferri potest intelligi tripliciter. Uno modo ita ꝙ qualitas illa omnino non sit in carne: ⁊ per cōsequēs nullū penit⁹ habeat actum inclinādi: hoc modo ablatus est a beatis. De qbus Apo. vij. Neq; esuriēt: neq; sitiēt amplius: neq; cadet super illos sol: neq; vllus estus. Secundo modo sic ꝙ qualitas ipsa que fomes dicit̄: quantū ad essentiā suā maneat in parte sensitiua: nō tñ possit inclinare voluntatē contra iudiciū rationis ad aliquē actum: ⁊ propter hoc habitū aliquē in volūtate impedientē hmōi inclinationem: ⁊ hoc potest dupliciter fieri: vel simpliciter impedientē: ita ꝙ non potest inclinare ad actum rationi difformem: nec venialiter/ nec mortaliter/ aut mortaliter tantū. Tertio modo intelligit̄ auferri: sic ꝙ nō posset inclinare ad actum sine omni inobediētia ⁊ rebellione ad rationē ⁊ voluntatē: ita ꝙ nec ad famē: nec ad sitiʒ: nec ad somnū: ⁊ sic de alijs. ¶ Quo premisso est cōclusio ad hūc articulum. ¶ Fomes ita in beata virgine penitus ablatus est ⁊ extinctus: vel per gratie plenitudinē sic debilitatus: ꝙ virginem neq; ad peccatū potuit inclinare: nec a virtutū profectu quomodolibet impedire. Probatur per beatū Bern. in auctoritate precedēti. q. allegata: qua dicit. Eius omnia tam excellēter irradicata noscūtur quo ad gratie plenitudinē: vt nō liceat suspicari aliquid in ea. Non dico tenebrosum quoad mortalia: sed nec obscurū saltem/ quoad venialia: vel minus lucidum quoad motus primos voluntatē preuenientes: sed nec tepidum quidem quoad virtutū ⁊ meritorū progressum: aut non feruētissimū/ quoad perfectionem gratie ⁊ donorū. Quod autem illorū factū sit scʒ an fomes penitus ſm essentiā fuerit extinctus ⁊ ablatus. An manēs per gratie excellētiā sit debilitatus: vt nec ad malū instigare: nec ad bonū tardare posset. Etiā qñ sic debilitatus sit: an in prima sanctificatione eius: vel in secunda: qm̄ varij sunt modi dicendi doctorum: ⁊ nihil potest euidēter probari: ille nouit qui eam elegit ⁊ sancto spū impleuit. Sufficit nobis ꝙ nunq̃ peccauit aut a meritorū profectu impedita fuit. ¶ Quantū ad secūdū articulū de decimatione. Notandū ꝙ magister volens ostendere: ꝙ licet caro christi in patribus a quibus descendit peccato fuit obnoxia: non tñ vnq̃ in christo maculata fuit originali culpa: ⁊ ideo lʒ ceteri homines in Adam peccauerunt: nō aūt christus. Fuit quidē christus in Adā ſm corpulentiā siue materialē substantiā sicut effectus in causa: quia corpus seu caro christi sumpta est de carne virginis: que descēdit ab Adam per legem propagationis/ qua genitum materialē substantiā accipit a generātibus: non autem peccauit christus in Adam nec in patribus: quia caro christi mūdata fuit priusq̃ aīata aut verbo vnita. Cuius simile adducit magister: quia xp̄s fuit in lumbis Abrae sicut leui: ſm materialē substantiā: qñ Abraam decimas dedit melchisedech sacerdoti sibi benedicenti: vt ha

Artic. j.

Nota p̄mo.

Fomes tantū ponit̄ in carne scd̄m Ansel. et qd̄ sit ꝙ nō est appetit⁹ sensitiuus.

Duplex virginis sanctificatio.

Nota scd̄o. B

Fomitē auferri potest intelligi tripliciter.

Conclusio vnica.

Artic. 2. C

Christ⁹ fuit in Adā: sed non peccauit in Adā.

betur Gen.xiiij.et Heb.vij.nō tamē decimatus est sicut Leui:vt vult Augu.x.super Gen.ad literam. Et vtrinsqꝫ scilicet cur christus:qui fuit in lumbis Ade et Abrae fm corpulentā substātiā:et quibꝰ fuit et Leui:nō peccauit in Adā:nec decimatus est in Abraā sed Leui:et peccauit in vno et decimatus est in alio. Rationē inquirit et ob hoc illā decimationis materiā introduxit. ¶ Secundo notandū: qꝫ circūcisio et nunc baptismus in remediū cōtra originale instituti sunt:sic ante circūcisionē quātū ad omnes:et sub lege quantū ad exteras nationes et mulieres/remediū prestiterunt oblatio/sacrificiū/et decime:vt deducit magister dist.xxiiij.inquantū fuerūt protestationes fidei mediatori baptismi. Unde vt dicit sanctus Bona.dist.presenti Decimatio actus fuit moralis/sacramētalis/et figuralis. Moralis inquantū est alicuius partis donatio ad sustentationē eorum qui diuino sunt cultui deputati. Morale enim et iustū est:vt de altario viuat qui altari deseruit.j.Corint.ix. Sacramētalis inquantū est donatio alicuiꝰ partis ad dei honorē in fide mediatoris:ob curationem morbi originalis. Figuralis inquātū donatio decime partis facta summo sacerdoti significabat curationem vniuersalē fiendā per futurū summum sacerdotē christū. Decē enim/ vniuersalitatē importat:pro quāto oēs numeri posteriores ex ipso in ratione numeri cōponunt. Primis duobꝰ modis fuit actꝰ personalis/decimātis personā dūtaxat respiciēs. Tertio vero modo est actꝰ generalis respiciens omnes curādos generaliter:et ideo in decimatione Abrae vt fuit actus moralis et sacramentalis:nō sunt decimati existentes in lumbis eiꝰ.i.filij sui futuri.qꝛ illa decimatio vt sic tantū profuit persone Abrae: absoluit a debito decimādi aut sacrificādi posteros suos. Sed quatenus fuit actus figuralis: significabat figuram generalem curationem omnium morborum/ presentiū et futurorū ab Abraā descēdētiū per summū sacerdotē christum. Et ideo vt sic non figurabat tantū curationē Abrae:sed omnium futurorū ab eo descēdentiū:et per hoc omnes in lūbis Abrae existētes fm materialem substantiā decimati sunt qui curatione idignerūt.decimati hac decimatiōe Abrae significati seu figurati. ¶ Istis premissis est conclusio prima. Materialis christi substantia fuit in lumbis Abrae tāqꝫ effectꝰ in sua causa. Patet:qꝛ Abraā fuit causa mediata christi:ergo christꝰ fuit in eo tanqꝫ in sua causa. Consequentia nota. Antecedēs patꝫ: qꝛ christus descendit ab Abraā mediāte virgine:et illa mediantibus suis progenitoribus. vt habetur Mat.j.et Luc.iij. Abraā autē olim a se descendentiū fuit causa mediata vel immediata. ¶ Cōclusio secūda. Nō eisdē.sed dissimilibus modis christus et Leui fuere in Abrae lūbis. Patet:qꝛ Abraā non eodem modo fuit causa mediata vtrinsqꝫ. Nā Leui fuit causa fm legem communis propagationis: libidinose sexus vtrinsqꝫ cōmixtionis. Christi autē non sic:sed eius fuit causa per virginem:a qua naturā corporalē accepit sine semine miraculosa spūssancti operatione. ¶ Tertia conclusio. Mediator dei et hominum christus Jesus non est in lumbis Abrae decimatus. Probatur conclusio:qꝛ ille duntaxat est in lumbis Abrae decimatus:cuius vulneris(propagationem ex lūbis Abraā contracti)curatio per decimationem Abrae est figurata:sed christus et si in lumbis Abrae fuit:non tū per eius descensum vulnus accepit:nec curatione indiguit. Ergo eius curatio que nō fuit/ figurari non potuit:et per cōsequens decimatus nō fuit. Consequentia nota:et premisse patent satis ex notabilibus premissis. Et tantū de arti.ij. ¶ Quantū ad tertiū articulū.dubitatur primo. Utrū in sanctificatione virginis ita ablata sit peccandi potentia:vt facta sit impeccabilis. Rūdetur qꝫ est cōmunis doctorū sententia:qꝫ virgo post eius sanctificationē nō solū nō peccauit:sed nec peccare potuit: maxime post secundā sanctificationē quā in conceptione filij est sortita. Modum vero impeccabilitatis reducere videntur ad ablationē seu extinctionē fomitis. Unde btūs.Tho.di.presenti.q.ij.ar.j.et iij.post recitatiōes opinionum aliorum/dicit:qꝫ fomes in virgine post primam sanctificationē mansit in virgine quātū ad essentiam:sed ita impeditus per gratiā sanctificātē/ ne in peccatū inclinaret:nec a bono retraheret. Contingit enim aliquando habitū ligari ne in actū exire possit:sicut per ebrietatem scientia:vt dicitur.iij. Ethi. In secunda vero sanctificatione essentialiter fomes subtractus est:et ita in secunda sanctificatione et emēdatio et confirmatio in bono cōsummata est fm perfectionē vie:sed in assumptione eiꝰ gloriosa consummata est fm perfectionē patrie. Quod sic patet. In prima sanctificatione inclinatio fomitis ablata fuit remanente eius essentia:In secunda vero extinctus fuit fomes ipse per essentiā:remanentibꝰ adhuc penalitatibꝰ ex peccato causatis:a quibꝰ plene liberata fuit per assumptionis gloriam. Sic in prima sanctificatione collata est gratia ad bonum efficiēter liberū arbitriū inclinans:qꝛ vis nō esset sufficiens ad tollendum flexibilitatē liberi arbitrij in malū:quam etiā homo in primo statu habuit. In secūda sanctificatione/gratia superaddita fuit: que ita potentiā liberi arbitrij impleret:vt in cōtrariū flecti non posset.non quidē tollēdo naturam liberi arbitrij:sed defectū. Sed in tertia exaltatione eius per gratiā perfectā in gloriā trāseuntē fini coniuncta est:ex quo perfecta immobilitas causatur. hec Tho. Satis concordat sanctus Bonauen.dist.presenti. Unde tales ponit sanctificationis gradus. In prima sanctificatione per gratiam fomitē reprimētē/data est ei potestas omne mortale vitandi:data etiā est ei potestas vitādi frequētiam venialiū:data nihilominus facultas omne peccatū vniuersaliter vitandi:nō tantū particulariter. Et in his tribus patent tres gradus sanctificationum:scꝫ Joānis baptiste/Hieremie/et Marie:nam prima conditio cōuenit Hieremie:secunda Joanni baptiste. Similiter hoc triplex genus sanctificationis cōuenit virgini Marie:que plus accessit ad filij puritatem per vie meritū. Sed cū sanctū sanctorum gestauit in vtero suo:tūc sanctificata fuit cōformiter suo filio:vt etiā impossibilis esset ad peccandum:vt sicut impossibile fuit qꝫ carnis eius integritas violaretur:sic impossibile esset vt mētis eius sanctitas aliqua macula tangeretur. Ad cuius testimoniū valet quod quidam Judei asserūt:hoc mirū fuisse in virgine:qꝫ cū esset pulcherrima mulierū:nunqꝫ tū a viro fuerat concupita. ¶ Cōcordat etiam Alex. parte.iij.q.ix.quem prefati sancti doctores imitantur: nam ponens quinqꝫ statꝰ liberi arbitrij:quorū quintus est cum necessitate ad nō peccandum:qui fuit in beata virgine per gratiam sanctificatiōis vltime/que fuit per plenitudinē gratie:potentiam liberi arbitrij necessitantis ad nō peccādū:et post illā sanctificationē non habuit potentiā ad peccandū. Subdit etiā/ qꝫ nō posse peccare non solum pertinet ad statū glorie:sed etiam ad statū perfecte gratie sicut est in sancto homine perseuerante in bono:qui nō habet potentiam peccādi in vltimo instanti:tū nondū est in statu glorie:sed est in statu plene gratie:qꝛ perseuerantia finalis est status plene gratie. hec Alex. Sed licet fomes penitus extinctus sit in virgine in prima vel secūda sanctificatione:nō tū videtur ex hoc argui posse impeccabilitas in virgine:quia adhuc manet vertibilitas lib.ar. Sicut enim in statu innocentie protoplastus Adam non habuit fomitem:et tamen per arbitrij libertatem peccauit. Sic etiā plenitudo gratie non videtur sufficere ad impeccabilitatē: quia quantūcūqꝫ gratia fuerit incensa:pōt quidē fortiter ad nō peccandum potētiā inclinare:nō tū necessitare. Nā habitus nō necessitat potentiā:qꝛ nō habitꝰ potentia:sed potētia vtitur habitu. Ideo pōt dici de

Nota.2.

Olim oblatiōes:sacrificia decime.circūcisio fuerūt remedia contra originale sicut nūc baptismus.

Cōclo.1. P

Conclo.2.

Conclo.3.

Arti.3. dub.1. E An virgo beata fuit impeccabilis.

Sanctificationis gradus ex sancto Bonauētura.

Mirū id in vgine fuit. Judeis etiā asserētibꝰ qꝫ cū sit pulcherrima mulierū cēt: nūqꝫ tū a viro fuerat ↄcupita.

cōfirmatiōe virginis aliquo modo sicut dictū est in .ij. distin .vij. de cōfirmatione angelorū: q̄ cōfirmata est in bono/sic q̄ nō potuit peccare peccato commissionis: q: de⁹ disposuit nō concurrere ad quēcūq̄ actum inordinatū: deo ergo nō cōcurrēte/nullus talis committi poterat. Sʒ de peccato cōmissionis est maior difficultas: q: non videt stare cū li. ar. contradictorie: quin potuit ab omni actu bono et meritorio cessare et non elicere. etiā tūc cū tenebat elicere. Nam quocūq̄ obiecto volūtati eius presentato libera fuit contradictorie ad eliciendū circa illud actum vel nō eliciendum. Alioquin si nō potuisset nō elicere actū bonū: eliciendo non meruisset: q: nō habuisset actū illum in sua potestate: quod tñ requiritur ad meritū: potuit ergo non elicere cum debuit: ꝛ ita potuit peccare. ¶ Ad hanc replicam diuersas tangit Ockam respōsiones. q. ij. ꝛ iij. Una' q̄ potuit cessare ab omni actu meritorio: etiaʒ quando tenebatur eū elicere: quia omnis actus voluntatis elicitus est in sua potestate. Sed si aliqñ cessare voluisset: deus statim concurrisset vt causa totalis ad causandū illum actum: nec ipsa peccaret peccato omissionis. Ueruʒ per illum actū totaliter a deo causatū virgo non meruisset: q: talis actus nō fuisset eius' effectiue: quod tñ requiritur ad actum meritoriū. cauisset tñ peccatū omissionis: quia habuisset in se actū debitū respectu obiecti present ati: lʒ nō a se elicitū. Ut si quis pro certo tempore tenet videre obiectū aliqđ: ꝛ deus causaret in eo visionem illius obiecti tanq̄ causa talis per quam ille videret obiectū: non peccaret peccato omissionis. Sed diceres: ponamus q̄ pro certo tempore teneatur elicere actū meritoriū: ꝛ eum voluntarie conseruare ꝛ cōseruetur: iā peccat si non elicit aut elicitū non cōseruat: licet talis actus immediate ꝛ totaliter causetur a deo: quia omittit ad quod tenetur. Posset hic dici q̄ deus sic ordinauit/q̄ nō esset obligata ad aliquem actū meritoriū eliciendū simpliciter: sed per actū talem tendendū in obiectū: siue a se elicitum. siue in ea a deo creatū: ꝛ ideo si nō eliceret: deus illum actū in volūtate eius crearet per quē inexistentem non posset non tēdere in obiectū: licet sic tendendo non mereretur: ꝛ si hoc verū est soluta est difficultas. ¶ Si diceres: tunc beata virgo per totaʒ vitam suā nō mereretur: sicut nō demereret. Respondetur negando illam consequentiā: q: potuit elicere actum bonum ꝛ propter finem debitū: ꝛ illo mereretur licet nō mereretur si talē actū bonū deus in ea' tāq̄ totalis causa causaret. Omittendo autem actū meritorium nō demereretur: dū tñ haberet in se actū bonum quo tēderet in finē: licet a solo deo creatū: et ita videtur planior respōsio: licet alie possent inueniri.

Quō cū impeccabilitate virginis stat potētia merendi?

G

Que differētia inter cōfirmationē virginis in via ꝛ beatorū i patria?

¶ Si queris: est ne differentia aliqua inter cōfirmationē virginis in via: ꝛ confirmationē beatorū in patria. Respondetur q̄ sic: naʒ beati in hoc confirmati sunt: quia habent in se actū beatificum perpetue a deo creatum ꝛ cōseruatū: quod tactū est in. ij. dis. vij. qui repugnat omni peccato commissionis ꝛ omissionis a quo beati nūq̄ cessare possunt: deo illū actum in eis conseruāte: ꝛ per hoc nō possunt peccare: sʒ in nullo viatore est talis actus: nec alius quicūq̄ perpetuus: q: nullus viator: nec etiam beata virgo fuit semper in actu diuine cōtēplationis: vt dicit Hugo in li. de triplici holocausto. Non em̄ semper fuit in actuali vsu rationis/tempore somni. Sʒ cōfirmatio vie in hoc cōsistit: vt dictū est: q: de⁹ cōcurrit secū ad opera meritoria que libere vult elicere et nunq̄ ad opera mala: ꝛ supplet negligētiā: si omitteret opera bona debita. ꝛ sic beatissima virgo Maria confirmata fuit in via: ita q̄ mereri potuit: ꝛ nullo modo peccare assistente modis predictis gratia diuina. i. gratuita dei volūtate eam peccare nō pmittēte. ¶ Dubitat scđo: quō aut quare christus seu natura humana in xpo nō contraxit originale. Rñdet breuiter fm Sco. dist. presenti. q. ij. Ideo q: nō fuit filius natura-

Dub. 2.

H

Quō natura humana

lis Ade: ꝛ ideo nō erat debitor institie originalis. Acceperūt em̄ illi soli iustitiam originalē in Adā/q̄ ab eo erāt descensuri fm rationē seminalē: hoc est respectu quoruʒ Adā habuit rationē patris naturalis fm naturalē ppagationē: vnde si christ⁹ fuisset purus homo ꝛ nō de⁹: miraculose tñ natus de virgine: nunq̄ cōtraxisset originale. Ista est sententia beati Ansel. in de cōceptu virginali: vbi vult q̄ innocētie christi duplex ratio posset poni scʒ sanctificatio virginis matris: ꝛ miraculosa formatio corpis/ qđ non est formatum lege cōmunis propagationis. Utraq̄ causa sufficit vt Christus innocens natus fuerit.

I christō nō cōtraxit originale.

I

Distinctio. iiij.

Sit de conditione nature assūpte. In hac dist. iiij. agit de assumptiōis cā efficiēte. Cōtinet antē snia text⁹ i his trib⁹ cōclusiōib⁹. ¶ Prima. Incarnatiōis op⁹ nō iō attribuit spirituisancto: q̄ ipse eā fecerit sine patre ꝛ filio: sʒ q: charitas est spūssanctus ꝛ ineffabili charitate operatione totius trinitatis verbum factum est homo. ¶ Scđa. Christus Marie virginis non spūssancti filius de vtrinsq̄ substātia tamē nat⁹/catholice est dicendus. ¶ Tertia. Apl's christū ex semine. Dauid asserēs nō natū sed factū: per carnē de virginis carne ex semine. Dauid genite potestate formatam/mirabiliter ꝛ assumptā innuit esse incarnatum. Has conclusiones magister sniaꝝ auct. roborat ꝛ cōfirmat.

A Articu. 1. Nota. 1.

Nota. 2.

Questio vnica.

Irca hāc distinctionē queritur. Utrum btā virgo Maria dei ꝛ hoīs christi fuit mater va. ¶ Premissis notabilibus pro articulo prio: subiungentur conclusiones pro secundo: ꝛ mouebuntur dubia pro tertio. ¶ Quantum ad primū supponenda sunt illa que breuiter dicta sunt dis. ij. de instātanea formatione corpis Christi. ꝛ considerandis in ea: que oīa faciunt ad intellectū hui⁹ questionis. ¶ Scđo notandū q̄ ad inuestigandum an virgo Maria fuerit va mater Christi fm hūanitatē/nosse oportet qđ requiratur ad rōnem vere maternitatis naturalis: et quomodo se habeat mater naturalis respectu plis ex ea generande. Ubi due sunt opi. phoꝝ: dicunt qđā q̄ mater respectu plis se hʒ tantum passiue: ministrando materiā ꝛ nhil agēdo ad forme substantialis eductionē. In semine antem pris tantū est vis eductiua forme substantialis plis. Allegant ad hoc phm. xv. aialiū cōparantē virtutē in semine patris arti: ꝛ materiā ministratam a mre ligno: de quo artifex facit scānum. Ait em̄ phs Uir dat aiam formā ꝛ principiū motus: femina dat corpus ꝛ materiam: sicut accidit in lacte coagulato: q̄ corp⁹ exit ex lacte: ꝛ coagulatio ex coagulo. et post pauca subdit. Manifestum est q̄ mas est operans ꝛ femina patiens: sicut erit scānum ex carpētario ꝛ ligno. ¶ Et in proposito idē pbat specialiter de beata virgine: q: virtus finita agit in tpe: ꝛ nō pōt agere in instanti: sed corpus christi formatū fuit in vtero virginis in instāti. ergo ꝛc. ¶ Preterea nisi sic: tunc christus descēdisset de Adam fm rōnē seminalē: q: creatura non inducit formam substātialem/nisi per virtutem seminalē: ergo si beata virgo egisset ad inductionē forme substātialis fm rationem seminalē egisset. Cōsequēs est cōtra beatum Aug. super Gen. vbi dicit christū nō descēdisse de parētibus secundū rōnē seminalē. ¶ Sed illa opinio doc. nonꝝ placet: lʒ adhuc diuersimode loquuntur: quā actione habeat mater respectu prolis: tñ quantum hic sufficit: tenet hic sctūs Bonanē. Scotus et Ockam. q. iij. ꝛ Oyta. q. j. ar. j. q̄ mater aliquando se habet actiue respectu prolis generande sicut causa actiua partialis cum patre: que cum matre integrant vnā causam totalē.

Opi. prima q̄ i generatione plis mater se hʒ pur̄ passiue

Opinio 2.

B

Tum quia formas eiusdē speciei sequunt potentie naturales eiusdē rationis. Mas ⁊ femina sunt eiusdem speciei. x. Metaphy. Item in generatione vniuoca forma substātialis inducēs formā: ⁊ forma inducta sunt eiusdē rationis. Cū ergo in generatione prolis nō sit alia forma substātialis cū forma inducta nisi forma matris: quia in inductiōe forme substantialis prolis pater nullā hȝ actionē cū pro tunc pater pōt nō esse: ergo forma matris habet se actiue. ¶ Preterea: pater nō est appropriat⁹ passo: immo nō plus facit ꝙ̄ vnus ignis in tertio igne generato: puta si ignis generaret aliū ignē: ⁊ secūdus tertiū: sic pater nō pl⁹ facit nisi ꝙ descēdit de se semē: ⁊ postea semē est causa actiua. Et ideo videt̄ ꝙ mater quātū ad inductionē forme prolis/ habeat se actiue vt sit generatio vniuoca. Preterea: potētia vegetatiua est potētia actiua. ij. de aīa: ergo cū opus prolificādi sit potētie vegetatiue: sequitur ꝙ potētia vegetatiua in virgine actiue se habuerit: nisi diceretur ꝙ in nutritione ⁊ augmētatione habeat se actiue: nō aūt in generatione sibi similis in muliere. Sed tunc vegetatiua in viro ⁊ muliere haberēt se vt actiua ⁊ passiua: ⁊ ita essent oīno alterius rationis. Item proles qñqȝ assimilatur matri. Assimilatio aūt fit a causa actiua: que intēdit assimilare sibi passum: ergo mater habet aliquā actiuitatē respectu prolis. ¶ Preterea si mater nō haberet se aliter ad ꝓlis formationē/ ꝙ̄ sicut vas vel locus cōueniens generationi prolis: de cuius aliquo vt de materia generaret̄ proles: nō plus attribueret̄ matri ꝙ̄ terre in generatione minere si de aliquo eius generaret̄ minera: immo nec plusꝙ̄ homini respectu generationis vermis qui in eo generatur ex aliquo humore putrefacto in loco conuenienti generatiōi sue: ⁊ ita nihil deficeret: quin esset mater illius vermis: nisi ꝙ nō esset eiusdem speciei. Sed hoc nō tollit ratiōnē maternitatis si equus dicitur pater muli ⁊ asina mater. Ista opinio respondet ad ratiōnē prioris opinionis. ¶ Ad primā dicit̄

Solutio rationis. i.

que est philosophi. xv. animaliū: ꝙ philosoph⁹ vult ꝙ virtus seminis paterni habet principalitatem in agendo respectu virtutis seminis materni: nō vult simpliciter negare actiuitatē: cū ꝑm eum ⁊ oēs philosophos potētia vegetatiua sit actiua respectu oīm suarum operationū. Est etiam in hoc similitudo ad artem ⁊ lignū: quia mater ministrat pene totā materiam corpori prolis ⁊ nō pater: habet ergo in ministrando materiā se pater vt ars: ⁊ mater vt lignum respectu scāni producendi.

Ad secūdā.

¶ Ad secundā cū dicit̄: ꝙ virtus finita non agit in instanti. Dicendū ꝙ qñqȝ effectus potest ꝑduci in instāti: puta qñ potest produci totus simul: ⁊ sic virtus finita agit in instanti sicut in tempore. Nam ⁊ ꝑm philosophū visio fit in instāti: ⁊ si lux aliqua in instāti ꝑduceret̄: in eodem instāti naturaliter ꝑduceret lumē.

Ad tertiā.

¶ Ad tertiā de ratione seminali patebit infra in dubijs.

Responsio vera. C

¶ Dicit̄ ergo ꝑm hanc opinionē ꝙ in matre est potētia actiua respectu corporis prolis ipsum nutriendo/ fouendo/ augmētando: etiā respectu forme substātialis specinoce naturaliter educte: verū respectu illius forme potētia actiua matris est subordinata virtuti actiue seminis patris: qua agēte/ inferior necessario cooperatur: quia est causa naturalis. Et dico: notāter respectu forme naturaliter educte: propter aīam intellectiuā respectu cui⁹ nulla creatura habet vim actiuā: quia solū a deo infundēdo creatur/ ⁊ creando infunditur: vt dictum est in secundo. Sed in generatione hoīs/ virtus actiua patris ⁊ matris agit ad organizationē corporis ⁊ ꝑductionē formarū substātialiū preuiarū aīe intellectiue: vt corporeitas sensualitatis/ si ponunt̄: aut formarū accidentaliū si ille forme substātiales nō ponunt̄: ad omnia enim ibi ꝑducta (sunt substātie vel accidētia) agunt vsqȝ ad vltimā formā que est aīa intellectiua. Et ita ad ratiōnē maternitatis requirit̄ ⁊ sufficiūt quatuor scȝ ministrare

Qđ nec pater/ nec mater hȝ actiuitatē respectu aīe intellectiue.

Quatuor requirūt̄ vbi est vera filiatiua ꝑductio.

materiā corpori prolis. Secundū actiue concurrere ad productionē prolis: quātū ad formā vltimā eductam de potentia materie: Tertiū: prolem productā in vtero cōseruare. Quartū: ipsam prolē vsqȝ ad quātitatem certā: ⁊ tempus partus nutrire aut augmētare. Istud clarius habet Henricus de Oyta articulo primo. q. vnice. cum inquit. Ubi est vera filiatiua productio quatuor requirunt̄: materie preparatio: carnis organizatio ⁊ formatio: localis conseruatio: concepte prolis nutritio. Hinc concludit virginem gloriosam quo ad Iesu conceptionem ⁊ corporalem augmentationem vsqȝ ad natiuitatē ex vtero se habuisse actiue in materie preparatione: locali conseruatione: ⁊ naturali nutritione. Et licet potuit coegisse spiritusancto etiam ad corporis formationē: hoc tū nō fuit necesse: sed spiritussanct⁹ potuit solus omnia illa in instanti agere. Preterea: nō est necesse ad veram productionē filiatiuā Christi/ matrē concurrere ad corporis formationē actiue: alia em̄ sufficiunt. hec ille. Tho. de Argētina quē pro parte seqt̄ Oyta/ ponit ꝙ virgo gloriosa habuit se actiue quantum ad primū/ tertiū/ ⁊ quartū: sed nō quo ad secundum. vide ibi dist. presenti: sed rationes eius soluit Oyta. ¶ Quantū ad secūdū articulū hec est cōclusio prima. Beatissima virgo maria fuit vera mater dei/ Christi ⁊ verbi/ ꝑm naturā hoīs assumpti. Ista conclusio est necessitatis fidei: nam Maria est vera mater eius qđ ex ipsa natum est/ incarnatum/ ⁊ ex eius substātia homo factū. Talis est christus deus ⁊ verbum. igitur. Minor probat̄ ex symbolis. Consequētia cum maiore nota est. Item Jo. xix. Stetit iuxta crucē Iesu mater eius. Item Mat. ij. Accipe puerū ⁊ matrē eius: ⁊ similia multa. Item Dam̄. Dei genitricem vere sanctā virginē predicamus. Sicut enim deus vere ex ipsa genitus est: ita ipsa vere dei genitrix dicitur. Deum enim aimus ex ipsa genitū: non vt deitate verbi ex ipsa principium accipiēte: sed dei verbo ex ipso incarnato ⁊ genito. Non enim hoiem nudū genuit sancta virgo: sed deū: verbū: non nudū sed incarnatū. Genuit em̄ suppositū. nam ꝑm eūdē/ generatio hypostasis est: sȝ nō est ibi supposiū nisi verbū deus qđ est christus: verū illud genuit nō ꝑm naturā diuinā: sed ꝑm naturā humanā que est natura hoīs assumpti. Ex hac auctoritate patet cōclusio quātū ad oēs sui partes. Sed dicit Dam̄. vbi supra lib. iij. c. xij. Christotocon. i. genitricē christi/ nequaqȝ dico beatā virginē: ergo nō debet dici mater Christi. Respondetur cum Tho. de Argen. ⁊ Oyta ꝙ Dam̄. loquitur contra Nestoriū hereticum: qui sub illo vocabulo christotocon/ voluit negare eam esse matrem dei. Posuit nāqȝ Christū purū esse hoiem. vnde eam dicit Theoforon. i. christū ferentē: nō aūt deū. Non ergo negare voluit virginē esse matrē christi: sed in hoie in quo hereticus venenū abscondit: noluit cōmunicare: prout clare in textu causam dicti ostēdit: eam quoqȝ manifeste dei genitricē confitetur. Posset etiā hec conclusio probari quoad eius primā partē: quia oīs ratio maternitatis perfecte in ea locū habuit. Ministrauit enim materiā proli: coegit ad corporis formationē: localiter cōseruauit ⁊ nutriuit ⁊c. ¶ Secūda cōclusio. Marie verius cōuenit maternitatis ratio respectu filij sui/ ꝙ̄ cuicūqȝ matri prolem ꝑm cōem nature cursuȝ generāti. Probat̄: quia ratio maternitatis cōsistit in ministratione materie corporis prolis: ⁊ in cooperatione ad formationē corporis/ organizationem ⁊ forme inductionē: ac formati corporis nutritionē ⁊ augmentationē: ⁊ ꝙ virūqȝ ministrās ⁊ productū sint viuētia vita sensitiua eiusdē speciei: materiā aūtē virgo Maria sola ministrauit. De nulla enim alia materia ꝙ̄ de corpore aut sanguine virginis collecto est substātia materialis corporis Christi: qđ in sola virgine inuenit̄. Nam in ceteris matrib⁹ etiā cōcurrit semē patris: qđ est extrinsecuȝ substātie matris: ⁊ ideo corpus Christi de sola

Articu. ij. Conclu. i. D

Qđ virgo Maria sit vera mater dei.

† Scribitur etiā Mat. j. Cū esset desponsata mater Iesu. Et Luce. j. Qđ ex te nascet̄ sanctū vocabit̄ fili⁹ dei. Et ecclesia canit. Uirgo dei genitrix quē totus non capit orbis in tua se clausit viscera factus homo. Quo sensu Damascenus neget Mariā esse matrē christi.

Conclu. ij. E

Ratio maternitatis. veri⁹ cōuenit Marie/ ꝙ̄ cuicunqȝ alij matri.

matre:⁊ nō aliquo sumpto ex patre formatū est. Fuit ergo ex hac parte veri⁹ mater christi ꝙ quecūqȝ alia mater sui filii naturalis. Ipsa etiam quo ad virtutē actiuā cooperata est ꝓductioni prolis/plus ceteris matribus:quia in ceteris est tantū virt⁹ naturalis. In virgine aūt fuit virtus actiua naturalis ⁊ supernaturalis: ꝙ in ea fuerit virtus naturalis ad generationē ꝓlis sicut in aliis mulierib⁹:patet:quia non fuit sterilis:sed naturaliter fecūda:quia ex virili cōmixtione potuisset generare. Fuit eñ perfecta in naturalibus sine aliquo vitio nature. Sterilitas autē vitiū est nature. Habuit ⁊ virtutē supernaturalē eā ad diuine prolis generationē disponentē. Nam ſm Dam. ⁊ allegat magister dist.iij.huius. Spūssanct⁹ dedit ei virtutē susceptiuā simul ⁊ generatiuā:copulat hic virtuti susceptiue generatiuā:quia vnam scʒ susceptiuā dedit ei:nō miraculose sed naturaliter:qꝛ naturaliter fecūda fuit potēs prolē suscipere:sed generatiuā sine virili admixtione dedit supernaturalr̄ ⁊ miraculose:quia potentia actiua cause inferioris/causa superiore non agente/est causa remota:ita ꝙ nunqȝ est causa propinqua ad effectū nisi causa superiore agente. Scdm cōem autē nature ordinē vis actiua matris inferior est ⁊ subordinata vi actiue patris:⁊ a patre cōfertur potētia propinqua ad generandū. Hec aūt potētia propinqua nō est collata a patre naturali:sed immediate a spiritusancto habente vim principalis cause agētis. Sic ergo spiritussanctus dedit ei vim generatiuā:hoc est potētiā ꝓpinquā ſm illā vim naturalē remotā:qua erat naturaliter fecūda. Unde quia in generatione naturali primo precedit motus localis materie corporis generandi prolis ad locū generationi conuenientem: hinc sequitur figuratio/condensatio/⁊ organizatio: que etiā nō fiunt sine locali motu. Non eñ fit mutatio talis sine motu locali:⁊ in vltimo instanti illius alterationis, quo corpus illud est dispositū ad suscipiendū formā vitalē specinocā/educit̄ forma ipsa/si nō preuenit̄:puta cū fuerit aīa intellectiua. In proposito oīa illa facta sunt in instanti. Unde subito in eodē instāti cōsensus virginis dicentis. Ecce ancilla ⁊c. spūssanct⁹ collegit guttulas sanguinis in corpore virginis dispersas ad matricē. In eodē instāti cōdēsauit:figurauit in corpusculū:organizatū animauit ⁊ verbo vniuit. ¶ Ad oēs illas operationes preterqȝ ad animationē aīa intellectiua ⁊ vnionem verbi:etiā ſm quosdā preter ꝙ ad mutationē localē cooperata est vis generatiua virginis etiā in instāti. Qđ probat̄:quia omnis vis actiua habēs virtutē respectu alicui⁹ effect⁹:⁊ nō preuenta ab aliquo causante totaliter illū effectū:in eodē instāti quo producitur:agere potest ad eius productionem:talis vis actiua fuit in Maria:igitur. Cōsequētia nota. Maior probatur:quia si non ageret in instanti maxime ex eo:quia agit per media quorū vnū succedit alteri propter ordinē agendi institutū. Sed hoc nō impedit:quia spūssanctus qui ordinē agēdi instituit. libere instituit:⁊ mutare potest. Et que ſm ordinē institutum sibi succederent:potest simul inducere:⁊ per hoc potest sibi vis creata cooperari:sicut eniȝ posito certo medio ad certā formā inducendā statim inducitur forma illa sine medio tpis:qꝛ posita causa sufficiente/ponit̄ effectus etiā per causas naturales:ita si subito producit̄ primū mediū.i. forma preuia sit accidētalis vel substātialis:ponitur secūda ⁊ tertia hoc est simul condensatio, figuratio/organizatio et forme specinoce inductio. In proposito aūt spiritussanctus hunc successionis ordinē mutauit:⁊ virgine secū agente oīa illa in instāti formauit:ex quo enim spūssanctus ⁊ virgo fuerūt agēs totale perfectius ꝙ naturalis pater ⁊ mater non indiguerūt his mediis successiuis. Minor rationis ꝓbata est in ratione opinionis secūde. Ex quo ptꝫ ꝙ per virtutē supernaturalē virgo Maria perfecti⁹ operabat̄ ad formationē corporis christi ꝙ alia mater naturalis ad prolem suā:quare verius ꝯuenit Marie maternitatis ratio/ꝙ cuicūqȝ alteri matri respectu prolis sue. ¶ Tertia cōclusio. Intemerata dei genitrix Maria mater christi est naturalis:simul ⁊ miraculosa. Probatur:quia potētia generādi in ea fuit naturalis:qꝛ naturaliter fecūda:qua actuata per spiritū sanctū actiuitatē paterni seminis supplentem naturaliter cooperata est ad corporis formationē. Sicut si oculo ceco superna turaliter dareť potētia vidēdi:iam data potētia per illā videret naturaliter:ita data virgini potētia generādi per spiritūsanctū:iam ilico operata est naturaliter ad supradictas operationes:nō min⁹ immo perfectius/ꝙ si data fuisset sibi ex actuatione per vim seminis patris. Ex hac parte dicit̄:et est mater naturalis. Est ⁊ miraculosa ſm Ansel. in de cōceptu virginali.c.xi. et hoc quantū ad modū reducēdi potentiā naturalē Marie ad actum:nō per causam determinatā scʒ per vim actiuā patris naturalis. Fuit ⁊ miraculosa quantū ad modū producendi:qui erat omnino subitus:qualis nō est processus naturalis in generatione hominis. Fuit quoqȝ naturalis inquantū ministrabat humorē sufficientē de naturali sua substātia ad conceptū:sed fuit super naturā inquantū sola ministrabat:quātū alia mater cōmixta viro:vt dicit sanctus Bonauen.† ¶ Quantū ad tertium articulū. Dubitat̄ primo circa primā conclusionē. Ex quo conclusio loquit̄ primo cum specificatione. Maria est vera mater dei ſm naturā assumptam. Unde concedendū sit simpliciter sine specificatione. Maria est mater dei siue christi. Et arguit̄ ꝙ nec concedendū sit cum specificatione nec simpliciter. Primū probat̄:quia Maria est virgo intacta et perpetua:ergo non est mater. vltra: ergo nec mater christi ſm humanitatem. Ultima cōsequentia nota. Prima ꝓbatur: quia virginitas ⁊ maternitas opponunt̄:ergo nō possunt inesse eidē ſm idem. ¶ Item christi ſm humanitatem nullus est pater:ergo nec mater. Tenet ꝯña:quia pater ⁊ mater sunt correlatiua:et posito vno relatiuorū/ponitur ⁊ reliquū:sunt enim simul natura. ¶ Tertio/Maria non est mater humanitatis christi:igitur nec est mater christi ſm humanitatē. Tenet ꝯña:quia ꝓpter qđ vnūquodqȝ tale ⁊ ipsum magis:ergo a cōtrario sensu si id qđ magis inesse videt̄ nō inest:neqȝ inest illud qđ minus. Item bene sequit̄:albū nō dicitur de dentibus:ergo nec de hoīe ſm dentes. ¶ Scdm ꝙ nō est simpliciter dicēda mater dei nec christi:probat̄:⁊ ne multiplicētur verba:me exponēdo/dico ꝙ idem volo intelligi: siue dicam dei: siue christi: siue verbi:satis ergo est quodcūqȝ ex illis ponatur. Primo sic:filiatio respicit hypostasim:sed in christo est tantū vna hypostasis eterna:ſm quā christus nō est a beata virgine:igitur nō est filius eius: per ꝯñs nec ipsa mater eius. Secūdo oēs tres persone sunt vnus deus:ergo si est mater dei:est mater trium personarū diuinarū:⁊ ita mater patris ⁊ spiritussancti. Tertio sic deus nō est genitus ex Maria temporaliter:ergo nō est mater dei. Cōseqnētia patet:quia nō est mater dei ſm generationē eternā:ergo si non ſm generationē temporalē nullo modo erit mater dei. Antecedēs probat̄:quia nullum eternū est tēporaliter genitum: deus est eternus:ergo non est tēporaliter genitus. Item quarto. Quod generatur tēporaliter recipit esse simpliciter post nō esse: deus nō recipit esse post nō esse:igitur. Cōsequētia nota cum minore:quia deus semper est: nunqȝ nō est:igitur nō recipit esse post nō esse. Maior probatur:quia in hoc distinguitur generatio ab alteratione. Item quinto. In christo est tm̄ vnū esse quod cōsequit̄ filiatio/scʒ esse suppositale:⁊ illud nō est receptū nec genitū ex virgine:quia fuit ab eterno ex patre:ergo christus qui est suppositū nō est filius virginis. Antecedēs patet:quia filiatio solum denominat suppositū:vt supra patuit:alioquin in christo essent

Cōclo.3. F Maria fuit mater christi naturalis et miraculosa.

Articu.3. Dubium.1. G †Virgo fuit mater naturalis christi pro quanto fecit aliqua que alie mulieres naturaliter facere solēt suis fetib⁹: sʒ cū in ipsa cōceptione aliq erāt transcēdentia humanos limites/ipsa fuit mater miraculosa.

essent plures filij ſm plura esse in eo. Quod autem
sic sit tantū vnū esse suppositale ptz: quia tantū vna
persona seu suppositū est Christus. Preterea sexto
Maria non est mr̄ deitatis: igit̄ nec dei. Tenet ꝯn̄a
quia idē oibꝰ modis est deꝰ ⁊ deitas. Antecedēs ꝓba
tur: q2 si esset mr̄ deitatis eadē rōne esset mr̄ patris ⁊
spūssancti sicut et filij: q2 ita deitas est pr̄ ⁊ spūssan-
ctus sicut filiꝰ. ¶ Pro illorum et dubij solutione / no
tandū est ꝙ generatio ⁊ alteratio in hoc differunt
quantū hic sufficit: q2 per generationē alicui acqri-
tur esse simpliciter. i. esse substātiale tanꝗ terminus
illius mutationis. Sz per alterationē cōicatur ali-
cui esse ſm qd̄. i. esse accidētale: sicut ergo ad hoc ꝙ
ꝙ aliqd alteret̄ / nō opz ꝙ ipsuz de nouo fit / postꝗ
nō fuit: sed sufficit ꝙ recipiat de nouo aliqꝺ accidēs
quod prius non habuerit: sic de per se ratione gene
rationis / non est ꝙ illud ꝙ generatur de nouo in-
cipiat esse postꝗ non fuit: sed sufficit ꝙ de nouo re-
cipiat aliqꝺ esse simpliciter. i. aliquā substātiā quaz
prius nō habuit. Recipiat inquā tanꝗ suū partem
essentialē vel tanꝗ naturam in qua subsistit: quod
dicit̄ ꝓpter materiā que non generat̄ ꝓprie licet in
cipiat hr̄e nouā formā: q2 forma nō eiꝰ pars essen-
tialis: nec materia subsistit in ea tanꝗ suppositum
sitū in materia. Et ꝯuis naturaliter quicquid nouā
recipit substātiā tanꝗ partem sui essentialē: vel tā-
ꝗ naturam in qua subsistit: etiā simplr̄ incipit esse
post non esse (siquidē solū cōpositū incipit habere
substantiā tanꝗ partem essentialē ⁊ illud nō potest
esse sine sua parte essentiali: nec suppositū sine natu
ra in qua subsistit) non tn̄ hoc est de rōne generatio-
nis. Unde si suppositū manens in sua specie posset
assumere aliam formam specificā: suppositū illud
generaretur: licet prius fuisset: immo toties de nouo
generaretur: quoties posset nouam formā substan-
tialē recipere. Qꝺ vero dicit̄ idem non posse bis ge-
nerari: verū est naturaliter: et ſm idem. ¶ Scđo ad
uertendum ꝙ non est idem generari aut nasci ex
vna: et esse filiū ex parte altera / etiam in eadē specie
viuentium vita sensitiua. Nam hec noīa / filius pa-
ter / mater / duntaxat denoīant supposita. Nā nō sup
ponunt nisi pro supposito ⁊ cōnotant generationez
actiuā vel passiuā cū sexus discretione ⁊c. Generari
aūt ⁊ nasci denomināt quodcūꝗ ꝓductuz per gene-
rationē aut natiuitatē: siue sit suppositū / siue natu-
ra / siue pars suppositi. Ratio diuersitatis huiꝰ non
est nisi impositio terminorū quā ex cōi vsu loquēdi
colligimus. Non enim admittit loquendi vsus ani
mam prolis esse filiam matris: nec manū aut caput
alioquin mater vna generatione generaret multos
filios aut filias. Cōcedit autē loquendi vsus manū
infantis primo nasci aut generari vel caput. ¶ Ex
illis sequunt̄ aliqua corollaria quibus apparet que
ꝓpositiones in hac materia sunt concedende: ⁊ que
1 negande. ¶ Primum. Licet natura humana in xp̄o
nata est et genita de virgine: nō tn̄ est filia virginis.
Prima pars patet quia ꝓducta est de substantia vir
ginis: ergo ex ea genita siue nata. Scđa pars patet:
q2 natura humana in xp̄o non est suppositū: sed sup
2 positata. ¶ Scđo sequit̄ / ꝙ non oē natū de virgine:
est xp̄s. Patet de natura humana xp̄i: que nata est
3 de virgine: ⁊ tn̄ nō est xp̄s. ¶ Tertio sequitur / ꝙ si ver
bum dimitteret naturā humanā: ⁊ cōseruaret dimis
sam: ipsa esset de nouo filiꝰ virginis sine noua gn̄a-
tione ⁊ natiuitate. Patet: quia dimissa est suppositū
4 genitū a virgine: ergo filiꝰ eiꝰ: tn̄ nō de nouo genitꝰ
¶ Quarto sequit̄: ꝙ in casu premisso maria haberet
plures filios successiue nō simul: et tamen vna gene
ratione natos: quia verbum primo Christum ⁊ post
naturā humanā dimissam: nō aūt simul: q2 verbum
non est filius marie natura hūana dimissa. Nec na
tura hūana est filiꝰ quādiu fuerit a verbo assumpta.
Secūda pars ptz: q2 maria vna generatione genuit
naturā humanā: et suppositūz / cui natura humana

Gn̄atio ⁊ alteratio in ꝗ differunt.

Nota. 2.
Pater / mr̄ / filius / filia sunt noīa suppositorū tm̄: gn̄ari autē ⁊ nasci cōueniūt supposito / ⁊ nature / toti / ⁊ parti.

fuit vnita: hoc aūt erat verbū. Non tn̄ cōcedendū est
ꝙ virgo peperit duos filios: propter appellationem
illorū terminorū peperit et duos filios: qui q2 sunt
cōnotatiui: ⁊ ponuntur a parte eiusdem extremi: im
portant sua formalia simul adiacere: nō aūt fuerunt
duo filij cū peperit. Peperit autē duas res: quarum
quelibet qn̄ꝗ erat filiꝰ eiꝰ. ¶ Quinto sequitur: ꝙ in 5
casu virginis filius aliꝰ a Christo fuit passus: quia
humana natura est passa: que nunc est alius filiꝰ a
Christo. Silr̄ illa esset cōcedenda. Duo filij Marie
pepēderūt in cruce: quia humana natura ⁊ suppo-
situm christi pependerūt in cruce: que fuerunt duo
filij Marie successiue. ¶ Sexto sequitur / ꝙ si verbuz Corol. 6.
nūc dimitteret naturā humanā eamꝗ conseruaret:
veruz esset ꝙ homo. 1488. annorum inciperet esse
naturalis filius Marie: tot enī anni fluxerūt a nati-
uitate Christi vsꝗ ad diē dū hec scribimus. ¶ Sed
forte diceres: in casu illa non est vera: iste homo fuit
genitus ex virgine demonstrando naturā humanā
dimissam: quia illa de presenti nunꝗ fuit vera: ille
homo generat̄ ex virgine. Rn̄detur ꝙ eius de pre-
senti non est illa: ille hō generat̄ / sicut illiꝰ hoc albū
fuit nigrū: illa albū est nigrū: nō est eiꝰ de presenti:
sed illa: hoc est nigrū. Sic in ꝓposito hec de presen-
ti: hoc generat̄ ex virgine: est eius de presenti demō-
strando naturā humanā: et hec fuit vera. Est enim
ly homo concretum sicut ly albū. Et ideo dicendum
est eodē modo de duabus p̄dictis propositionibus.
¶ Sed quid si verbū assumeret naturam dudum ge
nitā ab Adā: vtrū esset filius Adā. Respōdit Oyta ꝙ
non: quia non recepisset humanitatē ab Adam per
generationē ab Adam: sed eam que prius fuisset ge
nita. Uerbum enim nō dicit̄ genitū ꝑ assumptionē
nisi quia natura est genita vnita verbo: ꝙ non est
in casu. Et per hec ad dubium rn̄det̄ / ꝙ hec simpli-
citer sine specificatione vera est. Maria est mater
dei. Patet ex probatione cōclusionū que loquuntur
sine specificatione. Item. Maria est mater alicuius
suppositi: et nō nisi dei: quia nullū aliud suppositū
est genitū a virgine nisi deꝰ. ¶ Si dicis suppositum
humanuz siue hō est genitū aut genitꝰ ab ea. Dico
illud suppositū est suppositū diuinū ⁊ deus. ¶ Ad
rationes ꝓbantes ꝙ nec cū specificatione ꝯcedēdū
sit mariā esse matrē dei. ¶ Ad primā dicit̄ ꝙ virgi-
nitas et maternitas nō opponunt̄: q2 virginitas nō
dicit integritatē corporis et mētis si est virtus mo-
ralis: et maternitas dicit actionem cause inferioris
subordinate cause superiori ad conceptionē prolis:
siue illa superior agat modo nature siue supernatu
raliter: illa aūt non repugnant. ¶ Si dicis: virgini-
tas repugnat partui. Respōdetur verū est naturalr̄:
sed non supernaturaliter in partu fuit speciale mi-
raculum: scilicet penetratio dimensionum: que deo
est possibilis. ¶ Ad secundū dicitur negando conse
quentiam. Ad probationem dicitur ꝙ pater et ma-
ter non sunt correlatiuum: sed correlatiuum patris
est filius viri. Correlatiuum matris proles femine.
¶ Si dicitur pater et mater habent se in generatio-
ne: vt actiuum et passiuum: sed actiuum et passiuū
dicuntur adinuicem correlatiue. Respondetur ad-
misso quod assumitur gratia argumenti. Non se-
quitur ꝙ pater et mater sunt adinuicem correlati-
ua: sicut non sequitur. Zacharias ⁊ Joannes habēt
se vt pater et filius: ⁊ pater et filius sunt correlatiua
ergo Joannes ⁊ Zacharias sunt correlatiua. ¶ Ad
tertiū negetur cōsequentia. Ad probationem de re-
gula philosophi / dicitur ꝙ loquit̄ de existente tali
propter aliud esse tale. Nunc autem Maria non est
mater Christi propter hoc quia est mater humanita
tis Christi: sed quia genuit humanitatē vnitā xp̄o.
Nec filiatio magis inest hūanitati ꝗ xp̄o: immo hu
manitati penitꝰ nō inest: inest dico denominatiue:
q2 non denoīat humanitatē. lz insit humanitati in-
hesiue: si ponitur respectus distinctꝰ ab absolutis.

3
Qꝺ maternitas / ⁊ virginitas nō repugnant quꝗ in partu fuit speciale miraculū scz penetratio dimēsionum.

Filiatio lz inhereat humanitati christi non tn̄ eā denominat: et quare.

Et si arguit̄:bene sequit̄/albū nō dicit̄ de dente ꝛc.
illo concesso ꝙ sequit̄ materialiter:non tñ in ꝯña
formali. Unde hic non sequitur:quia non est simile
qꝛ aliquis dicit̄ albus ꝓpter dentes esse albos:sed
Xp̄s non dicit̄ homo ꝓpter humanitatē esse hoīem
sicut aliqs dicit̄ sciēs ꝫm habitū:non tñ sequit̄:ergo
habit⁹ est sciens. nō eñ dicit̄ sciens ꝓpter habitum
esse scientē:sꝫ ꝓpter habitū sibi inherētē ꝛc. ¶Ad
rōnes ꝓbātes ꝙ non est simpliciter cōcedendū sine
specificatione ꝛc. ¶Ad primum cōcedit̄ qꝺ filiatio
sit hypostasis ex notabili.ij.ꝛ ꝫm illam eternam hy=
postasim est a virgine temporaliter genitus homo
in mūdum.i.hec eterna hypostasis facta est homo:
vt habet sanctus Tho. ¶Ad secundam negetur cō
sequētia:qꝛ deus in antecedēte stat essentialiter: sed
in cōsequente personaliter. Cū eñ maria dicit̄ ma
ter dei/stat ꝑsonaliter ꝓ filio ꝛ nō essentialiter:ita qꝺ
pōt dici singulatim de singulis ꝑsonis prout fides
habet. Ex ꝯsequēti negetur qꝺ est mater patris aut
spūsctī:lꝫ sit mater dei:qꝛ ex vsu loquēdi ecclesie:cū
dicitur maria esse mater dei/restringitur ly deus
per nomē mater ad standū tm̄ pro filio in diuinis:
qꝛ valet:maria genuit deum:gigni vero filio conue
nit:ergo valet/genuit deum filium:vel est mater dei
filij et non patris aut spiritussancti:ita habet fides.
¶Ad tertiam negetur qꝺ deus non est genitus ex
maria. Ad probationem:nullum eternum est geni=
tum. falsa est illa tam in diuinis ꝙ̄ in humanis: li=
cet in diuinis nihil sit tp̄aliter genitum est tamen
aliquid eternaliter genitum. Et qꝛ sequens ratio vi=
detur illam ꝓbare. Ad sequentē cum arguit̄: quod
generatur temporaliter recipit esse simpliciter post
nō esse neget̄ illa sicut iacet:nā ꝫm esse ibi distribui
tur:sed quod tp̄aliter generatur recipit aliquod esse
de nouo:non curando an recipiens vel receptum
vel vtrumqꝫ prius fuerit vel non. Sed in hoc gene=
ratur temporaliter et de nouo:qꝛ de nouo recipit ali
quod esse simplr̄:qꝺ esse receptū pri⁹ non habuit li=
cet prius habuit aliud esse simplr̄:qꝛ ergo in christo
sunt duo esse:diuinum et humanum et vtrumqꝫ est
esse simpliciter. qꝛ esse substātiale recipit esse huma
nū simpliciter post nō esse humanū:licet nō post nō
esse:quia non post nō esse diuinū:ꝛ patet quomodo
distinguit̄ generatio ab alteratiōe. ¶Ad quintum
ꝯcedit̄:qꝺ in Christo est tm̄ vnū eē suppositale: sunt
tñ in eo duo esse simpliciter. Et cū arguit̄: filiatio cō
sequitur esse suppositale verum est consequitur.i.im
portat vel requirit sed nō tm̄ esse suppositale: vnde
filius supponit pro supposito connotando recepisse
esse simpliciter. siue suppositale siue nō per genera=
tionem a parēte. ¶Ad vltimum. Maria non est ma
ter deitatis:cōceditur illa ꝫm predicationem forma
lem:quia deitas nō est formaliter suppositum. Filia=
tio aūt et maternitas cōueniunt tm̄ supposito: licet
non semper ꝫm esse suppositale:licet ꝫm predicatio
nem idēticā videt̄ concedēda. quia maria est mater
verbi quod est idem deitati:ꝛ ita est mater alicuius
quod est deitas. Et cū arguit̄ idem est oībusmodis
deus et deitas/negetur illa/capiēdo deus persona
liter:distinguuntur eñ formaliter. Et qñ arguitur
si esset mater dei esset mater patris:negetur ꝯsequen
tia qꝛ in simili non seqt̄:cōmunicabile est ꝓprietas
deitatis:ergo est ꝓprietas patris. Nec sequitur: fi=
lius habet deitatem patris:ergo habet paternitatē
patris:et tñ idem realiter sunt deitas ꝛ paternitas.
Non ergo cōcedēdū est ꝙ maria sit mater pr̄is aut
spiritussancti etiā ꝫm predicationē idēticā:qꝛ ꝑsone
diuine habent esse suppositalia realiter distincta:lꝫ
eandē essentiā. ¶Ex illo sequitur ꝙ maria est mater
alicuius quod nō genuit. Patet:quia est mater dei=
tatis hypostatice:ꝛ tñ nō cōcedit̄ ꝙ genuit deitatē:
qꝛ verbū genuit non predicat̄ nisi formalr̄. Sicut nō
cōcedit̄ ꝙ essentia diuina generat vel generatur:ꝙ̄=
uis illud quod est diuina essentia generat:scꝫ pater

Nō opꝫ id qꝺ gñat̄ recipe eē simpliciter post nō eē distributionē/ secūdi esse :in christo sunt duo eē/licet tm̄ vnū esse suppositale

ꝛ filius qui est essentia:generatur:quia verbum ge=
nerat et generatur non predicant̄ hypostatice: sed
tm̄ formaliter. ¶Secūdo dubitatur:vtrū spūsanct⁹
vere ꝛ proprie possit dici pater Christi:ꝛ Xp̄s filius
spūsancti:et videt̄ qꝺ sic:quia virgo maria est vere
Christi mater:ergo spūsanctus est vere eius pater.
Cōsequētia ꝓbatur per locum a maiori:qꝛ cum esse
patrē ꝛ matrē cōuenit persone habēti actionem cir=
ca generationem prolis:magis cōuenit principali⁹
agenti ꝙ̄ agēti subordinato:sꝫ spūsanctus fuit prin
cipalius agens in generatiōe humanitatis Christi
ꝙ̄ maria. Suppleuit eñ omnē actiuitatem patris
qui est agens principalius in generatione:ergo ma
gis dꝫ dici pater/ꝙ̄ maria mater. Itē Xp̄s est natus
spūsctī:ergo filius. Consequētia tenet:qꝛ oīs natus
est filius eius cuius est natus. †Antecedēs ꝓbatur
qꝛ Xp̄s est nat⁹ de spūsctō: vt dicitur Mat.j. ergo est
natus spūsancti. Respōdet̄ ad dubium breuiter qꝺ
spūsanctus non potest dici pater Xp̄i:sed nec pater
hūanitatis xp̄i/nisi trāssumptiue: quo mō trinitas
dꝛ pater creatione oīm existentiū:sic posset dici pa=
ter humanitatis quā creauit. Nec solus spūsctūs:
sed et pater:immo ꝛ Xp̄s:qꝛ humanitas Xp̄i a trib⁹
personis eque creata est et producta:non tñ potest
sic dici spūsanctus pater Xp̄i:qꝛ non creauit xp̄m:
non eñ dꝛ Xp̄s creatura vt infra dꝛ: posset tamē sic
dici pater Xp̄i ꝫm humanitatē:lꝫ illa ꝓpositio in vsu
loquēdi non est:ne detur occasio errādi:vt crederet̄
spiritumsanctum de sua substātia genuisse Xp̄i hu
manitatem. Sed capiendo pater ꝓprie/non potest
spiritussanct⁹ dici pater Xp̄i:licet habuit actiuitatē
principalem in formatione humanitatis Xp̄i:qꝛ ad
rōnem patris requirit̄ qꝺ producat aliqꝺ viuens de
sua substātia in eadē specie:nunc autē spūsanctus
non ꝓduxit Xp̄m ꝫm deitatem:sed product⁹ est ab
eo. Scōm humanitatē vero non produxit: eum de sua
substātia qꝛ nihil substātie deitatis.ss. ingressum est
substantiam humanitatis Christi:nec humanitas
Christi est eiusdem speciei cum spūsancto. Hinc ait
Oyta in.q. vnica Non oportet qꝺ etsi virgo glorio=
sa dicatur mater eo ꝙ ei conueniunt oēs cōditiones
vere maternitatis. vt supra: C. patuit : non oportet
ex hoc.ss. dicere patrem:ꝛ item eandē denominatio=
nē habere cū matre seu filio patiente cū ipsi.ss. non
conueniunt oēs cōditiones veri patri hoīs alicui⁹.
Uñ scōm sctm̄ Tho.ss. fecit illas actiones:nō mediā
te semine ex se deciso:qꝺ ad patrem ꝑtinet:sed quasi
artifex operando in materiā exteriorē. Et ꝑ hoc pa=
tet rñsio ad primā rōnem. qꝛ lꝫ spūsctūs fuit princi=
palius agēs in formatione corporis xp̄i:hoc tñ non
sufficit vt dictū est:alioquin esset verus pater cuiusli
bet hoīs:qꝛ in omni actione prima causa principa=
lius agit:ꝛ.ss. ex prima causa simpliciter. ¶Ad secū
dum negetur illa. xp̄s est natus.ss. concedit̄ tamen
qꝺ est natus de.ss. nā in prima capitur noīaliter : qꝛ
mutat regimen participij. sic eñ natus capitur pro
filio. In scd̄a accipitur participaliter:et sic accipit̄
generaliter pro viuente ꝓducto de aliqua materia/
siue viuente/siue non viuēte. Sic dicimus vermes
nasci de cadauere. Sic concedit̄ Xp̄m esse natum de
spūsancto prout dicit circūstantiā cause actiue non
materialis. Non eñ nat⁹ est de.ss. sicut de materia:
sicut nat⁹ est de virgine:sꝫ de.ss. nat⁹ est tāꝙ̄ de opifi
ce siue de causa efficiēte. ¶Tertio dubitat̄. vtrū btā
virgo maria suis meritis dñicā incarnationē impe=
trauit:ꝛ mater dei esse meruit:ꝛ arguit̄ ꝙ sic:naꝫ pa
tres dñi incarnationē meruerunt:ergo multomagis
virgo maria. Consequentia tenet. qꝛ pre omnibus
ipsa inuenit gratiam apud dominū. Luce.j. Antece
dens probatur:quia glossa super illud ps. Fiat mi=
sericordia tua dñe super nos/quēadmoduꝫ sperani
mus in te. dicit. Hic insinuatur ꝓphete desiderium
de incarnatione ꝛ meritum impletionis. ¶Preter=
ea patres meruerunt beatitudinem: ergo et incar=

Dubiū. 2.

† Spūsanctus nō est pr̄ Xp̄i simpliciter nec ꝫm humanitatē. Si quis autē obijceret/ ꝑ illud qꝺ scribit̄ Matt.j. Qꝺ i ea natū est/de spiritusctō est. Et i symbolo dꝛ:Qui cōcept⁹ est de spūsctō. Rñdēdū est illas auctoritates nolle hr̄e ꝙ spūsanct⁹ sit pr̄ xp̄i: sed appropriatū spūsctī maxime insulsit i illa opatione:dꝛ de spūsctō concept⁹. Xp̄s: qꝛ bonitas gr̄a ꝛ dilectio sunt spiritui sctō appropriata : q̄ maxie relucēt in hoc ꝙ fili⁹ dei hūanā carnē assumpsit: secūduꝫ illud Joan. x. sic de⁹ dilexit mundū/ vt filium suuꝫ vnigenituꝫ daret.

Dub. 3.

M

Utrū virgo maria meruit xp̄m incarnari ante patres.

nationem:sine qua beatitudo non confertur: qr quicunqȝ meretur aliquid:meretur etiam omne illud sine quo ipsum haberi nō potest. ¶ Preterea per fidē operantem per dilectionem:qua credimus vitā eternam quam expectamus:meremur eam:ergo patres antiqui qui habebant fidez per dilectionem operātem de incarnatione merebantur:eam ergo multomagis beata virgo. Cui Elizabeth. Beata que credidisti:quia perficientur in te que dicta sunt tibi a domino. Item frequenter canit ecclesia de beata virgine/ꝙ meruit Christum portare. ¶ Pro solutione notandum ꝙ nullum meritum est sine gratia vt patuit in.ij.dist.xxvij. Christus aūt in carne omnibus meruit primā gratiā. Unde Christi incarnatio ⁊ passio est causa gratie in nobis:ṡm illud Jo.j. Gratia ⁊ veritas ꝑ Jesum Christū facta est. Et ideo respectu incarnationis christi nullū esse potuit meritū. Non Christi:quia priusqȝ homo esset/mereri non potuit: quia mereri presupponit esse:non autem mereri potuit nisi inquātum homo sine ṡm naturā humanā: ideo Christū mereri presupponit Christū esse hoiez: non aūt fuit homo ante incarnationem. Nec alius homo potuit mereri incarnationem: quia incarnatio ⁊ passio est causa gratie oībus hoībus:⁊ ita causa meriti:⁊ per ꝯńs nō potest esse ex merito:alioquin meritū precederet causam suā. Uñ dicit Sco.in.iij. dist.ij.q.j.ꝙ in operibus dei non fuit aliquod opus mere gratie/nisi sola incarnatio filij dei. Et licet tempore conceptionis precesserunt aliqua merita bona Marie:tamen nō erant merita absolute respectu incarnationis:sed forte respectu accelerationis:vt impleretur incarnatio preordinata. ¶ Preterea nullus opus inimici acceptatur vt meritum respectu cuiuscunqȝ doni:meritum dico de condigno quod ꝓprie dicitur meritū. Sed totū genus humanū fuit inimicum deo/donec per mediatoris satisfactionem ⁊ meritum reconciliaret. Mediatoris aūt Christi meritū ⁊ satisfactio preuidebatur ab eterno:⁊ acceptate fuerant vt aliquid boni conferret electis in ratione illius satisfactionis anteqȝ exhiberetur: vt eis qui illam precesserūt exhibitā remitteret originale: ⁊ grā cōferretur:per quā mereri possent. Unde manifestū est ꝙ omne meritū hominis presupponit satisfactionem mediatoris vt preuisam vel exhibitam:ideo respectu illius non precesserunt merita reconciliādorum. Hinc dicit beatus Augu. ⁊ allegat magister in textu distin. presenti. Modus iste quo natus est xp̄s de maria sicut filius:⁊ de spūsancto non sicut filius: insinuat nobis gratiam dei/qua humanitas nullis meritis precedentibus in ipso exordio nature sue quo esse cepit verbo dei copularetur in tantā personę vnitatem:vt idē esset filius dei qui filius hois: et filius hois q̄ filius dei:⁊ sic in nature humane susceptione fieret quodāmodo ipsa gratia illi homini naturalis:qua nullū posset admittere peccatū. ¶ Per hec patet responsio ad primā partem dubij/ ꝙ beatissima virgo suis meritis non meruit/nec impetrauit filium dei incarnari:sed in virtute illius vt preuise gratia merendi alia collata est:⁊ in virtute eiusdem ab originali preseruata est. ¶ Sed de secunda parte dubij:vtrum meruit esse mater dei. dicit sctūs Bonauen.q.iiij.huius distinc.ꝙ merito cōgrui meruit concipere filium dei:⁊ ita esse mater dei: qr per suā nimiā puritatē ⁊ humilitatē: immo ⁊ charitatē disposuit se vt esset idonea mater. † Non aūt merito condigni hoc meruit:quia concipere filium dei excedit omne meritū:⁊ erat fundamentū meriti gloriose virginis. ¶ Sed videtur ꝙ ꝓbabiliter sustineri posset/ꝙ beata virgo etiam merito cōdigni meruit esse mater dei ⁊ filium dei concepisse:⁊ hoc per gratiā et opera virtuosa:vnde ⁊ eam ab originali preseruauit vt esset idonea mater dei. Quia ꝓbabile est ꝙ deus pater post virginis sanctificationē/quā non meruit eius bona opera acceptauerit ad hoc:vt de ipsa incarnaretur corpus assumendum a filio. Nec excedit illud meritum humanū sicut excedit ipsa incarnatio: quia maius vel non minus est beatum esse qȝ esse corporalem matrem dei:sicut carnali maternitati videtur dominus pretulisse spiritualem que est ꝑ obedientiam voluntatis dei:vt dixit Mat.xij. Quicunqȝ fecerit voluntatem patris mei qui in celis est:ipse meus frater/soror ⁊ mater est. Maxima autem conformitas voluntatū cum diuina est in beatis. Beatitudinem autem meruit beata virgo de condigno sicut ⁊ ceteri sancti:vt cōiter tenent doctores:ergo et meruit esse mater dei. Nec eam esse matrem dei est causa gratie in se vel in alijs sicut incarnatio ⁊ passio. Nihil ergo videtur impedire quin meruerit esse mater dei. ¶ Per hoc ad rōnes dubij. Ad primam dr ꝙ glos. sic habet. Incarnationē impleri desiderat:vt possit perfectus esse. Unde non dicit patres meruisse incarnationem ṡm impletionem incarnationis: hoc est accelerationē. Non eñ petebāt vt incarnaretur aliquādo qđ ex diuina promissione certū habebant:sed petierunt vt veniret ⁊ incarnationem non differret. Unde est illud Esa. lxiij. Utinā dirūperes celos ⁊ descenderes:vt notū fieret nomē tuū inimicis tuis. ⁊ similia. Et si dr. Orationibus suis aliquid meruerunt: ⁊ non nisi incarnationē dei. Rñsum est modo:hoc meruerunt qđ petebāt .i. accelerationem incarnationis:⁊ maxime virgo gloriosa. ¶ Ad secūdum negetur consequentia:quia sic argueret/ꝙ meruissent primam gratiā:sine qua beatitudo non confertur:vnde quedam sunt concomitantia beatitudinem:vt gaudium/securitas ⁊c. ⁊ illa meruit qui meruit beatitudinē. Quedā vero antecedentia ⁊ beatitudinē inducentia:⁊ de illis non opȝ ꝙ merēs beatitudinem mereat antecedentia. Hec eñ sunt ipsa merita:⁊ gratia meriti principium:que non cadunt tanqȝ premiū sub merito. ¶ Ad tertiū dr negādo cōsequentiā:⁊ ratio est qr beatitudo ⁊ vita eterna non est principium meriti:sed premiū:ideo cadit sub merito. Sed incarnatio est principium et cā oīs meriti nostri que presupponit merito nostro: ideo ipsa cadere non pōt sub merito:sicut effectus nō potest esse causa sue cause siue sui principij. ¶ Ad quartum dr: ꝙ pōt dici probabiliter ꝙ beata virgo meruit portare ⁊ cōcipere Christū. sed ꝑ hoc non meruit incarnationem xp̄i:qr potuit xp̄s de alia matre incarnari:⁊ ideo incarnationē nō meruit. Sed ꝙ de ipsa incarnaretur supposita incarnatione aliquādo fienda hoc meruit per grām ⁊ opera/ ex preuiso incarnationis ⁊ passionis Christi merito sibi collatas. ¶ Quarto dubitat:vtrū caro Christi que in patribus pctō fuit obnoxia:de semine Dauid ṡm rationē seminalē sit producta? Et videt ꝙ sic quantū ad ambas partes. Primā eñ partē expresse ponit magister dist.iij. dicens. Credi opȝ carnem Christi prius pctō fuisse obnoxiā:sicut reliqua virginis caro. Sed scđa probat: qr corpus Christi formatū est de carne virginis ipsa cooperante:non autem cooperata est nisi per virtutem generatiuā/vt patet per Dam. vt supra allegatum est. Uirtus autem generatiua est virtus seminalis. Sed oppositū huius ptȝ:qr si xp̄s descēdisset/a virgine ⁊ a patribus ṡm rationem seminalē: fuisset decimatus in lumbis Abrae: sicut ⁊ leui ⁊c. Dubiū illud concernit presentē ⁊ precedentē distinctionem ideo ꝑ intellectu responsionis notandū:cū dicimus carnem xp̄i vel alterius obnoxiā esse vel fuisse pctō: nō est intelligendum ꝙ caro aliqñ fuerit subiectum peccati:eo modo quo pctm̄ cōceditur habere subiectum. Sicut enim caro non pōt esse subiectū grē:ita nec peccati. Idem quippe est subiectū opposito:um grā vero ⁊ pctm̄ opponuntur. Sed caro dr obnoxia pctō:que est subiectum peccatricis aīe. Uñ querere an caro Christi fuerit obnoxia peccato in patribus est querere an caro Christi fuerit aliqñ caro patruȝ: dum aīe carni hmōi inherēti insuit pctm̄. ¶ Uidenᷣ

Left margin notes:

R

Ad.1.

Utrū virgo btā meruit esse mater Christi.

† Beata virgo saltē merito cōgrui ⁊ decētie merita est esse mater dei vt ptȝ ꝑ illud qđ canitur. Btā viscera marie virginis q̄ meruerūt portare dnm̄ xp̄m.

Right margin notes:

Ad.2.

Ad.3.

Ad.4.

Dubiū.4. Quō caro xp̄i fuit obnoxia pctō ī patribus.

Q̄uo intelligendum eſt ꝙ caro ꝓlis eſt in ꝓgenitoꝛibꝰ: ⁊ q̄uo intelligit̃ obnoxia pct̄o: cū pct̄m nō ſit in carne.

dum eſt ergo q̄uo caro Chꝛiſti fuerit in patribꝰ. Ubi aduertendū ꝙ carnē fuiſſe in patribus dupl̄r intelligitur. Uno modo ẜm deſignatā materiā. i. ẜm certam ⁊ ſignabilē ſui materiā: ita ꝙ eadē materia carnis ẜm numerū fuit in parentibꝰ. Alio mō ꝙ fuit in parentibus tāq̄ȝ in quodā pꝛincipio: hoc eſt ꝙ in parentibus fuit aliqua virtus eis cōicata a ſuis parentibus: per quā poterat caro iſta propagari ſeu in matris vtero foꝛmari. Qđ breuius ſic dici poteſt/ ꝙ caro aliqua fuiſſe in parente intelligitur vel vt in pꝛincipio materiali: ita ꝙ materia huius carnis fuit pars animata parentis. Uel vt in pꝛincipio actiuo. ſ. ꝙ in parente fuerit vis aliqua generatiua huius carnis. ¶ Conſequenter notandū ꝙ de eo q̄uo caro ꝓlis fuerit in parentibꝰ due fuerunt opiniones. Una magiſtri quam recitat lib. ij. diſt. xxx. ꝙ quicquid materiale eſt de veritate humane nature in quocunq̄ȝ homine/ fuit realiter in Adam: tranſmiſit enim Adam modicū quid de ſubſtantia ſua in coꝛpoꝛa filioꝝ dū eos pꝛocreauit. de quo per illius multiplicationem in ſe ſine alicuiꝰ rei extrinſece adiectione foꝛmatur coꝛpus ꝓlis: ⁊ de illo augmentato aliquid inde ſeparatur/ vnde foꝛmant̃ poſteroꝝ coꝛpoꝛa: ⁊ ita ꝓgreditur pꝛocreationis oꝛdo lege ꝓpagationis vſq̄ȝ ad finem humani generis. Sed illa opinio videt̃ contraria ph̄o lib. xv. de aīalibus. Nā hoīes nō deſcendunt a ſuis parētibus niſi mediante ſemine. Semē autem in animalibꝰ non eſt aliquid deciſum de ſubſtantia aīalis: nec fuit actu pars aīalis: ſʒ eſt ſuperfluum alimenti tertie digeſtionis. Alimentū aūt extrinſecus ſumptū nō eſt: nec fuit pars: aut de ſubſtātia aīalis: ſed poſt cōpletam digeſtionē conuertitur in ſubſtantiā coꝛpoꝛis aīalis. De illo aūt ſic conuerſo nihil deſcinditur ſub ratione ſeminis. ¶ Preterea generatio ẜm naturā in infinitū poſſibilis eſt: ita ꝙ ſemper ex homine generet̃ alius homo: cum ergo anima hominis certā requirit coꝛpoꝛis quantitatē: ſequitur ꝙ infinite quantitates tāte coꝛpoꝝ fuiſſent in Adā: quia oīm coꝛpoꝝ generabiliū ex Adā. Conſequens impoſſibile: niſi diceret̃ ꝙ quelibet poꝛtio ſubſtantie deciſa in ſe multiplicata conſtitueret coꝛpus debite quantitatis. Et ab illo coꝛpoꝛe deſcindit̃ iterū pars in generatione illius hoīs: que in alio homine generato in ſe ſimiliter multiplicatur vſq̄ȝ ad debitā quantitatē: ⁊ ita conſequenter in infinitum. Sed hoc ſtare nō poteſt: quia quero aut illa poꝛtio ſic in ſe multiplicata eſt eadē in diuerſis membꝛis ⁊ hoībus ſicut aīa intellectiua eſt eadē in oībus partibus coꝛpoꝛis: ⁊ tunc partes coꝛpoꝛis: immo diuerſi homines eſſent idē ẜm materiā: ⁊ idē eſſet in diuerſis locis cōmenſuratiue. Idem etiā in celo ⁊ in inferno/ in beatitudine ⁊ in miſeria: que oīa ſunt abſurda. Aut nō eſſet eadē: ⁊ ita minoꝛ in filio q̄ȝ in patre ⁊ ſic dudū deſeciſſet. Aut eſſet minima pars coꝛpoꝛis aīalis ⁊ penitus inſenſibilis: ⁊ vnde tunc cetere animalis partes: que omnia ſunt innaturaliter dicta. ¶ Ideo eſt alia opinio cōis/ ꝙ nihil qđ eſt in coꝛpoꝛe ꝓlis/ fuit de ſubſtātia parentū: ſed coꝛpꝰ ꝓlis foꝛmatur de ſanguine a ſemine parentum: qui ſunt humoꝛes quidam nō aīati: tamē foꝛmati in coꝛpus ꝓlis per vim generatiuā tam patris q̄ȝ matris: que vocatur vis ſeminalis: pꝛoducta ſeu tranſfuſa in ſemine parentum: ⁊ ita nō aliter ꝓles eſt in parentibus/ q̄ȝ effectus in ſua cauſa efficiente: que de materia extrinſecus ſumpta ipſum per virtutē ſuā naturalem ꝑduxit: ⁊ ita ꝓles ẜm coꝛpulentā ſb̄am dr̄ eſſe ſeu fuiſſe in Adam: qꝛ coꝛpus eius foꝛmatum eſt de materia nutrimenti digeſti ⁊ pꝛeparati a parente ac foꝛmati in coꝛpus per virtutē generatiuā parentum trāſfuſam in parentem a ſuo parente: ⁊ ita aſcendēdo vſq̄ȝ ad Adam. Sicut aliquo modo ignis tertio genitus dicitur fuiſſe in pꝛimo igne: qꝛ pꝛimꝰ ignis pꝛoducendo ſcđm ignem dedit ei virtutem ꝓducendi ignem tertium: ⁊ ſic de alijs. Non in eadem: ſed in alia ⁊ alia materia. Uerum de coꝛpoꝛe Chꝛiſti fuit quoꝛundam opinio: vt recitat Hug. lib. ij. de ſacramentis. par. j. c. v. ꝙ peccante Adam deus pꝛeſeruauit aliquid in eo: non in effectum per quod humana natura ſanari poſſet: quod ita tranſfuſum eſt ab Adam ⁊ cuſtoditum ab omni infectione mundum vſq̄ȝ ad beatam virginem: ⁊ inde foꝛmatū eſt coꝛpꝰ Chꝛiſti: ⁊ ſic caro Chꝛiſti nunq̄ȝ neq̄ȝ in Adam fuit obnoxia peccato. ¶ Sed hanc opiñ. Hugo dicit catholice determinationi eſſe contrariā: vnde erronea reputatur. Tum quia nulla ſcripture autoꝛitate ſuffulta. Tum quia tunc nō fuiſſet de communi maſſa generis humani incarnatus: ſed de aliquo quaſi extraneo omnibus alijs ab Adam: quomodo ergo deſcendiſſet de ſemine Abꝛae aut Dauid. ¶ Preterea quicquid a patribus deſcendit vſq̄ȝ ad virginem per cōmixtionem ⁊ libidinoſum coitum oꝛiginem accepit: per quem ſemē tranſfuſum inficitur. Nec videt̃ (cum ſeminis nihil ſine libidine deſcinditur) quomodo in eo aliq̄d ab infectione pꝛeſeruet̃. ¶ Ideo illa opiñ. dimiſſa reſpondetur ad dubium. Pꝛimo ꝙ caro Chꝛiſti in patribꝰ obnoxia fuit peccato: ad hūc ſenſum ꝙ caro Chꝛiſti foꝛmata eſt de ſanguinibus/ ex nutrimento defoꝛis aſſumpto/ digeſto ⁊ pꝛeparato/ virtute ſuſcepta in pꝛopagatione patribus q̄ fuerunt obnoxij peccato. Sic etiā dicitur fuiſſe in Adā ẜm coꝛpulentam ſubſtantiam: quia virtus digerēdi nutrimentum ⁊ conuertendi in ſemen vel ſanguinē vnde foꝛmatum eſt coꝛpus Chꝛiſti deſcendit in virginem ab Adam per ſeminis pꝛopagationem: ⁊ ſic fuit in Adam tanq̄ȝ in pꝛincipio effectiuo mediato ⁊ remoto. Hoc quo ad pꝛimam partem dubij. ¶ Secundo dicitur ꝙ Chꝛiſtus deſcendit ex ſemine Dauid: ſed nō ẜm rationē ſeminalē. Pꝛima pars patet ex dictis: qꝛ coꝛpus virginis: de quo coꝛpus Chꝛiſti foꝛmatū eſt: deſcendit a Dauid per ſeminis pꝛopagationē. Pro ſecūda parte ꝓbatur: qꝛ illud dicit̃ deſcendere ẜm rationē ſeminalem ab aliquo: ad cuius generationem concurrit virtus ſeminis virilis ⁊ feminei cōmixtoꝝ: ſic autem nō eſt foꝛmatū coꝛpus Chꝛiſti: ergo non deſcendit ẜm rationē ſeminalē a quocunq̄ȝ: lʒ ẜm pꝛemiſſa ad foꝛmationem coꝛpoꝛis Chꝛiſti in virgine concurrebat via generatiua virginis ẜm pꝛemiſſa: ſed defecit virtus paterni ſeminis. Per hec ad rationē in pꝛincipio dubij cuius pꝛima pars concedit̃. Ad aliā eius partem dicit̃: ꝙ etſi virgo per virtutem generatiuam cooperata eſt: defecit tamen ſemen paternū ac modus naturalis cōmixtionis vtriuſq̄ȝ: que implicat ratio ſeminalis. Et tantum de illa queſtione.

Chꝛiſtus deſcēdit de dauid: ſed non ẜm rōnem ſeminalem.

Diſtinctio. v.

Oſtquaʒ magiſter egit de verbi incarnatione quantum ad perſonā aſſumentē/ aſſumptionis oꝛdinē/ aſſumpte nature conditionē/ ⁊ aſſumptionis autoꝛē: in hac diſt. v. ſubdit quoꝛundā dubioꝝ ſolutionē. Mouet enim quadruplicē queſtionē/ ſ. vtrū perſona perſonā: vel natura naturā: vel perſona naturā: aut natura aſſūpſerit perſonā. Sūmatur autem ſnīa textus in tribus que ſequunt̃ concluſionibus. ¶ Pꝛima. In ſacra verbi incarnatione certū eſt ꝙ neq̄ȝ perſona perſonam: neq̄ȝ natura perſonā: ſed perſona aſſumpſit naturam: perſona ſcʒ diuina naturam humanam. ¶ Scđa. Catholice ꝓfitemur naturam diuinam/ naturam aſſumpſiſſe humanam: ipſamq̄ȝ diuinam in verbo dicimus incarnatam. ¶ Tertia. Neutra harum natura diuina eſt caro facta: natura diuina eſt homo: conceditur: illa vero/ verbū aut natura aſſumpſit hominē/ diſtinguitur: nā ſi ly hoīem ſupponit ꝓ perſona/ falſa eſt: ſi pꝛo natura/ vera eſt ⁊ concedenda. Hec autoꝛitatibus plurimis declarantur.

Queſtio vnica.

A

Circa hāc distictionē querit̄ vtrū vnio deitatis ꝛ humanitatis facta sit ī natura vel p̄sona assumentis. ¶ Notabilib⁹ p̄missis/ponent̄ cōclusiones cū dubijs. Quātū ad primū notandum q̄ differētia est inter naturam ꝛ personam. Et licet natura multis modis accipiat̄: tñ in p̄posito: vt distinguit̄ ꝯ p̄sonā accipit̄ p̄ qualibet entitate positiua que non est formaliter incōmunicabilis quadruplici incōmunicabilitate. de q̄ dictū est. q. j. dis. ij. Persona vo est q̄ ibi dē diffinita est. ¶ Ex quo p̄z q̄ð natura hūana nihil aliud est nisi cōpositum ex materia ꝛ forma rationali: et oē tale cōpositū dr̄ natura humana: siue actu dependeat ad aliquid suppositaliter vt in verbo: siue subsistat in seipsa: vt in sorte vel petro. Et licet natura quandoq̄ʒ subsistat suppositaliter in seipsa: et per consequens sit persona in creaturis. non tamen est formaliter persona: q̄r esse personā nō est de ratione eius formali: immo omnis natura rationalis non assumpta q̄uis sit persona: non tamen necessario s̄ʒ contingenter: oīs em̄ talis potest non esse persona quia potest assumi: ꝛ sic desuppositari. Sic essentia diuina licet sit persona idētice: non tamē formaliter hoc patet ex libro primo: ex quo vltra sequitur secundo q̄ natura et persona nec opponuntur: nec se mutuo inferūt. Primū patet: quia in petro idē est natura et persona. Scðm q̄r nō sequitur/est natura: ergo persona: nec econuerso est persona ergo natura: saltem formaliter: sicut non sequitur est homo ergo est humanitas: nam Christus est p̄sona hoīs nō tñ est natura hoīs: sunt ergo termini adinuicem impertinētes. Seq̄tur tertio q̄ quelibet pars compositi est natura: vnde et dicim⁹ hoīem esse compositum ex duabus naturis/corporali sc̄ʒ ꝛ sp̄uali/carne et anima: sic dicemus in Christo esse tres naturas. carnē sc̄ʒ et animā ꝛ deitatem. ¶ Scðo notādū q̄ etiā differunt vniri et assumi/vnire ꝛ assumere: loquendo in p̄posito de vnione ꝛ assumptione suppositali. Nā vniri est cum aliquo alio in eodē supposito esse: non curando an ipsum sit terminus depēdētie alterius siue nō. Sed assumi est ad aliud sumi: et est dependentiam suppositalem ab alio terminari. Et assumere est dependētiam suppositalem alterius terminare. Unire vero actiue/est vnionem aliquorum efficere: siue ipsum terminet vnionem siue non: vt si faber coniungit ferrum ferro: vnit quidem duo ferra: sed non terminat vnionem. ¶ Tertio notandum quod assumere aliquid ad vnionē nature vel persone nō est assumptū fieri hanc naturā vel hanc personam: sed assumptū dependere suppositaliter ad hanc naturam: vel hanc personā eius dependentiā suppositalem terminantē. Quidā tamen aliter notificant personari ꝛ p̄suppositari seu vnio hypostatica vt supra dist. j. q. j. E. ꝛ s̄m hoc variari oportet responsionem. Quantū ad articulū secundum est prima conclusio. Unio deitatis et humanitatis in christo facta est non in natura: sed in supposito. Probatur q̄r in eo facta est vnio quod terminat dependētiā nature vnite suppositalem: hanc autem non terminat natura diuina: sed hypostasis siue persona: vt probatum est dist. j. q. j. ergo non est vnio facta in natura: sed in persona. Consequentia nota. Minor supra probata est. ꝛ maior patet ex notabili vltimo. ¶ Secunda conclusio. Sicut natura humana nature diuine est vnita: ita viceuersa diuina humanitati est coniuncta. Probatur: quia illa natura alteri est vnita: cui in eodem supposito est coniuncta: sed ambe nature vere et realiter sunt in supposito christi/ergo. Consequentia nota. Maior patet ex notabili secundo. Minor p̄bat̄ per Dam. dicentem. Nomen Christus persone diuine/non monotropos id est vno modo dictum: sed duarum naturarū est significatiuum: scilicet deitatis ꝛ humanitatis. Et allegat magister dist. vij. huius tertij. ¶ Tertia cōclusio. Sola humana natura non diuina vere dicit̄ assumpta. Probatur. Illa natura dicitur assumpta/cuius suppositalis dependētia ab alio terminat̄: hoc autem soli humane nature conuenit: ergo. Consequentia nota cum maiori. Mi nor p̄z: quia natura diuina non depēdet suppositaliter ad aliud: cum neq̄ʒ dependeat: neq̄ʒ sit alia a personis diuinis. ¶ Quarta conclusio. Q̄uis natura diuina naturā humanā sibi vniuit/nō tñ eam assumpsit. Prima pars patet q̄r vnionē humane nature cum diuina actiue fecit natura diuina: q̄r principiū effectiuum omniū operationum ad extra est diuina essentia eadē in tribus propter q̄ð op̄ationes ad extra sunt indiuise: sicut et essentia indiuisa est. Secunda pars patet vt prius: essentia diuina non terminat vnionem nature assumpte: vt dictum est. ¶ Quinta cōclusio: q̄uis humanam naturam assumpsit duntaxat verbi suppositū: non tñ solum fuerat incarnatū. Prima pars p̄z ex dictis: quia solum verbi suppositū terminauit vnionē suppositalem nature humane. Scða pars p̄bat̄: q̄r incarnari est carnē assumptam in eodem supposito vniri: s̄ʒ natura diuina vnitur carni assumpte a verbo in eodem supposito verbi: ergo pars illa vera. Hinc illa conceditur a multis: essentia est incarnata: vt infra dist. viij. in dubio. iij. Uerum si incarnari esset terminare dependentiam suppositalē nature humane: natura diuina non diceret̄ incarnata: vt p̄z ex predictis: cum non est formal'r suppositū vel persona ꝛc. de hoc supra distin. j. q. j. Et ideo potest illa pars cōclusionis distingui s̄m diuersam acceptionē huius q̄ð est incarnari. ¶ Sexta conclusio. Diuina natura nec est hō facta: nec ex virgine concepta: neq̄ʒ t̄paliter nata. Prima pars p̄z: q̄r q̄ð factum est homo: aliquādo fuit homo: s̄ʒ diuina natura nec est nec fuit hō. ergo. Minor probatur: q̄r diuina natura non est suppositū formaliter saltē: ergo nec hō: quia homo est nomen suppositi/non nature. Sed forte identice concedi posset s̄m rigorē verborū: q̄r aliq̄d quod est diuina natura: sc̄ʒ verbū est hō: non tamen cōcedenda est: ne detur occasio errandi: ne sc̄ʒ putetur diuina natura transisse in hūanā naturā ꝯ illud Athanasij. Non cōfusione substātie: sed vnitate persone. Consonat Ockam. in. iij. q. ix. ante dubia per eum ibi mota: et in responsione ad scðm dubiū: ad idē. j. distin. viij. in dubio. iij. Itē dist. vij. notabili. j. Secūda pars p̄z: quia illud est cōceptum/genitū ꝛ natū t̄poraliter ex virgine: q̄ð recepit nouum esse ex virgine: sed diuina natura per incarnationem verbi nihil noui recepit ex virgine. Non enim diuina natura de nouo subsistit in natura hūana/sicut persona verbi: illa vero persona verbi per incarnationē incepit de nouo subsistere in natura hūana/que eternaliter subsistit in diuina. Diuina aūt natura non subsistit subsistētia suppositali nisi eterna: nō formaliter: sed idētice in supposito diuino. ¶ Septima cōclusio. Accipiēdo hoīem cōcretiue: impossibile est assumere hoīem in vnitate persone. Probatur: q̄r accipiēdo hoīem cōcretiue supponit pro persona: sed impossibile est assumere personam: vt ostē sum est. q. ij. dist. j. huius tertij: ergo conclusio vera. Unde in omnibus autoritatib⁹ sanctorū/quib⁹ dicitur verbū assumpsisse hoīem; hoīem debet accipi abstractiue pro natura humana. Et hoc est de intentione magistri. c. vlti. huius distin. dicētis. Cū dicit̄ hō assumpt⁹/referēdū est ad naturā. i. naturā humanā in qua subsistit p̄sona dei/ꝛ persona hoīs est assumpta. Et tm̄ de articulo. ij. ¶ Quātū ad tertium articulū dubitat̄: vtrū aīa separata sit persona? Et videtur q̄ð sic autoritate magistri in textu dicētis; q̄ð aīa non est persona q̄n alij rei vnita est personaliter sed q̄n per se est: absoluta em̄ a corpore persona est sicut angelus. Id idem latius declarat Hugo de sa-

Artic. j. Differētia inter differētiā ꝛ p̄sonā. Natura humana quid est.

B Differunt vniri ꝛ assumi.

Quid intelligēdū est p̄ p̄ assumere vnionē nature vel p̄sone.

Artic. ij. Cōclusio. j.

C Q̄ð vnio nature humane ꝛ diuine facta est in p̄sona/ non tñ natura: q̄ð q̄ʒ sibi[illegible] sūt vnite.

Cōclusio. ij.

Cōclusio. iij.

Cōclusio. iiij.

Cōclusio. v.

Incarnari quid

Cōclusio. vj.

Cōclusio. vij.

Artic. iij. Dubium. j.

D An aīa separata sit p̄sona

cramentis lib.ij.par.j.c.xj. verbis multis per totum capitulum: et iuxta finem capituli sic inqt. Si ergo indiuiduum rationalis substãtie psona est: rationalis vtiq spiritus proprie personale esse habet. Ex se quidẽ inquantũ spũs rationalis est. Per se aũt qñ sine corpore est: qñ aũt corp⁹ illi vnitũ est/ inquantum cum corpore vnitũ est: vna cum corpore persona est. Qñ vero a corpore separat: psona tñ esse nõ desinit: ipsa eadẽ persona que prius fuit ⁊c. Et pbat ratione: qꝛ anima separata est rõnalis nature indiuidua substantia. Est eñ aĩa separata rationalis natura. Est etiã indiuiduum ab omni alio separatum: ergo persona. Tenet cõseqnẽtia per diffinitionẽ Boetij.

Aĩa neq separata neq cõiũcta est persona.

¶ Ad dubiũ rñdetur: qꝺ anima neq separata/ neq coniuncta est persona. Qꝺ nõ coniuncta: oẽs dicunt. Qꝺ nec separata: ptz ex definitione persone: dist. j. q. j. posita: vbi ostensum est personã importare quadruplicẽ incõicabilitatẽ: tres in actu: scilicet qua aliquid cõicat alteri vt pars toti natura suppositãti et cõstituẽs constituto. Quartã tam in actu ꝙ potẽtia/ scꝫ vt forma subiecto. Cũ ergo anima separata sit cõmunicabilis materie: non conuenit ei rõne psone. Per hoc ad magrm ⁊ Hugo. dꝛ ꝙ fuerint illius opi. sed cõmunis schola doc. tenet oppositũ. Ad rationẽ dicit ꝙ aĩa separata non est indiuidua substantia ad mentẽ Boe. sic personã diuinã diffinientis. Est quidẽ aĩa et separata et coniũcta indiuidua substãtia. i. discreta et singularis substantia ab omni alio realiter distincta. Sed Boe. accipit ly indiuidua substãtia ꝓ incõicabili substãtia vt exponit Rich. et hoc nõ conuenit aĩe rationali/ vt supra dictum est. Et nisi sic sequit quod accidentia sacramẽti altaris essent supposita: quod nemo dicit. Nihil eñ deficit eis de rõne suppositi: nisi ꝙ sunt cõicabilia vt forme substantie: licet actu nulli sic cõicent.

Dubiũ. 2. E

¶ Dubitatur scꝺo: cur illi negat Verbũ assumpsit hoiem: cum tamẽ frequẽter eã cõcedũt sancti: vt ecclesia canit. Tu autem suscepturus hominẽ: et beatus Augu. in expositione symboli sub anathemate tradit dicens. Si quis dixerit atq crediderit hominem Iesum christum a filio dei assumptũ nõ fuisse anathema sit: vt allegat magr c. finali huius dist. ⁊ plura similia ibidem adducit. Rñdetur ad dubiũ: cũ satis manifestũ est psonã non assumpsisse psonã. Nã vt dicit sanct⁹ Bona. ar. ij. q. ij. di. v. Hoc qꝺ persona assumpsit personã tripliciter posset intelligi. Aut qꝺ ipsum assumptũ ante assumptionẽ fuerit persona: aut in assumptione: aut post. Primũ repugnat veritati conceptionis secũdũ veritati assumptionis: tertium veritati vnionis. Si eñ natura humana ante assumptionẽ fuit persona: virgo Maria cõcepit hoiem purum: quod est ꝯ euãgeliũ. Si in assumptiõe fuit persona: ⁊ post assumptionem desinit esse persona: tunc illa assumptio nõ est vera assumptio: sed consumptio. Si vero post assumptionẽ fuit psona: ergo in christo fuerunt due psone et due nature: per hoc ibi nulla esset vnio et ꝓ hoc nulla incarnatio: nulla redẽptio: qꝺ est ꝯ fidẽ.

Errores Euticis Nestorij Arrij sabellij.

In hũc aũt errorẽ incidit Eutices: vt dicit Boe. eo ꝙ nesciuit distinguere inter psonam ⁊ naturam/ Pro eo eñ qꝺ vidit in christo duplicẽ esse naturam: intellexit duplicẽ esse personã. Nestori⁹ vero ex eadẽ causa errauit: sed nõ eodem mõ: qꝛ et ipse nesciuit distinguere inter naturã et personam. ⁊ quia vidit in christo vnã personã cõpulsus est ponere in christo non nisi vnam naturã ⁊ ergo sicut fuerũt duo errores in diuinis/ Arrij ⁊ Sabellij/ pro eo qꝺ nescierũt distinguere inter naturam et personã in diuinis: ita duo fuerunt circa incarnationem xpi/ scꝫ Euticis et Nestorij. Ille dixit in Christo esse duas personas sicut duas naturas: iste ait in christo esse vnã naturã tantum sicut vnã psonã. Catholica vero ecclesia per mediũ illorũ trãsiens dicit in diuinitate plures esse psonas ⁊ naturã vnã. in christo vero ecõuerso duas esse naturas ⁊ personã vnam. Hec ille. ¶ Personam etiã nõ esse assumptã aperte docet Augu. in de fide ad Petrum/ cum ait. Deus naturã hois assumpsit: non personã. Idẽ Boe. contra Nestoriũ: sed verbum seu deũ assumpsisse hominẽ: satis cõmuniter dicunt sancti Augu. Ansel. magister et ceteri. Unde hoc manifestũ est qꝺ non accipiũt ly homo/ vt est nomẽ suppositi: sed magis nature. In hoc omnes catholici cõcordant verbũ assumpsisse naturã humanam: non personam. Quia vero vsus cõmunis vtitur termino homo concretiue: sicut animal/ leo/ capra: que sunt nomina suppositorũ: ⁊ sic accipiendo falsum est verbũ assumpsisse hoiem: sicut ipsum assumpsisse personam. Ideo cõmuniter moderni doct. scholastici simpliciter negant illã: deus assumpsit hominẽ. Verũ qꝛ sic cõmuniter acceperunt veteres sepe vtẽtes abstracto pro concreto: ideo ꝺm magistrũ si simpliciter proponitur distinguenda est ratione termini homo an accipiatur pro natura vel pro persona. In vsu tñ communi: qꝛ homo supponit pro supposito negãda esset nõ ꝯcedẽda: per hoc patet solutio rationum. Vide pro illo dubio Ockam. q. j. tertij iuxta finẽ questionis.

Dubium. 3. F

¶ Dubitatur vltimo: an in christo eadẽ sit vnio anime ad corpus: ⁊ anime ad verbũ: ⁊ videt ꝙ sic: qꝛ quot vniones/ tot persone: ergo si due vniones/ due erunt in christo persone: quod est hereticũ.

Non est eadẽ vnio aĩe ad corpus ⁊ aĩe ad ꝟbũ.

Respondetur/ qꝺ sunt diuerse vniones: nã vnio anime ad verbũ est quid positiuum realiter distinctũ ab extremis vnitis siue sit relatio/ siue qualitas absoluta ꝺm diuersas opi. supra distin. j. positas. Unio vero anime cum corpore non distinguitur ab extremis ꝺm vnam opi. vel si distinguitur/ est tñ alia relatio ab vnione anime cũ verbo. patet per eorum separabilitatẽ: de quo vide latius in abbreuiatis primi scripti Ockam dist. xxx. vbi hãc materiã extẽdimus. Nã verbũ põt dimittere naturã assumptã/ manẽte vnione partiũ essentialium adinuicẽ. Potest etiã separare animã a corpore/ manente vnione suppositali cũ verbo: vt factũ est in mortis triduo. Hec est sententia magistri in hac dist. Ad rationes/ negetur ꝙ persone multiplicantur ad numerũ vnionũ: qꝛ partium essentialiũ ⁊ integraliũ vniones sunt distincte a toto in homine. Itẽ formarũ essentialiũ ⁊ accidentaliũ ad substãtiã: ⁊ tñ tm̃ vna persona vni⁹ hominis: ideo assumptũ est falsum. Et tm̃ de illa questione.

Distinctio. vj.

Expeditis his que respiciũt gratiosissimã verbi incarnationẽ in se: ⁊ causis eius: nature quoq assumpte ꝯditionẽ: cõsequẽter agit de cõgruo eorꝫ exprimẽdi modo per idiomatũ cõmunicationẽ: et circa hoc duo facit. Primo agit de propositionib⁹ que ipsam vnionẽ exprimũt. Secũdo dist. viij. de eis que cõseqnẽtia vnionẽ concernunt. Circa primũ duo facit. Primo circa propositiones huiusmodi opi. recitat. Secundo distin. vij. opi. recitatas proposito applicat. Sunt autem propositiones de quibus magister querit ille. Deus factus est homo: filius dei factus est filius hominis: deus est homo: homo est deus. Item homo fact⁹ est deus: filius hominis fact⁹ est filius dei. Querit que harũ concedende sunt: que negãde: ⁊ an his dicatur deus esse aliquid vel factus esse aliquid: an aliquid dicit esse factũ deus. Et de his recitat tres opiñ. ꝺm quas sentẽtia magistri summatur per tres cõclusiones. ¶ Prima: sententia prime opi. hec est. In incarnatione christi homo quidã cõstitutus ex anima et carne assumptus est a verbo. Per quod ille homo incepit esse deus nõ natura dei: sed persona verbi. Et deus incepit esse ille homo non nature migratione sed seruata vtriusq proprietate. Hoiem illum esse verbũ: nec tamen ex diuersis naturis cõpositũ diuina ⁊ humana: sed solũ ex carne ⁊ anima. ¶ Secunda cõclusio: secũde opinionis sententia est: qꝺ persona

sia verbi ante incarnationē simplex ⁊ vna in incar-natione facta est ex trib⁹ naturis:carne: anima:dei-tate:cōposita:⁊ verbū vna eademq₃ persona ante et post permanens:facta est persona hominis:nō tamē simpliciter persona:substātia:vel natura:simplex in quātum verbū:inquantū homo cōposita. ¶Tertia conclusio tertie opi.hec est sententia. In incarnatio ne anima ⁊ caro aduenerunt verbo tāq₃ indumentū quo appareret oculis mortalium absq₃ cōpositione cuiuscunq₃ substantie vel persone:ex carne ⁊ anima: vel ex his duobus ⁊ deitate. Uerbum tamen vere di citur homo propter assumptionem carnis ⁊ anime: in vnitatem sue preexistentis psone: sine quacunq₃ sui mutatione. Quelibet opi. suum intentum multi plici auto. nititur solidare:que patet in textu.

Questio.j.

A Irca hanc distin-ctionem queritur primo: vtrū aliqua triū opi. quas magister recitat in lite ra ſm veritatē catholicā sit tenenda. ¶Questio hʒ articulos tres. In pri-mo dicetur in quib⁹ opi. ille conueniunt. In scdo in quibus differūt. In tertio que earū dicta veritati cō

Articu.j. Nota. gruunt:⁊ respōdebit questioni. ¶Quantum ad pri-mum notandū ꝙ opi. in cōclusionibus textualibus recitate nō in oībus sunt cōtrarie sed in quibusdam cōueniunt. Et presertim in quatuor articulis siue di ctis:que catholica veritas amplectitur contra qua-tuor hereses:vt recitat sanctus Tho. in tertio scrip. in principio hui⁹ dist. ¶Primū dictū est:ꝙ in Chri-sto est tantum vna persona scʒ diuina verbi:⁊ hec ve ritas destruit heresim Eutícis:qui vt pcedenti que-stione dictū est:tenuit in Christo esse duas psonas ſm duas naturas:vt recitat sctūs Bona. di.v.q. vij. ¶Scdm catholicū dictū est:ꝙ in Christo sunt due nature diuina ⁊ humana:⁊ tres substātie deitas aia ⁊ corpus. Hec veritas reprobat errorem Nestorij di-centis in Christo vnā tantū esse naturā sicut vnā p sonam. ¶Tertiū dictū veridicū est: ꝙ due substātie in quibus humana natura cōsistit corp⁹ scʒ ⁊ anima assumpte sunt a verbo. Hec veritas cōtrariaꝶ fictio-ni ⁊ stultitie Manichei:qui negat Christū habuisse verum corpus. ¶Quartū dictū veruʒ est: ꝙ illud qđ assumptum est:caro scilʒ ⁊ anima:nō preextitit vnio ni tempore:sed natura quo euacuaꝶ error Origenis dicentis. Animas simul ante corpora creatas fuisse. Has quatuor veritates catholica fides amplectiꝶ:⁊ eas approbat sicut satis patuit in premissis dist. Et

Articu.2. B hec de arti.j. ¶Quantum ad scdm articulum vbi vi dendum in quo differant opi. ille. Dicendū ꝙ queli bet opi. aliquid ponit aut negat quod neutra alia-rum facit. Prima ponit ꝙ ex carne ⁊ anima ⁊ non ex deitate cōponitur ille homo assumpt⁹ a verbo qui etiā est verbū:⁊ ita idē est assumēs ⁊ assumptū:⁊ hoc negat scda opinio. Dicit enim ꝙ ex carne:et anima componiꝶ nō quidā homo sed humanitas ⁊ hec nō est verbum nec assumēs sed tantū assumpta. Tertia opinio negat oēm cōpositioneʒ:negat etiā ꝙ assum ptum caro scilicet ⁊ anima sit verbū. Scda opi. etiā differt a prima ⁊ tertia qꝛ ponit verbum post assum-ptionem esse cōpositū ex natura diuina ⁊ humana qđ negat opinio prima ⁊ tertia. Tertia vero opinio in hoc differt a prima ⁊ scda qꝛ negat compositionē anime ⁊ corporis quā ponūt due prime opiniones. possunt inueniri ⁊ alie differētie earū:lʒ he sufficiāt in proposito. ¶Quantū ad tertiū articulū est cōclu-

Articu.3. Conclo.j. C Nō est idē assumēs cū assumente. sio prima. In diuina verbi incarnatione nō est idē assumptū cū assumente. Probaꝶ qꝛ nullū temporale est idē eterno sed assumptū est tēporale assumens ve ro est eternū ergo. Consequentia nota cū maiore qꝛ tēporale aliqñ incepit esse eternū nescit initiū. Mi-nor pbatur quia qđ assumptū est productum est de virgine ergo tēporale sicut virgo:assumens vero est verbū quod est eternū:ſm illud Joā.j. In principio erat verbū. ¶Corollariū:prima opi. in eo ꝙ contra-dicit huic opinioni nō est tenenda. ¶Secunda cō-

Conclo.2. clusio. Uerbū patris ex tēpore incarnatū non est ali quo modo cōpositū. Probaꝶ: qꝛ omnis cōpositio re-pugnat summe simplicitati. Uerbum sicut quelibet diuina persona est summe simplex. ergo nullo mo-do cōposita. Consequentia nota:maior similiter: qꝛ cōpositio ⁊ simplicitas opponūtur:ergo summa sim plicitas omni cōpositioni repugnat. Si eñ aliquā cōpositionē admitteret:iā non esset summe simplex: esset enim simplicius id quod nullo modo foret cō-ponibile. Minor est magistri dist.viij. primi:multas auto. adducentis. ¶Corollariū. Secunda opi. quā-tum ad id qđ dicit verbū esse cōpositū post incarna tionem non habet veritatē. Impossibile est enim ex simplici fieri cōpositum sine sua mutatione:verbū aūt qꝛ de⁹:simpliciter est im mutabile. Ego sum dñs ⁊ non mutor. Mala.iij. ¶Tertia conclusio. Uerbum

Conclo.3. in sui incarnatione carnem ⁊ animā nō diuisim as-sumpsit:sed cōiunctim substātiā humanā/ex his ve re ⁊ realiter cōpositā:nō vt indumentū: sed vt natu-ram in qua subsisteret personaliter sibi vniuit. Pro-baꝶ cōclusio:qꝛ nisi assumpsisset illa coniunctim:ita ꝙ anima ⁊ caro adinuicē vnirentur:vt forma ⁊ ma-teria:siue vt actus informās ⁊ potētia suscipiēs: nō esset ibi vera humanitas siue natura humana. ⁊ per cōñs nec verbū esset verus homo. Probaꝶ vltima cō-sequentia:qꝛ impossibile est esse hominē sine huma nitate:siue sine natura humana. Et prima cōsequē-tia pbaꝶ:qꝛ caro ⁊ anima separata (ita ꝙ anima nō informaret carnē) nō constituūt humanā naturā:cū humana natura sit cōposita ex materia ⁊ forma:que

D est anima rationalis. ¶Ex his patet/ꝙ neutra triū opinionū est quātū ad omnia tenēda:sed inter illas scda minus recedit a veritate: qꝛ excepto ꝙ dicit p sonam verbi cōpositā in alijs nihil deuiat a veritā-te. Quod vero dicit personā verbi cōpositā: quod et Damas. videꝶ dicere. Ait eñ. In dño eñ Jesu Chri-sto duas quidē naturas cognoscimus. Unam autē hypostasim ex vtrisq₃ cōpositam exponi debet:ꝙ ita vere sunt in Christo ille due nature:humana ⁊ diui na ac si cōponerent personā:sed ita incōfuse vt nihil tertiū fiat ex eis. Et idē dicit Dam. Si ſm hereticos vnius nature composite Christus existit: ex simpli-ci natura versus est in cōpositā: ⁊ neq₃ deus vocaꝶ: neq₃ homo:quēadmodum ex anima ⁊ corpore homi nē esse aimus/vel ex quatuor elementis corpus. Ca

Cōpositum capiꝶ large; ⁊ ppꝛie. pitur ergo cōpositū large ⁊ proprie. Large pro quo-libet subsistēte in pluribus siue ex plurib⁹: vt dicaꝶ cōpositio:quasi simul cū alio positio. Proprie aūt qđ constat ex partibus quarum vna perficit aliam:aut ex eis constat tertiū:⁊ illo modo proprie capiēdo cō positū persona verbi nō est cōposita: vt magis pate bit sequen.q. ¶Prima opinio plura hʒ impropria: scʒ ꝙ ille homo Christus incepit esse de⁹:ꝙ assumēs est assumptū ⁊ ecōuerso:⁊ ꝙ verbū est ille homo com positus ex anima ⁊ carne ⁊c. que nulla sermonis p prietate sustineri possunt. ¶Tertia vero opinio ho die censetur heretica:licet nō tēpore magistri: qm tē pore Alexandri tertij condēnata dicitur:vt in.c. cum Christus. extra de hereticis. vbi dicit. Cū Christus perfectus de⁹ ⁊ perfectus sit homo:mādamus qua-tenus sub anathemate interdicas: ne quis de cete-ro audeat dicere Christū non esse aliquid ſm ꝙ ho-mo:qꝛ sicut Christus verus est deus:ita verus est ho mo ex anima rationali et humana carne subsistens.

Quō verum est dicere: ꝙ Christus assumpsit naturā humanam vt habitum. Non subsisteret aūt ex humana carne:si caro non es set vnita anime. Similiter si verbū assumpsisset car-nem ⁊ aiam tm̄ vt habitū vt indumentū:nō subsiste ret in eis vt in natura humana:⁊ per cōsequēs non esset verus homo:⁊ sic videtur opinio illa in illa de-cretali condēnata. Auctoritates ergo que videntur so-nare ꝙ Christus assumpsit humanam naturam vt

habitum/exponende sunt propter quandam similitudinem huius nature ad habitum. Sicut em̄ habens habitum nō mutatur: sed magis habituat' occultatur sub habitu:ita persona diuina non mutabatur in illa vnione:sed natura humana que quasi occultabat personam verbi. Hec Scotus.q.iij.huius distinctionis. De illa vero propositione: Christus fm q est homo non est aliquid:videbitur infra cum agetur de reduplicatiuis distin.vij. Questio.ij.

Secundo queritur

vtrū sicut in xpo est aliquod esse aliud ab esse increato: ita dici posset catholice/q Christus sit aliqua duo. ¶ Solito more tribus articulis questio illa terminabitur. Primus erit notabilium: secūdus cōclusionum ad quesita respondētiū:tertius dubiorum.

Articu.j. Nota.1. A Quid est eē: quid existere: existens: existentia: ꝛ quō differūt esse/ eētia.

¶ Quantum ad primū notandū circa illū terminum esse:q esse/ens/essentia/nō differunt fm rem significatā:qr idem est in re esse rei/entitas rei/ꝛ essentia rei. Quod sic patet:quia res nō est ens p aliquid superadditū:sed seipsa. Omnis enim realitas eo q est ens ꝛ essentia:alioquin res posset esse ꝛ non esse ens nec habere essentiam: quod est in intelligibile ꝛ implicat. Nam quicquid nō est ens:nihil est: similiter quod nō habet essentiā/nihil est: qd nihil est/nō est et ita si aliquid esset ꝛ non esset ens:esset ꝛ non esset. Item de quocunqz negat ens:ab illo negatur omne predicatum positiuū:eo q nihil est cōmunius ente. Nihil aūt est ens sine essentia:cum essentia sit illud quo aliquid dicitur formaliter ens. Dicitur aūt esse omne quod habet aliquam realitatem extra suā causam ꝛ intellectū. Uel magis proprie loquendo: esse est realitas extra suam causam ꝛ intellectū. Dicitur extra suam causam/propter esse in potentia: seu esse potentiale. Et dicitur extra intellectum/propter esse obiectiuū:nō q esse in potentia:vel esse obiectiuum sit esse simpliciter loquendo:nam quod est in potentia tātum simpliciter nō est: sed potest esse. similiter quod est obiectiue tantū:simpliciter non est: sed cognoscitur. Unde antichristus est in potentia tantū ꝛ est obiectiue:quia potest esse ꝛ potest intelligi: ꝛ tamen falsum est dicere:q antichristus est. Nihil em̄ est ante sui corruptionem: cum productio ꝛ generatio sit progressus rei de non esse ad esse: ꝛ corruptio sit progressus rei de esse ad non esse similiter ꝛ creatio et annihilatio. Sed additum est propter modū loquendi quorundam improprium qui dicunt effectum esse virtualiter in potentia sue cause ꝛ obiectū intelligibile esse obiectiue in intellectu. Ex quo patet q ly in potentia vel potentialiter ꝛ ly obiectiue sunt determinationes distrahētes terminum a sua propria significatione siue ampliantes ꝛ extendentes extra propriam significationem: sicut mortuus/corruptus/generandus/producendus/ respectu ly homo. Differunt tamen hec vocabula/esse/ens/ essentia fm modos grāmaticales:sicut verbum/participium ꝛ nomen.

Nota.2. B

¶ Secundo notandum:q existere non differt ab esse:nam existere est esse actualiter: ꝛ hoc idem est esse. nam quod non est actualiter:simpliciter non est. Est ergo idem esse ꝛ actualiter esse ꝛ per consequens idem esse ꝛ existere nisi forte existere diceret esse per se vel esse totale aut aliquid huiusmodi ꝛ sic secundum quid nominis existere mutaretur locutio. Accipiendo autem prout cōmuniter eo vtimur cum dicimus partes existere in toto accidens existere in suo subiecto ꝛ sic de alijs veritatem habet quod dictum est: ꝛ sic in proposito accipitur existere Ex quo sequitur q idem est existens ꝛ ens existentia ꝛ essentia qr sicut se habet existere ad esse sic existēs ad ens:ꝛ existentia ad ly essentia.

Nota.3. ✝ De quadruplici eē: essentie:existentie: ꝛ ꝓpositionali.

¶ Tertio notandum:q quidam distinguunt quadruplex esse: scilz esse essentie/ esse existētie/esse subsistētie : qd est esse suppositale:ꝛ esse propositionale/quod importat cōpositionem predicati cum subiecto: fm q dicit pho v.Metaphy. qd esse significat verum:nō esse falsum: ꝛ sic tot possunt poni esse rei quot predicata possunt vere de re predicari. de re.i. de nomine significante rem. Sed fm predicta esse essentie/ ꝛ esse existentie non distinguuntur: nisi esse essentie acciperetur vt extenderet se ad esse potentiale vel obiectiuum. ꝛ sic esse essentie diceret posse esse:sed posse esse nō est esse sicut posse esse beatum non est esse beatum. Sic tamen accipiendo differentia est inter esse essentie et existere: sicut inter posse esse ꝛ actualiter esse. Nomina quidem sunt ad placitum:tenēdus tamen est cōmunis vsus eorum. In proposito autem pro eodem accipiunt esse existere:essentia ꝛ existentia.

Nota.4. C ✝ Christus quid significat: pro quo supponit:et de duab' naturis in xpo quō se hñt ad Christū ꝛc. hec cōcernentia.

¶ Quarto notandum/q Christus nomen est persone in duabus naturis subsistētis/diuina.s.ꝛ humana. In diuina in qua habet esse primum ꝛ tertium. In humana in qua habet esse scđm temporale/ꝛ quasi aduentitiū. Nā sicut natura humana aduenit verbo eterno ex tpe:dum.s.naturam humanā assumpsit i qua prius non subsistit:ita esse humanū est verbo aduētitium ꝛ non primum. Ex quo sequit q verbum nō semp fuit xps:qr nō semp subsistebat in duabus naturis. Qd vero xps sit nomē persone in duab' naturis subsistentis:probatur per beatū Aug.contra maximum:ꝛ allegatur dist.seq. Christus vna psona est gemine substantie.ꝛ Dam.ꝛ habetur eadē dist. vij. Hoc nomē Christus psone diuine/nō monotropos i.vno modo dictū:sed duarū naturarū est significatiuum.s.deitatis ꝛ humanitatis. Uerum licet natura humana sit aduentitia persone verbi nō tamē est accidentalis ipsi verbo:cōicans sibi esse fm quid : sed esse simpliciter fm q ens diuidit in ens simpliciter ꝛ ens fm quid:et ens simpliciter est substātia:ꝛ ens fm quid est accidens. Nam quale est aliquid in se tale esse dat existenti per ipsum:qr ergo substātia est ens simpliciter:dat et qd est per ipsum esse substātiale ꝛ esse simpliciter. Unde verbū p naturā humanā in qua subsistit simplr:ꝛ nō fm quid:qr subsistit substantialiter:ꝛ est simplr homo verus ꝛ substantialis licet cōtingenter. Unde nō est idē cōtingenter ꝛ accidentaliter esse: qr esse hoiem contingenter conuenit verbo:nō tamen accidentaliter : qr humanitas non cōuenit verbo tanqz accidēs suo subiecto. Unde ptz q nō eodē modo verbū subsistit in natura humana/ quo hō in albedine:quia homo subsistit in albedine non simplr:sed fm qd:eo q albedo est ens fm qd.i. accidens. Uerbum vero subsistit in natura humana simpliciter:qr natura humana est ens simplr.i.substantia. Ex his sequit q refert dicere:verbū subsistit simplr in natura humana:ꝛ verbū subsistit primo in natura humana. Patet:quia primū verum:scđm falsum. Non em̄ subsistit verbū primo existētia humana:sed primo subsistentia diuina:nā ista subsistit ab eterno:illa ex tēpore:vt dictum est.

Nota.5. D Duo duplr accipit i masculino ꝛ in neutro.

¶ Ultimo notandum:q nomen duo accipit aliqn̄ masculine:ꝛ sic importat dualitatē suppositorū:ꝛ sic non supponit nisi pro duobus/quorū quilibet est suppositū:sic non est verum q Petrus sit duo:licet sit materia ꝛ forma cōiunctim. Alio mō accipitur neutraliter. i. in neutro genere/ꝛ sic supponit pro quibuscūqz duobus realiter ꝛ numero distictis:sic dicim' q partes hois sunt duo etiā hō est duo/c aro.s.ꝛ aīa.

Articu.2. Concło.1. E In xpo sunt plura esse essentie ꝛ existentie:sz nō subsistentie nec plures persone.

¶ Quantū ad scđm articulum/est cōclusio prima. In xpo sunt plura esse essentie:sitr ꝛ plura esse existentie. Prima pars probatur:qr tot sunt in xpo esse essentie:quot sunt in eo essentie:sed plures in eo sunt esse essentie:ergo. Consequētia nota:ꝛ maior sitr:qr idē est esse essentie ꝛ essentia:vt ptz in notabili primo. Minor pbatur:quia quelibet natura est essentia quedam.sed in xpo sunt plures nature: ergo plures essentie. Consequentia nota est cum maiore. Minor patet:qr in Christo est natura humana ꝛ natura diuina:quarum quelibet est essentia quedā:que sunt genere ꝛ specie distincte.

siquidē vna creata:alia increata. Scđa pars cōclusionis pbat ex prima:nā plura sunt in eo esse essentie:ergo plura esse existentie. Tenet ꝯña:quia idem est esse essentie et esse existentie:vt dictum est notabili secundo. ¶ Preterea in christo est existentia nature diuine:ꝛ existentia nature humane:et he sunt distincte. Consequentia nota cum minore. Maior probatur:quia in Christo est existentia nature diuine: manifestum est. Etiam nature humane. Probatur si humana natura derelinqueretur:esset existētia nature humane propria:ergo et assumpta existit eadē existentia. Tenet cōsequētia:q2 p eius dimissionem nihil noui producit in natura dimissa:ergo quicqd est in ea dimissa:fuit etiam in ea cōiuncta:sed in ea dimissa est esse existentie aliud ab esse nature diuine.

Cōclusio.2.

¶ Scđa conclusio. Sicut in xpo non sunt plures persone:ita nec plura esse subsistentie. Prima pars probat:q2 in Christo non sunt plura esse incōicabilia:ergo nec plures persone. Tenet cōsequentia per diffinitionē persone. Antecedens probat:q2 in xpo non sunt nisi natura diuina. natura humana ꝛ psona verbi constituta ex natura diuina ꝛ pprietate relatiua:sed solum cōstitutum est simplr incōicabile. Nā natura diuina cōicat verbo vt qđ: proprietas relatiua/vt quo est verbū vel filius:natura humana/vt quo est homo. Uel sic redit in idem. natura diuina et pprietas relatiua cōicant verbo:vt constituentia cōstituto. Natura humana vt natura suppositāti solum constitutum nulli cōicatur:ergo tm̄ vnū est incōicabile.

Cōclusio.3.

¶ Tertia conclusio. Quia in xpo non sunt due persone:christus non est duo masculine. Prima pars pz ex cōclusione pcedenti. Scđa pbat:q2 duo masculine supponit tm̄ p supposito:vt pz ex notabili vltimo:sed non sunt in christo plura supposita: ergo non sunt ibi aliqua duo masculine: ita habet Sco.q.ij.huius dist.et consentit conclusioni quarte.

Conclo. 4.

¶ Quarta cōclusio. Licet in christo sint due nature distincte realiter:non tamē christus est duo neutraliter.†. Prima pars:patet:q2 in eo sunt natura diuina ꝛ natura humana que distinguunt. nedū numero sed specie et genere: vt dictum est. Scđa pars patet per illud Athanasij. Non duo tñ sz vnus est christus. Probat etiā ratione:q2 christus non est natura humana:nec aliqd distinctū a psona verbi: ergo nō est duo neutraliter. Tenet cōsequētia: quia duo neutraliter dicit aliqua duo realiter distincta. Antecedens probat:q2 christus nomen est persone: ergo supponit tantum pro persona:et non pro aliquo distincto a persona:licet bene connotet distinctum a persona:sicut album supponit pro supposito habente albedinē:et non pro albedin/ lz bñ connotet albedinē. Sic christus supponit pro persona diuina subsistente in natura humana: non autē p natura humana:q2 natura humana realiter distincta est a verbi persona: q2 autē diuina natura non distinguitur realiter a psona verbi:lz ab ea distinguatur formaliter: ideo forte posset dici qđ supponit pro natura diuina suppositione idētica:nec propter hoc supponit pro duobus: quia diuina natura et persona verbi non sunt duo:nec masculine: quia non duo supposita:nec neutraliter/quia nō sunt aliqua realiter distincta.

† Lz in xpo (loquendo vt plures) sint tres res xps non tñ est aliq̄ tria: nec aliqua duo lz pater vbū ꝛ spūs sctūs vnum sunt i essentia:ꝛ vbū sit deus/ꝛ deitas:nō tñ est natura hūana/ vel hūanitas:qđ in abstracto sp pro natura assūpta accipit:ꝛ sic non est duo in feminino/puta / due natur nec duo neutraliter/ puta duo supposita.

¶ Quantum ad tertium articulum dubitatur primo vtrum natura humana ꝛ natura diuina in quibus subsit christus: debent dici partes xpi:et videtur qđ sic/quia dicit Athanasius. Sicut aīa rōnalis et caro sunt vnus hō: ita deus et homo vnus est christus:sed aīa et caro partes sunt hominis:ergo deus ꝛ hō sunt partes xpi:non quidē persone:sed nature. Similiter Dam. dicit duas naturas vnitas inuicem in vnam cōpositaz hypostasim. Itē dicit qđ christus totus fuit in inferno/non tñ totū:si ergo est totus:ergo hz partes: ꝛ nō alias q̄ humanitatē et diuinitatem. ¶ Ad dubiū rñdet ꝙ q2 de rōne partis sunt duo. Primum qđ realiter distinguatur ab eo cuius est pars:nihil em̄ est pars suijpsius:et ppter hoc licet aīa replicet sub partibus corporis:tñ aīa in pede non est pars aīe informantis totū corpus:q2 ipsa aīa que est in pede/ ipsa eadem est in capite/et manu et toto corpore. Secundo requirit qđ ipsa sic cum alio cōponat siue itegret totū:qđ sine ea non esset nec esse posset totum idem fm primū et proprijssimum identitatis modū. Sic sciētia non est pars aīe:q2 siue assit siue non: anima semper est eadē:ꝛ in nullo substantialiter mutata. Probatur primū:deitas non est pars xpi aut verbi: q2 est eadem realiter verbo. Probat scđm. Natura humana non est pars christi:q2 non est pars verbi: christus autē ꝛ verbū idem sunt vt dictū est. Nā siue natura humana sit assumpta / siue nō:verbū est idē omnibus modis qđ nunc est:nec ppter assumptionez nature humane:nec ppter eius dimissionē verbum in aliquo mutatū:q2 eternū est et immutabile. Sic nec christus:q2 ꝛ christus est eternus: lz dimissa natura humana desineret esse christus. sicut creator a (genitiui casus)est eternus: licet a producto desinat esse eius creator. Ex quibus pz rñsio:quod neq3 humanitas neq3 diuinitas est pars xpi ex causis supra expressis. Ex quo sequit vt in precedenti .q. dictum est: ꝙ licet christus subsistit in duabus naturis diuina et humana:non tñ cōponitur ex eis:ꝛ hoc patet etiā per Dam. lib. iij. dicentem. Inconuertibiliter et inalterabiliter vnite sunt adinuicem due nature:neq3 natura diuina excedente a propria simplicitate:neq3 versa humana in deitatis naturam:neq3 ex duabus vna facta cōposita natura. Composita enim natura neutra earum ex quibus cōponit homousion (id est consubstantialis) esse potest:qđ etiā post ex hoc deducit:q2 si ex vtraq3 compositus esset xps:neq3 deus neq3 homo esset:sz tm̄ xps. Uerū3 sicut Ockā in conclusione .xxxvj. cētilogij admittit illā saltem i aliquo casu.s. filius dei est compositus ex aīa et corpore. ad hūc sensum:q2 assumptum ab eo i vnitatē suppositi est compositū.s. natura humana:tāen si filius dei sit fm se simplicissimus:ita forte posset cōcedi fm eūdem:si vsus loquendi haberet: filius dei hz partes quia natura assumpta hz partes. Ponit em̄ duplicem compositionem rei.s. fm se et fm aliquid a se assumptum. Sed fm dicēda inferius/ cū esse cōpositū sit cōcretū primi ordinis:forte nō potest dici de supposito diuino:de quo.j. dist. vij. ¶ Ad argumenta:ad illud Athana. Sicut aīa rōnalis ꝛc. vbi dr qđ sicut non dicit oīmodam silitudinē. Est autē in hoc silitudo:q2 sicut aīa et caro vere sunt in hoie et realiter:ita natura diuina et hūana vere et realiter sunt in christo:et sicut vnita sunt inter se in hoie: anima quoq3 tāq3 actus et forma perficit materiā:ꝛ constituūt humanā naturā:ita ꝛ in christo. Itē: sicut aīa ꝛ caro in hoie dant toti denominationē hois:ita aīa et caro dant eandē denoīationē verbo:ita ꝙ verbuz propter animam et carnē:in quibus subsistit verus est homo. Potest etiam habere hunc intellectum: sicut anima rationalis et caro sunt vere vnita in homine:ita deus.i. suppositum diuinū habens in se vere et realiter humanā naturam:aīam.s. et carnē/ ppter qđ dr homo:vnus est christus:vt tactū fuit in primo dist. xxx. q. iiij. Idem habet Ockā in cōclusione .xviij. sui centilogij. In hoc autem est dissimilitudo: q2 aīa et caro coniuncta:ꝛ hoc in alijs a christo/sunt persona:hoc est compositum ex eis/ humana.s. natura est persona/nō sic in verbo. Item aīa ꝛ caro sunt partes hominis quem denominant:non sic in verbo:nō enim sunt partes verbi quod ab eis denominatur homo.

G

¶ Ad secundū de Dam. solutum est questione precedenti:vbi patuit de duplici acceptione nominis cōpositio. D. Et ad illud qđ addit de toto: dr ꝙ totum dupliciter accipitur. Uno modo vt valet tantum.i. perfectum:cui.s. nihil deficit ad eius esse requisitū. Sic dixit Saul. ij. Reg. j. adhuc tota aīa mea in me

Utrū xps sit quoddā totū:et de duplici acceptiōe nominis totum.

est. Alio modo accipitur pro composito ex partibus quod nõ est pars alterius compositi. Dam. aũt accipit totum primo modo: sicut etiam accipit cũ dicit: totus xp̃s est deus: sed non solũ deus. Uult enim qđ de christo non solum predicatur hoc predicatũ deus sed etiam aliud qđ non predicatur cõuertibiliter de deo/ puta homo: sicut cõcedimus ꝙ lac non est solũ albũ: sed etiã est dulce. Uel vult qđ xp̃s non solũ habet naturã diuinã: sed etiã naturã humanam: ita ꝙ exclusio illa intelligit̃ fieri circa abstractũ inclusum in suo concreto. qđ etiã dicit: non totũ est deus: totũ accipitur syncathegorematice. i. nõ quelibet natura in christo est deus.

Dub. 2. N

¶ Dubitatur s̃cđo contra conclusionem quartam/ que dicit xp̃m nõ esse duo neutraliter: nam sicut homo puta Petrus est duo: materia. s. et forma coniunctim: licet non sit alterũ illorũ. Est eñ totũ compositũ: totum autem est sue partes simul. Ita christus licet nõ sit natura humana seorsum: videtur tñ ꝙ sit simul natura humana ⁊ diuina coniunctim: vel vnite in quibus subsistit: ⁊ sine quibus non est christus. Et item Isido. Mediator dei ⁊ hominum xp̃s Jesus: q̃uis aliud sit de patre: aliud de virgine: non tñ alius. Item Ansel. de incarnatione verbi. Non est alius deus alius hõ in xp̃o: q̃uis sit aliud deus/ aliud hõ: sed vbicũq; est aliud ⁊ aliđ: ibi sunt duo. ergo christus est duo. Item christus est vnum vnitate increata et est vnum vnitate creata. s. vnitate nature humane: sed vnitas creata et increata sunt duo: non vnum: igit̃. Item sicut in trinitate sunt tres persone in vna essentia: ita in christo sunt due nature diuine in vna persona: sed ꝓpter vnitatem nature pater et filius ⁊ sp̃ussanctus dicunt̃ vnũ non vnus: ergo ⁊ propter vnitatem persone christus debet dici vnus. Et propter dualitatẽ naturarũ debet dici duo: quia sicut duo masculine dicit personã seu suppositum: ita in neutro genere dicit naturas

Qñ ꝗ requirit̃ ad hoc ꝙ aliqua dicãtur duo cõiũctiꝫ/ vl' separatim: et cur verbum nõ est duo?

¶ Pro r̃nsione notandum/ ꝙ ad hoc ꝙ aliq̃d dicant̃ duo aliqua separatim: oportet ꝙ quodlibet illorũ de ipso separatim predicetur: sicut essentia diuina est tres persone: quia quelibet persona de ea predicat̃. Ad hoc vero ꝙ sint aliqua duo coniunctim ⁊ nõ separatim: oportet ꝙ ex illis cõstituat̃ vnũ compositũ tanq̃ ex partibꝰ: ita qđ nulla illarũ partiũ de ipsa separatim predicet̃: sicut caro et aĩa coniũctim de homine predicant̃: q: ex illis cõponit̃ homo: et nec caro nec aĩa separatim đr de hoĩe: et ideo licet ad hoc qđ aliquid sit album requirit̃ subiectum et albedo: quorum si alterũ deficit non est album: tñ album nõ est subiectũ et albedo: alioquin hec esset falsa: homo est albus: vel albũ est homo: q: hõ non est subiectũ ⁊ albedo. Non eñ est aggregatum ex substãtia ⁊ accidente. Ratio: quia subiectum et albedo non constituunt vnum cõpositum sicut anima ⁊ caro. Per hoc ad propositum: licet ad hoc qđ verbum sit christus: requirit̃ vtraq; natura: q: tñ ille due nature nõ constituũt vnum compositum: lꝫ sint in vno supposito: ideo xp̃s non est illa duo: nõ separatim/ ptꝫ. Nec cõiunctim: q: christus est persona verbi et nihil aliud habẽs tñ naturã humanã. Silr̃ sicut sciens non est homo et scientia: sed est persona tantũ humana habẽs in se scientiam. Supponit eñ solum pro homine et connotat scientiam inexistentem: sic christus supponit pro persona verbi: et connotat naturã humanã.

3 Et per hoc ad rationes. ¶ Ad primã đr: ꝙ nõ est simile de Petro et christo: quia Petrus est compositum ex carne et anima: non sic christus est compositus ex humanitate et diuinitate. ¶ Ad secũdũ de Isidoro đr: ꝙ exponendus est: nã q: suppositũ diuine nature nõ est aliud a supposito humane nature nec diuina natura que de christo predicat̃ est aliud a supposito eius: nec per cõsequens a supposito humane nature: ideo christus proprie nõ dicit̃ aliud ⁊ aliud. Sed verba Isido. referẽda sunt ad naturaꝫ. i. alterius et alterius nature. Uel (⁊ est idem) christus est aliud a patre. i. aliam naturam accepit a patre: et aliud. i. aliã naturã assumpsit de virgine. Ita exponit beatus Tho. in tertio scripto distinc. vj. q. iiij. et Alexã. par. iij. q. vj. membro. ij. arti. j. per idẽ soluitur aucto. Ansel. ⁊ similes Augu. que habentur in text. distin. vij. c. v. s̃m magistrũ.

An christus sit vnuꝫ vnitate increata vel increata.

¶ Ad tertium đr/ ꝙ christus non est vnum vnitate creata: q: non est vnitas creata: non est enim natura humana que est vnitas creata: sed est vnum et vnus vnitate nature diuine et vnitate persone que sunt vnitas increata. Nihil eñ creatum est essentiale christo: sicut albedo nõ est essentialis albo. ¶ Ad quartũ dicitur: ꝙ tres persone diuine dicuntur vnũ: nõ precise ꝓpter vnitatẽ nature: sed propter vnitatẽ nature q̃ est eadem cuilibet persone: et non vnus/ ꝓpter realẽ distinctionẽ personarum: nunc ergo q̃uis in christo sunt due nature realiter distincte: christus tñ non est ille nature distincte. Non eñ est natura humana: licet sit natura diuina/ ⁊ tãtũ natura diuina. Ideo nõ põt dici neutraliter duo: sicut albũ nõ est ij. duo: licet ibi sunt duo subiectũ ⁊ albedo: q: albedo nõ est albũ: sed tantum subiectum est albũ.

Dubiũ. 3. L. An christus sit aliquid s̃m ꝙ hõ.

¶ Dubitat̃ tertio: vtrũ christus sit aliquid s̃m ꝙ homo: ⁊ videtur ꝙ non: q: christus s̃m ꝙ homo/ neq; est creator neq; creatura: ergo nõ est aliquid. Consequentia tenet a sufficienti diuisione: q: omne aliquid est creator vel creatura. Nam creator et creatura diuidunt omne ens: hoc est ens in genere. Antecedẽs ꝓbatur: q: christus s̃m ꝙ homo non est creator: q: tunc oĩs homo esset creator: vt patet exponẽdo: neq; s̃m ꝙ homo est creatura: q: preiacens est falsa: christus est creatura. De hoc dubio infra dicetur distin. vij. cũ agetur de reduplicatiuis: ideo breuiter đr qđ hec est concedenda: christus s̃m qđ homo est aliquid: vt ptꝫ per decretalẽ Alex. supra q. j. allegatam. cũ christus. de hereti. ⁊ cum đr: nec est creator ⁊c. conceditur ꝙ neutra illarum concedẽda est/ christus s̃cđm ꝙ homo est creator: christus s̃m ꝙ homo est creatura: vt probatum est: sed negatur cõsequẽtia: ꝙ ergo s̃m ꝙ homo nõ est aliquid. Ad probationem đr ꝙ licet creator ⁊ creatura diuidunt ens sufficiẽter: non tñ cũ quacũq; determinatione. Nam deus secũdũ quod volens aut sapiens/ nec est creator nec creatura. ¶ Si dicis: si christus secundum ꝙ homo est aliquid/ quid ergo est: si nec est creator nec creatura? Responsio: christus secunduꝫ quod homo est substantia: est corpus: est anima: est viuens: est sensitiuus: est rationalis: et sic de ceteris predicatis/ que predicantur essentialiter vel quidditatiue de homine. De hoc latius infra. Et tantum de illa questione.

Distinctio. vij.

Circa questiones de propositionibus vnionis naturaꝝ humane ⁊ diuine motas opi. tres recitauit. In hac dist. vij. easdem ad propositum applicans magister/ ostẽdit quo quelibet harũ intellectũ propositionum determinaui: sunt propositiones ille: deus factus est hõ: homo factus est deus. ¶ Potest autẽ sententia huius dist. ad tres cõclusiones reduci: quarũ prima est. Dictorũ propositionũ intellectum prima opinio sic explicat: ꝙ deus cepit esse substantia rationalis que ante non fuerat. Et illa substãtia cepit esse deus: qđ gratia: non natura: nec meritis habuerat. Addit ꝙ christus inquantum hõ recte đr predestinatus esse filiꝰ dei. ¶ Secũda conclusio. Deus s̃m opi. s̃cđam cepit esse subsistẽs ex duabus naturis ⁊ tribus substãtijs incarnatus: ⁊ inquantũ sic subsistens ⁊ inquãtũ homo est predestinatus. ¶ Tertia conclusio. Deus factus homo dicitur s̃m opinionẽ tertiã: q: deus hominem accepit: et deus est homo: et homo factus est deus: q: homo assumptus est a deo: ⁊ homo est deus quia habẽs hominẽ est deꝰ. In hoc vero predestina

lus: quia predestinatum est: vt christus ens homo dei filius: nec tamen dicēdus est homo dominicus. Has prosequitur magister cum expositione aucto. ad propositū alicuius eorum sonantium.

¶Questio vnica.

A

Circa hāc distinctionē queritur vtrū per idiomatū cōicationē ꝯcreta vtriusqꝫ nature christi: diuine scz ⁊ humane: predicant de seinuicem vere ⁊ affirmatiue. ¶In qōne erunt articuli tres. Primꝰ terminos declarabit: secūdus per conclusiones respondebit: tertius dubia mouebit.

Articu. i. Idioma qd sit ⁊ vnde dicitur.

¶Quantū ad primū/ notandū circa istum terminū cōicationē idiomatū: ꝙ idioma grece est ꝓprietas latine: ⁊ accipit hic pro cōcreto importāte ꝓprietatem alicuius. Dicitur ergo cōicatio idiomatum cōicatio proprietatū. Est aūt cōicatio idiomatum in christo: mutua p̄dicatio cōcretorū vtriusqꝫ nature de seinuicem: ⁊ de supposito in his subsistēte: vt etiam habet Nicolaus Orem in tractatu de cōicatione idiomatū. Exemplū primi: vt ꝙ concretū diuine nature scz deꝰ: predicatur de cōcreto humane nature scz hō: ⁊ econuerso: dicendo homo est deus: deus est homo: homo est eternus: infinitus creator ⁊c. Deus est tēporalis: corruptibilis: passibilis: mortalis ⁊c. Exēplū secūdi: christus est deus: christus est homo ⁊c. Dicit notanter cōcretorū: quia abstracta naturarū nō predicant de seinuicē. Sicut enim nature in christo manēt inconfuse ⁊ distincte: ita ꝙ neutra mutat in aliam: ita etiā abstracta naturarū nō predicant de seinuicem. Nam natura humana nō est diuina: nec diuina humana: hec em̄ simpliciter est impossibilis: natura diuina est natura hūana: ⁊ ecōuerso. ¶Sed si queris: vtrū abstracta p̄dicent de cōcretis vel ecōuerso.

An abstracta nature diuine, vel hūane possint vere dici de cōcretis et econuerso.

Dico primo ꝙ abstracta nature humane non dicuntur de supposito diuino. Hec enim est impossibilis: humanitas christi est christus: est verbū: est deus: humanitas est creator: est persona filij ⁊c. quia humanitas est pura creatura tēporalis corruptibilis ⁊ anihilabilis: ⁊ per ꝯn̄s nō potest esse deus eternus infinitꝰ ⁊ immutabilis. Si aūt aliqua taliū reperitur in scriptura exponēda est ſm magistrū: id est subsistens in natura humana est deus eternus ⁊c. Abstracta aūt diuine nature: quia supponunt pro natura diuina que idētificatur personis: ideo etiā predicantur de quolibet ſm p̄dicationē idēticam de quo predicant concreta nature diuine: vt natura diuina est idētice vel ſm predicationē idēticam persona est verbū est christus. Sed cōcreta nature humane etsi ſm rigorē verborū possunt p̄dicari identice de natura diuina vt, natura diuina est homo est mortalis est passibilis: quia est persona que est hō mortalis: passibilis: nō tn̄ ille admittunt ꝓpter hereticos ⁊ ne detur occasio errandi simplicibꝰ qui putarent illas accipi ſm predicationē formalē. concordat Ockam. q. ix. tertij ante dubia: ⁊ in solutione ad secundū dubiū. Et valent ad hoc dicta distin. v. in cōclusione. vj. ⁊ dicenda in notabili seq̄nti distin. huius. Item dist. vij. in dubio tertio.

B

De triplici cōcretorū differētia quātum ad predicare mediate vel immediate.

¶Secūdo notandū: ꝙ cōcreta sunt in triplici differētia. Nam quedā non predicantur nisi de his quibꝰ immediate ⁊ primo cōueniunt: id est quibus cōueniūt non ratione alicuius distincti: aut ratione alicuius partis precise: siue quia predicant de illo omī alio circūscripto: ⁊ de nullo illo circūscripto: vt sunt idem: diuersum: inherere: informare: subijci siue esse subiectū: esse partē: esse totū: esse compositū: depēdere: suppositare: accidētale: substantiale: infinitum: illimitatū: finitū: limitatū: verū: diuersum: distingui: bene predicant de aliquo mediate ⁊ non primo: tn̄ non nisi ratione alicuius intrinseci ⁊ essentialis. Nam distingui cōuenit partibꝰ integralibus hominis ratione materie cui primo seu immediate cōuenit. ¶Alia sunt cōcreta que solū predicantur de illis quibus mediate cōueniunt. i. ratione alicuius distincti ⁊ extrinseci: quo circūscripto de illo nō predicarentur: ⁊ de nullo immediate ratione sue proprie essentie vel nature: vt albū: nigrū: calidū: frigidum: sciēs: virtuosus: grāmaticus: logicus: philosophus: tēperatus: humilis. Illa enim predicantur de subiectis ratione accidentiū ⁊ ita mediate: ⁊ nō predicantur de ipsis accidētibus. Non enim albedo est alba: nec calor calidus: nec sciētia sciens: nec cognitio cognoscens: nec virtus virtuosa: quia omnia illa concreta imposita sunt subiectis quibus inherent talia accidentia. Nam album describitur res habēs in se albedinē: sciens res habēs in se scientiā: ⁊ sic de alijs.

¶Sed di. omne per accidens reducibile est ad aliqd per se: ergo quicqd cōuenit alicui mediāte accidēte: cōuenit alicui per se ⁊ immediate.

Omne per accidens reducibile est ad aliquod per se/ quo modo intelligitur.

Respōdetur ꝙ illa ꝓpositio assumpta falsa est realiter ⁊ vniuersaliter: quia esse albū: esse scientē: non cōuenit alicui primo immediate ⁊ essentialiter: sed cuicūqꝫ cōuenit: conuenit per accidens sibi inherens: ⁊ nō cōuenit accidēti: quod maxime verum est de ly sciens ⁊ virtuosus: sapiens: si illa p̄dicata nō cōueniūt vniuoce deo ⁊ creaturis. De cōcretis aūt vitiorū est simpliciter verū: sed si vera est oportet eam intelligere logicaliter sic: ꝙ oē predicatum predicabile de aliquo per accidens siue accidentaliter predicatur de aliquo essentialiter: qđ est verum: quia omne predicatū cōmune predicatur essentialiter de suo q̄dditatiue inferiori. ¶Tria sunt concreta que indifferenter predicant de illis quibus cōueniunt immediate ⁊ primo: ⁊ etiam de illis quibus cōueniunt mediate: vt calefactiuū: disgregatiuū que predicantur de calore ⁊ albedine: quibus primo ⁊ immediate cōueniunt: ⁊ etiā de subiecto calido: albo: quibus cōueniunt mediate. Sic comedere: bibere: producere: generari: corrumpi: pati: mortale: immortale: illa enim ⁊ toti conueniunt ratione partis mediate: ⁊ etiā parti immediate. Totum enim generatur ⁊ p̄ducit ratione forme. Materia enim est ingenerabilis et incorruptibilis: ⁊ etiā forma ꝓducitur: generatur ⁊ corrumpit. Si queris que sit causa huius differentie ⁊ diuersitatis. Respōdetur ꝙ vix alia ratio assignari potest: nisi modus significādi termini quē habet ex sua impositione: vel vsus cōis loquētium. Nā eo ipso ꝙ albū impositū est ad significādū rem cui inheret albedo: sequit ꝙ nō p̄dicat de aliquo immediate: eo ꝙ habere albedinē sibi inherētē non cōuenit rei ex seipsa: sed ꝑ albedinē que est rei extrinseca. Et eoipso ꝙ inherere significat rē inhesiue dependentē ab illa. Et accidētale. i. esse accidēs significat rem nō potētē per se naturaliter existere: non predicatur nisi de eo cui immediate conuenit. Nā posse per se esse: vel nō posse per se esse naturaliter cōuenit rei cui cōuenit quolibet alio circūscripto. ⁊ sic primo et immediate: ⁊ sic suo modo est videre in alijs. Est etiā quādoqꝫ causa cōis vsus loquentiū: propter quē multa cōceduntur: sicut illa cōceditur ſm sensum intransitiuū: creatura salis. ⁊ tn̄ non illa: fortes est creatura hoīs: que ſm vsum nō accipitur in sensu intransitiuo: sicut prima solet accipi. Et dicimus albū colorem ⁊ dulcē seu amarū saporē: ⁊ non dicimus habitum errantē aut habitū scientē. His omnibus cōcordat Ockam distin. v. lib. i. q. i. et. xxxv. dist. q. i. ⁊ in iij. q. ix. in rn̄sione ad secundū dubiū ⁊ in alijs locis. Et illo sequitur corollarie: ꝙ cōcreta primi ordinis: que dicuntur de natura a supposito distincta: nunqꝫ dicunt de supposito per naturā. Patet: quia nō predicant de aliquo mediāte alio: nō enim dicit de albo inherere/ informare seu esse accidens: lz habeat in se albedinē inherentē ⁊ informantē. Et dicit notāter/ nō dicunt de supposito per naturā: quia quedā immediate cōueniūt tam nature qꝫ supposito/ vt idē diuersum/ depēdere/ esse/ que p̄dicant tam de materia

¶ Triplices ꝑpõnes currunt in hac materia incarnationis: scȝ de inesse ampliatiue ⁊ reduplicatiue vel specificatiue.

Nota.4. Quid requiritur ad veritatē ꝓpositionis affirmatiue.

et forma ꝙ supposito: sed nõ de supposito per materiam vel formã: quia de quolibet illoꝝ immediate dicunt alio circūscripto. ¶ Tertio notādū ꝙ in hac materia occurrūt triplices propositiones. Quedā de inesse ⁊ simplici inherētia predicati ad subiectū vbi predicatū dicit de subiecto simpliciter: mediante copula ꝑsentis tēporis: ⁊ sine determinatione ratione inhesionis ꝑdicati specificati: vt homo est deus/ hō est creator ⁊ similes. Quedā vero sunt ampliatiue vt propositiones de pterito/ futuro/ possibili vel imaginabili sub quibus cōprehendunt ꝓpositiones de incipit desinit. Tertie sunt ꝓpositiones siue de inesse siue ampliatiue: in qbus extremo vel extremis additur specificatio vel reduplicatio: vt ꝼm ꝙ/ seu inquantū. Et de his oibus per ordinē est videndū que harū ꝯcedende sunt/ ⁊ que negande. ¶ Supponendū etiā est quarto principiū vnū oibus logicā scientibus manifestū scȝ ꝙ ad veritatē cuiuslibet propositionis cathegorice affirmatiue/ requirit ꝙ extrema supponant pro eodem: licȝ nō sufficit. Patet: quia cuiuslibet propositionis talis copula est actus complexiuus aut signū sibi subordinatū: cuius est vnire extrema. Uniūtur aūt dum res per ipsas significate sunt vnū siue idē: vel fuerūt aut erunt idē ⁊c. ꝼm exigentiā tēporis importati: qḋ dum est/ extrema supponūt pro eodē. Quare in ꝓposito/ si alicuius ꝓpõnis affirmatiue extrema nō supponūt pro eodē: nullo modo nec per cōicatione idiomatū nec simpliciter est cōcedenda. ¶ Demū supponit ꝙ hec vnio ꝑdicta similior est vnioni accidentis cū suo subiecto seclusa inhesione: vt supra dictū est. q. j. huius tertij. ⁊ habet Okā. q. ix. tertij. ante dubia. Ideo in ꝓposito non modicū directorium erit attendere ad has ꝓpositiones. Sortes est albū: albū est sortes: ⁊ similes/ in quibus cōcreta accidentiū predicant de suis subiectis vel econuerso. Et per collationē propositionū in proposito ad illas facilius erit de earū veritate iudiciū. Sicut em sortes cōtingēter est albus: ita verbū contingēter est hō. Et sicut sortes prius fuit sortes. ⁊ post factus est albus vt suppono. Sic verbū prius ⁊ ab eterno fuit verbū/ ⁊ factū est hō in tpe postꝙ nō fuit homo. Et regulariter sicut habet se albū ad hō vel sortes/ sic se habet homo ad deus/ vel verbū/ quantū ad iudiciū veritatis ꝓpositionū in quibus ponuntur. ¶ Quantū ad secundū articulū/ sequūnt cōclusiones quasi regule quedā quibus veritates ꝓpositionū incarnationē exprimentiū nosci possunt. Quarū prima est. Idiomata primi ordinis/ que scȝ tantū immediate predicantur dicta de natura assumpta/ nō predicant vere de supposito diuino/ puta de christo/ deo vel verbo/ ⁊ similib⁹ personā filij significantibus per naturam assumptā. Talia sunt assumi/ personari aut supposi tari a persona extrinseca: que etiā de ꝓprio supposito nō predicarent: si natura in se supponeret. Sunt preterea ⁊ illa: limitatū: finitū: ens per participationem: creabile: annihilabile: accipiēdo creabile ꝓprie pro producibili de nihilo ꝼm se ⁊ quodlibet sui: et annihilabile pro reducibili ad nihil ꝼm se ⁊ quodlibet sui: ⁊ per hoc patet ꝙ ille non sunt vere: christus est assumptus: est finitus: est limitatus: creabilis ⁊c. ¶ Dicitur notanter per naturam assumptā: propter illa predicata que immediate predicant tam de natura assumpta ꝙ̄ assumēte: vt sunt viuere/ esse. Illa cōueniunt supposito diuino sicut nature assumpte: sed non per naturā assumptā: quia etiam ei conuenirent si nulla natura fuisset assumpta. Ista cōclusio patet ex notabili. ij. quia que solū immediate alicui cōueniūt: nō cōueniūt cuicūꝙ per aliud. Talia sunt idiomata primi ordinis: ergo. ¶ Secūda conclusio. Idiomata primi ordinis nature diuine de supposito diuino dicta: de supposito nature humane eiusꝙ cōcretis predicantur: non autem de natura humana. Huiusmodi idiomata sunt: deus: creator: infinitus: etern⁹: impassibilis: incorruptibilis: immutabilis.

Nota.5.

Articu.2. Conclu.1. ¶ Idiomata q tm ꝑdicant immediate dicta de natura humana nō ꝑdicant de supposito diuino ratione nature assumpte.

Conclu.2. Idiomata nature diuine dicta de supposito di

Illa omnia dicuntur de christo temporaliter genito ex virgine: crucifixo: mortuo: passo: resurgēte ⁊c. Probatur cōclusio: quia quecūꝙ cōueniūt supposito diuino: cōueniūt etiā supposito humano ⁊ eius idiomatib⁹. Nam suppositū diuinū ⁊ humanū sunt idē oibus modis ⁊ nullo modo distincta. Christ⁹ enim qui est suppositū diuinū/ quia verbū: ipse idem realiter ⁊ formaliter est suppositū humanū: quia homo: persona enim verbi ipsa eadem omnibus modis est persona diuina ⁊ persona humana: ipsa enim persona filij subsistit in natura diuina: ⁊ propter diuinā est deus: propter humanā est homo. Et ideo omnibus modis idem est deus ⁊ homo. Et per consequēs quicquid predicat de persona diuina: predicat et de persona hominis. ¶ Dicitur notanter in cōclusione dicta de diuino supposito: quia si id nō predicaretur de persona diuina: nec predicaretur de persona humana: vt ly cōmunicabile quod predicat de essentia: non tamen de persona. Falsa enim est hec: christus est cōmunicabilis. Secūda pars cōclusionis: ꝙ non ꝑdicant de natura humana/ patet: quia natura humana realiter distinguit a supposito christi. Et ideo que cōueniunt supposito vel persone inquantū suppositū: nō cōueniunt nature assumpte. Unde natura assumpta humana neꝙ est christ⁹: neꝙ homo: neꝙ deus: neꝙ omnipotēs: neꝙ eterna: neꝙ creatrix: sed est pura creatura assumpta a deo: in qua ⁊ deus subsistit cōmunicās deo suam denominationē qua vere dicitur ⁊ est homo. ¶ Tertia conclusio. ¶ De concretis secundi ⁊ tertij ordinis idiomata vtriusꝙ nature/ nata mediate predicari de supposito: predicātur de christo ⁊ de se inuicem mutuo. Talia sunt homo corporeus: mortalis: tēporalis: passibilis: ambulās: comedēs: dormiēs ⁊c. ratione nature humane. Item deus: omnipotēs: creator: eternus: immutabilis: incorruptibilis ⁊c. ratione nature diuine. Probat illa conclusio: quia idiomata cuiuslibet nature mediate predicabilia cōueniūt supposito illius nature. Sed quia idem est suppositū vtriusꝙ nature: sequit ꝙ cōueniunt eidē/ Ultra quecūꝙ vni ⁊ eidē singulari conueniunt de se mutuo predicant: quia quecūꝙ vni et eidē sunt eadē: inter se sunt eadē: vt dicit principium regulatiuū syllogismoꝝ expositorioꝝ: ergo illa conclusio vera. ¶ Sed ꝯtra illas duas cōclusiones arguitur: tunc sequit ꝙ de deo dicunt predicata dicētia imperfectionē. Nā de deo dicunt passibile: mortale ⁊c. quia sunt idiomata nature humane cōuenientia supposito mediate. Secūdo sequitur ꝙ ꝯria aut priuatiue opposita de eodem predicarētur: vt temporale: eternum: mortale: immortale: passibile: impassibile. Item ꝼm beatū Augu. v. de trini. quod ad se dicitur oibus tribus cōuenit sal corporeū ⁊c. ad se dicunt: ergo cōueniunt patri ⁊ spirituisancto sicut filio. Itē qn abstractū distinguit realiter a cōcreto quantū ad significata: qḋ de vno predicat: non predicat de alio. Sed verbum est incarnatū ⁊ humanatū: ergo nō est est caro neꝙ homo. ¶ Ad primū dicit ꝙ de deo non dicit aliquod ꝑdicatū dicēs imperfectionē ꝼm naturā propriā ⁊ diuinā: secus aūt ꝼm naturā assumptā humanā. ꝼm hanc enim volūtarie assumpsit defectus nostros ⁊ languores nostros ipse tulit: ⁊ dolores nostros ipse portauit. Esa. liij. ¶ Uel aliter dicitur ꝙ de deo nō dicunt ꝑdicata dicētia imperfectionē inesse deo: possunt tñ dicere imperfectionē inesse creature. Unde creator quod dicitur de deo: duo importat. scȝ deū creantē: ⁊ connotat creaturā recipientē esse post nō esse: qḋ est imperfectionis non in deo/ sed in creatura. ¶ Ad secundū de cōtrarijs possent cōcedi ꝼm potentiā diuinā ꝙ possunt ꝑdicari de eodē: quia nullā contradictionē implicat cōtrarias qualitates/ puta caliditatē ⁊ frigiditatē inesse eidē precise. Nō enim est magis impossibile caliditatē non expellere frigiditatē: ꝙ̄ caliditatē nō calefacere. Secundū est possibile vt est de tribus pueris in fornace Dañ. iij. ergo

diuino: etiam predicātur de idiomatibus suppositi nature assūpte: nō de natura assumpta.

Conclo.3. Quō cōcreta vtriusꝙ nature secūdi ⁊ tertij ordinis predicantur de se inuicem.

E

⁊ primum. Nec predicata cōtraria iferūt cōtradictoria: sed propositiones contrarie inferunt formaliter contradictorias. Cōtraria aūt esse simul non infert propositiones contrarias esse simul veras: qꝛ hoc est albū: hoc est nigrū: non sunt ꝓpositiones contrarie: quia nō participāt vtroqꝫ termino. ¶ Puto tū ꝙ nulla cōtraria de facto predicant̄ simul de Christo: maxime eē tēporale ⁊ eternū: sed hec non sunt cōtraria sed magis priuatiue opposita: quia eternū est qđ nō est temporale. ¶ De priuatiue oppositis pōt dici ꝙ negatio inclusa in termino priuatiuo aut priuat dispositionē quātū ad oēm naturā subiecti: aut quantum ad certā naturā subiecti: puta impossibile. Aut valet tantū. i. suppositū nō habēs naturā passibilem Aut valet tātū. i. suppositū habens naturā nō passibilem. In prima ly naturā / distribuit: in secūda nō: sed accipitur determinate. Primo modo priuatiue opposita nō cōueniūt eidē: qꝛ sic inferūt cōtradictoria de eodē. Secūdo modo possunt per potentiā diuinā eidē conuenire: nec sic inferūt contradictoria. In proposito omnes illi termini priuatiui accipiuntur secundo modo: nam primo modo accipiēdo nō sunt proprie loquendo priuatiue oppositi: sed cōtradictorie. Unde sic diffiniunt̄. Impassibile est suppositū subsistens in natura impassibili. Immortale est suppositū subsistens in natura immortali. Unde sic idē suppositum potest subsistere in duabus naturis: quarū vna est mortalis: alia immortalis: ita idē suppositū potest esse mortale et immortale. Priuatiue igitur opposita non cōueniunt eidē sm eandē naturā: possunt tū cōuenire eidē sm diuersas naturas. et sm hoc diffinitio priuatiue oppositorū moderanda est in logica. ¶ Ad tertiū dicitur ꝙ beatus Aug. loquit̄ de his que predicant̄ de deo sm naturam diuinā: nō sm naturā assumptā. ¶ Ad quartū dicitur ꝙ antecedēs verū est de predicatis que tātū immediate predicant̄: ⁊ ideo impassibile predicat̄ tam de natura humana: ꝙ̄ de supposito distincto a natura. Preterea enim simul mediate ⁊ immediate: qꝛ passibile est quod pōt pati sm se vel sm naturam in qua subsistit. ¶ Sed de illis ꝑdicatis incarnatū / humanatū: de quibus arguit argumentū nō est ad ꝓpositū: qꝛ non predicant̄ de natura humana: nā natura humana nō est incarnata neqꝫ humanata: qꝛ nō est carni vnita: nec est homo facta: sed verbum. de hoc dist. v. cōclusione. v. sm aliā ⁊ aliā acceptionē incarnari: ⁊ ideo quantū ad illa predicata ratio illa nihil arguit. Argueret autē quātū ad illa predicata: mortalis: passibilis: tēporalis ⁊c. ⁊ quantū ad illa soluta est supra. Et hec de propositionibus mere de inesse. ¶ Sequitur nunc de propositionibus ampliatiuis quales sunt ille. Homo fuit deus: deus fuit homo: ille homo incepit: ille homo factus est: christus factus est homo: homo factus est christus: deus factus est homo: homo factus est deus: et similibus. ¶ De quibus hec conclusio quarta. In idiomatibus vtriusqꝫ nature minorē facit differentiā eorundē ampliatio: ꝙ̄ eorundē diuersa appellatio. Prima pars patet: qꝛ amplitudo respicit significatum termini subtractiuum hoc est illud pro quo terminus supponit. In ꝓposito autem pro eodē supponūt idiomata vtriusqꝫ nature: quia pro persona verbi que est deus ⁊ hō: et ideo in talibus parū refert an terminus supponens pro persona diuina amplietur / an non: qꝛ quecunqꝫ supposito diuino conueniūt de presenti: etiā conueniūt et de preterito: ⁊ similiter pro futuro: ⁊ que non conueniūt de presenti: nec de preterito cōueniūt: nec de futuro. Nihil enim assumet verbū qđ non assumpsit: nec dimittet quod assumpsit: ita omnes ille sūt vere. Christus est homo: fuit homo: erit homo: ⁊ ecōuerso. licet verbū posset assumere qđ non assumpsit: ⁊ dimittere quod assumpsit. Et ideo ponendo casus simpliciter possibiles differentia erit / qn̄ idioma assumpte nature ampliatur: ⁊ qn̄ non ampliat̄. Exempli causa. Ponatur ꝙ nunc sit primū instans incarnationis verbi: tunc hec est vera: homo fuit deus: et illa falsa: deus fuit homo. prima valet illā: quod est vel fuit homo / fuit quod fuit deus. secunda valet illam: deus qui est vel fuit: fuit illud quod fuit homo: que falsa est / cum homo nō supponit nisi pro illo qđ in tēpore preterito subsistebat in natura humana: ⁊ ita non pro deo in casu. Sic si in hoc instāti verbum dimitteret naturam humanam: hec esset vera: homo erit deus: ⁊ hec neganda: deus erit homo. Secunda pars cōclusionis patebit ex sequēti cōclusione / que talis est. ¶ Quinta conclusio. In terminis importātibus: inceptionē ⁊ desitionē aut alicuius rei factionē / diligenter attēdere oportet eorūdē appellationē hoc est dictu. Diligenter attēdere oportet cui appellent seu denotent adesse aut conuenire inceptionē seu desitionē seu factionem. Probatur conclusio: qꝛ qn̄ tales terminos sequitur terminus connotatiuus a parte eiusdē extremi: aliter appellant ꝙ̄ dū precedit. ¶ Pro cuius intellectu notande sunt due regule Prima ꝙ incipit / fit / desinit / nō predicant̄ de aliquo mediate: sed tm̄ immediate: et de illo cui immediate conueniunt: nō eē accidēs propter subiectū dicit̄ incipere: nec totū propter partē de nouo acquisitā: vt si sorti māco per miraculū adderetur manus: non propter hoc dicitur ꝙ sortes incipit esse. ¶ Sed diceres. composito attribuitur incipere et fieri propter formā substantialē incipientē ⁊ i materia genitam: ergo predicatur mediate de composito propter inceptionē forme. Respondetur ꝙ propter inceptionē forme in materia producte precise non attribuit̄ incipere cōposito: sed propter nouū esse totius: ꝓpter nouā vnionē forme cum materia: vnde si forma preexistens vniretur materie sine sui noua productione compositū inciperet: ⁊ tū forma nō inciperet: sic si forma produceretur in materia ⁊ non vniretur materie: nō inciperet cōpositum: licet forma inciperet. Ex illo sequitur ꝙ incipere non predicatur de christo vel diuino supposito propter hoc ꝙ de nouo incipit subsistere in natura humana. patet: qꝛ nō predicatur mediate. ¶ Secunda regula. Quando incipit / fit vel desinit predicatur sine addito: importat inceptionē / factionē / vel desitionem simpliciter rei significate per terminum de quo predicat̄: ita ꝙ res illa de nouo est postꝙ̄ nō fuit: aut nō est postꝙ̄ fuit. Quando vero predicatur cū specificatione addita importat inceptionem / desitionē vel factionē sm illud quod specificatur. Et si determinatio specificās fuerit pure absoluta: dicit inceptionē / factionē / aut desitionē simpliciter. Si fuerit connotatiua / importat inceptionem ⁊c. sm quid. Exēplū primi. Christus incipit: homo incipit: homo christus factus est. Exēplū secundi. Christus factus est aliquid: christus factus est essentia diuina: homo factus est deus. Exēplū tertij. Christus incipit esse mortalis: christus factus est homo rationalis. ¶ Ex illo sumitur illa cōmunis regula apud aliquos / ꝙ quādo verbum desinit / fit / incipit / sequitur terminus absolutus: importat inceptionem aut desitionē simpliciter. Quando vero sequitur terminus cōnotatiuus: tunc importat inceptionē aut desitionē sm quid: quod tamen moderari oportet sm regulam predictā. Ista regula satis probatur per expositionem propositionū de incipit ⁊ desinit / de quo remitto ad logicā. Ex illa regula manifeste patet ꝙ ille false sunt: christus factus est: homo ille (demonstrando Christū) incepit: christus incepit esse aliquid: christus incepit esse essentia diuina: qꝛ falsum est ꝙ ille homo siue christus incepit post non esse. Similiter falsum est ꝙ Christus fuit aliquid postꝙ̄ nō fuit aliquid: christ9 fuit essentia diuina postꝙ̄ non fuit essentia diuina: cū ille homo siue christus sit persona diuina que fuit ab eterno: ⁊ ab eterno fuit aliquid et ab eterno fuit essentia diuina. Ille autē vere sunt: deus incepit esse homo:

An priuatiue opposita possunt cōuenire eidē ⁊ quō termini priuatiui possūt accipi dupl'r: et qn̄ iferūt cōtradictoria: ⁊ quō sm diuersas naturas possunt cōuenire eidem.

Conclo. 4.

Conclo. 5.

verbum factū est homo: verbū factū est christus. Patet: quia nunc deus est homo: nūc est christus: ꝛ nūq̄ non fuit homo neq̄ christus. Verbū eñ licet fuerit ab eterno: non tamen fuit ab eterno homo vel christus: q2 nō fuit ab eterno subsistēs in duabus naturis: diuina ꝛ humana: non enim semper subsistebat in humana. Et est talis differētia inter illas qualis inter istas: albū incipit esse: et sortes incipit esse albū. Similiter sequitur ꝙ ille sunt concedende: deus factus est homo. † Similiter deus vel christus fact⁹ est homo: deus incipit esse christus: patet exponendo eas. Nec sequitur: incepit esse homo: ergo incepit esse: est factus homo: ergo est factus: q2 arguitur ab inferiori ad superius cum distributione superioris virtualiter. Similiter a parte in modo ad totum in modo cum distributione totius: vt patet exponēdo. Similiter incipit ꝛ factus equiuocant: cū in vna scilicet antecedente significat inceptionē ꝛ factionē simpliciter: ꝛ in consequēti inceptionē ꝛ factionē sm̄ illud qđ specificat. i. inceptionē esse talem. Et q̄uis esse hominis est esse substantiale et esse simpliciter. tñ cōparatū ad personā verbi non est esse essentiale verbo: sed est esse accidentale. i. aduentitiū: ideo est iudicandū sicut de illis: sortes est factus albus: ergo sortes est factus: ꝛ sortes incipit esse albus: ergo sortes incipit esse. Similiter nec sequit̄ negatiue: deus non est factus: ergo nō est factus homo. Deus nō incipit esse: ergo non incipit esse homo vel christus: q2 virtualiter arguit̄ a superiori non distributo ad inferius: ꝛ q2 termini equiuocant̄. Si tñ ille inueniuntur concesse a sanctis. Homo factus est deus: filius virginis factus est filius dei: intelligēde sunt improprie: vt factus determinat totam cōpositionē: vt valent illas factū est ꝙ homo est deus: factū est ꝙ fili⁹ hominis factus est fili⁹ dei. Ille etiā cōcedēde sunt homo factus est christus: filius virginis factus est christus. sicut illa: albū factū est sortes albus: patet exponendo: q2 filius Marie est christus: ꝛ aliqñ non fuit christus. i. subsistens in duabus naturis: q̄uis filius Marie semper fuerit filius dei: et semper fuerit verbum. ¶ Sed diceres / sequit̄ bene: christus incipit esse homo: ergo incipit esse ille homo: vel incipit esse ille homo: ꝛ sic de alijs: ꝛ quelibet singulariū est falsa: ergo totū cōsequēs qđ est disiunctiua est falsum. Minor probatur: quia si aliqua esset vera: maxime illa in qua demonstraretur homo Christus qui est suppositū diuinū pro quo supponit subiectū: sed hoc non: quia Christus non incepit esse suppositum diuinum: ergo nec ille homo. Respondetur secundū Ockam in logica. c. de incipit / quod illa singularis est vera: christus incipit esse ille homo / demonstrando Christum. nec sequitur: christus non incepit esse suppositum diuinum: ergo non incepit esse ille homo: sicut non sequitur: christus non incepit esse suppositum: ergo non incepit esse homo. ꝛ non sequitur non incepit esse: ergo non incepit esse homo albus: vt supra visum est. Si dicis / sequitur bene: christus incepit esse ille homo: ꝛ ille homo est de⁹ vel suppositum diuinum: ergo incepit esse deus aut suppositum diuinum: consequens falsum / et non minor: ergo maior. consequentia autem tenet expositorie in quarta figura. Respōdetur: q2 maior in quarta figura nō pōt equalere negatiue sicut nec minor in prima figura. Vñ non sequitur. Oīs homo est ens: christus incepit esse homo: ergo incepit esse ens. Etiam si incepit equiuocatur. ¶ Ad secūdam dicitur nō sequitur: non incipit esse ille: ergo non incipit esse ille homo: q2 incipit equiuocatur. Sicut non sequitur: sortes non incipit esse ille: demonstrando sortē albū: ergo non incipit esse ille albus: supposito quod prio sit albus / ꝛ prius fuerit sortes. ¶ Sequitur de propositionibus in quibus ponitur nota specificationis vel reduplicationis: et est cōclusio sexta. Veritas propositionis in qua idioma humane vel diuine na-

† Hec ppositio ē falsa Christ⁹ factus est de⁹: vt factio denotet̄ cadere in terminū deus: q2 bñ sequitur. Christus factus est de⁹: ergo iterdū non fuit de⁹ quod est falsum: immo Christ⁹ semꝑ fuit deus. qđ ptz: iste de⁹ semper fuit: de⁹: est deus est vel fuit christ⁹: ergo christ⁹ semper fuit de⁹. Hec aūt vera Christ⁹ fact⁹ homo: ꝑ illud Jo. j. Verbū caro factū est vbi ponit̄ pro homine.

Conclo. 6.

J

De reduplicatiuis ꝛ spe

ture predicatur de subiecto cum signo accepto reduplicatiue: attendi debet ex sue totalis exponentis veritate. Probatur conclusio: quia exponens totalis semꝑ equiualet exposite. sunt autē signa reduplicatiua / inquantū / pnt / sm̄ ꝙ / ratione qua: et similia q̄ faciūt propositionē exponibilē: de quarū expōne requirat̄ doctrina logicalis: vt habet̄ in Ockā in. j. distin. xij. q. ij. ¶ Corollarium. Oīs reduplicatiua cuius signū reduplicatiuū nō negat̄: ꝑsupponit veritatē sue ꝑiacētis. Ptz: q2 ꝑiacens est vna pars principalis exponentis copulatiue. ¶ Corollariū secūdū. Oēs ille de vi sermonis sunt false. Christus inquantū homo est creatura: christus sm̄ ꝙ homo est cōpositus: christus sm̄ qđ homo est finitus: christus sm̄ qđ homo non est eternus: christus sm̄ ꝙ homo non est deus. Patet: quia oim̄ harum preiacētes sunt false: vt patet ex supradictis. Ideo si ille in auctoritatibus inueniuntur concesse exponēde sunt ad sensus istum improprium: in quo sunt sm̄ mentē ponentiū intellecte: vt christus sm̄ ꝙ homo est creatura / conceditur ad hunc sensum: christus sm̄ humanitatē est creatura: que valet illam: humanitas Christi est creatura: vt infra patebit. ¶ Septima conclusio. Qñ in propositione ly sm̄ quod / vel equiualens ponitur specificatiue: attendēdū est an specificet rationem conceptus vel rationē principij sue cause. Patet: q2 si specificat rationē conceptus / sic facit appellationem rationis: ꝛ tunc si ponit̄ inter terminos synonymos / nullā facit differentiā: et sic non capitur in ꝓposito: q2 dum specificat rationē: debet addi termino importāti rationē: vt sunt termini importātes actū aīe interiorē ꝛ termini scđe intentionis. Qñ vero specificat rationem principij vel cause: importat ꝙ terminus cui additur: significet illud ratione cuius predicatum cōuenit principali subiecto: vt qđ est eius principium vel causa: vt ignis inquātū calidus calefacit. homo inquantū habet liberū arbitriū peccat. Et ad veritatem eius nō requiritur ꝙ predicatū vniuersaliter predicetur de termino cui addit̄ signum specificatiuum: nec requiritur quarta exponens reduplicatiue. Sed sufficit quod predicatum principale predicetur vere de subiecto principali: ꝛ de termino specificante: ac terminus specificans de subiecto principali. Et ꝙ terminus specificans significet illud ratione cuius predicatū principale cōuenit subiecto: ꝛ sic ille sunt cōcedēde: christus inquantū homo meruit: christus inquātū homo passus est: christus inquantum homo resurrexit: que oēs essent false: si ly inquantū caperetur reduplicatiue: q2 tertie earum exponentes et quarte essent false. ¶ Octaua cōclusio. Ly sm̄ / positū sine hac distinctiōe ꝙ / nō est reduplicatiua / nec specificatiua additio: sed diminuens vel distrahēs determinatio. Patet: q2 qñ ponit̄ sine ly ꝙ / distrahit terminum cui additur a sua suppositione: ꝛ facit eum supponere pro aliquo pro quo non supponeret si non adderetur vt hic. Homo sm̄ faciē est pinguis. Ethiops sm̄ dētes est albus: que vere sunt / prout ly sm̄ determinat ꝑdicatū. vbi facit ꝑdicadū supponere pro homine macro habēte faciem pinguē: aut nigro habente dentes albos: pro quibus nō supponeret sine addito hui⁹ determinationis / sm̄. Nunq̄ autē dū accipitur reduplicatiue aut specificatiue distrahit terminum cui additur a sua ꝓpria suppositione: ꝛ hinc est ꝙ reduplicatiua presupponit suā preiacētem: similiter ꝛ specificatiua. Ex illo ptz differentia inter illas. Ethiops est albus sm̄ dētes. Ethiops est albus sm̄ ꝙ habet dētes. prima cū vera: scđa falsa. ¶ Corollariū. Illa est concedenda: christus est creatus sm̄ humanitatē: christ⁹ est factus sm̄ humanitatē: incepit esse sm̄ humanitatem: est finitus sm̄ humanitatē: q2 in illis ly creatus / factus / incepit / que dicūt primū esse post nō esse simpliciter: distrahuntur per ly sm̄ humanitatē: ad significādū primū esse simpliciter nō christi: sed hu-

cificatiuis acceptis cū signis inquātū sm̄ ꝙ ea ratione. ꝛc.

Conclo. 7.

Conclo. 8.

Ly

Quod propositiones ille sunt cōcedēde christus est creatus sm̄ humanitatem christus incepit esse sꝫ hūanitatē,

manitatis que non est christus:sed aliquid christi:⁊ per hoc valent tantũ:christus est creatus ẜm humanitatẽ.i.christi humanitas est creata:sicut illa:sortes est pinguis ẜm faciẽ/valet illã:sortis facies est pinguis. Unde proposita propositione de dictis signis/ primo videndũ est an sit reduplicatiua vel specinocatiua:⁊ si sic videatur eius preiacens:que si nõ fuerit vera:nunꝙ̃ reduplicatiua vel specinocatiua erit vera. Si vero fuerit vera:recurrat ad reliquas exponentes:⁊ ẜm earum veritatẽ vel falsitatẽ indicetur. Si enim exponit copulatiue/oportet quãlibet exponentiũ esse verã. Si disiunctiue sufficit vnã esse verã. Nec facio hic differentiã inter reduplicatiuã ⁊ propositionẽ de reduplicato extremo:quia ꝓpositio de reduplicato extremo p̃supponit reduplicatiuã. De speciuocatiua satis dictũ est. Si vero ponit signum diminuẽs vel distrahens:⁊ dictio super quam cadit ly ẜm/significat qd̃ est/vel fuit aliquid rei que significatur per dictionẽ que diminuitur vel distrahitur: tunc videatur an predicatũ cõueniat dictioni super quam cadit signũ diminutiuũ vel distractiuũ:⁊ tunc propositio cõcedit:vt hõ est crispus ẜm crines. si illa vera est:crines hoĩs sunt crispi. etiam illa vera est:hõ est crispus ẜm crines. Uerum ꝙ quãꝙ̃(lz improprie) signa reduplicatiua accipiunt vt diminuũt seu distrahunt:⁊ tunc hoc faciunt qd̃ signũ diminuens:vt christus est creatura ẜm ꝙ homo:hõ ẜm ꝙ mortuus est/est cadauer. Ethiops ẜm ꝙ dentatus/est albus: sed oẽs ille ꝓpositiones:ẜm sermonis ꝓprietatẽ sunt false:⁊ ideo cautũ est ꝓpositiones de p̄dictis signis prius distinguere quõ accipiãtur signa:⁊ sic respondere vt vitetur equiuocationis cõfusio. Ex predictis sequitur ꝙ ille sunt vere in sensu reduplicatiuo:christus ẜm ꝙ deus est creator/eternus/infinit⁹/omnipotens/immortalis/immutabilis ⁊c. Non aũt illa: christus ẜm ꝙ deus est verbum vel filius virginis mortalis/passibilis. Similiter ille vere sunt:christ⁹ ẜm ꝙ hõ est:persona/suppositũ:animal/corporeus/ animatus/exponẽdo cõcomitãter. Item illa est concedenda:christus inquãtum ille hõ est deus. Patet accipiẽdo reduplicatiue cõcomitanter:secus si caperetur causaliter vel specinocatiue:quia christum esse hunc hoĩem non est causa christũ essendi deum:nec humana natura:est ratio propter quam christus est de⁹:⁊ ideo causaliter ⁊ specinocatiue est falsa. Et tm̃ de articulo secundo. ¶ Quantũ ad tertiũ articulum dubitatur vtrũ illa:deus est homo/sit cõcedenda ẜm rigorẽ seu ꝓprietatẽ sermonis:⁊ videtur ꝙ non:quia deus nõ est aĩal compositũ ex materia ⁊ aĩa rationali:igitur non est homo. Tenet cõsequẽtia per locum a diffinitione. Antecedẽs ptz ex dictis supra dist. vj. Et similiter potest queri de illis. Uerbum est homo: christus est homo. In oppositum est articulus fidei. Uerbum caro factum est. Caro.i.homo ẜm August. ¶ Iuxta idem dubitatur secũdo/vtrum homo predicatur vniuoce de deo ⁊ de ceteris hoibus. ¶ Tertio dubitatur/qualis sit hec predicatio. Deus est homo: an essentialis:an accidentalis:an quidditatiua:an non quidditatiua. Solutiones hoꝝ dubioꝝ ex codẽ fundamento dependẽt:ideo solũ mota sunt. ¶ Pro solutione aũt notandũ/ꝙ homo est concretũ predicamenti substãtie huius abstracti humanitas:non tantũ voce:sed ⁊ significatione:nam homo significat suppositũ subsistens in natura humana:siue ipsum sit idem nature humane:siue non: nam ⁊ vsꝙ̃ nunc opiniones contrarie inueniunt de hoc an natura et suppositũ humanũ(etiam in petro ⁊ ceteris)sint distincta:⁊ tñ nõ est dubitatũ quin homo supponit pro supposito humano. Humanitas vero significat naturam humanã a qua suppositũ denominat homo: que realiter nihil aliud est ꝙ̃ compositũ ex⁹ corpore seu materia et anima rationali:vt vult beat⁹ Hiero. in explanatione fidei ad Damas. papã:siue tale compositum sit suppositũ/siue non. Suo modo dicendũ

Reduplicatiua signa nõnunꝙ̃ accipiunt improprie:vt diminunt.

Articu. 3.
Dubium. 1.
2.

de alijs cõcretis substãtialibus/corpus/corpus animatũ/animal ⁊c. et suis abstractis. ¶ Ex illo sequit primo/ꝙ hec oratio non est diffinitio hoĩs/cõpositũ ex materia ⁊ forma rationali. Nec illa:substãtia seu animal cõposita:vel compositũ ex materia ⁊ anima rationali. Patet:quia non cõuertitur cum diffinito: non enim cõuenit om̃i homini/nec soli homini:qm̃ non cõuenit homini christo:quia christus nõ est cõposit⁹ ex materia ⁊ forma:vt habitũ est supra dist. vj. Cõuenit etiã alij a diffinito:quia cõuenit nature humane in christo que non est homo. Alioquin in christo essent duo hoĩes realiter distincti:scz christus et natura humana:que realiter distinguunt a christo: sicut creatura a creatore:sicut tẽporale ab eterno. Sz diffinitio hoĩs est hec:animal rationale:illa em̃ conuertitur cũ diffinito:quia conuenit tam verbo incarnato ꝙ̃ om̃i homini creato:⁊ solũ tali. Hec aũt differt a priori:quia hec dat per genus ⁊ differẽtiã:priores autem nõ sic. Nam prima scz compositũ ex materia ⁊ forma rationali:non datur per genus diffiniti:qm̃ compositũ non est genus neꝙ̃ superius ad diffinitũ homo:quia non oĩs homo est compositũ. Secunda scz animal compositũ ⁊c. et si datur per genus:non tamen per differentiã:quia compositũ ex materia ⁊c. non est differẽtia essentialis hominis:nec conuenit omni homini. Hec autem:animal rationale/est vera hoĩs diffinitio:quia tam rationale ꝙ̃ animal supponunt pro supposito subsistẽte in natura sensitiua rationali:compositũ vero supponit etiam pro natura que nõ est suppositũ. ¶ Secũdo sequit ꝙ omne suppositũ subsistens in natura humana vere ⁊ proprie est homo. Patet:quia cuilibet tali conuenit vera et propria hoĩs diffinitio. ¶ Tertio sequitur ꝙ natura humana sibi derelicta est homo:talis enim est suppositũ ⁊ persona subsistẽs in natura humana:subsistit enim in seipsa:eo ꝙ non cõmunicat alteri aliquo quatuor modorũ in diffinitione persone expressorũ. ¶ Quarto sequitur ꝙ he sunt vere:aliqua humanitas est homo:aliqua humanitas non est homo:similiter earũ cõuerse:aliquis homo est humanitas:aliquis homo nõ est humanitas. affirmatiue sunt vere de humanitate sibi derelicta. negatiue sunt vere de humanitate assumpta:sicut ⁊ contrarie harum subcontrariarum sunt simul false/scz oĩs humanitas est homo:nulla humanitas est homo. Etiam cum suis conuersis:quia earũ ꝯ̃dictorie sunt simul vere:vt dictum est statim. ¶ Quinto sequit ꝙ cõcreta substantie de suis abstractis nõ predicant nisi cõtingenter. Patet:nam illa est cõtingens:humanitas est homo. similiter illa:homo est humanitas:pñt em̃ esse false etiã supponẽtibus subiectis:vt posito ꝙ nullus homo esset preter christũ:vel si nulla humanitas subsisteret in se:sed quelibet esset assumpta. ¶ Etsi replicatur. homo/animal/corpus/⁊ substantia essent termini accidẽtaliter cõnotatiui. cõsequẽs falsum:quia sunt termini predicamẽti substãtie:sed p̄dicamentũ substãtie(ẜz oẽs) ponit absolutũ:alioquin etiã tolleretur distinctio inter p̄dicamẽtũ substãtie/⁊ predicamenta accidẽtiũ/qd̃ est peruertere totã logicã Peripateticorũ. Probatur ꝯña:tum quia terminus absolutus de quocũꝙ̃ termino absoluto vere affirmatur de illo supponẽte nũꝙ̃ negari potest:sed homo/aĩal vere affirmãtur de natura humana in seipsa subsistente:⁊ de ea vere negãtur postꝙ̃ fuerint assumpta: igitur nõ sunt absoluti. Tum quia si sunt vere concreta cõcernunt duo scz materiale significatũ ⁊ formale:⁊ per ꝯñs cõnotatiui:quia cõnotatiuũ est cum alio significatiuũ.i.terminus qui cũ significato vno subtractiuo significat aliud formaliter. Respõdetur ꝙ concreta substantie in veritate habent duplex significatum/scz subtractiuũ ⁊ formale. Subtractiue significant suppositũ:⁊ formaliter naturã substantialem a qua denominat suppositũ aliqua specie substantiali. Si ergo oĩs terminus habẽs huiõi duplex

Corollariũ primum.

Uera ⁊ propria diffinitio hoĩs.

Corolla. 2.

Corolla. 3.

Corolla. 4.

Corolla. 5.

Concreta substantie duplex habent significatum.

significatū est cōnotatiuus:fateor cōcreta substātia=lia esse cōnotatiua. Cōseqnēter dico q predicamētū substātie est terminorū absolutorū quātū ad abstracta:nō quantū ad cōcreta. Nulli enim cōcretū ppie dictū est pure z simpliciter absolutū. Nec tn ideo tollit distinctio cōcretorū substātie a cōcretis accidētiū: nam illa cōnotāt naturā substantialē:ista freqnēter naturā accidētalē vel dispositionē seu habitudinem accidentalē. Uerius tn cōcreta diuersorum predicamentorū distinguunt per ppios modos significādi predicamentorum:sicut z abstracta que in pdicamēto substantie oia sunt absoluta. Et multa predicamentorū accidētiū sunt absoluta:vt albedo/ caliditas zc. Uel posset dici q penes modū significādi esse suppositale/nō dicunt termini cōnotatiui z absoluti:quia hec significatio cōis est oibus concretis predicabilibus de prima substātia:sed distinguuntur penes modos significādi aliā habitudinē a suppositali:ita q terminus nō significans aliā habitudinē essentialē vel accidentalē a suppositali dicit absolutus:z tales sunt termini substātiales cōcreti. Cōnotatiui vero dicuntur qui pter hāc suppositalē circūstātiā/aliā aliquā habitudinē impotāt cū suo significato:substractiuo qualia sunt cōcreta accidētiū/z differētie essentiales. Et hec dicere nō est logicā peruertere:sed eam ad veritatis normā reducere:ac eius veritatem declarare: quā si nō cognouerūt Peripatetici infideles. Aristoteles scz cū suis seqnacibus:qd mirū si in his sicut in multis aliis errauerūt:in qbus naturalē potentiam: quā experientiā dicūt:tantū attenderūt:diuinā oipotentiam que super naturā est ignorātes. Nec in hoc sunt imitādi a fidelibus:qm fides orthodoxa z certissima multas vitates logicales naturales z metaphysicales reuelauit:ad quas gētiles philosophi minime puenerūt. Et per hoc replica sufficiēter est soluta.

N De⁹ est hō fm proprietatē sermonis est concedenda.

¶ His pmissis respōdet ad primū dubiū/q ppositio illa:deus est homo:z similes de virtute sermonis/et fm terminorum ppietatē vera est z cōcedenda. Quod probat:quia sunt affirmatiue/particulares/indefinite vel singulares:quarum extrema supponūt pro eodē:z per ōns vere. Cōseqnētia nota ex primo articulo. Antecedēs ptz:quia hō supponit pro supposito subsistēte in natura hūana:z ita pro supposito verbi seu diuino:z alterū extremū pro eodem supponit:vt manifestū est:z hoc fm sermonis ppietatē:nam hō ex sua impositione significat suppositū humanū.i. suppositū subsistēs in natura humana/vt dictū est: ergo zc. Per hoc ptz solutio rationis ante oppositū dubii:nam cōcesso antecedēte/negat ōna:nec arguit a diffinitione ad diffinitū:vt patet.

Dubiū.2. O Predicatio vniuoca dupliciter accipitur.

¶ Ad secūdū dubium/vtrū hō vniuoce predicat de deo z ceteris hoibus. Rūdet breuiter q pdicatio vniuoca dupliciter accipit. Uno modo vt vniuocū distinguit cōtra equiuocū. Alio modo vt distinguit contra denoiatiuum. Primo modo vniuocū est signū vni cōceptui naturaliter proprie significāti subordinatū:vt Joānes/Petrus. Sed equiuocū est signū diuersis cōceptibus naturaliter ppie significātibus subordinatū:vt canis zc. Secūdo modo vniuocū est qd de aliqbus predicatur essentialiter:nō impotās aliqd extra rationē subiecti de quo predicat. Quo pmisso respōdet ad dubiū/ q accipiēdo vniuocū primo modo/hō vniuoce predicatur de deo z de aliis hoibus. Ptz:quia ois terminus pdicabilis de aliqbus fm eandē rationē:hoc est fm eandē diffinitionē seu cōpositū/predicat de illis vniuoce:sic est de termino hō qui predicat de deo z aliis hoibus puris:ergo predicat de eis vniuoce. Consequētia nota. Maior est phi in predicamētis. Minor patet:quia eadem diuino(scz aial rationale)cōuenit hoi:siue predicet de deo siue de alio quocūqz hoie:vt patet ex dictis. ¶ Corollariū. Uerbū seu deus ita vere z proprie est hō sicut Petrus vel Joānes:etiā fm sermonis proprietatē. Patet:quia terminus cōueniens aliqbus fm eandē diffinitionē:eque proprie cōuenit cuilibet eorū:sic est in pposito. ¶ Si dicis. Uerbū est homo per naturā superadditā distinctā realiter a vbo. Ceteri hoies sunt hoies per naturā humanā a supposito indistinctā:z nō per aliqd superadditū:z ideo hō nō cōuenit eodē modo supposito verbi z ceteris hoibus:z per ōna vniuoce. Rūdetur negando ōnam. Ad probationē nō cōuenit eodē modo distinguendū est:quia vel ly eodē modo dicit idētitatem rationis seu diffinitionis:z tunc neget q nō eodem modo:quia eodē cōceptu dicit de verbo z de hoibus ceteris. Nec impedit illa diuersitas de qua arguit: quia in vniuocatis per eundē cōceptū inueniuntur diuersi modi:fm quos idem cōceptus vel diffinitio eis cōuenit:sic eni nomen persona vniuoce conuenit personis diuinis z creatis:z tn persone diuine personant per aliqd positiuū scz proprietatē relatiuā a persona distinctā formal'r nō realiter. Persone autē create nō personant per aliqd positiuū quomocūqz a natura distinctū:sic sapiēs vniuoce cōuenit deo et angelo:z tn deus est sapiēs nō per aliqd superadditū: sed per suā essentiā. Angelus aūt est sapiens per cognitiones superadditas a sua essentia realiter distinctas. siue per habitū infusum vel acqsitū/distinctū. Sic calefactiuū ōuenit vniuoce igni z soli:z tn ignis calefacit per calorē formaliter sibi inherentē:sol vero nō sic:sed per nature sue virtutē. Sic piper/vrtica zc. que nō sunt formaliter sed virtualiter calida:z ita de multis aliis. Alioquin aial nō esset vniuocū ad suas species homo/asinus:quia hō est aial per aiam rationalē a deo immediate creatā z infusam:asinus est aial per animā sensitiuā de potētia materie eductā. Alio modo ly eodē modo dicit oimodā similitudinem:z excludit oēm diuersitatē speciuocā. Et illa idētitas significatorū nō reqrit ad vniuocationē conceptus sui signi/accipiendo vniuocū primo modo:sed requirit ad vniuocū strictissime sumptū:prout soli cōuenit speciei specialissime absolute:fm quē modū dicit q in genere latēt multe equocatiōes. An aūt sic predicet hō vniuoce de deo:dicetur in dubio.iiij.seq.

Dubium.3 P Termini disparati qui sunt.

† ¶ Ad tertiū dubiū. Qualis sit predicatio/deus est homo. Pro respōsione notandū q apud philosophū deus z hō sunt termini disparati:quia diceret illam esse impossibilē/deus est hō:sicut illā/hō est asinus. et sic illa/deus est homo/est pdicatio disparata:nec essentialis nec accidētalis. Sed lz in hoc errauerūt/ q dicebant hanc esse impossibilē/deus est homo:tn accipiēdo terminos disparatos pro terminis qui naturaliter siue fm potentiā nature non possunt de se inuicē verificari:nec simul nec successiue:sic deus et hō etiā apud catholicos sunt termini disparati:z ita predicatio illa erit disparata:deus est homo:z sic nec essentialis nec accidētalis:qñuis vera. Uerū vocādo terminos disparatos terminos nō potētes de eodē verificari per quācūqz potentiam:sic deus z hō sunt termini non disparati:sed nec hō z asinus sunt disparati:supposito q hō possit suppositare naturam asininā:sed illa abstracta humanitas/asineitas:hoc est natura humana:natura asinina/sunt termini disparati:z tunc cōseqnēter dicit si cōcreta pdicamēti substantie sunt cōnotatiua(qd videt magis pbabile et facile z cōformius his que in logica dicunt de terminis cōnotatiuis z absolutis)tūc illa predicatio:deus est hō/est pdicatio accidētalis:nō ideo quia hō contingēter predicat de deo:quia sic illa esset accidentalis:homo est aial:quia est cōtingens simpliciter z potest esse falsa:sicut fuit falsa ante productionē hois: sed ideo accidētalis:quia pdicatū cōnotat accidentaliter super subiectū. Cōnotat enim ly hō subsistētiā in natura humana quā nō cōnotat deus:nec in genere:nec in specie:sic etiā deus connotat subsistentiā in natura diuina:quā non cōnotat hō. Nec sequitur predicatur accidētaliter:ergo cōnotat accidens:quia pater/dñs/cōnotant accidētaliter:z tn nō cōnotant accidēs. pater enim cōnotat filium:z dñs seruū:qui

† Nec ppositio deus est hō/est i materia cōtingenti: si qs aūt instaret dicēs q humanitas nō est accidēs: ergo nō est in materia cōtingenti: ōna tz:quia predicatum/ qd accidētaliter z directe dicit de subiecto/dz ipotare accidēs:vt ptz hic / sortes est albus:plato est niger: z ita inductiue in oibus. Rūdet cōcedēdo q humanitas nō est accidēs: z negat q ille ind, sit vniuersal'r verū imo innumeras patit instātias.

filius

fili⁹ ꝛ seruus non sunt accidētia: sed substātie: hoc di co nō ponēdo respect⁹ eē distinctos ab absolutis. Sic diues cōnotat accidētaliter diuitias: que sunt substā tie/ possessiōes scȝ auri ꝛ argēti ꝛc. Nec seq̄t p̄dica tū est substātiale: ergo nō p̄dicat accidētaliter. Pre dicata em̄ substātialia p̄dicant essentialiter ꝛ q̄ddi tatiue de suis inferiorib⁹: sicut p̄dicamēta accidēta lia p̄dicant q̄dditatiue de suis inferiorib⁹ puta colo ratū de ly albū: sed de alijs nō suis inferioribus pos sunt p̄dicari accidentaliter. Unde p̄dicari acciden taliter/ est alterū extremū cōnotare accidētaliter su per reliquum. Connotare autem accidentaliter su per reliquū/ est cōnotare aliq̄d siue substantiaȝ siue accidens: nō vt est pars essentialis/ siue de essentia alterius. Sic ergo pȝ q̄d hō cōnotat accidē taliter super ly deus: et ecōuerso: q: homo connotat sub si stentiam in natura humana/ que nō est essentialis deo. ꝛ deus cōnotat subsistentiā in diuina natura que nō est pars essentialis hois. Si vero tenet q̄ cō creta substantie sunt absoluta: dicetur q̄ hec propo sitio/ deus est homo. nec esset accidentalis predica tio: nec essentialis. quia nō esset predicatio directa: q: nō predicat superi⁹ quidditatiue de inferiori: nec cōnotatiuū de absoluto: nec magis aut eque conno tatiuum de minus vel eque cōnotatiuo: esset tñ pre dicatio contingens. ¶ Unde, dubitat vtrū homo in quantū p̄dicat de deo ꝛ hoie puro/ sit species specia lissima/ ꝛ videt q̄d nō: q: hō purus et deus differunt specie: immo et genere: sicut creator et creatura: et de eis predicatur homo: ergo non est species specia lissima. Tenet ꝯña: quia species specialissima pre dicat solū de plurib⁹ solo numero differētib⁹ in eo quod quid est. Respōdet q̄ hō simplr est species spe cialissima: q: solum p̄dicatur quidditatiue de pluri bus solo numero differētib⁹: puta sorte/ platone: ꝯ̄ nis predicatur non quidditatiue de plus q̄ nume ro differētib⁹: sicut albū est species specialissima: et tñ predicat accidentaliter de differentib⁹ specie et genere: vt de homine/ lapide/ asino. Et si homo esset terminus absolutus: adhuc non predicatur quiddi tatiue de eo: quia illa non est directa: deus est homo nec illa/ homo est deus: vt supra dictū est. Et conse quenter diceretur, q̄ hō habet rationē alicuius pre dicabilis respectu illius termini de⁹: quia nec est ge nus: neq̄ species. ¶ Et si replicatur. Ois terminus p̄dicabilis de alio incōplexus/ habet se in ratione alicuius p̄dicabilis. Dicit q̄ hoc est verū de termi no p̄dicabili de alio directe. Nam homo predicatur de termino album/ Alemānus/ Jtalus: et tñ nec est genus eius/ nec species: q: absolutū non est genus aut species cōnotatiui: nec est differētia/ propriȝ/ aut accidens: cū sit terminus absolut⁹. Et si dicitur hō predicat directe ꝛ quidditatiue de ly hic homo demonstrando petrū: et hic homo demōstrādo vbū ꝛ tñ Petrus ꝛ verbum differūt specie: ꝛ ita hic homo ꝛ hic hō. Et volo q̄ hic hō accipiat incomplexe: vel pono loco ly hic homo: ꝛ hic homo: Petrus et Jesus. vtraq̄ est quidditatiua/ Petrus est homo: Jesus est hō: ꝛ tñ Jesus et Petrus differunt specie: Responde tur: ꝯcedendo q̄d ille sunt quidditatiue: hic homo est hō ꝛc. sed negetur q̄ differunt specie. Cōceditur cōsequēter q̄ res significate differunt specie: sed nō termini illi: hic homo hic homo. Sicut licet res si gnificate per ly hoc albū/ ꝛ hoc albū: demonstrando per primū hoc hominem album: per scd̄m lapidem album differunt specie. Nō tñ termini illi/ hoc albū ꝛ hoc albū: q: non sunt diuerse species: nec sub spe ciebus formaliter nō synonymis quidditatiue ꝯtēti Nūc ergo species specialissima nō predicat de plu ribus terminis plus q̄ numero. i. specie vel genere differentib⁹: lȝ res significate p terminos de quib⁹ p̄dicantur: differāt specie. Cuius ratio est: q: differē tia specifica nō attenditur penes significatuȝ sub stractiuum: sed penes significatum formale. Forma

Dubiū. 4. Q

liter autem hoc significat naturā humanam: que in oibus hoib⁹: christo scȝ et ceteris est eiusdem speciei sic albedo est eiusdē speciei in oib⁹ albis. Et cum ar guitur de illis terminis Petrus ꝛ Jesus illi differūt specie: q: continentur quidditatiue sub illis specie bus hō ꝛ de⁹: que sunt species non synonyme. Dicē dum q̄ Petr⁹ cōtinet q̄dditatiue sub illa specie hō: sed ly Jesus si est nomē impositū psone vbi subsistē tis sub vtraq̄ natura diuina et hūana: sic nec conti netur quidditatiue sub ly hō: nec sub ly de⁹: q: vltra quodlibet horū cōnotat: nam sup ly hō/ naturam di uinā: super ly de⁹ cōnotat naturā humanā. Si vero impositū est de supposito subsistente in natura hu mana: nō curādo an etiā subsistat in natura diuina vel econuerso: tunc est inferius primo modo huius speciei hō: et non huius speciei de⁹: scd̄o modo est in ferius et indiuiduū huius termini deus ꝛ nō huius termini homo: vt satis patet oculate attēdēti. ¶ Si querit: an illa ꝓpositio deus est hō/ est per se vel per accidēs. Dicit q̄ non per se: quia non est necessaria: sed est per accidēs. Non q̄d predicatū importet acci dens inherens subiecto: sed q: predicatū accidenta liter ꝛ contingenter predicat de subiecto. Jlla vero deus potest esse hō: q: est necessaria: ideo est per se nō tñ per se primo modo: q: predicatū importat q̄d est extra rationē subiecti. Jmportat em̄ naturaȝ hu manā que non includit in rōne subiecti: propter q̄d (vt dictum est) accidētaliter predicatur de subiecto. Q̄d aūt Aug. dicit. v. de trini. c. v. q̄ omne quod dicit de deo: dicit s̄m substātiā vel respectiue: ꝛ nihil s̄m accidēs. Dicēdū q̄ ibi loquit de illis predicatis que cōueniūt deo s̄m naturā diuinā ꝛ ei⁹ intrinseca: et nō respectu creature adextra: q: quedā ex tpe dicun tur de deo s̄m accidēs. i. cōtingēter: vt dñs creator re fugiū/ ꝛ similia que cōtingēter dicunt de deo: nō ꝓ pter mutationē dei: sed creature: vt docet magister distin. xxx. primi libri. Tantum de illa questione.

Quō verū est q̄ q̄cq̄d dicit de deo dr̄ s̄m sub stātiā/ ꝛ nō s̄m accidēs

Distinctio. viij.

Bit magister de idiomatum cōicatione quātū ad ꝓpo sitiones que vnionē exprimūt. Conse quenter agit de eodē quantū ad eas que ꝯña vnionē ꝯcernūt: scȝ quātū ad ꝓprietates quasdā vnionē ꝯsequētes. Et circa hoc duo facit. Primo determinat de his que naturis ra tione vnionis cōueniūt. Secundo dist. x. de his que personam ratione nature humane respiciunt. Circa primum duo facit. Primo agit de his que cōcernūt naturā diuinā ratione nature assumpte. Secundo dist. ix. de his que cōueniunt nature humane rōne assumētis persone. Jn hac ergo. viij. distin. inquirit. An natura diuina ꝓpter eius vnionē ad humanaȝ debeat dici nata ex virgine. Et colligit sententia magistri in his tribus cōclusionib⁹. ¶ Prima cōclu sio: ꝯ̄nis psona filij que de⁹ est: vere dicat de virgi ne nata: nō tñ hoc ꝯcedit de natura diuina. ¶ Scd̄a cōclusio. Duplicē in christo cōfitemur natiuitatem: vnā ex patre eternā: alterā ex virgine temporalem. ¶ Tertia cōclusio. Propter duas natiuitates q̄b⁹ cōcedimus genitū esse christū: eundē affirmam⁹ bis eternaliter semel: ꝛ semel tēporaliter esse natū. Qua rū declaratio requiratur in textu.

Questio vnica.

Jrca hāc distinctio nem querit. vtrum filiatio in christo qua eternaliter genitus est a patre: et filiatio qua genitus est temporaliter a matre: sint relationes realesabinui cem realiter distincte? ¶ Premissis dubus suppositionibus: p articulo primo: addentur conclusiones pro secundo: et subiugent dubia pro articulo tertio ¶ Quantum ad primum articulum supponit hic: q̄

Articu. I. Nota. I.

rior. Item vtraqz est duplex:habitualis et actualis. ¶ Actus latrie interioris est actus fidei/spei ac charitatis sm beatū Augu. in ench.i. actus intellectus vel affectus quo feror in deū:vt in summum bonum omnium rerum principiū atqz finē:et ois talis actus aut est actus fidei extendendo nomen fidei ad oēm assensum intellectus veri:siue sit euidens siue non: vel est actus volūtatis quo diligo deū vt summū bonum in se:siue vt summū bonum mihi. Latria exterior signū est aliqd sensibile in ptestationē latrie interioris exhibitū:vt sunt oblatio: sacrificiū laudum et canticorū voces:capitis inclinatio: pectoris tūsio: manuū cōplicatio vel extēsio: genuflexio: in terram prostratio:luminariū accēsio:thuris accēsio: aliarūqz rerum oblatio:quibus foris protestamur nos in deum credere/sperare:vel eū vt summū bonū amare. Uerum qz signa illa exteriora equiuoca sunt:qz et deo exhibentur et creature:nō tamē simili sed diuersa intentione: et sm hoc sunt qñqz actus adorationis latrie:qñqz dulie. Actus dulie est actus venerationis creature exhibitus pter eius excellentiam vel perfectionem siue interior siue exterior: et illo modo est genus ad:hyperduliā que est dulia maior. Est enim hyperdulia seruitus quedā reuerentialis exhibita creature rōne excellētie eminētis et singularissime: qualis est reuerētia exhibita virgini gloriose/ vt est mater dei. Dulia minor siue simplr dicta:est reuerētia cōis alicui exhibita creature rōne excellentie cōis multis alijs. et habitus ex actibus cuiuslibet aliarū specierum acquisitus dicitur latria vel dulia habitualis. ¶ Scdo notandum:qz adoratio sm quālibet speciem supradictam/aliquando exhibetur nature intellectuali siue rationali:ratione cuiusdam excellentie vel superioritatis tanqz obiecto per se venerādo:etiam si ad aliud non referatur:licet non tanqz fini vltimo. Aliquādo etiam reuerētia exhibetur creature non per se nec propter se: sed per accidēs pter aliud:nec principaliter ad ea terminatur veneratio: sed ad aliud per ea ad que habent aliquē ordinem continentie/representationis/cōiunctionis/vel alterius hmōi habitudinis. Et horum adoratio seu veneratio eisdem nominibus nominatur quibus veneratio naturarum intellectualium:et ad easdē species reducitur:et talis adoratio est veneratio alicui non propter se:sed pter aliquam habitudinem specialem/quam habet ad aliquod principaliter adorandum:et sm hoc pōt adoratio sic accepta similiter distingui in latriam:duliam maiorem siue hyperduliam:et duliam minorē que simpliciter dulia dicitur Ut latria dicit reuerentia alicui exhibita non tanqz summo: sed tanqz habenti singularē habitudinem ad summum/latria pprie dicta adorandū: et sic suo modo de alijs speciebus. Est autē hec habitudo rei inanimate aut insensibilis ad naturā intellectualē vel rōnalem adorabilem duplex in genere/scz habitudo representationis vel specialis cōiunctionis seu vnionis. Representationis sicut imaginis ad prototypum:cōicationis specialis/vt qz fuerūt partes earum sicut reliquie sanctorū:que sm se vel earū materiam fuerūt partes corporū sanctorū vel pulueres in quos resoluta sunt sanctorum corpora:vel qz fuerūt arma triūphi:vt crux Christi/flagella/ claui etc. vel qz fuerunt vestes/aut res alie in sctorum vsum per corporum aut mēbrorum contactū veniētes. Adoratio ergo horum quo ad interiorē actum nihil aliud est qz recognitio interior:quo hmōi credunt habere vel habuisse habitudinem representationis vel cōiunctionis ad sanctos:aut complacentia voluntatis consequens talē actū intellectus. ¶ Tertio notandū specialiter de humanitate Christi/vbi oim in hoc concordat sententia:qz humanitati Christi in se cōsiderate/non vt vnite verbo hypostatice non debet adoratio latrie pprie dicta:sed dulia. Cōsiderata aūt vt a verbo assumpta/sic de eius adoratione tres sunt opinio. ¶ Una tenet qz vt sic considerata est adoranda dulia maiori siue hyperdulia. Mouentur qz solus deus adorandus est latria:et nature sibi mutuo non cōicant sua idiomata. Unde nō dicit natura humana deus:lz sit diuinitati vnita:nec dr eterna infinita creatrix:lz vnita sit nature infinite eterne et creatrici et per hoc nec dici debet esse adoranda latria: lz vnita sit maiestati summe latria adorande: et habent p se glo. super illud Psal. Adorate scabellū pedū eius. que dicit. Caro Christi sine impietate a verbo dei assumpta adoratur a nobis: non illa dico adoratione que latria est que soli creatori debetur: sz illa que dulia dignior est. ¶ Scda opinio tenet qz humanitas Christi cōsiderata vt a verbo assumpta est et ei suppositaliter vnita/latrie est adoranda. Mouētur autori. Dam. quā allegat magr. nō inadorabilē carnē dicentes. Adorat eīm in vna verbi hypostasi: sequit. non vt nudam carnē adoremus:sed vt vnitam deitati in vnā hypostasim dei/verbi duab' deductis naturis:timeo carbonē tangere pter ignē copulatum ligno. Adoro Christi dei mei simul vtrāqz naturam pter carni vnitam deitatē. Ad idē adducūt et alias autorit. que patent in litera. et respondēt illi ad motiuum prioris opi. qz secus est de exhibitione honoris et alijs pprietatū idiomatibus. Honor eīm non respicit hanc partē vel illam:sed respicit personā ipsam. Unde qūis purpura est vestimentū regis:nō participat ei' pprietates absolutas/scz caloris/frigiditatis/albedinis etc. cōicat tamē ei i honore et reuerentia. Et ideo qz est vna persona in Christo/cui debet reuerentia summa:vna adoratione latrie est adoranda quantū ad vtrāqz naturā diuinā et humanā sicut eadem adoratione adorat in vno hoie caput et pes: et huic opi. cōsentit sanctus Bona. ¶ Tertia opi. qz humanitas Christi vt verbo vnita adorat latria nō ppriissime sed large sumpta. Unde dicūt qz latria tripliciter accipit. Uno modo pprie pro cultu soli deo debito siue sm dignitatē/quā nō participat creature:siue sm dignitatem quam sm nomen participat creature:vt esse sapientē/iustū/benignū. hec enim sunt predicata cōia deo et creature. Scdo modo accipitur stricte pro seruitute que debet creatori rōne dignitatis/in cui' participatione sm nomen non est creatura:vt esse deū/ens infinitū:sic accipit in glos. sup illud Psal. Dñe deus me' in te speraui. iuncta glo. sup illud. In ecclesijs bñdicite deo. Dñe dicit p oipotentiā cui debetur dulia. deus per creationem cui debet latria. Nomē eīm dñs etiā cōuenit creature et nō soli deo. Et ideo sm illā considerationē sibi debet dulia. Tertio accipit large: vt nō dicit solam seruitutē que debet dignitati diuine:sed etiam creature vnite Christo. hec videt esse Rabbani di. Caro Christi latrie adoranda est sicut verbū:sed nō omni specie latrie:qz non adoramus eam oino pstrati in terrā sic qz credam' qz nos creauit de nihilo:nec sacrificamus ei sicut deo:sed adoram' eā: qz per ipsaz redempti sumus:sic ergo dr latria extenso noie siue large. Prime vo due opi. accipiūt latriā pprie. Ueritas aūt huius q. facile inuestigat/ si loco hui' nois latria/eius qd nois ponat:et qs sit actus latrie interior clare intelligat. Nā de exteriori non est difficultas:qz eodē actu exteriori adoramus latria creatorē: et dulia creaturam:tamen sm subordinationem ad alium et aliū actū interiorē. Latria aūt vt habitū est: est reuerētia exhibita alteri vt summo et vniuersali oim principio. Illa reuerētia quo ad actū interiorē est act' intellect' seu volūtatis vel vtriusqz vt dictū est:scz recognitio alicui' vt summi oim principij aut amor eius vt summi boni. ¶ Consideranda est hec etiā differētia inter humanā naturā in xpo: et hoiez. Christū que supra declarata est. Nō eīm nomē persone est/humanitas nature: lz frequenter sancti vno vtunt pro alio:vt quoties dicunt verbū assumpsisse seu suscepisse hoiem:ly hoiem accipit p natura hu-

Latria exterior qd est.

Hyperdulia.

Dulia.

Nota.2. B

Nota.3. C

Qd humanitati xpi sz se cōderate/ nō debet latria:sz ei cōsiderate: vt assumpta ē a verbo que adoratio cōueniat/tres recitant opiniones.

Latria tripliciter accipitur.

†ADDITIO. Talē cōclusionem ponit Joan. ma. Hūanitas Xpi est terminꝰ vł obiectū cultꝰ latrie de per accidēs. probat regi/ et vesti induite dat idem cultꝰ: et honor: quādiu veste est rex circūamictꝰ sꝫ verbū est hūanitate vestitū igit. Maior pꝫ ꝛ tota ꝯclusio auctoritate Augustini dicētis. Perfectā i Xpo humanitatē ꝓpterea adoro qđ a diuinitate suscepta: atqꝫ vnita diuinitati est: vt nō aliud: atqꝫ aliud: sꝫ eūdēqꝫ eū ꝛ hoiem dei filiū esse cōfiteor. Jdē ēt dicit. Cū rex purpuratus fuerit idutꝰ: piculū mortis icurret si eā simul cū rege adorare quis ꝯtēpserit.

†ADDITIO. Si qs instaret/ ꝑ illud qđ Exod. ij. scribit. Non facies tibi sculptile / neqꝫ omnē silitudinē/ q̄ est i celo desup: ꝛ que i terra deorsū: neqꝫ eorū q̄ sūt in aqs sub terra: nō adorabis ea:/ neqꝫ coles. Dicēdū est in lege Moisaica non licuisse facere imaginē: tū qꝛ ppls ille prꝰ erat ad

manitatis: hic agit accipit ꝓprie vt ab inuicē distinguūtur natura hūana et suppositū verbi. ¶Quantū ad articulū scdm/ est cōclusio prima. Hō christus vna adoratione: que est latria ꝓprie dicta: est adorādus. Patet qꝛ hō xps est psona verbi: et ita deꝰ: ꝛ ꝑ ꝯñs ea adoratione que soliꝰ dei est: est adorādus. hec autē est latria ꝓprie dicta. ¶†Preterea credēdū est et ꝓfitendū hominē christū esse summū: ꝛ vniuersale oim principiū: quia de sī ꝑm illud symboli Niceni. Dñs noster Jesus christus dei filius deꝰ ꝛ hō est: ꝛ vt tale est diligēdꝰ vt summū bonū scꝫ in se: ꝛ etiā summū bonū nobis: ergo latria hō christus est adorandus. Tenet ꝯña ex qđ nois latrie adorationis. Ab hac aūt adoratione natura hūana nō est secludēda. Nō qđ natura humana sit terminꝰ. i. obiectū huiꝰ adorationis: sed qꝛ tota psona verbi in humana natura ac diuina subsistens adoratur tanq̄ terminus. i. obiectū adorationis. Hec enim psona que vere est homo: est vniuersale oim principiū: et ad hoc seruit silitudo purpure et diadematis regis ꝛ igniti carbonis. Jdeo Dama. ꝑostq̄ dixerat. Adoro xpi dei mei vtrāqꝫ naturā ꝓpter carni vnitā deitatē. addit. Nō eñ quartā appono personā in trinitate: sed ꝯfiteor personā vnā verbi ꝛ carnis eius. His verbis insinuari videt christi humanitatē cū verbo vna adoratione esse adorandā/ attēdendo vnitatē psone: qđ nihil aliud est dictu/ q̄ adoro simul vtrāqꝫ naturā i. adoro christi personā in vtraqꝫ natura subsistentem. Hoc idē intendūt verba Augu. per magistrum allegata. ¶Scđa cōclusio. Natura humana in christo per se cōsiderata adoranda est maiori dulia: que hyperdulia est vocata. Patet qꝛ humana natura est creatura: sed ꝑm gratiā ꝛ gloriā oim creaturarū perfectissima. ideo sibi debetur seruitus summe creature debita: que hyperdulia dicta est. Jpsa deniqꝫ est qua redempti sumus ac patri reconciliati: ꝛ per hoc nisi bonum summum possidendum reparati: ergo sibi debetur summa seruitꝰ creature debita. Nō tñ ideo latria: qꝛ natura humana nō est deus: sed quodāmodo instrumētū nostre redēptiōis: per quā diuinitas pricipaliter nostrā redēptionē opata est/ tāq̄ per causam meritoriā. ¶Tertia cōclusio. Humana natura in christo vt diuine hypostatice vnita nō est adoranda latria proprie dicta. Patet ex premissis: qꝛ latria ꝓprie dicta solꝰ deus adorat. Humana aūt natura vnita deitati in persona xpi non est deꝰ: etiā qualitercūqꝫ cōsiderata. Pꝫ qꝛ neqꝫ per istā vnionē (lꝫ sit excellētissima) nec per eius cōsiderationē quācūqꝫ exit terminos creature: nec mutat quātū ad substātialia: et ita semper natura a deo realiter ꝛ essentialiter distincta: et per ꝯñs non est latria proprie dicta adorāda. ¶Quarta cōclusio. Accipiendo latriā communiter humana natura in xpo adorāda est latria. Patet: quia hec adoratio nihil aliud est q̄ recognitio eius vt summe et singulariter vnite deo: ꝛ eiꝰ vt sic dilectio. Hic aūt actus intellectꝰ ꝛ volūtatis est actus latrie large accepte. Et per has conclusiones clare ꝛ resolute intelligit quō sit adorāda hūanitas xpi. Et qđ dictū est de humanitate xpi: pariformiter intelligendū est de partibꝰ eiꝰ: corpore scꝫ et anima: attribuendo cuilibet qđ suum est. Nec aliud sensisse puto: sanctos ꝛ doc. si verba eoꝝ bene intelligunt: ꝛ ꝑ hoc possunt cōcordari op. ¶Qđ eñ dr qꝫ sic vel sic ꝯsiderata natura humana xpi est sic vel sic adorāda Nihil aliud nisi qꝫ hec vel illa cōsideratio humane nature est hec vel illa species adorationis. Nā propter aliā ꝛ aliā ꝯsiderationē eiusdē nō mutat obiectū adorationis: sed mutat ipsa ꝯsideratio: siue cōsiderationis actus: qui est realiter ipsa interior adoratio. Horū ergo actuū vnꝰ pōt dici latria: vt ꝯsideratio eius vt vnite deo. Alius hyperdulia: vt consideratio eiꝰ vt excellētissima creatura. Aliꝰ dulia: vt ꝯsideratio hūanitatꝭ Xpi vt est creatura rōnalis absolute nō vt vnita deo. Alius etiā oino nec adoratio dici

potest: vt ꝯsideratio eiꝰ vt entitas q̄dā de nihilo creata nō cōsiderādo eiꝰ excellētiā: nec vt rōnalis natura neqꝫ vt verbo vnita: et hec videt eē sñia Alex. de Hales parte. iij. q. xxx. ¶Quinta ꝯclusio. Jmagines rerū adorādarū/ eadē specie adoratiōis adorāde sunt qualres repsentate: ꝛ tā capeindo species illas ꝓprie/ q̄ cōiter siue analogice. †Probat: nā apprehēsa imagine (grā exēpli) xpi aut virginis intemerate: duos actus interius in cognitiua formare possumꝰ: ꝛ totidē in affectiua. Uel vnū duobꝰ equiualentē. Unum quo cognosco rē illā vt imaginē vel representatiuā ꝓtotypi: ꝛ hic terminat ad rē ipsā q̄ est imago: ꝛ similiter in affectu. Unū quo mihi placet res ipsa non vt aurū vel argentū: sed vt representatiuum imaginati. Scđo quo cognosco ꝓtotypū esse talē/ qualē representat imago: vt si fuerit imago crucifixi mihi obiecta: formo primo in intellectu actū quo nosco rē illā repsentare xpm crucifixum: ꝛ in affectu actū quo placet mihi res illa ꝑ quāto repsentat Xpm. Jlli actus sunt latria large accepta: qꝛ sunt cognitioꝰ ꝛ dilectio rei inquātū hꝫ ordinē representatiōis ad xpm: latria ꝓprie dicta adorādū. Scđo formo actū in intellectu quo credo xpm deū ꝛ hoiem ꝑ talē imaginē repsentatū esse crucifixū: ꝛ diligo eū vt talē: ꝛ illi actus sunt latria proprie dicta. Suo mō intelligēdū est de imagine virginis gloriose q̄ hyperdulia adorat: et ceterorū sanctoꝝ q̄ dulia venerant. Pōt etiā esse vnꝰ actꝰ in intellectu ꝛ similiter vnꝰ in volūtate vtrosqꝫ predictos includēs virtualiter: vt assensus huiꝰ ꝓpositionis: hec est imago Xpi ꝑ humano genere crucifixi: Hoc eñ actu credo hāc rē esse imaginē xpi: et credo xpm esse crucifixū: et talis actꝰ est latria large vel improprie: inquātū terminat ad imaginē xpm repsentantē tanq̄ ad partiale obiectū. Et est latria ꝓprie dicta inquantū terminat ad xpm deū crucifixū. Sic actꝰ volūtatis quo diligo imaginē istā propter xpm repsentatū/ ꝑ quāto terminat ad imaginē est latria improprie seu analogice ꝛ actꝰ vtēdi: ꝛ inquātū terminat ad xpm deū/ est latria ꝓpria dicta ꝛ fruitio. ¶Sexta ꝯclo. Oia ꝯiūcta adorādis/ siue vt partes p̄sentes vel p̄terite: siue vt alias speciale ordinē ad ipa habētia ꝓpter se nō adorabilia: adorāda sunt eadē specie adorationis analogice: quali ea quibꝰ coniūcta sūt adorant ꝓprie. Si latria/ latria: si hyperdulia/ hyperdulia: si dulia/ dulia. Pꝫ: qꝛ talia sunt honorāda non ꝓpter se pncipaliter: sꝫ ꝓpter ea qbꝰ cōiūcta fuere. Hic aūt honor analogice eisdē noibꝰ nominat /: qbꝰ adoratio eoꝝ ꝓpter q̄ adorant: vt pꝫ ex qđ nominis eorū vt (grā exēpli: crux xpi siue pars eiꝰ adorat latria analogice. †Nā eius veneratio est recognitio eius vt ligni in quo crucifixus est deus hō factꝰ ꝛ cōplacentia volūtatis in ea vt tale: hic autem actꝰ est adoratio latria analogice/ sic de clauis/ corona ꝛc. Suo mō de reliquijs sanctorū vestimentis ac rebꝰ alijs: quibꝰ ad dei honorē vsi sunt ꝑ ea merēdo adorāde sunt: dulia vel hyperdulia: qđ nihil aliud ē nisi recognitio eorū vt partiū vel cōiunctorū sanctis est dulia vel hyperdulia: similiter ꝛ complacentia in eis vt talibꝰ. Dicit notāter ꝓpter se nō adorabilia/ ꝓpter aias sctōrū: quibꝰ debet adoratio ꝓprie dicta q̄ sanctis. Nā ꝓpter aias sanctas/ totū cōpositū est sanctū. ¶Septima cōclusio. Loquēdo de actu adorationis exteriori/ vt genuflexione: capitis nudatione ꝛc. eadē adoratio numero diuersimode tñ adorādis impendit: licet adorantis intētio alteratur. Patet: qꝛ ꝛ deo nudamꝰ capita genuflectimus ꝛc. Similiter ꝛ sanctis: et eorū reliquijs: vestibus ꝛ alijs: sed hec agimus alia ꝛ alia intētione: hoc est alio et alio actu interiori. De quibꝰ precedētes loquunt cōclusiones: et ita verū qꝫ eadē adoratione adoro regem ꝛ eiꝰ purpurā qua induit: qꝛ eadē genuflexio fit corā rege ꝛ eiꝰ qua induit veste. sed nō idē actus adorationis interior terminat ad vtrūqꝫ: vt pꝫ ex dictis. Hec omnia latius declarantur in lectura canonis.

idololatriā: in signū eiꝰ optimꝰ ille Ezechias fregit eneū serpētē/ quo vsus fuerat moses i deserto. Et noluit deꝰ dare ppło corpus mosis ne ipm cultu supstitioso coleret: tū qꝛ natura diuina non est figurabilis: ꝛ adhuc Xps nō erat incarnatꝰ. Adoratio imaginis ad ꝓtotypū referenda. †Cruci Xpi nō debetur cultꝰ latrie rōne sui/ vł absolute/ qꝛ talis res: sꝫ qꝛ est crux i q̄ Xps redemit orbē: et rōne illiꝰ q̄ i cruce pepēdit /. colitur cultu latrie. †Crux repsentat Xpm crucifixū sꝫ spālē modū q̄ passiones Jesu xpi representat ꝑ quā redempti sumus et crucem adorando/ adoramus illū q̄ i cruce pependit: sicut cū ecc̄lia canit. O crux aue spes vnica/ hoc passiōis tpe auge piis iustitiam.

†ADDITIO. Solus deus est obiectũ per se cult⁹ latrie: hũmanitas christi/crux xp̃i/sanguis eius/eucharistia sunt obiecta/vel termini latrie: obiecta/q: circa illa obijciũr actus latrie ⁊ quia illũ actũ terminãt dicunt termini latrie: sed sunt obiecta solum per accidens rõne alteri⁹. Aggregatum ex deo/⁊ humanitate est obiectũ latrie/⁊ etiaz deus/⁊ illa humanitas aliter tamẽ ⁊ aliter: ⁊ totũ aggregatũ est obiectũ p se primo. Idez actus exterior põt eẽ simul latria/hyperdulia/⁊ dulia: si impet ab illis tribus actib⁹ interiorib⁹: sicut idẽ act⁹ exterior põt imperari a virtutis/⁊ vitij actu ⁊ dñoia tiõe extrinseca eẽ bon⁹/⁊ mal⁹: sunt tñ aliq act⁹ exteriores p̃cise deo applicati: vt oblatio/ sacrificiũ in altari: vnde Aug. x. de ciuita. dei ca. iiij. Multa de cultu diuino vsurpata sunt/ que honoribus deferũ humanis/ siue nimia vtilitate/ siue adulatione pestifera aliqs tamẽ act⁹ est qui nullo modo põt exhiberi p dulia: sic t oirepublica obseruat qd summus rector aliq signo singulari honorat: q̃ si aliquis aliũ honoraret/ incurreret crimẽ lese maiestatis: ideo dicit Aug. Sacrificiũ certe null⁹ hoĩs est q̃ audeat dicere deberi nisi deo. Pz insup/l3 honorẽ exhibeam⁹ creaturis rõnabilib⁹ ⁊ irratioĩabilib⁹: aũr tñ ⁊ aũr eis honorẽ attribuim⁹: p̃mis honorẽ attribuim⁹ ꝓpter v̾tutẽ/quã putam⁹ eis inherere: vel q̃ deberet eis rõne dignitatis inherere. honor est premiuz virtutis. iiij. Ethicorũ. sic ipsis nõ bonis honorẽ attribuim⁹/ rõne cuius põt

†¶Quãtũ ad tertiũ articulũ est vnicũ dubium: ad quã virtutis speciẽ reducit latria: theologicã vel moralem? Respõdet qd latria est cult⁹ deo debit⁹ ꝓprie accipiendo: hic fit actu interiori vel exteriori: vterq3 actus potest dici latria vel magis ꝓprie act⁹ latrie et habitus latrie est habitus ad hm̃oi act⁹ inclinãs. Latria exterior (que dirigit ad cultũ exteriorez) non est virtus theologica: q: actus virtutis theologice nõ sunt actus exteriores s3 interiores fidei/spei/ sez ⁊ charitatis. Sic ergo latria est virt⁹ moralis pertinens ad iustitiã quia ordinat hominem ad alteruz ⁊ est species religionis. Latria interior est triplex ꝑz triplicem actum quem habem⁹ circa cultũ dei. Un⁹ est actus intellectus quo dictat deum nunc vel tũc tali vel tali actu debere coli. Et hic pertinet ad prudentiã/cuius obiectum nõ est deus: sed cultus dei. Secund⁹ est actus volũtatis quo ꝯsentit recte rõni scz actus volẽdi colere deũ: ⁊ habet idẽ obiectum cũ priori: hic ptinet ad religionez que est pars iustitie. Tertius act⁹ est actus voluntatis vel intellect⁹/quo fertur in deũ credẽdo deũ esse summũ ⁊ primuz oim principiũ aut eum vt tale amandũ: in se optimũ vel optimũ nobis: ⁊ hi sunt act⁹ fidei charitatis et spei/ ⁊ horũ oim actuũ habitus generantur: quorũ qlibet latria dr̃. Si ergo capit latria ꝓ habitu primorum actuũ sic pertinet ad prudentiã. Si ꝓ habitu secundorũ actuũ: sic ptinet ad religionẽ que est pars iustitie ⁊ est virtus moralis. Si pro habitu tertiorũ actuũ sic est virt⁹ theologica eadẽ cũ fide/spe et charitate. Et si latria acciperetur generaliter pro habitu inclinante ad quẽcũq3 actum diuini cultus interiorẽ vel exteriorem: erit virtus superior ad moralem/ intellectualẽ ⁊ theologicã. Hoc est nomen latria erit superius nõ qdditatiue: sed accidẽtaliter ad virtutẽ intellectualẽ/moralẽ et theologicam: hoc est significabit habitũ aliquẽ intellectualẽ, aliquẽ moralẽ: aliquem theologicũ: sicut albũ aliquo mõ põt dici superi⁹ ad hoiem/cygnũ: canem/lapidẽ. Et ꝑm hoc concordari põt doctores sancti. Et tñ de illa questione.

Distinctio. x.

Ixit de idiomatib⁹ ratione vnionis ꝯuenientibus nature. Consequenter determinat de idiomatib⁹/q̃ rõne nature cõueniũt ꝑsone. Et primo de his: que in dignitatẽ sonãt. Secũdo de his que defectũ important. dist. xi. Agit autem in hac distinctione decima de personalitate christi/ꝑm q hõ/quod pertinet ad dignitatem nature. Itẽ de adoptione que pertinet ad dignitatem gratie: et de predestinatiõe que ptinet ad dignitatẽ glorie. Et ꝑm hec fnia textus tribus sequentibus cõclusionibus continetur. ¶Prima. Christum ꝑm qd homo/aliqd vel personã esse ab aliqb⁹ cõceditur. Ab alijs vero christũ ꝑm q hõ esse personã negatur. ¶Secunda. Christus tam dei q̃ virginis non adoptiuus: sed naturalis est filius: q: non prius filius et postea adoptatus. ¶Tertia cõclusio. Christ⁹ ꝑm q homo/ꝓdestinatus est vt dei filius diceret: ⁊ natura humana predestinata est vt verbo vniretur. Harum prosecutio patet in textu.

se putare honore dignos: ⁊ cauere a vitijs/⁊ ad virtutes animari ꝓpter obediẽtiã hoc eis attribuim⁹. Etiã iterdũ aliqd capiti attribuit rõne corporis/⁊ nõ sui: dicim⁹ pape in mortali existẽti pater sancte: ratione ecclesie sancte cui p̄est. interduz licite salutamus malũ: vt eius indignationem euitem⁹: vel vt nõ videamur iflati: vel idignati erga virũ. imagies veneramur ꝓpter illa que representãt. ¶Dubitat que est rõ q re debet cultus latrie deo? Rñdet sup hoc duplex est positio: vna est probabilis qd summa bonitas intrinseca dei est sola causa summi cultus: summo enti summus cultus debet: et sic si eẽnt duo dij ꝓ impossibile a ⁊ b. deus / nec nos creasset nec nos redemisset: fuisset summus cultus b. deo dãd⁹ sicut a. deo q̃ nos creauit: ⁊ redemit: ⁊ beatificat: nec est alia rõ quare summus cultus deo debet. Alia via t3 q rõ nec creatiõis ⁊ redẽptiõis debetur ille summ⁹ cultus.

Questio vnica.

Irca hãc distinctionez queritur: vtrũ christo ꝑm q homo conueniat filialis dei adoptio: qd est querere vtrum christus ꝑm q hõ est filius dei adoptiuus. Premissis notabilibus sequuntur cõclusiones cum dubitationib⁹. ¶Quantum ad primum aduertendum qd solutio huius questionis dependet ex dictis supra distinc. vij. de reduplicatiuis: et specialiter de l3 ꝑm: et ꝑm qd: que hic supponuntur. ¶Secundo notandum q dicit Scotus presenti distin. qd vocabulum istud: filius adoptionis: translatum est a iuristis qui filiuz adoptiuuz dicunt illum/qui non est naturaliter genitus ab aliquo certo hoie: nec ex naturali generatione habet ius succedẽdi in hereditate eius: sed ex gratia preordinatur: vt habeat ius succedendi: ita q illa tria concurrunt ad rationẽ adoptiõis. Extraneitas ex generatione naturali: ⁊ gratia que est gratuita voluntas adoptãtis: ⁊ bonũ ad qd preordinat ex ista gratia: scz hereditas ad quã habet ius succedendi ex adoptione. † Hoc est primo requiritur ad hoc qd aliquis sit filius adoptiuus alicuius: qd sit ei extraneus. t. nõ sit eius naturalis filius cui ex cõditione naturalis gñationis conueniat ius successionis in hereditate adoptantis. Scdo requiritur voluntas gratiosa adoptantis: qua vult talẽ sibi succedere ⁊ esse heredẽ suũ. Tertio q sit aliqua hereditas in qua possit succedere in re vel in spe. † ¶Ex quo sequitur primo quod angeli beati sunt filij adoptiui etiã si fuissent in gratia creati: q: nõ sunt naturales filij dei: sunt tñ preordinati ꝑ gratiosam dei voluntatẽ vt beatitudine fruantur eterna: que non cõuenit eis ex naturali eorũ ꝓductione sed per grãm: est etiam ibi hereditas scz beatitudo. ¶Scdo seqt q nulla creatura irrationalis dici põt filia adoptiua: q: nõ est ordinabilis ad hereditatẽ eternaz que est beatitudo. ¶Tertio sequitur q presciti non sunt filij adoptiui: patet q: non sunt per volũtatẽ dei ad hereditatẽ ꝓordinati. ¶Tertio notãdũ q multum refert dicere: christus ꝑm qd homo est filius dei adoptiuus: ⁊ dicere christuz ꝑm humanã naturã est filius adoptiuus. Patet differẽtia ex dictis supra dist. vij. ¶Quantum ad scdm articulũ est prima cõclusio Uerbũ dei hõ christus non est filius dei adoptiuus. Probat q: nullus filius dei naturalis est filius adoptiuus: verbũ dei homo christus est filius dei naturalis: ergo nõ adoptiuus. Cõsequẽtia est in quarto prime. Maior patet ex notabili secũdo. ¶Minor ex ꝓdictis est manifesta: cũ idẽ sit verbũ ⁊ hõ christus. ꝟbũ aũt est fili⁹ naturalis: ergo. ¶Scda conclusio. Hec ꝓpositio/christus ꝑm q hõ/est fili⁹ adoptiuus nõ est vera: neq3 ꝑm sermonis ꝓprietatem catholice cõcedẽda. Probat: quia siue l3 ꝑm q/accipiat reduplicatiue siue specificatiue semper presupponit suã preiacentẽ: vt supra dictum est distin. vij. de reduplicatiuis: sed preiacens est falsa/scilicet christus est filius dei adoptiuus ex conclusione prima: igitur. ¶Tertia cõclusio. Quia humana natura in christo nõ est suppositũ nec ꝑsona: ideo hec proposito christus ꝑm humanã naturam est filius adoptiuus est falsa. † Ad adoptionẽ reqritur q adoptat⁹ nõ sit naturalis filius adoptãtis: ita q hereditas adoptãtis non debetur ei de iure sine gratiosa voluntate adoptãtis: sed ex grato alterius munere ei communicatur. Ex quo sequitur qd nullus ab alio naturaliter genitus est filius adoptiuus patris.

†Licet Adã/⁊ angeli in primo instãti productionis eorum facti sunt producti in gratia adhuc sunt filij adoptiui dei: patet nõ habuerunt grãm nisi ex gratiosa concessione dei.

Christ⁹ non est fili⁹ adoptiuus dei: vñ Ambrosius. Uolui & reuolui diuinam scripturam & filiū dei nusq̄ adoptiuū inueni.

stus ꝑm humanā naturā est fili⁹ dei adoptiu⁹ nō est concedenda. Probat: q: si cōcederet maxime pront ly ꝑm esset signum distrahens vel diminuēs: sed sic presupponeret veritatē illius/ humana natura est filius adoptiuus sed illa est falsa: qm̄ et si humana natura sit adoptata (accipiēdo adoptare large pro ordinare ad vitam) siue sit persona siue natura: quo modo tamen nō capit ab autori. & per gratiā ad regni hereditatē preordinata: nō tn̄ est fili⁹ vel filia: q: filius est nomen ꝑsone nō nature a persona distincte: vt supra dictum est. Maior patet: quia sic caperetur. reduplicatiue vel specificatiue/ esset falsa ꝑm cōclusionem secundā. ¶ Et sic sequit q illa Christus est filius adoptiuus: nullo modo est cōcedenda/ nec simpliciter nec cū quacūq determinatione/ ne cōicemus cum hereticis in verbis: aut ne detur occasio probandi Christum esse creaturā: ad qd heretici laborabant: ideo sancti hanc ꝓpositionem negabāt. ¶ Sed diceres contra conclusionem primā: illa est vera Christus est filius dei adoptiuus. Probatur q: xp̄s est filius dei subsistēs in natura adoptata: ergo est fili⁹ adoptiuus. Tenet ꝯña: q: sic cōcedimus illā Christus est hō: Christ⁹ est filius virginis: q: xp̄s subsistit in natura humana: & Christ⁹ fili⁹ subsistit in natura genita a virgine. ¶ Ad illam dicit q illa/ Christ⁹ est filius adoptiuus. nō valet illā xp̄s filius subsistit in natura adoptata large loquēdo de adoptato: nec est simile de illis. Christ⁹ est hō. xp̄s est filius virginis: nec simili modo sunt resoluēde: q: nō habēt simile quid nominis: fili⁹ em̄ adoptiu⁹ est filius cui nō ꝑ naturā sed tantū per gratiā debet hereditas. Sed fili⁹ virginis est ꝑsona subsistēs in natura genita a virgine. Diuersitas aūt quid nois ꝑuenit ex impositione terminoꝝ: q colligit ex sctōꝝ auto. bene intellectis & vsu loquentiū.

Articu. 3. Dub. j. D

¶ Quātū ad articulū tertiū/ dubitat iuxta primā ꝯclusionē textualē vtrū illa sit cōcedēda: christ⁹ inquantū hō est ꝑsona. Idē de illa: Christ⁹ ꝑm q hō est ꝑsona. Et videt magist. r declinare ad partē negatiuā. Rñdetur breuiter/ q capiēdo eā vt reduplicatiuā exponibilē cōcomitāter est vera: q: sic exponit Christ⁹ est persona: & Christ⁹ est hō: & omnis homo est ꝑsona: & si aliquid est homo/ ip̄m est ꝑsona: que oēs sunt vere. Accipiēdo aūt ly quātū causaliter/ tunc est falsa: q: hō nō significat illud qd est cā inherentie predicati ad subiectum. Significat em̄ naturā humanā formaliter q nō est causa ꝓpter quā xp̄s est ꝑsona: & propter eandē rōnem videt esse falsa/ si ly ꝑm q accipit specificatiue: sic em̄ importat q illud qd significat hō: sit illud rōne cui⁹ ꝑdicatū ꝯuenit subiecto: qd nō ita est in ꝓposito: q: hō nō significat illud rōne cui⁹ xp̄s est ꝑsona: & ita videt dicere sctūs Bona. & etiā magister.

Christ⁹ ꝑm q hō est persona/ va est capiēdo reduplicatiue concomitāter.

Dubiū. 2. E

¶ Scdō dubitat vtrū Christus ꝑm q hō sit ꝑdestinatus esse fili⁹ dei. ¶ Supponit hoc ex primo dis. xlj. q ꝑdestinatio est preordinatio alicui⁹ ad gloriā principaliter: & ad alia in ordine ad gloriā. Hoc est/ predestinatio nihil aliud est q̄ de⁹ volēs alicui dare gloriā & alia ipsum ad gloriā aliquo modo ordinantia vel ꝓmouētia: vt sunt grā & merita. ¶ Ex quo patet q vnio nature humane cū diuina in ꝑsona verbi cadit sub predestinatione. Gratia em̄ vnionis vt supra dictū est: vel est grā gratū faciēs aut eā ꝓsupponit: vel ꝑm alios ei inseparabiliter annexa/ de facto saltem: per quā disponit humana natura in xp̄o ad gloriā & excellentiorē glorie gradum.

Predestinatio qd est.

¶ Scdō aduertendū/ q ꝑdestinatio nō solū respicit personā: sz omne beatificabile ꝑ gratiā. Nō em̄ solū Petr⁹: sed & aīa Petri predestinata est ad gloriā: q tn̄ nō est ꝑsona. Ex illo ptz q nō est idē adoptio & ꝑdestinatio: q: adoptio dicit personā: q: filiationē que nō est nisi ꝑsona. Predestinatio vero cōuenit tam nature q̄ ꝑsone per hoc dicit ad dubiū q Christus ꝑm hoiez predestinatus est esse filius dei. Hoc ꝓbatur per aplm̄ Rom. j. dicentē de filio: qui scz filius factus est ei scz

An sit idem adoptio & ꝑdestinatio.

patri ex semine Dauid ꝑm carnē: qui ꝑdestinat⁹ est fili⁹ dei in virtute. Probat rōne: nā natura humana ꝑdestinata est vniri deo: ꝑ quā vnionē verbū factū est hō/ & hō est de⁹ & filius dei & sic verbū vel christ⁹ predestinatū vel ꝑdestinat⁹ est ꝑm hoiem esse filius dei. ¶ Sed di. cōtra: aut ly ꝑm accipit reduplicatiue aut specificatiue: & vtroq modo est falsa: q: preiacēs est falsa scz Christus predestinat⁹ est filius dei. Nā predestinatio precedit illud respectu cui⁹ est. sed nihil ꝑcessit Christū seu verbū vt supra patuit/ cū sit ꝑsona eterna: igitur falsum est q xp̄s ꝑdestinatus est esse fili⁹ dei: q: ab eterno fuit fili⁹ dei: nec accipit vt est dictio distrahens vel diminuēs: sicut ethiops est albus ꝑm dētes: tū q: addit q: tū q: etiā sic est falsa: q: humana natura non est ꝑdestinata esse filius dei cū humana natura nō sit filius dei. Rñdet/ q ly ꝑm q improprie accipit: vt est dictio distrahēs vel diminuens. ad hūc sensum xp̄s ꝑm q hō est predestinat⁹ filius dei. i. humana natura ꝑdestinata est vniri verbo: vnde factū est vt hō ille est de⁹ & fili⁹ dei: & deus homo. Et hec videt intētio Sco. dicētis. Sicut predestinatū est hāc naturā vniri verbo: ita predestinatum est verbū esse hoiem: & hunc hoiem esse verbū. Et ita exponit Haymo in glo. ad Rom. j. Humanitas que nō erat antea: prestedinata est. s. vt vniretur verbo. Et beatus Aug. in glo. ibidem. Predestinata est humane nature tanta & tā excelsa & summa subiectio: vt quo attolleret vlteri⁹ nō haberet: sic pro nobis ipsa diuinitas quousq se deponeret humili⁹ nō habuit q̄ suscepta hois natura cum infirmitate carnis vsq ad mortem crucis: sic & prepositiuus sensit. Predestinatū est inquit: vt hec persona ꝑm humanitatē sit fili⁹ dei: non tn̄ predestinatū est vt illa ꝑsona sit fili⁹ dei: q: nō est fili⁹ dei per gratiā sed ꝑ naturā. ¶ Et nota q ibi ꝑm humanitatē/ nō determinat ly filius dei: sed ly persona: vt sit sensus. Hec ꝑsona ꝑm humanitatē. i. hec ꝑsona subsistens in humanitate in qua nō fuit semper subsistēs. Huic videt satis cōcordare Aug. super Jo. trac. cv. & habetur vbi supra in glo. cū inquit. Recte dicit filius dei predestinat⁹ nō scdm̄ id qd est verbū dei: de⁹ apud deū: vt qd em̄ predestinaret: cuz tam esset qd erat sine initio & sine termino sempiternus: illud em̄ ꝑdestinandū erat qd nondū erat: vt sic suo tēpore fieret/ queādmodū ante omnia tēpora predestinatū erat vt fieret. Quisqs ergo filiū dei predestinatū negat: hūc eundem filium hois negat. Hec ille. Predestinat⁹ est ergo Jesus. vt qui futurus est ꝑm carnē fili⁹ Dauid: esset in virtute filius dei. in virtute. s. deitatis. Ecce si bene & caute intelligunt oēs auto. ad hoc tendūt q illud predestinat: qd nō erat illud qd futurū esse predestinatur. Humana ergo natura que nō semper fuit vnita verbo: predestinata est vniri: ex quo etiā predestinatum est q verbū in tpe factū est homo. Predestinatum est etiā q hō ille est deus: nō q ille hō factus est de⁹: q: ille homo eternaliter erat deus. Predestinatū tn̄ est & factū est/ q ille homo est de⁹: vt predestinatū et factum determināt cōpletionē. Factū em̄ est q hec est vera: ille hō est deus: nō em̄ semper fuit vera: q: non ante incarnationē: sic ergo predestinatum est q iste homo est fili⁹ dei: q nō semꝑ fuit vera. Et ad hūc sensum illa concedit: xp̄s ꝑm hoiem est predestinat⁹ filius dei ita videt mihi ꝓ nūc esse dicendū: nō tamen meo sensui innitor: sed humiliter cedo veri⁹ sentiēti.

Distinctio. xj.

Eterminato deidiomatibus (quātū ad ea q̄ conueniunt persone rōne nature (dicentib⁹ dignitatem. Cōsequenter) agit de his q̄ sonant in defectū: que videlicet important inceptionē vel peccabilitatē: inquirēs an talia attribuenda sint persone christi. Et primo quātū ad hoc idioma qd est creatura di. ꝑsenti. Deinde quā

tū ad alia defectū: importātia dist. xij. Sentētia aūt huius dist. his cōclusionib⁹ ꝯtinet. ¶ Prima. Simpliciter ⁊ absq̧ determinatione nō est concedendū Christū esse creaturā factū vel creatuꝫ. ¶ Secunda. Christū esse creaturam asseruit Arrij perfidia: ideo crepuit medius: ⁊ eius effusa sunt viscera. ¶ Tertia. Christū ſm humanā naturā creaturā existere concedi poterit catholice. Declaratio remittit̃ ad textum.

Questio vnica.

A

Queritur circa hāc distinctionē vtrum Christus qui ſm sermonis ꝓprietatē creator dr̃: etiam creatura catholice asserat̃. ¶ Premissis terminoꝝ declarationib⁹: sequuntur conclusiones subiunctis dubioꝝ solutionibus.

Articu. 1. Nota. 1. ¶ Quo ad primū notādū ꝙ creatura dr̃ illō qō creat̃ dictū aūt est di. j. li. ij. q̄ creari dr̃ aliqd quadruplr̃: sꝫ illis dimissis ad ꝓpositū aliqd dr̃ creari duplr̃. Uno mō large: q̄ ꝓducit̃ de nō esse ad esse: ⁊ ita conuenit omni alij a deo: ſm quā acceptionem sumit̃ illa cōis diuisio entis in creatorē ⁊ creaturā. Alio modo accipitur ꝓprie ⁊ stricte: ⁊ sic illud dr̃ creari qō producit̃ simplr̃ post non esse ad esse a solo deo de nihilo: ita ꝙ nihil eius presupponit̃ nec educit̃ de subiecto: et hoc modo angelus/ aīa intellectiua/ grā/ ⁊ similia creari dicitur: q̄ a solo deo ꝓducuntur: qui in ꝓducendo effectum nō requirit causam materialem siue subiectum. Quicquid enim ꝓducit in subiecto ꝓducere pōt sine subiecto: ⁊ ꝑ hoc nullus effectus ad cuius ꝓductionē cōcurrit causa scd̄a creat: q̄ oīs talis de potentia subiecti educit̃: nō em̄ pōt cā scd̄a aliqd ꝓducere nisi de potentia subiecti: de quo latius in scd̄o. In ꝓposito aūt nō accipit̃ sic stricte q̄ manifestum est ꝙ sic accipiendo neq̧ Christus: neq̧ humana natura in Christo est creatura. Nō xp̄s: q̄ suppositum Christi nō est ꝓductum de nihilo cum sit eternum. Neq̧ natura humana: quia lꝫ illa sit ꝓducta post non esse ad esse: nō tñ de nihilo: q̄ presuit materia. Nec a solo deo: q̄ ad formationē corporis ꝯcurrebat actio matris: vt supra dictū est. Sed accipitur large ⁊ primo modo quo mō certū est humanā naturam in Christo esse creaturā. ¶ Scd̄o notandū ꝙ sic accipiendo creaturā duplex videt̃ esse modus loquēdi doctoꝝ. Unus magistri q̄ negat xp̄m esse creaturā simplr̃. i. sine addito: q̄ nullū eternū est creatura: xp̄s est eternus: nā xp̄s supponit ꝓ supposito verbi qō est eternū ⁊ per ꝯñs nō est creatura q̄ oīs creatura est ꝓducta de non esse ad esse: sed nullū eternū aliquādo nō fuit: ⁊ ita nullū eternū ꝓductū est a nō esse ad esse. Opinionē magistri imitant̃ plurimi doct. et pene tota theologoꝝ schola. Alij simplr̃ concedunt istā: xp̄s est creatura: sicut istā xp̄s est tp̄alis: xp̄s est mortalis/ passibilis/ filius virginis: simul ꝯcedētes illas: xp̄s est eternus/ immortalis/ impassibilis fili⁹ dei patris: que nō opponunt̃ priorib⁹: vt dictū est

Nota. 2. B supra dist. vij. ¶ Habēt illi pro se autoritates plurimas. Primo autoritatē apl'i ad Gal. iiij. Misit deus filium suū vnigenitū factū ex muliere: factū sub lege vbi simplr̃ dr̃ filius dei factus sine determinatione aliqua. Item beatus Aug. in sermone quodā de natiuitate dñi. Magnū sacrm̄ ⁊ admirabile mysteriuꝫ q̄ creator mūdi voluit esse creatura. Idē in sermone dñi in mōte. Uoluit esse creatura qui est creator. Itē Hiero. super ep̄las ad Eph. ij. vbi dicit̃. Ipsius enim sumus factura creati in xp̄o Iesu: dicit. Multi timore trepidant ne xp̄m esse creaturā dicere cōpellātur. Nos ꝓclamamus non esse periculū dicere xp̄m esse creaturam. Item Damā. li. iij. Christus est creatus ⁊ increatus/ passibilis ⁊ impassibilis. Et alibi. Non scandalizatur ad nomē creature/ qui se seruum aut vermē aut granū natum de virgine nominat. idem. Quid mirabilius q̄ creatorem creari/ plasmatorem plasmari. Item Leo papa in sermone de natiuitate dñi. Noua inaudita cōuentio. De⁹ q̄ semꝑ est: ⁊ qui semper erat: fit creatura. Item Rich. de scto Uictore. Fit creator creatura. Ad autoritates ꝟo bti Augu. ⁊ Amb. per magistrū ad oppositū allegatas ⁊ inductas dicunt: ꝙ loquūt̃ de xp̄o ſm naturā diuinam: qō etiā satis ex hoc ptꝫ: q̄ loquunt̃ contra Arriū qui xp̄i negauit diuinitatē: ⁊ purā esse creaturā mētitus est. vnde dixit xp̄m ſm omne esse suū fore creaturā. Hinc ⁊ Amb. j de trini. vbi dixit. Nunquid dicto factus est Christ⁹: nunqd mādato creat⁹ est Christ⁹? ⁊ subdit. Quō o⁹ aūt in deo creatura esse pōt. Est em̄ de⁹ nature simplicis non coniuncte nec cōposite: cui nihil accidit sed solū qō diuinum est in natura habꝫ sua. Ecce tota ꝓbatio procedit de natura diuina. Nihil aūt dubiū est in Christo esse naturā humanam: non ergo loquitur de Christo ſm naturā diuinā. Uñ dicunt cōsequenter illi ꝙ sicut concedit̃ xp̄m esse genitum tēporaliter ex virgine ⁊ tēporaliter productum: ita concedendum est Christū esse tp̄aliter creatū ex virgine: ⁊ ꝑ ꝯñs esse creaturaꝫ. Licet ille locutiones parcius proferende sunt: ne earū occasione simplices possint seduci in errorē Arrij: credētes Christuꝫ etiā ſm naturā diuinā esse creaturā qō est erroneū ⁊ heresis condēnata. ¶ Tertio notandum/ ꝙ isti duo modi magis vident̃ differre in quid noīs termini q̄ in re ipsa. Res em̄ satis certa est: certum quippe est in Christo duas naturas fore. diuinā increatam: et humanam creatā in tp̄e ⁊ assumptā. Certū est scd̄o ꝙ in Christo nō sunt duo supposita aut persone: sed vna persona subsistens in duabus naturis: diuina ⁊ humana. Certū est tertio ꝙ nomen Christus supponit ꝓ persona siue supposito subsistente in duab⁹ naturis. Et qm̄ natura assumpta realiter distinguit̃ a persona assumēte: natura aūt diuina nō distinguitur realiter a persona sed tātum formaliter: ideo nomen Christ⁹ nō supponit ꝓ natura humana assumpta sed bene supponit idētice ꝓ diuina. ¶ Sed differentia opinionū est de termino creari ⁊ creatura. † Unde creari pōt accipi similiter ⁊ creatura: vt non predicantur de aliquo nisi cui immediate cōueniūt sicut incipere ⁊ produci seu fieri: de quib⁹ supra dis. vij. Et sic creatura dr̃ illud qō de nouo producitur: siue productum est postq̄ non fuit. Et creare est aliquid de non esse producere ad esse: ⁊ sic accipit magister ⁊ sui sequaces. Alio modo accipitur creari et creatura: vt etiam predicantur de aliquo cui mediate conuenit: sicut genitum ⁊ generari. ⁊ sic creari est aliquid produci de non esse ad esse: vel subsistere in natura de nouo producta de non esse ad esse. Et creatura est qō productum est de nō esse ad esse. Uel qō in natura sic producta subsistit: sicut genitum dicit̃ quod per generationem recipit nouum esse simpliciter: siue ipsum prius fuerit: siue non. Primo modo accipit prima opinio. Secundo modo accipit secunda opinio. ¶ Quantum ad secundum articuluꝫ est conclusio prima. ¶ Accipiendo creari ⁊ creatura in prima significatione in vltimo notabili posita: Christus non est dicendus creatura. Probatur cōclusio: quia Christus non est de nouo productus ad esse postq̄ nō fuit: ergo nō est creatura. Tenet cōsequentia a diffinitione quid nominis ad diffinitionē. Antecedens probatur: quia nullum suppositum diuinum est de nouo ꝓductū xp̄s est suppositum diuinum. ergo. Consequentia nota cū maiore: q̄ supposita diuina sunt eterna. Minor ptꝫ ex predictis dist. vj. q. ij. ¶ Scd̄a conclusio. Creatura secundo modo accepta vere predicatur de Christo q̄ est verbi eterna persona. Probatur cōclusio: q̄ suppositum verbi/ qō est Christus: subsistit in natura humana que est creatura: ergo est creatura. Tenet cōsequentia ex qd nominis creatura illo mō accepte. Antecedens ptꝫ ex supradictis questione. ij. dis. vj. ¶ Item xp̄s est tēporaliter genitus: ergo creatura. Tenet cōsequētia: quia tēporaliter gigni est inferius ad creari: ⁊ tēpo-

In xp̄o sunt due nature scꝫ diuina ⁊ humana. Arrij heresis ponētis deū pure creaturam.

¶ ADDITIO.

† Creatura bifariā accipit̃. vno mō ꝓ oī re q̄ nō est de⁹ vl' habꝫ esse post nō esse: ⁊ sic solus ꝯcedit̃ ꝙ oīs res est creator vel creatura in sensu diuisiuo. Alio mō capit̃ creatura ꝓ re q̄ subsistit in natura: q̄ habꝫ eē post nō esse: p̄mo mō xp̄s nō est creatura: ⁊ sic magister negat illā/ et cōis schola. scd̄o mō illa ꝓpō facit sensum verū/ lꝫ minus vsitatū. scd̄o mō capit August. Hier. ⁊ multi alij antiq̄ cōcedentes xp̄z esse creaturam. Pñt fieri tales rationes: xp̄s est hō: vel ergo hō creat⁹ vl' increat⁹: nō ſm: nullus est hō icreatus ergo est hō creatus: ergo est creatura: sed nulla est difficultas lꝫ xp̄us sit hō creat⁹ xp̄s non est creatura.

raliter genitus est inferius ad ly creatura: vt patet ex quid nominis vtriusqz. ¶ Tertia conclusio. Secūdū vtrasqz opiniones et omnem catholicū christum esse creatorem est simpliciter ꝯcedendum. Probat: quia christus est verbum per qđ oīa facta sunt: ergo creator. Tenet ꝯña: quia factor et creator in proposito pro eodē accipiunt. Ex quo patet ꝙ non opponunt creator et creatura capiendo creaturam secūdo modo: lz primo modo opponantur: sicut et genitus et ingenitus: mortalis et immortalis: de quibus supra dist. vij. ptz. Scđo ꝙ dicte opiniones etsi sint diuerse: nō
D tamen sunt aduerse: idem enim sentiunt in re: sed in acceptione termini differunt. ¶ Quantum ad arti-
E culum tertium dubitat: vtrum illa sit concedenda: christus fm qđ homo: similiter et illa: christus fm humanitatem est creatura. ¶ Pro responsione supponitur ex dictis supra in distinc. vij. conclusione. vij. ꝙ ille differunt: christus fm ꝙ hō est creatura: et xp̄s fm humanitatē est creatura. Et hz hoc dubiū locum fm primā opinionē negantē illam xp̄s est creatura: nam fm opinionē secūdā/ certū est ꝙ ambe sunt vere: ideo respondetur fm primā opinionē que cōmunior est: et est prima propositio. Accipiendo ly fm ꝙ proprie / hoc est reduplicatiue vel specificatiue: illa est falsa: xp̄s fm qđ homo est creatura. Patet qz eius preiacēs est falsa. s. xp̄s est creatura: et per ꝯñs illa reduplicatiua et specificatiua est falsa. Consequentia tenet ex dictis supra distinc. vij. qz oīs reduplicatiua et specificatiua presupponit suam preiacentē. ¶ Secunda ꝓpositio. Illa propositio/ christus fm humanitatē est creatura/ concedenda est et catholice asserenda. Patet. qz in ea ly fm est dictio distrahens seu diminuens: sicut in illa: ethiops est albus fm dētes: et ita distrahit predicatū ad standum pro illo cuius pars seu natura in qua subsistit: que est quasi pars est creatura: et ideo ad eius veritatē sufficit ꝙ natura humana in qua Christus subsistit: est creatura: sicut ad veritatez illius ethiops fm dētes est albus (prout fm dentes est determinatio predicati) sufficit veritas illius: dentesqz sunt partes ethiopis sunt albi: de quo latius vbi supra. ¶ Tertia propositio. Accipiendo ly fm ꝙ improprie: vt est dictio diminuēs seu distrahēs predicatū/ concedendū est ꝙ christus fm ꝙ hō est creatura. Patet: qz valet illam Christus est creatura secūdum humanitatem: que est vera: vt
A patuit: ergo zc.

Distinctio. xij.

Bit de hoc idioma te creatura: quod sonat indefectibilitatē cōuenientē persone ratione nature. In hac distin. xij. agit de ceteris/ scz de inceptione alterius nature assumptibilitate atqz peccabilitate: et fm hec continet sententia textus in tribus conclusionibus summarie: qua-
Nota. 2. B rū prima est. ¶ Si ad ꝑsonā xp̄i respicias/ dic hominē illū semper fuisse: si ad naturā hoīs/ cōcede eū cepisse. ¶ Scđa: cū'uis deus naturam humanā aliūde assumere potuit/ ꝙ ab ea que peccauerat: congruebat tn̄ ipsam ab Adam assumi/ vt vinceretur inimicus per eā quā vicerat. ¶ Tertia. Neqz christi persona: nec natura verbo vnita peccare potuit: quam licet in feminneo valuit: virili tn̄ sexu assumere voluit. Harum declarationem textus prosequitur latius.

Questio vnica.

Irca hāc distictionē qrit vtrū assumpta natura vel ꝑsona xp̄i: qui verus est deus et hō: potuit subiacere pctō. ¶ Qđ hec trib' articulis cōsueto more absoluet. ¶ Quo ad primū articulū notandū/ ꝙ vt tāgit magister/ aliter rn̄dēdū et loquēdū erit de christo fm ꝑsonā et naturā diuinam: et aliter fm naturā assumptā. Itē aliter de natura assumpta: vt est hec natura in se: aliter vt est vnita nature diuine tam personali ꝙ beatifica vnione. Aliter fm potētiā ordinatā: aliter fm absolutaz. Scđo notādum ꝙ vt habitum est lib. ij. distin. xxxv. Peccare quid est.
Peccare nihil aliud est/ ꝙ agere vel omittere contra dictamen recte ratiōis. Est autem ratio recta que est conformis diuine volūtati. Rectitudinis em̄ omniū contingentium prima regula est voluntas diuina. vnde impossibile est ratione rectā discordare a diuina voluntate/ indicando aliquid esse nō rectum qđ est a deo volitum. Eo ipso enim quod aliquid est volitum ipsum est rectum: vnde manifestum est ꝙ impossibile est deum peccare: vt latius probatum est li. ij. distin. xxxvij. Et quia materia hec ibidem est satis declarata: igitur breuiter hic transeo. ¶ His premissis quo ad articulum primum/ hec est conclusio prima quo ad articulū scđm. ¶ Personam Christi fm naturam diuinam peccare penitus est impossibile. Patet satis ex vltimo notabili: et ex dictis dist. xxxvij. secundi. ¶ Secunda cōclusio. Natura assumpta in se cōsiderata potuit admittere peccata. Patet per magistrum in textu: nā natura assumpta potuit a verbo dimitti ipsa et esse ꝯseruata: et tūc sicut filius hō peccare potuit: qz nullā repugnātiam habuisset ad pctm̄ ꝓpter voluntatis libertatē: et ꝑ consequēs non plus ꝙ alius hō fuisset ipeccabilis. ¶ Tertia cōclusio. Natura humana a verbo assumpta non dimissa peccare non potuit de potētia dei ordinata. Probatur qz natura illa fuit et est in beatitudine confirmata cui repugnat oē pctm̄: que btitudo tolli nō pōt de potentia ordinata: sicut nec ab angelis confirmatis et alijs beatis: de quo supra lib. ij. dist. vij. Utrum autem natura assumpta peccare possit manens vnita. Et an natura peccatrix assumi possit de potentia absoluta tractatum est fm duas opiniones contrarias distin. j. hui' tertij. q. ij. Scđm has igit opi. ponende essent conclusiones opposite: vide ibidē. ¶ Quantū ad articulū tertiū/ est primū dubiū contra cōclusionē primā. Deus fm naturā diuinā pōt peccare. Probatur: qz potest mentiri et decipere: ergo pōt peccare. Tenet ꝯña: qz omne mēdaciū est pctm̄: similiter oīs deceptio. Añs probat: nam deus potest dicere falsuz scitū esse tale: nā Joan. viij. ait. Si dixero non noui eū: ero similis vobis mendax. Potuit aūt hoc dicere: nā dixit totā illā orationē: ergo potuit dicere partē: scz nō noui patrē: et ita mentiri. Item. iij. Regū vlti. querēti dn̄o. Quis decipet Achab: cū rn̄disset spūs apostata. Ego decipiā: egrediar et ero spūs mēdax in ore oīm ꝓphetarum eius. Dixit dn̄s. Decipies et preualebis. Egredere et fac ita. Et sequitur. Dedit dn̄s spm̄ mendacij in ore omnium prophetarum suorū. Ecce dominus mandauit spiritui vt deciperet Achab: sz qui mandat aliquem decipi: ipse censetur decipere. Et si dicitur ad primum quod licet posset proferre orationem falsam: non tamen posset eam asserere: vt soluit Scotus. Contra: Deus potest falsum aliquod reuelare alicui: quia potest propositionē falsam creare in intellectu alicuius vt talis assentiat: immo assensum ipsum creare potest in mente alicuius. Est enim notitia apprehēsiua: similiter et adhesiua quedam entitas positiua quia qualitas absoluta: et per consequens potest deus illam in intellectu quo voluerit creare: et per consequens mentiri et ita peccare. ¶ Ad istam rationem dicitur breuiter quod impossibile est deum peccare: quia impossibile est deuz a se auerti: impossibile est etiam deum contra suam voluntatem velle vel agere: vt ostensum est loco in conclusione prima allegato. Sed an deus possit reuelare falsum non video quin possit prout arguitur est. Potest enim omnem actum peccati positiuum facere: non tamen ideo peccare: vt dictum est distinctio. xxxvij. secundi libri. Et si mentiri simpliciter est dicere/ asserere vel reuelare falsum: non video quin deus hoc possit de potentia absoluta: non tamen sic omne mendacium erit peccatum: sed solum menda-

Articu. 2. Conclo. 1. B Persona xp̄i fm naturam diuinam peccare non pōt.
Conclo. 2.
Conclo. 3.
Articu. 3. Dubiū. 1. C An de' possit mētiri seu decipere.

cium a creaturā contra legem prolatum. De illo lōq̄ quitur Aug. lib. cōtra mēdaciū sicut supra dictū est de angelorū obstinatione. Qd ꝓbabile est dicere q̄ deus tanq̄ causa totalis producit vel conseruat odiū sui/ in voluntate angeli apostate. Nec hoc faciēdo peccat: quia demeruit angelus apostata habere semper in volūtate sua odiū dei in penam peccati sui. Nec hoc repugnat prime et summe ac essentiali veritati: nec illud summe bonitati: repugnaret autem prime veritati error in mente diuina. Sic impossibile est deum errare. sic repugnat prime et summe bonitati odium dei in voluntate diuina. Sicut em̄ deus errare non potest: ita nec se odire potest: secus in creatura: nam si creatura errat: si deum odit: errorem illum ꝛ odium causat deus vt causa partialis in mēte ꝛ affectu errātis ꝛ odientis. Quicquid aūt deus causat vt causa partialis: pōt causare vt cā totalis i gñe cause efficientis. Si autem mentiri ꝛ decipere includunt deformitatem: manifestum est eam posse conuenire deo. Et ita communiter accipitur mentiri ꝛ decipere. Huic rn̄sioni concordat Petrus de aliaco. q. xij. primi sen. ar. iij. ꝓpe finē. Hec dico nihil asserēdo: sꝫ tantū recitādo desiderās in hoc informari et subijci snīe maiorū meorū. Uerum illud qd allegatum est ex Joanne: nō respicit christū ꝫm naturā diuinā: sꝫ humanā ꝫm quā vocaliter loquebat: et dicere poterat falsum tanq̄ partē orōnis vere: sꝫ nō potuit asserere illud falsum: qꝛ in btitudine cōfirmatus fuit: sꝫ etiā qd allegatur ex. iij. Reg. vlti. exponi pōt q̄ verba sonantia in preceptū/ accipiēda sunt vt dicāt pmissionē: vt illa. Egredere ꝛ fac ita: vt tātū valeat: permitto vt egrediaris ꝛ ita facias: vt exponit Nico. de Lyra Tn̄ quecūq̄ positiua deus permittit: hec ꝛ facit: cuz (vt aliās dictū est) sine deo cooperāte nihil positiuum fieri pōt. ¶ Scdo dubitat iuxta literam textus. Utrū decuit deum assumere naturā humanā de massa ꝑditionis: de gñe scꝫ Adā: ꝛ nō magis aliūde. Rn̄detur ꝫm sanctū Bonauen. di. ꝑsenti. q̄ lꝫ filius dei potuit assumere naturam humanā aliunde/ q̄ de gñe Adā: cōgruentius tn̄ illam assumpsit de gñe ipsius Adā. Tū primo ꝓpter seruandā rectitudinē iustitie vt scꝫ eiusdē gñis esset satisfactor cuius erat preuaricator. Juste siquidem ab eo exigitur emenda: in quo reperta est offensa. Secundo ꝓpter manifestandum dulcorē mīe q̄ maxime apparet in tante mīe cōdescēsione: q̄ contemptus ab aduersario: vt eū redimeret suo generi personaliter vniretur. Tertio ad declarādum ordinē sapientie/ que sic decreuit: vt oēs hoies descenderēt ab vno: ad representādū illud vniuersale principiū: quod deus est: a quo sunt oīa. Quarto ad cōseruādū altitudinē humane nature: quā deus in tanta dignitate creauerat: vt nulli alterius gñis esset obnoxia. Ob quam etiam causam deus ipse voluit esse redēptor qui creauit: qꝛ nō minus est redimere q̄ creare. ¶ Tertio dubitatur: cum dn̄s assumere voluit naturā de massa ꝑditiōis quare nō assumpsit naturam indiuidualē ipsius Adā: qui fuit causa ꝑditionis? Respondet idē: q̄ nō decuit deū assumere ipsum Adā/ ꝫm naturā indiuidualē aliā tn̄ ab Adā descēdentē: qꝛ nō cōueniebat vt persona dei assumeret naturā pctōris: cū ipse in forma assumpta dꝫ iudicare pctōres. Et qui alios de peccato iudicat: ipse nō debet argui de pctō. Neq̄ conuenit homini redimendo: qꝛ si ille homo q̄ satisfecit esset pene debitor non esset eius satisfactiua passio ita deo grata/ sicut hois innocentis. Uix em̄ nocens sufficeret satisfacere pro se immo nec per se: qꝛ non acceptat opus nisi operās sit acceptus: sed nocēs ꝛ pctōr deo patri acceptus nō est igitur nec opus eius. Si dicis: iuste qui peccauit penas soluit non innocēs. Rn̄detur qd verū est de pena vltionis: nō aūt de pena placationis. Illa em̄ magis est accepta si ab eo sponte exhibetur qui gratus est et placēs. Propter eādē causam non acceptauit naturam humanā ab vtroq̄ sexu per cōmixtionē seminū: qꝛ illa nō fit sine pctī trāsfusione/ si res dimittantur suis naturalibus conditionibus. Sed nec naturā humanā assumpsit de viro: sed de femina virgine: vt qui in celis habuit patrem sine matre in terris haberet matrem sine patre: ne paternum nomen cōfunderetur si alius esset pr̄ christi in terris: alius in celis. Ut quoq̄ cōpleretur perfectio vniuersitatis in modo producendi hominē in esse. Productus em̄ erat primus homo sine viro ꝛ muliere: secundus a viro sine muliere: ceteri a viro simul ꝛ muliere: restabat productio hominis a muliere sine viro. Etiam ne dum omnia fierent miraculose nulla relinqueretur cooperatio nature: et per hec occasio daretur erroris veritatē nature assumpte negantis Etiam propter alias causas quas ponūt cōiter doc. Assumpsit autē sexum virilē: qꝛ caput futurus erat ecclesie: qd non conuenit femine: sed viro q̄ caput est mulieris: ne quoq̄ in assumptione peruerteret ordinem institutuꝫ. Si em̄ sexū femineū assumpsisset iā feminas viris pretulisset: et viros sua naturali dignitate priuasset: nunc autem vtrumq̄ dignificauit: qꝛ ipse naturam in sexu virili assumpsit et eam de virgine matre accepit. Tantum de ista questione.

Dub. 2. E Cur deus assumpsit naturā humanam de massa perditionis. s. de gñe Adam.

Dubium. 3. F

Distinctio. xiij.

Superius determinauit magister de mysterio īcarnationis quātū ad nature assumpte vnionē: ꝛ ī se quātū ad idiomatū cōicationē. Cōsequēter ī sequētib9 duab9 dis. agit de eodē incarnationis mysterio/ quātū ad collatā eidē nature assumpte ꝑfectionē. Et p̄rio agit de collatarū perfectionū plenitudine. ¶ Secūdo di. xiiij. de earūdē ad diuinas perfectiones comparatione. Colligitur autem snīa huius dist. in his tribus conclusionibus. ¶ Prima. Christus ab instāti sue cōceptiōis gr̄e plenitudinē recepit in quo spūssanctus non ad mensuram: sed diuinitatis plenitudo corporaliter habitauit. ¶ Scda. Christus alijs non in se sapiētia et gr̄a ꝓficiebat: que morosa sui ostensione magis magisq̄ hominib9 apparebat. ¶ Tertia. Christ9 scd̄m duplicem sui naturam/ duplicem habuit sapientiā vnam nō creatam: sed genitam: aliam creatam/ gratuitoq̄ donatam.

Questio vnica.

Circa hāc distinctionem queritur vtrum summa creabilis gratia sit aīe christi collata. ¶ In questione erunt articuli tres. Primus de supposito: videlicet vtruꝫ creabilis sit summa gratia. Secundus de quesito an talis collata sit anime Christi. Tertius mouet dubia. ¶ Quātum ad primum/ notādum est quod licet multiplex sit gratia: vt habitum est in. ij. distinctio. xxvj. et supra distin. j. q. ij. tamen hic loquimur de gratia gratum faciente: que est habitus quidā infusus anime a deo immediate: quo anima est deo grata et chara idest accepta ad vitam eternam et est eadem realiter cum charitate infusa: intensibilis et remissibilis in sua essentia prout hec latius tractantur in. j. distin. xvij. vbi etiam de modo intensionis et remissionis gratie: ꝛ generaliter de augmentatione qualitatum que recipiunt magis ꝛ minus dictū est: varieq̄ opiniones recitate sunt de hoc/ quomodo huiusmodi augmētatio qualitatum (quam intensionem dicimus) fiat. Inter quas hanc sequor opinionem que tenet eam fieri per additionem gradus ad gradum in eadem parte subiecti se penetrātium: numero tn̄ differentium/ per quam fit totum maius perfectiue, hoc est maius non quantitate molis: sed quantitate virtutis et perfectionis. Intensio enim fit etiā in nō habētib9 extēsiuā quātitatē: vt in qualitatib9 aīe: ꝛ sic in habētibus quantitatē extēsiuā: sine tn̄ maiori partiū extēsione: vt in augmēto caliditatis aut albe

A

Articu. 1. Nota. 1.

dinis: vt intentio siue augmentatio intensiua nihil aliud est ꝙ̃ additio gradus ad gradũ: qui sunt partes forme in eadẽ parte subiecti simul ꝛ penetratiue existẽtes: per quã forma ipsa fit perfectior non extensiue maior. Et hec cõmemorasse sufficit in presenti.

Nota.2. B ¶ Secũdo aduertendũ / ꝙ cum queritur de summa creabili gratia: superlatiuus summa sicut ꝛ quilibet alius dupliciter accipiẗ ẜm duplicẽ eius expositionẽ affirmatiuã ꝛ negatiuã. Affirmatiue summa id est omni alio maior. Uel negatiue summa. i. qua nulla est maior. Primo modo nõ potest nisi vni conuenire. secũdo modo possunt esse plura summa. In ꝓposito accipiẗ summa negatiue: ꝛ nõ positiue: siue affirmatiue. Naz primo modo / scz affirmatiue certũ est nõ posse creari summã gratiã possibilẽ. Quecũqꝫ enim talis creareẗ in quocũqꝫ subiecto: posset deus aliã huic similẽ creare in alio subiecto existẽte: vel de nouo creabili: gratia exempli. Quantãcũqꝫ gratiam creet in aĩa christi: cũ possit aliã animã assumere (vt supradictũ est) potest tantã gratiã in aĩa alia assumpta creare. Et per ꝯñs gratia in aĩa christi producta non est affirmatiue summa: quia nõ maior gratia in alia assumptibili aĩa creabili.

Nota.3. C ¶ Tertio notandũ ꝙ de hoc an creabilis sit summa gratia negatiue due sunt opi. extreme. Una Scoti dist. p̃senti. Alia Ockã quam tenet in primo distin. xvij. q. viij. ꝛ in. iij. q. vij.

Opinio Scoti. Scotus tenet ꝙ in formaꝝ intẽsione est ponere statũ ꝛ terminũ vltra quẽ ꝓcedi nõ potest: ꝛ per ꝯñs dabilis est summa gratia a deo creabilis. Illã cõclusionẽ probat: quia ascendẽdo ab infima gratia determinata: puta a: aut est status ad aliquẽ supremũ gradũ / ꝛ habetur ꝓpositũ: aut nõ: sed potest ꝓcedi in infinitũ: ꝛ tunc quia quãto magis aliqua excedit a: tanto est perfectior: ꝛ per ꝯñs que in infinitũ excedit: est in infinitũ perfectior: ꝛ ita erit in se intensiue infinita: qđ est impossibile. ¶ Itẽ quicqđ videẗ a deo tanqꝫ vnũ creabile: potest ab eo creari vna creatione: sed infinite distans ab a: videtur a deo: ergo est creabile a deo. Et cum sit infinita: est summa: quia infinito non est maius: ergo summa gratia est creabilis a deo. Minor principalis probaẗ: quia maior est manifesta: quia deus videt om̃e factibile clare ꝛ distincte: ꝛ qꝛ ascendendo ꝓceditur in infinitũ: igiẗ videt infinitas gratias creabiles: ergo aliquas infinite distãtes. Item iij. Phyſ. c. de infinito. Quantũ cõtingit esse in potẽtia: tantũ cõtingit esse in actu: sed infinitas formarũ est impossibilis: ergo opꝫ ponere statũ: ꝛ per ꝯñs dare summã. Itẽ quãtãcũqꝫ gratiã deus põt creare: tãtã potest creare. hec est vera: quia idẽ p̃dicaẗ de seipso. ponaẗ in esse: tantã creat quantã potest creare: ergo nõ potest aliquã vltra creare. erit ergo ibi status: ꝛ sic datur summa. ¶ Alij ad idẽ arguũt: vt tãgit Ockam in primo: quantacũqꝫ perfectio potest fieri successiue in gratia tanta põt fieri simul: sed nõ põt fieri simul gratia infinita: ergo nec successiue põt procedi in infinitũ: opꝫ ergo ponere terminũ. Maior pꝫ: quia si non: aut est defectus ex parte recipiẽtis: aut ex parte dei: aut ex parte gratie ꝛ charitatis. Nõ primũ: quia subiectũ spũale est in plena obediẽtia respectu dei: et per ꝯñs potest recipere oẽm gratiã quã potest deus creare: nõ enim excessus gratie corrumpiẗ euꝫ sit incorruptibile. Nec secundũ: quia deus simul totã virtutẽ suã habet: ergo quicqđ põt successiue: põt simul. Nec tertiũ: quia ei qđ importat infinitatẽ graduum in sua natura: nõ repugnat posse esse ẜm illã infinitatẽ in actu: sed gratia si est augmẽtabilis in infinitũ: importat infinitatẽ graduũ in sua natura. Itẽ sicut quelibet creatura in esse substantiali est limitata: ita ꝙ ẜm illã speciẽ nõ potest esse maior: ita in quolibet esse est limitata: ita ꝙ non contingit in eadem specie trãscẽdere. Itẽ. viij. Phyſ. Motus rectus nõ est continuus in infinitũ: sed tantũ circularis. Cuius ratio est: quia motus rectus hꝫ terminũ a quo: ꝛ terminũ ad quẽ: inter quos nõ potest esse motus in infinitũ: sed augmentatio forme est motus rectus: quia non redit ad partẽ prius acceptã: ergo. Item natura non incipit moueri ad terminũ quẽ nõ potest attingere: sed data hypothesi non potest attingere terminũ: ergo ꝛc. Item. ij. de anima. c. iiij. Omniũ natura cõstantium terminꝰ est ꝛ ratio ꝛ magnitudinis ꝛ augmẽti: ergo ꝛ gratie (que est res quedã in natura cõsistens) est terminus aliquis vltra quem nõ potest procedi.

Opinio Ockam. D ¶ Alia est opinio tenẽs ꝙ in augmẽtatione gratie: ꝛ alterius intẽsibilis forme nõ est ponere statum seu terminũ: sed in infinitũ potest procedi. Qđ multipliciter ꝓbat. Primo ꝓcessus in infinitũ nõ est negandus nisi ad euꝫ sequaẗ infinitas aliqua in creatura. Propter istã enim negaẗ talis ꝓcessus: sed ꝓpter istã causam nõ oportet negare: igiẗ. Minor ꝓbatur: quia vltra omnẽ ignẽ datũ potest deus facere ignẽ maiorem: ꝛ tñ nõ potest facere ignẽ infinitũ. Sic ꝛ ẜm philosophũ. ij. de anima. Ignis in infinitũ augeri põt: si adsit semper cõbustibile: ꝛ tñ nõ est possibilis ignis infinitus. Uel si cõceditur ꝙ deus potest facere ignẽ infinitũ: eque cõcedendũ foret ꝙ posset creare gratiã infinitã. ¶ Preterea dato ꝛ admisso ꝙ deus non põt facere tot indiuidua eiusdẽ rationis: quin possit facere plura: nõ tñ ideo põt facere infinita indiuidua in actu siue cathegorematice: eadẽ ratione q̃tuis nõ potest tantã gratiã facere quin facere possit maiorẽ: et tñ non sequiẗ ꝙ possit facere infinitã. Assumptũ probaẗ: quia si ponaẗ talis ꝓcessus in infinitũ: semper illud quod poneẗ in actu est finitũ: ꝛ ita semper faciendo plura semper que faceret essent finita: ꝛ ideo semper faciendo plura finita nunqꝫ faceret infinita: quia finitũ additũ finito semper facit finitũ ꝛ nunqꝫ infinitũ. Unde sicut in infinitũ augeri põt numerus (quia nõ est dabilis maximus) nunqꝫ tñ daẗ numerus infinitus: ita si in infinitum augetur gratia: nõ sequiẗ ꝙ dabilis sit gr̃a infinita: quia in ista augmẽtatione semper finitũ additur finito: immo si in tali processu deueniret ad infinitũ iam nõ procedereẗ in infinitũ: qꝛ in illo infinito terminareẗ ꝓcessus in cũ vltra infinitũ nõ est ꝓcessus. Unde breuiter ex infinito syncathegorematice nõ infertur infinitũ cathegorematice. Cũ ergo diciẗ ꝙ potest fieri ꝓcessus in infinitum: infinitum accipitur syncathegorematice. i. nõ potest procedi ad tot vel tanta: quin possit ꝓcedi ad plura vel maiora. Ex hoc nõ sequiẗ ꝙ possit procedi ad aliquod infinitũ cathegorematice. i. ad aliqđ interminatũ in multitudine vel magnitudiẽ. Unde licet infinities posset procedi: nunqꝫ tñ procediẗ infinities: quia processus semper est finitus ꝛ certo numero comprehẽsus. Unde licet infinities põt finitũ produci: nunqꝫ tñ infinities ꝓduciẗ finitũ. Unde illa infinities põt finitum produci: sic dꝫ poni in esse per singulares inconiũctim sumptas. Illa vice põt finitũ ꝓduci: illa vice ꝛc. vel vna vice: duabꝰ vicibꝰ: tribus vicibus põt finitũ ꝓduci. Et quelibet illarũ est possibilis: quia infinitũ ꝛ infinities sunt signa confusiua que distribuunt ꝛ cõfundũt: vt pꝫ exponẽdo: de quo dictũ est supra dist. j. lib. ij. q. iij. Scđm hãc opinionẽ est hec cõclusio: prout etiã supra habitũ est dist. xvij. primi. q. viij. Quelibet forma intẽsibilis põt augmẽtari a deo in infinitũ / ꝛ sine termino. Probatur: quia quacũqꝫ forma intẽsibili data / potest ei deus gradũ aliquẽ de nouo productũ vnire: ꝛ sic eam maiorẽ facere: ergo nullus põt esse terminus augmẽtationis. Cõsequẽtia nota. Antecedẽs ꝓbaẗ supponẽdo tres ꝓpositiones que sunt ipsius Ockã vbi supra. q. viij. dist. xviij. ¶ Prima. Quotcũqꝫ indiuiduis datis / speciei habẽtis plura indiuidua: deꝰ potest creare aliud indiuiduũ eiusdem rationis cũ eis. Probatur: quia si non hoc esset: aliud indiuiduũ non esset factibile: vel quia deus non posset aliud producere: aut quia producendũ prioribus repugnaret. Nullũ illorum potest dici: igitur. Cõsequẽtia tenet a sufficiẽti diuisione. Antecedẽs probaẗ. Nõ primũ: quia ...

speciei habētis plura indiuidua eiusdem rationis/ infinita sunt possibilia fieri successiue. Nam fm philosophū. Posita mundi eternitate/ cuiuslibet speciei generabilium infinita indiuidua sunt futura. Ideo quocūq certo numero indiuiduorū dato adhuc est aliquod indiuiduū eiusdem rationis factibile. Nec secundū: quia deus est infinite potētie que impediri nō potest: pōt ergo omne factibile facere. Nec tertiū: quia indiuidua eiusdē rationis nō repugnāt adinuicem: multo minus ꝙ indiuidua adinuicē ꝯtraria: vt albedo/ nigredo. Sed posito vno ꝯtrariorū/ nō minus aliud ꝯtrarium pōt esse in rerū natura: lꝫ nō in eodem subiecto: ergo quocūq numero indiuiduorū posito/ aliud indiuiduū eiusdē rationis pōt cum eis esse in rerum natura. ¶ Preterea nō est maior impotētia in deo ad ꝯtinuādū in infinitū indiuidua eiusdē rationis ꝙ in natura: sed si deus cōseruaret corpora celestia in eodē statu in quo sunt: in infinitū ꝯtinuarent generationes generabiliū per naturam: ergo ⁊ deus hoc facere potest. ¶ Secūda ꝓpositio. Quocūq indiuiduo posito/ potest deus facere aliud indiuiduum eiusdē rationis/ priore nō destructo. Probat: quia qn aliqua nō habēt formalē repugnantiā adinuicē/ ad positionē vnius in rerū natura nō sequit destructio alterius. Ideo cū indiuidua eiusdē rationis nō habeant repugnantiā adinuicē: ad positionē vni⁹ nō sequit destructio alterius. ¶ Preterea summū indiuiduū in aliqua specie/ si ponit cōpatitur secū aliud indiuiduū eiusdē rationis in rerū natura ꝓducēdū: ergo multo magis quodlibet aliud. Antecedēs pꝫ de gratia ⁊ charitate christi: qua stante potest deus creare in alio grām. Et si aliā naturā assumeret: posset in ea tantā producere quantā nunc hꝫ. ¶ Tertia ꝓpositio. Si aliqua indiuidua eiusdē rationis sunt vnibilia: nullis indiuiduis eiusdē rōnis repugnat vniri. Patet: quia quicqd cōuenit vni indiuiduo: sīr potest cōuenire cuilibet alteri eiusdē ratiōis. Unde si due aque sunt vnibiles: nulli aque repugnat vniri alteri per potentiā diuinā. Et posset ꝓbari: quicqd conuenit primo alicui cōi: nulli eius singulari repugnat: vt risibile primo cōuenit illi cōi qđ est hō. Sed vnibilitas cōuenit alicui primo: ⁊ nō nisi cōi: ergo ⁊c. Non eñ conuenit primo alicui singulari. ¶ Ex illis ꝓpositionib⁹ probat antecedēs assumptū. Nā quacūq forma intēsibili data/ ipsa cōstituit ex pluribus indiuiduis sꝫ gradib⁹ eiusdē rationis: ergo potest deus aliū gradū eiusdē rationis producere ex prima propositione: manētibus prioribus ex secūda propositione: ⁊ productū prioribus vnire ex tertia: ⁊ per cōsequens preexistentē augmētare. Fit enim augmentatio per additionē gradus ad gradū: vt nunc supponitur ex habitis dist. xvij. primi. Non eñ videtur quin quātacūq aqua facta/ deus potest facere vnā guttā aque ⁊ priori vnire: ⁊ per hoc priorē augmentare. Et fm hanc conclusionē respondet ad rationes prioris opinionis. ¶ Ad primā/ cōcedit ꝙ pōt ꝓcedi in infinitum syncathegorematice/ nō cathegorematice. Et cū arguit: tūc quāto magis aliqua excedit a: tanto perfectior est a: ꝯceditur. Et cum infertur/ per cōsequēs aliqua que in infinitū excedit/ est in infinitū perfectior. Negetur illa ꝯña: quia ibi subiectū pro nullo supponit: quia in tali ꝓcessu nunꝙ est deuenire ad aliquam que infinite distat ab a. Sicut si successio dierum esset eterna: procedēdo ab hodierno die in infinitū: nunꝙ est deuenire ad aliquā diē infinite ab hodierno distantē: semper enim adderent distantia finita finite. Et ita cōsequēs illud implicat falsum. ¶ Ad secundū negetur minor: ꝙ infinite distans ab a/ videtur a deo: quia nulla talis est que infinite distat: vt statim dictū est: non enim potest fieri processus in infinitū cathegorematice. i. ad aliquam gratiā infinitā: seu a certa gratia data infinite distātem: sed fieri potest processus in infinitū syncathegorematice. i. nō ad tantā quin maiorem: nō tamen ad infinitā gratiā. ¶ Et cū arguitur. Deus videt omne factibile/ cōcedit. Et cōseqnter cū infert: ergo videt infinitas gratias creabiles. Distinguendū est: quia vel infinitas accipitur cathegorematice: sicut videt accipi de vi sermonis: tunc negeť: qꝛ nulle tales sunt possibiles. Aut syncathegorematice/ vt valet tantū. i. videt in infinitum gratias creabiles: hoc est non tot quin plures: cōceditur: sed tunc nō sequit/ videt aliquas infinite distantes: quia nulle possunt infinite distare. ¶ Et si replicat. Deus videt oēs creabiles: et ille nō sunt finite: alioquin esset status in illo ꝓcessu: ergo sunt infinite. Respōdetur ꝙ videt omnes distributiue: sed nō omnes collectiue: quia nulle sunt oēs collectiue: sicut videt omnes partes proportionales cōtinui in quas cōtinuū est diuisibile distributiue: quia videt illas ⁊ illas ⁊ quascūq demōstrabiles: sed non omnes collectiue: quia tales non sunt dabiles: quia tunc daretur vltima: quod est impossibile. De hoc vide latius in. ij. dist. j. q. iij. ¶ Ad tertium dicit: vno modo negando in hac parte philosophū: quia tenet ꝙ nō est possibilis maior quātitas celo: ⁊ ideo quanta possibilis est quantitas sꝫ vniuersi tanta nunc est cōtra fidē. Uel respōdēdo ad verba/ si vbiꝗ infinite accipit syncathegorematice ꝯceditur illatū/ ꝙ infinitas cōtingit esse in actu. Contingit. i. potest: quia nō tot quin plures: nunꝙ tamen infinite sunt actu. Si aūt infinitū seu infinite accipitur cathegorematice/ assumpta sunt falsa ꝙ procedit in infinitū. ¶ Ad quartū: sophisma est: nec sic vt arguitur ponēda est in esse: sed sic tantū creat quantū creat. Illa eñ est cōditionalis: quia includit ly si. Et ita cōsequens non debet poni in esse sine antecedente: sicut illa. Si homo potest currere/ potest moueri: non sic ponitur in esse. Si homo potest currere/ homo mouet: quia illa est impossibilis: quia mala cōsequentia: sed sic: si homo currit/ mouetur. Item antecedēs ⁊ ꝯñs sunt vniuersales: ergo debent poni in esse per singulares inconiūctim sumptas. ¶ Ad quintū dicitur ꝙ a/ est falsa: sicut enim deus nō pōt creare tot gratias quin possit creare plures (⁊ per cōsequēs nō potest creare tantam perfectionē quin possit creare maiorē: quia plus perfectiōis est in multis gratijs ꝙ paucioribus ceteris parib⁹) ita nō pōt creare tam perfectā gratiā quin pōt creare perfectiorē. Et qn dicit aut hoc est ex parte dei ⁊c. Dicendū ꝙ est ex parte charitatis: quia nulla potest fieri grā cui repugnat vniri alteri gratie a deo creabili. Et qn arguitur/ ꝙ importat infinitatem graduū ⁊c. dicitur ꝙ verū esset: si tale importaret vnū integratū ex illis: sed nulla gratia vna factibilis est a deo integrata: ex talibus infinitis gratijs: et ideo repugnat eis esse simul. Posset etiā dici ꝙ repugnantia est ex parte infinitatis potētie dei: que propter sui infinitatē nō potest terminari: ⁊ ideo semper potest in plura: nec tanta aut tot simul facere quin possit facere plura ⁊ maiora: ideo nō potest tot simul facere quot successiue: hoc enim derogat sue potētie infinite. ¶ Ad sextū conceditur ꝙ quelibet creatura est limitata fm omnem perfectionē/ quia finita: ⁊ sic etiaꝫ quelibet gratia: ⁊ ideo nulli gratie repugnat ꝙ ea sit aliqua maior. Si tamen illa limitatio sic intelligitur: ꝙ in illa specie nō posset augmētari negandū est: quia qualitas intensibilis etiā quo ad suā essentiam pōt augeri per additionē gradus prout descendit in infinitū: nec per istam augmentationē excedit suam speciem. ¶ Ad septimū dicēdū: ꝙ verum est de motu qui fit ad terminū certū qui excedi non potest. Sic est de motu locali recto: qui fm philosophū non potest fieri vltra celū: sed per potentiā diuinā extra celū in vacuo posset mobile motu recto in infinitum moueri vbi certus terminus ad quem nō est constitutus. Sic in motu augmentationis non est certus terminus cōstitutus vltra quem qualitas nō possit augmentari. Etiam motu recto deus posset mobile mouere ad terminū infinite distātē motu infinito/ si

Ad primam rationem. E

Ad secūdā.

Ad tertium

Ad quartū

Ad quintū

Ad sextam

Ad septimū

moueret ꝯm partes proportionales spatij:sic em̄ nū
Ad.8. ꝗ̄ ē deuenire ad vltimū.℄ Ad octauū dr: ꝙ quilibet
motus a natura est ad certū terminū:q: agens natu
rale est finite virtutis ⁊ gradus:⁊ vltra gradū ꝓpriū
sua virtute nō agit.Etiā susceptiuū est determinatū
ad certū gradū vltra quē nō recipit naturaliter. Se-
Ad.9. cus de potentia diuina que in actione sua nō est li-
mitata.℄Ad nonū dicit:ꝙ auctoritas illa allegatur
cōtra mētē phi:immediate em̄ premisit.Ignis enim
augmentū in infinitū est quousqꝫ fuerit cōbustibile.
Loquit ergo phs de viuētibus tm̄:viuentia quippe
ꝯm naturam nō possunt quātūlibet augmētari.De-
termināt em̄ sibi certam magnitudinē quā excedere
nō possunt.Requirunt em̄ debitam organizationez
partiū que esse non potest naturaliter in qualicūqꝫ
quantitate.Unde ibi addit philosophus:hoc autez
anime ⁊ non ignis:⁊ magis forme scilicet viuentis
⁊ materie:hoc id est positio termini. Ignis enim nō
requirit figuratiōnē mēbrorū ad certū terminū : nec
hoc requirit materia viuentis : sed forma eius:verū
ille terminus non est punctualis:sed habet certā la
titudinem.Unde cuiuslibet viuentis datur maxima
quantitas quā habere nō potest propter nimiā par-
uitatē:⁊ minima quantitas quā habere nō pōt pro-
pter nimiā magnitudinē:vtputa si quātitas anima
lis tantū augmētetur ꝙ desineret esse quātitas que
esset in materia in primo instanti nō esse animalis/
est minima quam animal tale habere nō potest pro-
pter nimiā magnitudinē:hoc est inter omnes quāti
tates quas non posset habere propter nimiā magni
tudinem:illa esset minima.Sic si diminueretur in-
tantum vt esse desineret quantitas que esset in mate
ria:in primo instanti nō esse animalis/esset maxima
quam habere nō posset propter nimiā paruitatē : q:
inter omnes paruas quas habere non posset:illa es
set maxima.Uerū citra illū terminū posset augmen
tari ⁊ minui in infinitū:si fieret augmētatio ⁊ dimi-
nutio per partes proportionales quantitatis addē
de vel gradus.Patet ergo qꝺ rationes ille nihil de-
monstrant.Hec opinio est probabilis satis quantū
F ad qualitatem seu formā que potest per se esse extra
subiectū.℄Sed vtrū in subiecto posset augmentari
in infinitum/magis dubiū est.Unde posset dici ꝙ si
cut subiectum determinat sibi certas qualitates:ita
ꝙ non pōt quaslibet in se recipere. Unde subiectum
materiale non potest recipere qualitatē spiritualem
nec subiectuz spirituale qualitatē materialem:puta
lapis non pōt recipere scientiam aut virtutē seu gra
tiam.Nec anima rationalis caliditatem aut albedi
nem.Sic ⁊ quodlibet subiectum determinat sibi cer
tum gradū:vltra quē non potest aliū recipere perfe-
ctiorē:stante natura talis subiecti. Sed si maior in-
troduceretur statim subiectū corrumperetur: sicut li
gnum nō potest recipere calorē quātūlibet intensuz
sed si augeretur calor ī ligno tādē corrūpit in ignē:
⁊ hoc quidem videre est in omnibus generabilibus
et corruptibilibus : cuius ratio nulla alia assignari
potest:nisi quia hec natura ē hec natura:⁊ hec ratio
sufficit quādo factum est euidēs per naturā.Ubi fa-
ctum nō est euidens per experientiā vel euidentē ra
tionē/tunc assignatio huius rationis nō sufficit.In
subiectis vero incorruptibilibus vt angelis et ani-
mabus/nulla est nobis experientia nec ratio efficax
sed solum a simili hoc dici posset: q: tā videmus in
corruptibilibus.Item in incorruptibilibus experiē-
tiā quidē habemus:ꝙ per excessiuam qualitatē cor-
rumpitur subiectū per agens naturale: ⁊ hoc quātū
ad mixta:non quantū ad elemēta vniuersaliter quā
tū ad omnes qualitates. Siquidē nulla experiētia
docet ignem corrumpi propter nimiū calorē vel sic-
citatē.An autem per diuinā potentiā subiectū cōser
uari posset sub qualitate quantūcūqꝫ intensa nō est
euidēs. Nam ⁊ pueros cōseruauit in camino ignis
contra naturam.An etiam sic conseruare potuit cuz

susceptione caloris ignis/dubium est.Non enim id
fieri posse implicat manifestam contradictionem:et
a potentia nihil negandum est:quod non implicat
apud quem non est impossibile omne verbum. Po-
test enim mutare pro sua voluntate ordinem natu-
re institutum:qui omnia quecunqꝫ voluit fecit in ce
lo et in terra.Si ergo tenetur probabiliter quod sub
iectum simpliciter determinat sibi certum gradum
qualitatis:quem recipit : ita qꝺ maiorem etiam per
potentiā dei absolutam recipere nō potest:tunc da-
tur summa gratia possibibilis nature intellectuali:
non tamen summa simpliciter. Que etiam summa
receptibilis in subiecto/si per se conseruaretur extra
subiectum posset augmentari:licet non in subiecto:
quia est summa receptibilis in subiecto tali.Pōt au
tem deus omnem formam susceptibilem in subiecto
conseruare extra subiectum.Et in talibus formis se
cundum se cōsideratis/locum habent rationes pro
secunda parte supra adducte.℄ Quantum ad secū- Articu. 2.
dum articulum de eo. An summa gratia sit anime G
Christi collata.Aduertendū est ꝙ difficultas huius
articuli in duobus consistit. Primum est:vtrum sub
iectum susceptiuum alicuius perfectionis determi
netur ad certum gradum : vltra quem recipere non
potest perfectionem:⁊ de hoc tactum est in fine prio-
ris articuli.Et ꝗ̄uis ita dici posset:oppositum tamē
videtur probabilius.Tum quia licet secundum po
tentiam naturalem subiectum determinetur ad cer
tam qualitatem vt ibi dictum est. Tum secundum
potentiam supernaturalem hoc valde dubium est.
Non enim facile asserendum est deum non posse
qualitatem spiritualem: qualis est cognitio / scien-
tia/vel gratia creare in subiecto materiali : puta in
lapide ita quod inhereat:licet tunc qualitas illa nō
diceretur cognitio/ scientia / vel gratia propter no-
minis connotationem : quia per eam lapis non in
tenderet cognitiue in obiectum:nec redderetur ac-
ceptus ad beatitudinem : nec per consequens dice-
retur cognoscens/sciens/ vel gratus : nullam enim
includit hoc contradictionem : non plus de forma
accidentali:ꝗ̄ qꝺ formam substantialem indiuisibi
lem et spiritualem : animam scilicet intellectiuam
producit in subiecto diuisibili corpore scilicet hu-
mano cui inheret.Nec videtur magis impossibile
ꝗ̄ quod produceret huiusmodi qualitates et conser
uaret extra subiectum:quo modo facit de accidenti-
bus materialibus in sacramento altaris vbi minus
videtur.Minus enim videtur quod accidens mate
riale esse possit sine subiecto:quod est īperfectius ꝗ̄
accidens spirituale quod est perfectius. Tum quia
et si subiecta corruptibilia determinata sunt ad cer-
tum gradum qualitatis receptibilis. Tum hoc de
subiecto incorruptibili nulla experientia nec ratio
docet.Nam ⁊ materia prima/quia incorruptibilis:
sicut non determinatur ad aliquam formam mate-
rialem quo ad speciem:sed omnem factibilem reci-
pere potest.Ita nec ad gradum aliquem forme susce
ptibilis : vnde non est dabilis maxima caliditas in
materia prima ex rationibus primi articuli. Unde
non videt quin intellectus quancūqꝫ perfectionem
scꝺm speciem sibi conuenientem quantuncunqꝫ in-
tensa fuerit recipere posset:cū per nullam quantun-
cunqꝫ excellentem corrumpi posset.℄ Secundo de-
pendet difficultas huius articuli ex eo.Utrum eadē
sit proportio perfectibilis ad perfectibile que est per
fectionis ad perfectionem:hoc est dictu. Utrū sicut
perfectibile inferioris speciei non pōt attingere per
fectionē essentialem superioris speciei/puta intelle
ctus humanus/intellectū s angelicus:ita etiam nō
possit attingere perfectionem accidentalē:ita ꝙ in-
tellectus humanus aliquā cognitionem vel gratie
gradū attingere seu recipere non possit quā recipe-
re posset intellectus angelicus. Quoniā si hoc esset
verū:iā manifestū foret:ꝙ aīa Christi que est essen-

tialiter ⁊ specie inferior angelo. iuxta illud. Minuisti eum paulominus ab angelis. Psal. viij. ⁊c. non posset recipere summam gratiã creabilẽ in subiectũ: quia nõ summã receptibilem ab angelis: nec redundaret in derogationem dignitatis Christi: sicut nec qꝺ assumpsit naturam hoīs ⁊ angeli qui est excellentior. Et sicut naturam assumpsit: ita etiã oīa naturã essentialiter concomitantia: sed illud non est ꝓbabile: nec credo verum. Sed tenẽdũ ꝙ oīs natura creata intelligibilis est eiusdem capacitatis respectu cuiuscunqꝫ gradus cognitionis / sciẽtie / gratie / ⁊ charitatis: maxime per potentiam diuinã: nec ꝓportio ꝑfectionũ sequitur proportionez perfectibiliũ: sicut in simili. Oīs natura sensitiua est eiusdez capacitatis / respectu sensationis ceteris paribus. i. organis eque dispositis: alioquin propter organorũz indispositionem etiã in eadẽ specie non esset eadẽ capacitas. Et tamen potẽtia sensitiua in specie superiore est perfectior essentialiter ꝙ̃ in specie inferiore: quod idubie est tenẽdum supposito ꝙ in eodẽ cõposito nõ sit nisi vna forma substãtialis. Sic eñ in potẽtia sensitiua hoīs est anima hoīs: que est perfectior essentialiter anima canis. Sic in nõ cognitiuis / potentia receptiua perfectior nõ recipit formam accidentalẽ perfectiorem. Naz mixta que sunt perfectiora elementis: non sunt receptiua qualitatũ primarũ perfectissimarum in summo: ⁊ eo gradu quo elemẽta. Unde breuiter dꝛ post Sco. quod quodlibet gratificabile / hoc est susceptibile gratie accidentalis: est in potentia obedientali ad recipiendum quencunqꝫ gradũ gratie a deo: quia respectu huius accidentis sibi inherentis siue conuenientis: nihil habet gratificabile ex se repugnans cuicũqꝫ gradui gͣ cuius determinetur ad certum gradũ gratie quã capere posset: ⁊ nõ ad vlteriorem. Illa ergo propositio qꝺ proportio est perfectionis ⁊ perfectibilis: si intelligitur ꝫm proportionem precisam scz ꝙ perfectius perfectibile est susceptiuũ maioris perfectionis falsa est: immo totũ perfectibile in cõi respicit totam perfectionẽ in cõi. ⁊ qꝺlibet quanlibet: ita quod gratificabile in cõi respicit gratiam in cõi: ⁊ quodlibet gratificabile quanlibet gratiã a deo creabilem. ¶ Preterea ꝫm sanctos non erit differentia capacitatis angelorũ ⁊ hoim in gloria: quia singulis eorũ ordinibus hoies associabunt ꝫm btm̃ Grego. in homilia. immo virgo gloriosa in beatutitudie precellit oẽs angelos: vt canit ecclesia. Ecce exaltata es super choros angelorum. qꝺ verum est quantum ad gloriã non naturam: igitur nõ erit diuersa capacitas gratie: cũ gloria presupponit gratiam: immo est gratia cõsummata. ¶ His premissis

Conclo. I. N

est conclusio prima ad istũ articulũ. Anima Christi non habuit summã gratiam a deo producibilẽ: sed potentiam eius absolutã. Probatur: qꝛ talis gr̃a nõ est dabilis: ergo. Antecedẽs patet: qꝛ potẽtia dei productiua cum sit infinita: non est ad aliquem gradũ gratie terminata. ergo quancũqꝫ producit potest eam maiorem ꝓducere. vt patet ex arti. j.

Cõclusio. 2.

¶ Scꝺa conclusio. Si capacitas creature intellectualis terminatur ad certum gradum gratie: gratia anime Christi est summa possibilis nature intellectuali create. Probatur: quia qui dat maius / etiam dat minus: sed natura humana christi assumpta est ad summũ esse substãtiale sibi cõmunicabile / ꝑsonalem scz vnionẽ cuz substantia diuina: ergo etiam ad summã perfectionem accidentalem sibi possibilem. Patet: quia summa perfectio nature humane est vnio hypostatica igitur non decrit perfectio accidentalis. Patet etiã per magistrum in textu: deus aīe christi tantam gratiam contulit: quantam conferre potuit: sed potuit conferre summam / stante hypothesi. igitur.

Cõclusio. 3.

¶ Tertia conclusio. Anima Christi summam percepit gratiam cuius capax est creatura intellectualis scꝺm potentiam dei ordinatam. Patet per illud Jo. j. Uidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti a patre: plenũ gratie et veritatis. Item nõ ad mẽsurã dedit ei pater spm̃. ergo dedit totã gratiã dari possibilem / saltem ꝫm potentiam suã ordinatam. Si eñ minorem dedisset: dedisset ad mẽsurã. Similiter nõ esset plenus gratia / si maiorem gratiã accipere potuisset. Item cui deus cõtulit summã gloriã: hoc est gloriã excedẽtem gloriam cuiuslibet creature rationalis: contulit ⁊ summã gratiã: sed talẽ gloriã cõtulit christo: nedum ꝫm naturã diuinã quam dedit ꝑ eternam generationem sed etiam ꝫm naturã humanã diuine vnitam: ergo summã cõtulit nature intellectuali possibilẽ ꝫm potentiã ordinatã. Cõsequentia nota: quia talis gratia sic summa est possibilis. Preuidit enim diuina sapientia summũ gratie gradum quem creature rationali dare disposuit. Maior patet: quia gloria respondet gratie: ideo maximam gloriam / maxima precessit gratia: precessit inquam tempore vel natura. Minor probatur: quia christus ascẽdit super omnes creaturas ad dexteram patris: vt habetur Mar. vltimo. Dñs quidem Jesus postqꝫ locutus est eis: assumptus est in celum: ⁊ sedet a dextris dei. per dexteram intelligunt potiora bona patris / ipsa scz beatitudo scꝺm Aug. in sermo. de symbolo: cui cõsonat illud psal. Gloria ⁊ honore coronasti eũ: cõstituisti eũ sup opa manuũ tuarũ. ¶ Quo ad articulũ tertiũ / dubitat primo cõtra ꝓbationẽ tertie cõclusionis ex eo ꝙ dꝛ pater plenus gratia ⁊c. nã ⁊ de virgine matre dicit. Aue gratia plena. Similiter de sancto Stephano dicitur Actuũ. vj. Stephanus autem plenus gr̃a et fortitudine: ergo in illis etiã fuit summa gratia: alioquin non fuissent pleni gratia: sicut argutum est de Christo. Ad hoc respondetur secundum Alexan. par. iij. q. xij. membro. iij. quẽ ceteri imitantur: qꝺ nomen plenus gratia equiuocum est: et qñqꝫ importat plenitudinẽ sufficientie: quandoqꝫ plenitudinem excellentis prerogatiue: qñqꝫ plenitudinem copie: quãdoqꝫ plenitudinẽ effluentis superabundantie. Plenitudo sufficientie est vel que sufficit ad finem idest ad vitaz eternã habendã: ⁊ hec excludit oẽ mortale siue secundo que sufficit ad statuz illud: vel ad opus ad quod quis est ordinatus: siue etiam tertio ad gratiam ad quam est diuinitus preordinatus. vel quarto que sufficit nõ tantum ad habendum auream: sed etiam aureolam. Hec plenitudo tribus primis modis est omnium sanctorum: de qua illud accipi potest ad Ephe. iij. Ut impleamini in omnem plenitudinem dei. Sed quarto modo accipitur Act. vj. Stephanus autem et cetera. quia sua gratia non solum condigna fuit aurea idest premio essentiali: sed etiam aureola. Meruit enim auream ⁊ aureolam: quia fuit predicator ⁊ martyr. Plenitudo excellentis prerogatiue est: qua scilicet habẽs excellit ceteras creaturas puras verbo non vnitas: et hec excludit omne peccatum mortale / veniale et originale. et hec est plenitudo virginis gloriose: de qua Luce. j. Aue gratia plena. Plenitudo generalis copie / est plenitudo numerosa includens omne genus gratie: et hoc modo ecclesia dicitur plena gratie: quia non est aliquod genus gratie quod non sit in ecclesia: quantum ad aliquod membrũ eiꝰ. Hinc dicit apostolus. Diuisiones gratiarum sunt: vnus autez spiritus. Aliĳ datur sermo sapientie: aliĳ sermo scientie ⁊c. j. Corint. xij. Plenitudo effluentis superabundantie / est gratia: summa de facto communicata nature redundans et supereffluens in ceteros: et hec est gratia aīe christi: que nedum abundat in christo quantum ad oẽs virtutes ⁊ effectus eius imperfectionẽ nõ includẽtes (quod additur propter fidẽ / spem / penitentiã: ⁊ similia: quibus annexe sunt alique imperfectiones: et ideo in Christo non fuerunt) sed etiam effluit tanqꝫ capitis in oīa membra ecclesie. Non ꝙ eadem gratia numero sit in Christo et in membris ecclesie: aut aliqua pars gratie christi que in Christo fuit realiter transferatur in membra: sed

Artic. 3. Dubium. I

3

effluit causaliter meritorie: quia christus per gratiā
suā meruit oībus gratiā ⁊ preseruationē vel remissio-
nem peccatoꝝ. Et hec plenitudo est soliꝰ christi: que
excedit gratiā virginis intemerate ⁊ oīm electorū: et
de hac dicit quantū ad superabūdantiā omniū vir-
tutū/donorū/et effectuū in christo. Uidimus gloriā
eius gloriā quasi vnigeniti a patre: plenū gratie ⁊ ve
ritatis. Jo. j. Gloria aūt et gratia vnigeniti ꝓpria est
christo. ⁊ quo ad effluentiā dicit ibidē. Et de plenitu
dine eius accepimus oēs gratiam pro gratia. Et per
hoc ptzꝰ responsio ad qōnem ꝙ in ꝓbatione cōclusio-
nis tertie plenus grā accipit pro plenitudine gratie
vltimo modo dicte que est ꝓpria solius christi. Alie
R auctoritates loquuntur de plenitudine aliis modis
dicta: vt patuit. ¶ Similiter dubiū questioni mote
principali moueri posset de fruitione humanitatis
christi: vtrum fuerit summa cōmunicabilis nature
create. Sed simili modo respōdendū erit sicut de gra
tia dictum est: maxime si fruitio beatifica est effecti-
ue a deo solo: vt tenet Ockam. De fruitiōe vero que
elicitur ab anima christi eiusꝫ voluntate actiue con
currente: posset dici ꝙ nō esset maxima que elici po-
test a creatura: quia perfectior volūtas essentialiter:
puta volūtas angeli/cum equali gratia posset elice-
re perfectiorē: ꝙuis de facto nulla perfectior elicitur
a quocūꝫ angelo propter excessum gratie in anima
christi super gratiā angeloꝝ: que ad eliciendū cōcur-
L rit actiue cū volūtate. vide Sco. in. q. iij. ¶ Sz dubiū
adhuc esse videtur: an voluntas angeli (stanti equali
cognitione ⁊ gratia) possit elicere perfectiorē actum
fruendi deo/ꝙ volūtas humana/propter libertatē
voluntatis: que videtur esse equalis in angelo ⁊ ho-
mine: qui in eliciēdo actum suum non necessitatur a
cognitione: neꝫ per gratiā: nedū quo ad actuz: neꝫ
quo ad actus intēsionē. Unde videtur probabiliter
dici posse: ꝙ sicut non est diuersa receptiuitas volun
tatis angelice et humane: ita nec diuersa actiuitas:
ita ꝙ neutra posset in actum aliquē in quē nō posset
alia ceteris paribus sicut de sensualitate hominis ⁊
brutorū si organa sint eque disposita: videtur ꝙ pos-
sunt in easdē sensationes actiui ⁊ passiui: lz sensua-
litas hominis sit essentialiter ꝑfectior ꝙ sensualitas
Dubiū. 2. brutorū. ¶ Dubitatur secūdo de gratia capitis: quia
M. de gratia vnionis supra dist. j. q. ij. dictum est/ꝙ rea
liter ipsa vnio ⁊ a gratia gratū faciēte realiter distin-
cta: vt ꝓbabiliter teneri pōt. Est ergo dubiū: vtrū in
christo gratia capitis distinguat a gratia gratū fa-
ciente que est singularis persone. ¶ Pro solutione
breui huius dubij notandū post Alexā. par. iij. q. xij.
mēbro. ij. ar. j. ⁊ sanctū Tho. q. viij. par. iij. sanctū Bo
nauen. distin. presenti. ꝙ tota ecclesia dicitur corpus
Cur ecclesia dicatur corpus mysticū/et christus caput. quoddā mysticū. Huiꝰ corporis caput est christus: ⁊
hoc ꝓpter quasdā siītudines repertas inter corpus
verū ⁊ caput verū ex vna: ⁊ corpꝰ ac caput mysticū ex
alia partibꝰ. Siquidē oēs trāsferētes ſm aliquā siī-
tudinē se trāsferūt. Uñ de vtroꝫ de xpo ⁊ ecclesia di-
cit aplˢ Col. j. Ipse est caput corporis ecclesie. Nā tota
ecclesia dicit vnū corpꝰ mysticū ꝓpter siītudinē ad
naturale corpꝰ hois: qđ ſm diuersa mēbra diuersos
habet actus toti corpori seruiētes. Unde Roma. xij.
ait aplˢ. Sicut in vno corpore multa membra habe-
mus: oīa aūt membra non eundē actum habent: ita
multi vnū corpus sumus in christo. Singuli autem
alter alteriꝰ membra. et ꝯñr prosequitur distinctionē
mēbroꝝ. Similiter. j. ad Coꝝ. xij. Sicut corpus vnū
est ⁊ membra multa habet. Oīa aūt membra corpo-
ris cum sint multa: vnum tñ corpus sunt: ita ⁊ chri-
stus: sequit. Etenim in vno spiritu oēs nos in vnū
corpus baptizati sumus. et ꝯñr prosequit necessitatē
membroꝝ corpori. huius corporis christus caput di
citur ab aplo Ephes. j. Ipsuz dedit caput super oēm
ecclesiā. ⁊ in aliis plerisꝫ locis. Dicitur aūt christus
caput ſm similitudinem humani corporis: in quo
quatuor cōsyderamus: ꝯformitatē: ordinē: perfectio-
nem: virtutē. Est enim caput primo naturale confor-
me corpori in natura: quia est compositū ex carne et
aīa eadē numero vel specie qua cōpositū est corpus.
Est secūdo etiā ordine prima pars hois incipiēdo a
superiori. Et inde est ꝙ omne principiū solet vocari
caput ſm illud Ezechiel. xvj. Ad omne caput vie edi
ficasti signū prostitutionis tue. caput. i. principium.
Est tertio caput oībus membris perfectius: quia in
eo vigent oēs sensus hois exteriores ⁊ interiores: cū
in membris ceteris sit solus tactus. Et ſm hoc qui
perfectior est ceteris ⁊ honorabilior aut dignior: ca-
put eorum dicit. Hinc Esa. ix. Longeuus ⁊ honora-
bilis ipse est caput. Habet deniꝫ caput quarto vir-
tutem influxiuā in cetera membra et gubernatiuā.
Influit eñ ceteris mēbris motū ⁊ sensum. vnde glo.
Col. j. super illud. Ipse est caput corporis ecclesie. ait.
Capiti omnia subiecta sunt ad operādū. Id autem
scz caput supra locatum ad consulendū: quia ipsius
anime quodāmodo vicē gerit caput: in hoc ꝙ dicit
ad operādū: ostēdit quomodo motus est a capite ad
operandū: ⁊ ꝙ dicit ad consulendū: ostēdit ꝙ sensus
est ab ipso in membris. Hinc ⁊ rector ⁊ qui prouidet
vt paterfamilias ⁊ pastor dicitur caput populi: ſm
illud. j. Reg. xv. Cum esses paruulus in oculis tuis
caput in tribubus Israel factus es. Hec aūt mystice
in christo inueniunt: quedā ſm naturā humanam:
quedā ſm diuinā: quedā ſm vtrāꝫ. ideo dicit meta-
phorice caput ecclesie. Est enim christus ſm naturā
assumptā conformis ecclesie. vnde Augu. super illo M
Jo. xv. Ego sum vitis vera ⁊c. dicit. Cum esset deus:
cuius nature nos non sumus: factus est homo: vt in
illo esset vitis humana natura: cuiꝰ ⁊ nos hoies pal
mites esse possemus. Scðm hanc ergo proprietatē
christus est caput ſm naturā humanā non diuinam
ecclesie/hominū nō angelorum. Scðm ordinē vero
principij est caput/nedū hominū: sed angeloꝝ ⁊ oīm
creaturarū: ⁊ hoc ratione deitatis: que est vniuersale
omniū principiū. vnde Coloss. j. Ipse est caput corpo
ris ecclesie: qui est principiū primogenitus ex mor-
tuis: vt sit in oībus ipse primatū tenens. glo. ſm di-
uinitatem. Jo. viij. querētibus Iudeis. Tu quis es?
respōdit dñs principium qui ⁊ loquor vobis. Scðm
perfectionē ⁊ virtutē influxiuā est caput partim ra-
tione diuinitatis: ⁊ partim ratione humanitatis: vt
dicit sanctus Bonauen. ſm diuinitatē solus est sim
pliciter perfectus/oīm rex et dñs/ſm humanitatē:
quia plenus summa gratia ⁊ omni virtute non ha-
bente annexam imperfectionē/excedit perfectione
cunctos angelos ⁊ hoies: ideo hac cōsyderatione ca-
put est hominū ⁊ angeloꝝ. Similiter ſm virtutem
influxiuā caput est ſm vtranꝫ naturā. Nam influe-
re sensum ⁊ motū/hoc est gratiā ⁊ virtutes contingit
dupliciter: vel per modū preparantis ⁊ disponentis:
aut per modum impartiētis ⁊ principalis agentis.
Primo modo ꝯuenit christo ratione humane nature
in qua patiēdo ⁊ ꝓ nobis satisfaciēdo meruit omni-
bus gratiā ⁊ salutem ac peccatoꝝ remissionē. vnde
Hebr. v. Cōsummatus factus est oībus obtemperan-
tibus sibi causa salutis eterne. et. c. ix. Sanguis chri
sti/qui per spiritūsanctū semetipsum obtulit imma-
culatū deo: emūdauit conscientiā nostrā ab operibꝰ
mortuis ad seruiendū deo viuenti: ⁊ ideo noui testa
menti mediator est vt morte intercedente in redem-
ptionem earum preuaricationū que erant sub priori
testamento: repromissionē accipiant qui vocati sunt
eterne hereditatis. Ex quo etiā habet quomodo/et
ſm quam naturā mediator dei est ⁊ hois. Influere
vero secūdo modo per modū principalis agentis cō
uenit christo ſm naturā diuinā: quia solus deus est
qui principaliter illuminat pias mentes. Solus est
qui baptizat interius: solus qui gratiā ac dona vir-
tutū infundit: solus qui peccata remittit. Cum dico
solus christus: nō excludo patrē/nec spm̄sanctū: quia
quicqd efficit christus ſm naturā diuinitatis: simul

efficit trinitas tota. Et hoc modo non tantū persona Christi sed ⁊ ipsa trinitas caput est: pater caput est: spūssanctus caput est sicut ⁊ filius: nō tria: sed vnum caput oīm electoꝝ hoīm ⁊ angeloꝝ. ¶ Ex his multe qōnes circa illā materiā soluunt: quas mouet Alex. et ceteri docto. post eum. Puta an Christus sit caput tantū hoīm: an etiam angeloꝝ: an tantū electoꝝ: an etiā reproboꝝ: an solus Christus: an etiā pater aut spūssanct⁹. Et ꝑm quā naturā assumptā an diuinā que ꝑm diuersas ꝓprietates vnde dicit caput: diuersimode sunt soluende. ¶ Per hoc ad dubiū/ vtrum
Q gratia capitis in christo distinguat ⁊c. Si per gratiā capitis intelligit illud rōne cuius dicit caput: gratia capitis qñq3 dicit gratuitam dei volūtatē, ꝑm quam creat: gubernat: iustificat: acceptat: ꝑficit: beatificat: ⁊ sic nō est gratia habitualis gratū facies: sed realiter ipsa diuina essentia. Qñq3 etiā dicit ipsaꝫ naturā humanā ꝑm quā cōformis esse voluit nostre nature: nec sic gratia capitis est gratia habitualis. Qñq3 dicit plenitudinē gratie habitualis quā natura humana christi recepit: nō ad mēsurā/ per quā nobis meruit redemptionē/ gratiā ⁊ gloriam: ⁊ per hoc nobis influit sensum diuine cognitionis ⁊ motū charitatiui amoris: propter quē influxū magis ꝓprie dicitur caput ecclesie: vt vult Alex. sic accipiēdo gratiā capitis est gratia habitualis christi: que, ꝑm suā plenitudinē/ animā christi adimpleuit: ⁊ nostre gratie causa meritoria fuit. Et tm̄ de illo dubio: ⁊ de tota qōne.

¶ Distinctio. xiiij.

Distinctione ꝑcedēti egit magister de perfectione nature assumpte collatarum plenitudine: hic de earūdē ad perfectiones diuinas cōparatione: vnde inuestigat: an sciētia ⁊ potentia anime christi equetur scientie ⁊ potentie verbi: ⁊ cōtinetur sentētia textus in subiectis tribus cōclusionibus. ¶ Prima. Quāuis anima christi oīa que deus scit/ noscat: non tñ sua notitia dei scientiā adequat. ¶ Secūda. Non oīa que deus pōt: potest anima christi facere: qm̄ natura creata non est capax omnipotētie. ¶ Tertia. Omnipotentiā quam filius dei semper habet naturaliter: hanc vt haberet filius hoīs accepit temporaliter. Tēporaliter enim filius dei factus est filius hoīs: ⁊ ita ex tempore hec facta est vera: filius hoīs habet omnipotentiam.

¶ Questio vnica.

Circa hāc distinctionem queritur: vtrum intellect⁹ christi creatus oīa sciuit que ab eterno naturaliter verbum nouit. ¶ In hac qōne erunt tres articuli. Primus erit de cognitione rerū anime christi in verbo beatifica. Secū-
Artic. 1. dus de cognitione rerū in ꝓprio genere tam abstra-
Nota p̄mo. ctiua ꝗ̄ intuitiua. Tertius resoluet dubia. ¶ Quo ad primū notandū/ ꝙ scientia hic nō accipit proprie vt distinguit cōtra alios habit⁹ intellectuales: quibus non cōtingit assentire falso: sed generalius pro
Nota scdo. quaslibet notitia siue simplici siue cōplexa: siue actua-
Opinio. 1. li siue habituali. ¶ Secūdo notandū/ ꝙ in aīa christi
Thomas. triplex ponit cognitio sicut ⁊ in quolibet beato:
B scꝫ cognitio siue sciētia rerū in verbo que est beatifica que ⁊ matutina dicit. secūda cognitio rerū infusa. tertia cognitio rerū acquisita. Ultime due dicuntur cognitio rerū vespertina siue rerum in ꝓprio genere de quo tactū fuit in secūdo/ dist. iij. q. ij. prope finē. et latius in exposi. cañ. lec. xxxj. Et ꝗ̄uis quecunq3 cognoscit aīa christi in ꝓprio genere: clarius cognoscat in verbo: nō tamen ideo cognitio rerum in proprio genere superfluit: nam per hoc intellectus perficit/ cum sua operatione naturali nō priuat. Item intellectus creatus passiuus est perfectiue respectu cuiuscūq3 cognitionis obiecti cognoscibilis. Cum autē carere aliquā perfectiōe possibili est imperfectionis: et omnis imperfectio est remouēda a christo etiam ꝑm humanitatē que remoueri pōt: ⁊ oīs perfectio attribuēda que attribui pōt: nunc aūt ꝑm Aug. iiij. super Gen. ad literam/ simul stant cognitio in verbo: et cognitio in ꝓprio genere: ergo ⁊ christo est attribuēdum. Itē nihil erit superfluū quod erat vere humanitatis ostēsiuū. Preterea hmōi cognitiones sunt de ratione statū christi qui fuit verus viator ⁊ verus comprehēsor. Item cognoscere perfectius ⁊ imperfectius nō est impfectionis in hoīe ⁊ angelo: esset autē imperfectionis in deo/ cui⁹ omnia sunt simpliciter perfectissima. Uerū ꝑm Ockam. q. xij. quarti/ cognitio qua res intuitiue ab intellectu cognoscit in verbo/ ⁊ simul in ꝓprio genere/ est vna specie ⁊ numero: quia habet idē obiectū oīno/ ⁊ idē subiectū: ⁊ hꝫ effectus eiusdē rationis: ⁊ ideo est eadē specie. Est ⁊ eadē numero: quia nō est ponēda pluralitas sine necessitate: sed nulla vrget necessitas ad ponendum distinctionē: sed solum primus actus est auctus: quia alia causa cōcurrens argumētat actum. Si vero cognitio rerū in vbo sit intuitiua ⁊ in ꝓprio genere sit abstractiua: tūc distinguunt specie. hec Ockā. Et si obijcitur ꝙ maius lumen obfuscat minus lumen: ergo nō stant simul cognitio rerū in verbo ⁊ in ꝓprio genere. Respōdet Alex. parte. iij. q. xiij. ꝙ in corporalib⁹ verū est ꝙ maius lumen obfuscat minus lumen: nō autē in spūalibus. Cuius ratio est: quia oīa lumina corporalia sunt ad vnū actū/ scꝫ manifestationis: ꝗ̄ actus vere ⁊ plenissime est a lumine superiori. In spūalib⁹ aūt non sic: nam lumina donoꝝ aut virtutū nō sunt ad vnū actum. Uel vt dicit beat⁹ Tho. parte. iij. q. ix. articu. j. ꝙ si duo lumina fuerint eiusdē ordinis: maius obfuscat seu absorbet minus: sicut lumen solis lumē candele: quia sunt in ordine illuminātis. Ubi vero maius lumen est in ordine illuminātis/ ⁊ minus in ordine illuminati: tūc mai⁹ lumē nō obfuscat: sed auget lumen minus: sicut solis lumen illuminat lumen aeris. ¶ Tertio notandū/ ꝙ de materia hui⁹ articuli quinq3 inueniunt opiniones: quas ꝑ. iij. tractat Sco. q. ij. hui⁹ distin. ¶ Prima est beati Tho. in tertio scrip. q. ij. huius dist. articu. ij. ⁊ in. iij. parte. q. x. arti. ij. Unde tenet ꝙ aīa christi videt oīa in vbo que videt verbū sciētia visionis: nō aūt oīa que verbum videt sciētia simplicis intelligētie. Distinguit aūt in deo duplicē scientiā seu cognitionē. Accipit eñ scientiā large pro qualibet notitia/ scꝫ scientiā visionis/ ⁊ sciētiā simplicis intelligētie. de hoc supra in. j. dist. xxxviij. et. xxxix. Scientia visionis est qua cognoscit ea que coexistūt alicui tēpore p̄terito presenti vel futuro: hoc est que sunt/ fuerunt vel erunt: quia illud proprie videt. qđ habet esse extra videntē: de his eñ distinctā cognitionē habet dū vnūquodq3 cognoscit ꝑm propriā ideā: sicut bonum: vel per oppositū sicut malū: sed ea que nec sunt: nec fuerunt: nec erunt: ⁊ tñ possunt esse: cum nō sint in aliqua parte temporis in seipsis: nullā in seipsis distinctionē habēt: nec sunt nisi in potentia ipsius dei in qua vnū sunt: vnde nō possunt esse respectus diuersi ꝑm quos distinguant rationes ideales horum possibiliū: ideo deus nō cognoscit hec per ideas distinctas: sed per cognitionē sue potētie in qua sunt: ⁊ ideo dicitur hec cognoscere simplici intelligētia: nullus ergo creatus intellectus pōt scire oīa que deus potest facere: quia sunt infinita: sed ea que sunt fuerūt vel erunt finita sunt: vnde nō ꝓhibet aliqs creatus intellect⁹ cognoscere ea omnia: sed vnusquisq3 tanto plura eorū in verbo cognoscit quāto perfectius verbū intuet: ⁊ quia aīa christi perfectissime verbū intuetur inter creaturas ad terminum huius cognitionis peruenit ꝙ scit oīa que sunt/ fuerūt vel erūt. Quāto enim aliqua causa perfectius videt: tanto plures effectus vident in ea. Exemplū: quia quāto aliqs perfecti⁹ videt aliquod principiū: tāto plures cōclusiones videt ex principio: ideo videns

ideo videns oēs cōclusiōes alicui⁹ principij/comprehendit illud principiū. ¶ Ex illo arguit ad cōclusionem huius opi. Si intellect⁹ aīe Christi videret oīa que videt verbū tūc cōprehēderet verbum. Sicut videns oēs cōclusiones principij comprehēdit principiū ipsum: sed nullus intellectus creatus pōt cōprehendere verbū: ergo null⁹ intellectus creatus potest videre oīa que scit verbum: intellectus autē aīe Xp̄i est creatus. Sed cōtra istā opi. arguit cōtra rationē suā in qua fundat. Ex hoc ꝙ intellectus videt oīa que videt verbum: non sequitur ꝙ cōprehendit verbum. Probat: q2 si sic: hoc esset ex eo: q2 vidēs oīa in verbo que verbum videt videret eius infinitatem et ita comprehenderet: sed propter videre infinitatē verbi non sequitur cōprehēsio verbi: naz anima christi et cuiuslibet beati videt infinitatē intensiuā: ꝛ tñ ꝑpter hoc nō cōprehendit verbū. ¶ Preterea exemplum de principio ꝛ cōclusionibus non ꝓcedit: naz vidēs cōclusionē aliquā vt effectū principij: nō ideo ꝑfectius videt ꝑncipiū vt causam. Nā cā naturaliter est prior effectu. et ideo cognitio principij nō auget nec perficit ex cognitione conclusionū ex ipso deductarū. Vñ si oēs conclusiones ex principio deducibiles scirētur per principium: non ideo perfectius sciretur principium non plus q̄ si vna sola sciret per principium. Ideo ex hoc non cōprehēdit principiū qd multe aut oēs cōclusiones per ip̄m sciunt. Nihil enim perfectionis accipit causa ab effectu: et ita nec principium ex conclusionibus: sed econuerso: alioquin esset circulus inter illa: vnde lz perfectius cognoscens causam representantē effectum perfecti⁹: vel etiā plures cognoscat effect⁹: non tñ econuerso. Itē cōtra distinctionē scientie visionis et simplicis intelligentie. Verbū eque clare videt intuitiue possibilia que nūq̄ fuerunt nec erunt: sicut que aliquādo existunt: alioquin quō vocaret ea que non sunt sicut ea que sunt. ad Ro. iiij. Et ita futurū priusq̄ fieret nihil est in se: sicut possibile qd nūq̄ fiet: nō plus est modo aīa Antichristi in se vel cognitione diuina q̄ anima possibilis creari que nunq̄ creabit: et ita distincte cognoscit omnia possibilia ꝛ singula eorū sicut q̄nq̄ existentia. Nihil eīm accipit intellect⁹ diuinus a rebus: sed sua essentia est oīm cognitio. Qd de ideis inserit impugnatum est in primo. Et si ponende essent hoc modo idee aliquo modo in mente diuina distincte: quelibet res creabilis ꝓpriā ideam in deo haberet: etiā que nūq̄ crearet: alioquin quō posset rationalr̄ creari a deo tanq̄ a rationabili artifice. ¶ Preterea: aīa christi potest cognoscere in verbo aliquod possibile nūq̄ factū: ideo nō est ponendus terminus cognitionis anime christi, in cognitione eorum que verbū nouit sciētia visionis. Verisimile est enim nō solū animā christi: sed ꝛ aliorū beatorū videre in verbo ipsum posse creare aliquid qd non creabit etiā distincte. Et ita videre aliquod possibile in verbo: ꝛ qua ratione vnū: ꝛ aliud: ꝛ ita de omnibus. Ergo ad vitandā infinitatē/oportet alium terminū prefigere q̄ includendo q̄nq̄ actualia ꝛ excludēdo possibilia nūq̄ aūt existentia. ¶ Scd'a opinio Henrici de Gādauo quodlib. v. q. xiiij. ꝙ anima christi in verbo oīa possibilia videre possit habitualiter sed non actualiter. Secundum probatur: quia virtus finita si posset in infinita: equaret infinite virtuti: que nō potest in plura q̄ in infinita. Preterea vbi pluralitas requirit maiorē perfectionem: ibi infinitas requirit infinitā: sed distincte cognoscere duo ꝑfectius est q̄ cognoscere vnum: ꝛ tria q̄ duo: et sic de alijs: ergo distincte cognoscere infinita requirit perfectionem infinitam. Sed cōtra hanc opi. simili ratione qua probatur pars ista secūda: improbatur ꝑs prima: q2 si habitualiter cognoscit infinita distincte ita ꝙ habitus sit ratio intelligendi infinita obiecta distincte ꝛ sub suis proprijs rationibus: sequitur ꝙ habitus sit intensiue infinitus consequens impossibile: ꝛ probatur consequentia applicando rationem priorem. ¶ Tertia opinio/ ꝙ aīa christi videt oīa q̄ verbum videt nō solū habitualiter, sed etiam actualiter et ita infinita. Et hoc duobus modis pōt imaginari. Uno modo/ ꝙ fiat vnica visione. Alio modo ꝙ multis et proprijs visionibus/ ad quas anima christi se habet passiue tantū /recipiendo eas non tamē actiue: sed actiue sunt a verbo. Probatur hec opi. quilibet intellectus est receptiuus cuiuslibet visionis create diuisim: ergo et omnium coniunctim. Tenet consequentia: quia cuicūq̄ potest quodlibet inesse: si ei duo possunt simul inesse: quia non opponuntur: infinita talia possunt simul inesse: quia nō est maior ratio impossibilitatis respectu infinitorū q̄ respectu duorū: quia vbi non est oppositio: quodlibet potest cum quocunq̄ inesse: q2 si duo possunt inesse: et tria possunt: si tria et quatuor: et quartum non plus opponitur seu repugnat tribus q̄ tertiū duobus/ aut scd'm et primo: et ita in infinitū. Et est simile argumētū ei quo precedēti dist. probatum est ꝙ grā pōt augeri in infinitum. Itē Aug. xv. de trini. c. xvj. Nō sunt ibi volubiles cogitatiōes: ergo q̄cūq̄ nouit habitualr̄ noscit actualiter ꝛ simul: alioq̄n aīa christi haberet cogitationes volubiles eorū q̄ cognoscit in verbo. ¶ Sed cōtra istā opinionē tūc aīa christi: que est finita: cognoscere actu infinita: qd videtur contra Phm. ij. Metaphy. Nō contingit infinita ꝑtransire. ¶ Itē. Si videt distinctis visionib⁹ oporteret ponere multitudinem visionū siue entiū separatorū actū infinitā: cuius nō est capax subiectū finitū. Si vnica visione distincte representāte/ illa erit infinita intensiue: vt supra argutum est. ¶ Quarta opinio est Guilielmi Varronis: qd aīa christi videt oīa que videt verbum habitualiter: sed non actualiter non per habitū inherentē: vt ponit scd'a opinio. Sed sic ꝙ per aliquē actū videt verbum: et per illū actum sunt oīa relucentia in verbo sibi ꝑsentia actu primo: q2 isto actu potest videre quodlibet relucētiū et per hoc omnia sunt sibi habitualiter nota: quia generaliter loquēdo/ illud dicit habitualiter notū respectu cuius habetur actus primus sufficienter ostendēs ipsum obiectū. Non est ergo vnus habit⁹ in anima christi: quia vnica ratione sua ostendit obiecta infinita: vt imaginatur secunda opiñ. Sed ille actus quo videt verbum primo est actus prim⁹ quo sibi relucēt omnia: que lucēt in verbo. Et hoc q2 verbū est sibi manifestum vt speculum voluntarium representans oīa. Secūdū mēbrū declaratur: quia experimur in nobis ꝙ attentio circa plura obiecta est minus perfecta. Et ideo videtur impossibile potentiam infinitam attentione perfecta videre infinita obiecta simul. Similiter si actualiter videret infinita: ꝑfectio illius aīe in infinitū excederet ꝑfectionē alterius aīe: quod videt incōueniēs. Licet ergo verbum vt voluntarie ostendens oīa: sit voluntarie presens illi aīe: nō tñ aīa illa pōt oīa simul recipere: sed quodlibet sigillatim: et ita potest aliud videre ad quodcūq̄ de numero infinitorū se conuertit. ¶ Et si obijcitur: ꝙ ita est de qualibet aīa beata/ qd potest quodlibet videre in verbo non oīa simul. Dicit qd verbū cuilibet alij beatorū est speculū representans determinata vltra que nō pōt ille ordinate velle videre alia: sed huic aīe est speculū representās oīa: et ideo hec aīa pōt ordinate velle videre oīa/ et quodcūq̄ infinitorū ad que est in potentia ꝓpinqua ad videndum sicut si essent sibi presentia per propriū habitum: vel ꝑ aliquē actum primum cognitionis q̄ s'm predita posset dici habitus. Et huic opiniōi magis cōsentit Sco. licet non penitus a tertia recedat quā reputat probabilē: ꝛ rationes cōtra eam inductas soluit. ¶ Sed cōtra illā opinionē arguit ꝛ modum ponendi. Impossibile est animā Xp̄i vno actu nunc aliqua videre: nunc alia ad que se conuertit: ergo. Antecedēs probat: q2 actus distinguitur per

Opinio.3. D

Scd'a opinio Henrici de Ganda. C

Opinio.4. Varronis. E

obiecta:et mutato obiecto mutaꝛ et actus. Impossi
bile est enim mutato visibili manere visionē:sed per
conuersionē nūc ad hoc/nunc ad aliud mutaꝛ visi=
bile in ratione obiecti:ergo actꝰ ⁊ vidēdi. Hic rñdet
Sco.in.i.dist.i.q.ij. Oīs actus hꝫ obiectū primum a
quo essentialiter dependet:et habet obiectum secū=
darium a quo essentialiter non dependet:sed tendit
in illud virtute primi obiecti:sic idē est actus visio=
nis diuine essentie/⁊ aliarū rerū in essentia:ſꝫ essen
tia est primum obiectum:res vise sunt secundarium
obiectum:licet ergo non potest manere idē actꝰ nisi
habeat habitudinē ad obiectū primū:potest tamen
manere idē sine habitudine ad scōm obiectū:quia
ab eo nō depēdet:igiꝛ nō posset manere visio eadem
nisi esset eiusdem essentie:posset tñ manere eadem
F absq̧ hoc ꝙ esset rerū visarū in ea. ¶ Cōtra impossi=
bile est transire de cōtradictorio in contradictorium
sine mutatione acquisitiua vel deperditiua alicuiꝰ
de nouo:dū mutatio tpis vere vel imaginarie non
est in causa:vt supra dis.xvij.primi patuit:aut motꝰ
localis. Sed intellectus videns primo aliquā crea=
turā in verbo postea non vidēs:vel ecōuerso transit
de contradictorio ad cōtradictoriū:quia de visione
creature in nō visionem eius:vel ecōuerso:ergo ali=
quid acquiriꝛ de nouo vel deperdiꝛ:nec motus loca
lis habet locū hic:nec sola trāsitio tpis:aut ergo ab
solutū:et illud nō erit nisi nouus actus vidēdi:pa=
tet discurrendo ꝑ singula:aut corruptio actus prio=
ris:si procediꝛ de visione creature ad non visionem
eius aut respectus. Sed ille nō poniꝛ distinctus ab
absolutis:vt alˀs probatū est. Et si poniꝛ non potest
respectus nouus intrinsecus aduenire:nec qui fuit
destrui:nisi aliquid absolutum de nouo fiat vel in=
tereat. Respectus autē visionis ad obiectū visibile
est respectꝰ intrinsecus. ¶ Et si di.ꝙ respectꝰ visio=
nis ⁊ cuiuslibet actus intellectus ad obiectū prima
riū est intrinsecus. Contra:oīs actus cognitiuus in
intellectu naturaliter tēdit in obiectū:et naturaliter
proprie representat suū obiectū:ergo ipso posito ⁊
obiecto nō pōt representare:qꝛ intellectꝰ in suis ope
ribus non est potētia libera sed naturalis:⁊ ꝑ conse
quēs respectꝰ si poniꝛ est intrinsecus:qꝛ necessario
poniꝛ positis extremis. ¶ Preterea. cōtra hoc ꝙ vo=
lūtas se cōuertit nūc ad vnā creaturā nūc ad aliā:nā
voluntas nō pōt se ꝯuertere de nouo ad aliquā crea
turā/nisi ꝑ nouū actū volūtatis:sed actus volunta=
tis tēdes in obiectū/presupponit cognitionē obie=
cti:quero tunc a quo causaꝛ illa cognitio. Item sic
cognita est creatura anteq̄ volūtas se ad eā cōuer
tit. ¶ Preterea:exemplū de speculo est ad oppositū
quia ad hoc ꝙ aliquis de nouo aliquid videat in spe
culo requiritur mutatio aliqua:vel localis speculi:
aut videntis:aut rei cuius imago apparet in specu
lo:vel noua productio alicuius relucentis in specu
lo:et preter hoc semꝑ est noua visio:si aliquid prius
non visum de nouo videtur. ¶ Et si dicis. Essentia
diuina est speculum voluntariū in illo relucens que
vult ostendere. Contra:hoc est contra opi. sic enim
non oīs creatura visibilis in verbo esset semper pre=
sens et relucens essentia per actum primū visionis
essentie:et ita non per solā conuersionē voluntatis
ad hoc vel illud relucens de nouo videret:sed requi
reretur noua ostensio creature et ita noua relucen=
tia. Item creature naturaliter relucent in diuina es=
sentia. Probatur:quia essentia diuina est naturalis
cognitio omnium creabilium:non autem est cogni
tio alicuius non relucentis in ea. Item illa relucen=
tia creature in deo dicit aliqđ intrinsecū siue in ipsa
diuina essentia:aut aliquid extrinsecū. Si primum:
tunc est ipsamet diuina essentia cognoscēs:non pōt
autem deus non cognoscere creaturā ⁊ quodcūq̧ co
gnoscibile:et per ꝯñs non potest creatura nō reluce=
re in diuina essentia. Secundum dici non potest:qꝛ
nihil extrinsecum est in deo nisi tanq̄ in causa aut

in cognoscente:hoc est virtualiter vel obiectiue:ita
autē oīa necessario sunt in deo:⁊ ita nō est essentia
diuina speculū voluntariū/sed necessariū. Itē mul=
ta relucent in essentia que non habent aliqđ esse ex=
tra deū:vt possibilia non existētia:ergo illa relucen=
tia vel nihil dicit/vel ipsam diuinā essentiā. ¶ Ideo
est quinta opinio Ockam quam ponit.q.xij.quarti. Opinio Ockam.
ſm quā rñdebiꝛ ad hunc articulū questionis. Notā
dū igiꝛ:ꝙ lꝫ euidēter ꝓbari nō pōt:est tñ valde ꝓba= Nota.1.
bile:ꝙ actus beatificus,tā visio/q̄ fruitio totaliter G
causaꝛ a deo in beatis:ita ꝙ respectu eorū intellectꝰ
et voluntas beati habent se pure passiue:eos.s.re=
cipiendo/nō eliciendo:vt supra dis.i.primi.q.ij. bre
uiter patuit. Siquidē:vt videꝛ:probabiliꝰ est illud/
q̄ eius oppositū:tū qꝛ vterq̧ actus est premiū essen
tiale ꝓ actibus meritorijs nostris precedētibꝰ. Ma=
gis autē rationabile est/ꝙ premiū conferatur a deo
immediate et totaliter q̄ ꝙ creatura que meruit pre
miū suū ꝓducat. Tū qꝛ actus illi sunt excellētissime
ꝑfectionis quas creatura recipere pōt. Cum autem
respectu quarundā ꝑfectionū suarū/nō hꝫ aliquam
actiuitatē ꝓpter earū excellentiā:vt respectu gratie
virtutū et donorū infusorum:que tñ sunt inferiores
actu beatifico:rōnabile vꝛ/ꝙ nec habeat actiuitatē
respectu excellētissimorū actuū:qꝛ qđ nō pōt in mi=
nus/nō pōt actiue in maius. Huic alludit illud ꝓs.
Gratiā et gloriā dabit dñs:vbi grē copulat gloriā:
sicut ergo solus dat gratiā:solus etiam dat gloriam.
Consequenter sicut visio verbi beatifica est a solo
deo:ita etiam visio creature in verbo est a solo deo.
¶ Corrolarium:sequiꝛ ꝙ intellectus creatus videns Corol.1.
essentiā diuinā/pōt nō videre creaturā aliquā. Pro
baꝛ:qꝛ quācunq̧ obiecta aliqua sunt realiter et es
sentialiter distincta:quodlibet eoꝝ potest videri sine
alio:⁊ quecūq̧ duo sine tertio:et tria sine quarto:et
ecōuerso. Probatur:qꝛ non magis repugnat aliqua
separatim intelligi intuitiue/q̄ abstractiue. Sꝫ que
cunq̧ distincta sunt:pñt separatim cognosci abstra
ctiue:ergo et intuitiue. Minor patet:qꝛ alioquin nō
posset earuꝫ distinctio cognosci:nec distincte de eis
doctrina tradi. Maior ptꝫ:qꝛ abstractiua presuppo=
nit intuitiuā. Si ergo creatura potest elicere cogni=
tiones distinctas rerū distinctarum:multo magis
deus pōt illas producere/⁊ intellectui beati infun=
dere. Manifestū est autē qđ essentia diuina essentia
liter distinguit a qualibet creatura. ¶ Scđo sequiꝛ
ꝙ eadē rōne pōt intellectus beati videre verbum et
creaturam aliquā in verbo ⁊ aliam nō videre:⁊ hoc
vna vel diuersis visionibus. Probatur:quia deꝰ cau
sando visionē sue essentie pōt simul creare actum vi
dendi creaturā vnam vel plures sicut placet:potest
etiam creare vnū actum quo videꝛ verbum et aliqua
creatura vel plures creature. Nā sensus vna visione
potest videre plura realiter distincta:puta montem
aliquem ⁊ arbores:et quicquid est in prospectu vidē
tis:ergo et intellectꝰ vna visione in eo creata pōt vi=
dere intuitiue verbū et creaturam vel creaturas. Et
sicut in visione corporali totum quod videꝛ vno actu
est tamē vnū obiectuꝫ visum:licet in se sit aggregatū
ex multis loco ⁊ subiecto distinctis. Et quoties ali=
quid variaꝛ in toto vel in parte qđ oculis subiectum
est:toties causaꝛ noua visio. Nec vna visione ma=
nēte cōtingit aliqđ primo videre q̄ postea. Ita pōt
creare verbū visionē in beato/qua videt verbū:et a/
⁊ b/creaturas:⁊ illa manēte semper videt verbū a/⁊
b:⁊ tunc verbū a/⁊ b/ habent se vt vnū obiectū talis
visiōis:et si beatus post videt deum sine creatura:
aut deum ⁊ alias creaturas:puta c/d. quoties variaꝛ
visibile:toties actus vidēdi:vñ manente eodē actu
videndi/in intellectu semꝑ ⁊ idē videꝛ. Cuius ratio
est:qꝛ actus vidēdi intellectui naturaliter reꝑsentat
et significat quicqđ ꝑ eū videꝛ:⁊ est eiꝰ naturalis si=
militudo representatiua:et ideo nō pōt in hac signi
ficatiōe mutari:immo ille actus sic videndi diuersa

specie distinguũtur: si eñ essent eiusdem rõnis: quic
quid ɔueniret vni: simile cõuenit aut conuenire põt
alteri: maxime in his que naturaliter ɔueniunt. Cũ
ergo significare obiectuꝫ tale conuenit naturaliter
actui intellectus: hoc ipsum cõuenit cuilibet actui
3 eiusdẽ speciei. ¶ Tertio sequit̃ ꝙ aliquis actus vidẽ
di creaturã in verbo est beatificus: aliq̃s vero non.
Primũ patet qñ eodẽ actu videt̃ verbũ ꝛ creatura: il
le est beatific⁹ qꝛ est notitia intuitiua dei. Scðm pa
tet: qꝛ si cũ visione verbi ꝑducatur actus vidẽdi ali
quam creaturã nõ est beatificus: qꝛ nõ est dei tanq̃
4 obiecti: imo põt separari ab actu videndi verbum.
¶ Quarto sequitur ꝙ si primo videatur verbũ ꝛ nõ
creatura in verbo: scðo verbum ꝛ creatura in verbo:
aut beatific⁹ actus interrũpit̃: aut plures act⁹ sunt
simul in intellectu. Patet: quia variato obiecto siue
totali siue partiali siue primario siue secũdario / mu
tatur actus tendens in illud: ideo in casu aut prim⁹
actus ad solã essentiã diuinã terminatus destruit̃:
ꝛ succedit alius actus beatificus simul ad essentiaꝫ
diuinam ꝛ creaturã terminatus: aut priore actu ma
nente ꝑducitur alia visio tantũ ad creaturã termi-
nata. Alius modus non est imaginabilis: ꝛ vterq̃
est possibilis: neuter eñ includit aliquã repugnan-
N tiam. ¶ Nec primo obuiat illud beati Augu. allega
tum: fortassis non erunt ibi volubiles cogitationes
nostre: nõ eñ hoc asserit: sed dubitatiue ꝓfert volẽs
ostendere ꝙ etsi volubiles nõ essent: vt de vna trãsi-
retur ad aliã: adhuc non equarent̃ verbo dei: qð est
forma nõ formabilis. i. mutabilis: nostre vero etsi vl
tra nõ mutarent̃: tñ fuerunt formabiles vt ibi loqui
tur: possunt ergo in rerũ cognitione in verbo actus
actui succedere tã beatifici / q̃ non beatifici. ¶ Nec
scðo obuiat illud qui nõ vnũ intelligit: nihil intelli-
git: qð quidã exclusiue intelligere volunt: vt nõ nisi
vnũ intelligi possit simul: qð falsum est. Tũ qꝛ simul
habent̃ in intellectu notitia intuitiua ꝛ abstractiua
eiusdẽ obiecti: vt ꝓbatũ est supra. q. ij. dist. iij. lib. ij.
Tum qꝛ quis põt scire se beatũ / reflectendo se super
Nota. 2. actũ ꝓpriũ beatificum: ꝛ ita habebit duos actus / re
3 ctum ꝛ reflexũ. Scðo notandũ / ꝙ vt dictũ est in pri-
mo di. xxvj. aliq̃d dr̃ esse in deo ꝓprie: qð est realiter
ꝛ essentialiter in deo. Et sic in aliquo continet̃ quod
actualiter ꝛ ſm ꝓpriã essentiã est in alio: vt materia
ꝛ forma in cõposito: sic nihil est in deo nisi essentia /
relatio ꝛ constitutũ ex his: ꝛ hoc modo loquunt̃ san
cti cũ dicunt: quicquid est in deo: est deus. Alio mõ
aliqua dicunt̃ eẽ in deo iproprie ꝛ metaphorice: pu-
ta obiectiue: virtualiter aut eminẽter. Obiectiue esse
in deo est cognosci a deo / siue esse obiectũ diuine co-
gnitionis. Esse in deo virtualiter / est posse causari
a deo. Esse in deo eminẽter est diuinã ꝑfectionẽ esse
excellentiorẽ ea. Sic creaturã relucere in deo nõ est
creaturã aut speciẽ eius esse formaliter aut subiecti-
ue seu realiter in deo: qꝛ de⁹ est actus simplicissim⁹:
in quo nihil est nisi de⁹. Neq̃ deus representat crea
turam: sicut quedaꝫ similitudo vel species creature
aut speculum in quo quasi videat̃ imago creature.
Nã nihil possibile aut ɔtingens est in deo. Quicq̃d
est in deo / est naturaliter ꝛ necessario in deo: nec ali-
quo modo mutabile: immo verius est necessario de⁹
ꝛ ita si ſm hanc imaginationẽ deus esset speculũ re
presentans creaturã: in quo creatura reluceret: neces
sario representaret oẽm creaturaꝫ: nec vna reluceret
plus: nec videretur in eo q̃ alia. Sed creatura relu-
cet in deo tanq̃ in causa eius cognitionis productiua.
Unde nihil aliud est creaturam relucere in deo /
aut deũ representare creaturã: nisi deum causare co-
gnitionem eius in aliquo intellectu ipsum vidente
Et si bene intelligitur ꝙ deus est speculum volunta
rium / ostendens in se que vult: cetera occultãs: nec
in eo relucent nisi que vult a vidente se cognosci: qꝛ
deus in intellectu se videntis causat cognitionẽ vo
luntarie ꝛ cõtingenter illarũ creaturarum quas vult

cognosci: ꝛ quarum cognitionẽ nõ causat / occultare
dr̃. Sibiipsi aũt oĩa relucent necessario: qꝛ ipse est ne
cessaria ꝛ formalis cognitio oĩm: cui nihil occultari
potest. Et qꝛ de cõi lege Deus nõ creat visiones crea
turarum in intellectu angeli vel aĩe: nisi videat̃ ipã
diuina essentia siue verbũ: ideo talia dicunt̃ videri
in verbo siue in diuina essentia: quia intellect⁹ crea-
tus recipit hmõi visionẽ a verbo ꝛ diuina essentia /
sicut a causa efficiente: non aũt videt res sicut in li-
bro / vel sicut in speculo ſm falsam quorundã imagi
nationem. ¶ Istis premissis est conclusio prima ad
istum articulũ. Aĩa Christi in verbo põt cognoscere Concl'o. 1.
oĩa nedũ presentia preterita ꝛ futura: sed etiã possi- R.
bilia. Probat̃ Jo. j. plenũ grã ꝛ veritate. Ueritas re-
fertur ad sapientiã / ſm Aug. xiij. de trini. nõ autem
esset plenus si aliq̃d foret possibile qð non posset co-
gnoscere. Itẽ Apoca. v. Dignus est agnus q̃ occisus
est accipere virtutem ꝛ diuinitatẽ ꝛ scientiam. glo. i.
oẽm cognitionẽ. Et põt persuaderi: nã ipse est a deo
constitutus oĩm iudex: quia filius hoĩs est. Joan. v.
ergo cognoscet oĩa etiã occultissima / cogitatus scꝫ ꝛ
intentiones hoĩm. Tenet consequentia per illud. j.
Ethic. Unũquodq̃ bene iudicat / in vnoquoq̃ eru-
ditus. Quod etiam omnia possibilia cognoscere pos
sit: ptꝫ: quia potest cognoscere in verbo ꝙ aliquid est
possibile: qð nunq̃ ꝑducetur: ꝛ qua rõne vnũ / eadeꝫ
ratione quodlibet. ¶ Corrollarium. Aĩa Christi infi
nita põt cognoscere in verbo syncathegoreumatice Concl'o. 2.
non cathegoreumatice. ¶ Scða conclusio. Aĩa Chri
sti non cognoscit actualiter oĩa in verbo distincte et
singulariter. Probatur: qꝛ infinita sunt cognoscibilia
in ṽbo: sꝫ infinita nõ sunt cognoscibilia simul ꝛ actua
liter / singulariter ꝛ distincte ab intellectu creato: er-
go. Minor probatur: quia nõ vna cognitione: illa eñ
esset infinita: nec pluribus: quia ille essent infinite
ſm numerum actu: sed neutra infinita esse potest in
intellectu creato: vt argutum est contra tertiam opi
nionem. Item impossibile est potentiã finitam attẽ
tione perfecta videre infinita obiecta simul: sed in-
tellectus aĩe xp̃i est potentia finita: ergo. Consequẽ-
tia nota cũ minore. Maior ꝓbatur: qꝛ vt supra argu-
tum est: experimur ꝙ attentio circa plura est minus
perfecta q̃ circa pauca: ergo attentio circa infinita
erit infinite iperfecta: que est nulla. Similiter nunc
anima Christi cognoscẽdo actualiter ꝛ distincte infi
nita: infinite excederet perfectioneꝫ alterius anime
consequens falsum: qꝛ sic esset infinite ꝑfecta: qð nõ
conuenit creature. Consequentia ꝓbatur: qꝛ videre
distincte duo / est maioris perfectionis q̃ vnum: et
tria q̃ duo: ergo ꝛc. ergo videre distincte infinita est
infinite perfectionis. ¶ Tertia conclusio. Omnia q̃ Concl'o. 3.
verbum nouit naturaliter ab eterno: intellectus ani
me christi aptitudinaliter cognoscit distincte ĩ ver-
bo. Probatur: quia aĩa Christi oĩa scit que deus scit
ꝛ nõ actualiter: ergo aptitudinaliter. Consequentia
nota ex sufficiẽti diuisione. Minor est cõclusio scða.
Maior est magistri in textu / et Fulgentij dicentis.
Anima christi per sapiẽtiã gratis datã in verbo dei
cui est vnita: qð etiam perfecte intelligit omnia: scit.
Item ad Col. ij. In eo sunt omnes thesauri sapiẽtie
et sciẽtie abscõditi. Patet etiam ex ꝓbatione prime
conclusionis: qꝛ quicquid põt cognoscere / cognoscit
aptitudinaliter: sed omnia que verbum nouit põt
cognoscere ex conclusione prima: ergo. Illa opinio
quo ad primam cõclusionẽ cõcordat cũ secũda: quã
tum ad hoc ꝙ concedit qð omnia cognoscit aptitu-
dinaliter: sed alium modum ponit de habitu impro
batum. Concordat etiam quoad secundam cõclusio
nem cum quarta: concordat cum tertia in eo ꝙ dicit
cognitiones rerum in ṽbo recipi ab intellectu crea-
to: sed produci a verbo. ¶ Si dicis: ille conclusiones
ita vere sunt de anima cuiuslibet beati: ideo nõ plus
de anima christi dici põt ꝙ cognoscit oĩa / q̃ de ani-
ma alterius beati. Respondetur aliquo modo sicut

supra in quarta opinione/ q licet quelibet aia beati posset cognoscere oia in verbo sm dei absolutã potentiam: qr quicquid deus põt pducere i vno intellectu creato põt ꝛ pducere in alio: qr sunt eiusdẽ capacitatis: ꝛ equaliter in potentia obedientiali respectu dei: tñ multo plura cognoscit intellectus aie Christi in verbo/ sm ordinatã dei potentiã: ꝛ oia quecunqꝫ volet cognoscere põt quoqꝫ ordinate velle cognoscere quodcũqꝫ cognoscibile: ꝛ forte q actu cognoscit in verbo oia psentia preterita ꝛ futura: qr illa oia sunt finita ꝛ multa possibilia. Et quodcũqꝫ possibiliũ cognoscere voluerit distincte: lꝫ nõ oia saltẽ collectiue: qr nulla sunt collectiue oia: hoc aũt nulli alij creato intellectui ꝯuenit: nec humano nec ãgelico. ¶ Quantum ad scdm articulũ/ supponendum ex dictis dist. iij. q. ij. lib. ij de cognitione angelorum: q duplex est cognitio rerũ in genere pprio/ scꝫ infusa ꝛ acquisita ꝛ vtraqꝫ duplex: habitualis ꝛ actualis. Notitia acqsita est quã elicit potẽtia cognitiua cum obiecto sm ordinem nature institute non concurrente speciali cõcursu dei. Quis aũt sit ille modus ꝛ ordo pcedendi tam in cognitionibus simplicibus ꝙ complexis: tam apprehẽsiuis ꝙ adhesiuis: require loco statim allegato. Infusa est quam deꝰ immediate causat in intellectu alicuius nõ concurrente obiecto ꝛ potentia intellectiua istiusmn quo pducitur effectiue. Vñ omnem notitiam tam actualem ꝙ habitualeꝫ: quã producere potest potentia intellectiua presente obiecto: aut mediãte habitu representãte obiectum in eius reali absentia quo ad apprehensiuam aut mediante notitia intuitiua extremorũ vel mediante habitu ex prioribus assensibus genito ad similes inclinante quo ad notitiã inhesiuã: similiter ꝛ ipsos habitus tam apprehensiuos ꝙ adhesiuos: põt deꝰ immediate causare in potẽtia intellectiua obiectis nõ presentibus: ꝛ ita faciẽdo reuelat qñqꝫ preterita: qñqꝫ futura: quandoqꝫ presentia occulta: sic Moysi reuelauit notitiam creationis mundi longe preteritã sic pphetis mysteriũ incarnationis ꝛ multa alia lõge vel ppe futura: multa deniqꝫ presentia occulta: vt ptꝫ per decursum scripturarũ vtriusqꝫ testamẽti. Infundit qñqꝫ habitus quibus postea intellectus negotiando acquirere potest multas notitias etiã certas ꝛ euidentes de rebus intuitiue non cognitis: q cognitiões sunt partim supernaturales/ partim naturales. Et breuiter omnem cognitionẽ quam potẽtia intellectiua acquirere põt cum labore: ꝛ successiue obiectorũ per presentiã ꝛ negotiationẽ intellectꝰ potest immediate ꝛ multo perfectius causare deus in potentia intellectiua. Sic instãtanee ꝛ subito infudit aplis notitiã linguarũ omniũ: ꝛ notitiam oim veritatũ ad salutem sibi ꝛ ecclesie necessariarum: sic Paulum docuit euangeliũ qđ non ab homine accepit neqꝫ didicit: sed per reuelationẽ dñi nostri Jesu Christi: vt testaꝶ ad Gal. j. Nihil aũt perfectionis in intellectui creato possibile negatũ est intellectui Christi verbo vniti: vnde credendũ q nihil qđ angelis ꝛ pphetis ꝛ sanctis reuelatum est: negatũ intellectui aie Christi: sed longe plura ꝛ perfectiora: quibꝰ breuiter suppositis est prima ꝯclusio. ¶ Aia Christi nõ cognouit actualiter sub proprijs noibus oia cognitione intuitiua ꝛ perfecta/ infusã vel acquisita. Probaꝶ: qr sic nõ cognouit oia tali cognitiõe in verbo: ergo nec in genere pprio. Tenet ꝯña: quia nõ cognouit plura vel alia/ in genere pprio/ ꝙ cognouerit in verbo. Antecedens ptꝫ ex articulo primo. ¶ Preterea infinita sunt sic cognoscibilia: illa aũt nõ nisi cognitione infinita sic cognoscunꝶ: sed aia Christi non est capax cognitionis infinite: ergo. Consequentia nota: ꝛ antecedens pro oibus partibus ptꝫ ex supra dictis. Sola eniꝫ essentia diuina que est simpliciter ꝛ intensiue infinita/ est sufficiens ratio distincte ꝛ intuitiue cognoscendi infinita: qualia sunt oiã cognoscibilia. Potuit tamen habere cognitiones distinctas infusas multorũ singularium: ꝛ eorꝫ quẽ nõ fuerunt presentia: nõ tamen oim/ ppter eorꝫ infinitatẽ. ¶ Scda conclusio. Aia Christi nouit oia in pprio genere cognitiõe infusa habitualiter in vniuersali: nõ aũt habitualiter singula in particulari. Prima pars pbatur. Aia Christi receptiua fuit habituũ notitiarum abstractiuarũ in vniuersali oia representantiũ similiter ꝛ principiorũ ac veritatũ/ ex qbus poterat pcedere ad cognoscendas pariculares res ac veritates: ergo illos recepit. Tenet ꝯña: qr nulla perfectio possibilis aie Christi nõ repugnãs maiori est ab ea remouenda. Habitus aũt illi sunt perfectio anime: ꝛ nõ repugnat maiori perfectioni/ scꝫ cognitioni rerum in verbo: vt supra habitũ est. Habens aũt illos habitus habitualiter cognoscit oia in vniuersali: ergo illa pars conclusionis vera. Scda pars pbatur: qr sicut cognoscere in particulari actualiter oia/ arguit infinitatem. Jta ꝛ cognoscere in particulari habitualiter includit infinitatẽ. Infinitas autem repugnat aie Christi: ergo. Consequentia nota cũ minore. Maior pbatur: qr cuiuslibet particularis cognitionis actualis põt esse habitꝰ particulariter ad eã inclinans: ergo tot erũt habitus particulares quot cognitiones actuales: lꝫ possunt esse infinite actuales: ergo ꝛ infinite habituales. Maior declarata est in. ij. di. iij. q. ij. ꝛ minor est manifesta. ¶ Tertia conclusio. Cognitione intuitiua rerũ in proprio genere acquisita: aia Christi nouit tantũ actualiter presentia. Probaꝶ: quia cognitio intuitiua naturaliter acquisita requirit actualẽ presentiã obiecti: vt patuit in prologo primi. q. j. ꝛ loco allegato dist. iij. secundi ergo acquiri nõ põt nisi obiecto presente in se, vel vt quidã dicunt in aliquo in quo hꝫ esse perfectius ꝙ non in seipso: vtputa in essentia diuina seu in verbo sed qđ sic cognoscitꝶ sm illud esse/ nõ cognoscitur in proprio genere: non ergo in pprio genere potest cognosci sessio Petri/ nisi ipso presente. Et ita cũ multa obiecta nõ fuerunt: nec esse potuerunt presentia illi intellectui: id est aie Christi sm eorꝫ existentiam actualem/ non poterat habere notitiam intuitiuam istorꝫ. ¶ Sed diceres. Potuit habere cognitionem oim existentiũ pro quacũqꝫ differentia tẽporis p species infusas. Rñdetur negando qr species infuse seu habitus (qđ pro eodẽ accipio: nõ enim pono species intellectuales preter habitus) ille ergo species vel habitus representãt obiecta nõ sub ratione existentie: sed repñtant obiecta: siue sint: siue nõ sint actualiter. Notitia enim intuitiua non relinquit posse sehabitum vel speciem: sed tantum abstractiuaꝫ: ꝛ ideo species vel habitus infusa vel infusus nõ mouet ad cognitionem intuitiuam: sed tantũ abstractiuã: vt patuit dist. iij. lib. ij. Nunqꝫ ergo sciri põt veritas cõtingens notitia acquisita nisi obiecta sint in se presentia. Deus aũt illam creare posset in intellectu sed sic nõ est acquisita. Et lꝫ deus infundat habitũ supnaturaliter: tñ per illũ habitũ nõ potest exire intellectus in notitiam actualem nisi operatione actuali. Sic lꝫ cecus supernaturaliter acciperet oculos: non tñ per illos videret nisi naturaliter nec aliter ꝙ si eosdem oculos habuisset a natura. Hec est intẽtio etiã Scoti. ¶ Quarta conclusio. Quantum ad euidentẽ contingentium notitiam anima Christi potuit pficere, ꝛ nouas quotidie rerũ notitias acquirere. Probatur: qr ad nouã presentiã alicuius obiecti actualem potuit acquirere eiꝰ notitiã intuitiuã quã ipso non presente nõ habuit: ergo. Ex istis quoqꝫ nouis cognitionibus intuitiuis formantur notitie abstractiue eorundẽ obiectorũ abstractiue: a quibꝰ in memoria derelictus fuit habitus: per quem potuit formare notitiam abstractiuam obiecti prius intuitiue cogniti ꝛ abstractiue atqꝫ ex pluribus talibus abstrahere notitias vniuersales: ꝛ consequenter procedere sicut est processus in nobis: licet ppter intellectus altitudinem ex paucis potuit cognoscere mul-

Articu. 2. Notitia. Conclo. 1. Conclo. 2. Conclo. 3. Conclo. 4.

ta. Sic ergo pcessu temporis multa noscere poterat experimēto in proprio genere que pri⁹ nō nouerat in tali gñe: lz clarissime illa nouerat in verbo: ppter quod nihil ignorare vel nescire dicit. Licet non singula oibus modis quibus erant noscibilia nouit semper: nam quisq̃ rem aliquā certo modo nouit: eam ignorare nō dicit: vt vult Alex. parte. iij. q. xiij. mēbro. ij. Et ita verū est qd ignorātiā nō assumpsit: vt dicet dist. xv. et ſm hoc ptz veritas text⁹ euāgelij Luc. ij. Jesus pficiebat etate et sapiētia ⁊ grā apud deū ⁊ hoies: nō solum ſm apparētiā: sed etiā ſm veritatē. Nā ex hoc arguit Amb. lib. de spūsctō: in christo esse aliū sensum q̃ diuinū: q: ſm aliquem sensuz profecit ⁊ nō ſm diuinum: que probatio nihil valet/ si tm̄ itelligit de pfectu ſm apparētiā: q: sic etiā ſm sensum diuinū pfecit plura mirabilia diuinitatis opera successu tpis ostēdēdo: sic etiam plane intelligit verbū apli ad Heb. v. Didicit ex his que passus est obediētiam. Didicit enim per experiētiā: qd prius nouerat per habitum. Ad hoc est illud beati Augu. lxxxiij. q. iij. contra Apollinaristas. Euangelice narrāt historie qd factū est ⁊ verū est: ideo verba euangeliste vera sunt vt exprimunt: non sic de alijs sermonib⁹ tropicis scripture. Et nō videtur q expo nendum sit ſm apparētiā tantū. Sed di. ibi dicitur etiā q profecit gratia: sed ex pcedenti dist. xiij. patet q gratia in eo fuit augmētata. Rñdetur/ q lz grã non fuit in se augmētata: tñ vere profecit gratia: per gratiā cōtinue operādo meritorie/ per quod pfecit: nō quātū ad gratie augmētū: sed per gratiā quātuz ad meritum sibi vel alijs: qui sunt effectus gratie: sic et profecit quātū ad profectum sapientie qui est cognitio. Nā pfecit quātū ad cognitionē experimētalem: etsi nō quātū ad cognitionē habitualez vere scientificā.

Articu. 3. Dubium. 1. O

¶ Quantū ad articulū tertiū/ est dubiū primū/ vtrū in aia christi simul fuerunt plures noticie eiusdē obiecti: puta vna in verbo: alia infusa: alia acquisita. Et videt qd sic: quia potentie in quocūq̃ sunt perfecte possunt in act⁹ suos: in anima christi fuerunt intellectus agens/ et intellectus possibilis perfecti: ergo poterant in operationes suas scz producere notitias ⁊ recipere. Ad illud dubium respondetur conformiter ad predicta in principio hui⁹ questionis per duas propositiones. ¶ Prima. Cū actuali cognitione rerū in vbo poterant simul esse in aia christi habitus eorūdē obiectorū infusi vel acquisiti in gñe pprio. Probat: q: habitus simul stat cū actu eiusdē obiecti cui⁹ est habit⁹: ⁊ ideo null⁹ act⁹ repugnat habitui respectu eiusdē obiecti. Anteced ēs est manifestū: q: habit⁹ p actū suū auget: et ita nō corrūpit. Si dicit/ frustra ponit qui nō pcedit in actū: sz vbi act⁹ est stans sicut cognitio rerū in vbo que nūq̃ corrūpit: q: beatifica: ideo habit⁹ respectu eiusdem obiecti nūq̃ habebit actum per eū generatuz. Rñdetur qd q: habit⁹ ſm se est perfectio intellectus sicut ⁊ ois virtus: etiā si nunq̃ exiret in actum: ⁊ per hoc nō est ista pfectio ab anima christi remouēda: vt dictū est. Et licet per habitū hmōi nō posset exire in actum stante cognitione obiecti sui in verbo: nō tamen ideo esset frustra: q: posset cessare cognitionib⁹ obiecti in verbo: q: non ois cognitio obiecti in verbo est beatifica: ⁊ tunc habitus exire posset in actuz suū. ¶ Scḋa ppositio. Cognitione actuali alicuius obiecti in verbo in intellectu existente/ non est alia cognitio eiusdē obiecti sub eadē ratione representatiua in eodem intellectu/ infusa aut acq̃sita in proprio genere. Probatio: q: due cognitiones eiusdem obiecti perfecte: ⁊ ſm eandem rōnem actuales/ non possunt simul esse in eodē: ergo propositio vera. Cōsequentia nota. Antecedēs manifestū: q: aut vtraq̃ illarū eque perfecte cognoscit obiectum: et tunc vna superflueret: aut nō: ⁊ tunc non essent rēpsentatiue obiecti sub eadē rōne. Et si dicis: cognitio in pprio genere est eque perfecta cum cognitione in verbo.

Respondetur: hoc nō soluit: q: etsi est min⁹ perfecta: ergo magis supfluit: si nō sub alia ratione obiectuz representat q̃ cognitio ei⁹ pfectior in verbo. ¶ Ad rationē dubij dicit q hec ppositio falsa est. Potentie in quocūq̃ sunt perfecte ⁊c. vt dicit Sco. vniuersaliter: sed solum vera est de potētia imperfecta ad terminos suarū actionū. Si autem ab aliquo agēte preueniente potentiā inducti sunt termini non poterunt agere ad hmōi terminos: nō ppter imperfectionez sui: sed propter positionē termini ab alio agēte: nec propter hoc sunt negāde in natura: quia sunt simpliciter perfectiones nature. siue habeāt terminos suos a seipsis siue ab alijs: sicut potentia generatiua sibij nris quoad speciē non est frustra in hoīe: lz nunq̃ habeat terminuz a se: sed semper preueniat a deo formam humanā creante: si ponatur potentia distincta a natura. Si dicitur cognitiones specie distincte eiusdē obiecti stant simul: sicut intuitiua et abstractiua. sed cognitio obiecti in verbo et eiusdez in genere proprio specie distinguunt: sicut matutina ⁊ vespertina: ergo. Respondetur q cognitiones ille matutina et vespertina: hoc est in verbo et genere pprio: si sunt eiusdem obiecti: et ſm eandē rationem: differunt tantū penes causas efficiētes: sicut homo creatus et homo genitus. Sed talis distinctio causarum non facit distinctionē specuocam ſm beatū Augu. ad Deo gratias: et ſm sanctū Amb. de incarnatione. Disparitas ortus non facit distinctionem nature: vt patet de Adā et nobis. Non ergo differūt dicte cognitiones specie. Et sicut dictum est de cognitione actuali: ita etiā de habituali: ita q si habitus certe cognitionis fuerit infusus/ nō ponitur habitus respectu eiusdē cognitionis nouus acquisit⁹: vnde si habit⁹ infusus exeat in cognitiōes actuales ille actuales non generāt nouū habitum: sed bene augmentant priorem infusum. Unde si infundant actuales cognitiones sine habitu: ille cognitiones generabunt habitum acquisitum: si simul infunditur habitus augmētabunt eum: ⁊ loquor de habitu infuso eiusdē speciei cum acquisito: qui immediate potest in omnem effectum habitus acquisiti: quod dico propter virtutes infusas/ fidē/ spem/ charitatē qui sunt habitus alteri⁹ ratiōis cū acquisitis: ⁊ ideo stant simul cum acquisitis: vt. i. dicetur/ dist. xxiij. et sequentibus. ¶ Dubitatur secūdo vtrū anima christi intuitiue et perfectissime videns verbū cōprehēdat verbi infinitatē. Respondetur breuiter qd nō solum intellectus anime christi: sed ⁊ cuiuslibet beati cognoscit diuinā essentiā vt infinitā: nec alr̄ quietaretur nisi apprehenderet obiectū vt infinitū. Nec ex hoc sequit q sit eque perfecta sicut visio verbi increata: licet sit eiusdē obiecti sub eadem ratione scilicet sub ratione infiniti. Neq̃ actus capiunt suam distinctionem et vnitatem ab obiecto formaliter: sed seipsis intrinsece vniuntur et distinguuntur: et licet ex distinctione obiectorū arguatur distinctio actuū non tamen ex vnitate vnitas: quia eiusdem obiecti sub eadem ratione possunt esse plures act⁹: sicut cognitio et volitio. Et cognitio intuitiua et abstractiua sunt eiusdē obiecti sub eadem ratione: vt in prologo dictum est. Sed an intellectus creatus vidēs verbum comprehēdat ipsum/ est notandū q cōprehēdere accipitur quinq̃ modis: vt dicit Ockā. q. xij. quarti. Primo modo est videre aliquod visibile/ ita vt nihil eius lateat: et sic cōprehendere est distincte videre. Secundo modo est videre aliquod totum ⁊ discernere inter partes eius. Tertio modo est videre aliqd visibile perfectissima visione qua videri potest. Quarto modo comprehēdere est cognoscere aliquid sub omnibus predicatis sibi conuenientibus. Quinto modo est cognoscere intellectione habente talem proportionem ad alias intellectiones/ qualē habet obiectum ad alia obiecta. Uel vt dicit Sco. Cōprehēdere est sic intelligere/ vt sit tāta perfectio

P

Dubiū. 2. Q

Cōphēdere

in intellectiuitate intelligentis/quanta est intelligibilitas intelligibilis: ita q̄ sit ibi quedam cōmensuratio: et neutrū aliud excedat. Et sic dicit Augu. lib. xij. de ciui. dei. ca. xviij. Quicquid sciētia cōprehenditur/scientis cognitione finitur: quod non est intelligendum q̄ absolute finiatur: sed finit̄ cognoscenti vt ibi manifeste declarat: q: cognoscitur ſm totam sui cognoscibilitatem: et ita respectu eius se habet ac si esset finitum/eo q̄ nō excedit cognitiuitatem intelligētis: sed est ibi cognoscētis et cogniti adequatio. Primo modo dicitur q̄ quicquid videt essentiā diuinā cōprehendit eam: q: videt eā distincte: q: non habet partes quarū aliqua potest latere: aliqua apparere. Secūdo modo essentia seu verbū a nullo cōprehendit̄: q: nō habet partes inter quas discerni possit. Tertio modo non potest cōprehēdi nisi ab intellectu suo: q: omni cognitiōe creata perfectior est visio increata. Neq̄ aliqua creatura isto modo cōprehendi potest nisi a solo deo. Quarto modo similiter non potest comprehendi nisi a seipso: q: ipse solus nouit omnia predicata sibi cōuenientia. Sic et quinto modo solus cōprehēdit seipsum: q: sicut cognitio increata infinite excedit omnem cognitionē creatam: ita obiectū increatū infinite excedit omne obiectū creatū. Et tanta est intellectiuitas in intellectu diuino: quāta intelligibilitas in essentia diuina: q: vtrobiq̄ est infinita. His tribus vltimis modis cōmunius accipit̄ cōprehēdere: qui soli deo
A cōueniunt respectu obiecti increati. ¶ Et si obijcit̄ si intellectus creatus cognoscit diuinam essentiam sub ratione infiniti: tunc cognoscit ipsam sub perfectissima ratione: q: non est perfectior ratio/q̄ sit ratio infiniti: ergo cōprehendit. Dicēdū q̄d nō omnis ratio infiniti est perfectissima: hoc est non omnis ratio qua aliquid cognoscitur esse infinitum est perfectissima: q: inter tales sunt gradus: q: vna clarior alia: et increata perfectior creata: sicut in simili nihil est perfectius natura intellectuali: tamē nō omnis natura intellectualis est perfectissima. Posset moueri dubiū: vtrum perfectissima notitia creabilis tam rerum in verbo q̄ in proprio genere sit cōmunicabilis anime christi: sed per omnia respondēdū erit sicut de gratia: si summa cognitio est creabilis: respōdetur affirmatiue: si autem respondetur negatiue.
Dubium. 3. S. ¶ Tertio dubitatur iuxta tertiam cōclusionē textus vtrū anime christi cōmunicari potuit omnipotentia. Respondetur q̄d homini christo attribuit̄ omnipotentia per cōmunicationē idiomatū: sicut cetere ꝓprietates diuine. Sed de humana natura in christo que est creatura: respondetur breuiter q̄d omnipotentia nulli creature communicari potest. Cuius ratio est: q: omnipotentia includit infinitatē intēsiuā et extēsiuā quātū ad durationē: vtraq̄ repugnat creature: et ratio omnipotentie repugnat rōni creature. Primū probatur: potētia producendi dicit perfectionē in principio productiuo ad min⁹ tātā/quāta esse potest in effectu producibili ab eo tāq̄ a causa totali: ergo omnipotentia dicit perfectionē equiualentē aut maiorē perfectionē oim ꝓducibiliū: sed ꝓducibiliū non est termin⁹: q: quocūq̄ ꝓducibili dato/pōt produci perfecti⁹: vnde nō est dabile summū producibile. Similibus rationibus sicut de gratia tactū est dist. xiij. huius: ergo perfectionis principij omnipotentis non est dare terminū: et per cōsequēs habet perfectionē infinitā. Secundum ꝓbat̄: q: necesse est omnipotentem esse eternū et ita duratione infinitū. Antecedēs probat̄: q: cū nihil possit seipsum producere de nō esse. j. de trini. nihil generat se: necesse est omnipotētē esse improducibilē de non esse q: si esset producibilis: cū nō habeat potentiā ꝓducendi se de non esse/non erit oipotēs: deficit em̄ sibi potentia se producēdi: cum tamē sit producibile de nō esse ad esse: et per hoc patet tertiū/q̄ ratio omnipotētie includit esse principiū omnium factibilium de nō esse ad esse. Hec autem repugnat creature: q: nulla creatura potest esse principium omniū possibiliū: q: nō sui ipsius. ¶ Si dicis. Omnisciētia etiā includit infinitatē: et tū attribuitur anime christi. Respōdet̄ q̄ eo mō quo includit infinitatem: hoc est vt includit cognoscere omnia cognoscibilia distincte ſm proprias rationes/non attribuitur anime christi sed modis supra expositis/ſm quos nō includit infinitatē. ¶ Additū est notāter producibili de nō esse: q: omnipotētia non repugnat producibili simpliciter: q: fili⁹ in diuinis ꝓducit̄ et est oīpa/sicut et spūsanctus: sed neuter ꝓducit̄ de nō eē: vt patuit in primo.

¶ De sacramento dominice passionis.

Distinctio. xv.

Postquam magister egit de mysterio incarnatiōis: cōsequenter in octo sequētibus distinctionibus agit de sacramento dominice passiōis. Et circa hoc duo facit. Primo agit de passione quātū ad eius initiū et ꝓgressum. Secūdo quātū ad ei⁹ terminū distin. xxj. Circa primū primo de passione agit quātū ad eius veritatē. Secūdo quātū ad eius cōgruitatē dist. xx. Circa primū adhuc duo facit. Primo agit de passione in se/inuestigādo eius possibilitatem et necessitatem. Secūdo quātum ad ei⁹ effectum/inquirendo eius meritum et vtilitatē dist. xviij. Prima in duas: q: primo inuestigat passionis possibilitatem. Secūdo eius necessitatem dist. xvj. In hac ergo distin. xv. possibilitatē passionis christi ex eo probat: quia corpus vere passibile assumpsit. Unde huius distin. sententia his tribus cōclusionibus summarie notatur. ¶ Prima. Christus verā naturā hominis: animā scilicet passibilem et corpus passibile accepit/cū penalibus/vtriusq̄ defectibus: quos ipsum suscipere decuit: et nostre saluti expediuit. ¶ Secunda. Sicut asserere christum hominis similitudinē non veritatem assumpsisse est hereticū: ita dicere ipsum in passione dolorem in carne et in animo tristitiam veram non sensisse est a veritate deuium. ¶ Tertia cōclusio. Christus defectus penales quos assumpsit non ſm passionē: sed propassionē volēs sustinuit. Propassionē vocat magister post beatum Hierony. super Matth. dum quis ita timore vel tristitia aut dolore afficitur vt mens inde a rectitudine aut de cōtēplatiōe nō moueat̄. Passio vero dicitur cū mēs turbatione victa a rectitudine declinat. Hanc christus non habuit: qui sicut nō peccare ita nec a rectitudine aut ꝑfectissima dei cōtēplatione declinare potuit. Has cōclusiōes multis auto. corroborat: et ad cōsonātes auto. Aug. et Hila. exponit. Propassio. Passio.

Questio vnica.

Circa hāc distinctionē querit̄/vtrū anima christi ſm quālibet ei⁹ partē/habuit maximā tristitiam et dolorē. ¶ Premissis notabilib⁹ terminorū declaratiuis ꝓ articulo primo: cōclusiones ponunt̄ pro secūdo/cū monendorū solutionibus dubiorū ꝓ tertio. ¶ Quātū ad primū notādū circa istū terminū ei⁹ anime partē/q̄ ꝑ partes aīe intelligunt̄ aīe potētie et potētiarū portiones nō eīm habet anima christi (sicut nec alterius hominis) partes aliquas ſm suā substatiā: cū sit substantia simplex et incōposita/indiuisibilis: sʒ cōponibilis cum materia ad hominis cōpositionē. Querit̄ autē questio solum de potētijs anime cognitiuis et appetitiuis: q: nō cognitiue/nec appetitiue/neq̄ doloris neq̄ tristitie sūt capaces/quales sunt nutritiua et executiua. Intelligēda ergo est questio tātū de potētia sensitiua et intellectiua/nō quidē cognitiua: talis eīm vt sic nō tristat̄/aut dolet cognoscēdo: nā penarū cognitio nō infert dolorē vel tristitiā in cognitiua: sʒ sit causa mediata doloris et tristitie in affectiua A Articu. j. Per partes aīe intelligunt̄ potentie et earum portiones.

na. Deus nanque et beati: sed et iudex humanus et execu tor sententie penas cognoscunt: non tamen ex hoc tristantur neque dolent. Sunt enim dolor et tristitia passiones se quentes actus appetitus: sicut et gaudium et delectatio sed intelligenda est de potentia appetitiua tam sensitiua quam intellectiua. Appetitus vero intellectiuus distin guitur: sicut et intellectus in portionem superiorem et inferio rem. Superior portio dupliciter accipitur. Uno modo stri cte pro illa portione que circa diuina et eterna volenda et diligenda versatur: tanquam circa obiecta tantum. Large capitur pro portione que versatur circa eterna vel tempo ralia in ordine ad eterna tanquam circa sua obiecta. Per oppositum dicitur de portione inferiore. Primo modo ad portionem superiorem voluntatis pertinet tantum fruitio ordinata: sed secundo modo eius est tam fruitio quam vsus or dinatus: et de hoc latius tractatum est dist. xxiiij. lib. ij.

B Differentia doloris et tristitie.

¶ Secundo notandum quod btus Aug. xiiij. de ciui. dei. c. xv. ponit differentiam inter dolorem et tristitiam: nam dicit. Do lor carnis tantummodo offensio est anime ex carne et quedam ab eius passione dissensio: sicuti animi dolor qui tristitia nuncupatur: dissensio est ab his rebus que nobis nolentibus acciderunt. Unde patet quod dolor proprie accipiendo terminum: quia est passio inexistens anime a carne pertinet ad partem sensitiuam. Tristitia vero que est passio consequens nolitionem rei nobis accidentis pertinet ad partem intellectiuam siue ad rationem: vtrumque ad appetitum: illa ad appetitum sensitiuum: ista ad appe titum siue voluntatem. Causatur autem dolor in appeti tu sensitiuo ab apprehensione sensitiui obiecti discon uenientis seu lesiui: et a potentia concurrente deo tanquam causa prima et non ab obiecto apprehenso. Quod non ab obiecto patet per propositionem frequenter acceptam: quia effectus sufficienter dependet a suis causis essentia libus: sed destructo obiecto/ remanente apprehensio ne eius in sensu: nihilominus causari potest in appetitu sensitiuo dolor vel delectatio: sicut patet cum sensus inte rior puta phantasia per notitiam abstractiuam apprehen dit aliquod obiectum nociuum vel delectabile: quantum cunque obiectum illud annihiletur/ potest causari dolor vel delectatio in appetitu sensitiuo. Similiter si deus con seruaret notitiam intuitiuam in sensu/ destructo obie cto: aut causaret eam absente obiecto: causaretur ni hilominus delectatio vel tristitia: et ideo obiectum ap prehensum non est causa immediata istarum passionum: sed tantum causa cause quatenus naturaliter causat cognitio nem intuitiuam in sensu et eam conseruat: que cognitio imme diate causat passiones predictas. Primum patet per expe rientiam in somno et in amentibus ratione carentibus: qui dele ctantur et tristantur vsque ad risum et fletum obiectis non pre sentibus: quamuis ab eis apprehendantur vt presentia. Secundum quod adducitur de notitia intuitiua a deo supernaturali ter causata non videtur probare: tum quia naturaliter non potest produci nec conseruari notitia intuitiua sine obiecti presentia: sed per actum supernaturalem non tollitur ratio cause naturalis: sicut licet deus posset causare omnem effectum sine causa secunda supernaturaliter: non tamen ideo tollitur ratio cause a causa secunda/ cessante actu supernaturali. Tum quia si conserua ret deus intuitiuam notitiam destructo obiecto: per illam co gnosceretur obiectum non esse: et ita per illam notitiam non cau saretur dolor vel delectatio. ¶ Dolor ergo est passio consequens apprehensionem obiecti disconuenientis tanquam presentis: et delectatio est passio consequens apprehensionem obiecti tanquam conuenientis et presentis: et hoc in parte sensitiua siue ob iectum sit presens siue non: et per hoc causa doloris et delectatio nis est apprehensio cum potentia. ¶ De tristitia que est passio voluntatis aliter sentit Sco. in suo tertio dist. pre senti: aliter Ockam in fine sui tertij. Scotus ponit qua tuor modos quibus tristitia generari poterit in volun tate.

C Dolor quadrupliciter causatur in voluntate.

Primus et principalis est quando accidit aliquod nolitum actu elicito: tunc enim nolitionem illam obiecti apprehensi per intellectum sequitur tristitia in voluntate: que non est actus voluntatis elicitus: sed passio naturaliter consequens apprehen sionem obiecti sic noliti. Nec est illa tristitia in libera potestate voluntatis immediate: quia stante presentia ob iecti quantum ad eius apprehensionem et nolitionem eius/ non potest sequi tristitia naturaliter. Est tamen tristitia in potestate voluntatis mediate: quia mediante actu nolitionis elici to que est in libera potestate voluntatis: vnde potest non elice re nolitionem obiecti: imo potest elicere actum oppositum: quia potest ipsum velle: et tunc cedit tristitia. Sic et gaudium in voluntate generatur naturaliter ad present iam (hoc est ad apprehensionem) obiecti voliti tanquam presentis. Ex quo patet duplex differentia inter generationem doloris in ap petitu sensitiuo/ et tristitie in voluntate. Prima: quia do lor generatur in appetitu sensitiuo ad apprehensionem presentie obiecti ex natura sua disconuenientis appeti tui: quia ex natura sua lesiui. Tristitia vero in voluntate generatur ad apprehensionem presentie obiecti disconue nientis non ex natura rei: sed ex nolitione voluntatis. Unde licet aliquid ex natura sua sit conueniens volun tati: puta vltimus finis: et aliquid ex natura sua discon ueniens vt corruptio subiecti: tamen fit vltimate conue niens per actum voluntatis elicitum/ acceptantis et complacen tis sibi in presentia talis obiecti quod actus est velle. Et similiter obiectum fit disconueniens vltimate voluntati quia nolitum. Unde breuiter obiectum dicitur conueniens voluntati: quia est volitum: et disconueniens quia nolitum. ¶ Secunda differentia quia tristitia in voluntate presup ponit actum voluntatis elicitum: a quo realiter distin guitur: non sic dolor in sensu. Primum patet: quia quan tumcunque ratio presentet aliquod obiectum voluntati vt disconueniens: non tamen sequitur tristitia in volunta te: nisi obiectum sit nolitum actu voluntatis elicito: imo si fuerit volitum. (Potest enim voluntas velle obiectum ostensum vt disconueniens ex sua libertate: vt patet de scienter peccantibus contra dictamen rationis rectum) tunc sequitur delectatio siue gaudium in voluntate: iu xta illud sapientis Prouerb. ij. Letantur cum malefece rint: et exultant in rebus pessimis. ¶ Quod autem gaudium et tristitia non sit actus ille elicitus/ velle vel nolle ob iectum patet: quia potest stare actus elicitus obiecti non consequente gaudio vel tristitia. Primum patet in de monibus qui multa volunt: vt peccata hominum/ eo rumque perpetuam damnationem: et tamen his accidentibus non gaudent. Sic angeli boni nolunt sue custodie com missos peccare: et tamen in ipsis peccantibus non tri stantur: quia sicut gaudium miserie: ita tristitia omnis repu gnat glorie: ideo autem illi non gaudent: nec isti tristantur quia deus ad huiusmodi passiones non concurrit: et per hoc cau sas inferiores a suis actionibus respectu talium pas sionum suspendit: non autem suspendit respectu actuum elicito rum: ad horum enim productionem concurrit. Secundum patet: quia appetitus sensitiuus respectu obiecti conuenientis et presentis apprehensi/ non habet alium actum nisi delectatio nem: et respectu disconuenientis non nisi dolorem: alium enim actum non experimur: nec ponenda est pluralitas si ne necessitate. Unde vt dicit Ockam vbi supra. Appe titus sensitiuus non habet actum aliquem nisi desiderij et fuge. Et illi soli sunt respectu obiectorum absentium et non habitorum. Respectu illius obiecti autem quod appeti tus desiderat vel fugit/ stantibus illis actibus in ap petitu nunquam causatur dolor vel delectatio in eodem ap petitu: sed quando obiectum desideratum habetur et est presens potentie apprehensiue: tunc cessat actus desiderij: quia tunc actus desiderij non est quando causatur huiusmodi delecta tio: et per consequens eius causa esse non potest: hos autem actus de siderij et fuge (Actus fuge est actus displicentie) sequi tur in eodem appetitu spes et timor: que sunt passio nes: et patet eorum distinctio per separationem: quia stat appetitum desiderare obiectum conueniens et absens: et tamen non sperare: quia non ostenditur vt possibile ha beri. Similiter stat ad appetitum refugere obiectum disconueniens et non timere: quia non ostenditur vt occursurum.

D Uelle et nolle duplex.

¶ Secundus causandi dolorem in vo luntate (dolor hic sumitur large pro tristitia/ secundum Scotum est per nolle conditionatum: vt si nolitum conditionata nolitione accidat. Unde duplex est nol le: similiter et velle. s. absolutum et conditionatum.

Nolle absolutum est qñ aliquis simplr obiectū ostē
sum nō vult actu positiuo sine quacūq; conditione:
vt dū vult nō mori. Sic velle absolutū opposito mō
qñ quis simpliciter vult obiectū ostensum sine cōdi
tione. Nolle em̄ conditionatū est: dū quis vult aliqd
ꝓpter certā conditionē existentē: qḋ tñ quantū in se
est nollet: sublata. s. conditione tali: vt si mercator in
periculo maris existēs proijcit merces vt euadat pe
riculum: respectu ꝓiectionis merciū habet nolle cō-
ditionatū. Licet em̄ simpliciter loquēdo vult ꝓijce-
re: qr nō coactus ab aliquo extrinseco proijcit: tamē
nollet ꝓijcere quantū in ipso est: si al's nō proijcien-
do periculum posset euadere. Volitio ergo qua vult
ꝓijcere merces exprimit̄ ꝑ volo: ⁊ nolitio conditiona
ta ꝑ nolle. s. si posset alias euadere: ⁊ talis nolitio cō
ditionata sufficit ad tristandū de sic nolito euenien
te: sicut mercator cū tristitia eijcit merces: nec ibi vel
le oppositū facit tm̄ habere gaudiū sicut nolle cōdi-
tionatum tristitiā. Talis em̄ nolitio ⁊ volitio condi-
tionata sufficit ad pctm̄ mortale: quale forte fuit pec
catum angeloꝝ nō prius deceptoꝝ ꝙ̄ peccarent: qr
voluerūt quantū in eis erat esse equales deo: sed no
luerunt simpliciter: qr hoc viderunt eis impossibile.
Silr̄ qui metu pene mortis idola colit: mortalr̄ pec-
cat: lʒ nollet si alias mortē euadere posset. Similr̄ ꝗ
vellet occidere primū si impune posset: lʒ simplr̄ no
lit: tñ sic volendo cōditionate peccat mortaliter. Etiā
sufficit voluntas cōditionata ad meritum quale est
in miserante corde ꝓrimo nō potente subuenire in
opere. ¶ Tertius modus causandi tristitiā est dum
obiectū naturaliter discōuenit: siue nolitū est ab ipa
voluntate vt potētia naturalr̄ absq; hoc ꝙ obiectuʒ
sit nolitū nolle elicito: tunc nihilominus sufficit (dū
tñ ostendit̄ ꝑ intellectū vt tale) ad tristitiā in volūta
te causandā. Hoc ꝓbatur: qr ꝭm Aug. in ench. Volū
tas ita vult beatitudinē: ꝙ nō pōt velle miseriā. Il-
lud aūt velle est naturale: igit̄ velle naturale alicuiꝰ
sufficit ad nō velle oppositū illius. Et ꝑ ꝯñs ad non
posse naturaliter gaudere de illo opposito ⁊ ad ne-
cessario tristari de illo: sicut naturale velle beatitudi
nis sufficit ad tristādū de miseria naturalr̄. ¶ Quar
tus modus est / dū obiectū est disconueniens appe-
titui sensitiuo ⁊ sibi triste: ⁊ per hoc sufficiēter discō-
ueniens voluntati: dū tñ ostēdat̄ sibi per intellectū:
ꝓpter colligantiā voluntatis cū appetitu sensitiuo.
Nam illa cōnexio volūtatis cum appetitu sensitiuo
presentato appetibili ꝑ intellectū voluntati sufficit
ad hoc vt conueniens appetitui sensitiuo sit conue-
niens voluntati: ⁊ discōueniens triste. Si em̄ ponit̄
aliqua delectatio surreptitia precedere in volunta-
te oēm actum liberū volūtatis. Et sicut ponit̄ in de-
lectationibꝰ surreptitijs: ita poni potest in tristitijs
⁊ doloribus respectu obiectorū tristiū: vt sicut intel-
lectus cooperat̄ sensui fortiter immutato / si non sit
circa alia distractus: ita ponat aliquis voluntatem
non necessario cooperari: sed cōpati appetitui sensi
tiuo patienti: ⁊ hoc circa idē obiectū si nō impediat̄
voluntas ꝑ non considerationē intellectus: vel per
aliud impedimentū vincens. Hoc mō diceret̄ ꝙ cor
rupta violenter: lʒ condelectet̄ in volūtate delecta-
tione appetitus sensitiui: nō tñ peccaret: quia etiam
delectatio ⁊ delectabile possent essē non volita quā-
tum ad oēm actum elicitū volūtatis. ¶ Sic ergo re-
colligendo dictos modos / pōt dici ait Sco. de qua-
druplici disconuenienti voluntate esse tristitiā pro-
prie. Uno modo de simplr̄ nolito actu ⁊ habitu eue-
niente. Scdo mō: de habitualiter nolito ⁊ actu con-
ditionaliter eueniente: lʒ tñ absolute volito contra
conditionē habitualē. Tertio mō: qr discōueniens
voluntati vt natura. Quarto modo / qr discōueniens
appetitui sensitiuo: cui coniungit̄ voluntas non ha
bituata seu inclinata ad oppositū vehementiꝰ / ꝙ̄ sit
inclinatio eius ad appetitū sensitiuum. ¶ Primis
duobus modis ꝯsentit Ockā tāꝙ̄ veris ⁊ certis: sed
vltimis duobus modis dissentit. Nā videnť esse cō
tra experiētiā: seipsum em̄ volūtarie interimēs non
tristatur ꝭm voluntatem: lʒ doleat ꝭm sensum: ꝙ̄uis
corruptio illa sit volūtati disconueniens vt nature.
Itē apl'i gaudētes ibāt a cōspectu concilij: qm̄ digni
habiti sunt ꝓ noīe Iesu contumeliā pati. Actuū. v.
⁊ tñ passio illa fuit discōueniens nature. Sic beata
Agatha gloriāter ⁊ cū letitia ibat ad carcerē. Et ge-
neraliter sancti martyres nō cū tristitia voluntatis:
lʒ cū pena sensus passi sunt: sed cū gaudio. Nō aūt
stant simul tristitia ⁊ gaudiū de eodē obiecto ⁊ ꝭ eo-
dem subiecto: nec pōt dictū illud ꝓbari nisi ꝑ expe-
rientiā sicut nec aliter improbari. Et qm̄ de hoc non
est hita aliqua experiētia: sed magis ad oppositum:
ideo videt̄ voluntariū. ¶ Ad rōnem ꝓ tertio mō de
sancto Aug. dr: ꝙ esto ꝙ nō possit velle miseriā: ⁊ per
hoc nō posse gaudere de miseria: qr deficit actus vo
luntatis elicitus: puta velle quē habere nō potest re
spectu miserie: non sequitur ꝙ necessario tristetur de
miseria: nisi diceret̄ ꝙ ostensa miseria necessario eli-
ceretur nolle eius: ⁊ ita autoritas magis est ad op-
positum. ¶ Ad aliud ꝓ quarta via de corrupta vio-
lenter dici pōt duplr̄. Uno modo ꝙ talis lʒ delectet̄
ꝭm sensum tactus: nō tñ ꝭm voluntatē nisi libere de
nouo consentiret. Hanc solutionē tangit Sco. ipse.
¶ Aliter pōt dici: ꝙ volitiones surreptitie non sunt
in potestate volūtatis: sed causantur naturaliter ex
apprehensione intellectus ⁊ a volūtate: ⁊ postea ea-
dem naturalitate ac necessitate causant delectatio-
nem. Est tñ opinio Sco. valde probabilis ⁊ cōsona
ceteris doctoribus: etiā principijs Ockam. Nec est
certum Ockam tenuisse oppositum: qr non inuenit̄ E
in operibus suis: sed in quadā additione vltime. q.
sui tertij: nescio per quē facta. ¶ Consequenter notā
dum: loquendo de portione superiori stricte ⁊ vt libe
ra: sic portio superior non potest ordinate tristari: qr
tale tristari sequitur ad nolle deum in se: vel ad nol-
le aliquā perfectionē intrinsecā sibi inesse: cū portio
superior illo modo nō hʒ ꝓ obiecto nisi deum in se ⁊
ad sua intrinseca: respectu cuius obiecti nullū nolle
poterit esse ordinatū: immo tale nolle deum esse aut
nolle perfectū esse: qḋ est nolle perfectiones intrinse
cas sibi inesse: adeo est inordinatū: vt dicit Sco. dis.
presenti: ꝙ forte est peccatū in spiritūsanctū: ⁊ vix dā
nati sic peccant: qr si nolunt deū esse iustū: nō tamē
forte hoc absolute nolunt: sed qr nolunt effectū iusti
tie. s. punitionē quā sentiunt: ⁊ hoc nō ꝑtinet ad por
tionē superiorē stricte sumptā. Loquēdo aūt de por
tione superiore scdo modo: sic de tribus pōt ordina-
te tristari talis portio. Primo. s. de carentia fruitio-
nis respectu obiecti eterni. Scdo de peccato sui vel
alterius voluntatis. Tertio de alijs malis suo sup-
posito vel alijs personis sibi dilectis cōuenientibꝰ.
Et ptʒ ordo: quia sicut superior portio large sumpta
primo vult suā fruitionē respectu dei. Scdo vult iu-
stitiam quācunq; ad fruitionē ordinatā: ⁊ hoc vel in
se vel in alio. Tertio vult ꝭm regulas eternas bona
media ⁊ minima sibi ⁊ alijs in ordine ad maxima:
ita habet nolle respectu oppositorum: ⁊ ita tristitiā Articu. 2.
de illis si accidāt. Et tm̄ de articulo primo termino- F
rum declaratiuo. ¶ Quantum ad scdm articulum:
quia questio querit duo. Primū: vtrū Christus ꝭm
quālibet partē aīe habuit tristitiā seu dolorē. Secū
dum / vtrum dolor ille vel tristitia fuerit maximus
vel maxima. Secundū hec diuiditur articulus ille
in duas partes: in prima ponunt̄ conclusiones ad
primum quesitū responsiue: in secunda ad secundū.
¶ Quantum ad partē primā ponunt̄ conclusiones Conclo. 1.
nouem. ¶ Prima. In parte aīe christi sensitiua fuit
verus dolor ⁊ sensibilis pena. Patet illa conclusio ꝑ
magistrum ⁊ autor. in textu allegatas. Patet etiam
rōne. Nā obiectū approximatū tactui xp̄i ⁊ suo ap-
petitui sensitiuo / erat discōueniens sensui: ⁊ ille sen
sus erat perfecte perceptiuus: quia ꝭm ꝓportionem

dispositionis boni corporis/est dispositio existentie tactus.ij.de anima. Et illud corpus fuit optime cõplexionatum: vtpote speciali spũssancti operatiõe de purissimis sanguinibꝰ virginis formatum: vt dicit Dam. sicut ⁊ aĩa illius corporis erat perfectissima: et per cõsequẽs ex approximatione disconuenientis et lesiui tactus percipientis: secutus est dolor: ⁊ perceptibilis pena. Tenet cõseq̃ntia: q: his modis naturaliter ⁊ necessario inducitur dolor ⁊ pena in partem sensitiuã: vt patet ex articulo primo. ¶ Secũda

Cõclusio. 2. conclusio. In sensitiua xp̄i parte fuit dolor tãtum de de proprij corporis lesione. Patet hec cõclusio: quia sensus tm̃ percipit inconuenientia sui suppositi vel partis eius ⁊ non extrinseca: ergo nec dolet nisi de disconuenientibus supposito aut parti eius: hec aũt sunt lesiua corporis: ergo ⁊c. ¶ Tertia conclusio: ꝓm

Dubium. 3. G primam viã (opinionẽ. s. Sco.) cui satis cõsentire videtur Alex. de Hal. ⁊ sctũs Bonauẽ. ac Tho. Uoluntas xp̄i vt natura similiter vt sensui cõiũcta de eisdẽ tristabať de quibꝰ dolebat potentia sensitiua. Hanc conclusionẽ sic probat Sco. q: si sensu vehementer patiente ac delectabili vel tristabili intellectus posset esse in vsu suo naturale esse videť vt vehementer cooperaretur illi potentie inferiori: ⁊ voluntas compatiatur delectando vel contristando ipsi appetitui sensitiuo iuxta modũ tactũ in tertia via. Sic igitur ad propositũ: cũ in christo ratio permãsit in suo vsu et volũtas non fuit absorpta a dolore appetitus sensitiui: ⁊ intellectus per ꝯñs intuitiue dolorem illum apprehendit: ⁊ voluntati ostẽdit: illa voluntas cõdoluit: quia naturaliter inclinabať ad oppositũ: q̃ inclinatio sufficit ad tristitiã ꝓm tertiã viã. Qđ etiam sic declaratur quo ad viã quartã: q: affectio cõmodi que est cõcupiscentia/presupponit affectionem amicitie: quia ois concupiscẽs bonum alicui/prius vult illi bene esse q̃ꝫ illi concupiscat aliqđ cõmoduz: ergo si aliqua inclinatio ad commodũ concupitũ põt esse necessaria ratio cõtristãdi de opposito: multomagis inclinatio ad amandũ illud/cui bonũ concupiscit: potest esse causa tristitie de opposito bono ipsiꝰ amati. Sed volũtas cum sit appetitus principalis persone: summe naturaliter inclinatur in bonum commodum persone et appetit illud: quia qñ sunt multa in eodem: superius đ principale inter ista multa illius suppositi. Sicut cũ sunt multe in hoie cognitiue potentie: suprema cognitiua. s. intellectiua potissima/đ hois cognitiua/ vt homo. Ita supremus appetitus hois. s. voluntas dicetur appetitus hois ergo summe naturaliter appetit bonum ꝑsone cuiꝰ est, tanq̃ꝫ eius qđ diligit amore amicitie: in quo fundatur ois amor cõcupiscẽtie: et ita illũ amorẽ amicitie necessario sequitur tristitia de opposito: ⁊ per hoc corruptio persone necessario est tristis voluntati.

¶ Preterea: quia volũtas necessario colligať appetitui sensitiuo ꝓm opinionẽ vie quarte in primo articulo: ⁊ illa colligatio fuit perfectissima in Christo: et intellectus apprehẽdit illud obiectum tristabile: q: nõ fuit absorptus nec impeditus: sequitur ꝙ passio tristitie siue doloris/fuit in voluntate. ¶ Sic apparent due vie quõ põt poni christũ doluisse in voluntate. Una propter inclinationẽ naturalẽ voluntatis ad salutẽ persone. Alia ꝓpter colligationẽ eius cuꝫ appetitu sensitiuo. ¶ Sed cõtra illam cõclusionẽ est alia opinio supra recitata. Nam cũ volũtas vt natura nõ habet aliquem actum elicitum: ideo nõ est capax tristitie non magis q̃ꝫ appetitus naturalis alterius rei insensibilis. Res eñ sensibilis habet naturalem appetitũ ad sui esse: ꝑ quẽ etiã resistit naturaliter corrũpenti: sed quia nõ habẽt aliquẽ actũ elicitum ex eorum corruptione nõ habẽt tristitiã nec dolorem: idẽ videť de voluntate vt est appetitus naturalis. Sed ad illam replicã: ⁊ vt melius intelligatur illa opinio (quantũ ego capio si nõ erro) nõ vult illa opinio ꝙ voluntas vt natura non habeat aliquem actum respectu lesionis persone vel doloris sensus: sed ꝙ non hꝫ vt natura actũ elicitũ/liberũ ad primã ostensionem intellectus. Habet tamẽ quoddã nolle respectu lesionis ⁊ doloris: qđ in ea naturaliter producit ab apprehensione intellectus/respectu cuius voluntas non est libera: ad quam nolitionẽ lesionis (que tñ inest) sequitur tristitia naturaliter in voluntate: sicut infra habeť disti. xxiij. q. j. in tertio dubio. Etiã si volũtas fuerit cõcausa non tñ libera/sed naturalis: ⁊ ideo nõ đ actus elicitus: ⁊ per hoc đ ꝙ nõ est simile de voluntate vt natura et de appetitu naturali rei insensibilis. Nam appetitꝰ rei naturalis: quia non requirit p̄uiã cognitionẽ rei appetende: ideo nullum habet respectu eiꝰ actum: neq̧ passionem tristitie vel doloris. Sed voluntas vt natura habet vel habere potest p̄uiaꝫ cognitionẽ obiecti: ideo habet alium respectu eius non libere elicitum sed vel a sola apprehensione ⁊ vel ab ea concausante voluntate non libere: sed naturaliter productum: quem etiam sequitur in voluntate naturaliter passio tristitie. Uel posset dici: ꝙ statim ad apprehensionem obiecti disconuenientis sequitur in voluntate tristitia nullo actu voluntatis medio: sicut dictũ est de dolore sensus. Si vero intellectus lesionẽ persone aut dolorẽ non apprehẽderet: vt si tãtus esset vel tanta ꝙ vsum rationis impediret: tunc neq̧ dolor neq̧ tristitia in voluntate generareť: sicut nec in appetitu naturali rei insensibilis. Concordat Greg. di.

Conclo. 4. R j. primi lib. q. ij. ar. ij. qđ voluntas non omnẽ actum libere eliciat. ¶ Conclusio quarta. Sicut voluntas Christi vt libera: ꝓm portionẽ eius superiorẽ stricte acceptam nõ habuit dolorem vel tristitiam: ita part formiter ꝓm eandẽ largius sumptã de fruitionis carentia: aut peccato ꝓprio nullã habuit penã: prima pars patet: q: nihil inordinatum fuit in christo: sed in portione superiore stricte sumpta vel libera non potest esse tristitia ordinata: vt patuit notabili vlti. arti. j. igitur. Scđa pars conclusionis similiter probatur: q: carentia visionis nolita non euenit in morte ipsi christo: q: nõ fuit cõgruũ vt ipse minus cõiungeretur fini per fruitionẽ: per illđ scilicet mortẽ/per qđ meruit alios fini coniungi. Fruebatur ergo etiã in morte diuina essentia: et ita fruitione nunq̃ꝫ caruit. Qđ etiã pro peccato proprio non habuit penã/ manifestũ est: q: nullũ peccatum fecit: nec inuentus est dolus in ore eius. Esa. liij. ⁊ j. Petri. ij. Cũ autem qui non nouerat peccatũ pro nobis fecit peccatum deus idest sacrificium pro nostris peccatis: vt nos

Conclo. 5. efficeremur iustitia dei in ipso. ij. Corint. v. ¶ Quinta cõclusio. Christus ꝓm portionem superiorẽ large acceptam non habuit tristitiã de morte ac passione sue persone: nec mẽbrorũ sequẽtẽ nolitionẽ eorũ absolutã. Probatur: q: respectu illorum nõ habuit nolitionẽ absolutã: ergo nec tristitiã illã presupponentẽ. Cõseq̃ntia nota. Antecedẽs ꝓbatur quo ad passionem propriam: quia sicut ratio superior nõ potuit ꝓ tunc mortẽ Christi eiusq̧ passionẽ/referendo ad vltimũ finẽ iudicare malam: sed determinate bonam: eo ꝙ vel immediate ordinabatur in finem vltimum propter eiꝰ virtuositatem velle pati: ⁊ mori. Uel mediate/mediante scꝫ salute humana: pro qua procuranda fuit mors volita: ita voluntas superior vt libera nõ potuit ordinate illam protũc nolle: sed absolute velle. Non eñ tũc recte noluisse: q: contra rationẽ rectã: ⁊ ita nec de illa tristari tristitia absolutum nolle liberum cõsequente. Patet etiã de passione et pena mẽbrorũ/apostolorũ scꝫ ⁊ ceterorũ fidelium: q: illas relatas ad vltimũ finem: quatenus fuere p̄uisa a deo ⁊ determinata sic vt fierent ordinate nõ poterat voluntas Christi absolute nolle: igitur nec ex eis sic cognitis determinate futuris potuit contristari. Ex illo tñ non sequitur Christũ semper et simpliciter absolute voluisse mori sed cõditionatim pro tunc: dum humanum genus illo erat modo redimẽ

Conclo.6.

dum post lapsum in peccatũ. ¶ Sexta cõclusio. Uoluntas christi vt portio superior large ⁊ libera tristitiam habuit de delictis hoim atq̃ culpa. Probatur: q2 de infidelitate discipulorũ / ac credulitate Iudeorum persequẽtiũ omniũq̃ ceterorũ pctis doluit: ꝑm illud Ambro. super Lucam et ponitur in litera. Doles dñe nõ tua vulnera sed mea idest tristaris de peccatis meis naturã meam vulnerãtibus / nõ de tuis ⁊ hoc tristitia nolitionẽ absolutã cõsequẽte. Simpliciter em̃ ⁊ absolute illa noluit que contra diuinã voluntatẽ fore nouit. Nõ em̃ vult deus pctã sub ratione peccati: licet ea fieri permittat.

Conclo.7.

¶ Septima conclusio. Christi voluntas passa est tristitiam de penis ac passionibus suis ⁊ aliorũ ꝑm portionẽ superiorẽ: nolle cõditionatũ aut habituale consequẽtẽ. Et vocatur nolle conditionatũ habitnale: in cuius actum voluntas prona est ex se exire nisi aliud obstet. Probaꝫ cõclusio: q2 illa portio noluit conditionata nolitione passionem: idest noluisset quãtũ in se fuisset: si omnia iusta ⁊ prospera per se appetibilia eque fuissent sine ea: quod probatur duplici auctoritate et ratione post Sco. Una est auctoritas Augu. xiij. de trini. c. vij. Licet iustus per fortitudinem parat⁹ sit excipere: ⁊ equo aio ferre quicquid aduersitatis acciderit: mauult tamen vt non accidat: et si potest facit: atq̃ ita paratus est invtrũq̃: vt quantũ in ipso est alterum optet: alterum vitet. Et si quod vitat incurrerit: ideo volens ferat: quia fieri non potuit quod volebat supple quantũ in ipso fuit. Patet ergo ꝙ ita intẽdit sicut litera sonat: q2 per hoc probaꝫ nullũ quãtumcũq̃ virtuosum posse esse hic beatũ: quia hic põt pati aduersa: ⁊ ita non habere quicquid vult: q2 alterum optat quantũ in ipso est / scilicet prosperũ. Alia auctoritas phi. iij. Ethic. c. viij. Mors et vulnera tristia forti et volenti erunt. Sustinet autem hec quoniam bonũ vel nõ turpe: ⁊ quãto vtiq̃ magis virtutẽ habeat omnẽ et felicior sit: tanto magis in morte tristior erit. Tali em̃ maxime viuere dignũ: et iste maximis bonis priuatur sciens: triste autẽ hoc. hec ibi. Qð non esset: nisi quãtũ in ipso est vult oppositũ ⁊ tale nolle sufficit ad tristari. Ratio ad hoc est: quia obiectum patiẽtie non videtur ꝑm se eligibile: tunc em̃ non requireretur patiẽtia: neq̃ beati aliqua talia eligunt. Non ergo elegisset christus mori per patientiam: si aliter iustitia / veritas ⁊ salus hoim cõstitisset. ¶ Et si diceretur ad auctoritates qð loquuntur de forti moraliter: cuius fortitudo deponit portionẽ inferiorem non superiorẽ. Illud nõ obstat: quia superior ꝑm regulas eternas nihil aduersum videtur iudicare esse eligibile quantũ in ipso est q̃n oppositum esset eligibilius si illud iustitia nõ vetaret: alioquin qualiter eligant / ⁊ iũcti fini vltimo vt beati nihil eligũt aduersum. Hec omnia Sco.

Conclo.8.

¶ Octaua cõclusio. Uoluntas Christi vt libere portio inferior de eisdem tristata est volitione conditionata de quib⁹ ⁊ superior. Patet conclusio per easdem auctoritates ⁊ rationes quib⁹ probatũ est de portione superiore. Ille em̃ hoc ipsum magis ostẽdũt de inferiore q̃ de superiore.

Conclo.9.

¶ Conclusio nona et ꝓbabilis. Uoluntas Christi vt libera non est contristata ꝑm portionem inferiorem de morte sua passione tanq̃ de nolito absoluta nolitione. Probatur conclusio: quia portio inferior non absolute noluit mortẽ ⁊ passionem: ergo. Consequẽtia nota. Añs ꝓbaꝫ: q2 eadẽ potẽtia circa idẽ obiectum nõ potest habere act⁹ oppositos maxime quorũ alter sit in summo. Sꝫ portio supior ⁊ portio inferior sunt vna potentia ꝑm beatum Augu. xij. de trinitate. c. iiij. ⁊ ostensum est in secundo di. xxiiij. Superior autẽ intellectiua in summo dictat ipsam passionẽ esse volendã: ⁊ superior portio quãtũ ad voluntatẽ summe vult: ergo inferior nõ põt nolle. Itez opposita demonstrari non possunt: sed alterũ tantũ sophistice arguetur. Ergo si ratio superior hoc esse volendum demonstrat: ex nullis principijs nisi sophistice potest inferior arguere hoc esse nolendum absolute. Ratio autem christi errare non potuit nec sophismatibus illudi: ergo inferior portio rationis cõcludere non potuit mortem esse nolendã: et per cõsequens nec inferior voluntatis portio que a ratione nunq̃ discrepabat: mortẽ absolute nõ potuit nolle: qð ratio non potuit dictare. ¶ Dixi notanter probabiliter: quia oppositum illius conclusionis quidam videntur defendere dicentes: ꝙ portio inferior absolute noluit istam penam nõ sic superior. Unde aiunt ꝙ portio inferior considerat passionem absq̃ ordine ad finem vl timum: quia sub illa circunstãtia considerare est rationis superioris. Circũscripta autẽ hac circunstantia non est volenda: et ita nec volũtas illa vult eam. Et quia non vult eam que tamen euenit: sequebatur tristitia tanq̃ de nolito absolute in ista portione: et ita ex alia causa q̃ in portione superiore. Ambas istas opiniones late prosequitur Scotus distinctio. presenti. Primam tamen prefert secunde tanq̃ magis probabilem: ꝑm quã eodẽ modo dicendum erit: de vtraq̃ portione superiore et inferiore vt libera scilicet qð neutra tristata est de passiõe vt absolute nolita. Utraq̃ vero de ea tristata est vt de nolita ex cõditione.

Epilogus de quibus tristat⁹ est christus in passiõe sua.

¶ Ex omnibus premissis potest breuiter epilogari: quod Christus scðm appetitũ sensitiuum doluit vere ⁊ vehemẽter de corporis lesione. Uoluntas vt natura de eadem doluit tanq̃ de corruptiua persone: cuius salutẽ naturalr̃ voluit tanq̃ appetitus principalis ꝑsone. ¶ Etiã doluit de eisdẽ de quibus sensus tanq̃ cõiunctus naturaliter sensui in eodem supposito. ¶ Uolũtas vt libera ꝑm portionem superiorẽ stricte sumptã de nullo tristabatur. Sed ꝑm portionem superiorẽ large acceptam doluit de peccatis omniũ hominũ non suis tristitia nolitionẽ absolutã consequẽte. De ceteris malis pene sue persone et membrorum tristatus est tristitia nolitionem cõditionalem cõsequẽte nõ absolutam. De eisdem penis etiam tristata est portio inferior: ⁊ eodem modo quo superior.

Scða pars secundi articuli. L2

¶ Quantũ ad secundaꝫ partem huius articuli de quantitate passionis doloris et tristitie Christi. Aduertendũ / ꝙ cum queritur: vtrum passio christi (sub quo nomine intelligo dolorem / tristitiã / lesionẽ / et quicquid ad penã pertinet a christo passam) vtrum inquam passio christi fuerit maxima. Cum sic queritur: comparatio fieri potest ad passionem cuiuscunq̃ viatoris. Uel secundo ad passiones viã presentis vite excedẽtes vt puta damnatorũ in inferno: aut satisfaciẽtium in purgatorio. Similiter cum de passionis magnitudine queriꝫ potest questio intelligi de magnitudine intẽsiua vel extensiua. Intensiuã voco passionis ac pene acerbitatẽ: siue in pena ponatur intensio ꝓprie dicta que fit per additionẽ gradus ad gradum in eodẽ subiecto se vnientium: siue alias augeatur acerbitas non est cura ad propositum. Extensiuã voco pene multiplicitateꝫ ⁊ numerositatem: siue illa numerositas sit formaliter in doloribus et penis: siue in causis vel in obiectis aut circunstantia. Et patet distinctio: q2 potest dolor vnus numero de vno obiecto acerbior esse pluribus doloribus de pluribus obiectis: sicut acerbior põt esse dolor de amissione vite corporalis q̃ dolor de amissione multoruꝫ temporaliũ bonoꝝ.

Cõclusio. I. L2

Utrũ passio Christi minor fuit passiõe purgatorij ⁊ iferni

¶ Est ergo conclusio prima ad hãc secũdam huius articuli partem. Minor fuit christi nostri redemptoris passio / q̃ anime separate i inferno aut purgatorio. Hec cõclusio est sancti Tho. par. iij. q. xlvj. arti. vj. in solutione. iij. rationis. Et probatur: quia passio anime separate excedit omne malum huius vite: sicut gloria sanctorum excedit omne bonũ huius vite. Unde beatus Augu. de pena purgatorij vbi minus videtur. in de vera et falsa penitẽtia. c. xviij. ait. Hic autem ignis etsi eternus non sit: miro tamẽ modo est grauis: excellit enim omnẽ penam quam vnq̃ passus est aliquis in hac vita: nunq̃ in hac carne

tanta inuenta est pena. Cuius ratio adduci potest: quia passio aie separate est de maiori malo clarius cognito ⁊ in subiecto magis perceptibili. Est em̄ de carētia maximi mali beatifice visionis ⁊ fruitionis: que sunt maximū bonū creature rationali possibile: ⁊ tunc cum esset debita ⁊ cū est feruentius cōcupita: quod malū clarius cognoscitur ab aīa separata: que tāto clarius cognoscit/ quāto tunc immediate obiecta apprehendit: nō egens sensuū ministerio: magis deniq̄ tristitiā percipit: ipsaq̄ magis animū affligit que immediate aiē inheret nō per corporis organū. Cōcurrit ⁊ diuinū iudiciū, quod ibi grauius q̄ȝ hic punit. Ibi quippe arguit in furore scȝ in inferno/ in ira/ in purgatorio: hic vero in misericordia ⁊ paterno flagello. Hinc ꝓpheta orat. Dn̄e ne in furore tuo arguas me: neq̄ in ira tua corripias me. Miserere mei dn̄e qm̄ infirmus sum: sana me dn̄e ⁊c. Et per carentiam harū circūstantiarum in hac vita/ patet cur hic nō est tāta tristitia de beatitudinis carētia: quia hic debilius credita: minus cognita: tepide ⁊ minus efficaciter cōsyderata: ⁊ hic indebita. Cuius etiā concupiscentiā superat presentiū amor cōmodorū: ⁊ impe-

Cōclusio. 2. diunt necessitates huius vite. ¶ Secūda conclusio. Pena christi passa pro redemptione humana maior fuit intēsiue ⁊ extensiue omni pena quorūcūq̄ hoīm expta in hac vita. Ista cōclusio probatur simul de dolore partis sensitiue: ac etiam de tristitia appetitus intellectiui. Primo tñ de magnitudine extensiua: secundo de intēsiua. ¶ Quo ad primū fuit pena christi inter oēs huius vite passiones/ maxima extensiue: quia prout colligi pōt ex doctoribus ⁊ sanctis Alex. Tho. Bonauen. ⁊ ceteris passio christi se extēdit ad omniū causarū genera. Magna siquidē fuit christi passio propter causam efficiētē/ materialē/ formalē/ ⁊ finalē. ¶ Primo propter efficientē/ multitudinē scȝ causarū ⁊ occasionū ad suam passionē interiorem et exteriorem effectiue concurrentiū christi passio fuit maxima. ¶ Passus enim est ab omni cōditione sexu ⁊ statu. ¶ Ab omni conditione: quia a gentilibus et iudeis inimicis gaudētibus: amicis condolētibus: mulieribus flentibus: quarū consolationi se neglecto intēdit dicens. Nolite flere super me. Luce. xxiij. A discipulis etiam dormiētibus pre tristitia. A compatiente matre in anima ⁊ spiritu concrucifixa. Sed a tota trinitate patre dilectissimo/ seipso/ spiritusancto. Nā pater filio nō pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit illum. Roma. viij. Hinc vox illa maximi doloris expressiua: hely hely lamasabathani ⁊c. Mat. xxvij. Tradebat iudicanti se iniuste. i. Pet. ij. Tradit⁹ est etiā a spiritusancto: qui per os Cayphe pōtificis prenūtiauit: quia expedit christū mori pro populo. Jo. xj. ¶ Passus est ab vtroq̄ sexu: mulieribus ancillis Anne pōtificis/ Petrum ad negationē impellētibus: ⁊ similiter a viris. ¶ Passus est ab omi statu: principibus ⁊ ministris/ simplicibus/ doctis/ ⁊ scribis/ extraneis ⁊ notis/ a fugiētibus discipulis/ a Petro negante/ a Juda tradente. ¶ Secūdo christi passio fuit maxima passio propter causam materialem obiectiuā circa quam: ⁊ subiectiuā in qua. Magna igitur fuit propter obiectorū numerositatē. Nā passus est de omnibus que ad eum extrinsecus pertinebant scȝ de peccatis ⁊ offensa patris: omniū generaliter quos redimere venerat. Specialiter iudeorum: quibus se multipliciter notificauerat. Specialissime discipulorū: quos ex omnibus in sui familiaritatem elegerat: ⁊ ecclesie sue quasi fundamenta solida deputauerat: Petri negantis: Jude tradētis: ⁊ crucifigentiū. Pro quibus primam in cruce totius benignitatis vocem ad patrem emiserat. Pater dimitte illis: nō enim sciunt quid faciunt. Luce. xxiij. ¶ Passus est etiam de proprij suppositi grauissimis ⁊ multiplicibus penis: videlicet: sua iniusta dānatione: aceti ⁊ fellis amaritudine. De corporis multiplici vulneratione: de innocētis anime afflictione: de vite nobilissime amissione: de quibus omnibus et alijs q̄plurimis tanq̄ de obiectis nolitis simpliciter: vel ex conditione: ⁊ tamen accidentibus passus est ⁊ doluit vehementer. De diffamia nominis irrisionibus ⁊ blasphemijs. De spoliatione vestis: ⁊ per hoc oīm temporalium: quia aliud quo spoliari posset preter vestem nō habuit. Vulpes inquit foueas habent ⁊c. Mat. viij. De matris condolētis assistentia: de discipulorum desolatorū fuga: ⁊ de martyrū ⁊ iustorum persecutione: de omniū miseria ⁊ tribulatione. Doluit inquā lapsum Ade: per quem in vite huius miserias multiplices incidit eius posteritas: quas vt auferri mereretur doluit. ¶ Fuit etiam passio christi maxima propter causam materialē in qua: hoc est patientis subiecti totalitatē. Passus est em̄ in toto corpore/ ⁊ oībus eius membris: in sensibus singulis: ⁊ mētis qualibet portione: in capite coronā spineā et arundinis percussionē: in facie sputa ⁊ execrationes in genis et barba alapas ⁊ vellicationem: in collo et dorso colaphos ac graues illudentiū percussiones: in scapulis crucis pondera: in manibus ⁊ pedibus trāsfixa clauorū vulnera: in latere aperturā: in corde profundā lancee fixurā: in corporis superficie nuditatem ⁊ diram flagellationē: in ossibus/ visceribus/ brachijs/ crurib⁹/ ⁊ iuncturis rigidissimā extēsionē: ⁊ in mēbris vitalibus ⁊ venis totius sanguinis effusionē. Et ꝑ hoc ossiū dinumerationē/ liquefactionē/ ariditatē/ sitim ac nimiā siccitatē: ſm illud Psal. xxj. ex persona christi. Sicut aqua effusus sum: ⁊ dispersa sunt omnia ossa mea. Factū est cor meū tanq̄ cera liquescēs in medio vētris mei. Aruit tanq̄ testa virtus mea: ⁊ lingua mea adhesit faucibus meis. Et sequitur. Foderunt manus meas ⁊ pedes meos: dinumerauerūt omnia ossa mea. ¶ Passus deniq̄ est ſm omnes sensus: in oculis caligationes et lachrymas videns matris discipulorū ac amicorū turbationē: et inimicorū insolentes motiones/ ludibria/ insultus et gloriationē: in auditu peccatorū multiplicē blasphemationē: accusantiū dolos ⁊ testiū falsitatem: in odoratu sputorū cadauerūq̄ fetorē: in gustu fellis et aceti amaritudinē: in tactu totius corporis vulnerationem asperitatē ventorū ⁊ imbrium. ¶ Passus est quoq̄ ſm quālibet membrorū portionē: in superiore tristatus est de omniū peccatis ⁊ patris offensione: in inferiore de matris ac discipulorū amicorūq̄ compassione: in appetitu sensitiuo de propria corporis mortifera lesione. Hinc verissime per prophetā dixit. Repleta est malis anima mea: malis vtiq̄ pene nō culpe. ¶ Tertio passio christi fuit maxima quātū ad causam formalē/ actuum scȝ suorum peruersissimas interpretationes. Passus est enim in verbis cōtradictores: in predicatione detractores: in operib⁹ obseruatores: in miraculis blasphematores: in meritis ac mie operibus scādalū accipiētes ⁊ odiētes: in penis irrisores: in morte exprobratores: in sepultura custodes: in resurrectione dolosas testium subornationes. Siquidē pacti sunt dare custodibus pecuniā: vt testarentur dominū eis dormiētibus a discipulis fuisse sublatū. ¶ Quarto maxima fuit christi passio extensiue ex causa finali propter fructus modicitatē qui sequebatur. Nam cum pro omnibus ac toto genere humano sit passus sufficiēter pro paucioribus profuit efficienter: quia multi vocati/ pauci electi. Et angustā regni viam pauci inueniūt. Mat. vij. Et hoc propter passionis contemptū ⁊ ingratitudinē redēptorum. De his oībus tanq̄ de subiectis multiplicibus passus est dn̄s. ¶ Hanc extensiuā pene magnitudinē extēderunt loci temporisq̄ circūstantie: nam passus est in locis plurimis. Nā vt vult Augu. Passus est in presepio indigentiā: adde duritiem ⁊ angustiam: in egypto laborē ⁊ exiliū: in deserto famē ⁊ pugnam: in templo lapidū impetitionē ⁊ resistentiā: in hospitio obseruationē malignā: in itinere fatigationem ⁊ laborē: in ciuitate eiectionē: in mōte precipitiū/

conatum:in horto sanguineū sudorem ac proditoris osculū:sed ⁊ comprehēsionē/ligationē/⁊ discipulorū fugā:in atrijs pontificū alapas ⁊ illusiones: falsam testificationē/conspuitionē ac multiplicatā percussionem. In pretorio calūniosam accusationē/flagellationem/coronationē:⁊ crudelissimā mortis adiudicationē:in Caluaria expoliationē vestiū:⁊ mortale crucis suppliciū. ¶ Passus est demū in omni sue vite tempore:in infantia angustias vteri: fetorē stabuli: indigentiā materni obsequij:circūcisionē ſm legem Moysi: persecutionē Herodis aduersarij:fugā in Egyptum sub cura Joseph iusti viri:in pueritia ⁊ adolescentia labores/abstinētias/vigilias:quas scriptura nō exprimit nisi in genere:ꝙ subditus esset matri et Joseph putatiuo patri. Passus est paupertatem: vulpes auesqꝫ vincentē:dum filius hois non habuit vbi caput suū sanctissimū reclinaret. Nec dubium quin in illa etate cruciatꝰ fuerit siti ⁊ fame: prolixus in orationibus:fatigatus vigilijs ⁊ laboribus. Crescente vero etate creuerūt labores ⁊ abstinētie. Nam in iuuenilibus annis quadraginta diebus cōtinuo in deserto inter feras habitās/corpus innocēs castigans:sine cibo mansit ⁊ potu:tentatꝰ est a maligno spiritu:super templi pinnaculū/⁊ montē ductus est excelsum. Deniqꝫ sudores/labores/fatigationes sustinuit:in predicādo:currēdo de ciuitate in ciuitatē: per castella/agros/montes ⁊ maria:vt annuntiaret vitam mortuis:redemptionē captiuis:prestaret beneficia infirmis:atqꝫ collectis discipulis:per eos innotesceret oibus finibus orbis:in quibus pertulit lachrymas in compatiēdo:insidias in colloquendo: pericula in falsis fratribus ac mille tales iniurias et conuitia ab insidiantibus. Demū elaboratis oibus ad nostram redemptionē necessario precurrētibus/cōsummaturus opus nostre salutis:instituto passionis sue memoriali diuinissima eucharistia:surgēs a cena hora cōpletorij/tedet/pauet/tristatur/⁊ factus in agone sanguinē sudat in horto. ¶ Hora matutina/comprehēditur/ligatur vt latro ad Annā primo: deinde ad Caypham ducitur/ceditur/molestatur. ¶ Hora diei prima corā preside Pilato sistitur ⁊ accusatur. ¶ Hora tertia linguis iudeorū crucifigitur: nudatus flagellatur/coronatꝰ:purpura illusorie vestitur. ¶ Hora sexta contēnitur/eijcitur/condēnatꝰ: cruce oneratur:crucifigitꝰ. ¶ Hora nona in cruce tensus:sitiens ⁊ clamans voce magna moritur. ¶ Hora vespertina latus lancea perforatur:ac de cruce mortuus deponitur. ¶ Completorij hora sepelitur:ac sepulchrum positis custodibus clauditur et signatur. Ecce nullū tempus aut etas inuenitur in qua salus mūdi nō pateretur. Ex quibus oibus alijsqꝫ ꝙpluri mis hic breuitatis gratia omissis:in alio quodā sermone historiali latius digestis patet ꝙ passio christi maxima fuit/⁊ oibus mortaliū passionibus quantū ad extensiuā magnitudinē incomparabilis. ¶ Sed magis hoc ipsum deduci potest ex passionis intensiua grauitate ⁊ incōprehēsibili acerbitate. Fuit eīm dolor patientis Jesu acerbissimus tam exterior ꝙ interior. Exterior propter corporis christi teneritudinem:optimā complexionē:etatis vigorem:propter que pene fuerunt magis perceptibiles/⁊ ita doloris acerbioris cause. Sed ⁊ propter mortis genus quod fuit turpissimū/acerbissimū/diuturnū. Quid enim turpius ꝙ vniuersorū iudicē mortis sentētia condēnare:celi terreqꝫ regē illudere:summū pontificē crucifigere:mūdi conditorē in loco caluarie despectissimo ac latronū medio ⁊ maledictionis ligno suspendere: innocentissimū dñm ac summo honore super omnia venerandū:ab angelis ⁊ cunctis celi ciuibus adoratū:corā tāto populo:toto corpore nudari. Propter quod obtenebratus est sol ſm Augu. vt celaret membra creatoris. Omniū cōseruatorē:angelorū hominūqꝫ consolatorē:ab oibus in penis vltimis derelinqui. ¶ Fuit ⁊ genus illud mortis acerbissimum: quia fuerat christus toto corpore vulneratꝰ:in locis maxime neruosis: pedibus scꝫ ⁊ manibus cōfossus: articulatim extensus:ac toto corpore vulneratus:nudus soli ⁊ ventis expositus. Corpus pre filijs hoim speciosum:quātitate perfectū ⁊ ponderosum:tribus tantū vel ſm alios quatuor clauis ferreis sustētatū. ¶ Fuit etiā pena diuturna:qm̄ ab agonia ⁊ mortali angustia sanguineū sudorē in horto primi cōpletorij hora in terrā fundere cepit. Et ad nonā horam diei sequētis penarū continua successione earūqꝫ grauatione perdurauit. ¶ Et ꝙuis passio christi exterior grauissima fuit corporis ⁊ sensu nimiū dolorosa:fuit tamen interior tristitia in parte rationali maior et excellētissima. Nam fuit de summe nolito scꝫ patris offensa ⁊ cōtēptu:per peccata oim tūc presentiū/preteritorū ⁊ futurorū. Nunqꝫ aliquis cōuersorū tantā habuit contritionem ⁊ tristitiā de peccatis proprijs: quantum in illa hora satisfactionis dñs habuit pro peccatis singulorū. Sua enim cōtritione pro nobis assumpta omniū peccata sufficiēter deleuit:⁊ omnē penā pro eis debitā soluit. Legimus tñ nonnullos propter vehementiam cōtritionis subito extinctos: quorum tñ cōtritio ad intensionē tristitie christi nō peruenit. Quis enim dubitare possit dñm in horto/effuso sudore sanguineo pre mētis angustia extinctū fuisse:nisi ad vlteriora patienda fuisset preseruatus supernaturaliter a patre/ipso teste. Tristis est aīa mea vsqꝫ ad mortem. ¶ Hanc aūt tristitiā de offensa patris omniūqꝫ ceterorꝫ malorꝫ penaliū proprij corporis ac oim hoim sibi in cognitione p̄sentiū/auxit aie patiētis perfectio/propter cognitionis claritatē tam paterni honoris ꝙ cōtēptus ac culpe grauitatē. Et ꝓpter triplicis amoris integritatē summi patris: proprij suppositi:⁊ totius humani generis:qui cum in christo fuit maximus:quilibet in genere suo de malis discōuenientibus delictis ⁊ accidētibus dolor fuit maximꝰ. ¶ Aucta est ⁊ passio interior ex doloris puritate:propter paterne cōsolationis subtractionē:ac redūdantie gaudij superioris portionis ꝓhibitionē: ac omniū dolorē augere valentiū cōseruationē:⁊ oim mitigare potentiū (que ceteris martyribꝰ exhibuit) subtractionem. ¶ Aucta est quoqꝫ propter agentiū subitationē. Nam quo actio cōtrarij velocior/eo dolor inflictus intēsior. Hinc actio ignis vehemētiorē ingerit dolorē ceteris elemētis. Fuit aūt actio affligens subita:que in breui temporis interuallo totū corpus lacerauit:totū sanguinē elicuit:⁊ tam exteriora ꝙ interiora penis ac doloribꝰ repleuit. ¶ Item aucta est propter voluntariā maiorū doloris ⁊ tristitie:quā exteriora affligētia inferre naturaliter poterant:assumptionē. Nam ſm beatū Thomā par. iij. q. xlvi. ar. vi. Dñs assumpsit dolorē volūtarie ꝓpter finē liberationis hoim a peccatis:ideo tantā doloris quantitatem assumpsit:que esset proportionata magnitudini fructus inde secuti:scꝫ remissionē oim peccatorū cunctorū hominū. Unde assumpsit tristitiam ⁊ dolorē maximū quātitate:regulā tamen rationis nō excedentem. Et ꝙuis minor dolor satisfecisset pro peccatis omniū hoim propter persone infinitatem hunc patiētē:voluit tamen genus humanū redimere:nō potestate sed iustitia. Ideo nō solū attēdit quantā virtutē haberet dolor eius ex diuinitate vnita:sed quātus sufficeret ſm humanā naturā ad tantam satisfactionē. Unde in flagellatione vltra dolorem quem flagella ex vehemētia ⁊ percussione flagellantiū intulerūt:dñs sponte maiorē assumpsit:et sic suo modo de alijs/corona/clauis/⁊ ceteris affligentibus intelligendū est. Ex quibus ptꝫ:ꝙ nullus vnqꝫ mortalis tantū dolorē est expertus:lꝫ quidam martyrū assati: vt Laurētius/Vincentius:quidam articulatim dimembrati sint: vt Quintinus:alijsqꝫ horribilibꝰ penis varij sint extincti:que pene videntur cruce fore seniores:oibus tamen predictis simul iunctis/patet excessus pene christi super oēs allega-

tas martyrum penas: maxime propter interiorē tristitie puritatē: spontaneū earuz augmentū: ꝛ satisfactionis proportionem ſm diuinā iusticiā: ꝛ cetera supradicta. Quantum ad tertiū articulū est primum dubiū: vtrū in instanti mortis fuerit maxima tristitia in sensualitate christi: tūc enim fuit maxima lesio persone propter quam desijt esse homo. Respōdetur ſm aliquos ꝙ sicut anime in mortis instanti datur impeccabilitas: ita et impassibilitas. Quod si etiam veruz est de anima christi dicitur ꝙ in mortis instanti non fuit maximus dolor: sed prius tristabatur de morte certissime cognita. ¶ Si di. Non sciuit futurū contingens nisi visione in verbo: ergo nec de illa tristabatur / nisi ſm voluntatem vt ei ostendebatur in verbo. Ista autem volūtas pertinet ad portionem superiorem: non ergo de hac morte doluit ſm sensum. ¶ Preterea illa visio est beatifica: igitur nō est alicuius doloris aut tristitie causatiua. Respondetur: ꝙ non solū mortē suā cognouit visione in verbo: sed etiā illā ostēdere potuit portio inferior intellectus. Nec hoc solū: sed etiam imaginatiua potuit istam vt terribilem imaginari: ꝛ ita appetitus illius partis sensitiue potuit timere. Potest tamen dici: qꝺ si in alijs animalibus non est passibilitas in mortis instantia: tñ non sic in anima christi: in qua omnes vires ac potentie fuerunt per speciale miraculū conseruate in suis operationibꝰ perfecte vsqꝫ ad anime separationē inclusiue: sicut et anima christi fuit plena sapientia ab instanti sue conceptionis. Propter quod sola anima christi sensit: et consequenter ſm rationē intuitiue apprehendit mortis amaritudinē. Et ideo dolor maximus fuit in sensu: ꝛ tristitia grauissima in ratione: qꝺ de nullo alio moriēte credendū est: quoniā in ceteris omnibꝰ ante instans separationis aīe iam organa sensuū deficiūt: ꝛ cessat operatio omnis sensitiua: ꝛ per cōsequens deficit cognitio intellectꝰ rerū sensibiliū intuitiua. Et ex hoc pꝫ dolorē mortis et tristitiā in volūtate cōsequētē excessisse dolorem ꝛ tristitiā omniū hominū viatorū: eo ꝙ nullus ceterorū dolorē hunc qui maximus est: sentit nec pcipit.

Articu. 3. Dubium. 1. N

Dubiū. 2. O

¶ Dubitaẛ scdo: quō dolor Christi potuit esse maximus: cum tantum doluit ſm sensum: et tristabatur tantum ſm portionem inferiorem non superiorem stricte acceptam. Respondetur breuiter: ꝙ dolor ac tristitia in morte christi de malis psone sue fuit maximus omniū viatorum eiusdez generis: ita ꝙ nullus viator tātum doluit de morte sua ac tristabatur quantū christus. Fuit tamen alia tristitia scꝫ de offensa patris vt dictū est: que fuit in portione superiore large. In portiōe enim superiore stricte sumpta non potest esse dolor seu tristitia ordinata / vt dictum est. Maxima autē quantitas passionis christi: non ex vno tantum: sed ex omnibꝰ simul que passus est colligitur.

Dubium. 3. P

¶ Dubitaẛ tertio: quomodo simul esse potuit in christo summa tristitia et summum gaudium: cum illa sint contraria in eodem subiecto: nō obstante respectu cuiuscunqꝫ obiecti: quia obiectum habet se ad dolorem / tristitiam et gaudium vt causa efficiens. Sed cōtraria repugnant in eodem subiecto / non curando a quibuscunqꝫ causis fiant sicut calor ꝛ frigiditas / albedo et nigredo semper repugnant in eodem subiecto: siue fiant ab igne: siue a sole: siue quocunqꝫ alio agente. ¶ Preterea, et si non essent contrarie dum sunt diuersorum obiectorum: tamen secundum philosophum. vij. Ethico. c. vlti: Delectatio vehemens expellit tristitiam: non tantum oppositam: sed etiam contingētem. Gaudium autem in anima Christi fuit summum quia beatificum: ergo non compatiebatur secum aliquam tristitiam. ¶ Item potentie impediunt seinuicem in actibus suis: vt patet in raptu Pauli: qui propter arcana illa que vidit: non sine maximo gaudio nesciuit an esset in corpore vel extra corpus: et si sic se impediunt diuerse potentie: quanto magis eadem potentia respectu diuersorum. ¶ Item maior est tristitia de obiecto simpliciter nolito accidente ꝙ de volito simpliciter: et tantum ex conditione nolito. Sꝫ passio Christi fuit simpliciter volita et nolita ex conditione simpliciter si fuisset nolita secūdum omnes portiones et vires fuisset maior: quia virtus vnita maior est se dispersa. Minor per propositionem septimam de causis. ¶ Preterea gaudiū sequitur cordis dilatatio: tristitiā vero cordis constrictio: nō potest autem simul cor dilatari ꝛ constringi.

Responsio

¶ Ad dubium respondetur ꝙ gaudiū ꝛ tristitia diuersorū obiectorū non sunt contraria: sicut nec scientia ꝛ ignorantia. Contrariantur autez respectu eiusdem: sicut stant simul gaudiū de deo / ꝛ tristitia de peccatis: sicut simul stant amor dei ꝛ odium peccati. ¶ Consequenter dicitur / ꝙ licet cause diuerse efficientes nō tollant repugnantiam effectuū: dūmodo sunt precise cause ꝛ non obiecta. In proposito autē obiectū nō tantū est causa efficiēs: sed etiā obiectiua a quibus vt talibus essentialiter dependet gaudiū ꝛ tristitia similiter quando per diuersas causas non immutaẛ species effectuū: tunc diuersitas causarum nō tollit contrarietatem et repugnantiam: sicut omnes colores: ꝛ similiter omnes albedines vndecūqꝫ producātur sunt eiusdem speciei: secus si variatio causarum variat speciem effectuum: sicut in proposito diuersitas obiectorum variat speciem cognitionum ꝛ affectionum: ꝛ per cōsequens passionū sequentiū. Huic concordat sanctus Bona. dist. xvj. arti. v. et addit qꝺ tristitia et gaudiū non tantū non sunt contraria: sed etiam vnū est materiale. i. obiectum alterius: ꝛ ideo simul inesse possunt eidē sicut in penitēte / qui simul dolet de peccatis: ꝛ gaudet de dolore: sic ꝛ anima christi ſm naturā corpori compatiebatur: ꝛ de cōpassione letabatur. Et subdit. Christus fuit verus comprehensor et verus viator: ita quod viatoris cognitio nō impediebat cognitionem comprehensoris: nec affectio affectionem: ꝛ hoc fuit in christo singulare propter officium mediatoris quo debebat experiri diuina ꝛ humana. Vñ sicut simul et semel poterat conuerti ad deum et ad nos: ita ꝙ vna cōuersio aliā nō impediuit: ita potuit ſm eandez partē anime simul et semel gaudere in deo et compati corpori suo: ita quod nec dolor a gaudio nec gaudium a dolore minueretur. Hec Bona. ¶ Ad illud quod arguitur in oppositum ex philosopho. vij. Ethi. dicendum ꝙ verum est de facto / ꝙ delectatio magna excludit tristitiam contingentem / propter colligantiā potētiarū adinuicem: tāta enim pōt esse delectatio in vna parte aīe ꝙ excludit vsum alterius partis aīe. Lꝫ autem in proposito fuit maximū gaudiū in portione superiori voluntatis christi: tñ vt ait Sco. nō exclusit dolorem in appetitu sensitiuo: nec etiā tristitiā in portione inferiori: qꝛ illa delectatio non redundabat in portionē inferiorē / sicut nec gloria: hoc autē fuit factum per nouū miraculū ꝙ gloria in superiori portione voluntatis non redundabat in corpus. sed suspensa ibi fuit: vt corpus maneret passibile. Nec etiā redūdabat in eādē potentiā / vt cōparatur ad aliud obiectū: vñ sicut per miraculum erat ꝙ fuit viator et comprehensor ita fuit miraculosum quod ista gloria non redundabat in corpus / nec in vires inferiores. ¶ Sic ad aliud de raptu pauli dꝛ ꝙ verum est / ꝙ naturaliter potentia intēta vni operationi īpedit aliā a sua operatione: contrarium tñ fuit dispensatiue in christo: vt dictum est. ¶ Ad aliud de obiecto simpliciter nolito dicitur ꝙ licet christus non tristabatur de passione tanꝙ de simpliciter nolito vt potentia libera: tristabatur tamen de eadem tanꝙ de simpliciter nolita vt natura / et vt appetitui sensitiuo coniuncta. ¶ Item de peccato ac diuina offensa doluit vt libera tanꝙ de simpliciter nolito secundum portionem superiorem. ¶ Item magis noluit conditionem propter quam passus est / scilicet dannationem

humani generis: cuius debitũ incurrit propter peccatum: q̃ quicũq; alius homo: ꝛ ideo tristitia ex omnibus his alijsq; suprapositis collecta / fuit maior omni tristitia viatoris: licet forte ipse Christus maiorẽ assumere potuisset / si fuisset nolitã ẜm oẽs portiones anime eius: sicut arguit sequẽs argumentũ. ¶ Ad illud de cõstrictione cordis ꝛ dilatatione / respondet Sco. Credo inquit ꝙ nõ habuit corpus magis dilatatum q̃ alij: vnde põt dici ꝙ gaudiũ nõ redundabat in cor: qꝛ etiam non redũdabat in portionem inferiorẽ: cũ gaudiũ voluntatis Christi / qđ habuit circa idꝫ obiectũ eternũ: nõ redũdabat in eandem potentiã circa aliud obiectũ et hoc per speciale miraculum: vt dictũ est: ideo nec mirũ si nõ redũdabat in cor. ¶ Uel aliter potest dici quod aut gaudiũ et tristitia circa cor fuerunt equalia: vel non. Si sic: cor nec mouebatur metu dilatationis nec cõstrictionis: quia tunc vnum impediret actionem alterius: sicut si ponatur aqua et ignis penitus equales ẜm virtutem agẽdi ꝛ patiẽdi: ꝛ ponatur lignũ in medio qđ natum est pati eq̃liter ab vtroq;: nec calefiet nec frigefiet. Si aũt fuerint inequalia: tunc vnũ scꝫ dolor circa cor / dominabat̃ quãtũ ad eius ꝯstrictionẽ quia gaudium non redundabat vsq; ad cor aut corpus: vt dictum est.

Distinctio. xvj.

Ostensa dñice passiõis passibilitate: in hac dis. xvj. agit de ei⁹ necessitate: cui⁹ di. snia in his colligit̃ cõclusiõib⁹. ¶ Pria cõclusio. Christus nõ tantũ moriẽdi aptitudinẽ: quẽ sine pctõ fuit in statu innocentie accepit: sed etiã nessitatem patiendi in anima / et moriendi in corpore assumpsit. ¶ Scđa. Christus patiendi necessitatem nõ suscepit ex conditione sue nature: sed sola misericordi volantate. ¶ Tertia conclusio. Christus de quolibet hoĩs statu ante peccatũ / post peccatum / ꝛ ante gratiam / sub gratia / et in gloria aliquã accepit conditionem. De primo peccati immunitatem. de secundo defectus et penam. de tertio gratie plenitudinem. de quarto impeccabilitatem et perfectam contemplationem: nam habuit quedam bona vie: et quedam bona patrie: sicut et quedam mala vie. Hec magister satis breuiter ostendit ꝛ probat in textu. A

Questio vnica.

Circa hãc distinctionẽ querit̃ / vtrũ Christus ẜm hominẽ habuit moriẽdi necessitatẽ. ¶ In q̃stionis hui⁹ solutiõe tres erũt articuli. Primus terminos declarabit. Scđs ad questionẽ respondebit. Tertius dubia mouebit.

Articu. i. Nota. i.

¶ Quantum ad primũ / notãdũ ꝙ christum habere necessitatem moriẽdi multipliciter intelligi potest. Uno modo cõparãdo Christũ idest personam verbi ad naturã assumptã. ꝛ sic est sensus: verum persona christi assumpsit necessario naturam mortalem. Uel vtrũ persona christi habuit simpliciter moriendi necessitatem ẜm assumptam humanitatem: ꝛ hunc intellectũ habet titulus de rigore verborum. Scđo mõ comparãdo naturã assumptã ad qualitates naturã consequentes: ꝛ sic erit sensus: vtrum natura humana in Christo considerata in ordine ad suas naturales qualitates eam consequentes habuit necessitatem moriendi. Tertio modo comparando seu considerando naturam humanam cum qualitatibus ad gloriam: ꝛ est sensus vtrum humana natura in christo habens gloriam in portione superiori habeat necessitatem moriendi. ¶ Quantum ad primũ intellectum: qui est vtrum persona Christi assumpsit necessario naturam mortalẽ: aduertendũ ꝙ persona christi que est verbum: potuit assumere naturã humanã simpliciter gloriosam: qualis nũc ad dexterã patris. Potuit etiã assumere naturã in sua puritate ꝛ innocentia sine pctõ: queadmodũ eã de facto assumpsit. Potuit iterum assumere naturam gloriosam quantum ad partẽ superiorẽ: ita tñ ꝙ gloria in alias partes non redundaret: qđ ꝛ fecit. ¶ Scđo notandum ꝙ multiplex est necessitas. Nota. 2. Est eñ necessitas absoluta vel simpliciter dicta: cuius scꝫ oppositũ includit contradictionẽ. Alia est necessitas violentie siue coactionis: qualis est necessitas corruptionis ligni positi in ignem quod violẽter ab igne corrumpit̃. Tertia est necessitas finis siue conditionata: sic necessarium est ad finẽ: sine quo finis haberi nõ põt: sic merita sunt necessaria ad beatitudinẽ consequendã: et quelibet duarũ necessitatũ vltimarũ accipi põt ẜm potentiã dei ordinatã vel absolutã. ¶ Tertio notandũ ẜm beatũ Tho. in tertio scrip. dist. presenti, q. j. ꝙ Nota. 3. B necessitas moriẽdi partim inest homini ex natura / ꝛ partim ex peccato. Ex natura quidem / quia corpus hoĩs compositũ est ex cõtrarijs: que nata sunt agere ꝛ pati adinuicem ẜm diuersas partes organicas: ad quorum actionẽ sequitur tandẽ corruptio corporis: corruptis scilicet qualitatib⁹ ad operationes vitales requisitis. Item propter cõsumptionẽ humidi radicalis / et propter violentias extrinsecas: de quo in secundo dictum est latius dis. xix. Tamen in statu innocentie per donũ a deo gratis datũ (siue id fuerit lignũ vite: siue originalis iustitia: siue vtrũq; simul) largita est huiõi immortalitas: nam per hoc donum potuit caueri oĩs corruptio / ꝛ per cõsequẽs mors: sed propter peccatũ donũ illud perdidit: ꝛ ideo relicta est humana natura (vt dicit Diony. de eccle. hie.) in statu qui debetur ei ex natura suorum principiorum ẜm qđ dictũ est Geñ. iij. Terra es / ꝛ in terram reuerteris. Et ideo post peccatũ necessitas moriendi inest homini ex peccato: sicut ex remouẽte phibens donũ illud / scꝫ vite conseruatiuum. Artic. 2. ¶ His pmissis quãtũ ad scđm articulũ est hec conclusio prima. Concl. 1. C Christus q̃ est verbũ patris: nõ habuit simplr moriendi necessitatem / ẜm assumptã humanitatẽ. Patet: qꝛ potuit nõ mori: ergo non habuit absolutã moriẽdi necessitatem. Consequẽtia nota. Antecedẽs pbatur: qꝛ potuit naturã assumptam perpetuo cõseruare: nõ concurrẽdo actiue cũ corrumpentibus: ꝛ cõseruãdo virtutes naturales / ac qualitates in suo vigore ꝛ vitalibus actionibus. Potuitq; suspensam glorie redundãtiã relaxare: vt influeret in virtutes inferiores: vt totũ corpus esset gloriosum. Potuit etiã nature humane dare donum vite conseruatiuũ: sicut dedit innocentiã / et peccati immunitatẽ: ꝛ quodcunq; horũ fecisset: mortuus non fuisset: ꝛ sic potuit non mori: ꝛ per consequens non habuit absolutã moriẽdi necessitatem: sed assumptam humanitatẽ. ¶ Scđa cõclusio. Concl. 2. In nullius hominis etiam peccatoris natura est moriẽdi necessitas absoluta. Patet: qꝛ deus sicut humanitatem suã preseruare potuit a morte perpetuo: ita ꝛ cuiuslibet alterius hoĩs: ergo nullus hõ simpliciter hꝫ necessitatẽ moriẽdi. Consequentia nota. Antecedens probatur: qꝛ eandem potentiã habet respectu cuiuslibet creature: et oĩs creatura est in equali obedientiali potentia dei: qꝛ equaliter deo subiecta. Qđ ergo potuit impẽdere sue nature assumpte / potuit ꝛ impendere cuilibet nature humane. ¶ Tertia cõclusio. Concl. 3. In natura humana a verbo assumpta fuit moriendi necessitas scđo et tertio modis ex potẽtia dei ordinata. Probatur: quia verbũ assumpsit naturã humana cũ generalibus suis defectibus penalibus sine peccato: sed magnus defectus fuit moriẽdi necessitas: ergo ꝛ illum defectũ assumpsit. ¶ Preterea assumpsit naturam humanã sine dono vite ppetuatiuo: et per ꝯñs potuit violẽtari: ꝛ sic violẽtatum potuit necessario mori. Item gloriam aĩe assumpsit sine redũdãtia: ideo ex hac parte natura fuit dimissa suis naturalibus actionibus ꝛ passionib⁹ ẜm quas fuit mortalis: per ꝯñs stante illa conditione / fuit in eo necessitas moriendi. Quõ aũt mors erat necessa-

ria necessitate finis:dicetur in sequēti distinctiō.xx.

Cōclusio.4 D ¶Quarta ɔclusio. Necessitatē moriēdi ſm humanā naturā christus assumpsit nulla sua necessitate:sed sola misericordia ꝛ amorosa volūtate. Pria pars ptȝ quia potuit eam nō assumere:ergo nō assumpsit necessario. Secūda pars pȝ:quia sicut naturā humanā assumpsit volūtarie ex nimia dilectione generis humani:ita etiā eadē volūtate ꝛ amore assumpsit cōsequētia naturā ad generis humani redēptionē proficientia(ad excludēdū peccatū nō assumpsit)tale aūt erat necessitas moriēdi. Item nullū miraculū verbū necessario operatū est:sed naturā humanā assumptā esse mortalē fuit miraculosum:ergo. Minor probaꝛ: quia miraculosum fuit ꝙ corpus cui⁹ aīa ſm aliquā sui partem fuit gloriosa:erat mortale ꝛ passibile:tale fuit corpus christi:ergo. Cōseqūtia nota cū minore. Maior ptȝ:qꝛ per nouū miraculū impedita ꝛ suspēsa est redūdātia glorie aīe christi iam gloriose in corpus:que si sue nature fuisset dimissa:redūdasset in corpus: ipsumqꝫ reddidisset gloriosum: ꝛ per ɔ̄ns immortale/sicut in ceteris beatis. Stante itaqꝫ hac suspensione redūdātie glorie aīe christi in corpus:et quia nō assumpsit iustitiā originalem:nec ligni vite virtutē/preseruātea a corruptione:corpus christi habuit moriēdi necessitatē. Hoc etiā cōfirmaꝛ auctoritate beati Aug.in de baptismo paruulor: vbi expsse dicit/ꝙ facto illo miraculo habuit necessitatem moriendi. Et tantū de arti.ij.

Articu.3: Dubium.1. E ¶Quantū ad tertiū articulū dubitaꝛ primo/vtrū in potestate aīe christi fuit nō mori ex violētia passiōis. De verbo nō est dubiū: quia verbū pōt omnes vires cōseruare ne moriaꝛ. Et videꝛ ꝙ sic:tum quia aīa illa ſm volūtatē dn̄abatur perfecte appetitui sensitiuo/ꝛ oībus virib⁹ inferioribus:quia in ipso nulla fuit rebellio ipsarū virium: ergo dominabaꝛ plene super corpus:vt posset impedire omnē violētiā corporalē. Item Jo.x. Potestatē habeo ponēdi animam meā. Et premisit. Ego pono animā meā:ꝛ iterū sumo eā. Nemo tollet eam a me: sed ego pono eam a meipso. A meipso dicit/nō vtiqꝫ a me verbo:quia nūqꝫ aīam deposuit a se vbo:quia nunqꝫ fuit separata a verbo:ergo hoc dicit vt homo. Sic enim posuit aīam separādo eā a corpore. Fuit ergo in potestate aīe separari ꝛ nō separari:ꝛ hoc cōfirmaꝛ per hoc quod sequiꝛ in Joāne. Hoc mandatū accepi a patre meo sciȝ ponere animā:sed nō recepit mandatū a patre nisi vt hō:quia in diuinitate erat equalis patri:ergo vt hō:ꝛ minor patre ponit aīam suā. Facit ad idē ꝙ cū clamore valido emisit spiritū. Non poterat aūt sic valide clamare/nisi preuenisset volēs mortis horā:que accidit ex violētia passionis. Ante horā ergo illā posuit ex potestate ppria aīam suā:ꝛ eadē ratione potuit tunc nō fecisse:nec postea: ꝛ ita in ptāte eius fuit mori vel nō mori ex violentia passionis.

F ¶Ad dubiū respōdeꝛ per tres ppositiōes. Prima. Si aīa christi sibi absolute dimissa fuisset:nō mori in eius ptāte extitisset. Probaꝛ:quia aīa christi fuit gloriosa qꝫtuȝ ad portionē superiorē:que gloria nisi per miraculū impedita fuisset redūdasset in corpus:ꝛ per ɔ̄ns in ei⁹ ptāte fuisset nō mori ex aliqua passiōis violētia. Secūda ppositio. Stāte miraculo suspensionis glorie portionis superioris/nō fuit in potestate aīe christi non mori ex violētia passionis. Probaꝛ:quia eius soli⁹ est immutare legē ꝛ cursum nature impositū:qui naturam instituit ꝛ ordinauit: quod solus de⁹ fecit. Et nulla creatura corporalis/ nec spūalis auctoritate sua hoc pōt:nisi per modum orationis quō sancti a deo impetrauerūt fieri miracula:que tū proprie nō fiebāt a sanctis/sed a deo ad sanctorū orationē:ꝛ ideo hoc fuit signū diuinitatis christi/ꝙ imperādo pfecit miracula:nō orādo sicut ceteri sancti:sed ſm legē nature institutā mors corporis sequiꝛ violentiā passionis:nam ex prima institutione nature est/ꝙ aliqua actiua nata sunt dominari passiuis:ideo corpus alterabile et corruptibile per approximationē actiui dominātis aīe christi/ex eadē lege corrumpitur:nō ergo fuit in potestate aīe christi nō mori/illata tam violenta passione. ¶Tertia ppositio. Si christus nō fuisset passus:nihilominus stante lege/et glorie suspensione/senio fuisset mortuus. Probaꝛ:nam om̄e corpus aīale cōseruatū nutritione tandē necesse est deficere:tum ex debilitatione potētie nutritiue:tum ex impuritate alimēti: nam potētia nutritiua agēdo in nutrimentū ad restaurationē deperditi repatiꝛ ꝛ debilitaꝛ. Et qm̄ est finita tandē deficit vt cōuertere nō possit:sicut docet experiētia in nobis:ꝛ hoc nisi per aliud donū preseruaretur:vt per lignū vite:de quo in.ij.dist.xix. Sicꝛ ratione nutrimenti:quia nō quodlibet pōt generari ex quolibet:sed determinatū ex determinato:ꝛ ideo ex puriori alimēto ꝛ meliori generaꝛ melior sanguis ꝛ ex puriori sanguine solidior caro ꝛ permanētior:et ex impuriori alimēto generaꝛ caro valde fluida. Sed alimētū christi respectu alimēti Ade in paradiso fuit impurū sicut ꝛ nostrū:ꝛ ideo ex parte alimēti nō potuit fieri ita perfecta restauratio sicut deperditio:et ideo lȝ tēperatissime vixit:sciretqꝫ quātū necesse fuerit sumere ad restaurationem deperditi:tū ex causis dictis nō potuit fieri equa restauratio perditionis.

¶Per hoc ad rationes in principio dubij. Ad primū respōdet Sco.ꝛ bene ꝙ aīa nō sic dn̄abatur appetitui sensitiuo/ꝙ appetitus fieret impassibilis:quia vere doluit:vt ptȝ ex precedenti dist.ꝛ ita nec corpori. Qḋ vero dicit ꝙ plus dominaꝛ corpori:quia corpori dominaꝛ dispotice:appetitui vo sensitiuo politice:verū est quantū ad potentiā motiuā tantū:qm̄ aīa potest mouere corpus ꝛ membra hinc ꝛ inde localiter:ꝛ ad hoc opus ꝛ ad illud sicut placuerit:nō tū quantū ad omnē potentiā que se tenet a parte corporis:immo multo min⁹ dn̄atur super corpus quātū ad potētiā vegetatiuā qꝫ super appetitū sensitiuū:quia potētia vegetatiua est oīno irrationalis:ſm phm̄.j.Ethico. nō obediēs in actibus suis aīe:qꝫuis em̄ sit in ptāte aīe exhibere materiā in quā agat:tū materia exhibita non subiacet dn̄io aīe in actibus suis quantū ad imperium volūtatis:ꝛ ideo ex assumptione alimēti impuri ꝛ debilitate virtutis in cōuertēdo fuisset corruptio ꝛ mors subsecuta. (G Quomodo anima dominaꝛ corpori: aliter qꝫ sensibus.)

¶Ad secundū de Joanne dicit Scot⁹/ꝙ ly ego/ꝛ in supposito ꝛ apposito stat pro eadem persona:ego scȝ in supposito:ꝛ meipso in apposito:sed nō ſm eandem naturā:ita ꝙ sit sensus. Ego suppositū verbi ſm naturā diuinā/pono aīam meā a meipso ſm naturā humanā:quia aīam pono a corpore nō a verbo:ita ꝙ ponere ꝛ separare potestatiue attribuiꝛ verbo:sed separare aīam terminatiue vt a quo/puta a corpore/cōuenit sibi rōne humane nature. ¶Per hoc ad cōfirmationē dicit ꝙ vt hō accepit mandatū ponēdi aīam.i.de cōplacēdo ꝛ patiēdo:aīam poni:sed nō effectiue:ita ꝙ ponere ꝛ nō ponere fuerit in ptāte eius ſm naturam humanā:hoc enim cōueniebat ſm naturā diuinā effectiue:lȝ terminatiue ſm naturā humanā. Et talis expositio nō est extorta:quia eadē litera pōt exponi partim de capite:partim de mēbris ſm regulas Ticonij de expositione scripturarū:sicut hic. Qui potuit trāsgredi et nō est trāsgressus:quantū ad posse trāsgredi exponiꝛ de membris:ꝛ quantū ad nō est trāsgressus exponiꝛ de capite:ita idē potest ſm aliquid exponi de christo vt est suppositū eternū in natura diuina:ꝛ aliqḋ de natura creata in supposito.

H De clamore valido ꝛ anticipatione hore mortis christi. ¶Ad aliud de clamore valido dicit Scotus/ꝙ alterū fuit miraculū/scilicet ꝙ clamauit valide in hora mortis:quia ex potentia verbi. Sed alterum/sciȝ ꝙ anima fuit separata per violentiā passionis:hoc fuit naturale supposito miraculo primo de non redundantia glorie in corpus: quia oīa que passus est fuerūt quodāmodo miraculosa lȝ naturalia:quia qḋ nō potest fieri nisi presupposito miraculo:etsi posito miraculo possit naturaꝛ fieri:in relatione tū ad miraculū necessario presup-

positū est aliquo modo miraculosum: nisi q patitur christus fm corpus et aiam sensitivā et portionē inferiorē rationis: hoc fuit ex miraculo: nō novo sed antiquo: quo gloria nō redūdabat in corpus nec in portionē inferiorē: ideo totū qd patit fuit miraculosum: et tn naturaliter patit facto illo miraculo: sicut cecus illuminatus miraculose facto miraculo naturaliter videt. Quod vero aia separata fuit ante horā separationis per violentiā passionis (ppter quod Pilatus mirabat si iam obijsset. Mar. xv.) hoc ipsum fuit miraculosum et de potētia verbi et miraculū novū: et ita quantū ad horā separationis: verū est qd dicit Jo. x. Nemo tollit aiam meā: sed ego pono eā. Licet etiā si horā nō prevenisset passionis: violētia tandē separasset: qūis et textus ille sic exponi posset: fm Nicolaum de Lyra. Nemo tollit eā a me: scz violēter: non est sic intelligendū qn ex vulneribus et passione mortuus sit: sed qr poterat psecutores suos impedire et vno verbo psternere: et sic qd sequit. Sz ego pono eā a meipso/ interfectores nō impediēdo: imo potentiā id faciēdi eis cōcedēdo et permittēdo: nisi em potestatem a deo haberēt: nō possent facere qcq.

Dubiū. 2. 3 ¶Secūdo dubitat vtrū passio xpi fuerit violenta. Et videtur q sic: qr a principio extrinseco passo non cōferente vim: Passum em naturalr ad oppositū inclinabatur: vt dictū est pcedēti dist. Sed in oppositū est: qr tūc passio nō fuisset meritoria: nā si violēta: ergo nō volūtaria: et per ɔns nec meritoria.

Violentū. Respondetur q violētū vno modo opponitur naturali. ij. Physicorū. Alio modo opponit volūtario. iij. Ethicorū. Primo modo violētum est qd fit cōtra naturalē inclinationē rei: vt motus gravis sursum. Scdo modo violētū est qd est involuntarium. Tūc dicit accipiēdo violentū pmo modo: passio christi fuit violēta anime vt naturalr inclinatur ad perficiendū corpus. Fuit et cōtra inclinationem naturalē corporis: vt naturalr habet perfici ab aia. Accipiēdo aūt violentū scdo modo pro involuntario/ tūc eo mō quo scdm pdicta dist. pcedēti passio fuit nolita: et tn evenit: fuit violēta: sed vt acceptata a volūtate et volita sic nō fuit violēta: de quo dist. precedenti. Per hoc pz solutio rōnis ante oppositū: quod verum arguit fm primā acceptionē nois violentū. ¶Ad rōnem in oppositū que arguit q nō meritoria si fuit violenta: dicit q pcedit fm acceptionē secundam violēti: et posset rō confirmari: qr si violēta: ergo nō in ptāte anime: et per ɔns nō erit meritoria: qr nullum necessariū/ et qd nō est in ptāte volūtatis est meritorium. Dicit igitur q volūtas pōt habere actū meritorium circa obiectū qd nō est in ptāte sua: imo qd est necessarium impossibile aliter se habere: sicut pōt meritorie amare deū amore amicitie volēdo sibi bonum/ oipotentiā/ iustitiā/ infinitatē rc. et tn velit nolit volūtas amantis deus oipotēs est iustus et infinitus: sed meritoriū est sic amare cōplacendo in perfectionibus divinis: qui amor et cōplacentia est in potestate volūtatis. Actus siquidē meritorius: cum sit actus volūtatis est in eius ptāte: non obiectum. Sic martyres lz violēter occisi sunt: meruerunt tn acceptando penā ppter dei honorē: ita et christus meruit acceptando voluntarie passionem propter bonū ex ipsa consequens: et qr fuit placita deo: licet certo modo fuit violenta.

Distinctio. xvij.

Ostquaz magister egit de passione in se quantū ad eius possibilitatē et veritatē. Consequenter determinat de eadē quantū ad eius effectum: inquirendo eius meritū et vtilitatem. Et circa hoc duo facit. Primo de voluntate que est merendi principiū investigat dist. presenti. Scdo de ipso merito passionis christi determinat dist. xviij. Snia autez huius distin. in his tribus abbreviatur conclusionibus. ¶Prima: secundum duas naturas in christo plures sunt voluntates in eo. ¶Scda conclusio. Christus affectu rationis/ idem quod divina voluntate scz pati et mori volebat: sed affectu sensualitatis hec noluit: immo refugiebat. ¶Tertia cōclusio. Ut membris formaz preberet imminentes turbatione clamandi ad dnm: christus pro eo oravit ad patrem: qd illum noverat nō facturum. Has prosequitur latius in textu.

Questio vnica.

Irca hāc distinctionem queritur/ vtrum in christo fuerūt plures volūtates sibi in volito semper conformes? Tribus articulis questio absolvetur notabiliū scz cōclusionum et dubiorum. A

¶Quantum ad primum notandum/ q sicut in vna christi hypostasi sunt due nature, vere et realiter distincte: divina scz et humana: vt ex supradictis pz: ita ɔns est q in ipsa sint vtriusq nature pprietas et potentie: vt vult Damas. lib. iij. Articu. j. Nota pmo. Tamē descendendo specialiter ad voluntatē advertendū/ qd nomen volūtatis accipit qnq generaliter et large p quolibet appetitu/ sive rōnali/ sive sensitivo/ sive naturali. Voluntas. Alio modo stricte et proprie tantū pro appetitu libero qui sequitur cognitionē intellectivā sive rationis: vnde in homine tot ponūtur appetitus quot potentie apprehensive: et ita sicut est alia apprehensiva gustus: alia visus: alia auditus: alia odoratus: alia tactus: ita est alia virtus appetitiva ppria huius et illius: alia quoq est delectatio ppria consequēs hāc apprehensionē et illam: cōmuniter tn de appetitu sensitivo loquimur/ sicut de vno qui sequitur imaginativam. Quia sicut illa virtus imaginativa apprehendit obiecta omniū sensuum et in presentia et absentia sic suus pprius appetitus delectatur in illis si sint convenientia: vel dolet si sint disconvenientia. Sed sicut non obstante illo sensu cōmuni qui dicitur imaginativa apprehensiva omniū obiectorum possibilium/ nihilominus ponūtur sensus particulares apprehensivi obiectorum particulariū distinctorum: vt visus visibilium tantū: auditus sonorū rc. Sic nō obstante appetitu consequente imaginationem: q potest appetere singula sensibilia si sint cōvenientia: et refutare ac dolere si sint discōvenientia: oportet nihilominus ponere appetitus particulares distinctos preter illum cōmunem sensitivum/ consequētes particulares potentias apprehensivas que dicuntur sensus exteriores. Et sicut ponitur distinctio in apprehēsivis/ sic in appetitivis: qualis autem sit illa distinctio visum est in. ij. dist. xvj. Preter autem illas potētias ponitur appetitus seu voluntas naturalis: de quo magis dubium est an sit distincta a voluntate libera vel non.

Nota scdo. B ¶Pro quo secūdo notandū/ q voluntas naturalis accipitur tripliciter. Uno modo generaliter pro inclinatiōe naturali rei cuiuslibet ad suā propriā perfectionē: et hec inclinatio non est aliquid distinctū a re ipsa: neq est aliquis actus elicitus: sed est res ipsa nata ex ɔditione nature recipere propriā perfectionē aut talem producere: fm q dicitur: materia inclinatur et appetit formā: et agēs inclinatur ad agendum. Potest etiam illa inclinatio dici proprietas sive forma accidentalis naturam rei cōsequens vt gravitas: per quam grave movetur ad locum naturalem. Nec est aliquid absolutū distinctū ab appetente et eius proprietate: et illa inclinatio quandoq est aptitudinalis: qnq actualis. de qua infra distin. xxiij. q. j. in dubio. iij. Sz vide ne dicta hic aliquo modo ɔdicant dictis infra. Ista ergo volūtas naturalis non distinguitur a voluntate libera in homine: sed eadē potentia appetitiva/ que est realiter anima hominis: est volūtas naturalis et voluntas libera: licet alia ratione dicitur volūtas naturalis et alia ratione libera. Libera enim dicitur in ordine ad actum elicitum quē habet in sua potestate. Naturalis inquātum nata

tum nata est recipere perfectionem aliquam aut receptam conseruare a contrario. Secundo modo accipitur volūtas naturalis vt distinguitur ꝯ potētiā sup͂naturalē: ꝛ sic volūtas naturalis siue in puris naturalibus existēs est volūtas nō informata donis gratuitis: de quo dictū est in. ij. distin. xxvij. Tertio modo accipitur volūtas naturalis pro voluntate eliciēte vel recipiēte actum cōformē inclinationi naturali/ que sem per est ad cōmodū: siue illum eliciat libere siue necessario ad ostensionē cōmodi: vt dictum fuit dist. xv. ꝛ de primis motib⁹. j. dist. xxiij. q. j. dub. iij. ¶ Tertio notandū qꝺ voluntatē vnā alteri conformari/ eliciendo actū potest cōtingere tripliciter: vt tāgit Ockam dist. vlt. primi sen. scʒ in obiecto seu volito: in actu: in modo. In volito/ qñ vna voluntas vult idem qꝺ vult alia: vt dum vtraqꝫ volūtatū tendit in idem obiectum. In actu/ qñ vna volūtas vult illud qꝺ alia vult ipsam velle: ita qꝺ ista actum elicit quē alia volūtas vult eam elicere: licet non respectu eiusdē obiecti vel noliti: vt si dñs precepit seruo aliquid velle: quod tñ non vult per eum fieri: sicut dñs precepit Abrae immolare filiū suū Isaac: quem tamen noluit immolari. Abraā habens velle elicitū circa immolationē filij/ habuit volūtatem cōformem voluntati diuine in actu: non aūt in obiecto. In modo qñ cōsimili modo vult vna voluntas/ quo modo vult alia: vt ꝙ velit simpliciter qꝺ alia vult simpliciter: aut sub conditione qꝺ alia vult sub conditione. ¶ Quātū ad scḋm articulū/ est hec prima cōclusio. In christo fuerūt plures volūtates: diuina scʒ ꝛ humana ab inuicē realiter differentes. Probatur conclusio autori. per magistrum in tex. allegatis ꝛ ratione. In christo fuerunt due nature diuina ꝛ humana realiter tāꝗ increatum ꝛ creatū ꝛ distincte: quarū quelibet hʒ voluntatē: vel per identitatē vt diuina: vel vt partem essentialem vt humana: ergo cōclusio vera. Consequētia nota: ꝛ antecedēs pro prima parte pʒ ex dictis supra dist. j. et seq. Secūda pars patet: quia voluntas diuina est eadē essentie diuine: vt patuit in primo. Et voluntas humana: quia est realiter aia que est pars essentialis: non christi seu suppositi verbi: qꝺ est simplex ꝛ incōpositum: sed nature humane assumpte: que qꝛ est creatura differt realiter ſm se totaʒ ꝛ omnes suas partes a creatrice essentia. ¶ Secūda ꝯclusio. Accipiēdo voluntatē large ꝑ quolibet appetitu/ in christo triplex est volūtas humana: rationalis/ sensitiua/ ꝛ naturalis: nō re sed noie distincta. Prima pars probatur: qꝛ in christo est humana natura perfecta: ergo in eo sunt quecunqꝫ ad eius perfectionem requiruntur. Sed hec triplex voluntas est de perfectione humane nature: qꝛ pars eius essentialis et formalis: ergo ꝛc. Scḋa pars ꝓbatur: quia illi appetitus in hoīe sunt vna aīa realiter: que est simplex et indistincta: vt habitū est in. ij. di. xvj. nisi diceretur qꝺ naturalis appetit⁹ esset tota natura humana ꝛ nō aīa tantū: tunc cōsequenter dicēdū foret ꝙ appetitus naturalis distinguitur ab alijs sicut totum a parte. Tertia pars ꝓbatur: quia illi appetit⁹ sortiuntur diuersa nomina: que non sunt synonyma propter diuersitatem actuum quos cōnotāt: de quo lati⁹ in. ij. loco statim alleg. ¶ Tertia conclusio. Uoluntas rationalis volitione absoluta in xp̄o semper cōformabatur volūtati diuine in volito. Probatur: qꝛ volūtas rōnalis in xp̄o fuit rectissima: sed oīs voluntas recta ꝯformis est sue regule in volito scito esse tale: ergo. Non em̄ potest voluntas recta contraria aut difformis esse sue regule volendo aliud ꝗ volūtas q. est sua regula dum nota fuerit: sed diuina voluntas est regula oim volūtatū rationabilium creaturarum: nūc autem volūtas rōnalis in xp̄o nouit ꝑ intellectū oīa volita a verbo/ tam cognitione beatifica/ ꝗ infusa: igitur. ¶ Quarta cōclusio. Uoluntas rationalis in xp̄o volitione ꝯditionata et sensualis ac vt natura/ aut vt sensui cōiūcta/ non semꝑ fuit conformis volūtati diuine in re volita. Patet conclusio quātum ad oēs partes ex dictis supra dis. xv. nā voluntas diuina voluit xp̄m pati et mori: sed volūtas humana rōnalis cōditionata: ꝛ voluntas sensualis que est appetit⁹ sensitiuus: etiā volūtas vt natura: ꝛ vt ꝯiūcta appetitui sensitiuo/ passionē ꝛ mortem horruit: vt dictū est supra. ¶ Quinta ꝯclusio. Quātū ad volēdi actū quelibet voluntas in xp̄o hoīe pfecte ꝯformabatur volūtati diuine. Probatur: quelibet volūtas humana in christo sic voluit quō eā velle diuine volūtati cōplacuit: igitur. Cōsequētia nota. Antecedēs ꝓbatur: qꝛ ꝗuis de⁹ nō vellet hoc qꝺ sensualitas vꝫ volūtas vt natura sensui ꝯiūcta volebat: volebat tñ illū actū vtriusqꝫ volūtatis inquātū ſm Damā. ꝑmittebat vnicuiqꝫ partiū aie agere ꝛ pati qꝺ sibi erat naturale ꝛ ꝓpriū/ quātū expediebat ad finē redemptionis humane ꝛ ostēsionē veritatis nature: vt dicit sanct⁹ Tho. dis. presenti. q. ij. Uoluit ergo diuina voluntas sensualitatem christi/ ꝛ voluntatē vt natura ꝛc. ad oppositū sui voliti et ad commoda nature inclinari ſm ꝓpriā conditionem. ¶ Sexta conclusio. Quelibet voluntas in xp̄o conformabatur voluntati diuine quoad oēm modum sui actus quo voluit eam velle. Patet: qꝛ voluit diuina voluntas volūtatem humanā rōnalē absolute velle mortē ꝛ nolle ex cōditione: et vtrumqꝫ sic velle et nolle ex charitate. Cetera sic velle ſm conditionem naturalē cuiuslibet: ꝛ sic quelibet voluit: ergo in modo volēdi voluntatis humane cum diuina in xp̄o plena cōcordia fuit. ¶ Quantum ad tertiū articulū est primum dubium: vtrū in christo fuerit rebellio sensualitatis contra rationem. Et videtur ꝙ non: qꝛ in beatis nō est talis rebellio: cū in eis sit plena satietas oīs desiderij ꝛ appetit⁹: sed christus fuit ver⁹ cōprehensor et ceteris beatior: igitur nec in christo fuit talis rebellio. In oppositum est cōclusio quarta cum dictis dis. xv. Item christus esuriuit ſm sensualitatem. Mat. iiij. ꝛ tñ ad tentatoris suggestionē comedere noluit. Itē in cruce sitiuit. Sitio inquit. Joā. xix. et tñ dum gustasset bibere noluit. Mat. xxvij. et sic voluit aliquid ſm appetitum sensitiuum: qꝺ noluit ſm volūtatem rationis: ergo rebellio. Respondetur ſm beatū Thom. dis. presenti. q. ij. ar. ij. ꝙ pugna seu rebellio sensualitatis ad rationem in nobis ex tribus causatur. Primo ex diuersitate volitorum: quia sensus naturaliter inclinatur et appetit carni cōuenientia: que nōnūꝗ voluntas rationis libere respuit: vt patet de ꝯtinente. Secundo patet: qꝛ sensualitas in suū volitum effrenate et sine regimine rationis fertur. Tertio: qꝛ sensualitas effrenate tendens in suū volitū motū rationis retrahit vel impedit in toto vel in parte. Hec duo vltima in christo non fuerunt: non em̄ fuit in appetitu sensitiuo aliqua inclinatio actus/ vel delectatio contra volitionem rectam. cuius duas causas adducit Ockam in suo. iij. q. xij. Una qꝛ deus nō coegit eum apprehēsione sensitiua ad causandum talem actū vel delectationē. Uel secundo: qꝛ habuit multas volitiones rationis: vel vnam intensam per quam tales actus sensitiui appetitus impediuntur. Sicut patet ꝑ experiētiā/ ꝙ aliquis habens actum desiderij vel delectationem in appetitu sensitiuo: respectu predicti actus potest tam intense cogitare ꝛ velle ad oppositum: puta cogitare passionem christi: penas inferni: vel gaudia paradisi: qꝺ totus ille act⁹ appetitus sensitiui et delectatio corrumpitur. Unde patet ꝙ volitio habet propriam efficaciā corruptiuā vel ꝓductiuā super qualitates corporales: sicut etiā aliquis per solū actū volendi aut tristitiam acquirit aut sanitatem. In christo autem fuit intensissima cōtemplatio diuinorū: ideo non potuit surgere in eius sensualitate aliqua vitiosa rebellio impeditiua quomodolibet rōnis in actibus suis. Etiā vt dicit Tho. nūꝗ mot⁹ sensualitatis in aliquid ferebatur nisi preordinaretur a rōne. Et sic ꝗuis volūtas rationis nō vellet illud

Nota. 3. C

Artic. 2. Cōclusio. 1. D

Cōclusio. 2

Cōclusio. 3.

Cōclusio. 4 E

Cōclusio. 5.

Cōclusio. 6

Artic. 3. Dubiū. 1. F

F

volitum in qd sensualitas tendebat: voluit tamẽ q sensualitas in illud tenderet. Similiter sicut dictũ est de voluntate diuina et humana supra conclusione.v. et sic etiam motus sensualitatis non impediebat motum rationis: qz non erat violenta redũdãtia potentie in potẽtiã in christo. Et ideo quantum ad velle seu appetere fuit sensualitas plene subiecta rationi. Quantũ vero ad volitũ fuit rebellio / quantum illã esse voluit voluntas rationis et non vltra. Voluit autẽ quantũ istam conducere nouit (sm regulam diuine voluntatis) ad liberationem ac redẽptionẽ generis humani. Sic ergo oẽs motus sensitiui et volũtatis vt nature: et vt appetitui sensitiuo cõiuncte fuerũt: voliti a voluntate rõnis: vt per hec dolor passionis augeretur: et copiosa fieret redemptio peccatorũ. Per hoc ptz ad dubiũ. ¶ Ad rõnem ante oppositũ dr q licet christ⁹ fuit beatior ceteris quantum ad portionem superiorem: tñ ei⁹ beatitudo redũdabat in vires inferiores: et ideo non fuit in christo pfecta quietatio sensuũ inferiorum: neqz inferioris portionis rõnis / sicut in ceteris beatis: ideo potuit in christo esse aliqua rebellio. ¶ Secundo dubitat de oratione christi facta ad patrẽ in orto pro passionis ablatione: vtrũ christ⁹ orãs patrẽ pro calicis translatione / voluerit liberari ab imminẽte passione. Qd sic: qz alias ficte orasset. Ficte eñ orat illud p quo orat / neqz vult neqz desiderat. ¶ In oppositum est illud Esa.liij. Oblatus est: qz voluit. Respondet breuiter post beatos Tho. et Bonauen. per quatuor propositiones. ¶ Prima. Orare non conueniebat christo sm diuinitatem: sed tantum sm assumptam humanitatem. Probatio partis prime: qz sm Damas. Oratio est ascensus mentis in deum: et ita est inferioris ad superiorẽ: et minoris ad maiorem: sed christus equalis fuit patri sm diuinitatem: et ideo nihil qd in minoratione sonat christo attribuendũ est sm deitatem: ideo sicut sm illam nõ obedit patri: sed cũctis imperat cũ patre: ita sm eandem non orauit patrem: sed cum patre orantibus petita concessit. Secũda pars patet: qz ois oratio est inferioris ad superiorem pro supplemento alicuius defectus: quẽ inferior non sufficit subleuare: sed christus sm naturam humanã fuit minor patre: sm illam etiaz varios assumpsit defectus: vt moriendi necessitatez et penalitatem: ad quorũ amotionẽ nõ suffecit naturã humana in christo: vt dictũ est precedẽte dist. Itẽ ad subleuationez defectuũ spiritualiũ suorum membrorũ / et collatione spũalium charismatũ sm humanitatem non sufficit: cũ solus deus peccata dimittit et gratiam infundit: non vt homo / sed vt deus: ergo pro his sm humanitatem patrem orare cõgruebat. ¶ Secũda propositio. Christus eo modo pro calicis translatione orauit / quo ipsum a se transferri voluit. Patet propositio: quia non voluit eũ transferri simpliciter et absolute secundum voluntatem rationis: sed conditionaliter: ideo et conditionaliter orauit / dicens. Si possibile est. s. sm diuinam preordinationem. Verumtamen. Non mea sed tua voluntas fiat: suã voluntatem dicens voluntatem sensualem aut carnis infirme: non portionis spiritualis ad sufferẽdũ prompte. Quõ autem et sm quã ate partem patiuoluit: et sm quam noluit / supra dictum est distin.xv. ¶ Tertia propositio. Quãuis xps sm rationẽ / orationẽ patri pposuit: hanc tñ vt sensualitatis aduocatus in ei⁹ psona obtulit. Primũ pz: qz sensualitas vt talis patrẽ deũ noscere nõ potuit: cũ pater deus spũs sit: et ita insensibilis: et ideo patrez inuocare non potuit. Incognit⁹ enim non potest oratione inuocari. Oratio ergo facta est et patri proposita per xpm sm rationẽ / sm quã nouit patrẽ. Scõa pars probatur: quia orãdo proposuit patri appetitũ sensualitatis: que simpliciter patri refugit: ergo p sensualitate nõ pro ratiõe orauit: sed sensualitatis aduocatus fuit. ¶ Quarta ppositio. Oratio christi in omni eo quod absolute voluit est exaudita: nõ autem in eo qd voluit cõditionaliter aut voluntate vt natura. Prima pars pz: qz xps absolute semp voluit cõcordare volũtati diuine: ergo quecũqz illa voluntate orauit / obtinuit. Hec autem est volũtas rõnis que simpliciter et absolute dr voluntas. Et de hac dicit apl's Heb.v. Qui in dieb⁹ carnis sue / pces supplicatiõesqz ad eũ qui posset illũ saluum facere a morte: cũ clamore valido et lachrymis offerens: exauditus est pro sua reuerentia. Secũda pars ptz: qz multa orauit pro se et suis mẽbris: que tñ nõ simplr voluit: sed sub conditiõe: vt illud in cruce. Pater dimitte illis: qz nesciunt quid faciunt. Non hoc absolute voluit: sed conditionaliter: si conuersi penitẽtiã agerent. Et per hoc possunt multe scripture concordari: quarum alique asserunt xpm nõ exauditũ vt illud ps. Clamabo per diem et nõ exaudies. Alique asserunt semp exauditũ vt illud Jo.xj. Ego autẽ sciebã qz semp me audis. ¶ Per hoc ad rõnem dr q oratio xpi non fuit ficta. Tũ qz nõ fuit nisi p eo qd volebat appetitus sensitiuus: in cuius persona orationem proposuit. Tuz qz vt dicit sanctus Bonauẽ. qz ille orationes (lz exauditus nõ sit) non tñ fuerunt frustra: quia magis fuerunt ad nostrã eruditionẽ qz ad petiti impetrationem. Silr magis ad veritatis humane nature ostẽsionẽ ac pietatis et mie. Etiã ad ostendendũ q erat deo obediẽs: et non contrarius / dũ orando eũ vt suũ principiũ recognoscebat: vt dicit sanct⁹ Tho. Item ad nostre imbecillitatis cõfirmationẽ: vt nõ diffidamus si pericula passionũ perhorremus: p hoc spem erexit in nobis contra naturalẽ aduersitatis timorem. Itẽ vt ostenderet voluntatẽ nostrã diuine volũtati in oib⁹ subijciendã: presertim in eo qd addidit in cõditiõe apposita. Verũtñ nõ sicut ego volo: sed sicut tu. Et in hoc ordinauit in nobis charitatez: que effectũ nostrũ diuine voluntati p oia conat subijcere: vñ magis in oratione p nobis orauit / qz pro se. Hec Bonauen. Et ad hoc facit verbũ Hila.x. de tri. sm q allegat et exponit magister in fine pñtis dist. ¶ Ultimo dubitat vtrũ Xps sm q hõ dubitauit de sua passione: et videt q sic: qz dicit Amb.iij. de trini. Xps vt hõ dubitauit: vt hr in litera. ¶ In oppositũ: in xpo nõ fuit ignorãtia ergo nec dubitatio: qz dubitatio presupponit ignorãtiã. ¶ Pro rñsione aduertẽdum sm beatũ Tho. Dubitatio dupliciter accipit: Uno modo proprie p motu intellectus in vtramqz partẽ contradictionis cũ formidine determinandi alterã. Et sic videtur esse priuatio assensus vtriusqz partis contradictoriarũ eis apprehensis: nã q duo cõtradictoria apphendit et neutri assentit: dubitat vtrũqz: itaqz videt qd dubitatio nihil positiuum dicat, pter apprehensionẽ ppositionis. s. priuationem assensus vtriusqz contradictoriaz. Alio modo capit dubitatio improprie vt transfert ad formidinẽ affectus in aggrediendo vel sustinẽdo terribile: sic dicimus de formidoloso q dubitat aggredi inimicos. Primo modo dubitatio ptingit ex defectu sciẽtie: qz nescit que partiũ sit vera. Secũdo cõtingit ex infirmitate et defectu fortitudinis. ¶ Tũc dr ad dubiuz q in christo nõ fuit dubitatio de passione primo mõ quã certissime nouit imminere sm oẽs circunstantias: nã plenus fuit grẽ et veritatis. Sed scdo mõ: qz in christo fuit infirmitas carnis qua lesionem mortis imminentem sensus trepidauit. Ideo erat talis trepidatio in sensualitate: qzuis esset summa securitas in rõne: que auxiliũ diuinũ imminere videbat: qd sensus apprehendere non potuit. Et p hoc dicit ad Amb. q loquebat de dubitatiõe scdo modo quantum ad sensualitatis timorẽ: quẽ dum ostendit videbat hoibus dubitare: et nõ quãtum ad rationem. Et hoc est qd dicit magister / q Amb. voluit q xps dubitauit: non sm dubitationis affectũ: sed dubitantis gessit modum: vt hominibus dubitare videret. Et tantum de illa questione.

Margin notes (left): Dubiũ.2. G — Propõ.1. — Propõ.2. — Propõ.3. — Propõ.4. H

Margin note (right): Dub.3. I An christus sm q homo dubitauit d morte sua.

Distinctio.xviij.

Bit magister de passione xp̄i quantū ad meriti principium: cōsequenter inuestigat eiusdem passionis meritū. Et circa hoc duo facit. Primo ostēdit ꝙ sibi ⁊ mēbris meruit. Scd̄o modū quō meruit mēbris suis aperit/ di. xix. Sentētia huius distinctionis his tribus subnotatur conclusionibus. ¶ Prima cōclusio. Christus ꝑ suaȝ passionē nedū mēbris suis meruit redēptionē sed ⁊ corpori suo immortalitatis gloriā ⁊ aīe impassibilitatem. ¶ Scd̄a conclusio. Manifestationē nois dei/ Christus ꝯm hoīem a principio sue conceptionis meruit: quod tamen post resurrectionē suam in euidenti positum fuit. ¶ Tertia conclusio. Pro nobis Christus meruit sua passione ⁊ morte: vt nobis esset virtutis forma ⁊ causa glorie.

Questio vnica.

Irca hanc distictionem querit: vtrū xp̄s meruit in instāti cōceptionis: ⁊ post in tēpore passionis. ¶ Tribus articulis questio hec terminabit. s. premissione notabiliuȝ: subiunctione ꝯclusionū: ⁊ solutione dubiorū.

Artic. i. Nota. i.

¶ Quātum ad primuȝ articulū supponitur ex dictis lib. ij. dist. xvij. ꝙ meritum est operatio aliqua libere a voluntate elicita: ad premij retributionē illi vel alteri acceptata. Radix aūt oīs meriti ꝓprie loquendo de meritorio: cōsistit in affectione iustitie volūtatis: nō in affectione cōmodi: nec in affectione iustitie vt regulat affectionē cōmodi/ vt dicit Sco. di. presenti. Probat sic: q2 primū obiectū circa qd̄ aliquis meretur est deus ꝯm ꝙ affectione iustitie vult deo bonum ꝓpter se vt esse ⁊ bene esse. s. esse sapientem/ iustum ⁊c. Sed voluntas affectione cōmodi respicit ꝓprium bonuȝ ⁊ aliq̄n inordinate nisi reguletur affectione iustitie. Et ideo meritum non consistit primo in affectione iustitie: vt regulat affectioneȝ cōmodi circa bonum ꝓprium. Sed primo in affectione iustitie circa deū: volendo sibi deo bonū in se: ac deinde volendo sibi ipsi volenti ⁊ alijs bonum in ordine ad deum. Naȝ in affectione cōmodi (nisi referatur ad deū tanꝙ̄ ad vltimum finem affectione iustitie. i. ꝓpter se deū sup oīa dilectum) nō consistit orituȝ. ¶ Potest hoc idē breuius ostendi. Nam radix meriti est charitas: que primo inclinat ad diligendū deum propter se. Nullus aūt actus est meritorius nisi eliciatur ꝯm inclinationem charitatis. Ideo nō est meritorius nisi referatur in deum propter se dilectum. Hec aut dilectio dei est ꝯm affectionē iustitie.

Nota. 2. B Meritū p̄cedit p̄miū.

¶ Scd̄o notanduȝ ꝙ meritum precedit premium ad minus ordine nature: ⁊ per ꝯn̄s nō potest esse posterius duratione: lȝ forte potest esse simul duratione: vt statim dicet. Et probatum fuit in scd̄o de merito angeloꝝ cōtra opinionem magistri dist. v. ¶ Ex quo sequitur/ ꝙ respectu boni habiti non potest esse meritū: quia tūc premium precederet meritū. Scd̄o sequitur/ ꝙ in statu perfecte beatitudinis/ nullum pōt esse meritum respectu beatorū. Nam nihil est quo carent ꝯm vtrāq; affectionem: sunt enim beati ꝯm totam voluntatem coniuncti fini vltimo deo: quē summe diligunt affectione iustitie. Et silr̄ habēt summū cōmodū iunctū sibi qd̄ appetunt affectione cōmodi: ⁊ quicq̄d iuste appetere possunt habent ⁊ possident: ideo non sunt in statu merendi sibi. ¶ Dicitur in statu ꝑfecte beatitudinis: quia illa ratio nō sufficienter ꝓbat ꝙ anime separate beate nō mereantur gloriā corporis per actus fruitionis ⁊ tentionis. Desiderant eīm gloriā corporis. Unde clamāt sub altare. Usq; quo dn̄e sanctus ⁊ verus nō iudicas ⁊ nō vindicas sanguinē nostrum ⁊c. Apoca. vj. Quod petunt nō tam cupiditate vindicte q̄ꝫ desiderio corporis glorie: que ante iudicium non datur quo sanguis sanctoꝝ effusus vindicatur. Quod vero nō merentur: ratio est: q2 opera eoꝝ/ puta visionē ⁊ fruitionē quibus feruētissime diligunt deum: non acceptat deus ad premiū quodcūq; pro eis reddendū. Acceptauit aūt dilectionē eoꝝ qua dilexerūt in corpore deū affectione iustitie ad retribuendam gloriā corpori. ¶ Dicit etiā in statu merendi sibi: quia nō est improbabile ꝙ anime sanctorum in patria: ⁊ beata virgo/ etiā si in ea cōpleta est resurrectio nobis sua intercessione mereantur gratiam ⁊ plura dei beneficia: vt tenet Sco. in. iiij. dist. xlv. q. iiij. Nā preces sanctoꝝ acceptat deus ad multa beneficia illis tribuenda pro quibus funduntur: ⁊ ita sunt merita sanctoꝝ: nō pro se sed pro illis pro quibus orant.

Nota. 3. C

¶ Tertio notandū ꝙ omne meritum proprie acceptum pertinet ad portionem superiorē rationis principaliter ⁊ primo: ita ꝙ null9 actus imperatus cuiuscunq; potentie potest esse meritorius: nisi sibi correspondeat actus elicitus meritori9 portionis superioris. Nam nullus actus est meritori9: nisi referatur in deū tanꝙ̄ vltimū finē: hoc est dictu nisi fiat principaliter ꝓpter deū super oīa dilectum. Nullus enim actus est meritorius nisi fuerit a charitate elicitus vel imperatus. Ille aūt elicitur a charitate qui elicitur a voluntate ꝯm charitatis inclinationem: cuius est oīa finaliter ordinare in deuȝ. Hic autem actus charitatis pertinet ad superiorē portionem sicut ⁊ ipsa charitas. Siquidem ad eandē potentiam pertinet habitus ⁊ actus eius elicit9.

Corol. 1.

¶ Ex quo sequitur ꝙ nullus actus circa naturam elicitus vel imperatus est meritorius: nisi quatenus hȝ annexum actum dilectionis dei super omnia. Patet: q2 nullus actus circa creaturam est meritorius/ nisi eliciatur vel imperetur ꝓpter deum tanꝙ̄ ꝓpter finem vltimum: id est super omnia intentum ⁊ dilectū: ergo vel est dilectio dei super oīa: si eodem actu tendit in mediū ⁊ finem: aut habet annexā dilectionem dei super oīa: si diuersis actibus tenditur in mediū ⁊ finem. Non eīm actus est meritorius pro quanto per eum potentia tendit ad creaturā: sed pro quāto tendit in deum: q2 nō est meritorius nisi pro quanto est actus charitatis cuius est tendere in deū.

Corol. 2.

¶ Secundo sequitur/ ꝙ nō existente merito in portione superiore nullū meritū erit in portione inferiori: neq; in potentia sensitiua neq; executiua. Patet: q2 nullus actus est meritorius nisi ꝓcedat a dilectione dei super oīa: que est actus portionis superioris.

Corol. 3.

¶ Unde sequitur tertio: ꝙ quicunq; meretur ꝯm portionem superiorem primo ⁊ principaliter meretur. Nam in actu portionis superioris scilȝ dilectione dei super omnia tota ratio meriti consistit.

Corol. 4.

¶ Sequit quarto ꝙ omnes ille opiniones deficiunt que querūt meritum Christi vel cuiuscūq; alterius in potētijs inferioribus absq; merito portionis superioris. Sūt eīm quidam attendentes Christū ꝯm portionē superiorem fuisse beatū: ⁊ ideo dicunt eū ꝯm portionē superiorem nō meruisse: ne cogant actum beatificū/ qui p̄miū est: dicere fore meritū: ⁊ sic idē esse p̄miū ⁊ meritum: sed huius motiui solutio patebit ex cōclusionibus.

Nota. 4. D

¶ Quarto notandū: ꝙ Christ9 in carne mortali fuit verus viator/ verus cōprehensor: quia vere beatus. Nam intuitiue ⁊ clare facie ad faciē aīa ei9 vidit diuinā essentiā perfectissime: etiā ea fruebat nō in spe/ lȝ in re. In his aūt duobus actibus consistit essentialis beatitudo. Cū aūt actus illi sint perfectissimi actus superioris portionis: sequit ꝙ fuit beatus ꝯm portionē superiorē: ⁊ ita ꝯm illā fuit i termino: id est in vltima eius perfectione que vltra ꝓfici nō potuit: saltem ꝯm potentiā eius ordinatam: et hoc ab instanti conceptionis. Hos actus beatificos visionē ⁊ fruitionē sequebat gaudiū imensum ⁊ firma tētio: que est plena securitas nō ꝑdendi hāc beatitudinē: ⁊ his cōprehēdit deū: nō quidē tante quāt9 est cognoscibilis ⁊ fruibilis. Sic enim essentia diui-

ña a seipsa tantum ⁊ a nulla creatura cõprehendit.
Nã cũ res sit tãta cognoscibilis quãta est: ⁊ tãte di-
ligibilis quãtũ bona est: ⁊ essentia diuina est essen-
tia infinita ⁊ bonũ simplr infinitũ: ergo cognoscibi-
lis est cognitione formalr infinita ⁊ diligibilis dile
ctione formalr ĩfinita. Infinitas aũt repugnat crea-
Q̃so deitas tureː ⁊ ideo sic nec ab aĩa Christi: nec a quocũqꝫ bea-
cõprehen to cõprehẽdi põt. Cõprehendit aũt a creatura large:
ditur a crea qñ creatura tãta visione vnit deo ꝑ visionẽ ⁊ fruitio
tura. nem: quantũ põt ⁊ decet creaturam vniri deo. ¶ Est
etiã verus viator quantũ ad virtutes ⁊ potẽtias in-
feriores ⁊ quantũ ad corpꝰ: q: quantũ ad illa nõ fuit
in termino ꝑfectionis: expectabat eñ quantũ ad il-
la perfici dotibus glie. Erat eñ mortalis quo ad cor
pus: ⁊ passibilis quo ad aĩam: a q̃bus trãsitarꝰ erat
ad perfectã eoꝝ gloriã: ergo quantũ ad illa fuit verꝰ
Nota. 5. E viator. ¶ Quinto notandũ ꝙ actũ beatificũ esse me
ritoriũ nullã includit ꝯtradictionẽ: neqꝫ in Christo:
neqꝫ in angelis: nec in ceteris beatis: ⁊ hoc neqꝫ sibi
beatis: neqꝫ alijs: etiã neqꝫ quo ad beatitudinẽ essen
tialẽ: nec quo ad aliud bonũ. Primũ ptꝫ: q: ois actꝰ
acceptus a deo tanqꝫ actus bonꝰ ⁊ laudabilis ꝓ quo
velit deus aliq̃d retribuere: vel illi cuius actum acce
ptat: vel alteri pro quo fit: est meritoriꝰ ex statim di-
ctis: sed talis põt esse actus beatificus: ergo põt esse
meritorius. Minor ꝓbatur: q: actum beatificuꝫ põt
acceptare tanqꝫ dignũ retributione alicuiꝰ boni ipsi
beato si indiget ⁊ capax fuerit (vel alteri. Nihil eniꝫ
repugnantie hic inueniri põt: neqꝫ ex parte actus cũ
sit bonꝰ/laudabilis ⁊ dignissimꝰ. Neqꝫ ex parte dei
qui bona põt retribuere omni capaci cui voluerit: et
pro quocũqꝫ actu bono voluerit: ⁊ per hoc tam bea-
tis si ipsi fuerint maioris vel alterius boni capaces
qꝫ alijs pro quibus beati illud fieri optarent: imo si
nõ optarent: sicut princeps bene facit qñqꝫ alicui cõ
sanguineo sui amici/etiã amico ignorãte. Et sic per
idem ptꝫ scdm. ¶ Tertiũ silr ptꝫ: q: posset deus ac-
ceptare actum beatificũ lini ad augmentandũ euꝫ:
vsqꝫ ad perfectionem actus beatifici beati Petri. Si
cut enim in via actus meritoriꝰ acceptat ad charita-
tis augmentũ: ⁊ per ꝯñs ad perfectiorẽ actum meri-
torium: ita posset acceptare actum beatificũ ad cha
ritatis ⁊ suipsius actus augmentuꝫ intensiuũ vsqꝫ
ad terminũ charitatis et actus eius: si dabilis esset
charitas summa creata: ⁊ summus eius actus. Vel
in infinitũ si terminus charitatis ⁊ actus eius non
est dabilis. Nullã eñ includit cõtradictionẽ qñ etsi
sic in infinitũ acceptaret: nunqꝫ tamen esset deueni-
re ad charitatẽ infinitã vel actum dilectionis infini
tum: q: lꝫ in infinitũ charitas augeret: nunqꝫ tamẽ
erit infinita: q: tunc esset in termino ⁊ vltra nõ aug-
mentabilis. Non eñ infinitũ põt augmẽtari ƀm id
ƀm qđ est infinitũ. Si eñ esset infinite longum non
posset fieri longius: lꝫ posset fieri maius si non esset
infinite latũ vel profundũ. Sicut nõqꝫ posset deus
viatorem perpetuare in via: ita vt quolibet die vel
qualibet hora elicere actũ meritoriũ: ⁊ tunc charitas
eius sine termio augeret: supposito ꝙ nõ sit dabilis
summa: sic ⁊ beato: nec ex illo sequitur ꝙ aliquid sit
meritũ ipsius: hoc enim reputo impossibile: cũ meri
tum ad minus natura precedit illud cuius est meri
tum. ¶ Preterea aliquid esse meritũ sui: nihil aliud
est dicere: exempli gratia: nisi a mereretur actum di-
lectionis dei: q: meretur. Vel deus acceptat actum
talem: q: acceptat: quod nihil est dicere. Verũ de fa-
cto nullus beatus actu suo beatifico meret augmẽ-
tum sue beatitudinis essentialis: quia de facto cuili
bet beato deus determinauit certum premiũ: ⁊ actũ
beatificum certe perfectionis ƀm mensurã sui meri
ti precedentis dum fuerat viator: nec istum auget si-
cut nec charitatẽ patrie. Et ideo nec beatus sibiipsi
perfectissima dilectione qua diligit deum: nec alius
beato alicui põt mereri augmentũ beatitudinis: q:
nullum actum quantũcunqꝫ bonũ acceptat deus ad

augmentum beatitudinis essentialis cuiuscunqꝫ
beati: cuius nulla ratio alia assignari põt nisi libe-
ra voluntas dei: qui ex sua mera liberalitate dabit
cui vult: ⁊ quomodo vult sicut in parabola Mat. xx.
An nõ licet mihi qđ volo facere. Volo aũt huic dare
sicut tibi: an oculus tuus nequã est: q: ego bonꝰ suꝫ.
¶ Ex illo sequitur ꝙ nõ sufficiẽter distinguit status
cõprehensoris a statu viatoris ꝑ posse mereri ⁊ non
mereri: ita ꝙ ois existẽs in termino meriti sit cõpre-
hensor: ⁊ qui in statu merendi sit viator. Nã quo ad
primũ instantia est de existẽtibus in purgatorio: illi
eñ sunt in termino meriti saltẽ pro se: ⁊ tñ nõ sunt cõ
prehensores. Quo ad scdm instãtia est de beatis qui
suis orationibus nobis merent pro quibus interce
dunt: et tñ nõ sunt viatores. Quo ad vtrũqꝫ instan-
tia est in Christo: qui simul fuit cõprehensor ⁊ viator
simul in instanti premij ⁊ meriti tam sibi qꝫ alijs: vt
dicet. ¶ Vltimo notandũ ꝙ successio nõ est de rõne Nota. 6. F
meriti: ⁊ põt meritũ causari in instanti. Ad ꝓducen-
dum eñ actũ meritoriũ tria sufficiũt. s. potẽtia perfe
cta/intellectiua/ ⁊ volitiua nõ impedita. Scdo obie-
ctum ꝑ̄sens intellectui per cognitionẽ: non eñ põt
voluntas velle vel nolle incognitũ: ⁊ tertio charitas
seu gratia. In quocũqꝫ instanti illa cõcurrunt ꝓ eo-
dem põt voluntas elicere actum suũ circa obiectum
presentatũ per cognitionẽ intellectus: q: positꝫ cau-
sis sufficientibus põt poni effectꝰ. Possunt aũt cau-
se ille poni in instãti: q: potentia/charitas/ ⁊ obiecti
cognitio/sunt res ꝑmanentes: ergo possunt in cer-
to instãti concurrere: puta in primo instanti esse co-
gnitionis obiecti: nam ipsa cognitio obiecti est qua
litas permanẽs: habẽs totũ esse suũ simul: nec inci-
pit esse per motum: ergo incipit per primuꝫ instans
esse. In illo ergo instanti volũtas põt ꝓducere actũ
suum: qui ⁊ ipse est qualitas ꝑmanens: scꝫ velle obie
ctum ex charitate: ⁊ ita actum meritoriũ: nec opꝫ cõ-
currere aliquod impedimentũ. Id eñ vel esset impꝫ-
fectio potẽtie ꝓpter defectũ charitatis: aut nõ con-
cursus prime cause: aut libertas voluntatis aut suc-
cessio presentationis obiecti: aut successio actus me
ritorij: sed omnia illa tolli possunt. De primis tribꝰ
certum est: de quarto scꝫ libertate voluntatis: silr ptꝫ
q: eo ꝙ liber est põt ꝓducere actum: lꝫ non necessa-
rio. Nec quintũ: q: illa presentatio obiecti est ꝑ actũ
intellectus qui est res permanens: ergo incipit quã-
tum ad esse completũ per primũ instans esse. Deni-
qꝫ cognitio intellectiua est diuisibilis sicut eius sub-
iectum: nec impedit (si fuerit intẽsibilis) quin simul
possit ꝓduci. Silr nec sextũ impedit: q: actus volun-
tatis res permanens est: qui totus simul ꝓducitur
a voluntate licet ꝓductus successiue potest intẽdi.
¶ Ex illo sequitur ꝙ possibile est creaturã rõnalẽ in
primo instanti sui esse mereri. Ptꝫ: quia in illo instã-
ti possunt esse omnia ad meritũ requisita: põt enim
aĩe (que est suus intellectus ⁊ voluntas) cõcreari gra-
tia: ⁊ cognitio obiecti beatifica vel alterius: ⁊ in eo-
dem instãti primo esse aĩe intellectus volũtatis grẽ
⁊ cognitionis obiecti que sunt oĩa requisita ad meri-
tum: ergo in eodẽ (impedimento cessante) põt volun-
tas elicere actum meritoriũ: id est dilectionem obie-
cti beatifici ƀm dilectioneꝫ charitatis qui est actus
meritorius. ¶ Neqꝫ ad eliciendũ actum meritoriuꝫ G
semper requirit deliberatio vt meritum sit actus ele-
ctiuus: sicut ois virtutis actus est actus electiuus.
Nam deliberatio (que presupponit syllogismũ pra-
cticum ac discursum: ⁊ discursus morã ⁊ sic succes-
sionem) nõ est necessaria ad hoc ꝙ habeatur actus
electiuus voluntatis. Judicio facto per conclusionẽ
practicã: quia facto iudicio per consiliũ de cõclusio-
ne statim voluntas eligit: ⁊ tunc qñ volũtas eligit
ratio practica nõ discurrit. Sed sentẽtiat facta con-
clusione practica de eligendo: sentẽtiat inquã assen
tiendo. Si ergo sentẽtia vltimata possit haberi sine
discursu ꝑcedenti ⁊ in instãti: ita ꝑfecte põt volũtas

libere: elicere sine tali discursu sicut cum discursu. Sed perfectus in cognoscēdo non discurrit sicut artifex/ sicut cithareda perfectus nō syllogizat in percutiendo chordas alias imperfecte caneret: vt habet. ij. Ethico. Item actus meritori⁹ circa finē nō presupponit consiliū discursum. Hic em̄ discursus sicut et electio nō est respectu finis: sed respectu medio℞: ideo ad ostensionē bonitatis finis/ potest statim elicere fruitionē finis nullo discursu preuio. Nec operatio presupponit esse tanq̄ prius duratione et tēpore: sed tāq̄ prius prioritate nature. Nam sol in eo instāti quo productus est/ produxit de se lumen. Et si pro a/ instanti crearetur ignis: pro eodē caleret et splēdorē produceret: vt vult beatus Aug. Hec satis sunt de mēte Sco. Ockam/ beati Tho. et Bonauen. et aliorum.

Articu. 2. Et hec de primo articulo. ¶ Quātū ad articulū secū-

Cōclusio. 1. dum/ est prima conclusio. Nobis et sibi meruit chri-

h stus non obstante q̄ toto tempore viei comprehēsor fuerat et beatus. Prime partis q̄ nobis meruit/ plena est scriptura. Nā ad Ephe. j. dicit. Gratificauit in dilecto filio suo: in quo habemus redemptionem per sanguinem eius remissionē peccato℞ sm̄ diuitias gratie eius. Sed non aliter redempti sum⁹ per sanguinē ei⁹: nisi quia effusione volūtaria sui sanguinis penā quā debuim⁹ soluendo nobis meruit remissionē peccatorum/ id est liberationē a gehēna. Similiter. j. Thimo. ij. Un⁹ est mediator dei et hoim homo christus Jesus: qui dedit redēptionē semetipsum pro oibus &c. In hoc est mediator: quia suo merito recōciliauit nos offenso nobis patri. Hinc ad Col. Cōplacuit per eū recōciliare oia in ipso pacificans per sanguinē crucis eius. Scōm q̄ sibi meruit pbat magister per illud ad Phil. ij. Exinaniuit semetipsum &c. sequit propter qd deus exaltauit illū &c. Tertia pars ptz: q: stat⁹ beatitudinis non repugnat merito: vt probatū est notabili. v. et j. latius

Conclo. 2. probabitur. ¶ Scda cōclusio. Christus nobis meruit gratiā et gloriā: nedū actibus imperatis potentie executiue/ sensitiue, aut portionis inferioris: sz etiā actu beatifico portionis superioris. Prima pars patet: quia seipsum et omnia opera sua obtulit patri: vt nobis meritum gratie: et glorie reparationem. Unde ad Eph. v. Tradidit semetipsum pro nobis oblationē et hostiā deo. Secunda pars patet ex notabili tertio: q: nullus actus imperatus inferioris potentie est meritorius: nisi sibi correspōdeat actus elicitus meritorius superioris portionis respectu dei/ vt finis vltimi. Sed omnis talis act⁹ superioris portionis est beatificus: ergo act⁹ beatificus christi fuit

Cōclusio. 3. meritorius. ¶ Tertia cōclusio. Christus sibi meruit beatificā fruitionē: neq̄ clarā sue essentie visionem. Probat: q: nullū actū sibi meruit quo nunq̄ caruit: sed nunq̄ caruit visione et fruitione beatifica: ergo Maior patet: quia si meruit: ergo pro instāti meriti fruitionē et visionē nō habuit: cum meritū precedit premiū nedū natura sed tēpore: vt dictum est dist. v. de moralis angelo℞ lib. ij. ¶ Preterea: si meruit/ aut igitur illa fruitione: aut alia. Non ipsa: quia idē nō est meritū sui ipsi⁹: vt dictū est: nec alia: quia in christo non fuit nisi vna fruitio continua. Et si interrupta fuisset: qua ratione vna nō meruit: eadem ratione nec alia: cum oēs (si fuissent plures) fuissent eiusde speciei. Deus ergo liberaliter, sine aliquo merito precedēte vel operatione aliqua coniunxit voluntatem christi vltimo fini per fruitionem. vnde Augu. xiij. de tri. dicit q̄ summa gratia est q̄ homo in vnitate persone coniūctus est deo. Et q̄uis ibi loquat de gratia vnionis: illa tñ presupponit gratiā fruitiōis sine qua nō esset gratia vnionis sm̄ opi. aliquo℞ supra recitatā. q. ij. dist. j. Unde sanctus Bonauē. di. presenti. q. iiij. dicit. Anima christi nō fuisset idonea ad vnionē sez hypostaticam: nisi fuisset beatissima et deiformissima: quod quidē fuit per influentiā gratie: ergo necesse fuit illā vnionem precedere omnia merita sm̄ ordinem nature. Et sic gloria in christo precessit omne meritum. Hec ille. Et btūs Tho. q. iiij. ar. iij. huius dist. dicit. Unio que est in persona que est vltima et cōpletissima presupponit oēm aliā vnionem ad deū. Unde ex hoc ipso q̄ anima christi erat deo in persona cōiuncta/ debebatur sibi fruitionis vnio: et nō per operationē aliquā ei facta est debita. Et ideo christus fruitionē nō meruit. Hec Tho. Et ista valent pro cōfirmatione opinionis supra dist. j. q. ij. q̄ sine vnione gratuita nō potuit fieri vnio gloriosa: saltem de facto: vt aliqui volunt. ¶ Cōclusio Conclu. 4.

quarta. Christus sua fruitione et omnibus actibus 3

elicitis et imperatis/ meruit sibi impassibilitatē anime et gloriā corporis. Quod meruit sua fruitione/ iam pbatū est: q: si nō fruitione meruisset: nullo alio actu imperato meruisset. Quod vero omnibus actibus imperatis/ pbat: q: xp̄s in oibus summe pfect⁹ nullū habuit actū inordinatū: neq̄ indifferētē: sed in omnibus suis actibus et sua volūtate elicitis vel imperatis ordinatissime tenuit pūctuale medium virtutis: eosq̄ per charitatē quā habuit summā seu pfectissimā (cui⁹ aia capax fuerat) ordinauit in vltimum finē: et fuit in statu vie que est stat⁹ meriti: ergo omnibus illis meruit. Tenet ꝯña: q: nihil vltra ad meritū reqrit. Illa em̄ que dicta sunt sufficiūt cū diuina acceptatione que ibi semper affuit. Quod aūt meruit corpori suo gloriam &c. pbatur: q: opera sua in natura humana mortali accepta fuerūt a deo ad exaltationē retribuēdā per resurrectionē ad corporis gloriā et anime impassibilitatē: ergo per ea meruit gloriā corpis. Tenet ꝯña/ ex quid nominis meriti. Antecedens probatur per aplm ad Phil. ij. Humiliauit semetipsum factus obediens vsq̄ ad mortē &c. ppter quod et deus exaltauit illū. Illa exaltatio est resurrectio ad gloriā corporis: vt dicit magister. ¶ Sed dices illud qd naturaliter sequit aliqd inexistens sine merito (si nō miraculose impediretur) non cadit sub merito: sz gloria corporis/ et anime impassibilitas naturaliter secuta fuisset beatitudinē anime sm̄ portionē superiorē in instāti cōceptiōis quo fuit beata: et illa beatitudo anime nō infuit ex merito vt dixit cōclusio tertia: ergo non cadit sub merito. Respondetur quicqd sit de minore: negat maior: q: qū sublatio miraculi cadere pōt sub merito: etiā illd qd seqt hmōi sublationē cadet sub merito: nūc autē xp̄s meruit miraculi sublationē q: fuit miraculosa suspēsio redūdātie beatitudinis in corp⁹ et portionē inferiorē aie. Nā ideo fuit suspēsa gloria corpis vt redimeret gen⁹ humanū p passionē christi et mortem que esse nō poterat in corpe glorioso. Et passio xp̄i et mors acceptata est a deo ad redēptionē humani generis et etiā ad sublationē suspēsiōis redūdātie beatitudinis: et ita p hoc q̄ meruit sublationē impedimenti: meruit etiā cōcessionē ei⁹ qd pp̄ter impedimētū negatū fuit: q: q̄ meret antecedēs meretur et ꝯñs. Sublatio aūt impedimēti fuit antecedēs ad gloriā corporis: sz immediati⁹ acceptatū fuit meritum christi ad sublationē suspēsionis: et mediāte illa ad collationē glorie corporis. ¶ Quinta conclusio. Christus Cōclusio. 5.

nō tātū meruit in sua passione: sed ab instāti incar- K

nationis in sua ꝯceptione. Prima pars patet in cōclusione secūda: et eius probatione. Secunda pars probat: q: christus in instāti cōceptiōis habuit oia ad meritū reqsita: sez potētiā perfectā lumine glorie sm̄ sic loquentes: et charitatē: et obiectum presens. Nec fuit aliquod impedimētū: ergo i illo instāti habuit clarā diuinitatis visionē et beatificā fruitionē. Fruitione aūt meruit vt statim probatum est: iō cōclusio vera. Fuit em̄ in ipso conceptionis instāti vir perfectus: omni gratia et virtute ac meritoria operatione: sm̄ illud Hiere. xxxj. Nouū faciet dñs super terrā: mulier circūdabit virū &c. Virū nō etate et mēbro℞ quātitate: sed virtutū et merito℞ perfectione.

¶ Sexta conclusio. Non aliud sm̄ idem/ q̄ christus Cōclusio. 6

meruit in passiõe:prius meruerat in cõceptiõe. Pro
batur:qꝛ humani generis redẽptionẽ:ꝛ proprij cor
poris gloriã meruit in instãti ꝯceptiõis, per obediẽ
tiã qua patri obediẽs voluntatis actu se obtulit ad
patris honorẽ in mortẽ sustinendã pro generis hu-
mani redẽptione:ergo hoc actu meruit:et idipsum
meruit in passione:ergo cõclusio vera. Cõsequentia
nota. Maioꝛ patet:qꝛ sicut anima christi non creuit
in vlla perfectione gratuita et spirituali: ita nec in
merito:cũ ꝛ meritũ sit quedam perfectio gratuita:et
omne qđ post cõceptionem meruit in sua cõuersa-
tiõe/labore/predicatione/ꝛ passione:prius meruit
in instãti cõceptionis. Minoꝛ probať:qꝛ acceptatio
passionis volũtaria qua christus ſm humanitatẽ vo
luit pati:fuit opus perfectissime charitatis: iuxta il
lud. Maiorẽ charitatẽ nemo h3/ꝙ̃ vt animã suã po
nat quis pro amicis suis. Jo. xv. Et omne tale opus
est meritoriũ:ergo. Acceptauit passionẽ dũ dixit pa-
tri in horto. Non mea sed tua voluntas fiat. Itẽ dũ
se voluntarie obtulit in cruce cum effectu: ergo illo
actu meruit:et nõ nisi homini salutez:et corpori suo
Articu. 3. Dubium. 1. A. gloriã:et anime impassibilitatem. ¶ Quãtũ ad ter-
tiũ articulũ dubitať primo:quomodo actꝰ beatificꝰ
possit esse meritorius:cũ habeat oppositas cõditio-
nes ad meritũ. Nã de ratione actus beatifici est ꝙ
sit necessarius. De ratione meriti ꝙ sit cõtingẽs. Pri
mũ patet qꝛ nisi esset necessarius nõ esset beatificus
nã beatitudo est immutabilis et perpetua. Nec põt
esse beatus nisi certus de sua perpetuitate: vt ꝓbat
Augu. sed non esset perpetua si actus beatificus es-
set contingens. Secundũ probatur:qꝛ ad hoc ꝙ actꝰ
sit meritorius requiritur qđ procedat ex libertate vo
luntatis:omne autẽ tale est contingens:qꝛ libertas
volũtatis est contingens ad vtrũlibet que cõtingen
tia repugnat necessitati. ¶ Preterea:actus beatificꝰ
est a solo deo:meritum vero a voluntate eliciente vel
imperante que non conueniunt eidem. Primũ pa-
tet:qꝛ actus beatificus est premium:sed premiũ nõ
est a merente sed a premiante: premians est deus.
ergo est a deo. ¶ Quod vero meritum sit a volũtate/
iam deductũ est. ¶ Preterea: portio superioꝛ quan-
tum ad actum beatificum fuit in termino:ꝛ per ꝯñs
mereri non poterat ſm illud. Antecedẽs patet:qꝛ nõ
est transire ad actũ perfectiorẽ beatitudine: cũ actꝰ
beatificus sit terminꝰ perfectionis anime. ¶ Ad hoc
dubiũ respondetur vt supra notabili quinto:ꝙ actꝰ
beatificus in xpo fuit meritorius non respectu sui:
sed respectu glorie corporis/ impassibilitatis aie/et
etiã redemptiõis humane:et nõ fuit premiũ in xpo
licet actus beatificus in ceteris beatis sit premium:
qꝛ cum christus in illo instãti cõceptionis fuit beatꝰ
respectu beatitudinis eius nõ precessit aliqđ meri-
tũ:vt dictum est. ¶ Per hoc ad rationes ante opposi
tũ adductas:negeť ꝙ actꝰ beatitudinis sit simplici-
ter necessarius:qꝛ siue sit a deo immediate:siue eli-
citus a volũtate est libere elicitꝰ/ꝛ ita contingens.
Est tñ immutabilis ꝛ perpetuus/cõtingẽter ꝛ nõ ne
cessario:qꝛ a volũtate diuina perpetue cõseruať:cuiꝰ
certitudinẽ habet beatus per diuinã reuelationez.
Est ergo beatitudo immutabilis:qꝛ mutabił:nõ au
tem immutabilis. i. impossibilis mutari. Posset eñ
deus eã mutare de potẽtia absoluta. ¶ Ad scđm qđ
actꝰ beatificus est a solo deo:diciť vno modo admis
so ꝙ actus beatificꝰ qui est premium est immediate
a deo:ꝛ ille nõ est meritorius:sed cũ illo est aliꝰ actꝰ
fruitionis a volũtate elicitꝰ eiusdẽ obiecti beatifi-
ci:qui etiã diciť beatificus:licet priore qui a solo deo
est sit imperfectioꝛ:qꝛ est obiecti beatifici in se clare
visi:et ille est meritorius:et de illo intelligende sunt
conclusiones. Possunt enim illi duo actus simul sta
re:quia non habent adinuicem repugnantiam. Et
est perfectionis in voluntate beati ꝙ habeat etiam
actũ a se elicitum respectu obiecti beatifici. ¶ Alio
modo põt dici ſm illã opinionẽ:qđ in anima christi
fuit tñ vnus actus fruitionis dei. ꝛ hic a deo crea-
tus ꝛ beatificus:qui nihilominus in christo fuit me
ritorius. Consequenter dicitur:qđ fuit in potestate
voluntatis quantũ ad tendentiã in obiectũ nõ quã
tũ ad esse elicitũ. Nam voluntas per hunc actũ in-
creatũ libere ꝛ cõplacenter tendit in obiectũ beatifi
cum:licet nõ libere cõtradictorie:et hec libertas suffi
cit ad rationẽ meriti. ¶ Si vero aliqua opinio acce-
ptatur ꝙ actus beatificus est a voluntate eliciente
eleuata per charitatem perfectã:presupposito lumi
ne glorie in intellectu obiectũ clare ostẽdente/tunc
ista ratio non procedit:quia falsum assumit ꝙ frui-
tio in anima christi fuerit a solo deo. ¶ Ad tertiũ di-
citur qđ portionẽ superiorẽ esse in termino duplici-
ter intelligitur. Uno modo quãtũ ad perfectã cõiun
ctionẽ cũ deo per actũ beatificũ:ꝛ quãtũ ad impec-
cabilitatem:et sic fuit nedũ portio superioꝛ:sed tota
anima christi in termino. Alio modo intelligi potest
quãtum ad consecutionem omnis desiderij quo ad
seipsuz ꝛ alios. Et sic beati nõ sunt in termino ante
generalẽ resurrectionẽ et iudiciũ:sic nec est christus
Et illo modo verũ est:ꝙ sic existens in termino me-
reri non potest. Non autẽ sic de eo qui est primo mo
do in termino/sicut fuit christus viatoꝛ:illi eñ me-
reri nõ repugnat:ꝛ per hoc patet solutio argumẽti.
Procedit eñ ex equiuocatione huius quod est esse
in termino. ¶ Secundo dubitatur cõtra cõclusionez Dubiũ. 2.
tertiã:nam quod est gloriosius ꝛ perfectius est chri-
sto attribuẽdũ:sed gloriosius ꝛ perfectius est habere
beatitudinẽ ex meritis ꝙ̃ sine meritis:ergo illud est
Christo attribuendum. Et ita meruit suam beatitu
dinem:cuius cõtrarium dicit cõclusio. Respondetur
post Sco. concedendo maiorẽ rationis. Ad minorẽ
dicitur/ꝙ vera est de premio quod potest haberi ex
meritis:sed hec cõiunctio anime christi per actum
beatificum/fuit tam excellẽs ꝙ ad illã nõ potuit pre
cedere meritũ. Et nobilius est habere ex liberalitate
dãtis actum ita excellentẽ ꝙ ad eũ non põt precede
re meritum ꝙ̃ actũ debiliorẽ cũ merito multo prece
dente. Et hoc videtur rationabile/ sicut dicit Sco.
qꝛ sicut deus in esse nature creauit naturã ita nobi-
lem vt naturã angeli:ad quam creãdã nõ potuit co
operari causalitas cause secunde/propter perfectio
nẽ talis rei in esse nature. Ita in genere moris/ deꝰ
creauit aliquẽ actũ beatificũ ad quẽ non potest esse
aliquis actꝰ meritorius prioꝛ:ꝛ huiusmodi fuit actꝰ
beatificus anime christi. Et hoc propter nobilitatẽ
ꝛ excellentiã actus:ꝛ modi habendi eũ:qꝛ immedia
te anteꝙ̃ haberet aliquẽ actũ circa ea que sunt ad fi
nẽ fuit beatus:ꝛ illa minoꝛ habet instãtiã aliã. Nã
melius est ꝛ nobilius habere beatitudinẽ per natu-
rã ꝙ̃ per meritũ. Patet de beatitudine qua deus est
beatus. Nã pro tãto dignius est habere beatitudi-
nẽ per meritũ ꝙ̃ sine merito:qꝛ gloriosius est habe-
re rem a seipso ꝙ̃ omnino ab alio:sed quod quis me
retur quodãmodo habet per seipsum:pro quãto per
meritum est aliquo modo causa habẽdi illud. Nunc
autem christꝰ magis habuit ex seipso quod ex vnio-
ne habuit:ꝙ̃ aliquis habeat id quod ex operatione
acquirit. Habuit eñ beatitudinẽ quasi naturaliter
anima christi vnita deo:quia sine ea vniri non po-
tuit:que vnio fuit nobilissima:ꝛ ita magis habuit
ex se ꝙ̃ si habuisset ex merito:vt dicit sanctꝰ Tho. q.
iiij. huius dist. ar. iiij. Preterea:esto ꝙ actꝰ beatitu-
dinis anime christi cadere potuisset sub merito:et si
gloriosius fuisset habere ex merito ꝙ̃ non meruisse
habenti:nõ tamen fuit simpliciter gloriosius:qꝛ de-
cens, est propter alios ꝛ propter perfectionẽ illiꝰ sta
tus:qđ ibi inueniantur omnes gradus possibiles in
actibus beatificis:vt sic accidentalis beatitudo oiz
sit maioꝛ:quia ibi erunt aliqui beati qui nunꝙ̃ fue-
runt inimici actualiter peccato actuali licet origi-
nali peccato:vt multi innocentes. Fuerunt etiã bea
ti plures qui aliquando fuerũt inimici/tam actua-

li ꝙ originali peccato: vt mortaliter peccātes ⁊ post penitentes. Est etiā beata mater dei, que nunꝙ fuit inimica actualiter neqꝫ ratione peccati actualis nec originalis. Fuisset tamen/nisi fuisset preseruata: ergo decens fuit ꝙ ibi esset beatitudo alicuius persone sine omni merito precedēte: ⁊ ita talis semꝑ beata nūꝙ fuisset inimica: nō qꝛ preseruata: sed qꝛ semper beata. hec Sco. ¶ Preterea: preuenire meritum ꝓpter dignitatē persone per liberalitatē dantis est maioris dignitatis ꝙ habere per meritū ꝓpriū: ⁊ sic est in proposito. ¶ Tertio dubitat̄ circa conclusionē sextā. Nam nō videtur ꝙ Christ⁹ in passione quicꝙ sibi vel nobis meruit: nā nemo meret̄ alias sibi debitū: sed ex merito Christi in instāti ꝯceptionis quo eadē charitate se obtulit patri ꝓ salute mūdi/⁊ gloria corporis. vniuersa sibi ⁊ nobis cōferenda fuerūt sibi debita: ergo nihil mereri potuit ī passiōe. ¶ Preterea: nemo pōt idem bis mereri: sicut idem nō pōt ab eodem bis emi: saltē nō alienatū post primā emptionem: sed omnia merenda Christus meruit in instanti conceptionis: ergo non poterat iterato mereri in passione. ¶ Ad istud respōdetur post sanctū Tho. q. v. huius dist. ꝙ tribus modis contingit mereri: ſm ꝙ per meritū tripliciter aliquid fit merenti debitum. (Mereri contingit tripliciter.) Uno modo qñ res que meretur fit de nō debito debitū. Sic primo actu charitatis post iustificationem impij iustificatus facit sibi vitā eternā debitam: que prius fuit sibi indebita. Alio mō qñ de debito facit sibi magis debitū: qđ contingit dū ꝑ actū meriti charitas auget̄. Tertio modo qñ aliqđ quod vno modo est sibi debitū facit alio modo sibi debitū sicut puer baptizatus cui debet̄ vita eterna ex habitu gratie in baptismo infuso: qñ vsum liberi arbitrij habere incipit facit sibi eam debitā ex actu a charitate elicito. Primo modo meruit Christus in primo instāti sue cōceptionis gloriā corporis/impassibilitatem aīe/sibi ⁊ nobis vitā eternā: q̄ prius nō erant debita: nō em̄ erat debita gl'ia corporis: nec impassibilitas aīe Christo ex cōditione nature corporis aut aīe in se cōsiderate: neqꝫ ex necessitate vnionis: sicut gl'ia fruitionis vt dictū est. Scđo modo Christ⁹ mereri nō potuit: qꝛ charitas in aīa Christi nō est augmentata qui in primo instāti accepit tantā charitatem quāte fuerat capax. Tertio modo Christus meruit oībus actibus suis post primū instās sue conceptionis: qꝛ oēs actus sui ꝓcesserūt a charitate: ⁊ sic ꝑ quēlibet eorū fecit sibi debitū: qđ al's fuit sibi debitū seu qđ prius alijs actib⁹ debebatur: sic em̄ quolibet actu fit debitū quicqđ illi actui deberet̄: si prius debitū nō esset: ⁊ ita cuilibet actui charitatis puri viatoris debita fit eterna vita: etiam si prius nō fuisset debita: qꝛ quilibet talis acceptatur ad vitā eternam etiam si prius sibi debita nō esset. Et sic forte posset ꝓbabiliter concedi: ꝙ Christus licet nō meruit fruitionem beatificā quā semper habuit: meruit tamen eius continuationē per actus charitatis/sicut corporis gloriā. ¶ Per hoc dicitur ad primum: nam maior est falsa: ꝙ nemo meret̄ prius sibi debitū ſm tertium modū merendi. ¶ Ad scđm dꝛ cōcesso ꝙ nemo pōt idem mereri/saltē sine interruptione: quia bis importat interruptionem: que non fuit in debito in Christo: qꝛ quicqđ semel fuit debitū Christo: semper mansit ei debitū: ⁊ ita debitū nunꝙ fuit interruptū. Et sic conceditur illatū: ꝙ non poterat aliquid iterato mereri: si iterato etiā importat debiti interruptionem. Et ita ꝓbatur ꝙ Christus nihil meruit primo modo per passionē: nō aūt probat/ꝙ nō meruit tertio modo. Et quantū ad hoc ꝙ res sit alicui debita est aliquo modo simile de emptione: qꝛ q̄s rē emptā posset sibi alio modo facere debitā. ⁊ rem prius sibi debitam posset quis etiam emptione facere sibi debitam. Si tñ emere dicit alietatem rei empte immediate precedere emptionē: patet: quia non est simile hoc em̄ nō importat mereri: sed plane importat facere rem sibi debitam: siue prius debitā: siue pri⁹ etiā fuerit debita siue nō. ¶ Ultimo dubitatur quomodo Christus ſm portionē superiorem mereri potuit ſm quā fuit vere beatus: ⁊ tñ alij beati ſm cā mereri posse negant̄. (Dubiū. 4.) Rñdetur breuiter ꝙ ratio supra tacta est: qꝛ opera Christi ſm eandē portionē acceptata sunt a deo/ad retributionē gl'ie corporis Christo/⁊ vite eterne nobis. Et sic nō est de actibus ceterorū beatorum: cuius rō nō est nisi diuina volūtas: ⁊ tñ assignabilis est aliqua congruitas: vt dicit Sco. Nam sicut meritum nō respicit seu consistit tantū in actu elicito: sed etiā aliquo modo in cōditionibus elicientis actū. Sic acceptatio diuina nō solū respicit actū sed conditiones ꝑsone elicientis. Exemplū vt remittēs offensā ꝓpter supplicationē alicuius nō tantū attēdit verba supplicationis: sed etiā conditionē persone/si fuerit amica vel inimica. Ita acceptatio diuina respicit in persona conditionē viatoris. Nam qꝛ beati totaliter sunt extra statum vie ſm totū subiectum/actus eorū nō acceptat deus. Christus vero ⁊ si fuit beatus: tñ ſm aliquid sui fuit in statu viatoris. s. ſm corpus ⁊ sensualitatē: ac portionē inferiorē. Et propter hoc oīs actus illius persone cuiuscunqꝫ portionis erat acceptus ⁊ meritorius pro se ⁊ illis pro quibus offerebat̄ deo. Et ꝓpter eandem causam/actus Christi nunc (lꝫ ex eadē charitate ꝓcedant sicut nūc) non sunt meritorij: qꝛ nūc ſm nihil sui est viator ⁊c.

Distinctio. xix.

Ostensoꝙ christus passione sua sibi ⁊ membris suis meruit. In hac di. xix. modū quo meruerat suis mēbris aperit. Summat̄ aūt sententia textus in trib⁹ subnotatis cōclusionibus. ¶ Prima. Christus deus ⁊ hō ꝑ mortē suā a peccato ⁊ a diabolo nos liberauit: charitatem in nobis nimie sue charitatis ostensione excitando: ⁊ per fidem eiusdē sue passionis ac mortis ꝑ eccata nostra relaxando. ¶ Scđa. Christus per penā quam in cruce ꝓ nobis innocenter tulit ab omni pctōꝝ pena sufficienter nos redemit. ¶ Tertia. Christus nō solus: sed cū patre ⁊ spūsancto redēptor est nos iustificando ꝓpter vsum potestatis: solus aūt mediator dicit̄ ſm naturā assumptā/ꝓpter exhibitionem obedientie ⁊ humilitatis. Declaratio lata est in textu.

Questio vnica.

Circa hāc distinctionē querit̄: vtrū xp̄s sua passione benedicta oībus ꝓpagatis ⁊ ꝓpagabilib⁹ ex Adam/meruit sufficienter peccati remissionē/gratiā/regni apertionē/⁊ gloriā. (A) Primo ponunt̄ notabilia: scđo conclusiones: tertio dubia. ¶ Quantum ad primū notandū: ꝙ aliquid esse meritū respectu alicuius conferendi alteri dupliciter pōt considerari. (Artic. I. Nota. I.) Uno mō quantū ad sufficientiā. Alio modo quantū ad efficientiā. Meritum ad sufficientiā est qñ actus merentis acceptat̄ ad retributionē faciēdam conditionaliter. s. si is cui meretur antecedentia ad retributionem ordinata non omittat: neqꝫ impedimentū prestet. (Meritum.) Unde si q̄s meretur apud principē vt oībus characterem suum habentibus ⁊ tali hora curiā principis intrantib⁹ daret vnū florenū iste sufficienter meruisset vnum florenum: etiā eis qui characterē suum non acciperent aut curiā hora determinata non intrarent. Meritū ad efficiētiam est qđ simpliciter acceptatur ad aliqđ retribuendū realiter ⁊ cū effectu. ¶ Scđo notādum ⁊ supponendū: ꝙ infiniti sunt ꝓpagabiles ab Adā. (Nota. 2.) Nam generationē hominū: de⁹ posset in perpetuū continuare: sicut posset mundū perpetuo conseruare: ⁊ sic infiniti generarent̄. Infiniti syncathegorematice: sed nō cathegorematice: quia licet mūdus in infinitum duraret: nunꝙ tñ geniti essent infiniti

B sed semper certo numero comprehenderent. ¶ Ter
Nota.3. tio notandũ: ꝙ meritum esse infinitũ tripl'r põt acci-
pi. Vel ratione ꝓprie perfectionis. i. vt actus ipse dr
infinitus. Vel rõne persone merẽtis. Vel ex volũta-
te acceptãtis. Primo modo nullũ meritũ dici põt in
finitum: q2 infinitas perfectionis repugnat creatu-
re: omne aũt meritũ est quid creatũ: actus nãq3 diui
nus nõ est meritum: sed dator premiorum: quicqd em̃
in deo est/ est deus. Velle ergo aĩe Christi sine eius
fruitio/ qua pfectissime quantũ creaturã decet frue-
batur ſm se finita fuit ⁊ finitum q2 creatura. Scdo
modo meritũ Christi potuit dici infinitum: q2 actus
psone infinite. Siquidẽ oĩa opera Christi fuerũt ver
bi tãq3 suppositi/ qd fuit infinitũ: lz illa opa huma-
nitatis Christi nõ fuerunt verbi ſm naturã infinitã
diuinam: sed ſm naturã finitã humanã. Tertio mõ
meritũ dr infinitũ extensiue qd acceptat ꝓ infinitis:
⁊ hec infinitas sicut ⁊ secũda nõ est infinitas simpli
citer: sed ſm quid. Non aũt requirit infinitas in me
rito vt acceptet ꝓ infinitis. Unde vt dicit Sco. dist.
presenti. Sicut omne aliud a deo ideo bonũ est q2 a
deo volitũ/ nõ ecõuerso: sic meritũ intantũ meritum
est ꝓ quãto acceptat. Nã ideo meritũ est q2 accepta
tur: nõ econuerso: q2 meritũ ⁊ bonũ ideo acceptatũ.
Potest aũt meritũ quodcunq3 tantũ ⁊ ꝓ tantis acce
ptari passiue: quantũ ⁊ ꝓ quantis vult tota trinitas
acceptare actiue: q2 quantũ vult tantũ põt. Nec vt ꝓ
infinitis acceptet: requirit formalis ratio infiniti in
merito. Nec requiritur infinitas ex circũstantia sim
pliciter: sed bene de cõgruo: ꝓpter quod magis con-
gruum fuit meritũ in se finitũ (sed tñ persone infini-
te) acceptari pro infinitis extensiue/ q̃3 persone fini-
te: q2 ibi nec ratione operis in se: nec ratione operan
tis esset congruitas acceptationis eius ꝓ infinitis.
Nota.4. ¶ Quarto notandũ: ꝙ meritum Christi non tãtum
acceptatum fuit vt exhibitum: sed etiã vt preuisum
siue vt exhibendũ ad aliud tamen vt preuisum: ⁊ ad
aliud vt exhibitum. Exemplũ Ansel. ij. cur deus ho
mo. c. xvj. Si multi offenderunt regem ⁊ pro offensa
sunt exulati: venit vnus innocens de sanguine eo-
rum: ⁊ ꝓmittit facere vnũ opus pro rege certo die a
rege statuto: vt rex remittat eis offensam ⁊ reconci-
lietur eis: rex acceptans seruitiũ ꝓmissum remittit
offensam: ita tñ ꝙ nullus offendentium intret pala
tium donec seruitiũ promissum exhibeat. Hoc casu
Artic. 2. posito/ opus illud promissum vt preuisum meretur
Conclo. 1. reconciliatonem: ⁊ vt exhibitũ meretur palatij aper
C tionem. ¶ Quantum ad scdm articulũ est conclusio
prima. Christus Ade ⁊ toti sue posteritati sufficien-
ter meruit grãm ⁊ apertionem regni. Probatur: quia
meritũ passionis xpi satis fuit in acceptatione diui
na pro oĩm pctõrum remissione/ saltẽ eorũ qui in Chri
stum crediderũt ac legi obedierũt. Et qm̃ veritas hu
ius stat in facto/ ⁊ est in se cõtingens: ⁊ ideo sufficiẽ
ter demonstrari nõ põt: licet apparentes psuasiones
adduci possunt: quarũ plures beatus Ansel. colligit
in libro. Cur deus homo: efficax autem probatio est
auto. scripture. vnde Luc. xix. Venit filius hominis
q̃rere ⁊ saluum facere quod perierat. Et. j. Timo. j.
Fidelis sermo ⁊ omni acceptione dignus: quia ve-
nit Christus Jesus in hunc mũdum peccatores sal
uos facere. Et Jo. iij. Sic deus dilexit mundum vt fi-
lium suum vnigenitum daret: vt omnis qui credit
in eũ nõ pereat: sed habeat vitam eternã. Non eniz
deus misit filium suum in mundũ vt iudicet mun-
dum: sed vt saluetur mũdus per ipsum. Non aũt sa-
lutem prestitit mundo inquantũ filius hoĩs princi-
paliter ⁊ autoritatiue: q2 hoc solius deitatis est: ergo
meritorie ⁊c. Hinc Mat. xx. Venit filiꝰ hoĩs dare ani
mam suã in redemptionẽ ꝓ multis. Item. Dilexit
nos ⁊ lauit nos in sanguine suo. Apoc. j. Et talia in
numerabilia in scriptura quibꝰ testat oĩbus sibi ꝑ
fidem ⁊ sacramẽta vnitis meruisse p̃mia eterna. Un
Mar. vlt. Qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit saluus
erit: qui vero nõ crediderit condẽnabitur. In qua au
toritate etiã hoc innuit/ ꝙ meritum Christi non oẽs
saluat: quia nõ eos qui nõ vniunt Christo fide ⁊ sa-
cramentis: hic tñ defectus nõ est ex inefficacia meri
ti xpi: sed ex indispositione subiecti cause salutis nõ
debite approximate. Hec em̃ approximatio est ꝑ in-
corporationẽ Christo que fit per fidẽ ⁊ sacramentorum
participationẽ. ¶ Scda cõclusio. Christus passione Conclo. 2.
sua tanq3 merito sufficienti vt preuisa precedentibꝰ D
obtinuit remissionẽ peccatorum ⁊ grãm. sed vt exhibi-
ta apertionẽ regni ⁊ gloriã. Primũ pz: q2 passio hoĩs
Christi innocentis preuisa ab eterno fuit tantũ tri-
nitati accepta/ ꝙ ꝓpter eam in tẽpore exhibendã ⁊
ex summa charitate creature possibili ipsi offerendã
oĩbus eã credentibus tã exhibendã q̃3 exhibitã: ⁊ ꝑ
eam salutẽ sperantibꝰ remitteret peccata/ ⁊ gratiaz
infunderet/ si penitere vellent: nõ tñ ante eius exhi-
bitionẽ regnum aperiret: sed ipsam vt exhibitã acce
ptauit: nõ tantũ ad remissionẽ offense ⁊ collationem
gratie: sed etiã ad apertionẽ regni ⁊ collationẽ glie:
nam ante exhibitione sancti oẽs in limbũ descende
runt: ⁊ nulli ianua regni patuit: que claue crucis oĩ-
bus debito pene ⁊ culpe remoto apta fuit. Hinc quo
ad primũ qui precedebãt: ⁊ qui sequebantur clama-
bant. osanna filio Dauid. Mat. xxj. Quo ad scdm dr
in p̃s. Ascendens xp̃s in altũ captiuã duxit captiui
tatem ⁊c. ¶ Tertia ꝯclusio. Licet meritũ Christi ſm Conclo. 3.
se finitũ fuit simpliciter: pro infinitis tñ Ade filijs (si
futuri essent) acceptatũ est sufficienter. Prima pars
patet ex notabili tertio: q2 meritũ Christi actus fuit
aut passio humane nature: que cũ oĩbus suis actio
nibus ⁊ ꝓprietatibus creatura erat: ⁊ per ꝯñs finitũ.
Scda pars patet: q2 acceptatum est tanq3 satisfactio
sufficiens ⁊ reconciliatio pro oĩbus sibi obtẽperan-
tibus: licet infinitis/ nullis penitus exclusis: ⁊ salus
⁊ redemptio. vnde Heb. v. Cum esset filius dei: didi
cit ex his que passus est: obedientiã: ⁊ consummatꝰ
factus est oĩbus obtẽperantibus sibi causa salutis.
Causa non principalis conferens salutẽ ſm huma-
nã naturã: sed causa meritoria principalis. ¶ Quar
ta conclusio. Passione ⁊ morte quas pro hoĩm repa Conclo. 4.
ratione Christus patri obtulit: tantum predestina- E
tis gratiam finalem ⁊ gloriã efficaciter meruit. Pro
batur conclusio. nã illis tantũ Christus meruit gra-
tiam finalem ⁊ gloriam efficaciter: qui eas per meri-
tum sue passionis consecuti sunt aut consequentur:
tales aũt tantum sunt predestinati: ergo cõclusio ve
ra. Consequentia nota cum maiore. Minor probat:
quia nemo consequitur salutem finaliter nisi fuerit
predestinatus ab eterno: plures enim presciti grãm
consecuti sunt: sed non finalem ſm illud Mat. xxv.
Venite benedicti patris mei: possidete paratum vo-
bis regnum ab origine mundi. Glo. ad obtinendaz
gloriam ad quam predestinati estis a constitutione
mundi. Et ad Rom. viij. Quos predestinauit: hos ⁊
vocauit: ⁊ quos vocauit: hos ⁊ iustificauit: quos aũt
iustificauit: illos ⁊ magnificauit. Vocauit per fidem:
iustificauit per gratiam: finaliter magnificauit per
gloriam. ¶ Sed dices: p̃destinatis gloria debita est
ex ipsa predestinatione: ergo respectu eius nõ est ali
quod meritum. Tenet consequentia: quia debitum
alias nõ acquiritur merito. Antecedens patet: quia
eo ipso quo predestinati sunt: ius habent ad gloriã:
⁊ sic iure predestinationis que prior est acceptatio-
ne passionis Christi est gloria eis debita: igitur non
ex merito passionis. Quod aũt predestinatio sancto
rum sit prior preuisione passionis Christi: patet per
ordinem quem ponit Sco. dist. presenti. Unde dicit.
Incarnatio Christi non fuit occasio naturaliter pre-
uisa: sed sicut bonum fini propinquius immediate
preuidebatur a deo ab eterno: ita ꝙ Christus in hu
mana natura/ cũ sit propinquior fini: ceteris prius
predestinabat (loquendo de his qui predestinãtur)
q̃3 quicunq3 alius: ⁊ quilibet alius prius ordinat ad

gloriã ⁊ gratiã q̄ preuidebat̃ eius casus. vide Sco.
distin. xlj. primi. ⁊ distin. vij. huius. Vñ ille fuit ordo
in preuisione diuina. P̃rio deus intellexit se vt sum
mum bonum. In secundo intellexit omnes creatu-
ras. In tertio predestinauit aliquos ad gratiam et
gloriam. Et circa aliquos habuit actũ negatiuum
non predestinãdo. In quarto vidit oẽs illos ⁊ illas
in Adã casuros. s. predestinatos/ et nõ p̄destinatos.
In quinto preordinauit et preuidit de remedio quo
modo redimerentur per passionẽ filij sui: ita ꝙ chri-
stus in carne: sicut omnes electi prius preuidebant̃
ad gratiam et gloriã q̄ preuideretur passio christi:
vt medicina cõtra ipsum. Sicut medicus prius vult
sanitatẽ hominis/ q̄ ordinet de medicina ad sanan
dum eum: ergo sicut prius predestinantur electi q̄
preuidebatur passio christi vt remedium contra la-
psum eorum: ita tota trinitas prius p̄odinauit pre-
destinatos et electos ad gratiam et gloriam fi-
nalem quantum ad efficaciam qua preuidit Chri-
sti passionem tanq̄ medicinam acceptam pro electis
cadẽtibus in Adam. Hec Sco. Ex illo ordine appa-
ret gloriam prius fuisse debitã electis/ q̄ passio chri
sti fuerit preuisa: ergo non est facta debita ex merito
passionis Christi. ¶ Respondetur admisso ꝙ gloria
fuit debita ex ipsa predestinatione: negetur cõsequẽ
tia. q̄d igitur eius non sit aliquod meritum/ quoniã
sicut predestinauit deus electos ad gloriã: ita et pre
uidit media quibus perueniendum fuit ad gloriã.
Unde non simpliciter preuidit eis gloriam: sed preui
dit eis gloriam per christi passionem tanquam per
meritum ad hoc preordinatum assequendã. ¶ Sed
contra hanc responsionẽ militant illa prioritatis si-
gna que ponit Sco. Ad que dicitur sicut ⁊ in primo
habitum est dist. ix. ꝙ ille prioritates in diuinis non
sunt ponende: sicut nec pluralitas actuũ ordinatoꝝ
s̄m imaginationẽ doctoris subtilis. Unus enim est
actus in diuinis/ re ⁊ ratione indistinctus: q̄ est ipsa
essentia diuina: quo ipsa vnica cognitione preuidit
christi incarnationẽ: omniũ electorũ futurã beatitu
dinem: casum ⁊ reparationem per christi passionez.
Nec vnũ prius: aliud posterius: ⁊ ideo non est ille or
do in diuinis. ¶ Et si dicis saltem ibi est s̄m nostrã
cõsiderationẽ. Dicitur aũt nostra consideratio ima-
ginatur talem ordinem vere esse in diuinis: ⁊ sic no
stra consideratio est speculatio falsa: aliter rẽ esse in-
telligens q̄ sit. Aut nostra consideratio prius cõside
rat Christi predestinationem s̄m hominem: et post
predestinationem aliorum electorũ: deinde eorũ ca-
sum ⁊c. sic erit ordo nostre considerationis per diuer
sos actus cognitiõis in nostro intellectu: sed hec or-
dinata consideratio nullum ordinem ponit in diui-
nis: alioquin si primo considerarem deum vt creato
rem: deinde tres personas: exhinc essentiam diuinã
talem oporteret ponere ordinem in diuinis: vt po-
tentia creandi esset prior essentia et personis: ⁊ per-
sone priores essentia. Item sic sequitur quod si Chri
stus passus non fuisset: electi nihilominus essent — Cõclusio. 5. F
saluati: quia prius preuidit deus electos saluãdos
q̄ christi passionez. ¶ Quinta conclusio. Quamuis
omnibus Ade filijs salutẽ principaliter meruit chri
sti passio: cooperabatur tamen saluandorum opera
tio tanq̄ meritum de cõgruo vel condigno. Prima
pars patet ex conclusione prima. Secũda pars pa-
tet: quia ad hoc vt per meritum passionis christi/ ali
cui peccatum remittatur: aut gratia infundatur: siue
primo iustificans: siue sequens primã et priorem au
gmentãs: si fuerit adultus: requiritur bona disposi-
tio voluntatis/ ⁊ motus bonus in deum: siue sit at-
tritio aut compunctio de peccatis vite preterite: aut
amor dei ac salutis desiderium: vel voluntaria sacra
mentoruz susceptio que sunt merita de congruo: aut
quo ad gratiam secundam augmentandam requi-
ritur operatio bona ex priore gratia procedens: que
est meritũ de condigno. Si vero infans fuerit: vsum
rationis non habens: tunc sine sacramento aut sa-
crificio aliquo nõ purgatur ab originali: oportet er-
go quod concurrant offerentes paruulum: et dispen
santes sacramentum vel sacrificium: quorum ope-
ratio est meritũ de cõgruo. Et per cõsequẽs illa pars
conclusionis vera. Ex illo sequitur quod licet christi
passio sit principale meritum propter quod confer-
tur gratia: apertio regni et gloria: nunq̄ tamen est so-
la ⁊ totalis causa meritoria. Patet: quia semper cum
merito christi concurrit aliqua operatio tanq̄ meri
tum de congruo vel de condigno recipientis gratiã
vel gloriam: si fuerit adultus rationis vsum habẽs:
aut alterius pro eo/ si caret rationis vsu. Probatur.
quia si meritũ Christi esset totalis causa meritoria/
maxime apertionis regni/ ⁊ amotionis obstaculi: vt
hominibus in gratia recedentibus aperiretur: vt
vult Sco. distinc. presenti. Quod probat. quia tanta
fuit abundantia meriti in antiquis patribus: quan
ta nunc in christianis: sed nullus eorum/ nec beata
virgo potuit amouere obstaculum: quin oẽs transi-
rent ad limbũ ⁊c. Sed q̄uis ablatio obstaculi est re-
missio peccati tam originalis q̄ actualis. Apertio re
gni est collatio glorie. Ad vtrũq̄ tamen (licet minus
principaliter respectu meriti Christi) aliquod meri-
tum patrum cooperabat̃ quo meruerũt remissionez
peccatorum de congruo: ⁊ apertionẽ regni de condi
gno: sine quo nec peccatum fuisset remissum nec re-
gnum apertũ: licet nõ statim post mortẽ sequebatur
gloria: quia nõ ante absolutionẽ precij per passionẽ
christi: sequebatur tñ statim redemptionis precio so
luto: ⁊ ideo cum merito christi tanq̄ principali/ semp
cooperatum est meritum electorum de lege cõmuni.
Quod additur ꝓpter sanctificatos in vtero: quorum — Articu. 3.
sanctificationis causa meritoria fuit passio Christi — Dubium. 1. G
totalis ⁊ sola. Et tantum de articulo s̄cdo. ¶ Quan-
tum ad tertiũ articulũ/ est primũ dubiũ cõtra cõclu-
sionẽ secundã qua d̃r/ ꝙ passio christi vt preuisa me-
ruit precedentibus remissionem pctõrũ ⁊ gratiã. Si
illa conclusio esset vera/ sequeretur ꝙ premiũ prece-
deret meritum: nã collatio gratie in antiquis patri-
bus precessit meritũ christi quo meruit illis gratiã:
q̄d est cõtra dicta in. ij. distinc. v. contra magistrũ te-
nentẽ/ ꝙ in angelis premiũ precessit meritũ. ¶ Pre-
terea sic dici posset/ q̄d prima gr̃a caderet sub meri-
to recipientis: quia posset deus acceptare bonũ vsum
gr̃e sequentem/ tñ preuisum: vt meritũ respectu gra
tie prime infundende: cõtra apl̃m Rom. xj. Si autez
gr̃a iam non ex operibus: alioquin gratia iam nõ est
gr̃a. ¶ Preterea si passio Christi preuisa ab eterno ⁊
acceptata/ fuit meritum ⁊ causa cõferendi gratiam
patribus anteq̄ exhiberetur in effectu: sic passio ab
eterno preuisa et acceptata, trinitati potuit esse ra-
tio predestinandi electos: ⁊ ita predestinatio electo-
rum potuit habere causam meritoriã: q̄d est incon-
ueniens. ¶ Ad illa r̃ndetur: ad primũ cõcedendo q̄d
aliquod premiũ precedit meritũ: sed nõ premiũ fina
le q̄d est beatitudo ipsa. Nã et si passio christi vt pre
uisa/ causa fuit collationis gratie patribus priusq̄ ex
hiberetur: nõ tñ fuit causa meritoria glorie nõ exhi-
bita: vt dictum est: et hoc fuit reprobatum in s̄cdo/ ꝙ
angeli nõ meruerunt beatitudinẽ suã iam habitam
per sequentia ministeria nobis impensa. ¶ Ad s̄cdz
d̃r ꝙ gr̃a prima non cadit sub merito condigni reci
pientis gr̃am: cadit tñ tñ sub merito Christi q̄ oĩbus
meruit gratiam. Nec aliquis ex Adã s̄m naturalem
propagationis cursum descendẽs vnq̄ sortitus est
gratiã sine merito passionis christi exhibite vel pre-
uise: sic gr̃a prima cadit sub merito cõgrui etiam re-
cipiẽtis gratiã: q̄(vt dictum est) in adultis precedit
dispositio subiecti ad gratiã bonus scz motus volũ-
tatis in deum: qui est meritũ cõgrui. ¶ Ad tertiũ: an
predestinatio h̄z causam meritoriam vel nõ: videat̃
distin. xlj. primi: vbi de hoc latius est tractatũ. Un-
de d̃r quemadmodo quo reprobationi assignatur causa.

demeritoria:ita et predestinationis causa meritoria. ¶Multa dicunt pdestinatio et reprobatio/scilicet actum aliquē eternū in deo:et aliquid creatū i electo vel reprobo ipsi in tempore dandū. Quantū ad primum qd dei est:nō est assignare causam meritoriaz Quantum ad secundum vtriusqz predestinationis et reprobatiōis assignatur causa meritoria:quia glo-
Dubiū.2. H rie illorum:et pene istorum:de quo latius in primo. ¶Scdo dubitatur quō per Christi passionē liberati sumus a culpa/a pena/a potestate diaboli/et ab obligatione chirograhi decreti. Licet horū solutio satis patet ex premissis:tamen vt habeatur breuis et summaria responsio notandum/ꝙ per peccatū primi hominis quo deus toti humano generi offensus est homo cecidit in reatū seu debituz mortis eterne: et per hoc in potestatem diaboli tāq̄ tortoris penā infligētis. Hoc deniqz debitum pro quanto obligat hominē ad penā luēdā dr chirographus decreti: qr sicut chirographus testimoniū est vel certitudo quedam debiti:ita obligatio qua homo debitor est mortis eterne ex diuino decreto(quia certa est)metaphorice dicitur chirographus decreti. Col.ij. Nunc autez remisso debito:quod est ordinatio hois ad penā propter peccatum contractū vel commissum/liberatus est homo a culpa/a pena/a potestate diaboli/ et ab obligatione chirographi decreti: quia remisso debito/iam non est ordinatus ad penam:sed assumptus per gratiam ad dei amicitiā:et per hoc nec habet culpaz:nec obligatur ad penā:et per ꝯñs nec sub potestate diaboli:nec est sub obligatione chirographi. Fit autem hec remissio per passionem Christi: quia ordinauit diuina sapiētia hoiem lapsum nō ordinare ad vitam:et ita nec remittere culpā nec penā: nisi ab aliquo innocēte obsequium ita gratū offerretur:quantum culpa fuit displicens et ingrata:Christus ergo ſm hominē ex summa charitate volūtarie mori eligens/ad gloriam dei obsequiū tale obtulit: nā plus placuit deo hec volūtas hominis christi ex tanta charitate elicere/q̄ omniuz hoim displicuere peccata:nedum presentia preterita et futura:sed etiā possibilia. Ideo propter opus tā acceptabile christi: qd pro reconciliatione hois trinitati obtulit:trinitas omnibus christo incorporatis peccata et peccati reatum remisit:ac ordinatos prius ad penā/rursus ordinauit ad glorā:et per hoc ab omnibus pdictis liberauit. Hec colligi possunt ex Ansel.li.ij. Cur de9

(Chirographuz decreti quid est.)

Dubium.3. I homo. Et per hoc patet responsio ad dubium et ad omnes eius partes. ¶Dubitatur tertio vtrum solus christus dicēdus sit humani generis redemptor:an tota trinitas. Respondetur qd dupliciter aliquis dr redemptor. Uno modo principaliter: qr restituit captiuum libertati pcio accepto. Alio modo dispositiue et quasi instrumentaliter:qr liberationis precium tribuit. Primo modo tota trinitas hominem redemit:qr tota trinitas precium datū scz satisfactoriam passionem acceptauit:propter quā peccatuz remisit nō imputando ad penā:et gratiam contulit ordinā-
Dubiū.4. L do ad gloriam:et per hoc libertati restituit. Scdo modo solus christus ſm humanā naturā/ſm quā passus est:precium soluit:qr patiendo satisfecit. ¶Ultimo dubitatur vtrum solus christus dicendus sit mediator dei et hominū. Rñdetur ſm sanctū Bonauen. ꝙ refert dicere medium et mediatorē:qr medium dr habens aliquod cōmune cū vtroqz extremo ti. Mediator super hoc addit officiuz reconciliationis. Est ergo christus medium inter deū et hoiem per participationem vtriusqz nature diuine et humane:et similiter proprietatum vtriusqz nature:nam habet iustitiam et innocentiā et beatitudinē cū diuina:mortalitatē et passibilitatē cum humana. Primo mō est mediū ſm ambas naturas:secūdo modo tantū ſm humanā. Est etiam mediator:qr existēs mediū/officiū reconciliationis exhibuit ſm naturā humanā tantum:ſm quaz sacrificiū dignū pro peccatis hominū

(Medium. Mediator.)

obtulit. Ex quibus patet ꝙ tātū christus:non pater aut spiritussanctus mediator est dicēdus:quia solus medius: vt patuit. Et harū duarū dubitationū solutio latius patet in textu. Et tantum de questione.

Distinctio.xx.

Supra egit magister de passiōis Christi veritate. In hac dist.xx.agit de passionis congruitate. Uñ tribus sequētibus conclusionib9 sententia magistri explicatur. ¶Prima. Alius humane reparationis modus possibilis fuit deo:sed nullus conuenientior sanande miserie qua liberaretur homo. ¶Scda. Hoc modo redemptionis homo a desperatione liberatur:et diabolus non potētia:sed iustitia superatur. ¶Tertia. Quia christus a patre/a seipso/a Juda/a Judeorum pplo est traditus:ideo eius passio(lz dissimiliter)tñ dei et Judeorum est opus. Pulchre deducit has conclusiones magister in textu.

Questio vnica.

Circa hāc distictionem queritur/vtrum reparatio generis humani necessario facta fuit per passionem hominis Christi. ¶In solutione huius questionis tres erūt articuli. Primus notabiliū pro declarationibus terminorū. Secundus conclusionū ad questionem rñdentium. Tertius dubiorum soluendorum. ¶Quantū ad primum nota ꝙ beatus Ansel.cañ.archieps hāc questionem soluendo in duobus libris. Cur deus homo. quatuor per ordinē ostēdere nititur/per que questio illa soluit. Primū/qd hominē ad beatitudinem creatū/et a iustitia lapsum necesse fuit reparari:ne deus in suo opere frustraret: et in vanū fecerit quod de tam sublimi natura facere cepit.lib.ij.c.iiij. Secundū/ꝙ homo sine satisfactione redimi nō potuit:qr peccando honorē deo abstulit: quē vt satisfaciēdo pro peccato redderet/debitor fuit:q̄diu igitur nō satisfecit/in culpa fuit. Item deū relinquere peccatum impunitum/iniustū est et indecens. Si autē sine satisfactione pctm̄ dimitteretur/ impunitum relinqueretur. Hec lib.j.cap.xj.et sequenti.presertim.c. xix. Nec impotentia satisfaciendi hominez excusat: quia sua sponte in illā impotentiā cecidit. Nec sola mīa remittere potest sine satisfactione:quia tunc dimitteretur peccatū inordinatum:cum nihil aliud sit peccatū sine satisfactione ordinare/q̄ ipsuz punire. In regno autez suo nihil potest inordinatū dimittere. Tertium/ꝙ satisfactio illa fieri non potest nisi p hominem deū:qr satisfactio fieri nō pōt nisi reddat maius q̄ sit illud pro quo non debuit peccare. Non debuit autem pro tota creatura peccare:igit maius aliqd tota creatura reddendū erat:illud esse non potest nisi de9:nec debuit nisi homo: igit necesse est vt eam faciat deus hō:vt tāgit.c.xxj.lib.j.et lib.ij.c.v.et vj. Quartum/ꝙ oportuit deū hoiem satisfacere per passionē et mortem:quia qui p suauitatē peccauit: p asperitatē satisfacere debet:vt lib.ij.c.xj.et.c.xix. late quomodo ablatio vite sanctissime per mortē quam sponte pro honore patris sustinuit:p oim peccatis sufficiētissime satisfecit. ¶Sed q̄uis rōnes ille beati Ansel.deuote sint et apparentes:tñ nisi procedant ex ordinatione diuina presupposita nihil probant. Dum aūt ex illa procedunt/inferūt quidē necessitatem consequētie non cōsequētis:qr sequit/ deus ita preordinauit hominē redimi:ergo sic est redempt9. Cū qua necessitate cōsequētie stat contingētia antecedentis et consequentis:sicut necesse est me moueri si curro:qr sequit:curro/igit moueor:et añ antecedens est contingēs similiter et ꝯñs: non aūt probāt necessitatem simpliciter dictā:neqz redemptionis/ neqz modi redimendi:cuius oppositū includit contradictionem. Uñ quo ad primū articulum non fuit

(A — Articu.1. Nota.1. — B)

simpliciter necesse hominem reparari/sicut non fuit necesse hoīez creari. ¶ Preterea deus potuit ⁊ posset omnē rationalē creaturā: siue beatā/siue viatricem: siue dānatā anihilare: nam sicut cōtingēter creauit: ita cōtingēter cōseruat. Potest igitur nō cōseruare/⁊ ita anihilare. Et argumentū qđ fundatur in hoc/ne deus in suo frustraret̃ opere ⁊c. ita potest fieri de angelis apostatis ⁊ quolibet prescito. Nā cū quelibet creatura rationalis facta est a deo/vt beate viueret cū deo: in his que beatitudinē nō attingūt frustrat̃ deus: nō quantū ad voluntatē beneplaciti ↄsequētē: ſm quā deus fecit quecūq̧ voluit in celo ⁊ in terra: sed quantū ad voluntatē antecedentē/ſm quā precedentia ad salutē cōtulit: que quia presciti acceptare noluerūt: salutē cōsecuti nō sunt. Non ergo plus arguit illa ratio de toto genere hūano/ꝗ de vno prescito: nec ꝓpl⁹ de specie ꝗ de indiuiduo. ¶ Similr̃ ratio quo ad secūdū nō probat: nam sine satisfactione per solam nō imputationē peccatum remitti potuit: ſm illud. Beatus vir cui non imputauit dn̄s peccatum. Nec per peccatū aliquid in deo existens auferr̃: nec honor diuinus in se minuitur: itaq̧ nō est quod restitui potest deo: sicut nihil auferri. Unde nō oportet peccatorē in culpa manere donec satisfaciat: sed donec de⁹ satisfactionē sibi que faciēda esset remittat: nec si gratis remitteret peccatū sine satisfactione aliquod inordinatū esset in vniuerso: tunc em̄ aliquod inordinatū esset in vniuerso: qn̄ aliq̇d fieret aut esset cōtra volūtatē dei beneplaciti. Sola em̄ volūtas dei est regula oīs ordinis ⁊ iustitie: vt vult Augu. iij. de trini. ⁊ ideo nihil potest esse inordinatū in vniuerso: quia nihil ibi esse pōt cōtra volūtatē dei. Et ꝙ nunc peccatū veri⁹ peccator per penā ordinat̃/ita est: quia sic deo placuit. ⁊ hunc ordinē instituit: quē tn̄ mutare posset. ¶ Etiā esto ꝙ satisfactio penalis esset necessaria ad peccati remissionē: nō tamē probat̃ ꝙ illa necessario fieret per deū hoīem: vt in tertio argumēto probare nititur: nam non fuit absolute necessariū ꝙ satisfactio fieret per hoīem: licet solus homo debitor fuit: quia qui nō est debitor: potest pro alio satisfacere. Nam ⁊ christus satisfecit qui nō fuit debitor: ⁊ ita si placuisset deo: potuit vnus angelus bonus satisfecisse/offerēdo deo aliquod placitū pro nobis/qđ acceptasset pro oībus peccatis: cum (vt precedēti dist. dictū est) tanto acceptabile est omne donū bonū pro quāto deus voluerit acceptare. Sic ⁊ purus homo quē deus sine peccato cū summa gratia produxisset: satisfacere potuisset: nec propter hoc obligarent̃ redempti tantū ei sicut deo: immo simpliciter obligarētur deo: quia qđ ipse haberet: esset totū a deo. Obligaremur tn̄ multū sibi/sicut obligamur beate virgini ⁊ alijs sanctis qui meruerūt nobis: ⁊ sanctis angelis qui nos custodiūt: semper tamen finaliter ⁊ summe obligamur deo tanꝗ ei a quo oīa bona aliorum prouenerunt. ¶ Item de possibili quilibet satisfacere potuit pro se/si data fuisset prima gratia sine merito: sicut data est christo sine merito ꝓprio ⁊ alieno: quia licet modo quilibet fuerit filius ire: dat tamen primā gratiā sine merito proprio: qua habita meret̃ beatitudinē: ergo potuit ⁊ meruisse deletionē culpe vt arguit Sco. Sed hic dici posset ꝙ per actum elicitum a gratia nullus meretur deletionē culpe: quia infusiōe gratie culpa deletur: etiā nullo adhuc actu elicito. Et quod dicit beatus Ansel. ꝙ nō satisfit deo nisi offerat̃ aliquid maius ꝗ tota creatura: quia ꝗ sit illud pro quo peccare nō debuit. Si illud intelligitur de maiori bono formaliter ſm perfectionē: sic satis fuisset offerre maius bonū deo in acceptatione eius: ꝗ fuisset malū illius hominis peccantis: ita ꝙ oblata satisfactio magis placuisset ꝗ peccatū displicuisset. Unde si Adam per gratiā datam ⁊ charitatē habuisset vnū vel multos actus diligēdi deum propter se ex maiori conatu liberi arbitrij ꝗ fuit conatus in peccando: talis conatus sufficisset ad remissionem peccati: nam sicut pro amore creature ⁊ obiecti diligibilis peccauit: quod pro tota creatura facere non debuit: ita offerēdo aliquid maius obiectiue ꝗ sit tota creatura/scʒ amorem dei propter se qui excedit obiectiue totius creature amorē (sicut deus creaturā) satisfacere potuit. Unde sicut peccauit per amorem obiecti in infinitū ignobilioris: ita potuit satisfacere per amorem obiecti in infinitū nobilioris: et hoc acceptari potuisset a deo vt sufficiēs satisfactio/si ita deo placuisset: ⁊ tamen ille amor dei non fuisset maior omni creatura: sicut nec amor christi: quo nobis meruit salutem fuit maior omni creatura: quia nō maior humanitate christi que fuit creatura: nec maior gratia christi: nec maior seipso amore qui fuit creatura. Ex eodem patet ꝙ quartū nō probat: quia sicut suauitas in peccato fuit finita: ita per amaritudinem finitam compensare potuit voluptatē: quam tamen non oportuit esse summā: sicut nec delectatio in peccādo fuit summa ⁊ sicut peccādo suā volūtatē pretulit volūtati diuine preceptiue: ita mortificādo voluntatē suā per plenā voluntatē voluntati diuine potuisset satisfacere de possibili. Et ita patet ꝙ rationes beati Ansel. non demōstrant simpliciter sed tm̄ stante lege eterna qua ab eterno ordinauit hominē casurū sic debere reparari: que tamen ordinatio sicut et predestinatio non fuit simpliciter necessaria: sed mere contingens dependens ex libera volūtate dei: cui licet quod vult facere. ¶ Quantū ad articulum secundū est conclusio prima. Sicut non fuit necessaria reparatio humani generis: ita nec modus ille redemptionis. Primū patet: quia nullum opus dei ad extra est simpliciter necessariū: cū deus ad extra non nisi ↄtingēter agit: sed reparatio fuit opus ad extra: ergo. Preterea deus potuit genus humanū nō redimere sicut potuit nō creare. ergo. Secūda pars probatur per beatū Augustinū ⁊ Leonem papā dicentes/ꝙ alius modus redimendi hominē non defuit deo: vt patet in textu. Et satis patet ꝓbatio vtriusq̧ partis conclusionis ex improbatione rationū beati Anselmi epī. ¶ Secūda cōclusio. Modus redēptionis per vnigeniti passionem fuit congruentissimus omniū modorū quibus redimi potuit humanū genus. Probatur: quia ille modus preuisus est ⁊ preordinat⁹ ab infinita sapiētia trinitatis/⁊ ex nimia dilectione hoīs: sicut dicit apostolus Ephes. ij. Deus qui diues est in misericordia: ꝓpter nimiā charitatē suā qua dilexit nos/cum essemus mortui peccatis cōuiuificauit nos in christo cui⁹ gratia estis saluati. Ideo eum modū ordinauit qui magis homini profuit ⁊ cōgruentior fuit. Huius aūt cōgruentie varias causas ponūt sancti: quarū aliquas ⁊ bene notabiles ponit magister in textu: alias quoq̧ adducūt doctores/ sanctus Tho. sanctus Bonauen. Alexan. et ceteri. Et tantū de illo articulo. ¶ Quantū ad articulum tertiū est dubium quomodo christus nos sua passione ⁊ morte redemit. Respondetur ſm Sco. ꝙ christus sponte animā suam obtulit pro iustitia ad patris honorē pro nobis: quā oblationē pater acceptauit tanꝗ satisfactionē pro omniū peccatis. Uidit enim christus mala iudeorum que fecerunt pro quibus eos arguit: et quomodo inordinata et distorta affectione afficiebātur ad legem dei: vt ꝙ suam statuerūt in fraudē diuine legis: vt patet de honore parentū/⁊ iuramēto in atrio templi: nec permittebant hoīem curari in sabbato: cū ipsi extraherent bouē de puteo in sabbato: ⁊ multa alia. Christus ergo voluit eos ab illo errore reuocare per opera ⁊ sermonē: vnde ait. Si veritatem dico vobis: quare non creditis mihi? Jo. viij. Ipsosq̧ in fide errantes/et scripturas male intelligentes instruere: qđ audire nolebāt. Et cum veritas eis pro tunc erat dicēda maluit mori ꝗ tacere. Dicendo autem eis contra eorū vota iniusta: mortale odiū eorum incurrit/⁊ mortē sustinuit. Hoc ergo velle mortem pro iustitia et patris obedientia

C

Articu. 2. Cōclusio. 1. D

Cōclusio. 2.

Articu. 3. Dubium. 1. E

Quomodo nos christ⁹ sua passione redemit.

libere ordinauit pro nobis:id est voluit vt trinitas hanc suā obedientiā/patientiā/ꝛ mortis volūtariā sustinentiā acceptaret pro satisfactione peccatorum omniū in se credentiū:ꝛ legem dei obseruātiū:vt sic trinitatis honor:ꝛ laus ex hoibus ꝛ in terris ꝛ perpetuo in beatitudine impleretur. Hanc christi oblationē trinitas sic acceptauit pro omniū peccatis remittēdis quantūcūqꝫ grauibus ꝛ multis:etiam pro peccato crucifigentiū:qm̄ ex maiori charitate ꝑcessit christi actus ꝛ oblatio:q̄ fuerit odiū iudeoꝝ crucifigentiū. Et feruētior atqꝫ intēsior fuit cōuersio anime christi per actualē amorē in deū:q̄ auersio iudeorū ꝛ quorūcūqꝫ peccatorū per amorē sui a deo. Maiorqꝫ reuerentia christi q̄ cōtemptus transgressorū:ꝛ ideo magis deo placuit actus christi ꝛ oblatio in bono:q̄ displicuerūt sibi peccata omniū hoim in malo. ¶Secundo dubitat̃ cōtra secundā cōclusionē. Nam non videtur ꝙ ille modus fuit cōgruētissimus:quia ille videtur cōgruētissimus propter quē magis deo obligati fuissemus:sed si non fuisset alius modus redēptionis possibilis:nec per aliū:tunc magis deo obligaremur. Si em̄ aliqs bonū aliquod acceptū ab vno posset etiam ab alijs recepisse:minus obligaret̃ illi a quo accepit:q̄ si ab eo solo recipere potuisset:sic etiā de modo redēptionis. Rn̄det̃ ꝙ ratio illa magis est ad oppositum:nam multomagis tenemur deo:eo ꝙ christus alio modo redimere potuit:ꝛ hūc penalem modū redimēdi ꝑpter nos elegit:quo magis ad fructum redēptionis aptaremur:cū tn̄ alio min⁹ penali modo nos potuisset redimere:nam per hunc modū quo nobis palā ostēdit amorē suū per hoc ꝙ in nullo pater filio pepercit:sed nec filius sibiipsi nos validissime ad suū amorem allexit:sine quo amore nihil nobis ꝓdesset eius redēptio:vnde nihil magis indigunt ad amandū q̄ amor preueniēs:vt pulchre ostēdit Augu. in de cathe. rudibus. Unde durissim⁹ est quem redamare piget prius amantē. Deniqꝫ ꝛ si per aliū potuit fieri redēptio:tn̄ in hoc magis tenet̃ homo deo:quia facta est per deū:vt nō ꝑpter sui redēptionē hō teneret̃ alteri:lꝫ principaliter non posset redimi nisi a deo:quia redēptio principaliter cōsistit in acceptione operis tanq̄ meriti salutis omniū:que acceptatio solius dei est. Et tantū de illa q̄one.

Dubiū.2. F

¶Distinctio.xxi.

Prioribꝰ distinctionibus

magister egit de passione dn̄ica quantū ad eius initiū et progressum. In seqūētibus duabꝰ distinctionibus agit de ipsa quantū ad eius terminū. Et quia in morte christi cōsummata est eius passio: mors aūt separatio est anime a corpore. Ideo primo agit de aie corporis.ac deitatis separatione dist. presenti. Secūdo de separatorū cōsequēti denominatiōe dist.xxij. Colligit̃ aūt snia textus in his tribus subnotatis ꝯclusionibꝰ. ¶Prima cōclusio. In morte xp̄i ab humanitate separauit se diuinitas foris ad defensionē:nō tn̄ intus desuit ad vnionis solutionē. ¶Secunda ꝯclusio. Potētia deitatis aia diuisa est a carne sed neutrū a v̄bo dei in xp̄i morte. ¶Tertia ꝯclusio. Quicq̄d patit̃ caro vnita verbo/dꝫ dici deus patit̃:lꝫ verbū nec mori nec corrūpi potuerit/nec mutari. Ex hac cōclusione elicit̃ ꝛ infert ꝙ sane dici pōt:deus est mortuꝰ ꝛ nō mortuꝰ:passus est dei filiꝰ ꝛ nō passus: sed s̄m alterā naturā passus:s̄m alterā impassibilis.

Questio vnica.

A

Circa hanc distinctionem

queritur vtrū propter solius aie separationem a carne/christus fuerit vere mortuus manēte vnione diuinitatis cū vtraqꝫ. ¶In huiꝰ questionis solutione que ex predictis pendet tres succedēt articuli. Primus notabiliū:cōclusionū alter:tertius dubiorum. Quantū ad primū/supponitur ex supradictis ꝙ in christo duplex fuit vnio. Una partium humane nature inter se anime scꝫ vt forme:ꝛ carnis vt materie:per quam ex ipsis constitutū est compositū substātiale viuū in natura humana. Secunda fuit suppositalis siue hypostatica nature humane ꝛ vtriusqꝫ eius partis cum natura diuina in persona verbi:de qua latius dictum est supra distin.j. ¶Secundo notandū ꝙ s̄m duplicē naturā in christo/duplex fuit vita in christo. Una diuina summa ꝛ eterna:qua persona christi:que ꝛ persona est verbi viuit seipso necessario inalterabiliter ꝛ immutabiliter:que ab illa persona tolli nō potest. Secūda est vita nature humane assumpte qua anima christi viuit immediate essentialiter:caro mediate formaliter/ꝛ verbū earum assumptione per cōmunicationē idiomatū contingenter. Natura enim humana in hoc viuere dicitur:quia habet animā que est vita substātialiter tanq̄ sui partē. Anima vero viuit immediate essentialiter:quia s̄m propriā naturā operationū vitaliū est productiua. Caro viuit:quia est subiectū forme vitalis/scꝫ anime ipsam informantis ꝛ perficientis. Uerbum vero hac vita humana quam cōtingenter assumpsit viuit:per idiomatū cōmunicationem s̄m quam proprietates nature assumpte cōmunicantur persone assumenti:sic namqꝫ verbum viuere non est aliud/q̄ verbū in natura viuente subsistere:de quo supra distin.vij. ¶Tertio notādū ꝙ mors hominis nō est nisi separatio anime a corpore. Hac enim aia a corpore separata totum compositū moritur:quia desinit esse compositū:caro moritur:quia priuatur forma que essentialiter est vita. Anima etsi anihilari potest:manens tamen mori non potest:quia seipsa viuit essentialiter:ꝛ non per aliquid superadditum. Unde impossibile est animā esse ꝛ non viuere:sicut impossibile est animā esse ꝛ non esse animā. Uerbū per idiomatū cōmunicationē morit̃ quando desinit subsistere in natura assumpta viuente. Hec breuiter de articu.j. ¶Quantū ad secundū articulū est conclusio prima. In passiōe christi anima realiter ꝛ vere separata est a carne. Probatur:quia inclinato capite tradidit spiritū. Jo.xix. et Mat.xxvij. Clamans voce magna emisit spiritū. Illa traditio ꝛ emissio spiritus fuit separatio anime a carne. ¶Secunda conclusio. Separatione anime christi a carne nō solum christi humanitas ꝛ corpus:sed ꝛ ipse christꝰ vere fuit mortuus. Probatur:quia vere moritur qui vita quam habuit priuatur:sed tam humanitas christi q̄ corpus:ꝛ ipse christus seu verbū in separatione anime priuatū est vita quam habuit. De humanitate ptꝫ: quia per separationem anime desijt esse humanitas: ergo desijt habere vitam:quia quod nihil est in se nō habet vitam. De corpore manifestum est. De christo seu verbo patet:quia separata anima a carne/desijt verbum subsistere in natura humana viuēte. Tum quia post separationē caro ꝛ anima christi nō fuere natura humana. Tum quia illud quod assumpsit.i. natura humana non fuit viua. Item mortuum vere predicat̃ de natura humana que fuit ꝛ de eius supposito proprio si assumpta non fuisset:ergo etiā vere predicat̃ de supposito diuino per cōmunicationē idiomatū. Consequētia patet ex dictis supra dist.vij. ¶Tertia cōclusio. Quāuis in morte christi facta est anime ꝛ carnis separatio:mansit tn̄ diuinitatis cum vtraqꝫ indissoluta vnio. Prima pars patet ex conclusione prima. Secūda probat̃:quia christus sepultus est ꝛ simul descendit ad inferna:vt dicit symbolū:nō autem descendit nec sepultus est s̄m diuinitatē s̄m quā est immutabilis:igit̃ s̄m naturā assumptā sibi vnitam. Nihil autem assumpte nature fuit in sepulcro nisi corpus:nec in inferno nisi anima:ꝛ christus vtrobiqꝫ fuit:ergo vtrobiqꝫ fuit natura diuina vnita nature assumpte:in sepulchro carni:in inferno anime. Patet etiam auctoritate magistri ꝛ allegatorum

Articu.j. Duplex fuit vnio in christo/consimiliter duplex ꝛ vita.

B Quid est mors hoīs: ꝛ vnde caro dicit̃ mori.

Articu.2. Cōclusio.1. C

Cōclusio.2.

Cōclusio.3.

per eũ in textu. Ad idem beatus Bonauenũ. adducit rationes/que congruitatem ostendunt: non tñ sufficienter/factum probãt.

Articu.3. Dubium.1. D

¶ Quantũ ad articulum tertium est primũ dubiũ: cũ (vt dicit magister distin.ij.) diuinitas vnita est carni mediãte anima: ergo separata anima/a carne/soluta est vnio: nã sublato vnionis medio/tollitur/ vnio/. Ad hoc potest dupliciter responderi/ sm duplicez opinionem que tacte sunt supra. q.ij. distin.j. ibi videatur satis late.

Dubiũ.2. E

An caro christi fuisset putrefacta in sepulcro si dilata fuisset resurrectio?

¶ Secũdo dubitatur: vtrum caro christi fuisset resoluta seu putrefacta in sepulcro: si dilata fuisset resurrectio. Respõdetur q licet caro christi in sepulcro habuit causas intrinsecas et extrinsecas naturales ad sui resolutionem non obstante vnione eius cum verbo: nõ tamen fuisset resolutũ: sed a putrefactione conseruatũ nouo miraculo. Primũ patet: q fuit intrinsecus humor et calor: similiter extrinsecus sicut in alio corpore mortuo: nec impediebat vnio: q illa non obstante corpus fuit passibile mortale et mortuum et non gloriosum. Item per actionẽ caloris naturalis/etiã per sudores aliquid corporis Christi resolutũ fuit: q vere nutritum est: vere sudauit: vt supponitur: que non fiunt sine resolutione corporis: nec quantum ad illa impediebat vnio: ergo similiter ex ratione vnionis non fuit impedita incineratio. Quod autem nõ fuerit/nec fuisset in sepulcro resolutũ: patet per illud psal. Non dabis sanctum tuũ videre corruptionẽ. Glos. Nec corpus sanctum per qd et alij sanctificãdi sunt patieris corrumpi putrefactione. Quãuis em Christus assumpsit corpus nostrũ cũ defectibus penalibus corporis viui: non tñ cum opprobijs corporis mortui. Illis em meruit nobis ablationẽ eorũ: istis autem mereri nõ potuit: q tẽpus merendi morte terminat. Inutiliter ergo istos assumpsisset: immo non solum inutiliter sed etiam in periculuz fidei nostre: quia in incredulitatẽ resurrectionis. Vñ Psal. xxix. Que vtilitas in sanguine meo: dum descendo in corruptionem. glos. Augu. Si em statim non resurgo et corpus corrumpitur: nemini annũtiabo: nullũ lucrabor. Quod etiã corruptio corporis fuit impedita nouo miraculo: patet: q per miraculum fuerunt cause corruptiue tam intrinsece q extrinsece suspense ab actione corruptiua: illa autẽ suspensio fuit miraculosa: quia supernaturalis. Qd aũt fuerit nouũ miraculum (dicunt em quidã q de nouo: sed antiquo miraculo/quo corpus illud fuit indissolubiliter vnitũ verbo: contra quos probatur quod nouo miraculo) quia illo miraculo antiquo quo corpus vniuit verbo non impediuit corporis: sed nec aie impassibilitatẽ: cum illud corpus sit passum et mortuũ: immo si eius passionez impediuisset: ex quo corpus fuit passibile: non obstante illa vnione hoc fuisset nouo miraculo sic qd prohibuit eius resolutionẽ post mortem cũ fuerat corruptibile: fuit nouum miraculum/. Ita sentit Sco. Verum siue nouo/siue veteri miraculo/certum est qd miraculose suspense sunt cause naturales corpus naturaliter resoluere potentes. ¶ Sed di. videtur qd corpus christi fuit in sepulcro corruptum. Probatur: quia fuit forma cadaueris informatũ: et hec est magna corruptio si corpus prius viuũ sit corpus cadaueris. Antecedẽs probatur: quia aut separationi anime a carne successit alia forma substantialis vel nulla. Si nulla: igitur materia stetit nuda. Si aliqua non viuens: ergo cadaueris. Respondetur tenendo vnitatem forme substantialis in composito: dicẽdũ quod nulla substantialis forma successit separatiõi anime: sed materia corporis christi fuerat nuda quãtum ad formas substantiales: non habens in se per illud triduũ quo fuit in sepulcro aliquã formã substantialem: habuit aũt formas accidẽtales: nec magis hoc est impossibile/q dicere quod materia stetit sine forma specifica: quia sicut per naturã nõ põt stare nuda: ita nec sine forma specifica: et ergo si diceretur/quod separata forma substantiali/specifica scz anima intellectiuã: ibi mãsit forma/ corporeitatis (q sensitiua non mansit/alz non fuisset mortuus) oportet concedere quod materia corporis stetit sine forma specifica: aut quod subintrauit forma cadaueris.

Dubium.3. F

¶ Tertio dubitatur vtrũ ipsa separatione/ aia Christi facta sit impassibilis. Hic rñdet sanctus Boñ. qd nõ est certum ex auctoritatibus vtrũ aia Christi statim post separationem facta sit impassibilis: aut in corporis glorificatione: ideo qdlibet horũ sine periculo sentiri põt. Veruntamen probabilius videtur qd statim fuerit facta impassibilis post separationez: q aia Christi non fuit passibilis: cum semper fuerit beata: nisi per miraculũ et propter nostrã salutem: vt sua passione mereret nobis impassibilitatẽ: sed post separationem nõ erat locus merẽdi: ideo tũc aia nõ debuit pati. Et subdit: nec hoc solũ de aia christi probabile est: sed etiam de cuiuslibet viri iusti: in quo nõ reperitur post separationem aliquis reatus peccati: quod talis a pria separatiõe a corpore statim fuit impassibilis: dum tñ separatur separatione diffinitiua et finali/nõ ad tempus propter glorie manifestationẽ sicut factũ est in Lazaro et alijs resuscitatis. Nec obstat qd caro Christi non statim fuerit gloriosa et impassibilis facta: q aia erat propinquior ad gloriã (quia beata) q caro. ¶ Preterea dilatio impassibilitatis in carne faciebat ad fidei confirmationem: vt ostenderetur Christus vere passus et mortuus. Hec sanctus Bonauenũ.

Distinctio.xxij.

Bit magister de anime christi et corporis eius separatione. In hac distin. xxij. agit de cõsequẽte separationis denominatione: inuestigat em an Christus in triduo mortis fuit hõ. Et colligit snia magistri in hac dist. in tribus cõclusionibus que sequunt. ¶ Prima. In mortis triduo christus fuit hõ verus et rõnalis: nõ mortalis nec immortalis. ¶ Scda cõclusio. Christus in triduo fuit vbiq sm diuinitatẽ: nõ aũt vbiq fuit hõ: sed tm in inferno/et in sepulcro sm humanitatẽ. ¶ Tertia conclusio. Christus totus et perfectus eodem tempore fuit in inferno totus: totus in sepulcro: totus in celo: non tamen totum deus fuit: nec totum homo.

Questio vnica.

A

Irca hãc distinctionẽ querit vtrũ christus in triduo fuerat verus homo. ¶ Tribus articulis questio terminabitur. In primo termini declarabuntur. In scdo per conclusiones respondebit. In tertio dubia soluentur.

Articu.1. Nota.1.

¶ Quãtum ad primũ notandũ q de materia qstionis apud veteres fuerunt opiniones. Nã venerabilis Hugo de sancto Victore lib.ij. de sacramentis parte.j.c. penul. tenet Christum fuisse hominem in triduo mortis: q ponit animã esse hominẽ/ vtẽtẽ tñ corpore: verũ q vtatur corpe/accidit aie: ideo aia etiã non vtẽs corpore actu est homo. Dicit etiam aiam per se esse suppositum. Et q Christus habuit aiam in triduo sibi vnitaz: ideo ponit christũ esse hominẽ in triduo: et hoc nõ solũ dicit de christo: sed de quolibet homine mortuo. Vñ dicit aias beatorum esse hoies: licet sint separate a corpore. Magister concordat in cõclusione: scz q christus in triduo fuit homo: sed nõ cõcordat in modo ponendi. Nã tenet: qd ad rationẽ hois requiritur corpus et anima: neq est homo/si alteruz desit. Et requirit etiã cõiũctio illorũ vel inter se mutuo/vel cũ eodẽ termino. Et q in ceteris hoibus nũq cõiungunt per vnionẽ tertio: ideo nõ est ibi hõ/nisi vniant sibi mutuo. In solo christo manet cõiunctio siue vnio vtriusq cum verbo separatis abinuicẽ: iõ solus christus est homo in triduo: licet in illo aia fuerit separata a corpore: q vtrumq fuit vnitum verbo. Sunt etiã vt recitat Sco. qui tenent gñaliter qd solo

B forma est de per se rōne q̄dditatis ⁊ nō materia. Et
Nota.2. per hoc dicūt: ꝙ q̄cq̄d hʒ formā / hʒ totā quidditatē
rei. Et iō habēs animā intellectiuā / hʒ totā quiddi-
tatē humanitatis: ⁊ per ꝯñs est hō. ¶ Sʒ illa opinio
satis improbata est in. ij. distin. xij. q. j. vbi probatuꝫ
est qḋ materia est entitas positiua ⁊ pars essentialis
cōpositi substātialis: ⁊ per cōsequēs pars q̄dditatis
eius: siquidē nihil est quidditas nisi essentia rei. Vñ
materia que est altera pars compositi: licet nō sit de
quidditate forme sicut nec est pars forme: est tamen
de quidditate totiꝰ cōpositi / cuius est vera ps essen-
tialis. Et ideo sicut forma ita et materia est de ratio-
ne quidditatis compositi substātialis. ¶ Secundo
notandum: ꝙ sanctus Bona. q. j. huius di. ad cōco⸗
dandum opi. Hugo. ⁊ magistri cū opi. communi te-
nente partem questionis negatiuā: ponit quādā di
stinctionem huius qḋ est esse: vñ ait. Notādū ꝙ hoc
esse de hoc / potest tripliciter dici: aut ẜm esse actua-
le: aut ẜm esse aptitudinale: aut partim ẜm esse apti
tudinale. Primo modo predicatur dūm subiectū est
actu: ⁊ p̄dicatū actu inheret subiecto / vt homine exi
stente: dico / homo est animal. Scḋo modo dicit̄ hoc
de illo: quando nec subiectū est actu: nec forma pre-
dicati actu inheret: sed necessario est ordinatio vniꝰ
ad alterum fundata sup̄ principia nature: sicut nul-
la rosa existente hec conceditur: rosa est flos. Tertio
modo dicitur hoc de hoc: qñ subiectum est in actu:
forma vero predicati non inest ei ẜm actum sed ẜm
necessariā ordinationē fundatā in principijs natu-
re: sicut Christus in triduo fuit homo: qꝛ in triduo
Christi persona erat actu. Forma tñ vnitatis serua-
ta fuit in aptitudine coniunctionis aīe ad carnē. Et
ẜm hos triplices modos predicādi possent poni di-
cte opiniones Hugo. magistri / ⁊ cōis doctorum. Vñ
subdit cum queritur: vtrū Christus in triduo fuerit
homo. Si loquamur de predicatione ẜm esse aptitu
dinale: non tantum verū est de Christo: sed etiam de
omni homine mortuo: quia ẜm fidem nostrā / quan-
do homo moritur remanēt principia eius in quibꝰ
salua est ordinatio: non solum respectu hominis: sed
etiam respectu huius hominis: alioquin no esset ve
ra resurrectio: et hec fuit opinio Hugo. ¶ Si autem
loquamur de predicatione partim actuali ⁊ partim
aptitudinali: sic concedi potest de Christo: sed nō de
alijs hominibus. Hec positio fuit magistri. ¶ Si au
tem loquamur de predicatione actuali simpl'r / nec
de Christo: nec de alio hoīe verum est dicere ꝙ sit ho
mo: q̄diu anima separata est a carne. Nō eñ est ho-
mo in actu: nisi illa fuerit coniuncta. Et hec est opi-
nio cōis doc. ⁊ ẜm hoc pñt concordari omnes opinio
nes: ita qḋ quelibet dicat verū: licet vt postea decla-
rat: nō precise fuit illa sentētia Hugonis neq̄ magi-
stri: vt patet intuenti verba eorū. ¶ Hec aūt que di-
C Verbum / est tripliciter capit. cta sunt de triplici modo predicandi / possunt clariꝰ
ita exprimi ⁊ resolui: quia modus predicādi cōsistit
in sermone copule / que predicat vnum de altero. Co
pula ly est / pōt tripliciter accipi. Uno modo vt im-
portat esse actuale respectu vtriusq̄ extremi. Et ita
verum est: ꝙ ad veritatē ꝓpositionis affirmatiue de
copula esse requiritur ꝙ extrema supponant pro re
actualiter existente: ⁊ sic ille sunt simpliciter false ro-
sa est flos. homo est aīal. sortes est sortes: nullo flore /
nec homine / nec sorte existēte. Secūdo modo accipit̄
esse / vt dicit esse aptitudinale: et ita tātum valet esse
idest posse esse in natura. Et ita omnes ille essent cō-
cedende. Homo est currens. homo est albus. nullo
homine existente: non minus q̄ ille / homo est aīal.
homo est homo. rosa est flos: immo illa / rosa est. ho-
mo est. sortes est / nullo homine vel rosa existente: qꝛ
in omnibꝰ illis est valet tantū. i. potest esse. In casu
D autem posito vera est hec: homo potest esse animal.
homo pōt esse currens ⁊c. Tertio modo / vt dicit esse
actuale respectu subiecti: ⁊ possibile respectu predi-
cati. Et tunc illa Christus est homo: valet illam / chri

stus actū existens potest esse homo ẜm principia hu
manitatis actu existentia natura: ⁊ ille modus non
est vsitatus nisi in illa / christus est homo in triduo
apud eā concedentes. ¶ Consequenter apud sic di-
stinguētes: dr̄ / ꝙ est ex cōmuni vsu in predicatione
quidditatiua: scʒ generis de specie: eiusdeʒ de seipso
dicit esse aptitudinale. In predicatione vero accidē
tali ⁊ in propositione de est scḋo adiacēte / dicit esse
actuale: et ideo illa conceditur: homo est aīal / nullo
hoīe existēte: ⁊ non illa / homo est albus: nec illa / hō
est: qꝛ ex vsu loquentiū est equiuocat̄ in illis. Et pro-
pter hoc negant cōsequentiam ab est tertio adiacen
te ad est scḋm adiacens in quidditatiua predicatio-
ne: quia ibi est / equiuocatur in antecedēte ⁊ cōsequē
te. In antecedente dicit esse aptitudinale: in conse-
quente esse actuale. Sed si ly est / accipit̄ eodē mō in
antecedente ⁊ cōseq̄ te: vniuersaliter valet illa con-
sequētia in nō ampliatiuis. Nos aūt ẜm viā nostrā
dicimus: ꝙ differentia est inter esse ⁊ posse esse: ideo
esse semper dicit esse actuale. Posse esse semper dicit
esse aptitudinale ẜm potentiam nature: vel simplici
ter ẜm potentiam quancūq̄ diuinā vel naturalem:
ideo oēs has negamꝰ. rosa est flos. Cesar est homo.
nulla rosa / nullo cesare existente. ¶ Et dicimus vni-
uersaliter consequentiā / ab est tertio adiacēte / ad est
secundū adiacens in affirmatiuis / ⁊ nō ampliatiuis Nota.3.
esse bonam ⁊ formalem. ¶ Tertio notandū: ꝙ diuer E
sitas illarū opinionum magis videt̄ cōsistere in q̄d
noīs termini hō (qḋ diuersimode apud eos assigna
tur) q̄ in re. De re eñ ipsa est cōcors snīa oīm illorū
opinātiū. Certū eñ est apud oēs ꝙ in triduo anima
rationalis in christo fuit separata a carne siue mate
ria: loco / ⁊ subiecto. Loco: quia nō erat simul: aīa eñ
fuit in inferno cum patribus: caro in sepulcro. Sub-
iecto: qꝛ aīa non informabat carnē / sicut forma sub-
iectū: vt patet ex precedēti distinctiōe. Certū eñ est
ꝙ nec caro: neq̄ aīa fuit vnq̄ separata a verbo post
eius assumptionem: qꝛ verbū qḋ semel assumpsit nō
dimisit ẜm Dam. vt ex predictis ostēsum est. ¶ Utrū
autem suppositū verbi qḋ subsistit in carne et aīa a
se mutuo separatis et verbo vnitis debeat nomina-
ri homo: de hoc est questio: ⁊ de hoc sunt opiniones.
Intellecta ergo significatiōe huius vocabuli homo
questio non manet dubia. Cū autē noīa sint ad pla-
citum: et apud diuersos diuersimode accipiant̄: vel
propter diuersas impositiones: aut ꝑpter diuersum
voluntatū vsum qui habet vim impositionis. Hinc
contingit idem nomē de eodem vere ⁊ false predica
ri propter diuersas acceptiōes apud diuersos. Nec
hoc mirū est: qꝛ etiā apud eūdē: idē terminꝰ predicat̄
de eodē vere ⁊ false. Et eadē ꝓpositio vocalis ⁊ scri-
pta est simul vera ⁊ falsa ꝑpter terminoꝝ eiꝰ equiuo
cationē. Posset aūt terminꝰ hō recipi vt significaret
oē subsistēs in natura ratiōali / capiēdo rationale vt
distinguit̄ cōtra intellectuale: ⁊ sic aīa rōnalis separ
rata esset hō: apud illos q̄ dicūt animā separatā esse
ꝑsonā. Hō eñ qꝛ ꝯcretū est: nō supponit nisi ꝓ ꝑsona
seu supposito: ⁊ sic accipiēdo opinio Hugo. vera est.
¶ Posset iterū accipi siue ex impositione siue ex vsu:
vt significaret subsistēs in corpore ⁊ anima rationali
coniunctis: siue inter se: siue tertio: ⁊ sic opinio ma-
gistri est vera. ¶ Posset tertio accipi pro supposito
subsistente in natura composita ex materia: ⁊ aīa ra-
tionali tanq̄ ex forma ipsaʒ materiā informāte. ⁊ sic
verbū est verus homo: sed nō in triduo. Que autem
acceptio sit propria: collisi opʒ ex auctoritatibus et
cōi modo loquendi: ⁊ ẜm hoc videtur quod tertia ac-
ceptio sit propria. Nā apud oēs philosophos: homo
describitur animal rationale: ⁊ omne animal est cor
pus: qꝛ animal species est corporis: sʒ omne corpus
compositū est ex materia ⁊ forma. Uel saltē supposi-
tum subsistēs in natura composita ⁊c. ꝑpter eos qui
distinguunt inter naturā ⁊ suppositū. Iterum apud
oēs hō est suppositū subsistens in humanitate. Hu-

manitas autem est natura cōposita ex materia et forma rationali: alioquin aīa rationalis cum materia cui nūꝗ fuit coniūcta: esset natura humana: qḋ nullus cōcedit. Unde et illo tertio modo accipiēdo ponentur cōclusiones. Hec de articulo primo.

Articu. 2. Cōclusio. 1. F ¶ Quantum ad articulū secūdū/ est hec cōclusio prima. Christus in mortis triduo non fuit verus hō. Probatur: quia in illo triduo persona christi nō subsistebat in natura humana: igitur nō fuit verus homo. Tenet cōsequētia ex quid nois huius termini homo: etiam supra distin. vij. Antecedēs patet: quia in illo triduo caro, et aīa in quibus subsistebat persona verbi/ non cōstituerūt humanitatē: nec propter sui separationē composuerūt vnā naturā. Humanitas autem est natura composita ex materia et forma. ¶ Item: si in triduo corpus christi et aīa fuissent sibi dimissa: nō fuisset homo: nec partes hoīs: igitur nec verbū: cui vnita fuerūt/ in triduo fuit homo. Antecedens manifestū est: et cōsequētia probaṫ: quia nulla denominatio concretiua conuenit supposito verbi ratione nature assumpte: que nō cōueniret proprio supposito nature assumpte si dimitteret a vbo: vt ptꝫ ex dictis supra distin. vij.

Conclo. 2. ¶ Secūda cōclusio. In triduo persona verbi non potuit proprie christus nominari. Probatur: quia vt supra dist. vj. q. ij. dictum est. Christus est nomen suppositi in duabus naturis diuina et humana subsistētis. In triduo aūt non fuit natura humana: igitur nihil subsistebat in natura humana. Nomen itaꝗ christus in triduo pro nullo supposuit: et conceptus eius in se falsus fuit: vt dicit Sco. distin. presenti.

Cōclusio. 3. ¶ Tertia cōclusio. Licet ꝑm sermonis proprietatē ille christus in triduo fuit in sepulchro/ aut in inferno sunt false: similiter tñ ille christus iacuit in sepulchro: christus descēdit ad inferna sunt concedēde. Prima pars ptꝫ: quia christus cum illa determinatione in triduo/ pro nullo supponit: ergo cum sint affirmatiue sunt false. Secunda pars probatur: quia persona verbi que est vel fuit christus iacuit in sepulchro: igiṫ etc. ab equiualēti ad equiualēs. Posset tamen prima cōcedi: si ly in triduo/ determinaret ly iacuit vel fuit: secus si determinat ly christus: quia tunc christus alienaṫ.

Articu. 3. Dubium. 1. G ¶ Quantū ad tertiū articulū dubitatur primo: cum omne inexistens vel vnitum alicui sufficit ipsum denominare cui inest: et in triduo verbo vnita fuit caro: similiter et anima. Dubitatur quam denominationē sibi tribuit. Et videtur ꝙ caro vel corpus: nō aliam ꝙ̄ corpus vel corporeū: et anima nō aliā dedit/ nisi illam que est animatum: qḋ si cōceditur/ tunc vltra: quia genus aut superius non predicatur de aliquo singulari quin aliqua specialissima generis de eo predicet. Nulla autem alia specialissima corporis aut animati predicaṫ de verbo ꝙ̄ homo: igitur in triduo fuit homo. ¶ Ad illud dubium respōdetur ꝙ caro siue corpus et anima aliquam denominationē tribuit verbo in triduo: et hoc impositā siue imponendā. Non tamen hanc denominationē corpus vel corporeum/ animal vel animatum/ siue rationale accipiendo illos terminos vt sunt genera substantie: vel differentie substantiales prout accipiuntur in arbore porphyriana: quia sicut omnes illi termini supponunt pro subsistente in natura composita et forma corporea animata vel rationali. In triduo autem verbū non subsistebat in tali natura composita propter separationē anime a materia. Si autem vox aliqua imponeretur ad significandum subsistens in carne/ aut in materia carnis: et aliqua ad significandū subsistens in anima rationali: tales denominationes cōmunicarentur verbo. Et si corpus corporeū/ animatū rationale per nouā impositionem imponeretur ad significandū habēs carnem et animam sibi vnitam: tunc denominarent verbum. Sed tunc non essent genera aut differentie coordinationis porphyrij: et tunc non haberent species specialissimas/ hominē vel asinum etc. sed speciem de nouo imponendam. Bene loquitur ad propositum Sco. distin. presenti. iuxta finē ponēs exemplum. Si albedo sustentaretur sine supposītaretur sine informatione subiecti tunc diceretur hoc suppositum sustētans albedinem: sed tamen nō diceretur album/ propter defectū informationis. Loquiṫ ad idem Ockam in centilogio cōclusione. xiij.

Dubiū. 2. H ¶ Secundo dubitatur vtrum concedendū sit: ꝙ ille homo demonstrādo christum est vbiꝗ. Respōdetur primo de re ꝙ cum in christo sint due nature/ humana et diuina realiter distincte: sola diuina natura propter sui infinitatem est vbiꝗ. Sola enim natura diuina est infinita: natura autēꝫ humana in christo/ quia pura creatura et finita: est in loco determinato: puta in celo aut in sacramento. Unde Inno. dicit/ ꝙ christus est alicubi personaliter: alicubi sacramentaliter: alicubi localiter: in celo localiter: in altari sacramentaliter vbiꝗ personaliter: sacramentaliter et localiter ꝑm naturam humanam: vbiꝗ ꝑm naturam diuinam. Hec de re.

Quod christus est alicubi personaliter: alicubi sacramentaliter: alicubi localiter.

¶ Quantū ad rationem nominis supponitur ꝙ ly homo non est nomen nature: sed suppositi/ vbi natura distinguitur a supposito: sicut in christo natura humana realiter a verbo. ¶ Secūdo ꝙ in christo non est nisi vnum suppositum quod est persona verbi: nec alia est persona verbi: alia persona hominis. Et ita nō alius deus/ alius homo: sed vna indistincta et indiuisa persona verbi eterna est deus et homo. Et ideo quicquid predicatur de verbo/ predicaṫ etiam de homine christo/ et econuerso: per cōmunicationē idiomatū: vt latius dictum est supra dist. vij. Et hoc verū est simpliciter: id est sine addita determinatione: quia si additur determinatio determinans ꝑm hanc vel illā naturā/ tunc datur instantia. Unde quādo ly vbiꝗ addiṫ: videre oportet an determinet ꝑm idem vel diuersa: si ꝑm idem/ ꝓpositiones equiualent: secus si ꝑm diuersa. Et quia dum addiṫ huic termino homo christus aut verbū: determinat quēlibet horū terminoꝝ/ ꝑm illud quod cōnotat. Hoc est: si additur huic termino homo: quia cōnotat naturā humanā: determinat ipsum ꝑm naturā humanam: id est denotat ꝙ esse vbiꝗ cōueniat humane nature. Si determinat ly verbū/ qḋ cōnotat naturā diuinā: denotat ꝙ esse vbiꝗ cōueniat nature diuine. Si determinat ly christus/ quod cōnotat vtranꝗ naturā/ diuinam et humanam: denotat ꝙ vtraꝗ natura sit vbiꝗ: et ꝑm hoc facile est distinguere inter illas. Ille homo est vbiꝗ: et ille/ demōstrando idem scꝫ personā christi est homo vbiꝗ. Prima vera: quia valet illā: ille homo: id est illa persona que est homo: scꝫ verbū est vbiꝗ. Secunda valet tantum: ille id est persona hec est homo vbiꝗ/ id est vbiꝗ habet humanitatem sibi vnitam que est falsa. Et in eodem sensu ille negantur: christus inquantū homo est vbiꝗ: christus ꝑm humanitatē est vbiꝗ: et hoc. si illa determinatio inquantū homo/ vel ꝑm humanitatē determinat ly vbiꝗ. Si autēꝫ determinaret ly christus essent vere: quia valerent tantum quod est christus inquantum homo: vel ꝑm humanitatem/ est vbiꝗ: que vera est: quia verbum quod ꝑm humanitatem est christus: est vbiꝗ. Uerū ꝙ ille speciuocationes ꝑm/ ꝑm ꝙ/ inquantū multipliciter accipiūtur: vt habitū est supra distin. vij. et ꝑm hoc varie esset respōdendū. vide ibi.

Dubium. 3. I ¶ Tertio dubitatur circa tertiā conclusionē textus/ ad quem infernū descendit christus: et quousꝗ permansit. Respondetur breuiter/ ꝙ ꝑm beatum Tho. presenti distin. q. iij. articu. ij. quadruplex est infernus.

Quadruplex est infernus.

Profundissimus est damnatorum. in quo sunt tenebre: et quātum ad carentiam diuine visionis: et quantum ad carentiam gratie/ et cum hoc pena sensibilis. Secundus illo superior est limbus puerorum: in quo sunt pene duplices predicte: sed nulla pena sensus. Tertius super hunc in quo sunt tenebre carentie diuine visionis: non autem tenebre gratie: sed est ibi pena sensus in quo sunt anime

purgande. Adhuc supra hunc est quartus tenebrosus quantū ad carentiā luminis glorie/non gratie: ⁊ nulla pena sensus: in quo fuere patres ab omi debito peccati purgati. Ad hunc descēdit christus: ⁊ ſm multos doctores etiam ad locū secundū purgatorij oēs suos amicos: id est gratia sibi incorporatos eripiens: non autem ad limbū puerorū: nec ad infernū dānatorū. Unde nullū de his locis liberauit. Quilibet tamen horū locorū etiā limbus patrū quandoq͂ dicitur infernus inferior: vt in Psal. Eduxisti animā meā de inferno inferiori: vel profundissimū inferni. Job. xvij. In profundissimū inferni descēdēt omnia mea. Non comparatione ad patres inferni: sed ad celum ⁊ aerem caliginosum qui etiam dicitur infernus demonum: quo profundior est limbus patrum: Dubiū .4. permāsit aūt ibi vsq͂ in diē resurrectiōis. ¶ Quarto dubitat: cur non statim educti sunt patres de limbo soluto per mortē christi debito. Respōdetur ſm sanctum Bonauē. q͂ statim soluto debito christo descendente ad eos lumen eternum et beatitudinē consecuti sunt: ⁊ sic patuit eis celum quantū ad beatificū premiū: sed non quātum ad locum. Cuius ratio est ista: quia christus in omnibus primatū debuit habere. Unde omnium ascensio differri debuit vsq͂ ad ascensionem christi: sicut ⁊ resurrectio ad gloriā vsq͂ ad resurrectionem christi que dilata fuit triduo: vt probaretur veritas mortis christi. Et post resurrectionem dilata fuit ascensio vsq͂ ad diem quadragesimum: vt probaret veritas resurrectionis per multas operationes ⁊ argumenta: vt dicitur Act. j. Prebuit semetipsum viuum post passionē suam in multis argumētis per dies quadraginta apparens eis. Sic ergo māsit anima christi in inferno vsq͂ ad diē tertium resurrectionis quo limbus factus est paradisus/propter apertam dei visionem: in quo ⁊ latro receptus est ſm verissimam christi promissionē. Et tantū de ista questione ⁊ de tota materia incarnationis ⁊ passionis christi: que vt menti eo facilius insideat: placuit post predicta annotare quedā puncta summaria materiam dominice incarnationis quasi epilogantia.

Puncta summaria materiā dominice incarnationis epilogantia.

¶ Incarnatio est assumptio humane nature a verbo in vnitatē sue persone propter quā deus fact⁹ est homo: siue deus vere dicit homo: ⁊ homo deus.

¶ Omnis natura aut in se subsistit/aut alterij innititur: vel vt pars toti: vel vt forma subiecto: vel vt natura suppositanti: vel vt constituens constituto. Qđ in se subsistit: id est alteri nō innititur: est suppositū: ⁊ si fuerit natura intellectualis est persona.

¶ Natura hūana a verbo assumpta ad vnionē personalē/nō est persona neq͂ verbū: sed persona verbi subsistit in ea: ⁊ quodāmodo terminat ei⁹ innitētiā: ⁊ hoc est suppositare vel ꝑsonare naturā assumptā: ⁊ in hoc natura assumpta suppositat siue personat.

¶ Incarnatio dicit aliquod positiuū preter naturas assumptā et assumentē: per cuius positionē natura dicitur assumpta: ⁊ eius remotionē dicitur dimissa. Patet: quia al's fieret transitus sine mutatione.

¶ Illud positiuū ſm aliquos est entitas absoluta ſꝫ alios entitas pure relatiua informans naturā humanam: non verbū. Et potest dici ꝓbabiliter gratia vnionis: ⁊ illa qualitate absoluta natura hūana formaliter dicitur vnita: sicut qualitatibus eiusdē speciei subiecta formaliter dicuntur similia.

¶ Entitas illa (si ponitur absoluta) est qualitas accidētalis ⁊ perfectio nature assumpte: ⁊ nō est de aliqua specie qualitatis posita ab Aristo. ipse enim hāc ignorauit. Posset tñ reduci ad primā speciē: quia est perfectio nature assumpte/disponēs eam ad meli⁹: non quidē ad operationē: sed ad maiorē dignitatē, Uel tamē potest reduci ad tertiam speciem: quia est qualitas inherens: non tamen sensibilisbilis.

¶ Entitas illa qua formaliter fit vnio: non potest cōseruari in natura vnita soluta vnione: nec potest corrumpi manente vnione: sicut non possunt cōseruari albedines in Joanne ⁊ Petro quin sint similes. Nec possunt esse similes destructa albedine in altero vel ambobus. Et sicut subiectum nō potest esse nō albū existente in eo albedine: nec potest esse album destructa albedine: ita in proposito.

¶ Incarnatio realiter non est quid vnum: sed est natura assumens ⁊ natura assumpta ⁊ vnionis gratia: sicut albefactio est subiectum album ⁊ producēs albedinem: ⁊ albedo de nouo introducta: ⁊ neutrum illorum seorsum.

¶ Per vnicam vnionis gratiam anime inherentem: ipsa anima ⁊ caro eius materia et proprietates eis existentes assumuntur.

¶ Personari extrinsece non est esse personam: sed est vniri persone vel assumi a ꝑsona modo supradicto. Unde nō sequit: natura humana personatur in verbo: ergo est persona. sed magis sequitur oppositum: igitur non est persona.

De his que assumi ⁊ que assumere pñt.

¶ Tametsi omnē entitatē absolutā creatam suppositum diuinū possit assumere: quia tamen solam naturā rationalē de facto assumpsit pro humani generis redemptione/posset probabiliter et humili cum submissione teneri q͂ de facto sola illa natura assumi pōt a verbo: que est capax gratie vnionis aut tali vnita. Unde solū natura angelica ⁊ anima humana immediate assumi possunt: mediate autem que ipsi anime sunt vnita: vt materia siue corpus ⁊ proprietates eis inherentes actu vel inclinatione.

¶ Gratia vnionis presupponit gratiā capitis ⁊ gratiam persone singularis. Et ideo natura non gratificabilis nō est immediate assumptibilis: mediate vero que naturā beatificabilē perficiunt/aut in se recipiunt/saltem stante opinione premissa: qua nō admissa secus dicendum venit.

¶ Assumere non est agere: sed terminare innitentiā siue dependentiā suppositalē nature assumpte: sic et incarnari non est pati: sed per omnia idē quod assumere carnem. Unde assumere ⁊ incarnari neutralia sunt significatione: ⁊ nec actiua nec passiua. Incarnari vero actiuum est: cuius passiuum est assumi vel vniri. Nam actio illa que est vnire siue facere vnionē vt transit in obiectum: transit in naturā assumptam non in verbum. Et ideo natura assumpta patitur: ⁊ est in potentia obedientiali.

¶ Tota trinitas incarnat verbum: ⁊ vnit naturam humanā verbo. Solum autem verbum assumit seu incarnatur: quia solum verbū terminat depēdentiā suppositalē nature humane assumpte.

¶ Licet vna persona nō possit terminare dependentiam causalem: seu conseruati ad cōseruans sine alia: tamen vna potest terminare depēdentiā suppositalem sine alia: vt docet scriptura cano. Unde vnā personam incarnari sine alia: id est alia non incarnata: expresse continet scriptura ⁊ fides catholica: non aūt habet q͂ vna causet aut cōseruet sine alia. Nihil aūt quod cōceditur de aliquo/negandū est de eo quod est illi idem siue cum eo eadem res ⁊ eadem essentia: nisi hoc expresse habeatur ex fide/scriptura/aut determinatione ecclesie.

¶ Eadē persona diuina assumere potest plures naturas numero ⁊ specie differentes: vt plures humanas: vt Petri et Pauli/aut plures angelicas: vel simul humanā ⁊ angelicam: vt Petri ⁊ Pauli: vel Michaelis ⁊ Gabrielis: aut oēs illas simul. In quo casu nō essent plures homines vel angeli: quia nō plura supposita: licet Petrus esset Paulus: et Gabriel esset Michael: ⁊ hō esset angel⁹: sicut si plures sciētie insunt vni intellectui: et albedo ⁊ dulcedo eidem subiecto: non sunt

non sunt ꝓpter hoc plures sciētes: nec plura qualia sed bñ grāmaticus est logicus: ⁊ albū est dulce. Ita in casu esset vnus homo/ vnus angelus: sicut deus ⁊ homo vnus est christus.

¶ Si queris assumat verbū naturaꝫ Petri ⁊ Pauli quā figurā habebit homo ille/ an Petri an Pauli: simul enī vtrasqꝫ habere nō potest. Itē vtrū in casu corpora Petri et Pauli essent simul penetratiue aut in distinctis sitibus. Nō scdm: quia tunc idem distaret a seipso puta Petrus a Paulo/ qui in casu essent idem. Nec primū: q: nō sunt cōmensurabilia: cū vnus sit alio maius: vt supponit̄. Solutio secundi: vtrūqꝫ est possibile qꝺ corpa seu tote nature Petri ⁊ Pauli sint simul vel in diuersis sitibus: posset enim verbum assumere vnā naturā Rome ⁊ aliā Parisius: q: verbum est vbiqꝫ. Non tñ opꝫ ob hoc naturā assumptā esse vbicūqꝫ est verbū assumens: nā humanitas xp̄i est in celo/ ⁊ in eucharistie sacro[?]tm̄: verbū vero vbiqꝫ est. ¶ Et neutrū superius propositorum includit contradictionē. Nō tñ ꝓpter hoc Petrus distaret a Paulo: q: sustentās naturā Petri nō distaret a sustentāte naturā Pauli: cū idē. s. verbuꝫ vtrāqꝫ sustentet: et in vtraqꝫ subsistat.

¶ Per hoc ad primuꝫ dicit̄ qꝺ quodlibet corpus seruare potest suā formā. Si vero se penetrarent qꝺ est possibile: seruaret formā quā deus vellet siue Petri siue Pauli: siue alterius cuiuscūqꝫ. Patet ex dictis: qꝺ idem indiuiduum potest contineri sub diuersis speciebus specialissimis substātie: quia idem in casu esset homo/ angelus et deus. Et stante opinione alia ꝙ omnis natura sit assumptibilis: hec esset possibilis/ est lapis/ lignum/ leo ⁊c.

¶ Plures persone possunt suppositare eandem naturā/ vtꝫ pater et filius et spiritussanctus possunt assumere eandeꝫ naturā: que dependeret sufficiēter dependentia suppositali ad quālibet personarū assumentium: lꝫ nō totaliter. nō tñ vna sed diuersis vnionum gratijs ſm opi. superius tactā: ⁊ hic suppositā vt ꝓbabilē. Sicut idē effectus potest causari a diuersis causis sufficientibus: sed non totalibus. Causa sufficiens est que alia circunscripta adhuc causaret. Causa totalis que sine concursu alterius causat vel causare potest. In casu isto essent tria supposita: licet tm̄ vna natura assumpta. Nec concedendum ꝙ idē homo est pater et filius et sp̄ussanctus: neqꝫ ꝙ pater est filius aut sp̄ussanctus: lꝫ eadē natura humana esset in patre ⁊ filio et sp̄ūsancto: sicut si eadē scientia numero esset in Petro ⁊ Paulo essent duo scientes vna scientia: oppositūꝫ huius tenet Scotus.

¶ Essentiā diuinā assumere naturam humanā ad vnitatē suppositalem tāqꝫ primū terminū huius vnionis: est problema neutrū. Nā si de rōne assumētis est ꝙ habeat subsistētiam incōicabilē: sic essentia diuina nō pōt assumere. Si vero sufficit qꝺ sit res singularis eadē persone incōmunicabili: quia hoc ꝯuenit essentie: pōt essentia assumere primo naturā humanam: licet illa assumptione quelibet persona eādē naturā assumat quasi secundarie: ꝓ quāto essentia que est primus terminus dependentie suppositalis est intrinseca cuilibet ꝑsone. Neqꝫ essentia ratione sue cōicabilitatis ꝑsonaret naturā assumptam: nisi esset eadē persone incōicabili.

¶ Probabile est suppositū creatum posse assumere aliam naturam creatam terminatiue non effectiue eiusqꝫ dependentiam suppositalē terminare/ agēte hoc potentia dei absoluta. Hoc enim nullam includit impossibilitatem seu cōtradictionē ex parte dei. Nec exigit infinitatem in creatura: aut aliquod vltra limites creature. Sic ꝙ quodlibet suppositum creatum est in potentia non naturali sed obedientiali ad suppositandum quamlibet aliam naturam creatam/ maxime imperfectiorem. Nec propter hoc necesse est suppositans induere formam exteriorem suppositati: potest enim alteruꝫ eorum dimittere formā suā: et nihilominus interminari alteri: nō illapsu ꝑsonali ⁊ sanctificatiuo: q: deficit ꝑsidētia regitiua que reqrit̄ ad illapsum soli deo propriū.

¶ Incarnatio actiua attribuit̄ spirituisancto/ sine tamen exclusione aliarū personarum vt supra habitum est/ quia facta est ex nimio amore dei ad creaturam. Spiritus autem sanctus amor est: nec tamen spiritussanctus/ nec tota trinitas/ pater christi dici potest: non enim ſm diuinitatem: ſm quam a solo patre est genitus: nec ſm humanitatem: quia illa est alterius rationis a natura trinitatis.

¶ Maria virgo vera fuit mater dei christi ⁊ hominis tamē ſm naturā humanā. Et coopata est sicut alia mater ad corporis christi formationem. In concipiēdo materiam ministrando: conceptum fouendo in vtero: ipsumqꝫ salua virginitatis integritate pariēdo: partumqꝫ lactando et nutriendo vbere de celo pleno: vt canit ecclesia. Conceptio vero instantanee facta est cum vniōe cetera successiue.

¶ Humanitas christi fuit nata ex virgine: nō tamē filia virginis: quia filius est nomen suppositi verbū ergo est filius virginis et natum ex virgine: licet fuerit ante virginem: quia verbum ex ea recepit nouuꝫ esse substantiale. s. esse humanum. Nā tñ illud de nouo generatur quod recipit nouum esse substātiale: siue prius fuerit siue non: sicut illud alterat̄ quod recipit nouum esse accidētale: nec tamē omne quod nascitur ex matre est filius vel filia. Nam partes/ caput/ manus nascunt̄: et tamen non sunt filij: quia non sunt supposita.

¶ Humana natura a verbo assumpta nūqꝫ fuit in se personata: vnde nūqꝫ fuit homo: et ideo verbum non assumpsit hoiem. Quoties aūt inuenit̄ suscepisse hoiem/ concretum accipit̄ pro abstracto. i. pro humanitate seu natura humana.

¶ Sed gr̄a vnionis est qualitas absoluta soli aīe inherens: ipsa aīa immediate vnit̄ verbo: ⁊ corpus ⁊ proprietates mediante aīa per illā nāqꝫ visionis gratiā verbū terminat dependentiam suppositalē. Nō tm̄ anime: sꝫ oīm ad aīam pertinētium: scilicet corporis et proprietatum. Si vero est entitas pure relatiua: tot sunt vniones quot vnita distincta: ⁊ sic quodlibet vnitum distinctum ab alio speciali vnione immediate vnitur verbo.

¶ Corpus christi in sepulchro ab anima separatū/ vnitum fuit verbo suppositaliter per gratiam vnionis anime inherentem/ salua opinione premissa. Illud namqꝫ corpus etiam ad aīam separatam hꝫ inclinationē: et in ipso manet quedaꝫ impressio ab aīa vnita post anime separationē: ꝑ quā est aliquid pertinens ad aīam: ⁊ per gratiā vnionis in aīa: ita verbum sibi vnit corpus separatum sicut coniunctū qꝺ hꝫ talem ordinem ad animam separatam. Unde si solueret̄ vnio aīe ex consequēti ⁊ solueret̄ vnio corporis separati: et posita vnione in anima/ vnitur ex consequenti ⁊ corpus habēs ordinē ad ipsum. Sententia est Alex. ꝑ. iij. q. j. ar. x.

¶ Natura diuina licet sit vnita nature humane in verbo: non tamē assumpsit naturā humanā: q: nature humane suppositalis depēdētia non determinatur ad naturā diuinam: alioqn et pater esset homo ⁊ spiritussanctus sicut ⁊ filius: quia equaliter est natura diuina in tribus: sed terminat̄ ad ꝑsonā verbi/ igitur sola persona verbi assumpsit.

De idiomatum communicatione.

¶ Idiomatum communicatio in christo est mutua predicatio concretorū vtriusqꝫ nature de seinuicem et de nomine suppositi in his subsistente.

¶ Dunm concretorū: quia abstracta nō predicātur de seinuicem: quoniā etsi homo est verbum/ christus deus tamen humana natura non est diuina natura nec humanitas est diuinitas: nec humanitas est verbum deus nec christus.

¶ Concreta in proposito supponunt pro supposito

et cõnotant naturam. Uel ambas/vt christus. Uel alteram tantum humanam, vt homo mortalis genitus ex virgine/passus/sepultus/resurgens/ascendens: et sic de aliis. Uel diuinam/ vt deus/verbũ/ filius patris/creator/ immortalis/impassibilis/eternus/infinitus &c. Omnia hec pro eodem supponũt quia pro supposito quod vnum est subsistẽs in duabus naturis: sed non idem connotant: christus enim connotat vtramque naturã: cetera vel humanam tm̃/ vel diuinam tantum.

¶ Ponendo quid nominis concreti loco concreti: patebit facile que propositiones sunt in hac materia concedẽde/que negande. Diffinitur autẽ quodlibet concretum predicabile de aliquo mediate per ly subsistens: & ablatiuum abstracti nature quã connotat sumptum cum prepositione in: vt christus est subsistens in natura diuina & humana: deus est subsistens in natura diuina: verbum subsistens in natura diuina genitum seu dictum a patre: sic filius creator subsistens in natura creante: immortalis subsistens in natura immortali. et sic de aliis: homo subsistens in natura humana. mortalis subsistens in natura mortali &c. Sed notanda est hic distinctio illorum terminorum impassibilis immortalis &c. quia accipiuntur quandoque positiue: et sic diffiniti sunt statim supra: et sic non sunt contrarii neque oppositi. Et concedende sunt ille: mortalis est immortalis: passibilis est impassibilis. Alio modo accipiuntur negatiue: vt immortale pro eo quod nõ potest mori impassibile pro eo quod nõ põt pati: & sic non predicant de suis oppositis/mortale/passibile. Qd vero additũ est concretum predicabile de aliquo mediate ex sequentibus declaratur.

¶ Cõcretorũ triplex est differentia: quedã non predicantur nisi de his quibus immediate conueniunt & quibus conueniunt non ratione alicuius distincti: nec rõne vnius partis precise: vt sunt idẽ/ diuersum/ finitũ/infinitũ/limitatũ & illimitatum/ substãtiale accidentale/esse/subiectũ informare/ esse partem/ esse totum et similia. Alia sunt concreta q̃ nõ predicãtur nisi de his quibus mediate conueniũt: & de nullis predicantur immediate: vt album/calidum/dulce: hec enim et similia predicant de subiectis accidẽtiũ rõne accidentiũ ab eis distinctorum: & de nullis aliis q̃ subiectis. Tertia sunt concreta que indifferẽter predicantur de his quibus conueniunt immediate: & de his quibus cõueniũt mediate: vt calefactiuum/frigefactiuũ/disgregatiuũ. Distinctio hec in terminorũ impositiõe & vsu loquẽti fundat.

¶ Cõcreta que tm̃ predicant immediate non cõmunicantur supposito diuino rõne nature assumpte. Ideo verbũ seu hõ Xp̃s nõ dr̃ limitatus/finitus/creabilis/creatura/annihilabilis &c. Sed cõcreta secundi vel tertii ordinis vtriusque nature/nata predicari de supposito/predicant de christo & de se mutuo/vt homo/aĩal mortale &c. intelligere viuere. Et dr̃ notãter in prima parte rõne nature assumpte: quia esse non predicat nisi immediate: & tñ cõmunicat supposito diuino: sed non rõne nature assumpte: sed rõne suiipsius suppositi. Dicit in secunda parte: nata predicari de supposito. propter illa cõcreta assumi/suppositari/psonari. que de supposito non predicant: nec creato nec increato.

¶ Creatura/creari/lz sm̃ vim sermonis pñt predicari de xp̃o/sicut genitus ex tpe/generari ex tpe: ne tñ videamur fauere heresi Arriane: christus negat esse creatura: licet sancti patres freq̃ter concesserunt: sic dr̃ de filio adoptiuo: sed cũ additione sm̃ humanã naturã: vtreque ab oĩbus conceduntur.

¶ De ampliatiuis/fieri/incipere/ desinere.

¶ Fieri/incipere/desinere dicta simplr̃. i. sine addito: nõ predicantur nisi de eo cui immediate conueniunt. Nõ enĩ dr̃ res fieri: incipere vel desinere sine addito propter quodcũque qd nõ est ipsa. Non enĩ propter formã de nouo receptã res dicit fieri nec propter partẽ de nouo additã. Ideo sine addito non predicantur de Xp̃o. vñ ille false sunt: christus factus est: christus incepit: christus desiit: quia christus fuit ab eterno: sed cũ addito predicati: qd quãque predicatur de pronomine demõstrãte rẽ subiecti: quãque non pñt predicari de supposito verbi: vt christus: deus vel verbũ incepit esse hõ: incepit esse christus: non autẽ cõcedendũ q homo factus est deus: nisi improprie in sensu cõposito. i. factũ est q homo est deus: quia quandocũque ly deus p̃dicat de aliquo subiecto semper predicari potuit: et potest & poterit de pronoĩe demonstrãte rem subiecti: ideo nunquã incipit de eo predicari. Ratio dictorum est: quia qñ fieri incipere &c. predicant secundũ adiacẽs importãt factionẽ: inceptionẽ: desitionẽ simplr̃ rei significate per subiectũ. Qñ vero predicant tertiũ adiacẽs: importãt factionẽ sm̃ id qd predicat. vt hõ fit albus: homo incipit esse albus. ¶ Si dr̃: si christus aut deus factus est hõ aut factus est aliquid vel nihil. Itẽ vel creator vel creatura a sufficienti diuisione: sed nullũ illorũ est verũ igitur. Solutio: quelibet pars disiũctiue est falsa: & lz aliqd nihil creator: creatura: diuidunt oẽ ens: verũ est simpliciter: sed non cum addito. s. factum est: aut simili.

¶ De reduplicatiuis & specificatiuis.

¶ Signa reduplicatiua/inquãtũ/prout/sm̃ qd/et similia. Sed ly sm̃ non est reduplicatiuum sed specificatiuũ: sed sepius diminuit aut distrahit. ¶ Ad veritatem reduplicatiue aut specificatiue: dum signum specificatiuum non distrahit vel diminuit requirit veritas preiacentis licet non sufficiat. Patet: quia prima exponẽs est preiacẽs: vnde ille sunt false: christus sm̃ qd hõ est creatura: christus inquantum hõ est finitus: incepit esse filius adoptiuus de rigore verborũ. Sed conceduntur loco illarum christus sm̃ humanã naturam est creatura: vñ multum differunt sm̃/& sm̃ q: sm̃ specificat & frequenter diminuit: vt ethiops est albus sm̃ dentes que cõcedit: quia ly sm̃ additũ ly dens/facit ipsum stare pro eo cuius pars est alba. False sunt: christus sm̃ qd est albus: christus: verbũ: eternus &c. quia tertia & quarta exponẽtes sunt false. Ille autem vere: christus inquantum christus: inquantum homo est rationalis: est animal: est corporeus: est suppositum/si exponit concomitãter. Similiter ille christus sm̃ qd hõ est persona capiendo reduplicatiue cõcomitanter: non tñ accipiẽdo ly sm̃ q: vt specificat rationẽ sm̃ quã predicatũ inest subiecto: sic enĩ falsa est: quia humana natura nõ est ratio q christus est psona.

¶ Hec breuiter et humili cũ submissione succinctim ex predictis elicere placuit: pro qualicũque incipientium eruditione.

¶ Sequitur nunc tractatus de perfectione virtutũ/ donorũ & gratie. Et primo de virtutibus theologicis fide/spe/& charitate: premissa questiõe generali de virtutibus & actibus virtutũ.

Distinctio. xxiii.

Quia in precedentibus. xxii. dist. magister determinauit de solo capite christo nostro redẽptore. In sequentibus. xviii. distin. prosequitur de eodẽ simul et membris quãtum ad perfectiones virtutum et donorum et gratie. Et quoniam harum perfectionum quedã se habent vt habitus: quedam vt actus. Primo agit de habitibus/donis scz et virtutibus. Secundo de preceptis a dño actibus/dist. xxxvii. Prima in duas. Primo determinat de virtutibus. Secundo de donis spiritussancti/dist. xxxiii. Circa primum primo de virtutibus theologalibus tractatum premittit. Se

tando de cardinalibus doctrinā annectit.dis.xxxiij. Prima in tres/ ſm tres .theologicas virtutes . Primo namq agit de fide. Secundo.de ſpe.distin.xxvj. Tertio de charitate/dist.xxvij . ¶ De fide determinat primo ſm ſe quātū ad fidei habitū simul ⁊ actū. Scḋo quantum ad obiectum . Tertio quantum ad subiectum/dist.xxv. In hac ergo dist. magister agit de fide ſm ſe:⁊ quantū ad eius substantiā ſeu quidditatem. Nam determinat de eius diffinitione/formatione/vnitate/⁊ ordine/ſiue prioritate. Cuiꝰ ſententia abbreuiari potest tribus conclusionibus que ſequuntur. ¶ Prima. Fide accepta pro habitu que virtus est qua creduntur ad religionē pertinentia que nō videntur:ac que est fundamentum ⁊ ſubstātia rerum ſperandarū argumentū nō apparentium nō ſolū creditur deus aut deo:qḋ etiā demonū est et malorū:ſed in deū cū charitate firma:qḋ verorū tantum est christianorū. ¶ Secunda conclusio. Utrūq dici potest ſine periculo:⁊ ꝙ fides informis accedente charitate tranſeat:⁊ ꝙ manente charitate ſuperueniens informet ⁊ perficiat. ¶ Tertia ꝯclusio. Et ſi fides multipliciter accipitur:vna tamen est non numero/ſed genere:⁊ quantum ad obiectum ⁊ quantū ad habitum:prima q virtutū naturali ordine. Has conclusiones quantum ad ſingulas ſui clauſulas late declarat magister in textu.

Questio.j.

A

CIrca hāc distinctionem/que ceteris larior est: querendū primo erit de virtutibus in genere vt ſequētibus fundamentū ſolidius iaciatur:est ergo questio. Utrū virtus ſit habitus/potentia/paſſio/vel actus. ¶ Solito more tribus articulis questio absoluet. Primo premittentur notabilia terminoꝝ declaratiua:ſcḋo concluſiones inferentur:⁊ tertio mouebuntur dubia.

Articu.i.

Virtutis multiplex acceptio.

Quantum ad primū notandū ꝙ lz virtus multipliciter accipitur in ſcriptura:aliqū pro potentia : vt in Psal. xxxij. Uerbo dñi celi firmati ſunt :⁊ ſpiritu oris eius oīs virtus eorū. Et.j. Paral. xxix. In manu tua virtus ⁊ potentia. Quandoq pro fortitudine corporali:vt in Psal.xxj. Aruit tanq̄ teſta virtus mea. Qñq pro victoria. Judith.xiij. Nobiſcum deus qui fecit virtutem in Israel. Quandoq pro armatura bellica j. Macha.j. dicitur de Alexandro magno. Cōgregauit virtutem ⁊ exercitum fortē nimis . Quādoq pro fructu rei. Johel.ij. Lignum attulit fructū ſuum : ficus ⁊ vinea dederunt virtutē ſuam . Quandoq pro operatione aut actu exteriori. Mar.vj. Non poterat ibi vllam virtutē facere:niſi paucos infirmos impoſitis manibus curauit:vt in Psal.cx. Uirtutem operum ſuoꝝ annuntiabit populo ſuo. Quādoq ꝑ principali agente:vt Mat.xxiiij. Uirtutes celorum commouebūtur:aliiſq multis modis ſparſim in ſcriptura poſitis:hic tamen accipitur pro qualitate accidētali principio operatiuo inherēte: ipſum ⁊ opus eiꝰ ad quod inclinat perficiente:⁊ ſm hanc acceptionē dicitur in Psal.lxxxiij. Ibunt de virtute in virtutem videbitur deus deorū in ſion. Et ſm hanc acceptionem conſequenter fiet ſermo de virtute.

B

¶ Secundo notandum ꝙ Phus.ij. Ethicoꝝ inueſtigans diffinitionem virtutis moralis:preſupponit eam eſſe aliqd in aīa. Et ideo inquirit que ſint in anima:vt iſtis cognitis/inquirat qḋ horū ſit virtus . Aſſerit aūt tria eſſe in anima.c.v.ſcz paſſiones/potentias/⁊ habitꝰ inferens quod horum aliquod erit virtus. Uidendū itaq quid per illos terminos importetur.

Passionis diffinitio.

¶ Paſſio igitur diuerſimode accipitur. Uno modo multū generaliter pro acquiſitione vel deperditione alicuius forme:aut inceptione vel deſitione alicuius rei:quo modo ſubiectum quodlibet acquirēdo formam:aut perdendo acquiſitam:ſimiliter omne quod generatur aut corrumpitur dicitur pati:⁊ forte adhuc generalius accipitur:vt eſt genus generaliſſimum predicamenti paſſionis. Secundo modo accipitur aliquantulum ſtrictius pro quacunq inclinatione rei in aliquod acquirendum vel conſeruandum:ſiue ſit inclinatio naturalis indiſtincta a potētia: ſiue diſtincta ſiue rei ſuperaddita : ⁊ ſub hac generalitate loquit de paſſione Gerſon cancel. Pariſ.in ſuo trac. de paſſione anime. Et ſic non ſemper diſtinguitur a potentia inclinata:ſic etiam naturalis inſtinctus q̄ nihil ſuperaddit nature:dicit paſſio. His aūt duobus modis nō accipitur in ꝓpoſito:ſicut nec illis modis accipit Phs.ij.Eth. Tertio accipit ſm mentē Phi.prout diſtinguitur cōtra potentiā ⁊ habitū: pro forma aliqua in potentia appetitiua nata regulari ratione recta. Et hoc modo accipitur tripliciter. Uno modo generaliter pro qualibet hmōi forma potentie appetitiue:ſiue ſit actus elicitus ſiue qualitas actum elicitum cōſequens:vt delectatio vel triſtitia: ſiue etiam appetitus ſit ſenſitiuus ſiue intellectiuus. Secūdo modo ſtrictius pro hmōi forma appetitus ſenſitiui: ⁊ ſic excludunt paſſiones partis itellectiue. Tertio modo ſtrictiſſime pro ſolo actu elicito appetitus ſenſitiui: ⁊ ſic excluditur qualitas ſequens hmōi actus ⁊ ita videtur accipere Phs cū.ij.Ethi.c.v.dicit delectationes ⁊ triſtitias ſequi paſſiones. Et addunt aliqui adhuc magis vocabulū reſtringentes:ꝙ ſtrictiſſime accipitur tantū pro actu elicito intēſo vehemēter ad actum exteriorem impellente: ⁊ illo mō actus remiſſus nō dicitur paſſio:nec habens actus remiſſos dicit paſſionatus:ſed qui tales hꝫ intenſos. Prima acceptio vltimarū trium ſatis cōis eſt : ⁊ ſm hāc poteſt paſſio ſic deſcribi . Paſſio eſt forma ſeu qualitas diſtincta a cognitione exiſtēs ſubiectiue in potētia operatiua requirens cognitionem actualem ad ſuum eſſe exiſtere . Per primū excludit oīs cognitio actualis ſiue ſenſitiua ſiue intellectiua. Per ſecūdū excluduntur oēs habitus cognitiui:quia illi nō inherent potentie appetitiue vt talis eſt. Per tertium excluduntur oēs habitus appetitiui in ſenſu vel voluntate:immo generaliter oēs habitus qui poſſunt eſſe ſine actuali cognitione: vt in dormiente. Ex illo ſequitur ꝙ oīs actus appetitiuus tam ſenſitiuus q̄ intellectiuꝰ/hoc eſt oīs ſenſualis appetitio/ ⁊ oīs volitio actualis/etiam delectatio vel triſtitia cōſequēs in appetitu ſenſitiuo aut in voluntate eſt paſſio: nā quodlibet horum eſt forma diſtincta a cognitione. Eſt etiam ſubiectiue in appetitu ſenſitiuo vel intellectiuo regulabile ratione mediate vel immediate. Mediate in appetitu ſenſitiuo:immediate in voluntate. Et requirit actualem cognitionem ad ſui exiſtētiam. Primum patet ꝙ actus eliciti appetitus ſenſitiui ſint paſſiones:tum quia Phs exemplificans de paſſione dicit. Dico aūt paſſiones quidem concupiſcentiam/iram/timorē/audaciā/gaudiū/amicitiā/odium/deſideriū. Hec aūt ſunt actus appetitus ſenſitiui:quos conſequuntur delectatio vel triſtitia : vt ibi dicit Phs. Nec accipiunt ibi pro habitibꝰ : quia ab illis diſtinguit paſſiones:⁊ ꝙ dicant actus clariꝰ exprimit.c.vj. vbi ait. Uirtus autem medij erit coniectatrix:dico autem moralē:hoc enim eſt circa paſſiones ⁊ operationem:in his autem eſt ſuperabundantia ⁊ defectus ⁊ mediū. Et exemplificās de paſſione ait. Puta ⁊ timere ⁊ audere et concupiſcere et auerti:id eſt fugere ⁊ iraſci ⁊ miſereri: que omnia dicunt actus potentie appetitiue: tum quia ſm Phm tria ſunt in aīa:vt dictum eſt. Manifeſtum eſt aūt ꝙ in anima ſunt actus ⁊ operationes:que nō ſunt potentia:neq habitus:ergo paſſiones . Et niſi paſſio eſſet actus non ſufficienter ꝓbaret:ꝙ virtus eſt habitus:per hoc ꝙ probat ꝙ non eſt paſſio/ nec potentia:quia dici poſſet licet non ſit potētia nec paſſio: eſt tamen actus. Tum etiā qꝛ vbi in tranſlatione veteri habetur paſſiones: noua tranſlatio habet affectus. Affectus aūt eſt actus potentie affectiue: nihil

enim poni potest in appetitu nisi actus quem prece dit apprehensio obiecti: et consequens delectatio vel tristitia ꝛ habitus: nam posita apprehẽsione seu cognitiõe obiecti sensibilis siue intuitiua siue abstractiua: stat im generatur actus in potentia appetitiua: quo ꝓsequitur/amat seu desiderat si fuerit cõueniens: aut quo fugit/odit vel timet: si apprehenditur vt disconueniens: ꝛ illum sequitur delectatio vel tristitia: nec aliud ponit in potentia appetitiua excepto habitu: his enim oia possunt saluari. Quicquid ergo est in potẽtia appetitiua preter habitum est actus aut delectatio vel tristitia cõseqnens actũ: ꝛ per ɔ̃ns passio: quia vniuersaliter quicquid est preuium delectationi vel tristitie ẜm phm est passio.

C ¶ Si diceres. Tunc omnis cognitio rei actualis est passio: q꞉ nec potẽtia nec habitus. R̃ndetur ꝙ cognitio non est passio: sed est preuia passioni: ꝛ causa ei⁹ partialis: que cum potentia causat passionem: nec requiritur obiectum ad ꝓductionem actus appetitus: quia sine obiecto per solam notitiã abstractiuã que haberi potest in absentia obiecti ꝛ potentia/elicitur primus actus appetitus. Obiectũ aũt sine cognitione intuitiua vel abstractiua non mouet appetitum ad actum prosecutionis vel fuge. ¶ Cõsequẽter dicitur ad Phm/ꝙ solum loquitur de aia vt appetitu: in quo tantũ est virtus moralis: de qua ibi tractat. Uult igitur ꝙ aia vt est potentia appetitiua: nihil est nisi passio/potentia ꝛ habitus: ꝛ hoc sufficit sibi ad ꝓbandum ꝙ virtus moralis sit habitus. Nec obstat ꝙ Phs dicit/ꝙ propter passiones non dicimur studiosi vel prauí: nec laudamur neq̀ vituperamur. Scđm actus autem laudamur ꝛ vituperamur. Laudabilis quippe est qui bene agit: quoniã sicut ꝓpter passiones: ita ꝓpter actus ẜm se consideratos simpliciter: vt sunt actus appetitus sensitiui: non vt conformiter vel difformiter rationi recte sunt eliciti nullus laudatur vel vituperatur: sed ẜm passiones ꝛ actus vt conformes vel difformes rationi recte laudamur vel vituperamur: satis ostendit. Et ꝓbat dictum suum Phs simul ostendẽs per passiões intelligi actus/cũ ait. Et quoniã ẜm passiones neq̀ laudamur/neq̀ vituperamur. Non enim laudatur qui timet: neq̀ qui irascitur: neq̀ vituperatur q̃ simpliciter irascitur: sed qui qualiter scꝫ timet vel irascitur ẜm vel contra rõnem. Ecce de passione loquens exẽplificat de actibus timere ꝛ irasci. Uult ergo phs ꝙ laus: ꝛ vituperium non cõuenit passionibus intrinsece essentialiter ꝛ ex se: sed per quandam denominationem extrinsecam: scꝫ per moderationeꝫ virtutis: vt statim sequitur. Ex quo etiam sequitur ꝙ quanto aliquis est magis passionatus sicut oportet ꝛ quando oportet/ꝛ ꝓpter quod oportet ꝛc. tãto laudabilior est ꝛ virtuosior: ꝛ econuerso. Magis passionatus sicut non oportet: ꝛ quando nõ oportet ꝛc. est magis vituperandus/magisq̀ vitiosus. Et sicut virtus hꝫ sedare passiones: ita ꝛ actus appetitus sensitiui. Uirtutis enim est excitare passiones ꝛ actus qđ idem est/quando oportet: puta irasci/timere/audere ꝛc. quia virtus potest horum esse causa partialis: mediante tamen suo actu elicito: vt. j. dicetur. Eius etiam est sedare passiones vitiosas ꝛ refrenare/seu superabundantes siue deficientes: ꝛ reducere ad medium ẜm debitas circũstantias: hoc est cohibere appetitum sensitiuum: ne eliciat actus contra rationẽ

D ꝛ excitare vt eliciat ẜm rationem. ¶ Sed suppositum scilicet ꝙ omnis volitio actualis sit passio: patet: q꞉ in voluntate ponitur amor/odium/spes/metus et gaudiũ. Similiter delectatio ꝛ tristitia: que sunt passiones: sed amor est quoddam velle: odium nolle. Et qua ratione vnus actus volendi est passio: eadem ꝛ alius. ¶ Item quod virtus moderatur est passio: sed virtus primo moderatur actus voluntatis ꝛ mediãtibus illis ceteros: ergo actus voluntatis sunt passiones. ¶ Tertiũ scilicet ꝙ delectatio ꝛ tristitia sint passiones satis ab omnibus concessum est: hec aũt non sunt actus: sed consequuntur actus: quod ex eo patet: quia actus possunt remanere sine delectatiõe et tristitia: sicut patet de demone qui necessario diligit se: ꝛ tamen hoc nullo modo delectatur. Similiter angelus bonus habet nolle respectu alicuius quod euenit. Nollet enim hominem peccare ad cuius custodiam deputatus est: ꝛ tamen ex hoc ꝙ homo peccat mortaliter: nullo modo tristatur: quia sicut in dãnato non est delectatio: ita in beato nulla est tristitia. Naturaliter tamen delectatio ꝛ tristitia nõ possunt esse sine actibus appetitus: quia ab eis causantur: ꝛ ab eis conseruantur: ꝛ sicut de volũtate/sic de appetitu sensitiuo. ¶ Si vero passio accipitur secundo modo: diffiniatur vt prius dũtaxat/vbi dicitur in potẽtia appetitiua: dicaẗ in appetitu sensitiuo: ꝛ sic excluditur passio in voluntate. Et illo modo describit Damas. lib. ij. Passio est motus appetitiue virtutis sensibilis in imaginatione boni vel mali. Et Eustratius. Est motus appetitus sensitiui in phãtasia boni vel mali. Et accipitur motus pro inclinatione actuali qua appetitus actualiter tẽdit in bonũ prosequendum/aut in malum fugiendũ: aut in adepto bono quiescendũ: qđ additur ꝓpter voluptatẽ ꝛ delectationeꝫ: ẜm quã nõ inclinaẗ appetitus in aliud: sed per eam sistit ꝛ firmaẗ in opere vel obiecto. vnde x. Ethi. Coauget aũt operationeꝫ ꝓpria delectatio. Et satis concordat cum diffinitione supra scripta: in qua licet non ponitur clausula in imaginatione seu phantasia. i. in apprehensione boni vel mali: tamen satis innuitur in eo ꝙ diciẗ requirens cognitionem actualẽ. Nam cognitio actualis representat obiectũ appetitui sub rõne boni. i. cõuenientis/aut mali. i. disconuenientis. vnde hec clausula: in imaginatione boni vel mali/nihil excludit vel includit: sed exponit obiectũ passionis. Obiectũ em̃ ꝓpriũ act⁹ appetitus est bonũ vel malũ apprehẽsuꝫ. Si tertio mõ accipiẗ/diffiniaẗ sic. Est actus elicitus appetit⁹ sensitiui requirens cognitionẽ preuiã ad sui existentiã ꝛ sic per primũ actus elicitus excluditur delectatio ꝛ tristitia: per scđm habitus. ¶ Tertio notandum ꝙ potentie. ẜm Phm/dicuntur ẜm quas possibiles harum dicimur: puta potẽtes irasci tristari/misereri. Ubi nota ꝙ potentia dicitur a posse: est autem posse agere: ꝛ posse pati. Et ẜm hoc est duplex potentia/ actiua ꝛ passiua: ꝛ potest sic in genere describi. Potentia est principiũ principale agendi vel patiendi. Dicitur principale propter principium minus principale determinatiuum vel instrumẽtale: ꝛ per hoc excluditur habitus qui non principaliter producit: sed determinat potentiam ad certũ modum agẽdi. In proposito bene vel male: excluduntur etiam dispositiões qualitatiue in materia que determinant materiam ad huius vel illius forme susceptionem. Uoco autem principium principale/cui primo siue ex se non per aliud conuenit posse agere vel pati: sicut intellectus cui primo conuenit intelligere ꝛ homini per intellectũ: ꝛ ideo homo nõ est potentia intelligendi aut volẽdi: q꞉ sibi nõ conuenit intelligere et velle primo immediate per se: sed mediate/ mediante alio scꝫ intellectu ꝛ voluntate. Utrũ aũt aia sit potentia: an intellectus ꝛ volũtas distinguantur ab anima/dictum est lib. ij. distin. xvj. diffuse. Appetitus ergo est potẽtia actiua ꝛ passiua respectu passionum: quia ipsas efficit ꝛ recipit. Ipse enim primo irascitur: ipse miseretur/ ipse tristatur/ ipse amat/ odit ꝛc. producẽdo huiusmodi actus ꝛ in se recipiendo: ꝛ vtrunq̀ tangit philosophus: potẽtiam recipiẽdi cum dicit: passibiles harum dicimur. Translatio noua habet. Quibus ad hos effectus suscipiendos idonei esse dicimur. Potẽtiam agendi cũ addit puta irasci/misereri ꝛc. Nam irasci est appetere vindictam: misereri petere ablationẽ miserie: ꝛ sic de alijs. Et per hoc patet differẽtia inter potentia (vt hic ac

Potẽtie descriptio.

cipitur)et habitū:qꝛ potentia est principium principale et principium quo : quod primo denominatur ipsa actione vel passione. Habitus est minus principale et principiū quo:quod nō denominaꝛ actione vel passione:non enim dicitur habitus intelligere, aut velle/amare vel odire:sed ipso habitu potētia disponiꝛ ad intelligendū/volendū/amandū/sic vel sic:bn̄ vel male. ¶Quarto notādū circa illū terminū habitus/ꝙ licet multipliciter est equiuocus:vt vult philosophus i postpredicamētis:tn̄ in proposito accipiꝛ pro qualitate quadā ale que determinat potētiā in agendo:vn̄ dicit philosophus. Habitus dico ſm quos ad passiones nos bn̄ vel male habem⁹:puta ad irasci: siquidē vehemēter vel remisse male habemus:si medie bene. Potest ergo habitus ſm hāc acceptionē sic describi accipiendo pro habitu acquisito:nā de habitibus infusis postea tractabitur. Est ergo habitus acquisitus qualitas absoluta/difficulter mobilis/ex actu vel actibus potētie vitalis genita/ad similiū actuum productionē potentie inclinatiua. ¶Dicitur qualitas/quod accipitur pro qualitate accidentali/ad excludendā formam substantialem et potentiā, que identificatur forme : vt dictū est in.ij. que sunt pricipia actiua principalia suorū actuum et operationū. ¶Dicitur absoluta:qꝛ habitus non est respectus nec tm̄ modus rei. Primum patet:qꝛ habitus est productiuus actus vt dicetur. Respectus aūt non est de numero actiuorū. Preterea habitus ab absoluto causatur/⁊ est causa absoluti:ergo et ipse est res absoluta:cum causa sit prestātior effectu. Relatio aūt est minime entitatis. Antecedens probatur:quia causatur ab actu potentie apprehensiue et affectiue:⁊ est causa actus huiusmodi vt dicetur:talis autem actus est res absoluta : qđ probatur de vno actu tali:et eadē ratio est de omnibus/similiter de habitibus. Probatur autē de actu beatifico scilicet visione et fruitione dei. Ille enim actus est qualitas absoluta:quia est maxima perfectio accidentalis creature rationali possibilis : ergo est quid absolutum:cum absoluta perfectiora sint relationibus:que vt dictum est:minime sunt entitatis. Preterea respectus huiusmodi non sunt ponendi vt ostensum est in.j. dist.xxx.q.j. Secundum probatur ꝙ non sit modus rei/⁊ non res:quia quero quid intelligis per modum rei:aut aliquid inherens rei a quo res cui inest sortitur denominationem connotantem habitudinem rei accidentalem:et sic omne accidens est modus rei cui inheret:sed hoc non obstante/accidentia sunt qualitates absolute. Aut per modum rei intelligitur aliquid in rebus ipsa indistinctum realiter:non tamen omnibus modis eadē sibi:sed nihil tale est ponendū est in creaturis:eo qđ omnia habentia esse subiectiuum in creaturis non eadem omnibus modis distinguuntur realiter et essentialiter. Siquidem preter distinctionem realez et essentialem in habentibus esse subiectiuū:et rationis in habentibus esse obiectiuū aut aggregatū ex his in istis ⁊ illis/⁊ nulla alia distinctio reperiꝛ in creaturis:vt nunc supponitur ex primo. ¶Preterea et si aliqua nō idētitas alia/puta formalis poneretur in creatura:tn̄ quod est idē rei realiter est vera res:igitur modus rei(si est idē rei realiter cuius est modus)est vera res sicut res ipsa cui est idem. ¶Dicitur difficulter mobilis/per quod excluduntꝛ actus potentie cognitiue ⁊ appetitiue qui faciliter corrumpuntur:non enim permanent cessante potentia obiecti in se vel in aliquo sui representatiua. Habitus autem manet transeunte actu:etiam dum se potentia conuertit ad aliud:vt patet in dormiente:⁊ se ab actuali obiectorum cōsideratione auertente. ¶Dicitur ex actu vel actibus potentie/scilicet elicitis genita propter species sensibiles et intelligibiles immediate ab obiecto causatas si ponantur:quia licet inclinent potentiā ad productionem actus cognoscēdi:non tamen sunt habitus:qꝛ nō causantur ab actibus potentie elicitis. ¶Et dicitur notanter immediate ab obiectis causatis:qꝛ illud quod relinquitur post primam notitiam abstractiuā in sensu interiori vel in intellectu/inclinās ad similē notitiā abstractiuā/siue dicantur species memorie:siue ſm alios intentiones/vere sunt habitus. Itē poniꝛ etiā hec clausula ad excludēdū virtutes naturales:de quib⁹ loquiꝛ phs.vj. Eth.c. vlti. que sunt qualitates et dispositiones quedam naturales disponentes ad virtutes: sicut molles carne apti mente dicuntur.ij. de anima. Quidam enim per complexionem corporis disponuntur ad virtutes:quidam ad vitia:vt cholerici naturaliter inclinanꝛ ad irā:sanguinei ad mansuetudinē:per qualitates corporales/calorem: scilicet frigiditatē/humorē/siccitatē ⁊ eorū varia tēperamenta:que qualitates precedūt omnes actus potētiarū:⁊ ideo proprie non sunt habitus. Inueniūtur enim talis virtutes:seu dispositiones in pueris et brutis. vt dicit phs:in quibus non precesserūt actus ex quibus generentur. ¶Dicitur potentie vitalis: qꝛ ex actibus potentiarū mere naturaliū ad actum vnū determinatarū:que per actus sui frequentiam nō aliter assuefieri aut magis ad similes inclinari possunt:non causaꝛ habitus. vt dicit phs.ij. Ethi. c. j. Nullum natura existentium aliter assuescit : puta lapis naturaliter deorsum iact⁹/non vtiq; assuescet sursum ferri:neq; si decies millies assuescet quis eū sursum iaciens:nō tn̄ omnis actus potentie vitalis est generatiuus habitus:non enim illi per quorum frequētationē potētia non plus inclinatur ad similes act⁹/q̄ꝫ sine huiusmodi frequentatione. Unde si notitia intuitiua non generat de se habitum : quia si millies videatur obiectū nō plus inclinatur potentia ad vidēdum obiectū q̄ꝫ dum primo presentatum est visui. Siquidē non inclinatur potentia ad videndum intuitiue obiectum nisi ipso presente:⁊ eo presente non pōt non videre si nō fuerit impeditū. Qui autem actus ⁊ quarū potentiarū generent habitus dicetur in dubijs.iij.ar. ¶Dicitur vltimo ad similiū actuum productionem inclinatiua.i. similiuz actuū cum potentia productiua:inclinare est concausare: in hoc enim inclinat habitus potentiam ad productionem similium actuuz:qꝛ est causa partialis productiua similium actuum cū potentia. Quod autē habitus sit causa productiua actuum similiū eis a quibus ipse productus est:probatur communi medio:nā causa est ad cuius esse sequitur aliud : quod intelligitur de causa efficiente non materiali:igitur Quando aliquid sic se habet/ꝙ ipso posito aliud ponitur in esse simpliciter vel in esse perfecto aut intēso:et eo subtracto aliud nō pōt poni in tali esse simpliciter scꝫ:vel ita perfecto sicut cum ipso : illud est causa eius. Sed posito habitu in potentia poni potest actus simpliciter vel in esse perfectiore q̄ꝫ eo nō posito:ergo habitus est causa actus: et non alia q̄ꝫ efficiens. Consequentia nota. Maior probabitur infra arti.iij. Maior patet:quia nullum aliud mediuz est quo probari posset aliquid esse causam alterius. ¶Preterea qn̄ aliquid depēdet ab alio essentialiter: itaꝙ sine eo non potest esse naturaliter:hoc em̄ est depēdere ab alio essentialiter:illud aliud habet se ad ipsum in ratione cause:quia omnis effectus sufficienter dependet a suis causis sufficientibus: alioquin sufficientes nō essent:sed aliquis actus in esse simpliciter vel in esse tali essentialiter dependet ab habitu:ita ꝙ sine eo produci non posset in esse simpliciter vel tali:vt infra probabitur:igitur habitus ille habet se ad ipsum in ratione cause:et nō nisi ratione efficientis. ¶Itē quando aliquid effectiue potest in aliud id quod prius non potuit:habet aliqđ quod est causa effectiua ei⁹ in quod prius nō potuit aut caret aliquo impedimento propter quod prius in tale nō potuit. Sed potentia ante habitū nō po

F
Habit⁹. equiuocatio.

tuit in certū actuz in quem potest existente habitu: vt infra patebit. Nec est impedimentū aliqđ amotū: ergo habitus erit causa effectiua talis actus partialis saltē cum potētia. Maior rationis patet: quia alias nulla assignari posset ratio cur prius non potuisset sublato impedimēto: nisi qꝛ prius aliqua causa necessaria defuisset. Existētibus em̄ omnibus necessariis ad effectus productionem potest poni effectus. Relinquitur igitur qđ habitus est causa actus: nec impedit ꝙ actus est causa habitꝰ. ¶ Nec impossibilis est circulatio in causis essentialibus respectu eorundem effectuum specie/sed numero diuersorū: sic primus actus est causa habitus: et habitus est causa actus (non primo actus a quo ipse causatus est: qꝛ et omnē habitū precedit. j. c. z. ij. Ethi. Virtutes accepimus operātes prius: sequitur. Edificantes edificatores fiunt) sed actus alterius sequentis priori similis speciei. Habitus enim nō inclinat ad primū actū numero: sed ad actus alios iterū eliciendos equales prioribus. vnde habitus est genitus: vt dicit diffinitio habitus. Et p hoc patet declaratio diffinitionis habitus. ¶ Verum quandoqꝫ habitus accipitur generalius pro qualibet qualitate inclinante potētiam ad actuū productionē/siue sit genita ex actibus similibus siue non. Sic philosophꝰ nominat virtutes naturales habitus: quādo tamē sunt qualitates corporales omnes actus precedentes: vnde ait. Etem̄ pueris et bestiis naturales existunt habitus: et loquitur de virtutibus naturalibꝰ Sed diffinitus est habitus proprie acceptus ₰m qđ
H est genus virtutis moralis. ¶ Adhuc circa illuz terminum virtus/accipiendo vt supra dictum est: pro
Virtus. qualitate perficiēte operātē et opus eius: quo modo philosophus dicit. ij. Ethi. c. vj. Virtus est que habentem perficit: et opus bonū reddit. Notādū post Ockam in. ij. senten. q. x. ꝙ virtus in proposito nihil aliud est ꝗ̄ habitus inclinans ad actū virtuosum. Cum enim habitus generet ex actibus: ex virtuosis actibus generatur habitus virtuosus: et ex vitiosis vitiosus. Ex quo sequit̄ qđ virtuosum esse primo cōuenit actibus ⁊ per actus habitibus. Unde. ij. Eth. c. j. Oportet operationes equales reddere: ₰m harū enim differentias sequuntur habitꝰ. ⁊. c. iij. Omnis anime habitus actibus a quibus innatus est: fieri deterior vel melior si efficitur. Est autem innatus fieri ex operibus: vt ibidez premisit philosophus. c. ij. Pro dicendorum in questione illa generali clariori et diffusiori intellectu plurimum valet Ockam. q. x. xj. xij. xiij. tertij sen. Item. q. vj. quarti quodlib. de connexione virtutum: que omnimode est eadem cuz questione. xij. tertij sen. Itē. q. xiij. xiiij. ⁊ sequentibus tertij quodli. ⁊. q. xvj. secundi quodlibet. ⁊c. ¶ Sup-
3 posito itaqꝫ quod esse virtuosum primo cōuenit actibus: et per actus habitibus: est consequenter notandum/quod ad actum esse virtuosum tria requiruntur/₰m phm. ij. Ethico. c. iiij. Primum est qđ eliciēs actum operetur sciens non casu vel ignoranter: sed ex ratione sciens quid faciat. Et sic requiritur quod actus talis sit eliciendus ₰m dictamē rationis. Secundum qđ operetur eligens/⁊ propter hoc. Et hec quidem conditio duo includit: que ambo pertinent ad voluntatē: sicut primum ad intellectum seu rationem. Oportet ergo ꝙ operetur ex electione libera: ita qđ voluntas ad ostensionem rationis non necessario/sed libere eligat operationem ipsam: hoc est libere velit ostensum vel dictatum a ratione: non necessario ex surreptione vel passione timore scilicet aut dolore vel coactiōe. Nec sufficit sic elicere ex electione: nisi eliciatur propter hoc. i. nisi eliciatur propter hoc quia sic dictatuz est a ratione recta: nō propter lucrū/cōmodū/delectationem: aut aliam quācūqꝫ causam quā nō dictat recta ratio. Hinc Ockaz q. xiij. tertij dicit prudentiam actualē necessario requiri ad actū virtuosum: immo ita essentialiter sicut voluntatez: cū tam volūtas ꝗ̄ prudētia actualis sit causa efficiens actus virtuosi. Et prudentia actualis est aliquo modo prior actu virtuoso: vt ibidem latius deducit Ockam: erit enim prior actu: sicut causa prior est suo effectu: vel saltem qđ simul producatur cum illo actu: simul dico tempore/licet de facto natura sit prior illo actu virtuoso: quia potest separari ab eo: et non econuerso. Hec ille. Et in questione de connexione virtutum: et est. q. xij. tertij sententiarū. et. q. vj. quarti quodlibet. in arti. iiij. articuli tertij principalis pulchre ostendit actuz prudentie esse vere causam efficientem actus virtuosi: sic ꝙ impossibile est actum esse virtuosum stante ordinatione diuina: que nunc est sine actu prudentie: vide ibi. Tertium quod ponit philosophus: est qđ firme et immobiliter operetur: et hoc quidem respicit rationem habitus: qui est difficulter mobilis: ₰m quem habens eum operatur constanter quoad seipsum: et immobiliter quoad exteriora impedimenta: ita qđ per nulla exteriora moueatur quin operetur eligens propter hoc. Verum illa tertia conditio nō requiritur simpliciter ad omnem actum virtuosum: sed solum respicit actum ab habitu procedētem: patet autem qđ multi actus vere virtuosi precedūt habitum: vt dictum est. Ideo prime due conditiones vel tres (si secunda subdiuiditur in duas) sufficiunt ad hoc ꝙ actus sit vere virtuosus. ¶ Ex illis sequi-
tur corollarie/qđ nullus actus potest esse virtuosus Corol. 1.
sine recta ratione. Patet: quia oportet qđ eliciens sit sciens. Scientia autem ad intellectum pertinet ⁊ rationem: vnde carentes vsu rationis actus virtuosos habere non possunt: vt pueri amentes et furiosi.
¶ Secundo sequitur secundum Ockam vbi supra. 2
q. xiij. ⁊. q. xij. tertij senten. qđ ad actum esse virtuosum non sufficit conformitas ad rationem rectam aptitudinaliter. Et dico illum actum conformem recte rationi aptitudinaliter: qui elicitur sicut ratio dictaret eum esse eliciendum si inesset: licet non insit de facto: tunc probatur: tum quia non habens vsum rationis/potest elicere actum conformem rationi recte si inesset: vt potest indigenti dare eleemosynam: et tamen talis actus non est virtuosus: quia non operatur sciens: hinc dicit philosophus. ij. Ethico. c. iiij. Iustus et temperatus est/non qui hec scilicet iusta et temperata operatur: sed qui sic operatur vt iusti et temperati operantur: quia impossibile est qđ aliquis actus contra dictamen rationis siue rectum siue erroneum elicitus sit virtuosus: qꝛ qui contra conscientiam agit. edificat ad gehennam: sumitur ex glossa super illud Roma. xiiij. Omne quod non est ex fide: peccatum est fide. glossa id est contra conscientiam. Sed voluntas potest ex libertate sua velle aliquid contra conscientiam erroneam: quod esset conforme rationi recte si inesset vt dare panem indigenti quem crederet errando non indigere: et tamen tale dare contra conscientiam esset vitiosum et peccatum: licet conforme recte rationi aptitudinaliter. ¶ Tertio sequitur qđ 3
ad actum esse virtuosum non sufficit conformitas ad rationem rectam habitualiter: hoc est non sufficit qđ habitus rationis recte insit cui actus conformetur. Probatur: quia habitus vnus nunꝗ̄ inclinat ad actum alterius habitus causando vel regulando: nisi mediante actu proprio ad quem immediate inclinat: sicut habitus principij non inclinat ad actum conclusionis nisi mediante actu principij ad quem primo inclinat: ergo habitus scientie siue rōnis recte non reddit actum virtuosum nisi quem regulat. Nec regulat actum voluntatis nisi mediante actu proprio: sequitur ergo qđ ad regulādum actum voluntatis requiritur actus prudētie et ita non sufficit solus habitus. Et si queritur quid est actum elici conformiter actum rationi recte. Respondet Ockam vbi supra. q. xiij. tertij/est ipm elici

ſm rectam ratíonem regulantē ⁊ dictantem talem actum eſſe eliciendū: qḋ quidē dictare ſiue regulare non eſt aliud q̄ ſpeciali modo actuꝫ illum cauſare. Siquidem ſuſpenſa actiuitate voluntatis vel prudentie nullo modo diceret̄ actus ille virtuoſus. Et ratio eſt q: virtuoſum ⁊ vitioſum ſunt noīa cōnotatiua: ⁊ ſignificant actum nō abſolute: ſed connotando cū hoc actiuitatem voluntatis ⁊ prudētie. Et qñ aliquod horum connotatoꝝ deficit: nō dr̄ eſſe actus virtuoſus. Hec ille. ¶ Quarto ſequit̄ q̄ ad actū eſſe virtuoſum nō ſufficit cōformitas eius ad prudentiā ſeu rōnem rectā actu inherentē. Probatur: quia ſtat prudētiam dictare aliquid eſſe volendū certo mō: et q̄ voluntas ex ſua libertate ita velit: nō tamen quia ita dictabit ratio recta: ſed q: ita placet: vel ꝓpter lucrum aliquod aut delectationē in quo caſu velle illud licet ſit cōforme rationi recte actualiter inexiſtēti: nō tamen eſt actus virtuoſus: q: non eſt elicitus

4 propter hoc exponendo vt ſupra. ¶ Preterea nullꝰ actus eſt virtuoſus qui eliceretur a voluntate ad nudam apprehenſionē obiecti: vel etiā apprehenſionē obiecti cū certa circunſtantia quā recta ratio nō dictaret: ſed voluntas que elicit velle alicuius obiecti quod ratio recta dictat eſſe volendum ex ſola ſua libertate: aut ꝓpter delectationē vel aliā cauſam quā ratio recta nō dictaret: etiā eliceret velle illud ad nudam oſtenſionē obiecti: vel ad oſtenſionē eius cum circunſtantia quā ratio non dictaret ergo nō eſt virtuoſus.

5 ¶ Quinto ſequit̄ q̄ ad hoc q̄ actus volūtatis elicitus ſit virtuoſus requiritur q̄ eliciatur conformiter recte rōni actualiter inexiſtenti: tanq̄ obiecto actus ſic eliciti. ¶ Partes huius corollarij patēt ex prioribus vſq̄ ad vltimā. ſ. q̄ ratio recta eſſe dꝫ obiectum actus eliciti q̄ſic ptꝫ: q: quicquid tendit in aliquid ꝓpter alterū: tendit in vtrūq̄ tanq̄ in obiectum: ſicut diligens ꝓximū ꝓpter deū diligit etiam deum: ſic ⁊ voluntas volens aliqḋ ꝓpter aliud/ vult vtrūq̄: ⁊ per ꝯñs tendit in vtrūq̄ tāq̄ in obiectum. Quicqḋ em̄ vult voluntas eſt obiectū eius: nūc aūt ad hoc q̄ actus voluntatis ſit virtuoſus: requiritur q̄ ipſum eliciat ꝓpter rectam rōnem eū ſic elici debere dictantem: ergo voluntas ſic volendo/ vult etiā ipſam rōnem rectā taliter dictantem: ergo ratio recta erit eius obiectum partiale. Et hoc quidam breuius exprimunt dicentes q̄ ad actum virtuoſum requirtur q̄ eliciatur cōformiter rationi recte actu inexiſtenti. Hoc aūt eſt elicere cōformiter rōni recte velle dictatum a rōne recta: propter hoc/ q: eſt a ratione recta dictatum: ita tamen nō accipit̄ conformitas in quarto corollario: ſed largius pro actu elicito ſm dictamen rōnis: ſiue eliciatur ꝓpter hoc q: ſic dictatū

K eſt: ſiue ꝓpter cauſam aliam. ¶ Eſt etiam notandū poſt dicta in. ij. diſt. xlj. q̄ actus virtuoſus eſt duplex quidam eſt virtuoſus intrinſece vel eſſentialiter vt quidam loquuntur. i. non denominatione extrinſeca: vel vt alij dicunt formaliter. Quidā vero eſt virtuoſus contingenter ſiue denominatione extrinſeca: vel ſm alios materialiter. ¶ Actus virtuoſus intrinſece/ ſeu ſm modum loquendi aliquorum eſſentialiter/ ⁊ nō denominatione extrinſeca/ eſt qui manens idem numero naturaliter non poteſt fieri vitioſus ſeu non virtuoſus. Exemplum: ſicut omnis actus voluntatis elicitus conformiter recte rationi includendo in ly cōformiter rationi recte/ omnes ſuperiores conditiones ad actum virtuoſum requiſitas. ¶ Actus virtuoſus contingenter ⁊ denominatione extrinſeca per oppoſitum/ eſt actus virtuoſus qui idem numero naturaliter poteſt fieri nō virtuoſus: vt ſunt actus imperati a voluntate. Et ſuo modo poteſt diſtingui inter actum intrinſece ſeu ſcḋm alios extrinſece ſeu denominatione extrinſeca ſiue eſſentialiter vitioſum/ ⁊ vitioſum cōtingenter. ¶ Dicitur naturaliter: q: ſupernaturaliter actus intrinſece virtuoſus poteſt fieri non virtuoſus: puta ſi actus elicitus conformiter recte rationi a voluntate concurrente deo: ſimiliter ⁊ prudentia actuali/ de poſt a ſolo deo conſeruaretur: tunc actus ille prius virtuoſus/ poſtea dum a ſolo deo conſeruatur eſt non virtuoſus: quia tunc non eſt in poteſtate voluntatis: quia iam prudentia nō cauſat iſtum actum: neq̄ voluntas: ſed ſolus deus conſeruat actum. Conſeruare autem cauſare eſt: ex conſequenti actus ille nec eſt laudabilis: nec vituperabilis: neq̄ meritorius. Uirtuoſus enim ⁊ meritorius ſupponūt pro actu vt patuit: ⁊ connotant actiuitatem liberam voluntatis et prudentie. Quod autem aliquis actus ſit intrinſece ſeu eſſentialiter virtuoſus probatur ſic: aliquis actus eſt determinate virtuoſus: aut ergo intrinſece ſeu eſſentialiter ⁊ habetur ꝓpoſitum. Aut contingēter ⁊ denominatiue denominatione extrinſeca: ⁊ ſic erit determinate virtuoſus per alium actum virtuoſum. Quero de illo/ aut eſt intrinſece et eſſentialiter virtuoſus: ⁊ habetur ꝓpoſitum: aut contingenter et ita per aliū. Non enim poteſt actus cōtingenter virtuoſus qui qñq̄ eſt virtuoſus: qñq̄ non fieri determinate virtuoſus/ niſi per aliū actum virtuoſuꝫ cui conformatur: ſi enim ex ſe eſſet virtuoſus/ iam eſſet eſſentialiter virtuoſus: hoc enim eſt actum eſſe primo intrinſece ſiue eſſentialiter virtuoſum: vt patuit tunc quero de illo tertio actu ſicut de ſcḋo: ⁊ tandem dabitur aliquis actus virtuoſus intrinſece ſeu eſſentialiter aut primo/ vel etiam neceſſario: vt Ockam loquitur. q. xij. tertij quodlib. tametſi dicat ibidem q̄ de vi ſermonis nullꝰ actus eſt neceſſario virtuoſus probat: quia nullus actus eſt neceſſarius: eo q̄ pōt fieri a ſolo deo contingenter ad extra agente. Ponit tamen ⁊ alium intellectū queſtionis/ cū queritur an aliquis actus ſit neceſſario virtuoſus. Concludit q̄ ſic: de actu dilectionis dei ſuper omnia. vide ibi latius. Et in cameraceñ. in queſtione q̄ fuit principiū in primum ſententiarū. Sic ergo tandem dabit̄ aliquis actus eſſentialiter virtuoſus: aut ꝓcedetur in infinitum in cauſis eſſentialiter ordinatis: quod eſt impoſſibile. Uerum ſi actus dicatur neceſſario eſſentialiter/ intrinſece aut primo virtuoſus/ ſeu denominatione intrinſeca: dum conſtat de re: fruſtra concertatur de nomine: cum diuerſi diuerſimode loquātur ⁊ terminis quandoq̄ ad placitū vtantur. Iſtud eſt de mente Ockā. q. xij. tertij ſentē. cum inquit. Actus intrinſece virtuoſus non poteſt fieri non virtuoſus negatiue/ etiaꝫ per naturam: quia ſi corrumperetur actus prudentie/ neceſſario corrumpitur actus virtuoſus cuius prudētia erat directiua: neceſſitate dico naturali pro eo q̄ talis actus prudentie eſt cauſa efficiens: ⁊ obiectū: vt actualiter inherens neceſſario requiſita ad cauſandum actum virtuoſum ⁊ ad conſeruandum/ ſubiungit. Tamen per potentiam dei abſolutam poteſt fieri contrarium. Hec ille. Quomodo autem prudentia dicatur directiua actus: patuit in corollario. iij. eo q̄ eſt modo quodā ſpeciali actus illius cauſatiua. De quo latius vide. q. xij. tertij ſen. ⁊ q. vj. iiij. quodlib. Ockam de connexione virtutum in articu. iiij. tertij articuli principalis. ¶ Si queris

L quis eſt primo ſeu eſſentialiter virtuoſus exterior vel interior intellectus vel voluntatis. Reſpōdetur poſt Ockam queſtio. vj. iiij. quodlib. ⁊ iij. quodlib. q. xiij. Item. q. x. et. xij. tertij ſententiaꝝ. Primo q̄ actus oīs cuiuſlibet potentie alterius a voluntate virtuoſus eſt accidentaliter ſeu contingenter virtuoſus. Patet quia quilibet talis poteſt idem manens primo eſſe virtuoſus poſtea vitioſus ⁊ econuerſo ergo. Antecedens patet de actu exteriori/ puta tranſitu ad eccleſiam: qui poteſt primo fieri propter ſui oſtenſionem aut alium finem malū: ⁊ tunc eſt vitioſus. Et continuatio eadem fieri poteſt ille tranſitus (mutata intentione) propter deum ⁊ ſic erit virtuoſus. Similr̄ patet de actu ſenſus exterioris vel interioris: puta videre/ audire/ tāgere/ phātaſiari/ quatenꝰ ſubſunt

Imperio voluntatis. Patet quoqꝫ de actu intellectus scilꝫ intelligere/studere/speculari ⁊c. qui potest primo fieri ex voluntatis imperio propter finem debitum ⁊ alias circunstantias: ⁊ erit speculatio virtuosa: ⁊ potest continuari mutata intentione volūtatis ꝓpter finem malum ⁊ erit sic vitiosa. Scdo dr ꝙ solus actus voluntatis elicitus conformiter rationi recte quantum ad finem ⁊ ceteras circunstantias/ est primo itrinsece ⁊ essentialiter virtuosus: ⁊ solꝰ actus voluntatis elicitus contra dictamen recte rationis est essentialiter ⁊ primo vitiosus. Probatur: quia solus talis actus sic est virtuosus ꝙ manens idem naturaliter: non potest fieri non virtuosus: ergo. Consequentia tenet ex quid nominis actus essentialiter virtuosi. Antecedens ptz: quia (gratia exempli) velle intrare ecclesiam conformiter ad rōnem rectā. s. propter diuinū preceptū dnm oportet: ⁊ sicut oportet ⁊c. sic est virtuosus ꝙ naturaliter nō potest manēs fieri non virtuosus: ⁊ sic est de quolibet alio velle ⁊ nolle conformiter ad rationem rectā elicito. Et accipio conformiter ad rationem rectam elicito. Et accipio conformiter vt supra stricte vt includit oīa requisita ad actum virtuosuz. Assumptum ꝓbatur: q2 si actus ille posset fieri vitiosus: hoc contingeret ꝓpter hoc/ quia fieret difformis rationi recte ꝓpter mutationē intentionis finis vel alterꝰ circunstantie: ita ꝙ vellet intrare ecclesiam non propter deum: sed propter alium finem malum vel intrare quando non oportet vel quomodo nō opz ⁊c. cōtra dictamen rōnis recte: sed hoc non. Maior est manifesta. Minor patet: quia mutata intentione finis vel alia circunstantia nō manet idem velle elicitum. Non enim est idem velle in voluntate/ velle intrare ecclesiam ꝓpter diuinum preceptū: ⁊ velle intrare ꝓpter vanā gloriaz. Quod ꝓbatur: nam illorū duorū actuum/ nō est idē obiectum: imo sunt obiecta distincta specie: ⁊ ꝑ ꝯñs illa duo velle distinguunt specie. Consequentia tz: quia distinctio actuum arguitur ex distinctione obiectorum. ij. de aīa. Antecedens ꝓbatur: quia illi duo actus habēt distinctos fines in casu: ergo distincta obiecta. Consequentia tenet: q2 finis est principale ⁊ primariū obiectū actus eliciti. Silr ⁊ oēs alie circūstantie recta. s. ratio/ tēpus/ locus/ modꝰ ⁊c. sunt obiecta secundaria partialia actus eliciti voluntatis: ergo quocūqꝫ illorū mutato/ mutatur actus elicitꝰ. Antecedens ꝓbatur de fine: sicut supra ꝓbatum est de recta rōne: nam illud est obiectū actus eliciti qd voluntas actu elicito vult/ vel posito nō vult: sed voluntas volens aliquid ꝓpter finem/ magis vult finem: s̄m regulā phi. j. posteriorū. Nam ꝓpter quod vnūquodqꝫ tale ⁊c. ergo finis est principalius obiectum ipsius velle: q̄ id quod vult ꝓpter finem. Silr de alijs circūstantijs/ loco/ tēpore ⁊c. nā volens actū aliquem exteriorē s̄m rectam rōnem in certo loco et tēpore: per idē velle etiā tendit in locum illum ⁊ tempus: quia eodē velle vno vult aliquid s̄m omnes circunstantias a ratione recta dictatas: vult etiā illas circunstantias: licet minus principaliter velit illas circunstantias temporis/ loci ⁊c. q̄ illud quod vult in loco ⁊ tempore/ ergo sunt obiecta actus eliciti: sz secundaria vel minus principalia. Finis vero (vt dictum est) est obiectum primarium ⁊ principalissimū: cum magis vult volūtas finez q̄ media. ¶ Si queris: quare dicuntur circunstātie si sunt obiecta. Respondetur post Ockam. iij. quodlib. q. xv: ꝙ sunt circunstantie actuum imperatorū: aliarum potentiarum/ qui sunt virtuosi tantum denominatione extrinseca. Tales eniz actus quia possunt esse virtuosi ⁊ vitiosi: ⁊ manent ijdem variatis circunstantijs (vt comedere) non variantur propter variationē intentionis fini vel loci: quia ex his variatis potest cōtinuari idem actus comedendi: ⁊ per consequēs nō sunt obiecta: sed circunstantie. Circunstantia enim actus est aliquid non de essentia vel causa actus/ quo variato actus in se non variatur: sic de actu intellectus/ studio/ speculatione/ qui idem manēs potest fieri ⁊ bono fine ⁊ malo: sed ⁊ contra dictamen recte rationis. Et breuiter omnium actuum virtuosorum per denominationem extrinsecaz: scilicet per conformitatem ad actum essentialiter virtuosum finis/ locus/ tempus ⁊c. sunt circūstantie. Sed actuū primo ⁊ intrinsece seu essentialiter virtuosorum/ scz elicitorum a voluntate conformiter recte rationis sunt obiecta secundaria/ preter finem qui est obiectum primarium ⁊ principale/ ⁊ cause partiales huiusmodi actus eliciti. Exemplum dictorum declaratiuum ponit Ockam. q. x. tertij senten. in dubio. iiij. quod dubium notandum est pro intellectu ⁊ concordia dictorum in. j. distin. j. an. s. voluntas possit vno actu diligere finem: ⁊ id quod est ad finē: ⁊ an actus diligendi deum propter se ⁊ propter aliud sint actus distincti specie. Item an ex variatione obiectorum primariorum mutetur actus: an deniqꝫ fines sunt obiecta primaria voluntatis: vide ibi. Ponamus ergo ꝙ ad hoc ꝙ velle orare deuz sit actus perfecte virtuosus: requirantur ille circunstantie ꝙ velit orare propter honorez dei s̄m dictamen rationis recte in tempore statuto/ puta die dominica: in loco debito/ puta in ecclesia: tunc ille actus elicitus virtuosus: s. velle sic orare deum/ habet honorem dei pro obiecto principali: actum orandi pro obiecto cōmuni: rationem rectā/ diem dñicam ⁊c. ⁊ ecclesiaz ꝓ obiectis secundarijs ⁊ partialibus: ita ꝙ respectu actus voluntatis eliciti. s. velle sic orare/ ille circūstantie sunt obiecta et cause effectiue ꝑtiales. Sed respectu actꝰ exterioris puta actus orandi/ non sunt obiecta partialia: quia actus ille dr obiectum cōmune voluntatis ⁊ actus ab eo eliciti: nec habet illas circunstantias pro obiectis: sed actus orādi habet pro obiecto verba orationis: actus comedendi cibum: ambulādi viam. Sed circunstantie nihil faciunt ad actus illos: sed tantum circunstant sine aliqua causalitate quia actus illi exteriores esse possunt sine circūstantijs illis omnibus vel quibusdam: ⁊ etiā cuz eis. Et ideo actus exterior intētus dr obiectum actus interioris voluntatis: principale quidē ⁊ cōmune: sz nō primum: quia finis principalior est: q2 magis volitꝰ. Principale: q2 principaliter intentum a voluntate. Cōmune: quia pōt idem manere respectu multoruz actuū voluntatis: vt si primo velim orare ꝓ honore dei: ibi orare est obiectuz cōmune. Si post velim orare tēpore statuto: iam variat actus voluntatis: ⁊ pōt manere idem actus orandi. Si adhuc velim orare ad honorem dei ⁊ tēpore statuto: ⁊ ꝓpter rationē rectam sic dictantem/ actus voluntatis interior variatur. Sed actus exterior orandi manet idez: ⁊ ideo dr obiectum cōmune: q2 potest manēs idem/ esse obiectum multorum actuū voluntatis non solum dictorum: sed etiam difformiū rōni recte: vt si velit orare propter vanam gloriam: ⁊ respectu illius actus exterioris finis/ locus/ tempus sunt circunstantie: quia pōt manere cū illis circunstantijs ⁊ sine eis. ¶ Sed est dubium an sit aliquis actus indifferens elicitus voluntatis: sicut esse potest in alijs potentijs. Dubium istud tangit Ockam in. iij. q. x. dubio vlti. ⁊ resoluit ibidem. de quo etiam ⁊ de alijs dictum fuit in ij. dist. xlj. Itaqꝫ post predicta respondetur sub distinctione: quia aut tenetur ꝙ in voluntate possunt esse simul plures actus volendi naturaliter: aut nō. Si non tunc in voluntate potest quidem esse actus indifferens. i. nec bonus nec malus moraliter: vt actꝰ quo vult aliqd ad eius simplicem apprehēsionē: neqꝫ conformiter rationi recte: neqꝫ difformiter: sz non pōt esse in volūtate actus indifferēs qui sit primo nec bonus nec malus: ⁊ postea fiat bonus aut malus: q2 nō posset fieri bonus nisi per conformitatem ad alium actū volūtatis intrinsece bonū: sed ille nō pōt simul cū eo esse in voluntate/ s̄m sic dicentes.

Si vero duo actus volendi possunt naturaliter simul esse in voluntate: quod probabilius est: sic potest in voluntate esse actus indifferēs hoc modo: vt si volūtas primo velit dare eleemosynam indigenti/non ordinādo in finem aliquē: nec qꝛ ratio dictauit: postea accedente rationis dictamine voluntas vult illum actū continuare cōformiter ad rationem rectam: ꝛ quia sic dictauit ꝑm oēs circūstantias: tūc actus primus sic continuatus est virtuosus denolatione extrinseca/ ꝓpter actū voluntatis conformiter rationi recte elicitum qui est essentialiter virtuosus Recte/sicut si diligo aliquem hominē simpliciter et absolute: non attendendo aliquā circūstantiā bonā vel malam: tūc ille actus diligēdi est neuter/nec bonus nec malus: ꝛ ita indifferēs: si tūc stāte ipso actu/ volo hoīem diligere ꝓpter deū/conformiter ad rationem rectam ꝑm oēs circūstantias requisitas: ille secundus actus est perfecte ꝛ intrinsece virtuosus. Et primus qui fuit indifferēs est nunc virtuosus denominatione extrinseca quatenus continuatur cōformiter actui essentialiter virtuoso a quo imperatur eius continuatio. Qd̄ notanter dꝛ: qꝛ si nō imperaretur a voluntate per actū quo vellet illū primū continuare cōformiter ad rationem rectā: nullꝫ haberet ordinem ad actū volūtatis intrinsece virtuosum: et ita propter eum nō esset virtuosus cōtingēter seu denotatione extrinseca. Similiter exemplificari potest de actu exteriori: vt comedere/ambulare/subuenire indigēti ꝛc. qui singuli possunt esse indifferētes boni vel mali: et mutari de vno in aliud propter alium ꝛ aliū volūtatis actū eorū cōtinuationē imperantē/ indifferentem/virtuosum vel vitiosum. ¶ Et nota ꝙ ad hoc vt actus indifferēs fiat virtuosus: nō sufficit assistentia recte rationis cui conformetur: sed oportet quod eliciatur actus nouus voluntatis intrinsece virtuosus eius continuationem conformiter ad rationem rectam imperans/ hoc est nouū velle quo volūtas vult actum illum indifferentē vt prius malum cōtinuare cōformiter ad rectā rationē: ꝛ hoc velle est essentialiter virtuosum. Hoc probatur. Tum quia si recta ratio solū assisteret actui: actus indifferens non plus continuaretur propter hoc nūc ꝙ̄ ante assistētiam rōnis recte: ꝛ ita sicut prius cū nō assisteret actui: actus fuit indifferens et non virtuosus: sic ꝛ nunc cū solū assistit actui: nō facit de indifferenti virtuosum. Ex consequenti sola assistētia rationis recte non sufficit: vt latius tangit Ockā. q. xiij. tertij sen. Tum secundo: qꝛ tunc actus nō virtuosus fieret virtuosus per aliquod mere naturale: qd̄ nō esset in potestate nostra. Et eodem modo de non meritorio meritorius. Consequens est absurdum: qꝛ laus ꝛ vituperiū que consequuntur actus virtuosos et vitiosos: propter solā volūtatē (et nō ꝓpter aliquē actum naturalem) attribuūtur: cū in inuolūtarijs neqꝫ laudamur neqꝫ vituperamur. iij. Ethic. ꝛ ibidem. c. xiij. Uirtus voluntarium est: nihil minus ꝛ malitia volūtarium vtiqꝫ erit similiter. Probatur aūt ꝯña: quia si per solam positionē actus prudentie fieret actus indifferens virtuosus: qui prius ꝓpter carentiā illius actus nō fuit virtuosus; cum actus prudētie sit mere naturalis: vt infra dicetur in diffinitione virtutis in. ver. electiuus: ꝛ nullo modo in potestate nostra: puta assensus dictaminis prudētie siue rationis recte (hoc eñ intelligitur per actum prudentie requisitum ad virtutem/ nō apprehēsio dictaminis) sequitur quod per positionē vel remotionem actus mere naturalis: de non virtuoso actu fieret virtuosus vel econuerso. Et per mere naturale qd̄ non est in potestate nostra: de indigno vita eterna/ fieret dignus vita eterna. cōsonat Ockā. q. xv. tertij quodlib. ¶ Ex his pꝫ quid bonitas moralis superaddit substātie actus virtuosi. Nam substantie actus essentialiter ꝛ intrinsece virtuosi nihil superaddit: qꝛ bonitas eius moralis est met actus ille. Nec potest esse actus ille quin sit bonus moraliter: licet habeat plures causas partiales/scilicet potētiam/rationem rectam/ꝛ oēs circunstantias: que sunt eiꝰ obiecta partialia ꝛ cause partiales: sed illa nihil substantie actus: sed sunt cause partiales integrantes vnam causam totalem cum deo: a quibus actus habet suam substantiam et bonitatem. ¶ Sed bonitas moralis actꝰ virtuosi contingenter addit ad actum voluntatis essentialiter virtuosum actum contingēter virtuosum conformiter sibi fieri vel continuari imperantem. Addit quidem non vt sit aliquid actus cōtingēter virtuosi: sed quia actus cōtingēter virtuosus sine eo non pōt esse virtuosus licet sine eo possit esse idem actus qui prius. Uide ad propositū Ockā. iij. quodlib. q. xiiij. et x. iij. sent. ¶ Sicut aūt dictum est de actibus: ita sili dicendum est de habitibus ex actibus genitis. Naꝫ ꝛ habituum quidā sunt essentialiter ꝛ intrinsece virtuosi: quidā tātū extrinsece siue cōtingēter. ¶ Essentialiter virtuosi sunt qui geniti sunt ex actibus volūtatis elicitis essentialiter ꝛ intrinsece virtuosis: ꝛ hi tantum sunt in voluntate. ¶ Habitus contingenter virtuosus est quiꝰ gignitur ex actibus contingenter virtuosis: sicut habitus aliarum potentiarum: puta intellectus/sensus/aut potētie executiue dum generantur ex actibus a volūtate imperatis. Omnes eñ illi indifferenter inclinant ad actus laudabiles et virtuosos/et vituperabiles seu vitiosos: qꝛ inclinant ad actus siles eis ex quibus generātur: q aliqñ sunt virtuosi: qñqꝫ vitiosi extrinseca denominatione. Hec est enim sentētia bea. Tho. in. iij. scrip. di. xxij. q. iiij. vbi dicit: ꝙ solus habitus voluntatis est bonus formaliter. Ceteri sunt boni materialiter: non bonitate sui generis: sed bonitate sue voluntatis: hoc intelligens per ly formaliter/ qd̄ supra dictū est essentialiter: necessario vel intrinsece: ꝛ hoc per materialiter: quod supra per ly extrinseca denominatione vel cōtingēter. ¶ Sꝫ di. videt ꝙ nullus habitꝰ sit extrinsece seu essentialiter virtuosus. Tuꝫ qꝛ habitus nō est in potestate voluntatis: naturaliter eñ generatur ex actibus. Tum: qꝛ naturaliter inclinat ad actus similes: ꝛ non ex electione volūtatis. Tū tertio: qꝛ oīs habitus est indifferens ad actum tā virtuosum ꝙ̄ vitiosum: quia naturaliter inclinat ad actum ꝑm substātiam actus non attendendo circūstantias: siue vtrū actus ipse illo fine/siue alio eliciatur a voluntate: sicut patet de habitu tēperantie: qui inclinat ad comestionem frugalem: quacunqꝫ intentione/loco vel tēpore fiat. ¶ Ad prima duo respondet philosophus. iij. Ethicorum. c. xiij. Habitus non sunt in potestate voluntatis eo modo quo actus et operationes: operationum enim domini sumus a principio vsqꝫ ad finem: quia sicut voluntarie volumus: ita volentes velle cōtinuamus. Habitus autem voluntarij sunt in principio: quia in nostra potestate fuit hic operari ex quibus actibus geniti sunt. Similiter eorum augmētatio in nostra est potestate pro quanto actꝰ ex quorum frequentia augmentātur sunt in nostra potestate: et propter hoc dicuntur voluntarij. Et per hoc patet ad primum: quod licet habitus naturaliter generantur ex actibus: tamen ipsi actus sunt voluntarij: et per hoc et habitus dicuntur voluntarij. Nam in potestate voluntatis est promouere vel impedire generationem habituum. ¶ Ad secūdum similiter dicitur; licet naturaliter inclinet ad actus similes: quia tamen habitus ipse est in potestate voluntatis saltem remota quoad eius generationem: ꝛ augmētationem: etiam eius inclinatio est volūtaria modo dicto; Et licet habitꝰ naturaliter inclinet ad actum quantum est de se: tamen actus ad quē inclinat nō producitur naturaliter/sed libere: quia solus habitus non sufficit ad producendū actū: sed requiritur potentia ipsa. s. voluntas que non necessario sed libere vtitur habitu cum vult. Cum vero nō vult: nō vtitur quantūcūqꝫ intēsus fuerit. ¶ Ad ter-

rium &c. q ratio pcedit de habitu genito ex actibus virtuosis denoiatione extrinseca que sunt indifferētes: sicut eorum actus possunt iidem esse virtuosi et vitiosi successiue. Sed habitꝰ geniti ex actibꝰ essentialiter & intrinsece virtuosis non manent iidē mutatis circunstantiis: quia circūstātie sunt obiecta: & sicut variant substantiam actus: ita et habitus: quia vniuersaliter tanta est distinctio habituum: quanta actuū ex quibus generantur: vt in primo patuit in prolo. Unde et habitus temperantie intrinsece virtuosus: qui est virtus perfecta non inclinat nisi ad actum temperantie elicitū conformiter recte rationi quantum ad oēs circūstantias dictatas a ratione recta: & ad nullū aliū: ita non ad quēlibet actū frugalem: sed tantū ad frugalem essentialiter & intrinsece virtuosum: ex talibus em̄ dumtaxat est genitꝰ.

Q

¶ Ex his pōt colligi intellectus diffinitionis virtutis moralis acquisite quā ponit phs. ij. Ethic. c. vij. Uirtus est habitus electiuus in medietate cōsistens quoad nos determinata ratione: & vt vtiq sapiens determinabit: q̄ pōt sic exponi.

Uirtutis diffinitio fm ph̄m.

Uirtꝰ moralis acqsita est habitus electiuus in medietate consistēs. i. habitus acquisitus ex actibus ex electione volūtatis elicitis vel imperatis genitus medium inter abūdantiā et defectum tenēs quoad nos. i. fm cōgruentiam obiectorum & circūstantiarū determinata ratione: prout sapiēs determinabit. i. fm determinationē prudentie/ prout sapiēs. i. recta ratio vtēs dictabit. ¶ Dicitur in diffinitione virtus moralis acqsita: qz de virtutibus intellectualibus aut infusis in illa diffinitione non loquitur Aristo. ¶ Dicit in diffinitione habitus: quod ponitur pro genere quo excluduntur actus virtuosi passionis et potentie: licet em̄ actus sint primo virtuosi: et esse virtuosum conuenit habitui ratione actuū: siquidē actus sunt magis in potestate voluntatis q̄ habitus: vt patuit. Actibus em̄ meremur non habitibus. Unde primo Ethic. c. x. Quemamodum in olympiadibus non optimi & fortissimi coronātur sed agonizantes: ita et eorum qui in vita bonorū & optimorū operantes recte illustres sunt propter actus primo laudamur & vituperamur propter habitus autem secundario inquantum ex actibus bonis vel malis generantur / et ad similes inclināt: nihilominus actus nō sunt virtutes: quia virtus est mansiua et difficulter mobilis: actus vero non: & ideo solus habitus est virtus non actus. Cuius finalis ratio non est nisi impositio & vsus terminorum. ¶ Dicitur electiuus &c. propter habitus intellectuales scientias/ prudentiam/ artem &c. Hi em̄ habitus non generantur ex actibus electiuis: non enim eligit voluntas cui vero assentiat intellectus siue speculatiuo: siue practico. Nam vero euidēti intellectus dissentire nō potest: nec falso assentire: neq in hoc subest imperio aut potestati voluntatis. Uerum habitus inclinans ad speculandum ad studēdum: ad veritatem inquirendam: ad arguēdum: ad syllogizandum: & ad quancunq operationē intellectus aut sensus vel potentie executiue quam imperare potest voluntas: pōt esse virtus denominatione extrinseca & actus elicitus volūtatis: talis actus imperans conformiter rationi recte est essentialiter virtuosus.

Pura speculatio est praxis.

Omnes em̄ tales operationes etiam purissima speculatio praxis est et imperio voluntatis subiecta: potest enim voluntas imperare intellectui vt speculetur: & prohibere ne speculetur: & hoc cōformiter vel difformiter recte ratiōi: & p ɔ̄ns virtuose vel vitiose: licet non posset imperare intellecectui vt assentiat falso: aut dissentiat vero apparenti. Et hoc bene notandum est: vnde habitus inclinans ad predicādum/ studendum/ docendum/ faciendum calceos/ moralis est. Non autem habitus inclinās ad assentiendum principiis et conclusionibus scientiarum prudentie aut artium. ¶ Dicitur in medietate consistens: in medietate. s. abundantie & defectus pter vitia que existunt in extremis: dum scilicet vel plus q̄ oportet: vel minus agitur. Hec aūt medietas non accipienda est fm rem siue proportionē arithmeticam. Nam inter comedere. xx. vncias: et. vj. vncias medium rei equaliter distans ab extremis est. xiij. et hoc quidem vni esset multū: alij nimis modicū. Et ideo medium accipiēdū est quo ad nos: hoc est quo ad obiecta fines & ceteras circunstantias fm q̄ nobis cōueniūt. ¶ Dicit determinata ratione &c. quia illud medium sumendum est fm q ratio recta siue prudentia singula considerans determinat/ siue dictat. Et per hoc excludunt actus indifferētes: qui eliciunt ad nudā apprehēsionē obiecti. nullo rationis dictamine directiuo pcedēte: horū habitꝰ etiā si medium tenerēt nō essent virtutes. Silr si pcederet dictamē rationis: & tn̄ nō pter hoc eliceret actus: habitus eius non esset virtus: sicut nec actus virtuosus/ vt dictū est. Et potest diffinitio breuis sic poni in forma. Uirtus moralis acqsita est habitus inclinans ad actum volūtariū elicitū vel imperatū conformiter ad dictamē recte rationis.

Articu. 2. Conclusio responsiua. R

¶ Quātū ad articulum scdm/ ponitur conclusio vnica ad questionē rn̄siua. ¶ Uirtus non est potētia/ passio/ nec actus: sed habitus ad rationē rectā cōformiter elicitus vel imperatus. Ista cōclusio satis patet quantum ad singulas particulas ex predictis precedenti artic. Phs tn̄ eam probat. ij. Ethi. c. v. quantū ad singulas partes q̄ non sit potentia: qz pter potētias neq boni dicimurꝰ neq mali: nec laudamur nec vituperamur: virtute autem dicimur boni & laudamur: & vitiis mali ac vituperamur: ergo potentia non est virtus. ¶ Preterea: potentie insunt nobis a natura: virtutes autem ex electione volūtatis (ad intellectū prius expressum) vt supra dictum est in notabili tertio. Itē virtus est principium quo: potentia autē principiū qō: & per ɔ̄ns non est potentia. Qō etiā virtus nō sit passio: probat silr qz fm passionē neq boni neq mali sumꝰ: neq laudamur nec vituperamur: et hoc simpliciter et absolute consideratas non vt diriguntur a ratione recta. Nemo em̄: qz irascitur aut timet simpliciter est bonus aut malus. Sed si irascitur vel timet: qūo aut qn̄ oportet &c. bonus. si qūo nō oportet malus. ¶ Preterea: virtus est fm electionem: passiones vero nō: qz frequēter preueniūt deliberationem et voluntatis electionem. ¶ Preterea: fm passiones dicimur moueri: quia sunt actus appetitus sensitiui fm quos mouemur immediate & etiam ad actus exteriores. Sed fm virtutes (quia sunt habitꝰ) nō mouemur immediate: sz bn̄ disponimur ad pducēdum actus virtuosos quibus bene mouemur. Quod non sint actus virtuosi vel vitiosi/ probat. c. iiij. quia virtutes sunt firme & immobiles. i. difficulter mobiles: actus vero transeunt/ et sunt facile mobiles. Quod aūt sint habitus: probat: quia fm omnes virtus est aliquid i anima & nō passio nec potētia: & sub passione comprehendit actū: ergo habitus. Consequentia tenet a sufficienti diuisione. Hec em̄ tria dumtaxat sunt in anima. Quod etiam sit habitus recte rationis commensuratus ostēdit: qz virtus cōiectatrix est medij quod dirigit ac determinat ratio recta. ¶ Preterea: cōclusio illa quantum ad omnes sui partes satis patet ex diffinitione virtutis et eius declaratione. Tantum de arti. ij.

Articu. 3. Dubium. 1. S

¶ Quantū ad articulū tertiū dubitatur circa ea que dicta sunt de habitu. Et est primū dubiū in qua potētia ponendus est habitus. Pro illo dubio vide Ockam. q. xj. & x. tertij sen. et. q. xvj. ij. quodli. & q. xvij. iij. quodli. Itaq post Ockam respondetur per aliquas propositiones.

Propō. 1.

¶ Prima. Necesse est ponere habitus in potentia executiua corporali. Probatur: quia potentia executiua corporalis post multos actus corporales elicitos potest in consimiles actus facilius q̄ ante huiusmodi actus elicitos: vt manifestum est in scriptoribus & in citharedis: et similiter in aliis artificibꝰ: ergo in illis po-

tentijs executiuis (puta corporalibus membris) est aliquid additū vel ablatum/ per quod iam possunt quod prius nō potuerūt. Nihil autem est ablatū/ vt patet: ergo aliquid additum: sed illud est habit⁹/ vt patet ex diffinitione habitus supra posita. Est enim qualitas genita ex actib⁹. Nulla em̄ corporis dispositione aut medicina sine frequētatione actuū potest induci. Non enim nisi citharizādo citharistę fimus: vt dicit philosophus: ergo. Ita habet Ockam. q. xvij. Propō. 2. tertij quodli. ¶ Secūda propositio. Necesse est ponere habitū in potentia cognitiua tam sensitiua ꝙ intellectiua. Probatur: quia potentia cognitiua post cognitionem intuitiuā ⁊ primā abstractiuā/ potest in similem cognitionem abstractiuā absente obiecto ⁊ priori cognitione in quam nō posset nisi precessisset cognitio intuitiua ⁊ abstractiua: vt patuit in. ij. dist. iij. ergo aliquid est derelictum per quod potentia (transeūtibus prioribus cognitionibus ⁊ obiectis) potest quod alias nō posset. Illud autem derelictum est habitus: quia ex actibus genitum ⁊c. inclinans ad similes. Uerum illud derelictum quidam nominant species sensibiles vel intelligibiles intētiones aut phantasmata. Sed siue sic/ siue aliter nominentur/ sunt habitus: cum eis conueniat tota diffinitio habitus. ¶ Similiter potest argui de notitijs adhesiuis. Experimur enim ꝙ ꝓpositioni primo ignote/ vel dubitate post primum assensum per rationem acquisitū eiusq; frequētiam/ assentimus ad nudam eius apprehensionē/ non cogitantes de ratione probante cui ante primum assensum nullo modo assentiremus: ergo est aliquid derelictū in potentia quod prius non fuit a primo assensu/ nunc ad similem inclinans: ⁊ hoc est habitus: alioquin intellectus non esset aliter in potentia post actum ꝙ ante omnem actum: quod falsum est. Cum post primū actum potest in aliquos act⁹ in quos nullo modo potuit ante primū actum. Et hec est ratio philosophi. iij. de anima ad ponendum habitus intellectuales: quia per habitum intellectus cum volumus intelligimus/ etiaȝ obiecto destructo. Item ꝑm Ockam. q. xvij. iij. quodlib. in potentia apprehensiua/ similiter ⁊ adhesiua post frequētes actus imaginādi redditur quis promptius ad consimiles actus/ ad quos nullo modo redderetur promptus ante omnē actum imaginandi: ergo ex illis actibus imaginandi relinquetur aliquid/ quod nihil aliud est ꝙ habitus. ¶ Si dicis vt idē arguit: phantasia quādoq; exit in actus imaginandi sine omni actu consimili preuio: sicut patet in furiosis ⁊ phreneticis: qui multos habent actus imaginandi: ⁊ pleraq; loquuntur que prius in sanitate non imaginabant. Similiter patet de somniantibus aut dormiētib⁹: qui multa somniāt que prius nō imaginabātur. Respōdetur: ꝙ in talibus est multitudo actuum diuersimode ordinandorū: qui aliter ordinantur in sanitate/ ⁊ aliter in infirmitate: aliter in vigilante/ ⁊ aliter in dormiente. Et quilibet illorū actuum presupponit aliquē sibi similem in sano et vigilante. Et illo modo dormiēs format propositiones ⁊ syllogizat: quia vigilās audiuit propositiones ⁊ terminos ⁊ consimiles imaginatur tales adinuicē ordinando et componendo/ alio ordine ꝙ vigilans audiuit: sicut puer nondum peritus sermone voces quas audiuit alio ordine imaginatur ⁊ repetit. Hec

Propō. 3. T

ille. ¶ Tertia propositio. Non potest sufficienter et euidēter probari ꝙ aliquis habitus sit in appetitu sensitiuo ponēdus. Probatur post Ockam. q. xvj. secundi quodlib. quia oīa que experimur nobis inesse post frequentiā actus: experimur quādoq; in nobis per transmutationē corporalē sine frequentia actus appetitiui. Quod probatur: quia omnis talis inclinatio/ puta ad gulā/ ad delectationē carnis: potest induci per qualitates corporales: ac per artem medicine ⁊ alias vias. Nam medici per artem suam diminuunt cōcupiscētias: ⁊ sic disponūt ad actus castos. Tales etiam inclinationes auferuntur per transmutationem corporalem: puta per generationē caloris vel corruptionē caloris aut frigoris sine omni actu appetitus sensitiui. ¶ Preterea: post magnū exercitium actuū appetitus sensitiui/ si corpus notabiliter trāsmutetur per infirmitatē/ potationem vel comestionem: ita fortes passiones ⁊ actus insurgūt in appetitu sensitiuo: sicut si non precessissent huiusmodi actus exercitiorꝫ laudabiliū: propter augmentū caloris/ frigoris ⁊ aliarū qualitatū: qđ nō videtur posse/ si habit⁹ poneretur in appetitu sensitiuo. Illi enim si inessent mitigarent huiusmodi passiones. Non igitur potest sufficienter probari ꝙ habitus generētur ex actib⁹ in appetitu sensitiuo immediate subiectiue existentes in appetitu sensitiuo: quis ex actibus apprehensiuis multi habitus immediate generentur: vt refert Ockam vbi supra. Nec post multos actus appetitiuos experitur quis se magis inclinatū ad consimiles actus immediate per habitus: sed solū mediate. Puta quando appetit comedere ⁊ bibere: tunc post comestionē alicuius calidi experit se magis inclinatū ad actum concupiscentie ꝙ ante actus appetēdi: secus in cognitiua/ sensitiua. ¶ Si querit. Quid ergo est illud quod manet post actus appetitiuos? Ad hoc respondetur ꝑm mentem docto. prefati vbi supra: ꝙ ꝑm philosophū quādoq; sunt passiones superabundantes/ quādoq; deficientes. Quando sunt passiones superabundantes: tunc ad eliciendū actus virtuosos oportet aliquam qualitatē destruere in homine que ad talem passionē inclinat. et ista qualitas frequenter forte est calor. Exemplū. Intemperatus ⁊ incōtinens: in quibus tales passiones concupiscētie superabundant: per macerationē carnis ⁊ subtractionē cibi/ remittit qualitatē illam inclinatiuam ad passiones concupiscētie. Et possibile est ꝙ eo ipso quo talis qualitas inclinatiua ad passionē concupiscentie remittitur vel extinguitur: generetur simul qualitas corporalis inclinans ad actus temperatos. Siquidē remissio qualitatis corporalis fit per contrariā voluntatē. De hoc tamen magis ad medicos. Si autem sint passiones deficiētes: tunc primo generatur aliquod inclinatiuū ad passionē talē: siue aliqua qualitas precedēs corrumpat/ siue non: quia forte nō semper quādo aliqua qualitas corporalis generatur/ alia statim corrūpit. Non tamen oportet dicere ꝙ tales qualitates inclinatiue ad actus consimiles immediate generent ex actibus appetitus sensitiui: sed solū mediate. Actus enim posteriores actibus appetitiuis generant immediate tales qualitates: vt docet doc. vbi supra. vide ibi. Et sicut dictū est de virtute temperātie/ cuius actus maxime excitant per transmutationes corporales: ita etiam videtur posse dici in alijs virtutibus: licet in alijs sit minus euidens. Non tñ videt necessitas ponendi habitus generatos immediate ex actib⁹ appetitiuis sensus/ inclinātes ad similes actus/ quin omnia possint saluari per qualitates corporales/ vt de actibus fortitudinis et similibus. ¶ Quarta propositio. Proba- Propō. 4.
bile est/ ⁊ auctoritatibus consonū in appetitu sensitiuo ponere habitus ex actibus appetitiue potentie immediate genitos/ ad actus similes inclinantes. Probatur: quia omnis potētia que post actus frequentatos potest in consimiles/ ⁊ non cōtrarios: requirit habitū inclinantē ad tales actus: appetitus sensitiuus est hmōi: nisi impediat per voluntatis imperiū: ergo. Maior videt nota ex precedētib⁹. Minor probatur: quia experimur ꝙ post frequētes actus fortitudinis/ aliq; facillime ⁊ cū delectatione aggredit terribilia: ad que primo ante frequētiā actuum/ non nisi cum quodā timore ac difficultate aggressus est. Nec videt hic sufficere corporis dispositio: quia etiā in corpore equaliter disposito experimur maiorem promptitudinem ad actus fortitudinis post frequētiam actuū ꝙ ante: ergo preter qualitatē corporalem

(puta accensionem sanguinis circa cor: que prouocat iram ad appetitū vindicte) oportet ponere aliud inclinatiuum ad actus fortitudinis: q̄m post frequētiā actuū etiam non irati: inclinamur ad similes actus: hoc autē inclinatiuū nihil aliud est nisi habitꝰ: ergo. ¶ Item potētia de se indifferens ad plures actus: in quorū vnū aliquādo fertur determinate: ita ꝙ nō in oppositum: nisi per imperiū volūtatis tanq̄ potētie superioris: indiget habitu ex actibꝰ genito inclināte ad huiusmodi determinate. Sed appetitꝰ sensitiuus est huiusmodi: ergo. Maior patet: quia huius determinationis magis nunc q̄ prius oportet assignare causam. Et hec non semper est qualitas corporalis: vt statim argutum est: nec imperiū volūtatis. Nam in furiosis vsu rationis carētibus: patet ꝙ in similes actus tendunt eis quos prius frequentarunt: nec ab eis retrahūtur nisi per tristitiā aliquā vincentē non plus q̄ brutum: ergo in eis est habitꝰ ex prioribus actibus derelictus/ eos ad similes inclinans ⁊ determinans. Huic cōclusioni videntur concordare dicta cōmunia. Nam ibi ponendi sunt habitus bene vel male dirigētes: vbi sunt passiones dirigibiles: tales sunt in appetitu sensitiuo ſm predicta: ergo. Item .j. Ethi. c. vlti. Virtutes morales sunt in parte irrationali que tamen participat rationē/ ⁊ est obediētialis rationi. Hec aūt pars est appetitus sensitiuus. Item iij. Ethi. c. ij. Post hec de tēperātia dicamus. Videnꝫ enim irrationaliū partiū he esse virtutes. Loquitur de fortitudine ⁊ tēperantia: per partes irrationales/ obediētiales tamen rationi: intelligit appetitū sensitiuū. vt .j. Ethi. exponit sanctus Tho. ⁊ idē videtur

u sentire cōmentator cōmen. vlti. j. Ethi. ¶ Verum ne aucto. ille videantur negare virtutes a volūtate/ est aduertendū ꝙ philosophus per partem irrationalē/ obediētialē tamen rationi (quod additur propter appetitum naturalem) intelligit omnē appetitū cognitionē presupponentē/ tam sensitiuū q̄ intellectiuū. Unde .j. Ethi. c. vlti. ponit duplex irrationale: ⁊ similiter duplex rationale in hoīe.

Irrationale duplex. Nam quoddā est irrationale qđ non participat ratione sicut plantatiuū: ⁊ potētia nutritiua in hoīe. Quedā aliqualiter participant ratione/ ſm ꝙ sunt nata obedire rationi: exēplificat sicut cōcupiscibile. i. appetitꝰ sensitiuus qui cōcupiscit. Nam frequēter philosophꝰ noīa in bilis ponit loco noīm verbaliū in tiuus que dicūt actum. Et vniuersaliter appetibile. i. appetitiuū: quod dicit propter intellectiuū appetitū: scꝫ voluntatē. Nā appetitꝰ tam sensitiuus q̄ volūtas ꝑsuaderi pōt/ increpari ⁊ admoneri vt ꝓcedat vel nō ꝓcedat ad actuū suorū executionē.

Rationale duplex. ¶ Similiter distinguit duplex rationale. Quoddā est rōnale principaliter ⁊ in seipso: siue (vt aliꝫ dicūt) per essentiā sicut intellectꝰ. Quedā sunt rationalia: quia obediūt rationi: sicut filiꝰ patri que sunt rationalia per participationē. Et ita in homine est aliqua vis irrationalis tantū/ sicut potētia nutritiua. Quedā vero rationalis tantū/ sicut intellectus ⁊ ratio. Quedā vero ſm se irrationalis: rationalis autē participatiue: sicut omnis vis appetitiua tam ꝯcupiscibilis q̄ irascibilis ⁊ volūtas. Hec Tho. in cōmento. Et ſm hoc diuidit philosophus virtutē in intellectualē ⁊ moralē: ponēs intellectualē in rationali per essentiā/ scꝫ in rōne siue intellectu. Moralē in rationali per participationē: scꝫ in appetitiua parte que includit vtrūq̄ appetitū sensitiuū ⁊ voluntatē. Est ergo volūtas irrationalis per essentiā: rationalis aūt per participationē. Nō ergo Phs per partē irrationalē intelligit tantū appetitū sensitiuū: sed omnē appetitū: ⁊ ita volūtātē. Huic cōcordat sanctus Tho. prima secūde. q. lvj. articu. vj. in solutione secūde rationis: dicēs. Rationale per participationē nō solū est irascibilis ⁊ cōcupiscibilis: sed oīno. i. vniuersaliter appetitiuū: sub appetitiuo aūt cōprehēdiꝫ volūtas. Hec ille. ¶ Quinta propositio. In volūtate

Propō. 5. X ponēdus est habitꝰ ex actibꝰ suis elicitis generatus.

Probatur: nam licet voluntas ex sua libertate possit in actum suū: velle scꝫ ⁊ nolle respectu cuiuscūq̄ obiecti: etiā quātūcūq̄ intēsum sine habitu. Nam actus sui eliciti sunt in plena sua potestate: ⁊ quantum ad substātiā actus ⁊ quātū ad eius intēsionē. Ptꝫ: nam circa obiectū primo ostēsum respectu cuius volūtas nullū prius habuit actum: ⁊ ita nec habitū pōt habere velle aut nolle tante intēsionis/ ꝙ potius eligeret mori q̄ actum illū mutare: ptꝫ in martyribus nolentibꝰ immolare idolis: ⁊ hereticis nolentibꝰ reuocare errores. Et sicut primū actū tante intensionis potest elicere ad ostēsionē obiecti sine habitu: ita ⁊ secundū ⁊ tertiū/ ⁊ sic de aliꝫs: quia in omni actu volūtatis requiriꝫ ostēsio obiecti sine qua nec nec potest velle nec nolle. Nihilominꝰ ponēdi sunt habitꝰ in volūtate: q̄uis ſm Ockam. q. xvij. tertij quodlib. illud difficile possit ꝓbari: sed solū persuaderi ⁊ rationabiliter teneri. Probaꝫ: quia quilibet experiꝫ in seipso/ ꝙ post multos actus elicitos in volūtate circa aliqđ obiectū facilius inclinaꝫ ⁊ intēsius ad eliciēdū actus cōsimiles modo post multos actus tales/ q̄ prius: ideo lꝫ volūtas possit elicere actum ꝯtrium illi inclinationi propter libertatē suā: tñ hoc erit cū difficultate ⁊ cum tristitia: ⁊ tñ prius poterat cū tanta delectatione elicere illum actum ꝯtrium sicut nunc istū. Exemplum: aliquis personā ignotā primo ostēsam potest eque faciliter amare vel odire: et tñ post multos actus diligēdi elicitos circa illā nō potest eam odire nisi cum tristitia. Sed actus diligendi respectu illius persone elicit cū delectatione ⁊ faciliter/ ⁊ cū magna inclinatione: ergo nunc aliquid sic inclinās iam est in eo qđ prius nō fuit in eo: ⁊ illud nō potest esse qualitas corporalis: cum volūtas nō sit virtus organica: ergo erit habitus ex actibꝰ genitus: siquidē nihil aliud potest assignari. ¶ Corollarium. Respectu omniū/ respectu quorū poniꝫ habitus in parte sensitiua: potest poni habitus in volūtate. Probaꝫ: quia respectu omnium obiectorū sensus/ potest volūtas habere actum ⁊ hūc frequētare vnde causaꝫ inclinatio: qua faciliter et cū delectatione maiori potest elicere actum: hoc aūt nō fit sine habitu: igiꝫ. ¶ Secūdo sequitur: ꝙ maior est necessitas ponendi habitū in potētiꝫs apprehēsiuis tam sensus q̄ intellectꝰ/ q̄ in appetitiuis. Ptꝫ: quia in apprehēsiuis oportet poni habitū ad eliciendum actum simpliciter: ita ꝙ sine habitu elici nō posset: vt patet ex ꝓpositione secūda. Sed in appetitiua non ponitur hac de causa (quia sine habitu ad ostēsionē obiecti potest elici actus) sed tantū propter maiorē inclinationē/ facilitatē ⁊ delectationē. Cuiꝰ ratio est: quia potētia apprehēsiua potest habere actum circa obiectum: obiecto non presente in se vel cognitione: sed appetitꝰ nō exit in actum suū nisi obiecto actualiter cognito: ⁊ ita appetitꝰ nō potest esse in actu suo/ nisi alia potētia/ scꝫ cognitiua sit in suo actu. Phantasia aūt siue sensus interior potest esse in actu: dum sensus exterior nihil actu sentit: ⁊ intellectꝰ similiter dum sensus actu nō sentit. ¶ Secūdo dubitatur: ad Dubiū. 2.
quid ponatur habitus siue quid opereꝫ in potētia. BB
Respōdetur/ ꝙ cōmuniter quatuor cōditiones attribuuntur habitui tam a philosopho q̄ a doct. Nam Cōditiones habitus.
facit potentiā/ in quo est/ elicere actum suū ad queꝫ inclinat delectabiliter/ faciliter/ prompte ⁊ expedite. Contra molestātia quo ad primū: resistētia cōtraria quo ad secundū: retardantia quo ad tertium: contra impedientia quo ad quartū. Uerum/ licet ille conditiones frequēter inueniunꝫ in habitu: nō tñ vniuersaliter in omni habitu: nec sufficiūt ad ponendū habitum. Primū ptꝫ: quia habitꝰ inclinās intellectum ad speculandū vel ad assentiēdū alicui principio vel cōclusioni naturali nō delectat intellectū: lꝫ delectatio postea sequi posset in volūtate sibi cōplacente in illa speculatione. Item habitꝰ inclinās ad odiendū aliquē nō inclinat delectabiliter: sed magis tristabiliter. Nullus enim delectabiliter vult alteri malum

licet si malū illud sequitur: volūtas delectet. Secundum probatur: qꝛ habitus qñqꝫ ponit̄ ꝓpter substātiā actus: vt patet in potētijs apprehēsiuis: vt dictū est propositione scd̄a prioris dubij. vñ huius dubij solutio pendet ex priori. Quare breuiter dr: qd̄ habitus qñqꝫ ponitur necessario ꝓpter substantiā actus qui sine habitu a potētia elici nō posset: vt supra habitum est. ¶ Ponit̄ etiā ad inclinādū potentiā: ꝛ sic inclinando potentiā coagit potentie ad productionem actus tāq̄ȝ causa partialis: ꝛ ex hoc ꝙ coagit sequitur facilitatio ꝛ prōptitudo eliciēdi actū: et quia habitus determiāt potentiā in eliciēdo. i. rectitudo ſm inclinationem habitus. Nam expedite. i. conformiter ad inclinationem habitus recte vel distorte ſm ꝙ habitus fuerit virtuosus et vitiosus. Et ex illis sequitur delectatio in eliciēdo actum. Cōplacet enim sibi potētia in facilitate promptitudine et expeditiōe maxime quādo obiectū est ꝯueniēs prōpte valet. i. festinanter / expedite. i. recte. Vide ꝑ hoc dubio Ockā. q. xvij. tertij quodli. ¶ Tertio dubitatur vtrum inclinatio habitus differat ab habitu. vel generalilius: vtrum inclinatio forme differat a forma.

Dubium. 3.

¶ Pro solutione notandum post Ockan. q. xix. tertij quodlib. ꝛ. q. iiij. tertij sentē. qd̄ inclinatio dupliciter accipit̄. Uno modo large: et sic nihil aliud est q̄ȝ esse in potentia ad aliud sine omni actiuitate ad cōtrarium. Sic dicitur materia inclinari ad omnem formam ad quā est in potētia: ꝛ sic inclinatio nihil addit ei qd̄ inclinatur: sed ꝛ ipsa forma vel materia que est in potentia ad aliud. Scd̄o modo accipitur strictius: vt addit actiuitatem ei quod inclinatur. Et sic inclinari est esse in potentia naturali ad aliquid: respectu cuius habet actiuitatem: illo modo materia non inclinatur ad quancunqꝫ formam. Materia eñ respectu forme nullam habet actiuitatē: ꝛ illo modo accipitur: cum habitui attribuitur. ¶ Et per hoc respōdetur ad dubium / qd̄ inclinatio forme importat aliquem conatum forme sine quo esse pōt forma: qd̄ nihil aliud est q̄ȝ actio quedam: siue actus quem forma sic inclinando ꝓducit: ꝛ per ꝯñs inclinatio forme distinguit̄ a forma qd̄ ꝓbatur de habitu. Nā habitus aliqñ inclinat intellectum: aliqñ nō: dormientem eñ inclinat. Nō eñ dormiens experitur se inclinatum ad intelligendum: sed tantū cū euigitat. Cum ergo talis transit de cōtradictorio in contradictorium: aliquid est in intellectu qñ euigilat: qd̄ non est in eo dum dormit: ꝛ hoc non est habit⁹: qꝛ ille idē est in dormiente et vigilante: sequitur ergo qd̄ est distinctum ab habitu. Silr̄ graue in loco proprio non inclinat ad illum: qꝛ inclinatio est virtualiter respectu absentis non habiti sed habendi. Sed qñ est extra locum tunc inclinat ad actū / scȝ motū deorsum: ꝛ tamē grauitas manet vbiqꝫ: igitur inclinare est actū causare. ¶ Sed diceres: graue quiescens superius super trabem inclinat deorsum: ꝛ tñ tunc nullū actū habet cuȝ quiescat. ¶ Preterea: habitus ꝛ passiones sensus inclinant voluntatē: et tamē nihil agūt volūtate. ¶ Ad primum dicitur / qd̄ graue quiescens sup trabem semper inclinatur ad motum deorsū actiue. Nam tādem frangeret sustētans ipsū: ꝛ tamē cū frāgit: non plus inclinatur q̄ȝ prius: nisi esset tanta resistentia sustentātis / qd̄ vinceret actionem grauis in ipm. Et tunc graue ꝓprie non inclinatur: eo ꝙ tūc non hȝ aliquā actionem respectu sustentātis. Sicut nec inclinatur ad locum dum est in loco suo naturali: qꝛ tunc non habet actionem aliquā respectu sustētātis: qꝛ tunc nō habet actionē aliquā respectu loci naturalis. ¶ Si queris que est actio grauis in trabem dū quiescit. Respondetur qd̄ est actio deperditiua. Prima scȝ diminutio virtutis resistendi trabis: secūda actio est fractio trabis: tertia est motus grauis deorsum: oīm horum grauitas est causa effectiua. ¶ Ad scd̄m dr / qd̄ habitus ꝛ passiones sensitiue non inclināt ꝓprie actualiter volūtatem; nisi dū habent aliquā actionem in volūtate. Unde duȝ obiectum habitus nō apprehendit̄: puta cōcupiscibile / habitus non inclinat. Nullus eñ obiecto nō apprehenso experitur se inclinari. Nam inclinationi habitus ꝑsupponitur apprehensio obiecti: ꝛ tñ ita habitus est in sensu vel intellectu dū non apprehēdit obiectum / sicut dum apprehēdit. Dū ṽo apphēdit̄ obiectū: q̄libet experitur se inclinatum ad cōcupiscibile: nisi esset habitus fortior in volūtate vincens: ꝛ ita necesse est nunc aliq̄d esse in voluntate qd̄ prius non inerat ꝓpter trāsitū de contradictorio in ꝯtradictorium: ꝛ hoc non pōt esse nisi actus in voluntate ꝓductus: et iste actus dici pōt primus motus qui statim sequitur apphensionē cōcupiscibilis. Et simile est de habitu vitioso in voluntate: quo existēte ꝛ apprehēso obiecto / statim sentit homo inclinatū ad actū vitiosum: que inclinatio nō pōt esse / nisi actus quidam in voluntate ꝓductus. Cuius actus ſm aliquos habitus vitiosus est totalis cā: ꝛ nullā respectu eius volūtas habet causalitatem: ſm alios vero apprehensio ꝛ potentia cōcurrūt actiue cū habitu. ¶ Sed tunc est dubium quō actus ille excusatur a pctō mortali. Nam qd̄ sit mortalis patet: quia stat cum grā: nā ponamus qd̄ in aliquo sit habitus vitiosus luxurie: puta in incontinente. Habitus ille manet infusa gratia: quia habitus acq̄siti nō cōtrariātur infusis. Talis cōtinēs apprehēso obiecto cōcupiscipilis / sentit se inclinatū ꝑ habitum vitiosum hȝ eñ concupiscentias malas: q̄uis eas non sequitur: vt vult phs. Si ergo inclinatio est actus in voluntate / quō excusatur a mortali qm̄ stat cuȝ gratia. Qui dicunt actum illum causari ab habitu tanq̄ȝ a causa totali ꝛ nō voluntate / facile dicūt: ꝙ ideo non est pctm̄: quia nō volūtariū. Nullus aūt actus a voluntate non elicitus: neqꝫ imperatus est voluntarius: nec imputat̄ ad pctm̄: neqꝫ ad vituperiū. Qui vero dicunt actū illū simul a volūtate causari: ꝯñr dicere habent quod licet volūtas sit libera respectu cuiuscunqꝫ actus ab ea eliciti / absolute cōsiderādo actū: tamen considerando actum aliquē volūtatis in ordine ad alium actū vel habitū precedētē / nō semper est libera. Uñ ponam⁹ qd̄ obiectū charitatis sit hoc totum. Deus ꝛ q̄cq̄d de⁹ vult diligi: et ꝙ diligā deuȝ charitatiue. Ostenso tñ per intellectum ꝙ deus vult Joannem a me diligi. Jam stāte priori actu quo volo diligere deū: ꝛ quicq̄d de⁹ vult a me diligi: nō sum liber ad nō diligēdum Joanē. Et breuiter voluntas volens efficaciter añs non pōt nolle ꝯñs apphēsum vt tale: et tamen iste actus respectu antecedentis et ꝯñtis sunt distincti: quia pñt separari. Sic existente habitu vitioso in voluntate apprehēso concupiscibili obiecto / non est libera voluntas vt nō inclinetur. Et ita iste actus inclinationis: quia non est in ptāte voluntatis: sicut nec habitus vitiosus / postq̄ȝ fuerit acquisitus non imputatur ad pctm̄: ꝛ per hunc modum excusantur primi motus a pctō. Et hoc videt̄ Augu. iij. de li. ar. iuxta finem dicere: ꝙ nō est in ptāte nostra quibus visis tāgamur: quib⁹ visis per intellectum / tangamur per affectū / scilȝ voluntatem. Nō ergo sunt illi motus primi peccata: neqꝫ etiā meritorij si fuerint ab habitu virtuoso. Et licet voluntas nō sit libera quantum ad actū illi⁹ inclinationis est tamē libera ad nō sequendum eum. Potest eñ ex sua libertate ſm inclinationem gratie actuȝ contrarium elicere cū maiori conatu: et auertere intellectū a consideratione prioris obiecti: vt cesset prim⁹ act⁹ siue inclinatio. Nam habitus quando stat sub actu contrario / tunc non inclinat: neqꝫ habitus ille cogit voluntatem ad consentiēdum sue inclinationi actu elicito libero: quin posset elicere actū cōtrarium dissentiendo licet qñqꝫ difficile sit non cōsentire. Videt latius Ockam. q. iiij. tertij senten. ¶ Quarto dubitatur: vtrum ex vno actu virtuoso posset acquiri virtus seu habitus virtuosus. Dimissis multorum opinio-

CC

Dubiū. 4.
DD
An ex vno actu virtuoso possit generari

dibus:suppono nunc cum pho:q᷒ virtus est forma vel qualitas augmentabilis:hoc est intensibilis ⁊ remissibilis:quodq; intensio fit per additionē gradus ad gradū eiusdē rōnis se vnientiū:ac vnā qualitatē cōstituentium. de quo in.j.disti.xvij.quo supposito primo videatur de re.scdo de nomine. De primo dico:cum habitus ⁊ virtus generatur ex actibus:vt dictum est:qulibet actus gignit aliquā partem habitus quā vocamus gradū. Partē dico certe intensionis:maiorem vel minorē:ſm ꝙ actus ipse est perfectior vel minus perfectus:puta ſm quod est diuturnior:aut cum maiori conatu potentie elicitus. Breuiter ſm quod actus ille est intensior vel remissior: ſm hoc maiorem vel minorē partē gradus producit sic ergo primus actus aliquem gradum producit:secundus actus aliū einsdem tū rationis ⁊ speciei cū priore qui primo vnitur:⁊ terti⁹ actus similiter aliū gradum vel partem/numero prioribus vniendum: et sic de aliis. Et quāto plures gradus producunt ⁊ vniuntur:tāto qualitas illa ex hmōi gradibus composita erit intensior. Et quanto intēsior:tāto firmi⁹ inheret subiecto:tanto minus mobilis:et tanto fortius inclinat ad actus similes. Exemplū est de illuminatione medij:si eñ primo ponitur in medio aliquo lux remissa modice cādele:lumē quidem remissum in medio producitur. Si additur secunda candela:lumen aliud numero producitur et priori vnitur:⁊ mediū magis illuminatur:⁊ ita per multiplicationē illuminātiū/claritas medij magis ⁊ magis intenditur. Sic ergo per diuersas candelas lumen lumini additur:ac per hoc claritas medij augetur. Ita per actus singulos aliquis gradus gignitur:q̄bus vnitis et intēsis virtus nominat. Et sic lux maior gradum luminis generat maiorē pluribus parū lucētibus. Ita operatio intēsa intēsiorē gradum habitus producit ꝙ̄ plures operationes remisse. Sic etiā est videre de guttis lapidē cauantibus:nā quelibet gutta aliquid operat in lapide cauando:licet sensu imperceptibile:donec frequenter cadentibus guttis/tandem apparet lapidis cauatio. ¶ Nec valet quorundam dictū: ꝙ vltima vel .1000. gutta cauat in virtute priorū:q: nō est assignare que sit illa virtus quam gutte preuie prestent posteriori. Nec p priores lapis disponitur ad cauationē:quia quero de illa dispositione que vtiq; nō fieret nisi per introductionem alicuius qualitatis:sed nulla potest assignari:non liquefactio:manifestum est:nec humiditas:quoniam si totus iaceret lōgo tpe in aqua/ non cauaretur:nec plus ad cauationē disponeret. Ideo nō plus vltima gutta operatur in lapide ꝙ̄ prima/si equali vehementia cadūt. Sed quelibet aliquantulum cauat:⁊ cauatio modica per priores guttas inducta/per posteriores augmentat:sic suo mō de habitu ⁊ virtute. Patet ergo ꝙ per quamlibet operationem virtuosam aliqd virtutis(q᷒ est substātiale virtuti et pars eius)producit. Et si quelibet pars virtutis esset virtus:per quamlibet operationem virtuosam virtus produceret saltē partialis:lz propter ei⁹ remissionem eius inclinatio ad actus similes non perciperetur donec p plures actus intenderet. Hec de re ipsa. ¶ De nomine:q: noīa sunt ad placitū:pōt virtus vno mō accipi pro qualibet qualitate genita ex actu virtuoso nata inclinare ad similem siue intense siue remisse. Alio modo accipitur strictius pro qualitate genita ex actu vel actibus virtuosis:difficulter mobilitate intē.sionis quod sufficit inclinare potentiam perceptibiliter ad similes actus/delectabiliter/faciliter/ prompte et expedite eliciendos: et ita cōiter accipitur tam a pho ꝙ̄ a doctoribus.vñ dicit phs.j. Ethicorum.c.viij. Una hirūdo ver non facit:neq; vna dies.ita nec beatum vna dies:nec paucum tps. Est autē beatitudo operatio ſm virtutem perfectissima:⁊ ita virtutem non facit operatio vna vel pauce. Et.ij. Ethic.frequenter declarat ex multis operationibus virtutē generari. Cuius signū dicit esse voluntatem.i.delectationē supuenientem in operibus. Primo igitur mō accipiendo virtutem ex vno actu virtuoso siue remisso/ generat virtus:quia aliquid virtutis. Accipiēdo vero scdo mō: virtus ex pluribus actibus frequentatis generat ⁊ nō ex vno solo nisi(quod rarū est)valde extenso. Ex quo sequit q᷒ sic stricte accipiendo virtutem:nō quelibet pars virtutis est virtus. Patet:quia gradus remissus est pars virtutis:sed non est virtus. ¶ Scdo sequit/ q᷒ virtus non est essentialiter.i.absolute virtus. Patet: quia omnis denoīatio essentialis ⁊ absolute conuenit oib⁹ que sunt eiusdē rōnis:sed virtus nō cōuenit parti virtutis/gradui.f.remisso:que tamē sunt eiusdem rationis essentialis cum toto. ¶ Tertio sequit q᷒ nomē virtus cōnotat intētionē habitus:propter quam perceptibiliter ⁊ prompte inclinat ad actus similes:quo connotato deficiente deficit ⁊ suppositio. Unde sicut lapis non dr cauus donec multis minimis partibus ablatis apparet cauitas. Ita gradus virtutis per singulas operationes acq̄siti nō dicuntur virtus donec intendat vt mō dicto inclinent. Et sicut dr de virtute:ita dici potest de habitu: quod nō quelibet pars habitus dicet habitus:sed solum intensa difficulter mobilis. Et ſm hec opz diffinitiōes tā virtutis ꝙ̄ habitus suppositas moderari. ¶ Quinto dubitatur de subiecto virtutis: vtrum in sola voluntate:an in appetitu sensitiuo solo sit virtus moralis:an ī vtroq;. Huius dubij solutio satis habetur ex supradictis presertim in dubio. Unde breuiter dicitur:quod virtus seu habitus virtuosus intrinsece est in sola voluntate subiectiue. Patet:quia in eadē potentia sunt actus ⁊ habitus ab eo genitus:sed in sola voluntate est actus intrinsece virtuosus: ergo. Probationes patent ex dictis. ¶ Secundo dicitur: q᷒ virt⁹ extrinseca denominatiue esse pōt in appetitu sensitiuo:silr ⁊ in potentia executiua. Patet quia vbicunq; pōt esse habitus inclinans ad actū conformiter rationi recte elicitū vel imperatū a voluntate potest esse virtus:sed talis actus pōt esse in potētia appetitiua ⁊ executiua:nam voluntas pōt imperare illis potentijs:quoniam eis principatur principatu politico/scilicet appetitui sensitiuo/aut dispolitico/ puta potentie executiue. ¶ Tertio dicitur:impossibile est virtutē moralem esse in aliqua potentia inferiori ad voluntatem:nisi sit virtus ei correspōdēs in volūtate. Probatur:quia nulla virtus denominatione extrinseca potest dici virtus nisi subordinetur virtuti essentialiter et intrinsece:sicut nec actus potest dici extrinsece virtuosus: nisi imperetur ab actu virtuoso intrinsece:sed in sola volūtate est virtus intrinsece sine qua non est virtus extrinseca denominatione:igitur non potest esse virtus extra voluntatem:nisi sit virtus correspondens in volūtate. Uide Ockam.ij.quodli.q.xvj.item.q.x.tertij sent. ¶ Sexto dubitatur:quia satis dictum est virtutem generari ex actibus virtuosis:et etiam ex eisdem augmentari sicut dicit Phs.c.ij. Sed non solum generationes ⁊ augmentationes ex eisdem fiunt ⁊ ab eisdē scilicet operationibus:est dubium quō virtus ⁊ generaliter habitus corrumpitur. ¶ Rñdetur ꝙ virtus duobus modis corrumpit. Primo per habitū cōtrariū genitum ex actibus vitiosis. Unde introducto errore circa aliquam conclusionem/ scientia eius corrumpit. Similiter in virtute morali introducto habitu vitioso per frequētatos actus vitiosos corrumpitur preexistens virtus. Habit⁹ eñ vitiosus contrariat virtuoso:ideo simul stare non possunt. Sicut enim medium extremis cōtrariatur:ita habitus inclinās ad mediū cōtrariat habitui inclināti ad extrema:et accipio habitum ⁊ virtutē secūdo modo stricte pro habitu intenso. Et dico notanter per habitū contrariū non per actum vitiosum:nam actus vitiosus stat cū virtute acquisita:sic econuerso actus virtuosus stat

Dubium.5. FF Virtus.

Dubiū.6. GG

EE

cum vitio acquisito. Primū patet in virtuoso in peccatū lapso: talis adhuc sentit inclinationē ad actum virtuosum: licet nō sequatur sensualitatē suam. Hoc autem non est nisi ab habitu virtutis prius acquisito. Secundū patet de noviter cōverso: qui graves patitur inclinationes ad actus vitiosos: quibus cū difficultate et magno conatu resistere oportet: tales autem inclinationes sunt ab habitu vitioso prius acquisito/ et manente cum actibus virtuosis. Nec solum habitus vitiosus stat cum actu virtuoso moraliter: sed etiam stat cum gratia et actu meritorio eadē ratione qua supra: nec gratia que est habit⁹ infusus cōtrariatur habitui acquisito: sed acquisitus contrariatur acquisito. Nec obstat quod dicit philosophus c.j.ij. Ethico. Adhuc autem ex eisdem et per eadem/ scz opera/ fit omnis virtus et corrumpitur: hoc enim intelligitur mediate: nam ex operibus vitiosis frequentatis generatur vitium contrarium virtuti: per quod immediate virt⁹ corrumpit. Non enim actus habitui: sed actus actui/ et habitus habitui ꝯtrariatur. Secūdo modo corrumpitur virtus/ quasi privative per negligentiā et longā cessationē actuū virtuosorū. Nam sicut habitus generatur ex actibus: ita etiā ex eisdem conservatur. Non quidem simpliciter ꝙ nō possit esse sine actibus/ ſm ꝙ nō potest diu manere sine actuū freqn̄tatione: sicut manifeste patet in habitibus memorie: manet tamen vnus diutius: alius corrumpit citius ſm ꝙ fuerit magis vel min⁹ intensus. Ratio aūt huius nō est alia nisi natura habitus; Sunt enim quedā ita a deo cōdita/ vt nō solū a ꝯrio positivo corrumpant: sed etiā cōtinuo fluant ad non esse nisi cōserventur ab alio: quorū aliqua ipse institutor nature immediate cōservat: sicut angelos et spiritus rationales. Aliqua cōservat mediate: sicut lumen mediante luce vel luminoso: et horum aliqua sic mediate cōservat ꝙ cessante mediato cōservante statim desinūt cōservata per ipsum. Quedā nō statim: sed remoto cōservāte (nō deo sed medio) sine minus principali successive corrumpi incipiūt: et nō diu permanent: vnū tamen diutius altero ſm differentiam cōditionis sue nature: tales sunt habitus tam intellectivi ꝙ̄ morales. Et forte hoc voluit apostolus ad Rom. viij. Vanitati creatura subiecta est. Eo ꝙ nihil quod creatū est ex se poterit permanere: et ad vtrūqȝ referri potest illud statim allegatū. Ex eisdem et per eadē fit omnis virtus et corrumpit. Similiter autem et ars ex eisdem/ et per eadē intellige cōtrario modo se habētibus vel habētia: vt sicut ex operib⁹ frequētatis generatur habitus: ita ex eis neglectis corrumpitur. Et sicut ex operib⁹ bonis generat habitus laudabilis: ita ex ꝯtris cōtrariū. Uno autē ꝯtriorū genito in aliquo subiecto: necesse est alterū cedere in eodē.

Dubiū. 7. ¶ Septimo dubitat: cū in eadē anima sint plures habitus/ tam apprehēsivi ꝙ̄ appetitivi: cur nō semp inclinant potentiā ad actus cōsimiles: et quare plus vno tempore ꝙ̄ alio. Et cum multi habitus simul insint potētie: quare plus illi inclinant ꝙ̄ alius. Simul enim insunt habitus diversarū sciētiarū et virtutum. Respōdet ꝙ quidā habitus ad hoc ꝙ inclinent potentiā ad actum prerequirūt apprehensionē obiecti. Sic volūtas non potest elicere actum aliquē circa obiectū: nisi prius per intellectū apprehēsum et ipsi volūtati ostēsum. Invisa enim amare possum⁹: incognita vero nequaqȝ: ait August. x. de trini. c. j. et ita nec habitus inclinare potest ad actum volūtatis nisi obiecto per actum intellectus presente. Quo sic presente inclinat voluntatē ad eliciendū actum suū: non autem (vt dictum est) necessitat. Potest enim voluntas libere elicere actum ſm inclinationē habitus vel contra: licet vnū delectabiliter: alium tristabiliter et cū quadā difficultate. Similiter dicit de habitibus intellectivis adhesivis: qui nō inclināt intellectū ad assensum: nisi actuali apphēsione credēde veritatis previa. Dum autem illa actu habetur in intellectu: habitus adhesivus inclinat ad assentiendū: sed habitus apprehēsivi: quia nō presupponūt cognitionē actualem in potētia: sed ad ipsum inclinant: ideo ex variis causis habit⁹ apprehēsivus quādoqȝ movet: quādoqȝ non: qn̄qȝ ille: quādoqȝ alius: vt experimur de habitib⁹ memorie: cuius varie sunt particulares cause. Quādoqȝ cōtingit propter habitus intēsionē/ qui magis movent ꝙ̄ remissiores. Qn̄qȝ propter influentias celestes/ quantū ad appetitus potētie sensitive. Quādoqȝ propter cōcursum alicuius motoris extrinseci: qn̄qȝ ex cōplexione: aliqñ ex volūtaria applicatione intellectus ad inquirendū obiectū aliqȝ: vel eliciendum actum circa ipsum: aliqñ ex presentia obiecti exterioris presentati sensibus: qn̄qȝ ex aliquo simili: quādoqȝ ex ꝯrio obiecti habitus quiescentis: ex variis quoqȝ aliis causis excitantibus latētes habitus. Et per opposita illorū sepe habitus impeditur. Unde difficile est assignare in particulari causam: cum sepe incipit intellectus de aliquo cogitare/ nesciens vnde moveat ad cogitādū. ¶ Ultimo dubitatur vtrum rectitudo actus et deformitas differant a substantia actus. Ad illud dubiū vide Ockam. q. x. tertij. iuxta finē. et. q. xiij. tertij quodli. vbi inter cetera duas ponit ꝯclusiones. ¶ Prima. Nunqȝ actus et sua rectitudo differūt. Probat hoc dictum in quolib; vbi supra. et in. ij. q. x. Secūda conclusio. Aliquis est actus qui non potest primo esse rectus et postea deformis: sed est necessario rectus. vt ostēdit qōne. xiij. eiusdem quodlib. Dehinc respondendo ad primum dubium dicit ꝙ deformitas/ seu difformitas actus nō est carentia iustitie vel rectitudinis debite inesse actui: sed est carentia rectitudinis debite inesse ipsi voluntati: quod nihil aliud est dicere/ nisi ꝙ voluntas obligetur ex iustitia aliquē actum elicere: quem non elicit ſm preceptum divinum: et ideo rectitudo actus non est aliud ꝙ̄ ipse actus qui debite elicitur ſm rationem rectam. Hec ille. Cetera patent ex dictis in questione. Et tantum de illa questione generali. Dubiū. 8⁹ 33.

Questio. ij.

Secūdo querit magis ad materiā distinctionis: vtrum ad credendū omnia credibilia vna fides infusa sit sufficiens et necessaria. ¶ Premittentur in primo articulo notabilia terminorū declarativa. Secūdo responsio cōclusiva. Tertio movēda solvētur dubia. ¶ Quantū ad primū/ notandū ꝙ fides in scripturis variis modis accipit. Nam Alexan. de hales parte. iij. q. lxiiij. membro. j. ponit vndecim fidei acceptiones. Nam fides quandoqȝ accipitur pro sponsione. j. Timo. v. Primā fidē irritam fecerūt. Quādoqȝ pro fidelitate. Hiere. vij. Periit fides: et ablata est de ore eorū. Quādoqȝ dicitur cōscientia de faciendo vel non faciēdo. Roma. xiiij. Omne quod non est ex fide: peccatū est. Glo. contra conscientiā. Quandoqȝ dicit generaliter assensus conclusionis acceptus per rationē probabilem: ſm ꝙ argumentū dicitur ratio rei dubie faciēs fidem. Quādoqȝ dicitur cognitio patrie. Roma. j. Iustitia dei in eo scz euāgelio/ revelatur ex fide in fidē. glos. Ex fide spei in fidē spei. Quādoqȝ dicitur symbolum fidei quod credit. vnde Athana. Hec est fides catholica etc. Quādoqȝ dicitur sacramentum fidei scz baptismus: sic dicit Augu. ad Bonifacium. Quid est aliud parvulos habere fidē/ nisi fidei sacramētum? Quādoqȝ dicit fides habitus informis. Jaco. ij. Fides sine operib⁹ mortua est. Quādoqȝ habitus charitate formatus. Roma. j. Iustus ex fide vivit. Quandoqȝ pro actu credendi. Roma. x. Fides ex auditu est. Harum tamen acceptionum tres sunt magis in cōmuni vsu: nam fides aliqñ accipitur pro actu: quandoqȝ pro habitu: quandoqȝ pro obiecto. Pro actu est assensus veritatis revelate. Pro habitu est habit⁹ ex

Articu. j. Multiplex fidei acceptio. a

huiusmodi assensibus frequentatis acquisitus: vel immediate a deo infusus: inclinans intellectum ad assentiendum veritatibus reuelatis. Pro obiecto est veritas credita aut res per ipsum significata. De primo dicitur Rom. x. Fides ex auditu est: auditus per verbū dei. De secūdo Hebr. xj. Sine fide impossibile est placere deo: qđ de habituali intelligendū est. De tertio. j. Timo. iiij. Enutritus verbis fidei ⁊ bone doctrine quā assecutus es. Verbis fidei id est veritatū credendarū. Et potest fides sm quālibet harum acceptionum subdiuidi. Nam fides tam actualis q̄ habitualis diuidi potest in fidem formatā / ⁊ fidem informē: ita diuidit magister post beatum August. cum dicit in textu / ꝙ fides accipitur pro eo quo creditur / ⁊ est virtus: ⁊ pro eo quo creditur / ⁊ nō est virtus: fidem dicēs esse virtutem que charitate formatur: illam vero non esse virtutem que sine charitate est: que ⁊ inanis est ⁊ mortua. Credimus autem fide actuali et habituali. Actuali formaliter: habituali tanq̄ dispositione nos disponēte: id est concausante et inclinante ad actum credēdi firmius eliciendum. Potest ⁊ fides sm easdem acceptiones diuidi in fidem acquisitā / ⁊ in fidem infusam. Fides etiam sm tertiam acceptionem potest subdiuidi multipliciter sm diuersitatem articulorum ⁊ veritatū credendarū: et sm has diuersas acceptiones aliter ⁊ aliter fides habet diffiniri: nam ⁊ varie diffinitur a sanctis ⁊ docto-

B
Fides.

ribus. ¶ Magister dicit. Fides est virtus qua creditur qđ non videtur: ⁊ eam declarando subdit. Quod tamen nō de omnibus que nō videntur accipiendū est: sed de his tantū que ad religionem pertinent: vt ait Augu. Hec diffinitio datur de fide habituali formata: quod notatur in termino virtus. Hugo lib. j. de sacramētis parte. x. c. j. ita diffinit fidem post expositionem diffinitionis apostoli. Fides / est certitudo: id est certa cognitio quedā animi de rebus absentibus supra opinionē ⁊ infra scientiā constituta. Certitudo dicit: id est certa adhesiua cognitio: per quod distinguitur ab estimatione / coniectura ⁊ opinione: que dubitationē ⁊ formidinē de opposito secū compatiuntur. Sed vbi adhuc dubitatio est (ait) fides non est. Quod addit: infra scientiam / exponit: non quantū ad meritū: sed quantū ad cognitionem: nisi enim crederet aliquando plus esset q̄ vera videre: nequaq̄ visio subtraheretur / vt fides mereretur: nec dictum fuisset. Beati qui non viderunt ⁊ crediderūt. Quantū vero ad cumulū felicitatis / ⁊ perfectionem veritatis / plus est presentē videre q̄ absentē credere. Excluditur ergo visio: id est euidentia scientie: quia si vides inquit non est fides. Hec diffinitio generalis est cōueniens tam actuali q̄ habituali infuse et acquisite: extendendo certitudinem ad cognitionem actualem simul ⁊ habitualē. Damas. in. iiij. ita diffinit conformiter ad apostolum. Fides est eorum que sperantur hypostasis: id est substantia. Vel sic. Fides est assensus nō inquisitus circa primā veritatē. Hec diffinitio datur quantū ad actum suum principalē: qui est assentire prime veritati reuelanti: ⁊ ideo dicit assensus nō inquisitus scȝ ratione argumentatiua: sed acceptus per reuelationē. Beatus Dionysius in lib. de diuinis nominibus sic diffinit. Fides est ratio simplex veritatis per se existētis. Per rationem simplicem intelligit cognitionem acceptam per reuelationem: non per argumentatiuā inquisitionē: veritatis per se existentis: id est veritatis prime vel veritatis certe. Beatus August. preter eam que supra dicta est: ad Consentiū ita describit. Fides est illuminatio mentis ad summam veritatem: id est cognitio reuelata illuminans mentē ad cognoscendū summā veritatem. Hec etiam datur de fide sm perfectissimū

C
Diffinitio fidei sm apostolum.

credendi actum. ¶ Apostolus Paulus gentium magister ad Hebreos. xj. ita diffinit. Fides est substātia rerum sperandarū: argumentū non apparentiū. Pro intellectu huius diffinitionis apostoli aduertendū / ꝙ non diffinit fidem in genere: sed fidem formatam. Et quoniā illa est habitus quidam / vt infra dicetur ⁊ habitus cognoscitur per actus ⁊ obiecta: ideo diffiniri debet per proprium actum ⁊ propriū obiectum. Actus autem fidei est credere: qui est actus intellectus vero assentientis / procedens ex voluntatis imperio: quia nullus credit nisi volēs: sm beatū Augu. super Joan. ⁊ ideo actus qui est credere non solum habet pro obiecto verum: quod est obiectum intellectus: sed etiam finem vel bonum: quod est obiectū volūtatis: ⁊ per hec tria diffinit apostolus fidē. Actum innuit cum dicit / argumentū obiectum intellectus in verbo non apparentiū. Obiectum enim fidei est veritas non visa: id est non euidēs: cui firmiter adheret fides: non ex rei euidentia: sed ex auctoritate diuina. Obiectum voluntatis in verbo / rerum sperandarum. In verbo substantia / quod pro genere ponitur innuit fidei quidditatē. Ubi nota ꝙ substantia non accipitur hic absolute pro re per se subsistente / aut pro rei essentia: sed accipitur cōnotatiue: vt dicitur a substando pro quadam rei inchoatione: vt dicit sanctus Tho. ij. ij. q. iiij. articu. j. ⁊ post eum Nico. de Lyra in postilla. Seu pro causa aut fundamēto rei / qua res subsistit in se in esse subiectiuo: vel in intellectu in esse obiectiuo: vt vult glos. Hebr. xj. Sic ergo fides dicitur substantia rerum sperandarū (Hec sunt bona in futura beatitudine nobis cōferenda / scȝ visio ⁊ fruitio diuine essentie ⁊c.) inquantū est quedā inchoatio future beatitudinis: quia fides est prima virtus infusa: sine qua res sperandas nemo cōsequi potest: ⁊ ita est causa rerum sperandarum: quia facit res sperandas quādoq̄ subsistere in nobis: quod est dictu: facit cōsequi futura bona: ⁊ sic substat sperandis: quia facit ea esse in credētibus in futura vita vere ⁊ realiter que sunt nunc per fidem in cordibus credentium in esse cognito siue obiectiuo. Siquidem fide cognoscimus bona sperata nondū existētia: sed in futura beatitudine possidēda: ac per hoc est fundamētū omniū bonorū qđ nemo mutare potest: sine quo non est bona edificatio. hec glos. in effectu. Argumētum accipitur sm glo. pro certitudine rerum que nō apparent: hoc est certa ⁊ firma adhesio. ¶ Pōt ergo diffinitio apostoli sic exponi. Fides formata est substantia rerum sperandarū. i. inchoatio quedā causa vel fundamentum assequēdi res sperandas in beatitudine. Argumentū nō apparentiū. i. certa ⁊ firma adhesiua cognitio: sperandarū. i. nondū apparentiū. Que enim speramus non apparent: sm illud apostoli Roma. viij. Spes que videtur / non est spes. nam qđ videt quis / quid sperat. ¶ Per hoc quod dicitur / substantia rerū sperādarū / distinguitur a fide cōmuniter sumpta: que etiam corū est que ad beatitudinē non ordinantur: sic dicimus quādoq̄. Credo Joannē currere: similiter ⁊ a fide informi: hec enim quia nō est meritoria: nō est substantia / principiū vel causa sperandarum: neq̄ per ipsum subsistūt ⁊ acquiruntur. ¶ Per hoc qđ dicitur / argumētū / distinguitur ab opinione / suspitione ac dubitatione: que sunt cum formidine de opposito. ¶ Per hoc quod dicitur / non apparentiū / distinguitur a scientia ⁊ intellectu ⁊ generaliter a non euidenti: per quā fit aliquid apparens ⁊ quodāmodo visibile intellectui. Et ex illis colligit sanctus Tho. diffinitionē sic posse poni in forma. Fides est habitus mentis quo inchoatur vita eterna in nobis / faciens intellectū assentire nō apparētibus. Et addendum erit firmiter: ⁊ certe alias cōueniret diffinitio sua opinioni et suspitioni: etiam si loco habitus poneretur notitia adhesiua / esset generalior: quia tūc includeret vtrūq̄ habitum ⁊ actum. Neq̄ enim actus fidei excluditur in diffinitione apostoli saltem formatus: ipso enim meremur adipisci speranda: vt patet intuēti: sic ergo patet ꝙ singule diffinitiones recitate bone sunt ⁊ formales: si bene exponātur: lȝ nō eque generales. ¶ Potest autem colligi ex premissis diffinitio generalis / D

nitio generalis/conueniens fidei sm qd ptinet ad theologicam consideratione tā infuse q̄ acquisite: tam habituali q̄ actuali: tam formate q̄ informi: que talis est. Fides est notitia adhesiua/certa et firma/veritatis ad religionē pertinentis/ p revelationez accepta. Dicit notitia adhesiua/quod includit tam actualem assensum/q̄ habituz acquisitum vel infusum ad actum assentiendi inclinantē. Diuiditur em cōiter natura adhesiua in actualem et habitualem. Dicitur certa & firma ad excludendum notitias adhesiuas cū formidine de opposito. ¶ Ad intellectum tñ huius clausule est aduertendū/q licet certitudo/firmitas et euidentia freqūter accipiuntur vnū p alio a doctoribus: tamen si proprie accipiuntur termini/non parum differunt. Qua cognita differētia/facile cognoscitur quomodo fides est certa/firma seu euidens /etiam comparata ad alias virtutes intellectuales. Certitudo ergo respicit obiecti (credite. s. veritatis) infallibilitatem: nam certum est qd infallibile est cui scilicet assentiendo nemo fallitur. ¶ Firmitas respicit intellectus adhesionem: qua. s. constanter sine formidine adheret assentiendo veritati. ¶ Euidentia respicit manifestationis modum: quo. s. veritas sic manifestatur: vt intellectus non possit dissentire: que manifestatio fit vel per cognitionem experimentalem: que presupponit notitiam intuitiuam terminorum: aut per cōplexionem notam ex terminis: aut per demonstrationē ex huiusmodi principiis. Dicitur enim euidētia quasi expressa vel clara videntia aut visio: et hec euidentia non est fidei: sed scientie et intellect⁹ principiorum. Fides enim est non apparentium. i. veritatum non euidētiū. ¶ Fides ergo est certa: immo certissima: immo oī hūana cognitiōe vie certior. Est enim reuelatorū a deo: sm illud Jo. j. Deum nemo vidit vnq̄: vnigenit⁹ fili⁹ qui est in sinu patris: ipse enarrauit. Et. ij. Pe. j. Non voluntate humana aliquando allata est prophetia: sed spiritusancto inspirati locuti sunt sctī dei hoies. Reuelata aūt a deo (q est prima et infallibilis veritas: cui falsum subesse nō pōt) certissima sunt quibus falli est impossibile. Nō ergo vincitur certitudo fidei certitudine scie humanitus acquisite: immo eam vincit, p quanto veritas prima: que deus est: cui fides innititur: infallibilior est quacunq̄ inquisitione humana. Si vero scientia accipitur pro certa visione in patria: adhuc non est certior fide: nam qui se videndū prebet in patria ipse veritates fidei reuelauit in via: licet patrie visio sit euidentior. et ita extendendo nomen certitudinis ad euidentiam exponende sunt autoritates sanctorum: que certitudinem scientie videntur preferre certitudini vie. ¶ Sed dī. Fides non est tantū necessariorum: sz etiā contingentium: sicut qd christus venturus est iudicare viuos et mortuos. Contingentia autem mutari possunt: posset enim christus non venire ad iudicium: et sic hic articul⁹ posset esse falsus: et per cōsequens non est quo ad veritatem infallibilis: et sic non est certus. ¶ Preterea credens per fidem potest moueri dubitatione circa obiectum fidei: ergo fides ei⁹ non est certa: cū certitudo excludit omnem dubitationem ¶ Item spei et charitati pōt subesse falsum: ergo et fidei presupponunt enim fidē. Assumptū pbat. Potest enim qs sperare beatitudinē qui prescitus est: & potest charitate tendere in aliud deceptus errore inuincibili/qui nō expellit charitatem cum excusat a pctō. ¶ Ad primū dicitur qd ɔtingētia quorūdā articulorum fidei non tollit: nec minuit certitudinem fidei non plus q̄ necessitas articulorum. Tum quia certitudo fidei (que est quedā infallibilitas nō innititur necessitati veritatis credite: sed diuine reuelationi que fallere non potest: non plus qñ reuelat cōtingentia: q̄ dū reuelat necessaria: qz reuelare nō pōt esse futurū nisi illud sit a deo prescitum seu preuisuz. Sed infallibilis est

E

An fidei et reuelationi diuine possit subeē falsum.

prescientia dei: ita q simpliciter impossibile est eam falli: quoniam licet dei prescientia non imponit rebus necessitatem: ita qd non obstante prescientia/ res aliter possunt se habere in sensu diuiso/p quanto ɔtingenter sunt preuisa: et possunt non esse preuisa seu prescita (qd hic pro eodez recipio) nunq̄ tamē potest reuelatio (quia preuisum) fallere in sensu composito: et ita impossibile est qd reuelatū fallat: & hoc sufficit ad certitudinē fidei: nūq̄ credēs fallitur. Et per hoc ad formā argumēti cōcedit/qd fides etiam est contingentium: cōcedit etiā q ɔtingētia possunt mutari de veritate in falsitatem absolute et in se cōsiderata: sed cōsiderata in ordine ad diuinam reuelationem: sm quam considerationem subsunt fidei hoc est inquantum stāt sub preuidentia diuina: nō possunt esse falsa. Unde lz simplr xps posset nō venire ad iudiciū de potētia absoluta: tñ stante reuelatione et per ɔñs prescientia dei/non pōt non venire ad iudicium: qz illa simplr est impossibilis: xps reuelatus seu preuisus ad iudiciū/nō venit ad iudiciū: et ideo cōsequentia illa non valet: articul⁹ fidei pōt esse falsus: ergo pōt fallere credentē fide: quia fallere credētē fide duo importat. s. q credēs habet fidē de articulo: et per ɔñs qd articulus sit reuelatus: & q sit falsus: que duo simul stare non possunt. ¶ De secunda replica patebit distin. seq. vbi tractabitur per quid corrumpitur fides: tñ in pposito dī/q certitudo non necessario tollit omnē motum dubitationis qui consurgit ex parte credentis: sed tollit omnē fallendi possibilitatem. ¶ Ad tertium. Concesso q spei et charitati subsit quandoq̄ falsum: vt deducit argumentum: negeť consequētia: quia fides est virtus intellectualis: cuius obiectum est verum: ideo virtus intellectualis penitus excludit falsuz Spei autem et charitatis tanq̄ virtutum pertinentium ad appetitum intellectualem: quarū obiectū est bonuz non simpliciter excludunt errorem. potest em̄ quis ex charitate agere circa obiectum: circa quod habet errorem inuincibilem: quomodo non ageret virtuose cessante errore: vt cognoscens alienam credens eaz esse suam: dummodo non fuerit ipse in culpa errandi: et ideo licet spes et charitas presupponant fidez: tamen possunt circa obiectum cōmune habere actū vbi contingit error: non per actum fidei: sed per aliū actum cognitiuum. Non enim solus actus fidei sufficit ad opus charitatis: vel spei: sed requirūtur alij actus cognitiui qui nō sunt actus fidei. Gratia exēpli: ad reddendum debitum vxori propter diuinum preceptum est actus charitatis: & tamen non sufficit fides qua cognoscitur debitū esse reddendū: sed etiā opz scire qd illa sit vxor: que cognitio non est cognitio fidei: & sic de alijs. ¶ Dicit consequēter in diffinitione fidei/firma/ad excludendum suspitionez et opinionē que habent annexam formidinē de opposito. Est em firmitas adhesionis de rōne fidei: naz dubitās in fide infidelis est: vt habet extra de here. ti. c. j. Et si infidelis ergo fidē nō hz. Hinc in symbolo Athanasij dicitur. Hec est fides catholica: quam nisi quisq̄ fideliter firmiterq̄ crediderit: saluus esse non poterit. Et beatus Augu. in de fide ad Petruz in oibus capitulis quibus credenda pponit pmittit. Firmissime tene et nullatenus dubites. Et bene dicit firmissime in superlatiuo: quia viator nulli veritati firmius adherere dz veritatib⁹ fidei: quod in sanctis martyribus exemplatū est: quos fides magis adherere fecit veritati credite/q̄ aliqua scientia rei scite. Nā nec p blādimenta: nec per tormenta induci poterāt: vt contra fidem aliquid saltem ore tenus dicerēt qd in sciētijs non contingit. Stult⁹ em̄ esset qui pro quacūq̄ certa conclusione geometricā mortē subiret vt dicit sanct⁹ Bonauē. ¶ Dicit veritatis ad religionē pertinentis: qz nō adhesio cuiuslibet veritatis ex auctoritate dicētis (etiam si certa fuerit) fides dicitur vt declarat sctūs Aug. in enchiri. c.

F

viij.⁊.xv. Unde quecunq̃ nõ pertinent ad felicitatez consequendã: neq̃ ad illã conducunt/ nõ pertinent ad religionem qua deus summus colitur in via: vt tandem beatificet in patria. Uñ ait Aug. Cũ querit quid credendũ sit: quid ad religionẽ pertineat: non natura ista rimanda est: quemadmodũ ab eis quos physicos Greci vocant. Et sequit. c. xvj. Sunt enim que nescire/ q̃ scire sit melius. ¶ Dicit̃ p revelationẽ accepta: nã fides non innititur demonstrativis probationib⁹/ nec experientie: que generãt notitiaz evidentẽ: sed tm̃ autoritati revelãtis: ⁊ p hoc distinguit̃ a sciẽtia/ prudentia/ ⁊ sapientia: similiter a visione beatifica.

G H Quadruplex dr̃ia fidei acq̃site ⁊ infuse.

¶ Consequẽter notandũ/ q̃ multipliciter differunt fides acquisita et infusa. Primo: quia fides acquisita est habitus naturaliter acquisitus ex actibus credendi frequentatis. Sed fides infusa est habit⁹ a deo supernaturaliter: ⁊ immediate in anima creatus. Est autem fides infusa habit⁹ (non s̃m diffinitionẽ habitus precedenti questione positam) sed dicit̃ habitus: q̃ est qualitas p̃ducta a deo in anima: inclinãs ad eosdẽ actus mediate vel immediate ad quos inclinat habit⁹ acquisitus. Secundo differunt: q̃ fides acquisita immediate inclinat ad actum credendi: nec aliud coexigit nisi apprehensionem credibilis .i. veritatis credendi: sicut etiã ex actib⁹ hmõi immediate est genita. Exempli causa. Credens referentem aliquod credibile esse veracem: statim credit tale credibile ab eo relatum: ex actu illo credẽdi/ generatur habitus ille ad eliciendum actum credendi: nec aliud aliquid requiritur ad actum credẽdi: sed habitus infusus nũq̃ inclinat ad actum credendi respectu cuiuscunq̃ obiecti p̃prij vel mediate sine habitu acquisito aut actu ei⁹ Nam si puer baptizatus nutriatur solus: ⁊ non informetur de his que sunt fidei: habet fidem infusaz respectu illius complexi. Omne revelatum a deo est veruz: q̃d est eius propriũ obiectum: nunq̃ tñ potest aliquem actum circa illud elicere: cessante miraculo divine illuminationis nisi instruat̃ q̃d omne revelatum a deo est verũ: et credat per fidem acquisitam per instructionẽ. Et sicut requiritur fides acquisita ad actum credendi illud complexum: ita requiritur fides acquisita ad credẽdũ quẽcũq̃ aliũ articulũ in speciali. Tertio differunt: q̃ fides infuse est vnica circa oẽs articulos credendos: non sic fides acquisita. De hoc infra in conclusione .v. ⁊ .vj. Quarto differunt: q̃ fides infusa corrũpit̃ p quẽcũq̃ errorem circa quencũq̃ articulum. Fides acquisita stat cum errore respectu alterius articuli seu obiecti: huius declaratio patet infra in dubijs. Conveniunt autem fides acquisita et infusa in hoc: q̃ vtreq̃ inclinant ad actũ credendi. De acquisita manifestuz est ex dictis huius ⁊ p̃cedẽtis questionis quomodo inclinat ad actũ. ¶ Sed de habitu infuso quomodo inclinat ad credendũ articulos fidei/ est duplex positio: vtraq̃ p̃babilis: licet neutra demõstrari possit. ¶ Prima ponit q̃ sicut fides acq̃sita credit veracitati testis asserentis credibile: ⁊ ideo credit articulo asserto per ipsum: non em̃ credens innititur certitudini ex evidentia obiecti crediti: sed ex veracitate testis scilicet dei. Unde q̃ credit illã tãq̃ principium deus verax est; credit illã. Omne assertum a deo est verũ: ex illa tanq̃ maiore deducit singulos articulos/ subsumẽdo: hoc est assertum a deo concludendo: ergo hoc est verum: que credit̃ sicut premisse sunt credite: et per hoc fides d̃r esse cognitio ex parte et in enigmate et obscuritate: sicut dicit ap̃ls .j. Corin. xiij. Videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem. Sequitur. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Et loquit̃ de cognitione fidei q̃ habẽs fide nõ credit articulũ verum esse ex evidentia obiecti: s; ex hoc quia assentit veracitati dei asserentis: sic fides infusa habet p obiecto proprio ⁊ immediato hoc complexũ. Omne revelatum a deo est verum: in sensu in quo revelatur esse verũ: quod potest esse premissa et principiuz partiale/ inferens omnem articulum fidei in speciali: sic arguendo. Omne revelatum a deo est verum in sensu quo est revelatum esse verum. Sed deũ esse trinum et vnum/ esse incarnatum/ passum ⁊c. est revelatum a deo: ergo est verum. Et sicut illud complexum est principium inferens omnem articulum fidei in speciali: ita habitus fidei infuse (cui⁹ hoc cõplexum est immediatum obiectum) inclinat mediate ad omnem actum elicitum circa quẽcunq̃ articulum virtute illius complexi. ¶ Veruz (vt dictum est) fides infusa non potest esse principium sufficiẽs cũ intellectu et apprehensione obiecti immediati vel mediati ad eliciendum actum credendi circa obiectum: sed requiritur fides acquisita circa idem obiectum. Potest em̃ dici q̃ fides infusa immediate inclinat ad actum circa proprium obiectum: qui habita fide acquisita circa illud complexum: omne revelatũ a deo ⁊c. põt immediate concurrere cum intellectu et fide acquisita: sicut causa partialis ad eliciendum primum actum credendi theologicum ⁊ meritorium/ si fuerit formata circa illud complexum: ita q̃ ille habit⁹ est causa immediata illius actus nũc cuius prius esse causa non potuit: q̃ defecit causa partialis necessario requisita: puta fides acquisita: ⁊ ideo immediata: quia non requirit aliũ actum precedentem respectu alterius complexi quasi principij respectu illius: sed respectu aliorum articulorum specialiũ/ habitus infusus non est causa immediata: sed mediata: quia est causa cause: quia ad alios articulos non inclinat nisi mediante actu proprio: sicut habitus principij non inclinat ad actum ꝯclusionis/ nisi mediãte suo proprio actu: pro tanto em̃ inclinat ad actum articuli specialis: quia inclinat ad actum proprij obiecti ex quo inferri potest quilibet articulus specialis. ¶ Sed contra illuz modum ponendi arguitur. Si fides infusa respicit hoc complexum tanq̃ obiectũ proprium: ⁊ mediãte actu suo circa illud inclinat ad actus aliorũ articulorũ: sequitur q̃ nunq̃ aliquis fide infusa assentiret illi. deus est trinus et vnus. Probatio consequentie: quia s̃m dicta assentio huic. Deus est trinus et vnus: quia revelata est a deo: ⁊ omne revelatũ a deo est verum: tũc quero/ q̃uo assentio huic: deum esse trinũ ⁊ vnũ/ est revelatũ a deo. ¶ Sed dicis quia revelatum est a deo/ deũ esse trinum ⁊ vnũ: credo deũ esse trinum ⁊ vnum revelatum esse a deo: tunc iterum quero de illa: quomodo illã credo: et erit p̃cessus in infinituz. Et p̃ñs nunq̃ aliquid credo firmiter: sicut de scientia conclusionis si resolveretur in principia et illa principia in alia in infinitum: nunq̃ sciretur illa cõclusio: sicut nunq̃ esse potest aliquid quod dependet essentialiter a causis infinitis. ¶ Si dicis quod assentio huic. Deum esse trinũ et vnũ est revelatum: fide acquisita. Contra. Tunc fides infusa depẽdet in esse: et in firmitate adhesionis alicui articulo a fide acquisita sicut a principio: et sic fides acquisita esset p̃fectior fide infusa tanq̃ causa equivoca suo effectu. Respondetur admisso antecedente: negetur cõsequẽtia. Ad probationẽ dicitur q̃d assentio huic deus est trinus et vnus: quia revelata est a deo: et huic deum esse trinum et vnum revelatum est a deo assentio: quia testem hoc asserentem credo veracem: sit ap̃ls/ sit scriptura sacra/ a qua audivi vel legi. Et huic assentio fide acquisita sicut ex prioribus: q̃ sicut dictum est: nunq̃ assentio alicui articulo fide infusa sine fide acq̃sita: et ita nõ sit processus in infinitum. Et cũ cõtra obijcit̃ q̃d tunc fides infusa depẽderet ab acquisita ⁊c. Negetur illa ꝯña quantũ ad ambo illata: nam fides infusa in esse a nulla creatura depẽdet q̃m a solo deo creãte infundit̃ et cõservat̃: nã infundit̃ in baptismo infantib⁹: et ꝯservat̃ nulla in eis existẽte fide acq̃sita. ¶ Silr̃ in firmitate

non dependet: nam fides infusa vltra firmitatē adhesiōis quā actui dat: fides acquisita addit aliquid. Intensiorē itaqꝫ actum elicit habens vtraqꝫ fidē acquisitam ꝛ infusam: ꝙ̄ habēs acquisitā solā: vt infra dicetur: ꝛ per ꝯñs firmius assentit. Uerū ꝙ fides infusa ad ꝓducendū actum circa suū obiectū immediatum vel mediatū coexigit fidē acquisitā tāꝙ̄ partiale agens: ꝛ ita actus fidei infuse depēdet tam a fide infusa ꝙ̄ acquisita: similiter a potētia ꝛ ab apprehēsione obiecti: que oīa cū deo integrant vnā causam totalem actus. Nec est alius actus fidei infuse ꝛ acquisite: sed ad eundem actū concurrit vtraqꝫ fides. Et lꝫ fides acquisita actū ꝓducere posset sine infusa ꝛ nō econuerso: nō tamen posset ꝓducere actum ita perfectum ꝛ intensum ac firmū sine infusa sicut cum infusa. Neqꝫ posset ꝓducere actū theologicū ꝛ meritorium sine fide formata. Et per hoc patet ꝙ acquisita nō est perfectior infusa tanꝙ̄ causa effectu: qꝛ acquisita nō est causa infuse. De perfectione tamē earū infra videbit. ¶ Alia positio ꝙ fides infusa immediate inclinat ad actus oīm articulorū fidei: ꝛ nō ad vnum mediante alio: sed eque immediate ad quēlibet: cōcurrēte tamē simul fide acquisita: ꝛ ponit hoc modo Ockam in quodli. iiij. q. vij. Quia sicut sol immediate concurrit cū causis inferioribus ad generationem rerū naturaliū/ plantarū/ animaliū/ elemētorum mixtorū: nō tamen sine causis secundis inferioribus. Sic deꝰ homini infundit fidē que est quidam habitus vniuersalis/ vniuersalitate causalitatis: ꝛ ex sua natura immediate/ inclinat ad actū cuiuscunqꝫ articuli ad quē inclinat fides acquisita. Et quia actus diuersorum articulorum differunt specie sequitur ꝙ fides infusa est causa eorum equiuoca et non vniuoca: sicut sol respectu inferiorum specie distinctorū. Hec de illo articulo.

Articu. 2. Conclo. 1. Fides acqsita ad credēdum est necessaria. I

¶ Quantū ad secūdū articulum est prima conclusio. Fides acquisita ad credendū fidei articulos est necessaria. Probatur ista conclusio autoritate apostoli Rom. x. Fides ex auditu est: auditus autem per verbum Christi. Et premisit. Quomodo credent ei quē non audierunt quomodo audient sine predicante? que non possunt intelligi de fide infusa: que non est ex auditu predicationis: sed immediate creata a deo. Et probatur ratione Sco. dis. presenti. Ad credendum articulos necesse est credere ecclesie: hoc est credere ecclesiam esse veracem: hoc credimus fide acquisita: ergo. Consequentia nota. Maior est beati Aug. in epistola fundamenti contra Manicheos. Euangelio non crederem: nisi crederem ecclesie: ergo fm eum libris canonicis/ ꝛ scripture non est credēdum: nisi quia primo credendum est ecclesie approbanti libros illos ꝛ cōtenta in eis. Et licet quidam libri autoritatem non habeant ex autoribus suis: tamen firmiter non adheretur eis: nisi quia creditur ecclesie testificanti/ veraces esse illorum autores. Unde ibidem ait Augu. Euangelium nazareorum non admittam: quia nō admittitur ab ecclesia. Minor probatur: quia sicut fide acquisita credo aliis historiis a famosis viris scriptis ꝛ narratis: quia autores creduntur veraces: ita credo euangelio: quia ecclesia/ cui credo/ approbat ꝛ tenet scriptores eorum veraces esse. Quod ego audiens acquiro mihi habitum credendi eorū dictis. ¶ Preterea supra probatum est ꝙ nullus articulus credi potest sine fide acquisita: quia fides infusa nō inclinat ad assentiendum cuicunqꝫ sine fide acquisita.

Conclo. 2. K

¶ Preterea homo nō dubitat de veritate dei: qꝛ illud naturaliter cuilibet insertum est/ deum esse veracem. Nec dubitat de approbatione ecclesie/ que approbat dicta ꝛ scripta virorum veracium: ergo eis fide acquisita ex auditu firmiter adheret. ¶ Secunda conclusio. Non potest naturali ratione probari fidem infusam ad credendum fidei articulos esse necessariam. Probatur conclusio: quia ad credendum omnia credibilia sufficit fides acquisita: ergo preter illam alia non est necessaria. Consequentia nota. Antecedens probatur: quia si aliquis puer gentilis vel Iudeus nutriretur inter fideles non baptizatꝰ: ille non haberet fidem infusam: sicut nec charitatē/ que simul infunduntur. Et tamē si instrueretur inter fideles (quia crederet suos instructores esse veraces) omnia crederet que christianus crederet. ¶ Preterea per solam fidem acquisitam potest credi singulus articulorum: ergo omnes. Tenet consequentia: quia sibi non repugnat. Omne enim verum vero consonat. Antecedens patet: quia quocunqꝫ articulorum signato/ hunc potest credi errando circa aliū isti articulo impertinentem: ꝛ tunc non habet fidē infusam: vt patebit. Et per consequens credit articulum signatum sine fide infusa. ¶ Item sicut credo fide acquisita referenti historiam: quia relatorem credo veracem: ita credere possum sola fide acquisita ecclesiam collectam ex viris grauissimis (omne mēdacium damnantibus: ꝛ pro testimonio articulorū sanguinem propriū sponte fundentibus) esse veracem: nec approbare nisi que vera sunt: ꝛ propter hoc credere quicquid ecclesia approbat: sed omnes articulos fidei approbat/ ergo omnes credere possū sola fide acquisita. Consequentia nota cum maiore: et minor est manifesta. Quod autem hec possit credere sine fide infusa/ patet: quia hec credere potest nō baptizans existens in mortali: in quo non est fides infusa. ¶ Item si possum credere sola fide minus veracibus historiographis gentilibus: quanto magis veracibus christianis vita probatissimis. ¶ Sed diceres: licet non posset probari fidem infusam esse necessariam propter actus credendi substantiā: tamē necessaria est propter firmiorem adhesionem. Rñdetur. Et si fides infusa facit firmius adherere ꝙ̄ sola fides acquisita: hoc tamen ratione naturali probari non potest: tamē quia sicut firmiter credo sine omni formidine de opposito mūdum precessisse me/ ꝛ partes mundi esse: ac ciuitates quas non vidi: puta greciam/ Constantinopolim/ Hierusalem/ Alexandriā quia nō dubito de veracitate narrantiū hec vera esse multo minus dubitare possum de veracitate predicantium fidem maxime sequentibus miraculis ꝛ signis. ꝛ per cōsequens possum firmiter fide ꝑ verbū eorum ꝛ signorū veracium testimonia acquisita credere eorum predicationi. ¶ Preterea quis potest errori firmiter adherere: ꝛ pro eius testimonio mori: vt patet de hereticis sine aliquo dono infuso: ergo multo magis potest firmiter adherere veritati sine fide infusa.

Conclo. 3. L

¶ Tertia conclusio. Fidem infusā poni preter acquisitam creditum est ꝛ expressum per scripturam. Probatur conclusio: nam ad Hebre. xi. Impossibile est sine fide placere deo. Sed multi placuerūt deo sine fide acquisita: vt patet de infantibus pro Christo ab Herode occisis: ꝛ similiter de infantibus baptizatis: ergo in eis fuit fides non acquisita/ patet: ergo infusa. Item de baptismo ꝛ eius effectu. c. maiores. in vers. illud vero quod opponentes. ꝛ in clemen. j. de sum. trini. in fine habetur de infusione virtutum: vide de hoc Panormi. in. c. maiores. vbi supra. Item. j. Corin. xiij. Habitibus infusis: spei scꝫ ꝛ charitati connumerat fidem: ideo ꝛ ipsa est habitus infusus. ¶ Item iustus ex fide viuit. Rom. j. Itē ibidem. iij. Per fidem iustificamur/ ꝛ filij dei constituimur. Sed hec non possunt intelligi de fide acquisita: que etiam in demonibus esse potest: ergo de infusa. ꝛ similia innumera sunt in scriptura. Item ad Ephes. ij. loquitur apostolus. Gratia estis saluati ꝑ fidem: ꝛ hoc non ex vobis. Dei enim donum est: non ex operibus vt ne quis glorietur: qḋ non potest intelligi de acquisita: hoc enim opus nostrū est: sed de infusa. Qḋ enim illa requiritur signū est: quia duo audiunt eundē predicantē: vident ꝛ eadē miracula facientē: vnus credit/ alius nō: vt ptꝫ in predicatione Christi ꝛ aplorū. Cuius ratio est: qꝛ ille recipit donū

fidei desuper: alius nō: nec alia ratio facile dari pōt. Et potest persuaderi hec conclusio: quia lex diuina hec est quando perficit hoiem perfecte perficit: sicut quando sanat aliquē ꝫm corpus: perfecte sanat pro statu in quo est: ita etiam ꝫm aiam. Et qꝛ in anima est imago dei ꝫm potētias tres/ que deformate erāt per peccatū/ Christus sicut reformādo perficit voluntatem per charitatē: sic intellectum per fidē. Ista persuasio non demonstrat: quia non est euidens/ ꝙ voluntatem perficiat per charitatem infusam: sicut dictum est in. j. dist. xvij. ꝫm hoc ipsum est creditum.

Conclo. 4. ¶ Quarta conclusio. Respectu omniū respectu quorum est fides infusa: respectu eorundem esse potest fides acquisita. Patet ex premissis: quia fides infusa non potest inclinare ad quecunqꝫ actum sicut acquisita: vt probatum est: ergo conclusio vera. Tenet cōsequentia: quia al's frustra esset fides infusa: cum vtraqꝫ fides sit propter inclinare ad actum. Antecedens probatum est.

Conclo. 5. M. Diuersorum articulorum diuerse sunt fides acquisite. ¶ Quinta conclusio. Diuersorū articulorum diuerse sunt fides acquisite nedum numero sed specie cōdistincte. Probatur cōclusio: quia actus credendi diuersos articulos distinguunt specie: ergo ꝛ habitus ad ipsos inclinantes. Tenet cōsequentia: quia habitus distinguuntur penes act⁹. Et vniuersaliter tanta est distinctio habituū quāta actuum ex quibus generantur: vt supra in prologo primi Ockam ꝛ alibi. Antecedens probatur: qꝛ duo actus credendi eiusdē articuli in diuersis subiectis puta Joan. ꝛ Pet. aut in eodem successiue inherentes differunt numero: ergo duo actus diuersorū articulorum differunt specie: cum inter differentiam numeralem ꝛ specificam non sit medium: sed duo act⁹ diuersorum articulorum differunt plus ꝙ̄ numero: quia plus ꝙ̄ duo actus eiusdem articuli qui differūt numero: ꝛ intelligo per eosdem articulos non synonymos: quia actus articulorum non synonymorum non plus differunt/ ꝙ̄ plures actus eiusdem articuli. ¶ Preterea: quecunqꝫ sic se habent ꝙ vnum stat cum vno contrariorum cum quo aliud non stat: illa distinguuntur specie. Patet in exemplo: quia dulcedo stat cum albedine: ꝛ nigredo non stat cum albedine: ergo dulcedo ꝛ nigredo specie distinguuntur. Et probatur ratione: quia quando aliqua sunt eiusdem rationis quicquid stat cum vno/ stare potest cū alio: ꝛ quicquid repugnat vni: repugnat etiam alteri: sicut cum due albedines sunt eiusdem speciei: quicquid stat cum vna: potest stare cum alia: ꝛ quod vni repugnat etiam repugnat alteri: sed error repugnat fidei acquisite circa eundem articulum: ꝛ non repugnat fidei acquisite circa alium articulum: ergo due fides diuersorum articulorum distinguuntur specie Consequentia nota. Maior est probata pro prima parte. Patet: quia eundem articulum non contingit credere ꝛ errare: quia idem articulus non potest esse verus ꝛ falsus. Secunda pars probatur: quia hereticus errans circa vnum articulum potest habere fidem acquisitam circa alium. Potest enim credere Christum natum de virgine: ꝛ circa articulum trinitatis errare: asserens Christum esse creaturam ꝛ nō deum: sicut errant Arriani.

Conclo. 6. ¶ Sexta conclusio. Una est fides infusa ad omnes fidei articulos mediate vel immediate inclinatiua. Probatur conclusio ꝫm ambas positiones supapositas: nam ꝫm primam/ est vnus habitus inclinans immediate ad obiectū proprium seu immediatum: ꝛ mediate ad alia particularia obiecta. Secundum opinionem secūdam similiter est vnus habitus immediate ad omnia credibilia inclinans. Hic autem habitus est idem specie in omnibus fidelibus: quia in omnibus habet eadē obiecta ꝛ actus specie: ita ꝙ quecunqꝫ obiecta hꝫ in vno fideli/ eadem specie habere potest in alio similiter ꝛ actus: licet obiecta in vno fideli differant specie: in eodem autem est idem numero respectu omnium credibilium: ita ꝙ in eodem non possunt esse plures seu distincte fides infuse simul: possunt autem successiue: vt si primo infusa per errorem corrumpitur ꝛ post correcto errore iterum infundatur. Hec que secundo infunditur non est eadem numero ei que prius corrupta est: cum idē corruptū numero non reuertatur: nisi forte per speciale miraculum. Ulterior huius conclusionis declaratio patet ex notabili vltimo. Et tantum de articulo. ij.

Articu. 3. Dubiū. 1. N. ¶ Quantum ad tertium articulum/ dubitatur primo ad quid ponitur fides infusa: cum enim firmiter ꝛ certe per fidem acquisitam articulis fidei assentio sine formidine de opposito sicut assentio ꝙ mundus me precessit firmiter ꝛ sine formidine: multo magis reuelatis a deo: videtur ꝙ frustra ponitur fides infusa. Respōdetur ꝙ quia fides infusa a deo anime donatur: dubium nullum esse poterit quin fructuose ꝛ ad perfectionem ꝛ vtilitatem hominis infundatur: Non eīm potest a diuina bonitate procedere aliquod vanum ꝛ inutile: sicut nec a diuina essentia aliquod inordinatum. Dei enim perfecta sunt opera: etiam si nos lateat vtilitas doni. Quātum tamen nunc sufficit: fides infusa in actu primo perficit intellectum. Est eīm fides infusa perfectior acquisita: immo quocūqꝫ habitu naturaliter acquisito/ puta scientia/ sapientia/ prudentia naturaliter acquisita. Nam fides infusa est habitus supernaturalis qui propter sui pfectionem non potest causari nisi a deo: lꝫ habitus acquisiti/ scientia ꝛc. quantum ad euidentiam cognoscendi obiectū suū excedant habitū fidei infuse. Simpliciter tamen ꝛ in se consideratus habitus infusus pfectior est quocunqꝫ acquisito.

Habitus infusus perfectior est acquisito. Unde est quidā supnaturalis anime ornatus ex eo ꝙ anime inest/ eam multū perficiens ꝛ nobilitans. Perficit etiā animā in actu secūdo: quia cū fide acquisita ꝛ potentia causat perfectiorē actū credendi/ ꝛ quantū ad act⁹ substantiam/ ꝛ quantū ad intensionē/ ꝛ quantū ad assentiendi firmitatē. Nobilior eīm est actus credendi intensior ꝛ firmior: cū elicit cū concurrente fide infusa: ꝙ̄ a sola potentia ꝛ fide acquisita. Nam sunt aliqui qui vellent magis assentire: ꝛ tñ min⁹ assentiūt: ideo petunt illud apostolorū. Dñe adauge nobis fidem: ꝛ petitur idem in collecta quadā. Omnipotēs sempiterne deus da nobis fidei/ spei/ et charitatis augmentū ꝛc. Hoc aūt augmentū fit per fidem infusam.

Dubiū. 2. O. ¶ Secūdo dubitat: per quid corrūpitur fides. De fide acquisita dicturi sicut precedenti questione dictum est de corruptione habituum. Nam quo ad actum corrūpitur per errorē cōtrariū circa eundē articulum. Impossibile enim est ꝙ eundē articulū quis simul credat ꝛ discredat. Stat tamen simul act⁹ credendi vnū articulū cū errore circa aliū articulum: vt dictū est. Sic ꝛ habitus fidei acquisite per habitum erroris cōtrarij corrūpitur: vel per longā negligentiam eliciendi actū suū circa propriū obiectū: pter defectū cōseruantis. Non aūt corrūpitur habitus fidei acquisitus per actū erroris circa idē obiectum: qꝛ licet actus repugnet actui: nō tñ actus repugnat habitui: dicitur tñ qñqꝫ actus repugnare habitui: quia actus gignit habitū qui est cōtrarius habitui: et sic dicitur mediate repugnare. Unde generaliter null⁹ actus repugnat habitui: ꝛ ideo actus fidei stare potest cū habitu scientie: etiam cū habitu erroris circa idem obiectū. Sic econuerso habitus fidei stare potest cū actu scientie: ꝛ similiter cū actu clare visionis etiam cū actu erroris circa eandē cōclusionē. ¶ Primū ptꝫ: qꝛ si aliquis habeat habitū sciētie circa aliquā cōclusionē per demonstratione acquisitā: obliuiscat demonstrationis manēte habitu: pōt eidem cōclusioni postea assentire ex autoritate doctoris vel quia credit sibi eā quandoqꝫ fuisse demonstratam. Sic si quis habet actum fidei circa aliquod obiectū circa quod prius errauit: habitus erroris manet: qꝛ sentit se postea inclinatum ad actum erroris donec ꝛ quousqꝫ per habitum fidei genitum habitus erroris

corrumpitur. ¶Secūdum similiter patet: quia nō est maior repugnantia inter illa/ quam inter habitū sciētie et actū errandi circa eandem cōclusionē: et similiter inter habitū tēperantie et actū intemperantie: sed illa stare respectu eiusdē obiecti non includit repugnantiā: ergo. Consequētia nota cū maiore. Minor probatur: quia vt supra argutū est: habens habitū scientie acquisitū per demonstrationē potest obliuisci demōstrationis: per syllogismum falsigraphum decipi circa conclusionē prius scitam ad dissentiendū ei: adhuc sentiet se magis inclinatū ad actū sciētie/ quam fuit ante habitū. Sic habens habitū tēperātie pōt elicere actū intēperatum: ergo multo magis possunt simul stare habitus fidei cū actu scientie et clare visionis. Et licet habitus stat cū actu habitus cōtrarij: tamē habitus actuū cōtrariorū non stant simul. Unde quando actus sunt cōtrarij et incompossibiles etiam habitus eorum cōtrarij sunt incōpossibiles: et econuerso: si non/ nō. Et hoc probabiliter dicitur. Et licet habitus fidei stet cum actu scientie: et habitus scientie cum actu fidei: etiā habitus fidei cum clara visione respectu eiusdem obiecti: tamen actus fidei est incōpossibilis actui scientie/ et actui clare visionis: quia de ratione fidei est obscuritas siue inevidentia sed de ratione visionis et actus scientie est evidētia: et claritas. ¶De habitu vero infuso dicitur: quod sicut a solo deo creādo infunditur: ita ab eo solo annihilādo corrūpitur. Unde nulla causa creata eū corrumpere potest: corrūpitur demeritorie: non quidem per quodlibet mortale sicut charitas: sed per errorem circa quencunque articulum pertinacem. Nam qui errat circa aliquē articulum demeretur sibi auferri illud donum infuse fidei quo inclinatur mediate vel immediate ad assentiendum cuilibet articulo fidei. Unde per quālibet heresim corrūpitur fides infusa: alioquin idē esset fidelis et hereticus. Hereticus per errorem pertinacē circa certum fidei articulū: et fidelis per infusam fidē: et sicut dictū est de errore: ita dicendū est de dubio pertinaci eadē ratione: quia et dubitans pertinaciter circa quencunque articulum/ hereticus est: nullus autē hereticus habet fidem infusam. ¶Dicitur tamen notanter pertinaciter: quia error nō pertinax similiter et dubium/ circa articulum particularem/ non repugnat fidei infuse licet acquisite secundum eundem articulum. Potest enim quis circa aliquam veritatem in canone biblie cōtentā errare vel dubitare explicite: et tamen eandē implicite credere: hic tamen vere fidelis censetur: sicut laicus firmiter credens fidem catholicam esse verā: et similiter omnia contenta in biblia. Ignorat autē Saram vxorem fuisse Abrae: aut credit eam fuisse matrē Abrae vel dubitat/ paratus informari: non est infidelis. Et credendo omnia contenta in biblia esse vera implicite credit Saram fuisse vxorem Abrae: quamuis explicite ignoret/ dubitet aut oppositum putet: quia nescit hoc cōtineri in biblia. ¶Que autē veritates sint catholice: et quis fidelis et infidelis seu hereticus censendus: remitto ad secundū et tertium librum prime partis dialo. Ockam: vbi hec late tractantur. ¶Ex premissis sequitur quod fides infusa et acquisita specie distinguuntur. Patet: quia aliquid (puta error pertinax circa obiectum particulare) repugnat fidei infuse que stat cum fide acquisita. Nec est inconueniēs duos habitus alterius rationis poni in eadem potentia respectu eiusdem actus immediate ad eum inclinantes: dummodo vnus fuerit supernaturalis: alius naturaliter acquisitus: secus si ambo essent acquisiti. ¶Dubitatur tertio: vtrum fides informis sit donum dei et virtus. Supponatur hic quod multiplicia sunt dei dona: naturalia et gratuita. Et gratuita sunt duplicia: quedā gratis data: quedam gratum faciētia: quorū multa enumerat apostolus .j. Cor. xij. Diuisiones gratiarū sunt etc. De hoc in .ij. dist. xvj. Hic donum accipitur pro dono gratuito/ non pro naturali

Hereticus quis est.

Dubium .3.

quoniam sic accipiendo non est dubium: quin omnia natura est donum dei. Et per hoc respondetur ad primam partem dubij: quod fides acquisita informis non est donum gratuitum. Patet: quia fides acquisita acquiritur ex naturali hominis potentia: sicut alia ars aut scientia: vt habitum est: stante generali influentia dei: igitur non est donum gratuitum. Tenet consequentia: quia donum gratuitū est quod nature facultatem excedit: et a solo deo nature superadditur. ¶Secundo dicitur/ quod fides informis infusa est donum dei. Patet: quia est habitus a deo supernaturaliter infusus: vt patet ex premissis. ¶Pro responsione ad secundam partem dubij/ notandum quod secundum Alexan. parte .iij. q. lxxiiij. membro. iij. virtus accipitur quadrupliciter. Primo communissime secundum quod diuiditur in virtutem naturalem/ politicam et gratuitam. Secundo modo communiter vt diuiditur in politicā/ que est habitus acquisitus: et gratuitam que est habitus infusus. Tertio stricte pro habitu infuso tantum: siue sit gratis datus: siue gratum faciens. Quarto strictissime pro habitu gratuito gratum faciente determinatiue ad operabilia: et hoc modo solus habitus charitatis aut charitate formatus est virtus. Et sic accipitur in principio distinctionis: vbi ex verbis beati Augustini magister distinguit fidem in id quo creditur/ et est virtus: et in id quo creditur/ et non est virtus: et in id quod creditur/ quod est aliud ab eo quod creditur. ¶Per hoc patet: quod fides infusa informis est virtus primo secundo et tertio modis: quia habitus infusus gratuitus gratis datus: sed fides formata est virtus quarto modo. Fides autem acquisita virtus est primo et secundo modis / accipiendo virtutem pro quolibet habitu acquisito dirigente potentiam ad aliquam actus sui rectitudinem: quomodo etiam habitus intellectualis dicitur virtus. ¶Quartum dubium: an fides acquisita sit virtus intellectualis vel moralis. Pro responsione notandum/ quod accipiendo virtutem communissime: vt in precedenti dubio dictum est: virtus est dispositio seu qualitas perficiens potentiam ad bene operandum: hanc descriptionem tangit philosophus .ij. Ethi. c. vj. dicens. Uirtus est que habentem perficit: et opus eius bonum reddit. Exemplificat de virtute oculi et equi. Ubi nota quod opus bonū siue bene operatum intelligitur opus quod a potentia elicitur conuenienter ad finem proprium potētie cuius est. Sic quia oculi .i. potentie vidēdi finis est videre: equi sessorem suauiter ferre velociter currere: et imperterrite hostes inuadere: ideo dispositiones quibus oculus disponitur ad perfecte et clare videndū/ dicuntur virtus oculi: et mēbrorū fortitudo quo equus ad fines suos bene disponitur/ est virtus equi. Sic etiā quia finis proprius intellectus est cognitio veri: et finis proprius volūtatis est adeptio boni: habitus inclinans intellectū ad apprehendendū clare obiectū: et ad assentiendū prōpte et firmiter vero est virtus intellectus: et habitus inclinans volūtatē ad delectabiliter volendū bonū et ad nolendū malū/ est virtus voluntatis. ¶Consequenter aduertendum/ quod cū virtus diuiditur in intellectualē et moralē: virtus accipitur secundo modo pro virtute politica vel gratuita: que etiam secundum aliquos dicitur virtus humana: quia conuenit homini inquantū rationalis: esse autē rationale est propria ratio hominis. Excluditur itaque in illa diuisione virtus naturalis oculi/ equi/ et quorūlibet aliorū irrationaliū. Est autē virtus intellectualis virtus seu habitus derelictus ac causatus ab actibus intellectiuis apprehensiuis vel adhesiuis/ inclinans intellectum ad obiecti cognitionem aut ad veri adhesionem. ¶De virtute morali quidā distinguunt/ secundum quod mos dicitur a consuetudine/ vocātes generaliter et communissime virtutē moralē oēm habitū ex frequētis actuum derelictū: et sic ex cōsuetudine causatū/ perficientē subiectū: et sic omnis virtus acquisita est virtus moralis.

De quadruplici acceptiōe virtutis.

Dubium .4.

Quid est virtus.

Virtus intellectualis quid est.

Et sic nõ distinguit virt⁹ intellectualis a morali:sed illa acceptio nimis communis est ꝛ larga. Alio modo accipit̃ ꝓ virtute ex actib⁹ volũtatis causata que reddit hominez laudabilẽ atq bonũ. Et quoniã duplex est act⁹ volũtatis. Unus elicit⁹ qui est velle et nolle. Alius est imperatus/et est act⁹ cuiuscũq potẽtie ad imperiũ volũtatis(qð est velle) product⁹. Igitur virtus moralis qñq accipit̃ strictissime pro virtute ex actibus elicitis voluntatis derelicta:et talis virtus est virt⁹ intrinsece:vt supra dictũ est. Alio mõ largius pro virtute causata ex actib⁹ volũtatis elicitis vel imperatis:et illa non semper inheret volũtati vt talis est:sed qñq intellectui: qñq sensui:qñq potẽtie executiue. Unde generaliter omnis habitus illi potẽtie inheret cui insunt act⁹ a quibus causat̃. Et hec virtus non est virtus moralis intrinsece: sed contingenter ꝛ denominatione extrinseca. ¶ Secundum has distinctiones respondet̃ ad dubiũ. Et dicitur primo modo accipiendo virtutẽ moralẽ stricte/pro virtute morali per essentiaz:nulla virtus intellectualis est moralis. Patet:quia realiter differũt actus intellectus et actus volũtatis:nec de seinuicẽ predicant̃:ergo et habitus ab eis derelicti. Tenet consequentia:quia tanta est distinctio habituũ quãta actuũ. Antecedens manifestũ est:qꝛ actus intellectus est cognitio:voluntatis est velle et nolle:nunc autem distiguitur cognitio et velle:manifestum est. ¶ Secundo dicitur accipiendo virtutem moralem communiter ꝛ secundo modo aliqua virtus intellectualis est moralis. Probatur:qꝛ aliqui actus intellectus possunt imperari a voluntate:ꝛ habitus illorum sunt morales illo modo. Minor nota est. Maior probat̃:qꝛ volũtas potest imperare intellectui vt speculetur/discurrat/veritatẽ arguẽdo inquirat ꝛc. que sunt actus intellectus eliciti:et sunt actus volũtatis imperati:et per consequens habitus ad hmõi actus inclinãtes sunt habitus intellectuales simul ꝛ morales. Et dicit̃ notãter aliqui act⁹ intellectuales particulariter:qꝛ non videt̃ verum vniuersaliter Nã actus assentiẽdi vero euidẽti ꝛ dissentiendi falso euidenti nõ subsunt volũtatis imperio. Nã intellectus nõ põt nõ assentire vero euidẽti et apprehenso. Et siue volũtas velit siue nolit:intellectus assentit:igitur ille assensus non depẽdet ab imperio volũtatis immediate:nisi forte quantũ ad sui ꝯtinuationem quoniam voluntas potest intellectũ auertere a cõsideratione veritatis euidentis:ꝛ conuertere ad alteriũ cõsiderationẽ:ꝛ tunc cessabit assensus:tñ stante consideratione veri euidentis/non põt intellect⁹ nõ assentire:secus de vero nõ euidẽti. ¶ Tertio dicitur/qð omnis fides acquisita est virtus intellectualis. Probatur:qꝛ omnis talis causatur ab actibus intellect⁹ elicitis:scꝫ assentire vero certo ex auctoritate testis: ergo ꝛc. ¶ Quarto dicitur/ꝙ omnis fides acquisita est virt⁹ moralis secũdo modo. Probatur: qꝛ acquirit̃ ex actib⁹ volũtatis imperatis: qð sic patet. Nã apprehenso vero certo sed ineuidenti: et ita non sufficiẽter probato/non cogit̃ intellectus assentire:sed quãtũ est de se/potest nõ assentire:ideo si assentit firmiter/volens assentit:ꝛ ita ex imperio volũtatis:ꝛ hoc est qð dicit beat⁹ Aug. qð cetera põt homo nolens (cetera scꝫ ieiunare/intrare ecclesiã) credere nõ potest nisi volens. ¶ Quinto dicit̃/qð fides infusa proprie nec est virtus moralis nec intellectualis:sed gratuita. Philosophus enim diuidens virtutem moralem et intellectualem loquitur de virtutibus acquisitis:non de infusis. ¶ Ultimo dubitatur vtrũ fides formata et informis sint idẽ numero/an diuersi habitus. Similiter quereri potest de actibus credendi. Respondetur breuiter dimissis opinionibus/ꝙ eadem fides non est informis ꝛ formata:hoc enim implicat:sed fides que fuit informis/ eadem in substãtia potest formari:ꝛ econuerso:sic de actu. ¶ Pro quo notãdũ/qð charitas dicitur forma virtutũ/ꝛ formãre virtutes:nõ qð inhereat virtutib⁹/ꝛ det speciẽ/sicut forma substantialis inheret materie ꝛ dat speciẽ non materie:sed cõposito. Sed dicit̃ forma virtutũ pro quãto per charitatẽ actus virtutum perficiuntur:qꝛ per charitatẽ in debitum finem vltimũ/scilicet summũ bonũ propter seipsum:qð deus est referunt̃. Perfectior aũt est actus in deum relat⁹ ꝙ relatus in aliũ finẽ:vt honestatem aliquam moralem citra deum. Sola aũt charitas qua diligit̃ de⁹ super omnia/ꝛ propter seipsum/refert actus eius in quo est in eum quẽ super oĩa diligit:ideo sola charitas format virtutes pro quanto perducit virtutum actus ad vltimã perfectionẽ. Unde habitus fidei informis nihil aliud est ꝙ habit⁹ fidei:cui non assistit in eodẽ subiecto charitas: et per oppositũ fides formata est cui in eodẽ subiecto seu in eadem aĩa assistit charitas. Unde habit⁹ fidei nõ mutat̃ ꝓpter aduẽtũ charitatis:sicut nec corp⁹ hoĩs ꝓpter vestimẽtũ licet eo ornet̃:neq mutat̃ ꝓpter desitionem charitatis. Patet ergo qð idẽ habitus fidei tã infusus ꝙ acquisitus/sic ꝛ actus eius/põt successiue esse formatus et informis. ¶ Sꝫ di. dictũ est supra. q. preceden. ꝙ circũstãtia finis est obiectũ principale:et primum actus et habitus:ergo mutato fine/mutatur vtrũq habitus et actus:cum distinctio habituum ꝛ actuũ principaliter arguit̃ ex distinctiõe obiectorũ ergo si fides fuerit primo informis:et adueniat charitas per quam actus fidei refertur in aliũ finẽ:mutatur eius obiectũ:ꝛ per ꝯñs actus ꝛ habit⁹:et prior habitus corrũpit̃. Nõ enĩ pñt duo habit⁹ infusi fidei simul stare:neq duo acquisiti respectu eiusdem credibilis. Respõdet̃ vt supra dictũ est/ꝙ finis est obiectũ principale et primũ actus ꝛ habitus intrinsece virtuosi moraliter:talis aũt est solus actus elicitus volũtatis ꝛ habit⁹ ei⁹:et isti variant̃ ꝓpter alium et aliũ finẽ. Nũc autẽ actus fidei/ꝛ eius habit⁹ inherẽt intellectui:et nõ sunt virtuosi nisi denominatiõe extrinseca/inquãtum actus fidei imperat̃ a voluntate:et horũ actuũ ꝛ habituũ ex eis generatorum finis est circũstãtia et nõ obiectũ:ꝛ hec possunt manere iidem fine ꝛ ceteris circũstantiis variatis. ¶ Sed di. saltẽ virtutes morales nõ sunt eedem formate et non formate:qꝛ ille et earũ actus sunt in voluntate. Respondet̃ ꝙ per aduentum charitatis nou⁹ actus elicit̃:ex quo frequẽtato etiã alius habit⁹ generatur a priori habitu morali specie distinctus. Exẽpli gratia. In Joãne est fortitudo moralis/per quã aggreditur terribilia propter bonũ reipublice/ꝓuta pacem conseruandam:aut ꝓpter patriã a latronibus liberandã. Adueniat charitas/ꝑ quã Joãnes vult aggredi terribilia ꝓpter diuinũ preceptũ:quo tenetur proximũ liberare a dãnis ꝛ periculis. Jam elicitur alius actus a priori etiã specie distinctus:vt dictum est priore questione:ꝛ per ꝯñs alius habitus/si act⁹ ille frequẽtat̃. Nõ tñ ꝓpter ad generationem secundi habitus/prior informis corrumpit̃:qꝛ habitus adgenitus priori nõ cõtrariat̃:lꝫ inclinẽt ad diuersos actus. ¶ De actibus vero si non possunt in volũtate simul esse plures actus adueniẽte secũdo:prior actus cedit:non propter ꝯtrarietatẽ actuũ:sꝫ qꝛ potẽtia nõ est simul capax plurium:habitus tñ prior manet:hec dico de habitu acquisito. ¶ Sed de habitu infuso potest dici:qð nõ infunditur nouus habitus si alius preſuit adueniẽte charitate:sed preexistens format̃:sicut dictũ est de fide. ¶ Adhuc quis quereret. Jacobus dicit. Demones credunt et contremiscunt qua fide credunt:infusa/an acquisita? Respõdetur ꝙ credũt fide actuali ex signis et coniecturis: etiã ex scriptura quã nouerũt:et ex illis actibus credẽdi generat̃ in eis habit⁹. Nõ tñ habent fidẽ infusam:qꝛ illã nõ habuerũt ante casum vt quidã volũt: Nec est est verisimile ꝙ deus post casum obstinatis in malicia ꝛ odio dei infuderit donũ gratuitũ qualis est fides informis. Et tñ de illa questione.

Charitas est forma virtutum.

Dubiũ. v.

Distinctio.xxiiij.

In superiori distinctione magister egit de fide quantum ad eius substātiā: habitū.s.ꝛ actū. In hac dist.xxiiij.agit de eadē quantū ad obiectū: hoc est quantū ad ipsa credibilia. Unde inquirit an de visis ꝛ cognitis possit esse fides. Et stat sentētia textus in his tribus conclusionibus. ¶Prima. Licet fides improprie accepta qua non edificamur in Christo sit de visis: proprie tñ tantum est de nō apparentibus: nec euidēter cognitis. ¶Scḋa. Petrus fide non cognouit hoiem Christum pati quem mori oculis vidit: sed deū fore qui passus est fide credidit: qḋ corporis sensibus nō percepit. ¶Tertia. Sunt quedam que sciri ꝛ intelligi non possunt nisi prius credātur: ꝛ sunt que credi nō possunt nisi prius intelligantur. Intelligantur dicit non ex parte/ non perfecte: quia quod penitus ignoratur credi non potest. Has conclusiones latius prosequitur in textu. Questio vnica.

A

Circa hanc distinctionem queritur: vtrum credibilium reuelatorum in eadē anima simul esse possit fides ꝛ sciētia. ¶Premissis notabilibus subiungent conclusiones: quibus pro articulo tertio addende sunt monendorum dubiorū solutiones. ¶Quantū ad primū articulum/ notandum q̄ lʒ multipliciter accipitur sciētia apud sanctos ꝛ doc. hic tñ proprie accipit pro notitia adhesiua conclusionis necessarie acquisite p demonstrationē: vbi innuuntur tres cōclusiones scientie. Prima: q̄ sit notitia adhesiua hitualis vel actualis per quod excluditur notitia apprehensiua: ipsa s. veritas scita que non est scientia: sed obiectū scientie. Scḋa: q̄ sit propositionis necessarie. Unde etsi propositionis contingentis veritas potest euidens esse per notitiam intuitiuam extremorū/ non tamen eius notitia est sciētia. Tertia: q̄ sit acquisita per demonstrationem: hoc est per discursum syllogisticū procedentem ex necessarijs euidētibus mediate vel immediate/ vnde nunq̄ aliqua veritas scitur: donec resoluatur ad principia euidentia: hoc est donec in probatione eius veniatur ad principia euidētia ex terminis vel per experiētiam. ¶Ex quo sequitur q̄ licet scientia subalternata presupponat principia sua ex subalternante: sicut musica ex arithmetica/ ꝛ perspectiua ex geometria: hoc est q̄ pricipia sua in alia scientia probantur ꝛ reducuntur ad principia euidentia: nulli tamen subalternata est sciētia: nisi cui principia eius reducta sunt ꝛ demonstrata in scientia subalternante: quoniā si tātum credit principia: ꝛ supponit ea in scientia superiore demōstrata: ꝛ nō sunt ei demonstrata nullius conclusionis musice vel perspectiue habere pōt scientiā. Non enim pōt esse maior euidentia ꝛ adhesiōis firmitas conclusionis q̄ premissarū ex quibus infertur: immo quantū ad euidentiam/ semper cōclusio sequitur premissaʒ debiliorem: vt si maior est credita: minor necessaria et euidens/ vel econuerso: cōclusio erit credita ꝛ nō euidenter scita. Ex quo patʒ: q̄ nūq̄ erit musicus ꝛ perspectiuus: nisi fuerit arithmetic⁹ ꝛ geometricus. Uerum opinionem vel fidē extenso noie habere pōt de his que tradunt in musica ꝛ perspectiua: que presupponit principia absq̄ hoc q̄ sciat arithmeticā ꝛ geometriam. Unde nihil est dicere/ ego scio conclusiones aliquas quia tu scis principia quibus ego credo/ quia tu scis ea: quia de eisdem potest esse fides/ opinio ꝛ scientia: sed non simul in eodem: et ideo quantūcunq̄ theologia viatorū subalternet theologie beatorū in qua principia theologie sunt euidentia/ puta deus est trinus ꝛ vnus: quia tamen viatori de cōi lege non sunt euidentia: nō potest ei theologia esse scientia: vt opinatur beatus Tho. ¶Scḋo notandum circa obiectum fidei: q̄ quia generaliter idem est obiectum actus ꝛ habitus ad ipsum inclinantis: aliter loquendum est de obiecto fidei acquisite ꝛ infuse. Nam q̄ fides acquisita nō est eadē respectu diuersorū articulorū seu credibilium fidei acquisite: nō est vnum tantū obiectum: sed tot obiecta quot sunt credibilia: nam obiectuʒ fidei nihil aliud est q̄ veritas credita: sicut obiectum scientie est veritas scita: licet inter illa vnum posset dici primū obiectum/ quod est quasi principium ex quo alia inferuntur: quale est hoc complexum/ omne reuelatum a deo est verum in sensu in quo est reuelatum. Illud enim potest esse premissa ꝛ principium partiale inferens omnem articulum in speciali. Potest enim sic argui respectu cuiuslibet articuli: omne reuelatum a deo in sensu in quo est reuelatum est verū: sed deū esse trinum ꝛ vnum est reuelatum ꝛc. ergo est veruʒ. ¶Sed de fide infusa/ si tenetur opinio secunda superius recitata dist. precedenti/ q̄ tanq̄ causa vniuersalis immediate inclinat ad omnem articulum dicendum est sicut de fide acquisita/ q̄ eius non est vnum obiectum immediatum: sed tot quot sunt credibilia. Non enim ꝑ illam positioneʒ inclinat ad vnum credibile propter aliud: sed ad quodlibet immediate. ¶Sed si tenetur prima opinio: sic fidei infuse est vnum obiectum immediatum. s. hec propositio. Omne reuelatum a deo ꝛc. ad cuius actū adhesiuum primo ꝛ immediate inclinat: concurrente iñ fide acquisita: ꝛ mediate inclinat ad alia obiecta specialium articulorum pro quanto ex illo obiecto primo inferri possunt: ꝛ ita articuli speciales sunt obiecta mediata. de hoc dist. precedenti latius dictū est. ¶Tertio notandum q̄ sub fide non solum cadunt propositiones cō tingentes: sed etiam veritates necessarie demonstrabiles. Patet per apl'm ad Heb. xi. dicentem. Credere opʒ accedentem ad deum q̄ est: ꝛ q̄ inquirentibus se remunerator sit. Prima: deus est: necessaria est ꝛ demonstrabilis. Secunda deus inquirentibus se remunerator est: est contingens. Uñ omnes articuli fidei aliquid enūtiantes de deo intrinsecum deo: vt deus est trinus ꝛ vnus. Uerbū est a patre eternaliter genituʒ: spūssanctus procedit ab vtroq̄. Deus est eternus/ sapiēs/ iustus/ oipotens/ bonus: ꝛ sic de alijs attributis/ sunt necessarie: quarum multe sunt demonstrabiles ꝛ naturaliter note. Quedam tantum supernaturaliter cognoscibiles: ꝛ duntaxat in theologia beatorum demonstrabiles. Articuli vero qui aliquid enuntiāt de deo per respectum ad extra ad creaturam: vt q̄ est incarnatus: q̄ est passus. Iudex futurus viuorum ꝛ mortuorū: beatificator electorum ꝛ similes/ contingentes sunt ꝛ p cōsequēs indemōstrabiles: ꝛ per cōsequens nō sunt scibiles: licet sint euidenter cognoscibiles ex notitia intuitiua terminorum: sed non nisi obiectis. Siquidem intuitiua notitia dei est beatifica. Et licet quedam propositiones sunt necessarie: vt dictum est/ et demōstrabiles: possunt tamen credi similiter ꝛ opinari: nam qui eis assentit inductus leui persuasione opinatur eas: qui vero assentit inductus autoritate reuelantis credit eas: cui autem demonstranẗ/ iam nec opinaẗ/ nec credit: sed euidēter noscit eas: eisq̄ scientia proprie dicta firmiter assentit. ¶Quantuʒ ad scḋm articulum est prima cōclusio. ¶Quorundam credibiliū potest esse sciētia ꝛ apud viatores/ ꝛ apud beatos. Quorundam tantuʒ apud beatos. Quorūdam nec apud illos nec istos. Prima pars patet: nā deum esse est credibile: vt patet per apl'm supra allegatum: ꝛ tamen est ratione naturali demonstrabile. ¶Preterea: plura attributa: vt q̄ est intelligens/ purus actus ꝛc. phs demōstrat de deo: ꝛ tamen omnia illa simplex fidelis credit tanq̄ reuelata. ¶Qḋ etiā apud beatos patebit ex secūda parte conclusionis que sic probaẗ: quia propositio illa/ deus est trinus

Articu.i. Scientia.

B

C

Articu.ii. Conclo.i. D.

et vnus/quā format viator est quoddā credibile:et tamen est demōstrabile apud beatos:qđ patet:qꝛ illa ꝑpositio quā format viator ex conceptibus complexis vel cōmunibus ac indistinctis deū representantibus/est necessaria ꝛ non per se nota:ergo deducibilis ex per se notis:ꝛ ita demōstrabilis per priorē hec autem prior propositio est que cōponitur ex conceptibus simplicibus ꝛ proprijs deo:hoc enī est euidens ex terminis:ꝛ tales conceptus possunt esse medium demōstrandi eam quā format viator. Gratia exempli subordinet̄ lyꝫa/conceptui simplici proprio ꝛ distincto dei:tunc illa:a/ est trinus ꝛ vnus/ est per se nota ei qui hꝫ correspondentē conceptū a.tunc arguēdo. Ois a/est trinus ꝛ vnus:deus est a:ergo deꝰ est trinus ꝛ vnus:ꝛvolo ꝙ ly deus subordinet̄ conceptui quem formet viator est bona demōstratio. Procedit enim ex necessarijs prioribus ꝛ notioribꝰ conclusione:nam premisse sunt euidentes ex terminis: non sic conclusio. Premissas aūt non potest formare ſm legem nisi beatus:quia nulla est cognitio distincta ꝛ simplex dei:nisi intuitiua aut abstractiua presupponens intuitiuam. Ille autem soli beato sunt possibiles:ꝛ per ꝯñs solus beatus pōt illā demōstrare:de hoc latius in primo patuit. ¶ Preterea Paulꝰ post raptum habuit euidentem notitiam de illa:deꝰ est trinus ꝛ vnus:quia habuit in se notitiam abstractiuam distinctam dei. Poterat etiam formare illaꝫ: deus est trinus ꝛ vnus/quā ceteri viatores formāt: quia infidelis cōtradixit sibi de illa propositione:ergo qualem propositionem formauit infidelis:talem formare poterat ꝛ Paulus: alˀs sibi non contradicerent. Illam ergo ineuidentem viatorum deus est trinus ꝛ vnus:potuit Paulus demonstrare ex euidenti/quaꝫ ipse formauit per notitias distinctas abstractiuas:licet illius demonstrationis purus viator nō fuit capax. ¶ Tertia pars conclusionis patet de veritatibus credibilibus contingentibus:quarum nō potest esse scientia ſm acceptionem scientie supposi-
Conclo.2. tam:licet possint euidenter cognosci ab habētibus
E notitias intuitiuas extremorum. ¶ Secunda conclusio. Habitus fidei infusus potest stare in eodem respectu eiusdem credibilis cum actu scientie ꝛ clare visionis. Probatur:quia vt supra habituꝫ est questione/precedenti dubio.ij. Non est maior repugnātia inter illa nec tanta:quanta est inter actum errandi ꝛ habitum scientie circa eandem conclusionem. Similiter inter habitum temperantie ꝛ actum intēperantie:sed non includit cōtradictionem/ꝙ respectu eiusdem sit habitus scientie ꝛ actus errandi:ꝛ similiter ꝙ in eodem habitus tēperantie est actus intemperantie:ergo. Assumptū probatur: quia ponamus ꝙ aliquis habuerit demonstrationem alicuiꝰ conclusionis geometrice:ꝛ tamen de hoc nō recordetur:ille potest elicere aliquē actum circa conclusionē istam:non aūt actum sciendi:qꝛ actus sciendi nō est sine actu principiorū:igitur pōt elicere actum credēdi vel dubitandi:ꝛ eodem modo actum errādi:ꝛ tñ ille habet habitū scientie:qꝛ postea magis inclinatꝰ ad actus scientie ꝙ̄ ante habitū:ergo eodem modo habens habitum temperantie potest elicere aliquē
Conclo.3. actum intemperatum. Sic in proposito habitus fidei infuse ꝛ actus scientie vel visionis clare poterūt simul stare. ¶ Tertia conclusio. In eodem respectu eiusdem articuli stare potest fides infusa ꝛ simul sciētia per demonstrationem aut experientiam acquisita. Probatur:quia ex precedenti conclusione fides infusa potest stare cum actu scientie citra conclusionem credibilem necessariā: ꝛ cum habitus scientie generatur ex actibus:ergo ꝛ cū habitu. ¶ Preterea potest quis habere fidem infusam respectu huius. Omne reuelatum a deo est verum:ꝛ habere scientiā respectu illius:deus est viuens. Sed habendo fidē infusam respectu illius: omne reuelatum a deo ꝛc. habet fidem respectu omnium articulorū seu credibilium:cū tantum sit vna fides infusa inclinans ad oia credibilia:ergo etiam ad illam:deus est viuens.
¶ Quarta cōclusio. Nō pōt in eodē subiecto ꝛ respectu eiusdē veritatis simul stare habitus fidei acquisite ꝛ habitus scientie per demonstrationem genite. Conclo.4. F
Probatur: qꝛ impossibile est actus eorū simul stare cū includant rōnes oppositas:actus.s. scientie euidentiam:ꝛ actus fidei ineuidētiam ꝛ obscuritatem: ergo ꝛ habitus:qꝛ vt dictū est precedenti qōne:habitus actuū contrariorū sunt cōtrarij:sicut habitꝰ sciētie ꝛ erroris/tēperantie ꝛ intēperantie. Uirtus eniꝫ est in medio duorū vitiorū:ꝛ vtriq̄ extremo contrariatur:vt docet phs.ij. Ethi.c.x.ꝛ non ex alia causa/nisi qꝛ horū habitum actus contrariantur. ¶ Si di. habitus nō generant̄ instantanee sed successiue:sic nec corrūpuntur instantanee. Pono ꝙ respectu alicuius articuli demonstrati generetur vnus gradus habitus scientie:ille non corrūpit subito fidei habitum ex multis gradibus constitutū: ergo stabunt simul habitus scientie ꝛ fidei acquisite. Respondetur si tenetur ꝙ qualitates cōtrarie nō(nisi excedāt mediū latitudinis)repugnāt:sed in gradibus remissis nō contrariant̄:sed stant simul:cū dr ꝙ sic nō cōtrariantur in gradibus remissis:nisi excedant mediuꝫ latitudinis:ita nec gradus remissi circa medium latitudinis faciunt habitum:vt supra dictum est.q.s. precedenti dist.in.iiij.dubio. Si vero tenetur oppositum:ꝙ qualitates contrarie in nullo gradu simul stant:tunc dicit̄ ꝙ actus frequentati scientie in casu primo remittunt habitū fidei donec corrumpatur:ꝛ tunc primo introducūt habitū scientie: vide de hoc Ockam.q.viij.tertij. ¶ Quinta conclusio. Fidelis legens literaliter canonem biblie/ꝛ capiens eius sensum/acquirit plures fidei habitus ꝛ nullum scientificum. Patet:quia canon biblie non est traditus ꝑ modum scientie demonstratiue: vt ex principijs euidentibus deducantur cōclusiones:quibus assentiatur propter principia ex quibus deducantur:ergo legens nō acquirit habitū scientie. Et si quandoq̄ ex vna veritate alia infertur. sicut apl's.j. Corinth.xv. videtur concludere resurrectionē mortuorum ex resurrectione Christi. Arguit enim: si resurrectio mortuorum non est:neq̄ Christus resurrexit: si Christꝰ non resurrexit:inanis est fides nostra. Sed non est fides inanis/ꝛ Christus resurrexit: ergo resurrectio est mortuorum:ꝛ sic inuenitur in alijs scripture passibus. Sed non est ille processus demōstratiuus: qꝛ principia non sunt euidentia:sed tantū credita/puta ꝙ Christus resurrexitꝰ: ꝙ fides non est inanis: ꝙ est reuelata a deo: ergo hec principia non generant nisi fidem de conclusione. ¶ Preterea legens bibliā si est fidelis:immediate assentit omnibus ꝛ singulis ibi traditis:qꝛ credit omnia reuelata a deo: nec vni plus ꝙ̄ alteri:nec vni propter alterum: quinimmo cuilibet ibi tradito assentit: etiam si cetera nō essent ibi tradita:ꝛ hoc propter autoritatem dei singula ꝛ omnia reuelantis. Et scđm hoc tot acquirit habitus fidei distinctos:quot sunt distincte veritates tradite:quorum quilibet immediate assentit sue veritati vnde genitus est. Habet tamen ꝛ vnum habitū infusum: quo omnibus ꝛ cuilibet veritati ibi tradite immediate assentit:vel ad minꝰ cuilibet eque assentit:licet mediante illo principio:omne reuelatum a deo est verum ꝛc. cui immediate assentit: non tamē sine fide acquisita. De hoc loquitur beatus August. xviij. de ciui.dei.c.xli. ponens differentiam inter scripturam sacram ꝛ dogmata philosophorum di. Quicunq̄ scilicet prophetarum ꝛ scriptorum canonis sapuit ꝛ vixit:non ſm hominem/sed ſm deuꝫ qui per eos locutus est sapuit/ꝛ vixit. Ibi si prohibitum est sacrilegium:deus prohibuit. Si dictum est. Honora patrem tuum ꝛ matrem tuam: deus iussit. Si dictū est. Non mechaberis:non homicidiū facies:non furaberis et cetera huiusmodi: non hec ora humana

Conclo.5. G Quid acquirit legēs bibliam ꝛ scđꝫ literam intelligens.

sed oracula diuina fuderūt. Quicquid phi quidam inter falsa que opinati sunt verum videre potuerūt: et laboriosis disputationib⁹ persuadere moliti sunt: quod mundum istum fecerit deus: cunctaqꝫ ipse prouidentissimus administret: de honestate virtutum: de amore patrie: de fide amicitie: de bonis operibus/ atqꝫ omnibus ad mores probos pertinentibus rebus: q̄uis nescientes ad quem finem: et quonā mō essent ista omnia referēda sunt propheticis / hoc est diuinis vocibus: q̄uis per hoīes in illa ciuitate/ scilicet ecclesia populo commendata sunt: non argumentationum cōcertationibus inculcata: vt non hominis ingenium: sed dei eloquiū cōtēnere formidaret qui illa cognosceret. hec Augu. Ubi expresse innuit processum scripture non esse argumentatiuum sed magis tanq̄ ex ore dei plane reuelatum.

Conclo.6. h ¶ Sexta conclusio. Maiores in ecclesia per studium theologicū preter acquisitam fidem quam augmentat: et circa quedam credibilia de nouo acquirunt multos apprehensiuos et adhesiuos habitus consequentiarum/ opinionum et scientiarum in seipsis producut.

Quid maiores in ecclesia p studiū theologicū acquirunt. i

Probatur: quia tales inquirendo et exponendo scripturas: nunc vnam per aliam fidem prius acquisitam augmentant: dum quod in vna parte scripture obscurius: in alia parte clarius vel multiplicius affirmatum inueniunt. Dum quoqꝫ quedam affirmata conspiciūt/ q̄ue prius ignorabant: fidem illorum de nouo acquirunt. Quando etiam ad intellectum scripturarum alias scientias/ puta metaphysicā/ naturalem philosophiā/ et moralē immiscēt (ad quod vltimo doc. deuenerunt) acquirunt multas nouas notitias apprehensiuas terminorum/ propositionū/ et adhesiuas principiorum/ conclusionū/ argumētoꝝ/ consequentiarum generantiū quandoqꝫ opinionē/ quādoqꝫ etiam scientiā/ tam actualem q̄ habitualē: quas etiam in alijs sciētijs possunt acquirere: etiam quasdam que ad nullas naturales scientias pertinēt. Per quas etiam credita possunt ab impugnatoribus defendere: et contraria dissoluere: et rationem reddere de ea que in eis est fide: vt Petrus ait. j. Pet. iij. Et quecunqꝫ per theologicum studium acquirere potest fidelis: etiam potest hereticus aut infidelis/ preter fidem eiusqꝫ augmentum: tamen respectu pure credibilium/ etiam fideles scientiam acquirere non possunt: quia quantūcunqꝫ illa probare nitunt̄ semper assumunt aliqua credita: et sic notitia conclusionis ad euidentiam scientie peruenire nō potest: quia semper conclusio sequitur partem infirmiorē: ita quod nunqꝫ conclusio poterit esse euidentior q̄ premissa minus euidens ad eius probationem inducta. Et de hoc loquitur beatus Augu. xj. de ciui. dei. c. xix. Quamuis itaqꝫ diuini sermonis obscuritas etiam ad hoc sit vtilis: q̄ plures sentētias veritatis parit: et in lucem notitie producit: dum ali⁹ eū sic intelligit: alius sic: ita tamē quod in obscuro loco intelligitur: vel attestatione rerum manifestarum: vel alijs locis minime dubijs asseratur. Siue cum multa tract ātur: ad id q̄qꝫ perueniatur qd̄ sensit ille qui scripsit siue id lateat: sed ex occasione tractande profunde obscuritatis/ alia quedam vera dicuntur: nō mihi videtur ab operibus dei absurda sententia. hec ille.

Conclo.7. 3 ¶ Septima conclusio. Prophete/ apostoli/ et sancti qui reuelationem veritatum scripture immediate a deo receperunt: creduntur notitias tante certitudinis et euidentie habuisse que omnem dubitationis motum penitus excluserunt. Hec conclusio in effectu est doct. subtilis dist. presenti que sic declaratur. Nam omnem effectū quē deus facere pōt cum causa scd̄a effectiua pōt facere immediate: sed si res ipse de q̄bus scriptura tractat essent clare apprehense et intuitiue: generarent notitiam certam absqꝫ omni dubitatiōe et euidentē nō minus q̄ scientificā: ergo deus sine omni motione obiecti potest causare talem notitiam/ quam creditur prophetis et ceteris quibus primo reuelauit infudisse. Et per consequens illa conclusio vera. Illa tn̄ certitudo non fuit euidens ex euidentia rei causata per demonstrationem: fuit tamen ita firma sicut certitudo scientialis que causatur ex principijs notis ex euidentia terminorum: sed a deo immediate reuelāte: et ideo non fuit scientia. Fuit tn̄ euidentia idest certitudo maior q̄ fidei: immo equalis scientie: qꝛ fides non excludit oēm motum leuem dubitationis: sed dubitationem pertinacem: vt patuit questione precedente in. ij. dubio. Hec de scd̄o articulo.

Articu.3. Dubium.1. k ¶ Quantum ad tertiū articulū dubitat̄ primo: vtrū audiens p̄dicationē articuloꝝ fidei: et vidēs miracula fieri/ acquirat aliquem habitū distinctum a fide. Qd̄ sic videtur: qꝛ audiens predicationē sine miraculis acquirit habitū fidei: s̄m illud ap̄li ad Roma. x. Fides ex auditu est: ergo audiens predicationem simul et videns miracula aliqd plus acquirit. R̄ndetur post Ockā. iij. quodlibe. q. x. qd̄ audiēs predicationē articuloꝝ: et videns fieri miracula / nō acquirit notitiam euidentē articuloꝝ: sed solum acquirit fidem: licet intensiorem: qua firmius assentiat p̄dicationi et predicatori ꝑpter testimonium miraculoꝝ. Non tn̄ habet notitiā euidentē. qd̄ probatur: quia nullus actus euidens est respectu falsi. Nunc autē Saracenus predicās legem Machometi/ facere potest miracula apparentia: cuius tamē legis articuli sunt falsi: sicut Antichristus faciet apparentia miracula approbatione false doctrine. Sicut ergo audiens illorum falsam predicationem: et vidēs miracula apparentia/ non acquirit notitiā euidentē. Ita nec audiens p̄dicationem verā articulorū fidei: et vidēs miracula vera/ acquirit notitiam euidentem: presertim cum non facile discernitur inter miracula vera et falsa. l ¶ Sed di. volūtas imperat virtuose intellectui quod assentiat articulis fidei: ergo virtuose imperando p̄supponit rationem rectā dictantē q̄ sic est imperandum: al's non esset virtuosa: vt ptꝫ ex supra dictis dist. xxiij. q. j. ¶ Quero an illud dictamen rationis est euidens: an nō? Si sic: habetur propositum: qꝛ si est euidens/ q̄ sic est assentiēdum: iam assensus erit notitia euidens. Si non: ergo voluntas adheret illi qꝛ vult: ergo illa volitio potest esse virtuosa: ergo presupponit rationem rectam aliam a priori. De illa quero vt prius aut est euidēs: et habetur propositum. Aut non: et sic aut proceditur in infinitum: aut fiet status ad dictamen rationis euidens. ¶ Preterea: si vnus predicaret legem Machometi: alius legē Christi alicui gentili totaliter indifferenti: et equaliter facerent miracula quantū ad apparentiā. Ille gētilis non teneretur legi christiane assentire plus q̄ legi Saracenorum: ex quo predicatio et vera miracula non facerent euidentiā plus q̄ apparentia. i. falsa miracula. ¶ Ad primū respondetur vno modo distinguendo de audiente: qꝛ aut scit soluere argumenta facta ꝑo fide/ et consequentias factas inferentes articulos fidei aut etiā miracula: aut non. Si non: tūc talis necessario adheret articulis: qꝛ argumenta sibi concludunt: nō tn̄ propter euidentiam assentit: sed magis ꝑpter ignorantiam: qꝛ nescit soluere rationes: et talis assensus non est virtuosus: qꝛ non est in potestate voluntatis. Si scit soluere: tūc assentit contingenter: et illū assensum potest voluntas virtuose imperare: vt intellectus conseruet adhesionem fidei iam causatam respectu articulorū fidei: sed non potest virtuose imperare vt illi articulo de nouo assentiat: qꝛ non potest virtuose imperare saltem meritorie nisi ex charitate imperet: que charitas presupponit fidem. ¶ Sed loquendo de imperio virtuoso moraliter: vt ph̄s loquitur de virtute que non presupponit charitatem: tūc conceditur qd̄ ꝑōt virtuose imperare. Et qd̄ illa volitio imperās presupponit rationem rectā dictātem q̄ sic est imperādum: licet non p̄supponit dictamen eui-

dens rationis:sed dictamen ꝓbabile cui cõformiter imperat. Sufficit eñ quod ratio ita dictet a ſſentiẽdo sic esse volendũ. Et cũ queritur:vtrum ratio presupponit actum voluntatis vt credat articulis. Potest dici vno modo ꝙ nõ:q̃ q̃uis sciat rationes soluere:q̃ tñ ratiões sunt multũ apparẽtes:nec habẽt aliquas rationes in contrarium:⁊ reputat illos articulos veros esse pro eo ꝙ nullam falsitatem reperit in eis:et videt predicationem per miracula confirmari. Omnia illa simul sine actu volũtatis causant illud dictamen:ꝙ assensus respectu articulorum est imperandus. ¶ Uel aliter potest dici:quod ratio presupponit actum voluntatis/non respectu huiꝰ complexi:quod sic est dictandum:sed actum voluntatis quo imperat assensum respectu talium complexorum:ita predicatio est vera. Ista sunt vera miracula ex quibus statim causatur assensus respectu huius complexi. Assensus articulorum est dictandus/ actꝰ tamen voluntatis quo imperat primum actum credendi in toto processu non potest esse virtuosus:q̃ ille non presupponit dictamen rationis recte:et per hoc patet solutio ad formam replice. Conceditur quod voluntas imperat virtuose moraliter non meritorie quod assentiat articulis: et ista presupponit dictamen rationis ⁊c. et cum arguitur. Et illud dictamen potest imperare virtuose:et sic proceditur in infinitum. negetur:quia primum voluntatis imperium non est virtuosum:ergo illud presupponit dictamen ſm ostensionem rationis. Uel dicitur quod ratio potest assentire sine imperio voluntatis. ¶ Ad secundum dicitur:quod in casu argumẽti deus qui nunq̃ deserit rationalem creaturam sine auxilio opportuno inspiraret tali cuius predicatio esset vera ⁊ cuius falsa. Facienti enim quod in se est nulli deest dominus in necessariis ad salutez: alioquin in casu neutri teneretur credere. ¶ Secundo dubitatur circa .vij. conclusionem/vtrum deus potest causare in viatore notitiam euidentem de credibilibus sine visione dei intuitiua? Respondetur post Ockam .v. quodli. q. iiij. quod dubium illud põt habere duplicẽ intellectum. Unũ:vtrum deus potest causare in viatore notitiam abstractiuam distinctam terminorum idest articulorũ fidei sine visione intuitiua dei:que abstractiua postea naturaliter causaret notitiã euidentem articulorum sine visione dei intuitiua? Ad modum quo notitie abstractiue propositionum per se notarum (si causarentur a solo deo) causarent naturaliter notitiam euidentem principiorum/ et per principia conclusionum. Et sicut oculus miraculose datus causatꝰ naturaliter actum vidẽdi. Alius intellectus:vtrum deus potest se solo immediate causare in intellectu viatoris notitiam euidentem articulorum:siue presupponatur notitia abstractiua siue non:ita quod illam immediate infundat. ¶ Quo ad primum intellectum dico quod veritas cõtingẽs de deo/puta deus est homo:nõ potest euidenter cognosci per quãcũq̃ notitiã dei abstractiuã distinctã dei sine intuitiua visione dei:ita q̃ notitia talis abstractiua a deo supernaturaliter infusa/causaret naturaliter notitiam illius articuli euidẽtem. Patet q̃ contingens veritas euidenter nosci non potest nisi per notitiam intuitiuã extremorum .i. rerũ ad extra que significantur per extrema: vt patuit in prologo Ockaz. ¶ Scd̃o dico quod veritas necessaria de deo composita ex terminis connotatiuis que naturaliter non cognoscitur euidenter nisi per cognitionem euidẽtem alicuius contingẽtis:nõ põt euidenter cognosci sine intuitiua visione dei sicut illa: deus est incarnabilis:que non cognoscit̃ euidenter naturaliter nisi per illã deus est icarnatꝰ euidẽter cognitã. Illa autem cõtingẽs:deus est incarnatus:nõ potest euidenter cognosci sine visione deitatis: quia visio creature non sufficit:ergo nec illa necessaria potest sic cognosci. ¶ Tertio dico ꝙ articulus fidei de deo necessarius cuius notitia euidẽs nõ depẽdet ex notitia euidẽti contingẽtis:puta que est de deo/per terminos nõ importãtes respectũ ad creaturas quales sunt ille. Deus est viuẽs/intelligẽs/bonꝰ/vnus/trinus ⁊c. sciri põt euidenter a viatore naturaliter per notitiã abstractiuaz distinctã dei causatã a solo deo sine visione dei. Patet:q̃ talis ꝓpositio est ꝑ se nota habẽti terminos talis propositionis (sicut illa: albedo est color) et qui habet notitias abstractiuas extremorum distinctas:etiam si actu non videat albedinem. ¶ Si vero dubium intelligitur secundo modo: respondetur simpliciter affirmatiue/quod deus potest immediate causare notitiam euidẽtẽ cuiuscũq̃ articuli fidei siue contingentis siue necessarij sine visione deitatis intuitiua. Probatur:quia notitia euidens articuli est qualitas absoluta:quã potest causare cum visione deitatis in genere efficientis cause partialiter concurrentis:ergo potest eam causare sine visione. Tenet consequẽtia:q̃ causa prima põt supplere omnem causalitatẽ effectiuã cause secũde: ita q̃ quicquid potest cum secunda effectiue:potest se sola causare:nec talis notitia a deo causata erit minus euidẽs sine visione/q̃ si causaretur cum visione:quia illam eandẽ quam potest causare cũ visiõe: causare potest sine visione:licet naturaliter hoc fieri non posset. ¶ Tertio dubitatur quid sit articulus fidei. Dimissis difficultatibus:dico quod articulꝰ fidei est veritas reuelata in se / vel suo antecedente / pertinens ad religionem:⁊ ita omnis veritas credẽda est articulus fidei. Et dicitur articulus ab artando:quia artat nos ad credẽdũ explicite vel implicite. Tenetur enim quilibet fidelis implicite credere omnem veritatem fidei:quia tenetur credere principia/ex quibus quelibet veritas fidei infertur: vt dicetur distin. sequenti.

Dubiuz .2. (margin, beside "ca.vij.conclusionem")
Dubiũm .3. — Articulus fidei quid est (margin, beside "ri non posset. ¶ Tertio dubitatur")

Distinctio .xxv.

Post determinationẽ de fide/quantũ ad eius instantiã ⁊ obiectum in precedentibus duabꝰ distinc. In hac dist. xxv. magister agit de eadẽ/quãtũ ad subiectũ hoc est quantum ad credentes. Inquirit eñ qualis fuerit fides patrum vtriusq̃ testamenti:qualẽ etiã oporteat esse fidem simpliciũ. Cõtinet̃ aũt sentẽtia textus in subiectis tribus conclusionibus. ¶ Prima conclusio. Omni tẽpore saluãdis necessaria fuit fides mediatoris:q̃uis ipsa sicut ⁊ cognitio quantitate ⁊ deuotione creuerit processu temporis. Quantitate dicit quantum ad numerũ articulorũ explicite credendorum. Deuotione quantum ad inhesionis firmitatẽ. ¶ Secunda conclusio. Ad fidem maiore quantitate et deuotione tenebant̃ vtriusq̃ testamenti tã maiores q̃ subdit. indocti ⁊ simplices. ¶ Tertia cõclusio. Fides/spes/charitas/et operatio quantum ad aliquid equantur in via:licet fides et spes trãseãt manente charitate in patria.

Questio vnica.

Circa hãc distĩctionẽ querit̃ vtrũ oẽs fidei articulos in apostolorũ symbolo distinctos sufficiẽter ac specifice vtriusq̃ testamẽti fideles credere teneant̃ explicite. ¶ Tribꝰ articulis questio absoluet̃. In primo premittent̃ terminorũ declarationes. In secũdo ponent̃ conclusiones. In tertio subiungentur dubiorum solutiones. ¶ Quãtum ad primũ/est notãdũ ꝙ licet omnia credẽda in scriptura canonica cõtinentur: tñ quia latissima est: apostoli per quos fides mundo annũtiata est: priusq̃ in omnẽ terrã diuisi sunt:quasdã principales veritates a fidelibus credendas:ad quas

A (margin, beside "Circa hãc distĩctio")
Articu. i. Nota. i. (margin, beside "dẽda in scriptura canonica")

relique facile reduci possunt: simul coadunarunt: vt sic a fidelibus facilius ⁊ caperētur ⁊ memorie commendarētur. Hec autē collectio symbolū apostolorū nominatur: a syn quod est con/ ⁊ bolos particula vel morsellus/ quasi particularū collectio: nam quilibet apostoloꝝ particulā aliquā quasi bolū suū apposuit: cuius symboli partes siue articuli distinguunt̄ dupliciter ſm doct. cōmuniter scꝫ vel ſm credita/ vel ſm auctores ipsum coordinātes. Quantū ad credita continet quatuordecim articulos: nam cum articuli oēs nobis exprimant credēda de deo. In deo autē consyderamus ea que respiciūt deum ſm naturā propriā: id est diuinā: ⁊ etiā ea q̄ respiciūt naturā assumptā. Circa deū in se cōsyderamus naturā/ personā ⁊ operationē deo propriā. In natura est vnitas: in persona trinitas: in effectib⁹ quos solus deus in creatura operatur: est bonoꝝ participatorū triplicitas. Scdm hec sunt septē articuli: quorū quatuor respiciunt deū quantum ad intrinseca sine respectu ad creaturas. Primus nature vnitatē qui est. Credo in deum/ non deos: id est in vnū/ nō plures. Reliqui tres personaꝝ trinitatē: horū primus respicit personā patris/ quo dicitur. Patrē omnipotentē. Secūdus/ personā filij qui est. Et in Jesum christū filiū eius vnicū dominū nostrum. Tertius/ personā spiritussancti/ cū sequit̄. Et in spiritūsanctū. Et quia tantū in deum tanq̄ in primā ⁊ infallibilē veritatē ⁊ summū bonū super oīa diligendū credimus (hoc enim est credere in deū credendo amore inherere deo: vt docet magister distin. xxiij. Siquidē omnis creatura vanitati subiecta est. Roma. viij.) ideo tantum in his dictis articulis que concernūt naturā ⁊ personas diuinas/ preponit̄ prepositio in/ ⁊ nullis alijs. ¶ Tres etiā articuli exprimunt triplicē operationē deo propriā quātū ad tres effectus in creatura cōsequētes: hę sunt creare/ iustificare/ beatificare: que operationes soli deo conueniunt. Solus deus creat ꝓducēdo aliquid de nihilo: solus iustificat/ peccata dimittēdo: solus beatificat/ vitam eternā conferendo. ¶ Terminatur autem hec triplex operatio dei ad tres effectus in creatura consequentes: qui sunt triplex esse participatū creature. nam per creationē datur esse nature: per iustificationem esse gratie: per beatificationē esse glorie. Nam gratiā ⁊ gloriā dabit dn̄s: vt dicitur in Psal. Primā operationē exprimit ille articulus. Creatorem celi et terre. Secundā iste. Sanctam ecclesiā catholicā sanctorum cōmunionē remissionē peccatoꝝ. Tria enim hec concurrūt in iustificatione impij/ scꝫ infusio gratie ⁊ charitatis per quam peccatori peccata remittūtur. Ipseq; gratificatur deo: ⁊ per hoc iustificatur et ecclesie incorporatur/ vt membrū viuens: nō tantum numero/ sed ⁊ merito: neq; extra ecclesiā potest fieri remissio peccatorū. Hanc autem iustificationem per infusam charitatē/ sequitur cōmunio sanctorū; quo peccator iustificat⁹ participat omnia bona sanctorū omniū: iuxta illud prophete/ in persona peccatoris iustificati. Particeps ego sum omniū timentiū te: et custodientiū mandata tua. Charitas enim que non querit que sua sunt: facit omnia cōmunia. Et ita tria hec in vno articulo comprehēduntur: quia pertinēt ad vnā operationē diuinam scꝫ peccatoris iustificationē. ¶ Tertiā operationē scꝫ beatificationē exprimit ille articulus. Carnis resurrectionē ⁊ vitā eternā amen. Perfecta enim beatificatio complectit̄ gloriā corporis ⁊ anime: que cōfertur post resurrectionem carnis in vita eterna. Sic ergo patet distinctio septē articulorū concernentiū deum ſm se/ quantū ad intrinseca/ ⁊ quantū ad extrinseca: operationes scꝫ sibi proprias quas in creatura operatur. ¶ Septem etiā articuli respiciūt deum christū quantū ad naturam assumptam. Hi sunt. Conceptio qua incarnatū est verbum: natiuitas ex incorrupta virgine: passio que comprehēdit crucifixionē/ mortē ⁊ sepulturam: ideo totum illud. Passus sub pontio Pilato: crucifixus mortuus et sepultus/ ad vnum articulum pertinet: descēsio ad inferna/ resurrectio/ ascensio ⁊ aduētus ad iudiciū. Siquidē in forma humana viuos ⁊ mortuos iudicabit: ⁊ satis patent articuli se ex ordine in symbolo cōsequētes. ¶ Uerum quantum ad primos septē articulos/ non seruauerūt apostoli ordinē premissum: sed propter faciliorē intellectū simplicium ⁊ memoriā tenaciorē/ in ordine suo duo attenderunt. Primo ordinē nature ⁊ personarū. Natura est prior cōmunitate: quia vna in omnibus tribus personis: ideo prim⁹ articulus est de vnitate nature: inter personas est ordo originis/ ſm quem ordinauerūt articulos: personas ſm sua propria ⁊ appropriata cōcernētes: vnde quia prima persona est persona patris, cui appropriat̄ potentia: post articulū vnitatis nature posuerūt duos articulos cōcernentes patrē: vnum quantū ad propria/ cū dicit̄ patrē: aliū appropriata/ cum dicitur. Omnipotentem creatorem celi et terre. Creatio enim oīpotentiā respicit. ¶ Deinde posuerunt omnes articulos cōcernentes secundā personā scꝫ filij: primo articulū respicientē naturā diuinam. Deinde respicientes humanā assumptā: quorū vltimus est aduētus ad iudiciū: quia in forma humana iudicabit. iuxta illud. Quēadmodum vidistis eum ascendentē in celū: sic veniet. Act. j. Hinc sequuntur articuli cōcernētes spiritūsanctū personam tertiam quātū ad appropriatū/ cū dicit̄. Credo in spiritūsanctum. Deinde articuli exprimētes duas operationes trinitatis que appropriant̄ spirituisancto/ scꝫ impij iustificatio ⁊ glorificatio: quorū principiū est diuina bonitas que spūisancto appropriatur. Unde ipse est ecclesie rector ⁊ sanctificator: ipse cōmunio sanctorū: ipse enim charitas increata per quē bona singuloꝝ omnib⁹ cōmunicant̄: ipse ⁊ remissio peccatorū: sicut in quadā collecta orat ecclesia. Ipse deniq; illuminat ⁊ accēdit ad visionē ⁊ fruitionē: in q̄bus cōsistit finalis beatitudo: ⁊ hic ordo facilitati cōuenit intelligendi. Propter faciliorem memoriā seruarūt aliquo modo ordinē tēporis: vnde post articulū eternitatis diuine nature ⁊ prime persone/ addit̄ articulus creationis qui est opus primū in tempore. In principio enim fecit deus celū ⁊ terrā. In tempore sequitur incarnatio secūde persone: ⁊ acta ac passa in carne ſm ordinē temporis. Deinde tertia persona cū suis appropriatis ⁊ operationib⁹ que terminant̄ in retributione finalis ⁊ eterne felicitatis: que bene conferunt memorie. ¶ Distinguēdo autem articulos ſm auctores: quia duodecim sunt apostoli symbolū constituentes: duodecim erunt articuli. Illa tamen distinctio satis cōfusa est: qm̄ quādoq; vnus apostol⁹ plures articulos apposuit: alius partē articuli vnius vel pluriū. vnde Petrus dicit̄ tres primos articulos posuisse: verū quē quis apposuit discordāt doct. Nam sanctus Tho. ⁊ Sco. cōcorditer ponūt q̄ horū articulorum tres primos Petrus in vnū complexus est/ scꝫ articulū de vnitate essentie/ de omnipotētia patris/ de opere creationis. Ideo quia Petr⁹ caput est apostoloꝝ: posuit articulos ꝯcernētes patrē qui est fons totius trinitatis. Joannes articulū de persona filij. Articulos de cōceptione ⁊ natiuitate tēporali filij in vnū coniūxit Jacobus zebedei qui maior dicit̄. Articulū passionis posuit Andreas. Articulū descēsionis ad inferos posuit Philippus. Resurrectionis Thomas. Ascensionis Barptolomeus. Aduentus ad iudiciū Mattheus. Articulū personā spiritūsanctū cōcernentē posuit Jacobus Alphei. Opus gratie diuiserūt duo apostoli: nam Simon posuit effectū grē in cōsecutione boni/ scꝫ sanctā ecclesiā catholicā/ sctorū cōmunionē. Judas Jacobi in remotiōe mali/ scꝫ peccatorū remissionē. Effectū glīe posuit Mathias: vel iterū Thomas: vt alij dicūt. beat⁹ aūt Bonauē. ⁊ qdā alij aliter assignāt: sed parū refert scire quis quē apposuerit: qm̄ vnus est spūsctūs: qui fidē apostolis reuelauit: ⁊ per oēs symbolū tanq̄ auctor principalis

Symboluz vnde dicit.

Quem articulū singulus apostolorū apposuit.

D De duob' symbolis additis Nicenum et athanasij.

composuit. ¶Huic autem symbolo apostolo℞ addita sunt duo alia: scz symbolū Niceni concilij: ⁊ symbolum Athanasij ad maiorē fidei explanationē ⁊ heresum confutationē. Athanasij ordinatū contra errorem Arrij. vnde maxime exprimit diuine essentie vnitatē ⁊ personarū distinctionē: quodq; christus est equalis patri sm diuinitatē ⁊ minor sm humanitatem: in quo errauit Arrius. ¶Symbolū Nicenū ordinatū est ad confutandū multarū heresum errores: scz Manichei qui posuit duo principia: vnū bonorū spiritualiū: aliud malorū ⁊ corporaliū. Unde cōtra eū dicitur expresse. Credo in vnum deum. sequitur. Factorem celi ⁊ terre: visibiliū omniū ⁊ inuisibiliū. Itē cōtra errorē arrij: additur. Et in vnū dominū Iesum christū filiū dei vnigenitū. vsq; per quē omnia facta sunt. Item cōtra errorē Euticetis ⁊ Nestorij qui dixerunt Spiritūsanctū seruū patris et filij/additur. Et in spiritūsanctū dñm. ⁊ viuificātē: qui ex patre filioq; procedit ⁊c. Et propter errorē Grecorū dicentiū Spiritūsanctū a solo patre procedere. additur. Qui ex patre filioq; procedit. Item cōtra quorūdam errorē qui dicebant prophetas sicut phanaticos siue surreptitios locutos fuisse/additur. Qui locut⁹ est per prophetas. Non tangit autem hoc symbolū de descēsu ad inferos: quia nulli vel pauci circa hunc articulū errauerunt. Legitur autem quotidie symbolū apostolorū in primis ⁊ completis secrete: quia cōditum est fide nondū publicata: sed publicāda: sed alia duo aperte legunt̃ certis dieb⁹ Nicenū in missa/Athanasij in primis: quia composita fuerunt fide iam publicata. Hec sanctus Bonauen.

Nota.2. E ¶Secūdo notandū q̄ duplex est fides: explicita ⁊ implicita. Et sm hoc aliqua veritas explicite credit̃: alia implicite. Fides explicita est actualis assensus catholice veritatis siue vniuersalis siue particularis: sic quicūq; apprehēdit aliquā veritatē catholicam ⁊ ei assentit: habet fidem explicitam illius veritatis: vt assensus illius. Omne reuelatū a deo est verū. Canon biblie est verus: christus satiauit quinq; milia ex quinq; panibus ⁊ duobus piscibus. Fides implicita est fides habitualis aut actualis assensus alicuius ꝓpositionis generalis multas particulares veritates in se includentis. Dicitur enim propositio vniuersalis vel generalis includere omnes illas particulares que ex ea inferri possunt in bona cōsequētia immediate aut mediate vero coassumpto. Exemplū vt assensus huius: omne contētum in scriptura canonica est verum: est fides implicita. Non quidē illius: omne contētum in scriptura ⁊c. sed omniū particulariū veritatū in canone contētarū: vt illius. In principio creauit deus celū ⁊ terrā. Adā eiectus est de paradiso. Christus cenauit cum discipulis ⁊c.

Corol.1. ¶Corollariū. Omnis fides habitualis est fides implicita veritatis ad cui⁹ assensum inclinat.

Corollar.2. ¶Secūdū corollariū. Eadē fides actualis est implicita ⁊ explicita respectu diuersorū. Nā assentiens illi: quicqd credit ecclesia est veritas catholica: habet fidē explicitā illius ꝓpositionis. Quicquid credit ecclesia est veritas catholica: ⁊ habet fidē implicitam omniū veritatū quas credit ecclesia: nam assentiendo huic explicite. Quicquid credit ecclesia ⁊c. implicite assentit oībus veritatibus que ex illa deduci possunt: sicut huic. Euangeliū continet catholicam veritatē. Nā illa sequit̃ ex premissa ꝓ coassumpto/ sic arguēdo. Quicquid credit ecclesia continet catholicam veritatē: euangeliū credit ecclesia: ergo euangeliū cōtinet catholicā veritatē.

Corolla.3. ¶Corollariū tertiū. Habens fidē infusam omnia credibilia credit implicite/etiā si actu nihil apprehēdat. Hinc infantes baptizati nondū rationis vsum habētes omnia credēda implicite credunt.

Corolla.4. ¶Corollariū quartum. Stat aliquē implicite credere aliquā veritatē/et explicite ei dissentire: immo eius opposito consentire. Patet: posito q̄ aliqs credat sicut ecclesia credit: hoc est credat illā: quicqd ecclesia credit verum est: ⁊ dissentiat huic: Abraam habuit plures vxores: ⁊ assentiat eius opposito: credens ita sentire ecclesiam. Ille implicite credit illā. Abraā habuit duas vxores: quia sic credit ecclesia/⁊ explicite eam discredit: hec est fides implicita qua fidelis credit quicquid ecclesia credit: vtilissima est fideli: nam si fuerit in corde defendit ab omni heretica prauitate: vt dicit Ockam in tractatu de sacramēto. c. j. et post eum Gers. cancella. F Nō enim aliquatenus hereticari valet: qui corde credit quicquid ecclesia catholica credit. i. qui credit illā: quicq̄d ecclesia credit est verū: qm̄ talis nunq̄ pertinaciter alicui errori ꝯrio fidei adheret. Nam etsi erroneū aliquod credit: postq̄ sibi ostēditur ꝯrium huius credere ecclesiam: cōtinuo corrigit errorē: nō enim stant simul credere illā: verū est quicq̄d ecclesia credit: ⁊ non credere aliq̄d quod ecclesia credit: apprehēsum vt tale. Hinc Guill. Ockā lib. iij. prime partis sui dialo. c. j. dicit. Credere implicite est alicui vniuersali ex qua multa sequunt̃ firmiter assentire: ⁊ nulli ꝯrio pertinaciter adherere: ⁊ ideo qui firmiter tenet omnia tradita in scriptura ⁊ vniuersalis ecclesie doctrina esse vera ⁊ sana: ⁊ nō adheret pertinaciter alicui assertioni ꝯrie veritati orthodoxe: fidē catholicā inuiolatā tenet ⁊ integrā: ⁊ est catholicus censendus. Hec ille. Et de hoc Inno. papa in de officio misse: cui alludit tex. cum glo. in. c. dānam⁹. de sum. trini. ⁊ fide ca. ꝯ. si quis. ⁊ glo. in ver. corrigēda. ita ait. Intantum valet fides implicita vt dicūt aliqui: q̄ si habēs eam falso opinaret̃ (ratione naturali motus) patrē maiorē vel priorem filio: vel q̄ tres persone sint tres abinuicem localiter distātes vel simile: nō est hereticus/nec peccat: dūmodo hunc errorē pertinaciter nō defendit: et hoc ipsum credit: quia credit ecclesiā sic credere: ⁊ suā opinionē fidei ecclesie supponit: quia licet sic male opinetur: non tñ est illa fides sua: immo fides sua est fides ecclesie. Immo qđ amplius est: nedū hec fides implicita ab heresi/⁊ peccato defendit: sed etiam meritum facit ⁊ cōseruat in eo qui errās falsum opinat̃: quia sic putat ecclesiā credere: quod verum est si error fuerit inuincibilis. Unde si quis simplex ⁊ ineruditus audiret prelatū suū p̄dicare aliquod ꝯrium fidei: de quo tñ nō tenet̃ habere fidē explicitā: facta inquisitione/quā potest ⁊ debet: putās hoc a prelato suo sic predicatū esse creditū ab ecclesia: ⁊ ita captiuaret intellectū suum/credendo illud propter deum/putans hoc ecclesiā credere: talis nō solum peccaret/sed etiam sic credēdo falsum/mereretur. Eliceret enim actum propter deum ex charitate: que omnia credit sm apostolū: licet crederet sm conscientiā erroneam. Non enim omnis credens sm conscientiā erroneā peccat: sed qui credit aut agit contra conscientiā culpabiliter erroneā. Inuincibilis autem error qui manet postq̄ cōsciētia tantā inquisitionē fecerat quātā tenebat̃ ⁊ debuit: culpā nō habet. Nota.3. G

¶Tertio notādū q̄ fideles qui sunt membra ecclesie sunt in duplici differentia. Quidā dicunt̃ maiores in ecclesia: quidā minores. Maiores sunt qbus incumbit officiū regēdi ⁊ docēdi alios verbo veritatis ⁊ exemplo honestatis/sicut pastores ecclesie/episcopi ⁊ curati: ⁊ legētes in vniuersitatibus et sm aliquos maxime in theologia. Minores sunt simplices ⁊ subiecti/doctrina et regimine indigētes. Et de his loquitur beatus Augusti. xiiij. de trini. c. j. Non enim (ait) quicquid sciri ab homine potest in rebus humanis: vbi plurimū superuacue vanitatis et noxie curiositatis est: huic scientie attribuo. Sed illud tantūmodo quo fides saluberrima que ad veram beatitudinē ducit: gignitur: nutritur: defenditur: roboratur: qua scientia nō pollent fideles plurimi: q̄uis polleant ipsa fide plurimi. Aliud est enim scire tantūmodo quid homo scire debeat propter adipiscendā vitam beatam: que non nisi eterna est. Aliud autem scire quēadmodum hoc ipsum ⁊ pijs opituletur: ⁊ contra impios defendat. Hec Augusti. vbi innuit duplices ecclesie filios.

Maiores quorum est non tantum credere sed etiam fidem defendere: ac in eadē simplices instruere. Minores quoq; qui maiorū instructione in fide instruuntur: nutriuntur: et roborantur. Et tantum de articulo primo.

Articu.2. Cōclusio.1. H

¶ Quantum ad secundum articulum/ est hec prima conclusio. Sicut saluandis omnibus necessaria fuit infusa fides pro quolibet statu ecclesie: ita & actus fidei adultis vtentibus ratione. Probatur quo ad primam partem: quia sicut anima nō est accepta deo nisi ornetur & perficiatur per charitatem quoad voluntatem: qui est habitus supernaturalis: sic non acceptatur a deo nisi perficiatur habitu supernaturali quo ad intellectum. Et sicut potentie ille sunt naturaliter subordinate in actib9 ita qđ intelligere precedit velle: sic prius perficitur intellectus q̄ voluntas. Prius dico ordine nature non duratione. Sicut igitur necessarium fuit hominib9 in omni statu ecclesie post lapsum: etiam ante aduentum christi habere charitatem sic & fidē: nō q; ille separari nō possint. Separātur em̄ in via: dum fides informis stat in infideli mortaliter peccante sine charitate. Sed qr deus de lege ordinata quam statuit: non perficit animaz nisi perficiat eam ſm totū ideo charitate volūtatem non perficit nisi perficiat intellectum fide. Dei em̄ perfecta sunt opera. Deut. xxxij. et post. totum hominē sanum fecit in sabbato. Jo. vij. Si auctoritatem queris dicit propheta. Justus meus ex fide viuit. Abac. ij. Et allegat apostol9 Roma. j. et ad Gal. iij. Item ad Heb. xj. Impossibile est sine fide placere deo. Ex vno igitur credito quo credimus fidem infusam esse necessariā: qua assentimus simpliciter veraci deo: concluditur fidē fuisse in patribus ante christi aduentum: & per consequēs ipsam esse necessariam pro omni statu ecclesie militantis. Secunda pars probatur: quia licet in nō habentibus rationis vsum/ non requiritur actus fidei: eo quod nō saluantur merito proprio: sed in solo merito redemptoris: cum habētibus vsum rationis nō sufficit meritum christi: sed necesse est etiam addere meritum proprium: secundum illud. Si vis ad vitā ingredi/ serua mandata. Et iterum. Fides sine operibus mortua est. Que intelligenda sunt de his qui habent rationis discretionem: meritum autem perfici nō potest sine fide actuali/ qua operans dirigat intentionem suam in finem. Sicut enim prudentia actualis necessaria est ad dirigēdum in actibus virtuosis: ita fides actualis necessaria est ad dirigendū in actibus meritorijs: est enim auriga actuum meritoriorum/ sicut prudentia actuum virtuosorum. Necessarius est itaq; omnibus ratione vtentib9 actus fidei pro aliquando ea necessitate qua eis necessarius est actus meritorius.

Cōclusio.2. J

¶ Secunda cōclusio. Licet eadem fuerat fides infusa in nobis & in veteri testamento patribus: non tamen eadem acquisita: nec idem fidei actus. Prima pars probat: quia vna tantum est fides infusa in vno homine numero: et vna specie in omnibus hominibus sicut vnū obiectū immediatum & principale: vt ex dictis. ij. q. distin. xxiij. cōclu. vj. patet: que cum fuerat in patribus et in nobis/ ex conclusione precedenti sequitur q; eadem fides infusa specie non numero fuit in illis & nobis. Non em̄ potest idem accidēs numero esse in diuersis subiectis secūdū potētiā ordinatā creatoris: nec illa fides infusa variat̄ ꝑpter variationē obiectorū mediatorum aut minus principalium: nec habitus inclinans mediate ad aliquem actum/ variatur ad variationem illorum actuum: & ideo concesso q; alij fuerint articuli particulares apud nos et illos: non propter hoc mutatus est habitus fidei infuse: cuius semper manet vnum obiectum immediatū & principale/ scz omne reuelatū a deo est verum/ mediāte cuius actu (qui vnus est specie apud illos et nos) inclinat ad omnes actus credēdi articulos speciales. ¶ Scđa pars probatur specialiter de fide acquisita respectu redemptoris: qr certum est q; respectu certorum articulorum eadē fuit fides acqsita/ & fidei act9 specie apud illos et nos puta articuli creationis mūdi/ lapsus primi hominis/ futuri iudicij. Et ideo nō est intelligenda illa conclusio vniuersaliter respectu omniū articulorū: sed particulariter respectu quorūdam. Probatur ergo: qr diuersarū veritatū seu propositionum specie distinctarū. i. nō synonymarū diuersi sunt actus assentiēdi seu credendi specie. Nam ex diuersitate obiectorū immediatorum specifica arguitur diuersitas specifica actuum: et diuersorum actuū specie/ sunt distincti habitus specie: sed ꝓpositiones credite a patribus specie distinguuntur a creditis a nobis. Nā illa propositio: christus est venturus/ passurus/ resurrecturus &c. quam illi crediderunt: & ille propositiones: christus venit/ passus est/ resurrexit &c. quam nos credimus: distinguunt̄ specie: quia sunt nō synonyme ꝑpter diuersam tēporis cōnotationem: nec simul sunt vere: sed vna existente vera/ alia est falsa. Et certum est vnā propositionem ſm speciem nō posse simul esse verā & falsam: saltem vnitate accepta: ergo illa pars conclusionis vera.

¶ Sed diceres. Christus est passurus/ Christus est passus/ sunt idem articulus: ergo eadē fides. Antecedens probat̄: qr est eadē materia scilz eadē passio Christi que exprimitur per ambas propositiones: lz cum diuersis tēporū differentijs: & ita idē articulus. K

¶ Ad hanc replicam respōdetur distinguēdo de articulo: nam si articulus accipitur pro veritate reuelata/ vt diffinitus est in fine precedentis questionis sic negetur antecedēs. Et ad probationem conceditur q; est eadez passio christi credita ab illis & nobis Ab illis tunc futura: a nobis nunc preterita. Sed si infertur: ergo idem articulus. Negetur consequentia: nam de eadem materia possunt haberi diuersi articuli: immo tot quot de ea pñt formari propositiones vere/ non synonyme. Nunc aūt predicte ꝓpositiones nō sunt synonyme: quia nō solū diuerse significationes principales extremorū & copule: sed etiam diuerse significationes minus principales/ propter quas variatur veritas et falsitas ꝓpositionum reddūt propositiones nō synonymas: qualis est diuersa temporis significatio. Si vero articulus accipit̄ pro materia: de qua formantur diuerse propositiones: quarū vna pro vno t pe est vera: alia pro alio tpe: tūc dicte propositiones de futuro et p̄terito sunt vn9 articulus: vel non diuersi articuli: & tūc concesso qđ est vnus articulus negetur ꝯña: ergo eadem fides: quia fides acquisita & actus fidei nō diuersificantur tātū ſm diuersitatem obiecti remoti quale est materia significata per propositiones: sed penes obiecta immediata: scz veritates ipsas que sunt complexa propositionalia: vñ non est hic nisi equiuocatio in noie articulus: sed cōclusio stat in sua veritate. Conclu.3. L

¶ Tertia cōclusio. Pro omni tēpore post lapsum fides mediatoris explicita ad salutē ratione vtētib9 fuit necessaria. Probatur: qr nullus saluatur: nisi sit membrum ecclesie: & per cōsequēs christi: sed nullus est mēbrū ecclesie/ nisi per fidē mediatoris: vt patet diffuse per apostolum Heb. xj. ergo sicut presentes post Christi aduētū per fidē mediatoris/ ita precedētes per eandem fidē fuere membra christi & ecclesie. ¶ Preterea sicut creator est principium essendi nature condite: ita redemptor est principium reparationis nature lapse: ergo nullus potest reparari sine redemptore: sicut nec esse sine creatore: ergo sicut fides creatoris fuit semper necessaria ad salutem: ita post lapsuz humani generis fides de mediatore. ¶ Sed tamē aduertendum quod illa fides mediatoris potest esse in particulari/ scilicet quod fili9 dei incarnaretur: et ita deus et homo redimeret humanum genus per hoc quod nasceretur de virgine: moreretur in cruce: & hoc explicite & particulariter credere nō fuit necessarium pro omni statu. Potuit autem hoc idez credi magis

confuse et in genere:scz qd deus ordinaret aliquam viam redemptionis per aliquem mediatorem:etiaz ignorando per quem:an per verbum dei:vel per angelum:aut alium modū. Et istud sic generaliter credere fuit necessarium omni homini ad salutem necessarium post lapsum. Illi tamen quibus hoc reuelatum fuerat:magis particulariter tenebant credere ꝑm reuelationem eis factam. Et in lege Mosaica: quia fidem redēptoris habuerunt magis reuelatā: et distinctius in lege prophetis et psalmis: ideo illi tenebantur magis particulariter credere existentibus in lege nature. In lege autez reuelate veritatis. s. euangelica adhuc magis particulariter credere tenemur plus vel minus secundū diuersos status hominum:de quo statim dicetur. Et ideo sanctus Bonauen. q. ij. huius distin. quia phi hāc fidē in genere nō habuerūt:suis virtutibus ⁊ meritis inherentes: nō poterāt esse membra christi:⁊ per ꝯ̄ns nec saluari. ¶ Et si obijcitur quod ipsi non poterant hanc fidem actualem habere per ꝓpriā inuētionē aut doctrinā. Rñdet ꝙ gratia dei sup oēs presto erat:et natura ad hoc manuducebat ex sua curuitate et infirmitate:vt redemptorem quererēt:⁊ ex generali eruditione quā habere poterant ab ipsis qui erāt in cultu dei famosi:⁊ ita nulli excusabantur quin ad minus tenerent ad fidem illā in generali:si denicꝫ fecissent quātū in se fuisset:non defuisset eis deus ad eorū illuminationem. Hinc apl̄s Rom. j. de illis loquens ait. Cū cognouissent deum:non sicut deū glorificauerunt:aut gratias egerunt:sed euanuerunt in cogitationibus suis:⁊ obscuratum est insipiēs cor eorū: dicētes enim se esse sapiētes:stulti facti sunt. ⁊ cetera que sequuntur. Uñ manifestum est ꝙ non iuxta cognitionē naturaliter inuentā consequenter fecerūt qd in se erat deum quem nouerāt glorificādo ⁊ diligentius querendo:sicut exactissime alia vana (salutaribus dimissis) quesierunt. ¶ Similiter dicendum de eo qui in sylua natus doctorem fidei nō audiuit. ¶ Uñ beatus Tho. in. iij. scripto. distin. xxv. q. iij. In his inq̄t que sunt necessaria ad salutē/nūcꝫ deus hoi querenti suā salutē deest vel defuit:nisi ex culpa sua. Unde explicatio eorum que sunt necessaria ad salutem/vel diuinitus prouident homini ꝑ predicatorē:sicut patet de cornelio Actu. x. ⁊ de Eunucho candacis regine Actuum. viij. Uel ꝑ reuelationē:qua supposita in ꝑtāte libe. arbi. est vt exeat in actuꝫ fidei. Hec Tho.

Conclo. 4 M ¶ Quarta conclusio. Oīa ecclesie membra ꝑ statu legis euangelice eadem tenent credere:nō quidē explicite:sed implicite. Prima pars quod nō explicite patebit infra. Secunda pars ꝙ oēs teneant credibilia eadem implicite credere ptz:tum qr oēs tenent habere fidem infusam:vt dicit conclusio prima. Sz hāc habens credit oīa implicite:quia habitū habet ad omnia credibilia mediate vel imediate inclinantem. ¶ Preterea oēs vsum rationis habētes tenent credere/ꝙ omne reuelatum a deo est verū. Item qd scriptura a deo reuelata sit vera:sed hoc credens explicite omnia credibilia credit implicite:cum oīa credenda sint reuelata a deo:⁊ oīa cōtinent immediate vel mediate in scriptura:ergo conclusio vera. vide Panor. in rubr. de tri. ⁊ fi. ca. in fine/ad propositum.

Conclo. 5. ¶ Quinta conclusio. Ad quedam particulariter credenda tenent maiores:ad que nō tenent q in ecclesia sunt minores. Prima pars patet:quia quicūcꝫ hz officium in ecclesia/tenet scire tm̄ quātum pertinet ad suum officiū:quatenus possit officiū suum legitime ⁊ sufficienter exercere. Maiores ergo in ecclesia qui habent officiū docendi ceteros:que doctrina sine particulari expressione articulorum fieri nō pōt: tenentur oīa in particulari minoribus explicanda

N distincte credere. ¶ Sed notandū ꝑm sanctū Tho. distin. presenti. q. iij. art. iij. qd explicare articulos fidei cōtingit dupliciter. Uno mō quātū ad ipsorū articulorū substātiā ꝑm ꝙ hō articulos distincte nouit. Alio modo quantum ad ea que continent in articulis implicite:que. s. ex articulis inferri possunt:ac ab impugnatione defendi. ¶ Ad primam quidem explicationem totalem seu perfectaz tenentur omnes qui habēt officium docendi fidem/siue ex gradu dignitatis vt sacerdotes siue ex reuelatione/sicut prophete:siue ex ministerio/sicut doctores et predicatores:et hoc quilibet horum quātum officium suū exigit ⁊ requirit. ¶ Ad secundam explicationem nō tenentur aliqui in via perfecte ⁊ totaliter quātum explicari possunt:quia hoc tantum possibile est in patria. Tenetur tamen vnusquiscꝫ cui incumbit officium docēdi alios in fide tantum scire de illa explicatione/quantū pertinet ad suū officiū:id est quātū sufficit ad instructionem sibi commissorū salutarē:⁊ ꝑm capacitatē eorū. ¶ Secunda pars ꝓbatur:quia simplices qui nullū docēdi alios officiū/necꝫ aliud ministerium habēt in ecclesia:nō habēt nisi seipsos regulare:et ideo sufficit eis illos articulos explicite credere:per quos possunt propriam intentionem dirigere in finem vltimū. ¶ Preterea deꝰ nullum obligat ad impossibile:ideo minores ⁊ rudes non potentes capere siue distincte intelligere certos articulos: non tenent eos explicite credere:quia nihil pōt credi explicite nisi apprehensum per intellectum. Exēpli gratia. Si aliquis fuerit ita rudis quod nō posset concipere/quid natura: quid persona: nō est necesse quod habeat actum explicitum de articulo pertinēte ad nature vnitatem ⁊ personarum trinitatem distincte:sicut habent clerici literati:sed sufficit sibi (si non potest huiusmodi distinctionē intelligere:quia nec terminos) fides grossa:vt qd Christus natus est ⁊ passus:⁊ talia que concernunt opus redemptionis. Tenetur ergo ad aliquē actū explicitū pro aliquando:et ad alios in generali vt credat sicut ecclesia credit. Hec Sco. ¶ Que autem sint illa que minores explicite credere tenentur/particularius inuestigando dico qd in genere tria colligūtur:scz ꝙ deus est: qd remunerator est:qd mediator est/siue redemptor humani generis. De primis duobus loquitur apl̄s Heb. xj. Credere oportet accedentē ad deū quia est: et inquirentibus se remunerator sit. De tertio dicit Act. iiij. vbi Petrus loquens de Christo ait. Non est in aliquo alio salus:necꝫ aliud nomē sub celo datū est hominibꝰ i quo oporteat nos saluos fieri. Quod verbum tractans beatus Augu. ad Optatū ait. Illa fides sana est:qua credimus nullū hominē siue maioris/siue minoris etatis liberari a cōtagio mortis/ et obligatione peccati qd prima natiuitate cōtraxit: nisi per vnum mediatorē dei ⁊ hoim Jesum Christū cuius hois eiusdēcꝫ dei saluberrima fide etiam illi iusti salui facti sunt: qui priuscꝫ veniret in carnem: crediderunt in carnem venturū. Proinde cū omnes iusti siue ante incarnationem siue post/nec vixerint: nec viuant/nisi ex fide incarnationis: profecto scriptum est:non esse aliud nomē sub celo in quo oporteat nos saluari:ex illo tempore valet ad saluandum genus humanum:ex quo in Adā viciatū est. de hoc enim supra conclusio. iij. ¶ Articulus autē incarnationis presupponit articulum trinitatis/ꝑm beatū Tho. ij. ij. q. ij. articu. viij. vbi ait. Mysterium Christi explicite credi non potest sine fide trinitatis:quia in mysterio christi hoc continetur/ꝙ filius dei carnem assumpserit:ꝙ per gratiā spūsancti conceptus sit:et mūdū renouauerit:⁊ ideo post tp̄s gratie diuulgate tenent oēs ad explicite credēdū mysteriū trinitatis sicut oēs qui renascuntur in christo/hoc adipiscunt per inuocationem trinitatis. Qd sic videt intelligi debere qd oēs tenentur credere qd in deitate est pater ⁊ filius ⁊ spūsanctus:⁊ hi tres vnus deus:sic cōfuse seu generaliter:nō autem distincte ꝙ in vnitate sit distinctio personalis:vt supra dictum est. ¶ Preterea fides incarnationis multa de Christo credenda includit:vt qd sit conceptus de spūsancto:natus

ex virgine: passus &c. propter quod apostoli symbolū ordinauerūt de his que principaliter nos ad salutē ordinant tanq̄ fidei principia ab oibus credenda. Deniq̄ tempore gratie euangelice ecclesia per anni circulū festa ordinauit in quibus ea solēnizant que articuli cōtinent: ideo ab illorum notitia excusare se nemo potest. Hinc sanctus Bonauen. Illos articulos tenentur credere explicite: quos non solum predicatio manifestat: sed visus ecclesie: vt est articulus de vnitate & trinitate: quē manifestat ipse actus consignationis cum se quis cōsignat. In nomine patris & filij & spiritussancti. Et sicut sunt articuli de natiuitate/passione/resurrectione &c. quos ostendunt ipse solēnitates: ab his ignoratis nullus excusatur: alios articulos nō ita manifeste tenetur credere implicite sicut eos credit vniuersaliter sancta ecclesia. Hec ille. De hoc etiam beatus Tho. in. iij. scrip. dist. presenti. q. iiij. arti. ij. dicit. Fides explicita ad hoc necessaria est: q in finem vltimū intētionē dirigat. Et quia per peccatum homo ab illo fine abductus fuerat: nō poterat reduci nisi per mediatorē dei & hoim dn̄z Jesum christū. ideo post peccatū oportuit habere cognitionem explicitam de redemptore: & precipue quātū ad ea quibus nos in finem reduxit victo hoste quo captiui tenebamur. ¶ Ad hoc autem q nos in finem reduceret/quatuor requirebantur. Primū q propugnator noster institueretur: quod factum est in natiuitate. Secūdum/q propugnaret: quod factum est in passione. Tertium/q vinceret: quod factū est in resurrectione: qn̄ eternitatis aditum deuicta morte reserauit. Quartum/q victorie sue omnes suos participes faceret: qd̄ erit in iudicio: quādo bonis bona & malis mala reddet: ideo ista precipue requiruntur vt explicite credant. Et quia hec in symbolo expresse continentur: ideo ad actum fidei articulorū symboli omnes pro aliquando tenentur. Qd̄ si aliqui adeo obtusi fuerint: q articulos ipsos fm̄ q in symbolo ordinati sunt/eo ordine recitare non possent: sufficeret tamen eis q omnes & singulos explicite credūt: dum eis proponentur: sic ergo ad fidem explicitam omniū in symbolo contētorū/oēs in tempore gratie obligantur: vt dicit magister. ¶ Preter illa: quilibet tenetur explicite credere omnē veritatē particularē in eo q generaliter credit virtualiter inclusaz: postq̄ sufficienter sibi ostensum est/q in tali virtualiter est inclusa. Exemplū vt credēs omne reuelatū a deo esse verum: tenetur explicite credere quācunq̄ veritatem particularē reuelatā: postq̄ sufficiēter ostenditur q est reuelata a deo. ¶ Sexta cōclusio. Licet simplices & minores nō tenētur circa singula credibilia particularia explicitā fidem habere: tenentur tamen oēs particulares errores: ne pertinaciter adhereāt cauere. Prima pars patet. Secunda pars probatur: quia quilibet fidelis tenetur cauere omne illud per quod hereticus iudicaret & esset: ergo tenetur cauere oēm errorem (pertinaciter adherendo) contrariū cuicunq̄ particulari credibili in canone biblie cōtēto. Tenet cōsequentia: quia quilibet talis error facit hereticū: si ei pertinaciter adhereatur: & tollit fidez infusam: que necessaria est omnibus ad salutē: vt dictuz est. ¶ Et si di. Nullus tenetur cauere errorem: nisi cuius oppositum tenetur explicite credere: ergo cum nō tenet omnes articulos partiales credere errorem eius contrarium non tenetur vitare. Tenet cōsequentia: quia nemo tenetur vitare qd̄ non tenetur cognoscere: sed nullus tenetur oēs errores cognoscere: quia infiniti sunt. Respondet q errorē cauere cōtingit dupliciter. Uno modo simpliciter/ne ei consentiat. Alio modo ne pertinaciter ei adhereatur. Primo modo nō oportet cauere omnē errorem: vt supra dictū est: sed secūdo modo: & ita debet intelligi cōclusio de errore pertinaci. Et ad cauendū pertinacē adhesionē erroris/non oportet errorē cognoscere: quia quisquis habet fidē implicitā omniū cōtētorū in scriptura: nō potest

Cōclusio. 6 P

incidere pertinaciter in errorē: quia nunq̄ ita adheret errori/quin paratus sit credere: ostenso q est contrarius alicui contento in scriptura: & ita nō adheret pertinaciter. Patet ergo q falsum assumitur tam in antecedēte q̄ in cōseqnēte probatione. ¶ Ex oibus premissis elicitur vltima cōclusio ad suppositū questionis respōsiua: & est in ordine septima. Oēs articuli fidei in symbolo apostolo♃ sufficiēter sunt collecti: & abinuicē specie cōdistincti. Prima pars patet: quia illi articuli sunt sufficiēter collecti: qui virtualiter et reductiue cōtinent omnia credibilia: tales sunt articuli de quibus cōclusio: ergo. Cōsequentia nota cum maiore. Minor probatur: quia nullū est credibile totius scripture canonice/quin reducibile sit ad aliquē articulorū: siquidē ad hunc articulū. Credo sanctam ecclesiam catholicam: oēs veritates totius canonis reducūtur: nam credere ecclesiā sanctā catholicā: est credere eā sancte vere & sine errore approbasse quecunq̄ approbauit: & per cōsequēs est credere omnia per ipsam approbata. Approbauit autem totum canonem scripture: & ita omnia in eo contenta (de sacramentis/preceptis/historijs/et ceteris omnibus) ad hunc articulū reducuntur. Secunda pars patet ex primo notabili. ¶ Quantū ad tertiū articulū/est primū dubiū. Cum minores habere tenentur fidem explicitā omniū virtualiter contētorū in fide implicita postq̄ cōstiterit eis ibi aliquid sic ꝯtineri: vtrum tenētur explicite credere suo prelato fidem implicitā particulariter explicanti. Ad illud respondet Sco. in virtute/q aliqua sunt que cōiter predicantur in ecclesia/& vsu festiuitatū ecclesie approbātur: vt q christus nat⁹ est crucifixus. Et generaliter articuli symboli: de quibus dictū est cōclusione. v. et in illis predicatis tenentur minores suis prelatis credere: et sic predicatis explicite assentire. Si vero sui prelati aut quicūq̄ alij predicant aliqua que non cōmuniter in alijs ecclesijs predicant: sed proponūtur in vno loco de nouo: non tenentur illud simplices seu minores firmiter credere: immo magis cōsultū est nō adherere quousq̄ sciant illud credi ab ecclesia tanq̄ verum. Si tamen quis credit putās ecclesiā sic credere: etiā si fuerit erroneū: non peccat: dūmodo tamen pertinaciter nō adheret: vt supra dictum est notabili. ij. Suo modo in moralib⁹. Si quis predicaret actum aliquē non esse mortalem: qui tamen esset peccatū mortale: vtile est non credere: & donec post diligentē informationē certificatus fuerit: se ab actu hmōi suspenderet: maxime si audiuit ab alijs oppositū fuisse predicatū. ¶ Secundo: dubitatur: vtrum successu temporis creuerunt articuli fidei. Respōdetur q fidem profecisse intelligi potest quantū ad quātitatē: quantū ad deuotionem: vel quantū ad firmitatem. ¶ Quantū ad quantitatē dupliciter. Uel quo ad nouorū articulorū additionē: vel quo ad implicatorū explicationē. Quo ad nouorum articulorū additionem non creuit: quia quotquot noui articuli per exhibitionē additi sunt/tot veteres de futuri expectatione desierūt: vnde sicut christū venisse cepit esse articulus: ita christum esse venturū/desijt esse articulus: ita q quecūq̄ exhibita sunt vt exhibenda: sicq̄ numerus articulorū non est immutatus. Quantū vero ad explicationem creuit: quia clarius explicata est fides adueniente veritate q̄ sub vmbra figurali. ¶ Quantum vero ad deuotionem/creuit adueniēte tēporis plenitudine/propter luminis plenitudinē in veritatis exhibitione: propter maiorem gratie diffusionem in charitatis ostensione: propter clariorem eruditionem in verbi salutis predicatione: nunc enim veritas per christū facta est: nunc in sacramētis noue legis propter meritum amplior datur gratia: nunc fides etiam apertius predicatur: nam in omnem terram exiuit sonus eorum: & in fines orbis terre verba eo♃: scilicet christi et apostolorum. ¶ Quantum autem ad firmitatem: similiter creuit: tum propter maiorem deuotionem:

Conclu. 7.

Articu. 3. Dubium. 1. Q

Dubiū. 2. R

tum etiam propter clariorē cognitionē. Illorū enim articulorū fides firmior est: quos credēs apertius cognoscit: et quibus deuotius acquiescit: satis cōcordat sanctus Bona. ¶ Tertio dubitat̄ / vtrum fidei posset fieri additio per nouum articulū a summo pontifice aut ecclesia edendum. Respōdetur q̄ sicut ad ea que spectant ad fidem nostrā / et nequaq̄ ex volūtate humana dependēt: nō potest summus pontifex / nec ecclesia de assertione non vera veram: nec de non falsa falsam facere: ita nō potest de non catholica catholicam facere / nec de nō heretica hereticam: et ideo nō potest nouum articulū facere: nec articulū fidei tollere: quoniā sicut veritates catholice absq̄ omni approbatione ecclesie ex natura rei sunt immutabiles et immutabiliter vere: ita sunt immutabiliter catholice reputāde. Similiter sicut hereses absq̄ omni reprobatione et dānatione sunt false: ita absq̄ omni reprobatione sunt hereses reputāde. Qđ sic ostēdi potest: et suppono ex dictis q̄ articulus et veritas idem sunt et pro eodem accipiūtur: tunc sic: aut veritas dicenda est catholica: quia est diuinitus reuelata: aut in scriptura diuina contenta: aut quia ab ecclesia recepta: aut quia a summo pōtifice approbata: aut q̄r ex aliquo predictorū sequitur in cōsequentia necessaria: alius modus non est dabilis. ¶ Si primum aut secundū: quia reuelatio diuina nō depēdet a summo pontifice nec ab ecclesia: ergo horū approbatio nihil facit ad hoc q̄ talis veritas sit vere catholica: aut q̄ contineatur in scriptura diuina. ¶ Si tertium: quia ab ecclesia recepta. Queritur quare ecclesia talē veritatem recepit: aut quia sibi diuinit⁹ reuelata: et tunc absq̄ tali receptione est vere catholica: scz quia diuinitus reuelata vel inspirata: aut ecclesia eam recepit: quia eam in scripturis diuinis inuenit: et tunc iterū absq̄ tali receptione est catholica eo q̄ in scripturis diuinis contenta. Aut recepit eam: quia per experiētiam aut naturalē rationē eam cognouit: sed rationi naturali et experiētie ecclesia in recipiēdo veritatem catholicam inniti non potest. Tum quia que sunt fidei: sunt sup experientiā et naturalē / rationē. Tum: quia tunc omnē veritatē geometricam et naturalem posset facere catholicam et articulū: et assertiones falsas geometricas facere hereticas: quod dicendū nō est. Aut ecclesia eam recipit: quia sibi placet: tunc ecclesia faciēdo veritatē catholicam inniteretur humane voluntati tantū: et ita fides nostra esset in voluntate hominū: cōtra illud .j. Cor. ij. Sermo me⁹ et predicatio mea non in persuasibilibus humane sapientie verbis: ergo multo fortius nō in volūtatibus humanis. ¶ Si detur quartū: quod sequit̄ aliquo predictorum: clarum est q̄ sequeretur etiam sine approbatione et receptione ecclesie. ¶ Si quintum: quia a summo pontifice approbatū: arguitur sicut de receptione ecclesie. Patet ergo q̄ nulla veritas est catholica ex approbatione ecclesie vel pape. Sed ecclesia / aut papa per suam approbationē aliquā veritatem fuisse aut esse catholicā cognoscit et definit. Sic ergo non facit ad veritatē aliquā esse catholicā aut fidei articulū: vel assertionē contrariā hereticam: sed per suam approbationē determinat et definit: veritates approbat fuisse catholicas: et assertiōes falsas: quas reprobat fuisse et esse hereticas. Sic non facit nouū articulū fidei: sed determinat et definit aliquem articulum pertinere et pertinuisse ad catholicam veritatem. Et illa veritas q̄uis noviter definit̄ esse catholica et articulus fidei: nō tamē noviter incipit esse articulus: sed fuit talis ante definitionē: lz non sit ab omnibus vt talis cognitus: sed definitione ac determinatione ecclesie ab omnib⁹ vt talis cognoscitur: et tenetur qui prius a multis fuisse articulis ignorabatur. Alias rationes ad idem adducit Ockam. c. xij. secundi lib. dialo. parte .j. vbi materiā illā late prosequitur. Ex his patet q̄ ecclesia vel papa ordināndo aut faciēdo nouū symbolū (sicut factum est in concilio Niceno) nō facit nouas veritates catholicas siue articulos: sed de nouo declarat v̄itates aliquas fuisse et esse catholicas. Que autem veritates sint catholice reputande: late in eodem lib. differit quem Gers. et pleriq̄ alij in suis scriptis sunt imitati.

Dubium. 3. S — An summ⁹ pōtifex aut ecclesia possit nouū articulum aut symbolum edere.

¶ Ultimo dubitatur vtrum ratio naturalis inducta ad ostendendum fidei veritatem diminuat fidei meritū. Supposito q̄ quedam veritates possunt euidenter demonstrari: vt q̄ deus est viuens / intelligens &c. que sunt articuli fidei: s̄m illud Hebr. xj. Oportet accedētē ad deū credere: quia est &c. Respōdetur s̄m beatū Tho. secūda secūde. q. ij. arti. x. q̄ ratio humana inducta ad ea que fidei sunt dupliciter se habere pōt. Uno modo vt precedēs: puta cū aliquis assentit veritati fidei propter rationē cōuincentē: alias nō crediturus. Et sic ratio inducta diminuit meritū fidei: immo totum tollit: ita q̄ sic assentiēdo non meretur. Nihil em̄ est meritoriū nisi voluntariū: sed talis non volūtarie: et propter diuinā reuelationē et auctoritatē: sed conuictus necessario assentit: ergo sic assentiēdo nō meret̄. Alio modo ratio humana habet se vt cōsequēs: cum scz homo habet promptā voluntatē credendi diuine auctoritati: et diligit veritatē creditā: et super ea cogitat si quas rationes ad hoc inuenire posset: nō quidem vt firmius credat (sic enim humanā rationem diuine auctoritati preponeret) sed vt credita magis intelligat: defendat: ac pijs (docēdo) opituletur. Sic ratio humana non tollit meritū: sed est signū maioris meriti. Tollit quidem fidem acquisitā et actum fidei: quia non stant simul scientia quam ratio humana gignit: et fides acq̄sita in eodē et respectu eiusdem: lz stent simul sciētia et fides infusa: vt supra dictum est distin. xxiiij. in cōclusione. iiij. Non tñ tollit meritū volūtatis / quo vult credere etiam si ratio nō adduceretur: et auget meritū: cum ex charitate imperat intellectui inquirere rationem ad finē predictū: et ad dei honorem ac lucrum animarum.

Dubiū. 4. T

Distinctio. xxvj. de Spe.

Determinato de fide prima virtute theologicali in trib⁹ precedētib⁹ distinctionib⁹: cōsequēter in hac dist. xxvj. magister agit de virtute spei que est secūda virtus theologica: cuius sentētia in sequētibus cōclusionib⁹ summarie cōtinet̄. ¶ Prima cōclusio. Spes est certa expectatio future beatitudinis veniēs ex dei gratia et precedētibus meritis. ¶ Secūda cōclusio. Fides et spes in eo q̄ sunt nō apparentiū cōueniūt: sed quia fides est de bonis et malis / preteritis presentib⁹ et futuris: spes tantū de bonis futuris: sicut vocabulo / ita differentia rationali differunt. ¶ Tertia cōclusio. In christo sicut in beatis: nec fidei neq̄ spei virt⁹ fuit: q̄uis quedam sperauit et credidit. In quo dicto magistri verbū credidit large accipitur: pro firmiter assentire vero / prout includit visionem.

Questio vnica.

Circa hāc distinctionem querit̄: vtrū spes sit virtus theologica a fide et charitate realiter distincta. ¶ Trib⁹ articulis questio absoluetur. Prim⁹ premittet notabilia terminorum declaratiua. Secūdus subiūgit conclusiones. Tertius dubia soluet. ¶ Quantū ad primū notandū / q̄ spes quādoq̄ accipitur pro passione appetitus sensitiui scz desiderio sensibilis apprehensi per phantasiā: vt cōueniētis et absentis / quo modo numerat spem philosophus inter passiones. vij. Ethi. et Boe. j. de cōsola. metro. vij. ponit quatuor anime passiones / gaudium / dolorē / spem / et timorem: et sic non accipitur in proposito: quia sic nec est virtus moralis / nec theologica. Secūdo modo accipit̄ prout pertinet ad appetitū intellectiuū: et sic aliqū accipit̄ pro actu qui est

A — Articu. j. — Quatuor passiones anime.

qui est sperare bonum absens: ut cum dicimus/ habeo spem assequendi hoc vel illud bonum. i. spero assequi. Alio modo et magis proprie accipitur pro habitu infuso vel acquisito ad actum sperandi inclinantem. Et utroque modo capitur dupliciter. Uno modo large/ pro habitu vel actu sperandi bonum quodcunque apprehensum ut absens sive eternum/ sive temporale: quo modo aliquis dicitur sperare divitias/ corporis sanitatem/ aut aliud bonum: sic dicit apostolus. Debet in spe qui arat arare: et qui triturat in spe fructus percipiendi. i. Cor. ix. et secundum magistrum. Beati dicuntur sperare corporum resurrectionem. Alio modo stricte ut solum respicit bonum eternum apprehensum ut possibile et futurum: et ita diffinit magister. Spes est expectatio future beatitudinis &c. et sic accipitur in proposito. s. pro habitu et stricte. Accipitur etiam quandoque pro obiecto. i. re sperata: sic accipit apostolus ad Titum. ij. Expectantes beatam spem et adventum glorie/ magni dei. beatam spem. i. beatitudinem speratam. ¶ Secundo notandum/ quod de actu spei varie sunt opiniones doctorum: ut tangit Sco. distin. presenti. quoniam fuit quorundam opinio/ quod actus spei dicit non unum actum simpliciter: sed unum per aggregationem. Dicit enim aggregatum ex actu fidei et ex actu charitatis. Nam actus spei qui est expectare/ includit certitudinem: et hec certitudo pertinet ad intellectum et fidem. Includit etiam desiderium: quod pertinet ad voluntatem: et si sit desiderium meritorium pertinet ad charitatem que perficit voluntatem. Sicut ergo expectatio perfecta et meritoria includit certitudinem intellectus: et desiderium voluntatis ordinate: ita spes dicitur includere per quandam aggregationem: ut virtus perfecta/ fidem et charitatem. Et sic spes non ponetur virtus tertia a fide et charitate coniunctim formaliter distincta: sed est tertia per aggregationem: quia includit in se duas virtutes/ scilicet fidem et charitatem. Alia posset esse opinio et modus ponendi: quia desiderium non habiti potest esse in voluntate sine charitate. Totus etiam actus spei/ etiam ipsa spes potest esse informis: non autem potest esse sine fide: quia illud quod speratur creditur possibile haberi: ideo spes non est virtus alia a fide: sed est quedam particularis fides: sicut enim fides respectu universalia est qua teneo omnem hominem iustum finaliter salvandum: sic et spes est respectu particularium: quia spe teneo sive credo me finaliter iustum esse salvandum. Et secundum hoc diceretur quod fides est omnium articulorum revelatorum ad quoscunque pertinentium/ ad quecunque tempora. Spes autem est quedam fides particularis: quia est de revelatis particularibus et pertinentibus ad seipsum qui habet fidem: et tamen de pertinentibus ad futura. Et ita spes erit inferius ad fidem: non quidditative: sed accidentaliter sicut risibile ad hominem animal: quia connotat ultra fidem futuritionem: et quod sit de particularibus ad se habentem fidem: et ultra hec desiderium talis boni alioquin non desiderans bonum futurum/ haberet spem quod non conceditur. Iste due opiniones consequenter dicerent quod sicut in anima sunt due potentie nate attingere deum in ratione obiecti. s. intellectus et voluntas: et hoc per actus elicitos proprios sibi. Ita etiam sufficienter perficitur utraque potentia unico habitu respectu illius obiecti: et ita sicut intellectus sufficienter perficitur respectu illius beatifici obiecti per habitum fidei: consimiliter voluntas sufficienter perficitur respectu eiusdem obiecti per habitum charitatis. Et ad salvandum dicta de spe dicerent: quod spes est tertia virtus includens latas duas virtutes per aggregationem secundum primam opinionem: vel secundum opinionem secundam: quod est quedam fides particularis respiciens tamen bona futura ab habente huiusmodi fidem attingenda. Et sic distinguitur a fide generaliter sumpta que respicit indistincte omnes personas et credibilia quorumcunque temporum. ¶ Sed quia ille opi. videntur obviare aucto. sctorum innitentium dicto apostoli. i. Corin. xiij. dicit enim. Nunc manent fides/ spes/ charitas/ tria hec &c. Et etiam rationi: quoniam contingit excessive sperare bona futura: sicut patet in presumptuosis et diminute sicut in desperantibus: et ita illa passio: que est spes futuri boni: indiget moderatione: et per consequens habitus ille moderativus cum sit respectu obiecti eterni quod consequitur sperans: poterit esse habitus theologicus proprius: et hoc dicitur spes. Per hunc enim intelligitur habitus moderans passionem: sive desiderium quo quis tendit in bonum eternum consequendum: ideo illis opinionibus dimissis/ aliter respondendum erit ad questionem. ¶ Pro quo notandum/ quod deus non tantum est bonum summum et infinitum in se: sed est etiam summum bonum creature rationali: ipsum per actus intellectus et voluntatis participantis. Et secundum hoc potest voluntas dupliciter tendere in deum ipsum amando secundum duplicem affectionem. s. secundum affectionem institie diligendo ipsum amore amicitie ut bonum summum in se non in ordine ad aliud. Vel secundum affectionem commodi amando ipsum ut summum bonum sibi amanti/ amore. s. concupiscentie. Primus actus diligendi deum ut bonum in se est actus charitatis. Secundus actus diligendi deum ut bonum diligenti/ quatenus ordinatus est/ est actus spei. Unde actus spei est actus desiderandi bonum infinitum esse nobis bonum: et hoc a deo seipsum nobis liberaliter conferente: non quidem primo: sed propter aliud sibi acceptum/ ordinatum ad illud tanquam meritum: et habitus ad hunc actum inclinans acquisitus vel infusus dicitur spes. Ex illo potest elici diffinitio spei declarativa diffinitionis magistri. Spes est habitus inclinans voluntatem ad desiderandum efficaciter bonum infinitum a seipso bono liberaliter sibi conferendum/ propter merita ab ipso bono infinito ad hoc acceptata. Aut est desiderium ad aliud bonum ad hoc bonum infinitum consequens vel ordinatum. ¶ Dicitur habitus quod ponitur pro genere et includit tam habitum infusum quam acquisitum. Nam duplex est spes. s. infusa et acquisita. Sola enim spes infusa non sufficit sine acquisita aut eius actu ad inclinandum ad actum spei. Nam voluntas apprehenso bono infinito tanquam bono possibili sibi per merita ad hoc acceptata statim desiderat ipsum et simul merita per que adipiscatur: etiam sine habitu infuso. Habitus autem infusus sine his non inclinat. ¶ Dicitur inclinans voluntatem ad desiderandum: ubi tangitur actus proprius ad quem spes inclinat quod est desiderium alicuius boni sibi commodi et futuri. Unde patet quod actus spei est actus amoris concupiscentie secundum affectionem commodi: sicut actus charitatis est actus amoris amicitie secundum affectionem institie. De qua duplici affectione dictum est supra lib. ij. dis. vj. Quod autem desiderare sit quoddam amare patet: quia est quoddam velle bonum: et omne tale velle est amare: ut in sequentibus apparebit. ¶ Dicitur bonum infinitum &c. ubi tangitur obiectum primarium et principale. Nam sicut fides tendit in deum credendo ei sicut prime veritati: et charitas inheret deo tanquam summe bonitati. Ita spes tendit in deum desiderio ei fiducialiter adherendo tanquam infinite largitati. Siquidem infinita est largitas que dat bonum infinitum. Principale ergo obiectum spei est deus a sperante tanquam commodum suum summum possidendus. ¶ Dicitur efficaciter ad excludendum desiderium desperantium et presumentium. Nam desiderium efficax duo includit. s. apprehensionem obiecti ut possibilis haberi: et acceptationem mediorum ordinatorum: ipsa volendo et imperando per que potest obiectum acquiri. Primum deficit desperantibus: nam desperantes non credunt habitionem dei ut obiecti beatifici eis esse possibilem: et ideo licet vellent beatitudinem habere: et desiderent possidere deum beatifice voluntate complacentie: quia tamen non apprehendunt ut sibi possibile non desiderant efficaciter: que voluntas non solum sibi complacet in volito et volitione: sed etiam inquirit et disponit media eaque imperat ceteris potentiis quibus consequi potest volitum. Et ideo desperanti persuadendum est

D Diffinitio spei.

vt credat:nō vt diligat:q2 prima radix illius erroris non est in voluntate. Qd em voluntas non desiderat efficaciter hoc est ex eo:q2 intellectus non ostendit illud efficaciter tanq̄ desiderandum. Hec Sco. Secūdū deficit presumentib⁹:lz enim illi desiderēt bonum infinitum vt suū commodum:ipsum etiam apprehendunt vt sibi possibile ⁊ futurū:nō tñ inquirunt/nec volūt/nec imperāt media opera.s.meritoria p que ꝯsequant. Nō ergo desiderāt adipisci per merita:sed sine meritis:⁊ sic nō efficaciter:de quo et magister dicit. Sine grā ⁊ meritis sperare:non spes sz vana presumptio est:⁊ hec innuit magister in sua diffinitione. Spes est inquit certa expectatio.i.efficax desideriū. Effi ax em desideriū certa est expectatio:q2 infallibiliter sequitur beatitudo desiderium efficax permanēs in finē. Hec enī est certitudo spei q̄ merita in finē vite ꝯtinuata infallibiliter cōsequitur beatitudo:per quam fruitine possidet de⁹. Non em illa est certitudo spei:qd habens modo desideriū efficax beatitudinis ipsum infallibiliter consequat: q2 potest cadere ab illa spe efficaci et desperare vel p̄sumere aut media ordinata relinquere. Sed ea est certitudo que dicta est qua certum est beatitudinē consequi desideriū efficax continuatū in finē. Est ergo efficax desideriū vt dicit Ockam in suo.iij.q.viij. desideriū quo aliquis statim ostēso sibi p fidē:q̄ fruitio dei p quā de⁹ habet:est sibi ꝯferēda propter merita:statim elicit actū meritoriū si potest. Concordat dñs Camera.q.vnica.iij.sen. q̄ pulchre ponēs quis sit act⁹ spei:⁊ quotuplex est desiderium ⁊c. quoꝝ vni tanq̄ de possibilib⁹ ꝯcomitat fides:alteri vero velut de impossibilib⁹ nō adest fides:siue credulitas consequēdi desideratū:vt in desperantibus. ¶ Dicitur ab ipso bono liberaliter propter merita conferendū vbi innuit modus habitionis simul et assecutionis boni infiniti. Non enim pōt bonū infinitum haberi creatura nisi p liberalem dationem: qua liberaliter bonū infinitū se cōicat sue creature ſm modum sue capacitatis. Non est autē creatura capax beatifici boni infiniti:nisi p clarā visionē ⁊ pfectā fruitionē Has vero habere non pōt creatura a se. Videt enim deus qn̄ vult:et ostēdit se cui vult:nec pōt frui creatura pfecte deo nisi clare viso:⁊ ita non pōt haberi a bonū infinitū/nisi liberaliter se donet videndum et fruendū. Modus autē cōsequēdi bonum infinitum est per opera meritoria ab ipso bono infinito ad hoc acceptata:et lz ꝑpter merita:nō tñ minus se dat liberaliter:q2 ex sua liberalitate ordinauit illa merita: et liberaliter ea acceptat tanq̄ condigna tanto dono que ex sua natura nequaq̄ essent digna:sicut dicit ap̄ls. Non sunt condigne passiones huius temporis ad futurā gloriam que reuelabitur in nobis. Rom.viij. Additur in diffinitione:aut ad aliud bonum ad hoc consequēs vel ordinatū:vbi tanguntur obiecta minus principalia ⁊ secundaria spei. Sicut enim fides non est tm̄ respectu dei siue veritatis aliquid reuelantis de deo:sed etiā oim a deo reuelatorum:et oim veritatū in canone cōtētatū etiam nihil de deo predicantiū:et qd Moyses occisum Egyptiū abscondit in sabulo. Exod.ij. et qd Petrus viduam nomine Dorcas a morte suscitauit. Actuum.ix. Et charitas non solum inclinat ad diligendū deū:sed etiam omne quod deus a nobis vult diligi. Sic spes non est tantum respectu dei a nobis habendi: sed etiam respectu omnium per que a nobis habetur.s. respectu visionis et fruitionis que sunt beatitudo formalis:et respectu gaudij consequētis. Similiter respectu oim ad deum beatifice possidendū ordinatorū:vt respectu grē et meritorū et ceterorum dei donorum. Omnia em̄ hec speramus a domino sicut et peccatorum remissionem:carnis resurrectionem: et vite perēnis eternitatem:⁊ sic dicit magister. Spes est certa expectatio future beatitudinis/ beatitudo

Beatitudo duplex.

est duplex:obiectiua que est bonum infinitum:⁊ formalis que est visio:et fruitio:⁊ pōt accipi vtroq̄ modo.et sic tangit tā obiectū spei primarium q̄ secundarium:subintelligendo etiam oia ad beatitudinē consequentia et ordinata. Unde colligitur qd obiectum spei adequatum est bonū infinitū liberaliter se communicans creature ꝑpter merita:et bonū finitum ad cōmunicationē hmōi ordinatū/vt ꝯcomitans aut consequens vel precedens. Cōcomitās vt visio et fruitio/per quas formaliter habetur bonū infinitū. Consequēs vt gaudiū/ꝑpetuitas/satietas et cetera beatitudinē formalē ꝯña. Precedēs vt gratia/dona et merita. ¶ Tertio notādū circa illū terminum virtus theologica:qd virtus theologica dupliciter accipitur. Uno modo stricte:et sic ad hoc qd virtus aliqua dicat theologica/tres conditiones requiruntur. Prima/qd respiciat deū pro primo obiecto ⁊ principali. Secūda/qd habeat primā veritatē pro prima regula actuū suorum ad quos inclinat:et nō regulā aliquā acq̄sitam humanitus/puta prudētiam. Tertia/qd immediate a deo infundatur sicut a causa efficiente. Harum cōditionū prima respicit obiectū:secūda regulam directiuā:tertia causam efficiētem. Et illo modo fides/ spes/ ⁊ charitas acq̄site nō sunt virtutes theologice:q2 deficit tertia conditio. ¶ Secundo modo accipit virtus theologica largius pro virtute respiciēte deū pro obiecto principali innitēs prime veritati tanq̄ regule:siue sit a deo infusa siue naturaliter acquisita. Et sic fides/spes/ ⁊ charitas acquisite respectu dei vt obiecti primi et pricipalis sunt virtutes theologice. Per primas em duas conditiones virtus theologica sufficienter distinguitur a morali:quia moralis non hz deum pro obiecto primo:lz habere posset deū pro fine. Similiter moralis innitit regule humane/scz prudētie siue recte rationi naturali. Theologica ꝟo veritati diuine:ideo enim fides credit:q2 deus reuelauit: ideo spes desiderat:q2 sic desiderādū esse deus reuelauit sic charitas diligit:quia sic diligere deus precepit.

F Uirt⁹ theologica.

¶ Quātū ad scdm articulū est cōclusio prima. Spes tam acq̄sita q̄ infusa est virtus theologica large:secus si accipit virtus theologica stricte. Probat pro parte prima:quia respectu actus sperā di potest esse virtus moderatiua et non moralis:ergo theologica Consequētia tenet a sufficiēti diuisione. Antecedēs pro parte prima patet ex secūdo notabili in reprobatione opinionū. Secūda pars antecedentis ꝑ3:q2 spes habet deum pro primo et principali obiecto. Innitit etiā regule diuine nō humane:igit non est virtus moralis:q2 virtus moralis habet pro obiecto primario aliqd citra deū:et innitit regule humane/ scz prudētie. Pro secūda parte sit' probat conclusio: quia lz spes infusa sit virtus theologica strictissime accepta:eo qd sibi conueniunt oēs cōditiones in notabili vltimo posite:nō tñ spes acquisita:huic em deficit tertia cōditio. Uirtus enim theologica sicut innititur deo tanq̄ obiecto et regule:ita innitit eidē tanq̄ efficienti cause:qd est dictu/sicut virt⁹ theologica hz deū pro obiecto principali/et dictamen diuinū pro regula:ita habet solum deum pro efficiēte causa.

Articu.2. Cōclusio.1. G

¶ Scda cōclusio. Uirt⁹ spei nec fides nec charitas potest dici. Probatur:quia actus spei nec est actus fidei:nec charitatis:ergo nec habitus spei est fides nec charitas. Tenet ꝯña:q2 distinctorū actuū distincti sunt habit⁹. Qd non sit actus fidei: pbat: quia ois actus fidei est credere:⁊ ois actus spei est desiderare:et non est idē desiderare:et credere:ergo. Qd non sit actus charitatis:pbatur:q2 charitas est suprema virtus appetitiua.j.Corin.xiij. et per ꝯña actus charitatis est amor amicitie: quia amor perfectissimus si quidē amor amicitie perfectior est amore concupiscēti e:quia nobilius esse hz obiectū in se (quo modo est obiectum amoris amicitie) q̄ comparatiue ad aliud a se (quomodo est obiectum amoris cōcupiscentie). Desiderare aūt bonum infinitū

Cōclusio.2.

esse meum bonū: qđ est actus spei: nō est amor amicitie sed concupiscentie: quia nō est amor boni infiniti fm esse qđ habet in se: sed fm q habet se ad aliud a se: siue (quod idem est) non est amor boni fm q est bonū in se: sed fm q est bonū desideranti. ¶ Tertia conclusio. Uirtus spei acquisita et infusa a fide et charitate realiter est distincta. Hec conclusio tanq corollarie sequitur ex prioribus maxime ex scđa. Et q sit distincta a fide satis pbatum est precedenti conclusione. Qđ etiā distincta est a charitate: pbatur p actus vtriusq: nam actus charitatis alium hz finē immediatū q actus spei: ergo sunt distincti. Tenet cōsequentia: qr finis est obiectū actus volūtatis eliciti/ vt dictū est. q. j. dist. xxiij. Sed diuersorum obiectorum diuersi sunt actus. Antecedēs pbatur: quia finis immediatus actus charitatis est deus: qr act9 charitatis cū sit actus amoris amicitie/ est amor dei ppter seipsum deum sine relatione in aliud. Act9 aūt spei finis immediatus est ipse sperans: nā act9 spei: qr est amor cōcupiscentie est amor dei inquātū est bonū seu beatitudo sperātis: et ita amore dei relati in bonū sperantis tanq finē immediatū. ¶ Sed diceres: tunc sequitur q actus spei esset vsus dei: et per q̄ns inordinatus: cū deo nullus ordinate posset vti: vt tractatū est dist. j. lib. j. Prima cōsequentia pbatur: qr vsus est actus quo aliqđ obiectū diligitur ppter aliud/ sicut dicit Aug. Uti est aliquid assumere in facultatē voluntatis ppter aliud. Amare autē deū vt bonū amantis est amare deum ppter ipsum amantem. Rūdetur breuiter q actus spei lz sit amor concupiscentie: nō tñ est vsus: nec amans deū vt suū bonum vtitur deo. Et ad pbationem dicit: q vti est aliquid assumere in facultatē volūtatis ppter aliud precise: id est tantū. Uel magis ad ppositū: est amare aliquid ppter aliud precise: ita q nisi aliud amaretur ipsum non amaret. Uel est aliqđ amare ppter aliud magis amatū. Nūc ergo deus nō sic amatur amore cōcupiscentie precise: qr etiā amat perfectius amore amicitie. Qui enim deū precise amaret: quia bonum amātis: aut ppter bonū amātis magis diligeret ille vteretur deo. Nec talis amor esset actus virtutis spei: sed esset actus vitiosus et inordinatus. ¶ Et si adhuc arguitur: actus spei non est fruitio: qr amor concupiscentie ordinatus in bonū amātis: ergo est vsus: quia ois amor: immo ois actus voluntatis est vsus vel fruitio: qr ois actus voluntatis assumit in facultatem voluntatis: vel ppter seipsum amatum: et sic est fruitio: vel propter aliud ab amato/ et sic est vsus. Respondet: q actus ille spei nec est fruitio nec vsus ppie: sed est actus medi9: sicut amor virtutis propter se/ non est fruitio nec vsus: quia nō refertur in aliud: licet sit referibilis ordinate in aliud magis amandum/ scz deū vel virtuosum: sic actus spei quo amatur deus vt bonū sperātis: lz actu nō refert: sine sit referēs in deū: tñ referibilis est ordinate in deū p actum amoris amicitie q est actus charitatis. Nam amans deū vt bonū suū/ nō dz in se quiescere tanq in fine. Sed hoc vlterius per actum charitatis referre in deū tanq finem vltimū et summū. Non enim dz amare deum sperans finaliter: qr bonū suum: sed ideo vt bonū et beatitudo sua: vt per hoc deū ampli9 glificet atq laudet: et dei bonitas ampli9 in sua beatificatione declaret. ¶ Quantum ad articulū tertiū dubitatur primo: in quo subiecto sit spes: an in concupiscibili vel irascibili. ¶ Pro solutione huius dubij aduertendum: q licet appetitus tam sensitiuus q intellectiuus: qui et volūtas: in homine sit vna potentia anime/ nulla reali distinctione diuersa: imo vna indiuisibilis et simplex anima: vt tractatum est lib. ij. dist. xvj. tamen propter diuersos actus in quos potest anima/ sortitur noia diuersa: ppter quorum diuersitatē loquimur de aia eiusq potētijs quasi de rebus realiter distinctis. Unde qr appetitus diuersos habet actus et obiecta: ppter quos etiam diuersa nomina sibi attribuunt apđ philosophos et sanctos ac doct. cōmuniter appetitus diuiditur in concupiscibilem et irascibilē. Quod nō solum verū est de appetitu sensitiuo: sed etiam de appetitu intellectiuo. Et lz varie de hoc loquunt: sequor tamen nunc doc. subtilem/ qui clarius et fundamentalius de hac materia loquitur in suo tertio dist. xxvj. et xxxiij. Distinguuntur aūt hi appetitus penes obiecta: et similiter penes actus. Penes obiecta/ nam obiectorum appetibilium/ quedam ex se et primo sunt appetibilia: q videlicet ex se sunt conuenientia vel disconuenientia: ita q apprehēsa (omni alio circunscripto) mouēt potentiam ad psecutionem vel fugam: quia statim delectant vel contristant. Alia sunt appetibilia non primo vel ex se: sed quasi secundario: propter illa primo appetenda vel fugienda: vt quia impediunt appetitum circa primo cōuenientia vel disconuenientia. Impediūt quidē in prosequendo vel fugiēdo: et ita impediendo offendūt appetentem. Exempli causa. Cibus pportionatus est primo et per se cōueniēs appetitui aialis: ideo nullo alio posito aial ipsum psequitur: preuia tamen ei9 apprehensione. Impediēs vero aial ne cibum assequatur scz cibum auferendo vel aial ab eius consecutione phibēdo: disconuenit animali et offendit. Non quidē primo et ex se/ puta quia tale ens in se presens: sed qr impedit prosecutionē cibi. Unde si nō impediret quā ūcunq psens esset nō offenderet nec appetitū moueret. ¶ Primū appetibile pertinet ad concupiscibilē: quia concupiscibilis respicit illud quod natum est ex se esse cōueniens vel disconueniens: ita q nullo alio posito circa ipsum: nisi sola apprehensione facta natus est sequi actus delectandi vel tristandi/ fugiendi vel psequendi/ quantum est ex parte eius. ¶ Scđm appetibile pertinet ad irascibilem: cuius obiectū non est illud quod est primo cōueniens vel disconueniens: sed quod impedit illud quod est primo conueniens: vt dictū est: et potest dici consueto vocabulo offendēs. ¶ Distinguuntur etiam hi appetitus penes actus: nam actus cōcupiscibilis est prosequi vel fugere delectans vel contristans: sed actus irascibilis est irasci. Irasci aūt est appetere vindictam: vt vult Phus ij. rheto. Unde nō est cōtentū aial fugere offendens (qđ ad cōcupiscibilē pertinet respectu primo disconuenien: tis) sed appetit repellere et se vindicare. Nō enim iratus appetit impediens amouere tantū sed amouere et vltra punire/ intantū q nōnūq omisso primo cōcupiscibili in cuius psecutione impeditus est: etiam impedimēto cessante tendit in vindictam offendentis. Satis concordat beatus Tho. parte. j. q. lxxxj. ar. ij. Unde ait q irascibilis est quasi propugnatrix et defensatrix dum insurgit cōtra ea que impediunt cōuenientia que concupiscibilis appetit: et ingerunt nociua q concupiscibilis refugit. Hec ille. ¶ Ex illo sequitur: q illa distinctio qua pleriq scilz Henricus de Gandauo: sctūs Tho. Bonauē. distinguūt cōcupiscibilē et irascibilē penes obiecta (dicentes. Obiectū cōcupiscibilis esse bonū delectabile: et obiectū irascibilis esse bonū arduū) nō est bona: nec ppria. Naz bonuz arduū pprie loquendo: vel dicit bonum absens: vel bonū excedēs facultatē potētie cui dicit arduum: aut bonū appreciabile et amabile vt excedēs oia alia sibi cōtraria. Sed oibus his modis cōcupiscibilis est respectu ardui: nam ad concupiscibilem pertinet desiderium boni absentis ex se et primo concupiscibilis. Ad candē etiā pertinet charitas qua bonū summum amamus naturalē potentie facultatē excedēs: et simplr vt appreciabile super omnia: ergo bonū arduū fm oēs illas acceptiones magis ptinet ad cōcupiscibilē q irascibilē. Tamen vt saluentur doc. potest bonū arduū dici bonū cui9 assecutio est difficilis: et sic posset aliquo modo sustineri: q irascibilis est respectu ardui: nō quidē obiecti: sed actus scilz velle vindicare, offendens cuius

Conclo. 3. H

Uti.

K

Articu. 3. Dubiū. 1. I

execntio fit cũ difficultate quadã: ⁊ hoc videt̃ innuere sanctus Tho. vbi supra: dicens. Unde dicit̃ ꝙ obiectum irascibilis est arduũ: quia scʒ tẽdit ad hoc ꝙ superet cõtraria ⁊ supereminent eis. Hoc aũt non fit sine difficultate. Unde sicut actus adequatus intellectus est intelligere: ⁊ sensus sentire. Ita actus irascibilis est irasci: id est vindictã appetere. Nõ quidẽ adequatus sed principalis: ⁊ per ɔ̃ns obiectũ ei⁹ est punitio/ vindicabile vel offendẽs ⁊ nõ bonũ arduũ: quia nec punitio: nec vindicabile vel offendens est multũ appreciabile: vt dici posset bonũ arduum. Et sicut exemplificatũ est in appetitu sensitiuo: sic fieri potest in appetitu intellectiuo siue volũtate. Unde nõ solũ distinguunt̃ concupiscibilis ⁊ irascibilis in appetitu sensitiuo: sed eque vel magis in voluntate. Põt enim voluntas in aliquid tẽdere tanꝙ ex se cõueniens/ aut cõueniens per actũ voluntatis. Potest etiã tendere in aliqđ tanꝙ in offendẽs ⁊ impediẽs ipsum repellẽdo ⁊ vindicãdo: ⁊ ita offendenti irasci ⁊ ita vtraqʒ potentia est in voluntate sicut in sensu.

A ¶ Amplius notandũ/ ꝙ quidã quatuor passiones: scʒ delectationẽ seu gaudiũ/ dolorẽ spem aut desiderium/ ac timorẽ distinguũt quantũ ad subiecta: dicẽtes delectationẽ/ gaudiũ ⁊ dolorẽ pertinere ad cõcupiscibilem: spem siue desideriũ ⁊ timorẽ ad irascibilem: qđ est intelligendũ cũ precisione. Nã quatuor ille passiones inueniunt̃ in vtraqʒ potentia. Possunt enim quatuor he passiones esse circa bonũ delectabile cõcupiscendũ. Possunt etiã esse circa offendens vindicandũ: nõ tñ esse eedẽ numero vel specie: sed eedem denoĩatiue. Sunt enĩ circa concupiscibile oẽs he quatuor diuersimode apprehense quantũ ad habere/ carere presentialiter vel in futuro. Nam apprehensionem boni presentis sequit̃ delectatio seu gaudium: ⁊ apprehensionẽ absentis sequit̃ spes seu desiderium. Malũ vero presentialiter affligens sequit̃ dolor: futurũ aũt timor. Sicut nãqʒ cõcupiscibilis ꝓsequitur bonũ apprehẽsum vt conueniens: ita refugit malũ apprehẽsum vt cõueniẽs: ita refugit malũ contrariũ. Sĩlr in irascibili que lʒ sit respectu offendentis noliti: volita tñ est vindicta ⁊ punitio offendentis: quã si irascibilis ꝑfecte ⁊ ꝑ̃sentialiter exercet sequitur delectatio ꝭm illud Phi. ij. rheto. Ira viri quasi mel. Si vidicta nõ sit ꝑ̃sentialiter: lʒ desiderat̃ sequit̃ spes. Si desperat̃ punitio offendẽtis/ sequit̃ timor. Si vindicãs ab offendente vincit̃: sequit̃ dolor. ¶ He tñ passiones irascibilis specie differunt a passionibus concupiscibilis: qꝛ vt patuit sunt obiectorum specie distinctoꝝ. Nã delectatio cõcupiscibilis est de bono ꝭm se ⁊ primo cõueniẽte adepto. Delectatio irascibilis est de vindicta ⁊ punitione offendentis: que punitio nõ est ex se conueniens: lʒ quasi scđario/ ꝓpter remotionẽ impedientis cõcupiscibilẽ a cõsecutione primo cõueniẽtis. Sic spes cõcupiscibilis est respectu cõsecutionis boni absentis primo ex se ɔ̃ueniẽtis. Spes irascibilis est respectu obiecti scđario cõuenientis scʒ vindicte ⁊ punitionis. Suo modo dolor cõcupiscibilis est de malo primo ⁊ ex se affligentis. Sed dolor irascibilis est de resistentia offendentis preualente quasi secũdario affligentem: ꝓpter impedimẽtũ cõsequẽdi ex se delectabile: vel fugiẽdi ex se afflictiuum. Timor concupiscibilis est de malo futuro ex se nociuo. Timor ⁊ desperatio irascibilis est de resistẽtia ac impedimẽto vincente. ¶ Ex illo primo ptʒ ꝙ vtraqʒ vis cõcupiscibilis et irascibilis nõ noĩatur a passione adequata. (Nam timere in cõcupiscibili nõ est formaliter concupiscere: nec timere in irascibili est formaliter irasci: imo ꝙ multum timet scilʒ desperans repellere aut vincere offendens nõ irascitur. Non enĩ appetit vindictam saltẽ efficaciter: nec insurgit contra offendentẽ. Sic nec dolere in illa vt vel ista est formaliter cõcupiscere: lʒ oritur a concupiscere ⁊ irasci.) Non ergo nominãtur a passione adequata: sed nominant a passione principalissima/ que est concupiscere ⁊ irasci. ¶ Secundo patet ꝙ spes irascibilis minuit dolorem ⁊ timorem concupiscibilis. Nam minus timet/ minusqʒ dolet de malo presenti vel futuro: dum adest spes repellendi malũ huiusmodi. Timor aũt perfectus irascibilis vel dolor eius auget dolorẽ cõcupiscibilis. Unde summe dolet appetitus patiẽs nociuum summũ presens: ⁊ desperãs illud nociuũ repellere: ⁊ hoc verũ est extensiue nõ intẽsiue: qꝛ lʒ anima vel appetitus plus doleat/ qñ ꝭm vtramqʒ vim dolet: tñ vnus dolor aliũ simpliciter nõ minuit/ cũ sint cõpossibiles: immo secũda passio oritur ex ꝑima: et effectus non minuit nec auget causam: sed extensiue minuitur vel augetur: quia minus dolet qui ꝭm vnam vim tantum dolet: ⁊ magis extensiue qui ꝭm vtrãqʒ dolet. ¶ Tertio patet ꝙ accipiendo spem generaliter respectu cuiuscũqʒ boni absentis temporalis vel eterni: siue accipiatur ꝓ passione que est act⁹ sperandi in appetitu sensitiuo vel intellectiuo: siue pro habitu ad illã inclinante duplex est spes: q̃dam est respectu boni absentis ex se vel primarie appetitui cõuenientis: quedã respectu boni secũdario conuenientis scʒ vindicandi vel repellẽdi offendẽs: satis claret ex ꝑmissis. Propõ. i. M

¶ Istis itaqʒ ꝑmissis est prima ꝓpositio ad dubiũ respõsiua. Accipiẽdo spem large aliqua spes est in cõcupiscibili ⁊ aliqua in irascibili: siue accipiatur ꝓ passione siue pro habitu. Ptʒ: naʒ spes primo modo dicta pertinet ad vim cõcupiscibilem: qꝛ ad eandẽ vim spectat delectari in bono ex se presenti: ⁊ desiderare illud absens. Similiter ad eãdem vim/ scʒ irascibilẽ pertinet irasci offendẽti presentialiter ⁊ desiderare irasci: seu repellere offendẽs apprehensum vt futurũ. Spes aũt primo modo est desiderare obiectũ bonũ ex se apprehensum vt absens: ergo ꝑtinet ad cõcupiscibilẽ. Sed spes secũdo modo est desideriũ repellẽdi offendẽs apprehẽsum vt absens futurũ: ergo pertinet ad irascibilẽ.

¶ Secunda ꝓpositio. Propõ. 2. Accipiendo spem ꝓprijssime ꝓ virtute theologica/ spes in cõcupiscibili ⁊ nõ in irascibili est ponẽda. Probat̃ ꝓpositio tã de spe infusa ꝙ̃ acquisita: qꝛ obiectũ spei est summũ bonũ apprehẽsum vt cõueniens ⁊ cõmodum sperantis. Et hoc est ꝓprium obiectũ ɔ̃cupiscibilis: qꝛ bonũ summum ex se ⁊ primo est conueniens ⁊ cõmodũ sperantis: ⁊ nõ secundario: immo magis spes pertinet ad concupiscibilem que est obiecti ꝭm affectionem cõmodi/ ꝙ̃ charitas que est summi boni ꝭm affectum iustitie.

¶ Preterea. Irascibilis non est nata habere deũ immediate pro obiecto: nec habere põt actum ordinatum respectu dei vt obiecti. Propõ. 3. Nam deo irasci nõ debemus in via: nec possumus in patria. Non enĩ lʒ desiderare vindictã de deo tanꝙ offendẽte: cui oportet in omnibus subesse: ⁊ eius flagella ⁊ disciplinã non repellere: ne dicat̃ nobis illud Hiere. ij. Frustra percussi filios vestros: disciplinã nõ receperunt.

¶ Secundo dubitat̃/ de ordine spei ad alias ꝟtutes theologicas/ fidẽ. s. ⁊ charitatẽ. Dubiũ. 2. N R̃ndetur/ ꝙ alius est ordo generationis: alius ordo perfectionis. Nã priora ordine gñationis frequẽter sunt posteriora ordine ꝑfectionis. Itẽ virtutes theologice aut sunt infuse/ aut acquisite. ¶ De infusis dicitur/ ꝙ non est ordo inter eas generationis: qꝛ simul infunduntur: deus enim cuius perfecta sunt opera: perficiendo animã simul eam perficit ꝭm oẽs potentias: intellectum scʒ per fidem: volũtatẽ ꝭm duplicẽ eius affectionẽ per spem ⁊ charitatem. Potest tamẽ dici ꝙ fides infusa est naturaliter prior alijs propter actum eius qui potest esse sine actu spei ⁊ charitatis/ ⁊ non econuerso. De acquisitis vero dicitur/ quia acquisite generãtur ex actibus: ideo idem est ordo acquisitarũ generatione qui ⁊ actuum earum. Unde manifestũ est ꝙ act⁹ fidei prior est actu spei ⁊ charitatis/ qꝛ non potest voluntas per actũ suũ tendere in obiectũ nisi cognitũ per intellectum. Cognitio aũt obiecti theologici est

per actũ fidei. Sed de actu spei: qui est actus amoris
concupiscentie sm affectionem commodi / dicitur qꝫ
frequenter precedit actum charitatis / qui est amor
amicitie sm affectionẽ iusti: qr talis est ordo actuū
voluntatis: qualis est actuū intellectus: preuiorum.
Nunc autẽ actꝰ charitatis presupponit cognitionẽ
dei / vt boni in se. Actus spei cognitionẽ dei / vt bo=
ni in nobis. Nũc aũt bonitatẽ dei in se cognoscimꝰ
ex suis effectibꝰ per quos est bonũ nostrũ: sm illud
Roma. j. Inuisibilia dei per ea que facta sunt intelle
cta conspiciuntur. Sicut ergo prius est cognoscere
deũ / vt bonũ nostrũ: ac deinde vt bonũ in se: sic priꝰ
est amare deũ vt bonum nostrũ qd est actus spei: ac
deinde amare deũ vt bonum in se: qd est actꝰ chari=
tatis. Cõcordat Pet. de alia. q. vnica tertij sen. ar. ij.
Et hec procedunt de cognitione et amore naturali:
qua homo ex cognitione ⁊ amore sui ascendit ad co
gnitionẽ ⁊ amorẽ dei: qr eñ naturaliter hõ seipsum
diligit amore amicitie: diligit etiaz omne quod sibi
bonuz est amore cõcupiscẽtie: ⁊ ita deũ summum bo
num. Et qm ex eo qd cognoscit deũ esse bonum suũ /
cognoscit tñ in se bonũ: ideo ex amore concupiscen=
tie assurgit ad amorẽ dei amicitie. Contingit etiam
qñqꝫ oppositũ in cognitiõe doctrinali. Stat eñ per
fidei doctrinam / prius cognoscere deum vt bonum
infinitum in se: et post vt bonũ nostrũ: ⁊ tũc precedit
actus charitatis: amor scz dei vt bonũ infinitũ in se
amorẽ dei vt bonũ nostrũ: et sic etiã contingit prece
dere via generationis actũ charitatis / actum spei.
¶ Ordine aũt perfectionis charitas prior est fide et
spe: vt dicit apostolus. Maior horum charitas. Itez
Dubium. 3. O charitas est forma omnium virtutum: qua in donis
dei creatis / nullum eũ maius sm bea. Aug. ¶ Ter=
tio dubitatur: cur ponunt due virtutes theologice
in voluntate ⁊ vna tantum in intellectu: cũ vnũ per
fectibile sufficienter perficitur vna perfectione. Itez
si in altera potentiarum ponende sunt due virtutes
theologice: maxime ille ponẽde sunt in intellectu: qr
tres virtutes theologice correspondent tribus par=
tibus imaginis: fides intelligentie: spes memorie: ⁊
charitas affectioni. Due autez partes imaginis per
tinent ad intellectũ: intelligentia scilicet et memo=
ria: ⁊ solũ vna scz affectio ad voluntatem. Respõdet
sm doc. subtilem: qd ideo in volũtate ponuntur due
virtutes theologice: quia voluntas habet duas affe
ctiones sm quarũ vtrãqꝫ attingit deũ immediate.
Vnã sm affectionem iustitie tendentẽ in deũ imme
diate / vt est bonũ in se. Aliã sm affectionẽ commodi
vel concupiscentie attingentẽ deũ immediate / vt bo
num mihi: et vterqꝫ actus põt esse ordinatꝰ ⁊ habere
habitũ inclinantẽ ad ipsum. Et ita habitum theolo
gicũ respicientem deum immediate pro obiecto: nõ
aũt sic est ex parte intellectꝰ. Non eñ est ibi nisi vna
potẽtia nata habere actũ secũdũ attingẽtẽ deum: et
illa sufficiẽter perficit vno habitu tẽdente in verum
cui assentiendũ est propter reuelationez. Et per hoc
ad rationẽ de partibus imaginis dicendum: qr eñ
si sint due partes imaginis ex parte intellectus: et
vna tm ex parte voluntatis / hoc nõ est qr intellectu
duplici attingit obiectum. Memoria eñ non habet
actionẽ de genere qualitatis qua attingat obiectuz
sed sola intellectiua hz operationẽ qua attingit ob=
iectũ. Vñ breuiter dicitur: qd illi habitus theologici
nõ correspondẽt partibꝰ imaginis: sed tm sunt duo
principia quorũ est attingere deum immediate per
actus elicitos. Tales aũt sunt intellectus qui vt in=
distinctꝰ p vnũ actũ elicitũ attingit deũ immediate
Dubiũ. 4. P credendo: et voluntas habẽs rationẽ affectionis iu=
stitie ⁊ cõmodi amãdo ⁊ sperando. ¶ Quarto dubi=
An sit tãtũ vna spes respectu oim sperandorũ tat / vtrũ vna sit tantũ spes respectu omniũ sperãdo
rũ. Respõdet pariformiter sicut supra dictum est de
fide: qd vna tm est spes infusa que inclinat ad desi=
derandũ efficaciter deũ vt bonũ nostrum: et per hoc
ad desiderandum omnia ad huncqꝫ finẽ assequẽdũ or

dinata / puta gratiam / dona et merita. Unde sicut fi
des licet multa habeat credibilia: qr tñ vna est ra=
tio credendi: vna est virtus: ita spes quãuis multa ha
beat expectanda: qr tñ vna est ratio in expectandis:
est vna virtus specialissima ⁊ nõ genus. Sicut enim
fides credẽdo assentit prime veritati: ⁊ credit omnia
que dictat ei credenda: ita spes qr innititur summe
largitati expectat omnia que ei promissa retribuen=
da: ⁊ sicut fides nõ solũ credit ea que de deo asserun
tur: sed omnia que a deo reuelata sunt: ita spes expe
ctat deũ / nedũ vt bonũ possidendũ: sed etiã omnia a
deo promissa: principaliter tñ deum: vt eo habito ha
beat omne bonũ. Hec est sententia san. Bonauẽ. in
suo. iij. in hac dist. Spes tñ acquisita: qr ex actibꝰ spe
randi gignitur: qui multi sunt specie differentes sm
multitudinem obiectorũ sperãdorũ: etiã ipsa nõ est
vna specie. Alia est spes acquisita qua speratur bea
titudo obiectiua: alia qua formalis: alia qua gratia:
alia qua merita: et sic de alijs bonis a deo expecta=
tis: alia non tãtum numero: sed alia specie: sicut ob=
iecta differũt specie. ¶ Quinto dubitatur: vtrũ spes Dubium. 5 Q
⁊ cetere virtutes theologice consistant in medio. Re
spondetur sm Sco. qd virtutem consistere in medio
dupliciter cõtingit: vel ex parte obiecti vel ex parte
actus sm qd excessus et defectus qñqꝫ contingit cir
ca obiectũ vt in obiecto tẽperantie potest esse exces=
sus et defectus: nã qd vni est multũ: alij est paucũ. ij.
Ethi. Qñqꝫ aũt contingit excessus ⁊ defectꝰ in actu
siue in modo actionis circa idẽ obiectũ: sic tẽperan=
tia moderat appetitũ circa cibũ: non solũ ne nimis
multũ aut nimis paucũ sumatur: sed ne cibus pro=
portionatus nimis voraciter / aut nimis lente ac
tediose sumat. Nunc ergo virtus moralis est in me=
dio vtroqꝫ modo: qr moderat appetituz circa vtrũqꝫ
excessum et defectũ: vt scz tendat in obiectũ pportio
natũ / ⁊ etiã actione moderata ne vtroqꝫ modo qd
nimis. Sed virtus theologica non sic non enim est
circa obiectum excedens vel deficiens: quia est circa
obiectũ vnicũ infinitũ et immutabile scilicet deum:
qui nec põt esse maior: nec minor. Potest tamen actꝰ
quo tendit in obiectũ esse immoderatus: ⁊ sic virtus
theologica moderat vt medio modo tẽdat in obie=
ctũ theologicũ. Et sic cõcedi põt qd fides est mediuz
quoddã inter leuitatẽ qua quis faciliter nimis as=
sentit ei cui credẽdũ nõ est: iuxta illud. Qui cito cre=
dit: leuis est corde. Et inter pertinaciam qua nimis
resistit credẽdis / nolẽs alicui assentire nisi per ratio
nem naturalẽ ostẽdatur: sic nimio amore potest qs
tendere in bonum commoduz vel bonum in se / aut
amore nimis remisso: vel cum circũstãtia nõ necessa
ria aut sine circũstantia necessaria. Sic spes media
re potest inter presumptionẽ ⁊ desperationẽ: ⁊ chari
tas inter amorẽ / omnia alia diligibilia a deo conte
mnentẽ / ⁊ amorẽ diligibiliꝰ eque inherentẽ: lz virtu
tes theologice nõ sint circa nimis verum: aut nimis
bonũ honestũ in se: aut nimis bonũ: nisi qr sunt cir=
ca verũ ⁊ bonũ ac cõmodũ / applicãdo singula singu
lis. Tẽperantia autẽ vtroqꝫ modo requirit medium
qr põt in obiectũ excedẽs vel deficiens tẽdere: potest
etiã actu deficiẽte tẽdere. Secũdus modus est com=
munis virtuti morali theologice / nõ primꝰ. ¶ Sexto Dubiũ. 6 R
dubitat: vtrũ actꝰ spei possit eẽ meritorius: et vide=
tur qd non: qr actꝰ spei nõ ordinat in finẽ vltimum:
sed in ipsum sperãtẽ tãqꝫ in finẽ. Est eñ amor cõmo
di quo amat deꝰ amore cõcupiscẽtie pter amãtem:
qr vt bonũ amãtis. Rñdetur sicut nullus actꝰ fidei /
⁊ cuiuscũqꝫ virtutis alterius a charitate / de se est meri
torius nisi simul eliciat a gratia que idẽtificat cha=
ritati: vt dictum est distinc. xxvij. lib. ij. ita nec actus Nullꝰ actꝰ meritorius sine charitate. 2
spei. Elicitur aũt actus alterius virtutis a gra: quan=
do per actũ gre in finẽ vltimũ ordinat: nã actꝰ gra=
tie est actꝰ quo diligit deus super omnia: et cetera p=
pter deũ sm illud. j. Corin. x. Siue manducatis: siue
bibitis: siue quid aliud facitis: omnia in gloriã dei

facile. Ex quo patet quod ad meritum per actum cuiuscumque virtutis alterius a charitate concurrunt duo actus. Exempli causa in proposito de spe. Voluntas meritorie desiderans habet duos actus: unum sperandi elicitum proprie a spe: et alium elicitum a charitate/ imperantem illum elicitum a spe. Nec est inconveniens in actibus subordinatis plures simul esse in eodem: immo necesse est scientem conclusionem (dum actu speculatur) cognoscere principium et amantem ordinate illud quod est ad finem videndo simul frui: sive quod fieri potest: uno vel duobus actionibus ut alibi patet in .i. distin. i. Et in hoc virtus et eius actus dicuntur formari charitate: virtus per charitatem assistentem: ut dictum est. q. ii. distin. xxiii. huius tertii, de fide. Actus virtutis per charitatem imperantem: tunc enim virtutis actus formatur charitate: quando imperatur ab actu charitatis. ¶ Per hoc ad dubium dicitur quod actus spei potest esse meritorius/ quando imperatur a charitate: tunc enim licet ordinetur in commodum proprium sperantis per spem tamquam in finem proprium et immediatum: ordinatur tamen in deum propter se dilectum/ tanquam in finem principalissimum et ultimum per actum elicitum charitatis. imperantem actum spei elici finaliter propter gloriam dei: unde desiderans deum tanquam commodum suum ibi sistendo: et hoc commodum non ulterius in dei gloriam referendo/ non meretur: nec illud desiderium elicitur secundum inclinationem charitatis: quia ab ea imperatur: ut ergo actus spei sit meritorius: desiderandus est deus ut bonum nostrum per eius fruitionem habendum quantus ipsa fruitione diligamus deum super omnia propter seipsum et eius gloriam. ¶ Dubitatur

Dubium.7. septimo de obiecto adequato spei. Pro responsione advertendum quod licet spes et charitas tendant principaliter in rem extra: quia in bonum quod est in re. Fides vero in verum quod est in intellectu: secundum philosophum: non tamen potest tendere voluntas in rem per actum spei vel charitatis: nisi mediante apprehensione vel cognitione rei que est in intellectu. Unde duplex obiectum assignatur his virtutibus spei et charitatis/ scilicet res ipsa sperata aut amata: et cognitio sive apprehensio rei sperate et amate. Res est obiectum remotum: sed principale. Cognitio autem rei est obiectum immediatum: sed minus principale. Cum vero queritur de obiecto spei adequato: non queritur de obiecto principali scilicet re sperata: quia nulla una res est obiectum adequatum: cum non una res tantum: sed multe sperantur/ scilicet deus/ beatitudo formalis/ gratia/ merita etc. Sicut obiectum adequatum visus non est aliquod singulare visibile: sed est cognitio aliqua communis representans omne visibile ut lux color vel lucidum. Sic obiectum adequatum spei

Obiectum adequatum. est conceptus aliquis aut signum sibi subordinatum: adequatum. i. convertibiliter representans omnem rem sperandam. ¶ Et per hoc respondetur ad dubium quod obiectum adequatum spei est hoc complexum: summum bonum rationalis creature: aut virtus meritum vel operatio ad hoc consequendum ordinata: hoc enim complexum comprehendit omnia speranda scilicet beatitudinem obiectivam/ que est summum bonum: beatitudinem formalem/ scilicet visionem et fruitionem eius scilicet que sunt operationes: gratiam que est virtus ac virtutum actus que sunt merita: et si qua sunt alia ad beatitudinis consecutionem necessaria. Et tantum de illa questione.

Distinctio. xxvii.

Determinato de duabus theologicis virtutibus: fide scilicet et spe: consequenter in sex dist. sequentibus agitur de tertia que est charitas/ hoc ordine. Nam primo determinatur de charitate secundum se et eius precepto. Secundo dist. xxviii. de charitatis obiecto. Tertio dist. xxix. de charitatis ordine. Quarto distin. xxx. de charitatis amicorum et inimicorum adinvicem in meriti comparatione. Quinto dist. xxxi. de charitatis create permanentia. Sexto de charitatis increate sufficientia. Summatur autem sententia textus presentis distinctionis in his tribus conclusionibus. ¶ Prima conclusio. Charitas que est dilectio una qua deus propter se/ ac in deo et propter deum proximus diligitur in duobus scripture preceptis secundum diversa diligibilia commendatur. ¶ Secunda conclusio. De diligendi modo regula prescribitur divinitus: ut a nobis toto corde deus: et ad idem quod amamur nosipsi diligatur proximus. ¶ Tertia conclusio. Primo precepto quod secundum includit: et in secundo includitur charitatis perfectio qua deum tenemur diligere insinuatur: quod tamen non in vita presenti: sed in futura plenissime consummatur.

Questio unica.

Circa hanc distinctionem queritur/ utrum charitas sit habitus inclinans voluntatem hominis ad observationem perfectam precepti charitatis. ¶ Tres huius questionis articuli terminorum declarationibus pro primo/ subiunget conclusiones pro secundo: et conclusionibus dubiorum solutiones adiiciet pro tertio.

¶ Quantum ad primum: quia habitus cognoscuntur per actus: primo videndum est de actu charitatis: qui amor dicitur vel dilectio. Distinguitur autem amor secundum distinctionem appetitus. Nam amor generaliter est quedam tendentia appetitus in suum finem vel bonum. ¶ Est autem appetitus triplex: naturalis/ animalis/ rationalis: vel sub aliis verbis: naturalis/ sensitivus et intellectivus. Appetitus naturalis est qui non requirit apprehensionem eius quod appetitur in ipso appetente: sed alterius. Res enim naturales non cognoscitive appetunt quidem que sibi conveniunt secundum suam naturam et ad conservationem sui esse conferunt: sed non per apprehensionem propriam: sed per apprehensionem instituentis naturam. Divina enim providentia ut dicit Boe. iii. de consol. prosa. xi. dedit creatis et a se rebus/ hanc vel maxime manendi causam: ut quoad possunt naturaliter manere desiderant. Et ideo cuique dat natura quod convenit: ut ne (dum manere possit) intereat/ laboret: ob hoc diversos appetitus rebus indidit ad diversa sibi convenientia: ut ad loca naturalia qualitates motivas qualitates etiam naturales activas et passivas et cetera sibi convenientia. Unde quicquid illud fuerit quo res naturaliter tendit in suum bonum et conveniens sive illud dicatur connaturalitas sive inclinatio sive virtus insita: ut loquitur Diony. c. iiii. de divi. nomi. que realiter nihil aliud est nisi ipsa substantialis rei forma aut proprietas naturalis consequens formam: ut sunt gravitas/ levitas/ quibus res ad sua loca naturalia earum conservativa tendunt: et alie qualitates quibus in esse conservantur aut resistunt corrumpentibus: dicitur amor naturalis: sic dicit Boe. iiii. de consol. met. vi. Hic est cunctis communis amor: repetuntque bono fine teneri: quia non aliter durare queant nisi converse cursus amore refluant cause que dedit esse: cui consonat illud Diony. ex amatoriis hymnis Hierothei. c. iiii. de divi. nomi. Amorem sive divinum sive angelicum sive spiritalem sive animalem sive naturalem dixerimus insitivam quandam intelligamus concupiscentieque virtutem superiora quidem moventem ad inferiorum providentiam. Et qualia vero rursus ad sodalem sui invicem communionem ac postremo loca inferiora ut ad priora et sublimiora convertantur admonentem. Hec ille. Hinc beatus Augu. xi. de civi. dei. c. xxviii. ostendit quod in quolibet rerum genere amor invenitur/ etiam in non viventibus: in quibus pondera sunt amores corporum. Unde ait. Nam amores corporum momenta sunt ponderum: sive deorsum gravitate: sive sursum levitate nitamur: ita enim corpus pondere: sicut animus amore fertur quocumque fertur. Patet ergo quod amor illo modo acceptus (quem naturalem dicimus) non est aliquis actus elicitus a potentia appetitiva: neque passio huiusmodi actum consequens: sed est res inet: aut forma substantialis rei: aut qualitas naturaliter eam formam consequens. quibus ad sibi convenientiam potest tendere et moveri: aut in habitis quiesce-

Articu. i. Nota primo

Appetitus triplex.

re: aut corrumpere niteti resistere. Ueruntamen aliquando capitur amor naturalis p qualibet cõplacẽtia potentie appetitiue in obiecto p cognitiuam apprehenso: que est actus vel passio ad quã appetit⁹ non hʒ se libere necessario cũ elicit aut eam recipit. De qua dictũ est supra di. xv. ꝛ xxxiij. Sed sic nõ capitur hic amor naturalis. B ¶ Appetit⁹ aũt aialis est appetitus presupponens apprehensionẽ appetẽtis sensitiuam natus tendere in obiectũ apprehensum aut in eo quiescere necessario ꝛ non libere: ꝛ hic vocatur appetitus sensitiuus qui est in brutis ꝛ in hominibus: licet in hoibus aliquid libertatis participat pro quanto natus est obedire rõni: sic amor scdo modo acceptus est illud quo appetitus sensitiuus tendit in suũ bonum se ad ipsum mouẽdo: vel in eo quiescẽdo: ꝛ est realiter delectatio de ꝯueniente adepto: vel act⁹ desiderij quo tẽdit in bonũ apprehẽsũ absens nondũ adeptũ: qui dici põt amor aialis vel sensitiuus qui cõis est hoibus atqꝫ brutis.

Amor rõnalis vel intellectiuus.

¶ Terti⁹ appetitus est appetitus rõnalis/presupponens iudicium intellectus natus libere actum suũ elicere: ꝛ vocatur appetitus rationalis vel intellectiuus seu voluntas. Et amor rõnalis vel intellectiuus est act⁹ voluntatis: quo libere acceptat obiectum per intellectum sibi presentatũ: ꝛ de hoc amore hic loquendũ est: non de naturali: nec sensitiuo: qui vsitato vocabulo dici potest amor arbitrarius vel liberalis. Ad venandum aũt quid sit ille amor: supponitur ꝙ id nomine amoris intelligitur/quo aliquis dr amans siue amare: sicut calor est id quo aliquis dr calens siue calere. Amare aũt ẜm naturales ꝛ theologos pertinet ad appetitum intellectiuum: sicut intelligere ad intellectum: ꝛ sicut intelligere actus est intellectus ita amare est actus voluntatis. Sunt aũt in voluntate tantũ duo actus. s. velle ꝛ nolle: vt latius dictuz est in. ij. dist. vj. Uelle quo voluntas acceptat obiectũ vt conueniens sibi vel alteri. Nolle similiter est act⁹ positiuus/quo voluntas fugit vel resilit ab obiecto tanqꝫ disconueniente. ¶ Si queritur de actu medio suspensiuo siue neutro/ quo nec acceptat obiectũ vt bonum/nec refutat vt malũ. Respondet ꝙ volũtas presente obiecto per apprehensionẽ intellectus quandoqꝫ auertit se/ita ꝙ nullũ actũ circa hoc obiectum elicit: ꝛ suspenditur ab obiecto illo acceptãdo vel resiliendo non per actum positiuũ: sed non auertendo vel se ad aliud conuertendo. Aliquando volens se suspendit per actum positiuum: quia vult non elicere: vel quia imperat intellectui vt magis inquirat: de obiecti conuenientia ꝛ bonitate/ vel ex propria libertate: ꝛ ille actus suspensiuus/est quoddam velle: quia velle non elicere. Patet ergo ꝙ in voluntate non sunt nisi duo actus eliciti/ respectu cuiuscunqꝫ obiecti in genere. s. velle ꝛ nolle: nunc autem amare nõ est nolle: tum qꝛ amãdo sibi complacet in amato: vel ipsum desiderat: aut generalius loquẽdo ipsum acceptat tanqꝫ bonum in se: vel bonum sibi vel alteri. Uerũ nolendo nihil acceptatur: sed magis refutat: tum qꝛ amor nihil presupponit in volũtate: quia ẜm beatũ Augu. xiiij. de ciui. dei. c. vij.

Amor quid est.

Amor est principiũ ꝛ causa ceterarum passionũ in voluntate: vnde ait. Amor inhiãs habere quod amat cupiditas est. Id aũt habens eoqꝫ fruens/letitia est. Fugiens qđ aduersatur ei: timor est/idqꝫ si acciderit sentiens: tristitia est. Proinde mala sunt ista si malus amor est: bona si bonus. Et loquitur beatus Aug. nõ formaliter: sed causaliter ẜm expositionem multorum: quia amor non est realiter cupiditas. i. spes/siue desideriũ: neqꝫ letitia/timor aut tristitia: qꝛ amor est actus libere elicit⁹ in voluntate/cetera sunt passiões amorem tanqꝫ causam immediatã vel mediatam naturaliter cõsequentia. Sed nolle presupponit velle ẜm beatũ Ansel. in de casu diabo. c. ij. de auaro/pane et nummo. Si quidẽ a nullo resilio: nisi quia stare non potest cum eo qđ accepto. Est ergo amare velle: non aũt adesse velle malũ alicui: hoc eĩ pertinet ad odiũ. Amando aũt tendimus in bonũ: ergo amare est velle alicui bonũ. Et hoc expresse hʒ phs. ij. rhetoricor. Amor inquit est velle alicui bonũ.

Nota. 2. C

¶ Scdo notandũ/ ꝙ inueniuntur ꝛ alie distinctiones amoris arbitrarij in scripturis. Nã pmo amor etiã diuidit in amorem affectiuũ: ꝛ amorẽ effectiuũ. Itẽ scdo in amorem amicitie ꝛ concupiscentie: et amorẽ amicitie ꝛ cõcupiscentie simul. Itẽ tertio in amorẽ cõplacentie/ ꝛ desiderij. ¶ Pro quorum intellectu notandũ ꝙ voluntas volens alicui bonũ: si fuerit velle efficax ꝛ perfectum: pcurat si põt bonũ illud amato si eo caruerit: alioquin dilectio illa: qua sic bonũ volo: vera non est i. nõ fortis ꝛ efficax: sicut dr. j. Joã. iij. Qui habuerit substantiã huius mundi: ꝛ viderit fratrem suuz necesse habere: ꝛ clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas dei manet in eo? Et sequitur. Filioli nõ diligamus verbo: neqꝫ lingua: sed opere ꝛ veritate. Et beatus Greg. homilia. xxx. Amor dei inquit otiosus esse non potest: aut eĩ magna operatur si est. Si vero operari renuit: amor non est. Sic ergo amoris nomen qñqꝫ extendit ad conatũ illũ quo qs bonũ illd pcurat qđ amato inesse desiderat. Sic beatus Joan. in autoritate allegata innuit amorem lingue ꝛ operis: ꝛ amorẽ operis dicit amorem verũ: qꝛ est effectus pfecti ꝛ efficacis amoris. Diligamus inquit opere ꝛ veritate ꝛc. per hoc sumitur illa distinctio amoris in affectiuum ꝛ effectiuũ.

Amor affectiuus. Amor effectiuus.

¶ Amor affectiuus est actus volũtatis elicitus quo volo alicui bonum. ¶ Amor effectiuus est actus a volũtate imperatus quo procuratur bonũ illud qđ amato optatur aut habitum conseruatur. siue id fiat verbo: siue opere exteriore. ¶ Uerũ diuisio illa satis videt impropria: qm amor effectiuus non põt pprie dici amor: qꝛ non est actus voluntatis immanẽs: in qua tñ sola amor subiectat: sed est effectus dilectionis: ꝛ qꝛ nomen cause frequenter transfert ad effectũ: effectus amoris solet qñqꝫ dilectio appellari: sicut ꝛ ppheta dñm dicit suã patiẽtiam/spem atqꝫ virtutẽ: qꝛ dñs in eo efficit patiẽtiã/spem ꝛ virtutem. Quapropter locutiones hmõi nõ debent intelligi simpliciter vt sonant seu formaliter sed causaliter.

D

¶ Quo ad tertiã diuisionẽ amoris. s. in amorẽ amicitie ꝛ cõcupiscentie: lʒ de ea frequenter dictũ sit in scdo ꝛ in hoc tertio: tamen vt plenius declaretur aduertendũ ꝙ ẜm doc. cõiter cũ amare est alicui bonum velle: ipsum velle in duo tẽdit. s. in bonũ illud qđ quis vult alicui sibi vel alteri: ꝛ in illud cui vult hmõi bonũ: verbi gratia. Si amicus amando amicum suũ vult ei inesse diuitias vel honores: amor amici (qui est quoddam velle) in vtrũqꝫ tendit: amat enim amicuz suum cui vult inesse talia bona: amat ꝛ ipsa bona que vult inesse amico: amicũ quippe propter se amat ꝛ vult. Diuitias vero ꝛ honores vult ꝛ amat pter amicum. Sic volens sibi bonum equũ per amorẽ qui est velle/ in seipsum tendit ꝛ in equum/vult eĩ equũ esse sanũ/fortẽ/ velocẽ/ nõ pter equũ sibi sistẽdo: sed pter seipsum: vnde sicut intellectus duos habet actus assentiendi alicui vero. Aliqñ enim assentit vero pter se/sicut principio ex terminis aut experientia euidenti. Aliqñ propter aliud verũ in qđ resoluit. i. ex quo deducit: sicut conclusioni ex principijs illate. Ita in volũtate sunt duo actus assentiendi bono. i. volendi bonũ. Qñqꝫ acceptatur bonum pter se non referẽdo in aliud aliqñ tantum pter aliud: ꝛ ẜm hoc distinguit vsus ꝛ fruitio: vt habitum est in. j. di. j. Similiter ꝛ amor amicitie/ꝛ amor concupiscentie. vt in scdo. Nã ois fruitio est amor amicitie: ꝛ oẽs vsus q̃ amor est: est amor cõcupiscentie.

Amor amicitie.

Est ergo amor amicitie amor: quo volo alicui bonum propter ipsummet amatum/siue relatione eius in aliud: vt si volo alicui sanitatem/scientiam/virtutes/gratiam ꝛc. quia sunt illi bonum precise non referendo illud in me vel in alium. i. nõ attendendo ꝙ is cui hoc volo: vlterius potest mihi vel

alteri pficere: et sic amor ille amor amicitie: quia secundum phm. viij. Ethi. c. iij. Perfecta amicitia est quando volumus bona amicis illorum gratia propter seipsos amicos: et non secundum accidens. i. non pter aliquid quod sibi ex amicis proveniat delectabile vel utile: et illud accidat amico. s. esse tale: unde amans consequatur tale.

Amor cōcupiscentie. ¶ Amor concupiscentie est quo aliquid amatur pter aliud dilectum. i. quo alicui optatur bonum propter alterum cui proficere potest ad delectationem/ utilitatem/ vel honestatē: vt cum quis diligit equū volēs sibi inesse robur/ sanitatem/ industriam etc. vt possit eo uti ad pprium profectū: aut sue voluntatis libitū. Sic qui diligit dnm suum/ volens ipsum esse divitē/ potentem/ benevolū etc. vt sibi benefaciat largiēdo dona: et ab adversarijs defendendo. Sic si quis bene vult famulo amici aut bestie eius propter amicum omnis hec dilectio amor est cōcupiscentie: et in amore huiusmodi quandoque volūtas habet duos actus. Unum precise circa hunc/ cui bene vult pter se qui habet se vt finis. Alium circa bonum illud quod vult ei cui bene vult propter se: que bona habent se vt media in finem ordinata. Primus actus est amor amicitie: secundus amor concupiscentie: vt habetur in ij. dist. j. q. v. et sunt simul in voluntate: quia unus ordinatur in alium. Quandoque etiā uno actu vult alicui bonum propter alterum: sicut uno actu pōt volūtas ferri in finem et in medium: et tunc ille actus est amor amicitie et concupiscentie simul: sicut simul est fruitio et usus. Fruitio inquantum tendit in finem: et usus, inquantum tēdit in media pter finem ordinata: nam sicut intellectus uno dictamine. i. una cōclusione voluntati ostendere potest hoc tāquam mediū esse volendū pter hunc finē: ita pōt voluntas una volitione mediū velle pter finem: que volitio terminabitur in utrūque: in mediū et in finē: utrūque enim vult: sed finem pter se: mediū pter finem. de hoc latius in. j. dist. j. et in. ij. ubi supra. ¶ Dū vero actus illi distinguuntur duplex est ordo inter eos. s. ordo nature et perfectionis. Nature: quia amor concupiscentie presupponit amorem amicitie: et ideo amor amicitie est naturaliter prior: tum quia finis habet primam rationem voliti: tum quia amor amicitie est causa efficiēs amoris cōcupiscentie. Non enim esset amor quo aliquid diligitur propter aliud: nisi illud aliud amaret. Est ergo amor amicitie causa amoris cōcupiscentie: nō tantum in genere cause finalis/ sed etiam efficiētis. ¶ Est et ordo perfectiōis: quia perfectior est amor amicitie amore concupiscentie: tum quia amor amicitie inest voluntati secundum affectionē iustitie: sed amor concupiscentie secundum affectionē commodi: secundum Ansel. in de casu diab. c. iiij. Nobilior aūt est secundum rationē affectio iustitie/ quam affectio cōmodi: quoniā affectio iustitie regulatrix et moderatrix est voluntatis et ppria volūtati vt est libera secundum Ansel. Non sic affectio cōmodi que etiam esset voluntatis/ si libera non esset: vt patet in brutis. Tum quia actus amicitie tendit in obiectum vt est in se bonum. Amor autem concupiscentie tendit in obiectum vt est bonum alteri. Nobilior aūt est ratio boni in se quam boni alteri. ¶ Quo ad tertiam divisionem amoris/ qua dividitur in amorem complacentie et amorē desiderij: membra eius sic declarantur.

E

Amor complacentie. Nam amor complacentie est velle alicui bonum iam habitum: sive pter ipsum sive propter aliud: hoc modo amat eū cui congratulatur et condelectatur in bono adepto: quēadmodū homo congratulatur sibiipsi/ filijs vel amicis de aliquo bono iam consecuto: sive pter ipm: sive pter aliud: non tamen gaudiū vel delectatio est amor: sed velle quod est actus voluntatis. Gaudium aūt et delectatio est passio et effectus consequens amorem complacentie.

Amor desiderij. ¶ Amor desiderij est actus voluntatis quo volo alicui/ mihi vel alteri bonū absens sive pter se amatum sive propter aliud. Hunc aūt amorem si adsit fiducia de re absente quandoque consequenda/ sequitur passio spei: sicut amorem cōplacentie gāudiū. ¶ Et quilibet amorū secundum has triplices divisiones pōt esse ordinatus vel inordinatus/ vel indifferēs. Ordinatus: si elicitur secundum regulam rationis recte. Inordinatus: si eliciatur contra dictamen rationis recte. Indifferens: si nec secundum/ nec contra rōnem rectā elicitur: vt quia nondū cōplete dictavit de oibus circunstātijs ad actum virtuosum requisitis. Item amor ordinatus secundum oēs supradictas species/ pōt esse gratuitus vel nō meritorius. Gratuitus qui libere quidem: sed gratia cōcurrente elicitus est: et ideo meritorius. Nō meritorius nec gratuitus: si nō concausat gratia: sed sit moraliter bonus. ¶ Tertio notandum quod omnia que dicta sunt de amore/ similiter intelligenda sunt de dilectione: eandem enim rem important amor et dilectio: licet quidā dicere volebant quod amor tantum importat amorem inordinatum: dilectio vero ordinatum: quā distinctionē nominū beatus Dio. c. iiij. de divi. no. et post eum beatus August. xiiij. de civi. dei. c. vij. ex intētione allegatis scripturis reprobāt ostendentes quod utrūque nominum amor: et dilectio/ tā in bonum quam in malum accipitur in scripturis. Verum beatus Tho. j. ij. q. xxvj. artic. iij. ac ceteri doctores aliam innuunt differentiam inter amorē et dilectionem: quē sumitur secundum noīm interpretationē. Unde ait quod quatuor noīa inveniūtur quodāmodo ad idē pertinentia: scilicet amor/ dilectio/ charitas et amicitia: differunt tamen in hoc quod amicitia secundum phm. viij. Ethi. est quasi habitus. Amor aūt et dilectio significāt actum vel passionem. Charitas autem utroque modo accipi potest: differenter tamen significatur actus per ista tria nam amor cōmunius inter ea est. Omnis enim amor: dilectio est vel charitas: sed nō econverso: addit enim dilectio super amorē electionē precedentē/ vt ipsum nomē sonat. Unde dilectio est in sola volūtate rōnalis nature: charitas aūt ultra amorem addit perfectionem quādā amoris inquātū illud quod amatur charum. i. magni precij estimatur. Hec Tho. Verum frequenter unū pro alio accipitur: nam et amor et dilectio pro habituali amore accipiuntur: et charitas quandoque pro actu diligendi: dilectionis quoque nomen etiam brutis attribuitur. De charitate pro actu dicitur. j. ad Tim. j. Finis precepti est charitas: non utique habitus: sed actus: nā de actibus qui sunt in nostra libera potestate dantur precepta. Unde. j. Ioā. v. Hec est charitas dei vt mādata eius custodiamus. Custodiuntur mandata per actuū preceptorum impletionē: sic dilectio brutis attribuitur. Eccl'ia. xiij. Omne aial diligit simile sibi. Sic oīs homo proximum sibi. Et pro habitu accipitur Cant. viij. Fortis vt mors dilectio. De amore pro habitu dicitur Can. ij. Nuntiate dilecto: quia amore langueo. Et. j. Petri. j. Animas vestras castificate in obedientia charitatis: in fraternitatis amore: simplici ex corde invicē diligētes. In sequentibus tamē amor et dilectio pro actu: charitas pro habitu accipietur. Et hec de amore/ dilectione et charitate in genere. ¶ Cōsequenter notandū et quarto magis ad ppositū/ quod deus diligi pōt secundum oēs species amoris supradictas actualiter et habitualiter: unde deū diligere non est aliud quam deo bene velle: hoc est velle deū esse bonū summū/ infinitū/ omnipotētē/ iustū/ sapientē etc. hoc est brevissime deū velle esse deū scilicet bonū quo nihil melius cogitari pōt: hoc enim intelligimus noīe dei/ secundum beatū Aug. j. de doctri. chri. Et quanto magis hoc volumus et in hoc complacemus ac gaudemus: tanto magis deū diligimus. Ex quo sequitur quod quisquis aliquam perfectionē simpliciter vellet nō inesse deo: deum nō diligit. Nō enim vult esse deum quem aliqua perfectione simpliciter vult carere: quia nō vult ipsum esse talē/ quo melius nihil cogitari possit. Melius enim cogitatur/ dū cogitatur bonū nulla perfectione simpliciter carens. ¶ Secūdo sequitur/ quod nullus peccato mortali obnoxius habet dilectionem dei. Patet: quia nullus talis vult eū esse deū,

Nota. 3. F

Differunt amor dilectio charitas et amicitia.

Nota. 4. G

Diligere deū quid est.

Nō em̄ vult deum esse summe sapiētē/ summe iustū/ summe potētem. Vellet enim vel deum peccata sua ignorare: et sic nō esse summe sapiētem: aut sua peccata non vindicare: ⁊ sic non esse summe iustum: aut diuinam voluntatē nō esse omnipotentē: cui volūtatem suam preponit per inobedietiā ac precepti trāsgressionem. Nā inobediēs deo/ vult suā volūtatem perficere cōtra diuinam prohibitionē: ⁊ ita voluntatem dei oppositū precipiētis non esse efficacem. Hec est sententia beati Bernar. in quodam sermone pascali: cui concordat beatus Ansel. in de casu diabo. Et hec vera sunt interpretatiue: licet non semper formaliter: quia hunc actum nolēdi deum nō semp elicit: quia deū vt summū nō semper apprehendit: nollet tamen si apprehenderet stante sua rebellione ad deū. Diligens autē deum volēdo deum esse deū/ pōt sic velle deum esse summum: et in eo ꝙ talis est complacere propter deum in se/ non referēdo ad aliud/ puta commodū suū. Pot est etiam hoc velle vt sic sit suum summū cōmodum ⁊ beatitudo. Primum velle est amor effectiuus amicitie et complacētie ac ordinatus. Secundū est amor affectiuus concupiscētie ⁊ desiderij qui potest esse ordinatus: q̄m ad ipsum inclinat spes: sicut ad primum charitas. Potest etiam esse inordinatus/ si amans in commodo proprio ponit finem: sic em̄ vteretur deo/ quod est tota peruersitas scđm Augu. in lib lxxxiij. q. Sic et deus amari potest amore affectiuo/ dū ex amore affectiuo diuina implentur mandata. ¶ Quinto notādū ꝙ preceptum charitatis (de quo in titulo questionis fit mētio) intelligitur preceptum illud primū maximum. Diliges dn̄m deum tuum ex toto corde tuo ⁊c. Traditur autem hoc preceptū in varijs passibus scripture non oīno similibus: verbis: licet no dissimiliter in sententia. vnde Deut. vj. dr̄. Audi Israel: dn̄s deus tuus vnus est. Diliges dn̄m deū tuum ex toto corde tuo: ex tota aīa tua et ex tota fortitudine tua. Mat. xxij. sic habetur. Diliges dn̄m deum tuū ex toto corde tuo ex tota aīa tua et ex tota mēte tua. Hoc est maximum ⁊ primum mandatum. Mar. xij. additur his tribus conditionibus quas Mattheus ponit. Et ex tota virtute tua. Luce. x. diliges dn̄m deum tuum ex toto corde tuo ⁊ ex tota anima tua ⁊ ex omnib⁹ viribus tuis/ et ex oī mente tua. He aūt tres cōditiones tota fortitudine/ tota virtute/ oībus virib⁹ suis/ pro eodem accipiunt̄ s̄m beatum Tho. ij. ij. q. xliiij. ar. v. Vn̄ manēt he quatuor cōditiones quib⁹ pceptū modificat dilectionem deo a nobis impendēdā: ex toto corde/ ex tota anima/ ex tota mēte/ ex tota fortitudine seu/ virtute per quas designantur quatuor potētie principales in hoīe: scilz intellectiua/ volitiua/ sensitiua ⁊ motiua vel executiua: licet de potētia per quā conditionē significat̄/ aliter ⁊ aliter loquunt̄ scti ⁊ doctores dicti precepti expositores propter diuersas similitudines hincinde repertas: vt tangit magister. Potest tn̄ cōueniētius per cor intelligi voluntas: que alijs oībus imperat: sicut cor oīb⁹ mēbris vite influxum cōmunicat. Per mētē intellectus. vbi est cognitio ⁊ memoria: vnde mētis dicitur nomen. Per animam vis sensitiua: nam viuificat ⁊ in sensibilib⁹ primo vita (s̄m vulgi vite acceptionem) apparet. Vn̄ ab anima aīal dicitur: qđ nomen est adequatū oīm sensitiuam potentiam habētium. Per fortitudinem seu virtutē vis motiua corporaliū membrorū ad opera exequenda: vn̄ tātū valet: diliges deū ex toto corde tuo ⁊c. id est diliges deum ex omnibus que in te sunt: et nihil in te sit in cogitatione/ desiderio/ sensu aut opere/ non subiectum deo: sed oīa in eū referantur a quo possidētur. Quem intellectū beat⁹ Aug. j. de doctri. chri. tradit dicēs. Diliges deum ex toto corde ⁊c. vt omnes cogitationes tuas: omnē vitā tuam: ⁊ intellectū in illū conferas a quo habes ea que confers. Cum autem ait: tota aīa: toto corde: tota mēte: nullā vite nostre partē reliquit que vacare debeat: et quasi locum dare vt alia re velit frui. Sed quicquid aliud diligendum venerit in animū: illuc rapiatur quo totus dilectionis impetus currit. Possum⁹ autem hoc breuissime exprimere: diligere deum ex toto corde ⁊c. est deum super omnia diligere. ¶ Sexto notandum qđ diligere deum super oīa s̄m Pe. de alia. li. j. distin. j. q. ij. potest quatuor modis intelligi. Nā diligere super omnia vel plus ꝙ̄ omnia. Vel intelligitur quātum ad perfectionē actus diligendi: siue illa perfectio attendat̄ s̄m intēsionē gradualē: siue perfectionem essentialē. Primo modo dilectio intensa perfectior est dilectione remissa respectu eiusdem obiecti. Secundo modo. Dilectio obiecti nobilioris eque intensa perfectior est dilectione obiecti minus nobilis et perfecti. Secundo modo attenditur excessus dilectionis vnius super aliam quantum ad obiecti quantitatē intensiuā vel extensiuā: sic plus diligit vnum ꝙ̄ alterū qui mai⁹ bonū vel plura bona vult vni ꝙ̄ alteri. Tertio modo attenditur quantum ad amoris appreciationē: sic plus diligit qui amorē huius ꝙ̄ illius magis appreciatur: ita qđ si alterius amorem ex electione dimittere oporteret: eligeret potius dimittere amorem eius ꝙ̄ huius: sicq̄ dicitur hunc magis diligere cuius amorem magis eligeret conseruare. Quarto modo quātū ad actus naturalitatem ⁊ firmitatē: q̄r firmius et naturalius inest sibi dilectio vnius ꝙ̄ alterius. ¶ Aliter quidam distinguunt excessum amoris vnius super aliū: vt recitat Sco. distin. presenti. Unde dicunt qđ amor excedit amorem: vel q̄r feruentior siue tenerior: vel quia fortior siue firmior. Et dicuntur isti amores sese excedere: sic dr̄ mater diligere filium feruentius ⁊ tenerius: pater vero fortius et firmius: quia maiori periculo se exponeret pro amore filij. Sic nobilis dominus tener⁹ diligit catulū: fortius tn̄ castrū: q̄r etsi maiora solatia sentit ex catulo ꝙ̄ ex castro: magis tamen relinqueret catulum ꝙ̄ castrum: ⁊ ideo firmius diligit castrum. ¶ Sed cōtra hāc dist. arguitur: quia solum illud magis diligitur quod firmi⁹ diligitur: hoc em̄ magis diligo/ cui minus volo malum accidere: et ꝓ cuius bono saluando/ me expono magis ex amore: quia exponere sequitur amare. et hoc loquendo de amore quid est actus voluntatis: ⁊ non de alio q̄ est passio appetitus sensitiui. Si ergo aliqui dicunt̄ diligere feruētius ⁊ tenerius qui nō diligunt firmius: non est ex hoc excessus in eis alicuius amoris intellectiui: sed forte alicuius passionis amoris sensitiui: sicut aliqui qui dicuntur deuoti: magis sentiunt aliquando aliquā dulcedinē ꝙ̄ alij multo fideliores et firmiores in amore dei: qui in centuplū promptius sustinerent interitum ꝙ̄ alij pro deo. Nec talis dulcedo est actus elicitus a voluntate: sed passio quedam actui eius attributa: q̄r alit deus ⁊ nutrit paruulos ne deficiāt in via. Hec Sco. Et ita s̄m eum excessus ille amoris dei super alios potest itelligi dupliciter Extēsiue quātum ad plura vel maiora bona dilecto volenda. Vel intensiue quantū ad effectū maiorem. Dicit̄ aūt affectus maior q̄ magis repugnat effectui opposito: ita ꝙ habens talem affectū facilius inclinari posset ad oppositum dilectionis cuiuscūq̄ alterius/ ꝙ̄ ad oppositū dilectionis dei. ¶ Ultimo notandum qđ perfecta obseruatio precepti charitatis dupliciter intelligi pōt. Uno mō illa dr̄ perfecta que sufficit ad salutem. Alio mō dr̄ perfecta que excludit omnē imperfectionē: nedū oppositā saluti: sed etiam aliquo modo retardantē vel impedientē/ vt peccata venialia quātū ad oēs illas cōditiones additas toto corde/ tota anima ⁊c. ¶ Ubi notādum ꝙ s̄m ph̄m. v. Metaph. idem est totū ⁊ perfectum: vtrūq̄ em̄ diffinit cui nihil abest/ qđ est pars eius: vel quod s̄m speciem ꝓprie virtutis in nullo deficit: hoc est cui nihil deficit eorū que sibi cōpetere debent/ s̄m hāc vel illā cōditionē speciei/ nature vel gr̄e superaddite: sic hō dr̄ perfectus in corpore: cui nihil deest eorū que re

Margin notes: Nota. 5. H — Nota. 6. 3 — Nota. 7. K — Idē est totū et perfectū.

quiruntur ad integritatē corporis: puta nullum corporis membrū. Et sic deum diligere ex toto corde/ex tota anima ⁊c. est deū diligere pfecto corde/perfecta aīa ⁊c. Perfecta inquā/nō pfectione nature: sz amoris ⁊ gratie: ⁊ sic cor totum siue perfectum (vt ait Jo. cancel. in de perfectione cordis) est cor quod spiritus sanctus inhabitat per gratiā gratum facientē: quoniam tali cordi nihil deest eorum que sunt ei necessaria ad salutem. ẜm illud Roma. viij. Si spūs ei⁹ qui resuscitauit Jesum a mortuis habitat in vobis: qui suscitauit Jesum xp̄m a mortuis: viuificabit et mortalia corpora vestra ꝑpter inhabitantē spiritū ei⁹ in vobis. Jam em̄ premiserat. Si quis spiritū xp̄i non habet: hic non est eius. Nō autē inhabitat spūssanctus in homine sine gratia ⁊ charitate: dicente eodē apostolo Rom̄. v. Charitas dei diffusa est in cordib⁹ nostris per spiritūsanctum qui datus est nobis. Inter gratiam autem/⁊ mortale peccatum non est medium: sibiq3 opponuntur secundum potentiam dei ordinatā oppositione immediata: ideo semper oportet subiectum stare sub vno oppositorū alio deficiente: alr̄s non esset immediata oppositio inter ea: ideo quisq3 est in gratia vel mortali peccato: non ergo existens in mortali peccato habet gratiam que necessaria est/⁊ que sufficit ad salutem: et non habens mortale: iam habet gratiā: ⁊ per ꝯ̄ns habet necessaria ad salutē. ❡ Corollariū. Quicūq3 hz gratiā gratū faciētem diligit deum ex toto corde/tota aīa ⁊c. actu vel habitu: etiā si fuerit infans nouiter baptizatus. Patet: qr talis hz habitū dilectionis gratuite: ⁊ per ꝯ̄ns nihil ei deficit de necessarijs ad salutē. Ex eodem sequitur scđo φ nullus peccato mortali obnoxius/deū ex toto corde diligit. Patet: qr gratiam nō habet que est necessaria ad salutem. Uerum in ista totalitate et perfectione dilectionis tres cōiter assignantur gradus. Primus et infimus est ille qui dictus est: et hic omnē actū contrariū excludit/non autē extraneum. Distensio em̄ varia cordis per venialia cū non auertat a deo: nec tollat aliqđ necessarium ad salutē/puta gratiam: non ponit cor extra latitudinē totalitatis siue perfectionis illius gradus primi. Secūdus gradus est perfectior: qui non solum actum excludit contrarium: sz etiaz frequēter extraneū: cum. s. homo frequēter ⁊ studiose quātū humana hec vita permittit per amorosa virium suarum exercitia assurgit in deū/contēplando/amādo: etiam opera exteriora in deū ordinādo. Tertius gradus qui ⁊ perfectissimus est: dum cōfertur actualiter ⁊ assidue ẜm charitatis motionem in dei dilectionem ⁊ amorem actualē: ita φ nihil sit: qđ impediat/rūpat/vel interpolet hmōi actum amoris. Hic gradus in solis beatis est: vbi sine interruptione deus videtur clare: summe amatur: atq3 nihil agitur/desideratur/vel cogitatur: nisi

Articu. 2. quod in deum refertur. Hec cancel. Et tantum de ar

Conclo. 1. ticulo primo terminorum declaratiuo. ❡ Quātū ad

2 scđm articulum/est hec conclusio prima. Respectu quorumcūq3 actuum diligendi deum/ponendi sunt habitus inclinatiui voluntatis ad eliciendum similes amoris actus. Patet conclusio ex dictis: distinc. xxiij. q. j. quia omnis amor est actus voluntatis: qui in eliciendo potest impediri/etiam ad eius oppositum assuefieri: ideo respectu eius ponendus est habitus qui voluntatem ad huiusmodi eliciendū firmius dirigat ⁊ inclinet. Consequens patet ex supra-

Conclo. 2. dictis: ⁊ antecedens est manifestum. ❡ Secūda conclusio. Respectu diuersorū actuū specie quibus deū diligimus ordinate diuersi habitus ⁊ virtutis sunt ponende. Patet cōclusio: quia ex distinctione actuū sumitur distinctio habituum: vt frequenter supra dictum est. Quod aūt sint diuersi actus diligendi deū patet ex notabili. ij. quia alius est actus amoris affectiui: ⁊ alius amoris effectiui: alius amoris amicitie alius amoris concupiscentie: alius amoris complacentie/alius amoris desiderij: quorum quilibet a suo

opposito seu condiuidenti membro specie differt: eo qđ habeat diuersa obiecta: vt dictum est: ergo. Non tamen singula a singulis differunt: quia amor affectiuus coincidit cum omnibus sequentiū diuisionū membris. Similiter amor amicitie cum amore complacentie: et desiderij: sic et amor concupiscentie. Ad huius aūt cōclusionis declarationem expedit nosse que virtus ad quem actum dilectionis inclinet. pro

quo est hec prima conclusio ⁊ in ordine tertia. ❡ Ad ordinatum effectiui amoris dei actū/diuerse inclinant virtutes/ẜm diuersitatem effectuū preceptorꝝ. Dicitur notanter in conclusione ordinatum: qr non omnis amor dei effectiuus est ordinatus: nam cum amor effectiuus sit actus imperatus a volūtate quo comparatur bonū illud quod appetitur amato affectiue aut habitum conseruatur: aut malū inexistens remouetur aut inesse potens cauetur: aut ab impugnantibus defenditur: aut aliquid tale conatur: manifestum est qđ talis actus respectu dei haberi non potest: cum deus est bonum essentiale perfectissimū ac infinitum: cui additio fieri nō potest: nec aliquid ab eo tolli: quippe omnia que sunt in deo: sunt deus. vnde blasphemum ⁊ stultū foret aliquid efficere aut conari/quo deo aliquid acquirat quo caret: aut ne perdat bonum quod habet: verius quod ipse est. Si quidem apud deū nō est trāsmutatio: nec vicissitudinis obumbratio. Jac. j. Et si aliquis errans ad hoc operaretur: actus ille non esset ordinatus: non tn̄ ita stricte accipit amor effectiuus: sed largius vt extendit se ad quodcunq3 efficere vel agere propter amatū: quod cedit ad eius vtilitatē/honorē/magnificētiam vel cōplacentiā: siue illud impendat amato: siue alteri propter amatum. Et generaliter conari ad complacēdū amato: ⁊ ad offensam eius in semetipso vel in alio cauendam: ⁊ hoc modo omnis amoris effectus dici potest amor effectiuus: ⁊ sic quisquis agit aliquid propter amatū: siue illud terminet in ipsum amatum immediate/siue mediate: puta ad aliquid pertinens ad amatum: puta seruū/amicū/possessionem amati hz amorē effectiuū. Sic ⁊ qui zelat cōtra aduersarios aut inimicos amati (quemadmodū de Moyse legitur ⁊ Phinees) amare dicitur effectiue: et hoc modo possumus habere actū ordinatum amoris effectiue respectu dei/seruando eius mandata ⁊ consilia: ac voluntatē dei opere exequēdo. Quo premisso probatur cōclusio: qr ad diuersos actus specie inclinant diuerse virtutes specie: sed actus amoris dei effectiui sunt specie/immo ⁊ genere diuersi: ergo ⁊c. Consequentia tenet ⁊ maior est manifesta. Minor probatur: quia quilibet actus cuiuscunq3 precepti diuini aut consilij meritorius est actus amoris effectiui (excepto precepto primo ⁊ maximo quod disponit de amore effectiuo) quia omnis talis elicitur ex charitate: et ordinatur ad honorem dei: sed tales sunt diuersi specie: nam de omnibus virtutuz actibus sunt precepta aut consilia. Nullus em̄ actus est meritorius/quin cadat sub precepto vel consilio: etiam ẜm quenlibet eius gradū: vt patet exemplariter de actibus tēperantie/liberalitatis/fortitudinis/iustitie ⁊c. transcurrēdo scripturas. Sobrie/⁊ pie et iuste viuamus in hoc seculo: ait apostolus ad Titum. ij. et

ita inuenitur de singulis virtutibus. et ita singule virtutes ad actus amoris effectiui inclināt. ❡ Quar- Conclo. 4.

ta cōclusio. Ad actum amoris cōcupiscētie respectu M

dei quatenus ordinatus est: inclinat virtus spei. Ista conclusio satis patet ex dictis precedentis dist. Quod additur quatenus ordinatus est: similiter patet: quia cōtingit deū diligere amore concupiscentie ordinate et inordinate seu vitiose: vt ibidem dictum est. ❡ Quinta conclusio. Ad amorē dei amici- Conclo. 5.

tie tanq3 ac actū propriū inclinat charitas tam infusa q̄3 acquisita: que est virtus theologica omniū virtutū excellentissima. Prima pars probatur ẜm Sco. Quia diligere deum super omnia amore amicitie

est actus cõformis rationi etiam naturali. Hec enim dictat optimũ esse summe diligendũ: & per cõsequẽs est actus rectus: immo rectitudo eius est per se nota: sicut rectitudo primi principij in operabilibus: alioquin enim est summe diligẽdũ: & nihil aliud a summo bono: sicut nihil aliud a summo vero est maxime tenendũ tanq̃ verum apud intellectũ: circa hunc autem actum potest esse aliqua virtus inclinans: vt patet ex cõclusione prima: & hec theologica: quia circa obiectũ theologicũ sm deũ immediate & in se inniteñs immediate regule prime humanorũ actuum/ hoc est diuine: & ita habet infundi a deo: quia nata est perficere supremã portionẽ anime: que non perfectissime perficitur nisi a solo deo immediate. Potest etiam acquiri virtus ex huiusmodi actib9 amicitie freq̃ntatis/ inclinans ad similes actus: q̃uis illa sit imperfectior infusa: sine tamen acquisita infusa non inclinat per omnia: sicut dictũ est de alijs virtutibus infusis & acquisitis/ fide scz & spe: ideo propter breuitatem hic non repetunt. Et hec virtus non est fides: quia fidei actus non est amare/ sed credere. Nec est spes: quia actus spei nõ est amor amicitie: sed amor concupiscentie: ergo erit specialis virtus theologica: que ab apostolo & omnibus doctoribus nominatur charitas quasi chara vnitas: quia summe vnit amãtem amato vnione perfecta accidẽtali nõ essentiali: propter vnionẽ personarũ diuinarũ in vna essentia: & nature humane cum verbo hypostaticam que sunt maiores: sed sunt vniones sm essentiã sine substantiam. Secunda pars pbat per apostolũ. j. Cor. xiij. Maior horum charitas. Et probatur ratione: quia actus eius scilz amor dei amicitie est perfectissimus inter oẽs actus humanos: ergo & charitas ad ipsum inclinans est perfectissima inter omnes virtutes humanas. Tenet cõsequentia: quia perfectio habituũ consequitur perfectionẽ actuum ex quibus generãtur. Antecedẽs probabitur partim in quarto dubio: cuius veritas latius inquiri solet in materia beatitudinis in quarto. ¶ De amore complacentie & desiderij non oportet ponere speciales conclusiones: quia omnis amor complacẽtie & desyderij est amor amicitie vel concupiscentie: vt patet ex primo articulo. ¶ Sequuntur cõclusiones preceptum cõcernentes.

Conclo. 6. N. ¶ Sexta cõclusio. Preceptũ de diligẽdo deum super omnia: de omnibus speciebus deo conuenientibus est intelligendũ: & hoc tam extensiue q̃ intensiue: accipiẽdo terminos/ vt est in fine sexti notabilis supra dictum. Probatur cõclusio primo de amore affectiuo amicitie & complacẽtie: quia debem9 deo velle inesse maiora & plura bona q̃ cuicunq̃ alteri: ergo magis diligere alijs amore affectiuo: & hoc extensiue. Consequentia nota ex notabili. vj. Antecedẽs probatur: quia tenemur deo velle inesse bona infinita que nulli alij pure creature cõueniunt: & ita maiora. Inesse dico non per inhesionem vel adiacentiã: sed per idẽtitatem: id est tenemur deum velle esse maximũ & infinitum bonũ: similiter tenemur deo velle inesse plura bona: quia omnes perfectiões simpliciter. Plura dico sm denominationem: non sm rem distincta: si quidem tenemur deum velle esse summe sapiẽtem/ perfectissimum/ optimum/ iustissimũ/ omnipotentissimũ: & sic de alijs attributis: que tamen non sunt plura sm rem: sed vna simplex diuina essentia. Dicuntur tamen plura propter nominũ pluralitatem: vnam diuinam perfectionem simplicissimã significantium. Tenemur etiam hoc velle volitione maiori intensiue/ q̃ quodcũq̃ aliud: quia maiori affectu qui. scz repugnat magis effectui opposito: ita q̃ magis inclinari posset ad oppositũ dilectionis cuiuscunq̃/ q̃ ad oppositũ dilectionis dei: quod est dictu: q̃ magis vellet dilectionem sui & cuiuscũq̃ creature deserere/ q̃ dilectionẽ dei: & magis vellet quodcunq̃ malũ accedere creature/ q̃ aliquod bonum deo conueniens ipsi nõ inesse: aut q̃ deum non esse summũ bonum & summe perfectũ. Probatur etiam cõclusio de amore affectiuo cõcupiscentie sine desiderij. Nam quelibet rationalis creatura magis debet concupiscere & desyderare deum: hoc est magis velle deũ esse suum summũ cõmodum & bonũ q̃ quodcũq̃ aliud bonum: & magis velle carere quocunq̃ cõmodo temporali aut eterno/ q̃ deo vt suo obiecto beatifico. Magis enim inter omnia cõmoda delectabilia vel honesta desyderare debet & velle felicitatẽ: q̃ quodcũq̃ aliud suum bonum: & magis velle carere quocunq̃ cõmodo & delectatione q̃ perpetua beatitudine. Similiter probatur de amore affectiuo: nam ille generatur ex amore effectiuo & eum cõsequitur. Diligens quidem deum affectiue vult deo inesse omnẽ perfectionem simpliciter in summo/ scz omnipotentiam/ honorem summum/ & gloriam &c. ac per hoc vult diuinam voluntatem in omnibus adimpleri: voluntatem beneplaciti semper: voluntatem vero signi suo modo: precepta vt precepta: consilia vt consilia: vult et eum quem diligit in oibus & super omnia honorari/ coli & intereri: omnia quoq̃ mandata codẽ modo quo mãdata sunt: tam a se q̃ ab alijs opere adimpleri: et ita omnia agere/ vnde summe dilecta maiestas honoretur: ac eius volũtati/ tam sua q̃ aliorum voluntas & opera conformentur. Hoc autem velle: et ad ista vt fiant conari: est deum diligere effectiue. Quod autem diligẽs deum amore amicitie velit voluntatem eius in omnib9 adimpleri: patet: quia sm beatum Diony. c. iiij. de diuinis nominibus. Amor naturaliter vnit amantem cum amato/ per concordiam voluntatũ. ¶ Unde ex natura amoris/ amans inclinatur ad volẽdũ illud quod noscit velle amatũ: et ad complacendũ sibi: quod maxime verum est de amore amicitie affectiuo. Propter qd philosophus viij. Ethi. dicit idem esse velle & nolle amicorum. Sic qui vult deum esse simpliciter omnipotentem/ vult voluntatem suam in omnibus adimpleri. Qui vult eum esse reuerendissimũ: vult eum ab omnibus venerari. Qui vult eum esse optimũ: & ita maxime appetibilem & diligibilẽ: vult eum ab omnib9 diligi. Qui vult eum esse vltimũ finẽ: vult omnia ab omnibus in eum ordinari: & sic de similibus. Uult autem volitione perfecta & efficaci: faciendo quod in se est/ vt volita fiant. Inclinat ergo actus amoris amicitie dei super omnia (qui principaliter nobis precipitur) ad mandatorũ obseruantiã: & ad ordinandũ operationes nostras in deũ. Similiter ad cauendũ omnia peccata: quib9 credimus nos displicere deo: quia idẽ habitus qui inclinat ad velle/ etiã inclinat ad nolle contrariũ. Preceptum autem quod precipit antecedens: ex cõsequenti etiam precipit ad ipsum necessario cõsequentia. ¶ Quod etiam tenemur deum effectiue diligere super omnia tam extensiue q̃ intensiue: patet. Extensiue: quia super omnia quorũcunq̃ mãdata precepta dei custodire debemus: nec cuiuscunq̃ creature iussa vel ɔsilia: sed nec omniũ simul/ aut prohibitiones/ aut minas illis preponere: sm illud Petri Actuũ. v. Obedire oportet deo magis q̃ hominibus. Intensiue sic: q̃ maiori conatu & diligẽtia nitamur implere que de9 precipit vel cauere que prohibet/ q̃ ad quodcũq̃ agendum vel vitandũ: ita q̃ maius studiũ adhibere tenemur ne aliquid agamus vel omittamus cõtra legem dei/ q̃ circa quodcunq̃ aliud opus. Magisq̃ velle debemus volũtatẽ dei preceptiuã impleri a nobis & ab alijs: q̃ quodcũq̃ aliud. Magisq̃ parati esse ad sustinendũ quecũq̃ incommoda/ ac corporis seu rerum dispẽdia/ q̃ pati (quantum in nobis est) legis diuine violationem: tã a nobis q̃ a proximis nostris. ¶ Ad hec tenemur/ non quidẽ vt circa illa semper actus eliciam9 predictos: sed sm animi preparationẽ ita sim9 habituati et dispositi/ vt occurrente casu/ magis hoc agamus q̃ illud: nec ab hoc trahamur per illud. Est enĩ hoc preceptum affirmatiuũ. qd non obligat pro semper:

sed pro aliquando/loco scꝫ tempore/⁊ occurrente necessitate. Uerum quādo teneamur. sic actualiter deū diligere pdictis modis/colligi potest ex dictis supra distin.ix. ¶Et sic magis diligēdus est deꝰ effectiue/ intensiue ⁊ super omnia:ꝙ magis ad eius preceptoꝝ obseruationē conemur:quia ab illo volita ⁊ precepta:ꝙ̄ q̄ꝛ nobis delectabilia/vtilia aut beatitudinis meritoria. Unde beatus Bernardus in de diligēdo deum. Eos ait qui perfecti sunt charitate delectare plus propriā beatitudinē:propter hoc ꝙ illam habendo in se volūtas dei impletur:ꝙ̄ ꝙ sua sopita est necessitas:⁊ adepta summa felicitas. ¶Hec etiā dilectio dei effectiua super omnia/includit maius studium ad sciendum ⁊ intelligendū diuina precepta (maxime statum suum cōcernentia deiq̄ꝫ voluntatē) ꝙ̄ quecunq̄ꝫ alia/per quorum notitiam diligēs fiat examinatio omniū operum ⁊ actionum nostrarū:ne fiant contra diuinam voluntatem ⁊ precepta:ꝙ̄ ad sciendum quecunq̄ꝫ alia. iuxta illud Ecclesiastici. iiȷ̄. Que precepit tibi deus illa cogita semper:⁊ in pluribus operibꝰ eius ne fueris curiosus. premisit enim. Altiora te ne quesieris:⁊ fortiora te ne scrutatus fueris. Omnis doctrina ⁊ omne studium debent de curiositate vana aut noxia culpari:que non ordinātur actu vel habitu:mediate vel immediate ad bene moraliter/gratuiteq̄ꝫ viuendum. Unde dare studiū suū rebus inutilibꝰ aut noxijs:vtilioribꝰ scienter omissis curiositas est damnabilis ait Gerson cancella. in suis regulis moralibus. Hinc ⁊ Salo. Ecclesiastes vlti. Faciendi plures libros non est finis. Deū time ⁊ mādata eius obserua. Hoc est omnis homo:id est ad hoc factus est:siue ad hoc tenetur omnis homo.

Concl'o.7. ¶Septima conclusio post dominū Petrū de aliaco. Preceptū de diligēdo deum super omnia/non ligat ad diligēdū actu perfectiore gradualiter vel essentialiter ꝙ̄ seipsum vel creata cetera. Probatur tamen: quia eodem actu potest diligi deus ⁊ creatura propter deū. Idem autē nunc est gradualiter aut essentialiter perfectius ⁊ imperfectius seipso. Tum quia preceptum diuinum de dilectione dei ⁊ creature non determinat ad certum gradum intensionis vel perfectionis actus. Unde quis diligēdo deū super omnia volendo deo summa bona que non vult alicui creature:⁊ propter se deum actu quantūcunq̄ꝫ remisso: satisfacit precepto. Similiter potest licite quis diligere creaturā actu quantūcūq̄ꝫ gradualiter intenso seipsum vel aliam:dūmodo tamen nō velit sibi summa bona:nec bona quecunq̄ꝫ propter seipsum tanq̄ꝫ propter finem vltimum:sic de alia creatura. Nec illa conclusio est contra sextam cōclusionē supra positam que dicit ꝙ preceptū obligat ad magis diligendum deum/tam intensiue ꝙ̄ extensiue. Nam ibi intēsiue non accipitur vt dicit intensionē gradualem:sed vt dicit maioritatē affectus quantū ad repugnantiam actus oppositi:vt ibi declaratū est.

Concl'o.8. ¶Octaua conclusio. Preceptum primū et maximū obligat ad diligendum deum plus ꝙ̄ omnia quantū ad obiecti quantitatem:⁊ similiter quātū ad amoris appreciationē. Ista conclusio satis patet ex conclusione sexta ⁊ eius pbatione.

Cōclusio.9 ¶Conclusio nona. Si per amorē firmiorē ⁊ naturaliorē intelligitur amor dulcioris sentimēti seu tenerior:non oportet ꝙ amor quo amatur deus sit qualibet dilectione creature maior. Patet: quia amor ad seipsum aut ad res sensibiles naturaliter dulcior est:⁊ firmius heret/ꝙ̄ amor rerum pure intellectualiū. Nam cum primo amore concurrit appetitus sensitiuus aut naturalis/naturaliter appetēs permanere:aut cōnaturalitas rei amate propter que in tali amore magis afficitur homo quodam sentimento dulcoris. Quādoq̄ꝫ etiā talem dulcorē vel deuotionē donat deus dono singulari suis paruulis: vt dictum est notabili sexto:⁊ sic non est in potestate diligentis:sed dei dulciter trahentis. Preceptū autē loquitur de dilectione mere intellectiua ex rationis deliberatione ⁊ volūtatis electione libera procedēte.

Artic'o.3. Dubium.P. ¶Quantū ad tertiū articulū est primū dubiū:vtrū preceptū charitatis de diligēdo deum super omnia/ posset impleri in hac via. Hic videt respōdere beatus Augu. in de perfectione iustitie: vt allegat magister in litera/negatiue:vnde ait. Illud pceptū hic in via non penitus sed ex parte implet:quia ex parte diligimus sicut ex parte cognoscimꝰ. In futura vero vita ex toto implebitur:vbi erit iustus sine peccato: quia ibi nulla lex erit repugnans menti. Et si querit cur ergo precipitur:respōdet. Ideo vt preceptis ostendatur quo currendū est:quia nō recte curritur/si quo currendū est/nesciatur:quomodo autem sciretur si nullis preceptis ostēderetur. ¶Sed contra illud videtur esse dictum Hierony. in explanatione fidei:qui anathematizat dicentes deum aliquid precepisse:et hominē adimplere non posse. ¶Preterea quod additur/ꝙ preceptū datur vt ostēdatur quo curratur: non videt sufficere:quia pari ratione dandū fuisset preceptum de dei visione. Non vt impleretur:sed vt sciremus quo nobis esset tendendū:illo scꝫ vbi deus videndus est sicuti est/visione intuitiua et faciali. Ideo concordando illa/respondetur ad dubium rememorando distinctionem trinitatis gradus perfecte impletionis huius precepti vltimo notabili primi arti. positi. Qua premissa dicendum/ꝙ preceptū illud de dilectione dei super omnia intēsiue ⁊ extensiue impleri potest in via perfecte/ꝫm primū ⁊ secundum gradus perfectionis:non autem ꝫm tertium. Prima pars patet satis ex conclusione sexta et eius pbatione. Secūda pars patet:quia non potest deus hic actualiter diligi cum exclusione omniū actuum amoris impedientiū aut eum intercipiētium:quia non potest homo hic in via semper deum actualiter cogitare:igit nec actualiter amare/cum amor actualis presupponit actualem amati cogitationē. Antecedens est manifestū:quia cum intellectus nō potest simul intēdere ad multa. Necessitas quoq̄ꝫ vie cogit quādoq̄ꝫ intendere proprijs necessitatibus ac temporalibus actionibus. Patet ꝙ tunc non potest simul cogitare de deo. Ex illis ⁊ prioribus elicitur ꝙ mandatū illud maximū de diligēdo super omnia extensiue ⁊ intensiue ꝫm primū perfectionis gradū habet vim precepti respectu omniū. ¶Quantū ad secundū gradū habet vim cōsilij respectu proficientiū ⁊ perfectorum. Quātū ad tertiū est ostensiuū perfectissime fruitionis beatorū. Dictum autē Hiero. veritatē habet de mandatis dei ꝫm ea que habēt vim precepti: ⁊ ita in proposito de mādato dilectionis dei ꝫm primum gradū. Augu. vero expresse loquit ꝫm tertium ⁊ perfectissimū gradū. Unde negat pceptū illud hic in via impleri posse:sed dicit/nō penitꝰ:id est quātū ad omnē gradū perfectionis ab homine posset impleri in hac mortali vita. Unde supra dicit. Cū enim adhuc est aliquid carnalis cōcupiscentie:nō omnimode ex tota anima diligitur deus:sed ex parte nō ex toto. Unde exponens August. magister subdit. Impletur tamē ex parte ꝫm perfectionē vie. Alia est enim perfectio currētis:alia peruenietis:⁊ per hoc patet solutio primi de beato Hierony. ¶Ad secundū de precepto visionis dicitur/negando illatū. Nec est simile:nam preceptum charitatis/etsi non perfectissime impleri potest in via:potest tamē impleri ex parte ꝫm aliquē gradū diligēdi deum super omnia:ideo nō est solum ostensiuū quo currendū:sed etiam preceptiuū ⁊ consultiuum quid faciendū. Preceptum autem si quod daretur de visione dei/nullo modo in via impleri posset/nec ex toto/nec ex parte:quia nullo modo potest deus in via videri:quia non intuitiue cognosci. Nec cognitio vie imperfecta manet vt perficiatur in patria:sicut charitas vie non excidit: sed perficitur in beatitudine:ideo dari poterat doctrina de visiōe/ non autem preceptum.

Dubiū.2. Q ¶Secūdo dubitatur:vtrum voluntas humana viatoris possit deum ex suis na-

turalibus diligere super oia: et ita implere preceptū dilectionis. Et videtur q sic: quia si nō posset implere ex suis naturalibus: iam deus precepit impossibile viatori: quia illud quod ex se nō potest implere. ¶ Sed in oppositum est: quia natura determinatur ad vnū. Determinatur autem ad appetēdū esse propriū .ij. de generatione. ergo non potest appetere sui non esse etiam quocunque posito. Quecunque ergo natura intellectualis magis determinatur ad appetēdum se esse/ quam ad appetēdum deum esse: si nō posset vtrūque simul stare. ¶ Item appetitus naturalis non videt primo esse nisi respectu illius cui appetit conuenientis: illud autem est ipse amans. Si ergo est primo respectu eius non pōt esse magis respectu alterius. Propter illas duas rationes quidā dixerunt: quod natura hominis nō sufficit diligere deum super omnia sine habitu infuso: quia nō plus quam seipsum. Sed ille rationes nihil probant. arguunt enim de appetitu naturali: dubium quaerit de appetitu vt libero: qui vt sic non est determinatus ad vnum: sed potest in vtrūque oppositorum et in diuersa obiecta etiam nō opposita. Et ideo secundum quod est liber ad quodlibet volendū vel nolendum: potest actu elicito velle se non esse. Ideo aliter respondetur ad dubium secundum opin. Sco. Ockam. Pe. de ali. et aliorum per quinque propositiones.

Propō. 1. ¶ Prima. Viatoris volūtas humana ex suis naturalibus potest diligere deum super omnia. Probatio: omni dictamini rationis recte voluntas ex suis naturalibus se potest conformare: sed diligere deū super oia est dictamen rationis recte: ergo illi se potest voluntas ex suis naturalibus conformare: et per consequens deum super oia diligere. Consequentia principalis nota: quia syllogistica: et minor probatur quia ratio dictat inter omnia diligibilia aliquid esse summe et super oia diligēdum: cum non sit processus in infinitum neque in diligibilibus/ nec in actibus diligendi. Nihil autem aliud a summo diligendū est summe: ergo dictat summum / scz deum esse summe diligendum. Maior probatur: quia circa quodlibet dictamen practicum intellectus quo sibi ostenditur obiectum/ vt circa ipsum aliquid volendum vel nolendum: voluntas ex suis naturalibus potest habere actum et non necessario malum se difformādo dictamini: alioquin esset naturaliter mala: ergo potest habere actum bonum se conformādo dictamini recto. Item si sic: voluntas non esset naturaliter libera ad tendendum in quodlibet secundum rationem boni sibi ostensam. Non enim esset in sua potestate quodlibet ostensum velle vel nolle: quod est contra Augu. iij. de lib. arb. Nihil est magis in potestate voluntatis quam ipsa voluntas: quod nō est intelligendum de voluntate quo ad essentiam: sed quo ad actū elicitum. ¶ Preterea: homo errans potest diligere creaturam super omnia: et frui ea ex puris naturalibus: ergo pari ratione potest diligere deum ex suis naturalibus super omnia et frui eo. Mirum enim valde esset/ q volūtas posset se conformare dictamini erroneo et non recto. ¶ Item homo potest ex puris naturalibus velle deum esse deū: et nihil aliud a deo esse deū. Sed talis vult deo maximum bonū/ et nulli alteri vult tantum bonum: igitur sic volendo/ plus diligit deum quam seipsum et quodcunque aliud. Addit Sco. rationez de forti politico: quā pōderat: quia fortis politicus magis diligit rempublicam quam seipsum. Nam secundū rectam rationem exponit se pro republica / et vult nō esse/ vt bene sit reipu. Vult enim magis mori quam turpiter viuere: turpiter fugit qui cum iactura reipublice fugit. Si ergo potest quis rempublicam diligere plus se: non amore premij futuri: quod forte non credit vel dubitat: sed amore virtutis: sequitur quod magis diligere potest deum republica: optimum recto rem quam seipsum.

Propō. 2. ¶ Secunda propositio. Actus amoris dei amicitie super omnia/ non potest stare inuiatore de potentia dei ordinata sine gratia et charitate infusa. Probatur: quia secundum legem ordinatā cuilibet facienti quod in se est: et per hoc sufficienter disposito ad gratie susceptionem/ deus infundit gratiam secundum illud prophete. Cōuertimini ad me/ et ego conuertar ad vos. zach. j. et illud Iaco. iiij. Appropiate deo et appropinquabit vobis/ scilicet per gratiam: et illud Luce. xj. Querite et inuenietis: pulsate et aperietur vobis. et Hiere. xxix. Cū quesieritis me in toto corde vestro: inueniar a vobis. et in Psal. xxj. Qui requirent eum: viuent corda eorum. Venimus autem per gratiam. hinc Chrys. lib. j. de compunctione cordis. Non inquit personarū acceptor est deus. Nos siquidem si quod in proposito nostro et virib⁹ nostris est: expleamus: venit ad vnumquenque gratia dei. de hoc supra lib. ij. distinc. xxvij. Sed perfectissimus mod⁹ faciēdi quod in se est querēdi deum: appropinquandi deo et conuertendi ad deū: est per actum amoris amicitie: nec alia dispositio perfectior ad gratiam est homini possibilis: nā nullo actu magis appropinquare deo possumus quam diligēdo deū super omnia. Hic enim actus perfectissimus est omniū actuum respectu dei viatori ex naturalibus haberi possibilium: ergo est immediata et vltima dispositio ad gratie infusionem: nec immediatior dari potest: et per consequens ea existēte i eodem instāti infunditur gratia: quia subiecto disposito vltimata dispositione ad formā/ forma immediate infunditur. In naturalibus siquidē nulla ratio est cur posterius infunderetur: et non in eodem instanti quo est sufficienter dispositum multo magis in gratuitis.

¶ Ex quo sequitur quod act⁹ diligendi deum sup oia amore amicitie/ nō est prior tēpore gratia: licet sit prior natura. Sicut dispositio prior est ad formā ad quam disponit. Propō. 3. ¶ Tertia propositio: Omnis dilectio dei ex naturalibus que dicta est/ sit prior natura/ charitate et gratia infusis in esse nature: charitas tamen prior est in meriti ratione. Prima pars patet ex precedēti propositione. Secunda probatur: quia actusqui fit meritorius presupponit gratiam: et ratio meriti conuenit actui per gratiam: vt patet in. ij. dist. xxvij. et per consequens gratia precedit actum natura in ratione meriti. Vnde si amanti deū super oia nō infunderetur gratia: quod fieri posset per dei potentiam absolutam: actus ille amoris amicitie: licet esset moraliter bonus et omnibus circunstantijs moralibus (etiam circunstantia finis) sufficiēter vestitus: nō tamen esset meritorius. Ad actum enim esse meritorium non sufficit coexistentia gratie: alioquin venialia peccata essent meritoria: sed requiritur, q gratia concurrat effectiue. ¶ Ex quo videtur sequi: quod peccator disponēs se ad gratiam/ eliciendo hunc actū dilectionis dei sup omnia/ nō meretur: sed bene continuando eum. Patet: quia eius elicitio precedit gratiam natura: et per consequens non elicitur ex gratia. Continuationem autem eius precedit gratia/ et ad eam inclinat: ergo est meritoria.

¶ Quarta propositio. Habēs actum diligendi deum sup⁹ omnia ex amicitia elicitum ex naturali facultate: non potest mortali peccato inquinari tali actu manente in volūtate. Propō. 4. Patet propositio: quia actus ille a gratia separari nō potest: sed gratia repugnat mortali peccato: ergo nec actus ille stare potest cū aliquo repugnanti gratie quale est omne mortale. ¶ Ex quo infertur: quod quantumcunque homo diligat creaturam ac in ea delectetur: dummodo nihil contrarium admittit huic actui dilectionis dei: quo scilz non obstante/ toto corde vult deum esse summū deum/ infinitum/ omnipotentem/ iustū/ et omni perfectione plenissimum etc. propter seipsum: non peccauit mortaliter. Solum enim peccatum mortale est quod huic actui contrariatur formaliter vel interpretatiue. Nam quicquid hunc actum non tollit: stat cum gratia que est anime vita: et ita non erit mortale. Quod mortale dici non potest: quod vitam nō adimit neque tollit. Hinc apl's omne separans a deo reducit

ad non diligere deum dicens.j.Cor.vlti.Siquis nō
amat dominum nostrum Iesum christū:sit anathe-
ma maranatha.i.separatus a deo:cum dñs venit.i.
Propō.5. ad iudiciū.¶Quinta propositio post dominū Pet.
de aliaco.Stante lege/nullus homo per pura natu
ralia potest implere preceptum de dilectione dei su-
per omnia.Probatur:quia lex iubet ꝙ actus cadens
sub precepto fiat in gratia:que est habitus superna-
turalis:ergo licet existens extra gratiam per sola na
turalia posset deum diligere super omnia:non tamē
implet preceptum ad intentionem precipientis nisi
sit in gratia.Et hoc est quod multi doc.dicunt quod
homo potest implere preceptum quantum ad sub-
stantiam facti cadentis sub precepto:non tñ quantū
ad facti circūstantiam ⁊ intentionē precipiētis: ⁊ ad
hoc est determinatio ecclesie.de conse.distin.iiij.c.vi.
Qui dixerit quod sine gratia possumus mādata dei
implere per lib.arbi.anathema sit.Contrarium eñ
fuit heresis pelagiana:et hoc infert distinc.penulti.
q.ij.sentent.suarum:vbi late hanc materiam petra-
ctat:quod si quis eliceret actū dilectionis dei super
oia ex puris naturalibus sine gratia/ non eēt meri-
torius.Infert quoqꝫ quod nullus homo potest stāte
lege per pura naturalia sine gratia recte agere sim-
pliciter et absolute.Qd probat:quia nullus simpli-
citer absolute agit recte nisi qui agit conformiter di-
uine legi:sed nullus sic agit nisi in gratia sit:ſm legē
statutā:ergo.Potest tñ aliquis stante lege per pura
naturalia sine gratia/moraliter recte agere:quia po
test agere conformiter recte rationi:quam phi mora
les:sicut Aristoteles/Tulli⁹/Seneca ⁊ alij similes/
vocassent rectam rationem:sed constat quod existēs
extra gratiam pōt sic agere:ergo ⁊c. Uerum vtrum
faciens actum precepti quātū ad actus substantiā:
nō tamē ex charitate/sit transgressor precepti:et per
hoc peccet mortaliter:dicetur infra distinctio.xxxvij.
Dubium.3. S ¶Tertio dubitatur de ratione obiectiua actus cha-
ritatis:vel generali⁹ que sit ratio formalis obiecti-
ua actus dilectionis dei sup omnia:an sit ratio dei
absoluta:an ratio dei vt creatoris/redēptoris/beati
ficatoris:aut aliqua talis. ¶Pro responsione no-
tandum quod cū loquimur de ratione formali obie-
cti:aut intelligitur aliquid reale existens formaliter
in obiecto:aut intelligitur aliquid in intellectu ob-
iectum apprehendente:puta conceptus seu cognitio
mentis obiectum representans:et quo ab intellectu
voluntati presentatur.Si primo modo:sic nō est nisi
vna ratio essentialis i deo:plures vero relatiue:quia
in deo non est nisi vna essentia et plures relationes:
non essentialiter:sed realiter distincte.Unde omnia
attributa que de deo essentialiter/ac per hoc de trib⁹
personis predicantur communiter:nihil distinctum
important in deo.Exempli gratia.Sapientia nihil
aliud importat in deo/ꝙ potētia/ꝙ bonitas/ꝙ iu-
stitia.Nam idem omnibus modis est in deo sapien
tia/potentia/bonitas/iustitia/misericordia ⁊c. Et
si illi termini acciperentur precise pro sapientia diui
na/potentia diuina ⁊c.non importando aliquam
creaturam:essent simpliciter synonyma: vt dictum
est li.j.distinctio.ij.q.j.Si vero per rationem forma-
lem obiecti intelligitur actus cognoscendi qui con-
ceptus rei dicitur:quo cognoscit obiectū ab intelle-
ctu:⁊ ab eodem volūtati presentat:sic de deo possunt
haberi diuerse rationes formales tanꝙ de obiecto
volibili:immo tot quot de deo possunt haberi cōce-
ptus non synonymi. Et in genere possunt esse due
rationes formales dei vt obiecti:aut forte triplex:vt
ponit Sco.dist.presenti.Una que rēsentat deū in
se nō per respectum ad aliquid extra se:id est ad crea
turam::siue sit ratio absoluta siue relatiua.Altera ra
tio obiectiua est conceptus representās deum in or-
dine ad creaturam:vt bonum seu cōueniens creatu-
re:vt sunt rationes creatoris:redemptoris:beatifica
toris:cōseruatoris/⁊ similes.Tertia posset esse ratio
complexa vel incomplexa nō curo:includēs vtrūqꝫ:
id est representās deū vt bonū infinitū in se et parti-
cipabile creature.¶Supponitur etiam ex primo ar-
ticulo: qd ois amor affectiuus est amor amicitie aut
amor concupiscentie. Tūc ad dubiū est prima pro-
positio. ¶Ratio formalis obiecti amoris amicitie Propō.1. T
dei ⁊ per hoc charitatis est ratio dei absoluta vel re-
latiua ad intra:⁊ intelligo per rationem absolutā/
rationem non relatiuam.Hec est ratio quecunqꝫ im
portans deum in se non per respectum ad creaturā.
Probatur:q: ratio formalis obiecti amoris amicitie:
est ratio representās obiectum eo modo quo in ipm
tendit voluntas amando. Sed amore amicitie vo-
luntas tēdit in obiectū in se non in ordine ad amā-
tem vel ad aliud ab amato:ergo obiectum formale
est ratio representans rem vt est in se:non in ordine
ad aliud extra se.¶Corollarium.Siue deus appre-
hendatur absolute simpliciter vt a beatis:siue vt vi-
uens/intelligens:siue vt bonū infinitū/vt sapiēs/
potens ⁊c.in seipso:quia sic apprehensus amari pōt
amore amicitie: quelibet harum rationum est ratio
formalis obiecti amoris amicitie.Uolēdo enim deū
esse infinitum/viuentem/sapientem:volēdo primā
personam esse patrē:scdam esse filiū:tertiā esse spiri-
tumsanctum/amo deū amore amicitie.¶Secunda Propō.2.
propositio.Ratio formalis obiecti amoris dei concu
piscētie/est ratio representās deū vt bonū nostrū aut
creature cuiuslibet. Et sic per respectum ad creatu-
ram:vt est ratio ceatoris/conseruatoris/gubernato-
ris/redemptoris/beatificatoris ⁊ siles.Patet: q: ille
rationes rēsentāt deum vt in ipsum tēdit voluntas
amore concupiscētie. Nā voluntas volēs deum esse
creatorē/redemptorē ⁊c.amat eum amore cōcupiscē-
tie:⁊ accipitur ratio formalis obiecti secundo modo.
¶Tertia ppō.Si eodem actu pōt voluntas amare Propō.3.
deum amore amicitie ⁊ concupiscētie:id est vt bonū
in se ⁊ vt bonum creature:ratio obiecti formalis ta-
lis amoris est ratio representans deum vt tale esse
infinitum in se:⁊ vt participabile a creatura:id est vt
bonum creature:patet satis ex dictis.¶Quarta pro Propō.4.
positio.Accipiēdo rationem formalē obiecti amoris
dei siue amicitie/siue ꝯcupiscētie primo modo/vna
est tātum ratio formalis absoluta:⁊ tres relatiue/scꝫ
essentia diuina:⁊ tres persone.Patet:quia ratio for-
malis illo modo est aliquid in deo.In deo aūt nihil
aliud est ꝙ vna essentia diuina:⁊ tres persone rela-
tiue.Nec aliud in deo amari potest/siue amore con-
cupiscentie/ siue amicitie: vide latius in Petro vbi
vbi supra.q.ij. ¶Dubitatur quarto. Utrum actus Dubiū.4. U
amoris amicitie sit semper rectus.⁊ videtur qd non.
Tum quia tunc superflueret habit⁹ charitatis diri-
gens voluntatē ne sic amādo a recta ratione deuiet.
Frustra eñ ponit aliqd dirigēs potētiam in eo actu
in quo nō potest deuiare.¶Preterea:posset aliquis
elicere actum amoris amicitie tēpore indebito : quo
scilicet tūc ex precepto diuino esset obligat⁹ ad actio-
nem aliquam circa creaturam:que non compateret
secum actum amoris amicitie circa deum:si ergo tūc
eliceret actū amoris amicitie:transgrederetur pre-
ceptum negligēdo actionē debitam:igit sic eliciēdo
actū amoris amicitie peccaret.Similiter de⁹ posset
precipere alicui ꝙ pro certo tpe nō amaret actualiter
deum:quo posito eliciēs actum amoris amicitie age
ret contra volūtatem dei preceptiuā:ergo peccaret.
¶In oppositum est beat⁹ Ber.in de diligēdo deū.
vbi dicit qd modus diligendi deum est diligere sine
modo:⁊ loquitur de dilectione ordinata ⁊ meritoria.
Si ergo non est modus huius dilectionis determi-
natus:sequitur ꝙ quodcūqꝫ fiat:semper bene ⁊ recte
fiat.Respondet ſm Sco.⁊ doct.cōiter ꝙ actus amo-
ris amicitie dei super oia est semper rectus : nec pōt
aliqñ esse distortus.Unde dicit Scotus/qd diligere
deum super omnia/est actus de se rectus:cui⁹ recti-
tudo per se nota est:sicut rectitudo primi principij

In operabilib⁹. ꝛ in. ij. dist. vi. q. ij. ait. Deus nõ potest inordinate amari ex amicitia: quia est tale amabile quod ex sola ratione sui: vt obiectũ est dat completã rationẽ bonitatis actui complete intenso. Et probatꝰ etiã ratiõe: quia actus amoris amicitie dei nõ potest excedere nec deficere: ꝛ hoc nec ratione obiecti: nec ratione actus vel modi. Qđ nõ ratione obiecti: ostẽsum est precedenti distin. quia virtus theologica nõ est in medio ratione obiecti: ꝛ ita nec actus eius. Et patet clarius in ꝓposito: quia amor dei amicitie est dei in se ſm ꝙ est entitas quedã infinita sine relatione in aliud. Et ideo nõ põt excedere: vel esse minus quoad bonũ volitũ: quia infinitũ est bonũ quod volumus deo: ꝛ ideo excedi non potest: nec potest deficere quo ad obiectũ: quia amãdo deũ amore amicitie hoc volumus deo quod ipse est: nec aliud velle possumus amando. Nam si aliquid deo vellemus qđ ipse non est: iam nõ amaremus: quia nõ vellemus sibi bonũ: cum omne bonũ sibi possibile habet: nec aliqđ non habere põt. Quicqđ autẽ nõ habet (verius quicquid non est) nõ est sibi bonum. Hec ergo volẽdo sibi non amaremus sed odiremus: puta velle eum esse angelum / vel creaturã: aut iniustũ / seu nõ omnipotentẽ. Volẽdo autem sibi bonũ quod ipse est: nihil minus infinito volumus: ergo nõ est defectus ex parte voliti: neqꝫ quoad actus amoris modũ excedere potest: quia nõ potest actus amoris dei esse nimis intẽsus: quia deus cuꝫ sit bonũ infinitũ / est diligibilis amore infinito. Et ideo amor quo hõ seu creatura quecunqꝫ diligit deum: non potest esse minus: quia non potest excedere infinitum. Sed nec potest attingere: quia omnis amor creature est finitus. hinc dicitur Eccli. xliij. Glorificate deum quantum poteritis: supervalebit adhuc mirabilis magnificentia eius. Benedicentes dominũ exaltate illum quantũ potestis. Maior est enim omni laude. Maxime autem deum glorificamus: cum eum super omnia diligimꝰ. Unde quãto dilectio dei est intẽsior: tãto est melior. Sũme ergo bene volendo deo propter se non possumus errare. Nec etiã talis amor dei amicitie deficere potest vt sit non rectus / si fuerit remissus: quia amãdo deũ quãtũcũqꝫ remisse benevolumus deo: ꝛ bene volẽdo deo propter se nihil a deo tollimus: sed magis volũtate nostra attribuimꝰ. Et licet amoris actus alius alio sit remissior: non tamen ideo distortus aut non rectus: sicut ꝛ in ceteris virtutibus: virtus remissa lꝫ deficiat a perfectione virtutis intẽse: nõ tamen ideo deficit a rectitudine. Nec ꝓpter hoc desinet esse actꝰ. remissa enim virtus / virtus est. Etiam non potest esse excessus vel defectus circa aliquod ordinatũ ad finem in actu amoris amicitie dei: quia actus ille est circa finem tanqꝫ circa obiectum et non circa aliud: nec circa ipsum deum vt refert ad aliud. ¶ Per hoc ad rationes: ad primã negetur cõsequẽtia: ꝙ superflueret habitus charitatis: quia habitus nõ solũ ponitur vt dirigat voluntatẽ in actu / ne erret a regula rationis recte: sed etiam vt freqũẽtius actum eliciat: vt etiam facilius eliciat: nec impedientibus ab eliciendo cedat: atqꝫ vt expeditiꝰ ꝛ delectabiliꝰ eliciat: vt. q. j. distin. xxiij. patuit. Et hec habent locum in habitu charitatis: licet non dirigat: ne sic amando erret circa amorẽ amicitie dei. Verum quia charitas etiã inclinat ad diligendum seipsum ꝛ proximũ propter deum ꝛ in deo: circa quem actum potest contingere error: et ergo circa illum actum dilectionis proximi potest dirigere voluntatẽ. ¶ Ad secundũ dico negando assumptũ: ꝙ aliquis posset deum diligere tempore indebito. Omne enim tempus congruit divino amori / dicente Psal. Benedicam dominum in omni tempore. ¶ Ad probationẽ dicitur ꝙ nulla est actio circa creaturã que non compatiatꝰ secum dei amorẽ actualem: saltem a deo precepta: eoipso enim ꝙ actio precepta est a deo: ordinabilis est in deũ. Nam agẽs aliquid / quia preceptũ a deo: iam illud agit propter deum: et sic agẽdo ordinat in deum. Ordinatio autẽ alicuius in deum tanqꝫ in finẽ vltimũ / fit per actum amoris amicitie. Unde per amorem amicitie nõ prestatur impedimentũ cuicunqꝫ actioni bone: sed magis promovetur. ¶ Ad confirmationem admisso qđ assumit: ꝙ deus posset precipere ꝛc. licet posset revocari in dubium. ¶ Dicitur cõsequẽter / ꝙ stante precepto / talis non posset elicere amorem amicitie dei. Implicat enim amare deum amore amicitie contra preceptum divinũ: quia vt dictum est: amans deum amore amicitie / vult eum esse summũ / ꝛ omnibus superiorẽ ꝛ preceptorẽ: et ita precepta sua a se et omnibus observari. Stante ergo ꝓcepto sibi facto de non eliciendo: si eliceret actum non esset actus ille dilectio dei super omnia. Non enim preferret deum sue proprie voluntati / qua transgreditur preceptum: et non vult deum esse summum ꝛc. Et tantum de illa questione.

Distinctio. xxviij.

D Etermiato de charitate

Determiato de charitate in se ꝛ eius precepto: cõsequẽter in hac dist. xxviij. magister agit de charitatis obiecto: ostẽdẽs que sint a nobis charitate diligẽda. Et colligitꝰ sententia textus in subiectis tribus conclusionibus. ¶ Prima. Quatuor diligẽdarũ rerũ genera: scꝫ deus qui supra nos est: nosipsi: ꝛ proximꝰ qui iuxta nos: ac corpus quod infra nos est: a nobis sunt charitate diligenda. ¶ Secunda cõclusio. In duobus charitatis preceptis omnia diligẽda charitate comprehẽduntꝰ / expresse vel implicite: deus videlꝫ in primo: ꝛ proximus in secũdo expresse. Nosipsi ꝛ corpus in secundo precepto implicite / cum dicitur: diliges proximũ tuũ sicut teipsum. ¶ Tertia conclusio. Non deus ſm divinitatẽ: sed christus ſm humanitatẽ: ꝛ angeli sunt a nobis sicut proximi diligendi.

Questio vnica.

C Irca hãc distinctio

Circa hãc distinctionem queritur: vtrum tantũ quatuor rerum genera sunt eodem charitatis habitu diligenda. A ¶ Solito more tribus articulis hec questio dissolvetur. Primus erit notabiliũ: secũdus cõclusionum: tertius dubiorum. ¶ Quantũ ad primũ notandũ / ꝙ nõ omne diligibile est diligendum charitate. Artic. j. Nam cuicunqꝫ possum velle bonũ illud possum diligere: cum dilige- Nota. j. re aliquid nihil aliud sit qꝫ velle alicui bonũ. Et cuꝫ ens ꝛ bonũ cõvertantur: sequitur ꝙ non omne ens est diligibile. Etiam volendo alicui bonũ quod non habet nec ipsum habere condecet: sic volendo ipsum diligo: licet inordinate. ¶ Preterea: quolibet ente possum frui: licet inordinate. Fruitio autem dilectio est: vt patet ex distin. j. lib. primi. Sed charitate diligibile est illud bonum solum: ꝛ omne tale quod sub obiecto adequato charitatis includitꝰ seu cõtinetur. Est autem ſm Petrum de aliaco. q. vnica. iij. senten. obiectum adequatũ charitatis / deus: ꝛ omne quod deus vult a nobis propter se diligi: natum participare deum beatifice de potẽtia ordinata. Per primũ terminũ deus / exprimitur obiectũ principale ꝛ primarium charitatis: quod solũ propter se diligitur tanqꝫ finis vltimus ꝛ summũ diligibile: omnia autẽ alia propter eum. Dicitur omne quod vult a nobis propter se diligi. Hic tanguntur obiecta secũdaria: vt creature rationales: que non propter se finaliter: sed propter deum principaliter sunt amande. Dicitur natum participare deũ beatifice: per qđ excluduntur creature irrationales: que non sunt partes creature rõnalis: he enĩ nõ sunt capaces beatitudinis. ¶ Sed Creatura notandum / ꝙ creatura dupliciter potest participare dupliciter beatitudinẽ. Uno modo formaliter: quia potest per participat actum beatificum formaliter tẽdere in deum ipsum btitudinẽ.

videndo et eo fruendo: et sic sola creatura rationalis est capax beatitudinis. Alio modo potest participare deum beatifice: non formaliter fruendo deo: sed quia potest participare aliquem effectum beatitudinis seu glorie in ipsum redundantis. Sic corpus nostrum participando dotes glorie ex beatitudine anime in ipsum redundantes (que sunt quidam effectus glorie) dicitur participare deum beatifice. Quomodo autem dotes sunt effectus glorie/ pertinet ad quartum librum. ¶ Secundo notandum quod actus charitatis proprius/ est amor amicitie dei mediatus vel immediatus. Nam vt dictum est dist. xxvj. Amor dei concupiscentie quo diligitur deus vt bonum nostrum/ est actus spei: et dicitur amor mediatus vel immediatus. Amorem dei immediatum voco amorem dei terminatum in deo precise: quo deus in se et propter se diligitur: et non in creatura: ita quod illo actu solus deus diligitur propter se. Mediatum voco amorem quo amo proximum propter deum: quo scilicet primo proximus: et per proximum amatur deus. Omnis enim charitatiua dilectio: etsi quandoque ad creaturam terminatur: non tamen ibi sistit: sed vltra refertur in deum. Unde actus quo amo creaturam propter se precise non referendo in deum: nunquam est actus charitatis: neque amor creature propter deum est actus charitatis propter amorem creature: sed propter amorem dei in amore creature propter deum inclusum. Non enim est actus ille actus charitatis vt terminatur in proximum: sed vt refertur vltra in deum tanquam in finem propter se summe dilectum. Ideo August. loquens de dilectione proximi charitatiue diligendi/ dicit eum diligendum non in se sed in deo/ vel propter deum. ¶ Tertio notandum quod sicut dictum est de habitu fidei et spei: ita similiter hic distinguitur duplex habitus charitatis: infusus scilicet et acquisitus. Infusus vnus est respectu omnium diligibilium dei scilicet et creature propter deum qui principaliter inclinat ad diligendum deum propter se: et omne quod vult deus diligi propter deum: et mediante illo tanquam principio partiali inclinat ad diligendum proximum. Unde si diligo deum et omne quod deus vult a me diligi: et post constet mihi per scripturam quod deus vult a me diligi: tunc charitas infusa inclinat me mediate: quia mediante actu suo et charitate acquisita ac voluntate tanquam potentia ad diligendum a: sicut modo constat per scripturam: quod deus vult inimicum meum pro statu isto diligi a me. Et tunc per habitum charitatis infuse cum charitate acquisita: inclinor ad diligendum inimicum. Postquam vero inimicus damnabitur: tunc non diligam eum: quia tunc deus non vult me diligere eum: et tamen semper manet idem habitus charitatis. Posset etiam dici secundum aliam opinionem: similiter sicut de fide quod habitus charitatis infusus immediate inclinat tamen concurrente charitate acquisita: ad quemlibet actum diligendi deum propter se: et creaturam quam a nobis deus vult diligi propter deum. ¶ Habitus vero charitatis acquisitus secundum diuersitatem actuum specie distinctorum et ipse plurificatur specie. Ex quo patet quod bonitas proximi non mouet ad diligendum eum charitatiue: sed bonitas dei propter cuius preceptum de diligendo proximum: diligens deum vult diligere et proximum/ siue bonus sit/ siue malus. ¶ Quarto notandum quod nomine proximi intelligitur quilibet/ cuius dilectio et amicitia est deo grata/ ita vt placeat deo vt ab ipso diligatur: id est omnis ille a quo deus vult diligi. Non enim debeo rationabiliter ait Sco. velle summe dilectum ab illo condiligi: a quo non vult diligi: cuius scilicet dilectio non est sibi grata. Nam diligere proximum charitatiue/ est velle proximo inesse dilectionem dei. Siquidem nihil melius possum velle proximo inesse: cum dilectio dei sit summum donum proximo communicabile: quia ergo certum est bonorum dilectionem esse deo gratam absolute volendum est dilectionem dei inesse eis. Et quoniam hoc de quocumque viatore signato est dubium: debeo hoc sibi velle sub conditione scilicet si placet ei ab eo diligi. Circa viatores autem in communi: quia semper supponendum est aliquos esse bonos/ quorum dilectio est sibi grata/ vel non displicens: potest haberi actus absolute volendi deum ab eis condiligi. Circa damnatos autem/ demones/ vel homines qui sunt ei actualiter displicentes: non debeo eos velle deum diligere. hec Sco. ¶ Quantum ad secundum articulum est conclusio prima. Tantum sunt quatuor diligibilium genera habitu charitatis diligenda. Probatur conclusio auctoritate beati Augu. que habetur in litera: et ratione sic. Quicumque sunt beatitudinis nobiscum participes a nobis sunt charitate diligendi: sed tales sunt tantum quatuor: ergo. Consequentia nota. Maior patet ex notabili primo: quia quilibet capax beatitudinis continetur sub obiecto charitatis. Minor probatur: quicumque sunt beatitudinis capaces aut sunt deus: aut nosipsi: aut proximus: aut nostrum vel proximi corpus: illi differunt genere. Nam deus genere differt ab omni creatura: dependens enim et independens genere differunt: solus deus est independens: omne aliud a deo est dependens. Item nosipsi genere differimus ab angelis et animabus separatis: que tamen sunt proximi nostri: licet non differamus genere ab omnibus proximis: quia homo non differt genere: immo nec specie a proximo homine beato vel viatore. Genere dico aut specie essentiali: licet bene accidentali. Similiter et corpus nostrum aut proximi distinguitur genere a nobis et proximo: sicut simplex a composito. Quod autem preter illa quatuor genera/ nulla alia sint charitate diligenda: patet: quia nulla alia sunt beatitudinis capacia: ergo nulla alia continentur sub obiecto charitatis: ergo nec diligibilia charitate. ¶ Secunda conclusio. In omnibus creaturis diligibilibus charitate/ vna specie est charitas infusa. In eodem vero supposito respectu omnium charitate diligibilium est numero vna. ¶ Dicitur notanter creaturis: quia deus licet charitate nos diligat: non tamen per habitum infusum: sed ipse est charitas qua nos diligit. Charitas dico essentialis: et spiritussanctus charitas notionalis. Sed conclusio probatur: quia vna est charitas infusa que inclinat ad diligendum omnia beatitudinis capacia mediate vel immediate: vt dictum est in notabili tertio. Una dico specie in diuersis subiectis: quia in diuersis subiectis non potest esse vnum accidens numero secundum potentiam ordinatam sine naturaliter. In eodem autem subiecto non multiplicatur numero: quia non possunt esse plura accidentia numero in eodem subiecto: nisi sint partes vnius totius accidentis in quo vniuntur sicut gradus intensionales. ¶ Tertia conclusio. Tot ponendi sunt habitus charitatis acquisiti specie distincti: quot sunt actus tales/ deum et proximum ex charitate diligendi. Probatur: quia actus a charitate eliciti/ aut charitatem generantes/ specie distinguuntur vt actus diligendi deum preter se precise: et actus diligendi proximum propter deum: ergo et habitus ex eis geniti. Tenet consequentia: quia distinctio habituum sequitur distinctionem actuum ex quibus generantur: vt supra habitum est. Antecedens patet: quia omnes actus habentes diuersa obiecta totalia distinguuntur specie: plus enim differunt quam duo actus eiusdem obiecti in diuersis subiectis. Tales autem differunt numero: ergo actus plus differentes differunt specie: quia omnis differentia maior numerali est specifica. Dicitur totalia: quia eodem actu possum diligere deum et proximum propter deum: sed nullum eorum est obiectum totale partiale: ideo non sunt plures actus: sed vnus tantum. de hoc supra in .j. distin. j. Et tantum de articulo .ij. ¶ Quantum ad tertium articulum dubitatur primo: vtrum angeli et beati sint proximi nostri? et videtur quod non: quia iuxta parabolam Luce. x. Proximus est cui benefacere possumus: sed angelis et beatis beneficia nulla possumus impendere. Tum: quia nulla nobis cum eis est conuersatio: ideo nec amicitia. Tum: quia quietati sunt in omni suo desiderio: quia perfecte beati. In oppositum est

Nota secundo. B

Nota. 3. C

Nota. 4. D

Diligere proximum charitatiue quid est.

Articu. 2. Conclusio. 1. E

Conclusio. 2. F

Conclusio. 3

Articu. 3. Dubium. 1. G An angeli et beati sint proximi nostri.

situm est magister in textu. Respondet quod tam angeli sancti quam beati/quam aie in purgatorio existentes sunt nostri proximi: nam sunt nobiscum capaces beatitudinis: ergo nostri proximi. Tenet consequentia: quia omnis creatura beatitudinis capax formaliter noster proximus est. Item omnis creatura rationalis viatrix proximus dicitur. secundum Pe. Camera. Augu. sermo. ij. dominice. xx. quod est in numero. cccxxxix. et in sermo. cccxj. idem vult. Et dico creatura propter deum: qui propter infinitam excellentiam sue nature diuine proximus noster dici non potest: sed dominus noster. Quem etiam non sicut nosipsos (quod de proximo precipitur) sed super nos toto corde et aia diligere debemus: et hoc verum est secundum naturam diuinam. Christus tamen secundum naturam humanam proximus noster dici voluit: in supra allegata parabola incidentis in latrones: vbi per Samaritanum ipse intelligitur: qui curam sauciato impendit et misericordiam. Ideo proximus eius domino sententiam legisperiti approbante dictus est. Nam et nos fratres appellare dignatus est. Matth. vlti. Ite nuntiate fratribus meis vt eant in galileam etc. Dicitur etiam capax formaliter beatitudinis propter corpus nostrum: quod proximus noster dici non potest: quia infra nos est. Nec capax diuine fruitionis et visionis que sunt beatitudo formalis est tamen capax glorie per redundantiam: vt dictum est. ¶ Ad rationes respondetur. Uno modo secundum magistrum: licet angelis beneficia impendere non possumus: ipsi tamen nobis beneficia impendere possunt et multiplicia impendunt: et per hoc nos eorum proximos constituunt. Sed cum nomen proximus sit relatiuum equiparantie: vt proximus sit proximi proximus: quia nos proximi eorum sumus: sequitur quod et ipsi nostri sint proximi. Alio modo etiam posset dici quod etiam nosipsis beneficia prestamus/ inquantum ex bona et meritoria nostra conuersatione eos letificamus: beatitudinem eorum accidentalem augmentando: secundum illud Luce. xv. Gaudium erit in celo super vno peccatore penitentiam agente. Desiderant enim ciuitatem suam (ruinam passam) ex nobis restaurari. Ideo beneficium sibi prestari a nobis reputant: quoties tamquam lapides viuos ad eiusdem celestis edificij restaurationem operibus meritorijs coaptamus. ¶ Ad secundum dicitur quod licet non sit nobis nunc cum angelis in vita humana conuersatio: neque cum animabus separatis: erit tamen nobis in beatitudine iocundissima conuersatio: et etiam nunc cum eis communicamus in vita gratie: licet non in vita nature. ¶ Ad tertium dicitur licet sint beati quietati in suo desiderio quantum ad beatitudinem essentialem: non tamen quo ad accidentalem que indies augetur vsque ad finale iudicium: quoties peccatores conuertuntur: ac purgati ad gloriam assumuntur. ¶ Dubitatur secundo: vtrum demones et damnati sint ex charitate diligendi: et arguitur quod sic. Omnis dilectio meritoria est charitatiua: sed aliqua dilectio demonis aut damnati est meritoria: ergo Consequentia nota. Maior probatur: quia omnis actus meritorius procedit ex charitate et gratia: vt patuit li. ij. dis. xxvij. ergo omnis dilectio meritoria est charitatiua. Idem enim est esse charitatiuum et esse ex charitate. Minor probatur: quia quis potest velle demonem esse naturam intellectualem quia talem eam deus condidit: et sic eius naturam conseruat: et hoc volendo diligit demonem ex charitate. Quod diligit probatur: quia vult bonum demoni/ volendo esse tam nobilem naturam. hoc enim esse bonum est. Quod ex charitate probatur: quia ad hoc volendum inclinat charitas: quia charitas inclinat ad volendum omne volitum a deo scitum esse tale: eo quod deus sic vult. ¶ Preterea iubemur mali et peccatoris naturam diligere: quia bona et ad imaginem dei creata: vitium vero odire: hoc autem conuenit damnatis quorum natura est bona. Similiter posset argui de brutis: quod essent ex charitate diligenda: quia possumus eis meritorie vti ad laudem dei: et sic eis velle bonum naturale. s. valitudinem: et tamen non sunt aliqua horum quatuor diligibilium. ¶ Pro responsione ad dubium notandum/ quod aliquid charitatiue vel ex charitate diligere accipitur dupliciter. Uno modo stricte secundum descriptionem obiecti charitatis in primo notabili positam: vt. s. est aliquid diligere ex gratia tamquam amicum secum in beatitudine coicatiuum. Et secundum hanc acceptionem diuisit beatus Augu. et magister diligibile ex charitate in quatuor genera diligibilium. Alio modo accipitur largius pro omni diligere/ ad quod charitas inclinat qualis est omnis dilectio meritoria. ¶ Per hoc ad dubium respondetur quod loquendo de diligere ex charitate primo modo: sic nec demones: nec damnati: nec bruta: nec quecumque non rationalia: puta nec virtutes: nec beatitudo ipsa formalis solo corpore humano excepto/ sunt ex charitate diligibilia: quia non sunt diligibilia vt amica nobiscum in beatitudine communicatiua. Accipiendo autem diligere ex charitate secundo modo: sic omnia predicta/ et omnis natura potest ex charitate diligi: quia qualibet natura vti possumus meritorie ad finem vltimum: et sic vtendo diligere ex charitate. Hec est sententia beatorum Tho. et Bonauen. presenti dist. ¶ Posset etiam dubitari quomodo nosipsos possumus diligere ex charitate: cum dicat Grego. homil. xiij. Nemo ad seipsum charitatem habere dicitur: sed charitas in alterum tendit/ vt charitas esse possit. Sed breuiter dicitur quod solutio huius dubij stat in quid nominis termini: nam charitas quandoque strictissime accipitur pro habitu quo diligimus alterum in beatitudine nobiscum coicatiuum: et illo modo loquitur Greg. Sed alio modo accipitur largius pro habitu quo diligimus aliquod beatificabile/ siue sit a nobis distinctum siue non: et sic accipit beatus Aug. et magister. Et tantum de illa questione. Dub. 3.

Dubium. 2 N

Duplr aliqd charitate diligitur.

Charitas sumitur dupliciter.

¶ De ordine charitatis. Distinctio. xxix.

Postquam magister determinauit de charitatis obiecto: consequenter ostendit quis sit charitatis ordo. Trahuntur autem ex illa distin. tres conclusiones sententiam textus summarie continentes. ¶ Prima. Hic est ordo charitatis debitus: vt primo diligatur quod supra nos est deus: secundo nosipsi: tertio quod iuxta nos est. i. proximus. quarto quod infra nos est/ nostrum proprium corpus. ¶ Secunda conclusio. Quamuis ad idem obiectum. s. ad beatitudinem eadem diligendi sunt proximi: non tamen affectu neque effectu pari. ¶ Tertia conclusio. Quatuor charitatis gradus doctores sancti innuunt: quos charitatem incipientem: proficientem: perfectam ac perfectissimam dicunt. Harum deductiones patent et textu.

Questio vnica. A

Circa hanc distinctionem queritur/ vtrum ordinis obseruatio circa diligibilia dilectione gratuita sit ad salutem consequendam necessaria. ¶ Tribus articulis hec questio absoluetur. Primus terminos declarabit. Secundus per conclusiones respondebit. Tertius dubia mouebit. Quantum ad primum notandum quod ordo charitatis quo illud primo: istud secundo etc. diligitur: in proposito non dicit ordinem temporis: sed perfectionis. Potest autem perfectio illa dupliciter attendi. s. quantum ad charitatis affectum. i. actum charitatis elicitum vel delectationem consequentem: vel quantum ad effectum. i. quantum ad actum imperatum/ quo effectus alicuius beneficij impenditur amato: et illa se non necessario consequuntur: quia potest aliquis actu multum intenso alicui impendere modicum bonum/ qualia sunt bona corporis et fortune: que minima sunt secundum beatum Augu. Et potest quis affectu remisso alicui velle impendi maxima bona. s. beatitudinem et gratiam. Hic tamen notentur dicta supra dist. xxvij. de excessu amoris vnius super alium: quia perfectio actus charitatis non debet hic attendi secundum intentionem actus gradualem simpliciter: sed magis secundum appreciationem actus: vel quia fortior et firmior: et est pene idem: vt dictum est loco quo Articu. 1. Nota. 1.

Nota scd'o. supra.¶ Scd'o notādū q̄ sm beatum Ambro. vt tā-
B git magister in textu: ordo diligēdorū sic assignatur
Ait em̄ sup Cañ. c. ij. sup illud. Ordinauit in me cha
ritatem. Multorū charitas inordinata est: qd' in pri-
mo est: ponunt tertio vel quarto. Primo deus diligē
dus est. Secūdo parētes: inde filij: post domestici: q̄
si sint boni malis filijs sunt preponēdi. Hoc in euā-
gelio ad cuiuslibet dilectionē propriū ponit. Dili-
ges dominum deū tuum ex toto corde tuo: et ex tota
aīa tua: et ex oībus virib⁹ tuis: et ꝓximū tuum sicut
teipsum. Et inimicos non ex tota virtute: non sicut
teipsum: sꝫ simplr: sufficit em̄ q̄ diligam⁹: ⁊ nō odio
habeam⁹. Hec Amb. Que auctoritas per conclusio-
Nota.3. nes infra positas est declaranda. ¶ Tertio notan-
dum post scm̄ Bonauē. q̄ dilectio gratuita nō sem-
per concordat dilectioni naturali: nam gratia quan
doqꝫ currit cum natura/ via consona: quandoqꝫ via
opposita: qn̄qꝫ via diuersa. In hoc enim qd' hō plus
diligit se q̄ proximū/ ꝯcordat nature gratia. In hoc
qd' plus diligit se q̄ deum: nature repugnat gratia.
In hoc qd' plus diligit filium q̄ patrem: currit natu
ra diuersa via a gratia: hoc est qd' gratia adueniens
in primo affectu seu dilectione/ quo homo plus se q̄
proximū diligit: ordinem saluat. In secundo simpli
citer mutat et facit hominem deum preponere sibi.
In tertio vero nouum ordinem dat: quia facit te pl⁹
diligere parentem q̄ filium: ⁊ tamen illum affectuꝫ
ad filium non exterminat. Credo em̄ (ait sanct⁹ Bo-
nauen.) q̄ aliquis qui habet parentes et filios dum
mouetur affectu gratuite dilectionis magis deside
rat parentum salutem: et tamen affectu nature ma-
gis desiderat filij sanitatem. Ex illo sequitur qd' in-
clinatio naturalis non est semper recta: neqꝫ volun
tas conformans se inclinationi naturali/ est semper
recta. Inclinatio enim naturalis est ad conseruatio
nem suppositi: etiam in tempore persecutionis: dū
pro christi nomine moriendum est: et voluntas tūc
se conformans naturali inclinationi distorta est: et
non recta. Item appetitus sensitiuus naturalis est
quia non liber: et tamen manifestum est qd' volun-
tas se illi conformās frequenter est vitiosa et non re
cta: sed voluntas conformans se legi nature: hoc est
principijs practicis per se notis que sm apostolum
ad Rom. ij. scripta est in cordibus hominū: illa est re
cta. Et ad hunc sensum oportet trahere dictuꝫ beati
Tho. distin. presenti. iij. scripto: qui eum voluerit sal
uare: et per hoc multa argumenta cautus lector sol-
Articu.2. uere potest. De hoc latius dictum est dist. vj. libri. ij.
Cōclusio.1. ¶ Quantum ad articulū secundū est cōclusio prima
C Ordo debitus charitatis requiritur de necessitate sa
lutis. Probatur: q2 diligēs non diligēda: aut eque di
ligens quod minus vel amplius diligendū est: aut
minus vel amplius: qd' eque diligendum est: contra
ordinē diligit vt dicit Augu. et per ꝯn̄s cōtra legem
charitatis peccat. Tenet ꝯn̄a: quia lex siue preceptū
charitatis est maximum preceptorum a quo cetera
dependent: ⁊ ideo transgressio eius est culpa morta
lis. Antecedens ꝓbatur: quia non solū act⁹ chari-
tatis: sed etiā ⁊ ordo ⁊ modus est in precepto. Unde
dicit. Diliges dn̄m deum tuū ex toto corde tuo ⁊c. et
proximum tuum sicut teipsum. Item probat conclu
sio autoritate magistri in textu. Peccat inquit q̄ pre-
postere agit: nam scire quid facias: et nescire ordi-
nem faciendi: non est perfecte cognitionis. Ordinis
namqꝫ ignorantia conturbat meritorū formam. Itē
sm Diony. et Philosophū. Bonū est ex causa itegra
Conclo.2. malū aūt vnifariā. Ideo cuiuscūqꝫ defectus circūstā
tie inesse debite reddit actum vitiosum. ¶ Secunda
cōclusio. Deus primo ⁊ pre omnibus affectiue ⁊ effe
ctiue est diligend⁹. Hec cōclusio: satis ꝓbata est su-
pra dist. xxvij. Item in deo est ratio bonitatis plenis
sima: quia bonitas infinita cui nulla ratio bonita-
tis creature comparari potest: vtpote infinite exce-
dens omnem bonitatem creatam: ita etiam nullus

actus ordinatus diligēdi creaturā/ potest adequare
in perfectione dilectionē dei charitatiuam. Est ergo
diligendus super omnē creaturā. ¶ Tertia ꝯclusio. Cōclusio.3.
Oīa ex charitate diligenda citra deum/ eque sunt di D
ligēda quantū ad obiectum principale dilecto volē
dū. Probat cōclusio: quia et nobis/ ⁊ proximis/ ami
cis volendū est/ vt beatifice possideāt deum. Optan
da est oībus gloria et gratia: vt vult beatus Augu.
allegās illud aplī. Uolo omnes vos hoīes esse sicut
meipsum. j. Cor. vij. Et dixi notāter quātum ad ob-
iectum principale: q2 non ita oportet de obiectis se-
cundarijs/ scꝫ medijs ad finē: q2 quantum ad hmōi
particularia bona possunt plus vel minus velle vni
q̄ alteri: vt vni conuersionē a malo: alteri conserua-
tionē in bono. ¶ Quarta conclusio. Quilibet chari- Conclu.4.
tatiue diligens plus dꝫ diligere seipsum charitate E
affectiua ⁊ effectiua q̄ quecunqꝫ alia creata. Proba-
tur sm sanctum Bonauen. quia sm rectuꝫ rationis
iudiciū/ magis diligēda est salus propria q̄ aliena:
et bonū ꝓpriū q̄ ꝓximi: ergo ⁊c. Cōsequētia nota.
Antecedens ꝓbatur. quia vnaqueqꝫ res magis ap-
petit perfectionem in seipsa/ q̄ in suo simili: et ideo
habēs charitatem per eam plus appetit deum vniri
sibi: et se in ipsum per charitatē tēdere: et in eo quie
scere: q̄ hoc appetat in alio. ¶ Si dicis: charitas nō
querit que sua sunt sm apostolum. j. Corin. x. et. xiij.
Dicēdū verū est tantum sm glo. hoc est: nemo que-
rit que sua sunt cum iactura aut scandalo ceteroruꝫ
¶ Aliter ꝓbat Scotus hanc conclusionem: quia vbi
plures cōcurrunt rationes dilectionis: maior esse dꝫ
dilectio sed principales rationes dilectiōis sunt vni
tas ⁊ bonitas. In seipso autē post rationem bonita
tis infinite in quo perfectissima ratio bonitatis con
currit est alia ratio maxima/ scilicet vnitatis que est
perfecta identitas. Quilibet enim naturaliter incli-
natur ad suipsius dilectionem post bonū infinitū:
in quo est perfectissima ratio bonitatis. ¶ Aliter ꝓ-
bat. Nam charitas ex hoc q̄ est principium imme-
diatum tendēdi in deum actu recto: est principium
volēdi cuilibet voluntati potenti diligere deum/ qd'
diligat deū: et in hoc est principium reflectēdi super
actus illos quibus tenditur in deum: et in hoc prin
cipiuꝫ volendi cuilibet potenti diligere deū/ qd' dili
gat deum: cuius amor est sibi gratus vel non displi
cens: et in hoc est principiū diligēdi proximum: naꝫ
idem est habit⁹ qui est principium actus recti et re-
flexi. Inter oēs aūt actus eiusdem rationis tenden-
tes in deum/ principiū immediatissimū reflectendi
super actum quem elicit: est ille actus quo habens
charitatē diligit deum: ergo post deum immediate
vult quis ex charitate illud diligere: quo tendit in
deum: siue quo vult se diligere deum. In volendo
se diligere deum diligit seipsum ex charitate: quia
vult sibi bonū iustitie: ergo immediate post dilectio
nem dei diligit se ex charitate. Hec Sco. Sed dictuꝫ
illud Sco. si intelligitur de habitu infuso sustineri
potest: quia vt predictum est: vnus est habitus infu
sus charitatis respectu omnium recte diligibilium
siue actus diligendi se et proximum: sit actus refle-
xus siue rectus. Possum em̄ meritorie diligere pro-
ximum volendo sibi remissionē peccatorum: volēdo
sibi gratiā ac cetera dona gratuita: immo et bona tē
poralia/ sanitatē/ diuitias/ vitā/ ordinando in fineꝫ
vltimū actu recto: et ad talē dilectionē inclinat ha-
bitus infusus mediate vel immediate sm duas vias
supra dist. proxima positas. ¶ Si vero intelligit de
habitu acquisito: sic dictum suū non videt habere
veritatē: qm̄ vniuersaliter habit⁹ diuersorū actuum
specie distinctorū etiam specie distinguunt. Actus
autē rectus ⁊ reflexus specie distinguuntur: cū sint
obiectorū specie distinctorū. ¶ Uerum quia actus re
ctus est tam actus reflexi sicut obiectum cognitio-
nis sue: ita habitus actus recti: quia est causa cause
(puta actus recti qui est causa actus reflexi) aliquo

modo est causa mediata actus reflexi: nihilominus actus reflexus frequentatus generat habitum imediate ad actum reflexum inclinantem specie distinctum ab habitu actus recti. ¶ Quinta cõclusio. Secundum ordinem gratuite dilectionis preponendi sunt parentes filijs: ⁊ quantuꝫ ad amorem affectiuũ simul ⁊ effectiuum. Intelligenda est aũt hec conclusio sicut ⁊ precedens/ ceteris paribus quantũ ad effectiuũ amorem scꝫ beneficij exhibitionem. Nam in casu necessitatis extraneus preferendus est sibiipsi parentibus/ filijs ⁊ propinquis. Probatur cõclusio: quia memoria beneficiorum receptorum ꝓpter virtutem gratitudinis auget amorem gratuitum. Nã virtutes morales nõ opponuntur charitati: sed magis per eam formantur: ⁊ actum charitatis reddũt perfectiorẽ. Nam actus a pluribus virtutibus ꝓcedens perfectior est: q̃ si ab vna sola procederet: sed plura beneficia accipiunt filij a parẽtibus ⁊ maiora q̃ econuerso: quia esse naturale nutritionem ⁊ disciplinam que parẽtes nõ recipiũt a filijs: ergo ⁊c. Nec impedit ꝙ filij naturaliter plus diliguntur a parentibus: quia sunt quasi aliquid parentum: quia (vt dictum est notabili .iij.) dilectio naturalis non semper concordat dilectioni gratuite.

Concl°. 5. F.

¶ Sexta cõclusio. Dilectione gratuita magis diligendi sunt ꝓpinqui ceteris paribus q̃ remoti. Probatur: quia vbi plures concurrunt rationes diligendi vel potiores ibi dilectio debet esse maior: sed in ꝓpinquis concurrit maior coniunctio ⁊ vnio q̃ in remotis: tum q: intẽsius ẜm appreciationem diliguntur: tum quia pluribus rationibus diliguntur: ergo ceteris paribus magis sunt diligendi isti q̃ illi.

Concl°. 6. G

¶ Ad intelligẽdum in particularioribꝰ charitatis ordinẽ aduertendũ/ ꝙ multe sunt rationes diligendi. Prima ⁊ principalissima est bonitas rei/ que perfectissima est in deo quia infinita: ideo deus simpliciter super omnia diligẽdus: vt dictũ est: sine hac ratione nihil est diligibile: ideo cõmuniter ponitur bonum esse obiectum voluntatis. Post hanc potior ratio est vnitas amantis ad amatum. Et hec multiplex. Quedã idẽtitatis: ⁊ hec perfectissima in amante ad seipsum: ideo seipsum plus alijs diligit. Quedam originis: quia vnus ab alio: sicut filius ⁊ pater: vel ab eodem tertio/ sicut ceteri consanguinei. Quedã cõmunicabilitatis ẜm varias species cõmunicationis in natura/ in vna patria/ in vna domo/ in vno officio/ in vna societate/ in virtute/ in gratia/ in expectata beatitudine: et sic de alijs q̃ plurimis. Et ẜm ꝙ plures vel potiores rationes cõmunitatis simul concurrunt in vno diligibili: ẜm hoc magis diligendum est affectiue. Et q: maiorem affectum sequitur maior beneficentie effectus ceteris paribus: id est si fuerit equa necessitas non maior in vno q̃ in alio etiam magis diligendũ est effectiue. Nec sola vnitas amantis ⁊ amati: sed etiam vnitas alicuius ad amatum ratio est diligendi: vnde diligens amicũ/ diligit oĩa cõiuncta amico: ⁊ ẜm hoc gratia per quã quis vnitur deo summe dilecto ratio est gratuite dilectionis. Et quia he rationes sunt etiam rationes naturalis dilectionis: et in his gratia non discordat nature: ideo sunt etiam cuꝫ gratia rationes gratuite dilectionis: ⁊ ẜm hoc dilectiones habent se vt excedens ⁊ excessa: vt quãdoq; dilectio ꝓpinquoꝝ excedit dilectionẽ extraneorum. Quandoq; exceditᷣ: vt quãdo in extraneis alie rationes concurrũt que nõ inueniuntur in ꝓpinquis: vt bonitas iustitie: ẜm ꝙ Ambros. dicit: ꝙ domestici si sint boni: malis filijs sunt ꝑponendi. Et ẜm hoc plerique cum queritur: quis quo magis sit diligendus: sub distinctione respõdent: maxime dum in his que adinuicem cõparantur: diuerse rõnes diligendi reperiuntur. Quẽadmodũ regulariter tenet btũs Tho. vnde .ij. ij. q. xxvi. arti. vij. vbi satis clare materiã hac ꝓsequitur querit: vtrũ magis diligendi sint cõiunctiores q̃ meliores. Respõdet in effectu ꝙ actus diligendi proportionari dꝫ obiecto ⁊ agenti. Obiectũ charitatiue dilectionis est deus: agens est diligens. Actus ergo charitatis quantuꝫ ad obiectum sequitur comparationem eius quo ad deum: vt scꝫ ei qui est deo propinquior maius bonum ex charitate velimus: ⁊ hoc ad charitatem pertinet: vt velit iustitiaꝫ dei seruare: scđm quã meliores perfectius beatitudinem participant. Sed intentio dilectionis est attendenda per comparationem ad ipsum hoiem qui diligit: ⁊ scđm hoc illos qui sunt sibi ꝓpinquiores intensiori affectu diligit ad illud bonũ ad quod oẽs diligit: q̃ meliores ad maius bonum.

¶ Septima conclusio. Gratuita dilectione magis sunt diligendi extranei boni q̃ propinqui mali: secus tñ dilectiõe naturali. Probatur conclusio pro prima parte: quia ratio dilectionis gratuite magis locũ habet in extraneis bonis q̃ propinquis malis: ergo. Consequentia nota. ⁊ antecedẽs ꝓbatur: q: tota ratio diligendi creaturã gratuite est: q: deus vult eas a nobis diligi: vt supra distin. precedenti (de obiecto adequato charitatis quod est deus: ⁊ quicq̃d deus vult ꝓpter se a nobis diligi natum participare nobiscũ in beatitudine) dictum est. Sed deus magis vult a nobis diligi quos ipse magis diligit: magis autem diligit bonos q̃ malos. Maior patet: q: vult nos sibi conformare in volito nobis noto: sed notum est ꝙ bonũ magis diligit q̃ malum. Hoc ergo volendo/ magis diligimus bonum q̃ malũ: quia maius bonũ ei svolumus/ dilectionẽ scꝫ dei qui est sibi maximum bonum. Item bonus extraneus est coniunctior deo q̃ malus propinquus: ergo ⁊c. Tenet ꝯña: quia magis vnitus dilecto/ magis est diligendus ꝓpter deuꝫ. Antecedens est manifestum. Pro secũda parte ꝓbatur: quia maior est vnio ꝓpinqui ad diligendum q̃ extranei. Dilectio autem naturalis vt plurimum sequitur vnionem amati ad amatum. — Cõclu. 7. H

¶ Octaua conclusio. Magis diligendus est primus q̃ ꝓpriũ nostrum corpus. Probatᷣ conclusio: quia illud magis est ex charitate diligendum in quo est plenior ratio diligibilis. Consociatio autẽ in beatitudinis participatione est partialis ratio dilectionis charitatiue. Et ista est plenior in proximo q̃ corpore nostro proprio. Et cetera sunt paria: cum corpus nõ sit efficax beatitudinis/ nisi per redundantiã. Proximus vero capax est beatitudinis formaliter: vt supra dictum est distin. prima. — Conclu. 8. Magis ẽ diligẽdus primus q̃ ꝓpriũ corpꝰ.

¶ Ultima conclusio. Necessitas obseruãtie ordinis in dilectione gratuita scđm conclusiones ꝑmissas est moderanda. — Conclu. 9.

¶ Quantum ad tertiũ articulũ est primũ dubium vtrum ordo ille charitatis remaneat in patria. Respondetᷣ breuiter scđm beatum Tho. ij. ij. q. xxvi. arti. xiij. per aliquas propositiones sñiam suã summando. — Articu. 3. Dubium. 1. I

¶ Prima. Necesse est ꝙ ordo charitatis maneat in patria quantum ad dilectionem dei pre oĩbus ⁊ super oĩa: ita ꝙ deus plus seipso ⁊ oĩbus diligatur quantũ ad bona ipsi volita: ⁊ quantũ ad actus diligẽdi appreciationem/ firmitatẽ/ essentialẽ perfectionẽ ⁊ intẽsionem. Probatio: quia ibi preceptum dilectionis dei super oĩa quantum ad oẽs cõditiones/ perfectissime ĩplebitur: ⁊ beatus ꝑfecte eo fruetur: ⁊ sic arctissimo amore sibi vnietur. Hic autẽ actus dilectionis intẽsissimus est gradualiter: perfectissimus essentialiter: firmissimus ⁊ summe appreciatus/ cõparãdo cum ad actus dilectionis cuiuscũq; alteriꝰ a deo/ scꝫ suijpsiꝰ siue alteriꝰ: nõ ad actus fruitionis aliorũ beatorũ: q: illi in diuersis beatis non sunt eiusdẽ intensionis. In domo eñi patris mei mãsiones multe sunt: id est diuersitas premiorũ essentiale aũt premiũ sunt visio ⁊ fruitio. — Propõ. 1.

¶ Scđa propositio. Licet btũs q̃libet plus seipsum diligat q̃ proximũ quantũ ad actus diligẽdi intẽsionẽ: magis tñ diligit beatiorẽ se quantũ ad essentialis beatitudinis ⁊ bonorũ patrie participationem. Prima pars ꝓbatur: q: intensio actus dilectionis prouenit ex parte subiecti diligẽtis: ⁊ ad hoc — Propõ. 2.

confertur a deo vnicuiqꝫ donū charitatis: vt primo quidem mentē suā in deū ordinet: qḋ pertinet ad dilectionē suiipsius. Scḋario vero velit ordinē alioꝝ in deum: intensius ergo vult beatitudinē ꝓpriam per quā vnitur deo/ ꝙ beatitudinē alterius beati. Pars scḋa ꝓbatur: qꝛ beatus plus diligit meliores se ꝙ seipsum: ⁊ minus/ minus bonos. Volet enim quilibet beatus vnūquenqꝫ habere qḋ sibi debet ſm diuinam iustitiam/ ꝓpter perfectam conformitatē volūtatis beatoꝝ cū voluntate diuina. Nec tunc erit tēpus ꝓficiendi per meritū ad maius premiū: sicut nunc accidit qn̄ homo pōt melioris virtutem ⁊ premiū desiderare: sed tūc volūtas vniuscuiusqꝫ sistet infra hoc quod est determinatū diuinitus. Volendo aūt beato cuilibet gradum beatitudinis sue quantū ad bonum volitum: plus diligit beatiorē ꝙ seipsum ⁊ minus beatum. ¶ Tertia ꝓpositio. Quantū ad ordinē

Propō.3.

primorum adiuncē simpliciter quis magis diligit meliorem. Probaꝫ: quia tota vita beata consistit in ordinatione mentis in deum: vnde totus ordo dilectionis obseruabitur per cōparationē ad deū: vt scꝫ ille magis diligatur ⁊ ꝓpinquior sibi habeatur ab vnoquoqꝫ qui est deo propinquior. Cessabit enim tunc ꝓuisio que est in presenti vita necessaria: qua quisqꝫ tenetur magis sibi cōiunctis prouidere de vite necessarijs/ doctrina vel disciplinis: ꝙ non coniūctis: ratione cuius in hac vita ex ipsa inclinatione charitatis/ homo plus diligit sibi cōiunctum cui magis tenetur impendere charitatis affectum. ¶ Quarta

Propō.4.

propositio. Beatus in patria pluribus modis diliget coniunctum ꝙ extraneum. Probatur: quia non cessabunt ab animo beati honeste dilectionis cause quales sunt ꝓpinquitas generis ⁊c. Incomparabiliter tn̄ prefertur ratio dilectionis: que sumitur ex ꝓpinquitate ad deum. ¶ Secūdo dubitatur de tribꝰ gradibꝰ charitatis quos ponit magister in fine dis. quomodo inter se distinguāt. hi sunt charitas incipiens: charitas ꝓficiēs: ⁊ charitas perfecta. ¶ Pro

Dubiū.2. K

respōsione notandū ꝙ gradꝰ isti charitatis accipiūtur ſm augmentū charitatis. Naꝫ charitas ⁊ quelibet virtus (nō statim nata) perfecta est: nam ſm beatum Greg. homil. xv. super Ezech. Nemo repente fit summꝰ: sed in bona cōuersatione animi vnusquisqꝫ inchoat vt ad magna perueniat. Alia enim sunt virtutum exordia: aliud perfectus: aliud perfectio. Et beatus Aug. super epistolam Ioā. ⁊ habeꝫ in litera. Nunquid mox vt nascitur charitas perfecta est: immo vt perficiatur/ nascitur: cū fuerit nata nutriꝫ: cū fuerit nutrita roboraꝫ: cū fuerit roborata perficitur

Grego.

nō aūt distinguūtur illi gradus/ quasi inter eos nō sit medium inter initiū/ mediū ⁊ finē. Naꝫ charitas tendens ad perfectionē cōtinue per sui intensioneꝫ crescit: ⁊ semper tēpore sui cremēti ꝑquolibet posteriori instāti maior est ꝙ in priori. Sed distinguitur in ordine ad certos effectus principalesquos operatur in habente eā dum tendit ad perfectionē: nec sit quantū ad illos effectꝰ tantum, quin in quolibet gradu etiā aliquid officij alterius gradus qn̄qꝫ exerceatur: lꝫ minus principaliter. Et ſm hos gradꝰ etiā triplex status hoīm deo placentiū ⁊ seruientium nominantur: quorū alia ⁊ alia sunt officia ⁊ studia conuersandi. Hi sunt status incipientiū/ ꝓficientium/ ⁊ perfectorū. Incipienti cū in eo nasciꝫ charitas: incumbit principaliter a peccato recedere: ⁊ eius reliquijs scꝫ vitiosis habitibꝰ ⁊ cōcupiscentijs (que adhuc militant in eo: ⁊ in contrariū charitatis fortiter mouēt) diligēter resistere: ne acquisita charitas corrumpatur sed foueaꝫ ⁊ nutriaꝫ. Hoc aūt fit operibꝰ penitētie cōtritione/ confessione ⁊ satisfactione: qꝛ et statꝰ incipientiū est status penitētiū: ⁊ lꝫ sic agendo etiā crescāt ꝑ hmōi opera in virtute: principalis tn̄ eoꝝ solicitudo est: nō qūo crescāt sed qūo peccatis resistant. Et hic labor precipiꝫ incipiētibus Hier. iiij. Nouale vobis nouale ⁊ nolite serere super spinas. Circuncidimini ⁊ auferte preputia cordiū vestroꝝ. Nouatur nouale per cōtritionē: euelluꝫ spine per confessionē: auferuntꝫ cordis preputia vitioꝝ per satisfactionē. Ad idē est illud Eccli. xvij. Cōuertere ad dn̄m ⁊ relinque peccata tua per verā contritionem: precare ante faciē dn̄i/ per purā ꝯfessionem: ⁊ minue offendicula per diligentē satisfactionem. ¶ Postqꝫ aūt aliquantulū creuit charitas: ⁊ decreuerūt cōcupiscentie ⁊ vitia impugnantes: vt iam nō sic acriter/ fortiterqꝫ impugnent: succedit scḋm studium ⁊ cura ad hoc principaliter tendens vt proficiat in gratia ⁊ virtutibus: ⁊ hoc ꝓficientium est: nō tamē ita ꝓficientes virtutū ꝓfectū intēdunt: vt ꝯtra demonum oppugnationes defensionis gladiū deponant. Sicut figuratum est in edificatione Hierl'm ab Esdra ⁊ zorobabel: de quibus scribitur Neemie. iiij. ꝙ vna manu edificabāt ⁊ altera tenebant gladium principalius opus fuit edificare: tenebatur tn̄ gladius ad obuiandū impugnationibus inimicoꝝ. Hoꝝ ergo solicitudo est per opera virtutū acquirere virtutes ⁊ ornare aīam suā in tēplū beneplacens dn̄o. ¶ Fortificata vero sic charitate ac virtutibus roboratis: quibus ligantur passiones: ⁊ humanus quietaꝫ animꝰ succedit tertium mētis studiū ad hoc principaliter intendēs: vt dimissis creaturis/ soli deo inhereat cōtēplatione ⁊ amore quātumvite presentis necessitas patitur ⁊ admittit. Et quidā alij duo gradus ꝓ obiecto habuere creaturas. Primus vitia expugnanda secundus virtutes acquirendas: ambo deū finē. Sed gradus ille tertius: qui solum perfectoꝝ est: hꝫ deum nedū ꝓ fine sicut duo priores: sed etiā ꝓ obiecto immediato: qꝛ eoꝝ opus est contēplari diuinas perfectiones: ⁊ feruentissimo amore soli deo inherere cum contēptu oīm tēporalium ⁊ terrenoꝝ. Nec tn̄ ita quiete possunt his inherere: quin lꝫ non a carne vel mūdo omnino nō tententur vel modice: tn̄ malignoruꝫ inuidia spirituū ⁊ illos attētet illaqueare: ad cuiꝰ fraudes ⁊ ipsi habēt attēdere: sicut in Abraam significatū est Gene. xv. Hic tanqꝫ perfectus natale solum reliquit: dn̄o perfecte adhesit. Hic in signum perfectionis vtriusqꝫ vite, actiue ⁊ cōtemplatiue/ sacrificiū dn̄o ex terrestribus animalibus ⁊ celi volucribus iunxit: sed diuisis hostijs descenderunt volucres ad sacrificioꝝ rapinā: improbas scꝫ cogitationes suggerentes ⁊ immissiones per angelos malos quos Abraā abigebat. Queādmodum latius declarat venerabilis Hugo in libel. de triplici holocausto. Et per hoc patet responsio ad dubium.

Distinctio. xxx.

Distinctione. xxx.

magister egit de charitatis ordine. In hac di. xxx. agit de eius merito in dilectione amicoꝝ ⁊ inimicoꝝ cōparatione. Colligiꝫ itaqꝫ sententia literalis textus in his tribus conclusionibus. ¶ Prima. Dilectione amicoꝝ tn̄ melior est dilectio amicoruꝫ simul ⁊ inimicorum. ¶ Scḋa. Si alio actu amicus alio diligitur inimicus: dilectio amici est melior: qꝛ feruentior: si vno hic: inde melior vnde ardentior. ¶ Tertia. Diligere inimicos omnibus est preceptū generaliter: lꝫ perfecte diligere vsqꝫ ad beneficioruꝫ exhibitioneꝫ consilij sit ⁊ perfectoꝝ specialiter. Has latius prosequitur magister in textu.

Questio vnica.

Irca hanc distictionem queritur: vtrū dilectio gratuita: que de necessitate precepti impendiꝫ inimico: sit magis meritoria ꝙ ea que redditur amico. ¶ Questio hec: que A

vnū presumit. s. ꝙ dilectio gratuita inimici sit de necessitate precepti: ⁊ querit an sit magis meritoria ꝙ dilectio amici: determinabitur tn̄ tribus articulis:

quorũ primus premittet terminorũ declarationes. Secũdus subiũget responsiuas 3clusiones. Terti⁹ monebit aliquas dubitatiões. ¶Quãtũ ad primũ notãdũ qđ ly inimico in titulo questiõis nõ accipit vt appellet suam rationẽ: lʒ sequat verbum/impenditur: qđ in proposito importat actuʒ animi interiorem: quia valet tñ que impẽdit inimico. i. qua diligitur inimicus. Non em̃ querit questio vtrũ dilectio inimici sub ratione inimici vel inquãtum inimicus est: sit diligendus de necessitate precepti. Certuʒ em̃ est qđ inimicus sub illa ratione non est diligendus quia malum non est diligendũ. Inimicus aũt vt talis malus est: non tantum priuatione boni: sed habitu positiuo vitij: sicut iniustus non tantũ dicitur qui caret habitu iustitie: sed qui habet habitum iniustitie cõtrarium habitui iustitie causatum ex actibus iniustis: vt habetur ex commen. Boe. super predicamenta qualitatis: et hoc modo sicut amicitia connotat bonũ virtutis in amato conueniens actui virtutis in amante: sic inimicitia connotat malum vitiosum in inimico disconueniens bono quod est in eo cui est inimicus: hoc est dictu: amicus connotat actum virtutis. s. dilectionem in amante/ quo tendit in amatum propter virtutem amati. Inimicus connotat actum odij vitiosum inimico/ quo odit eum cui est inimicus propter bonum virtutis quod est in eo: nam qui odit vitium alterius non est inimicus. Inimicus ergo inquantum talis est malus et vitiosus: ɿ per consequens nullo modo vt sic diligendus: hoc enim modo virtuose odiuit inimicum qui dixit. Deficiant peccatores a terra: ɿ iniqui ita vt non sint. Et qui dixit. Uerte impios et nõ erũt. Prouerb. xij. Sed querit de inimico ẽm rationẽ aliã: id est querit de homine qui inimicus est: an necessario sit diligend⁹ non vt inimicus: sed vt homo. ¶Secundo notandum qđ de precepto dilectionis dupliciter possumus loqui. s. positiue ɿ per moduʒ actus eliciendi: vel quasi prohibitiue per modum actus contrarij arcendi. Precepta autem affirmatiua magis obligãt ne contraria eis fiant: ꝙ qđ actus positiui circa precepti materiam eliciant. Gratia exempli. Preceptum de parentũ honore magis obligat ne parentes inhonorent seu blasphementur/ ꝙ qđ actus honorationis eis impẽdat: qꝛ ad primũ obligãt semper et pro semper. Non sic ad secundum: sed tantuʒ pro aliqñ. Loquẽdo igitur de primo intellectu: vt diligere accipitur pro non odire: duplex bonum est qđ possuʒ nõ odire inimico. s. bonũ spũale quo natus est attingere deum vel bonum. Aliud est indifferẽs qđ põt ad illud ordinari: et etiã põt ad oppositũ ordinari. De primo genere sunt act⁹ amoris dei amicitie: vt est in se bonũ honestũ: etiam concupiscere vt deũ/ vt bonũ cõmodum sibi. I. ẽ viuere vita spũali: scʒ vita gratie. Itẽ audire predicationes/ correptiões instructiones: per quas conuertat ad deum diligendum et similia. De secundo genere sunt viuere vita corporali: sanum esse: diuitem esse: fortẽ esse: potẽtem ɿc. Ualẽt etiã ad propositũ dicta dist. xv. huius. q. s. de volũtate simpliciter et conditionata: hic tñ ꝑpter breuitatẽ non repetunt. ¶Tertio notandũ ꝙ actuʒ esse meritorium ex duob⁹ dependet: vt dictũ est in. ij. dist. xxvij. scʒ a gratia et libe. arbi. hoc est a volũtate libere ẽm inclinationeʒ gratie actũ eliciente. Sic et quãtitas meriti ex eisdẽ dependet. s. ex quantitate gratie ɿ conatus lib. arbi. Quãto em̃ maiori conatu ɿ feruore voluntas elicit actũ ẽm inclinationem gratie: tanto actus erit intensior: ex hac parte magis meritorius: sic etiã quãto elicit ab intensiori gratia tanto ex alia parte est magis meritori⁹. Nec tñ intẽsio grẽ ɿ intensio actus meritorij necessario se consequunt: qꝛ grã sicut ɿ quilibet alius habitus: lʒ inclinent voluntatẽ: nõ tñ eã necessitãt: sed sicut est in libertate arbitrij actum elicere ẽm inclinationem gratie vel nõ: ita etiã est in eius libertate elicere actum tãto vel maiori aut minori conatu seu feruore: et ita intensum vel remissuʒ: sicut em̃ act⁹ quantũ ad substantiã ei⁹ depẽdet a sola volũtate: ita etiã quãtũ ad eius intẽsionẽ: lʒ quãtũ ad rõnẽ meriti dependet ex vtroqꝫ: grã scʒ ɿ voluntate libere ẽm inclinationem gratie actũ eliciẽte: lʒ principali⁹ a gratia ꝙ a volũtate: vt ibi supradictũ est. Ideo si duo actus eiusdeʒ intensionis dependẽt a disparibus gratijs: quantũ ad gratie intensionẽ ille erit magis meritorius qui dependet ab intensiori grã. Similiter si ab eadẽ grã eliciunt inclinatiue act⁹ diuerse intensionis: actus intensior erit magis meritorius ꝑpter maiorẽ volũtatis conatũ in eliciendo actũ ẽm inclinationẽ gratie ɿ charitatis. Sit actus remissior assistente intensiore gratia/ ali⁹ intẽsior cũ minore gratia: illi actus habẽt se adinuicẽ vt excedẽtia ɿ excessa: ita qđ quilibet ex aliqua parte excedit alium: ɿ ab alio ex parte alia excedit. Ex parte grẽ excedit qui ex maiori gratia elicitur. Ex parte conat⁹ lib. arb. qui fuerit gradualiter intẽsior. ¶Quantũ ad articulũ secũdũ/ est cõclusio prima. Dilectio gratuita primo modo pro nõ odire accepta quantũ ad bona primi generis est inimico de necessitate ꝑcepti impẽdẽda. Probatur: qꝛ nõ possuʒ sine ꝑcepti trãsgressiõe nolle inimico dilectionẽ dei: neqꝫ in via: neqꝫ in termino: et per consequens nec alia ad diligendũ deũ necessaria: ergo conclusio vera. Antecedẽs ꝑbat: qꝛ nõ stat cum dilectione dei nobis precepta/ nolle eũ cõdiligi ab alio cui⁹ dilectio nescit ei displicere: et hoc cõdiligi/ siue in ratione honesti siue ꝑpter se/ siue in ratione boni commodi eius. Itẽ inimicus est proximus noster: ergo tenemur eũ diligere ad eadẽ bona/ ad que nosipsos diligimus. Et per consequẽs non possum⁹ ei velle 3traria. Quod autẽ inimicus noster sit noster prim⁹: patet supra dist. xxviij. possum⁹ em̃ sibi impẽdere bona: et est capax nobiscũ eterne beatitudinis. ¶Secunda cõclusio. Dilectio inimici gratuita primo modo accepta quantum ad bona indifferentia non est ad salutẽ necessaria. Probat cõclusio: qꝛ possum illa bona indifferẽtia secundi generis nolle inimico: ergo. Consequentia nota. Antecedẽs ꝑbat: qꝛ ordinate possum talia odire sine nolle mihi: multo ergo magis inimico. Item inimicus põt ordinate illa nolle sibi: quecũqꝫ aũt potest ordinate nolle sibi: etiã ego possum eadẽ ordinate nolle sibi. Assumpta patet: qꝛ possum mihi nolle diuitias vel sanitateʒ et necessaria omnia ad vitam corporalẽ. Et hoc ordinate dupliciter. Uel contẽpnẽdo ea volũtarie ꝑpter deũ. Uel voluntate antecedente volẽdo deũ ea infligere mihi ꝑpter peccata mea. Uel voluntate consequẽte (si fuerit mihi inflicta) acceptãdo ea/ ɿ gaudẽdo de eis inflictis. Tot modis possum etiam alij velle talia mala. Unde possum velle inimico paupertatem voluntariam: et ita velle eum carere diuitijs. Itẽ possum velle mala tpalia sibi infligi a deo pertinentia ad eius correctionẽ ɿ emẽdationẽ. Si etiam sint inflicta possum velle ea/ approbãdo iudiciũ diuinũ ɿ cõgaudẽdo eis. Et generaliter si credo eũ per commoda extrinseca temporalia pctã cõtinuare: ac peccatũ peccato superaddere: possuʒ illa sibi odire ɿ nolle: ɿ opposita ei velle per que emendet: et quãtuʒ ad hoc pariformiter dicẽdũ est de bonis fortune et bonis corporis Hec omnia Sco. ¶Tertia cõclusio. Non est volenda inimico simpliciter ɿ sine cõditiõe extinctio corporalis vite. Probat: qꝛ null⁹ põt velle inimico ablationẽ facultatis penitẽtie vel diligẽdi deũ et cõuersionis vite: qꝛ hoc esset nolle ei spiritualia bona: contra cõclusionẽ primam. Sed volẽs inimico extinctionẽ vite et mortem corporalem: vult adẽptionẽ facultatis penitẽtie ɿc. Ergo. Cõsequentia nota cũ maiore. Minor patet: quia post mortem non est penitẽtie loc⁹: nec cõuersio ad diligẽdũ deũ ɿ ad emendationẽ peccatorum: sicut post ablationẽ sanitatis et bonorũ fortune: quorũ ablatio nõnunꝙ

Marginal notes, left column: Articu. i. — Nota pmo. — Inimicus quõ est diligendus. — Nota. 2. B — Nota. 3. C

Marginal notes, right column: Articu. 2. Cõclusio. 1. D — Conclo. 2. — Conclo. 3. E

est occasio cōuersionis et penitētie. Nūq̄ aūt ablatio vite corporalis: per quam simpliciter excluditur a possibilitate conuersionis et diligēdi deū. Dictuz est notanter in cōclusione volēdo simpliciter sine cōditione: qꝛ cū cōditione: siue voluntate conditionata pōt quis velle mortē inimici: immo etiā non offendētis proximi: tñ mali puta si credat finaliter eū futurū malū: et tūc pōt sibi optare mortez: vel vt det locum sanctis quos impedit: vel ne addat peccata peccatis: propter que post mortem acrius puniatur. He due cause colliguntur ex legenda beate Anastasie que scripsit sancto Crisogono de viro suo publio vt si deꝰ preuiderit eum in infidelitate sua finaliter permāsurū iuberet eū dare locū sanctis. Hec quo ad primū. Et sequit̄ quo ad secundū: qꝛ meliꝰ est et animam exhalare / q̄ filiū dei blasphemare. Sed forte q̄s replicaret. Iudex in cā criminali pōt iuste sententiare cōtra criminosum. Et similiter actor in eadem cā potest licite agere ꝯtra eū. Vterq̄ ergo potest velle effectū illius sententie que est occisio rei: vt posset ex canonibus deduci. Similiter si quis impediat ecclesiā dei: vel quantū in ipso est impediat bonū cōe: qꝛ pacē ecclesie. Et qꝛ bonū cōmune magis est diligendum q̄ bonū priuatum vnius persone: ergo si non possunt stare simul: volēdū est bonū priuatū nō esse vt saluetur bonū cōmune. Nā delictum ꝑsone nō dꝫ in detrimētū ecclesie redūdare. de re. iur. li. vi. ℂ Rñdet ad illa Sco. di. presenti: q̄ in omnibꝰ istis casibꝰ illud ꝑpter qḋ mors inimici esset aliquantulum volita est simpl'r nolitū. Tenet̄ eñ iudex in causa: ꝛ similiter actor / nolle eum esse reū. Et velle eū nō puniri quantum est ex se: quia si faciat hoc ex libidine vel odio aut sponte: peccat mortaliter. Vñ Aug. in lib. retract. ꝛ est in textu precedentis dis. Duo inquit sunt diligenda in hoīe: natura ꝛ virtus: vitiū vo: ꝛ pctm̄ odiendū. Parētes ergo inq̄tū mali odiēdi sunt: ꝛ inimici diligēdi inq̄tū homines. Diligamꝰ ergo inimicos lucrandos regno dei: ꝛ odiamꝰ in propinquis / si impediāt nos a regno dei: et in oībus cōiter naturā diligamus quā fecit deus. Nō ergo pōt odiri natura: et ꝑ hoc ex odio vel libidine extingui sine transgressione precepti: ꝛ ꝑ ꝯn̄s sine mortali. Sic in alio casu tenetur patiēs persecutionē tyrānicā nolle esse tyrānū ꝯtra ecclesiā: ꝛ quantū in se est nolle euz simpl'r esse reprobū. Et ideo si ponit̄ oppositum isto rū nolitorū ex suppositione hmōi oppositorū potest velle ei mortē cū tristitia quadā: qḋ est velle non simpliciter voluntarium / sed cōditionatū: qḋ tñ sufficit ad causandū tristitiā: vt supra dictū est dist. xv. ℂ Verū de tyranno quidā aliter dicūt: qꝛ tyrannꝰ nō pōt facere ꝑsecutionē nisi exteriorē: iuxta illud saluatoris Matt. x. Nolite timere eos qui occidunt corpus animā autē nō pn̄t occidere: qꝛ post occisionem corporis nō hn̄t amplius qḋ faciant. Talis aūt persecutio exterior frequēter est electis materia proficiendi in virtutibꝰ: ꝛ precipue in patiētia: que ꝑm beatum Iacobū opus ꝑfectū hꝫ. Iaco. i. Hoc eñ mō ecclesia profecit ꝛ creuit: et ideo in casu illo non videt̄ qḋ liceat tyranno optare mortē tēporalem: nisi forte esset aliq̄s a q̄ mors esset sibi iuste infligēda propter peccata sua: tūc posset optare q̄ a tali iudice fieret iustitia: tñ cū tristitia: qꝛ semp dꝫ nolle eū esse dignum tali pena. ℂ Quarta cōclusio. Non est simpl'r necessariū actu positiuo quātū ad bona spiritualia diligere inimicū. Probat̄: qꝛ nō tenet̄ quis cogitare de inimico ergo nec circa illū actū dilectionis elicere. Cōsequētia tenet: qꝛ actus dilectionis presupponit apprehēsionem obiecti. Antecedēs ptꝫ: qꝛ absq̄ cogitatione de inimico pōt quis habere actus ordinatos circa finē: et circa ea que sunt necessaria ad finē consequendum: ergo nō est necessaria cogitatio de inimico. Cōsequētia nota. Antecedens sit'r ptꝫ. Et posset poni sit'is cōclusio de dilectione quantū ad bona corporis et exteriora. ℂ Quinta cōclusio. In casu necessitatis tenet̄ quilibet inimicū suū quantū ad bona tpalia vel spūalia actu positiuo (si potest) diligere nisi adsit alius paratus illa prestare. Probat̄: quia dicit btūs Io. ꝛ supra patuit. Si q̄s hꝫ substantiam huius mūdi ꝛ videt fratrez suum. n. h. ꝛ clau. v. s. ab eo. q. c. d. m. in. e. i. Ioā. iij. Sed inimicus frater est et proximus: ergo. Et si hoc verum est de substātia huius mundi quantū ad bona exteriora: multomagis verum est quantū ad bona spūalia immediatius ad salutem necessaria. Unde si appareat aliqua necessitas inimici euidēs in spūalibꝰ: ꝑpter quorū carentiā nō posset attingere ad diligendū deum: vt si fuerit infidelis indigens doctrina ꝑ quā cōuerti posset ad veritatē: si potest ille cuius est inimicus prestare doctrinā: nec sit alius qui informet: ꝛ ipse inimicus informationē recipere velit: tenet̄ non solū velle: sed etiam efficaciter ea tradere. Sic de correctiōe fraterna alijsq̄ pluribꝰ ad vitā eternā reqsitis. Et spāliter quantum ad hoc qḋ quilibet tenet̄ orare deū pro se et tota ecclesia dei: et in illa oratione tenet̄ velle valere eā cuilibet bono et malo ad bonum spirituale. Sicut eñ malus esset stomachus: qui nollet sustentationē suā valere sustentationi manus: ita non est bonū mēbrū in ecclesia q̄ nollet bonū actuz suū quē habet: valere oī mēbro ecclesie ꝑ quanto deus illud acceptat: ꝛ ꝑ quanto pōt sibi et alijs valere. Sic de bonis corporis et fortune: nā de vita corporali tenetur velle quantū ad actum interiorē eam inimico: ꝛ quantū ad actū exteriorē (si posset) tenetur eum saluare: dū non sit alius potens et volens adiuuare: puta si esset moriturus fame vel in flumine: ꝛ nullus esset qui posset vel vellet eū cibare et eripere de aqua tenetur eum cibare et eripere: ꝑm illud Amb. Fame pasce morientem: si non pauisti occidisti. Inimicus autem est frater et proximus: vt patuit: ideo non minori charitate teneor diligere inimicū q̄ proximuz / quātum ad ea que sunt de necessitate salutis: secus in alijs. Extra autē casum necessitatis nullꝰ tenetur velle inimico: immo nec proximo diuitias / sanitatē ꝛc. Nūq̄ enim tenet̄ aliq̄s velle simpl'r cuiꝰ oppositum potest bene velle. Possumus aūt opposita scilicet paupītatē / infirmitatē nobis ꝛ alijs bñ velle: ergo. ℂ Sexta ꝯclusio. Aliqua dilectione inimicorum magis meritoria est amicorum dilectio: aliqua minus meritoria: aliqua eque meritoria: ꝛ ecōuerso. Probatur cōclusio: qꝛ stat qḋ ex eadem charitate procedit dilectio amicorū et inimicorū: eadē dico ꝑm intēsionem: et tunc dilectiones ille amicoꝝ et inimicoꝝ: vel sunt equalis intensionis quo ad gradū: aut vna excedit aliā. Si primū: sic sunt eque meritorie: qꝛ ab equali charitate et equo conatu voluntatis ambe sunt elicite: et ꝑ ꝯn̄s eque meritorie. ℂ Tenet cōsequētia: qꝛ ex his duobꝰ attendit̄ et ratio meriti ꝛ ratio quantitatis eiusdē: vt dictū est in vlti. notabi. arti. i. Si vero illorū duorū actuū dilectionis vnus excedit aliū: tunc excedens erit minoris meriti: siue sit dilectio amici / siue inimici. Sic etiam si amores illi fuerint eiusdem intensionis / ꝛ non a gratia eiusdē perfectionis: sꝫ vnꝰ a ꝑfectiore / alius a minus ꝑfecta: tūc ille amor: est perfectior qui ꝑcedit a perfectiore charitate seu grā siue sit amici siue inimici. Si vero amore differūt ꝛ quo ad intēsionē actus ꝛ quo ad perfectionem grē: aut intensior est a perfectiore grā / ꝛ remissior a grā minus perfecta: aut amor intensior est a grā minus perfecta et amor remissior a grā perfectiore. Si pmū: manifestū est q̄ amor intēsior est melior duplici rōne: et qꝛ intensior: et qꝛ a grā ꝑfectiore. Si secūdū: tunc habēt se adinuicē sicut excedentia et excessa: qꝛ vnus excedit aliū in merito quātuz ad gratiā ꝑfectiorē a qua ꝑcedit: excedit aūt quantum ad actus intensionē: simpl'r tñ ille videt̄ perfectior qui procedit a grā perfectiore: quia ab ipsa gratia meritū principalius pendet q̄ a conatu voluntatis: vñ sequit̄ intensior actus. Difficultas vero in

Marginalia: Duo sunt diligenda i homine. — Cōclusio. 4 F — Cōclusio. 5. — Cōclusio. 6 G

eliciendo amorē inimici nihil facit ad rōnem meriti nisi pro quāto exigit maiorē conatū liberi arbi: et sic actum intensiorem. Alioquin quanto magis procedit a virtute que reddit elitionem actus facilem tan to minus esset meritorius: qđ est absurdū. ¶ Quantum ad articulum tertium/ dubitatur vtrū dilectio proximi sit magis meritoria q̄ dilectio dei. ꝛ videtur ꝙ sic: quia amor proximi est magis fructuosus quia pertinet ad vitam actiuam/ que fructuosior dicitur: ꝛ ideo per Lyam fecūdam designatur. Dilectio aūt dei ad vitam pertinet contemplatiuam: que per Rachel infecundam figuratur. In oppositum dilectio dei est fruitio: dilectio proximi est vsus. Fruitio autē perfectior est: ꝛ ita magis meritoria. Respōdetur breuiter/ ꝙ dilectio dei ordinata sicut est perfectior intēsiue ꝛ extensiue dilectione quacūꝗ creature: ita etiā magis meritoria. Similiter proximus diligendus est propter deum dilectum: vt patet ex supradictis: ergo deus est magis diligendus: per regulam topicam. Propter quod vnumquodꝗ tale ꝛ ipsum magis. Et de hoc satis dictum est dist. xxvij. ¶ Sed ad rationem motam dicendum/ ꝙ vita contemplatiua simpliciter est excellentior actiua: ꝑm illud Luce. x. Maria optimā partem elegit ꝛc. ꝛ ita magis meritoria. Qđ vero actiua dr̄ magis fructuosa/ nō est verū quantum ad ipsum actiuū: sed quantū ad eos quibus beneficia exteriora impendit. Sed de hoc alibi.

Articu. 3. Dubiū. 1. H

Dubiū. 2. I ¶ Secundo dubitatur: vtrū quis teneatur dimittere signa rancoris. Respondet sanctus Bonauen. in dubijs literalibus presentis dist. ꝙ aliud est dimittere rancorem: ꝛ aliud signa rancoris. Rancorē dimittere oēs tenent: siue inimicus maneat inimic⁹/ siue non. Signa vero rancoris dimittere/ vt nolle loqui ꝛ similia facere cum inimico: hec quidem deponere perfectionis est. Nec ad hoc tenetur homo: nisi qn̄ inimicus humiliter ꝛ deuote postulauerit facto vel signo: tunc tenetur ei loqui et respondere ꝛ similia. Sed de hoc dubio ꝛ multis similibus: vt reconciliatione cum inimico: oratione pro eo/ latius dixi in lectura canonis lectione. lxxvj. ideo hic rescindo. Et tantum de hac questione.

Distinctio. xxxj.

Bit magister đ cōparatione charitatis amicorū et inimicorum in merito. In hac dist. xxxj. ꝓsequitur de eius duratione ꝛ permanendi termino. Et eliciuntur ex textu tres conclusiones textus sententiam includentes. ¶ Quarū ꝑma est. Charitas in via haberi pōt a damnandis: ꝛ amitti potest a tēporaliter ꝑdestinatis. ¶ Scđa cōclusio. Charitas neꝗ quo ad habitū neꝗ quo ad actum: neꝗ quo ad modū excidit in patria: sed perficitur. Fides ꝛ spes penitus euacuabuntur sciētia vero nō ꝑm essentiā: sed ꝑm actū ꝛ modū auferetur. ¶ Tertia cōclusio. Christus in quo fuit charitas ꝑm modū patrie eiusdē ordinē in diligēdo seruauit ꝛ non vie. Harū declaratio patet in textu.

Questio vnica.

A

Irca hāc distinctionem querit vtrū in patria sine imperfectione maneāt virtutes theologice. ¶ Per tres articulos/ quorū ꝑmo termini ibi declarabunt: scđo conclusiones subiungent: tertio dubia mouebunt: hec descindetur questio. ¶ Quantū ad primū/ notandū ꝙ ad inuestigandū vnde surgat repugnātia habituū manendi in patria: videndū est primo de actibus: ꝛ per hec de habitib⁹. Uidendū igit est de actu fidei ꝛ visionis ꝛ spei ꝛ tentionis seu habitionis. Notandū igit ꝙ actus fidei ꝛ visionis eiusdē obiecti. s. dei/ circunscripta omni distinctione in obiecto: differūt specie: ꝛ sunt adinuicē oppositi. Primū ptꝫ: qꝛ eiusdem

Articu. 1. Nota. 1.

obiecti: ꝛ sub eadē rōne formali obiecti possunt esse multi act⁹ in eadē potentia specie distincti: vt de eodē obiecto habetur cognitio intuitiua ꝛ abstractiua/ q̄ sub eadem rōne representant obiectū: ꝛ tn̄ differunt specie ꝓpter diuersam approximationem obiecti: vt q. s. ꝓlogi patuit. Cū em̄ perfectio actus sit a duob⁹. s. potentia ꝛ obiecto: qn̄ variant in se: vel in coniunctione cū reliqua causa: siue in approximatione ad reliquā causam: tunc qꝛ minus perfecte agunt cause partiales respectu effectus qn̄ nō sunt sufficiēter approximate ꝛ cōiuncte variabit perfectio actionis et effectus. Et ita in proposito respectu actus visionis deus est in se presens in ratione visibilis intellectui. Respectu actus credēdi nō est in se presens/ hoc mōr sed in enigmate: ꝛ ꝑ ꝯñs actus credendi est imperfectior ꝛ alterius speciei ab actu visionis. Sic respectu actus tentionis/ obiectū est in se presens voluntati: respectu actus desiderij absens. Et qꝛ actus desiderij seu spei est actus obiecti vt absentis: sicut ꝛ actus fidei est actus obiecti nō apparētis: erit alterius speciei ab actu tentionis qui est obiecti vt habiti: ꝛ actu visionis qui est obiecti vt in se presentis. Non ꝓpter aliam rōnem in obiecto/ nec in potētia: sed propter aliam approximationē obiecti ad reliquā partialem causam. i. potentiā: que sufficit ad distinguendū speciem effectuū: vt si aliquis effectus sequeretur solem precise vt est presens ꝑm radium rectū: ꝛ aliquis effectus vt est presens precise ꝑm radium reflexum: illi effectus distinguerentur specie. ¶ Ex quo sequitur primo ꝙ imperfectio non apparentie est de essentia actus fidei: similiter imperfectio absentie obiecti in se est de essentia act⁹ spei: ita ꝙ actus fidei/ ꝛ act⁹ visionis/ nō solum distinguunt specie accidentali: sed specie essentiali: sic de actibus spei ꝛ tensionis. ¶ Ex quo sequitur scđo ꝙ actus illi formaliter adinuicē repugnant. ¶ Tertio sequit ꝙ actus fidei ꝛ spei nō possunt perfici manentes in se ꝑm essentiam quia si stante actu fidei in intellectu respectu obiecti non apparētis/ si obiectū apparuerit et ita sui visionem causabit: iam actus fidei eiusdē obiecti preexistens non solū desinit esse fides: sꝫ simpl'r desinit esse: nam nō apparentia obiecti est de essentia actus fidei. Similiter si stante actu spei respectu desiderati desideratum fiat presens speranti ꝛ in eo causabit sui fruitionem in sperante/ iam non solum actus desiderij preexistens desinit esse spei actus: sed simpl'r desinit esse. ¶ Ex quibus manifestum est/ ꝙ cū visione non potest stare actus fidei eiusdem obiecti: nec cū actu tēsionis actus spei eiusdē obiecti: qꝛ nō potest idem cognosci euidēter ꝛ obscure: nec idem teneri vt presens/ ꝛ desiderari vt absens. ¶ Licet autem act⁹ illi sic sint oppositi ꝛ similiter eorū habitus: vt dictū est dist. xxiij. tn̄ habitus nō opponuntur actibus oppositi habitus. Gratia exempli. Habitus fidei non repugnat visioni: nec habitus spei actibus desiderandi: sicut in simili. Licet actus tēperantie/ ꝛ actus intemperantie circa idem obiectū opponant: tn̄ habitus temperantie stat cū actu intemperantie: ꝛ actus virtuosus cum habitu vitioso: vt patet in noviter cōuersis. De quo latius supra dist. xxiij. ¶ Circa illud quod apl's assignat pro ratione: car fides ꝛ spes nō manent: quia. s. sunt ex parte. Que ratio posse videri eodem modo militare contra charitatē: qꝛ ꝛ charitas vie est imperfecta: ꝛ ita est ex parte. ¶ Ideo notādum scđo ꝙ aliter fides ꝛ spes dicuntur esse ex parte aliter charitas. Nā fides ꝛ spes in suis actib⁹ includunt imꝑfectionē essentialr'. s. in euidētiā/ ꝛ obiecti absentiam: ita ꝙ si notitia fuerit euidens: iā non est actus fidei. Similiter amor si fuerit respectu presentis ꝛ habiti: iam non est actus spei: vt statim dictum est. Non sic de charitate: quia charitas nō determinat sibi necessario imperfectionem: neꝗ in habitu: neꝗ in actu. Charitas enim que est habit⁹ inclinans ad diligendum deum vt bonū summū in se

B

Nota. 2. C

amore amicitie: nõ determinat sibi aliquem certum gradum intensionis in habitu vel actu: sȝ neq͛ imperfectionem in obiecto. Uñ actus intẽsissimus diligendi deum est actus charitatis ⁊ habitus diligẽdi quãtũcunq͛ pfectus nõ exit rõnẽ charitatis: vñ charitas patrie est charitas: ⁊ fruitio beatifica est actus charitatis: ideo charitas non est ex parte essentialiter includens imperfectionem essentialiter in actu suo. Sed charitas vie potest esse ex parte quantum ad intensionem habitus similiter ⁊ actus: hoc autẽ non est sibi essentiale: vt dictũ est. ¶ Sed di. Contra

D actus charitatis vie essentialiter includit imperfectionem: ergo est ex parte essentialiter sicut fides. Cõsequentia nota. Antecedens probatur: q: actus charitatis in via specie differt ab actu charitatis patrie tanq͞ species inferior/ siue imperfectior a specie superiori ⁊ perfectiori: ergo actus charitatis vie includit essentialiter imperfectionẽ: quia carentiã pfectionis illius in qua precise actus charitatis patrie excedit dilectionem vie. Antecedens patet sicut supra probatum est de fide: quia propter diuersam presentiaȝ obiecti/ elicit alius actus specie distinctus. Est autem deus in patria in ratione obiecti presens in se: in via tantum presens in conceptu vel specie. Respondetur q͛ ratio illa bene procedit de actu charitatis fidei: illi enim specie distinguuntur a fruitione patrie: vt pbat rõ: sed nõ pbat de charitate maxime infusa: que manet eadẽ in patria essentialiter que i via: lȝ in patria sit perfectior: sicut qualitas q̃ intenditur est eadẽ numero post intensionẽ que fuit ante intensionẽ. ¶ De habitu charitatis acq̃sito videtur dicendũ/ q͛ si fruitio vie ⁊ fruitio patrie specie differunt: charitas acq̃sita vie nõ est eadẽ cũ acq̃sita patrie: q: (vt freq̃nẽter dictũ est) habitus acq̃siti distinguuntur ꝯm distinctionẽ actuũ ex q̃bus generãtur. Uerũ q͛ rõ charitatis ẽt acq̃site nõ includit imperfectionem: q: in gñe significat habitũ inclinantem ad diligẽdũ deũ in se/ siue habitũ siue habendũ: ⁊ ideo tã fruitio vie q͞ patrie sunt actus charitatis. ¶ Aliter rñdet sanctus Bonauen. q͛ dupliciter aliq̃d dicit ex parte. Uno mõ q: deficit a pfectione alicuius pfecti: ad q̃ð hȝ quandã dispositionẽ p quã est in potẽtia ad pfectiorẽ: sic qualitas remissa est in potentia ad qualitatẽ intensam. Alio mõ q: deficit a pfectione alterius ad q̃ð est dispositio quedã cũ sui oppositione: sicut tepidũ ad calidũ. Est eñ tepidum dispositio ad calidũ: ⁊ tñ opponit calido: q: idem nõ est calidum ⁊ tepidũ: ⁊ intrante caliditate expellitur tepiditas. Primo modo charitas vie dicit esse ex parte: et q̃ð sic est ex parte nõ tollitur in patria: sed perficit. Scðo modo fides ⁊ spes sunt ex parte: ⁊ q̃ð sic est ex parte: tollitur in patria. Et de secundo modo loquitur apl's. Cum venerit q̃ð perfectuȝ est: euacuabitur quod ex parte est. Hec responsio de charitate infusa

Articu.2. sustineri potest: sed de acquisita prior responsio vi-

Conclo.1. detur verior. ¶ Quantũ ad articulũ scðm/ est cõclu-

E sio prima. Neq͛ fides infusa/ neq͛ acquisita manet cũ aperta visione in patria. Et silis cõclusio p oĩa ponenda est de spe. Probat vtraq͛ conclusio p aplm. j. Cor. xiij. ⁊ alijs pluribus locis. Et persuadetur rõne ꝯm Sco. Nullus habitus ponẽdus est in patria frustra permanere. Frustra. i. absq͛ hoc q͛ inclinet ad actum proprium: sed frustra est habitus cuius inclinatio ad actum pprium est incõpossibilis beatitudini pro statu illo in patria: ergo talis habitus nõ est ponendus in patria: tũc vltra fides ⁊ spes sunt tales habitus: ergo ponẽdi nõ sunt in patria. Antecedens pbat: q: fidei actus est credere verũ nõ apparens: ⁊ actus spei desiderare bonuȝ absens: vt patet ex dictis. Hi autẽ non sunt beatitudini cõpossibiles vbi oĩa cognoscuntur euidenter: ⁊ nihil desideratuȝ est absens. ¶ Uerum ratio illa non conuincit: sed persuasio est. Probat enim q͛ quantum ad hunc effectũ qui est inclinare ad actus proprios: frustra ponitur/ tãmen non ideo simpliciter est frustra: q: est spũalis ornatus anime: sicut probabile est/ q͛ in corporibus sanctorum martyrum in resurrectione reseruant cicatrices p singulari ornatu ⁊ glĩa corporis: ita dici posset q͛ manet fides ⁊ spes/ quibus triumpharunt contra insidias demonum. Iuxta illud Hebre. xj. Sãcti per fidem vicerunt regna. ⁊ hoc pro gloria ⁊ ornatu anime: sed propter aucto. apostoli ⁊ sanctorũ tenẽda est cõclusio magis q͞ propter rationem. ¶ Scða Conclu.2.

conclusio. Charitas que viatori infunditur eadem numero in beatitudine conseruatur. Probatur per Apostolum. j. ad Corinth. xiij. Charitas nunq͞ excidet. Et probatur ratione: nulla virtus que non includit essentialiter imperfectionem euacuabitur in patria: sed charitas est virtus non includens imperfectionem essentialiter: ergo. Consequentia nota: et maior patet: quia hanc solam causam euacuationis assignat apostolus fidei ⁊ spei: quia sunt ex parte: vt supra habitum est. Maior probata est in primo arti

culo. ¶ Tertia conclusio. Probabile est charitatem Conclo.3.

acquisitam vie in patria non manere. Probatur si F

cut de spe ⁊ fide. Nam charitas vie essentialiter includit imperfectionem repugnantem patrie: nã inclinat ad diligendum deum amore amicitie nõ presentem: sed absentẽ in ratione obiecti: vt statim declaratum est. Nec potest habere actum in patria: cũ ibi non diligatur vt absens: sed vt presens in seipso vt in articulo primo latius dictum est. Item probabile est fruitionẽ vie specie distingui a fruitione patrie: quo posito procedit conclusio et non alias ⁊c. ¶ Quantum ad tertiũ articulum dubitatur primo:

vtrum fidei euacuate in patria succedat aliquis ha- Articu.3.

bitus inclinans ad actuȝ visionis succedentẽ actui Dubiũ.1.

credendi. Similiter vtrũ spei succedat habitus ali- G

quis inclinans ad actũ tensionis in patria. Respõdetur post Sco. di. presenti. q͛ dictis habitib⁹ vbi nõ succedunt alij habitus ppríe loquendo de habitu: vt est qualitas quedam distincta ab actu inclinatiua ad actum ⁊c. Nam non oportet ponere aliquem habitum distinctũ in anima beati (saltẽ aliũ a charitate) qui sit principium videndi ⁊ tendendi in obiectum: q: habitus nõ ponitur in potẽtia nisi ad facilitandũ ⁊ habilitandũ potentiã: ad eliciendũ actuȝ prompte ⁊ delectabiliter vel saltẽ vt p habitũ obiectũ fiat p̃sens/ eo modo quo potẽtia nata est circa ipsuȝ elicere actum: vt cõtingit in intellectualib⁹: vt supra dist. xxiij. dictum est. Sed in beatitudine obiectum est semper presens potentie in rõne obiecti: ⁊ potentia est summe inclinata ⁊ facilitata. Nec põt assuefieri ad contrariũ. Et oĩs ratio ponendi habitũ in potentia cessat in beatitudine: ergo ⁊c. Item cognitiones quib⁹ deus cognoscitur: ⁊ cetera in deo sunt cognitiones intuitiue: sed respectu intuitiue cognitionis non ponitur habitus vt ostensum est. Similiter visio beatifica ⁊ actus tensionis est a solo deo/ sicut premium a solo premiante: vt quidaȝ pbabiliter tenent: vt patuit in. j. dist. j. nõ est necessarius habitus ad infusionem actus a deo: quoniã etsi ponitur habitus infusus respectu actus eliciendi a potẽtia: non tamen ponitur habitus respectu actus infusi a deo. Non eñ deus indiget instrumẽto ad creanduȝ aliquẽ actũ in potentia. ¶ Scðo dubitat cõtra cõclu

sionẽ tertiã. Nã rõ charitatis acquisite ⁊ etiã fruitio Dubiũ.2.

nis vie nõ includit aliquã imperfectionẽ essentiali H

ter ergo põt manere in patria. Cõsequentia nota ex dictis. Antecedẽs pbatur: nã intellectus põt ostendere obiectũ/ scȝ deũ vt summũ amabile in se: ⁊ neq͛ vt presens neq͛ vt absens. Et circa obiectũ sic ostensum volũtas põt elicere actũ diligẽdi deũ in se ⁊ propter se: ⁊ neq͛ vt p̃ntẽ neq͛ vt absentẽ: ille act⁹ nullã includit imperfectionẽ: ⁊ ideo manebit in patria. Et p cõseq̃ns etiã habitus ad ip̃m inclinãs: nã vbi ponitur actus/ ibi ⁊ habitus eius: saltẽ si respectu eius poterit esse habitus. Et similiter posset argui de

actu diligēdi deum vt summū cōmodū diligēti: quo tendit potentia in obiectū: nec vt presens/ nec vt absens: et ille potest manere in patria: immo tali actus tensionis pōt elici in patria: et ille erit actus spei: quia amor concupiscentie: et sic spes et eius actus manere possunt in patria: qđ est ɔtra ɔclusionē primā de spe. Ad illa respondetur qđ fruitio vie nō est eiusdē speciei cum fruitione patrie: qđ sic probatur: quia si essent eiusdem speciei: nō differrēt nisi fm intēsum et remissum: quia cum sint eiusdē obiecti fm eādē rationē/ nulla alia differētia assignari pōt. Sed consequēs falsum: quia si differrent tm̄ fm intensionem et remissionē: posset in tantum habitus charitatis in via per actuū frequentiam intēdi: quod equaret habitui charitatis in patria quia cū solū differūt fm intēsionē differūt nō infinite: sed fm determinatum gradū et proportionē. Sit ergo (exempli causa) fm duplam proportionem excessus charitatis patrie: poterit charitas vie in duplo augeri: et sic equabitur charitati patrie: et per consequens poterit esse principiū eliciēdi actus in duplo intensiores: et ita eiusdē perfectionis cū actu beatifico: qđ est impossibile. ¶ Et si dicitur quod pfectio actus eliciti non tm̄ depēdet ab habitu: sed etiam a potētia et obiecto presente per actualē intellectionē. Et quanto est perfectius presens per intellectionē: tanto etiā voluntas elicit actū perfectiorē. Et quia viatori obiectum beatificum non fit p̄sens per intellectionē intuitiuā/ sequitur quod licet habitus charitatis vie esset eque perfectus cum habitu patrie: non tamē erit principium actus eiusdem perfectionis: quia deficit aliqua causa partialis/ potentia scz et obiectū. ¶ Sed ista replica nō obstat: quia fruitio vie/ si differt tantū fm intensionem/ et nō fm speciē a fruitione patrie: potest fruitio vie per solam intensionem eius ascēdere ad perfectionem fruitionis patrie: cū solum finite excedat. Nam pōt habitus vie intēdi vltra perfectionē habitus patrie intantum quod pōt esse principiū actus eiusdem perfectionis cum fruitione patrie. Item potest deus intēdere hmōi actum vie ad equalitatē fruitionis patrie: et tunc illa fruitione sic intensa habēs eā erit beatus absque notitia intuitiua diuinitatis: qđ est impossibile: ideo necesse est dicere fruitionem patrie nō solum fm intēsionē: sed speciē differre a fruitione vie: et hoc propter aliā applicationē et presentiā speciei obiecti: qđ est causa partialis actus fruitiōis vtriusque. Distinguitur enim specie presentia obiecti per cognitionem intuitiuam propriā a p̄sentia per cognitionem solū confusam aut in cōceptu vel specie. Hoc ergo supposito/ ad ratione dubij rn̄detur/ cōcedēdo si ratio dicit cōceptū/ quod rō charitatis in genere put extendit se ad charitatē vie et charitatem patrie: nō includit imperfectionem. Sed tn̄ rō specialis charitatis vie includit imperfectionē: sicut ens in genere non dicit imperfectionem: sed ens creatū vel depēdēs dicit imperfectionem. Et cū arguitur: intellectus pōt ostēdere obiectū: et nec vt presens/ nec vt absens: Posset illa negari quātū ad notitiam intuitiuā: quā presupponit actus fruitiōis patrie: quia per notitiā intuitiuā semper cognoscitur presentia obiecti: sed quātum ad ostēsionē vie/ pōt cōcedi quod pōt presentari obiectum: puta deus vt summe diligēdū/ siue presens siue absens: sed illa ostensio nō est visio patrie: sed cognitio vie: et fruitio sequēs est fruitio vie et nō patrie: et per cōsequens imperfecta et speciei inferioris ad fruitionem patrie: et ita non manet in patria: neque habitus eius: et ideo licet posset apprehēdi deus vt summum diligibile generaliter: et non vt presens vel absens: et vt sic diligi: illa tamen dilectio est imperfecta: et deficit a fruitione beatifica: et ideo non manet in pa̅tria. ¶ Dubitatur tertio. Utrū scientia euacuetur i patria. Rn̄detur fm sanctos Tho. et Bona. quod scientia non euacuatur in patria quātū ad habitū: sz bn̄ quātū ad sciēdi modum. Primuz patet: quia habitus sciētie facit ad aīe decorem: et nō repugnat cognitioni actuali beati. Scđm probatur: quia lz ibi sit cognitio rerum in proprio genere: nō tn̄ est ibi ille modus qui nunc: quoniam hic ois scientia et cognitio intellectiua oritur ex sensitiua. Et fm phm nihil est in intellectu qđ nō fuerit in sensu. In patria vero intellectus immediate erit in actu3 p̄nte intelligibili: nec prerequirit phātasmata aut ministeriū viriū sensitiuarum: de quo magis vidēdū est in q̄rto. de hoc etiā vide supra dis. xiiij. Sed lz habitus scientie vie nō repugnat actuali cognitioni patrie: sicut habitus fidei et non repugnat visioni et tēsioni: quia tn̄ in patria actū habere nō pōt: et apls plane dicit. siue sciētia destruetur: iō videtur probabilius dicēdū esse de scientia vie sicut de spe et fide: nec opz ponere in aīa beati oē qđ fuit ornatus vel perfectio in via: qn̄ ornatus ille includit imperfectionē: alioquin oportet ponere i aīa beati oēm cognitionē actualē vie: cum ois cognitio sit pfectio cognoscentis. Et tantum de illa questione.

Dubium .3.

Distinctio. xxxij.

Sit đ charitate creata qua a nobis deus diligitur et primus. In hac dist. xxxij. prosequitur de charitate increata qua nos diligit deus. Et colligitur snia textus in tribus sequētibus cōclusionibus. ¶ Pria cōclusio. Eadē est charitas: et hec increata quas nos diligit deus: et qua nos deū diligimus. In hac tn̄ conclusione cōiter negatur magister: eo qđ charitas qua nos diligit deus increata est. s. spūssanctus siue diuina essentia. Et charitas qua nos diligimus deum est habitus quidam/ aut forma accidētalis et creatura voluntatem diligētis realiter informans et perficiēs. Pōt tn̄ magister facile saluari. Nō enim loquitur de charitate qua nos formaliter diligimus deum: sed de ea que est simplr necessaria vt diligamus deum meritorie: et hec est spūssanctus: nam simplr necessarium est ad hoc quod dilectio nostra (qua diligimus deū nos vel primū) sit meritoria: per qđ spiritum inhabitantē acceptetur ad premiū retribuendū: ita quod oppositū includit cōtradictionē: et ita spiritussanctus est quo diligimus deū meritorie nō formaliter: quia ipse est qui acceptādo nostrā dilectionem reddit ipsam meritoriam: de quo magister dist. xvij. primi. ¶ Scđa cōclusio. Dilectione vna eadēque quātum ad essentiā deus ab eterno omnia creata equaliter dilexit et immutabiliter: sz fm efficiētiā boni in dilectis plus creaturas rationales: et inter illas magis sua membra: maxime aūt suū vnigenitū fm hominem amauit tpaliter. ¶ Tertia cōclusio. De solis electis nō de reprobis cōcedēdum est simplr loquendo qđ deus eos dilexerit ab eterno: siquidē presciti ab eterno oditi sunt et reprobati: licet/ tanque opera quedam a deo dilecti.

Questio vnica.

Jrca hāc distinctionem queritur: vtrū deus ab eterno diligit ex charitate equaliter omnia creata et creabilia. ¶ Tribus articulis qō absoluetur. Primus terminos declarabit. Secundus per conclusiones rn̄debit. Tertius dubia monebit. ¶ Quantum ad primū notandū/ quod diligere est alicui bonum velle: et dilectio actus est voluntatis: quo voluntas sibi cōplacet in bono sui vel alterius: hoc est vult aliquod bonū sibi vel alteri. illud supponatur ex premissis. ¶ Ex quo sequitur primo quod deum diligere aliquid a seipso/ est ipsum illi bonū tribuere eo mō quo vult. s. nūc siue presentialiter/ si vult bonum tale nunc inesse: aut in futuro si vult illud bonū in futuro dare. ¶ Scđo sequitur qđ deus nō diligit illud cui nō pro aliquo tpe cōmunicat entitatem siue esse existere. Patet: quia nullū bonum illi cōicat cui negat pro semp existentiā: quia omne bonū presupponit esse: et quod nihil est: nullus boni capax

A

Articu. 1.

Diligere quid est.

est. ¶ Tertio sequitur/ ꝙ nullũ possibile nõ futurum diligit deus. ¶ Patet: quia tale possibile nũꝙ͂ habet esse: siquidem semꝑ nihil est: qđ nũꝙ͂ est. ¶ Scđo notandum circa hunc terminũ ex charitate/ ꝙ duplex est charitas. s. creata ⁊ increata. Creata est habitus perficiens voluntatem/ ⁊ inclinãs eã ad diligẽdum finẽ ꝓpter se: ⁊ cetera ꝓpter finem. Increata vero est essentia diuina ꝓprie qua formaliter diligit deus se et alia: appropriat̄ aũt spiritui sancto qui ꝑ modum amoris procedit a patre ⁊ filio: de quo latius tractatur in primo. ¶ Supponat̄ etiam quod dictũ est supra distin. xxviij. ꝙ aliquid diligi ex charitate dupl̄r intelligitur: qđ potest suo mõ applicari ad ꝓpositũ: vt deus dicat̄ ex charitate diligere: vel quia diligit vt amicum qui est capax charitatis ⁊ amicitie: vel ex charitate que est principium boni voliti creature. Primo modo diligit tm̃ creaturas se deum diligentes. Scđo mõ etiam diligit creaturas irrationales diligere non potentes. ¶ Tertio notandum circa illum terminũ equaliter/ ꝙ diligere aliqua equaliter dupliciter intelligitur. Quia: qñꝙ͂ ly equaliter/ refertur ad bona volita: ⁊ sic equaliter diliguntur aliqua quibus equalia bona tribuunt̄. Alio modo equaliter diligere ad actum diligendi refertur: actũ. s. quo voluntas vult formaliter alicui bonum: ⁊ sic equaliter diliguntur que eodem actu vel actibus eque intensis/ ⁊ eodem ordine diliguntur. Dicitur ⁊ eodem ordine: quia licet quandoꝙ͂ eodem actu diligitur aliquod medium propter finem: non tamen equaliter diligitur tali actu medium ⁊ finis: quia non eodem ordine diliguntur/ vbi vnum propter aliud: et aliud propter seipsum diligitur: ibi enim est ordo quidam: non temporis/ neꝙ͂ perfectionis actus ad actũ: quia actus vnus est: sed ordo cuiusdam principalitatis siue appreciationis/ quo illud dicitur prius diligi quod principalius diligitur: siue quod magis appreciatur: aut ꝓpter qđ aliud diligit̄: et posterius illud diligitur: qđ minus principaliter ⁊ nõ propter se: sed propter aliud qđ diligitur magis appreciatur quo modo prius diligit̄ finis ꝙ͂ mediũ dilectũ propter finem. Et põt reduci hic modus prioritatis ad prioritatem nature siue cause large: q᷑ dilectio finis est aliquo modo causa dilectionis eorum que sunt ad finem. Et ẜm hoc sane intelligi põt quod doctor subtilis presenti distinc. dicit: ait em̃ ꝙ omnis rationabiliter volens primo vult finem. Secundo immediate vult illud quo immediatius attingit finem. Tertio alia que sunt remotius ordinata ad attingẽdum finem. Sic deus rationabilissime vult omnia: licet non diuersis actibus: vnico tñ actu: ⁊ inquantũ ille actus vnus tendit diuersimode in obiecta ordinata. Primo enim vult finem: ⁊ in hoc est actus eius perfectus/ et voluntas eius beata. Secũdo vult illa que immediatius ordinantur in ipsum predestinãdo. s. electos qui immediate attingunt eum: et hoc quasi reflectendo/ volẽdo aliquos diligere illud obiectum secum. Quia enim primo amat se ordinate: ⁊ per consequens non inordinate zelando vel inuidẽdo. Secũdo vult alios habere secum condiligentes ⁊ hoc est velle alios etiam habere amorẽ suũ in se: et hoc est predestinare eos/ si velit eis hoc bonum finaliter et eternaliter. Tertio vult illa que sunt necessaria ad attingẽdum finem hũc/ scilicet bona gratie. Quarto vult propter illos alia que sunt remotiora: puta hunc mundũ sensibilẽ vt seruiat eis: vt verũ sit illud. ij. Phy. Homo quodammodo est finis omniũ. Omnium quidẽ sensibiliũ a deo: q᷑ ꝓpter ipsum volitum a deo quasi in secundo signo nature fiunt oĩa sensibilia volita quasi in quarto signo. Illud etiam quod est propinquius fini vltimo consueuit dici finis eorũ que sunt remotiora: siue ergo quia in ordine ad hominem predestinatũ vult deus mundũ sensibilẽ: siue q᷑ quodãmodo immediatius vult hominem amare se ꝙ͂ mundũ sensibilẽ esse: homo est mũdi sensibilis finis. Et ita patet inequalitas volibiliũ quãtum ad volita: nõ vt volitio est ipsius voluntatis: sed vt transit super obiecta predicto modo: nec tamen illa inequalitas in actu est propter bonitatem presuppositam in obiectis quibuscũꝙ͂ alijs a se: que sit quasi ratio sic vel sic volendi: sed ratio est in ipsa volũtate diuina: quia em̃ ipsa accepta alia in tali gradu: ideo ipsa sunt bona in tali gradu: ⁊ nõ econuerso. Hec Sco. ¶ Quantum ad articulum secundũ est conclusio prima. Deus ab eterno diligit se ⁊ oĩa creata ac creanda ex charitate formaliter/ que est diuina essentia. Probatur/ quod ex charitate formaliter diligit se: q᷑ deus ex se naturaliter est intelligens ⁊ volens: ⁊ per consequẽs beatificabilis: nõ aũt precedit in eo potẽtia actũ: quia tũc esset imperfectus nec semper beatus. Cum ergo sit semper ⁊ eternaliter beatus: non est beatus nisi intelligendo ⁊ volendo se: quia nullũ aliud obiectũ potest etiã creaturã rationalem beatificare: ergo actu intelligit ⁊ diligit se. Quod etiam diligit omnia creata ⁊ creãda/ probatur: quia omnib⁹ illis vult bona nature pro certo tempore eis cõmunicãda: igitur. Consequẽtia tenet ex quid nominis diligere. Antecedens patet: quia omnia creata aut creanda aliqñ habẽt/ vel habebũt esse existentie: quod est bonum nature. Esse autem bonum a deo est. Iaco. j. Igitur. Quod vero ab eterno diligit/ patet: quia volũtas dei est immutabilis: ergo que aliqñ diligit eternaliter dilexit: alioquin voluntas qua diligit mutata fuisset. Quod charitas qua formaliter diligit sit diuina essentia/ patet: quia est communis tribus: omne aũt tale diuina essentia vt patet ex primo notabi. ¶ Secũda cõclusio. Possibilia ⁊ tñ non futura deus non diligit/ quibus bona nulla tribuit. Huius conclusionis pars secũda probat primam. Probat̄ aũt pars secũda: q᷑ quod nihil est: nec vnꝙ͂ aliquid erit: nullius boni capax est: ergo nec dilectionis diuine que diligendo bonum qđ vult aliqñ donat. Antecedens probatur: quia omne bonum aut est esse/ aut presupponit esse: quod autẽ possibile est ⁊ nunꝙ͂ futurum: nunꝙ͂ habebit esse: ergo ⁊c. ¶ Tertia conclusio. Deus solas rationales creaturas diligit primo modo et proprie ex charitate: quas in sui amicitiam dignatur acceptare. Patet satis ex notabili secũdo: quia inanimata proprie nõ sunt diligibilia ex charitate: quia charitas est amicitia: ⁊ ad illa non est amicitia proprie habẽda. Amicitia enim dicit relationẽ mutuã: ⁊ ita in vtroꝙ͂ charitatem/ in dilecto. s. ⁊ diligente. Irrationabilia vero charitatis non sunt capacia: tñ ex charitate possunt habere aliquod velle ad irrationabilia. Ex charitate em̃ possum arborem velle esse: ⁊ velle mihi seruire ad talem actum: qui iuuat me ad diligendum deum in se: et sic deus omnia diligit ex charitate: quia omnia que diligit/ diligit per propriam essentiã formaliter que est charitas: ⁊ propter seipsum tanꝙ͂ propter finẽ/ non tamen dilectione amicitie qua velit omnia sibi esse amica. ¶ Quarta conclusio. Attẽdẽdo equalitatem amoris penes actũ dilectionis/ quo deus diligit formaliter se: ⁊ alia diligit equaliter. Probatur: quia actu non inequali: eodem quippe actu de⁹ diligit quecũꝙ͂ diligit/ sua scʒ essentia: vt dicit conclusio prima. ¶ Quinta conclusio. Referendo equalitatem dilectionis ad bona volita/ aut ordinẽ volendi inequaliter deus se et creaturas diligit eodem actu diligendi. Patet ex notabili vltimo. Nam presciti nõ vult tanta bona: quãta vult predestinatis: sʒ nec predestinatis omnib⁹ equalia bona: quia in domo patris mansiones multe sunt. Sed ⁊ in via diuisiones gratiarum sunt: licet vnus sit spũs distribuens singulis prout vult: sed nec eodem ordine vult deus finẽ ⁊ que sunt ad finẽ: ad intellectũ in vltimo notabili expressum. Et tm̃ de articulo secundo. ¶ Quantum ad tertiũ articulũ/ est primũ dubiũ cõtra cõclusionem primam. Nã si deus diligeret omnia creata

Margin notes: Duplex est charitas. — B — Articu. 2. Conclo. 1. C — Conclu. 2. — Conclo. 3. D — Conclo. 4. — Conclo. 5. E — Articu. 3. Dubium. 1. F

sequeretur ꝙ simul diligeret contraria: quia vtrunq; contrariorũ habet entitatẽ quandã/ et ita diligibilitatem: cõsequens falsum: quia tunc contraria starent simul: et per cõsequẽs cõtradictoria essent simul: quod est contra primũ principiũ. ¶ Item cõtra cõclusionẽ secundam. Deus diligit omnia possibilia etiã nunq̃ futura: qđ probatur: quia omnia diligit deus in q̃bus habet complacentiã: sed in possibilibus non futuris habet complacentiã: qua vult ea posse esse: quã non habet in impossibilibus: ergo. ¶ Ad primũ dicitur cõcedendo illatũ: siue loquamur de propositionibus cõtrarijs: siue de rebus cõtrarijs: vtraq; enim cõtraria vult esse in rerũ natura. Vult etiã cõtradictoria/ id est propositiones cõtradictorias simul esse in rerũ natura: non autem vult cõtrarias aut cõtradictorias propositiones simul esse veras: hoc enim esset contra primũ principiũ. Cõtraria etiam realia vt calorem et frigus vult simul esse: sed in diuersis subiectis: q̃uis per suã omnipotẽtiã posset illa cõseruare in eodẽ subiecto. Nec ex hoc sequitur cõtradictorias propositiones esse simul veras: contraria enim realia simul in eodẽ existentia non inferũt cõtradictorias esse veras: sed contraria logicalia. ¶ Ad secundũ negetur assumptum: et ad probationẽ negetur ꝙ deus diligat omnia in quibus habet complacentiã extendendo nomen cõplacentie ad complacentiã generalissimã quo dicitur habere complacentiã in omni possibili esse in eo ꝙ vult ipsum posse esse: licet nunq̃ velit ipsum esse seu producere: sed de complacentia speciali assumptum verum est. De modis autem complacẽtie dictum est in .j.q.j. distin.xvij. Uerum aliqui distinguunt de duplici dilectione: scz efficaci qua aliquãdo ea que diligit/ in esse producit. Quedã diligit volitione simplicis complacẽtie non efficaci: que nunq̃ producit in esse: que tamen vult esse possibilia sicut ea que vult efficaci volitione: illa tamen proprie nõ diligit: quia nihil eis cõfert nec conferet. ¶ Et si dicis: confert eis possibilitatẽ. Dico ꝙ illa possibilitas nihil est in re ipsa possibili que simpliciter nihil est: et nihil esse habet: sed possibilitas dicit diuinã voluntatẽ potentẽ rem producere: illa autem nihil est rei producibilis. Uel dicatur breuiter ꝙ cõclusiones intelligẽde sunt

Dubium .2. G.

de dilectione efficaci. ¶ Secũdo dubitatur/ vtrũ actus diligẽdi quo deus diligit se/ et omnia alia: sit proprius alicui persone in diuinis. Respõdetur ꝙ diligere se/ et alia/ est actus essentialis: et per cõsequẽs nulli persone proprius: quia sicut pater nõ sapit sapientia genita: ita nec diligit dilectione spirata. Nihil enim recipit persona producẽs a producta. Pater ergo et filius diligunt se et spiritũsanctum amore essentiali qui est essentia. Diligunt autem se spiritũsancto: quia diligendo se dilectione essentiali spirant spiritũsanctuz: de quo latius in primo. Qđ etiam dilectionis actus quo deus diligit alia a se: nõ sit proprius alicui persone/ patet: quia si sic maxime spirituisancto: consequens falsum: quia tunc aut spũssanctus non necessario produceretur vt amor patris et filij: aut deus amaret necessario aliqđ aliud a se: vtrũq; est impossibile. Appropriantur tamen omnia que ad voluntatẽ pertinent spirituisancto: sicut ea que ad intellectum

Dubium .3. H.

pertinẽt verbo. ¶ Tertio dubitatur/ vtrum christus magis dilexit Petrũ q̃ Joãnẽ: cum Petrus plus dilexit Christũ q̃ Joannes: vt habetur Jo. vlti. Petre diligis me plus his etc. Hanc questionẽ late pertractat beatus Augu. homil. vlti. super Jo. Sed breuius dicitur supposito ꝙ in Petro fuerit maior dilectio charitatis q̃ in Joanne: ꝙ simpliciter dñs plus dilexit Petrum q̃ Joannem: licet ita loquẽdo familiarius dilexit Joannẽ. Primũ patz: quia cũ deũ diligere creaturam est ei bonum velle: hãc magis diligit cui maius bonũ vult. Unde quia maximũ bonũ vie est bonum charitatis: et maximũ bonũ patrie/ gloria beatitudinis: illũ simpliciter magis diligit: cui vult maiorem charitatẽ in via: et maiorẽ gloriam in patria. Stante ergo suppositione manifestũ est qđ magis Petrum dilexit q̃ Joãnẽ. Secũda pars probatur: quia illum diligit deus familiarius/ cui plura vel maiora signa familiaritatis ostẽdit. Joanni autẽ qui super pectus dominicũ in cena recubuit: cui matrẽ virginem in cruce commendauit: propter ingenitã mãsuetudinem: propter virginalẽ puritatem: propter etatis iuuentutẽ: que etiã ceteris paribus facit hominẽ teneriꝰ diligi: plura familiaritatis signa ostẽdit q̃ Petro: ergo etc. Et per hec multe questiones solui possunt/ scz vtruz deus magis dilexerit hominem q̃ angelum: magis genus humanũ q̃ christũ: magis peccatorem predestinatũ q̃ iustuz prescitũ: et similes: quas latius pertractat sanctus Tho. et Bonauen. in presenti distin. Et tantũ de illa questione.

¶ Sequitur tractatus de virtutibus cardinalibus. Distinctio .xxxiij.

Post tractatum de theologicis virtutibꝰ/ sequitur doctrina de virtutibꝰ cardinalibꝰ. Et colligitur sententia tex. in tribꝰ cõclusionibꝰ que sequuntur. ¶ Prima cõclusio. Quatuor sunt virtutes cardinales: quibꝰ in presenti bñ viuitur: et post ad eternã vitã peruenitur. He s̃m beatũ Aug. sunt. Justia in subueniẽdo miseris: prudentia in cauendis insidijs: fortitudo in perferẽdis molestijs: tẽperãtia in coercẽdis delectationibus prauis. ¶ Secũda conclusio. He virtutes in christo fuerunt plenissime s̃m vsum quẽ habent in patria: et vsum circa passiones ab extrinseco illatas/ quem habent in via. ¶ Tertia conclusio. Uirtutes cardinales non cessabunt in patria quantũ ad habitũ: licet alium ibi q̃ in via habebunt operationis vsum.

Questio vnica.

Circa hãc distinctionẽ .xxxiij. queritur vtrũ preter virtutes theologicas/ virtutes cardinales sint ponẽde in parte ratiõali aut sensitiua subiectate. ¶ In tribꝰ articulis questio absoluetur. In primo premittentur terminoruz declarationes. In secũdo addentur responsiue cõclusiones. In tertio ponentur mouendorũ dubiorũ solutiones. ¶ Quãtum ad articulũ primũ/ quia questio hec pro magna parte tractata est supra distinc. xxiij. in questione generali ibi mota: ideo breuiꝰ hic expeditur. ¶ Primo igitur notãdũ/ supposita differentia inter virtutẽ theologicam et moralẽ ex dist. xxvj. preter virtutes theologicas/ quatuor ponuntur virtutes principales. s. prudentia/ temperantia/ fortitudo et iustitia: s̃m illud Sap. viij. Sobrietatẽ et prudentiam docet: iustitiã et virtutem. i. fortitudinẽ: quibꝰ in vita nihil vtilius est hominibꝰ. He dicuntur cardinales a cardine in quo voluitur ianua: quia in his vita humana versatur: et quibusdam regulis quasi in cardinibus regulariter dirigitur et voluitur: ad quas virtutes relique reducuntur: et ideo principales dicuntur. ¶ Secũdo notandum/ qđ sicut generaliter habitus ita et virtutes distinguuntur penes actus ex quibus generantur/ et ad quos inclinant: vt dictũ est. q. j. dist. xxiij. Actus vero distinguuntur s̃m potentias et obiecta. ij. de anima. Obiectum est circa qđ operatio versatur: sicut artifex circa materiaz. Potentia aũt vis est anime eliciẽs actum seu operationẽ: cũ ergo omnis operatio anime rationalis versetur circa finẽ tãq̃ circa obiectũ: immediate autem circa mediũ ad finẽ: et s̃m hoc virtus diuiditur diuisione immediata in theologicã et moralẽ: accipiẽdo moralẽ large vt non distinguitur cõtra intellectualem. Obiectum vero qđ est ad finem duplex est: aut est veritas practica cognoscenda: aut est materia circa quã sunt aliqua operanda. Circa primũ est prudẽtia per quã cognoscitur quid agendũ/ quidue respuendũ. Obiectum vero circa qđ

Articu. j. Nota. j.

Uirtutes principales

Nota. 2. B.

Obiectum: Potentia.

est operandū vltra diuiditur:quia aut est in ipso operante:aut in alio scilꝫ proximo. Uel sic:aut est obiectū aliquod per quod operās bene se habet ad seipsum: vel ad proximū. Si secūdum/sic circa ipsum est iustitia: que bene ordinat hoīem ad aliū. Si primum/aut est aliquod appetibile prosequēdum:et hoc pertinet ad cōcupiscibile/circa quod ponit̄ tēperātia:aut est aliquod impediēs vincendum:⁊ hoc pertinet ad irascibilē:circa quod moderat̄ appetitū fortitudo/per quā vincit̄ impediēs in ꝓsecutione appetibilis/aut fuga tristabilis. Et ƀm hanc diuisionē mediatā sumūtur virtutes cardinales: que qdē pauciores essent citra sistendo:aut plures vltra per subdiuisiones procedendo. ¶ Tertio rememorandū ex dictis dist.xxiij. q.j. ꝙ sicut actuum virtuosorū quidā sunt intrinseci seu per se aut primo virtuosi:quidā denominatione extrinseca:sic ⁊ habitus quidā sunt intrinsece virtutes:qui scꝫ generant̄ ex primis actibus. Alij sunt virtutes seu virtuosi denotatione extrinseca:qui generātur ex actibus accidētaliter virtuosis:⁊ ƀm hec alia ⁊ alia assignant̄ subiecta:vt vbi supra dictum est. Hec breuiter de arti.j. ¶ Quantū ad secundū articulū est conclusio prima. Preter tres theologicas virtutes/ ponēde sunt virtutes morales que cōmuniter dicuntur cardinales. Probat̄ cōclusio ƀm sanctū Bonauē. quia virtutes ponunt̄ principaliter ad rectificandū ⁊ vigorandū potētias in elicīedis actibus virtuosis. Ad rectificandū contra obliquitatē/ad vigorādum contra difficultatē. Uirtus enim facit potentiā rectā ⁊ vigorosam. Cōtingit autem hominē ordinari quo ad deū:ac quo ad seipsum:⁊ quo ad proximū:⁊ eodē modo obliquari ⁊ retardari. Sicut ergo habent̄ virtutes rectificantes hominē ⁊ vigorantes vt recte tendat in deum scꝫ theologice:sic opportunū est habere habitus virtutū rectificantes ⁊ vigorātes homines: prout ordinantur ad seipsum ⁊ proximū:⁊ tales sunt virtutes cardinales. Unde sicut, preter ꝑcepta prime tabule que directe ordinant in deum:necessariū fuit ponere precepta secūde tabule que ordināt ad proximum:sic dicendū est in proposito ꝙ preter virtutes theologicas/oportunū est ponere cardinales seu morales. Nec obest illud Roma.xiij. Qui diligit primū legē impleuit:quasi sola charitas/sine alijs virtutibus sufficeret:quia legis impletio non cōuenit charitati ƀm se formaliter ⁊ elicitiue:sed imperatiue:hoc est dictu. Charitas nō elicit se sola cum potentia oēs actus preceptos:quia non illos quibus tenditur in seipsum aut in proximū tanꝙ in obiectū:sed omniū preceptoꝝ actus imperat/vt eliciantur mediātibus alijs virtutibus propter deū/tanꝙ propter finē propter se ⁊ super omnia dilectū:habent enim annexos aliarum virtutū habitus:qui ad imperiū charitatis moti/faciunt impletionē mandatoꝝ:sicut preceptū dei de non fornicādo elicitiue impletur per castitatē: imperatiue per charitatē. Potest etiam probari conclusio per illa media quibus supra probatū est habitus esse ponendos distin.xxiij.q.j. ¶ Secūda cōclusio. Quatuor sunt virtutes ƀm consuetā diuisionē: que dicunt̄ cardinales:omnes/ceteras virtutes morales comprehēdentes. Conclusio patet ex articulo primo:quia per virtutē cardinalē homo rectificatur quo ad creaturā:sicut per theologicam quo ad creatorem deū:vel ergo quo ad seipsum:vel quo ad aliū. Si secundū/sic est iustitia. Si primū/hoc contingit dupliciter. Uel quo ad rationem/⁊ sic est prudentia: vel quo ad appetitū:⁊ hoc dupliciter. Uel quo ad cōcupiscibilē/⁊ sic est temperātia:vel quo ad irascibilē: sic est fortitudo. ¶ Ex illo patet multiplex distinctio virtutū cardinaliū inter se:quia distinguūtur penes potentias quas perficiunt/vt statim dictum est. Penes obiecta:quia prudentia dirigit circa verum practicum:iustitia circa proximū debitum:temperantia circa delectationes ⁊ tristitias:fortitudo circa pericula ⁊ aduersitates vincēdas. Etiā penes actus quos

Nota.3. C

Articu.2. Conclo.1. D

Conclo.2. E

Multiplex distictio virtutū cardinalium.

eliciunt: quia prudentie actus est dictare agenda:iustitie red dere omnibus debita:temperātie refrenare appetitum circa cōcupiscibilia:fortitudinis repellere aut sustinere aduersa. Etiā possunt distingui penes vitia cōtraria que excludūt:⁊ penes media que determināt:quorum prosecutio remittitur ad librū Ethi. Et dictum est notanter ƀm consuetā diuisionē: quia illa diuisio virtutū cardinaliū in quatuor non est immediata nec vltima:procedūt nāꝙ immediatiores:⁊ ideo circa illam consuetā diuisionē sistendo essent tāntū due:scꝫ intellectualis ⁊ moralis:capiendo moralē stricte:hoc est virtus potentie intellectiue/ ⁊ virtus potentie appetitiue. Similiter ad vlteriores diuisiones progrediendo essent multoplures ƀm ꝙ quelibet harū quatuor vltra diuidi potest in partes integrales subiectiuas ⁊ potentiales. Partes subiectiue sunt species sub illis quatuor generibus contente. Partes integrales sunt que sumūtur ƀm aliquas cōditiones ad integritatē virtutis requisitas. Partes potentiales sunt que participant aliquem modū qui principaliter ⁊ perfecte inuenitur in alia virtute:respectu cuius dicit̄ pars ƀm beatū Thomā ix.q.huius distin. Unde ad similitudinē partiū totius/sumūtur he partes virtutis ƀm eundē. Est enim triplex totum/integrale/vniuersale ⁊ potētiale. Integrale est compositū ex partibus ipsum constituentibus:sicut cōpositū substantiale quod componit̄ ex materia ⁊ forma. Totū vniuersale est cōceptus cōis vt cōceptus generis. Totum potētiale est quod in se ꝯtinet perfectionē aliquoꝝ eminēter. ¶ Et similiter ex opposito inuenitur triplex pars. Integralis que intrat cōstitutionē totius:sicut paries domus. Pars subiectiua est inferiꝰ contentū sub superiori:vt species respectu generis. Pars potētialis est que nō recipit predicationē totius:sed aliquid de potētia/siue perfectionē totiꝰ participat. Sic dici posset ꝙ aīa sensitiua est pars potētialis aīe intellectiue:nam aīa intellectiua dicit̄ tota aīa:eo ꝙ in ipsa oēs potētie aīe cōgregant̄:⁊ aīa sensitiua in brutis dicit̄ pars potentialis aīe intellectiue:quia aliqd ꝑfectionis aīe intellectiue/scꝫ vitā cognitiuā participat:sed nō intellectiuā. Sic ƀm hūc modū assignant̄ tripliciter partes in virtutibꝰ. Primo integrales:cum scꝫ ponit̄ pars alicuius virtutis illud quod requirit̄ ad perfectionē eius:vt dum ad perfectionē virtutis plures reqrunt̄ conditiones:id qḋ respicit vnā cōditionē:vocat̄ pars integralis. Sic Tullius ponit memoriā preteritoꝝ: intelligentiā presentiū:⁊ ꝓuidentiā futuroꝝ partes prudētie:quia prudētia innitit̄ experiētie:que colligitur ex memoria ꝑteritoꝝ/⁊ cognitione presentiū: ex qbꝰ sumit̄ ꝓuidētia futuroꝝ. Scḋo modo partes subiectiue que sunt species cōtente sub toto vniuersali:⁊ ille sole partes subiectiue respiciūt ꝑdicationē totius:lꝫ vna pars de alia nō predicat̄:totū sicut genus de specie. Sic partes prudētie sunt species prudentie:sicut prudētia politica:prudētia oeconimica: prudentia ethica siue monastica:que dirigit hoīem (in se cōsyderatū) in suis operationibꝰ:nō vt est pars domestice vel ciuilis cōitatis. Unde monastica dicit̄ a monos qḋ est vnū:qꝛ dirigit hoīem vt est vnꝰ sibi nō:vt pars cōitatis. Tertio modo partes potētiales que sunt virtutes participātes aliquid de modo que principalr̄ ⁊ perfecte inuenit̄ in aliqua virtute. Et sic physica/dialectica/rhetorica/ponunt̄ partes potentiales prudentie:pro quāto participāt aliquē modū eius. Et generalr̄ oēs artes ⁊ disciplīne eo ꝙ de oibꝰ his ordinat prudētia:a qbus ⁊ quantū sunt addiscēde vel exercēde.j.Ethi. Hec Tho. ¶ Uel quantū ad vltimum posset dici artes et disciplinę/ideo partes sunt prudētie potētiales:quia participant aliquem modū prudētie. Prudētia enim est habitus inclinās ad assentiēdū dictamini practico ⁊ vero rationis recte. Ita oēs artes ⁊ disciplīne inclināt ad assentiēdū vero concluso per rationē maxime autem disciplīne

Totum triplex.

Pars triplex.

Cicero.

practice participant modū prudētie: suo mō exēplificari pōt de alijs virtutibꝰ cardinalibꝰ. Et ꝑm hunc modū virtutes cardinales oēs alias ꝟtutes cōphēdūt tāq̄ partes altero triū modorū.
Conclo. 3. F ¶ Tertia cōclo. Quatuor virtutes cardinales quatenꝰ sunt ꝟtutes intrinsece: subiectant tm̄ in rationali parte. Probatur: q2 in sola parte rōnali est ꝟtus intrinsece ⁊ essentialiter seu habitꝰ intrinsece virtuosus: igit. Consequētia nota: ⁊ antecedēs probatū est distin. xxiij. q. j. prope finē.
Conclo. 4. ¶ Quarta ꝯclo. Aliq̄ virtꝰ cardinalis denolatione extrinseca esse pōt in parte sensitiua ⁊ executiua. Patet cōclusio de tēperātia/iustitia ⁊ fortitudine. Nam volūtas pōt imperare appetitui sensitiuo/moderando passionē eius/prosecutionē vel fugam: et per hoc derelinquere ex imperijs rectis: hoc est actibus sensitiuis imperatis aliquem habitū in appetitu sensitiuo: inclinantem appetitū sensitiuū vt delectabiliter moueat ad similia ex imperio volūtatis: ⁊ ille habitus derelictꝰ licet non sit virtus proprie. i. intrinsece (quia nō est habitꝰ electiuus nec inclinans ad electionē) pōt tn̄ dici virtꝰ aliquo modo scʒ denominatione extrinseca: q2 inclinat ad ea que sunt cōsona recte rōni: ⁊ q2 imperatur a virtute volūtatis. Hec Sco. distin. presenti. Et suo modo pōt poni hmōi virtus in parte executiua: vt in manu scriptoris: vt etiā habitū est supra. Et tantum de arti. ij.

Articu. 3. Dubium. 1. G ¶ Quantum ad articulū tertiū est dubiū primū que virtutum cardinaliū sit principalior. Hic tʒ sanctus Tho. qꝺ prudentia sit principalior ⁊ cetere ad eā reducuntur. Sco. tenet quod virtus eliciens ꝑm dictamen prudentie/principalior sit ipsa prudentia. Sed faciliter pn̄t concordari illa dicta doct. distinguendo de principalitate. Nam aliquid pōt esse principalioꝰ altero vel q2 naturaliter priꝰ eo: et quod ab alio presupponitur: ⁊ sine quo aliud nō esse tale/puta in proposito sine quo habitus non esset virtus. Alio modo illud dicitur principalius quod est simpliciter perfectius: tunc dr̄ qꝺ prudentia est principalior alijs virtutibus moralibus primo modo: quia ipsa vel actus eius presupponitur alijs virtutibus: et est prior eis generatione: et est regula aliarum virtutuʒ sine qua nullus alius actus est virtuosus. Nā ad eius conformitatē/virtuosum est quicquid dr̄ virtuosum: et sic ad eum omnes alie virtutes morales reducunt. Et hoc modo phs vult eam esse priorem ⁊ principaliorem: et beatus Antonius prefert discretionē que ad prudentiam pertinet ceteris virtutibꝰ: vt dicit Cassiodo. Col. j. Sed loquendo de principalitate secundo modo/sic virtutes electiue ad voluntatem pertinentes sunt principaliores virtute dictatiua ad intellectum pertinentem. Tū q2 nobilioris perfectibilis nobiliores sunt perfectiones. Uoluntas autē est perfectibile nobilius intellectu (vt nūc supponitur: et eius declaratio pertinet ad quartum de beatitudine) nec sufficit quod nō oportet omnem perfectionem nobilioris perfectibilis esse nobiliorem. Siquidem in nobiliore est aliqua perfectio minus nobilis/aliqua perfectione subiecti sine perfectibilis inferioris et minus nobilis. Sufficit enim supremam nobilioris excedere supremam minus nobilis. Nūc autem virtus moralis nō est suprema perfectio volūtatis: nec prudentia suprema intellectus: sed charitas voluntatis ⁊ fides intellectus. Charitas autem excedit fidem perfectione ꝑm aplm. Hoc inquam nō sufficit: quia respectu eiusdē obiecti nobilior potentia videtur habere nobiliorem actū/quando vtraq3 agit ꝑm vltimum sui: q2 ibi non est excessus ex parte obiecti: quia idem est: sed tantū ex parte potentiarū ergo nobilioris potentie talis actus est nobilior. Cū ergo circa idem bonum tāq̄ obiectū sit actus intellectus practici et voluntatis: si vtraq3 potentia perfecte agat: hec dictando: ista eliciēdo: simpliciter nobilior erit electio recta/dictamine recto. Et per consequens habitus generatus ex electionibus rectis/ est nobilior simpliciter habitu generato ex actibus intellectus dictatiuus. Tum etiam quia dictamē rectū intellectus ordinatur ad electionē rectam voluntatis: ⁊ finis est nobilior ordinatis in finem. Tum quia priora via generationis posteriora sunt via perfectionis. Sed dictamen precedit generatione electionem: ergo.

¶ Scđo dubitatur vtrum preter virtutes cardinales acquisitas/oportet etiā ponere virtutes cardinales infusas. Dubium. 2 H Rn̄detur/ qꝺ virtutes morales acquisite ponēde sunt: ratio probat ⁊ experientia/vt deductum est supra distin. xxiij. q. j. Nulla aūt ratio naturalis probat virtutes infusas esse ponēdas: sed sola auctoritas scripture ⁊ sanctorum. Et per hoc sicut dictum est de virtutibus theologicis: ita hic communiter dr̄ de moralibus. Unde Augu. diffiniens virtutem: vt habetur in scđo dist. xxvij. dicit. Est qualitas bona mentis qua nullus male vtitur: quam solus deus in nobis operatur: qꝺ tātū de infusa est verum. Itē dei perfecta sunt opera: ideo cū hominē iustificat: nō tm̄ infundit virtutes theologicas: sed etiā morales. In iustificatione itaq3 impij/ oēs ille virtutes simul infundunt: licet nō exeant in actum sine acquisitis: sicut dictum est de theologicis infusis: ⁊ cōiter proportionabilr̄ dr̄ de istis sicut dictum est de illis.

¶ Tertio dubitat. vtrum virtutes cardinales maneant in patria. Dubium. 3. I Rn̄det breuiter/qꝺ q2 habitus nō opponit actui habitꝰ contrarij. Uirtutes cardinales: quia perfectiones quedā sunt aīe nō includētes essentialiter imperfectionē/sicut fides et spes: iō manēt in patria. Habēt etiā actus in patria ꝑm alios ab actibꝰ quos habēt in via. Nam ꝑm sanctum Bonauē. oēs actus nostri in gloria erunt: fortes/iusti/prudentes/casti: vt iustitia excludit obliquitatem: prudētia errorē: fortitudo molestiā: temperantia oēm libidinē. Actus autē quos habēt in via non habēt in patria: non eīn ibi prudētia cauet insidias que ibi nulle sunt: nec ibi iustitia subuenit miseris: nec fortitudo perfert molestias: nec temperantia coercet delectationes prauas: sed manent ibi excellentiori modo q̄ fuerant in via. In via pugnant contra vitia: in patria gaudent de victoria plenissime adepta. Et tantum de questione.

¶ Tractatus de donis. Distinctio. xxxiiij.

Hit magister ꝺ virtutibus theologicis ⁊ cardinalibꝰ: nūc determinat de donis spūssancti: ⁊ circa hoc tria facit. Primo agit de donis in gñe: ⁊ de dono timoris in specie. Scđo de quorūdā donorū q̄ magis conuenire vident dist. xxxv. Tertio de donorū ac virtutū cōnexione ⁊ equalitate distin. xxxvj. Et pōt tnia tex. in tribus cōclusionibus quasi summatim abbreuiari: quarum prima cōclusio hec est. ¶ Dona septem sanctispiritus vere sunt virtutes electos in patria: sicut animam xp̄i in via: ꝑm certū vsum pficiētes. ¶ Scđa conclusio. Timor in mūdanum siue humanū/in seruilē/ initialē et castum/vel filialē quadripartit: quorū solus filialis cum pfecta charitate tā in via q̄ in patria manere cōceditur. ¶ Tertia cōclusio. In xp̄o fuit timor pene alius a predictis: qui dici potuit timor naturalis. Has latius prosequitur magister in textu.

Questio vnica.

Irca hāc distinctionē. xxxiiij. querit. vtrum necessariū est ponere dona/fructus et beatitudines a virtutibus theologicis ⁊ moralibus realiter differentes. A ¶ Per tres articulos procedit ad questionis solutionē. Primꝰ premittet terminorum declaratione. Secūdus subiunget cōclusiuā rn̄sionē. Tertius addet monēdo ꝯ. dubiorum solutionē. Articu. 1. Nota. 1. ¶ Quātū ad primum: q̄uis varie loquuntur sancti ⁊ doc. de dist. donorū/ beatitudinū

et fructuū:tñ ad vitandum ꝓlixitatē / sequoꝛ in hac
parte doc. subtilem cui cōcordat Ockā. ¶ Dimissis
variarum opi. recitationibꝰ / primo notandū qđ vir-
tutes / dona / beatitudines ꝛ fructus ponuntur habi
tus quidā naturales vel supnaturales: animā quan
tum ad actus suos in via perficiētes: aut passiones /
puta gaudiū vel delectatio actus consequētes: quod
additur quo ad fructus aliquos. Probat: qꝛ cum hec
sint aliquid in aīa: in qua ꝑm phm nō sunt nisi potē-
tia ꝛ habitus ꝛ passiones: que sunt actus aut quali-
tates actus naturaliter consequentes: vt supra habi
tum est distin. xxiij. q. j. Et nō sunt potētie: qꝛ ille idē-
tificant aīe: vt habitū est in. ij. nec actus eliciti: quia
manēt trāseūte actu. Sunt enim in anima actu non
cognoscente: vel appetente / vtputa in dormiente: er
go sunt habitus vel passiones actus consequentes.
Passiones ad solos fructus pertinēt: habitus ad ce-
teras potētias circa actus ꝛ passiones dirigentes: et
hoc tanꝗ̄ principium ab oībus cōcessum supponat.
Nota. 2. B Habitus. ¶ Secūdo notandum pro generali habituū anime
potentias ꝑficiētiū distinctione: ꝙ habitꝰ est quod-
dam genus subalternum de genere qualitatis ha-
bēs sub se multa genera subalterna: quibꝰ descēdit
ad specialissimas. Habitus ergo siue virtus diuidi
potest: primo in intellectualē ꝛ moralē: ꝛ cōsequēter
vtrumqꝫ membrū in infusum ꝛ acq̄sitū. Uel pmo di-
uidi potest habitus in infusum ꝛ acq̄sitū ac deinde
quodlibet membroꝛū in intellectualē et moralē siue
appetitiuum: ꝛ nihil interest ad ꝓpositum: an sic vel
sic diuidat. ¶ Habitꝰ ergo siue acquisitus siue infu-
sus intellectualis diuiditur in practicum ꝛ specula-
tiuum. Speculatiuus diuidi pōt in mathematicum
naturalē ꝛ metaphysicū seu diuinū: vt loquitur phs
v. Meta. ꝛ quodlibet hoꝛum membroꝛū vltra varijs
modis subdiuidi pōt donec veniatur ad specialissi-
mas. Sed illis dimissis: quia sciētia speculatiua nō
perficit hominem ad bene moralr viuēdū: ꝓcedo ad
diuisionē habitꝰ practici. Habitus practicus intelle
ctualis diuiditur in eum q̄ est circa agibile ꝛ circa fa
ctibile. Qui est circa factibile dicit ars: ꝛ potest sub-
diuidi per plures diuisiones quousqꝫ veniatur ad
specialissimas et artes speciales mechanicas. Silr
et habitus practicꝰ circa agibile multiplr subdiui-
ditur: qꝛ neqꝫ sciētia practica: neqꝫ prudētia est vna
circa oīa agibilia. Diuersoꝛum em̄ agibiliū tanꝗ̄ di-
uersoꝛum obiectoꝛū diuersi sunt habitꝰ: imo vt. j. di-
cetur: quelibet virtus moralis hꝫ specialē prudētiā
sibi cōnexā. Siquidem alia specie est prudētia circa
obiecta fortitudinis: alia circa obiecta temperantie:
alia circa obiecta iustitie. Ideo ꝑm diuisionem vir-
tutum moraliū posset subdiuidi prudētia. Unde de
tota diuisione habitꝰ intellectiui practici in numero
virtutum / nō recipit nisi fides ꝛ prudētia. Habitus
appetitiuꝰ siue moralis pōt diuidi primo in habitū
bene disponentem appetitū circa deū vel circa crea-
turam. Primus est duplex: scilicet spes et charitas.
Charitas est circa deum / vt diligibilē in se. Spes vt
diligibilē tanꝗ̄ cōmodū mihi: vt ex supradictis patet.
¶ Appetitiuus habitus circa creaturā / aut disponit
appetitum bene ad seipsum: aut quoad alterū. Secū
dus scꝫ bene disponēs quoad alterum vocatur vno
cōi noīe iustitia: sed primꝰ qui bene disponit appeti-
tum quoad seipsum / non habet nomen cōe. Et forte
propter hoc in annumeratione virtutū cardinaliū /
nō statur in illa diuisione bimēbri: sed vltra ꝓcedit
sub illa ad species proximas. ¶ Appetibiliū em̄ ad
seipsum / quedā sunt appetibilia ex se que ꝑm se na-
ta sunt conuenire statim appetitui. Et sic quedam
sunt fugibilia que nata sunt statim ex se disconueni-
re. Alia sunt nisi primo appetibilia nec primo fugi-
bilia: sed quasi secundario propter illa primo appe-
tenda vel fugiēda. Et habitꝰ qui disponit circa pri-
ma appetibilia vel fugibilia in cōi / dicit temperan-
tia. Qui vero circa secunda dicit fortitudo: et prima
appetibilia proprie pertinēt ad cōcupiscibilē: ꝛ scđa
ad irascibilē. Sic ergo in cōnumeratione virtutum
omniū solū sunt tres theologice ꝛ quatuoꝛ cardina-
les. De theologicis habetur. j. Coꝛ. xiij. de cardina-
libus Sap. viij. vt supra allegatū est. ¶ Ulteriꝰ sub- Nota. 3. C
diuidēdo notandū / ꝙ tres virtutes morales acqui-
site: scꝫ iustitia / fortitudo ꝛ temperātia / sunt genera
inter media siue subalterna. Nā pmo ꝯcupiscibilia
sunt duo honoꝛ scꝫ ꝛ delectatio: qꝛ omne quo aliquid
primo est bonū: id est conueniēs / aut est honestū vel
delectabile. Utile em̄: qꝛ cōcupiscit ꝓpter aliud: non
pōt esse primū motiuū ad concupiscēdū. Unde vtile
in autoꝛi. j. Jo. ij. Omne quod est in mundo: aut con-
cupiscentia carnis est: ꝛ cōcupiscētia oculoꝝ ꝛ supbia
vite: inuit in concupiscētia oculoꝛū. Nā cōcupiscētia
oculoꝛum que respicit diuitias nō pōt esse primū cō
cupitum: loquēdo de diuitijs vt sunt bonū vtile: nō
vt bonū delectabile: qđ intelligit per cōcupiscentiā
carnis. Quod si loquamur de diuitijs inquātū sunt
pulchre: et sic bonum delectabile: sic possunt primo
cōcupisci sicut aliud pulchrum visibile. Sic ergo vt
dictū est primo concupiscibilia a natura rōnali sunt
duo: honoꝛ: ꝛ delectatio. Et ꝑm hoc temperātia que
generaliter dirigit appetitum circa concupiscibilia:
duas hꝫ species immediatas. Illa que moderat cir-
ca honores vocat humilitas. Que vero circa volu-
ptates: retinet nomē gñale generis / scꝫ temperātie.
Et quo pñt esse voluptates distincte ad quas volun
tas inclinatur: ꝛ quas moderari pōt temperantia: tot
sunt spēs temperantie: puta altera circa gustabilia
altera circa tangibilia. Et non solū circa voluptates
sensuū de q̄bꝰ delectat volūtas coniūcta: sꝫ etiā volu
ptates ꝓprie volūtatis / vt volūtas ē. Qm̄ ꝛ volūtas
angeli appetere pōt delectabile: sꝫ nō hēat appetitū
sensitiuū. Et ꝙ ille temperātie sint spēs distincte / pꝫ
per separationē: qꝛ pōt aliquis tēperatꝰ esse circa ve
nerea nolēs vti nisi sua: aut volēs simelr cōtinere: ꝛ
intemperatus esse circa gustabilia volēs comedere
nō comedenda: vel nolens comedere comedēda. Po
test etiā aliqs esse tēperatus circa sensibilia: ꝛ intēpe
ratus circa speculabilia: puta si volūtas sua immo-
derata delectet in hoc intelligibili speculādo: qđ ꝑm
se nō est ita vtile nec honestum sicut aliud. Hec dele
ctatio ꝑm se est immoderata: sicut delectatio nimia
circa notitiam curiosam astroꝛum celi / et motuū eiꝰ
impediēs studium rerū salutariū ꝛ necessariarium: ꝛ
ideo moderāda est: cum ꝑm se sit inordinata. Et ꝑm
multiplicitatem delectationū spūaliū moderamine
indigētium / multiplicant partes tēperātie. ¶ Spe-
cies fortitudinis pñt etiam esse due imediate, quoꝝ
vna est fortiter sustinere terribilia: que vocatur pa-
tientia: que est nobilissima fortitudo. Hec est que in-
clinat ad non repellēduꝫ tristia seu terribilia: ꝛ illud
non repellere est quideꝫ actus positiuus scilicet vel-
le nō impedire: qđ est nolle impedire aduersa terribi
lia: seu velle pati talia. Alia est fortitudo in aggrediē
do ꝛ repellendo terribilia et aduersa: que retinet no-
men fortitudinis: vtraqꝫ vincit: sed longe nobilius
patiētia ꝗ̄ repellēs fortitudo. Iustitia etiam subdi-
uidit: cū em̄ iustitia sit virtus dirigēs appetitum / vt
se bene habeat in ordine ad alterum. Pōt autē quis
bene se habere ad alterum dupliciter. Primo cōican
do se alteri quantuꝫ potest se illi cōmunicare. Scđo
cōicando illi aliquid aliud ꝗ̄ se / vt cōicando sua.
Uirtus inclinans ad primum actum dicitur amici-
tia: qua quis seipsum dat proximo quantum potest
se dare: ꝛ quantum proximus pōt eū habere: et hec
est perfectissima virtus moralis: quia virtus iustitie
simpliciter est perfectio: virtute bene ordinante ho-
minē ad seipsum: et hec amicitia est ꝑfectissima spe-
cies iustitie. Si aūt cōicet primo aliud a se: aut ergo
bona extrinseca: vel bona intrinseca: aut bona perti-
nentia ad conuictū humanū / siue ad vitā humanā.
Iustitia ordināns circa bona extrinseca quibꝰ hoīes

indigēt cōmunicatione: dicitur iustitia cōmutatiua: & frequētius dicit iustitia pro tanto: q ea que sic cōmunicātur: cōmutant illi qui cōmunicat in aliquod equiualēs. Si aūt cōicet aliquod necessariū ad conuictū id est ad simul in aliqua cōitate ciuili vel domestica viuendū: aut ergo est regimen: & hoc cōuenit p̄sidēti: & hec species est innoiata: posset tñ dici presidētia: vel dñatio iusta: aut cōicat ei subiectionē iustā:
Nota.4. hec noiat obediētia. ¶ Ulteriores virtutū cardinaliū subdiuisiones rescinduntur: quia ille que dicte sunt sufficiūt ad ꝓpositū. ¶ Cōsequēter notandū pro intellectu terminoꝝ beatitudinis donorū & fructuū/ q noia beatitudinū que nominant siue numerantur Matth.v. sunt noia habituū virtuosorū/ ſm aliquos heroicoꝝ/ aut tensione perfectoꝝ. Enumerant autē quinq species specialiores virtutū q̄ numerant in septenario virtutū pri9 assignato. Duas quippe species temperātie enumerat saluator inter beatitudines. Una est humilitas que moderatur circa primū delectabile qd est honor: & hanc exprimit ibi. Beati pauperes spiritu. vnde Augustin9. Recte hic intelliguntur pauperes spiritu: humiles ac timētes deum: id est non habētes inflatūspiritū. Aliā speciē moderantē voluptatē in cōi exprimit per hoc. Beati mūdo corde. Mūditia em̄ cordis: est immunitas volūtatis ab omni inordinata delectatione: tam ratione sui q̄ ratione appetit9 sensitiui cui coniungit. Fortitudinē exprimit in sua perfectissima specie: que est ipsa patientia: ibi. Beati qui persecutionē patiunt propter iustitiā &c. Iustitie exprimit tres species. Unam que est in cōicando seipsum per amicitiā: cū dicit. Beati mites/ insinuat: q̄uis em̄ amicitia sit plus q̄ beniuolentia: ſm Phm. viij. Ethi. latente in cōtrapassis. Et beniuolentia ſm Phm plus sit q̄ mititas: quia mites sunt qui nō offendūt nec resistūt in malo: tamen per hoc minimū qd est quasi infimū in amicitia: exprimit illam qua quis seipsum cōicat primo. Aliam speciē iustitie que scz diuidit in dñationē iustā & obediētiā: exprimit per hoc qd dicit. Beati pacifici. Pax enim in hoc seruat q presidēs recte regit: & subditus recte obedit. Tertia species iustitie que est quantū ad exteriora exprimit ibi. Beati misericordes. Nullo enim alio modo pōt quis esse perfect9 circa exteriora/ cōicando se proximo: q̄ vt sit misericors qui sua cōicat: nō vt rehabeat: nec vt prius beneficiat9 ab eo cui cōicat. Liberalis enim etsi cōicat amico aliquis: tñ potest esse liberalitas aliqua inferior q̄ sit misericordia: expectat enim aliqñ ipse liberalis gratitudinem pro benefactis: & ita liberalitas est imperfectior species iustitie q̄ misericordia. Hanc igit iustitiam/ que est circa tēporalia/ exprimit deus in specie. Beati misericordes. Et ita habent tres virtutes morales expresse in suis speciebus vel in se. ¶ Theologicas duas exprimit/ ibi. Beati qui esuriūt & sitiunt iustitiā. Esurire enim nō est sine misericordia: sed habitus quo elicit est charitas. Propriissime enim charitas vie est habitus quo esurim9 iustitiā: & diligere deum in se que est quedam dilectio: est vera iustitia. Spem vero exprimit per illā. Beati qui lugent. Luctus enim est habitus desyderandi. Sic ergo in octo beatitudinibus exprimunt due virtutes appetitiue theologice/ & tres morales. Fortitudo in se: & temperantia in duabus specieb9: & iustitia in trib9 speciebus. Due autem virtutes intellectuales: theologica scz fides: & cardinales que est prudētia: nō exprimunt in se nec in suis speciebus: sed dantur satis intelligi per appetitiuas: quia non est voluntas satis disposita sine virtute in intellectu correspondēte. ¶ Quod etiā dicūtur beatitudines nō est intelligendū q habitus illi vel actus eorū sint beatifici in re: sed in merito: quia per actus eorū meremur beatitudinē: sicut in plerisq locis loquitur scriptura de beatitudine in specie sine in merito: vt ibi. Beat9 qui intelligit super egenū & pauperē. ¶ Sic de donis intelligendū q ibi numerant quatuor virtutes cardinales/ & tres theologice. Prudētia per illud. Spiritus consilij. Nā prudentia proprie est habitus cōsiliatiuus: quia est habitus syllogizandi practice: et sic syllogizare est consiliari. Unde habit9 quo quis est cōsiliatiuus/ est prudētie. Fortitudo exprimit noie suo inter dona: timor est species temperātie. Idem enim est oino timor qd humilitas: licet alio noie noietur. Unde Augu. super illud. Beati pauperes spiritu. Qd scriptura frequenter cōmēdat timorē dei initiū dei sapiētie: nihil aliud est q̄ q humilitas est initiū virtutū. Qd etiam inter dona numerat pietas/ hec est misericordia: & illa vt dictū est: species est iustitie. Charitas autē exprimit per illud. Spūs sapiētie. Ubiq eniz in scriptura per sapiētiā charitas intelligit. Sapiētia enim est habitus quo sapit habenti obiectū quod est in se sapidū: quo scilicet mihi placet illud bonū in se: & illud volo mihi: & ita in illo dono etiā includit spes. Nam habit9 quo sapit mihi bonū in se/ est charitas: & habit9 quo bonum in se: sapit mihi tanq̄ bonū mihi est habitus spei: & vtrūq pertinet ad sapientiā. Fides autē exprimit per duo dona/ scz intellectū & scientiā. Non enim illa duo circūloquuntur duos habitus specie distinctos: sed vnū tantū ſm perfectū & imperfectū: quorū imperfect9 esse potest sine perfecto: & nō econuerso. Sicut enim in naturalib9 intellectus dicitur esse principiū & scientia cōclusionis explicite ex principijs illate: & intellectus: quia notitia vniuersalior/ est imperfectior sciētia: que est notitia particularior: quia cōclusionis illate. Ita per intellectū accipit notitia articulorū primorū que sunt quasi principia ceterorum credibiliū: et sciētia pro notitia explicita articulorum specialiū: quasi conclusionū ex prioribus illatarū. Et potest scientia dici fides perfecta: intellectus vero fides imperfecta/ quia est principioꝝ: scientia vero conclusionū. Sic ergo in donis numerantur tres virtutes theologice: et quatuor cardinales. Charitas & spes in sapientia: fides in intellectu & sciētia. Prudentia intelligitur per consilium: iustitia in sua specie/ scz pietate que est misericordia. Temperātia similiter in sua specie/ scz timore que est humilitas. Fortitudo in nomine proprio. ¶ De differentia tamen particulariori sapientie/ intellectus & scientie/
F clarius dicetur in distin. sequenti. ¶ Fructus autem spiritus annumerat apostolus ad Gal. v. Fructus spiritus (inquit) est charitas/ gaudiū/ pax/ patiētia/ Fruct9 spiritus. benignitas/ bonitas/ longanimitas/ mansuetudo/ fides/ modestia/ continentia/ castitas. Horum duodecim fructuū quidā sunt virtutes de numero septē virtutū. Quidam sunt species virtutū numeratarū. Quidam neq sic/ neq sic: sed sunt delectationes consequentes virtutum actus: verbi gratia: charitas ibi exprimitur nomine proprio: similiter et fides. Spes autem in hoc quod dicitur longanimitas. Dicitur enim longanimis quasi in longum animose expectans. Exprimuntur etiam morales ibi. Fortitudo/ in hoc q dicitur patiētia: que est principalior species fortitudinis. Iustitia exprimitur in tribus specieb9. In misericordia que in fructibus dicit bonitas: communiter enim bonus dicitur qui cōicat se in aliquo proximo. In amicitia que dicit benignitas que est beniuolētia: nam benignus dicit quasi bene ignit9. In tertia specie que ptinet ad regimen & subiectionē que dicitur mansuetudo: vel per mansuetudinē specialiter exprimit obedientia. Mansuetus enim exequitur omnia sine murmure. Temperātia exprimit in duabus speciebus suis: scz cōtinentia & castitate: si placet dicere cōtinentiā esse circa alia delectabilia: & castitatē circa venerea. Per hec duo potest intelligi vna species circa quecunq delectabilia. Prudentia exprimit ibi: modestia. Modestus enim est qui debitum et rectum modū tenet in agendis: & prudentie est debitum modum in actione inuenire/ prefigere et determinare. Sic habemus tres theologicas

virtutes in se. Fortitudinē in vna specie scʒ patiētiā: iustitiā in tribus speciebus: temperantiā in vna vel duabus speciebus: prudentiā in vna specie. Et ita in fructibus habentur omnes septem virtutes theologice ꝛ cardinales. Numerātur etiam ibi quedā que sunt delectationes concomitantes vel consequentes actus virtutum/gaudiū scʒ et pax. Gaudium enim proprie est delectatio in voluntate. Et pax est securitas habendi obiectū sine impugnatione.

Nota. F. G ¶ Ultimo notandū ꝙ habitus illi virtutum/scʒ beatitudines/fructus/ꝛ dona: que omnia hic includunk: dicuntur dona spiritussancti dupliciter. Uno modo/quia immediate infunduntur a spiritusancto: ꝛ nec illi nec aliqui habitus eiusdeʒ speciei cum illis circa eadem obiecta possunt acquiri per naturā: sicut supra dictū est de fide infusa que est alterius speciei cū fide acquisita: quia habitus acquisit⁹ potest esse sufficiēs principium cum potētia ꝛ obiecto ad eliciendū actum ad quem infusus non est sufficiēs principiū cum potentia ꝛ obiecto. Nam habitus infusus nunꝙ inclinat ad actuʒ sine habitu vel actu eius acquisito: vt supra dictum est de fide acquisita ꝛ infusa. Secūdo modo dicuntur dona spiritussancti: quia licet infundātur a spiritusancto: possunt tamen ipsi vel alij eiusdem rationis naturaliter acquiri. Et ijdem sunt eiusdem rationis cum acquisitis: ꝛ possunt immediate inclinare ad eosdē actus/ad quos habitus acquisiti sine acquisitis. Sicut donū linguarum datum apostolis in die pentecostes fuit habitus per quē poterāt intelligere ꝛ loqui oīa linguarū genera: qui potuisset naturaliter acquiri per vsum ꝛ doctrinam. Et ita de dono sciētie ꝛ intellectus quo noverūt omnē veritatē necessariā ad salutē ꝛ scripturarū intellectū: qui habitus licet poterāt acquiri per studiū ꝛ doctrinā lōgi temporis ꝛ exercitij: tamen de facto infundebantur a spiritusancto. Sed tales habitus virtutū nō infunduntur regulariter cuilibet baptizato: sicut docet experiētia. Non eniʒ infundunk sine speciali ꝛ nouo miraculo. Et forte de his secūdo modo dictis habitibus loquik apostolus dum vult dona gratie ꝛ spiritussancti nō omnia singulis infundi: sed esse diuisiones gratiarū ꝛ vnū spiritū diuidentē singulis: prout vult. j. Cor. xij. Ex quo videk sequi/ꝙ si dona spiritussancti infundunk cuilibet baptizato vna cū charitate/spe ꝛ fide: ꝙ illi habit⁹ nō sunt eiusdē rationis cum habitibus infusis apostolis ꝛ ꝓphetis: qui statim sine acquisitis poterāt per habitus infusos elicere actus: quod nō possunt regulariter baptizati: vt patet per experientiam/ꝛ ostensum est supra de fide.

Articu. 2. Cōclusio. 1. H ¶ Quātum ad secundū articulū est cōclusio prima. Viator sufficiēter perficik per habitus septē virtutū ad quoslibet actus saluti necessarios eliciendum. Et intelligēda est cōclusio de habitibus infusis ꝛ acquisitis. Probatur cōclusio post Sco. Soli habitus ponendi sunt in viatore: quibus viator perficitur circa omne obiectū quantū ad actus eliciēdos: circa quod perfici potest in via: hmōi habitus sunt septē virtutes in genere: tres theologice/ꝛ quattuor cardinales: ergo preter illos septē alij non sunt ponēdi. Consequētia nota cum maiore. Minor probak: quia omne obiectū circa quod perfici potest viator: aut est deus: aut creatura. Sed circa deum sufficiēter perficitur tribus virtutibus theologicis in summo: quantū perfici potest viator perfectissime: si illi tres habit⁹ sunt perfectissimi. i. si habet eas in habitu multū intēso: ꝑm hoc enim dicunk perfectissimi. Circa creaturam vero sufficiēter perficitur per quatuor virtutes cardinales si sint perfectissime: ideo. Minor vera. Antecedens probak. Sufficiēter perficik viator quo ad deū/si perficiak quo ad eū vt intelligendū: ꝛ bonum in se diligibile: ꝛ vt cōmodū viatori: quia alios actus ordinatos circa deū habere nō potest/ꝙ intelligere et diligere deū in se: ꝛ appetere deū vt bonū cōmodum viatori. Sed quantū ad primū sufficiēter perficitur per fidē: quia omnis cognitio dei viatoris est cognitio fidei. Quo ad secūdū per charitatē: quo ad tertiū per spem: vt patet ex dictis. Et quidē perfectissime/si dicte virtutes sunt perfectissime ꝑm capacitatem viatoris: vel ꝑm se ꝑm diuersas opiniones. Secunda pars antecedētis similiter patet: quia quo ad alia a deo sufficienter perficitur intellectus per prudentiā: quia per illā (si sit perfectissima) nouit omnia agibilia circa creaturas quantū ad omnē cōditionē agibilis. Similiter appetitus perficitur quantū ad se ꝛ ad alterū appetendū/diligendū vel fugiendū per tres virtutes morales: tēperantiā ꝛ fortitudinē/tam quo ad concupiscibilē/ꝙ quo ad irascibilem quo ad se: et per iustitiā quo ad alterū: vt dictuʒ est in primo arti. et hoc quātū possibile est perfici si sint perfectissime. Et dicit notāter quo ad actus ad salutē necessarios: quia preter illos septē habitus/plures sunt habitus speculatiui ꝛ practici vt metaphysicales/mathematicales ꝛ naturales: ꝛ similiter habitus factiui artiū mechanicarū: sed horū actus nō sunt necessarij ad salutem.

¶ Secūda cōclusio. Beatitudines ꝛ dona spiritussancti non distinguūtur realiter a dictis septem virtutib⁹. Cōclusio. 2. I
Probak ꝯclusio: quia dona ꝛ beatitudines sunt habitus quidam perficiētes anime potentias: quantū ad ea que pertinent ad anime salutem. Sed omnes tales habitus comprehēdūtur sub his septē virtutibus: ergo non distinguuntur ab eis realiter. Cōsequētia nota. Maior patet: quia sunt perfectiones accidentales anime permanentes inclinantes animā ad actus virtuosos: ꝛ ita sunt aliquid in anima ꝛ nō potētie: manifestū est. Nec passiones: quia non actus nec actum requirētes: alioquin nō essent in dormiente: ergo habitus. Tenet cōsequentia per philosophū. ij. Ethi. simili forma probantē virtutes esse habitus. Minor probata est conclusione precedenti. Item probatur ex diffinitione virtutis. Sunt enim qualitates permanentes que habentem perficiunt ꝛ opus eius bonum reddunt: ergo virtutes: et per consequens alique ex his septem/ad quas (vt dictū est) omnes alie reducunk tam infuse ꝙ acquisite. Posset idem probari descēdēdo ad singula particularia ꝛ virtutes: vt patuit in primo arti.

¶ Tertia conclusio. Perfectio donorum ꝛ beatitudinū non mutat speciem virtutum. Cōclusio. 3. K
Probatur: quia perfectio habituū respectu eorūdem obiectorum/et eorūdem actuum specie/ꝛ ab eadem causa procedentiū attenditur penes intensionē gradualem eorūdem: sed intensio gradualis non mutat speciem: ergo habitus ꝑm solam perfectionem intensionalē distincti sunt eiusdem speciei. Consequentia nota. Maior patet. Perfectio habituum vel attenditur ex perfectione obiectorū/aut actuum ad quos inclinant: aut causarum a quibus producuntur: aut ex intensione graduali: quia nihil aliud ab his assignari potest. Nam finis ꝛ circūstantie sunt obiecta: vt dictum est supra distin. xxiij. q. j. Ubi ergo est idem obiectum actus/et causa/habitus perfectio attēdi non potest nisi penes intensionem. Minor probatur: quia qualitates intensa ꝛ remissa sunt eiusdem speciei: sicut summa caliditas: ꝛ caliditas sunt eiusdem speciei. Similiter summa charitas: ꝛ charitas sunt eiusdem speciei. In oibus enī gradib⁹ qualitatis saluatur ratio speciei. Quilibet enim gradus albedinis est albedo: ꝛ quilibet gradus gratie est gratia: ꝛ sic de alijs. ¶ Ultra habitus donorū ꝛ beatitudinū sunt eiusdem obiecti et eorūdem actuum/cuius ꝛ quorū sunt virtutes: vt patet ex primo arti. ꝛ ab eadē causa: quia a deo infundētur: sicut enim dona ꝛ beatitudines sunt habitus infusi: ita etiā virtutes sunt infuse. Patet de theologicis et cardinalibus: licet preter infusos etiam sint virtutes acquisite eiusdē numeri: ergo si differūt dona ꝛ beatitudines in perfectione/non differūt nisi ꝑm intentionē a virtutib⁹: sed perfectio intēsionalis nō tollit rationē virtutis. Summa enim charitas/est charitas et

ras et virtus: et sic de alijs. Quare ꝓpter perfectionem dona et beatitudines non distinguūtur a virtutibus. Corrolarium. Distinctio quā beatus Tho. et sanctus Bona. assignāt inter virtutes et dona et beatitudines/ non tollit rōnē virtutis ꝑz: qꝛ illa distinctio accipit penes minorē perfectionē habituum eorūdem obiectorū et actuum specie: vt ꝑz diligenter eorum scripta intuenti: et illa non tollit rationem speciei. Summa em̄ charitas est charitas: et omnis charitas est virtus theologica: etiā summa omnium perfectionū habitualiū/ tam vie ꝙ patrie est charitas: ſm aplm ꝛ Aug. que tñ est virtus: ergo dona ꝛ beatitudines nō sunt ꝑfectiores virtute. Similiter nec illa differentia quam ponit Henricus de Ganda, qua dicit: virtutes perficere hominem mō humano: dona modo superhumano: beatitudines modo inhumano et quasi diuino (sicut faciūt virtutes heroice) excludit rōnē virtutis. Nam et virtus heroica est virtus: vt infra dicet de cōnexione virtutū: et charitas perfectissima (oīa cetera excellens) est virtus vt iam dictū est: ergo ꝛc. Hanc opi. Henrici de Ganda.

Conclu. 4. L

sufficienter impugnat Sco. ¶ Quarta conclusio: ꝙ nis res significate que sunt realiter dona et beatitudines non distinguantur a reali virtute: differūt tñ hec noīa/ donum/ beatitudo/ virtus/ mentali rōne. Primū ꝑz: qꝛ oē donum et oīs beatitudo est virtus: idē autē a seipso non distinguit. Scḋo ꝓbat: qꝛ ratio inferioris distinguitur a rōne sui superioris: sicut rō hoīs a rōne aīalis. Sed dona et beatitudines sunt inferiora ad virtutē: nā nomē virtutis importat oēm habitū inclinantē ad actum virtuosum/ siue infusum siue acquisitum: donū autem tm̄ habitum infusum: beatitudo (vt hic capit) habitum infusum ꝛ ꝑfectum. Neq; in oībus illis opꝫ distinctionē querere realem que scriptura diuersis noībus exprimit. Frequenter em̄ scripture (ait Sco.) eadē realiter exprimēs/ exprimit illa sub alijs verbis: nunc quedā omittens et alibi explicans sic omissa: et ideo numerus octo

Cōclusio. 5.

beatitudinū non variat nec importat realem distinctionē earū a septenario numero virtutū. ¶ Quinta conclusio. Fructuū quidā sunt virtutes: quidā sunt passiones virtutū actus ꝯsequētes. Secundū ꝑz de gaudio ꝛ pace. Primū ꝑz de ceteris fructib⁹: vt de-

Articu. 3. Dubium. 1. M

claratum est arti. j. nota. penul. ¶ Quantum ad articulum tertiū/ dubitatur primo de ordine donorum: qui ſm btm̄ Aug. in de sermone dñi in monte variat apud Esaiam ꝛ apud Matheū: nā Esa. xj. enumeratione donorū incipit a sapiētia descendēdo vsq; ad timorē. Qñq; ecōuerso a timore ascendendo ad sapientiam: vt Mat. v. Beati pauperes spū. Pauperes sunt humiles deū timētes: vt exponit btūs August. Nā ꝛ beatitudines dona sunt sanctispūs: vt habet in glos. Mat. v. Rñdet ꝙ ordo donorū qñq; sumitur ab ordine generationis: ſm quē posteriora priorib⁹ sunt perfectiora. Alio modo ſm ordinem ꝑfectionis quo digniora sunt priora. Primo mō primū donū est timor: q̄ est initiū sapiētie: de quo sequentibus dist. dr. Ab eo ascendit vsq; ad sapientiā que est ꝑfectissimū donorū: vt qꝛ dictū est sapientia ipsa est charitas summa virtutū. Scḋo mō/ vbi ꝓceditur a perfectissimo ꝛ dignissimo econuerso descendendo ad minus perfectū in hoc ordine primū est sapientia ꝛ vltimum timor: que intelligēda sunt de timore seruili/ mercennario seu initiali: non de filiali aut casto qui includit sapientiā: qꝛ ille ꝓcedit ex charitate qua diligitur deus propter deū: ideo ille nō est initiū sapiētie ꝛ charitatis: sꝫ eā presupponit: aut coexigit. Unū ordinē tenet ꝓpheta. s. scḋm: aliū tenet euāgelista/

Dubiū. 2. N

puta primū. ¶ Secūdo dubitat/ vtrū dona maneāt in patria. Respondetur ſm sctm̄ Bona. qḋ dona manebunt in patria sicut fuerūt in xp̄o: q: semꝑ fuit beatus et comprehensor verus. Unde dona fuissent in statu innocentie: in statu nature lapse et in statu nature glorificate. In statu innocentie fuissent ad sanitatem anime seruandam tanq̄ medicina preseruatiua. in statu nature lapse ad sanandū tanq̄ medicina curatiua: in statu glorie ad sanitatem perpetuandam. Erunt autem in beatitudine quantū ad habitus: similiter quantum ad actus: non tñ ad oēs nec omnino eisdē modis sicut in via: non em̄ manebūt dona que ꝑficiūt in via actiua quantū ad act⁹ quos habēt in via circa ꝓpriā materiā/ vel cum imperfectione. Non em̄ erit ibi timor quātū ad actū qui est recedere a malo/ siue retrahere a noxijs que nulla ibi sunt: sꝫ manet ibi quātū ad actū reuerentie quo ad deū. Sic fortitudo nō facit sustinere difficilia: sed facit adherere deo. Pietas non ad condolēdum proximo: sed ad congaudendū sibi: similiter beato. Cōsiliū nō quātū ad discussionē dubiorū: sed quātum ad electionē bonorū. Intellectus nō quantū ad inquisitionis discursum: sed quātum ad simplicē aspectum. Scientia non quantū ad cognitionē bñ cōuersandi in medio nationis praue: sed vt sciat vnusquisq; quō ad alterū debeat se habere. Donum sapiētie sicut et charitas manet quātum ad ꝓprium actum: quia est respectu dei qui ibi ꝑfectissime ꝛ clare videbit fruitione ꝑfecte gustabit ꝛ sapiet. De hoc silr dictum e. q̄stione p̄cedēti de virtutibus cardinalib⁹/ ꝛ siue de theologicis que silr hic locū hñt: q: dona ab his non distinguunt. Possent etiā plura moueri dubia s. de prioritate donorū: de habitudine donorum ad beatitudines ꝛ fructus: sed attento qḋ dona non distinguuntur a virtutibus: sed sunt virtutes infuse. Silr et beatitudines et fruct⁹ preter gaudiū ꝛ pacē que sunt passiones/ actus virtutū cōsequētes vt premissum est: iam patet horum dubiorū solutio. Nam eiusdem ad seipsum nulla est prioritas: nec excellentia: nec alteritatis habitudo. Si vō fiat comparatio donorū ad virtutes acquisitas: dr qḋ dona sunt ꝑfectiora acquisitis virtutib⁹: sicut infusum immediate a deo ꝑfectius est acquisito. De timore dicetur questione et distinctione sequenti.

Distinctio. xxxv.

Recedenti distinctione egit de donis in gñe. In hac distinctione. xxxvj. agit de quibusdam donis in specie: ostēdēs distinctionem eorū que magis vident inter se cōuenire. s. de sapiētia/ sciētia/ intellectu ꝛ ꝯsilio. Colligitur autē snia text⁹ in his trib⁹ cōclusionib⁹. ¶ Prima. Sapientia rerū diuinarū est cognitio. Scientia rerū humanarū quibus fides saluberrima gignit/ nutrit/ defendit ꝛ roborat. Ideo sapientia cōtēplationi: scia actioni qua recte in medio nationis praue viuit. Intelligētia vero rerum spūalium tam eternarum/ ꝙ in tpe exortarū notitie deputat. ¶ Scḋa cōclusio. Sapientia/ intelligētia/ scientia que sunt infusa dona spūssancti: distinguuntur ab acquisitis (eorundem nominum) virtutibus. ¶ Tertia conclusio. Sapientia anime infusa non est realiter deus: sed verus et precipuus eius cultus.

Questio vnica.

Irca hāc distinctionem et vltimā partē prioris distinctionis querit: vtrū sicut timor et charitas in eodē subiecto repugnant: ita sapientia/ intellectus/ scientia ꝛ ꝯsilium realiter inter se differunt. ¶ Tribus articulis qō absoluetur. Primus rñdet ad suppositum: secund⁹ ad questitum: tertius dubia declarabit. ¶ Quantum ad

A

Articu. 1. Nota. 1. Timor.

primum notādū: ꝙ timor accipitur tripliciter. Uno modo ꝓ passiōe appetitus sensitiui vel intellectiui naturaliter sequēte apprehensionē alicuius disconuenientis vt possibiliter futuri: hoc mō annumeratur inter principales quatuor passiones: vt patet metro. vij. lib. j. de cōsol. Secundo modo accipit ꝓ actu

elicito cōsequēte hmōi apprehensionē ꝛ passionem: qui in voluntate est actus nolendi/fugiēdi aut repellendi/aut cauendi hmōi incōueniēs. Et illo mō frequenter accipitur a Beda ꝛ Aug. vt patet attendenti verba eorū que allegat magister dis. precedēti: vbi per actus diffiniūt partes timoris: vt patet in textu. Dicit enim Aug. Timor seruilis est cum per timorem gehenne cōtinet se homo a peccatis: ꝛ sequitur. Et timore facit quicquid facit. Ecce cōtinere a peccato: facere bonum: actus sunt a passione timoris ꝓcedentes. Tertio modo accipit̄ pro habitu ad hmōi actus inclinante acquisito: aut a deo immediate infuso. Hanc acceptionem cum secūda tangit sanctus Bonauen. q. ij. huius distin. ar. ij. inquiēs. Timorem seruilem dico habitum ipsum quo quis habilitatur ad timendū deum: quia punit preuaricantes. Et eadem qōne arti. v. recitans opiniones quorūdam dicit: qđ loquēdū est de timore dupliciter quantum ad habitū et quantum ad vsum. Usus timoris est actus ex eo procedens/ et caute attendi debet in sanctorū dictis: quo horū triū modorum accipitur timor. ¶ Scđo notādū ꝙ magister i textu precedētis distin. quadruplicē distinguit timorē: mundanū/seruilē/initialē ꝛ castum vel filialē. Cui capitulo vltimo vltra addit quintum membrū: scꝫ timorem naturalē. ¶ Timor naturalis est quo naturaliter homo horret malum nature lesiuum apprehensūꝫ vt tale. Hic orit̄ ex naturali appetitu ad esse. Hic timor naturalis dicit̄ ꝫ magistrū: nō q: fuit in hoīe ꝫm naturā ꝓut est instituta siue in statu innocētie. (Tūc enim nihil apprehendebat̄ vt lesiuū nature: q: tūc in ptāte hoīs fuit nō mori: vt habitū est in. ij.) sed q: per peccatū homo incidit necessitatē moriendi: accessit timor mortis ac lesionis que abstulerunt esse rei. Hunc timorem assumpsit christus/sicut ꝛ ceteros penales peccati effectus: quem distinguit magister a ceteris timoribꝰ: per quos homo magis aut minus recedit a deo aut accedit ad deum: quales sunt illi quatuor timores: quos distinguit magister per comparationem ad deum/tanꝙ ad obiectum a quo remouent/vel cui magis coniungunt. Timor vero ille naturalis dicitur naturalis: non per respectum ad deū/a quo ꝫm se nec elongat nec ad ipsum impellit: sed per respectū ad naturā: cuius conseruatio naturaliter appetitur et eius destructiuū timet̄. ¶ Timor mūdanus est timor alicuius vt disconuenientis temporalis: ꝓpter cuius fugam deserit̄ deꝰ hoc est/est actus vel habitus quo eligit appetitꝰ deserere deum per transgressionē preceptiꝫ: ne deserat bonū tēporale: seu ne incidat periculum amissionis vite/aut delectationis corporalis/aut rerum mundanarum. Ex quo sequit̄ qđ deformitas est de rōne timoris mundani: q: voluntas deserendi deū ꝛ bonum eternum ꝓpter bonum temporale habendum vel conseruandū. Ideo dicit magister/ꝙ hic timor malus est q̄ in primo gradu cōuersionis cum mundo deserit̄: quem dn̄s ꝓhibet dicens. Nolite timere eos qui occidūt corpꝰ: animam aūt occidere nō possunt. Matth. x. Timor seruilis dupl'r accipit̄. Uno modo/vt includit deformitatē seruilitatis peccati. Et sic est habitꝰ vel actus declinandi malū culpe/ propter euasionē pene future cum actuali promptitudine non declināđi malū si pene non sequerent̄: vt cum qs timet penas: et timēdo dolet qđ tales pene infligunt̄ pro culpa ꝛ actu vellet peccare si non essent ille pene: vt dicit sctūs Bonauen. dist. xxxiiij. q. ij. arti. ij. Alio modo accipit̄ timor seruilis vt non includit hmōi deformitatē scꝫ voluntatem peccandi: si pena non sequeret̄. Et sic est habitꝰ vel actus declināđi peccatū ꝓpter penaꝫ pctō debitam. Ut si qs apphendit per fidē penas eternas debitas mortali peccato: et ideo elicit ꝓpositū nō peccādi: timēs penas: ibi sistendo non habēdo ꝓpositū cōditionale peccādi si nō sequerent̄ pene. Iste timor/etsi non sit bonꝰ meritorie: q: non ꝓcedit ex amore boni eterni sed ex amore sui: est tñ bonus et vtilis per quem fit paulatim consuetudo ad actꝰ bonos de genere exercendos et malos vitandos: quo preparatur locꝰ charitati: vt dicit Augu. ꝛ magister ꝛ cui succedit timor initialis. Hic timor nō distinguitur a timore naturali ꝫm btm̄ Tho. distin. precedē. q. viij. articu. ij. quo qs nociuum oē naturaliter refugit. Nō distinguitur dico nisi sicut inferius a superiori: q: timor seruilis acceptus illo modo specialiter respicit penam futuram peccato debitam. Timor naturalis gñaliter est respectu cuiuslibet nociui apphensi: vt possibiliter futuri: siue sit tpale: siue perpetuū/siue spūale/siue corporale. Timor initialis est quasi mediꝰ inter seruilem et castum seu filialē: medius per participationem extremorum. Iste enim timor vt dicit magister nec ex toto est seruilis: nec ex toto castus: sed tanꝙ mediꝰ aliqđ de seruili et aliquid de casto timore hꝫ. Facit enim partiꝫ seruire timore pene: partim amore iustitie: per quem timemus dānari et timemus offendere. Et posset sic describi. Est actus vel habitus seruiendi deo propter cauere dei offensam: et simul penā diuine legis trāsgressoribus debitam. Ut dum qs apprehēdit indignitatē diuine offense eiusꝙ malitiā ꝛ horret eam: similiter ꝛ penā offensoribꝰ preparatā: et elicit nolle offendere deum propter cauere vtriꝙ/scꝫ dei offensam ꝛ penā: actus ille sit̄ ꝛ habitꝰ ad ipsum inclināns est timor initialis. Hic timor oritur ex amore dei/ simul ꝛ ex amore sui: propter primū timet offendere dilectum: ꝓpter secūdum cauet penā ꝛ sibi malum. Nōnunꝙ tamē vt dicit magister vterꝙ timor dicit̄ qñꝙ in scriptura initialis ꝛ vterꝙ seruilis: quia et initialis qui est in charitate inchoata: aliquid habet de seruili scꝫ angorem pene ꝛ aliquid de casto scꝫ qđ timet separari ac offendere. Sic et seruilis cōicat cum initiali: quia attendit penam quam etiam (licet non solam) attendit initialis: vnde vterꝙ dicitur initium sapientie/alia tñ et alia rōne. Seruilis quia preparat locum sapientie ꝛ ducit ad sapiētiam. Initialis: quia est inchoata sapientia: quā cum quis habere incipit: sapiētiam et charitatem habere incipit. ¶ Timor amicalis/castus aut filialis/qđ idem est. Dicitur enī amicalis quia causat̄ ex amore dei qui est amicitia. Filialis: quia est respectu offense dei qui est pater noster. Et dicitur castus: quia deus dicitur metaphorice sponsus animarum nostrarum. Hic ergo timor est habitus vel actus cauendi dei offensam: ꝛ reuerēdi deum ꝓpter offense malitiam ꝛ diuine dignitatis amorē: vt cum quis apprehendit summam dei dignitatem quam diligit/ꝛ summaꝫ malitiam offense huius dignitatis quā horret vt cōtrarium dilecto. Hinc elicit actum reuerendi deum ꝛ cauendi offensam. Hic actus ꝛ habitus ad ipsum inclinātes timor est castꝰ accipiēdo timorem secundo et tertio modis. Iste timor plane oritur ex charitatiuo amore dei qui horret offensam dei: et eius dignitatis reuerentiam ardenter desiderat. Ex hoc patet quod timor initialis etiam cōmunicat cuꝫ timore casto: quia horret malitiam diuine offense quam principaliter cauet. Non tñ sic principaliter habens oculū ad diuinam reuerentiā sicut timor castus. De timoribus vide Aug. xiiij. de ciui. dei. c. ix. post mediū ꝛ sequen. capitulis ad propositum. ¶ Tertio notandū ꝙ lꝫ de differentia horum timorum diuersitas sit apud doct. tamen innitendo principijs supra distin. xxiij. q. i. declaratis: videlicet ꝙ finis ꝛ cetere circūstātie sint obiecta actus eliciti voluntatis. Et per hoc quia variata aliqua circunstantia variat̄ obiectum variatur et species actus circa tale obiectum: diuersorum autem actuum specie habitꝰ etiā distinguunt̄ spē. Dicitur ꝙ quia in illis timoribꝰ accipiēdo pro actibus elicitis vel eorum habitibus variant̄ obiecta saltē partialia: quia variantur circunstantie presertim finis.

Marginal notes: Nota. 2. B. — De quintuplici timore cū eorū diffinitionibus — Nota. 3. C.

Nam in timore naturali non est circunstantia pene eterne peccatis debite que est in timore seruili. In seruili nõ est circũstãtia seu finis diuina offensa cauenda q̃ est in timore initiali. In initiali nõ est circũstantia seu finis mouens diuine dignitatis reuerentia saltem principalis: sed magis cauenda diuine dignitatis offensa: licet cauere offensaz dei sit quoddã reuereri deũ. Reuerentia vero dei est p̃cipale intẽtum in timore casto: et ideo timores illi ab inuicẽ specie differunt. Nec vt quidam dicunt manente substãtia habitus timoris seruilis effici potest initialis vel castus: et econuerso / per additionem vel remotionem noue circũstantie: qz quacũq3 circũstantia varia ta / siue remota / siue addita partiale obiectum variatur: et ita nõ manet idem actus elicitus: sed elicit alius a priore specie distinctus: et sic de hitib9. ¶ Uerum de actibus imperatis non ita: nam potest idem actus imperatus / puta opus aliquod imperatũ primo ꝓpter timorem naturalem continuari ex timore mundano: et postea ex timore seruili: dehinc ex initiali: et tandem ex casto: et econuerso. Ut si quis op9 precepti adimpleret: puta ieiuniũ primo intentione cauendi infirmitatem corporalem: deinde metu pene tẽporalis: post intentione euadendi dãnationem: hinc de nõ ieiunãdo offendat deum: demum vt obediẽtia precepti deũ sup oĩa dilectũ veneret: ibi stãte eodẽ actu exteriori imperato / p intẽtionis mutationem: et ita etiã per mutationem actus interioris eliciti sortit diuersa noĩa timoris. ¶ Si queris vtrum timor mercenarius distinguat a predictis. R̃ndetur ꝙ timor mercenarius est q̃ fit timore amissionis eterne mercedis siue beatitudinis: pro quanto est maximum cõmodum et eius amissio maxima penarũ. Qd notãter additur: qz amissio beatitudinis dupl'r timeri põt. Uno modo vt est separatio aĩe a deo sponso super oĩa dilecto: cui ex amore iũgi desiderat ad laudẽ et reuerentiã dilecti: et hic timor ptinet ad timorẽ castum et filialem. Alio modo vt amissio beatitudinis est priuatio summi cõmodi: et maxima oim penarũ: et sic ptinet ad timorẽ mercenariũ qui est spẽs timoris seruilis. Et ẜm hãc distinctione opz intelligere ṽba beati Augu. per magistrũ allegata: vbi timorem separationis a sponso attribuit timori casto et filiali. Patet ergo ꝙ timor mercenarius est timor seruilis: qz est timor pene: scz amissionis regni et summi commodi que est magna pena. ¶ His p̃missis ponunt cõclusiones ad primũ articulũ respõsiue: hoc est ad suppositũ: et est prima. Timor naturalis neq3 repugnat charitati: neq3 coexigit eam sibi. Probat quo ad primam partẽ: qz ipsa fit in Christo timẽre penas corporales et mortẽ: vt dicit magister ca. vlt. di. prece. in quo nunq3 defuit charitas. Pro scda parte ptz: qz ille timor inest oĩbus hoĩbus tam fidelib9 q3 infidelibus: qz naturalr oĩs homo timet mortẽ: sed non in oĩbus est charitas: ideo nõ coexigit eã. Item timor ille oritur ex amore naturali sui ipsius: sed ille nec repugnat charitati: nec eã coexigit: cũ ille sit in omnibus hominib9. ¶ Si dicis: ꝙ ille amor sui repugnat charitati: quia est radix ciuitatis reprobozum: sicut amor dei radix est ciuitatis electorum: vt dicit Aug. xiiij. de ciui. dei. cap. xxviij. Fecerunt itaq3 ciuitates duas amores duo. Terrenam scz amor sui. Celestem vero amor dei. Respondet ꝙ nõ oĩs amor sui est radix ciuitatis terrene reproborũ. Sed ille qui crescit vsq3 ad ɔtemptũ dei: vt ibi addit Aug. ¶ Scda ɔclusio. Timor mundanus charitati est contrarius. Ptz quia ille includit desertionẽ dei que repugnat charitati. Unde in primo gradu id est in initio cõuersiõis deseritur: vt dicit Cassiod. vt allegat magr̃ di. xxxiij. et dictũ est supra notabili secũdo. ¶ Tertia cõclusio. Accipiendo timorẽ seruilẽ scdo modo / non primo / repugnat charitati quo ad actum: sed neutro modo quo ad habitũ. Primum ptz: qz ille timor primo modo includit deformitatem repugnantẽ charitati in actu suo: vt ptz ex notabili secundo. Et per idem ptz pars secunda: qz timor seruilis secundo modo acceptus / illam deformitatẽ non includit. Est eñ timor naturalis qui stare põt cum charitate. Hic timor ẜm Aug. vtilis est et bon9 et locũ preparat charitati: et nõ manet cũ charitate ꝑfecta: manet tñ cũ imperfecta: quia quanto charitas crescit in aĩa: tanto timor ille pene remittit et decrescit. Nã et habẽtes charitatem timẽt penã: sed vbi est perfecta charitas nõ est vnde timeat: vt pulchre deducit Aug. vt habetur in textu cap. vj. dist. precedenti. qd placuit hic inserere / quia notabile est. vnde ait. Cepit aliquis credere diez iudicij / si cepit credere: cepit et timere: sed quia adhuc timet nõdum hz fiduciã in die iudicij. Nondum est in illo perfecta charitas: si perfecta in illo esse t charitas: nõ timeret: perfecta eñ charitas facer et perfectam iustitiam: et nõ haberet quare timeret: imo haberet quare desideraret vt transeat iniquitas: et adueniat regnũ dei: ergo timor nõ est in charitate. Sed in qua charitate: nõ in inchoata: in qua ergo imperfecta. Perfecta inquit charitas foras mittit timorem ergo incipiat timor: quia initiũ sapientie timor dñi. Timor eñ quasi locũ preparat charitati: cum aũt ceperit charitas habitare: pellitur timor q̃ ei preparauit locum: quantum enim illa crescit: ille decrescit: et quãtũ illa fit interior: timor pellit foras. Maior charitas / minor timor: minor charitas / maior timor. Si autem nullus est timor: non est quo intrat charitas: sicut videmus per setam introduci linum quando aliquid suitur: seta prius intrat: nisi exeat non intrat linum. Sic timor primo occupat mentẽ: nõ aũt ibi remanet timor: quia ideo intrauit vt introduceret charitatem. hec Aug. Tertia pars cõclusionis ꝓbatur: quia timor vtroq3 modo manet cũ charitate ẜm habitum: quia q̃uis charitas repugnet actui vitioso: nõ tamen habitui vitioso: vt ptz in nouiter conuersis: et pariformiter habitus timoris etiaz vitiosi siue mundani / siue seruilis stare potest cum charitate. ¶ Quarta conclusio: q̃uis timor initialis quantum ad actum stat cũ charitate in via: nõ tñ manet cũ ea dum fuerit perfecta. Probatur p magistrum in textu dist. xxxiij. q. viij. Et ratione quia timor seruilis non manet cũ charitate perfecta. Antecedens ptz ex qd nominis timoris vtriusq3. Quod vero timor initialis maneat cum charitate imperfecta: ptz qz etiam timor seruilis manet cuz illa: ergo multomagis timor initialis. ¶ Quinta ɔclusio. Timor castus ẜm habitum et actum non separatur a charitate neq3 in via: neq3 in beatitudine. Probatur cõclusio quo ad actũ in via ex qd nominis timoris casti. Nam actus eius procedit a charitate. Est enim actus cauendi diuinam offensam: et reuerendi deum propter amorẽ dei vt habitum est supra. Quod etiam non separatur: sz manet in patria ꝓbatur: quia duo sunt actus timoris casti. Unus est quo declinatur malum timore offensionis diuine / aut separationis a deo qui nõ manet in patria: vbi cõfirmati sunt beati vt peccare nõ possint: et perpetuo sponsi presentia securi. Alius est quo reuerentur deũ tanq3 summũ ac dignissimum et perfectissimum bonum: vt ptz ex diffinitiõe supra data timoris casti: et ille manet in patria. Ibi enim summa laus / honor / et reuerentia exhibet deo ẜm illud Psal. Beati qui habitant in domo tua dñe: in secula seculorũ laudabunt te. Potest et esse actus tertius / quo declinat malũ diuine offensionis ꝓpter dei reuerentiã / et peccati malitiaz q̃ ãbos predictos virtualiter includit: et nec ille manet in patria: quia nõ est ibi possibilis offensa dei que caueatur. Quo ad habitum manifestũ est: si actus non separat neq3 habitus ad eũ inclinãs. Ex illo ptz: ꝙ nec timor naturalis nec seruilis: nec initialis manet in patria. Patet quia oẽs illi sunt respectu mali cauẽdi: nullũ aũt malũ nec pene / nec culpe est in patria: ergo respectu illius nõ erit aliquis actus. Hoc etiam est de

[Left margin notes: D; Conclo. 1. E; Conclo. 2.; Conclo. 3. F — Right margin notes: Conclo. 4.; Conclo. 5. G]

intentione beati Bonauen. dist. xxxiiij. q. ij. artic. vj. vbi respondendo qoni: vtrū timor in patria euacuet ita dicit. Timor intuetur tria: penam vt fugiat offensam vt caueat: summam maiestatem vt illi se subijciat exhibendo illi. Secundum hoc est triplex timoris differentia: q2 vnus est q principalr respicit penā: ⁊ est seruilis. Alius qui vnum oculū hȝ ad penā: tñ principaliorē hȝ ad offensaȝ vitādam ⁊ est initialis. Tertius qui vnū oculū hȝ ad offensam/ alium vero ad reuerentiam exhibēdam: ⁊ est filialis. Et si vnus oculus sit in refugiēdo offensam ne separetur a deo principalis tñ est in exhibēdo reuerētiam: reuertendo a summa maiestate in ꝓpriam paruitatē. Et hic vsus quidem fuit in Christo: ⁊ erit in beatis: ⁊ est in sanctis angelis: ⁊ quātuȝ ad istū vsum manet donū timoris in patria: quantum vero ad alios inferiores euacuabit. hec ille. Ubi loquit de timore tantuȝ qui hȝ ordinē aliquē ad deū: ideo nō facit mētionem de timore naturali aut mundano. Et per oculū intelligit intellectū attendentē obiectū: vel circunstātiam que est obiectū partiale: qui presentat nūc hoc: nunc illud obiectum totale vel partiale. Per vsuȝ timoris intelligit actum a voluntate elicitū ad ostensionem huiusmodi intellectus: vt intelligenda sunt hec ꝫm resolutionē superius factā. Et tantū de articulo primo. ¶ Quantū ad scd̄m articulū/ in quo videndum est de distinctione donorum ad intellectū pertinentium/ scȝ sapiētie/ intellect⁹/ sciētie ⁊ consilij. Primo vidēdum de dist. nominū quantū ad quid nominis eoꝝ. Ubi notandū: q circa dist. significationis horū quatuor nominum vario modo loquuntur autores: nec mirū quoniā nomina sunt ad placitum instituta. Multipliciter quoqꝫ equiuocant in scripturis tā gentilium q̄ catholicoꝝ ꝑpter que alius sic accipit: alius sic. De rebus nāqꝫ satis cōstat ex precedēti di. vbi ostensum est q ad oēs actus ad salutem necessarios: viator sufficiēter disponitur per septē virtutes: tres theologicas: quatuor cardinales infusas ⁊ acquisitas. Et ideo dona ⁊ beatitudines ⁊ fructus: cū sint habitus quidā perficientes hoīeȝ in suis operationibus necessarijs ad salutē: nō distinguuntur a virtutibus: quō aūt inter se distinguant virtutes: ibi dictum est. Maior ergo diuersitas est nūc quātum ad presentem questionē in quid nominis terminorum in quo auto. diuersificantur. Magister breuiter se expedit: ostēdens q sapiētia est eternoꝝ contēplatio cum delectatione: per eterna intelligēs ipsam beatitudinem obiectiuā. Intellectus est creatoris ac creature spiritualis speculatio. Sciētia est cognitio practica ad rerum temporaliū rectā administrationem: ⁊ bonam inter malos cōuersationē pertinens. Itaqꝫ sapiētia ad cōtemplationē: intellect⁹ ad speculationem: sciētia ad actionē pertinere videt. De consilio (qd̄ ad prudentiā pertinet) nullā facit mentionem. ¶ Sanctus Bonauen. dist. presenti horū terminoꝝ equiuocationes ⁊ acceptiones diuersas latius ꝓsequitur: talē noīm horū differentiā (prout inter dona cōnumerant) ponēs: q sapiētia in cognitione ⁊ affectione eternorū cōsistit. Intellectus aūt est cognitio veri eterni ꝫm conditiones creaturarū. i. ꝫm q ex cōditionibus creaturarū nosci pōt. In duobus igitur a sapientia differt. Primo: q2 intellectus ad solū intellectum pertinet: sapientia aūt ad intellectū ⁊ affectum. Scd̄o: q2 sapientia est cognitio ⁊ amor dei ꝫm ꝓprias ꝯditiones deo: intellectus vero ꝫm conditiones deo ⁊ creature cōes. Sciētia est cognitio practica/ dirigens actionē ꝫm regulā fidei. Consiliū est cognitio practica dirigēs in eligēdis ⁊ fugiēdis ꝫm regulam diuini iuris: que sunt specialis arduitatis: ⁊ ꝫm hoc videt q consiliū esset species scientie. Actio enim est opatio interior/ habēs sub se electionē ꝓsecutionis ⁊ fuge. Regule etiā iuris diuini sunt regule fidei: per fidē eñ omnia diuina precepta ⁊ cōsilia nobis innotescūt. In hoc ergo erit differentia: quia scientia dirigit in omni actione: siue sit specialis arduitatis/ siue nō: cōsiliū aūt tantum in his que sunt specialis arduitatis nā nō de leuibus: sed de arduis tantū cōsiliamur. Satis videt cōcordare bea. Tho. in hac dist. Sco. vero magis accedēs ad cōformitatē distinctionis habituū. vj. Ethic. plane distinguit: vt supra distin. prima habitū est: dicens sapientiā esse saporem sequentē cognitionem dei/ iuxta nominis interpretationē. Sapientia. i. sapida sciētia: ⁊ ita est realiter charitas ipsa: vel spes presupponēs eternorum cognitionē. Intellectus est cognitio principiorum. i. primorū articulorū fidei: ex quibus cetera credenda deducuntur. Scientia est notitia specialium articulorū qui velut conclusiones ex primis ⁊ generalibus articulis deducunt. Cōsiliū aūt est ipsa prudentia qua ex regulis scientie ⁊ intellectus homo in agendis dirigit ad salutē: de quo latius supra dictū est. ¶ Quibus premissis est hec vnica conclusio ad articulū istū. Sapiētia/ cōsiliū/ sciētia ⁊ intellectus inter se differunt realiter ꝓut sunt dona sancti spūs. Concl̄o. r̄n. 3 Probat q2 oēs habitus diuersoꝝ obiectorū ⁊ actuū realiter distinguunt: sed sapientia/ consiliū/ scientia ⁊ intellectus: quatenus dona sunt sanctispirit⁹: sunt habitus diuersorū obiectorum ⁊ habituū: ergo realiter distinguunt. Consequentia nota ⁊ maior similr. Nihil enim aliud arguit distinctionē habituū q̄ distinctio actuum ⁊ obiectoꝝ. Minor ptȝ ex statim dictis: q2 oēs de his habitibus loquētes/ assignāt eis diuersa obiecta ⁊ actus: lȝ in horū assignatione alterentur: nō tamen negandū quin aliquis idē habit⁹ contineat sub plurib⁹ donis. Unde habitus huius/ obediendū est preceptis diuinis: pertinere videtur ad scientiā: ⁊ similiter ad cōsiliū nisi sciētia acciperetur ꝓ notitia speculatiua credibiliū tantū: ⁊ consiliū ꝓ notitia practica agendorū. Sed hanc nō inuenio in aliquo autorū: ⁊ ideo cōclusio posita est particulariter ⁊ nō vniuersaliter. ¶ Quantū ad articulum tertium dubitat primo: vtrū timor seruilis sit donū sanctispūs. Ad dubiuȝ illud aliter rn̄det sanctus Tho. aliter sctūs Bonauen. Nam btūs Tho. nō omne qd̄ est a spū sancto dicit donū: sed donū dicit habitū a. s. infusum excellentioreȝ virtute: vnde ponit quadruplicem dist. Sūt eñ quedā a spūsancto que nō sunt cum spūsancto: vt fides informis ⁊ timor seruilis/ vt dicunt defectū cōcomitātē. Quedā sunt a spūsancto ⁊ cū ipso: vt gratia gratū faciens ⁊ charitas. Quedā cū ipso sed nō ab ipso: vt peccatū veniale. Quedā nec sunt a spūsancto nec cum eo: vt pcm̄ mortale. Spūssanctus vero ꝫm eū sine charitate nō habet: ⁊ ita ꝫm eum donū spūssancti nō est sine charitate. Sanctus Bonauen. tenet q oīs habitus a spūsancto infusus: siue sit cū spūsancto: siue etiā sine spūsancto inhabitante est donū spūssancti. Unde dicit q donū timoris seruilis est a spūsancto: sed nō est cū spūsancto q2 preparat ad spm̄sanctū: ⁊ de hoc dono nō est verū q spūssanctus se cōpatit cū donis suis. Uerū videt absurdum/ q aliquod sit donum spūssancti: qd̄ essentialiter includit peccatū mortale. Et ita cū spūsancto stare nō posset: ideo quasi mediū tenēdo dici posset timorem seruilē (capiendo primo modo/ vt essentialiter includit mortale: vel ad ipsum inclinat tāq̄ ad ꝓprium actum) nō esset donū sanctispiritus: nec esset a spūsancto quia ꝫm bea. Augu. in lib. lxxxiij. q. deo autore nemo fit deterior. Deo aūt autore fit nemo deterior: q2 magis per hunc timorem elongatur a spiritusancto: q̄ q per ipsum preparetur ad spiritumsanctum. Nec spiritussanctus infundit donum cuius vsus esse non potest sine mortali peccato. Neqꝫ spiritussanctus infundit habitum vitiosum: nec actum peccati: sed timor seruilis primo modo accipiendo/ est habit⁹ vitiosus aut actus mortalis peccati. Timor autem seruilis secundo modo recipiendo: vt nō includit deformitatem/ donū est spūssancti qui aliquando stat cum spiritusancto: quādoqꝫ sine

Articu. 2. B

Articu. 3. Dubiū. 1. K

L

spiritusancto: sicut donū prophetie: donū scientie et donum consilij: que esse possunt sine charitate et ita sine spiritusancto inhabitante. ¶ Ex illo patet responsio ad questiū hic moueri solitum: vtrum vsus timoris seruilis sit bonus an semper malus. Per vsum timoris intelligit actus timoris tunc dicit qd actus timoris seruilis primo modo accipiendo semper est malus: qr includit deformitatē: nō aūt scdo modo. ¶ Si querit de habitu timoris seruilis/an sit bonus an malus. Videt dicere san. Tho. q. viij. dist. xxxiiij. articu. ij. q idem sit habitus timoris seruilis/siue accipiat primo modo/siue secūdo modo: sm substantiam: et q deformitas sibi accidat et non sit sibi intrinseca. Sed hoc nō videt posse stare: quia habitus illi differunt specie essentiali ex eo qd vni deformitas est annexa et non alteri. Et per cōsequēs deformitas non erit habitui: cui annexa est accidētalis sed intrinseca: qd ex eo patet: qr actus illorū habituum differunt specie: ergo et habitus. Antecedens ptz. Nā alius est actus specie quo volo non peccare: ppter penā paratus peccare/si pena non sequeret: ab eo actu quo volo non peccare ppter penā simpliciter: nihil a ctu volendo aut nolendo si pena non sequeretur. Nam in primo partiale obiectum est non existentia pene que non est obiectum in secundo actu. Item omnis actus vitiosus saltē intrinsece differt specie a nō vitioso: horū aūt actuū vnus est vitiosus: alius nō vitiosus igitur. Qd aūt actus ille timoris seruilis primo modo sit vnus patet: qr omni dictamini intellectus siue recto siue erroneo pōt se volūtas vno actu seu volitione conformare. Potest autē intellectus errans ostēdere non esse peccandū propter penā: que si non foret determinata esse peccandū: cui potest se voluntas conformare sic volendo. Et sic actus ille timoris seruilis erit vnus includens essentialiter deformitatem: et p pñs habitus eius erit malus et vitiosus. Dicendum igitur erit de habitu sicut de actu timoris seruilis: qd aliquis est vitiosus et aliquis nō. ¶ Dubitatur secundo circa quartā cōclusionē primi arti. quis sit ille timor qui crescente charitate decrescit. An illud dictū beati Augu. verū sit de quolibet timore: an solum de aliquo/et de aliquo non. Rñdetur q

Dubium .2 M

omnis timor habens annexā penā et afflictionē animi timentis/ decrescit crescente charitate: nā charitas animū cōfortat et afflictionē minuit et tollit. Ex quo sequit qd timor pene separationis et offense: qr affligit animū charitate crescente decrescit: propter qd etiā in patria euacuatur: vt dictum est. Timor vero qui reueretur diuinā maiestatē: et subiectū suum humiliat respectu eiusdem diuine maiestatis/crescit crescente charitate. Hic eīm solus manet in patria: ptz ergo q solus timor castus quātū ad actū diuine reuerentie/et humiliationis subiecti sui respectu diuine magnitudinis/crescit crescente charitate. Ceteri vero scilicet seruilis/initialis et castus quātū ad illud in quo cōmmunicant cū initiali/scz timore diuine offensionis: crescente charitate decrescūt in tantum q perfecta charitate/liceat dicere cū apostolo. Quis nos separabit a charitate christi: et sequitur. Certus sum q neq mors: neq vita neq angeli: neq creatura aliqua poterit nos separare a charitate dei que est in christo Iesu Rom. viij. Si dicis: non videtur qd timor seruilis/initialis/et castus quantū ad offensam dei cauendā decrescat crescente charitate: quia decrescentia fieret per remissionē: sed charitas non remittit habitū: neq actum timoris: neq timorem qui est passio: qr illis contrariatur cū eos secum cōpatit: ergo nō remittit: quia remissio cum sit corruptio quedā nō fit nisi per cōtrariū. Respondet saluo meliori iudicio dici pōt: q charitas lz nō contrariat timori in quolibet gradu: qr stat cum eo in gradu remisso dum est imperfecta: cōtrariat tamen in gradu intenso. Pariformiter/ sicut sm cōem multorū opinionē: qualitates prime nō cōtrariantur sibi in quolibet gradu: sed tm in his qui simul numerati excedūt mediū latitudinis. et ideo sicut crescente calidítate remittit frigiditas: non tota corrumpit nisi fuerit summa: sic crescēte charitate timor remittitur: nō totus corrumpit: nisi fuerit perfecta sicut in patria tunc totū timorē expellit et corrūpit. ¶ Aliter pōt dici: q qr actus timoris est in potestate volūtatis: et quātū ad substātiā actus/et quātū ad eius intensionem ideo crescente charitate remissiorē actum timoris elicit voluntas aut elicitū remittit. Remisso autem actu eius etiā remittit habitus: nā per eadē habitus corrūpit per que generatur: eadem dico contrario modo se habentia. ij. Ethi. Itē crescēte charitate voluntas cōuertit intellectū ad intense ɔsiderandū dei bonitatē/maiestatē et gloriā et per hoc ad minus cōsiderādū penā peccati et dei offensam: qr sicut pluribus intentus minor est ad singula sensus: ita intēse ad aliqua conuersus/remissius ad alia conuertitur. Ad remissam autē ɔsiderationē mali pene et offense sequitur etiā remissus timor qui est passio: et cōsequēter remissus actus et habitus. Et per hoc ad rationem cōcedit: qd decrescentia timoris fit per remissionem eius. Consequēter de cōtrarietate charitatis/ patet sm primū modū: qd charitas in gradu intenso contrariat timori intenso: ideo eum remittit vsq ad gradū in quo sibi nō contrariatur. ¶ Secūdū aliū modū dicit/q remissio nō solū fit per cōtrariū: sed etiā per defectū aut remissionē conseruātis: qd maxime verū est in habitibus. Nunc aūt ɔseruās timoris actū est ipsa voluntas: q libere ɔseruat sicut libere elicit: etiā libere remittit sicut libere intendit: et per actum mediate remittit habitū. Similiter per auersionem intellectus ab intēsa cōsideratione pene et offense remittit timorē passionum. ¶ Tertio dubitatur: an timor sit in cōcupiscibili: vtrū in irascibili. Rñdetur Dub. 3. N

lz quidā ponūt timorē in irascibili tm: quia timor est respectu mali ardui: qr modicū aut leue malū non timetur. Sed illa distinctio irascibilis et cōcupiscibilis penes arduū supra impugnata est dist. xxvj. Et ita arduū est obiectū cōcupiscibilis sicut irascibilis. Nam nihil maius arduū beatitudine/que est obiectum cōcupiscibilis. Obiectū aūt irascibilis est offendens: et concupiscibilis est bonum appetibile sm se cōsideratū: ideo dicit q timor est tam in cōcupiscibili q in irascibili. Nā timor separationis a beatitudine est in concupiscibili sicut desiderium beatitudinis: et timor offendētis est in irascibili in quo est desiderium repellendi offendēs et se vindicandi. Generaliter/ēm timor est in ea potētia in qua est desiderium oppositi eius qd timet. Etiā nō est verum qd leue seu modicū malū nō timet: qr lz non timet intense: timet tm remisse: immo nōnunq intēse timet et canet: ne per leue malū via aperiat ad maius malū: aut quia oppositū eius est multū desideratū et amatū: sicut qnq pro leui malo magnus ardor ire accenditur. Et tantū de illa questione.

Distinctio. xxxvj.

In duabus premissis distinctionibus magister tractauit de donis in genere et in specie. In hac dist. xxxvj. agit de virtutū et donorū cōnexione: cuius sententia in tribus conclusionibus sequen. cōtinetur. ¶ Prima conclusio Omnes virtutes connexe sunt cum charitate tanq cum matre et totius legis plenitudine. ¶ Secunda conclusio. Non modo inter se connexe sunt virtutes sed etiā quantū ad habitū (non quoad exteriorum vsum actuum) in animo sunt equales. ¶ Tertia cōclusio. Sicut ad decalogū cetera moralia et cerimonialia precepta spiritualiter intellecta referuntur: ita ad duo charitatis mādata omnia precepta decalogi reducūtur. Harum speculatio patet in textu.

Questio vnica.

Irca hãc distictio/
nem queritur: vtrũ omnes virtutes in
genere sint adinuicem connexe. ¶ In
huius questiõis determinatiõe more
solito erunt articuli tres. Primus no=
tabilium pro terminorum declaratione: secund⁹ cõ=
clusionum: tertius dubiorũ. ¶ Quãtum ad primũ/
Frtica.1. Nota.1. suppositis his que dicta sunt dist. xxiij. q. j. 2. ij. notã
dum q̄ Ockam in. iij. q. xij. arti. ij. 2 in. iiij. quodli. q.
vj. vbi materiã hanc late pertractat: ponit q̄ iustitie
et cuiuslibet moralis virtutis/ s̃m qd̃ nõ est alia vir
tus formaliter/ nec equiualenter: et similiter cuiusli
bet actus virtuosi/ large capiendo actum virtuosuz
et virtutẽ/ pñt distingui quinq̃ gradus: nõ quidem
numero tm̃: sz specie distincti. ¶ Primus gradus est
Quinq̃ gradus virtutis moralis. actus voluntatis elicit⁹ s̃m dictamen recte rationis
propter honestatẽ vel vtilitatem talis operis sicut
ppter finẽ vel habit⁹ ad ipsum inclinans. Exẽplum
vt si rõ dictat tale opus iustũ esse faciendũ tali loco
et tẽpore cũ ceteris circũstantijs respiciẽtib⁹ p̃cise
ipsum opus iustum propter honestatem operis vel
pacẽ reipu. aut aliqd̃ tale: 2 volũtas eliciat actũ volẽ
di tale opus conformiter vt dictatũ est a rõne recta.
Hic actus volendi est actus virtuosus et habitus ex
similibus actib⁹ genit⁹ est virtus moralis primi gra
dus large capiẽdo virtutẽ 2 actũ virtuosum. ¶ Se=
cũdus gradus est velle sic elicitũ cũ intẽtione nullo
modo dimittendi tale p quocũq̃ cõtra rectã rõnem
etiã nõ p morte fugiẽda: si recta rõ dictet tale opus
non esse dimittẽdũ p morte. Exemplũ: vt si q̃s velit
honorare patrẽ s̃m dictamẽ rõnis recte/ cũ intentio
ne et voluntate nõ dimittẽdi per illũ honorem pro
morte si immineret. ¶ Tertius gradus est velle eli=
citũ s̃m rectã rõnẽ: et cum tali intentione 2 vltra hoc
precise solũ: q2 sic dictatũ est a recta ratione. ¶ Quar
tus gradus est velle sic 2 cũ intẽtione hac/ elicitum
ppter amorẽ dei precise: puta: q2 sic dictatũ est q̄ tale
opus sic volẽdũ est p̃cise ppter amorẽ dei: et iste gra
dus solum est pfecta et vera virtus moralis de qua
sancti loquunt̃. Et qd̃ dr̃ p̃cise intelligendũ est/ non
qd̃ excludit alios fines vt honestatẽ operis: aut bo=
nũ reipu. sed sic p̃cise q̄ si ille finis tm̃ ostẽderet̃ vo=
luntati a rõne recta/ sine quocunq̃ alio fine: adhuc
voluntas eliceret hmõi velle. Qd̃ autem gradus ille
quartus pertinet ad virtutẽ moralẽ: lz habeat deuz
pro fine: ptz. Tum q2 hz obiectũ morale, puta crea
turã aliquã que nõ est deus. Tum q2 variatio finis
nõ variat virtutẽ quantum ad esse morale vel non
morale: vt ptz ex distinctione virtutum moralium a
theologicalibus posita supra dist. xxvj. q. vnica. Tũ:
quia vitium oppositum est morale: vt si quis contra
dictamen recte rationis dictantis patrẽ debere ho=
norari ppter deum/ vult inhonorare patrem. Illud
velle est vitiosum moralr̃: ergo 2 virtus opposita mo
ralis est: q2 opposita ptinet ad idem genus moralis
vel theologice. ¶ Quint⁹ gradus est velle efficaciter
vel imperatiue facere opus aliqd̃ s̃m dictamen re=
cte rõnis: quia sic dictatũ est a rõne recta ppter deũ
siue aliuz finẽ honestum: qd̃ opus sic facere excedit
cõem statũ hoim: 2 est cõtra inclinationem naturalẽ
vel ex natura actus/ vel ex aliqua circunstantia/ vel
habitus ad hmõi velle inclinans: 2 talis habit⁹ est
proprie virtus heroica: 2 hmõi velle imperatiuũ ta=
lis operis/ est actus ei⁹: hoc est talis virtutis heroi=
Virtus heroica. ce generatiuus, vel ab ea elicitus. Exemplũ. Aliq̃s
vult actualiter efficaciter seu imperatiue (qd̃ idem
est) imminẽte morte mortẽ sustinere pro defensione
fidei. Silr̃ si q̃s habens iustitiã/ ita qd̃ quicquid est
cõtra rõnẽ rectã: vult deserere 2 in oĩbus iustitiã fa=
cere: si ille exponit̃ igni: aut ppetuo carceri/ non fa=
ciat iniustitiã: si tũc ille vult actu impatiuo magis su
stinere ignẽ/ vel carcerẽ ppetuũ/ q̃ facere iniustitiã
habet virtutẽ heroicã: 2 est vere heroicus: licet enim
nolle facere iniustitiam/ nõ excedat cõmunẽ statum
hoim: tñ velle cum tali circũstantia excedit cõmunẽ
hoim statum. ¶ Distinctio illorũ actuum 2 graduũ
numeralis ptz p eorũ separabilitatẽ. Distinctio spe
cifica ptz per distinctionẽ specificã obiectorũ. Cum
enim vt dictum est dist. xxiiij. q. j. circunstantie sunt
obiecta partialia et secundaria actus eliciti virtuosi
variatur circunstantia s̃m speciem: variatur etiam
actus et habitus s̃m speciẽ. Sed act⁹ cuiuslibet gra
dus ascendendo hz aliqd̃ obiectum: et circunstan=
tiam specie distinctam ab obiecto seu circunstantia
gradus inferioris: propter quod quantũcunq̃ au
geretur habitus grad⁹ inferioris: nunq̃ inclinaret
ad actum gradus superioris. ¶ Secundo notandũ Nota.2. B.
p intellectu huius clausule formaliter impatiuus:
q̄ actus dupliciter dicit̃ imperatiuus: formaliter; et
virtualiter seu equiualenter. Actus formaliter im=
peratiuus executiõis/ est actualiter velle exequi ali
quid simpliciter: aut velle sustinere actualiter sine re
bellione. Ut si q̃s intentata sibi morte pro defensio=
ne fidei / imperat potentijs inferioribus sustinere
mortem sine rebelliõe. Istud imperium (quod nihil
aliud est q̃ velle actualiter sustinere mortem dum
infertur pro defensione fidei) est actus imperatiuus
Similiter habens multas diuitias qui vult actua=
liter 2 efficaciter illas dare pauperibus: quod est im
perare membris exterioribus executionez: nã illud
imperare mẽbris/ nihil aliud est q̃ actualiter velle
per membra dare pauperibus. ¶ Actus imperati=
uus non formaliter sed equiualenter/ est velle ali=
quid non absolute: sed conditionaliter. s. amoto im=
pedimẽto: vt pauper qui vellet dare omnia sua pro=
pter deũ si haberet danda. Illud velle non est velle
simpliciter et absolutũ: non em̃ põt rõnabiliter velle
simpliciter 2 absolute dare qui danda non hz ppter
impedimentum. s. carentiaz doni dandi. Silr̃ velle
sustinere mortem si immineret pro fidei defensione
propter deum: lz modo non immineat. Illud velle
est actus imperatiuus/ non formaliter sed equiualẽ
ter: et ex illis actibus generantur habitus specie di=
stincti. Tum propter distinctionẽ obiectorũ specifi=
cam: q2 vnus actus hz impedimentum pro obiecto:
alius qui est formaliter imperatiuus non hz. Tum
quia q̃tus habit⁹ equiualenter imperatiu⁹ quãtũ=
libet augeret̃: non inclinabit ad actũ formaliter im=
peratiuũ. Tum: q2 separari potest: q2 põt aliq̃s ha=
bere actum imperatiuum equiualẽter respectu ob=
iecti: lz nunq̃ habeat actum imperatiuum respectu
eiusdem formaliter. ¶ Tertio notandũ/ q̄ act⁹ dicit̃
bonus vel malus tripliciter. s. ex genere: ex circunstã Nota.3. C.
tia: ex principio meritorio: quod est dictu/ actuũ bo
norũ quidã est bonus ex genere: quidã bonus mora
liter: quidam bonus meritorie: de quibus dictũ est
distin. vij. lib. ij. q. j. circa principiũ: 2 descripta sunt
singula mẽbra cum bonitate naturali que ibi addi=
ta est pro quarto membro: sufficiat hic ponere exem
pla. ¶ De actu bono ex genere: vt dum elicitur act⁹
circa debitam materiam sine alijs circunstantijs: vt
velle dare eleemosynam de suis bonis / comedere ci
bum nature cõueniẽtem: restituere non sua. Illi em̃
actus sine alijs circũstantijs eliciti nõ sunt morali=
ter boni: quia non sunt eliciti s̃m oẽs circũstantias
quas rõ recta determinat: q2 tñ actus illi cadũt sup
debitam materiam. i. super materiã quã rõ recta de=
terminat: dicunt̃ boni ex genere. ¶ De actu bono ex
circunstantia: vt actus elicitus circa debitam mate=
riã cũ omnibus circũstãtijs s̃m quas ratio recta di=
ctat eliciendum propter honestatem actus: vel pro=
pter conseruationem nature ppriũ suppositi: aut pa=
cem vel aliud bonum: aut vtilitatẽ reipublice tanq̃
ppter finẽ: quem. s. rõ recta dictat. Iste actus sic elici
tus non est meritorius: q2 non est ordinat⁹ in deum
tanq̃ in finẽ s̃m inclinationẽ charitatis 2 grẽ: est tñ
moraliter bon⁹. Est em̃ elicitus s̃m oẽs circũstãtias

q̄ntās naturalis ph̄s (vt talis) dictaret adesse debere. Sic sumere cibum nature conuenientem pro loco et tempore et modo debito etc. propter nature conseruationem: est actus moraliter bonus. Sic exponere se pro conseruatione reipub. ſm dictamen rōnis recte: est bonus moraliter: et ita de aliis. ¶ De actu bono meritorio siue bonitate gratuita: vt dū actus elicit ſm rōnem rectā quantū ad materiā et oēs circunstātias inesse debitas: ꝓpter deū tanq̄ ꝓpter finem ſm inclinationē charitatis et gratie inexistētis. Ille enī actus est deo gratus/ et ad premiū acceptatur et nullus alius. sic orare: abstinere: imo et comedere ex charitate: ꝓpter deū ſm dictamen rōnis recte: sunt act⁹ boni gratuita bonitate et meritorii. Sic velle furari/ velle fornicari/ adulterari etc. sunt act⁹ ex genere mali: etiā nulla alia circūstantia attenta: qr cadunt sup indebitā materiā/ puta rem nō suā. Et de illis dicit phs. ii. Ethi. c. vii. ꝙ mox nolata cōnoluta sunt malitia. Nam noīa illa fornicari/ furari etc. connotāt malitiam et deformitatē: ideo p nullā circunstantiā possunt bene fieri. Sic facere bonū ex gn̄e nō bene/ non ſm debitas circūstantias: puta dare eleemosynā de suis nō in tēpore debito vel loco vel fine/ est malū ex circūstantia. Positiue si sit cum circūstantia cōtraria cōtra dictamen recte rōnis: et tunc est malū vitiosum aut priuatiue si careat circūstantia ad bonitatem requisita: lȝ nō assit cōtraria: et tunc non est malū vitiosum: sed malū priuatiue. i. non bonū: nisi forte circūstantia nō inexistens tunc esset debita inesse. Similiter facere bonū ex circūstātia debita/ nō ꝓpter deū ex charitate: est malū oppositū bono meritorio positiue si sit ꝓpter finē contrariū: vt ꝓpter vanā gl'iam: aut alium finē ꝓhibitū. Uel tantū priuatiue si nō sit ꝓpter finē charitatis: sed ꝓpter aliū finē licitū: et tūc nō est meritorium: sed nec demeritorium.

Nota. 4. D ¶ Quarto notandum post Ockā in. iii. q. xii. ar. ii. et in quodlib. iiii. q. vi. vbi eādem q̄onem habet de verbo ad verbū licet plus videatur ptinere ad quodlib. q̄ ad repertorium. iii. ad qd̄ remittit in q̄one nunc allegata art. i. ar. iii. cōclusio. i. ꝙ habituum inclinatiuorū ad act⁹ quidam sunt subiectiue in parte sensitiua: et quidam in voluntate: de quo latius supra dist. xxiii. q. i. Primum membrū ptȝ de brutis furiosis/ infatuatis hominibus p experiētiā: q̄ possunt elicere aliquos act⁹ in absentia rerū sensibiliū: et nō p intellectū et voluntatem: qr in eis nō est vsus rōnis: ergo p phātasiam et alias virtutes sensitiuas operātur. Hoc aūt nō pōt esse sine habitu genito ex actu: qui habetur in p̄sentia istarū rerū: alioquin transiretur de cōtradictorio in cōtradictorium sine mutatione facta in re etc. Nā phantasia in talibus/ et appetit⁹ sensitiuus post primum actum possunt aliquē actū elicere quē nō pn̄t habere ante primū actum. Ex illo ergo actu aliquid generatur in illa potētia/ nō species: qr si illa poneretur: esset preuia actui primo. Nec species esse potest aut mouere potentiā nisi in presentia obiecti: ergo erit habitus. Nā quicq̄d sequit actum inclinans ad similē actū/ habitus est: lȝ forte ab aliquibus in cognitiuis posset nolari species. Scd̄m membrū ptȝ: qr aliquis habitus est simplr' et intrinsece virtuosus: et ille nō potest esse nisi in sola voluntate: vt supra loco statim allegato ꝓbatum est. Preterea si non/ hoc non esset nisi ꝓpter libertatē voluntatis que nō pōt determinari seu determinate inclinari ad vnā partem ꝯdictionis: vel ꝓpter cōformitatē ei⁹ ad rōnem rectam a qua nō possit discordare. Primū nō impedit: qr ſm oēs charitas ponitur in voluntate ad eliciendum actū meritorie qui libere elicit: alioq̄n non esset meritorius: et tamē inclinat voluntatē p modū nature et ad vnum determinate: inclinat quidē non necessitat: et ideo libertatē voluntatis nō tollit.

Nota. 5. E Nec scd̄m dici pōt: qr manifeste falsum est: cum freq̄nter voluntas deuiet a recta rōne. ¶ Quinto notandum de prudētia ſm eundem vbi supra: ꝙ prudētia accipitur quadrupliciter. Uno modo pro simplici habitu. Alio modo p aggregato ex pluribus notitiis simplicibus. Accipiēdo p simplici notitia capit tripliciter large stricte vel strictissime. Large est notitia directiua respectu cuiuscūq; agibilis mediate vel immediate: sic accipit Augu. lib. i. de lib. ar. hoc est/ est notitia adhesiua ꝓpositionis dictātis aliq̄d agēdū: aut ostendentis agendi modum: siue sit vniuersalis siue pticularis. i. singularis siue nota p se: siue p experiētiam: siue ex his doctrinaliter deducta. Ex quo sequit ꝙ ꝓpositiones practice: quarū notitia assensiua est prudentia large: sunt in quadruplici differentia: quedam vniuersales: quedā particulares. i. singulares. Uniuersales sunt duplices: quedam per se note/ vt illa: omni bn̄factori est benefaciendū: omne bonū honestū est diligendū: omni rōni recte est obediendū/ omne malū culpe est fugiēdū: et sic de aliis. Quedā note p experientiā: vt oīs iracūdus p dulcia verba est leniēdus: oīs timidus per exercitia bellica est animādus. Sic particulares sunt duplices. Quedam note p doctrinā: vt que deducunt ex vniuersali nota per experientiā. Ut cum arguitur: oīs iracūdus est per dulcia verba leniendus: et ille est iracundus: igitur ille est per dulcia verba leniēdus: posito ꝙ aliquis maiorem et minorē nouerit p experientiam: sed nō conclusionē: ille p hanc deductionē syllogisticam assentit cōclusioni: et ita per doctrinā. Quedam sunt note p solā experientiā: vt hec/ ille iracūdus est per dulcia verba leniendus: si expertus est ꝙ ille q̄nq; p dulcia verba est lenitus/ et ab iracūdia curat⁹. Stricte accipit prudentia pro notitia immediate directiua circa aliqd̄ agibile ꝓpositionis particularis note per doctrinā non per experientiam: vt eius que euidenter sequitur ex ꝓpositione vniuersali: per se nota vel nota per experientiā. Exemplū vt notitia huius huic benefactori est benefaciendum: hic iracundus est dulcibus verbis leniendus: si vtriusq; notitia est acquisita per doctrinam modis predictis. Strictissime accipitur pro notitia practica alicuius partis directiua imediate circa aliqd̄ agibile accepta p solam experientiā nō p deductionē ex vniuersalibus: vt notitia illius: iste iracūdus est p verba dulcia leniēdus. s. si est genita per experiētiā. ¶ Qd̄ dico notitia pōt accipi pro notitia habituali vel actuali: quia etiā est prudentia habitualis et prudentia actualis. Et accipiendo prudentiā stricte et strictissime distinguitur a phia morali que est scientia. Nam phia moralis: q̄ est scientia: est vniuersaliū non particularium. i. singularium: prudentia vero particularium: sed primo accipiendo prudētiam est superius ad philosophiam moralē. Philosophia nāq; moralis est notitia scientifica acquisita ex principiis notis per se vel experientiā: et ideo ad eā nō pertinēt notitie particulares. i. singulares: talium enim nō est scientia: cum nō sint necessarie. Uerū ꝙ moralis phia etiā quādoq; capitur stricte solū pro notitia scientifica acquisita ex principiis p se notis. Alio modo largius/ et tn̄ ꝓprie vt supra diffinita est: sed quocūq; modo accipit prudentia: scd̄o aut tertio modo/ distinguit a morali phia. ¶ Quarto accipit prudētia p aggregato ex notitiis quibuscūq; imediate directiuis/ siue habeātur per doctrinā: siue per experientiam circa omnia opera humana requisita ad bene viuere moraliter: illo modo prudentia non est vna notitia tātum/ sed includit tot notitias: quot sunt virtutes morales requisite ad simpliciter bene viuere: quia quelibet virtus moralis habet propriam prudentiam et notitiam directiuam. Quod probatur: quia prudētia est notitia adhesiua propositionis. Cum ergo alie sint propositiones directiue respectu operationum vni⁹ virtutis: et alie respectu operationū alterius virtutis: erit alia et alia notitia adhesiua: et per cōsequens alia prudētia. ¶ Preterea aliquis potest scire vnam conclusionem practicam/ cuius notitia immediate

dirigit circa materiā vnius virtutis: ⁊ habere igno-
rantiam dispositionis per habitum erroneum circa
aliam conclusionem directiuam operationum circa
obiectum alterius virtutis. Potest enim aliquis eui-
denter scire illam. homo dꝫ tēperate viuere: ⁊ errare
circa illā. Pro defensione illius articuli: deus est tri-
nus ⁊ vnus / est moriendū volūtarie: qꝛ posset crede-
re hunc articulū esse falsum: ergo nō est eadē notitia
directiua / respectu operationū cuiuslibet virtutis.
Aliter enī esset impossibile scire vnā ꝓpositionē pra-
cticam ⁊ ignorare aliam. Et per hoc etiam probatur
distinctio inter illas prudentias nō tantū numera-
lis: sed etiam specifica ꝓpter obiectorū diuersitateꝫ.
Nota. 6. ¶ Sexto est notandum ꝙ cōnexio virtutū dupl'r po-
F test intelligi post Ockam in. iij. q. xj. iuxta finē. Uno
modo sic ꝙ cōnectantur seipsis formaliter: ita ꝙ po-
sita vna virtute ſm gradum perfectum vel imperfe-
ctum: eoipso ponatur alia ſm graduꝫ similem / per-
fectum vel imperfectum. Secundo modo potest in-
telligi dispositiue: ita ꝙ posita vna virtute ponitur
quedam dispositio ad alias virtutes: ⁊ hoc duplici-
ter vel principiatiue vel inclinatiue. Principiatiue:
ita ꝙ in quolibet habente virtutem vnam sunt que-
dam principia quibus disponitur ad actum cuius-
libet virtutis occurrente eius materia. Hec princi-
pia in ratione sunt propositiones vniuersales per se
note que possunt esse premisse. s. maiores in syllogis-
mo practico / concludente ꝓpositionem particularē
siue conclusionem particularem directiuā ad actum
cuiuslibet virtutis: ⁊ in voluntate assensus volunta-
tis quo elicit velle dictatū per huiōi vniuersales pro-
positiones: vt sunt illa principia omne dictatū a re-
cta ratione est faciendū: omne honestū est agēdum:
omne turpe est fugiendū: omne bonū dictatū a recta
rōne est eligendum ⁊ diligendū: ⁊ sic de alijs multis
et velle cōformiter illis. Inclinatiue: ita ꝙ habeat ali-
quem actum in voluntate per quē concurrente pru-
dentia. i. recta ratione inclinatur ad primum actuꝫ
alterius virtutis: vt qui habet in se virtutem castita-
tis / qua vult continere ab omni concubitu si occur-
rit aliquis volens cōpellere penis ad incontinentiā
iam virtus castitatis inclinat ad velle fortiter sustine-
re penam / ne perdat castitateꝫ: quod velle est primꝰ
Pars. 2. scdi arti. actus fortitudinis. ¶ Quātum ad articulum secun-
dum / in quo ponende sunt conclusiones respōsiue.
G Primo ponuntur cōclusiones de connexione virtu-
tum moraliū inter se. Secūdo de connexione virtu-
tum moralium cum prudentia. Tertio de connexio-
ne virtutum theologicalium inter se. Quarto de cō-
nexione virtutum moralium cum theologicalibus.
Quinto de connexione virtutum moralium cū vir-
Conclo. 1. tutibus inferiorum potentiarum. ¶ Quo ad primū
est hec prima cōclusio ſm Ockam vbi supra. q. xj. re-
perto. iij. ⁊ quodlib. iiij. q. vj. Uirtutes morales inter
se in nullo gradu sunt formaliter connexe. Probatur:
quia nulla virtus moralis in quocūqꝫ gradu perfe-
cto vel imperfecto coexigit aliā virtutem in quocūqꝫ
gradu: ergo non sunt formaliter cōnexe. Cōsequen-
tia patet ex qd nominis connexionis formalis. An-
tecedens ꝓbatur: qꝛ cum omnis virtus acquisita (de
qua intelligenda est conclusio ista cū sequentibus: q̄
loquuntur de virtutibus moralibus) acquiritur ex
actibus frequentatis quibus potest quis se exerci-
tare eliciendo actus frequēter circa materiā vniꝰ vir-
tutis: nō eliciendo actū circa materiā alterius virtu-
tis: iste acquirit habitum inclinantem ad actus simi-
les actibus ex quibus genitus est: ⁊ nullum habitū
circa materiam alterius virtutis: cuius actus nō ex-
ercent: ergo potest habere vnam virtutem sine alia.
Consequentia nota: quia virtus oīs moralis est ha-
bitus ex actibus acquisitis. ij. Ethi. Minor similiter
nota: qꝛ nō frequentatis actibus nō generatur ha-
bitus: ⁊ per consequens nec virtus. Maior ꝓbatur:
qꝛ possibile est ꝙ nō occurrat materia cuiuscūqꝫ al-
terius virtutis ei qui se in vna virtute exercet: quia
possibile est ꝙ talis se in vna virtute exercens actus
eius eliciendo nunqꝫ cogitet de materia alteriꝰ vir-
tutis: sicut exercens se in virtute tēperantie / potest
nunqꝫ elicere aliquē actū magnificētie vel liberali-
tatis: vt religiosi: volūtarij pauperes ꝓpter deū oīm
temporalium ꝓprietatem abdicātes: nec de actibus
magnificentie / aut liberalitatis cogitare: ⁊ tn̄ exercē-
do actus tēperantie acquirere tēperantiam ſm per-
fectissimū eius gradū / nūqꝫ eliciēdo alterius virtu-
tis actū: nisi forte per accidēs. ¶ Et si diceres. Licet
materia alterius virtutis nō occurreret exterius oc-
curreret tamen interius in phantasmatibus: ⁊ circa
illā oportebit recte elicere: ⁊ inde acquiritur virtꝰ alia.
Respondetur ꝙ possibile est intellectū illa alia nō cō-
siderare: sed tantū illa ad q̄ inclinat virtus acquisita
quia nō cōtingit intellectū multa simul distincte in-
telligere ſm cōmuniter loquētes: vel si occurrāt alia
ad aliam virtutē pertinentia in intellectu: pōt volū-
tas nō elicere circa illa aliquem actum imo precipe-
re intellectui / nō cōsiderationē illoꝝ ⁊ precipere con-
siderationem illoꝝ que pertinēt ad virtutē quā ha-
bent. ¶ Preterea arguit ad ꝯclusionē Scoti: virtus
est perfectio aliqua hoīs ⁊ nō totalis: qꝛ tunc suffice-
ret virtus vna moralis: qn̄ aūt sunt plures ꝑfectio-
nes partiales alicuius / pōt illud esse simpliciter ꝑfe-
ctū ſm vnā perfectionē in summo: ⁊ esse simpl'r im-
perfectum ſm aliam: sicut apparet in hoīe / cuius est
habere multas perfectiones organicas: pōt enī ha-
bere vnam perfectionem in summo nihil habēdo de
alia: vt esse summe dispositus quātum ad visum vel
gustum vel olfactum: ⁊ nihil habere de auditu: igitur
potest aliquis habere perfectionē respectu materie
temperantie in summo / nihil habendo de ꝑfectione
que requiritur circa materiā alterius virtutis: ⁊ per
consequens pōt esse simpliciter tēperatus quantum
ad quēcunqꝫ habitum tēperantie: ⁊ non esse libera-
lis aut magnificꝰ vel fortis circa actus bellicos. Ue-
rum talis licet sit simpliciter ⁊ perfecte temperatus:
non tamen erit simpliciter aut perfecte moralis sine
oībus virtutibus moralibus: sicut non est perfecte
sentiens sine oībus sensibus: sed nō est minus tem-
peratus lꝫ sit minus moralis: sicut nō est minꝰ perfe-
cte vidēs surdus: lꝫ sit minus ꝑfecte sentiēs. ¶ Se- Conclo. 2. H
cunda ꝯclusio. Oēs virtutes morales vere seu perfe-
cte quantū ad eoꝝ actus principiatiue sunt adinui-
cem cōnexe. Hāc conclusionē scđam vide clarius in
Ockā in reperto. iij. q. xj. iuxta finē. ⁊ in qōlib. iiij. q.
vj. vbi remittit ad repertoriū vbi supra. Probatur: qꝛ
sunt quedam principia vniuersalia omnibus veris
moralibus virtutibꝰ presupposita: sine quibus nul-
la vera virtus acquiri potest: que tanqꝫ cause partia-
les inclinant ad oīm virtutum actus / occurrēte ea-
rum materia: ergo sunt principiatiue coniuncte seu
cōnexe. Tenet cōsequentia ex quid nominis conne-
xionis principiatiue. Antecedēs habet tres partes.
Prima: ꝙ sunt quedā principia vniuersalia oīm ve-
rarum virtutū actibus presupposita: que sic probatur:
nam omni actui vere virtutis presupponitur hoc prin-
cipium: omne dictatū a ratione recta est faciendum:
nedum in rōne: sed etiā in voluntate cōsentiente. i.
sic volente: quia de rōne vere virtutis est ꝙ inclinat
ad actū eliciendū ſm dictamen recte rationis: pro-
pter hoc: quia sic dictatū est a recta ratione: ergo pre-
supponit tanqꝫ euidens verū / ꝙ omne dictatū a re-
cta ratione est faciendū ⁊ actū volūtatis consentiē-
tis. i. volētis omne dictatū a rōne recta. Scđa pars
antecedentis ꝙ sine tali ꝑncipio nulla vera virtus
acquiri pōt / satis patꝫ ex priori: nā actus voluntatis
nō est virtuosus: nisi eliciatur propter hoc / qꝛ sic di-
ctatum est: ergo oportet ostendere volūtati ꝙ omne
dictatum a recta ratione est faciendū: ⁊ ꝙ ille actus
sic est a recta ratione dictatus: alioquin non elicere-
tur propter hoc: oportet enim dictamen recte ratio-

nis esse obiectum voluntatis: vt ostensum est supra distinc. xxiij. q. j. Tertia pars antecedētis scz q illud principium tanq partialis causa inclinet ad omnem actum virtuosum occurrente eius materia: probat: quia illud principiū est pars dictaminis ratiōis recte ad actum virtuosum requisite. Est eī maior syllogismi practici conclusiue ostendentis tale esse faciendum propter rationē rectā: sic eī syllogizat intellectus. omne dictatum a ratione recta est faciendum pp̄ter hoc quia sic dictatū est: sed tale velle (gratia exempli: subuenire pauperi indigēti pp̄ter deū) est dictatum a ratione recta: ergo est volendum. hoc autem dictamen est causa partialis recte volitionis virtuose: sine qua non eliceret talis volitio: ergo inclinat ad talem actum tanq partialis causa eius: hoc autem inclinare est esse causam: inclinat aūt nō se solo: sed cum minore cuiuslibet virtutis actū representante: ꝛ per hoc ad quālibet virtutē. ¶ Dicitur notāter in cōclusione quantū ad eorū actus: quia habitꝰ virtutis pōt manere in voluntate peccantis: et tunc non inclinat principiatiue ad actum virtutis: qꝛ in peccante nō est hoc principium in voluntate scilicet velle omne dictatum a recta ratione: qꝛ impossibile est voluntatem velle peccare: ꝛ simul velle omne dictatum a recta ratione: qꝛ recta ratio dictat non esse peccandū: ꝛ sic vellet simul contradictoria: licet ergo habitus virtuosus presupponat hoc principium voluntatis in fieri: non tamen ip̄m requiritur in facto esse.

Conclo. 3. 3 ¶ Tertia conclusio. Oēs virtutes vere morales seu perfecte / inclinatiue adinuicē sunt connexe. Probatur: qꝛ ois virtus vera cū volūtate est generatiua primi actus cuiuslibet virtutis ex quo virtus potest generari: ergo. Antecedens probat: quia si quis habet virtutē / habet habitum inclinantem eum firmiter ad eliciendū actū virtuosum: ꝛ ita ad non dimittendū actū pp̄ter quodcunq cōtrariū vel impediēs ꝛ ideo si per actum alterius cuiuscunq virtutis pōt resistere aut repellere contrarium: ad illum actum occurrente casu inclinabit. Exempli causa. Aliquis habēs habitum castitatis virginalis: si alius minetur mortem nisi fornicetur: licet habens castitatis virtutem verā nō habeat virtutē fortitudinis: quia prius nō eliciuit aliquem actum eius: tn̄ anteq velit fornicari eligit per habitū castitatis magis sustinere flagella et vltima supplicia: talis electio est primus actus fortitudinis: ex talibus eī frequentatis generatur habitus fortitudinis: et ita generaliter habens vnam veram virtutem: illa virtus occurrēte materia alterius virtutis cum circūstantia necessario sequente eam vel repugnante: puta si oporteret deserere actum virtutis aut facere aliquod inhonestum: aut intrare carcerem nisi virtutē habitam desereret: tunc ad actū alterius virtutis sufficienter inclinaret. Si autem occurreret materia alterius virtutis cum circunstantia impertinēte (hoc est nec cōueniente nec repugnante: ita qd̄ siue assit: siue absit illa circūstantia: nihilominus manet virtus acquisita ꝛ actus eius) ad illam non inclinat: vt si occurreret pauper cui esset danda eleemosyna: que est materia liberalitatis: ad illum actum virtus castitatis nō inclinaret: lz principium vniuersale cuilibet virtuti presuppositum ad illū actuz inclinaret. ¶ Dicit in illis duabus cōclusionibus notāter vera seu pfecta virtus / pp̄ter v̄tutes primorū duorū graduū: que non sunt vere virtutes neq perfecte. Nō vere: quia actus eorū non eliciunt pp̄ter hoc p̄ncipaliter: quia sic dictatū est a ratione recta: lz eliciunt cōformes rōni recte pp̄ter honestatē / aut vtilitatē / aut pacē reipublice / aut aliqd̄ simile ꝫm oēs circūstātias: preter istā dicta: ita q lz eliciat actū qui est conformis rationi recte: nō tn̄ nō qꝛ conformis rōni recte. Et hec ddc̄ circūstātia est de ratione vere v̄tutis moralis: vt patuit ex eius diffinitione supra distin. xxiij. q. j. exposita. Neq perfecte: qꝛ illa sola est pfecta virtus que est quarti vel quinti gradus: cuius actus fit principaliter propter finē vere et simplr̄. vltimū s. pp̄ter deum sup oia dilectum: hoc est qui fit pp̄ter hoc: quia ratio recta dictauit actū illuz eliciendū propter deū super oia dilectum. Sunt ergo virtutes primi et scd̄i gradus virtutes analogice qꝛ sūt eo ꝫm operationes / exteriores virtutibus: non sunt tn̄ vere virtutes. Unde

Guil. Ockā. in. j. parte sui dialo. lib. vj. c. lxxix. notat qd̄ bonum actum exteriorem contingit triplr̄ exercere: vt pascere pauperem vel pp̄ter deū: vel qꝛ dictat a ratione naturali recta: vel tertio pp̄ter aliqd̄ bonū vtile vel delectabile consequēdū: aut pp̄ter aliquod malum vel periculū euitandū. Sub primo mō comprehendit quartū ꝛ quintū gradus: sub scd̄o mō tertium gradum: sub tertio primū ꝛ secundū. Subdit. actibꝰ bonis primo mō elicitis correspondent virtutes perfecte. Qui eī pauperē pascit ex habitu propter deum / hz virtutē pietatis seu mīe / que est v̄irtꝰ perfecta. Et qui ex habitu vera loquit pp̄ter deum / hz veracitatez que est virtus perfecta. Has virtutes habēt soli fideles: qꝛ illi solū propter deū ex charitate operant. Actibus bonis scd̄o modo elicitis correspondēt virtutes vere: sed imperfecte respectu priorū. Uere: qꝛ actus eliciunt propter hoc qd̄ recta ratio sic dictat eliciendos: et sic cōuenit eis diffinitio virtutis: nō tn̄ pfecte: quia nō principaliter pp̄ter deū: velle eī verum dicere: qꝛ recta ratio dictat propter deum esse dicendū: multo pfectius est / q velle verū dicere solū: quia recta rō sic dictat veritatē esse dicendam: sicut deus pfectior est ratione sola: ꝛ ille virtutes ꝛ actus eorum fuerūt etiā in quibusdā infidelibꝰ phis volētibꝰ viuere ꝫm rationē rectā: lz deū ignorauerunt. Actibus bonis exterioribꝰ tertio mō dictis nō correspondent virtutes vere neq pfecte: neq imperfecte: quia neq virtutes simplr̄ ex eis generant: neq ipsi generant ex virtutibꝰ: quia illi actꝰ exteriores boni fieri pn̄t conformiter rōni recte: ꝛ tn̄ nō propter hoc: qꝛ cōformes rōni: sed alia intentione bona indifferenti vel mala: vt si fiunt propter bonū reipu. vel propter vtilitatē ppriā nō phibitā: vel ex hypocrisi propter ambitionem / aut aliū finem malū: quo mō Pharisei multos actus exteriores bonos de genere operati sunt corrupta intentione / et ita vitiose. Tales itaq virtutes tertij modi: qui etiā sunt primi aut scd̄i gradus suprapositi: nō connectunt alijs veris virtutibꝰ neq formaliter: neq principiatiue: neq inclinatiue. Quod non formaliter / manifestū est: sic eī neq vere virtutes sunt connexe. Qd̄ etiā non principiatiue: qꝛ nō supponūt illud vniuersale principiū: q oē dictatū a recta ratione est faciendū / tanq causam suam partialē: nō eī pp̄ter hoc inclināt ad actū: qꝛ sic est a recta ratione dictatū. Nec iclinatiue qꝛ quātūcūq inclinēt etiā ad alios actꝰ bonos: nūq tn̄ virtuosos: qꝛ semper deficit illa conditio pp̄ter rectā rationē. ¶ Ex his duabꝰ cōclusionibꝰ. ij. ꝛ. iij. elicitur notabile corollariū: q ois hn̄s vnā verā virtutem / hz oēm virtutē sibi possibilē ꝫm cordis preparationē: ꝛ ois habens vnū vitiū / ꝫm cordis preparationem est oī vitio irretitus: ꝛ idē est de habēte actū vere virtuosum vel vitiosum: de actibus eī corollariuz hz primo veritatē: ꝛ de habitibꝰ nō nisi ratione actuum. Ad cuius declarationē notandū: q habere actus virtutum ꝫm preparationē cordis / nihil aliud est q habere dispositionem vel principiū inclinans ad actus virtutum. Et irretiri vitio ꝫm cordis preparationem est habere dispositionē vel principium inclinans naturaliter ad vitiū: ꝛ p nullā verā virtutem a tali vitio refrenari. Tūc pbat prima pars corollarij: quia ois habēs virtutē verā vel actum vere virtuosum / habet in se hoc principiū / quod vult viuere ꝫm rectam rationem: et per hoc vult actum cuiuscunq virtutis quem recta ratio dictat. Hoc enim est velle viuere ꝫm rectam rationē: velle agere et cauere quicquid recta ratio dictat esse agendū / vel vi-

R

Corolla. 1. 1.

tandū. Sine enim tali principio/scilicet velle viuere ꝓm dictamē recte rationis/nullus hꝫ virtutem aliquam verā. gratia exēpli. Sine hac volūtate nullus hꝫ castitatem que est vera virt⁹ quātūcūqꝫ ab omni actu impudico abstineat. Qui autez habet castitatē que est vera virtus: habet iam hoc principium velle viuere ꝓm rectā rationem/quo inclinatur ad omnē virtutis actū: quia cuiuscūqꝫ virtutis materia occurrente/si ratio recta dictauerit actum illius virtutis esse eliciendum: statim vult eū elicere. Nā impossibile est velle antecedēs/⁊ nō velle consequēs scitū esse tale. sed velle elicere actum virtutis est consequens ad illam maiorē: volo omne dictatū a recta ratione/addita illa minore. Et elicere actum talis virtutis/est dictatū a recta ratione: vt patet syllogizāti: omne dictatum a recta ratione volo: et velle elicere hunc actum est dictatum a ratione recta: ergo volo elicere hunc actū. Pro secunda parte corollariū probaṫ/scꝫ ꝙ habens vnū vitiū/ꝓm cordis ꝑparationē est quolibet vitio irretitus: qꝛ habens vnū vitiū/habet in se dispositionē malā: scꝫ contēptū rationis recte: auersionē a deo: amorem sui vsqꝫ ad cōtēptū dei: qui naturaliter enim inclinat occurrēte materia cuiuscunqꝫ vitij/elicere actum illius vitij: nec habet aliquā virtutem verā ipsum ab alio vitio refrenātem: ergo ⁊c. Consequētia nota. Antecedens patet: quia habēs in se vitium luxurie/quo vult cōtra rectā rationē adulterari: inclinatur ad act⁹ quoscūqꝫ ꝓmouentes adulterium cuiuscūqꝫ vitij: eliceret quoqꝫ si nō prohiberetur vel propter absentiā obiecti: vel alterius cause particularis: que ad talem actū requiritur: aut aliaꝫ passionē predominantē: vt timorē cōfusionis aut pene vel damni tēporalis ⁊ hmōi: sic adulteriū Dauid impulit eum ad homicidiū Urie militis sui fidelis. Qui em̄ efficaciter vult adulterari: vult omnia sine quibus adulterium non pōt perficere: ⁊ amouere impedimēta per actus quorūcūqꝫ vitiorū/nisi aliunde retrahaṫ: ⁊ horū consideratio multū valet ad vitiorū detestationem/⁊ ad generādū horrorē cuiuscūqꝫ vitij.

Coro. 2. M ¶ Secundū corollarium. Primi duo gradus virtutis cōpatiūtur secum tam habituale vitiū q̄ȝ actū vitiosum. Probatur/quia aliquis pōt tēperate agere ꝓm primos duos gradus temperātie: ⁊ tn̄ velle iniuste agere/etiam stāte recte ratiōis dictamine/quo dictat ꝙ talia opera iniusta nō sunt facienda. Nam quia ꝓm illos duos gradus nō elicit actū virtuosuꝫ quia sic recta ratio dictauit: nihil prohibet hūc actū cōformem rationis dictamini elicere: ⁊ cum hoc aliū cōformē elicere: ⁊ ita vitiosum propter suā libertatē ad rationis recte dictamē non determinatā: verum ꝙ actum cōtrariū actui virtutis quē elicit/illo stante/elicere nō pōt propter formalē eorū cōtrarietatem sed actum vitiosum alteri virtuti oppositū.

Corol. 3. ¶ Corollarium tertiū. Tertius virtutis gradus nō stat cū vitio cuicūqꝫ virtuti opposito: ⁊ prudētie illius virtutis dictamine recto. Patet: quia quantūcūqꝫ aliquid est volitū: quia tale precise nihil scitū esse tale pōt esse nolitum. Exemplū: si diligo sortē/qꝛ homo. Catharinā: quia pulchra. impossibile est stāte reduplicatione ꝙ odiam aliquē vel aliquā: quem vel quā scio esse hominem vel pulchrā: qꝛ illa reduplicatiua infert illam vniuersalē. Diligo omnē hominē: cū qua nō stat ꝙ odiam aliquē quem scio esse hominē: sed in tertio gradu volo facere opera casta: ꝑcise: quia conformia recte rationi ea sic fieri debere dictanti: ergo impossibile est ꝙ sciam aliquid sic esse dictatum a recta ratione: ⁊ tn̄ nolim ipsum. Et similiter impossibile est quod aliquid contra dictamen recte rationis velim. Omnis aūt actus vitiosus est cōtra dictamen recte rationis: ergo nullus talis stat cū virtute tertij gradus. Itē habēs quācūqꝫ virtutē tertij gradus (exempli gratia) cōtinentiam/ille vult omne dictatū a recta ratione: ergo nō vult eius cōtrarium: hoc est aliquod reprobatum a recta ratione. Sed omne vitium ⁊ actus vitiosus est cōtra dictamen ⁊ reprobatum ꝗ reprobatus a recta ratione: ergo nullum tale potest velle: ⁊ per consequens quilibet actus virtuosus cuilibet actui vitioso cōtrariatur: ⁊ illa nullū secū cōpatitur. Additur in corollario tertio. et recto dictamini prudentie illius virtutis/cuius opposito vitio repugnat: quia si error contingeret in dictamine prudentie: ita ꝙ iudicaret actū vitiosum aliquē non esse vitiosum/sed bonū: tunc cū actu virtuoso volūtatis/et tali errore pōt stare vitiosus oppositus actui alteri⁹ virtutis: gratia exēpli. Si quis hꝫ virtutē continētie et ratio dictaret dilapidatori sua turpiter aliqua esse secreto subtrahenda et conuertenda in bonos vsus/stante illo dictamine erroneo: posset continens elicere actum volendij subtrahere dilapidatori et dare pauperibus: hoc habet virtutē de errore inuincibili/alias non: que tn̄ subtractio esset vitiosa: similiter ⁊ ei⁹ velle.

¶ Quartum corollarium: virtus quarti gradus repugnat omni vitio et errori culpabili. Corol. 4. Probatur/quia virtus quarti gradus habet annexam charitatē: quia elicit actū suū finaliter et precise propter deum super omnia dilectū. Sed charitati repugnat quicquid est culpabile/siue sit actus voluntatis siue error intellectus culpabilis. Et dicitur notanter cū errore culpabili: quia bene stat cū errore inuincibili: sed ille nō est culpabilis: nec actus ex illo procedēs habet em̄ cōtinentiam coniugalē in quarto gradu/nolens cognoscere non suam propter deū adulteriū prohibentē si cognosceret nō suā: quā errore inuincibili putaret esse suā: talis enim non peccaret hac ignorātia inuincibili stante nō suam sic cognoscēdo nec sic errando: quia inuincibilis error nō est culpabilis: stat ergo cum virtute quarti gradus. De virtute quinti gradus hoc est heroica: qꝛ illa potest includere secundum gradū tantū: ⁊ nō tertiū nec quartū: vel tertium ⁊ nō quartū: vel simul tertiū ⁊ quartū: et ꝓm hoc dicendum est de virtute heroica/sicut de virtute illius gradus quē presupponit: si ille stat cū vitio: pōt ⁊ heroica stare cum vitio: si nō/nō.

Pars scda secundi ar. ¶ Quātū ad secundā partē illius articuli de cōnexione virtutum cū prudentia/est cōclusio prima. Cōclusio. 1a M. Omnes operationes vere virtuose cōnexe sunt cū actuali prudentia. Probatur: quia omnis operatio virtuosa presupponit dictamen recte rationis in actu: et quodlibet tale pertinet ad prudentiam ꝓm aliquā quatuor acceptionum suprapositarū: ergo cōclusio vera. Consequentia nota. Maior patet ex diffinitione actus virtuosi supra disti. xxiij. posita. Minor probatur: quia omne dictamen recte rationis practicum de operatione elicienda/vel habetuꝛ per doctrinā: vel per experientiam: aut est per se notū: ⁊ siue sic/siue sic semper pertinet ad aliquā prudētie acceptionem. ¶ Et notāter dicitur in actu: quia ad hoc ꝙ actus sit virtuosus/nō sufficit habitus prudentie sine actu: quia nullus virtuose agit nisi scienter. ij. Ethic. et libere: ideo si aliqñ talis actus eliceretur ab habitu virtutis sine actu prudentie/non esset virtuosus: sed magis eliceretur: sicut actus appetitus sensitiui habituati: sicut patet in infatuatis/qui aliquid volunt qđ prius virtuose voluerunt ꝑpter habitū derelictū in voluntate: qui inclinabat ad actus virtuosos: qñ fuit in bono statu mentis: sed nūc nō est virtuosus: quia nec est talis laudādus/nec vituperādus ꝑpter tales actus suos. Cuius ratio quia nescit quid facit: quia actū prudentie qui est dictamen rationis recte nō habet. Ex quo sequitur ꝓm Ockam vbi supra in quodli. ⁊ in. iij. ꝙ actus prudētie habet se ad actum virtuosum in genere cause efficientis: qꝛ habet se in genere cause/cuꝫ necessario requiratur ad eius esse: et non materialis/formalis/nec finalis/ergo efficientis: impossibile enim est stante lege/esse actum moraliter bonum: sicut actiuitate actus prudētie ⁊ ipsius voluntatis. Illa em̄ duo necessario requiruntur ad actum esse moraliter bonū: actiuitas/scꝫ act⁹

Conclo.2. prudentie/ ⁊ actus voluntatis. ¶ Secūda conclusio. Uirtutis moralis habitus habituali nō actuali prudentie est ꝯnexus. Quod habituali/ probat: quia nō potest habitus moralis generari sine habitu prudētie: nec manere sine eo: ergo. Antecedēs probat: quia habitus moralis nō generat nisi ex frequētatis actibus virtuosis: sed non possunt frequētari actus virtuosi/ nisi frequentētur actus prudētie: ergo sicut ex illis frequētatis generat habitꝰ moralis: sic ex istis frequētatis generatur habitus prudētie: nec potest manere sine illo: quia si corrumpit habitꝰ prudētie: vel ergo per negligētiā actuū elicitorū corrumperet: eadē ratione habitus virtutis. Si vero corrumpitur habitus prudētie per errorē cōtrariū: corrumperetur ⁊ habitus virtuosus in volūtate: quia habitꝰ in voluntate inclinat ad actum: quia ratio recta sic dictabat: si ergo ratio dictat oppositū per errorē: generabitur habitꝰ priori cōtrarius: ergo prior corrumpit. Quod vero virtus habitualis non sit connexa actui prudentie/ patet: quia habitus manet in voluntate nulla cōsyderatione obiecti, talis habitus existēte in intellectu: vt patet in dormiente. ¶ Tertia cōclusio.

Conclo.3. O

Prudētia non cōnectitur virtuti morali: nec habitus habitui: nec actus actui. Probata cōclusione de actibus/ patet de habitibus ex actibus generatis. Probatur ergo de actibꝰ: quia potest stare iudiciū rectū in intellectu: ⁊ nulla esse electio cōformis in volūtate ⁊ affectu: ergo. Antecedēs probat auctoritate beati Augu. sup illud ps. Forte viuos deglutissent nos. Uiui (inquit) absorbentur qui sciunt malū esse: et tñ cōsentiūt. Idem super illud ps. Fiat mensa. Quid est viuos esse vitiosis cōsentiētes: nisi scientes vitio consentire nō debere: et tñ cōsentire. Ecce nouerūt musci pulam ⁊ pedē mittūt. Idem super illud ps. Cōcupiuit anima mea. Precedit intellectus: ⁊ sequit tardus aut nullus affectus. Probat idē ratione. Intellectu recte dictante volūtas potest nihil eligere: sicut pōt non eligere illud quod dictat ab intellectu: nihil aūt eliciendo nō generatur in volūtate aliqua virtus: ex recto autem dictamine intellectꝰ generat prudētia: ⁊ ita absq; virtute morali. Itē stante dictamine recto in intellectu/ volūtas potest elicere oppositū contra dictamen rationis vitiose: ⁊ sic stabit actus prudētie in intellectu/ sine actu virtuoso in voluntate: immo cum actu vitioso. Antecedēs patet: quia nisi sic/ voluntas nō posset peccare nisi esset error in intellectu: ⁊ per ꝯñs nullus posset peccare ex malitia cōtra cōmunē distinctionē peccati/ in peccatū ex ignorātia/ ex infirmitate/ ex malitia. ¶ Preterea sciens nō esse fornicandum potest velle fornicari: ⁊ ita velle contra dictamen recte rationis. Antecedēs patet: quia sciēs nullū prohibitū lege diuina esse faciendū: ⁊ ꝙ fornicatio est aliquid lege diuina ꝓhibitū/ scit fornicationē nō esse faciēdā: quia cognita maiore ⁊ minore/ simul cognoscitur ⁊ conclusio: ⁊ talis potest velle fornicari: immo fornicādo potest dictamen ꝯtrariū rationis habere/ ⁊ illud attendere: vt certa docet experiētia: sicut de furto: alioquin nullus posset scienter transgredi precepta cōtra illud. Seruus sciens volūtatē dñi sui ⁊ nō faciens: plagis vapulabit multis. Qui autem non cognouit ⁊ fecit digna plagis vapulabit paucis: vbi innuitur aliquos cōtra domini voluntatem scienter operari: quibus tamen maior illa nō est cognita. Omne qđ est cōtra dñi volūtatē est omittēdū. Item stante recto dictamine in recta ratione aut voluntas potest cōtrariū velle/ aut nō: si sic/ habet propositum: si nō/ tunc volūtas nō est libera: quia nō habet actū suū in potestate sua. Si dicatur licet nō habeat actum suū immediate in sua potestate: tamen habet eum in sua potestate mediate: quia potest imperare intellectui ꝙ nō cōsyderet illud obiectū/ sed aliud: et ita pōt nō elicere cessante priore rationis dictamine. Cōtra/ illud imperiū prerequirit dictamen rationis: aut ergo conformat se necessario illi quod dictat intellectus esse imperandū intellectui ⁊c. et ita non erit libere imperādo intellectui: ⁊ ita nec libere ad vertēdū eum si cōtingit: ergo potest imperium nō elicere mediate vel immediate: si secūdū/ habet ꝓpositū: quia cōtra dictamē rationis de imperādo: si mediāte alio imperio: de illo iterū quero vt prius: ⁊ erit processus in infinitū. Plures alias rationes adducit Ockam. q.vi. quodlib.iij. et in.iij.q.xij. Item Sco. dist. presenti. Est tñ aliqua prudētia que haberi non potest sine actu virtuoso volūtatis actualiter inexistētis: vel que aliqñ infuit: vt est notitia euidens particularis que haberi nō potest nisi per experiētiā actus ꝓprie volūtatis. sicut illa diligēs deū super omnia: delectabiliter cōtemnit que sunt legi diuine ꝯria: hanc scire nō potest nisi per propriā experiētiā: ⁊ ita per actus diligendi deum quos ipse elicuit: ⁊ per eos ꝯria legi diuine delectabiliter contēpsit. Hi autem actus diligēdi deū ⁊ cōtēpnēdi cōtraria legi sunt virtuosi: verū (vt dictū est) notitia illa prudētie nō requirit actum virtuosū actu inesse: ⁊ sufficit ꝙ aliqñ infuit/ ⁊ eius memoria intellectui insit. ¶ Quantū ad tertiā partē articuli secūdi de cōnexione virtutū theologicalium inter se/ est hec conclusio vnica. Uirtutes theologice nō sunt formaliter adinuicē connexe. Probat tam in patria ꝙ in via: nam in patria charitas sola manet: et nec fides ibi erit: nec spes: vt ostensum est supra distin.xxxj. sic in via manent spes ⁊ fides in peccatore sine charitate. Possunt enim tam fides ꝙ spes esse informes: ergo sine charitate. Et cōclusio hec habet veritatē tam de infusis ꝙ acqsitis: ⁊ hoc in esse harū virtutū: nō autē in fieri: nam licet deus eas cū sint separabiles in esse: etiā separatim infundere posset de potētia absoluta: tamen in fieri virtutes theologice infuse ſm potentiā ordinatā sunt connexe ex liberali diuina volūtate: quia deus totū hominē perficit: ſm August. in de vera ⁊ falsa penitētia. Impiū est a deo dimidiā sperare veniā/ ita ꝙ sicut corporaliter nullū sanauit nisi perfecte: ita etiā spiritualiter non sanat hoiem. nisi perfecte sanet eū. Perfecta autē sanitas est si quantū ad intellectū habeat fidē: ⁊ quātū ad volūtatē/ spem ⁊ charitatē. ¶ Si querit an fides ⁊ spes sine charitate sunt virtutes ꝓprie: respōdetur sicut de aliqs virtutibus moralibus/ ꝙ sunt virtutes vere: sed nō perfecte: sunt em virtutes tertij gradꝰ et nō quarti: ⁊ sole virtutes quarti gradꝰ sunt perfecte: vt dictū est. Uerū de fide que nō est virtus appetitꝰ: sed virtus intellectꝰ/ nō est virtꝰ nisi per subordinationē eius ad virtutē appetitꝰ: hoc est inquātū imperatur a volūtate ſm dictamē recte rationis: possunt tamen dici in specie sua perfecte inquantum scꝫ sunt principia propriorꝫ actuū respectu ꝓpriorꝫ obiectorꝫ: sed non sunt simpliciter perfecte: quia perfectionem vltimā quā habent in attingēdo finē vltimū ad quē ordinant ex charitate: non possunt habere sine ipsa. Est etiam perfectio meritoria que nullius virtutis actui cōuenit sine charitate: nullū em actū cuiuscūq; virtutis deus acceptat ad vitam eternā sine charitate/ que sola (vt Augu. ait) diuidit inter filios regni ⁊ perditionis. ¶ Quo ad quartā partem huius articuli de cōnexione virtutū moraliū cum theologicis/ ponitur hec conclusio vnica. Non est necessaria connexio virtutū moraliū cum theologicalibꝰ: nec theologicaliū cū moralibus. Prima pars patet: quia virtutes morales possunt esse in gentilibꝰ philosophis: in quibus non sunt theologice/ nec fides/ nec spes: multominus charitas. Antecedens patet ex dictis. Secūda pars patet de moralibus acquisitis: de quibus principaliter intelligitur cōclusio: quia paruulo baptizato infundūtur virtutes theologice in quo nondū potest esse aliqua virtus acquisita: cum nondum possit habere actus virtuosos. ¶ Preterea etiā virtutes theologice quantū ad actus suos non sunt necessario connexe actibus virtutū moralium: nam actus possunt elici circa finem tanꝙ obiectum absq;

Pars tertia secundi ar. P

Pars quarta secūdi ar. Conclusio vnica. Q

hoc ꝙ eliciantur circa media/virtutes aũt morales sunt circa media tanꝗ circa obiecta. Uerum virtutes morales quarti gradus sunt connexe charitati: quia sola charitas est que omniũ virtutũ actus ordinat ⁊ inclinat ad vltimũ finem. Uirtutes autem morales quarti gradus/que inclinãt ad eliciendũ actus suos propter deũ super omnia dilectũ: habẽt annexã charitatem/sicut habẽt annexã dilectionẽ dei super oīa: ille autem actus sine charitate deesse nõ potest: vt al's dictum est. ¶ Corollariũ. Licet sine charitate haberi
Corolla. 1. possit vera virtus moralis: non tñ perfecta: quia sola virtus quarti gradus est perfecta: quia illa sola ordinat ad finẽ in quo est summa nostra perfectio. Et licet heroica est perfectissima in suo gradu seu genere: et hoc perfectione intẽsiua: nõ tñ quelibet perfecta est perfectione finis vltimi/nisi includat quartũ gradũ: vnde apud gẽtiles esse potuit virtus heroica/que tñ
Corolla. 2. nõ fuit simpliciter perfecta. ¶ Corollariũ. Licet virtutes tertij et quinti gradus nõ sunt cõnexe theologicalibus/non tñ compatiũtur secũ contrariũ theologicarũ virtutũ. Prima pars patet. Secũda probaꝛ: quia nulla vera virtus compatiꝛ secũ cõtrariũ, cuiuscunꝫ virtutis quantũ ad actum: quia non compatiꝛ secũ aliquod contrariũ dictamini recte rationis: sed omne contrariũ virtutis vere est cõtrariũ recte rationi quantũ ad actum: igitur. Secus autem est de virtutibus primorũ duorum graduũ: que quia nõ sunt vere virtutes compatiũtur secũ contraria virtutum.
Pars q̃nta. ¶ Quãtũ ad vltimã partẽ illius articuli de cõnexio-
Cõclusio. 1. ne virtutũ moraliũ cum virtutibus potentiarũ infe-
R riorum vt partis sensitiue et executiue/est conclusio prima. Nulla virtus moralis voluntatis requirit habitum consimilẽ prudentie inferioris. Probaꝛ: quia quantũcunꝫ in potẽtia inferiore actus virtuosi per imperiũ volũtatis virtute informata frequẽtantur/ potest tñ generatio habitꝰ ex hmõi actibus impediri per aliquã qualitatẽ corporalẽ aut complexionẽ naturalẽ ad oppositũ fortius inclinantẽ: quo imperio volũtatis potẽtia inferior nõ delectabiliter/sed difficulter cum quadã remissione vel dolore obtemperat: ⁊ ita habitus nõ generatur: quia signũ habitus ingeniti est delectatio in opere. ij. Ethi. Exemplum est de beato Paulo/qui passus fuit stimulũ carnis: licet temperatissimus fuerit ⁊ castissimus: cum cuius stimuli vehemẽtia nõ stetit habitus partis sensitiue ad op-
Concl'o. 2. positũ inclinãs. ¶ Secũda cõclusio. Nullus habitꝰ in potẽtia inferiore mediãtibus suis actibus ad virtuosum volũtatis imperiũ genitus/coexigit virtutẽ intellectiui appetitus. Patet: quia oīs habitus virtuosus alterius potẽtie a volũtate/est virtuosus solũ denominatione extrinseca: igiꝛ potest manere quãtũ ad eius substãtiã mutata intẽtione volũtatis/⁊ per cõsequens virtute volũtatis. Gratia exẽpli. Habitus temperãtie in sensu inclinãs ad refectionẽ sobriam põt manere: etiã si volũtas actus abstinẽtie vitiose ⁊ intẽtione mala imperaret: quo casu manet idem habitus in sensu: qui tñ per imperiũ volũtatis ex actibus virtuosis partis sensitiue fuerat generatus: vt refectio imperata propter deũ: ⁊ demũ cõtinuata pro-
Concl'o. 3. pter vanã gloriã. ¶ Tertia cõclusio. Habitus partis inferioris vt sit virtus denoīatione extrinseca coexigit habitũ in volũtate qui sit virtus intrinsece ⁊ denominatione intrinseca. Patet cõclusio: quia omnis habitus virtuosus extrinsece potest idẽ manens fieri virtuosus vel indifferẽs per solã mutationẽ virtutis in voluntate: nec est virtuosus nisi quatenus imperatur a virtute in volũtate existẽte: vt declaratum est supra distin. xxiij. q. j. ergo conclusio vera. ¶ Quantũ
Articu. 3. ad tertiũ articulũ/est primũ dubiũ contra corollariũ
Dubium. 1. elicitum ex. ij. et. iij. conclusionibus: vide hic Ockam
S in. j. parte dialogo. lib. vj. c. lxxvij. et deinceps. Nam quedã virtutes sunt cõtrarie ⁊ sibi repugnant: sicut castitas coniugalis ⁊ castitas virginalis. Item paupertas euangelica/⁊ liberalitas siue magnificẽtia: nam non habens propriũ nõ potest habere virtutẽ liberalitatis/⁊ minus magnificẽtie. Similiter humilitas ⁊ magnanimitas repugnãt: quia magnanimꝰ dignificat se maximis. Humilis etiã mediocres fugit honores. Nunc ergo qui habet vnũ cõtrarioꝝ nõ habet scḋm preparationẽ cordis reliquũ. Sicut enim cõtraria sibi repugnãt: ita etiã habẽt preparationes ac dispositiones cõtrarias ⁊ repugnãtes. Similiter secũdo quedam vitia sunt cõtraria/sicut generaliter omnia vitia extrema inter que mediat virtꝰ: vt auaricia ⁊ prodigalitas/gastrimargia ⁊ insensibilitas: ⁊ sic de alijs: sic sepe vitia quedam sunt adinuicẽ oīno disparata: sicut intẽperãtia cibi ⁊ potus/⁊ superbia aut magnanimitas: sed habẽs vnũ vitium disparatoꝝ/nõ habet aliud scḋm cordis preparationẽ. ¶ Preterea tertio videmus quosdã vno crimine irretitos/ qui tamen alia crimina in se ⁊ in alijs detestantur: in tantũ ꝙ potius se morti exponerẽt ꝗ talia cõmitterent: sicut quidã irretiti crimine fornicationis potius mortem eligerent/ꝗ ꝙ patriã ⁊ parẽtes traderent: aut turpiter in bello fugerent: vel fidem homini frangerent: talis ergo habens vnum crimen/nullatenus habet omne aliud scḋm cordis preparationẽ: non enim videꝛ habere illud crimen scḋm cordis preparationẽ pro quo vitando mortem subiret. Ad illa respõdetur per ordinem. Primo vtrũ alique virtutes sint sibi cõtrarie: ad quod dicitur ꝙ nulla virtus moralis repugnat alteri: sed (vt dictum est) quelibet est principiũ ⁊ causa efficiẽs partialis respectu alterius.
Et ad illud de virginitate ⁊ castitate coniugali diciꝛ/ Actus virginitatis ⁊ cõiugalis castitatꝫ quis est.
ꝙ actus virginitatis est abstinere a cõcubitu propter deum: hoc est illo modo quo deus vult talem abstinere. Et actus castitatis coniugalis est velle vti actu matrimoniali: eo modo quo deus vult talem vti actu matrimoniali: ⁊ illi actus non repugnant: nam sic habẽs volũtatẽ abstinẽdi a concubitu eo modo quo deus vult eum abstinere: ⁊ cõstet ei per reuelationẽ vel scripturã ꝙ deus vellet eum cõtrahere et actui coniugali operam dare: tunc velle cõtrahere propter deũ/ ⁊ actui coniugali operã dare propter deũ: in tali generat castitatẽ coniugalẽ: manẽte nihilominus castitate virginali: quia semper manet velle abstinere ab omni cõcubitu/si ita deo placeret: vbi ergo actus nõ cõtrariaꝛ: multominus habitus. Suo modo diciꝛ de paupertate ⁊ liberalitate ⁊ alijs. Et si di. ꝙ ad virginitatem requiritur abstinẽtia de facto ab omni actu carnali: actus tñ carnalis stat cum castitate coniugali: licet nõ requiraꝛ: vt patet de cõiugio Marie et Joseph. Nõ aũt stant simul castitas virginalis/⁊ actus coniugalis: illa enim coexigit carnis integritatẽ: iste integritatẽ nõ compatiꝛ. R̃ndetur ꝙ ad virginitatẽ requiriꝛ abstinẽtia seu velle abstinere ab omni actu carnis: eo modo quo deus vult: quia eo modo quo recta ratio dictat que non aliter dictat/ꝗ eo mõ quo deus vult: ⁊ hoc stat simul cũ actu coniugali: si hunc preciperet deus: vt dictũ est. Et cũ addiꝛ ꝙ virginitas Uirginalis castitas vbi consistit.
coexigit carnis integritatẽ. Dicendũ ꝙ castitas virginalis quatenꝰ est virtꝰ perfecta nõ cõsistit in carne/
T sed in mente. Unde si aliqua nesciens vel inuita/aut in furia violareꝛ nullo accedẽte cõsensu/dum ratione vteretur: non amittereꝛ virtus castitatis. Unde beata Lucia ad Pascasiũ tyrannũ. Si me inuitã violari feceris: castitas mihi duplicabitur ad coronã. Sicut etiã ecõuerso/volens abstinere ab actu carnali cõtra dictamen rationis/licet habeat integritatẽ carnis: non tamen habet virtutẽ castitatis. ¶ Ad secũdũ ꝙ vitia sint cõtraria: hoc concedit Ockam par. j. lib. vj. c. lxxvij. in dialog. sed hoc non obstante/qui habet vnum vitiũ/etiã scḋm preparationẽ cordis habet vitiũ sibi cõtrariũ. Nam sicut in naturalibus quedã sunt cause vniuersales ex quibus diuersi/immo contrarij effectus causantur (vel propter diuersitatẽ passiuoꝝ: sicut sol indurat lutũ: ⁊ liquefacit ceram: vel propter diuersitatem causarum particulariũ cõcurrentium:

sic eadem influētia celestis cū igne ꝓducit calorē/⁊ cum terra frigiditatē: ⁊ sol cū asino asinū/cum leone leonē) ita etiam in moralibꝰ sunt q̄dā dispositiones que ad plurimos actus virtutū vel vitiorū etiā contrarios naturaliter inclinant: quēadmodū charitas inclinat ad oēs actus virtutū: ⁊ ita ad contumelias/ rixas/detractiones/homicidia ⁊c. ⁊ ita licet quedaz vitia sint contraria: ⁊ ideo actus eorū simul esse non possunt: tñ habēs vnuz vitiū/habet vnā dispositionē malā inclinātē ad actū vitij cōtrarij: nisi impediatur aut deficiat aliquid ad actū vitij cōtrarij requisitum. Verbi grā. Prodigalitas et tenacitas sunt vitia contraria: ⁊ tñ tenax pōt habere prodigalitatem ƀm cordis preparationē: quia in tenace est desideriū acquirendi: ideo si tenax cōsiderat ꝙ per actū prodigalitatis potest multa acquirere: ex desiderio acquirendi exibit in actū prodigalitatis. Sicut etiā videmus ꝙ vitia ⁊ virtutes cōtrariantur: ⁊ tñ sepe vitiosus habet actum virtutis ƀm preparationē cordis. Sepe em̄ mendax vt sibi credatur loquitur veritatē: ⁊ ambitiosus vt magnos honores cōsequat̄: paruos honores spernit ⁊ respuit: quod verum est de actibꝰ virtutum exterioribus: qui tamen dum procedunt ex inclinatione vitij non sunt virtuosi. ¶ Et si queris an habens vnam virtutē habeat etiā actū cuiuslibet vitij ƀm preparationem cordis. Respondetur ꝙ non: quia virtus nō inclinat nisi ad actū qui pōt bñ et virtuose fieri. Sunt autem multi actus vitiorum exteriores/ qui bene fieri non possunt: vt mentiri/ peierare/adulterari: que mox noīata conuoluta sunt malitia: vt dicit phs: et ad illos non inclinat virtus ƀm preparationem cordis. Nullus aūt est actus exterior virtutis/ quin male fieri possit: nā orationes/ vigilie/eleemosyne: immo et actus martyrij male fieri possunt: propter quod criminosus habere potest actus virtutū exteriores: sed non interiores ƀm preparationem cordis. Uñ de hypocritis dr̄ Mat. vj. Exterminant facies suas vt appareant hominibꝰ ieiunantes. Et de ambitiosis dicit Innoc. iij. Humilitatem simulat ⁊ honestatē mentit̄ affabilitatē exhibet benignitatem ostēdit. Ex quo patet ꝙ vitiosus pōt habere actus exteriores virtutū ƀm preparationem cordis: qui tñ dum ex inclinatione vitij procedunt non sunt virtuosi. Sed virtuosus actus vitioꝝ plurimos habere nō pōt ƀm cordis preparationē: quia illi virtuosi nunq̄ fieri possunt. Ex quo sequitur qđ etsi ex actibus exterioribus quis vitiosus indicari possit: vtputa adulter/fur/mēdax: sed ex nullis actibus exterioribus pōt quis certe iudicari virtuosus. Qđ ergo in rōne dr̄ ꝙ cōtrariorū cōtrarie sunt dispositiones: vniuersaliter non est verum: nā eadē dispositio pōt esse cōtrariorū: licet non totalis ⁊ sufficiens. ¶ Ad tertium dr̄/ꝙ ratio illa arguit pro dictis: scz ꝙ criminosus ƀm preparationem cordis pōt habere actus exteriores v̄tutū: verū ꝙ illi in habēte vitium cum actu vitioso nūq̄ sunt actꝰ virtuosi. Neq̄ fornicarius: qui magis vult sustinere mortem/ q̄ patriā prodere aut turpiter fugere: nō hoc vult amore virtutis: quia sic ratio recta dictat: sz vel amore naturali: aut timore pene: aut causa vitandi scandali apud hoies: aut alia simili passione vincente/ actus illos vitat: non amore virtutis: hoc est/ nō qr actꝰ illi sunt virtuosi. Si em̄ sic: tunc amaret oēs actus virtuosos ⁊ odiret vitiosos: ⁊ ꝑ cōsequēs nō amaret fornicationem: nec odiret castitatē. Uñ hoc verū est ꝙ ille non hz vitiū ƀm preparationem cordis: pro quo virtuoso vitādo magis mortē eligeret: secus si pro eo vitādo nō virtuose: sed vel vitiose: vel ex alia cā nō virtuosa: sicut multi vitiosi ab actibus vitiorum quibus irretiti sunt se restringūt: quia habēt dispositiones malas aut nō virtuosas ad cōtrarium inclinātes: vtputa qr timēt inhonorationē/confusionē/ aut oīm rerū tēporaliū confiscationē: vel aliq̄d tale: qđ anteq̄ incurrāt: mortem suscipiunt. Sic luxuriosus occultus/ mēdax/hypocrita/supbus/ anteq̄ deprehēdi vellēt in actibus suorū vitioꝝ morti se exponerēt: ⁊ habēs vitium aliqđ: hz actū eius ƀm preparationē cordis: q̄uis tñ nō exequat̄ propter passionē timoris vel verecundie: vel aliud vitium qđ dominat̄ illi vitio/ cuius actum nō exequit̄: quo cessante paratus esset eū exequi. ¶ Scđo dubitat̄ contra tertiū ⁊ quartū corollaria prime partis scđi articuli: naz virtꝰ nō repugnat nisi vitio sibi cōtrario: stat autē cū alio vitio alij virtuti opposito: ergo illa corollaria falsa. Añs probat̄ quia charitas tā infusa q̄ acq̄sita stāt cū habitu fornicationis aut parcitatis seu prodigalitatis. Nā si luxuriosus tenax aut prodigus conuertat̄ ad penitētiā: ⁊ īfundat̄ sibi charitas per quā pctā remittunt̄: nō statim corrumpunt̄ oēs habitus vitiosi: qr cōuersus talis post cōuersionē adhuc sentit se inclinatum ad actus priorū vitiorū plus q̄ ad alios actus inordinatos: que inclinatio nō est nisi per habitus derelictos. Rñdet̄ concedēdo ꝙ habitus vnius virtutis nō opponit̄ nec repugnat habitui vitioso alteri virtuti opposito: immo nec actui talis vitij: sz nec actui vitij sibi oppositi: nam habitus castitatis stat cum actu luxurie. Pōt em̄ habēs habitū castitatis per libertatē volūtatis velle luxuriari: ⁊ etiā actū perficere: sicut luxuriosus conuersus manente habitu luxurie/ pōt velle continere. Habitus em̄ etsi inclināt voluntatē ad actus proprios: nō tñ necessitāt: ideo eis manentibus/ pōt voluntas actus oppositos elicere. Nō ergo contrariat̄ habitus actui etiā habitꝰ oppositi/ excepta charitate infusa: que cōtrariatur omni actui culpabili. Et ideo corollaria illa nō sunt intelligenda de solo habitu virtutis: sed de actu virtuoso ⁊ vitioso: qui actus etiam virtus vsu loquentium dr̄. Est em̄ virtus duplex. s. actualis et habitualis: sic et vitium. Aut intelligunt̄ de habitu habēte actū coniunctū. Nā probationes ꝓcedunt de actibꝰ: ideo in tertio corollario dicit̄ copulatim: et dictamini recto prudentie illius virtutis opposite vitio: quia stante habitu ⁊ actuali actu prudētie/ sequitur actꝰ ƀm inclinationē habitus qui formaliter contrariat̄ actui vitij oppositi: et per ɔ̄ns non stat cum vitio actuali. Sic in quarto corollario additur/ culpabili: quod referēdum est ad vitium et errorez. Uitiū autem habitus sine actu non est culpabile: licet habeat generationis principium culpabile. s. actus vitiosos. Habitibus em̄ neq̄ laudamur neq̄ vituperamur meritorie: sed actibus. Non ergo vera sunt illa corollaria de habitu ab actibus ꝑparato: sed breuiter intelligenda sunt de virtute actuali: hoc est de actu virtutis siue de habitu coniuncto actu. ¶ Tertio dubitatur contra conclusionem tertiam secūde partis articuli secundi/ vbi dictū est: prudētiā non cōnecti virtutibus moralibus. Nam phs. vj. Ethico. c. x. dicit. Impossibile est prudentem esse non entem bonum: cuius rationem premisit. Peruertit enim malitia et mentiri facit circa principia practica. et. iij. Ethic. c. iij. Ignorat quidem igit̄ oīs malus que oportet operari et a quibus fugere oportet: ⁊ ita si malitia excecat intellectum: sequitur ꝙ prudentia non pōt stare cum malitia: ergo necessario coexigit bonitatez: que non erit nisi per virtutem moralem. ¶ Ad illud respondetur quod prudētia quādoq̄ accipit̄ strictissime pro ratione recta agibilium: cui se cōformat appetitus: quomodo dicit philosophus. vj. Ethi. quod est recta ratio agibilium confesse se habens appetitui recto: appetitus autem non est rectus sine virtute morali. Alio modo accipitur communius pro ratione recta agibilium: hoc est pro notitia habituali vel actuali practica de agibilibus vere ⁊ recte dictante/ non curando an voluntas eligendo consentiat vel non. Primo modo prudentia dicit duo/ scilicet virtutem intellectualem: ⁊ assistentem moralem: ⁊ sic non est dubium quin prudentia coexigit virtutem moralē: nec de illo est aliqua disputatio: quia sic nō

Dubiū. 2. V

Dubium. 3 X

Prudentia.

est aliud querere: An prudentia sit connexa virtuti morali: q̃ querere/an prudentia habens coniunctã virtutem moralem/sit connexa virtuti morali: quod nihil est querere: cum sit per se notum. ¶ Sed de prudentia secundo modo est questio: scz/ vtrum intellectus posset recte dictare de agendis dum nulla sit virtus in voluntate. Et s̃m hanc acceptionem prudentie responsũ est affirmatiue: q̃ simpliciter rectũ dictamẽ potest stare in intellectu absq̃ recta electione illius dictati in voluntate. Et s̃m hanc acceptionem prudentie respondendo ad autoritates dicendum s̃m Sco. dist. presenti: q̃ malitia excecat intellectum s̃m autoritates allegatas dupliciter: vno modo priuatiue: alio modo positiue. Priuatiue: quia auertit a consideratione recta. Volũtas enim eligẽs oppositum alicuius dictati a recta ratione: non permittit intellectum diu stare in illo dictamine recto: sed auertit ipsum ad considerandum rationem pro opposito: si que possint esse rationes sophistice aut probabiles ad illud: aut saltem auertit intellectum a suo vero dictamine ad considerandum aliquod impertinens/ne stet illa actualis displicentia ac remorsus qui habetur eligendo oppositum dictati. Positiue autem excecat: nam sicut voluntas recte eligens finem precipit intellectui considerare illa que sunt necessaria ad illum finem: et intellectus sic inquirendo media ordinata ad illum finem rectum generat in se habitum prudentie: ita voluntas eligens seu prestituens sibi malum finem. (Potest enim sibi prestituere malum finem: vt inordinatam delectationem) imperat intellectui considerare media necessaria ad consequendum illum finem. Et sicut habitus generatus ex imperio voluntatis bene eligentis in intellectu dictante circa medium ad illum finem bene electum assequendum est prudentia. Ita voluntate mala eligente/ habitus acquisit⁹ ex intellectus dictamine circa ea que ordinantur ad illud male electum est error: et habitus directe oppositus habitui prudentie: et potest vocari imprudentia vel stultitia: non tamen priuatiue: sed positiue et contrarie: quia sicut prudens habet habitũ quo recte et prompte dictat media ordinata ad finem debitum: ita ille habet habitũ quo prompte inueniat media ordinata ad finẽ a volũtate mala prestitutũ. Et quia talis habitus generatur ex imperio voluntatis male eligentis: pro tanto verum est quod voluntas mala excecat intellectum. Non quidem faciendo errare circa aliqua complexa: sed faciendo intellectum habere actum considerãdi obiecta media ad malum finem. Et habitus ille error est in agibilibus: licet non sit error deceptiuus quantum ad speculationem. Hec Sco. hoc est error ille non est error in cognitione veri: quia illa media inuenta ad finem vitiosum prestitutum ad eum consequendum vera sunt media. Est autem error in moribus: quia cum finis prestitutus malus sit: et malitia dicitur error in moribus: omnia que ad hunc finem ordinantur mala sunt: et sic erronea in moribus. Et ita ad primam autori. dicitur quod Philosoph⁹. loquitur de prudentia strictissime sumpta. Et ad secundam patet: quomodo malitia peruertit intellectum circa principia practica priuatiue auertendo ab eorum consideratione: non quod malitia facit dissentire principijs practicis: sed facit ea non considerare/et facit mentiri in alia media considerare/ quibus deuiatur et erratur ab attingendo finem virtutis: licet eis non deuietur ad malum finem prestitutum consequendum. ¶ Ad tertiam autori. iij. Ethicorum dicitur quod non est contra conclusionem: q̃ etsi malus est ignorans/non considerando vera bona finis aut mediorum: sed apparentia amplectẽdo pro veris: non tamen sequitur q̃d omnis bene indicans de agendis et ita prudens sit non malus sine bonus. ¶ Quarto dubitatur vtrum omnes virtu- Dubiũ. 4.

y

tes in eodem homine sint equales iuxta conclusionem secundam textus. ¶ Pro responsione notandũ quod dubium intelligi potest vel de virtutib⁹ theologicalibus et moralibus infusis: aut de acquisitis. ¶ Secundo notandũ: q̃ hec equalitas intelligi potest. Uel quantum ad dignitatẽ ⁊ perfectionẽ essentialem virtutum: que arguitur ex dignitate obiecti ⁊ coniunctione potentie cum obiecto. Secundo modo quantum ad extensionẽ: vt quia vna circa plura obiecta dirigit q̃ alia. His duobus modis dubium non est quin virtutes tam infuse q̃ acquisite nõ sint equales. Nam primo modo theologice perfectiores sunt moralibus: ⁊ inter theologicas perfectior est charitas: que intimius vnit obiecto beatifico q̃ spes/aut fides. Et inter morales iustitia dicitur perfectior secundum Philosophũ. v. Ethi. Secundo mõ prudentia excedit alias: quia dirigit circa omnium virtutum obiecta: similiter ⁊ fides. Tertio modo potest attendi equalitas penes intensionẽ habituũ: et quantum ad hunc modũ loquendo de acquisitis nõ sunt equales: quoniam cum habitus sicut ex actib⁹ generantur: et ita ex eisdem intenduntur et augentur: non autem equaliter eliciuntur actus circa singula obiecta virtutum: sequitur q̃ habitus non sint equales: immo vt dictum est: nõ sunt sic connexe formaliter. Unde potest haberi vna virtus intensa/ et nullus gradus alterius virtutis. Uerum quantum ad connexionem principiatiuam potest poni equalitas/eo q̃ eadem sunt principia generatiua: vt cause partiales omnium virtutũ: ideo quantum ad hoc est equalitas: non autem quantum ad cõnexionem inclinatiuã: quia ille habitus magis ⁊ fortius inclinat qui est intensior. Sed de infusis theologicis/ q̃ simul infunduntur: dicitur secũdum sanctos et doc. quod sunt equales quantũ ad gradum intensionis: quia cum ex diuina liberalitate infunduntur: nulla potest assignari causa cur eiusdẽ gradus infundantur: quelibet tñ in sua specie. Non ex parte dei: qui liberalissimus est: ⁊ s̃m dispositionem subiecti recipientis dona sua partitur. Nec ex parte meriti: quia dum precedit meritũ siue de condigno/ vt in augmẽtatione: siue de congruo / vt in impij iustificatione: vnum est meritum respectu omniũ virtutum. Nam vno actu meritorio sicut augmentatur charitas: ita eodem spes et fides. Non enim meretur actus augmentum habitus infusi: nisi pro quanto procedit a charitate: nec actus vt est alterius virtutis precise est meritorius. Et simile est de virtutibus moralib⁹ infusis (si ponantur) quia sentit Sco. circa finem huius di. q̃ nõ sunt necessarie: neq̃ i via: neq̃ in patria. Et si propter perfectionem comprehendentis ponãtur in beatitudine: possunt infundi in illo instanti beatificationis: aut possunt acquiri per actus earũ. Et secundum hoc intelligenda est equalitas virtutum/quam ponunt sancti sicut earum connexio. Uñ eo modo sunt equales quo cõnexe. Per hec dicta soluuntur omnes autoritates sanctorum que de connexione loquuntur: quod sunt quedam connexe: sed illis modis qui in conclusionibus positis exprimũtur. Et tantum de illa questione.

Distinctio. xxxvij.

Ostq̃ in precedẽtibus. xiiij. distinctionibus a. xxiij. vsq̃ ad presentẽ: scz determinauit magister de perfectionib⁹ (capitis christi et membrorum) habitualibus/ virtutibus scz et donis. In sequentibus quatuor distinctionibus finalibus agit de perfectionib⁹ que sunt actus: ⁊ de p̃ceptis. ¶ Et circa hoc duo facit. Primo agit de preceptis respicientibus executionem operis. Secũdo distin. xl. de vltimis duobus que respiciunt concupiscentiam cordis. Circa primum adhuc duo facit. primo de octo primis preceptis decalogi agit gene-

raliter. Secundo quasdam difficultates prosequitur concernētes certa precepta specialiter distin. xxxviij. Sententia huius distin. in sequentibus tribus conclusionibus continetur. ¶ Prima conclusio. Decalogus decem habet precepta quorum prima tria ad deum pertinentia/in prima tabula: reliqua septem dilectionem proximi concernētia/in altera sunt descripta. ¶ Secunda. Preceptorum prime tabule que ad verum dei cultum (literaliter et tropice intellecta) plene dirigunt et perfecte: primum ad patrem in quo est vnitas et auctoritas: secundū ad filium in quo est equalitas: tertium ad spiritumsanctum pertinet/in quo est communitas vtriusqꝫ. ¶ Tertia conclusio, In primo precepto secunde tabule parentum honor et prouisio necessaria precipitur. Homicidium corporale et spirituale in secundo. Mechia et omnis genitalium membrorum abusus in tertio. Furtum et rapina/sacrilegiū et vsura in quarto. In quinto sub falso testimonio/crimen mendacij ac periurij prohibetur: quarum latior declaratio est in textu. Quia autem distinctio hec cum sequentibus/de preceptis decalogi tractat: de quibus sufficienter tractandis volumen ingens circa restantium quatuor distinctionum materias colligendum esset: sicut nonnulli de his decem preceptis nō inutiliter/tam diffuse quam doctrinaliter et fructuose volumina non modica conscripserunt. Fastidio igitur consulens: circa has distinctiones breuius procedam/quedam generalia monendo: particulariorem inquisitionem alijs committens.

Questio vnica.

A Bitur iuxta hanc distinctionem queritur: vtrū ad precepta decalogi legis nature indispensabilia/referantur omnia alia legis mandata. ¶ Premissis notabilibus/responsiue conclusiōes subiūgentur cum monēdorū solutione dubiorum. ¶ Quātū ad primū/quia questio

Articu. i. Nota p̄mo: querit de lege et mādatis. Notandum quod lex dicitur a ligando: id est obligando: vel a legēdo: id est dictādo quid agēdū sit. Et quia lex decalogi obligatoria est: ideo dimissis cōsultorijs ac permissiuis legibus (etsi que sunt alie) de obligatoria lege dicendū est: que et preceptum et mandatū dicitur: extendēdo preceptū ad prohibitionē. Et hec sic describi potest: vide hic Gers. lec. ij. de vita spirituali anime: et in de pote. ecclesie. consi. vlti.

Lex obligatoria. B ¶ Lex obligatoria est signum verum creature rationali notificatiuū recte rationis dictantis ligari eam ad aliquid agēdum vel non agendū. ¶ Dicitur signū notificatiuū: quia nulla lex obligat liberū arbitriū si notificata non fuerit: alioquin naturaliter fatui et insensati/immo et bruta dicerentur obligari: et legem obligatoriam habere/cuius transgressio esset imputabilis ad penam: et obseruatio ad premiū: quod nullus dicit. ¶ Sed forte obijceres de paruulis: quos obligauit de⁹ ad baptismi susceptionem taliter quod sine eo si in vtero materno moriantur dānabūtur: et tamen cōstat eos tunc ignorare: immo nec scire posse. Respondetur quod ibi nec lex est: nec preceptum cuius trāsgressio imputetur ad nouam culpā actualem: sed est ibi quoddā statutū diuinum: quo nō obseruato/nō redditur hereditas amissa in Adā primo parente. Unde absqꝫ libera commissione vel omissione: ad cui⁹ oppositū rationalis creatura obligata fuerat/peccatum esse non potest. ¶ Sed adhuc quis obijceret: nam lege humana quandoqꝫ obligantur ignorantes ea que iuris sunt. Respōdetur quod nullus qui potest ignorantiā inuincibilē sufficienter allegare/potest transgressor legis appellari: nec quo ad deum: neqꝫ quo ad hoīes. Plerūqꝫ tamē presumitur apud homines aliquis esse sciens: quia non potest iuridice per testes iustam ignorātie sue causam assignare propter quod damnatur: quandoqꝫ apud hoīes ille qui vere est innocēs apud deū. Est autem signū rationis notificatiuum triplex: scꝫ mentale/vocale et scriptum. Sic et lex triplex est: scꝫ lex indita siue per inspirationē/siue per naturalem dictaminis euidentiam/siue per doctrinam: lex prolata: lex scripta/siue quod idem est: lex mētalis: vocalis: et literalis. ¶ Dicitur notanter in descriptione legis preceptiue verū: quoniā signa falsa: etsi ligare quandoqꝫ dicantur de per accidēs (quomodo ligat cōsciētia erronea) nihilominus de per se et proprie legis obligatorie vim non habēt. ¶ Dicitur recte rationis: quia signū rationis erronee: vt dictum est: proprie non est obligatorium: etiam si signū esset verum. Gratia exempli: vt signū siue propositio explicans preceptum aliquod emanasse a superiori iniustū: quamuis signū sit verū: tamen non est obligatoriū: quia nō est signū recte rationis. Mandatū enim iniustū non emanat a recta ratione. ¶ Dicitur dictantis seu volentis ligari creaturā rationalem et c. ad excludendum legem consultoriā aut permissiuā. Etiam ad innuendū quod recta ratio precipientis vna cum volūtate est ratio obligationis inferioris/id est quo inferior obligatur. Nam quātūcunqꝫ notificetur voluntas superioris: nisi per illam velit ligari inferiorem: non cōsurgit obligatio. Unde nec tenemur in omnibus nos conformare diuine voluntati: nisi cum deus vult nos illi conformari. Hoc est/non tenemur velle quicquid deus vult etiam cognitum vt tale: sed tenemur velle quicquid de⁹ vult nos velle. Diuine tamen voluntati cognite tenemur nō remurmurare: de quo latius in. j. dist. vlti. ¶ Lex hec preceptiua in genere descripta multipliciter potest diuidi: sed quantum hic sufficit/ponitur diuisio trimembris. Est enim lex diuina/naturalis/et humana siue positiua. Lex diuina est signum verum creature rationali reuelatū notificatiuū recte rationis diuine volentis teneri illam seu ligari ad aliquid agendum/vel non agendū: pro consecutione felicitatis eterne. ¶ Dicitur reuelatū ad excludēdā legem naturalē et humanā: que non habentur per reuelationem immediate a deo: sed aliter vt dicetur. ¶ Dicitur pro consecutione felicitatis eterne: ad excludendum leges politicas etiam a deo reuelatas/vt sunt leges veteris testamenti que dicuntur iudiciales. Unde non ideo precise dicitur lex aliqua diuina seu de iure diuino appropriate: quia reuelata. Tradidit enim deus plures leges patribus veteris testamēti pro regimine politico et ciuili: vtputa iudiciales que non immediata et directa intētione ordinant ad finē vltimū et supernaturalem. Et ideo non sunt proprie diuine. ¶ Pro cuius elucidatione notandū/quod homo qui subsistit ex duplici substantia: scilicet spirituali et eterna atqꝫ corporali mortali duplicem habet finem. Unuz supernaturalē: alium naturalē qui humanus dici potest seu politicus vel ciuilis. Nunc pro consecutione primi finis date sunt leges proportionate ad illum finē. Et ille appropriate dicūtur leges diuine: theologice: siue de iure diuino. Quemadmodū non omnes virtutes/sed eas dūtaxat que immediate ad deum ordinant theologicas et diuinas nominamus: fidem/spem scꝫ et charitatem. Ad cōsequendū autem alium finem humanū: ciuilem seu politicum: leges alie late sunt. Quandoqꝫ a deo reuelate vt iudicialia veteris testamenti. Quandoqꝫ et plurimum per humanam inuestigationem imposite. Ille enim quamuis ordinentur finaliter ad finem beatitudinis eterne sicut ea que corporis sunt: et corpus ipsum propter animum factum: eas tamen non dicimus diuinas: alioquin leges et regule medicinales si a deo reuelarentur: leges diuine dicerentur. Possunt autem in lege pure diuina assignari quatuor gradus. In primo ponuntur leges immediate reuelate a deo pro tota cōmunitate hominū aut principaliori parte: scripte in biblia: et presertim in euāgelijs latis a christo ad consecutionem beatitudinis. In secūdo grado ponūtur

C De triplici lege.

leges diuine que ex precedẽtibus solis deducuntur in consequentia euidenti. In tertio gradu ponũtur leges diuine ex predictis deducte: per successiuã reuelationẽ apostolorũ ⁊ aliorũ equiualentẽ scripture canonice: sicut determinationes ecclesie que spiritu sancto creditur regi. In quarto gradu sunt leges specialiter inspirate ⁊ reuelate quibusdã singularibus personis pro se aut pro paucis ad hoc electis.

D

¶ Lex naturalis obligatoria est signũ naturaliter habitũ: notificatiuũ recte rationis diuine volentis creaturã rationalẽ ligari ad aliquid agendũ: vel non agendũ pro cõsecutione finis sui naturalis qui est felicitas humana siue monastica/siue oeconomica/siue politica. Dicitur autem signũ pure naturaliter habitũ illud quod inditũ est cuilibet homini nõ impedito in vsu debito rationis. Impeditur autẽ per corpus: per errores: per vitia multa.

Differentia iuris naturalis a iure diuino.

Ex hac descriptione colligitur duplex differentia iuris naturalis a iure diuino scz ex modo acquisitionis: ⁊ ex parte finis. Lex enim diuina acquiritur per reuelationẽ. Lex naturalis ex naturali lumine intellectus. Quãuis quicquid naturali lumine intellect⁹ acquiritur: idipsum deus potest immediate reuelare: sicut p3 in datione preceptorũ de quibus questio in vtraq3 lege veteri ⁊ noua. Sic ex parte finis. Lex diuina de propinquo ordinat de per se ad felicitatẽ eternã. Naturalis vero ad felicitatẽ humanã huius vite. In reliquis particulis conueniunt lex naturalis ⁊ diuina.

E

Lex humana.

¶ Lex humana que ⁊ positiua preceptiua: est signum verum humana traditione ⁊ auctoritate immediate constitutum/notificatiuũ recte rationis volẽtis rationalẽ creaturã ad aliquid agendũ vel nõ agendũ propter finem aliquẽ rationi consonũ eternũ vel temporalẽ obligare. Et ꝺm hos duplices fines/distinguit ius humanũ siue lex humana in legem canonicam ⁊ ciuilem: que dũtaxat distinguitur ex parte finis. Nam finis legis canonice est consecutio felicitatis eterne: in quo concordat cum diuina. Finis legis ciuilis est felicitas humana monastica/politica vel oeconomica: in quo conuenit cum lege naturali. Ex illis sequitur ꝙ illa distinctio legis non est per opposita. Nam nihil prohibet eãdem legem in specie esse diuinam ⁊ naturalẽ/immo ⁊ humanã. Potest eni3 lex aliqua naturaliter cognoscibilis ordinans ad beatitudinem eternam a deo reuelari: ⁊ etiã humana constitutione statui: ⁊ talis erit diuina/naturalis ⁊ humana: q̃uis alia ⁊ alia ratione: nisi descriptiões predicte darentur cũ exclusione. Hec latius in Gersone reperies lec. ij. de vita spũali aĩe: et in de pote. eccle. cõside. vlti.

Nota scdo. F

¶ Secũdo notãdũ/ꝙ dupliciter aliquid est habitũ seu notũ naturaliter. Et ꝺm hoc dupliciter aliquid dicit esse de lege nature. Primo naturaliter dicuntur nota/que sunt principia practica nota ex terminis: aut conclusiones sequẽtes ex eis: ⁊ hec strictissime dicũtur esse de lege nature. Alio modo dicũtur quedam naturaliter nota ⁊ de lege nature: quia licet non sint necessaria: nec ex terminis euidentia: nec ex talibus sequuntur in consequentia simpliciter necessaria: sunt tamen multum cõsona istis. Hec distinctio potest declarari in exemplo: nam supposito illo principio. Pacifice viuendum est in cõmunitate: nõ necessario ex hoc sequitur/ꝙ quilibet debet habere distinctas possessiões. Posset enim stare pax inter cõuiuentes: etiam si illis omnia sint cõmunia: etiam supposita infirmitate eorum qui conuiuunt: ⁊ tamen possessiones esse distinctas pro personis infirmis: valde consonat pacifice conuersationi. Infirmi enim magis curant bona sibi propria q̃3 cõmunia: et magis vellent communia eis appropriari q̃3 cõitati ⁊ custodibus bone cõmunitatis: ⁊ ita suscitatur lis ⁊ contentio.

Nota. 3. G

¶ Tertio notandum/ꝙ dispensare in materia proposita preceptorum: non est facere ꝙ stante precepto liceat facere cõtrarium seu contra preceptũ. Sed dispensare est preceptum reuocare vel declarare qualiter debet intelligi. Unde duplex est dispensatio scz iuris reuocatio: ⁊ iuris declaratio. Exemplũ primi est: cum christus mutauit legem veterẽ quãdo dedit nouam: et hoc quãtum ad cerimonialia. Non quidem faciẽs ꝙ stante precepto de cerimonialibus non essent illa seruanda: sed faciens ꝙ actu illo manente eodem/nõ tenebatur quis ad illũ sicut prius. Sic etiã dispẽsat quicunq3 legislator simpliciter quãdo reuocat preceptũ iuris positiui ab eo actu. Exemplum secundi/vt cum declaratur legislatorẽ non intendisse ꝙ in tali causa particulari legem suam voluerit aliquem obligare. Leges enim humane que generaliter feruntur: possunt ⁊ debent exceptionem excipere: dum ratio legis deficit quando videlicet si legislator adesset: vel alius prudẽs interrogatus: exciperet a generali constitutione casum particularem. Declaratio ergo ꝙ in tali casu particulari qui sub generalibus verbis legis comprehẽditur: lex non obligat eo ꝙ ratio legis deficit: vocatur dispensatio secũdi generis. Est enim sic accepta dispensatio/cõmensuratio seu distributio boni communis: quale est lex ad singulos ꝺm legis intentionem: prout circũstantiarum varietas occurrerit. Et hec dispensatio si nõ fideliter prudenterq3 fiat: Bonauen. eam non dispensationem/sed dissipationem putat. Intellige quo ad deum ⁊ conscientiam si hoc constiterit: aut constare debuerit.

Nota. 4. H

De triplici lege veteris testamenti.

¶ Quarto notandum: ꝙ legum veteris testamenti quedam dicuntur iudiciales: quedam cerimoniales: quedam morales. Morales fuerunt precepta de actibus virtutum: de quorum numero est decalogus. Cerimonialia fuerunt precepta de actibus exterioribus diuini cultus: quibus scil3 homo diuinam seruitutem profitetur vt sacrificia/vestes sacerdotales/templi introitus: que dicuntur cerimonie: vt recitat sanctus Thomas. j. ij. q. xcix. articu. iij. quasi munera ceteris: que dicebatur dea frugum: eo ꝙ primo ex frugibus oblationes deo offerebantur. Siue vt Ualerius maximus refert: nomen cerimonie introductum est ad significandum cultum diuinum apud latinos a quoda3 oppido iuxta Romam quod cere vocabatur: eo ꝙ Roma capta a gallis: illic sacra Romanorum oblata sunt ⁊ reuerendissime habita. Inde precepta legis que ad exteriorem dei cultum pertinent: cerimonialia dicuntur. Et dicitur ad exteriorem cultum: quia actus interioris cultus dei sunt actus virtutum moralium: scilicet fidei charitatis ⁊ spei. Iudicialia sunt de actibus particularibus iustitie obseruande inter homines: vt est istud. Oculum pro oculo: dentem pro dente. Hec triplicia precepta tanguntur Deut. vj. vbi dicitur. Hec sunt precepta cerimonie atq3 iudicia. Precepta antonomatice dicuntur moralia. Cerimonie ⁊ iudicia precepta de exterioris cultus diuini actibus: ⁊ de iudicialibus retributionibus.

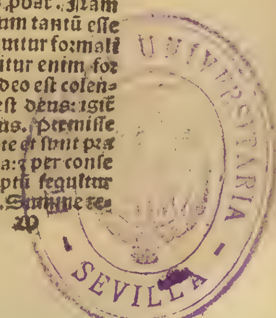
Nota. 5. I

¶ Quinto notandum circa numerum et ordinem preceptorum: licet varij varie hunc assignẽt: tamen prosequẽdo quod planius est atq3 facilius: dicendum primo/ꝙ numerus ille denarius preceptorũ plane in lege notatur: cum dicit Deut. x. Scripsitq3 in tabulis id quod prius scripserat verba decem: que locutus est dominus ad vos in monte de medio ignis/quando populus congregatus est ⁊ dedit eas mihi. Loquitur Moyses de preceptis decalogi per decem verba/decem innuens precepta que ex ordine scribuntur Exodi. xx. De ordine vero preceptorum et eorum necessitate dicit beatus Thomas. ij. ij. q. c. ar. v. sicut precepta legis humane ordinant hominem ad cõmunitatẽ quandam obseruandam: ita precepta legis diuine ordinant hominẽ ad cõmunitatẽ siue rempublicam sub deo. Ad hoc autem ꝙ homo bene conuersetur in cõmunitate humana/duo requirũtur: sc3 vt se bene habeat ad eum qui preest cõmunitati. Secundũ vt bene se habeat ad alios consocios cõmunitatis. Ita etiam de cõmunitate fidelium sub deo necesse est/vt fideles bene se

habeant

habeāt ad deum qui tanq̄ rex/domin⁹ et princeps preest illi communitati:immo toti creaturarum vniuersitati. Similiter necesse est vt bene se habeāt ad proximos tanq̄ contribulos eiusdem communitatis et consubditos vnius principis. Et quantum ad vtrū q̄ congruum est hominem legibus et preceptis ordinari:nedū tabulis cordib⁹ impressis:sed etiam verbo et scriptis promulgatis maxime post lapsum:quia adeo vulnerata sunt hominis naturalia/⁊ damnate concupiscentia obfuscata: vt in conclusionibus legis naturalis sepe erret:⁊ iudicet iusta que sunt iniqua:et iniqua que sunt iusta:licet in preceptis charitatis omnia includuntur sufficienter quibus homo bene se habet ad deum et proximum. Quia tamen in particularibus; multe varietates et circunstantie occurrunt in quibus tardiores ingenio errare contingit: ideo congruum fuit hec duo precepta clarius explicare quantum communitas capere sufficit:subtiliora que difficultatez habent prudentioribus committendo: ad quos in singulis recursuz habere simplices potuissent. Ideo q̄ decalogum dominus scripsit:quo dicta duo precepta particularius explicauit. Unde tota lex nihil aliud est q̄ horum duorum preceptoruz explicatio. Nam in eis dependet lex et prophete. Matth. xxij. ⁊ finis oīs p̄cepti est charitas. j. Timo. j. Horum ergo decē/tria explicāt p̄ceptū de dilectione dei: reliqua septem dilectionem proximi: propter quod ſm beatum Aug. Isido. ⁊ magistrū/prima tria scripta fuere in prima tabula:reliqua septem in secūda. ¶ Quoꝝ distinctio et ordo sic accipi potest. Porro sunt tria prima que ordinant hominem ad deuz:ſm tria que subditus domino suo debet:hec sunt fidelitas/reuerentia/famulatus. Fidelitas ad deum in eo consistit:vt principatus ad alium deferatur:et de hoc primum datur preceptum de non habendo deos alienos. Reuerentia requirit:vt nihil iniuriosum in euz committatur:et quantum ad hoc datur secundum preceptum de non sumendo nomen domini in vanum. Famulatus autem debet domino suo in compensatione beneficiorū que ab ipso percipiūt subditi. Et quantum ad hoc datur tertium preceptum de sabbati sanctificatione:in memoriā creationis rerū reparationis hominū(⁊ ceterorū dei bn̄ficiorū preteritorum presentium ⁊ futurorū. ¶ Uel vt beat⁹ Augu. dicit. Primo precepto precipitur reuereri primi principij vnitatē:scdo eius veritatē:tertio eius bonitatem qua sanctificamur et in qua quiescimus quasi in fine. Et ſm hec ad primum preceptum reducunt omnia que prohibent ea que seruiūt:idololatrie:vt sunt filiorum seu filiarum per ignem lustratio: hariolorum/augoriorum sciscitatio:somnioꝝ/temporū/signorū obseruatio:maleficiorum / demonum/incantationum consultatio: phitonum diuinorum et mortuorum interrogatio. Ad secundum reducuntur blasphemie et false doctrine/peierationes dolose et fidei fractiones. Ad tertiū:omnia precepta cerimonialia: et quicquid ad exteriorem pertinet cultum dei:omniumq̄ seruilium operum prohibitiones et maxime peccatorum:que mētis quietem impediunt a vacando deo. ¶ Precepta septem sequentia secunde tabule ordinant hominem ad proximum. Sunt autem quidam proximi a quibus specialia beneficia recepimus: quibus specialiter ad gratitudinem ac recompensationem obligamur inter quos precipui sunt parentes. Et quantum ad hoc datur preceptum quartuz de honore parentuz. Sub parentibus vero intelliguntur reductiue oēs benefactores/corporales et spirituales. Generaliter autem ad omnes proximos homo se habere debet vt nulli noceat neq̄ opere/ neq̄ ore/neq̄ corde. Contingit autem opere tripliciter nocere proximo: scilicet vel in persona propria ipsum occidendo:aut membris truncando/aut ledendo:contra qđ datur quintum preceptum:non occides. Uel in persona coniuncta:presertim quantum ad prolis procreationem:et quantum ad hoc datur sextum preceptuz non mechaberis. Nam turpitudo commissa cum proximi vxore/filia vel sorore/redundat in iniuriaz mariti patris vel fratris. Uel in bonis fortune in rebus exterioribus possessis: de quo datur preceptum septimum. Non furtum facies:quo prohibetur omnis iniusta contrectatio/vsurpatio/ occupatio aut detētio rei aliene. Nocumentum deniq̄ qđ ore proximo inferri potest per detractionem aut falsum testimonium: prohibetur octauo precepto. Nō loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. Nocumentum cordis fit per illicitam concupiscentiam: que ſm beatum Joannem in prima sua canonica. c. ij. duplex est:scz concupiscentia carnis que prohibetur nono precepto. Non concupisces vxorem proximi tui:et concupiscentia oculoruz que decimo et vltimo precepto prohibetur. Non concupisces rem alienam: non domum : non seruum: non ancillam ⁊c. Ex hac plana preceptorū distinctione que et memorie seruit et intellectui simplicium: patet pulcher ordo eorundem:nam priora sunt que ad deum ordinant:posteriora que ordinant ad proximum. Et eorum que ad deum ordinant : patet ordo ex dictis:qui attenditur penes magis ⁊ minus debita deo et eorum opposita ſm q̄ sunt magis vel minus indebita. ¶ In septē secūde tabule pz ordo: nam primum bonum horum est affirmatiuū de benefaciendo specialibus proximis. Reliqua sex sunt negatiua prohibentia nocumēta generaliter omnibus proximis inferenda ſm magis et minus:ita q̄ maiora nocumenta prohibentur prioribus:minora precepta posterioribus:siquidem omnibus obligamur ne noceamus. Et quia maius est nocumentum operis proximo q̄ oris:et maius oris q̄ cordis et inter ea que opere inferuntur:maius est quod infertur in re magis dilecta:hoc est in propria persona. Nam ordinata dilectione quilibet magis diligit se q̄ proximum:et proximum coniunctum magis q̄ res exteriores. Ideo inter vltima sex precepta primo prohibetur maius nocumentum proximi. s. operis in persona proximi propria. Sequenti prohibetur nocumentum operis proximi in persona coniuncta:et sic consequenter ſm ordinem malorū proximo inferibilium. Hec de articulo primo. ¶ Quantum ad articulum secundum est cōclusio prima ſm mentem Scoti. Non omnia decalogi precepta sunt de lege nature stricte accepta. Probatur: quia non omnia illa precepta sunt principia practica ex terminis euidentia: aut conclusiones ex illis in ꝯsequentia necessaria illate:ergo nō sunt de lege nature stricte. Consequentia nota per quid nominis legis naturalis stricte accepte. Antecedens patet ex sequentibus duabus conclusionibus. ¶ Secunda conclusio. Duo precepta negatiua prime tabule sunt de lege nature/accipiendo legem nature proprie. Probatur conclusio de his duobus quatenus sunt negatiua: primo modo non habebis deos alienos: et secundo modo:non assumes nomen dei tui in vanum : hoc est:non facies deo irreuerentiam. Nam illa sunt principia practica ex terminis euidentia: aut conclusiones ex eis necessario consequentes: ergo. Consequentia nota. Antecedens p̄bat. Nam supposito q̄ sit naturaliter notum/vnum tantū esse deum:vt p̄bat Phs. xij. Metaphy. sequitur formaliter alienum non esse habendum:sequitur enim formaliter. Nihil quod non est deus pro deo est colendum seu habendū:alienus deus non est deus: igit̄ alienus deus pro deo non est habendus. Premisse sunt naturaliter immo ex terminis note et sunt practice:ergo et conclusio nota ⁊ necessaria: ⁊ per consequens de lege nature. Sic et scđm p̄ceptū sequitur ex principijs per se notis:sic arguendo. Summe re-

Articu. II
Conclo. I
L
Conclo. II

uerendo non est irreuerentia facienda: deus est sum-me reuerendus: quia summe bonus: ideo ei non
Cõclusio.3. M est irreuerentia facienda. ¶ Tertia conclusio. Secū de tabule precepta tam affirmatiua ꝙ negatiua sunt de lege nature/ non stricte sed large accepta. Quod non stricte probatur: quia eorum que ibi pre-cepta sunt aut prohibita/ non sunt principia practi ca simpliciter necessaria: nec conclusiones simplici-ter necessarie. Non enim est necessaria bonitas in his que ibi precipiuntur ad bonitatem finis vltimi nec in his que prohibentur malicia necessario auer tens a fine vltimo: quia si illud vnum non esset pre ceptum: et hoc malum non prohibitum: staret cum illo acquisitio finis vltimi: ergo non sunt de lege na ture stricte. Tenet consequentia: quia in his que le-ge nature sunt precepta vel prohibita est bonitas ne cessario ad finē vltimū conuertens: aut malitia ne-cessario a fine vltimo auertens: alioquin principia practica illarū legum non essent ex se simpliciter ne cessaria. Antecedēs patet: quia circunscripta lege/ ꝛ parentū cōtēptor ꝛ primi occisor/ fur ꝛ mechus ꝛc. possunt ad finē vltimū conuerti. Ex eo enim ꝙ deus non est irreuerēdus: neqꝫ qꝫ falsus deus pro deo co lendus: non sequunt opposita prohibitorū illis pre ceptis/ aut aliis prioribus principiis: nec ea que sunt precepta: vt satis patet. Qꝫ vero sint de lege nature communiter accipiendo ptꝫ: quia multum consona sunt illi legi: lꝫ non sequantur ex primis principiis practicis: que nota sunt ex terminis omni intelle-ctui et necessaria. Primum enim de honore parētū/ multū consonat huic principio: benefactori sunt be neficia rependenda. Cetera negatiua consona sunt
Conclu.4. huic non est proximus iniuste dānificandus. ¶ Quar ta conclusio. Legis naturalis stricte precepta non sunt primo modo nec secūdo dispensabilia. Patet: quia illa fundantur in primis principiis euidenti-bus et necessariis: que quia necessaria mutari non possunt: quia euidentia sunt declaratione non indi gent: ergo neutro modo sunt dispensabilia. Videt tamen non improbabile/ qꝫ lex naturalis quantum ad remotiores conclusiones recipiat dispensatio-nem secundo modo: hoc est declarationem: an talis casus occurrens sub tali precepto ꝫm intentionem legislatoris contineatur: quia errores aliquando in formis consequentiarū contingunt: vt videatur seq conclusio ex principiis per se notis: ex quibus tamē propter aliquem defectum non sequitur. Sic quan-doqꝫ in materia peccatur dum falsum apparens ve-rum/ subsumitur: aut quod particulariter verum est/ vniuersaliter accipitur: et horum declaratio
Cõclusio.5. N quedam dispensationis species est. ¶ Quinta con clusio: ꝙuis legislator deus circa obseruantiam preceptorum secunde tabule simpliciter dispensare posset per precepti relaxationē: non tamen sic dispē-sat de facto propter magnā eorꝫ cū lege nature pro prie proximationem. Primum patet: quia vt dictum est: cum non sint de lege nature stricte: non possunt deduci formaliter ex principiis necessariis in conse quentia formali et simpliciter necessaria: ergo illa posse mutari a deo negandum non est: cum nullam implicet contradictionem. Unde negādum non est quin deus precipere posset alicui occidere innocen-tem: cum plenū habeat dominium et potestatē occi dendi et viuificandi. In quo casu reuocaret prece-ptum de homicidio/ quantum ad illum cui opposi-tum eius preciperet. Sic enim legitur precepisse Abrae vt occideret Isaac filium suum. Geñ. xxij. sic Osee mandauit vt acciperet fornicariã: et faceret fi lios fornicationis. Osee. j. Quāuis ꝫm docto. nō pre cepit Osee fornicari: sed contrahere matrimonium cum fornicatrice: post contractū tamen continente: lꝫ etiam ad literā hec precipere potuisset: cum non sit magis legi nature dissonū fornicari ꝙ occidere innocentē. ¶ Quod si diceres: licet preceperit Abrae

sacrificare filium suum ad probandū eius obediē-tiam: non tamen reuocauit preceptum: neqꝫ voluit vt occideret filium suum sicut patet: quia volentem occidere prohibuit. ¶ Contra: aut Abraam credidit deum posse precipere filii immolationem: aut non: si non: ergo volendo occidere filium/ peccauit: qꝛ con tra legē nature indispensabilem facere voluit. Con-sequēs falsum: quia in hac volitione multum a deo commendatus est. Si credidit/ aut errauit: aut non: si non/ habetur propositum qꝫ credendo deum re-uocare potuisse preceptum nō errauit: ergo verum fuit deum posse reuocare preceptum: quod est con-tra propositum. Nec potest dici quod errauerit tan tus patriarcha in eo in quo tantum meruit: ꝛ allo-quio domini instructus fuit. ¶ Preterea sentiūt do-cto. de Sansone/ ꝙ instinctu spiritussancti/ ac fami liari eius consilio seipsum cū allophilis interemit: ergo reuocatum est quantum ad eum preceptum: non occides. ¶ Secunda pars conclusionis patet quia ceteris cerimonialibus ac iudicialibus cessan tibus: dominus precepta decalogi in euangelio con firmauit. Et isto modo loquitur canon distinct. vj. ꝫ. his itaqꝫ: vbi dicitur. Moralia mandata ad na-turale ius pertinēt: ꝛ ideo nullam mutabilitatem re cepisse monstrātur: et sequitur. Naturale ius ab exor dio rationalis creature incipiens manet immobile. Immobile de facto: lꝫ non de possibili/ accipiendo Cõclusio.6 O nature ius vt extēdit se ad omnia moralia. ¶ Sexta conclusio. Oīa cetera ꝑcepta ad decalogū reducunt tam diuina ꝙ humana: vel vt principia: vel vt con-clusiones: vel vt eis rationabiliter consona. Proba-tur: quia generaliora precepta/ vt sunt illa duo de dilectione dei et proximi sunt tāꝙ radices ꝛ prin-cipia ad que ordinatur decalogus: quia prime tabu le precepta ordinant ad dilectionem dei ex qua ve-lut conclusiones sequuntur. Et secunde tabule ad dilectionē proximi ordinant: ꝛ ex huius precepto tā ꝙ conclusiones dependent. Cetera vero precepta quantuncumqꝫ multiplicia sunt (quia tamen ratio-nabilia: alioquin non merentur dici precepta) illis sunt consona ꝛ ex eisdem principiis dilectionis de-riuata: ꝫm illud apostoli. Qui diligit proximum: le-gem impleuit. ad Roma. xiij. ꝛ illud saluatoris Mat thei. xxij. In his duobus mandatis vniuersa lex pē Articu.3. Dubium.1 P det et prophete. ¶ Quantum ad articulum tertium est primum dubium. Utrum precepta decalogi ob-ligent hominem ad opera formata: hoc est: vtrum obligent vt eis obtemperetur ex charitate. Et ar-guitur qꝫ sic: quia precepta obligant vt eis obtem-peretur ad mentem et intentionem precipientis: sed intentio dei precipientis est vt per horum ob-seruantiam homo ordinetur ad finem vltimum sup omnia diligendum. ꝫm illud. Finis precepti cha-ritas: ac vt perueniat ad beatitudinem eternam: igitur ex charitate sunt obseruanda. Tenet conse-quentia: quia nisi ex charitate seruentur: non po-test per eorum obseruantiam quis ad regnum per-uenire: nec dominum super omnia diligere. Minor probatur per illud Grego. xxvj. moral. Non debet quis considerare verba: sed voluntatem et inten-tionem: quia non debet intentio verbis deseruire: sed verba intentioni. Sicut et deus plus respicit intentionem et voluntatem ꝙ actus: vt habetur. xv. q. vj. si sacerdotibus. Maior est manifesta: quia ad hoc data sunt homini precepta: vt per ea perue-niat ad regnum: vt habetur Eccli. xv. Adiecit man data et precepta sua: si volueris ea conseruare: con seruabunt te: sequitur. Ante hominem vita ꝛ mors bonum et malum: quod placuerit dabitur illi. ¶ In oppositum arguitur: quia sic sequitur quod si quis patrē honoraret ex sola pietate naturali: esset ꝑcepti trāsgressor: immo agens bene moraliter ipso actu virtutis peccaret mortaliter: supposito qꝫ nō haberet charitatem. ¶ Ad dubiū hoc rñdet per hāc

propositionem. Decalogus non obligat hominem ad obseruantiam eius in charitate simpliciter: sed bene ad obseruantiam formatam astringit cōditionaliter. Prima pars pbatur: quia si obligaret ad obseruandum ea ex charitate: ergo quicunqʒ non habēs charitatem: immo ꝛ habens charitatem: benefaciens patri propter honestum finem etiam quem dictat ratio: aut pascens pauperem fame moriturū: aut qui nō furaretur: nō mecharetur propter dictamen rationis recte finem honestū prestituentis: nō tamen vltimum: esset trāsgressor ꝛ peccaret mortaliter: quod est absurdum: quia ista precepta magis essent homini in laqueum ꝛ in interitum/ ꝙ via ad regnum. Et quia negatiua obligant pro semper et ad semper sequitur ꝙ non habens charitatem per singula momenta peccaret mortaliter: non occidendo/ non furando/ non mechando ꝛc. quia omni momēto tenetur non furari: in quolibet momento non habens charitatem/ esset transgressor precepti. Secunda pars probatur: quia cum illa conditione quā exprimit saluator Mat. xix. Si vis ad vitā ingredi serua mandata: hoc est: si quis voluerit ingredi ad vitā eternā: necesse est vt seruet mandata ex charitate: qꝛ necesse est vt seruet mandata meritorie: ꝛ per consequens ex charitate. Posita ergo illa conditione: si vult ingredi vitam/ necesse est vt mandata ex charitate seruet. Ita ꝙ si seruat ꝛ non ex charitate: nō quidem peccat: tamen per istam obseruantiam nō meretur ingressum regni. Unde ad precepta potest qs se habere tripliciter: aut non obseruando simpliciter: scilicet negligendo actum preceptum pro tempore quo preceptum est quo ad affirmatiua: aut oppositum faciendo quantum ad negatiua. Secūdo modo obseruando quidem ad literam: hoc est actū preceptum exercendo ꝛ prohibitum omittendo: non tamen ex charitate. Tertio modo: vtrunqʒ implendo propter deum finaliter ex charitate. Primus transgressor est/ ꝛ peccat mortaliter. Tertius meretur vitam eternam. Secundus neqʒ meretur neqʒ peccat: nisi forte in eo tempore in quo tenetur mereri: vt in die dominico/ quo tenetur actualiter elicere dilectionem dei super omnia: aut dum tenetur se preparare ad sacramenti susceptionem. Hec est sententia sancti Bonauen. distin. presenti. q̄ō. ij. ꝛ aliorum plurimorum doctorum. Per hoc ad rationem in principio dubij adductam cum arguitur. Tenetur seruare precepta ad mentem ꝛ intentionē precipientis: dicitur ꝙ duplex est intētio precipientis. Una que intendit finem propter quē preceptum dedit. Alia est intentio ſm quam subditos obligare intendit. Nūc ergo tenetur subditus seruare preceptum superioris secundum intentionem secundam: non ſm primā. Exempli causa: aliquis princeps volens inuadere aliquem: precipit subditis fideliter munire castrum subditi munientes castrum fideliter satisfaciunt intentioni principis secundum quam voluit eos obligare: licet non propter finem quem princeps intendit: etiam si eum nossent. Et sic in proposito. Licet deus dando precepta intendat vitam eternam fideliter obseruantibus tribuendam: non tamen intendit homines ad illud intendēdum in obseruatione precepti obligare: ita ꝙ nisi intenderent eundem finem: damnationem mererētur. Voluit tamen si hūc finem non intenderent: nihil per obseruantiam mererentur. ¶ Per hec patet solutio autoritatū: ꝙ quātum ad precepta verba obligatoria debent seruire illi intentioni ſm quam vult obligari ꝛc. ¶ Secundo dubitatur de preceptis affirmatiuis prime tabule. Dubiū.2. Q Nam primum preceptum prohibendo idololatriā: etiam precipit latriam deo vero exhiberi: que consistit in actib⁹ fidei/ spei/ ꝛ charitatis: vt dictū est supra dist. ix. huius tertij. Tempus vero huius cultus impendendi deo exprimit tertiū preceptū. Sabbata sanctifices: ꝛ de hoc nihil dictū est in cōclusionibus. Est ergo dubiū: an ꝑcepta prime tabule sint de lege nature stricte: quātū ad id quod affirmāt: id est precipiunt. Respondetur ꝙ doctor subtilis quē in hac questione sequor: tria recolligendo dicit. Primo negat precepta secunde tabule esse de lege nature stricte. Secundo concedit/ ꝙ duo precepta prime tabule quantum ad partem negatiuam sunt de iure naturali stricte. Tertio dubitauit de parte affirmatiua eorundem ꝛ hincinde allegando in dubio reliquit. Quarto de omnibus concessit ꝙ sunt de iure naturali large. Ubi autem tantus doctor dubitauit: non est meum quicquam determinare: presertim cum ad manum habere nō possim aliorū scripta doctorum hanc materiam ventilantium: magis ergo placet cōfitendo propriam ignorantiam silere/ ꝙ impudenter propria ingerere. ¶ Tertio dubitatur vtrum decalogus pro omni statu hominem ad sui obseruantiam obligauit. Dubiū.3. R Respondetur ꝙ illa decem precepta in omni statu obseruari debuerunt. In beatitudine quidem est summe horū obseruatio ꝛ affirmatiuorum ꝛ negatiuorum: nisi forte illius solius. Honora parentes: non quin tunc est voluntas honorandi: sed tunc non est necessitas impendendi actum: saltem prout ille extenditur ad sustentationem necessariorum: quia nullus ibi indigebit auxilio. In statu etiam innocentie ꝛ in statu nature lapse/ ante legē scriptam tenebantur omnes ad illa precepta: q̄ erāt scripta interius in corde cuiuslibet: vel forte per aliquam doctrinam exteriorem datam a deo descenderunt a patribus ad filios: licet tunc scripta nō essent in libris. Nec oportuit: quia poterant tunc faciliter memorari ac memoria teneri. Fuit enim populus istius etatis longioris vite/ ꝛ melioris dispositionis in naturalibus/ ꝙ populus tēporis posterioris: quo tempore infirmitas populi requirebat legem dari ꝛ scribi. ¶ Quarto dubitatur, vtrum dominus cum filijs Israel dispensauit super precepto septimo. Non furtum facies: dum precepit vt spoliarent Egyptū. Dubiū.4. S Respondetur ꝙ non: quia spoliando Egyptios non sunt transgressi illud preceptum septimum: quia nō rapuerunt alienum: tum quia deus erat superior et verus dominus omnium bonorum Egyptij ꝛ totius vniuersitatis: ꝛ ita potuit transferre dominiū in filios Israel: etiam inuitis dominis inferioribus scilicet Egyptijs: hoc etiam modo non peccauit Christus/ licentians demones vt intrarēt in porcos: qui statim precipitati sunt in mari. Mat. viij. Tū quia filij Israel serui endo Egyptijs/ tanta meruerunt recipere pro mercede: ꝛ licet Egyptij tanqʒ iniusti noluerunt ea reddere: tamen per iudicem superiorem poterant compelli: ꝛ ita licite acceperūt si tamen aliqui Israelitarum sinistram habuissent intentionem a peccato non excusati fuissent. Et tantum de illa questione.

Distinctio. xxxviij.

Precedenti distinctione magister egit de octo pmis preceptis generaliter: consequenter aliquas difficultates tractat circa septimum preceptum specialiter. Et quoniam falsum testimonium dupliciter perhiberi pōt: quandoqʒ simplici mendacio: quandoqʒ etiam addito periurio. Ideo primum agit de mendacio distin. presenti. xxxviij. Secundo de periurio distinc. xxxix. Sententia vero huius dist. in tribus conclusionib⁹ abbreuiatur que sequuntur. ¶ Prima. Tribus mendaciorum generibus officioso/ iocoso/ ꝛ pernitioso/ in octo species subdiuisis existentibus/ prima duo imperfectis sunt venialia: perfectis vero omnia: et omnibus perniciosa sunt mortalia. ¶ Secunda cōclusio. Differunt mentiri ꝛ mendacium dicere: quia absqʒ falsitate primū: secūdum vero neqʒ ꝙ potest existere. ¶ Tertia. Error a mendacio distinguitur

qui aliquando cū peccato: quādoqȝ sine: immō enim errantis bono inuenitur: vltimum vero est in via pedum nō motū: dicit magister ex Aug. in ench. c. xvi.

A Questio vnica.

Circa hāc distinctionem queritur: vtrū mendaciū in viris pfectis culpa sit mortalis. ¶ Post notabilia terminorum declaratiua: ꝛ responsiuas conclusiones: sequentur ꝓ articulo tertio dubiorum solutiones. ¶ Quantū ad primum/ notādum ꝟm beatum Bonauē. post Alex. par. ij. q. cxxxix. membro. j. ꝙ duplex potest esse veritas sermonis: ꝛ similiter duplex falsitas ꝟm ꝙ sermo potest referri ad rem significatam: vel ad intentionē proferentis. Nam referendo seu cōparando ad rem significatam si fuerit adequatio rei ad signum ita ꝙ res ita se habeant quomodo se habere significantur dicitur sermo verus. Si significantur nō sic se habere quomodo se habent: aut aliter se habere ꝙ̄ se habeant dicitur sermo falsus. Cōparando aūt ad intētionem proferentis sermo dicitur verax aut fallax. Uerax si hoc quod verba foris sonant: etiā mente credendo intendat. Si vero aliud credit sermo dicitur fallax: etiam si verus fuerit: vt si quis falsum putat quod verum est: ꝛ credēs falsum asserit pro vero: fallax est illa assensio: licet sit vera. Mēdaciū ita vtrāqȝ falsitatem dicit: scilicet inadequationem sermonis ad rem: ꝛ ad proferentis intentionem. Mentiri autē vnam tantum importat falsitatē. s. inadequationē sermonis ad intentionem mentis siue credulitatem mentis. ¶ Ex quo sequitur ꝙ stat aliquem verum dicendo mentiri: ꝛ dicendo falsum non mētiri: vt si dicat verum quod credit falsū quo ad primum: ꝛ asserendo falsum quod credit esse verum quo ad secundum. Nam in primo casu loquitur contra mentem et ita mentitur: quia mentiri est contra mentem ire: siue verum siue falsum asserendo: non autem in secundo casu: ꝛ ideo in secundo mentitur. ¶ Secundo sequitur ꝙ non omnis mētiens dicit mendaciū: patet in primo casu dum asserit verum credēs ipsum esse falsum: ꝛ hec clare patent in textu. ¶ Et ꝟm hec August. diffinit aliter mendacium/ aliter mentiri in libro contra mendacium: vt patet in textu: nam mendacium ꝟm eum/ est falsa significatio vocis cum intentione fallendi. In qua diffinitione ly vocis accipitur pro quolibet signo significatiuo: siue sit vox vel scriptum vel res aliqua ad significādum assumpta: sicut sunt nutus ꝛ manualia indicia monachorū ꝛ gestus corporum. Nam ꝟm sanctum Tho. dist. presenti. q. j. ꝛ beatum Amb. non solum in verbis falsis sed ꝛ in simulatis operibus est mendaciū: ꝛ ideo mēdacium est si quis gestu corporis falsū aliquod designat cum intentione fallendi: ꝛ ꝙ dicitur cum intentione fallendi tantum valet. i. cum intētione falsum dicendi. Non enim in omni mendacio concurrit intentio fallendi. i. decipiendi auditorem. Nam in mendacio iocoso non semper fallitur audiens: quia (vt dicit magister) mendacium quod ioco fit: non fallit: scit enim cui dicitur causa ioci dici: sicut fabule de quibus sciunt audientes ꝙ non est verum quod dicitur: nec narratur tanqȝ verum: neqȝ audiens decipitur: nec loquēs intendit decipere: nec sermo finis est de se deceptiuus: quia non est talis ꝙ natum sit sibi credi ab auditoribꝰ: sed magis ꝙ sciatur esse dictum sine omni opinione facienda alicui de veritate: vt dicit Sco. dist. presenti. vnde potest colligi hec descriptio mendacij. Est falsa significatio vocis. i. est signum false representans cum intentione fallendi. i. cum intentione falsum signum exhibendi. In forma/ est signum false representans exhibitum ab eo qui credit ipsum false representare. Per primum excluditur signum verum/ etiam quacunqȝ intentione dicatur. Per secundū excluditur signum falsum creditum ab exhibente ipsum esse verum. ¶ Sed mentiri est loqui contra illud quod animo sentitur: hoc est/ mentiri est exhibere signum ad significandū aliquid contra id quod mente creditur: vt qui dicit falsum/ credens ipsum esse verum: aut dicens verū/ credens ipsum esse falsum. ¶ Corollariū. Licet omnis dicens mendacium mentiatur: non tamen econuerso omnis qui mentitur dicit mendacium. Primū patet: quia qui dicit mendacium/ dicit falsum cōtra mentem: ergo mentitur. Scōm patet: quia si quis dicit verū contra mentem: quia putat ipsum esse falsum/ mentitur: ꝛ tamen nō dicit mendaciū: quia nō dicit falsum. ¶ Scōo sequitur ꝙ asserens falsum credens ipsum esse verum/ nō mentit. patet: quia nō loquit contra id qd nō sentit. i. credit. ¶ Secundo notandum ꝙ licet multa distinguant mendacij genera: tū nobis nunc sufficit distinctio trimembris. s. mendaciū pernitiosum/ officiosum ꝛ iocosum. Mendaciū perniciosum est mendaciū quod nocet ex se ei cui dicit: aut illi de quo dicit: siue noceat quo ad animam ꝛ mores: siue quo ad corpus: siue quo ad res exteriores cōmnetas vel possessas. Mendacium officiosum qd alicui prodest ꝛ nulli nocet: vt si quis neget scire aliquem inimicū eū occidere volēti. Mendacium iocosum est qd fit ad recreationē sine deceptione eiꝰ cui pfertur: vel cū deceptione sine nocumēto notabili: in quo iocantur illi q sciunt alterū decipi: ꝛ finaliter pōt ꝛ ipse iocari. Exēplū primi vt cū fabule dicunt vbi ex forma dicendi audiens nō accipit vt vera/ sed vt fabulosa: de quo supra dictū est. Exemplū scōi/ sicut ꝟm Aug. fuit mēdacium Joseph qui veraciter potuit decipere verbis istis. Exploratores estis ꝛc. ꝛ tū ipē q scivit veritatē iocari potuit de eorū deceptione ꝛ timore: et similr alij si sciuissent veritatem: sic ꝛ ipsi postqȝ percepissent verba illa nō seriose: sed iocose dicta potuerūt de hoc iocari. ¶ Tertio notandū ꝙ ꝟm Grego. in. j. dist. xlij. q. ij. ꝛ Petrum. q. xij. ar. iij. ꝛ alios/ hec noīa ꝛ verba mēdaciū/ mētiri/ decipere/ ꝟm quālibet triū acceptionum statim positarū dupliciter adhuc accipiuntur. Uno modo vt includant deordinationē. i. vt nō solū importāt actū mētiēdi: hoc est actū illum pferendi falsum cū intētione decipiendi vel pferēdi aliquid contra mentem: sed cum hoc connotant inordinationem. i. ꝙ talis actus proferatur cū circunstantia mala: scilicet iniuste/ indebite/ contra legem ꝟm quam acceptionem mox nominata conuoluta sunt malitia: sicut philosophus dicit de adulterio/ furto ꝛc. ꝛ ita communiter accipiuntur hec nomina ꝛ verba a sanctis ꝛ doctoribus: ꝟm quem modū impossibile est deum mentiri: vt dicit apostolus ad Heb. vj. aut etiam mendacium precipere vel decipere: eo ꝙ impossibilē est deū aliquid facere inordinate vel male: quia eo ꝙ aliquid vult aut facit/ ordinate ꝛ bene facit: vt frequenter dictum est. Alio modo accipiuntur vt non connotant huiusmodi inordinationem seu circunstantiam ex se malam: sed dicunt actum illum contra mentem prolatū siue inordinate fiat siue non inordinate: ꝙ enim fieri possit nō inordinate/ patebit in conclusione secunda. Secundū primam acceptionem in diffinitione mendacij ꝛ mētiri/ oportet addere inordinate: vel saltem intelligere in eo quod dicitur: cū intentione fallendi seu contra mentem. Sed secūdo modo accipiendo addi nō debet: nec in verbis predictis intelligi. Et per hanc distinctionem que etiam est de mente Sco. dist. presenti. ꝛ vt patuit: dn̄i Pe. de alia. q. xij. ar. iij. ac primi sententiarum. Greg. vbi supra multa que videntur contraria soluuntur. ¶ Quarto notādum ꝙ licet ꝟm sanctum Bonauē. ꝛ Sco. doctores cōmuniter sequētes beatum Augu. lib. de mendacio dicāt omne mēdacium esse peccatum: vt etiā patet in textu: in assignādo tū rōnem sunt diuersi. Quidam enim dicunt ideo omne mendacium esse peccatū: quia est cōtra veritatem summā: que nō potest dispēsare vt fiat cōtra

Marginalia: Articu. j. Nota. j. — Differentia inter mēdacium ꝛ mentiri. — Coroll. j. — Coroll. ij. — B — C — Mendaciū triplex. — D — Mendaciū mentiri/ decipere dupliciter accipiuntur. — E

ke:et ita necessario auertit a deo qui est veritas pri=
ma et summa. Sed hec ratio nõ sufficit:q2 nõ omne
mẽd aciū est contra veritatẽ primā ⁊ increatā imme
diate:sed contra veritatẽ alicuius rei de qua loqui=
tur mentiens. Sicut ergo malitia opposita alicui
bono creato nõ necessario auertit a primo bono in=
creato:ita nec falsitas opposita veritati creature in
pertinente ad veritatem primam non auertit neces=
sario a prima veritate:potest enim quis errare circa
creaturam ⁊ non errare circa deum. Alij vt Tho.ij.
ij.q.c.q̄.ideo mendacium est peccatū:q2 est malū ex
genere siue ex obiecto: quia transit super materiam
disconuenientẽ actui:nā materia conueniens actui
loquendi est verū vel creditū esse verū:sed in menda
cio est materia opposita:nūc aūt actus malus ex ge
nere nūq̄ põt esse bonus:q2 nulla circunstantia ad=
ueniens potest tollere illam malitiam que habetur
per se ex obiecto:q2 omnis circunstantia alia presup
ponit obiectum. Contra hos arguit Scõ.nõ, magis
est materia indebita locutionis falsum creditū esse
falsum/q̄ sit illicita materia occisionis/homo inno
cens ⁊ reipublice vtilis:sed ista materia stante po=
test fieri licitū occidere talem hominem innocẽtem:
puta si deus reuocet preceptum:non occides: et nõ
solū licitum/sed ⁊ meritoriū:puta si deus precipiat
sicut precepit Abrae de Isaac:ergo a simili potest fie
ri licitum assertiue proferre orationẽ creditam esse
falsam:si preceptum reuocetur de non mẽtiendo:q2
non magis ligat preceptum de non mentiendo seu
de non decipiendo proximū/q̄ preceptū de nõ occi=
dendo proximū:q2 minus malū est proximo auferre
opinionẽ verā:vel occasionaliter generare opinionẽ
falsam/q̄ ab eo auferre vitā corporalẽ. Item dicens
hanc orationẽ/ille currit:actus dicendi transit sup
eandem materiā/siue dicens circa eam decipiatur
siue non. Deceptus autem si credit verū quod dicit:
quod tñ est falsum:non peccat si non decipitur:puta
credens esse falsum peccat:ergo malitia non inest ei
ex obiecto:q2 obiecto existẽte eodẽ/nunc peccat:nūc
non peccat. Alij vt Bonauen.distinc.presenti.alias
causas nituntur assignare que similiter possunt im=
pugnari. Unde ⁊ quidā dicūt:quia mentiri includit
intẽtionẽ malā:q2 intẽtionem fallendi etiā decipien
di proximū:⁊ ideo non potest bene fieri:sed nec illa
stare potest:tum q2 mendaciū et mentiri non inclu=
dit necessario intẽtionẽ fallendi.i.decipiendi:vt pro
batum est de mendacio iocoso:tum quia decipere p
ximum non est essentialiter malum:sicut nec occide
re proximū etiā innocẽtẽ:vt probatū est contra aliā
opinionẽ. Et ideo illis opinionibus omissis ponun
Articu.2. tur conclusiones. ❡ Quātū ad articulū secundū est
Cõclusio. 1. conclusio prima. Accipiendo mẽdaciū primo modo
F nullū mendacium fieri potest sine peccato in sensu
composito:secus in sensu diuiso:hoc est qđ nõ potest
actus aliquis simul esse mendaciū:⁊ non esse pecca
tū:sed eo ipso qđ est mẽdacium est peccatū:potest tñ
actus idẽ q̄ nūc est mendaciū/esse:⁊ non eẽ peccatū:
sed tunc cum non est peccatum/non est:neq̄ dici=
tur mendaciū. Prima pars conclusionis probatur:
quia mendacium primo modo acceptum connotat
inordinationem:ergo nulli actui conuenit nisi inor
dinato. Tenet consequentia:quia deficiente conno
tato deficit suppositio. Antecedens manifestum. Et
hoc alij alijs verbis sic exprimunt:nihil in sua for=
mali ratione includens malitiā/inordinationẽ vel
iniustitiā:potest fieri aut esse sine peccato.sed mẽda
cium primo modo est huiusmodi: ergo. Que ratio
nisi ad priorem intellectum retorqueatur: fundatur
in falsa imaginatione. Nam entitas realis qualis
est mendacium:non includit in sua ratione aliquid
sibi essentiale:cum ratio sit in intellectu: et nihil in
intellectu est de essentia alicuius extra intellectum.
❡ Preterea maior esset falsa:quia cum medium res
le multas habet rationes:tot scilicet quot concepti
bus representari potest:quorū aliq̄ includant mali=
tiam:aliqui non:⁊ tamen res ipsa que est mendaciū
esse potest sine peccato:q̄uis aliqua eius ratio for=
malis includit malitiam. ❡ Secūda pars probatur
q2 actus ille qui nunc est mendacium: potest esse et
non esse peccatum:vt patebit in conclusione sequen
ti:et hanc conclusionem quo ad primam partem in
tendit beatus Augustinus et ceteri/dum negant Conclo.2.
mendaciū esse posse sine peccato. ❡ Secūda conclu G
sio. De potentia dei absoluta cuiuslibet generis mẽ
daciū acceptū secūdo modo fieri potest sine peccato
Probata cõclusiõe de mẽdacio pernitioso/ satis p3
de officioso ⁊ iocoso. ❡ Pro maiori et vlteriori decla
ratione cõclusionis/placuit hic inserere aliā oim ge
nerū mendaciorū distinctionem. Notandū est ergo
q̄ octo sunt genera mendaciorum que plene habẽ=
tur.xxij.q.ij.primū:vbi inquit canon. Primū est ca=
pitale mendaciū ⁊ longe fugiendum:qđ fit in doctri
na religionis:ad quod mendacium nulla conditio=
ne quiuis debet adduci. Secundum:vt si aliquem le
dat iniuste quod tale est:vt nulli prosit/et obsit alicui.
Tertium prodest alteri/ita vt obsit alteri:q̄uis nõ
ad immunditiam obsit corporalem. Quartum: sola
mentiendi fallendiq̄ libidine:quod merum menda
cium est. Quintum:quod fit placendi cupiditate de
suaui eloquio. His omnibus penitus euitatis atq̄
reiectis:sequitur sextum genus:quod nulli obest et
prodest alicui:velut si quispiam pecuniam alicuius
iniuste tollendam sciens vbi sit/nescire se mentia=
tur. Septimum genus mẽdacij/est quod ⁊ nulli ob
est ⁊ prodest alicui:velut si nolẽs hominem ad mor=
tem quesitum prodere mentiatur. Octauum genus
mendacij est quod et nulli obest /et ad hoc prodest
vt ab immunditia corporali aliquem tueatur. Non
est igitur mentiendum in doctrina pietatis : quia
magnum scelus et primum genus detestabilis men
dacij ⁊c. Breuior autem ⁊ planior est distinctio q̄
mendaciorum aliud est pernitiosum/aliud iocosū
et aliud officiosum:que distinctio patet. xxij.q.ij. ne
quis. Et hic supra eadem questione presenti distin.
arti.j.notabi.ij.et vt redeam ad propositum. Proba
tur itaq̄ conclusio de mendacio pernitioso quod no
cet proximo:quia s̄m beatum Augu.aliqui meren=
tur decipi ac deceptione puniri : nam et apostolus
ad Rom.j.de gentilibus deum cognoscẽtib9/et nõ
vt deum honorantibus dicit. Propter quod et tradi
dit illos deus in reprobum sensum:ergo iustum est
tales decipi. vltra:ergo iustum est eos decipere:po=
test ergo aliquis eos iuste decipere. Item de9 potest
alicui precipere vt per mendacium alium decipiat:
ergo sic per mendacium decipiens non peccat:con
sequentia nota. Antecedens probatur:quia nullam
includit contradictionem:ergo deus põt. ❡ Itẽ põt
deus precipere alicui vt innocentem occidat:vt p3
de abraā:vt habitū est precedenti distinctione:ergo
etiā potest precipere alicui/vt aliū decipiat mẽtien
do quia minus est hoc cõtra rationẽ:q2 min9 contra
bonū primi q̄ primū:vt dictū est in quarto notabi=
li. Item vt statim argutū est omnem penā iustā põt
aliquis iuste infligere:sed deceptio q̄nq̄ est pena iu
sta:ergo eam potest aliquis iuste infligere: maxime
si hoc a deo sibi precipiat̄:⁊ tunc decipiendo nõ mõ
nõ peccaret:s3 ceteris parib9 mereret̄. ❡ Itẽ de9 de=
cipit p malos hoies et angelos.vt dicit Aug.in lib.
lxxxiij.q.liij.multū late et pulchre:ergo hoc idem po
test p bonos. ❡ Itẽ põt tollere preceptum de menda
cio:⁊ tunc mentiens non peccat. Siquidem nemo
peccat qui non agit cõtra legẽ. Et de hoc etiam su=
pra distin.xij.latius disputat. de hoc dñs Petrus de
aliaco.q.xij.lib.primi sententiarū ar.iij.post Grego.
dist.xlij.q.ij.primi scripti. ❡ Tertia conclusio. Stan Conclo.3.
te lege omne mendacium pnitiosum ex deliberatio H
ne dictum est mortale peccatum. Probat̄:q2 simplr
prohibetur illo precepto. Non dicas cõtra primum

falsum testimonium. Non enim precise est testimonium quod datur vel prohibetur in iudicio: sed etiã est falsum testimoniũ: qñ aliquis ex certa deliberatione asserit qđ ignorat: vel cuius nouit oppositum nõ curando an in iudicio vel extra iudiciũ id fiat: quicũqʒ enim cum intentione decipiendi eũ cui loquitur vel de quo loquitur dicit oppositũ eius qđ scit verum esse: et sic loquẽdo nocet: dicit falsum testimonium cõtra proximũ. Utrũ autẽ indeliberati excuset: tangetur sequenti questione. Ad idẽ sunt plures autoritates vtriusqʒ testamenti: nam os qđ mentitur occidit animã. Sap. j. Et in ps. Perdes omnes qui loquuntur mendaciũ: et similia multa que oĩa intelliguntur

Cõclusio.4 3 de mẽdacio pernicioso. ¶ Quarta cõclusio. Mendaciũ officiosum et iocosum/ neqʒ in perfectis: neqʒ in imperfectis ex natura actus est mortale: sed tantũ veniale pctm̃. Probat conclusio primo quantum ad id qđ non est mortale peccatum: quia neutrum est ex se contra charitatem/ neqʒ dei/ neqʒ proximi: quia tunc non esset officiosum neqʒ iocosum: sed perniciosum. Noceret enĩ dicenti si esset contra charitatẽ dei: noceret etiã proximo/ si esset contra charitatem proximi: et ita esset perniciosum. Qđ etiã nõ sit mortale perfectis/ siue sint in statu perfectionis acquirende sicut religiosi: siue perfectionis exercende/ sicut prelati ecclesie et predicatores: patet: quia nulla circunstantia facit qȝ pctm̃ qđ in vno est veniale: in alio sit mortale: nisi vna persona necessario obligetur ad illud ad qđ alius non obligatur. Sed perfectus siue primo siue scđo modo non obligauit se ad veritatem seruandam in verbis aliquo voto vel iuramento plusqȝ quicũqʒ christianus: ergo ex circunstantia persone non specialiter obligate/ nõ transfertur peccatum veniale in mortale. Confirmatur: quia si in perfectis esset mortale/ maxime propter perfectionẽ charitatis: qua sic deo summe veritati adherent qȝ nihil veritatis expers admitterent. Sed hoc non: quia quantũcũqʒ intensa et perfecta sit charitas in via: compatitur secum peccatum veniale: sicut dicit Ioan. de se et coapostolis charitate perfectis. Si dixerimus: quia peccatum non habemus: ipsi nos seducimus: et veritas in nobis non est. j. Io. j. Non enim contrariatur veniale charitati: ideo stat cum ea: nec propter veniale charitas minuitur: vt visum est in. j. dist. xvij. ideo non obstante veniali per charitatem sic adheret summe veritati: vt nihil expers. i. contrarium veritati summe que deus est admittat: admittit tamẽ aliqđ opus indifferens vt etiã veniale: ita qȝ per illa charitas non imperficit. ¶ Dicitur autem notanter, ex natura actus: quia mẽdaciũ officiosum et iocosum põt in perfectis esse mortale per accidens: sicut quodlibet veniale potest fieri mortale: vt si fieret ex contemptu vel ex tanta libidine qȝ paratus esset ipsum committere etiã si esset contra preceptũ aut contra conscientiã etiam erroneam: aut si scandalizaret proximum: aut dãnum seu nocumentum inferret: in quo casu iam non manet officiosum aut iocosum sed erit pernitiosum. Unde si per mendaciũ officiosum vel iocosum/ auferatur in doctrina/ iudicio et similibus ad officium perfectorum pertinẽtibus auctoritas et vtilitas doctrine quã predicat et iudicij quo iudicat (iuxta illud Aug. ad Hierony. Si ad scripturas admissa fuerint mendacia quãtũcunqʒ iocosa: nihil remanebit in eis soliditatis) sic essent mortalia: puta si prelatus predicãs misceat mẽdacium iocosum: nihil remanet soliditatis in doctrina illa. Potest enim quilibet dubitare de quocunqʒ dicto ab eo si sit mendacium iocosum: sicut aliud in doctrina prolatum. Uel qua ratione non assentitur illi mẽdacio iocoso pari ratione nec alij dicto: et ita peribit auctoritas doctorum in ecclesia in docendo: peribit etiam vtilitas populi audientis: similiter in iudicio solenni. Uerum est hoc nisi ex forma loquendi appareret manifeste hoc dictum esse iocosum: et esse seorsum dictum ab actu iudicandi vel docendi. Dum enim aliquis sedet ad iudicãdum vel docendũ potest aliqua iocosa miscere sine mortali peccato dũmodo (vt dictũ est) ex modo loquendi sumuntur nõ esse de iudicio aut doctrina. Sic propter scandalũ quo imperfecti possent magis scandalizari de mẽdacio persone in statu perfectionis acquirende vel exercẽde constitute: qȝ alicuius persone cõis: posset mẽdacium officiosum vel iocosum fieri mortale. Uniuersaliter enĩ scđm legem euangelicã scandala pusillorũ sunt vitanda: scđm illud Matth. xviij. Ue homini illi per quem scandalum venit. Scandala autem Phariseorũ nõ data: sed accepta non sunt vitanda: iuxta illud Mat. xv. dicentibus discipulis ad dominum. Scis quia Pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt. Respõdit christus. Sinite illos: ceci sunt et duces cecorum. Siue igitur in factis indifferentibus ex se qualia sunt comedere carnes: de quo dicit apostolus. j. Corin. viij. Si esca scandalizat fratrẽ meũ non manducabo carnes in eternum ne fratrẽ scandalizem. Siue in factis que habent maliciã venialem: cum nata sint scandalizare occasionaliter pusillos presentes: vitandum semper est scandalũ. Sed per hoc non possumus iudicare factum ex natura facti in se: et ideo licet perfectus altero dictorum modorum ex professione sua aut statu non obligetur ad vitandum tale peccatum sub aliqua ratione precepti magis qȝ quicunqʒ alius christianus: si tamẽ recta ratio dictet qđ actus talis sit scandalum alijs: cum similis in alio non esset scandalum: tenetur ex charitate proximi vitare scandalum. Quemadmodum in articulo persecutionis pastor tenetur quandoqʒ non fugere: iuxta illud Ioã. x. Mercenarius et qui non est pastor: cuius non sunt oues proprie: videt lupum venientem et dimittit oues et fugit &c. Et alius etiam in statu perfectionis acquirẽde: qui non est pastor: non tenetur ex necessitate non fugere: sed tenetur non scandalizare proximũ fugiendo. Sed qñ fuga talis perfecti esset scandalosa infirmis: vbi fuga imperfecti non esset scandalosa. Inde carent enim proximi ex fuga/ eius ex quo talis est perfectus et non exponeret vitam pro fide tuẽda: qȝ non esset vita pro tali causa exponenda: vel qđ talis non bene sentit de fide: in hoc casu tenetur nõ fugere: sed vitam pro vitãdo proximi scandalo exponere Hec Sco. Ex similibus itaqʒ causis mẽdacia officiosa et iocosa possent fieri mortalia perfectis: etiã imperfectis/ si pares essent cause. Qđ aũt gñaliter mẽdacium officiosum aut iocosum sit veniale: probat beatus Aug. et habetur in textu: nã cũ locutio data sit homini ad exprimendum conceptionem cordis quãdocũqʒ aliquis loquitur: qđ in corde non habet abutitur sermone et loquitur qđ non debet: ergo peccat quia omnis abusus rei est peccatum: qui autem vtitur aliquo contra finem proprium/ abutitur: et hoc contingit in omni mendacio et in omni qui mentitur: ergo mendacium et mentiri non est sine peccato. Et sic patet conclusio quantum ad omnes sui partes. ¶ Quantum ad tertium/ cõtra conclusionem tertiam et quartã/ ex quibus sequitur qđ omne mẽdacium est peccatum: pernitiosum quidem mortale: cetera vero venialia: qȝ non omne mendacium est peccatum. Articu.3. Dubium.3 R. Et primo de mendacijs in scriptura canonica contentis: illa non sunt peccata quoniam tota scriptura est a spiritusancto: scđm illud. ij. Pe. j. Spiritusancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Et Paulus Ad R. oma. xv. Non audeo aliquid loqui eorum que per me non efficit christus. Et. ij. Cor. v. Pro christo legatione fungimur tanqȝ deo exhortãte per nos. A deo autem non potest esse peccatũ. Qđ autem in scriptura contineantur quedam mendacia/ patet: nam Iudicum. ix. Ierunt ligna vt vngerent super se regem. Et illud ps. Comederunt Iacob et lo. e. de. Et illud. Celi enarrant gloriam dei: et

opera manuum eius annuntiat firmamentũ. Que
ad literam falsa sunt: cũ regez cõstituere non sit irra=
tionalium: nec enarrare ⁊ annuntiare. Jacob etiam
non est comestus: sed in pace obijt in lectulo suo in
Egypto: ⁊ sepult⁹ in terra Chanaam in spelũca du=
plici: vt habetur Geñ. penul. ⁊ vlti. ⁊ similia multa.
¶ Scđo arguitur de mendacijs patrum ⁊ hominuz
laudatorũ in veteri testamento: de quibus peccatũ
concedere nefariũ videtur: etiã mendacia nonnullo=
rum premia meruerunt: peccatũ vero nõ meref pre=
mium/ sed penã: ergo mendacia illa non fuerũt pec
cata. Primũ patet de patriarcha Abraam/ qui (vt ha
betur Geñ. xxij.) seruis suis dixit se reuersurum cum
puero Isaac: ⁊ tamen eũ intẽdebat occidere: ⁊ ita cũ
eo non reuerti. Sic Isaac de vxore dixit ꝙ esset soror
sua. Geñ. xxvj. ⁊. xxvij. Jacob se primogenituz patris
sui esse asseruit: qui tamen primogenitus non fuit.
Sic Joseph fratres suos exploratores esse dixit: cũ
tamen eos exploratores non esse nouerat. Geñ. xlij.
⁊. c. xliiij. eis ait. An ignoratis ꝙ non sit similis mei
in augurandi scientia: cum tamen augur non fue=
rat. Item obstetrices Egypti mentiebantur dicen=
tes Pharaoni/ ꝙ mulieres hebree haberẽt obstetri=
candi scientiam: quodꝙ parerent ante eorũ aduen=
tũ. Exo. j. Similiter ⁊ Raab dixit exploratores hieri=
co sero exisse ciuitatis portam: quos tamen in domo
sua absconderat: vt habetur Josue. ij. Neꝙ hec dicẽ=
tes peccauerũt: quia a deo remunerati sunt: vt vtro=
biꝙ patet. Peccatum autem nõ remuneratur a deo
sed punitur. ¶ Similiter de Jehu. iiij. Reg. x. scribif/
ꝙ zelatus fuit pro domino destruẽdo Baal: ⁊ sacer=
dotes eius interficiendo: ⁊ tamen dixit mentiendo.
Sacrificium grande mihi est Baal. Nec videtur ꝙ
peccauit: quia per zelum illum multuz domino pla=
cuit. Sic Judith mulier sancta que Holofernem stra
uit: ⁊ populum domini liberauit: plura mẽdacia p=
tulit: vt patet ex historijs: nec tamẽ peccauit: quia in
ista populi liberatione valde commẽdatur. Tertio
arguitur: quia mendacium ita committitur facto si=
cut verbo: dum quis facto simulat quod nõ est/ sciẽs
non esse quod simulat: ⁊ tamen tali simulatione nõ
semper peccatur. Nã Josue simulauit se fugere ha=
bitatores Hay: vt eos longius ab oppido protrahe=
ret/ ⁊ ita prosterneret: vt habetur Josue. viij. Sic Da
uid ante regem Achis stultum se simulauit: vt ha=
betur. j. Reg. xxj. Sed ⁊ dominus Jesus apparens
duobus discipulis euntibus in Emaus/ finxit se lõ=
L gius ire: absit autem vt dominum putemus pecca=
re potuisse. ¶ Respondetur ad dubiũ ꝙ stante lege/
M omne mendaciũ est peccatum: aliquod mortale: ali=
quod veniale: vt tactum est. ¶ Ad argumentum pri
mum dicitur ꝙ in scriptura sacra nullum mendaciũ
continetur: sed quecunꝙ in scriptura sacra assertiue
ponuntur in sensu literali quem pretendit spiritus=
sanctus: verissima sunt: ⁊ nulla falsitate permixta.
Sed nonnulla mendaciter ab improbis dicta reci=
tantur in scriptura sicut blasphemie Judeorum que
nullatenus asseruntur: quia talia mendacia vt reci=
tantur ab alijs dicta accipiuntur materialiter: ⁊ vt sic
nec sunt vera nec falsa. Dicuntur etiam nonnulla fi
guratiue aut parabolice: in quibus sententia litera=
lis nõ est illa/ quam voces vel scripta ꝓm primã grã=
maticalem impositionem significant: sed quam res
importate per dictiones indicant: ⁊ quẽ spiritussan=
ctus auctor scripture tali modo loquendi intendit: ⁊
in talibus figuratiuis locutionibus non contingit
mendacium ꝓm primas verborum significationes:
vnde non est mendacium dũ figuratiue dicitur: pra=
tum ridet: quia non est sensus ꝙ pratum actum ridẽ
di producat: sed ꝙ floreat: sic non est sensus literalis
ꝙ ligna sylue ierunt ad rhannũ: sed ꝙ hoies Israeli=
te per ligna significati ierunt ⁊c. vt patet ex docto=
rum expositiõibus: suo modo dicif ad alia allegata.
¶ Ad scđm de dictis patrum ⁊ hominũ laudatorũ/
potest dupliciter respõderi in genere. Uno modo ꝙ
nõ est necessitas simpliciter excusandi eos ab omni
mẽdacio saltem officioso ⁊ iocoso: neꝙ ab omni pec=
cato: quoniã non fuerunt perfectiores apostolis: tũ
quia habuerunt legem imperfectiorem: tum qꝛ apo=
stoli habuerunt gratiam abũdantiorem qui recepe=
runt spiritumsanctum in signo visibili: nec tamẽ ne
gantur venialiter peccasse etiam post spiritussancti
perceptionem: vt supra allegatũ est ex canonica Jo.
Unde etsi laudamus bona facta eorum: ⁊ illa accipi
mus in exemplũ: mala tamen in exemplũ nõ recipi=
mus: nec pertinaciter defendimus vel excusamus.
Secundo modo dicitur/ ꝙ si quandoꝙ falsum dixe=
runt: non oportet ꝙ ideo peccasse in illo dicto conce=
dantur: poterant enim sic dicere ex familiari consi=
lio spiritussancti: sicut de Jacob dicit Augusti. ⁊ ha=
betur in textu in calce huius distin. vnde ait Jacob
quod matre fecit autore vt falleret patrem: si diligẽ=
ter attendatur: videtur non esse mendaciũ: sed my=
sterium: intendebat enim matri obedire que per spi
ritum nouerat mysterium: ⁊ ideo propter familiare
consilium spiritussancti/ quod mater acceperat a
mendacio excusatur Jacob: vbi mendacium accipi=
tur vt includit inordinationem: non quin verba Ja=
cob fuerint verba falsa/ prolata cum intentione fal=
lendi patrẽ: sed nõ hoc dixit inordinate aut iniuste:
qꝛ consilio familiari spũssancti quo excusabaf a pec=
cato: ⁊ sic a mendacio stricte accepto. Ex quo etiam
ptz illud ꝙ mendacium secundo modo acceptũ fie=
ri põt sine peccato: sed non stante. Nam lex quantuz
ad id vbi concurrit familiare consiliũ spũssancti: per
ipsum sancti spũs consiliũ reuocatur: ⁊ ita nõ erit cõ=
tra conclusionem: ⁊ ita vbicunꝙ cũ mendacio secun
do modo accepto/ concurrit consilium spiritussancti N
ibi excusatur a peccato: ⁊ per hoc multa mẽdacia ex=
cusari possent. ¶ Specialiter tamen ad singula re=
spondeo. Ad primũ de Abraam dicitur: quia in hoc
dicto nõ mentiebatur: nõ enim dixit contra illud qđ
in mente habuit. Nam sicut narrat Josephus in li.
antiquitatum: dum iret solus cum filio relictis pue=
ris informauit filiũ qualiter fuit magnis precibus a
deo impetratus: ⁊ quomodo conceptus erat miracu
lose: ⁊ quõ nat⁹ gaudiose: ⁊ quõ precepit ei dñs ꝙ eũ
immolaret ⁊c. quibus auditis Isaac consensit volũ=
tarie sue immolationi/ vt dei voluntas impleref: nõ
enim poterat eum inuitum immolare: cũ fortior fue
rat patre: erat enim tunc. xxxv. annorũ ꝓm Josephũ
pater vero. cxxxv. annorũ. Credidit aũt Abraam suũ
filium post immolationem a morte suscitandum: vt
promissa dei cõplerentur. In Isaac vocabitur tibi se=
men. Et hoc est qđ dicit apostolus ad Heb. xj. Fide
obtulit Abraam Isaac cum tentaretur: arbitrans ꝙ
⁊ a mortuis suscitare potens est deus: sic ergo nõ di
xi pueris contra illud qđ mente sensit: credidit enim
se cum filio post eius suscitationem reuersurũ. Nec
facile fuit Abrae mendaciũ imponendũ: cuius vita
⁊ obedientia fuit omnibus exẽplaris. ¶ Ad scđm de
Isaac dicitur ꝙ nõ est mentitus dicens Geñ. xxiiij.
Rebeccam sororẽ: qꝛ vere eius cognata fuit filia Ba=
tuelis/ filij Nachor fratris Abrae. More aũt illius
gentis omnes cognate sorores dicebantur/ sicut co
gnati fratres. Simili modo põt responderi ad illud
Geñ. xx. ⁊. xij. vbi Abraã dixit vxorem suam esse soro=
rem suam que fuit filia Aram fratris Abrae: vt habe
tur Geñ. xj. ¶ Ad tertium de Jacob dicẽte se primo=
genitum ⁊c. si placet a mendacio excusare põt dici ꝙ
verba Jacob ꝓm certũ intellectũ vera fuerunt. Erat
enim Jacob Esau nõ in persona: sed officio ⁊ digni=
tate quantũ ad ius primogeniture: ⁊ sic verũ dixit: ⁊
sic questio Isaac debebat intelligi. Querebat enim
de eo cui benedictio debebatur: ꝓpter quod nõ dece
pit patrem. Illa debebatur Jacob electione diuina
qua elegit eũ in vtero materno adhuc existentẽ: naz
matri pregnãti dixit. Maior seruiet minori: licet sic

pater nõ intellexit: ⁊ tali modo loquendi vsus est saluator Mat. xi. dicens de Joanne. Ipse est Helias. Et sm hunc modũ exponenda sunt cetera verba ⁊ facta Jacob: in quibꝰ loquit̃ ⁊ egit tanq̃ esset Esau. ¶ Ad quartũ de Joseph qui erat perfectus seruator diuine legis: potest dici sm Sco. ⁊ beatum Augu. v. sup Gen. ꝙ mendacium eius ad fratres fuit iocosum: qḋ apparet ex euentu. In fine enim aperuit eis veritatẽ ⁊ interim dum terruit eos: puniuit eos/ sicut meruerunt puniri. Proditio enim q̃ uo fratres eum vendiderunt in Egyptum longe maiorem penã meruit. Uel sm sanctum Bonauen. dr̃ ꝙ dicit fratres exploratores tentando dixit: aut interrogando/ non asserendo. Quod vero se dixit augurẽ/ loquebatur exprimendo opinionẽ populi qui eũ talem crediderat: nõ rei veritatem. Uel sm Alexã. par. ij. q. cxxxix. mẽb. vi. Uerbum auguriãdi quãdoq; sumitur stricte/ ⁊ sic sonat in malum tantũ. Aliquando cõiter ad bonum ⁊ malum pro scientia futurorũ: ⁊ sic verũ est ꝙ Joseph habuit scientiã augurandi q̃ fuit prescius aliquorum futurorum: sicut ptz Gen. xl. ⁊ xli. ¶ Ad quintũ de obstetricibus opiniones sunt sed breuiter dici põt ꝙ in facto earum duo considerantur sm Alex. scz pietas cõpassionis ⁊ mendacium. Cõpassio opus bonũ fuit moraliter: ⁊ si pcessit ex charitate fuit etiam meritorium: pro quo remunerate sunt temporaliter: non tamen pter hoc priuate premio eterno/ saltẽ si affuit charitas. Mendacium vero fuit officiosum: qr profuit ⁊ non obfuit: ⁊ ideo veniale: ⁊ ideo non impediuit meritum pietatis: licet illi mendacio premiũ nõ debebatur. ¶ De Raab dicitur similiter ꝙ propter pietatem in nuntios cõmendatur nõ propter mendacium officiosum quo saluauit viros ad se declinãtes. ¶ Ad factum Jehu dr̃ ꝙ etsi in eo ꝙ zelatus est pro dño cõmendatur: nõ tamen in mendacio religionis excusatur/ quo dixit sibi esse sacrificiũ Baal: nã licet illud mendacium videri posset officiosum: quia destructiuum cultus Baal: fuit tamen pernitiosum: non solũ ex ratione sui: qr procuratiuũ mortis aliorum: sed etiam procuratiuũ quantũ erat ex se cultus Baal. Et licet iste cõmendetur ex detestatione quam habuit ad Baal/ ⁊ persecutionẽ eius: tamen vituperatur/ qr nõ recessit a vitulis Hieroboã. ¶ Ad illud de Judith varios dicendi modos recitat Sco. similiter ⁊ Nico. de ly. sup ca. ix. ⁊ x. Judith. Potest tamẽ breuiter dici/ primo ꝙ Judith affectio ad populi liberationem per interfectionem publici hostis (intinste populum dei expugnare: ⁊ dei cultum funditus destruere laborantis) fuit bona ⁊ cõmendabilis. Secundo dr̃ ꝙ ornatus eius ad capiendũ Holofernem laqueis oculorũ suorũ excusatur: qr nõ dependebat ex libidine/ sed ex virtute: vt per hoc ad eius familiaritatem pertingere posset tanq̃ ad aptum medium ad hostem interimendũ: non tamen sequitur ꝙ nitebatur inducere Holofernẽ ad concupiscendũ se coitu adulterino vel fornicario: sed magis cõiugali: in qua concupiscentia non peccasset mortaliter: ⁊ excitatio coniugalis cõcupiscentie suffecit tanq̃ mediũ ad finem a Judith intentum. Tertio dicitur quod Judith a mendacio nõ excusatur simpliciter in multis suis dictis: tamen omnia fuerunt officiosa: quia ad liberationẽ populi Israelitici ordinata: ⁊ ita nõ fuerunt mortalia: ⁊ licet fuerunt nociua Holoferni: quia ad eius interitum tendentia: non tamen pter hoc fuere mortalia peccata: quia fuit dignus morte. Et potuit iure belli a quocũq; aduersariorum (quorum bellum fuit iustissimũ) sine peccato occidi. Cõmendatur ergo Judith quantum ad affectionem liberationis populi: ⁊ omnia licita que ad illam fuerunt ordinata: a mendacijs autem non cõmendatur sed tamen a mortali crimine excusatur. ¶ Ad tertiũ principale de factis ac simulatione ⁊c. dicit̃/ ꝙ qñq; factum aliquod est institutum ad significandum: ⁊ de illis dicitur sicut de vocibus significatiuis. Qñq; non sunt sic instituta: sed exhibentur videtibus tanq̃ signa probabilia aliquorũ: ⁊ tunc distinguit Scotus: quia aut quis simulat per aliqua facta sibi inesse bona que nõ insunt: vt per genuflexiones aut orationes/ vel suspiria simulat sibi inesse deuotionem quam non habet: ⁊ hoc pertinet ad hypocrisim: et est frequenter mortale: nisi ioco fieret. Aut potest simulare mala non inesse: ⁊ hoc dupliciter: aut per signa opposita exhibita: vt si luxuriosus audiens verbum aliquod carnale ⁊ lasciuũ expuat simulando se castum: ⁊ hoc similiter pertinet ad hypocrisim. Aut non ostendendo sed occultando signa que communiter sequi solent mala inexistentia: ⁊ hec simulatio non est mala: immo laudabilis eo modo quo in malo aliquid potest dici laudabile: naz vituperabile est malo intus latenti addere malum scilicet signũ exterius. Sic enim de quibusdam dicitur ꝙ peccatũ suũ quasi Sodoma predicauerũt. Si vero facta sunt indifferentia: que possunt esse signa boni vel alicuius mali indifferenter sic non habent rationem mendacij: sic oratio equiuoca in vno sensu vera in alio falsa prolata/ non potest iudicari mendacium quandiu potest habere sensum verum: ⁊ maxime si non est signum ex natura rei: sed a circunstãtibus sic accipitur: tunc enim omnino nõ habet rationem mendacij: ⁊ tale fuit factũ David ⁊ Josue ⁊ similiter Christi. Aliter distinguit sanctus Bonauẽ. nam est simulatio quedam cautele: quedam doctrine: quedã deceptionis. Prima fuit Josue ⁊ David. Secunda fuit domini qua docuit discipulos officium hospitalitatis: vnde ⁊ coegerunt illum dicentes Luce vlti. Mane nobiscũ ⁊c. Tertia vero simulatio hypocrisis est. Prime due non tenent rationem mendacij: sed tertia: ideo prime due non sunt peccata: sed tertia. Posset breuius dici ꝙ aliquod factum quãdoq; exhibet̃ ad significandum: quandoq; ad tentandum. Secũdo modo non habet rationẽ mendacij: sicut nec orõ falsa prolata a doctore ad tentandum discipulum: que quia non profertur assertiue sed tentatiue non est mendaciũ. Talis fuit simulatio Christi qua tẽtabantur discipuli an haberent virtutem hospitalitatis: ideo neq; mendacium fuit neq; peccatũ. Primo modo contingit dupliciter: aut ad occultandum aliquid quod non tenetur manifestare: ⁊ tunc non habet rationem mendacij: nisi factum illud esset incompossibile ei qḋ occultatur: neq; rationẽ peccati. Non mendacij/ qr potest stare cum eo qḋ occultat̃: ⁊ ideo ex se nõ significat oppositũ eius qḋ occultatur: sed ex acceptatione videntiũ factũ illud: sicut si quis orationem audiens accipit eam in sensu quem non habet ex proprietate sermonis in quo est falsa: non propter hoc proferens eam mentitur: non peccat: qr non tenetur ille manifestare quod occultat: ⁊ ita nõ potest occultare sine peccato. Secundo modo factũ illud exhibetur ad ostendendum aliquid: ⁊ si tunc illud qḋ ostẽditur nõ est: hz rõnem mendacij/ vel pernitiosi/ vel officiosi/ aut iocosi: ⁊ hoc si factũ ex se est ostensiuũ. Talis simulatio Josue ⁊ David fuit ad occultandum: ⁊ ideo neq; mendacium fuit neq; peccatum: voluit enim Josue occultare animum expugnandi hay: ⁊ David ppriã personam: ⁊ neuter tenebatur manifestare vel animum suum vel personã ⁊ factum vtrinsq; poterat stare cum eo quod occultabant: vt patet. Et tantum de illa questione.

Distinctio. xxxix.

N distinctiõe precedenti magister egit de simplici mẽdacio. In hac dist. penultima huius tertij agit de periurio. Et potest sententia textus in his tribus cõclusionibꝰ comprehendi. ¶ Prima. Peierat quicũq; sciens vel nesciens iurat falsum: sil'r qui credens falsum iurat qḋ est verum. ¶ Scḋo. Jurare per deũ vel creaturas

simplr: qđ est deum in testẽ assumere vel per execrationem/ qđ est creaturam deo ad penã obligare: malum est sine necessitate: per falsos vero deos iurare semper malum est: q̃uis tali iuramento (per infidelem facto) fidelis ad bonum vti potest sine crimine. ¶ Tertia conclusio. Iuramentũ ꝓmissoriũ qđ in peiorem vergit exitũ: non debet obseruari: q̃uis sic iurans nullatenus a periurio qđ nõ promissum nõ seruando/ sed iurãdo incidit: sed nec a periurio callida verborũ arte iurans: nec a pctõ peierare cogens poterit excusari. Prosecutio harum patet in textu.

Questio .j.

A

Irca hãc distictionem primo queritur de iuramento: secundo de periurio. Est itaq̃ q̃stio prima: vtrum licitum sit iurare in testimonium veritatis: ⁊ in obligationem seruande promissionis. ¶ Tribus articulis questio absoluet̃. Primus terminos declarabit. Secundus per conclusiones respondebit. Tertius quedam dubia monebit. ¶ Quantum ad primũ vidẽdum quid sit iurare/ ⁊ quid iuramentũ. Ubi notandũ q iurare

Articu.i.

Iurare quid est.

ꝓm beatum Augu. in de verbis dñi/ est deũ in testem assumere: intelligere imediate in se/ vel mediãte creatura. Et alibi secundum eũdem. Iurare est ius veritatis deo reddere. et hoc fit cum in testem veritatis aduocatur. Hinc iuramentum ꝓm Raimũ. describitur. Est affirmatio vel negatio de aliquo sacre rei attestatiõe firmata. Ubi sacre rei attestatione includit tam deum qui est sctũsctõrum: q̃ creaturam in qua relucet dei perfectio. Unde hic assumit deũ in testem immediate: qui ad confirmationem sui dicti deum testem aduocat in se nulla mentione facta de creatura: vt cum dicitur: deus testis est quod ita est: vel per deum ita est: aut simile. Aduocatur autem deus in testem mediante creatura: quando in confirmatione dicti nominatur creatura: non vt creatura sit testis: quia scđm apostolum. Uanitati omnis creatura subiecta est ad Rom. viij. Sed vt deus cuius perfectio et vestigium sue veritatis in creatura relucet: et qui est auctor creature/ sit testis veritatis. Unde Alexan. par. iij. q. xxxj. ar. ix. et. est magistri in textu. Iurare per creaturam/ est creatorem eius testem veritatis adducere: vt infra dicetur. Ex eo autem inductum est iuramentum: quia homo sciens hominem esse mendacem. i. mentiri posse et ignorantem: ⁊ per consequens posse fallere ⁊ falli: fallere propter defectum veritatis: falli propter defectum cognitionis: non enim possunt homines cognoscere contingentia: neq̃ cordium secreta: vel etiam alia absentia: iõ non potest homo certam fidem adhibere dictis alterius hominis. Expedit autẽ rebus humanis: vt certitudo aliqua de his adhibeat̃. Et ideo pro ista certitudine habẽda necessarium est adducere testem veracem et scientem/ qui nec fallat nec falli possit: hic solus est deus: qui non decipit: nec decipi potest. Nõ enim maiorem certitudinem loquens de rebus humanis inevidentibus facere potest audientibus: q̃ adducere testem deum. Hinc pro iure introductum: vt quod sub inuocatione diuini testimonij dicitur: tanq̃ pro certo vero habeatur: ideo dicit apostolus ad Heb. vj. Omnis controuersie finis ad confirmationem est iuramentum: quasi dicat ad controuersiam finiendam/ eiusdemq̃ sedationem certificãdam et confirmandam adducitur iuramẽtum quasi vltimate certificans ⁊ confirmans. Et ideo Sco. distinc. presenti sic describit iuramentum. Est assertio dicti humani quod ipsum sit verum/ et hoc vltimate. Assertio extẽditur ad dictum affirmatiuum ⁊ negatiuum. Est autem assertio vltimata que fit per inuocationem diuini testimonij: nam vlterior ⁊ certior assertio esse non potest. ¶ Ex illis sequitur primo: q

Coro. i.

B

non tantum dum coram iudice tactis sanctorum reliquijs/ aut euangelio/ vel eleuatis digitis: sed vbicunq̃ ⁊ quibuscũq̃ verbis testem sue assertionis d̃s inuocauerit iurat/ siue dicat per deum: siue deus nouit: siue coram deo dico: aut deo teste: siue viuit dominus: siue hec faciat domin⁹: ⁊ hec addat. Uel alijs quibuscunq̃ modis quorũ diuersi habent̃ in diuersis scripture passibus. Et de hoc Augu. in de sermone dñi in monte dicit. Ridiculum est putare tunc iurationem esse: dum per aliquid dr̃ per qđ iuratur: ita quod nõ iuret qui non dixerit per deum: licet dixerit testis est mihi deus. ¶ Scđo sequitur/ q non est vna

Coro. 2.

tantum: sed multiplex forma iurandi. Uñ Alexan. de Hales par. iij. q. xxxj. memb. iij. arti. j. oẽs modos iurandi ad quatuor reducit. Iurans enim veritatem primam ⁊ summã que de⁹ est: ⁊ reueret̃ ⁊ in testimonium sue assertionis adducit. Debet veritas ista uereri inquantum principium est oĩs veritatis: ⁊ tũc iuratur per deum seu per veritatem. Scđo inquantum cognitor est oĩs veritatis: et tunc forma iurandi est. Testis est mihi deus: scit deus q non mẽtior/ ait aplr̃s: hoc dico coram deo. i. deo sciẽte ⁊ testificante. Tertio inquantum iudex est ⁊ retributor premiorum bonis: et tunc iuratur sub hac forma: viuit dominus. i. viuit qui vitã cũctis tribuit: viuit aĩa mea/ dei scilicet beneficio: vel viuit dñs: ita est. i. vera est assertio mea: sicut verũ est dñm viuere/ ⁊ vitã bonis tribuere. Quarto inquantũ retributor pene malis: et tunc est forma iurãdi. Hec faciat mihi deus/ ⁊ hec addat/ vel non saluer: et sic de alijs formis ad predictas reducẽdis. ¶ Secundo notandum q generali

Multiplex forma iurãdi.

C

diuisione duplex est iuramentũ: scz assertoriũ et promissorium. Assertorium est respectu cuiuslibet. tp̃is preteriti/ presentis et futuri. Et est assertio alicuius cum iuramẽto nõ exhibẽdi per asserentẽ: vt cũ iurat quis aliquid fuisse vel esse. Aut quãdoq̃ futurũ esse vel nõ fuisse: nõ esse aut non futurũ esse. Exemplũ de futuro: vt si quis iuret cras eclipsim esse futuraz aut pluuiã: aut nõ esse vẽturã: rarius tñ iuramẽtũ assertorium est de futuro. ¶ Iuramentum promissorium est/ cum quis iurat se aliquid esse facturũ vel nõ facturum. Et est tãtũ respectu futuri: vt dũ quis iurat se daturum alicui centũ flo. aut venturũ ad talẽ locũ: vel nõ venturum: vtrũq̃ iuramentorũ est obligatorium. ¶ Assertoriũ quidẽ obligat asserentẽ vt verum dicat ex quo talem testẽ inducit. Promissorium vt qđ iurauit, verum faciat. Quia tñ assertoriũ nõ obligat nisi pro tempore pro quo iuratur: quia freq̃ẽter est de aliquo presenti vel preterito. Promissorium autẽ obligat respectu futuri contingentis: ⁊ fiendi per iurantem: ideo appropriate ꝓmissoriũ dicitur obligatoriũ: quia semper manet obligatus/ donec iuratu͛ perficiat. ¶ Utrumq̃ aũt iuramentorũ/ q̃ñq̃ fit simpliciter sine obligatione sui vel alterius ad penam: q̃ñq̃ cum obligatione: vt q̃ñ aliquid (vt salus ꝓpria aut filiorũ vel rerũ iurantis/ eterna vel temporalis) obligatur deo ad penam si peierauit: vt si dicat̃. Si non est verũ quod dico: aut si nõ impleuero promissum/ illud patiar: vel illud mihi contingat: aut filijs meis/ aut possessioni mee: et solet fieri his vel similibus verbis. Hec faciat mihi deus: hec addat: non saluer: non viuat fili⁹ meus: incẽdio pereat possessio mea: nisi ⁊c. Secundum hunc modum interdũ etiã accipitur cum quis iurando dicit per salutẽ meã vel per filium. Per salutem Pharaonis iurauit Ioseph. Obligat enim hoc deo: vnde Augu. in sermone de periurio. Cum quis ait per salutem suã: salutem suã obligat deo: cum dicit per filios meos: oppignorat eos deo vt hoc eueniat in caput eorum qđ exit de ore ipsius. si verum/ verũ: si falsum/ falsum. Et lz omnis creatura sit creatoris et in eius plena potestate: ita vt non possimus eã magis deo obligare in se: tñ bonum vel solatiũ quod a creatura recipimus: et est a deo nobis concessum: possumus deo tãq̃ nostrũ oppignorare: ⁊ illud iuramentum dicitur execratoriũ: ⁊

Iuramentũ duplex.

scdm Aug. est grauissimū genus iuramenti. Quādo autem iuramentum fit sine obligatione huiusmodi dicitur iuramentum assertoriū vel promissoriū simplex. ¶ Item iuramentū potest diuidi in iuramentū verum siue bonū: ⁊ in periuriū: sed de hoc questione sequēti. ¶ Tertio notandum ꝙ tres sunt circūstātie

D

in genere que requiruntur ad hoc ꝙ iuramētum sit bonum ⁊ licitū: que sm beatū Hiero. dicuntur comites iuramenti: has tangit Hiere. iiij. Iurabis viuit dominus in veritate: in iudicio: ⁊ in iustitia. Ex pte iurātis requirit̄ iudiciū discretionis. Ex parte rei ve rius iuramenti requiritur veritas / vt sit adequatio rei ad sermonem quo iuratur. Ex parte cause requiritur iustitia: vt scilicet pro causa iusta iuret̄. De hoc beatus Tho. distin. presenti. q. ij. ar. iij. ad hoc quod iuramentum sit rectū tria requirunt̄. Unū ex parte rei de qua iuratur scilicet veritas: alias dictum non esset confirmatione dignum. Ex parte cause / iustitia alias non esset debita necessitas. Ex parte iurantis / discretionis iudicium: alias nō adhiberetur debita cautela. Requiritur ergo veritas tam in conscientia iurantis: ꝙ̄ in sermone ipso quo iuratur. In cōsciē tia quidem: vt ita esse credat sicut iurat in assertorio vel ita facere intendat sicut iurat in promissorio. In sermone vt sermo quo iurat verus sit. Requiritur iustitia: vt non iuret: quod secundū se iniustum est / illicitum vel inhonestum: aut melioris boni impeditiuum: vtrumqꝫ enim illorū vergit in deteriorem exitum. Nam sicut iuramentum nō debet esse vinculū iniquitatis. de iureiuran. c. quanto. ita nec impedimentum perfectionis. Requiritur iudiciū nō illud quod est executio iustitie: sed iudicium discretionis vt scilicet non leuiter / indiscrete ⁊ sine debita necessitate iuret. Includit hec discretio multas circunstantias presertim sex attendēdas scilicet cur / quis / cui / per quid / quomodo / quando. de quibus latius infra in dubijs. ¶ His conditionibus opponunt̄ tres

E

alie vitiantes iuramentū: scilicet dolus / indiscretio / coactio contra veritatem / iudicium ⁊ iustitiā: a quibus nominatur iuramentum / dolosum / incautum / coactū. Dolosum in assertorio: quando iurās oppositum eius sentit quod iurando asserit. In promissorio / quando iurās se aliquid facturū: in ipso actu iurandi intendit oppositum: nec intendit se obligare ad illud quod iurat. ¶ Iuramentum incautū potest dici dupliciter. Uel quia transit super materiā omnino illicitam: puta aliquis iurat se facturū oppositū alicuius precepti: vt qui iurat se aliquem occisurum vel adulteraturū: vel quia transit super materiā que de se est licita / quia aliquis abiurat opera perfectionis: ⁊ in hoc ponit obicem spiritui sancto ⁊ eius motioni. Unde licet quis licenter possit consilia nō acceptare: non tñ licet se ad non seruandum obligare. Posset etiā poni iuramentū aliquod incautū qñ iurat se facturum qđ nō potest facere: ⁊ qñ iurat putat se posse. Iuramentum coactū est iuramentum metu extortum: vt si quis iurat aliquid esse verū: aut se aliquid facturum inductus metu alicuius mali quod timeret incidere si non iuraret. Est autē duplex metus: quidam cadens in cōstantē virū: ⁊ est dum quis metu maioris mali fugiendi / eligit minus malum. Et ille potest cadere in virum cōstantē ⁊ virtuosum. vt qñ non leui estimatione: sed certitudinaliter saltem certitudine sufficiente in actibus humanis / scit malum sibi inferendum: quod maius est sibi incōueniens ꝙ̄ actum illum displicentē elicere. Et pōt contingere ꝙ sm rectam rationē sibi sit maius incōueniens: vtputa mors / carcer / mutilatio enormis / stuprum / ⁊ similia. Cū enim ille sit dñs voluntatis sue: pōt velle aliquid qđ alias nollet: et imperare actum alias nolitū anteꝙ̄ incurrat ista mala: et hoc sm rectam rationē. Et talis metus dicitur cadere in constantem virum: dum illud malū fugiendū sit magis inconueniens viro / ꝙ̄ illud quod tali metu elicit: vt si quis voluerit aliquem interficere nisi det. c. flo. metus inducens ad dandum. c. flo. cadit in constantē virum: quia vir constans et virtuosus magis debet velle dare ⁊ effectualiter tradere. c. flo. ꝙ̄ vitam perdere. ¶ Corollarium: nullus metus potest inducere virum constantem ad peccandum mortaliter: quia pro nullo malo fugiendo dictat ratio recta peccandum esse mortaliter: quia non potest esse maius malum quod imminet ꝙ̄ sit peccatum mortale. ¶ Sed di. licet nulla pena sit peior mortali peccato: vnum tamen peccatum mortale est peius alio: ideo metu incidendi maius mortale posset vir constans eligere mortale minus. Respondetur / quod nullum est peccatum mortale magnum vel paruum / quin possit vitari absqꝫ hoc quod incidatur aliud mortale: quia nunꝙ̄ potest mortaliter peccari / nisi pleno voluntatis consensu: voluntas autem non potest cogi ad consensum: licet possint violentari membra exteriora ad actum: qui tamen nunꝙ̄ est peccatum vóluntate non consentiente: ideo maius mortale semper vitari potest absqꝫ commissione minoris peccati mortalis. ¶ Metus cadens in virum inconstantem: est quando maius malum vel incōueniēs admittitur: ad fugiendum minus malum vel conueniens: vt qui peccat ne substantiam temporalē perdat: aut mortē sustineat corporalem ne diuitias habitas perdat. Et tantum de arti. j. ¶ Quantū ad articulum secūdū est prima cōclusio. Iuramētum cum debitis circunstantijs est licitum ⁊ sepe meritorium. Hec conclusio reprobat errorem manicheorū hereticorum dicentiū / qđ in nullo casu iurare liceat. Moti fuerūt verbo saluatoris Mat. v. Audistis quia dictū est antiquis: nō periurabis: reddes autem dño iuramenta tua. Ego autē dico vobis nō iurare omnino. Et sequitur. Sit autem sermo vester est est: non non: quod his abundantius est / a malo est. ⁊ Iaco. v. Ante omnia fratres mei nolite iurare neqꝫ per celum neqꝫ per terram: neqꝫ aliud quodcūqꝫ iuramentum. Sed contra illos probat̄ conclusio auctoritate scripture: facto christi ⁊ apostolorum: ⁊ ratione. Auctoritate. nam Deut. vj. dicitur. Dominū deū timebis / et per nomen illius iurabis. Item Mat. v. Reddes domino iuramenta tua. Que tractans beatus Augu. in de verbis apostoli. Si peccatum inquit esset iuratio: non diceretur in lege. Reddes domino iuramenta tua. Reddimus autem domino iuramenta quando iuramus per deum. Item ad Heb. vj. vt allegatum est supra / apostolus dicit. Omnis controuersie finem esse iuramentum. Cum autem licitum est finire cōtrouersias: licitum erit iuramentū per quod controuersie finiuntur. Ad idem innumere doctorū auctoritates adduci possent: sed maior his est auctoritas ecclesie: que sic determinauit in. c. etsi christus. de iureiuran. ¶ Ex facto idem probatur: nam deus ipse iurauit per angelos ⁊ ora prophetarum. Unde Geñ. xxij. ait ad Abraam. Per memetipsum iuraui / dicit dominus: quia fecisti hanc rem ⁊c. Et frequenter habetur verbum hoc. Uiuo ego dicit dominus. Et in ps. Iurauit dominus ⁊ nō penitebit eum. Itē iurauit dominus Dauid veritatem / ⁊ non frustrabitur eum. Item in nouo testamento frequenter dominus ad confirmationem predicate veritatis addidit. Amen amen dico vobis: quod est fideliter vel veraciter siue in fide aut veritate dico vobis: quod est iurare: quia est deum in testem assumere qui fidelis est et veritas. Sic enim dominus ipse exponit Luce. iiij. Amē dico vobis. In veritate dico vobis: quia multe vidue ⁊c. Item Apoc. x. legitur quod angelus leuauit manū suam in celum: ⁊ iurauit per viuētem in secula seculorum. ¶ Preterea beatus Paulus frequēter in epistolis iurauit. Ad Romanos. ix. Ueritatem inquit dico in Christo Iesu non mentior. Item ij. Corin. xj. Deus ⁊ pater domini nostri Iesu christi scit quia non mentior. ⁊ ibidem ca. xij. Coram deo in

Articu. 2.
Conclu. 1.
F

Deus iurauit simlr angeli et apli.

Christo loquimur. ad Gal.j. Que scribo vobis: ecce coram deo/ quia non mentior. ad Phi.j. Testis mihi est deus quomodo cupiam vos in visceribus Jesu christi. Ratione etiam probatur. Omnis actus humanus cadens super materiã debitam sufficienter circunstantionatam ẽm dictamen rationis recte est bonus ⁊ licitus: aliquod iuramentũ est huiusmodi: ergo. Consequẽtia nota cum maiore: quia omnis talis actus est virtuosus: vt potest deduci ex diffinitione virtutis. Minor probatur: quia aliquod iuramẽtum potest cadere super debitã materiã seu obiectũ. Nam in iuramento duplicem possumus materiam cõsyderare: vna est assertio testificanda: alia est testis idoneus. Materia debita testificãda est assertio vera seu fidelis promissio boni ⁊ honesti. Testis maxime idoneus est qui veritatem nouit: ⁊ testificando non fallit. Talis aũt est deus summa veritas: qui omnia nouit ⁊ neminem fallit. Ergo dum veritas testificatur per deum/ est debita materia iuramenti. Similiter possunt concurrere debite circũstantie: nam hec testificatio fieri potest in bonũ finem/ moralem vel theologicum. Moralem dum fit propter certitudinẽ habendã humanarũ assertionũ: que est honesta et necessaria humano cõuictui. Theologicum dum fit ad certificandum proximũ in fide ⁊ doctrina salutis finaliter propter deum. Alie quoqȝ circũstantie quas recta ratio dictat scilicet tempus/ locus/ modus et forma: possunt concurrere ⁊ frequenter concurrunt: ergo aliquod iuramentum est actus humanus cadens super debitam materiã debite circũstantionatus. ¶ Preterea omnis actus humanus necessarius humano conuictui potest licite exhiberi: iuramentũ est huiusmodi: ergo potest licite fieri. Ponat in esse: igitur licite fit. Cõsequentia nota cum maiore. Minor declarata est in notabili primo precedentis articuli. Item omnis actus pertinens ad latriam est licitus: talis est iuramentũ: ergo. Consequentia nota. Maior patet: quia latria est suprema virtus moralis. Minor patet/ quia in iuramẽto deus adducitur in testimonium veritatis tanq̃ veritas infallibilis ⁊ omniũ cognitor: hoc autem est reuerentiã deo exhibere: quia est protestari ⁊ profiteri deum esse summã ⁊ infallibilem veritatẽ: ⁊ huius reuerentie exhibitio est actus latrie. Hinc glo. Hiero. super illud Mat.v. Nõ iurare omnino: dicit. Per quod quis iurat illud veneratur ⁊ amat. Similiter iurando per deum profitemur deum nobis superiorem: ẽm illud apostoli ad Hebr.vj. Homines per maiores sui iurant. Hoc autem pertinet ad cultum latrie. Secunda pars conclusiõis/ scȝ ꝙ potest esse meritoriũ: patet: quia actus iurandi potest procedere ex charitate/ ⁊ ordinari in deũ finaliter: sicut omnis actus charitatis tam dei q̃ proximi: ⁊ per consequens potest esse meritorius.

B ¶ Et per hoc ad rationes hereticorum. Ad primam auctoritatem christi. Ego dico vobis nõ iurare oĩno. Respondet sanctus Bonauen. ꝙ manichei per hanc auctoritatem intellexerunt omne iuramentũ prohibitum: quod venit ex manifesta ignorantia qua nesciebãt distinguere inter negationẽ prepositã signo vniuersali ⁊ postpositã. Preposita enim facit equipollere particulari contradictorie vniuersali: ⁊ vnde dominus dicendo: nõ omnino: non prohibuit omnẽ iurationem: sed quendam iurandi modũ: et quia nõ omnẽ prohibuit aliquem admisit: Quis autem verũ sit ꝙ deus non prohibuit omnẽ iurationem: tamen respõsio illa non videtur sufficiens: quoniam sermo euangelicus regulis donati: ⁊ pari ratione Aristotelis non subiacet: vt vult Grego. nec logicalis rigor in eo attendẽdus est: sed magis intentio ⁊ causa dicendi. Nam in simili Exo.xx. vbi dicitur. Non concupisces domum proximi tui: nec desiderabis vxorem eius: non seruum ⁊c. nec omnia que illius sunt: ibi etiã negatio ly nec/ ꝑponit signo vniuersali omnia: non tamen equipollet particulari: non enim ly nec omnia valet/ id est aliqua non: sed nec omnia valet/ id est nulla que illius sunt: ⁊ similia in multis alijs locis inueniri possunt: ideo melius dicitur ẽm Aug. lib. contra mendaciũ: quẽ etiam sequitur Inno. iij. in c. etsi christus: de iureiuran. ꝙ dominus prohibuit omnem modũ iurandi: siue per deum: siue per creaturam: nõ simpliciter/ sed ex causa: hoc est ex leuitate: nõ autem ex necessitate: ne scȝ ex facilitate iurãdi veniatur ad consuetudinẽ iurandi: ⁊ a consuetudine in periuriũ cadatur. Nam iudei cõtra quos christus loquitur/ errabant: putãtes solũ iuramentũ falsum esse illicitum: non autem iuramentũ incautum. Similiter non putabant se teneri iuramẽto/ si per creaturas iurassent: qm̃ audierant: reddes dño iusiurãdũ tuum: vtrunqȝ dñs reprobat/ cum ait. Audistis quia dictũ est antiquis: nõ periurabis/ falsum scȝ iurãdo. Ego autem dico vobis: non iurare omnino. i. nullo modo iurandũ esse sine necessitate: neqȝ per celum ⁊c. Prohibentur enim quedã: quia per se mala sunt: vt furtũ/ adulteriũ ⁊c. que nõ sunt aliquatenus faciẽda: quedã vero prohibent ex causa: nõ quia per se mala: sed quia si fiant freqẽter ⁊ multũ sequunt mala: vt vinũ per se nõ est malũ: et tñ Ephe.v. prohibet apl's di. Nolite inebriari vino in quo est luxuria. ẽm illud Hiero. Venter mero estuans facile dispumat in libidinem. Sic ⁊ iuramentũ per se malũ non est/ cum sit cõfirmatio veritatis: sed tñ ex freqẽti ⁊ incauta iuratione periuriũ sepe nascitur. Hinc Eccli. xxiij. legitur. Vir multũ iurans implebit iniquitate. In re tamen vera licita ⁊ honesta nõ prohibet iurare. Hec in glo. Mat.v. et in. c. allegato: et si Christus. Ad auctoritatẽ beati Jacobi respõdet: qm̃ aliquiuim faciũt in verbo nolite/ quo nõ videt prohiberi iuramentũ/ sed iurãdi volũtas: nolite/ id est nõ velitis: nõ voluntatem spontaneã habeatis: qm̃ ad iurandũ nõ debet queq̃ voluntas spontanea inducere: sed necessitas trahere importuna. Huic consonat August. ad Hil. Iurationẽ caue quantũ potes. Melius quippe nec verum iuratur: q̃ iurãdi cõsuetudine ⁊ in periurium sepe cadatur: ⁊ semper periurio appropinquatur: nõ quia peccatum est verum iurare: sed quia grauissimũ peccatũ est falsũ iurare/ quo citius cadit qui iurare consueuit. Quod vero dñs ait: sit sermo vester est est/ non non/ dictis concordat. Nam vt dicit August. de verbis dñi/ hoc scȝ est est/ non non/ bonum est appetendũ: quod amplius est/ a malo est/ id est si iurare cogeris scias de necessitate venire infirmitatis eorũ vtiqȝ quib' aliqd suades: que vtiqȝ infirmitas malũ est. Itaqȝ nõ dixit quod amplius est malum est: sed a malo est. Tu enĩ nõ malũ facis qui bene vteris iuratione vt alteri persuadeas qd vtiliter persuadeas: sed a malo est illius cuius infirmitate cogeris iurare. A malo inquã non tam culpe q̃ pene: nec exhibentium/ sed exigentium iuramentũ: nam incredulitas hmõi magis est pena q̃ culpa. ¶ Ex his doctrina moralis elicit/ ꝙ licet iurare per se malũ nõ sit: tamẽ cauenda est summopere iurandi freqẽtia ⁊ consuetudo etiã in sermonibus veritate subnixis: nec mediocriter laborãdũ est vt cõsuetudo hec vincatur: sed cum magna solicitudine ⁊ instantia: quoniã vt dicit Aug. vbi supra: nemo nouit nisi qui expert' est q̃ sit difficile ⁊ consuetudinẽ iurandi extinguere: ⁊ nunq̃ temere facere/ qd aliquando necessitas facere cogit. Cauẽda est summopere iurandi freqẽtia.

¶ Secũda cõclusio. Non nisi per creaturam sine peccato licet iurare execratorio iuramẽto. Conclo. ij Probat: quia in execratorio iuramento illud per quod iuratur deo in penam obligatur ⁊ oppignoratur: sed hoc nõ conuenit deo q̃ impassibilis est: nec sibijpsi oppignorari potest: ergo nõ nisi per creaturã potest hoc iuramẽto licite iurari. ¶ Tertia cõclusio. Licitũ est in simplici iuramento iurare per creaturã si iurans habeat cum iurandi necessitate intentionẽ bonã. Conclo. iij Probatur conclusio: quia licitũ est cũ necessitas exegerit iurare per deum creatorem: vt dicit cõclusio prima: ergo etiam

per creaturam. Tenet cōsequentia: quia iurans per creaturā / iurat per deū / vt supra tactum est. Unde et veritas ipsa dicit Mat. xxiij. Qui iurauerit in tēplo: iurat in illo / et in eo qui habitat in ipso: et qui iurat in celo / iurat in throno dei: ⁊ in eo qui sedet sup eū / scʒ deo. ¶Et dicit notāter: si cū necessitate habet intentionē bonam: q̄m qui iurādo per creaturā ipsam sm̄ se in testimoniū inuocaret: per ipsam veritas dubia cōfirmaret. Hic creature aliquid numinis attribueret: cognitionē scʒ secretoꝝ vel infallibilitatē: et ita propter malā intentionē peccaret: ⁊ ideo iudeis tanq̄ paruulis prohibitū est: ne per creaturā iurent: ⁊ cōcessum iurare per deum / ne honor deo attribuēdus scʒ veracitas / infallibilitas creature attribuat. Et sm̄ hoc intelligēdi sunt canones / ⁊ patrum dicta prohibētia iurare per creaturas. Et propter eandem causam non est iurandū per idolum aut diabolum / ne diuina reuerentia trāsferatur ad idolū. Et de hoc bene loquit Alex. par. iij. q. xxxj. membro. iij. arti. iij. hanc ponens distinctionē. Qui iurat per creaturam / aut credit aliquid numinis esse in creatura: aut iurat per creaturā intendens fraudē / volens decipere alium: quia scʒ creaturā reputat vilē: ita ꝙ cum per eam iurat / nihil se iurare credit: aut iurat per creaturam intendēs solum protestari ꝙ deus author creature sit prima veritas ⁊ testis veritatis. Si primo modo credens aliquid numinis esse in ea / ⁊ per hoc volens venerari creaturam: peccat peccato idololatrie. Si intendit fraudē / peccat peccato periurij. Si autē neutrū illoꝝ intendat: sed solum protestari primam veritatem: ⁊ ipsam per creaturā venerari: sic licitum est iurare per creaturaʒ. Et hoc est quod dicit beatus August. ad publicolam. Deus per creaturam iurare prohibuit: ne vel more gentiliū aliquod numen deitatis creaturis inesse crederemus. Uel ne creaturas contēptibiles iudicādo: per eas promissa pro nihilo duceremus. ¶Quidam tamen dicunt ꝙ non sit licitum iurare per omnes creaturas: sed distinguunt ꝙ quedam sunt creature deo dicate: ⁊ ad cultū diuinū mancipate: vt reliquie sanctorum / ⁊ euangelium: et per has est licitum vt dicunt iurare. Per alias autē non est licitum / quia alie non admittūtur in solēni iuramento. Sed vt dicit Augu. contingit iurare per quālibet creaturam. Unde super illud Roma. j. Testis mihi est deus. dicit in glos. Qui per lapidem iurat falsum / periurus est: ⁊ cōstat ꝙ hoc non esset nisi tale iuramentum esset obligatorium. Hec. Alex. Sed contra cōclusionem obijcitur per canonem Pij pape xxij. q. j. si quis. vbi dicitur. Si quis per capillum dei vel caput iurauerit: vel alio modo blasphemia contra deuʒ vsus fuerit: si in ecclesiastico ordine est / deponatur: si laicus anathematizet: ⁊ si quis per creaturas iurauerit / acerrime castigetur. Si quis autem talem hominem non manifestauerit / non est dubiū quin diuina damnatione coerceatur. Sed si episcopus illa emendare neglexerit / acerrime corripiatur. Respōdetur sm̄ Alexan. ⁊ sanctū Bonauen. ꝙ canon loquitur contra illos generaliter qui credebant deū sm̄ diuinitatem habere membra: aut cōtra illos qui non reuerenter nominant membra Christi: ⁊ quodā exq̄sito modo iurandi diuidūt Christū quasi membratim: qui valde arguēdi sunt. Hec Bonauen. Per membra autem Christi sm̄ humanitatem iurare reuerenter eo modo licet: quo licet per alias creaturas iurare. Unde canon loquitur in casu supra expresso: in quo non licet iurare per creaturas.

Conclo. 4. J

¶Quarta cōclusio. Aliter obligat iuramētum assertorium: aliter promissorium. Ista conclusio satis patet ex notabili secundo. Et beatus Thomas distinctione presenti. q. iij. arti. primo dicit / ꝙ in iuramento assertorio est vna tantum obligatio / scilicet qua quis obligatur ad peccatum / si veritas suo iuramēto desit. In iuramento autē promissorio est duplex obligatio. Una qua quis obligatur ad faciendū hoc quod iuramēto promisit. Alia qua obligatur ad peccatum: si non fecerit quod promisit. Hec tamen conclusio moderationem recipit per sequentes conclusiones.

Conclo. 5.

¶Quinta conclusio: Quis dolosum iuramentum obliget ad penam eternam simpliciter: et ad seruandum promissum in foro ecclesie exteriori: non tamen obligat ad secundū in foro conscientie interiori. Tres partes habet conclusio prima. Prima concernit in genere omne iuramentum dolosum / tam assertorium q̄ promissoriū: alie due tantum promissorium. Prima pars probatur: quia omnis iurans dolose peccat mortaliter. Intelligendum est ex deliberatione et ceteris paribus: quia adducit deum in testem falsitatis in assertorio: aut promissi implendi (cuius tamen oppositum intendit) in promissorio: ergo peccat mortaliter. Tenet cōsequentia: quia facit magnam irreuerentiam deo: adducens eum in testem falsitatis: ⁊ per consequens obligatur ad penam eternam. Pro secunda parte scilicet ꝙ obligatur in foro ecclesie cōtentioso seruare promissum: probatur: quia sm̄ iudicium illius fori compellitur ad seruādum promissum. Nam ecclesia iudicat de his que patent: et quia verba obligatoria manifesta sunt: ideo talē iudicat obligatum. Tertia pars scilicet ꝙ non obligat in foro interiori conscientie: probatur: quia in priuatis obligationibus nullus non intendens se obligare coram deo obligatur: quia deus iudicat sm̄ secretum conscientie. Nam homo accipit verba sm̄ ꝙ foris sonant: deus vero accipit sm̄ ꝙ intus concipiuntur. Hinc dicitur. j. Regum. xvj. Homo videt que patent: dominus autem intuetur cor. Hinc Grego. xxvij. moral. Humane (ait) aures talia verba nostra iudicant: qualia foris sonant. Diuina vero iudicia talia foris audiunt: qualia ex intimis proferuntur. vide Petrum de palu. in. iiij. distin. xxxviij. q. ij. de votis. Et est simile in matrimonio / quo verba foris prolata non obligant sine consensu interiori. Qui ergo intus se non intendit obligare coram deo: non est obligatus. Nec tamen sequitur ꝙ iste ex dolo suo reportet cōmodum: vtputa si nō dolose iurasset: esset obligatus. Nunc autem quia dolose iurauit: non est tali iuramento obligatus ad seruandum iuratum: quia dolose iurando incidit mortale peccatum: ⁊ per consequens obligatur ad eternam penam: quod incomparabiliter peius est: q̄ sit obligatio ad seruandum iuramentum. Obligatur tamen iurans dolose etiam in foro conscientie ad hoc: vt is cui iurauit ex dolo suo non ledatur: sm̄ illud. j. ad Thessal. iiij. Ne quis supergrediatur ⁊ circumueniat in negotio fratrem suum.

Conclo. 6. K

¶Sexta conclusio. Iuramentum incautum acceptum primis duobus modis non obligat ad promissi obseruantiam: obligat tamen ad mortalem culpam. Probatur cōclusio de iuramento incauto primo modo quo iuratur aliquid omnino illicitum: scilicet quod est contra preceptum: quia non potest se inferior obligare ad non obediendū superiori: nec ad id quod est sm̄ se illicitum. Sed nec id quod est sm̄ se illicitū per iuramētū (quod nō potest esse vinculū iniquitatis) fieri potest licitum. Peccatū enim mortale non facit conditionē peccātis magis liberam. Talis autem sic iurando peccat mortaliter vt statim probabit. Sic ergo iurans non solum non obligatur tali iuramēto: sed etiā non debet seruare: quia non potest sine mortali soluere ꝓmissum. Unde Ambro. lib. de officijs. Est nōnunq̄ contra officium soluere ꝓmissum: sicut Herodes qui necem Joannis prestitit ne promissum negaret. Et beatus Isido. in soliloquio. In male ꝓmissis rescinde fidem: in turpi voto muta decretum: qđ incaute vouisti non facias: impia est promissio que scelere adimpletur. Et lib. ij. senten. c. xiij. ait. Non est obseruandū sacramentum quo malū incaute promittitur. Et beatus Augu. in sermone de decollatione Joannis. Qđ Dauid iuramentū per sanguinis effusionē nō impleuit: maior

pietas fuit. Jurauit Dauid tenere: sed nō impleuit maiori pietate. Et loquitur de iuramento quo iurauit se occisurum Nabal virū stultum. de quo. j. Reg. xxv. Probatur etiā conclusio de iuramento incauto secūdo modo: quo iuramentum transit super materiā de se licitam: sed nō licitā iuranti: qꝛ melioris boni impeditiuo: ꝛ per hoc vergit in deteriorem exitum. Nā nullū iuramētū qd̄ obuiat charitati/ obligat ad seruādū iuratū: quia ab obligatione charitatis absolui non debemus: ꝭm illud apli Rom. xiij. Nemini quicꝗ debeatis/ nisi vt inuicē diligatis: sed oīa iuramenta que vergūt in deteriorē exitum sunt hmōi ergo ꝛc. Sunt autem talia iuramenta de non implendis consilijs euangelicis: de nō faciēdis operibus supererogationis. Et generaliter de his quibus ponit obex motioni spūssancti: aut qui sunt imperfectionis detrimentū: vt si qs iuret se nūꝗ intraturū religionē: nunꝗ visitare talē infirmū. Tale iuramētū licet seruari possit sine peccato: non em̄ quis tenetur intrare religionē: ideo nō peccat qui religionem non intrat: nō tamē obligat iuramentū ad nō intrandū. Ideo etiā qui iurauit nō intrare: pōt intrare sine peccato: quia non tenetur tali iuramento. De hoc Beda super Mattheū. v. c. Si aliquid forte nos incaute iurare contigerit: ꝛ obseruatum in deteriorem vergat exitum: libere illud salubriori cōsilio mutandū nouerimus: ac magis instāte necessitate peierandū ꝗ pro vitando periurio in aliud crimen grauius esse diuertendum. Et hec vltima pars autoritatis respicit iuramentum incautū/ primo modo. ❡ Scḋa pars cōclusionis: scȝ ꝙ iuramentum incautum vtroꝗ modo obliget ad mortalem culpam: probat: qꝛ quicūꝗ vocat deū in testē contra seipsum mortaliter peccat: quia dn̄s nō est dissensionis deus vt dicit apostolꝰ primo Cor. xiiij. Sed qui iurat incaute primo modo: iurat contra preceptum diuinū idest nolle obedire precepto: qui scḋo mō iurat resistere motioni spiritussancti. Et ita in vtroꝗ adducit deum in testem contra deum. Et ita peccat contra secundum preceptum: quo omnis irreuerentia dei prohibetur. Et est aduertendum: ꝙ taliter iurās in ipso actu iurādi/ peierat et mortaliter peccat: nō postea dum iuramentum non seruat: quia in ipso iurandi actu deum contemnendo irreueretur: non autem cum oppositum eius quod iurauit facit: de quo inferius. ❡ Sed di. quis contra primam conclusionis partem: nam Josue iurauit pacem cum Gabaonitis quod non occideret eos. Josue. ix. sed illud iuramentum fuit incautum primo modo: quia iniustum ꝛ contra dei preceptū. Quia dominus preceperat ei quod occideret omnes habitatores terre promissionis: vt habetur Deut. vij. Ipse autem iurauit contrarium: et propter iuramentū pepercit Gabaonitis/ putans se obligari iuramento. ❡ Ad hoc respondet Alexan. et post eum bea. Tho. quod in his que sola prohibitione sunt illicita: non sua natura dum cum obseruatione intentionis precipientis iuramentum seruari potest: tunc obligat. Si autē seruari non potest quin contraueniatur intentioni mandantis: non obligat. Intentio autem prohibitionis Deut. vij. fuit: ne si dimitterentur viui auerterent filios Israel a deo: et interficerent eos. Unde subditur ibi pro causa mandati: nec filiam illius accipies filio tuo: quia seducet filium tuum/ ne sequatur me. Et hec intentio seruari poterat a Josue et populo cum iuramento per tantam Gabaonitarum humiliationem vt nihil mali possent machinari in filios Israel: et ideo non fuit iuramentum incautum nec contra precepti intentionem. Unde Amb. lib. de officijs. Jesus pacem quam dederat reuocandam non censuit: quia firmata erat sacramenti religione: ne dum alienam perfidiam redargueret/ suam fidem solueret. Soluisset autem suam fidem si non seruasset quod iurauerat. Iterum/ ideo mulctauit eos Josue meliore morte scilicet obsequio ministerij: vt esset clementior sententia: sed diuturna. Licet ergo non fuerunt occisi morte naturali: que est in separatione anime a corpore: sunt tamen occisi morte legali que est seruitus: qua seruata est intētio prohibitionis diuine: quia neminem poterāt corrumpere seruituti addicti. ❡ Septima conclusio. Juramentum incautum tertio modo: scilicet quo quis se facturum quod non potest iurat: dum seruare nō pōt: non obligat. Probatur: quia ad impossibile nemo obligatur. Uerum si nunc seruari non potest ꝑpter aliquod superueniēs impedimentum: potest autem posterius: tunc manet iurans obligatus vt faciat cū possit: vt si quis iurat ire ad sanctum Jacobum/ et superueniat corporalis infirmitas: non tenetur durante infirmitate: manet tamen obligatus vt cōualescens impleat. Et si dum iurauit probabiliter putauit se posse: excusatur in fauorabilibꝰ: secus si non putabat: aut stulte putabat se posse. Et presertim excusatur/ si impedimētum de nouo superuenit quod preuisum non est. ❡ Octaua conclusio. Coactum iuramentum in foro cōscientie est obligatorium. Probatur: quia quicunꝗ iurat volens ceteris paribus: id est si impletio iuramenti nō vergit in deteriorem exitum: obligatur seruare iuramentum et fidem si potest: sed iurans coacte iurat volens: ergo. Consequentia nota cū maiore. Minor probatur: quia coactio ad iurandum non est coactio simpliciter ꝛ absoluta que fit per violentiam cui resisti nō potest: quia neꝗ voluntas cogi potest simpliciter: neꝗ lingua ad formandum verba: sicut manus ad operandum/ puta scribendum vel percutiendum aut tenendum aliquid. Potest autem cogi secundum quod hoc est metu alicuius magis noliti. Sed talis coactio non est simpliciter inuoluntaria: immo simpliciter est voluntaria: licet sit inuoluntaria ex conditione/ sicut ꝓiectio mercium in mare. Confirmatur: si enim metus aliquis tolleret obligationem iuramenti: maxime metus cadens in constantem virum: quia metus minor non excusat: sed talis metus non cadit in iurationem: hoc est non inducit virum constantem ad iurādum contra mentē: quia non ad mentiendum seu dolose iurādū: ergo si metu inducit ad iurādū: iurat in veritate/ iustitia/ ꝛ iudicio: quia iurat iuramentū licitū qd̄ iurare ꝛ tenere potest sine peccato: qꝛ si iuraret cum peccato: iam nō esset metus cadēs in constātē virū: qꝛ maius malū peccatū est peccare/ ꝗ id pati propter cuius metū peccat. Si vero metu inducitur ad iurandum verum et licitū tenetur tali iuramento: quia omne iuramentum licitū est seruādum: ad hoc sunt multa iura. ❡ Dicitur notanter in foro cōscientie: quia in foro exteriori non ligat. Non enim competit actio ei qui iniuste compellit ad iurandum. Si di. ergo qui raptori metu [illegible] iurat dare centum florenos tenetur sibi dare. Hoc conceditur: quia magis tenetur homo sustinere iacturam temporalem ꝗ frangere fidem sacramento firmatam. Habet tamen talis remediū: quia potest datum in iudicio repetere: aut iudici denuntiare qui ex officio tenetur raptorem ad restituendum compellere. Nec debet iurare qd̄ non velit denuntiare: quia hoc est contra fraternam correctionē: ꝛ ita illicitum ad qd̄ non compellit metus cadens in constātem virum. ❡ Si dicis metꝰ tollit obligationem matrimonij que maior est ꝗ obligatio simplicis iuramenti. Respondetur/ ꝙ metus tollit obligationem matrimonij: quia est contra institutionem matrimonij: voluit enim deus matrimonij institutor/ qd̄ talis consensus non ligaret nec matrimonium constitueret. Et est casus ille specialiter a deo exceptus: quia noluit sic iurantem obligari. ❡ Conclusio nona. Omne iuramentum suis comitibus debite circunstantionatum/ obligat iurantem ad verificandū quod iurauit saluis conditionibꝰ generalibꝰ quas

Cōclo. 7. L

Conclu. 8. M

Conclu. 9. N

in iuramēto subintelligi ius commune voluit: Hec conclusio satis patet de iuramento assertorio: obligatur enim iurās vt verum iuret: vt patet ex dictis. Similiter de promissorio allegat Christus Mat.v. legem. Reddes inqt deo iuramēta tua. et Nume.xxx. dicit legislator Moyses. Si quis virorum votū dño voverit: aut se constrinxerit iuramento: nō faciet irritum verbum suū: sed omne quod promisit implebit. ¶ Additur salvis cōditionib⁹ &c. Conditiones plures colliguntur in glo. c. quemadmodum. de iureiuran. super ver. conditio. que tamen brevius possunt ad tres reduci. ¶ Conditio prima est delatio autoritati superioris: nam in omni iuramēto ius superioris intelligitur exceptum: vt in. c. venientes. de iureiuran. et ideo in omni iuramento intelligitur: nisi contrarium precepiat aut velit superior. et hoc in eis rebus q̄ superioris autoritati et dispositioni sunt subiecte: secus in eis in quibus superior non habet autoritatem: vel autoritatem limitatā ꝯm quam potest precipere. Hinc in omni iuramēto universaliter tacite intelligitur: si deo placuerit. vnde Jaco. iiij. Dicatis si domin⁹ voluerit: et si vixerim⁹ faciem⁹ illud. Sic et autoritas pape excepta intelligitur: saltem dū causa rationalis subsit. Non enim habet papa vicarius christi potestatem simpliciter illuminataz sicut christus: quia ꝯm apostolum. ij. ad Corinth. x. Potestatem dedit dñs in edificationem: et non in destructionem ecclesie seu fideliū. Siquidez si dispensator est non dñs ꝯm eundem. j. Cor. iiij. Sic nos existimet homo vt ministros christi et dispensatores ministeriorum dei. Hic iam querit̄ inter dispensatores vt fidelis quis inveniat̄. Est autē fidelis dispensator: si ad honorem dñi sui: et iustitiā ac salutē subditoꝝ autoritatem acceptam dispensat. de hoc. xxv. q. j. §. vlti. Leo papa ait. Valet sancta Romana ecclesia suis privilegiis quoslibet munire: et extra generalia decreta quedam speciali beneficio indulgere: considerata tamen rationis equitate: vt que mater iustitie est: in nullo ab ea dissentire videatur. Que attendenda sunt ab eis specialiter qui contra vota et iuramenta dispensationem querunt/ nulla rationabili causa subsistente. Que dispensationes ꝯm beatum Bern. non dispensationes: sed dissipationes sunt dicende. Sic cuiuslibet iudicis autoritas ac vis precipiendi intelligitur excepta in eis que sue iuriditioni subsunt. Unde si quis iuravit solvere cētum flore. in certo termino: si iudex per arestam vel al's prohibuit: tenetur obedire iudici iuramento nō obstāte. ¶ Secunda cōditio respicit fidem servatam propter quaz iuratur: quia non servanti fidem fides servanda nō est. Intelligitur igitur conditio in iuramento promissorio si mihi fidem servaveris: vt habetur de iureiuran. pervenit. ij. et. c. sicut. iij. Ideo iurans ducere aliquam si fidem sponse nō servaverit: non tenetur iuramento. ¶ Tertia conditio statum rerum ipsarum respicit: tam iurātis tam ei cui iuratur: q̄ rerum pro qua aut ratio cuius iuratur: q̄ etiam iuramenti. vnde subintelligitur conditio: si res in eodē statu permanet: nam si quis vt officialis iurat cessante officio non tenetur. Sic qui prelato vt tali iurat: gratia exēpli obedientiam si cedit prelationi/ subditus nō tenetur. Sic qui in pinguiori fortuna iurat aliquid se daturum: si mutatur fortuna: vt prestare non possit: non tenetur durante impotentia. Similiter si absolvitur a iuramento ab eo qui habet absolvere subsistente causa rationabili non tenet̄ iuramento a quo fuerit absolutus. Cum etiam aliqua generaliter iurantur intelligitur semper si honesta/ licita/ possibilis/ moderata et ꝯm intentionem illam ꝯm quam ordinator iuramenti obligari voluerit: et rationabiliter debuerit. Hinc per generale iuramentum servandi statuta et statuenda: et cōsuetudines ecclesie vniversitatis aut communitatis cuiuslibet: non obligatur iurans nisi ad ea que sunt licita et honesta non obolita. Nam de aliis ordinator iuramenti non intendit: neq; debet iurantem velle obligare. De his omnibus latius colligunt summiste cum multiplici iurium allegatione &c. ¶ Quantum ad articulum tertium dubitatur de conditionibus requisitis ad hoc vt iuramentum fiat cum iudicio. Respondetur q̄ hm̄oi conditiones cōmuniter ponuntur. vj. vt dictum est notabili. iij. quarum alique latius sunt declarande. Prima est: cur hoc est vt sit sufficiens causa motiva ad iurandum: non enim levitate aut consuetudine debet quis ad iurandum induci: sed necessitate quedam. Non quidem inevitabilitatis aut coactiōis: sed necessitate charitatis et vtilitatis proximi. Ut tamen proximus ex sua infirmitate non credat asserenti vel suadenti: quod verum bonum vtile est/ et salutare iurandum est vt credat. de hoc Augu. in de verbis dñi. Qui intelligit non in bonis: id est in per se appetendis: sed in necessariis iurationem esse habendam: refrenet se quantū potest vt non ea vtatur sine necessitate. Et declarans qua necessitate/ subdit. Cum videt pigros esse homines ad credendum quod eis vtile est credere: nisi iuratione firmetur. et sequitur. Si iurare cogeris: scias de necessitate venire infirmitatis: eorum quibus aliquid suades. sequitur. Tu enim non malum facis qui veris iuratione: que etsi non bona: id est non appetenda quasi per se bonum: tamē necessaria est vt alteri suadeas quod vtiliter persuadeas. ¶ Annumerat autē Alexan. de Angliaz novem causas sub hac necessitate comprehensas: quarum septem tenent se ex parte boni inducendi: et due ex parte mali removendi. Prima est pro veritate fidei aut doctrine aut alias vtili confirmanda. Sic iuravit apostolus. ij. Corinth. j. dicens. Fidelis de⁹: quia sermo noster qui fuit apud vos qui non est in illo est et non. Secunda pro veritate declaranda aut manifestanda. Deut. xix. In ore duorum vel trium stat omne verbum. non est autem testis nisi iuratus secundum iura. Tertia pro amicitia contrahenda. Geñ. xxvj. dixerunt viri Gerare ad Isaac. Sit iuramentum inter nos et ineamus fed⁹: vt non facias nobis quicq; mali. Et sequitur. Surgentes mane iuraverūt sibi mutuo. Quarta pro pace reformanda. Geñ. xxxj. Jacob iuravit Laban per timorem patris sui Isaac. Quinta pro fidelitate servanda. ij. Regum. v. Venerunt senes Israel ad regē David: et percussit cum eis fedus coram domino. Sexta pro obedientia et subiectione recognoscenda: sicut iuraverūt viri Galaad Jepte. Judicum. xj. dñs qui hec audivit: ipse mediator et testis est: quod nostra promissa faciemus. Septima pro cōsuetudine ecclesie statutis et lege servandis. Exo. xxiiij. Filii Israel data lege iuraverunt se domino servituros. Octava que cum sequēti est propter malū cavendū propter calumniā cavendā: vt fieri solet in contestatione litis et in cautione pacti servandi / aut debiti solvendi. ad Heb. vj. Omnis cōtroversie finis est iuramentum ad cōfirmationem scz pacti: compositionis vel concordie. Nona pro infamia purganda. Deut. xxj. Si inventum fuerit cadaver hois occisi maiores natu levabunt manus suas. Ad has cetere sunt reducibiles que sub necessitate comprehenduntur. ¶ Circa secundam circunstantiam et tertiā quis et cui/ est circūstātia persone tam iurantis q̄ etiam cui iuratur. Non enim cuilibet coram quolibet iurare licet: nam a prestando iuramento duplices persone prohibentur: videlicet persone excellentis autoritatis. Nam in iuramēto duo cōsideranda sunt. Unū ex parte dei cuius testimonium inducitur: et quantū ad hoc debetur iuramento maxima reverentia. Et propter hoc a iuramento excludunt̄ pueri ante annos pubertatis furiosi et fatui: similiter et periuri. Primi: quia nō habent perfectum rationis vsum in quo possint cum debita reverētia iuramentum prestare. Secundi: quia ex retroactis presumitur qd in-

Articulū.3.
Dubium.1.
O

P

ramento debitam reuerentiã non habebũt. Secũdũ consyderandum est ex parte hominis/cuius dictum iuramento cõfirmatur. Et quia nõ indiget hominis dictum confirmatione/nisi quia de eius veracitate dubitatur/derogat autem huiusmodi dubitatio dignitati persone. Et ideo personis magne dignitatis non conuenit iurare. Et ideo sacerdotes ꝛ religiose persone nisi pro magna necessitate aut vtilitate iurare nõ debẽt: vt docent canones. Similiter quo adcui/clericus laico iurare non debet nisi in certis casibus. ℭ Circa circũstantiã per quid dictum est/quid per deum iurandum est/etiam per creaturã: sed nõ nisi inquantum in ea relucet aliquod vestigium dei. Sed hic est dubiũ/an maius sit iurare per deum vel per creaturam. Ad hoc respõdet Sco. ꝙ ceteris paribus maximũ iuramentum est iurare per deum: quia per nihil aliud licite iuratur: nisi inquantũ in ipso speciali modo est deus. Tamen consuetudo est rationabilis que hoc obtinuit: vt quedam iuramenta fiant cum maiori solẽnitate: ꝛ de illis presumitur ꝙ nunꝙ fiant sine deliberatione: leuia autem frequẽter fiũt sine deliberatione. Statuit igitur ecclesia ad terrorem vt per huiusmodi non iuretur nisi solẽniter: ꝛ per cõsequens deliberate: vbi veritas est simpliciter asserenda vel promissum firmiter obseruandũ: propter hoc etiam obseruantur certe cerimonie: vt ꝙ digiti eleuantur: aut sanctorum reliquie vel euangelium tangitur. Dicit ergo ꝙ ceteris paribus grauissimum est iurare per deum. Sed supposita indeliberatione ex ista parte: ꝛ plena deliberatione ex alia parte: qualis habetur quando iuratur per euangelium: potest ibi esse grauius peccatum si peieratur: ꝙ dum simpliciter per deum iuratur: nõ propter reuerentiam eius per quod iuratur: sed propter deliberationem ibi non hic. Et si obijcitur/quare ergo periurans cum deliberatione per euangeliũ est infamis: ꝛ per deum non est infamis. Respõdetur/infamia non semper sequitur quantitatẽ culpe/sed crimen publicum. Statutum autem est ꝙ iuramentũ super euãgelio sit cum deliberatione ꝛ publicũ: ꝛ ideo presumitur transgressor illius iuramenti violator fidei: ꝛ ideo rationabiliter habetur infamis: nõ sic potest presumi de leuiter iurãte per deũ. ℭ Si di. ẽm Augu. quãto per quod iuratur est sanctius: tãto magis penale est periuriũ: sed non est magis penale periuriũ/nisi quia magis obligat iuramentũ. Sed cum iuratur per creaturam sanctã etiam iuratur per deum: et sic per duo sancta que sunt magis sancta ꝙ alterum solum. Respondetur/ꝙ deus cum omnibus creaturis non est magis sanctus ꝙ deus solus: quia deus eminenter cõtinet in se omnem sanctitatem. Quod vero dicitur in canone/ꝙ dupliciter reus est qui per creaturas iurat mendaciter. Dicitur ꝙ canon loquitur de his qui iurando per creaturas intendunt venerari creaturas tãꝙ si aliquid numinis esset in eis. ℭ De circũstantia per quid iurandum satis dictum est. Sed hic monet dubium sanctus Bonauen. post Alex. vtrũ ab idololatris liceat accipere iuramentũ quo iurant per idola sua: quod vterqꝫ sic determinat: quia in iuramento per idolum duo consyderantur: vnum idoli veneratio: aliud verbi exterioris confirmatio. Primo modo scꝫ idoli veneratione/nullo modo licet iuramentũ recipere/multominus facere: hoc enim est idololatrare. Secũdo modo dicit Alex. licet recipere pro bono publico: non autẽ personali: sicut Jacob pro bono sue posteritatis recepit iuramentũ a Laban idololatra: ꝛ Judas machabeus a Romanis pro vtilitate gentis sue. Non autem pro vtilitate temporali ꝛ personali: quia sic preponenda est salus anime cõmodo temporali. Et ita magis cauendum peccatum etiam in idololatria ꝙ procurandũ bonũ personale ꝛ temporale: bonum autem publicũ nõ est tantũ temporale: quia etiaꝫ ordinatur ad spirituale: nam pax temporalis ecclesie multũ promouet bonũ spirituale/maxime in infirmis: ꝛ sic christiani hodie recipiũt iuramẽta a Saracenis. Uel forte dici posset sicut in vsura: ꝙ quis cogẽte necessitate potest bene vti peccato alterius: nõ quidem peccato sub ratione peccati: sed actu alterius qui fit ab alio cum peccato.

Q Per qd iurandũ est.

ℭ De circũstantia quomodo sit iurandũ satis patet: ꝙ cum iurare sit actus latrie in quo ad veritatis testimoniũ deus tanꝙ summa veritas inducitur: ideo cum magna reuerẽtia fieri debet. Unde Cornelius papa xxij. q. v. honestũ. ait. Honestũ etiam videtur vt qui in sanctis audet iurare/hoc ieiunus faciat cũ omni honestate ꝛ timore dei: in qua honestate includũtur reuerẽtiales cerimonie: vt ꝙ ẽm laudabilẽ multorũ cõsuetudinẽ non fiant iuramẽta (saltẽ in iudicio publico) nisi adstantibus vel geniculãtibus ꝛ nudatis capitibus tam iurantiũ ꝙ recipientiũ et adstantiũ. Uerum illa honestas consiliũ est/nõ precepti: vt vult glo. in. c. honestũ. allegato. Cetera circa hanc circunstantiam cõcernentia satis tacta sunt. ℭ De sexta circunstantia quãdo dicitur. xxij. q. v. decreuit. Decreuit sancta synodus/ꝙ a septuagesima vsqꝫ ad octauas pasche: ab aduẽtu vsqꝫ ad octauas Epiphanie: nec non in ieiunijs quatuor temporũ ꝛ letania maiore: ꝛ in diebus rogationum ac in diebus dñicis: nullus supra sacra euangelia nisi de concordia ꝛ pacificatione iurare presumat. Uerũ huic capitulo obuiat consuetudo prescripta: vt dicit glo. quantũ ad septuagesimam ꝛ aduentũ domini. In dominicis tamen ꝛ in solẽnibus diebus/nisi ex magna necessitate nõ licet. In illis enim diebus spiritualibus vacandũ est: vt habetur. c. j. de ferijs. ℭ Sed est hic dubium/an toleranda sit consuetudo que in quibusdam terris esse dicitur: vt toto estiuo tẽpore quo accidere solẽt grandines/ꝛ tonitrua ꝛ fulmina huiuscemodiqꝫ tempestates: non admittuntur partes ad prestanda iuramenta: sed suspenduntur: non cause/sed iuramenta tantũ quibus cause terminantur vsqꝫ ad tempus hyemale. Ad quod respondendũ videtur/ꝙ consuetudo illa vana est ꝛ superstitiosa/impia ꝛ iniusta. Uana/quia nulli iuri diuino ꝛ humano consona. Superstitiosa/quia nulla ratione fundata. Impia/quia male videtur de deo sentire. Uix enim alia huius obseruantie causa assignari potest/nisi temporalis timor vindicte: ne dum peierare cõtingat eo tempore quo terrenascentia adhuc in agris maturescunt: diuina vltione grandinea tempestate pereant: qđ in hyeme fieri non põt. Sed quis nesciat ꝙ impiũ est hoc sentire de deo: tum quia apud deum nihil preterit: nihil futurũ est: oĩa presentia: nullius obliuiscitur: nihil de nouo recolit: oĩa omni tpe: immo sine tpe eternaliter nouit. Deniqꝫ in eius ditione cũcta sunt posita: ita potens vlcisci in granario et cellario sicut in campo: ita in semine sicut in germine: ita in area sicut in arista. Tuꝫ etiã quia differre vel suspẽdere periuria ad tpa metu tpalis posterius admittẽda: nõ est deũ honorare: sꝫ tpalia bõa diuine charitati pponere. Impiũqꝫ est peccata velle cauere in estate: ꝛ posterius in hyeme admittere. Et iniusta/quoniam causas ꝛ questiones non prorogare/sed expedire decet. Nec licitũ est partes a iustitia consequenda tanto tempore suspẽdere: immo videtur ꝙ iudices in ministratione iustitie taliter negligẽtes teneantur parti ex hac dilatione lese ad damnorum restitutionem. ℭ Ultimo dubitatur/vtrum iurare sit actus bonus vel malus/vel indifferens. Quod sit bonus/quia est actus virtutis latrie: omnis autem actus virtutis est bonus: ꝛ propter se appetẽdus. Quod malus/quia prohibitus/nec frequẽtandus. Quod indifferens: quia quãdoqꝫ iurare est laudabile: quia quãdoqꝫ vitiosum. ℭ Respondetur ꝙ duplex est actus iurandi: sciꝫ interior elicitus/et est velle iurare. Et est actus exterior quo voluntas iurandi voce perficitur. De actu interiori dicitur/ꝙ quidam est bonus et simpliciter appetẽdus: scilicet qui vestitus est omnibus comitibus circũstãtijs/ẽm

R

S

T Quo tẽpore licet iurare.

V

Dubiũ vlti. X

dictamen recte rationis. Alius est malus/qui scilꝫ habet circunstantiā oppositam ⁊ vitiosam: aut qui caret aliqua circunstantia ad eius bonitatem necessario requisita. Aliqua iuratio est actus indifferens: cui deficit aliqua circunstātia ad bonitatem requisita. Nec tamen habet circunstantiā vitiosam: vt qui verum vult iurare propter vtilitatem temporalem propriam/non referendo hoc in alium finem honestum: nec in finem vltimū. ¶ Actus vero exterior iurandi denominatꝰ bonus vel malus/vel indifferēs: fm ꝙ imperatur ab interiore. ¶ Potest tamen idem manens primo esse bonus: posterius indifferēs vel vitiosus ⁊ econuerso: vt deduci potest ex his que dicta sunt dist. xxiij. q. j. huius. Uerum ꝙ verbū hoc iurare generaliter significat omnē actum iurandi: siue bonum/siue malum/siue indifferentem. Et ita verum est/ꝙ iurare non est de numero bonorum ex se appetibilium sub illa generali ratione: eo ꝙ illa includit actum bonum ⁊ malum. Sic velle dare eleemosynam non est ex se appetibile fm illam rationē: sed velle dare virtuose/est ex se appetibile: sic velle dare virtuose. Et per hoc patet ad rationes dubij/ꝙ verū concludunt particulariter: et ille particulares stant simul. Quod dicitur/ꝙ actus iurādi non est frequentandus: verum est sine necessitate: nec mirum/quoniam necessitas est vna circunstantia requisita ad eius bonitatem: qua non existente/non est sufficienter circunstantionatus suis comitibus: deficit enim iudicium discretionis. Sed quoniaꝫ adsunt omnes circūstantie: ⁊ ita inter eas necessitas: tunc frequentandus est: ita ꝙ qui omitteret iurationē: dum eius fuerit necessitas peccaret: sicut qui infirmitati proximi non succurrit dum licite potest.

¶ Questio. ij.

A Circa eandē distinctionem queritur secundo: vtrū omne periurium sit mortale peccatuꝫ. ¶ In huius questionis materie determinatione per notabilia/ conclusiones et dubia procedetur solito more. ¶ Quantū ad primū notandū pro inuestigatione quid nominis periurij: ꝙ sicut colligi potest ex textu nostro: ⁊ capitulis plurimis in decreto. xxij. q. ij. iuncta quadam glo. sextupliciter potest cōmitti periurium. Primo: dum scienter iuratur falsum. Secūdo modo dum dolose iuratur verum quod putatur esse falsum. Tertio modo dum ignoranter iuratur falsum quod creditur esse verum. Quarto dum non seruatur promissum iuramento firmatum. Quinto dum iuratur illicitum: vel quod vergit in deteriorem exitum. Sexto dum iuratur indiscrete. ¶ In primis quatuor modis deficit veritas: in quinto iustitia: in sexto iudicium. Uerum periurium non semper accipitur vt includit omnes illos sex modos. ¶ Unde periurium tripliciter accipitur scꝫ strictissime/proprie/⁊ cōmuniter siue large. Strictissime accipitur pro iuramento quo scienter falsum iuratur: ⁊ sic comprehendit tantum primum modum. Stricte seu proprie accipitur pro iuramēto quo scienter vel ignoranter iuratur falsum: aut dolose verum: vel quod vergit in deteriorem exitum: et hoc modo periurium extendit se ad omnes quinqꝫ modos/hoc est ad omnes modos preter vltimū. Cōmuniter ⁊ large accipitur pro quolibet iuramento in quo deficit aliquis trium comitum/veritas/iustitia vel iudiciū. ¶ Primo modo accipit magister cum diffinit periurium in principio huius distinctionis. Periurium est mendacium iuramento firmatum: quia mendaciū vt priori distinctione dictuꝫ est: dicit falsitatem sermonis ⁊ intentionis. Tertio modo accipit beatus Hiero. super Hieremiam: vbi enumeratis tribus comitibꝰ subdit. Si ista defuerint: id est veritas/iustitia vel iudicium: non erit iuramentuꝫ: sed periurium. Secūdo modo accipit beatus Augu. in de verbis apostoli sermo. xxviij. vt recitat magister dum ait. Meliꝰ credit ⁊ ille peierare qui falsum voluntate fallendi iurat: et qui falsum putans quod verum est iurat: ⁊ qui verum putans quod falsum est iurat. In his sex acceptionibus semper posterior est superior ad precedentem. Et fm hoc oportet varie diffinire periurium: que facile colliguntur ex dictis.

Articu. i. Nota. i.

Periuriū tripliciter capitur.

Periuriū.

B ¶ Uerum sunt qui diffinitionem magistri extēdere volunt ad periurium cōmunissime acceptum. Pro quo notant ꝙ quadruplex est falsitas. Quedam in vocis aut sermonis significatione: puta quando nō est adequatio sermonis ad rem: ita ꝙ res non habet se vt sermo significat. Secunda falsitas est sermonis ad mentem proferentis: quando mens proferentis dissentit sermoni: hoc est asserit voce pro vero quod credit falsum. Tertia est falsitas in obligatione: vt cum quis obligat se ad cuius oppositū obligatur: vt si quis promittit se facturum aliquid illicitum: vel quod vergit in deteriorem exitum. Ibi enim in sermone pmissionis apparet obligatio: ⁊ tamen in veritate nō est obligatio. Nō enim potest se quis obligare cōtra voluntatē superioris. Quarta est falsitas indiscretionis seu periculi: dum scꝫ loquit seu promittit in quo est periculū falsitatis. Prima falsitas proprie dicitur/⁊ est falsitas: sequentes dicuntur falsitates extenso nomine ⁊ minus proprie. Prima ⁊ secunda recipiunt defectū primi comitis: et quia mendacium dicit falsitatem: licet proprie acceptum dicat duplicem falsitatem: primā scꝫ ⁊ secundā: tamen potest extendi siue proprie siue improprie ad oēs quatuor modos falsitatis: vt mēdaciū cōmuniter sit falsa vocis significatio fm aliquem quatuor modorum: siue fiat cum intentione fallendi siue non. Et sic cōmuniter accipiendo mendaciū: diffinitio magistri cōuenit omni periurio fm omnes sex modos periurij. Et ita exponit eam beatus Tho. in summa ⁊ in scripto: ⁊ per illam distinctionem concordari possunt dicta auctorum que videntur sibi dissonare. Ex hoc etiā patet an omne periuriū includit mēdacium. Nam capiendo cōmuniter ⁊ large correspondent mendacium ⁊ periuriū: periuriū non est sine mēdacio/id est falsitate. Sed si mendaciū capitur proprie: ⁊ periurium secūdo vel tertio modo/potest quis sine mendacio peierare. Potest enim verum dicens peierare secundo ⁊ tertio modo: patet intuenti. ¶ Secūdo notandum ꝙ sicut ad actum meritoriū requiritur deliberatio: alioquin nec esset virtuosus/nec humanus. Nota. ij. C

Ita ⁊ actus demeritorius requirit deliberationem. Non enim pronior est deus ad puniendū ꝙ ad premiandū. Unde actus iurandi potest quandoqꝫ fieri indeliberate: cum videlicet fit quadam cōsuetudine mala: aut ex lapsu lingue sine intentione firmandi dictum suum per testimoniū diuinū. Et tale periurium proprie nō est actus humanus: quia fit preter intentionē: etiā quādoqꝫ nesciētibus eis qui loquūtur ⁊ penitus nō aduertētibus. Aliquando fit cum deliberatione: ⁊ cum hoc formaliter/dum scꝫ intendit dictum suum cōfirmare testimonio diuino: ⁊ aduertit se proferre verba iuramenti. Et hec deliberatio quandoqꝫ est breuissima/maxime in habituatis: habent enim habituati breuissimā deliberationem ⁊ electionē in tempore vix perceptibili: ita ꝙ quandoqꝫ nō videtur deliberatio: vt patet in canente artificialiter in cithara. Aliquādo fit cum deliberatione interpretatiue: vt cum quis deliberare possit et contemnit: ⁊ maxime cum deliberare tenetur: sicut in sacramentorum susceptione: ⁊ in diuinis tractandis/proferendis vel sumendis. In his enim propter diuinam reuerētiā deliberate agere tenemur. Unde dicitur Esaie. lij. Mūdamini qui fertis vasa domini. Ad mundationē requiritur deliberatio/⁊ hec distinctio actus deliberati ⁊ indeliberati multum valet ad cognoscendū: quando actus siue iuramentū sit peccatum vel non. Non autē vt multi dicunt: frequētia aut cōsuetudo.

D aut consuetudo. ¶ Sunt autem plerique cōcedentes q vnicū periuriū leue nō est peccatū mortale: tamē ex cōsuetudine peierare est peccatū mortale. Cuius rationē quidā assignāt: quia habitus generatus ex multis actibus inclinat ad grauiorem actum/ q̄ sit actus precedēs. Sed hoc improbat Sco. & bene: qm̄ si primus actus nō sit mortalis: neq; secūdus: neq; tertius: aut alius ab habitu quādoq; intēso elicit⁹/ est mortale peccatū: quia habit⁹ inclinās nō potest actum grauē reddere leuiorē quantū ad genus peccati: q2 habit⁹ genit⁹ ex actib⁹ semp inclinat ad actū eiusdem rationis cum his ex quibus generat̄: licet bene ad intensiorē: semper tamen in eadem specie: ideo si actus precedēs generatiuus habitus nō fuerit mortale peccatū: nunq; actus sequens ad quem inclinat habit⁹/ erit peccatū mortale. ¶ Preterea. Habitus ex se nullam habet rationē culpe/ nisi ex actibus ex quibus generat̄: si ergo illi sunt peccata venialia: habitus nō faciet grauitatē mortalem in actu ad quem ipse inclinat. Et probat̄ exemplo: si aliquis ex actibus incōtinētie acquisiuit magnum habitum/ & post peniteat: si post penitētiā habeat motū aliquē incōtinētie cui nō cōsensit: licet ad illū inclinet magnus habitus: nō est in eo peccatū mortale: immo nec notabiliter maius q̄ si habitum nō haberet. Igitur videt̄ dicendū q habitus & consuetudo nihil faciūt ad rationē peccati: sed deliberatio & cōsensus in actum illicitū/ vnde si actus prim⁹ in se nō est peccatū mortale/ sed veniale: circūstātia frequētationis aut cōsuetudinis nō facit eum mortalem: vnde quotiescūq; talis actus elicitur: semper manet veniale. Et ideo in pposito distinctio periurij quantū ad raritatē & frequentiā/ nihil variat ad rationem peccati mortalis: sed distinctio inter deliberationē vel indeliberationē/ siue deliberatio sit vnica/ siue ex cōsuetudine frequentata: multū facit ad peccati rationē.

Nota.3. E ¶ Tertio notādū q testimoniū in assertiuo iuramēto quādoq; fertur simpliciter de certitudine: qnq; de credulitate: hoc est q in iuramēto assertiuo qnq; aliquid asserit̄ vt certū simpliciter et verū: vt qn fertur testimoniū in iudicio: in quo sn̄ia punitiua ferri debet: qnq; aliquid asserit̄ vt creditū esse verū: nō tamen vt vndequaq; certū: vt dum datur testimoniū de idoneitate persone ad sacros ordines promouende. Qn̄ autem testimoniū sic vel sic debet accipi/ recurrere oportet vel ad legē positiuā vel ad consuetudinē. Et tantum de articulo primo.

Articu.2. Cōclusio.1. F ¶ Quantū ad articulū secundū est prima cōclusio. Nullum periuriū alicuius sex specierū premissarū est crimen mortale/ dum fit indeliberate & ex surreptione. Illa conclusio probatur: quia nullus actus indeliberatus est culpabilis aut meritorius (vt dictum est) ergo nec periurium: propter hanc causam si fatuus vel furiosus peierat: non peccat. ¶ Sed hic diligenter notandū q ly indeliberatus/ in conclusione priuat tā deliberationē formalē/ q̄ interpretatiuā importat. Unde Goliardi qui ex pessima consuetudine fere ad singula verba iurant p christi membra/ nullā facientes diligentiā ad remouēdā malam hanc consuetudinē/ nō puto semp excusari. Similiter in iuramentis cū solēnitate factis indeliberatio et surreptio locum habere non potest: vbi propter deliberationē habēdā tot adhibent solennitates. Et in sequētibus conclusionibus hoc verbum deliberate volo subintelligi dū de actu iurandi fit mentio.

Conclo.2. G ¶ Scd̄a cōclusio. Omne periuriū altero primorū duorū modorū cū deliberatione factū est mortale peccatum. Probatur: q2 in vtroq; modo inducitur summa veritas in testimonium credite falsitatis: quo grauis irreuerentia deo irrogatur: ergo est mortale peccatū. Tenet cōsequentia: q2 omis talis irreuerentia est cōtra scd̄m preceptū: & antecedens est manifestum. Dicitur cū deliberatione ex causa tacta: quia si quis dictis modis iuraret/ non aduertens se iurare: nec intendens deū in testē sue falsitatis inducere: non esset peccatum criminale.

¶ Tertia conclusio. Periuriū tertij modi quo iuratur falsum creditum esse verum a mortali excusat̄: Cōclusio.3. H si non fuerit de certitudine: et magis id quod iuratur: q̄ eius oppositum verum esse credatur. Probatur conclusio per beatum Augustinū sermo. xxviij. in dē verbis apostoli. Putat hoc verum esse qd̄ falsum est: et temere iurat. Et sequitur. Ream linguā non facit nisi rea mens. Quia ergo mens huius nō fuit rea: nesciebat enim falsum esse quod iurat esse verum: nec temere vel negligenter: sed cum magna diligentia videbat̄ sibi deprehendisse verum quod iurauit falsum: periurij reus nequaq; est iudicand⁹. In illa conclusione due specificationes addūtur. Prima si non fuerit de certitudine: q2 si iuramentū ex lege vel consuetudine accipitur/ vt simpliciter et certe assertiuū iurati: sicut iuramentū in iudicio factū dū conuictus per illud condēnat̄ ad mortem vel aliā penā: tunc iurans falsum quod verū putat mortaliter peccat: nec hoc solū: sed etiam si verum iurat quod tamen sibi non est omnino certū: sz quasi tulūcunq; dubiū/ peccat mortaliter: quia ad cōfirmandum illud quod asserit simpliciter certum et verum: inducit testem deum: cum nō sit simpliciter certū. Nec solū fit irreuerentia nomini dei contra preceptum prime tabule: sed est pernitiosum mendacium: q2 nociuū primo: mentitur enim iurando esse certum quod non est certum: vt dicit Sco. In tali enim iudicio cōdēnationis sententia nō debet ferri nisi illud assertum tanq; simpliciter certum pbatū sit. Nec tantū testes in illo foro: sed et iudex culpabilis est: si tamen sciat q ex consuetudine testes nō testificantur nisi de credulitate sub iuramento: tūc enim simpliciter non deberet ferre sententiā qualis esset ferenda/ si culpa esset simpliciter probata coram eo. Scit enim ex consuetudine culpam non esse sufficienter probatam/ vt tali pena puniatur. ¶ Et si dices: est vtile reipublice vt ad credulitatem testium talis pena infligatur: alioquin nimis multiplicarentur mali. Respondet deus/ dicit Sco. Iuste quod iustū est exequeris. Sunt enim quedā mala que non sunt punienda per homines: sed relinquenda vltioni diuine: scilicet omnia in quibus homo vt homo non potest sufficienter docere veritatē eo modo quo dz doceri ad hoc q iuste feratur sententia debite punitiua. Hec Sco. Ueruntamen ignorantia inuincibilis/ que manet post omnem diligentiam possibilem et debitam excusaret a peccato hic sicut in alijs. Non enim puto si homines contra beatū Syluanum testati fuissent q eum vidissent sub lecto femine latitantem: dum viderant diabolum in eius personam se transformantem: vt legitur de morte beati Hieronymi: non peccassent. Nec Tobias iunior si iurasset hominem secum in Rages Medorum ambulasse: q̄uis non fuit homo sed angelus. Et hoc videtur tangere beatus Aug. in auctoritate allegata: cum dicit: cum magna diligentia &c. Si vero ex lege positiua vel communi cōsuetudine habeatur q iurans non teneatur deponere de certitudine/ sed de credulitate: sicut communiter fit in fauorabilibus: tunc iurans non peccat: dummodo ex signis probabilibus coniecturet partem illam magis q̄ aliam sicut habetur de scrutinio in ordine faciendo capi. vnico: vbi testis respondet quantum humana fragilitas nosse sinit scit et testificatur illum ad huiusmodi onus officij esse dignum. Respondet papa Innocentius terti⁹. In tali responsione aliquem peccare non credim⁹: dummodo contra conscientiam non loquitur: quia non simpliciter illum asserit esse dignū: sed inquantum humana fragilitas nosse sinit: cum illum quē indignum esse non nouit: dignum debeat estimare In promotionibus ergo talibus siue ad quascūq;

dignitates per electiones: siue ad ordines: siue etiã
in alijs collegijs: puta in vniuersitatibus ad magi=
sterium: in religionibus ad prelaturã vel ad actus
alios: si sit consuetudo approbata ꝙ responsiones
sub iuramento/ fide et obedientia promissa non
debeant intelligi nisi de credulitate quãtũ sinit fra
gilitas humana nosse: et per consequens ꝙ respon
dens non nouit indignitatem in eo: debent omnes
tales responsiones intelligi ꝭm communem consue
tudinem: nec respondentes peccant in aliquo: quã=
uis tutius esset ibi loqui cum aliqua adiectione: si=
cut dicit decretalis allegata: nõ simpliciter: sed quã
tum sinit humana fragilitas. Hic ergo fauor am=
pliatur: et odium restringitur: iuxta illam maximã
in iure: quia in odibilibus oportet testem stricte di
cere veritatem/ et hoc certum: in fauorabilibus suf
ficit dicere quod credit esse verum. Secunda speci=
uocatio addita in conclusione est: et magis illud
quod iuratum est credat verum ꝙ̃ eius oppositum:
quia vniuersaliter siue in fauorabilibꝰ siue in odio
sis iurans de illo cuius oppositum magis credit:
iurans etiam de illo de quo est simpliciter dubius:
et non magis assentit corde vni parti ꝙ̃ alij/ pec=
cat mortaliter: quia adducit deum testem illius qđ
asserit verum/ certum vel creditum: quorum neu=
trum est verum: cum sit sibi simpliciter dubium.
Conclo. 4. I ¶ Quarta conclusio. Periurium quarti modi non
excusatur a mortali crimine: dummodo nõ adsint
conditiones in quolibet iuramẽto promissorio in=
tellecte. He conditiones questione precedenti sunt
recitate conclusione. ix. Probatur cõclusio: quia nõ
perficiens quod iurauit ad quod se facturum deuz
testem exhibuit: quantum in eo est facit deum men
dacem: ꝛ ita irreuerentiam deo facit: et per ꝯsequẽs
mortaliter peccat. Unde generaliter quicunqꝫ iu=
rat se verum dicere: aut velle aliquid facere: vel nõ
facere quod verum non credit: aut verum non facit
adducit deum in testem falsi: quod est irreueren=
tiam facere deo: adducit enim deum testem: velut
ignorantem veritatem: et ideo non omnino sapien=
tem: vel vt falsum testificari volentem: et ideo non
omnino veracem: ꝛ vtroqꝫ modo fit irreuerentia im
mediate deo contra preceptum prime tabule: ꝛ per
ꝯsequens immediate auertens a fine vltimo: et ita
nihil deficit ibi de ratiõe mortalis si deliberate fiat
Cõclusio. 5. ¶ Quinta conclusio. Qui quinto modo deliberate
peierat: mortali crimine peccat. Probatur: quia
omnis talis eo ꝙ iurat se peccaturum aut actuꝫ id
quod vergit in deteriorem exitum: deum vult esse
testem et vinculum iniquitatis ac iniustitie aut im
peditorem perfectioris et maioris boni: hoc autem
est irreuerentiam deo irrogare: et per consequens
mortaliter peccare. Et quia hanc irreuerentiam ir
rogat deo cum iurat: non cum iuramento contraue
nit non seruando iuratum: ideo cum sic iurat: peie=
Conclo. 6. K rat et mortaliter peccat: non cum oppositum iurati
facit. de hoc latius dictum est questione precedenti
conclusione. vj. ¶ Sexta conclusio. Periurium sexti
modi quod fit per indiscretionem: quandoqꝫ habet
quandoqꝫ excludit mortale crimen. Probatur: quia
tale iuramẽtum fit omissis quibusdam circunstan=
tijs requisitis ad licitum iuramentum: harum au=
tem omissio quandoqꝫ est contra preceptũ nõ abro
gatum: et tunc est mortale: quandoqꝫ contra consi=
lium: et tunc est veniale. De his autem circunstan=
Conclu. 7. tijs latius tractatum est in dubijs precedentis que
stionis. ¶ Septima conclusio. Nec coactio/ nec io=
cus poterit a mortali iurantez excusare in periurio
quod his exclusis esset mortale. De coactione patet
quia coactio non potest fieri nisi per metũ: sed nul=
lus metus excusat peierãtem a mortali peccato: vt
dictum est. q. precedenti cõclusione. viij. Qđ etiam
nõ excusat a periurio: patet: qꝛ qui iocose iurat deli
berate/ tamen non vitat irreuerentiaz dei: sed quã
tum ad aliquid magis auget: vt vult beatus Tho.
ij. ij. q. xcviij. artic. iij. Magis enim irreueretur per=
sonam grauem qui eam in causa vili inducit in
testem: ꝙ̃ si hoc faceret in causa magna: puta ma=
gnam vtilitatem conferentem/ vel damnum ma=
gnum cauẽtem: peierare autem in ioco est deũ ad=
ducere in testem falsum/ in causa leui et vili. s. ioco:
ergo. Hinc dicit Gerson in suo tripertito. c. iij. Non
patitur ludum fama/ fides/ oculus. ¶ Quantũ ad Arti. 3.
tertiũ articulum dubitatur primo: vtruz peccet qui Dubium. 1. L
ad iurandum cogit aut prouocat: aut qui iuramen=
tum recipit ab eo quẽ scit vel ꝓbabiliter credit fal=
sum iuraturum. Respondetur ꝭm doctores communi
niter et magistrum/ ꝙ qui exigit iuramentũ vt per
sona publica/ ꝭm ꝙ exigit iudiciarius ordo ad peti
tionem partis: non videtur periculum iudici: neqꝫ
peccatum exigendo iuramentum/ siue verum iu=
ret/ siue falsum: quia non videtur ipse exigere: sed
ministrare iustitie complementum. Sed qui exigit
vt persona priuata pro seipso: et nescit eum iurare
falsum: et ideo dicit. Iura mihi vt ei sit fides: nõ est
peccatum: vt dicit Augu. in sermone de periurio: et
subdit. Est tamen humana tentatio: quia scꝫ proce=
dit ex quadã infirmitate/ qua dubitat de veracitate
proximi: et hoc est illud malum de quo dominus
Mat. v. Quod amplius est: a malo est. Si autez scit
aut probabiliter credit eũ falsum iuraturum: puta
scit eum contrarium fecisse eius quod iurat: homi=
cida est: vt dicit Augusti. Ille enim de suo periurio
se interimit: sed iste manuz interficientis impressit
Hoc dicit: quia quantum est in se/ illum ad peccan=
dum inducit: et vt peieret scienter cõsentit: licet for Dub. 2. M
te alius offert se paratum iurare. ¶ Sed adhuc du=
bitatur de audientibus et scientibus alium peiera
re et tacẽt: nũqđ peccant. Dicit eñ Moyses Leui. v.
Si peccauerit anima: et audierit vocez iurantis fal
sum: testisqꝫ fuerit ꝙ aut ipse vidit: aut conscius est:
nisi indicauerit portabit iniquitatem suam: ex quo
videtur ꝙ sciens alium falsum iurare tenetur eum
accusare. Respondetur ꝭm sanctum Thom. sicut
Augu. dicit Moyses non expressit in predicta aucto
ritate cui sit alterius periuriuz indicandum: ꝛ ideo
intelligitur ꝙ debet indicari talibus qui magis
possunt prodesse ꝙ̃ obesse periurio/ siue eũ corrigẽ=
do/ siue deum pro eo rogando: vt sunt sacerdotes
vel honesti et discreti amici aut parentes. Moy=
ses etiam non expressit quo ordine debeat manife=
stari: ideo seruandus est ordo euãgelicus: maxime
si sit periurium occultum: et quando non vergit in
detrimentum alterius: tunc enim non haberet lo=
cum ordo fraterne charitatis euangelicus. ¶ Ter= Dubiũ. 3. N
tio dubitatur: cum iurare per idola peccatum sit: et
qui sic iurat peierat ꝭm premissa: vtrum sic iurans
peccet seruando id quod per idola iurauit. Simili=
ter queritur de eo qui iurauit per creaturas non cõ=
cessas: vel alio modo qui videtur esse contra religio
nem christianam. Respondetur breuiter in. c. etsi
christus. de iureiuran. in text. et glos. ꝙ quocunqꝫ
modo quis iurauerit se facturuz aliquid licitum: te
netur seruare fidem: quoniam etsi iurauit quomo=
dꝗ non debuit: et ita iurando peccauit: tamen ser=
uando fidem bene facit: quam si non seruauerit
peccato peccatum addit: de quo beatus August. ad
publicolam ita dicit. Uolo te considerare vt si quis=
piam per deos falsos iurauerit se fidem seruatu=
rum: at si non seruauerit non tibi videtur bis pec=
casse. Si enim tali iuratione promissa custodiret fi=
dem: ideo tantum peccasse iudicaretur: qꝛ per tales
deos iurauit: illum autem nemo recte reprehende=
ret: quia fidem seruauit: nunc vero quia iurauit per
quos non debuit: ꝛ contra pollicitam fidez fecit qđ
non debuit/ bis vtiqꝫ peccauit. Et per hoc patet: vt
consequenter dicit Augusti. ꝙ non est illicitum
vti fide illius saltem ad bonum qui per falsos deos

iurat: nec per hoc peccato eius se sociat quo per demonia iurauit: sed bono pacto eius qui fidem seruauit: de quo questione precedenti dictũ est. ¶Quarto dubitatur de grauitate peccati periurij: vtrũ periurium sit grauius peccatum ꝙ homicidium: ꝛ intelligenda est questio ceteris eodem modo se habẽtibus: puta surreptione/ tẽtatione/ impulsione/ timore/ ꝛ ceteris huiusmodi. Hic opiniones sunt doctorum: nam beatus Thom. j. quodlib. articu. xviij. tenet ꝙ periurium sit grauius peccatum ꝙ homicidium. Tum q: periurium est contra preceptum prime tabule: ꝛ per hoc immediate contra deũ: sed homicidium est contra preceptum secunde tabule/ et immediate contra proximum. Tum quia in causa homicidij defertur iuramentum: vt per hoc sit finis controuersie: sed frustra id fieret si homicidiuz esset grauius peccatum. Presumeretur enim ꝙ qui maiorem culpam homicidij commisit: nõ timeret maiorem culpã incidere: vnde ex hoc ipso ꝙ in causa cuiuslibet peccati defertur iuramentum: ostenditur ꝙ periurium pro maximo peccato haberi debet. Tuz quia periurare nomen dei/ videtur quedam diuini nominis denegatio: vnde secundum locũ post idolatriam peccatum periurij tenet: vt ex ordine preceptorum patet. Nam et apud gentiles iusiurandũ erat honoratissimum: vt dicitur in principio metaphysice. Nec obstat ꝙ peccatuz homicidij grauius punitur: quia in iudicio humano quantitas pene non semper respondet quantitati culpe: interdum enim infligitur maior pena pro minori culpa: quando grauius nocumentuz imminet hominibus aut reipublice ex minore culpa: sed secundum dei iudicium grauior culpa grauiori pena punit. Hec sanctus Thomas. Sed alia est opinio Richardi de media villa/ ꝙ homicidium est grauius peccatum ꝙ periurium: ꝛ motiuum eius est: quia tanto grauius est peccatum quanto cõtrariatur directe maiori virtuti ꝛ actui digniori: sed periurium est directe ꝛ immediate contra actũ virtutis latrie: quia iurare est actus latrie (vt dictum est) homicidiuz autem est directe ꝛ immediate contra charitatem ratione actus secundarij charitatis: qui est diligere proximum. Certum est autem ꝙ nobilior actus est proximum ex charitate diligere: ꝙ veruz ex legitima causa iurare: sicut charitas est virtus nobilior ꝙ latria. Est tamen adulterium maius periurio: quoniam corrumpit ordinem digniorem: dignior est enim ordo hominis immediate ꝛ directe ad deum ꝙ ille qui esse debet ad proximum/ ꝛ ad deum proximo mediãte. Primus autem ordo corrumpitur per periuriuz: secundus per adulterium: nec ordo secundus perfectius corrumpitur per adulterium ꝙ primus per periurium. Adulterium enim non est propinquius maxime iniurie: que põt esse contra proximũ: ꝙ periurium maxime iniurie qui possit esse contra deum immo econuerso: nam periurium propinquius est blasphemie que est contra deũ ex eius odio: ꝙ adulterium homicidio: ꝛ ex hoc manifestum est ꝙ periurium est maius peccatum/ ꝙ furtum: quia maius est adulterio: quod grauius est furto: ꝛ per hoc ad rationes beati Thom. ¶Ad primam dicitur/ ꝙ non vniuersaliter omne peccatum cõtra preceptum prime tabule est grauius omni peccato contra precepta secũde tabule alias exercere opus seruile in sabbato esset peccatum grauius adulterio et homicidio: quod nullꝰ concedit. Secunda etiam ratio nihil probat: quia sic probaretur ꝙ periuriũ esset simpliciter maximum peccatum: quo tamen secunduz omnes maius est idololatria/ heresis/ odium dei. Unde ꝙ in causa homicidij defertur iuramentum hoc est quia talis nondum probatus est esse homicida: ꝙ si probatum esset/ iam sibi iuramentum nõ deferretur. Sic ad tertium peierare non est simpliciter ꝛ directe nomen dei negare: potest eniz confitẽs nomẽn dei corde: nihilominus ex cupiditate/ odio proximi/ vel ex inordinato amore vel timore peierare: sed per quandam reductionem periurans nomẽ dei negat pro quanto reuerẽtiam tanto nomini debitam non impendit. ¶Quinto dubitatur contra hoc qđ dictuz est iurationẽ nõ esse frequentandam: nam iurare est actus virtutis: quia latrie: ergo frequentandus: nam actus virtutis semper bonus est ꝛ laudabilis: ergo frequentandus: bonũ enim quãto frequentius tanto laudabilius. Item quia actu iurandi deum veneramur ꝛ colimus semper est iurandum: secundum illud prophete. Semper laus eius in ore meo. Respondetur breuiter ꝙ actus virtutis frequentandus est: ꝛ ita actꝰ iurandi dũ fuerit virtuosus frequentandus est: non autem est semper virtuosus: quia non semp fit cum omnibus circunstantijs ad actũ virtuosum requisitis. Est enim vna circunstantia necessitas iurandi: que non semper occurrit: vnde quoties necessitas occurrerit: ꝛ cetere circunstantie assunt: iurandum est: ꝛ iurari potest cum merito: sed quia nomen iuramentum non includit illas circunstantias in sua ratione formali eo ꝙ est commune ad iuramentum licitum ꝛ illicitũ ideo iuramentum sic generaliter non est frequentãdum: quia raro concurrunt omnes circunstantie requisite ad licitum iuramentum: ꝛ ideo licet omni tẽpore deus reuerendus est ꝛ laudandus latriaꝙ colendus: non tamen omni loco neꝙ tempore omnibus modis quibus venerandus est: licet eniz summe veneramur deum oblatione eucharistie: non tamen oblatio hec facienda est extra ecclesiam: nec noctu: nec prandio facto ꝛc. Et quia iuramentũ habet aliquid imperfectionis annexum: scilz suspitionem vel timorem infidelitatis proximi/ propter quez fit siue exigitur iuramentum: ideo non est simpliciter appetendum: sed dumtaxat in casu necessitatis. Et tantum de hac questione.

Dubiũ. 4. O

Dubiũ. 5. P

Distinctio. xl. ꝛ vltima.

In prioribus distinctionibus magister egit de preceptis respicientibus executionem operis: In hac distinctione. xl. ꝛ finali huius tertij agit de vltimis duobus preceptis: que respiciunt concupiscentiam cordis. Et colligitur sententia textus in his tribus conclusionibus. ¶Prima est. A prioribus preceptis vetãtibus furtum ꝛ mechiam/ distant duo extrema: quia in illis prohibita sunt opera: in istis concupiscentia. ¶Secunda. Lex comprimens manum/ nõ animũ generaliter litera occidens vocatur: quia concupiscentiam auget: ꝛ gratiam non tribuit: que per euãgelium abundantius cõprestatur. ¶Tertia. Euangelium distat a legis litera: quia diuersa sunt in eis promissa: diuersa sacramenta ꝛ diuersa nõ moralia: sed cerimonialia precepta ꝛc.

Questio vnica. A

Ircahanc distinctionem mouetur vltima questio huiꝰ tertij: vtruz a veteri lege distet lex noua ꝑ precepta/ sacramenta ꝛ ꝑmissa. ¶Pro articulo primo premittẽtur notabilia: ꝛ interpositis cõclusionibus pro secũdo: adiungenẽ dubia pro tertio. ¶Quantum ad primũ articulum notandũ: ꝛ ex predictis dist. xxxvij. supponendũ/ ꝙ veteris legis triplicia sunt precepta: moralia/ cerimonialia ꝛ iudicialia: ad que omnia tenebantur necessario. De moralibus ptz: de cerimonialibus pbatur: nam licet Judei sine peccato mortali poterant tangere mortuũ: ꝛ sic de alijs: tamen ꝑ hoc incurrebãt immũdicias seu irregularitates quasdã: ꝛ si nõ facerẽt illa q̃ i lege ordinabãt ad taliũ purificationẽ Articu. 1. Nota. 1.

peccabant mortaliter: sicut explicatur ibi. Anima que non fecerit sic vel sic morte moriatur: vel peribit de populo suo: et per illud intelligitur cominatio diuina mortis eterne. Ad iudicialia etiā oīa tenebātur vel p se: vel quādo decerneretur per iudices eorum: et maxime per sacerdotes leuitici generis/ puta quando erat casus apud iudices inferiores dubius: iuxta illud Deutero. Omnis anima que cōtēpserit iudicium sacerdotū/ morte moriatur. ¶ In lege autem noua precepta moralia sunt eadem que tunc: sed magis explicita. Cerimonialia sunt multo pauciora et leuiora que per Christum sunt imposita. Judicialia autem non sunt per Christū imposita: sed magis lex mititatis et humilitatis in qua nō opz habere iudicialia: iuxta illud .j. ad Cor. vj. Omnino delictuz est in vobis quod iudicia habetis inter vos: quare non magis iniuriam accipitis: quare nō magis fraudem patimini? Hoc enim Christus docuerat Matth. v. Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam: prebe illi et alteram: et ei qui vult tecum in iudicio contendere: et tunicam tuam tollere: dimitte ei et pallium etc. ¶ Ex quo patet grauitas veteris legis super nouā: nā cōparādo moralia ad moralia/ dubiū est vtrū fuerit equalis grauitas: vt dicit Sco. qz dubiū est vtrū illi tenebantur ad pcepta illa oīa et eodem mō explicata sicut nos tenemur modo: quia si ipsi non tenebantur ad precepta illa: nisi sicut Judei interpretabantur: tūc licuit diligere amicum et odio habere inimicum et vxoribus dare libellum repudij: ita enim docuerūt Pharisei simplices in populo: hoc aūt non licet hodie christianis: et ita de quibusdam alijs explicantibus precepta moralia: vt patet Matt. v. q si non: lex nostra grauior est quantum ad moralia: sed hec grauitas non equiparatur illi de qua statim dicetur. ¶ Quantum ad cerimonialia dico q lex illa vetus fuit multo grauior quantum ad multitudinem/ et quantum ad difficultatem obseruandi. Aug. enim ad inquisitiones Januarij: et habetur pars auctoritatis in decreto dist. xij. c. omnia. dicit q Rabbi moyses enumerauit precepta legalia plus q̄ 600. ad que omnia illi tenebantur: quorū quedam fuerunt valde difficilia: puta q omne masculi num ter in anno presentaretur in Hierusalem quantumcunq distarent: et septimū annum feriare. Unde Petrus in actibus. xv. Quare vultis discipulis imponere onus graue: quod nec nos nec patres nostri portare potuimus? Lex autē noua sm Aug. ibidem paucis et manifestis sacramentorum ritibus est contenta: nō enim habet lex noua nisi septem sacramenta: que non sunt omnib9 christianis necessaria. Nō enim omnes contrahūt matrimonium: nec omnes suscipiūt ordines: sed necessaria sunt baptismus: et post baptismū et lapsum in mortale peccatum recidiuanti penitentia: ita q difficilius in nostra lege et ecclesia videtur cōfessio. Difficile enim videtur alicui peccata sua (soli deo et sibi nota) alicui homini reuelare: sed ibi adhibita sunt tot remedia: q propter talem reuelationem nō oportet confitentem confundi. Obligatur enim audiens ad maximum secreti sigillum: alia sacramenta forte non sunt necessaria: vel si sunt: sunt tamē satis facilia: puta confirmatio/ eucharistia/ extrema vnctio. Quantū ergo ad cerimonialia lōge facilior est lex noua quantū a Christo data est/ q̄ lex vetus: et hec est simpliciter leuitas que prepōderat illi grauitati: si qua sit maior in moralibus. ¶ Quātum ad iudicialia lex noua est leuissima: quia nulla iudicialia Christus imponit: si tñ loquitur de lege noua in quantum non solū est a christo data: sed inquantuz est per alios declarata: vel inquantū super eā alia sunt addita. Quantum ad cerimonialia pōt dici illud qđ dicit Aug. vbi supra: et adducitur etiā quantum ad iudicialia. Licitum est iudicib9 statuere leges pter pacem cōem seruandam: sine istas q̄ fuerūt in lege Moysi oēs vel aliquas: et hoc quascunq/ vel quotcūq: et tenentur eas subditi seruare dūmodo non repugnent legi diuine: de quo dist. ix. c. j. §. quicunq ergo legib9. et quo ad hoc posset poni maior grauitas in lege christiana: qz non licuit tunc sacerdotibus et iudicibus condere leges quascunq/ sicut modo licet principibus christianis: sic ergo breuiter pauciora sunt onera legis christiane (inquantum est tradita a christo) sed forte plura: inquantū addita sunt alia per eos qui habent regere populū christianum. Patet etiam grauitas veteris legis ex defectu adiutoriorū ad obseruandā legē datorū: qz passio christi exhibita plus meretur gratie illis qui eam credunt eam iam exhibitā/ q̄ ipsa exhibenda meruit illis qui eam crediderunt vt exhibendā. Et ideo nostra sacramenta que habent efficaciā in virtute passionis Christi iam exhibite plus conferunt de gratia q̄ sacramenta veteris legis. Habemus et doctrinam magis explicitā: et exempla sanctorū plura et efficaciora ad imitandū: et etiā plura merita sanctorum: qui nō tantum sibi: sed et nobis meruerunt ac nobis suis intercessionib9 auxiliantur. Est et adiutorium valde notabile qz nobis pro obseruatiōe legis christiane promittitur explicite vita eterna: illis aūt raro vel nunq̄ explicite nisi bona tēporalia. Hec omnia Sco. ¶ Quantum ad scđm articulū est hec conclusio vnica responsalis. Lex noua gratie et euangelij distat preceptis/ sacramentis et promissis a lege veteri. Probatur conclusio quantū ad precepta: quia licet sint eadem precepta moralia in vtraq lege: scilicet precepta decalogi ad que omnia moralia reducuntur: que etiam a christo approbantur in euangelio Mat. xix. et Marci. x. vbi repetit precepta decalogi: precepta tamen cerimonialia et iudicialia in lege noua sunt reuocata/ vt ptz Act. xv. et late patet in epistolis ad Gal. et ad Heb. vbi ostēdit apostolus legem seruandā non esse quantum ad cerimonialia: que fuerunt vmbra futurorū: contra insurgentes hereticos predicantes legem obseruandam esse cū euangelio. Probatur etiā quantū ad sacramenta: qz si sacramentuz proprie accipitur in veteri testamento non fuerunt nisi duo sacramenta: matrimonium et circuncisio: si tamen matrimoniuz in veteri lege fuit sacramentum: hec enim tantū cōtulerūt gratiā ex opere operato: sz nō tantā quantā sacramenta noue legis/ ex causa tacta in primo articulo. Reliqua sacramenta veteris legis nō fuerūt sacramenta nisi large capiendo sacramentuz. Non enim contulerunt gratiā ex opere operato: sed tantum ex deuotione suscipientium: de quo latius tractanduz est in quarto. Probatur etiā pro tertia parte quia differunt in promissis: nā sm beatū Diony. in. c. v. ecclesiastice hierarchi. ppe mediū. Lex noua media est inter ecclesiā celestē et statum veteris legis: et ideo eterna bona que in celesti palā et copiose exhibent: in noua lege manifeste pmittunt. In veteri aūt lege nō pmittebantur nisi sub quibusdā figuris. Unde ad Hebr. x. dicit apl's. Umbrā habens lex futurorum bonorū. Unde si aliquando in veteri testamento promissa sunt eterna: sicut Abrae dixit dñs. Ego merces tua magna nimis. Genes. xv. hoc sub quadā figura vel similitudine temporalium factum est. Unde deus se constituit mercedem Abrae ad literā quasi remuneratorē in multitudine seminis: et in terre pmisse collatione: vel et si alicui perfecte promissa est merces eterna: non tamen cōmuniter oibus illius legis: sicut in lege noua: vt dicit sanctus Tho. Et tantū de articulo scđo. ¶ Quantum ad tertium articulū dubitatur primo iuxta primaz conclusionem textualem/ quomodo duob9 vltimis preceptis prohibetur concupiscentia cordis: cum tamen de veteri testamento dicit Aug. q constringit animum/ nō manum. Respondet q in omnib9 moralibus preceptis nō solum manus id est operatio

Artic. 2. Cōclusio responsalis. C

Artic. 3. Dubium 1. D

exterior comprimitur: sed ⁊ animus. Cum enim precepta moralia inducunt ad actus virtuosos: et retrahunt ab actibus vitiosis: qui primo sunt in animo: qr in voluntate/ vt supra dictum est: ergo primo et principaliter comprimit animũ quantum ad moralia: secus de cerimonialibus que fuere figuralia ex facto: non ex animi motu. Similiter et de iudicialibus que non puniebant intentionem animi: sz factum: neqꝫ minabantur penas eternas respiciẽtes animam immortalẽ sed penas corporales: ⁊ ꝓpter hoc etiam quo ad moralia dicitur non exprimere/ scz penam irrogando aut minando animũ: sed manum. i. penam corporis. Principaliter tamen dictũ illud referendum est ad cerimonialia et iudicialia: vt dicit magister. Etiam ex eo dicitur cõprimere nõ animum: sed manũ quo ad moralia: qr in lege nõ est generalis ꝓhibitio omnis mortifere concupiscẽtie aperte ⁊ manifeste: sicut in euangelio. Est autẽ generalis prohibitio exterioris actus mortiferi. Vel etiã lex prohibet manũ non animũ: ſm carnalẽ Iudeorum intelligentiam: in qua tamen multum errabãt. Cur autem cõcupiscentia magis in furto et fornicatione aperte prohibetur q̃ in homicidio vel falso testimonio: ratio est: quia obiectum furti ⁊ fornicatiõis plus mouent concupiscentiam q̃ homicidij vel falsi testimonij. Nam obiectum furti est bonum vtile: et obiectum fornicationis bonũ delectabile: ⁊ ideo quia habent aliquam rationem boni mouent appetitum: sed non sic de obiecto homicidij/ qđ est mors que ſm se est horribilis: sic et mendacium cõtra naturalem inclinationem qua omnis homo desiderat scire ⁊ nõ falli. ¶ Secũdo dubitatur/ cur lex vetus dicitur lex occidẽs: et noua dicitur viuificans scđm illud. ij. Cor. iij. Litera occidit: spiritus aũt viuificat. Respondet sanctus Bonauẽtura/ q quadrupliciter aliquid dicitur viuificare/ scz effectiue: ⁊ sic solus deus viuificat. Formaliter: sic gratia expellens peccatum anime mortem/ viuificat. Affectu: sic fides operans per dilectionem viuificat. Exercitij vsu: sic mandata quibus exercetur iustitia/ viuificant. In lege aũt tria attenduntur scilicet mouentia/ sicut promissiones: dirigentia/ sicut precepta: adiuuantia sicut sacramenta. In lege noua ista sunt spiritualia: quia promissa eterna: mandata ad viam morũ intus animum dirigẽtia/ sacramenta sacrificantia: que oĩa ad spiritũ pertinent: ideo legi noue conuenit viuificare tripliciter: formaliter rõne grẽ sacramẽtalis: affectu: rõne amoris spiritualis/ ad quẽ excitant promissa: exercitio/ ratione multiplicitatis bone operationis tam preceptorum q̃ consiliorum. In lege aũt veteri promissa erant temporalia: precepta exterius regulantia: sacramenta figuralia: et sic promissa non excitabant ad amorem spiritualem: precepta non dirigebant ad iustitiam interiorem: sacramenta non adiuuabant ad faciliorem legis impletionẽ ⁊ ita non viuificabant: quia erat ibi ostensio culpe: et non erat adiutorium gratie: et per consequẽs dabatur occasio concupiscentie/ que traheret ad mortẽ: ⁊ ideo lex illa scđm sensum literalem erat occidẽs non ſm spiritualez: ſm hunc enim concordabat cũ euangelio: ⁊ hoc est quod dicitur ad Roma. vij. Peccatum per mandatuz occasione accepta seduxit me: ⁊ per illud occidit. vbi glo. Ex prohibitione namqꝫ vbi deficit charitas: desideriũ mali crescit: ⁊ sic occasionaliter occidit. Nam ex hoc ipso q peccatũ commemorando prohibebat: is in quo concupiscentia peccati extincta nõn erat: magis in ipsum exardescebat: sicut cum aqua ostenditur sitienti: si quidem homo ex natura corrupta cupidus male libertatis nititur in vetitum. ¶ Tertio dubitatur: cur lex vetus dicitur lex timoris noua vero lex amoris. Respondetur/ q ideo lex vetus lex timoris est/ ⁊ noua amoris ſm beatum Tho. dist. presenti. q. iiij. arti. ij. quia lex noua ex ostensione diuine charitatis/ initium sumpsit: qr in effusione sanguinis Iesu Christi: que fuit perfectissime charitatis: signum in eo etiam nouuz testamentum confirmatũ est: lex autẽ vetus in ostẽsione diuine potestatis (que timorem incutit) initiũ sumpsit. Unde ⁊ in ipsa legislatione propter fulgura voces ⁊ tonitura terror audientes inuasit/ vt dicerent. Non loquatur nobis dominus ne forte moriamur. Exod. xx. Sic ⁊ lex vetus ad sui obseruantiam homines inducebat per comminationem penarum: noua vero lex per beneficia exhibita ⁊ speranda ⁊ hoc satis cõpetebat statui humani generis vt prius quasi rudis populus per timorẽ pene cogeretur: postmodum vero per amorem in bono ꝓficeret. Sicut enim timor est via ad amorem: ita lex vetus ad nouam. Deniqꝫ lex vetus est imperfectorum ſm illud ad Heb. vij. Nihil ad perfectum adduxit lex noua vero perfectorũ ſm illud Mat. v. Estote perfecti: sicut ⁊ pater vester celestis perfectus est. Imperfectorum aũt est timere ac cauere malũ: operari bonum timore pene: perfectorum vero est amare. Siquidem perfecta charitas foras mittit timorem: hanc charitatem recepit Christus legislator noster: ⁊ tãq̃ signum sue legis ac discipulatus prestituit/ dicens Ioan. xiij. In hoc cognoscent omnes q mei discipuli estis: si dilectionem habueritis adinuicem. Quã nobis infundere: ⁊ infusam conseruare dignet/ qui prior dilexit nos: et dedit semetipsum pro nobis vt nos redimeret ab omni iniquitate. Dedit autem se pro nobis oblationem et hostiam deo patri in odorem suauitatis. Cum quo regnat ⁊ viuit in vnitate spiritussancti deus gloriosus in secula seculorum benedictus. Amen.

Dubiuz. 2. E

Dubiuz. 3. F

¶ Explicit collectoriũ resoltissimi viri Gabrielis Biel sacre theologie licentiati super tertio sententiarum.

Registrum tertij.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N.
✠ A. Omnes sunt quaterni preter
N. qui est duernus.

Tertiꝰ sen-
tentiarū in
quo magi-
ster agit de
deo inquā-
tum relucet
eiꝰ sapiētia
in opere re
parationis
lapsi homi-
nis: diuidi
tur in duas
partes prin
cipales.

In prima agit
de solo capite
ecclesie/xp̄o scʒ
reparatore quo
ad

Mysteriuʒ
incarnatio
nis eiusdē

Nature humane
assumpte.

In se

veritatē pandit de

Naturā assumente/dist.i.
Assumptionis modo ꝛ ordine/di.ij.
Conditione nature assumpte/dis.iij.
Assumptionis causa efficiēte/dist.iiij.

dubia soluit/distinctione.v.

In se quā-
tū ad ꝑfe-
ctiōis ple-
nitudineʒ
dist.xiij.

vnionē exprimentes

opiniones recitat/di.vj.

ad ꝓpositū applicat/dist.vij.

Quātum ad
idiomatū cō-
municationē
ꝑ ꝓpositiōes

nature

diuie rōne nature assūpte/
distin.viij.

humane ratiōe ꝑsone assu-
mentis/dist.ix.

Cōsequētia
vnioneʒ cō-
cernentes.
De cōueniē-
tibus

ꝑsone

sonātes ī dignitatē.dist.x.

quātū ad idio-
ma qđ est crea
tura/dist.xj.
quātū adꝯn̄tia
creaturā/dist.xij.

sonātes
in ðfectū

De collata
sibi perfe-
ctione.

Cōparatiue quātū ad ꝑfe
ctiones diuinas/di.xiiij.

veritatē determinat.

In se quo-
ad eius

possibilitatē /distin.xv.
necessitatē /distin.xvj.
meriti principio qđ est volūtas/di.xvij.

Mysteriū passio
nis q̄tū ad eiꝰ

Initiuʒ ꝛ
ꝑgressuʒ

quātū ad eiꝰ
effectū de

Christū di.xviij.

Termi
num.

passionis me-
rito quātū ad

nos/di.xix.

Cōgruitatē explanat/dist.xx.
Anime/corporis ꝛ deitatis sepatio
ne/ di.xxj. Separatoꝝ cōsequente
d en ominatiōe/di.xxij.

Habitibus

Theolo
gicaliū.

virtutū

in ordine ad
Fidei

ꝑm se quātū ad eiꝰ substātiā/di.xxiij.
obiectū/di.xxiiij.
subiectū/dist.xxv.

Spei.di.x.
xvj.

Charitatꝭ

ꝑʒ se ꝛ eiꝰ ꝓcepto di.xxvij.
obiecto/dist.xxviij.
ordine/dist.xxix.
merito ꝯpatiue./di.xxx.
create pmanētia/di.xxxj.
īcreate sufficiētia/di.xxxij.

In scđa de xp̄o capi-
te simul et membris
eius / quātū ad per-
fectiones eorundeʒ
in

Car di-
nalium
di.xxxiij

In gn̄e ꝛ de dono timoris in specie/dist. xxxiiij.

distinctione. dist.xxxv.

Donorū

In specie de eorūdē

connexione/dist.xxxvj.

Actibꝰ
ꝓcepto
rū respi
ciētibꝰ.

Executio
nē opis

q̄ad octo ꝓma ꝓcepta gn̄alr̄ ꝟitatē ondit/di.xxxvij.

mēdaciū/di.xxxviij.

q̄ad octauū ꝓceptū spe-
cialr̄ dubia absoluit circa

periuriū/dist.xxxix.

Concupiscentiam cordis/dist.xl.

- Tertius liber hz. xl. distin. Et diuiditur i duas partes.
  - In p̄la agit de christi (q̄ hoīem lapsum sua reparauit) sapia.
    - Incarnatione a distin. j. vsq̄ ad. xiiij. inclusiue.
    - Passione a dist. xv. vsq̄ ad distin. xxij. inclusiue.
  - In secūda de perfectionib⁹ capitis xp̄i ⁊ membrorū eius.
    - habitualibus
      - virtutum
      - donorum
      - a dist. xxiij. vsq̄ ad distinctionem. xxxvj. inclusiue.
    - Actualibus preceptorum a dist. xxxvij. vsq̄ ad distin. xl.

¶Libri tertij Distinctio.j.Questio.j.

Trū solus filius dei naturam humanam sibi vniuit in vnitatē suppositi.A
Incarnatio vbi est intellectu difficilis.A
Et quid sit intelligendum nomine incarnationis.B.
Item distin.v.q.j.C
Item in quo differunt suppositum persona & natura.B
Item distin.v.B
Persona est terminꝰ priuatiuꝰ multis cōicabilis.B
Cōicabile vt quid & quo/quid est.B
Persone diffinitio ſm Ockā cū sua declaratiōe.C.D
Ens completum quid est.C
Aliquid dicitur personari dupliciter.E
Omnis creatura in se subsistit vel dependet ad per se subsistens.E
Recitat̄ opinio tenēs ꝙ creatura personat̄ entitate passiua:& soluunt̄ rationes Scoti ad oppositū.F
Unio hypostatica quid est.E
Unde surgit difficultas intelligendi vnionē nature humane cū diuina/siue incarnatiōis mysteriū.B
Opinio Grego.tenentis ꝙ vnio nature humane ad verbum nihil dicit positiuum distinctum a natura humana & verbo.G
Sed hec opinio improbatur cum solutionibus rationum suarum.H
Opinio contraria Sco.et Ockam qḋ vnio sit entitas positiua relatiua.I
Rationes soluuntur.U
Qualis sit illa relatio:i quo fundat̄:et cui vnioni in creaturis magis assimilet̄: an sit relatio mutua ordinis &c.K
Forme ad subiectū est considerare duplicem habitudinē:et cui ex illis assimilatur vnio illa.K
Personari seu suppositari quid est.E
Diffinitio incarnationis:et ꝙ incarnatio non dicit passionem.Et qḋ passiuū correspondet huic actiuo incarnare.L
Item distin.v.C
Opinio tertia qḋ vnio sit qualitas absoluta: & ꝙ oīs entitas positiua sit absoluta:& nulla ratio ab absolutis distincta.M
Quid requiritur ad terminandum suppositalē dependentiā.N
Item questione.ij.F
Humana natura non vnit̄ primo essentie:sed persone.Et que sit ratio formalis terminandi vnionem personalem nature humane:an essentia vel proprietas relatiua:an persona.N.T
Item questione.ij.N
Ostēditur possibilitas huius vniōis personalis nature humane ad verbi personā tantū. Similiter & factum:et qḋ est articulus fidei naturaliter indemonstrabilis.O
Qualis proportio reqritur vnibilium adinuicem:& qḋ perfectionalis distantia nihil impedit:ꝙꝙ cōtrarijs repugnat vniri adinuicem:sed non infinite distantibus in perfectione:ꝙꝙ vniri aliqua non est fieri illud.P
Cur vna persona potest assumere naturā humanaꝫ sine alia et nō potest creare sine alia.Q.Ibi quid sit perfectio.
Item in.j.distin.viij.q.iij.
Utrum tres persone possint eandem naturam assumere simul et semel.Recitantur opiniones Sco.et Ockam.R

Differunt causa totalis & causa sufficiens.S
Idem effectus potest dependere a diuersis causis sufficientibus:sed non totalibus.
Dependentia essentialis dupliciter accipit̄.S
Uniones numerant̄ ſm numerū terminorū:ꝙꝙ in casu nō essent vna psona ſꝫ tres:si pater & filius & spiritussanctus eandē naturā assumerent.S
Essentia diuina non potest suppositare humanā naturā:lꝫ possit ei vniri.T.
Differunt vniri alicui et suppositari ab aliquo.T
¶Questio.ij.Distinctionis prime.
Utrum verbū.et quelibet persona diuina indifferenter possit assumere naturam quamlibet suppositaliter.A
Assumi suppositaliter non est fieri suppositum.A
Item distin.v.q.vnica.B
Opinio tenens partē affirmatiuam questionis que est Sco.et Ockam pbat̄ multis rōnibꝰ.A.B
Ille sunt possibiles:deus est lapis:damnatꝰ:diabolus:& hoc ſm vnam opinionē.B
An illa sit concedenda:deꝰ est peccator si assumeret naturam peccatricem.B.
Et si deus assumeret albedinem/non ideo diceretur albus.ibidem.
Recitat̄ opinio ɔtraria tenens ptē negatiuā questionis/scꝫ verbū nō pōt quālibet naturaꝫ suppositaliter assumere.C.D
Unio suppositalis distingnit̄ ab extremis vnitis.C
Triplex est gratia christi singularis persone capitis & vnionis:& quō se habēt adinuicē:qḋ ꝙ posterior presupponit priorem.C
Gr̄a vnionis est perfectissima oīm gr̄aꝝ creatarū.C
Nulla natura nō gratificabilis est assumptibilis.D
Gr̄a vnionis inheret portioni superiori aīe.D
Et ꝙ per gratiā vnionis inherētē aīe tota natura humana partes et proprietates vniunt̄ verbo.D
Responsio ad rationem alterius opinionis:quō scꝫ repugnat potētie diuine assumere naturam non gratificabilē: & ꝙ etiam repugnat nature assumē de irrationali.E
Exponitur/nō est impossibile apud deū oē verbū.F
Distantia nature irrationalis a diuina in dignitate/non est causa repugnantie ꝙ non est assumptibilis a verbo.E.F
Maius et minus dupliciter accipiuntur.E
Ad quem sensum conceditur omnia esse in equali potentia opedientiali dei.F.L.
Caro in sepulchro fuit vnita verbo per vnionem inherentem anime separate non carni.F
Responsiones ad rationes secunde opinionis ɔtra primam.G
Utrum natura humana sit vnita verbo vna vel pluribus vnionibus.H
Utrum persona diuina possit assumere personam creatam.I
Utrum humana natura sit in potētia neutra ad proprium suppositum.K
Utrum suppositū diuinum possit simul plures naturas assumere in numero & specie distinctas:ꝙ si sic/que esset illius assumpti figura:& an essent duo supposita vel vnum.L
Utrum suppositū creatū possit assumere aliam naturam creatā et terminare eius dependentiā suppositalem duplex responsio.M.N
Quid requiritur ad dependentiam suppositalē posse terminare an assumentis infinitas/et independentia vltimata.M.N
¶Distinctio.ij.Questio vnica.
Utrū verbū simul tempore assumpsit humanam naturā & quālibet eius partē immediate.A
In incarnatione attendit̄ corporis formatio:animatio:assumptio.A
Incarnatio quid est.A
Duplex est ordo temporis nature.B

Inuentarium libri tertij ſententiarum

Inuentarium libri tertij sententiarum

¶ Distinctio. viij. Questio vnica.

¶ Distinctio. ix. Questio vnica.

¶Distinctio.x. Questio vnica.

¶Distinctio.xj. Questio vnica.

¶Distinctio.xij. Questio vnica.

¶Distinctio.xiij. Questio vnica.

¶Distinctio.xiiij. Questio vnica.

Non mori stante miraculo de nō redundantia glorie non fuit in potestate anime Christi.D.E.F

Christus si non fuisset passus stante miraculo: fuisset senio mortuus.F.

Quomodo aīa dn̄atur corpori aliter ꝙ̄ sensibus.G

Quomodo passio fuit voluntaria ꝫm naturam humanam: ⁊ quomodo violenta.G

Exponit̄ autoritas Joā. Nemo tollit aīam meā: sed ego ponā eam a meipso: ⁊ quō homo accepit mādatum a patre ponendi animam.G

De clamore valido ⁊ anticipatiōe hore mortis christi.H

An fuerit miraculosum vel non.ibidem.

Quod voluntas potest habere actum meritorium circa obiectum necessarium quod nō est in eius necessitate: dummodo tamen actus quo meretur sit libere ⁊ contingenter elicitus: ⁊ per hoc in ei⁹ potestate.I

Violentum accipitur dupliciter.I

¶Distinctio.xvij.Questio vnica.

Utrum in Christo fuerunt plures volūtates sibi in volito semper conformes.

De multiplici distinctione ⁊ acceptione voluntatis ⁊ appetitus.A

Quelibet potentia apprehensiua habet appetitum proprium consequentem.A

Tripliciter accipitur voluntas naturalis.B

Conformatio voluntatū potest intelligi quo ad obiectum/actum vel modum.C

In Christo fuerunt plures voluntates realiter differentes/diuina scʒ ⁊ humana.D

In Christo fuit triplex voluntas humana capiēdo voluntatem large.D

Voluntas rationalis absoluta in Christo semp fuit conformis voluntati diuine in volito: non sic cetere: licet omnes fuerunt conformes in actu et modo.D.E

Utrum in Christo fuerit aliqua rebellio inferiorum virtutum ad superiores.F

Quomodo Christus orauit pro calicis ablatione: et quō exauditus est: ⁊ quomodo non.G.H

Christus orauit vt aduocatus sensualitatis/⁊ ita nō ficte: ⁊ pro quibus orauit.G

Utrum Christ⁹ ꝫm ꝙ hō dubitauit de morte sua.I

Dubitatio capitur dupliciter.I

¶Distinctio.xviij.Questio vnica.

Utrum Christus meruit in instanti conceptionis: ⁊ post in tempore passionis.

Radix omnis meriti consistit in affectione voluntatis iustitie: ⁊ non in affectione commodi: nec in affectiōe iustitie vt regulat affectionē cōmodi.A

Meritum precedit premium: ideo respectu iam habiti non est meritum.B

In statu perfecte beatitudinis non potest esse: meritum respectu eorundem beatorum: secus de beatis non perfecte: id est ꝫm corpus ⁊ animam: secus etiam respectu aliorum.B

Omne meritum ꝓprie acceptuʒ pertinet ad portionem superiorem primo ⁊ principaliter.C

Non existente merito in portione superiori/ nulluʒ esse potest in potentijs inferioribus: nec pōt haberi circa creaturam: nisi etiam habeatur actus charitatis circa deum.C

Christus in carne mortali fuit verus comprehensor ⁊ verus viator: ⁊ quantuʒ ad aliquid in termino: ⁊ quantum ad aliquid in via.D

Quomodo deitas comprehenditur a creatura.D

Actum beatificum esse meritorium nullam contradictionem includit: neq; in Christo: neq; in angelis: neq; in aīabus beatis: nec includit contradictionem meritum in infinitum augeri: sicut nec ꝙ in infinitum charitas augeatur.E

Nihil potest esse meritum suijpsius.E

De facto nullus beatus meretur augmentum sue beatitudinis essentialis.E

Per posse ⁊ non posse mereri nō distinguitur sufficienter status comprehensoris ⁊ viatoris.E

Successio non est de ratione meriti: vnde meritum potest causari in instanti.F

Possibile est creaturam rationalem in primo instāti sui mereri.F

Christus nobis meruit nō obstāte ꝙ fuit beat⁹.H

Christus nobis meruit etiā actu beatifico.H

Christus non meruit sibi beatitudinē.H

Christus fruitione sua/⁊ omnibus suis elicitis actibus ⁊ imperatis meruit sibi impassibilitatē aīe ⁊ gloriam corporis.I

Christus non tantum meruit in passione: sed ab instanti conceptionis sue.K

Id quod in conceptione meruit/meruit ⁊ in passione: ⁊ non aliud.K

Actus beatificus in Christo non fuit premiū: quia respectu eius non precessit meritum: ⁊ quomodo actus beatificus sit immutabilis.L

Quomodo actus beatificus/cū sit immediate a deo possit esse meritori⁹ in Christo/aut alijs beatis: cum meritum sit in potestate libera volūtatis.L

Quomodo portio superior fuit in termino: ⁊ tamen ea merebatur Christus.L

Ad eliciendum actum meritorium non semper requiritur deliberatio/vt meritum sit actus electiuus.G

Operatio non presupponit esse prius duratione et tempore: sed natura.G

Portionem superiorem esse in termino intelligitur dupliciter.L

An actus beatitudinis sit immutabilis ⁊ necessari⁹ ⁊ quomodo.L

Habere beatitudinē ex meritis non semper est gloriosius ꝙ̄ habere sine meritis.M

De quadruplici differentia beatorum in comparatione ad precedentem statum.M

Quomodo meruit Christus in passione que prius meruit in conceptione/⁊ quomodo: ⁊ ad sensum idem potest bis mereri. Item ꝙ mereri contingit tripliciter.N

Quomodo Christus ꝫm portionem superioreʒ/ꝫm quaʒ fuit beatus meruit: ⁊ ceteri beati mereri nō possunt.O

¶Distinctio.xix.Questio vnica.

Utrum Christus in sua passione benedicta omnib⁹ propagatis ⁊ propagabilibus ex Adam/meruit sufficienter peccati remissionem/gratiam/regni apertionem ⁊ gloriam.

De duplici merito/merito sufficiētie ⁊ efficiētie.A

Infiniti sunt propagabiles ab Adam.A

Tripliciter contingit meritum esse infinitum: rōne proprie perfectionis: ratione merentis: ⁊ ex volūtate acceptantis.B

Omne meritū potest tantuʒ acceptari passiue: quātum trinitas vult acceptare actiue.B

Christi meritum non tantum acceptatum est vt exhabitum: sed etiam vt preuisum.

Christus sufficienter meruit Ade/⁊ toti sue posteritati gratiam ⁊ regni apertionem.C

Christus sua passione vt preuisa precedentibus meruit remissionem peccatorum: sed vt exhibita regni gloriam.D

Meritū xp̄i lʒ simpliciter fuerit infinitū: acceptatuʒ tn̄ est pro infinitis Ade filijs si essent infiniti.D

Passio domini efficaciter finalem gratiam ⁊ gloriā tantum predestinatis meruit.E

Quō gloria que predestinatis est debita ex ipsa predestinatione cadit sub merito posterior.E

De ordine predestinationis ad meritū preuisum.E

Contra ordinem actuum quem Sco. ponit in deo: quia in deo non sunt plures actus: sed vnus tantum qui est ipsa essentia diuina.E

Inuentariū libri tertij sententiarum

Inuentarium libri tertij sententiarum

¶Distinctio.xxxvij. Questio vnica.

Distinctio.xxxviij Questio vnica.

¶Finis regesti.

¶ Collectorium quarti sententiarum egregij viri magistri Gabrielis Biel/ sacre theologie licentiati/ Incipit feliciter.

Roposueram quidem post abbreuiaturam scriptorum secundi et tertij librorum sententiarum/ ori meo digitum apponere: ac sub silentio delitescens/ quarti abbreuiationem preterire propter ingenioli mei obtusitatem scientie pauperiem: materie latitudinem: et clarissimorum scribentium pluralitatem: quorum fundatissimis doctrinis addere nil presumo. Nimia tamen fratrum meorum (quibus meipsum debeo) precum instantia deuictus: opus supra vires (diuina confisus gratia) fratrumque meorum orationibus adiutus/ aggredior similibus forma et ordine/ quibus in prioribus processurus. ¶ Igitur postquam magister in primis tribus libris egit de rebus fruendis et vtendis simul et de his que vtuntur et fruuntur: in hoc quarto libro sententiarum suarum agit de sacramentalibus signis. ¶ Uel conformiter ad priores diuisiones. Postquam magister in libro primo egit de deo secundum rationem naturalis perfectionis. Et in secundo de eodem inquantum relucet eius potentia in opere creationis. In tertio inquantum relucet eius sapientia in opere humane reparationis. In hoc quarto determinat de eodem inquantum relucet eius bonitas et iustitia in opere vulnerati sanationis et finalis retributionis. ¶ Et diuiditur liber iste in duas partes principales. In prima determinat de sacramentis salutiferis: hominibus per peccatum lapso medicinam efficaciter conferentibus. In secunda de finali retributione post vnionem anime et corporis in generali resurrectione correspondente singulorum operibus: que pars incipit infra distin. xliij. ¶ Circa primum primo agit de sacramentis in genere premisso breui prohemio. Secundo de sacramentis in specie institutis in nouo et veteri testamento. Secunda pars ibi. Fuit tamen inter illa sacramenta et cetera. ¶ Et quoniam distinctio illa habet duas distinctas materias/ vt patet ex diuisione. Ex qualibet eius parte eliciuntur tres conclusiones sententiam textus comprehendentes. ¶ Prima conclusio partis prime. Sacramenta non tantum significandi: sed sanctificandi gratia sunt instituta. Ideo ve. le. cerimonie signa sunt in onus imposite: et non proprie sacramenta. ¶ Secunda conclusio. Sacra instituta sunt propter causam triplicem: sanandi. s. hominis humiliationem/ eruditionem/ et exercitationem. ¶ Tertia Sacramenta noue legis que duobus rebus/ verbis et signis constant salutem quem sacramenta vete. le. tantum promittebant: efficaciter prestant. Harum conclusionum deductionem cum sacramenti descriptione vide in textu. ¶ Circa hanc partem distinctionis prime queritur de duobus. Primo de sacramentorum efficacia. Secundo de eorum institutione: necessitate et congruentia. Est igitur questio prima.

Questio. j. | Distinctio. j.

A Questio. j.

Utrum sacramenta legis no. sint cause effectiue gratie. ¶ Tribus articulis hec questio absoluetur. Primus erit notabilium. Secundus conclusionum. Tertius dubiorum. Notabilia terminos declarabunt. Conclusiones ad questiones respondebunt. Dubia replicarum difficultates vel materias coherentes terminabunt. Et ne idem sepius repetere oporteat: hunc ordinem per singulas questiones huius quarti/ domino auctore tenebo: sicut et tenui in prioribus libris. ¶ Quantum ad primum articulum/ notandum circa hunc terminum sacramentum: quod sacramentum secundum sanctum Tho. et secundum Durandum. q. j. quarti. dicitur a sacrando actiue: sicut medicamentum a medicando: et ornamentum ab ornando. Et sicut medicamentum est illud quo aliquis medicatur: et ornamentum est quo aliquis ornatur: sic sacramentum est aliquid quo aliquis sacratur. Uerum sicut virtus interior sanans non dicitur medicamentum: sed aliquid deforis adhibitum vel intus susceptum naturalis virtutis confortatiuum aut morbi expulsiuum. Ita etiam interior contritio preparans: aut gratia formaliter sanans non est sacramentum: sed aliquid corporale siue sensibile extrinsecus ad sanctificandum hominem appositum. ¶ Accipitur autem nomen sacramentum tripliciter secundum magistrum. Primo pro sacro secreto mysterio signato: quo modo dicimus sacramentum diuinitatis: sacramentum incarnationis: sacramentum passionis. Et hec acceptio non est ad propositum: quia sacramentum/ de quo hic agitur: non est signatum sed signum. Secundo accipitur sacramentum pro sacro signo: et sic accipitur dupliciter. Uno modo generaliter pro quolibet signo sacro rei: et sic accipitur a magistro: cum ait. Sacramentum est sacre rei signum que elicitur sententialiter ex verbis beati Augu. x. de ciui. dei. c. v. sic dicentis. Sacrificium est visibile inuisibilis sacrificij sacramentum. i. sacrum signum. Et hoc modo extendit se ad sacrificia et cerimonias vete. te. Alio modo strictius accipitur pro signo gratie efficaci et certo: quo modo sacra no. te. dicuntur sacra; et hoc modo ponuntur tres diffinitiones sacramenti: vt recitat Alexan. par. iiij. q. viij. Una est beati Augu. in libro de corpore christi. Sacramentum est per quod sub tegumento rerum visibilium diuina virtus secretius salutem operatur. Secunda est magistri partim elicita ex verbis beati Augu. vbi supra. Sacramentum est inuisibilis gratie visibilis forma: vt ipsius imaginem gerat et causa existat. Tertia est venerabilis Hugo. de sancto victore lib. de sacramentis prima parte. c. j. Sacramentum est corporale vel materiale elementum foris sensibiliter propositum ex similitudine representans: ex institutione significans: ex sanctificatione continens aliquam inuisibilem et spiritualem gratiam. ¶ Ille diuisiones si bene intelliguntur variatis verbis eandem preferunt sententiam: et quod vna obscurius innuit: alia clarius exprimit. ¶ Nam ad hoc quod aliquid sit sacramentum tria requiruntur. Primum quod sit res sensibilis habens naturalem similitudinem ad gratiam siue effectum dei gratuitum: quam vel quem representat. Naturalem similitudinem dico non per participationem eiusdem qualitatis. Sic enim corporalia seu sensibilia non sunt similia spiritualibus: cum nulla eadem qualitas secundum speciem insit vtrisque. Sed similitudinem per proportionabilitatem que est similitudo proportionatorum: vt sicut se habet hoc ad illud ita hoc ad istud: exempli causa: sicut se habet aqua ad diluendas maculas corporales: ita se habet gratia ad abluendas maculas spirituales. Et hec similitudo bene est corporalium ad res spirituales. Hec Thom. q. j. arti. ij. dist. j. in solutione vltime rationis. ¶ Secundum quod requiritur est/ quod sit actualiter a deo institutum. Nam solus ille potuit instituere sacramentum: qui potuit suo signo dare significationis certitudinem et efficaciam. Hanc autem solus deus potest dare: qui solus potest gratiam infundere et gratuitum effectum causare. ¶ Tertium quod requiritur est/ quod sit signum efficax et certum: ita quod semper habeat effectum suum quem signat infallibiliter: nisi sit impedimentum in suscipiente per positionem obicis gratie repugnantis. Et hec tria intelligere oportet in singulis trium diffinitionum. Nam primum innuitur in diffinitione Augu. in hoc quod dicitur: rerum visibilium. Et in diffinitione magistri: visibilis forma i. similitudo: ideo additur vt imaginem gerat. Et accipitur visibile ibi generaliter pro sensibili. In diffinitione Hugonis clarius hoc exprimitur. Sed quod ibi dicitur corporale vel materiale elementum: non intelligitur elementum proprie vt distinguitur contra

Artic. j. Nota. j.

B

elementatū: sed quelibet res sensibilis siue substā-
tia siue accidēs. Sicut in eucharistia. Sacramētuz
est species panis et vini que sunt accidētia. Et in
matrimonio. Sacramētū est verba cōsensum con-
trahentiū exprimētia. ¶ Secūda cōditio ꝛ tertia sa
tis implicite in diffinitione August. innititur i hoc
ꝙ dicit: ꝑ qđ virtus diuina secretius operatur: vbi
innuit ꝙ illa tegumēta visibilia per que sal⁹ acqri-
tur: a virtute diuina assumuntur in cooperationez:
ꝛ ita a deo instituta et certa sunt signa. Et si hoc nō
satis intelligit̄ suppleatur in diuisione magistri in
eo qđ đr: et causa existat nō enim pōt causa existere:
nisi ex diuina institutione. Et si est causa: erit signū
efficax et certū: et ita patet tertia conditio in diffini
tione Hugo. Scđa cōditio tangitur cum dicitur: ex
institutione. s. diuina significans: et tertia in eo qđ
sequitur. cōtinens aliquā inuisibilem ꝛ spiritualez
gratiam: continens non formaliter: sꝫ causaliter: et
ita signū efficax et certū. ¶ Et si querit̄ cum idez sit
representare et significare: qm̄ quod representat fa
cit illud qđ representat in cognitionē venire: et ita
significat per quid nois signi seu significare. Aug.
de doctrina christiana: et ponit̄ in litera. Quō ergo
ex similitudine representat: et ex institutione signi-
ficat. Dicendū ꝙ ex similitudine repñsentat: ꝛ signi-
ficat generaliter et naturaliter omne simile ei cui
nota est similitudo. gratia exempli. Baptismus: qꝛ
est quedam lotio exterior in aqua: potest significare
omnem lotionē in quacūqꝫ materia: siue corporalez
siue spiritualem cuiuscūqꝫ creature: potest enim mo
uere intellectum ad cogitandū qualibet lotionem
propter naturalē similitudinē mundationis. Uerū
sic non significat certe et efficaciter: qꝛ non ponit in
esse mundationē quā significat: mundationē vero
aie a peccato quā certe significat representat ex in-
stitutione diuina: ex quo deus qui baptismū insti-
tuit: suo signo assistit ad producendum effectum re
presentatū. Et si significare accipit̄ vt includit hāc
certitudinē: differentia est inter representare et si-
gnificare: quia signa equiuoca. i. dubia ꝛ incerta re
presentant: sed non significant. Item sacramenta
ex similitudine naturali non precise representant
effectū sacramentalem. sed omne illud in quo salua
tur similitudo. Sed ex institutione precise determi
natur ad significandū certe sacramentalem effectū.
Et hanc differentiam puto Hugonem voluisse po
nere. inter significare ꝛ representare. Significāt au
tem sacramenta principaliter gratia seu effectū gra
tuitum respectu cuius habēt aliquā causalitatē: vt
infra dicetur: significāt etiam causaz meritoriā grē
principalē/christi scꝫ passionem. Significāt tertio
finem effectus sacramentalis qui est: vita eterna
ad quā omnia sacramēta ordinant̄. ¶ Exēpluz ba-
ptismus primo et principaliter significat grām ba-
ptizato collatā qua mundat̄ a pctō: ad hoc em̄ signi
ficandū ꝛ causandū est institutus. Significat etiaz
christi passionē: ꝛ mortē. vñ ad Roma. vj. Quicumqꝫ
baptizati sumus in christo Jesu: in morte ipsius ba
ptizati sumus cōsepulti em̄ sumus cuz illo per ba-
ptismū in mortē ꝛc. Significat etiā futuraz gloriam
ad quam perueniemus per finalem resurrectionez
Unde vbi supra apl's. Quomodo surrexit christus a
mortuis per gloriā patris: ita ꝛ nos in nouitate vite
ambulemus. Si em̄ cōplantati facti sumus simili-
tudini mortis eius. s. per baptismum simul et resur
rectionis erimus. Est ergo baptismus non solū si-
militudo mortis christi sed etiam resurrectiōis chri
sti: et etiam nostre future ad gloriam. Quo ad pri-
mum sunt signa demōstratiua habētia semper effe
ctum cōcomitantē sublato impedimēto. Quantum
ad scđm sunt signa rememoratiua: ꝛ quātū ad ter-
tiū sunt signa ꝓnostica. Nam signū demōstratiuuz
est signū presentiū. Rememoratiuū est signū prete-
ritorū: ꝛ signū pronosticū est signū futurorum. Hec
sententialiter Tho. et concordat Pe. de palu. in. q.
ij. in explanatione diffinitionis sacramenti: cū noti
ficatur ſm magistrū sacre rei signū super ver. signū.
¶ Uerū quia sacramēta ordine nature precedunt ef
fectum sacramentalem: respectu illius possent dici
pronostica: vt vult Scotus. ¶ Has autem diffinitio
nes doc. subtilis reducit ad vnam que talis est. Sa
cramentum propriissime acceptū est signū sensibile
gratiam vel dei effectum gratuitū ex institutiōe di
uina efficaciter significans: ordinatum ad salutem
hominis viatoris. Dicit̄ primo signū sensibile: siue
sit visibile siue audibile: ex causa supra tacta. Dicit̄
gratie inuisibilis: vbi grā dicit gratiā gratū facien
tē: et hoc in anima suscipiētis sacramētū. Additur
vł effectū dei gratuitū ꝓpter sacramētū eucharistie
quod nō significat gratiā gratū faciētē que est que
dam forma accidētalis: sed significat corpus christi
verū sub specieb⁹ cōtētum quod est effect⁹ gratuit⁹
quia ex gratuita voluntate ꝓcedens. Et dicit̄ effe-
ctus nō ꝙ tunc de nouo fiat siue esse accipiat: sed qꝛ
sit de nouo presens illis specieb⁹ ꝑ trāssubstātiatio
nē panis in ipsuz. Dicit̄ ex institutione diuina: per
qđ excluduntur signa pure naturalia vt lotio bal-
nei: et aqua benedicta que non est sacramentum: qꝛ
nō a deo: sed ab ecclesia instituta. Dicitur efficaciter
significās. qđ includit certitudinaliter ꝓpter signa
equiuoca siue dubia: vt sacrificia ve. le. que qꝛ gra-
tiā nō cōtulerāt quā significabāt (saltem ex ope ope
rato) vt infra docebit̄: non fuerunt sacramenta. Per
idē excludunt̄ imago crucifixi: petra deserti: agnus
paschalis: virga Aaron: serpēs eneus: quia ex quo
nō contulerūt gratiā vel effectū gratuitū: nō sunt sa
cramenta: sꝫ sacrarū rerū representatiua. Quod ad-
dit̄: ordinatū ad salutem hois viatoris: nihil exclu-
dit vel includit: sed finē institutionis sacramētoruz
ostendit. ¶ Sed cōtra hoc ꝙ đr signū sensibile. Ar-
guit̄. Nā de rōne sacramenti nō est ꝙ sit signū sensi
bile. Nam si deus institueret aliqđ spirituale ad si-
gnificādū efficaciter grām puta meditationē domi
nice passionis: vel aliā cogitationem aut actū inte
riorē: assistendo eidē ad producendū gratiaz in aīa
meditātis talis actus interior esset vere sacramen-
tum: et tñ nō esset signū sensibile. ¶ Preterea. Corp⁹
christi verū est sacramentū sub hostia: quia sacra-
mentū et res ſm doct. et magistrū distin. viij. Sic in
baptismate character impressus res est ꝛ sacramen
tum: et tñ nec corpus sub hostia: nec character est
res sensibilis. ¶ Si đr ꝙ ille diffinitiones dantur
de sacramētis ſm ꝙ sunt instituta a christo: non ſm
ꝙ possunt institui. Contra: diffinitio debet esse cō-
uertibilis cum diffinito: ideo predicabilis de eo et
subijcibilis vniuersaliter respectu cuiuscūqꝫ copu-
le: et in quocūqꝫ casu possibilis: nūc autē in casu ar
gumēti diffinitū predicaretur de signo spūali: quia
illi conueniret tota ratio nois sacramētum. Nihil
em̄ aliud est de rōne eius: nisi ꝙ est signū efficaciter
significans rem sacrā. i. effectum gratuitum: vt pa-
tet ex nois deriuatione et interpretatione: ex quo
colligitur eius significatio et tamē de tali spirituali
signo nō predicat̄ diffinitio ꝓpter genus diffiniti. s.
signū sensibile. ¶ Propter hāc rationē Guillelmus
Ockā i suo qrto. q. j. ponit aliā breuiorē diffinitionē
sacramēti: quā etiā cōmēdat Pe. de aliaco. q. j. quar
ti. ar. iij. que est. Sacramentū est signuz significans
efficaciter effectū dei gratuitum. Et per effectū gra
tuitū intelligit̄ gratia gratum faciens accidētalis
vel gratia substantialis que est corpus christi. Ista
diffinitio oī sacramēto cōuenit ꝓprie dicto: et soluz
tali respectu cuiuscūqꝫ copule: saltē posita constan-
tia subiecti. Et sꝫ de facto solum predicet̄ de signo
sensibili: potest tamen ꝑdicari de signo spirituali.
Et ita est cōis signis sensibilib⁹ et non sensibilib⁹.
¶ Cui placet saluare diffinitionē Sco. ꝛ communia
dicta sanctorū (qui oēs loquunt̄ de sacramētis vt de

Diffinitio sacramēti. C

facto instituta sunt) potest dicere/ q signū spūale si institueretur a deo ad significandū effectū gratuitum non esset sacramentum: ꝛ pōr q ratio sacramēti includit q sit signū sensibile. Et lȝ hoc nō habeatur ex deriuatione nois ꝛ prima ei⁹ impositiōe: habetur tñ ex vsu loquētiū: qui hȝ vicez impositionis: maxime: qꝛ nomina sunt ad placitū: ꝛ per hoc soluta est prima replica. ¶ Ad scōm dicit/ q nec corpus christi. nec character est sacramētū nō solū: quia est signum non sensibile: sed quia non est signū efficax sui signati: nō em̄ comitat signatū: corp⁹ scȝ christi mysticū/ corpus christi verū: neqꝫ in suscipiente sacramentum neqꝫ in sacramento. Tū etiā: qꝛ signatū nō est effect⁹ dei gratuit⁹: eo modo quo accipitur in diffinitione: qꝛ nec gratia gratū faciēs: nec gratia substantialis: tum qꝛ ad hoc significandū non sunt instituta a deo. Sic de charactere: qui non est institus ad significādū gratiā: sed ad distinguendum ꝛ configurandū: vt .i. dicet. ¶ Ad magistruȝ dicit cuȝ corp⁹ christi dicit sacramentū ꝛ res sacramētū capitur large pro signo sacre rei: et nō ꝓprie. ¶ Si queritur. Quid de colūba sup christum visa: et linguis igneis sup capita apostolorū visis: que significabāt plenitudinē gratie in christo et aplis: et ita eis tota conuenit diffinitio sacramēti: vt pȝ discurrendo singulas particulas. Rndetur/ q nō fuerūt signa efficacia grē: non em̄ habebāt aliquā causalitatē respectu gratie. Precessit enim plenitudo grē signa: de Christo manifestū est: de aplis pȝ: qꝛ non ꝓpter signa fuit eis infusa gratia: sed quia fuerunt plenigrā: apparuerūt signa. Fuerūt enim illa signa a deo exhibita solū ad significandū plenitudinē grē non ad causandum. ¶ Sunt aūt tres conditiones signi efficacis ꝺm Sco. q. iij. dist. presenti. videlicet q sit signum practicū: id est habēs aliquā causalitatem respectu signati. Secūda q sit signum certum: certitudine: vt in plurib⁹: id est semper dum non ponitur impedimentum ex parte suscipientis. Tertia q

Nota .2. D

sit naturaliter prius effectu signato: et oia illa deficiūt in proposito. Et tm̄ de diffinitione sacri. ¶ Secundo notandū/ q de materia principali qōnis/ videlicet an ꝛ quomodo sacramenta sint cause gratie: sunt opiniones due ꝯrie apud docto. quas recitat beat⁹ Tho. q. iij. huius dist. Et similiter sanct⁹ Bonauen. Una est Alexan. de ales. par. iiij. q. viij. quaȝ imitatur beat⁹ Tho. et Durand⁹. Et hec ponit quatuor per ordinem. Primū q sacramenta sunt cause gratie non tm̄ sine qua nō: Nam causa sine qua nō: nihil causalitatis facit ad inducendū effectū supra causas per accidens: sicut album est causa per accidens domus si edificator sit albus. Causa vero per accidens non ptinet ad artē: nec ingredit diffinitionem. In diffinitione aūt sacramenti ponit: vt causa existat. Secundū q lȝ sacramenta sint causa gratie: non tñ attingunt effectiue gratiā: nec principaliter nec etiā instrumentaliter in virtute principalis agētis: sed quandā dispositionē preuiā. Pro quo notat q ex sacramentis duo consequunt in aia suscipientis sacramentū. Primū qꝺ est sacramentū et res: sicut character vel aliquis ornatus anime i sacramētis non imprimentib⁹ characterem. Secūdū qꝺ est res tm̄ sicut gratia. Respectu ergo primi effect⁹ sunt sacramenta cause aliquo modo efficientes ad illuȝ effectum instrumentaliter non principaliter attingētes. Sed respectu secundi sunt cause disponētes: tali dispositiōe que est necessitas nisi sit impedimētum ex parte recipientis sacramentū. Dicitur ergo sacrm̄ esse causa dispositiua grē: inquantū est causa instrumentaliter attingens primū effectum qui est dispositio necessitas ad gratiam. Tertiū in sacramētis opȝ ponere aliquā virtutem supnaturalē supra virtutē ꝓpriā naturalē: que est quedam res absoluta spūalis: qꝛ ad effectū spūalē. Primū ostēdit qꝛ cū sacramēta sint res corporales: nō habent virtutem naturalē ad effectū spūalem: maxime respectu effectus cuius solus deus est causa principalis. Secūdum ostendit q virtus causalis semp noiat principiū actionis. Ad aliquid aūt seu relatio non potest esse principiū agendi/ neqꝫ termin⁹ actionis. v. physico. Et ideo virtus illa supernaturalis nō est ordo sacramentorū ad effectū sacramentalē: ordo dico institutionis: qꝛ illa est relatio oportet igitur q sit aliquid absolutū. Quartū: q virtus illa ꝗuis sit quid absolutū: tamē non est ens completū in natura: sed est quoddā ens incompletū: sicut motus. Huius rationē assignat: qꝛ sacramētū est causa instrumētalis Est autē hec differentia inter causam principalem ꝛ instrumentalē qꝛ agens principale agit ꝺm exigētiā sue forme: ideo virtus actiua in ipso est aliqua forma: vel qualitas habens esse cōpletū in natura. Instrumentū autē licet ei cōpetat duplex actio: vna quā habet ex ꝓpria natura: alia quā habet vt motū a principali agente et semp inquantū instrumentū attingit ad aliquid vltra illud qꝺ competit sibi ꝺm suā naturam: siue illud ad quod attingit sit vltima forma: siue dispositio ad eā: als nō ageret vt instrumentū. Tamē virtus eius vt instrumentū ꝓportionat motui: qꝛ agit vt motū a primo agēte. Est ergo virtus illa ens incōpletū et diminutū non fixum in natura: et per se: nō in aliquo decem generū: qꝛ ens incōpletū qꝺ est in aia: distinguit ꝯtra ens distinctū per decē genera: reducit tamē ad illud gen⁹ in quo est virtus completa principalis agentis: vel in quo esset: si esset in genere: qꝛ virtus increata non est in aliquo genere. Sic etiā nō constituit in aliquo genere bonitatis: nisi per reductionē: reducitur autē ad bona maxima in quibus est gratia que quodam modo est completū ipsius virtutis quasi finis eius ¶ Addit etiā q non est incōueniēs q virtus spūalis sit in re corporali inesse incompleto. Ad qꝺ adducit quatuor similitudines. Nam virtus artis est in instrumentis motis ab artifice. Et sermo discipline audibilis continet intentionē anime quodāmodo. In motu etiā celi est virtus substantie separate mouentis. Et semen agit in virtute anime vegetatiue. Consequenter dicit: q illa virtus licet sit vna in vno sacramento: est tñ in oibus que cōstituūt sacramentū: hoc est in elementis et verbis simul complete ꝛ in singulis in esse incompleto. Et si queritur quando hec virtus datur sacramētis: respōdet q inchoatiue datur quando sacramenta instituuntur in specie instrumenti. Sed completiue datur in vsu sacramenti quando actu mouet a principali agēte: licet statim cum vsu sacramenti desinat: nec est inconueniens q virtus que motui proportionatur datur rei statim vel post modicum desiture. Hec omnia colliguntur ex. q. iij. huius dist. et varijs eius articulis. ¶ Alia est opinio cui consentit sanct⁹ Bona. Rich. de media villa. Sco. Ockam. Tho. de argen. et eorū sequaces: que tenet q deus constituit sacramenta sensibilia tanꝗ signa certa gratie: quaȝ ipse creādo producit in anima suscipientis sacramentum: aut in ipso sacramento effectum gratuitum ad hominum salutem ordinatum: quod additur propter sacramentum eucharistie. Statuit enim q adhibito tali signo ꝺm modum et formam sue institutiōis infallibiliter vult assistere suo signo: producendo gratiam si nō ponatur obex in suscipiente sacramētum quā gratiam als nō produceret si sacramentū illud non exhiberetur. Et de hoc fecit ecclesiā suam certam. Et ista ordinatio siue institutio diuina vocatur pactum dei initum cum ecclesia. Et non est ponenda aliqua dispositio media inter sacramentum et gratiam in anima: ad hoc vt gratia infundatur: neqꝫ aliqua virtus supernaturalis in sacramētis aut vsu eorum qua instrumentaliter agerent ad effectū gratuitum vel ad dispositionē preuiaz. Probatio vnius opinionis est improbatio alteri⁹:

ideo reseruabitur ad probationē conclusionū in sequenti articulo ponendarū. Et ex illis etiam ostendit quō sacramenta possunt dici cause effect⁹ sacramentalis. ¶ Tertio notādū ꝓ dicendorū intellectu quō causa cōiter diffinitur. Causa est ad cui⁹ sequitur aliud. i. causa est res qua posita in esse / aliqua alia res ponit̄ in esse. Addēdū est: ꝛ qua nō posita / aliud non ponit̄ eo modo quo ponit̄: qđ ideo addit̄: quia alias quecūq̄ duo simul tēpore ꝓducerent̄ vnū esset causa alterius: et ita si duo infantes simul tempore generarent̄ ex diuersis matrib⁹: vnus esset causa alterius. Et si diceres ꝙ illi ablatiui: qua posita: ponunt̄ in designatione cōsequētie: et per hoc important quandā necessitatē: vt sic intelligat̄: qua posita: aliud necesse sequit̄. Et sic soluere‹t› instantia de duob⁹ infantib⁹: quia vno posito in esse non necessario aliud ponitur in esse ꝛc. ¶ Contra / tunc nulla causa secūda esset causa: quia ad nulli⁹ positionem sequitur necessario effectus: non enim ad positionē ignis sequitur necessario calor vel combustio: vt patet de pueris in camino ignis. Unde omnis effect⁹ pure contingenter sequitur ex causa secunda: quia posita causa secunda potest non sequi: non concurrente deo. Addit̄ eo modo quo ponitur: quia si idē calor producitur simul ab igne et sole: lꝫ altero remoto adhuc ꝓduceretur calor: tamē non eo modo quo producitur ab vtroq̄: quia non est eque intensus: aut non in tanto tēpore: citius em̄ ꝓduceret̄ a duob⁹ q̄ȝ ab vno solo. ¶ Si diceres adhuc sequit̄ ꝙ si calor ꝓduceret̄ ab igne cum prima causa: ꝛ cōseruaretur a sola prima causa: tunc ignis non esset causa caloris: quia remoto igne nō remoueret̄ calor in casu. Dicēdum, ꝙ ignis tunc est causa productiōis caloris: quia sine igne nō est productus: sed non est causa conseruationis caloris: verū si igne applicato calefactibili deus suspēderet actionem ignis: et se solo ꝓduceret calorem in calefactibili: tunc ignis non esset causa huiusmodi caloris producti: quia si ignis applicat⁹ non esset: adhuc calor a deo productus esset. ¶ Et si diceres: tunc ignis presens calefactibili nō suspensus: non esset causa caloris in calefactibili geniti: quia calor ille potuit produci a solo deo remoto igne: ergo ꝛc. Respondetur negando vltimam consequentiā: quia non dicitur in diffinitione cause: qua posita nō potest poni effectus: sed non ponitur: ita ꝙ negat̄ actus non potentia. Nūc autem in casu / remoto igne nō produceretur calor: quia determinauit se deus non producere regulariter calorem sine causa secunda presente: ꝛ hoc non est suspendere ignem presentem: agere in presentia ignis: sed ordinatam et regularem sue voluntatis determinationem: que est non agere remota secunda causa. Et sic intellecta diffinitio cause videtur esse conuertibilis. ¶ Ex quo patet ꝙ vnam rem causare aliam: nihil aliud est / nisi ad presentiam vni⁹ rei aliam rem produci vel esse: vt ignem causare calorem in aqua apposita: nihil aliud est: q̄ȝ ad presentiam ignis calorem inesse aque. Nec est imaginandum ꝙ inter causam immediatam et effectum sit aliquod mediuꝫ ratione cuius diceretur causare aut ꝙ ipsa causa aliquid ex se trāsfundat in effectū aut huiusmodi. Sed causare est ad nudam presentiam rei aliam rem incipere vel esse: Hoc autem vt dicit doctor: et post eum Petrus de aliaco: questione prima quarti articu. j. contingit dupliciter. Uno modo quando ex natura rei ad esse et presentiam vnius sequitur naturaliter esse alterius. Alio modo quando ad esse vnius sequitur aliud ex sola voluntate alterius illud ad presentiam eius producētis: vt si rex statueret / ꝙ habens denarium plumbeum signo regis signatum reciperet de camera regis. 100. florenos. Denarius ille presentatus ad cameram regis: causa est receptionis. 100. flore. nō ex natura plumbi: sed sola voluntate regis. Primum dicitur causa proprie: quia est causa ex virtute propria: id est ex virtute que est in ipsa aut que est ipsamet res siue eius natura. Secundum vero dicitur causa sine qua non. vnde Petrus de palu. dist. j. q. j. notificando causam sine qua non dicit. Causa sine qua nō est qua posita aliud ponitur aliūde ꝛc. quāuis secundum eum idem videatur esse causa per accidens et causa sine qua non. Hinc in naturalibus non contingit dare causam sine qua non: nec mediatam nec immediatam respectu alicuius effect⁹: sed tantum in voluntariis: quando scilicet causa voluntaria determinat se ad presentiā alicuius (quod non est naturaliter ꝓductiuū certi effectus) ꝓducere illū effectū: et nō sine illius presentia. ¶ Sed cōtra hoc posset argui. Uirt⁹ causandi effectū quēcūq̄ est plene et sufficienter in prima causa: et in nulla re creata sufficiēter ꝛ plene: nisi quatenus ipsa causa prima que deus est: libere et cōtingenter voluit: et se determinauit: ꝙ ad presentiam talis rei vult producere talem effectum: gratia exempli. Quod ignis siue calor est causa caloris: ex eo est: quia determinauit se deus ꝙ ad presentiam caloris vult producere calorem in alio subiecto: nec sic calor habet esse causam caloris per aliquam aliam virtutē sibi inexistentem: sed solum ex eo ꝙ deus ita se determinauit ꝙ ad eius presentiam: et non sine eius presentia regulariter vult producere calorem. Et si nō sic determinasset: calor ideꝫ qui nunc sine omni sua mutatione esset: esset calor: et non esset causa caloris. Unde deus nihil facit per causam secundam: quin illud faciat per seipsum eque principaliter: et non minus q̄ȝ si solus faceret: immo vt dicit do. Pe. de aliaco vbi supra plus facit deus faciendo aliquē effectum mediante causa secunda: q̄ȝ si faceret eundem effectum se solo: quia quando facit aliquē effectum mediante causa secunda: ipse non solum facit illum: sed etiam facit causam secundam esse causaꝫ illius effectus. Unde in factione qua aliquid facit mediante causa secunda / sunt plures termini diuine factionis: q̄ȝ si faceret se solo: quia ī prima. vn⁹ terminus est effectus de nouo productus: et alius terminus ipsa secunda causa in esse cause. Sed in secunda est solum vnus terminus scilicet effectus product⁹: et per hoc ita vere est causa signū quodcumq̄: si deus determinat se ad eius presentiaꝫ ꝓducere signatum: sicut calor est causa caloris. Et ideo illa distinctio cause in causam proprie et causam sine qua non: non videtur subsistere. ¶ Illa ratio videtur mihi fortis et satis probabiliter concludere: ꝙ si de⁹ determinaret se ꝙ ab hac die ad prolationem alicuius verbi a quocunq̄ prolati vellet dare pluuiam: verbum illud iam prolatum ita proprie esset causa pluuie ad eius prolationem a deo causate: sicut calor est causa caloris: et hoc videtur omnino verum. Nihil enim habet creatura nisi ex mera voluntate dei illud libere et contingenter sibi dante: et sic posset faciliter dici: ꝙ sacramenta sunt vere et proprie cause effectus sacramentalis: quem deus ex pactione sua cum sua ecclesia ad eorum exhibitionem producit: et ita saluarentur omnes auctoritates sanctorum: ꝛ contra nulle militarent rationes. Nihil enim inconueniens ꝙ ignobilius aut corporale sit causa nobilioris ꝛ spūalis: ex ordinatione ꝛ pactiōe diuina. Nec hoc est aliud dicere q̄ȝ ꝙ ad presentiā rei minus digne et corporalis deus ex sua voluntate libera producit effectū nobiliorē et spiritualē. Nec ex alia ratione causat: quecūq̄ causa secunda naturalis causat. ¶ Ad saluādū tn̄ illud dictū ꝛ differentiā causarū / pōt dici ꝙ deus in prima rerū conditione determinauit se ad producendū effectus regulariter ad aliquarū rerū / ꝛ quorūcūq̄ eiusdē speciei presentiā: et nō sine eis. Et illis conuenit esse causam ex sua natura. i. ex ea natura in qua constitute sunt in earū creatione: Et

dicitur regulariter: q: deus potentiā suā nō alligauit creaturis: qm̄ omnia que potest cum creatura in genere cause efficientis: potest se solo: tamen vt frequenter quedā nō agit sine creatura. Quādoq; aūt determinat se ad producendū effectū ad presentiā aliquarū rerū: nō ex creatione sine sub earū constitutione: sed pro tēpore post creationē earū. Et ille non dicuntur cause proprie vel ex sua natura: q: nō a cōditione sue nature erant cause: quinimmo naturam propriam habuerūt priusq̄ instituerentur esse cause. Sic sacramenta habebant eandem naturā: puta aqua baptismatis cum ceteris quem nūc hʒ: sed nō fuit causa: vel signum aut sacramentū effectus spiritualis ante institutionē Christi factā post suā incarnationem. Sed dicuntur cause sine qua nō: ⁊ ita videtur q̄ illa difficultas cōsistit plus in terminis q̄ in rebus: quantum ad differentiā cause proprie ⁊ cause sine qua nō. Et hoc videtur intēdisse dn̄s Pe. de aliaco. vbi supra in ꝓpositione. vij. qua dixit. Licet ad presentiā secunde cause proprie dicte sequatur effectus: non solum ex voluntate dei: sed ex virtute ipsius cause ⁊ ex natura rei: tamen q̄ ad presentiam alicuius cause secunde/ sequatur aliquis effectꝰ virtute ipsius cause seu ex natura rei: solum est ex volūtate dei. Nam hoc solum est: q: deus vult talē assumere cām ad cooperandū sibi talem effectū quē sine ea posset producere. Et in octaua propositione. Licet omnis causa secunda proprie dicta causet effectum ex natura rei: tamen q̄ ipsa sit causa proprie dicta nō est ex natura rei: q: solū ex voluntate diuina. Quod non aliter intelligi potest nisi q̄ cā secunda est cā rei non habens ex aliqua naturali ꝓprietate superaddita: sed ex voluntate diuina se determinantis ad assistendū sue nature ad productionē effectus.

Nota. 4. F ¶ Consequenter notandū q̄ ḃm communiter loquentes cā diuiditur in instrumentalē ⁊ principalem. Dicitur tamen causa instrumentalis ꝑ oppositum ad principalē: ⁊ ita tot modis dicitur quot principalis. Causa principalis dicitur quatuor modis ḃm Sco. q. j. ⁊. iiij. huius dist. Primo modo per exclusionē cause superioris agentis: ⁊ hoc mō agere principaliter est agere independenter: ⁊ illo modo sola causa prima est principalis: ⁊ omnis cā secunda instrumentalis. Secundo modo causa principalis dicitur totum suppositum agens per aliquā sui partem: ⁊ pars per quā totū agit dicitur instrumentalis: ⁊ sic totus homo dicitur causa principalis visionis oculus vero instrumētalis. Tertio modo cā principalis dicitur causa que attingit effectū principalem ḃm aliquā preuiā dispositionē: sic calor dr̄ causa instrumētalis respectu ignis: supposito q̄ nō attingat formā ignis generandi: sed tantum calorē. Quarto modo dicitur cā principalis que agit ꝑ formam propriā intrinsecā: siue in sic agendo sit subordinatum agēti superiori: siue nō. Et causa instrumētalis est que non agit per propriam formam: sed tm̄ per motionem alterius mouentis: vt in scientia artis vt serra vel securis. Et illo modo omnis dispositio necessitatis ad formā que est ratio receptiua: potest dici causa instrumentalis actiua quodāmodo. Sic merita sunt causa instrumentalis premij. Nam proprie dicitur: per meritū acquirit̄ premiū: ⁊ tamē meritum nō causat premiū: nec aliquā dispositionē mediam: sed solūmodo ipsummet est dispositio preuia ex ordinatione diuina ad premiū: nō tamē sicut ratio receptiua.

Articu. 2. Conclu. 1. G ¶ Quantū ad articulū scōm est conclusio prima. Sacramenta noue legis effectū sacramentalem causant: quē ex institutione diuina certitudinaliter significant. Hec cōclusio quantū ad primam partē ꝓbatur auctoritate ⁊ ratione. Et ne ambiguitas incidat ex illo termino effectus sacramentalis: per effectū sacramentalē intelligo gratiā gratum facientem quā cōsequitur suscipiens sacrm̄ nō indigne: ⁊ hoc quātum ad omnia sacramēta preter sacramentum eucharistie: ⁊ quo ad illud presentiā corporis Christi sub sacramētalibus signis speciebus scilicet vini ⁊ panis: ⁊ sic intelligo quoties de effectu sacramentali fit mentio. Probat̄ igit̄ prima pars cōclusionis auctoritate Aug. in de bap. In solis elementis sacramēta efficiunt qđ figurāt. Idem super Jo. Que est virtus ista aque/ vt corpus tāgat ⁊ cor abluat: loquitur de aqua baptismi. Si abluit cor. i. animā: ergo ablutionē causat. Nō aūt fit ablutio anime nisi per gratiā: causat igitur grām. Item Beda super Lucā. Christus tactu mundissime carnis sue vim regeneratiuā contulit aquis. Uis regeneratiua est vis causatiua gratie: q: per solaʒ gratie infusionē fit regeneratio. Iteʒ orat eccl'ia. Proficiāt in nobis dn̄e sacramenta que continent: sciʒ grām: non cōtinent aūt grām formaliter: ergo virtualiter: ⁊ nō nisi sicut cā suum effectum. Item magister diffiniens sacrm̄ addit: vt imaginem gerat ⁊ cā existat. Ad idem sonat Hugo. j. lib. de sacra. parte. ix. c. j. vbi inter cetera dicit. Debet omne sacrm̄ quandā similitudinem habere ad ipsam rem cuius est sacramētum: scōm quā habile fit ad eandem rem representandam. Institutione quoq; per quā ordinatum sit ad illā significandū: postremo sanctificationem per quā illā cōtineat ⁊ efficax sit ad eandē sanctificādis conferendā. Ecce dicit sacramenta grām continere nō nisi causaliter ⁊ efficacia esse ad conferendā gratiam sanctificandis. s. suscipientibus sacramenta. Consonat Tho. de argen. dist. ij. q. j. art. j. cū inquit. Sacramentū noue legis est in genere cause efficientis causa per se gratie diuine: quod ꝓbat ex auctoritatibus nunc deductis. Quod aūt sit causa per se probat ex diffinitione cause. Causa est ad cuius esse sequitur aliud. v. Meta. ⁊ causa per se est ad cuiꝰ positionem in actu semper sequit̄ effectus in actu. ij. Phy. sed sic est de vsu sacramentorū: ergo: hec ille. Ratione probatur sumpta ex quid nominis cause: nā ad esse sacramenti sequitur effectus sacramētalis qui nō sequitur sacramento nō posito: ergo sacramentum est cā sacramentalis effectus. Consequentia tenet per locū ad diffinitionē. Antecedens ptʒ: quia deus instituendo sacra determinauit se ad ꝓducendum effectum gratuitū ad presentiā sacramēti: queʒ nō produceret eo nō posito: vt infra patebit ergo antecedens verū. ¶ Scđa conclusio. Noue legis sacramenta non sunt causa gratie ex natura ꝓpria eis in prima rerum conditione tradita. Conclu. 2. Probatur conclusio: q: ante institutionem sacramentoruʒ a Christo fuerūt vel esse potuerunt res ille que modo sunt sacramenta: ⁊ tamen nullam habebant efficaciā seu causalitatē respectu effectus gratuiti: cum tamen tunc habebant eandem naturam quā nunc ergo causalitas eorū nō est ex natura propria: alioquin manente natura maneret ⁊ causalitas. Ad idē faciunt ꝓbationes sequentis conclusionis. In duabus conclusionibus omnes concordant. ¶ Tertia conclusio. Sacramenta noue legis nō causant effectiue dispositionem preuiā ad sacramentalem effectum necessitantē. Conclu. 3. H Hec cōclusio ponitur cōtra opinionem beati Thom. ⁊ Pet. de palu. cum inquit. q. j. distin. j. Secunda conclusio est/ q̄ sacramenta attingunt ad productionem dispositionis ad gratiam q̄ est character vel ornatus: ⁊ pari ratione ad gratiaʒ sacramentalem si differat ab alia gratia. Et ḃm eiꝰ dictum supra recitatum probatur conclusio: quia illa dispositio ḃm eum/ esset character in sacramētis initerabilibus ⁊ in alijs ornatus quidam charactere similis: patet ex premissis: sed character ille non est dispositio ad effectum sacramentalē: neq; ornatus ille est ponendꝰ. Etsi ponendus esset respectu eius/ similiter et respectu characteris sacramenta nullā haberēt causalitatē eam vt terminū attingētē: ergo cōclusio vera. Cōsequentia nota. Et antecedens tripertitū ꝓbatur quantū ad singulas partes.

Quo ad primã.s.q character non est dispositio pre-
uia ad effectũ sacramẽtalem:τ idẽ esset de ornatu si
poneret. Arguit. Dispositio que põt stare sine gra-
tia sacramentali:τ sine qua põt infundi τ stare gra-
tia sacramẽtalis:vel eiusdem speciei:nõ est disposi-
tio necessitans ad gratiam sacramẽtalem: sed talis
est character:ergo. Consequentia nota cũ maiore.
Minor ꝓbatur quo ad primã partem: q: character
manet in recidiuãtibus:immo in dãnatis:in quib⁹
nõ est gratia. Similiter ficte accedẽtibus ad sacrm
imprimit character:alioquin recedẽte fictione iterã
dum esset sacramentũ:qđ pz esse falsum τ tamẽ nõ
infunditur grã. Patet ergo q character potest stare
sine gratia. Secunda pars minoris/ q sine charita
te datur grã:patet in circuncisione: que non impri-
mit characterẽ ꝫm eũ:τ tñ confert grãm:immo ꝫm
Pet.de palu. vbi supra in prima ꝓpositione/liberũ
arbitrium cõpetit se principaliter ad grãm dispone
re:τ facere illud qđ est immediata dispositio ad gra
tiam:immo ꝫm eundẽ melior est dispositio per lib.
arb. ꝗ̃ sit alia per dispositionẽ sacramentalẽ: τ licet
sint eedem quantũ ad efficaciã:nõ tamen quantum
ad essentiã. Similiter baptizato baptismate flami-
nis infunditur grã sine charactere:nõ enim impri-
mitur character nisi vigore sacramẽti. ¶ Itẽ chara-
cter est signũ distinctiuũ τ cõfiguratiuũ:vt infra di-
cetur:tale aũt signũ sequit̃ grãm ordine nature. Nã
signũ distinctiuũ presupponit distinctionez eorum
quorũ distinctionẽ ostendit. Similiter τ signũ con-
figuratiuum ꝓsupponit cõfigurationẽ signatorum.
Hec aũt dispositio τ cõfiguratio fit per grãm sacra-
mentalẽ:ideo character ꝓsupponit grãm sacramẽti
τ sequitur ipsam ordine nature. ¶ Scđa pars prin
cipalis antecedentis/scz q talis ornatus nõ sit po-
nendus:probatur:q: si esset ponendus:ornatus il-
le erit character:tum q: indelebilis:nõ enim habe
bit contrarium:tum q: erit distinctiuus ab his qui
nõ habent talẽ ornatũ:τ cõfiguratiuus his qui ha-
bent:τ he sunt cõditiones characteris:vt infra dice
tur. ¶ Preterea:tunc sacrã imprimentia ornatũ/ita
essent initerabilia sicut imprimentia characterem.
Cõsequens falsum. Cõsequentia probatur: q: esset
eadem ratio in his sicut in illis. ¶ Preterea/vt ar-
guit Sco. in quibus sacramentis imprimitur dispo
sitio ad effectũ principalẽ:si propter obicem in susci
piente nõ causatur effectus principalis:tũc cessante
obice sufficit dispositio impressa ad effectũ illũ prin
cipalem causandũ:sicut apparet in sacramẽtis im-
primentibus characterẽ que ꝓpter hoc sunt inite-
rabilia. Sed in ficte penitente nihil est qđ sufficiat
ad effectũ penitentie:cessante fictione alioquin non
oporteret talem ficte cõfessum de eisdẽ peccatis ite-
rum cõfiteri:qđ nõ tenetur:ergo in sacramẽto peni-
tentie nõ imprimitur talis dispositio. Pari ratione
nec in aliis. Hoc illicitũ concedit sanctus Tho. sed
eius falsitas ostenditur infra distin.xvij.q.j.arti.ij.
¶ Tertia pars minoris/scz q respectu characteris
τ huiusmodi ornatus si ponetur:sacramẽta non ha
bent causalitatẽ:ipsos vt terminũ attingentem ꝫm
eundẽ Sco. creatura nõ potest agere instrumẽtali-
ter minus principaliter ad terminũ creationis ꝫm
ipsum opinantes:quod ꝫm eũ maxime verũ est de
substantia corporea cuiusmodi est sacrm. Disposi-
tio aũt preuia quã ponit:scilicet character aut orna
tus est terminus creationis:ergo. Minor pz:q: ta-
lis dispositio est forma supernaturalis: et quelibet
talis est eque non ducibilis de potẽtia naturali sub
iecti recipientis. Subiectũ etiã eque est in potentia
obiectuali ad quãlibet talem formã. Sicut ergo sa
cramenta nõ sunt cause instrumẽtales gratie ipsam
attingentes:ita nec huiusmodi dispositionis: cum
vtraq creatur τ est forma supernaturalis. ¶ Preter
ea. Dispositio illa est forma indiuisibilis:q: in sub-
iecto indiuisibili sicut gratia: ergo ꝓducitur in in-
stanti:etiã q: terminus creationis. Sed sacramẽta
que habent esse successiuũ propter verba vocalia q
de ratione sacramenti nõ possunt agere in instanti.
¶ Et si dicit̃ q vltima syllaba agit in virtute prio-
rum. Contra non potest agere in virtute priorum/
nisi priores aliquid derelinquant in subiecto: sicut
nec vltima gutta cauat lapidẽ:nisi et priores aliqd
abstulissent de partibus lapidis:τ ita tota actio sa-
cramẽti est successiua:τ ideo nõ erit ad terminũ in-
stantaneum. ¶ Preterea/ipsa vltima syllaba hz es-
se successiuum τ diuisibilis est in semper diuisibilia
sicut ois sonus temporalis. Late τ bene improbat Conclu: 4
hanc partẽ doct. subtilis:ideo transeo. ¶ Conclusio H
quarta. In sacramentis noue legis non est ponẽda
virtus supernaturalis per quã respectu sacramẽta
lis effectus eis cõueniat ratio causalis. Hec conclu
sio ponitur contra tertiũ dictũ sancti Tho. quo po-
nit virtutẽ quandã spiritualẽ supernaturalẽ in sa-
cramentis:per quam cõcurrunt actiue instrumẽtali
ter ad dispositionẽ τ dispositiue ad grãm. Probatur
itaq cõclusio. Primo q ista virtus nõ est spiritualis
q: si sic:aut q: perficit spiritũ:aut secundo/q: indiui
sibilis:aut tertio/q: hz esse incompletũ: aut quarto
q: hz tãtum esse obiectiuum. Non primũ: q: tũc nõ
esset in corpore:τ ita nec in sacramentis. Antecedẽs
probatur:q: nulla perfectio spũs informat corpus.
Alioquin intellectio τ volitio/scientia: grã / chari-
tas possunt subiectiue informare lapidem: qđ non
conceditur maxime de potentia ordinata. Nec ꝫm:
q: tunc non posset esse in subiecto diuisibili:nisi to-
tum esset in toto:τ totum in qualibet parte: qđ non
cõceditur nisi de sola anima intellectiua. Et si hoc
concederetur:tũc accidens migraret de subiecto in
subiectum:q: cũ partes sacramenti non sunt simul:
sed sibi succedunt:sic totũ in qualibet parte migra
ret de parte priore in partẽ posteriorem succedentẽ.
Nec tertiũ:q: tunc motus τ tẽpus dici deberent res
seu forme spirituales. Si quartũ:tunc nõ esset ens
reale absolutum:nec esset subiectiue in sacramẽtis:
quod ipse negat:que enim habent esse obiectũ suo
modo tantum sunt in anima:nõ in re extra. ¶ Pre-
terea/q virtus illa simpliciter non sit ponenda pro
batur:quia si virtus illa est res aliqua:aut substan-
tia aut accidens. Hec enim diuisio entis immedia-
ta fundatur in contradictione. Patet ex quid nomi
nis vtriusq:sed non est substantia manifestum est:
nec accidens:quia non potest assignari ei subiectũ
quod probatur:cum enim illa virtus in vno sacra-
mento sit vna vtputa aqua: sacramẽtum habet vni
tatem formalem secundum illum:aut erit subiecti-
ue in elemento:aut in verbis:aut in intentione. Ex
his enim integratur sacramentum: τ in quocunq
horum ponitur cetera superfluunt:τ non erunt de
ratione sacramenti. Nec potest dici q sit in omnib⁹
simul:quia idem accidẽs esset in diuersis subiectis/
genere/loco/τ situ distinctis. Sequeretur similiter
q accidens esset in accidente que sunt absurda et
philosophie Aristotelis extranea. ¶ Nec sufficit di
cere q quia habet esse incompletum: ideo illata de
eo concedi possunt:simul etiam q cum sit spiritua-
le:esse tamen non potest in re corporali. Quia que-
ro quid intelligatur per esse incompletum: aut esse
successiuum aut esse tale cui aliquid deficit ad suũ
esse requisitum. Si primum:sic motus τ tẽpus ha-
bent esse incompletum:τ tamen vtrunq est in vno
subiecto adequato.s. in mobili ꝫm opinionem ali-
quorum. Utrũq est per se in genere. Si scđm: tunc
simpliciter nõ est. Nihil enim actualiter est/cui de-
ficit aliquid ad sui esse requisitum: sicut homo non
est/si deficit materia aut forma. ¶ Preterea querit̃:
quãdo illa virtus datur sacro:vel in principio: vel
in medio:vel in fine:τ quodcũq dat̃ relique partes
sacramenti superfluunt:ita q sine eis esset sacramẽ
tum:quia in quocunq instanti est virtus sacramẽti

in illo est plenum et verū sacramentum aliis oībus circūscriptis: sicut in quocunq; instāti forma humana est in materia: in illa est verus perfectus homo: et ita esset sacramētū nondū existente forma. Si enī in principio prolationis forme est virtus: et ita sacramentū: nondum est forma: sed pars eius. Si in fine: tunc similiter non est forma: quia pars eius trāsijt. ¶ Et si dicis (sicut ipse dicit) qđ virtus datur sacramētis inchoatiue/ dū instituunt in specie sacramenti: sed cōpletiue in vsu sacramenti. ¶ Cōtra primū. Illa institutio facta est a christo dum adhuc ageret vitā mortalē in terris saltē ante ascensionē: vt infra dicet: tunc autē sacramēta: quibus nunc vtimur: nō fuerunt: qđ vero non fuit: nihil recipere potuit/ nec inchoatiue/ nec completiue tunc qñ nō fuit. ¶ Contra scđm: qđ nō recipiunt hanc virtutē completiue dum sunt in vsu: probatur: quia ex quo sacramēta cōsistūt in certa verborū forma: que sunt de sacramentorū essentia. Quero: qñ ipsam virtutem recipiunt: an existente prima syllaba/ media vel vltima: et non potest dici nisi existente vltima: quia illa deficiente cetere non constituunt sacrm: nec sequit effectus sacramentalis deficiēte aliquo substantiali in forma. Ultima aūt syllaba que est de necessitate sacramenti: qñ est perfecta desinit: desinit aūt p primū instās non esse: et sic recipiet virtutem qñ non est: qđ est impossibile. Et si dicis qđ recipit virtutē p ptes: qlibet syllaba vnā partem virtutis. ¶ Contra. Uirtus illa est indiuisibilis: quia spiritualis et supernaturalis: et ita tota simul producitur in instāti a virtute supernaturali: que est infinita. Itez si haberet partes aut eiusdē rationis: aut diuersarū. Nō scđm: quia est forma simplex: nec potest assignari diuersitas partium ex quibus cōponeret. Si primū: tunc producto vno gradu seu parte sufficeret ad esse sacramenti: sicut vnus gradus gratie vel charitatis sufficeret ad hoīs sanctificationē et pctōrū remissionē. Item simīa illa que adducit ad ostendēdū q res spiritualis possit esse in subiecto corporali: nō inducunt propositum. Primū non: quia in instrumēto artis non est aliqua virtus impressa ab artifice preter motum: si ponitur distinctus a mobili: et ideo supponit falsum. Similiter falsum est (quod in sermone discipline audibili continetur intentio aīe. Intētio aīe est cognitio que inheret potentie cognitiue quam perficit: nō alieni rei extra: et forte hoc etiam ipse sensit: ideo addit quodammodo. Et si intelligitur inesse causaliter: nihil ad propositū: hic enim non queritur causa hui9 virtutis: sed eius subiectum. Pariformiter in motu celi non est virtus aliqua que sit principium effectuum alicuius effectus in inferioribus: sed p motū celi fit applicatio partium celi: que causant effectus in his inferioribus. ¶ De quarta vero similitudine dr: qđ semen agit virtute caloris: que est forma seu qualitas materialis/ et nō spiritualis: nihil enī spirituale est in semine: sed quecunq; virtus est in eo: est materialis et extensa sicut suum subiectum: et ideo similitudines ille deficiunt. ¶ Preterea et finaliter arguitur pro conclusione. Omnis opinio que ponit pluralitatem sine necessitate/ est penitus irrationabilis et reprobanda: sed talis est hec opinio ponens ornatum et virtutem in sacramētis modo dicto: ergo est irrationabilis. Consequētia nota. Maior probatur per phm .j. phys. quia ex hoc commendat opinionē Mellissi/ preferēs eam opinioni Anaxagore: qui nō ponit pluralitatem: quaz ponit Anaxagoras. Similiter .vij. phys. et .iij. de anima: qđ natura nihil agit frustra: quare semper paucitas si sufficit ad saluandum apparentia est ponēda. Sicut ergo sequendo rationem naturalē/ nihil est ponēdum nisi qđ ratio naturalis concludit: ita et in credibilibus nihil est ponendū nisi qđ fidei veritas/ aut scripture auctoritas vel ecclesie determinatio aut certa ratio cōuincit alioquin fides nostra supponeretur humane voluntati: contra illud .ij. pet. j. Hoc primum intelligētes qđ omnis prophetia scripture propria interpretatione non fit. Non enī voluntate humana allata est aliqñ prophetia: sed spiritusancto inspirati locuti sunt sancti dei homines: et iō vt dicit magister: qđ de monte scripture non descendit: ea facilitate contemnitur qua approbatur. Minor probatur: ad ponēdum hanc pluralitatem ornatus et virtutis in sacramētis modo dicto: nulla est necessitas aut ratio naturalis conuincēs: nec scripture auctoritas bene intellecta affirmans: nec determinatio ecclesie compellens: imo hoc ponere vix est intelligibile: vt vult sanctus Bonauē. Unde videtur pura fictio et maxime in sacramento eucharistie ponere in speciebus panis quendam ornatum vel dispositionem preuiā et in eis virtutem ad trāssubstantiationē panis: que sit sola virtute diuina instituta. Hāc rationem ponit Sco. et eā ponderat plus ceteris dñs Pe. de aliaco: que etiā in veritate est ponderanda tanq; principiū naturalis philosophie et theologie. Et non parū miror quomodo doctor Scot. qui pro igeniū sui acumine subtilis nominatur: in tam salubri sñia cōstitut9: tot res multiplicauit sine aliqua ratione efficaci in predicamentis accidētium: et maxime in relationibus: ponēs pene tot res nouas quot nomina significatiua: immo infinities plures: quasi eisdem rebus non possent imponi plura nomina non synonyma.

Conclu. 5. ¶ Quinta conclusio. Sacramenta noue legis cause sunt gratie nō principales: sed primo et quarto modis instrumētales. Prima pars probatur: quia non agunt indepēdēter: nec sunt supposita: nec attingūt effectum principalē saltē ex propria natura/ nec per formaz propriā: hi aūt sunt modi cause principalis. Secunda pars patet: quia sunt cause dependentes quoad primum: et nō agūt per propriā formā quoad scđm: sed sunt dispositiones immediate necessitantes ad effectū sacramentalem fm ordinationē diuinā.

Conclu. 6. ¶ Sexta conclusio. Sacramenta noue legis non sunt cause per accidens effectus sacramētalis. Probatur: quia causa per accidens est qua posita nō necessario sequitur effectus necessario stante lege: et ea remota non minus ponitur effectus: sicut musicus respectu edificationis. Nam nō sequitur edificatio: quia musicus nec (si non fuerit musicus) remouetur edificatio. Sacramenta vero sunt efficacia et certa/ et dispositiones necessitantes remoto impedimento: quibus positis certe sequitur effectus sacramentalis.

Conclu. 7. ¶ Septima conclusio: et cum prima responsalis. Sacramenta euāgelice legis sunt cause sine qua non effectus sacramentalis. Patet: quia sunt cause effectus sacramentalis: ex conclusione prima: et non cause naturales siue ex natura propria: ex cōclusione secunda: ergo sunt cause sine qua non. Tenet cōsequentia ex sufficienti diuisione. Item ex voluntaria institutione diuina sine eis non causatur effect9 sacramētalis: causatur autem eis positis: ergo sunt cause sine qua non. Tenet consequentia ex quid nominis cause qua non posite in .j. arti. Et tantum de articu. .ij.

Articu. 3. Dubium. 1. 3 ¶ Quantum ad articulum tertium est primum dubium contra primum notabile/ quo diffinitum est sacramentum: nā sacramentum non est diffinibile: quia non est res vna: neq; est substantia habens genus et differentiam essentialem: hec autem sola diffiniuntur. Solutio: qñis de materia huius dubij an scilicet sacramentum sit diffinibile diffinitione proprie dicta/ Sco. et Richar. late disputant: quia tamen illa materia magis est logicalis q; theologicalis: nec refert ad efficaciam sacramenti an sacramentum diffiniatur logice vel metaphysice: breuiter et sufficienter absoluit se de hoc Ockam/ et post eum do. Pe. de Aliaco vbi supra. artic. iij. ita dicens. Sciēdum quod duplex est diffinitio secundum philosophum .ij. poste. Una est oratio exprimens quid rei. Alia est oratio exprimens quid nominis. Primo

modo nihil diffinitur nisi sit res vna: hoc est terminus significans vnam rem. Et si sit vna vnitate compositionis ex per se distinctis sui generis: tunc proprie diffinitur per genus et differentiam essentialē: et sic aggregatum non potest diffiniri. Si vero sit simplex sicut angelus/aīa aut vna vnitate compositionis partiū eiusdē rōnis sicut qualitas intensibilis/ vt caliditas/charitas/gratia: sic pōt diffiniri per genus et differentias accidentales et p multos conceptus quorum quilibet est in plus/ et totum in eque. Diffinitio primo modo dr quidditatiua: scdo modo dicitur descriptiua: quia prima predicatur essentialiter de diffinito: scda accidētaliter. Diffinitione qd nominis pōt ois termin⁹ cathegorematicus diffiniri quicquid significet in recto vel in obliquo. Naz pro oī nomine possunt poni plura noia distincte significantia illa que significantur per illud vnū nomen tam in recto q̄ in obliquo. ¶ Ad propositū dr/ qd sacramentum non pōt diffiniri primo modo hoc est diffinitione quid rei: quia sacramentum non est res vna: sed aggregatū ex pluribus/ sicut dicit Aug. Accedat verbum ad elementum: et fit sacramentū: sed tantum diffinitur diffinitione quid nominis.

¶ Et per hoc ad rationē dr/ qd arguit verū de diffinitione quidditatiua: qua non diffinitur sacrm: et de illa loquitur phs. vij. metaphysice. ¶ Secundo dubitatur circa hoc quod in probatione tertie conclusionis dictum est/ quod creatura non concurrit effectiue ad terminū creationis: vtrū creare simplr repugnet creature. Et videtur qd sic: quia creare soli deo conuenit: ergo. Antecedens probat per beatum Augu. iij. de trini. c. viij. et. ix. ostendentē solū deum esse creatorem. Et ad idem sonare videntur multe auctoritates sanctorum. ¶ In oppositum. Creature potest cōmunicari virtus creandi cū deo: ergo creare non repugnat creature. Consequentia nota. Antecedēs probatur: quia cōmunicare virtutē creandi non implicat contradictionem: ergo a deo non est negandum. Antecedēs probatur: quia multi conati sunt repugnantiam illam inducere varijs rōnib⁹: q̄ tamē omnes sunt inefficaces et solubiles. Inter hos laborauit beatus Tho. cuius rationes soluit Sco. qui ad probandum idē adducit alias rationes quas soluit Ockam: et rationes eius in parte nititur soluere do. Pe. de Aliaco vbi supra. articu. ij. Relinquitur igitur qd euidenter ostendi non possit contradictio: ergo. ¶ Pro responsione rememorandū/ quod questio hec mota est distin. j. lib. ij. vbi responsum est post doc. nostrum/ qd creatura non potest creare capiendo creare vt includit causam subiectiuam non coefficientem: vez vt creare est aliquid producere de nihilo: hoc est non de potentia subiecti siue non cōcurrente subiecto in suo genere causandi. Sic etiam capit a tractatoribus huius dubij. Probata est hec responsio per rationem sumptam ab experientia. Unde patet qd responsio illa presupponit ordinem naturalem causarum: et per hoc non satis generaliter respondet ad questionem. Et ideo notat hic Pe. de Aliaco vbi supra. articu. ij. q sicut dr/ q deus aliquid potest de potentia absoluta: qd non potest de potentia ordinata: sic etiam creatura potest aliquid de potentia ordinata: que videlicet potest secundū ordinem a deo nunc institutum. Potest etiam aliqd de potentia absoluta siue obedientiali secundū quā potest quicquid mediante ipsa deus potest producere: non solum secundū ordinem nunc institutum: sed scdm ordinem institui possibilem. Et ita natura aliqua potest in effectus cōtrarios effectibus quos modo potest. Sicut de cataplasmate ficuum apposito vulneri regis Ezechie per Esaiam prophetam/ quo sanatus est: vt habetur. iiij. Regum. xx. Dicunt expositores qd ficus scdm naturam propriam erāt cōtrarie sanationi vlceris: tamen ex speciali miraculo et ordinatione diuina speciali induxerunt effectum contrarium. Sic nullam videtur includere contradictionem/ quod per nouam institutionem diuinaz ignis algeret. Posset enī ordinare deus quod ad presentiam ignis produceretur frigiditas in subiecto approximato manente forma ignis. ¶ Quibus premissis respondetur ad dubiū per duas ppositiones.

¶ Prima propositio. Creature repugnat creare scdm ordinem et nature cursum nunc a deo constitutum. Hanc propositionē relinquo probatam ex secundo.

¶ Secunda propositio. Creare non repugnat creature quin possit producere effectum no ex subiecto supernaturaliter. Illa propositio probatur: quia sicut deus ordinauit quod ignis producit calorem in passo approximato: ita posset ordinare quod ignis produceret calorē non in passo seu subiecto. Nullaz enim hoc includit contradictionem: nam prima ordinatio fuit mere contingens: ergo potuit et potest mutari. ¶ Preterea potest deus nouam creaturam corporalem vel spiritualem producere/ et velle creaturam sibi cooperari ad producendum talem effectum totum secundum se et quodlibet sui: cum hoc nullam includat contradictionem: quod si faceret/ creatura crearet. Preterea: vt arguit petrus de aliaco vbi supra: licet deus talem legem naturalem rebus indidit: quod vnus angelus non producit aliū tamen non apparet contradictio/ cur hoc non possit absolute: sicut ignis potest producere ignem: cum sit perfectionis posse producere sibi simile: et angelus sit multo perfectior igne. Item videtur qd etiā nunc de facto ignis producit calorem sine subiecto: et per consequens creat. Antecedens patet in sacramento altaris: nam si ignis applicatur calici consecrato producit calorem: vt patet ad sensum: et iste calor nō est in subiecto. ¶ Nec valet solutio Ockā/ qua dicit quod calor ille ad presentiam ignis creatur a solo deo/ et non actione ignis: quia in fide christi nū q̄ neganda est apparentia sensus naturaliter bene dispositi: nisi vbi expressa auctoritas fidei: vel efficax ratio sumpta ex his que sunt fidei ad hoc cogant: sz ita apparet sensui quod ignis applicatus producit calorem post consecrationem sicut ante: nec est aliqua auctoritas fidei in oppositum: quia licet negetur in sacramento eucharistie esse panis: quamuis appareat post sicut ante consecrationez propter determinationem ecclesie: nihil tamen cogit dicere qd ignis post consecrationem non producat calorem sicut ante. Uerum hec ratio facile soluitur: nam dicitur (vt dicit Ockam) quod omnes mutationes in speciebus sacramenti fiunt immediate a solo deo: et ad improbationem dicitur quod secundum fidem nulla apparentia neganda est &c. nisi comitetur miraculum supra naturam: sicut in proposito miraculosum est accidens subsistere: et similiter produci sine subiecto: ad effectum autem miraculosum non cooperatur creatura ipsum attingendo. ¶ Preterea ad sensum apparet quod ad presentiā ignis incipit esse calor: et hoc non negatur: sed an ille calor incipiat per actionem ignis vel solius dei/ non apparet ad sensum et per hoc negans actionem ignis/ nihil negat apparens ad sensum: et ita patet quod ista ratio. d. Pe. de aliaco deficit: nec sufficienter improbat rationem Ockam. Et illa propositio est de mente magistri distinctio. v. huius quarti. c. vlti. di. Posset deus creare aliqua per aliquem: non per euz tanq̄ auctorem: sed ministrum: cum quo et in quo operetur. ¶ Tertio dubitatur contra conclusionem vltimam. Sacramenta non sunt causa gratie sine qua non: ergo conclusio falsa. Antecedēs probatur. Sacramenta ita vere et proprie sunt causa gratie: sicut ignis est causa ignis ab eo producti: et sicut calor caloris: sed ignis et calor sunt cause proprie dicte/ et non cause sine qua non: ergo et sacramēta. Cōsequētia nota: qz non est ratio cur tam varie. Minor est ab oibus concessa. Maior probat: qz eadem rōne

Dubiū. 2. K

Dubium. 3. L

quia ignis est causa ignis/et calor caloris:sacramēta sunt cause gratie et effectus sacramētalis:et non alia:ergo eque ꝓprie ⁊ vere sunt cause. Cōsequētia nota:antecedēs probatū est in.j.arti. ¶Et si dicit̄ ꝙ non est simile de igne ⁊ sacramētis. Unde potest hic assignari triplex ratio. Prima que supradicta est:qꝛ cause naturales receperunt rationē essendi causam simul cum prima sua cōditione qua receperant esse:et per hoc ratio causalis inseparabiliter comitatur natura:sacramēta vero nō in sua prima conditione sed lōge post:vt ibi dictum est. Secūda:quia causa naturalis habet in se virtutem naturalē per quam producit effectū:nō sic sacramēta:vt dicit cōclu.iiij. Tertia:nam cause naturali essentiale est producere suum effectū sublato impedimento in passo disposito:ita ꝙ nō potest esse quin sequat̄ effectus. Unde in diffinitione cause dicitur:ad cuius esse sequitur aliud:sed effectus sacramētalis non est de essentia sacramentoꝝ:nec sequitur eorū essentiā:quia essentie sacramentoꝝ scꝫ materia/verba/intentio poterant esse ante institutionē eorum:⁊ tunc nō habuissent effectū sacramētalē:non ergo sequitur effectus sacramētalis essentiā:sed tantū per actionē diuinā. Et hoc est quod vult Hugo lib.j. de sacra.parte.ix. c.iiij. dicens ꝙ elementa sacramenta sunt/nō natura prima facit/sed institutio:et ideo cause naturales sunt vere ⁊ proprie cause:⁊ non sacramēta. ¶Cōtra. Ista prima differētia nihil facit ad propriā rationē cause:nam quicq̄d est causa:a deo recipit ꝙ est causa/id est ꝙ ad eius esse sequitur aliud:sed nihil refert ad rationē cause/vtrū hoc recipiat a principio sue productionis/an postꝗ̄ fuerit productū:quia si recipit post suam productionē:ita vere ad eius esse sequitur aliud post institutionem in esse cause:ac si recepisset in sua ꝓductione:quia ita vere est res calida que recipit calorē post suā productionē:sicut si calor esset sibi in principio cōproductus. ¶Nec secūda differētia potest stare:quia nō omnis causa naturalis agit per virtutē sibi inexistentē a se realiter distinctā. Quod probo:signo vnam (exempli causa) a calorē/quero an a calefaciendo agat per se vel per virtutē superadditā. Si primū:habetur ꝓpositū ꝙ agens naturale nō agit per virtutē sibi inexistentē. Si secundū:quero de illa virtute/vtrum agat per se vel per aliā:⁊ sic erit ꝓcessus in infinitū rerum actu existentium:quod est impossibile:aut dabitur vna virtus que seipsa nō per superadditā agit:⁊ illa erit propriissime causa:ergo illa differētia nulla. ¶Sic de tertia differētia qua dicit̄/ꝙ cause naturali essentiale est causare ⁊c. distinguitur. Quia aut quod dicitur essentiale sic intelligitur ꝙ impossibile sit rem illam esse quin causet passo disposito ⁊c. Uel quia de facto quādocūqꝫ est stante ordinatione diuina ⁊ passo sufficiēter disposito ⁊ approximato causet. Si primo modo/tunc nulli cause secunde essentiale est causare:eo ꝙ quālibet talem possibile est esse/⁊ tamen non causare. Potest enim deus quālibet causam secundā conseruare in sua essentia absqꝫ hoc ꝙ causet suspendendo solū suam coactionē:que tamē nō est de essentia creature. Probatur:quia ordo nature a deo ſm quam creature cōuenit causare/a deo cōtingenter est institutus:et potest reuocari ⁊ mutari saluis naturis rerum. Potest enim deus se solo omnē rem positiuā producere:⁊ omnē causalitatem cuiuscūqꝫ creature auferre perpetuo sicut potest ad tempus:vt fecit de igne in fornace babylonica. Si secundo modo intelligitur:tunc ita est essentiale sacramentis causare effectū sacramentalē saltem post institutionem/sicut calori causare calorem:quia de facto stante ordinatione diuina quandocūqꝫ exhibentur sacramēta subiecto disposito incipit esse gratia in anima suscipiētis sacramentū. Ad hec respondendo primo pono quendam modū quem examinandum offero lectori nihil asserendo:qui mihi videtur valde probabilis:et in sententia non discordare a sententia aliorū:etsi parum in verbis distat. Unde primo dico ꝙ omnis causalitas cause secūde cōuenit creature ex sola libera volūtate diuina contingenter determinantis se ad presentiam seu positionem creature producere aliam creaturam. Secundo/ꝙ si causa sine qua non dicitur causa ad cuius esse ex sola volūtate alterius sequitur aliud esse omnis causa secūda est causa sine qua non:quia oīs causa secunda sic se habet ꝙ ad positionem eius ex sola voluntate diuina se determinantis producere aliud ad illius cause positionē sequitur aliud:quia circūscripta diuina voluntate contingenter agente nunꝗ̄ ad positionem cause secunde sequitur aliud. Horum declaratio satis patet ex illo articulo. ¶Ex quo videtur sequi tertio:ꝙ ita proprie sacramenta post diuinam institutionē sunt cause gratie ⁊ effectus gratuiti:sicut quecūqꝫ causa naturalis est causa sui effectus:qđ patet:quia vtreqꝫ cause sunt cause sine qua non:⁊ inter causas sine qua non/non est diuersitas quantū ad rationē cause:vt patet in probatione differentiarū statim positarum. ¶Quarto/ꝙ sacramenta ita attingunt effectum sacramentalē effectiue sicut calor calorem/⁊ sol splēdorem. Patet:quia vtrūqꝫ in hoc attingit effectum suum:ꝙ ad positionem eius deus producit effectum:nec est alia attingentia hic vel ibi. ¶Quinto:licet sacramenta causent gratiam tanꝗ̄ cause sine qua non:nō tamē creant gratiam. Patet:quia non causant gratiam nec causarent eam nisi in subiecto susceptibili/scꝫ anima intellectiua. Deus autem creat:quia in producendo gratiā non innititur subiecto:posset enim ita producere extra subiectū sicut in subiecto. Nec est inconueniens eundem effectum creari a deo/et produci a creatura vel de subiecto:vt habitum est in.ij.dist.j.q.j. arti.iij. Hec imaginatio magnificat potentiam actiuam in deo:quia ponit solum deum omnem effectum positiuum ſm se et quodlibet sui causare principaliter ⁊ proprie per actum propriū sui libere voluntatis:creaturam vero tantum concurrere ex diuine voluntatis determinatione tanꝗ̄ causam sine qua non/modo supra exposito. Et hoc satis concordat scripture ⁊ dictis sanctoꝝ. Ait enim apostolus. Non ꝙ sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis:sed sufficientia nostra ex deo est.ij. Corinth.iij.et.j. Corinth.xij. Deus operatur omnia in omnibus. Et ſm hoc negant doctores communiter creaturam concurrere ad effectum seu terminum creationis:puta anime vel gratie ⁊c. tanꝗ̄ causam proprie dictam:nō autē tanꝗ̄ causam sine qua non. Nam concedunt de dispositione de congruo respectu gratie:⁊ de merito respectu glorie:et de dispositione embrionis humani respectu anime collectiue/ꝙ sint cause sine qua non:licet oēs illi effectus proprie creentur a deo. ¶Sed contra hanc imaginationem fortiter replicatur. m
Nam ex his positis sequeretur quod anima intellectiua educeretur de potentia materie:et per consequens non vere crearetur:non enim produceretur de nihilo. Similiter ⁊ gratia. Consequens falsum. Cōsequētia probatur:quia qua ratione forma materialis educitur de potentia materie:eadē ratione ⁊ illa. Probatur:quia vtrobiqꝫ est causalitas sine qua nō:⁊ ita equalis ratio causandi:⁊ vtrobiqꝫ est equalis innitentia cause secūde ipsi materie/id est subiecto. Nam sicut ignis producendo formam ignis innititur subiecto:quia presupponit subiectum:nec producere posset eam nisi in subiecto suscipiēte. Sic qualitatiua dispositio embrionis que est causa sine qua non/productionis anime/nō concurreret in suo genere causandi ad productionē aīe nisi esset subiectū/scꝫ embrio recipiēs in se animā:que ꝓducit̄ suo modo de causis sine qua nō gratie. ¶Ad hanc replicā posset tripliciter fingi responsio.

primo / q̃ cause naturales educunt suas formas quas efficiunt de potētia materie: ⁊ nō qualitatiue dispositiones embrionis aīam intellectiuā: nec sacramenta gratiā ꝑpter aliquē occultū modū quo se habēt ad suos effectus naturales: que nō est in his causis respectu aīe vel gratie: que tñ verbis nō pōt exprimi: sed in hoc stādū est auctoritatibꝰ sanctoꝝ: qui negāt animā intellectiuā ⁊ gratiā educi de potentia materie vel subiecti: sed de formis naturalibus cōcedunt: sicut de virtutibꝰ seminalibꝰ elementorum loquit̃ Augu. de trini. sicut in plerisq; statur auctoritatibꝰ sanctoꝝ sine ratione probante. ¶ Uel forte aliter dici posset magis cōformiter predictis/ q̃ proprie loquēdo nullus effectus educitur de potentia materie: sed ois effectus immediate/ vere et proprie a solo deo creatur: causa autem secūda h₃ se tantū vt causa sine qua nō ꝫm hanc imaginationē. Et quicquid philosophi locuti sint de causalitate causarum secūdarū/ totū reducēdū est ad causam sine qua nō: ⁊ solū apud primā causam est vera ⁊ ꝓpria causalitas: quia ipsa sola est que actu sue volūtatis ꝓprie ⁊ vere ꝓducit rem de non esse ad esse: ⁊ si hoc agat ad presentiā cause secūde: hoc agit mere volūtarie: non quasi causa secūda reqrat: vel quasi aliqd ageret sine quo effectus a prima causa produci non posset: ⁊ per hoc est tñ causa sine qua nō: deus autē nihil ꝓducit de potentia subiecti cū nullo indigeat in sua actione. ¶ Uel posset dici tertio/ q̃ terminus ille educi de potētia materie est terminꝰ obscurus: ⁊ nō multū apud originales doctores vsitatꝰ: et per hoc habere potest nescio quid latētis periculi: et est difficilis intellectu: vt vult dñs Pet. de Aliaco. Si ergo educi de potētia materie est causam in producendo (extendēdo nomen cause ad causam sine qua non) inniti materie seu subiecto/ id est reqrere subiectū sui effectꝰ quē causat: ita q̃ si nō esset subiectū: nō causaret: nihil incōueniēs dicit̃/ cū dicit̃ aīa vel gratia producit ab aliqua causa sine qua nō/ de potentia subiecti/ id est sic q̃ causa sine qua nō/ nō concurreret effectiue: si nō esset subiectū recipiēs aīam aut gratiā. Siquidē ille intellectus sanus est ⁊ catholicus: nec ex hoc sequit̃ q̃ aīa intellectiua sit ex traduce in sensu in quo hoc negat beatus Hiero. et Augu. in ecclesiasticis dog. de hoc in secūdo latius vide dist. xvij. q. j. Hunc autē intellectū omnes concedunt: concedunt enim q̃ non cōcurreret nisi esset subiectū recipiēs animā. Siquidē vis illa disponit ⁊ organizat pro receptione anime: suo modo de sacramētis respectu gratie. Si vero educi de potētia subiecti aliquid aliud dicit: exprimat clare significatio termini: ⁊ ꝫm hoc respōdeatur vera cōcedēdo ⁊ falsa respuēdo. Fateor me virtutē huius vocabuli ignorare ꝫm acceptionē diuersorū. Hec non scribo quicq̄ asserendo: sed tantū recitando/ occasionem dare cupiens doctioribꝰ quoꝝ in his informationē peto ⁊ expecto: interim nō recedēs a cōmuni modo loquēdi doctorū premissis cōclusionibus in arti. ij. Et ꝫm hoc respōdeo ad dubium/ q̃ cause naturales ꝫm vsum doctoꝝ dicunt̃ cause ꝓprie: sed sacramēta causa gratie sine qua nō. Et negat maior rationis/ q̃ eo modo quo cause naturales sicut cause effectuū naturaliū etiam sacramenta sint cause gratie: ⁊ pro causa differētie assumitur prima causa. ¶ Ad improbationē dicit̃ ⁊ si nihil refert ad rationē cause sine virtus causandi recepta sit in principio cōditionis: siue post rem productā quo ad rem ipsam: refert tñ quantū ad modum loquēdi. Et quia magistris placuit sic loqui: et ex loquendi vsu trahitur significatio termini. Sunt enim termini ad placitum vtentium: ⁊ ideo quia placuit dicere causam naturalē et ꝓprie que esse cause recipit simul cū natura a principio cōditionis/ ⁊ causam sine qua nō/ que hoc recipit posteriꝰ: stabūt cōclusiones supradicte. Potest etiam assignari alia differentia inter causam naturalem ⁊ inter causam sine qua non. Nam cause naturali conuenit causare ꝫm totā speciē: ita q̃ omne illud in quo saluatur natura talis ꝫm speciē potest in similem effectum: non autem sic est in causa sine qua non: nam si laicus habeat materiā eucharistie/ ⁊ intentionē cōsecrandi/ ⁊ proferat verba formalia: nō tñ cōsecrat: ⁊ tñ eadē est natura specifica panis/ verboꝝ intētionis in laico ⁊ sacerdote/ vt pono: illa tamen differētia nō sufficeret in causa naturali: que causaret ex ꝓprietate indiuisibili non specifica: valeat quantum potest. De anima intellectiua magis spectat ad secundū librū. Pro illa opinione de causalitate clarissime videtur facere et alludere Pet. de pal. distin. j. qōne. j. quarti scripti: vide ibi multa optime ad propositum facientia. Et tantum de illa questione.

Distinctio. j. Questio. ij.

Ecūdo querit̃ vtrū congruebat instituti sacramēta in cuiuslibet legis tempore pro lapsi hoīs reparatione. ¶ Tribꝰ articulis questio illa terminabitur: notabiliū/ conclusionum/ et solutionibus dubioꝝ. ¶ Quantū ad primū/ notandū q̃ questio nō querit de necessitate sacramentoꝝ: quoniā manifestū est q̃ sacramenta non sunt necessaria: neq; simpliciter: neq; in ordine ad finē. A Articu. j. Nota. j.

¶ Nō simpliciter: quia nihil simpliciter est necessariū nisi deus: omne enim quod nō est deus/ potest non esse sicut quādoq; non fuit: ⁊ ita non est necessariū simpliciter. Hoc enim dicimus simpliciter necessarium qd per nullam potentiā potest non esse: qd soli deo cōuenit. Neq; eñ sunt homini necessaria: qr ipse homo non est necessarius: ⁊ pōt esse sine sacramentis. Etiam non sunt necessaria homini ad finem: q est beatitudo: qr btitudinē pōt deus cōferre homini sine sacramētis: beatificat enim angelum sine preuijs sacramētis: silr ⁊ hoiem si in statu innocētie stetisset beatificasset nullis precedētibus sacramentis. Deniq; de facto saluat quosdam sine sacramentis: eos scilicet qui propter defectum ministroꝝ sacramētis que desiderant vti non possunt: sicut de baptizatis baptismo flaminis vel sanguinis: nō eñ (vt ait Magister) deus suam potentiam alligauit sacramentis. ¶ Preterea. Sicut ois effectus adextra est in libera potestate diuine volūtatis ad producendum et non producendum: ita et modus producēdi. Uñ sicut nunc ordinauit hoiem saluari per sacramenta: ita potuit et pōt aliū ordinem saluādi instituere. Oia enim adextra a summa ⁊ oipotenti ac libera voluntate fiunt cōtingētes: vt vult beatus Augu. iij. de trini. ca. iij. ¶ Est tñ qdam necessitas ex suppositione: que est necessitas consequētie/ nō cōsequentis: vt necessario sequit̃: si homo loquitur/ viuit: q̃uis ipsum viuere non sit necessarium. Hoc modo ex suppositione diuine ordinationis (qua ordinauit nullū de massa perditionis propagatum saluare regulariter. i. si non excusat suscipiendi impotentia nisi per sacramenta) ipsa sacramenta sunt ad salutem necessaria: quia impossibile est aliquē saluari sine sacramētis stante illa ordinatiōe christi. Nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritusancto/ nō pōt introire in regnū dei. Joā. iij. Uerum non omnia sacramenta sunt hoc modo necessaria: vt infra particulariter dicetur. Querit ergo qōstio de institutionis sacramentorum congruitate.

¶ Secūdo notandū q̃ tres possunt distingui hoīm status. Nota. ij. B Primus nature perfectissime: qui est in beatitudine: de qua Boe. iij. de consol. q̃ est status oīm bonorū cōgregatione perfectus. Secūdus est nature integre nondū a pfectione sue conditionis lapse: qui dicitur status innocētie: hic fuit status hoīs in paradiso. Tertius est status nature lapse/ siue corrupte per peccatū scȝ primi hoīs. Primus erit hoīs

status in patria. Secūdus fuit in paradiso: hoc est sub p̄cepti obediētia. Tertius est hoīs de p̄sentis exilij miseria. Et hic stat⁹ hoīs lapsi subdiuidit̄ fm̄ triplicē legem. Est enī status hoīs lapsi sub lege nature: sub lege scripta moysi: et sub lege veritatis ꝛ gratie: que est lex christi: fm̄ illud Jo. j. Lex ꝑ moysen data est: gratia ꝛ veritas ꝑ iesum christū facta est. ¶ Tertio notandum/ ꝙ sacramenta sunt quedā medicine homini lapso tradite: aut curatiue vt baptismus/ penitentia ꝛ extrema vnctio: aut p̄seruatiue vt cōfirmatio/ eucharistia/ matrimonium ꝛ ordo. Unde ꝛ Hugo ait capi. iiij. parte. ix. lib. j. de sacra. Ipsa medicina ipsa sunt sacramēta. ꝛ c. iij. dicit ea vasa medicinalia: vñ ait. Deus medicus: hō egrotus: sacerdos minister vel nuntius: gratia antidotū: vas sacramentū. Medicus donat: minister dispensat: vas seruat que sanat percipientem egrotū gratiā spiritualem. Et magister. Contra peccati originalis et actualis vulnera sacramentorū remedia deus instituit. ¶ Quantū ad articulū scđm est cōclusio prima. Ante lapsum hominis natura adhuc integra/ sacramētorū institutio nō fuit cōgrua. Probat̄ conclusio. Nullo existente morbo/ nō est opus medicina: sꝫ ante hominis lapsum nō fuit morbus: ergo nec opus erat medicina. Ultra ergo nec opus erat sacramentis. Tenet cōsequētia: qꝛ sacramēta fuere quedā medicine: vt patet ex notabili. iij. Minor nota. Maior est saluatoris. Non est opus valentibus medico: sꝫ male habētibus. Matthei. ix. Et si dr̄ pro quocunqꝫ statu hō indiget gratia: pro eodē indiget sacramentis: sed in statu innocētie indiguit gratia ad salutē: ergo. Rñdetur. Licꝫ indiguit gratia ꝓut est ornat⁹ anime/ disponens ad meritū ꝛ beatitudinē: sed non vt est gratia sacramentalis: vñ lꝫ pro eodem supponāt illa nomina/ diuersa tamen cōnotant. Una enī est gratia gratum faciēs: vna inquam totalis: vt supra patuit distin. xxvj. secundi lib. ꝛ infra dist. ij. q. j. dubio. ij. ¶ Sed di. Probatio illa procedit de sacramentis in ratione medicine curatiue: non autem p̄seruatiue: nā et sanis est opus medicina sanitatis conseruatiua. Similr̄ et sacramentorū nō tm̄ est causa vulnerati curatio: sed etiam hominis eruditio: vt scilicet ex visibilibus signis homo ducatur in notitiam effectus gratie inuisibilis. Nunc autem homo ante lapsum et si non fuit vulneratus: sed integer: fuit tamen peccabilis: ideo indiguit medicina p̄seruatiua. Similiter ante lapsum fuit homo sensitiuus: et ex sensibilibus habens cognitionis principium: ergo indiguit signis sensibilibus/ quibus duceretur in cognitionem intellectualiū: et ita sacramentis. ¶ Ad illa dicendū ꝙ illa argumenta non procedunt de statu patrie. Tum quia ibi superflua est medicina tam curatiua ꝙ̄ p̄seruatiua: vbi non est possibilis infirmitas vlla. Beati aūt sunt in gloria confirmati omnē enī defectū excludit gloria. Tū qꝛ frustra beati exhiberent signa sensibilia ad cognoscēdū spūalia: vbi spiritualia intuitiue videntur tā in verbo ꝙ̄ in genere ꝓprio: sic aūt cognoscūt beati quecūqꝫ cognoscere libet. Sed statu de innocentie in paradiso videnẗ habere aliquā apparētiā: ideo quantū ad istum statū rñdet fm̄ Richar. in. iiij. q. j. principali arti. j. Ad primū/ ꝙ hominib⁹ non dispositis ad aliquā infirmitatē nō est dāda medicina p̄seruatiua: sed ordinatū regimē precipiēdū est: in statu aūt innocētie nō fuit in parētib⁹ primis dispositio aliqua ad infirmitatē: in quib⁹ oīa fuerunt integra: sed precipiendū erat vt recte viuerēt: per cuius precepti obediētiā mererenẗ cōfirmationē glorie: qua perpetuo conseruarenẗ a lapsu: ꝛ hoc preceptū datū est. Itē fm̄ Durā. vbi sufficienter ꝛ faciliter potest resisti morbo absqꝫ exteriori adminiculo: non est opus medicina exteriori: qualia sunt sacramenta: in statu aūt innocētie faciliter poterat hō resistere morbo/ ꝛ cuicunqꝫ peccato ꝑ dona originalis

Nota. 3. C

Articu. 2. conclu. 1. D

iustitie: ꝛ vt quibusdam placet gratie: ideo nō opus erat sensibilib⁹ sacramentis. ¶ Ad scđm dicit/ ꝙ lꝫ in statu innocētie hō sensibilia cognosceret: ꝛ in eis spūalis similitudines inspiceret: non tñ ex similitudinib⁹ spiritualiū: sed magis ex influētia diuini luminis: ꝛ ideo ad eruditionē nō indiguit sensibilib⁹ sacramentis. Uerū Alexā. parte. iiij. q. j. mēbro. ij. arti. j. vult ꝙ in statu innocentie nō incongrua fuissent sacra si qua fuissent ordinata ad intellectū et eruditionē gratie: non remediātia: sed perficiētia. Sed qꝛ sacramenta principaliter instituta sunt in remediū cōtra morbū ꝛ inclinationē ad morbū: quorū neutrū fuit in statu innocētie: vbi deficit ratio principalis: non sufficit ratio accessoria. Et si replicat̄ de sacramento matrimonij: ꝙ institutū est in statu innocentie. Dicitur breuiter ꝙ in statu innocentie institutū fuit matrimoniū: sed non matrimonij sacramētū: nā matrimoniū ibi institutū est in officiū: non in remediū: nec fuit efficax gratie signū: de quo inferi⁹ dist. xxvj. latius videndū. ¶ Secūda cōclusio. In qualibet lege hoīs lapsi cōgruū fuit sacramenta institui. Hec conclusio ꝓbat per ostensionē cōgruitatis: que a varijs varie ostendit̄. A magistro ꝛ Hugo. ponunẗ tria: humiliatio/ eruditio/ exercitatio. Sed ostendēdo cōgruitatē post Sco. qui ceteris in hac parte clarior videt̄. Ostendit ergo cōgruitas ꝛ quantū ad totā cōmunitatē humani generis: ꝛ quantū ad quālibet priuatā personā. ¶ Quātū ad primū sic. Cōgruū est oībus viatoribus vnius secte in aliquib⁹ signis exterioribus cōmunicare: per que etiā ab alijs alterius secte distinguātur. Nā ex talib⁹ signis noscere pōt hō de altero an sit sue secte vel alterius. Et hoc noscere congruit: vt dū sciūtur esse eiusdem secte/ se mutuo iuuent ad ei⁹ obseruationē: ꝛ si alteri⁹ secte/ se vitent ꝛ caueāt tāqꝫ mutuo impediētes. Tale aūt signū vnitiuū eorū qui sunt eiusdē secte ꝛ distinctiuum ab alijs alterius secte/ expedit esse certū ꝛ practicū respectu alicuius effect⁹ inuisibilis cooperantis ad secte obseruationem. Hmōi aūt signa sunt sacramenta: ꝛ ideo eorū institutio toti cōmunitati fidelium cōgrua. Ad hoc facit auctoritas beati Aug. lib. ix. contra Faustū: lōge ante mediū. In nullū nomen religionis seu verū siue falsum/ homines coagulari possunt: nisi aliquorum signaculorū velut sacramentorū visibiliū cōsortio colligenẗ. ¶ Quantū vero ad quālibet priuatā personā sic ostenditur. Ad consecutionē beatitudinis gratia est homini necessaria: similiter ad ceteros actus homini scđm statuꝫ suū debitos. Ad huiusmodi autē cōsecutionē requiritur cōgrua hominis dispositio: vt scꝫ illam desideret ꝛ efficaciter qrat. Non pōt aūt homo desiderare ꝙ non nouit: nec ardēter qrere vbi nulla vel dubia spes est consequēdi. Nā fm̄ beatū Hiero. ad Demetriadē. Appetendi omnis conatus perit cōsequēdi desperatione: qrere aūt gratiā per solos actus interiores: qui tanqꝫ meritū de cōgruo disponūt ad gratiā: satis dubiosum est: quia difficulter pōt homo de seipso scire an habeat in se hmōi actus interiores de congruo ad gratie susceptionem sufficiētes cum nesciat homo vtrū amore an odio dignus sit. Eccl'e. ix. Igitur valde congruū erat instituere aliqua signa sensibilia/ certa et efficacia: quibus viator quasi familiari similitudine gratiam agnosceret inesse: et ꝑ huiusmodi signa tanqꝫ certa ꝛ efficacia eā ardētius quereret. Nec tñ cōgruit signū illud esse certū certitudine demonstratiua: quia sic auferret a suscipiēte debitā p̄parationē: quia sufficeret sibi qualitercūqꝫ indisposito signum illud suscipere ꝙ impediret suscipientes deuotionē ꝛ ꝓfectū. Sꝫ cōgruit vt signū illud sit certū vt in pluribus. i. semper/ nisi suscipiētis indispositio impediat. Et sic patet cōgruitas sacramenti quantum ad totā eius rationē. Cōcordat Tho. de argē. sed rationes et conclusiones petri de palu. nimis extēdunt nomē sacramētū scꝫ pro signo

Conclu. 2.

rei sacre. Sanctus Bonauen. rationem cōgruitatis
institutionis sacramentorū reddit ex parte dei ⁊ no
stri. ¶ Ex parte dei est summa misericordia/iustitia
et sapiētia. Misericordia/qua homini qui male gra
tiam propter voluntatis vertibilitatem seruauerat:
sacramenta prepararet: ad que recurrens gratiam cer
te inueniret. Iustitia/qua hominis qui per super-
biā cecidit humiliationē requirat: per quam ad gra
tiam homo se disponeret. Hinc sacramēta instituit:
vt suscipiendo sacramēta que infra eū sunt se humi-
liaret: ⁊ sic gratiā quasi ex pacto inueniret. Sapien-
tia/vt in eo in quo homo ceciderat resurgeret. Et si-
cut a visibilibus occasionem lapsus acceperat: ita
in sacramētis visibilib⁹ gratiā inueniret. ¶ Ex par
te nostri. Nam homo lapsu ȝ cecat⁹ fuit in rationali:
ideo data sunt ei sacramenta visibilia sensibilia ad
eruditionē. Elatus fuit in irascibili: ideo data sunt
ad humiliationem. Fastiditus est in concupiscibili
Conclu.3. ideo dari debuerūt ad exercitationem. ¶ Tertia cō-
E clusio. Congruebat diuersa sacramenta institui pro
statu diuersarū legum hominis vulnerati. Diuersa
dico/quantū ad sensibilia significantia ⁊ quantū ad
perfectionem significati simul ⁊ modi significandi.
Probatur conclusio ſm Sco. q2 in processu genera-
tionis humane semper creuit notitia veritatis: vt
patet per Gre. Homil. xvj. super Ezech. Lex etiā po
sterior semper fuit priore perfectior: quia deus ordi-
nate agens/procedit de imperfecto ad perfectū: lex
autē perfectior/perfectiorib⁹ indiget adiutorijs ad
sui obseruationem: ⁊ notitia veritatis clarior exigit
signa manifestiora: debuit ergo lex perfectior habe-
re sacramenta perfectiorem gratiā perfecti⁹ signifi-
cantia: vt esset cōgrua correspōdētia signi ad signa-
tū. Ad hoc aūt magis congruebat instituere alia si-
gna ꝙ priora de nouo instituere: vt sic tolleretur si-
gnorū equiuocatio: que mater est dubiorū ⁊ errorū.
¶ Preterea. Lex scripta moysi propter pronitatē po
puli ad idololatriā data erat in onus: ideo dicta est
lex seruilis ⁊ timoris: et ideo multis cerimonijs ⁊ sa
cramentis (saltē large accipiēdo sacramētū) oneran
da erat: vt populus ille iugo legalis seruitutis one-
ratus/min⁹ vacaret: ⁊ per hoc ab idololatria arcere-
tur. Lex vero euangelica/que est lex gratie ⁊ amoris
a seruitute liberās/potiorib⁹/manifestiorib⁹ ac fa-
ciliorib⁹ sacramentorū auxilijs: sed paucioribus dā-
dat erat: prout beatus Aug. xix. lib. cōtra Faustū di-
cit. Cū christ⁹ suo aduentu sacramēta veteris legis
impleuisset: ablata sunt ⁊ alia instituta virtute ma-
iora: vtilitate meliora: actu faciliora: numero pau-
ciora/tāꝙ iustitia fidei reuelata/⁊ in libertatē voca
tis filijs de iugo seruitutis ablato: quod duro ⁊ car-
nali populo congruebat. Hec Aug. Verū loquendo
de sacramentis proprie dictis/plura fuerūt et perfe
ctiora legis perfectioris: que ad sui obseruationem
perfectiorem perfectioribus indigebat ⁊ pluribus
auxilijs de quo clarius infra. Et tantum de articulo
secundo. ¶ Quantū ad tertiū articulū/est primū du
Articu.3. bium: que sacramēta pro qualibet lege post lapsum
F sint instituta. Sed q2 de sacramentis legis mosaice
tractabitur/cū de circuncisione agetur: et cōsequēter de
sacramentis noue legis. Videndū est hic de sacra-
mētis legis nature. Sed quia nullo tpe dimisit de⁹
cultores suos sine remedio necessario ad salutem.
Omni aūt tēpore post lapsum fuit necessaria ad sa-
lutē deletio originalis peccati: ⁊ per hoc omni tem-
pore post lapsum fuit aliquod efficax remediū: qua-
le autē fuerit hoc remediū an sacramentale. i. aliqd
signū sensibile: an aliquis actus interior insensibi-
lis: sunt opiniones diuerse. Beatus Tho. quē sequi
tur Rich. de media villa tenet qd paruulis sufficie-
bat sola fides sine exteriori signo. Non quidē habi-
tus fidei solus: sed motus ei⁹. i. act⁹ eius relatus ad
salutē pueri: in vi cuiusdā professionis fidei redem-
ptoris quicūꝙ esset ille: ⁊ a quocūꝙ fieret: ꝙuis hoc
magis pertinebat ad parētes qui pueri curā habe-
re debent: ⁊ per quos cōtraxit originale. In adultis
similiter sufficiebat sola fides sicut et modo sufficit
ei: qui non ex cōteptu sacramēta omittit: sed ipsa fi-
des/qn tempus erat instigabat/vt se aliquo exterio
ri signo demonstraret. Quando autē illa signa exte
riora exhibebantur non remittebatur culpa ex effi-
cacia signorum exteriorum: ſȝ interiori fide. Signa
vero fidei protestatiua siue sacrificia siue alia/non
obligabant ex precepto diuino: sed ex voto celebra-
bantur secundum ꝙ vnicuiꝗ mens sua dictabat: vt
fidem suam signis exterioribus profitebatur ad ho
norē dei: sicut ⁊ habitus charitatis inclinat ad act⁹
exteriores. Fundatur horum opinio in verbis Gre-
go. iiij. morali. que ponit magister: ⁊ habentur in ca
noñ. de conse. distinctio. iiij. quod autem. Quod au-
tē apud nos valet aqua baptismatis: hoc egit apud
veteres: vel pro paruulis sola fides: vel pro maiori-
bus virtus sacrificij: vel pro his qui ex stirpe abrae
prodierunt mysterium circuncisionis. Et secundū
premissa limitant secundam partem premisse aucto
ritatis. ¶ Alia est opinio Alexā. de hales. parte. iiij.
q. v. membro. j. quam imitatur Durandus ⁊ clarius
prosequitur Sco. q. vlti. huius distinctio. que est cō-
formior conclusionibus positis. Hec tenet/qd licet
peccatum originale in adultis potuit deleri per ali-
quem motum bonum intrinsecum: in paruulis ta-
men in quibus talis motus fuit impossibilis: non
potuit deleri per actū proprium eorū: ergo per actū
aliorum circa ipsos siue ad paruulorum salutem re-
latum: sed non potuit esse certum quod actus alte-
rius relat⁹ ad paruulum sufficeret sibi nisi hoc esset
institutum a deo. Nullus enim potest esse certus/
quod per aliquid attingat ad salutem/nisi sit cert⁹
quod deus acceptet illud tanꝙ sufficiens ad talem
finem. Cum ergo non solum adultis suis cultorib⁹
prouidit deus de remedio necessario ad salutem: sed
et paruulis eorum: et de hoc remedio de quo paren
tes possent esse certi: sequitur quod pro tempore il-
lius legis nature erat a deo institutum aliquod si-
gnum certum et efficax ad deletionem originalis
peccati. Et magis probabile est signum huiusmodi
fuisse signum sensibile/ꝙ intelligibile tantum: vt
ex premissis patet: et huic concordat auctoritas Au
gusti. supra allegata contra Faustum. in nullum no
men religionis ⁊c. Et per hoc dicitur ad aucto. bea-
ti Greg. quod per solam fidem non intelligit solum
habitum: nec actum interiorem fidei: sed actum sen
sibilem exteriorem fidem protestantem. Et ille act⁹
sufficienter habere potuit rationem sacramēti: etiā
si illa protestatio fiebat in aliquo verbo solum inuo
cando deum: vel offerendo paruulum deo. Et sic di-
stinguitur fides/sola: id est solitaria sine sacrificijs
contra fidem in sacrificijs protestatam. Et primum
ponit ipse Grego. sufficere pro paruulis: secundum
autem scilicet fidem protestatam in sacrificijs requi
ri in adultis. ¶ Et si dicitur: non legitur deum insti
tuisse aliquod sacramentum vel sacrificium saltem
vsꝗ ad tempus abrae. Respondetur qd de⁹ potuit
tale sacrificiū vel sacramentum aliter patribus re-
uelasse: cū quibus frequentius loquebat. licet cui ⁊
qn scriptura nō dicat: que ab adam vsꝗ ad abraam
satis succincte pertransit. Huic opinioni alludere vi
detur Pe. de pal. q. v. artic. v. ponens in effectu tres
conclusiones. ¶ Prima. In adulto fides ꝓpria erat
remediū cōtra originale: in paruulo fides aliena. Conclu.1.
Sed illa fides non est fides habitus: nec actus fi-
dei elicitus aut imperatus: non enim plus tunc re-
quirebatur fides ꝙ nunc: sed sicuti modo aliquis
posset baptizare/posito quod null⁹ fidelis esset nūc
in ecclesia ea intentione quam olim habuerunt in
ecclesia baptizantes: habita intentione faciendi il-
lud quod deus instituit: vere baptizaret: ita et tunc
de circūcisione videtur esse dicendū. Non ergo aliter

requiritur fides ad efficaciã sacramẽti: nisi q͡ exhibeatur intẽtione hoc faciẽdi q͡d deus instituit: ꝛ talis intentio fides dicit̃. Talis ergo fides cum signo aliquo ꝑm eum videtur fuisse sacramentũ. Et licet nõ per legẽ exteriorẽ: tñ per reuelationẽ dicit fuisse tũc instituta sacramẽta/ scʒ penitẽtie ꝛ matrimonij ꝛ cõtra originale peccatũ: sed de hoc alibi. ¶ Secũda cõclusio/ q͡ cum fide tali de qua cõclusio prima: requirebat̃ signũ sensibile exterius/ tam pro paruulo q̃ꝫ pro adulto/ sed differẽter: sicut ꝛ nunc/ licet de lege cõi nullus saluari possit sine baptismo fluminis: sufficit tñ adultis baptismus flaminis vel sanguinis dum baptism⁹ fluminis haberi nõ põt/ sed est dũtaxat in voto habẽdi respectu adulti. Unde sicut paruulus modo non saluatur non habito baptismo fluminis: nec saluatur in fide ecclesie sine baptismate aque. Jo. iij. et ita tunc nisi pro paruulo vel circa eum exhibita esset quedã benedictio vel oblatio: vel aliq͡d hmõi q͡d tunc fiebat: licet scriptura idipsum nõ exprimat: non erat mũdatus ab originali. ¶ Preterea. Uidet̃ esse de ratione cuiuslibet sacramẽti/ q͡ sit materiale signũ. seu elementũ oculis suppositũ: seu vt idem loquitur: de ratione sacramenti in genere est q͡ sit aliquod sensibile exterius licet pro tunc illud signũ sensibile nõ erat determinatũ tunc sicut modo: modo enim stante lege requiritur ad penitẽtie sacramentũ peccatorum cõfessio: siue fiat nutu: siue voce: siue signo alio: tunc vero ad iustificationẽ peccatoris satis erat habere interiorem detestationẽ cũ proposito satisfaciendi exterius: vel per ieiunia/ eleemosynã aut orationes: tunc enim erant eedem partes satisfactionis sicut ꝛ nunc. Et forte adultus qui sine sacramẽto saluatus fuit: dixit in corde suo petẽs remissionẽ peccatoꝝ. Ab alienis parce seruo tuo: loco sacramẽti alicuius vsu tẽpore legis nature. Et q͡ nõ erat determinatũ quo signo exteriori vtendũ esset: ideo tenet ꝓbabiliter q͡ adultus sine sacramento ꝛ sine signo exteriori in re vel voto exhibito poterat ab originali mundari: quod tamen dictum videtur cõtrariari ꝓpositioni tertie: in qua vult q͡ tam signũ exterius q̃ꝫ fides reqrebat̃ de necessitate precepti ꝛ sacramẽti/ licet differẽter: sed si respiciãtur dicta sua in cõclusione tertia vult q͡ pro adultis suffecit fides sola/ id est sine sacrificijs: sed non sola sine aliquo protestatiuo fidei/ siue fiat voce/ siue signo exteriori ꝛc. aut q̃licũq͡ modo. Requirit̃ ergo in adulto fides protestata: et aliquo exteriori facto vel signo applicata/ citra tamen sacrificium. Et ita manet veritas prioris dicti q͡ adultus poterat saluari ꝛ mundari ab originali non sine sacramento/ sed sine sacrificio. ¶ Tertia conclusio ꝑm illum doct. est/ q͡ vtrũq͡ tam fides scilicet q̃ꝫ signum exterius erat de necessitate precepti et sacramenti. Adultus enim quo ad se ad vtrũq͡ tenebatur: ꝛ similiter respectu paruuli si vidit eũ moriturum. Si enim homo tenetur alteri succurrere in necessitate ꝛ dare eleemosynam corporalem ne moriatur: quanto magis tenetur dare eleemosynã spiritualeʒ/ quatenus ab originali mundet̃/ ꝛ maxime parentes. Peccaret enim nunc permittens scienter paruulũ mori sine baptismate: cum nõ est alius qui velit aut possit paruulũ baptizare: ꝛ habent̃ (vt pono) alia ad hoc necessaria. Sic ergo ꝑm illum doc. et ꝑm premissa sola fides saluabat ab originali: non tamen excludẽdo signum aliquod exteri⁹ fidei protestatiuũ: siue sit inuocatio dei sola: siue peccati detestatio/ siue sacrificiũ aliquod ꝛc. Quod ꝟo doctor ille dicit sacramẽta fuisse instituta tẽpore legis nature/ hos explicat dist. ij. q. j. arti. iij. quia erãt signa rei sacre: nõ tamen causatiua gratie: ꝛ ita improprie dicta sacramẽta. Uel potest dici q͡ expresse habetur ex scriptura: q͡ pro tẽpore illo placuerũt deo sacrificia: vt ꝑʒ de oblatione Abel/ Gen̄. iiij. Noe/ Gen̄. viij. Melchisedech/ Genes. xiiij. Abrae diuidentis

Conclu. 2.

Cõclusio. 3.

vaccas/ Gen̄. xv. Non aũt placuissent nisi fuissent a deo instituta: immo presumptuosum reputaretur ꝛ fatuũ si talia fecissent sine inspiratione diuina vel eius precepto. ¶ Secundo dubitat̃: a quo instituta sint sacramenta/ an a solo deo: an ab aliqua creatura. ¶ Pro responsione premittendum post Sco. q͡d aliud est instituere signũ aliq͡d ad significãdũ simpliciter: ꝛ aliud ad significãdum certe ꝛ efficaciter: aliud etiã est signi institutio: ꝛ aliud institutionis ꝓmulgatio: nã signũ instituere simpl'r ad significãdũ põt q̃libet/ q̃ põt vti signo pro se ꝛ alijs/ siue practice siue speculatiue. Sed ad significandũ practice certe et efficaciter (id est ita infallibiliter q͡ cessante impedimento ad exhibitionẽ signi ꝓducat̃ effectus signat⁹) nõ potest nisi ille q̃ in sua ptãte hʒ ꝓducere hmõi effectũ qñ ꝛ vbi vult in subiecto apto nato. ¶ Et ꝑm hoc posset distingui actus instituendi signũ ad significandum: et ad certe et ad efficaciter significandum. Primus fit per nudam impositionẽ signi: qua instituens vult q͡ tali signo vtantur ipse et alij ad repꝛesentãdũ signatũ: quo modo voces et quedam alia signa imposita sunt ad significandum. Secundus fit per determinationem voluntatis ad ꝓducẽdum effectum signatuʒ eius qui potest ꝓducere ad signi exhibitionem. Et hi actus possunt fieri a diuersis. Posset enim vnus imponere signum ad significandũ effectuʒ: qui tamen non haberet facultatẽ ꝓducẽdi eum et alius habẽs huiusmodi facultatẽ/ posset imposito signo tribuere certitudinẽ et efficaciã/ determinando se ad producendũ effectũ quoties signũ impositũ exhiberetur: hic tamen accipitur institutio sacramentorũ vt includit vtrũq͡. ¶ Patet etiam q͡ aliud est institutio/ aliud promulgatio: naʒ promulgatio presupponit institutionem per se vel alium factam. ¶ Quibus premissis respõdetur per duas propositiones. Prima institutio sacramentorũ/ qua non solum repꝛesentant: sed certe et efficaciter signãt sacramentalẽ effectum: per solum deum fieri potest: et non p aliũ. Probatur: quia iste solus instituere potest sacramẽtum: qui potest causare sacramentalem effectum: sed solus deus hunc causare potest: ergo. Consequentia nota. Maior patet ex premissis. Minor probatur: quia effectus sacramentalis est effectus supernaturalis excedens facultatẽ creature: et per ꝯsequẽs soli deo possibilis. ¶ Secunda propositio. Quãuis solus de⁹ potest sacramenta instituere: tñ alius a deo potest hmõi institutioneʒ promulgare. Prima pars est precedẽs propositio. Secũda pars patet: quia ꝓmulgare institutionẽ sacramẽti a deo factã non excedit limites creature. Et ꝑm hoc/ ꝑm multos beatus Jacobus fuit promulgator/ tanq̃ꝫ preco diuinus sacramẽti penitẽtie et vnctionis extreme/ cũ ait. Cõfitemini alterutrum ꝛc. quo ad primum. ꝛ infirmat̃ quis in vobis/ inducat p̃sbyteros ecclesie et orent super eum/ vngẽtes eum oleo sancto in nomĩe dñi. Jaco. v. ¶ Sed replicaret aliquis cõtra primã ꝓpositionem. Licet nulla creatura auctoritate ꝓpria possit instituere sacramenta: ex cõmissione tñ superioris/ dei scʒ ei non repugnat: sed et lex data est non immediate a deo: sed mediate p moysen legislatorẽ. Respondetur q͡ lʒ institutio ad significandũ simpliciter possit cõmitti creature: nõ tamen institutio ad certe et efficaciter significãdũ: quia illa non potest fieri nisi per determinationeʒ diuine voluntatis ad assistẽdum signo/ ꝓducendo effectum signatuʒ. Hec determinatio fieri non põt nisi per deũ: volũtatis em̃ libertatẽ nemo determinare potest nisi voluntas ipsa: alioquin voluntas esset libera. Nemo dico alius a deo. Et si deus determinaret se generaliter ad assistendũ circũq͡naq͡ signo per Petrũ instituto: ꝛ Petrus institueret aliquod signum adhuc institutio illius signi/ quatenus sit certum et efficax: nõ est a petro: sed ex generali

Dub. 2. G

Propõ. 1. H

Propõ. 2.

an post missionem sacra[illegible] [illegible]

determinatione diuina:⁊ esset in casu Petrus preco
et promulgās noui sacramēti. Suo modo dicitur ꝙ
nullus alius preter deum fuit legislator legis:suos
trāsgressores ad dānationē eternā obligantis/nisi
sicut preco promulgās legem:⁊ ita Moyses nō fuit
legislator ꝓprie:sed preco/nuntius ⁊ promulgator
legis diuine:neq̄ in persona sua:sed dei legē pro-
posuit:vt patet ex forma litere. Et ꝙ dicit̄ legislator
Dubiū.3. extēdit̄ nomen ad ꝓmulgatorē. ¶ Tertio dubitat̄:
I vnde habēt sacramēta efficaciā/an ex institutione/
vel a Christi passione. Respondet̄ breuiter ꝙ sacra-
menta ex tribꝰ habēt efficaciā/non tñ omnimode:
habēt enim efficaciā ex deo tanq̄ a causa principali
instituente/a passione Christi tanq̄ ex causa prima
efficaciā merēte:⁊ a fide ecclesie causam minꝰ prin-
cipalē cause principali cōtinuāte. Principalis enī
causa/que sola sufficeret:est ex determinatione di-
uine voluntatis:qua instituit sacramenta vt essent
signa efficacia:qua determinatione sola existente/
etiā circūscripta passione Christi ⁊ fide ecclesie sa-
cramēta essent efficacia signa. Verū de facto cōcur-
rebat passio Christi tanq̄ meritū ꝓpter quod deus
sacramēta instituit:⁊ sic accipienda est glos. ad Ro-
ma. v. super illud. Qui est forma futuri. Sicut ex la-
tere illius/id est Ade dormiētis assumpta est costa
vnde formata est Eua:sic ex latere istiꝰ/id est Chri-
sti fluxerunt sacramēta:aqua scʒ ablutionis/⁊ san-
guis redēptionis per que saluat̄ ecclesia. Et Augu.
xv. de ciui. dei cap̄. xxvj. loquens de ostio arce Noe
ait. Illud est vulnus qñ latus crucifixi lancea per-
foratū est:hac quippe ad illū veniētes ingrediunt̄:
quia inde sacramenta manarūt quibus credentes
initiant̄. Manarunt inquā tanq̄ a causa meritoria
de quo supra lib. iij. dist. xix. et. xx. Concurrit etiam
fides ecclesie:nam ad efficaciā sacramentoꝝ requi-
ritur etiā fides ecclesie/dum ministrant̄ per quā sa
cramenta aliquo modo cōtinuant̄ passioni Christi
tanq̄ cause minus principales siue instrumētales
cause principali meritorie:⁊ deo tanq̄ cause princi-
paliter efficiēti:⁊ per hoc dicit̄ sacramentoꝝ effica-
cia aliquo modo esse ex fide ecclesie. Hec Sco. Tho.
Dubiū.4. Richar. ¶ Ultimo dubitat̄:que sint partes integra-
K les sacramētoꝝ. Ad hanc dubitationē respōdet ma-
gister/ꝙ duobꝰ sacramēta cōsistunt:verbis scʒ ⁊ re-
bus/quas beatꝰ Augu. Homil. viij. super Joan. no
minat elementū ⁊ verbū. Accedat inquit verbū ad
elementū ⁊ fit sacramentū. Per rem siue elementū
intelligit̄ res siue actus aliq̄s sensibilis:vt ablutio/
vnctio/calicis traditio ⁊c. que cū verbis significant
effectū sacramētalē per verbū autem oratio prolata
ore ministrātis sacramentū. Elemētū siue res dicit̄
materia:verba dicunt̄ forma/non ꝓprie:sed meta-
phorice:vt infra dicet̄ de sacramēto baptismatis/et
de quolibet sacramēto:vbiq̄ enim requirit̄ que ma-
teria ⁊ que forma. ¶ Sciendū ꝙ preter ista duo ver-
bum ⁊ elementū/requirit̄ etiam intētio in cōferēte
sacramentū:qua intēdit ministrare sacramentū/id
est rem:⁊ verba exhibere tanq̄ ea que ad certū effe-
ctum instituta sunt a Christo:⁊ hoc est exhibere in
fide ecclesie:etiā si nō crederet sequi effectū:vt infra
declarabit̄. Et hec intētio comprehēdit̄ sub verbis
proferētis:vt dicit Richar. Et que hic dicunt̄ intel-
ligi debent de sacramētis noue legis tantum:qm̄ sa
cramēta vete. le. cōsistunt in rebus/⁊ nō coexigunt
aliqua verba:sicut patet de circūcisione/cui nō pre-
scribitur aliqua forma:sed nec esui agni paschalis
aut sacrificijs:que dici possunt sacramēta largo no-
mine sacramēti. Quod vero verba requirunt̄ in sa-
cramētis no. le. ratio principalis est institutio Chri-
sti:cui placuit sic instituere. Congruitas tñ assigna-
tur:quia sacramēta no. le. sunt perfectiora sacramē-
tis vete. le. non tantū in causando/sed etiā in signi
ficando:vt infra dicetur. Perfectissima autē signifi-
catio fit per verba que certius/expressius ⁊ distin-
ctius significant s̄m omnē mentis conceptū ex im-
positiōe/q̄ significēt ex naturali similitudine. Alie
assignantur:que tamen parum faciūt ad propositū.
Et tantum de illa questione.

Questio. iij.

Ertio querit̄ circa A
illam partē:vtrum cerimonie vete. le.
que dicunt̄ sacramēta generali voca-
bulo cōtulerūt gratiā rite vtentibꝰ ex
opere operato. ¶ More ꝓcessus soliti
in respondendo erunt tres articuli. ¶ Quantum ad Articu.1.
primū articulū notādū/ꝙ in lege vete. fuerūt multe Nota.1.
obseruantie cerimoniales:vtputa purgationes ab
immūditijs:a lepra:a cōtactu morticini/⁊ aliarum
rerū immūdaꝝ per aquā expiationis ⁊ alios ritus:
de quibꝰ in leuitico per totū. Erant etiā ibi quedā
plus ad perfectionē accedētia:sicut oblationes ho-
stiarum/⁊ sacrificia:hec enim pertinebant ad cultū
latrie pro tēpore illo quo deus voluit sic coli. Et he
obseruationes purgationū ⁊ sacrificioꝝ ac oblatio-
nes dicebantur proprie cerimonie/vt dictum est in
iij. dist. xxxvij. Sacrificia ⁊ oblationes tanq̄ imme-
diate pertinētes ad dei cultum:purgationes tanq̄
mediate ad dei cultū pertinētes:vtputa disponen-
tes ⁊ aptantes personas ad perficiendū dei cultū.
Improprie autē dicunt̄ ac nominant̄ sacramēta ex-
tenso nomine sacramēti:vt dictū est. q. j. huius dist.
⁊ de talibus est questio p̄sens:non de circūcisione:
de qua dicetur sequēti. q. ¶ Secūdo no. ꝙ vt tangit Nota.2
B beatus Tho. dist. presenti. q. j. arti. j. post Alex. licet
satis obscure/ꝙ signū aliquod cōferre gratiā dupli
citer potest intelligi. Uno modo ex ipso signo seu sa
cramento:vel vt alij dicunt ex opere operato:ita ꝙ
eo ipso quod opus illud/pugna signum aut sacr̄m
exhibet̄:nisi impediat obex peccati mortalis:gratia
cōfert̄:sic ꝙ preter exhibitionē signi foris exhibiti
nō requirit̄ bonus motus interior in suscipiēte:quo
de cōdigno vel de cōgruo gratiā mereat̄:sed sufficit
ꝙ suscipiēs nō ponat obicem:cōcordat Sco. distin.
p̄senti: q. v. iuxta fi. Sic baptismꝰ/cōfirmatio/extre-
ma vnctio/conferūt gratiā ei qui non habet vsum
perfectū rationis. Alio modo intelligunt̄ signa vel
sacramenta conferre gratiā ex opere operante ⁊ per
modū meriti:quādo scʒ sacramentū foris exhibitū
non sufficit ad gratie collationē: sed vltra hoc re-
quiritur bonus motus seu deuotio interior susci-
pientis sacramentū: s̄m cuius intentionē confertur
gratia tanq̄ meriti cōdigni vel cōgrui precise ⁊ non
maior propter exhibitionē sacramēti. ¶ Tertio no- Nota.3.
C tandum ꝙ de materia q̄onis fuere tres opiniones:
due extreme/⁊ tertia media. ¶ Prima ꝙ sacramēta
vete. le. cōtulerūt gratiā ex vi sacramēti/siue ex ope
re operato:licet non tantā/nec ita directe sicut sa-
cramēta no. le. Unde dicit hec opinio/ꝙ sacramen-
ta vete. le. (per hoc ꝙ erant signa sacramētoꝝ no. le.
⁊ passionis Christi a qua nostra sacramēta habent
efficaciā. Erant enim quedā ꝓtestationes fidei me-
diatoris futuri) indirecte ⁊ ex cōsequenti habebant
iustificare/quasi mediātibꝰ nostris sacramētis per
ea significatis. Hec opi. videt̄ fuisse Hugonis lib. j.
de sacramētis par. xj. cap̄. j. et. ij. Ubi vult ꝙ median
tibus sacramētis no. le. illa prioris tēporis sanctifi-
cabāt/vt eadē esset salꝰ:⁊ ex his que recta fide signa
futuroꝝ in illis venerati sunt:⁊ his qui effectū salu
tis in his percipiūt. Pro ista opinione allegat̄ ꝙ in
canone misse orat ecclesia:vt sacrificiū eucharistie
sit deo acceptū sicut sacrificia antiquoꝝ patrū Abel/
Abraā/Melchisedech accepta fuerant. Sed sacrifi-
cium eucharistie confert gratiam ex opere operato:
ergo ⁊ illa veterū patrum. ¶ Secūda opi. huic ꝯtra
tennit ꝙ sacramēta vete. le. nō contulerāt gratiam/
neq̄ ex opere operato/neq̄ per modum meriti seu
operis operātis:etiam si in fide et charitate fierent:
quia imposuit

quia imposuit ea dñs in onꝰ ꝛ seruitutẽ/nõ in iustificationẽ. Et huiꝰ opi. quidã putãt magistrũ fuisse pro eo ꝙ allegãs aplm ad Gal. ij. Nũqd ex opibꝰ legis aliqs iustificatꝰ est. addit: etiã si in fide ꝛ charitate fierẽt. ¶ Tertia opi. est Alexan. de ales. parte iiij. q. vi. mẽ. iiij. arti. j. sancti Tho. Sco. et cõmunis schole: ꝙ sacramẽta ve. le. ex vi sacramenti siue opere operato gratiã nõ cõferunt: secus tñ per modum meriti ex opere operãte. Et sm hanc respondendũ erit ad qõnem. Et tantũ de articulo prio.

Articu. 2. Cõclusio. 1. D

¶ Quantum ad articulũ secundũ est prima cõclusio. Sacramenta vete. le. que dicunt cerimonie nõ cõtulerunt gratiã ex vi sacramẽti siue ex opere operato. Probatur quia ois gratia est iustificatiua eius cui cõfertur si prius fuerit iniustus. Facit enim filium regni sm Augu. sed ex sacramentis ve. le. nemo iustificabatur: sm illud ad Rom. iij. Ex operibus legis non iustificabit omnis caro coram illo. It ẽ Ezech. xx. Dedi eis pcepta nõ bona et iudicia in qbus nõ viuent. Ad idẽ est apls ad Heb. ix. ꝛ x. vbi ex intẽtiõe pbat/ꝙ p obseruantiã legalẽ non iustificat homo. Ex quibus auctoritatibꝰ satis habet qõ cerimonie veteres non iustificabãt: et per ɔñs non cõtulerunt gratiã: hoc aũt non põt intelligi per modũ meriti vt sequẽs conclusio docet: ergo oportet hoc accipere ex opere operato ꝛ ex vi sacramẽti.

Conclo. 2.

¶ Secunda conclusio. Sacramenta vete. le. gratiam cõtulerunt ex opere operante/siue per modum meriti ex suscipientis deuotione/dum pcesserunt ex fide ꝛ charitate. Probatur. Nam suscipiẽtes ea ex fide et charitate meruerunt augmentũ gratie: ergo ꝛc. Consequẽtia nota: ꝛ antecedens pbatur: quia ois actus virtutis charitate formatꝰ est meritorius augmenti gratie: et vsus sacramentorũ vete. le. procedens ex charitate est hmõi: ergo est meritoriꝰ augmẽti gratie. Consequentia est syllogistica. Maior est manifesta. Minor pbatur: quia vsus sacramentorum vete. le. fuit actus obedientie: et cum hoc in sacrificijs ꝛ oblationibꝰ actus latrie: ergo. Qõ obediẽtie/patet: quia data sunt precepta de hmõi cerimonijs: et ita vsus eorum fuit impletio precepti: et per ɔñs virtutis obedientie. Qõ vsus sacrificiorum et oblationũ fuit actꝰ latrie/patet: quia fuit actus colẽdi deuz: talibus em illo tẽpore voluit coli deus: ergo pertinebat ad latriam. Cõfirmat: ois actus procedẽs ex charitate est meritorius: sed vsus cerimonialiũ pcedere poterat ex charitate: ergo dum sic processit erat meritorius. Poterant enim iudei vti cerimonijs suis finaliter propter deũ sic instituentẽ et precipientẽ ergo. ¶ Itẽ minus reuerẽter dictũ videt qõ deus dederit preceptum nolẽs seruantem ipsum mereri quantũcunqꝫ ex charitate seruaret: sed manifestũ est de purgationibus et cerimonijs data fuisse pcepta: quare cõclusio vera. Pro ista conclusione est auctoritas venerabilis Bede dicentis. Sacramenta veteris legis suo tempore custodita vitã cõferebant eternam: sed nihil cõfert vitam eternã nisi per gratiaz.

Conclo. 3.

¶ Tertia conclusio. Usus sacramentorũ veteris legis relatus ad dei honorẽ: omnes qui nõ habuerũt charitatem disponit de congruo ad gratie susceptionẽ: quia per quẽlibet bonũ motũ animi in deum disponit homo de congruo ad susceptionẽ gratie: vt. j. dicetur. Sed vsus cerimoniarꝫ relatus ad honorẽ dei includit bonum animi motũ: quia relationem actus ad honorem dei tanqꝫ in finẽ. Per bonum em animi motum nihil aliud intelligit/qꝫ actus voluntatis terminatus in deum obiectiue tanqꝫ in finẽ. Et sm hoc respõdetur ad oẽs autoritates hincinde allegatas: ꝙ ille que videnk negare collationem gre ex sacramentis veteris legis intelligẽde sunt de collatione gratie ex opere operato: et sic sunt pro prima cõclusione ꝛ nõ contra secundam. Et auctoritates que asserunt gratiam et vitam conferre sacramenta veteris legis: intelligẽde sunt de opere operãte: ꝛ per modum meriti non ex vi sacramẽti: ꝛ sic erũt pro secũda cõclusione ꝛ non cõtra primã: Qõ vero magister dicit qõ sacramenta veteris legis nõ iustificãt. etiã si in fide ꝛ charitate fierẽt similiter referẽdum est ad opus operatũ ꝛ quantum ad illud nõ iustificabãt: etiã si ex charitate fierẽt. Non tñ vult ꝙ ratione charitatis elicientis opus non conferat gratiã. Qõ si hec expositio nõ placet: dicatur ꝙ magister fuit illius secunde opi. in quo cõiter doct. eũ nõ sequuntur. ¶ Qõ iterũ dicitur qõ cerimonie iste fuerũt imposite illis in seruitutez etiã in signũ futurũ: et in onus (qm dñs potius voluit sibi ipsi hec offerri qꝫ idolis. Nam sm beatũ Augu. Lex inquãtũ ad hmõi sacramenta datur est duris ꝛ supbis in flagellũ et onus: vt onerati diuinis sacrificijs nõ liceret eis ad idolatriã declinare: sꝫ pfectis in signũ ꝛ paruulis in pedagogũ) non obuiat cõclusioni scdẽ: qꝛ nihilominꝰ qui ex charitate subierunt hoc onus per actũ obedientie scꝫ obseruatiõis diuini pcepti: meruerũt.

Articu. 3. Dubium. 1. E

¶ Quantũ ad articulũ tertium est primum dubium de numero sacramentorũ legis nature respondetur sm Rich. q. v. huius distin. post Alexã. par. iiij. q. ij. arti. j. ꝙ vt tangit Hugo lib. j. de sacramentis par. xij. c. iiij. Tria fuerunt sacramenta legis nature: scꝫ decime: sacrificia et oblationes. Decime in proportionibus: quia sm certũ numerum sacrificia in occisis aialibꝰ: oblationes in ceteris rebꝰ: quod intelligendum est de sacramentis. i. signis sensibilibus a deo tempore legis nature et non ante institutis: et ab hominibus ad significandũ rem sacrã frequentandis. Que addunt propter matrimoniuz quod ante legem nature (quia in statu innocentie: institutũ: nõ quidẽ tunc in remediũ concupiscẽtie: sed in officium prolis propagande) fuit quidẽ tunc matrimoniũ sacramentũ non proprie sicut in noua lege: sed large: qꝛ sacre rei signum. hinc de matrimonio loquens apls ad Ephe. v. ait Sacramentũ hoc magnũ est ego aũt dico in christo et in eccl'ia. Item propter penitentie virtutem: que et si fuit in lege nature: non tamen sacramentum: quia non sensibile signum. Item propter illiꝰ legis sacerdotiũ: qõ nõ fuit sensibile sacramẽtũ: neqꝫ signum ab alijs distinctũ. Licet em fuerat potestas a deo ad offerendũ aliqd in significatione rei sacre: nõ tñ erat distincta a seculari potestate. Uñ Geñ. xiiij. Melchisedech rex Salẽ sacerdos erat dei summi: dicit Glo. Aiũt hebrei oẽs primogenitos a Noe vsqꝫ ad Aaron põtifices fuisse Dicit em glo. super illud Geñ. xxvij. Uestibus Esau valde bonis. Tradũt hebrei primogenitos functos officio sacerdotali: et habuisse vestimentũ sacerdotale: quo induti victimã offerebãt anteqꝫ Aaron in sacerdotem eligeret. Non tñ inuenitur ꝙ de dñi mandato a dño consecrarentur per aliqõ sensibile signũ. ¶ Itẽ propter vnctionẽ qua Jacob lapidẽ quẽ erexit oleo vnxerat: in figura cõsecrationis ecclesie vel altaris. Gene. xxviij. non tamen a deo institutũ est: licet probabile sit Jacob hoc fecisse inspiratione diuina: non tñ deus hoc instituit hoibus obseruãdũ et frequentandũ. Item propter diluuiuz: qõ lꝫ baptismũ figurabat. j. Petri. iij. non tamen fuit institutum a deo tanqꝫ hominibus frequẽtandũ. ¶ Propter illud immolatio arietis pro Isaac: de qua Geñ. xxij. que significabat immolationem christi: non numeratur inter sacramenta legis nature: eo ꝙ non est instituta ad frequentandum ab hominibus. Unde si sacramentum accipitur generaliter pro quolibet signo sacre rei: sic in lege nature plura fuerunt sacramenta qꝫ predicta tria. Horum autem trium decimatio significabat remissionem peccatorum propter numerum: quia dragma decima perdita fuerat et inuenta. Luce. xv. Sacrificia/carnis macerationem: etiaz per sacrificia que consistebant in immolatione animalium occisorum significabatur futura christi passio. Quod et christus qui passurus erat: dominus est mortis ꝛ vite. Oblatio significabat boni operis exhi

ditionem. Hec etiam tria: vt legis nature sacramenta: vt vult Hugo vbi supra capitu. iij. a deo sunt instituta (probabiliter enim presumitur hominem ad hec exercēda/in principio a deo instructū fuisse) non autem precepta. Unde Hugo vbi supra capi. iij. de necessitate horum sacramentorum/addit. Ne*c* existimandum est illa prima naturalis legis sacramenta/decimas siue sacrificia siue oblationes: ita homini ex necessitate indicta: vt qui ea executus non fuisset reatum preuaricatiōis: incurreret: quemadmodum ille qui fideliter ea coleret: meritum deuotionis sue inueniret. Unde cum aliquod predictorum sacramentorum in remissionem originalis peccati siue paruulo siue adulto adhibebatur: non illi*us* sacramenti virtute: sed fidei a peccato mundabat. Addit Richar. Tū loco et tempore erat eis necessarium ad salutem suam in aliquibus signis sensibilibus fidem exterius profiteri. Et sic potest intelligi verbum beati Gregorij quod magister in litera dicit Quod apud valet &c. Predicta confessio fiebat per oblationes et sacrificia et decimationes: quia per oblationes significabatur deus omnium creator: per sacrificia/redemptor: per decimationes remunerator. In hoc enim *q* homo retinebat sibi nonem partes que imperfectionem significant: et decimam que significat perfectionem offerebat deo: significabat in se imperfectionem: in deo perfectionē esse: et perfectionem a deo expectari debere. ¶ Sed diceres. Circuncisio est sacramentum legis nature. Nam Jo. vij. dicitur. Non est circuncisio ex Moyse: sed ex patribus: siquidem data est Abrae/qui fuit in lege nature longe ante datam legem: et tamē nō est aliquod predictorum trium. Respondetur *q* circuncisio computatur inter sacramēta legis Mosaice: quāuis ante eam data sit: quā fuit preparatiua ad legis susceptionem. Un̄ Hugo libro primo parte. xij. capitulo. iij. Sacramentum circūcisionis ante legis dationez datum est: et per ipsum quedam preparatio ad suscipiendam legem facta est. Et sequitur. Antiquus ille populus primo per circuncisionem significatus est: postea per legem informatus. Unde vt ait Alexā. Circuncisio non fuit data tanq*ua*m sacramentum legis nature: qua currente homines quasi neophiti manuducendi erant mansuetudine quadā: ne grauitas eis esset causa resilitiōis. ¶ Fuere tamen qui tempus legis a circuncisione asserunt incepisse. Unde Hugo ca. j. parte. xij. li. j. Obseruantia legalis in circūcisione exordium sumpsit. ¶ Dubitatur secundo de numero sacramentorum legis scripte. Respondetur s*ecundu*m Hugo parte. xij. c. iiij. lib. j. Sub lege (inquit) scripta multa sunt p*re*cepta *et* sacramenta. Illa tū sacra oīa ad tria genera reducuntur. Unde eadem parte ca. vlti. ait. Tria genera sacramentorum inueniuntur sub lege scripta. Quedam specialiter ad remedium: quedam vero ad obsequium: quedā ad cultū diuinū. Prima pertinent ad pctōrum remissionē: scd̄a ad exercendā deuotionez: tertia ad colendā pietatem. Prima instituta fuerūt quasi ad necessitatem vt in eis homo sanctificaret: qualis fuit circuncisio et hostia pro pctō/et pro delicto: et cetera quedam que specialiter ad emundationem et remissionē instituta fuerūt. Scd̄a autē quasi ad exercitationē fuerunt proposita vt in eis deuotio fidelium exerceret: et meritū augeretur: quales fuerunt hostie pacificorum que offerebantur a fidelibus ad reconciliandum sibi gratiam diuinam. Tertia instituta fuerunt quasi ad preparationem quandam: vt quasi quedam instrumenta essent ad cetera sacramenta tractanda et sanctificanda: quale fuit tabernaculum et atrium et omnia vtensilia que cōtinebant in eis: necnon et sacra indumenta ministrantium: et cetera omnia que ad ornandum cultū diuinum fuerunt instituta. Subdit etiam ibidem Hugo. Quod sacrificiorum tria sunt genera. Alia sunt holocausta: alia simplicia sacrificia: alia pacifica. Holocaustū vocabatur qd̄ vel ex debito vel spon te oblatum totum incendebatur. Sacrificium vocabatur: quod pro debito institutionis oblatum partim cremabatur: partim seruabatur. Pacifica vocabātur: que sponte offerebantur pro gratiarū actione: siue pro precedentis voti adimpletione: siue pro spontanea et voluntaria deuotione. Holocaustum autem fiebat de armentis: aliquando de pecoribus aliquando de volatilibus. Oblatio aliquando de simila fiebat: que dicebat sacrificium crudum: aliqn̄ de clibano: de sartagine: qn̄q*ue* de craticula quod sacrificium coctum dicebatur. Hec oīa Hugo. hic inserta pro declaratione terminorū. ¶ Dubitat tertio. Utrū sacramenta legalia emūdabant ab immūditijs carnis? Respōdetur s*ecundu*m Alex. parte. iiij. q. vj. mē. iiij. ar. ij. Tho. et Rich. *q* intentio veteris legis erat hoies ad timorē et reuerentiā dei inducere *et* a carnalibus paulatim ad sp*irit*ualia trahere: et ideo instituit multa impedimēta/quibus homines ab illorum sacramentorū frequentia impedirentur: vt sic magis in reuerentia haberentur: quia omne rarum carū. Etiā vt sic a carnalibus obseruantijs dissuescerent quādoq*ue* scz in tempore gratie totaliter ab eis abstrahēdi. Et hec impedimēta dicunt quedam irregularitates quibus homo ideo inidone*us* efficiebat corporaliter accedere ad sancta: puta templum et cultum dei exteriorem in eo peragendum. Et he irregularitates dicte sunt immunditie carnis: et ab his sacramenta legis purgabāt s*ecundu*m illud ap*osto*li ad Heb. ix. Sāguis hircorum et taurorum et cinis vitule aspersus inquinatos sanctificat ad emūdationē carnis. Hec sanctificatio non fuit nisi rehabilitatio hominis et ablatio hui*us* irregularitatis. Unde sanguis et cinis aspersus magis corporaliter inquinabat simpliciter. Sed dicebat emundare carnem: quia abstulit irregularitatē. Un̄ frequenter et sacerdotes post huiusmodi sacra manus lauabāt ne sanguinolentis et cinerosis manib*us* alia tangerēt. Cōsonat de pa. q. vj. articu. j. Licet *et* alia sit res huius lotionis: scz quia sanctorū ad cōia non debet esse cōmixtio. Unde *et* in no. te. sacerdos post tactum chrismatis et venerabilis eucharistie manus lauat. ¶ Sed di. quō ritus ille aque expiationis cinerib*us* vitule rufe combuste cōmixtus ceteros expiauit: cū sacerdotem immolātem et portantem cineres polluit et immundum reddidit: vt habetur Nu. xix. Rn̄det qd̄ illa irregularitas inducta est propter tria: vt dicit sctūs Tho. Primo/vt sacerdotes essent sub onere legis sicut ceteri. Secundo/ad tollendā superbiam sacerdotū de hoc qd̄ alios sanctificabant. Tertio/ad significandū *q* sacerdos no. testa. propter maximā sanctitatem sacrificij semper se debet inidoneū reputare. Irregularitas autem in no. test. non tam crebro immo raro cōtrahit: nec contracta tā facile tollitur. ¶ Quarto dubitatur de rationabilitate legalium sacramentorū. Nam multa videntur ibi sine ratione instituta in eorū ritibus: sicut de ista lustrationis aqua: et *q* sanguine pecudum et cineribus/que naturaliter inquinant tabernaculū tēpli vasa et hoies debeāt sanctificari ac mundari. Pro responsione notandum post Richar. *q* aliquid dupliciter pōt dici rōnabile. Uno modo: q*uia* est de naturali dictamine rōnis/sicut principia legis nature et conclusiones ex eis euidenter deducte. Alio mō: quia nihil continet rōni contrariū: et ex rōnabili causa et mō debito est institutū. p*ro* tempore et loco. Primo mō nō oīa sacra legalia sunt rationabilia: q*uia* nō de lege nature. Sed scd̄o mō fuerūt valde rōnabilia: q*uia* summa sapientia a qua quecūq*ue* procedūt: ordinata sunt ad Ro. xiij. Et certi mysterij gr*ati*a future salutis significatiua: *et* ita ex rōnabili causa instituta. ¶ Hec mysteria *et* cause quales sint circa singula/glosse *et* postille textus legis circa singula instituta explicant et euoluunt.

Dubium 3 F

Dubium 3 G

Dubium 4 H

Secunda pars.

Uit autẽ inter illa sacramenta ꝛc. ¶Egit magister de sacramẽtis in genere: in hac sc̃da parte dist. prime incipit agere de sacramentis in specie. Et primo agit de sacra. ve. te. Sc̃do distin. ij. incipit tractare de sacramentis euangelice legis. ¶Circa primum agit de principali sacramẽto ve. le. s3 de circuncisione in presenti di. cuius sentẽtia in hac parte in sequentibus conclusionibus summarie continet. ¶Prima. In remediũ originalis peccati instituta est circuncisio: que certi gratia mysterij fiebat die octaua cultro lapideo in humane propagationis membro. ¶Sc̃da. Circuncisio mutata est per baptismuz: qui est cõmunius ac perfectius a cõmunibus necessarium sacramentuz. ¶Tertia. Id sentiẽdum est de paruulis ante octauam diem sine circuncisione ex hac vita migrantibus: quod de paruulis fidelium sine baptismate defunctis. Harum declaratio patet in textu.

Questio. iiij.

A

Irca hanc partem queritur. Utrum circuncisionis sacramentum masculis currẽte lege necessarium/ institutione baptismi factum sit mortiferũ. ¶Quia hec questio duo supponit ꝛ vnũ querit. Supponit primo/ ꝙ circũcisio fuerit sacramentum: ꝛ per hoc ꝙ fuerit efficax et certum/ effectus sacramentalis signũ. Hic enim sacramentum proprie accipitur pro signo gratie efficaci prout descriptum est in questione prima. Sc̃do supponit/ ꝙ circũcisio fuit necessaria masculis currente lege. Et querit: vtrum instituto baptismo cessauerit circuncisio: ita vt exhinc fuerit mortifera vtentibus/ ea. Et ſm hec responsionis ad questionẽ erũt

Articu. I. tres articuli: quibus adijcietur quartus seruiẽs dubiorum

Nota. I. monendorum solutioni. ¶Quantũ ad primum notandũ ꝙ Alex. parte. iiij. q. vij. mẽbro. j. tres ponit diffinitiones circũcisionis. Prima Dam. Circuncisio est signũ determinans israel a gentibus cũ quibus conuersabantur. Sc̃da. Circũcisio est signaculum curationis ab originali. Tertia. Circuncisio est abscissio superfluitatis cõcupiscentie. Neutra tñ harũ est sufficiens et conuertibilis sicut iacet inuer-

Diffinitio circuncisionis. bis. Ideo ex his tribus colligitur vna descriptio q̃d nõis ꝯuertibilis q̃ talis est. Circũcisio est signaculũ/ efficax curatiõis ab originali/ ꝑmanẽs in carne/ institutum a deo/ determinans israel a gentibus. In hac diffinitione tanguntur duo propter que principaliter data erat circuncisio. Primo/ propter distinctionem populi dei a non populo dei. Sc̃do/ ꝓpter dilectionem originalis peccati ꝓpter distinctionez nõ quãlibet: sed eam que est per signaculum permanens in carne. Et per hoc excluditur baptismus a sacrificijs legis nature: que licet etiã distinguebãt: qꝛ tamẽ nõ erãt permanẽtia in carne: nõ dicunt circũcisio: nã sacrificiũ fuit signũ extra hoĩez: baptismus ablutio corporis humani: sed nec hoc nec ille permanens erat in carne. ¶Per hoc etiã ꝙ dꝛ curatiõis ab originali/ excludunt signa cetera: sicut Indi habent quedã signa adustionis in carne faciei quibꝰ distinguunt a ceteris: s3 illa nõ sunt signa curationis efficacia ab originali: nec illa istituta sunt a deo. Excludunt per idẽ oblationes expiationes ꝛ sacrificia legis mosaice que ꝛ si distinguerent/ nõ tamẽ ab

Nota. 2. originali curabant: nec permanentia erãt in carne.

B ¶Sc̃do notandũ/ ꝙ prima pars questionis supponit circuncisionẽ esse sacrm̃ ꝓprie dictum: supponit igitur circuncisionẽ esse signũ efficax effectus sacramentalis. Et quãtũ ad ꝓpositũ nũc sufficit: duo sunt effectus sacrorũ. s. remissio peccati: ꝛ collatio gratie. ¶De hoc ergo quantũ ad circuncisionez sunt quatuor opi. quas recitat Alex. par. iij q. vij. mẽbro. vij. ꝛ post eũ btũs Tho. q. ix. huius dist. ar. iij. qui omnes in hoc cõcordant/ ꝙ circuncisio ex vi circũcisionis sine ex opere operato delet culpã originalẽ: sed discordant quantũ ad gratiã. Unde dicũt primi/ ꝙ circuncisio nõ confert gratiã innitentes glosse ad Roma. iiij. super illud. Signũ accepit circũcisionis. In circuncisione peccata dimitebantur: sed nec gratia ad bene operandum adiutix: nec virtutũ possessio vel augmentũ prestabatur: ꝛ habet in textu. Sc̃da opi. ꝙ circuncisio ex sua vi peccatuz tollebat: gratia vero circuncisio conferebat/ nõ ex vi circuncisionis: sed ex diuina liberalitate ablato gratie impedimẽto. Tertia opi. ꝙ circuncisio etiã conferebat gratiã ex vi circuncisionis quantũ ad effectus priuatiuos qui sunt priuare culpam: sed nõ quãtũ ad effectus positiuos qui sunt gratificare ꝛ habilitare ad opera meritoria: sed illi effectus consequebantur ad gratiam culpaz remouentem. Quarta opi. quam imitatur Alexan. ꝛ Tho. quantũ ad effectus priuatiuos ꝛ positiuos: l3 non tam intensos/ sicut nunc baptismus. Et hanc opi. nunc sequitur cõis schola theolo. ¶Tertio no-

tandum ꝙ licet de hoc. An culpa possit remitti sine Nota. 3.

gratia: sint opi. doct. qꝛ tamen posterius de sacramẽto penitentie agetur. lib. j. dis. xvij. de necessitate gr̃e multa dicta sunt ꝛ dicent. Ideo nũc breuiter supponatur ꝙ oẽs ꝯcedũt: ꝙ culpa nec origialis nec actualis remittitur sine gratia de potentia dei ordinata: quicquid fieri posset de potẽtia dei absoluta. ¶His

premissis est prima conclusio ad hunc articulũ. Cir Conclo. I. C

cuncisio ex vi circũcisionis tollit omnem reatũ peccati originalis. Hec conclusio/ vt dicit Durandus probari nõ potest: nisi ex circuncisionis significatione vel ex eius institutione. Sed ex primo nõ probat qꝛ multa fuere legalia: que eque expresse vel expressius significabant mundationem a culpa sicut circuncisio: vt patet Leuit. xv. et Nume. xix. De aqua lustrationis: ꝛ tñ hec nõ auferebant culpam: dictum est sup: a. q. iij. Et q̃uis hic dici posset/ ꝙ circuncisio determinatius significaret mundationez a peccato originali: ꝓ eo ꝙ sit in mẽbro ꝓpagationis per quã contrahitur originale peccatũ: tñ vt supra patuit. q. ij. Sacramenta nõ habent ex significatione efficaciã sed ex institutione. Ideo opꝫ ostendere ex scripturis ꝙ circuncisio instituta sit ad remittenduz originale peccatũ. Hoc ergo Beda ostendit ꝑ illud. Aia cuius preputij caro circuncisa nõ fuerit: peribit de populo suo: eo ꝙ pactum meũ irritũ fecit. Geñ. xvij. ¶Sed hic replicari posset: per hanc scripturã ꝓbari posset/ ꝙ preceptum de circuncisione esset preceptũ necessarium ad obseruandum: sed nõ ꝙ esset culpe remissiuum: quoniã simile habet de custodia sabbati. Aia que quippiam operis fecerit delebo eam de populo meo. Leuit. xxiij. Et similiter de esu agni pascalis et fermẽto. Exod. xij. ꝛ Nume. ix. ꝛ sic de multis alijs: ꝛ tñ illa nõ remittebant culpas. Ad hoc dꝛ ſm Durandum/ ꝙ illa cõminatio aĩe nõ circũcise/ fuit cõminatio precepti: quoniã preceptũ non datur nisi capacibus ꝛ potentibus preceptũ implere: hoc est adultis: et talia sunt illa de quibus replicatum est. Sed circũcisio fiẽda erat in paruulis nondũ precepti capacibus: quibꝰ tñ dñs cõminabatur interitũ/ si circuncisi nõ fuerint. Nõ ergo circũcisio h3 rõnem precepti quo ad paruulos: nec cõminatio illa facta paruulis fuit cõminatio transgressionis precepti: sed institutio sacramenti remouentis culpã ab ingressu regni impedientem. Hec aũt in paruulis nõ fuit actualis: sed tantum originalis. Cũ ergo nõ circuncisus peribit: circuncisus aũt saluabit: ergo circũcisio tollit impedimentum salutis: qd̃ nõ fuit saltem in paruulis

nisi culpa originalis. ¶Sc̃da conclusio. Circuncisio Conclo. II.

homini contulit gratiam ex opere operato. Probat cõclusio: quia circũcisio ex vi circuncisionis remittebat culpam originalẽ/ vt dicit conclusio prima: ergo

contulit ⁊ gratiã. Tenet consequentia: qꝛ quicquid confert aliquid confert omne illud sine quo primũ cõferri nõ potest: sed peccatũ originale ſm ordinatã dei potentiã nõ põt tolli sine infusione gratie: ergo circuncisio/ que tollit peccatũ originale confert gratiam, sine qua peccatũ dimitti nõ põt: ⁊ hoc eadeꝫ vi qua tollit. Cõsequentia nota cũ maiore. Minor probatur: qꝛ per remissionem peccati originalis ⁊ etiam mortalis actualis cui dimittitur: fit de filio carceris filius regni: ergo confertur sibi gratia. Tenet consequentia: qꝛ nullus potest esse dignus regno dei sine gratia: quia (teste aplo) gr̃a dei vita eterna. Ad Ro. vj. Antecedens probatur: quia post lapsum non est medium inter filium regni ⁊ filium carceris gehennalis: cum ergo per remissionem peccati desinit esse filius carceris: sequit̃ ꝙ incipit esse filiꝰ regni. Nullus enim est filius carceris nisi ꝓpter peccatũ: quo sublato desinit esse filius carceris. Cessante em̃ causa/ cessat effectus. Quod etiã contulit gratiã ex opere operato/ patet: qꝛ non prerequirit motum bonũ in deum in circunciso: alioquin nõ profuisset paruulis: quibus tamẽ principaliter data est.

Concl'o. 3. ¶ Tertia cõclusio. In institutione circũcisionis deus principalius intendit gratie collationẽ/ ꝗ̃ peccati originalis remissionem. Probatur post Sco. quia agẽs ſm rectam rationem principalius intendit perfectionem ꝗ̃ imperfectionis ablationẽ: qꝛ istam non intendit/ nisi ꝓpter imperfectionem. Cũ ergo deus sit agens ſm rectam rationẽ/ instituendo circuncisionẽ principalius intendit perfectionẽ circuncisi que est gr̃a ꝗ̃ carentiam imperfectionis: scꝫ peccati originalis.

Corol. ¶ Corollarium qð sequitur ex duabus conclusionibus precedentibus. Circuncisio ex opere operato cõtulit gratiã: nõ solũ cõsecutiue ad peccati remissionẽ sed principalius ꝗ̃ circuncisi a peccato mundationem. Patet plane: qꝛ eo modo cõtulit quo fuerat instituta: sed ex cõclusione scða fuit instituta a deo principaliter ad gratie collationẽ.

Concl'o. 4. ¶ Conclusio quarta. Circuncisio tollens culpam originalem/ fuit sacramentum ſm ꝓpriam sacramenti rõnem. Patet per oẽs clausulas diffinitionis sacramenti ꝓprie dicti: ⁊ ex conditionibus requisitis ad sacramentũ proprie dictum in. q. j. positis. Fuit em̃ signum sensibile institutum a deo significãs efficaciter effectũ gratuitũ quia gratiam gratũ facientẽ culpã originalẽ remittentem.

Articu. 2. D ¶ Quantũ ad scðm articulũ de necessitate circuncisionis ⁊ modi eius. Notandũ ſm Bonauẽturam post Alex. ⁊ Tho. in hoc sacramento tria considerantur. s. efficacia: significatio: ⁊ obseruatio. Efficacia quantũ ad collationẽ gratie ⁊ remissionẽ originalis culpe. Significatio: nõ tantũ gratie collate ⁊ remissionis culpe: sed ⁊ circũcisionis future in resurrectione generali corporis ab omni defectu ⁊ passionis Christi ⁊c. Obseruatio quantũ ad preceptum de circuncisione datum. Et ſm hec põt distingui triplex necessitas sacramenti ad consequendũ effectũ. Necessitas signi ad ea quorũ signum est circuncisio ꝑfecte significandã: ⁊ necessitas precepti ad nõ trãsgrediendum preceptũ. Fuerunt enim quedã de necessitate consequendi effectũ: quibus. s. omissis per circuncisionẽ nõ conferebat̃ gr̃a: nec remittebat̃ culpa: ⁊ illis omissis nõ fuit sacramentũ. Quedã tantũ de necessitate precepti/ quibus omissis preceptum violabat̃: sed nihilominus gratia conferebat̃. Quedam de necessitate signi/ quibus omissis nõ fuisset plena ⁊ perfecta significatio oĩm: ad que significãda est sacramentũ. i. institutũ signũ.

Concl'o. 1. ¶ Quibꝰ premissis est prima cõclusio. Circũcisio fuit masculis de domo Abrae de necessitate salutis: nisi excusaret impossibilitas aut dispensatio dei specialis. Probat̃ cõclusio per illud Geñ. xvij. Circuncidet̃ ex vobis omne masculinum: ⁊ circuncidetis carnẽ preputij vestri: vt sit signum federis inter me ⁊ vos. Infans octo dierum circũcidetur in vobis. Et sequitur. Masculus cuius preputij caro circũcisa nõ fuerit: delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit. Ex qua autoritate satis patet necessitas salutis circuncisionis: quia vbicunqꝫ in scriptura ponitur hoc verbum delebitur: aut peribit de populo suo: denotatur interitus salutis ⁊ mors eterna. ¶ Dicit̃ in cõclusione masculinũ/ ad excludendũ femellas: quarũ ꝓpagationis organum nõ est aptum circuncisioni. Etiam ꝓpter mysticã significationem: quia vt dicit Hug. lib. j. de sacramentis par. xij. c. ij. Sacra scriptura per masculinũ sexũ aĩam: per muliebrẽ vero carnẽ significare solet: vt ostenderet̃/ ꝙ illa exterior circuncisio aĩabus significationem contulit: sed carni non abstulit corruptionem. Etiã vt addit Richar. corruptio nature per quã pctm̃ originale cõtrahit̃: principalius fuit a viro ꝗ̃ a muliere. Si enim Adam non peccasset: etiam postꝗ̃ Eua peccauerat: proles eius peccatũ originale nõ cõtraxisset. Alias rões habet Palu. q. v. arti. ij. conclusione. ij. ⁊ Lyra. c. xvij. Gene. pulchriores ponit rões: ⁊ vide ibi. Saluabant̃ aũt femine in populo circuncisionis sola fide/ sacrificijs et oblationibus alijsqꝫ legis cerimonijs purificate. Hec Hugo. ¶ Dicitur de domo Abrae: per qð excluduntur oẽs qui nõ fuerunt de semine abrae: nec inquilini domus sue. Geñ. xvij. Omne masculinum in generationibus vestris: tam vernaculus ꝗ̃ emptitius circuncidet̃: ⁊ quicũqꝫ nõ fuerit de stirpe vestra. Et infra eodem. c. clare habetur ꝙ Abraam circuncidit oẽs mares domus sue siue emptitios siue vernaculos ⁊c. Unde Hugo vbi supra. Quicunqꝫ interim non de semine Abrae extiterũt fideles: huic ꝑceptioni subiecti non fuerunt: neqꝫ circũcisionis (que soli semini Abrae indicta fuerat) suscipiendo debito tenebantur. Sed fide operãte per dilectionem sicut ⁊ prius sub lege naturali: priusqꝫ instituta fuisset: qui instit. fuerunt sine circuncisione saluabant̃. Hec Hugo. ¶ Dicitur aũt de domo/ ⁊ non de semine Abrae. Nam vt dicit Alexan. par. iiij. q. vij. mẽb. iiij. arti. j. ⁊ Palu. q. v. ar. ij. conclusione. j. non omnes descendẽtes de Abraam obligabat hoc preceptum. Non em̃ obligabat descendentes de Hismaele ⁊ Esau: lꝫ obligabat personas Hismaelis ⁊ Esau qui fuerunt de domo Abrae. Non enim posteri eorum ligabantur. Illi enim cõuertentes se ad cultũ alienũ: separauerunt se a domo Abraã. De domo aũt Abrae fuerũt omnes qui permanserunt in fide Abrae: quibus ꝓmissa fuit terra Chanaã: ⁊ qui legem receperunt in deserto. In cuius signum in institutione pacti circũcisionis/ ꝓmissa fuit Abrae terra ꝓmissionis. Unde Geñ. xvij. Statuã pactum meũ inter me ⁊ te: ⁊ inter semen tuum post te in generationibus suis federe sempiterno. Daboqꝫ tibi ⁊ semini tuo post te terram peregrinatiõis tue. Et sequitur. Tu ergo custodies pactum meum ⁊ semen tuũ post te in generationibus suis. Ecce custodie pacti premisit ꝓmissionem: insinuans/ ꝙ quibus facta fuit ꝓmissio: tenerentur custodire preceptũ. Omnes aũt de Jacob descendẽtes tenebantur hoc precepto: quia illis omnibus facta est ꝓmissio terre Chanaam: vnde debebãt discerni a gẽtibus/ qui alios ritus habuerunt. Licet ergo Hismael ⁊ Esau/ ⁊ alij qui fuere de domo abrae: tenebantur lege circuncisionis: non tamen illi quorum patres cõuertentes se ad alium ritum filios alienauerunt a domo Abrae. vnde Gene. xxv. Due gentes sunt in vtero tuo: ⁊ duo populi ex vẽtre tuo diuidentur: dictum est Rebecce vxori Isaac: quarũ vna descendit ab Esau. Alia a Jacob fratribus vterinis gemellis: quarum vna tantum que a Jacob descendit: permansit de domo Abrae. ¶ Adduntur ⁊ due exceptiones. Una/ vbi excusaret impossibilitas scilꝫ parendi precepto circuncisionis octaua die fiende: que additur ꝓpter pueros ante octauã diem defunctos de illis quidam dixerunt (de quorum numero videtur fuisse magister) ꝙ tales pueri sicut nũc ante bap- E

ptismum defuncti in pctō originali perierunt moti verbis Bede. Qui nūc per euāgelium terribiliter et salubriter clamat. Nisi quis renatus fuit ex aqua ꝛ spūsancto nō intrabit in regnū celorum: ipse dudū clamauit per suā legē. Aia cuius caro preputij circūcisa nō fuerit: peribit de pplo suo ꝛc. Sed hoc dictuz nimis durum est: nec veritati cōsonum: quia masculi ante octauā diē nullū haberent remediū salutis contra originalē culpā: ꝛ fuissent deterioris conditionis sub lege Moysi/ ꝙ̄ sub lege nature: ꝛ similiter ꝙ̄ femelle. Et ideo magister temperat dictum suum addēs. Forte tn̄ sub lege ingruente necessitate mortis ante octauā diem circūcidebant sine peccato filios: sicut modo fit in ecclesia de baptismo. ¶ Ideo est alia opinio Hugo. quā sequitur Alexan. par. iiij. q. vij. mēbro. iiij. arti. iij. dicentis/ ꝙ paruuli q̄ moriebant ante octauā diē/ saluati fuerūt in fide parētuz cū oblationibꝰ ꝛ sacrificijs: cū preceptū de circuncidendo masculos: nō nisi venientes ad octauū natiuitatis sue diē ligabat: ꝛ propter hoc preuaricationis rei nō fuisse credēdi sunt: nec eius contēptores ante octauā diem qui in precepto determinatꝰ fuit: et ita ante octauā diem nō debuit circūcidi. Uidetur tn̄ ꝙ sicut neglecti quo ad octauam diem poterant post circuncidi: vt patet in proselitis: et in his in quibus Josue circuncisionem innouauit: vt statim dicetur. Item in Achior Judith. xiiij. Item in Sichemitis Geñ. xxxiiij. Hinc dicit Petrus de palu. illud preceptum de octauo die solum respicere Abraam/ et nascituros ab eo non aduenas et proselitos. q. v. ar. iij. conclusione. j. in fine. Item in filio Moysi Exod. iiij. in filio Dauid. ij. Regum. xij. Ita poterat instanti mortis suspitione anticipari: Quia non tenebantur: et tunc circūcisio habuisset suum effectū: si tamē ipsum non circūcidebant: timētes ne circuncidēdo mortē accelerarent pueri: saluabat puer in fide parentum: vt supra. ꝛ hoc confirmāt mos Judeorū: qui vsqꝫ nunc ante octauam diem infantulos nō circuncidant etiam si morte preueniantur. ¶ Sed quid si paruulus habita presumptione probabili mortis eius per oblationē parentū purgatus/ octauā diez attigisset. Respondetur qđ circūcidēdus erat ppter obligationē legis qua obligabatur ad hunc ritum: sicut patet in Joāne baptista in vtero sanctificato: quod constabat ex reuelatione angelica: nihilominus octaua die circuncisus fuit: vt habetur Luce. j. Similiter de Hiere. Erat etiam necessaria circuncisio propter diminutionē concupiscētie circuncisi. Et est simile nunc de baptismo. Nam baptismus flaminis non tollit debitū baptismi vt aqua sacramentalis: si affuerit oportunitas: vt infra dicetur. Et ꝑ hoc ad autoritatem Bede/ quam magister allegat: qđ intelligenda est de paruulo post octauum diem non circunciso: vel etiam ante octauum diem non purificato fide ac oblatione parentum: talis enim irritū fecit pactum domini. Quale pactū dicitur ſm Aug. xvj. de ciui. c. xxvij. Pactum illud fuit pactum domini factum in paradiso cum primo parente Adā de non comedendo de ligno vetito: quod pactum in primo parente tota sua posteritas irritum fecit: duz Adam transgressus est: in quo seminaliter tanꝗ̄ in suo principio/ tota posteritas fuit. Propter hāc trāsgressionē que per originale peccatum redundat in paruulos: paruuli non circūcisi damnantur: et non propter transgressionē pacti circūcisionis: quod nō est in potestate paruuli: sed parētū eiꝰ. Uel si placet intelligere de pacto circuncisionis facto cum patre Abraham. Dicendum est qđ paruulus non circuncisus dānatur ppter pactum factum irritum: nō per paruulū: sed in paruulo per negligentiam circuncidentium parentū: vel aliorum qua non est sublatuz originale pctm̄: ppter qđ manēs in paruulo paruulus dānat. Uñ in libris de sentētijs sanctorū dicit: vt allegat Alex. par. iiij. q. vij. mē. iiij. ar. iij. Sicut negligentia Adā in suam ꝓpagationem peruenit: ita negligentia parentū/ si non circūcidēt puerū aīa eiꝰ peribit: qꝛ si ille preceptū dñi nō dissipauit: tn̄ in illo dissipatū est: et ita paruulus nō omisit: sed propter omissionem et negligentiā parētū paruulus dānuz consequitur. Et in hoc est simile de circuncisione et baptismo: quia paruulus neglectus in baptismate negligentia parentum propter originale damnat. ¶ Secūda exceptio est: nisi excusaret dispēsatio dei specialis: que additur propter filios Israel genitos in deserto. Nā in deserto nō fuerūt circuncisi donec trāsirēt Jordanē. Oēs nāqꝫ ex Egypto exeūtes ab annis. xx. ꝛ supra/ circūcisi in egypto mortui sunt in deserto. Nume. xiiij. Natorum vero in deserto nullꝰ putatur mortuus: si tamē aliqui paruuli mortui fuerant incircūcisi: in fide parentū et oblatione saluati creduntur: ppter dispēsationē qua dñs dispensauit donec intrarent terram promissionis. Et hoc duplici de causa. Una qꝛ incerti fuerant in dies et horas qn̄ progredi ꝛ labore itineris fatigari oporteret: qđ circūcisi nōdum sanati perficere non potuissent. Secunda qꝛ in deserto soli fuerūt ꝛ nō cōmixti inter gentes: ideo non indigebāt distingui a parētibus. Et additur causa mystica: qꝛ dñs voluit propter figuram circuncisionem differri: vt vna generalis circuncisio fieret in introitu terre promissionis in signuz illius spūalis fiende in ablatione omnis corruptionis: in corporibꝰ resuscitatis electorum in generali introitu in patriā futuro. Hec Alexan. q. vij. membro. vj. arti. j. cui concordat Pet. de palu. q. v. arti. iij. conclusione. j. Historia clare habetur Josue. v. ¶ Secunda conclusio. Octaua dies circuncisionis fuit de necessitate precepti: non autem de necessitate sacramenti. Prima pars patet clare Geñ. xvij. vbi deus pepigit cuz Abraam ꝛ semine eius: dans preceptum de circuncisione modo ꝛ tempore: vt ex premissis patet: quare si quis octaua die nō circunciderer: preceptū non seruaret. Secunda pars probat: qꝛ circuncisio quolibet tpe facta suuz effectū habuit cōferendi gratiā originale peccatū remittentem: qđ ex premissis patet de pueris ante octauam diem circuncisis: et de proselitis ac filijs Israel in Galgalis post octauam diem a Josue circuncisis: qui omnes consecuti sunt effectuz sacramētale: gratiam scꝫ originalem remittentē ꝛ cōcupiscentiā minuentē: ꝛ per consequēs dies octaua nō fuit de necessitate sacramenti: quia illud est de necessitate sacramenti/ sine quo nō habetur effectus sacramentalis: ꝛ tunc deficit ratio sacramenti/ quia efficacia signi. Et hoc modo de necessitate circūcisionis fuit sexus masculinꝰ: ꝛ membrum genitale viri: quia si circuncisio in alio sexu vel membro attentata fuisset: nihil contulisset: nec sacramentum fuisset. ¶ Tertia cōclusio. Culter lapideus nec quo ad obseruationem precepti: nec quo ad efficaciam sacramenti fuit necessarius: significationi tamen mystice fuerat opportunus. Probatur conclusio: quia de cultro lapideo non fit mentio in precepto: nec tollitur efficacia sacramenti: siue culter sit calibeus siue lapideus. Unde de cultro lapideo (vt dicit Hugo vbi supra) nulla autoritas alia habetur/ ꝙ̄ sicut Sephora vxor Moysi territa ab angelo acutissimam petrā sumpsisse legitur: et ea preputium filij sui circuncidisse. Exo. iiij. Et Josue terram promissionis ingressurus secundū circuncisionis sacramentum cultris petrinis innouasse memoratur. Sed illud quidē in altero magis ob festinationem ꝛ trepidationem. In altero vero ob typuz et figurationē veri Jesu/ ꝙ̄ per consuetudinē factū nō inconuenienter estimatur. Hec Hugo. Non ergo fuit cultellus lapideus de necessitate precepti neqꝫ sacramenti: quia neqꝫ auctoritas instituentis: nec preceptum circuncisionis lapidei cultri mentionem fecit. ¶ Et si dicitur: dñs Josue precepit. Fac cultros lapideos: ꝛ circūcide secundo filios Israel: quod autē dominꝰ

Concl'o. 2. F

Concl'o. 3. G

precepti/est de necessitate precepti: etsi non sacramenti. Dicendum ꝙ illud preceptum datum Josue non concernebat circuncisionē generaliter: sed tantum pro illa vice: qḋ enim circuncisionē generaliter concernit: in institutione circūcisionis a qua vim suaȝ habet precipiēdū erat. Instituta est aūt Gen. xvij. et non Josue. v. c. et ibi de illa ꝓceptū datū est. qḋ oīno nullā facit mentionem de cultro lapideo. ¶ Altera pars conclusionis scȝ qḋ lapideus culter fuit congruus mystice significationi. patet: quia per hoc significabaꝶ principalis auctor purgationis christ⁹ qui petra dicitur. ſm illud. j. Cor. x. Petra autē erat christus. Hic autem futurus erat/vt purgationem faceret peccatorū tollendo peccata mundi: ſm illud Jo. j. Ecce agnus dei: ecce q̄ tollit peccata mūdi. Itē significabatur etiam duricies ⁊ inobediētia Judeorum: vt patet in Leuit. et in libris sequen. ⁊ Act. vij. c. ex verbis beati Stephani. Unde congruebat propter has significationes tunc fieri cultro lapideo: sed nō oīs significatio est de necessitate ⁊ essentia sacramēti: sed illa tantum qua significaꝶ effectus sacramentalis: qui in proposito est remissio originalis: q̄ nō plus significaꝶ per cultrū lapideū q̄ ferreū. Cōfirmat etiā cōclusionē mos Judeorū: qui non circuncidunt cultro lapideo sed ferreo: vt dicit sanctus Thomas: hoc est nouaculis acutissimis. Nec facit contra conclusionē/qḋ baptismus fit tantum in vna materia exteriore/scȝ aqua: et confirmatio tantum in chrismate: et vnctio extrema tantum in oleo oliuarum. Non enim ideo est necessariū instrumentū circuncisionis esse vnius speciei: quia illa sacramenta sic sunt instituta. Non illud cuius cōgruitas est: quia illa habēt magnā cōuenientiā et aptitudinem ad significandū effectū sacramētalē: non sic culter lapideus plus q̄ alius cuiuscūq̄ nature: licet habeat quandā aptitudinē ad significandū institutorem et auctorē circuncisionis: et populi Israelitici dure ceruicis quibus data est circuncisio: sed hec non sunt de essentia sacramenti. Et hoc de articulo secundo.

Articu. 3. Dubium. 1. ¶ Quantum ad tertiū articulū/quo respondēdū est ad questiū. Utrū per baptismi institutionē circuncisio facta sit mortifera. Ubi videndū est de tempore cessationis circūcisionis. Quia autem queritur an cessauerit ex eo tempore quo institutū est baptisma premittendū est aliqd de tēpore institutionis sacramenti baptismatis.

Nota. 1. ¶ Notandū igitur post Sco. q. iiij. distin. iij. lib. iiij. ꝙ licet baptismum esse institutum in lege noua tanq̄ sacramentum necessarium ad salutem/certū sit tam ex scriptura euangelica q̄ ex doctrina aplorum: quo in tempore (puta an ante passionē christi: dū Joan. iij. dixerat christus Nicodemo ad eum nocte venienti. Nisi q̄s renatus fuerit ex aqua ⁊ spūsctō: nō pōt introire in regnū dei. An vero post suā resurrectionē: dū ait aplis Matt. vlti. Euntes docete omnes gētes: baptizātes eos in nomine patris et filij et spūssancti. Et Mar. vlti. Qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit saluus erit) nō est ita certum: et videtur ꝙ in nullo predictorū tēpore. Nō eñ videtur ꝙ tā necessariū sacramentū in conclaui corā ꝑsona priuata: que non debuit esse preco hui⁹ institutiōis institueretur. Neq̄ post resurrectionem. Nam discipuli christi ante passionem christi baptizabant: vt dicit Joan. iij. Quamuis Jesus tunc nō baptizabat: sed discipuli eius: vt dicit. c. iiij. Nō autem baptizassent nisi fuisset institutus: alioquin frustra baptizassent: et est verisimile ſm Nico. de Lyra ꝙ baptismo xp̄i baptizarunt discipuli iam a christo baptizati: vt vult Aug. in epistola ad Celentianum. ⁊ similiter in sermone quodā de Epipha. Et ꝑterea discipuli Joānis non fuissent turbati de hoc ꝙ christus et discipuli baptizarunt: si bapizassent baptismate Joannis postea: cum christus maioribus intentus cōmisit officium baptizandi baptismo suo discipulis: ipse vero predicationi et doctrine insistebat. ¶ Preterea eucharistiam ipse instituit: et corpus suū sumpsit. Itē sacramentū cōfirmatiōis ꝑ manus impositionē ꝑ se exhibuit: ergo ⁊ de baptismate idē videꝶ dicēdū. Sȝ nec ꝙ facto instituit: dū a Joāne in Jordane baptizatus est: q2 tunc non fuit baptizatus baptismo christi: sed baptismo Joannis: id est nō in forma christi: sed in forma Joānis: licet tunc cōtactu sue mundissime carnis dedit vim regeneratiuā aq̄s ſm Bedā. i. contactu sui corporis dedicauit aquā in materiam idoneā sui baptismatis. Probabile est igitur ꝙ aliquo actu aut verbis publice coram suis discipulis sacramentū instituit: sȝ locum et tempus quo ad actum scriptura non expressit sicut alia certissime credenda vel agenda tacuit. Nec erat necessariū hoc nosse: cum sufficienter ipsum sacramētū materiā formā vsumq̄ necessariuȝ expressit. Et tenet Nic. de Lyra/qḋ baptismus ante resurrectionē fuit institutus: et tunc quando data est virtus aque producendi talem effectum: hoc autem fuit quando christus a Joanne baptizatus/tactu sanctissime carnis sue/virtutem regenerandi contulit aquis: et hoc communiter tenetur a doct. licet necessitas vtendi hoc sacramento inducta fuerit post passionem. Hec ille. cap. iij. super Joan. in fine. ¶ Sed si queris: quia ignoratur tempus prescitum institutionis: quomodo sciri potest tempus sue necessitatis. i. quando incepit esse necessarius ad salutem. Respondetur qḋ necessitas huius sacramenti siue alterius sacramenti aut precepti non accipitur ex institutione tantū: sed ex institutionis promulgatione. Unde nullus tenetur ad aliquod preceptū diuinum vel humanum qḋ non est nature insertū nisi per aliquē idoneū et autēticū ꝓmulgetur: vel saltem ex fama veridica et testimonio bonorum: quibus debet quilibet rationabiliter credere/innotescat. Hinc Jo. xv. Si non venissem ⁊ locut⁹ eis non fuissem peccatum non haberent. ¶ Poterat autem dupliciter promulgari: scilicet vel per modū consilij: aut per modum precepti. Siquidē cōgruum videtur qḋ primo promulgareꝶ per modū consilij: tum q2 lex euangelica que perfectissima est: nō debuit precipitanti imponi: sed homines primo ad eā allici: dum adhuc caderet sub consilio: et postea sub precepto imponi. Propterea etiā premissus fuit baptismus Joannis tanq̄ preparatio hominū ad baptismū christi. Tum q2 lex vetus nō erat mala sicut idololatria: ⁊ ideo nō debuit subito repelli: sed debuit mater synagoga cum honore sepeliri: vt ostēderetur bona fuisse pro tempore suo. Et demum sequi debuit promulgatio noue legis per modum precepti: q2 aliter lex illa non haberet firmitatē seu necessitatē saltē quātū ad ea que erāt necessaria ad salutē vt est baptismi sacramētū. ¶ Si dicis: quid profuit promulgatio per modum consilij cum sic nullū obligabat? Respondeꝶ ꝙ promulgatio facta de cōsilio diuino obligat ad nō contemnendū: qui enim cōtēnit consiliū: cōtēnit consulētem vt talem. Et ideo nolens seruare cōsiliū diuinū et euāgelicū quasi contēnens illud tanq̄ irrationabile aut infructuosum peccat mortaliter: ait Sco. Unde caute videant nolentes seruare consilia euangelica que vtiq̄ possunt non seruare: sine peccato: quia nō sunt necessaria: ne contēnēdo grauiter peccent: ipsa scilicet vilipendendo tanq̄ inutilia: sic enim christū ꝯtēnūt q̄ hec suasit obseruari tanq̄ vtiliora et meritoria vite eterne. Promulgatio vero per modum precepti obligat/nō solū ad nō cōtemnendū: sed etiā ad significādū si est affirmatiuū: vel cauēdū si fuerit negatiuū. ¶ Et dictū est notanter de consilio diuino: q2 secus est de humano. Quoniā lȝ quis tam cōsiliū q̄ preceptū superioris etiā contēnere. i. irrationabile ⁊ infructuosum indicare: nā nullus tenetur necessario habere falsam opinioneȝ de suo superiore: sed monitio eius vel preceptum eius pōt esse irrationabile et infructuosum: et tunc rationabiliter ⁊ vtiliter

laborandū est ad eius reuocationē vel correctionē. Et nō tenet tunc subdit⁹ monitionē huiusmodi reputare rationabilem ⁊ fructuosam: sed pōt reputare sicut est: ⁊ sic contēnere nō approbādo. Non tñ licet dum est prelatus cōtēnere nō obseruādo: qz dicitur Mat.xxiij. Super cathedrā Moysi sederunt Scribe ⁊ Pharisei: omnia quecunqz dixerint vobis/ seruate ⁊ facite ⁊c. quod verum est nisi contra legē diuinam dixerint. Tunc eñ locū hz illud Pet. Act.v. Obedire opz deo magis ꝙ hominibus. Nec sic precipiendo sedēt super cathedrā Moysi. Non eñ hec procedunt de cathedra.i. doctrina Moysi: sed de cathedra pestilentie ⁊ erroris. Sic ergo ad propositum prima ꝓmulgatio baptismi per modū ꝯsilij/ obligauit oēs ad nō contēnendū. Scḋa aūt per modum precepti/ obligauit oēs ad quos legitime ꝑuenit ad suscipiēdum. Hec omnia Sco. ¶ Scḋo notandū ꝙ de eo an ex eodem tēpore fuerit circuncisio euacuata ex quo susceptio baptismi fuit simpliciter necessaria. Fuit opi. beati Tho. in. iiij. scripto. dist. j. q. x. art. iij. quem sequitur Richar. ⁊ Duran. Pet. de palu. q. vlti. art. v. in fine dist. j. que distinguit tria tēpora circuncisionis. Unum vsqz ad passionē dñi. Scḋm/ a passione vsqz ad publicationē euangelij. Tertiū post publicationem euangelij in finem. In primo circūcisio fuit necessaria: quia nō fuit illa lex remota sicut nec alia imposita. In secūdo tempore circuncisio fuit illicita sed nec vtilis: nec necessaria: qz in Christi morte legalia sunt cōsummata: qz morte imminēte dixit christus: cōsummatū est Jo. xix. ⁊ in illo tēpore saluabātur nō in circuncisione (etiā si fieret) sed in fide parētum ꝓtestata in oblatione vel sacrificio: sicut in tempore legis nature ante circuncisionis institutionē. In tertio tēpore: post publicationē euangelij circuncisio erat mortifera: pro quo tempore loquit apl's ad Gal. v. Si circūcidimini/ Christus nihil vobis ꝓderit. ¶ Sed contra hāc opi. arguit Sco. contra primū ꝙ vsqz ad passionē Christi/ circūcisio esset necessaria sicut preceptū de baptismo fuit circuncisionis ꝓhibitio: ita consiliū de baptismo fuit: consiliū nō obseruandi circūcisionē. Et ergo sicut preceptū de baptismo reddidit circuncisionē illicitā: ita cōsiliū de baptismo reddidit circūcisionem non necessariā. ¶ Et cōfirmatur: qz si ante passionem aliquis Judeus ad predicationem Christi vel Petri paruulū baptizasset ante diem octauū: ⁊ die octaua nō circuncidisset: paruulus fuisset saluat⁹: si fuisset mortuus in infantia: qz recepisset gratiam baptismatis. Siquidem a prima sui institutione baptism⁹ cōtulit grām. Nec pōt dici ꝙ pater peccasset nō circūcidendo die octaua: qz cum pater paruulo prouidit de remedio sufficienti cōtra originale per baptismum: nō tenebatur prouidere de alio remedio cōtra eundem morbum. ¶ Preterea morbo sublato frustra adhiberet aliud remedium ad tollendū quod nō erat. ¶ Cōtra scḋm scilz ꝙ post passionē Christi/ ⁊ ante promulgationē circūcisio fuit licita: sed tñ nec vtilis nec necessaria. Lex obligatiua nō tollit per obligationē alterius legis: nisi lex alia ꝓmulgetur: qz alias nō obligat nō promulgata. Cum ergo lex de baptismate ante promulgationem nō obligabat: sequitur ꝙ non sustulit obligationem circuncisionis. Item ab eadē habent precepta vim obligādi ⁊ curādi: vt patet per Bedā. Qui nūc per euāgelium suū clamat terribiliter ⁊ salubriter: nisi quis renatus fuerit ⁊c. (Terribiliter dicit propter arctam obligationem: salubriter propter efficacem medelam). Ille dudū clamabat per legē. Masculus cuius caro preputij circuncisa non fuerit peribit anima eius de populo suo: sed circūcisio habuit vim obligandi quousqz autentice reuocaretur: ergo per idem habuit vim medendi vsqz ad illam reuocationē. Sed per mortē Christi sola non est reuocata: qz per illā nulla lex alia est ꝓmulgata neqz instituta: igitur. Itē Judei post Christi passionē: quibus nō erat promulgata lex baptismi: eodem modo tenebantur lege circūcisionis sicut ante: ergo necessaria erat eis circuncisio sicut ante. Tenet cōsequentia: quia vbi eadem obligatio: eadem est necessitas obligati. Antecedens probatur: quia ex quo Judeis certum fuit ꝙ circūcisio a deo fuerat instituta ⁊ precepta nō debebant illam dimittere: nisi eque certum haberent ꝙ per institutionē baptismi a deo esset reuocata. Hanc aūt certitudinē habere non poterant nisi per secūdē legis autenticam promulgationem. Et sic ante promulgationem erat eis circuncisio necessaria. Etiam vtilis: qz ante promulgationem non habebāt aliud remediū eis certū cōtra originale ꝙ circūcisionem: ⁊ cū ꝫm predicta nunꝙ genus humanum post lapsū fuit sine remedio certo: sequitur ꝙ etiam post passionē circūcisio fuit eis remediū sicut prius: ⁊ ita circuncisio non solū fuit necessaria/ sed etiā vtilis. ¶ Cōtra tertiū: ꝙ post publicationē euāgelij circuncisio fuerit mortifera arguit. Nā post publicationē euangelij Paulus de beati Jacobi ⁊ aliorum fratrū cōsilio ascendit Hierusalē: ⁊ purificatus ꝫm legem obtulit pro se sacrificiū: ⁊ ita seruauit legalia: vt habetur Act. xxj. vbi etiā dicitur. Uides frater quot milia sunt in Judeis que crediderūt: ⁊ omnes emulatores sunt legis: ⁊ hoc quidem contigit. xxiij. anno post christi passionē: vt colligit Sco. quo satis publicatū fuit euangeliū in Judea: ⁊ tamen adhuc seruabāt legalia. Sic post separationem eius a Barnaba/ volens coassumere Timotheū fidelem de matre Judea ⁊ patre gentili genitum/ eum circūcidit. Actuū. xvj. cū tamen publicatū fuerat euangeliū: ergo vel legalia nō fuerunt tūc mortifera: aut apostoli cum ceteris fidelibus ex Judaismo cōuersis mortaliter peccauerunt/ seruantes legalia: nec excusari possunt per hoc ꝙ hec fecerunt propter vitare scandalum Judeorū: qz teste Grego. vtilius scandalum nasci permittitur: ꝙ veritas relinquatur. ¶ Propter has rationes est alia opinio Sco. que videtur probabilior: que quo ad baptismum distinguit tantum duo tempora. Unū quo erat sub consilio. Aliud quo erat sub precepto. Primum tempus incepit a principio predicationis Christi ⁊ discipulorū ex quo predicabatur euangelium: et baptismus: ⁊ durauit vsqz ad publicationem solennē ⁊ autenticā post Christi ascēsionē: ⁊ hoc tp̄s nō hz differentiā ex morte Christi vt aliter curreret ante ⁊ post passionē Christi. Secundū tēpus vt creditur in Hierusalē cepit in die Pentecostes in quo misso spūsancto solēniter predicauerunt: ita vt in die illa apposite sunt anime ⁊ baptizate circiter. 3000. vt habetur Act. ij. prius autem non ita publice ⁊ solenniter predicarunt: sed ꝫm verbum Christi (vos aūt sedete in ciuitate. Luce. vlti.) expectabant spiritūsanctū. Inde aūt ⁊ alijs ciuitatibus cuilibet loco ⁊ gēti erat tēpus illud secundum/ tunc quando eis solenniter predicabatur lex euangelica: ita ꝙ tempus illud non incepit simul apud omnes. Sed de sion exibat lex: ⁊ verbum domini de Hierusalem. Esaie. ij. Et ita quibusdam incepit tempus illud secundum ad mēsem post Pentecosten: aliquibus ad annū: quibusdā ad decem annos: ⁊ sic deinceps ꝫm ꝙ eis predicabatur. ¶ Quantū vero ad circuncisionē distinguit quatuor tempora: pro primo erat necessaria. pro secūdo vtilis ⁊ non necessaria. pro tertio nec vtilis nec necessaria/ tamen licita: ꝓ quarto illicita ⁊ mortifera. Primum tempus circuncisionis precessit vtrūqz tēpus baptismi. Scḋm tempus circūcisionis ꝯcomitabatur primū tēpus baptismi. ¶ Ex quo eñ baptism⁹ cōsulebatur: nō fuit circuncisio necessaria volenti baptizari: sed tunc concurrit vtrunqz sub distinctione: vt Judeus eligeret quodcunqz vellet. Licuit enim ⁊ profuit sibi circūcidi: nō eñ fuit tūc reuocata quātū ad vtile: licet quantū ad necessarium licuit etiā sibi: immo laudabile fuit baptizari. ¶ Tertium tēpus circūcisionis cucurrit cum

Nota. 2. 3

secūdo baptismi quantū ad Iudeos vsq ad tēpus
Pauli: de quo supra argutum est: ⁊ forte vltra. Sed
quantū ad gentiles cōuersos ſm tēpus baptismi: ⁊
quartū tēpus circūcisionis simul cōcurrerunt: saltē
post.xiiij.annos post passionē Christi: qn̄ scʒ Paulus
ascēdit Hierosolymā ad seniores: super illa questiōe
Act.xv. Ubi Petrus allegauit factū Cornelij: de quo
habet Act.x. Et deinde Jacobus tanq̄ ecclesie Hie
rosolymitane ep̄s protulit sententiā ſm magistrum
historiarum dicēs. Ego iudico nō inquietari eos qui
ex gentibus conuertunt ad deū: sed scribere ad eos
vt abstineant a cōtaminationibus simulachrorū/ ⁊
fornicatione/ a suffocatis ⁊ sanguine. ¶ Et quia duo
prima. s. abstinere ab idolothitis ⁊ fornicatione fue
re simpliciter necessaria ad salutē. Reliqua duo/ scʒ
abstinere a suffocatis ⁊ sanguine/ nō fuere necessa-
ria: sed cōgruebant ne gentes cōuerse essent abomi-
nabiles Judeis: q̄ talia abominabantur. ¶ Quar-
tum vero tēpus circuncisionis ⁊ legaliū quantū ad
Judeos cucurrit cū secūdo tēpore baptismi: longo tē
pore post publicationem baptismatis ⁊ euangelij: vt
patet partim ex dictis: ⁊ patebit latius ex dicendis.

Conclo.1. ¶ Quantum ad hunc articulū est prima conclusio.
2 Circuncisio cessauit simpliciter quantū ad necessi-
tatem salutis: qn̄ baptismus cōsulebatur tam genti-
bus q̄ Judeis. Hāc conclusionē probat ratio Sco.
supra cōtra opi. sancti Tho. primo inductā. Nā con
siliū de alio perfectiore remedio cōtra morbū pecca-
ti relaxauit preceptū de priori remedio: sed consiliū
baptismi fuit consilium perfectioris remedij contra
morbum peccati: ergo relaxauit preceptū prioris re-
medij puta circuncisionis: ⁊ per cōsequens sustulit
eius necessitatem. Cōsequentia nota: q̄ syllogistica.
Maior pbatur: q̄ dū cōtra eundē morbū duplex ha-
betur remediū: quorū vtrunq est sufficiens ad tollē-
dum morbū: vno adhibito/ reliquum nō est necessa-
rium: alioquin illud nō esset sufficiens: si cum eo re-
quireretur necessario aliud. Item: sublato morbo nō
est necessitas remedij ad eius sublationem: sed adhi
bito sufficienti remedio/ morbus tollitur: ergo posi-
to illo/ aliud quo ad necessitatē euacuatur: ⁊ per cō-
sequens preceptū de alio relaxatur. Frustra eñ esset
preceptū de remedio nō necessario. Minor pbatur:
quia baptismus est perfectius remediū contra pec
catum q̄ fuerat circūcisio: vt infra dicetur in dubijs
ergo eius consiliū fuit consiliū de perfectiori reme-

Conclo.2. dio contra peccati morbum. ¶ Secunda conclusio.
Per baptismi institutionē ⁊ eius sufficientē pmul-
gationem circuncisio facta est non statim mortifera:
sed inutilis Judeis sub legis onere cōstitutis. Pro-
batur pro illa parte: q facta est inutilis: quia per ba-
ptismi pmulgationem baptismus factus est neces-
sarius ad salutem: ita q sine illo nemo saluabat di-
cente dño. Nisi quis renatus fuerit ⁊c. ergo circūci-
sio facta est inutilis. Tenet cōsequentia per hoc cir-
cuncisio facta est insufficiens ad salutem: q̄ sine ba-
ptismo nō fuit salus. Nec vtilis: quia baptismus fuit
sufficiēs remediū cōferens gratiā ⁊ delens peccatū
ex priori cōclusione: ergo superfluebat circuncisio: et
per cōsequens erat inutilis. Uoco aūt promulgatio-
nem sufficientē promulgationē per modū precepti.
¶ Scda pars conclusionis: q per institutionem ba-
ptismi/ circūcisio nō est facta mortifera Judeis. ptʒ:
quia etiā apostoli post publicationem euangelij ac
baptismi/ legem seruauerunt ⁊ circuncisionē: vt pa-
tet de Paulo ⁊ circuncisione Timothei: ⁊ legis ob-
seruantiam suaserunt: vt supra argutū est: ergo Ju-

Conclo.3. deis nō fuit mortifera. ¶ Tertia cōclusio. Pro aliquo
tempore cū legalibus cessauit circuncisio ⁊ facta est
mortifera omni gentiū ac Judeorū populo. Proba-
tur cōclusio: q̄ heresis est dicere q legalia currāt cū
lege euāgelica: vt habetur extra de baptis. ⁊ eius ef-
fectu: maiores. vbi dicit Inno. Absit vt in illam dā-
natam heresim incidamus: que perperam affirma-
bat legem cum euangelio: ⁊ circuncisionem cuʒ ba-
ptismo seruandam. Mortiferum aūt est seruare non
seruandum: sicut mortiferuʒ est omittere seruandū.
¶ Quarta cōclusio. Non vno eodemq tempore ces- Conclo.4
sauit circuncisio facta mortifera apud gentiles ⁊ cō-
uersos ex Judea. Probatur: quia quantum ad gen-
tiles cessauit circuncisio: ita quod eis erat mortifera
post sufficientem promulgationem baptismi eis fa-
ctam. vnde Paul. Galathis de gentilitate ad fidem
conuersis scribens: ostendit eis legalium obseruan-
tiam esse mortiferā inter alia dicens. Ecce ego Pau
lus dico vobis: quoniam si circuncidimini/ Christus
vobis nihil proderit: ergo illis circuncisio fuit mor-
tifera: que abstulit eis gratiam Christi: ⁊ tamen illo
tempore non fuit mortifera Judeis: vt satis supra
argutum est contra tertium dictum Tho. ¶ Quin- Conclo.5.
ta conclusio. Quo precise tempore circuncisio cum
legalibus cepit Judeis esse mortifera: non est eui-
denter notum ex scriptura. Probatur: quia historia
scripture non perducit ecclesiam vltra quintum an-
num Neronis/ scilicet vltra tricesimuʒ annum post
passionē Christi: ⁊ toto illo tempore etiam Judei ad
fidem conuersi obseruabant legem. Nec credit hoc
omissum fuisse vsq ad euersionem Hierusalem: qua
dispersi fuerunt Judei conuersi inter gentes: tūc for
te conformabant se gentibus inter quas erant dis-
persi: ⁊ sic paulatim cessauit etiam apud eos legis
obseruatio. Uel posset dici q deus per apostolos vel
successores eorum determinato tempore simpliciter
prohibebat legalia obseruari: licet de hoc non ha-
beamus in scriptura: eo q scriptura non protendi-
tur vsq ad hoc tempus: quod ex eo probabile vide-
tur: quia ecclesia iudicat heresim dicere legalia cur-
rere cum euangelio. Non autem videtur q ecclesia
hoc iudicaret ex sola omissione Judeorum quadam
necessitate dispersionis: sed magis propter aliquaʒ
reuocationem simpliciter factam a deo: de qua certi
ficata est ecclesia: licet scriptum non sit/ vbi quomō
⁊ quando. Nec potest dici: q per hoc q Christus in
cruce ait. Cōsummatum est: reuocauerit legeʒ. Tum
quia verbum hoc intelligit de his que scripta sunt
de filio dei: iuxta illud Luc. xviij. Ecce ascendimus
Hierosolymam: ⁊ consummabunt omnia que scri-
pta sunt per prophetas de filio hominis. Uel si expo
nitur de lege Mosaica: debet intelligi de cōsumma-
tione tanq̄ in causa: q̄ mors Christi cā erat cōsum-
mationis legis euangelice: ⁊ ita reuocationis legis
Mosaice: sed non erat lex euangelica tunc cōfirma-
ta tanq̄ necessaria ad salute3 ante eius publicatio-
nem: que non incepit in passione Christi: sed in Pē-
tecoste: vt dictum est. Tum quia post passionē chri-
sti: vt tactum est: longo tempore conuersi fideles le-
gem obseruabant cum euangelio: quos in hoc ob-
seruantia causa vitandi scandali non excusabat: vt
supra habitum est. Et hec de arti.iij. ¶ Quātum ad Articu.4.
articulum quartum est primuʒ dubium de causa si- M
ne congruentia circuncisionis. Circa que Alexā. q.
vij. parte. iiij. late prosequitur assignando rōnem cō
gruitatis singularum circūstantiarū circuncisionis
quem imitātur ceteri doctores/ dicta sua abbreuiā-
tes. Ideo breuiter expediendo: q̄ sacramentum hoc
transijt: dico q circūcisio congrue fuit instituta ⁊ ra-
tionabiliter multiplici rōni: ⁊ presertim quadrupli-
ci: ad quas cetere reducuntur. s. ratione morbi cōtra
quem instituta est/ tēporis/ persone/ modi. ¶ Rōne
morbi. Morbus hic erat peccatuʒ originale contra
qd̄ instituta est: qd̄ expresse significabat circuncisio:
quantum ad causam/ processuʒ/ effectum: quia pec-
catum originale contrahitur per libidinosam ppa-
gationem: vt patuit in secundo libro: quam represen
tabat circuncisio ratione mēbri in quo fiebat. Hoc
enim seruit virtuti propagatiue: ⁊ in eo domina-
tur libido. ¶ Processus etiam illius morbi fuit cir-
cularis: quia ſm Ansel. persona peccans primo scʒ

Adam corrupit naturã: deinde natura personaz. ad hunc intellectum / peccatum Ade fuit personale et actuale: per quod tota natura humana per libidinosam propagationem cõmunicata facta est obnoxia: tota natura .i. vniuersitas hominum sic propagatorum: non quod natura sit distincta a singularibus personis: et in propagatione cuiuslibet persone in eam deriuata. Et hoc representatur per circularem pellicule incisionem. Effectus morbi est superabũdantia concupiscentie: quam minuit sacramentum circuncisionis: qđ significatur per remotionem superfluitatis pellis abscisse. Que remotio etiam deletionem siue remissionem originalis peccati apte representat. ¶ Ratione temporis quo instituta est: ꝛ quo fiebat. s. octaua die. Quo ad primum. Circuncisio instituta est: vt quedam dispositio ad suscipiẽdũ legem. s. ad distinguendum populum cui dãda erat lex ab alijs populis. Nam conueniens fuit populũ dei peculiarem et cultui diuino specialiter mancipandum / distingui aliquo signo sensibili et permanenti ab alijs: ideo conueniens fuit vt institueretur ante legis dationem. Ut hoc signo populus vnitus esset inter se: et a ceteris distinctus cui lex daretur: et presertim tempore Abrae: qui9 specialius post diluuium a deo ad suum cultum fuit electus: et a sua cognatione et terra sue natiuitatis diuina vocatione separatus. Geñ. xij. De cuius semine colligẽdus erat peculiaris ille populus dei legem accepturus: ꝛ sanctus sanctorũ nasciturus. ¶ Ratio temporis quo fiebat circuncisio. s. octaua die congruebat: quia ante octauam diem propter nimiam paruuli teneritudinem infans nimium lederetur. Nec fuit vltra differenda: et propter mortis periculum et casus varios: ne in originali periret: et propter negligentiam parentum penam vltra modum differẽtium ex amore filiorum. Et propter mysteriũ. Nam octonarius numerus aliqñ tempus resurrectionis (quod post presentem vitã que diebus septẽ currit sequitur) significat: in quo ois corruptio corporis remouenda est. Et quãdoq3 significat tempus gratie: in quo quasi post septez dies pñtis vite eterna bona promittuntur: in quo tempore gratie corda humana ab omni corruptione peccati circuncidenda sunt. Ad hec igitur significanda / congrue est (vt octaua die fieret) precepta. ¶ Ratione persone: tam abrae ex causa iam dicta ꝙ persone masculine: vt ex causa in primo articulo exemplificata. ¶ Ratione modi: quantum ad membrum incisuz: de quo statim supra. ¶ Et quãtũ ad circuncisionis instr̃m de quo supra articulo. ij. Et quantum ad penã conueniẽs erat: quia cõtraria cõtrarijs curant: tam in materialibus ꝙ spiritualib9. Cum ergo originale contrahit ex delectatione accedente p opus mẽbri gñationis: circa illud idẽ in pena illata dz fieri curatio originalis. Neq3 paruulus punitur pro pena alterius. s. parentis: sed pro culpa propria: licet contracta: in qua communicat cum parente. ¶ Nec impedit quod in damnatione non irrogat pena sensus pro originali: quia dei decreto pri9 hõ factus est reus duplicis mortis preuaricãdo preceptum scilicet mortis anime et corporis. Anime in pena damni: que est carentia dei quantum ad priuationem gratie et glorie. Corporis / in necessitate moriendi per separationẽ anime a corpore: cui annexa sunt incommoda ꝛ sensibilis pena: que patit homo in morte ꝛ ante mortez. Nõ ergo patiunt decedẽtes in originali tantum penam sensus post mortẽ: quia decretũ dei quantum ad penã sensus pro originali non est nisi vsq3 ad mortem: ꝛ ita terminatur in morte. Nõ sic de pena damni que durat in eternũ. Et ita verum est qđ peccato originali non debet pena sensus: que est pena tantum: ꝛ nullo mõ purgatoria aut via ad salutẽ: vt illa que est in inferno; bene tamen ei debet pena sensus vite presentis: que põt esse ad salutẽ. ¶ Fuit aũt cõgruũ hoc penale remediũ institui in lege Mosaica: magis ꝙ in naturali vel euangelica. Nam currẽte lege nature / mundus erat adhuc in etate infantili: quare non conueniebat ei remediuz afflictiuum: sed magis oportebat ipsum sicut infantes mãsuetudine duci ac lenitate. Similiter lex euãgelica est lex clementie et misericordie: propter quod conueniebat remedium originalis pro illa non esse illatiuum pene. ¶ Currente autẽ lege Moysi mundus erat quasi in etate iuuenili fortis ꝛ robustus ad sufferendum afflictiones ꝛ onera et ideo lex pro illo statu fuit lex rigoris. ſm illud. Deus vltionum dñs. Ideo congruebat vt in ea esset penalis curatio ad ostẽsionẽ diuie iustitie cũ misericordia tẽperate. Etiã ꝙ remediũ illud fiebat cũ effusione sanguinis: significabat (ſm Orige. super eplam ad Roma. et Pet. de pal) generalem curationẽ futurã in sanguine redẽptoris: ſm illud. j. Pe. j. Scientes ꝙ non corruptibilibus auro vel argẽto redempti estis de vana vestra conuersatione: sed precioso sanguine quasi agni immaculati Christi. ¶ Dubitatur scđo de perfectione Dubium. 2. N
circuncisionis in cõparatione ad baptismũ. Similiter de efficacia ei9 respectu characteris. Sed quoniã illa magis locum habebunt dist. seq. ꝛ di. vj. vsq3 ibi differantur. ¶ Sed nunc posset dubitari: qz dictũ est ꝙ circuncisio est ad remediũ contra pctm̃ originale: an etiam deleat actualia pctã. Hoc dubium non habet locum de paruulis octaua die circuncisis: qm̃ illi nõ habẽt peccata actualia cũ non habeant rationis vsum: sine quo nullus peccat actualiter: vt dictum est in scđo. Sed in his qui adulti circuncidebantur: sicut proseliti accedentes ad ritum Iudeoruz. Et in illis quos Iosue circuncidit ante introitũ terre promissionis. Et si qui alij adulti fuere circuncisi. Unde quantum ad illos respondet ꝙ licet circũcisio sit instituta vt remedium contra originale: delet tamẽ in accedente non ficte omne actuale mortale: si aliquid tale inueniret in suscipiẽte. Patet ex premissis quia circuncisio ex vi sacramenti confert gratiam: vt habitum est in. j. articu. Gratie autem repugnat omne peccatum mortiferum: ergo conferendo gratiam aufert seu expellit omnem repugnantẽ culpam. An autem tollat uenialia: ꝛ omnem penam dicet di. seq. Dubium. 3. O
¶ Tertio dubitat. Contra conclusionẽ scđam ar. iij. Per sufficientem promulgationẽ baptismi / circũcisio facta est mortifera conuersis Iudeis: ergo illa nõ stat in veritate. Consequentia nota. Antecedẽs probatur: quia Petrus obseruans legalia / post euangelij publicationem / peccauit culpabiliter: ergo legalia erãt mortifera: inter que principale sacramẽtũ fuit circuncisio. Consequẽtia nota. Antecedẽs probatur: qz ppter hoc fuit publice reprehensus a Paulo verbo et scripto. Ad Gal. ij. tanq3 is qui non recte ambulabat ad veritatem euangelij: sed non recte ambulans ad veritatem euangelij culpabiliter peccat: ergo. ¶ De hac materia ceteris lati9 scribit Sco. Sed eam breuiantes primo notetur / quod beatus Petrus cum venerat Antiochiam priusq3 venirent quidam Iudei a Iacobo / cũ gentibus in cibo cõicabat edendo / que lege fuerunt prohibita. Cũ aũt venissent Iudei subtrahebat ꝛ segregabat se a communione gentiũ conuersorũ / timẽs scãdalizare eos qui venerãt ex circuncisione Iudeos: ꝛ simulationi eius consenserunt ceteri Iudei: ità vt et Barnabas duceretur ab eis in illam simulationẽ: vt habet ad Gal. ij. Propter qđ Paulus eum reprehẽdit. Sic em̃ ipse testatur. Sed cum vidissem qđ non recte ambularet ad veritatem euangelij: dixi cephe coram oib9. Si tu cum Iudeus sis: gẽtiliter viuis et non Iudaice: quõ gentes cogis iudaizare: cogis facto. s. tuo. et premisit. Cum petrus venit Antiochiam in faciem ei restiti: quia reprehensibilis erat. ¶ Circa hoc duo videnda sunt. Primum an Petrus fuit reprehẽsibilis ſm verba Pauli. Secundũ in quo fuerit reprehẽsibilis. Et per hoc patebit responsio ad dubiũ. ¶ De primo

fuit opinio beati Hieronymi/quod neq; Petrus in predicto facto peccauit:nec reprehēsibilis fuit:neq; Paulus peccauit reprehendendo Petrum:a peccato excusat:quia legem que ſm eum post passionem christi mortifera fuit et reuocata:non seruauit gentibus communicādo:sicut nec seruare debuit:τ ideo nec peccauit:sed quadam pia dispēsatione aduenientibus nuntijs Jacobi/ad vitandū scandalū Judeorum visus est legalibus:et hoc faciendo ad vitandū scandalum:similiter non peccauit:neq; reprehensibilis erat. Paulus vero dispensatorie eū redarguit: ac gentiles quorum ipse apostolus fuerat:exemplo Petri legalia tanq; necessaria quererent. Et per hoc Paulus excusatur a culpa mēdacij qua Petrum reprehensibilem dixerat et procaciter arguebat:quia pia simulatione hoc egit. Sed oppositum huius sensit Augustinus tenēs/quod licet apostoli τ prophete in actib⁹ τ verbis vt homines poterāt errare:nullus tamen eorū tanq; scriptor alicuius partis sacre scripture errare potuit:q2 in hoc fuerāt vt calamus scribe:qui est spiritussanctus:velociter scribentis et errare non potentis. Unde nequaq; admittendum est Paulū in epistola ad Gal. que pars est canonice scripture:quodcunq; mendaciū iocosum vel officiosum scripsisse. Unde in epistola ad Hiero. τ habetur ix.distinctio.si ad scripturas.di. Augustinus. Si ad scripturas diuinas admissum fuerit aliquod mendacium quantumcunq; paruū seu officiosum: nihil remanet in ea solide veritatis qua conuincat aduersarius:quicquid enim contra ipsum allegatum fuerit:respondebit illud mendaciter esse dictum iocose vel officiose:vt est illud aliud quod cōceditur ita dictum. Unde et ibidem ait Augustinus. Ego his solis libris vel viris qui canonici dicuntur: didici hūc timorem honoremq; referre:vt nullum eorum scribendo errasse audeam credere. Et hanc sententiam beati Augustini communiter sequuntur doctores. Secundum quam dicendum quod Petrus:vt scribit Paul⁹:reprehensibilis erat in veritate:nec Paulus mendaciter vel simulatorie hoc scripsit ad vitandum scandalum gentilium conuersorum:quia vt supra dictum est:vtilius scandalum nasci permittitur q; veritas relinquatur. Nec propter scandalum vitandum est peccandum:omnis autem simulatio et mēdacium peccatum est. Et sic patet primum quod Petrus fuit reprehensibilis. ¶ Sed de secundo in quo fuit reprehensibilis. Dicitur primo/quod non in eo quod legem non seruauit communicando cū gentibus in cibis lege prohibitis. Erat enim pro tunc lex reuocata quantum ad obligationem. Neq; in hoc peccauit quod venientibus Judeis legalia seruabat:abstrahendo se a communione gentilium in cibis:quia non erat obseruatio legis mortifera: licet inutilis:et vt dictum est:poterat a Judeis conuersis tunc sine peccato obseruari vel omitti. Nam et post hoc Paulus Timotheum circuncidit:τ iuxta legem se purificauit:vt habetur Actuum.xvi.et.xxi. Sed in hoc peccauit non quidem mortaliter:sed venialiter:quia incaute se abstrahendo a communicatione gentilium occasionem scandali prebuit: qui propter huiusmodi factum Petri credere poterant obseruantiam legalium fore tunc necessariam ad salutem:quod credere erroneum fuisset. Non tamen in hoc peccauit mortaliter: quia scandalum illud nō fuit inductiuum ad mortale. Nam hoc credere(licet fuisset erroneum) non tamen fuisset eis mortale:quia nondum declarata veritate nondum est mortale errare:sicut contingit in opinionibus cōtrarijs pro neutra parte determinatis:et hoc facto cogebat gentes iudaizare:dando occasionem suo facto. Potest etiam aliter ostendi reprehensibilitas Petri:vt ostendit Sco. hoc sufficiat. ¶ Et per hoc ad dubium dicitur/quod Petrus seruando legem non peccauit:nec propter hoc reprehensus est a Paulo: sed seruando legem aduenientibus Judeis quam prius non seruauit:communicando gentilibus/occasionem scandali et erroris prestitit:et in hoc salt ē venialiter peccauit. Aut in hoc peccauit:quia simulauit foris abstinendum a cibis ſm legem immundis coram Judeis:quod tamen corde nō sentiebat. Nam in his prius communicabat gentilibus qd et faciendum didicit in facto Cornelij/Actuum.x.vbi audiuit diuinū rñsum. Quod deus purificauit/tu ne commune dixeris. Et ad hoc potest referri illud verbum Pauli:τ simulationi eius cōsenserunt ceteri iudei. Uel tertio in hoc:quia nō vtebat auctoritate prelati:quia cū esset superior nuntijs Jacobi/magis debuit veritatem cōstanter tenere in ope:et eos reducere ad rectitudinem suā:q; ꝓpter timorem flecti ad illud qd erat eis placitū:aut magis acceptū. Et talis remissio seu timiditas prelati est pro tempore reprehensibilis. Et hoc videtur innuere Paulus cum ait. Cum venissent quidam a Jacobo/subtrahebat se timens eos qui ex circuncisione erāt. ¶ Dubitatur quarto. Si cum circuncisione lex euacuata est per superuenientem gratie veritatem: quō saluatur qd Gen.xvij.data est circūcisio Abrae in fedus sempiternum. Et Matth.v. Nō veni soluere legem/sed adimplere. Non ergo baptismus abstulit circūcisionem:nec euangeliū euacuat legem. ¶ Pro solutiōe notādum q; cessatio legaliū dupliciter intelligi potest. Uno modo in se τ quoad literam:τ sic cessare dicuntur que ſm exteriorem ritū ſm quē ad literā precepta sunt non seruantur. Alio modo quoad mysterium/finē vel signatū:τ sic cessare dicunt qñ ea que mystice significantur:aut ad quē ordinata sunt tanq; in finem cessant. ¶ Scdo supponēdū est ex dictis in.iij.dist.xxxvij.τ.xl.q in lege fuerunt triplicia precepta:scilicet moralia/iudicialia τ cerimonialia:quibus premissis ponunt tres ꝓpositiones. ¶ Prima. Moralia legis que comprehenduntur in decalogo: quoad literam non cessauerunt in testamēto nouo. Patet:q2 illa sunt de lege nature stricte vel large:lex aūt nature mutationem non recipit:vt ostēsum est in tertio loco statim allegato. ¶ Secunda ꝓpositio. Legalia/iudicialia τ cerimonialia ad literā τ in se: per legem gratie sunt euacuata. Patet hec ꝓpositio quoad circūcisionē:que fuit principalissimum cerimoniale ex conclusione.iij.artic.xxxv.et similiter de alijs legalibus. Cuius rationem triplicē ponit beatus Tho.q.x.hui⁹ arti.ij. Una quia lex instituta fuit ad significandum gratiam noui testamenti:que per christum facta est:τ ideo veniente christo cessare debuit:sicut veniente lumine cessat vmbra. Hinc apl's ad Heb.x.de lege dicit:q habet vmbram futurorū: neq; cōuenit significare tanq; futurū qd presens est. ¶ Scda ratio est imperfectio legalium. Cum aūt venit qd perfectum est:euacuatur quod ex parte est.j. Cor.xiij.si ad illud ordinatur:frustra aūt fit per plura quod eque perfecte vel perfectius fit per pauciora nedū in naturalibus:sed etiā in gratuitis. Hinc ad Heb.vij. Reprobatio quidē fit prioris mādati ꝓpter infirmitatem ei⁹ et inutilitatē:nihil eñ ad perfectū adduxit lex. Quomodo autem lex euangelica sit perfectior lege veteri infra dicet. ¶ Tertia ratio est infirmitas populi quibus data est lex. Erant enim vt paruuli:τ ideo paulatim a pristina cōsuetudine idololatrie abstrahendi:vt sic concederetur eis eadem offerre deo:que prius idolis obtulerunt:vel ab alijs offerri viderant. Sed postq; ad perfectū humanum genus peruenit:debuit ab obseruantijs legis liberum esse:τ hoc tangit apl's ad Gal.iij.τ.iiij.τ Petrus Actuum.xv.ostendens legalia in omnis populo rudi imposita. Uerum quedā cerimonialia(significantia principaliter ea que semper in nobis esse debent:puta cordis deuotionē ad deū:sicut thurificatio) manserunt. Et ōz principaliter propter circūcisionē:que licet significet circuncisionem cordis:que semper in

Dubiū.4.

Propō.1.

Propō.2.

nobis esse debet:non tamen principaliter. Sed principaliter significat purgationē ab originali:que semel facta posterius non repetitur. ¶Tertia propositio. Legalia quantū ad mysteriū finē ꝛ significatū/ non sunt euacuata/sed in testamento nouo magis perfecta ꝛ impleta. Patet hec propositio de moralibus:quia decalogus simpliciter manet:ꝛ perfectius exponitur in euāgelio ꝙ iudei intellexerūt:vt patet Matth. v. Audistis/quia dictum est antiquis. Non occides. Ego autē dico vobis:quicūꝙ dixerit fratri suo racha ꝛc. Judicialia manent quantū ad finē:que est pacifica cohabitatio hoim. Magis autem seruat pax per patientiā euāgelicam non repercutiēdo ꝙ per seueritatē legalez:oculum pro oculo:ꝛ in ceteris talionem reddendo. Unde vt dicit Scotus:nullum iudiciale ligat nunc:vt est preceptū illius legis. Licet tamen bene principibꝰ nunc statuere aliqua que etiam in lege Moysi erant statuta:que nunc ligant non auctoritate legis veteris:sed auctoritate principis id de nouo statuentis. Cerimonialia etiā manēt in suis significatis:quia vmbra trāsijt/ꝛ veritas successit. Omnes enim ille purificationes veteris legis/ significabant purificationē a peccatis. Et oblationē ꝛ sacrificia significabant sacrificiū perfectū Christi: et actus quosdam latrie in deum:fidei scz spei ꝛ charitatis:que completa sunt in oblatione Christi/qua deleta sunt peccata:ꝛ mentes nostre in cultum latrie sunt directe. Et ꝺm hoc intelligendū est ꝙ Christus non venit soluere legem velꝰ circūcisionē/quantū ad mysteriū ꝛ fructū:ad quem erat instituta:immo perfecit eam copiosius in soluēdo legem ꝛ remediū longe perfectius instituendo. Et per hoc solutum est secūdum in principio dubij factum. Sed de primo dicitur ꝺm Scotū/ꝙ fedus sempiternū exponi potest: sempiternū ipse vel in equiualenti. Uel magis ad literam:sempiternū inter deū ꝛ Abraam:ꝛ semen eius specialiter:quia nunꝙ fuit aliud signū federis inter deum ꝛ genus Abrae specialiter. Licet futurum erat aliud signum federis inter deum ꝛ totū genus humanū:ꝛ melius fuit semen Abrae transire in fedus commune:ꝙ remanere sub signo federis specialis: quia meliꝰ est parti esse in toto:cui simpliciter bene sit:ꝙ esse distinctū a ceteris partibus vt sibi aliqualiter bene sit:ꝛ alijs male. Uel dicitꝰ ꝺm sanctū Tho. ꝙ sempiternum accipitur ibi pro seculo:quod habet quidē finem:sed non est determinatus nobis. Et tm̄ de illa questione et dist. j.

Distinctio. ij.

Hanc vero de baptismi sacramēto videamꝰ:qđ inter noue gratie sacramenta primū est ꝛc. In superiore dist. magister egit de sacramentis vtriusꝙ testamenti in genere:ꝛ de circuncisione quod est principale sacramentū veteris testamenti/in specie. Consequēter de sacramētis noui testamēti incipit determiare in hac secūda dist. Et primo agit de eis simul in genere. Secundo de eorum singulo in specie distin. iij. In hac vero dist. ij. facit primo quod dictum est. Secundo specialiter de quodam preambulo primi sacramenti noue legis/ baptismate scilicet Joannis premittit. Summatur autem sententia huiusmodi in tribus conclusionibus subiectis. ¶Prima cōclusio. Septem sunt noue legis sacramenta:que quia ex Christi passione efficaciam fortita sunt:ante eius aduentum non fuerūt instituenda. ¶Secūda. Coniugium quod ante peccatum institutum est in sacramentū ꝛ officium:post peccatum fuit in remedium carnalis concupiscentie ordinatum. ¶Tertia. Baptisma Joannis in aqua tantum peccata nō relaxabat:sed ad Christi lauacrū: qui baptizabat in aqua ꝛ spiritu:hominē baptizandi consuetudinē preparabat. Declaratio harum vna cum forma baptismatis Joānis latius in textu declarantur. ¶Circa hanc distinctionem mouetur duplex questio. Prima in genere de sacramentis noue legis. Secunda de baptismate Joannis. Circa primum queritur.

Questio. j.

Utrum sacramenta noue legis in septenario numero a Christo instituta/sint sacramentis ceteris perfectiora. ¶Questio hec tribꝰ articulis terminabitur. Primus suppositum respiciet. Secūdus questitū concernet. Tertius dubia absoluet ꝛc. ¶Quantū ad primū notandum ꝙ sicut ex premissis patet:sacramenta proprie dicta/qualia sunt sacramenta noue legis:conferunt gratiam suscipiēti nō ponēti obicē. Gratia autē multos habet effectus:vt habitū est in secundo:et habebitur quantū ad aliqua infra dist. xiiij. Nam tollit defectus culpabiles ꝛ ad culpam inducentes. Delet nāꝙ peccatū:ꝛ minuit cōcupiscentiā:prestat vitam anime. Nam per gratiam deus qui est vita anime (sicut anima est vita corporis) inhabitat animam. Roma. v. Charitas dei diffusa est in cordibꝰ nostris per spiritūsanctum ꝛc. Perficit etiam animā ꝛ corroborat inclināđo ad actus meritorios:qui sunt actus virtutum:vt de charitate de qua (idētificatur gratie) dictum est in tertio. Et ꝺm hec sacramenta dicūtur medicine ꝛ remedia contra morbos spirituales anime. Dicuntur etiam adiutoria anime ipsam perficientia in vita spirituali tam in prima ꝙ secunda. Cōferūt enim gratiā:que est vera vita prima anime: per quā anima spiritualiter viuit deo vt grata et accepta deo ad vitam eternam. Per eam etiam actus virtutū ad quos iclinat:viuūt in diuina acceptatiōe tanꝙ merita in vita beata premiāda:qui actus sunt anime vita ꝛc. ¶Et ꝺm hos gratie effectus varios/ varie assignāt doctores sufficientiā ꝛ numerū sacramētorū noue legis/prout recitat Alex. q. viij. par. iiij. membro. vij. Et post eum beatꝰ Tho. dist. p̄senti. q. j. Quo ad primū:quia ꝺm Hugo. Sacramenta noue legis sunt medicine dei spirituales:que foris corporibus adhibenꝰ per sensibilē speciē:sed intus animā sanant per inuisibilē gratiā. Ideo ꝺm numerū morborum spiritualiū sumi debet numerus sacramētorꝫ. Sunt autem septē differentie hmōi morborū:quorū tres sunt culpe. Est enim culpa originalis/actualis/ mortalis et venialis. Quatuor sunt pene ex prima transgressione inflicte ꝺm Bedam:scilicet difficultas discernēdi inter bonum ꝛ malū in ratione. Malitia siue inclinatio ad malū in volūtate. Infirmitas resistendi ꝛ proficiendi in irascibili:ꝛ cōcupiscentia illicitorum in cōcupiscibili. Contra primū est baptismus: quo tollitur originale. Cōtra secundū penitētia qua expellitur mortale. Contra tertiū extrema vnctio qua remittitur veniale. Cōtra quartū est ordo quo datur clauis scientie ad discernendū. Contra quintum est eucharistia:que mutat suscipientē in susceptum/incorporat ꝛ vnit:ꝛ per hoc voluntatis inclinationem bonam in malā trāsformat. Cōtra sextū est cōfirmatio/que roborāt ad confitendum nomen Christi in persecutione. Contra septimū est matrimoniū:quo excusatur carnalis concupiscentie actus a crimine. ¶Aliter sumitꝰ sacramētorū numerus/cōsyderando sacramēta vt sunt adiutoria anime/perficiētia ipsaꝫ in ordine ad vitam secundā/actus scꝫ virtutū. Et sic accipitꝰ numerus sacramentorꝫ ꝺm numerū virtutū trium theologicalium/ꝛ quatuor cardinalium. Et sic baptismus respicit fidē:quia sicut fides prima est et fundamentū ceterarū virtutū:sic baptismꝰ principiū et ianua sacramētorꝫ:propter qđ baptismus dicitur sacramentū fidei:per baptismū enim baptizatus cōnumeratur cetui fideliū. Unctio extrema est adiutorium spei:per hanc homo a venialibus expeditur ꝛ preparatꝰ ad gloriā. Ad actum charitatis/adiuuat

Propō. 3.

Articu. j.
Nota. j.
A

eucharistia. Ad actum prudētie/ordo. Ad actum for
titudinis/cōfirmatio. Ad actum iustitie/penitētia.
Ad actum temperātie/matrimoniū. ¶ Consyderā-
do sacramēta vt sunt adiutoria anime perficientia eā
quo ad vitam spiritualē primā que est gratia. Habet
autem hec spiritualis vita conformitatē quandā ad
vitam corporalē et eius processum. In vita corporali
cōsyderat homo ad se vt singularis persona. Uel in
ordine ad totam cōmunitatē cuius est pars: quia est
naturaliter animal sociale. Quo ad primū requirun
tur quinqꝫ. Primū est generatio per quā recipit esse.
Secundū augmentatio siue corroboratio/per quod
recipit augmentū debite quātitatis. Tertiū conser-
uatio in esse per nutritionē. ¶ Quartū (quoniā ho-
mo est corruptibilis) est perdite sanitatis reparatio.
Et quoniā hec vita naturalis via quedā est ad vitā
aliam incorruptibilē: requirit aliquid quinto: quo
exiens finaliter preparetur vt de hac vita exiēs sine
impedimēto transeat ad aliam. Et hec quinqꝫ requi
runt tanqꝫ necessaria cuilibet psone singulari per se.
Ad bonum autem cōmunitatis/requiritur multi-
plicatio partium cōmunitatis quantū ad esse natu-
rale: ne species humana deficiat per prolis propa-
gationē. Requiritur et institutio aliquorū regentiū et
conseruantiū membra cōmunitatis in concordia et
vnitate/sine qua subsistere non possent. Scđm hec
septem sumitur distinctio/numerus et sufficientia
sacramentorum. Nam baptismo regeneratur homo: et
accipit esse spirituale. Per confirmationē/corrobo-
rationem. Per eucharistiā/nutritionē gratie et con-
seruationē. Per penitentiā/lapsi reparationem. Per
vnctionē extremā/ad finalem exitum preparationē.
Per matrimoniū cōmunitas accipit multiplicatio-
nem in esse nature vel carnali. Per ordinem multi-
plicationem ministrorum ecclesie ad totius corporis
regimen. Et per idem potest accipi ratio ordinis sa-
cramentorū perficientiū hominē in se/et in ordine ad
cōmunitatē: nisi qꝫ ordo preponitur matrimonio: cū
tamen prius esse debet quod est animal/qꝫ quod est
spirituale. Sed huius ratio est duplex. Una/quia di-
gniora ordine precedunt: sunt autem digniora que
perficiunt ad esse spirituale: quod faciunt prima sex.
Matrimoniū vero minus dignū: eo qꝫ perficit quātū
ad esse carnale. Secūda/quia matrimoniū ministra-
ri debet per sacramentū ordinis. Hec vltima appli-
catio et assignatio sufficiētie numeri septenarij sacra-
mentorū/ceteris melior est que est Scoti et Durādi.
Sunt et alie sed minus pertinentes: que plures pa-
Nota. 2. B tiuntur instātias. ¶ Secūdo notādū/qꝫ licet nōnul-
li opinati sint qꝫ quedā sacramēta noue legis/scilicet
baptismus et eucharistia/ordo/matrimoniū imme-
diate a christo instituta sunt: quedā ab eo median-
tibus apostolis instituendi auctoritatē ab ipso reci-
pientibus: vt penitētia/cōfirmatio/extrema vnctio.
Unde de penitētia dicunt/qꝫ fuit instituta a Jacobo
dicente: Cōfitemini alterutrū peccata vestra. Jaco. v.
Et similiter de extrema vnctione dicit ibidē. Si in-
firmatur quis in vobis: inducat presbyteros ecclesie:
et orent super eum: vngētes eum oleo in nomine do-
mini. Et oratio fidei saluabit infirmum: et alleuiabit
eum dñs: et si in peccatis sit/remittentur ei. De con-
firmatione qua datur spūssanctus ad robur: dicunt
qꝫ non debuit institui ante plenā spiritussancti mis-
sionē in die pentecostes: et ita nō a Christo in morte:
quia iam non ambulauit in terris: sed per apostolos
instituta est. Unde Act. viij. dicitur qꝫ Petrus et Joan
nes missi ab apostolis ad Samariā ad baptizatos a
Philippo diacono in nomine dñi Jesu: imponebāt
illis manus/et accipiebant spiritūsanctū. Tamen vt
supra dictum est. q. ij. distin. j. accipiēdo institutionē
proprie vt distinguitur cōtra promulgationē/facul-
tas instituēdi sacramēta nō potest cōmunicari crea-
ture. ¶ Sed an Christus per se publicauerit sacra-
mentorū institutionē: an apostolis cōmiserit eorum
publicationem/sunt opiniones. Una tenet qꝫ nō/de
predictis sacramentis tribus/et presertim confirma-
tionis et vnctionis. Cuius videtur fuisse magister
distin. xxiij. dicens sacramentū vnctionis institutum
esse a Jacobo: accipiens institutionē large: vt exten
dit se ad promulgationē. et Hugo lib. ij. de sacramen
tis parte. xv. cap. ij. eisdem verbis loquitur/quibus
magister. Assignatur ratio: quia nō inuenitur in scri
pturis qꝫ illa promulgauerit Christus: nihil autem
asserendum est de sacramentis quod scriptura non
tradit. Aliū oppositū tenent: qꝫ sicut Christus omnia
sacramenta immediate instituit: ita etiam promul-
gauit: et hoc ex scripturis ostēdere nituntur: vt infra
patebit. Que opinio probabilior iudicatur a sancto
Thoma/Scoto/Durando et Richardo: quāqꝫ pro-
mulgationem ipsi nominent institutionem. ¶ Ter-
tio notandum/qꝫ hic numerus septenarius sacra- Nota. 3. C
mentorum noue legis/non accipitur fm distinctio-
nem numeralem: neqꝫ fm distinctionem specificam
naturarum eorum que integrant sacramenta. Nam
vnum idemqꝫ sacramentum ex pluribus essentiali
specie distinctis integratur: vt ex materia/forma et
intentione: que specie distinguuntur. Sic etiam spe-
cies scilicet panis in sacramento eucharistie specie
distinguuntur a speciebus vini: et tamen sacramen-
tum eucharistie non diuiditur in duo sacramenta.
Neqꝫ distinguuntur sacramenta fm effectus cuius
sunt efficacia signa. Hic enim est gratia gratum fa-
ciens: que eadem est specie: non intentione in omni-
bus habentibus eam. Neqꝫ etiam distinguūtur ex
fine qui est salus hominis eadem ratione. Sed di-
stinguuntur ex ratione finium proximorum/fm quos
ordinantur tanqꝫ remedia ad diuersos morbos spi-
rituales expellendos. Uel vt adiutoria animā perfi-
cientia quo ad vitam eius primam vel secundam: vt
dictum est in notabili primo. ¶ His pmissis est con-
clusio prima ad hunc articulum. Tantū septem sunt Cōclusio. 1
noue legis sacramenta fm consuetam diuisionem
sacramenti acceptam fm rationem finis institutio-
nis eorum propinqui. Patet hec conclusio sufficien-
ter ex notabili primo: et patebit particularius dum
dicetur in speciali de quolibet sacramento. Declara-
tio autem clausularum conclusionis satis patet ex
notabili tertio. ¶ Secunda conclusio. Omnia sacra- Conclo. 2.
menta noue legis a Christo sunt instituta: et ab eo-
dem in assumpta natura verbo vel opere promul-
gata. De institutione patet: vt allegatum est in se-
cundo notabili. Nemo preter deum potest instituere
sacramenta vt sint gratuiti effectus certa signa. Se-
cunda pars patet/transcurrendo singula in genere:
quia posterius patebit de singulis in specie. De ba-
ptismate: quia discipuli Christi baptizabāt: vt patet
Joan. iij. Post hec venit Jesus et discipuli eius in ter-
ram Judeam: et illic morabatur cum eis et baptiza-
bat. Glos. per discipulos. Et cap. iiij. Quandoqꝫ Je-
sus non baptizabat: sed discipuli eius. Baptizabāt
autem discipuli non baptismate Joannis (vt voluit
dicere Chrysosto.) sꝫ baptismate Christi: vt dicit glo.
et Augu. Nam et ipsi apostoli prius fuerunt bapti-
zati a Christo/qꝫ ceteros baptizabant: vt notare vi-
detur Augustinus ad Celentianū/dicens. Credibi-
le est apostolos fuisse baptizatos baptismo Christi.
Nec eñ ministerio baptizandi defuit vt haberet ba
ptizatos seruos/per quos baptizaret: quia nō defuit
humilitatis ministerio/qn eis pedes abluit. Non
autem baptizassent: sed nec baptizarent a Christo:
nisi baptismus a Christo fuisset institutus: cum ba
ptizare presupponit baptismi institutionē. Itē pre-
ceptum fuit Matthei vlti. a dño vt publice predica-
retur. Cōfirmatio publicata seu pmulgata fuit/dum
manus imposuit paruulis. Matth. xix. Et in die re-
surrectionis cū insufflās ait. Accipite spiritūsanctū.
Joan. xx. Eucharistia predicata est diffuse Joan. vj.
Sed instituta est in cena. Matth. xxvj. Penitentia

pmissa est. Matthei.xvj. Tibi dabo claues regni celorum: & quodcunq ligaueris super terram/erit ligatū & in celis: & quodcūq solueris sup terrā: erit solutum et in celis. Instituta Joan.xx. Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata/remittūtur eis &c. Unctio extrema: etsi non appareat vbi a christo instituta sit & promulgata: tamē quia vt apostoli (vt legitur Marci.vj.) vnxerunt infirmos & sanabantur. Constat quod hoc non fecissent nisi ex institutione christi & eius informatione: in cuius virtute sua vnctione sanabant: sed nec beatus Jacobus dixisset. Infirmat quis in vobis indu. &c. nisi id a christo prius hec committente discipulis hoc didicisset. Matrimonium. Matt.xix. & Mat.x. vbi christus approbat et ratificat matrimonium quod deus in statu innocentie instituit: & per os Ade publicauit. Relinquet homo patrem suum & matrem suam & adherebit vxori sue: & erūt duo in carne vna. Quos deus coniunxit/homo non separat. Ordo. Mat.xxvj. Hec quotiescūq feceritis/in mei memoriā facietis. Hec
Articul. 2. est sentētia Thome Scoti & sequentium. Et tātū de
D articulo primo. ¶ Quantum ad secundū articulū de perfectione sacramentorum noue legis supra sacra
Nota. 1. menta veteris legis/scilicet nature legis Moysaice. ¶ Notandum primo q comparatio sacramentorum noue legis/ad vetera sacramenta/nō est intelligēda de cerimonialibus legis nature vel Mosaice: que dicuntur sacramenta generali nomine sacramenti. de quibus (quoniā vt dictū est non cōtulerūt gratiā ex opere operato) questio nullum habet dubiū. Sed de his que constituta fuerunt contra originale peccatum: que (qm purgāt a peccato ex opere operato) gratiam contulerunt: et ideo fuerunt sacramenta pprie
Nota. 2. dicta sicut sacramenta noue legis: qualia fuerunt in lege nature sacrificia/pro paruulis fidez parentum protestantia: & in lege scripta circuncisio. ¶ Secūdo notandum/q sacramēta noue legis esse perfectiora ceteris/pōt tripliciter intelligi. Primo quoad intensionem gratie quā conferūt. Secūdo quantū ad extensionem: & hoc tripliciter: scz. Uel quantū ad suscipientes sacramenta: quia a pluribus participantur. Uel quantū ad numerū sacramētorū. Uel quātū ad pluralitatē morborū/quibus medentur: siue remediorum que conferunt. Uel tertio quantū ad causaz
Conclusio vnica. extrinsecam instituentē vel promulgantem. ¶ Quibus premissis respondetur per vnicā cōclusionē ad
E hunc articulum. Sacramenta noue legis perfectiora sunt ceteris omnib⁹ modis supradictis. Hec conclusio probatur primo in generali post Sco. Legi pfectissime debentur perfectissima sacramēta: huiusmodi est lex noua: ergo. Consequentia nota. Maior videtur nota: quia ex perfectione sacramentorum arguitur perfectio legis. Minor probatur: quia lex pfectissima: quam trinitas disposuit dare homini pro statu vie: est lex noua: que dicitur lex gratie/siue lex euangelica. Sm illud Matth.xxvj. Noui & eterni testamenti. Eterni. i. post quod nullum aliud est futurum. In processu autem ab imperfecto ad perfectuz posteriora sunt perfectiora prioribus: ergo lex noua que est posterior: est ceteris precedētibus perfectior. Ista etiam lex est proxima perfectissimo statui scilicet beatitudinis: & ideo perfectior. Cōgruebat ergo eam perfectissimis adiutorijs ad gratiam preparari. Hec autem adiutoria sunt sacramenta. Specialiter probatur conclusio quantū ad singulos supradictos modos. Primo quantum ad intensionem pfectionis. Nā perfectio sacramenti intensiua consistit in perfecte significando quantū ad cognitionē/& in gratiā perfectiorē causando. Sed sacramenta noue legis perfectius significant gratiā quā conferūt: tā propter materiam q propter formā: que consistit in verbis clarius significantibus q res ipsa. Nā lotio baptismalis/lotionē anime a peccato clarius significat q circūcisio: & hoc cōgruebat: quia est lex veritatis. Causant etiam sacramenta noue legis maiorem gratiā quātū ad gradū intensionis: qr cū sacramenta habeant efficaciā suā in causando gratiā ex merito passionis christi: vt supra distin. j. q. ij. dictum est. Passio aūt exhibita plus impetrat q preuisa: sequitur quod sacramenta noue legis passione christi iā exhibita/perfectiorē gratiā conferant q cetera ante passionem christi currētia. Et propter hoc lex noua dicit lex gratie: Sm illud Jo. j. Lex per moysen data est: gratia et veritas per iesum christum facta est. Et ex illo videtur sequi quod sacramenta noue legis ante passionem Christi instituta maiorem gratiam contulerunt post passionem q ante: vt dicit Petrus de aliaco. q. j. quarti sententiarum. artic. iij. Nisi diceretur qd quia passio Christi a primo instanti conceptionis fuit a Christo patri oblata actu voluntatis ita perfecte sicut in ipsa passione: ex qua volitione fuit meritoria. Et ideo quantum ad meritū censetur ab instanti incarnationis Christi exhibita: & hoc est probabile secundum Scotum: & magis placet q primum. Probatur etiam quantum ad extensionem. quia sacramentum baptismatis pluribus ex institutione conuenit: quia masculis & feminis in qualibet etate & pro quolibet tempore: non sic circuncisio. Itē sacramentum circuncisionis fuit determinatum ad certum gradum gratie/vltra quem non contulit ex opere operato. Unde si suscipiens circuncisionem prius habuisset hunc gradum gratie (sicut forte abraam) illi circunciso nullam gratiam contulit. Unde de abraam dicit apostolus Romanos. iiij. quod signum accepit circuncisionis signaculum iustitie fidei que est in preputio. quasi diceret. Abraam per circuncisionem non recepit iustitiam fidei quam prius habuit in preputio ante circuncisionem: sed eius signaculū tantum per circuncisionem. Et hec videtur esse sententia magistri distinc. j. ca. penulti. Baptismus omni accipiēti confert gratiam si prius non habuit: vel augmentum gratie si prius habuit. Nisi forte haberet omnē gratiam/ad quam preuisus esset priusq baptizaretur. Sicut quidā de beata maria semper virgine aiunt: quod in conceptione Christi totam gratiam accepit: ita q post gratia in ea non sit aucta: licet merita per gratiam habita aucta sint. quod si verum est/baptizata non accepit gratie augmentum. ¶ Similiter quantum ad numerū excedunt: cum septem sint sacramenta noue legis: sed tantum vnum legis scripte: scilicet circuncisio. Denique plurium morborum remedia conferunt sacramēta noue legis: vt patet ex angelo primo. ¶ Quantum etiam ad causam extrinsecam patet: quia sacramenta legis noue omnia sunt instituta & promulgata immediate a christo: vt dictum est: sed lex vetus/et omnia ibi contenta et promulgata sunt ab angelis moysi: et per moysen populo: vt dicitur Actuum. vij. Accepistis legem in dispositione angelorum. Et ita patet perfectio sacramentorum noue legis. Et secundum hoc etiam exponi possent verba sanctorum dicentium sacramenta veteris legis gratiam non contulisse: idest non tantam nec ita generalem sicut sacramenta noue legis. Et tantum de illo articulo. ¶ Quantum ad articulum tertium/est primum dubium: quia dictum est in probatione conclusionis vnice articuli secundi/qd sacramenta noue legis habent efficaciam in causando effectum gratuitū ex merito passionis Christi: quomodo passio Christi meruit eis huiusmodi efficaciam. Respondetur: licet de hoc aliquid dictum sit distinc. j. & in tertio dist. xix. tamen pro eorum maiori declaratione paulo latius est hic tractandum. ¶ Unde primo aduertendum post Scotum: qd efficacia sacramentorum in causando rem nihil aliud est/q qd effectus gratuitus per sacramentum ex diuina institutione significatus/regulariter concomitatur exhibitionem sacramenti: regulariter: id est si

Articul. 3. Dubium. 1. F

non ponatur obex. Hec autem concomitantia potest esse ab aliquo tanq̃ a causa agente principali: vel tanq̃ a causa meritoria: scilicet cui⁹ intuitu causa principalis producit effectum concomitantem. Uel velut a causa instrumentali seu a causa sine qua non. Et primo modo sacramenta habent efficaciam a solo deo. Secundo modo a passione Christi. Tertio modo ex sua institutione. Ex hac enim habent quod sint cause instrumentales sive causa sine qua non effectus gratuiti: vt patet ex dictis distinctio. j. q. j. et. ij. ¶ Sed est dubium quomodo habent efficaciam ex Christi passione. Ad quod respondet Scotus distinctio. ij. quarti. q. j. homine facto/deo inimico per culpam: disposuit deus trinitas non dimittere illam: ac reconciliari homini inimico: neq; illi aliquod adiutorium dare ad peccati remissionem/aut beatitudinis consecutionem: nisi per aliquod sibi oblatum quod gratius acceptaret q̃ offensa illa erat sibi displicens et ingrata: tale autem offerendum/totum genus humanum (quia inimicum) exhibere nõ potuit: nec ex se habere personam magis dilectam deo/q̃ tota illa communitas displicens que offenderat: que huiusmodi obsequium deo offerret. Incarnauit ergo trinitas verbũ: vt esset vna persona deus et homo: deditq; nature verbo vnite spiritum charitatis et gratie non ad mensuram: et ita sibi plus dilecta q̃ genus humanum propter culpam oditum. Que persona offerendo se ad mortem penalissimam pro iustitia/exhibuit hoc obsequium ex maxima charitate dei: quod gratius fuit deo q̃ offensa hominum ingrata. Et propter tale obsequium Christi scilicet in cruce persone dilectissime et dignissime et ex maxima charitate exhibitum/contulit deus homini vniuersa adiutoriũ sacramenta/scilicet gratiaz ac virtutes necessarias ad salutem. Et sic passio christi fuit meritoria omnis boni collati homini viatori ordinantis ipsum ad salutem. Et ex illo patet quod in collatione huiusmodi remediorum necessariorũ ad salutem humano generi concurrunt misericordia et veritas: id est iustitia. Maxime enim misericordie opus est/homini inimico tanta remedia concedere: puta personam sic genus humanum deo reconciliantem. Maximeq; iustitie propter obsequiũ tam gratum persone tam digne ac dilecte tanta remedia conferre eis pro quibus illa persona tale obtulit obsequium. Maxima quoq; misericordia fuit in persona sic offerente pro inimicis trinitati quam summe dilexit. Maxime iustitie tam quoad deum/q̃ quoad hominem lapsum: quia non videtur maxime diligere deum et proximum quod iustum fuerat: nisi pro tanto bono communi: scilicet pro beatitudine hominis/ad quam deus eum predestinauerat et disposuerat eum post lapsum non aliter ad eũ perventurum: nisi per istud obsequium vellet ipsuz obsequium exhibere. Ex eodem secundo claret: cum passio Christi meritoria est respectu sacramentoruz tam veterum q̃ nouorum et gratie ac donorum patribus antiquis et modernis collatorum: maiorem tamen efficaciam sacramentis nostris quantum ad gratiam per ea conferendam meruit/q̃ sacramentorum illorum: quia iuste obsequium exhibitum ad maius bonum acceptatur q̃ exhibendum et prouisum. Hinc etiam apparet quare baptismus aperit ianuam paradisi et non circuncisio: non quidem ratione gratie maioris collate: sed quia quantacunq; gratia fuisset collata in virtute passionis Christi preuise: non conferebatur. vt efficax ad finem gratie scz ad beatitudinẽ nisi pri⁹ obsequiũ illõ fuisset solutũ: minima aũt si cõferret in ṽtute huius obsequij nũc soluti: cõferret tñ vt sufficiẽter disponẽs: sic et nos mai⁹ bonũ cõferim⁹ ꝓpter obsequiũ exhibitũ q̃ speratũ. ¶ Sed contra illa quis replicaret. Sacramenta fluxerunt ex latere christi dormientis in cruce secundum Augu. vt supra allegatum est. q. ij. dist. j. Sed tũc christus non fuit viator: siquidẽ desijt in morte esse viator: ergo tunc nihil meruit: et ita passio Christi non est causa meritoria. Respondetur quod sacramenta non fluxerunt ab illo vulnere tanq̃ a causa meritoria: sed neq; ab alio vulnere in vita inflicto: quoniam vulneribus nõ meruit Christus formaliter: sed actu voluntatis qua ex maxima charitate voluit omnia illa vulnera ob honorem dei ꝓpter iustitiam pati: quem viuens elicuit: non tunc quando vulnus lateris mortuo Christo inflictum fuit. Dicuntur autem illa sacramẽta manasse ex illo vulnere secundum Aug. specialiter propter quandam similitudinem expressiorem eorum/que ibi fluxerũt ad materias seu sensibilia que sunt in quibusdam sacramentis. Sanguis enim specialius assimilatur speciei vini/sub qua est sanguis ĩ eucharistia: et aqua specialius assimilatur materie baptismatis: que duo sunt principalia sacramenta. Et ita dicitur extra de celebra. mis. c. In quadã. In illis duob⁹/scilicet aqua et sanguine duo maxima sacramenta redemptionis et regenerationis relucent. Passio itaq; christi nõ exterior inflicta corpori/sed intus volita ex affectu animi fuit causa meritoria salutis et gratie et omnium ad salutem ordinatorum: que instituta sunt et data humano generi. ¶ Et si iterum replicares: si passio esset causa meritoria gratie: iam gratia esset ex meritis: et ita grã non esset gratia: vt arguit apostol⁹ Roma. xj. Respondet Scotus: quod gratia nõ est ex meritis recipiẽtis gratiam saltem gratia prima potest tamen esse ex meritis alteri⁹. Nam potest quis mereri primam gratiam alteri: vt dictum est in. ij. dist. xxvij. artic. iij. Etiam quis sibi ipsi potest mereri augmentum gratie. Et hoc vult apostolus cum ait. Si aũt grã iã non ex operibus scz nostris: alioquin gratia non esset gratia. Unde potest concedi: qđ in operibus dei ad nostram salutem ordinatis nulluz fuit meritum gratie: id est sine quibuscunq; meritis nisi sola incarnatio filij dei: vt habitum est in tertio dist.

iij. q. vnica. ¶ Secũdo dubitatur. Utrũ sacramentorum gratia sit eadem cum gratia virtutum et donorum. Dubium. ij. G.

Ad hoc dubium diuersimode rñdetur sm diuersas opiniones. Nam Tho. tenet q gratia distinguat a charitate/re et subiecto: nam gratia sm euz inheret essentie anime et charitas potẽtie effectiue: que realiter distinguitur ab essentia anime. Consequenter dicit: sicut potentie fluunt ab essentia: ita a gratia que est in essentia anime fluunt virtutes que sunt in potentia: et distinguuntur sm actus diuersos perficientes potentiam. Cõsequenter dicit q a gratia illa que est in essentia anime fluunt alique ad temperandũ defectus ex peccato accidẽtes: et hec dicuntur gratie sacramentales: quia ad has sacramẽta directe ordinant. Et quoniã gratia que respicit essentiam anime/non potest esse sine virtutibus: potest aũt esse sine gratia sacramentali: ideo gratia quam sacramentum continet differt a gratia que est in virtutibus et donis. Hec Tho. distinc. j. quarti scripti. q. iiij. arti. v. Sed quia illa opinio reprobata est disti. xxvj. ij. libri. Ostensumq; est potentias anime non differre realiter ab essentia. Nec gratiam a charitate: gratiam dico gratum facientem: de qua loquitur beatus Tho. et dubium motum est. Petrus de palude. q. iij. recitata opinione communi: vt inquit. quod sunt idem sacramentorum gratia et virtutum: in fine questionis dicit quod gratia sacramentalis non est gratia gratum faciens: nec gratis data informis: sed gratis data formata sicut morales infuse. Et paulunlum ante hoc vult in effectu. Ex quo in omni sacramento datur remedium contra diuersum defectum: cui non subuenitur per gratiam gratum facientem: sed compatiuntur se in eodem concupiscentia/timiditas/peccatum veniale/et similia. Nec aliquid corrumpitur nisi a suo contrario. ergo est alia gratis cõtraria istis: per quam tolluntur vel

remittuntur/verecundia/scz concupiscentia/peccatũ
veniale ⁊ similia: que stant cum gratia gratũ faciẽte.
Ideo dicunt aliter Alexan. q. viij. parte. iiij. mẽbro. ij.
quem sequitur Richar. q. iiij. distin. j. lib. iiij. arti. iiij.
Qꝺ he gratie distinguuntur tantũ ratione: ⁊ non re/
nec essentia propter comparationẽ diversam ad di-
versos effectus: quia gratia sacramẽtalis dicitur in-
quantum ordinatur ad sanandũ animam a morbo
peccati: vel ad sanitatem conservandam vel augen-
dam: gratia virtutum dicitur inquantum ordinatur
ad bene operandũ. Est tamen in re idẽ habitus quo
anima sanatur per sui iustificationem: ⁊ dirigitur ad
meritoriã operationẽ. ¶ Sed vt clarior sit responsio.
Notandũ cum queritur. Utrum gratia sacramẽtorũ
sit eadem cum gratia virtutũ: per gratiam sacramen
torum intelligitur gratia gratum faciens: quam con
ferunt sacramenta/ ⁊ que est res sacramẽti. Sed per
gratiam virtutũ intelligitur gratia que est virtus vel
causa virtutis/ aut forma virtutis. ¶ Consequenter
supponitur ex dictis in secundo dist. xxvj. ⁊ in. j. dist.
xvij. ꝙ gratia identificatur charitati: sicut ⁊ potentie
anime ipsi⁹ essentie. Unde patet ꝙ gratia est virtus
non quelibet/ sed charitas. Est etiam donum/ quia
sapientia. Patet secundo ꝙ gratia realiter distingui-
tur a ceteris virtutibus ⁊ donis: sicut charitas reali-
ter distinguitur a ceteris donis ⁊ virtutibus/ fide scz
⁊ spe/ ac alijs virtutibus cardinalibus: quia omnes
cetere virtutes possunt esse informes/ ⁊ esse sine cha-
ritate/ licet non ecõverso. vnde dicitur gratia virtu-
tum: quia est forma vel causa earum. Patet tertio/ ꝙ
sicut charitas est species specialissima: ita et gratia
gratum faciens. Unde sequitur ꝙ est vna et eadem
gratia specie in omnibus habentibus gratiam/ sive
illa sit infusa per sacramẽtorum participationẽ: sive
per merita acquisita: sive etiam sine vtrisqꝫ gratuite
infusa nulla suscipientis dispositione previa: licet nõ
eadem numero: neqꝫ intensione et gradu. Illa itaqꝫ
gratia dicitur forma virtutũ: quia reddit earuz ope-
ra deo grata. Est etiam quãdoqꝫ causa mediata vir-
tutum: quia inclinat ad actus omniũ virtutũ quate-
nus fiant finaliter propter deum: ex quorũ actuum
frequẽtatione generatur virtus. Unde cum dicitur:
gratia virtutũ/ nihil aliud intelligitur nisi charitas
que est virtus in se specialis ⁊ aliarũ virtutũ forma:
et quandoqꝫ causa earum. Ad opinionem Petri dici
potest cum Richardo vbi supra ꝙ gratia inquãtum
per sacramentũ confertur directe ⁊ immediate ordi-
natur ad sanandum animã a morbo peccati/ vel ad
sanitatem augendam qua per gratiam sanata iam
disponitur ad operationem. Et per hoc patet respon
Dubium. 3. sio ad dubium. ¶ Tertio dubitatur de duratione sa-
cramentorũ nove legis. Utrum sint perpetua: an ali-
quando cessabunt. Ad illud respõdetur ꝺm Alexan.
q. viij. membro. vj. par. iiij. ꝙ illa perpetuitas potest
intelligi per comparationẽ ad statum vie: ita ꝙ intel
ligatur non desitura in statu vie. Uel simpliciter/ id
est nunqꝫ desitura: nec in via: neqꝫ in patria. Tunc
Propõ. 1. respõdetur per tres propositiones. ¶ Prima. Sacra-
menta nove legis in via sunt perpetua. Probatur/
quia lex nova est vltima post quã non sequit alia: vt
tangit apostolus. ij. Cor. iij. dicens. Legem veterem
evacuari: novam vero manere: ergo ⁊ eius sacramẽ-
ta manent: nec ipsa sequuntur alia: sacramẽta enim
proportionantur legi. Item sacramenta sunt medi-
cine contra morbos vel vulnera: ergo manentibus
morbis/ debet manere ⁊ medela: manẽt autẽ mor-
Propõ. 2. bi donec sumus in via. ¶ Secunda propositio. Sa-
cramenta nove legis non manebunt in beatitu-
dine. Probatur/ quia cessantibus vulneribus non
erunt necessaria sacramenta medicine vulnerũ: sed
in resurrectione liberabuntur homines a servitute
corruptionis. Unde August. super illud. Qui alligat
contritiones eorum. Psal. cxlvj. Alligamẽta sunt sa-
cramenta/ que tunc detrahuntur cum perfecta erit
sanitas: sicut medicus perfecta sanitate detrahit alli
gamenta. ¶ Tertia propositio. Licet sacramẽta nõ Propõ. 3.
permaneant in gloria: permanebit tamen sacramẽ-
torum gratia. Primũ patet ex propositione secunda.
Sed secundũ probatur: quia sacramentorum gratia
est charitas: que ꝺm apostolũ non excidit: sed in pa-
tria perficitur: ideo dicitur gratia consummata/ nec
tamen ideo sacramẽta permanẽt sicut virtutes per-
manere dicũtur: licet non quantũ ad omnem actum:
quia aliquis eorum actus non includit imperfectio-
nem sicut actus obedientie/ iustitie ⁊c. quorũ autem
actus essentialiter includunt imperfectionem: sicut
fidei/ ⁊ spei: hec nõ manent in patria: vt dictum est in
iij. distin. xxxj. Sacramẽta autem non manent: quia
sacramenta habent imperfectionem annexam. In-
stituta enim sunt ad humiliationem superborum: ad
eruditionem ignorantiũ: ad exercitationem a bonis
vacantium. In beatitudine autem nullum vitium:
ignorantia nulla: nulla desidia aut otium iners locũ
habet. Denique non ibi sunt vulnera aut morbi: nec
sanitatis mutabilitas: sed in omni bono perfecta sta
bilitas: quare superfluerẽt ibi sacramẽta. Nec opus
est ibi gratiam querere per opus externum ⁊ signũ
sensibile: quoniam per se infundit ⁊ confirmat trini-
tas immediate: nec opus est ibi cognoscere per signa
obscure: vbi omnia videri possunt in verbo clare/ et
in proprio genere. Qꝺ vero Christi sacerdotium ma
net in eternum: non arguit sacramenta in eternum
manere. Manet eniz sacerdotiũ Christi: vt dicit Alex.
quantum ad illa que status ille qui est perpetuus
requirit: vt salvare ⁊ beatificare electos ac seipsum
prebendo eis cibum qui est obiectum beatifice frui-
tionis: ꝺm ꝙ dicit Luce. xij. Precinget se/ et faciet il-
los discumbere: et transiens ministrabit eis. Non
autem manet sacerdotium Christi quãtũ ad omnia
que requirit status qui transit viatorum. Et tantũ
de illa questione.

Questio. ij.

Ecundo queritur
circa eandem distin. Utrum baptis-
mate Joannis baptizati/ erant ba-
ptismo Christi iterum baptizandi.
¶ Solito more tres erunt questio-
nis articuli: notabilium primus: conclusionũ secun-
dus: et dubiorum tertius. ¶ Quantum ad primum Articu. 1.
notandum/ ꝙ baptismus nõ dicebatur ideo precise Nota. 1.
Joannis baptismus: quia hunc Joannes ministra- A
bat: quia tunc similiter dicẽdus erat baptismus Pe-
tri quo Petrus baptizabat: ⁊ Pauli quo Paulus ba
ptizabat: quod apostolus reprobat. j. Cor. j. ⁊ iij. re-
probans istos qui dixerũt se esse Petri aut Pauli ⁊c.
qui a Petro aut Paulo fuerunt baptizati. Nec ideo
dicitur baptismus Joannis: quia fuit a Joanne in-
stitutus. Non enim fuit institut⁹ a Joãne: sed a deo
a quo missus est baptizare. Unde ⁊ ipse Joãnes ait
Jo. j. q̃ misit me baptizare in aqua: ille mihi dixit ⁊c.
Ille autem institutor est rei cuius precepto ⁊ aucto-
ritate res fit. Hinc Augu. lib. iij. de baptismo contra
donatistas. Baptismus Joãnis est: sed solum a Chri
sto concessus: ꝺm ꝙ Joãnes dicit. Non potest homo
quicqꝫ accipere nisi datũ fuerit ei desuper. Nec ideo
dicitur baptismus Joãnis: quia primus baptizans
tali baptismo: poterat enim aliquis apostolorũ ba-
ptizasse baptismo Christi: nec ꝓpter hoc dici debuis-
set baptism⁹ apostoli. ¶ Sed dicit baptismus Joan
nis quadruplici ratiõe. Primo/ quia prim⁹ promul-
gator fuit baptismatis: non enim Christus hoc pro-
mulgavit sicut suum primus promulgavit: ⁊ nullus
discipulorũ. Secũdo/ quia fuit solus minister huius
baptismi. Nõ enim discipuli Joãnis: sed solus ipse
baptizavit. Unde Augu. vbi supra ꝯtra donatistas.
Nulli prophetarũ/ nulli prorsus hominum est con-
cessum baptizare in aqua penitentie in remissionem

peccatorum:quod cōcessum est Joāni:quia mirabili gratia suspēdens in se corda populorū/viam prepararet in eis illi quez se tanto predicabat esse maiorē. Ex quo sequitur q baptismus Joannis nō durabat nisi tempore Joannis:ipso nanqz existēte in carcere/cessabat cum illo:solus itaqz Joānes ꝛ non alius baptizabat. Et ita cōgruit vt adueniēte baptismo Christi/cessaret baptismus Joannis/qui fuit preparatorius ad ipsum:sicut cessat generaliter preparatio inducta forma. Tertio dicitur baptismus Joannis: quia Joānes fuit author totius quod agebatur per suum baptisma. Nam totum quod ibi fiebat/Joannes operabatur. Nā ibi tantū fuit exterior corporis lotio:quam totam Joannes operabatur:non autem lotio interior anime/quā deus solus operat. Nam per baptismū Joānis nō conferebat gratia ex opere operato:nec ex cōsequenti peccatorū remissio. Unde Mar.j. Ego baptizaui vos in aqua:ille baptizabit vos spiritusancto. Simile habetur Luce.iij.ꝛ Joā.j. et Act.j.dicit Christus. Joannes quidem baptizauit aqua:vos autem baptizabimini spiritusancto/non post multos hos dies. Et glos. Luce.iij. probat se Joannes non esse Christū:quia visibili tantū officio aqua nō spiritusancto baptizauit. Ad idē sunt auctoritates Augu.magistri/Hugo.Damas.ꝛ aliorū. Qd vero Mattheus ait ex persona Joānis. Ego baptizo vos in aqua in penitentiā. Et Mar.j. Fuit Joannes in deserto baptizans ꝛ predicans baptismū penitentie in remissionē peccatorū. Non est intelligendū q Joannis baptismus penitentiā ꝛ remissionē peccatorū cōtulerit:sed q baptismū in aqua tantū dedit:et baptismū penitētie in remissionē peccatorū predicabat/quod etiā sonant verba Marci bene pūctuata. Quorū sensus est. Joannes erat baptizans ꝛ predicans baptismū Christi qui fuit in remissionē peccatorum:ita q ly remissionē peccatorū non determinet participiū baptizans:sed nomen baptismū. Dicitur tamen baptismus Joānis baptism⁹ penitētie:quia baptizādo docuit penitentiam:vel quia baptizatis imposuit dignos fructus penitentie/ſm Tho. Sed nō potest dici baptism⁹ remissionis peccatorꝝ:quia hanc nō dabat:sed nec docuit:cū non sit opus hominis/sed dei. Hinc glos. Mar.j. penitētie baptismū dedit: baptisma in remissionē peccatorū tantū predicauit: non dedit.

Corollariū. ¶ Corollariū. Sequitur ex his/q Joānis baptismus nō fuit sacramētū proprie dictū:nō enim fuit signū efficax gratie. Unde glos. de conse. dist. iiij. Aliud est. Non est sacramentū redemptionis nostre: nec deus per illū remissionē peccatorū operatus est. Unde quoties a sanctis dicit sacramentū:sacramētū capitur large pro signo sacre rei. Hinc Hug. libro.ij. parte.vj.c.vj. Solum sacramentū fuit ibi in baptismate Joannis:sed nō remissio peccatorū. Quarto dicitur baptismus Joannis:quia non dabat in forma

B quam instituit Christus. ¶ Sed in qua forma baptizabat. Tenet magister ꝛ post eū Alex. Pet. de palu. et Tho. q Joannes baptizabat in forma futuri. Ad quod adducitur illud Act.xix. Joannes baptizabat populū baptismo penitētie dicens:in eum qui venturus est post ipsum vt crederent:hoc est in Jesum. Uēturus/non quantū ad carnis presentiā:quia ſm hanc iam venit. Siquidē Joanne predicāte ꝛ baptizante Christus incarnatus et natus fuit. Sed venturus fuit quantum ad effectum redemptionis siue passionis:vel etiam quantum ad actum baptizandi docendi:quia sicut Joannes sua natiuitate precessit Christi natiuitatem: ita etiam sua baptizatione precessit Christi baptismū:et sua predicatione Christi predicationem: et sua morte/ Christi mortem. Fuit ergo hec forma baptismi Joānis. Ego baptizo te in nomine venturi. Exponit Alexan. id est in fide venturi. Sed aliam opi. tangit Duran. que tenet q Joānes non baptizabat sub aliqua forma verborū. Cuius motiuū est:quia baptismus Joānis fuit medius inter sacramenta veteris legis ꝛ noue. Conueniebat enim cum sacramentis noue legis:ꝛ maxime cum baptismo christi in materia:quia in aqua:et in expressa significatione interne mūdationis. Cum sacramentis veteris legis in insufficiētia:quia nō conferebat gratiā. Cū autem efficacia sacramenti forme attribuatur (et sicut in rebus naturalibus) actio est a forma:potest probabiliter dici q Joānes in baptismo suo nō vtebatur aliqua forma verborū. Nam cū questio hec est de facto de quo scriptura nihil expsse determinat:probabiliter dici potest/q non vtebatur aliqua forma verborꝝ. ¶ Ad rationem alterius opinionis dicunt q in verbis illis Pauli nō fuit intētio eius/q illa esset forma Joānis:sed fuerūt verba illa beati Joannis docētis:quod patet ex ipso contextu verborū. Dicit enim primo/q baptizauit baptismo penitētie:deinde dicebat/vt crederēt in eum qui venturus est:eum/id est Jesum. Constat autē/q de forma baptismi nō erat penitētia:sed solū de doctrina: ergo eodem modo nō fuit de forma baptismi vt crederet in venturū:sed solū de doctrina. Utraqz opinio potest probabiliter teneri:vtrāqz etiam tangit Sco. q.ij.huius dist. His ergo quatuor de causis dicitur baptismus Joānis. ¶ Uerum (vt dicit Sco.) si Joannes baptizasset in forma baptismi Christi:quam poterat scire a discipulis Christi/vel alijs audiētibus eos baptizare: ille baptismus non fuisset dicendus baptismus Joānis/sicut nec Petri ꝛ Pauli:sed baptismus Christi. Uerū de illo nō querit questio:sed de baptismo Joānis quo preuenit baptismū Christi: quo scz baptizabat in nomine venturi:aut sine verborum forma ſm alterā predictarū opinionū. Et de hoc baptismate intelligēde sunt cōclusiones/ꝛ cetera que sequuntur. ¶ Secūdo notandum q de materia questi,due fuere opiniones. Nota scho. C Una magistri:quā etiā saluare nititur Alex. hec tenet q baptizati baptismo Joannis erant duplices:quidā enim in illo spem ponebant nō referētes baptismū Joānis ad baptismū Christi:nec habebāt fidē trinitatis:sicut hi qui dixerunt. Neqz si spūssanctus est/audiuim⁹:vt habetur Act.xix. Et illi erant baptizādi baptismo christi. Nā ꝛ tales iterū baptizati sunt in nomine Jesu:vt ibi dicitur. Qui vero spem in baptismo Joānis non fixerunt:ꝛ fidem trinitatis habuerūt:nō sunt baptizati denuo baptismo christi:sed per impositionē manuū ab apostolis factā/receperūt spiritūsanctū in robur quez prius receperūt in remissionē peccatorū. ¶ Pro ista opinione arguit. Nam Act.viij. habetur q apostoli in samariā veniētes eos qui baptizati fuerūt a Philippo nō rebaptizabant:sed tantū manus imponebāt/ꝛ accipiebāt spiritūsanctū:nondum enim in quēqz illorū venerat spūssanctus. Cum autem baptism⁹ in nomine Jesu christi sine collatione spūssancti sit baptismus Joānis:sequit q baptizati baptismo Joānis non fuerunt rebaptizandi. Item Hierony. super illud Johel.ij. Effundam de spiritu meo. dicit:q hec est causa quare quidā baptizati a Joanne baptismo Christi/iterū baptizati sunt a Paulo:quia fidē trinitatis non habebāt. Et ergo a cōtrario sensu baptismate Joānis baptizati/ꝛ fidē trinitatis habētes/nō erant baptismo christi baptizandi. ¶ Item apostoli sunt baptizati baptismo Joānis saltē Andreas ꝛ ceteri qui fuerūt discipuli Joannis:et tñ non legūtur iterum baptizati baptismo Christi:sed dūtaxat baptismo flaminis:sicut dixerat eis Christus Actum.j. Joānes baptizabit aqua:vos autem baptizabimini spiritusancto:non post multos hos dies:quod ꝛ impletum est in die pentecostes. ¶ Preterea baptizati baptismo Joānis habētes fidē sancte trinitatis/habebant quicqd requirit ad salutē:ideo nō fuit opus iterum baptizari. Antecedēs probatur:quia per baptismū Joannis habebāt ablutionē exteriorē:ꝛ per fidem trinitatis interius infigebatur character:habebant ꝛ spiritūsanctū per impositionē manuū apostolorum:

stolorum:et illa sufficiunt ad salutẽ:ſm illud Jo.iij.
Nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spũsancto ⁊c. Per
Joãnẽ aũt ministrabat aqua:⁊ per manꝰ impositio
nẽ spũsctũs. ¶ Itẽ in receptiõe sacramẽtorũ qđ dat/
nõ est iterãdũ:sed si qđ omittit/caute est implẽdum
vt habet de clerico per saltũ promoto.c.vnico. Et de
sacramentis nõ iterãdis.c.j. Sed in baptismo Joan
nis habeat ablutio exterior:ergo si defuit interior:
illa erat supplẽda:⁊ nõ exterior iteranda:supplebat
aũt manuũ impositione. Hac eñ eñ dabat spũsan-
ctus quo interiꝰ abluit aĩa a sordibꝰ peccatoꝝ. ¶ Itẽ
in baptismo Joannis fuit debita materia et forma/
et ita verum baptisma:et per ꝯñs non iterandum.
Antecedens probat:de materia/q᷑ aqua de forma/
quia eadẽ qua aplĩ baptizabant:baptizabant enim
in nomine christi. Joãnes in noĩe venturi:hic aũt erat
Christus. dicit Paulus Act.xix. venturi:id est Jesu
christi. Et ergo sicut baptismus discipulorum christi
Nota.3. sufficit:ita ⁊ Joannis. ¶ Alia est opinio cõis sancti
D Tho.⁊ sancti Bonauen. Sco.⁊ Pe.de palu.⁊ aliorũ
communiter:ꝙ oẽs baptizati Joannis baptismate
Articu.2. iterũ baptizandi erãt baptismo christi. Nec sufficit
Conclusio baptismus Joãnis ad salutẽ:quia nõ cõtulit gratiã
vnica. sed erat tantũ preparatio ad baptismũ christi:etiaꝫ
E quantãcũqꝫ baptizati haberent fideꝫ trinitatis:nec
spem ponerẽt in eo:sꝫ ipsum referrẽt ad baptismum
christi:ſm quã opi. ponent ꝯclusiones. ¶ Tertio no
tandũ/ꝙ refert iterũ baptizari: et iterato baptismo
baptizari. Nã iterũ baptizat/qui post primã ablu
tionem scđo abluit:siue prima ablutio fuerit verum
baptisma siue nõ:sed tñ exterior ablutio. Sed itera-
to baptismo baptizat:qui post verũ baptisma rece-
ptuꝫ/scđo baptizatur. Ex quo sequit/ꝙ lꝫ baptizati
baptismo christi post baptismũ Joannis iterum ba
ptizabantur:nõ tñ iterato baptismo:quia baptisma
non iterabatur:q᷑ primus baptismus: scꝫ Joannis
non fuit verũ baptisma:sed preparatio ad verum ba
ptisma. Hãc differẽtiã tangit magister in fine huius
distin.cuꝫ dicit baptizati sunt in noĩe christi:nec in
his iteratũ est baptisma:sꝫ nouatũ. loquitur de his
q post baptisma Joãnis receptũ/baptizati sunt ba-
ptismo christi. ¶ Quãtũ ad articulũ secundũ est hec
cõclusio vnica. Uniuersaliter oẽs Joãnis baptisma-
te baptizati/post sufficiẽteꝫ baptismatis christi pro-
mulgationẽ erãt iterum christi baptismate baptizã
di. Quod dicit(vniuersaliter oẽs)intelligendum est
preter christũ:non eñ christus vnus est ex oibꝰ legi
subiectis:sed vnus super oẽs et sup legẽ:q᷑ dominꝰ
est filius hoĩs et sabbati. Huic conclusioni consonat
Pe.de palu.presenti dist.q.ij.ar.v. Et ponit rõnem
Richar.ar.ij.q.vlti.quia cũ baptismus Joãnis esset
quedã p̄paratio ad baptismũ christi sicut ad medi-
cinã sanatiuã:ideo sicut infirmus accepta prepara
tione indiget medicina sanatiua:ita et hic baptiza
tis baptismo Joãnis necessarius erat baptismꝰ chri
sti. Dicit etiã post sufficiẽteꝫ p̄mulgationẽ ⁊c. quia
circuncisi ante p̄mulgationẽ per circuncisionis sa
cramentũ sine baptismate saluabantur:vt supra di-
ctum est distin.j.q.iiij. Non aũt circuncisi baptizati
Joannis baptismate fuere deterioris cõditionis nõ
baptizatis: ergo saluari poterant sine baptismo xp̄i
sicut ceteri. Hac declaratione premissa/probatur cõ
clusio autoritate beati Augu.super Joan.homil.v.
de conse.distin.iiij. Aliud est. Si quos baptizauit
Joannes iterum sunt baptizati:plane iterum:sed
non iterato baptismo:quos eñ Judas baptizauit:
baptizauit etiã christus:quos aũt baptizauit Joan
nes:baptizauit Joannes:quasi diceret:non christꝰ.
Idẽ de baptismo contra donatistas. Tali baptismo
christꝰ mũdat ecclesiã quo accepto nõ erat alterum
necessariũ. Joannes aũt tali baptismo p̄cingebat:
quo accepto esset etiã baptisma dñicũ necessarium.
Itẽ idem. Baptizauit iudas et est baptizatũ: bapti
zauit Joannes ⁊ nõ est baptizatũ. Et in enchi.cap.
xlviij. Non renascebãtur qui baptismate Joãnis ba
ptizabant a quo et christus ipse baptizatus est:sed
quosdã precursoris illius ministerio qui dicebat:pa
rate viam dño. Huic vno in quo solo renasci poterãt
parabatur. Huius enim baptisma est/non in aqua
tantũ sicut fuit Joannis:sed in spũsancto:vt de illo
spiritusancto regeneret quisqꝫ in christum credit:
de quo christus generatus regeneratiõe non eguit.
¶ Probatur etiã ratione. In nouo testamẽto baptis
mus est de necessitate salutis:ille(inquam)qui fit in
aqua et spiritusancto: ſm illud Joan.iij. Nisi quis
renatꝰ fuerit ex aqua et spũsancto:non potest introi
re in regnũ dei:sed talis baptismus non fuit Joãnis
baptismus:sed solꝰ baptismꝰ christi:ergo de necessi-
tate salutis fuit baptizari baptismo christi. Conse
quentia nota cum maiori. Minor patet ex allega-
tionibus adductis. Item baptismus Joannis non
fuit baptismus : quia defecit forma que est essen-
tialis sacramento:quia ideo nõ prestabat gratiaꝫ ex
opere operator ⁊ per ꝯñs non sufficit vt sacramẽtum
ad salutẽ. Item baptizatꝰ baptismate ioãnis:⁊ non
habẽs fidẽ trinitatis tenebatur baptizari baptismo
christi:ergo etiam hi qui habuerũt fidem trinitatis
⁊ spẽ. Tenet ꝯña:quia fides ⁊ spes suscipiẽtis sacra-
mentum nihil faciunt ad sacramentũ: licet possint
facere ad rem sacramenti percipiendã. Nam sacra-
menta gratiã conferunt non ex fide recipientis:sed
vt dictũ est:ex opere operato. Unde infidelitas susci
pientis baptisma/nõ est causa suscipiens p̄pter quã
oporteat eum alias baptizari:dum tñ intendit susci
pere quod ecclesia intẽdit conferre:ideo si suscipiẽs
baptismũ Joãnis sine fide/tenebat iterũ baptizari:
hoc fuit ex defectu baptismatis:quia non erat sacra
mentum et baptismus sacramentum necessariꝰ est
ad salutem. Nec fides addita fecit de nõ sacramẽto
sacramẽtũ:sicut si quis habẽs fideꝫ trinitatis modo
baptizaretur non in forma christi:non esset baptiza
tus. ¶ Preterea arguit ad conclusionem ſm Sco.et
Richar. generale preceptũ christi de baptizando ob
ligabat omnes ad hoc vt essent mẽbra ecclesie ad su-
scipiendum signum cõmune omnibus ingredienti
bus ecclesiã. Hoc autem non prestabat baptismus
Joãnis:vt dicet infra de charactere. Deniqꝫ medici
na preparatiua suscepta, congruum fuit recipere me
dicinã curatiuam:sicut inducta dispositione ad for-
mam principalẽ/forma principalis inducenda est:
sed baptismꝰ Joannis erat medicina preparatiua ⁊
dispositio preuia ad baptismum christi:sicut ipse ait
Joan.j. Ego vos baptizo in aqua scꝫ tñ:medius vẽ
strũ stetit quem vos nescitis. Et sequitur. Hic est qui
baptizat in spiritusancto:ergo baptismum Joãnis
sequi debet baptismus christi:ad quem disponebat
Item Act.xix. clare habetur:quod baptizatos baptis
mate Joannis / Paulus fecit baptizari baptismo
christi:et dehinc imposuit eis manus ⁊c. ¶ Restat
nunc soluere rationes pro opinione magistri addu
ctas. Ad primam dicitur:ꝙ baptizati a Philippo/
baptizati sunt baptismo christi:et ideo non fuerunt
rebaptizãdi:in quo baptismate dabatur spiritussan
ctus ad peccatorum remissionem:non autem ad ro
bur quod est sacramenti confirmationis:quod da-
bat tñ per apostolos qui fuerũt ep̄i. Philippus au
tem fuit vnus de septẽ diaconis:qui non habuit offi
cium cõfirmãdi:qđ tantũ episcoporũ est. Quod vero
dicit:qđ nondũ in quẽqꝫ eorũ venerat spiritussanctꝰ
intelligẽdũ est in signo visibili ad robur:q̄uis vene
rat inuisibiliter sicut et nunc in baptismate:et ideo
missi sunt Petrus ⁊ Joannes/vt manus imponen-
do confirmarent:⁊ sic acciperẽt spiritũsanctũ visibili
ter in dono linguarũ: sic enim in primitiua ecclesia
quibus aplĩ manus imponebãt in signũ receptio-
nis spiritussancti loquebant linguis sicut apostoli.
¶ Ad secundum dicitur: quicquid sit de originali
vnde illa verba sumpta legunt:saltem ex glo.ordi.

illa mēs sumi nō pōt:sed tātūdē qđ baptizati in nomine venturi/et hoc baptismo Joannis: debebant dehinc verum baptisma recipere:quia non erāt baptizati i spūsctō seu mysterio trinitatis:et hoc verū est. Et idē precise vult Aug. in epla.xlvij.contra Vincētiū donatistā iuxta finē cum docet baptizatū ab heretico non fore rebaptizandū:sed baptizatum baptismo Joānis fuisse iterū a Paulo baptizādū/ rationē annectit:q: baptizatus baptismo christi:lz ab heretico baptizat⁹ est baptismo christi:sed baptizatus baptismo.Joānis non est baptizatus baptismo christi:ergo venit iterū ⁊ vere baptizād⁹:sed nō itera to. Attamen admissis verbis beati Hiero.super Johel.ij.conceditur:q baptizati baptismo Joānis nō habentes:fidem trinitatis/baptizādi erāt. Sed nō seqtur a contrario sensu/q habētes fidē ⁊ baptizati baptismo Joannis non sunt iterum baptizādi quoniā consequētia a cōtrario sensu/nō tenet nisi in causis precisis:modo nō sola infidelitas:fuit causa rebaptizādi:sed magis q: baptism⁹ Joānis nō fuit ver⁹ baptism⁹. Vel(vt dicit Tho.)beat⁹ Hiero.in verbis suis non:intēdit assignare causam iterū baptizādi: sed/sufficiētiā fidei requisite ad salutem. Vñ ait. Qui dicit se credere in christū/⁊ nō credit in spiritumsanctum:nondū habet claros oculos:vt allegat magister in textu. ¶ Ad tertium dicitur/q apostoli baptizati sunt:licet non legat̄ qñ ⁊ vbi:vt dicit glos. Joā. xiij.super illud.Qui lotus est/nō indiget ⁊c. Non tñ dicit glo.qđ sint a christo baptizati:sz q: ipsi aliosbaptizabāt /vt habet̄ Joan.iij. Non est verisimile/qđ ipsi nō primum fuissent baptizati eo baptismo quo ipsi baptizauerunt.i.baptismo christi:prius em̄ exēplo sui magistri ceperunt facere et sic docere. Multa enim facta sunt que scripta non sunt. Joan.xx.⁊ vlt. Hinc ait glo.super illud Joā.iiij.cū dr.Jesus plures discipulos facit et baptizat q̄ Joannes. Sup verbo baptizat/dicit glo.p aplos suo baptismo:nō eo quo baptizat⁹ est. Illud em̄ subijt vt esset via et preparatio suo baptismo. Et q per apostolos tunc baptizauerit:licet prius(cap.iij)per se baptizauerit sumi potest ex capi.iiij.cum subiungitur.quāq̄ Jesus nō baptizaret:sed discipuli eius. Hoc enim verum est qđ tunc non baptizauit per se:sed per aplosvt altiorib⁹ intēdere posset:et sic nulla est contradictio in verbis christi/cū(Jo.iij.)dicitur baptizasse:et (Jo.iiij.) non baptizasse. Facit p illo epistola.cviij.beati Aug. ad Silentianum:et habetur.de cōse.distin.iiij.quando ab Hierosolymis:vbi habetur discipulos tunc fuisse baptizatos quando iuit in terrā Judeam et illic morabat̄. Joan. iij. ⁊ quod magis credibile est:baptismo Christi:vide epistolam ⁊ similiter Lyrā Joā. iiij. Itē epistolā ad Vincentium non longe a fine.est epla.xlviij. ¶ Ad quartū dicit̄:q baptizati baptismo Joannis non habebāt quicquid requirit̄ ad salutē: quia non habebant regenerationē ex aqua et spiritu:baptismus em̄ Joannis non regenerabat:nō em̄ fuit sacramentum:defecit em̄ forma nec dabat spiritūsanctū:vt dictū est:nec impressit characterem:nec apostoli manus imponebant baptizatis tantū baptismo Joannis: sed baptizatis baptismo Christi. ¶ Ad qntū dicit̄/qđ verū est quādo aliqd sacramēti confert̄. In baptismo aūt Joannis nihil:sacramēti cōferebat̄. Ablutio em̄ exterior sine determinata forma nihil est sacramenti:sed qñ ablutio cum debita forma et ablutione simul et intentione concurrunt faciunt sacr̄m:et tunc quodlibet horū est aliquid sacramenti:et nō qñ alterū deficit. Illa autē maxima: qđ omissum est/est caute supplendum nō habet veritatē in vno sacr̄o:si omittit̄ aliquid substantiale sacramento:tunc em̄ nō est sacramentū. Sz veritatē hz de diuersis sacramētis ordinatis adinuicem/ sicut in ordinibus sacris:si quis per saltū promouet̄: puta ad sacerdotiū omisso ordine diaconatus/non est iterādus ordo sacerdotalis:sed accipiendus est ordo diaconatus etiā post sacerdotium:et in illo casu loquuntur canones allegati. Vel si in vno sacramēto vna pars posset esse sacramētū sine alia:vt in eucharistia species panis possunt esse sacramentum sine speciebus vini/et ecōuerso. Ibi si panis non consecretur sed vinū:non esset iterāda vini consecratio:sz supplenda cōsecratio panis:non sic in pposito/si hodie fieret ablutio in aqua:cras pferretur forma:non eēt sacramētū. ¶ Ad sextū neget̄:q in baptismo Joānis fuit debita forma:nā necesse est in forma implicari trinitatē:quā nō importabat nomē vētури(si saltem Joānes vsus est forma)ideo nō:in forma christi discipuli aūt baptizātes in noie christi/in hoc noie implicabāt trinitatē:q: qui dicit xp̄s:dicit eum qui vnctus est.i.filiū:et eū qui vnxit.i.patrē:et eum quo vnctus est.i.spiritūsanctū.de quo magis infra. Vñ licet idē sit christus/et qui tunc venturus erat: nō tñ est eadē forma baptizare in noie venturi et in noie christi. ¶ Quātū ad articulū tertiū est dubiū primū. Artic.3. Dubium F Cur vel ad quid fuit institutus baptismus Joannis:cū nō contulit gratiam:nec fuit pprie sacr̄m:nec absoluebat baptizatū a precepto baptizādi? Rñdet̄ q nō inutilis fuit baptism⁹ Joannis: licet predicta non cōtulerit. Ponūt autem doctores plures rōnes: quarum tres sunt principales. Prima est ad figurādum baptisma xp̄i:ppter qđ dici pōt sacramētū large:q: sacre rei.s.baptismi xp̄i signū. Scđa/ad preparādū pplm ad xp̄i baptismū:nā suo baptismo assuefecit pplm vt nō horreret xp̄i baptismū. Unde super illud Mat.iij. Ego baptizo vos aqua(ait glo.)quia soluere petā nequeo:vt sicut christū nascendo ⁊ predicando precurro:sic baptizando ad baptismū christi dirigo. Et sic potest dici sacramentale: q: preparās ad baptismū xp̄i q̄ est sacramētū. Tertia ad manifestandū christū:⁊ sacramēti baptismi materiam ɔsecrandā. Vñ Joā.j.vt manifestet̄ in israel:propterea ego veni in aqua baptizans. Vñ cum baptizaret xp̄m aperti sunt celi et visus et spūssanctus descēdere in specie colūbe:et vox testificantis patris audita est. Hic est filius meus dilectus. In hoc etiā baptismo christus contactu sue mūdissime carnis:vim regeneratiuā cōtulerat aquis sm Bed.i.aquam ordinauit vt esset materia sacramēti regenerationis. Et p hoc dr fuisse initium noue legis ⁊ finis veteris et mediū inter vtrāq̄. Hec Bonauen. Addit Alexā. quartā:vt reuocarentur iudei a circūcisione Et sic dici posset baptismus Joannis finis veteris testamēti sm illud Mat.xj. Lex et pphete vsq̄ ad Joānem: ¶ Secūdo dubitat̄:quare baptismus xp̄i magis habuit antecedens preparatorium q̄ circuncisio:cum vtrūq̄ fuit institutū cōtra eūdez morbū.s.ptra originale pctm̄. Et quare magis baptismus q̄ aliud noue legis sacr̄m Rñdet. Alex.par.iiij.q.ix. membro.j. Dubium G Ad primū. Perfecte obediētibus non est necessarium preparatoriū:sed minus perfectis ⁊ ad obediētiam duris. Circūcisio aūt data est Abrae qui fuit credulus verbis dei et obedientissim⁹:popul⁹ vero israel cui primo a xp̄o dādus erat baptismus:fuerat dure ceruicis et semp rebellis deo:ideo indiguit preparatorio:nō aūt Abraā. ¶ Ad secundū rñdet. Filiorum est acquiescere preceptis ac doctrine patris. Anteq̄ autem sint filij necessaria est quedam preparatio vt fiant filij:⁊ acquiescant doctrine et preceptis patris. Nunc aūt per baptisma(qđ est ianua sacramentorū) ex filijs ire efficiunt̄ filij dei. Ideo illud sacr̄m indiget precedēti preparatorio:sed iam filij dei facti per baptismū non indigent preparatorio ad ceterorū sacramentorū participationē. ¶ Dubitat̄ tertio de subiectio huius baptismi quibus conueniebat baptismus Joannis. Rñdet̄ qđ christo conueniebat sic baptizari et virorum multitudini:sed diuersa/non vna ratione: christo:vt humilitatem impleret: vt baptismum Joannis approbaret:vt aquam sanctificaret: vt ipse innotesceret; et propter alias causas quas Dub.3. H

glo. Alex. ꝛ pe. de palu. ꝛ Tho. latius prosequuntur.
Populus aūt iudeorū/ vt ad penitentiā: quā ioānes
predicabat: baptizando instruerek ꝛ incitarek: ideo
baptismus penitentie predicabak: vt ad baptismū
Christi prepararetur: vt dictum est vt a circuncisione
auocaretur. ꝓpter hoc nō conueniebat pueris q̄ peni
tentie incapaces sunt: nec ad Christi baptismū pre-
parari poterāt: cū rationis vsum nō haberēt. ¶ Sed
quid de mulieribꝰ/ an baptizate sint baptismo Joā
nis? Opinak Alex. ꝙ nō. Tum ꝓpter honestatem: ne
in cōcursu tante multitudinis virorū ad baptismuz
Joannis concurrentiū nudarenk. Tum qꝛ non fuit
opus eas reuocari a circūcisione quā nō acceperant.
Tum qꝛ satis per baptisma virorū inclinari poterāt
ꝛ sic preparari ad baptismū Christi: quo vniuersali-
ter oēs erant baptizandi. Et tantum de questione.

Distinctio. iij.

Ost hec videndum est ꝛc. Postq̄ magister egit de sacra-
mentis noui testamenti in genere/ in
hac distinctiōe tertia incipit agere de
eisdez in specie. Et diuidik in septem
partes ꝫm numerū septem sacramentorum. Primo
agit de sacramēto baptismi in quatuor sequentibus
distinctionibꝰ. Scdo de sacramento confirmationis
dist. vij. Tertio de sacramento eucharistie/ dist. viij.
cū sequentibus sex dist. Quarto de sacramēto peni-
tentie/ dist. xiiij. ꝛ sequentibus nouē dist. Quinto de
sacramēto extreme vnctionis. dist. xxiij. Sexto de sa-
cramento ordinis/ dist. xxiiij. ꝛ sequenti. xxv. Septi-
mo de sacramento matrimonij/ di. xxvj. vsq; ad. xlij.
per. xvj. dist. ¶ Circa primū tria facit. Primo deter-
minat de sacro baptismatis ꝫm se quo ad eius diffi-
nitionem/ materiā/ formā/ ꝛ institutionē/ dist. pñti.
Scdo de eo quo ad eius effectū/ dist. iiij. Tertio quā-
tum ad eius ministrū/ dist. vj. Sententia textus pre-
sentis dist. summatur in subiectis tribus conclusio-
nibus. ¶ Prima. Baptismꝰ est ablutio corporis exte
rior in aqua facta sub certa verborum forma. ¶ Se-
cunda. Forma baptismatis est qua trinitas sub no-
mine patris ꝛ filij et spiritussancti inuocatur: aut in
noie Christi vel vnius ꝑsone implicite designatur.
¶ Tertia. Baptismus in aqua in Christo ante pas-
sionē institutus/ immersione trina vel vna perfectꝰ/
legalia in eius passione terminauit: ꝛ hoiem deposi-
tione vitiorū ac virtutū collatione iustificando inno-
uauit: nec tamē ipse: sed salutaris hostia aditum re-
gni aperuit. Has latius magister in textu ꝓsequik.

Questio vnica.

A

Irca hāc distictionem querik. Utrū baptismi Christi sit
vna eadēq; materia et forma ad eius
effectus ꝯsecutionē necessaria. ¶ Tri
bus articulis more solito terminabik

Artic. I. Nota. I. hec questio. ¶ Quantū ad primū notandū ꝙ baptis
mus Christi (de quo cōsequenter dicendū) varie a va
rijs describitur. Aliter eñ describit btūs Diony. ali-
ter Aug. aliter Damas. aliter Hugo: aliter magister.
Aliter dico quantū ad verba: nō quantū ad sentētiā
quas colligit Alexā. par. iiij. q. xj. ꝛ post eum sanctus

Diffinitio baptismi. Tho. q. j. huius dist. ¶ Sed his dimissis/ ponā vnā
diffinitionē quid nois/ ꝫm quā ceteras opꝫ modifi-

B cari. Est ergo baptismus lotio hois viatoris/ nō dis-
sentientis: facta in aqua elementari fluida/ ab alio
simul formā debitā cū intētione debita ꝓferente. Et
pōt addi ex institutiōe diuina efficaciter significās
ablutionē a peccatis. Hec diffinitio collecta ex diffi-
nitionibus Scoti/ Ockam: ac Petri de alia. qui inter
se satis cōcordant: descriptio causalis est/ simul indi
cans quidditatē baptismi subiectū/ materiā formā
suscipientē conferentē ꝛ finē. ¶ Dicik primo ablutio
qd ponik pro genere: ꝛ indicat quidditatē baptismi:
eo modo quo hꝫ quidditatē. Ubi nota ꝙ de illo quid
sit baptismus ꝫm rem/ duplex pōt esse modus dicē-
di (vt tangit Sco. q. j. huius dist.) lꝫ sub alijs obscu-
rioribus verbis. Unus est/ ꝙ baptismus sit realiter
ipsa lotio facta in aqua tm̄: nō tñ quecūq;: sed circun
stantionata debitis forma ꝛ intētione ꝛc. i. facta cuz
debita verborū forma: a ministro habente debitā in-
tentionem ꝛc. qd est dictu: ꝙ nomen baptismus sup-
ponit siue affirmatiue predicak de lotione tm̄: ꝛ reli-
qua requisita ad hoc ꝙ lotio dicatur baptismus cō-
notat. Et sic baptismus nō est lotio ꝛ verba ꝛ inten-
tio ꝛc. sed tantū lotio cui adsunt verba. Sicut album
nō est substātia ꝛ accidens: sed sola substātia: nō que-
libet sed ea cui inest albedo que est accidens. Sic vt
ait btūs Aug. xix. de ciui. dei. c. iij. Eques nō homo ꝛ
equus: sed solus homo est: ideo tñ eques dicik: qꝛ ali-
quo modo se hꝫ ad equū. Alius modus/ ꝙ baptismꝰ
realiter sit oia illa que ad essentiā siue necessitatem
baptismi requiruntur: hoc est sine quibus non esset
baptismus: puta aggregatū ex lotione/ aqua verbis
ꝛ intentione baptizantis: et si qua alia requirunk ad
baptismū. Sic ꝫm Aug. vbi supra duos equos simul
iunctos bigas vocamus. Unum vero quoquo modo
se habeat ad alterū/ bigas nō dicimꝰ: sed ambos si-
mul. Quare aūt solus hō eques dr: ꝛ nō solus equus
sed biga: nulla ratio alia est nisi impositio vel termi-
norum vsus: sic de exercitu ꝛ signifero seu duce. Sic
in ꝓposito vtroq; modo accipi pōt nomē baptismus
ꝛ ꝫm primā acceptionē diffinitū est: si scdo modo ac-
cipiatur/ hec erit diffinitio. Baptismꝰ est lotio homi
nis viatoris/ nō dissentiētis: facta in aqua elemēta-
ri: fluida ab alio: ꝛ forma verborum simul prolata: ac
intentio debita abluentis ex institutione diuina si-
gnificans ablutionē aie a peccatis: ꝛ suo modo pōt
fieri distinctio de alijs sacramētis. ¶ Et dicik notan-
ter ablutio in aqua/ nō aq̄: qꝛ baptismꝰ nō est aqua/ q̄
est res permanens: sed lotio in aqua/ que est opera-
tio transiens. Oia eñ sacramenta preter sacramētū
eucharistie cōsistunt in quadā operatione trāseūte/
qua cessante desinit sacrm̄. Et per hoc ptꝫ qd baptis-
mi. i. quid realiter est baptismus. ¶ Dicit/ hois via-
toris: per qd tangik subiectū recipiens baptismum.
Non eniz nisi viatoribus instituta sunt sacra: vt su-
pra habitum est: nec alijs nisi viatoribus ministrari
possunt. Et nota ꝙ ois homo qui lauari seu tāgi pōt
ꝫm se totū vel partē principalē vel minus principa-
lem/ est aptū subiectū baptismatis: verū de hoc dist.
seq. in qua agitur de suscipiētibus baptismū. ¶ Di-
citur nō dissentientis qd similiter dist. sequēti decla-
rabitur. ¶ Dicitur facat in aqua elementari fluida
vbi notatur materia baptismi. Ubi nota: ꝙ capien- C
do materiam ꝛ formam ꝓprie pro altera parte com-
positi substātialis in sacramētis: nō est assignare ne-
q; materiā neq; formā: cū sacrm̄ nō sit cōpositū sub-
stantiale ꝑ se vnū: sed vel operatio quedā circunstā-
tionata verbis ꝛ intētione ꝛc. Aut aggregatū ex his
ꝛ hoc quo ad sex sacramēta: vel species accidentales
ꝑmanentes/ vt in sacro eucharistie. Sed hic capitur
materia metaphorice sīr ꝛ forma. Et hoc dupliciter
Nam qꝛ sacrm̄ est signū sensibile: duo in eo conside-
rantur. s. sensibile aliquid: qd significat effectū sacra-
mentalem: ꝛ ipsa significatio ꝓpter quā sensibile si-
gnum est impositū ad significandū. Pro primo sup-
ponit nomē sacrm̄: ꝛ scdm̄ cōnotat. Et sic primū. s. si-
gnū est materiale/ vel subtractuz: scdm̄ formale seu
connotatū. Et sicut in cōposito substantiali materia
substat forme: ꝛ forma dat esse specificū cōposito: sic
in importatis ꝑ terminos cōnotatiuos significātes
substantiā ꝛ accidens sibi inherens significatū sub-
tractiue est materia siue subiectū denoiationis for-
me accidētalis que connotatur. Et cōnotatū est for-
ma accidētalis inherēs subiecto: vt ptꝫ de calido/ al-
bo/ iusto/ virtuoso. Et hinc generaliter significatum
subtractiue per quoscūq; terminos cōnotatiuos dr

materia:ꝛ significatũ formale dicit̃ forma. Et ita lo-
quendo de sacramẽtis oĩa sensibilia in sacramentis
res/operatio/ꝛ verba:puta in baptismo:aqua/lotio
verba dicuntur materia. Et ipsa significatio forma.
Sic aũt non cõiter loquuntur doctores de materia ꝛ
forma sacramentoꝝ. ¶ Alio modo:qꝛ in sacramẽtis
noui testamenti est res aliqua sensibilis vel corpo-
rea:quã Aug. ꝛ Hugo nominant elementũ:ꝛ verba/
sine quibus elementũ nõ est sacr̃m/ saltẽ in aliis ab
eucharistia ẜm illud Aug. homil. viij. sup Joã. ꝛ ha-
betur in decre. j. q. j. detrahe. Accedit verbũ ad elemẽ
tum ꝛ fit sacr̃m vt pꝫ in tex. c. j. huius dist. Elemen-
tum aũt (qꝛ magis materiale siue corporale) dicitur
materia. Et verba (quia magis spũalia) dicunt̃ for-
ma:sicut in cõposito substantiali forma est spũalior
materia:ꝛ principalior pars cõpositi: sicut verba in
significando sunt principaliora ꝙ̃ res sensibilis:ẜm
August. ij. de doctrina christiana. Uerba inter homi
nes obtinuerunt principatũ in significando. Et ita
cõmuniter accipiunt doctores materiam ꝛ formã in
sacramẽtis. Uerũ qꝛ in re sensibili etiam duo frequẽ-
ter sunt:operatio transiens:ꝛ res (in qua fit opatio)
permanens:vt aqua/oleũ/chrisma ꝛc. Operatio/ vt
lotio/vnctio/dꝛ materia ꝓpinqua:aqua/oleũ/chris-
ma ꝛc. materia remota. Ratio pꝫ:quia in reb⁹ illis/
vt permanentes sunt/nõ est sacramentũ:sed in ope-
ratione accedente:ideo baptismus nõ dicit̃ aqua: sꝫ
lotio in aqua:vtrãqꝫ ergo materiam tãgit diffinitio
baptismi ꝓpinquam/cũ dꝛ:baptism⁹ est lotio:remo-
tam/cũ additur:in aqua. Et de ista materia remota
est hic videndum. ¶ Dicit̃ itaqꝫ in diffinitione ba-
ptismi:aqua elementaris:ꝛ per hoc excludit̃ oĩs hu-
D mor qui specie differt ab aqua elementari. Unde in
aquis artificialibus distillatis (qꝛ specie differũt ab
aqua elemẽtari:vt ex earũ proprietatibus arguitur)
nõ potest fieri baptisma. Nec in quocunqꝫ humore
mixto:vt vino/sanguine/phlegmate/sputo vel sali-
ua/vrina:que specie differũt ab aqua elemẽtari. (De
baptismo ꝛ eius effectu. c. vt nõ apponeres.) Si vero
nõ mutat̃ species:põt in ea baptizari. Unde si dubiũ
foret de humore:vtrũ sit in aqua elementaris vel nõ:
vt de ceruisia:brodio carnium/medone/ꝛ aqua for-
mata ꝛ similibus/nõ͛dꝫ in eis aliquis baptizari: qꝛ
dubium est an lotio in talibus sit baptismus. Si eñ
differunt specie ab aqua elementari non est baptis-
mus:si non differunt specie/est baptismus. Unde si
quis in aliquo horum baptizatur:cautius foret hũc
iterum baptizari in aqua pura. i. non mixta sub cõ-
ditione. ¶ Dicitur fluida: quia si non fuerit fluida:
vt nix aut glacies nisi prius resoluantur: non potest
in eis fieri baptisma:cuius ratio est:quia in his non
potest fieri lotio: licet ab aqua non differant specie.
Et simili ratione in luto spisso/nõ potest fieri baptis
mus:secus si fuerit fluidum ꝛ tenue. Cur autem in
aqua tantum:ꝛ non alio humore possit fieri baptis-
mus:ratio est institutio diuina. Licet plures assignẽ
tur ad hoc congruitates:quia aqua pura. i. elemen-
taris cõgruit significationi effectus baptismi ꝛ vsui.
Unde congruitatem Sco. breuiter tangit. q. iij. hui⁹
distin. dicens. Aqua est frigida/fluida/lucida/com-
munis/ꝛ necessaria. Et he proprietates omnes cõ-
ueniunt illi humori in quo debet fieri baptismus:q̃
est ad reprimendum estum concupiscentie:ad flectẽ
dum rigorem inobedientie:ad illustrandum clarita
tem fidei:ad introducendum in viam salutis: vnde
congruit ad significandũ repressionẽ cõcupiscentie:
suauitatem rigoris obedientie:claritatẽ fidei:gene-
ralitatem obligationis precepti obligãtis ad neces-
sitatem baptismi ad introducendũ in viam salutis.
¶ Dicitur cõsequenter in diffinitione baptismi: fa-
cta ab alio: qꝛ nemo baptizari põt a seipso (de baptis
mo ꝛ eius effectu debitũ). Cuius ratio est diuina in-
stitutio: sicut omnium que sunt essentialia in quoli-
bet sacramẽto. Ait enim dñs Mat. vlti. Ite docete
oẽs gentes baptizãtes eos ꝛc. eos dicit:nõ vos ipsos.
Oportet igitur esse distinctionẽ personalẽ inter ba-
ptizantem ꝛ baptizatũ: qꝛ baptismus est regenera-
tio spũalis. Nisi quis renatus fuerit ꝛc. ait dñs Joã.
iij. Nemo aũt generat seipsum. Augu. de trini. ꝓpter
quod etiam in diuinis: vbi est summa vnitas:gene-
rans ꝛ genitus personal̃r distinguunt̃. Quis autẽ
esse debeat ille alius. i. cui liceat baptizare: dicet̃ in-
fra distin. v. ¶ Dicit̃ etiã ab alio singulariter/ nõ ab
aliis pluraliter:quia duo simul non possunt eundẽ
baptizare:vt infra dicet̃. ¶ Dicit̃ cõsequenter/simul E
debitam formã ꝓferentis:vbi duo tãgunt̃:scꝫ forma
debita. i. verba ad hoc a deo instituta:tangit̃ etiaꝫ si-
multas ꝓlationis forme cum lotione. De primo, scꝫ
forma:cur verba dicant̃ forma iam supra dictum est.
¶ Notandum igitur ꝙ formã esse de necessitate/du-
pliciter potest accipi: vel de necessitate sacramenti:
qua nõ existẽte nõ est sacramẽtum: nec sequit̃ effect⁹
sacramẽtalis in suscipiente. Aut de necessitate mini
stri:qm̃ ad ipsam seruandã minister obligat̃ prece-
pto:ita ꝙ si eam non seruaret/peccaret. Unde patet
ꝙ quicquid est de necessitate sacramẽti est de neces-
sitate ministri/vt sunt substãtialia sacramentorum.
Illis enim nõ seruatis a ministro peccaret: sed non
econuerso. Nam ea que cõstituta sunt pro reuerẽtia
sacramentoꝝ/vel alia rõnabili causa:non tamẽ sunt
substantialia:sunt de necessitate ministri:qꝛ ea omit
tendo peccaret:ꝛ tamen verũ esset sacramentũ quod
ministraret. ¶ Et ẜm hoc forma dupliciter dicit̃ de-
bita:vel ipsi sacramento:vel sacramẽti ministro. Et
lꝫ questio querat principaliter de primo: tñ respon-
dendum erit de vtroqꝫ. ¶ Deinde aduertẽdũ: ꝙ for-
ma baptismi exprimitur de baptisma ꝛ eius effectu.
cap. j. vbi dicit̃. Si quis puerũ ter in aqua merserit
in noĩe patris ꝛ filii ꝛ spũssancti:ꝛ nõ dixerit. Ego ba
ptizo te in noĩe pr̃is ꝛ filii ꝛ spũssancti:nõ est puer ba
ptizatus. ¶ In hac forma quatuor notant̃: persona
baptizans/ego:actus baptizandi/baptiso:persona
baptizata/te:inuocatio trinitatis/ in noĩe patris et
filii ꝛ spũssancti. Ubi vnitas significatur essentie/in
noĩe:ꝛ discretio hypostasium seu personaruꝫ patris
ꝛ filii ꝛ spũssancti. Amen nõ ponit̃ in hac cõstitutio-
ne Alexan. sꝫ nec in euangelio Mat. vlti. vbi forma
traditur. Euntes docete oẽs gẽtes baptizantes eos
in noĩe patris ꝛ filii ꝛ spũssancti: ideo amen non est
de complemento forme:sed de vsu quorundã bapti-
zantium/ac ipsum addentium:ideo nihil refert siue
addatur siue omittat̃. ¶ Insuper notãdum: ꝙ forma F
illa põt multipliciter variari:ꝛ in genere quadrupli-
citer. Primo modo mutando illas voces/ ponendo
loco earũ alias. Et hoc tripliciter: vel ponendo loco
earũ alias illis tñ synonymas:vt si loco latinarũ vo-
cum ponantur eis correspondẽtes: in vulgari theu-
tonico/aut in greco vel alia lingua. Aut ponẽdo alĩs
in significatione differẽtes:ꝛ hoc vel penitus dispa-
ratas:vt si diceretur:in nomie Petri ꝛ Pauli ꝛ sancte
crucis:loco illorum verborum patris ꝛ filii ꝛ spiritus-
sancti. Aut idem non eodem modo significantes vt
si loco nominis patris:ponatur nomẽ genitoris:lo-
co filii/nomen geniti: loco spiritussancti/proceden-
tis. Licet enim pater sit genitor:filius genitus: spi-
ritussanctus ꝓcedens:tamen pater nomẽ est hypo-
stasis:nec aliq̃d põt dici pater/nisi persona: sic fili⁹:
sic spiritussanctus. Genitor aũt nomen verbale ꝛ ge-
nitus/potissimum respiciũt notionales actus:ꝛ non
(ex vi significationis sue) hypostases:vnde ꝛ imposi-
ta sunt ab actu generationis ẜm Tho. de arg. Hinc
est/ ꝙ si actus conuenirent alicui quod non foret hy-
postasis:sicut in creaturis anima generat cognitio-
nem:ꝛ calor calorem:de illo dicerent̃ illa noĩa geni-
tor/genitus:que etiam significãt personas sub rõne
ꝓprietatum ꝛ nõ sub ratione subsistentiũ:vt Sco. lo-
quitur:ꝛ nõ nomen/persona vel hypostasis. Itẽ sicut
concedit̃ aĩa nutrit:ita etiã illa concedenda est: aĩa

generat: quia generare sicut nutrire est actus potentie vegetatiue: et tamẽ aĩa non est suppositum. Item pater est de predicamento relationis: genitor de predicamento actionis. Diuersorũ aũt pdicamẽtorũ genera et species non sunt synonyma ſm regulã philosophi. Unde quia genitor est de predicamẽto actionis: nõ importat suppositũ precise: quia nõ tñ supposita agũt: sed et partes suppositorũ: et forme accidentales. Aut etiã q dictiones loco illarũ posite significant quidem personas: sed nõ distincte: sed implicite et velut collectiue/ quomodo: trinitas significat tres personas. ¶ Contingit etiã fieri mutationẽ per corruptionẽ terminorũ: vt si in eis mutetur litera vel syllaba: aut incõgrue pferant: vt si dicat. Ego baptizo in nomine patria et filia et spũssancta. ¶ Secũdo principaliter potest fieri mutatio per additiõem. Et hec etiam potest fieri multipliciter. Uel q addatur aliqd repugnãs: vt in nomine patris maioris et filij minoris. Uel: Baptizo te si sum eps: posito q nõ sum eps. Uel sic: Ego eps baptizo te. Uel aliquid nõ repugnãs nec distrahẽs vt/ Baptizo te in nomine patris oĩpotentis/ et filij vnigeniti: et spiritussancti paracleti. Uel sic: Baptizo te in noĩe patris et filij et spũssancti et sancte crucis. vel/ beate Marie virginis. Aut oĩno impertinẽs: et illud vel discontinuat formã: vt si fieret interruptio forme: vt ſm consuetudinem loquendi interrupta nõ acciperent pro vna oratione: vt si quis diceret. Baptizo te in noĩe patris: et interponeret: longũ sermonẽ/ post cuius finem diceret: et filij et spiritussancti. Aut nõ est tanta discõtinuitas vt soluatur vnitas orationis: vt si quis diceret. Ego te baptizo, in noĩe patris: tacete vel recedite: et filij et spũssancti. Qñ aũt vnitas interrupit vel non: cõsiderari oportet ex alijs actibus humanis: quando alias actus aliqs interruptus vel sermo diceret vel nõ diceret vnus: sic et in proposito. ¶ Tertio principaliter potest fieri mutatio subtrahẽdo aliquid de predicta forma vel verbũ aliquod: et hoc vel de his que sunt de substantia forme: vel de non essentialibus aut syllaba aliqua per syncopã. ¶ Ubi notandũ/ qđ de substãtia forme sunt verba importantia actum baptizãdi/ personã baptizatã et tres trinitatis personas explicite et distincte: et hoc copulatiue. Hoc enim expressit christus cũ ait Mat. vlti. vnde forma accipitur. Baptizantes eos in noĩe patris et filij et spũssancti. ¶ Dictio aũt significans personam baptizantẽ expresse nõ est essentialis forme: quia nec illã Christus expressit. Itaq; pronomen ego: non est de substãtia forme: vt dicit glo. in. c. j. de baptis. supra allegato: allegans. c. retulerũt. de conse. dist. iiij. vbi dicitur qđ is qui baptizando dixit. baptizo te etc. vere baptizauit: vbi non ponitur pronomẽ ego. ¶ Quarto põt fieri mutatio per trãspositionem dictionum. Et hoc potest dupliciter contingere. Uel sic: q per eam variatur sensus orationis: vt si diceret. Ego patris baptizo te in nomine filij et spũssancti. Uel q non: sed manet idem sensus: vt si diceret: Ego in noĩe patris et filij et spũssancti te baptizo. Uel/ ego te baptizo in nomine filij et patris et spiritussancti. Nam et si congruum est proferre personas ſm ordinẽ originis: nõ tamen transpositio ordinis inducit transmutationem: et quocũq; ordine persone nominentur: sunt tamen vnum efficiens principale in baptismo et vt sic

Articu. 2. Cõclusio. 1. G

inuocantur. Hec Sco. ¶ Quantum ad articulum secundum/ est conclusio prima de materia. Ad baptismi veritatem/ et eius effectus consecutionem necessario requiritur aqua elementaris vt materia remota: et baptizandi lotio in aqua tanq; materia propinqua. Utriusq; partis probatio est institutio diuina: ¶ De aqua, habetur Joan. iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua etc. et de baptismo et eius effectu non vt apponere etc. et de conse. distin. iiij. c. necessariũ. ¶ Et si dicis: in his autoritatibus non dicitur aqua elementaris. Respondeo: sufficit qđ dicitur aqua absolute: idest sine determinatiõe: quoniã aqua absolute positũ non importat nisi aquam elementarẽ. Alios enim humores non significat nisi analogice: et ideo pro eis nunq; accipit nisi ponat cũ determinatione distrahente: vt aqua artificialis: aqua vitis: que tñ simpliciter non est aqua. De lotione dicit Mat. vlti. Baptizantes eos. Baptizare autem est lauare. Unde baptizare grece/ est lauare latine. Sic enim apud Judeos baptismata dicebantur lotiones corporum et vasorum. Hinc Mar. vij. Judei nisi baptizentur: nõ comedũt. Et seq. Baptismata calicũ et vrceorum etc. Ubi per baptismata intelligunt lotiones: vt ex precedentibus in eodẽ textu patet. Nõ tñ hic accipitur lotio stricte: prout includit amotionẽ sordiũ a corpore per cõtactũ aque. Sed capit generaliter pro oĩ contactu corporis ab aqua fluida: siue ille cõtactus fiat p aspersionẽ siue per immersionẽ: siue per superfusionem: de quo magis infra. ¶ Secunda conclusio.

Conclu. 2. H

Hec oratio: Ego baptizo te in nomine patris et filij et spiritussancti: est forma baptismi necessaria quantum ad omnes suas partes/ necessitate ministri ecclesie Romane subiecti. Probatur: quia talis minister non seruando hanc formam/ peccat: ergo etc. Antecedens probatur: quia quilibet minister Romane ecclesie subiectus tenetur eius legibus obedire et preceptis. Hanc autem formam seruari statuit ecclesia Romana: vt patet de baptismo et eius effectu. Si quis. Nec potest minister baptismi: cui ex officio conuenit baptizare (de tali enim intelligi debet cõclusio) excusari per ignorantiam: quia quilibet tenetur ea scire que sui sunt officij. Secus de nõ habentibus officium huius ministerij: vt simplices mulierculę: que forte possent per ignorantiam excusari a peccato. ¶ Et dicitur notanter: ministri Romane ecclesie subiecti/ propter ecclesiam Grecorum: apud quam forma quantum ad aliquos terminos minus principales est mutata. Uerba principalia sunt quibus inuocatur trinitas/ scilicet in nomine patris et filij et spiritussancti. Minus principalia sunt quibus significatur suscipiens/ actus et minister/ scilicet ego te baptizo. Quantum ad illa/ greci mutauerunt formam: vnde in hac forma baptizant. Baptizetur seruus christi/ in nomine patris et filij et spiritussancti: qua ideo vsi sunt: ne gloriarentur de ministris baptizantibus: contra illud. j. Corinth. j. Unusquisq; vestrum dicit. Ego quidem sum Pauli. Alius autem: ego vero Cephe: ego autem Christi. quos ibi reprehendit Paulus subdens. Diuisus est christus etc. propter hoc ordinatum est inter eos/ ad tollendum illud schisma: ne scilicet nomen ministri exprimeretur: nec actus in indicatiuo modo/ sed in optatiuo: quia tunc minister nõ signatur esse auctor baptismi: sed tantum minister: orans effectũ baptismi conferri a deo. Suscipiens etiam nõ exprimit in secũda persona: sed in tertia: quasi nõ precise reciperet quod recepit ab aliquo sibi sermonẽ dirigente. Uerũ dicit Sco. melius potuisset suscipiẽs fuisse expressus noĩe pprio/ q hoc/ seruus christi. Non enim seruus christi est cum iam baptizatur: sed baptizatur vt sit seruus christi/ scilicet spũalis: quo christiani sunt serui christi. De hac forma dicit Sco. quod q̃diu tolerata fuit ab ecclesia Romana: et pro tempore pro quo instituta/ fuit rationabilis. Si vero postea ab ecclesia Romana alia fuisset eis imposita: et eorum prohibita: peccarẽt vtendo sua. ¶ Sed diceres verba importantia actum baptizandi et suscipiendi baptismum sunt substantialia: vt supra dictum est: ideo non poterunt illa per statutum humanum mutari: quia sicut ecclesia non potest instituere sacramenta: ita nec substantialia sacramentorum mutare. Ad hoc dicitur qđ licet de substantia forme sit expressio actus et suscipiens: sed non est de substantia qđ determinate exprimatur per verbũ indicatiuũ vel per optatiuum Item per pronomen secunde persone vel per prono-

men tertie persone. Cuius ratio est/quia Matt. vlti-
mo in verbis christi: vnde trahitur forma: licet expri-
mat christus actum et suscipientem: tamen non ex-
primit sub verbis innuentibus preceptum. Unde di
cit. Ite docete &c. baptizantes eos. His verbis prece
pit baptizare et non tradidit formam: nec illa verba
baptizantes eos, possunt poni in forma: sed in eo
quod sequitur in nomine patris et filij et spũssancti
recitat verba vt pertinentia ad formam: vt satis pa-
tet ex contextu orationis: & ideo dispositioni ecclesie
relictũ est: quibus verbis exprimatur actus & susci
piẽs quos ipse in precepto suo expressit. Et circa ex-
pressionem actus et suscipientis potuit ecclesia ordi
nare quibus verbis hoc exprimatur. An autem gre-
ci nunc peccent vtentes alia forma ab ecclesia roma
na: cũ nũc cessauerit causa propter quã formã suaz
assumpserunt/dubium est: quia dubiũ est an eccle
sia romana eis aliam formã tradiderit cum expres-
sa ꝓhibitione prioris: qḋ si factum est peccant vten
do sua. Si autẽ ecclesia sic permittit non peccant:
sed siue sic siue sic vere baptizant: vt dicit Durã. dis.
ista. q. j. q2 i forma sua sunt oĩa substãtialia forme: vt
declaratũ est: et reuertẽtes ex eis ad obedientiam ec
clesie Romane non rebaptizantur. Statutum autez
ecclesie licet potest ligare ministrum sed nõ euacua
re sacramentum. Optime et clare ad idem loquitur
Conclo. 3. I Petrus de palu. questione. j. articu. ij. ¶ Tertia con-
clusio. Quelibet mutatio circa formam ecclesie facta
a ministro: vt precise necessaria ex parte sacramenti:
nedum inducit culpam ministro: sed euacuat et tol-
lit effectum ac veritatem sacramento. De hoc Inno-
cen. in. c. j. de baptis. & eius effectu. Probatur hec con
clusio post Scotum et Durãdum: quia ibi deficit in
tentio debita in ministro: quia si minister varians
intendit vti verbis quibus vtitur ecclesia tanq̃ for
ma precisa baptismi: deficit sibi intẽtio vtendi illis
verbis sicut vtitur ecclesia tanq̃ forma: quia inten-
dit verbis variatis vti vt forma precisa et necessaria
baptismi: et ita non vt forma ecclesie: et per hoc defi
cit intentio requisita: que est intendere quod eccle-
sia intendit/et eo modo quo ecclesia/vt infra pate-
bit. Preterea talis mutans formam que est de neces
sitate sacramenti baptizando intendit inducere er-
rorem: ergo sacramentum frustraretur effectu. Te-
net consequentia: quia sacramenta habent veritatez
in fide ecclesie nõ persone: vt dicit Durand⁹. Inten-
dens autem inducere errorem illud qḋ facit/nõ fa-
cit in fide ecclesie: sed contra fidem ecclesie: ergo ta-
lis nõ confert verũ sacramentum. Antecedẽs proba-
tur: quia qui sub hac intentione baptizat/qḋ forma
sua mutata/sit forma precisa sine qua nõ confertur
sacramentum: aperte errat: et ecclesiam sub alia for-
ma baptizantem errare indicat: et per hoc grauissi-
mum errorem fouet: et inducit. Ista conclusio tertia
intelligitur q᷑ intentio mutãdi formã a christo insti-
tutam vt de essentia sacramenti impedit sacramẽtũ
eo qḋ substantialia mutantur et que sunt de necessi-
tate sacramenti. Non enĩ cõpatiuntur se intẽdere ba
ptizare: et non velle vti forma sine qua non confert
baptismus ex christi institutione. Si vero intentio
mutandi formã respicit solũ ea que sunt de necessita
te precepti seu ministri: et intendit velle facere quod
christus instituit: et non sit mutatio circa substãtia-
lia: licet sic faciens credat ecclesiã catholicã errare et
se bene sentire: verũ sacramẽtũ cõfertur: quicquid ad
datur vel subtrahat a baptizante: alias enim greci
& heretici non possent baptizare. Est de mente Pe-
tri. q. j. ar. iij. Itẽ intentio dicit nedum finis volitio-
nem: sed etiã mediorũ rectã ordinationem: igitur nõ
intẽdit baptizare qui formã precisam non acceptat.
¶ Quarta conclusio. Mutatio verborũ principaliũ
Conclo. 4. K forme: que sunt in nomine patris & filij & spũssancti
per alia verba eis non synonyma loco eorũ posita:
nisi sacramẽti autor de⁹ dispenset: tollit sacramenti

veritatẽ: et priuat sacramenti efficaciaz. Probat illa
cõclusio per verbũ christi sacramentorũ institutoris
frequenter allegatum Mat. vlti. Baptizantes eos in
nomine patris & filij et spiritussancti. ¶ Itẽ ratione
ſm Durandũ et Petrũ de palude: q2 cũ baptismus
sit specialiter sacramentũ fidei (per baptismũ enim
primo ascribitur baptizatus cetui fideliũ) in ipso
debet esse fidei protestatio vel insinuatio: et maior
expressio q̃ in alijs sacramentis. Maior autez fidei
protestatio debet correspondere actui interiori: sed
non est satis sufficiens fides qua creditur in vnã per
sonã sine alia: ergo nõ est sufficiens protestatio qua
exprimitur vna persona sine alia: & per cõsequẽs ad
baptismum requiritur protestatio fidei: maxime ex-
pressa articulo trinitatis qui primus est. Unde pa-
tet q᷑ non sufficit expressio vni⁹ persone nisi omnes
exprimantur. ¶ Patet etiã conclusio ex expressa de-
terminatione ecclesie/de conse. distin. iiij. in synodo.
vbi dicit zacharias papa. In synodo Anglorum de-
cretũ et firmissime preceptũ & diligenter demõstratũ
esse dinoscit/qḋ quicũq; sine inuocatione trinitatis
mersus fuisset: sacramentũ regenerationis nõ habe
ret: qḋ omnino verum est: q2 si mersus in fonte ba-
ptismatis quis fuerit sine inuocatione trinitatis:
perfectus christianus non est nisi in nomine patris
et filij & spũssancti fuerit baptizatus. Hoc quoq; ob-
seruare in predicta synodo sacerdotes voluerunt: vt
qui vel vnam de trinitate personã in baptismo non
nominauerit illud baptisma verũ esse nõ posset: qḋ
pro certo verũ est. ¶ Dicitur notanter in conclusiõe
verborũ principaliũ: que sunt in nomine patris &c.
q2 in alijs verbis minus principalibus: que expri-
munt actũ et suscipientẽ/quorũ expressio est necessa-
ria: vt dictũ est: admittitur aliqua variatio: per termi-
nos etiam non synonymos: vt dictum est de grecis.
¶ Dicitur non synonyma: q2 licet loco illorũ verbo-
rum in nomine patris &c. ponere eorũ synonyma
in alia lingua: nam in omni lingua/latina/hebrai-
ca/greca/theutonica &c. põt tradi baptismus: dũ tñ
ṽba (cuiuscũq; lingue sint) fuerint synonyma his la
tinis. In nomie patris &c. q̃uis latin⁹ sacerdos sub
romana ecclesia constitutus/peccaret in alia lingua
baptizando ex officio solẽniter sicut etiã si consecra
ret eucharistiam in alia lingua: quia ordinauit ec-
clesia romana/qḋ officia ecclesiastica dicantur & mi
nistrentur in latina et greca. Et hoc rationabiliter:
q2 in hac põt distinctius scribi et ꝓferri vt dicit Sco.
¶ Et nota quod per verba synonyma non intelligo
verba equipollentia: que idẽ significant: vt vult glo.
in. c. multi. de conse. distin. iiij. ¶ Sed per synonyma
intelligo verba idem et eodem modo significantia:
siue sic significent ex natura: siue ex propria institu-
tione: siue ex cõmuni vsu accommodato: quo modo
homo & animal rationale non sunt synonyma: neq;
pater et genitor: nec generaliter termini diuersorũ
predicamentorũ: vel eiusdẽ predicamẽti sub diuer-
sis generibus aut speciebus non subalternatis con
tenti: quantũcũq; idem significent: differunt enim
omnes tales in modo significandi vt supra in litera
F. latius patuit. Ex illo sequitur/quod licet verba
illa in nomine patris &c. ex imperitia aut lingue la-
psu aliquantulũ corrũperentur: dũ tñ circunstantes
plenum capere possent sensum: nihilominus si assit
debita intẽtio verũ est baptisma q̃m verba hec corru
pta: licet non ex ꝓpria impositione: tamẽ ex vsu sunt
verbis integris synonyma: idẽ cũ eis et eodẽ modo
representantia. Unde papa qui ex imperitia lati-
ne lingue baptizauerat in nomine patria et filia et
spũssancta sacerdotẽ verum baptisma contulisse dis-
cernit in. c. retulerunt. de conse. dist. iiij. Secus si tã
ta esset corruptio verborũ/q᷑ sensus eorũ non capere
tur ab audientibus et latinum intelligentib⁹: quod
communiter accidit qñ in principio dictionis litera
vel syllaba corrũpit. ¶ Dicit etiã nisi deus dispẽset.

Sic enim apostoli ex diuina dispẽsatione ꝛ familiari .s. consilio in principio baptizabant nascentis ecclesie: in nomine Christi: vt habet Act. ij. ꝛ Joã. iiij. Non enim propria autoritate formã a Christo promulgatã aliquatenus mutare tentassent: legẽ enim superiorũ nullus inferior põt reuocare: nec simpliciter nec ad tẽpus. Dispẽsauit aũt Christus pro tẽpore primitiue eccl'ie / vt in nomine Christi baptizarẽt: in quo implicite trinitas tota designat ꝛ inuocatur. Nã qui dicit Christũ .i. vnctũ dicit etiã eũ qui vnxit .i. patrem: ꝛ eũ quo vnctus est .i. spiritũsanctũ: vt magister ex auto. beati Amb. exponit: vt nomen Christi Jesu: in quo est salus (vt in Act. Petrus dicit) diuulgaretur / ꝛ amabile redderet: qd nũc plurimis odiosum erat incredulis: ꝛ erubescibile infirmis. Sic eñ dum videbant super baptizatos in nomine Christi descendere spiritũsanctũ in signo visibili: excitabantur ad amorẽ ꝛ venerationẽ nominis Christi: vt dicit Alex. Sed ratione illa cessante / ꝛ nomine Christi diuulgato / ecclesia redijt ad priorem formã a Christo ꝓmulgatam: qꝛ cessante ratione dispensationis / etiã ipsa dispensatio cessauit: vt dicit sanctus Tho. ꝛ ceteri doctores. ¶ Ex illo sequitur corollarie sm eũdem: ꝙ si quis nunc baptizaretur in noie Christi: nõ esset baptizatus: sed veniret iterũ baptizãdus: qꝛ deficeret forma: ꝛ dispensatio nunc locũ non hȝ. Consonat beatus Tho. sanctus Bonauen. ꝛ Duran. et Aliaco. q. xxiiij. ar. j. Sco. videtur dubitare: dicit eñ. Non audeo dicere ꝙ baptizatus hodie in noie Christi esset baptizatus: sed nec audeo omnino dicere cõtrarium ꝙ nõ esset baptizatus. Non lego vbi fuit illa dispensatio reuocata. In hoc ergo casu reputo dubium an talis sit baptizatus: vnde circa ipsum agẽdum foret in dubijs: hoc est rebaptizandus esset sub conditione: vt habetur extra de bap. ꝛ eius effe. c. de quibus. Sed dicit Petrus de Aliaco vbi supra ꝙ nõ venit dubitandũ: qꝛ licet nõ legatur qñ fuerit illa dispensatio reuocata: tñ qꝛ dispẽsatio facta est ex causa satis censetur reuocata / qñ dispẽsationis causa cessauit: scȝ qñ nomen Christi fuit sufficienter promulgatum: qꝛ cessante causa / cessat effect⁹: vt dicit Tho. ꝛ sanctus Bonauen. Et ab illo tunc / nec illa forma baptizare licuit nec valuit. Et licet dubiũ sit quãdo illud primo fuerit: tamen nũc nõ est dubiũ quin ita sit. ¶ Scd̃o sequitur ꝙ si quis baptizatur in nomine trinitatis / aut in nomine genitoris ꝛ geniti: ꝛ ꝓcedẽtis ab vtroqȝ / nõ est baptizatus: sed venit rebaptizãdus. Hoc concorditer sentiunt sanctus Tho. Bonauen. Rich. Petrus de palu. q. j. art. iij. Holkot. Tho. de argenti. Sco. Duran. ꝛ Petrus de Aliaco. q. xxiiij. ar. j. ꝛ ceteri theologi cõmuniter. Et patet corollariũ ex conclusione: qꝛ hic mutantur verba principalia et alia verba eis nõ synonyma: nõ enim est synonymũ hoc nomen trinitas huic copulato / pater filius ꝛ spiritussanctus: vt notũ est. Nec illa nomina genitoris: geniti / spirati / seu ꝓcedẽtis / his nominibus patris ꝛ filij ꝛ spũssancti: vt declaratũ est in primo articulo. Nec sufficit ꝙ dent eandem rem intelligere: vt videt velle Petrus de palu. vbi supra arguendo contra seipsum. Tum qꝛ nõ eodẽ modo tñ qꝛ verba sacramentalia nõ tam ex significatione: ꝙ̃ ex institutione sunt efficacia. Christus vero tradendo formã sacramenti fidei talem dedit ꝛ obseruari voluit: in qua expressa fidei trinitatis professio sub proprijs diuinarũ personarum nominibus explicat: qualis est hec forma. In nomine patris ꝛ filij ꝛ spũssancti: ꝛ nõ illa in nomine trinitatis seu genitoris. Unde dicit Sco. Sicut Judeis datuȝ fuit aliquod nomen significans essentiam diuinã sub ꝓpria ratione: qd ipsi vocabãt nomẽ dei tetragrãmaton. Ita Christus dedit ecclesie nomina significantia personas sub proprijs rationibus / que sunt pater ꝛ filius ꝛ spũssanctus. Uerum tota ratio est institutio diuina. Et per hoc scȝ institutionem diuinaȝ / sub inuocatione explicita nominũ trinitatis / distincte pro personis supponẽtium: ꝛ nõ pro aliquo nisi qd est formaliter persona / possunt tolli multe branche ꝛ instantie de idẽtitate essentiali actuũ notionalium cũ personis diuinis: ratione cui⁹ Petrus de palu. videt velle / ꝙ in nomine genitoris ꝛ geniti põt fieri baptismus: sicut in nomine patris ꝛ filij ꝛc. nisi diceretur ꝙ ex accommodatione vsus pater importet hypostasim: hoc est supponat solum ꝓ hypostasi cõnotando actus notionales: genitor vero pro omni gignente supponit: nõ curando an sit suppositum vel nõ. Sed tunc quis diceret: volo ꝙ omnino ꝓ eodem supponant etiã stante noua impositione vocabuli: nõ sufficit: qꝛ Christus instituit sub illis vocabulis ꝛ nõ alijs que apud totam cõmunitatẽ distincte supponunt pro personis: nõ curando de quocũqȝ idiomate. Et quid si fieret nouuȝ idioma: nõne posset sub eo baptizari: vtiqȝ videt ꝙ sic: igitur pariformiter hic in ꝓposito: sed tunc posset dici ꝙ adhuc nõ essent vere synonyma / eo ꝙ possunt cõpetere alicui quod nõ est persona: forma aũt dȝ esse certa. ¶ Quinta conclusio. Uariatio forme in non substantialibus per pronominis ego subtractionem: siue per aliarũ dictionum additionẽ: seu partiũ forme transpositionem / dũmodo nõ tollit verũ forme intellectum / neqȝ vnitatem nec adest intentio inducẽdi errorẽ nõ impedit sacramẽti efficaciam / nec baptismatis veritatem. Conclusio hec declarat per singulas clausulas. ¶ Dicitur primo in nõ substantialibus: qꝛ de substãtialibus forme habitũ est cõclusione .ij. ꝛ .iij. ¶ Dicit sine pronominis ego subtractione: qꝛ cũ omnia cetera in forma preter pronomen ego / sint substantialia in nõ substantialibus nõ põt fieri alia subtractio nisi pronominis ego: ꝛ hmõi subtractio (qꝛ nõ tollit sensum) nõ impedit sacramenti effectum: vt dictum est. ¶ Dicitur sine aliarum dictionũ additione: illa põt multipliciter fieri in principio / in medio / vel in fine. Et vbicunqȝ fiat: si sensum verũ forme nõ variat verũ est sacramentũ. Si vero qd additur repugnat veritati forme: aut alium sensum inducit: nihil fit. Similiter si vnitatẽ forme per interruptionẽ minimã tollit nõ est sacramentũ. Exẽpla patent in primo articulo. Eodem modo de transpositione verborum. ¶ Dicit nec adest intentio inducendi errorẽ: qꝛ illa existente: quecunqȝ variatio fiat quãtũcunqȝ modica non erit sacramentum: vt dictũ est in cõclusione secũda. Quã declaratione premissa ꝓbatur cõclusio: quia sicut in materialibus manẽtibus substãtialibus rei manet eius species ꝛ nature veritas: licet accidentia mutẽtur. Ita in sacramentis manentibus substantialib⁹ variatio nõ substantialiũ nõ mutat veritatẽ sacramẽtorum dũmodo sensus forme nõ mutetur. Nã ꝛ sensus verus forme est de substantia sacramẽti: quoniã sacramẽta signa sunt significãtia effectũ gratuituȝ q̃ significatio si tollit: tollit ratio sacramẽti. ¶ Quantũ ad articulum tertiũ dubitatur primo cõtra dicta in quarta cõclusione ꝛ eius corollaria. Baptizatus hodie in nomine Christi verũ baptisma recipit: similiter si baptizatur in nomine trinitatis. Sic si baptizatur in nomie genitoris ꝛ geniti: ꝛ sancti flaminis: seu ab vtroqȝ procedentis: ergo corollaria ibi posita sunt falsa. Consequentia nota. Antecedens probat: quia verba hec equipollent his verbis. In nomine patris ꝛ filij ꝛ spiritussancti. Nam illa includunt inuocationem ac fidem trinitatis sicut ista: patet de ly Christus: quod implicat vnguẽtem / vnctũ / ꝛ eũ quo fit vnctio: qui sunt pater ꝛ filius ꝛ spũssanctus. ¶ Itẽ trinitas dicit trinitatem personarũ / similiter ꝛ genitor: cum importãt distincte ꝑsonas / ꝓpter distinctos actus notionales quos cõnotant. De equipollentibus enim idem est iudiciũ: ꝛ nõ refert vtrum ex equipollentibus quis dixerit. glo. in. c. multi. de cõse. dis. iiij. Et ꝓbantur auto. canonis. Nam prima duo habentur in ca. a quodã. de cõse. dist. iiij. vbi Nicolaus papa in responsis ad consulta Bulgarorum dicit: ꝙ

Marginal notes: Corol. 1. (beside "dem: ꝙ si quis nunc baptizaretur…"); Corol. 2. (beside "trinitatis / aut in nomine genitoris…"); Conclo. 5. (beside "ta conclusio. Uariatio forme…"); Articu. 3. Dubium. 1. (beside "sus verus forme est de substantia sacramẽti…")

baptizati in nomine trinitatis/ aut in noie Christi non debent rebaptizari: sed sunt vere baptizati. De tertio est expressa glo. c. multi. de cōsec. dist. iiij. Item vt tāgit magister in textu ex auto. beati Amb'. Etiā qui tantum personā nominat: dū tamen fidē trinitatis mente teneat: vere baptizat. Ad illa beatus Bonauen. q. v. huius dist. respondens dicit. Quidā dixerunt q̄ cū sacramentum baptismi virtutē habeat a fide que in corde est: qualicūq̧ professione trinitatis siue tres persone siue due exprimantur: plenū est sacramentum. E conuerso aūt si non est fides in corde: etiam si exprimant̄ tres persone ore/ nō est sacramētum. Hoc videtur sentire Ambro. in lib. de tri. dicēs. Si vnum in sermone cōprehendens vel patrē vel filium vel spiritūsanctū: fide aūt nec patrem/ nec filiū nec spiritūsanctum abneget: plenū est sacramentuz fidei/ idest baptismus: hic enim specialiter est sacramentum fidei. Et huius opinionis videt̄ fuisse Hugo: ꝛ Magister subdit: sed quia vt dicit Aug. in ep̄la ad Bonifaciū. Baptismus est sacramentū fidei non singularis persone/ sed ecclesie: ideo fides persone nihil obest vel prodest. ¶ Et ideo dicit illa opinio quicquid sit de fide cordis: iudicandū est in baptismate de professione oris siue expressione sermonis: ꝛ ideo qualitercūq̧ credebat baptizans: si totam exprimat trinitatē baptizatū est: si non totā/ baptizatū non est ꝛ rebaptizandus est. Et hoc certitudinaliter dicunt magistri. hec Bona. ¶ Et per hoc dicitur ad rationes dubij. Primo de baptismate in noie Christi: q̄ licet olim tempore apostolorū sic baptizatus verum baptisma receperit: sed non modo: q̄uis certi canoniste oppositum teneant vt glo. in. c. a quodam allegato: ꝛ in. c. si quis. de baptismo ꝛ eius effe. quaz pauci sequuntur. Unde Pe. de pa. q. j. ar. ij. ꝛ Duran. satis grosse reprehendit glossatorem dicens q̄ Joannes errauit in apparatu illius ca. a quodā. de conse. dist. iiij. ꝛ Ber. in ca. si quis. Posset honestius dici q̄ locuti sunt opinatiue. Sed ad textum ca. a quodam. qui est Nicolai pape ꝛ decisiuus: quia est responsio ad consultationem. Respondet Alens. q̄ non intelligendus est omnino ſm q̄ verba sonant. Unde quo ad hoc q̄ dicit: in nomine trinitatis/ intelligendum est explicite: hoc est explicando distincte personas. Unde qui in nomine patris ꝛ filij ꝛ spiritussancti baptizant: baptizant in nomine trinitatis: sicut habet glo. eodem capitulo ꝛ gloss. in. c. si quis. Item Pelagius papa in ca. multi. de conse. dist. iiij. exponit nomen trinitatis. i. nomine patris ꝛ filij ꝛ spiritussancti. vnde ait. Euangelicū preceptū ipso dño saluatore nostro Jesu christo dicente vel tradēte: nos admonet in nomine trinitatis sanctuz baptisma vnicuiq̧ tribuere: dicente dño nostro Jesu christo discipulis suis. Ite baptizate oēs gentes in noie patris ꝛ filij ꝛ spiritussancti. Ecce dicēdo baptizate in nomine patris ꝛ filij ꝛ spiritussancti: monet baptizare in nomine trinitatis. Hinc glo. ibidez super verbo trinitatis dicit explicite. Simile ait Zach. papa. in sinodo Anglorum ibidem dicens. Si mersus quis fuerit in fonte baptismatis sine inuocatione trinitatis/ nō est pfectus christianus: nisi in nomine patris ꝛ filij ꝛ spiritussancti fuerit baptizatus ꝛc. Sic etiam exponēdum est qđ beatus Bern. in quadā epistola dicit: respondendo cuidam querenti de quodam baptizato in nomine dñi ꝛ sancte crucis. Ego hūc puto baptizatum. Qđ nomen dñi intelligit distinctā expressionem trinitatis. Adiectio aūt facta (ꝛ sancte crucis) ex deuotione non tollit baptismatis effectuz. ¶ Sed de noie Christi dicit̄/ q̄ papa illud refert ad tēpora apostolorum quantum ad causam/ volens dicere: q̄ vnū quippe idemq̧ est. i. eiusdē virtutis ꝛ efficacie in casu quo esset eadē causa baptizā di: vnde ꝛ eadē dispēsatio est: ꝛ hoc videt̄ innuere aduerbiū sicut. Unde dicit q̄ hi profecto si in nomine sancte trinitatis vel tantum in noie Christi sicut in actibus apostolorū legitur (semper factū) baptizati sunt: vnū quippe idēq̧ est sequit̄: rebaptizari nō debēt vel rebaptizari nō debent simpl'r ꝛ absq̧ cōditione pp̄ter dubiū aliquorū: sed cū cōditione. ¶ Ad illud qđ arguit̄ de baptismo in nomie genitoris: dr̄ breuiter ſm oēs theologos/ q̄ sic baptizans nihil facit. Quibus concordant potiores canoniste. Hosti. Panorm. ꝛ pene oēs summiste. Sed de glo. dr̄ vt dictū est: q̄ in hac parte nō tenetur sicut nec Hugo: nec magister in priori casu: licet hāc causam nō ponant: ꝛ cū argutū est q̄ de equipollētibus idem est iudiciū: ꝛ nō refert vtrū ex equipollētibus quis dixerit: verū est non refert: ꝛ est idē iudiciū quantū ad veritatē locutionis: nō aūt quantū ad veritatem sacramenti. Cuius ratio supra tacta est. Qđ si aliud intendit glo. nō tenet̄ ꝛ cōtraria est sententie doctorū. Ita etiā sentit Pet. de palu. vbi supra Tho. de argentina. Robertus holkot. Ad verba Ambrosij respondet Alexan. ꝛ post eum ceteri tripliciter. Uno modo q̄ loquitur in casu quo puer ante cōpletionez forme: post noiationem vnius persone: aut sacerdos deficeret tunc presumeret̄ q̄ ex sua misericordia de' summus sacerdos suppleret quod deficeret: nō tamē certum est an baptizatus est: sepeliēdus tamen esset in cemiterio: vt dicit Richar. Si tamen superuiueret esset sub conditione rebaptizandus propter dubiū. Alexan. dicit q̄ intelligendum est si fides trinitatis fuerit in corde: licet solum vna persona exprimatur: plenum est fidei sacramentū quantū ad fidem. i. requisita ad fidem. i. fides requisita ad sacr̄m: sed non plenum sacramentum quia illud requirit expressam confessionem fidei trinitatis: ꝛ sic sacramentū est plenum quantū ad fidē cordis: sed nō plenum quantū ad rōnem sacramēti: ꝛ ideo addit/ fidei. Tertio dicit̄ q̄ ibi ponit̄ signū pro signato. Unde cum dr̄ plenuz fidei sacramētū: hoc est/ plena est fides que designat̄ per sacramentū. ¶ Consequenter mouentur aliqua dubia breuia. Primū/ si quis baptizando puerū diceret. Baptizo te in noie patris ꝛ filij ꝛ spūssancti/ et beate Marie/ an puer esset baptizatus? Respondet̄ sub distinctione ſm Durādum: q2 si intelligit baptizans in noie patris ꝛ filij ꝛ spūssancti ꝛ beate Marie eo modo quo patris ꝛ filij: ita q̄ baptism' sortiretur effectum ex nomine beate Marie sicut ex nomine patris ꝛ filij ꝛ spūssancti ille cōtrarius est veritati fidei: ꝛ ita non est baptizatus. Et hic sensus clarus deprehenderetur/ si additio illa intersereret̄ dicendo. Baptizo te in nomine patris ꝛ filij et beate Marie matris eius/ ꝛ spūssancti. Si vero intelligitur ꝛ sancte Marie. i. ad honorem sancte Marie: vel in nomine sancte Marie vt intercedentis adiuuantis: aut gratie stabilitatem impetrātis/ vel huiusmodi: verū est baptisma: dū addat nō vt partem forme necessariam sed ex deuotione: licet addens grauiter peccet: immo dicit Angelus in summa: si quis ex malicia dicat. In nomine diaboli. Ego te baptizo in nomie patris ꝛc. non vt aliquid forme/ vere baptizat. ¶ Item quid si dicatur. In nominibus patris ꝛ filij ꝛ spiritussancti Dubiuz. ij. Et videtur q̄ melius dicatur in noibus q̄̄ in nomine: quia verius dr̄ pater ꝛ fili' ꝛ spūssanctus sunt tria nomina ꝛ nō vnū nomen. Respondet̄ q̄ in casu non est baptizatus: q2 nō sunt synonyma noie ꝛ nominibus. Et cōsequenter dr̄ licet nomen patris ꝛ nomen filij ꝛ nomē spūssancti sint tria noia personalia: vnū tamen est nomē essentiale: virtus autem diuina que operatur in baptismo sicut oīs operatio ad extra ad essentiam pertinet: vt supra dictū est. Unde pater et filius ꝛ spūssanctus non tres baptizatores sunt: sed vnus baptizator sicut vnus creator/ vnus sanctificator. Uel dicitur ſm Alexā. q. xiij. par. iiij. q̄ nomen ibi nō accipitur p voce ad significandū seu nominandum aliquid imposita: sed pro notitia prout dicitur a notamine. Est aūt notitia trinitatis per fidem que est vna ſm illud apostoli ad Ephes. Una fides: vnū baptisma. ¶ Itē quid si prepositio (in) scienter omit- Dubium. iij.

teretur. Dicit q non est baptismus: qr nihil est dicere nomine patris: vel oratio reditur ambigua: q prepositio subintelligitur in ex vel de: et nō manet eadē significatio ac significationis certitudo. Si tamē ex defectu lingue inaduertenter aut idiomatis pprietate in qua idem significaret p ly in noie et p ly noie sicut idez valet: ego baptizo et baptizo pie credi potest qd esset baptizatus. Hec Astens. Quid si dimitteretur (et) dicendo. In noie patris/filij/spūssancti. Dicitur q nihil fit: qr ad denotandū psonalē discretionē inter patrē et filiū/requiritur coniunctio copulatiua. Et licet posset subintelligi: tamē forma sacramentalis debet esse expressa et sensibilis. Si autem loco (et) poneretur coniunctio q cum et/que sunt synonyma est baptismus. ¶ Quid si diceretur. Ego linio siue lauo vel abluo te i noie pris et filij et c. Dicit q non est baptismus: qr non sunt illa synonyma cū ly baptizo: qm baptizo non quamlibet lotionem seu ablutionem significat: sed illam que fit cum certa intentione verbis/et in certa materia. s. in aqua: vt dicit glo. in c. multi. de conse. distin. iiij. ¶ Quid si loco te/ponatur nomen proprium/dicendo: baptizo ioānem in nomine patris et c. Dicit q est baptizatus: quia idem valent demonstratiuum et demonstrabile: nec refert variatio persone: quia etiam greci exprimunt baptizatum in tertia persona: vt dictum est. ¶ Plura concernētia suscipientem et ministrantem tangētur in sequentibus distinctionibus. ¶ Dubitatur vltimo de institutione baptismi: de hac dictum est supra distinc. j. q. iiij. et distinc. ij. q a christo institutus est. Quando vero institutus sit/sunt opiniones docto. vt tangit magister in textu. Et breuiter post Scotum dicendū/quod dubium est quando primo fuit institutus: non est quando christus baptizatus est a Joanne/vt quidam dixerūt: quia ille non fuit baptismus in forma Christi: sed in forma Joannis: tamen christus dedicauit aquā tanq̄ materiā idoneā suo baptismo ex cōtactu sue mundissime carnis. Et hoc intendit Beda: cum dicit quod Christus contactu sue mundissime carnis contulit vim regenerationis aquis. Uis illa non fuit aliqua realis (enitas aque inherens: sed fuit ordinatio aque vt esset materia baptismatis: quam per hoc designauit quod ipse in aqua baptizari voluit. Et sic dicit Alexan. qd christus tunc instituit baptismum potentialiter seu materialiter: quia materiā dedicauit. Nec institutus in illo verbo ad Nicodemum. Nisi quis renatus fuerit et c. Joan. iij. vt dictum est supra dist. j. q. iiij. Dicit tamen Alexā. q ibi institutus est quo ad finem: quia ibi ostēdit finis baptismi: qui est ingressus paradisi. Nec Matth. vlti. dum precipit dominus discipulis. Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et c. cuius ratio vbi supra posita est: sz fm Alexan. ibi institutus sit formaliter: quia ibi formam expressit quātū ad principalem eius partem. Nec cuz Mar. vlti. apostolis inquit. Qui crediderit et baptizatus fuerit saluus erit: eadem ratione: quia an passionem institutus est. Hec autem locutus est dominus post resurrectionē: potest tamen dici q ibi institutus est quantum ad effectum: qui est saluare a culpa et pena. ¶ Nec in cruce dum de eius benedicto latere exiuit sanguis et aqua: quia vt dictū est: ante passionem eius institutus est: licet tunc dici posset secūdū Alexan. institutus quantū ad significationem: quia sanguis ille et aqua significabant sacramētū eucharistie et baptismi. Nec dum discipulos suos misit binos et binos ad predicādum et baptizandum: quia missio ad baptizandum presupponit eius institutionem tunc secundum Alexan. institutus est officialiter: quia tunc officium batizandi eis commisit sicut officium predicandi. Institutus est ergo baptismus prius q̄ baptizandi officiū discipulis cōmissum fuerat: licet quando et vbi determinate ex scriptura non sit certum. Et hec sententia est magistri. Licet autem Alex. partiat institutionē baptismi: non est accipiendū quasi baptismus diuersis temporibus partialiter sit institutus. Cum enim baptismus sit vnum sacramentum: vnica est institutione institutū: et quātū ad materiam et formam finem et effectū: licet potuit post institutionem significari et officium committi. Ideo Rich. dicit dist. iij. q. v. arti. j. q christus baptismi sacramentum prius insinuauit instituēdum facto dū a Joanne baptizatus est. Et verbo Joan. iij. Nisi qs renatus fuerit et c. Secundo instituit facto dum per discipulos baptizauit Joan. iij. et. iiij. Uerbo/quando misit discipulos binos et binos predicare et baptizare: vt dicit Marcus. Tertio ɔfirmauit in signo: cum de latere aquam emanare fecit. Et precepto cuz post resurrectionem discipulis precepit. Ite docete omnes gentes baptizantes eos et c. ¶ Rationabilitatem vero institutionis tangit Scotus quia sacramentum principale legis euangelice: per quod scilicet intratur in eius obseruantiam: debuit esse nouū et proprium ipsi legi. Debuit etiam illud sacramentum esse euidens in significatione: quia ista est lex veritatis euacuās vmbram: et debuit esse copiosum in gratie collatione: quia hec lex gratie. Joan. j. Gratia et veritas per Jesum Christum facta est. Debuit etiam esse facile: quia iugum Christi suaue/et onus leue. Matt. xj. Debuit esse commune: quia lex noua communis erat omni populo et toti mundo: omni sexui et etati. Omnium horum vna est ratio: quia sacramenta legis debent congruere legi: maxime illud per quod quis coadunatur populo legis. Hec autez quinq inueniuntur in hoc vnico baptismatis sacramento. s. ablutionis in aqua cū verbis. Hoc cm euidenter significat mundationē aie que est effectus eius principalis. Dat gratiaz copiose. Et facile: quia sine periculo: et commune omni sexui et etati. Et ideo rationabiliter de nouo instituta. Qd antē baptismus obligabat et circūcisionem euacuabat dictum est. q. iiij. distinctio. j. De immersione et numero eius tangit magister in hac distin. satis clare. Dicetur tamen aliquid infra distin. vj.

Dubiū vlt. O

Distinctio. iiij.

Hic dicendū est aliquos et c.

Superiori distinctione egit magister de baptismo sz sc: hic de eius effectu. Et circa hoc duo facit. Primo agit d effectu baptizatis quātū ad suscipiētē. Scdo de effectu eius in ordine ad cōferētē dist. v. Sententiam antē textus subiecte conclusiones cōtinent. ¶ Prima. Omnes paruuli rite baptizati rem et sacramentum suscipiunt: sed sacrm tantū qui ficte et sine fide et contritione accedunt. Baptismum vero habere non potērēs qui pro christo sanguinē fundunt: aut fidei contritionē iungūt: rem sine sacramēto percipiunt. ¶ Scda. Justificatis baptismum suscipientibus gratia augetur: et ois penitentia relaxatur: et hoc in eis per sacramentum significatur. ¶ Tertia conclusio. Paruulis datur gratia operans et cooperans per baptismum sicut adultis: sed paruulis in munere non vsu operis. Has conclusiones magister in textu latius prosequitur.

Questio. j.

Circa hāc distinctionem querit.

Utrū effectus baptismi in non indigne suscipiēte sit infusio virtutū et gratie ac remissio culpe et pene. ¶ Tribus articulis more solito soluetur presens questio. ¶ Quantū ad primū articulū notādū/q hic nō tractabit de effectu q est res et sacrm puta de charactere de quo ifra dis. vj. specialr tractabit: sz de ceteris q sunt res tm: et de istis distinctione vide infra. q. prima. Huiusmodi aūt effectus quidā respicitt remotionē mali: quidā collationē boni. Respicientea A

Articulus. j. Nota. j. B

remotionē mali multiplicant̄ ſm diuisionem mali. Est autem duplex malum.s.culpe:⁊ hoc triplex.s.culpe originalis/mortalis et venialis. Et malum pene qd̓ est duplex.s.pene eterne ⁊ temporalis. Et quodlibet horum pōt multipliciter subdiuidi:he tñ subdiuisiones non seruiūt proposito nostro. Tamē de pena temporali aduertēdum/qd̓ duplex est pena temporalis ſm Alex.parte.iiij.q.ij.§.vlti.quedā contracta que respōdet peccato originali:vt fames/sitis/infirmitas et cetere penalitates et miserie huius vite:etiam mors ipsa temporalis:que naturales dicunt̄:quia consequuntur naturam in primo homine corruptam. Et oēs hoc tpe cū morte finē accipiunt. Alie sunt pene temporales assumpte in satisfactionē peccati actualis:vt ieiunia/ vigilie/et orationes/et varie corporis castigationes. Effectus vero respicientes collationē boni possunt distingui:quia aliq̄ sunt quasi radices:vt gratia ⁊ virtutes. Alij sunt qui hos concomitant̄ quasi annexi:vt fomitis remissio/mentis illuminatio/affectus fecūdatio/corporis xp̄i incorporatio/ ⁊ celestis regni apertio. Siqdē gratiā sequit̄ fomitis debilitatio:fidem intellectus illuminatio:charitatem volūtatis fecūdatio:vtrūqꝫ (fidem et charitatem) ecclesie incorporatio. Et oīa simul (scilꝫ

Nota.2. C remotionem mali et collationē boni) celestia regni apertio. ¶ Scd̓o notandū ꝙ de hoc an in susceptio-

Opinio.1. ne baptismatis infundantur virtutes theologice et morales. Alex. ⁊ post eum Tho. recitat tres opiniones. Prima ꝙ in baptismo virtutes nō infunduntur presertim pueris nondū ratione vtētib⁹:sed dum ad perfectam etatē peruenīūt:tunc cōferentur si manse-

Opinio.2. rint in innocētia:vel sū moriuntur tūc in separatione anime a corpore virtutes illis conferunt̄. Motiuū:quia frustra tūc inessent:cū per eas nō possent exire in actum. ¶ Scd̓a opinio ꝙ virtutes nō infundunt̄

Opinio.3. ſm habitū:sed in radice que est gratia:sed cum tollitur impedimētū antecedente vsu rationis:gratia ramificatur in habitibus virtutum. Tertia opinio qd̓ virtutes infunduntur ſm habitū:sed nō actum durante impedimento vsus rationis. Et hanc opinio-

Nota.3. D nem amplectunt̄ vtriqꝫ. ¶ Tertio notandū qd̓ gratia ⁊ peccatū absolute ⁊ ex natura rei nō contrariantur:et per consequens sese non expellunt ex natura rei. Hoc probatur de peccato originali:quia gratia per potētiam diuinā posset infundi aīe quātū ad illud absolutum qd̓ est gratia absqꝫ hoc qd̓ deobligaret aīam a debito habendi iustitiam originalem:cū illud nullam implicet contradictionem:nec apparet aliqua repugnātia carentie iustitie originalis cum debito habēdi ad illud accidens absolutū:quod est gratia. Carentia nō repugnat:quia iustitia originalis non requiritur qd̓ insit gratia:ergo eius carentia non obest. ¶ Preterea in baptizato est gratia et non iustitia originalis. Nec debitum habēdi repugnat gratie:quia aut est respectus rationis:⁊ nullus talis contrariatur rei absolute:aut ipse debens habere:et hic etiam nō repugnat grē:qꝛ debens et nō debens sunt eiusdem speciei specialissime:⁊ nō repugnat nō debēti:ergo nec debēti:quia quicq̄d repugnat alicui ex propria natura:repugnat cuilibet eiusdeꝫ speciei et gradus cum illo cui repugnat. ¶ Probatur idem de peccato actuali:qꝛ peccatū actuale dicit actū preteritum ꝓpter quē aliquis obligatur ad penā:quod aūt preteritū est:non contrariat̄ ei qd̓ est. ¶ Et si opponis:de actu peccati iam existēti:vt si q̄s iam occidat:etiam ille actus nō repugnat gratie:qꝛ ille act⁹ idem spē et numero posset iuste fieri vt puta:si deus eū preciperet:⁊ tunc staret cū grā. Nec ista obligatio ad penā ei qd̓ est gratie repugnat:qꝛ sicut de⁹ posset quēcūqꝫ etiam habentē gratiam punire pena eterna sicut ⁊ temporali ſm potētiā suā absolutā:ita posset quēcūqꝫ ad penam eternā obligare. Sicut ex aduerso:posset peccatorē manentem in pctō a debito pene eterne absoluere:⁊ qualitatē illā que dr̄ gratia ei infundere. Posset eñ deus de potētia absoluta pctōrē non punire eternaliter:sicut eum nō punit pro certo tpe. Item posset aliquē sine oī suo demerito punire eternaliter absqꝫ hoc ꝙ sit iniustus:licet illa punitio nō diceret̄ proprie pena:sꝫ magis dolor. Et sic posset brutū perpetuo punire:sic ⁊ hominē. Ptꝫ ergo qd̓ nō ē repugnātia gratie ⁊ culpe ex natura rerū:qua ex ꝓpria natura culpa expelleret gratiā:⁊ grā culpā. Sꝫ repugnantia earū q̄ nō stāt sil̓ in eadē aīa:est ex sola ordinatione diuina que est cōtingens ⁊ voluntaria. Replica.

¶ Sed di. inter culpā ⁊ gratiā est formalis repugnātia:qd̓ ꝓbat̄. Implicat ꝯdictionē in eadē aīa esse sil̓ culpā ⁊ gratiā. Probat̄:qꝛ sequit̄ bñ:in a est culpa:ergo a est inimicum deo:sine nō est acceptū deo ad vitam eternā. Et sequit̄:in a est grā:ergo a est acceptuꝫ deo ad vitā eternā:q̄ sunt manifeste contradictoria. Utraqꝫ cōseqūētiarū ꝓbat̄ p locū a diffinito ad suā diffinitionem. Nā culpa est illud quo hō reddit̄ inimicus deo.i.ingratus ad vitā eternaꝫ. Et gratia est qua hō redditur grat⁹ seu acceptus deo ad vitā eternā. Ad hoc rñdet̄ ꝙ gratia pōt dupliciter accipi. Uno modo absolute vt significat qualitatē illā q̄ est grā nihil cōnotando. Sil̓r culpa pro actu illo quo offendit̄ deus non cogitando offensam. Et intelligēdū est qd̓ dictū est:qd̓ res ille significate absolute per hos terminos grā/culpa/ex natura rei non repugnāt:nec termini sic accepti opponuntur. Alio mō accipiunt̄ cōnotatiue vt supponūt pro rebus positiuis:⁊ cōnotant grā acceptionem habētis eā ad vitā eternā. Et culpa repulsionem a vita eterna:⁊ ordinationē ad penā eternā. Et lꝫ res subtracte pro quibus hi termini grā et culpa supponunt:non repugnēt ex natura rei:termini tñ sic accepti opponūtur:⁊ pro eodē supponere nō possunt in concreto ꝓpter sua connotata. Et per hoc ad rōnē neget̄ ꝙ implicat in eodē esse culpā ⁊ grām:si accipiunt̄ absolute:quia valet tātū:implicat simul esse rem illā que est grā:⁊ illam que est culpa:que est falsa. Et cum probat̄. Sequitur:in a est grā:ergo ⁊c. negent̄ ambe cōseqūētie:qꝛ oppositū cōseqūētis pōt stare cum antecedente:nec arguit̄ per locū a diffinitione:quia ille non sunt diffinitiones grē ⁊ culpe capiendo absolute:sed capiēdo cōnotatiue. Si aūt accipiunt̄ cōnotatiue:cōcedit̄ ꝙ grā ⁊ culpa repugnāt:ad hūc sensum:qꝛ res ille sub his rationibus.i.sic se habētes vt significant̄ per hos terminos repugnāt:qꝛ sic sua concreta de eodē verificari nō pñt:⁊ hoc ꝓ-

bat replica. ¶ Ex his corellarie sequit̄:quod deus de Corollariū potentia absoluta pōt remittere culpam ⁊ penā sine infusione gratie. Pōt etiā acceptare ad vitā eternā ⁊ illam cōferre sine grā. Illud late ꝓbatū est in primo dist.xvij. de charitate infusa. Illa aūt idētificat̄ grē:vt probatū est in scd̓o dist.xxvj. Uerū de facto ſm potentiā ordinatā neutrū pōt. Siqdeꝫ ordinauit nulli dare vitā eternā in futuro:cui non dedit gratiam in pñti seculo:qd̓ nobis manifestum est ex scriptura et

sctōrū scriptis:vt patet in locis allegatis. ¶ Quarto Nota.4. E notandum ſm Ockam.q.iiij.ar.iij.ꝙ de potētia absoluta deus potest infundere quālibet virtutē theologicam sine alia. Ptꝫ/quia virtutes theologice sunt habitus realiter distincti quorum neuter depēdet ab alio:qꝛ quilibet immediate infundit̄ a deo:⁊ si vnus dependeret ab alio:tñ non nisi in genere cause efficientis. Sed hāc causam de⁹ pōt supplere:quare ꝓpositum. Et hoc dico de infusis. ¶ De acquisitis dico similiter idē. Nā si nō:maxīe qꝛ charitas acq̄sita nō posset esse sine fide:quia de alijs nō est dubiū. Potest eñ fides et spes esse informis:⁊ ita esse sine charitate. Sed qd̓ charitas habitus acquisit⁹ possit esse sine fide:probatur:qꝛ charitas acq̄sita generatur ex actibus voluntatis. Ad productionē aūt actus voluntatis / non requiritur habitus intellectus:sed sufficit actus eius per quē ostēdit̄ obiectū diligibile voluntati:quo ostenso statim voluntas elicere pōt dilectionem obiecti:ex quarū frequētatione generat̄ habit⁹

Replica. diligendi qui est charitas acquisita. ¶Si dicis/non
potest volūtas frequētare actus diligēdi:nisi intelle-
ctus frequēter actus cognoscēdi ⁊ ostēdēdi obiectū.
Sicut ergo ex frequētatione actuum volūtatis gene-
ratur habitus charitatis:ita ex frequētatione actus
intellectus generatur habitus cognitionis seu fidei.
Respondetur ꝙ deus potest suspēdere actus intelle-
ctionem ⁊ intellect⁹ respectu habitus intellectus ⁊ nō
respectu actuum voluntatis:neqꝫ actus voluntatis
respectu habitus volūtatis:tunc procedit ꝓbatio.
Etiā habitus intellectus nō est causa habitus volū-
tatis:nec potest cōcurrere ad generationem habitus
volūtatis:nisi mediāte actu suoꝝ:⁊ actus suus/id est
intellectio nō cōcurrit nisi mediāte actu volūtatis:et
ita tam habitus intellectus ꝙ̄ actus eius sunt causa
cause habitus volūtatis/⁊ nō cause immediate habi
tus:tñ intellectus est causa remotior ꝙ̄ actus intelle-
ctus:quia inter habitū intellectus/⁊ habitū volūta-
tis mediāt due cause scꝫ actus intellectus ⁊ actus vo
luntatis:sed inter actum intellectus ⁊ habitū volun-
tatis tantū vna causa scꝫ actus volūtatis. ¶Preterea
in patria charitas esse potest sine fide ⁊ spe:ergo et in
via. Tenet ꝯña:quia si esset essentialis depēdētia cha
ritatis ad fidē aut spem/sine eis non posset esse/nec
in patria/nec extra patriā. Verū actus volūtatis non
potest esse sine actu intellectus:quia incognitū non
amaꝛ.x.de trini. Unde nō est talis habitudo habituū
Corolla.1. volūtatis ⁊ intellectus adinuicē sicut actuum. ¶Ex
illo sequitur corollarie:ꝙ possibile est virtutē moralē
in volūtate generari sine prudētia habituali in intel-
lectu:non tñ sine recta ratione in actu:hoc est sine pru
dētia actuali. Probaꝛ vt supra:quia de⁹ potest suspē-
dere actiuitatē actus prudētie respectu generationis
habitus prudētie:⁊ potest concurrere cū actu intelle-
ctus ⁊ voluntatis ad generationē habitus in volun-
tate. Verū sine actu rationis recte nō potest generari
virtus moralis:quia recta ratio est obiectū partiale
omnis actus virtuosi:ex quo generaꝛ virtus:que est
precipua circūstantiarū. Sunt autē circūstātie obie-
Corolla.2. cta partialia:vt habitū est in tertio distin.xxiij. ¶Ex
illis sequitur secūdo/ꝙ virtutes theologice possunt
infundi sine moralibus:sicut ⁊ morales sine theolo-
gicis. Hoc nunc supponaꝛ ex tertio vbi etiā ostēsum
est ꝙ ratione naturali non potest probari necessitas
quarūcūqꝫ virtutū infusarū/neqꝫ theologicaliū/neqꝫ
moralium. Sed earū necessitas est credita:⁊ per scri-
pturam canonicam ac sanctoꝝ patrū sententias reue-
lata. Unde quecūqꝫ rationes naturales inducunꝛ ad
probandū earū necessitatē deficiunt:licet multe con-
gruitates adduci possent. Et tātū de articulo primo.
Articu.2. ¶Quantū ad articulū secūdū/est hec prima cōclusio.
Conclo.1. Effectus baptismi in suscipiēte eum non indigne/
F est vniuersalis remissio culpe. Hec cōclusio ꝓbari nō
potest ratione naturali et efficaci:sed est fide credita
⁊ auctoritate scripture probata. Nam Joan.iij.diciꝛ.
Nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spūsancto ⁊c.ergo
a cōtrario sensu:si quis renatus fuerit ⁊c. intrabit in
regnum celorum ⁊c. sed nullus peccato maculatus
siue originali/siue actuali mortali/seu veniali intra-
re potest in regnū celorū:vt dicitur Apoca.xxi. Non
intrabit in eam aliquid coinquinatū:ergo regenera-
tio in aqua ⁊ spiritu/que fit per baptismū tollit oēm
peccati inquinamētū. Huic cōsonat illud Marci vlti.
Qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit/saluus erit. So-
lus autem credens actu vel habitu/fide propria aut
aliena:digne baptismum suscipit:ergo omnis digne
suscipiēs saluus erit/vtiqꝫ per baptismū:ergo a pec-
cato soluitur. Ad idem est auctoritas beati Augu.in
enchiri.c.li.tractantis illud apostoli ad Roma.vi.
Quicūqꝫ baptizati sumus in Christo Jesu:in morte
ipsius baptizati sumus:vbi late probat conclusionē
quo ad paruulos ⁊ adultos. Et ad idem est illud ad
Ephe.v. Mundans ecclesiā lauacro aque ⁊ verbo vite:
vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiā nō habētem
maculā aut rugam:aut aliquid huiusmodi. Ex quo
patet ꝙ baptismus tollit mundanā omnē maculam
originalē:rugam mortalē:et quicquid huiusmodi:id
est culpam venialē. Item Augu.in ench.c.xliij. Sicut
a paruulo⁹ recenter nato vsqꝫ ad decrepitum senem
nullus ꝓhibendus est a baptismo:ita nullus est qui
non peccato moriaꝛ in baptismo. Sed paruuli tantū
originali:maiores autem etiā his oībus moriuntur
peccatis quecūqꝫ maleviuēdo addiderūt:ad id quod
nascendo cōtraxerunt. Et hoc est quod dicitur in cō-
clusione:vniuersalis remissio:que nullam culpā ex-
cludit:nec originalem:ad cuius remissionem princi-
paliter ordinatus est baptismus:nec actualē morta-
lem:quod patet:quia culpa nō remittiꝛ nisi per gra-
tiam:vt infra dicetur de penitētia. Sed omnis culpa
mortalis/siue actualis/siue originalis/ſm institutū
dei ordinē repugnat gratie:ergo vna nō potest remit-
ti manēte alia. Probatur idē extra de baptismo.c.ma
iores.quia Christus totū hominē saluū fecit in sab-
bato:qui opus imperfectionis non nouit. Itē si ori-
ginale sine actuali dimitteretꝛ:simul esset quis bea-
tus ⁊ miser:quod est impossibile. ¶Sed de veniali
posset esse dubium:cum venialis culpa stet cum gra-
tia:neqꝫ eam expellit/nec minuit. Sed illo nō obstāte
baptismus nō tantū tollit mortalia:sed etiā venialia
cōmissa:vt patet ex auctoritatibus adductis. Nā ba-
ptismus in spūsancto sufficit ad salutē. Unde moriēs
in innocentia baptismali euolat:⁊ per ꝯñs impedi-
menta adipiscēde salutis tollit. Impedit autem pec-
catum veniale ingressum regni:quare tolliꝛ per ba-
ptismum non tanqꝫ repugnans gratie/sed tanqꝫ re-
pugnans glorie. Ratio autem huius fundamētalis
non est nisi diuina liberalitas/que tantū huic sacra-
mento voluit cōferre efficaciā. Ponit tamen Alexan.
par.iiij.q.xx.arti.ij. huius plures cōgruētias:et post
eum sanctus Bonauen.dist.iiij.q.j.quas placuit hic
inserere. ¶Prima ex parte eius contra quod baptis-
mus est institutus scꝫ culpa originalis peccati. Nam
sicut corruptio originalis peccati est vniuersalis/et
pessimas reliquit sequelas:ita congruū fuit vt deus
vniuersale ⁊ magne efficacie remediū institueret:vt
sicut in corruptione istius morbi manifestatur ma-
gnus rigor diuine iustitie:sic in remedio liberalitas
magna ⁊ dulcedo diuine misericordie ostēderetur:vt
non solū morbū:sed omnia que cōsequūtur peccata/
huiusmodi remedij virtute deleātur. Hinc Roma.v.
Non sicut delictū ita ⁊ donum:sed multo excellētius
donū:vt ibi probat apostolus. ¶Secūda cōgruitas
ex parte eius ad quod est. Est enim baptismus ad re-
generandū. Unde in hoc sacramēto trāsfertur homo
de potestate tenebrarū in adoptionē filiorum dei. Et
maxime aperitur largitas diuine manꝰ in primo re-
ditu hominis ad deū. Et hoc innuiꝛ ad Titū.iij. Per
lauacrum regenerationis ⁊ renouationis spūsancti
quem effudit in nos abunde. ¶Tertia cōgruitas est
ratione ordinis:quia baptismus est primū inter oīa
sacramēta ⁊ fundamentū aliorum. Ideo vt perfectū
statuaꝛ fundamētū/placuit diuine misericordie huic
sacramēto perfectā dare efficaciā ad delendū omnem
culpam:vt posteriorū oblitus:is qui baptizatus est
quasi nouus effectus:omnino ad anteriora se exten-
dat:potissima tñ causa est supererogatio Christi in
humana redēptione. Christus enim satisfaciēdo pro
hoīe dānato/multū supererogauit in satisfaciendo:
quia incōparabiliter maius fuit preciū redēptionis
ꝙ̄ delictū. Unde Augu.in quodā sermone. Si equa-
litate librētur culpa hoīs peccantis/⁊ preciū redem-
ptionis:non tantū distat infima pars inferni a sum-
mo cardine celi. Et qm̄ ſm apostolum Roma.vi. per
baptismū cōmorimur Christo peccato/⁊ resurgim⁹
ad vite nouitatē:operaꝛ in baptismo perfectā sana-
tionē supererogatio mortis Christi:⁊ hoc est qđ dicit
glo.Exo.xiiij.super illud. Nec vnus superfuit ex eis:
puta in mari rubro:q: oīa peccata in baptismo sunt

remissa: et potentia diaboli est submersa. ¶ Sic ergo/ quia baptismus est sacramentū perfectū: et perfectū remediū et fundamentū legis perfecte: ideo cū originale peccatū privet hoiem innocētia: nō deleret perfecte originale: nisi restitueret innocentiā. Non autē est innocens simpliciter qui non caret omni peccato. Baptismus aūt hunc effectū habet: nō precise ex eo/ quia confert gratiam simpliciter: sed quia configurat baptizatū morte Christi: et ꝑm supererogationē meriti mortis Christi operatur in baptizato per gratiā baptismalē. Et lȝ gratia baptismalis sit incipientiū: et ita imperfecta: quantū ad habilitandū ad bonū: tñ quantū ad liberandū a malo habet vim gratie perfectissime: et hoc ex divina ordinatione: qui per illud sacramentū tanꝗ per remediū perfectū vult omnia peccata delere: et perfectā innocētiā restituere. ¶ Dicitur notāter in cōclusione suscipiēti nō indigne: qm̄ in ficte accedētibus baptism⁹ nō habet/ neqꝫ hunc/ neqꝫ sequētes effectus: vt dicetur. q. sequenti. Accedit autē non indigne: qui nō accedit ficte: neqꝫ actu peccat peccato actuali. Non enim capit mens humana (vt dixit Alexan.) ꝙ deus remittat aliquod peccatū ei qui est in actuali volūtate peccandi. In talibus enim baptismus nō habet effectū: vt in sequēti. q. dicetur. ¶ Verum de peccato veniali/ hoc est singulare/ ꝙ si quis baptizatus est in actu vel in proposito peccati venialis: licet illud veniale nō dimittat: quia nō dimittit peccatū actuale contra voluntatē peccantis. Sed peccans actu venialiter/ vult peccare. Siquidē omne peccatū actuale est voluntariū. Non autem dimittit peccatū volēti cōtinuare peccatū: tñ non impedit remissionē quantū ad alia peccata mortalia et venialia. Cuius ratio est: quia veniale nō opponit gratie baptismali: ideo grā alia remittit respectu quorū nō impedit. Secus de mortali: quoniā si vnū mortale placet: nullū peccatū dimittit: quia gratia penitus excludit. Hec est sentētia sancti Tho. q. v. huius distin. arti. j. in solutione tertie rationis. ¶ Secunda cōclusio. Baptismus rite susceptus remittit omnem penam eternā originali et actuali debitam. Et temporalē pro actuali peccato vt tali satisfactoriā. Ratio cōclusionis est divina voluntas et ordinatio qua voluit hec per baptismū tolli. Et probatur quo ad primam partem: quia baptismus tollit debitū originalis et actualis peccati: ex conclusione prima/ quia dimittit debitū culpe vniversaliter: sed debitū culpe est debitum pene eterne: ergo. Ad hoc facit verbum apostoli ad Roma. vj. Si complantati facti sumus similitudini mortis eius: simul et resurrectionis erimus. Ergo sicut ipse surrexit liber ab omni pena: ita et nos liberamur per baptismum a pena. ¶ Preterea vt arguit Tho. Christus per mortem suam sufficiēter satisfecit pro peccatis totius humani generis: etiam si essent multo plura: et quia per baptismū Christo commorimur et consepelimur: vt dicit apostolus: ideo baptismus quantū in se est: totam efficaciam passionis in baptizatū influit: et propter hoc absolvit nō tantū a culpa: sed etiam a pena satisfactoria: et per hoc peccatum non dimittitur impunitū: sed penam pro nobis solvit Christus: cui per baptismū incorporamur. ¶ Dicitur notanter eternā: propter penam temporalem inflictam originali: que facta est velut naturalis homini: miseria scilicet et mortalitas presentis vite: que manet: et per baptismū non aufertur: nec in exteriori homine nec interiori. Unde Augu. in de baptismo parvulorū lib. j. Non hoc prestatur adulto in baptismo nisi forte miraculo dei: vt lex peccati repugnans legi mentis penitus extinguatur: vt manifestum est: quod ita voluit dñs. Cuius sanct⁹ Bonavē. octo ponit cōgruitates. Valent enim pene ille ad humilitatis profectum: ad timoris divinorū iudiciorū incussionē: ad suspsius cognitionē: ad peccati fugā: ad boni stimulationē: ad virtutum exercitationē: in signum adoptionis: et vt nemo accipiat baptismum

Conclo. 2. G

in premium retributionis. Si enim in baptismo daretur immortalitas non propter eternam salutem: sed temporale premiū susciperetur: et fidei premiū euacuaretur. Adducit concordantias ad singula: de hoc magister dist. presenti cap. viij. Si a pena homines per baptismū liberarentur: ipsam putarent baptismi esse precium: non eternū regnum. Ideo soluto reatu peccati temporalis: pena tantū manet: vt illa vita studiosius queratur: que erit a penis omnibus aliena. Ideo etiam manet vt sit fideli et certandi materia: et vincendi occasio: qui non vinceret si non pugnaret: nec pugnaret/ si in baptismo fieret immortalis. Et Augu. xiij. de trinita. cap. xvj. Prosunt ista mala que fideles pie perferunt: vel ad emendanda peccata: vel ad exercendā probandāqꝫ iustitiam: vel ad demonstrandam huius vite miseriā: vt illa vbi erit beatitudo vera atqꝫ perpetua/ et desyderetur ardentius et/ instantius inquirat. ¶ Dicitur et temporalē pro actuali et c. quia licet baptismus nō tollat temporalē penā pro originali omnib⁹ inflictā: remittit tamen omnē penā satisfactoriā pro peccatis actualibus cōmissis. Unde adultus nō tenetur ad aliquā exteriorē satisfactionem: vnde Augu. in libro de baptismo parvulorū. et concor. in Enchiri. xliij. cap. et habet de conse. dist. iiij. per baptismū. Quicquid ab homine dictum: factum: cogitatū est: totum aboletur: et quasi factum non sit habetur. Sed si puniretur nō haberet vt non factum. Peccatū autē factū et cogitatū ad actuale peccatum spectat. Item Ambro. super illud Roma. xj. Sine penitētia sunt dona et vocatio dei. Et habetur in litera. Gratia dei in baptismo nō requirit gemitū et planctū vel aliquod opus: et omnia gratis condonat. Quod exponit magister de exteriori gemitu et planctu. Nam sine interiori nemo adultus renovat: sed exteriores satisfactiones et afflictiones scilicet/ et sordes penitentium/ ibi dimittuntur. Hec magister. Sed di. Iudeis ad baptismum venientibus indicebatur penitētia quattuor dierum: vt dicit Gregorius Faustino defensori. Et habetur de conse. distin. iiij. Ne quod absit. Ergo videtur ꝙ baptismus non tollat penitentiam exteriorem. Respondetur ꝙ illa penitentia non indicebat propter sacramenti inefficaciā: sed propter eius reverentiā: et probationē iudeorum baptisma recipientium. Ideo non indicebatur post susceptionē baptismi/ sed ante. ¶ Tertia conclusio. Quāvis baptismus fomitē peccati in rite baptizato non penitus extinguat ipsum/ tamen minuit et remittit. Prima pars patet per experientiā. Nā rebellio carnis adversus spiritū manet: vt dicit apostolus Roma. vij. Video aliam legem in membris meis repugnantē et c. Secūda pars ptꝫ per magistrū in textu. Et per beatum Augu. in de baptismo parvulorū. et habetur de consecra. dist. iiij. Non ex quo. In baptismo ꝗuis fiat plena remissio peccatorū: nondum tñ plena est novitas et mutatio perfecta: quia adhuc remanet corruptio non solum in corpore: sed etiam in animo qui est homo interior: in quo si perfecta non esset novitas: nō diceret apostolus de die in diem renovatur. Hoc quo ad primā partem. Et quo ad secūdam sequitur. Hec autē lex peccati non sic permanet in membris eorum: qui renati sunt tanꝗ non sit eis facta plena remissio: vbi plena fit omniū peccatorum nostrorū remissio: omnib⁹ inimicis interfectis: quibus separabatur a deo: sed manet in vetustate carnis tanꝗ separatū et peremptū: si non illicito cōsensu reviviscat: et in regnum proprium revocetur et c. bene ad propositum. ¶ Sed contra cōclusionē replicatur. Fomes non remittitur in baptismo. Quod probatur/ quia si sic: maxime per gratiā infusā: sed hoc nō: ergo. Consequentia nota cum maiore: quia nulla alia causa assignari potest. Minor probatur: quia cum fomes sit in carne vel in aliqua virtute corporali: per gratiā que est in anima nō potest formaliter remitti seu diminui: quia nō est inter ipsum et gratiā

Conclo. 3. H

formalis repugnantia: cum non sint nati fieri circa idem. Ad hoc respondet secundum Sco. quod fomes quantum hic sufficit: dicitur dimi nui: non quantum ad eius essentiam: sed quantum ad effectum/quem consueuit causare in anima scz peccatum: et quantum ad illum minuitur per gratiam: quia cum gratia augetur: et fomes minorem habet efficaciam inclinandi ad peccatum: vtputa victus a fortiore inclinatione gratie ad meritum. Utrum autem fomes quo ad essentiam sit intensibilis et remissibilis: dictum est in scdo di. xxx. q. ij. prope finem. Et ponitur exemplum conueniens de lapillo alligato ale aquile: quia si cresceret virtus motiua aquile licet non diminueretur grauitas lapilli: quia non sunt opposita: nec in eodem virtus motiua aquile et grauitas lapilli: diminuitur tamen grauitas lapilli quantum ad effectum. Quanto enim maior est virtus in ala: tanto minus impedit lapillus volatum. ¶ Et per hoc patet responsio ad formam replice: concedendo quod fomes minuitur quoad effectum sue inclinationis per gratiam. Et consequenter conceditur quod gratia non formaliter opponitur fomiti: et per hoc quod non remittit essentiam fomitis. Sed nihilominus potest impedire eius effectum: quia etiam mutuo se impediunt que non formaliter contrariantur. ¶ Conclusio quarta. Omnibus rite baptismum suscipientibus gratia gratum faciens: si non inest: de nouo infunditur: si prefuit: augmentatur. ¶ Dicitur rite: ad excludendum indigne et ficte accedentem. Hoc enim intelligo per rite suscipientem: quoad per non indigne accedentem. Probatur prima pars conclusionis: quia rite suscipiens regeneratur in adoptionem filiorum dei: et redditur dignus vita eterna. Remittitur etiam omnis culpa et pena: vt dictum est: sed nihil horum fieri potest sine gratia secundum legem dei ordinatam: ergo illa pars conclusionis vera. ¶ Secunda pars huius probatur per magistrum in textu distin. presenti. c. vij. et viij. colligentem quid efficiat baptismus in iam iustificatis per contritionem: antequam baptismum percipiunt. Primo dicit quod tales absoluuntur per baptismum ab omni pena satisfactoria pro peccatis actualibus: nec per contritionem quoad culpam dimissis. Secundo mundantur a peccatis: si que post conuersionem commiserunt: et ab eorum exteriori satisfactione absoluuntur. Tertio adiutrix gratia et omnis virtus in eis augetur: vt quilibet talis tunc vere nouus homo dici possit. Et ad hoc allegatur beatus hiero. dicens. Non habenti tibi datur: et iam habenti: vt plenius habeat datur. Qui ergo mundus accedit: ibi fit mundior. Et omni habenti ibi amplius datur. Quarto fomes peccati in tali amplius debilitatur. Quinto: quia ecclesie incorporatur quia quasi ramus a columba in arcam portatur. Ante intus erat indicio dei: sed nunc etiam indicio ecclesie intus est. Hec magister. Et debet illa pars conclusionis intelligi de communi lege/propter virginem gloriosam: que si in conceptione filij sui totam gratiam ad quam preuisa erat recepit: et fomes penitus extinctus fuit in baptismate: quo post baptizata creditur: neque gratie augmentum: neque remissionem culpe quam nullam vnquam fecit: et per consequens nec pene: quia nullius debitrix fuerat: neque fomitis debilitationem (qui totus extinctus erat) recipit. Ecclesie incorporationem eius indicio characterem et meriti augmentum est consecuta. ¶ Quinta conclusio. Omnibus rite baptismum suscipientibus infunditur charitatis virtus. Probatur: quia omnibus talibus infunditur gratia ex conclusione quarta: ergo et charitas. Tenet consequentia: quia idem fuit: vt ostensum est in secundo: vel secundum aliorum opinionem: si sint realiter distincte: sunt tamen inseparabiles: vt ibi probatum est. ¶ Preterea: per baptismum baptizatus constituitur in sorte filiorum regni: sed sola charitas diuidit inter filios regni et carceris: vt vult Aug. super cano. Jo. ¶ Preterea: baptizatus si moritur in eo statu/saluatur: sed sine charitate nullus saluatur. j. Corint. xiij. Si linguis hominum loquar et angelorum: charitatem autem non habeam: factus sum velut es sonans: aut cymbalum tinniens etc. Ergo in baptismate charitas infunditur. ¶ Sexta conclusio. Licet fidem et spem in habitu infundi baptizatis non possit probari euidenter: est tamen tanquam magis consonum scripture et dictis sanctorum tenendum probabiliter. Probatur prima pars: quia neque id pot probari per rationem: neque per scripturam neque per ecclesie determinationem. Quod non per rationem: probatur. Quia cum charitas que est gratia: potest separari ab habitu fidei et spei: vt dictum est in primo articulo: et in Ockam. q. iij. ar. ij. ideo pot sine eis infundi. Quia que sunt distincta: et vnum non dependet ab alio possunt distincte produci. i. vnum sine alio et sic producta conseruari. Quod non per auctoritatem scripture: patet: quia maxime per illas. (Qui non crediderit condemnabitur.) Mar. vlt. Item Heb. xj. Sine fide impossibile est placere deo: et per consimiles que possunt adduci ex canone biblie: sed omnes ille intelligende sunt de adultis: quibus non sufficit fides ecclesie: sed requiritur fides propria: vt exponitur extra de baptismo et eius effe. Maiores. Quod etiam non per determinationem ecclesie: quia ecclesia hoc non determinat. Sed vtrum virtutes in baptismate infundantur vel non: disputationi doctorum relinquitur: vt habetur extra de baptismo. Maiores. Secunda pars probatur: quia ecclesia illam doctorum sententiam: licet non simpliciter determinet/eam tamen eligit: qua asserunt gratiam et virtutes in baptismate infundi/ tanquam probabiliorem: vt habetur de sum. tri. et fi. catho. c. vnico in clementinis. Preterea per hanc sententiam planius saluantur scripture supra allegate. Qui non crediderit etc. que vere sunt sicut sonant: cum nec paruuli baptizati sine fide saluantur: habent enim fidem habitualem: licet non fidei actum. Item partes beatitudinis scz visio: tentio: fruitio. correspondent fidei et spei et charitati vie. Cum ergo pueri post baptismum defuncti consequuntur veram beatitudinem quantum ad omnes partes ex virtute baptismatis: probabile est quod etiam in via conferat quibus illa correspondent in patria. Item dicit Aug. vt allegat Alex. Fides datur et nutritur in baptismo. Datur quantum ad paruulos: et nutritur quantum ad adultos. Item per baptismum paruulus renascitur spiritualiter: ergo ad vitam spiritualem: sed spiritualis est per fidem/sicut scriptum est. Justus ex fide viuit. Nec virtutes theologice frustra sunt in paruulis: quia eo quod insunt animam ornant et perficiunt: ipsamque disponunt et habilem reddunt adueniente vsu rationis ad actus virtutum tunc eliciendos concurrentibus doctrina et virtutibus acquisitis. ¶ Septima conclusio. Nulle virtutes eiusdem rationis cum acquisitis infundunt vi sacramenti rite baptizatis. Probatur conclusio duplici experientia. Prima: quia virtute eiusdem rationis cum acquisitis: presente obiecto ex se sufficiunt ad eliciendum actus suos. Nam habens habitum scientie: formata propositione in intellectu statim assentit. Et habens habitum temperantie presentato obiecto voluntati statim elicit actum temperantie: saltem sufficit elicere sine alio. Sed paruulus baptizatus veniens ad annos discretionis: si proponitur obiectum fidei: circunscripto habitu et doctrina acquisitis non magis credit quam non baptizatus: vt docet experientia: ergo non habet in se habitum eiusdem rationis cum habitu fidei acquisito. Suo modo arguitur de obiectis voluntatis odij vel dilectionis: et sic de alijs. ¶ Item vt arguit Ockam. q. iij. quarti. Illud quod facit obiectum respectu notitie intuitiue: hoc facit habitus respectu notitie abstractiue ergo sicut subiectum potest esse causa respectu notitie intuitiue: ita habitus (si ponatur) potest esse causa respectu notitie abstractiue: et per consequens si ponitur habitus eiusdem rationis cum acquisito in baptizato potest per ipsam habere notitiam abstractiuam alicuius credibilis

Conclu. 4. I

Conclu. 5.

Conclu. 6 K

Conclu. 7. L

noa

hoc vide confirmari ex illo hiero. ad paul. ... [illegible]

cuius nunq̄ habuit notitiã intuitiuam: vel preuiã
actualẽ: quod est cõtra experiẽtiã. ¶ Secunda expe-
rientia. Habitus virtutis acquisitus contrariatur
habitui vitioso opposito acquisito ⁊ per ↄ̃ns expellit
eum: sed pono quod baptizatus adultus habeat
habitum intensum ante baptismum (gratia exem-
pli odiẽdi proximũ) post baptismũ adhuc sentit se in
clinatũ ad odium proximi. Ergo adhuc manet in eo
habitus odiẽdi: ⁊ per cõsequẽs non habet habitum
infusum eiusdem rationis cũ habitu diligendi pro-
Conclu.8. M ximum: q2 si fuerit eiusdẽ rationis: contrariatur ha-
bitui odiendi proximum: ⁊ per consequẽs eũ expellit
quod est cõtra experientiã. ¶ Octaua cõclusio. De le
ge cõmuni in baptismate nõ donant᷑ virtutes mora-
les infuse. Illa ↄ̃clusio probat᷑. Quia vel virtutes ille
infuse essent eiusdẽ ratiõis cũ acquisitis vel alteri⁹.
Nõ primũ vt patet ex cõclusiõe precedẽti. Nec scd̃m:
q2 huiusmodi ṽtutes morales nõ sunt ponẽde: ergo.
Probatur antecedens: quia nõ est ponenda necessi-
tas sine ratione: sed nulla ratio nec auctoritas scri-
pture cogit ad ponendũ. Quod ostenditur: q̃ nulla
ratio/probatur: quia maxime illa quã ponentes op-
positum ponunt: ⁊ recitat Ockam. q. iij. scilicet deus
non minus perfecte agit in operibus gratie/ q̄ na-
ture: sed non inuenit᷑ in scriptura/ quod ipse det ali-
quod principium operationum: nisi det omnia ne-
cessaria ad illas operationes: sicut non dat virtutem
progressiuam/ nisi det organa: et omnia requisita ad
progressionem: et sic de alijs operibus nature: ergo
eodem mõ in operibus grẽ. Nunc autẽ habẽs chari
tatẽ: habet principiũ oĩm operationũ meritoriarum:
et non possunt operatiões ille exerceri sine virtutib⁹
moralibus: puta act⁹ prudentie sine prudẽtia: actus
iustitie sine iustitia: actus temperantie sine tempe-
rantia: actus fortitudinis sine fortitudine: et sic de
similibus: ergo deus dando charitatem: dat oẽs vir-
tutes morales. ¶ Sz illa ratio non probat: quoniam
multipliciter deficit: vt idẽ vult vbi supra. Nam fal-
sum assumit: q̃ deus in natura non dat principium
operationum: nisi det oĩa necessaria ad illas opera-
tiones ⁊c. quia oppositum frequenter est verũ. Nam
deus creãdo hominẽ/ dat sibi principium sciendi et
virtuose volendi: scz intellectum et voluntatem: et tñ
non dat sibi habitus de communi lege per quos põt
faciliter in talia opera: sed dat sibi facultatem acqui
rendi tales habitus. Et sic in proposito: quando dat
charitatem dat principiũ merendi sufficiẽs: quo põt
in omnia opa meritoria ⁊ virtuosa. Ideo nõ oportet
q̃ det sibi oĩa per que põt in illa prompte et expedi-
te: sed sufficit quod dat facultatem acquirendi talia.
¶ Preterea non imprimuntur talia nature necessa-
ria ad operationem: nisi qñ principium ex se non est
sufficiens ad huiusmodi operationes exercendas:
sicut exẽplo posito: quia virtus ꝑgressiua sine orga-
nis non sufficit ad motum progressiuũ: ideo natura
dedit organa: sic non est in proposito: quia per cha-
ritatẽ quis põt in oĩa opera meritoria mediantibus
habitibus acquisitis: vt dictũ est in tertio. Ideo pre-
ter virtutes morales acquisitas non est necessarium
infundere alias. Et per hoc patet: q̃ nec hoc est verũ
q̃ in rõne assumit᷑: scz q̃ opera meritoria nõ possint
exerceri sine virtutibus moralibus saltem infusis de
quibus argutum est. Quoniam si intelligit de acqui
sitis: nihil ad propositũ: quia illas homo habere po-
test ex se: et per hoc q̃ ille requiruntur: non probatur
q̃ infuse sint necessarie. Quãuis etiã virtutes acqui
site nõ sint simpliciter necessarie ad opus virtuosũ
aut meritoriũ: q̃ patet: q2 opus virtuosum aut meri-
torium precedit habitum acquisitum: cum habitus
virtuosus acquirat᷑ ex operibus virtuosis frequenta
tis. Nec experientia cogit: quia nihil experit᷑ bapti-
zatus quod possit: q̃ nõ possit nõ baptizatus: simili
ter sicut ipse nutritus et formatus. Nec auctoritas
aliquã/ cui non liceat contradicere: hoc asserit: qm̃ et

cap. in Clemẽtinis (q̃ opinionẽ istam reputat pro-
babiliorem: que dicit q̃ virtutes infundunt᷑) non di-
cit q̃ virtutes morales infundant᷑. Sed dicit gratia
et virtutes: q̃ sane de theologicis virtutibus intel-
ligitur: q̄ sunt necessarie ad salutẽ: nõ de moralibus:
saltem nõ oportet. ¶ Similiter si allegat᷑ q̃ ipse dñs
docuit omnem viã prudẽtie. Baruch. iij. dicẽs. Audi
israel mãdata vite: auribus percipe vt scias pruden-
tiam ⁊c. Et illud Joã. j. Oĩa per ipsum facta sunt ⁊c.
Et illud Esa. xlv. Ego dñs faciens omnia hec. Et. j.
Corint. xij. Diuisiones operationũ sunt. idẽ ṽo de⁹
qui operatur oĩa in omnibus. Intelligende sunt ſm
Ockam/ quod deus est causa partialis ⁊ immediata
respectu cuiuscunq̄ effectus. Et ita videtur q̃ super Conclu.9. N
fluum est ponere virtutes morales infusas. ¶ Con-
clusio nona. Gratiam cũ virtutibus theologicis in-
fusam in baptismate concomitatur intellectus illu-
minatio: affectus fecũdatio: ⁊ incorporatio baptiza-
ti Christo et ecclesie. Probatur conclusio: quia gratia
vnit eum cui inest capiti Christo/ et corpori ecclesie:
et membrum eius constituit: non mortuum (quod fi-
des informis potest) sed viuum. Unde Augusti. ad
Bonifacium dicit: vnumquẽq̄ membrũ Christi per
baptismum fieri. ¶ Item per baptismum ascribitur
familie Christi: que ascriptio est incorporatio ad mi-
nus numero: et si non merito si impediret fictio. Si-
militer charitas fecundat: quia dat anime potentiã
ad meritorie operandum: operari vero meritorie est
parere fructũ vite. Hinc gl. Psal. xxvij. per baptismũ
anima ariditate peccatorũ sterilis fecundatur. Sic
fides in baptismo infusa: lumen est quo aptatur ad
videndum credenda q̄uis nondum in actu: sed in
habitu manifestentur credenda: que (concurrẽte fide
actuali) videntur. i. cognoscuntur. Et hoc modo Dio
nysius et Damascenus illuminationem attribuunt
baptismo. Unde et baptismus sacramentum fidei di Conclu.10.
citur. ¶ Conclusio decima et vltima. Baptism⁹ om-
nibus rite baptizatis aperit ianuam regni celestis.
Probatur conclusio. Illud aperit ianuam regni cele
stis: quod remouet omne illud quo anima separata
a corpore impedit᷑ ab ingressu regni. Sunt autẽ duo
impedientia animaz separatam: scilicet peccatum/
⁊ pene debitum. Illa enim superna hierusalem libe-
ra est: vt ait apl's ad Gal. iiij. Libera ab omni serui-
tute pene et culpe. Pene quidem: quia pene solutio-
nem sequitur tristitia ⁊ dolor. Hec aũt in celesti bea-
titudine minime reperiuntur: propter quod Joã. in
Apoca. de electis loquens ait. c. xxj. Absterget deus
omnem lachrymã ab oculis eorum: et mors vltra nõ
erit: neq̄ luctus: neq̄ clamor neq̄ dolor. Culpe vero
sicut ibidem testatur Joan. c. xxij. cum dicit. Non in-
trabit in eam aliquid coinquinatum aut abomina-
tionem faciẽs ⁊ mendaciũ. Sed baptismus oẽm cul-
pã tollit/ et omne debitũ pene satisfactorie: baptiza-
tum expedit ob omni retardatiuo regni: ita q̃ bapti
zatus nisi post baptismum in pctm̃ relabat᷑: moriẽs
euolat ex gratia baptismi: vt ex superioribus patet:
ergo regnum celeste aperit. Et licet hec porta aperia
tur principaliter a deo: meritorie a passione Christi:
tamen fit instrumẽtaliter et dispositiue a gratia ba-
ptismali. ¶ Ex hoc patet differentia: quã inter alias
Beda assignat baptismi a circuncisiõe: quia baptis-
mus aperit ianuam regni celestis: nõ aũt circũcisio.
Non tñ in hac fundatur q̃ circuncisio p̄cessit passio-
nem: per quã regnũ apertũ est oĩbus: quãtũ ad suffi
cientiam: et baptismus sequitur. Quinetiã circunci
sio facta post christi passionem/ ante sufficiẽtẽ euan-
gelij promulgationem: lz originale pctm̃ abstulerit:
nõ tñ regnum circũcisio (saltẽ adulto) aperuit: q2 pe-
nam actualiũ pctõrũ satisfactoriã nõ penitus abstu
lit: ⁊ ita non oĩa impedimẽta introitus regni remo-
uit. Baptismus vero vt dictũ est: oĩa tollit: q2 penã: et Articu.3. Dubium.1.
culpam remittit. ¶ Quantũ ad tertiũ articulũ dubi-
tatur primo. Nam videtur quod septima conclusio

O

contradicat sexte. Nam sexta cōclusio concedit tanꝗ̄ magis consonum scripture/ fidem ⁊ spem infundi in baptismo: ⁊ septima generaliter negat virtutes eiusdem rationis cum acquisitis infundi in baptismo. Fides autē ⁊ spes que infundunt: sunt eiusdē rationis cū fide ⁊ spe acquisitis: quia sunt eorūdē actuum ⁊ obiectorū. Ad hoc dubiū respōdet breuiter/ ꝙ conclusiones ille nō cōtradicunt sibi: quia cōclusio septima notāter loquit de virtutibus eiusdē rationis cum acquisitis: nunc autē fides ⁊ cetere virtutes theologice infuse de quibus sexta conclusio loquit: nō sunt eiusdē rationis cū acquisitis: vt probatū est in tertio. Et ꝙ hic arguit/ ꝙ sint eorūdē actuū ⁊ obiectorum: patet ibi ꝙ non: quia virtutes infuse non possunt in illos actus sine acquisitis in quos acquisite sine infusis: vt ibi declaratū est. Non enim potest habitus infusus immediate mouere ad actum sine acq̇sito: vt experiētia docet: saltē loquēdo de infusis q̄ de lege cōmuni cū gratia infundunt. Potest tñ deus per miraculū infundere virtutes eiusdē ratiōis cū acq̇sitis: que immediate mouent sine acq̇sitis: sicut apl'is infudit spūsctūs fidē quos docuit (iuxta ꝓmissum Christi) omnem veritatē: per quā statim crediderūt omne credibile obiectū. Hoc autē nō operatur fides de cōi lege in baptismo infusa. ¶ Dubitatur secūdo contra cōclusionē octauā: que negat infusionē virtutū moraliū. Nā videt ꝙ virtutes morales infundant eadē ratione qua hoc cōceditur de theologicalibꝰ. ¶ Preterea deus quos sanat/ perfecte sanat. Dei em̄ perfecta sunt opera. Deut. xxxij. ergo cū iustificat impium ipsum sanādo: ita partē sensitiuā sanat sicut rōnalē: ergo sicut in rationali ponuntur virtutes theologice infuse: ita ponende sunt in sensitiua morales infuse. ¶ Preterea virtutes morales acquisite nō sufficiunt ad salutem: ergo necesse est ponere infusas morales. Cōsequētia tenet: quia deus nō deficit in necessarijs ad salutē. Antecedēs ꝓbat: quia virtutes morales acquisite nō sunt nate dirigere actiones in deum tanꝗ̄ in finē: qḋ tñ necessariū est ad salutē. Nam phi ⁊ alij infideles habuerūt virtutes fortitudinis temperātie etiā eiusdē rationis cū virtutibꝰ nostris: et tñ virtutes eorū nō dirigebāt ad deum tanꝗ̄ in finē vltimū suas actiones: ergo nec nostre: cū sint eiusdē rōnis in illis ⁊ nobis. Et ꝑ ꝯñs necessariū est ponere alias in nobis: quibus nostra opera in deū dirigant. ¶ Pretererea cū virtutes ille sint perfectiones anime: nullā includētes imperfectionē: etiā ponēde sunt in beatitudine: vbi est oīs perfectio cōueniens beato. Sed si paruulus moreret priusꝗ̄ adoleret: semper illis virtutibus in beatitudine careret: sicut semper caruisset in via. ¶ Itē in tertio dist. xxxiij. arti. iij. in solutione secūdi dubij dicitur: ꝙ ponēde sunt virtutes morales infuse: ⁊ allegatur ad hoc auctoritas August. Et ita psalteriū nō cōcordat cū cithara. ¶ Ad illa respōdet/ ꝙ vt dicit Ockam. Uirtutes morales infusas esse ponēdas/ nō potest euidēter ꝓbari: nec etiā improbari. Et ita videtur esse problema neutrū ex vtraꝗ̄ parte probabile: tñ quia nō apparet ratio necessitatis: nec auctoritas cogens: eligit dictus doctor (quē imitor) partē illā que vitat pluralitatē. Et per hoc ad primā rationē dicit/ ꝙ alia ratio est de theologicis: vt patet in ꝓbatione sexte cōclusionis: que licet sint rōnes nō cogētes: habēt tñ locū in theologicis: ⁊ nō in moralibus: vt patet eas aduertēti. ¶ Ad secūdā dicit/ ꝙ deꝰ quē sanat perfecte sanat: quia oīa peccata dimittit. His enim dimissis est perfecte sanus: quia dispositꝰ ad regnū. Non tamē ideo habitꝰ vitiorū a iustificato expellit: ideo nec oportet ꝙ habitꝰ virtutū infundat. Unde perfecta sunt opera in genere: q̇bus nihil deficit de necessarijs: vel ad integritatē rei pertinētibus sed nō sunt perfecta ſm omnē perfectionē rei quam operat possibilē. ¶ Ad tertiā dicit/ ꝙ verū est ꝙ virtutes morales nō sufficiūt ad salutē sine theologicis. Sed acq̇site morales sufficiūt cū charitate ad salutē/

Dubiū. 2. P

et ad omnē actum meritoriū eliciendū: quia charitas inclinat immediate ad actū cuiuslibet virtutis. Ideo dicit beatus Grego. quia omnia p̄cepta sunt vnū in radice charitatis: eo ꝙ charitas ad obseruantiā oīm preceptorū inclinat. De oībus autē actibus virtutū quatenus sunt necessarij ad salutē dātur p̄cepta. Et ideo nullꝰ actus est perfecte virtuosus vel meritoriꝰ sine actu charitatis. Uerū faciliꝰ inclinat homo ad virtuosa ⁊ meritoria: cōcurrēte cum charitate virtute morali acquisita/ ꝗ̄ a sola charitate. ¶ Et qḋ in rōne tertia assumit/ ꝙ virtutes nostre sunt eiusdē rōnis cū virtutibꝰ phorum infideliū: verū est ꝙ fidelis potest acq̇rere virtutē moralē eiusdē rationis cū nostris/ qñ scʒ operat fortiter ⁊ temperanter: ꝓpter finē honestū citra deū nō vltra ordinādo in deū: sed habitꝰ sic acquisiti nō sunt virtutes perfecte: sicut nec actus eorū meritorij. Sed virtutes morales fidelis ex actibus meritorijs causate nō sunt eiusdē rationis cū virtutibus philosophorū: qr virtutes morales distinguunt ſm distinctionem obiectorū partialiū: finis autem est obiectū partiale: vt dictū est in tertio: cū ergo hic ⁊ ibi sint diuersi fines: quia in istis deus est finis: qui non est finis in illis. Nam phs (exempli causa) abstinet per tēperantiā ꝓpter salutē corporis/ ⁊ eius bonam dispositionem ad operationes rationis: fortiter egit propter bonū reipublice/ aut alios similes honestos fines: ⁊ ita habitꝰ acq̇siti inclinabāt ad opera similia propter eosdē fines. Sed christianus vt talis operat fortiter: abstinet tēperāter: corpus castigat ⁊ in seruitutem redigit propter deū: quia sic deus precepit: vel quia deo placēt hmōi opa. Ideo virtutes ex illis operationibꝰ genite habēt aliū finē: ⁊ per hoc aliud obiectum partiale: et per ꝯñs sunt alteriꝰ rationis virtutibus phorum. Et hoc etiā verū est circūscripta charitate infusa: puta si esset charitas acquisita siue infusa. ¶ Ad quartā dicit cōcesso ꝙ sunt perfectiones anime: nō tñ oportet eas esse in beatitudine: quia nō sunt debite alicui nisi ex merito ꝓprio aut singulari dei benignitate hoc cōferant. Nec oīs perfectio inest beatis: sed illa que inesse debet eisdē. ¶ Ad vltimum dicit ꝙ in opinabilibꝰ que vt opinabilia dicunt: nō est incōueniēs aliqua nunc ſm vnā opinionē asserere: et nunc eius cōtrariū ſm aliā opinionē. Hoc etiā frequēter philosophos ⁊ sanctos fecisse inuenit. Secus si cōtraria dicerent determinatiue. Sic in tertio dictū est ſm opinionē aliorū/ nō eam approbādo: sed dictū eius recitādo. Unde ibi sic dicit/ ꝙ cōiter dicit de virtutibꝰ moralibꝰ infusis sicut de theologicis: et ita nihil determinādo asserit. Sed dictū cōiter opinantiū recitat. Hic autē oppositū tanꝗ̄ magis rationabile opinādo asserit. Et ad auctoritatē Augu. que ibi allegat/ respōdetur ꝙ Augustinꝰ nō diffinit virtutem in genere: sed virtutem gratuitā: que semper includit charitatē infusam: qua sola recte viuit: ⁊ qua nullus male vtitur. Alijs enim virtutibus omnibus potest quis male vti obiectiue: licet non formaliter: charitate autē habita nemo potest male vti: neqꝫ formaliter: neqꝫ obiectiue: quia nō stat cū malo vsu. Et ita ista auctoritas Augu. nō est ad oppositū conclusiōis. ¶ Dubitat tertio. Utrū baptismꝰ habeat plenū effectū in ficte accedētibus cedēte fictione. Dubium illud nō querit de ficto: qui nec sacramentū suscipit: nec rem sacramēti: quia cū ille in fictione non recipit sacramētū: nullū eius effectū recipit recedēte fictione: quia eius qḋ nō fuit nullus est effectꝰ: sed de eo qui sacramētū vere suscipit: sed ꝓpter suā indispositionē nō participat gratiā que est res sacramēti/ nec remissionem peccatorū. Quis sit hic vel ille fictus/ sequenti questione dicetur. ¶ Cōsequenter notandū ꝙ de hoc vtrū recedente fictione peccata dimittant ei qui deponit fictionem per veram cōtritionem: Concors est omniū sententia ꝙ sic: alioquin ficto accipienti baptismum preclusa esset via salutis: cum baptismꝰ nō sit iterabilis. Instituit enim dñs baptismū interā-

Dubium. 3 Q

bilem: ne propter plenā remissionē que fit in baptismate: tam culpe ꝗ̄ pene daretur occasio sepius delinquendi: si baptismus sepius posset reiterari. Nulli autem quotiescūq̄ labenti preclusit deus viam salutis: ꝗ̄diu fuerit in hac vita. Non enim ad maiorem miserationē voluit quēcūq̄ nostrū ad proximū obligare: ꝗ̄ ipse voluit habere ad subditū. Petro autem querenti quoties deberet dimittere fratri peccanti in ipsuz r̄ndit. Septuagies septies. Matth. xviij. immo ſm Augu. Millesies: in homilia dicentē. Et vniuersaliter quotiescūq̄ peccauerit et recognouerit / toties parcendū est ei. Ideoq̄ instituit dn̄s aliud remediū a baptismate: per quod quotiescūq̄ peccatū cōmiserit in via / scz sacramentū penitētie potest deo recōciliari: ⁊ ita patet ficto via salutis volenti recedere de illa fictione. Sed vtrū cedente fictione: alia peccata / puta ante baptismū cōmissa dimittant̄ vi baptismatis in fictione suscepti: an vigore penitētie ⁊ contritionis. De hoc recitat Durandus duas opiniones. Una ꝙ cedente fictione peccata dimittūtur: que propter fictionem in baptismo remissa nō sunt: sed nō virtute baptismi precedētis: sed propter cordis cōtritionem per charitatē ⁊ mētis humiliationē. Et hec est Joan. in apparatu decreti in cap. tunc valere. de consecra. dist. iiij. exponētis illud Aug. in de baptismo paruulorum. Tunc valere incipit ad salutē baptism⁹: cum illa fictio veraci cōfessione recesserit: que corde in malicia vel sacrilegio perseuerāte peccatoꝝ ablutionem non sinebat fieri. Et posset addi ratio. Nam opus mortuū nunꝗ̄ viuificatur: sed baptismus in fictione susceptus est opus mortuū: quia in mortali peccato factū: ideo per cessionē fictionis aut cōtritionē viuificari nō potest. ¶ Sed cōtra istam opi. ⁊ glossam arguit Durādus ꝙ glossa ista corrumpit textū: qui dicit ꝙ baptismus incipit valere cum fictio recesserit glos. dicit ꝙ remissio peccatoꝝ nō fit virtute baptismi precedētis: sed propter cōtritionē cordis. Ex quo sequitur ꝙ recedēte fictione / nullus est ibi valor baptismatis / sed cōtritionis: nō ergo tunc incipit valere baptismus. ¶ Ideo est alia opinio doctorum com-

Alia opinio R munniter Alexādri: Thome: Bonauenture: Richardi: quam ipse approbat: ⁊ dicit ecclesiā tenere: de remissione peccatorū per baptismū / ꝙ per baptismū recedente fictione tollitur omnis culpa ⁊ pena peccatoꝝ ante baptisma cōmissorū: non tn̄ ipsius fictionis: nec eorū precedētiū que erant causa fictionis in baptismo: vt addit Sco. et declarat. q. v. huius distin. verbi gratia. Aliquis ante baptismū cōmisit septē peccata mortalia: ⁊ veniens ad baptismum de sex atteritur: septimuz actu placet: vel de eo nullo modo atteritur. Illud septimū est solum causa fictionis eius in baptismo. Oportet ergo ꝙ vere peniteat de illo septimo ⁊ in se: ⁊ inquantū fuit causa fictionis eius in baptismo: quod pro tanto dico: quia forte peccauit vno alio peccato mortali: faciens irreuerentiā sacramēto: suscipiendo baptismū in tali fictione. Sed recedente illa fictione que fuit impedimētū effectus baptismi per veram penitētiā ⁊ contritionē (quia aliter fictio illa: ⁊ peccatum hoc septimū nō dimittitur) deus confert gratiā baptismalē in remediū cōtra alia sex peccata: que fuissent deleta in baptismo: nisi fictio ꝯcurrisset: ⁊ ideo talem de illis sex nō oportet habere verā penitentiā: nec forte nouā attritionē: preter illam que habita est ante baptismū: sed solo impedimēto amoto: sicut deus suo signo astitisset ad causandū ⁊ dandū effectum eius suscipiēti: si nō fuisset impedimentū in suscipiēte. Ita paratus est semper post susceptionem signi / assistere ei ꝗ̄ suscipit: ad causandū in eo effectū quādo cessat hm̄oi impedimentū. Et non oportet / vt vult Scotus ibidē: id attribuere characteri impresso ipsi ficto: quasi ipse sit causa: aut aliquid operetur ad effectū baptismalē: vt dicūt cōmuniter alij. Sed solū ꝙ deus ex eadē pactione assistit etiam postea ei qui suscipit: ꝗ̄cito fictionis obex tollitur: qua astitisset in signi susceptione si fictio non fuisset. ¶ Sed contra hunc modū replicat Sco. ibidem. Si per penitentiā deletur fictio: ⁊ illud septimū peccatū quod erat causa fictionis: non autem potest delere vnum mortale quin deleantur omnia: quia ſm Augu. Impiū est dimidiā veniā a deo sperare: ergo per illam penitentiā delentur omnia alia sex peccata: non ergo gratia baptismalis delet illa sex alia. Itez peccatū mortale qd̄ manet post baptismū / nō potest deleri sine penitentia: quia illa est secūda tabula post naufragium / ſm Hierony. Illa autē sex peccata que nō sunt causa fictionis manent post baptismū: ergo non delent̄ nisi per penitētiā. Uel si fingas alia deleri per baptismū quādo tollit̄ impedimētū: quare non ita potest illud septimū: ⁊ fictio tolli qn̄ cessat impedimētū per illud baptisma. ¶ Nec valet solutio: si diceret̄ ꝙ penitētia quantū est de se deleret omnia peccata: si nō preueniretur ab alia causa potētiore: sed quia preuenit̄ per baptisma: qd̄ tunc habet effectū suum: penitētia non delet illa: quia prius naturaliter tollitur fictio ꝗ̄ per baptismū aliquid causet: ⁊ in illo priore oportet habere verā penitentiā: quia fictio non tollitur nisi per veram penitentiam ſm Augu. Uera autē penitētia plene recōciliat deo quantū ad omnia: ergo baptismus nō potest preuenire effectū penitētie quantū ad illorū sex deletionē: immo preuenit penitētia delēdo omnia. ¶ Ad hanc replicam ponit duplicē solutionē Sco. ibidem. Prima ꝙ penitentia perfecte recōciliat deo: delēdo omnia peccata: que sunt obiecta penitentie per se: id est de q̄bus penitet. Non autem oportet omne peccatū quod in causa delet̄ / esse obiectū penitentie: quia non illa sex / que ante baptisma cōmissa sunt de quib⁹ aliqualis attritio precessit baptismū: de quibus etiā nō requirebat̄ vera ⁊ sufficiēs cōtritio ante baptismū: vt delerent̄ in baptismo: nō ergo per virtutē penitētie dimittunt̄ hec omnia peccata. Dimittūtur quidē omnia: sed aliqua ex virtute penitētie: vt illud septimū: ⁊ fictio. Alia virtute baptismi: et ita non habet̄ dimidia venia / sed tota: per diuersas tamē causas simul cōcurrētes. Et ſm hoc cōsequēter dicendū est: ꝙ illa sex delent̄ quantū ad penā ⁊ culpā: nec oportet de eis habere penitentiā siue cōtritionē: nec cōfessionem: nec satisfactionē. Sed solum de illo septimo / quod fuit causa fictionis: ⁊ de ipsa fictione. ¶ Et per hoc ad secundum quare per baptismū illa fictio non deletur: dicitur ꝙ illa fictio ⁊ septimū peccatū causa sunt quare in baptismo nec ipsa / nec alia sunt deleta. Et ideo possibile est ꝙ respectu eius baptism⁹ nō habeat efficaciā / sed respectu alioꝝ: quia ipsum est formaliter impedimentū effect⁹ baptismi: ⁊ alia nō. Illud enim operat̄ nunc baptismus respectu cuiuslibet peccati: quod tunc fuisset operatus / si illud solū inuenisset sine alio. Si ergo illa sex / ⁊ quodlibet eorū fuisset solū t̄pe baptismi: fuissent remissa: illud autē septimū si solū fuisset / nō fuisset remissum in baptismo: ergo nec iam remittitur per baptismū: sed per penitētiā. Ad aliud ꝙ penitētia est secūda tabula ⁊c. Dicendū ꝙ est secūda tabula quātū ad peccata post baptismū cōmissa / non quantum ad ea que ante baptismum commissa sunt: ⁊ non fuerunt causa quare in baptismo non sunt remissa. Aliter potest dici / vt idē doctor recitat. Quando vere penitet fictus de fictione: ⁊ de peccato septimo infundit̄ ei gratia perfectior (propter precedens baptisma) ꝗ̄ esset illa gratia que precise infunderet̄ ratione penitētie si baptism⁹ nō precessisset: ita ꝙ illa gratia nunc post fictionē cedentē infusa: includat in se perfectionē gratie penitentialis ⁊ baptismalis. Et hoc modo baptismus habet effectū: quia gratia equiualēs gratie baptismali datur penitēti de fictione simul cum illa que daretur ratiōe penitētie. ¶ Nec cū sit fictus / ⁊ postea penitēs recipit cōmodum de fictione sua: pro eo ꝙ penitēs de fictione recipit duplicē gratiā / quā nō reciperet si nō fictus suscepisset baptismum: ⁊ post lapsus fuisset in

simile

simile peccatum peccato fictionis: quia tunc penitens de fictione nō haberet nisi simplicem gratiam penitentie: quia lʒ duplicē gratiā recepit: tñ non respectu oīm peccatorū. Nam respectu illius septimi peccat, ⁊ fictionis nō recipit nisi gratiā penitentie: id est gratia illa recepta non operarẽ respectu fictionis plus q̄ operata fuisset sola gratia penitētialis: remitteret eñ culpā: sed non totaʒ penā peccato fictionis debitā: nisi esset perfectissima contritio que est perrara. Sed respectu aliorū sex, operaretur gratia baptismalis dimittēdo penā ⁊ culpā: illis alijs debitaʒ. Reportaret etiam sic fictus graue dānū: quia interim durāte fictione esset filius gehēne ⁊ inimicus dei: priuarẽ etiā multis meritis, que tempore illo fictionis cumulare potuisset: et per hoc priuaret se augmento gratie et glorie: qđ nūq̄ recuperare poterit. ¶ Uidetur mihi qđ facilius illa difficultas expediri posset, tenendo quasi medium inter illas duas opiniones: et per hoc saluando vtrasq̄ scilicet dicendo q̄ baptismus nō aliū effectū habet nunc cedente fictione q̄ habuisset si fictio non fuisset. Si aūt nō fuisset fictio: et peccata ante baptismū commissa p̄ p̄uiā cōtritionē fuissent dimissa: baptism⁹ illa non dimitteret: non ex sua impotentia: sed quia non inueniret peccata que dimitteret, potens tamē est dimittere quecūq̄ inueniret: et quantum inuenit, tantū dimittit. Et ideo si pena non est dimissa virtute contritionis p̄uie: illam integre dimittit. Sic etiā cessante fictione per penitentiā (que non potest esse de sola fictione: sed de omnibus peccatis formaliter si occurrerent: vel virtualiter si non occurrerent: talem enim necesse est fore penitentiaʒ, que sufficit delere peccatū) dimittuntur omnia peccata ante baptismū in baptismo: ⁊ post cōmissa quo ad culpā: per baptismū aūt omnia ante baptismum cōmissa: que nō fuere cause fictiōis: remittunẽ, quātū ad omnē penā quā penitentia non abstulit: remitteret etiā quo ad culpam si inueniret reatum culpe. Unde baptism⁹ tollit quicqđ inuenit: quod eñ nō inuenit: tollere non potest: ⁊ sic incipit valere baptismus cedente fictione, quantū ad remissionē pene: ⁊ per hoc saluaẽ auct. Aug. Sic baptismus paruulorū nō tollit pctā actualia: quia nulla per paruulos sunt commissa: nō tñ ideo imperfectior est vel minus potens q̄ baptismus adultorum. ¶ Et per hoc p̄ʒ responsio ad motiua prime opinionis. Ad Joanneʒ glossatorē dicitur q̄ fuit illius opi. in qua eum ceteri doctores nō imitantur. Ad rōnem dicẽ: qđ opus bonū mortuū .i. in mortali peccato factum, nunq̄ reuiuiscit quātū ad meritū operātis: qđ mereẽ si nō in mortali fieret: sed quātuʒ ad effectum quem aliunde habet: pōt reuiuiscere. Exēplū causa. Eleemosyna in peccato mortali facta nō reuiuiscit quantū ad meritum dantis: reuiuiscit tñ quantū ad orationē pauperū eleemosynā recipiētū, q̄bus impetrāt gratiā dati. Sic abstinētia ⁊ corporis castigatio in mortali facta non reuiuiscit quo ad meritum abstinentis. Sed q̄ castigatio ex ipso opere habet carnem subijcere spiritui: quātum ad illū effectū reuiuiscit: q̄ cedente fictione caro subiectior est spiritui, q̄ si non precessisset castigatio. Sic susceptio baptismatis quantum ad meritū qđ mereretẽ si susciperet contritus, nō reuiuiscit: sed quātū ad effectū quē habet ex opere operato per diuinā adsistentiam reuiuiscit: nec vt sic est opus suscipientis: sed dei suo signo adsistentis. Et tantum de illa questione.

Opinio gabriel. S

T

Questio .ij.

B. Articu. I. Nota. I.

Secundo queritur vtrū oēs suscipiētes baptismū equaliter accipiāt sacramētalē eius effectū. Tres articuli rñdebūt q̄oni. ¶ Quātū ad primū, primo notādū q̄ duplices sunt baptismū suscipiētes: quidā paruuli nōdū rationis capaces: alij adulti: et hi multiplices. Nam quidā actu vtuntur ratione: quidā actu non vtūtur sed prius vsi sunt: vt dormiētes: vel qui ex infirmitate: aut accidente casu ratione priuati, sunt, vt fatui aut furiosi a natiuitate: et de illis per omnia dicendum sicut de paruulis. ¶ Item adultorum quidam sunt ficti, quidā non ficti. Ficti sunt qui aliud pretēdunt foris: aliud intus habent. ¶ Et hoc in suscipiēte baptismum potest dupliciter contingere. Uel quia ostendit se velle suscipere baptismum eo modo quo ecclesia intendit dare: et tamen oppositum habet in anima. Uel secundo ostendēdo se esse dispositum ad suscipiendū baptismū: et tamen nō est dispositus in animo: aut quia non habet rectam fidem: aut quia habet peccatum mortale in actu vel in proposito: vel cōplacētiā vel nullam displicentiā de peccato. Et illo secundo modo cōiter loquuntur sancti et doctores de fictē accedentibus ad baptismū: qui scʒ accedēdo ponunt obicem grē .s. infidelitateʒ: aut mortale pctm̄ qđ tunc actu voluntatis committunt: aut de quo cōmisso nullā habēt displicentiā. ¶ Iteʒ adultorū quidam consentiunt sue baptizationi: qui scʒ actu elicito volūt id in eis per baptismū quē recipiūt fieri qđ ecclesia credit: seu p̄pter quod a christo institutus est: licet forte nō credāt valere baptismuʒ: vt si q̄s animo diceret: volo baptizari: valeat quantū valet. ¶ Alij sunt dissentientes: quod potest intelligi negatiue tantū: vel cōtrarie. Negatiue negat actualem consensum: sed non ponit contrarium dissensuʒ hoc est, non vult baptismum: nec habet voluntateʒ baptizandi: et hic dissensus potest esse in dormiente ⁊ non aduertēte baptismū. Contrarie ponit actualē dissensum: et hoc simpliciter, vel s̄m quid. Simpliciter, q̄ vult non baptizari. hoc est, habet in se nolle baptizari. Secūdū q̄d, q̄ vult baptizari: nollet tñ sub cōditiōe: scʒ si assequi posset illud sine baptismo: quod per baptismum assequitur: vt qui vult baptizari vt vitam redimat: nollet tamen si sine baptismo vitam posset p̄seruare: sicut in simili de proijciente merces in mari: qui volens proijcit. Uoluntate enim mēdra mouentur ad proijciendū: nollet tñ proijcere si alio modo posset vitam conseruare: et sic dicitur nolle sub conditiōe. ¶ Ex quo ad primum membrū nolle simpliciter nihil refert ad propositū. Utrū hanc nolitionē verbo vel signo protestetur: an sola voluntate teneat: etiā si foris oppositū simulet: q̄ in rei veritate si est dissensus talis in aīo omnino idē est quo ad deum et quo ad baptismi veritatem siue reclamet: siue non signo exteriori: tñ quantū ad iudicium ecclesie: que iudicat de manifestis: et eum qui tacet, presumit consentire. Quo ad deū et veritatē differentia est: q̄m per eā nō cogiẽ reclamās ad obseruationem religionis christiane: cogitur autem non reclamās. ¶ Nec in hoc potest argui ecclesia, qđ isti nolenti: nec tñ reclamāti fieret iniuria. Minus enim malum est sibi q̄ inuitus seruet legē christianā: q̄ q̄ impune permittaẽ agere contra eā: quia minus malū est aliqua bona agere ⁊ mala fugere, q̄ liberū ⁊ impune mala perpetrare ⁊ bona omittere. Hec oīa Sco. q. iiij. huius distin. ¶ Secundo notandum qđ sicut tangit magister in textu. Triplex est baptismus scilicet fluminis, sanguinis et penitētie: qui dicẽ generaliori nomine baptism⁹ flaminis. ¶ Pro cui⁹ intellectu notādū q̄ loquendo proprie de baptismo put est sacramētū noue legis: nō est nisi vn⁹ baptismus s̄m speciē: qui fit in aqua sub determinata verborū forma: prout supra descriptus est: distinct. iij. de quo ap̄ls ad Ephe. iiij. Unus dominus: vna fides: vnus baptisma. Cetera que dicuntur baptismus dicuntur baptismus equiuoce: ⁊ s̄m quandam attributionem sicut vrina, medicina et dieta dicitur sana per attributionem ad sanitatem animalis. Urina, quia est signum sanitatis. Medicina, quia est causa sanitatis efficiens. Dieta, quia est causa sanitatis p̄seruās

Notā. C B

¶Et sic aliquid dr baptism⁹: qr signum aut figura veri baptismi. Et sic diluuium dicit baptisma: quod pter saluationē fideliū/ et submersionē infidelium in ipso factaȝ/ figurat baptisma: qđ extinguit vitia: et liberat baptizatū a demonis potestate. ¶Propter eandem rōnem rōnē submersio Egyptiorū in mari rubro: et liberatio populi dei baptism⁹ dicit. Unde. j. Corin. x. Patres nostri oēs sub nube fuerunt: ꝛ oēs mare trāsierūt: ꝛ oēs in Moyse baptizati sunt in nube ꝛ in mari. ¶Sic ꝛ quedam oblationes veteris testamenti baptismata dicebant: vt in aqua lustrationis et in vasis ablutis. ¶Dicitur etiam quandoq; baptismus: quod est quedam dispositio vel preparatio ad baptismū: sicut baptismus Joānis: ꝛ baptismus quo christus baptizatus est a Joanne quo sanctificate sunt aque: vt supra dictū est. ¶Dicit etiam baptism⁹ attributiue: qr habet effectū similē baptismo: et hoc modo baptismus penitētie vel flaminis et baptismus sanguinis dicunt baptismi: non q sacramentum baptismi fiat nisi in aqua: sed qr ipsius virtus et sanctificatio datur non tm p aquā: sed etiā per sanguinē et penitētiā: vt dicit magister: quia per hec pctā remittunt et pene: in toto/ vt in martyrio: vel in parte/ vt in penitētia/ si nō fuerit pfecta ꝛ sufficiens. ¶Est autem baptismus flaminis vel penitētie/ cōtritio cordis aut preparatio sufficiēs ad gr̄e infusionē: per quā de congruo meret pctōruȝ remissionē. Et baptismus sanguinis est martyrium pro xpo seu iustitia susceptuȝ: dūmodo non fuerit cōtēptus baptismi: sed impossibilitas suscipiendi. Susceptū intellige voluntate ppria vel principij cōiūcti: qđ dr pter paruulos in matrū vteris pfide christi extinctos. ¶Dicitur aūt martyriū baptismus sanguinis licet nō semp sanguis fundatur in martyrio: qr tamē semp vita extinguitur in martyrio: que ẜm legeȝ est in sanguine. ¶Nullū aūt premissorū est baptisma sacrm: vt clare ptȝ ex diffinitione baptismi: quia in oībus his deficit forma et intentio: et in plerisq; elementum sensibile: sicut in vltimis duobus. ¶Hos septē modos ponit Dama. lib. iiij. c. j. addēs octauū qui est in spiritu et igne. De quo dñs ait. Uos auteȝ baptizabimini in spiritusancto nō post multos hos dies. Act. j. Et Joannes de christo. Uos baptizabit in spiritusancto ꝛ igni. Lu. iij. ¶Nominat etiā Damas. verū baptisma dicēs. Baptizamur etiaȝ et nos pfecto dñi baptismate per aquā ꝛ spiritūsanctuȝ. Et ita nonē ponit baptismatis modos: quorū solus vltimus nunc nolatus est baptismus pprie; et sacramētū. Doc. aūt cōiter tm loquunt de tribus: que magister ponit vt supra: ad quos etiam presens questio est retorquēda. ¶Tertio notandū: q ẜm magistrum differentia est inter sacrm et rē sacramēti. N ā dicit quosdā accedentes ad baptisma suscipere sacrm et rē sacramenti: quosdā sacrm tm et nō rē: quosdā vero rē ꝛ nō sacrm. Et posset addi quartum. s. quosdam neq; accipere reȝ neq; sacrm. Pro cui⁹ intellectu aduertendū: q p sacrm intelligit operatio exterior exhibita corpori humano sub debita verborum forma vel signum sensibile ex institutione diuina significans operationē interiorē quā deus operatur intus in aīa vel effectū gratuitū. Illud vero quod significatur. s. effectus ille quē deus inuisibiliter operatur. s. gratia vel gratuitus effectus/ dr res sacramenti siue effectus sacramētalis. Et est duplex: quia quidā precise sequitur opus operatū. Sacramētū foris adhibitū/ semoto impedimēto circūscripto deuotiōis merito suscipiētis vel conferētis. Quidā vero sequit non tm opus operatū: sed etiā opus operans. i. dispositionē seu meritū cōferētis sacrm vel suscipiētis: put supra. q. iij. dist. j. declaratum est. Et primus effectus sequēs opus operatū pprie dr effectus sacramentalis: ꝛ de illo intelligenda est principaliter pñs qō. ¶Sed adhuc talis effectus est duplex: quidam est res: ꝛ sacrm: ꝛ in proposito est caracter baptismalis

Nota. 3. C

de quo dicet dist. ix. Et ideo de illo effectu nihil hic dicet. Alius est res tm: et est gr̄a aīe suscipientis infusa: et ceteri effectus gratiā cōsequentes: de quibus dictū est. q. precedēti. Et illi effectus gratiam consequentes/ virtutes. s. et fomitis remissio/ habēt se proportionaliter ad gratiā quātum ad intēsionē et remissionē. Ita q si gr̄a fuerit intēsa: et ipse sunt intense: si remissa/ remisse. ¶Ultimo notādum: qđ ad effectum baptismi cōcurrunt plures cause. s. principalis effectiua gr̄e que est deus. Meritoria/ que est passio xpi vnde sacra trahunt efficaciaȝ. Et dispositiua subiecti: et est dispositio suscipientis baptismum. Posset addi cōgnitas siue habitudo: aut dispositio ministri et circunstantiaȝ: et ẜm quodlibet horum pōt variari gr̄a in baptismo collata. ¶Quantū ad secūdum articulū est prima cōclusio. Baptizatus dissentiens cōtrarie simplr nolens baptizari: nec sacramētū suscipit: nec rē sacramenti. Probat conclusio auct. Inno. iij. in. c. maiores. de bapti. et eius effe. Qui nū q̄ consentit: sed penitus cōtradicit: nec rem nec characterem suscipit sacramenti. Et ratione probat ẜm Richar. quia per susceptionem baptismatis/ intrat hō ecclesiā militanteȝ: ꝛ adscribit exercitui eius. Ad hoc autē requirit consensus actu vel habitu: si est in statu in quo possit consentire. Probabile enim est/ q ad hoc plus requirat ab illo qui consentire potest. q̄ ab eo qui consentire non potest: sicut in cathechismo rñdent patrini: ꝛ tñ sicut dicit magister. si adultus est debet rñdere pro seipso. Unde Aug. li. iiij. de baptismo. de conse. dist. iiij. cum pro paruulis. Cum pro paruulis alij rñdent vt impleatur erga eos celebratio sacramēti: valet vtiq; ad eorū consecrationem quia ipsi pro se rñdere non possunt. At si pro eo qui respondere potest: alius rñdet: nō itidē valet. Ex qua regula illud euāgelij dictū est (qđ oēs cū legitur naturaliter mouet) etatem habet. ipse pro se loquatur. Et statim sequit. Nemo ex aqua ꝛ spiritu renascitur nisi volens: quod non de paruulis: sed sciolis ꝛ adultis: ꝛ sue voluntatis arbitris intelligendum est. Iteȝ Prouerb. xxiij. Prebe mihi fili cor tuū. Unde nō vult deus aliquem inuitum adscribi familie sue. ¶Et nihil refert si sola mente dissentiat: an mente et voce dissensum exprimat: immo si mente dissentit actu positiuo: licet voce se consentire mendaciter asserat: baptismum non susciperet: qr hō videt ea que parent: deus autē intuet cor. j. Regū. xvj. ¶Dicit notanter nolens simplr: qm si nollet conditionaliter. cum tamē vult simplr: suscipit sacramētū baptismi: licet nō rē. Et de illis loquit cōciliū Toletanū de baptismo et eius effectu. c. maiores. q illi qui iampridem ad christianitatē tracti sunt: quia iaȝ cōstat eos diuinis sacramētis associatos ꝛ baptismi gratiam suscepisse et chrismate vnctos esse: ꝛ corporis domini extitisse participes: oportet q fidem quam necessitate susceperunt: tenere cogantur. ne nomen dñi blasphemet: et fides quā susceperūt cōtēptibilis habeat: ꝛ videat totum illud capitulum clare loquens ad propositū. Hi enim non simpliciter violētati sunt: sed metu pene inducti. Qui ergo vt penam euaderent baptizari consenserunt: licet vellent magis non baptizari si euadere penas possent: sacramentum accipiūt. ¶Et nota q dicitur notanter baptizari: quoniam si quis consentiret metu vel promissione induct⁹ in illam lotionem, tanq̄ in quoddam balneum non vt in baptismum: nec in eam illo modo quo illam intendit facere ecclesia: non recipit sacramentum: sicut nec is qui pro ludo se baptizare consentiret. ¶Qui ergo consentit se baptizari: hoc est, se lauari eo modo quo ecclesia baptizat: etiam si non credat habere effectum aliquem: vere baptizatur: sicut si quis non credit verba incantationis aliquem posse habere effectum/ tamen concedit incantatori/ q dicat illa verba incantationis super eum ea intentione qua solet ea dicere/ dicens in corde suo:

Nota. 4.

Articu. 2. Conclu. 1. D

valeat quantum valere potest: iste vere diceretur incantatus. Et si incantatio super aliquo diceretur cōsecratio diaboli: ille esset diabolo consecratus. Sic similiter ad propositum. Sic consentiens se baptizare: vere baptizatus est/ ⁊ characterem recipit: ⁊ ideo si postea mutatus vere credit: non venit iterum baptizandus/ sed penitentia purgandus. Qui vero dissentit simpliciter baptizatus non est: ⁊ si postea incipit consentire ⁊ ecclesie obedire/ rebaptizādus est.

Corollariū.

¶ Ex hac conclusione sequitur corollarie/ ꝙ accedēs ficte ad baptismum ẜm primum fictionis modū simpliciter nō recipit sacramentū. Patet: q2 talis est dissentiens mente actu positiuo nolens baptizari: ⁊ ita cedente fictione erit iterū baptizandus. Licet beat⁹ Aug. lib. vij. de vnico baptismo non determinet an sic baptizatus receperit baptismi sacramentū vel nō sed dicit in tali casu diuinū iudiciū per alicuius reuelationis oraculum concordi oratione gemitibus implorandū. Illud vero quod glo. in. c. solet. de cōse. dist. iiij. super eisdem verbis Aug. dicit: ꝙ si quis baptizans intendit baptizare: qualēcunqꝫ baptizatus intentionem habeat: recipit sacramentū: nō tenetur neqꝫ verum est: vt dicit Richard. ⁊ communiter tenent doctores. Et licet sic fictus nō recipiat sacramentum ecclesia tamen que de exterioribus iudicat: ipsum cēset baptizatū: ⁊ consensisse in sacramentalē ablutionem: quia presumit partem meliorem. Et ideo cogeret eum ad obseruātiam legis christiane: vt in. c. maiores. de baptismo. Item. xlv. dist. de Iudeis.

Conclo. 2. E

¶ Secunda cōclusio. Habens vsum rationis dissentiens actu negatiue: ⁊ quoniā nec habitualiter: nec virtualiter consentit: neqꝫ baptismum neqꝫ baptismi rē vllam suscipit. Probatur ẜm Sco. dist. presenti. q. iiij. iuxta finem questionis: quia oportet ꝙ vtens ratione deuotionem aliquā habeat ad sacramentū: si dꝫ sibi valere: aliter videtur contēnere. ¶ Preterea sicut ẜm Augu. Qui creauit te sine te: non iustificat te sine te: sic nec ascribit te sue familie sine te. Sed negatiue dissentiens/ nullū actum habet respectu baptismatis: nec dissentit: (vt pono) neqꝫ ꝯsentit: ⁊ ita sine suo actu Christi familie ascriberetur. Et hoc est qđ Aug. dicit: vt supra allegatum est: et concordat Richard⁹. Nemo ex aqua ⁊ spiritusancto renascitur nisi volens: quod nō de paruulis: sed sciolis ⁊ adultis ⁊ sue voluntatis arbitris intelligēdum est. ¶ Dicitur notanter: nec habitualiter nec virtualiter consentiens. Dicitur enim habitualiter consentire: qui quandoqꝫ consensit: ⁊ post actum contrarium non habuit. Et virtualiter qui ex consensu prius habito ad recipiendum baptisma se applicat: licet tunc actualiter (quia distractus) non consentiat. Habens ergo consensū virtualem sine actuali/ recipit sacramentum: ⁊ si obicem non ponit/ etiam rem sacramenti: licet non consentiat actu negatiue. Probat hoc Sco. quia noluit deus hominem ligare ad impossibile: vel secundum statum huius vite ad nimis difficile. Nunc autem non distrahi nimis videtur difficile homini pro statu isto: quia ẜm August. iij. de lib. arbi. non est in potestate nostra/ quibus visis tangamur. Noluit ergo deus hominis salutem ponere in ista conditione si non distrahatur. Non ergo voluit ligare baptizandum/ quod in suscipiendo baptismum non distrahatur: ⁊ per consequens ꝙ actualiter intendat: imo generaliter: ita est in omnibus alijs sacramentis ministrans ea non obligatur necessario: vt ministrādo nō sit distractus: vt infra dicetur de sacramēto eucharistie. Similiter habens consensum habitualem (licet vtens ratione) recipit sacramentū: quia non videtur propter aliquam conditionem minus capax (si vtitur ratione) q̄ si prius vsus est ratione: nunc vero nō vtatur: sed in tali nō vtente nūc: tamē prius vsus ratione/ sufficit habitualis consensus: vt dicetur: ergo. Et quāuis intentio habitualis tantum non sufficiat in baptizante ad causandū effectum. i. ad ministrandum sacramentū: pōt tamen esse sufficiēs dispositio ad suscipiendum sacr̄m: vt dicit Richar. Maior enim actualitas requirit in agente/ q̄ in patiente. ¶ Requiritur tamen qn̄qꝫ intentio actualis in suscipiente per accidens. s. vel ad remouendum ꝓhibēs. Unde si in accedente ad baptismū est actu vel habitu intentio nō recipiendi baptismū: hmōi intentio: quia (vt dictū est) ꝓhibet sacramenti susceptionem: necessarium est illam intentionem expelli per contrariam intentionem in actum volendi recipere baptismum: ad hoc vt recipiat sacr̄m. Similiter si prius nūqꝫ actualiter ꝯsensisset: necesse foret ꝙ tunc actualiter consentiret: quia sine consensu actuali presenti vel preterito in habente vsum rationis/ non suscipitur sacramentū. Item interrogatus tenetur pro se respondere: vt vult magister ca. vlti. huius distinc. Si adultus est: debet respōdere pro seipso. Ad idē Aug. lib. iiij. de baptismo: vt supra allegatur. Ergo tunc tenetur habere actualem consensum baptismum recipiendi: qm̄ tunc obijcitur sibi baptismus: ⁊ tūc vel consentit/ vel dissentit. scd'm impedit: ergo primū requiritur. ¶ Si dicis: posset habere actum suspensiuū ⁊ sic nec assentire nec dissentire, etiam quicquid foris verbo responderet. Dico ꝙ in casu illo non reciperet sacramentum: quia non consentiret neqꝫ actu: neqꝫ virtualiter: nec habitualiter. Primum patet: sequentia duo ꝓbantur: quia in tantum virtualiter vel habitualiter consentit: vt dicit Richar. qui sic est dispositus/ ꝙ si actualiter ⁊ deliberare recogitat de illa re/ ꝙ actu consentit in eam: ⁊ ideo in casu (si interrogat⁹ fuerit) requiritur actualis consensus.

Corollariū.

¶ Corollariū. Si quis verum cathecuminum nō actu de susceptione baptismi cogitantem ablueret sub debita forma verborum intendens eum baptizare/ vere baptizaret: ⁊ cathecumin⁹ ille characterem susciperet baptismalem. Sic ponit Richar.

Conclo. 3. F

¶ Tertia conclusio. Carens vsu rationis si baptizatur: sacramentum suscipit: nisi prius imediate actu positiuo dissenserit. Hec conclusio quantum ad ambas partes satis clare determinata est ab Innocen. iij. c. maiores. de baptismo. vbi dicitur querendo. Utrum dormientibus ⁊ amentibus sacramenti saltem character in baptismate imprimatur: vt excitati a somno vel ab egritudine liberati/ non sint denuo baptizandi. Partem affirmatiuam astruit cum moderamine quod sequitur. Dormientes autem ⁊ amentes si prius q̄ amentiam incurrerent vel dormirent in contradictione ꝑstiterent quia in eis intelligitur contradictionis ꝓpositum perdurare: si sic fuerint immersi characterē non suscipiunt sacramenti: secus autem si prius cathecumini extitissent ⁊ habuissent ꝓpositum baptizandi. Unde tales in articulo necessitatis consueuit ecclesia baptizare. Tunc ergo characterem sacramētalis imprimit operatio: cum obicem voluntatis cōtrarie non inuenit obsistentem. Hec ibi. Dicitur in conclusione: nisi prius immediate ⁊c. quia si aliquādo (dum talis vsus est) rationi contrariam voluntatem habuisset: ⁊ tamen ante somnum vel amentiam illam correxisset deliberans baptizari: non impedit contraria voluntas preuia post correcta: quia immediate ante priuationem vsus rationis/ illam contrariam non habuit. ¶ Dicitur autem immediate dissentire ante priuationem vsus rationis: quando inter illum dissensum nō interuenit cōsensus illi contrarius. Unde ille actus dicitur in ꝓposito immediatus ante vsus rationis priuationem inter quem ⁊ illam nō interuenit actus cōtrarius: etiā licet ille diu ante priuationē vsus rationis cessasset. Unde generaliter nunc nō vtens ratione: qui tamen aliqn̄ vsus est: iudicatur cū nō vtitur rōne habitualiter cōsentiēs vel dissentiens ẜm Sco. iiij. q. hui⁹ dist. ẜm ꝙ habuit se actualiter in sanitate ante illud impedimentum vsus rationis immediate: puta si tunc actualiter cōsensit: ⁊ iudicatur nūc habitualiter cōsentiēs. Si tūc

actualiter dissensit: iudicatur nūc habitualiter dissentiens. Et ita vniuersaliter habitualiter se habens potest recipere vel nō recipere sacramentū: sicut potuit prius quādo actu sic vel sic se habuit. Quid aūt potuit actualiter se habens: patuit in duabus cōclusionibus premissis ⁊ in sequentibus. ¶ Dicitur notanter/ actu positiuo: quia si tantum negatiue dissenserit: ita ꝙ ante impedimentū rationis nunꝗ respectu baptizationis actum positiuum habuerit: tunc aut semper priuatus fuit vsu rationis: sicutj infantes ⁊ fatui ⁊ furiosi a natiuitate: ⁊ tunc si baptizatur recipit sacramentum et characterem. Si vero prius vsus fuerit ratione: nihil recipit; quia si fuisset in statu illo quo vsus est ratione baptizatus nihil recepisset. Defecisset enim cōsensus actualis ⁊ habitualis. Et ille secundus casus excipiendus est a cōclusione tertia. ¶ Si queritur: quid de re sacramenti. Utrum in tali impedimento rōnis baptizati qui recipiūt sacramentum ⁊ characterem recipiant etiam rem sacramenti/ gratiam virtutes ꝛc. Respondet de pueris infantibus ꝙ recipiūt plene rem sacramenti. Unde sicut creditum est: ꝙ paruulo in baptismo originale peccatum dimittitur: vt habetur in. c maiores. de baptismo. ita ⁊ creditum est sibi gratiā infundi: qꝛ deus pro statu nature lapse nulli remittit culpam: nisi cui dat gratiam. Nullus enim liberat a perditione: nisi quem assumit in filium regni. Et sicut dictum est de paruulis: ita per omnia dicendum est de furiosis a natiuitate ⁊ fatuis. ¶ De his vero qui post vsum rationis ipso priuati sunt: dicendū sicut de cōsensu habituali: si immediate ante impedimentū vsus rationis aliquis talium fuit dispositus ad recipiendū gratiam; puta nō posuit obicem: breuiter quēadmodum talis tunc temporis fuit sic dispositus: ꝙ tunc si baptizatus fuisset/ rem ⁊ sacramentum recepisset. Ita ⁊ nūc etiā existente tali impedimento: qđ est defectus vsus rōnis: si alias rite baptizat: recipit sacramentū ⁊ rem: si vero tunc non recepisset: nec modo recipit. Et ideo valde cauenda sunt peccata mortalia: ne si quis in mortali/ incideret furiam vel mentis insaniā aliudve periculum/ sibi non esset via salutis. ¶ Sed querit hic Sco. q. iiij. huius distin. Expedit ne tales baptizari: multa enim licent que non expediunt. j. Cor. vj. Respondet ⁊ consonat Pe. de palu. q. iiij. ar. ij. presentis distin. Si speretur ipsum rediturum ad vsum rationis: magis expedit tēpus expectare quo vtatur ratione: puta de dormiente tempus vigilie: ⁊ de furioso tempus lucidi interualli. Si vero non speretur: puta de eo qui incidit in perpetuū impedimentum: vel si imminet mortis periculum: expedit eum baptizare: quia alˀs exponeretur periculo damnationis: ⁊ hoc si sit capax baptismi: puta si non fuit dissentiens contraire vsqꝫ ad horam impedimenti vsus

Conclo. 4. G rationis. ¶ Quarta conclusio. Accedens ficte secundo modo ad baptismum volēs tamen baptizari: sacramentum recipit: sed nō rem neqꝫ effectū sacramēti. Per effectum intelligo gratiā ⁊ consequentia eā/ ⁊ non characterē: quia quicūqꝫ recipit sacramentum recipit etiam characterem: vt. j. dicetur. Probat ꝭm Sco. q. v. distin. iiij. quia habens actualiter obicem cōtra gratiā: puta infidelitatē vel aliquod peccatum mortale: qđ tunc actu volūtatis committit vel prius commisit: ⁊ nullo modo displicet: nullo modo recipit gratiam: ꝭm illud Augu. de penitentia. c. j. ⁊ ponitur in litera. Omnis qui iam sue voluntatis arbiter cōstitutus est: cum accedit ad sacramentum fidelium: nisi peniteat eum veteris vite/ nouā nō pōt inchoare. Ab hac penitentia cum baptizantur soli paruuli immunes sunt. Et de talibus fictis intelligitur illud Sap. j. Spūssanctus discipline effugiet fictum. Ad idem adducit magister auto. Hiero. ⁊ Ambro. cōcludens ꝙ adultis sine fide ⁊ penitentia vera in baptismo non confertur gratia remissionis: qꝛ nec paruulis sine fide aliena (qui propriam habere nequeunt) datur in baptismō remissio. Si quis ergo ficte accēdit nō habēs cordis verā cōtritionem: sacramentum sine re accipit. ¶ Sed nota ꝙ fides aliena / sine qua paruulis non datur remissio: non est fides offerētiū paruulum ad baptismū: nec etiam baptismus: qm̄ si heretici offerant: ⁊ heretici baptizent seruantes debitam formā cū intentione cōferendi ⁊ accipiēdi baptismum: vere baptizāt: ⁊ puer baptizatus remissionem originalis peccati recipit. vt dist. sequēti dicet: sed est fides ecclesie. Et sic intelligendum est illud Augu. super Joannē homil. v. Accedat verbum ad elementum: ⁊ fit sacramentū. Et sequitur paucis interpositis. Non quia dicit: sed qꝛ credit: credit non a baptizante aut baptizato: sed ab ecclesia militante: alˀs dixisset: nō qꝛ dicit: sed quia crediderit. In adultis tamen requiritur fides ꝓpria: nō vt recipiant sacramentum: sed vt cōsequantur gratiam que est res sacramēti. ¶ Sꝫ his opponitur: si in adultis baptismus vt habeat effectum suum/ requirit preuiam fidem ⁊ contritionem siue penitentiam in baptizato: quomodo confert gratiam ex opere operato: immo quomodo confert gratiam: nam gratiā presupponit ergo eam non confert. Presupponit enim fidē ⁊ contritionē q̄ nō sunt sine gratia: qm̄ ⁊ si fides possit esse informis: sed nō contritio: qꝛ contritio includit gratiam sine qua nō meretur dici contritio: sed attritio. ¶ Preterea sacramentū penitentie non presupponit contritionē: nec bonū motū interiorē penitentis: sed duntaxat obicis remotionem: alioquin non esset sacramentum noue legis: nec secūda tabula post naufragium vt arguit Sco. distin. iiij. q. iiij. Ergo multo magis sacramētum baptismatis: quod est prima tabula ⁊ efficacissimum remediū cōtra peccatū non requirit preuiā contritionē in adulto: sed tantū intentionem recipiendi baptismuꝫ in fide ecclesie. ¶ Ista replica inducit cōtra Sco. ⁊ suā opinionem de penitētia. Nam videtur sibiipsi cōtrarius: in eo ꝙ hic expresse dicit/ ꝙ ad cōsequendum effectū baptismatis/ requiritur displicētia peccati mortalis cōmissi: allegans ad hoc Augu. vbi supra in ꝓbatione cōclusionis: ⁊ hoc negat de penitentia: cū tamen baptismus sit efficacior ad delendū peccatū ꝗ penitentia: ⁊ minorem requirit dispositionē preuiam in suscipiēte ꝗ penitentia: qꝛ habet effectum suū in paruulis ⁊ vsu rōnis priuatis: in quibus penitētie sacrm̄ locum habere nō pōt. Sed posset dici saluando opinionem ꝙ ad effectum baptismatis in adulto nō requirit contritio proprie dicta que peccatum tollit: sed aliqualis displicentia peccati cōmissi vel ad minus nō placentia in peccato: qꝛ hoc scꝫ habere cōplacentiam in peccato/ esset ponere obicem: ⁊ hoc intelligenduꝫ est in noīe penitentie ⁊ cōtritionis in autoritatibus allegatis. Sed hec solutio verbis sanctorꝫ obuiat ⁊ intentionibus/ qui dicunt requiri veram contritionē. Sed de hoc magis. j. de peni. Tenendo ergo opinionem magistri/ ꝙ penitentie sacramentum nō delet peccatū: sed presupponit eius remissionē per contritionem preuiā: quꝫ sacerdos absoluēdo nō remittit peccatū: sed ꝓnuntiat ipsum esse remissum: ratio illa nō obuiat conclusioni. ¶ Ad primā autem replicam satis visum est supra. q. precedente. quō confert gratiam ex opere operato: qđ nō requirat preuiā dispositionem suscipiētis: sed qꝛ sup gratiā dispōni suscipiētis correspondentē gradū gratie addit precise correspondentem sacramēti perceptioni. Est etiā prima tabula nō sine dispōne preuia ad dignā eius susceptionem requisita: ⁊ cū inclusione huius dispositionis restituit naufragiū portui gratie. verū in paruulis illud agit immediate in fide ecclesie. ¶ Quinta Conclo. 5. J

cōclusio. Accipiēs baptismum secūdo modo nō ficte recipit rem sacramēti: scꝫ gratiā ⁊ remissionē culpe ⁊ pene. Probat: qꝛ aliqui baptizati recipiunt rem sacramenti; alioquin nō esset sacramentū: sed hāc non recipiūt ficti: ergo illā recipiūt nō ficti. Cōsequentia

tenet a sufficienti diuisione: Oīs enim accedens aut fictus est: aut non fictus. Maior probata est. Minor est ꝯclusio precedēs. Qđ aūt gratia ac remissio pene et culpe sint res huius sacramēti/ ptz ex. q. precedēti
Cōclusio. 6 ¶ Sexta conclusio. Effectus baptismi sacramētalis in omnibus non ficte accedētibꝰ est equalis. Probatur: quia deus instituens baptismum tanꝙ signum efficax gratie/ aliquā gratiam disposuit regulariter conferre cum illo signo precise propter susceptionez huius signi in subiecto disposito: idest nō ficto: ita ꝙ nulli minorē. Et dicit effectus sacramentalis: vt dictū est in primo articulo: et ille est equalis in omnibus non fictis: ergo. Consequētia nota. et maior patet: quia deꝰ instituit baptismum tanꝙ signū certū gratie et vniuocū: ergo est certum eius signatum: et ita certa gratia per ipsum significata: cuz baptismꝰ in se sit eiusdē rationis in significādo. Minor ꝓbatur: quia quādo aliquid datur ꝑcise ꝓpter aliud: in quocūꝙ illud ꝓpter quod dat/ est eiusdez rationis ibi ⁊ datum est equale: alioquin nō daret precise propter illud: sed aliqua gratia dat precise ꝓpter baptismū: et illa est eiusdē rōnis in oībꝰ non ficte accedentibus: ergo gratia talis erit in oībꝰ equalis. ¶ Preterea. Deus nō est acceptor personarū: ergo vbicūꝙ est eadē dispositio in subiecto rōne cuiꝰ dat aliqđ bonū: ibi erit equale donū dispositio aūt gr̄e sacramentalis est eadē: qꝛ sacramētū baptismatis: ergo equale donū qđ est gratia. Probata cōclusione de gratia/ ꝓbata est de aliis effectibus qui sequunt gratiaz: vt patet ex notabili vltimo primi articuli. De charactere autez non hz dubium: vt. j. dicetur. ¶ Sed di. Remissio culpe ⁊ pene est effectus sacramentalis baptismi: quia consequitur opus operatum: et tamen non est equalis in omnibꝰ suscipientibus: quia minor in paruulis/ quibus solum remittitur originalis culpa: in adultis vero maior/ quibus remittitur cum originali actualis: sic vni maior pena remittitur ꝙ alteri. Respondet: qđ effectus baptismi quantum est ex parte sui quantū ad remissionem culpe ⁊ pene est equalis: quia remittit omnē culpam et penam quam inuenit in subiecto. Qđ vero vni plura alii pauciora vel nulla remittunt est ex parte subiecti ⁊ non sacramenti: quia plura vel maiora debita
Conclo. 7. inuenit in vno subiecto/ ꝙ in alio. ¶ Conclusio se-
R ptima. Contingit inequalē gratiā cōferri non ficte recipientibus baptismum propter diuersitatē causarum/ ⁊ per se ⁊ per accidens ad baptizationem vel eius effectū inequaliter concurrentium. Probat quātum ad causam effectiuam principalem que deꝰ est: quia licet deus instituerit sacramenta ad determinatum effectum: vt dictum est: non tamen potentiam suam alligauit sacramētis. Potest ergo vni maiorez gratiam infundere ex sua bonitate ꝙ precise exigit sacramentum/ dū nulli dat minorē: et dicere. Tolle quod tuum est ⁊ vade. Uolo autem et huic nouissimo dare sicut ⁊ tibi. An non licet mihi quod volo facere an oculus tuus nequā est: qꝛ ego bonus sum. Matth. xx. ¶ Neꝙ propter hoc acceptor est personarum: dum nulli subtrahit ex suo pacto debitum. Et forte sic maiorem gratiaz cōtulit Paulo ꝙ eunucho in vtrinsꝙ baptismo: istius per Ananiam: huius ꝑ Philippuz: vt habetur Act. ix. ⁊ viij. Similiter vt ait Sco. Deus predestinauit suos electos ad diuersos gradus glorie: et ordinato ad maiorem gloriam/ rationabiliter potest cōferri maior gratia. Et potest deus alicui suscipienti conferre gratiam precise illā ad quam baptismus est determinatus. Et alteri maiorem quem determinauit ad minorem gloriam: sed ille vlterior gratie gradus non confert virtute baptismi: nec regulariter: sed de speciali beniuolentia diuina. ¶ Si quātū ad causam meritoriam/ que est passio christi. Nam illa potest efficacius operari ad gratiam in vno ꝙ in alio. Uel quia specialius oblata pro vno quantum ad intentionem offerentis ꝙ pro alio. Uel quantum ad executionem pro vno oblata in effectu: pro alio non nisi in preuisione diuina. ¶ Primo modo/ cum christus communiter ponitur nosse omnia que deus scientia visionis: per cōsequens nouit omnes electos: et ad quem gradum glorie sint electi. Potuit ergo pro predestiato ad maiorem gloriam offerre plenius passionem suam et precipue cuz se obtulit pro genere humano: ad hoc vt impleretur predestinatio diuina. ¶ Secundo modo/ passio christi efficacius operatur pro nobis: qui sumus in lege euangelica: ꝙ pro patribus in lege moysi: quia obsequium prestitum ad maius bonum retribuendū acceptat/ ꝙ obsequium preuisum. Et ꝓpter hoc est inequalitas in suscipiētibꝰ gratiaz per circūcisionē et per baptismū ꝓpter inequalē approximationem seu applicationem cause meritorie ad istos et illos. Etiam ſm quorundam opinionem in baptizetis ante passionem ⁊ post. ¶ An autē primo modo: scz propter specialē oblationem in voluntate christi sit inequalitas gratie in modo baptizatis/ dubium est de facto: sed possibilitas est ostensa. Similiter quantum ad suscipiētes/ si comparet paruulus ad paruulum: nulla erit ex hac parte inequalitas: qꝛ nullū habēt motū libere volūtatis proprium: ꝓpter quem in vno esset maior dispositio ꝙ in alio. Pōt tū esse inequalitas in parētibus/ patrinis ⁊ ceteris assistentibus: etiā in baptizante quātū ad deuotionē ⁊ orationes ⁊ affectus pios pro paruulo dn̄o oblato: Et ꝓpter horū merita deus pōt vniꝰ paruulo conferre maiorem gratiaz/ ꝙ alter[illegible] baptismo: non qdē virtute baptismi precise [illegible] diuersitatis meriti assistentiū ceterorum. Et forte hoc modo parentes beati nicolai/ suis orationibus meruerunt sibi maiorem gratiam: que erat principium in eo paruulo tam mirabilis effectus/ qꝛ duobꝰ diebꝰ in hebdomada vnica tm̄ lactatiōe cōtētꝰ manebat. Et quantū ad hoc magis optandū est pueros baptizari a bono ac deuoto sacerdote ꝙ a malo: qꝛ propter personale meritum sacerdotis/ ⁊ eius orationes cum affectu ante et post lectas/ gratia puero augetur plusꝙ si a sacerdote indeuoto baptizaretur. Sic etiaz eligēdi essent patrini/ homines iusti et deuoti. Admonēdi quoꝙ essent circunstantes vtꝰ semotis leuitatibus assisterent deuotione et orationibus baptizatori cooperātes ad gratie augmentum paruulo impetrandum. Hec autem inequalitas gratie non est ex virtute baptismi: sed meritorum. ¶ Quantum vero ad adultos: cū illi per motū ꝓprium possunt esse inequaliter dispositi: ⁊ motus magis meritorius maiorem cōsequat gratiam: sequit inequalitas gratie propter inequalē dispositionē baptizādorū. ¶ Ex quo sequitur corollarie ꝙ ceteris paribus adultus baptizatus non fictus consequit maiorē gratiam ꝙ paruulus. Patet: qꝛ paruulus nō cōsequit gratiā/ nisi eam que infundit ꝑcise rōne sacramenti. i. operis operati: sed adultus eādez cōsequit: et cum hoc gradum gratie respondentē merito proprio scz bone voluntati: qua vult suscipere baptismum in fide ecclesie: fidei quoꝙ ⁊ cōtritionis pctōrū commissorū: etiam quātūcūꝙ remissus fuerit ille motus. Si enim talem motū nō haberet: ⁊ iam fictus accederet: nec rem sacramenti acciperet: vt patet ex premissis. ¶ Sed di. pono qđ adultꝰ toto tēpore baptismi venialiter peccet: tunc videt esse aliquātulū indispositus: paruulus autez nullā hz indispositionē: ergo in illo casu paruulꝰ hz equalē gratiam vel maiorem ꝙ adultus. Tenet ꝯn̄a qꝛ sicut dispositio bona baptizandi auget gratiam: ita dispositio mala eā minuit: qꝛ contrariorū contrarii sunt effectꝰ. Respōdet: admisso casu dꝛ ꝙ propter illā indispositionē nō minuit gr̄a adulti: qꝛ peccatū veniale non prohibet gratiam infundi: neꝙ etiam simul habere actū meritoriū. Siquidē gr̄a non minuitur: sed totaliter tota aufertur: ⁊ hoc non nisi per peccatū mortale. Attamen qꝛ anima nō potest plu-

ribus actibus eque perfecte intendere: actus bonus cũ quo cõcurrit veniale pctm̃/ est minus intẽsus: et per cõsequẽs minus meritorius/ q̃ esset si esset sine illo veniali. Et per hoc patet qḋ adult⁹ si non posuit obicẽ peccati mortalis (q: in susceptione baptismi ñs consentit ꝛc.) habet bonũ motũ et meritoriũ quo caret paruulus: licet propter venialia remissum cui correspondebat gratia qua similiter caret paruulus. ¶ Sequitur secũdo: qḋ stat de lege ordinata qḋ infantes in baptismali innocentia defuncti inequalem gloriam sortiantur in beatitudine. Patet: quia stat eos inequalẽ gratiam consequi in baptismo: sed gra-

Conclo. 8. tie correspõdet gloria: ergo. ¶ Octaua conclusio. Licet baptizati baptismo flaminis seu penitentie recipiant effectũ baptismi aque quantum ad remissionẽ culpe et infusionem gratie: non tñ regulariter quantum ad remissionẽ pene. Prima pars probatur: q: sicut natura non deficit in necessarijs ad saluãdã vitã naturalẽ: sic nec deficit deus in necessarijs ad vitaꝫ spũalẽ. Ideo facienti qḋ in se est assistit conferendo necessaria ad salutẽ: habẽs ergo fidẽ/ cõtritionẽ ꝛ desideriũ baptizãdi/ in casu impossibilitatis recipiendi baptismuꝫ/ facit qḋ in se est: ergo ei assistit dñs in necessarijs. Hec autẽ sunt gratie collatio: et peccatorũ remissio. Ptꝫ idem per aucto. a magistro in textu adductas. ¶ Corollariuꝫ. Baptizatus baptismo penitẽtie nõ recipit equalẽ effectum: tam quoad peccati remissionẽ/ q̃ quoad gratie infusionem cum baptizato tm̃ baptismate aque. Patet: quia exceditur ꝛ excedit. Excedit quo ad primũ: q: baptizatus aqua recipit remissioneꝫ o[illegible] peccatorũ quo ad culpaꝫ ꝛ quoad penã: vt patuit. q. precedenti. Sed baptizatus baptismo penitentie consequit remissioneꝫ peccatorũ quãtum ad reatũ culpe: et ßm quantitatẽ contritionis. nõ autẽ regulariter quoad reatũ pene: nisi esset tãta cõtritio/ q in diuina acceptatione equaret satisfactionẽ sufficiẽtẽ peccatorũ que rara est. Item ßm Pe. de palu. q. iij. huius dist./ Cathecuminis non datur ecclesiastica sepultura: que tamẽ datur pueris baptizatis lꝫ ꝑ eis oret ecclesia. Excedit auteꝫ quantũ ad infusionẽ gratie: q: gratia contrito infusa maior est gratia baptismali eo qḋ ad illã concurrit motus bonus voluntatis tãq̃ meritũ de congruo quo caret baptizatus tm̃modo baptismo aque. Quod dico tm̃modo/ dico ad exclusionẽ adulti: qui contritus baptizatur in aqua. Hic hꝫ duplicem baptismum penitẽtie ꝛ aque: ergo recipit gratiam vtrinsq̃: que maior est gratia tm̃ per vnũ eorũ tradita. ¶ Nona con-

Conclo. 9. clusio. Baptismus sanguinis effectum baptismatis sacramentalis nedũ equat: sed abundanter vincit ꝛ superat. Patet conclusio: quia baptismus sanguinis tollit omnẽ culpã: tollit etiam omnẽ penã: adimit recidiuã: confert sine mora premiũ: ꝛ tribuit maiorem gratiã: et per ꝯñs gloriã ampliorẽ. Primũ ptꝫ: q: qui martyriũ ꝑpter deũ suscipit: se totum deo offert et sacrificat quantũ põt: q: maiorẽ charitatem nemo hꝫ q̃ vt animã suã ponat ꝛc. Et per hoc maiorem gratiã cõsequit: q: gratia infundit ßm proportioneꝫ dispositionis ad eã de cõgruo in suscipiẽte: et per ꝯñs liberat ab omni culpa. Et per hoc ptꝫ ßm/ q scꝫ tollit omnẽ penã: q: deus non exigit ab homine vltra id qḋ põt. Nihil enim impossibile requirit ab homine ßm Hieronymum in explanatione fidei: sed offerens se martyrio totum exhibet qḋ põt: ideo nihil vltra ab eo exigitur. sed martyrio plene satisfacit. Quod etiam adimat recidiuam patet: q: transfert hominem de statu presentis vite ꝑ mortẽ ad futurã: ꝛ ita de statu meriti ꝛ demeriti. Non enim accipitur hic martyrium pro qualibet pena pro christo passa: sed pro morte voluntarie aut patienter pro nominis christi confessione: siue pro iustitia acceptata. ¶ Per idem patet quartum. Nam martyres euolant ad patriam. Unde beatus Aug. Qui orat pro martyre: iniuriaꝫ sibi irrogat: in eo vtiq̃ q eum nondum putat beatum: sed suffra-

sio indigentẽ. ¶ Quintũ patet ex primo. Et illa conclusio quãtũ ad collationẽ maioris gratie vera est et intelligenda de martyrio propria voluntate passo: ꝑpter martyriũ paruulorum in vteris matrum cũ matribus pro fide christi extinctorũ: q: licet gratiam cõsequant per quã saluenẽ: tñ certũ non est an maiorẽ cõsequant q̃ consequerent per baptismum aque: q: ratio ad conclusionẽ in illis locũ nõ hꝫ. Uerum quãtum ad characterẽ deficiunt sanguinis ꝛ penitentie baptismi: q: hunc solũ imprimit baptism⁹ aque qui solus est sacramẽtũ. Consonat Pe. de palu. dist. precedenti. q. iij. Ex illis ptꝫ quis horũ baptismatũ sit alio prestãtior in ordine ad suos effect⁹. Nã habent se vt excedẽtia ꝛ excessa. Baptismus penitentie excedit ceteros: q: sol⁹ iterabilis. Baptismus aque excedit: q: solus imprimit characterem. Baptismus sanguinis: q: solus meretur aureolam: cõsummat gratiam: et introducit ad gloriam: hꝫ etiã in ecclesia honorabiliorẽ sepulturã: q: paruuli non venerantur: vt innocẽtes martyres: ßm Pet. de palude. ¶ Si queris de sanctificatis in vtero/ quo baptismate baptizantur. Dicũt quidã: q baptismo flaminis extendendo nomen ita q baptismus flaminis dicatur generaliter iustificatio impij: ꝛ ßm hoc includit in baptismo aque ꝛ sanguinis. Sed q: baptismus est via ad iustificationẽ/ et iustificatio effectus baptismi: ꝛ videẽ magis congruũ: q sanctificati in vtero non sanctificanẽ per aliqḋ genus baptismi: sed per miraculuꝫ ꝛ potẽtiã spũssancti: qui suã potentiã sacramentis nõ alligauit. ¶ Quantũ ad articulũ tertiũ est primum dubiũ. An iustificati in vtero vel penitentie baptismo sint baptizãdi: qḋ monet Sco. q. vj. distin. presentis. et Pe. de palu. dist. vj. q. j. articu. ij. ꝛ iij. Et videẽ q nõ: q: nõ est opus valentib⁹ medico. Math. ix. ergo nec medicina: baptismus est medicina: igitur. Item nihil in dei operibus dꝫ fieri frustra: sed iust⁹ baptizat⁹ nihil recipit ꝑ baptismũ: cũ pri⁹ habet quod baptismus prestare solet: immo videtur iniuria fieri sacramẽto: q: assumiẽ ad significãdũ lotionẽ anime a peccato: que tñ tũc nõ fit: ꝛ sic erit signum falsum. In oppositũ est illud Jo. iij. Nisi qs renatus ꝛc. ¶ Respõdet cũ Sco. q post baptismũ ꝑ modũ precepti promulgatũ/ quilibet viator: quãtũcũq̃ iustificat⁹ qui non est baptizat⁹ in aqua: et eum quo christ⁹ specialiter non dispẽsauit: teneẽ ad baptismi susceptioneꝫ affectu: et pro loco ꝛ tpe effectu. Huius ratio est mandatũ christi vniuersale neminẽ excipiens. Lex enim vniuersaliter promulgata oẽs obligat vniuersaliter. Et illa lex promulgatur vniuersaliter/ que nullum excipit. Talis fuit lex de baptismo suscipiendo. Nisi quis renatus fue. ꝛc. ¶ Probat idem cõgruitate. Cõgruum fuit ꝛ rationabile oẽs de lege christiana habere signũ in quo cõuenirent inter se/ ꝛ distingnerentur ab alijs: vt supra dictum est de institutione sacramentorum in genere. Unio ꝛ discretio hec fit in genere ßm iudiciũ ecclesie militãtis per susceptionẽ baptismi: per quã fideles de ecclesia esse iudicanẽ tãq̃ ꝑ signũ exteri⁹ sensibile: de quo iudicat ecclesia militãs/ per ecclesiã vero triũphãtẽ fit hoc discretionis iudiciũ per characterẽ: vt dicit Ric. quẽ nõ recipiunt iustificati in vtero/ vel baptizati baptismo penitentie. Qḋ vero baptizati baptismo sanguinis non teneanẽ ratio est: q: non manẽt viatores: ipso enim martyrio vitam hãc finiunt: ꝛ ad terminum vite perueniunt: si tñ ꝑ miraculũ resuscitarenẽ: tenerenẽ ad baptismuꝫ aque eadẽ rõne qua ceteri: ita tenet Holkot. q. j. ꝛ iij. ¶ Preterea vt arguit Sco. ibidem. Quilibet viator tenetur esse mẽbrũ ecclesie militantis: nõ tm̃ in notitia diuina: sed etiã quãtũ ad notitiã aliorũ mẽbrorũ: cũ qlibet hꝫ cõicare in his q̃ pertinẽt ad obseruãtiã legis: ꝛ eos nõ scãdalizare. Si aũt nõ acciperet sacramẽtũ ꝑ qḋ fit mẽbrũ ecclesie ßm ei⁹ iudiciũ: non esset apt⁹ ad cõionẽ cũ alijs membris in multis actibus pertinentibus ad ecclesiã: scandalizaret etiã actiue

Articu. 3. Dubium. 1.

alia membra que haberent occasionē iudicādi eum
tanꝗ̄ contēptorē cōmunitatis vel gratie. ¶ Preter-
ea/qui potest ex actu facili magnam gratiā acquire
re: si negligit illuz actum/videtur gratiā contēnere:
vel saltem eā nō appreciari/ quantū est appreciabi-
lis: sed per baptismū qui est actus facilis: pōt gratiā
magnam nō baptizatus acquirere: q: quantūcunqꝫ
perfecto ⁊ per preuiā contritionem iustificato si acce
dit ad baptismū: de lege cōmuni augetur gratia: ⁊ ꝑ
cōsequens si negligit videtur contēnere gratiam: et
alijs dat occasionē iudicandi seu gratie contēptorē.
¶ Et ista vltima argumenta videntur concludere: ꝙ
vtens ratione ⁊ baptismi gratiam cognoscens: tene-
tur non differre baptismū: dū opportunitatē accipiē
di habere poterit. Declaratur etiā conclusio exēplis
apostolorū: qui post eorū electionem: ⁊ iustificationē
priusꝗ̄ mitterētur ad baptizandum baptizati sunt:
vt supra dictū est. q. ij. dist. ij. ¶ Item Cornelius cen-
turio cum suis baptizatus est a petro: post eorū iusti
ficationē ⁊ acceptionē spūssancti. Unde ait Petrus
Actuum. x. Nunquid aquā quis prohibere potvt nō
baptisent hi qui spūsanctū acceperunt sicut ⁊ nos? ⁊
iussit eos baptizari in nomine Jesu christi. Sic Act.
viij. de eunucho candacis regine: qui prius corde cre
didit ⁊ iustificatus fuit: ⁊ post a philippo baptizat⁹.
¶ Et dicitur notanter nisi deus dispensauerit ⁊c. ꝓ-
pter virginem gloriosam: quia de illa dubium est: an
sit baptizat⁹: licet probabilius sit eam esse baptiza-
tam ꝗ̄ eius oppositum: ꝙ si baptizata non est: dispē
satum fuit cum ea. Et fuit ratio dispensandi: q: forte
habuit in conceptione filij istam plenitudinem gra
tie ad quam disposuit eam peruenire. Nulla vero vi
detur ratio fuisse dispensandi cū apostolis. Nec vlla
vtilitas cōsecuta. Non enī baptismo carētes fuissent
per hoc deo gratiores: aut ecclesie vtiliores: immo mi
nus grati ⁊ minus idonei. Item fuerunt a Christo
sacerdotes facti: ergo merito pri⁹ habuerūt ianuam
oīm sacramentorum baptismū: vt arguit Sco. ⁊ pa-
tuit supra dist. j. q. iiij. N. Cōformiter respondet Pet.
de palu. dist. vi. q. j. arti. ij. ad dubium motum: ⁊ late
prosequitur Sco. vbi supra. ¶ Per hoc ad rationes
dubij dicitur ꝙ valentibus non est opus medicina
curatiua: sed opus est medicina preseruatiua ⁊ perfe
ctiua: baptismus autem non solum curat morbū pec
cati: sed etiam gratiam auget: ⁊ fomitem minuit ac
charactere aīam perficit ⁊ eam cōsignat ⁊ distinguit.
¶ Ad secundā patet: ꝙ iustus nō frustra suscipit ba
ptismuz: q: gratia habita augetur: ⁊ obedientie me-
ritum: recipit etiā characterem ⁊ fomes peccati mi-
nuitur: ⁊ pena debita peccatorum tollitur: nec fit in-
iuria baptismo: nec est signum falsum: qm̄ significat
gratiam in fieri aut inesse. Unde est verū signū quā-
tum ad vtrūqꝫ: quantū scȝ ad gratiā preexistentē que
inest: ⁊ quantū ad gradū augmenti gratie que infit.
¶ Et si quis ante baptismum peruenisset ad pleni-
tudinem gratie/ad quā preuisus est in via: ponam⁹
ita tñ in eo augetur meritū obedientie precepto diui
no: pōt enī habēs hmōi plenitudinem gratie addere
opera meritoria. Unde ⁊ virgo gloriosa: si in conce-
ptione verbi recepit totam gratiā: ⁊ peruenit ad ter-
Dubiū.2. N minum gratie: nō tñ ad terminū meriti: siquidē me-
ruit vsqꝫ ad terminum vie. ¶ Dubitatur secundo: an
paruulus in vtero matris sit baptizandus. Dicen-
dum breuiter ꝙ in vtero matris puer non potest ba-
ptizari: licet possit in eo sanctificari. Cuius ratio est
ſm Alexan. Tho. Sco. ⁊ ceteros: q: puer in vtero ma
tris non potest aqua lauari nec cōtingi: ꝗ̄uis Alex.
⁊ Tho. alias rōnes quorundā recitent: a quib⁹ tamē
recedunt: stantes in dicta ratione: sicut enim paruu-
lus in vtero matris pōt habere baptismum flaminis
vt patet de sanctificatis in vtero Hieremia: Joanne:
virgine Maria: ⁊ etiam baptismum sanguinis. Nā
si quis persequitur matrem grauidā: persequitur et
paruulum in vtero: ergo similiter sicut mater occidi-
tur pro iustitia: ita paruulus pro iustitia occidit etiā
si intentio interfectoris non feratur nisi ad interfe-
ctionem matris: vt dicit Rich. Nam vna occisione
mater ⁊ paruulus occidūtur. Cōcordat (vt videtur)
Pet. de palu. dist. vj. q. j. arti. iij. ⁊ Sco. dist. presenti.
q. iij. Si aūt paruulus extra vterum occideretur pro
fide vel iustitia non baptizatus fusione sanguinis
haberet effectum baptismatis ⁊ saluaretur: ergo ea-
dem ratione si occidit in vtero matris/ex simili cau-
sa. ¶ Et dicitur notanter pro fide vel iustitia: quia si
occideretur ex alia causa/ vt odio parentū vel patrie/
vel multiplicationis: nō censeretur baptizatus ba-
ptismo sanguinis. Unde si paruulus ad baptizan-
dum portatus occideretur ne baptizaretur: creditur
baptizatus baptismo sanguinis: nō autem si ex alia
causa occiditur non ꝓpter Christi legem: sic etiam si
ablui posset in vtero matris sub debita forma verbo-
rum/reciperet verū baptisma. Unde si de matre viua
in periculo mortis scinderetur: qđ tamen fieri nō dȝ
propter preceptum. Non occides. Unde Pe. dist. vj.
q. j. arti. j. Mulier viua non debet scindi vt puer vi-
uus baptizetur. Et si mulier est ad mortem dānata:
differatur executio vsqꝫ post partum: ne pereat inno
cens cum nocente. ff. de penis. l. pregnantis. Nec li-
cet matrem sic dānatam occidere/ vt puer viuus in-
de extrahatur. Et si mortua est/sepeliri nō dȝ donec
fetus extrahatur. Si vero (vt aliquibus placet) puer
adhuc latens in vtero matris: ꝗ̄uis matri cōiunct⁹:
aqua corpus eius contingente ablueretur vel asper-
geretur cum debita intētione ⁊ forma: vere puer ba-
ptizaretur ⁊ saluaret: vt innuit beatus Tho. reddēs
rationem quare mater scindi non dȝ: si tamen mater
mortua/ presumeretur puer adhuc viuere: aperienda
esset mater: ⁊ puer baptizandus: vt dicit Alexanus.
¶ Ex illo sequitur: si puer corio inuolueret: ⁊ in aqua
volutus perfunderetur: ita ꝙ aqua nō tangeret pue-
ri nudum corpus ceteris adhibitis intentione scilȝ
⁊ forma puer non baptizaretur. ¶ Sed quid si nō to
tus est clausus in vtero: sed ſm aliquam partem ap-
paret: ita ꝙ illa aqua aspergi posset. Dicunt concor-
diter doc. Si apparet pars principalis/ vt caput vel
pectus: potest in illa parte baptizari. Et hoc simpli-
citer dicit Sco. dist. presenti. q. iij. ita ꝙ si postꝗ̄ na-
scitur/non debet rebaptizari. Non enim est verisi-
mile ꝙ in die pētecostes baptizati (Actuum. ij.) nu-
mero. 3000. fuerint toto corpore abluti: sed ſm faciē
aqua aspersi: vel quantum ad caput perfusi. Si aūt
apparet pars minus principalis/ puta manus vel
pes: ꝗ̄uis quidā dicant/ ꝙ vel illa pars vel paruul⁹
scdm illam partem non sit capax baptismatis: dicit
tamen Sco. ꝙ illa pars sit baptizanda: quia in illa
parte est tota anima: licet non omnis sensus / sicut
in capite. Si autem nasceretur/ad cautelam sub cō-
ditione rebaptizandus esset. Satis consonat Tho.
distinctio. vj. articu. j. Credenduz est autem: ꝙ deus
suppleret/id quod impotētia impediret. Talis etiā
si mortuus nascitur sepeliēdus est in poliādro bene
dicto. ¶ Sed cōtra responsionem de puero secundū
se totum in vtero clausum arguitur. Nulli statui ho-
minis precluditur via salutis ab eo qui vult omnes
homines saluos fieri: qui quoqꝫ promptior est ad mi
serendum quam ad puniendum. Sed paruuli in vte
ris maternis clausi homines sunt: cum iam sint ani
mam rationalem sortiti: et sunt in periculum ani-
marum propter originale peccatum contractum/et
corpusculi teneritudinem: ergo illis sicut ceteris eta-
tibus est de remedio salutis prouisum: sed non nisi
per baptismum: vel assignetur aliud remedium. Ad
hoc respondent Alexand. et sanctus Thomas vbi
supra distinctione. vj. artic. j. quod quia paruulis in
vtero matris non est prouisum de remedio: nō est ex
defectu misericordie dei: sed quia non sunt capaces
illius remedij: puta batpismatis ordinati/ſm legez
cōmunem contra originale peccatū. Sed hec solutio

non satiffacit:quia admittit ꝙ paruulis pro isto statu nō est ꝓuisum de remedio salutis: quod videtur repugnare mīe diuine:que/vt cōiter loquunt̄ doctores:nullo vnq̄ tēpore post lapsum reliquit hominē sine remedio. Unde si paruuli nō sunt capaces remedij baptismatis in vtero:debuit aliud remedium institui:cuius possunt esse participes ⁊ capaces/ sicut in lege moysi:quia femelle non fuere capaces remedij circūcisionis: pro eis aliud fuit remediū:vt supra habitum est. Quod ergo erit remediuz generale pro paruulis in vtero existentibus:nullū manifestat ecclesia. Sed sensum dñi quis cognouit:aut quis consiliarius eius fuit? Ex sua misericordia dñs perdito homini remedia constituit que ⁊ qñ ⁊ quomodo voluit:quez sine remedijs iuste dānare potuit. Et quis dicit ei. Cur ita facis: aut figmētū fictori suo: cur me fecisti sic? Nam quecūq̄ voluit fecit: ⁊ que voluit:eo ꝙ voluit iuste voluit ⁊ fecit. Uoluit itaq̄ remedia instituere cōtra morbū peccati in ecclesia:per sacramēta dispēsanda:his qui noti esse poterāt ecclesie. Eorum vero qui nondū in lucem notitie prodierunt remedia in sua potestate sola constituit:quos cum voluerit sine exteriori remedio ⁊ sctificare ⁊ saluare pōt: sicut factū de quibusdā scriptura testatur:insuper qđ paucis in priuilegium factū est: pōt quibuscūq̄ voluit impartiri:qui potentiam suā sacramētis nō alligauit. ¶ Hinc consulit Joānes Gerson parentibus: quatenus deuotis orationibus ac bonis operibꝰ paruulis suis gratiā impetrare nitantur:potens eñ est dñs in vtero sanctificare: quos nouit ad natiuitatis ortum nō peruenturos:lz de hoc certitudinē non habeamus:miseretur eñ cui vult ⁊ quem vult indurat. ¶ Qđ vero sancti dicūt nullū nisi regeneratū saluari posse:loquunt̄ s̄m legem cōez:nō preiudicando specialibus priuilegijs ac diuinis dispēsationibꝰ. ¶ Et si queritur an baptizata matre/infans in vtero tanq̄ pars eius baptizaretur. Dicendum/ꝙ non: vt dicit Aug. contra Julianū de conse. dist. iiij. Si quicquid. quia lz puer sit cōtinuatus visceribus matris ꝓpter eius nutritionē:nō tamē pars matris: qm̄ personaliter distinctus a matre viuens vita sua:scz aīa rationali infusa non aīa matris:vt vult sanctus Tho. vbi supra. Nunc aūt baptismus vnius persone: non hz effectum in alia persona essentialiter ⁊ substantialiter ab ea discreta.

Dubium. 3. P

¶ Tertio dubitat̄ an necessaria sit trina immersio ad baptismatis veritatē? Respondet Alexā. ⁊ Tho. cum baptismus sit lotio:lotio aūt fieri potest immersione:superfusione:⁊ aspersione quocūq̄ modo aqua tangit̄ corpus baptizandi:siue totuz siue pars:cū debitis intentione ⁊ forma: verum baptisma confertur. Unde apl'i multa milia vna die baptizantes. Act. ij. ⁊ iij. nō poterant oēs immergere:sz aspersione aut superfusione baptizabant. Etiā nonnunq̄ immersio fieri nō posset nec deberet:vt habet Pet. de palu. dist. j. q. iij. vt puta/si ecclesie illius consuetudo non hz immersionē. Si puer est ꝓpinquus morti nec potest expectare trinam immersionez. Si forte puer propter teneritudinē nō pōt ferre immersionem:si sacerdos foret debilis manibus:nō potēs tenere puerum. Si fuerit aqua modica:sicut de sancto Romano legitur qui attulit aquā in vrceolo beato Laurentio vt baptizaretur. Non enim refert s̄m Holkot. q. j. vtrum parū vel multum infundatur de aqua. de conse. dist. iiij. Nec quemq̄. sufficit ꝙ possit fieri aspersio: si infans nō fuerit plene natus si natꝰ ꝓpter nimiā debilitatē immersionē non posset sustinere:vel expectare ꝓpter periculū mortis. In oībus his casibus ⁊ similibus aspersio sufficit:al's seruanda est consuetudo ecclesiarū in qua baptismus celebratur immergendo aut aspergendo: etiā semel vel tertio immergendo aut aspergendo:quia vtraq̄ immersio vna ⁊ trina mysticas habet significationes: que tñ nō sunt de necessitate sacramēti. De hoc beatus Grego. ad Leandrū epm̄:de conse. distinc. iiij. de trina.

¶ Dubitat̄ quarto de paruulis expositis siue inuentitijs/an sint baptizādi? Rñdetur s̄m Sco. di. presenti. q. vlti. ⁊ Robertū Holkot. q. j. quarti. ⁊ habetur casus de conse. dist. iiij. paruulos. ⁊ c. placuit. ꝙ si inueniantur certa signa ꝙ non est baptizatus:sicut muliercule solent cū eo ponere sal sicut cū deportantur ad baptismum:⁊ tunc absq̄ hesitatione baptizādus est paruulus absolute. Si aūt non inueniantur aliqua signa:nec habētur vicinarū testimonia/ꝙ baptizatus est:baptizandus est: ⁊ tutius fit si addatur cōditio. Si baptizatus es:non te rebaptizo: vt de baptismo ⁊ eius effectu. c. de quibus dubiū est. ⁊ de hoc casu loquitur Leo de conse. dist. iiij. Si nulla. ⁊ in. c. precedenti. Cū itaq̄ (vbi dr̄.). Non pōt in iterationis crimen venire:qđ omnino factū esse nescitur. ¶ Sed hic queritur:si infantulus esset moriturꝰ:⁊ aqua haberi nō posset ꝓpter putei altitudinē aut fluuij. Utrū si puer proijceret̄ in flumen vel puteū intentione baptizandi cum debita verborū forma simul ꝓlata an esset baptizatus? Respondet Sco. q. iij. dis. v. querēs generalius. An aliquis debeat ministrare baptismū dum presumit̄ baptizationē vergere in periculū vite eiꝰ qui baptizatur. Et dicit:aut talis presumptio est certa:⁊ ex signis certis:vt in casu premisso:vbi certum est ex ratione talis actus submersionis mortem subsequi. Et cū tali certitudine nullo modo ꝓijciendus est paruulus in puteū vel flumen: qz hoc faciēs peccaret mortaliter occidendo. Et quilibet tenetur magis vitare peccatū mortale in seipso:q̄ querere salutem proximi:qz ordinata charitas magis est ad seipsa. Simile supra dictum est de incisione matris. ¶ Dicit scđo ꝙ puer in casu sic ꝓiectus nō sit baptizatus:ablutio eñ dici nō pōt:sed submersio: qz ablutio ordinata est ad vitam abluti:nō sic talis ꝓiectio. Unde in casu isto aliquis pānus demittendus esset in flumen vel puteū:si nō haberet̄ vas in quo posset hauriri:⁊ si exigeret altitudo scindendū esset peplum vel palliū: vt haberetur longitudo sufficiēs ad tangendum aquā:⁊ de illo panno exprimenda foret aqua:qua aspergeret̄:⁊ aspergendo baptizaret̄ puer. Cōsonat Pe. de pal. dist. vj. q. j. ar. iij. ponens ad hoc certas rōnes. Et Holkot. q. j. quarti. Si vero presumptio de periculo mortis imminētis ex baptizatione paruuli non esset certa; sed leuis aut irrationabilis: vt si paruulus esset debilis/et iā moriturꝰ: ⁊ q̄s presumeret ꝙ ꝑ cōtactū aque moreret̄. Est presumptio erronea:qua nō obstante puerū dz baptizare. ¶ Sed quid/si q̄s habeat firmā conscientiā de acceleratione mortis talis infirmi ꝑ baptizationē eius? Rñdet Sco. vbi supra/ꝙ si nullus alius assit q̄ baptizat cōscientia talis facit eū perplexū. Et lz nullus perplexus est ex lege diuina: pōt tñ aliquis ꝑplexus esse ex erronea cōscientia. Et ita est de illo si enim baptizat dānatur:qz contra conscientiā agit ad mortē tollendam pueri cōtra diuinū preceptū/vt sibi testat̄ conscientia. Si nō baptizat puerū morientē:reus est dānationis pueri:cuius vitā eternā posset saluare ⁊ nō facit. Necesse ergo illi est dimittere illā cōscientiam: nec aliud est remediū vitandi peccatū mortale in tali casu. ¶ Et satis rationabiliter apparet: ꝙ illa presumptio est fatua ⁊ irrationabilis:qz nō multū nocet infirmo grauiter:parum aspergi aqua in capite. Et si forte frigida noceret saltem tepida non noceret:qz paruuli tenerrimi pro remedio balneant̄ aqua tepida. Et consequenter querit Sco. Nunquid baptizās cum ista erronea conscientia est irregularis si puer moriatur. Respondet non est:quia non est homicida licet credat se esse homicidam. Ideo stante conscientia tenetur se tenere tanq̄ irregularē. Amota tamen conscientia nō oportet dispensationē querere: quia nunq̄ fuit irregularis. Uerum Holkot in casu supposito de puero proiecto dicit ꝙ si in casu necessitatis puer sic proijceretur ⁊ moreretur credo ꝙ saluaretur:deo perficiente id qđ ab hoībus fit imperfecte.

Dubiū. 4.

Q

Si autem euaderet mortem: esset sub conditione rebaptizandus. Rich. et communiter alij consentiunt Sco. addit et Pet. de pal. cum Richar. aliam rationem: quia in casu non est ablutio pueri. Nam qui aqua abluitur primo aqua operitur in toto vel in parte: ꝛ postea discooperitur. Et propter primum/ baptizatus representat Christi sepulturam: et propter secundũ resurrectionẽ. ¶ Sed ratio illa parũ cõcludit: quia per solã aspersionẽ põt fieri baptismus: et tunc vel pars non operitur primo: ꝛ postea discooperitur. Quia possunt guttule asperse adherere corpori: nec est de necessitate quod abstergantur. Unde lotio in diffinitione baptismi dicit generaliter omnem contactum aque fluide que humectat nudũ corpus vel eius partem. Et per hoc etiam posset solui ratio Scoti: cui etiam innititur Rich. ꝛ Pe. scilicet quod actus ille proiectionis non est ordinatus ex sui natura vt puer abluatur: sed vt submergatur: qm̃ diceretur: qꝺ sufficeret qꝺ ex intentione proijcientis ordinetur ad ablutionem quã proijciẽs intendit. ¶ Et videtur dictum Holkot non improbabile. Nam posset casus non omnino dissimilis cõtingere: posset em̃ puer de manibus sacerdotis dum immergeret in fontem/ et verba cum intentione proferret elabi: et priusꝗ̃ de fontis profundo leuaretur extingui: puto qꝺ non negaretur baptizatus: licet actus ille etiã ad submersionem ordinaretur. Uide hic Panor. de bap. et eius effectu. c. nõ vt apponeres. ¶ Si queris: quid si puer in cribro vel calatho cũ fune submitteretur in puteum: ita vt aqua subintrans corpus pueri tãgeret: cũ intẽtione ꝛ forma debita: ꝛ inde extraheretur: an esset baptizatus. Rñdẽt oẽs ꝙ sic: q: nõ est de necessitate baptismi ꝙ baptizãs puerũ manibꝰ suis ꝯtrectet: sufficit ꝙ abluat immersione vel aspersione: dũ tñ idem sit qui abluat ꝛ ṽba ꝓferat: vt. j. dicetur. Nec est cura si multũ vel parũ aque habeatur sm̃ Holkot. q. j. quarti. de cõse. distinc. iiij. nec quẽꝗ̃. Unde de cribro tantundem potest exprimi vt puer aspergatur.

Dubiũ. 5. R. Opinio. Dubitatur vltimo. Utrum infantes infidelium inuitis parentibus sint baptizandi: et adulti ad baptismum compellendi. ¶ Circa primum recitat Durandus tres opiniones cum suis motiuis: quas etiã recitat Pe. de pal. distinctio. presenti. q. iiij. articu. iij. ꝛ rationes earundem soluit late multũ. Prima opinio duo dicit. Primo quod principes terreni possunt licite immo meritorie auferre pueros iudeorum: qui sunt in dominijs suis: ꝛ eos baptismo offerre. Secundum ꝙ puer sic baptizatus recipit verum baptisma. Primũ probat: quia magis occurrendũ est periculo mortis eterne/ ꝗ̃ periculo mortis temporalis: sed puero existente in periculo mortis temporalis subueniendum est etiam inuitis parentibus: etiam si ex malitia vellent puerum occidere: ergo ꝛc. Hec autem subuentio fit per baptismum: quare licet eos inuitis parentibus baptizare. ¶ Preterea quilibet homo magis est dei a quo habet animam et corpus/ ꝗ̃ parentum a quibꝰ solum habet corpus: ergo iniustum non est/ si pueri auferantur de parentibꝰ et consecrentur deo. ¶ Preterea specialiter probant quo ad pueros iudeorum: res et bona seruorum sunt dominorum suorum (extra ex iudeis ꝛ sarra. sicut iudei) sꝫ filij sunt res quedam parentum: ergo sunt in potestate parentum: possunt ergo eis vti vt rebus suis offerendo eos ad baptismum. Et confirmatur: quia principes Christiani (vt domini iudeorum) possunt eorum filios vẽdere in seruitutem terrenam: ergo a fortiori ratione possunt eos offerre in seruitutem diuinam: quod fit per baptismum: immo videtur quod in hoc mereantur: si hoc faciant propter dei honorem et puerorum salutem. ¶ Secundum probat: quia ad susceptionẽ baptismi sufficit quod non inueniatur in suscipiente obex contrarie voluntatis: vt patet in paruulis christianorum: qui ante baptismum pares sunt paruulis iudeorum. Hic autem obex non est in paruulis ratione carentibus: ergo suscipiunt verũ baptisma.

¶ Secunda opinio est huic contraria quantum ad vtrumꝗ̃: quam ex aliq̃ videtur amplecti Petrus vbi supra: saltem quo ad primã partẽ. Sed de scd̃a suspensus manet sicut et Durãdus. Ponit autẽ opinio ista qꝺ non licet paruulos auferre inuitis parentibus/ ꝛ auferre ad baptismum quo ad primum. Et si de facto baptizentur nihil fit: nec suscipiunt sacramẽtũ. Primum probant: quia ꝗ̃uis aliquis posset esse seruus aliorũ quantũ ad opera ciuilia: in his tñ que eis competunt iure naturali vel diuino non sunt serui: sed liberi: potest em̃ seruus comedere ꝛ bibere/ ꝛ matrimonium cõtrahere inuito dño: vt habetur de coniugio seruorum. c. j. ꝛ hoc iure naturali. Põt etiam inuito dño credere in deum: et hmõi que pertinẽt ad ius diuinum: ad quod etiã spectat baptizari. Cũ ergo cura paruulorum iure naturali et diuino quantum ad hoc competat parentibus: nõ possunt eis licite auferri vt baptizẽtur: licet possint eis auferri/ vt vendantur ad opera ciuilia. ¶ Preterea non hꝫ dñs temporalis maiorem ptãtem in filios ꝗ̃ parẽtes: qm̃ a seruitute parentum deriuatur seruitus filij: sed princeps nõ habet compellere iudeũ adultũ ad susceptionẽ baptismi: vt habetur. xlv. distinc. c. de iudeis: ex cõcilio toletano. vbi dicitur. De iudeis/ precepit sancta synodus: nemini deinceps ad credẽdum vim inferre. Et eadem dist. Qui syncera. dr̃. Qui syncera intentione extraneos a Christiana religione ad fidem cupiunt rectam perducere: blãdimẽtis debẽt non asperitatibꝰ studere: ne quorum mentẽ reddita ratio a plano poterit reuocare: pellat procul aduersitas: ergo non debet eis inferri vis auferendo filium/ vt baptizetur: cum voluntas filij paruuli sit voluntas patris quousꝗ̃ peruenit ad vsum rationis. ¶ Preterea arguũt: si hoc licitũ esset probabile est ꝙ primitiui sctĩ et rectores ecclesie/ hoc cõsuluissent terrenis principibus: quos habuerunt sibi valde fauorabiles: vt Syluester cõstantinum: ꝛ Ambrosius Theodosium: qꝺ tñ nullibi legitur factuꝫ. ¶ Scd̃m probãt: quia ad susceptionẽ baptismi non sufficit ex parte suscipientis ꝙ nõ inueniatur obex cõtrarie volũtatis: sed requiritur intẽtio suscipiẽdi baptismũ directa vel interpretatiua. Qꝺ patet: q: si aliquis adultus nũꝗ̃ intentionem baptizandi habuisset: nec de fide aut baptismo aliqd audiuisset: ꝛ esset in solo originali/ et dormiẽs baptizaretur nihil fieret: vt ptꝫ ex premissis: ꝗ̃uis in voluntate eius non esset obex. Requiritur ergo voluntas suscipiẽdi baptismum directa in adulto: ꝛ interpretatiua in paruulo. Sola autem volũtas parentũ est voluntas paruulo: si interpretatiua: añꝗ̃ habeãt vsum rationis. Ideo si cõtra volũtatẽ parentũ baptizarentur: non est ibi volũtas: nec directa nec interpretatiua.

Opinio. 3. ¶ Tertia opinio est quasi media: hec tenet quo ad primum: nõ qꝺ sit licitũ filios iudeorũ baptizare inuitis parentibꝰ: cũ scd̃a opinione: ꝛ tñ dicit ꝙ si fiat est verum sacr̃m: ꝛ vere baptizati sunt paruuli. Primũ probat rationibus scd̃e opinionis. Scd̃m sic ostendit. Nã non maius ius habet infidelis in filijs suis/ ꝗ̃ christianus in suis: sed filiꝰ parẽtis christiani si baptizatur inuitis parẽtibus recipit verũ baptisma: ergo similiter si filius infidelis baptizatur inuitis parentibus: recipit baptisma verum. Et pro illo est cap. paruuli alio. de conse. distinc. iiij. vbi dicitur. Paruuli alio profitente baptizantur: quia adhuc loqui vel credere nesciunt: sicut etiam egri: surdi et muti: quorũ vice alius ꝓfitetur: vt pro eis rñdeat dum baptizantur. Ubi nulla fit mentio de parentibus: nec determinatur persona q̃ pro eis respondeat. ¶ Durandus cũ petro vt supra assentit scd̃e opinioni quo ad primum dictũ: scꝫ ꝙ nõ lꝫ principibus paruulos iudeorũ auferre a parentibꝰ/ ꝛ eos baptismo offerre. Sed scd̃m/ scꝫ si de facto baptizantur: an sit verũ sacramentũ dubitat: ꝛ dat viã soluẽdi rationes probãtes qꝺ sit verũ sacramẽtũ. ¶ Richardus dicit distin. Opinio Richar.

vi.ar.iii.q.iiii.qđ non est consuetudo in ecclesia: nec esse debet qđ paruuli iudeorum ꝛ paganorū/inuitis parētibus baptizent: nō tñ hoc dicit ea ratione qua opinio scđa predicta: sed alia. Que est: qꝛ aut baptizati restituerent parentibus ad nutriendū: aut non. Si sic: parentes eos inducerent: et assuefacerent ad suos errores: et ad christiane fidei contemptū: ita vt etiam adulti contemnerent sacramentū: qđ ignorantes inuitis parentibus recepissent: quod esset in sacramenti fidei dehonorationem. Si autem non restituerentur parētibus: esset periculū pro paruulis/ne parentes eos interficerent: vt non fierent christiani. Et preterea fieret eis iniuria: quia ius habent in corporibus eorum q̄diu vsu lib.ar. carēt: postq̄ autem habent lib. arbi. incipiunt esse sui: et tunc possunt si consentiunt inuitis parentib⁹ baptizari. ¶ Subdit qđ posset dici fm aliquos/qđ si esset consuetudo in ecclesia: vt deo consecrati nutrirent de facultatibus ecclesie: nec parentibus restituerentur: tunc bonum esset eos inuitis parentibus baptizari: ac per baptismum eos superiori domino cōsecrare: sed consuetudo ecclesie non est talis. Ex quo dicto videtur cōsentire prime opinioni in secundo eius dicto: qđ si paruuli infidelium inuitis parentibus baptizarent: verū baptisma perciperent. ¶ Sco. vero. q. vltima huius distin. prime opinioni cōsentit: fm quē respōdeo ad dubium/qđ principibus non solū licet: sed debēt auferre paruulos a dominio parentū volentium eos educare contra cultum dei: dum hoc facere poterunt cum bona cautela: ne parentes cognoscentes hoc futurum: occidant paruulos suos. Probatur. Nam in paruulo deus habet maius dominium q̄ parētes. Et vniuersaliter in potestatibus ordinatis: potestas inferior non obligat in his que sunt contra superiorem: vt dicit Augu. de verbis domini homil. vi. et allegat Magister distinc. vlti. li. ii. Si illud iubet potestas quod non debes facere: in hoc cōtēne potestatē: timendo potestatem maiorem: ꝛ declarat in exemplo de curatore ꝛ procōsule: et de proconsule ꝛ de imperatore: et de imperatore ꝛ deo. Et per hoc magis compellendus est quilibet obedire dño superiori q̄ inferiori: immo compellendus est obedire dño superiori cōtra inferiorem. Et ideo si titius seruus sit petri: et titius vti voluerit seruo suo cōtra dominium petri magis cogendus est seruus titii seruire petro (quia superior est titio) q̄ titio. Maxime ergo debet princeps zelare pro seruādo dominio supremi dñi scilicet dei: et per ꝯñs auferre paruulos ꝛc. ¶ Et dictum est notāter princeps: quia forte singulari ac priuate ꝑsone nō licet: que nullā habet superioritatem in parentes: sicut non liceret priuate persone iniuste ab alio detenta propria auctoritate recipere/et vero dño restituere: nam ad iudicem et reipublice rectorem hoc pertinet. ¶ Dicitur etiā: dummodo facere cum bona cautela potest ꝛc. quia nisi caueret periclitatio puerorum: magis nocumētū afferretur paruulis q̄ sal⁹. Et quia satis graue est cauere hoc periculū: ideo estimo ecclesiam hanc consuetudinem non habere: et per hoc soluta est ratio Richar. Faciunt etiā pro respōsione ratiōes prime opinionis. ¶ Per hoc ad rationes secunde opinionis. Ad primam posset reduci contra opinantē: q̄m in his q̄ sunt iuris naturalis ꝛ diuini/non est seruitus. Paruuli (quoad cultus diuini applicationē) non sunt sub dominio parentum iō non fit eis iniuria/si eis inuitis baptizent: ꝛ vero dño cōsecrent. Et cū infert/q̄ cū cura paruulorū iure nāli ꝛ diuino ꝯpetit parētib⁹ ꝛc. Est penit⁹ ipertinēs illatio: sꝫ cōcesso q̄ cura paruulorū ꝛ quātū ad corp⁹/ꝛ etiā animā ante rationis vsum cōmissa sit parētib⁹ manifestuꝫ est/q̄ cura salutis vtriusq̄/nō interitus commissa est. Nō em̄ habēt parētes tale dominiū in filios: vt eos possint interficere: aut mala inferre. Et si qđ videret patrē velle interficere filium: tenet eum viceiēier (si potest) eripere de manibus patris: quāto magis tenetur/dū videt paruulū periclitari a parente quoad animā: q̄ maior est corpe. ¶ Preterea iure diuino et naturali tenetur homo eoipso quo hō cognoscere suum creatorem ꝛ illi seruire: vt dicit Greg. in principio moraliū. Et ideo nō debēt parētes cōtra suum creatorē filios in errorē inducere: qđ cū faciunt licite ab eis auferri possunt filii tāq̄ abutentib⁹ iure suo/nō min⁹ q̄ si abuterent corporib⁹ eorū. ¶ Ad secūdā rationē respondebit statim infra. Ad rationem pro scđo dicto/scꝫ si q̄ baptizaret paruulus inuitis parentibus nihil fieret: dicit q̄ si voluntas interpretatiua requireret: eo mō reqrit quo fides aliena. Hec aūt non est fides parentū: sed ecclesie: vt dictum est. Neq̄ requiruntur de necessitate baptismi offerētes ad baptismum ꝛ patrini: sed ad ornatū, ꝛ cōgruitatē: alioquin si quis inueniret paruulum expositum/morientē nō posset eū baptizare/si nō adesset offerēs eum: quod nullus cōcedit. Et pro illo facit ratio tertie opinionis. ¶ Preterea supra ostensum est: q̄ ad veritatem baptismi paruulorū sufficit aqua/forma/ꝛ intētio ministri/et fides ecclesie: q̄ oīa concurrunt in ꝓposito: ergo est verū baptisma. Et si diceretur (vt Duran. ꝛ Pe. tangunt) qđ paruuli infidelium nō sunt de ecclesia sicut paruuli fideliū: ideo non est simile de vtrisq̄. Dicendum q̄ quantū ad illa: ita hi sicut isti sunt de ecclesia. Nā ꝛ parentes infideles tenent esse de ecclesia: qꝛ oēs vocati: ꝛ in oēm terrā exiuit sonus eorū. Et sicut oēs tenent recipere baptismū si volūt saluari: ita ꝛ esse de ecclesia: qꝛ si esse nolunt: de sua malitia/nō debēt reportare commodū: vt maius ius habeant in paruulis suis q̄ fideles in suis. ¶ Ad secūdam partem dubii. An infideles adulti ad fidem sint cōpellēdi. Dicūt cōiter doc. qđ nō. habent pro se allegata superius in scđa opinione ꝛ quedam alia: vt late deducit Pe. vbi supra. Rich. vero dist. vi. art. iii. q. i. adducit hac ratione. Nō possunt hoies licite cogi ad ea que nec illis ꝓsunt neq̄ ecclesie: qꝛ illa coactio penitus esset inutilis: sed cōpellere hoies ad profitendū fidē ore: et ad suscipiēdū baptismū foris nihil proficit coactis nisi adhiberēt actū interiorem volūtatis ad quē cogi nō possunt. Nec ecclesie: quia plus possunt nocere ecclie ifideles occulti q̄ manifesti: qꝛ sub simulatione Christianitatis possunt veros Christianos facilius seducere. Nec p coactiones ad actus exteriores: reddunt ꝓniores ad bonū actū interiorem exteriorib⁹ concordātē: qꝛ naturaliter hō refugit ꝛ odit ea ad que cōpellit: iuxta illud. Nitimur in vetitū. Et si in contrarium alleget illud Luc. xiiii. Exi in vias ꝛ sepes ꝛ compelle intrare. Respondetur qđ nō est intelligēda auctoritas de violēta cōpulsione: sed de efficaci admonitiōe ꝛ vocali inductiōe. Et qđ Aug. ad Vincentiū dicit. Ad fidem auctoritate legum cōpellēdū esse. Respōdet qđ loquit de hereticis qui fidē receperunt et apostatarūt. Aliter respondet Scotus. q. vlti. distinc. iiii. Crederem religiose fieri si ipsi parētes paruulorū cogerent minis ꝛ terroribus ad suscipiendum baptisma: ꝛ ad seruandū post susceptū: qꝛ esto q̄ ipsi nō essent veri fideles in aīo: tñ minus malum est eis: nō posse impune legē suā illicitā seruare q̄ posse eā libere seruare. Itē filii eorum si bñ educarent in tertia ꝛ quarta generatione essent vere fideles. Et fm hoc probare videt concilium toletanum supra allegatū: qđ commendat Sisibertum religiosissimum principē: qui infideles coegit ad fidē. Et fm hoc potest respondert ad canones allegatos quod ecclesia nō compellit infideles propter pacem ecclesie seruandam ꝛ cauendā eius turbationeꝫ: que sequeretur si generaliter omnes infideles ad fidem compellerentur. Per idem ad aliud de sanctis Syluestro ꝛ Ambrosio: quia tempore Syluestri pauci fuerūt christiani. Et tempore beati Ambrosii plures heretici arriani: propter que tunc congrue fieri non poterant generales compulsiones. Omnia em̄ suo tempore et modo acitanda sunt.

Distinctio.v.

Ost hoc sciendū est

Egit magister de baptismo quantum ad eius quidditatē:⁊ quantū ad effectum eius quo ad suscipientē. In hac dist.v.agit de eius effectu quantū ad conferentem. Et summatur sententia textus in his tribus conclusionibus. ¶ Prima. A bonis ⁊ malis/ baptisma verū ⁊ sanctū bonis ⁊ malis datur:sed baptismi munus equale tantum bonis cōicatur. ¶ Secunda. Habēt nō tantū boni:sed ⁊ mali ministerium baptizādi:sed neutri accipiūt potestatem baptismi. ¶ Tertia. Potestatē baptismi in remittēdo peccata: quam dn̄s reseruauit sibi seruis concedere potuit:vt secum cōcurrerēt nō vt auctores/sed vt ministri.

A Questio vnica.

Irca hāc distinctio

nem quero. Utrum peccet mortaliter qui a malo ministro verum baptisma suscipit sciēter. ¶ Tribꝰ articulis soluetur nodus huius q̄ōnis. ¶ Quan-
Articu.1. Nota.1. tum ad primum notādū/ꝯm Durā.⁊ Palu.q.ij.ar.ij. refert dicere de malo/siue bono simpliciter/siue ꝯm quid:nam bonus simpliciter ꝯm cōem acceptionem dicitur bonus moraliter:⁊ malus simpliciter dicitur vitiosus. Petrus inquit:bonū bonitate moris est bonitas simpliciter. Esse bonū artificē:est bonitas ꝯm quid:sed bonus ꝯm q̄d:dicit̄ bonus ꝯm id quod sibi addit̄:vt bonus faber:bonus grāmaticus. Et patet differētia:quia aliq̄s est bonus faber/aut bonꝰ grammaticus:qui nō est bonus simpliciter:nec bonus hō: et ecōuerso:aliq̄s est bonꝰ hō qui nō bonus faber:nec grāmaticꝰ. ¶ Uerū hoc posset magis logice sic exprimi. Bonus ⁊ malus sunt termini connotatiui:quia adiectiua:quia in orōne posita determināt sua substantiua appellātes suā bonitatē aut malitiā adiacere principali significato sui determinabilis/dum ponuntur cū eis a parte eiusdē extremi. Et si determinabile fuerit terminus connotatiuus sicut faber/dn̄s/ seruus ⁊c. appellat bonitatē aut malitiā adiacere cōnotato. Id eñ est significatū principale termini connotatiui:vnde cū dicit̄/bonꝰ faber.denotat̄ bonitas artis fabrilis. Bonus dn̄s/intelligit̄ bonitas potestatis dn̄andi:⁊ sic de similibꝰ. Per hoc cum dicit̄:baptismus dari a bono ministro aut malo ministro/de rigore verboꝝ importat̄ bonitas vel malitia nō hōis ministrātis:sed ipsius ministerij.i.modi ministrādi. Subdit aūt Duran.⁊ Pe.de pal.vbi supra ꝙ nullus est malus minister inquātū minister:nisi qui deficit in aliquo particulari requisito ad suum ministeriū. Qui aūt deficit in aliquo requisito ad suū ministeriū nō potest ipsum perficere. ¶ Ad ministeriū aūt generaliter req̄runt̄ hec tria:scire/velle/posse/ꝯm eosdē. Et sic malus minister baptismi esset:qui nesciret modum ⁊ formā baptismi:aut nollet.i.nō intēderet baptizare:aut nō posset:quia nō posset ꝓferre ꝟba:aut nō posset aspergere aut immergere/vt mutꝰ aut mancus. Et sic ita accipiēdo terminos/certū est malū ministrum nō cōferre verum baptisma:quia aut deficit in notitia baptizādi:aut in intētione:aut in forma/vel materia ꝓpinqua/scz lotione:quia nō potest lauare: ⁊ ideo si attētaret nihil faceret. Sz quia illo modo nō loquunt̄ docto.nec attendūt hunc rigorē verborū:sed per malū ministrū intelligūt ministrū/qui est malus malitia morū/id est qui est in peccato mortali constitutus:⁊ de illo accipiēda sunt que dicent̄. Et talis est duplex:quidā est precisus ab ecclesia:vt hereticus/ aut excōicatus/suspēsus vel interdictus:aut non est precisus:sed adhuc habet̄ vt membrū ecclesie numero/⁊ si non merito. Et ꝯm hoc variabitur respōsio in
Nota. scdo. sequētibus. ¶ Secūdo supponit hic/ꝙ sacramēta habeant efficaciā suā ab instituēte/scz Christo nō a ministrante. Item ex opere operato/non ex deuotione operātis:de q̄bus satis supra dictū est. ¶ Notādū est
tertio/ꝙ per verbū baptisma intelligit̄ baptisma cui Nota.3.
nihil deficit requisitū ad esse sacramēti:lz forte nō habeat oēm effectū quē posset conferre semoto impedimēto. Unde ficte suscipiēs baptismū secūdo modo fictionis/vere recipit baptismi sacramentū:lz nō recipiat gratiā ⁊ alia gratiā cōcomitātia. Unde (vt breuiter dicam) Uerū baptisma est/quod imprimit characterem/de quo infra. ¶ Quātū ad secūdū articulū est Articu.2.
hec cōclusio prima. Baptismꝰ a ministro quātūlibet Cōclusio.1.
malo rite ꝯm formā ecclesie collatꝰ/verus est ⁊ efficax B
cuiuslibet sui effectꝰ:nisi fuerit per maliciā suscipientis impeditꝰ. Hec cōclusio est de mēte oim doct. Sco. Pe. et alioꝝ. ¶ Dicit̄ notanter ꝯm formā ecclesie:per quod intelligo ꝙ nihil desit eorum que ad substātiā req̄runt̄:hoc est/que fit in debita materia elemētari/ scz aqua ac integra verboꝝ forma simul cū ablutione prolata/ac baptizātis intētione qua velit baptizare. Tūc probat̄ ꝯclusio quo ad primā partē:quia ita deo placuit instituere:vt malicia ministri non impediret sacramētū/nec eius effectū. Qd̄ sic instituerit Augu. colligit ex auctoritate Ioānis baptiste. Super quem videris spm̄ sctm̄ descēdētē:hic est q̄ baptizat:vt deducit magister in textu:additis pluribꝰ alijs auctoritatibus. ¶ Adducūt ad idē doct. plures rōnes ꝯgruitatē hmōi institutionis declarātes. Una est. Rōnabile est deū assistere signo suo practico ad causandū signatū/ ex determinatione volūtatis sue ꝑcedēte oēm ꝯditionem ministri:vt sicut illa determinatio qua tribuit suo signo certitudinem:est ab illo immediate oino et primo:ita ⁊ adsistētia ꝯm̄ illā determinationē ad cooperādū sit ab ipso immediate. ¶ Preterea arguit̄ ex illa cōgruētia que sumit̄ ex fine. Si baptismꝰ nō posset cōferri nisi a bono:nō esset magnū remediū viatoris:sed quasi cōiter incertū. Cū eñ quasi nullꝰ possit esse certꝰ de bonitate ꝓpria:multo magis nec de bonitate alterꝰ. Ergo si ex bonitate ministri depēderet baptismꝰ:nūq̄ posset aliq̄s esse certꝰ se recepisse vere baptismū:qd̄ esset magnū incōueniens. ¶ Et si replicatur/ ꙗ etiā modo nullus pōt esse certꝰ:q̄m etsi quis possit esse certꝰ de intētione ꝓpria qua vult recipere baptismū:tñ de intētione ministri certus esse nō pōt: que tñ requirit̄ ad veritatē baptismi. Rñdet/ꝙ licet nō possit esse certꝰ certitudine euidētie:⁊ demōstratiua tamen ꝓbabiliter ꝓsumi pōt ꝙ minister baptizās intēdat illud facere ad quod actus ille ꝯm se est ordinatus:qd̄ eñ mouere deberet ministrū ad habendā sinistrā intētionē:cū nullū ex hoc ꝯsequeret̄ cōmodū. Sed nō sic potest haberi certitudo de bonitate ac sanctitate ministri:cū valde multa sint forte insensibilia:que sanctitatē ministri tollūt. Itē ex parte suscipiētis est cōgruētia:quia oino iniustū est alterū ꝓ alterꝰ iniq̄tate puniri:dum punitꝰ non cōicat cum iniq̄tate alterꝰ:ita vt possit sibi imputari. Si ergo baptizandus disponit se ad gratiā quantū potest:⁊ malicia ministri impediret:ille puniret̄ ꝓpter culpā alienā nullo modo sibi imputandā. ¶ Ad idē arguit Duran. et Pe. ea que sunt maxime necessaria ad salutē/debent esse cōissima ⁊ notissima:baptismꝰ est sacramētū maxime necessitatis:maxime quo ad paruulos qui non habēt aliud remediū sue salutis:bonitas aūt ministri moralis que est per gratiā est rara ⁊ valde ignota: ergo nō ꝯgruit vt sit necessaria ad veritatē baptismi. ¶ Preterea ꝯm eosdē sacramētū quod cōsistit in opere operato nō viciatur ex demerito operātis:dum tñ concurrant que sunt de necessitate operis:sed omne sacramentū cōsistit in opere operato:ergo non vitiat̄ ex malitia vel demerito ministri operātis dum concurrūt ⁊c. Et hoc est qd̄ Augu. ait super Io. homil.v. et habet̄ de cōse. dist.iiij. baptismus. Baptismꝰ talis est/qualis ille est in cuiꝰ potestate datur. Et sequit̄. Ego dico/⁊ nos dicimꝰ omnes:quia iustos oportet esse omnes per quos baptizatur. Iustos oportet esse

tanti iudicis ministros: si ministrare iuste voluerint: si autem noluerint esse iusti qui in cathedra Moysi sedent/securū me fecit magister meus: de quo spiritus eius dicit: hic est qui baptizat. Non timeo adulterū: ebriosum/nō homicidā: quia colūbā attēdo: per quā mihi dicit: hic est qui baptizat. Itē eadē dist. Romanus pōtifex. et pluribus aliis locis. ¶ Secūda pars conclusionis: que est exceptio a prima parte: nisi fuerit per maliciā suscipiētis impeditus: patet ex dist. precedenti. q. ij. qm̄ si recipiēs ponit obicē cōtrarie intentionis nolēs recipere baptismū: nō est verū baptisma nec sacramētū sm̄ distinctiones ibi positas. Si vero ponit obicē peccati mortalis/volēs tamen baptizari: baptismus verus est: et sacramentū nō iterādū: caret tamen effectu salutis: quia nō cōfert gratiā ficte accedenti: vt ibi sufficiēter dictū est. ¶ Secūda conclusio.

Conclo. 2. C

Sine peccato in necessitate inevitabili: baptismus a quolibet sumi potest fideli/et infideli. Est autē inevitabilis necessitas: quādo mora baptizādi est in periculo: vt nisi statim baptizetur periret: et nō est qui velit aut possit baptizare: nisi (gratia exempli) vnus ab isto recipi potest/et debet baptismus. Si tamen in forma ecclesie baptizare velit: siue ille sit gentilis: idololatra siue hereticus: aut alias ab ecclesia p̄cisus perpetuo vel ad tēpus/siue bonus/siue malus. ¶ Hec cōclusio quo ad p̄cisos ab ecclesia/ponit cōtra quosdam tenētes q̄ in nullo casu recipiēdus est baptismus a preciso: qd̄ sic nitunt ostēdere: quia prohibitū est cōmunicare cū tali/et maxime in sacramētis. xxiiij. q. j. omnis. et. c. sequenti. Item. c. schisma. vij. q. j. denique. j. q. j. si quis. inquit. Recipiēs ergo ab eo baptismum scienter cōtra preceptū ecclesie: cōmunicat cū preciso in sacramētis: ergo peccat mortaliter. Idem de offerente paruulū preciso. ¶ Et si dicit: tunc tali baptizando precluditur via salutis. Dicit q̄ si adultus est: sufficit sibi baptismus flaminis: cum nō possit habere ministrū baptizantē: et in proposito nō potest habere: quia prohibitū est sibi cōmunicari cū tali preciso. Si vero fuerit paruulus/baptizet et ipse offerens si potest: si nō potest/quia forte mancus est: nec alium habere potest: cogit paruulū relinquere sine baptismo: quia non sunt facienda mala vt eueniant bona.

D

¶ Cōtra hanc opinionē cōcordāt beatus Thomas/Duran. Richar. Sco. et Palu. Et probatur/quia baptismus est sacramentū necessitatis: ideo a nullo debet omitti dū potest suscipi: sed a preciso potest suscipi verus baptismus: ideo ab eo est suscipiendus in necessitate. Nec impedit mādatū ecclesie de nō communicādo preciso: quia plus ligat preceptū superioris q̄ inferioris: et inferior cedere debet precepto superioris: deus autem precepit baptismū suscipi: ecclesia autem prohibet cōmunicare cum eo quē prescindit: ergo magis tenetur obedire precepto diuino q̄ precepto ecclesie: immo verius obediēdo p̄cepto diuino nō transgredit preceptū ecclesie: quia omnia precepta ecclesie intelligēda sunt obligare inquātū nō obuiāt preceptis legis diuine/aut legis nature: etiam si non semper exprimat in precepto. Non enim intentio ecclesie est (que sponsa Christi est) aliquid c̄trium sp̄oso precipere. Et per hoc patet q̄ suscipiēs in necessitate baptismū a preciso: aut paruulū offerens preciso: licet cōmunicet cum eo in sacramēto: non tamen facit cōtra mādatū ecclesie: quod intelligi debet extra casuz necessitatis. ¶ Et ad hoc arguitur simul et pro cōclusione. Plus tenetur fidelis procurare salutem anime proximo q̄ corporis: sed propter salutē corporis/tenetur in necessitate cōmunicare preciso in humanis quantūcūque sibi inhibita sit cōmunio: ergo etiā licet sibi cōmunicare in spiritualibus in necessitate propter salutē anime. Tenet cōsequētia: quia si propter salutē corporis licet cōmunicando preterire preceptū ecclesie: multo magis hoc licet propter salutē anime. ¶ Nec impedit si arctius sit preceptū de nō cōmunicando in spiritualibus q̄ in humanis: quia neutrū excit limites ecclesie precepti. Antecedens probatur: quia in casu q̄ precisus ipse esset in periculo corporis aut famis/teneor eum eruere si possum: ac cibare et potare ex diuino mādato: alioquin fierem homicidij reus: iuxta illud Ambro. Pasce fame morientē: si nō pauisti occidisti. Similiter si alius esset in famis periculo/quē pascere nō possem: nisi emēdo panem a preciso/teneor emere panē ab eo: et hoc sibi cōmunicare/non obstāte prohibitione ecclesie. ¶ Preterea/teneor ipsi preciso impēdere subsidia salutis anime in necessitate: vt si precisus non baptizatus incideret furiā: et ante desyderasset aut cōsensisset baptizari ser et in furia imminet sibi mors: baptizandus esset sm̄ premissa nō obstāte sua excōmunicatiōe: ergo multo magis teneor per precisum in necessitate subuenire saluti alterius nō precisi. ¶ Itē oēs ecclesiastice cēsure sunt pro salute/et nō cōtra salutē eius qui incidit: quia sunt medicinales: ergo in nullo casu debēt vergere in impedimentū salutis proximi. ¶ Et per hoc respondetur ad motiua opinantiū cōtra cōclusionē. ¶ Ad

B

primū dicit/q̄ in casu necessitatis non transgreditur preceptū ecclesie: quia ille intelligitur exceptus: cum etiā cōmunio in humanis in necessitate est excepta: vt dictū est. Sed quod addit de adulto q̄ quantū ad illū non est articulus necessitatis: quia ei sufficit baptismus flaminis. Dicit sm̄ Sco. q. ij. dist. presentis: q̄ adulto licet recipere baptismum a preciso: si alius minister haberi non potest. Et ideo quia in casu necessitatis recipiendi baptismū: quia hz precisum qui potest dare: ideo baptismus flaminis nō sufficit: nec preceptū ecclesie excusat: quia in illo casu cū sit cōtra preceptū superioris/scz Christi: nō ligat: vt dictū est. Et pro isto est Augu. de baptis. cōtra donatistas. Baptismū potest tradere separatus: sicut pōt habere separatus: sed perniciose tradere. Iste autē cui tradit pōt salubriter accipere: si ipse nō separatus accipiat (sicut plerisque accidit) in catholico aio et corde ab vnitate pacis nō alienato: aliqua necessitate mortis ingruēte ad hereticū venit: et ab eo baptismū Christi sine peruersitate p̄cipit: et siue defunctus siue liberatus nequaquam apud eos maneret/ad quos nunquam corde transierat. ¶ Et subdit. Potest etiā fortasse adultus non recipere: quia baptismus flaminis sibi sufficeret: si p̄pter reuerentiā ecclesie talē vitet. Redit tn̄ Sco. ad sentētiam priorē: nam addit/sed oibus tn̄ pēsatis/melius et tutius videt q̄ a tali recipiat/q̄ q̄ de vita sine baptismate decedat. Hec ille. Et per hoc patet solutio secūdi: non enim precludit via salutis: vt patet. Tho. vero. dist. presenti. q. ij. arti. ij. in fi. Duran. et Pet. q. iij. arti. j. dicentes adulto sufficere ad salutē si petat baptismum: loquuntur nō in casu nostro: sed in casu alio/de quo mox dicetur: ideo nō cōtradicūt Sco. ¶ Si di. Ex illo sequit q̄ si in casu necessitatis sacerdos nollet baptizare nisi data pecunia: etiā baptismus recipi deberet: quod tn̄ cōmuniter doctores negāt. Patet cōña: quia cum ab excōmunicato licet recipere: licet etiā a simoniaco recipere. Huius enim pena est excōmunicatio: que in casu nō impedit. Respōdetur sm̄ doctores in casu aqua posset emi a sacerdote: non autē baptismus: nec impedit q̄ aqua est sanctificata: quia illa sanctificatio nō est de essentia baptismi. Sicut etiam calix benedictus vendi et emi potest licite nō habito respectu ad benedictionē/sed ad materiam. Et addit hic Scotus. Si sacerdos nitatur vendere actum baptizationis: potest ille qui offert paruulū emere/nō intendens actum illum inquantum sacramentalis: sed sacerdotis laborem in actu. Sicut cōducūtur sacerdotes ad celebrandum missas: vt nō ipsi vendant: et alij emāt actum celebrationis inquātū est sacramētalis: sed ipsi vendūt laborē: et alij emūt eum: quia oportet vnūquēque de suo labore taliter qualiter victitare. Hec Scotus. q. ij. huius dist. in fi. Clare similiter loquitur Pe. dist. presenti. q. iij. arti. j. docens aquam vt talem precise non habito respectu ad consecrationē debere

emi. Cōsonat sctūs Tho.q.ij.arti.ij.presentis distin. in fi. Et hoc valde notādum pro cōscientiarū serenatione Et ita raro et vix casus contingere potest quin paruulus possit sine vitio simonie baptizari. ¶ Si vero tam peruersus esset sacerdos ac temerarius/ qd non vellet baptizare nisi pro pecunia: cum ementes ⁊ vendentes sacramenta sint simoniaci: nequaq̄ȝ esset talis baptismus recipiend⁹. Et in hoc casu adulto sufficeret baptismus flaminis: qꝛ nō posset habere ministrum ẜm legē dei. Siquidē cōtra diuinā legeȝ est simonia. Gratis inquit dn̄s accepistis: gratis date. Matt.x. Si vero fuerit paruulus/ offerens cum tali pacto simoniacus est: ⁊ peccat mortaliter: ⁊ ideo offerre nō debet. Sed si pōt ipse baptizet paruulum: si nō potest: magis dimittēdus est puer mori sine baptismate q̄ȝ peccandum mortaliter. Ibi locū hȝ verbum Apostoli. Nō sunt faciēda mala vt eueniāt bona. Magis em̄ teneret quis vitare peccatū in seipso/ q̄ȝ in alio dānationem. ¶ Uerū si paruulus baptizaretur: q̄uis in casu vterq̄ȝ baptizans et offerens peccaret mortaliter: paruulus tn̄ verum baptisma acciperet/ ⁊ saluaretur. Nec est ille casus similis priori: de quo tāgit in argumēto: qꝛ in priori casu baptizatus vel offerēs non cōmunicat cū preciso in crimine: neq̄ȝ in casu precisus: nec offerēs baptismum petens peccat: vt patuit. In secundo aūt casu simonie petēs baptismum pro se vel paruulo/ cū sponsione vel datiōe etiam participat in crimine simonie cū sacerdote cōtra legē diuinā: qd nullo casu faciēdū est. ¶ Conclusio tertia. Extra casum necessitatis scienter petens baptismum a preciso/ non excusatur a mortali pctō. Probat ẜm Richar. quia quātū est in se/ contēptibilem reddit sententiaȝ ecclesie: qd sciēter sine peccato mortali non potest fieri. ¶ Preterea: ẜm Durā. Eodē precepto quo precipitur excommunicato aut cuicunq̄ȝ ab ecclesia preciso ne se ingerat diuinis: precipitur cuilibet alteri ne sibi cōmunicet in eisdē: sed precisus ingerendo se diuinis peccat mortaliter/ faciēs cōtra preceptum ecclesie: ergo petens et recipiēs ab eo sacramētum peccat cōtra idē preceptū. Ad idē est illud Aug. ad Orosiū de cōse. disti. iiij. Q̄uis. Quamuis vnum sit baptisma hereticorū (qui in nomine patris ⁊ filij ⁊ spūssancti baptizant) et ecclesie catholice tn̄ qui foris ecclesiam baptizantur: nō sumūt baptismum ad salutē: sed ad perniciē: ⁊ per cōsequēs mortaliter peccant. ¶ Conclusio quarta. Extra necessitatis articulum/ potest quilibet a suo sacerdote nō preciso petere baptismum: q̄uis probabiliter eum estimet esse malum. In hac cōclusione doctores oēs concordāt. Et probatur conclusio: qꝛ nō peccat qui a malo debitum petit ⁊ accipit: sed sacerdos suus. i. sacerdos parochialis sue parochie/ debitor est oībus suis parochianis in sacramentis ministrādis. Et hȝ cōclusio veritatē etiā si fuerit notorie malus: puta fornicator aut infor vel vsurarius publicus: quia de occulto malo/ cuius vita nō est scādalosa: nō est dubiū quin a tali sine peccato possit recipere sacramenta: immo vt dicit Sco. q. ij. distin. presentis: nō solū pōt: sed debet ab eo recipere baptismum/ si alias debeat: quia propter peccatū quod nō est notoriū non debet aliquis vitare proximum in actib⁹ notorijs. Nec ille qui petit baptismum a malo sacerdote non preciso/ directe cooperatur ei in peccato mortali qd committit/ indigne ministrādo sacramētum: petit em̄ ab eo debitum: ⁊ in hoc nō delinquet: qꝛ sua malitia nō excusat eum a soluendo debitū que tenetur alteri. Etiā huius reddit sanctus Tho. q. ij. in fine duas rationes. Consonat Petrus distin. presenti. q. iij. ar. j. et. ij. Una: quia petens nō potest esse certus q̄ȝ sacerdos sit in peccato mortali: cū in vno instanti spiritus operetur iustificationem impij. Secūdo: qꝛ iste petit quod iustum est: qꝛ a suo sacerdote debet sacramenta percipere: nec propter hoc cogit eum ad peccandū: qꝛ sacerdos pōt reddere quod debet nō peccando: immo vt dicit Sco. quantum est ex actu petētis magis necessitat sacerdotem ad penitēdū q̄ȝ ad actū peccādi. Si aūt ille nō penitet: nō est imputādum petenti illū actū: qꝛ nō petit inq̄ntū peccatū est: sed inquantum est debitum. ¶ Dictū est notāter in cōclusione a suo sacerdote: quia si nō fuerit suus sacerdos parochialis: si possit habere alium cui incūbit ex officio baptizare: puta sacerdotem aut aliū curatū meliorem/ peccat: vt dicit Sco. quia ab illo recipit cui non incūbit sacramenta ministrare. ¶ Sed quid si non possit haberi alius curatus vel sacerdos nisi sequē: mal⁹: posset tn̄ haberi aliquis bonus laicus? Dubium est. Respondet Sco. quis scit cui preferēdus in illo actu: an bonus laicus sacerdoti publice malo an econuerso? Et breuiter: quia officiū dispensandi sacramenta in ecclesia competit sacerdotibus: videtur dicendū qd quantū ad istū actū magis eligendus est mal⁹ sacerdos. Hec Sco. ¶ Quantum ad tertiū articulū/ dubitatur primo contra conclusionem primā auctoritate Ambro. de initiandis rudibus: ⁊ habetur. j. q. j. non sanat. ait. Nō sanat baptism⁹ perfidorum: nō mūdat sed polluit: qui in diluuio aquarum ad dn̄m non appropinquabunt: quia vt per apostolū dicitur: quicquid nō est ex fide peccatum est. Roma. xiv. Et ipsis qui faciunt ⁊ quibus faciūt: nō solū nihil prodest: sed ad iudicium est. Item beatus Aug. in de verbis dn̄i: ⁊ habetur eadem. q. corporalia. dicit/ q̄ segregati ab ecclesia formam habere pietatis possunt. Uirtus vero spiritualis et inuisibilis ita in eis esse non potest/ quēadmodum sensus non sequitur membrum/ quando amputatur a corpore. ¶ Et ex hoc potest argui ratione. membrum separatum vel aridum non potest esse causa influendi vitam in aliud membrum: sed minister malus est membrum separatum ab ecclesia/ vel aridum et mortuum: quia sine gratia que est vita ecclesie: ergo per tale non potest fluere vita gratie. ¶ Preterea: beatus Cyprianus martyr in ista sententia/ quod heretici non vere baptizarent vsq̄ȝ in fineȝ vite perdurauit: vt habetur. j. q. j. si quis. v. et de conse. distin. iiij. quomodo exaudit: ⁊ tamen fuit sanctus martyr: ergo non errauit. Tenet consequentia: quia omnis errans in fide damnatur si in errore perseuerat: qꝛ error non stat cū fide: et sine fide impossibile est placere deo. ad Heb. xj. Aliter autem sentire de sacramentis q̄ȝ ecclesia Romana sentit/ est errare: propter quod tales vinculo perpetui anathematis innodantur. de hereti. ad abolendam. ¶ Ad illa respondetur. Ad auctoritatem Amb. et augusti. q̄ loquunt quātū ad suscipiētes sacramēta ab hereticis: aio eos sequendi: ⁊ qui sic suscipiunt: licet sacramenta suscipiant: non tamen sacramenti virtutem. Et licet precisus sit membrū mortuum carens vita: tn̄ per ipsum potest dari vita suscipiēti. Unde ad rationem dicitur scd̄m Sco. q. j. distinctio. presenti: qd in toto corpore humano vita vna est omnium partium: et participatur ab eis ordine quodam: quia primo in corde: secūdo in alijs: secundum qd propinquius se habēt ad illud principium vite: et ideo per vnam partem non pōt vita deriuari ad aliam: nisi illa pars deriuans prius viuat eadem vita. Non sic est in corpore mystico/ quod est ecclesia: quia nō est i eis vna vita numero. ¶ Nec oportet q̄ illud membrum qd ministerialiter dat vitam alteri: sit propinquius principio vite in participādo vitam: sed tātū in gradu ministrādi. Hec ille. Breuiter in corpore naturali est operatio naturalis/ qua vnum membrum per virtutē sibi insistētem et propriam operatur in aliud: nō sic in corpore mystico: vbi operatio ministri dispensantis sacramēta non est naturalis: sed ex voluntaria ordinatione: nec minister agit ad effectum gratie virtute propria: sed ministerium tātū exhibet: ⁊ christus sacramētorum institutor suo signo adsistit ad producendum eius effectum. ¶ Ad aliud de sancto Cypriano respondet Sco. ibidem/ ponēs bonā distinctionē credendorū:

Conclu. 3. F

Conclu. 4.

G

Articu. 3. Dubium. 1. H

dicēs qꝺ aliqua sunt simpliciter de substantia fidei: que oēs post perfectum vsum rationis tenentur explicite credere: sicut sunt articuli de incarnatione Christi/ eius passione ꝛc. de quibus sunt solennitates in ecclesia: ꝛ quos potest populus cōcipere: quia sunt de humanitate christi. Aliqua sunt explicite de substantia fidei/ credenda a maioribus ecclesie: vt pote quod deus est trinus ꝛ vnus: ꝛ huiusmodi spūalia. Alia sunt que non sunt necessario explicite credēda: nec ab istis / nec ab illis: quia non adhuc ab illo tempore sunt declarata ab ecclesia: cuiusmodi sunt multe cōclusiones necessario incluse in articulis creditis: sed tamen priusꝗ sint per ecclesiam declarate et explicate non oportet quemꝗ eas credere: oportet tamen circa eas sobrie opinari: vt scꝫ paratus sit opināas eas credere pro tēpore quo fuerint per ecclesiam determinate. Hoc modo baptismum esse sacramentum noue legis necessariū ad salutem statim erit de veritate fidei Christiane: quia expresse continetur in euangelijs. Sed qꝺ ab heretico poterat conferri: non statim expressuꝫ est: nec tempore beati Cypriani fuit declaratum: propter quod circa illam veritatē declarandam multū laborauit Aug. in libris suis: et ideo licet Cyprianus sensit baptismum nō dari ab hereticis: quia tamē prōptus erat animo sentire cū ecclesia: cum circa hoc aliquid determinaret non errauit pertinaciter: et solum errans pertinaciter/ et in errore permanens dānatur: ꝛ talis error pertinax contra fidem nō stat cū fide. ¶ Dubitaꝛ secūdo: vtrū malus .i. baptizans in mortali peccet mortaliter. Respondet beatus Tho. et Richar. distinguendo: quia malus aut baptizat cum solēnitate vt minister ecclesie cui hoc competit ex officio: ꝛ tunc si in mortali baptizat/ peccat mortaliter: si peccatum suū mortale recolit/ et non penitet: vt dicit Richar. Ratio scḋm Petrum et Duran. quia irreuerētia sacramētorum videtur esse mortale peccatum: sed baptizās in mortali irreuerētiam facit sacramento. Est em̄ irreuerētia cum vasa sanctitatis tractantur ab immundis. Unde Dion. in de ecclesiastica Hierarchia. Immundis sacra symbola et signa sacramentalia tangere nefas est. ¶ Preterea: magis obligantur ad munditiā ministri noue legis/ ꝙ ministri sacramentorum veteris legis: sed in veteri testamento qui cum immūditia tractabant illius legis sacramenta/ mortaliter peccabant: ergo. Consequentia nota. Maior patet: quia lex perfectior et sanctior maiorem sanctitatem et munditie perfectionem requirit in suis ministris. Minor probatur per illud Leuitici. xxij. Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra/ ad ea que consecrata sunt: et que obtulerunt domino filij Israel: in quo est immunditia: peribit corā domino. Ubi glos. Qui accesserit mundus ad munda debet accedere. Et Augusti. i. q. i. remissionem. §. si ergo. Sacramenta in modum lucis ab immundis coinquinari nō possunt: sibi tamē inutiliter et perniciose habent: alijs autem vtiliter et salubriter eadem administrant. Item lib. ij. contra epistolam Perminiani eadē. q. per Esaiā. Omnia sacramenta cum obsint indigne tractantibus prosunt tamen per eos digne sumentibus. ¶ Si vero quis baptizat simpliciter in articulo necessitatis: nō quasi minister ecclesie: sed sicut vetula baptizare posset sine solennitate: non peccat mortaliter. Sed quia talis non baptizat vt minister: sed quasi vt vetula baptizaret: et ideo nihil videtur agere indebitum contra ministerium suum. Excusat etiam casus necessitatis. ¶ Sed contra illud arguit Duran. et Pe. q. ij. ar. ij. probans. Quia in nullo casu quis pōt baptizare quin baptizet vt minister: quia qꝺ nō pōt aliquis facere nisi minister: quicunꝗ hoc facit/ facit vt minister: sed administrare quodcunꝗ sacramentū nō potest nisi minister: nam minister est necessarius / sicut materia et forma ad hoc vt sit sacramentū ex institutione diuina: licet solēnitas constituta ex ordinatione ecclesie non sit necessaria: nec solennitas dat esse ministri: sed est magis signum ministerij sui. Etiam casus necessitatis non excusat: quia casus euitabilis non est casus necessitatis excusans aliquē a peccato: quia nō tollit rationem voluntarij: sed semper potest baptizans cauere ne in mortali baptizet: potest em̄ intus conteri de peccato commisso cum proposito abstinēdi et cōfitendi: quod cum fecerit/ iam nō erit in peccato. ¶ Et ideo rationes probāte primā partem responsionis/ similiter cōcludūt contra baptizātem sine solēnitate/ sicut cōtra istum qui cum solēnitate baptizat. Et subdit Duran. qꝺ securum esset sic facere prius. s. se purgare per internam penitentiaꝫ. Sed addit qꝺ durum est dicere qꝺ ad hoc teneatur: quia posset talis necessitas baptizandi occurrere qꝫ nō haberet memoriā cuiuscūꝗ peccati mortalis: nec vacaret ei cōsciētiam suam scrutari. Hec Durā. Eadem fere vide in Petro vbi supra. ¶ Potest dici vt sequēti distinc. dicetur/ qꝺ nulli licet baptizare nisi sacerdoti extra casum necessitatis: ꝛ qꝛ in casu necessitatis raro est cōgruētia scrutandi consciētiā: ideo tūc necessitas excusaret: si tamē non esset in actuali proposito peccandi mortaliter: vel peccatū mortale cōtinuādi: qꝺ si fuerit actualiter peccās: nō video magnā differētiā inter laicum baptizantē et sacerdotē/ quin vterꝗ cū ministrat sacramētū baptismi tenetur illud mundus ministrare. Uile em̄ reputaret sacramentū cum tanta vilitate peccati presumeret ministrare. Uide ad hoc dubium opiniones et responsionē mediam in Pe. q. ij. artic. ij. ¶ Tertio dubitatur. Quam potestatem christus habet in baptismo: ꝛ quā cōmunicauit ministro. Pro respōsione notandum/ qꝺ per potestatem baptismi nihil aliud intelligitur nisi potestas conferendi effectum baptismatis: hic autem est remissio peccatorum que fit per gratiā: vt patet ex premissis: licet hoc concomitentur: character/ illuminatio/ incorporatio ꝛc. hi tamen sunt principales. Unde potestas baptismi est potestas cōferendi gratiam et remittendi peccata. Hec duo se inseparabiliter concomitantur: ꝛ neutra est sine alia in iustificatione impij. ¶ Consequenter notandum/ qꝺ beatus Tho. post Alexan. q. xv. par. iiij. ꝛ Pe. q. i. ar. i. distinguit triplicem potestatem. s. auctoritatis/ excellētie/ ꝛ ministerij. Et hanc vltimā Durādus/ et Rich. partiuntur in duas. s. in ministerium respectu institutionis sacramēti/ ꝛ ministerium respectu dispēsatiōis. Potestas auctoritatis est qua quis ex se principaliter: non ab alio superiore potest remittere peccatum: et hec est solius dei: communis/ tamen patri et filio et spirituisancto. Et licet filius et spiritussanctus hāc potestatem habeant a patre a quo habēt et essentiā et ita ab alio: nō tamen habent a superiore: eo quod pater non est superior neꝗ maior filio ꝛ spiritusancto: vt patet ex primo. Potestas excellentie est potestas quodammodo inferiori delegata cum prerogatiua. Et hec in proposito consistit in quatuor prerogatiuis: que sunt mereri efficaciam sacramentis: conferre effectum sacramenti sine sacramentis: instituere sacramenta: ꝛ in eius nomine conferre sacramēta. ¶ Potestas ministerialis est potestas dispensandi vel etiam ministerialiter instituēdi sacramēta. ¶ Et per hoc patet responsio ad primā partē dubij: ꝗ christus habuit hanc triplicem potestatem sacramenti. Auctoritatis ꝑm naturam diuinā tātūꝫ sine vt deus. Excellentie ꝑm humanitatem cōiunctā diuinitati: ꝛ ita ꝑm qꝺ homo: qui tamen est et deus: nam ꝑm humanitatem meruit sua passione efficaciam sacramētis. Potuit etiam ꝑm humanitatem vt instrumētum coniūctum diuinitati cōferre effectū sacramenti sine sacramentis: sic remisit peccata marie Magdalene et quibusdam alijs: sic et per humanitatem cōcedit: ꝗ operatus est miracula: principaliter quidē per diuinitatem: tamē per humanitatē verbo vocali precipiendo/ vel tangendo/ vel aliquid operādo / vt lutū

Dubiū. 2. 3

Dubium. 3. K

faciendo ex sputo et liniendo: ad quod diuina virtute sequebatur sanitas anime et corporis. ¶ Ipse etiam instituit sacramenta (vt dictum est) principaliter virtute diuina: ministerialiter scz promulgando virtute humana. Collata etiam fuerunt sacramenta in primitiua ecclesia in nomine Christi: vt supra patuit: quod est nomen dei et hominis importātis hypostasim in vtraque natura subsistentem: vt dictum est in tertio. ¶ Habuit etiam potestatē ministerialē dispensandi sacramenta ſm humanitatē: non vt coniūctam: cum illam etiā habuerunt apostoli: quib' precepit. Ite. &c. baptizantes eos &c. Ipse creditur baptizasse apostolos: confecisse eucharistiā: et cetera sacramenta personaliter exhibuisse. ¶ Quantum ad secundā partem dubij dicitur/ φ potestatem ministerialē scz dispensandi sacramēta fidelibus communicauit ministris ecclesie tantū: nō excellētie/ neque auctoritatis. ¶ Sed est dubium an etiā hominibus potuerit cōmunicare potestatē excellētie: quoniā de potestate auctoritatis manifestū est φ nō potuit cōmunicari homini puro. Et dicitur cōmuniter φ sic: non autem congruebat. Primum patet: quia quicquid cōmunicatur nature humane coniūcte/ potuit communicari ei separate. Nihil enim poterat cōmunicari coniūcte: nisi cuius ipsa erat capax: sed eadē est capacitas omniū humanarum naturarū: cum sint eiusdē speciei: et capacitas sequitur naturā specificam. ¶ Uerū de merito generali et vniuersali beatitudinis toti generi humano quidā dubitant/ putātes φ illud nō possit cōmunicari nature humane nō coniūcte: quia meritum illud contrahit quandā infinitatem ex coniūctione nature infinite: ppter quā sufficit pro infinitis. Sed probatū est in tertio/ φ tantū valet meritū quantū potest acceptari. Potest enim deus meritū in se finitum acceptare pro infinitis: ideo motiuum hoc non subsistit.

Dubiū.4. ¶ Sed adhuc vertit in dubiū/ an possit cōmunicari homini potestas cooperādi ad remissionē peccatorū et infusionē gratie: que difficultas in hoc cōsistit/ an creatura possit cōcurrere cū deo ad effectū creationis: quia gratia creādo infundit: de quo supra. q. j. dictū est et in secūdo: ideo nihil hic superaddit. ¶ Quod vo nō cōgruebat potestatē excellētie cōmunicare ministris: rationes plures assignantur: ne scz baptismus qui vnus est divideretur: et diceretur baptismus Petri: baptism' Pauli: sed baptismus Christi. Nec etiā spes salutis in ministro cōstitueretur: ne putaretur φ in virtute puri hoīs innocati suscipiēs sacramentū interius mundaretur. Et ne auctoritas ministri minueretur. ¶ Ex isto patet φ licet de rigore verborū/ verum est φ filius hoīs potestatē habet dimittendi peccata: quia [filius hoīs: nō tamen] intelligendū est cum reduplicatiua/ id est non inquantū filius hoīs: sed inquantū filius dei: quia illud cōuenit ei ſm naturam diuinā principaliter: et ideo vera est sicut cetere propositiones/ in quib' quod dei est/ homini attribuitur per idiomatum cōmunicationem &c.

¶ Distinctio. vj.

Nunc quibus liceat

baptizare. ¶ Postquam magister egit de baptismi quidditate et effectu quo ad suscipientē et ministrantem in tribus precedentibus distinctionibus: in hac distin. vj. agit de congruo baptismi ministro/ et hoc principaliter. Adiungit etiam diuersarū questionum responsiones: baptizandorū preparationes per catechismum et exorcismū incidētaliter. Et colligit sententia textus in sequētibus tribus cōclusionibus. ¶ Prima. Baptizare extra casum necessitatis solis cōgruit sacerdotibus: a quocumque tamen datur in forma ecclesie: verus est baptismus et nullatenus repetendus. ¶ Secunda. Trina immersione baptismus nō multiplicatur: nec qualibet verborū corruptione: nec tempore: nec finis indebiti intentione vitiatur. In materis vero aut ioco seu ludo baptismus non traditur: baptizatur tamen cuius baptizatio ignorat. ¶ Tertia. Tam patrine φ patrinorū responsiones baptizandum obligant. Catechismus autem et exorcismus non necessario: sed de congruo ad dignam sacramēti susceptionem preparant.

Questio. j.

Queritur primo: vtrū a

ad veritatem baptismi ex parte baptizantis requiritur certus gradus/ conditio et qualitas ministrantis. ¶ Tribus articulis expedietur solutio questionis. ¶ Quantū ad primū notandū primo/ φ ad Articul'.1. veritatē baptismatis aliqua dupliciter intelliguntur Nota.p'mo. requiri. Uno modo necessario/ siue de necessitate sacramēti/ sine qbus nō esset sacramentū/ neque baptismus. Secūdo modo de cōgruo: et sic illa requiruntur sine quib' nō seruaretur debita honestas: aut impediretur aliquis fructus et vtilitas sacramēti: et vtroque modo aliqua requirunt ex parte sacramēti in se: que respiciunt materiam et formam sacramēti. Aliqua ex parte suscipiētis baptismū: aliqua ex parte ministrātis sacramentū: de primis duobus dictum est: de alio nunc dicendū. ¶ Secūdo notandū/ φ cū baptismus Nota scd'o. sit ablutio facta in aqua sub certa verborum forma: ad necessitatē sacramenti baptismatis ex parte ministri requiritur actio: qua corpus baptizandi contingatur ab aqua: et hoc vel per motionem corporis ad aquam/ vt pote immergendo: vel per motionē aque ad corpus/ puta ipsum perfundēdo/ vel aspergendo: quam actionem dicimus lotionē. vide Palu. dist. iij. q. iij. Et ideo vt dicit Sco. necessario requiritur in baptizante virtus motiua: qua potest aliquo illorū modorum actiue abluere. ¶ Et quia ad substantiam baptismatis requiritur forma verborū: necesse est ministrum posse loqui. Et quia locutio est actus nature rationalis requirens intentionē in eo qui loquitur: vt sit perfecta et intelligibilis locutio: necesse est baptizantem habere rationē per quam possit intēdere agere ea et proferre que ad baptismum requiruntur. ¶ Sunt autem varij gradus rationalis creature. Est enim quedā pure spiritualis: vt natura angelica/ extendēdo ad angelos apostaticos. Et quedā cōposita ex spirituali et corporali: vt homo. Et horum quidam viatores: quidam extra viam. Item viatorū/ quidam in ordinibus cōstituti: quidā non habentes ordinē. Hoc quo ad gradum. ¶ Quo ad conditionem baptizantis est intentio: sicut ad qualitatē respicit modus baptizandi. ¶ Igitur de intentione notandum tertio/ φ cum intentio est actus potētie libere quo fer- Nota.3. tur in aliquid. Dupliciter potest ferri in aliquid: vel b vt in obiectum: vel vt in terminum aut finem: vt dictum est in secundo distin. xxxviij. sic intentio baptizantis potest ferri in actum baptizandi sicut in obiectum: et sic nihil aliud est φ velle actum istum perficere. ¶ Potest etiam ferri in aliquid vt in finem scilicet in illud propter quod vult baptizare: vel velle fieri illud propter quod baptismus est institutus. Et hec [intentio] est duplex/ scilicet specialis qua intendit vt baptizatus fiat filius regni: qui est finis remotus: vel propinquus: qui est remissio peccati originalis ac gratie infusio: aut φ fiat Christianus/ et membrum ecclesie militantis. Uel generalis: vt fiat quod ecclesia intendit: licet non cogitetur/ aut ignoretur: vel etiam non credatur id conferri per baptismum: quod ecclesia intendit. ¶ Et quelibet harum intentionū est triplex ſm Sco. vt in secundo dist. xl. tactum est: scilicet actualis/ virtualis/ et habitualis. Actualis est dum intendens habet actum elicitum respectu eius quod intendit. Gratia exempli. Qui actualiter vult baptizare in se habet actum volendi baptizare. Habitualiter intendit qui habet habitum inclinantē ad talem actum. ¶ Intentio virtualis est

quando aliquis ex virtute intētionis actualis preuie procedit ad aliquos actus/non intendēs actualiter ad illud ad qđ primo intēdebat: ita ꝙ ad tales actus nō procederet nisi precessisset prior intētio actualis. Exempli gratia: vt quicūꝗ intēdit aliqđ actualiter/ ad cuius executionē requirunt aliqua media in processu ad ista media: ꝗuis non actualiter intendat ad illud ad quod media ordinant: tñ in medijs illis manet intētio eius virtualis: vnde qui primo actualiter intendit finē aliquē ad quē cōsequendū ordinat media: in oībus illis manet intētio virtualis finis: eo ꝙ intētio finis actualis primo habita est principium ⁊ radix omniū intētionū actualiū medioꝝ. Unde volēs ire ad limina apostoloꝝ/habet intentionē actualem eundi romā: ex qua intētione disponit vestes ⁊c. arripit viam: in oībus his manet virtualis intētio eūdi romā: quia ex illa intētione eundi romā: oīa illa media sunt sumpta: nec aliquod eoꝝ fieret si nō actualis intētio eundi romā precessisset. ¶ Unde si querit: cur preparas vestes/pecunias ⁊c. respondet: volo seu intēdo ire romam: licet in disponendo hmōi media/ nō semper actualiter cogitet de roma: et per ꝯñs nec actualiter illo ire intēdat: siquidē intētio/cū sit actus volūtatis: presumit apprehēsionē eius ab intellectu quod intēdit. Et hec virtualis intētio est quasi media inter actualem ⁊ habitualē: quia est imperfectior actuali/⁊ perfectior habituali respectu finis. Nam habitualis intētio est in dormiēte actu nihil: nec finē nec media cogitāte vel intendente. Actualis est in eo qui actu vult finem. Uirtualis est in eo qui nō habet actum volendi finē: vult tñ actu media ad finē prius actualiter intētū. ¶ Corollariū. Omnis intentio virtualis est etiā intētio actualis: sed nō respectu eiusdē: quia est actualis respectu medij: ⁊ virtualis respectu finis quem actu nō intēdit. Stat tñ eandē intētionē esse actualē vtriusꝗ/medij: scz et finis: vt dum quis simul vtrūꝗ apprehendit: ⁊ actu vult mediū propter finē apprehēsum. Ille actus volēdi potest esse vnus siue vna volitio: terminat⁹ vel terminata ad mediū ⁊ finē/sicut dictū est in .j. dist. j. q. j. ꝙ vnus idēꝗ actus potest esse vsus et fruitio: possunt etiam esse plures.

Nota. 4. C ¶ Quarto notādū circa qualitatē que respicit modū operādi/⁊ maxime in proposito vnitatē vel simultatē concurrentiū ad baptismū: quia alij modi nō variāt vnitatē. Dico autem operis/aut baptizantis/aut baptismū suscipientis. Potest enim esse vnitas vel pluralitas in ipsa lotione/semel vel pluries demergēdo/ superfundendo vel aspergendo. Item in baptizāte si vnus tātū baptizet aut plures simul. ¶ Et si plures/ vtrum actū baptizādi inter se partiant vt vnus lauaret/alius verba proferret: puta si mutus immergeret: ⁊ mancus verba proferret: aut quilibet plurium totū faceret: vt si duo simul lauarent: ⁊ quilibet verba integre intētione baptizādi proferret. ¶ Potest etiā esse vnitas vel pluralitas ex parte baptizati: vt si vn⁹ tantū vel plures simul baptizarentur sub hac forma. Baptizo vos in nōie patris filij ⁊c. Et si plures/aut personaliter ⁊ localiter distincti/aut loco indistincti/ et personaliter distincti vel dubij: vt in monstro habente duo capita ⁊ cetera membra simplicia: aut oīa membra duplicia/vt dorso tenus cōtinuata. ¶ Item respicit etiam qualitas simultantē vel separabilitatē materie/forme ⁊ intentionis: quia possunt illa simul tēpore cōcurrere: ita vt nullū perfecte plene perficiat sine alio: aut ꝙ facta lotione verba proferantur. Aut primo verba proferant: ⁊ deinde baptizādus immergatur. Et ꝑm oēs has varietates ponēde sunt cōclusiones/preter ꝗ̄ de vnitate ⁊ pluralitate immersionū de qbus supra dictū est: ideo nō repetit. ¶ Quātū ad

Articu. 2. Cōclusio. 1. D. secundū articulū est prima cōclusio. Omne suppositū nature intellectualis potest vere baptizare: quod sub debitis materia ⁊ forma ⁊ intētione valet baptizādū abluere. ¶ Dicit in cōclusione nature intellectualis: qđ includit angelos/demones/animas separatas/⁊ homines viatores et comprehensores: licet capiendo suppositū stricte/vt distinguit contra naturā: anime separate non sunt supposita: vt habitum est in tertio. Probat primo de hoībus viatoribus: quia Christus instituēdo baptismū/ab eius ministerio nullū hoīez viatorē exclusit: qđ ex eo patet: quia discipuli priusꝗ in vltima cena in sacerdotes fuerunt ordinati adhuc laici baptizabāt: vt habet Joan. iiij. ⁊ nō nisi ex commissione Christi: ⁊ per ꝯñs primo cōmisit ministeriū baptizandi laicis. Sic ⁊ post Christi ascensionē/Philippus diaconus baptizabat: vt habet Act. viij. et ita videtur: quia nullū viatorē exclusit. ¶ Et cōgruitatē ostēdit Tho. q. iiij. dist. v. Nam baptismus inter alia sacramēta est maxime necessitatis. Tuz quia pueris nō potest aliter subueniri. Tum etiā/quia nec adultis quantū ad remissionē totius pene: igitur que ad necessitatē sacramēti reqruntur debuerūt esse cōmunissima. Et ex parte materie scz aque/que vbiꝗ haberi potest: ⁊ ex parte ministri vt qlibet homo baptizare possit. ¶ Probatur etiā quo ad angelos bonos ⁊ malos ⁊ hoīes ⁊ animas: quia deus sicut potestatē baptizādi ꝯcessit hoībus (quod certū est ex scriptura) ita potest eā dare cuilibet creature intellectuali: nam sicut potentiā suam quantū ad effectū sacramentalē causandū sacramētis nō alligauit: ita nec potentiam suam ministrādi sacramēta aliqb⁹ ministris alligat: quin possit potestatē cōferēdi sacramēta cōcedere cui voluerit. Et tñ probabile est ꝙ illā de facto nō ꝯcessit nisi hoībus viatoribus. Tum quia Christus qui instituit homo fuit: ⁊ ꝯgruū est ꝙ minister sacramētoꝝ cōueniat cū verbo incarnato a quo sacramēta fluxerunt in natura assumpta. Tū quia in sacramētis est aliqđ sensibile ⁊ aliquid spūale: ⁊ per hoc magis congruū est eius dispēsationē cōmitti sensu ⁊ intellectu vtenti ꝗ̄ nature pure intellectuali. Tū quia per susceptionē baptismi ascribitur aliqs vt membrū ecclesie militātis: hoc autē cōgruit fieri per aliquē in illa ecclesia. Tum quarto/quia ad necessitatē nō sufficeret potestas eis cōcessa: quia non sunt in promptu hoībus vt ad eos fieri posset recursus vt baptizarēt in necessitate. Tamen si bonus angelus baptizaret in corpore assumpto cū debitis forma ⁊ intētione ac aqua elemētari: supponendū est verū esse baptismū: quia nō faceret nisi de precepto dei cuius volūtati discordare nō potest. Nec sic baptizatus esset ab hoīe iterū baptizandus: dum tñ sufficiēter cōstaret baptizantē fuisse angelū bonū. Sic angelus Michael prohibuit epō dedicare ecclesiā suam in monte Gargano/asserens eam a se fuisse dedicatā. ¶ Si etiam malus angelus in corpore assumpto baptizaret/⁊ constaret ꝙ hoc faceret de precepto dei: quia oportet angelū malū etiā inuitū obedire deo: talis habēdus esset pro baptizato: nec iterū baptizandus: sed nō esset sine certa reuelatione credendū ꝙ malus angelus vere baptizaret. Tum quia deus nō ministrat sacramēta salutis per exclusos finaliter a salute. Tum quia si non arctatus precepto diuino ad oppositū: supponendū esset ipsum fraudulēter agere/nec complete ea agere que essent necessaria ad salutem baptizati: quia odit salutē hoīm. ¶ Nec existimandū esset ꝙ tantū bonū spiritualis regenerationis procuraret homini/nisi forte ex fallaci nequitia vt baptizatum post ad grauiorem lapsum deijceret: qui propter magnitudinis circunstantiā grauius peccaret ꝗ̄ si baptizatus nō fuisset. ¶ Et quod dictū est de angelis bonis: similiter est dicendū de aīabus ⁊ hoībus beatis. Et quod dictū est de demonib⁹/locū habet de aīabus ⁊ hoībus dānatis: si aliqui dānati essent in anima ⁊ corpore. ¶ Corollarium. Nec mutus: nec mancus/nec vsu carētes rationis/possunt esse ministri sacramēti baptismalis. Patet/quia primo deficit potētia proferēdi: secūdo lauādi: tertio intēdēdi. ¶ Corollariū secundū. In baptizante nō requiritur sexus certus/nec fides/nec baptismus. Qđ patet: quia quicūꝗ potest baptizādū

intingere

intingere seu lauare: verba formalia proferre: et intentionem baptizandi habere: siue sit vir/siue mulier: sacerdos siue laicus: baptizatus/siue carens baptismate: fidelis siue infidelis vel hereticus/vere poterit baptizare: vt etiam habet Pat. distin. v. q. vij. ar. j. Patet ex conclusione: quia nulli horum deficit aliquid quo non possit ministrare omnia ad verum baptismum necessaria. Hinc dicit Aug. ad Fortunatum. In necessitate cum epi aut presbyteri aut quilibet ministrorum non inueniuntur: et vrget periculum eius qui petit: ne sine isto sacramento hanc vitam finiat: etiam laicos solere dare sacramentum quod acceperunt solemus audire. de conse. dist. iiij. in necessitate. Item ex concilio carthaginensi. Mulier quamuis docta et sancta viros in conuentu docere: vel aliquos baptizare non presumat nisi necessitate cogente. eadem dist. mulier. Item Isido. Romanus pontifex non hominem iudicat qui baptizat: sed spiritum dei subministrare gratiam baptismi: licet paganus sit qui baptizat. ea. distin. romanus. Simile habetur de iudeo baptizante. c. seque.

Conclu. 2. E

¶ Secunda conclusio. Extra casum necessitatis nulli licet baptizare qui non habet ministerium sacerdotale. ¶ Dicitur notanter nulli licet baptizare: quia si alius a sacerdote baptizat: verus est baptismus: sed baptizans peccat. Unde Richar. distin. v. q. iiij. ar. j. dicit. Casu necessitatis excepto: non debet baptizare nisi sacerdos: nec nisi in aqua sanctificata: si tamen tunc non ordinatus baptizaret siue in aqua sanctificata siue non sanctificata/verum baptisma conferret sed mortaliter peccaret. Ordo enim ministri et sanctificatio aque alia ab illa que in actu baptizandi sanctificatur per inuocationem trinitatis/non requiritur de necessitate ad essentiam sacramenti. Nec ad hoc vt ille qui baptizatur recipiat effectum sacramenti. Et dicit Ange. in sum. quod non sacerdos sine necessitate baptizans efficitur irregularis. Contrarium tenet Palu. dist. v. q. ij. ar. j. et allegat Ange. c. j. de cleri. non ordi. mini. vbi Ormisda papa dicit. Si quis baptizauerit aut aliud de diuinis officijs exercuerit non ordinatus. propter temeritatem suam abijciatur de ecclesia: et nunquam ordinetur. Probat hanc conclusionem Sco. quod soli sacerdoti congruit baptizare et illi presertim cui incumbit ex officio presidere. Quia per baptismum recipitur baptizatus in collegium ecclesie militantis: receptio autem alicuius in collegium pertinet ad presidentem et habentem auctoritatem in collegio. Et ideo quanto aliquis habet maiorem auctoritatem in ecclesia: tanto magis pertinet ad eum recipere et introducere in ecclesiam. Et per consequens baptizare videtur magis competere episcopo quam simplici sacerdoti: si sufficere possent epi. Sed propter raritatem episcoporum/et pluralitatem baptizandorum regulariter conceditur omnibus sacerdotibus. Hec Sco. ¶ Probatur etiam conclusio auctoritate canonis de conse. distin. iiij. constat. et xciij. distin. diacones. vbi dicit Pelagius papa: et Isidorus. Constat baptismum a solis sacerdotibus esse tractandum: eiusque ministerium nec ipsis diaconibus explere est licitum absque presbytero vel epo: nisi his procul absentibus vltima languoris necessitas cogat: quod et laicis fidelibus plerumque permittitur. Et dicit Glo. absque presbytero. i. licentia vel auctoritate presbyteri vel episcopi: nam in presentia sacerdotis etiam si necessitas exigat nisi iussus a presbytero: puta cum multi sunt qui indigent baptismo: et presbyter non potest omnibus satisfacere vel sufficere. Et dicit Alexander in sum. lib. iiij. titu. v. quod mulier in necessitate si assit copia viri non debet baptizare: nec laicus presente clerico: nec clericus presente presbytero: qui tamen pot baptizare presente episcopo eo quod hoc pertineat ad officium presbyteri. Consonat Pet. vbi supra.

Conclusio. 3. F

¶ Tertia conclusio. Ad veritatem baptismi requiritur intentio ministri: non tantum respectu actus baptizandi vt obiecti: sed etiam respectu effectus eius vt finis et termini. Illa conclusio tres habet partes. Prima/quod ad veritatem baptismatis requiritur intentio ministri. Secunda/quod non tantum respectu actus baptizandi vt obiecti. Tertia/quod etiam requiritur intentio respectu effectus baptismi/ que est eius finis et terminus. ¶ Primam partem probat sanctus Tho. et post eum Richar. Quia quando plura concurrunt ad vnum effectum: oportet quod aliquo modo vniantur: nam ex duobus distinctis non constituitur tertium nisi per aliquod tertium coniungens vniantur. Ad sacramentum autem baptismi concurrunt elementum/verba/minister/et suscipiens que sunt plura distincta: ergo requiritur aliquod coniungens. Illud autem non pot esse suscipiens: quia habet rationem materie et susceptiui: ergo oportet quod sit aliquid in ministro: tale autem non videtur nisi intentio qua ipse minister per potentias executiuas exteriores: puta motiuam qua abluit: et expressiuam qua profert verba/causet illa vt distincta. ¶ Sed hanc rationem tanquam inefficacem impugnat Sco. dist. presenti. q. v. quia in signo ad placitum instituto possunt multa concurrere ad rationem vnius signi propter actum instituentis: licet nihil aliud sit propter quod habeant vnitatem: sicut patet de circulo folijs viridibus se intersecantibus ornato (et alijs quibusdam) multum significantibus. Sufficit enim ad vnitatem signi ad placitum instituti vnitas institutionis ordinantis ipsum ad significatum. ¶ Et ideo aliter probatur hec pars conclusionis/post Alex. et Sco. Actus ministrandi ad sacramentum est actus humanus (proprie loquendo de actu humano) per intellectum et voluntatem causatur ab homine: ergo requiritur intentio in agente. Tenet consequentia: quia actus casualis fortuitus aut per impetum factus (et ita sine intentione) non est humanus: quia non ex proposito neque a libero arbitrio factus. ij. Physi. Antecedens probatur: quia actus ille est actus ad quem deus obligauit ministrum ex parte sui ad dispensandum: et suscipientem ex parte sui ad suscipiendum: sed super actu fortuito non cadit obligatio. Ipsa enim obligatio est/ vt homo intendat ad illud ad quod obligatur: et per consequens non potest esse actus fortuitus: sed actus a proposito et ita humanus. ¶ Huius etiam Alex. addit duas causas. s. propter reuerentiam sacramenti/et cautelam baptizati. Unde iniuria et irreuerentia sacro fieret: si sine intentione fieret ex impetu/temere: et a casu. Similiter quia periculum salutis est baptizato/si non recte ministraretur cum bona cautela et prouidentia: ne quid omittatur quod ad veritatem baptismi necessario requiritur. ¶ Secunda pars conclusionis. s. quod non tantum requiritur intentio respectu actus baptizandi vt obiecti. Illa quidem requiritur vt probant rationes ad primam partem conclusionis/aliter non esset actus humanus: sed non sufficit: quia aliter irrisorie baptizans et pro ioco siue pro alia qualibet causa lauans et proferens verba/baptizaret. Consequens falsum ex predictis: et patet consequentia: quia est intentio irrisorie baptizantis respectu actus: quia vult lauare et verba proferre in irrisionem et contumeliam christiane fidei. et sacri: et nihil aliud deficit nec materia nec forma. ¶ Tertia pars conclusionis: quod requiritur intentio respectu effectus qui est finis baptismi: probatur quia deus vult istum actum esse humanum: et non tantum vt est talis actus in natura: quia in hoc non distingueret a quacunque alia ablutione cum alijs verbis ioco prolatis: sed inquantum est actus ministri exercentis signum dei. Habens autem actum humanum intendit finem illius actus vt est sibi impositus. Illud enim est rationabile vniuersaliter in vsu signi practici. Si quis enim legislator institueret in politia sua tactum manus esse signum amicitie: non intenderet quod vtentes isto signo precise haberent actum humanum circa illud inquantum est tale signum institutum. Et si determinasset se ad tale signum aliquid daturum vel facturum: non daret nec faceret illud nisi homo exerceret illud signum vt est institutum ad talem finem. Sic in proposito non sufficit intentio exercendi baptismum vt est talis actus in natura: sed vt est signum ad certum finem institutum. ¶ Et confirmatur. Intentio ministri requiritur ex prima parte conclusionis:

et nō sufficit intentio actus talis: vt est talis act⁹ in natura ex secūda parte: ergo requirit intentio act⁹ vt ordinatus ad finē aliquē: finē vtiqꝫ illum quē fideles (qui hoc signo vtunt.i.ecclesia) intendunt. Tenet cō sequentia: quia nihil aliud assignari pōt qḋ intendi debet vltra actū illū vt est talis in natura. ¶ Corollarium qḋ sequit ex conclusione. Qḋ ebrius furiosus et generaliter carēs rōne ꝓ tēpore pro quo nō vtitur rōne non potest baptizare: q2 nō hʒ tūc libertatē: nec intētionē illā que dicta est. Nec hoc est cōtra Augu. homil.v.super Jo. Nō curo ebriosum. Nō em̄ dicit: nō curo ebriū: sed ebriosum. Ebriosus autem nō sem per est ebrius: nec furiosus semper furit. Tales eniꝫ baptizare possunt/cū habēt lucida internalla: non tempore ebrietatis aut furie. Ad hoc em̄ dicit Aug. non curo ebriosum. Malitia enim sacerdotis nō impedit effectum sacramenti. ¶ Quarta conclusio. Ad veritatem sacramenti non requiritur intentio ministri respectu effectus baptismatis in specie: sed sufficit intendere qḋ ecclesia intendit in genere. Probatur: quia infideles et heretici etiam circa hūc articulum baptismi/ꝛ laici ac mulieres possunt baptizare: ex prima cōclusione: quorū quidā non credunt baptisma habere effectū aliquē circa aīe purgationem quidā nō intelligūt qui sint effectus baptismi: et tñ oēs possunt habere intentionē baptizādi/vt baptismus institutus est: vel vt xp̄iani eo vtuntur. Et hoc est dicere: intēdere qḋ ecclesia intendit: etiam si non credāt ꝙ aliqḋ efficiat qḋ dictū est. ¶ Quinta ꝯclusio Ad baptismi veritatem non exigitur dicta intentio actualis: nec sufficit habitualis: sed requirit intentio virtualis. ¶ Prima pars probatur ꝙ non requiritur intētio actualis: q2 de⁹ instituens sacr̄m baptismi tanꝗ̄ sacr̄m necessariū ad salutē/ non obligauit hominem ad impossibile vel nimis difficile: sed non distrahi in quocūqꝫ actu humano quo interrumpit vel tollitur actualis intentio: vel est impossibile vel valde difficile: q2 ƀm beatum Augu.ij.de libe.arbit. non est in potestate nostra qbus visis tāgamur: ergo non obligauit baptizantē vt in actu baptizandi nō distrahatur ad cogitandū aliud aliqḋ non ꝑtinens ad baptismum. Cū vero distrahit/nō actu cogitat: ꝛ ꝑ ꝯñs nec intēdit ad baptismū: q2 non pōt hō simul plura cogitare: quorū vnū nō ordinat in aliud: et ita nec intendere: q2 intendere presupponit cogitare: sicut actus voluntatis actuꝫ intellectus. ¶ Secunda pars/ꝙ non sufficit habitualis intentio: probat: q2 illa pōt esse in dormiente: immo in habente contrariam intentionem actualē: sed neuter horū baptizat Nā si quis plebanus habēs habitū baptizandi/in somno baptizaret puerū: qḋ non est impossibile: qm̄ quidem in somno quidā ambulāt et mirabiles operationes exercent. Silr si talis ex malitia (licet exterius ablueret) intenderet actualiter non baptizare/ neuter baptizaret: ꝗ̄uis vterqꝫ haberet intētionē habitualē. Itē ꝓpter solū habitū inexistentē act⁹ nō dr humanus: lʒ sit cōformis propter habitum actui humano. Probat: q2 actus ꝓcedens ab habitu sine intentione actuali est actus pure naturalis/ꝛ non lib. arbi. q2 habitus non libere: sed pure naturaliter inclinat ad actū: ꝛ per ꝯñs act⁹ talis non est human⁹: cum oīs actus humanus est actus libe.arbi. Et adducit Sco. exemplū. Si aliquis haberet habitū inclinantem ad desideriū sanitatis: si currat nō intendens nec cogitans de sanitate: sed intendens ludere: ille si ex cursu consequit sanitatē: nō dr ꝯsequi eā per actū humanum: sed casualiter vel fortuite: non magis ꝗ̄ si non habuisset in se habitum desiderandi sanitatē. Idē ptꝫ in furiosis: qui in furia operantur ex habitu prius acquisito ꝛ tñ tales operationes non sunt humane. Tertia pars/ꝙ requiritur intentio virtualis: ꝓbatur via diuisiua: q2 intentio requiritur ex conclusione tertia: et non sufficit habitualis vt nunc probatū est: ergo requirit virtualis. Tenet ꝯsequētia a sufficienti diuisione. Sufficit ergo in baptizāte/qḋ aliqñ habuit intentionē actualē baptizandi ex qua descendit actus baptizandi siue in illo actu habeat intētionē actualem baptizandi vel nō: quia forte intendit circa actum lauandi/vt est talis actus in natura: aut aliquid impertinēs. Intelligendū tñ est/ꝙ descenderit ille actus absqꝫ oī motu voluntatis ꝯtrario: sicut si induens se ad missam intēdit celebrare ƀm vsum romane ecclesie: ꝛ ex illo procedat continue forte ex aliquo habitu derelicto in phātasia cum magna distractione: ita tñ ꝙ faciat ea que necessaria sunt ad consecrationē vere conficit eucharistie sacr̄m. Hec Sco. ¶ Sexta conclusio. Si plures eundem baptizent: verū conferūt sacr̄m: dū tñ eorū quilibet perficit totū. Probat: q2 vnus totum faciens non annihilat per hoc factuꝫ alterius. Sed si vnus faceret totum qḋ plures faciunt: baptizatus esset nihilominus alio silr faciente. Dicit notāter: dū eorū quilibet totum facit.i.dum quilibet abluit: ꝛ verba cū intentione baptizandi integre profert: q2 si vnus ablueret et alter verba proferret: nihil facerent: vt ponitur cōmuniter casus. Si duo concurrerent mut⁹ ꝛ mancus: mutus ablueret/ꝛ mācus ꝓferret: et vterqꝫ baptizare intenderet: non esset verū sacr̄m. Cuius ratio (ƀm Sco.) non est nisi institutio diuina: que sicut voluit esse vnum principale agens: ita voluit habere vnum ministrum in collatione integra sacramenti: qḋ patet ex forma qua nos vtimur: nam proferēs eā significat se abluere: non autem debet oratio esse falsa in forma sacramētorū veritatis. Similiter etiā debet intelligi de verbis grecorum dicentium: baptizetur: qḋ non est tantum deprecatio: sed quasi quedam efficax optatio vt sit sensus. per istum actuꝫ meū circa istū baptizet iste. Hec Sco. vide Pe.de palu.dist.iij.q.ij.ar.ij. ¶ Sed illa ꝯgruentia de veritate verborum parum vel nihil facit: q2 si plurium quilibet baptizet/dicens. Ego te baptizo ꝛc. oratio vera est cum quilibet baptizet. ¶ Si di. quid si duo baptizātes vnū/dicant. Nos baptizam⁹ te in noīe patris ꝛc. Rn̄det alex.par.iiij.q.vj.mēb.vij.ꝙ nō baptizant q2 sic mutaret forma. Itē baptizans minister significat xp̄m: vnus autem est xp̄s qui principaliter baptizat: et ideo debet vnus esse minister. ¶ Septima cōclusio. Quamuis vnus plures perfundēs vel aspergens simul dicens. Ego vos baptizo in noīe ꝛc. vere omnes aspersos baptizat: extra tñ necessitatis casuꝫ hac faciens mortaliter peccat. Probat conclusio pro prima parte: q2 nemini precludit via salutis. Sed posset occurrere casus quo plurib⁹ baptizandis immineret periculuꝫ mortis si simplr baptizarentur: ideo necessariū erit eos simul baptizare. Non auteꝫ possunt simul baptizari/ dicendo. Ego baptizo te: q2 (te) in singulari numero non demōstrat nisi vnā personā: ideo opꝫ dicere/vos: nec illa mutatio verbi importātis personā recipientis/mutat veritatem ꝛ efficaciaꝫ baptismi: vt habet Pe.de pal. dist.iij.q.ij. Et etiā videt factū fuisse in die penteco. cum Petrus vel ap̄li baptizarunt multos. De hoc supra patuit dist.iij. q2 verba significantia personā cōferētis ꝛ suscipientis nō sunt determinata a xp̄o: sed ab ecclesia: ideo in eis potest fieri aliqua mutatio. Nec videt ꝙ ecclesia voluerit aliquē precise ad istam formā arctare: ꝙ ꝑ hoc alicui precluderetur via salutis. Secūda pars ptꝫ: q2 nō cōformās se ecclesie in sacramētorum ministerio peccat mortaliter nisi necessitas excuset. Excusat autem necessitas/cum imminet a pctō mortali. Alioquin in casu posito quis esset perplex⁹: naꝫ si nō baptizaret i necessitate/peccaret mortaliter: q2 negligeret salutē ꝓximi. Et si mutando formam (qḋ exigit talis necessitas) sic baptizaret: peccaret mortaliter: quod tamen falsum est: q2 ex lege euangelica sine sui culpa nullus est perplexus. Facit ad hoc.c. quicqꝫ martini pape. de conse. dist.iiij. qḋ licet loquat de sacerdote: tamen locū hꝫ in oī potente baptizare

Corollariū.

Conclu.4. G

Conclo.5. H

Cōclusio.6. I

Conclo.7. K

quia ratio legis in quolibet locum hz. Sed diceres cur hec mutatio forme qua/te/mutatur in vos/non tollit baptismi veritatē:cū tamē mutatio ꝓnominis ego/in nos tollit:vt statim supra dictum est. Rñdet hic Alex. ꝙ nō est par ratio:quia(vos)includit suum singulare geminatū.s.te ꝛ te.nō sic(nos.) Cū enim dr nos/nō valet tantū ego ꝛ ego:sed ego ꝛ tu vel ille. Et ideo cum dr:nos baptizamus/mutatur forma: quia aliquid includit qđ forma nō includit/eo ꝙ non geminat singulare. Sed cum dicit vos/nō est mutatio forme:sed quedam geminatio.i.baptizo te ꝛ te. Et qꝛ Christus vnus baptizās spōsus est multarū alarum ꝛ oīm alarum que rite baptizant: ideo opꝫ baptizantem qui significat xp̄m esse vnum:nō aūt baptizatū. Uerum Pet.de palu.dist.iij.q.j.artic.iij. aliud sentit exemplificās de prelatis:qui solēt se pluraliter nominare. Itē de modo loqnēdi aliquoꝝ qui more patrie semper nos denotāt. ¶ Sed di.an in casu sit vnꝰ baptismus vel plures. Et videtur ꝙ sint plures: qꝛ plures baptizati:ꝛ ita plures baptizationes passiue:baptismus aūt est baptizatio. Sed oppositum videtur: qꝛ est vna forma:qꝛ verba eadē simul ꝓlata. Forma aūt dat esse rei:ꝛ ꝑ cōsequens vnitatē. Rñdetur vt ꝛ Pet. tenet dist.iij.q.ij.arti.iij. ꝙ si baptismus supponit ꝓ lotione simul ꝛ oībus que sunt de essentia baptismi: tunc sunt plures baptismi:tot/quot baptizātur: qm̄ qñ aliquid cōponitur vel aggregat ex pluribus/plurificato aliquo eoꝝ ex quibus cōponitur vel aggregatur:quorum quodlibet cum ceteris constituit totū: totū plurificat:vnde si ex acerno lapidum tollitur lapis vel addit:nō est idē q̄ prius:ꝛ qꝛ plures sunt baptizati/quoꝝ q̄libet cū requisitis ceteris facit baptisma:plures sunt baptismi. Si vero baptismus supponit ꝓ sola lotione ꝛ cetera cōnotat:est vnus baptismꝰ qꝛ:vna lotio:qꝛ vna perfusio vel aspersio:ꝛ hoc capiēdo lotionē actiue. Si vero baptismus est lotio passiua:sic dici possunt tot baptismi quot sunt loti. Uel breuius dici posset:habendo respectū ad baptismū sic sunt plures:si ad baptizantē ꝛ formam ꝛ actionem est vnus. Prima rñsio est magis formalis. ¶ Octaua

Conclu.8. L

conclusio/Ad veritatē baptismi talis simultas lotionis/forme/ac intentionis/ requiritur ꝙ neutrū eoꝝ sine alijs perfecte finiatur. Ratio huius cōclusionis est institutio diuina que instituit vt illa simul:lotio/verba/ꝛ intentio/sint signū efficax interioris mūdationis:ꝛ neutrū sine alio. Quandocunqꝫ aūt aliqua plura requiruntur ad esse alicuius:necesse est vt sint simul:eo ꝙ neutrum sine alio sufficit. Sicut ad esse album requiritur subiectū ꝛ albedo: ideo nunq̄ est album/nisi cū albedo est in subiecto. Non tñ requiritur talis simultas et neutrum incipiat vel desinat sine alio:sed sufficit simultas que requirit in actibus humanis. Noluit eñ dñs nos obligare ad tā subtilem simultatē quā vix possit hō percipere vel seruare. Iudicatur aūt simultas inter factū hoīs ꝛ verbū:vt dicit Sco.q.iij. huius dist.qñ incipit vnū anteq̄ totaliter finiat aliud:ꝛ hoc indifferēter:siue prius finierit hoc q̄ aliud:siue econuerso. Uerbi grā si quis dicat facias/ꝛ fricet barbam:siue incipiat fricationem ante ꝓlationem/siue ecōuerso:dū tñ vnū nō finiatur complete ante inceptionē alteriꝰ dicet:ille simul dixit hoc ꝛ fecit hoc. Ita siue baptizās priꝰ immergat: vbi cōsuetū est ter immergere:ꝛ incipiat verbum cum scđa immersione:siue prius verba incipiat/ꝛ ante finem verboꝝ abluat:ita vt ꝓlatio nō finiat ante inceptionē ablutionis nec immersio/pfusio/vel aspersio finiat ante inceptionē verboꝝ:est sufficiēs simultas ablutionis ꝛ verborum. Intētio autē virtualis est a principio vtrinsqꝫ vsqꝫ in finem:vt ptꝫ ex dictis. Videtur consonare Pet.de pal.di.iij.q.j.arti.j. Nec est opus tāta subtilitate canonistarum que tangitur in glo.c.detrahe.j.q.j.quā inurbanitatem deridet Sco.

Articu.3. Dubium.1. M

¶ Quantū ad articulū tertiū. Dubitatur primo circa ꝯclonem quintā:quō intētio virtualis reducit in actualē preuiā tāq̄ in causam cū ipsa nō sit:quoniā causa simul est cū effectu. Rñdent aliqui: ꝙ volūtas actualiter intēdens imprimit virtutē potētie motiue ꝛ q̄diu manet illa virtus impressa virtꝰ motiua manet:vt si aliquis intenderet ire ad certū locū per illā actualem motionē fit actualis impressio in potentiā motiuam:ꝛ q̄diu illa impressio manet:mouet ad terminum volitū:lꝫ homo in vita cogitet de alijs/ ꝛ nō semp de termino ad quē mouet:ꝛ illa impressio paulatim minuit ꝛ tādem deficit ꝛ tūc cessat hō a motu. Et tunc dr/ꝙ cessat etiā intētio virtualis:hanc enim nō hꝫ nisi q̄diu manet illa virtus impressa potentie inferiori motiue. ¶ Sed mirū est apud Sco.q.vj.huius dist.quō voluntas possit esse virtus factiua causans talē formā in potētia organica:mirū etiā videt ait:si causaret ibi:vnde paulatim deficeret. Ideo aliter respondet Sco.q.vj.dist.vj.ꝙ in appetitu sensitiuo siue in phantasia est aliqua dispositio ꝑm quam mouet cessante actu volūtatis imperantis eis. Uel aliter ait ad propositum:ꝙ siue voluntas actu intendens aliquid relinquat in potētijs inferioribus siue non:ordinate tñ hꝫ suas volitiones respectu finis et eorū que sunt ad finē. Et cū ad aliquē illorum peruenit:ꝛ actū potentie inferioris correspōdentis imperauerit:pōt actus ille inferioris potentie imperatus permanere:lꝫ intentio nec prima nec scđa maneat:ꝛ dum manet ille actus volūtate quantūcunqꝫ distracta/dicit manere intētio illa virtualis. ¶ Et scđz hoc dicitur ad rōnem dubij/ꝙ volitio actualis ordinate causat volitionem/donec imperat actus exterior: et quelibet prior est causa sequentis in fieri non in cōseruari:ꝛ ideo sequēs potest manere priore cessante: sicut ꝛ actus potētie inferioris imperatus pōt manere ꝛ ꝯtinuari cessante actu interiori imperāte. Multi enim effectus exteriores causantur: quādo actualis motio agentis per intellectū a quo producuntur non manet. Ponit exemplū in naturalibus:qꝛ proiecto lapillo in aquā/primus circulus est causa secundi:ꝛ sic deinceps:non tamen semper manet primus q̄diu ceteri. Ita etiam vniuersaliter in motu proiectorum prius cessat pars motori ꝓpinquior/q̄ remota. Et ꝑm hāc rñsionem prima intētio est causa mediata:hoc est causa cause respectu effectus vltimi sacramentalis. ¶ Scđo dubitat iuxta eandē cōclusionem. Si requirit intētio in baptizāte/ nunq̄ baptizatus erit certus de sui baptizatione: qꝛ lꝫ intentio

Dubiū.2. N

suasit sibi nota:sꝫ nō intētio alterius:ꝛ ita semꝑ erit dubius:ꝛ nunq̄ de sua salute securus:ꝛ ita semꝑ erit in periculo. Rñdetur ꝑm Alex.q.xiij.parte.iiij.mēb.j.ꝙ cū aliquis dꝫ baptizari:adhibenda est diligētia ꝙ baptizandus nō cōmittatur alicui suspecto ꝛ notato de heresi:sed ꝓbato in fide:non ꝙ heresis impediat baptismū si fuerit intentio baptizādi: sed qꝛ de suspecto magis timetur:ne malitiose intētionē subtrahat:dum aūt nō suspecto offertur:lꝫ intētio baptizantis nō innotescat certitudinaliter ꝛ euidenter: tñ innotescit vehemēti presumptione:ꝛ hoc sufficit saluti baptizati adulti cū ꝓpria fide ꝛ intentione:ꝛ sic satis precauet periculū:qm̄ ꝛ si nō intenderet ministerialiter baptizare:ꝛ sic nō esset sacramentū:saluat tñ adultus baptismo flaminis. ¶ Sed qđ de paruulis si nō intēdit baptizans:nō est baptizatus paruulus ꝛ si decedit ante vsū rōnis dānabitur:ꝛ tñ nihilominus ecclesia facit qđ in se est:ꝛ paruulus nihil facere potuit. Igitur videt ꝙ insufficienter ꝓuisum est humane saluti cū scꝫ paruulus dānatur:ꝛ ecclesia nihil negligit faciendo totū qđ in se fuit. Rñdet idem sine preiudicio/ꝙ in casu isto pie supponi ꝛ credi potest/ ꝙ summus sacerdos suppleat qđ deficit sacramēto. Cū eñ virtꝰ sua nō sit alligata sacramētis:supponēdum est ꝙ supabundantia liberalitatis ꝛ grē illius ac merito ecclie in nullo negligentis aliud remediū salutis adhibebit. Huic cōsonat Tho.ꝛ hoc bene notandum:qꝛ valde consolatoriū. Addunt tñ/ꝙ si deus

hoc nõ faciat ꝓuidendo de alio remedio: non ꝑiudicatum est eccl'ie neq; paruulo: cũ sola gratia ⁊ absq; vllo debito remittat dñs peccata: quocũq; modo vel medio remittat. Nec preiudicatur diuine iustitie si nõ remittit peccatũ paruulo. Non eñ in hoc iniuste facit sicut nec in eo qui nõ subijcit sacro. Nulli enim debitor est, vt saluet: nisi quatenus libera ⁊ misericordi voluntate debitorẽ se cõstituit. ¶ Tertio dubitat circa hoc qđ dictũ est, ꝙ ebrius adhuc rõne vtẽs põt baptizare. Non eñ oẽs ebrij penitus rõne carent vt ex intentione agere nõ possint. Quid si talis temulẽtus baptizaret: ⁊ verba nõ ꝓferret perfecte: q: hʒ linguam ligatã: an esset verũ baptisma? Et videt ꝙ sic: q: simile sũptũ ab eo qui per naturã hʒ linguã impeditã: quales sunt l, pro r, dicentes. In noĩe patlis ⁊ filij ⁊ spilitussci. Sed ɔstat ꝙ tales baptizant: ergo similr̃ ⁊ ebrij habentes tale impedimẽtũ, baptizãt. In oppositũ est: ꝙ nõ obseruant formã sicut instituta est a deo: nec habent qđ eos excuset: ergo non baptizant. Rñdent quidã vt refert Alex. q. xvj. par. iiij. mẽbro. iiij. ꝙ ebrius talis nõ baptizat: nec est simile de impotẽte per naturã ⁊ per culpã. Qui eñ impotens est per naturã, culpã nõ hʒ: ⁊ ideo baptizat: qui vero impotẽs est ꝑ ebrietatẽ, culpã hʒ: ⁊ ideo nõ baptizat. ¶ Sed illa responsio deficit ⁊ falso innititur fundamẽto: q: nec virtus sacramẽtalis: nec eius ministeriũ impedit per culpã vel pc̃m ministri. Unde dicit ꝙ si ebrius nõ hʒ maius impedimẽtum lingue q̃ impeditus naturalr̃: ⁊ baptizãs ita baptizat sicut naturalr̃ impeditus: lʒ habeat culpã: si tñ tantũ impediretur ebrietate, ꝙ circũstantes nõ possent capere sensum verboꝝ: nõ baptizaret: sicut nec naturalr̃ sic impeditus baptizaret. Et ad illud qđ argutũ est, dicitur ꝙ impeditus nõ seruat formã sicut debet ex parte ministri: seruat tñ quantũ dʒ ⁊ quantũ sufficit ex parte sacramẽti. Illud eniʒ indebitum nõ redundat in sacr̃m: sed in ministrũ. ¶ Dubitatur quarto cõtra conclusionẽ sextã: ꝙ vnus nõ põt a duob⁹ baptizari: q: idẽ effectus nõ põt esse a duabus causis totalibus in eodẽ ordine. Sed si vnus baptizat a duob⁹ quorũ quilibet exhibet totũ ministeriũ: q̃libet eoꝝ causa est totalis in ordine cause ministerialis: ergo vno baptizante, alius nõ baptizat. ¶ Preterea in casu neuter baptizantiũ erit causa: q: ad esse cause requiritur ꝙ ipsa nõ existente effectus nõ sequat: vt dictum est. q. j. sed hoc neutri cõuenit: q: q̃libet duorũ baptizantium nõ existente, adhuc alter baptizaret. Rñdet ꝙ in casu neuter est causa totalis: sed q̃libet fit causa totius effectus in suo ordine causandi: quia causa totalis est causa que sine alterius concursu in suo ordine causat: nũc aũt neuter causat sine alio: q: ambo cõcurrunt: lʒ quilibet sine alio posset causare. Ad scdam rõnem dicit: ꝙ ad esse cause requiritur ꝙ sine ea effectus nõ sequeret eo modo quo sequitur. Nunc aũt lotio illa eo modo quo fit ab vtroq; nõ fieret ab vno. Nã si fiat immergendo, ambo mouẽt corpus baptizati vno motu causato a virtute motiua vtriusq;: ⁊ lʒ aliter posset illũ motũ causare: tamẽ qñ simul mouent, neuter vtitur tota sua virtute motiua quantum posset ea vti: sicut qñ duo portant vnũ põdus qđ alter posset portare. Si vero fiat ꝑfundendo vel aspergendo: lʒ vterq; madefaciat aqua ꝑ se ꝑfusa vel aspersa: neuter tamẽ madefacit tota illa madefactione que est per actionem amboꝝ. ¶ Sed di. licet ambo sint cause operationis exterioris: q̃ non fieret illo modo altero remoto: tamẽ respectu effectus sacramentalis nullius actio exterior: puta lotio: verborũ ꝓlatio: ⁊ baptizãdi intentio est causa, eo modo quo sacr̃m est causa effectus sacramẽtalis: q: ille eque sequeretur ipsa remota: scʒ per actionem alterius: ⁊ ita nõ erit causa. Ad hoc dicit ꝙ vtriusq; actio est causa effectus sacramẽtalis eo modo quo sacr̃m est causa. Et quãdo dr̃: nihil est causa quo nõ posito nihilominus ponitur effectus. Dicendũ ꝙ addendũ est: quo nõ posito, nec alio eiusdẽ rõnis: nihilominus ponit effectus: ⁊ sic in ꝓposito: nam posita actione vnius, adhuc ponit effectus: qui tñ nõ poneret nisi posita actione alterius: q̃ est eiusdẽ rõnis: eiusdẽ rõnis dico in causando: ⁊ ita opʒ intelligi diffinitionẽ cause supra expositã. Si dicis (vt supra. q. j. dist. j.) ad min⁹ actio vnius superfluit: q: sine ea eque causaret effectus? Rñdetur: ꝙ aliquid superfluere in rõne cause respectu effectus dupliciter põt intelligi. Uno mõ superfluit. i. nõ causat. Alio modo supfluit. i. eo nõ existente nihilominus causaret effectus. Primo modo neutrius actio supfluit: q: vtraq; causat, ⁊ hoc si ꝑcise concurrunt: ita ꝙ nullus verba prius alio finiat: alioquin q̃ prius verba finiret: solus baptizaret: ⁊ sequens nihil faceret: ⁊ eius actio illo modo supflueret. Scdo mõ ɔcedit: ꝙ actio alteri⁹ supfluit. Si querit: cui⁹? Rñdet vtriusq; singillatim posita alia: nõ tñ simul supfluunt: q: sublatis vtrisq; nõ sequit effectus. ¶ Si querit an sit vnũ sacr̃m vel duo? Rñdet ꝙ duo: q: actio vnius nõ est actio alterius: ⁊ quelibet est sacramentũ: ergo duo sacra. ¶ Sed ɔtra: tũc ille bis baptizaret cũ effectu: ⁊ sic iteraret baptismus: qđ est impossibile. Rñdet (saluo meliori iudicio) ꝙ sunt duo sacramenta: sed vnus effectus sacr̃alis: q: sunt duo signa sensibilia: sed sunt cause eiusdẽ effectus. Nec tñ sequit ꝙ ille bis baptizaret: q: nulla est hic tẽporis interruptio: quã tñ importat ly bis: sed semel a duobus baptizaret: ⁊ duob⁹ baptismis eundẽ tñ effectũ causantibus. Nec tñ ꝓpter hoc baptismus est iterabilis: q: etiã iteratio tẽporis interruptionẽ importat ⁊ ita baptismus iterari nõ põt cum effectu: lʒ exterior actio possit iterari. ¶ Dubitat quinto q̃d agendum esset de monstro si aliquod nasceret de quo dubitaretur an esset vnus homo vel duo? Respondet Sco. di. vj. q. ij. si oĩno deprehẽdi nõ põt an sit, duo hoies corporaliter sibi conglutinati: siue habẽtes quedã mẽbra cõmunia: vel an sit vnus homo: puta q: tantum vna aĩa intellectiua: qđ quomodo deprehendi possit ponit aliquas ɔsiderationes quas transeo. Si ergo manet dubiũ, dicit ꝙ baptizandũ est monstrũ illud in illis partibus: que principalr̃ ptinent ad vnã ꝑsonam tamẽ in forma singulari. Et scdo abluẽde sunt partes alie que non vident principaliter pertinere ad illum primũ: ⁊ hoc cũ forma que seruanda est in illis, de quibus dr̃ dubiũ est: que ponit extra de baptismo. de q̃bus. Si vero certitudo hr̃i põt: ⁊ sunt pres de quibus ptʒ ꝙ pertinent ad distinctas personas: separatim quelibet illarum partiũ abluẽda esset cũ forma in singulari. Primo, vna: post, alia: ⁊ ita sine monstrũ hoc esset vna persona siue plures, non esset forma in plurali ꝓferenda. ¶ Ultimo dubitat: vtrũ ad veritatẽ baptismi fides requirat in suscipiente sic ⁊ cõferente? Rñdet breuiter, ꝙ de hoc habitũ est. q. ij. dist. iiij. S. ꝙ ad veritatẽ baptismi nõ requirit fides personalis: neq; suscipiẽtis: neq; conferentis: nec offerentiũ baptizandũ. Qđ nõ suscipiẽtis ptʒ in paruulis. Preterea ⁊ si suscipiẽs adultus, cõferẽs ⁊ offerẽs sunt infideles aut heretici: etiã nõ credentes baptismum alicui⁹ fore efficacie: si fuerit intẽtio cõferendi ⁊ suscipiendi baptismũ in forma ecclesie: est verũ baptisma: ita ꝙ recedente infidelitate, non est talis rebaptizandus. ¶ Uerũ ad ɔsequendũ effectuʒ baptismi, requiritur fides in adulto: nõ aũt in baptizante vel offerente: q: adultus alias ficte accederet: quo nõ ficte accedente, nihil obest infidelitas ⁊ nequitia cõferentiũ ⁊ offerentiũ: vt supra declaratũ est. ¶ Requiritur tñ fides ecclesie. Nã baptismus est regeneratio spũalis in qua ecclesia mater est: deus pr̃. Ecclesia vero copulat deo ꝑ fidẽ. Unde Augu. Nec mater ecclesia que in sanctis suis est, facit: q: tota oẽs: tota singulos parit. Datur ergo gr̃a fidei a deo patre in qua iustificatur disponente fide ecclesie matris: vt sit sic conformitas geniti ad gignentẽ. Itẽ Aug. Offerent paruuli ad ꝑcipiendũ gratiã spũalem, nõ tam ab eis

Margin notes: Dubium.3. O — Dubiũ.4. P — Dubiũ.5. Q — Dubiũ.6. R

quorũ manib⁹ gestant: ꝙ ab vniuersitate sanctorũ. Ab oib⁹ enĩ recte offerri intelligunt qbus placet qð offeruntur: ⁊ quorꝫ indiuidua charitate ad cõmunionẽ scilspũs adiuuant. Sic ergo in fide ecclesie ministratur baptismus. Et addit Alex. Et si militans ecclesia erraret: qð tamen nõ cõtingit: nihilomin⁹ ipsa triũphans adiuuaret: in qua est fides large sumpta q: clarissima cognitio veritatis. ¶ Si dicis cum baptismus specialiter dr sacr̃m fidei: videt ꝙ non sufficit illa generalis fides ecclesie. Rñdet ꝙ baptismus dr sacr̃m fidei: q: in illo datur signũ fidei/scꝫ character/quo distinguunt fideles ab infidelib⁹: qñqꝫ re ⁊ nole: qñ non indigne accipit: qñqꝫ nole ⁊ nõ re/dum ficte accedit. ¶ Si dicis Intẽtio requirit/ergo et fides: q: fides dirigit intẽtionẽ. Augu. super Psal. iij. Nec videt qð id possit qs intendere quod nõ credit esse. Respondet ad primũ: ꝙ fides dirigit intẽtionẽ in operibus virtutũ: quibus quis meret opera dirigendo in vltimũ finẽ: ⁊ ad hoc dirigit fides personalis exercentis hmõi opa. In sacramentis autem dirigit fides ecclesie intentionẽ: eo ꝙ intentio requisita est intendere facere id qð ecclesia credit seu intẽdit. Unde sic intendendo qð ecclesia intẽdit: baptizans fit minister ecclesie: etiaꝫ si fuerit hereticus: facit enĩ opus ecclesie. Si enim non intenderet qð intendit ecclesia: sed qð intenderet heresis: non baptizaret. Sicut igitur qñ baptizat fidelis intentionem eius dirigit fides propria. Sic qñ baptizat hereticus intentionem eius dirigit fides ecclesie: q: intendit qð ecclesia intendit. Ad scðm: non potest quis intẽdere qð nõ credit esse: dicitur ꝙ immo põt quis in genere intendere: et velle quod non credit in specie. Potest enim intendere baptizare/eo modo quo ecclesia intendit: et velle quod operatur quod baptismus ecclesie operatur: licet non intendat in particulari effectum baptismi: quia vel nescit eum: vel quia nõ credit qð habeat effectum: aut quia non cogitat in particulari de ipso effectu. Sicut in simili traditur alicui medicina certa contra morbum: et is qui recipit/ non credit qð medicina illa aliquid valeat: aut ignorat ei⁹ effectũ: sumit tamen dicens sibi valeas: si valeas: seu valeas quantum potes. Hic sumit eadem intentiõe qua medicus dat: vult enim per eam fieri illud qð fieri potest: et hoc intendit medicus: licet non credat per eam aliquid posse fieri: aut nescit in particulari quid per eam fiet. Simile exemplũ ponit Sco. de incantatiõe si aliquis cõsentit se incãtari vt valeat quãtũ põt: credẽs tñ ꝙ nihil valeat: intẽdit in gnali qð incãtatrix intẽdit: lꝫ nõ intẽdat ideꝫ in particulari. Et tantũ de illa questione.

¶ Questio. ij.

A

Ecundo queritur de iterabilitate baptismi ⁊ charactere Utrũ characteris impssio sit initerabilitatis baptismi causa vel ratio. ¶ Tribus articulis qð terminabit. In prio supposito. In scðo quesito. In tertio dubijs mouendis rñdebit.

Articu. j. ¶ Quãtũ ad pmũ articulũ/q: supponit questio: ꝙ per baptismũ imprimit character. Uideamus primo de nomine/quid nomen character significet: ⁊ deinde de re significata.

Nota pmo. ¶ Quo ad primũ notandum: qð nomen character non est multum vsitatum in scriptura: nec apud originales doctores. Nã in toto canone biblie non inuenitur nisi in Apocal. capi. xiij. et sequentibus: vbi fit mentio de charactere bestie in manib⁹ aut fronte habẽdo. Ubi fm expositores per characterẽ non intelligit aliquid impressum anime (vt hic loquunt doctores) sed signũ aliqð in exteriori conuersatione aut professio secte erronee: aut etiam figura aliqua in fronte vel manu/qua signatur illum pertinere ad sectã bestie. Deniqꝫ magister qui fuit diligentissim⁹ collector auctoritatuꝫ originaliũ: nullã mentionẽ facit de charactere/nisi in dis. presenti. Ubi dicit ꝙ qui ab hereticis baptizati sunt seruato charactere christi/rebaptizandi non sunt: vbi per characterẽ intelligit formam verborum a christo traditaꝫ. Et ideo satis dubia est eius significatio.

Character. ¶ Potest tamen character dupliciter accipi: Uno modo generaliter pro signo vel figura: vt dicit sanctus Bonauen. distin. presenti. Et hoc modo litere scripte dicunt characteres. Et similiter ablutio baptismalis/etiam forma baptismi potest dici character/eo qð est signum quoddam significatiuum. Alio modo et in proposito accipitur pro aliquo signo impresso anime quod est preuium gratie in susceptione sacramenti initerabilis: et fm hanc nominis significationem/ intelligenda sunt que dicentur.

Nota scdo. B ¶ Secundo notandum/ꝙ (vt tangit Alexan. de hales parte. iiij. q. xix. membro. ij. et post eum ceteri doctores) plures effectus seu conditiones attribuũtur characteri: quas Ockam in. iiij. q. ij. reducit ad sex que sunt significare: configurare seu assimilare: distinguere: disponere: memorari: obligare. ¶ Est primo signum gratie: non quidem ex natura: sed institutione diuina: sicut et sacramentum gratie: scilicet inexistentis: vel quia inexisteret: si non poneretur obex seu impedimentum impediens. ¶ Secundo est signum configuratiuum seu assimilatiuum christo et ceteris characterẽ similiter habentibus. Configurat christo: quia per ipsum habens characterem ascribitur familie christi. Etiam (vt dicit Alexan. et post eum sanctus Bonauen.) configurat christo per imitationem. Unde notat ꝙ triplex est similitudo: quedam per [redacted] nature participatione: secunda per imitationem: tertia per indiuisionem. Prima est creature ad creaturam: que sunt eiusdem speciei. Secunda est creature ad deum. Tertia est vnius diuine persone ad alteram. (vnius)

¶ Assimilatio autem creature ad deum creatorem: vel est perfecta: vel sufficiens: vel ad sufficientem disponens. Prima est in gloria: que non compatitur dissimilitudinem culpe neqꝫ miserie. Secunda est in gratia: que compatitur secum dissimilitudinem miserie non tñ culpe. Tertia est characteris que secum cõpatitur vtrũqꝫ: tñ disponit ad gratiã in qua est similitudo sufficiẽs, licet non pfecta. Assimilat etiã omnib⁹ similẽ characterẽ habentibus: qð naturale est omni qualitati et forme. Similia enim dicunt in quibus vna est forma vel qualitas fm speciẽ. Similiter naturale est characteri sicut cuilibet alteri rei/distinguere ab alijs reꝫ talẽ non habentibus. ¶ Est etiã signũ dispositiuũ ad grãm sacramẽti p qð imprimit tanqꝫ causa sine qua non: et hoc solum ex voluntate et ordinatiõe diuina et non ex rei natura. ¶ Est et signũ rememoratiuum seu recordatiuũ sacramenti percepti. Similiter ex diuina ordinatione: qua p characterẽ inducere voluit suscipientem in notitiam seu memoriã sacramẽti suscepti. ¶ Est sexto signũ obligatiuũ ad obseruãtiam diuine legis: eo modo quo suscipiẽs sacr̃m per ei⁹ susceptionẽ plus obligat ꝙ nõ suscipiens: sicut habit⁹ religionis est signũ/ꝙ portãs eũ obligat ad obseruãdũ legẽ christi/⁊ ordinis siue religionis. Ponitur etiam ꝙ character sit quid indelebile in anima reddens sacramẽtum per quod imprimitur initerabile.

Nota. 3. C ¶ Tertio notãdũ/ꝙ character vt hic sumit põt breuissime sic describi. Est signum spirituale a deo solo anime impressum: in susceptione initerabilis sacramẽti: manẽs indelebiliter de lege communi. ¶ Hec descriptio hꝫ tres particulas. Prima qð est signum spũale anime impressum: q: est quoddam spũale et indiuisibile productum in anima significãs grãm ⁊ sacramenti susceptionẽ. Unde sicut foris hoib⁹ certi stat⁹ dat qñqꝫ cert⁹ ornat⁹/vel signũ in corpore vel veste sicut clericis corona in capite: iudeis qñqꝫ circulus in veste: quib⁹ cognoscunt esse illi⁹ stat⁹, siue secte. Ita per sacramenta quibus ponit homo in certo statu: imprimit immediate a deo quoddã spũale

signū in anima suscipiētis/sacramentū:quo cognoscitur suscipiens esse in tali statu. ¶ Dicit a solo deo anime impressum:qꝛ respectu characteris nulla creatura hꝫ aliquā causalitatē actiuā:non eī sacramentū foris susceptū cū sit signū sensibile:ꝛ per ꝯñs materiale. Nullū aūt materiale attingit actiue aliquē effectum simplr indiuisibilē et spiritualē in ala. Sed sicut gratia a solo deo creatur:ita ꝛ character a solo deo create anime imprimit. ¶ Secūda particula est ꝙ character imprimit in susceptione sacramēti initerabilis:qꝛ tm̄ in illorum susceptione puta baptismi/confirmationis/et ordinis:et non aliorū imprimit:immo nihil iterabile:nec virtus nec gratia imprimit characterē. Cuius ratio assignat duplex. Una qꝛ character est indelebilis:ideo nō potest imprimi nisi per sacramētū qđ nō iterat:qm̄ si iteratur sacramentū non imprimit nouum characterē:alioquin duo characteres eiusdē speciei inessent eidem subiecto:quod de actibus non cōcedit. Si vero nō imprimit characterē cū iterat:ergo nec dū primo suscipit qꝛ eiusdē virtutis est sacramētū cum iteratur cum eo quod primo suscipitur. ¶ Sed hic facile diceretur infirmando istā rationē:ꝙ virtus productiua effectus in subiecto/si hūc inuenit in subiecto nō pducit aliū de nouo: sed priorem cōseruat vel intēdit:vt si ignis qui productiuus est caloris certi gradus:si applicatur passo in quo inuenit calorem tanti gradus/ non producit aliū vel intensiorem calorem:sed productū conseruat. Sic dicetur de sacramento iterabili/ qđ primo susceptū imprimit characterem:et dum iteratur:qꝛ inuenit formā in subiecto:aliā non producit: sed iam impressum characterem cōseruat. Nec ideo sacramentū iteratum est minoris potētie ꝙ̄ si fuerit primo adhibitum. Alia ratio:qꝛ character est quedā spiritualis potestas ad agendum aliquid ꝓm certū statum. Nunc aūt tantū tria sunt sacramēta/que ponunt hominē ad certū statū ad aliqđ spirituale exercendū. Sic baptismus ponit baptizatū in statu fideliū et mēbrorū ecclesie:quo distinguitur ab infidelibus. Confirmatio ponit in statu bellantium:quo distinguitur ab infirmis. Et ordo ponit in statu ministrantium in templo domini: siue multiplicantium ples spirituales et mēbra ecclesie:quo distinguit a laicis. Et ideo tātum per hec tria sacramenta imprimitur character. ¶ Uel (vt dicit sanctus Bonauen. ꝛ redit in idem) his sacramentis imprimit character: que dicunt statū fidei determinatū. Sūt autem hec tria:baptismus/confirmatio/ꝛ ordo:qꝛ triplex est status fidei scꝫ genite/roborate/ multiplicate. Et ꝓm hoc est triplex distinctio in populo:scꝫ bonorū a malis:fortiū ab infirmis:clericorū a laicis. Et qꝛ tantū sunt ista tria sacramenta que respiciunt statū fidei determinatū. Baptismus in quo fides gignit:ꝛ homo ab egyptijs.i.ab infidelibus separatur. Confirmatio in quo fides roborat:ꝛ in pugilem homo inūgitur. Ordo in quo multiplicandi fidelem populū dat virtus:et vt homo sctūs.i.ad ministeriū tēpli et altaris deputatus/a laicis separatur : ergo ꝛc. Hec Bonauen. ¶ Et per hoc virtutes et gratia in anima non imprimunt characterē:qꝛ licet sint perfectiōes anime,tamē habens eas non constituitur per eas in certo gradu in ecclesia:qꝛ sunt cōmunia omnibꝰ mēbris in quocūqꝫ gradu. Hec Sco. ¶ Tertia particula est manēs indelebiliter:et per hanc excluditur virtus et gratia:que licet conferantur per sacramenta: non tamē manēt indelebiliter:quis etiā per primā particulā possent excludi:qꝛ non conferuntur semp per sacramentū initerabile:nec solū pertale. Unde aūt sit ista indelebilitas characteris : varij varie dicunt:vt recitat et reprobat Alexan. q.ix.membro.v. tandem illam assignans:qꝛ est in subiecto perpetuo nullam habens impositionem:et per cōsequēs sicut subiectū non desinit:ita nec ipse deletur. Quod non habeat aliquod oppositū simpliciter:nec demeritorie:patet. Non simpliciter:quia cum character sit signū distinctiuum:cui licet opponatur signum oppositū significans:hoc tñ signū oppositū charactere nō imprimeretur nisi a deo/sicut nec character. Sed signum oppositum deus non imprimit:hoc eīn non esset nisi character bestie:quod deus non imprimit: nec habet oppositum demeritorie:quia hoc maxime esset peccatū mortale:sed hoc nō:qꝛ actu mortaliter peccāti imprimitur character:ideo per mortale peccatum non tollit. Quia ergo character non delet virtute creata:quia est forma supernaturalis:nec a deo qꝛ nihil donorum suorū infusorū tollit nisi ꝓpter demeritū:et respectu characteris nullū est demeritum sequitur ꝙ sit indelebilis. Et illud pōt sustineri de potētia dei ordinata:sed non de potentia absoluta: ꝓm hanc enim nihil a deo creatum vel contingenter productū est indelebile:potētia eī qua creat:pōt et creata annihilare. Eadem potentia potest etiā oppositiuum creare saltem qđ nō est deꝰ. Et sic etiam in eo qui a fide aut charitate recedit:posset aliquod signum tale producere velut character bestie quo discerneretur a fidelibus ꝛ membris ecclesie. Et ideo ratio indelebilitatis characteris/est sola diuina voluntas ꝛ ordinatio/qua ordinauit qđ character post impressionem non deleatur:sicut ordinauit/ꝙ angelus vel anima post sui productionem non desinat esse:licet ipm annihilare posset. Et ideo addit in diffinitione:de lege cōmuni.i. ꝓm ordinatā dei potētiā

¶ Quarto notandū/ qđ de quidditate characteris plures fuerūt opiniones/ supposito qđ sit ponendꝰ: Nota.4. D
quas recitat Alex. vbi supra. Ipse tamen tendit ad illam opinionē/ꝙ sit qualitas absoluta:quē imitat sanctus Tho. et sanctus Bonauen. ¶ Rationes quibus probant characterē non esse relationē. sed qualitatem absolutam:in hoc fundantur. Tum qꝛ relatio non est signū:qꝛ non facit deuenire in cognitionem alterius:character vero est signū. Tū qꝛ mutatio non est nisi ad formam absolutā v. phys. sed ad characterem est mutatio. Nā ficte baptizatus nihil nouū recipit characterē:ꝛ ita ista baptizatio que est mutatio quedam:est ad characterē. Tum tertio: qꝛ relatio nō potest esse fundamentū relationis:alr esset processus in infinitum:character aūt est fundamētum multarū relationū:scilicet distinctionis/cōfigurationis/assimilationis/obligatiōis. Tū quarto:quia similitudo fundat in vnitate qualitatis.v. Metaph. sed character fundat similitudinem. Tū quinto qꝛ relatio nō est principiū agendi vel patiendi:character autē est potestas aliqua:vtpote character baptismi/potentia passiua:per quā homo fit capax aliorū sacramentorum. Character vero ordinis est potestas quedam actiua ad multos actus sacros in ecclesia. Et potestas confirmationis ad militandum ɔtra diabolū/carnē ꝛ mundum. Tum sexto qꝛ in quolibet sacramento causatur aliqua relatio in anima suscipiētis ad christū:ꝛ tñ nō imprimitur in quolibet sacramēto character. ¶ Quāuis aūt cōclusio sit vera illius opinionis ponendo characterē esse entitatem positiuam vt dicitur:tñ rationes predicte hoc non probant:qꝛ cū ꝓm illos opinantes relatio sit quedā entitas distincta a fundamēto/ꝛ qualibet re absoluta:omnia que dicunt de charactere/ita possunt cōuenire relationi sicut absoluto. ¶ Nā quo ad primū ita relatio pōt esse signū sicut accidēs absolutum. Patet:qꝛ relatio potest esse signum naturale et etiam ex institutiōe. Naturale:qꝛ sicut per cognitionem intuitiuam accidentis absoluti deuenitur ad cognitionē subiecti suscipientis accidēs. Ita si videretur relatio aliqua intuitiue:posset videns deuenire in cognitionem subiecti suscipientis relationem: qꝛ magis dependet relatio a subiecto/ꝙ̄ accidens absolutū:nec solum dependet a subiecto:sed etiam a fundamento ꝛ termino. Et per hoc dum intuitiue videtur relatio inducit ad cognitionem fundamenti ꝛ

termini. Similiter potest significare ex institutione: quia ita põt quis relationē imponere ad significandum hoc vel illud sicut accidens absolutū. ¶ Similiter si relatio distinguitur ab absoluto: potest ad relationem fieri mutatio: sicut ad absolutum/ sicut ad primum terminum: vt patet de vnione & generaliter de relatione extrinseca: que nõ necessario sequit fundamentum posito termino. Illa enim relatio potest omnino esse noua sine quacunq̧ mutatione fundamenti & termini: & ad illam potest esse mutatio p quā ipsa relatio de nouo incipit sine inceptione vel desitione cuiuscunq̧ absoluti. ¶ Quod vero philosophꝰ negat motum esse in ad aliquid scdm ponentes relationes distinctas ab absolutis: verum est quo ad relationes intrinsecas: tales enim dūtaxat ponit in ad aliquid. Nam manifestum est/ q ponit motū ad vbi: & tamen vbi est relatio extrinseca. Et ita ad characterez q̄uis esset relatio: posset fieri mutatio. Esset enim relatio extrinseca: que nõ necessario sequit fundamentū & terminū: posset em̄ deus suspēdere actionem suā respectu characteris in baptizato: & tñ causaret gratiā sicut in alijs sacramētis: & tunc esset verꝰ baptismus sine charactere. Similiter falsum est q relatio non fundat relationem. Naz si ponitur relatio distincta ab absoluto: ipsa fundat distinctionē eius ab alia relatione: similiter ab alio absoluto. Item distantiam/ ppinquitatē/ & plurimas alias habitudines relatiuas. Nec est cõueniens in accidētaliter ordinatis esse possibilē pcessum in infinitū. Similiter q arguit de similitudine que fundat in vnitate qualitatis. Dicendum q similitudo qñq̧ accipitur stricte: vt distinguit contra idē & equale: vt idem precise fundat in substantia: equale in quātitate: & simile in qualitate: & tūc accidēs nõ idētificaretur sibijpsi: nec vna quātitas esset similis alteri: nec qualitas equalis. Alio mõ accipiunt illi termini largius: vt omni generi attribuunt: quo dicimus accidentia distincta esse idem. & duas formas habentes virtutes eiusdē gradus siue eque intensas esse equales siue equalis virtutis aut intensionis: & quantitas: quarum neutra excedit aliā ṡm intensionē esse similes: et hoc modo etiam relatio fundat similitudinez. Et sic character configurat & assimilat baptizatum Christo: non primo modo. Phs. v. metaph. loquitur ṡm strictā terminorum acceptionē. Qd quinto dicit relationē nõ esse pncipiū agēdi aut patiēdi: si accipit pncipiū agēdi pro causa ppria sine qua nõ/ posset fieri actio: sic character non est principium agendi: q2 quēcunq̧ actū põt facere characterizatus: eundē realiter posset facere nõ characterizatus. Põt enim nõ baptizatus/ nec ordinatus facere oēm actionē quā põt facere baptizatus & ordinatus: l3 deus istis assistat ad pductionez effectꝰ vt gratie ad quē nõ assisteret illis. Tamē illo: ū ffectnū' nec baptizatus: nec nõ baptizatus est principiū pprie actiuū. Alio modo accipitur principiū agendi pro principio seu potestate ministri: qua aliquis: fit idoneus minister principalis agentis: talem potestatem nõ oportet esse formā absolutā: imo qñq̧ sufficit sola relatio rationis: sicut in iudice constituto a principe qui est idoneus minister iudicādi & tñ nihil recipit a principe nisi relationem rationis que oritur ex volitione qua princeps vult illum esse iudicē. Qd sexto arguit q in qualibet sacramēti susceptione oritur relatio &c. nihil aliud arguit nisi q nõ quelibet relatio orta ex sacri susceptione in suscipiente est character. Sicut nõ q̄libet forma absoluta inducta per sacrm̄ est character. Non em̄ ornatus ille: quē ṡm eos sacrā imprimunt iterabilia (l3 sit forma absoluta) est character. Et ita patet q rationes ille sunt inefficaces ad probandū characterē esse formam absolutā. ¶ His premissis quantū ad istū articulum est cõclusio prima. Conclo. i. E Characterē esse ponendum eo nõ quo diffinitꝰ est: nec rõ necessaria demonstrat: nec euidens autoritas pbat. Primum ptz q oēs au-

ctoritates que adducunt ad pbādū characterem siue ex Diony. siue Aug. siue Dam. siue magistro vere & magis pertinenter ad mentē ponentiū/ exponūtur de baptismatis sacro/ aut forma sacrali q̄ de aliquo realiter aie impresso. Nam autoritates Diony. que adducuntur ex lib. de ecclesiastica hierarchia. c. ij. q venienti ad baptismū dat sacri signaculū a summo sacerdote nõ per signaculū a summo sacerdote: nõ per signaculū intelligūt characterē; Sed magis ad intentionē Diony. intelligit quoddā signū. s. manus impositio: quo hierarcha ante baptismū signauit baptizandū /precipiēs sacerdotibus/ q tā ipm/ q̄ eius susceptionē describāt vt habuit ritus grecoꝝ in primitiua ecclia: vt latinis ostēdit Sco. & clare hz textus Diony. Quod etiā Alexā. allegat lib. de ecclesiastica hierarch. character est signū sanctū cõmunionis fidei & sancte ordinationis datum a hierarcha. Dicit sanctus Tho. & verum est: q hec verba nõ sunt a Diony. posita. sicut nec illa: character est signū cõmunionis potestatis diuinoꝝ & sacre ordinationis fidelium a diuina beatitudine. Utraq̧ aūt eliciūtur aliquo modo ex verbis beati Diony. Sed nõ põt elici q sit intētio sua/ q signū illud sit aliqd impressum aie: sed magis qsistit signū aliqd foris adhibitum: vt impositio manus hierarche. i. pontificis. Sūt antez hec verba Diony. ṡm translationē nouā: ex quibꝰ dictas descriptiones eliciūt. Hunc ita accedentē diuina maiestas in sui cõsortiū inter admit tit: eiq̧ lucē suam pinde ac signū aliqd tradit/ sanctū efficiens et sanctoꝝ sanctis ordinisq̧ participē. Sed sicut patet ex cõtextu orationis cū prioribus: loquit ibi de signo qd tradit ante baptismū. Unde Diony. describens ritum baptismatis: bis facit mentionē de signo baptizando imposito. Primo dū baptizādus adducit ad pontificē preparandus ad baptismū pōtifex imponit eius capiti manus cõsignansq̧ illū sacerdotibus mādat vt describāt. Deinde postq̄ baptizatꝰ est rursus ad pōtificē ducit q tunc illū vnguēto signaā/ sacratissime cõionis participē facit: harū ɔsignationum vna precedit baptismū: altera sequit. Unde in neutra character imprimit: ille em̄ ṡm ponentes eū in baptismo imprimit: nõ ante: nec post. Unde ptz q btūs Diony. p illas cõsignationes nõ intelligit impressionē characteris. ¶ Silr qd de Damas. allegat ex lib. iiij. c. j. q ponit sigillū in diffinitione baptismi Sigillum aūt nihil aliud est q̄ character: incõuenienter allegatur: tum q2 non diffinit baptismū: sed hec sunt verba eius. Nunc quidē q baptisma primitias sanctispūs accipimus vt principiū alterius vite sit nobis regeneratio & sigillū & custodia & illuminatio. Tum q2 per sigillū intelligit impressionē signi crucis in fronte: vt expresse. c. sequen. dicit. Hec crux nobis signū data est super frontē: quo israeli circūcisio per ipsaz em̄ fideles ab infidelibꝰ distamus & cognoscimur. Hec galea est & scutum & tropheum aduersus diabolū: hec sigillum vt non approximet nobis ouiū vastator. Uult ergo dicere q crux nobis īpressa sit sigillum contra inimicum: quod nihil est ad propositum de charactere. ¶ Preterea beatus Augu. qui diligentissime de baptismo scribit: nullā facit mentionem de charactere ad sensum quo doct. de illo loquūtur: quoniam licet lib. vj. de baptismo contra donatistas aliquid dicat de charactere. Ait enim. Eduxit ouem que foris dñicum characterē accepit: venientē ab errore ad salutē corrigit: quē tamen characterem multi lupi lupis infigunt qui intus vident. Item sicut baptizatus si ab vnitate recesserit sacrm̄ baptismi non amittit. Sic ordinatus si recesserit sacrm̄ dādi baptismum non amittit. Nulli em̄ iniuria facienda est: sed ibi character accipit cõuenienter p sacro baptismi. Sic ergo ptz q neq̧ autoritates sacre scripture: neq̧ sanctoꝝ patrū originalia cogunt ponere characterem ad hunc intellectū in quo accipitur a recentioribus doctoribus. Est tamen vna autoritas

canonis de qua postea videbit in scda conclusione. ¶Quod etiã ratio necessaria esse seu imprimi characterem nõ demonstret: sic ptz: qz illud qd solũ dependet ex volũtate diuina cõtingenter causante & libere nõ potest pbari rõne naturali esse vel non esse/ nisi sola experientia. Nã posita cã cõtingenter agēte & libere: nõ pp hoc necessario sequit effect⁹. Nulla eñ experientia pbat characterē esse: qz oia que attribuuntur characteri puta significare/configurare/ distinguere/disponere/rememorari/obligare/ eque soluunt sine charactere sicut cũ charactere. Omnia enim operat sacrm ipsum sine charactere. ¶Preterea hec ita inueniuntur in sacro eucharistie: & ceteris nõ imprimētibus charac. sicut in his que imprimũt characterem. Nã significare est de rõne sacri & configurare distinguere &c. manifeste conuenit eucharistie & ceteris sacris. ¶Preterea hec oia conueniunt circuncisioni: & th negat q circũcisio imprimat characterem vt in dubijs dicet. Et oes rõnes que adducuntur psuasiones sunt: nõ pcedētes ex necessarijs: vt patebit in sequenti cõclusione. ¶Scda conclusio.

Conclo. 2. F

Per rões persuasiuas ecclesie autoritatem ostendi põt pbabiliter ponendum esse characterem. Persuasiones sunt ille: vt ponit Sco. cõgruum est ad formã perfectã supernaturalē ponere aliquã dispositionē naturalem ex parte subiecti recipiētis: gratia est forma supnaturalis pfecta: qz sufficiēs ad salutez: ergo cõgruit ad eã ponere dispositionē supernaturalem: & hec est character & nõ sacrm: qz sacrm est quid naturale qz operatio humana. Sed hec congruitas eque locum hz in sacro penitentie: sicut in baptismate: qz vtrũq confert primã gratiã: & in alijs sacris sicut in confirmatione & ordine: qp preexistentē grãm augmētant. Scda: cõgruit deũ nõ instituisse sacra vana saltem p tpe noue legis que est pfectũ: ergo congruit q semper sacra sua habeãt aliquē effectum in suscipiēte: sed nõ semp habēt grãm: vt ptz in ficte accedente: ergo aliquem aliũ qui est character. Sed ista cõgruitas sicut prior locum hz in oibus sacris: qz oia sacra noue legis sunt perfecta: etiam qz fm alios in oibus sacris iterabilibus imprimit quidaz ornatus & non character: ita dici posset de sacris initerabilibus q imprimerent ornatũ & nõ characterē. Tertia que est magis rõnabilis: qz cõgruit vt receptus in familiaz xpi: vel certũ statũ familie xpi distinguatur a nõ recepto per aliqd intrinsecũ permanēs in eo: qz lz xps posset distinguere sine tali intrinseco: tñ perfectior est distinctio in se & comparatione ad oēm ecclesiam militantē & triũphantē/si fiet p aliquã formã itrinsecam permanentē: qz si nõ sic fieret: talis aũt forme ponitur character. Autoritas eccle habetur extra de baptismo & eius effectu. c. maiores. vbi Innocē. iij. dicit Qui ficte ad baptismuz accedit characterem recipit christianitatis impressum. Et infra. i. in fine. Tunc characterem sacramētalis imprimit operatio cũ obicem voluntatis cõtrarie nõ inuenit obsistentem. Et licet per characterē intelligi possit baptismus: tñ qz loquit de charactere tanq de aliquo impresso: videt q per characterē intelligat aliqd impressum aie/ preter sacrm: verum glosa nihil ponit circa illũ terminũ character. Illa ergo sola autoritas aliquid facit licet posset exponi q per characterem intelligatur ipsum sacrm qd dr imprimi suscipiēti p quãto natum est in suscipiēte causare aliquid. s. gratiã. ¶Tertia cõclo.

Conclo. 3. G

Character sacralis nõ est relatio rõnis vel realis: sed forma absoluta de genere qualitatis. Prima pars pbatur qz non est ponēda aliqua relatio ab oibus absolutis distincta: vt deductũ est in primo dist. xxxviij. Scda pars pbatur: qz character est forma absoluta & non substantialis: manifestũ est ergo accidentalis. Sed omnis forma accidētalis est qualitas vt alś deducetur: ergo ppositum. ¶Quarta cõclusio.

Conclo. 4.

Opinio tenens relationē esse entitatē positiuã ab omnibus absolutis distinctã: eque sustineri põt characterē esse relationem realē: sicut qualitatē absolutã. Probatur cõclusio: qz oia attributa charac. eque cõueniunt relationi sicut qualitati absolute: vt ptz ex vltimo notabili: ergo cõclusio vera. ¶Quantũ ad scdm articuluz in quo rñdebitur ad questiũ.

Articu. ij. M

Notandum q sacramētum nõ dr irreiterabile: quia idem numero nõ iteratur: qz sic solũ eucharistie sacrm dr irreiterabile: tãtũ enim hoc est idē numero quo ad cõtentũ/quotiescũq & vbicũq cõsecrat: lz neq species: neq consecratio ipsa in diuersis missis sint eedē numero. Cetera vero sacra cũ cõsistunt in operatione que transit: quoties exhibent alia sunt & alia fm numerũ. Nec ideo quia eadē specie nõ iteratur: qz sic baptismus nõ esset irreiterabilis: qz idem specie iteratur circa diuersos baptizandos. Sed dr ideo irreiterabile: qz idem fm speciem & nomē nõ iterat circa eandē personam ita q vna eadēq persona nõ põt tale sacrm pluries suscipere: puta eadem persona nõ põt bis baptizari: bis confirmari: bis eundem ordinē suscipere. ¶Quo premisso est prima conclusio ad hunc articulũ.

Conclo. i. I

Tantum tria sunt sacra circa eandem personã irreiterabilia: que sunt ordo/confirmatio & baptisma. Probatur: quia nullum horum potest licite eidem persone pluries exhiberi: põt dico licite & sine peccato mortali: probatur de baptismate: de alijs duobus suo loco patebit per illud apli ad Heb. vj. Impossibile est eñ eos qui semel sunt illuminati: gustauerunt etiã donum celeste: & participes facti sunt spiritussancti: gustauerunt nihilominus bonum verbum dei: virtutesq seculi venturi: & prolapsi sunt: rursus renouari ad penitentiam: rursus crucifigentes sibimetipsis filium dei & ostentui habentes: vbi loquitur de illuminatione per baptismuz quo consequuntur baptizati donum spũssancti &c. vt exponit Damas. lib. iiij. c. i. Et beatus Aug. in de vera & falsa penitentia. c. iij. pulchre & efficaciter/probans a plm de renouatione per sacrm baptismatis locutũ contra eos qui mētiebant penitentiam iterari nõ posse post baptismum. Idem in epla ad maximũ. & habetur de cõse. dis. iiij. Rebaptizare. Rebaptizare hereticum hoiem q hec sancte trinitatis signa suscepit que christiana tradit disciplina oino peccatũ est. Rebaptizare aũt catholicum immanissimũ scelus est. Sed quereres: qz dictum est baptismum iterari nõ posse licite: an simpliciter iterari posset: hoc est an si qs iterato lauaret in aqua cum debita verborũ forma & intentione baptizandi: vtrum hec scda lotio sit verũ baptisma. Solutio stat in quid nois: tñ põt dici sine preiudicio melius sentientis/q illa iterata lotio non est baptisma simplr: sed analogice: qz similis baptismo: & ita nominant sancti eã baptismũ sicut mortuũ hoiem: hominem. Ratio: qz illa lotio nõ significat ex diuina institutione efficaciter ablutionē aie a peccatis: nõ eñ instituit deus hmõi lotionē scdo factã ad significãdum ablutionē efficaciter quã nũq efficit: etiã subiecto qualitercunq disposito: qm etsi aliquis baptizatus nesciēs se baptizatũ: immo credēs se nõ baptizatum peteret cũ deuotione se baptizari: si iteratur baptisma/nõ est verum baptisma: qz nihil cõfert baptizato ex opere operato: qñuis subiectũ sit bene dispositum. Si vero quis vri cõtendit q sit baptisma addens q illa lotio efficaciter significat gratiã quãtum est ex se/si subiectũ fuerit dispositũ. Sed in casu subiectum sicut in ficte accedente nõ est dispositum ad suscipiendũ effectũ baptismalē: nõ pp peccatũ qd inest: sed pp pcedens baptisma libēs cedo: nolens seruire contentioni verbali: dum satis de re ipsa cõstat. ¶Scda cõclusio.

Conclo. ij. K

Initerabilitatis sacramentorũ principalis ratio nõ est charact: impressio: sed sola diuina institutio. Probat conclusio: qz non impressio charac. quia cum non solum charac. sit effectus baptismi: sed magis gratia abluens aiam a pctõ: que põt aie infundi: & in ea conseruari & augmētari sine chara. vt patet de baptizatis baptismo fla-

minis aut sanguinis. itē de iustificato per interioris penitētie cōtritionem. Ideo cū baptismus possit habere effectum principalē sine impressione charac. nō ideo est initerabilis: quia iteratus nō imprimit charac. sicut si baptizandus nō habeat omnē grām ad quam est preui⁹ sus: nihilominꝰ est baptizādus: licet baptisma in eo nō habeat effectum principalē. s. grē infusionem / aut infuse augmentationē pro eo q̄ habet effectum minus principalē. s. charac. impressionem. Minus ergo repugnat iterari si potest habere effectum principalē: lȝ nō habeat effectū minus principalem. ¶ Et posset rō sic formari. Oīs cā que iterari potest dū effectū pōt habere minꝰ princepalem: lȝ non habeat effectum principalē: etiā iterari poterit dum habere pōt effectū principalē: lȝ nō habeat effectum principalem: talis est baptismus: ergo sibi non repugnat iterari ex parte effectꝰ: ⁊ sic nō ex parte characteris. Item minus manifestuȝ est characterē esse q̄ baptismum posse iterari. Scōm em̄ ab institutione baptismi fuit certum. Primū hodie nō est euidenter certū. Scda pars conclusionis pȝ: qꝛ qui instituit sacr̄a eodē mō instituit quo voluit: nec est alia causa cur sic vel sic instituit: nisi quia sic voluit. Et diuine voluntatis causa prior querenda non est. iij. de trini. Fuit tñ illa institutio rationabilis primo ex morbo contra quē institutū est. Nā principaliter institutū est contra originale pctm̄: qd̄ non est nisi vnicū: qd̄ iterari nō pōt: ergo nec remedium. Etiā ex fine principali ad quem est institutum: qui est plena remissio pene et culpe: que si sepius haberi possit per tale leue remedium esset magnū delinquēdi incentiuum: Secus de penitentia que nō est leuis vt deleat vtrūq̄ penam et culpam: sed cum magno labore ⁊ digna satisfactione agenda / vt tollat vtrumq̄. Alia ratio ex sacramenti significatione quam tangit Aug. et Damas. locis supra allegatis: quia per baptismum commorimur Christo: et consepelimur: vt dicit apl's ad Roma. vj. Quicūq̄ baptizati sumus in Christo iesu in morte ipsius baptizati sumus: cōsepulti enim sumus cum illo per baptismū in morte: vt quō Christꝰ surrexit a mortuis per gloriā patris: ita et nos in nouitate vite ambulemus. Christus autē tantū semel mortuus est / ⁊ semel resurrexit. Et lȝ etiā cetera sacr̄a efficaciam habeāt ex passione ⁊ morte christi: non tñ ita appropriate illa significāt sicut baptismus. Naȝ immersio baptizati in aqua similitudinem hȝ submersionis et mortis. Et eleuatio ac susceptio similitudinem hȝ resurrectionis ⁊ restitutiōis vite: qd̄ non est in alijs sacramentis. Ideo subdit apl's. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius: simul et resurrectionis erimus. Sumitur etiam rationabilitas ex propria rōne baptismi: qꝛ p'istud sacramētum cum sit principiū ⁊ ianua per qd̄ intratur in legem christianam: ascribitur aliquis famile xp̄i: ⁊ fit membrū ecclesie militantis: ideo nō sepius de nouo iteratur: nec ascribitur aliquis vt mēbrū ecclesie: licet sepius si in ecclesia offendit reconciliet̄. Et licet qñq̄ separetur ab ecclesia merito: non tñ numero: et ita bene frequenter fit recōciliatio: non tñ frequenter

Articulꝰ .3. nona ⁊ prima inscriptio. ¶ Quātum ad articulū ter-

Dubium.1. L. tiū / est primū dubiū contra cōclusionē scdam primi articuli: nam videt̄ q̄ oīno charac. non sit ponendus per illam cōmunē maximā in theologia ⁊ phia. Non est ponenda pluralitas sine necessitate: hoc est nihil ponendum est a theologo / cuius necessitas nō apparet ex fide: sicut naturalis nihil ponere habet cuius necessitas non apparet nisi naturaliter siue scōm rationem naturalem notis. Sed omnia credita tam circa veritatem sacramēti baptismatis / q̄ circa alia credenda saluantur / non ponendo charac. Similiter et illi effectꝰ supra characteri attributi saluari possunt eque non ponendo charac. vt in primo articulo ostensuȝ est. Et si diceretur quod character est dispositio necessario preuia ad gratiam: hoc non videtur: quia baptismus non est minoris virtutis q̄ circuncisio et tamen circuncisio contulit gratiam sine charactere: vt dicunt ponentes charac. ergo ⁊ baptismꝰ: cum et illa sicut et ille sit sacramentum in iterabile. ¶ Preterea gratia confertur sine sacramētis: confert̄ etiam p sacr̄a iterabilia vbi non imprimit̄ character ergo character non est dispositio preuia requisita ad infusionem gratie. ¶ Ad hoc dubium rñdet̄: q̄ theologus non habet aliquid ponere tāq̄ certum: cuius necessitas non apparet ex fide. i. ex creditis aut manifestis per rationem. Credita quecunq̄ probantur ex scriptura canonica: aut per determinationem ecclesie: etiam si illud determinate non habeatur ex scriptura: quia nō potest errare ecclesia in his que fidei sunt: vt promisit dominus Petro. Ego pro te rogaui vt non deficiat fides tua. Potest tamē theologus aliquid ponere tanq̄ pbabile: qd̄ est consonū scripture aut determinationi ecclesie: et in nullo contrarium: dum ad hoc habet rationes cōgruentie: lȝ nō possit euidenter deduci et necessario ex his que fidei sunt. Unde in proposito magis videt̄ cōsonare determinationi ecclesie ponere characterē / q̄ eius oppositū: et cōiter schola theologoruȝ tenet. Sunt etiam ad hoc cōgruētie que dicte sunt: quare presumptuosum foret negare characterē. Cui nō placet hec solutio / querat aliam. ¶ Secundo dubitat̄: in quo subiecto poni dȝ character. vtrum in essentia anime / an in potētia. Et si in potentia in qua. Respondetur cū sȝ predicta in ij. distin. xvj. potētie anime nō distinguant̄ ab essentia aīe / nec inter se: sed sunt idem oībusmodis. Ideo quia character est in aīa subiectiue: est etiam in essentia / potentia / intellectu et voluntate: quia oīa idem sunt. ¶ Si vero tenetur alia opinio sunt diuerse opiniones. Posset tamen dici pbabiliter qd̄ est in essentia: quia cum potentie dicunt̄ in ordine ad operationes proprias sibi. Et character nulliꝰ actus est principium: nec intellectus: nec volūtatis. Comparatur enim habitui religioni: per quē distinguitur religiosus a communi populo: et obligatur ad certas regulas obseruandas. Ille tamen habitus exterior non est principium alicuius actus. Sic character est signum distinctiuū et obligatiuū anime: non tñ ponitur principiū aliquod inclinatiuū ad operationē aliquam seu actum: ⁊ per ꝯñs cōuenientius ponitur in essentia aīe / que nō dicitur in ordine ad operationē. Si vero poneretur in potētia: cōueniētius poneretur in volūtate in qua ponit̄ ⁊ gratia: q̄ est realiter charitas ad quam disponit. Nā cōuenit q̄ dispositio ⁊ forma ad quam disponit sint in eodē subiecto. ¶ Tertio dubitatur: supposito quod character sit qualitas absoluta: in qua specie est ponendus qualitatis. Respondetur distinguendo. Aut dubium querit de illo termino charac. aut de re significata. Si de termino: sic dicitur q̄ non sit in specie qualitatis: qm̄ sic est in predicamēto ad aliq̄d: qꝛ in eius q̄d nois ponitur signum pro genere. Signū aūt: qꝛ dicit respectuȝ ad signatū: est in ad aliquid: vñ character supponit pro tali accidente absoluto ⁊ connotat ipsum per modū signi configuratiui ⁊ distinctiui: ⁊ ita est in ad aliquid sicut similitudo / diuersitas. Si de re q̄rit̄: cum res de se non sit in predicamēto / nisi inquātū significatur per terminū alicuius p̄dicamēti. Et cū eadem res pōt significari per terminos diuersorū predicamentorum ⁊ diuersarū specierū eiusdē predicamenti: sic charac. ponitur in diuersis predicamentis et speciebꝰ: in tot scilicet in quot possunt poni termini supponentes pro charactere: ⁊ habentes cōnotationes diuersorum p̄dicamentorū ⁊ specierum. Et quia pōt significari per terminū connotantē ipsum vt habitum quēdam. i. qualitatē difficulter mobilem: Nā sm Allexan. est habitꝰ relucēs in aīa impressus perpetuo: nō ad agendū: sed ad disponendū ad gratiā: et ad discernendum ouem dñicā a lupis: ⁊ sic erit in prima specie qualitatis. Si aūt vt quoddā infusum

Dubium.2. M.

Dubium.3. N.

supernaturaliter disponẽs subiectũ naturaliter ad
suscipiẽdum cetera sacramẽta:erit in scđa specie.Si
vt qualitatem inherentẽ precise erit in tertia specie.
Et si vt productum a deo precise/erit in predicamẽto
passionis. Si vt obligatiuum distinctiuũ ⁊c.erit in
predicamẽto relationis.Ista logicalia veris logicis
Dubiuz.4. O sunt manifesta:ideo transeo. ¶ Dubitatur quarto de
numero characterum et eadẽ distinctione. Respõde
tur qđ characteres multiplicant̃ ⁊ distinguũtur: ſm
numerum et distinctionẽ sacramẽtorũ characterem
imprimentium. ¶ Sunt autem tria sacramẽta in ge
nere que imprimũt characterem:vt dictum est:scz ba
ptismus/cõfirmatio/ordo. Ordo autẽ non est vnus
sed sextuplex specie: vt infra dicet̃:ſm hoc sunt tres
characteres in genere:scz baptismalis/confirmatio-
nis/ et ordinis. Sed character ordinis est totuplex
quotuplex est ordo:⁊ omnes isti distinguunt̃ specie:
sicut et sacramenta que eos imprimunt. Quod ex eo
patet:quia plus differunt character baptismalis/et
character cõfirmationis/q̃ȝ duo characteres baptis-
males duobus baptizatis impressi: sed duo baptis-
males differunt numero:ergo duo:baptismalis ⁊ cõr
firmationis differũt specie. Quod etiam ex eo patet:
quia characteres eiusdem rationis non distinguunt
inter suscipientes diuersa sacramẽta:sicut character
baptismalis non distinguit a non confirmato / aut
non ordinato:sed dũtaxat a non baptizato. Si ergo
character cõfirmationis esset eiusdem rationis cum
charactere baptismali. etiam ipse nõ distingueret a
Dubiũ.5. P non confirmato:qđ non est dicendũ. ¶ Quinto dubi
tatur:vtrũ sacramentũ circũcisionis. Itẽ baptismus
sanguinis aut flaminis impresserũt characterẽ. De
primo tenet Ale. ⁊ post eum san. Tho. Pe. de palude
distin.iiij.q.ij.sctũs Bonauẽ.ꝙ non:cuius ratio du-
plex. Prima:quia circũcisio sacramentum est ve.le.q̃
sunt sacramenta carnalia:character autem signũ est
spũale. Scđa:tunc circuncisus non posset baptizari:
quia cũ character baptismalis oĩbus aliis p̃supponi
tur:qui habet characterem / iam non põt baptizari.
Item vel character circũcisionis esset eiusdem ratio-
nis cum charactere baptismali:et sic baptismus non
imprimeret charac. circunciso post baptizato: quia
duo accidentia eiusdẽ rationis nõ sunt in eo dẽ sub-
iecto. Non possunt esse diuerse rationis:q: gr̃a circũ-
cisionis ⁊ gr̃a baptismalis sunt eiusdẽ rationis:sicut
dicit Be. quod idem salutifere curationis remedium
qđ cõfert baptismus:olim contulit circuncisio. ¶ Ali
ter dicit Sco.q.ix.distin.vj li.iiij. Concedi potest in-
quit de circũcisione/ quod imprimebat characterem
sicut baptismus:ita enim circuncisio erat prima ia-
nua salutis in lege mosaica sicut baptismus in noua.
Consequenter dici posset:quod character impressus
in circuncisione esset eiusdem rationis cum eo qui
imprimitur in baptismo. Et per hoc dicitur qđ dum
circuncisus baptizat̃ nõ imprimit̃ nouus character:
quia in subiectũ hñs actu in se formam nõ imprimit̃
iterũ talis forma:etiã a causa que ats nata esset im-
primere talem formaȝ vt supra tactũ est. Et hoc ideo:
quia subiectum non est in potentia:sed in actu scđm
illã formã. Producens vero formam nouã in subie-
cto requirit ꝙ subiectum sit in potẽtia ad formã pro-
ducendã:nõ in actu. Posset etiã dici/ ꝙ non obstan-
te ꝙ circuncisio non imprimeret characterem:nihilo
minus et baptismus imprimeret characterem eius-
dem rationis:quãtũ ad speciẽ essentialẽ:nõ autẽ ac-
cidentalem. Differt em̃ iste ab alio sicut perfectũ ab
imperfecto:quẽadmodũ gratia illius differt a gratia
istius. Et tunc in susceptione baptismi quo baptiza-
retur prius circuncisus:nõ imprimeretur simpliciter
nouus character:sed prior perficeretur. Qđ vero ad-
ductum est pro opinione cõtraria:qđ sacramenta ve.
le. sunt carnalia:nihil facit:quia vel carnalia dicũtur
quia in carne exhibita:sic ⁊ baptismus esset sacramẽ
tum carnale:q: caro lauat̃. Si aũt dicuntur carnalia

tm̃ propter carnalem effectũ:puta q: nõ contulerũt
gratiã:sed tm̃ ordinabant̃ ad emundationẽ carnis:
vt loquitur apl's ad Hebre.ix. hoc non respicit circũ-
cisionẽ (que cõtulit gratiam circũcisio ex opere opera-
to) sed cetera cerimonialia illius legis que non fue-
runt sacramenta proprie dicta. Alia ratio soluta est.
Utrũqȝ ergo dici potest. pro nulla parte sunt ratiões
necessarie:sed tantum persuasiue et debiles: sicut in
tota ista materia de charactere. ¶ De secundo dici- A
tur cõiter ab omnibus ꝙ baptismus sanguinis ⁊ fla
minis nõ imprimunt characterẽ:quia character non
imprimitur nisi per sacr̃m sensibile:sed baptism⁹ san
guinis et flaminis non sunt sacramenta sensibilia:
nec illis traditur aliqua potestas actiua vel passiua
recipiendi alia sacramenta:neqȝ ad actus hierarchi
cos in ecclesia exercendos. Nam alia sacr̃a participa
re nõ potest baptizatus baptismo flaminis aut san-
guinis:nisi prius baptizetur baptismo aque. Unũ ba
ptizati baptismo flaminis et sanguinis:si post tem-
pus et congruitas accedit baptizãdi sunt baptismo
aque. Et per idem dicitur quod virtutes et cetera do
na spiritualia non imprimunt characterem. Nõ em̃
imprimitur character nisi per sacramentum sensibi-
le. Cuius finalis ratio non est nisi institutio diuina.
Sed vnde illa institutio cognoscatur seu reuelata sit
non est certũ. Sicut oĩa de charactere dicta pro ma-
gna parte voluntaria sunt:⁊ modica ratione fulcita.
¶ Sexto dubitat̃. Utrum character fuerit impressus Dubiũ.6. R
anime christi/⁊ beate virgini: in eorũ baptizationi-
bus seu baptismatibus. Creditur em̃ virgo gloriosa
baptizata:licet nõ legat̃ vbi vel a quo. Respondetur
de christo ꝙ nõ:quia baptizatus est baptismo ioan-
nis:q̃ nõ imp̃ssit characterẽ:q: nõ fuit sacramẽtũ nec
contulit gr̃am ex opere opato:sed fuit quedã p̃para-
tio ad baptismum christi. ¶ Preterea cum character
sit quedam potestas spũalis ad agẽdũ vel recipiẽdũ
aliquid in ecclesia. Christ⁹ aũt ab instãti cõceptionis
habuit plenitudinem omnis ptãtis. ſm illud Joã.j.
Plenum gratie et veritatis. Ideo lȝ fuit sacerdos in
eternum ſm ordinẽ melchisedech:non tñ propter sa-
cramentũ ordinis. Non em̃ indiguit sacramento sa-
cramẽtorũ institutor:qui etiã sine sacramẽtis potuit
aliis conferre oẽm perfectionẽ quã cõtulit medianti-
bus sacramẽtis:quia potẽtiã suã nõ alligauit sacra-
mẽtis. Nec ideo minus perfectus fuit:quia characte
re caruit: qm̃ sicut in natura creata sunt aliqne per-
fectiones nõ simpl'r:sȝ in tali natura:que sunt perfe-
ctiones supplẽtes imperfectionem. Ita et in gratui-
tis dici potest ꝙ est perfectio supplẽs imperfectionẽ:
⁊ ideo talis nõ cõuenit simpl'r perfecto. Nec etiã illi
persone in qua est aliqua maior perfectio supplens
imperfectionem/ q̃ȝ sit illa imperfectio: et ita carẽtia
charac. in talibus non est imperfectionis:sed argu-
mẽtũ maioris inexistentis perfectionis. Et per idem
põt dici de beata virgine ꝓpter pfectionẽ gratie quã
habuit tantã/ꝙ baptism⁹ nihil gratie ei attulit:si vt
pleriqȝ opinant̃ in conceptione cõsecuta sit omnem
gratiã ad quã fuit preuisa. Et per hoc q: baptismus
nullã gratiam addidit: characterẽ nõ impressit. Nã
vt arguit Tho. Character est regeneratorum accipiẽ
tium aliq̃d a sacr̃is. ¶ Videt̃ tñ ꝙ eque probabile fo-
ret de beata virgine ꝙ etiã recepit characterem ba-
ptismalem:lȝ nõ recepisset gratie augmẽtum in eius Dubiũ.7.
baptizatione. ¶ Septimo dubitatur. Utrũ sacr̃a ite-
rabilia imprimant anime aliquẽ ornatũ loco chara- Dubiuz.8. S
cteris. De hoc dubio habitũ est supra distin.j.q.j.con
clu.iij.ar.ij.⁊ ideo ibi videatur. ¶ Ultimo dubitatur
que sit pena iterationis baptismi. Rñdet̃ post Sco.
q.viij.dist.vj. premittẽdo ꝙ iteratio baptismi põt fie-
ri ignoranter vel scienter tam ex parte suscipiẽtis q̃ȝ
ex parte conferentis. Et licet cõiter distinguatur du-
plex ignorãtia iuris ⁊ facti:hic tñ solum de ignoran-
tia facti. In proposito em̃ ignorantia iuris positiui
nõ excusat etiam si foret inuincibilis. Cuius ratio:q:

ignorantia iuris positiui infligentis penam pro trãsgressione legis diuine neminẽ excusat quin pena canonica incurratur. Quando em̃ super aliquo quod iure diuino illicitũ est/addit pena canonica vt illud euitet: amplius nõ est necessariũ ad hoc vt illa pena incurrat sciẽtia iuris positiui: sed sufficit ꝙ teneatur scire preceptũ diuinũ. Et si illud transgredit incurrit penam canonicã: etiã si nesciat illam a iure positiuo inflictã: hoc enim modo percutiẽs clericũ: quia facit contra diuinũ preceptũ de fraterna charitate: ⁊ si nesciret excõicationẽ latam a canone super tali facto: tñ incurreret eam. Sic occidẽs hoiem: licet ignoret canonem punientẽ homicidã: tñ irregularis est. Et est eadẽ ratio in oibus istis: quia talis dat operã rei illicite: quã scire debet esse illicitã: ideo in ꝓposito non oportet distinguere nisi de ignorãtia facti. Ualet ad ꝓpositũ Palu. q. iiij. dist. vj. qui videt cõcordare cum Scoto. Distinguit igit: aut factũ ignorat aut scitur: hoc est aut ignorat illũ prius esse baptizatũ vel non/ ⁊ nunc baptizari. Et ꝫm hoc respõdetur ad dubium: primo ꝙ sciẽter suscipiẽs vel cõferens iterato baptismum/est irregularis: vt habet de apostatis. c. ex literarum. vbi dicit: ꝙ talis ad maiores ordines non põt promoueri si publicũ est: nisi ad religionẽ intrauerit: vt fauore religionis circa eũ valeat dispẽsari. Et hoc verũ est si fiat iteratio absolute. Si enim ꝓpter dubiũ ꝓbabile reiteret baptisma sub forma capituli de qbꝰ est dubium. de baptis. et eius effectu/scz. Si baptizatus es/non te rebaptizo. Sed si nondum baptizatus es: ego te baptizo ⁊c. Secũdo dicitur si rebaptizatio fiat ignorãter: suscipiẽs iterato licet ignorãter/ est irregularis ⁊ nõ cõferẽs: vt habet de cõse. dist. iiij. qui bis. vbi dicit. Qui bis ignorãter baptizati sunt: non indigẽt pro eo penitere: nisi ꝙ ꝫm canonẽ ordinari nõ possunt/nisi aliqua magna necessitas cogat: In tali enim necessitate dispensari posset. Et loquuntur. c. de ignorantia facti: quia si esset sola ignorãtia iuris oporteret penitere. Uerum cap. illud: quia non est summi pontificis: qui solus habet infligere irregularitatẽ toti ecclesie tanꝗ caput ecclesie: sed Theodori episcopi Cantuariẽs. non videtur sufficere ad probandũ quod dictum est: vnde posset dici ꝙ ignorantia facti non trufatica/sed probabilis: sicut totaliter excusat conferentem a pena illa irregularitatis/sic etiam suscipiẽtem. Et de hoc latius vide Sco.

Questio. iij.

A Ertio querit: vtrũ ad rite suscipiendum baptismatis sacramentũ cõgruat catechismo et exorcismo predisponere baptizãdũ. ¶ More solito tribus articulis terminabit questio.

Articu. j. Nota. j. ¶ Quantum ad articulum primũ/notandũ primo ꝫm ritum baptizandi quedam precedunt baptismum: quedam concomitãtur: quedã subsequuntur precedentia: vt recitat venerabilis Hug. lib. ij. de sacramẽtis. par. vj. c. iiij. Tria sunt vsqꝫ ad susceptionem nouitatis/id est baptismi ꝑficienda: hoc est tria sunt precedentia baptismũ quo homo renouat: quibus baptizandus ad rite suscipiendũ baptismũ preparatur. Et cõsequẽter annumerat hec: subdens quibus baptizandus quasi concipitur ⁊ nutritur: ⁊ vsqꝫ ad integritatẽ noue vite promouet. Hec autem sunt catechismi/exorcismi ⁊ orationes. Primũ itaqꝫ catechizatur baptizandus/vt ad fidem proprio moueat volũtatis arbitrio. Deinde exorcizatur: vt ab eo diaboli potestas iniqua pellatur. Additur etiã oratio: vt preueniat gratia ⁊ subsequatur que vires tribuat libero arbitrio: et qua procul fiat vniuersa maligni spiritus illusio. De concomitantibus et sequẽtibus dicetur in du. ijs.

Nota. scdo. ¶ Secũdo notandum ꝙ catechizare grecũ est/valens tantũ ꝫm magistrũ Hug. vbi supra cap. ix. id est instruere. Unde catechizatus interpretatur instructus vel audiens. Et accipitur quandoqꝫ generaliter pro qualibet instructione: quãdoqꝫ specialiter pro illa quãdo baptizandi prius instruunt ⁊ docẽtur que sit forma fidei christiane: in qua eos saluos fieri ⁊ sacramẽtũ salutis suscipere oportet. Exorcizare ⁊ exorcismꝰ similiter greca sunt: vt dicit Hugo vbi supra. c. ix. Exorcismus adiuratio dicitur. Exorciste enim sunt qui supra cathecuminos seu energuminos/id est eos qui habẽt spiritũ immundũ/inuocant nomẽ domini nostri Jesu christi/diuina virtute obiecta adiurantes eum vt egrediatur ab illis. Est autem vt ait Alexã. q. x. par. iiij. alius ordo horum in adultis ⁊ alius in paruulis. In adultis enim precedit catechismus: vt ipsi instruant: non solum ad baptismũ suscipiendũ: sed etiam exorcismũ: qualiter em̃ intelligerẽt exorcizationẽ supra se: nisi ipsi prius instructi intelligerẽt quid eis fieret? Et hunc ordinem prosequit Hug. vnde dicit. Recte post catechizationẽ exorcismus sequitur: vt ab eo qui iam instructus est fide: aduersaria virtus pellat. Aliꝰ est ordo in paruulis qui nõ habent vsum rationis/nec intelligere possunt. Unde primo datur exorcismꝰ ne diabolus impediat processum ad baptismũ. Hec Alexan.

¶ Tertio notandũ ꝙ vt ex dist. j. patet hec que circa ritũ baptismi adhibent siue precedãt/siue concomitentur/siue sequant: nõ sunt sacramẽta ꝓprie dicta: quia ipsa nõ cõferunt gratiã ex opere operato efficaciter ex diuina institutiõe. Sed sacramẽtalia dici possunt: pro quãto preparãt ad congruam sacramentoꝝ susceptionẽ: vel ad significationẽ effectus sacramẽti: aut ad vsum vel exercitiũ gratie in sacramẽto suscepte: vel impedimẽtiũ remotionẽ: que effectũ habẽt ex institutione ecclesie ⁊ eius oratione: ⁊ hoc in lege gratie. Nota. iij. B.

¶ Uidendum est ergo de catechismo baptismũ precedẽte. Ubi notãdũ ꝙ cum catechizatio sit instructio: triplex distingui potest instructio. Unda ad conuersionẽ fideliũ. Alia ad dignius suscipiendũ sacramentũ baptismi: que ex vsu dicitur catechizatio. Tertia ad instruẽdũ baptizatũ. Et ꝗuis oẽs ille fieri possint per sacerdotes: prima tamen maxime eis cõuenit: quia ad eorum effectum pertinet fidem predicare: iuxta illud Aggei. ij. Interroga sacerdotes legẽ. Secũda etiã ꝗuis fuerat antiquitus per diaconos exhibita: qñ adulti ad baptismũ veniebãt: ⁊ magna instructione indigebãt: ne impedirent sacerdotes a maioribꝰ circa que erãt occupati: tamen quia quicquid potest diaconꝰ/potest ⁊ sacerdos: etiã talis catechizatio ad sacerdotes ꝑtinet: maxime modo: quia cõsuetũ est. vnde de cõse. dist. iiij. c. catechismi. Cathechismi baptizandoꝝ a sacerdotibus vniuscuiusqꝫ ecclesie possunt fieri: sicut in hac sancta Romana ecclesia solẽniter fieri comprobatur. Tertia pertinet specialiter ad anadochum/id est patrinũ in particulari: ꝗuis pertineat ad prelatum in cõmuni. Hec Richar. arti. v. q. iij. Instructio autẽ catechizandoꝝ variãda est ꝫm diuersas cõditiones eoꝝ. Unde vt dicit Alexan. aliter rudes: aliter intelligẽtes: aliter paruuli rationis vsum habentes: aliter adulti: generaliter autem habere debẽt instructionẽ allectiuam ad baptismi susceptionem. Et si intelligẽtes fuerint/ instruẽdi sunt: qualiter a principio mũdi deo cura est de salute humana: ⁊ qualiter prefigurauit nostrã redemptionẽ ⁊ salutẽ per sacramẽta habendã: ⁊ pueri per baptismi sacramentũ: ⁊ ad fidẽ nostre redemptionis facte per Christũ ⁊ glorificatiõis in aia et corpore per ipsum future. Et ꝫm hoc beatꝰ Aug. edidit libellũ de catechizandis rudibꝰ ad quendã dictũ Deo gratias: qui frequenter instruxit conuersos ab infidelitate ad fidẽ: in quo ait. Narratio plena est: cũ quisqꝫ primo catechizat ab eo qđ scriptũ est. In principio creauit deus celũ ⁊ terram. vsqꝫ ad presentia tempora ecclesie: et hoc in quodã summario ⁊ generali sermone/non reuoluendo oẽs libros biblie: ꝫm ꝙ tempus/etas/ persone cõditio patitur: vt ibi ostẽdit. Et hoc quidem obseruandũ esset hodie: dũ iudeus vel gẽtilis ad fidẽ

conuersus baptizādus esset aliquot diebus ante baptismi susceptionē: vt ad questiones ante baptismū monēdas. Credis in deum patrem ⁊c. posset ex intentione respōdere. Modo vero cū paruuli baptizantur: sufficit formā seruare que in agendis describitur: de quibus infra in cōclusionibꝰ dicetur.

Nota.4. C

¶ Consequēter notandum quarto circa exorcismum ꝙ diabolus qui semper inuidet saluti hoim ſm illud .j. Pet. v. Tanꝗ leo rugiēs circuit querens quem deuoret: propter peccatum hominis potestatē recepit in hoiem et in oia que ad vsum hominis veniunt in ipsius nocumētū. Unde circa omnia que ad hois salutē ordinātur: insidiaꝛ ad impediendū eorū effectū. Et ea propter/quia nulla est cōuentio Christi ad Belial: quādocūꝗ aliquid sanctificandū est ad cultū diuinū: ⁊ ad hois salutem cōquirendū: illud prius exorcizatur ne diabolus impedire possit sanctificationis effectū: sicut ptꝫ in benedictione aque ⁊ salis ecclesie/fontis baptismalis ⁊ ceterorū sanctificātorū. Unde cum in baptismo homo proprie deo cōsecratur/longe magis ꝙ res inanimate (que cultui diuino applicanꝛ ac benedicuntur) etiam baptismo exorcismus premittitur: vt diaboli potestas fugetur: ne baptismi perfectionem impediat.

D

¶ Sed vtrū exorcismus qui baptismo premittitur/effugationē diaboli tantū significet vt fiendam in baptismo: an etiam statim efficiat/fuere opiniones: vt recitat Alexā. par. iiij. q. x. mēbro. ij. arti. ij. Nam quidā dixerūt ꝙ exorcismus tantū premittitur ad significandū expulsionē demonis a baptizando: que fit in baptismate: eo ꝙ ibi tollitur causa scꝫ peccatum: per quod diabolus potestatē accepit in hoies: ⁊ in ea que vsui eius accōmodata sunt. Et effectꝰ nō tolliꝛ manēte causa. Unde oēs auctoritates sonātes ad hoc ꝙ per exorcismū expellaꝛ seu cohibeatur potestas demonū: exponūt ꝙ loquunꝛ per significationem: ita ꝙ exorcismus significat expulsionē postea in baptismo fiendā: ⁊ ideo dicitur expellere. ¶ Alia est opinio contraria/que tenet ꝙ exorcismus nō solum significat/sed etiam cohibet potestatē demonis: ⁊ demonem expellit a baptizādo: aliter tamen ꝙ baptismus. Nam baptismus (quia tollit culpā tam originalem ꝙ actualē) penitus aufert potestatē diaboli a baptizato: ita vt eum tenere nō potest ad cōsortium sue dānationis: nisi per subsequēs actuale peccatū se sponte de nouo subdat eius potestati. Et sic nō expellit exorcismus: quoniam exorcizatus si moritur ante baptismū: nō est liberatus ab hac potestate diaboli. Non enim exorcismus tollit culpā: nec per cōsequēs dānationē. Tollit autē exorcismus diaboli potestatē quātū ad impediēdū baptismū: insidiatur enim diabolus baptizādo: ⁊ quantū valet ⁊ permittiꝛ/impedit ne baptizandus cōsequatur gratiā baptismalem: vel occidēdo paruulū: vel mutādo adulti propositū: aut alijs doli sui artibus. Et ideo exorcismus debet precedere baptismū: vt tollatur potestas impediēdi baptismū: licet nō tollatur causa/scꝫ peccatum vnde consecutus est demon potestatem. Nec vniuersaliter verū est ꝙ nō tollatur effectus manēte causa. Potest enim tolli effectꝰ manēte causa tam in naturalibus ꝙ in volūtarijs. Unde superueniente causa fortiore effectus cōtrarij tollit effectū ⁊ non causam: sicut influentia frigefactiua tollit calorē inductū a sole/sole non sublato: sic ignis tollit frigiditatē a luna ⁊ syderibus inductā/luna ⁊ syderibus nō mutatis. Sic in volūtarijs ꝙ peccatū est causa per quā diabolus recepit potestatē in hominē: non est ex natura peccati: sed ex volūtaria permissione diuina/propter demeritum peccati. Ideo potest cohiberi potestas demonis in nocēdo homini sine dimissiōe peccati.

Articu.2. Cōclusio.1. E

¶ Quātum ad secundū articulum est conclusio prima. Nec quantū ad baptismi substantiā: nec quantū ad eius effectū/necesse est ꝑcedere catechismū vel exorcismū. Patet/quia sine his verus est baptismus et efficax. Uerus/quia sine his potest esse materia debita/minister ⁊ intentio requisita ex quibus constat baptismatis sacramentū efficax: quia sine his tollit culpam et penam: ⁊ confert regenerationis gratiā: alioquin non sufficeret ad salutē his qui vrgente necessitatis articulo/aꝉs rite baptizantur: cōtra illud Marci vlti. Qui crediderit ⁊ baptizatꝰ fuerit saluus erit.

Conclo.2

¶ Secunda cōclusio. Expedit eum prius catechizari: qui debet per baptismū ad vitam spiritualē regenerari. Patet cōclusio tam de adultis/ꝙ de paruulis rationis vsu carentibus auctoritate ⁊ ratione. Auctoritate Christi Matth. vlti. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et filij et spiritussancti. Dicturus (baptizantes eos) premisit/docete: vt notetur ꝙ instructio fidei precedat baptismum. Unde Hug. Docete/ad fidem pertinet/baptizantes ad emundationem. Item Rabanus de institutione clericorū de conse. dist. iiij. ante baptismum. ait. Catechizandi debet hominē preuenire officium: vt fidei primum cathecuminus accipiat rudimentum. Item in eodem. Christus prius ceci nati oculos luto ex sputo facto superliniuit: et sic ad aquas Siloe misit: quia prius debet baptizandus de fide incarnationis Christi instrui: et sic ad baptismū iam credulus admitti: vt sciat cuiꝰ gratie in eo est particeps: et cui iam debitor fiat deinceps. Ratione probatur: quia dispositio precedere debet id ad quod disponit: sed per cathecismū cathecuminꝰ disponitur vt sit magis idoneus ad baptismi susceptionem: ergo. Item specialiter quantum ad adultos probatur cōclusio post Durandum et Pe. de palu. quia in baptismo fit obligatio ad obseruationem fidei ⁊ eorum que ad fidem pertinent: sed nullus debite obligatur ad aliquid/nisi sciens ⁊ volens: ergo cōgruum est ꝙ ea que sunt fidei proponantur baptizando saltem in generali: vt ipse profiteatur fidem: et obligetur ad eius obseruationem: et hoc fit in catechismo: ibi enim est instructio ex parte catechizātis: et respōsio ac professio ex parte baptizandi: ⁊ sponsio de obseruatione eius. ¶ Ostenditur etiam congruitas ex parte paruulorꝫ. Nam sicut paruulus potest consequi salutem ex fide aliena per sacramentum baptismi: sic congruum est vt possit obligari ad ea que sunt fidei obligatiōe aliena. Hec autē fit per anadochum/id est patrinū: cui proponuntur rudimenta fidei: ⁊ obligatio obseruandi que sunt fidei: que ex persona pueri respōdet: profitetur et ipsum puerum licet ignorantem: ⁊ non consentientē obligat. Et hoc quidem fieri potest in his que sunt de necessitate vite: et per que conditio paruuli melioratur: et ad que generaliter omnes tenentur. Sicut etiā tutor pupilli potest obligare pupillum in his que necessaria sunt ad cōseruationem temporalium/ſm leges humanas: multomagis patrinus quasi tutor spiritualis obligare potest paruulum in his que sunt necessaria ad vitam spiritualem eternam: secus tamen in his que non sunt necessitatis: sed supererogationis/sicut ingressus religionis ac peregrinationis. Ad hec enim parentes paruulos suos ignorantes obligare non possunt. Nunc autem credere et que fidei sunt/obseruare: necessaria sunt ad vitā spiritualē: ad que omnes tenentur qui voluerint saluari: etiam si speciali ⁊ speciali voto nō obligarentur. Ideo ad hec potest paruulus ignorās et non cōsentiens obligari per alium: quia per hanc obligationē conditio pueri non fit deterior: sed melior. Hec est sententia Alexan. et Tho.

Conclo.3 F

¶ Tertia conclusio. Exorcizatione tam paruulis ꝙ adultis ante baptismū adhibenda/cohibetur potestas demonis: ne impediat sacramētum tradi baptizādis. Probatur conclusio quantum ad primam partem: ꝙ exorcismus premitti debet baptismo auctoritate Celestini pape de consecra. distin. iiij. siue paruuli. dicentis. Siue paruuli/siue iuuenes ad regenerationis veniant sacramentum: non fontem vite prius adeant: ꝙ exorcismis et exufflationibus clericorum/spiritus

immundus ab eis abigatur. Item Rabanus de institutione clericorum: eadē dist. postq̄. ait. Postq̄ se baptizandus per confessionem vere fidei in alterius commendauerit dominiū: et per abrenuntiationem prioris possessoris se alienauerit seruitio: exufflatur ab eo potestas seua: vt per puri sacerdotis ministerium spiritui sancto cedat fugiens malignus spiritus. Item Augusti. de symbolo lib. j. ea. distinc. sicut nostis. Sicut nostis fratres charissimi / paruuli exorcizantur ꝛ exufflantur: vt pellatur ab eis diaboli potestas inimica: que decepit hominem / vt possideret homines: non ergo creatura in infantibus exorcizatur aut exufflatur: sed ille sub quo sunt qui sub peccato nascuntur. Ex his ꝛ alijs pluribus sanctorum auctoritatibus patet etiam secunda pars conclusionis scilicet quod per exorcismū cohibetur potestas demonis: vt non impediat baptismum conferendum. Qđ etiam expresse dicit Rabanus vbi supra. Exorcizatur baptizandus / vt diabolus suam nequitiam cognoscens iustum super se dei iudicium timens recedat ab homine: nec iam contēdat eū arte sua subuertere / ne baptismum consequatur: sed magis honorē deo creatori suo exhibēs / reddat opꝰ deo factori suo. Et Greg. super Ezech. homil. xxiiij. Sacerdotes cuꝫ per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt: ꝛ habitare malignos spiritus in eorum mentes contradicunt: quid aliud faciunt nisi quod demonia eijciunt. Et idem probatur per verba que in exorcismo proferuntur per modum imperij / et non tantum per modum orationis. Unde dicitur. Exi immunde spiritus: maledicte discede: da locum spiritui sancto ꝛc. que frustra dicerentur nisi aliquem effectū haberēt. ❡ Facit ad idem figuratio baptismi in submersione pharaonis in mari rubro. Nam pharao q̄ diabolum significat prius flagellatus est: et postea totaliter in mari submersus est. Unde ꝛ Cyprianus. Per exorcismos voce hūana ꝛ virtute diuina flagellatur / vritur / et torquetur diabolus. Sic ergo per exorcismos tollit̄ aliquid potestatis diaboli: vt nō tantum seuire possit quantum faceret in nō exorcizato: licet non penitus tollatur sicut in baptismo: vt dictū est in notabili. Nec huic contrarium est / quod quandoq; fit exorcismus post baptismum: quando scilicet propter necessitatem imminentis periculi / paruulus continuo baptizatur non precedente catechismo nec exorcismo: quia tunc non fit exorcismus ad tollēdam diaboli potestatem ne impediat baptismū qui iam datus est: sed vt seruetur vniformitas in modo baptizandi: et tunc tantum significat. Uel qđ etiam tunc aliquo modo cohibet diabolum non vt non impediat baptismum / sed vt minus impugnet baptizatum. Neq; enim baptismus sic excludit potestatē diaboli / vt nullo modo impugnet. (Non enim cessat insidiari baptizatis: habet enim fiduciam vt iordanis influat per os eius (Job. xl.) idest insidiatur vt peruertat baptizatos) sed eo modo excludit vt non ad damnationem trahat (vt supra dictum est in notabili) et etiam insidiandi potestatem minuit. Propter hoc etiam per aquam / benedictam baptizati aspergimur: vt potestas impugnandi reprimat̄ non penitus tollatur: manet enim aliquo modo ad nostri exercitium: vt repugnando mereamur gratie augmētum et glorie. Quod vero prepositinus dixit: quod exorcizatus ante baptismum discedens minores tenebras patietur: non est probabile: quia tenebre iste in sola carentia diuine visionis consistant: et hec in omnibus paruulis absq; baptismo defunctis equalis erit: cum preter illam carentiam / nullam aliā penam sensibilem patientur. Unde dicit Alexā. ꝙ non

Articu. 3. Dubium. 1. G

intelligat / vnde prepositinus hoc acceperit. Et in talibus non sunt adinuētiones noue faciēde. ❡ Quātum ad tertium articulum dubitatur primo circa catechismum: quomodo vera sit responsio patrini qui respondet, credo / abrenuntio. Satis ad hoc videtur respondere magister in textu. Unde patrinus cum respondet / credo. respondet in persona pueri / ꝛ persona sui (vt dicit Alexan.) alio tamen et alio intellectu. Nam vt dicit: credo / in persona pueri / vel refertur ad tempus presens: et tunc valet tantum (secundum Augusti.) credo. i. sacramentum fidei recipio: ꝛ hoc verum est. Nam paruulus recipit baptisma qđ dicitur / et est sacramentum fidei. Si vero refertur ad futurum. Et cum queritur. Credis in deum patrem omnipotentem: tunc sensus est: quando ad perfectā etatem peruenero / fidei consentiam: vt Dionysius exponit. Et hoc profiteri potest patrinus ex proposito solicitudinis circa ipsum exhibende vt instruatur et credat. Item in persona sua respondet patrinus: vt dicit Alexan. quoniam sic respondendo se obligat ad instruendum eum in fide: quando opportunitas se offert. Et est sensus. Credo. i. me ꝛ puerum ad credendum obligo. Me / ad instruendum eum in fide. Unde si puer non instrueretur in fide ab alijs / puta parentibus cohabitantibus vel sacerdotibus: patrini tenentur illos instruere tentione necessitatis. Puerum vero obligat ad credendum cum habebit vsum rationis / ex hoc quod sacramentum fidei suscipit. Sic de illo cum ait. Abrenuntio sathane et pompis eius. i. obligo puerum ad abrenuntiandum: et me ad procurandū possetenus vt abrenuntiet cū ad vsum rationis peruenerit per informationem et exhortationem. Et sic responsiones ille vere sunt. Ex quo etiam patet obligatio patrini / qua obligat̄ puero dum non sint alij eius vicem supplētes. Nec moderno tempore periculū est patrinis: qꝛ cū parentes pueri sint christiani: satis probabiliter potest estimari qđ eum in fide nutrient: ꝛ quod ab alijs quibus cō iunctus est / fidem addiscat. Secus autē erat in primitiua ecclesia: vbi paruuli cum infidelibus conuersabantur. ❡ De hac patrinorū obligatione sic loquit̄ Hugo lib. ij. de sacramentis. parte. vj. cap. xij. Patrini vocātur qui paruulos ad baptismum offerūt: ꝛ pro ipsis spōdendo quasi fideiussores ad deum fiunt. Hi preterea patrini vocantur: qꝛ regenerādos ad vitam nouam offerunt: ꝛ quodāmodo auctores fiūt ipsius regenerationis noue: de quibus placuit patribus vt per singulos baptizandos patrini singuli admitterentur. i. vnus tantum: siue vir siue mulier: propterea fortassis ne spūalis cognatio / cui reuerentiam exhibere oportebat passim diffusa in matrimonij copula obesse potuisset. Sed quedam ecclesie hāc consuetudinem non seruant plures ad susceptionem paruulorum admittentes: ꝛ hoc sic̄ sancitum est / vt aliū in baptismate vel confirmatione in filiolum non suscipiat: qui ipse baptizatus vel confirmatus non est. Et sequitur. Patrini fideiussores sunt pro his quos in baptismo susceperunt: vt eos cum ad legitimā etatē peruenerint: admoneāt fidem rectā ꝛ conuersationē bonam custodire: ante oīa symbolum ꝛ orationē dominicaꝫ vt ipsi teneāt / ꝛ eis insinuēt / pro quorū fide sponsioneꝫ fecerūt. Hec Hugo. Et habetur de conse. dist. iiij. vos ante oīa. Per quid aūt contrahitur paternitas que impedit matrimoniū cōtrahendū / ꝛ soluit cōtractum: dicetur infra dist. xlij. Dubiū. 2. H ❡ Scđo dubitatur circa exorcismum. Utrū exorcismus cohibeat potestatem demonis virtute naturali vel supernaturali. ❡ Circa hoc fuit opinio quorundam (vt recitat Richar. articu. vj. q. j. ꝛ Pe. de palude. q. iiij. iuxta finē) quod exorcismi naturali virtute expellunt ab eo qui exorcizatur diaboli potestatem. Allegant ad hoc qđ sonus cithare expulit spiritum malum a Saul: vt habetur. j. Regum. xvj. et Tobie cap. viij. habetur ꝙ odor incensi iecoris cuiusdam piscis fugabat demonem. Uigorosior autem est vox humana sono cithare et odore iecoris. Item exorcismi Salomonis fugabant demones: vt dicit quedam glos. in actibus ꝛc. ergo magis exorcismi ecclesie. Et Guido in sua musica videtur dicere / quod quidam demones sonos

corde creditur ad iustitiam: ore autem fit cõfessio ad salutẽ: vt ibidẽ premittitur. Hec autem includunt interiorẽ cõsciẽtie nitorem per purã fidẽ. ¶Oleũ vero cum sit pingue ⁊ cõueniẽtissimũ ignis pabulũ ⁊ nitidum/cõueniẽter representat gratie pinguedinem: charitatis feruorẽ: ⁊ fidei interiorẽ nitorẽ. Balsamus autẽ cũ sit maxime odoriferus/et a corruptione preseruatiuus: cõueniẽter representat bonũ odorẽ fame fidei: qui diffundit per cõfessionẽ oris/quo audiẽtes seruantur a corruptione erroris. Et qm̃ proprietates olei perfectiꝰ inueniunt in oleo oliue q̃ in alio: vnde et antonomastice oleũ dicit. Et ideo chrisma quod est determinata materia huiꝰ sacramẽti: nõ ex quocũq oleo: sed ex oleo oliue ⁊ balsamo conficit. De hoc etiã de sacra vnctione §. ad exhibendũ. circa principium.

C ¶Dicit/sanctificato: quia vt chrisma sit materia cõfirmationis: nõ sufficit ꝙ sit confectũ ex oleo ⁊ balsamo: sed necesse est vt sit cõsecratũ ab episcopo. Cuius ratio (vt supra) est: diuina institutio. Ad quod adducitur cõgruẽtia quedã (vt dicit Richar. q. j. arti. j. post sanctũ Bonauẽ. et Sco.) quia hãc materiã Christus tactu mundissime carnis sue non sanctificauit: facto eam determinãs ad hoc sacramẽtũ/sicut facto determinauit aquã ad baptismũ ⁊ panẽ ⁊ vinũ ad eucharistie sacramentũ: sed inspiratione vel p̃cepto. Ideo ep̃i non valẽtes solo tactu suo hanc materiã cõsecrare/eam cõsecrant per benedictionẽ. ¶Sed hanc congruentiã reprobat Pe. de pal. q. j. arti. ij. dist. p̃sentis. et Duran. quia sic aqua baptismatis nõ deberet benedici: cũ sit cõsecrata per contactũ corporis Christi: quia sic fieret iniuria consecrationi Christi: sicut ipsi aiunt/ꝙ Christus nõ est visus visibili ⁊ exteriori vnctione: ne fieret iniuria interiori vnctiõi qua vnctus est p̄e consortibꝰ suis. Ideo dicit aliter Duran. ⁊ Pe. de pal. sequentes in hoc sanctũ Tho. dist. p̃senti. q. ij. arti. iij. ꝙ in quocũq sacramẽto minister est determinatus aliqua ordinatione: requirit etiã materia determinata aliqua benedictione: qꝛ materia est quasi instrumẽtũ quo vtitur minister: quod debet cõgruere ministro. Ideo cũ cõfirmatione determinat minister certi ordinis scꝫ episcopꝰ de necessitate: ideo opꝫ materiã eius scꝫ chrisma determinare benedictione etiã de necessitate. Baptismus autẽ/quia potest ministrari generaliter per quẽlibet: lꝫ de solẽnitate eius sit/ꝙ ministret per sacerdotem: ideo materia eius est quelibet aqua elemẽtaris: licet ꝓpter eius solẽnitatẽ benedicat: nõ tñ requirit necessario aque benedictio. ¶Sed hoc minꝰ valet (vt etiã deducit Pe. de pal. vbi supra) quia ex hoc sequeret/ꝙ eucharistia non posset cõfici nisi in pane ⁊ vino prius benedictis. Similiter ordines cõferri nõ possent nisi materia: puta vrceoli/claues: liber euãgelij/panis ⁊ vinũ/que sunt materie ordinũ: prius essent benedicte: qđ patet esse falsum. Et probatur ꝯñа: quia minister eucharistie ⁊ ordinũ est determinatꝰ ordinatione: quia necessario est presbyter vel ep̃s: ideo magis placet prima cõgruentia. Et ad eius improbationẽ dicit ꝙ nõ propter iniuriã sacramẽti cauẽdã requirit necessario benedictio: sed qꝛ non est necessariũ vt bñdictũ seu sanctificatũ iterũ benedicat: lꝫ hoc propter solẽnitatẽ fieri posset. Sed nec in hoc fieret iniuria sacramẽto vel rei consecrate: quia tũc dicit fieri iniuria rei cõsecrate/qñ idẽ genus cõsecrationis repetit: nõ qñ aliud ⁊ aliud: maxime qñ vnum ordinat ad aliud. de hoc late in Pe. de pal. vbi supra. Uerũ quicqđ sit de his cõgruitatibus: ratio (vt dictum est) est institutio diuina. ¶Dicit consequẽter in diffinitione cõfirmationis a ministro idoneo: ⁊ nõ dicit/ab ep̃o: quia quis minister sit idoneus de necessitate sacramẽti/sunt opiniones apud aliquos/vt dicet: ideo vt diffinitio cuilibet opi. seruiat dicit: a ministro idoneo/sine vlteriori determinatione. ¶Dicit simul cũ debita intẽtione: quia sine debita intẽtione ministri (que est velle facere quod ecclesia intẽdit) nõ est sacramentũ per ola sicut dictũ est in baptismo de intentione baptizantis. ¶Dicitur certa verba proferentis: vbi tãgitur forma huius sacramẽti/que est. Signo te signo crucis. Confirmo te Chrismate salutis: in nomine patris ⁊ filij et spiritussancti amen. In qua forma tangitur finis huius sacramẽti ad quem institutum est: que est cõfessio fidei Christiane: cuius tota summa cõsistit in passiõe Christi: vt innuit apostolus. j. Cor. ij. Non indicaui me aliquid scire inter vos: nisi Iesum christũ ⁊ hunc crucifixũ. Habet etiam huius articuli cõfessio maiorẽ difficultatẽ: quia sicut dicitur ibidem. c. j. Nos autem predicamus Christũ crucifixũ: iudeis quidẽ scandalũ: gentibus autẽ stulticiam. Et hic finis tangit/cũ dicit. Signo te signo crucis/vt crucis verbũ non erubescat: sed publice confiteatur. Tangitur etiã sacramẽtalis actus/cũ dicit: cõfirmo/id est sacramẽtũ cõfirmationis trado. Tangitur materia cum dicit: chrismate. Tangit etiã res sacramẽti: cum dicitur: salutis. Tangit quoq causa principalis sanctificans: in nomine patris ⁊c. Quod autem hec sit forma: ratio est (vt in pluribus) institutio diuina. Uerũ quidã loco verbi signo/dicunt consigno (vt Pe. de palu. et alij) et loco dictionis salutis/dicunt sanctificationis. Et non refert: quia illa verba eundẽ sensum habẽt: ⁊ manẽte perfecte eadẽ sentẽtia: manet eadẽ forma: sicut supra dictum est de baptismate. ¶Dicitur simul/quia necesse est vt cõcurrant pro aliquo instãti tẽporis: intẽtio/vnctio/⁊ verborũ prolatio: ita vt nullũ horũ perfecte finiat sine alijs: quin ad minus alia sint incepta: vt in simili dictum est de baptismo. Dicit ex diuina institutione significans: vbi tangit auctor/⁊ institutor huius sacramẽti. D

¶Uerum de hoc recitat Alexan. par. iiij. q. xxiiij. mẽbro. j. et post eum sanctus Tho. tres opi. Una est quã tenet Alexan. ꝙ sacramẽtũ illud nõ est institutũ/neq a Christo/neq ab apostolis. Tum quia nõ legit in scriptura qđ vel vbi. Tum quia neq Christus/neq apostoli vsi sunt hac materia: neq hac forma: sed sola manuũ impositiõe. Nã de Christo legit Mat. xix. ꝙ paruulis sibi oblatis manus imposuit. Similiter de apostolis Actuũ. viij. et. xix. ꝙ apostoli baptizatis imponebãt manus/vt acciperẽt spiritũsanctũ: qđ nõ potest intelligi de aceptione spũssancti ad robur: qui est effectus cõfirmationis. Nam ⁊ in baptismate dat spũssanctꝰ nõ ad robur/sed ad remissionẽ peccatorũ: que fieri nõ potest sine spũssancti acceptione. Sed dicit/ꝙ confirmatio instituta est ab ecclesia in concilio Meldensi. Unde dicit Alex. Sine preiudicio dicendũ: ꝙ neq dñs hoc sacramentũ instituit: neq dispẽsauit: neq apostoli. Ad cuius declarationem subdit. Post ascensionẽ dñi cõgruebat apostolos cõfirmari: ⁊ illis spiritũsanctũ dari ad robur. Unde Ioan. vij. Spiritussanctus nondũ erat datus: quia Iesus nõdũ erat glorificatꝰ. Non (inquam) in plenitudine vel ad robur sicut fuit datꝰ in die pẽthecostes. Unde apostoli cõfirmati sunt spũsancto immediate sine ministro et sacramẽto: ⁊ ipsi deinde cõfirmabãt sine sacramẽto: sed postq̃ apostoli (qui erãt bases ecclesie: qui adhuc nõ erant prelati: et a spũsancto cõfirmati) defecerũt: institutũ fuit hoc sacramentũ spũssancti instinctu: in cõcilio Meldeñ. quantũ ad formã verborꝫ ⁊ materiã elementarẽ: cui etiã spũssanctus cõtulit virtutẽ sanctificandi. Hec Alexã. Hanc opinionẽ sequit sanctus Bonauẽ. ¶Secũda opinio tenet/ꝙ sacramẽtũ illud sit institutũ ab apostolis ⁊ ab eis collatũ ⁊ ministratum/qui fuerũt quasi bases ecclesie. Ambas has opiniones reprobat sanctꝰ Tho. Nam cũ fundamentũ cuiuslibet legis in sacramẽtis cõsistat/sacramẽta nõ possunt institui nisi per legislatorẽ. ¶Sed qm̃ neq ecclesia est legislatrix: neq apostoli legislatores: licet dicantur ecclesie bases: ideo sacramẽta instituere nõ potuerũt. Sed illius est instituere: cuius est sacramẽtis efficaciã dare/quod solius dei est. Unde est tertia opinio: ꝙ sicut cetera omnia sacramenta noue legis: ita ⁊ confirmatio a Christo instituta est. Huius opi-

nionis

nionis rationes supra habentur distin.j.q.ij. Hanc
opinionē approbat beatus Tho. quem in hoc imi-
tatur Sco. Richar. Duran. Pet. de palu. Aliaco ⁊ ce
teri plures. Unde dicendū/ ꝙ christus sacramentū
illud instituit materiā ⁊ formā, determinauit: nō tñ
potētiā suā sacramentis alligauit. Unde ipse siue in
terris siue post ascensionē in celis existens/ potuit
apostolos cōfirmare immediate sine tali materia et
forma. Confirmare (inquā) non sacramentū eis exhi
bendo (sine materia em̄ ⁊ forma nō est sacr̄m) sed rē
sacramenti hoc est spiritumsanctum dare ad robur.
Potuit enim cū aplis in primitiua ecclesia dispen-
sare maxime in sacr̄o cōfirmationis: vt per solā ma-
nuū impositionē daret effectus cōfirmationis: ⁊ pre
sertim ex eo: q: in confirmatione ab eis collata appa
ruerunt aliqua signa sensibilia: vt donū linguarum:
q̄bus certe cognoscebat aduent⁹ spūssancti: et ideo
non fuit opus alio signo sensibili: sed; cessantib⁹ his
miraculis/ ministri vti debuerunt materia ⁊ forma
a christo instituta. An autem apostoli materia ⁊ for
ma vsi sunt/ dubium est cum hoc asserere nō sit ꝯtra
scripturā. Qd̄ autē tempus institutionis ⁊ modus
nō legit̄ in scriptura: nihil ꝓbat/ q: multa fecit de⁹/
que scripta non sunt. Joan. xx. Multa deniq; tradi-
ta sunt ecclesie ab apostolis: et per successionem epi
scoporū ad nos deriuata: que non sunt scripta in ca
none biblie: vt habet Innocen. de officio misse. et in
c. cū Marthe. de celebra. missarum. Et hec opinio vi
E detur sanior/ et premissis (dist. j.) conformis: et ideo
in diffinitione dictū est: ex institutiōe diuina. ¶ Ad-
de ditur vltimo efficaciter significans vnctionem ani-
me ⁊c. Ubi tangitur res huius sacramenti: que vt su-
pe dictum est: est gratia anime collata ad constan-
ter credendum/ ⁊ ore intrepide sine verecundia con
fitendum fidem crucifixi. De quo melchiades papa
(de consecra. distin. v. Spiritussanctus) ait. Spiritus
sanctus qui super aquas baptismi salutifero descen
dit lapsu: in fonte plenitudinem tribuit ad innocē-
tiam: in confirmatione augmentum prestat ad gra-
tiam. Et quia in hoc mundo tota etate victuris in-
ter inuisibiles hostes et pericula gradiendum est: in
baptismo regeneramur ad vitam: post baptismum
cōfirmamur ad pugnā: in baptismo abluimur: post
baptismū roboramur. Et q̄uis cōtinuo transituris
sufficiūt regenerationis beneficia: victuris tamen
necessaria sunt cōfirmationis auxilia. Regeneratio
ꝑ se saluat mox in pace baptismi vel seculi recipien
dos. Confirmatio armat ⁊ instruit ad agones mun
di huius/ ⁊ prelia reseruādos. Qui autē post baptis
mum cū acquisita innocētia immaculatus ꝑuenerit
ad mortem: confirmatur morte: quia iam nō potest
peccare post mortem. Hec ibi. Et de sacra vnctione
dicit Innocen. Per confirmationem spiritussanct⁹
datur ad augmentū ⁊ robur. ¶ Ex hac declaratione
diffinitionis sacramenti confirmationis multe du-
bitationes que moueri solent et argumenta sunt so
luta. Posset tamen confirmatio breuius sic diffini-
ri. Est. vnctio frontis baptizati per sanctificatum
chrisma efficaciter significās vnctionem anime per
gratiam: ad robur ⁊ ad libere confitendum fidē cru
cifixi. Ultima clausula includit. ceteras hic dimis-
sas: et in priori diffinitione positas: quoniam si ali-
F qua earum defuerit ab vnctione: iam nō efficaciter
significabit vnctionē aīe ⁊c. ⁊ sic non erit sacramen
tum: vt si non fuerit minister idoneus/ aut non debi
ta forma verborum. ¶ Consequenter notandum qd̄
de ministro idoneo huius sacramenti due sunt opi.
contrarie propter apparentē canonū contrarietatē.
Una q̄ tenet ꝙ solus episcopus est idoneus mini-
ster: ita vt nullus alius possit illud sacramentum cō-
ferre: et si attentet nihil fit. Cui videtur alludere ca-
non: Eusebij pape de conse. distin. v. Manus. cuius
partem ponit magister in litera: qui sic habet. Ma-
nus quoq; impositionis sacramentum magna vene

ratione tenendū est: qd̄ ab alijs perfici non pōt: nisi
a summis sacerdotibus. Nec tpe aplorū ab alijs/ q̄
ab ipsis apostolis legitur aut scitur peractum esse:
nec ab alijs q̄ qui eorū tenēt locū/ vnq̄ perfici potest
aut fieri debet. Nam si aliter presumptum fuerit: ir-
ritum habeatur ⁊ vanū: nec inter ecclesiastica vnq̄
reputabitur sacr̄a. Et notentur verba. dicit: nō pōt/
aut fieri debet: vbi oīno potestas confirmandi nega
tur alijs a summis sacerdotibus. i. episcopis. Et de-
claratur irritum si secus presumptū fuerit. Itē mel-
chiades papa in. c. de his. de conse. dist. v. dicit: ꝙ sa-
cramentū confirmationis maiorib⁹. i. summis pōti-
ficibus est accommodatū qd̄ nisi a maioribus pfici
nō potest. Ad idē sunt multi canoñ. de consec. distin.
iiij. pr̄sbyteris et seq. Itē dis. xxj. cleros. post mediū. ⁊
dist. lxviij. q̄uis. et de conse. dis. v. nouissime. et. xcv.
presse dicit Inno. iij. ꝙ sacramētū cōfirmationis soli
epi debent conferre. Et subdit contra presbyteros q̄
confirmare presumpserunt. Tutius est ea scilicet sa
cramēta sine periculo ex necessitate (que legē nō ha
bet) omittere: q̄ vt ab alijs quibus ea conferre nō li-
cet: ex temeritate (que lege dānat̄) nō sine graui peri
culo inaniter conferat̄: cum vmbra quedā ostēdatur
in opere: veritas autem nō subeat in effectū. Huic ex
positioni consentit magister dist. pñti Hug. lib. ij. de
sacramentis/ parte. vij. c. ij. et sanct⁹ Bonauē. et q̄dā
alij. Alia opi. tenet/ ꝙ alius ab epō potest cōfirmare.
Omnis. s. confirmatus cui papa pōt demandare (vt
dicunt quidā) ꝙ papa potest demandare solis cleri-
cis quidā ꝙ etiā laicis confirmatis et pariformiter
dissentiunt de ordinib⁹ conferendis: de quo suo loco
videbitur. Allegāt ad hoc vnicū textū canonis/ per
uenit. dist. xcv. et est beat⁹ Grego. ad Januariū epm
vbi Greg. ꝓ scandali vitatione cōcedit presbyteris:
vt in frontib⁹ baptizatos chrismate tangere debeāt
i. confirmare vbi episcopi desunt. Allegant autem
pro ista opinione multe glosse: que etiā inter se in q̄-
busdam sunt diuerse. Huic opinioni consentiunt
glosse canonistarū/ ⁊ pene oēs canoniste. Consentiūt
etiā Alexā. Tho. Richar. et eorū imitatores. Et satis
bonam distinctionem ponit ibi beat⁹ Tho. dist. pre
senti. q. v. arti. iij. per quā pretendit saluare/ ꝙ papa
potest committere actū cōfirmationis sacerdoti: nō
autem inferiori: sed nō potestatē conferēdi ordines
sacros: sed bene ordines minores valeat quātum po
test. Idem habet Pe. de palu. Et hec de articulo pri-
mo. ¶ Quantum ad scdm̄ articulū est prima cōclu-
sio. Confirmatio est noue legis sacramentū a baptis
mate et ceteris sacramentis realiter distinctum. Qd̄
sit sacr̄m/ probat̄ aucto. Melchiadis pape (de cōsec.
dist. v. de his) dicentis. Scitote vtrūq; baptismum et
confirmationē magnū esse sacr̄m. Probat̄ etiam ex
diffinitione sacramenti supra dis. j. q. j. Nā est signū
sensibile ex diuina institutione efficaciter significās
grām cōfirmato conferendā: vt deductum est in prio
ri articulo. Qd̄ vero sit distinctū a baptismo et cete-
ris sacramētis/ patet: quia illa sacr̄a sunt realiter di
stincta: que habēt distinctas materiā ⁊ formam ⁊ di
stinctos fines proprios/ sed cōfirmatio ⁊ cetera sacra
menta sunt hmōi: ergo. Maior est manifesta: minor
similiter patet ex articulo primo: quo ostensa est ma-
teria et forma ⁊ finis proprius alij antē a ceteris sa-
mentis. ¶ Secūda cōclusio. Non est iterabile cōfir-
mationis sacramētū ꝓpter indelebilem characterē
confirmato impressum. Probat̄ cōclusio quo ad pri-
mam partē aucto. concilij Tarracoñ. de conse. dist. v.
dictū vbi dicit̄. Uisum est nobis eandē cōfirmationē
sicut nec baptisma iterari minime deberi. Et ca. se-
quenti dicit Grego. ij. de hoīe qui a pontifice confir-
matus fuerit denuo: illa talis iteratio est prohiben-
da. Sequens etiam pars conclusionis/ ꝓbatio est
prioris. Nam (vt supra patet) sacramēta charactera
imprimētia sunt initerabilia. Probatur aūt secūda

Artic. 2.
Cōclusio.
Conclo. 2.

pars (quia est cõis opi. ecclesie et oim doctorũ) ratione quia illa sacramenta imprimunt characterez/ per que instituit aliquis in determinato gradu ecclesie: vt supra dictũ est: sed sic est de sacramento confirmationis: quia illo constituitur cõfirmat⁹ in gradu bellantiũ contra persecutores fidei.

Cõclusio.3. ¶Tertia cõclusio quam non pono asserendo: sed occasionem profundius inquirentibus dando. Stãte opinione q episcopatus semper fuit institutiõe christi a sacerdotio distinctus. Tenẽtes solos episcopos posse cõfirmare: videnť veritati magis appropinquare. Dicistante opinione q episcopatus ꝛc. qz si teneret q in primitiua ecclesia nulla fuerit distinctio epõꝝ a sacerdotibus: de quo. j. videbiť: tũc opinio cõtraria nõ habet dubiũ/ quin sic oĩ sacerdoti ex officio potuit cõpetere/ cõfirmare/ ꝛ quicquid conuenit epo: cũ nõ fuerit distinctio: que postea multiplicatis sacerdotibus dũ ad confusionẽ in ecclesia vitãdã quorũdam potestas restricta est quantũ ad aliqua que reseruata sunt solis maioribus sacerdotibus: qui dicti sunt episcopi inter que est confirmatio. Et per hoc post talem restrictionem potuit beatus Grego. sacerdotes Januario episcopo subiectos licentiare ad cõfirmationem ministrandam: qz per hoc non concessit eis potestatem nõn conuenientem eis aut nouam. sed reuocauit prohibitionem prius factam. Supposito autem qd semper fuerit episcopatus a sacerdotio distinctus: tunc conclusio videtur esse problema neutrum. Et potest sic persuadere: quia plus concordat scripture tam diuine q̃ humane etiam plus rationi. Primum patet: quia (vt patet ex actib⁹) soli apostoli confirmauerunt per manuum impositionẽ/ qui fuerũt episcopi: eorũq; loco successerũt epi: sicut septuaginta duobus discipulis succedunt sacerdotes: vt dicit Anacletus/ qui fuit quintus a beato Petro papa romanus. xxj. distin. In nouo. Nec videtur apostolos viros humillimos hac potestate inferiores priuasse: et sibi solis eam arrogasse si ea inferioribus a christo fuisset data. Qd etiaz plus ꝯcordet scripture humane/ patet per textus rotũdos supra allegatos: qui plane negant hanc ptãtem posse dari presbyteris minoribus: lz glosse addere volũt propria auctoritate: vel nisi eis a papa concedereť seu committeretur: qd si esset mẽs summorũ pontificum vel ecclesie/ saltem in vno textuũ expressum esset. Sic enim posset dici ad omnes text⁹ qui aliqua reseruant summo põtifici: q nõ põt alijs ꝯcedere qd intelligendi essent: q tali potestate inferiores vti non possent propria auctoritate: et ita tandem cõcedereť/ q laic⁹ posset absoluere in foro penitentie: ꝯfirmare: infirmos inũgere: ordines conferre: immo et eucharistiam conficere: dum illud cõmitteretur a papa: nec essent act⁹ illi laici: sed magis cõmittẽtis pape/ nec euasiones que ibi queruntur cogũt: que facile soluantur. Hec autem q̃ sunt absurda manifestum est. Est autem vn⁹ dũtaxat textus. Peruenit qui allegatur pro opposita opinione: de cuius intellectu post videndum ¶Persuadetur etiã ratione. Nam (vt supra est ostẽsum) omnia sacramẽta sunt a christo immediate instituta: nec ab alio institui poterant: licet ab alio poterant pmulgari. Sicut ergo in singulis instituit determinatam materiam: ita et determinatũ ministrũ vel generaliter omnes vt in baptismate et in matrimonio: vel aliquos certos vt in ceteris. Sed cum in sacramento ꝯfirmationis non determinauit generaliter oẽs in ministros huius sacramẽti vt oẽs concedunt: ergo aliquos specialiter: et non alios/ q̃ eos qui apostolorum tẽpore hoc ministrabant. Ab ipsis enim habemus et promulgationem et vsum huius sacramenti. Illo autem tẽpore nõ confirmabant nisi soli apostoli: vt patet ex supra allegatis: quare videť q episcopi sint ministri huius sacramenti a christo determinati. Circa ea vero que xps circa sacramenta determinauit: neq; humana potestas: neq; ecclesia/ neq; papa habet quicq; immutare: alioqn oporteret concedere: qd ecclesia haberet instituere noua sacramẽta: antiqua tollere et immutare: sicut arguit beatus Tho. reprobando eos qui tenent hoc sacramentum ab ecclesia institutum.

¶Sed nunc restat respõdere ad Canonẽ. 3. Peruenit quo expresse beatus Greg. concessit presbyteris sub Januario constitutis q chrismate tangerent baptizatos in fronte. i. confirmarent. ¶Ad hunc Sco. recitat quadruplicem solutionem quarũ duas reprobat. Prima quãdaz fictionem pretẽdit et simulationem: que sancto Grego. in sacramentis attribuenda non est. Altera q beatus Grego. ad vitandum scandalũ hoc permisit ad tẽp⁹. Sed nec hoc valet: quia vtilius scandalum nasci permittitur/ q̃ veritas relinquatur. Relinquereť autem si aliquid tanq̃ sacrm fieri permittereť: qd tamẽ nõ esset sacrm: et per hoc preberetur occasio sacerdotib⁹ mortaliter peccandi/ faciendi scz quod eis non licebat. Ideo ponit tertium modum prius in conclusione declaratum: qui negat distinctionẽ episcopatus a sacerdotio sed illo dimisso: quia oppositũ supponit: conclusio ponit quatuor. Unde dicit qd papa potuit quẽlibet sacerdotem illius regionis episcopum facere quantum ad istũ actum: non tamen cõferẽdo sibi simpliciter gradum episcopalem: quia non quantuz ad alios actus: ꝛ tunc quilibet eorum vere confirmauit tanq̃ eps. Et ratio conferendi taliter episcopatũ est vitatio scandali. Hoc autem qd dicit (quo ad istũ actum) non intelligo qd gradus episcopalis possit diuidi: et vna pars sine alia conferri sicut verba sonant. Nam aut fecit eos episcopos: aut non. Si sic: contulit omnem potestatem ad hunc gradum pertinentem. Si non: tunc concessit non epo qd confirmaret. Sed intelligendo qd fecit eos vere epos: sed quãtuz ad oẽs alios episcopales actus potestate pcepto restrinxit: et hunc solũ actũ confirmandi libere concessit. Si non poterit inueniri melior relatio/ accipietur illa. Uidet in q posset dici q beatus Grego. concessit nõ potestatem tradẽdo: sed factum tolerando ppter maiore turbatione ꝛ scandalũ vitandum. Sicut ad duritiam cordis iudeoꝝ ad cauendum parricidiũ concessit moyses libellũ repudij: non approbando/ sed tolerando: et ideo in lege perfecta gratie dñs: id reuocauit: vt habetur. Matt. xix. ¶Si di. Quid dicẽdum est ad glossas que contrariũ sentiũt Dicendũ qd glosse ille videnť corrumpere textus: et glossatores fuerunt alterius opinionis.

¶Quãtum ad tertiũ articulum/ dubitať primo contra hoc qd dictum est qd confirmatio presupponit baptismũ: naz beatus Paulus fuit confirmatus prius q̃ baptizatus: vnde legiť Act. ix. q ananias iussu dñi abijt ad Paulũ: et imponens ei man⁹ dixit. Saule frater dominus misit me Jesus qui apparuit tibi in via qua veniebas: vt videas et implearis spũsancto. ꝛ sequiť et visum recepit: et surgens baptizatus est: ꝯcessit ergo confirmatio baptismuz. Rñdeť q paulus per impositionẽ manuũ ananie/ non recepit sacramẽtũ cõfirmationis: quia ananias non fuit vn⁹ de numero duodecim apostolorum: sed imposuit manus Sauli tanq̃ cathecumino: sicut et hodie fieri solet: vt dicit glos. interli. Nec per illam impositionẽ manuum impletus est spũsancto: sed per baptismũ: sicut exponit glo. vt replearis spiritusancto/ per susceptionem baptismi. Artic.3. Dubiũ.1.

¶Dubitatur scdõ: cur vnctio chrismatis in capite facta a sacerdote post baptismũ non est sacramentum: sicut illa que fit in fronte ab episcopo: non enim annumeratur illa in vertice inter ecclesie sacramenta. Respondetur qd alie vnctiones in pectore. inter scapulas oleo cathecuminorum: et in vertice chrismate non sunt sacramenta proprie: sed sacramẽtalia: quia non sunt a christo instituta tanq̃ gratie efficacia signa: sed ab ecclesia ad disponendũ ad gratiam baptismatis suscipiendam vel significandam: et non principaliter ad conferendũ gratiaz: sic enim Dubiũ.2.

ecclesia instituere nō potuit. de hoc supra di. vi. q. iij. in fi. ℭ Tertio dubitatur vtrū confirmatio sit de necessitate salutis. Rñdet Sco. ꝙ nō. est simplr necessaria ad salutē: sufficit em̄ baptismus cum fide: vt dicit Mar. vlt. Qui crediderit et baptizat⁹ fuerit. & hoc idē de conse. dist. v spūssanctus. est tñ necessaria adulto ꝙ nō contēnat: & tunc indicatur contēnere qñ oblata omnimoda opportunitate nō susciperet. Et fm hoc intelligitur illud Urbani pape. de consecr. dist. v. c. j. Omnes fideles per impositionē manus epoꝝ spiritum sanctum post baptismū accipere debent: vt pleni christiani inueniantur. Accipere debent loco & tēpore cōgruis & nō contēnere. Unde glo. ibidē. Si cōtēnerent peccarēt mortaliter. & hoc de adultis. Durā dus dicit licet oppositū teneat Pal. q. j. ꝙ licet nō est necessarium simpliciter: est tamē necessariū / in casu s. quando imminet persecutor corā quo fides est cōfitenda: & habetur copia ministri confirmare volentis & valētis. Qđ sic. pbat: qñ effect⁹ est necessarius: & causa est necessaria: sed effectus cōfirmationis scȝ cōfiteri fidem tēpore persecutionis est necessarius ad salutē cuilibet fideli: ergo & sacramētum confirmationis necessariū est cuilibet fideli in casu tali si habeatur opportunitas cōferētis: qui em̄ in tali casu renueret accipere cōfirmationis sacramentū: peccaret mortaliter. Propter qđ dicit Melchiades papa in. c. supra alleg. spiritussanctus. Quāuis cōtinuo transituris sufficiāt regenerationis beneficia: victuris tamē necessaria sunt cōfirmationis auxilia. ℭ Quarto dubitatur: vtrū gratia confirmationis differat a gratia in baptismo data: & similiter character impressus in confirmatione a charactere baptismali. Respondetur ꝙ cum gratia gratum faciens: de qua intelligitur dubium: sit vna specie specialissima: vt dictū est supra distinc. ij. q. j. patet: quia gratia cōfirmationis est eadem specie cum gratia baptismali. Differt tamen numero sicut due partes eiusdē qualitatis / nā cōfirmatio non confert primam gratiam: sed augmētat preexistentem. Et quia augmentatio gratie: sicut alterius qualitatis: fit per additionē gradus ad graduū: vt dictum est in primo distinc. xvij. de augmentatione charitatis: patet ꝙ cōfirmatio augendo gratiam preexistentē inducit nouū gradum gratie: que preexistenti vnitur: & cum ea vnam gratiam totalem cōstituit maiorem intensiue ꝙ̄ fuerat gratia baptismalis preexistēs. Et si replicatur. Alius est effectus gratie confirmationis: et alius gratie baptismalis: ergo et alie sunt he gratie: quia diuersi effectus requirunt diuersas causas. Respondetur ꝙ vterqȝ effectus / peccatorū remissio / & constans fidei cōfessio / sequitur vtrāqȝ: immo omnē gratiā: omnis enim gratia peccatum si inuenit remittit et preseruat a mortali peccato / si non sponte expellitur: repugnat em̄ omni peccato mortali. Et non confiteri fidem tēpore persecutionis: dum id debitum fuerit: est peccatum mortale. Tamen quanto gratia maior: tāto magis inclinat voluntatem ad confitendū fidem et cauendum mortalia. sed non necessitat. Et ideo vt voluntas magis inclinetur requiritur & confertur maior gratia: et per hoc congruit gratiam baptismalē augere per confirmationem: vt voluntas fortius inclinetur: et ne in tempore persecutionis per oppositam inclinationem vincatur. Non ergo valet consequentia: alij effectus ergo alie cause: nisi sint effectus proprij & precisi: quia ab eadem causa procedunt diuersi effectus. ℭ De characteribus dicitur ꝙ differunt specie: de quo satis dictum est supra distinc. vj. q. ij. et ideo nihil hic additur. ℭ Quinto dubitatur de pena iterantiū cōfirmationē. Respondēt hic canoniste vt refert Sco. similiter sicut de iterātibus baptisma: qđ probant per locum a simili per illud. c. de conse. dist. iiij. qui bis. Sed aliter tenet Sco. vnde dici⁹. Uniuersaliter nulla pena canonica que non est inflicta a papa condente ius incurritur ipso iure: nec propter argumenta exponentium cano. siue a simili: siue a cōtrario sensu est aliquis astrict⁹ tali pena: quia expositores possunt exponere ius conditū: nō autē condere nouū per suas expositiones. Unde Inno. papa cum fecisset magnū opus exponēdo ius canonicū: requisitus ab alijs quale robur voluit illū tractatum habere: dixit ꝙ noluit ipsum esse autenticum / sed tantūmodo magistralē. Cum ergo non inueniat in iure canonico expressa pena irregularitatis inflicta pro iteratione cōfirmationis: sequit ꝙ nō incurrat ipso facto: & hoc maxime: qꝛ constitutiones penales sunt restringēde nō ampliāde. Et cōfirmat ex eo: qꝛ capitulū illud de cōse. dist. v. dictū. nullam penā infligit epō iterum cōfirmanti: sed nec suscipienti: nisi ꝙ soli deo sub habitu religionis vel clericali ipsum religiosissime famulari decretum est. Hoc autem non innuit penā irregularitatis: sed magis eius oppositū: quia famulari deo religiosissime in habitu &c. est famulari deo in ministerio sacramentoꝝ / maxime in eucharistie celebratione. Hec. Sco. dist. presenti. R

ℭ Dubitat sexto: vtrū sacramentū cōfirmationis sit excellentius baptismate ac ceteris sacramētis. Pro cuius solutione notādū ꝙ plura cōsiderant in sacramētis scȝ res contenta: effect⁹: & hoc vel in collatione boni vel remotione mali. Significatio stat⁹ / in quo cōsistit: & minister / qui dispensat. Et fm hoc diuersimode possunt adinuicem cōparari. Et fm diuersas cōparationes habent se vt excedentia & excessa: nam qđ fm vnā cōparationē excedit: fm aliam exceditur. Igitur si fiat cōparatio quo ad contentū: eucharistia est dignissimum: quia realiter & vere continet gratiā substantialē siue effectū gratuitū: qui est verū christi corpus & sanguis deitati vnit⁹: cetera non continēt realiter gratiā nec substantialē nec accidētalem. Si fiat cōparatio quoad effectū quē operantur in suscipiente in collatione boni: qđ est gratia gratū faciēs: hoc pōt fieri dupliciter vel quātū ad effectū gratie: quā precise cōfert virtute sacramēti cū exclusione gratie quā psupponūt. gratia exēpli: cetera sacramēta psupponūt baptismū / & sic gratiā baptismalem: & addūt aliquē gradū gratie. Uel secundo quantū ad effectū gratie cū inclusione gratie quā psupponūt. Prio mō excellit baptism⁹: & deinde penitētia: hec em̄ cōferūt primā gratiā: q est gratia viuificās: p quā constituit hō in esse spūali. Cetera cōferūt grām pficientē. Nūc autē maior est grā p quā res hȝ esse spūale simpliciter: ꝙ̄ illa precise per quā hȝ bene esse. Si vero fit cōparatio quātum ad effectū gratie cū inclusione gratie presuppositē: sic cōfirmatio & cetera sacra excedunt baptismū: qꝛ maior est grā pfecta / ꝙ̄ grā pficienda. Si fiat cōparatio quo ad remotionē mali: sic excellētissimum est baptismi sacrm̄: qđ tollit oēm culpam & penam. Et post hoc penitētia que tollit oēm culpam actualem / mortalē & venialem: lȝ nō oēm penā: quia ꝙ̄uis perpetuā: non tñ oēm penā tēporalem. Cetera tantū culpam venialē & penā temporalē: lȝ nō oēm. Si fiat comparatio quoad significationem: sic excedit matrimonium: quia expressius significat incarnationem domini / vnionem scȝ diuine nature & humane in verbo: que est dignissimū significatum. Propter quod apls dicit matrimonium esse magnum sacramentum: & hoc in christo & ecclesia. ad Ephe. v. id est in significando cōiunctionē christi & ecclesie que facta est per incarnationeȝ verbi. Si fit comparatio quo ad statum in quo suscipiētem instituit: sic ordo excellit: si penes ministrum / sic excellit cōfirmatio et ordo: que conferunt a solis episcopis: comparatio tñ que fit penes contentū & effectum est magis propria sacramētis. Hec est snia Alexā. & omnium sequaciū.

ℭ Dubitatur septimo de suscipiētib⁹ q possunt hoc sacramētum suscipere / & quo etatis tēpore. Rñdetur ꝙ omnes suscipere possunt & debēt qui sunt capaces effectus huius sacramētij. Est aūt eius effect⁹ (vt ptȝ ex dictis) perfectio gratie et sanctispiritus ad robur

pugnandi ⁊ confitendi fidē ⁊c. hoc aūt oībus baptizatis cōuenit cuiuscūq̄ fuerint sexus/etatis/aut cōditionis. Conuenit enim omnibus vt in eis baptismalis gratia augeatur: quo maioris premij in beatitudine sint participes. Cōuenit etiā oībus roborari ad ferendum psecutionē presentē vel futurā: quia oēs qui pie volūt viuere in xp̄o Jesu: psecutionē patiētur.ij.ad Timo.iij. Et per hoc nec mulieres excludunt: que apte sunt ad pugnā spūalem. Nec pueri: lz ante vsum rōnis nō sint in pugna: expectant tñ futuram: ⁊ cōgruit armari ante pugnā. Nec trāseuntes: q2 in morte est pugna grauissima: ⁊ maxime necessariū est robur constantie in fide ⁊ charitate. Nec muti: q2 si nō verbo tñ opere ⁊ nutu cōfiteri possunt fidem. Et p hoc vterq̄ effectus conuenit oībus baptizatis. Hinc de conse. dist.v. oēs. Urbanus papa. Oēs fideles per manus impositionē epōꝝ/ spiritūsanctum post baptismū accipere debēt: vt pleni christiani inueniantur: q2 cū spūssctūs infunditur: cor fidele ad prudentiā ⁊ constantiā dilatat. Dilatat habitualiter p habitum charitatis (quo datur spūssanctus) infusum. Concordat Pet.q.iiij.art.ij. ¶ Ex illo patet q sacramētum cōfirmationis statim post baptismum dare cōgruit: nā ⁊ apl'i baptizātes cōtinuo per manuū impositionē cōfirmabāt: ⁊ ep̄s baptizās statim confirmat: nec opus est vt infantes habeant memoriam accepte ɔfirmationis plus q̄ baptismatis: sed sufficit q cū adoleuerint ex relatiōe patrinorum vel aliorū se sciant cōfirmatos: ad cauendū iterationem hui⁹ sacramēti: ⁊ hoc haberi pōt ex.c. melchiadis pape. de cōse. dis.v. de his. vbi dicit. Ita coniuncta sunt hec duo sacramēta: vt ab inuicē nisi morte preueniente/ nullatenus possunt segregari: ⁊ vnū sine altero rite perfici nō pōt. Denique quia nō paruo glorie priuat premio q̄ sine cōfirmationis sacramento decedit/ illo scz gradu glorie qui respondet gratie confirmationis. Ideo quantū fieri pōt/ differēda nō est cōfirmatio etiā infantū/ ne si non confirmati decederent tāto glīe gradu perpetue priuarent: vt vult glo. in.c. vt ieiuni. de cōse. di.v. Hinc dicit Hug. li.ij. de sacra. par.vij.c.iij. Ab hac vita sine manus impositione.i. cōfirmatione migrare oīno p̄iculosum est. Debet etiā tradi hoc sacr̄m et suscipi a ieiunis preuia confessione: vt habetur de conse. dist.v. vt ieiuni. ⁊.c. sequen. q̄ tamen consilij est ⁊ honestatis nō precepti: vt dicunt docto. Excipiunt tñ infirmi ⁊ morte periclitantes: quibus nō ieiunis tradenda est. Consuetudo tamen hz q epō presente ieiunis ⁊ nō ieiunis tradit/ p̄pter raritatē epōrum confirmantium.

Dubiū.8. Q:

¶ Ultimo dubitatur: vtrū necessariū sit in confirmatione ad confirmandū teneri ab alio. R̄ndetur: nō est necessarium necessitate sacramenti: sicut nec in baptismate: q2 verū est sacr̄m si nullus teneat: est tamē necessariū necessitate precepti. Statuit enim ecclesia q cōfirmandus teneatur ab altero p̄pter significationem: vt ostēdatur in ipso impotētia standi per se in tētationibus sine gr̄a cōfirmationis: q2 (vt dictū est) virtus ⁊ potētia stādi spūaliter in pugna tētationum datur in confirmatione: sicut dicit Melchiades papa in baptismate regeneramur ad vitā: post baptismum cōfirmamur ad pugnā. de cōse. dist.v. Spiritussanctus. Ex quo ptz q nō confirmatus aliū ad confirmationem tenere non debet. de conse. dist. iiij. in baptismate. quoniā non est confirmatus (q2 ipse impotens est ad standū) impotens est ad alium tenendum vel suscipiendū. Quod si fiat/ nō contrahitur cōpaternitas: vt dicit gloss. in.c. alleg. ¶ Et nota q quilibet confirmatus pōt nō confirmatum tenere eiusdē vel alterius sexus: excepto q vir vxorē suam: ⁊ vxor virū suū tenere nō pōt: nec parens prolē: q2 sic oriretur cōpaternitas inter cōiuges. Nec plures vnū tenere debent: vt in.c. non plures. de consec. dist. iiij. sed vnus vnum. Consonat Pal.q.iiij. Et tantum de hac questione.

¶ De sacramento eucharistie. Distinctio.viij.

Post sacramentum baptismi ⁊c. Postq̄ in precedentibus dist. magister egit de sacramento baptismatis/ quo datur gratia viuificās ecclesiam catholicā intrantibus: ac de sacramento cōfirmationis/ quo gratia roboratur ad pugnam p̄gredientibus: cōsequenter in sex dist. sequentibus determinat de sacr̄o eucharistie: per q̄ gratia roborata nutrit ⁊ cōsummatur p̄ficientibus: ordine quo sequit. Primo agit de eucharistie materia/ forma/ re ⁊ sacr̄o. dist. presenti. Scd̄o de diuerso māducationis modo. dis.ix. Tertio de reali cōtinentia xp̄i sub sacramētalibus speciebus nō tanq̄ in signo. di.x. Quarto de modo existentie corporis Christi ⁊ panis in ipsum cōuersione. di.xi. Quinto de specierum corpus Christi continentiū subsistētia/ fractione et partiū significatione. dist.xij. Sexto de ministri ip̄m sacr̄m conficientis idoneitate. dist.xiij. ¶ Sententia aūt presentis dist.viij. in tribus cōclusionibus colligi pōt: que sequunt. ¶ Prima. Sacramētū dominici corporis ⁊ sanguinis: q̄ eucharistia: idest bona gr̄a dicit: sicut per rubrū mare baptismus: ita per māna deserti: q̄ iñ eucharistia excellit sublimiter: tanq̄ p oblationē Melchisedech figurat. ¶ Scd̄a. Christus sacramētum eucharistie sub certis materia et forma post cenā vltimā instituit: q̄ tantū a ieiunis sumi debere ecclesia rōnabiliter ordinauit. ¶ Tertia. In eucharistia species seu forma panis ⁊ vini est sacramentum tantum: sacramentum vero ⁊ res est corpus Christi verū: res tantum ⁊ nō sacr̄m: eiusdem corpus mysticum. Quarum intellectū textus diffusius manifestat: quia materiā sacrosancte eucharistie sacramenti expositione canonis olim in tubingeñ. gymnasio editi ⁊ ordinarie lecti/ latius vtcunq̄ potui ex varijs collegi. Idcirco hic breuius p̄cedam/ frequenter ad dictam canonis expositionē tractanda remissurus. ¶ In hac ergo dist. de tribus principaliter est querendum iuxta materias trium conclusionū premissarum. Primo de sacramento eucharistie quantū ad rationē sacramenti ⁊ eius institutionē. Secundo quantum ad eius prefigurationē. Tertio quantum ad eius integritatem/ formam scilicet ⁊ materiam ⁊ rem ⁊ sacramentum. Circa primum queritur.

Questio.j.

Utrum eucharistia noue legis sacr̄m conuenienter fuerit a Christo post cenā vltimā institutū. a.

¶ Solitum p̄cessum seruans/ tribus articulis presentē absoluā: quorū primus suppositum: secundus quesitū respiciet: tertius dubia mouenda breuiter absoluet. ¶ Quantum ad primum articulū notandum q eucharistia sic potest diffiniri. Articu.1. Nota.1.

Eucharistia est species panis vel vini/ corpus Christi ⁊ sanguinem virtute sacerdotalis consecrationis vere ⁊ realiter continens. Dicitur species: per quod intelligunt accidentia sensibilia/ color/ sapor/ odor/ humor/ calor/ pōdus ⁊ silia. Et additur panis vel vini: quia sub eis vel alijs quibus illa successerūt fuit substantia panis vel vini. ¶ Ex illo sequitur q eucharistia non est res simpliciter vna: quia est realiter oīa illa accidentia sub quib⁹ ante cōsecrationē fuit substantia panis vel vini. Uel que successerunt accidentibus sub q̄bus fuit substātia panis ⁊ vini: vt si fiat trāsmutatio aliqua accidentium puta caloris aut frigiditatis: vel etiam caloris post consecrationem sub quibus tñ māsisset substantia panis vel vini: si nō fuisset facta cōsecratio: ille species prioribus transmutatis succedentes essent eucharistia: lz sub illis nō fuerat substantia panis ⁊ vini. ¶ Scd̄o sequitur q sacr̄m eucharistie non est actio quedam trāsiens sicut cetera sacr̄a: sed est res permanens scz

illa accidentia panis et vini post consecrationez remanentia. ¶ Tertio sequit quod sacerdotalis consecratio eucharistie non est eucharistia: quia transit: et illa non continet realiter christum: sed est via ad sacramentum eucharistie: nam per ipsam consecrationem corpus christi et sanguis incipit esse sub speciebus: et ideo addit: virtute sacerdotalis consecrationis: quia sine illa panis non esset ibi corpus christi. Dicitur corpus Christi et sanguinem realiter continens: et in hoc includit materia forma/intentio requisite ad esse vel fieri huius sacramenti: nam quicquid horum deficit non continet realiter corpus christi et sanguis. Dicit etiaz panis vel vini disiunctim et non copulatim: quia tam species panis sine speciebus vini quam vini sine speciebus panis sunt eucharistia: quia vtreque continent totum christum. Etiam coniunctim non plus continent quam altere sole. Utrum autem propter specierum panis et vini distinctionem debeant dici vnum sacramentum vel plura/dicet in dubijs. ¶ Hac diffinitione premissa est hec conclusio ad suppositum responsiua. Eucharistia est sacramentum principale legis noue et euangelice. ¶ Quod sit sacramentum probatur ex diffinitione sacramenti supra dist. j. q. j. quia est signum sensibile ex institutione diuina effectum gratuitum efficaciter significans. Sunt enim species panis et vini signum significans tam ex naturali similitudine quam institutione diuina effectum gratuitum duplicem scilicet gratiam substantialem et accidentalem: substantialem principaliter: que est corpus christi verum quod realiter continetur sub speciebus. Representant autem species ratione panis cuius fuerunt vel vini. Sicut enim panis ex multis granis et vinum ex multis racemis conficit et conflatur / sic corpus christi verum ex multis membris: et corpus christi mysticum ex multis fidelibus personis. ¶ Et licet sit maior dissimilitudo inter corpus christi tam verum quam mysticum: et panem aut vinum quam similitudo: sufficit tamen aliqualis similitudo ad significandum et maxime in proposito: nam species ille magis significant ex diuina institutione quam ex naturali similitudine. Significant etiam gratiam accidentalem: que digne sumenti in vsu. i. sumptione huius sacramenti confertur: quia sicut per panem et vinum corpus reficit et nutrit: ita per gratiaz vita anime conseruatur et fouet. Ista tamen significatio gratie sumenti collate non est principalis sed aduentitia: quia eucharistia est sacramentum verum etiam si non sumeretur: licet ad sumptionem sit ordinatum. Significant etiam species ille efficaciter corpus verum: quia concurrunt ad presentiam corporis christi sub eis contenti tanquam cause sine qua non certitudinaliter ex assistentia diuina: qui pactus est cum ecclesia semper exhibere suam presentiam: hiis speciebus rite consecratis sicut supra dictum est de alijs sacramentis in generali. q. j. ¶ Quod autem sit sacramentum principale patet: quia est simpliciter dignissimum et excellentissimum sacramentorum. Excedit enim alia (vt dicit Sco. dist. presenti. q. j.) specialiter in quatuor: in significando: in significato: in continendo et continendi modo. In significando: quia certius significat alijs sacramentis: alia enim certe significant quantum est ex se: tamen quandoque non habent effectum propter indispositionem suscipientis: quia effectum non habent nisi in suscipiente. Istud autem nunquam caret suo significato. s. presentia corporis christi: nec potest impediri per malitiam consecrantis: nec per indispositionem suscipientis: quia habet effectum suum non solum in suscipiente: sed etiam in speciebus illis in pixide reseruatis. In significato: quia alia significant gratiam accidentalem et creatam: istud significat gratiam substantialem increatam et gratie ceterorum sacramentorum creatricem: quia christum fontem gratiarum. In continendo: quia alia sacramenta non continent quod significant: quia gratia non est formaliter in sacramentis ceteris: sed in suscipientibus sacramenta: istud autem in se realiter continet gratiam substantialem quam significat. In modo continenti: quia cetera sacramenta non continent gratiam nisi in vsu/sicut non sunt nisi in vsu: istud autem continet permanenter etiam ante vsum: vt ex dictis patet. ¶ Est etiam principale sacramentum: quia omnis deuotio ecclesie est in ordine ad hoc sacramentum: propter hoc enim clericus cum maiori diligentia persoluit officium diuinum. Propter hoc populus deuotius audit missam quam quodcunque aliud officium ecclesiasticum. Propter hoc etiam singuli diligentius confitentur ad sacramentum penitentie: dum iuxta ecclesie ordinationem/volunt saltem semel in anno communicare. Et hec de articulo primo. ¶ Quantum ad secundum de tempore institutionis huius sacramenti fuit altercatio inter grecos et latinos. Non quidem de hoc quod post cenam vltimam dominus instituit: in hoc enim concordant: sed quota die mensis cena domini celebrata sit: discordabant: dicentibus grecis quod dominus. xiiij. luna passus est et ideo tanquam prescius sue passionis cenam anticipauit: et eam. xiij. luna celebrauit. Et ad defendendum illum errorem/plures alios errores inciderunt: vt diffuse tractatum est in expositione cano. lec. xxxiiij. que hic non repeto ex causa dicta. ¶ Illo premisso est conclusio responsalis ad hunc articulum. Eucharistie sacramentum post agni pascalis esum fuit a christo in ipsa cena vltima luna. xiiij. prima die azymorum institutum. Probatur conclusio: quia Matt. xxvj. dicit. Prima die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum / dicentes vbi vis paremus tibi comedere pascha etc. prout diffuse loco allegato deducitur. ¶ Quantum ad tertium articulum: dubitatur de nominibus huius sacramenti et nominum rationibus. Respondet post sanctum Tho. dist. presentis. q. j. ar. iij. quod sacramentum illud nominat eucharistia/sacrificium vel hostia/sinaxis et viaticum: non quin significata per hec nomina etiam alijs conuenire possint: nam per omnia sacramenta confert bona gratia: in omnibus etiam aliquid offert deo: et omnia virtutem habent ex sacrificio/quo se christus obtulit in cruce. Item per omnia confert gratia in qua communicant omnes fideles non reprobi. Similiter omnia nos reficiunt: et viatoribus tantum dant: vt perueniant ad patriam. Sed huic sacramento conueniunt per antonomasiam et excellentiam: ideo hoc sacramentum primum dicit eucharistia: ab eu quod est bonum: et charis gratia/quasi bona gratia: quia excellenter per ipsum non solum prestat gratia: sed etiam continet fons gratiarum. ¶ Dicit et sacrificium vel hostia: quia est simpliciter institutum in memoriam summi sacrificij in cruce oblati: et idem sacrificium continet: et per ipsum iterum filius patri offertur/et sacrificij fructus suscipienti applicat. Dicitur sinaxis. i. communio: quia per ipsum communicant omnes fideles sumentes nedum in eadem gratia specie sed in eadem numero: quia ab omnibus idem christus numero sumit. Dicit et viaticum: non solum quia tantum viatoribus datur: sed quia christo iam eunte ad patrem datum est: et quia principaliter datur transeuntibus ex hoc mundo ad patriam/tanquam cibus confortans et deducens ad montem dei beatitudinis: vt fuit figuratum per panem subcinericium datum Helie: in cuius fortitudine ambulauit ad montem dei oreb. iij. Reg. xix. Consonat Pal. q. j. distin. presentis. Preter tamen illa nomina habet hec propria: quibus dicitur panis vite panis angelorum: et sacramentum corporis et sanguinis christi. Et alijs diuersis respectibus plura alia nomina sibi attribuuntur in ordine ad fructus quos operatur: et finem quo conducit: et originem vnde procedit. Unde dicit ecclesie edulium: antidotum spiritualis vite: mirabilium memoriale: arra anime: dotalitium sponse: et sic de alijs: de quibus late tractatur lec. lxxxv. et lxxxvj. in cano. expo. ¶ Secundum dubium. Utrum considerati eucharistie sit proprie sacramentum. Quod sic videt ex diffinitione sacramenti: quia est signum sensibile et efficax gratie sine effectus gratuiti. s. corporis christi sub speciebus contenti: et hoc ex diuina institutione: ergo. nam tota diffinitio sacramenti sibi conuenit. Item ex diuina institutione habet determinatam materiam: et determinatam formam: determinatumque ministrum: intentionem debitam: et effectum gratuitum certissimuz ex opere operato. Et illa sufficiunt ad sacramentum proprie dictum. In oppositum est: quia tunc essent plura sacra

Conclu. B

C

Articu. 2. D

Conclu.

Articu. 3. Dubium. 1. E

Dubium. 2. F

menta ꝙ septē: nā preter illa cōmuniter numerata / baptismū / cōfirmationē ꝛc. esset consecratio eucharistie. ¶ Pro dubij solutione notandū / ꝙ vt patet ex diffinitione eucharistie: consecratio realiter distinguit ab eucharistia: nā cōsecratio est qd successiuū s. prolatio verborum super debita materia ꝛc. sed eucharistia est quid permanēs post ꝓlationē verborū q₂ species panis et vini: que etiā fuerūt ante ꝯsecrationē: licet ante consecrationē non fuerūt eucharistia / neqꝫ sacramētū: de hoc in cano. lec. xxxviij. vñ in locutionib⁹ de hoc sacramēto caute attendēdū est / qd de eucharistia: quid de consecratione intelligat seu dicat: ne vnū pro alio accipiat: vt cū queritur de materia ꝛ forma: aliud est querere de materia ꝯsecrationis / ꝛ aliud de materia eucharistie: sic cū loquimur de vsu hui⁹ sacramēti: aliud est loqui de vsu consecrationis: qui nō distinguit a ꝯsecratione: sicut nec vsus baptismi a baptismo: nā vtrūqꝫ est lotio facta in aquis ꝛc. sic vsus cōsecrationis est ipsa cōsecratio: q₂ nihil aliud est nisi prolatio verborū. Et aliud de vsu eucharistie: hic enim est perceptio seu sumptio eucharistie. Et vsus consecrationis seu consecratio via dicitur ad sacramentū: vt dicit Sco. quia in termino prolationis verborū incipiūt species esse sacramentū. Usus aūt sacramēti q̄ est eius perceptio est via qua sacramētū applicat mēbro ecclesie: ꝛ est via ad non esse sacramenti: et ad esse gratie gratū facientis: que dat suscipiēti. Et q₂ tā cōsecratio ꝙ perceptio ordinat ad hoc sacramētū / vel ipsum presupponit: ideo cōsecratio nominatur a doc. qd sacramētale: q₂ requisitū ad esse sacramenti. Et sumptio eius dicit act⁹ sacramētalis: q₂ ad hūc actū sacramētum ordinat. Sed ad dubiū cū timore respōdeo: q₂ nō legi illud a doc. decisum: nō itaqꝫ asserendo: sed tanꝙ examinādum corrigendūqꝫ peritiorib⁹ offero. Cōsecratio eucharistie est sacrm̄ ꝓprie: q₂ oēs diffinitiones sacramēti date a sanctis et doc. supra dist. j. q. j. posite sibi cōueniūt. Est signū visibile. i. sensibile / inuisibilis gratie: cuius similitudinē gerit ꝛ causa existit / exponendo eā vt exposita est. Et ꝓbat idē rōne ante oppositū: nisi em̄ dent alie diffinitiones ꝙ magistri / Hug. Sco. et aliorum sacramenta noue legis describentiū: nihil inuenio qd̄ nō cōueniat consecrationi. Et de quo predicabit diffinitio: de illo ꝛ diffinitū.
G. ¶ Sz qd de vsu sacramēti. s. ei⁹ ꝑceptiōe. Videt sil'r dicēdū ex eisdē motiuis: nā ista perceptio sacramēti est quod dā signū significans gratiā ad spūalē nutritionē suscipiēti collatā ex opere operato: et hoc ex institutiōe diuina: de⁹ est em̄ institnēs ꝙ hac ꝑceptiōe sacramēti ꝑcipiēs spūal'r nutriat ꝑ grē augmētū: dedit ipsi sumptiōi significationē: sic in hoc instituit baptismū ad significādū grāz regenerātē: q₂ instituit ipm ad cōferēdū hmōi grāz eo mō q̄ sacramēta ꝯferūt grāz. Hec aūt difficultas nō hꝫ locū in alijs sacramētis: q₂ in eis non distinguit sacrm̄ ab vsu sacramēti: q̄ est ei⁹ ꝑceptio. ¶ Sed ad rōnem in oppositum dr̄ ꝙ in veritate ꝛ simpl'r loquēdo plura sunt sacramēta ꝙ septē: vt patet de sacramento ordinis: qd̄ sub se continet septē vel octo sacramēta a seipsis distincta: sic et species panis ꝛ species vini: vt infra. q. iij. dicet: sed illa sacramēta que ad idē ordinant: q₂ lꝫ in se sint plura: dicuntur tñ aggregatione et ordine ad eūdē finē proximū vnū sacramētū. Sic q₂ consecratio eucharistie / eucharistia ꝛ sumptio eius ordinant ad spūalē hominis nutritionē: habētur seu numerant pro vno sacramento.
Dub. 3. B ¶ Tertio dubitatur de causis cōgruētie institutionis. Ad hoc dicitur ꝙ tot possunt reddi cause congruitatis (nulla em̄ est causa necessitatis: q₂ de⁹ nihil ad extra necessario agit) quot sunt eius fructus. Sunt aūt illi duo in genere. Unus prestatio cōueniētis nutrimēti anime ad vitam per baptismū regenerati. Secundus ordinatio conueniētis placamēti iudicis et satisfactio pro penis pro peccato debitis. Primam cōuenit sacramentō vt est cibus anime vitalis: ſm vt est sacrificium: ꝛ hostia pro peccatis. Quibus adiunguntur ꝛ alie: vt inuitatio ad gustū diuinitatis: excitatio ad christi reuerentiam et deuotionē: vt dictū est in ar. j. hec autē reducunt ad spiritualiū nutritionē. Item passionis christi commemoratio: et quotidianorū peccatorum ablatio. Et hec reducunt ad sacrificij efficaciā. Item figurarū et scripture impletio: et vtriusqꝫ appropriata significatio: ꝛ ad vtraqꝫ premissa reducuntur. s. ad rationē cibi et ad rationē sacrificij. Et de his in genere habes lect. xxxv. et in specie latius lect. lxxxv. et lxxxvj. Quare aūt sub illis speciebus institutum est / F querere vbi supra. lec. xxxv. ¶ Quare aūt post cenā vltimā immediate ante passionem institutū sit / beat⁹ Tho. ponit quatuor rationes: et consonat Palu. q. j. ar. iij. Prima: quia ad perfectionē ecclesie cōgruebat ꝙ caput ei realiter coniungeretur. Et ideo ꝙdiu sub ꝓpria specie cū hominib⁹ conuersat⁹ est: non oportebat hoc sacramētū institui. Sed qm̄ eius corporalis p̄sentia subtrahēda erat: vt tangit in lr̄a: nec tamen ideo ante christi incarnationē in veteri testamēto instituendū erat: q₂ nōdū erat corp⁹ christi in naturali consistentia: q̄ p̄cedit ei⁹ cōsistentiam in sacramēto. Scd̄a rō: q₂ veritas sequi debet figurationē: et adueniēte veritate cessare debet figura. Christus antē legalia seruare voluit ꝙdiu fuit in terra: q₂ fact⁹ sub lege: vt eos q̄ sub lege erāt redimeret. Et ideo post vltimā cenā (q̄ figurā in comestiōe paschalis agni que fuit figura huius sacramenti terminauit) institui debuit: tunc em̄ figure ac legalia terminanda erāt. Tertia rō est: q₂ hoc sacramentū est memoriale dominice passionis: et ideo cōgrue passione iā imminēte instituitur / et cōueniētius ꝙ post: q₂ discipuli magis afficiebant ad ipm / passiōe iā imminēte / ꝙ post passionē pactā ꝓpter gaudiū resurrectionis. Quarta ratio q₂ cū hoc sacramētū frequentandū erat: ideo vltimo iam dn̄o recedēte tradit: vt sic arctius memorie imprimeret. Et q₂ est precipuū amoris signū: ideo in recessu amici debuit institui: dū maior motus dilectionis sentitur. Principalis tñ ratio est diuina volūtas: cui placuit tūc instituere: et q₂ sic placuit: bene ꝛ congrue institutū fuit: voluntatis em̄ diuine prior causa querenda non est.

Questio. ij.

A. SEcundo queritur vtrū cū figurarū precedētiū pluralitate saluet vnitas sacramenti eucharistie. ¶ More solito trib⁹ articulis terminabit hec questio: scꝫ notabiliū premissione: conclusionū assertione: ꝛ dubiorum solutione.

Articul⁹. 1. Nota. 1. ¶ Quo ad primum notandū ſm sctm̄ Bonauen. q. j. huius dist. duplici ratione sacramenta prefigurant. s. rōne sue dignitatis: ꝛ ratione difficultatis. Figura em̄ attestat dignitati figurati. Quo em̄ res dignior eo magis eā cōgruit prefigurari: vt sic precurrētibus figuris famosior fieret ei⁹ dignitas. Sic quo aliquid difficili⁹ credit: eo magis indiget figurarū manuductione: quibus hoies assuefiāt ad credendū. Et licet oia sacramenta aliquo modo in lege fuerūt prefigurata: ista tñ duo baptism⁹ ꝛ eucharistia p̄cipue prefigurari debuerunt. Tū propter difficultatē in credēdo: que est in baptismo: qui est primū sacramentū et fidei ianua. In eucharistia propter plura miracula. Tū ꝓpter dignitatē que est in baptismo propter efficaciā. In eucharistia ꝓpter continētiā. Tū ꝓpter ecclesie vnitatē: in baptismo quātū ad inchoationem: in eucharistia quātū ad consummationē. Vel in baptismo quantum ad signaculū christianitatis: in eucharistia quātū ad cultū diuinitatis.
Nota. 2. ¶ Secūdo notandū / ꝙ quanto maior est perfectio figurati ꝛ figurarū imꝑfectio / tāto plurib⁹ figuris opus est: vt plenius figurati perfectio aperiat. Unde cū venerabilis eucharistia sit om̄ sacramētorū perfectissimum: ideo

pluribus ac multiplicibus figuris est figuratum: et
quantum ad materiam ⁊ quantum ad contentum:
quantum ad rem tantum: ⁊ quantum ad effectum:
vt habetur in pe. vbi supra. De cuius latissima pro=
secutione vide lect. lv. in qua plurime figure quan=
Nota.3. B tum ad omnia prefata cum suis rationibus colligū=
guntur. ¶ Tertio notandū ꝙ lꝫ plures sint huiꝰ sa=
cramenti figure: magister tñ ex illis oībus elegit qua
tuor quas cōmemorat tāꝙ̄ magis principales. s. mā
na: agnū paschalē: oblationem Melchisedech: ⁊ efflu=
xū sanguinis de christi latere. Et hoc q̄tū ad leges:
⁊ quātum ad figurata q̄ in hoc sacro vel sunt reali
ter: vel significantur per ipsum. ¶ Quo ad leges: naꝫ
in lege nature fuit figura oblatio Melchisedech. In
lege Moysi agnus ⁊ māna. In lege gratie/ sanguis
fluens de christi latere. ¶ Quantū ad figurata: nā in
hoc est visibilis forma/ species videlicet panis ⁊ vi=
ni: ⁊ hoc figurat̄ in oblatione Melchisedech: qui pa=
nē ⁊ vinū obtulit. Geñ. xiiij. Est et res cōtenta. s. corpꝰ
christi verū: ⁊ hec in agno paschali figuratur: q̄ sua
oblatione ⁊ sanguine fuso quo postes ⁊ superlimina
ria domus liniebantur: ⁊ sic a percussore angelo libe
rabantur. Exodi. xij. Sic corpꝰ christi in cruce obla=
tum suo sanguine nos liberauit ab angelo extermi=
natore. ¶ Est et res significata ⁊ nō contenta. s. corpꝰ
christi mysticuꝫ qđ est ecclesia: ⁊ hoc prefigurabat̄ in
manna: nā māna erat tāꝙ̄ semē Coriandri: qđ colle=
ctū ⁊ cōtusum coq̄batur in panes: vt habet̄ Exo. xvj.
Est etiā ibi virtꝰ ⁊ efficacia: ⁊ figurata est in effluxu
sanguinis de latere christi. Illud tñ vltimū: vt dicit
sanctus Bonauē. magis tenet rationem cause: tenet
tñ etiam rōnem figure pensatis circūstantijs. s. ꝙ de
passo ⁊ mortuo profluxit sanguis ⁊ aqua. vnde Au=
gu. super illud ad Ephe. v. Sacramentū hoc magnū
est: ego aūt dico in christo ⁊ in ecclesia. dicit. Dormit
Adam vt fiat Eua: moritur christus vt fiat ecclesia.
Dormiente Adā fit Eua de latere: dormientis: xp̄i
percutit̄ latus ⁊ profluūt sacramenta: quibꝰ format̄
ecclesia. Ideo aūt magis dicunt̄ fluxisse de latere/ q̄ꝫ
de pedibus vel manibꝰ ꝓpter cōueniētiā in signifi=
cādo: qꝛ simul ꝓfluxit sanguis ⁊ aqua: de mortuo san
guis in redemptionis p̄ciū: ⁊ aqua in lauacrū: q̄ vir=
Nota.4. C tutē sortiunt̄ ex morte christi. Sunt ⁊ alie applicatio
nes harū quatuor figurarum: que habent̄ in exposi=
tione cano. loco allega. ¶ Quarto notandū/ ꝙ vnuꝫ
multipliciter. v. ⁊. x. Meta. accipit̄. Uno modo pro=
prijssime/ vt dicit vnitatē indiuisibilitatis: ⁊ hoc mo
do nullum diuisibile est vnū: sꝫ solū indiuisibilia: vt
deus/ angelus/ anima. Alio modo accipit̄ ꝓprie/ vt
dicit vnitatē cōpositionis: ⁊ sic hō ⁊ cōposita substan
tialia dicunt̄ vnuꝫ. Tertio modo improprie/ vt dicit
vnitatē aggregationis vel collectionis: quō multa
separata abinuicē loco ⁊ subiecto dicuntur vnum: vt
vnus populus/ vnꝰ cumulus: ⁊ illi modi nō sunt ad
ꝓpositū. ¶ Sed adhuc accipitur q̄nqꝫ modis ad nr̄ꝫ
ꝓpositum. Uno mō vt dicit vnitatē sacramēti: et sic
quecūqꝫ req̄runtur ad cōstitutionem sacramēti: sine
quibꝰ nō esset sacr̄m dicunt̄ vnū sacr̄m. Scđo modo
vt dicit vnitatē significationis: ⁊ sic multa idem si=
gnificantia: vel ad idē significandū ordinata/ dicun
tur vnū significans. Tertio mō vnitatē cōtinētie: sic
dicunt̄ idē que idē cōtinent. Quarto modo vnitateꝫ
effectus: sic vnum dicūtur que idem efficiunt. Quin=
Arti.2. Conclo.1. D to modo vnitatē ordinis seu finis: sic vnum dicunt̄
q̄ ad idē ordinant̄ tanꝙ̄ ad fineꝫ. Et hec de articulo
primo. Quantū ad scđm articulū est hec prima con=
clusio. Scđm diuersas cōsiderationes sacri euchari=
stie p̄cesserūt figure multiplices in oī lege. Patet con
clusio: qꝛ alijs figuris p̄figuratum est consideratū vt
cibꝰ: alijs: vt hostia vel sacrificiū: alijs vt salutarium
effectuū opatiuū: put hec late declarata sunt lect. lv.
in expositione sacri canonis. Qđ etiam alie precesse
Conclo.2. runt figure in lege naturali: alie in lege Mosaica:
⁊ alie in lege gr̄e: iam dictum est in articulo primo.

¶ Scđa cōclusio. Sicut species panis ⁊ species vini
non sunt vnuꝫ per se simplr̄ ⁊ ꝓprie: ita nec sunt vnū
sacramenti vnitate. Prima pars est manifesta: qꝛ nō
sunt indiuisibile: nec compositū ꝑ se vnū: sꝫ acciden
tia plura inter se realiter distincta: puta color/ sapor
⁊c. Secunda pars probat̄: qꝛ species panis sine spe=
ciebus vini sunt sacr̄m: alioquin laicus cōicans nō
acciperet sacr̄m. Silr̄ species vini sine speciebus pa
nis sunt sacramentuꝫ: alioquin sumpto sacramento
sub speciebus panis/ species vini in calice nō essent
sacramentū: q̄ patēt esse falsa: ⁊ ꝑ ꝯñs nō sunt vnū sa=
cramentū vnitate sacramēti: eo ꝙ vtreqꝫ species tam
panis q̄ꝫ vini sole sunt verū sacramentuꝫ. ¶ Tertia Conclo.3.
conclusio. Licet species panis et vini nō sint vnū sa
cramentū vnitate significati ⁊ contenti ꝑ se ⁊ primo
mō: sunt tñ vnū vtroqꝫ mō loquēdo de totali signifi=
cato ⁊ contēto. Primū pꝫ: qꝛ species panis/ ⁊ species
vini habēt diuersa/ ⁊ non vnum significatū ⁊ contē=
tñ ꝑ se ⁊ p̄mo. Nā significatū ꝑ se ⁊ p̄mo/ specierum
panis/ est corpus christi: vt corpus non includit san=
guinē: sed vt tm̄ dicit subiectū aīe immediatum. Et
specierum vini/ est tm̄ sanguis: q̄ sunt diuersa ⁊ non
vnū. Scđa pars probatur: qꝛ vtrarūqꝫ specierum pa=
nis ⁊ vini est vnum significatum ⁊ cōtentū totale. s.
corpꝰ christi: accipiendo corpꝰ vt includit sanguinē:
qꝛ vtrobiqꝫ cōtinet̄ corpus ⁊ sanguis: deitas et aīa:
nō q̄dē ꝑ se ⁊ primo. i. vi consecrationis: sꝫ quedā per
se: quedā ꝑ cōcomitantiā: vt infra patebit: et de his
require lec. liij. ¶ Quarta cōclusio. Nō solum species Conclo.4.
panis ⁊ vini: sed ipse simul cū eucharistie consecra=
tione ⁊ sumptione sunt vnum sacr̄m finis proprij et
ordinis vnitate. Probat̄/ quia oīa hec ordinantur in
spūalem hoīs refectionē ⁊ nutritionē tanꝙ̄ ad finem
ꝓpriū: ergo sunt hac vnitate vnū. Consequentia te=
net ex vltimo notabili: ⁊ antecedens est satis manife
stum. De vnitate effectus dꝛ sicut de vnitate signifi=
cati ⁊ contenti. ¶ Quātum ad tertiū articulū est du= Arti.3. E
bium. Utrū sacr̄m eucharistie possit consecrari: aut
sumi a non ieiunis licite. Notandū ꝙ duplex est ie=
iunium: nature ⁊ ecclesie: vtrūqꝫ describit̄ in exposi=
tione cano. lec. x. Quo premisso r̄ndet̄/ ꝙ tam ad cele
brandum q̄ꝫ ad manducandum licite ⁊ ordinate. i. si
ne pctō requirit̄ regulariter ieiuniuꝫ nature. Proba=
tionē require vbi supra addito. c. nihil. vij. q. j. vbi dꝛ.
Nullus post cibum potumqꝫ quemlibet minimum
sumptum missas facere presumat. ¶ Dicit̄ regulari=
ter: qꝛ in casu pōt sumi ⁊ consecrari a non ieiuno: et
sunt casus duo. Unus quantū ad sumentes: est infir=
mitas: qua timet̄ periculū mortis. In hoc casu com=
municandus est infirmus: lꝫ non sit ieiunus. ¶ Sed
quid si imminet necessitas alicuius morituri: ⁊ non
sit particula reseruata: et sacerdos iam sit pransus:
nūquid pōt consecrare non ieiunus et prouidere in=
firmo. Credo ꝙ in casu non debet: sicut in simili p̄cā=
sus non debet supplere defectuꝫ sacerdotis in missa
deficientis: qꝛ suppletio fit tm̄ vsqꝫ ad horam nonam
vt dicit glos. vij. q̄. j. nihil. Nec tunc est infirmus in
periculo: qꝛ excusat eum impossibilitas sumēdi: cui
ipse causam non dedit. Sicut qui patitur vomitum/
cōmunicandus nō est: sed sufficit illi fides cū deside
rio/ ſm illud Aug. Crede et manducasti. ¶ Secun=
dus casus est si sacerdos in calice post sumptionem
aquā tm̄ in calice habuisse deprehendit: ⁊ ita ipsam
sumēdo/ ieiuniū soluit: tenet̄ tm̄ tunc (ne sacrificium
imꝑfectū relinquat) de nouo vinū ꝯsecrare ⁊ sumere
nō ieiunꝰ. De q̄ latiꝰ viđ loco q̄ supra. ¶ Possent ad=
di tres casus: vt si q̄s facta cōsecratiōe meminit se nō
eē ieiunū: dꝫ ꝓcedere ⁊ missam ꝑficere: qꝛ in p̄iculis
qđ maius est: magis est cauendū: sed maius est relin
quere sacr̄a ecclesie imperfecta (hoc ei sacrilegiū est)
q̄ꝫ deficiente debita qualitate seu dispositione sacer=
dotis sumere. Sic etiam si ante consecrationem reco
leret et immineret graue scandalum/ nisi procede=
ret: in hoc casu procedere debet cū cōtritione cordis ⁊

propoſito confitendi. Si vero ſcādalū nō imminet: tutius eſt ceſſare. Hec Aſtexanus in ſum. lib. iiij. tit. xv. vide Pet. q. ij.

A Queſtio. iij.

Tertio q̄ritur vtrū a christo inſtituta ſit certa verborū forma ad eſſentiā euchariſtie: vel ei⁹ cōſecratiōis neceſſaria. ¶ Notabilib⁹ premiſſis/ cōcluſiōes ſubnectētur cū dubijs. ¶ Quo ad primū ſupponit: q̄ multū refert loq̄ de euchariſtia ꝛ de cōſecratiōe: vt habitū eſt ſupra. q. xxi. dub. ij. ¶ Scđo ſupponit: q̄ hic nō loquimur de forma ꝑprie/ put dicit aliq̄d inherēs materie vt ſubiecto. Sed accipit hic methaphorice ꝑ verbis ad veritatē ſacri req̄ſitis: ſicut etiā materia accipit ꝑ ſigno ſenſibili ſiue elemento cū verbis ad eſſe ſacramenti requiſito: de quo ſupra diſt. iij. q. vnica. ¶ Tertio notandum q̄ euchariſtie nulla verba poſſunt aſſignari pro forma: q2 etſi ſint quedā verba requiſita ad fieri euchariſtie ideſt ad hoc vt ſpecies incipiāt eſſe euchariſtia: nulla tamen verba requiruntur ad eius eē: quia ſine verbis remanet euchariſtia. Uerba autem que requiruntur ad eius fieri. ſunt forma cōſecrationis non euchariſtie: vt dicetur. ¶ Et ſi di. In omni ſacro eſt aſſignare materiā ꝛ formam: ſm illud Aug. Accedat verbū ad elementum ꝛ fit ſacramētū. ꝑ verbū intelligit formā: per elemētum materiā: ergo ſic erit in euchariſtia. Rñdetur. Dictū Auguſt. habet veritatē de ſacramētis ceteris/ que conſiſtunt in vſu ſeu quadā operatione. Non autē de euchariſtia que ſola inter ſacrā habet eſſe permanens. Nā ꝛ ipſe loq̄tur ibi de ſacro baptiſmi: non generaliter de omnib⁹ vt patet. j. q̄. j. detrahe. vbi ponitur hec auctoritas. Uel dr̄ q̄ ad fieri cuiuſlibet ſacramēti requiritur materia ꝛ verborum forma: ꝛ ad hoc ſonant verba Aug. dicit em̄. Accedat ꝛc. ꝛ fit ſacr̄m. nō dicit: ꝛ eſt vel manet ſacr̄m. ¶ Sed ſi queris: an i ſacro euchariſtie poſſet aliqua forma ſignari: licet illa non ſint verba. Ad hoc dr̄ q̄ ſole ſpecies poſt conſecrationem ſunt ſacramentum euchariſtie: omnibus alijs ſemotis: ipſe autem ſpecies ſunt forme quedā ſimplices: nō compoſite ex materia et alia forma: que etſi naturaliter haberent materiam in qua vcz ſubiectū cui inhereret: in ſacramēto tn̄ ſubiectum non habent: vt. j. dicetur. Nihil em̄ ab eis diſtinctū eſt de eſſentia ſacramenti: ꝛ ideo huic ſacramēto euchariſtie nō poteſt aſſignari materia neq̄ forma/ que ſint de eſſentia ſacramēti. ¶ Et ſi replicatur de ſignificatione: q2 illa ſit forma: vt dicit Sco. Dicendum q̄ ſignificatio actualis non eſt de eſſentia ſacramenti. Significatio autem habitualis nō diſtinguitur a ſpeciebus: ſed eſt ipſemet ſpecies nate ſignificare ex diuina inſtitutione. Idem autem non eſt forma ſuīpſius: non enim pono relationem eſſe quid diſtinctum a rebus abſolutis: ſicut ponit ille doctor: ꝛ de hoc in expoſitione cano. lec. xxxviij. Et ideo cōſequenter loquēdum eſt de forma conſecrationis euchariſtie. ¶ Quātum ad articulū ſcđm eſt concluſio prima. Conſecrationis diuerſarum ſpecierū euchariſtie/ diſtincte ſunt verborū forme. Probat: q2 alia eſt forma cōſecrationis ſpecierū panis: alia ſpecierū vini: ergo. Cōſequentia nota ꝛ añs ꝑbatur: quia diſtinctarum conſecrationum diſtincte ſunt forme: ſed cōſecratio ſpecierum panis diſtinguitur a conſecratione ſpecierum vini: q̄d patet per earum ſeparationes: non enim ſimul fit cōſecratio vtrarūq̄: vt patet: nec vna quātum ad effectū conſecrationis (que eſt p̄ſentia corporis ꝛ ſanguinis chriſti) expectat aliam. Nā cōſecratio ſpecierum panis ꝛ eius effectus tp̄e precedunt cōſecrationē ſpecierū vini: alioquin adorantes euchariſtiā in eleuatione ſpecierū panis/ ante conſecrationē calicis cōmitterēt idololatriā/ q̄d falſum eſt: ꝛ ꝯtra eccleſie ritum. Poſſunt tn̄ ambe cōſecrationes dici vna conſecratio: ꝛ due earum forme vna forma: eo mō quo hec duo ſacrā dicuntur vnum ſacr̄m/ ꝛ vna euchariſtia: de quo queſtione precedenti habitū eſt. ¶ Scđa concluſio. Forma neceſſaria ad conſecrandum panis ſacramentum: his verbis cōſtat. Hoc eſt corpus meū. Concluſio hec late probat in expo. cano. lec. xxxviij. Nā coniunctio (em̄) que addit/ nō eſt de neceſſitate conſecrationis: ſed de neceſſitate conſecrantis: q2 ea etiā voluntarie dimiſſa vera eſt conſecratio: lʒ conſecrās mortaliter peccet: vt ibidē patet. ¶ Tertia concluſio. Forma conſecrationis ſpecierū vini neceſſaria ꝛ preciſa ex ſcriptura canonica non eſt ſufficiēter determinata. Probat: q2 dubiū eſt: an aliqua verba ꝑter illa. hic eſt calix ſanguinis mei: ſint de neceſſitate conſecrationis. An etiā ſequentia ſint neceſſaria: ſcilicet noui ꝛ eterni teſtamēti: qui ꝑ vobis ꝛ ꝑ multis effundet in remiſſionē peccatorū. Certū tn̄ eſt: q̄ verba chriſti in perſona chriſti ꝓlata i cano. miſſe. ſ. hic eſt calix. vſq̄ ad illa: hec quotieſcūq̄ feceritis: cōtinent in ſe formā conſecrationis. Uñ certum eſt/ q̄ his a ſacerdote debita intentione ſup debita materia ꝓlatis/ fit conſecratio: ꝛ tranſſubſtantiatio vini in ſanguinē chriſti. Et de hoc require in expoſitione cano. lec. xv. ꝛ. liij. per totum. ¶ Quantum ad tertiū articulū in quo mouenda ſunt dubia. Aduertendū q̄ plura dubia hic occurrunt mouēda: quorum ſolutiones longū exigūt tractatū: ꝛ in dicta cano. expoſitione late ſunt tractata. Ideo dumtaxat monebo quedā: ꝛ deciſionē eorū remittam ad locum predicte expoſitionis in quo tractātur. ¶ Eſt ergo primū dubiū de ſignificatione ſingulorū verborum in vtraq̄ forma cōtentorū: ꝛ de veritate ipſarū formarū. Et an ſint vt conſecratiue vere vel falſe: vel vt materialiter tente. de hoc habes lec. xlviij. ꝛ ſpāliter de forma cōſecrationis ſanguinis. lec. liij. ¶ Scđm dubium de cōgruitate ipſorū verborū in ordine ad rem ſacri. de hoc habes lec. xlviij. ¶ Tertiū dubium. Utrum illa verba que a celebrante in pſona xp̄i proferunt (ſcilʒ: Accipite ꝛ mādúcate ex hoc oēs: hoc eſt corpus meū quo ad conſecrationē ſpecierū panis: ꝛ illa: accipite et bibite ex eo oēs: hic eſt calix ſanguinis mei noui ꝛ eterni teſtamenti: myſterium fidei qui ꝑ vobis ꝛ pro multis effundetur in remiſſionē pctōꝝ: hec quotieſcunq̄ feceritis: in mei memoriā facietis) ſufficiāt ad effectum conſecrationis. Aut an etiā alia verba canonis p̄cedentia vel ſequētia ſint de eſſentia ſeu neceſſitate conſecrationis. Cuius ſolutionem require lec. xxxviij. Quartū dubiū de mutatione forme/ ſeu verboꝝ in forma contentorū: cuius deciſionē habes lec. xxxviij. vbi late habes que mutatio tollit effectū conſecrationis ꝛ que non. Etiam ſimile habitū eſt ſupra de mutatione forme baptiſmi. di. iij. ¶ Quintum dubiū. Utrum xp̄s hac forma vſus fuerit in cōficiendo hoc ſacr̄m in vltima cena/ dum ipſum inſtituit: de quo require lect. xxxvi. ¶ Ultimo dubitatur. Quid in ſacro euchariſtie ſit ſacr̄m tātū: quid ſit res tātum: ꝛ q̄d ſit res ꝛ ſacrū. Ad hoc reſpōdet magiſter in tex. q̄ forma. i. ſpecies panis ꝛ vini: qua frequenter rerum que ante fuerunt. ſ. panis ꝛ vini vocabula tenent ſunt ſacr̄m tantū: q2 ſunt ſigna viſibilia effectus gratuiti inuiſibilis: quorū officiū eſt tātum in ſignificādo ꝛ cōtinendo. Non aūt ipſe ſunt gr̄a vel effectus gratuitus: aut aliquid ſignificatū ꝑ ipſum ſacr̄m: nā per rē nihil aliud intelligit: q̄ id q̄d ſignificatur ꝑ ſacr̄m: ꝛ ita ſunt ſacr̄m tm̄. i. ſigna ſignificātia ꝛ nō gratia ſignificata. Corpus Chriſti myſticū eſt res tantum: quia eſt id q̄d ſignificat ꝑ ſacramentum. i. ſpecies panis ꝛ vini: quia ſicut panis ex multis granis conficitur: ꝛ vinum ex multis racemis cōfluit: ita eccleſia ex multis fidelibus adunat: ſignificatur etiā per corpus xp̄i ibi contentū ꝛ verū: q2 ſicut corpus xp̄i ex mēbris diuerſa officia habētibus conſtituitur: ita eccleſia ex diuerſis fidelium gradibus diuerſa officia habentibus aggregatur. Ipſa autem

Marginalia (left column): Arti. 1. / Nota. 1. / Nota. 2. / Nota. 3. / B / Arti. 2. / Cōcluſio. 1. / C
Marginalia (right column): Concluſio. 2. / Concluſio. 3. / Arti. 3. / D / Dub. 1. / Dubiū. 2. / Dubiū. 3. / Dubiū. 4. / Dubium. 5. / Dubiū. 6. / E

ecclesia significata non est alicuius alterius significatiua: et sic dr̄ res tantum ⁊ non sacramentum. Corpus autem christi qđ sub speciebus continet̄: est res contenta ⁊ per species significata: ⁊ etiā signū corporis mystici: vt dictū est: ⁊ sic dicitur res ⁊ sacramentū non capiendo sacramentum proprie. Sic eñ corpus christi sub hostia non est sacramentū: quia non visibile signū: vt dictū fuit in diffinitione sacramenti. q. i. dist. i. sed est sacramētū large. i. sacrū signū. Et per hoc patet/ qđ huius sacrati est gemina res: vna significata et cōtēta. s. corpus christi verum: et alia significata et non contenta: scilicet corpus christi mysticū: et hec plane declarantur in textu.

Distinctio. ix.

T sicut due res sūt

distinctio nona/ in qua magister agit de diuerso mādicationis modo. Et cōprehendit̄ sn̄ia textus in subiectis trib⁹ cōclusionibus. ℭ Prima. Duabus rebus sacramenti correspondēt duo modi eucharistiā manducandi. Hi sunt mādūcare sacramentaliter: et mādūcare spiritualiter. ℭ Secūda. Ab vtrisq̨ bonis et malis/ corp⁹ christi vere ⁊ realiter sumit̄: sȝ a malis sacramentaliter tantum: a bonis autem sacramentaliter et spiritualiter mādūcatur. ℭ Tertia conclusio. Per distinctionē modorum manducandi sacramentaliter et spiritualiter/ exponēde sunt sanctorum auctoritates catholice et fideliter. Has declarat plane textus. ℭ Circa hanc distinctionē de duobus queri t̄ scilicet de ipsa manducatione. ℭ Secundo de manducantium dispositione.

Questio. i.

A. # C Irca primū querit̄ur: Utrū manducatio eucharistie sacramentalis aut spiritualis sit de necessitate salutis. ℭ Tres articuli hui⁹ q̄ōnis: terminorū declarationes: respōsiue cōclusiones: ⁊ dubiorū solutiones/ submonebūt questionis difficultates. ℭ Quantum ad primū no-

Articu. i. Nota. i. tandum/ quod licet magister in textu ponat tantū duos modos manducationis huius sacri. s. manducare sacramentaliter: et manducare spiritualiter: ex quibus elicitur tertius. s. manducare sacramentaliter et spiritualiter: potest tamen addi quartus modus. s. manducare sacramentum: sed nō sacramentaliter: vt tangit Sco. distin. viij. q. iij. Et sic in vniuerso erūt quatuor modi mādūcādi hoc sacramentum. s. manducare sacramētum ⁊ nō sacramētaliter. Manducare sacramentaliter ⁊ non spūaliter. Tertio manducare sacramentaliter ⁊ spūaliter. Quarto manducare spūaliter et nō sacramētaliter. Quintum superflueret membrū/ scilȝ mādūcare nec sacramentaliter nec spūaliter: quia coincidit cū primo: qꝛ quicūq̨ mādūcat hoc sacramentum/ ⁊ nō sacramētaliter: etiam non manducat spūaliter: quia in mādūcāte sacramētaliter/ presupponit manducare spūaliter: licet manducare spūaliter in non manducāte sacramētū/ non presupponat manducationē sacramētalē: etiam nō potest poni sextus mod⁹ mādūcādi carnē christi corporaliter seu carnaliter per discerptionem corporis Christi: quō manducātur carnes empte in macello: quō Iudei intellexerūt christū predicātē. Nisi manducaueritis carnem filij hois: et biberitis eius sanguinē/ nō habebitis vitam in vobis. Io. vj. quia illo modo non est in sacramento/ vt describi possit/ aut

B sensibus apprehendi: nec extra sacramētum dat̄ alicui in cibum. ℭ Manducare sacr̄m ⁊ non sacramentaliter/ est mādūcare hostiā consecratā que realiter ⁊ vere continet corpus Christi: et tñ non vt talem/ hoc est (ſm Richar.) sine intentione generali vel speciali implicita vel explicita sumēdi ipsam: vt signum tale continens corpus christi. Hoc modo sumunt bruta animalia/ infideles/ heretici. Circa hoc sacramētū etiā mali christiani sumentes cibum illum sicut aliū non discernētes eū a cōmuni cibo: de quibus ap̄ls. i. Corin. xj. dicit: q̄ talis iudicium sibi manducat non dijudicans corpus dñi. i. nō discernēs a communib⁹ cibis: vt exponit Sco. Et hoc fieri pōt ex ignorātia: vt si quis sumeret hostias nesciens eas consecratas quia forte inueniret eas expositas extra locū cōsuete reseruationis: vel ex infidelitate: sicut paganus si daretur sibi. Et sicut mulier illa (de qua legitur in legenda sancti Grego.) que panes cōsecratos coxerat: nec credidit ibi esse corpus christi: vel ex contemptu etiā stante fide: vt a malo christiano. Posset tñ capi manducare sacramentaliter largius: vt dicit Richar. pro manducatione speciei: q̄ est sacramētum: et sub qua realiter continetur Christus: ſm quē modū mādūcatur ab omni mādūcante species predictas: siue hole bruto: et sic non refert dicere: sumere sacramentum/ ⁊ sumere corpus christi sacramētaliter. Sed ita non accipitur cōiter: qꝛ cū dr̄: manducare sacramētaliter/ ly sacramentalr̄ magis determinat ly mādūcare quātū ad modū manducādi/ q̄ ad rē mādūcatā. Sed manducare sacr̄m sacramētalr̄/ est manducare sacramentum/ vt signū corporis christi in eo realiter contenti: ⁊ ita recipiūt fideles credētes contineri sub speciebus quas sumunt corpus Christi siue sint boni siue mali. ℭ Manducare sacramentum spūaliter/ dupliciter potest accipi. Uno modo ex parte modi: et sic est mādūcare corpus christi: non sub propria specie visibiliter: sed sub tegumento accidentiū panis inuisibiliter: ⁊ sic quicūq̨ sumit sacramentaliter/ sumit spiritualiter. Alio modo ex parte effectus: vt est manducatio quā sequitur spūalis refectio ⁊ nutritio aīe quō sumūt qui digne accedūt: et de hac dist. vide latius in expo. cano. lec. xxxvj. ℭ Sed nota qđ refert dicere: manducare sacr̄m spūalr̄: ⁊ mādūcare corpus christi spūalr̄: quia mādūcare sacr̄m spūalr̄ includit manducare spēs/ que sunt sacr̄m: sȝ mādūcare corp⁹ christi spūaliter/ nō. Unde spūalr̄ mādūcāt/ qui etiā sacramētum nō mādūcāt. Et sic mādūcare spūaliter est christo incorporari: quō mādūcāt quicūq̨ in christum credūt: ac per charitatē ei vniuntur: et per hoc corpori suo mystico incorporantur: ſm illud Augu. Crede ⁊ mādūcasti. crede fide firmata. ℭ In manducatione corporali duo sunt/ masticatio ⁊ incorporatio. In spirituali masticatur per fidē. Incorporat̄ per charitatem: nō cibus mādūcāti: sed manducans cibo. i. sumens Christo: scđm illud Augu. Cibus sum grādium: cresce ⁊ mādūcabis me: nō ego in te: sed tu mutaberis in me. lib. viij. confess. Et de hoc latius vbi supra. Et illo modo manducant spūaliter/ etiam qui non suscipiūt sacramentum: immo quicūq̨ sunt in gratia. Manducāt etiā spiritualiter infantes baptizati/ qui credunt in christum fide formata nō eliciendo actum fidei aut charitatis: sed habendo fidē et charitatem infusas. ℭ Ex his patet quid est manducare sacramētaliter tātū: et quid spūaliter tantū: et manducare sacramentaliter et spiritualiter simul: et quid est manducare sacramentum/ et nec sacramentaliter nec spiritualiter. ℭ Secundo notandum post Durā. q̄ sacramentū esse de necessitate salutis dupliciter contingit. Uno modo ratione sui. Alio mō rōne precepti. Ratione sui: quando effectus eius est necessarius ad salutem: siue communitatis: siue persone singularis. Communitatis: vt ab aliquo vel ab aliquibus de communitate suscipiatur: non aūt a qualibet eius persona. Talia sunt ordo et matrimoniū. Na effectus cuiuslibet istorū necessarius est communitati: quia sine ordine non esset qui ministraret cōmunitati sacramenta ad salutem necessaria: presertim penitentie. Sine matrimonio non maneret cultus diuinus deficientibus fidelibus: nisi per matrimonium aliqui generarentur educandi ad cultū diuinum. Quia tamen cōmunitati ad hos actus aliq̄ sufficiūt: ideo nō quelibet persona ad hec obligatur

Right margin: C. (beside "Sed nota"); Nota. ii. D. (beside "Secundo notandum")

sacramenta: nisi in casu vbi tota cõitas deficeret: nisi persona hec suppleret. ¶ Quãqz effectus sacramẽti est necessarius cuilibet persone singulari de communitate: vt eorum qui ordinantur ad tollendũ defectum saluti incompossibilem aut conferunt effectum saluti necessarium. Defectus incompossibilis est peccatum originale: vel mortale: effectus necessarius est gratia iustificans. i. gratia per quam iniustus fit iustus: que etiã dicitur prima gratia quia aliã nõ presupponit: qm̃ ipsa pctõr iustificatur. Et sic sacramenta per que confertur prima gratia: sunt necessaria ad salutem: vt baptismus et penitentia. Baptism⁹ quo ad omnes: quia eo tollitur peccatum originale: quia omnes nascimur filij ire. Ad Ephe. ij. Penitentia võ his qui lapsi sunt post baptismum in peccatũ mortale: quod est incompossibile saluti: sicut et originale. Sic ergo baptismus et penitentia sunt de necessitate salutis: ita vt actu suscipiantur: vel saltem voto: cum susceptionem eorundem excludat articulus necessitatis. ¶ Sed ratione precepti sunt necessaria ad salutem: que non cõferunt primam gratiam: sed gratiam presupponunt: vt eucharistia/ et confirmatio/ ꝛ extrema vnctio. Primo quidem ratione precepti diuini: quia cum omnia sacramẽta instituta sunt propter salutem viatorum: non videtur quod absqz contemptu homo viator possit talia totaliter omittere: habita copia ministri ea conferre valentis et volentis. Unde qui talia non recipit: puta eucharistiam ꝛ extremam vnctionem quando probabiliter ei imminet exitus de statu viatorum: videtur cõtemnere preceptum diuinum sicut etiam supradictum est de confirmatione: dum confitenda est fides coram persecutore: qui enim tunc non susciperet sacramentum confirmationis/ habita copia confirmantis: cum protũc indigeat effectu eius: videtur contemptor sacramenti: quod est contrarium saluti. Item ratione precepti ecclesie: qñ de susceptione sacramenti ecclesia statuit decretum aut preceptum. Hec Duran. et Pe. de pal. q. j. distin. presentis/ idẽ recitat: sed non in omnibus

Articul⁹. 2. Conclu. 1. E consonat. ¶ Quantum ad scdm̃ articulum est prima conclusio. Manducatio spiritualis eucharistie est de necessitate salutis. Probatur conclusio: quia illud est de salutis necessitate sine quo salus nequit adipisci: talis est manducatio spũalis: ergo. Maior nota. Minor probatur: quia incorporatio qua homo incorporatur Christo per fidem et charitatem / per quas fit membrum corporis Christi mystici est necessaria ad salutem: dicente domino Joã. iij. Nemo ascendit in celũ/ nisi qui descẽdit de celo: filius hominis qui est in celo. Ascendit autem totus. i. cum toto corpore et omnibus suis membris: sed hec incorporatio est spiritualis eucharistie manducatio: vt dictũ est: ergo cõclusio vera. Et hoc confirmatur auctoritate saluatoris Jo. vj. Nisi manducaueritis carnem filij hoĩs ꝛc. nõ habebitis vitam in vobis: qđ ꝑm Aug. intelligiẗ

Conclu. 2. de manducatione spũali. ¶ Scđa conclusio. Manducatio eucharistie sacramentalis ratione sui effectus nõ est de necessitate salutis. Probaẗ: quia nihil est de necessitate salutis sine quo haberi põt salus: sed sine effectu eucharistie potest haberi salus: ergo. Minor ꝓbatur: quia effectus eucharistie non est prima gratia qua iustificatur impius: sed illam presupponit: ꝛ prima gratia sufficit ad salutẽ: ergo alia nõ requiriẗ. Effectus eñ manducationis eucharistie est grẽ augmẽtũ qua aĩa deo grata nutritur ꝛ crescit in gratia/ vt ad perfectionem perueniat. Hec aũt perfectio non est simpliciter necessaria ad salutẽ: quia quicũqz gradus gratie gratificat: et reddit habẽtem dignũ vita ꝛ

Co. clu. 3. constituit heredẽ regni. ¶ Tertia cõclo. Manducatio sacramenti eucharistie est de salutis necessitate ratione precepti diuini ꝛ ecclesie. Probatur conclusio quoad primam partẽ ratione ꝑcepti diuini: quia preceptũ diuinũ est/ ꝙ nemo cõtẽnat ea que deus instituit ꝓ cõseqnẽda salute/ etiã si fuerint de consilio: quia consilium diuinũ licet non ligat ad sui executionem: ligat tñ ne cõtẽnaẗ: sed non suscipiens eucharistiam dum eius effectus est homini necessarius aut multũ vtilis ꝛ promotiuus: videtur contẽnere sacramentum quasi inutile: ꝛ talis peccat mortaliter: ergo tenetur nõ contẽnere ꝛc. Ex illo sumiẗ ꝙ viator dum probabiliter sibi imminet exitus de via: tenetur sumere sacramẽtum eucharistie: qđ institutum est pro viatico exeuntium de ecclesia militãte: dum adsit facultas percipiendi: quia alias videẗ cõtẽnere. ¶ Pro scđa parte ratione precepti ecclesie ptꝫ per. c. oĩs. de peni. et remis. Ubi precepit ecclesia oĩbus fidelibus vtriusqz sexus/ adultis suscipere eucharistiam ad minus annis singulis in paschate. Uerũquia precepta illa sunt affirmatiua nõ obligãt pro semper ꝛ in casibus iam expressis. ¶ Quantũ ad tertiũ articulũ dubitatur primo. Utrũ christus mãducauerit eucharistiam. Respõdetur ꝙ in cena vltima in qua sacramẽtum hoc instituit: prius ipse suscepit sacramẽtaliter tantum: non tñ spũaliter. Licet quidã dixerũt oppositum quantũ ad vtrũqz: vt patet lec. xxxiiij. in exposi. cano. Suscepit eo modo sacramentum quo circuncisionem ꝛ baptismũ: que recepit sacramẽtaliter tãtũ: quia tantũ signũ ꝛ non rem. i. peccatorũ purgationẽ. Articul⁹. 3. Dubium. 1. F

¶ Si dicis. In Christo fuit fides: et perfecta charitas: et summa vnio ad seipsum: ergo spũalis manducatio. Dicendũ ꝙ in Christo nec fuit fides nec incorporatio: sed euidẽs cognitio ꝛ summa vnio: primum repugnat fidei: scđm incorporationi. Nam in corporatio duo dicit: illud quod incorporaẗ: et illud cui fit incorporatio ꝛ distinctionem huius ab illo Summa autem vnio excludit omnẽ distinctionẽ: nã vbicũqz est distictio qualiscunqz: ibi nõ est summa vnio. Sumpsit ergo sacramentaliter: quia species vt seipsum cõtinentes: non spiritualiter: quia non sumpsit rẽ sacramẽti scꝫ spũalem nutritionẽ per gratie augmentum. ¶ Si dicis sumere sacramẽtaliter tantum / est tantũ malorum. Respondeẗ negãdo: qꝛ recipere sacramentaliter tantum est recipere sacramentũ vt sacramentum ꝛ nõ rem sacramẽti: hoc aũt scꝫ non recipere rem sacramẽti dupliciter cõtingit. Uel ex indispositione suscipiẽtis: ꝛ sic tantum est malorũ. Uel ex perfectione sumẽtis: quia habeẗ gratiã in termino non vltra augmẽtabilem: ꝛ hoc est perfectissimorum: christi scilicet ꝛ virginis gloriose/ stante opinione qđ in conceptiõe filij recepit totam gratiam ad quam fuit preordinata. ¶ Secundo dubitatur: vtrum angeli manducant spũaliter corpus xp̃i. Rñdetur qđ angeli non manducant corpus Christi spiritualiter: quia non manducant sacrm̃: manducare enim sacramentum non conuenit angelis: neqz ꝑm naturam propriam: manifestum est: neqz in corpore assumpto: cum manducare sit actus aĩe vegetatiue: quem angelus exercere non potest: vt vult Pe. q. j. arg. ij. Sed manducare christum si dicit tantum vnionem cum Christo ꝑ gratiã sic angeli manducarent christũ: quia christus ꝑm diuinitatem est caput angelorum: cui per gratiã consummatam: que est gloria vt membra beatifice vniunẗ: et ꝑm hoc sacrm̃ hoc dr̃ panis angelorum: qꝛ continet christũ qui est beatitudo angelorum. Si vero manducatio spũalis xp̃i dicit nutritionẽ per gratie augmẽtũ: conuersionẽ manducãtis in christũ ꝑ fidem operantẽ per charitatẽ: sic angeli nõ manducant xp̃m: quia grã angelorum est in termino: et non augmentatur: nec vniuntur Christo per fidẽ/ sed per visionem/ ꝛ perfectã fruitionẽ. nota sunt ad placitũ. Dubiũ. 2. G

¶ Tertio dubitatur quale corpus dedit xp̃s discipulis/ mortale vel immortale. Respondeẗ: quod de hoc variantur sententie doctorum. vt tractatur lec. xxxvij. in expositione cano. ꝛ lec. xlvj. Unde probabiliorẽ opi. sequendo diciẗ: qđ dedit corpus tale quale tunc habuit. i. mortale et passibile: quod tñ per manducationem apostolorum nihil patiebatur: neqz sui diuisionem: qm̃ dentes manducantium (qui species panis Dubium. 3. H

masticando diuiserunt) non peruenerunt tangendo ad corpus Christi: quia non fuit ibi vt tangibile vel sensibile. Et quantūcūq; cōminute sunt species: tamē sub qualibet particula fuit corpus Christi integrū et indiuisum. Et licet corpus sub speciebus contentum fuit passibile in se: sed nō vt ibi contentū: quia vt ibi attingi nō potuit per agens corporeū naturale. Verū ibi pati potuit per agēs naturale/ applicatū corpori in sua naturali cōsistentia. Unde si cōseruatū fuisset sacramentū per triduū mortis: corpus Christi fuisset mortuum sub sacramēto: dum moriebatur in cruce: vt infra dicetur.

Questio .ij.

A

Querit secūdo: vtrū solum mortale peccatū reddat accedētem huius sacramēti indignū. ¶ Tribus articulis ad questionē respondet per notabilia/ conclusiones et dubia.

Articu. 1. Nota. 1. ¶ Quantum ad primū/ primo notandū: q tripliciter intelligi potest aliquē idigne accedere ad sumptionē huius dignissimi sacramēti. Et similiter per oppositum tripliciter digne accedere. Uno modo per comparationē eius ad id quod sumitur: et sic indigne accedit/ cuius dignitatis nō est proportio cōueniēs ad id quod sumitur: et sic accipiēdo nulla creatura digne sumit: quia dignitatis creature ad dignitatē creatoris qui in hoc sacramēto sumitur: sicut finiti ad infinitum: nulla vnq; esse poterit pportio. hinc Job. xxv. Nunquid iustificari potest homo comparatus deo. et sequitur. Ecce luna etiam nō splendet: et stelle non sunt munde in conspectu eius: quanto magis homo putredo et filius hominis vermis: de quo lect. lxxxij. Secūdo modo per comparationē ad consecutionem effectus huius sacramēti: et sic indigne accedit qui accedendo nō cōsequitur spiritualē nutritionē per gratie augmentū. Tertio modo per comparationem ad culpam quam māducando cōtrahit: et sic indigne accedit qui accedēdo mortaliter peccat: et ita nouo peccato mortali se inuoluit. de quo lect. lxxx. in ex. ca. latius. Et distinguitur modus secundus a tertio: quia stat aliquē accedēdo nō recipere gratiā: nō tamen incurrere offensam: vt dicit sanctus Bonauen. q. vij. huius dist. et Alex. par. iiij. q. xlvj. mēbro. iij. arti. ij. Cancellarius in de floribus de eucharistia. Itē super magnificat trac. ix. par. iij. sanctus Tho. parte. iij. q. lxxx. arti. iiij. in solutione rationis vltime. Unde ait Bonauen. Digne manducare est sufficiēter se preparare scz peccati omnis expulsione reuerētia et dilectione. Et hic modus opponitur indignitati secūdo modo dicte: et sequit in Bonauen. et idem habet Alexan. vbi supra. Quidā autē se sufficiēter preparāt fm veritatē: quidā fm probabilitatē: quidā neutro modo se preparant. Unde contēnunt primi: mādūcāt vltimi indigne: medij vero nō māducant digne: quia non fm veritatē preparāt se sufficienter: nec indigne: quia se preparant probabiliter. et subdit quod supra dictum est. Tales q̄uis nō recipiāt gratiā: nō tamē incurrūt offensā. Et accipit ipse māducationē indignā tertio modo supra dicto: et māducationē medio modo/ illā que supra dicta est indigna secūdo modo. Illa enim

B

mediat inter dignā oppositā indigne secūdo modo: et indignā tertio modo. ¶ Sed di. contra predicta ille medius modus siue secūdus indigni accessus nō est ponēdus: quia nō est possibile accedentē/ neq; moraliter peccare nouo peccato mortali: neq; gratiam consequi. Probatur/ quia cum ad accedendū requiritur preuia dispositio accedētis fm apostolum. j. Cor. xj. Probet autem seipsum homo: et sic de pane illo edat et de calice bibat/ vel ergo probādo se facit quod in se est/ vel nō. Si sic/ iam sine mortali accedit: quia nemini deest deus ad salutē faciēti quod in se est: et per hoc facienti quod in se est/ remittit peccatū/ et infunditur gratia: et per cōsequens manducando cōsequit nouā gratiā priorē augmentantē. Aut non facit quod in se est: seipsum probādo/ et sic fm apostolū. Judiciū sibi māducat et bibit: et per cōsequens nouo mortali accedendo peccat. ¶ Respōdetur cōformiter predictis: q facere quod in se est/ dupliciter cōtingit: aut fm veritatem que diuino iudicio iudicatur: vt sufficiēs dispositio de congruo ad peccati remissionē: et qui sic dispositus accedit/ gratiā cōsequitur. Contingit etiā facere quod in se est fm probabilitatē iudicio proprie cōscientie: vt vult Alexan. et sanctus Bonauen. et illud nō semper sufficit fm veritatē: quia nōnunq; discordat iudiciū cōscientie a iudicio veritatis diuine. Nec facile potest iudicare homo se sufficiēter cōtritū: et ita nescit homo fm euidētiā/ an odio vel amore dignus sit: etiā fm presentē iustitiā: et tunc accedens nō consequitur gratiam saltem ex opere operato: nec peccat nouo mortali peccato. Deus eniz ex sua pietate sciēs fragilitatē humanā: dum p̄cessit probabilis sui probatio: licet nō fuerit sufficiēs fm veritatē: non imputatur sic accedēti ad nouū mortale: sed alterū de duobus sperandū. Quod autem illuminat accedentē ad cognitionē sue insufficiētie et peccati quod latet: aut de sua benignitate remittit: et tunc confert gratiā sic accedenti: non ex opere operato/ sed ex sua benignitate: et sic saluatur dictū Alexan. quo dicit q sic accedenti cōfertur gratia: et sancti Bonauen. q non consequitur gratiā. Iste loquit de opere operato: ille ex diuina benignitate. Pe. de palu. q. ij. arti. j. dist. presentis videtur idem sentire cum inquit. Si quis dubitat an sit in mortali: vel credit se esse in eo: aut hoc est ex conscientia scrupulosa et temeraria: aut ex probabili coniectura. Si primū/ debet conscientiā deponere/ et ea deposita cōmunicare: sed nō cōtra cōscientiā accedere. Si secundū/ debet cōteri et cōfiteri/ alias exponeret se periculo: addit paulo āte/ nisi necessitas vrgeat. vel quia est dies pasche qua tenetur celebrare parochianis/ aut cōmunicare. Nec habet qui possit eum absoluere: vel parochianus habet casum episcopalē a quo curatus nō potest absoluere: tunc enim potest cōmunicare cum spe postea cōfitendi. Si vero credit se nō habere mortale/ si fecit quod debuit nō peccat: sed sibi dimittitur: forte ex vi sacramenti: pro quo allegat dictum beati Augu. in quodā sermone: nec sic accedēdo peccat: si non fecit quod debuit/ peccat: sed minus q̄ sciens. Hec ille. ¶ Secundo notandum q fm Sco. aliquē esse in peccato mortali tripliciter intelligitur: vel quia adhuc est in affectu peccandi: aut quia de cōmisso peccato nō est absolutus: quia nō sufficiēter cōtritus est: vel quia licet in foro cōsciētie: nō tñ in foro penitētie absolutus: quia nō cōfessus. Nota. 2.

¶ Quibus premissis/ sequunt cōclusiones quo ad arti. secūdum/ quarū prima. Accedens ad sacramentū eucharistie manēte in se mortali peccato/ reddit indignus secūdo/ nō tamen tertio modo. Probatur cōclusio de eo in quo manet mortale peccatū post sui pbationem sufficientē probabiliter: q̄uis non fm veritatē: talis enim indignus est secūdo modo: quia gratiā nō consequitur saltē ex opere operato: et tñ nō peccat nouo mortali peccato: vt patet ex primo notabili: et latius in expositione ca. lect. lxxx. Artic. 2. Cōclusio. 1. C

¶ Secūda cōclusio. Manducans eucharistiā in mortali altero trium modorū sine sui probabili probatione: peccat nouo peccato mortali in sacramēti susceptione. Probat/ quia talis est simpliciter indignus cibo vite: cū sit spiritualiter mortuus. Est etiā contēptor dei/ pro eo q negligit se probare: et per cōsequens manducat ad iudiciū: et ita peccat nouo mortali: alias probationes require vbi supra. Conclo. 2.

¶ Tertia cōclusio. Non solum peccatū mortale: sed et quedam alia reddunt accedentē culpabiliter indignū. Probatur/ quia accedens sine mortali contra prohibitionē ecclesie: q̄uis nō habeat in se culpā mortalem: id in multis casibus contingere potest/ vt in excōmunicato per errorem: tamen a suo iudice: qđ fieri potest sine culpa iudicis: vt exempli causa/ quis cōtraxit matrimoniū in facie ecclesie cum alia prius Conclo. 3. D

clandestine ligatus: ecclesia compellit vt cohabitet ei cum qua publice cõtraxit per excõmunicationẽ: quo casu tenetur patiẽter sustinere excõmunicationẽ ꝛ nõ parere ecclesie: hac ergo excommunicatione stante si cõmunicat mortaliter peccat/ quia cõtra ꝓhibitionẽ ecclesie: cui potest sine interitu salutis obedire: et tñ ante accessum nõ est in mortali: quia pono ꝙ de prioribus peccatis sit cõtritus ꝛ absolutus. Sic qui contraxit cõtra interdictum ecclesie: occulte tamen quod probare non potest. Unde Richar. q. iij. huius distin. arti. ij. dicit. Interdicti/ suspensi/ excõmunicati/ etiã iniuste/ excludũtur a susceptione huius sacramenti. Item si quis incidit infirmitatẽ ꝓpter quã nõ posset sumere sacramentũ sine irreuerentia: ꝛ nihilominus scienter sumeret/ indignus sumeret. et de hoc vide supra lec. vij. viij. et. ix. vbi habes casus in qbus abstinendum est: licet abstinens sit sine culpa. ¶ Quarta
Conclo. 4. conclusio. Maior preparatio requiritur ad digne cõsecrandũ/ ꝙ ad digne sumendũ. Patet cõclusio/ quia quicquid requirit ad digne sumendũ: etiã requirit ad digne cõsecrandũ: quia cõsecrans tenetur sumere. Et ad cõsecrandũ digne multa alia requiruntur: scʒ ordo/ vestes/ locus/ tempus/ orationes certe/ ieiuniũ nature/ ꝛ quedã alia: de qbus extense tractatũ est in expos. ca. a lec. vij. vsqꝫ ad lec. xv. Et hec de articu. ij.
Articu. 3. ¶ Quantũ ad articulũ tertiũ/ possent hic moueri dubia de varijs impedimẽtis digne cõmunionis: vtputa de penis canonicis: de nocturnis illusionibus: de corporalibus immũditijs: sed quia de his late habetur lec. ix. et. x. Item de grauitate peccati indigne sumentiũ: ꝛ eius comparatione ad alia peccata: de quo lec. lxxxvij. ideo de illis supersedeo remittens ad loca premissa. Similiter/ quia nemo debet se committere periculo/ qualis sufficiat certitudo ad reputandũ se sufficienter dispositũ: de quo habes lec. viij. ¶ Sic an peccator videndo eucharistiã seu eucharistie sacramentũ aut tangẽdo peccet: habes lec. l. ¶ Dubitatur
Dubium. 1. de huius sacramẽti dispẽsatione: ꝛ primo. Utrũ mortaliter peccet dispensans hoc sacramentũ peccatoribus. Ad hoc respondet Alexan. par. iiij. q. xlix. et post eum ceteri: clarius tamen Rich. et Duran. distinguẽtes de peccatore: et simul de dispensatore sacerdote. De peccatore/ id est de eo quem sacerdos scit esse in peccato mortali: quia aut petit sibi dari eucharistiã aut nõ. Si nõ petit/ peccat mortaliter sacerdos dãdo sibi sacramẽtũ. Cuius ratio: quia quicũqꝫ alteri sponte cõsentit seu cooperatur ad peccatum mortale: peccat mortaliter ꝫm illud apostoli Ro. j. Qui talia agunt digni sunt morte/ non solum qui ea faciunt: sed etiã qui consentiunt facientibus. Si autem petit/ distinguendũ est: aut enim peccatũ eius mortale est occultum/ aut manifestum. Si manifestum/ tunc dispensans peccat mortaliter: quia quicũqꝫ habet legitimã causam negandi quod male petitur: nec sine mortali accipitur: si dat sponte cõmunicat accipienti in ipsa acceptione qua mortaliter peccat: ꝛ per ꝯsequẽs peccat sicut accipiens: sed sacerdos habet legitimã causam negandi publico seu manifesto peccatori: ergo ꝛ accipitur hic manifestũ pro notorio: vt dicit Richar. Est autem peccatũ notoriũ vel per sententiã iudicis: vel per cõfessionẽ factã in iure: aut euidentiã rei que nulla tergiuersatione celari potest: vt de cohabitatione cleri. ꝛ mulie. ca. vlti. Non enim accipit hic peccatum manifestũ pro omni peccato quod probari potest: quod magis ꝓprie dicit peccatũ manifestabile/ ꝙ manifestũ. Unde si sacerdos sciret parochianũ suũ esse in crimine: quod legitime cõtra eum posset probare: ita ꝙ cũ ipso pauci/ tantum duo vel tres testes per quos hoc probari posset scirẽt: nõ propter hoc deberet eucharistiã negare illi in publico petenti: quia iam inferret sibi penã ante criminis ꝓbationẽ: quod fieri non dꝫ: vt habet ex ca. damasi pape. xj. q. iij. eo: ũ. hec Richar. dist. presenti. q. iij. arti. j. Et hoc dictũ est verũ/ siue sacerdos sit curator petentis: siue nõ. ¶ Si vero peccatũ non est manifestũ modo dicto: aut petit in occulto: ꝛ tunc negari debet: qm̃ sacerdos sic dãdo sibi peccaret/ sicut supra: quia habet cõtra eum legitimã exceptionẽ: qua potest sibi obijcere peccatũ in occulto: et ipsum monere debet ne petat in publico. Si petit in publico/ tunc distinguit Duran. de sacerdote: aut est eius curatus/ vel vicarius curati in dispensatione sacramẽti. Et sic vel petit extra tempus generalis cõionis: ꝛ tunc est ei negandum per verba persuasoria: vt dicit Duran. petendo quare velit recipere tali tempore insolito ꝛ absqꝫ infirmitate/ vel periculo imminente: ꝛ siquideʒ posset repelli sine scandalo bene. Si autẽ petat tempore generalis cõmunionis: dandũ est ei: quia inferens penam publicam propter peccata occulta/ est reuelator cõfessionis vel proditor criminis. Sed curatus negãs eucharistiã peccatori occulto petẽti in publico/ tempore cõsuete cõmunionis: infert penam pro peccato occulto: ergo. ¶ Item/ nulli debet negari ius suũ: nisi possit poni legitima exceptio cõtra eum: sed subditus fidelis ius habet petendi cõmunionẽ sacramentoꝝ a curato suo: ergo curatus nõ potest negare nisi habeat legitimam exceptionẽ quam posset petenti obijcere: quod non est in proposito. Posset tamẽ sacerdos in generali monere: ne quis ad mẽsaʒ dñi accedat anteqꝫ peniteat/ ꝛ ecclesie recõcilietur. ¶ Sed quid si in publico petat extra tempus generalis cõmunionis: ꝛ non possit auerti a sacerdote sine scandalo. Hoc membrũ nõ determinat: licet ex sequẽtibus possit satis respõderi. ¶ Ideo dicunt alij ꝯcorditer sine distinctione: si petat occultus peccator in publico: tunc curatus suus tenet sibi dare: quia cõtra eum nõ habet legitimã exceptionẽ/ quam ei in publico obijcere possit. Ad hoc facit cap. si sacerdos. de offi. ordi. Si sacerdos sciat pro certo aliquem esse reum alicuius criminis/ vel si confessus fuerit/ et emendare noluerit: nisi iudiciario ordine quis probare possit: nõ debet eũ arguere nominatim/ sed indeterminate: sicut dixit Christus. Unus vestrum me traditurus est. Sed si ille cui damnũ illatũ est petierit iustitiã: potest excõmunicare actorẽ dãni: licet etiã ei cõfessus sit: sed tamen nõ nominatim potest eum remouere a cõmunione: licet sciat eum esse reum: quia nõ vt iudex scit: sed vt deus: sed debet euʒ admonere ne se ingerat: quia nec Christus iudam a cõmunione remouit. Admonere glo. secrete. ¶ Ecce ꝙ in publico nominatim nullus peccator occultus arguẽdus est: nec ꝯfundẽdus: qđ fieret/ si occulto peccatori publice petẽti eucharistia negaret. ¶ Nec curatus in hoc participat/ aut cõsentit peccato recipiẽtis. Nec facit contra charitatẽ proximi/ dando qđ nouit esse mortiferũ accipiẽti: tum quia nõ placet qđ peccator petit: neqꝫ qđ recipit: vellet enim oppositũ vtriusqꝫ: vult tamẽ in casu dare. Nec sic peccat dãdo: quia facit qđ debet: et cauet qđ cauendũ est/ scʒ proditionẽ criminis occulti et scandalũ proximoꝝ. Et qꝫuis vtilius esset recipiẽti publice ꝯfundi/ ꝙ indigne sumere: est tamen vtilius sacerdoti nõ reuelare crimen facto: ꝛ non cõfundere/ nec punire nondũ puniẽdũ/ ꝙ cauere indignã sumptionem cũ suo mortali peccato: quia ordinata charitas a se incipit. Plus enim cauendũ est peccatũ propriũ ꝙ alienũ/ ꝛ sicut nõ sunt facienda mala vt eueniant bona. ad Ro. iij. Ita nec sunt faciẽda mala ad cauẽdũ malũ: quia cauere malũ bonum est. Nec dando facit cõtra charitatẽ proximi: quia qđ dat nõ est mortiferũ ratione dantis: sed ex malitia recipiẽtis: a qua posset mutari in ipsa receptione: ꝛ tunc nõ esset mortiferũ: qm̃ ꝙ eucharistia est mortifera recipienti/ est ex peruersa volũtate recipiẽtis que est in eius potestate. Et incertũ est danti: vtrũ peruersa voluntas deponatur an perseueret. Unde nullus faciendo qđ debet facit contra charitatẽ proximi: etiã si qđ facit proximo per accidẽs noceat: dum nocumentũ non per se sequitur actum dantis: nec eius volũtatẽ. Unde nõ dixit dñs. Nõ date sanctũ canibus: sed, nolite sanctũ dare canibus.

Mat.vij. Nolite.i.non habere voluntatem aut com-
G placentiam dandi sanctū canibus ⁊ immūdis. ℂ Si
queris an in casu isto dari possit hostia non cōsecra-
ta. Respondet: qꝺ in nullo casu vnq̃ dāda est hostia
nō cōsecrata quasi cōsecrata: tū qꝛ in sacramento ve-
ritatis non debet esse aliqua fictio: tū qꝛ per hoc da-
ret occasionem idololatrandi recipiēti: qꝛ ꝭm Augu.
prius debēt sumēs adorare: ⁊ sic adoratum recipere.
ℂ Petrus de Palu.q.iij.artic.j.huius dist.respōsur⁹
ad hoc dubium ponit vndecim propositiones in ge-
nere de diversis peccatis. Et in substātia (correspon-
denter ad premissum dubium) inquit. Aut sacerdos
habet certitudinem: aut suspitionem de peccato al-
terius. Si certitudinem: vel ergo est eius curatus:
aut non: seu aut tenetur sibi ꝑ protunc ministrare sa-
cramētum: aut nō: vtpura/ qꝛ est infirmus: aut instat
tp̄s pasche. Si nō tenetur sibi protūc dare: nec est ei⁹
curatus: debet ei nō dare et denegare: vt sic caveatur
peccatum: posset enim nō peccatori denegare protūc
ergo plus peccatori/ nō habēti ius petendi. Si vero
instat tp̄s communionis: ⁊ petēs petit a curato suo:
tunc siue petat in publico/ siue in priuato: denegāda
est ei communio: cum scit eum esse in criminali noto
rio ⁊ in eo perseverare. Si autē crimen est occultum/
debet ei negare eucharistiam in occulto non in pu-
blico: quia alr̄ esset proditor criminis: aut revelator
confessionis: ad hoc allegat.c.prefatum.de offi.ordi.
et de tempo.ordi.c.ex tenore. Et hoc dictum de pecca
to occulto/ dicit esse verum de peccato aliter noto q̃
per cōfessionem: quia si novit peccatū eius solum ex
confessione: debet eū secreto admonere: vt desistat: si
vero insolenter petit: vt debitum: dādum est ei. ℂ Si
vero habet solum suspitionem: tunc aut illa suspitio
levis est: et sic debet exponi: aut probabilis: ⁊ sic non
debet denegari: quia nec maritus propter huiusmo-
di suspitionem debet negare debitū: vt dicit de sen.
excō.c.inquisitioni. Si aūt est violēta: dꝫ negari vbi
ꝑpter certitudinē negaret. hec ille. ℂ Addit in pro-
positione nona: q illud dictum de petōre/ intelligen-
dum est de nō penitēte: quia si peniteret ⁊ cōfiteretur:
etiam suspēdēdo nō negat: sicut de hereticis.c.super
eo.lib.vj.habet: vbi penitentia ⁊ eucharistia nō ne-
gantur relapso: cū iā paratus est ad incendiū. ⁊ dist.
lxxxvj.c.tanta. Etiam excōicato et cuicunq̃ in morte
non negatur penitentia. Nec ꝑ consequēs viaticum
quod in penitētia inclusum intelligit. de peniten.et
remis.c.q in te. ℂ Et in propositione decima inquit.
Si aliquis est cōtritus ⁊ cōfessus: sed nō absolutus:
quia sacerdos nō pōt eum absolvere: nō debet ei pro-
pter hoc i pascha te negari communio: nisi esset vin-
culum sentētie excōicationis: qꝛ sicut sacerdos cōtri-
tus: quia nō habet confessorē: pōt in necessitate cele-
brare cum proposito confitendi et previa peccati de-
testatione: sic et iste cōicare. hec omnia ex docto. illo.
ℂ Ex quibus oibus hanc infert ꝓpositionē in cōclu-
sione.iij. Publice meretrices: et publici vsurarij/ sunt
omnino ab altari arcendi: nisi penitentiam egerint:
ita q post penitētiam privatam possunt admitti ad
eucharistiam secreto: nō aūt in publico nisi post pu-
blicam penitentiā ꝑpter scandalū: nā manifesta de-
licta non sunt occulte corrigenda: sed debent edifica
ri de penitentia qui fuerunt scandalizati ex culpa.
Unde vel sacerdos debet iniūgere penitentiā publi-
cam: vel debet publicare q ipse est vere penitens. ar.
extra de peni.et remis.ca.j. Idem habetur ti.de vsur.
c.iij. ℂ Consonat Antoninus parte.iij.ti.xiiij.c.xij.§.
ij. ⁊ Rich.distin.ix.quarti.q.iij.ar.ij. Astens.in sum.
lib.viij.ti.xvij.ar.iiij.san.Tho.distinc.ix.quarti.q.v.
ar.j.sanctus Bonaven.q.iiij. Alexan.par.iiij.q.xlix.
Dubiū.2. mēbro.j. Guido de monte Rotherij.par.j.tracta.iij.
H ca.ix. ℂ Secundum dubiū similiter ⁊ tertium ex nūc
dictis solui potest. Est autē dubiū scōm an suspectis
de crimine sit dandum. Pro cuius intellectu breui-
ter rememorandum post predicta: q triplex vt cōiter
ponitur suspitio: vt dicit glo.xxxij.q.j.dixit domin⁹: ⁊
Rich.q.ij.ar.iij.dist.presentis. Temeraria: probabi-
lis: violenta. Temeraria dr̄ quando ex irrationabili
causa consurgit: cuiusmodi est illa que conficta est
rumoribus maledicorum hoim ⁊ detractorum: et hec
suspitio deponenda est: nec propter eam eucharistia
subtrahenda. Probabilis est que ex signis probabi-
libus.i. verisimilibus oritur: nec propter talem su-
spitionem subtrahi debet petenti eucharistia: nullū
enim ante veram iustāq̃ ꝓbationē iudicare aut dā-
nare debemus. Violenta est que ex signis prope cer-
tis ⁊ infallibilibus oritur: vt si quis videt interfectū
⁊ alium solū secū stantem: ⁊ gladiū cruentum de sua
vagina eductum remittere in vaginam. Et de tali di
cendum sicut de facto ꝭm distinctiones supra dictas.
ℂ Dubitatur tertio circa idē: vtrū peccent dantes sa Dubium.3
cramētum histrionibus/ magis/ sortilegis/ duellato- I
ribus/ torneatoribus/ aleatoribus: et generaliter ar-
tes prohibitas exercentibus: ⁊ infamibus personis.
Rñdetur ꝭm Richar.distin.presenti.arti.iij.q.ij.post
Alex. qꝺ solutio huius questionis ex precedentibus
pendet: vt nulli infami/ notorio et manifesto in mor
tali peccato sordenti: danda est eucharistia: vnde de
talibus dr̄ de conse.distin.ij.pro dilectione. Puto nec
maiestati divine: nec evangelice discipline congrue-
re: vt pudor et honor ecclesie tam turpi ⁊ infami con
tagione fedetur. Uñ quisquis cuicunq̃ exercitio vel
arti operam publice impendit qꝺ sine mortali petō
exerceri nō potest: ad sacrosanctam eucharistiam ad-
mitti non debet: et hoc q̃diu in talibus perseverat.
Si tñ revertatur ad dñm gratia ⁊ recōciliatio nō ne-
getur: vt dicit seq.ca.scenicis. Scenicis atq̃ histrio-
nibus ceterisq̃ personis hmōi vel apostatis conver-
sis ad deum gratia vel reconciliatio non negetur.
Quod tñ non sic intelligendum est: vt statim debeat
eis dari eucharistia: quia propter reverētiam sacra-
menti: et vt probetur conversio non ficta: non debet
eis dari vsq̃ post peractam penitentiam: nisi aliquis
articulus necessitatis vel pietatis aliquando aliter
fieri suaderet: vt supra patuit ex dicto Petri: ⁊ conso-
nat Rich. verum hoc dictū, pe. dicit debere intelligi
de histrione mago: cuius exercitium sine mortali pec-
cato exerceri nō potest. Non em̄ propter venialia vi-
detur cōio esse negāda. ℂ Dubitat quarto vtrum de- Dubiū.4.
beat dari energuminis/ phreneticis/ amentibus et K
pueris. Pro responsione notandū: qꝛ ꝭm apostolum
ad digne suscipiēdū: requiritur discretio in suscipien
te: qua possit discernere inter hunc cibum ⁊ alios ci-
bos: ideo in quibuscūq̃ nō est tanta rōnis perfectio
qua dijudicare possint: et cognoscere ꝑ fidem in hoc
sacramento contineri christum deū verum ⁊ hoiem:
natū ex virgine: passum: resurrexisse a mortuis: ascen
disse ad celos: ⁊ inde vēturum iudicare vivos ⁊ mor-
tuos: non debent accedere: vt de pueris dicit Alex.
mēbro.v.q.xlix.par.iiij. Et sic dicit quod pueris mi-
noris etatis puta qui sunt decem vel vndecim anno
rum: si in eis viget discretio iudicij et capacitatis ei⁹
qui in hoc sacramento continetur: pōt quādoq̃ da-
tibus. ℂ Per hoc de singulis quesitis in dubio dicit:
quod si energumini/ phrenetici/ amētes oino vsu ra-
tionis privati sunt ita vt discernere non possunt: nec
aliquam devotio nem elicere: admittendi non sunt:
Si vero lucida habuerint intervalla in quibus dis-
cretionem habent hmōi cibi: et alias nō habent im-
pedimēta: in his cōmunicari possunt: vnde conclu-
dit Pal.q.iiij.arti.iij.huius distin. Si pueri habent
aliquaꝫ devotionē: vt circa.ix.vel.x.annū: quia inno
cētia recompensat ignorātiā: possunt communicari.
Impuberes vero omnino carentes discretione ante
septennium cōmunicādi nō sunt: licet greci cōtrariū
faciāt. ℂ Sed dist.xxvj.q.vj.is qui.dr̄. Is qui in infir
mitate penitentiam petit: si casu dū ad eū invitatus
sacerdos venit oppressus infirmitate obmutuerit/

vel si in phrenesim cōuersus fuerit: dent testimoniū qui eum audierunt: et accipiat penitentiam: et si cōtinuo creditur moriturus/ recōcilietur p manus impositionem: ꝛ infundat ori eius eucharistia. Beatus Tho. parte. iij. q. lxxx. arg. ix. videtur concedere φ in casu illius. c. danda esset eucharistia phreneticis/ et amentibus: nisi timeretur periculū et irreuerētia isti sacramento: vt periculū vomitus expuitionis vel alterius insolentie. Et Pal. dist. iiij. q. iij. ar. ij. inquit. quod eucharistia phrenetico: qui prius sibi eucharistiam exhiberi petijt: cōfertur: dum tñ irreuerentiam non exhibet. Et dist. presenti arti. iij. q. iij. in conclusione scda dicit: quod non debet dari nisi dijudicāti actu vel habitu ꝛc. Sed Alex. videtur simpliciter declinare ad hoc φ nulli danda est eucharistia: qui nō potest hr̄e deuotionē: nec fidem actualē: qua aliquo modo attēdit quid sumit: requirit eñ fm apostolū preuia probatio sui ꝛ discretio huius cibi: vnde licet in casu ca. precessit probatio/ dum petijt sacramentū vt supponitur: tñ adueniente phrenesi deficit secundum. s. dijudicando discernens corpus domini. Nec posset tali dari periculo: iō saluo saniori iudicio: pōt dici φ quidā sunt ita amētes ꝛ phrenetici/ φ oino carēt rōnis vsu ꝛ discretione: ꝛ illis dādū nō est. Alij nō omnino carēt: lȝ qñq; obtundat ratio: pñt tñ aliquo modo ad excitationē circūstantiū apprehēdere presentiā sacramēti: ꝛ dū huiusmodi signa percipiunt: ꝛ pcessit desideriū ꝛ deuotio priusφ inciderint phrenesim tunc pōt eis dari: ꝛ hoc voluit allegatum ca. et tenet hodie ritus ecclesie: et sic possunt concordari opiniones docto. Et talismodi distinctionem innuit sanctus Tho. par. iij. q. lxxx. ar. ix. vt supra allegatum fuit: quod aliqui dicuntur nō habere vsum rationis/ ex eo qđ habent comparatiue debilem et modicum vsum rationis: sicut male videns quandoq; dicitur non videns: ꝛ sic senes ꝛ semifatui quādoq; dicunt amentes et non habere vsum rationis. Alio modo: quia simpliciter ꝛ totaliter carent vsu rationis: ꝛ talibus nullatenus est danda communio: sed primis ceteris paribus. Volunt ergo canones ꝛ quidam doc. φ amentibus ex parte et comparatiue / non ex toto ratione destitutis dāda est eucharistia. Hinc expresse dicit Alexan. vbi supra par. iiij. articu. ij. membro. v. q. xlix. qđ requiritur actualis discretio quantum ad aliqua que ipsum qui sumere debet vlterius preparent. Et idem credo voluisse Petrum ꝛ alios/ si dicta eorum debent esse vera. ¶ Si dicis videtur φ infantibus vsu rationis carentibus dari debeāt: nam dicit canō de conse. distinctio. iiij. hi qui apud illos. Si paruuli sunt ꝛ hebetes qui doctrinam non capiant: respondeant pro illis q̄ eos offerunt fm morem baptismi: ꝛ sic per manus impositionē chrismate communicati/ cum eucharistie ministerijs admittuntur. Respondetur qđ ista clausula cuȝ eucharistie ꝛc. non refertur ad paruulos: sed ad adultos: de quibus precedēs litera loquitur: vt ibi dicit glos. ꝛ satis patet inspicienti textum illius ca. ¶ Dubitatur quinto vtrū possit dari eucharistia ad probationem suspectorū: ꝛ videtur φ sic: quia. ij. q. iiij. fm aliā quotationem. q. v. sepe. dicit. Sepe cōtingit vt in monasterijs monachorum furta perpetrentur: idcirco statuimus vt qñ fratres de talibus se expurgare debent: missa ab abbate celebretur: vel ab aliquo ex presentibus fratribus: ꝛ sic expleta missa omnes cōicent in hec verba Corpus dñi sit tibi ad probationem hodie. ¶ Ad oppositum dare eucharistiā suspectis: vt crimen eorum nō deprehendatur / est tentare dñm: sed deus tentād' non est. Deut. vj. et Matth. iiij. Rñdet glos. φ canon ille abrogatus est: quia hoc modo querere purgationem criminis est tentare deum. Pōt tamen dici fm Alexan. par. iiij. q. xlix. mem. ij. art. ij. φ nō fuit intentio illius decreti: nec statuentis: φ fieret probatio seu purgatio criminis per aliquod signum apparens in illo qui crimen cōmisit: sed vt accedens ex timore accedēdi ad corpus dñicum cū cōsciētia pcti contereretur: ꝛ purgaret se a petō commisso: vñ non est intelligendum φ hec verba: corpus dñi sit tibi ad pbationem hodie debeāt sic intelligi: corpus dñi sit tibi ad probationem criminis per aliqđ signū apparens in re: sed sit tibi ad manifestationē virtutis sacramenti vt illo mediāte purgeris ab hoc peccato si peccasti: ꝛ hoc intellectu stante non tentaret deus: nec crimen proderet: ꝛ poterat fieri hec iustificatio hac intentione: vt per contritionē illius q̄ furtum cōmiserat: fieret restitutio furti. Hec Alex. ¶ Ultimo dubitatur vtrū eucharistia dari debeat eis qui adhuc sunt in penitētia. Rñdet φ est quedā penitētia publica ꝛ solennis: qua penitentes per epi sententiā excludūtur ad tps ab ecclesia: ꝛ in bona quinta feria per eandē reconciliantur: ꝛ ante hāc recōciliationē penitētes ad eucharistiam extra casum necessitatis/ admitti nō debent: secus de alijs penitentibus: et de talibus solenniter penitentibus intelligi debent canones et glosse vetantes penitentes a sacramēti cōione. Et tantum de hac questione.

Dubium. 5.

Dubium. 6

Distinctio. x.

Sunt itē alij ꝛc. In hac distinctione decima/ postφ magister egit de eucharistie institutione: materia et forma et eius vsu ac sumptione: consequenter agit de eius virtute ostendens corpus christi vere contineri in sacramento eucharistie. Et colligitur sententia textus in tribus conclusionibus que sequuntur. ¶ Prima. Reprobanda est heresis dicentium corpus christi nō cōtineri realiter in sacramento: sed tantum representatiue tāφ signatum in signo. ¶ Scda. Corpus christi in se visibile realiter ꝛ vere: inuisibiliter tñ cōtinetur sub panis ac vini specie. ¶ Tertia. Ueritas existētie corporis christi in sacramēto altaris/ manifestis probatur autoritatibus ex exemplis. Harum prosecutio latius patet in textu.

Questio vnica. A

Circa hāc distinctionem quero vnam questionem/ que plures alias includit circa modum existēdi corporis Christi sub eucharistia. Quoniam principalis cōclusio huius distinctionis: vȝ quod in sacro cōtinetur vere ꝛ realiter corpus Christi/ qđ sumpsit de virgine: pependit in cruce: ꝛ regnat gloriosum in celo: in sede maiestatis paterne: est de substantia fidei catholice: et cunctis fidelib' nota: insuper latissime declarata in expo. cañ. lec. xxxix. Ideo illa dimissa quero vtrum omnes proprietates corporis christi inexistentes in celo cōueniāt eidē in eucharistie sacramento. ¶ Trib' articulis solito processu rñdetur ad questionē. ¶ Quātum ad primum notandū φ hic nō querit de modo per quē corpus xp̄i incipit esse in sacro. s. de ipsa conuersione panis in ipsum: neq; quid precise contineatur sub specie panis vi consecrationis: et quid per concomitantiā de quo sequēti distin. determinabitur sed solū de proprietatibus corpori inexistentibus in celo: vt de quantitate/ qualitate/ actione / passione/ motu/ situ et similibus. ¶ Pro dicendis igitur notādum/ φ de ppūetate inexistente corpi xp̄i dupl'r loqui possumus. Uno mō de proprietate reali inexistēte per realem inhesionem: vt sunt qualitates prime et secunde sensibiles et intelligibiles. Alio modo de proprietate logicali inexistenti per predicationē: que proprietates sunt termini accidentaliter predicabiles de corpore xp̄i/ aut sanguine qui nō semp important accidens absolutum distinctū a corpore xp̄i vel eius sanguine: sed aliquam habitudinē que a subiecto nō oino distinguit/ sicut multa predicata predicamentorum accidentiū: que nō importāt accidēs

Articul' .1.

Nota. 1.

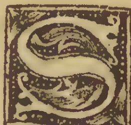
realia a substantia realiter distincta/de quo magis in
Nota.2. B logica. ¶Secūdo notādū procedēdo fm ordinē predi
camentorū accidentiū. Primo de quantitate corporis
Christi quā habet sub eucharistia:de qua varie sunt
opiniones:que maxime ex eo diuersificātur:quia nō
est euidēs/vtrum quātitas cōtinua dicat quid abso-
lutum distinctū a re quanta:cuius inquisitio magis
pertinet ad metaphysicā:tamē oēs loquētes de quā-
titate cōtinua seu extensiua in hoc cōcordāt/ꝙ quā-
titas est illud per quod res aliqua diuisibilis est ex-
tensa/id est habet partem extra partem localiter seu
descriptiue:ita ꝙ vna pars determinat sibi aliquem
precisum locū ꝛ adequatū:ꝛ alia aliū:ita ꝙ due par-
tes extensiue non sint simul in eodē loco adequato.
¶De hoc autē vtrū id per quod rei diuisibili forma-
liter cōuenit habere partē extra partē localiter:sit ac-
cidens a re extēsa distinctū:ꝛ partibus eius atq; loco
inherēs partibꝰ eius ꝛ rei extēse:an res seipsa forma-
liter habeat partē extra partē:licet effectiue ab alio:
pendet adhuc disputatio inter doctores:prout com-
memorat Sco.dist.xij.quarti.q.ij. et vtrāq; opinionē
reputat probabilē vbi supra. Ego autē salua semper
maiorū sententia reputo illā probabiliorē/ꝙ quanti-
tas non distinguatur a re quanta/ad intellectū ex-
pressum:ꝛ hoc ex duobus principijs que valde ma-
gnipendit Sco.et dicit sibi esse certissima. Primum
est theologorū:ꝛ habetur distin.presenti.q.ij. Deo est
possibile quicquid non includit euidenter contradi-
ctionem:ꝛ ad quod nō sequitur cōtradictio. Secūdū
est cōmune theologis ꝛ philosophis:quod idē ponit
distin.j.q.iij.huius quarti. Non est ponēda plura-
litas sine necessitate aut auctoritate(cui nō licet ꝯtra
dicere)hoc aperte asserente. Unde semper paucitas:
quando sufficit ad saluandū ea que ponunt/ample-
ctenda est. Ex illis duobus arguo sic. Si potest salua
ri extensio situalis partium corporis sine accidēte illi
corpori inherente/frustra ponit tale accidens:sed ita
saluari potest:ergo. Maior huiꝰ rationis manifesta
est ex secundo principio. Minor probatur:tum/quia
potest deus partes rei diuisibilis extendere extra se
situaliter sine productione cuiuscumq; accidentis na-
ture permanentis:ꝛ tunc res illa est extensa ꝛ quāta:
ꝛ non per accidens formaliter inherēs:tum/quia po
test substantiā quantā sine extensam conseruare in
eodē loco sine motu locali partiū:ꝛ annihilare omne
accidens inherēs posterius substātia:quo facto sub-
stantia erit quāta ꝛ extensa sine aliquo accidēte inhe
rente. Utrūq; antecedentiū probatur : quia neutrum
eorum includit cōtradictionē:ergo neutrum eorum
est a diuina potentia negandum ex primo principio.
¶Ex illo sequitur ꝙ omne quantum siue extensum
(quod pro eodem accipio)est accidentaliter siue con-
tingēter quantū. ¶Et cōfirmatur ratio:deus potest
in corpore quanto cōseruare omne accidens perma-
nentis nature:et tamen partes eius ad seinuicē mo-
uere vsq; ad punctū:ꝛ tunc corpus non erit quantū
nec extēsum:ꝛ tamen habebit in se quātitatē si fuerit
accidens nature permanētis inherēs:ꝛ per cōsequēs
non fuit quantū per hmōi accidens. ¶Et potest cla-
rius argui de bipedali quod deꝰ potest reducere ad
pedalitatē per solam partium approximationē sine
corruptione accidētis cuiuscūq; inherētis:hoc enim
non implicat:ergo manēte bipedalitate si fuerit acci
dens inherens res non manet bipedalis:ꝛ per ꝯñs
bipedalitas non dat esse bipedale:quia impossibile
est formā informare subiectum ꝛ non cōmunicare ei-
denominationē suam formalē. Unde sequitur ꝙ res
ex eo precise dicitur quāta ꝛ extensa:quia habet partē
extra partem localiter:hoc enim existēte/oībus alijs
circūscripto/res est quanta:ꝛ omnibus alijs positis/
illo circūscripto/res nō est quāta. Nihil ergo super-
addit quātitas extensiua toti ꝛ partibus eius:nisi ꝙ
cōnotat ordinē partiū ad locum verū vel imaginariū:
qui ordo non est accidens absolutū inherēs. ¶Ter-
tio notandū quod supra probatū est in lib.j.dist.xxx. Nota.3. C
relationē siue respectū non distingui a rebus absolu-
tis:ꝛ per hoc nec motū a loco ꝛ mobili:nec situm a re
situata:nec actionem aut passionē ab agente ꝛ passo:
quoniā si respectus intrinsecus non distinguitur a
fundamēto ꝛ termino:multominus extrinsecus:sole
autem qualitates de prima ꝛ tertia speciebus quali-
tatis importāt accidentia realiter a suis subiectis di-
stincta:que nunc supponuntur tanq; logicalia/alibi
latius deducta. ¶Quarto notandū ꝙ in sacramento
altaris possumus attēdere duplicia accidentia. Que- Nota.4. D
dam que fuerunt in pane ꝛ vino:et manent pane et
vino desinentibus:que intelliguntur per species pa-
nis ꝛ vini:ꝛ sunt ea que sentiuntur post cōsecrationē
que nō afficiūt corpus Christi:sed continent ipsum
per realem ipsius presentiā:ꝛ sunt realiter sacramen-
tumꝰ eucharistie:vt dictum est distin.viij.q.j. hec sunt
color/odor/sapor/pōdus/humiditas/et similia que
ibi sentiuntur ita post consecrationem sicut ante:ꝛ de
eorum habitudine/ substantia/ actione/passione ꝛc.
dicetur dist.sequēti. Alia sunt accidētia corpori Chri
sti inexistētia per inhesionē vel predicationē:que si-
cut corpus Christi in sacramēto presens nullo sensu
percipiūtur:que etiam eidē corpori insunt in celo.vel
inesse possunt:et de illis ꝛ eorū habitudinibꝰ/actio-
nibus ꝛ passionibus hic dicendum:de his enim que-
stio presens querit. ¶Quantū ad secundū articulum Articu.2.
est hec prima conclusio. Totum corpus Christi quā- Conclu.1. E
tum ad omnia sua substantialia ꝛ accidentia sibi in
celo inherentia est in toto sacramēto/ꝛ qualibet eius
parte/tam magna q̄ minima. Probationes huiꝰ cō
clusionis quere in expo.ca.lec.xliij. et locis ibi alle-
gatis. Corollarium. Corpus Christi non est in sacra-
mento circūscriptiue:sed tantū vt in loco diffinitiue:
eo scꝫ modo quo anima intellectiua est in carne tāq;
in loco/capiendo locum large/patet terminos intel-
ligenti. ¶Secūda conclusio. Quāuis in eucharistia Conclu.2.
sit quantitas qua corpus Christi est quantū in celo:
non tamen per eam est quantum vt est in sacramēto.
Prima pars patet/quia quantitas corporis in celo/
nō est distincta a corpore Christi:sed est realiter cor-
pus Christi habens partem extra partem in celo. Et
hoc corpus habens partem extra partem in celo idē
numero est in sacramento:ergo quantitas qua cor-
pus Christi est quantū in celo est in sacramēto. Te-
net consequētia expositorie/sic arguēdo:hoc corpus
Christi quod est quantū in celo/est in sacramento:et
hoc est sua quantitas qua est quantum in celo:ergo
quantitas corporis Christi qua est quantū in celo est
in sacramēto. Secunda pars probat/quia per illam
quantitatē/id est seipsum non habet partem extra
partē situaliter in sacramēto:vt patet ex conclusione
prima:ergo per illā nō est quantū in sacramēto. Te-
net ꝯña ex quid nominis quanti supra arti.j.positi.
¶Corollariū. He due sunt cōcedende:corpus Christi
quātū/longū/latū:vel sic figuratū est in sacramēto:
sed nō ille:corpus Christi est quantū/longū/latum/
figuratū:vt est in sacramēto. Harū differētia patet ex
logica:quia prima tantū valet:corpus Christi qđ in
celo habet partes extra partes/fm longū ꝛ latū/extē
sas ꝛ figuratas hoc corpus est in sacramēto. Secūda
valet tm̄:corpus Christi habet partes extra partes ꝛ
figurā in sacramēto. Plura de hoc quere loco statim
allegato. ¶Tertia cōclusio. De facto nulla fit actio Conclu.3. F
vel passio/aut queuis mutatio in corpore Christi et
eius accidētibꝰ:per quam experimentū accipi possit
ꝑsentie ipsiꝰ sub sacramētalibꝰ specieb. Ratio/quia
voluit deus sacramentū illud ꝛ mysterium esse sensui
occultū ꝛ parere fidei:ne sic fides careret merito:si hu
mana ratio credēda cognosceret naturali experimēto.
Unde etsi aliqua operatio naturaliter fieri posset per
corpus Christi vel eius accidentia:vt in sacramēto:
aut aliquis effectus vel trāsmutatio in eisdē a causa
naturali:deus nō cogeret ne experimētū de eorum

presentia sumeretur. et de hoc lec. xlv. ¶ Quarta con-
Cõclusio. 4 clusio. Omnis operatio spiritualis ad quam non re-
quiritur ministeriū sensuū que cõuenit Christo: po-
terit ei primo inesse vt in sacramēto. Primo/ id est nõ
solū per cõcomitantiā: sed etiā inesset si tantū esset in
sacramēto/ ꝛ non alibi/ nec in celo: tales sunt opera-
tiones intellectus ꝛ voluntatis: ad quas eliciendas
anima gloriosa nõ indiget ministerio virium sensiti-
uarum: vnde in sacramēto videt visione intellectuali
omnia sibi presentia in proprio genere que nõ vide-
ret in celo propter distātiā improportionatā/ potest
etiā videri ab intellectu separato aut coniūcto ꝛ bea-
to: vt est in sacramēto visiõe intellectuali naturaliter/
stante generali influētia dei. Huiꝰ declarationē reqre
Conclo. 5. lec. xlv. ¶ Quinta cõclusio. Si operatio sensitiua requi-
G rit necessario modū quātitatiuū tam in organo ꝙ in
obiecto: nulla talis ꝯuenit Christo primo vt in sacra-
mēto. Patet/ quia talē modū existēdi nõ habet Chri-
stus in sacramēto: vnde sequit ꝙ in sacramēto videri
nõ potest: nec videri oculo corporali: ꝛ pariformiter
nec tangere nec tangi: aut alio sensu sentire ꝛ sentiri.
Simile est de actione corporali accidentiū corporis
Christi: si actio corporalis ꝛ passio requirit modū exi-
Conclo. 6. stentie quātitatiuū in passione ꝛ agēte. ¶ Sexta con-
clusio. Si in actione corporali nõ requiritur modus
quātitatiuus in agēte ꝛ passo: oēm actionē ꝛ passio-
nem corporis Christi/ ꝛ eius accidētiū: quā haberēt
si essent in sacramēto circūscriptiue etiā habere pos-
sent sm naturā dum sunt in eo diffinitiue. Dicit ha-
bere possent: quia de facto nõ habēt: quia suspendit
deus omnē actionē ꝛ passionē per quam sumi posset
experimentū: vt dicit conclusio tertia. Sed an motus
quātitatiuus sit necessariꝰ in agēte ꝛ passo in actione
corporali/ id est qua producit effectꝰ sm naturā cor-
poralis seu extēsus: sunt opiniones cõtrarie: vt reci-
tatum est lec. supra dicta. xlv. vna cū declarationibus
Conclo. 7. duarum premissarū cõclusionū. ¶ Septima cõclusio.
H Non solū in diuersis locis esse potest corpus Christi
diffinitiue ꝛ sacramētaliter: sed etiam ipsum ꝛ aliud
corpus quodlibet esse potest per diuinā potentiā in
pluribꝰ locis circūscriptiue ꝛ cõmēsurabiliter. Primū
patet: quia potest cõsecrari a duobꝰ presbyteris simul
in diuersis altaribꝰ celebrātibꝰ: ꝛ cõsecratū cõseruari
in diuersis ac distātibus reseruaculis: ꝛ vbiqꝫ est to-
tus Christus ꝛc. Secūda pars patet/ quia nõ est ma-
gis impossibile de existētia in diuersis locis circūscri-
ptiue/ ꝙ diffinitiue: cum in primo modo esset tantū
vnum miraculū scꝫ replicatio eiusdē corporis ad di-
uersa loca in quorū quolibet esset sm ꝓpriā naturā.
In secūdo autē sunt duo miracula. Primū qꝺ dictū
est/ scꝫ replicatio eiusdē ad diuersa loca a se distātia: ꝛ
scdm existentiā in quolibet eorum modo miraculoso
cõtra naturā propriā. Corpus enim qꝺ sm se est cir-
cūscriptibile esse in loco etiā vno solo incircūscriptibi-
liter ꝛ diffinitiue/ totum scꝫ in toto: ꝛ totū in qualibet
parte ad modū spiritꝰ/ est grāde miraculū. ¶ Preter-
ea neutra pars cõclusionis includit cõtradictionem:
ergo neutra a diuina potētia est neganda: hanc con-
clusionē cum opinionibꝰ oppositū asserētibꝰ eorū ra-
tionibꝰ/ ac rationū solutionibꝰ late disputatā reqre
Conclo. 8. lec. lvi. ¶ Octaua conclusio. Quāuis in consecratione
eucharistie/ corpus Christi incipit habere nouū locū
sub hostia: non tñ deserit celū: nec moueť descēdēdo
per medios orbes ꝛ aera. Prima pars patet/ quia cor-
pus Christi facta cõsecratione incipit esse in loco ho-
stie siue specierū panis diffinitiue: hoc est totū in to-
to ꝛc. in quo prius nõ fuit: ergo. Secūda pars late de-
claratur lec. xlvij. ¶ Corollariū. In cõsecratione eucha-
ristie corpus Christi mutatur locali mutatione. Pro-
batur/ quia corpus Christi in cõsecratione euchari-
stie mutať mutatione acqsitiua: acquirit enim quod
prius nõ habuit/ scꝫ nouū locū: ꝛ nõ alia mutatiõe ꝙ
locali: nam motus ꝛ mutatio specificanť/ id est speci-
ficam denominationē sortiunť a termino: sed termi-
nus huius mutationis est locus: ergo est mutatio lo-
calis: non tñ potest dici motus localis: quia mutatio
illa nõ est successiua: sed instātanea: id est tota simul.
¶ Nona conclusio. Ad motū localē hostie cõsecrate/ Conclo. 9.
simul mouetur localiter corpus Christi ꝛ successiue. I
Probať: quia motis speciebꝰ eucharistie eodē motu
simul moueť corpus Christi sub eis realiter contētū:
ergo. Assumptū ꝓbatur: quia sicut species per motū
acquirūt nouū locū: ita ꝛ corpus Christi sub eis con-
tentū: ꝛ per ꝯñs eodē modo moueť. Antecedēs patet:
quia idē est locus specierū et corporis Christi: ꝙuis
sit specierū cõmēsuratiue ꝛ corporis Christi diffini-
tiue. Sicut idem est locus corporis humani ꝛ anime
ipsum viuificātis: ꝙuis illius circūscriptiuus: istius
diffinitiuus: sicut ergo aīa mouetur moto corpore: sic
corpus Christi mouetur motis speciebꝰ eucharistie:
nam eo modo corpus Christi est sub hostia: quo aīa
in carne viuificata/ scꝫ diffinitiue totū in toto: ꝛ totū
sub qualibet parte. De hoc lec. xlvij. ¶ Decima con- Conclo. 10.
clusio. Corpus christi nõ mouetur a sacerdote hostiā K
mouente: nec per se/ nec per accidens/ mediate vel
immediate: sed a solo deo primo ꝛ immediate: vel ab
anima Christi cum deo cõcurrēte. Primū patet: quia
cum mobile est penitus improportionabile motori/
nullo modo mouetur ab eo: sed corpus Christi in ho-
stia est improportionabile virtuti mouētis: ergo. Se-
cundū patet: quia deus qui ordinauit ꝙ corpus suū
esset vbicūqꝫ forent species: nec eis manētibꝰ ab eis
separareť: assistit sue ordinationi: ꝛ ideo motis spe-
ciebus/ ipse immediate mouet corpus suū: sic et aīa
Christi: quia gloriosa ꝛ diuine voluntati cõsentanea/
habens corpus suum in plena potestate ipsum mo-
uere potest ad omnē locū in quo nouit deum ipsum
velle mouere. Huius declarationē latiorem require
lec. xlvij. in expo. cano. Quando autem corpus Chri-
sti incipiat esse sub speciebꝰ: ꝛ ꝙdiu maneat sub eis
sequenti dist. dicetur. ¶ Ultima cõclusio. Nõ omnis Conclo. 11.
proprietas logicalis cõueniens corpori Christi vt est
in celo cõuenit eidem/ vt est in sacramēto: ꝛ ecõuerso.
Patet/ quia in celo est localiter ꝛ circūscriptiue: in sa-
cramento non sic: sed diffinitiue. Item stat: ipsum in
celo moueri localiter ꝛ in sacramēto quiescere ꝛ vice-
uersa. Item in celo sentit corporaliter ꝛ organice: non
sic in sacramēto: vt ex premissis patet: ꝛ sm hoc non
eadē predicata sibi cõueniunt: vt est in celo: ꝛ vt est in
sacramento: licet eadē cõueniant hic ꝛ ibi: quia dum
mouetur in celo: verū est dicere/ ꝙ corpus Christi exi-
stens in sacramēto moueť: sed non vt in sacramēto: ꝛ
sic de alijs. Et tantū de articulo secūdo. ¶ Quātū ad Articu. 3.
articulū tertiū dubitať primo: vtrū ꝯcedi possit ꝙ vi- Dubium. 1.
dens hostiā cõsecratā corporali oculo: videat Christū L
siue corpus Christi. Et queriť de visione corporalis
oculi: quia non est dubiū quin fidelis videns hostiā
consecratā: videat Christū oculo fidei: qꝺ nihil aliud
est nisi credere ꝙ sub visis speciebꝰ cõtinetur realiter
Christus. ¶ Sed pro respõsione de oculi corporalis
visione/ notandū/ ꝙ quadrupliciter aliqd diciť videri
oculo corporali. Uno modo per se: quod nõ per aliud
visibile a se distinctū videť: quo remoto nõ videretur:
sic tantū lux ꝛ color videnť. Secūdo modo per acci-
dens: qñ accidēti per per se visibili subiectať: sic cor-
pus coloratū vel lucidū videť. Tertio modo propter
specialē coniūctionē cū viso altero primorū duorum
modorū: sic deꝰ visus est in terris visa Christi huma-
nitate cui ipsa diuinitas speciali vnione scꝫ hyposta-
tica est vnita. Quarto modo ꝓpter specialē ordinem
ipsiꝰ ad visum per se: vt cõtēti ad cõtinēs vel annexi:
aut adherētis: nõ inherētis: hoc enim pertinet ad se-
cundū modū: ꝛ isto quarto modo corpus Christi vi-
detur oculo corporali/ sicut cõtentū in cõtinente/ ꝛ nõ
alijs tribus modis. Non enim primo: nec secūdo: ma-
nifestū est: nec tertio modo: quia corpus Christi non
habet specialē vnionē ad species que videnť: cū nec
sint partes corporis Christi: nec informēt ipsum: nec

suppositantur

supponitant ab eo: nec e cōuerso: sed dūtaxat ptinēt
non sicut loc⁹ locatū: sed sicut rē / vel per indistantiā
Dubium.2 M sibi p̄sentē. de hoc lec. xlv. ¶ Secūdo dubitat̄. Chri-
stus seu corpus christi sub specieb⁹ sacramētalib⁹:
an sub cōditiōe sit adorād⁹ vel adorādū. ¶ Duo hic
essent videnda. Primū vtrū christus seu corpus chri
sti sub sacro sit adorandus seu adorandum: et refert
dicere: christus adorandus: et corpus christi adoran
dum / sicut refert querere an homo christus sit adorā
dus: vel an humanitas christi sit adoranda. De quo
habitū est in. iij. dist. ix. et in ex. ca. lec. xlix. et spāliter
ad propositum lec. l. ¶ Scōm est q̄ error contingere
potest in consecratione per quē effect⁹ cōsecrationis
impedit̄: ita vt sub specieb⁹ non sit verū corp⁹ christi
vt puta si fuerit error in forma vel materia / intētiōe:
aut ministro / reqsitis necessario ad consecrationem
que avidēte sacr̄m sciri nō possunt si ibi cōcurrant: et
per ꝯn̄s an cōsecratio sit rite facta: vtrū sub conditio
ne sit adorandū scz si rite facta sit cōsecratio. Et de
hoc dicitur s̄m Sco. q̄ adorandū est contentum in
sacramēto sub conditione statim posita: et hoc actua
li vel habituali / tacita vel exp̄ssa. Non autē requirit̄
appositio actualis: sed sufficit habitualis: per quam
vult adorare sub conditione: dum actualis cogita-
tio apponende conditionis occurrit. Nec forte vtile
esset maxime simplicibus semper apponere: ne du-
bitationi circa fidem sacramenti locum dare assue-
scant: de quo lec. l. latius: vbi. etiam tractatur quid
agendum in visionibus alicui specialiter occurren-
tibus in quibus freqūēter angelus sathane trāsfigu
rat se in angelum lucis: in cuius adoratiōe necessa-
ria est naturalis appositio conditionis: et non suffi-
Dubium.3 N cit habitualis: nec leuiter et statim huiusmodi appa
rentijs est credēdū: vide ibi. ¶ Dubitat̄ tertio iuxta
cōclusionē septimā / q̄ corpus quodlibet potest esse
in diuersis locis circunscriptiue: vtrum posito q̄ a
esset hic et rome: an posset simul tēpore peccare mor
taliter et mereri: et videtur q̄ sic: nam hic posset ha-
bere gratiam et ex eius inclinatione dare eleemosy
nam: et sic mereretur: et eodē t̄pe posset rome cōmit-
tere furtum; et ita pecaret mortaliter. Sed in opposi
tum est: q2 si meretur acceptus est deo: si mortaliter
peccat / non est acceptus deo: que sunt contradicto-
ria. Respondetur q̄ s̄m absolutam dei potētiam / illi
actus dationis eleemosyne / et furtum etiam cū gra
tia / possunt simul stare: q2 pctm̄ mortale et gratia nō
opponuntur ex propria natura: sed tantum s̄m ordi
nationem diuinā: nec est essentiale peccato mortali
facere hōiem dignum damnatione: nec essentiale est
gratie reddere habentē acceptum deo ad vitam eter
nā: sed hec conueniūt eis ex ordinatione diuina: vn
de hos act⁹ posset sic replicat⁹ ad diuersa loca: immo
in eodem loco simul t̄pe facere / ad minus actu inte
rioꝛi voluntatis: et t̄n non sequit̄ necessario / q̄ sic fa
ciens vtrūq3 vel alterū eorū sit acceptus vel non acce
ptus deo: et non simul acceptus et non acceptus: et
ideo etiā s̄m absolutam potentiam dei nō pōt simul
peccare et mereri. Sed nec s̄m ordinem institutum /
potest quis simul mereri et peccare: q2 hoc includit
cōtradictionē: vt argutum est: et tūc ad rōnez cōcedi
tur / q̄ quis posset hic dare eleemosynam et rome fu-
rari. sed si peccat rome nō potest dare eleemosynaz
ex gr̄a: quia vbicumq3 quis peccat mortaliter: statiz
desinit informare gr̄a peccantem: vnde si a sit rome
et hic: et gratia informet animā suā t̄m hic ita q̄ gra
tia nō replicatur / nihilomin⁹ est acceptus ad vitam
hic existens / et similiter existens rome: quia ordina-
uit deus qđ quicūq3 habet gratiam acceptus est illi
et existens rome habet gratiā sibi inherentē: licz non
rome: et per ꝯn̄s est accept⁹ deo. Si ergo a rome pec
cat mortaliter: in eodem instāti p̄dit gratiam hic in
formantem: quia et hoc ordinauit deus / q̄ vbicūq3
peccat homo mortaliter perdit simpliciter gratiam
vbicūq3 habeat illaz: et ita negandum est qđ aliquis
posset rome furari: et hic ex gr̄a dare eleemosynaz: q2
si furatur rome perdit hic gratiaz. ¶ Dubitat̄ quar- Dubium.4 O
to contra septimam conclusionem. Nam videtur q̄
sacerdos mouēs hostiaz consecratam sua virtute na
turali: eadē virtute moueat corpus christi sub ea cō-
tentum: et ita conclusio falsa. Antecedens probatur:
quia qcūq3 mouet aliqđ mobile: mouet etiā omnia
illi inseparabiliter adherentia: nam mouens mouet
contentum et oīa sibi alligata: sed corpus christi inse
parabiliter adheret siue continetur sub speciebus:
ergo mouens species eadem virtute mouet et corp⁹
christi. ¶ Et si dr̄ q̄ vera est maior / qn̄ id quod adhe
ret est proportionatum virtuti mouentis: sic autem
nō est in proposito. Contra / si corpus xp̄i sub hostia
est improportionatū virtuti motiue sacerdotis: hoc
est t̄m propter eius grauitatem ponderantem: sed
hoc nō: q2 vel ibi non est grauitas: vel si est / non pon
derat: et per ꝯsequēs non reddit corpus christi pōde
rosum. Antecedēs patet: quia deus suspēdit omnes
qualitates corporis a suis naturalibus actionibus:
vnde sicut calor corporis non calet: nec siccitas cir-
cunstantialiter siccat: nec humiditas humectat: ita
nec grauitas naturalis in sacramēto pōderat. Etiā
experientia manifestum est / qđ non plus ponderāt
species post consecrationem cum omnibus conten
tis / q̄ prius ponderauerunt ante consecrationem.
Respondeo cum supportatione qđ argumentum
hoc concludit contra conclusionem: sed posui eam
ad imitationem. Sco. Ockam et Petri de aliaco. Uñ
stante diuina voluntate / que vult corp⁹ christi non
separari a specieb⁹: et suspēsa naturali grauitate cor
poris in eucharistia a suo actu ponderandi: p cuius
solam ponderationem corpus christi mobile reddit
improportionatū virtuti mouēti sacerdotis (non vi-
deo quin iam corpus christi est proportionatū) quia
in nullo resistit mouēti: et per ꝯn̄s mouet̄ a sacerdote.
Nec impedit q̄ corpus christi contingēter per actuz
voluntatis diuine coniungatur specieb⁹: q2 quicqđ
coniungitur mobili siue necessario et naturaliter /
siue contingenter et voluntarie / manente coniūctio
ne cum mobili: quicquid mouet mobile / mouet etiā
coniunctum sibi / si nō fuerit improportionatū: qđ si
fuerit improportionatū: nec mobile mouebit manē
te coniunctione: nec coniunctuz per aliud moueret̄.
Et sic totus punct⁹ in illo stat. An corp⁹ christi sit p̄-
portionatū: qđ vtiq3 videt̄: eo qđ non est in eo graui
tas ponderans. Unde videtur conclusio intelligen-
da; esse / dimissis qualitatib⁹ corporis christi in suis
naturalib⁹ actionibus: et illo supposito puta q̄ gra-
uitas corporis christi ponderat quantum naturali-
ter potest: tunc corpus christi esset mobile impropor
tionatum virtuti mouenti sacerdotis: et ita volo mo
derari quod in Cañ. expositione scripsi. lect. xlvij.
¶ Posset hic dubitari de virtute verborum forma-
lium: quam habeāt respectu effectus sacramentalis.
¶ Sed hic respondet̄ sicut generaliter respōsum est
de sacramentis dis. j. q. j. q̄ in verbis nulla est virtus
supnaturalis insistēs: sed est virtus diuina assistēs
que operatur effectum ad prolationem verborum su
per materia debita ꝛc. Et per hoc verba sunt causa
sine qua non: q2 sine eis non fieret transsubstantiatio
virtute diuina: que sic ordinauit q̄ nō sine v̄bis ꝛc.
vult transsubstantiare panē in corpus xp̄i. Et tantū
de hac questione.

Distinctio. xj.

I autem queritur.

Egit magister de eucharistie sacra-
mento / quantum ad ei⁹ institutionē
vsum et veritatem / in premissis trib⁹
distinctionibus. In hac dis. xj. agit de
eodem quantum ad existētie modū / et pa is et vini
in corpus et sanguinē christi conuersionē. ¶ Et colli
gitur sententia textus in tribus conclusionib⁹ que

sequuntur. Prima. Conversio panis in corpus/ et vini in sanguinem sine augmeto utriusque: non formalis: sed a quibusdam substantialis dicitur que tamen variis modis a doc. exprimi invenitur. ¶ Secunda. Ad cavendum fidei experimentum/ sumendi horrorem ad infidelium irrisionem/ sub aliena specie christi corpus: et sanguis consecrantur: sub duplici tamen specie: sub quarum utraque totus christus continetur: ut in christo anime et corporis susceptio significetur: et utraque natura in nobis tueatur. ¶ Tertia. Non nisi de vino/ cui aqua admiscenda est: et de grano frumenti in panem redacti/ corpus et sanguis tale quale christus habet conficitur: quod tamen nulli intinctum ministrandum esse perhibetur. Has materias textus quibusdam additis latius prosequitur. ¶ Circa hanc distinctionem de duobus querendum est. Primo de ipsa conversione/ per quam corpus domini et sanguis incipiunt esse in sacramento. Secundo de materia: que ad conficiendum eucharistiam requiritur necessaria.

Questio .j.

A Circa primum queritur utrum substantia panis et vini in corpus et sanguinem xpi conversa/ maneat cum eisdem sub sacri forma. ¶ Premissis notabilibus quo ad articulum primum: et subiunctis conclusionibus quo ad secundum monebuntur ac solventur dubia quo ad tertium. ¶ Quantum ad primum

Articu. j. Nota. j. notandum/ quod conversio est transitio unius in aliud: in quo duo notantur. s. desitio unius et successio alterius. Nam si quid in se aut in sua natura, ac proprietatibus manet non convertitur in aliud: et licet dum album convertitur in nigrum: id quod convertitur. s. subiectum albedinis manet: non manet tamen albedo secundum quam convertitur. Igitur sine desitione unius: et successione alterius non est conversio. ¶ Succedere autem est ad desitionem alicuius de novo incipere esse: aut in esse suo conservari quo non inciperet vel in esse conservaretur nisi aliud desineret. ¶ Unde potest describi conversio. Est desitio alicuius entitatis positive: ad quam sequitur inceptio vel conservatio alterius rei: aliter non producende vel conservande simpliciter vel secundum quid. i. quantum ad aliquem modum se habendi. Ex quo sequitur quod cum. a. converti in. b. non est. a. fieri. b. Nam aere converso in ignem/ aer non fit ignis: sed est aerem desinere et ignem succedere. ¶ Secundo sequitur quod in rem simpliciter necessariam nihil potest converti. Patet: quia quod simpliciter est necessarium: non incipit nec conservatur ad desitionem alterius non conservandum: nisi aliud desineret: quia cum sit necessarium: semper manet immutabiliter sive aliud desinat sive non. Et quoniam solus deus est simpliciter necessarius: sequitur quod in deum non potest fieri conversio cuiuscumque creature. ¶ Sequitur tertio/ quod quelibet creatura potest per divinam potentiam in quamlibet converti: quia potest deus quamlibet creaturam destruere: et ad eius destructionem aliam de novo producere aut productam conservare. Et hec omnia latius declarata invenies lect. iiij. in expo. ca.

Nota. ij. B ¶ Secundo notandum quod conversio est duplex: quedam substantialis: quedam accidentalis. Accidentalis est/ cum ad desitionem alicuius/ incipit aut conservatur aliquod accidens vel accidentalis habitudo: ut in calefactione aque/ ad desitionem frigiditatis aque/ incipit de novo esse calor in aqua: et sic convertitur frigiditas in calorem. Similiter aqua frigida convertitur in aquam calidam: sed frigiditas convertitur simpliciter in calorem: quia simpliciter frigiditas desinit et succedit calor. Sed frigidum convertitur in calidum secundum quid: quia frigidum non desinit simpliciter. i. res que est frigida: puta aqua non desinit simpliciter: nec aqua calida in casu incipit simpliciter: sed secundum denominationem accidentalem. Desinit enim aqua esse frigida: et incipit esse calida. ¶ Sed conversio substantialis est/ dum ad desitionem alicuius incipit esse substantia que prius non fuit vel conservatur que prius fuit. ¶ Et dicitur notanter in utraque diffinitione: ad desitionem alicuius: et non specificat illud alicuius: quia sive sit substantia: sive accidens quod desinit: conversio dicitur accidentalis: si terminus ad quem est accidens et substantialis. Si terminus ad quem fuerit substantia: conversio enim sicut et mutatio denominatur a termino ad quem. Verum: quia nomina sunt ad placitum: potest etiam conversio denominari ab utroque termino a quo et ad quem: et sic oporteret ponere quatuor species conversionis. Una qua accidens convertitur in accidens. Secunda qua substantia convertitur in substantiam. Tertia qua substantia convertitur in accidens. Quarta qua accidens convertitur in substantiam. de hoc lec. xl. ¶ Conversio substantialis est duplex. Quedam fit secundum partem eius quod convertitur: et eius in quod convertitur: et hoc contingit in his que habent materiam communem: ut in generatione substantiali ignis ex aere: aer convertitur in ignem: non secundum se totum: quia non secundum se totum syncathegorematice. i. quodlibet sui desinit: quia non secundum materiam: materia enim eadem numero manet in utroque sed conversio fit secundum formas tantum. ¶ Alia fit secundum totum quando illud quod convertitur secundum se/ et quodlibet sui/ desinit esse: et terminus ad quem secundum se et quodlibet sui recipit esse novum: vel conservatur in esse prehabito. Et illa conversio dicitur transsubstantiatio. ¶ Et potest sic describi secundum Ockam et dominum Pet. de alia. supplentem descriptionem Ockam. Transsubstantiatio est immediata successio substantie: ad aliquod positivum desinens esse. secundum se et quodlibet sui/ sub eisdem accidentibus: vel loco eius quod desinit esse. ¶ Dicitur primo immediata successio: quia inter desitionem eius quod transsubstantiatur: et successionem eius in quod transsubstantiatur: non debet cadere tempus medium: alioquin si aliquid ante centum annos desiisset: et in locum eius nunc succederet aliqua substantia: esset transsubstantiatio: quod non conceditur: et forte hoc includere voluit Ockam in ly successio. ¶ Dicitur successio: quia si substantia aliqua annihilata/ alia crearetur non in ordine ad istam annihilatam: non esset ibi transsubstantiatio: quia nulla successio. ¶ Dicitur substantie/ ad excludendum transaccidentationem. s. dum aliquid convertitur in accidens. ¶ Dicitur ad aliquid positivum: quia sive id quod desinit sit substantia sive accidens: dum tamen succedit/ substantia dicitur transsubstantiatio. Verum Ockam vult dicere quod requiritur quod etiam terminus a quo sit substantia. Nam secundum eum transsubstantiatio est tantum inter terminos positivos/ quorum uterque est substantia. Unde loco illius termini/ ad aliquid positivum/ ipse ponit/ ad substantiam. Accipit itaque transsubstantiationem strictius quam hic diffinitur. ¶ Dicitur desinens secundum se et quodlibet sui: propter generationem/ in qua genitum non secundum quodlibet sui incipit esse. Manet enim materia communis utriusque. ¶ Dicitur sub eisdem accidentibus: quia si aliqua substantia in celo produceretur ad desitionem alicuius in terra: non esset transsubstantiatio: licet huius oppositum teneat Sco. ¶ Additur vel loco: quia si deus terminum a quo transsubstantiationis destrueret quantum ad se, et omnia accidentia sibi inherentia: sufficit quod terminus ad quem succedat in eodem loco. ¶ Sed adhuc notandum/ quod transsubstantiatio adhuc accipitur dupliciter. Uno modo communiter: et sic diffinita est. Alio modo strictius: et tunc predicte diffinitioni addatur primo et principaliter intenti a convertente: ut si dicatur. Transsubstantiatio est immediata substantie primo et principaliter intente a convertente/ ad aliquod positivum etc. ut prius. ¶ Dicitur autem principaliter intendi a convertente quod non intenditur: quia coniunctum alteri intento: sed intenderetur tamquam terminus conversionis/ si esset per se ab aliis separatum. ¶ Consequenter supponitur/ quod facta consecratione panis sub speciebus panis est verum corpus christi: tale quale est in sua naturali consistentia pro tempore hoc est modo tali quale est ad dexteram patris: vivum/ immortale/ gloriosum/ coniunctum deitati: cum omnibus qualitatibus et accidentibus sibi inherentibus. Si autem fuisset facta consecratio in triduo mortis: fuisset tale corpus quale iacuit in sepulchro. s. exangue et exanime: sed coniunctum deitati. Suo modo de sanguine sub speciebus vini: de quo lect. xxxvij. Et

C

Nota. iij. D

dico notanter: corpꝰ tale non tm̄/ quia nō est in sacro quātum: cum ibi nō sit extensum nec circūscriptiue: vt priori dist. tactū est. ¶ Quarto notandum/ ꝙ cor- [Nota. 4. E]
pus potest tripliciter accipi/ cū loquimur de corpore christi. Uno modo vt est genus subalternum predicamenti substantie. Secūdo vt est species predicamenti quātitatis. Tertio pro altera parte cōpositi substantialis. s. ꝓ illo qd̄ immediate subijcitur forme specifice: siue sit materia nuda: siue materia organizata: siue compositum ex materia ꝛ forma non specifica ꝓm ponentes plures formas substantiales in eodē indiuiduo. De quo latiꝰ vide lec. xlij. Et illo tertio modo pro eodem capitur corpus humanum ꝛ caro. Unde indifferenter dicitur/ ꝙ homo componitur ex corpore et anima/ et ex carne et anima: vt in symbolo Athanasij. Sicut anima rationalis et caro vnus est homo. Tertio modo hic accipitur. Ultimo rememorandum/ qd̄ (vt tangit magister) olim plures fuerūt opinio. de quesito: de quibus habes in lec. xj. in prin

[Arti. 2. Cōclusio. 1. F] ci. ¶ Quantum ad secūdum articulum est prima cōclusio. Substantia panis in cōsecratione sacramenti eucharistie transsubstantiatur in corpus christi: et partes eius primo ꝛ tertio modo acceptum: accipiendo transsubstātiationē large. Probatur: quia sic accipiēdo trāssubstātiationem: panis trāssubstātiatur in omnia que ad desitionem panis incipiūt esse sub speciebꝰ panis: et ibi incipit esse totus hō christus: qui est corpus primo modo: vt est species substātie: et per ꝯn̄s caro que est corpus tertio modo: incipit etiā esse humanitas christi ꝛ anima/ que est pars corporis primo modo. Incipitqꝫ ibi p̄sens esse sanguis et ceteri humores substantiales: ergo in omnia illa cōuertitur. Tenet ꝯn̄a ex quid noīs cōuersionis large accepte. Non aūt fit cōuersio in deitatem: licet verissime sit ibi: quia non incipit esse ibi: cum ipsa nul

[Conclo. 2.] lubi incipit: sed semper est vbiqꝫ. ¶ Secunda conclusio. Accipiendo conuerti large/ ꝓportionabiliter dicunt transsubstantiari licet panis substantia in accidentia corpori christi inexistentia nō trāssubstantietur: tamen in ea cōuertitur. Probat cōclusio pro prima parte: quia trāssubstantiatio etiā large non dicit nisi respectu substantie tanq̄ termini ad quē. Scd̄a pars ꝓbatur: qꝛ ad desitionem substātie panis/ sub eius speciebꝰ incipiūt esse accidētia corporis christi et anime eiꝰ: ergo in ea cōuertitur substantia panis.

[Conclo. 3. G] Tenet ꝯn̄a ex diffinitione conuersionis posita in primo articulo. ¶ Tertia cōclusio. Accipiendo trāssubstantiationem proprie siue stricte: substantia panis dum rite cōsecratur transsubstātiatur tm̄ in corpus christi tertio modo acceptū: hoc est in solam carnem christi: vt est proximū perfectibile ab anima intellectiua. Probatur cōclusio: quia solū trāssubstātiat in id quod primo ꝛ principaliter a cōuertēte intendit: et nō vt alteri cōiunctū: ꝛ hoc est id in quod conuerteretur qualitercūqꝫ corpus christi se haberet in naturali cōsistentia. Illud autem solum est corpus christi tertio modo: ꝛ non vt includit animā sanguinē aut accidētia: quia omnibus illis semotis a carne christi in sua naturali existentia/ adhuc fieret transsubstantiatio in carnem seu corpus illo modo: et in nullum predictorū: vt supra articulo primo tactum est: ergo cōclusio vera. Siꝶr potest responderi de cōuersione. Et illa que sic ibi sunt ad verboꝝ prolationem puta per se ꝛ primo/ dicūtur inesse ex vi cōuersionis ꝛ trāssubstātiationis. Cetera que ibi sunt dicūtur ibi esse

[Cōclo. 4.] per concomitantiam: oīa tm̄ sunt ibi vere et realiter: de quo vide latius lec. xl. clarius lec. liij. et lec. xlij. ¶ Quarta cōclusio responsiua ad questiū. Substantia panis ꝛ vini cōuersa in corpus ꝛ sanguinē christi nō manet cū eisdem sub forma sacramēti. Probatur cōclusio aucto. constitutionis ecclesie: de summa tri. et fi. catho. firmiter. vbi dicitur: trāssubstātiati pane in corpus/ ꝛ vino in sanguinē/ potestate diuina. Ad idem adducuntur multe aucto. sanctorū lec. xl. circa

princi. Ex quibꝰ habetur ꝙ panis cōuertitur/ trāssubstantiatur ꝛ cōmutatur in corpus christi: ꝓm ꝙ dictū est in tribus conclusionibus premissis. ¶ Ex quo sequitur ꝙ substantia panis nō manet: nam nihil qd̄ transit cōmutatiue vel cōuertitur in aliud manet in sua natura: sed panis cōuertitur ꝛc. ergo non manet. Tenet ꝯn̄a: ꝛ maior nota: quia qd̄ transit non manet sed id qd̄ transit: quicquid autem cōuertitur in aliud substātialiter/ trāsit in aliud ꝓm suā substantiā: ergo nō manet ꝓm suam substantiam: hoc etiam patet ex quid noīs cōuersionis. ¶ Quantum ad tertium arti [Articu. 3. Dubium. 1. H]
culū est primū dubiū: quibꝰ v̄bis hec ꝯuersio panis in corpus/ et vini in sanguinem christi vere et apte exprimi possit: ꝛ de hoc latius vide lec. xlix. Sed breuiter ꝛ summarie nota duas regulas. Prima/ ꝙ omnis propositio affirmatiua de rigore seu proprietate sermonis est falsa: in qua termini significantes panem ꝛ vinum/ ꝛ corpus christi ponūtur in nominatiuo casu: nisi equiualeat alteri propositioni aut resolutur in aliā: in qua alter dictoꝝ ponitur in obliquo. quod additur ꝓpter aliā ꝛ similes. Panis est ex quo fit corpus Christi. Et quod dictum est: veritatē habet cuiuscunqꝫ temporis sit copula. Unde oēs ille false sunt de rigore verborū: panis est corpus Christi: quod est panis/ est/ fuit/ erit seu potest esse corpꝰ Christi. Siꝶr iste qd̄ est panis: seu qd̄ fuit panis: qd̄ erit panis quod potuit esse panis/ est/ vel fuit corpꝰ Christi. ¶ Secūda regula: vera est propositio in qua terminꝰ a quo. i. panis aut vinū exprimitur per ablatiuū cum ꝓpositione ex vel de importante ordinem: secus si importaret materiā: aut terminus ad quem: id est corpus vel sanguis christi: per accusatiuū cum prepositione in/ certe sunt de rigore false: vt iste vere sunt. Ex pane fit corpus christi: de vino fit sanguis christi. Si ly ex vel de importat circunstantiam ordinis desitionis substātie panis aut vini ad p̄sentiam corporis aut sanguinis: vt sit sensus. post desitionē substantie panis aut vini: incipit presentia corporis christi. Si vero ex vel de diceret circūstantiam materie: sicut cū dicimus annulus fit ex auro: qd̄ est dicere annulus fit ex auro tanq̄ ex materia manēte in eo/ sic est falsa. Siꝶr vera est hec: panis aut vinum transit/ cōuertiꝶ vel transsubstātiatur in corpus christi: vinū in sanguinē. Cū enim in hac cōuersione nihil aliud intelligi dꝫ: nisi ꝙ ad ꝓlationem verboꝝ sacramentalium simpl'r desinit esse substantia panis ꝛ vini: et corpus ꝛ sanguis christi incipit seu fit p̄sens speciebus panis ꝛ vini. Omnes ꝓpositiones per quas hec conuersio exprimitur: et sole tales vere sunt/ preter quas significatur desitio substātie panis aut vini: ꝛ presentia corporis christi aut sanguinis succedēs ex diuina ordinatione illi desitioni: ꝛ de hoc latius vi- [Dubiū. 2. I]
de lec. xlix. ¶ Secundo dubitatur quō hec conuersio potest dici trāssubstantiatio: cū nō sit ad substātiam corporis christi: vel de nouo ꝓducēda: vel cōseruāda: sed tantū ad presentiā localem sub speciebꝰ panis: ꝛ ita magis deberet dici translatio saltem ratione termini ad quē. Rn̄deo breuiter ꝙ ꝓprie dr̄ transsubstātiatio: tam ratione termini a quo: q̄ etiā ratione termini ad quem. Ratione termini a quo: qꝛ in hac conuersione desinit esse simpliciter substantia termini a quo/ quo ad materiā ꝛ formam. Et quantū ad terminum ad quē: qꝛ est ad ꝓductionē seu cōseruationem substantie corporis ꝛ sanguinis christi sub istis speciebꝰ. Nam si corpus christi nō esset in rerū natura: ad ꝓlationem v̄boꝝ formaliū corpꝰ christi de nouo ꝓduceretur sub istis speciebus. Sicut generatio dr̄ mutatio substātialis: qꝛ ꝓducitur noua substātia in loco substātie corrupte ꝛ nō localis. Sic etiam quia corpus christi preexistit conuersioni: est tm̄ conuersio substātialis: qꝛ est ad cōseruationem substātie corporis christi in loco panis desinentis: immo vt Sco. dicit: vbicūqꝫ ꝓduceretur noua substantia: vel preexistens cōseruaretur ad desitionē alteriꝰ substantie esset

substantialis conuersio: licet illa sm modum loquendi Ockam non diceret transsubstātiatio: qr sm eum transsubstantiatio cōnotat presentiā substantie desinentis. Unde sm eum transsubstantiatio duo cōnotat in termino ad quem: scz successionem substantie eius quantum ad nouam productionem: vel conseruationem ad desitionem termini a quo: et hoc principaliter connotat. Secundo connotat successionē in eodem loco in quo prefuit terminus a quo: qr in hac cōuersione intelligere possumus duos terminos ad quem scz substantiam corporis christi: et eius presentiam sub speciebus panis: et rōne primi termini dicitur transsubstantiatio principaliter non ratione secūdi: lz et illum scōm cōnotet nomen trāssubstantiatio sm

Dubium.3. K Ockam non sm Sco. de hoc lec. xl. ¶ Tertio dubitatur contra hoc qd dictū est in declaratione prime cōclusionis: q panis non conuertitur in deitatem/ pro eo q ad panis desitionem nō incipit esse deitas sub speciebus panis. ¶ Contra: lz deitas non incipit eē simpliciter ibi que semper est vbiq: tamē incipit ibi esse certo modo scz vt vnita humanitati christi: quo modo non esset ibi si panis ad consecrationē non desijsset. ¶ Respondet q in deitatē nihil pōt transsubstantiari vel conuerti: qr conuersio dicit successionez termini ad quem: et successio aliquam mutationē in termino a quo et ad quem: capiendo mutationem large. Nūc autem in deitatem nulla cadere potest mutatio. Quod eñ deitas in sacramēto est vt vnita humanitati christi: et non sic esset ibi: nisi in ordine ad desitionem substantie panis: hoc non est per mutationē deitatis: sed corporis christi: quod ibi incipit esse presens vbi prius non fuit presens: et ideo conuersio in corpus christi non in deitatem: que semper presens est humanitati vbicūq fuerit humanitas. Et si hoc non satis intelligitur in quid nominis suc

Dubiū.4. L cessionis: addat per sui mutationem. ¶ Quarto dubitatur vtrum transsubstantiatio de qua hic agitur: fiat successiue aut in instanti. Et videt q successiue: quia fit ad prolationem verborū: que non potest fieri nisi successiue. Respōdet in expositi. ca. lec. xlij. q cōuersio illa fit instātanee. i. tota simul. Unde in primo instanti non esse verborum/ panis desinit: et corpus christi presens est specieb⁹ panis virtute diuina: que nulla indiget successiōe in suis actionibus. Nec verba prolata aliquid efficiunt que successiue pferunt: nisi q ad prolationem eoꝝ deus signo per se instituto assistens operat. Reqritur autem verboꝝ prolatio ex institutione christi: vt preuia nō vt concomitans. Unde pro nullo instanti esse verboruz est ibi corpus christi: sed cessantibus verbis/ in primo nō esse eoꝝ/ est ibi corpus christi: et ideo immediate succedit: naz inter primum non esse verborū/ et primū esse corporis christi/ nullum est medium instans: sicut nec inter desitionē panis et presentiā corporis christi. Unde vnum et idem instans est primum nō esse plationis verboꝝ: et primū nō esse panis: est primū esse corporis christi. ¶ Si dicis panis desinit instātanee: qr totus simul: ergo per vltimū esse: et per ꝯns idem est vltimū esse panis: et primū esse corporis. Et ita pro illo instanti simul essent panis et corpus christi. Consequentia pbatur: quia res successiue desinens/ per partē post partē desinit: et per primum non esse totalis desitionis: sic res desinens tota simul et non successiue/ desinit per vltimum. Respondetur q panis non desinit per vltimuz esse: lz desinat totus simul. Cuius ratio est: quia panis desinit ad desitionē verborum: que quia desinunt per primū non esse tanq̄ res successiua pro eodem instanti desinit substantia panis: et regula illa q res pmanēs desinēs istātanee et tota simul desinit per vltimū instans: patitur instātiam quando res permanens desinit ad desitionem rei successiue. Similiter quando rei permanēti que tota simul desinit: immediate succedit res pmanēs incipiens per primum instans esse: sic est in proposito. Uñ alterū necesse est dicere: aut q panis desinat p primū nō esse: et corpus christi incipiat ibi esse p primū esse: aut q panis desinat per vltimū esse: et corp⁹ christi ibi incipiat esse per vltimū non esse/ supposito q instantia non sint sibi immediata: et q nullum sit instans medium inter desitionem panis et p̄ntiā

Dubiū.5. Wiglifum. M corporis christi. ¶ Quinto dubitatur: vtruz equalis virtutis sit aut maioris panem in corpus christi cōuertere: q̄ aliquid de nouo creare. Similiter vtrū virtus transsubstantiandi sit nobilior/ q̄ virtus concipiendi corpus christi in virgine Maria. ¶ Respondetur breuiter supponendo ex supradictis/ q sacramenta non efficiunt quod significant per aliquam virtutem insistentē: sed per virtutem diuinam assistentē: vt habitū est supra dist. q. j. Idcirco vna est eadē q virtus creandi et transsubstantiandi: qr virtus diuina est vna et indiuisibilis respectu quorūcūq effectuum: nec maior in pductione nobilioris effect⁹: nec minor in pductione minus nobilis. Unde beatus Augu. in soli. capi. iiij. Omnipotens manus tua semper vna et eadem creauit in celo angelos et in terra vermiculos: non superior in illis: non inferior in istis. et sequitur. Sicut omnipotens manus tua/ cui omnia pari modo sunt possibilia. Nec enim possibilius est ei creare vermiculum/ q̄ angelum: nec impossibilius est extendere celum q̄ folium: nec leuius est formare capillum q̄ corpus: nec difficilius fundare terram super aquam/ q̄ aquam super terram: Sed oīa quecūq voluit fecit: sicut voluit i celo et in terra/ et in mari et in omnibus abyssis: ideo est equalis: imo vna virtus transsubstantiandi et creandi. ¶ Si autē refertur ad creaturas tunc queritur/ vtrum equalis vel maior virtus sit transsubstantiandi q̄ creandi: est querere: vtrum effectus creatus sit maior q̄ effectus per transsubstantiationem productus: et sic variatur responsio sm diuersitatem effectuum: sed sensus ille est improprius. ¶ Ad scōm in dubio quesitū vtrum beata virgo habuerit aliquam virtutem sibi inherentem respectu conceptionis Christi corporis de qua sumpta est materia corpulenta tractatum est lib. iij. dist. iiij. An pure passiue esse habuerit an etiam actiue: et quodlibet horum dicatur/ si hic queritur de virtute insistente virgini in conceptione: et de virtute transsubstantiandi fit comparatio virtutis create ad increatam: et ita patet responsio q maior est virt⁹ transsubstantiandi/ q̄ virtus concipiendi in virgine: quia illa est increata: ista creata. ¶ Si queritur de virtute assistente q̄ est virt⁹ spūssancti virginē obūbrantis etc. sic est eadem virtus hec et illa: quia increata. Sic si fit comparatio ad effectum/ idem est effect⁹ vtrobiq: quia verum corpus Christi: et per cōseqnēs eadem virtus. i. virtus eiusdem effectus productiua et sm hoc potest respōderi ad dubium. ¶ Ultimo du

Dubiū.6. N bitatur: vtrum in conuersione panis in corp⁹ Christi/ panis desinat per annihilationem/ de hoc in ex. ca. lec. xlj. Unde breuiter dicitur q panis sm se totuz desinit et nihil panis manet: nec materia: nec forma: sed tantum accidentia: an autem hec desitio debeat dici annihilatio an non stat in quid nominis termini. Nam si annihilatio dicitur desitio rei sm se totā ita q nihil qd fuit de ei⁹ essentia maneat: sic panis in hac conuersione annihilatur: sic etiaz forma substantialis corrupta annihilaretur: licet non compositum: quia in corruptione compositi manet aliquid: scilicet materia communis corrupto/ et genito. Si vero accipitur pro desitione rei scōm se totam cui nihil positiuum succedit: sic panis non annihilatur quia succedit corpus Christi. et ita cōmuniter accipitur annihilatio a doctoribus. ¶ Si queris: cum panis desinit et nō per corruptionem: que ergo vocatur hec desitio. Respondet q qr hec desitio est supernaturalis et miraculosa: non habet nomen impositum a philosophis: sz pōt dici desitio rei sm se totā. de quo latius lec. xlj. Et tantum de illa questione.

A

Questio.ij.

Queritur secūdo de materia huius sacramenti: vtrū materia eucharie sit panis triticeꝰ ⁊ naturalis liquoꝛ vini. ❡ Tribus articulis patebit solutio questionis.

Articu.1. Nota.1.

❡ Quātū ad primū supponitur ꝙ illud dicitur requiri de necessitate sacramenti sine quo simpliciter non esset sacramentum: aut sine quo non cōsecratꝛ sacramentū In proposito aūt non queritꝛ de materia eucharistie que nulla est: vt dictū est supꝛa. dis.x.q.iij. Sed q̄ritꝛ de materia consecrationis.

Nota.2.

❡ Secūdo notandū qꝺ materia consecrationis eucharistie sunt diuerse opiniones doctoꝝ. Sunt em̄ q̄ tenēt ꝙ panis triticeus necessario requiratꝛ ad cōsecrationē eucharistie: ita qꝺ si in alio pane attentaretꝛ: puta spelticeo/ hoꝛdeaceo aut siligineo irrita esset consecratio et nihil fieret De hac opinione est Sanctꝰ Tho.par.iij.summe.q.lxxiiij.ar.iij. tenens qꝺ saltem maioꝛē partē opꝫ esse triticeā. Cōsonat Gersonius de floribꝰ ca.de eucharistia. Sco.in.iiij.distin.xj. Alexan.de Hal.par.iiij.q.xxxj.memb:o.iiij. Duran.dn̄s Camera.q.v.quarti. Rich.in.iiij.dist.xj.art.ij.q.ij. Alij aliter sentiunt. Nā Albertus tenet quod in spelta pōt fieri consecratio. ⁊ Pe.de palu.distin.xj.q.j.arti.iiij. ſm quē spelta triticū ⁊ far sunt eiusdē speciei. Tho.de argen. consulit ꝙ sacerdos vtatꝛ pane triticeo. Sanctꝰ Bonauē.dist.xj.art.j.q.iiij. tenet: ꝙ materia apta est frumentum: quas opiniones late prosequitꝛ lec.xxxv. in expo.cano. Similiter et de vino aqua mixto. vide ibidem. Hec de arti.j.

Articu.2. Cōclusio.1. B

❡ Quātū ad secūdū articulum est conclusio prima. Panē esse materiā consecrationis eucharistie tenet fides religionis. Probatur extra de sum.trinit.et fide catho.firmiter.⁊ in.c.cū Marthe. de cele.⁊c.⁊ de conse.dist.ij.in multis cap. Et dicitur notanter panis: qꝛ nō pasta: aut farina aqua mixta: seu pulmentum est materia consecrationis coꝛpoꝛis vt in expo.cano.lec.xxxv.

Conclo.2.

❡ Secunda conclusio. Nō sufficienter probatꝛ ꝙ in solo pane triticeo fiat sacramenti eucharistie consecratio. Patet: qꝛ ad hoc neqꝫ est auctoꝛitas sacre scripture: neqꝫ determinatio ecclesie: neqꝫ reuelatio: neqꝫ experiētia vel ratio.

Cōclusio.3.

❡ Tertia conclusio. Non excusatꝛ a pctō qui in pane nō triticeo scienter celebrat: nisi vsus ecclesie in qua sacramentū conficit: oppositum teneat. Probatꝛ cōclusio: qꝛ quilibet celebrans aut sacramēta ministrans tenetur se confoꝛmare cōsuetudini ecclesie in qua officiū suū agit: vt dictum est supꝛa de trina immersione baptizandi: ideo confoꝛmans se cōsuetudini/ peccat et maxime in pꝛoposito: vbi dimittit certum et assumit incertū in tāto sacramēto. Certū em̄ est ꝙ in pane triticeo fit consecratio omni fideli: sed an fiat in pane non triticeo: opiniones sunt doc.

Conclu.4. C

❡ Quarta conclusio. Ad conficiendū sanguinis chꝛisti sacramentum necessarium est vinū naturale de vua vitis expꝛessū Probatio de conse.dist.ij.in sacramento. Itē ex facto chꝛisti idē ostendi potest. Nā chꝛistꝰ cōfecit in liquore vini: per qꝺ vinū tanqꝫ materiā cōsecrationis sanguinis instituit: patet ex verbis eius Marci.xiiij.et Luce.xxij. Accepto calice dixit: dico vobis non bibam de generatione vitis donec regnum dei veniat. Simile habetur in Matt. Ex quo patet: qꝺ nec in vino artificiali. aut de pomis aut piris expꝛesso: nec in vino botris incluso/ nec in agresto: nec in balsamo ſm Pe.vbi supꝛa arti.v. licet dicatur vinū engaddi: sed in vino vernatiano: greco: cretensi que sunt vina pꝛopꝛie dicta: potest fieri cōsecratio: nec de clareto si species vini immutata est: nec in aceto pfecto: cū tūc nō sit vinū: secus si tēdit ad acedinē ſm Pet.de palu. verū de aceto distinguit Alex. vt in lec.xxxv. allegata.

Conclo.5.

In musto tn̄ expꝛesso/ lꝫ nondū defecato pōt fieri cōsecratio.

❡ Quinta conclusio. Admixtio aque cū vino in calice requiritur de ministri: non de sacramenti necessitate. Probatur: qꝛ minister cōsecrās si aquā miscere scienter negligit: moꝛtaliter peccat: licet vere conficiat: nisi formā mutando heresim introducere conaretur. Probationem hoꝛum require lect.xxxv.

❡ Quantū ad articulū tertiū dubitatꝛ pꝛimo: vtrum certa panis aut vini quantitas sit determinata: qua maioꝛ vna vice seu vna cōsecratione consecrari non possit. Respōdetꝛ ꝙ nō est determinata certa quantitas panis cōsecrandi. Unde tātū sacerdos consecrare pōt: quātū habere potest pꝛesentē: ⁊ ad quātū determinate dirigere valet suā intentionem. Unde existens in ecclesia nō potest consecrare panem in foꝛo: nec vinū in cellario: licet aliqui teneant ꝙ duntaxat tantū consecrare pōt quantū ad vsum fidelis populi sufficere potest: de quo vbi supꝛa lect.xxxv. — Artic.3. Dubium.1. D

❡ Secundo dubitatur de qualitate panis consecrādi: an tantum in azymis: an etiā in fermento consecratio fieri possit. Respondetꝛ ꝙ de vtroqꝫ pōt. fieri consecratio: quia etiam vtroqꝫ Romana ecclesia vsa est in hoc sacrificio ex certis causis: licet modo tantū i azymo. de quo lec.xxxiiij. in expo.cano. latius disputatꝛ. — Dubiū.2. E

❡ Tertio dubitatur: vtrū aqua vino admixta in sanguinē chꝛisti conuertatur. Respondetur qꝺ aqua vino admixta pꝛimo conuertitur in vinū: et ita totū conuertitur in sanguinē chꝛisti: aqua aūt si nondū esset in vinum cōuersa dū sacerdos consecrat nō cōuertitꝛ in sanguinem: debet ergo sacerdos paululū aque et in modica quantitate tēpoꝛe maturo ⁊ in pꝛincipio misse. vino in calice apponere: vt certus sit de conuersione aque in vinum: vt statim conuerti possit aqua in vinū de quo latius lec.xxxv. — Dubium.3

❡ Quarto dubitatur: qꝛ dictum est qꝺ aqua nō conuertitur in sanguinē chꝛisti immediate: sed prius in vinū conuerti opoꝛtet: et tunc vinū qꝺ in se conuertit aquā: cōuertitꝛ in sanguinem. Quid ergo fieret de aqua si tempoꝛe pꝛolationis verboꝝ consecrationis calicis nondū fuisset cōuersa in vinum. Respōdetꝛ vbi supꝛa qꝺ si aqua fuisset tante quantitatis/ ꝙ vinū in se conuertisset si nō fuisset facta consecratio: tunc alterabit species vini remanētes vsqꝫ ad instans coꝛruptionis vini/ si non fuisset vinum conuersum. Et in eodem instanti sub qualitatibus de nouo introductis: deꝰ creat nouam aque substantiā et desinit esse sanguis chꝛisti. Si vero tam modica fuerit aqua ꝙ vinū eā in se conuertisset: si non fuisset conuersum tunc in instanti coꝛruptionis specierū aque foꝛma aque coꝛrūpitur: et in materiam aque introducitur foꝛma vini: ⁊ saluaretꝛ ibi donec species vini de nouo introducte iterū coꝛrumpentꝛ. Nō tn̄ sub illis specie bꝰ inciperet esse sanguis chꝛisti: sub nullis enim speciebus incipit esse sanguis: nisi sub speciebus illius vini super quo pꝛolata sunt cōsecrationis ꝟba. Nā ⁊ si modicū vini post consecrationē adderetur speciebus vini cōuersi: non conuerteretur illud in sanguinē: sicut aqua benedicta, addita aque benedicte fit benedicta: cuius causam require loco alle. vbi ⁊ habes ꝙ licet sacerdos sumens calicem in quo aqua nondum fuisset in vinū cōuersa et postea in sanguinē licet solueret ieiuniū nature: non tn̄ impediretur ab iterata celebratione pꝛopter inuincibilem ignoꝛātiā. — Dubiū.4. F

❡ Et nota ꝙ aqua admiscenda non debet esse aqua artificialis rosacea vel similis: sed aqua elementaris: vt habet Palu. vbi supꝛa veruntamen si aqua talis admisceretꝛ: diceretur de illa sicut de elemētari si pꝛius fuisset conuersa in vinū qꝫ perficeretur cōsecratio: vinum in qꝺ conuersum esset per consecrationem trāssubstantiaretur in sanguinē. Si aqua artificialis admixta non conuersa fuisset in vinū ante consecrationē dicitur sicut de aqua elementari: qm̄ sicut admixtio aque nō est de necessitate sacramēti: ita nec impedit sacri consecrationē si alia admisceretꝛ. Si queritꝛ nunqd sufficit si aqua vino sit admixta in dolio aut cyatho aut pluuiā: dꝫ ꝙ nō: qꝛ admixtio illa est sacramētalis: iō nō dꝫ fieri anteqꝫ mysteria ⁊ pꝛparatio ad ea ichoentꝛ — G

vl dicit Alex. Sec⁹ eñ faciens aut omittēs: lz ceteris rite peractis pficeret sacramētū: pecaret tñ grauiter celebrans. Satis cōcordat predictis Alexā. par. iiij. q. xj. Palu. dist. xj. sanctus Tho. et Bonauē. vterq̄ dist. xij. Et tm̄ de illa questione.

Distinctio. xij.

Si autem queritur.

Postq̄ magister egit de his que respiciūt sacramēti veritatē. s. eius institutione/ vsu/ cōtēti veritate ac existētia corporis: modo ɔñr in hac di. agit de accidentibus remanētibus: de ipsis scilicet speciebus et earuz subsistendi modo: ac de his q̄ circa hoc sacramētū fiunt. s. fractione/ ɔpartiuin significatiōe/ oblatione et frequentatione. Et colligitur sententia textus in sequentibus tribus conclusionib⁹. ¶ Prima. Accidentia siue species post consecrationem remanent sine subecto: que realiter frangunt in partes certo significationis mysterio. Significant enim tres partes fractionis triforme corpus christi: cuius vna pars iā surrexit beatifice regnās cū christo alia ambulat in terra: tertia quiescit i sepulchro. ¶ Scđa cōclusio. Qđ sacerdos gerit in altari recte sacrificiuz seu immolatio dicit: qz illius vnici sacrificij in cruce immolati memoria iterat. ¶ Tertia. In augmentū charitatis: ꝛ medicinā quotidiane ifirmitatis/ secure quotidie sumit ab eo qui post satisfactionē p p̄teritis affectuz subtrahit a peccatis. Ptz declaratio in textu. ¶ Circa hanc dist. querunt duo. Primū de accidentiū subsistentia actione ꝛ passione. Scđm de sacramenti fructu et eius frequentatione.

Questio. j.

A

Circa primū querit

vtrū accidentia que sine subiecto subsistunt in eucharistia: agant ꝛ patiantur tāq̄ subiecto inherentia. ¶ Trib⁹ articulis questio terminabit: terminorum declarationibus quo ad primū: cōclusionuz subiūctionib⁹ quo ad scđm: ꝛ dubiorū solutionibus

Arti. j. Sup. 1. quo ad tertiū. ¶ Quātū ad articulū primū/ supponitur q̄ per accidentia eucharistie nihil aliud intelligitur nisi qualitates sensibiles que apparent post consecrationem in loco vbi fuerat panis vel vinum: vt sunt color/ sapor/ odor/ ac cetere qualitates tangibiles et sensibiles. Et dico qualitates: qz teneo q̄ soluz duo predicamenta ponūt in numerū. i. importāt res realiter distinctas. Nam omnis res substātia est aut qualitas: qz omnis res est substantia aut accidens ꝫm phm. Omne aūt accidens est qualitas: nō eñ pono quātitatē esse accidēs distinctuz a re quāta: neq̄ relationē a rebus absolutis: vt habitū est supra dist. x. Et pariformiter de respectib⁹ extrinsecis sex predicamentorum ceterorū. Unde sequitur q̄ transeūte panis vel vini substantia/ nō manet quātitas panis: qz quātitas panis est substātia panis: nō pōt aūt idē trāsire et manere. Manet aūt quantitas: sed non illa que fuit panis: sed ea que fuit accidentiuz. Manentibus enim accidentibus/ quantitas eorū manet: cū

Sup. 2. quantitas accidētium nihil aliud sit q̄ accidētia ha

B bentia partem extra partē ꝫm extensionē. ¶ Secūdo supponitur q̄ accidentia sensibilia que fuerūt in pane: eadem numero manent post cōsecrationē. Illud patet satis per experientiā: et probat lec. xliij. Eadē enim apparent post cōsecrationē que ante: et sensus circa obiectū pprīū nō decipit. Et licet multa ibi sint que nō apparēt. s. corp⁹ christi et sanguis cū accidētibus proprijs: ea tñ que apparent tāq̄ propria obiecta sensus/ qualitates. s. sensibiles eedē que fuerant ante consecrationez vere ibi sunt. Unde in legenda matutinali de venerabili sacramento legit. Accidētia sine subiecto in eodē (scz sacramento) existunt vt fides locum habeat dū visibile inuisibiliter sumitur aliena specie occultatū. Et sequit ad propositum. Et sensus a deceptione immunes reddant: qui de accidētibus iudicant sibi notis. hec ibi. Nō aūt esset sensus immunis a deceptione si non essent eadē accidētia post sicut ante: cum sensus indicet esse eadem. Sup. 3.

¶ Tertio notanduz: q̄ licet due sint opi. cōtrarie de quantitate extensiua: an sit accidēs quoddā quanto inherens distinctū a substātia ꝛ qualitate: quaꝝ motiua cum suis solutionib⁹ hincinde habent lec. xliij in expo. cano. tñ opinionē negātē quātitatē esse tale accidens distinctum a re quāta: tanq̄ magis fundatam sequens. Consequēter no. q̄ accidētia in eucharistia apparētia que intelliguntur per species panis aut sunt in substantia tanq̄ in subiecto. Nā nō sunt sic in qualitate: quia ipsa sunt qualitates sensibiles: sed vna qualitas sensibilis non est in alia neq̄ in se ipsa: ergo si non sunt in substantia in nullo subiecto sunt. Nō enim in quantitate. hec eñ vel est realiter substantia vel qualitas: nec pōt aliud subiectū assignari: vñ sequit q̄ probato qđ non sunt in substātia: satis pbatū est q̄ non sunt in subiecto. ¶ Quarto no Sup. 4.

tandū q̄ actio accidētis pōt esse triplex. vna respectu C

substantie generande: alia respectu cognitionis causande que ꝫm aliquos dr̄ actio exemplaris: tertia respectu accidētis realis in passum producendi. Et de prima actiōe est duplex opinio. Una q̄ respectu substātie pducende vel corrūpende accidēs nullam hz actionē: nec vt causa scđa principalis: nec vt instrumentalis. Alia tz oppositū q̄ accidēs est vere cā partialis: tñ respectu substātie: quarū opinionū motiua habes lec. xlv. Similiter dupl'r pōt intelligi questio quātū ad questitū de actiōe ꝛ passiōe naturali vel mi Sup. 5.

raculosa ꝛ supnaturali. ¶ Quinto supponit qđ nulla transmutatio acqsitiua fieri pōt a causa naturali nisi in subiecto presupposito: qz nisi sic creatura posset naturalr̄ creare: cōsequēs negat ab oib⁹: ꝛ pbat ɔsequentia: qz in hoc solū differt creare a facere: quia id qđ creatur: nō fit nec educitur de potētia materie: qz creare est aliqđ de nihilo producere. Facere autē dicit oēm rei productionē gñaliter/ siue de potētia materie siue de nihilo: ideo quicquid producit aliqđ et non de subiecto. creat. Sed de transmutatiōe deperditiua dubiū est: qz tenet Ockam q̄ causa naturalis potest annihilare: lz nō creare: de quo lec. xlv. ¶ Quā Articu. 2.

tū ad ꝫm articulū est hec conclusio prima ad suppo Cōclusio. 1.

sitū responsiua. Accidentia panis ꝛ vini post ɔsecra D

tionē manētia: per se stant nulli subiecto inherētia. Probat conclusio: qz post consecrationē nō inherent accidēti: vt declaratum est in precedenti arti. nec substantie: qz non substantie panis nec vini: qz illa non est post cōsecrationē: cū per cōsecrationē ɔuersa est in corpus et in sanguinem christi. Nec substātie corpis christi: tū qz accidētia nō migrant de subiecto in subiectū: tū qz neq̄ afficiūt neq̄ denomināt corpus xp̄i. Corp⁹ enim christi neq̄ est neq̄ dr̄ albū/ rotūduz ꝛc. p accidētia ibi remanētia. Nec aeri circūstāti: qz hic est locus specierū: loc⁹ autem non est subiectū locati nec pōt assignari alia substātia cui inherēt: ꝛ de hoc Conclo. 2.

latius lec. xliij. ¶ Scđa conclusio. Species sacramētales respectu passi extrīsecus applicati: habētis subiectū trāsmutabile: habent eādē viam agēdi separate quā haberēt si substātie panis et vini forēt coniūcte. Hec cōclusio hz veritate de qualibet triū actionū supra mētionatarū: nā pñt agere ad corruptionem substātie: vt si musca caderet i calicē. Itē ad gñationē guttularū ex aere circūstāte: si species essent congelate: et stube calide illate: sic pñt videri/ gustari/ odorari ita separate sicut cōiūcte. Similiter ita pducere calorē aut frigiditatē vel humiditatē in aerē circūstantē: sicut si panis substātia nō esset ɔuersa. ¶ Et dr̄ notanter in passum extrinsecus applicatū/ habēs subiectū trāsmutabile: qz vtrū species in seinuicē agāt ꝛ a se patiant: puta humiditas a calore/ ꝛ sic de similibus; vel in species extrinsecus missas: statim dicet:

⁊ de hoc lect.xlv. ¶ Tertia cõclusio. Nulla transmu
Concl°.3. E tatio passiua acquisitiua noue forme in speciebus
separatis panis ⁊ vini/fieri põt naturaliter a causa
naturali. Probatur: qꝛ causa naturalis nõ põt pro-
ducere aliquid positiuũ nisi in subiecto presupposi
to ex vltima sup positione primi articuli. Sed nullũ
est subiectum deferens terminos huius transmuta
tionis in speciebus: cum ipse sint sine subiecto: nec
vna subijcitur alij: vt dictum est: ideo cõclusio vera:
vt si ibi ꝓducitur noua qualitas ista creatur: qꝛ de
nihilo producitur. i. non de potentia subiecti: cum
nullum ibi sit subiectum. Si querit̃ quid de quanti-
tate ⁊ motu locali: dicit̃ ẜm opinionẽ quam teneo: ꝙ
quia quantitas nõ distinguitur a re quanta: nec mo
tus a mobili ⁊ loco: per agens naturale potest fieri
mutatio ad quantitatẽ. s. rarefactio vel condensatio
specierũ silr̃ ⁊ motus localis earundez: sed per has
transmutationes nõ acquirit̃ noua forma: sed fit tã
tum motus localis partiũ vel totius. ¶ Si vero tene
retur alia opinio cõtraria: tũc diceret̃ de mutatione
ad nouam quantitatẽ sicut de mutatione ad nouã
formam: sed de mutatione locali diceret̃ cõsequenter
ꝙ posset fieri causa naturali: quia ibi esset subiectũ
motus acquirendi/puta species ipse mobiles. Nam
ẜm illam opinionẽ motus est subiectiue in mobili.
Concl°. 4. de hoc latius lec. xlv. ¶ Quarta conclusio. Omnes ef
fectus (quos agens naturale sufficiẽter presens spe-
cieb⁹ eucharistie posset in eis si inessent subiecto pro
ducere) efficit in illis deus supernaturaliter et im-
mediate. Probatur: qꝛ talis effectus ad presentiam
cause naturalis producuntur: vt docet experientia.
nam presente calore aeris calefiunt: presente frigefa
ctione frigefiunt ⁊c. ⁊ tñ nõ a causa naturali presen-
te ex conclusione tertia: ergo a causa supernaturali q̃
deus est. Et hoc quidẽ ea volũtate/qua eucharistiaz
instituit: ⁊ eam in ecclesia frequẽtari disposuit: sine
Arti. 3. antiquo sine nouo miraculo: ne in iacturam meriti
Dubium. 1. fidei experientia sumeret̃: de quo lec. xlv. ¶ Quantũ
F ad articulum tertiũ est primũ dubiũ: vtrum species
eucharistie in se inuicem possint agere: puta calor re
porem. Rñdet̃ ꝙ nõ/duplici rõne. Una: qꝛ accidẽtia
eidem subiecto inherẽtia precise: cũ nõ sunt adinui-
cem ꝯtraria: nõ agunt in se: qꝛ actio realis qualitatũ
sensibiliũ fit rõne cõtrarietatis. Scd̃a: qꝛ nihil põt ꝓ-
ducere sine subiecto: sed alteratio que in eis fit: illa
fit a deo ẜm mentẽ quarte cõclusionis. Sed dr̃. quid
si particula consecrata intense frigida mitteretur in
calicem calefactũ: ibi remitteret̃ frigiditas particule
⁊ introduceretur calor ⁊ non nisi a calore specierum
vini in calice. Respondet̃ ꝙ illa alteratio specierum
particule immisse in calicem fit a solo deo immedia
te: qui solus potest agere nullo subiecto presupposi-
to: ⁊ nõ a speciebus vini in calice: lz eis passiuz. i. par-
ticula immissa ab extrinseco applicaretur: quia illud
passum non habet subiectum deferens terminos hu
ius trãsmutationis. Et ideo notanter additum fuit
Dubium. 2. in conclusione scd̃a: subiectũ transmutabile haben-
G tis. ¶ Scd̃m dubium. Utrũ per transmutationẽ spe-
cierũ eucharistie desinat presentia corporis xp̃i. Et
videtur ꝙ sic: quia dum per transmutationem hm̃oi
noue species inducãtur: puta nouus calor/ color vel
humiditas ⁊c. Super illas nõ sunt prolata verba cõ
secrationis: ideo sub eis non est eucharistia. Tenet
cõsequentia: qꝛ ꝓpter hoc dictum est dist. xj. q. ij. dub.
iiij. ꝙ tantũ sub illis speciebus est corpus christi: sup
quibus prolata sunt verba cõsecrationis: sed manife
stum est ꝙ super species de nouo inductas non sunt
prolata consecrationis verba. In oppositum est: qꝛ si
sic: cũ cõtinuo fit transmutatio in speciebus: per nul
lum tp̃s totuz maneret corpus xp̃i sub speciebus: qđ
est absurdũ ⁊ fidei cõtrariũ. ¶ Rñdetur ꝙ per nullaz
transmutationẽ factã circa species sacramẽtales de-
sinit esse corpus christi sub eisdem: ⁊ eius sanguis cũ
qua manet substantia panis ⁊ vini: si nõ fuisset facta
cõsecratio. Et quandocunqꝫ fit talis trãsmutatio spe
cierũ ꝙ per eã corrũpitur substãtia panis aut vini si
non fuisset facta consecratio: tunc desinit esse corpus
christi et sanguis sub illis speciebus transmutatis.
Et hoc veritatem hꝫ: siue species ille sumant̃ ab ho-
mine: siue bruto: siue vetustate: siue putrefactiõe: aut
calore: vel ab alio quocunqꝫ casu vel agente soluan-
tur. Quid autem fiat recedente corpore xp̃i sequenti
dubio dicet̃. Per hoc ad rõnem primã dubij dr̃ quod
supra dictum est ꝙ sub nullis speciebus incipit esse
corpus xp̃i vel sanguis nisi sub speciebus illius vi-
ni vel panis super quo pane vel vino ꝓlata sunt ver-
ba ꝯsecrationis: mõ oẽs species etiã de nouo intro-
ducte dicuntur species panis vel vini: que essent in
pane aut vino: si nõ fuisset facta conuersio sicut ⁊ il
le species que fuerunt in pane: ⁊ tunc nõ sunt in pa-
ne: adhuc dicũtur species panis. nõ qꝛ fuerũt in pa-
ne precise: sed magis qꝛ essent in pane si non fuisset
facta cõuersio. Et si dr̃. quare hoc plus dr̃ de specie-
bus transmutatis/ q̃ de substantia transmutata in
causa dubij allegati. Rñdetur ꝙ corpus Christi nõ
potest esse in loco substantie ẜm ordinationez diui-
nam: nisi per cõuersionẽ substãtie in ipsuz: nulla aũt
substantia cõuertitur in corpus Christi nisi virtute
consecrationis: ideo si admiscet̃ siue addit̃ aliqua
substãtia speciebus: non fit cõuersio eius in corpus
vel sanguinẽ Christi: ⁊ ideo nõ est sub illis Christ⁹:
secus de speciebus/ille eñi nõ cõuertunt̃ in corpus
aut sanguinẽ Christi: sed vt sub eis sit corpus xp̃i:
sufficit ꝙ subiectum illud in quo essent si consecra-
tio non accessisset: conuersum sit in corpus Christi:
nunc aũt substãtia panis vel vini si nõ fuisset facta
cõsecratio: ita esset subiectũ specierũ. per transmuta-
tionem aduenientiuz sicut earũ que infuerunt ante
consecrationem. ¶ Dubitatur tertio vtrũ species eu Dubiũ. 3. H
charistie sumpte nutriant sumẽtem. Rñdetur breui-
ter/quia de hoc latius habetur in expo. ca. lec. xxxv.
ꝙ ad productionẽ noue substãtie ad desitionem pre-
sentie corporis christi/nõ cooperantur species: quia
in tali productione non est subiectũ presuppositum.
¶ Uñ generaliter aduertendũ ꝙ quandocunqꝫ desi-
nit corpus christi esse sub speciebus: semper creatur
de nouo materia: vel sic qꝛ ea q̃ fuit materia panis et
simplr̃ esse desijt: per cõuersionẽ ei⁹ in corpus christi
reproducitur: aut qꝛ alia q̃ nunqꝫ fuerat in rerũ natu
ra de nouo ꝓducit̃: ⁊ materie introducitur noua for-
ma substãtialis: illa. s. vel alia eiusdẽ speciei q̃ fuisset
introducta si panis nõ fuisset cõuersus/sed nunc na
turaliter corruptus. Introducitur autẽ noua forma
substãtialis vel a deo per solã creationẽ: aut a deo et
causis secũdis ꝑ generationẽ: põt eñi cõcurrere scd̃e
cause in eodẽ instãti quo materia ꝓducitur sub qua-
litatib⁹ pro noue forme panis generatione disponẽ-
tibus ad educendũ formã substantialem de materia
sic producta ⁊ qualificata: de quo latius vide lec. xlv.
vt gratia exempli si sub specieb⁹ vetustis producere
tur vermis in eo instanti quo corrũperetur forma pa
nis: ⁊ generaret̃ in eadẽ materia forma vermis/si nõ
fuisset facta cõsecratio: producitur vermis a solo deo
de nouo quo ad materiã ⁊ formã: aut ꝓducitur ma-
teria a solo deo: ⁊ in eodẽ instanti ꝓductionis mate-
rie educitur forma vermis de potẽtia illius materie
cõcurrentib⁹ dispositionibus qualitatiuis sub qui-
bus ꝓducta est materia in suo genere causandi. Nã
ille qualitatiue dispositiones que vsqꝫ tunc steterunt
sine subiecto pro eodem instanti pro quo producta
est materia: informant materiã ꝓductã et educũt de
eius potentia vermis formam. ¶ Similiter dr̃ quo
ad nutritionẽ/ꝙ sumptis speciebus ⁊ eis alteratis/
vsqꝫ ad eã dispositionẽ sub qua nõ maneret substan-
tia panis si nõ precessisset consecratio: ⁊ sub qua desi
neret corpus xp̃i esse sub specieb⁹ sic alteratis: ꝓdu-
citur materia vel panis que prefuit: vel alia numero:

et illam materiã agglutinatam relique carni sumentis incipit informare forma hois: aut generatur partialis forma bruti si fuerit comestum a bruto: ꝛ ꝑ hoc sumẽs nutrit. ¶ Sic ergo duo patẽt: primo ꝙ sumẽs eucharistiam nutritur. Scḋo ꝙ nutritio illa nõ causatur ꝑ species: sed miraculose ꝑ deũ ꝓducentẽ materiam: ꝛ illa ꝓducta põt ꝯñr fieri nutritio per causas naturales: ꝛ sic species sumpte nõ nutriunt: quia nõ cõuertũtur in substãtiã rei alite: ꝛ tñ sumptione specierũ hõ sumens nutritur: eo ꝙ materia de nouo sub specieb⁹ ꝓducta in substã: iã mãducãtis cõuertitur. Qḋ aũt sumens eucharistiã nõ soluit ieiuniũ nature/ vide lec. xlv. vbi etiã habes ꝙ species ipse licet nutrire nõ possunt: possunt tñ inebriare. ¶ Quarto dubitatur de fractione/ vtrũ sit vera fractio: ꝛ cui⁹ sit vt obiecti. Ad hoc breuiter dr: dimissis opinionib⁹ que latius recitantur lec. lxxx. ꝙ dum fit diuisio sacramẽti ibi est vera fractio: qꝛ realis diuisio partiũ sacri: q̃ partes post fractionem etiã loco separãtur. Ipsa vero fractio nõ est in corpore christi: qḋ integrũ ac totũ sub qualibet diuisionis particula continetur: sed est in specieb⁹: ille em̃ species qꝛ extense sunt: et partes habẽt situ ꝛ loco distinctas que partes realiter adinuicem separãtur: frãgi possunt. Et qꝛ de hoc ꝛ partiũ significatione satis loco allegato tractatur: ideo materiam hanc hic non extendo: et licet non sit fractio corporis christi: est tñ vera mãducatio corporis christi: vide ibi. Et tantum de illa questione.

Dubiũ. 4. 3

Questio. ij.

Secundo queritur: vtrũ ad ꝯsequendũ eucharistie fructũ frequẽter sit cõicandũ. ¶ Trib⁹ articulis more solito constabit hui⁹ questionis solutio. ¶ Quãtũ ad primũ notãdum: ꝙ lꝫ varij diuersis modis ꝛ vijs hui⁹ sacri fructus colligere nisi sint. Nã quidã ad numerũ duodenariũ reducũt ad instar fructũ ligni vite: de quo Apoca. vlt. Alij eodẽ numero: sed ꝑ oppositũ ad totidẽ dãna: q̃ fruct⁹ ligni mortis: arboris. s. interdicte nostro ꝑñi intulit. Alij ad senariũ numerũ reducũt ꝺm sex noĩa huius sacri: nã dr gratia/ donũ seu munus/ cõmunio/ cibus/ sacrificiũ/ sacr̃m. Alij reducunt ad numerũ ternariũ. s. ad bonũ oblationis sacrificij: bonũ cõicationis conuiuij: bonũ refectionis viatici. Sunt et alij qui breuitati studẽtes primo fruct⁹ bimẽbrãt ramusculos subdiuidẽtes. Uñ qꝛ eucharistia principaliter instituta est in sacrificiũ ꝛ in cibũ: ꝛ ideo omnem fructũ sacrificij / omnẽqꝫ fructũ spiritualis cibi affert digne sumẽti. de quo late vide lec. lxxxv. in expo. cano. ¶ Pro quo scḋo notãdũ ꝙ sicut oẽs ve. test. oblationes ꝛ sacrificia figurabãt figuraliter vnicum xp̄i sacrificiũ ꝑ xp̄m in principio noue legis patri in ara crucis oblatũ: ꝛ in cui⁹ virtute populo profuerũt: ita in isto ꝑfectissimo sacrificio crucis vnico habem⁹ ꝑfecte quecũqꝫ lex nature vł Mosaica suis sacrificijs cõtulit imperfecte. s. pctõꝝ remissionẽ: gratie collationem: ꝛ glorie participationẽ. Et licet simul oblat⁹ est xp̄s in cruce in aperta carnis effigie: offertur tñ idem in altari quotidie velatus in panis viniqꝫ specie: nõ quidẽ quãtũ ad ea que penã importãt: sed quantum ad finẽ sacrificij que est placatio offense patris: ꝛ impetratio eterne salutis: ꝛ ideo iuxta scḋam cõclusionẽ textualem vere sacrificiũ dr: qꝛ idẽ in eucharistia offertur q̃ in cruce immolatus est: ꝛ ad eundẽ finem. de quo lec. lxxxv. latius. ¶ Tertio notãdũ ꝙ sacr̃m illud nedũ est sacr̃m: sed etiã cibus potusqꝫ anime spũalis ꝺm illud Jo. vj. Caro mea vere est cibus: et sanguis meus vere est potus: ꝛ ideo in pane ꝛ vino: quo ꝑfecta refectio corporis quotidie adhibet ꝛ in vita corporali iustẽtamur/ cõfortamur/ ꝛ roboramur: institutum est: vt ꝑ hoc ꝑfecta refectio spũalis nobis significetur. de quo lec. lxxv. ꝛ. lij. vbi ꝛ agit cur sub dupliri specie institutũ est. ¶ Quarto supponant hic que

A

Arti. 1.
Nota. 1.

Nota. 2.

Nota. 3.
B

supra dist. ix. q. j. dicta sunt de quadruplici manducatione: et ea. dist. q. ij. de digna ꝛ indigna sumptione. In proposito questio tãtũ intelligenda est de frequentatione huius sacri sumentiũ non indigne: qm̃ sicut nõ est nec semel indigne sumendum: ita multo magis nõ est indigne frequentandum. ¶ His breuiter premissis quo ad articulum primũ/ sequunt conclusiones quo ad articulum scḋm. ¶ Prima. Sacramentum eucharistie in ratione sacri: non tm̃ prodest his a quib⁹ sumit: sed etiã alijs ꝑ quib⁹ offertur. Patet, qꝛ preces ecclesie nõ fiũt frustra. Exaudit em̃ sponsus sponsam suã: christus. s. ecclesiam: sed sacrificium illud/ etsi specialiter offertur pro offerente ꝛ sumẽte: nihilominus tñ ꝛ ꝑ tota vniuersali ecclesia quantũ ad oẽs sui partes per particulas diuisi sacri significatas. Patet hoc clare in orationib⁹ sacro canoni insertis: vbi dr. In primis que tibi offerimus pro ecclesia tua sancta. ꝛ sequitur. pro papa ꝛc. ꝛ omnibus orthodoxis/ ꝛ vere fidei cultoribus. de quo in expo. cano. lec. xxij. ꝛ seq. Nec solum fructificat in bonis ꝛ iustis: sed etiam in pctõribus pro quibus offertur vt a peccatis cõuertãtur. Uñ beatus Tho. dis. presenti. q. v. ar. ij. Eucharistia inquantũ est sacrificium: hꝫ effectum etiam in alijs pro quib⁹ offertur: in quibus nõ preexigit vitã spũalem in actu: sed in potentia. vt lec. lxxxv. ¶ Scḋa cõclusio. Singulos figuralium vete. testa. sacrificiorum fructus affert eucharistia: ꝛ horum maiores pro quanto est vnici sacrificij in cruce oblati memoria. ¶ Probatur conclusio: qꝛ efficacior est veritas quã figura: ideo maiorem fructum affert. ¶ Sunt aũt hi fructus in genere quatuor: sicut quatuor genera sacrificiorum ve. testa. Nam hostia pro peccatis oblata fuerat ad pcti expiationem. Hostia pacificorũ ad pacis stabilitatem. Holocaustũ ad internam cum deo vnionem. Et iuge sacrificiũ/ ad gratiarum actionem: vt in lect. lxxxv. latius declaratur. Unde breuiter: quicq̃d saluator noster meruit: seipm̃ offerens in cruce generaliter pro omnib⁹: tam in remotione mali q̃ in collatione boni/ viatorib⁹ / purgãdis/ beatis hoc sacrificio applicatur particulariter singulis. Sic enim orat sacrificãs in canone. Ut omnes ipsum participantes omni benedictione celesti ꝛ gratia repleantur. Hinc ecclesia ordinauit tam varia officia ꝑ varijs impetrãdis spiritualibus ꝛ tẽporalibus bonis malisqꝫ remouẽdis: ꝛ hoc tam viatoribus q̃ purgandis/ q̃ etiam beatis pro gratiarũ actionibus referendis: prout cõgruit varijs ecclesie membris: vt in loco statim supra allegato. ¶ Tertia conclusio. Eucharistia inquantum cibus animã nutrit ꝛ roborat: restaurat deperdita: ꝛ restaurata augmentat. Probatur: quia cibus ille viuificat. Uñ Joã. vj. Qui manducat me: et ipse viuet ꝑpter me. ad viuificandum autem ꝑdicta requiruntur: ꝛ de hoc etiã supra dist. viij. q. j. Unde ꝛ Innocẽ. de offi. misse. par. iij. c. vlti. Eucharistia si digne sumatur a malo liberat: ꝛ conseruat in bono: venialia delet: ꝛ cauet mortalia: et per huius sacramenti virtutem vniuerse virtutes augẽtur: et omniũ gratiarũ fructus exuberãt. de hoc late vide in Pe. qḋ. j. arti. iij. distincti. huius. ¶ Quarta conclusio ꝛ quo ad questitum prima. Frequentatio sacramenti eucharistie cõmendabilis est in digne suscipiente: q̃uis cũ merito possit quis aliquando abstinere. Prima pars conclusionis est Pe. vbi supra arti. iiij. et est satis manifesta. ꝛ sequitur ex premissis: nam laudabile est multos sibi et ecclesie accumulare spirituales fructus. ꝺm illud aplĩ. ij. ad Cor. vj. Hortamur vos ne in vacuũ gratiã dei recipiatis. et. j. Timot. iiij. Noli negligere gratiam que in te est: que data est tibi. Hi autem fructus accumulantur per frequentationem huius sacramẽti: vt patet ex cõclusionibus precedentibus. Scḋa pars probatur: quia talia abstinentia potest procedere ex humilitate sui: et consideratione immense dignitatis dei: inclinante ad vtrũqꝫ charitate: et per cõsequens

C
Arti. 2.
Conclo. 1.

Conclo. 2.

Conclo. 3.
D

Conclo. 4.

erit meritoria. Et ad hoc facit: quod centurio dominum non recipiens in domum suam ex sui humiliatione commendatur a dño. ¶ Et dicitur notanter in conclusione: cum merito possit abstinere: z nō de meritorie abstinere: quia licet sic abstinens mereāt se humiliādo coram tremēda maiestate dei: etiam mereāt considerādo z magnificādo diuinā maiestatē: nō tñ videtur ꝙ abstinēdo precipue mereatur: cum accedēdo plus significaret diuinam bonitatē z clementiā. Nec dñs laudauit Centurionē de eo ꝙ nō suscepit se: sed de fide qua credidit dominū absentem corpore posse verbo seruum suū sanare: vñ dixit. Non inueni tantam fidē in Israel. ¶ Puto tamen si quis eliceret actum volendi abstinere propter reuerentiam dei et hoc ex charitate: qđ ipsum velle sic elicitum sit meritorium: sed abstinere vt dicit purā priuationē: nō est meritoriū sine actu positiuo.

Conclu. 5. E

¶ Quinta cōclusio. Ceteris paribus fructuosius est frequentare sacramentum eucharistie / q̄ ab eius sumptione abstinere. Dicitur ceteris paribus. i. si duo fuerint eque dispositi et non indigni: maiorem fructū cōsequit accedēs q̄ abstinens. Hec conclusio multipliciter probatur lec. lxxxvij. tñ qz quicqđ consequitur abstinēs: illud ipm cōsequitur accedēs: z cum hoc aliquid vltra ex opere operato quo se priuat abstinens: tum quia accedere pcedit ex charitate: que semper vult magis magisqz vniri dilecto. Sed abstinere procedit ex timore: aut humiliatione sui: summa autem virtutum charitas: hinc canon exhortatur quotidie cōicare: vt de conse. distin. ij. peracta. z. c. si quotiescūqz. z seq. Et hec conclusio cum precedenti est de mente Duran. dist. presentis. q. iiij. vbi dicit tria. Primum qđ quotidie sumere hoc sacramentum est laudabile z expediens ex genere facti. Secundū qđ abstinere a sumptione ei9 est quandoqz laudabile ratione facientis. Tertium inter laudabiliter sumentem z laudabiliter abstinētem: melius facit qui sumit q̄ qui abstinet. et omnia hec latius declarat. Pe. de pal. tenet: quod hmōi qui sentit deuotionem per hoc augeri z reuerētiā nō minui: expedit omni die cōicare. artic. iiij. q. j. vbi etiam querit z determinat si liceat in die pluries cōicare. Et qñ licet pluries celebrare ponēs sex casus in quibus licet. z in fine arti. v. ait. Simpliciter loquendo multo melius est debite sumere q̄ debite omittere.

Conclu. 6.

¶ Sexta conclusio. Licet non peccent: imprudenter tñ agunt z stulte qui dispositi abstinent a sacramentali cōione. Patet conclusio. primo ꝙ non peccent: qz accedere non est in precepto nisi in casu vt semel in anno z in mortis periculo. de quo lec. lxxxvij. Secunda pars probatur: qz stultum est dimisso maiori bono acquirendo apprehendere minus: sed maius bonum est accedere q̄ abstinere: ergo. De hoc latius loco statim allegato.

Articul9. 3. Dubium. 1. F

¶ Quantum ad articulū tertiū. Dubitatur primo: vtrum sub vtraqz specie liceat laicis cōicare. Et queritur de laicis: quia sacerdotibus celebrantibus est preceptum sacramentū sub vtraqz specie consecrare z sumere: z habetur de conse. dist. ij. relatum. z duobus sequentibus. dz ergo. qđ aliud est querere an cōicare sub vtraqz specie sit de necessitate salutis laicis: et aliud an liceat. De primo diffuse tractatum est lec. lxxxiij. ideo hic transeo: maxime quia determinatum est ab ecclesia / qđ non est de necessitate salutis: immo hoc asserere vt heresis est condemnatū. ¶ Sed de scđo an liceat attēdendū ꝙ ꝑm apostolum. j. Corint. vj. multa licēt que nō expediunt: et ideo nōnulla fieri possent sine peccato que tamē vtile est omittere: immo z nonnulla de se licita non sunt admittenda / dum occasionē schismatis erroris aut alicuius mali prestant. Sic in proposito cōicare sub vtraqz specie laico de se nō est illicitū: qz olim in quibusdā ecclesijs erat consuetū: z hoc modo est cōsuetū vt refert Pe. de pal. distin. ij. q. j. arti. j. in quibusdam monasterijs: nō tamen expedit: quia per hoc daretur occasio et fomentum errori eorum / qui dicunt necessarium esse communicari sub vtraqz specie. Etiā nō expedit sic dare omnibus propter periculū effusionis: nec nisi solum discretis: qz per hoc daretur occasio seditionis. Nullus enim vellet indiscretus notari: z alias causas lec. supra allegata positas.

Dubium. 2 G

¶ Secūdo dubitat quando tenetur homo cōicare de necessitate salutis. Pe. de pal. ar. v. q. j. huius distinctio. rñdet breuiter. Licet olim tenebant oēs fideles ad pluries cōicādum: hodie tñ tenentur ad minus semel cōicare in paschate: ꝑm. c. oēs. de peni. et remis. Tenentur etiam oēs celebrantes cōicare quoties celebrant p. c. relatum. de cōse. dis. ij. Tenent z oēs curati celebrare per se vel per alium oibus diebus dñicis z maiorib9 festiuitatibus: quib9 populus obligatur ad auditionem misse: z quoties necessariū est subditis. Tenent etiā sacerdotes nō curati ratione officij sui. ꝑm beatū Tho. frequēti9 cōicare q̄ laicus: ne gratiā sue ordinationis iudicētur a dño in vanū recepisse: z dñi sui pecuniam. i. officiū seu potestatē offerēdi viuis z mortuis in sudario abscōdisse cum seruo nequam: z ideo iusto dei iudicio condēnant. Vñ videtur qđ talis nullum habēs bñficiū aut specialē obligationem saltem in festis principalioꝛib9 alio legitimo cessante impedimento / teneatur celebrare. Qui vero beneficium aut spāle officiū habet: tenet ꝑm institutionē bñficij sui: aut commissoꝛū officij per se vel aliū celebrare et cōmunicare. Pulchre hoc dubiū determinat Pe. de pal. distin. xiij. q. ij. art. j. ¶ De laicis vero non inuenitur obligatio nisi semel in anno paschali tpe. Priores enim obligationes videntur sublate per. c. oīs. supra allegatum. Et in periculo mortis vt in grauibus infirmitatibus: in quib9 imminet mortis periculum: tūc tenetur infirmus petere eucharistiam / si vsum habuerit rationis: vt dicit Rich. q. vj. hui9 dis. art. j. de hoc lec. lxxxvij. prope finē. Et licet magna sit vtilitas frequenter sumere eucharistiā: non tñ lz eodē die pluries cōicare extra casus cōcessos in quibus licet pluries celebrare. de quo sitr vide lec. lxxxvij. nō lōge a fine: z de illo vide supra distin. ix. q. j. vbi plura mouent que similiter hic moueri possent: eo quia ibi tractant ea que requirunt ad dignā sumptionē huius sacramenti. Hic aūt agitur (presupposita debita dispositione accedentis) de eius frequentatione.

Distinctio. xiij.

Olet etiam queri. Postq̄ magister egit de sacro eucharistie in sex quātū ad suscipiētē. In hac dist. xiij. determinat de eodē quātū ad ministrū cōsecrātē. Hui9 aūt dist. snia in sequētib9 trib9 conclusionib9 summarie continet. ¶ Pria. Quilibet sacerdos in ecclesia existēs noie et sacro pōt cōficere eucharistiā: etiā si sit prauus in viuendi mō. ¶ Scđa cōclusio ꝑm quorundā opinionē nō videnē hoc sacrm cōficere posse excōicati: z de heresi manifeste notati: licet sint sacerdotes rite oꝛdinati. ¶ Tertia cōclusio: ꝑm opinionē aliorū. Errās in fide hui9 sacri vere cōsecrat si sacerdos fuerit: z formā seruās qđ alij faciūt facere intēdit. Et incidētaliter addit qđ a brutis corp9 christi nō sumit: lz sumi videat. Subdit etiam occasione predictorum quis dicatur hereticus: qui. s. pro temporali cōmodo gloria vel sui gratia falsas ac nouas opiniones gignit / vel sequitur. Secunda tamen conclusio: z qđ brutum sumens species sacramentales / nō sumat corpus christi non tenetur a doc. vt dictum est distin. xij. q. j.

Questio. j.

A

Irca hāc distictionem de duobus querendum est. Primo de ministro huius sacramenti idoneo. Secundo: quia ministerium hoc ꝑm quosdam negatur hereticis: vt dictum est in conclusione secunda textuali: querēdum

est de heresi & sacerdote heretico. ¶ Quantum ad primum queritur utrum solus & quilibet sacerdos rite ordinatus potestatem habeat conficiendi eucharistiam: etiam si fuerit hereticus. ¶ More solito tres articuli pro questionis absolutione subiungentur. In primo declarabuntur termini. In secundo per conclusiones respondebitur questioni. In tertio vacabitur moreorum dubiorum solutioni. ¶ Quantum ad primum: quia questio querit de ministro idoneo eucharistie. Notandum quod ad hoc quod aliquis sit minister idoneus ad conficiendum hoc sacramentum: aliqua requiruntur de necessitate: aliqua de congruitate. De necessitate requiritur potestas ordinis: facultas sermonis: integritas intentionis: vt lec. j. expo. cano. ¶ Potestas ordinis est duplex: quedam est respectu corporis christi veri: et quedam respectu corporis mystici. Prima est potestas conficiendi verum corpus christi & sanguinem eius. Secunda est potestas ligandi & solvendi: de quibus loco allegato: et. j. de sacramento ordinis / distin. xxiiij. quia vtraque potestas confertur in collatione ordinis sacerdotalis. Et fundantur ille due potestates in charactere sacerdotali siue vno siue duobus: vt ibidem dicetur: & ideo sunt inauferibiles. ¶ De prima ad propositum: de facultate sermonis / et integritate intentionis dr: sicut dictum est de baptismate supra dist. vj. q. j. & in expo. cano. lec. vj. ¶ De congruitate multa requiruntur que ad duo reducuntur / scilicet ad remotionem impedientium / vt sunt culpe mortales: aut pene canonice / puta irregularitas / excommunicatio / suspensio &c. Et quedam que non sunt culpe: nec pene: de quibus lectio. vij. & seq. in expo. cano. Et de aliquibus eorum supra dictum est. ¶ Et ad oppositionem convenientium quorum aliqua sunt permanentia: vt ornamenta / et vestes sacerdotales: aliqua transitoria / vt signa gestus et orationes: de quibus lectione. ij. canonis. Aliqua circunstantia: vt locus / vasa / tempus servitor respondens: de quibus lec. xiiij. Et quoniam hec late ibi tractata sunt: ideo hic rescinduntur: licet a doctoribus hic tractari soleant. ¶ Secundo notandum circa illum terminum / conficiendi / quod aliquid confici vel effici ab alio potest intelligi tripliciter / scilicet vel potestate naturalis agentis: vel operatione meritorie actionis / vel virtute assistente principalis cause: quorum declarationem habes lec. iiij. Eucharistiam autem nulla creatura conficere potest primo modo: nec sacerdos secundo modo: quia vt dicit Aug. in libro de corpore Christi. Non in merito consecrantis / sed in verbo efficitur creatoris: et ideo in proposito questio intelligi debet de confectione tertio modo per virtutem creatoris assistentem: vt generaliter dictum est de efficacia sacramentorum. dist. ix. q. j. ¶ Quantum ad articulum secundum est conclusio prima. Soli sacerdotes rite ordinati habent potestatem a deo eucharistiam conficiendi. Probatur hec conclusio extra de sum. tri. & fi. ca. c. firmiter. vbi dicit quod nemo potest conficere eucharistiam nisi sacerdos qui rite fuerit ordinatus secundum claves ecclesie. Et probatur ratione: potestatem conficiendi eucharistiam nemo habere potest nisi qui illam receperit a domino: vt ex dictis patet: hanc autem immediate dedit apostolis in cena: et mediantibus illis ceteris illi autem solis dederunt sacerdotibus / et nullis alijs: ergo. Deductio huius rationis cum suis replicis et eorum solutionibus habetur lec. v. a medio vsque in finem: ibi videatur latius. ¶ Secunda conclusio. Potestas eucharistiam conficiendi omnibus sacerdotibus inamissibiliter traditur in traditione sacerdotij. Probatur: quia omnibus apostolis & discipulis in cena vltima cum domino recumbentibus indifferenter dixit. Hoc facite in meam commemorationem. Horum autem successores sunt indifferenter omnes sacerdotes. Item omnibus sacerdotibus eque dicitur in eorum ordinatione. Accipe potestatem sacrificandi pro viuis & mortuis: & traditur calix cum pane & vino aqua mixta: quo verbo ordinatur in sacerdotem: eadem quoque est forma ordinationis omnium sacerdotum qua imprimitur idem character secundum speciem singulis: in quo fundatur potestas consecrandi. ergo eadem potestas. Quod vero inamissibiliter tradatur patebit sequenti conclusione. ¶ Tertia conclusio. Licet mortale peccatum / heresis / degradatio ac cetere pene canonice potestatem conficiendi suspendant: ita vt in his statibus non ordinate exerceatur: non tamen per hec aut quecunque alia simpliciter aufertur aut tollitur. Prima pars conclusionis patet: quia his stantibus nullus potest ordinate celebrare: nam non celebrat ordinate qui celebrat indigne. Sed quicunque celebrat in mortali aut contra interdictum ecclesie: celebrat indigne: vt supra dictum est distinc. ix. ergo illa pars conclusionis vera. ¶ Secunda pars. s. quod potestas conficiendi a nullo sacerdote propter quodcunque crimen aut quantacunque penam tollatur: est omnium modernorum theologorum & plurimorum canonistarum: licet magister in textu videatur declinare ad oppositum: & quidam canonistarum qui videntur sentire quod per quedam crimina vel penas tollatur sacerdotium: quod si esset verum: adhuc staret in veritate secunda conclusio: que dicit quod potestas conficiendi traditur omnibus sacerdotibus inamissibiliter: hoc est quod sacerdotes eam amittere non possunt: quoniam si amittunt iam secundum illos sic opinantes desinunt esse sacerdotes. Sed contra illorum opinionem probatur secunda pars conclusionis tertie quod potestas conficiendi fundatur in charactere ordinis sacerdotalis qui est indelebilis: ergo auferri non potest. Unde per nullam potestatem potest auferri sacerdotium nisi per eam que potest auferri characterem: & hoc solum potest potestas diuina: vt dictum est supra dis. vj. q. ij. et latius declaratur lec. ij. in expo. cano. ¶ Item ad effectum consecrationis sufficit materia / forma / minister habens potestatem conficiendi que est character sacerdotalis & intentio debita: et hec omnia concurrere possunt in heretico excommunicato & degradato: patet / quia potest habere debitam materiam: & proferre formam debitam etiam potest habere intentionem faciendi quod intendit ecclesia: licet sit hereticus: & erret circa hoc sacramentum non credens id fieri quod ecclesia intendit: et hec intentio sufficit: vt dictum est de baptismo. Habet etiam auctoritatem conficiendi: quia characterem: ergo vere consecrat. Hanc etiam conclusionis partem probat Durandus via diuisiua satis late. ¶ Quantum ad articulum tertium dubitatur contra primam conclusionem & secundam. Nam videtur quod facultas conficiendi non sit tradita sacerdotibus: sed tantum episcopis: quod probatur: quia tantum est tradita a christo suis conviuis in cena & eorum successoribus: quibus dixit. Hoc facite in meam commemorationem. hoc enim verbo ordinauit eos sacerdotes: licet fuerunt tantum duodecim apostoli: nam vt refert Matth. Mar. et Luc. vespere facto discubuit cum duodecim apostolis: vbi notanter exprimitur numerus duodecim apostolorum ad excludendum alios de numero lxxij. Sed solum episcopi sunt successores apostolorum: successores vero lxxij. discipulorum sunt sacerdotes: vt habetur ex decreto Anacleti pape secundi / distin. xxi. In nouo. di. Ideo solis episcopis data est hec facultas / et hoc videtur rationabile: quia in qualibet republica nobilissimus actus debetur principi. Sed conficere eucharistiam est nobilissimus actus: ergo debetur principibus sacerdotum: qui tantum sunt episcopi. Respondetur ad dubium: quod absque dubitatione tenendum est solos sacerdotes & omnes tales recepisse potestatem consecrandi eucharistiam: vt satis patet ex probatione prime conclusionis et eius remissione. ¶ Sed ad rationem dubij dicitur quod admisso quod potestas illa solum tradita sit a christo suis concenantibus et eorum successoribus: quoque illi fuerunt tantum duodecim apostoli: dicitur consequenter quod eorum successores quantum ad ordinem non sunt tantum episcopi sed omnes sacerdotes rite ordinati. ¶ Unde potest hic notari duplex successio. Una quantum ad ordinem: alia quantum ad ministrationem. Primo modo omnes sacerdotes sunt apostolorum successores. Secundo modo soli episcopi quibus convenit administratio quantum ad

Marginalia: Articu. 1. Nota. 1. — Nota. 2. B — Articu. 2. Conclu. 1. C — Conclu. 2. — Conclu. 3. D — Articulus 3. Dubium. 1. E

assumendum personas ad diversos status ecclesie: et hec distinctio sumi potest ex glo. xxi. distin. In novo. ubi dicitur ꝙ omnis eps sit par apostolis quantū ad ordinē et rationē cōsecrationis: sicut apostoli in ordine pares fuerunt. Petrus tamen maior fuit aliis in administratione. Potest enim aliquis esse maior alio in ordine: sed tamē minor in administratione. Et hec solutio bona videt si episcopatus nō fuerit ordo: sed si tenet oppositū: tunc nō sufficit: quia tūc sacerdotes nō succedunt apostolis in ordine: quia alius est ordo episcopatus: alius sacerdotii. Sed potest dici ꝙ adhuc sacerdotes succedūt apostolis in ordine sacerdotii: et

F nō in ordine episcopatus: cōficere autem eucharistiā respicit ordinem sacerdotii. ¶ Si dicis/ hoc est petere principiū: hoc enim querit argumentū/ cur hec potestas respicit sacerdotiū: et nō magis episcopatus officium: cū apostoli quibus data est immediate illa potestas nō fuerūt sacerdotes tantū/ sed etiā epi. Respōdetur finaliter ꝙ sacerdotes sunt successores apostolorū quantū ad cōficiendū eucharistiā: et quantū ad remittendū peccata penitētiū: et nō quātū ad manuū impositionē per cōfirmationē: nec quantū ad constituēdū aliquē in aliqua eminētia status super alios: quod episcoporum est: qui cōferēdo alicui ordinem/ vel cōfirmādo cōstituūt cōfirmatū vel ordinatū in aliquo statu eminēti in ecclesia: quia ordinati sunt quasi duces: et cōfirmati sicut milites: ut dicit Richar. Hoc habetur ex doctrina apostolorū/ et ritu ecclesie ab ipsis apostolis ad nos successione legitima descēdēte: que magne est auctoritatis. Discipuli enim aliqui: qui nō cōfirmabāt: nec ordines cōtulerūt (quod apostolis cōservatū est) celebrarūt et ceteros cōmunicabāt: ut satis patet ex epistola Pauli. i. ad Cor. xi. et ex actibus apostolorū. c. ii. Quia cū in primitiva ecclesia diebus singulis fideles cōmunicabāt: quorum multus erat numerus: nō sufficiebāt apostoli soli ad frangēdū panē oibus/ id est cōmunicandū oēs quotidie: ideo necessariū fuerunt et alii eis inferiores sacerdotes. Accedit ad idem determinatio ecclesie supra allegata. ¶ Ad aliud ꝙ nobilissimus actus debet principi etc. Si intelligitur cum exclusione ceterorū non est universaliter verum: sed sm Richar. veritatem habet de actu nobilissimo quo a principe alicui cōfertur eminētia status super alios. Habet etiā generaliter instantiā quādo actus ille nobilissimus circa universitatē exercēdus est: et circa singulos de universitate: tunc quia ad illū nō sufficit sola principis persona: necesse est ꝙ etiā aliis cōmittatur. de hoc latius lec. v. in principio. ¶ Dubitatur

Dubiū. 2. G secūdo contra tertiā cōclusionē: videt ꝙ hereticus et precisus ab ecclesia nō potest cōficere eucharistiam. Nam. i. q. i. in ecclesia. dicitur ꝙ aliter/ id est extra ecclesiam: nec rata al's recta sunt sacerdotia: nec vera sacrificia. et eadem. q. extra. Extra catholicā ecclesiā nō est locus veri sacrificii. Et intitulat Augu. ¶ Ad quod dicitur ꝙ omnis sacerdos habens materiā debitā cū intētione in formā ecclesie potest cōsecrare. Et ad oia iura que ad oppositū sonare vident: dicitur ꝙ intelligi debent de veritate fructus: non de veritate sacramenti: ita ꝙ licet vera perficiāt et cōferant sacramēta: nō tamen fructū sacramēti. Vel loquūtur de hereticis qui debitā formā nō servāt: vel ꝙ non possunt consecrare de iure: licet consecrent de facto. Hoc enim dicimur posse quod de iure possumus: ut vult beatus Tho. sicut patet ex glossis taliū canonū. Intelligunt et de ordinata cōsecratione: nō de cōsecratione simpliciter. ¶ De degradato dicit ꝙ potest cōficere: quia manet sacerdos: nam degradās nō potest characterē delere. de hoc Palu. q. i. arti. ii. dist. presentis. ¶ Et si dicitur/ qui potest ministerialiter aliquid imprimere potest etiam ministerialiter illud auferre: quia facilius est destruere quam edificare. Respōdet post Sco. dist. presenti. q. ii. deus non sic instituit episcopū ministrū in amotione sicut in collatione. Dedit enim potestatē ministerialem imprimēdi/ sed non tollendi: unde fallit regula illa. Facilius etc. in ministerialiter agente in sacramētis. Et potest ad hoc adduci illud. ii. Cor. ulti. Non dedit nobis deus potestatē in destructionē: sed in edificationē. Licet hunc intellectū non puto invenisse apostolū. Et licet degradato seu deposito auferatur privilegiū clericale: et relinquatur curie seculari: nō tamen ideo aufertur ordo: quia privilegiū non est essentiale ordini: nam ante hoc privilegiū datum a Cōstantino imperatore/ fuerunt veri et sancti sacerdotes Petrus et Paulus qui Romam appellavit ad Cesarē. ¶ Sed adhuc de heretico sacerdote maxime H

circa hoc sacramentū nō credēte panē transsubstantiari in corpus Christi: ille non potest habere intentionem conficiendi: licet possit verba formalia super debitam proferre materiā: cum enim non credit hoc posse per eum fieri: quomodo potest intendere id facere? Et si dicis potest intēdere id facere quod ecclesia intēdit fieri. Contra. Ecclesia intendit fieri transsubstantiationē panis in corpus Christi: hoc autem nō potest hereticus intendere: quia non credit hoc posse fieri: maxime si hereticus novit intentionem ecclesie. Putat enim ecclesiā in hoc errare. Ad hoc dicitur ꝙ sacerdos proferens verba super materia debita habens intentionē faciendi hoc quod Christus instituens sacramentū fieri voluit/ consecrat: sive hereticus sit: sive catholicus non habens hanc intentionē in genere/ non consecrat. Potest autem hanc intentionē habere in genere: etiā ignorans quid sit id quod Christus instituens voluit per huiusmodi verba sic prolata fieri: potest etiam eam habere hereticus circa alium articulū vel circa hoc sacramentū: credens tamen transsubstantiationē fieri seu Christū esse in sacramento: ut certū est. ¶ Sed utrum nō credens fieri conversionē panis in verū corpus Christi/ possit habere intentionem sufficientē ad cōficiendum querit replica. et videtur ꝙ sic: et hoc tam in genere quam in specie. In genere/ potest enim talis hereticus proferēdo verba intendere: ut fiat id quod Christus instituit si fieri potest: licet non credat id fieri posse: sicut doctus a carminatrice potest proferre verba carminis ea intētione: ut fiat quod carminatrix credit fieri/ licet nō credat aliquid fieri. Similiter in specie potest hereticus talis velle fieri conversionē: licet credat id esse impossibile: quia voluntas est impossibiliū. iii. Ethi. Posset enim homo velle volare: et si quis mihi hoc diceret: hoc fac et volabis: possem hoc facere ut volarē/ id est hoc facere: et hoc faciendo velle volare: licet nō crederem me posse volare/ etiam hoc faciendo. Et hec intentio conditionalis/ valeat si potest: vel non conditionalis cum fide ꝙ non fieret sufficit ad conficiendum. Videtur tamen ꝙ qui omnino indubitāter crederet/ nullo modo posse fieri conversionē: vix habere possit intentionē in prolatione verborum: et hoc videtur sentire magister cum dicit. Sed si nō credit de illo mysterio sicut veritas habet: nūquid potest intendere id conficere: si enim intendit: nunquid conficit? Et si magister sentit ideo hereticum nō cōficere: quia intentionē nō habet: vera est opinio magistri: si tamē habet voluntatem ut fiat quamvis impossibile putet: et ideo proferat verba vere consecrat. Si intentionem illam non habet/ non consecrat: nec erit cōtra conclusionem: quia nō ideo cōsecrat/ quia hereticus: sed quia deficit intentio. ¶ Sed adhuc di. probādo ꝙ precisus non cōsecret: quia sacerdos non offert in propria persona/ sed in persona ecclesie cuius est minister: unde dicit: offerimus tibi etc. Non dicit offero: precisus autem non est minister ecclesie: nec gerere potest personam ecclesie a qua est precisus. Respondet Sco. ꝙ oblatio non pertinet ad rationem cōsecrationis: quia potest eucharistia cōsecrari et non offerri: sicut potest cōsecrata cōservari et non offerri nisi aptitudinaliter: et ideo licet offerens offerat in persona ecclesie: non tamen consecrat nisi in persona Christi: cuius vicem gerit etiā precisus per ordinē/ et characteris potestatē

que per precisionem non aufertur ab eo: vide de hoc Pe. de pal. dist. presenti. q. j. Uerum ꝙ orationes suas quas facit: quia eas profert in persona ecclesie a qua est precisus/ quomodo sunt efficaces/ vide in expositione cano. lect. xxvij. per totum. ¶ Tertio dubitatur/ quia

Dub. 3. I

malus sacerdos etiam precisus vere cōsecrare potest: vtrum tantū valeat missa mali sacerdotis/ quantum boni. Respōdet breuiter ꝙ quantū ad opus operatū omnes misse equalis sunt valoris. Unde dicit Augu. in lib. de corpore Christi. In mysterio corporis ⁊ sanguinis dñi nihil a bono maius: nihil a malo minus perficitur sacerdote: quia nō in merito consecrantis: sed in verbo perficitur creatoris: sed quantū ad opus operans/ melior est missa boni sacerdotis: ⁊ ideo ceteris paribus/ meli⁹ est audire missam boni sacerdotis quam mali. de hoc latius in expo. cano. lec. xxvj. ¶ Quar-

Dubiū. 4. K

to dubitatur: vtrum liceat eucharistiam a sacerdote preciso/ aut in peccatis publice sordēte vt fornicario suscipere: aut eius missam audire. Respōdet ꝙ generaliter a quolibet sacerdote missa audiri potest sine peccato: et sacramenta ab eo sumi licite qui non est suspensus: non dico quo ad se ex sentētia dei: sed quo ad alios ex sententia ecclesie. Qui vero missas aut sacramēta incipiunt extra casum necessitatis a talibus presbyteris dum nouerūt eos esse tales: licet nō sit manifestū/ peccant: quia contra statutum ecclesie cōmittūt. Sunt autem suspensi quo ad se ex sentētia dei: et quo ad alios ex sentētia ecclesie/ omnes heretici/ scismatici/ excommunicati/ interdicti/ ab officijs suspensi/ irregulares/ depositi siue degradati/ siue tales sint manifesti/ siue occulti: oēs enim tales sunt per sententiā ecclesie executione sui ordinis priuati. vt dist. preter hec. §. Porro. et alijs iuribus pluribus ad idem sonantibus. Similiter fornicatores notorij suspēsi sunt: secus si sint occulti: vt. xxxiij. dist. nullus. licet enim fornicatio non sit grauior ceteris criminibus: quia tamen ad eam hoīes sunt proniores propter petulantiā carnis: ideo ecclesia prohibuit specialiter ne quis audiat missam notorij concubinarij: in omnibus alijs criminibus expectanda est sententia ecclesie/ etiam si sint notoria: quia sententia suspensionis nondū est contra alia crimina lata: ideo quamdiu ceteri criminosi ab ecclesia tolerātur/ eorum misse nō sunt fugiende vsqꝫ ad ecclesie sententiam contra eos fulminatam: quia licet ceteri criminosi quo ad se sint suspensi: sicut quilibet in mortali peccato innodatus iudicio dei: non tamen sunt suspēsi quo ad alios iudicio ecclesie. Priores vero iudicio ecclesie sunt suspēsi: a quibus misse audiēde nō sunt: nec sacramēta recipienda: nō quin sacramēta eorū sint vera quantū ad eorum essentiā: sed quia dum huiusmodi sacerdotes a populo se contemptos viderint rubore verecundie facilius ad penitentiā prouocenꝫ. vt. xxxij. dist. preter hoc. in fine. ¶ Et in dictis vitandis duo addita sunt/

L

scꝫ extra casum necessitatis: ⁊ secūdo quo ad fornicarios additū est notorij. ¶ Quo ad primū dicitur ꝙ in necessitate baptismus ab omnibus predictis dari et recipi potest/ siue hereticis/ siue degradatis: vt supra patet de baptismo. Sed sacramentū eucharistie in mortis articulo recipi potest a simoniaco/ ⁊ notorio fornicario: in quo casu simoniacus potest tāgere eucharistiā: porrigendo eam morituro/ sed nō potest licite celebrare: vt in allegato ca. preter hoc. in textu ⁊ glo. Et de hoc sunt versus. Simon suspensus/ anathema depositusqꝫ: Nō celebrant/ heresis schismaticusqꝫ mechus. Qñqꝫ lauant. Simon mechus abluet atqꝫ cibabit. ¶ Secundo dictū est fornicatores notorij: vbi aduertendū quanta differētia est inter notorium ⁊ publicū. Nam notoriū quantū hic sufficit: tribus modis dicitur: scꝫ quod constat per propriā confessionē in iure factam: vel per iudicis sententiā: aut per facti euidentiam: vt quod se offert conspectui: et nulla potest tergiuersatione celari: vt in cap. quesitū. de cohabi. cleri. ⁊ mulie. Notoriū primis duobus modis dicitur notorium iuris. Tertio modo dicitur notorium facti. Sed crimen publicum vel manifestum dicitur: quod ex scientia et certo auctore procedit/ et potest probari. Occultum vero dicitur quod probari non potest: vel quod ab ecclesia toleratur: vt in cap. vestra. de cohabita. cleri. ⁊ mulie. Quo premisso ideo additū est fornicatores notorij: quia neqꝫ fornicatores manifesti: nec publici non notorij multo minus occulti sunt in suis officijs vitandi. vnde in. c. vestra. titu. allega. papa dicit. Sine dubitatione itaqꝫ teneatis/ ꝙ a clericis et presbyteris quamquam fornicarijs: quamdiu tolerantur non habent operis euidentiā: licite diuina mysteria audiantur: ⁊ alia recipiantur sacramēta ecclesiastica. Cuius ratio/ quia non sunt suspēsi quo ad alios: vnde ratio in cap. vlti. eo. titu. assignaꝫ: vbi sic habetur. Quesitū est de clericis in fornicationem lapsis si eorum sit officiū priusquam penituerint audiendum. Uerū etsi quēlibet pro mortali peccato quo ad seipsum constat esse suspensum: non debet tamen in officijs euitari: quia quantū ad alios etiam in casu proposito suspēsus nō est: nisi peccatū huiusmodi sit notoriū per sententiā vel confessionē factam in iure: aut per euidētiā rei que aliqua tergiuersatione celari non possit. ¶ Et notat ibi glos. ꝙ aliquis quandoqꝫ dicitur suspēsus quo ad seipsum tantū: ⁊ nō quo ad alios: vt quilibet in mortali cōstitutus: quādoqꝫ quo ad se ⁊ quo ad alios: vt qui pro mortali suspenditur iudicio ecclesie: quandoqꝫ quo ad alios ⁊ non quo ad se: vt cum ciuitas est interdicta propter delictū ciuium vel secularis potestatis: tunc clerici nō sunt suspensi quo ad se: quia in alio loco possunt celebrare nō interdicto. ¶ Et nota ꝙ in cap. allegato dicitur: priusquam penituerint: quia post longā penitētiā ⁊ laudabilē vitā/ si dispēseꝫ cum notorio fornicario ab epo suo nō est in officio suo vitādus: vt de iudicijs. at si clerici. Nō tamen dicendū ꝙ laicus audiens missam notorij fornicarij peccet mortaliter: quia excusaꝫ per ignorantiā iuris positiui. Nec cōfessor tenetur eis ius illud dicere: incaute enim faceret hoc: quia tale ius ignorare nō est laicis periculosum: cū non teneanꝫ illud scire: vt dicit Asten. in sum. libro. iiij. tit. xvj. prope finē. Predictis cōsonat Alex. de hales par. iiij. q. l. mēbro. iiij. et post eum beatus Tho. presenti dist. q. iij. arti. iij. similiter Richar. hac dist. q. j. arti. iij. Beat⁹ Tho. in. ij. quodli. q. viij. dicit. Audiens missam a fornicatore iudicio et sentētia ecclesie publico peccat mortaliter. Et de talismodi duntaxat dicit debere intelligi dictum de vitando fornicarios in eorum missis. ¶ Sed illis non M

obstantibus dñs Cameraceñ. Pet. de aliaco in quadam synodali homil. super euāgel. Designauit dñs et alios. lxxij. predictis tenet oppositum: allegans ad hoc sibi contēporaneū Joan. gers. cancel. Unde dicit ꝙ nullus parochianus vel spiritualis subdit⁹ debet euitare curatū suum vel prelatū a suis se ministerijs vel officijs ecclesiasticis publice separādo: nisi preuia sui superioris sentētia vel denūtiatione fuerit publicatus. Quod ex triplici radice declarat. Nam ait: oppositum dicere est dare subditis occasionē triplicis scandali. Primo quidem inobedientie et rebellionis. secundo discordie ⁊ diuisionis. tertio temerarie dijudicationis. Et hec latius prosequiꝫ ibidē: licet motiua sua facile soluantur. Et ad iura patentia supra allegata respondet dupliciter. Uno modo ꝙ consuetudo opposita/ ⁊ summorū pontificū tolerātia (que hmōi rigorem iuris executa non est) interpretatur illa iura in illo rigore non esse seruanda: multa enim iura per vsum contrarium abroganꝫ. ¶ Secūdo modo respondet ꝙ ante sententiā vel denuntiationem superioris nihil proprie debet a subditis ita notoriū crimen reputari/ quin aliqua possit tergiuersatione negari: quia nescit an per inspirantem gratiam subito sit conuersus. vnde Augusti. et habetur. j. Cor. iiij. super illud apostoli. Neqꝫ meipsum iudico. Cum ergo quisqꝫ de se/ aut nō omnino/ aut vix possit ferre verā sentētiā:

quomodo pōt de alio iudicare: cū nemo sciat quid agatur in hoīe nisi spiritus hoīs? Et idem de penitē. tia: et est in glo. j. Corin. v. super illud. Si is qui frater nominatur inter vos: est fornicator etc. cum hmōi nec cibum sumere. vbi apls notorium fornicatorem excōicat. Eam nominationē voluit intelligi que in quēq3 cum sententia et ordine iudiciario atq3 integritate pfertur: nam si quelibet noiatio sufficit: multi damnandi sunt innocētes: qz sepe falso in quoq3 crimina nominantur. Et subdit glo. Quibus verbis ostendit satis/non temere et quolibet modo: sed per iudicium auferendos esse malos ab ecclesie communione: aut si per iudicium auferri non possunt: tolerentur potius: ne perverse malos evitādo/quisq3 ab ecclesia discedens eos quos fugere videtur/vincat
N ad gehennam. Hec glo. ¶ Et si queritur/ad quid valet illa famosa distinctio de fornicatore notorio et nō notorio. Respondet Pe. pro se et Gerson: dicimus qd ad hoc valet: quia notorius per evidentiam facti potest statim absq3 alio iuris ordine cōdemnari: alr nō nisi vel testibus convictus: vel in iure aut in iudicio confessus. Et ita intelligi potest quod notorius fornicarius dz evitari: quia debet statim p evitando iudicari: iudicari scz non a subditis: sed a prelatis. Et si iterum queritur: quid talis cōicatio a iure divino vel humano lata operetur. Sane inquit dici pōt: tales excōicationes late sententie hūc effectum habent: qd absq3 processu alio iudiciali pōt iudex statim pbato facto vel cōfesso: vel ipso existente per evidentiam notorio ferre excōicationis sentētiam seu eā latā declarare et publicare. Nō sic antē vbi sm canones essent solū ferende sentētie: qm tūc monitiones et processus iuridici prerequirerentur: nulle tamen excōmunicationes sine late sive ferende sententie operātur vt propter eas sine iudicio previa declaratione quis debeat evitari. Huius tamē moderatio infra tangetur distin. xviij q. iij. de vitādo excōicatos in determinatione concilij Constan. ¶ Per hoc etiā rñdetur ad dicta doctorū pro alia parte allegatorū/dicentium eos peccare qui a fornicarijs notorijs missas audiunt: nec excusari eos pp̄ter negligentiā prelatorum qui eos nō denuntiant evitādos: vt vult beatus Tho. ij. quodli. arti. viij. quia tempore Greg. ix. maior rigor christiane discipline vigebat: ita vt posset leniter talis lex et constitutio ex equi: nūc aūt nō sic: quē et eius cōstitutionem illi doctores imitati sunt: et ideo si illi doctores experti fuissent malitiam presentis tpis ac incorrigibilitatē malorū morū: mutassent sententiā et locuti fuissent: non sicut stricta regula iuris dictaret: sed sicut sm exigentiā temporum fieri expediret: iō dixissent qd magis quāq3 expedit talia mala propter peccantium multitudinē: licet cū displicentia et amaritudine animi tolerare: q3 cum periculo deteriore eā velle per excommunicationes et cēsuras rigidas extirpare: exēplo christi qui docuit dimittēda esse zizania ne eradicaretur simul et triticū. Hec solū recitative/ non assertive dicta sint. Prima opinio rigidior est: et sm antiquos doctores sanior: scda forsassis cautior. ¶ Dubitatur quinto vtrū sacerdos curatus teneatur suo subdito petenti eucharistiam extra tps ab ecclesia statutum cessante impedimēto legitimo ministrare. Et arguitur q non: qz nō tenet curatus ministrare sacramenta subditis nisi dū subditi tenent illa recipere: sed extra tps statutū ab ecclesia/scilicet extra paschalem festivitatē ac infirmitatē/aut mortis periculum/subditus nō tenetur cōicare: ergo nec curatus tenetur ei etiam petēti sacramētū ministrare. Consequentia nota cū minore et maior probatur: qz nō magis obligatus est quis p salute aliena q3 ipse alienus pro salute ppria: ergo vbi quis non est obligatus ad aliquid recipiendū p salute ppria: nullus obligabitur ad pstandū. ¶ Preterea si sic: nunq3 curatus posset esse quietus: nec aliquando posset sibi vacare: qz semper posset inquietari per hmōi petentem vt quotidie

Dubium. 5.
O

ministraret sacramētū subditis: et ita nūq3 posset vacare sibi: id videtur incōveniēs: qz nōnunq3 cogitur curatus etiā sibi providere corporis et vite necessaria manuum labore exēplo Pauli: vt. xcj. distin. §. j. et c. sequenti. ¶ In oppositū est illud Jo. vlti. ad oēs pastores. i. curatos in persona petri dictum. Si diligis me pasce oves meas. Sed precipua pastura aie spiritualis fit per ministrationem eucharistie: vt ex supradictis patet. Uñ dicit Christus. Caro mea vere est cibus etc. Pro solutione huius dubitationis (quam mallem ab alio audire eapropter responsio hec vt probabilis accipiatur/non preiudicās sententie saniori) premitto q pastor sive curatus qui in suā solicitudinem et curam suscipit oves dñicas/tenetur eas pascere ex officio: alioquin cōvinceretur summū pastorem christū qui eas sibi cōmisit non amare. Uñ beatus Greg. in pastorali parte. j. c. v. Petro dominus ait. Petre amas me? Qui cū se amare protinus respōdit/audivit. Si diligis me pasce oves meas. Si ergo vis dilectionis pastio est gregis: quisq3 virtutibus pollens dei gregem renuit pascere: pastorem summum convincitur nō amare. Hoc dicit beatus Greg. de renuētibus suscipere curam gregis: cū tñ sufficiāt ad regendū: quāto magis verum est de his qui onus regendi susceperunt: tñ pascere subditos refugiūt. ¶ Debet aūt pastor triplici pastura pascere commissum sibi gregē. s. P
instructionis verbo: sacramētorū ministerio: et tēporali subsidio. De primo scribit apls Timo. Testificor corā deo et iesu christo qui iudicaturus ē vivos et mortuos: et p adventū ipsius et regnū eius pdica verbū: insta opportune: importune: argue: obsecra: increpa in omni potentia et doctrina. ij. ad Timo. iiij. et de hoc. xliij. distin. per totum. De secundo dicit Isido. vij. ethimol. et habet. xxj. distin. cleros. ostēdens ppositum ex ratione nois. Sacerdos inquit nomē habet compositum ex greco et latino/quasi sacra dās: sicut em̄ rex a regendo: ita sacerdos a sacrificādo vocatus est: cōsecrat em̄ et sacrificat. Et Lu. xij. Fidelem servum dicit dñs hūc qui dat familie tritici mēsurā in tpe. de quo infra. De tertio distin. lxxxvij. c. viduis. dicit. Uiduis et orphanis ecclesie presidiū implorātibus epi debēt adesse: et cōtra improborū violentias ptectionis patrocinium eis negare nō debēt. Et. lxxxvj. distin. fratrē nostrum in rubro. Sine liberalitate inane portat nomen episcopi. Et hāc triplicem pastionē innuit dñs Joā. xxj. dum ter respondente petro/amo te: ter subiunxit/oves meas pasce: et pasce agnos meos: pasce oves meas. Tenetur antē ad hec ex dilectione divina/cuius sunt oves proprie. vnde ait: pasce oves nō tuas: sed meas: vnde cōmissurus pastionē oviū suarum dñs premisit: amas me: qz cōsequēs est vt q amat etiā amet res eius qui amatur. Scdo tenetur ad idem ex dilectione pximi: nā fratrē nō diligit qui gratiā quā a dño percepit: fratri nō administrat. Hinc. j. Pe. iiij. dicit. Unusquisq3 sicut accepit gratiā: i alterutrū illā administrātes: sicut boni dispēsatores multiformis gratie dei. Tertio tenent ad idem ex officio et vite stipendio: quod ratione officij recipiunt ab ovibus: siquidem beneficium datur propter officium. Unde sicut pastor hz ius petēdi vite necessaria a suis subditis quibus spiritualia administrat. Hanc quidem potestatem dñs contulit cum aplis Luc. x. ait. Edentes et bibentes que apud eos sunt. Et apls. j. Cor. ix. deducit ex multiplici radice. Quis iquit militat suis stipendijs etc. et sequitur. Si nos vobis spiritualia seminamus: non magnum est si carnalia vestra metamus. et post pauca. Nescitis quoniā qui in sacrario operantur: que de sacrario sunt/edunt: et qui altari deserviunt: cum altari participāt. Sic et ius habent subditi petendi alimoniā verbi et sacramentorum a suis pastoribus. Hinc Paulus. j. Cor. iiij. in sua et ceterorum pastorū personis ait: Sic nos existimet homo vt ministros Christi et dispensatores misteriorum dei. Hic iā queritur inter dispensatores

vt fidelis quis inueniatur. Sed quis est fidelis dispensator et prudēs: nisi quem dñs describit: qui videlicet a dño cōstitutus est super familiam suaz: vt det illis cibū in tempore? Nā et beat⁹ seruus ille quē cū venerit dñs eius/ inuenerit ita facientez. Mat. xxiiij. Ergo a contrario/ infidelis seruus est qui domini sui pecuniam in terraz fodit: vel in sudario reponit: nec mittit ad vsuram. Et quis hic est. Glossa Luc. xix. declarat: et Matt. xxv. Quod cuiq3 datur in rebus mundanis vel spiritualibus pro talento imputatur: de quo est rationem redditurus. In sudario autem reponit: qui percepta dona sub ocio tēporis abscondit. Est itaq3 infidelis seruus qui dona ministerij sacramentorum et officium accepit: et hoc subditis ociosus subtrahit: et ideo (quod absit a pastoribus) cum hypocritis deputandus: vbi erit fletus et stridor dentium

Q vt dicitur Matthei. xxiiij. ¶ His premissis respōdeo per hāc propositionem. Curatus tenetur subdito petenti eucharistiam eam per se vel alium ministrare quocūq3 tempore id petierit: si impedimēto legitimo se non poterit rationabiliter excusare. Probatur hec propositio: q2 curatus tenetur tentione necessitatis cuius omissio est culpa mortalis: primo ex obligatione qua obligatur domino a quo cōstitutus est seru⁹ et minister siue dispensator super familiā suā: sic curatus tenetur non peccare: ergo tenet subdito eucharistiā dare. Antecedēs manifestū: cōsequētia probatur: q2 dānabiliter peccat seru⁹ piger et malus: qui pecuniā dñi sui nō dat ad vsuram: sed eam in terrā fodit: vel in sudario reponit: patet Matthei. xxv. Quia dānatur a domino &c. Sed talis est curat⁹ negās eucharistiam subdito petenti: q2 recipit a dño talentū/ sc3 potestatem ministrādi sacramēta ad salutē petentium: quā nō exequit: s3 sub ocio abscōdit: cū exequi posset: et dño suo exequēdo aīas lucrari. ¶ Item aut subtrahit cibum hunc celestē ex desidia: aut ex amore cōtēplatiue quietis que interrumpit dū exit ad exteriora sacramētorum ministeria. Primū de se est vitiosum: ideo nō excusat/ s3 aggrauat: nec secundum quia dicit btūs Grego. in pastorali. par. j. c. v. Sūt nōnulli qui dum solius contēplationis studijs inardescūt/ parere vtilitati proximorum refugiunt: secretum quietis diligunt: secretum speculationis appetūt: de quibus si districte iudicet tantis pculdubio rei sunt quātū venientes ad publicum pdesse potuerūt. Qua em mente/ is qui proximis pfuturus eniteesceret: vtilitati proximorū secretū pponit suū quādo ipse summi patris vnigenitus de sinu patris egressus est ad publicum nostrum. Ex quo patet qd curatus ppter sue quietis dulcedinē/ nō debet negligere ministeriū proximorū. Uñ de talib⁹ dicit apl's. Querunt que sua sunt: nō que iesu christi. Nō em querūt salutē acquisitam per christū in proximis: qbus petētibus subtrahunt hunc cibum salutis. Ad idē est illud Joan. xv. Non vos me elegistis/ sed ego vos elegi: et posui vos vt eatis et fructum afferatis. Qui ergo electus est dis-

R pensator bonorū dñi familie: nō quiescere: sed ire d3 et fructum afferre in familia dñi sibi cōmissa. ¶ Item probatur ex obligatione qua obligatus est subditis: et hoc duplici obligatione. Una ratione charitatis fraterne: alia ratione obligatiōis officij. ¶ Ex prima arguit sic. Non cauens damnum graue temporale proximi: vt non leuans cū proximo iumētū cadens in foueam: ac ardentē domū primi nō extinguēs dum congrue et sine sui interitu aut maiori dāno potest: mortaliter peccat. Unde Rom. xij. Si esurierit inimicus tuus/ ciba illum: si sitit/ potum da illi. Quanto magis non cauēs dānum spūale proximi dū pōt peccat mortaliter: siquidē agit contra charitatē primi: sed negās subdito eucharistiam dū petit: nō solū nō cauet: sed non dādo grauissimum dānum infert. Priuat em petentem oī fructu quē habiturus esset percipiēdo hoc sacr3 ex opere operato: aut ēt o q3 subditus eucharistiam ab alio nō pōt suscipere nisi a suo curato: et per 9ñs peccat mortaliter. ¶ Ex scd'a arguitur. Quilibet paterfamilias tenet prouidere domesticis suis: alioquin si suorū domesticorū curā non h3: infidelis est/ immo infideli deterior. j. ad Timo. v. Qui autem negat cibum domesticis indigētib⁹: eorū curam nō h3: sed cibus ille sup celestis quotidianus cibus est/ contra quotidianos defectus: conseruatiu⁹ etiam vite spūalis et augmētum oim spiritualiū charismatum/ quē quotidie petimus a magno patrefamilias: ideo si hunc negat paruulis petentibus: infidelis dispensator est: et per 9ñs mortaliter peccat. ¶ Preterea sicut curatus nō solum tenet cauere pctā mortalia subditorū quantum pōt: sed etiam occasiones propinquas: quib⁹ existētib⁹ vix aut nūq3 mortalia cauentur: ita nō solū tenet ministrare necessaria ad salutem: sed etia3 ea sine quibus vix acquisita saluš. i. gratia cōseruat/ qualia sunt sacrā iter que precipuum est eucharistia. Hec em est alimonia vite spiritualis: nutrimentum charitatis et deuotionis: ideo negās illud petēti omittit debitū: et per 9ñs mortaliter peccat. ¶ Et cōfirmat. Nō minus tenetur curat⁹ subdito suo quo ad spiritualia/ q3 pater filio quantū ad carnalia. Est em pater spūalis subditorum quos genuit christo per baptismi collationē et fidei instructionem. Sed carnalis pater nō solū tenet prouidere filijs de necessarijs: sine quibus nō possint viuere: sed etiā de nutrimēto conuenientī quib⁹ adolere possint: et debitam attingere quātitatē: ita et pater spiritualis nedum tenet subditis suis ad necessaria salutis sine quibus nō viuerēt spūaliter: sed etiam ad ea ministrād a/ quib⁹ crescere possint in gratia habita: et debitā christiane pfectionis attingere quātitatē: et presertim dum ea ab alijs habere nō pñt: hoc autem quo augmētari potest perfectio christiana: est eucharistia: quam nō nisi a suo curato habere pñt. ¶ Item prima vel maxima species ingratitudinis est nō vti beneficio ex magna charitate cōcesso ad finē ad quē cōcessum est: et ad honorē cōcedētis: hmōi est non vti eucharistia: ergo negās illā petēti reū seipsum facit hmōi ingratitudinis: et quātū in se est: priuat hac virtute petētē et deū honore latrie ex sumptione eucharistie cōsequētē: qd nō video excusari posse a mortali: q2 simile est occasionare ad pctm: et p se impedire a virtutis actu et merito: primū ē mortale: ergo et scd'm. Itē quilibet curat⁹ tenet subditis suis ad reddendū ius suū in hisque sunt sui ministerij dū id petit: s3 subditi habent ius petendi eucharistiam quoties ad hoc deuotio trahit: et motio sanctispiritus impellit: a suo pastore et curato tanq3 panem supercelestē a summo pastore contra quotidianos defectus tanq3 spūale et efficacissimum nutrimentum ex summa mīa eis dispositum: ergo curatus tenetur subditis petentibus eucharistiam ministrare. Consequentia manifesta cum maiore: quia quilibet tenetur reddere debitum proximi: iuxta illud apostoli Ro. xiij. Memini quicq3 debeatis. et ibidem. Reddite oibus debita: ius autē cuiuslibet debitum est. Sed minor probat: quia quilibet fidelis eoipso q3 baptizatus et ecclesie membru3 effectus est: ratione connexionis mēbrorum corporis christi mystici ius habet petendi a superiori suo influxum vite ministerialez: que vita vberrime influit per istum cibū aīe/ supercelestē: alioquin superflueret illa cōnexio membrorū: de qua frequenter apostolus in suis ep'lis loquitur: et presertim ad Ephe. iiij. Per quam quodlibet mēbrū s'm suā mēsurā operari debet ad augmētum corporis/ in edificationē sui in

S charitate. ¶ Denique qd subditi ius habeant petendi eucharistiam a suo curato/ est cōis snia doct. Dicit em Alexan. de ales par. iiij. q. xlix. mem. j. Subditus videtur habere ius in petēdo. Itē beat⁹ Tho. in. iiij. distin. ix. q. v. ar. iij. Quilibet christian⁹ habet ius in perceptione eucharistie: nisi illud per peccatū mortale amittat. Unde cum in facie ecclesie non constet illam amisisse ius suū: non oportet ei in facie ecclesie

denegare. Item sanctus Bonauen. eadē dist. q. viij. probans q sacerdos tenetur dare eucharistiā peccatori occulto: dicit q ille scz petens/ius habet in facie ecclesie petere: et sacerdos tenet petēti ius suū reddere. Item Richar. eadē dist. q. iij. arti. j. idem sentit/q sacerdos tenet dare subdito eucharistiā/nisi habeat cōtra eum legitimā exceptionē. Itē Duran. eadē dist. q. v. di. Subdit⁹ fidelis ius habet petēdi cōmunionē sacramētorum a curato suo: et ergo curatus nō potest negare/nisi habeat legitimā exceptionē quam possit cōtra eum proponere. ¶ Preterea cōcorditer dicūt doctores/q curatus tenet dare eucharistiā petēti fideli quē nouit esse in mortali/dūmodo hoc fuerit occultum/et petat in manifesto: nec faciūt aliquā mentionem de tempore quo petit: sed generaliter dicūt dum petit in manifesto. Licet Duran. et Palu. videantur sentire si petit extra tēpus generalis cōmunionis: si negari potest sine scandalo/repelli potest. A cōtrario si nō potest negari sine scādalo/vtputa petēti in publico: negari non debet: etiā extra tempus generalis cōmunionis: ergo a maiori non est negandū petenti deuoto: cōtra quem nulla oino potest pretēdi petitio. ¶ Preterea cōtemptor ɔsiliȷ diuini peccat mortaliter: vt probat Sco. in. iiij. dist. ij. q. iiij. Est consiliū deuotis freqūter cōmunicare: et maxime in die dominico: prout hortat beatus Augu. Subtrahēs autē eucharistiam suo subdito per se impedit eum a perfectione cōsiliȷ/et contēptor est cōsiliȷ salutaris ipso facto: et per cōsequēs mortaliter peccat. ¶ Itē nō minus tenetur curatus subdito dare pabulū celestis cibi/q salutaris doctrine. Ad secūdū tenet: iuxta illud. j. Petri. iij. Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea que in vobis est spe: ergo similiter ad primū. ¶ Preterea plus tenet curatus suo subdito q sacerdos alienus: sed alienus sacerdos tenet in necessitate porrigere eucharistiā petēti: ergo curat⁹ tenet porrigere suo subdito petēti etiā extra casum necessitatis. ¶ Similia multa possunt adduci/et presertim illud Ezech. xxxiiij. cōtra malos pastores. Nōne greges a pastoribus pascuntur: lac comedebatis: et lanis operiebamini: et qd crassum erat occidebatis: gregem autē meū nō pascebatis: quod infirmū fuit nō consolidastis: et quod egrotū nō sanastis: quod cōfractū est non alligastis: et qd abiectū est nō reduxistis: et quod perierat non quesistis. Ecce dānat pastor nō solū qui deperditā ouem nō reqsiuit: sed etiā qui infirmū nō cōsolidarūt/et egrotū nō sanarūt. Sed hoc sacramētū est solidamentū quo cōfortantur infirmi: et medicina qua sanant egroti: lzeo nō suscitent mortui: quia cibus est viuentiū/et custodia pinguium et fortiū: ergo nō nisi dānabiliter subtrahit infirmis egrotis et fortibus ipsum petētibus. ¶ Dictū est autē notanter in propositione respōsiua si nō impedimēto legitimo se poterit rationabiliter excusare: quia multe possent rationabiles excusationes a curato pretēdi: vt si leuitatem moriū et nullū fructū attēderet in freqūter cōmunicante: aut si indebita hora peteret: vel pluries eadē die: vel nō ieiunus. Aut sacerdos non haberet prouisionē vnde viueret: et pro hmoi frequētia cōmunionis nimiū vel indebita hora impediret ab acquisitione victus per manuū suarū labores: et sic de similibus. Posset tunc subtrahere/donec impedimentū amoueretur: et per hoc soluta est secunda ratio in principio dubiȷ. ¶ Sed ad primā neget illa maior: q curat⁹ nō tenet ministrare nisi tunc cum petēs tenet accipere: quia nō tantū ad hoc curatus suscipit officiū pastoris: vt tantū in extrema necessitate cū mors imminet ouem requirat: sed etiā/vt dictum est: infirmū consolidet/ne deficiat et fortem pascat vt perficiat: alioquin non esset maior obligatio pastoris/q non pastoris: cum quilibet in necessitate extrema succurrere teneatur. Ad probationē negetur quod ibi assumitur: quia quādoq ex officio curatus tenetur reddere debitum petenti actum sui officiȷ: vbi tamen subdit⁹ nō tenetur petere. Sicut in simili quis tenetur reddere mutuū dum petitur: et tamē creditor nō tenet petere solutionē. Sic in pposito: curatus qui est custos gregis dñici: magis tenetur prouidere gregi de conducentib⁹ ad salutē q grex ipse. Ideo ne negligat grex seipsum instituit speculator eius atq custos et pastor qui dirigat gregē in ignorātia: cibet famelicū: impinguescat sanū etc. Hec de illo dubio. ¶ Alia plura dubia solent hic mouere doctores: que quia in canone diuersis lectionibus determinata sunt: hic transeo. ¶ Unde dubitatur/vtrū plures sacerdotes possunt vnam eandēq hostiā ɔsecrare. de quo lec. vj. ¶ Item/vtrum sacerdos habeat fructus misse cui voluerit applicare. de quo lect. xxvj. ¶ Item/vtrum obligatus pluribus vna vel pluribus obligationibus satisfaciat oibus vnam missam celebrādo. de quo lect. xxvij. ¶ Item quid faciendum dum forma panis in aliam speciem trāsformat/vt in speciem pueri vel carnis. de quo lec. lj. ¶ Item de varȷs defectibus cōtingētibus circa materiā aut formā eucharistie vel in cerimōnȷs. de quo lec. lxxxviij. ¶ Ultimo dubitatur/vtrum sicut solus sacerdos potest sacramentum eucharistie confecrare: ita etiam sacerdos debeat ipsum dispensare. Ad hoc dubium et eius secundā partem breuiter dicit: quia de⁹ prima dictū est in corpore qstionis: q dispēsatio hui⁹ sacramēti ex officio non cōuenit nisi presbyteris. Cui⁹ rationē assignat Richar. quia ipse sacerdos repñtat Christū q est mediator dei et hoiz. Dispēsatio autē huius sacramēti fit ad recōciliandū nos deo vel fortius vniendū: et ideo soli sacerdoti qui est mediator inter deum et populū cōuenit ex officio huius sacramenti dispensatio. ¶ Et sm Sco. distin. presentis. q. vlti. assignatur hec ratio cōgruitatis. In qualibet politia actus principales illius politie pertinent ad personas principales in ea: ideo rationabile est illum actum dispensationis eucharistie residere apud sacerdotes qui sunt principales persone politie christiane. ¶ Item non minoris auctoritatis et reuerentie est posse sumere corpus Christi verum/q sumere corpus mysticū: sed secundū solum conuenit presbyteris: ergo et primū. Tamen in casu conuenit dispensatio diacono: et presertim sanguinis magis q corporis: quia sanguis Christi dispensatur in calice: ita vt non sit necesse in eius dispēsatione tangere species sub quibus est sanguis. Sed in dispensatione corporis/oportet tangere species panis: et ideo dispēsare corpus Christi sub speciebus panis rarius conuenit diacono: et non nisi in duobus casibus. Primus cum necessitate cogente iubetur ab episcopo vel presbytero presente. vnde. xciij. dist. presente. dicitur. Presente presbytero diaconus eucharistiā corporis Christi populo si necessitas cogit iussus eroget. Secundus est/si absens fuerit sacerdos: tunc necessitate ingruente: potest diaconus infirmis eucharistiā ministrare. vnde eadem distin. diacones. Sacri corporis erogationem sub cōspectu epi vel presbyteri nisi his absentibus: ius nō habeāt exercēdi: quod intelligēdū est nisi in necessitate iussi sm cap. supra alleg. pñte. Extra hos casus diacono non cōgruit: vt in cap. peruenit. eadem dist. xciij. vnde de conse. dist. ij. peruenit. dicitur. Omnino presbyter per semetipsum infirmū communicet/q si aliter fecerit/gradus sui periculo subiacebit. Laicus vero in nullo casu sacramentum dispēsare debet/siue iubente/siue prohibēte: vt in. c. peruenit. de cōse. dist. ij. vbi dicitur. Peruenit ad notitiam nostrā: q quidā presbyteri intantū paruipendunt diuina mysteria: vt laico aut femine sacrū corpus dñi tradant ad deferendū infirmis: et quib⁹ prohibetur ne sacrariū ingrediant/neq ad altare appropinquent: illis sancta sanctorū cōmittunt: quod q sit horribile/q q detestabile omniū religiosoꝝ animaduertit prudētia: igitur interdicit per oia synodus/ne talis temeraria presumptio vlterius fiat. ¶ Potest tñ laicus sacrm si inuenerit in loco inhonesto: vt terra

Dubiū vltimū

vel luto: ipsum leuare: dum alius consecratus nō adesset: et in loco honesto ponere donec significaret sacerdoti qui ipsum acciperet ⁊ inde asportaret. Hoc enim ad reuerentiā sacramēti pertinet. Et ꝗuis diacono ita in casibus cōceditur hui⁹ sacramēti dispensatio: sicut de beato Laurētio legit̄/ cui Sixtus papa cōmisit dñici corporis dispēsationē: ⁊ laico cōceditur in dicto casu tangere/ ⁊ de stercore leuare venerabile sacramentū: in nullo tamen casu possunt eucharistiā consecrare: hoc enim solis sacerdotibus est cōcessum: vt dictum est. Et tantum de illa questione.

Questio .ij.

A Ecundo circa vltimam clausulā textus queritur: vtrum heretici ab heresi cōdēnata nominati: sint in ecclīa catholica tolerādi. ¶ Tribus articulis cōstabit solutio questionis. Primus terminos declarabit. Secūdus per cōclusiones respōdebit. Terti⁹ dubia mouebit.

Arti. j. Nota. j. ¶ Circa primū notandū: licet materia ista de heresibus et hereticis latissima sit: et profundissime a venerabili inceptore Guil. Ockam in .j. par. sui dialogi disputata: tamē hic breuiter expediēdo notandū/ ꝙ ab heresi dicitur heretic⁹ tanꝗ̄ cōcretū a suo abstracto: ideo primo de heresi: deinde de heretico. Est autē heresis: vt describit predictus doctor .ij. lib. dialo. par. j. ca. vj. dogma falsum: fidei contrariū orthodoxe: id est error cōtrarius catholice veritati. Dicit̄ primo dogma falsum: quod ponit̄ pro genere: quia omnis heresis est dogma falsum/ siue error: ⁊ non ecōuerso. Omnis enī heresis ait Hiero. super epistolā ad Gal. peruersum dogma habet. Dogma autem peruersum est dogma falsum: sed nō omne dogma falsum est heresis: nam in multis rebus errare nullū aut minimū peccatum est: vt dicit Augu. in enchi. c. xx. Sed heresis sicut et infidelitas grauissimū est peccatum: nō ergo minus error est heresis. Ex quo sequitur ꝙ nō omne dogma falsum est heresis: cū omnis error dogma falsum sit cōcedēdus. ¶ Qd̄ additur fidei orthodoxe ꝯrium: ponitur loco differētie quo excluduntur oēs alij errores qui fidei orthodoxe nō sunt cōtrarij: sicut error in rebus naturalib⁹: de q̄bus fides catholica nihil ꝯrium asserit: vt sunt errores de vi ⁊ numero elemētorū: de motu: de defectu ⁊ ordine syderū: de figura celi: de generibus ⁊ naturis animaliū/ fruticū/ lapidū/ fontiū/ montiū ⁊ ceteris hmōi: quorū studio physici insudarunt: ⁊ quorū sciētia ad religionē nō pertinet: de quibus Augu. vbi supra. c. viij. loquit̄. Errores in his et si falsa sint dogmata: non hereses sunt dicendi. ¶ Ex hac diffinitione sequit̄ ꝙ error in fide nō ideo est heresis: quia ab ecclesia dānat⁹: sed quia fidei cōtrari⁹: vnde patet ꝙ hereses ab ecclesia condēnate/ priusꝗ̄ dānarent̄/ fuerūt hereses/ sicut ⁊ nūc plures sunt hereses nondū cōdēnate ab ecclesia/ saltē in specie: quia multe veritates catholice sunt a nobis ignorate: et nihilominus errores eis oppositi sunt hereses: et tñ nō sunt ab ecclesia condēnati: vt gratia exempli: altera pars huius ꝯdictionis: panis triticeus est materia necessaria cōsecrationis eucharistie: nullus panis triticē⁹ est materia necessaria eucharistie: est veritas catholica/ et per ꝯñs eius ꝯdictoria est heresis: et tamen neutra earum est ab ecclesia approbata aut condēnata: immo quelibet est apud doctores catholicos opinata. Determinatio ecclesie nō facit propositionē prius verā esse falsam: nec pri⁹ falsam esse verā. Sed quia vera est ecclesia approbat: aut si falsa reprobat ⁊ condēnat. ¶ Secūdo sequit̄ ꝙ nulla heresis est noua: quia nihil de nouo incipit esse ꝯrium veritati catholice/ nisi aliqua veritas catholica de nouo inciperet esse vera: sicut illa deus est homo: incipit esse vera in instanti incarnationis/ ⁊ prius erat falsa. Et in eodē instāti illa: de⁹ nō est homo: incepit esse heresis. Patet corollariū: quia nihil de nouo incepit esse contrarium veritati catholice que prius fuerat vera: q̄m ꝗ̄diu hec veritas fuerat vera/ tandiu sua contraria/ cōtraria fuit veritati ⁊ per hoc falsa. Breuiter determinatio ecclesie accidit veritati et falsitati propositionū: nec eam facit: sed presupponit. ¶ Sed di. hoc est cōtra sentētias doc. et decreta summorū pontificū: B nam frequēter fit mentio de nouis heresibus introductis vel introducēdis: vt patet .xxiiij. q. j. c. j. Omnis hereticus/ aut iam dānatā heresim sequit̄: aut nouā cōfingit. Similiter eadē. q. iij. c. notandū. fit mētio de noua heresi. ¶ Ad hoc respōdet̄/ ꝙ heresim esse nouā dupliciter intelligit̄. Uno modo/ quia de nouo incipit esse falsa: ita ꝙ si prius fuisset/ non fuisset falsa: sicut supra dictū est de illa: de⁹ est homo: ⁊ illo modo accipit̄ in corollario. Alio modo intelligitur heresis esse noua: quia de nouo asserta vel defensa: quia aliquis eam de nouo asserit vel defendit: nō quin prius fuerit falsa ⁊ veritati fidei cōtraria. Et sic modo aliqui errores dicunt̄ noui: nō quin prius fuerint errores: sed quia prius nō fuerūt asserti: multi enim errores ⁊ hereses/ anteꝗ̄ asserātur ab aliquo vel ab aliquibus nō errātibus/ reprobant̄: qui cum assertores vel defensores inueniunt̄: dicunt̄ noue hereses/ ⁊ noui errores: ꝗuis in veritate prius fuerunt errores. Et illo modo accipit̄ noua heresis in canonibus allegatis ⁊ similibus. C ¶ Notandū tamē ꝙ sicut fides ⁊ veritas/ quādoqꝫ accipit̄ pro habitu vel actu assentiēdi: quādoqꝫ pro obiecto talis habitus vel actus: quod dicit̄ propositio credita siue articulus fidei: quod idem est: vt dictū est in .iij. dist. xxiij. q. ij. et distin. xxiiij. et. xxv. Sic etiā tam error ꝙ̄ heresis dupliciter accipiunt̄: vel pro habitu aut actu assentiendi falso: vel pro obiecto qd̄ est ꝓpositio falsa/ seu articulus falsus. Et primo modo accipiēdo potest esse noua fides ⁊ noua heresis ac error: q̄m quis potest de nouo credere vel errare. Sed tertio modo nō est error nouus aut heresis: nec veritas catholica noua: quīn ipsa si pri⁹ fuisset formata/ fuisset error heresis: aut veritas catholica/ reddendo singula singulis.

Replica ¶ Si iterū queris: si omnis veritas catholica ⁊ heresis ex natura rei est talis ⁊ non ex determinatione ecclesie: ad quid ergo valet ecclesie determinatio? Respondet̄/ ꝙ determinatio ecclesie aut summi pontificis declarat et definit/ ꝙ aliqua veritas catholica pro tali acceptanda est que prius pro tali habita nō est: sic de heresi. Unde ecclesia sua determinatione definit veritates quas approbat fuisse catholicas/ ⁊ per cōdēnationē suā definit assertiones quas reprobat fuisse ⁊ esse hereticas: ⁊ ita non facit nouū articulū fidei: sed noviter definit aliquē articulum pertinere ac pertinuisse ad fidē ⁊ ad catholicam veritatē: ⁊ de hoc lati⁹ dictū est dist. xxv. lib. iij.

Nota. ij. D ¶ Secundo notandū/ quia heresis diffinit̄ per contrariū fidei/ id est catholice veritati: ꝙ catholica veritas/ est veritas reuelata a deo in se vel in suo antecedēte pertinens ad religionē. ¶ Dicit̄ veritas reuelata a deo: quia veritas humano ingenio acꝗsita: puta per demonstrationē vel experientiā: vt talis nō dicitur veritas catholica: quia omnis veritas catholica est articulus fidei. Fides autem nō innititur euidētie naturali: sed diuine reuelationi. ¶ Dicit̄ in se propter veritates sacri canonis biblie: que oēs imediate sine fmē se scriptorib⁹ eius sunt reuelate: ipsi enim fuere calamus scribe/ id est spūssancti velociter scribētis: de hoc auctoritates plures Augu. in decretis dist. ix. ¶ Dicit̄ vel in suo antecedēte: propter veritates que ex contētis in biblia possunt in cōseqūētia necessaria inferri seu deduci: vt est illa/ deus est ver⁹ homo ex anima rationali ⁊ carne subsistēs: que sub hac verborū forma nō habet̄ in scriptura: sed ex eis potest deduci in cōseqūētia necessaria. ¶ Dicit̄ ad religionē pertinēs: propter veritates religionē siue pietatē nō respicientes: que nō dicunt̄ veritates catholice: ꝗuis fuerint a deo reuelate. Pertinet autem ad religionē quicquid ad pietatē/ id est dei cultū/ aut ad finē beatitudinis consequende

consequende ordinat. ¶ Ex illo sequit q multe veritates que in scriptura canonica nō habētur nec ex eis solis deduci possunt in ꝯña necessaria: sunt catholice. Patet primū de hiis que ab apostolis ad nos p succedentiū relationē vel scripturas fideliū fide dignas ad nos peruenerūt: ⁊ tñ in scriptura canonica nō cōtinent: hec apostolis p spiritūsanctū reuelata (a quo docti sunt oēm veritatē) nō dubitat. Ptz ⁊ de his que ex p̄missis coassumpto aliquo vero necessario euidente: vel certo deduci possunt. Patet etiam tertio de his veritatibus que aliis fidelibꝰ a deo reuelate esse sufficienter ostenduntur. Patet et quarto de hiis que ab ecclesia vniuersali/ vt credenda accepta sunt: que supponit in fide errare non posse. Cuiꝰ fidē deficere non posse: oratio christi pro fide Petri (Luce.xxij. et eius ꝓmissa assistētia vsqꝫ in finē seculi. Mat. vlti.) certā reddiderunt. Patet quinto de veritatibus a generalibꝰ conciliis ⁊ Romanis pontificibus rite determinatis: hec enim omnia vel reuelata sunt: vel ex solis reuelatis sunt deducta: vel ex reuelatis et illis veritatibus certis coassumptis. Neqꝫ aliud determinat rite conciliū vel Romanus pontifex: vt ostensum fuit in tertio loco supra allegato.

Nota.3. E ¶ Tertio notandū q hereticus (accipiendo proprie vt includit errorē in fide: ⁊ non extēditur ad infideles: qui nūqꝫ fuerūt de ecclesia) potest sic describi: est vere baptizatus: vel pro baptizato se gerens ꝑtinaciter errās vel dubitans contra catholicam veritatē. Dicit vere baptizatus: ꝓpter baptizatū in loco: qui si errat pertinaciter non est hereticus iudicandus sicut nec gentilis aut iudeus: qui lꝫ sit infidelis: non tñ est hereticus. Unde sicut heresis est species infidelitatis: sic hereticus est infidelis. Dicit vel pro baptizato se gerens: ꝓpter baptizatū extra formā ecclesie gerentē tñ se vt vere baptizatū: si errat pertinaciter est hereticus. Dicitur pertinaciter ad excludendum errantem vel dubitantē ex simplicitate vel ignorantia sola. Non ex pertinacia cōtra veritatē catholicā: talis em̄ non est censendus hereticus. Dicit autem pertinaciter errare vel dubitare: qui non est paratꝰ corrigi cū inuenerit veritatem: hoc est cum veritas sibi ostenditur sufficienter nō deponit errorem vel dubium. ¶ Corollarium. Non sequitur: iste asserit/ credit vel tenet heresim: ergo est hereticus. Probatur: quia multi sancti et catholici doc. tenuerunt opiniones contrarias in his que ad religionem pertinent: quarum vna fuit heretica: et tamen neuter eorum fuit hereticus. Tū quia neuter pertinaciter adhesit sue opinioni. Tum quia non constabat que pars opiñ. fuit heretica: et que catholica anteqꝫ accessit ecclesie determinatio ⁊c. Dicitur vel dubitans: qꝛ pertinaciter dubitans hereticus est. vt. c. j. de hereticis. vbi dicitur. Dubius in fide hereticus est: licet cōtrario fidei non assentiat. Oportet enim catholicum firmiter assentire: alioquin fidē nō habet: cū certitudo veritatis/ firmitas adhesionis sint de essentia fidei: vt habitum est in tertio.

Articu.2. Conclo.1. F ¶ Quantum ad secundum articulum est prima conclusio. Hereticus qui pertinaciter defendens heresim iam dānatam fuerit deprehensus: nisi resipiscens se correxerit: nequaqꝫ est ab ecclesia tolerandus. Ista conclusio cum sequente probatur per. c. ad abolendam. de heret. vbi clare

Conclo.2. vtriusqꝫ conclusionis sentētia ꝯtinetur. ¶ Scḋa cōclusio. Hereticus post penitentiam et abiurationē in eam quā iurauerit heresim relapsus: licet ad penitentiam admittatur tñ sine vlla ad audientia curie seculari exterminandus relinquitur. Cuius ratio duplex ẜm Richar. distin. presenti. arti. v. q. iiij. qꝛ si quoties reuerteret/ conseruaret in fide vita et aliis bonis temporalibus: alij securius in heresim relaberentur. Secundo quia sic facilius infici posset tota multitudo: qḋ diligenter cauendum est: vnde. xxiiij. q. iij. resecande dicit beatus Hiero. resecande sunt putride carnes: et scabiosa ouis a caulis repellenda: ne tota domus/ massa/ corpus ⁊ pecora ardeāt/ corrūpant/ putrescāt/ intereant. Arrius in Alexandria vna scintilla fuit: sed qm̄ nō statim oppressus est: p totū orbē eius flamma depopulata est.

Conclo.3. ¶ Tertia conclusio. Infideles q̄ fidē xp̄iāꝫ aut sacra nūqꝫ receperūt ad fidē sunt trahendi: sed ad eā non sunt violentia cōpellēdi. Probat per canonē beati Greg. xlv. distin. que sincera: et sequētes. vbi docet q tales non asperis: sed blandis verbis ad fidem sunt cōuertēdi. Phibet enim beatus Greg. ne iudei ab obseruādis suis cerimoniis violentia arceantur. Cuius Richar. ibidem duas ponit rationes. Una propter bonū quod ex hoc prouenit. Nam ex hoc q Judei suos ritus seruant: in quibus olim prefigurabatur veritas fidei quam tenemus: testimonium fidei nostre habemus ab hostibus: dum quasi in figura nobis representāt quod credimus. Secunda est propter vitationē maioris mali/ qḋ prouenire posset nisi tolerarent vel impedimenti salutis eorum qui tolerati postea cōuertuntur ad fidem.

Articu.3. Dubium.1. G ¶ Quantum ad tertiū articulū dubitatur: vtrum simonia sit species heresis: et vtrum simoniacus sit hereticus. Supponit hic q simonia est studiosa cupiditas: vel voluntas vendendi vel emendi spiritualiā vel spiritualibus annexa: ꝓ vel per temporalia: vt dicit glo. j. q. j. in princi. Est ergo simonia vitium voluntatis non intellectus et species auaritie: licet possit etiam cōcurrere vitiū intellectus: sicut frequenter errorem in voluntate precedit comitatur vel sequitur error in intellectu non tamē ita semper fieri oportet: potest enim voluntas p suā libertatem declinare a recto iudicio rationis. ¶ Est etiam aduertendum cum ẜm beatum Hiero. super epistolam ad Gal. heresis ab electione dicitur: quia s. vnusquisqꝫ eam eligat disciplinam quam putat esse meliorem. Et quia in electione fit diuisio vnius ab altero: electio pro heresi dicitur. j. Ethic. Et quia multiplex est diuisio partium a toto hereticus multipliciter accipi inuenitur. Unde Ockam. c. ij. lib. iij. par. j. dialo. ponit quinqꝫ acceptiones huius nominis hereticus. Uno modo hereticus pro omni excōmunicato accipitur: vt notat glo. iiij. q. j. qḋ autem: Scḋo modo dicit peruersor sacrorum: et sic simoniacus dicitur hereticus. Hinc Grego. in registro. j. q. j. quisquis. Quisquis per pecuniam ordinat: ad hoc vt fiat hereticus promouetur. Tertio modo dicitur quicunqꝫ dubitat vel putat fidem christianam esse falsam vel fictam: ⁊ sic oēs Judei/ Saraceni/ ⁊ pagani dicuntur heretici: ⁊ ḡnaliter oēs infideles: vt dicit quedā glo. xxiiij. q. iij. illi qui. vbi ponunt plurime acceptiones nois hereticus. Uñ inter alia ibi dicit qñqꝫ large dr̄ hereticus: ois qui non tenet articulos fidei: et sic non ois hereticus est excōicatus. Quarto modo dr̄ ois christianus: vel qui se putat christianū errans contra catholicā veritatē ꝑtinaciter. ⁊ sic diffinitus est hereticus in primo articulo. Quinto dicitur ois qui pertinaciter adheret errori q̄ sapit heresim. Dicit autem sapere heresim qḋ ex heresi et aliquo vero coassumpto (qḋ rationabiliter negari non potest) deducitur: sicut veritas dr̄ sapere catholicam veritatem: que ex catholica veritate/ ⁊ aliovero coassumpto i ferri pōt in consequētia necessaria. ¶ Per hoc r̄ndet ad dubiū: q ois simoniacus est hereticꝰ: accipiendo hereticū primis duobus modis: qꝛ excōmunicatus ⁊ sacrorū. i. spūaliū rex vel eis annexorū peruersor: tñ quarto mō et proprie accipiendo nō opꝫ oēm simoniacū esse hereticū: qꝛ pōt non errare in fide: et ex cupiditate cōtra consciētiā spūalia tpalibus bonis cōparare. Dicitur tamē hereticus primo mō p quādā silitudinē: vt dicit Richar. qꝛ ita operatur ac si contra fidē sentiret: dū ꝓcio spūalia conatur emere vel vendere ac si estimaret dona spūsſcti. posse pecunia possideri. Et hoc mō intelligendum est quoties dr̄ heretici. vt. j. q. vlti. c. vlt. vbi dr̄. Patet simoniacos velut primos et precipuos hereticos ab oibꝰ

Dubium .2. fidelibus respuendos. ¶ Dubitat secūdo: vtrum simo
niaca heresis sit maximū pctōrū. et videt qd sic p. c.
statim allega. vbi dr. Oia em crimina ad compara-
tionē simoniace heresis quasi pro nihilo reputant.
¶ In oppositū maiora sunt crimina que immedia
te in deum cōmittunt: vt odium dei / et infidelitas /
ac idololatria: que non sunt necessario ꝯnexa simo-
nie. Rūdet: q possum⁹ loqui de simonia dupl'r. Uno
modo fm se vt nō includit heresim ꝓprie dictā: et tūc
manifestū est / q nō est maximū pctōrū: vt probat ra
tio post oppositū dubij: sic em species est cupidita-
tis seu auaritie. Alio mō pōt accipi simonia / vt in-
cludit heresim ꝓpr͂ie dictā: et tunc dr qd pctm̄ qnq
dr grauius qd est pluriū bonorū corruptiuum: et sic
quia fides est fundamentū oim bonorū et totius spi-
ritualis edificij heresis / qr corrūpit fidē / est grauissi-
mum pctm̄: et est grauius infidelitate simpl'r dicta:
qr superaddit pertinaciā et recessum a fide prius re
cepta. Unde heresis est infidelitatis species: et qr re-
cedere cū pertinacia a fide prius recepta / videt pce
dere ex odio veritatis redarguētis ea que diligunt
recedētes a fide: et odiū diuine veritatis est maximū
pctōrū: et ideo heresis nō rōne huius qd hz in intel-
lectu: vt loquit Rich. sz rōne sue radicis q est in affe
ctu / est maximum oim pctōrū. Infidelitas aūt / quia
qnq pcedit ex ignorantia: nō est semp maximū pec
catorū. Alio mō pctm̄ dr grauius ex obiecto sine gñe
et sic odium dei est maximū quo de⁹ in se oditur / si
saltez fuerit possibile. Deinde odiū diuine veritatis
in se: et tale odiū nō est essentiale heresi: sz pōt aliqn
cōcurrere tanq circunstantia heresis. Et illo mō he
resis non est simpl'r maximū pctōrū: nisi accipiat cū
inclusione odij dei. ¶ Et per hoc ad rōnē ante oppo-
sitū dr: q illud ibi dictū dr in detestationē criminis:
et terrorē simoniacorū: vt dicit glos. ibidē. et ita est lo
cutio hyperbolica. Uel dr qd loquitur de simonia: vt
includit heresim cum sua radice. i. odio diuine veri-
Dubium .3. tatis: et sic est pro respōsione. ¶ Ultimo dubitatur de
differentia inter schismaticum et hereticū / schisma
et heresim. Rūdet q hec differētia explicatur a beato
Hiero. super eplam ad Gal. vbi dicit. Inter heresim
et schisma hoc esse arbitror: q heresis peruersum do-
gma hz. Schisma post episcopalem decessionem ab
ecclesia pariter separat: qd equidem a principio ali-
qua ex parte intelligi potest diuersum. Ceterū nullū
schisma est: nisi sibi aliquā heresim confingat: vt re-
cte ab ecclesia recessisse videat: et habetur. xxiiij. q. iij.
inter heresim. vbi glos. Inter heresim et schisma po-
test dici: q hec est differentia que est inter dispositio-
nem et habitū. Primo em dr schisma: sz cū post tēp⁹
pertinaciter adheserit sue secte: dr heresis. ¶ Uel ali
ter dicas: qd ois hereticus est schismaticus: sed non
conuertit: et sic est illa differentiā que est inter speciē
et genus. Hec glo. ¶ Tamen vt clarius intelligatur
hec differentia notādū: q schisma ꝓprie acceptum /
est illicita diuisio per inobediētiā ab vnitate ecclesie
facta: et hoc est aliqn cū heresi: vt in grecis se ab eccle
sia separantib⁹ cum ceteris erroribus de processione
spūssctī et alijs. Aliqn est sine heresi: sicut sunt qui cre
dunt Romanā ecclesiam: nec aliā volunt constituere
sed eā credūt esse apud se: vt contingit qn plures cō-
tendunt de papatu. Secūdo mō accipit largius. s. pro
his qui se diuidūt a proprio epō eū eijcientes: et sedē
episcopalē sibi vsurpātes: et presbyteros sibi ordinā
tes. Tertio mō largissime accipit pro oi existente in
pctō mortali: qr diuidit se a charitate dei: et fm hoc
patet differentia eius ab heretico: et per ꝯns schisma
tis que est inobedientia / qua quis diuidit a suo su-
periori vel ab ecclesia / et heresi: que est error pertinax
cōtra catholicā veritatē: quā veritatem in omnibus
et maxime in diuinissimo eucharistie sacro: vbi pluri
ma sunt mirabilia intellectu viatoris incōprehensi-
bilia: innotuisse seruare nos cōcedat eiusdē institu-
tor dñs noster Jesus christ⁹ cū patre et spiritusancto
vnus verus insepa rabilis deus / in secula seculorū
benedictus. Amen.

¶ Sequit tractat⁹ de penitētia seu penitētie
sacramento. Distinctio. xiiij.

Ost hec de peniten
tia. Postq magister egit de tribus sa
cramētis. s. de baptismo quo regenera
mur: de confirmatione per quā modo
geniti infantes adolemus et robora-
mur: de eucharistia p quam nutrimur et in bono cō-
summamur. Consequēter agit de quarto sacramen-
to penitentie: per quam lapsi ad statum vite repara-
mur in nouem sequentibus distinc. ordine subnota
to. Et primo agit de penitentia in se quantū ad eius
quidditatem. Secūdo de ea quantū ad ministrū sa-
cerdotem. Tertio quātū ad pctōrez suscipientē. secūda
pars incipit dist. xviij. tertia distin. xx. Circa primuz
duo facit. Primo premissis diuisione et distinctiōe
penitētie: excludit errorē circa pnie iterationē. Secūdo
ꝓsequit de pnia quātū ad ei⁹ integritatē dist. xv. In
psenti igit dist. ostēsa pnie necessitate et quidditate:
pbat ipsam iterari posse. Uñ snia hui⁹ dis. colligit in
trib⁹ ꝯclusionib⁹ subnotatis. ¶ Prima. Pnia tā inte
rior q̄ exterior: que est secūda post naufragiū tabula: a
deo longe positis / vt appropinquent est necessaria.
¶ Secūda. Penitentia interior que est virtus a qua
Joannis pdicatio cepit: pfecta est: dū preterita pecca
ta plāgit: et plāgēda iterū admittere nolit. ¶ Tertia.
Errāt qui negāt verā penitentiā esse quā sequentia
peccata reddūt infructuosam. Addit de pnia solēni:
ostendēs q iterari nō debet.

Questio. j.

Irca hāc distictio-
nem querendū est de duobus. Primo
de penitentie virtute. Secundo de pe
nitentie sacramento. ¶ Circa primuz
queritur: vtrum sine penitentia possit
deleri peccatū post baptisma cōmissum. Primo pre-
mittentur terminorum declarationes. Secūdo sub-
iungentur responsiue conclusiones. Tertio adden- Artic. .j.
tur mouendorum dubiorum solutiones. ¶ Quantū Nota .1.
ad primum articulum notandum circa illum termi-
num penitentia: q quantum ad propositum sufficit
penitētia dupliciter accipitur. Uno modo p aliquo
actu vel habitu penitētis. Secundo modo pro actu
sacerdotis penitentem a culpa absoluentis. Primo
modo dicitur virt⁹: qr est habit⁹ virtuosus aut actus
exterior vel interior a virtute pcedens vel virtutem
generās. Secundo modo dicit sacramentū: qr sic est
absolutio sacerdotalis efficaciter significans gratiā
aiam penitentis a peccatis mundātē: de quo sequē-
ti qōne dicet. ¶ Ad intellectū primi mēbri notāduz
post Sco. et Ockam: q penitentia fm Augu. dicitur
quasi pene tenētia: et penitere quasi penā tenere: et
potest intelligi vel actiue vel passiue. Unde peniten
tia quādoq simpl'r accipitur pro pena peccati pur-
gatiua: et nec actiue nec passiue: et hoc modo est tristi
tia consequens displicentiā de peccato: siue interior
in volūtate: siue dolor in potentia sensitiua: siue etiā
aliqua exterior pena corporis afflictiua: vt ieiuniuz
et cetera opera satisfactionis. ¶ Secundo modo ac-
cipitur penitentia actiue: et sic est actus huius pene
causatiuus qui duplex est interior et exterior. ¶ In-
terior est volūtatis et hic duplex vnus imperatiuus
qui est velle punire pctm̄: alius cōsequens imperiuz
et est actus elicitus in voluntate qui est detestatio
peccati vel displicentia peccati commissi: quod nihil
aliud est q velle nō peccasse. Hoc enim velle sequit
tristitia in volūtate: et qnq dolor in sensu: et quanto
istud velle est intensius / tanto sequitur maior tristi-
tia. Tertius est actus imperatus et est castigatio
aliqua sibipsi inflicta pro peccatis: et illo modo

ipsa confessio que est causa verecūdie:⁊ opera satisfa
ctionis que cause sunt corporalis pene:dicuntur pe-
B nitentia.¶Tertio modo penitentia accipitur passi-
ue:⁊ est volūtaria sufferētia pene:siue a se vel ab alio
inflicte pro peccato:tam interioris ꝙ̄ exterioris:⁊ ni
hil aliud est ꝙ̄ velle patienter pati penaz pro pecca-
to.Et differunt ille acceptiones nō quātum ad sub-
tractum:qꝛ idem actus bene significat diuersis ac-
ceptionibus:sed est differentia in cōnotato termini.
Et possunt oēs illi actus reduci ad quinqꝫ: quorum
quilibet dicit penitētia q̇ se sequunt ordine quodā.
Primus est velle vindicare seu punire pctm̄: quem
sequitur cōtritio:q̄ est detestatio vel odium peccati.i.
nolle peccasse.Hunc sequit tristitia in volūtate:⁊ qñ-
qꝫ dolor in sensu vsqꝫ ad effusionem lachrymarum:q̄
non est proprie actus volūtatis: sed passio cōsequēs
detestationem peccati.Quarto sequit acceptatio hu
ius tristitie ⁊ doloris:que est quedā cōplacentia qua
vult sequi tristitiā ⁊ dolorē:⁊ cōplacet sibi in illis : vt
dicit August.Peccator de peccato doleat:⁊ de dolore
gaudeat.Deinde sequit exterior penalis satisfactio ⁊
acceptatio eius:⁊ satis ptz horum distinctio.Et non
C solūz accipit penitētia ꝓ actibus dictis: sed etiam ꝓ
habitibus ex eis genitis.¶De ordine tn̄ horꝫ actuū
plus dicet in dubijs.Et sm̄ has acceptiones diuer-
simode diffinit penitētia a patribus : quarū septem
recitat Alexan.par.iiij.q.lxiij. mēbro.ij. Magister in
textu recitat aliquas earū. ¶Prima est Ambro. Pe-
nitentia est dolor cordis/⁊ amaritudo aie ꝓ malis q̄
cōmisit.¶Scd̄a est Augu.de ecclesi.dogma.Penitē-
tia est penitenda non admittere ⁊ admissa deflere: ⁊
huic concordat Ambro.dicens. Penitentia est mala
preterita plangere ⁊ plangenda iterū nō cōmittere.
Cuiꝰ etiam concordat Grego.di. Penitentia est ante
acta mala deflere ⁊ flenda nō cōmittere: ⁊ he tres pro
vna reputantur. ¶Tertia est:penitētia est correctio
male mentis:⁊ est glo.Mat.iij.super illud.Peniten-
tiam agite ⁊c.¶Quarta Augu.in lib.de penitentia.
Penitentia est quedam dolentis vindicta puniens
in se quod dolet cōmisisse. ¶Quinta est eiusdem in
lib.v.responsionum.Penitentia est res optima ⁊ pfe
cta que oēs defectus reuocat ad perfectum.¶Sexta
est Damas.Penitentia est ab eo quod est preter natu
ram ad id quod est sm̄ naturam reuersio . ¶Septi-
ma est magistri in textu.¶Penitentia est virtus vel
gratia qua cōmissa mala cum emendationis ꝓposi-
to plangimus ⁊ odimus:⁊ plāgenda vlteriꝰ cōmitte
re nolumus.¶Prima harū datur de penitētia:vt di-
cit tertiū actū:veriꝰ passionē tristitie ⁊ doloris.Scd̄a
datur de penitētia:vt dicit actū scd̄m q̇ est contritio
seu peccati detestatio:q̄ includit ꝓpositū nō peccan-
di.Nā in illis plāgere vel deflere capit ꝓ fletu inte-
riori qui est nolle peccasse.Tertia datur generaliter/
vt penitentia includit oēs quinqꝫ actus:qꝛ ad corre-
ctionem male mētis oēs cōcurrunt.Quarta datur de
penitentia/vt dicit primum actū imperatiuum velle
punire ⁊ vltimum executiuum.Quinta magis vide-
tur penitētie cōmēdatio ꝙ̄ descriptio:dat tn̄ nō de ol
penitētia:sed tantū de penitētia ꝑfectissima q̄ repo-
nit ad statum innocētie tollendo oēm reatū simul ⁊
penam:sm̄ ꝙ dicit esse alter baptismus.Sexta sicut
⁊ scd̄a datur de penitentia vt dicit actū scd̄m. Nam
reuersio ab eo qd̄ est preter naturā.i.a vitio seu pec-
cato ad id qd̄ est sm̄ naturā.i.ad virtutē.(Siquidem
natura hois deprecat ad optima .j.Eth.)fit ꝑ pecca-
D ti detestationē.Septima datur [illegible] penitētia quantū
ad habitū/ad actū detestation[illegible]ꝓposito cauendi
pctā inclinante.¶Et qm̄ quil[illegible]orū actuū pōt
dici penitētia:vt vult Sco.posset [illegible]tētia vna diffi-
nitione cōueniente cuilibet [illegible] ⁊ habituū
sic describi.Penitentia est actus/p[illegible] vel habitus
hois ad punitionem peccati a se cō[illegible] voluntarie
ordinatus.Dicit primo actus : q̇ generaliter accipit
ꝓ actu imperatiuo/scꝫ velle vindicare:aut elicito qui
est detestari peccatū/vel imperato q̇ est exterior satis-
factiua punitio:⁊ ita includit.j.ij.iiij.⁊.v. actus pre-
suppositos.Dicit vel passio:ꝓpter tristitiā ⁊ dolorez:
immo ⁊ gaudiū qd̄ cōsequit cōplacentiam in tristitia
interiori aut pena exteriori.Nam ⁊ ipsa passio est or
dinata ad punitionē peccati:qꝛ intendit actum acce
ptatione pene ꝓ peccatis.Dicitur vel habitus ꝓpter
penitentiā habitualē:⁊ ita quilibet habitus aliciꝰ
quatuor actuū suppositoꝝ dicit penitentia. Dicitur
ordinati ad punitionē peccati:ad excludendū alios
actus circa pctm̄:vt cōplacentiā peccati vel indura-
tionem in pctō:aut.delectationē in pctō commisso.
Ordinatur autem ad punitionem vel vt causa pene
vel vt pena ipsa:vel vt effectus cōsequens penā.Di-
citur voluntarie/ꝓpter penā illatā:⁊ a voluntate nō
acceptatam:vt cū q̇s inuite ⁊ nolēter sustinet penam
talis sustinentia nō dr̄ penitentia:vt hic accipit.Ac-
cipit em̄ hic pro ea que valet ad peccati deletionem.
Quō aūt pena pōt esse voluntaria:dicet infra in du-
bijs.Dicitur a se cōmissi:qꝛ punitio assumpta ꝓ pec
cato alterius nō est opus penitētie sed misericordie.
¶Si queris:cū de multis predicat penitētia de quo
principalius p̄dicat:Rñdet/ꝙ principalius p̄dicat
de scd̄o actu suprapósito.s.de pcti detestatiōe hoc ē de
nolle peccasse.Ille enim sine alijs sufficienter dispo-
nit ad peccati remissionē:alij nō sine eo:vt.j. dicetur
de cōtritione.¶Scd̄o notandū circa hoc qd̄ queritur
de deletione pcti:quō pctm̄ cōmissum/⁊ iam preteri- Nota.2.
tum quantū ad actū pcti/possit deleri:⁊ q̇d deleatur E
cū pctm̄ remittit.Ad cuius intellectū aduertendū:ꝙ
siue pctm̄ mortale dicat formaliter priuationē:puta
carētiam rectitudinis debite inesse actui : vt tz Sco.
siue dicat formalr̄ actū elicitū aut omissum ꝯtra pre-
ceptum:vt tz Ockam/de quo lib.ij.dist.xxxv. Tamē
transeūte actu pcti:nulla entitas positiua manet in
pctōre a qua formaliter pctōr dicat peccator. Patet:
quicq̇d est in pctōre trāseūte actu pcti/pōt remanere
etiam ipso iustificato ⁊ desinēte esse peccator.ꝙ ptz de
substātia aie q̄ manet eadē. Silr̄ de accidētibus ab-
solutis:qꝛ habitus vitiosus genitꝰ ex actibꝰ pcti fre-
quentatis pōt manere:⁊ regulariter manet in iustifi
cato.Nam iustificatus adhuc sentit se pronum ⁊ in-
clinatum ad priora opera peccati : quod nō cōtingit
nisi per habitū peccati.Nec manet aliq̇s actus pec-
cati:quia ille trāsijt.Nec alia qualitas que in remis-
sione corrūpitur:imo quicq̇d manet in pctōre preter
actum peccati:pōt manere cū gratia infusa per quā
desinit esse peccator:puta habitus peccati: cognitio
peccati/species/memoria:etiā delectatio cōsequens
memoriam pcti:dūmodo nō fuerit volita: ꝙ si fuerit
volita:iam ipsa volitio est actus peccati.Nec manet
ibi aliqua relatio realis etiā sm̄ Sco. nec relatio ra-
tionis:cuius oppositū tenet Sco. qꝛ vt in.s. dist. xxx.
ostensum est:nulla relatio distincta ab absolutis est
ponēda.¶Sed tūc querit:vnde ergo pctōr dicit for-
maliter pctōr transeunte actu.Nā vt arguit Sco.Si F
nihil manet/oīno essent silēs qui nihil cōmisit:⁊ qui
cōmisit:⁊ tn̄ cessauit ab actu peccandi tā interiori ꝙ̄
exteriori:⁊ ita nō magis vnus est pctōr ꝙ̄ aliꝰ. Silr̄
si nihil manet nihil delet in remissione peccati : quō
ergo peccatū delet.Rñdet/ꝙ talis dicit peccator ab
ordinatiōe diuina q̄propter peccatuz preteritū quod
transijt ⁊ nō est quantū ad actū ordinatus est ad pe-
nam eternam:hoc em̄ significat pctōr.Est eniz pctōr
homo ordinatus a deo ad penā eternā ꝓpter actum
peccati quem actu cōmittit vel commisit.Et hoc no-
men peccator nihil significat inexistens in peccatore
transeunte actu peccati:sed significat actū peccati q̇
trāsijt:et penā que correspōdebit: ⁊ deū q̇ peccatorē
ad hmōi penam sustinendā ordinauit.Unde in hoc
multi decipiuntur imaginantes/ꝙ quicunqꝫ nomen
positiuū de aliquo p̄dicat:ꝙ necesse est aliq̇d inesse
illi de quo p̄dicatur : qd̄ formalr̄ per predicatū illud
importat sicut est de illis predicatis: albū/nigrum/

sciens/virtuosus/iustus: qꝺ falsum est in terminis cōnotatiuis qui nō cōnotant aliqd vnū. Uel si aliqd vnū cōnotant: tñ nō id qꝺ inest suo subtracto: sed qꝺ infuit vel alteri inest. Uñ generaliter ad hoc ꝙ terminus cōnotatiuus cōueniat alicui: sufficit ꝙ cōnotatiuū suū sic se habeat: siue in re illa siue in alia: sicut per ipsum connotatur. Sicut ebriosus dr formaliter ebriosus: nō ab aliquo sibi inexistente: sed ab actibꝰ qui transierūt etiā si nullū in eo habitū genuissent. Sic ad mortem iudicatus/dr dānatus nō ab aliquo sibi inexistente: sed a sentētia qua ad mortem est ordinatus: que sñia nihil in dānato produxit: quia po-
G tuit iudicari eo absente ꝛ ignorāte. Et per hoc ad rationem cum dr: si nihil manet ꝛc. ¶ Dicitur etsi sint similes quantū ad qualitates realiter inexistentes: nō tñ quantū ad rationem pctōris: quia illa cōuenit vni ꝛ nō alteri: ꝛ siles omnino dicūtur quibꝰ eadem p̄dicata ſm speciem cōueniunt. vide Ockam in. iiij. q. viij. et. ix. qui hanc materiā bene ꝓsequitur. ¶ Ad scōm dicitur: ꝙ peccatū dr deleri: quia ille desinit esse peccator nō per hoc ꝙ aliquid in eo destruat̄: et quō desinit esse peccator: sic desinit: qꝛ qui prius propter pctm̄ cōmissum ordinatus fuit a deo ad penam: nūc ꝓpter penitentiā ab eodem ordinatus est ad vitā: q̄ tñ mutatio nō dicit mutationem in deo: sed vel in penitente vel in tpe vel in alia creatura. Nam de potētia absoluta sine mutatione peccatoris per solum lapsum tpis posset prim̄o ordinari ad penā: deinde ordinari ad vitam: licet ſm potentiam ordinatā nō sit peccati remissio nisi per infusionem noue gratie per quam realiter mutatur qui fuit pctōr. Ad hoc facit illud Aug. super Psal. xxxj. Beati quoꝝ. Uidere inquit dei pctā nostra: est ea ad penam imputare. Auertere aūt faciem a peccatis/est ea ad penam nō reseruare. Et ita dicit pctā ab eo tecta: nō vt non videat: sed vt nolit animaduertere. Idem aūt est tegere pctā et remittere pctā. Uñ dicit ꝓpheta. Beati quoꝝ remisse sunt iniquitates: et quorum tecta sunt pctā. Pro eodem habens remittere ꝛ tegere peccata. ꝛ Aug. Tecta sunt/abolita sunt. Ergo remanere peccatorē post actum transeuntem: nihil aliud est nisi ipsum a dei voluntate ordinari ad penam condignam illi peccato. Et remitti seu deleri peccatum nihil aliud est ꝙ̄ ordinatum ad penam/iam non ordinari ad penaz.
H ¶ Sed adhuc di. ſm docto. transeunte peccati actu/ adhuc manet in peccatore reatus: macula ꝛ offensa que non sunt nihil: ꝛ non manet dimisso peccato: ergo transeunte actu peccati aliquid manet in peccatore quod deletur in remissione peccati: ꝛ ab illo formaliter dicit̄ peccator: quia illo manente manet peccator: ꝛ sublato desinit esse peccator. ¶ Ad hoc dicendum post Sco. q. j. dist. presentis/ꝙ reatus/macula ꝛ offensa/nihil aliud sunt vel. dicunt nisi ordinationem peccatoris ad penā suo peccato qꝺ transiit condignam: ꝛ inquantū disconueniens est aīe/dicit̄ eius macula: sicut per oppositum cōueniens dicitur eius pulchritudo. Inquantum aūt est obligatio ad penā: dicitur reatus: ꝛ vt est actus voluntatis diuine per quem ordinatur ad talem penā/dicitur dei offensa. Nihil enim aliud est offendi vel irasci in deo/ꝙ̄ velle vindicare peccata. ¶ Et licet deus dicatur figuratiue iratus vel offensus: tamen accipiendo irasci pro velle vindicare/nō excludendo passionē concomitātem istiusmodi velle deus formaliter est iratꝰ seu offensus: qꝛ formaliter est volens vindicare peccatum cōmissum contra legem suā. ¶ Si ergo pergis querere/quid ergo est reatus ꝛ in quo est. Dictum est: qꝛ est ordinatio peccatoris ad penā. Et quid est illa ordinatio ſm rem. R̄ndet̄ ſm duplicem modū dicēdi de abstractis verbalibus/ꝙ vel supponūt pro oībus que significant: tunc ordinatio illa nō est quid vnum. sed est ipse peccator ordinatus: ꝛ deus ordinans: et pena ad quam ordinatur: ꝛ peccatum qꝺ cōmissum est: propter qꝺ peccator ad penam ordinatur. Uel ſm aliū modum magis consuetum ordinatio passiue est ordinatus inquantum sibi conueniunt certe conditiones: hoc est ordinatio passiue supponit pro ordinato: ꝛ cōnotat cetera scꝫ deum penam/peccata: sed actiue est deus ordinans ꝛc. Reatus ꝛ macula dicūt ordinationem passiue: ideo sunt realiter peccator ordinatus. Offensa autē accipitur tantum actiue: ꝛ sic supponit pro deo vindicare volente. Est enim offensa actus diuine volūtatis quo vult vindicare. ¶ Per hoc ad replicam dicitur ꝙ reatus ꝛc. non sunt nihil: sed scōm primum modum sunt multa simul concurrētia: vel scōm/ſm modū: reatus et macula sunt ipse peccator/vel anima peccatrix non absolute ꝛc. Sed offensa est actus diuine volūtatis/ꝛ ita deus. Et prima duo dicūtur in pecatore per identitatem seu per predicationem/nō per realem inhesionem: tertium similiter in deo ꝛ dicuntur nō manere per dimissionem peccati: quia dimisso peccato nō supponunt ꝓ peccatore: neqꝫ pro deo: ꝛ tamen nihil realiter corrūpitur vel deletur in iustificato peccatore: sed neqꝫ in Nota. 3.
deo. ¶ Tertio notādū ꝙ illi actus penitentie supradicti possunt multipliciter variari quantum ad circunstantiam finis. Potest enim quis velle vindicare peccatum: aut ipsum detestari: vel penam acceptare vel quia peccatū est eterne pene inflictiuuꝫ: vel qꝛ est p̄mij impedimētum: aut qꝛ est inhonestum ꝛ bone fame corruptiuuꝫ: vel quia dei offensiuum. Et ſm has circunstantias alias: ꝛ alias diuersificant̄ illi actus. Differunt enim realiter ꝛ specifice nolle peccasse ꝓpter penam demeritam: ꝛ nolle peccasse propter dei offensam: qꝛ diuersorū obiectorum actus specie differunt. Et circūstātie presertim finis sunt obiecta partialia: vt dictū est in. iij. dist. xxiij. Et ideo quoties variatur finis: toties variatur obiectum: ꝛ ꝑ consequēs actus ad obiectum terminatus: et possunt etiam hi actus ad diuersos fines terminati abinuicem realiter separari: vt satis patꝫ. Omnes aūt illi actus habētes alium finē ꝙ̄ deum/informes sunt pro eo ꝙ non ꝓcedunt ex charitate. Sola enim charitas est forma ceterarum virtutū: ꝛ ideo solus ille actus qui deum habet finem. i. qui in deū ordinatur tanꝙ̄ in finē vltimum ꝛ bonū in se summū/dicit̄ formatus: qꝛ elicitur ex charitate: vel qꝛ hꝫ charitatem sibi inseparabiliter coniunctam: ꝛ hoc supponit̄ ex dictis in tertio.
¶ Quarto notandū ꝙ de potentia vel ordinata culpa nō remittit̄: nisi gratia gratū faciens infundatur qꝛ ordinauit deus nullū velle liberare a debito mortis eterne nisi queꝫ acceptat ad gloriā beatitudinis perpetue. Quēcūqꝫ aūt ordinat siue acceptat ad gloriam: huic infundit gratiā qua reddit̄ dignus tanta gloria: ſm illud apl̄i. Gratia dei vita eterna. ad Ro. vj. Et hic est ꝙ inter peccatorē/pene debitorē/ꝛ iustū gloriā expectantē/nō est mediū: sicut nec inter gratū ꝛ ingratū. Et licet remissio pene ꝛ collatio gratie sint mutationes distincte: qꝛ remissio est velut deperditiua: quia priuatio obligationis ꝛ sublatio pene. Collatio autem gratie est mutatio acquisitiua: qꝛ creatio gratie ꝛ eius infusio: sunt enim inseparabiles/saltē remissio culpe a gratia: lꝫ nō econuerso: vt de angelis. Christo ꝛ virgine Maria: ꝛ neutra prior altera tempore. De ordine tñ earū dicet̄ in conclusione. v. Sed simul tempore remittitur culpa ꝛ infunditur gratia: ꝛ eo ipso ꝙ infundit̄ gratia/remittit̄ culpa: qꝛ eo ipō ꝙ gratia datur per quā acceptatur ad vitam: tollitur obligatio ad mortē eternam: qꝛ simul stare non possunt. ¶ Et dixi notāter ꝙ remissio culpe est velut mutatio deperditiua: qꝛ staret culpā remitti: ꝛ tamen nihil corrumpi: qꝛ etsi obligatio tollitur: per hoc tamen nulla entitas positiua corrumpitur: qꝛ obligatio nihil dicit nisi obligatum scilicet peccatorē deū obligātem: ꝛ penam ad quā est obligatio: ꝛ actū ꝓpter quē obligatur: ꝛ nihil horum corrumpitur in remissione peccati post actum peccati trāseuntē. Nō prima duo manifestū est: nec pena: qꝛ nondū est: nec actus pec-

cati/q2 nec ille est sed fuit:quod vero nō est:non cor rumpitur. ¶Dicitur aūt:velut mutatio deperditiua q2 significat priuatiue:q2 remissio siue deletio sunt termini priuatiui/priuātes denominationez pecca toris:q2 qui pri⁹ fuit peccator:remissione peccati desi nit esse peccator. ¶Dictū est etiā notāter de potētia dei ordinata:q2 ſm potētiā absolutā/qua pōt qcqd nō implicat cōtradictionē:culpa pōt remitti sine gr̄e infusiōe:vt latius deductū est supra dist.iiij.q.j. Pōt eñ deus tollere ordinationē alicui⁹ ad penā:ꝛ tñ eū nō ordinare ad gloriā:ꝛ pōt dari statū⁹ medi⁹ inter dā natū ꝛ gratū/scʒ stat⁹ in puris naturalib⁹: similiter pōt ordinare aliquē ad gloriā nō infundēdo gratiaz vt dictū est dist.xvij.primi:q2 nihil hoꝝ includit ꝯtra dictionem. Et hec de articulo primo. ¶Quātū ad se

Articu. 2. Cōclusio. 1.

cūdū articulū est cōclusio prima. Ad delendū pecca ta penitentia nō est simpliciter necessaria. Necessa rium simpliciter dico cuius oppositū includit cōtra dictionē. Probatur conclusio ex vltimo notabili:q2 ſm absolutam dei potentiā/pōt deus velle nō puni re pecatorez absq3 omni actiōe peccatoris: immo ma nētem in pecatis.ergo. Consequētia nota. Antece

A

dens probat:q2 huius oppositū non includit cōtra dictionē. ¶Itē q2 deus potest velle non punire pec catorem ad tps:nō enim statim punit:ergo pōt velle peccatorē non punire perpetuo. Tenet cōsequentia: quia quicquid nō repugnat deo in tēpore:etiā nō re pugnat pro perpetuo:q2 repugnantia aliquorū non est ex tēpore:sed ex natura rerum. ¶Itē deus potest velle peccatorem simpliciter annihilare:ꝛ ita nō eter

Conclu. 2.

naliter punire. ¶Secunda conclusio. De⁹ ſm potē tiā ordinatā/pōt culpaz actualē remittere sine actu penitentie formaliter concurrente. Probatur conclu sio in duobus casibus. Prim⁹ est/si quis de cōmisso peccato oblito habet ignorantiam inuincibilē. Se cundus est/si quis arctatur ad actum feruentiorem charitatis circa aliquod obiectum ipsum distrahēs a cogitando de peccato commisso:vt si peccator subi to rapiatur ad seuissimuz martyrium nisi neget chri stum:in quo casu arctatur a toto conami ne insisten dū circa cōfessionem christi et actus martyrij quibus distrahit ne cogitet de peccatis commissis. In vtroq3 casu deus remittit pctm̄ sine aliquo actu penitentie quod probatur:nā nulli faciēti quod in se est:dispo nendo se ad gratiā subtrahit dn̄s gratiā:multo mi nus eñ deus deficit tribuendo necessaria ad salutē q̄ natura. Sed in vtroq3 casu potest peccator facere totum quod in se est in conuertendo se ad deū absq3 actu penitentie:ergo vtrisq3 nō deest de⁹ dādo grām ꝛ per consequēs remissionē peccatorū. Consequētia nota cū maiore. Minor probatur:quia vterq3 potest deū diligere super omnia ex toto corde absq3 aliquo actu respectu peccati commissi:et hoc faciendo/ vter q3 facit totum quod in se est. Nam nulla est pfectior et immediatior dispositio ad gratie susceptionem q̄ dilectio dei super omnia:quam potest quis habe re absq3 hoc ꝙ de suo peccato cogitet:ꝛ ꝑ cōsequens absq3 actu penitentie ꝓ peccatis. Nec aliquid vltra requiritur:quia maxime penitentia peccatoꝝ:sʒ hoc nō q2 in pri⁹o casu excusat ignorātia inuincibilis:in secūdo distractio necessaria a cogitatione de pecca to:ergo nihil vltra facere possunt. ¶Si dicis/ꝙ in primo casu tenet penitere in generali/puta si aliqd̄ commisit. Respōdet Ockam/ꝙ tenet penitere si sibi occurrat pctm̄ in generali:sed si sibi nō occurrat sine sua negligentia/nō videtur quin possit remitti pec catū:puta si cogitat intense de deo vel quocūq3 alio propter qđ non posset conteri de peccato in speciali nec in generali. ¶Dictuz est notanter in conclusiōe formaliter concurrente:q2 licet in predictis casibus constitut⁹ nō habeat actū penitentie respectu pecca ti habet tñ actū ad quē sequitur penitētia/si occurre ret pctm̄ in cogitatione:hʒ eñ in se actum diligendi deū super omnia:propter quē seipsum exponit mar

tyrio/quo maiorē dilectionē nemo habet:in quo vir tualiter includit actus penitētie:nā ad talē actū se quitur penitentia si occurreret pctm̄. Nō eñ pōt qs diligere deū super omnia:ꝛ nō nolle peccasse si pctm̄ occurrerit in memoria. Ex illo sequitur qđ qñcumq3 pctōr se ad deū cōuertit/cōsiderās dei summā boni tatē et vniuersalē perfectionē:et elicit actum dilectio nis dei super omnia perfectū(quod pōt ex suis natu ralibus:vt ostēsum est dist.xxvij.lib.iij.)licet non me ritorie:ꝙ per hunc dilectionis actum disponit se suf ficienter ad receptionem gratie:et per hoc in eodem instanti consequit gratiā:vt declarat loco allegato:ꝛ ꝑ cōsequens cōsequitur remissionem omnium pecca torū:lʒ tūc nullū in se habeat actū penitētie:ꝓsuppo nit eñ actus penitentie actualem cogitationem de pctō/quā occupat⁹ circa dei dilectionē modo predi cto habere non pōt:quiā nō possum⁹ plura simul cogi tare. ¶Tertia cōclusio. Existēti in pctō mortali post baptismū cōmisso:ac de eodē cōsciētiam habenti vel habere debēti:de potentia ordinata peccatū non di mittit sine actu penitentie formali vel virtuali. Pro batur per illud Luce.xiij.de peccatorib⁹. Nisi peni tentiam egeritis:omnes simul peribitis. Itē Mar ci.j. Penitemini et credite euāgelio. Et Act.iij. Peni temini et conuertimini vt deleantur peccata vestra. Et Apoc.ij. Memento vnde excideris/et age penitē tiā ꝛc. A penitētia etiā(vt ait magister)incepit predi catio christi/Joannis ꝛ apostolorū. Itez Aug. super illud Psal.lviij. Non miserearis omnibus qui ope rant iniquitatē dicit. Omnino nulla pctā impunita deus relinquit. Iniquitas parua magnitudine sic punietur necesse est aut ab ipso homine penitente: aut a deo vindicante. Et ponit ratio congruitatis:q2 vt accipit a Boetio:pena est ordinatiua culpe:ita ꝙ nō potest relinqui in vniuerso culpa:cui nō correspō deat pena ordinatiua:ne in vniuerso dedec⁹ culpe sit sine decore iustitie. Ex quo sequitur ꝙ simpliciter meli⁹ est peccatorem nō correctū esse in pena/q̄ esse sine pena:q2 in primo est aliquid boni scʒ correspon dentia iusta pene ad culpā:sed in scđo est tantū ma litia scilicet culpa impunita:vt pulchre deducit Boe iij. de consola. prosa.iiij. Hec ergo via vniuersaliter prefixa est a diuina lege/ordinandi scʒ peccatuz per penez tanq̄ per propriū correspondēs:vt dicit Sco. Et lʒ omnis culpa ordinet ꝑ penam:non tñ omnis del. ꝑ per penā:vt p3 de pena dānatorū:ꝛ de illa pe na que statim sequit culpam:iuxta illud Aug. lib.v. confes. Iussisti dn̄e et ita est:vt pena sit sibi quisq3 in ordinatus animus. Nec alia potest assignari diffe rentia inter penā remittentē peccatū/ꝛ penā nō re mittentem:nisi q2 ista est volūtaria hec inuolūtaria. Non enim potest assignari hec differētia ex intēsiōe aut magnitudine pene aut eius diuturnitate:quia hec magis sunt in pena gehēnali(que tñ culpā non remittit)q̄ in tēporali que remittit:ꝛ in humanis pe na voluntarie assumpta magis placat offensum:sic ergo culpa dupliciter ordinat per penā. Naz culpa manēs ordinat ꝑ penā inuoluntariā/nō manēs:sed deleta ordi nat per penā voluntariā. Ex illis ergo sic arguit. Ad remissionem culpe mortalis post baptis mū cōmisse requirit punitio voluntaria vel punitio nis volitio:sed neutrū istorū pōt esse sine penitentia q2 pena nō pōt esse voluntaria sine actu voluntatis. Ille aūt actus aut erit actus penā imperantis/aut inferentis/aut penā acceptātis/aut sustinere volen tis:ꝛ nō remurmurantis aut penā exequentis:ꝛ oēs illi actus ad penitentiā pertinēt:vt p3 ex primo arti culo. ¶Dicitur notanter in conclusione:ſm potētiā ordinatā/propter cōclusionē primā. Dicitur pecca to mortali:de venialibus forte nō oportet que etiam decedenti in eis remittunt in futuro/ vbi penitētia locū nō habet:vt infra dicet. Dicit:post baptismum cōmisso/ꝑpter peccatū originale qđ infantibus re mittit in baptismo:q2 penitentiā habere nō possunt

Cōclusio. 3. W

Dicitur:de eodē conscientiā habenti.i.notitiā seu memoriā ꝓpter dicta in secūda conclusione:q2 de eo:qđ omnino non cogitat:penitētia haberi nō pōt.Dicit: vel habere debenti:ꝓpter peccata quoꝝ ignorantia imputatur ad culpā:puta que est vincibilis: q2 illa sine penitentia nō remittunt.Dicit formali vel virtuali:q2 vt dictū est in secunda conclusione/per actū vehemētē diuine charitatis qñq3 pōt dimitti peccatum sine penitentia formali:in illo tñ actu charitatis est penitentia virtualis inquātū in diuina acceptatione equiualet actuali penitentie:⁊ eā(vt dictum est) virtualiter includit.

Cōclusio.4. N ¶Quarta cōclusio. Ad deletionem peccati nō sufficiūt actus penitētie predicti quocūq3 se habentes:neq3 eorum singuli:neq3 simul omnes. Patet:quia actus illi predicti penitentie nō requiruntur ad peccati remissionem:vt causa remittens principalis:q2 hoc solius est dei. Solus enim deus remittit peccatū vt causa principalis:nec vt causa quasi formalis:q2 hoc est gratie:ergo causa dispositiua subiecti,i.peccatoris ad suscipiendū gratiā per quā formaliter remittit peccatum. Ad hoc aūt vt penitētia sit dispositio congrua:requiritur vt sit debite circunstantionata/et maxime circūstantia finis:sed illi actus diuersis finibus possunt circūstātionari:qñq3 propter fines honestos:qñq3 vitiosos: qñq3 indifferentes. Potest enim voluntas(vt dictū est)peccatum velle vindicare:detestari:penā assumere:in his complacere:aut patienter ferre:vel propter penā eternā vel tēporalē solum:vel propter priuationē premij: vel propter peccati turpitudinē precise:vel ꝓpter confusionē ⁊ contēptū hoīm:vel propter superbiā/vt alijs peccatoribus preferatur:aut propter vermis inquietudinē seu propter finē vltimū:q2 dei offensiuū. Non aūt possunt esse dispositio cōgrua/si habeant finem inhonestum:q2 sic ipsi sunt peccata:nec sufficientes nisi circunstantionentur fine vltimo:que circūstātia requiritur ad omnē actū perfecte virtuosum/vel virtutis perfecte generatiuum. Unde ad propositū ait Aug.in de vera et falsa penitētia:et est in textu dist. seq. Sine amore dei consequeretur veniam:sine quo nūq3 inuenit gratiā. Loquit de penitēte de vno peccato alio retento in actu vel proposito:ergo nō semp sufficiūt tāq3 dispositio sufficiens ad peccati deletionē et gratie inductionem:vt magis infra dicetur de contritione.

Conclo.5. O ¶Quinta cōclusio. Ad deletionē peccati sola criminis detestatio sine alijs actibus penitētie sufficit debite circunstantionata/et nulli alij sine ea. Prima pars probatur per illud Ezech.xviij. Cōsiderans et auertens se ab omnibus iniquitatibus suis quas operatus est:vita viuet/et nō morietur:sed peccator per nullū actū ita auertitur a peccato sicut per detestationē peccati:que est nolle peccasse:ille enim directe opponitur peccato:qđ pro tanto est peccatum ꝓ quanto voluntariū:nec pōt stare cū cōplacētia peccati:ceteri autem omnes possunt stare cū cōplacētia peccati. Potest em̄ quis velle vindicare peccatum et etiam vindicare opere/complacens in peccato:sicut nonnulli errantes eleemosynis peccata a quibus recedere noluerunt redimere nitebant. Et per hoc patet secunda pars conclusionis:q2 cū alij penitentie actus quatenus separati sunt ad detestationē peccati:possunt stare cum actuali complacentia peccati:⁊ ita cū peccato:nō sufficiunt ad peccati remissionem. ¶Si dicis:si alius actus puta velle vindicare peccatū fuerit bene circunstantionatus circūstātia vltimi finis: videt q sufficiat sine detestatione peccati:similiter de complacētia cōsequente tristitiā seu dolorē de peccato. Respōdet/q quicūq3 actus penitētie circūstantionatus circunstātia finis vltimi includit actū detestationis peccati:q2 non possum velle vindicare peccatū/q2 dei offēsiuū:aut cōplacere in punitione propter eūdem finē:et nō habere nolle respectu peccati vindicandi. Si enim volo vindicare pctm̄ q2 cōtra deū:ergo nolo quicquid est ɔtra deum:et ita nolo peccatum. ¶Sed adhuc di. Si actus detestationis peccati requirit ad peccati remissionem sufficienter circunstantionatus vel ergo vt formatus: vel vt informis. P Item velut dispositio preuia vel vt cōcomitās. Non vt formata:non enim formatur nisi per gratiā coassistētē siue charitatem:sed ista existēte nō est peccatū:q2 ɔtria simul stare non possunt:pctm̄ aūt ⁊ grā contraria sunt/⁊ ita vt formata/nō erit dispositio ad culpe remissionem:q2 dispositio ad formam est prior forma:hec autem presupponit peccati remissionē:q2 presupponit gratiam. Nec vt informis:q2 actus nō est dispositio sufficiens:neq3 meritū de congruo nisi sit circūstantionatum circunstantia finis:et ita necesse est vt actus ille penitētie eliciatur propter deū tāq3 vltimū finē:hoc est propter deū super omnia dilectū: ⁊ ista necessario erit dilectio dei super omnia. Hec autē sine charitate haberi non pōt:ideo ad hoc vt sit dispositio sufficiens requiritur charitas. Charitate aūt existēte/non est informis:igit neutro modo erit actus ille dispositio ad peccati remissionē. ¶Similiter non erit dispositio vt preuia:q2 ante gratiam est informis:⁊ ita nō sufficiens:nec vt cōcomitās:q2 tūc simul est et charitas:et sic nō erit dispositio ad eā:vt statim argutū est. ¶Replica ista querit qñ actus detestationis peccati sit sufficiens dispositio ad remissionem peccati. Et distinguit hic Sco.q.ij.huius dist. mēb.ij.de duplici dispositione.s.preuia et cōcomitāte. Nam dispositio preuia est que precedit deletionē culpe:et illa semper est sine charitate ⁊ grā:et ꝑ ɔsequēs semper est informis:q2 a sola inherentia ⁊ inclinatione charitatis et gratie ad actū/actus dr̄ formatus. Concomitās vero est que simul est cum charitate et grā:⁊ sic semp est formatus. Refert aūt querere de dispositione ꝑuia vel cōcomitāte ad deletionē culpe ⁊ ad infusionem gratie:quia(vt ptz ex premissis) remissio culpe/⁊ infusio gratie sunt distincte mutationes:vt in primo articulo dictū est. ¶Et si inter illas est aliquis ordo/variāda esset rñsio:et ideo de hoc primo videndū. Q ¶Et est difficultas cōis:omniū mutationū que fiunt inter cōtraria:an expulsio vnius cōtrarij sit prior inductione alterius:an econuerso inductio prior expulsione. Et aliter est loquendum de illis que proprie opponunt ex natura rei siue vtrūq3 sit positiuum:siue vnū sit positiuū ⁊ aliud priuatiuū vel negatiuum. Et aliter que non ꝓprie ex natura rei opponunt:sed solum per causam extrinsecā.s.instituentē ⁊ sic ordinantē:sicut est in proposito. Et qdez vt supra dictum est inter illa non est ordo temporis: q2 simul sunt expulsio et inductio quantū ad moram temporis:sed de ordine nature aut causalitatis/dignitatis vel ꝑfectiōis/aut alijs hmōi est disputatio. Et hic sufficiat inquirere de ordine nature. Dicitur autem prius ordine nature/qđ potest esse sine alio ⁊ nō ecōuerso:ſm phm ⁊ cōmen.v.et.vij.Metaphy.⁊ dictū fuit in primo lib.dist.ix. Et de hoc ordine dicit q in oppositis contrarie transmutationem adinuicem habentibus ſm potentiā diuinā nullus est ordo nature:quia quelibet illarum mutationū potest esse sine alia. Nam exēpli causa expulsio frigiditatis potest esse sine inductione caloris. Potest enim deus concurrere ad expulsionem frigoris ab aliquo subiecto:et non concurrere ad introductionem caloris:et ecōuerso:potest deus introducere calorē in aliquod subiectū sine expulsione frigiditatis. Possunt enim qualitates ɔtrarie inesse eidem subiecto per potentiam diuinam:q2 hoc nullā includit contradictionē: ꝗuis cōtrarias propositiōes esse simul veras infert contradictoria simul esse vera. ¶Si tñ teneretur illa opinio q qualitates cōtrarie nō possent inesse eidē subiecto per diuinā potentiā:tunc prior esset vnius forme expulsio/ꝗ introductio sui contrarij:quia illa posset esse sine illa/et non ecōuerso:posset enim deus cōcurrere ad expulsionē seu corruptionem frigiditatis:⁊ non concurrere ad generationē caloris in eodē

subiecto:⁊ tunc subiectum illud nec esset calidū nec
frigidum:⁊ hoc in qualitatibus secūdis naturaliter
fieri pōt:vt in coloribus albedine ⁊ nigredine. Non
enim opȝ ꝙ expulsa albedine/introducatur nigredo
quia potest induci color medius. Sed in oppositis
priuatiue circa subiectum susceptibile vbi fit regres-
sus ab vno in suum oppositum:⁊ vniuersaliter in op
positis negatiue/contradictorie inter expulsionem
vnius ⁊ introductionem alterius oppositorū non est
ordo nature:quia sicut non pōt amoueri cecitas nisi
restituto visu:ita nec restitui visus nisi remota ceci-
tate/saltem vbi fuit cecitas:alias pōt vt in generatio
ne animalium videntiū/visus inducitur ⁊ nō expel-
litur cecitas que nō precessit. In cōtradictorie oppo-
sitis manifestū est:quia simul sunt remouere nō esse
calidū/⁊ inducere esse calidū. Sed ad propositum in
his que opponūtur nō formaliter ⁊ intrinsece ex na-
tura rei vt gratia ⁊ culpa: vbi nullū absolutū in vno
repugnat absoluto in alio:sed opponuntur soluȝ ex
institutione diuina:quia sua voluntate ordinauit/ꝙ
quicūqȝ haberet culpam mortalē: esset indignus vi-
ta eterna:⁊ quicunqȝ haberet gratiā:esset dignus vi-
ta eterna:⁊ hac ordinatione stāte non possunt simul
esse grā ⁊ culpa:q̄r al's simul starēt: idē esset indign⁹
vita eterna:et dignus ea: qđ implicat: quia indign⁹
capitur negatiue.i.non dignus:⁊ per consequēs dū
introducitur gratia necessario expellitur culpa. Ve-
rum hec ordinatio dei contingens est:⁊ eam de⁹ mu
tare posset si vellet. Et de illis dicendū ꝙ simpliciter
loquendo nec expulsio culpe est prior natura infusio
ne gratie:nec econuerso: q̄r per diuinā potentiā cul-
pa ⁊ gratia possunt esse simul ⁊ vna sine altera: quia
deus posset peccatori dare gratiam sine remissione
peccati:⁊ peccatum remittere sine infusione gratie:
vt dictum est in primo articulo. Stante tamen ordi-
natione diuina sic infusio gratie est prior remissione
culpe:q̄r remissio culpe nō fit sine infusione gratie:sȝ
bene econuerso/gratia infundi pōt sine remissione
culpe:potest eñ infundi ei qui nō habet culpam: vt
supra exemplificatū est de Christo/Maria virgine ⁊
angelo. Sed vbi precessit culpa:neutra harum muta
tionum potest fieri sine alia: ⁊ ideo quantū ad hunc
qui fuit peccator neutra est prior alia: quia separari
nō possunt/saltē loquēdo de prima gratia:vt in insti
ficatione impij aut in lapsu iusti. Nam iusto potest
augmentari grā per infusionē noui gradus gratie/
sine expulsione culpe:⁊ ita in iustificatione impij (de
R quo nunc sermo) non est ordo nature inter expulsio-
nem culpe ⁊ infusionem gratie:sed sunt simul. ¶ Si
dicis:gratie infusio est causa expulsionis culpe: ⁊ er-
go prior causalitate:in illo ergo prior penitentie act⁹
est formatus:⁊ tamē prior remissione culpe sicut grā
qua formatur est prior causalitate. Rñdetur ꝙ gratia
nō est causa ꝓprie dicta effectiua remissionis/sed de⁹
quia cū remissio culpe nō sit aliud q̄ȝ ordinatio eius
ad vitam/qui fuit ordinatus ad morteȝ:illa ordina-
tio nō fit per grām/sed per deū: qui etiā sic ordinādo
infundit grām: ⁊ ideo nō est prior causalitate gratie
infusio/culpe remissione. Et esto ꝙ concederetur ꝙ
aliquo modo gratie infusio esset causa expulsiōis in
aliquo genere cause:tamen nō pōt dari vel assigna-
ri instās illius prioritatis:q̄r illud signū prioritatis
nec esset gratia:nec culpa: et quicquid esse diceretur
in illo priore:non esset actus penitentie formatus:q̄r
in illo nō esset simul actus penitētie/gratia ⁊ culpa:
qđ tamē sequeretur si tale signū esset dabile: vt satis
S probatum est in primo. ¶ Sic ergo ad propositū re-
deundo in actu detestationis peccati/vt est proxima
dispositio ad remissionē peccati: attēdēdus est ordo
generationis huius actus qui talis est ꝓm Sco. dis.
presenti.q.ij. Peccator in peccato existens eo modo
quo dictū est:ex naturalibus suis cū cōmuni influen
tia dei pōt cōsiderare peccatū a se cōmissum vt offen-
sam dei:⁊ vt contra legem diuinam:⁊ vt auersiuum a

deo:⁊ vt impeditiuum premij/⁊ inductiuum eterni
supplicij:⁊ sub alijs multis conditionibus: vt supra
tactū est. Et pōt voluntas peccatū sub aliqua harū
rationum vel pluriū earuȝ detestari:⁊ pōt gradatim
procedere eliciendo plures actus detestandi. Gratia
exempli. Primo ipsum nolle:quia sibi nociuum tem
poraliter et in presenti:vtputa q̄r inductiuū sui con-
tēptus/diffamie/vel etiā tēporalis pene: quo suspē-
dendus latro detestatur latrocinium ꝓpter mortem
infligendam. Potest iterum detestari vt inductiuum
mortis eterne:⁊ vt spoliatiuum eterne glorie:⁊ ꝓpter
similia ex affectu cōmodi: vsqȝ huc omnes illi actus
sunt informes:⁊ sunt alij ⁊ alij nedū numero sed spe-
cie distincti. Potest tandem cōsiderata summa ⁊ infi
nita dei dignitate ac bonitate/mīa et ceteris perfe-
ctionibus eius/atqȝ per hoc eius diligibilitate qua
diligibilis est ꝓpter se amore amicitie: vt summum
infinitum/⁊ perfectissimuȝ bonū super omnia bona
finita ⁊ creata dictante recta ratione:ꝙ sic diligēdus
est ⁊ ab omni sua creatura rationali: ⁊ huic dictami-
ni potest se conformare voluntas eliciendo actum di
lectionis dei ex suis naturalib⁹:quibus potest se cō-
formare cuilibet dictamini rationis sue: et illo actu
velle deum esse infinitum/summum/vniuersalem
dūm/oībus imperantem/oīa sibi subijciētem ⁊ vni-
uersaliter perfectum:qđ est deum esse deum/propter
seipsum deum. Et considerato peccato vt offensiuo
huius summi boni: ⁊ vt contrarium sue preceptiue
voluntati elicere nolle peccati/propter hoc quia of-
fensiuum summi boni sic a se super omnia dilecti.
Hic actus detestādi peccatum nō pōt esse informis:
quia presupponit actum dilectionis dei perfectum:
qui nō potest esse informis:lȝ eam posset naturaliter
elici:q̄r tamen est immediatissima ⁊ sufficientissima
⁊ vltimata dispositio aptās ad gratie susceptionem:
ideo ea existēte ex diuina ordinatione statim infun-
ditur grā. Nulli eniȝ sufficienter disposito subtrahit
dñs grām suā:⁊ licet ille actus non sit sine gratia:q̄r
tamen nō elicitur ex grā:q̄r grā non preuenit actum
istū:sed actus vt dispositio preuenit grām nō tpe:sed
quadā dispositionis preuentione quo quelibet vlti-
mata dispositio ad formam naturalē simul est cū in-
ductione forme/ita ꝙ nihil temporis mediat inter
positionem huius dispositionis ⁊ forme inductionē
⁊ tamē dr̄ preuenire formā vt dispositio effectum: qđ
nihil aliud est q̄ȝ ipsam esse dispositionem vltimatā
necessitātem ad formā:que simul est cū dispositione
quia in eodem instanti in quo est vltimata disposi-
tio/simul est effect⁹ seu forma/al's nō esset vltimata
dispositio. Sic ⁊ actus ille dilectiōis dei amicitie vt
elicitur ex naturalibus est prior/non tempore:sed vt
dispositio ad gratiam ⁊ infusam charitatem: ⁊ ideo
vt sic precedens nō est meritorius ꝓprie de cōdigno
quia non a charitate elicitus:sed vt continuatus est
meritorius:q̄r charitas ⁊ gratia cōtinuationē preue
niunt. Coexistunt enim in primo instanti electionis
actus:⁊ in scdo cōtinuant/ergo in illo est meritori⁹:
⁊ si hunc actum dilectionis sequitur actus detesta-
tionis tēpore sicut fieri potest:⁊ tūc est posterior tem
pore gratia:si aūt est simul cum actu dilectionis: qđ
similiter fieri potest maxime in habituato/qui vni-
co actu pōt ferri in mediū ⁊ in finē:⁊ sic vno actu odi
re pctm̄ ipsum detestādo ꝓpter deum dilectum:⁊ ita
illo vno actu in genere entis ferri in duo obiecta or-
dine quodam. In deū vt in finē super oīa diligendo
⁊ in pctm̄ tāq̄ȝ mediū ipsum propter finem amatum
odiendo:⁊ tunc actus ille simul cum gratia est ⁊ pctī
expulsione. ¶ Verum hic Sco.q.ij.huius dist.art.ij.
videt sentire ꝙ nō quilibet actus detestationis pec- T
cati totaliter ⁊ perfecte circūstantionatus circunstā-
tijs moralibus sit dispositio sufficiēs ⁊ vltimata ad
grē infusionē:nisi fuerit certe intēsionis: ⁊ ꝑ certum
tēpus a deo determinatū cōtinuatus:in cuius tem-
poris termino ⁊ nō ante/est dispositio sufficiens ad

grãtie infusionem: ⁊ in illo termino a deo prefixo infunditur gratia: ⁊ deletur pctm̃. Et ſm hũc modũ diceretur ꝙ motus ille detestationis peccati sufficienter circunstantionatus ⁊ perfectus in genere moris/ ante instans seu terminũ a deo prefixũ vſq; ad quod deus determinauit actũ illuʒ debere durare/ ad hoc vt sit meritũ de congruo ad iustificationẽ est dispositio preuia ⁊ informis ⁊ attritio: ⁊ in illo instãti termini prefixi infunditur gratia ⁊ deletur peccatum: ⁊ idem actus qui vſq; tunc fuit attritio si manet idem motus contra pctm̃ in esse nature ⁊ in genere moris in eodẽ instanti fit contritio: q: in illo instanti fit cõcomitans grẽ: ⁊ ita actus formatus: q: habẽs secum charitatẽ que est forma actus: vt hic loq̃mur. Unde consequenter ita distinguit signa nature inter actũ vt est talis in esse nature ⁊ moris/ ⁊ inter charitatem ⁊ inter actum vt est formatus: q: in primo signo nature est ibi actus talis .i. sufficienter circunstantionatꝰ in genere moris: in scđo charitas: in tertio actus formatus a charitate inherente ⁊ inclinante ⁊ sic attritio fit contritio sine omni mutatione reali ipsiꝰ actꝰ. Hec Sco. ¶ Sed quia ista continuatio actus/ ⁊ determinatio tẽporis ac termini eius a deo (vt ait) prefixi nullam habet autoritatem scripture: nec ratio ꝓbat: ideo ea facilitate contẽnitur qua probat̃. ¶ Preterea. Uidetur ille motus nõ concordare scripture ⁊ cõmunibus dictis doctorũ. Primũ ptʒ: quia nullibi legit̃ in scripturis peccatorẽ ad sui conuersionẽ excitantibus: ꝙ aliqđ tempus sit determinatum mie dei suscipientis peccatorẽ/ ante cuius terminum misericordiã nõ impẽdat: sed magis oppositũ. Uñ Ezech. xxxiij. đr ex persona dñi. Impietas impij nõ nocebit ei: in quacũq; die conuersus fuerit ab impietate sua: eadem ratione quacunq; hora: ⁊ quocunq; momẽto. Et iterum ibidem. Cum recesserit impius ab impietate sua: feceritq; iustitiam ⁊ iudicium viuet in eis. Cum recesserit inquit nullũ tẽpus designãdo determinate: sed ad oẽm recessum q̃ncunq; sit vitam promittit. Et ad hoc potest argui. Deus pronior est ad miserendũ q̃ ad condẽnandũ: sed quocunq; instãti iustus recesserit a iustitia/ faciens iniquitatẽ/ mortẽ meretur ⁊ grãm perdit: nec ad oblationẽ grẽ requiritur aliqua mora cõtinuationis peccati: ergo quocũq; instanti se auerterit ab iniquitate dolẽs se cõmisisse pctm̃ cũ debitis circunstantijs: hoc est ꝓpter deũ ⁊c. remittit̃ pctm̃. Scđm ꝓbatur: q: cõmune dictũ doct. est: deus nõ põt diligi amore amicitie sine grã: quia aut grã hũc actũ preuenit: aut si ſm predictã ex naturalibus elicit̃/ grã concomitat̃: q: nulla potest esse perfectior dispositio ad gratiã q̃ dilectio dei propter seipsam super omnia/ siue tanq̃ vltimi finis/ qđ idẽ est: quia hic est nobilissimus actus/ quẽ homo elicere potest ex suis naturalibus respectu dei: ⁊ ideo ꝑfectissima dispositio: ⁊ ideo ista stante infundit̃ gratia Quia si nõ: nunq̃ infunderet̃: quia nõ est dabilis dispositio perfectior. Ille aũt amor requiritur ad detestationem peccati sufficienter circunstantionatam: quia nisi detestatio eliciat̃ finaliter ꝓpter deũ super oĩa dilectum deficit circunstantia finis: ⁊ ita nõ sufficienter circunstãtionatus in genere morũ. Item in quocũq; instãti facit peccator qđ in se est ⁊ quicquid põt: in eodẽ instanti deus infundit grãm: sed in primo instanti ꝯuersionis ad deũ quo elicit odiũ peccati debite circũstantionatũ facit peccator quicquid in se est: sicut in scđo ⁊ tertio tẽporis a deo prefixi: ergo in illo instãti deus infundit grãm ⁊ remittit peccatum. Tenet cõsequentia q: nisi sic pctõr in tp̃e medio vſq; ad terminũ necessitaret̃ manere in pctõ: et si in illo tp̃e medio moreret̃: damnaret̃ qui toto posse se auertisset a pctõ: ⁊ se ad deũ sup̃ oĩa diligendũ ꝯuertisset qđ absurdũ est: ⁊ longe remouendum a diuina pietate/ omni tp̃e ac momẽto parata suscipere ad se reuertentẽ: iuxta illud ꝓphete. Tu fornicata es cum amatoribus multis: tñ reuertere ad me et ego suscipiam te. Hiere. iij. Nec ratio quã Sco. adducit intẽtum suum ꝓbat: qua arguit ꝙ alias dicere opʒ ꝙ sine omni dispositione sufficienti de congruo ex parte peccatoris peccator iustificaret̃: qđ difficile est: ⁊ per ꝯñs difficile esset saluare ꝙ apud deũ non esset acceptio personarũ: aut nulla potest esse sufficientior dispositio ad iustificationem istaʒ/ q̃ ista attritio sufficienter circunstantionata in genere morũ ⁊ cõtinuata vſq; ad terminũ tẽporis prefixi a deo: q: đr ꝙ sicut in termino temporis hmõi est meritum sufficiẽs ad gratie infusionem in eodem instãti: sic in illo instãti esse talis dispositionis sufficiẽter ⁊ ꝑfecte circũstantionate est meritũ de congruo nõ de condigno: quia respectu prime gratie nullũ est meritũ de condigno in iustificando. Et si di. In instãti infusionis grẽ est meritum de cõdigno: q: informatũ grã. Dicit̃ ꝙ non q: licʒ sit formatũ grã in eodẽ instãti infusa: nõ tamen elicitur a grã: sed bene cõtinuat̃ ꝑ grãm ꝑ quam est meritũ de condigno premij beatifici: non aũt gratie infuse: sed bene grẽ augmẽtate. ¶ Et ꝑ hoc ad rõneʒ qua arguit̃: vel est dispositio vt formata/ vel vt informis. Rñdet̃ ꝙ dispositio sufficiẽter circunstantionata circunstantia finis est dispositio ad gratiã: nõ preuia sed cõcomitans: q: simul est gratia. Et si ad hoc ꝙ actus dicat̃ formatus nõ sufficit ꝙ charitas coassistat: sed requirit̃ vltra ꝙ sit a charitate elicitus: tũc non est formata: si vero sufficit sola charitatis coassistentia: tunc est formata. Et hunc modum duplicem formari charitate ponit sanctus Bonauen. dis. xvij. quarti. q. j. articu. vj. Unde nulla est dispositio preuia in tempore vltimata ⁊ sufficiẽs: sʒ bene est dispositio preuia nõ sufficiẽs: sicut est primus actus considerationis peccati ⁊ diuine bonitatis offense. Et quecũq; precedunt actũ seu motuʒ perfecte dilectionis in deũ: q: illi disponũt ad eliciendũ actũ hmõi motum seu dilectionis actum: qui est dispositio (vt naturaliter elicitus) ad gratiã cõcomitantẽ: vt dictũ est. Et in illo actu dilectionis virtualiter includitur peccati detestatio: etiam si nõ assit formaliter: vt dictum est. Et tantum de illo articulo scđo quem pie corrigẽtibus offero. ¶ Quãtum ad tertiũ articulũ est primum dubium: q: dictũ est ꝙ pena volũtaria requirit̃ ad pctĩ remissionẽ: quõ pena põt esse volũtaria: cũ ſm Aug. c. xv. lib. xiiij. de ciui. dei. pena est dissensio anime ab his rebusque nobis nolentibus accidunt: immo qđ est volũtariũ/ est delectabile: ⁊ per ꝯñs non penale. Solutio post Sco. dist. presen. q. j. ꝙ pena đr quodcũq; incõmodum vel affectiuum seu disconueniẽs. Et est triplex: corporalis exterior: vel sensitiua interior: que ꝓprie dicitur dolor ſm Augu. vbi supra vel partis intellectiue seu mẽtis interior que ꝓprie tristitia đr: vt ibidem diffinit Aug. ¶ Potest etiã pena quadruplicíter esse volũtaria. Uel q: patiẽter passa: puta q: patienter tolerat̃ siue remurmuratiõe. Uel scđo modo quia accepta/ vt medicina acris ⁊ afflictiua. Tertio vt causata a volũtate itaq; a causa ꝓpinqua partiali: nõ tamẽ intẽdente effectũ. Quarto vt causata a voluntate tanq̃ a cã remota principali effectum intendente. ¶ Quo premisso đr ꝙ pena corporalis exterior: aut sensitiua interior oĩbꝰ his modis põt esse voluntaria: vnsatis patet: q: põt patienter tolerari ab alio inflicta: põt etiam a voluntate acceptari: põt a voluntate vt motrice membrorũ corporis causari: ⁊ tñ nõ intẽdi: vt qui preter intentionẽ incidit mẽbrum aut vulnerat seipsum: põt etiã imperari: vt legitur. iij. Reg. xx. de ꝓpheta dicẽte. Percute me. Sed de tristitia que est pena mẽtis/ similiter ptʒ: q: tristitia mẽtis de pctõ displicẽte põt patiẽter tolerari: põt actu volũtatis acceptari: vt dũ quis sibi cõplacet in tristitia accedente: immo gaudet se tristari. Põt etiã tristitiam causare vtroq; modo supra posito: nam tristitia non causatur nisi a duabus causis partialibus simul ꝯcurrentibus .s. ex actuali apprehẽsione alicuius existẽtis/ ⁊ actuali nolitione

Articu. 3.[m] Dubium. 1

eiusdem:his em̄ cōcurrentibus sequit̄ naturaliter tri-
stitia in voluntate:nisi aliūde sit impedimentū. Qđ
ergo est causa nolitionis:est causa partialis tristitie.
similiter qđ est causa apprehēsionis noliti. Voluntas
ergo cum sit causa sue nolitionis:est cā tristitie par-
tialis:licet eā nō intēdat:causa aūt ꝓpinqua nō pro-
xima vel immediata:sed causa cause.i.sue nolitionis
immediata. ¶ Similiter potest causare tristitiam vt
causa totalis mediata principalis ⁊ remota:quia pōt
vtrasq̧ causas partiales immediatas coniūgere:po-
test em̄ imperare intellectui vt consideret rem nolitā:
et vt sic consideratam nolit:et hoc ideo vt sequat̄ tri-
stitia puniens:et ita vtrumq̧ imperando est vna cā
remota: et sic totalis in illo ordine illius punientis
tristitie:non autē simpliciter causa totalis:ſʒ totalis
remota:et per hoc patet rn̄sio ad dubium. ¶ Sed ad
rationem dicitur ꝙ Augu.ibi diffinit nō penā gene-
raliter/sed tristitiam:quā nō dicit esse nolitā:sed ac-
cidere de rebus a nobis nolitis euenientibus. Unde
in proposito tristitia de peccato non est nolita: sed
peccatum a nobis nolitū est:a cuius nolitione et ei⁹
apprehensione tanq̄ actibus a nobis volūtarie cau-
satis naturaliter sequitur tristitia/que est volita:aut
a voluntate accepta. Et simul potest stare tristitia et
gaudium siue delectatio:non respectu eiusdem ob-
iecti/sed diuersorum:tristitia de peccato cōmisso/qđ
non placet:⁊ tamen commissum est:⁊ gaudiū de tri-
stitia volita vel acceptata. ¶ Quod vero dicit̄ peccatū
non dimitti sine pena voluntaria:intelligendum est
qđ non dimittitur peccatum sine actu penitentie.s.
detestationis peccati:ad quem quantum est de se:na
ta est sequi pena mentis.s.tristitia:etiam si aliqn̄ nō
Dubium.2. sequatur propter aliquē defectū vel impedimentuʒ.
¶ Scđo dubitatur de ordine actuum penitentie in
primo articulo designatorum:q: non videtur ꝙ velle
vindicare sit prius:sed detestatio peccati:quia velle
vindicare pctm̄/p̄supponit nolle pcti:ideo em̄ quis
vult vindicare pctm̄ quia displicet. ¶ Solutio. Act⁹
illi non sunt essentialiter ordinati adinuicem:q: po-
sterius nominati possunt esse sine priorib⁹:⁊ ecōuer
so. Unde quādoq̧ velle vindicare peccatum est pri⁹
seu primus:vt qn̄ apprehenditur peccatum vt vindi
candū:⁊ statim sequitur velle vindicare/et precipere
intellectui considerare pctm̄ vt malū:⁊ sibiipsi impe
rare vt eliciat eius detestationem:⁊ hoc vt sequatur
tristitia puniens:immo pōt velle vindicare pctm̄ pe-
na exteriori:⁊ tamen non habere displicētiā peccati:
sicut nōnulli nolentes dimittere peccatū/nihilomi-
nus assumūt aliquam satisfactionē/ieiuniū vel labo
rem pro pctō:qđ tn̄ placet. Pōt etiam precedere dete-
statio peccati:⁊ dehinc quia displicet peccatum sequi
velle punire. Uerum dum actus illi sunt ordinati et
circunstantia vltimi finis vestiti/regulariter videtur
precedere actus detestationis. Apprehēso enim pec-
cato vt dei offensiuo:statim sequitur nolle peccati/vt
diuine maiestatis offensiui:et hoc nolle et apprehen
sionem preuiā naturaliter sequitur tristitia:et hanc
acceptatio eius:⁊ hinc sequitur velle vindicare ipm̄:
quia a deo preceptū vel pena interiore eam augmē-
tando vel continuando:vel pena exteriore/vt confes
sione et satisfactione: vnde quandocunq̧ peccatum
apprehenditur vt vindicandum tanq̄ deo displi-
cens:statim displicet voluntati deum diligēti:et non
pōt elici velle vindicare/quia dei offensiuū:quin pre
cedat detestatio peccati. Uerum inter detestationem
⁊ tristitiā consequenter est essentialis ordo:q: neces-
sario detestatio p̄cedit tristitiam:in aliis nō sic:ideo
ordo mutationis actuum nō dicit ordinē eorū essen-
tialem:ideo variari nō pōt:detestatio tn̄ essentialius
Dubium.3. se hʒ ad peccati deletionem q̄ ceteri:vt dictum est.
¶ Tertio dubitatur:vtrum penitentia sit virtus:⁊ si
sic/an theologica vel moralis. Pro responsione notā
dum/ꝙ penitētia qn̄q̧ dicit actū:qn̄q̧ habitū:⁊ vter
q̧ pōt esse ordinatus vel inordinatus vel indifferēs

vt dictum est. Dubium solum intelligi debet de ordi
nato actu vel habitu:quia inordinat⁹ vel indifferēs
nō pertinet ad virtutem. Item cum virtus sit habi-
tus:manifestum est ꝙ penitētie actus etiam ordina-
tus non est virtus:potest tamen esse virtuosus:quia
vel a virtute elicitus vel virtutis generatiuus: que
nunc supponuntur ex dictis in.iii.distin.xxiii. Qui-
bus premissis respondetur per duas propositiones.
¶ Prima. Sicut omnis penitentia ordinata habi- Propō.1.
tualis est virtus:ita penitētia actualis est actus vir-
tuosus. Probat̄ primo scđm:q: oīs act⁹ elicit⁹ cōfor-
mat̄ rationi recte:⁊ ꝓpter hoc est v̄tuosus:penitētia
actualis est hmōi:ergo. Cōsequētia nota cū maiore.
Minor ꝓbat̄ q̄ad principalē actū penitētie q̄ est de-
testatio: q: sicut recta ratio dictat bonū honestū esse
volēdum:ita dictat bonū inhonestū:quale est omne
pctm̄ esse nolendū. Nolle pctm̄ est detestatio peccati.
Probat̄ etiā de actu vindicādi:q: ſm rectā rationem
sicut bonū est premiādū ita malū puniendū:vt habi
tum est in primo articulo:⁊ ideo puniēs malū (maxi
me dum aliud a legislatore sibi commissuʒ est) facit
actum recte rōni conformē: ergo actum virtuosum.
Unicuiq̧ aūt commisit dn̄s punire peccatum suū in
seipso in hoc quod vnicuiq̧ mandauit penitentiam:
ergo. Ad illos autem duos actus scilicet detestari et
velle punire peccatum/sequuntur ceteri:ideo si illi
duo sunt virtuosi:etiam qui ad eos consequunt̄ sunt
virtuosi:nam bonum nō est ad quod per se sequitur
malum. Prima pars ꝓpositionis de habitu patet:q:
omnis habitus genit⁹ ex actibus virtuosis:et incli-
nans ad tales est virtus:talis est habitus penitētie
ordinatus:ergo deductio quātū ad oēs:satis patet.
¶ Scđa propositio. Sicut diuersi actus penitentie Propō.2.
ad diuersas virtutes possunt reduci:ita ⁊ eorum ha-
bitus sub diuersis virtutibus poterūt contineri. Pri
ma pars patet de actu vindicandi: qui reducitur ad
virtutem iustitie distributiue:cuius est premia vir-
tutibus/⁊ penas vitiis dispensare:nā vindicās pec-
catū hoc agit vt minister iudicis/dispensans p̄mia
meritis. Nec impedit qđ vindicat pctm̄ in seipso:q:
accidit ministro:cui committitur vindicta pecati q̄
sit is qui peccat:vnde agit hunc actum in se vt in al-
terum:quia agit vt minister iudicis in reū cōtra legē
peccantem:vt dicit Scđo. Et licet penitere dicat vin-
dictam vt in se:hoc tn̄ nō variat rationē vindicte in-
ferēde ratione cuius reducitur ad virtutē distributi-
uam. Sed quātū ad actū detestationis peccati peni-
tentia reducit̄ ad diuersas virtutes:vnde potest esse
cuiuscunq̧ virtutis appetitiue:vnde quecunq̧ virt⁹
inclinat ad volendū bonum honestū:etiam inclinat
ad nolendum malū inhonestū oppositū:vn̄ nolle lu-
xuriam/reducitur ad virtutē castitatis:detestari su-
perbiā/ad virtutē humilitatis:respuere gastrimar-
giam/ad v̄tutē tēperātie:⁊ sic de aliis. Alii actus hos
sequentes reducuntur ad easdē virtutes actuum ad
quos sequuntur. Tolerare tn̄ penā ꝑ pctis inflictā/
reducitur ad virtutē patiētie:⁊ qđ dictum est de acti-
bus:similiter intelligendum est de eorū habitibus.
¶ Uerum penitētia pōt accipi strictissime / vt est re-
spectu peccati vt expiabilis per ipsaʒ:⁊ sic potest esse
spālis virtus:quia hʒ speciale obiectū vel rōnē obie-
cti:puta vt expiabilis. Finis em̄ est obiectum:vt ha-
bitum est in.iii.dist.xxiii.⁊ detestari pctm̄ vt expiabi
le est.i.vt expietur est specialis finis:et tn̄ sub fine:⁊
sic loquitur Tho.⁊ Ric. Sed nō tm̄ ſm hāc acceptio-
nē hic agitur de penitentia:sed vel de penitētia gn̄a
liter vt est respectu peccati/vt est malū:vel specialiꝰ
vt est actus vel habitus respectu peccati ordinat⁹:nā
illa acceptio strictissima non conuenit perfectissime
penitētie que maxime meretur pcti expiationē/ que
est detestatio pcti precise:q: dei offensiuū nō cogitā-
do an sit expiabile vel non:⁊ ideo est nimis stricta in
proposito. ¶ De scđo quesito in dubio/an penitētia
sit virtus moralis vel theologicalis. Pro cui⁹ solu-

tione notādū/ q actus penitentie ordinatus est: qui
fertur in pctm̄ tāq̄ in obiectū ipm detestādo vel vin-
dicando: et in deum tāq̄ finē: qr est detestatio vel vin
dicatio pcti ꝓpter deū. Nūc aūt vt dictum est in. j. di
stin. j. vno actu possumus ferri in finem/ et in mediū
ꝓpter finē: et tūc actus ille sicut hꝫ duplex obiectum
scilicet finē et mediū: sic sortit diuersa noīa: nā inquā
tum terminatur ad finē dr̄ fruitio: et inquātū termina
tur ad medium/ dr̄ vsus. Possumus etiā ferri in finē
et mediū duobus actibus distinctis; quorū vnus tm̄
ad finem terminatur/ et ille erit fruitio tm̄: alius ter-
minat tm̄ ad mediū/ et est vsus tm̄. Sic in proposito
actus penitētie/ quo detestor pctm̄ propter deū tanq̄
finē vltimū: pōt esse vnꝰ qui respectu finis est amor:
respectu peccati est odiū. Nā illo vno actu pctm̄ odio
ꝓpter deū sup oīa dilectū: et ille actus simul pertinet
ad virtutē theologicā et moralē. i. pertinet ad habitū
inclinātem ad actū illū ꝓut terminat ad vtrūq̄ ob-
iectuꝫ finē scꝫ et mediū: et ille habitꝰ est virtꝰ moralis/
et theologica acquisita: qr hꝫ pro obiecto deū: iō theo-
logica et peccatū vel penā: ideo moralis. ¶ Possunt
etiā esse duo actus. Unus respectu finis/ qui est actꝰ
dilectionis dei sup oīa. Alius respectu peccati vel pe
ne/ qui ꝑtinet ad virtutē moralē sicut primꝰ ad theo
logicam scꝫ charitatem. Vult tn̄ hic Ockā dicere qd
quia res magis denominatur ab eo qd est sibi ꝓpriū
q̄ quod est sibi cōe cum alijs: qr per noīa res discerni
mus: ideo actus ille qui equiualenter includit duos
actus pertinētes ad distinctas virtutes quorū vnus
causatur ab alio: magis denoīat a scdo actu q̄ a pri-
mo: quia primꝰ cōior est causalitate q̄ secundus: et iō
actus ille equiualēter includens actum dilectionis
dei vt finis: et actū detestādi peccatū vt mediū: magis
denominat a virtute scdi actꝰ q̄ a virtute primi: hoc
est magis dr̄ actus penitētie (id est iustitie humilita
tis: temperātie etc. quia penitētia non est vna virtus
scdm speciem: sed multas includit: vt dictū est) q̄ actꝰ
dilectionis vel amicitie: quia ille actꝰ respectu finis
est cōior in causando/ q̄ secundus: pōt enī actꝰ respe-
ctu finis causare actus respectu quorumcūq̄ medio-
Dubiū. 4. BB rum ad illū finē tāq̄ cā partialis: nō sic actus respe-
ctu certi medij; et a minus cōi fit denominatio. ¶ Du
bitari posset de gratia ad quā disponit penitētia per
quā delet pctm̄: vtrū sit eadem cū gratia sacramētali
et cum gratia donorū et virtutū. Sed satis rn̄sum est
supra dis. ij. q. j. vbi dictū est/ q gratia qua delent pec
cata: et gratia sacrorꝫ ac virtutū et donorum est gratia
gratum faciens: que est vna specie: quia idētificatur
charitati que est vna virtus scdm speciem: et ideo est
eadem gratia oīm illorū scdm speciē: lꝫ nō eadē nume
Dubiū. 5. ro neq̄ eadem scdm intētionē. ¶ Posset etiam dubita-
ri de subiecto penitentie. Sed satis patet qd oēs pe-
nitentie actus sunt actus potentie appetitiue: quia
nolle peccasse: velle vindicare peccatum: aut compla
cere in illis: ideo penitentia quantum ad oēs actus
suos pariter et habitus est in voluntate tanq̄ in sub-
iecto. Utrum aūt sit in cōcupiscibili vel irascibili: nā
ille potentie nō tm̄ in appetitiua sensitiua: sed etiaꝫ
intellectiua ponuntur: dr̄ q quātum ad eā que incli-
nat ad vindicandum est in irascibili: et quātū ad eā
Dubiū. 6. CC que inclinat ad detestādū est in cōcupiscibili. ¶ Iteꝫ
dubitatur quorū est penitētia. Ad hoc rn̄det: loquen
do de penitentia acquisita non est innocētiū: qr q nō
habuerūt peccatū nō possunt habere actum respectu
sui peccati: vbi non est actus: ibi nec habitus ex acti-
bus acquisitus. Ex hoc sequitur qd neq̄ angeli: nec
Christus: neq̄ virgo beata habuerunt penitentiam.
Sed de beatis qui in via habuere penitētiā: si habi-
tus acquisite manent in patria tanq̄ aīe ornatus: li-
cet ibi non habuerūt actū: dicendū q in eis est peni
tētie habitus: verum in beatitudine habere possunt
actum penitentie non quidē vindicandi peccatū aut
puniēdi: sed detestandi peccatum: quia etiā in beati
tudine displicet peccatum. Itē actū cōplacendi quo
complacet detestatio peccati. Et vt alij dicunt: gau-
dium vel cōplacentiam remissionis peccati. Sed vi-
deat lector an illa sit actus penitētie: si vero peniten
tia etiam extēdit ad penitētiā inordinatam et infru-
ctuosam: tunc etiam in dānatis est penitētia quo ad
actum et habitum: dolēt enī et vellēt se non peccasse:
licet peruersa intētione: iuxta illud Sap. v. Peniten
tiā agentes etc. non tn̄ est in eis penitentia ordinata:
sed de habitu infuso nō est aliqua necessitas ponen-
di illum; si tamen ponitur: etiā illa manet in beatis:
q̄uis non haberet actum: non tn̄ ponitur in angelis
confirmatis in gratia. Sed scdm aliquos ponitur in
innocentibus: qui licet non peccauerunt: tn̄ peccare
potuerunt. Habitus autem nō solum respicit actum
qui est vel fuit: sed etiam qui potest esse: lꝫ nūq̄ erit. Dubiū. 7. DD
¶ Posset etiam dubitari de origine penitētie an sem
per cōcipiat ex timore. Illud dubiū solū locū habet
de penitentia acquisita: et presertim de actu eiꝰ: qui
habitus presupponit actum. Et dicit qd in incipien
tibus nondū perfectis (nā et ꝑfecti quandoq̄ labun-
tur: iuxta illud. Septies in die cadit iustus) frequen
ter oritur ex timore pene/ qui oritur ex amore sui. Sꝫ
in perfectis oritur ex amore dei et iustitie: quibꝰ ma-
gis displicet peccatum: quia cōtra deū et iustitiam: q̄
quia pene inductiuum. Et qm̄ actus circa medium
oriuntur ex actibus circa finem: scdm diuersos fines
penitētie ex diuersis orit penitentia. Et tm̄ de ista. q.

Questio. ij. A

Utrū per penitentie sacramentū deleatur mortale peccatuꝫ.
¶ Tribus articulis questio ventilabit
scꝫ positione notabiliū/ conclusionū et
dubiorꝫ. ¶ Quantū ad primū nota/ q Articu. 1. Nota. 1.
penitentia sacramētum/ sic describitur a Sco. q. iiij.
huius distin. etc. et Ockā. Penitētie sacramētū est ab-
solutio hominis penitentis facta a sacerdote: iuris-
ditionē habente/ sub certa verborū forma/ cū debita
intentione prolata/ ex institutione diuina efficaci-
ter significantium absolutionem anime a peccatis.
¶ Dicitur primo est absolutio. i. quedā sententia diffi
nitiua absoluens reū non tn̄ sententia iudicis prin-
cipalis: sed iudicis secūdarij vel commissarij. Potest
enim quis ex commissione cognoscere in causa: et ita
etiā ex commissione iudicare seu sentētiare pro cōdē
natione rei/ si indignus est: vel pro eius absolutio-
ne si dignus est. Quod aūt dicitur absoluens/ nō in-
telligit vere et realiter: alias in ficte accedente nō esset
sacramētum: sed absoluēs. i. absolutionē significās:
vnde absolutio in diffinitione tantum valet. i. abso-
lutionis prolatio: hoc est prolatio quorundā verbo-
rum absolutionē significantiū. ¶ Dicitur facta a sa-
cerdote: vbi tangitur minister huiꝰ sacramēti qui so-
lus est sacerdos: vnde ab alio q̄ a sacerdote ministra
ri hoc sacramentum non potest: vt infra dist. xvij. di-
cetur. ¶ Dicitur iurisditionem habente: qr nō quili-
bet sacerdos indifferēter pōt hoc sacramētum mini-
strare quia ipsum est sacramētū iudiciale: et sacerdos
vt iudex absoluendo profert sententiā ligantē vel sol
uētem. Nūc aūt sentētia a nō suo iudice lata est nul-
la: oportet ergo sacerdotem absoluentē esse iudicem
confitentis: et ita in eū habere iurisditionē. Et hec iu
risditio est de necessitate sacramenti: ita quod si ab
alio iurisditionem nō habēte ministretur: non soluꝫ
peccat ministrans: sed irritum est sacramētū: de quo
magis infra. Unde cōgruum est q idē habeat pote-
statem in corpꝰ christi verū et mysticū: ex quo sequit
q nihil pertinens ad sacramētū penitētie/ pōt a lai
co dispensari: sicut nec cōfectio eucharistie: quia sicut
solis aplis et eorū successoribꝰ dictum est. Hoc facite
in meā cōmemorationē: ita eis tm̄ dictū est. Accipi-
te spiritū sanctum: quorū remiseritis pctā remittunt
eis etc. Et ideo confessio que est preuia ad sacramētū
penitētie: facta laico nihil valet virtute opis operati:

B vt infra dicetur. ¶ Dicitur hominis penitētis/id est confitētis: quia ad veritatē sacramēti nō requirit q̄ absoluēdus sit penitēs per actuʒ penitētie interiorē: de quibus precedēti questione dictum est. Nam ficte accedens nō est penitēs: ⁊ tamen verum est sacramentum ceteris paribus: licet infructuosum: quia etsi ibi sit sacramentū significans: non tamen est res significata propter impedimētū ⁊ obicē fictionis: vnde etsi significat absolui: nō tamen absoluit a peccatis: nec gratiā consequit que est res sacramēti/sed necessario requirit cōfessio peccatoꝝ/sine qua nō est sacramētū: ⁊ in hoc tangit materia huiꝰ sacramēti eo modo quo hic inuenit materia. Ubi nota ꝟm beatum Tho. dist. presentis. q. j. arti. j. q̄ quedā sunt sacramēta que nō requirūt aliquē actum in suscipiēte quantū ad veritatē sacramēti nisi per accidēs/sicut remouēs/prohibens: vt baptismo/ꝯfirmatione/eucharistia/ordine/ et extrema vnctione: ⁊ in illis: quia sine suscipientis actu complent: est aliqua materia/id est aliquid materiale preter verba formalia requisitū ad veritatem sacramēti: vt in baptismo aqua: in ꝯfirmatione chrisma cōsecratū: in vnctione oleū infirmorū benedictū: in ordine calix cum pane ⁊ vino ordinādo porrectus: vel aliud tale signū ꝟm exigentiā ordinis: sed de ordine postea videbit. Et in illis verū est verbū Augusti. Accedat verbū ad elementū ⁊ fit sacramentū. Nam ⁊ ipsa verba hec proferēs loquit de sacramēto baptismatis. Alia sunt sacramenta que requirunt per se et essentialiter: hoc est necessario vt sit verū sacramētū actum eius qui sacramētū recipit vt in penitētia ⁊ matrimonio. In penitētia requiritur cōfessio peccatorū: in matrimonio expressio consensus cōtrahentiū: et in illis non est talis materia. Sed ipsi actus suscipientium exteriores sunt pro materia: sicut actus sacerdotis pro forma: vt vult Alex. par. iiij. q. lx. mēbro. xx. Hoc etiam vult Richar. q̄ in his sacramētis pro materia est illud quod ex parte suscipientis sacramentū cōcurrit. vnde dicit. q. j. dist. xvj. arti. j. et. ij. q̄ partes materiales sacramenti penitētie sunt compunctio/ cōfessio ⁊ satisfactio: verū compūctio nō est de necessitate sacramēti: sed de necessitate suscipiētis sacramētum: etiā nō est pars sacramēti penitētie: ꝙuis requiratur vt digne agatur: quia nō est sensibilis. Sacramentū autē cōstat ex sensibilibus signis tanꝙ ex materia ⁊ forma: quod addit propter intētionē ministri que requirit. Satisfactio similiter in voto requirit ad dignam susceptionē nō in opere: quia in opere sequit sacramentū: in voto tamen nō requirit ad necessitatē sacramēti: sola cōfessio necessario requiritur ex parte suscipiētis vt sit sacramentū. Sunt tamen qui dicūt q̄ ipse suscipientis sacramentum sit materia: vt dicit Gerson in suis floribꝰ moralibus. Materia suscipiēs in sacramēto cōfessionis est homo peccator contritus sponte se subijciens sacerdoti. Sed improprie videt suscipiens dici materia sacramēti: quia simili ratione posset minister dici materia/vel saltē forma: quod nulli dicūt: vnde inter ministrū suscipientē materiā ⁊ formā debet esse distinctio: tamen illud sustinēdo: quia forte in sacramēto matrimonij illa distinctio saluari nō potest/saltē realis: vt infra dicet: potest poni triplex materia sacramēti penitentie remotissima: et sunt peccata remota: ⁊ est peccator confitens/⁊ propinqua: ⁊ est ipsa cōfessio. Quomodo tamen materia ⁊ forma ponit in sacramētis nō ꝓprie/sed metaphorice: dictū est supra dist. iij. q. j. ¶ Dicit in diffinitione

C sacramenti penitentie: sub certa verborum forma: vbi tangitur forma huius sacramenti: que est absolutio sacerdotalis: nō autem necesse est hanc formā absolutionis ita precisam esse sicut in baptismo vel eucharistia: quia sufficit q̄ exprimat actus absoluētis: sicut ⁊ in iudice publico nō oportet esse limitata verba: ait enim vnus vt Sco. q. iiij. huius distin. de Theodoro martyre. Iubeo ignibus tradi. Alius de Cypriano. gladio animaduerti (id est puniri) placet. Communiter tamen ista verba sunt apta: ego absoluo te: quecunꝗ alia premittantur vel cōsequantur ꝟm diuersam consuetudinem in diuersis ecclesijs. Hec Sco. ¶ Attaranus dicit/q̄ forma absolutionis hec est. Absoluo te ab omnibus peccatis tuis: ⁊ sumitur ex verbis Christi Matth. xvj. ad Petrum. Quodcūꝗ solueris super terrā/erit solutū ⁊ in celis. Absolutiones autē in publico facte: scʒ misereatur tui ⁊c. vel/indulgentiam et remissionē ⁊c. non sunt sacramentales: sed orationes ordinate ad remissionē peccatorū venialiū. Et ergo in sacramētali absolutione non sufficeret eas dicere: quia presbyter nō per eas significat fieri absolutionem: sed petit vt fiat. Premittitur tamen deprecatio in sacramētali absolutione: vt effectus absolutionis nō impediat: nō tamē est de essentia sacramēti. Et quia deus principaliter absoluit per ministeriū sacerdotis conueniēter apponit aliquid quod pertineat ad auctoritatē principaliter absoluētis: vt sic. Ego absoluo te a peccatis tuis: in nomine patris ⁊ filij et spiritus sancti. Unde vident illa verba omnino sufficere ⁊ esse cōgrua: hec enim exprimūt ministrū ⁊ eius actum et personam suscipientē: ⁊ peccata a quibus absoluit/et auctoritatē principalē: licet ꝟm Sco. illa solū sint necessaria: absoluo te: cetera que in forma illa a quibusdam addunt superflua sunt ⁊ periculosa: vt sunt illa cōfessis/cōtritis ⁊ oblitis: quia ꝟm multos/nō prerequiritur contritio: sed sufficit attritio: ⁊ sic quantū ad attrita non cōtrita frustraretur effectu absolutionis. ¶ Preterea cū dicit: absoluo te a peccatis: omnia peccata includunt: ⁊ ab omnibus absoluit: si non ponit obicē: vnū enim peccatū saltem mortale sine alio nō remittit: si vero ponit obicem: nō omnia quorū habet memoriā cōfitēdo: aut propositū habēs peccata continuādi aut complacētiā in cōmissis: iam non absoluitur: quecūꝗ verba ꝓferant: ⁊ ideo superflue addūtur cōfessis ⁊c. Et tantū de forma. ¶ Dicit cōsequēter in diffinitione: cū debita intētione prolata: quia intentio ministri requirit in oibus sacramētis faciendi illud quod ecclesia intēdit: vt latius dictū est de baptismo. ¶ Dicit/ex institutione diuina efficaciter ⁊c. vbi duo tangunt/scʒ institutio eius que sicut aliorū sacramentoꝝ fieri nō potuit nisi per Christū: vt dictū est distin. j. q. ij. Sed qñ ⁊ vbi institutū sit: dicet in tertio articulo ꝟm efficaciā significationis eius: qua est signū certū demōstratiuū semper habēs affectū/nisi ponat obex: sicut latius expositū est de sacramētis in genere. q. j. distin. j. ¶ Ex his omnibus colligi posset quid nominis sacramēti penitentie clariꝰ sit. Sacramentum penitētie est prolatio certorū verborū super homine, peccata sua cōfitente a sacerdote idoneo debita intētione ex institutione diuina efficaciter significantiū absolutionē cōfitentis a peccatis. Et patent clausule. Nam quod dicit idoneo: excludit sacerdotē auctoritatē absoluendi cōfitentē nō habentē/vel vtinon potentē. ¶ Corollariū. Penitētia sacramentū in re nihil aliud est/ꝙ verba formalia dicto modo prolata. ¶ Secūdo notandū/q̄ licet apud oēs concedatur q̄ per sacramentū penitētie deleri culpa: quomodo tamē ista deletio intelligēda sit: diuerse sunt opiniones. Una est magistri dist. xviij. vbi videt sentire q̄ in hoc soluit peccata sacerdos euangelicus: quia ostendit ligatū vel solutum: vnde dicit: hi ergo scʒ sacerdotes peccata dimittūt vel retinent/dum dimissa a deo vel retenta indicant ⁊ ostēdūt. Ex quibus cōsequēter sequit q̄ per sacramentū penitētie nō remittit culpa: sed a deo per cōtritionē preuiam est remissa/priusꝙ suscipiat sacramentū in effectu: licet nō priusꝙ suscipiatur in voto ⁊ proposito. Et ad hoc multa adducit que ibi patent in textu: ⁊ illam opinionē communiter sequuntur doctores antiqui. Sed Sco. q. iiij. huius dist. oppositā tenet opinionē scʒ q̄ etiā virtute huius sacramēti culpa remittit: que sine hoc sacramēto in actu nō remitteretur. Unde arguit contra primā opinionem dicens. Ista opinio videtur nimis derogare

Nota. L D

sacramēto penitētie: nam ꝑm eam per sacramētū penitentie nunq̄ deleret peccatū: sed necesse esset prius deleri per cōtritionē ad hoc ꝙ digne susciperet sacramentū penitētie: quia nullus digne ostēdit mūdus a lepra peccati/ nisi prius sit immunis ab eo: sed hoc est incōueniens: quia tunc sequeret ꝙ penitētia non esset sacramentū noue legis: nec aliquā causalitatem vel dispositionē causalem haberet ad primā gratiā. ¶ Preterea sequeret/ ꝙ nunq̄ sacramentū penitētie posset esse secūda tabula post naufragiū: quia nunq̄ liberaret naufragū a periculo submersionis. ¶ Itē susceptio illius sacramēti est instrumentū ad gratiā/ id est dispositio efficax ꝛ necessaria ex statuto diuino ad gratie susceptionē. Instrumētū autē vel dispositio preuia nō est signum rememoratiuū siue ostensiuum alicuius/ vt iam preteriti/ sed futuri: ergo collatio sacramenti penitētie ad hoc vt digne fiat/ nō oportet vt sit signū precedentis absolutionis diuine. Dicit ergo ꝙ sacramētū penitētie potest digne recipi ab attrito/ ꝛ hoc tāta attritione que nō sufficeret ad suscipiendū gratiā in termino attritionis sine sacramēto: quam tamen recipit vigore absolutionis sacramentalis: vt dicit dist. xviij. et dist. xiiij. q. iiij. vbi latius prosequit. Dicit ꝙ ita deus requirit dispositionē de cōgruo/ ad hoc vt peccatori cōferat gratiā: ꝛ hoc nō/ ꝙ alliget potentiā suā sacramētis: quin tamen sine dispositione preuia ꝛ cōgrua que sufficeret cōferat per sacramētū gratiā: ꝛ hoc est maioris misericordie scꝫ duplicē viā instituere per quam iustificet peccator/ q̄ ipsum ad vnam viā arctare. Sicut ergo adultus primā gratiā delentem originale potest habere duplici via/ scꝫ ex bono motu disponente ad illam de congruo: vel ex susceptione baptismi: sic in proposito. Et hoc declarat sic. Ad primā susceptionē gratie requirit aliquis motus meritorius de cōgruo. Ad secundū autem nō reqrit nisi volūtaria susceptio baptismi ꝛ sine fictione: hoc est cū intētione suscipiēdi quod ꝯfert ecclesia/ ꝛ sine actu vel volūtate peccati mortalis: ita ꝙ in primo requirit aliquod opus intrinsecū aliquo modo acceptū tanq̄ meritū de cōgruo. In secūdo solū requiritur opus exterius cum remotione impedimēti interioris. Non solū ergo attritus per aliquod tēpus vsq̄ ad certū instans: in vltimo instāti recipit gratiā delentē peccatū tanq̄ per virtutem meriti de cōgruo: sed nō habēs talē actum qui sufficiat ad meritum de cōgruo: sed tātū habēs volūtatē suscipiēdi sacramētū ecclesie: ꝛ sine obice peccati mortalis actualiter in facto vel in volūtate inherētis suscipit (non ex merito sed ex pacto diuino) effectū illius sacramēti: vt sic parum attritus (etiam attritione que nō habet rationē meriti ad remissionē peccati: volens tamen recipere sacramētū penitētie sicut dispensat in ecclesia: ꝛ sine obice peccati mortalis in volūtate in actu/ in vltimo instanti illius prolationis verboꝝ: in quo scꝫ est vis sacramēti istius) recipiat effectū sacramētalē scꝫ gratiam penitētialē. Non quidē ex merito: quia dispositio interior nō erat sufficiēs per modū meriti: sed ex pacto dei assistētis suo sacramento ad effectū illū/ ad quē instituit sacramentū: alioquin nō apparet quomodo sacramentū penitētie est secūda tabula: si nūq̄ per ipsum (vt sacramentū est) posset recuperari prima gratia amissa: sed tantū per attritionem/ per dispositionem preuiā/ ꝛ per ꝯtritionē tanq̄ per dispositionē cōpletiuā. Hec ille. ¶ Et cōsequēter respōdet ad Aug. et Cassio. (super illud Psal. Dixi cōfitebor ꝛc. et tu remisisti ꝛc. Nondū pronūtiauit ait Augu. sed promittit se pnūtiaturū/ ꝛ deus dimittit. Et Cassi. Magna pietas dei: ꝙ ad solā promissionē peccatum dimittit: votum enim pro operatione iudicatur) ꝙ frequēter dimittit peccatū per aliquem motū attritionis tanq̄ per meritū de cōgruo ante susceptionē sacramēti penitentie: sicut in adulto frequēter dimittit originale ante susceptionem baptismi: nec tamen sequit ꝙ per sacramentū non dimittatur: quia si illa alia dimissio quādoq̄ nō assit: ista non deficit: et ista minus requirit/ solam scꝫ intētionem suscipiēdi baptismū sine sacramentū penitētie sine obice cōtra effectū. ¶ Similr ad illud Augu. super Joh. xj. de resuscitatione lazari. Nemo pōt confiteri nisi resuscitatus: qđ ꝓbat tripliciter. Primo de resuscitatione lazari: qui primo suscitatus est q̄ de monumēto eductus. Secūdo per illud Eccl. c. xvij. A mortuo velut qui non est perit cōfessio. Tertio per illud ps. Nūquid medici suscitabūt ꝛ cōfitebuntur tibi? Respondet ꝙ duplex est confessio/ laudis et fraudis. Confessione laudis nullus digne cōfitetur nisi prius suscitat⁹: quia nō est speciosa laus in ore peccatoris: ꝑm Hiero. in epla. Cogitis, ꝛc. Sed cōfessio fraudis accepta est in ore peccatoris: hoc est eius qui adhuc peccator est/ id est cui⁹ peccatū nondū remissum est: dum tñ nō sit peccator in voto seu actu interiore vel exteriore. Concedit ergo ꝙ ante perceptionē dignā penitētie oportet suscitari vel simplr: et tunc per penitētie sacramētū nō deletur peccatū: sed gratia que infuit auget: vel suscitari ꝑm quid/ scꝫ vt habeat aliqualē displicētiā de peccatis: ꝛ ꝓpositū cauendi de cetero: ꝛ velit suscipere sacramētū penitētie: in quo attritio fit cōtritio: ꝛ tunc suscitat simplr per sacramētū. ¶ Et cū arguit de lazaro: respōdet ꝙ reus obligat debito pene eterne: quo soluto/ obligatus est ad penā temporalē: prius aūt suscitatur q̄ obligatio prima mittet in secūdā. Uel qđ verius est: prius suscitatur q̄ soluat a secunda obligatione: ꝛ hoc modo ad sacerdotes ꝑtinet soluere nō simpliciter: sed pro parte pene quā possunt relaxare virtute clauiū: ꝛ sic lazar⁹ viuificatus a Christo/ id est peccator a morte culpe per gratiā resuscitatus/ ꝛ solutus a carcere sepulchri/ id est a debito pene inferni/ relinquit discipulis soluendus ab iustitiis/ id est a penis tēporalib⁹ in quas cōmutat pena eterna: quas penas temporales potest relaxare sacerdos claue non errante. Et consequenter addit/ ꝙ sacerdos ita dimittit peccatū in penitentia/ sicut in baptismo: ꝛ ita absoluit sicut baptizat: quia vtrobiq̄ simpliciter verū est/ ꝙ ministrat sacramentum. Effectū autem sacramēti ministerialiter causat: quia aliquid causat/ ad quod ꝑm dispositionem seu pactionem dei regulariter sequitur effectus sacramēti. Sic si inducitur illud Hierony. ꝙ sicut sacerdos legalis ostendebat leprosos mundatos: sic sacerdos euangelicus ostēdit peccatores iustificatos affirmatiuam concedit: sed negatiuā (scilicet ꝙ non aliter sacerdos euangelicus se habeat ad leprosos spiritualiter/ q̄ sacerdos legalis ad leprosos corporaliter/ scꝫ precise ad ostēdendū munditiā ꝛ immunditiā) hinc inde negat tanq̄ falsam. Et rationem assignat: quia non dedit in veteri lege aliquā cerimoniā vel purificationem cui ministrante a ministro idoneo assistat regulariter ad mūdandū lepram corporalem. Dedit autem in lege noua aliquod sacramentū cui ex pacto regulariter assistit ad mundandū leprosum spiritualiter: nisi impediat obex ꝯrie voluntatis. Hec omnis Scotus distin. xiiij. q. vlti. ¶ Et dist. xviij. hanc differentiā sacerdotij legalis ab euangelico/ etiā ostēdit dicens/ ꝙ verum est ꝙ sacerdos euangelicus ostēdit istum mundatū ꝛ solutū pro instanti pro quo intelligitur sua absolutio: sed non hoc solū: immo sic ostendit/ ꝙ illa ostēsio est dispositio preuia ꝛ necessaria ad illud quod ostēditur. Hec est inquit excellētia sacramentoꝝ noue legis: ꝙ eorum susceptio est dispositio sufficiens ad gratiam illorū autem legaliū nec susceptio erat dispositio efficax ad mundationē corporis lepre vel huiusmodi feditatis: esset autē simile si fieret sermo de sacerdote legali purificante aliquem per aquas lustrationis ab aliqua irregularitate cōtracta in lege ex contractu lepre vel huiusmodi: tunc enim sacerdos ille exerceret quendā actum: qui esset signū efficax recōciliationis hmōi irregularitatis et mundationis illius polluti: in cuius mundationis actu vel termino sequitur effectus signatus: scilꝫ ꝙ iste est

dignus cõicare cum ceteris synagoge. Hec ibi. Ista
opinio esset valde acceptanda/si haberet firmamen
tũ scripture ⁊ sanctorũ patrũ: etiã si sicut ex hac par-
te facilitat ⁊ relaxat viã ad consequendã gratiam et
pctõrum deletionẽ: non ex alia parte arctaret et diffi-
cultaret. Sed quantũ ex parte sacramẽti suscipiendi
viã reddit facilẽ ⁊ certã (nã satis certus esse põt quis
de se/ꝙ habet voluntatem recipiẽdi sacramẽtũ. Cer
tus etiam esse põt ꝙ nõ ponit obicẽ: qz certꝰ esse põt/
qꝺ actu non peccat mortaliter: ⁊ ꝙ nõ habet volun-
tatẽ seu propositũ peccãdi mortaliter in futuro: qui-
bus stantibus/si suscipit sacramentum: certus est se
consequi gratiã et peccatorũ remissionẽ) tantum red
dit aliã viã (qua per bonũ motũ interiorẽ scz peccati
detestationem propter deum tanꝙ per meritũ de cõ-
gruo consequi põt remissionẽ peccatorũ) dubiosam
et incertam: qm̃ vt in prima qõne ostensum est: dicit
quod non quelibet talis detestatio sufficiat ad meri-
tum de cõgruo: etiam si fuerit sufficienter circunstan
tionata et perfecta in genere moris: nisi fuerit certe
intentionis: ⁊ ad certum temporis terminũ cõtinua-
ta qui soli deo notus est. Unde sequitur quod nullus
quantumcũqz doleat perfecte de peccatis cõmissis:
possit non dico certitudinẽ: sed nec cõiecturam pro-
babilem habere/se habere sufficientẽ dispositionem
de cõgruo ad remissionem peccatorum ⁊ gratie colla
tionem: cũ omnino cõiecturari nõ possit an gradum
intentionis necessarium attigerit: ⁊ terminũ tẽporis
quo deus ordinauit contingi deberi per motum bo-
num detestationis: vt esse possit dispositio sufficiens
ad gratiam: cũ gradus ille ac tẽporis terminus nul-
li notus sit: nec alicui per scripturam specinocatus.
Et tollerentur de medio ille tres veritates summe cõ
solationis peccatorum resurgere conãtium: quas il-
luminatissimus doctor Joan. gerson cancellariꝰ pa-
trisieñ. ponit in suo tripertito: et cũ grandi auidita-
te a multis acceptantur: non enim tunc sufficeret di-
cere. Dñe penitet me sic vel sic peccasse cõtra te: pro-
positũ habeo cauẽdi peccata: habeo etiã propositũ
integram cõfessionẽ faciẽdi oim cõmissorũ. Non in-
quã sufficit vt securus sit se esse in statu salutis: quia
non nouit an hec sua voluntas/ seu propositum sit
sufficiẽter intensum/et an vsqz ad terminum tẽporis
a deo statuti continuatũ. ¶ Itẽ videtur ꝙ doctor ille
in illa secunda via sacramentali sit sibiipsi contrariꝰ
nam dicit in distinctio. xiiij. li. iiij. q. vltima/quod ad
susceptionem gratie per sacramentũ non requiritur
aliquis bonus motus: quia nullum opus intrinse-
cum: sed tm̃ opus exterius scz susceptio volũtaria sa
cramenti cum remotione impedimenti interioris:
hoc est fictionis vel obicis: vt supra habitum est. Et
iterum ista remissio peccatorum virtute sacramenti
requirit solam intentionem suscipiendi sacramentũ
penitentie sine obice cõtra eius effectum. Similiter
dicit distin. xvij. q. j. hic inquit nihil oportet nisi non
ponere obicem ad gratiã: ⁊ hoc consequenter decla-
rat. Idem innuit in distinc. xviij. vbi notat excellen-
tiam sacramentorũ noue legis supra sacramenta ve.
le. in hoc qꝺ sacramentorum no. le. susceptio est dis-
positio sufficiens ad gratiam: si ergo susceptio sacra-
menti quod est signũ exterius sensibile sufficit: non
requiritur aliqua attritio interior: dumtaxat non po
natur impedimentum obicis. ¶ Sed non obstanti-
bus illis dicit in distinc. xiiij. qꝺ ad susceptionem sa-
cramenti penitentie oportet ꝙ habeat aliqualẽ dis-
plicentiam de peccatis: ⁊ propositũ cauẽdi de cetero
⁊c. vt supra positũ est: vbi ponit ꝙ ad consequendum
gratiam per sacramentũ penitẽtie requiruntur duo
actus interiores respectu peccati: vnus respectu pre
teriti. s. aliqualis displicentia: alius respectu futuri/
scz propositũ cauẽdi de cetero. Et si ista requiruntur
cum volũtate suscipiẽdi sacramentum et remotione
obicis: tunc nõ confertur gratia ex opere operato mi
nistratione scz sacramẽti: sed cũ hoc requiritur attri-
tio. Nam duo illi actus quos oportet adesse: perti-
nent ad attritionẽ: que per sacramenti susceptionem
fit cõtritio: vt ibidem ait: ⁊ hoc obuiat primo dicto ꝙ
nihil requiritur nisi susceptio sacramenti voluntaria
et non positio obicis. Huic videtur suffragari quod
in diffinitione qua diffinit penitentiam dicit absolu
tio hominis penitẽtis. Sz nõ põt homo esse penitẽs
nisi per aliquem actũ interiorem hoc cõtra hominẽ.
¶ Sed cõtra opinionem in se arguitur primo aucto
ritatibus deinde ratione. Primo auctoritatibꝰ quas
ponit magister dist. xvij. ad quarũ aliquas respõsum
est per Sco. supra: ideo eas hic dimitto. Itẽ Augu. in
lib. de penitentia: ⁊ allegat magister in dist. xvj. huiꝰ
quarti. Nemo sue volũtatis arbiter/nisi peniteat eũ
veteris vite: nouã inchoare põt a qua paruuli sunt
immunes cum baptizantur: quia nondum possunt
vti libe. ar. quibus tamen ad remissionẽ originalis
peccati prodest eorũ fides a quibus offeruntur: idẽ ha-
betur dis. iiij. ⁊ ibidẽ dicit magister. Sine gemitu in-
teriori nemo adultus renouatur. Rõne arguitur: ad
iustificationem impij requiritur motus liberi arbi-
trij et dispositio preuia: sed per sacramentũ peniten-
tie iustificatur impius: ergo. Consequẽtia nota cum
minori. Maior est Alexan. beati Tho. sancti Bona-
uen. Richar. Duran. Palu. ⁊c. et probatur per glo. ad
Roma. v. super illud. Iustificati per fidem. i. ex motu
liberi ar. qui est ex fide: ideo dicitur Actuũ. xv. Fide
purificans corda: quia motus fidei primo requiritur
ad purificationem. Et probatur ratione post Duran
dum in. iiij. distinc. xvj. q. j. et Palu. quia iustificatio
impij est remissio peccati: sed peccatum non remittitur
qᷓdiu voluntas eius qꝺ prius volebat manet in eo:
volũtatem antẽ recedere ab eo qꝺ prius volebat est
displicere ei qꝺ prius placebat: in qua displicentia
consistit cõtritionis dolor: ⁊ hic est motꝰ lib. ar. ideo
requiritur hic motus libe. ar. vt discedat prior volun
tas: sine cuius discessu nõ iustificatur impius: ergo.
¶ Preterea vt arguit sanctus Bonauen. sicut iusti-
ficare non est nisi dei volentis: sic etiam non dat eaz
deus nisi volenti dummodo sit in statu / ꝙ cõsentire
et dissentire possit: sed velle consentire est motus li.
ar. ergo motus lib. ar. est necessarius ad iustificatio-
nem. ¶ Preterea ad iustificationez impij necessaria
est gratie infusio. tunc sic: ad infusionem gratie ne-
cesse est subiectum preparari. Nõ enim inducitur for-
ma in subiectũ indispositum: ⁊ habẽs cõtrariũ forme
inducende: ergo necesse est disponere subiectum ad
gratiam per quã expellitur pctm̃: ⁊ qᷓuis hoc fieri pos-
set a deo sine nobis: requirit tñ etiam aliquid a no-
bis: scḋm illud Augu. Qui creauit te sine te: non iusti-
ficabit te sine te. Illud autem quod a nobis requirit
deus: est aliqs motus volũtatis respectu peccati pro
hibentis gratie infusionem: iuxta illud ad Eph. v.
Surge qui dormis: et exurge a mortuis: et illumina-
bit te Christus. Hec resurrectio est per displicentiam
mortalium pctõrũ post somnum marcescentis corpo
ris in eisdẽ. Est etiaz aliquis motus respectu dei qui
est conuersio per amorẽ in deũ: scḋm illud zach. j. Cõ-
uertimini ad me ⁊ ego cõuertar ad vos. Et illud Ja-
co. iiij. Appropiate deo et appropinquabit vobis.
Appropinquamus deo non pedibus sed amore: se-
cundũ Aug. ⁊ vtrũqz docuit Petrus Actuum. iij. Pe-
nitemini: et conuertimini vt deleantur peccata ve-
stra. Penitemini de peccatis: cõuertimini ad deũ. Et
his duobus motibus volũtatis odij in peccatũ: volũ
tatis in deum/respondent duo que a deo sunt iustifi
cante scḋm sanctũ Bonauẽ. scz gratie infusio/⁊ peccati
expulsio: et hec quatuor innuit propheta in Psal. lix.
Cõmouisti dñe terrã ⁊ cõturbasti eã: sana cõtritiones
eius quia cõmota est. Ut exponit glo. magistri. Gra-
tia inquit veniẽs in aĩam cõmouet rationem et con-
turbat voluntatem: que partes sunt lib. ar. per con-
tritionem: et postmodũ sanat per peccati expulsionẽ
cuius ratio redditur: quia cõmota est cõmotione per

quam ala gratie se cōformat. vñ Aug. super eodē ps. Non digna est sanari si mora nō est. ¶ Preterea tres ponuntur partes penitentie ꝑm omnes/cōtritio/cōfessio/satisfactio: sicut ergo contritio ꝛ satisfactio nō sufficiunt sine confessione in voto: sic nec confessio et satisfactio sine cōtritiōe in voto. Sꝫ vbi est votū cōterēdi: ibi est cōtritio: qꝛ votū seu propositū cōterēdi est velle habere detestationem/hoc est nolle peccasse: sꝫ volēdo me nolle peccasse/habeo ipsum nolle peccasse: quia actus eliciti voluntatis sunt in plena facultate voluntatis: et ideo quēcūqꝫ actū volūtatis volo habere: statim eū habeo: immo videt̄ ꝙ sit idem act⁹ velle me nolle peccasse: ꝛ nolle peccasse: vel ad min⁹ inseparabiles. ¶ Preterea scd̄m dei ordinationeꝫ nō est possibile aliquē a peccatis liberari sine actu amoris preuio. Nam sicut in omni peccato fit auersio a deo ad creaturam plus deo dilectā ꝓpter cuius dilectionem diuinū preceptū cōtēnit̄: ita in cōuersione necesse est se auertere a creatura et peccato propter deū: pro cui⁹ amore creatura contēnitur: vt cōuersio ex opposito correspondeat lapsui et auersioni. Propter hoc beatus Aug. xiiij. de ciui. dei. c. vltimo. hos duos amores tanqꝫ radices duarū ciuitatū/iustorū scꝫ et reproborum posuit illius amorē dei vsqꝫ ad cōtemptum sui: ꝛ istius amorē sui vsqꝫ ad conteptū dei. Unde oīs iustus hꝫ in se amorē dei vsqꝫ ad contēptū sui: et oīs reprobus amorē sui vsqꝫ ad contemptū dei: vnde necessario sequit̄ ꝙ in iustificatione impij relinquatur amor sui qui dictus est: ꝛ assumat̄ amor dei: ꝛ ꝑ ꝯñs ad iustificationem impij requirit̄ motus lib. ar. in deum per amorē dei. Et hoc etiā ex verbis apli ad Roma. vj. accipi pōt. Humanum dico vobis propter infirmitatem carnis vestre: sicut exhibuistis mēbra vestra seruire immunditie et iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete mēbra vestra seruire iustitie in sanctificationē. Qd̄ rectius et verius intelligitur de membris interioribus intellectu ꝛ voluntate: quibus principaliter seruiendū est iustitie q̄ christus est: sicut ergo illa membra auersa sunt a deo ad iniquitatē in perpetratione mortalis peccati: ita cōuertenda sunt ad deum in cōuersione a peccato. Hec autem auersio fit ꝛ conuersio contrarijs actibus intellectus et voluntatis. ¶ Hoc idem quantū ad conuersionē ad deū ꝑ actū amoris testatur beatus Joā. j. Joan. iij. Qui non diligit manet in morte: ergo sine dilectione dei nemo suscitatur a morte. Hoc idem innuit Augu. de vera ꝛ falsa penitentia. c. ix. loquēs contra eos qui putabāt posse agi penitētiam de vno peccato absqꝫ alio: dum ait. Scio deū inimicū omni criminoso: quō ergo qui crimen reseruat de illo recipiet veniam: ꝛ sequitur ad ꝓpositū. Sine amore dei cōsequetur indulgētiā: sine quo nemo vnqꝫ inuenit gratiā. Patet ergo ꝙ act⁹ interiores requiruntur ad iustificationem preter actus exteriores sacramenti: hoc est preter confessionē oris ꝛ absolutionem sacerdotis. ¶ Et ad motiua Sco. respōderi potest ad primum cū arguit ꝙ ꝑm illā opinionē nūqꝫ ꝑ sacr̄m penitētie deleret̄ pctm̄: neget̄ illa ꝯña: et cum probatur quia prius esset deletū ꝛc. dꝫ concedēdo/ꝙ ante absolutionis sacerdotalis ꝓnūtiationē/cōfitens cōsecutus est peccati remissionem vigore contritionis precedētis apud deū ꝛ quo ad culpā: sed nō apud ecclesiam: etiam quo ad penā absoluit̄ vigore absolutionis sacerdotalis: quia virtute clauiū aliq̄d pene temporalis remittit̄ vltra eā/que ex contritione ꝓcedēti est remissa. de hoc magis dicet̄. j. distin. xvij. Iteꝫ vt dicit Alex. par. iiij. q. lxxx. mem. j. Sacramētū penitētie delet actuale pctm̄ prout comprehēdit contritionē interiorē ꝛ exteriorē/confessionē ꝛ satisfactionem: he em̄ ponunt̄ partes sacri penitētie ad intellectum infra dicēdum. Et cum dꝫ ꝙ hoc est nimis derogare sacr̄o penitētie: quia per hoc nō haberet causalitateꝫ ad primā gratiam: ꝛ sic esset simile sacramētis ve. le. que tm̄ significabant grām: sed nō cōferebāt. Rñdet̄ ꝙ in nullo derogat̄ sacr̄o: sed magis cōmendat̄: qm̄ (vt vult Tho. dist. xvij. q. xv. arg. j. sententialiter) causat effectuꝫ/sine culpe deletionē in voto qd̄ includitur in contritione: ꝛ sic quodāmodo operat̄ in contritione anteqꝫ exhibetur in opere eo mō quo sacr̄a habēt causalitateꝫ respectu sui effectus: quia statuit deus/ꝙ cū quis conterit̄ habēs votū seu propositū suscipiendi sacr̄m: assistere vult sic contrito ad deletionem peccati: qd̄ nō faceret si votū recipiēdi sacramenti nō esset: sine illo em̄ non esset contritio: ꝛ hoc est signū magne efficacie: sicut ꝛ passio xp̄i in hoc est efficax: qꝛ operata est salutē in patrib⁹ ve. te. priusqꝫ exhiberetur in effectu. Nec propter hoc est simile sacramentis ve. le. que tantum significabant seu promittebant/quia hoc sacramentum confert gratiam: et si non primam simpl'r/confert tñ augmentū gratie sicut ꝛ baptismus adulto: et cetera sacramenta suscipientibus: ꝛ hoc ex opere operato: quod nō faciebant veteris testa. sacramēta. Unde quantūcūqꝫ per contritionem preuiā gratia prima cōfertur delēs peccata ante sacerdotalem absolutionē: tñ in termino absolutionis sacramentalis cōfert̄ nouus gradus gratie: ꝛ additur priori per quē prior augmentat̄. ¶ Ad scd̄m quō dicatur secunda tabula: dicet̄ in dubijs: et patuit supra distin. iiij. ¶ Ad tertiū ptꝫ ꝙ est signum efficax ꝛ dispositio ad gradum gratie priori additū: et signū demonstratiuū: vel etiā pronosticū inquātū precedit natura vt dispositio: ꝛ etiam quoad aliquas sui partes tempore/gratiā infusaꝫ. Est etiam efficax rememoratiuum prime gratie prius infuse/et tunc inexistētis. Et hoc sufficit ꝙ sacr̄m sit gratie inexistētis: lꝫ prius producte: tñ per ipsum ꝓduceret̄ si prius nō fuisset ꝓducta. Sic est in ꝓposito: si quis nō sufficienter contritus accederet ad sacr̄m: ꝛ in vltimo nō esse verborū absolutionis eliceret plenum ac perfectum actum contritionis: in illo instanti infunderet̄ prima gratia que correspondet actui contritionis cū gradu precise correspondente operationi sacramentali: et totum esset vna et prima gratia: cuius efficax signum esset sacr̄m penitētie: vt includit contritionē in actu/ꝛ satisfactionem in voto: et ita nunqꝫ sacr̄m penitentie delet pctm̄ sine cōtritione preuia vel concomitāte. ¶ Ad illud quod posterius addit ꝙ sacerdos eo modo dimittit peccatū sicut in baptismo: verum est: et bona comparatio si cetera sunt paria: hoc est si vbiqꝫ suscipiēs est adultus: qm̄ paruul⁹ nondū habēs rationis vsum/nō est capax sacramēti penitētie: quia nō potest cōfiteri: qd̄ tñ necessario requiritur ad sacr̄m penitentie: nunc antē adulto baptizato baptism⁹ nō cōfert primā gratiā: requirit̄ em̄ (vt digne suscipiat) preuia eius dispositio per pctōrū displicentiam: sicut in penitentia: que si fuerit sufficiens: iam dimittitur originale et oīa actualia priusqꝫ baptizet̄ quo ad culpam: lꝫ nō quo ad omnē penā: vt lati⁹ supra dictum est disti. iiij. q. ij. ꝛ ita illa ratio est ad oppositum ꝛ cōtra opinātē: vt satis patet. Nā dispositio preuia interior respectu peccatoꝝ ꝛ dei req̄rit̄ in baptismo adulti: ergo magis in penitentia adulti: quia non est penitētia efficacior ad remittēdum culpā qꝫ baptism⁹. Antecedēs pꝫ ex ex dictis. Ultra sic requirit̄ in penitētia adulti: ergo in omni penitentia: qꝛ non est penitentia nisi in adultis. ¶ Tertia opinio que est quasi media inter priores duas/duo dicit. Primum ꝙ requirit̄ motus interior intellect⁹ ꝛ voluntatis quo peccatū displiceat: ad hoc vt penitētie sacr̄m habeat effectum suuꝫ: in quo accedit ad opinionem magistri. Secūdo dicit/ꝙ illo nō obstāte/peccatum nūqꝫ dimittitur vigore sacramēti penitētie in vltimo instanti prolationis verborum absolutionis sacramentalis/sine qua non remitteret̄: ꝛ tunc sacr̄m habet plenū suū effectū: q̄ est collatio prime gratie peccatum remittentis: ꝛ in hoc accedit ad opi. Sco. Unde dicunt qd̄ dispositio interior requisita vt preuia sacramēto: nūqꝫ est sufficiens ad gratie infusionē: et Opinio. 3.

tunc ipsa habita, gratia infunditur ante confessionē
⁊ absolutionē sacramentalē: ⁊ tunc peccatū remittit
ante sacramētū perceptū: ⁊ tunc sacramentū superue
niens nō cōfert primā gratiā/sed augmentū eius: vt
supra habitū est. ⁊ hec dispositio vocatur cōtritio: ⁊ in
hoc oēs cōcordāt. Oēs enim cōcedūt ꝙ per cōtritionē
verā ⁊ sufficientē/peccatū remittit sine sacramēto in
actu. Quādoqȝ dispositio illa previa nō est sufficiēs:
sed disponit quasi a remotis: ⁊ hanc vocāt attritionē
siue penitentiā informem: ⁊ illa nō sufficit ad peccati
remissionē. Sed superueniēs sacramētū si non ponit
obex supplet imperfectionē illius attritionis: ⁊ cōfert
peccatoꝝ remissionē ⁊ gratiā: ⁊ per hanc format attri
tionem/vt mereat dici cōtritio. Hec opinio est beati
Tho. sancti Bonauen. Richar. ⁊ Duran. ac Palu. Et
per hoc patet ſm illos quomodo sacramētū peniten-
tie ex opere operato confert primā gratiā: quia illam
cōfert quādo dispositio previa est insufficiēs in vlti-
mo instāti absolutionis/sine primo nō esse (nō curo
modo) et dum precedit sufficiēs dispositio: tunc non
confert primā gratiā: quia eam inuenit iam subiecto
collatā: cōferret tamen si preuētū nō esset: ⁊ ideo non
ꝟ minor est eius efficacia: ⁊ licet tunc non cōfert primā
gratiā: auget tamen collatā ⁊ minuit penā. ¶ Cōtra
hanc opinionem arguo vno argumēto: probando ꝙ
nōnunqȝ per sacramētū penitētie datur prima gratia
cōfortando vltimā rationē contra Sco. Ad effectum
sacramēti penitētie que est gratia remittens peccatū
requirit dispositio previa ex parte peccatoris iustifi-
candi que est detestatio peccatorum. Hoc cōcedit hec
opinio: et probatū est cōtra Sco. ¶ Aut ergo requirit
detestatio peccatoꝝ sufficiens ad infusionē gratie: et
vt vltima dispositio: ⁊ tunc statim infunditur gratia.
Hoc similiter oēs cōcedūt: quia inter sufficiētē ⁊ vlti-
matā dispositionē ad formā ⁊ forme ꝓductionē/seu
eductionem nullū est mediū/tam in naturalibus ꝙ̄
in gratuitis: alioquin non esset sufficiens ⁊ vltimata
dispositio. Nec valet si diceret: quia deus qui solus
gratiā infundit/cōtingēter agit: ⁊ ideo nō necessitat
per quācūqȝ dispositionē subiecti ad gratie infusio-
nem: quoniā licet ita possit nō infundere gratiam de
potētia sua absoluta: tamen ſm ordinatā qua statuit
nō deesse faciēti quod in se est: nec subtrahere gratiā
sufficiēter disposito ad eius receptionē: necessitat ad
gratie infusionē/existēte sufficiēter ⁊ vltimata dispo-
sitione: hac enim facit homo quicquid in se est: tunc
vltra/aut requirit vel sufficit dispositio insufficiens:
tūc quero/vnde hec peccati detestatio est insufficiēs:
aut quia nō est de omnib⁹ peccatis: sed aliquod pec-
catum adhuc placet: vel est de oibus: vel cū proposito
nō abstinēdi ab oibus: ⁊ patet ꝙ illa dispositio impe-
dit infusionem gratie: quia ipsa est mortalis culpa: et
ergo illa stante etiā per sacramētū penitētie nō remit
titur culpa. Aut quia est de oibus etiā sine proposi-
to nō abstinēdi: immo cum proposito abstinēdi: sed
non est sufficiēter circūstantionata oibus circūstantijs
inesse debitis in genere moris: et maxime circūstan-
tia finis que principalissima est omniū circūstātiaꝝ:
et maxime debita/vt sit perfecte virtuosa in genere
moris: vt dictum est in tertio: vt quia dolet se peccasse
nō propter deum tanqȝ finem vltimū: sed propter se
et amorē sui: puta quia peccata inductiua sunt pene:
aut impeditiua glorie: aut cōfusiua persone: vel im-
peditiua alicuius tēporalis cōmodi: vel occasio tem-
poralis damni sui vel suorum: vel alicuius alterius
huiusmodi in seipsum finaliter ordinati: sed hec dete
statio omnino est dispositio ad peccati remissionē ad
gratiam: quia hec etiam est in malis ⁊ damnatis: vt
dicit Alex. par. iiij. q. lvij. membro. ij. vnde ait. Actus
dolendi de culpa causatur dupliciter: aut ex lesione
nature: aut ex offensione maiestatis diuine ⁊ preuari
cationis iustitie. Primū dolorem de culpa habere po
test quis ex sola natura sine gratia. Sicut eniz homo
naturaliter se diligit: ita odit omne ꝓpter quod malū

incurrit: ⁊ hic dolor siue penitētia est in malis ⁊ dāna-
tis ⁊ angelis malis: et cum hoc viuit et regnat mala
voluntas: ideo deus eam non acceptat: nec sic dolens
inuenit gratiaz vel veniā. Hec ille. ¶ Talis itaqȝ actus
detestationis peccati: quia caret circunstantia vltimi
finis non ordinatur in deum: nec assumitur propter
deum: et per cōsequens non est dispositio qualiscūqȝ
sufficiens de congruo ad gratiam dei consequendā.
Actus enim qui non fit propter deū: sed precise pro-
pter creaturā: si ibi statuit finem vltimū erit fruitio
creature. Etiā si propter deum in ordine ad creaturā
finaliter erit vsus dei: que est omnis peruersitas ſm
Augu. in lib. lxxx. iij. q. et ita mortale peccatum: et per
cōsequens impedimentū gratie. ¶ Si autem sit pro-
pter creaturam: non tamen ibi constituendo finem
vltimum: nec tamen in vltimū finem referendo: licet
non sit fruitio creature: quia tamen caret circunstan-
tia vltimi finis/nō est perfecte moraliter bonus. Etiā
quia nō fit propter deum: sed precipue propter crea-
turam: nō habet rationē meriti cuiuscūqȝ apud deū:
maxime respectu gratie que est perfectissimum inter
omnia dona dei ſm apostolū. Est enim gratia essen-
tialiter eadem charitati: vt in secundo patuit: et hoc
latius deductum est in probatione prime opinionis.
¶ Aut illa dispositio non est sufficiens: quia licet sit
sufficienter omnibus circūstātijs moralibus vestita:
etiam vltimi finis: tamen non est sufficiēter intensa:
aut non vsqȝ ad terminū temporis a deo prefixi con-
tinuata ſm imaginationē Sco. Sed hoc non: quia si
hec detestatio fuerit vestita ⁊ circūstantionata circū-
stantia vltimi finis: id est si fuerit elicita propter deū
tanqȝ vltimum finem: ⁊ ita super omnia dilectum est
sufficiens dispositio ⁊ meritū de cōgruo (quantūcūqȝ
fuerit remissa aut momentanea) ad gratie infusionē
in eodē instanti temporis in quo est talis dispositio.
Quod sic ostenditur: quia detestatio illa procedit ex
dilectione dei super omnia: quia ex dilectione dei, vt
vltimi finis. Quod autem diligitur vt vltimus finis:
diligitur propter se: vt simpliciter optimū ⁊ summū:
in quod omnia bona sunt ordinata: hec eniz est ratio
vltimi finis: vbi autem est dilectio dei super omnia:
statim/id est simul tempore infunditur gratia: quia
nulla perfectior dispositio ad gratiā potest assignari:
vt habitū est supra. q. precedēti. Nec potest esse nimis
remissa: quia si ad eam intensam infunditur intensa
charitas: etiam ad eam remissam infunditur remissa
charitas: ⁊ ideo intēsio aut remissio dispositionis (dū
ad's fuerit sufficiēs in specie) nō variat quantum ad
infusionē ⁊ nō infusionē gratie: licet bene differentiā
faciat quantū ad infusionē intēse aut remisse gratie.
Est ergo detestatio remissa peccatorum (tum propter
deum tanqȝ propter vltimū finem) dispositio ad re-
missam: ⁊ intensa ad intensam gratiam. Preterea per
quācunqȝ auersionē a deo ad creaturā qua creatura
deo preponitur actu perfecto ⁊ deliberato quātūcūqȝ
remisso peccat mortaliter ⁊ aufertur gratia: ergo etiā
per actum perfectū quantūcūqȝ remissum quo deus
prefert oibus: ⁊ super omnia diligit: restituit gratia.
Tenet ɔ̄ña: quia pronior est deus ad miserandū ꝙ̄ 3
ad condēnanduz. iuxta illud Psal. cxliiij. Miseratio-
nes eius super omnia opera eius. Ad hoc est aucto-
ritas Chryso. in de reparatione lapsi. ⁊ allegat magi-
ster prope finem dist. xiiij. Talis inquit: mihi crede:
talis est erga hominē pietas dei: nunqȝ spernit peni-
tentiam si ei syncere ⁊ simpliciter offeratur. Etiam si
ad summum quis perueniat malorum: ⁊ inde tamen
velit reuerti ad virtutis viam: suscipit libenter ⁊ am-
plectitur: ⁊ facit omnia quatenus ad priorem reuocet
statum. Syncere dicit quantū ad omnia peccata. Si
nāqȝ non penitet de omnibus peccatis: non est synce
ra/neqȝ pura: quia adhuc admixte sunt feces pecca-
torum placentiū. Simpliciter dicit quantū ad circū-
stantiā finis/id est propter deū finaliter. Alioquin si
displicet peccatum propter aliud a deo principaliter

iam oculus intētionis nō est simplex: ꝛ per cōsequēs corpus/ id est act⁹ penitēdi manet tenebrosum. iuxta verbum Christi Mat. vj. Si oculus tuus simplex fuerit ꝛc. Et subdit Chryso. magis ad ꝓpositū. Quodꝗ adhuc prestātius est ꝛ eminētius: etiā si non potuerit quis explere omnē satisfaciēdi ordinem: quātulācūꝗ tamen/ ꝛ quālibet brevi tēpore gestā nō respuit penitentiā. Suscipit etiā ipsam nec patitur: ꝗuis exigue cōversionis/ ꝑdere mercedē. Ecce dicit quātulācūꝗ: quod respicit gradum intēsionis. Et quālibet brevi
k tempore gestā: quod respicit morā temporis. ¶ Est tamen hic cōsyderandū ꝙ detestatio peccati comparari potest ad detestationē alterius generis/ id est ad detestationē alioꝝ maloꝝ temporaliū vel eternoꝝ: vel ad detestationē eiusdē generis magis vel minus intēsaz. Primo nō oportet detestationē esse maximā: quia sicut propter nullū malū vitandū/ eligendū est peccatū: ita nullū malū plus est nolendū ꝙ̄ peccatū: immo detestatio peccati ꝓpter deū tanꝗ̄ vltimū finē/ nō potest nisi maxima/ hoc modo: quia fundaꝛ in dilectione dei super oīa: que nihil deo: sed deum oībus preponit. Nam si aliqd preponeret deo/ iam nō esset dilectio dei ꝛ finis vltimi. Sic etiā detestatio in hoc amore fundata nulli⁹ mali odiū preponit odio mali quo offendit deus. Et si preponeret odium alicuius mali: iam odiū peccati nō esset eiusdem generis: quia nō esset odiū peccati ꝓpter deū ꝛ vltimi finis. Circūstantie enim (presertim finis) mutant genus moris: vt habitū est in tertio. Et isto modo odiū vel detestatio peccati ꝓpter deū vt ꝓpter finē vltimū: quātūcūꝗ remissa fuerit/ est maxima. Secūdo modo cōparādo ad detestationē eiusdem generis vel speciei/ id est ad detestationē peccati ꝓpter deū magis vel minus intensam: tunc in quocūꝗ gradu salvaꝛ genus moris/ id est vt sit detestatio peccati ꝓpter deū ꝛ finē vltimū: in eodem est dispositio sufficiēs ad gratie infusionē: quia vt dictū est in quocūꝗ gradu fundaꝛ in amore dei super oīa/ que esse non potest in aliquo suo gradu sine proportionabili gratia. ¶ Ex illis sequitur ꝙ nō requiriꝛ cōtinuatio detestationis peccati/ vt sit sufficiens dispositio ad gratiā: ita ꝙ ante terminū illius tēporis: non esset sufficiēs dispositio: quia in quocūꝗ instanti habeaꝛ: habeꝛ etiā dilectio dei super omnia in qua fundaꝛ: sed illa nō potest esse sine gratia: ergo in nullo instanti pōt esse talis detestatio peccati sine
Corolla.1. gratia. ¶ Ex quo sequunꝛ sex corollaria. Primum/ ꝙ
L nulla detestatio peccati sufficit ad remissionē peccati tanꝗ̄ dispositio de cōgruo/ nisi fuerit circūstātionata
Corolla.2. circūstātia vltimi finis. ¶ Secūdo/ ꝙ oīs talis displicentia peccati sufficit vt vltimata dispositio ad gratie infusionē: immo nō potest esse sine gratia: ꝛ ideo non est dispositio previa: sed cōcomitans: sicut omnis vlti
Corol.3. mata dispositio respectu forme. ¶ Tertio/ ꝙ oīs ta
Corol.4. lis detestatio dicitur/ ꝛ est vera cōtritio. ¶ Quarto/ ꝙ attritio prout distinguiꝛ cōtra cōtritionē: nō est suffi-
Corol.5. ciens dispositio ad gratie infusionē. ¶ Quinto/ ꝙ ad iustificationē impij requiriꝛ detestatio peccati ꝓpter deum: tanꝗ̄ propter vltimū finē: quia dispositio requiritur: ꝛ attritio nō sufficit: ergo alia requiriꝛ que non
Corol.6. est nisi illa detestatio propter deū. ¶ Sexto sequiꝛ ꝙ ad remissionē peccati/ ꝛ infusionē gratie requiriꝛ cōtritio in habētibus vsum rationis: vt meritū de congruo sufficiens: non quidē vt dispositio previa: sed vt cōcomitans gratie infusionem. Corollaria hec satis
Nota.3. patent ex premissis. ¶ Tertio notandū ꝙ sacramētū
M penitētie dupliciter accipitur. Uno modo solum pro exteriori sensibili signo/ includēte confessionē peccatoris ꝛ absolutionē sacerdotis cum debita intētione vtriusꝗ: ꝛ illo modo diffinitū est in primo nota. quia nihil aliud est de essentia sacramēti ꝙ̄ materia ꝛ forma debite/ ꝛ intētio cōferēdi in ministro/ ꝛ suscipiēdi in eo cui ministraꝛ id quod ecclesia intēdit ꝯferre. Illis enim existētib⁹ ꝛ oībus alijs circūscriptis/ vere est sacramentū etiam si propter fictionē suscipientis non habeat suū effectū. Alio modo accipiꝛ vt preter iam dicta etiā includit cōtritionē ꝛ ꝯfessionē in actu: et propositū satisfaciēdi in voto vt scz includat suas tres partes: sicut ꝛ accipit Alexan. vt supra allegatū
est. ¶ Quarto notādū ꝙ peccatū remitti per aliquod multipliciter potest itelligi: ꝼm ꝙ ly per/ dicit varias cause circūstantias. Uno modo intelligiꝛ peccatum mortale deleri per aliquod tanꝗ̄ per causam formalē: et qn̄ illud est forma inherēs anime expeliēs/ seu nō compatiēs secū mortale peccatū. Secūdo modo tanꝗ̄ per causam efficiētē principalē vel dispositivam aut instrumētalē. Tertio modo per ipsum vt per signum pronūciās vel ostēdens absolutionē a peccatis. Declarationes hoꝝ membroꝝ partim patent ex prioribus: ꝛ partim ex seqnētibus cōclusionib⁹. ¶ Itē peccatum remitti intelligiꝛ: quādoꝗ quo ad culpā: qnꝗ quo ad penā: et qnꝗ quo ad vtrūꝗ. Et hec de articulo primo. ¶ Quantū ad secundū articulū/ in quo ponende sunt cōclusiones respōsive ad questionem. Et quoniam vt recitatum est in priori articulo: diverse sunt opiniones: quarum quelibet habet graves viros defensores. Sequor nūc opinionē magistri: quā etiam sequitur profundissimus veritatis indagator Guil. Ockam: cuius doctrinā tanꝗ̄ clariorē frequentius imitor. Ponā ergo conclusiones probabiles ꝼm opi. primā: nihil preiudicās alijs opinionib⁹. ¶ Prima cōclusio. Nec tanꝗ̄ per causam efficientē principalē: neꝗ formalē deleꝛ mortale peccatū in suscipiēte per penitētie sacramētū. Prima pars ꝓbaꝛ: quia ille principaliter remittit peccatū qui gratiā creat ꝛ infundit: sed hoc est solius dei. Unde scriptū est ꝙ filius hoīs venit ꝗrere ꝛ saluū facere qđ perierat. Luc. xix. Secūda probaꝛ: quia peccatū deleꝛ per gratiā aīam informantē ꝛ formaliter sanctificantē: gratia autem realiter distinguiꝛ a sacramēto: sicut signatū a signo: ꝛ effect⁹ a sua causa: ꝛ spirituale a sensibili. ¶ Secūda cōclusio. Sacramentū penitētie acceptū/ vt includit partes suas in actu ꝛ voto: liberat cōfitentē nō fictū a mortali peccato. Patet/ quia sic accipiendo includit cōtritionē in actu: que quia semper formata est grā: nullū peccatū secum compatiꝛ. Et quia in cōtritione semper votū sacramēti includiꝛ: quia sine voto suscipiendi sacramētū penitētie displicentia peccati non diciꝛ contritio: vt infra patebit. Et sic etiā penitentie sacramentum anteꝗ̄ ministratur in ipsa contritione peccatorum remissionem operatur. ¶ Tertia conclusio. Sacramentum penitentie acceptū proprie nunꝗ̄ confert primam gratiam instrumētaliter sine contritione. Probatur: quia sine contritione peccatū nō dimittitur: vt satis probatū est in .j. arti. cōtra opinionē Sco. ergo nec sine ea prima gratia cōfertur. Cū ergo precedit cōtritio sacramentū penitētie tēpore: prima gratia nō conferꝛ per sacramētū: quia iam collata est per contritionē. Si vero cōtritio primū in sacramenti ministratione eliciꝛ: tūc prima gratia vigore vtriusꝗ cōtritionis ꝛ sacramenti cōfertur: vt supra dictum est. ¶ Quarta cōclusio. Sacramentū penitētie est certum signū remissionis culpe: et qnꝗ totalis: ꝛ qnꝗ partialis pene. Primū patet: quia quicūꝗ sacramētum penitētie suscipit non ficte: habet cōtritionē previam aut cōcomitantē: per quā consequiꝛ peccatorū remissionem: vt prius probatū est. Et ideo sacramētū verū ꝛ certū signū est, inexistētis gratie: partim per contritionē: partim per sacramētū infuse: et per ꝯñs remissionis culpe. Secūda pars infra ostendeꝛ distin. xviij. vbi declarabiꝛ ꝙ sacerdos vt arbiter virtute clavium aliqđ pene remittit: pene scilz tēporalis satisfactorie: pena eterna per contritionē iam in temporalē cōmutata. ¶ Quinta cōclusio. Quāuis regulariter per contritionē previā peccatū dimittiꝛ: ꝛ gratia prima iustificans cōferꝛ ante susceptionē sacramēti penitentie: ipsum tn̄ sacrm̄ semper est efficax signū gratie per sacramentū cōfitēti/ nō ficto collate. Prima pars patet ex cōclusione tertia. Secūda probaꝛ: quia vt dictū est non ficte

Marginalia (right column): Nota.4. — Articu.2. N — Conclo.1. — Conclo.2. — Conclo.3. — Cōclusio.4 — Conclo.5.

non ficte accedenti ad penitentie sacramentum/cōfertur gr̄a priori per contritionem collate addita: cuius sacramentum est infallibile et efficax signū. Nā om ne sacramentum digne acceptum/aut gratiam nouam seu primam cōfert: aut si gr̄az in subiecto inuenit auget: alioquin non mereref dici sacr̄m: vt patet ex dictis dis.j. hui⁹ quarti. ¶ Sexta conclusio. Regulariter per sacramentū penitētie aliquid tēporalis pene remittitur peccato iam deleto debite. Conclusio hec .j. dist. xviij. ostendet. Dicitur autem regulariter: q̄r q̄nq̃ per contritionē preuiam tota pena dimittitur: si fuerit perfectissima: et tunc nihil remanet per sacr̄m remittendum: in quo casu/lz sacramentū pn̄ie⁹ nō remittat penā neq̃ culpā: non tamē frustra suscipiẗ: quia augmentat gratiam: et liberat ab obligatione precepti et confessione. ¶ Ex his conclusionib⁹ patet responsio ad titulū questionis/quō q̄n/et quibus modis penitentie sacramentum delet mortale petm̄. Et tm̄ de articulo scd̄o. ¶ Quantū ad tertiū articulū/est primū dubiū devnitate sacr̄i penitentie: vtrū penitentia sit vnū sacr̄m. Et videẗ q̄ non q̄r ad vnitatē sacramēti requiriẗ simultas earum ex quib⁹ sacr̄m integratur: puta materie forme ⁊ intentionis: sed in sacramento penitentie non sunt simul cōfessio: ⁊ absolutio: que sunt eius materia ⁊ forma: sed vno penitus desinente. s. confessione: etiā per id mora interposita succedit absolutio: ergo non sunt vnū sacramentū. In oppositum nisi esset verū sacramentum: essent tantum septē sacramēta noue legis. ¶ Respōdetur/q̄ de vnitate generaliter sacramentorum habitum est supra distin. iij. et dist. viij. q. ij. Et breuiter hic d̄r/q̄ sacr̄m pn̄ie iuxta diffinitionē datā q. j. hui⁹ dis. in qua absolutio poniẗ p̄ genere: est realiter ipsa absolutio ꝓlata a sacerdote licet ad hoc vt illa absolutio dicaẗ sacr̄m pn̄ie: plura requiranẗ ꝑut dictum est dist. viij. q. ij. de sacramento eucharistie. Et ſm̄ hoc dici potest q̄ sacr̄m penitentie est vnum eo mō/quo oratio que est absolutio diciẗ vna. Si vero sacramentum penitentie acciperetur pro omnib⁹ ad esse huius sacramenti requisitis: tūc est vnum sacramentum vnitate ordinis: quia omnia illa ordināẗur ad vnum effectum. s. remissionem culpe actualis et vnitatem significationis: quia significant eūdem effectum. s. gratiam peccata delentem. Sed quomodo respondendum est ad id quod ante oppositū dubij tangitur. s. cū nō sint simul materia ⁊ forma quō perficiant sacramentū. Ad qd̄ dicendū q̄ in sacramētis quorū materia non est actus suscipientis sicut in baptismo/confirmatione ⁊c. necesse est q̄ formalia verba simul sint cum materia: vt dictum est de baptismate. Ubi autem materia est actus successiuus suscipientis sacr̄m habens ordinem temporis ad verba formalia: sicut in proposito confessio penitentis: que est materia huius sacramenti est res successiua: et ordinatur tanq̃ obiectum ad absolutionem. ibi non requiritur: nec esse potest illa simultas Unde inter confessionem et absolutionē potest cadere notabilis interceptio tēporis: potest em̄ penitēs continuare confessionem suam per aliquot dies: vt nonnunq̃ faciunt qui generalem cōfessionē omniū commissorum a puero perficere laborāt: vbi necesse est confessionem per tempus intercipere. Sic confessor audita confessione potest tempus deliberandi accipere: vt consulat an cōfitens sit absoluēdus an ne. Sufficit ergo tanta simultas quanta requiritur inter obiectum et actū potentie: hoc est tanta. s. q̄ cōfessor possit verba absolutionis referre ad peccata cōfessa: itaq̃ existimo quod requiritur aliqualis memoria peccatorum confessorum: vt ad ea possit dirigere intentionē in absoluendo. Nec impedit ab vnitate sacramenti/qd̄ partes eius non sunt simul tempore: dum tamen illi sibi succedentes referuntur ad vnum significandum ⁊ efficiendum. Si tm̄ accipitur sacramentum vt pro sola absolutione supponat: et cetera requisita connotat: tunc ratio nō ꝓcedit: quia tunc confessio non est pars sacramenti: sicut albedo non est pars albi: sed est aliquid requisitum ad hoc vt absolutio dicaẗ sacramētū requisitum: non vt concomitans: sed vt preuium. Nec oportet semper connotatū termini simul esse cum subtracto: sicut peccator supponit pro homine obligato ad penam ꝓpter aliquod commissum vel omissum contra dei legem: et sic connotat penā futurā. et trāsgressionē legis p̄teritā: que nō sunt simul cū peccatore: saltē nō oportet. ¶ Secundo dubitaẗ/cur penitentia dicatur scd̄a tabula post naufragiū. Respondeẗ q̄ penitētia siue virtus/siue sacr̄m qua homini restituitur gratia per quam attingit ad portum salutis: d̄r tabula post naufragium metaphorice. Cuius metaphore ratio varia assignatur a doctorib⁹: sed sufficiat vna. Mundus in quo creatus est homo: mare magnum intelligitur ſm̄ illud psal. Hoc mare magnum ⁊c. Nauis est status innocentie: in quo per gratiam facile et sacris secure homo creatus poterat peruenire ad portū salutis: quia nondū erat illa scopulosa rebellio ⁊ periculosissima pugna sensualitatis ⁊ rationis. Naufragium perditio est status innocentie in Adam: quo integritas nauis fracta est et perditus innocentie status. Tabule sunt remedia. i. sacr̄a/ quib⁹ gr̄a perdita restituiẗ: non antē nauis reintegraẗ. Quia etsi q̄nq̃ innocentia restituitur sicut in baptismo/⁊ perfecta penitentia: qua omnis culpa ⁊ pena remittitur: non tm̄ status innocētie restituiẗ: q̄r manet peccati fomes: manet bellū intestinū: manēt scopuli et arene multiplicium impedimentorum: que in statu innocentie nō fuissent. Ideo sicut p̄ tabulā cū magnis labore ⁊ periculis enatare oportet naue fracta ad littus: ita sub gr̄a restituta/in statu huius miserie cum magno periculo et labore pugnaq̃ cōtra tentationē ad mortem peccati inducere laborātes enatare op3. Et quia duo sunt sacr̄a ordinata cōtra duplex petm̄ quō naufragus periclitatur. s. contra originale/baptism⁹: contra actuale/pn̄ia: ⁊ sicut originale dimissum non redit: ita baptismus non est iterabilis: hō vero frequenter iterat petā actualia: ideo necessaria fuit nō solū baptismi tabula: sed et pn̄ia que iterari pōt quoties petm̄ iteraẗ. Et q̄m primū petm̄ in quo nascimur est originale: cōtra qd̄ ordinat⁹ est baptismus: iō baptism⁹ ipse diciẗ prima tabula post illud gn̄ale naufragiū: naufrago gn̄i hūano/a misericordiarū p̄re ꝯcessa ⁊ ordinata: sequētia petā sunt actualia p̄ que similiter hō piclitaẗ: cōtra que est ordinata penitētia: ideo d̄r scd̄a tabula. Nec op⁹ est tertia: q̄r penitentia sufficit contra oia actualia. His tabulis restituitur gratia: sed non nauis integra: quibus tm̄ quisquis heserit: licet cū labore et periculo: tamē ad salutis stadiū enatabit. Alias rationes alij assignāt sed hec assignatio satis concordat sancto Bonauē. ¶ Ex simili ratione accipiẗ cur penitentia d̄r fundamentū: vbi aduertendum q̄ ſm̄ beatum Tho. post Alex par. iiij. q. lxij. membro. ij. arti. j. Fundamentū in spiritualibus d̄r ad similitudinē fundamēti edificij corporalis duplici ꝓprietate. Prima: quia fundamentum est primum in edificio. Scd̄a: quia totū edificium sustentat: et sic in edificio spūali fundamentum d̄r vel ratione prioritatis: vel ratione conseruationis aliorum: vel etiam ratione vtriusq̃. ¶ Prioritas attenditur dupliciter: vel quantū ad scienda in religione christiana: vel quantum ad agenda in vita christiana. Et hoc vel quantum ad fugā mali: vel quantū ad ꝯsecutionē boni. Quantū ergo ad doctrinam que respicit intellectū: fides est fundamentum q̄r sine fide vana est oīs doctrina. Hinc Heb. xj. Fides est substantia rerū sperādarū. substātia a substādo. i. fundamentū. Et ibidē. Credere op3 accedentē. Et q̄r intellectus precedit effectum: fides est simplr primum fundamentum. Quantū ad effectum et fugam mali/timor et penitentiā dicunẗ fundamētū.

Conclu. 6.
Articu. 3.
Dubium 1.
O
Dubiū. 2.
P
Q

Timor:qr est primũ in toto genere recedendi a mã
lo tam commisso q̃ cõmittendo. Penitẽtia vero fun
damentum est recedẽdi a malo cõmisso.ad Heb.vj.
Nõ rursus facientes fundamentũ penitẽtie:et ideo
regulariter timor precedit penitentiã sicut commu
nius speciale.Sed quãtum ad prosecutionẽ boni/
charitas est fundamẽtũ:ꝭm illud Ephe.iij.In cha=
ritate radicati et fundati.℄Ratione autẽ cõserua=
tionis in prosperis/humilitas dr fundamẽtũ:in ad=
uersis autẽ fortitudo.Et ꝭm hoc diuerse virtutes di
cunt̃ fundamẽta spũalis edificij ꝭm diuersos ordi=
Dubium.3 R nes procedẽdi in diuersis passib⁹ scripture.℄Iuxta
hoc dubitat̃ tertio de origine penitẽtie maxime virtu
tis:qr ipsa p̃cedit penitẽtiã sacramẽtũ: ꝓpter hoc di
cunt magistri/q penitẽtia a timore concipit̃.Vñde t̃
q licet.q.precedẽti plura de ordine actuũ pnie dicta
sint. tñ ꝓpter eorũ maiorẽ declarationem aliqua hic
addunt̃:et dr q nõ est idẽ ꝓcessus a peccatis cõuer=
tẽdi penitẽtiã diuersimode habituatis.Et lʒ ꝭʒ bea
tum Augu.super illud Psal.lxxix.Incensa igni et
suffossa ⁊c.Ad omne factum nostrum amor ⁊ timor
inducit:bonus ad bona/malus ad pctã:tñ etiam ti
moris amor est radix.Nũq̃ em̃ malũ timetur nisi ei
qd amat̃.Et ideo alius est processus in habituatis
ad amandũ se:et in habituatis ad diligendũ deum:
habituatis dico habitu acquisito ex actibus:hi em̃
manẽt mutatis actib⁹:nam habituatus ad amãdũ
deũ põt peccare.Et lʒ per pctm̃ destruitur habitus
charitatis infusus:cui repugnat omne mortale pec
catũ:tñ non acquisitus.Sic habens habitũ acquisi
tum amandi seipsum:si surgit a pctõ incipiẽs ama=
re deũ:licet infundatur habitus charitatis: non tñ
ꝯtinuo corrumpit̃ habitus cupiditatis.i.proprie di
lectionis.Nõ em̃ mutatis actibus mutant̃ habitus:
nec habitib⁹ infusis et eorũ actib⁹ cõtrariant̃ habi
tus acquisiti:vt habitum est in tertio.In habituatis
itaq̃ in amore sui/processus ꝯuersionis regulariter
incipit ab amore sui:cui annexus est timor mali vel
disconuenientis sibi:in habituatis in amore dei in=
cipit a dilectione dei et timore offensionis dilecti.Et
ita vniuersaliter verũ est dictũ magistri/q penitẽ=
tia a timore ꝯcipit̃ iuxta illud Esaie.xxvj.vt allegat
magister.A timore tuo concepimus domine et pepe
rimus spiritum salutis.Sed quandoq̃ a timore ser
uili quo ad primos:qñq̃ a timore initiali vel etiam
filiali et casto quo ad secundos.In vtroq̃ autẽ prece
dũt actus intellectus:quos presupponit volũtas in
actibus suis:in vtrisq̃ ergo precedit actus fidei quo
apprehendũtur peccata commissa:vel vt nociua pu
ta vt inductiua pene temporalis vel eterne:aut alte
rius incommodi temporalis:vel vt priuatiua eter=
norum gaudiorum seu temporaliũ commodorũ: vel
etiaʒ vt offensiua dei:vt separatiua a summo bono:
vel vt cõtraria diuine iustitie.Sub oibus his ratio
nibus et similibus aut aliqua vel pluribus earum.
S Et hec apprehensio cõis est vtrisq̃.℄Hunc actum
intellectus tertio sequitur alius intellectus actus
quo credit se p peccata meruisse predicta mala/pec=
cata consequẽtia que per voluntatẽ refugit. Ex quo
statim sequit̃ passio timoris aut seruilis quo ad pri
mos:aut initialis quo ad secundos. Quarto sequitur
odium seu displicentia peccati/hoc est velle nõ pec=
casse ꝓpter aliquẽ finiũ p̃dictorꝫ.Et hoc aut ex amo=
re sui p̃cise:quia sunt sibi mala:⁊ sic displicentia illa
non sufficit ad peccati remissionẽ:qr caret circunstã=
tia debiti finis: immo qñq̃ ipsa est pctm̃:si eliciatur
propter se tanq̃ ꝓpter finẽ vltimũ:vt supra dictũ est
potest tñ esse actus indifferens:vt qñ ex amore sui/
non tamen vt finis vltimi oritur:et tantum caret cir
cunstantia finis vltimi:non enim tenetur homo sem
per omnia opera sua ordinare in vltimum finem:qr
non tenetur semper meritorie operari:tenetur tamẽ
semper nihil sibi preter deum vt finem vltimum pre
stituere.Potest enim homo seipsum diligere sine pec
cato:et incommoda propter seipsum nolle:non tñ in
se quiescere tanq̃ in vltimo fine. Sed sic se diligen=
do:aut propter se operãdo:nõ vlterius ordinãdo in
deũ:vt finẽ:nõ meret̃ grãʒ ⁊ pctõꝝ remissionẽ.Nõ de
ꝯdigno vt manifestũ est:nec de ꝯgruo tanq̃ p dispõnẽ
sufficiẽtẽ:vt supra ostẽsum est.Põt tñ esse aliqua dis=
positio remota ad dispõnẽ de cõgruo:dum vt magi=
ster ait di.xxxiiij.arti.iij.timẽdo penas/paulatim fit
cõsuetudo iustitie:et succedit timor initialis:et inci
pit amare qd durũ erat amari:et excludit seruilis ti
mor intrante charitate. Timẽs em̃ gehennã/mala
cauet:⁊ ex eo q mala cauet:se corrigit:⁊ incipit bona
desiderare.Incipit em̃ assuet⁹ in omissione malorũ
⁊ operatiõe bonorũ ꝯsiderare diuinã bonitatẽ:cui⁹ pri⁹
solã iustitiã attendit:et sic incipit amare deũ quem
timebat:⁊ timere ne amittat quẽ amat.Sic timor ser
uilis introducit charitatẽ et succedentem timorẽ fi=
lialem.Et ꝭm hoc timor est dispositio:sed remota ad
gratiam.De timore plura ꝓposito nostro deseruien
tia vide.q.j.dist.xxxv.lib.iij.Et detestatio ab hoc ti=
more seruili orta/dicitur etiam dispositio de cõgruo
ad penitẽtiam non immediata:nec sufficiẽs:sed mul
tũ remota:nam cũ hoc timore incipiũt pctã displice=
re. Ne hec displicentia ac informis penitentia verta
tur in desperationẽ:opus est quinto considerare di=
uine misericordie largitatem per fidem qua firmiter
credat deum omni ad se toto corde conuerso paratũ
remittere debita ex qua cõsideratione sequitur act⁹
spei:per quem incipit concupiscere deum vt bonum
summũ.℄Et consequenter ex illo actu spei ascendit̃
sexto ad diligendũ deũ summũ et essentiale bonũ in
se:et appetere vnionem sui cũ deo.℄Ex illo actu cõsi=
derato q pctã sunt deo cõtraria et diuine maiestatis
offensiua incipit septio elicere de nouo peccati odiũ
⁊ nolle peccasse propter deum finaliter super omnia
dilectũ.Et ille act⁹ penitentie est ali⁹ a priori displi=
cẽtia peccati ꝓpter aliũ finem.Et illa penitentia ne
cessaria est ad peccati deletionem:⁊ est dispositio suf
ficiens/non preuia:sed cõcomitans ad gratiam pec
cati deletricẽ:qr esse nõ potest sine dilectione dei sup
omnia:⁊ per ꝯñs nec sine grã.In habituatis vero ad
dilectionem dei super oĩa/non oportet seruare hunc
processum:qr tales post pctm̃ redeuntes ad seipsos:
⁊ cõsiderãtes pctm̃ vt dei offensiuũ:quẽ consueuerũt
diligere:⁊ ad illud inclinant̃ per habitũ acquisitũ
immanentem:statim eliciũt actũ detestãdi peccatũ
ꝓpter deum tanq̃ finẽ vltimũ.Qui actus est virtua=
liter duo actus:scʒ odiũ peccati/⁊ amor dei:quia est
respectu mediĵ et finis:et sufficiẽs dispositio ad grãʒ
cõcomitantẽ:vt supra dictũ est dist.j.primi ⁊ in hoc
quarto.Si vero post considerationẽ peccati voluntas
prius eliceret actum dilectionis finis:et hinc specia
lem actum respectu mediĵ/scʒ odium peccati:tunc
odiũ peccati sequeretur dilectionem dei vt finis quã
cõcomitat̃ grã:⁊ nõ posset dici proprie dispositio ad
gratiã:qr illã p̃supponeret.℄Istos aũt actus sequit̃
octauo timor filialis ne offendat deũ:⁊ per hoc ꝓpo
situ emẽdationis vite cauẽdi peccata:seruãdi p̃ce=
pta:⁊ p hoc cõfitẽdi et satisfaciẽdi:et in oib⁹ volũta=
ti diuine p̃ceptiue se cõformandi ꝓpter eandẽ finẽ.
℄Et ita ptʒ q iste ordo actuũ nõ est essentialis: põt
em̃ variari ⁊ p̃posterari:tñ regulariter ita seruat̃.Ex
premissis facile põt cognosci ordo virtutis peniten
tie ad alias virtutes/tam originis q̃ dignitatis:qm̃
talis est ordo habituũ ad seinuicem:qualis actuum.
Et tantum de illa questione.

Questio.iij.

Ertio querit̃:vtrũ A
penitẽs post verã penitẽtiã possit reci
diuando in peccatum cadere:et quo=
ties ceciderit/per veram penitẽtiam
a peccatis resurgere.℄Trib⁹ articu=
lis questio determinabit̃.Prim⁹ cõtinebit terminorꝫ

declarationes ac diuersas recitabit opiniones. Se-
Articu.1. cundus respondebit ꝑ certas ꝯclusiones. Tertius
Nota.1. mouendas absoluet dubitationes. ¶Quantum ad
primū notandū/ ꝙ questio intelligi pōt tam de pe-
nitentia virtute/ ꝙ̄ de penitentia sacramēto. Et in-
telligo hic per penitentiā virtutē/ nō solū habitum
penitentie infusum: nec tm̄ acquisitū: sed etiā actum
eius: ⁊ magis de actu est questio/ ꝙ̄ de habitu. Nec
querit questio/ vtrum habens habitū penitentie/ vel
actum eius possit postea peccare: qꝛ cū habitus po-
tentiā inclinet nō necessitet (manet em̄ semꝑ volūta-
ti sua libertas) qua nō obstante quocūqꝫ habitu in-
fuso/ vel acquisito in nō confirmatis: pōt ad vtrunqꝫ
oppositorū deflecti: ⁊ se conformare inclinationi ha-
bitus aut cōtra inclinationē actū contrariū elicere.
Sed querit vtrū si post peniten tiā relapsus fuerit/
Nota.2. precedens penitētia vera fuit. ¶Scd̄o notandum: ꝙ
magister in textu recitat errorē quorundam dicentiū
vere penitentem vltra nō posse peccare dānabiliter:
⁊ si grauiter peccauerit verā nō precessisse peniten-
tiam. Moti pluribus sanctorū aut. quas ibidem po-
nit: ⁊ de peni. dist. ij. ⁊. iij. ad hoc sonantibus/ ꝙ peni
tentia est peccata cōmissa plangere ⁊ plāgenda ite-
rum nō cōmittere: ⁊ ꝙ inanis est penitentia quam se
quens culpa coinquinat. Addunt ⁊ rōnes: nam vera
penitentia est qua pctm̄ deletur: sed pctm̄ non delet
nisi penitētia que nō finitur/ ergo penitētia que per
sequens pctm̄ abijcitur nō fuit vera. Minor ꝓbatur:
quia offensa est infinita: ergo ⁊ satisfactio si vera est/
esse debet infinita. Penitentia em̄ est quedā cōpen-
satio facta pro offensa cōmissa: ⁊ ideo opꝫ ꝙ sit ꝓpor
tionata offense. Non aūt ꝓportionatur infinito nisi
sit infinita: quia finiti ad infinitū nulla vnqꝫ est pro-
portio. Et cum nō sit infinita intentione: saltem esse
dꝫ infinita duratione: ergo si nō semper durat: nō est
vera penitentia. ¶Preterea illa penitētia vera est q̄
pertingit ad finē ⁊ effectum ad quem ordinata est: sꝫ
penitentia ordinata est ad iustificationē qua de filio
carceris fit filius regni: ergo non est vera penitentia
per quā penitens nō fit filius regni: sed per peniten
tiam quā sequitur culpa penitens non fit filius aut
heres regni: ergo talis penitentia nō est vera. ¶Exē
plo Christi idē ostendere volūt: qꝛ legitur Christum
nunqꝫ eundeꝫ bis sanasse corporaliter: ergo nec bis
sanasse spūaliter: nō aūt est vera penitētia per quam
nō sanat penitēs: ergo. Ex illo cōsequenter inferunt
ꝙ penitentia nō est iterabilis: quia nō pōt bis conce
di. Nā penitētia vera vsqꝫ in finē perdurat: qꝛ nullo se
quenti peccato tollitur: si aūt tollit prior nō fuit vera:
⁊ per cōsequens nō iteratur: qꝛ qd̄ prius non fuit: nō
iteratur. ¶Et hoc idem autoritatibus ꝓbant primo
apostoli ad Hebre. vj. Impossibile est eos qui semel
sunt illuminati: gustauerunt etiam donum celeste: ⁊
participes facti sunt spiritussancti gustauerunt ni-
hilominus bonum dei verbū: virtutesqꝫ seculi ventu
ri: ⁊ prolapsi sunt: rursus renouari ad penitentiā: rur
sus crucifigentes sibimetipsis filium dei ⁊ ostentui
habentes. Item penitentia efficaciā suam sortitur a
passione Christi: sed Christus tantum semel passus
est. ¶Preterea si posset iterari sepe venia daret pec-
catori: sed hoc est inconueniens: quia facilitas venie
incentiua prebet delinquēdi: deus aūt nō dat incen-
tiua peccati: ergo nō dat sepe veniā per penitētiaꝫ.
¶Item Prouer. xxviij. Qui peruersis graditur vijs
concidet semel. Item baptismus iterari nō potest ne
cōtumelia fiat sacramēto: eadē ratione ⁊ penitentia.
Hinc Ambro. in lib. de vera penitentia. Unica est pe
nitentia sicut vnicum est baptisma. Ad ideꝫ multas
adducit autoritates Gratianus de peni. dist. iij. Cō-
Nota.3. tra hunc errorem ponent cōclusiones veritatē ostē-
B dentes in secūdo articulo. ¶Tertio notandum post
Alexā. parte. iiij. q. iij. membro. 4. ꝙ dupliciter accipi-
tur veritas rei. Uno modo vt refertur ad existentiaꝫ
rei. Alio modo ad efficientiam. Ueritas existentie est
cum res habet quicquid ad eius essentiaꝫ pertinet.
Ueritas efficientie est/ cum res habet effectum suum
ad quem ordinata est: quomodo hō carens rationis
vsu: aut nō viuens ꝫm rōnem/ dicitur nō esse verus
homo: sed bestia vt vult Boe. iij. de conso. prosa. iiij. ꝙ
transformatū vitijs hominem estimare non possis. Et
ꝫm hoc dupliciter accipi potest vera penitentia tam
virtus ꝙ̄ sacramentū. Nam primo modo penitentia
virtus vera est: dum habitus ex actibus detestandi
peccatum ꝫm rectā rōnem/ ⁊ debituꝫ finē elicitis est
genitus ad hmōi actus natus inclinare. Similiter
actus eius dicit penitentia vera. Et in hoc ꝙ dicitur
ꝫm rectam rōnem/ includuntur oēs circūstantie de-
bite inesse: scꝫ ꝙ sit oīm peccatorū ꝓpter debitū finē:
⁊ cum ꝓposito cōfitendi ⁊ satisfaciendi. Sic peniten
tia sacramentū vera est/ si fuerit vera confessio ⁊ ab-
solutio sacerdotis absoluere potentis ⁊ intendentis/
etiā alijs circunscriptis: illa enim tantuꝫ sunt de es-
sentia sacramēti: materia scꝫ ⁊ forma ⁊ minister ido-
neus: in quo includitur intentio debita. ¶Secūdo
modo adhuc dupliciter potest penitentia intelligi
vera quantū ad efficientiā: qꝛ duplex est eius effectꝰ:
ꝓpinquus ⁊ remotus. Propinquus est gratie infusio
⁊ peccati remissio. Remotꝰ est eterna beatitudo. Pri
mo modo penitentia dī vera per quā peccatū remit-
titur ⁊ gratia infundit: siue gratia ꝑseueret: siue nō.
Et illo modo etiam prescitus potest vere penitere:
non aūt verū est sacramentū/ si ficte acceditur: puta
cum ꝓposito cōtinuandi peccatū: lꝫ primo modo ve-
rum est sacramentū/ sicut verus est baptismus q̄ ab
accedente ficte susciperetur ceteris paribus. Secun-
do modo penitentia nō est vera per quam penitens
nō consequit eternā beatitudinē. ¶Quantū ad scd̄z Articu.2.
articulū est conclusio prima. Post pniam verā verita- Concl'o.1.
te existentie ⁊ efficientie primo modo accepte/ potest C
penitens in peccatū ⁊ culpā mortalē cadere. Probat
conclusio auto. magistri ad hoc plura allegantis in
textu. Et ostenditur ratione: quia potētia vertibilis
ac libera nō cōfirmata potest in vtrūqꝫ oppositorum
sed voluntas post verā pniam modo in conclusione
specificato manet vertibilis: nec confirmatur in via
sicut ante pniam: ergo potest peccare ⁊ non peccare
post sicut ante. ¶Preterea veritas penitentie tā vir-
tutis ꝙ̄ sacramenti nō dependet a futuro: sed quecū-
qꝫ pertinent ad eius essentiā/ ⁊ etiā veritatē efficien-
tie respectu effectus ꝓpinqui possunt adesse presen-
tialiter ⁊ simul: vt ptꝫ ex notabili tertio: qꝛ simul esse
possunt habitus ⁊ actus penitētie ⁊ effectus propin
quus scꝫ grā quo ad pniam virtutē. Silr confessio ⁊
sacramētalis absolutio quo ad pniam sacramentalē:
ergo his existentibus est vera pnia: quicqd sequitur
de futuro/ hoc est siue penitens perseueret in ea: siue
nō. Item ptꝫ in exemplo de Dauid qui vere penituit
de peccato adulterij ⁊ homicidij Urie: qꝛ penitentiā
eius dn̄s acceptauit: vt habetur. ij. Regum. xij. Dixit
enim Nathan ꝓpheta ad Dauid. Trāstulit dn̄s pec
catum tuū: nō morieris: ⁊ tn̄ postea peccauit in nume
ratione ppl'i. ij. Reg. vlti. Et similr de Saule ⁊ apl'is:
qui post remissionem peccatoꝝ ⁊ apostolatū peccaue
runt: Petrus negando dn̄m: ceteri fugiendo ⁊ fidem
perdendo. ¶Scd̄a conclusio. Post veritatem penitē Concl'o.2.
tie/ efficientie respectu effectus remoti: non contin-
git penitētem finaliter in peccatū labi. Probatur cō-
clusio: qꝛ vera penitentia sic accipienda est que peni
tentem perducit ad beatitudinē: sed qui finaliter la
bitur in peccatū nō cōsequit beatitudinē: ergo pnia
precedēs nō fuit vera. Cōsequentia tenet. Maior pa-
tet ex quid nois penitētie sic accepte: ⁊ minor est ma
nifesta. Sic em̄ accipiēdo pniam/ connotat futuram
beatitudinē: ⁊ per cōsequens eius denominatio de-
pendet a futuro. Non ergo denominat habitū/ actū
vel sacramentum: nisi sequatur connotatum/ futura
scilicet beatitudo. ¶Et dicitur notanter finaliter la-
bi: quia peccator penitens predestinatus potest in

peccatū labi post penitentiā verā: et iterū resurgere/ sed nō finaliter: alioquin precedens penitentia non esset vera veritate effectus remoti: si finaliter laberet in peccatū mortale. Secus respectu effectus propinqui qui est gratia: quia ille nunq̄ separatur a penitētia vera primo modo: quia penitentia vera est sufficiens dispositio ad gratiam qua existente gratia nō subtrahitur: vt dictū est. q. j. huius dist. ¶ Tertia cōclusio. Penitens quotiescunq̄ ceciderit post actā penitentiam/ toties resurgere potuit per dei gratiam.

Concl'o. 3 D

Illa conclusio probatur autoritate Christi Matthei xviij loquentis ad Petrum querentem quoties fratri in se peccanti peccata dimitteret respondit. Non dico tibi vsq̄ septies: sed vsq̄ septuagesiesseptiens: vbi numerus finitus ponitur pro numero infinito: quoties peccauerit et penituerit. Non aūt potest Petrus dimittere peccata fratri/ deo nō remittente: cū solus deus pctā remittat principaliter: et ideo nō minꝰ Petro deus peccata remittit penitenti. Patet etiam in omnibus autoritatibus vete. testa. quibus dñs promittit peccatorum remissionē penitentibus: in his etenim nullum numerum certū designat: sed indefinite loquit̄ que in lege equiualent vniuersali. Hanc conclusionem late deducit Aug. in de vera et falsa penitentia. c. vj. cuius verba aliqua allegat magister in textu adducēs eius alias autoritates. ¶ Ratione pbatur post Alex. par. iiij. q. lxiij. membro. iij. ex infinitate diuine misericordie ex parte dei et ex possibilitate ad conuersionē ex parte anime. Ex primo sic. Misericordia dei est infinita: ergo nunq̄ cessat remittere peccata subiecto nō repugnante. Tenet ɔña: quia vbi cessat sublato impedimento: ibi finitur. Unde ex infinitate sua decreuit altitudo diuine pietatis homini viatori nunq̄ retrahere manum misericordie sue: ipso per obicis positionem non repugnāte. Antecedens probatur: quia dicitur Eccle. ij. in fine. Secundum magnitudinē illius: sic et misericordia illiꝰ cum ipso est. Sed magnitudo ipsius est infinita: ꝑm illud psal. Magnitudinis eius non est finis ergo et misericordia: immo eadē est magnitudo dei et misericordia: q: realiter vna simplex essentia diuina. ¶ Ex parte anime: q: manente possibilitate aīe ad cōuersionem manet capacitas gratie per quam cōuertitur et pctā remittūt̄. Sed q̄diu aīa manet viatrix manet in ea lib. arbi. vertibilitas: ꝑ quā potēs est se disponere ad conuersionem et gratie susceptionem: ergo. Cōsequentia nota cum maiore. Minor pbatur: q: vertibilitas anime fundatur in libertate arbitrij: que est essentialis anime: que quantum ad effectum/ nō tollitur nisi per desertionem dei, qua tantū deserit damnatos. ¶ Ex illa conclusione sequitur falsitas opiñ. immo erroris in primo articulo recitati. De cuiꝰ autoritatibus Aug. dicit/ q̄ sunt perfidi plusq̄ opꝫ sapientes: nō sobrij sed mensurā excedētes. ¶ Ad quorum motiua nunc est respondendū. Ad primum de autoritatibus quas magister in. tex. et Gratianus de peni. distin. ij. et. iij. recitant. Satis ad illas ipsimet respondent locis alleg. quoniam aut intelliguntur de penitentia solenni: que ꝑm morem ecclesiarū nō iteratur: aut de penitentia vera quo ad effectum remotum principaliter intentū: post talem penitentiā nō contingit finaliter peccare nec resurgere. Aut intelligitur de peccatis simul cum penitentia cōmissis: nā non est vera penitentia eius qui adhuc vūlt peccare i. qui habet ꝓpositum peccandi. Hoc enim velle est peccatum actuale: nō enim simul stāt detestari et odire peccatum et velle peccare. ¶ Ad rationes: ad primā concessa maiore. Ad minorem distinguitur: quia penitentiam finiri potest intelligi vel in proposito vel actu. In ꝓposito finit̄/ quando adest ꝓpositū recidiuandi: et hoc modo penitentia delens peccata nō dꝫ finiri. i. non debet habere annexum propositum recidiuandi: immo penitentia includit ꝓpositum nunq̄ peccandi. Sed penitentia vera potest finiri in actu/

E

sam per recidiuam q̄ per cessationem ab actu detestationis peccati. Non enim potest penitens semꝑ cogitare de peccato: et ita dum actu nō cogitat de peccato: cessat peccatum in actu: q: actus penitentie est actus voluntatis: qui presupponit actum intellectꝰ qui est cogitatio de peccatis. ¶ Ad probationem minoris dicitur: q̄ eo modo quo offensa est infinita: satisfactio et penitentia debet esse infinita: sed offensa non est infinita quo ad intentionem vel duratione: sed tantum obiectiue: quia terminatur ad obiectum infinitum scꝫ deum qui offenditur. Et sic etiā ei proportionatur penitētia: quia similiter est infinita obiectiue: q: terminat̄ finaliter ad deū qui placatur: ꝓpter deum namq̄ placandum dꝫ displicere peccatū. ¶ Ad 2m dicitur/ concedendo assumptum: intelligendo de effectu propinquo: nō aūt de effectu remoto: qui est adoptio beatitudinis. ¶ Ad probationem conceditur/ q̄ penitētia ordinata est ad iustificationem impij. Et consequenter conceditur/ q̄ nō est vera penitentia per quam nō iustificatur impius. Sed quod additur: per quā fit filius regni: hoc pōt intelligi vel ꝑm presentem iustitiam: vel quo ad iustificationem finalem. Primo modo conceditur q̄ per penitentiā verā de filio carceris fit filius regni. Iustificatur enim et acquirit gratiā: per quā habet ius ad regnum: et perueniet si ius illud. i. gratiā/ retinebit. Si vero per spōtaneam recidiuā proijciet gratiam: perdit ius ad regnum. ¶ Secūdo modo negatur: q: semper per penitētiam fit filius regni: q: potest quis recedere a penitētia: et per hoc a iure acquisito ad regnum: et ita finaliter priuari regno. ¶ Ad exemplū Christi qui non legitur aliquē bis sanasse corporaliter: potest breuiter dici q̄ multa signa fecit dñs Iesus que scripta non sunt. Io. xx. et xxj. et ideo q̄uis nō sit scriptū: tamen eius contrariū similiter scriptū nō est. Scriptū aūt est q̄ sepius spiritualiter eundem et plures sanauit: vt pꝫ supra de Dauid/ Petro/ et ceteris apostolis. ¶ Uel potest dici ꝑm beatum Augu. de vera et falsa penitentia. c. v. q̄ in eo quod scriptū est Christum multos cecos: multos claudos: multos leprosos et c. sanasse ostendit in diuersis illis eisdem sepe peccata dimitti. Ideo enim tot sanauit claudos cecos/ aridos: ne desperet peccator: ideo autem non scribitur aliquis nisi semel sanatus: vt timeat quisq̄ iungi peccato. Et subdit. Uidemus adhuc quotidie in ecclesia sepe febricitantes: sepe lāguidos: sepe passionibꝰ captos: sepe liberari: vt appareat toties opus miserentis: quoties confessio fit penitētie. Quomodo enim corpus qd̄ vilis res est sepe sanaret: et aīam digniorem et redemptam non toties liberaret. Medicum se vocat: et non sanis: sed male habentibus opportunum. Sed qualis est medicus qui malum iteratum nescit curare: medicorum enim est centies infirmum visitare/ et centies curare. hec Aug. Et multa bene ad propositū ibi sequuntur. ¶ Corollarium vero quod inferunt nouatiani/ q̄ penitentia non sit iterabilis: patet falsum ex predictis. Et quod addūt/ q̄ penitentia vera in finem durat: iam solutum est.

F

¶ Ad autoritatem apostoli Heb. vj. dicendū/ q̄ per hec verba nō vult negare iterationem penitentie et effectum eius: non enim sibijpsi contrarius est. Sed in epistolis suis quas scripsit cōuersis ad fidem et baptizatis: penitentiam suasit lapsis post baptismū vt manifeste patet in epistola ad Corinth. vbi corinthū illum fornicatorem/ etiam fornicatione peccata gentilium superantem/ tradidit sathane vexandū in corpore vt spūs saluus fieret. Alioquin frustra in epistolis suis laborasset reducere et corrigere post baptismum errātes: si tales impossibile fuisset agere penitentiā fructuosam. ¶ Ad idē est q̄ spiritus loquens Ioāni in apocal. suasit ecclesijs vt penitentiā agerēt q̄ a charitate ceciderāt. Pulchre et late errorē hūc reprobat ibidem Aug. in de vera et falsa pnia. c. iij. iiij. et. v. ¶ Sed verba ista apl'i multipl'r exponunt̄ a doc. Nā

G

aliquādo fit vis i verbo im possibile: qđ ſm aliquos non accipit ꝓprie vt negat' oēm possibilitatē: ſed vt dicit difficultatem. Nam perfecti (de quib⁹ loquitur ibi apoſtol⁹: quib⁹ oēs cōditiones ſibi copulate cōueniūt) lapſi difficulter reſurgūt: vel exprimit impotentiā nature noſtre que pōt per ſe cadere: nō aūt ꝑ ſe reſurgere ſm illud Pſal. Spūs vadēs ⁊ nō rediēs vt recitat Alex. ⁊ Hugo de ſacra. li. ij. parte. xiiij. c. iiij. Uel fit vis in verbo penitentia: ⁊ hoc dupliciter: vel ita ꝙ penitētia refert ad penitentiā: que eſt poſt hāc vitam: illa enim non meretur peccati remiſſionem ſed tantum penitentia que eſt in hac vita: ⁊ ſic dicit gloſſa interli. ſuper hec verba. In alia (inquit) vita impoſſibile eſt renouari ꝑ penitentiā: quod hic licet non ibi. Uel refertur ad penitentiā preuiam baptiſmo. Nam et illa baptizando adulto neceſſaria eſt vt dicit Auguſtinus vbi ſupra. capi. viij. Qui per ſe peccauit per dolorem proprium / ⁊ fidem eccleſie indulgentiam acquirit. ſequitur. Sine penitentia nulli ꝓfuit baptiſmus qui peccauit ſpontaneus. Ad illam penitentiam nemo poteſt renouari per baptiſmum poſt eius ſuſceptiōem: eo ꝙ eſt initerabilis. Uult ergo apoſtolus / ꝙ renouatio baptiſmalis ad penitentiam poſt baptiſma ſemel ſuſceptuȝ ſit impoſſibilis: et huic concordat glo. marginalis que dicit. Negat hic apoſtolus reiterationem baptiſmi: ſed nō excludit penitentiaȝ. Renouari enim eſt nouū fieri: nouū autem facere eſt lauari: et eſt ſenſus. Impoſſibile eſt eos qui ſemel ſunt illuminati ⁊c. rurſus renouari. i. rebaptizari motos ad penitentiam. hec gloſ. ¶ Et attende qđ baptiſmus renouat: quia omnem vetuſtatem peccati actualis tollit: culpam. ſ. ⁊ penaȝ. Penitentia autem nō renouat: qꝛ licet culpam tollat: non tamē omnē penā: et ideo aliquid vetuſtatis relinqt quod ſubſequens ſatiſfactio remouet. Utraſqꝫ ſolutiones tangit Nicolaus de lyra in poſtilla ſup textū allegatum. Et quoad iſtam ſecundam ſolutionem dicit apoſtolus: volens remouere errorem quorumdam de iudaiſmo conuerſorum: putantium ꝙ ſicut apud iudeos frequentabantur baptiſmata: ſic iterari poſſet baptiſma chriſti: ideo remouendo errorem hunc dicit. Impoſſibile eſt eos ⁊c. renouari ſupple ꝑ baptiſmū qui eſt fidei ſacramentum rurſus ad penitētiā qꝛ per penitētia ſequētē nō pūt redire ad renouationē baptiſmalē: quia baptiſm⁹ eſt ſacramētum regenerationis ⁊ renouationis ad Titū. iij. Et ideo non dicit ꝙ impoſſibile eſt penitere: ſed renouari ad penitētiā predicto modo. Et ideo apte ſequitur: rurſum crucifigentes filium dei et oſtentui habentes. Tales reiterando baptiſmum / innuunt mortē chriſti iterabilē: ⁊ oſtentui habent id. eſt deriſioni: quaſi non ſufficeret niſi iteretur. de quo ſupra diſt. vj. q. ij. Et huic concordat Augu. vbi ſupra. c. iij. dicens. De baptiſmo / hoc apoſtolus intellexit. Dixit enim eos renouari per penitentiam impoſſibile eſſe: vt rurſuȝ crucifigant filium dei: ⁊ vt oſtentui habeant / id eſt vt baptizentur: ita vt ly rurſum crucifigentes ⁊c. determinet ly renouari ad penitentiam: vt ſit ſenſus. Impoſſibile eſt renouari ad penitētiam tali renouatione qua rurſus crucifigant / id eſt oſtentui habeant mortem filij dei: hoc autem non fit niſi per baptiſmi iterationem qui mortem chriſti ⁊ ſepulturam eius ſignificat. Et ſm hoc etiaȝ eſt intelligenda autoritas apoſtoli ad Heb. x. Uoluntarie peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis: iam nō relinquit pro peccatis hoſtia ſcȝ alia vel ſecūda: qꝛ mors chriſti nō iterat: qui ſe ſemel obtulit pro peccatis omniū. Unde glo. nō dicit: non eſt vltra penitētia vel remiſſio ſed hoſtia. i. crux ſecūda: qꝛ vna ſufficit volens ne vltra hoc expectem⁹ vel peniteamus. hec gl. ¶ Quātum etiam innuat differentiam inter volentem peccare et voluntarie peccare: nam volens peccat qui paſſione aliqua victus peccat: et non ex malitia in peccato perſeuerat. Sed volūtarie peccat qui ex habitu et malitia ac perſeuerāter peccat: et ſic exponit voluntarie in peccatis manentibus nō relinquitur hoſtia id eſt talib⁹ non proficit hoſtia chriſti ad peccati remiſſiones: qꝛ deficit penitentia. De expoſitione apl'i late tractat Hugo de ſacra. lib. ij. parte. xiiij. capi. iiij. ¶ Per hoc ad aliud qđ ſequitur ꝙ penitentia hȝ efficaciam a paſſione chriſti ſicut baptiſm⁹: ergo nō iteratur ſicut nec paſſio nec baptiſmus. Negetur cōſequentia: et ratio diſſimilitudinis tacta eſt ſupra. q. i. diſt. vj. quia non ita appropriate ſignificat penitentia chriſti mortē ſicut baptiſm⁹. Denicꝫ baptiſm⁹ ſecundo dat⁹ nullā penit⁹ hȝ efficaciā reſpectu remiſſionis peccati / ſicut iterata penitētia. Cui⁹ radicalis ratio eſt inſtitutio diuina: licet concurrant etiaȝ alie congruentie ſupra tacte. ¶ Ad aliud de facilitate venie que prebet incentiuum delinquēdi. Reſpondet Aug. ꝙ promptitudo dei ad remittendū pctm / argumentū eſt / ꝙ peccata multum diſplicēt deo: qui ſemper preſto eſt ea deſtruere: ſi enim ea amaret non ita ſemper deſtrueret: ſed conſeruaret atqꝫ amaret non ita foueret. Semper deſtruit peccata que inuenit: ne ſua munera vatur qđ creauit: ne corrūpatur quod amauit. ¶ Tūc ad formā reſpondetur: ꝙ nōnūqꝫ malis et ingratis mentibus bona ſunt occaſio mali: non per ſe: ſed ꝑ accidēs ex malitia abutētiū. Sicut econuerſo bonis omnia cooperantur in bonū. Rom. viij. Per ſe autē facilitas venie eſt incentiuū amoris: ſicut cetera dei beneficia: inter que illud non eſt minimum ſed grāde et magnum. Unde de per ſe incitat ad diligendum miſericordem deū: qui per ſuam bonitatem nō ſtatim cōdēnat peccatorem: ſed expectat: et ſemper reuertentem recipit vt ſaluet. Nihil autem ita peccato obnititr ſicut dilectio dei. ¶ Item non eſt ſimpliciter facilis venia peccatorū per penitentiam acquiſita: vt enim peccatū penitus quoad culpā ⁊ penā remittatr: reqrit magna contritio cordis: ⁊ grauis erubeſcētia ex confeſſione oris: et penalis ſatiſfactio operis que non ſunt facilia: ſed valde difficilia: ſecus de venia per baptiſmum collata. ¶ Ad illud de puerbijs dicitur / ꝙ loquitur de eo qui ſic graditur vſqꝫ in finē non reuertēs per penitētiā: ſed concidit per finalem impenitētiā a qua nemo reſurgit. ¶ Ad ſequens de cōtumelia dicitur: ꝙ per repetitionem baptiſmi contumelia fit baptiſmo et paſſioni chriſti. Baptiſmo: qꝛ fruſtra et ſine effectu reiteratur. Paſſioni: quia per iteratum baptiſma / iteratio mortis chriſti ſignificatr et ita falſitas paſſioni eius imponitr. Nō ſic de penitentia: que ſi vera fuerit nunqꝫ caret ſuo effectu: nec ipſa iterata ſignificat iteratam ſeu iterandā chriſti mortē: qꝛ licet habeat efficaciā ex chriſti paſſione: nō tñ ſic proprie eſt ſignum paſſionis ſicut baptiſmus. Pulchras rationes ponit Pet. de pal. diſt. preſenti. q. v. arti. i. Cur penitentia iteratur. non baptiſmus. ¶ Ad vltimū de beato Amb. dicendū ꝙ loquitur de penitentia ſolēni: de qua infra dicet. Et tantū de articulo ſecundo. ¶ Quantū ad tertiū articulū dubitatur primo de duratione penitentie: vtrū poſtqꝫ peccata ſunt dimiſſa / manere debet eorūdem penitētia Pro reſpōſione ſupponēdū: ꝙ eſt penitentia virtus: et penitētia ſacramentū. Et qꝛ penitētia ſacramētū / non eſt niſi abſolutio penitentis a peccatis confeſſis: ad illā penitētiā tenetur peccator qñ tenet ad cōfeſſionē: et de illo videbit diſt. xvij. ¶ Sed hic breuiter de penitentia virtute que eſt actus deteſtationis peccati aut habitus ad illū inclinās infuſus ſi ponitur: vel acquiſitus. ¶ Quo premiſſo dicit primo: Ad habitus penitentie infuſi (ſi ponit) conſeruationem homo ſemper tenetur poſt peccati remiſſionē. Patet qꝛ ſemper tenetur homo non peccare: ergo ſemper tenetur habitū infuſum penitentie poſt peccati remiſſionē in ſe habere. Tenet conſequētia: qꝛ habit⁹ ille non amittit: niſi per pctm mortale: ſicut et charitas quam comitat qꝛ ſicut habit⁹ infuſi a ſolo deo infunduntr: ſic a ſolo deo conſeruant. Cōſeruat aūt de⁹ do-

Articl. 3 Dub. 1.

na suā: nisi ille cui donant͏̄ d emereatur illa a se tolli; Hoc autem demeritum est per pctm̄ mortale. ¶ Secundo dicit͏̄: q̄ penitēs nō tenet͏̄ habere semp habitū penitentie acquisitū: immo nō tenet͏̄ illū habere. Probatur: q: sine isto habitu pōt peccatū remitti: ⁊ frequenter remittit͏̄: ergo nō necessario requirit͏̄. Antecedens ptz: ad vnicū actū penitētie perfecte circunstātionatuz remittit͏̄ pctm̄: vt patet ex premissis: sed habitus acquisit⁹ non generat͏̄ ex vno actu sed ex pluribus frequētatis: vt patet. ij. Ethicorū. ¶ Tertio dicitur q̄ penitens post pctm̄ dimissum: nō tenet͏̄ semp ad actū penitentie efficiendum vel elicitū conseruādum. Patet: quia habere huiusmodi actū/est q̄d positiuum: sed nullū preceptū affirmatiuū obligat pro semper ad actū positiuū. Itē null⁹ tenet͏̄ post peccatum dimissum cogitare de peccato commisso saltem nō semper: ergo nō tenet͏̄ semper habere peccati detestationē. Tenet consequentia: q: detestatio peccati: cū sit actus volūtatis: presupponit necessario cognitionē detestādi. ¶ Quarto dicit͏̄ post Alex. parte. iiij. q. lxviij. mēbro. ij. arti. ij. ⁊ Rich. dist. presenti. q. ix. articu. j. cōcordat; beatus Tho. dist. xvij. q. ix. arti. iiij. lib. iiij. Peccator semper tenetur ad peccati⁹ mortalis. detestationē: nō tn̄ pro semper sed pro aliqn̄ etiaz post peccati remissionē. Probat͏̄ quantū ad illud qd̄ semper tenet͏̄: p. beatū Aug. in lib. de vera ⁊ falsa penitentia. c. xiij. Penitēs (inquit) dolorem cum vita finiat. Nam et si apostol⁹ etiā peccata per baptismuz remissa continue plorat. nobis super fundamentum apłorū: positis quid preter plorare restat; vbi enim dolor finit͏̄: deficit penitentia. Si autē penitētia finitur/q̄d relinquit͏̄ de venia: tandiu enim gaudeat ⁊ speret de gratia/q̄diu sustentat͏̄ a penitentia. Dixit em̄ dn̄s. Vade ⁊ ampli⁹ noli peccare. nō dixit: ne pecces: sed ne voluntas peccandi in te oriatur: qd̄ quō seruabitur nisi dolor cōtinue in penitētia custodiat͏̄? Sic semper doleat et de dolore gaudeat: ⁊ non sit satis q̄ doleat. Ex fide doleat et se non semper doluisse doleat hec Aug. Item beatus Grego. in moralib⁹ super illud Jo. xiiij. Anima ipsius super semetipso; lugebit. Dicit. Dignum est vt in se semper merores inueniat: qui in se relicto creatore gaudia querebat. Item Hugo lib. ij. de sacra. parte. xiiij. ca. ij. Necesse habes semper penitere. Item idem. Dominus soluens penitentē a culpa: ligat eū a vinculo perpetue detestationis eiusdez. Addacit ad idē Alex. psuasiones: q: semper dz hoi displicere peccatū suū. Tuz: q: recessus a malo dz⁹ esse ppetu⁹. Si enim aliter malū placeret bon⁹ non esset. Tum q: ad penā perpetuaz peccator fuit obligat⁹: ideo detestatio peccati p quā soluitur pena perpetua: debet esse perpetua. Tuz q: per peccatum deus: qui est bonum eternum: derelictus est: ideo penitentia per quam deus recuperat͏̄: debet esse perpetua. ¶ Sed quia dictum est: qd̄ licet semper: sed tamen non pro semper tenetur peccator resurgens ad penitētiā: sed pro aliquādo. Queritur et dubitatur secūdo: quādo tenetur ad actualē penitentiam post peccati deletionē. Respondet Alexā. et post eū Rich. q̄ tūc tenet͏̄ quando penitens recordat͏̄ peccatorum suorū quibus deū offendit. qd̄ Rich. sic probat: quia non fideliter seruat reparatuz fedus diuine amicitie: cui actu non displicet cum deliberat illud: quod inter ipsum ⁊ deuz causa fuit inimicitie. Et posset talis ratio addi: quando peccatum per intellectum presentatur voluntati sub ratione diuine offensionis: aut voluntas circa illud elicit actum aliquem: aut nullū. Si nullū: videt͏̄ magna paruipēsio dei que nō stat cum eius dilectione: cogitare actualiter eius offensam: ⁊ in voluntate non habere displicentiam: cū nullus cogitet de offensa amici q̄ displiceat sibi. Et vile est nimis apud voluntatem q̄ circa cogitatū nullum elicit actū: videt͏̄ em̄ illud contēnere. Si vero elicit actuz: aut cōplacentie: ⁊ hoc non: sic enim denuo peccaret: ergo actū displicētie. ¶ Et potest ratio breuiter sic formari. Occurrente peccato in memoria vt dei offensiuo: volūtas tenetur circa illud elicere aliquem actum tanq̄ circa rem arduā ⁊ non vilipendēdā: et tenet͏̄ nō elicere actū cōplacētie: ergo actū displicentie: q: nō sunt alij actus voluntatis eliciti q̄ cōplacere ⁊ displicere. i. nolle et velle. Et confirmatur. Ex charitate dei quilibet tenetur nolle quod actualiter nouit deo displicere: sed actualiter considerās pctm̄ vt dei offensiuum: nouit illud deo displicere: ergo tenetur illud nolle inquantum dei offensiuum. Cōsequentia nota: cum minore: et maior videt͏̄ silr̄ manifesta: quia ex eo q̄ tenemur nos cōformare diuine volūtati nobis cognite: cui displiceret omne pctm̄ in rōne offense: debet et nobis displicere. Item preceptum est nobis nolle peccare: s̄m illud. Vade ⁊ amplius noli peccare. Jo. v. et. viij. Aut ergo obligat nos pro aliqn̄: vel pro nullo tempore. Non secundū: quia sic non obligaret/et ita non esset preceptuz: vel pro aliquo tpe: et⁹ non pōt assignari aliud nisi dum actualiter occurrit in memoria vt dei offensiuum. Et s̄m hoc intelligende sunt auctoritates adducte pro probatione prime partis huius quarte propositionis. Et si rationes ille cōcludūt: vident͏̄ eque concludere q̄ occurrente memoria actuali dei vt summi et infiniti boni tenemur elicere actū dilectionis ei⁹ super oīa: non minus q̄ actū detestationis pcti in priori casu. Nam et actus detestādi pctm̄ vt offensiuum dei summi boni includit hunc actuz dilectionis dei sup oīa. Et dictū est de libertate: q: si fieret memoria imperfecta statim euanescēs non haberent predicta veritatem. Quicquid sit de necessitate horum actuuz displicentie pcti vt offensiui dei et dilectionis dei in casibus dictis: vtile tn̄ est ⁊ meritorium eos elicere: ⁊ periculosum omittere. ¶ Tertio dubitatur. Utrum peccator penitens ad maiorem gratiam/minorē/vel equalem resurgat quam peccādo perdidit. Pro rn̄sione ad hoc dubiū: notandum q̄ parum generalius loquendo: resurgere ad equalē statū maiorem vel minorem pōt tripliciter intelligi; vel de statu dignitatis: vel de statu gr̄e: vel de statu glorie. Status dignitatis attendit͏̄ ex varijs prerogatiuis. Unde sic status virginitatis est dignior statu coniugij. Sic status iustorum id est semp permanētiū in innocentia baptismali/nobilior est statu iustificatorū. i. resurgentium a culpa mortali per penitentiam. Et hoc modo resurgens per penitentiā non resurgit ad eundē vel equalem statū dignitatis in quo fuit ante lapsum: ⁊ hoc vult quedā glo. sup illud Amos. v. Cecidit: non adijciet vt resurgat virgo in israel. Nō negat posse resurgere: sed nō resurget virgo in israel: q: semel oberrās: etsi reportet͏̄ humeris pij pastoris: non hz eandem gloriaz cum illo qui nunq̄ ab eo aberrauit. Nam vt vult Hugo lib. ij. de sacra. parte. xiiij. ca. iiij. licet qui cadit resurgere potest: et non solū resurgere: sed etiā melior resurgere q̄ fuit cuz cecidit. Nemo tn̄ melior post casum surrexit vel surgere potuit q̄ si non cecidisset: et hec que modo resurgendo bona operatus est: omnia stando operatus fuisset. In hoc s̄m aliqd̄ dici potest: quia omnis qui cadit id qd̄ cadendo perdidit: amplius totū recuperare nō pōt: q: quicquid postea ad correctionē vel recuperationem adiecerit: facere oīno non pōt quin melior fuisset si hec omnia haberet ⁊ tn̄ non cecidisset: ⁊ addit moralem doctrinam dicēs. Propterea nemo in spe correctionis peccare debet: quia quicquid semel amittitur: amplius ipsum non recuperatur. Si virgo es custodi diligenter quod habes: noli in spe peccare: noli cadere quasi melior surrecturus sis. Quicquid postea feceris facere tamen non potes: quin melior esses si hoc faceres vt virgo esses: sequitur. Si magnum est aliqn̄ surgere: maius est vtiq̄ nunq̄ cecidisse. Si bonum est sanatū esse: melius est nūq̄ corruptum esse. hec Hug. ¶ Ex quo sequit͏̄ q̄ resurgēs post lapsum nunq̄ commodum reportat ex lapsu: etiam si resurgat melior

Marginal notes: Dubium. 2 R — Dubium 3 2

q̄ fuerat ante lapsum: quia semper perdit tempus illud quo fuerat in peccato: in quo multa merita comparare potuisset si non cecidisset: et cū hoc omne meritum qd resurgens sibi acquisiuit. ¶Et per hoc ptz q lapsus in peccatum nūq̄ resurgit ad statum eiusdem dignitatis in quo fuit ante lapsum: licet etiam melior resurgat. Sicut stet virginem lapsam per penitentie feruorem ad maiorē grām resurgere q̄ habuit ante lapsum: et sic meliorem post lapsum et penitentiam q̄ ante: tñ ad statū virginitatis nō potest resurgere. Sic quicunq̄ lapsus ad statutū nō sic lapsi/ nō pōt resurgere: et de hoc sufficiat tāta dixisse. ¶Sz nunc redeundo ad diuisionē supra positam: resurgere ad statum equalis gratie maioris vel minoris/ est resurgentem equalem gratiā maiorem vel minorem resurgendo acqrere/ sicut habuit ante lapsum. Sic resurgere ad statum equalis glorie: est lapsuz resurgentem habere ius ad equalem gloriam: vel est ipm resurgere ad statum illum cui correspondebit equalis gloria e quam habuisset si non cecidisset. Sic de maiori et minori suo modo: et hoc modo intelligendo dubium sunt diuerse opi. Una Sco. dist. xxij. artic. ij. quarti scripti tenentis: q resurgens post lapsum resurgit ad tantam gratiam: quanta debetur sua dispositione ad grām tanq̄ meriti de congruo: hoc est conatui boni motus sui quē habuit in resurgendo: hoc est resugit precise ad tantam grām: quātam meruit actus penitentie per quem resurgit: siue de cōdigno siue de congruo: siue ante lapsum habuerit magnā gratiam siue paruā. Et quia conatus ille est inequalis in resurgentibus: etiam ad inequalem gratiā resurgunt penitentes. Et aliqui ad maiorem gratiam ea quam in lapsu perdiderant: aliqui ad equalē: aliqui ad minorem. Et hoc sic probat: qr non omnis cadens semper grauius cadit q̄ prius ceciderat: igitur nec resurgens gratior resurgit q̄ prius fuit. Itē prima gratia pōt esse maior et minor: et per cōseqnēs minima. Sed per penitētiam acquiritur prima gratia: ergo possibile est gratiā recuperatam per penitentiā aliquando esse minimam. ¶Scdo dicit q omnis resurgens per penitentiam/ resurgit semper ad plura merita in acceptatione diuina q̄ habuit quādo cecidit. ¶Tertio dicit q resurgens ex ea parte ad maiorem gloriam ordinatur: sed non oportet eum in maiori gratia resurgere. Quia vt dictum est: fm dispositionem eius in detestando peccatū cōmissum intēse vel remisse/ datur tunc sibi maior vel minor gratia. Cuius fundamentum est: quia in resurgente per penitentiam reuiuiscūt priora merita: sed nō prior gratia. Cuius rationez infra assignat: quia gratia prior fuit tantum bonum dei: merita autem erant aliquo modo opera hois. Et ideo merita semp sunt sibi salua in acceptatione diuina: gratia vero nō: vt propter eam ordinetur ad aliquod premiū: qr habuit eā: sed nō tantūmodo per eam si nunc habet eam: et hoc cōsonat iustitie. Ad quorum declarationez premisit: q non est idem habere plura merita reseruata in acceptatione diuina in ordine ad premiū pro eis reddēdum: et habere maiorem gratiā intēsiue. Uniuersaliter enim cuicūq̄ merito debetur nō tantū aliqd premium accidentale: sed etiā premiū essentiale. Patet quia si quis illud solum haberet sine omni alio merito beatificaretur: non precise in illo gradu in quo propter gratiam solam sine meritis beatificaretur: sicut paruulus tunc baptizatus. Gloria eñ cuiuscūq̄ habentis pprium meritum/ excedit gloriam talis: ergo quodcūq̄ meritū sequēs alia merita iam habita/ requirit pprīū gradū glorie essentialis sibi correspondēs: et hoc cōsonat scripture que in multis locis asserit q reddet vnicuiq̄ iuxta opera sua. psal. lxi. Idem Apoc. ij. et. xiiij. Opera enim illoruz sequuntur illos. ¶Et cōtra illa replicat sic. Rñsio data videtur includere repugnantiā: qr si resurgens est dignus maiori gloria qñ resurgit q̄ fuit qñ cecidit: et cecidit a magnā gratia per quā fuit dignus magna gloria: ergo nō resurgit in parua grā: qr ad vnicū meritū quod resurgendo superaddit: nō addit tm̄ de gloria: quantū defectus scde grē siue eius minoritas respectu prime diminuerit de glīa. ¶Ad illud rñdent: q prescindendo illud in gloria qd rñdet meritis et dicatur b/ ab illo qd rñdet grē: et illud dicat a/ forte excedit b/ et quādo iste resurgit: quia oia merita priora viuunt in acceptatione dei: redit sibi ius/ et dignitas ad totuz b/ sed ad a/ non redit sibi ius si gratia scda/ sit minor prima. ¶Ex quo infert q vtile est continue (quantū possibile est) opera meritoria exercere: q̄uis remissa a deo vt per illa non statim augeatur gratia: qr correspōdet singulis in acceptatione dei determinatus gradus glorie. Nec adeo expedit saluare gratiā quātum opus remissum agere per quod non augeť grā: quia etsi iste sic remisse agens non habeat maiorem gratiam per opus suum: q̄ ille dormiens in quo saluatur gratia sine tali opere: nō tamē frustra ille egit: nec in vllo excedit illū qui dormit per hoc quod agit: iam dignus est aliquo eterno bono quo nō est dignus ille. Uult ergo summarie q peccans mortaliter pdit gratiam habitā quo ad se: et quo ad premiū correspōdens: ita q post resurgens: gratiam perditā non recuperat: neq̄ premiū gratie correspondens. Sed cōsequitur tantū gradū glorie correspondentē meritis prioribus per penitentiam viuificatis: et posterioribus et gratie illi precise que per detestationē peccatorum est acquisita. Supponit etiam q non per quemlibet actum meritoriū augeť gratia. ¶Contra illam opi. arguitur q resurgens ad maiorē gloriā: etiā resurgit ad maiorem gratiam: qd pbatur: qr vt ipse dicit dist. xxi. q. i. ante solutionē rōnum: quod cūq̄ meritū meretur augmentū gratie: qr aliquē determinatum gradum glorie: ad quem requiritur vt dispositio preuia aliquis gradus grē: ergo resurgens ad priora merita et per hoc ad maiorem gloriā resurgit ad maiorē gratiam. Tenet cōsequentia ex dicto suo ibidē: quia ois gradus glorie requirit determinatū gradum gratie vt dispositionem preuiā. Sicut ergo resurgit ad priora merita: resurgit ad priorē grām: et cum hoc ad nonum gradū gratie prime correspondentē bono motui detestationis. ¶Et si respondetur sicut ipse vbi supra rñdet ad saluandū ne sibiipsi cōtrarietur: q nō semper post quēlibet actū meritoriū deus augeat gratiam pportionatam merito: sed augmentū debitum meritis remissis reseruat vsq̄ ad instās mortis. Adhuc stat ratio q resurgens per penitentiā nō tantuz surgit ad gratiam primam: sed etiam ad omnē gratiam prioribus meritis (prius per peccatum mortificatis: et nunc per penitentiam viuificatis) correspondentem siue tunc siue posterius conferendā: et p consequens ad omnē gloriā tam gratie priori q̄ scde q̄ etiā meritis prioribus et posterioribus correspōdente. ¶Preterea dicere: q augmentū gratie qd mereť meritum remissum: nō statim conferatur: sed vsq̄ ad instans mortis differať: est oino voluntariū/ nulla rōne vel auctoritate suffultū: ergo ea facilitate contēnendū qua approbandum fm beatum Hiero. Rationabilitas quoq̄ quam ipse assignat pp̄ter quam in instanti mortis augmentū gratie cōferatur: quia tunc non est homo in via: sed in termino in quo premium meritorium reddi debet: non valet: quia gratia non est premium meritorium qd reddi impedit status viatorum: immo gratia viatoribus est cōueniens et pportionata: secus de gloria. ¶Preterea sic se habet gratia ad opus meritorium: sicut virtus ad opus virtuosum/ saltem quo ad augmentū: sed virtus per quēlibet actū cōtinuo augeť: ergo etiā gratia per quemlibet actū meritoriū. ¶Preterea ois qualitas intensibilis per additionem gradus ad gradū: si intēditur per aliquod intensum: etiam intendiť per quodlibet eiusdem generis remissum. Gratia exempli: sicut habitum virtutis intendit operatio intēsa: ita etiā ope-

Contra opinio. Sco. M

ratio remissa. Quia sicut se habet intensum ad intē
sum: ita se habet remissum ad remissum ceteris pari
bus. Gratia exempli: sicut agens intēsum producit
actum intēsum: sic agēs remissum producit effectum
remissum: ergo sicut operatio meritoria intensa au-
gmētat grām ad gradū intensum ita remissa ad gra
dum remissum. ¶ Et licet operatio meritoria ꝓprie
nō ꝓducat gradū gratie: cū gratia a solo deo creetur:
ꝓducit tñ improprie et meritorie. Et de lege ordina-
ta deus augmentat grām ſm ꝓportionem meriti: vt
habitū est dist. xvij. in primo de charitate. ¶ Ex illis
patet ꝙ per quodlibet opus meritoriū augmētatur
gratia sicut gloria: vel ius ad maiorē gloriā. ¶ Patet
scdo: ꝙ resurgens sicut resurgit ad plura merita: ita
Ad rōneʒ Scoti. etiam ad maiorē gratiā. ¶ Ad rōnem quam adducit
ad oppositum/ dicendū: ꝙ lz gratia sit donum dei: est
tamen etiā ab hoīe meritorie de condigno vel de cō-
gruo: nec infundit adulto sine sua operatione: saltē
dispositiue. Sic et merita principalius sunt a grā in
rōne meriti: ꝙ ab hoīe: gratia aūt a solo deo: et ita ope
ratio meritoria est etiā a deo. ¶ Preterea: etiā si grā
esset a solo deo: nulla preuia operatione hoīs et opus
meritorium a solo hoīe: quorum tamen neutrū verū est:
adhuc nihil probat ratio sua: qz licet gratia sit tantū
donū dei: tñ cū infundit homini iam est data homi-
ni: et vt ita dicā: res sua: et per eā ordinat hō et accepta
tur ad aliquod premiū essentiale: eo ipso ꝙ hz eam: et
acquirit ius ad tale premium nō minus ꝙ per opus
meritorium ad premiū operi meritorio correspōdēs:
ergo sicut manet ius ad premiū in acceptatione diui
na ex opere meritorio (lz per peccatū sequens impe-
ditum) ita manet ius ad premiū grē correspondens:
lz impeditū: vnde sublato impedimento manet ho-
mini vtrūqz ius saluū. ¶ Ad aliam rōnem pro primo
dicto: nō oīs cadens grauius cadit et c. negetur cōse-
quentia: nec est simile: qz vt infra dicet: et lz ille doctor
pctā prius dimissa non redeunt: sed gratia amissa et
merita in resurgente redeunt et viuificant: vt infra di
cetur. Si vero redirent pctā dimissa in recidiuante:
antecedens esset falsum: tunc enim grauius caderet
quisquis recidiuās: qz caderet in pctā priora redeun
tia: et cū hoc in pctm̄ nouum quo recidiuaret: sicut re-
surgens resurgit ad oēm grām perditā et merita mor
tificata: et cū hoc ad nouū grē gradū penitentie qua
resurgit correspōdentē: et ideo resurgit gratior. ¶ Ad
scdm̄ si primā gratiā intelligit illā que precise rñdet
dispositioni resurgentis: conceditur ꝙ illa potest esse
minima in actu. Quod additur: quia minima que
potest esse non est dabilis: non aūt resurgit ad illam
tantum: sed ad illam: et ad omnem prius perditam: et
illa non potest esse minima/ et per hoc gratior ꝙ fuit
prius ꝙ cecidit. ¶ Alia est opinio quam approbat
O Alex. q. lviij. par. iiij. et post eum sanctus Bonauē. dis.
presenti: que magis videtur restringere diuinā largi
tatem: quia Sco. licet eam restringat quantum ad re-
stitutionem gratie et glorie sibi correspondentis pe-
nitenti: extendit tñ eam quantū ad retributionē me-
ritorum. Hec aūt opi. restringit eā quantū ad gratiā
tenens ꝙ gratia amissa per pctm̄/ nō restituit peni-
tenti: nec quo ad se: nec quo ad premium correspon-
dens. Sed penitenti restituitur gratia/ ſm eius dis-
positionem magna vel parua: et in hoc cōcordat cum
Sco. Consequenter tenet: ꝙ opera meritoria p morta
le mortificata reuiuiscunt ad premiū: nō ſm quanti-
tatem grē a qua sunt elicita: sed ſm quantitatē fina
lis gratie ac si essent ab illa elicita: et si ista grā fina-
lis est magna: magnū premiū retribuit: si parua/ par
uum. Unde stat merita viuificata plus pmiari si grā
finalis maior est ea a qua sunt elicita. Stat etiam ea
minus premiari si grā penitētis et finalis fuerit mi-
nor. Primū pbat quedā experientia: qz cū perfectus
aliquis cadit in pctm̄ enorme diu iacens in eo: post-
ea dū penitet sentit se tepidum et pronum ad lapsum
indigentē maiori manuductione/ ꝙ imperfecti non

lapsi: qd nō esset si prior gratia perfectorum rediret. Itē
si videret ꝙ dñs reuocādo ad penitentiā retribueret
grām ſm priora merita et gratiā priorē. Qd est cōtra
verbū Grego. dicentis: ꝙ in perpetratione malorum
nulla debet esse fiducia bonorū peccatorum. Scdo pro-
bat: qz cū iudiciū retributionis fit ſm gratiā finalem
in quo quis decidit: vt vult glo. super Ezechie. xviij.
Si auerterit et c. Sicut iustum ante peccatorem non
grauant antiqua delicta: sic peccatorem ante iustum
veteres iustitie nō adiuuāt. Unusquisqz enim in quo
inuenitur in eo iudicat. Sequitur ꝙ merita pcedēn-
tia et viuificata premiant ſm quātitatem grē finalis.
¶ Sed cōtra primū dictū huius opi. in quo concor-
dant cū Sco. de grā nō redeunte sufficiant rōnes su-
pra contra Sco. inducte. ¶ Contra scdm̄ de meritis
arguitur. Merita nō premiant ſm charitatem: a qua
non eliciuntur: quia nō nisi a charitate a qua eliciū-
tur/ habent suā acceptabilitatem. Non enim trahūt
suā bonitatē quantū ad acceptationē ab aliquo po-
steriori: lz gratia finalis est posterior meritis. ¶ Pre-
terea: per meritū operans acquirit ius ad certū gra-
dum glorie: qd ius suspendit p sequens mortale: et p
hoc dicit meritoriū opus mortificari. Et p sublatio-
nem impedimenti. s. remissionē peccati viuificat: et p
ꝯns hz idem ius post sicut ante: ergo ad eundē gra-
dum glīe. Ius eīm semper manet saluum in accepta-
tione diuina: lz suspendatur per mortale: ideo subla
to mortali stat meritū in diuina acceptatione sicut
prius. ¶ Et per hoc ad rōnes huius opi. Ad primā
que fundat in experientia dr: ꝙ tepiditas illa et incli
natio ad lapsum/ nō est ex imperfectione grē in con-
uersione infuse: sed ex habitibus acquisitis ex actib'
vitiosis: quos acquisiuit dū vitijs subiacuit que ma-
nent etiā in conuersis cū gratia: vt alias dictum est.
¶ Ad scdm̄ dr: ꝙ nulla merita precedentia lapsum/
merentur cōuersionē post lapsum: nec restituit per-
dita grā ꝓpter merita ex ea elicita. Sed deus cū di-
mittit pctā plene remittit: ita ꝙ post pctorum dimissio-
nem/ nō memorat eorundē ad dānationē pctōris ne
qz ad subtractionē prius merite beatitudinis. Et per
ꝯns restituit pctōrem ad omne ius ad beatitudinem
qd habuit ante lapsum. Quāuis Sco. nō vult negare
quin excellens mia dei ꝓpter merita precedentia (lz
iam mortificata) citius det gratiam ad resurgendum.
Non tamen esse dz fiducia in malis ad perseueran-
dum in malis ꝓpter spē preteritorum bonorum quasi sint
merita future conuersionis. Et hoc vult btūs Greg.
¶ Ad tertium dr: ꝙ iudiciū dānationis vel beatifica
tionis fit ſm gratiam finalē habitam vel derelictam
ita si finaliter inuenit in grā/ saluat: si nō/ dānatur.
Non tñ solum remunerat p his qui ex illa finali grā
egit tantū: sed etiā p his que ante acquisitionē fina
lis grē ex precedenti grā operatus est. ¶ Ad glo. dr/
ꝙ loquitur de iusto finaliter et peccatore finaliter. Et
ita verū est ꝙ peccatorem finaliter qui prius fuerat
iustus: nō iuuant bona precedentia merita: qz durat
impedimētum iuris qd acquisiuit dū fuerat iustus.
Et ita vnusquisqz in quo inuenitur in fine: iudicat
ad vitam vel ad mortem: nō tamen premiat vel pu- P
nitur tantū pro his que operatus est in fine. ¶ Ter-
tia est opi. beati Tho. dist. presenti. q. vij. quā etiam
imitatur Ockā. q. viij. et ix. quarti: magnificās diuinā
pietatē quātum ad gratiā et meritū: et per ꝯns quan-
tum ad gloriā/ ſm quā respondet ad dubiū per tres
ꝓpositiones. ¶ Prima. Loquendo de gratia q̄ preci
se correspondet tanqꝫ merito de congruo actu peni- Propō. I.
tentie: penitens resurgit qnqz ad gratiam maiorem:
quādoqz minorē: qnqz equalē grē per pctm̄ perdite.
Probatur: qz illa gratia ꝓportionat intēsioni actus
penitentie: ideo ſm variā eius intēsionem variatur
magnitudo gratie. Stat aūt aliquem tāta intensio-
ne detestari cōmissa peccata: ꝙ ipsa detestatio a deo
acceptatur ad maiorem gratiā penitenti infundēdā
ꝙ prius habuit: sicut credi pōt de penitentia sancte

Marie magdalene. Potest etiam detestatio peccati ita esse remissa qđ acceptatur ad minorem gratiam. Propō.2. et sic de equali. ¶ Scđa propositio. Penitenti restituitur tota gratia quam perdidit peccando: eadē numero: vel similis in specie et gradu. Quia propositio hec in facto consistit: auctoritatibus probanda est. Probatur ergo auct. Ezechiel. xviij. Si impius egerit penitentiam ꝛc. vita vivet ⁊ non morietur: omniū iniquitatum suarū quas operatus est nō recordabor: in iustitia sua quam operatus est vivet. Recordaret autem dñs iniquitatū suarum: si minus tribueret in gloria pro meritis suis preteritis / ꝙ si nō peccasset. Si autē oīa merita premiat: necesse est ꝙ omnē gratiā habitā restituat: cū cuilibet gradui glorie in patria correspōdeat gradus gratie in via: ideo addidit. In iustitia sua quā operatus est / vivet. Non restringit ad iustitiā opera que operatus est penitētie precise: sed generaliter loquitur de iustitia quam operatus est. igitur generaliter accipi debet et de ea que operatus est ante penitētiam: et in penitentia: ⁊ post penitētiā. Item nō minus diligit penitentē quem recipit ad gratiā: ꝙ si non peccasset: alioquin adhuc memoraret eius iniquitatum: quē minus diligeret propter peccata cōmissa ⁊ nunc remissa. Si aūt non minus diligit: nō minorē gratiā restituit ꝙ perdidit: qꝛ hūc deus magis diligit: cui maiorem gratiā tribuit. hinc Jacobus. Dat omnibus affluēter et nō improperat. Improperaret aūt si ꝓpter peccata cōmissa perdita nō restitueret. Ad idem est illud Ezechiel. xxxiij. impietas impij non nocebit ei in quacunqꝫ die conversus fuerit ab impietate sua. Multū autē noceret cōverso preterita impietas: si non restituerent gratia omnis per impietatem amissa. Item Johel. ij. Reddam vobis annos quos comedit locusta et bruchus et rubigo. vbi glossa. Non patiar perire vbertatem spiritualium quā animi perturbationibus perdidistis. Perturbationes animi quibus spūalia ꝑdunt: peccata sunt aut passiōes animi ad peccatum inducentes. Item glossa Levitici. vij. super illud. Ubi immolabitur holocaustum: mactabitur et victima pro pctis. dicit. Eq̄ placet deo virtus iustorū: ⁊ digna penitētia peccatorū: q̄ restituit in gradū pristinū david ⁊ petrum. Itē ad Heb. vj. Nō em̄ iniustus deus vt obliviscatur operis vestri ⁊ dilectionis quā ostendistis in nomine ipsius. Operis dicit quoad merita: ⁊ dilectionis scilicet ex qua illa opera bona fecistis quoad gratiam que charitati identificatur. vbi glos. Sicut eniꝫ priora bona per sequentia mala mortua fuerūt et irrita facta: ita ipsa eadem per penitentiam / ⁊ alia bona sequētia reviviscūt. Nō em̄ ꝓnior est ad condēnādum ꝙ ad salvādū. Alex. ascribit hoc dictū Aug. in lib. v. respōsionum. Itē Amb. vt allegat Tho. Penitentia res optima est que oēs defectus revocat ad perfectum. Itē Augu. ad Macedoniū. Intantū hoīs aliqñ iniquitas ꝓgreditur: vt etiam post actā penitētiam: post altaris recōciliationē similia vel graviora committat: et tamē deus super tales facit oriri solem suum. Nec minus tribuit ꝙ ante tribuerat munera vite et salutis. Ecce plane habetur qđ dominus tanta munera tribuit post lapsuꝫ quanta añ tulerat. Hinc idē in libro de vera ⁊ falsa penitētia. c. xiiij. ait. Pium est credere vt recepta dei gratia q̄ in ea destruit mala priora: etiam remuneret bona: vt cum destruxerit qđ suū nō invenit: amet et diligat bonū qđ in pctore plātavit. ¶ Alie plures adduci possent: sed ille sufficiant que satis aperte propositū probāt: licet eas nōnulli exponere nitant: et ad aliū quē ꝫm literā preferūt sensum retorquere. ¶ Qđ addit in propositione eadem numero: vel similis in specie ⁊ gradu: vtrūqꝫ facere pōt deus. Vel eam gratiam que annihilata est Propō.3. per pctm̄ reproducere / vel aliam eiusdē gradus creare. ¶ Tertia propositio. In resurgēte ꝑ penitentiam vivificantur oīa merita per antecedens pctm̄ mortificata. Patet illa ꝓpositio ex p̄cedenti: qꝛ eadē ratione qūa restituitur gratia: vivificātur ⁊ merita priora: vivificātur quātū ad acceptationeꝫ divinā: quia per dei misericordiā ordinant ad illđ p̄miū: ad ꝙ ordinabant primo ante pctm̄. Qđ sic ostendit Ockā vbi supra. quia ex divina mīa ordinatur ꝙ nulluꝫ bonū sit irremuneratum: nisi ꝓpter indispositionē actualem illius in quo fit tale bonum. Sꝫ talis indispositio est pctm̄: qđ removetur per penitentiā: ergo remuneratur ⁊ ita reviviscit. ¶ Ex hac propositione ⁊ priori Corol.1. infero duo corollaria. Primum: sicut oīs vere penitens ad maiorē gratiam ꝙ perdiderat resurgit: ita resurgēs plura merita ⁊ maiorē gloriā acquirit. Patet: quia resurgēti oīs gratia perdita restituit: ⁊ oīa merita mortificata vivificantur. Et vltra acquirit nouū gradum gratie correspōdētē actui penitētie: et nouū meritum per nouā gratiā per quā perficitur ⁊ continuatur actus penitentie: per quē ordinat ad vlteriorē gradum glorie. ¶ Scđm: ꝙuis oīs vere penitens re- Corol.2. surgat melior ꝙ fuerat dum cecidit in culpam: nō tñ melior ꝙ futurus erat: si stetisset in gr̄a. Prima pars patet: quia habēs maiorē gratiā melior est: sed resurgens habet maiorem gratiā ⁊ plura merita: ergo ꝛc. Scđa pars probatur ex dictis supra in principio dubij. Si em̄ stetisset i gratia tpe quo in pctis dormivit: multa merita conquisivisset: qꝛ nō est ociosa charitas ꝫm Grego. magna em̄ operatur si est: et per illa merita aucta fuisset charitas ⁊ gratia: ⁊ per cōseqūēs correspondens gloria. Et tm̄ de illo dubio. ¶ Quar- Dubiū.4. to dubitatur: vtrum per penitentiā oēs virtutes morales restituātur. Ad illud dubium respondet breviter: ꝙ dubium pōt intelligi de virtutibus acquisitis vel infusis. Si de acquisitis / dicendū ꝙ non oportet: quia ille acquirunt per actuū virtuosorū frequentiā: ideo si virtutes non prefuerunt: in penitēte ante lapsum: aut in tpe lapsus per habitus vitiosos sunt corrupte: non regenerantur statim in actu penitētie. Sꝫ per multos actus post remissionē peccatorū frequentatos generare pñt ille tātū: quarū actus frequentamus: de hoc lib. iij. distin. xxiij. Si intelligitur de habitibus infusis. dictum est supra dist. iij. q. j. ꝙ nihil cogit ponere habitus morales infusos: et illam opinionem tenēdo / respondet ad dubiū negative. ¶ Si vero tenetur opinio opposita: dicēdū est qđ cū virtutes morales infuse cōcomitātur gratiā infusam: infusa gratia simul infundunt virtutes morales ea ꝑfectione qua gratia. Unde si infundit tota gratia per peccatum perdita: infundunt ⁊ morales virtutes in eadem ꝑfectione ⁊ gradu quo fuerunt ante lapsum. Si vero gratia infundit tantū ꝫm dispositionē et intentionē actus penitētis: vt dicūt prime due opiniones: infunduntur virtutes morales non in eo gradu quo infuerūt ante lapsum: sꝫ ꝫm gradū gratie de novo infuse. ¶ Quinto dubitatur: vtrū oīa opera mor- Dubiū.5. tificata per mortalē culpā / reviviscant per penitentiam. Respōsio ad hoc dubiū quantū ad opera meritoria iam patuit ex respōsione ad tertiū dubiū. Sed propter opa bona de genere movent: ⁊ hec sunt triplicia. Quedā bona meritorie que eliciuntur ex gratia. Quedam bona moraliter que nō eliciunt ex charitate seu gratia: nec ꝓpter finē vltimū: sed ꝓpter alium finem honestū. Tertia sunt que circa obiectū debitū fiunt: sed deficit circunstantia finis honesti: ⁊ illa vel sunt indifferētia: vel vitiosa. Item magister in textu: et post eum doctores cōiter differentiā ponunt inter opera mortua ⁊ mortificata. Mortua sunt que nunꝙ acceptata sunt ad beatificam premiationem. Et talia sunt oīa que nō sunt elicita ex gratia: sicut oīa opera existētis in mortali: etiā opera existentis in gratia nō tñ ab eo in finem vltimū ordinata: sed mortificata sunt que ad premiuꝫ eternum sunt a deo acceptata: sed per sequens mortale pctm̄ ab assecutione premii impedita: talia sunt opera meritoria ex gratia elicita lapsum in mortali precedētia. ¶ Quo premisso dicit ꝙ lꝫ opera per culpā mortificata reviviscant per pe-

nitentiā: non tñ mortua. Prima pars patet ex p̄cedē-tibus. scd̄a pars p3: quia q̄d nūq̄ vixit/ nō reuiuiscit. ¶ Preterea per penitētiā nihil noui dat operib⁹ bo-nis preteritis: s3 tm̄ remouet impedimentum. s. pec-catum: quo obstante ad effectum ad quem acceptata sunt peruenire nō poterāt. Sed opera bona nō meri-toria nunq̄ accepta sunt ad remunerationē beatifi-cam: ⁊ per hoc semp mortua: ergo per penitētiā non remouet eis obstaculū premiationis: quia nō fuerūt aliq̄n premianda. Item remoto obstaculo mortalis peccati/ opera priora redeūt ad eum vigorē quo fue-re ante peccatū. Et q̄r mortua opera prius nullā ha-buere efficaciam respectu futuri premij beatifici non

Dubiū. 6. acquirūt illā per remotionē impedimenti. ¶ Ultimo dubitatur de penitētia solēni qualis sit/ ⁊ quis eius ritus. De hac penitentia tractatur distinc. l. c. si quia post remissionem. §. potest. ⁊ alite r p plura seq̄ntia. c. quorū tenorem breuiter collegit Richar. q. xj. huius distin. Un̄ post eū breuiter nota q̄ est triplex peniten-tia: secreta/ publica ⁊ solennis: ⁊ oīs solennis est pu-blica⁊ non econuerso. In hac diuisione penitētia nō accipitur pro virtute: q̄r ista est in sola volūtate. Nec pro penitētia vt est sacramētū: q̄r ⁊ huius forus secre tissimus est: nec vnq̄ licet peccatū ibi cōfessum et re-missum publicare. Sed accipit̄ pro satisfactione que sequit̄ sacr̄m penitentie imposita cōfitēti a cōfessore. ¶ Est ergo penitētia secreta satisfactio pro peccatis a sacerdote iniuncta secrete agenda. i. non publice. Publica est que pro manifestis pctīs iniungit̄ mani feste in facie ecclesie agenda: non tñ cum solennitate adstantium clericorum: sicut est publica correctio vir garū vel flagellorū: aut circumitio nudis pedib⁹: ca-pite discooperto ante crucem processionis dominice diei: aut peregrinatio per mundum cū baculo cubi-tali: ⁊ hec potest iterari: ⁊ a simplici sacerdote iniūgi. ¶ Sed penitentia solēnis est que a solo episcopo pro grauissimis criminibus publicis totam communita tē conturbātibus/ laicis fidelib⁹ semel tm̄ cum debi-tis solēnitatibus imponit̄. Hec nō iterat̄ ne vilis ha beatur: etiā si pctm̄ pro quo iniungenda est iteratur: quo casu penitētia publica/ aut secreta nō negatur: dist. l. §. quis. hec a susceptione ordinis impedit: et iō nūq̄ clericis iniūgēda est: vt eadem dist. in capite. §. hanc autem. et duobus sequentibus capitulis. ¶ Et quia hoc statutum est p̄pter clericatus dignitatem: videt̄ posse cōcludi ait Rich. q̄ nec laicis p̄sonis in signibus nec religiosis propter status dignitatē in-iungi debet: etiā nō debet iniungi iuuenibus p̄pter etatis fragilitatē. eadē dist. penitētes. Alijs personis vtriusq̄ sexus a predictis iniungi potest. Ritus autē huius qui hodie in nonnullis vel paucissimis eccle-sijs obseruatur: describit̄ eadē dist. in capite. ex Aga-thensi concilio: vbi dr̄. In capite quadragesime oēs penitentes qui publicā suscipiunt vel susceperūt pe-nitentiam: ante fores ecclesie se presentent episcopo ciuitatis: sacco induti: nudis pedibus: vultibus in terram demissis: reos se esse habitu et vultu prote-stātes. Ibi adesse debēt diaconi/ archidiaconi/ archi-presbyteri parochiarū/ ⁊ p̄sbyteri penitētiū: qui eorū penitētiā ⁊ cōuersationē diligēter inspicere debēt: et s̄m modū culpe penitentiā per prefatos gradus in-iungere. Post hoc eos in ecclesiam introducāt: ⁊ cum omni clero septē psalmos penitētiales in terra pro-stratus ep̄s cum lachrymis pro eoꝝ absolutione de-cantet. Tunc resurgēs ab oratione/ iuxta q̄ canones dicunt manus imponat: aquā benedictā super eos spargat: cinerē post mittat. Deinde cilicio capita eoꝝ operiat: ⁊ cū gemitu ⁊ crebris suspirijs denuntiet eis: q̄m sicut Adā p̄iectus est de paradiso: ita ipsi pro pec catis suis ab ecclesia abijciunt̄. Postea iubeat mini-stris vt eos extra ianuas ecclesie expellāt: clerus vero prosequat̄ eos cum responsorio. In sudore vultus tui vesceris pane tuo: vt vidētes sanctā ecclesiā pro faci-noribus suis tremefactā atq̄ cōmotā: nō paruipendāt penitētiam. In sacra autem domini cena/ rursus ab eorum decanis ⁊ eorū presbyteris ecclesie liminibus presententur. Hec in tex. ⁊ glos. ibidem. Ita fit quoli-bet anno vt tali die mittantur in ecclesiā. ¶ Et licet stent in ecclesia: nō tñ communicabūt cū alijs in eu-charistia vel osculo: ⁊ sic erūt vsq̄ ad octauam pasche: et tūc iterum exibūt de ecclesia: ⁊ erunt extra ecclesiā vsq̄ ad talez diē seq̄ntis anni. Et hoc fiet vsq̄ ad fi-nem penitētie. Et si bene penitent duos vel tres an-nos: pōt eis reddi ingressus ecclesie: q̄nq̄ etiam vsq̄ ad finem vite manebunt extra ecclesiā. Et hec intro-missio fit a proprio sacerdote: nisi solenniter debeant reconciliari ecclesie. s. finito t̄pe penitentie: vel etiam ante si ep̄o visum fuerit. Hāc em̄ solus ep̄s potest fa-cere. xxvj. q. vj. c. j. Hec glos. Etiam vestes mutabunt ⁊ comā deponēt si viri fuerint/ nō mulieres: in signū subiectionis. dist. l. penitentes. in tex. et glos. ¶ Sed diceres: per hanc penitētiam peccatū cōfitētis publi-catur: q̄d fieri nullo modo debet: vt infra dicet̄. Rn̄det sanctus Tho. q. v. huius distin. ar. j. Sacerdos iniun gendo talē penitentiā nō reuelat cōfessionē neq̄ cri-men: s3 suspitio oritur illum aliquod enorme pecca-tum cōmisisse. Nec em̄ pro certo culpa scitur ex pena quia q̄nq̄ aliquis penitētiā pro alio facit. Et si pctm̄ sit publicum: ipse penitēs exeq̄ndo penitētiā/ cōfes-sionem a se factā manifestat. ¶ Sed aliter et melius rn̄det Durā. ⁊ post eum Palu. q. vj. hui⁹ dist. allegās Durā. vbi ⁊ materiam hāc breuiter per cōclusiones prosequit̄: q̄ per talē penitētiā nō publicat̄ peccatū penitētis: quia q̄d est publicū de se/ amplius publicari nō potest: saltem quo ad illos quibus iā innotuit ta-le pctm̄. Penitentia aūt neq̄ solēnis: nec publica im poni debet/ nisi pro peccato publico: vt dictū est. S3 correctio eius publicat̄ per penitētiā: q̄d non est ma-lum sed bonū: vt publicū pctm̄ habeat publicā medi cinā. Et quia maxime cōfusione dignus est qui maxi mum pctm̄ publice cōmisit: ⁊ vt sit alijs in terrorē: et in exēplū penitēdi: ne desperēt q̄ in granib⁹ peccatis detinent̄. Et tm̄ de questione et de tota distinctione.

Distinctio. xv.

T sicut predictis.

In priori distinctione magister egit de penitentia quantū ad ei⁹ diffinitionē ⁊ distinctionem simul: circa hoc errorē excludens negantium ei⁹ iterationē. In hac distin. xv. incipit agere de eadē quātū ad ei⁹ integritatem: et circa hoc duo facit. Primo excludit errorē circa penitē-tie integritatē: quantū ad obiectū s. peccata commissa. Scd̄o de partib⁹ penitētiā inte-grantibus: quantū ad penitētie actū videlicet/ cōtri-tionem/ cōfessionē/ ⁊ satisfactionē. dist. xvj. ¶ Sentē-tia huius distin. in tribus seq̄ntibus conclusionib⁹ summarie continetur. ¶ Prima. Sicut errant qui ve ram penitentiam iterari posse negāt: sic ⁊ illi aberra te deficiunt qui de vno peccato sine alio verā agi pe-nitentiam affirmant. Hanc probat/ ⁊ multa cōtraria soluit. ¶ Secunda. Frustra sibi blandiuntur de ele-emosyna qua non correcti sua expiari putant facino ra. Et circa hoc magister distinguit eleemosynarum genera. ¶ Tertia. Qui rem alienam iniuste auferen do proximum dānificat: nō pōt penitēdo veniā cōse-qui/ nisi ablatum dum potest restituat.

Questio. j. B

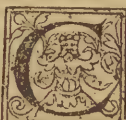
Irca hāc distictio-

nem de duobus querendū est. De qui-bus prima ⁊ tertia conclusiones sonāt q̄m de eleemosyna posterius distin. se-q̄nti determinabitur. Est ergo prima questio: vtrum existens in pluribus peccatis morta-libus: de aliquib⁹ possit vere penitere: ita q̄ nō simul de omnibus. ¶ Pro respōsione ad questionē notan- Articu. 1.
dum q̄d questio intelligi debet de vera penitētia per Nota. 1.

quam remittitur peccatū: nam accipiēdo penitentiā generaliter pro actu detestationis peccati: non est dubium quin aliquis possit habere displicentiā de vno peccato cōmisso/ et complacentiā habere in alio: et ita dolere de vno et nō dolere/ immo gaudere de alio. Sz questio vult querere: vtrum dolens de vno peccato et nō de alio: possit cōsequi remissionē illius peccati de quo dolet absq remissione peccati quod adhuc complacet. ¶ Secundo notandū/ q aliud est querere/ an quis possit penitere de vno peccato sine alio: et vtrū quis possit satisfacere de vno pctō sine alio. Et q̄uis vtraq questio tractetur a magistro distinc. presenti. quia tamen secūda questio multa presupponit de satisfactione/ dist. sequenti tractāda: ideo vsq ibi differatur: ne ordo preposteretur. ¶ Tertio supponit ex prioribus q peccatū quantū ad culpā nō remittitur sine gratia et charitate: q gratia et mortale peccatū stante lege sunt immediate opposita: ita q ois homo aut est in gratia/ aut est in mortali peccato: et nullus simul in mortali et in gratia: etiā ꝑm gradū quantūcunq remissum. ¶ Ex quo sequit q minima gratia sufficit ad remissionē omniū peccatoꝝ mortaliū. Patet/ quia omnis gratia gratificat/ id est facit hominē gratū deo: et per ꝯñs dignum vita eterna: ideo enim dicitur gratia gratum faciens: de qua hic loquimur. Etiā omne peccatū mortale priuat peccatorem vita eterna: et reddit eū dignū morte eterna. Sed impossibile est eundē pro eodē tempore acceptari ad vitam et ad mortē eternas: sine esse dignū et indignū morte/ sine vita: quia dignus et indignus sunt predicata cōtradictorie opposita vel priuatiue: et redit in idē: quia oppositio priuatiua infert cōtradictoriā. Hec de primo articulo. ¶ Quantū ad secundū articulum est hec cōclusio. vnica et respōsalis. Non potest pluribꝰ irretitus peccatis mortalibꝰ de aliquibꝰ eorū vere penitere: et nō simul de oibus. Illam cōclusionē late deducit beatus Augu. in de vera et falsa penitētia. c. ix. et tangit magister in litera: et potest breuiter sic ostēdi. Nō potest vnū mortale dimitti sine alio in habēte plura: ergo nō pōt talis vere penitere de vno et non de alio. Tenet cōsequētia/ quia vera penitētia est per quam remittitur peccatū: vt dictum est in. j. arti. Antecedēs probatur: quia implicat contradictionē vnū mortale dimitti sine alio ꝑm legem statutaz: ergo. Antecedēs probat: quia sequit: ipsi a/ dimittitur peccatū: ergo a/ habet gratiā. Et similiter sequitur: a/ habet mortale: ergo nō habet gratiā. Sic ergo a/ habet gratiā et non habet gratiā. Prima ꝯña probatur: quia sine gratia nō remittit peccatum. Secūda probatur: quia gratia opponit peccato: ideo positio vnius infert negationem alterius. Item impossibile est eundē esse amicū et inimicū deo simul tēpore: sed per gratiā est amicus dei: et per peccatū est inimicus: ergo nō stant simul: et per cōsequens nec remissio vniꝰ peccati mortalis sine alio. Ad idem adducit beatꝰ Augu. exempla Christi: qui totum hominem sanauit in sabbato. vnde dicit. Nunq̄ Christus aliquē sanauit quem omnino non liberauit. Et sequit quod dictum est. Totū hominē sanauit in sabbato: quia et corpus ab infirmitate: et animā ab omni cōtagione. iudicans penitentē oportere simul et dolere de omni crimine orto in anima et corpore. Et tantū de secūdo articulo. ¶ Quantum ad tertium articulū dubitat cōtra ꝯclusionē: nam potest quis penitere de omnibus peccatis quorū habet memoriā: et adhuc teneri aliquo peccato mortali oblito de quo nō penitet. Non enim potest quis penitere et detestari peccatū cuiꝰ nullā habet notitiā: cū omnis actus volūtatis presupponit actum intellectus: et tñ talis absoluitur a peccatis/ de quibus penitet: et nō de aliis oblitis: ergo conclusio falsa. ¶ Ad aliud dubium dicitur: quia aut talis fecit diligentiā debitam ad cognoscēdū peccata sua: aut non. Si primū/ tunc absoluitur ab omnibus peccatis / quorum memoriam habet: et etiam ab oblitis. Et quando dicitur/ respectu oblitorū nullam habet penitentiam: et sine penitentia peccatū non dimittit. Dicitur/ q respectu oblitoꝝ habet penitentiā in genere: licet nō in particulari: quia ad hoc q penitētia sit sufficiēs dispositio ad remissionē peccatoꝝ/ requiritur q sit in particulari respectu omniū peccatoꝝ mortaliū in particulari cognitorū. Et vltra/ q habeat in genere displicētia omniū peccatorū oblitorū: vt infra dicetur de contritione. Item de oblitis habetur displicētia antecedenter: nam in hoc q peccata cognita displicent: quia cōtra deum cōmissa sunt: etiam peccata quecūq contra deum displicent antecedēter: quia bene sequitur: hoc peccatū displicet: quia contra deum: ergo omne peccatum cōtra deū displicet: quia omnis causalis infert vniuersalē. Unde bene sequitur. Joannes est homo/ quia rationalis: ergo omne rationale est hō. Si vero penitens nō fecit diligentiā sufficientē ad rememorandū peccata cōmissa: et subterfugiūt aliqua memoriam propter sui negligentiā: tunc nullū peccatū dimittitur: nec cognitū nec oblitū/ de quo magis inferius. Et ꝑm hoc cōclusio debet intelligi/ q non potest quis vere penitere de vno et nō simul de omnibꝰ: et hoc in genere vel specie/ in se vel in suo antecedēte. ¶ Dubitatur secūdo contra illud verbum Augu. q quoscūq dominus sanauit: perfecte sanauit corpus ab infirmitate: et animā a peccati contagione. Nam dominus sanauit decem leprosos a lepra corporis. Luc. xvij. et nō a lepra anime. Nam vnus tantū rediit gratias agens: ceteri nouem ingrati nō redierūt. Nā et dominus ait. Nonne decem mundati sunt: et nouē vbi sunt? vbi glos. super verbo Fides tua te saluum fecit. dicit. Fides que ad agēdas gratias inclinauit: te saluum fecit. Ecōtra perfidia illos damnat qui de acceptis beneficiis sunt ingrati. Nouē ergo licet corpore sanati fuerant: tamen ꝑm animā sunt damnati. Respondetur/ q omnes decem a principio fideliter et deuote petierunt clamantes. Jesu preceptor miserere nobis: quia fide et deuotione meruerunt de congruo: vt dicit Lyra sanari corpore et mente. Et veniētes ad sacerdotes ad verbum domini. Ite ostendite vos sacerdotibꝰ: nouem qui fuerant iudei decepti sunt a sacerdotibus/ ne darent honorem Christo: sed magis sacrificio. Et ita relapsi sunt in infidelitatem: non se credentes a Christo sanationem recepisse: et ideo non redierunt ad gratias referendas. Et per hoc dicitur q vera est auctoritas Augu. Nam simul receperunt omnes decem sanitatem corporis et anime: sed postea nouem decepti ad infidelitatem relapsi sunt. ¶ Possent dubia moueri de quibusdā auctoritatibus: que videntur sonare ad oppositum conclusionis: sed magister in textu sufficienter eas soluit. Et tantū de illa questione.

Marginalia: Nota. 2. — Nota. 3. — Corol. — Articu. 2. Conclo. B — Articu. 3. Dubium. 1. C — Dubiū. 2. D

Questio. iij.

Circa tertiā conclusionem textualem/ que sonat de restitutione iniuste ablatorum. Queritur primo in genere: secūdo in specie. Utrū restitutio qua alienū iniuste occupatū suo domino redditur: sit aliquid penitētie per quam peccatū remittitur. Quia materia restitutionis latissima quidem/ sed valde necessaria est: ideo aliquantulum latius scripta doctorū colligēdo a fundamēto incipiēdum est. Et quia questio presupponit aliqua bona esse quibusdā aliena et iniuste occupata. Primo videndum/ si aliqua sint propria: aliqua aliena: hoc autem fundat in distinctiōe dominioꝝ rei. Si enim nō sunt distincta rerum dñia/ nihil erit propriū cuiq: nihil alienū: sed omnia sunt omnibꝰ cōmunia. ¶ Est ergo primo notandū post Sco. q. ij. huius dist. q rerū dominia non sunt distincta de lege nature/ vel diuina: sed lege nature omnia sunt omnibꝰ cōmunia: vt habetur. viij. distinc. c. quo iure. vbi recitatur dictum beati Augu. homel. vj. iuxta fi. super Joan. Quo iure

Marginalia: A — Arti. 1. Nota. 1.

Mendis villas ecclesie diuino aut humano rc. Et sequitur. Iure ergo humano dicitur hec domus mea: hec villa mea: hic seruus meus est. Et sequitur. Tolle iura imperatoris: r quis audet dicere/ hec villa mea est. Et post. Per iura regia possidentur possessiones: quia ipsa iura humana per imperatores r reges seculi distribuit generi humano. hec August. r beatus Clemens. xij. q. j. dilectissimis. Quis communis vsus omnium que sunt in hoc mundo omnibus hominibus esse debeat communis: sed per iniquitatem alius hoc dixit esse suum: r alius istud: r sic inter mortales facta est diuisio per iniquitatem. glos. id est per consuetudinem iuris gentium equitati naturali contrariam: vel iniquitatem/ idest sollicitudinem. Et addit Sco. rationem duplicem. Prima: quia vsus rerum secundum rectam rationem ita debet competere hominibus sicut congruit ad pacificam conuersationem r necessariam sustentationem. In statu autem innocentie communis vsus sine distinctione dominiorum ad vtrumque istorum plus valuit quam diuisio dominiorum: quia nullus tunc occupasset quod fuisset alteri necessarium: nec insuper fuisset opportunum illud ab ipso per violentiam extorquere: sed quilibet hoc quod primo occurrisset necessarium/ occupasset ad vsum. Secunda/ quia sic magis fuisset sufficientia ad sustentationem/ quam si alicui precluderetur vsus alicuius per appropriationem factam alteri. ¶ Illud autem iuris naturalis preceptum de habendo omnia communia post lapsum reuocatum est. ¶ Et rationabiliter propter eadem duo: scz pacificam conuersationem/ r necessariam sustentationem quia post lapsum communitas omnium rerum esset contra pacificam conuersationem: cum malus r cupidus occuparet vltra ea que essent sibi necessaria: etiam inferendo violentiam alijs: qui vellent secum eisdem communibus ad necessitatem vti: sicut loquitur de Nemroth qui fuit robustus venator coram domino/ id est hominum oppressor. Gen. x. Item esset contra necessariam sustentationem: quia fortiores bellatores priuarent alios necessarijs. Etiam terra redigeretur in solitudinem: cum nemo ita diligenter communicaret in labore communi: sicut communicare vellet in communi fructuum perceptione. Et ideo politia Arist. Politic. ij. quod non sunt omnia communia: multo melior est quam politia Socratis quam reprehendit de omnibus communibus secundum illum statum quem Aristo. reperit in hominibus. Reuocato igitur precepto legis nature de habendo omnia in communi propter lapsum r mutationem status nature: r per hoc concessa licentia appropriandi r distinguendi communia. Prima distinctio dominiorum quatenus iusta sit/ facta est lege positiua iusta: siue lata sit a patre/ siue principe/ siue communitate iuste regnante seu regente. A patre enim iuste potuit fieri hec diuisio: quia de lege nature filij tenentur obedire parentibus. Nec ista lex per legem aliquam Mosaicam aut euangelicam reuocata est: sed magis confirmata. Sic probabile est factum fuisse post diluuium/ quod Noe filijs suis distinxit terras quas singuli occuparent pro se filijs suis r posteris. A principe aut communitate regente iuste: hec est auctoritas distinguendi dominia rerum ex communi consensu r electione ipsius communitatis: r hec auctoritas dicitur politica sicut prima vocatur paterna: r hec paterna respicit descensum naturalem quamuis non cohabitantium ciuiliter. Secunda politica respicit cohabitantes quantumcumque nulla consanguinitate vel propinquitate coniunctos: vtputa/ si ad ciuitatem aliquam edificandam vel habitandam concurrunt extranei aliqui/ videntes se non posse bene regi sine aliqua auctoritate/ poterant concorditer consentire: vt vel vni persone vel pluribus committerent illam communitatem. Et vni persone vel pro se tantum/ r successor eligeretur sicut ipse: vel pro se r tota sua posteritate. Et hec auctoritas politica iusta est: quia iuste potest se quis submittere vni persone vel communitati in his que non sunt contra legem dei: in quibus melius potest dirigi per illum cui se submittit/ quam per seipsum. Hi ergo apud quos residebat auctoritas paterna/ vel politica: poterant condere leges iustas/ habentes prudentiam in se vel in suis consiliarijs. Unde vt lex sit iusta: duo sunt necessaria: auctoritas r prudentia: quia secundum rectam rationem habens auctoritatem dictet quid faciendum: r quid expediat ad finem debitum: in proposito ad pacificam conuersationem/ r necessariam communitatis sustentationem. Ex illo patet vnde est iustitia in proprietatum possessione r dominio rerum: nam quicquid secundum leges huiusmodi iustas possidetur: iuste possidetur: quod vero contra eas tenetur/ iniuste tenetur. ¶ Secundo notandum/ quod quia dominia rerum distincta non manent semper apud eos quibus in prima rerum distinctione appropriata sunt: nec manere potuerunt: tum propter mortem possessorum: tum propter varias alias occurrentes causas: sed transferuntur de persona in personam: necesse est intelligere quomodo seruanda est iustitia in huiusmodi translationibus dominiorum. Nota. Pro quo consequenter attendendum secundum Sco. vbi supra quod translatio rerum potest esse vel quantum ad dominium: vel quantum ad vsum/ siue ius vtendi retento tamen dominio apud eundem: tunc enim transfertur dominium rei in alium: quando alter eandem potestatem habet in re ipsa cuius dominium transfertur quam habuit dominus rei a quo translatum est vtendi/ donandi/ alienandi rc. Ex quo patet quod in mutuo transfertur dominium. Nam mutuatam pecuniam distrahere potest mutuum accipiens r alienare: sicut is qui mutuo dedit. Utrum autem in vsura transferatur dominium vel non: opiniones sunt doctorum: de quibus infra videbitur. Sed vsus tantum transfertur dum conceditur alicui quod re aliqua vti possit: non tamen possit rem alienare/ corrumpere/ seu quo ad substantiam mutare: vt in locatione domus vel accommodatione equi aut instrumenti artis. Translatio dominij iusta potest fieri dupliciter: vel auctoritate publica legis/ vel principis. Uel secundo auctoritate priuata ipsius domini immediate possidentis. Omnis enim translatio dominij que fit auctoritate legis iuste/ iusta est: quia si lex iusta potuit iuste determinare prima dominia: r non minor est auctoritas legis vel principis (quod hic pro eodem habetur) post diuisionem dominiorum quam ante: ergo propter eandem causam r eundem finem/ potest iuste transferre dominium postquam fuit alicui appropriatum. ¶ Preterea quilibet potest dominium suum transferre in alium: tota communitas potest cuiuslibet de communitate transferre dominium in quemlibet: quia in facto communitatis supponitur includi consensus cuiuslibet de communitate: ergo communitas habens iustum consensum quasi iam oblatum in hoc quod quilibet consensit in leges iustas condendas a communitate vel principe: potest per legem iustam cuiuslibet dominium transferre in quemlibet. ¶ Secundo potest fieri translatio dominij per actum persone priuate immediate habentis dominium rei. Et hoc dupliciter: vel per actum mere liberalem: quando scilicet transferens non expectat aliquam redditionem/ vel actum secundum quid liberalem: dum videlicet pro eo quod transfert expectat aliquid sibi reddi. Exemplum primi in donatione. Exemplum secundi in venditione. Quo ad primum dominus alicuius rei non prohibitus a lege seu superiore: a cuius voluntate dependet in dando vel transferendo: donare potest rem suam alij volenti eam suscipere: nam ex quo per actum voluntatis sue fuit dominus: ergo per voluntatem potest cessare esse dominus: r alius vult recipere: ergo potest incipere esse dominus. Et non prohibet aliqua causa superior istum desinere: et istum incipere esse dominum: ergo per donationem istam fit vere r iuste translatio dominij. Ex illo patet quid requiritur ad iustam donationem liberalem. Primum liberalis r voluntaria donatio ex parte donantis. Secundum voluntas recipiendi ex parte illius cui fit donatio. Tertium quod nulla lege superiori prohibeatur/ ille donare: iste recipere: nec per actum alterius a quo dependeat ille, vel iste in ista translatione. Propter defectum primi/ non potest monachus dare sine licentia abbatis: nec filiusfamilias sine parentis voluntate. Propter secundum non potest quis donare

pecuniam fratri minori: quia ille non vult esse do-
minus. Similiter propter defectum tertij/ visitatus
non potest visitatori: quia prohibitum est quod visi-
tantes a visitatis vlla recipiant munuscula: et si rece
perint teneantur duplū restituere: vel nō absoluan-
Corol. 1. tur a maledictione quam ipso facto incurrūt: vt in
c. exigit. de censi. lib. vj. ¶ Ex quo patet q̄ non mere
liberaliter donat: si deceptus vel quasi necessitate
Corol. 2. coactus donat: quia ignorantia et coactio exclu-
dunt voluntarium. iij. Ethicorum. ¶ Ex quo vlte-
rius patet/ q̄ deceptus de eo cui donat quantū ad
rationem propter quam donat: non simpliciter do-
nat: et ideo si alicui donat tanq̄ propinquo/: qui ta-
men non est ꝓpinquus: non simpliciter donat. Si-
militer si alicui vt egeno/ qui nō est egenus: sic qui
arctatus aliqua necessitate: vt in vsuris dandis: vel
debitis remittēdis/ non est donatio mere liberalis:
et p cōsequens deficit iustitia in hac specie donatio-
nis sive translationis dominij. ¶ Translatio secūdo
modo: non mere liberalis: vbi scz transferens/ ex-
pectat aliquod equivalens ei/ quod transfert: dici-
tur proprie contractus: quia ibi simul trahuntur
voluntates partium: trahitur enim ille ad transferē-
dum in illum a commodo quod expectat ab illo et
quod recipit ille. ¶ Et hoꝝ contractuum quidam est
rei vtilis pro re vtili immediate: sicut vini pro blado
et hmōi: et hic dicit permutatio. Scd̄s rei vtilis pro
numismate: vel econuerso: et dr emptio vel venditio.
Tertius est cōmutatio numismatis p numismate:
et dicitur mutui datio: et mutui acceptio. In his ꝯcti-
bus pter conditiones supradictas ad oēm transla-
tionem dominij requisitas: generaliter iustitia in
hoc consistit q̄ fiant sine fraude: et seruetur equali
tas substantie/ qualitatis/ q̄ntitatis/ in cōmuta-
tis. Requiritur tamen in qualibet specie contra-
ctus aliquod speciale vt sit iustus: de quo infra (dum
descendetur ad particulares species) dicetur. ¶ In
translatione autē vsus tantum absq̄ dominio, insti-
tia proportionabiliter attenditur: sicut in quibus
Nota 3. dominium transfertur: de quibus omnib⁹ infra par-
C ticularius tractabit. ¶ Tertio notandum q̄ restitu-
tio fm Asten. lib. v. titu. xxix. c. j. est iterata immis-
sio alicuius in possessionem vel dominiū rei sue. Ait
enim. Restituere est aliq̄d iterato statuere in pos-
sessionem vel dominiū rei sue. Posset tamen genera-
lius describi sic. Restitutio est iusta recompensatio
damni iniuste illati ei cui illatum est. Vel adhuc lar
gius accipiendo restitutionē: est recōpensatio facta
alicui pro illato damno: vel pro re ablata ipso cōsen-
tiente vel inuito. Dicitur pro damno: quia quādoq̄
damnum infertur vbi nulla res aufertur: vt dum
impeditur aliquod ne acquirat aliquid sibi debitū.
Dicitur consentiente: vt in mutuo et deposito: ven-
ditione et vsura. Dicitur vel inuito: vt in rapina et
furto. ¶ Ex quo sequitur q̄ restitutio est actus iusti-
tie commutatiue: qua fit recōpensatio rei ad rem fm
equalitatem valoris earundem. Et qm̄ multipliciter
potest quis damnificari: fm q̄ multiplicia bona in-
iuste ei possunt auferri: multiplex est restitutio.
Sunt enim bona anime tam gratuita q̄ naturalia.
Sunt et bona corporis: vt corporis robur/ sanitas/
membroꝝ integritas/ pulchritudo ꝛc. Sunt tertio
bona fame. fm illud. Melius est nomen bonum q̄
vnguenta preciosa. Sunt quarto bona exteriora: q̄
dicuntur bona fortune: vt divitie rerum mobilium et
immobilium: et in omnibus his quis pōt dānificari
Articu. 2. iniuste. Et similiter restitutio fieri simpliciter vel
Conclu. 1. in equivalenti. ¶ Quātum ad scd̄m articulū/ est hec
D conclusio prima. Restitutio damni illati iniuste/ est
de salutis necessitate. Probatur: quia omne quod est
preceptū/ est de necessitate salutis: restitutio damni
iniuste illati est precepta: ergo est de necessitate sa-
lutis. Consequentia nota. Maior patet per illud
Mat. xix. Si vis ad vitam ingredi/ serua mandata.

Minor probatur per illud. Non facias furtum. quo
ꝓhibetur omnis vsurpatio rei aliene qua dānificat
proximus: ergo prohibetur omne damnum proximo
iniuste illatum, et per consequens mandat cessatio a
damno illato: sed restitutio est cessatio a dāno illato
ergo ꝛc. nam damnum illatū tādiu manet donec re-
compensetur: cum vero damnum recompensatur ces-
sat et extinguitur. ¶ Preterea non tenere alienum
iniuste ablatum inuito dn̄o ꝛc. est de necessitate salu
tis: sed restituere alienum ꝛc. est nō tenere alienū ꝛc.
ergo restituere alienum ꝛc. est de necessitate salutis.
Consequentia nota. Minor est manifesta. Maior ꝓ-
batur: q2 de necessitate salutis est non peccare mor-
taliter: sed tenere alienum iniuste ablatum inuito
domino est peccatū mortale: ergo necessariū est nō te
nere: et per consequens restituere. Minor probatur:
quia sicut auferre alienū iniuste est mortaliter pec-
care contra preceptum. Non furaberis: ita tenere sic
ablatū est mortaliter peccare. Tenet consequētia: q2
maior est iniuria et damnum proximi in tenēdo alie-
num q̄ in auferendo: propter hoc eī auferre est in-
iuriosum proximo: et per cōsequēs peccatū: quia adi-
mitur proximo facultas vtendi suis: hoc autem ma-
gis fit per tentionē rei proximi/ q̄ per eius ablatio-
nem. Item de necessitate salutis est remissio peccati
postq̄ commissum est: ergo et illud sine quo peccatū
nō remittitur: sed sine restitutione peccatum in dāni
ficando cōmissum non remittitur: ergo de necessitate
salutis est restitutio. Consequentia nota cū maiore.
Minor probatur per illud Augu. epistola. ij. ad Ma-
cedo. et est in tex. Nō dimittitur peccatum nisi resti-
tuatur ablatum. et habetur. xiiij. q. vj. c. j. ¶ Secūda Conclu. 2.
conclusio. Restitutio rei iniuste ablate statim est fa- E
cienda et regulariter nulla mora protelāda. Proba-
tur post Palu. q. ij. huius dist. ar. iiij. quia preceptum
est negatiuum. Non remanebit opus mercenarij ꝛc.
Item aliter ꝓbatur: q2 statim et sine mora cessandū
est a peccato mortali: sz detinere rē restituendā regu-
lariter est peccatū mortale: ergo nullo tpe detinēdū:
et per ꝯns statim restituēdum. Cōsequētia nota: et ma
ior ꝓbat infra dist. xvj. de contritione. Minor patet
ex conclusione pcedēti. ¶ Dicit notāter/ regulariter
quia qnq̄ in casibus licet differre restitutionem exte
riorē: posita tn̄ interiori volūtate restituendi: cum oc-
currunt circunstantie oportune. Pro quo Sco. ponit
hāc maximam. Licet detinere rē alienam qn̄ dn̄s rei
debet rationabiliter eā velle detineri. Hoc aūt rōna-
biliter velle debet dn̄s rei in tribus casibus: quibus
addo duos. ¶ Prim⁹ quādo restitutio est in preiudi-
cium cōmunitatis vel ipsi⁹ recipiētis restitutionem:
quia quilibet magis debet velle bonum cōmune q̄
proprium: et magis velle maius bonum suum q̄ mi
nus bonum: ideo cū restitutio est in preiudiciū boni
cōis vel suipsius: et per consequēs maius bonū non
recipere q̄ recipere: nō debet eam velle domin⁹ rei.
¶ Secund⁹ casus est quādo restitutio est in preiudi-
cium fame restituentis: quia magis debet quilibet
velle famam proximi restituētis/ q̄ modicum cōmo-
dum suū: q̄ consequeretur/ ex continua vel cita resti-
tutione. Magis eī debet sustinere modicum incō-
modum ex dilatione restitutionis q̄ ex hac occasio-
ne diffamiam proximi. ¶ Tertius casus est quando
ex restitutione sequitur maius incōmodū restituen-
tis/ q̄ sit commodum recipientis restitutionē: q̄ cō-
sequitur ex restitutione statim facta. In his casibus
debet dn̄s rei velle dilationem restitutionis vsq̄ ad
remotionem dictorum casuum. ¶ His addent duo/
Unus qn̄ dn̄s rei sponte consentit dilationem resti-
tutionis: vel sponte remittit debitum restituendi: sic
enim dn̄s non est inuitus: tenere aūt alienū: dn̄o rei
non inuito/ non est peccatum: nec tenet illo instante
restituere. Alter casus: qn̄ debens restituere non po-
test restituere rem iniuste ablatam vel detentam suo
dn̄o: vel q2 non est in habendo: tunc enim impossibi

litas excusat:vt in ca.odoardus.de solutionib⁹. Addit Pal.q.ij.distinctio.huius prescriptionē. Si iusto titulo: et bona fide fuerit res possessa: verumtamen manet obligatio restituēdi: ad quam restitutionem tenetur dum venerit ad pinguiorē fortunam. Unde licet per inopiam debitoris actio suspendatur durā-te inopia: quia inanis est actio quā excludit inopia debitoris: nō tamē expirat nec extinguitur: quia manet ius agendi dño rei: sicut manet obligatio in debitore/licet sopita. Uel etiam: quia impossibilis est restitutio domino rei: vt dū ignoratur: ideo durante inuicibili ignorantia/non tenetur ad restitutionem dño rei: tenetur aūt facere diligētiā vt scire possit: qua facta si manet ignorātia: nec est spes aliqñ sciēdi: fiat sicut in restitutiōe vaga de quo infra. Sic dū dñs rei agit in remotis. In his casibus tenet detinens rem alienam/habere voluntatē restituēdi pro tpe oportu no: sz cessantibus predictis casibus: durātibus aūt eis nō censetur tenere rem alienā dño inuito. Debet em̄ dñs rei stantibus his casibus vel aliquo eorum/ nō esse inuitus: hoc est nō velle pro tunc restitutionē rei sue: est ergo tunc nō inuitus: etsi non actu elicito: tamē actu debito: vt dicit Sco. ¶ Quod si domin⁹ velit sibi restitui in casibus predictis: et ita est inuitus actu elicito: inordinata et iniusta est eius voluntas cui non tenetur se conformare debēs restituere: quia etiam depositum: de cui⁹ redditione est lex strictissima teneri potest domino inuito voluntate inordinata: ꝛ ideo preceptum negatiuum de nō tenendo rem alienam dño inuito: quod obligat pro semper: intelligendum est dño rei inuito voluntate ordinata. ¶ Ex illo possunt determinari diuersi casus particulares. Unde patet primo quod quando restitutio esset in dānum spirituale vel corporale eius cui restituitur: puta in periculum mortis: vt gladius furioso: aut in periculum mortalis peccati: aut alterius temporalis dāni: tunc em̄ restitutio esset contra fraternam charitatem: ideo restitutio tunc differenda est donec amoueatur periculum. Sic etiam si quis habēdo rem restituendam sit pecunia vel res alia magis repugnaret et preualeret bono communi: tunc em̄ (ſm Rich. distin.xv.articu.iiij.in solutione tertie rationis) detinens non tenetur illud restituere illi: sed debet fideliter reseruare vel deponere vt restituat: vel restitui ordinet ei vel suis heredibus: dum hoc fieri poterit sine preiudicio boni communis. Sic si persona detinens rem alienam/fuerit multum necessaria reipublice: et esset in tanta necessitate cōstituta: quod si restitueret non posset seruire reipublice: et per hoc respublica notabile pateretur damnum: in tali casu nō est statim facienda restitutio: quia magis cauēdum est damnum cōe/ꝙ priuatū. Si tñ illud iniuste detētum a persona multū necessaria reipu. non sit simpl'r necessariū reipublice: sed tm̄ ad saluandū statū suum solēnē: nō excusat a restitutione statim faciēda: quia vt dicit Sco. Nō licet alicui statū solennem tenere de bonis alienis: nec tantū valet reipu. istius status solennis: quē tenet per nō restitutionem: quantū valet fidelitas eius ꝛ iustitia communi. hec Sco. ¶ Uidet tamē qꝺ si talis sit necessari⁹ reipublice: magis prouidendus esset de communi erario vt posset seruire reipu. ꝙ de iniusta detentione rei aliene. Et quando illud fieri non posset propter paupertatem reipubli. aut malitiam regentium rempubli. tūc casus tenet. ¶ Similiter quoad secundū casum supra principalē si restitutio non potest fieri sine damno fame: puta si furtum occultum non potest restitui per furem quin prodat seipsum: non debet per seipsum restituere: sed per aliam personam secretam et fidelē. ꝛ expedit fieri per confessorem cui crimen detectum est in confessione: ꝛ de cuius fidelitate/quod restituat fidei sue commissū satis debet credi. ¶ Est tamē bona cautela vt confessor vel alia persona restituens recipiat schedulam recognitionis ab eo cui restituit: qua testetur se talem summā recepisse: tacito tñ cautissime nōmine ei⁹ qui abstulit/aut secreto detinuit: vt sic restituens nō incidat sinistram suspitionē. Potest ergo in hoc casu restitutio differri quousqꝫ haberi potest persona per quam possit fieri huiusmodi restitutio fideliter ꝛ secrete. ¶ Ad idem reducitur restitutio facienda per mulierem que genuit puerū per adulterium: ipsa em̄ defraudat verum heredē in eo ꝙ spuri⁹/ꝗ putat quia filius mariti: recipit hereditatē vel ei⁹ partem. Et de hoc casu varie sunt opiniones doctorum: vt recitat Sco. ¶ Et dicendū finaliter primo/qꝺ mulier crimē nō debet manifestare: neqꝫ marito: quia supponeret se periculo vite et maritum periculo vxoricidij/ que longe magis vitanda sunt ꝙ deuolutio hereditatis ad alienū heredē: sed nec reuelare debet filio spurio/ ad inducendum eum vt nō recipiat hereditatē: quia non potest facile presumere qꝺ filius spuri⁹ crederet matri. Et si crederet: non statim crederet hereditati: tum ex cupiditate: tum quia per hoc timeret se infamari. Neqꝫ debet reuelare pueris in genere: dicendo ꝙ vnus eorum nō sit fili⁹ legitim⁹: nō tñ manifestando spuriū quis sit: vt sic spōte consentirēt: vt spuri⁹ cū eis reciperet hereditatem: qꝛ sic iterū se diffamaret: et esset periculū magne discordie inter fratres. Ad ista ergo mala mortis/diffamie/odij ac discordie q̄ sunt valde probabilia: et videntur vt in pluribus euentura: non debet se mulier exponere propter incertū bonum hereditatis restituēdum: vnde general'r nunꝙ restitutio eō modo faciēda est quo ex restitutione sic facta peiora eueniant mala/ꝙ ex retentione rei aliene. Debet ergo mulier laborare quantum potest ad hoc vt hereditas reddatur vero heredi quantū in se est: quia vt dictū est: nō dꝫ se exponere diffamationi. Sed ex alijs honestis causis filium spurium quantū potest inducere vt dimittat hereditatem: puta vt intret religionē: aut fiat clericus: et recipiat beneficia ecclesiastica: et his quasi sufficientibus contentus dimittat hereditatem. Et si per nullā honestā psuasionem pōt eum inducere: dꝫ mulier aliūde laborare restitutionē fieri vero heredi ſm correspōdētiā iustitie: quia nō tenet reddere equiualēs toti hereditati. Nam multum differt habere ꝛ ꝓpe esse: ꝛ ideo restituat ſm arbitrium boni viri. hec Scotus. Sed vnde mulier restituet. Respondet ꝙ de laboribus ꝛ sudoribus suis: quos supereroget super illud quod tenetur ratione vinculi coniugalis: de quo.j.q.xxi. vel de parapheRnalibus si habet: aut de dote sua si in potestate habeat: et alijs licite quesitis vt indemnem faciat virū ꝛ legitimos heredes: tam de consumptis ꝑ spurium in sua educatione: ꝙ de hereditate si eam assequitur. Et nō solū tenet heredibus viri ab intestato succedentibus: sed etiā heredib⁹ scriptis: vel quibus verisimiliter credit ꝙ reliquisset hereditatem. Quod si facere nequit est in cap. odoardus: ꝛ sic pro tunc nō obligatur: agat tamen penitētiā de crimine: et de eo quod nō potest restituere: tenebitur tñ si venerit ad pinguiorē fortunā. ¶ Uerū dicunt quidam (vt recitat Antoninus parte.ij.titu.ij.cap.vij.) quod mulier si satisfacere non poterit: tenetur reuelare marito aut filio: si hec tria concurrunt. Si apud maritū ꝛ alios super hoc fortis et grauis suspitio impressa esset: vtputa si alias leuis et infamata mulier esset aut forte viro conscio et consentiente: vtputa ab eo prostituta adulterata fuisset. Secundo si ex certis ꝛ sufficientibus causis potest vehementer et valde probabiliter credi quod nil de premissis periculis excresceret: sed potius minueretur. Tertio si firmiter presumeretur quod filius spurius bonis mariti volūtarie cederet. Sed vix ꝛ rarissime presumendū est qꝺ hec tria concurrāt. Si tamen viro aut filio spurio reuelaret concurrentibus predictis tribus: iam se a debito restitutionis eorum: qui post reuelationem ad spuriū deuenirent: liberaret. ¶ De adulterio aūt cuius est filius dicendum ſm Anto. qꝺ si scit vel credit verisimiliter

alium esse sui: vbi mater satisfacere nõ potest: videtur q teneatur de expensis educationis patri putatiuo ẽm suam possibilitatẽ: quia causam efficacem dedit damno: vt habetur de iniu. ⁊ dam. da. si culpa. Similiter si puer dotaretur a patre putatiuo: aut hereditatem reciperet: tenet restituere ẽm suã possibilitatẽ ad arbitrium boni viri. Sed si puerũ mater mitteret ad hospitale nutriendũ: tenebitur hospitali de nutrimento ⁊ aliis expẽsis: nisi notabilis paupertas eam excusaret: quia hospitalia propter pauperes fundata sunt nõ propter diuites. Que tamẽ satisfactio occulte fieri debet: cũ sine periculo manifestari nõ possit. Si autẽ dubitat adulter ex eo: quia leuis est mulier: ⁊ cũ aliis adulteratur: vel etiã quia ipsa adultera dubitat vtrum sit eius vel mariti: relinquatur iudicio dei: cui omnia nuda sunt ⁊ aperta: ⁊ grauari nõ videt adulter de restitutione. In nullo tamen casu ad obuiandum huiusmodi malis et periculis / debet adultera vel adulter querere mortẽ vel abortum pueri. ¶ Sed quid si spurius reuelãte sibi matre crederet se illegitimũ: tenetur ne restituere hereditatẽ ⁊ bona recepta a marito matris. Respondet Anto. Si indubitanter credit / ⁊ rationẽ credẽdi habet: tenetur ẽm deum: nõ tamen iure humano: sicut si rationẽ credendi nõ habet: quia mater magis amat alios / aut odit spuriũ / aut stultitia ei dominat: aut non est sufficiens certitudo / ⁊ similia. His aut altero eorũ existẽte nõ habet rationẽ credendi. ¶ Sed quid de expensis educationis si indubitãter credit se esse spurium: videtur ẽm Hostien. q non tenetur refundere eas: sed mater et verus pater: tum quia educatio sibi debetur a veris parentibus iure naturali: tum quia sunt bone fidei possessores. Cautius tamen existimarẽ si abundaret q defectum parentũ nõ restituentiũ suppleret. ¶ Ad tertiũ casum (scz q debet magis velle q vitet magnũ incõmodũ proximi restituentis / q̃ modicũ cõmodũ suum ex indilata restitutione) reducitur casus ille qñ nõ posset ablatũ restitui nisi fierent plures sumptus in missione: q̃ valeat id quod mittitur / tunc enim nõ tenetur detinẽs statim restituere. Sed expectãda est presentia persone si quandoq; credatur haberi: sed si nõ credit haberi: nec nũcius interueniet sine nimiis sumptibus: tradendũ est parẽtibus aut propinquis si assint: si non / dandum est pauperibus ecclesie / aut in pios vsus. Uniuersaliter enim dando eleemosynã pauperi ⁊c. datur in bonũ spirituale: ⁊ in hoc fit sibi restitutio possibilis quãdo nõ potest sibi reddi bonũ tẽporale. Ad eundẽ casũ reducit quãdo detinẽs est in extrema necessitate. Sed circa hoc distinguit Sco. et similiter Richar. Aut detinens est in extrema necessitate: ⁊ nõ ille cuius est res restituenda: sed habet aliqua vltra extremã necessitatẽ: tunc res fit detentoris eo iure quo in extrema necessitate omnia oibus sunt cõmunia. Si autem ambo sunt in extrema necessitate: ⁊ si prius venit dominus rei ad illam necessitatẽ q̃ detentor debet reddi duplici iure: tum quia prius suum: tum quia iam ex ista necessitate factum est suum. Si vero prius deuenit detinẽs ad extremã necessitatẽ: tunc domino rei post deueniẽti ad istam necessitatẽ non tenetur reddere: quia cessauit dominium eius in re ista: ⁊ facta est alterius / scz detinentis. Si vero ambo simul deuenerunt ad istam necessitatem debet reddi domino: quia ille nunq̃ cecidit a dominio: similiter si dominus prius deuenit ad necessitatem illam. ¶ Et si dicis / magis debet quilibet se diligere q̃ proximũ: et per consequens magis diligere vitam corporalẽ q̃ vitam proximi: ⁊ per hoc rem illam sibi simpliciter necessariam magis retinere sibi q̃ dare proximo. Respõdet Sco. dist. presenti. q. ij. in solutione rationum: magis debet diligere suam vitam ordinate: vt est diligibilis ad vitam eternam: et magis conseruationem iustam vite sue / q̃ conseruationem vite proximi sui: sed non magis conseruationem iniustam vite sue / q̃ cõseruationem iustam vite proximi sui: sic enim magis ⁊ debet latro sustinere suspẽdium q̃ occidere suspendẽtem vt euadat. Cuius ratio est: quia dilectio vite corporalis iniuste custodite / non est dilectio ordinata: quia non ad dilectionẽ dei et anime. Dilectio autem detinentis custodite vite sue in casu vltimo est iniusta: quia sic diligens se est homicida: quia iniuste occidit alium: quia subtrahit sibi necessarium quod illi debetur. ¶ Sed nunquid post extremam necessitatem / si deueniat detentor ad pinguiorẽ fortunã: tenetur tunc restituere. Respõdet Scotus. Posset dici q si res talis simpliciter necessaria esset pertinens ad victum: ⁊ tunc consumeretur et iuste: quia consumens fuit dominus / aut ad amictũ: ⁊ tunc non cõsumeretur. Et si detentor rem illam occupasset ante extremã necessitatẽ: tenetur ille cessante illa necessitate: dum scilicet venerit ad pinguiorẽ fortunã reddere rem detentam: vel equiualens si fuerit consumpta: quia obligatio illa ad reddẽdum orta est ex occupatione preuia rei aliene: que fuit iniusta ante extremã necessitatẽ: ⁊ per extremã necessitatem non est extincta: sed sopita. Si vero nunq̃ ante extremam necessitatem: sed tantum illa adueniente occupasset: tunc iuste simpliciter occupasset rem suã: tunc si est consumpta / non tenetur ad aliquam restitutionem. hec Sco. questione. ij. huius distin. in solutione rationum. Si vero non fuerit extrema necessitas detinentis rem alienam: sed tantũ res illa est necessaria ad victum ẽm decentiã status persone. Dicit Richar. tenetur restituere: quia non est licitum de alieno viuere cum seculari honore. ¶ Sed vtrum sit necessariũ tunc statim restituere: an (vt sibi ⁊ familie sue honeste prouideat) possit cum tempore successiue restituere. Dicendum si dilationem non potest obtinere ab eo qui potest concedere vsum rei: quãq̃ si sibi notus fuerit diligenter impetrare conetur per se vel interpositam personam: tunc distinguitur: aut is cui restitutio facienda est / est in simili necessitate: ⁊ tunc detinens statim restituere tenetur: vel cedat bonis: etiã si magnum ex hoc incõmodum incurreret: non enim licet de alieno vitare incõmodum suum cum incommodo illius cuius est res: sicut in simili supra dictũ est de extrema necessitate. Si vero is cuius est res restituenda: est abundans ⁊ competẽter potest statum suum transigere cum carentia illius rei restituenda: non tenetur detinẽs statim restituere: cum sic incurrat notabile detrimẽtum: ⁊ ex consequenti deueniat vsq; quasi ad extremã necessitatem. Et multa anime et corporis pericula possent sibi ex hac restitutione statim facta contingere: sed statim restituat quãtum cõmode valet: ⁊ per singulos menses aut annuatim restituat quantũ potest cauendo omnem superfluitatem in victu ⁊ amictu in se ⁊ familia. In hoc enim casu creditor non debet velle restitutionẽ suorum ẽm rectam rationẽ in proximi charitate fundatam cum tanto dãno proximi. Unde dicitur in Pisanella / q si debitor est in tanta necessitate / ⁊ creditor in tanta facultate q teneret debitori per eleemosynã subuenire: debitor non teneretur ad restitutionẽ: nam hoc casu creditor teneret reddere. Unde beatus Ambro. Neq; enim minus est criminis habẽti tollere: q̃ cũ possis ⁊ abundans sis indigẽtibus denegare. Esurientiũ panis est quẽ tu detines: nudorũ indumentũ est quod tu recludis: ⁊ miserorum redemptio est: et absolutio pecunia quam tu in terra defodis. et habetur. xlviij. distin. sicut hi. vbi glos. super verbo esurientium. dicit / q possunt pauperes cogere diuites ad prestandum eis / nõ per viam actionis / sed per viam denuntiationis ad ecclesiam: que potest diuites cogere ad dandum eis. Et ẽm hoc dicit dominus Anto. par. ij. titu. ij. cap. viij. q cum quis habet instrumenta artis sue: vnde ex labore suo gubernat se ⁊ suos: ⁊ vendẽdo ea vt restituat: non posset laborare: ⁊ se ⁊ suos sustentare: puta libros quo ad iurisperitos ac medicos: ac instrumenta quo ad artifices: laborando autem cum 3

predictis vltra sustentationē suam poterit paulatim satisfacere: nō tenetur talis ista vendere vt statim satisfaciat. Suo modo in quocūqȝ casu in quo ex restitutione statim facta sequit̄ magnū ⁊ notabile dānū restituētis/notabiliter excedēs damnū quod pateret̄ creditor ex dilatione restitutionis: nō debet velle creditor sibi fieri restitutionē cum tanto dāno detinentis. Et per cōsequēs nō tenetur detinens in tali casu statim reddere: vt supra habitū est in tertio casu generali. Si vero creditor est incertus ⁊ detinēs potest: debet statim reddere: si vero reddere nō potest statim sine graui dāno dicatur vt statim supra. Et cautum foret ꝙ eps vel cōfessor terminū statueret: ⁊ modū restituēdi prefigeret: vt infra dicet̄. Nec tamen illa sunt predicanda: ne daret̄ via indebite detinēdi aliena: ad quod nimis inclinate sunt persone: immo ne det̄ via furtis/rapinis ⁊ fraudibꝰ: sed cū magna discretione in cōfessione ⁊ cōsilijs hec sunt tractāda/attentis circunstātijs detētoris ⁊ creditoris ⁊ singulis cōcurrentibus.

Conclo.3. K ¶ Tertia ꝯclusio. Restitutio nō est pars sacramenti penitentie: nec satisfactionis proprie accepte. Hec cōclusio est Alex. par. iiij. q. lxxxvj. et ceterorū sanctorū Tho. Bonauen. et Sco. Dicitur autem satisfactionis accepte ꝓprie: quia accipiēdo improprie pro quolibet opere voluntarie assumpto: ad quod quis tenetur eo ꝙ talis satisfacit precepto: manifestū est ꝙ restitutio est opus satisfactionis: vt tangit Alexan. et Bonauen. Sed proprie accipiendo satisfactionē pro opere volūtarie assumpto a sacerdote ꝓ cōfessis peccatis iniūcto ſm quam acceptionē dicitur esse tertia pars sacramēti penitētie: vt dicet̄ dist. seq. vel etiā generalius pro opere volūtarie assumpto ad redimēdū penā pro peccato: per penitentiā (siue sacramentum siue virtutē) dimisso debitam/siue vt supra diffinita est: cōclusio habet veritatē. Quod probat̄: quia restitutio ꝓsupponit̄ penitētie vtroqȝ modo accepte sicut cessatio a peccatis saltē restitutio rei iniuste occupate: et hoc in actu vel voto: ergo nō est pars penitētie. Tenet cōsequētia: quia pars sub ratione partis non precedit totū. Correlatiua enim nō ampliatiua sunt simul natura. Antecedens patet: quia detinere rem alienā est peccatū: vt probatū est in prima ꝯclusione: sed ante penitentiā necessaria est cessatio a peccatis. Non autē cessatur ab iniusta detētione/nisi per restitutionē factā in actu vel voto: vt ibi ostēsum est. Restitutio autē rei iniuste detēte est impertinēs penitētie: cum nō presupponat peccatum: ergo nec illa est pars satisfactionis de qua hic loquimur/nec penitētie: vnde sicut restituere adulterā viro suo nō est nisi cessare a peccato: ⁊ trāsgressione huius precepti. Non mechaberis: sic ⁊ restituere rem alienam: vnde sicut tenens adulteram nō est capax penitētie/sed irrisor: ⁊ si talis veniat ad penitētie sacramentū: addit peccatū peccato: ita detinēs alienū volūtate ⁊ facto/dū talis est/nō est capax alicuius partis penitētie. Hec Sco.

Articu.3. Dubium.1. L ¶ Quātum ad articulū tertiū/dubitat̄ primo quid sit restituendū. Ad dubiū illud in genere respondet̄: que tñ

Cōclusio.1. respōsio limitationē recipitꝰ in casibus partialibus: vt infra in singulis dicet̄. ¶ Dicit̄ ergo primo ꝙ restituendū est omne occupatū vel detentū iniuste/id est dño rei inuito: vt exponit Sco. si restitui potest in se vel in equiualēti. ¶ Dicitur primo. Omne occupatū: qualia sunt rapta furto ablata aut alio modo vsurpata: in q̄bus non transfert̄ dominiū rei ablate. ¶ Dicit̄ vel detēta propter ea in q̄bus trāsfert̄ dominiū: vt in mutuo ⁊ iniuste exactis. Dicit̄ iniuste/id est inuito dño: quia accedente volūtate dñi/detinēs nō tenetur ad restitutionē: volēti enim nō fit iniuria. Et intelligendū est tam de dño proximo ꝙ̄ remoto/id est superiori/a quo volūtas proximi dependet quantū ad rei alienationē. Nam licet dñs primus cōsentiat in retentionē rei sue: si tñ dñs superior dissentit/precipiēdo restitutionē: aut prohibēdo talē alienationē: tenet̄ detinēs restituere: vt in simonia ⁊ ludo ſm aliquos. Et accipio restitutionē large: vt includit redditionē siue expositionē rei detente in pios vsus. Item ꝙ dicitur inuito: intelligēdū est de inuito actu nō illicito: sed actu debito/vt supra dictū est in cōclusiōe secūda. Item inuito accipi debet de inuolūtario simpliciter vel ex conditione. Simpliciter vt cū dñs rei vult actu elicito ⁊ debito, rem suā nō detineri: vel ex cōditione/vellet nō detineri/si: restitui posset sine periculo/aut grauiori dāno dñi rei: vt cōtingit in iniustis exactionibus ⁊ oppressionibus pauperū qui dant volūtarie simpliciter exactoribꝰ suis: sed inuolūtarie ex conditione: quia vellēt nō dare si cessaret exactio/violētia/metus ⁊ hmōi: omnia sic exacta restitui debēt. ¶ Dicitur si restitui potest: quia si ob inopiā aut aliā causam restitui nō posset: nō esset obligatio ad restituendum durāte impossibilitate: quia generale preceptū nullū obligat ad impossibile: vt vult beatus Hiero. in explanatione fidei. ¶ Dicit̄ in se: quia res vsurpata restitui debet eadē in specie ⁊ in indiuiduo si habetur/nec potest dari alia res eiusdem bonitatis pro ea cōtra volūtatē dñi ipsius rei. Unde. iij. q. j. reintegrāda. vbi dicit̄ ꝙ reintegrāda sunt omnia spoliatis. Et hoc verum nisi in casu: cum vsurpatio rei aliene esset occulta: ⁊ ex restitutioneq eius in sua specie detegeret̄ vsurpans: aut aliud incōueniēs sequeret̄: tunc sufficeret restituere preciū eiꝰ. Suo modo si res cōsumpta esset vel perijsset: sufficit ꝙ restituatur in equiualēti.

¶ Secūdo dicit̄/ꝙ detinēs iniuste rem fructiferam: omnē fructū quē consequit̄ ex re ipsa: vel cōsequi potuisset si diligēter coluisset: eo modo quo dñs rei solebat colere: tenetur restituere: deductis tñ expensis in rei cōseruatione cultura ⁊ fructus collectione. Conclo.2. M Unde in. c. si culpa. de iniur. ⁊ dam. da. dicitur. Si culpa tua datū est dānū vel iniuria irrogata: aut alijs irrogantibus forte opē tulisti: aut hec imperitia tua siue negligentia euenerūt: iure super his satisfacere oportet: vt si agrū vel vineam abstulit: ⁊ fructus eius recepit: tenet̄ ad restitutionē fructuū. Nec solū quos recepit: sed etiā quos recepisset dñs rei si ipse solito suo more coluisset. Gratia exempli: vsurpator de agro tantum recepit viginti modios: quia negligēter coluit. Dñs vero rei qui diligēter solebat colere: recepisset quadraginta: vsurpator tenet̄ restituere quadraginta. Similiter si quis equū subtraxit: de quo dñs eius lucratꝰ fuisset per mēsem vnū florenū cum dimidio: tenetur restituere pro singulis mēsibus detētionis equi vnū florenū cū dimidio: licet ipse lucratus fuisset tm̄ vnū florenū vel minus vel etiā nihil. Unde breuiter oia dāna que dñs rei passus est ex carētia rei sue: tenetur iniuste detinēs compēsare. ¶ Dicit̄ notāter detinēs rem fructiferā ⁊c. quia si res de se non esset fructifera: sed fructus prouenirent ex vsu rei ex industria occupantis: ad illorū fructuū restitutionē nō tenet̄: vt dicit Sco. Unde infert ꝙ fenerator lucrū acq̄situ ex pecunia fenoris reddere nō tenet̄: puta si cū tali pecunia negotiatus fuisset. Probat/quia alioquin qui reciperet pecuniā: puta qui dedit vsurā: posset esse iuste vsurarius: quia recipere fructū de sua pecunia prouenientē per industriā alterius est facere vsurā. Lucrū enim vsurarij/quod per suā industriā acquirit ex pecunijs per vsurā acquisitis/suū est: quia per suā industriā acquisitū: ⁊ ideo nō tenet̄ restituere: quia non suū/sed alienū restituendū est semper. Hec sentētialiter Sco. Et de similibus similiter est sentiendū: vt si fur vel raptor aufert pecuniā: ⁊ cū illa pecunia ablata negotiat̄ ⁊ lucratur: pecuniā ablatā tenetur restituere/non lucrum rei. ¶ Dicitur/deductis expensis: necessarijs quidē nō superfluis: quia si expēse alique facte sunt in vtilitatē ⁊ cōseruationē ipsius rei. Similiter si expense facte sunt in colligēdo fructus ac cultura ⁊ hmōi: ille deducēde sunt: et res ipsa cum eo qđ superest restituenda.

Cōclusio.3. N ¶ Tertio dicit̄ ꝙ dāna etiā que passus est dñs ex carētia rei sue: tenet̄ detētor ille iniustus cōpensare. Nemo enim debet a primo iniuste damnificari.

dānificari. Et patet plane per ca. allegatū. si culpa. Unde si quis pecuniā colligit ad satisfaciendū suis creditoribus: et fur subtrahit eam: propter quod cōpellitur ille pecuniam recipere ad usuram: aut vendere hereditatem remissius ꝙ̄ valet: damnū illud tenetur fur restituere: sic si furatus est fur modium siliginis dum valuit. xx. et tenuit donec valet. x. et tūc restituit: tenetur superaddere. x. scilicet valorem eius dum furatus est. Sed quid si precium rei ascendat et plus valet tempore restitutionis ꝙ̄ tempore ablationis iniuste. Credo si dñs rei fuerat rem suam servaturus usqȝ ad hoc tp̄s: ⁊ per hoc dānificatus est: tenetur detentor ad dāni cōpensationē: nō tñ tantū superaddere quātū valet: sȝ aliqd ad dictamen boni viri. ¶ Sed quid si res perijt? Respondetur / si res rapta / aut furto sublata perijt apud raptorem seu furem: et si fuit in mora restituendi: tenet prestare valorem eius ꝑm illud tempus quo magis valuit. Sed si non fuit in mora: puta quia obtulit rem dño tempore et loco debitis: ⁊ dñs rei neglexit recipere: non tenebitur de casu ꝑm Ray. ¶ Sed quid si res meliorata est industria usurpatoris. Respondetur ꝙ in foro penitentie (de quo in omnibus his intelligenda sunt que dicunt) potest deducere expensas et labores meliorationis: quia sine culpa rationabili non debet quis privari labore suo. de re iudi. sine culpa. lib. vj. quod intellige exclusis dolo et fraude: ut si qs dolose meliorasset rez / ut res maneret sibi: quia dñs rei ꝑpter inopiam non potest soluere meliorationez tenetur rem restituere ut est meliorata: ⁊ tñ videt ꝙ dñs rei dū potuerit refundet expensas et labores meliorationis. ¶ Dubitat secundo quis tenetur restituere. Pro huius dubij explanatione notandum ꝙ quia ꝑm predicta restitutio facienda est rei iniuste ablate et detente. i. invito dño: et dñs dupliciter pōt esse invitus simpliciter. s. vel ex conditione. Primo respondendū est ad dubiū de ablatis dño simpl'r invito: puta qui actualiter vel habitualiter vult rem suam a se nō alienari aut detineri. Deinde de ablatis dño non invito simpl'r: sed ex ꝯditione. ¶ Circa primū: quia oīs dānificans auferendo vel detinēdo rem alienam restituere tenet: ut dictum est. Et dans occasionē dāni / dānū dedisse videt. de iniu. ⁊ dam. da. si culpa. §. fane. Non solum dānum per executionem personalē inferens: sed ⁊ causam inferendi prestans: ut sunt participantes et cōsentientes restituere tenent: p. c. allegatū si culpa. Un̄ tales reprehenduntur a propheta. Si videbas furem (inquit) currebas cuz eo: ⁊ cū adulteris portionē tuā ponebas. Et ad Rom. j. Digni sunt morte: non solū qui ea faciūt: sed etiam qui consentiūt facientibus. unde est illud. Faciētē ⁊ cōsentiētem par pena constringit. ij. q. j. notum sit. Ponunt autem nonē modi currendi seu participandi cū fure qui his versibus ꝑm Alex. q. lxxxvj. par. iiij. mē. iij. ar. iiij. Pal. dist. presenti. q. ij. artic. iij. et alios post eū / cōprehenduntur. Quilibet insolidū reddat prius iniuriator. Iussio / consiliū / cōsensus / palpo / recursus / participans / mut⁹ nō obstās / non manifestans. Currere cū fure faciunt furtiqȝ reatuz. Hi oēs causam prestāt: et ideo restituere tenent: naz ois obligatio ad restituendum: ut dicit Sco. reducit ad auferre vel detinere: ⁊ hoc ut causa principalis superior / precipiendo vel causa proxima immediate auferendo vel detinendo: vel ut causa coadiuvans / ut socius coadiuvando: aut in re ablata participando: aut consentiendo seu receptādo: vel ut causa inducens. Si consulit / favet vel adulat: ut non impediens: aut nō obstans: qr nō impedit: nec facit restitui dū id sibi ex officio ꝯpetit manifesta sibi fit iniuria: ac sine periculo persone pōt: sed dissimulat aut tacet in iudicio requisitus ubi ꝑposset sententialiter res suo dño restitui: et tñ dicendo veritatem nō immineret sibi periculū status vel persone: ⁊ hoc intelligendum quando ꝑpter illa seu aliquid illoꝝ posti

Dubiū. 2.

ne vel privatione aufert vel detinetur res aliena: secus si illis non existentib⁹ nihilominus res auferretur a raptore vel fure: aut ablata detineret quia tunc non tenentur qui dicti sunt ad restitutionem: quia tunc proprie non prestant causaz: cum causa sit qua posita ponit effectus: ⁊ ea non posita non ponitur effectus: ut dictū est dis. j. q. j. huius collectoriū. Istoꝝ autem quilibet dū causam prestat tenetur ad restitutionem insolidum. i. totius ablati: quia quilibet fuit causa totius ablationis: sȝ non causa totalis: sȝ partialis. Veruntamē uno restituēte oēs alij liberantur a debito restituēdi quantū ad damnificandū: tñ alij tenent pro rata portionis que eos ꝯtingit illi qui ꝓ oībus satisfecit: ut dicit Sco. et cuz eo ceteri. Verum Angelus in sum. dicit in verbo furtum. §. xvj. Nec credo in cōscientia ꝙ de necessitate teneant primo satisfacienti: qr obstat sibi turpitudo sua: nisi ille fuisset causa sine qua non induxisset illū ad aliquod tale faciendū: sed de bono consilio dȝ dari pauperib⁹. ¶ Et pro illoꝝ maiori declaratiōe circa modos participādi queritur utrū mandantes vel consulentes rem iniuste usurpare: satisfaciant si post usurpationē hmōi mandent seu ꝯsulāt usurpatori ut restituat ita ꝙ ad aliā restitutionem non teneant. Et videtur qȝ sic: qr sicut consilium de usurpatione rei aliene obligat consulentē ad restitutionem: ⁊ multomagis percipientem: ita et precipiēs vel cōsulēs restituere absoluit ipsum ab obligatione restitutionis: qr si preceptum ⁊ consiliū de restitutione nō absoluit: nec preceptum ⁊ consiliū de usurpatione obligat ꝯsulētē et precipientē: qr est par ratio. Nō em̄ pl⁹ facit ꝑcipiēs vel consulēs ad usurpationem / ꝙ̄ ad restitutionē. ¶ Preterea sicut precipiens vel consulens usurpare per hoc nihil participat de re usurpata: ita non videtur ꝙ teneatur ad restitutionē eius qȝ nō accepit. ¶ Ad hoc rn̄det Alexā. par. iiij. q. lxxxvj. mē. iij. artic. iiij. §. ij. ꝙ si usurpator motus precepto aut consilio subtrahit rem alienaz: alias eā nō subtractur⁹ / precipiens aut consulēs tenetur ad restitutionē. Si tñ eā fecerit usurpator: solutus est precipiēs et cōsulēs ab obligatione restitutionis: non autem a pctō nisi penituerit. Si vero usurpator rem non alienat aut subtrahit a dño suo: ⁊ non exequit iussionē aut cōsilium: lȝ iubēs ⁊ cōsulens peccet mortaliter iubendo aut cōsulendo: non tñ tenet ad restitutionē rei ablate: qr nulla est ablata. Et ita est par ratio precipiētis restitutionem quo ad absolutionem obligationis ⁊ precipientis usurpationem quo ad obligationē restitutiōis: si res eodē modo se habeāt: hoc est si usurpator utrobiqȝ cōformat se precepto: aut consilio: ita ꝙ si ad preceptū usurpavit rem alienaz / ita similiter ad iussionē seu consiliū restitutionis restituit rē alienatā. Si vero obedit precepto alienādo: ⁊ nō obedit restituendo / non est par ratio. Et per hoc patet solutio primi. Non em̄ preceptū usurpādi obligat precipientem: nisi sequat effectus usurpationis: nec preceptum restitutionis absoluit eūdem: nisi sequatur effectus restitutionis. ¶ Ad scðm dicendū ꝙ nō solū participans in re alienata tenetur ad restitutionem sed quicunqȝ dat causam alienandi ac dānificādi: ut dictū est: sicut enim dedit efficacem causam dānificandi: ita tenet dare efficacē causam restituēdi: quāuis usurpans non faciat: ipse tenet. ¶ Verū de consilio dicit Franciscus de platea / ꝙ hoc de dante consiliū locum habet tā in cōtractib⁹ / ꝙ̄ in delictis / quando cōsiliū est fraudulenter datum. s. ex odio: vel malitia: nam in contractibus non tenet ad restitutionem si bona fide cōsuluit: ut in. c. nullus. de regu. iur. lib. vj. ubi dicit. Null⁹ ex cōsilio (ꝗ̄ fraudulentum nō est) obligat. In maleficijs aūt cōsiliū semp est fraudulētum: cū ergo cōsulit maleficiū. i. qȝ de se est malum aut pctm̄: tenet non ei cui cōsuluit: sed cōtra quē cōsuluit: si vero ꝯsuluit in re illicita: ut in cōtractu doloso: tenet ei cui cōsuluit: ut si consuluit ut mutuaret pe

cuniam debitori non idoneo. De hoc Jo. an. in gl. re
gule. Nullus. allegate. & hoc nõ hz locũ in precepto.
¶ Sed adhuc circa sextuz participationis modũ. s.
recursus: vbi notant receptatores vsurpatorum rei
aliene. Ponat ꝙ fur vel raptor timore mortis confu
giat cum spolijs ad domum alicuius / vt mortẽ eua-
dat: et cõmittat se et spolia illa bone fidei illi⁹: videt
ꝙ receptor nõ teneat ad restitutionẽ: alioquin com-
mitteret crimen proditionis. Rñdet Alex. vbi supra
§. v. ꝙ in casu ille apud quem latet latro cũ spolijs:
dum habet spolia in sua potestate: tenet illa restitue
re nec est de proditionis crimine arguẽdus: si spolia
furto habita suo dño restituat: immo potius exequi-
tur qđ iustitia requirit. Nec ex hoc fidez violat: quia
in voto illicito debet rescindi fides: vt dicit Isido. in
syno. Quoniam si illa reciperet cum proposito seruã
di furi vel sibi: ipse esset furti particeps: & reus mor-
tis ẜm legem humanã: propter qđ necesse habet illa
restituere: si tamẽ sine proditione persone / & imminẽ
te sibi periculo restituere possit: si vero imminet sibi
periculum: vt ꝙ furtum sibi imputaret: restituat per
personam mediam: puta sacerdotem: cui committat
sub sigillo confessionis restituendum. ¶ Sed hic no
tandum / licet non prodendus sit qui bona fide ad
alium confugit: non tamẽ est defendẽdus: quia qui
defendit delinquentem: maledictus est apud deum
et homines: et corripietur increpatione seuerissima.
vnde. xi. q. iij. qui consentit. et. xxiiij. q. iij. qui aliorũ
dicitur. Qui aliorũ defendit errorem multo ampli⁹
damnabilior est illis qui errant. Unde in glos. in cle
men. j. de penis. notatur duplex defensor. Unus. qui
autoritatem delinquendi prestat: et ille amplius pu
nitur. Alius defensor / qui post delictum defendit: pu
ta impediendo ne delinquens ad iudicem veniat
examinandus vel puniendus: vel ne fiat executio: &
hic punitur. Uerum si talem defenderit ne ledatur a
priuato / vel ipso offenso / vel eius cõsanguineis vin
dicare volentibus: non forefacit: nec penã incidit cũ
illa sit iniuria: ad quam propulsandam a socio quis
tenetur. Hec glo. ¶ Sed adhuc quereres: quia dictũ
est ꝙ particeps: puta iubens / consulens &c. tenetur
ad restitutionez / qñ propter hoc res aliena aufertur
alias non auferenda: quomodo sciri põt quãdo pro
pter preceptũ / consilium vel consensum res aufert:
& non alias. Respõdet ꝙ si fur vel raptor non posset
auferre rem alienã / nisi accederet consensus: qr sine
cõsensu prohiberet certũ est ꝙ ppter cõsensuz res alie
natur. Similiter potest hoc nosci ex verisimilib⁹ cõ-
iecturis: que presumptionem quasi violẽtam indu-
cunt: vt si talis consideratur habitudo iniuriatoris
ad consentientem ꝙ nequaꝗ̃ eum offenderet: qr ei⁹
vindictam euadere nõ posset: presumit ꝙ non aufer
ret rem alienam: si non accederet consensus. ¶ Du- Dub. 3. Q
bitatur tertio cui facienda est restitutio rei iniuste
ablate. Respondet ꝙ regulariter dãnificato: si iusto
titulo possedit: si noscitur: si eius presentia haberi
potest: aut res ablata potest ei mitti sine maioribus
expensis ꝙ̃ res valet si rerũ suarũ administrationez
habet: si restitutio ei facienda nõ est interdicta eccle
siastico vel imperiali edicto: ptz. iij. q. j. reintegran-
da. et de re. spo. quasi per totum. de quo vide Pal. q.
ij. arti. iiij. distin. huius per totum. ¶ Dicitur notan
ter: si iusto titulo possedit: quia si furtum aut spoliuz
aufertur furi vel raptori restituendum est domino
rei: et non furi. Et dicitur notanter: si iusto titulo &c.
& non vero dño rei: qui si possideret bona fide: lz non
esset verus dñs: ei esset restituẽda: & nõ vero domino
nisi de voluntate possidentis. ¶ Dicit si noscit: qui
si ignorat cuius fuerit res ablata: post diligentẽ in-
quisitionem debet restitui pauperibus: vel ecclesie:
aut in pios vsus: vt dictũ est supra conclusiõe tertia.
Sed cuius auctoritate seu per quem fiet restitutio /
infra dicetur. ¶ Dicitur notãter si eius p̄sentia habe
ri põt: qr si haberi nõ potest forte quia mortuus est:
aut ignoratur vbi sit: restituendũ est heredibus: aut
quibus vult sua restitui in testamẽto si sciunt alias
pauperibus: vt supra. ¶ Dicit tertio aut res ablata
mitti potest sine maioribus expensis: de hoc supra cõ
clusione tertia. ¶ Dicitur quarto: si rerũ suarũ admi
nistrationez habet ppter pupillos aut furiosos aut
minores: tunc enĩ restituendũ est procuratori eorum:
¶ Dicitur vltimo dũmodo non fuerit interdictũ &c.
vt qñ aliquid acceptum est ex turpi causa / in quo re-
stituere tenetur: non debet restitui illi qui dedit: sed
ecclesie vel pauperibus debet erogari: si tamen ille q̃
dedit potuit alienare: alioquin ei qui habet admini
strationem reddendum est: vt si ob causam turpẽ mo
nachus aliquid daret aut vxor: reddendũ est abbati
vel marito: tacita tñ persona que dedit. Sic in acq̃si-
to per simoniã: aut dũ acceptum ipso iure applicatũ
est fisco: nõ est restituendum danti: sed ecclesie vel fi-
sco: et in hoc casu non pauperibus. ¶ Si queris / si
restituendum mittendum erit ad dominũ in remo-
tis agentem: cuius expensis mitti debet. Respondet
Pal. in. c. cũ tu. de vsuris. Si debẽs restituere muta-
uit locũ: manentibus illis quibus dz restituere: suis
expensis mittat. Si vero dñs rei restituẽde mutauit
locum: tũc dñi sumptibus ei mittet: vt in glos. capi.
cũ tu. de vsuris. Et hoc si fuerit male fidei possessor vt
fur / raptor / aut vsurarius. Si autem fuerit bone fi-
dei possessor: et aliquo iusto titulo habet: arbitrio bo
ni viri stabit / cuius sumptibus mittatur / pensata
qualitate et causa absentie: et si non fuerit in mora.
¶ Dubitatur quarto: per quem debet fieri restitutio Dubiũ. 4. R
Respondetur per duas propositiones. Prima. Resti Propõ. 1.
tutio certis facienda cognitis & notis / fieri debet p
eos qui rem abstulerunt: aut qui detinẽt: et hoc per
seipsos: vel per personas interpositas: quia ibi tenet
regula. Qui per alium facit: perinde est ac si per se fa
cere videatur. Et cum delinquens in ablatione rei
est occultus: fiat per alium caute: ne publicetur actor
Caueat etiam diligẽter qđ cum per aliuz facit caute
prouideat vt is recipiat restituenda cui debetur: ne
persona per quam vult restituere: sibi retineat: quia
non esset propter hoc liberatus: vt dicit Antoninus:
& subdit. Nec cõfidat de predicatoribus & cõfessorib⁹
ac questorib⁹ qui querũt pecuniam: nõ animarũ sa-
lutem. Sed de restitutione facienda ecclesie in pios
vsus vel pauperib⁹: puta qñ nõ noscitur domin⁹ rei
ablate nec eius heredes: varie sunt opiniones. Qui
dam dicunt ꝙ talium restitutiones pertinent ad epi
scopum: quia cum huiusmodi bona sint p animab⁹
eorũ quorum fuerũt fideliter dispensanda per conse
quens eoipso sunt ad diuinũ cultũ / & subuentionez
pauperum ordinata. Solus aũt ecclesiasticus prela
tus est rector & moderator diuini cult⁹: ac pater pau
perum: et dispensator rerum diuino cultui ordinata
rum: ideo ẜm iudicium eius incerta debita per eum
dispensanda sunt: vnde. lxxxvij. dist. Diuine dicitur.
Diuine retributionis memor ad pontificalem con-
scientiam non ambigas pertinere egentiũ cõmodis
piã sollicitudinẽ non negare. Hui⁹ opinionis viden
tur esse Hosti. & Joãnes andree. ¶ Cõtrariũ tz Archi
diacon⁹ / dicẽs sniam Hosti. esse veram: dum nullus
deputatus est a testatore: qui hoc exequatur: sed vbi
certa persona deputata est: illa exequat: vt. xij. q. ij. de
laicis. in fine capituli. immo persona que ad restitu
tionem tenetur per seipsaz tenetur hoc facere: & pau
peribus erogare absq̃ licẽtia & auctoritate epi vel
alteri⁹ persone ecclesiastice: vt satis colligitur in. c.
cum tu. de vsuris. & in glo. c. sicut dignum. de homici
dio. vbi hmõi restitutio pauperib⁹ facienda imponi
tur eis qui iniuste possederunt. Nec contra hoc fa-
cit. c. cum sit: de iudeis: qđ dicit ꝙ iudeis officialib⁹
super christianos tandiu christianoruz cõmunio in
cõmercijs et alijs deneget: donec in vsus pauperum
christianorũ ẜm prudentiã diocesani epi conuertat
quicq̃d fuerit a christianis adeptus occasione officij

ne suscepti:ꝛ officium cum pudore dimittat:qđ irre-
uerenter assumpsit. Quod cap̄. Post. pro sua opinio-
ne allegat:qm̄ hoc cap̄. loquitur de iudeo constituto
in officio super christianos: de quo non pōt presumi
ꝙ ipse fideliter distribueret (accepta ratione officii)
christianis pauperibus :ꝛ merito est suspectus. Et
ideo bene dicit canon:ꝙ hec restitutio fieri dꝫ ſm ꝓ-
uidentiam diocesani:sed nō est extendēdus ad chri-
stianos restituētes:in quib⁹ cessat hec suspitio. Hāc
opi. Archidiaconi sequuntur plurimi canoniste : eo
ꝙ nullum ius expressuꝫ contrariū dicit:q̄uis ep̄s dꝛ
ꝓcurator pauperū:qꝛ potest ꝓcurare pauperibus de
suo ꝓprio si hꝫ vel de fructibus ecclesie ꝛ aliis modis
Et qꝛ sacerdotes simplices sunt imperiti pro maiori
parte:ep̄i vero reputantur sufficientes:hinc inoleuit
ꝙ hmōi restitutiones remittunt ad ep̄os. Unde si cō
fessor peritus fuerit:ꝛ sciat sufficienter consulere:non
est opus ꝙ remittatur ad ep̄os. ¶ Ad rōnem pro alia
opinione inductā/ dicit ꝙ q̄uis ep̄i ꝛ prelati sint dis
pensatores rerū datarū ecclesiis:nō tamen sequit ꝙ
sint dispensatores oīm que ſm deū sunt in diuinum
cultum ꝛ in pauperes eroganda:sed solum eorū que
iam sunt in diuinū cultū ordinata: vt sunt ecclesiaꝝ
reditus ꝛ hmōi:nā si essent dispensatores oīu erogā
dorum/ ſm hoc essent dispensatores oīm superfluorū
que diuites ex diuino precepto tenētur pauperibus
erogare: ſm illud. Quod superest date pauperibus.
Luce. xi. Unde Angelus in sum. dat tale consiliū. Si
habetur ep̄s talis cōditionis qui reditus suos dispē
set in pauperes reseruata sibi solū necessitate:tūc ta-
les habentes dispensare incerta nō debēt hoc facere
sine eius consilio ꝛ autoritate: qꝛ presumendū est ꝙ
nouit melius pauperes q̄ alius aliquis. Si vero ta-
lis est ep̄s qui de pauperibus nihil curat:sed potius
de pōpis/ aut statu/ aut sublimatione cōsanguineo
rum:tali nō sunt danda talia incerta:quia quitali ea
daret:nō esset tutus in cōscientia:sed ipse ea dispēset
vel videat quō dispensent. Hec Angelus. ¶ Huic vl-
timo satis concordat Scotus dist. xv. quarti. q. ii. di-
cens. Si queris per manus cuius reddi debet paupe-
ribus. Respondeo/ nō inueni quis determinatus
sit necessario mediator in distribuendo ista pauperi
bus. ¶ Dicit vnus doctor ꝙ confessor vel aliquis de
cuius fidelitate credat. Uidetur mihi ꝙ per seipsum
consilio tamen alicuius boni viri pōt ista distribue-
re pauperibus:quia tali mediatori posset dare vt re
stitueret de cuius fidelitate presumeret:ꝛ tamen ille
sibiipsi applicaret:vel aliis vsibus q̄ deberet. Unde
vbi lex diuina vel ecclesiastica non ligat personā se-
quenda est ratio naturalis:illa aūt dictat ꝙ persona
que tenetur magis restituat pauperib⁹ per seipsam
q̄ per aliam:licet non excludendo consilium alteri⁹
boni viri:sed includendo. Hec Sco. similiter beatus
Tho. non determinat per quem. ¶ Ponit tn̄ Angel⁹
quatuor casus in quibus ep̄s potest se intromittere
de restitutionibus incertoꝝ. Primus:qn̄ mortuo illo
qui debebat restituere/ nullus est relictus heres vel
executor ad restituendū. Scđs qn̄ is qui debet resti-
tuere non vult:ꝛ in iudicio agitur contra eum. Ter-
tius qn̄ restituens male dispensaret:quia nō dꝛ factū
quod aliter factuꝫ est q̄ debuit:potest ergo se intro-
mittere vt legitime dispenset. Nec tamen excusaret
si interueniente autoritate ep̄i male dispensaret:non
enim habet se intromittere nisi quatenus bene fiat
S alioquin ambo incidunt celestem iracundiā. Quar-
tus casus est/ qn̄ talia incerta possident a manifesto
vsurario:quia tunc ex dispositione iuris dispensatio
debet fieri per ep̄m vel eius autoritate: vt in. c. q̄q̄.
de vsuris. lib. vi. ¶ Sed queritur, vtrum ep̄s possit si-
bi reseruare restitutionem incertorum per sua syno-
dalia statuta:ꝛ ꝓhibere ne alius se intromittat: eos-
q̄ excōicare qui contra hmōi statutū dispensent pau
peribus. Respōdet Angelus titu. restitutio. ii. §. xliii.
in rosella. titu. restitutio. xv. §. ii. in fine. Ioā. de ligna.

in dicto. c. cum tu. ſm Io. cal. in quodam consilio suo
ꝛ fratrem Clarum ꝛ Hugonem/ ꝙ episcopus nō pōt
de iure sacerdotes excōmunicare qui se intromittūt
de dispensatione incertorum. Ex quo infert Angel⁹
in summa sua/ ꝙ multominus religiosos exceptos:ꝛ
ꝙ non est casus suus:nec sibi potest de iure reseruare
nisi in quatuor casibus predictis. Huic opinioni cō-
cordat Pisanella restitutio. vi. in additio. Richar. in
iiii. Antoninus/ Angelus ꝛ ceteri suprapositi cū plu
rimis aliis. Et quia probabilior videtur ſm eum po-
nitur hec secūda propositio. ¶ In restitutione vaga
sine incerta. i. vbi verus dn̄s rei ignoratur: satisfacit Propō. 2.
detinens si per se vel alium restituendū in pios vsus
hoc est ecclesie:vel pauperib⁹/ eius ordinatiōe fide-
liter distribuantur. Patet ex premissis:ꝛ cautius agit
si de consilio alicuius prudentis boni viri agit. Ex-
cipitur tamen quartus casus supradictus in quo ac
cedere debet autoritas diocesani. Congruit etiam vt
inter pauperes eligantur pauperiores:ꝛ inter equa-
liter pauperes iustiores:quia non tam paupertas q̄
religio attendenda est Et conuenit vt detur paupe-
ribus illius loci:in quo ablatio facta est : quia sic ci-
tius possent casu peruenire ad veros dominos:ꝛ ma-
gis presumitur verum dominum in casu voluisse re-
stitutiones fieri pauperibus loci sui/ q̄ alienis:ꝛ sic
tenent doctores allegati. ¶ Quid aūt si facta restitu-
tione in predictos pauperes apparet dn̄s rei vel eius
heredes. Respōdetur ꝙ si talis qui restituit fecit de-
bitam diligentiam ad verum rei dn̄m inueniendum
non tenetur amplius:quia bona fides nō patitur vt
semel exactum exigatur:vt in regula. Bona fides. de
reg. iur. lib. vi. Secus si nō adhibuit debitam diligē-
tiam:quia sic iterum tenetur restituere vero dn̄o. Nō
enim aliena (cum ipsa potuissent eis quoruꝫ fuissent
restituere) debuerunt pauperibus erogare. ¶ Quin
to dubitari potest quando restitutio facienda est:sed Dubiū. 5.
de hoc satis habitum est in scđa conclusione. ¶ Sed T
dubitatur : an confessor possit dare dilationem obli-
gato ad restitutionem. Respondet : qn̄ certus est cui
restitutio fieri debet : ꝛ restituere debens est soluen-
do: non potest:quia nō potest deferri restitutio extra
casus supra conclusione secunda positos sine pecca-
to mortali:quia non potest confessor dare licentiam
peccādi. ¶ Est tamen vnus casus singularis : qui tn̄
frequenter contingere posset : scꝫ cū debēs restituere
ꝛ potens non vult restituere totum simul : forte pro-
pter aliqua cōmoda:licet non sufficiant excusare nec
is cui tenetur vult dare aliquam dilationem. Utruꝫ
tunc cōfessor possit dare aliquam dilationeꝫ. Ad hoc
respondetur in directorio ti. restitutio. ꝙ etiam si nō
immineat periculum vite restituere debēti:vel aliud
graue incōmodū:pōt cōfessor cōscientiā suaꝫ forma-
re ex eo ꝙ intendat negotium vtiliter gerere credito-
ris:eo quia videt ꝙ non ita cito:vel ita commode:vel
nunq̄ posset rem suam recuperare. Et sic dilationeꝫ
ꝛ absolutionem potest dare peccatori: dummodo ꝓ-
mittat bona fide certa die satisfacere:vel aliam cau-
tionem faciat:non tamen iuramentum exigat:vt ita
creditor habeat suum:ꝛ peccator non recedat a con-
fessore desperatus. Concordat Hosti. in summa. Qđ
bene notent cōfessores:qui nō solū nō vtiliter gerunt
negotium creditorū: sed potius dānose absoluendo
illos qui restituerent si absolutionem negarēt : quia
tenentur ipsi de omni dāno dato creditoribus. Hec
Angelus restitutio. ii. Si vero restitutio fuerit vaga
seu incerta:potest nō solum ep̄s aut penitentiarius:
sed etiam ꝓprius confessor ex rationabili causa dare
dilationem restitutionis:ita tn̄ ꝙ per hoc nō ledant
pauperes sicut faciūt qui talia cōcedūt ad pompam
illorum qui restituere tenentur ad dānationem tam
concedentium/ q̄ illoꝝ quibus cōceditur. Si etiam
restituere debens pauper fuerit:ꝛ ad cōsiliū cōfesso-
ris disponat res restituendas:pōt confessor si viderit
eum eque indigentem vel plus q̄ ceteros pauperes

quibus foret erogandum: sibi remittere partem: vel etiam totum: si viderit tantā necessitatem: et partem residuam non remissam fideliter inter pauperes restituat ordine quo supra: et nihilominus pro remissis impendat orationes devotas: et si que alia bona poterit pro aiabus eorum quibus deberetur restitutio si scirentur. Hec Frāciscus de platea in tractatu de resti. restitutio. x. ¶ Dubitatur sexto de ordine restitutionis. Si debitor pluribus obligatur: cui primū restituere tenetur: dum nō poterit oibus satisfacere.

Dubiū. 6. A

Rñdetur/ q si hz res aliquas nō suas quarū dñium est apud alios: et res extāt: illa ante oia suis dominis sunt restituenda: vt rapta/ furata etc. qz nunq fuerūt sua: et ideo in alium vsum vel cōmodum nō pōt convertere: ceterum inter res restituendas: quarum hz dominium: certa preponēda sunt incertis: in certis preponendus est qui iure potior est. Inter quos multe sunt distinctiones de quibus canoniste late tractant ad quos remittitur: qz magis respiciūt forū iudicij q conscientie. Inter habentes equale ius: qui est tempore prior/ posterioribus preponit. Si aūt simul veniunt creditores fm ratā singulis: quantū fieri pōt fiat restitutio. In incertis preferendi sunt pauperes alijs pijs vsibus. Nam est multorum opi. q de male quesitis restitutio est facienda pauperibus: et non reparationibus ecclesiarum: nisi fuerit tanta ecclesie paupertas: q nō sufficiant reditus eccl'ie ad eius reparationem: et reparatio sit necessaria: et hoc cum licentia epi: vel fm aliquos pape. Sed alij hoc intelligūt vt recitat Angelus in sua summa restitutio. ij. quando hmōi restituenda sunt legata pauperibus que consentit Angelus. ¶ Et tantū de restitutione in generali: qz de specialibus dicet qōnibus sequentibus.

Questio. iij.

A

Onsequēter et tertio queritur de varijs speciebus restitutionum fm varias species alienationis rerū. Et primo de restitutione rerū in quarū alienatione nō trāsfert dñium: vt in rebus occulte et violenter ablatis dño rei non consentiente: quomodo fit in furto et rapina. Deinde de restitutionibus rerū dño earū cōsentiente translatarū. ¶ Circa primū querit. vtrum oēs fures raptores ac eorū participes teneantur ad restitutionē rerū singularū a suis dñis alienatarū. ¶ Tribus articulis questio tractabitur. Premissis notabilibus termini describentur. Secundo conclusionib' ad titulum respondebitur. Tertio dubia dissolvenī.

Articu. I. Nota. I.

¶ Quantum ad primū notandū: q furtū fm beatū Tho. secunda secunde. q. lxvj. art. iij. describitur. Est occulta acceptio rei aliene. Uerum: qz hec descriptio est nimis generalis/ accipiendo furtū pprie. Cōvenit enim simonie vsure/ dolose seu inique mercātie: et est nimis restricta/ accipiendo furtum cōmuniter pro qualibet iniusta contrectatione rei aliene: quomodo accipitur in septimo precepto. Non furtū facies. vnde Augu. in lib. q. Exodi dicit. Furti nomine bene intelligitur omnis illicita vsurpatio rei aliene. Non enim rapinam permisit qui furtū prohibuit. Sed vtiq furti nomine in lege vete. testa. et rapinam intelligi voluit. A parte eñ totum significavit quicquid illicite rerum proximi aufert. xiiij. q. v. penale. Sic ergo capiendo furtum/ diffinitio non convenit omni furto. Non enim convenit rapine: que tamē illo modo nō distinguitur a furto. ¶ Ideo aliter diffinit Raymū. quē cōmuniter sequunt doc. Furtū proprie acceptū est contrectatio rei aliene/ mobilis et corporalis/ fraudulenta/ invito dño/ gratia lucrandi rē ipsam vel vsum eius vel possessionē veram. ¶ Dicit primo cōtrectatio: quod ponitur pro genere: que est realis et exterior rei apprehensio: quia sola voluntate aut verbis nō cōmittitur furtū: lz voluntas furādi sit peccatū: nō tamen dr furtum. Voluntate quidem fit transgressio alterius precepti scilicet. x. Non concupisces rem proximi tui. ¶ Dicitur rei aliene: quia in re propria non cōmittitur furtum: quod verū est: nisi alius haberet in re illa aliquod ius: puta cui res fuit impignorata vł commodata. Hanc enim si dñs fraudulēter et occulte recipit: furtum committit. Est enim sibi res aliena quantum ad vsum: inquantum alteri impignorata est aut commodata. Similiter si quis rem suam apud alium invenitā (ius in ea non habentē) reciperet: nō cōmittit furtū: lz ius suū in re perdat: eo q propria autoritate eā tollit: et ipe sibi ius dicit. Et hoc de iure fori/ nō de iure poli: et ideo ad restitutionem non tenetur: sed de hoc in dubijs. Sic si in extrema necessitate rem proximi contrectaret: nō comitteret furtum: qz tunc res nō est aliena. ¶ Dicit mobilis: quia in re immobili/ vt agro vel domo/ nō cōmittitur furtum: sed bene spoliū vel rapina. ¶ Dicitur et corporalis: quia in re incorporali vt in actione vel servitute nō cōmittitur furtum: qz nō possunt cōtrectari. ¶ Dicitur fraudulenta: qz si quis credebat rem esse suam que tñ nō est sua: vel etiā si scit nō esse suam: credebat tñ dñm rei nō esse invitū: et habuit rationem iustā credendi: non cōmittit furtū. In dubio enim presumitur dñs invitus. ¶ Dicitur invito dño qd intelligendum est tam de dño propinquo q superiori vel remoto: qz si dñs superior non esset invitus: nō esset furtum, nec rapina. Sicut patet in spoliatione egypti per filios israel. Exodi. xij. Requirit igitur q vterq sit invitus: altero enim voluntario non est furtum. vnde simonia aut vsura nō dicit furtū proprie: qz volente dño rei/ et eius voluntate cognita/ recipiens rem nō cōmittit furtum. Si tñ crederet dñm invitū: furtū cōmittit sic recipiēs quantū ad intētionem: nō tñ tenet ad restitutionē. Et dicitur dñs invitus etiā dū videt rem auferri et nō cōtradicit propter timorē vel verecundiā: alias nō cōtradicendo cum potuerit videt cōsentire. ¶ Dicitur gratia lucrandi: qz si non animo lucrandi: sed animo custodiendi vel reddendi cautiorē dñm rei: aut alia simili causa rem auferret nō esset furtum. ¶ Dicitur rem ipsam vsum vel possessionē: qz nihil refert an tollēs rem alienam intendat sibi appropriare rem sive solū vsum rei sive eius possessionem. Nam quodlibet horum intēdat: furtum cōmittit. ¶ Et si placet furtū apertius distinguere a rapina: addendū est occulte: sicut addit sanctus Thom. lz etiam per hoc q dicitur fraudulenta satis distinguitur: q ius minus aperte: de quo statī infra. ¶ Quod etiam dicitur dño invito: intelligi dz non actu illicito: sed actu debito: vt tactū est questione precedenti. ¶ Scdo notandum: q in genere duplex est furtū: sz manifestum. Et est qñ cū eo fur deprehēditur priusq veniat ad locū destinatū. Aliud non manifestum: cum quo sz fur non deprehendit. Sunt etiam quedam furta que specialia sortiuntur nomina: vt sacrilegiū qd est furtum rei sacre vel rei non sacre/ de loco tamen sacro. Unde sacrilegium dr quasi sacriledium: vel quasi sacre legis lesio. Cōmittitur sacrilegium vel in personā: vt cum leditur persona ecclesiastica: vel in locū: vt cū immunitas eccl'ie vel cemiterij leditur: vel in re: vt cum res aliqua sacra de loco sacro: aut res sacra de loco nō sacro aufertur: vt habetur in glos. sacrilegium. xvij. qō. iiij. et in ca. Si quis contumax in textu. eadem. q. Sic furtū cōmissum in re religiosa: vel in republica dicitur peculatus. Sic si disperso grege inde furetur: dicitur abigeatus. Similiter furtum hominis liberi venditi vel empti scienter dicitur plagiatus. Et eodē mō sollicitatio servi alieni: vł asportatio vel ad aliā regionem furtiua ductio: cetera furta retinēt generale nomen furti. ¶ Tertio notandum: q rapina multipliciter accipitur. Uno modo largissime et improprie p omni indebita vsurpatione rei: sive temporalis sive spiritualis. Sic accipitur ad Phil. ij. vbi de Christo dicit aplš. Nō rapinam arbitratus est esse se equalē

Nota. 2. B

Nota. 3. C

deo:qꝛ non attribuit sibi equalitatẽ dei indebitã:
Fuit enim ⁊ est equalis patri ſm diuinitatẽ:⁊ verus
deus de deo vero. Hanc autẽ rapere voluit primus
parens:vt dicit Aug. Uoluerunt rapere diuinitatez
et perdiderunt felicitatẽ. Et hui⁹ rapine penã ſoluit
christus:vt ait in Psal. Que non rapui: exoluebam.
Secundo modo accipitur communiter: minus tñ
large pro vſurpatione vel retentione iniuſta rei alie
ne tẽporalis quacũqꝫ ſiue manifeſta ſiue occulta:⁊ ſic
cõprehẽdit ſub ſe furtũ rapinã proprie acceptã/ vſu
ram ⁊c. hinc Amb. in lib. de bono mortis. et habetur
in decretis. xiiij. q. iiij. ſi quis. Si quis vſuram acci-
pit.rapinã facit:vita non viuit. ⁊ Augu. xiiij. q. v. Si
quid. ait. Si quid inueniſti:⁊ nõ reddidiſti:rapuiſti.
Et beatus Hieronymus et habetur diſt. xlij. §. ordi-
nandus. Aliena rapere conuincitur:qui vltra neceſ-
ſaria ſibi retinere conatur. quod intelligendum eſt
de ſuperfluo nature et perſone:et illo modo rapina
nõ diſtiguitur a furto:etiã large accepto. Tertio mõ
accipitur proprie ⁊ ſtricte:vt diſtinguitur cõtra furtũ
ꝓprie:et ſic rapina deſcribitur. Eſt rei aliene per vio
lentiã ad lucrũ facta illicita vſurpatio. ¶ Dicitur rei
aliene:quia ſi quis per violentiã acciperet rem pro-
priam ab eo qui eam abſtulit dum aſportat:aut duz
poſtqꝫ ad locum fur vel raptor ſe contulit et portauit
non eſſet rapina:vt dicetur. ¶ Dicitur per violentiã
ad differentiã furti quo recipit̃ res aliena per fraudu
lentiam. ¶ Dicitur ad lucrum/eadem ratione qua
in diffinitione furti:qꝛ ſi quis violenter eriperet gla
dium de manu furioſi ad prohibendũ homicidium
nõ eſſet rapina. Similiter ſi quis auferat ancillam
alicui⁹ vt fornicet̃ cũ ea:nõ eſt rapina:licet poſſit dici
raptus:vt eſt ſpecies luxurie. ¶ Dicitur illicita:quia
propter ablata violenter in bello iuſto ab hoſtibus:
ſimiliter cũ alias debitum ab aliquo inuito publica
auctoritate aufert̃:nõ committitur rapina. ¶ Ex illo
patet duplex differentia inter furtũ ⁊ rapinã. Prima
qꝛ furtum fit occulte:rapina manifeſte:hanc innuit
philoſophus. v. ethicorũ. c. iiij. Similiter et ſecundo
furtũ fit doloſe:ſed rapina/vt dictũ eſt:violenter. Ac-
cipitur tñ rapina ſtrictiſſime:vt diſtinguitur contra
predationez. Et tunc rapina reſpicit res immobiles
depredatio vero mobiles. Communiter tñ accipiun
Nota.4. D tur pro eodez indiſtincte:et ita diffinita eſt:⁊ ſic acci
pitur in propoſito. ¶ Quarto notandũ:qꝺ cum rapi
na ſicut ⁊ furtũ dicunt ablationem rei aliene contra
voluntatem dñi rei:qꝛ dño inuito ſm modos inuolũ
tarij poſſunt diſtingui ſpecies ſeu modi rapine. Eſt
enim voluntariũ ſimpliciter: ⁊ qñqꝫ ſm quid/ſiue ex
conditione:vt patet. iij. Ethicorũ: et per oppoſitũ de
inuoluntario. Unde ablatio rei ſimpliciter eſt inuo-
luntaria:que eſt volita actu elicito: et talis ablatio
qꝛ fit per manifeſtam violentiã. Quãdoqꝫ vero abla-
tio eſt inuolũtaria ex conditione:qꝛ nollet eaz fieri ſi
prohibere poſſet ſine maiori dãno:vt dũ ſubditi pa-
tiuntur oppreſſiones a ſuis dñis iniuſtas. Et huiuſ
modi extortio non effugit rationẽ rapine. Et ſm hoc
varijs modis cõmittitur rapina:ſcilicet manifeſte:vt
a latronibus et publicis raptorib⁹/ac viarũ inſidia-
toribus:qui vagant̃ et vndecũqꝫ poſſunt rapiũt. Fit
in naufragijs: fit in pedagijs:fit in queſtibus ⁊ tal-
lijs et ſimilibus. Fit in guerris et bellis:fit in varijs
Nota.5. tam dominorũ qꝫ officialiũ extorſionibus:de quarũ
E reſtitutionibus videndum. ¶ Quinto notãdum: ꝙ
omnis rapina ſimiliter et furtũ peccatũ eſt:qꝛ inclu
dunt in ſuis rationibus iniuſtitiam. Nam vt dictum
eſt:ſi res aliqua iuſte auferatur ſiue ignorante dño:
ſiue ſciente ⁊ nolente:neqꝫ furtũ dicitur:nec rapina.
Unde vt dicit beatus Tho. ſecunda ſecũde. q. lxvj. ar
ticu. viij. Rapina dicit quandã violẽtiã ⁊ coactionez
per quam contra iuſtitiã aufertur alicui quod ſuum
eſt. Coactionem autez iuſtam in humana ſocietate
nemo habet:niſi publica poteſtas. Idcirco priuata
perſona nõ vtens publica poteſtate:ſi quid per coa-
ctionem aut violentiã aufert:iniuſte agit:et rapinaz
committit. Principibus vero ac rectorib⁹ cõmunita
tũ publica poteſtas ad hoc committit̃:vt ſint iuſtitie
cuſtodes:et ideo non licet eis violẽtia ⁊ coactione vti
niſi ſm iuſtitie tenorẽ:et hoc vel cõtra hoſtes pugnã
do:vel contra ciues malefactores puniendo. Et qꝺ
per talẽ violẽtiam aufertur:nõ hꝫ rationẽ rapine:cũ
non ſit contra iuſtitiaz. Si vero cõtra iuſtitiã aliqui
auferũt per publicã poteſtatẽ violenter res aliorum:
illicite agunt/⁊ rapinã committunt. ¶ Sed ſi pergis
querere:an omnis rapina ⁊ furtũ/ſint peccatũ: mor-
tale. Rñdetur/ꝙ ſic de ſuo genere. Patet:qꝛ eſt cõtra
expreſſum preceptũ negatiuũ decalogi. Non furtuz
facies. Ubi furtum accipit̃ cõmuniter pro omni iniu
ſta rei ablatione:ſiue per fraudẽ occulte/ſiue per vio
lentiã manifeſte:vt dictum eſt:et ita illo ꝑcepto pro-
hibetur omne furtum ⁊ omnis rapina:⁊ ꝑ cõſequẽs
eſt mortale per diffinitionem mortalis peccati beati
Augu. vt habetur in ſecundo. Si tñ aliquid minimũ
tractaretur ex ſurreptione:non ex malitia : excuſaret̃
a mortali:vt dicit ſctũs Tho. Et dicitur non ex mali
tia:qꝛ quãtũcũqꝫ modica ſit res que aufert̃:ſi tñ abla
tio procedit ex affectu nocendi proximo:aut ex cupi-
ditate poſſidẽdi rẽ alienam. ⁊ preſumit̃ ꝙ ablatio rei
tã modice fit contra volũtatẽ dñi eius:nõ excuſat̃ a
mortali. Cũ etiã ſola voluntas ⁊ cõcupiſcẽtia rei ꝓxi
mi eſt mortale et contra decimũ preceptũ. Non cõcu
piſces ⁊c. ¶ Differunt tñ rapina et furtum in ratione
peccati:qꝛ ceteris paribus rapina eſt grauius pec-
catũ furto. vnde Augu. in lib. q. Exod. Penale eſt oc-
culte auferre:ſed multo maioris pene eſt viſibiliter
eripere. xiiij. q. v. Penale. vbi gloſ. Penale id eſt di-
gnum pena. ¶ Magis enim delinquit raptor qꝫ fur
duplici ratione ſm beatum Thomam vbi ſupra art.
ix. Prima ſqꝛ cũ furtũ et rapina ſint peccata pro quã-
to per ea aufertur res aliena inuito dño:quanto do-
minus eſt magis inuitus ſeu inuoluntarius : tanto
grauatur peccatum ablationis rei. Nunc autem vio
lentia que eſt rapina:directius opponit̃ voluntati qꝫ
ignorantia que eſt in furto. Secunda:qꝛ per rapinã
nõ ſolũ infert̃ damnũ alicui in rebus:ſed etiã vergit
in quãdam ignominiã ⁊ iniuriam. i. vilipenſionem
ꝑſone dãnificate que ꝑpõderat fraudi ⁊ dolo:q̃ ſunt
in furto. Et põt addi tertia:qꝛ maior eſt temeritas ⁊
pertinacia in rapina qꝫ in furto:⁊ ita intenſior volũ-
tas auferendi rem alienã:et per conſequens grau⁹
peccatũ in rapina:nam intenſio volũtatis male ag-
grauat peccatuz:ſicut e regione intenſio voluntatis
bone auget meritũ. Maior enim eſt temeritas et in
tenſior voluntas in peccato publico qꝫ occulto. Ma-
gis enim vult auferre alienũ:qui minus retrahit̃ ab
illa volũtate:quia firmius inheret paratus defende
re ſuã volũtatẽ contra repugnantes:⁊ ita eſt in rapi-
na. Nam raptor non retrahitur verecundia:qꝛ pu-
blice rapit paratus defendere:quia violenter rapit:
et frons meretricis factus eſt ſibi neſciẽs verecunda
ri:qꝺ aggrauat peccatũ. Nec impedit ꝙ raptor ma-
gis verecundatur de furto qꝫ de rapina. De maiori
autẽ turpitudine magis verecundamur:⁊ ita maior
videtur eſſe turpitudo in furto qꝫ in rapina:⁊ ita ma
gis peccatum:quia vt dicit Thom. ex quo homines
ſenſibilibus inherentes magis gloriant̃ de virtute
exteriori que manifeſtatur in rapina:qꝫ de virtute in
teriori que tollitur per peccatum:et ideo minus ve-
recũdant̃ de rapina qꝫ de furto:qꝛ furto adeſt quidã ti
mor ⁊ puſillanimitas:quam magis deteſtant̃/qꝫ au
daciã. Additur ⁊ quarta ratio:qꝛ plus punitur rapi-
na qꝫ furtuz:tam ſm leges qꝫ canones. Nam ſm ca
nones excõmunicat̃ ab epiſcopo in cuius dioceſi ra
pinã commiſit. de rapto. c. j. et. ij. Nec abſoluitur niſi
prius emendet ablata reſtituendo ſi poterit. Si autẽ
nolit ſatiſfacere vel ſatiſfaciendi plenaz ſecuritatem
dare negetur ei beneficium penitentie. Et ſi vſqꝫ ad

obitū in obstinatione fuerit:et tunc emendationē: vel emendandi securitatem prestiterit:penitentiā & viaticū ac sepulturam habebit. Si vero in morte satisfacere non poterit:cōtritus viaticū habebit:& ecclesiastica sepultura carebit:vt in ca. super eo. de rap. Et hoc ad terrorē aliorū:vel ad cōfusionem cognatorum:vt per hoc inducantur ad satisfaciendū. Et additur in .c. allegato:ꝙ si qui presbyterorū vel clericorū contra hoc in vita vel in morte penitentias dare vel sepulture interesse:aut eorū eleemosynas accipere attentauerint:si huius rapine participes inuenti fuerint:ordinis sui dānū irrecuperabiliter patiant & ecclesiastico bñficio careāt. Et intelligit hoc Host. si sepe admonitus sit:vel si fuerit et modico tpe contumax fuerit absolutus:per propriū presbyterum sepeliendus erit:et heredes cogent per cēsurā ecclesiasticā satisfacere ꝑm facultatē defuncti.eodez titu.in literis. Et est idē:m:si in morte cōstitutus satisfacere ꝓmisit si conualesceret:& ante satisfactionē decessit. Similiter etiā si in vita satisfacere non posset:nō negaretur ei penitētia si emendare promitteret:& si ad pinguiorem fortunaz veniret. Et intelligenda sunt hec de raptoribus notis non de occultis:& idem intellige de predonibus. ¶Utrum autē furtū & rapina differant specie in genere moris siue peccati:parum refert in proposito:certū est ꝙ eodē precepto prohibētur. Signantur tñ per diuersas species accidentaliter differētes:et superfluum iudico talia hic inducere.

Nota.6 ¶Ultimo notandū:ꝙ duplices sunt participātes cum furib⁹ et raptoribus. Quidā participāt in actu furandi vel spoliādi:quidā in re:ꝑ furtū vel rapinam acquisita. Primi sunt qui dederunt occasionez iubēdo/cōsulendo &c. sine quā actus furti vel rapine nō fuisset cōmissus. Secundi sunt qui nō dederūt occasionem actui:sed tamē rebus subtractis participant illas a raptorib⁹ accipiendo/emendo/vendo/consumendo et hmōi:et hoc fieri pōt sciēter vel ignorāter. Et tantum de arti.j.

Articu.2. Cōclusio.1. F ¶Quantū ad articulū secundū est conclusio prima. Omnis fur atꝗ raptor singula furta aut rapina acquisita tenet dño rei restituere: si earum restitutio fuerit in sua ptāte. Probat cōclusio:quicunꝗ aliquid acquisiuit iniuste/dolose aut violenter contra domini voluntatē:tenetur id restituere dño rei si fuerit possibile:sed ōis fur & raptor est huiusmodi:ergo tenetur &c. Cōsequentia nota:quia in primo prime. Maior probata est questione precedenti. Minor etiā patet ex descriptionibus furti et rapine in priori art. positis. ¶Qd̄ dr̄ domino rei:& si restitutio in sua fuerit ptāte precedenti questiōe declaratum est:vbi ostensum est quid/& cui sit facienda restitutio et ꝑm modificationes ibi tactas intelligenda est hec cōclusio.

Conclo.2. ¶Secunda cōclusio. Ōis participans in actu vel re ablata cum fure vel raptore ad restitutionē tenet ꝑm diuersos tamē participationis modos diuersimode. Patet conclusio:quia participans in actu tenetur ad restitutionem toti⁹:si sine eius cooperatione actus non fuisset cōmissus:vt dictum est questione precedenti. Participans autem in re ipsa tenetur restituere partem illā in qua participauit:vt infra particularius dicetur. In alia eniz parte ablati que ad eum nō peruenit:nō est culpabilis:si tñ nō participauit in actu.

Articu.3. Dubium.1. G ¶Quātum ad tertium articulū est primū dubiū cōtra primā cōclusionem. Nam qui furatur ex pietate vt faciat eleemosynam:non tenet ad restitutionē:ergo conclusio falsa. Antecedens probatur:q: nullus tenetur ad restitutionem rei quā tenet sine petō:sic autē furās nō peccat:qd̄ ꝓbat:q: si peccaret maxime cōtra preceptum secunde tabule. Nō furtū facies:sed hoc non:q: ōia peccata contra precepta scđe tabule/sunt cōtra charitatē proximi:sicut pctā cōtra precepta prime tabule sunt contra charitatē dei:sed furtum presertim in casu argumenti/non est cōtra charitatem ꝓximi:stat eñ cū ea. Nā charitas proximi est velle ei dilectionē dei et eterna bona ac cetera ad beatitudinem ꝓmouentia:vt habitū est in.iiij.dist.xxviij. Sed hoc posset velle proximo:et tñ nihilominus aliquā rē temporalem sibi subtrahere:maxime que sibi nō est necessaria ad salutem et presertim si est sibi impedimēto:vt sunt bona exteriora superflua: que tenetur erogare indigentibus:vt dr̄ Luce.xj. Qd̄ superest date eleemosynā. Illa eñ possum nolle proximo ex charitate. Ad hoc respondetur/ꝙ nequaꝗ̄ est furandū proximo etiam superabundanti/vt detur eleemosyna: nisi in extrema necessitate proximi:sed tūc cessat ratio furti. In illa enim posset quis de rebus diuitis subuenire proximi necessitati:dū de suis nō posset sicut et sibi ipsi et de hoc Augu. in homi. Forte aliquis cogitat et dicit:multi sunt christiani diuites/auari/cupidi: non habebo peccatum si suum illis abstulero:& pauperibus dedero. Unde eñ illi nil boni agunt: mercedem habere potero:sz huiusmodi cogitatio a diaboli calliditate suggerit. Nā si totum tribuat pauperibus qd̄ abstulerat:addit potius peccatū ꝗ̄ minuat. Hec Aug.xiiij.q.v.forte. Nō enim sunt facienda mala vt eueniant bona ad Rom.iij. furari autē malum est:quia prohibitū. ¶Sed ad rōnē dr̄ ꝙ omne peccatum est peccatum inquātū est cōtra charitatē dei: quia ratio peccati ꝑm Augusti.& Ambro. consistit in transgressione legis diuine:que obuiat charitati dei. Unde commissum in proximū:ideo est peccatū q: a deo ꝓhibitū:& dilectio charitatiua proximi includit dilectionem dei: vñ nō pōt charitatiue diligi proximus:nisi diligat deus. Nec diligit deus ab eo qui precepta eius non seruat. Conceditur ergo:ꝙ peccās contra preceptū scđe tabule:peccat cōtra charitatem proximi:sed nihilominus magis contra charitatem dei. Et cū arguitur:furtū stat cū charitate proximi: negat. Et cōsequēter dr̄/ꝙ diligere proximū charitatiue est velle proximo dilectionē dei:& beatitudinē:& quicquid boni deus vult nos proximo velle:& nolle omne malum qd̄ deus vult nos proximo nolle. Et ꝑ hoc qui temporalia mala vult proximo cōtra legē dei:licet nō contraria saluti:non diligit proximū:& sic nō stat furtū cū charitate proximi in casu argumenti.

¶Secūdo dubitatur:vtrū vxor que aliqua subtrahit/reseruat/exponit seu dispensat viro ignorante: teneat ad restitutionem viro:sicut vir vxori & proles parenti. Dubiū.2. H ¶Prohorum solutione aduertendum ꝙ existentibꝰ in cōiugio triplicia sunt bona: quedam sunt propria viri: quedā propria vxoris:quedā cōia vtrisꝗ. Cōmunia vtrisꝗ sunt que cōibus laborib⁹ lucrant:vt fructus dotis ac donationis ꝓpter nuptias. Est autem dos id qd̄ donat viro a parentibus vxoris:aut ipsa vxore:vel alijs/ad subleuationem onerum matrimonij. Sed donatio propter nuptias est qd̄ spōsus spōse donat qñ ab ea dotem accipit:& idem si dotē non acciperet:vt in.§.illud. de dona. inter virum & vxorem.c. nuper. Bona viri sunt cetera bona que vir sua industria ac labore vel alias(non cōcurrente vxore)collaborando habet vel acquirit:vt sunt etiam bona paterna:aut hereditaria preter dotem & donationē propter nuptias. Bona vxoris/sunt bona paraphernalia.i.quecūꝗ habet mulier preter dotē:a para quod est iuxta:et pherna qd̄ est dos quasi iuxta dotem:vt successiones hereditarie legata ei vel donata. Item si mulier vltra gubernationem domus exerceret artem aliquā lucrosam:vt quia textrix est vel lanaria: netrix vel negotiatrix et similia. ¶Secundo aduertendum:ꝙ vt dicit Angelus in sum. in verbo vxor.ꝙ vxor quādoꝗ operatur in bonis viri ꝓ suo:vtputa in lana viri vt faciat vestimentum:vel in lino vt faciat linteamina pro vsu domus:et sic lucratur viro. Nec minus illa sunt viri/ꝗ̄ si nihil operis in eis fecisset: nec precium laboris petere potest a viro. Aut laborat in rebus viri:aut alijs quibuscūꝗ nō ad cōmunē vsum:sed vt inde lucrum habeat:et sic non cedit lucro viri:hoc est non viro/sed sibi lucrat:nisi qñ non

attulit dotem sufficientem ad alendum se ⁊ cõmunes liberos cũ marito: qñ maritus nõ hꝫ alia bona sufficientia. Sed si attulit dotem sufficientẽ ad alendum se ⁊ cõmunes liberos: vel saltem se qñ maritus habet alia bona sufficientia: non tenetur cedere lucro mariti: sꝫ potest in eis bonis vel in aliis laborare: vt habeat preciũ laboris/ ⁊ sibi acquirit. Et hoc patet: qꝛ mulier non tenetur laborare pro viro: si habet dotem sufficientem pro parte onerũ supportãda: vel alias alimenta iure legati. Nec potest etiã vir eã compellere ad laborandũ subtrahẽdo alimenta: vt vult Panor. in ca. literas. de resti. spol. Si vero vxor non portauit dotem sufficientem ad sustentanda onera matrimonij: saltem pro parte: laborare dꝫ pro ipsis oneribus supportandis: ⁊ si non vult: vir potest ei negare alimenta. Iura vero que videntur velle ꝙ simplr cedat lucro viri: ⁊ ꝙ debet esse in officio viri/ debent intelligi quantum ad debitum reddendum: ⁊ dum laborat pro vsu suo in re viri: alr̃s non haberet veritatem. Sic ꝙ dicitur esse pene famula viri de dominio viri intelligendum est: ꝙ non simpliciter: sed ꝓm q̃d inquãtum est sub eius cura: ⁊ debet regi ab eo: ⁊ quo ad debitum cõiugale: qꝛ non transit in potestatẽ viri. Uel dꝛ ꝓm eundem ꝙ predicta debẽt intelligi quo ad obsequialia opera in domo/ vt custodire res viri: respicere coquinam: parare cibos: lauare ordinare vtẽsilia domus ⁊ similia. Et hoc attenta conditione mulieris: quia si nobilis fuerit: ad vilia opera cogi non debet: ⁊ si desisteret a talibus obsequialibus operibꝰ ⁊ parue estimationis propter faciẽdam artem: pars lucri talis artis cõicari deberet cum viro/ ꝓm iudiciũ boni viri: quod aũt vltra talia obsequialia exercens per artem lucratur potest sibi retinere tanq̃ propriũ

Propõ.1. ⁊ non cogitur cõicare. Hec Ang. ¶ His premissis re-
3 spondetur per aliquas propositiones. Prima. Uxor si de rebus mariti ꝓprijs aliqua dispensando subtraxerit restituere tenetur: nisi extrema necessitas suoꝝ liberorum vel familie excusauerit. Patet: quia vxor in rebus mariti nullam hꝫ dispensandi facultatem multominus q̃ vir in rebus vxoris. Ex quo sequitur ꝙ de his bonis vxor eleemosynam facere non potest

Propõ.2. nec quicq̃ in pios vsus cõuertere. ¶ Dicitur nisi excuset extrema necessitas. Eadem ratione qua supra dictum est de extrema necessitate. ¶ Secunda ꝓpositio. Uxor de suis bonis paraphernalibus vel lucris distrahens vel disponens marito ignorante etiã ꝓhibente: non tenetur restituere: nisi cetera viri bona ad alendum prolem ⁊ coniugem non possent sufficere. Probatur: qꝛ quantum ad bona sua propria/ vxor non subest dominio viri: vt dictũ est: ⁊ per cõsequens quantum ad illa est sui iuris in dispensando. Satis concordat sanctus Tho. ij. ij. q. xxxij. ar. viij. Item dũ sufficit dos ad alimentum: non tenetur vxor laborare ad lucrum: ideo si sua sponte lucratur suum erit lucrum: vt dictum est. Sed de suo quilibet potest disponere: vt vult: nisi lege aliqua prohiberetur: que in ꝓposito non apparet. ¶ Et dicitur nisi cetera ⁊c. quia in hoc casu tenetur laborare ad educationem puerorum sui ⁊ coniugis iure naturali: ideo lucra in alios vsus nõ potest exponere. ¶ Tertia propositio. Uxor

Propõ.3. si de bonis communibus contra viri consensum/ expressum/ vel presumptũ extra casum necessitatis occulte tenet vel derogat: viro ad restitutionem tenet nisi negotia viri vtiliter agat. Probatur conclusio: quia dispensatio bonorum cõmunium ad viruꝫ pertinet tanq̃ ad caput ⁊ principalem domus gubernatorem: ideo de illis contra viri consensum non habet facultatem dispensandi extra casus in propositione designatos. ¶ Dicitur primo de bonis cõmunibus/ propter dicta in secunda propositione. ¶ Dicitur cõtra viri consensum quia consentiente viro potest de rebus communibus disponere. ¶ Dicitur verum vel presumptum: quia si ex consuetudine loci/ aut alijs signis potest probabiliter presumi de cõsensu: potest erogare: ⁊ non tenetur restituere. Gratia exempli: si consuetudo loci ita habet ꝙ vxores de pane ⁊ vino ⁊ huiusmodi faciunt eleemosynas potest presumere: ⁊ sine requisitione viri dare: quia cõsuetudo dat iurisditionem. Et licet viri aliquando prohibeant/ dicit Angelus in sum. in verbo eleemosyne. §. vij. dꝫ mulier sibi formare conscientiam ꝓm Rodon. ꝙ ideo faciunt ne nimis dent: sed temperate. Et suo modo intelligendum est de alijs consuetudinalibus mulieribus. ¶ Dicitur nisi negotia viri vtiliter gerat: nam vxor habens virum prodigum/ inutilẽ sua male vel turpiter dispensantem: ac sibi ac liberis non satis (vt potest ⁊ tenetur) prouidentem/ aliqua celat de bonis communibus: immo de bonis viri contra eius prohibitionem: vt sibi ⁊ viro prouideat tempore necessario: nec peccat: nec ad restitutionem tenetur: neq꜄ ad obediẽdum viro precipienti sibi/ ꝙ omnia ei tradat quia hoc esset dare gladium furioso. Sic si videt virum crudelem ac peruersum ac sceleratum: potest dare moderatas eleemosynas: aut i pias causas: vt deꝰ suspendat iram suaꝫ/ aut illuminet ⁊ conuertat euꝫ dum hoc agit occulte ⁊ sine scandalo viri. Nam his placatur deus/ vt ostendit beatus Hiero. super Malach. ⁊ recitatur. xvj. q. i. reuertimini. Sic eñ Abigail mulier sapiens liberauit virum suum Nabal stultũ a morte propter panes ⁊ cetera datos Dauid contra voluntatem viri: vt habetur. j. Reg. xxv. Et sicut mulier potest in necessitate aliqua expendere in medicos corporis: etiam viro nõ consentiente: ita in necessitate anime. ¶ Dictum est etiam extra casum necessitatis: qđ quoties dicitur intelligendum est/ nõ tantum de necessitate mulieris: sed etiam viri/ liberorum/ familie: immo extraneorum: quoniam in eoꝝ extrema necessitate posset ⁊ deberet furari: hoc est res proximi auferre: ⁊ subuenire necessitatem patiẽti: dũ non assit alius qui possit ⁊ velit subuenire. Sic etiã si vir ad restitutionem male ablatorum teneret: nec induci posset ad restituendum aut cõpelli posset vxor de bonis viri restituere: caute tamen ⁊ prudenter: qꝛ in hoc vtiliter ageret negotium viri prouidendo aĩe sue: sicut posset prouidere corpori eius in infirmitate medicorum ope etiam ipso nolente. de hoc infra.

¶ Quarta propositio. Maritus distrahens dotem vxoris: aut propter nuptias donatum: tenetur restituere quicquid fuerit distractuꝫ. Probatur/ quia dos est proprium patrimonium mulieris: de qua vir tenetur mulierem: ⁊ onera matrimonij sustẽtare. Unde soluto matrimonio tenetur vir aut heredes doteꝫ restituere: lucratur tamen vir fructus rerum dotalium propter onera matrimonij. Unde fetus dotaliũ pecorum ad maritum pertinent: qui in fructus computantur: sic tamen vt suppleat inde mortua capita ex iam natis fetibus. Quod autem lucratur fructus verum est: si sustinet onera matrimonij: alr̃s nõ: sed vxori restituitur. ¶ Si queritur cui restituenda est dos? Respondetur si dos fuerit ꝓfectitia: scilicet que a patre vel auo aut nomine eoruꝫ ac eorum bonis datur redditur patri si mulier premoriatur/ si non reliquerit filios alr̃s de consuetudine remanet penes liberos. Si vero vir premoritur: reddi debet patri ⁊ filie: non tamen potest pater eam petere nisi accedẽte voluntate filie. Si autem dos fuerit aduentitia: hoc est data ab ipsa muliere vel quocũq꜄ alio a patre ⁊ auo: si premoritur mulier: ad eius heredem pertinet dos si premoritur vir, ad vxorem redibit. Et si dos consistit in rebus immobilibus: debet restitui statim soluto matrimonio. Si in mobilibꝰ/ restitui debet infra annum a marito: ⁊ hoc inquantum facere potest habita ratione ne egeat. Ponet tamen cautionem ꝙ si ad meliorem fortunam peruenerit soluet residuũ: et hoc priuilegium transit ad filios eiusdem matrimonij: et non ad heredes extraneos: potest tamen vir detrahere expensas necessarias: non autem voluntarias aut voluptuosas. Et sunt mulieri obligata Propõ.4.

omnia bona viri: nec perdit ea ꝓpter delictum viri
sed ꝓpter adulterium perdit: ⁊ vir lucratur eam. Et
predicta de restitutione dotis vera sunt: nisi interue-
niat pactum: aut cõsuetudo loci alia. aut statutũ mu
nicipale aliter disponens: in hoc enim magis statur
legi municipali seu statuto ꝗ̃ iuri cõi. Multa de do-
te ⁊ donatione propter nuptias tractant canoniste ⁊
Ꝓpõ.5. B legiste que hic rescinduntur. ¶ Quinta ꝓpositio. De
filiofamilias nondũ emancipato: sed adhuc sub po-
testate patris existente: filiusfamilias auferens ali-
quid de bonis parentũ extra extremã necessitatẽ cõ-
tra eorum expressam vel presumptã voluntatem: fur-
tum cõmittit: ⁊ tenet̃ ad eorundem restitutionẽ. Pa-
tet: quia aufert rem alienã inuito dño: ergo tenet̃ ad
restitutionem: res enim parentũ aliene sunt a filijs
quantum ad dñium ⁊ administrationem: nec in eis
aliquod ius cõpetit filijs: licet hereditatem futuram
expectent. ¶ Dicitur contra voluntatẽ expressam vel
presumptam: q: si voluntas parentũ administratio-
nem habentiũ adest: nõ est furtũ. Et dicitur admini-
strationem habentiũ: q: nõ sufficit cõsensus matris:
cum ipsa non habeat dispensationẽ rerũ mariti neqꝫ
cõmunium. Et dicitur voluntas presumpta/ quãdo
filius ex certis signis et coniecturis credit parentes
consentire: vt q: sciunt ⁊ non contradicunt: aut tale
hꝫ cõis consuetudo loci vel domus paterne: ⁊ sic de
similibus. Et q: filiusfamilias non potest auferre de
rebus paternis: multominus filius emancipatus.
¶ Sed diceres: quid si filius haberet peculium: nun
quid de illo potest dispensare vt volet. ¶ Pro solutio-
ne notandũ: ꝙ peculium dicitur quasi pusilla pecu-
nia: siue patrimoniũ pusillũ. Et ad ꝓpositum dr̃ ali-
quid: qđ filiusfamilias acquirit viuente patre sub eiꝰ
potestate existens: siue illud acquirat a patre: siue
aliunde. ¶ Et est quadruplex: scꝫ profectitiũ: aduen-
titium: castrense: ⁊ quasi castrense. ¶ Profectitium est
qđ ex rebus patris vel earũ occasione proficiscitur. i.
prouenit: vbi ex capitur large: vt extẽdit se ad omne
quod occasione patris vt cause ꝑrime vel immedia-
te prouenit: vt est pecunia: vel res aliqua patris filio
familias a patre concessa: ⁊ fructus vel lucrũ inde ꝓ-
ueniens siue acquisitũ: ⁊ hoc siue labore ⁊ industria
filij. Puta sibi possessionẽ a patre datam alij locat co
lono pro certa parte crementi: aut pecunia mercato-
ri: de qua habet lucrum. Que sic ꝓueniunt erunt ꝓ-
fectitia: sed id qđ filius acquirit ex predictis bonis/
ex labore suo vel industria: puta personaliter colen-
do agrum: vel negotiando cũ pecunijs predictis: lu-
crum pro parte illa que debetur possessioni: est profe
ctitium: ⁊ pro parte que debetur operationi ⁊ indu-
strie persone lucrantis: erit aduentitiũ. Unde omne
lucrũ qđ ꝓuenit ex persona filij in casu: est aduẽtitiũ.
In peculio ꝓfectitio ad patrẽ pertinet et proprietas
⁊ vsufructus: ⁊ nil iuris habet in eo filiusfamilias: et
ad nihil valet filio nisi vt nõ publicetur in casu quo
alia bona patris publicantur. ¶ Peculium aduenti
tium est qđ aliunde ꝓuenit: vt ex donatione matris
amicoꝝ aut alioꝝ quorũcunqꝫ nõ intuitu patris: aut
acquirit̃ ex industria: aut ꝓuenit ex euentu vel fortu
na: nõ tamen occasione militie vel officij publici. Et
hic excipitur/ qđ ab imperatore seu augusta vel rege
donatur. In isto aduẽticio peculio filiusfamilias ac-
quirit dñium seu ꝓprietatem: sed pater hꝫ vsufructũ
donec vixerit nisi remiserit: vel nisi ab aliquo sibi de-
tur vel relinquatur/ hoc pacto vt ad patrem nõ perti
neat vsufructus: vel nisi succedat filius vna cũ patre
in hereditate fratris vel sororis. Moriente aũt patre
id peculium totum erit filij: nec cõicabit cũ fratribus
alijs. ¶ Peculium castrense est qđ filiofamilias a pa
rentibus vel alijs occasione militie ⁊ non alias do-
natur: aut ipse in militia acquirit: quod nisi milita-
ret acquisiturus nõ fuisset: quia qđ in militia degẽti
datum esset vel acquisisset: etiã in militia non degẽ-
ti/ non pertinet ad peculiũ castrẽse. ¶ Peculiũ quasi
castrense dicitur qđ filiusfamilias ex officio publico
recepit: vt si fuerit aduocatus/ medicꝰ/ magister stu-
diorum liberalium artiũ/ notarius/ aut officialis vel
rector qui salaria vel stipẽdia recipiunt publica. Qđ
additur: quia qđ notarij cões acquirunt: nõ pertinet
ad peculium quasi castrense. Sed notarij dñorum ⁊
officialium deberent habere salariũ de publico. Ad-
dendum etiam est/ vel ex donatione imperatoris vel
auguste seu regis: vt supra. ¶ Et in duplici peculio
castrensi vel quasi castrensi/ filiusfamilias habet ple
num dominium ⁊ proprietatem ac etiam vsufructũ:
et censetur vt paterfamilias: ⁊ testari põt: ⁊ dare elee-
mosynam: ⁊ ad vota disponere. Pater quoqꝫ nihil iu-
ris habet in eis. Omnia predicta de peculio/ legibꝰ
sancita sunt: quas si placet quere in summis seu apđ
legistas. ¶ Ex his patet: ꝙ filiusfamilias auferẽs ali
quid de peculio profectitio: siue quo ad rei substan-
tiam: siue quo ad vsufructum: aut de peculio aduen
titio quo ad vsufructum aufert rem patris: ⁊ per cõ-
sequens tenetur ad restitutionem. Secus si de pecu-
lio castrensi/ vel quasi castrensi aliquid tollit a ut ero
gat. Et hoc quo ad prima duo habet veritatem patre
non consentiente/ tacite nec expresse. Et est hec pro-
positio quinta limitanda sicut tertia: supra de vxore
rerum bonorum communium cuꝫ sua declaratione.
¶ Sexta propositio. Famuli ⁊ famule auferentes ali
qua de rebus dominorum vel dominarũ suarum cõ- Propõ.6. L
tra eorum expressam seu tacitam voluntatem: siue in
victualibus: siue alijs extra casum extreme necessita
tis: furtum cõmittunt: ⁊ tenentur ad restitutionem ꝑ
omnia sicut supra propositione tertia. Excipitur tñ
casus si reciperent aliquid alias sibi debitũ. Sic em̃
licet occulte accipiendo peccarent: nõ tamen tenent̃
ad restitutionem: vt infra declarabitur. ¶ Ex priori- Coroll.
bus sequitur: ꝙ vxor non potest de rebus viri vel cõ-
munibus dare filijs prioris matrimonij: nisi per mo-
dum eleemosyne ⁊ multo minus alijs amicis. Et hoc
verum est quantũ ad proles prioris matrimonij: ẜm
Guil. quando tales filij non habent actionem cõtra
matrem. Si vero talem habẽt: vt q: obligata est eos
alere cum sint impuberes: vel q: ambo cõiuges pos-
sident bona eoꝝ: vel ex alia iusta causa maritus tene
tur eos alere: quia mater cum suis oneribus ad mari
tum trãsiuit ẜm aliquoꝝ cõsuetudinem. Sed tamen
q: maritus habet administrationem: vxor cõtra il-
lius ꝓhibitionem nõ dꝫ eos alere nisi in extrema ne-
cessitate. Põt tamen ꝓcurare ꝙ maritus ad hoc per
iudicem cõpellatur. Si tamen in casu dicto eos ale-
ret: credo ꝙ nõ teneretur ad restitutionẽ: eo ꝙ alimẽ
tatio est pueris debita: ⁊ non dat eis alienum: sed qđ
eis est debitum. Si vero pueri nõ habent actionem
cõtra matrem: hoc est: q: mater nõ tenetur eos alere:
nec maritus non debet mater eis aliquid dare. Et si
daret de rebus cõmunibus/ teneretur ad restitutio-
nem: nisi esset cõsuetudo ꝙ in rebus cõmunibus nõ
solus vir/ sed etiam vxor habeat administrationem:
posset vxor dare sicut maritus: quia in re cõi quilibet
habet ius equale. vt. ff. pro socio. per totum quod in-
tellige de re cõi quo ad administrationem. In his et
alijs premissis de dote ⁊ peculio multa operãtur pa-
cta/ consuetudines/ statuta ⁊ municipalia que (vt su
pra dictũ est) preiudicant iuri cõi in predictis. ¶ Si
queris: quid si mulier fecit furtum siue ante matri-
monium siue post: ⁊ vir cõicat in furto: aut vir fecit
furtum ⁊ mulier participat. Rñdeo ẜm Guil. ꝙ vbi
de consuetudine regionis vir ⁊ vxor cõicant sibi de-
bita ex contractu vel maleficio: si res furtiua adhuc
existit in eorum potestate: vxor potest illam restitue-
re/ etiam contradicente marito. Idẽ etiã esset si inter
eos non esset talis cõmunio: nam quicunqꝫ hꝫ rem
furtiuam: debet illam domino restituere. Si aũt cõ-
sumpta est: potest vxor si vir expresse nõ contradicit:
negotia viri vtiliter gerendo ⁊ se liberando estima-
tionem restituere de cõmunibus bonis. Prohibente

antē viro dicit Pisanus: non credo qđ debeat facere
hmōi restitutionem: cū nō habeat administrationez
rerum: sed maritus. Si tamen restituit de bonis cō-
munibus bona fide: nō credo q peccaret mortaliter
si hoc faceret latenter et sine aliorum scandalo: cum
Dubiū.3. hic nō sit fraudulēta contrectatio: nec animus lucrā-
M di. ¶ Tertio dubitatur: vtrum auferens rem suam
aut aliquid sibi debitum vel eius valorem a deten-
tore violenter vel occulte: furtum cōmittat vel rapi-
Propō. nam: et ad restitutionem teneatur. Respondetur per
vnicam propositionem. ¶ Qui rem suam vel sibi de-
bitam aufert a detētore nihil iuris in eo habēte: fur-
tum nō cōmittit vel rapinā: nec ad restitutionem te-
netur: q̄uis a peccato in certis casib9 nullatenus ex-
cusetur. Satis concordat sanctus Tho. ij. ij. q. lxvj.
arti. vij. Richar. ar. v. q. vij. distin. presenti. Palu. q. ij.
ar. ij. Asten. et ceterorum sententia doctorum cōiter.
Probatur propositio: quia in casu talis nō aufert rē
alienam: sed suā vel sibi debitam: et ideo talis ablatio
nec furtū est/ nec rapina: vt satis patet ex descriptio-
ne vtriusq: etiam quia non aufert animo lucrandi:
nec auferendo proximum dānificat. Qđ etiā ad resti
tutionē non teneatur patet: q2 nullus tenetur ad re-
stitutionem rei sibi debite/ illi cui nō debetur: sed nō
restituere tenetur: nam frustra restitueret quod sibi
restitui deberet. Quod vero peccet in certis casibus
sic recipiendo declarabitur infra. ¶ Dicitur in pro-
positione: rem suā: vt si rem iniuste ablatā receperit
apud aliquem detentorē: siue ille abstulerit/ siue ali-
ter ad ipsum peruenerit. ¶ Dicitur vel sibi debitam:
vt sunt accepta per vsuram: extorta per fraudē: con-
cessa per mutuum: debita per laborē / et seruitiū/ vel
alio modo: ita q si rem illā iusto iudicio impetisset: et
in probatione nō defecisset: sibi adiudicanda fuisset:
de omnibus illis loquitur propositio. ¶ Dicitur: au-
fert: qđ intelligendū est sm mētem dubij/ siue occul-
te siue violēter et manifeste. ¶ Dicitur: ad restitutio-
nem non tenetur: intelligendum est in foro cōsciētie:
secus in foro exteriori: in illo em̄ perderet rem ipsam
nisi incontinenti recuperaret anteq̄ ereptor ad locū
tutum deportaret: sic em̄ vim vi repellere licet. Etiam
quandoq furti vel rapine condēnaretur: si deficerent
probationes quibus probaret rem esse suā. Simili-
ter in vsura/ mutuo et mercede: si debitū propria au-
ctoritate recuperaretur. ¶ Dicit: a peccato nō excu-
saretur. Ex quo patet qđ nō semper quis tenetur ad
restitutionē eorū que cū peccato acquirit. ¶ Dicitur:
in certis casib9. Primus est/ quādo posset iudice sen
tentiante suū habere: q2 nullus debet sibiipsi ius di-
cere: si vero iuridice habere nō posset propter iudicis
negligentiam: aut detentoris potentiā: aut testiū seu
probationis defectū: nec petēdo a detentore posset re
cuperare: certus tn̄ esset de re ipsa/ quod esset sibi de-
bita: nec recipiēdo debitum suū excederet: a peccato
Corolł. excusaretur. ¶ Ex quo patet q recipiens occulte de-
positum vel quod mutuauerat/ nō requisito eo apud
quem deposuit: vel qui mutuo accepit: peccat: q2 gra
uat depositarium: qui tenet restituere: vel ostendere
se innoxiū esse sic de debitore. Etiā peccat cōtra com-
munem iustitiā dicēdo sibi ius: et tenet ad releuādū
grauamē depositarij: non ad restitutionem rei: vt di-
cit Tho. ij. ij. q. lxvj. ar. v. Et quia bona fides nō patit
vt idē bis restituatur: tutū esset qđ qui dānū suū oc-
culte recuperat: declararet damnificatori/ furi vel ra-
ptori/ aut heredibus suis per aliquem modū hone-
stū: vel donaret ei si quid debeat: ne duct9 cōscientia/
restituat male ablatum prius occulte recuperatum.
Hec Anto. ¶ Secund9 casus/ qn̄ ex hmōi receptione
sequeret scandalum sui vel primi: aut graue pericu-
lū innocētis: apud quē forte res custodiēda erat com
mendata: nemo em̄ cum periculo siue alterius iactu
ra debet locupletari. ¶ Terti9 casus: si sic recipiendo
se committeret periculo corporalis vite/ diffamie vel
alterius lesionis magne. Posset enim si deprehende
ret vt fur infamari et iudicari deficiētibus probatio-
nibus quod res accepta esset sua. ¶ Quartus casus
si immineret periculū mortalis pcti: vt q2 hz cōscien-
tiam nō credēs sibi licere: sz furtū reputat: vel quia se
exponit periculo periurij si peteretur potius peierā-
do q̄ cōfitendo: qm̄ aliquo istorum casuū interueniē
te nō licet: sed accipiēdo peccat: ad restitutionē tn̄ nō
tenetur. Si tn̄ ex hmōi receptione imminet periculū
aut dānum primo temporale vel spūale: tenetur dā-
num: nō rē ablatam restituere. Extra hos casus nec
peccat: nec restituere tenetur: etiā si p̄latus p̄ciperet
sub pena excommunicationis q habens aliquid de
talibus rebus a detentore ablatis restituat: quia ex
quo licite potest sibi in recompensationem detinere:
iam suum est factum: nec amplius est alterius: nec si
prelat9 in sentētia sua qua excōicaret receptores: ex-
primeret eos qui aīo recōpensandi vel qualitercūq
abstulissent: quia tūc snīa continet expresse intolera
bilem errorē: et ideo non tenet. Similiter non ligatur
qui non reuelat/ qn̄ scit talem aīo recōpēsandi abstu-
lisse: et est certus quod res ei debetur: secus si non sit
certus. Similiter si quis rem furto aut iniuste alteri
ablatam apud detentorem reperit: et vero dn̄o resti-
tuit: non tenetur ad restitutionē detentori: nec com-
mittit furtum: quia nō sit fraudulose: nec animo lu-
crandi: dum tamē sine periculo fieri potest vt supra.
etiam vtiliter gerit negotiū iuris: ergo tenetur ratuz
habere. Ita nec furtum cōmittit: nec peccat qui chri-
stianos ab infidelib9 captos furat et liberat: quia in-
fidelis iniuriose eos tenet. Similiter est dicēdū de eo
qui liberat iniuste detentū a christiano. Dicit tamen
Ray. et Hostien. tempore treuge si tales fuerint quod
nullus de rebus ab altera detētis partiū debet aliqđ
cōtingere vel alienare: tenetur qui liberauit christia-
num captū ab infideli restituere (non quod restituat
ipsum hominē Christianum in anime sue periculū)
sed estimationem eius. Si tn̄ infidelis compulit chri
stianum ad circuncisionē vel idololatriā: iā christia-
nus penitus liber factus est. liiij. distin. nulla. et ideo
qui eum liberāt/ non peccat: nec restituere tenetur:
sed meretur. Sic si quis violenter vteret ancilla sua:
nec vellet desistere: si aliter non posset euadere tale
malum: licite posset fugere et dimittere dominū suū:
vt dicit Anto. Res autem infidelium nisi esset indi- Dubiū.4.
ctum bellum contra eos capere non licet. ¶ Dubiuz N
quartum de participantibus. ¶ Et quidem de parti
cipantibus in actu furandi (quod multipliciter con-
tingit) dictum est questione precedenti: nisi quod hic
additur. Quid si plures simul participant furto vel
rapina. Ubi considerandum qđ dupl'r hoc cōtingere
potest. Aut quia aliqui associant raptoribus non vt
rapiant: sed vt defendant raptores: vel vt terreāt spo
liatos / ne se defendant: et sine quorū p̄sentia rapto-
res non raperent: oēs illi tenentur ad restitutionem
insolidū. Etiam vt Ange. in sum. in ver. furtuz. §. xv.
Si tales aīo pacificandi vadunt cum eis: per qđ spo-
liatis timor incutitur quo res suas non audent de-
fendere: nisi eisdem hoc significarēt: q2 dant causam
efficacem. Allegat Inno. et Hostiē. sicut dignum. de
homici. et dire. titu. restitutio. §. iij. Scđo modo potest
contingere quod associant se mutuo vt rapiant. Et
hoc dupliciter contingit. Aut vniti vadūt: puta sub
vno duce: vt simul in communi spolient: et quilibet
horum tenetur ad restitutionē totius insolidū: quia
quilibet dat causam efficacem totius spolij. Alio mo
do non concurrunt sic vniti sub vno dn̄o vel duce: vt
quilibet per se rapiat/ vel furetur: et tūc aut vn9 est in
culpa in subtractione facta per alium/ dādo cōsiliū
alij vel auxilium: et tūc tenetur insolidum ad horum
restitutionem que rapta sunt suo consilio vel auxilio.
Aut non fuit in culpa subtractionis rei per alium: et
sic non tenetur restituere nisi quantum ipse rapuit:
licet Hostien. videatur sentire quod etiam ille tenea
tur insolidum: quod verum est quo ad penam lega-

rem non quo ad conscientiam. ¶ Sed de participan
tibus in re furata vel spoliata: et non actu spoliādi.
Dubium.5 ¶ Dubitatur quinto de recipientib⁹ res huiusmodi:
O vtrum teneant ad restitutionē. Pro cuius solutione
notandum/ q recipiētes huiusmodi furta vel rapta
vel quomodolibet iniuste acquisita: ita q acquiren-
tes tenentur ad restitutionem earū: siue recipientes
ea recipiant per donationē: siue per contractū puta
per venditionem: vel per mutationē aut huiusmodi:
possunt se habere in triplici differētia. Quia aut sci-
uerunt tpe receptionis rē iniuste fuisse acquisitā mo
do predicto: aut simpliciter nescierunt aut dubita-
uerūt. Et dixi notāter iniuste acquisita: ita q acqui-
rētes teneant ad restitutionem: ad excludendū iniu
ste acquisitum: ad cuius tñ restitutionē acquirēs nō
tenet: vt in turpi lucro: puta de meretricio/ histriona
tu et similibus. Nam quando primo recipiens iniu-
ste non tenet ad restitutionē: etiā alij ab eo recipien-
Propō.1. tes nō tenentur. Quo premisso respondetur per tres
propositiones. ¶ Prima. Quilibet recipiens rem in-
iuste acquisitam scienter siue per donationē: siue per
contractum: tenet ad restitutionē eiusdē rei si eā ha-
bet: aut valorem/ eius si nō habet dño rei si eū nouit:
vel ei a quo recepit: non obstante quocūq statuto hu
mano ad oppositū edito: donec dño rei per se vel per
aliū fuerit plene satisfactū. Ista propositio est de mē-
te Alex. de Hal. par. iiij. q. lxxxvj. membro. iij. ar. v. et
Hostien. in sum. Et probatur. Quia omnis tenens
rem alienam scienter/ tenetur eā restituere: talis aūt
est omnis de quo sonat propositio: ergo. Maior an-
tecedentis est probata questione precedenti: et minor
est manifesta. ¶ Dicitur in propositione: quilibet re-
cipiens: quia nihil refert si is qui recipit rem iniuste
acquisitam a primo acquisitore / a domino rei: puta
fure raptore vel vsurario: siue ab eo qui ab illo emit
vel recepit sit secūdus/ vel tertius/ quartus vel quo-
tuscunq in infinitū: fm Host. q2 quocūq modo per-
uenit ad eum res iniuste acquisita: semper tenet alie
num: ideo tenetur ad restitutionē. ¶ Dicitur/ rē iniu
ste acquisitam: quod intelligitur (vt statim dictū est)
de re ad cuius restitutionem acquirens iniuste tene-
batur: quia secus est de turpi lucro. ¶ Dicitur: scien-
ter: quia sec⁹ si ignoraret vel dubitaret: vt infra dice-
tur. ¶ Dicitur: siue per donationem: vt si fur gratis
donaret: siue per cōtractum: quo equiualēs red ditur
ei a quo recipitur: vt si emit aut pro alio commutato
recepit. ¶ Dicitur: eiusdem rei si habet: quia sic tenet
idem numero restituere: vt supra q. precedenti. ¶ Di
citur: vel eius valorem si nō habet: et hoc fm optimū
statū rei. i. fm quod valuit plus postq fuit recepta/
empta. s. vel commutata: fm declarationē supra ha-
bitam questione proxima: cū fructibus si quos rece-
pit: et non liberatur quocunq casu ab vsu rei cecidit:
siue eam vendidit: siue cōsumpsit/ vel alienauit: siue
res perijt: siue eam amisit: q2 fuit in mora restituēdi:
secus tñ si eā dño obtulisset debitis loco et tempore: et
dñs eam recipere renuisset: si tunc post perijsset excu
saretur. ¶ Dicitur: domino rei: et hoc necessariū est: si
res fuerit sibi donata gratis: qui tunc non satisfacit
restituendo ei qui donauit: cum res non fuerat do-
nantis. Si vero recepit per contractum emptionis
vel commutationis: quia fm Alexā. vbi supra potest
potius sibi consulere q alteri: potest restituere ei cuz
quo contraxit/ recepto precio rei quod dedit. A domi
no autem rei non potest exigere neq in foro consciē-
tie: neq in foro exteriori: quantuncunq in foro pu-
blico emit: sed discat cautius mercari/ non obstante
opposita consuetudine vel statuto: et hoc verum si
emit animo sibi seruandi: si vero emit animo reddē
di domino suo: quia alias domin⁹ rei nō posset eam
habere: vel non pro tā remisso precio: tūc enim posset
precium quo emit a domino rei petere: quia vtiliter
gessit negotium eius. Si tamē de re sic empta habe-
ret vtilitatem: tūc tenetur compensare fructū rei cum
expensis et precio. Et si res sic empta periret sine cul-
pa sua: aut eam amitteret: non teneretur in foro con-
scientie: licet in foro contentioso non crederetur sibi
nisi publice protestatus fuisset q ea intentione eme-
rit. Hec omnia in directorio iuris loco alleg. ¶ Dicit
si eū: scilicet dominū/ nouit: quia si ignorat dominū
rei: scit tñ qd iniuste acquisita est: eū autem inuenire
non potest postq fecit diligentē inquisitionē: tūc te-
netur restitutionem facere pauperibus: sicut in resti
tutione vaga cum fructu ipsius. ¶ Dicitur: non ob-
stante quocūq statuto humano: vt si forte statutum
esset qd quicunq in tali foro publico publice emeret
non teneretur: quia hoc statutū iniquū est: quia resti
tutio rei aliene scite talis esse/ est de iure naturali et
diuino: et tenens eam peccat mortaliter: ideo nihil
valet statutum contrariū. ¶ Dicitur: donec domino
rei etc. quia semper tenetur ad restitutionem quousq
dño rei satisfactum est: siue rem vēdat: siue donet. in
priori casu: dum scilicet reddit suo venditori. Cum
aūt domino plene satisfactum fuerit: aut dñs sponte
remiserit: liberatus est a restitutione domino rei fa-
cienda: non autem a restitutione precij eorum quib⁹
ipse vendidit: quod precium vel lucrum nō restituat
emptori: obstat eniz sua turpitudo: sed pauperibus:
quia fuit male fidei possessor: fm Ray. Sz hoc intel-
ligit Host. de consilio: quia purgatū est vitium quan
tum ad restitutionem: quia plene satisfactū est. ¶ Se Propō.2. P
cunda propositio. Recipiens rem alienam bona fide
nesciens nec credens eam male acquisitam: siue per
donationem: siue per contractum: non tenetur eā re-
stituere: si ignorantia nō fuerit crassa: nec perceptos
fructus durante bona fide. Hec sententia est Hostiē.
in sum. lib. iij. de peni. et re. c. de restitu. et ceterorum.
¶ Dicitur: bona fide: que est (vt sequitur) quando nō
scitur: nec creditur res esse male quesita: sed presumi-
tur non esse aliena. Panor. in. c. grauis. de restit. spo.
Male fidei possessor est qui possidet: et scit ad alium
pertinere: et contra bone fidei possessor qui cum igno
raret se possidere alienum possidet cognitione domi
ni. ¶ Dicitur: siue per donationem scilicet liberam
receperit: siue per contractum commutationis vel
emptionis. ¶ Dicitur: si ignorantia non fuerit crassa
vel affectata: vt puta quia communiter tenetur quod
res illa rapta fuerit: vel bellum iniustum: vel quia
episcopus tales a quibus recepit tanq raptores ex-
communicauit: vel quia emit a stipendario calicez vel
missale aut similia: talis eī ad restitutionem tenet:
sicut is de quo prima propositio. ¶ Et nota q igno-
rantia facti: non iuris excusat: si enim recipiens rem
scit probabiliter eam esse raptam: et tñ nescit prohibi
tum talia a iure emere: q2 nec prohibitio a iure natu
rali traxit originem: eius ignorantia non excusat.
¶ Dicitur: nec perceptos fructus: quia fructus durā
te bona fide perceptos non tenet restituere: nec pre-
cium rei si eā vendidit vel cōmutauit: nec rem ipsam
si perijt: aut si eam perdidit vel cōsumpsit. Quicquid
horum cōtingit durante bona fide: nō tenetur resti-
tuere: sed cessante bona fide: scilicet dum percipit rē
fuisse male questam: tunc incipit esse male fidei pos
sessor: et tunc tenetur ad restitutionem rei si extat: et
lucri/ si ex ea locupletior factus est: potest tamen sub-
ducere expensas: si quas habuit in re ipsa/ eam con-
seruando vel meliorando/ durāte bona fide: nō illas
quas habuit cessante bona fide secundum modera-
men supradictum questione precedenti. Potest etiā
si emit bona fide petere a venditore in foro conten-
tioso precium rei. Si tamen iudex sententiauit rem
fore restituendam: non aūt si ad sacerdotis imperiū:
vel non coactus sententia iudicis restitueret: licet in
foro conscientie venditor teneretur restituere: et ad
hoc inducendus esset: non tñ compelli posset in foro
contentioso: nisi cauisset expresse dū emit de emptio-
ne: vnde consulendū est tali: vt faciat se citari in iu-
dicio a dño rei: et citatus denunciet venditori vt ipm

Propō.3. defendat:ꝛ sic tenebitur eum in foro iudicij seruare
indemnē. ¶ Tertia propositio. Recipiēs rem alienā
in probabili dubio:non premittens diligētem de re
inquisitionē:tenetur ad eius restitutionem. Senten
tia est Hostien.loco allega. Probatur/quia sola fides
bona excusat a restitutione rei aliene:sed ꝓbabiliter
dubitans non est possessoꝛ bone fideꝛ:ergo. Item ha
bet ignorantiam crassam non faciens diligentiā in
inquirendo de re ipsa:ꝛ illa non excusat:sicut non a
mortali:ita nec a restitutione. Non a mortali:quia in
dubio probabili cōmittit se periculo mortalis pecca
ti/scʒ cōtrectationi rei aliene:ꝛ per cōsequens peccat
mortaliter:iuxta illud. Qui amat periculum/in illo
peribit. Eccl.iij. Nec a restitutione/vt dictū est:quia
male fidei possessoꝛ:et eo modo restituere tenet̄:quo
male fidei possessoꝛ ꝭm Hostiē. Dicitur in probabili
dubio/id est quādo habetrationē dubitandi ex pro
babilibus signis generātibus probabilē siue appa
rentem suspitionē seu presumptionē:ex quibus com
muniter a sapiētibus iudicatur res esse aliena indi
cio nō certitudinis/sed presumptionis. In tali enim
dubio propinquioꝛ est scienti ꝙ nescienti:secus si nō
fuerit dubiū probabile:sed ex scrupulosa conscientia
ortum:aut ex signis leuibus ꝛ incertis/aut indiffe
rentibus:tale enim dubiū spernendū est/ꝛ cōtra scru
Corollariū. pulos agendū:vt dicit Gerson cancel. ¶ Ex illis pro
positionibus sequitur corollariū/ꝙ oēs qui scienter
comedūt/vescuntur/vel in alios vsus cōuertunt ali
quid sumptū de re aliena:puta acquisita per rapinā/
vel furtū aut vsurā/siue sint religiosi/siue alij:ꝛ simi
liter si dubitant probabiliter:tenent̄ ad restitutionē:
vt dicit Alexan.de Hales loco supra allegato:ꝛ addit
quo ad dubium ne cōmittant se discrimini. Habetur
enim pro regula ꝙ quicūꝙ habet conscientiā de re ꝙ
sit aliena:tenetur eam restituere. Et hoc verum est de
re ipsa in numero:que rapta est vel furata:in qua scʒ
non transfertur dominiū:quia ibi requirit̄ restitutio
eiusdem rei. Si vero transfertur dominiū(vt in vsura
ꝭm multos)tunc aut detinens rem: puta vsurarius
habet aliqua bona iuste acquisita que non sunt obli
gata restitutioni:tunc comedens ꝛc. non tenet̄:quia
per hoc nō redditur iniuste detinens impotēs ad re
stituendū. Si autem nō habet alia bona iuste acqui
sita:sed omnia que habet sunt obligata restitutioni:
quia tanta vel plura tenetur restituere ꝙ habeat. In
hoc casu qui ab eo receperit:tenetur ad restitutionē
Q pro quanto per ea que recepit redditur impotēs ad
restituendū. ¶ Sed circa hoc dubitatur de vxore et
familia:que sciēter comedūt/nutriunt̄/ꝛ vescunt̄ de
talibus. Ad hoc dicit̄ post Hostien.ꝛ alios per distin
ctionē istatim supra positā. Sed pono ꝙ maritus nō
habet alia ꝙ rapta. Dicendū primo ꝙ vxoꝛ nō debet
recedere a marito propter debiti redditionē ad quā
tenetur:nisi forte vir compellere vellet vxorem ad fu
randum vel rapiendū. Secūdo dicitur ꝙ viuere debet
de dote si potest:vel de paraphernalibꝰ si habet:aut
de laboribus supererogatis : vel apud amicos:siue
extraneos mendicando: vel alio honesto modo victū
conquirat. Quod si his vijs nō potest sibi prouidere:
aut maritus sua crudelitate non permittit ꝙ de alijs
vescatur:tunc est in casu extreme necessitatis:ꝛ potest
tunc de raptis vel male quesitis viuere:sed parcissi
me quantū requirit cōseruatio vite ꝛ sanitas corpo
ris/omnia superflua resecando:quia in eo casu etiā
furari posset sine peccato. Et qm̄ difficillimum est in
illis seruare pūctuale mediū necessitatis:vtile est cū
timore ꝛ dolore sumere ꝛ penitentiam agere:ac pro
positum restituēdi saltē aliqualiter habere. ¶ Sunt
tamen quatuoꝛ casus in quibus potest de his raptis
viuere. Primus/quādo negotiū spoliatorum vtiliter
agitur:scʒ inducendo raptorē aut vsurariū ad resti
tutionē:ꝛ hoc si spes correctionis habetur:ꝛ eo tem
pore quo opportunis horis instat pro correctione. Et
ꝙdiu fuerit homo in hac vita:non est simpliciter de
eo sperandū:quia accidit in puncto:quod nō euenit
in anno:ideo si non desinit opportunis horis corri
gere maritū:ꝛ orare pro eo ꝛ eius cōuersione ad dn̄m:
potest sana cōscientia de rebus illis ad necessitatem
vti:non tantū extremā:sed etiam citra extremā:non
tamen ad superfluitatē. Sic etiam religiosi predica
tores ipsum arguētes:ꝛ reducere laborantes/siue in
predicationibus publicis:siue admonitionibus pri
uatis:possunt tempore huius correctionis ꝛ laboris
refici de male quesitis:ꝛ hoc cum tali moderamine/
ꝙ propter hoc non efficiatur non soluēdo in toto vel
in magna parte. ¶ Secūdus casus est/dum vtiliter
laborat circa bona raptoris/vel circa spolia ipsa con
seruando:aut augmentando:quia hoc cedit in vtili
tatem creditorum:seu illorum quibus debet fieri re
stitutio:si tamen vtilitas est tanta/quātus sumptus.
¶ Tertius casus est/quando raptoꝛ habet multa in
certa restituere:que pauperibus debentur:ꝛ episco
pus cum eo dispensauit:potest de illis vt pauper vi
uere. ¶ Quartus casus est/qui dictus est:dum extre
ma necessitas(que legem non habet)excusat. In pri
mis tribus casibꝰ possunt excusari filij ꝛ familia:non
autem in quarto/nisi essent filij in minori etate con
stituti:quia potest familia ꝛ liberi recedere a raptore
ꝛ alijs seruire:ꝛ ideo in eis casibus necessitatis locuꝫ
non habet:secus de vxore. Et de hoc magis infra de
restitutione vsure. ¶ Sexto dubitatur:vtrū rapiētes Dubiū.6.
aliquid de naufragio teneant̄ ad restitutionē. Respō R.
detur breuiter ꝙ res proiecte e nauibus/vel que re
linquuntur naue fracta:quādoꝙ habentur pro de
relictis:ꝛ sic sunt capientis:quia quod derelinquitur
in nullius bonis est:ꝛ id efficitur capientis. Quādo
autem res habetur pro derelicto:dicetur sequenti du
bio. Quādo vero non habetur pro derelicto:tunc di
citur ꝭm Hostien. in sum.tracta.de restitutione.titu.
de peni.ꝛ remis. Quicquid de ipso naufragio inuen
tum est:siue illud acceptū sit in mari:siue in littore:
restituendum est:quia est res aliena:inuentori igitur
restituenda. Insuper qui animo sibi appropriandi
talia tollit:mortaliter peccat:ꝛ furtū cōmittit:et agit
cōtra fraternā charitatē:nec a restitutione excusatur,
per quodcūꝙ statutum vel consuetudinē editum vel
editam in contrariū:quia irrationabilis est:ꝛ contra
legem diuinā:ꝛ fraternā charitatē. Itē talia rapien
tes sunt excōmunicati ipso facto:vt in.c.excōmuni
cationi.de rapto.vbi ex concilio Lateraneñ.dicitur,
Illi etiā qui Christianos naufragiū patiētes:quibus
ꝭm regulā fidei auxilio esse tenentur:dānata cupidi
tate spoliant rebus suis:nisi ablata reddiderint:ex
cōmunicationi se subiacere nouerint. vbi glo. Qui cō
tra hoc faciunt:sunt ipso iure excōmunicati:ꝛ tenen
tur infra annum ad quadruplū:ꝛ furtum cōmittunt.
Nec fiscus etiam aliquid sibi vēdicet in calamitatē
alteriꝰ. Et intelligūt aliqui de excōicatione/ꝙ ipsam
incurrunt ipso facto post admonitionē:vel si fuerint
in mora dum possunt restituere ꝛ non restituūt. Qui
vero christianos pro honestis causis nauigātes ca
piunt vel spoliant/excōmunicandi sunt. Ex quo pa
tet/ꝙ magis puniunt̄ qui spoliāt naufragos: ꝙ qui
spoliāt nauigātes:quod est cōtra tyrānidē quorūdā
improborū rectorū populi:qui addētes afflictionem
afflicto/naufragorū naues ꝛ omnia cōfiscant:quorū
nulla erit salus:nisi cōficata omnia plene restituant.
¶ Dicit̄ etiā notāter in cap.allegato pro negotiatio
ne vel alijs honestis causis:quia secus est in nauigio
exercentiū piraticam prauitatem vel inimicoꝝ chri
stiano nomini. Ex quo sequit̄ ꝙ si dn̄i conueniant cū
nautis de certa quātitate danda:ne deprehēdant̄ in
naufragio:tenent̄ restituere quicqd hac de causa reci
piunt:qm̄ cuꝫ debitū sit nihil recipere de naufragio:
nō potest recipere aliquid vt nō peccet. Nec sufficit ꝙ
cōuentio illa sit de volūtate nature:qm̄ nō est ibi vo
lūtariū simpliciter:sed ex cōditione:quia nisi timerēt
se spoliari suis dum incidūt naufragiū:nequaꝙ cum

domino consensissent:nemo enim libens sua gratis exponit. Simile est de his qui bona eorū qui incendium patiunt̃:rapiūt seu furant̃:qui etiam grauius peccant:ꝙ̃ in simplici furto:pro quāto addunt afflictionē afflicto. Sed quid si q̃s destruit domū vicini/ ne sua comburat̃. Respondet̃ ꝙ si fuerit iustus metus:puta quia iam ignis peruenerat ad domū vicini:vel probabiliter dubitatur:quia tempus erat ventosum ⁊ hmōi:non tenetur restituere. Unde dicit lex nullam iniuriā aut damnū dare videtur eque perituris edibus. Si vero non fuerit iustus metus:tunc tenetur ad simplū damnū/ſm Hostiē.in summa.de incen. Et addit ꝙ si a vicinitate domus alicuius est diruta metu incendij/ꝙ iudex ex officio ⁊ summa equitate debet facere ꝙ vicini eius satisfaciāt quilibet pro parte sua:eo ꝙ domus illa dirupta est in vtilitatē vicinorū:que si nō sequit̃:puta per irruptionē domus cetere ab igne nō preseruant̃:nihil tenebuntur.

Dubiū.7. S ¶Dubitat̃ septimo:vtrum res inuēte subiaceāt restitutioni. Pro respōsione notandū ꝙ rerū inuentarum multiplex est differētia. Quedā enim de propinquo fuerūt in dñio alicuius:quedā nūq̃ fuerūt: vt lapilli in littore maris/fere syluestres ⁊ hmōi:quedam fuerūt:sed de nō ꝑpinquo:vt antiqui thesauri. Item eorū que fuerūt in dñio alicuius de ꝑpinquo/ quedā habent̃ pro derelictis:quedā non. Pro derelictis habent̃/qñ dñs rei qui perdidit tacet:nec per se nec per alios perquirit:aut ex certis coniecturis colligitur ꝙ dñs rei a se rem illam remouit:vt exemplum datur in proiectione merciū pro nauis alleuiatione. Si quis proijcit librū pānis inuolutū vt cōseruet̃ in aqua:signū est ꝙ nō vult habere pro derelicto:et sic de similibus. Si vero apertū proijcit quasi periturū:

Propō.1. presumit̃ ꝙ habeat pro derelicto. ¶Quo p̄misso est propositio prima. Res inuēta que de ꝑpinquo fuit in alicuius dñio ⁊ nō derelicta:de necessitate salutis est restituenda. Probat̃:quia qui animo seruādi sibi tales recipit:furtū cōmittit seu rapinā:sed oīe furtū est restituēdū:ergo. Antecedēs ꝓbat̃ per illud Hiero. super Leuit. Multi sine peccato putant esse si alienū quod inuenerūt teneant:et dicunt.deus mihi dedit: cui habeo reddere:discant hoc peccatum simile esse rapine si quis inuenta nō reddat. Et beatus Augu. in quadā homil̃.xiiij.q.v.si quid.ait. Si quid inuenisti ⁊ nō reddidisti:rapuisti.quātū potuisti fecisti: quia plus nō inuenisti:qui alienū negat:si posset/⁊ tolleret:deus cor interrogat:non manū. ¶Dicit̃ primo/res inuēta:⁊ nō specificatur vbi:quia ꝑpositio veritatē habet de re inuēta in quocūq̃ loco:siue dñs amiserit illā ex ruina:siue incendio:siue naufragio: siue in mari:siue in portu. ¶Dicit/que de ꝑpinquo fuit in alicuius dominio/propter res que nō fuerūt in dominio alicuius:⁊ tales sunt occupātis:sicut lapilli in littore maris inuenti:⁊ fere syluestres:⁊ aues indomite:sed de his infra dicetur. ¶Dicitur nō derelicta:quia si derelicta fuerit:occupanti conceditur. Predictis concordat sanctus Tho.et Richar.⁊ talis non restituēs mortaliter peccat:ideo restituēdo non satisfacit deo/nisi etiā peniteat de peccato. ¶Si queris/cui restituetur. Dicitur/dño rei si notus fuerit:si ignorat̃:dicit Sco.ꝙ debet tradi alicui publice persone custodiēda:⁊ in locis publicis proclamari:vt sic dñs rei ad eam pertingere possit qui eā amisit. Sed si post talem proclamationē nullus apparet dñs:faciendum est sicut de restitutione vaga:de qua supra. Et si inuētor est pauper:potest distributor earū/puta cōfessor vel prelatus dare ei totū vel partē tanq̃ pauperi. Quod vero ante ꝑclamationē tradant̃ persone publice custodiēde:cōsilij est ⁊ securū/nō precepti:sic enim liberat̃ si res postea per incuriā periret. ¶Se-

Propō.2. T cunda ꝑpositio. Res que aliq̃n fuit in dñio hoīs:non tamen de propinquo/sed antiquo ꝙ nō est in memoria hoīm inuenta:ſm distinctionē sequentē restituēda est vel seruāda. Hec propositio declarat̃. Res talis vt thesaurus antiquus aut inuentus est in solo proprio inuentoris:⁊ sic suus erit. Ideo dicitur in euangelica parabola Matth.xiij.vt recitat beatus Tho. de inuentore thesauri abscōditi in agro:ꝙ emit agrū illum vt haberet ius possidendi totum thesaurū. Si vero inuenit in alieno solo/et a casu:medietas erit sua:⁊ medietas erit dñi soli. Si autem non a casu:sed data opera:vtputa quia a proposito fodit ⁊ querit: totus erit dñi loci in quo inuenit:vt colligitur in directorio iuris:⁊ recitat̃ in glos.xiiij.q.v.si quid. Petrus de palu.q.ij.articu.ij.dicit de inuētione thesauri esse seruandā consuetudinē loci:si domino ex toto vel ex parte veniat tradendus. Sed quod in prefata glos. dicitur/ꝙ thesaurus inuentus in loco sacro/vel religioso casu fortuito sit inuētoris:ab alijs reprobatur dicentibus ꝙ agendum est ſm distinctionē predictā. insti.de rerum diui.§.thesauros. ¶Tertia ꝑpositio. Propō.3.

Terra per alluuionē addita:vel insula de nouo nata:ſm sequentē distinctionē est illi vel alteri appropriāda. Declaratio. Nam insula nata in mari est occupantis:in medio vero fluminis est cōmunis habentibus predia iuxta flumen ex vtraq̃ parte:si vero non est in medio/illius est cuius est proximior. Hec Angelus in sum.⁊ addit. Ager autē a flumine diuiso circūdatus remanet eius cuius erat:et si flumen mutat alueum:primus alueus efficitur eorū qui predia circa eum habēt:⁊ secūdus alueus est publicus:et si reuertitur ad primū:secūdus alueus erit eorum qui habent predia circa eum. Similiter ager inundatus aqua ipsa recedēte manet eius cuius erat. Hec habentur insti.de rerū diui.§.insula. Et ita seruandum nisi consuetudo sit in contrariū/vel statutum. ¶Sed X queritur:quid de lignis que vis fluminis impulit in agrum aliquorū. Respondetur ꝙ nisi habeātur pro derelictis:nō sunt occupantiū:immo furtū cōmittit qui talia occupat:nec ius presumit ꝙ habeatur pro derelicto:nisi per qualitatem rei ⁊ actus/vel aliter de volūtate dñi appareat:cum nemo presumitur iactare suum. Et cōmunis consuetudo ꝙ occupans lucrifaciat videt̃ expresse reprobata per legē de.ff.ad.l.rho. de iac.l.de precario.vt ibi notat in glo. Et licet ibi loquatur de iactis causa nauis alleuiande:tamē idem videtur in istis flumine ablatis:cum parum differāt ab illis iactis:cum nō interueniat factum hoīs:sicut in illis iactis. Unde in casu dominus agri satisfacit si denuntiet dño lignorum ꝙ tollat:vel ꝙ pro derelicto habeat. Et si dñs non comparet per se vel per alium/ presertim in tempore statuto a iudice:videtur ea habere pro derelicto/vt occupāti cōcedant̃. Ad hoc tex. ff.ad.l.rho.de iac.l.qui leuāde.in princi. Uidet̃ enim enim illa lex statim sibi necessitatē imponere perquirendi res amissas:al̃s si taceat:prima ꝑsumptio que erat ꝙ nō dimiserit derelinquēdo:tollit̃ per vltimam scꝫ negligentie non perquirēdo. Si autem dominus agri non vult conseruare ligna ablata alluuione:et suum fundū impeditum vult euacuare:potest proijcere. Et similiter est de alijs rebus per alluuionem ablatis ⁊c.

Questio.iiij.

Uesitū est de rapina ⁊ furto:que maliciā in sua ratione includūt ſm Phm.iij.Ethi.ac eorum restitutione. Cōsequenter queritur de bello:in quo frequēter rapine ⁊ furta concurrunt:licet nomen belli iniustitiā nō includat. Unde queritur quarto:vtrū in bello acquisita sint suis dominis restituenda. ¶More solito tribus articulis questio expediet̃. Primus cōtinebit terminoꝝ declarationes. Secūdus cōclusiuas rñsiones. Tertius dubiorū solutiones. ¶Quātū ad articulū primū est primo notādū/ꝙ per bellū intelligit̃ impugnatio hoīm violenta/que fit gladio ⁊ armis:siue fiat homini in personis/siue in rebus. ¶Et est duplex bellū/iustū

Arti.1. Nota.1. Bellum.

et iniustum. Iustum est (vt colligit. Arch. xxiij. q. ij. in princ. ex verbis beati Augu. contra Faustum) quod auctoritate dei vel principis geritur a conuenienti persona/contra inuasores et oppressores boni status reipublice: non humana cupiditate: sed amore pacis habende: et cōis salutis procurāde. Alij sic describunt: Bellum iustum est qđ interueniente legitima auctoritate ex causa iusta/intētiōe recta/cū moderamine debito geritur. Prima tria ponit beatus Tho. ij. ij. q. xl. artic. j. Quartum addit Attaxanus in sum. Ray. vero & Gof. addūt duo: rē scʒ et personam. Hec em̄ quinqꝫ dicūt requiri ad iustū bellum: personam/rem/causam/aīm/auctoritatē. Idē recitat Hosti. in sum. de treuga et pace. sed in auctoritate includitur psona. Si em̄ aliquā personā/puta ecclesiasticam/bellare nō licet: haud dubiū quin ex defectu auctoritatis: qꝛ scʒ auctoritate legis diuine vel humane ꝓhibita. Res vero ꝑ q̄ bellat̄ sufficienter includit̄ in cā iusta bellandi. Uerum Host. oīa illa reducit ad auctoritatem & cām: & tādē ad solā auctoritatē: vñ dicit vbi supra. Est ergo iustum bellū illud qđ ex edicto geritur de rebus repetēdis aut ꝓpulsandorum hoim causa: & sunt verba Isido. lib. ij. Etymol. & subdit. Et breuiter qui auctoritate sui iudicis recte interueniēte accipit gladium siue iubentis siue consentientis iustū est. Nō em̄ presumitur ꝙ ius vel iudex auctoritatē cōferat bellādi: nisi cōcurrāt oīa ad iustū bellum requisita. Tamen pro maiori declaratione prosequamur q̄ breuiter quatuor ꝑdictas ↄditiones ad iustū bellū requisitas. ¶ Prima cōditio est legitima auctoritas: qꝛ vt dicit Tho. nō pertinet ad personam priuatam mouere bellū. Tū qꝛ pōt ius suū in iudicio superioris conseq̄. Tū qꝛ conuocare multitudinē (qđ in bello oportet fieri) nō pertinet ad priuatā personam. ¶ Est aūt duplex auctor. tas: iuris & iudicis: quarum altera sufficit. Iuris auctoritas interuenit vbicunqꝫ ius cōcedit humanum/naturale vel diuinū. Ius humanum sicut qui assisinos receptat diffidatus est a populo romano: & possunt bona eius occupari/etiā sine speciali diffidatione: scdm Hosti. de homici. pro humani. §. fi. Sic ius naturale vim vi repellere concedit distin. j. ius naturale. Unde Ray. lib. j. titu. v. §. xvij. ait. Uidetur casus: et reuera ita est/addit glo. in quo sine auctoritate principis vel ecclesie possit moueri bellum: vcʒ pro rebus repetēdis: & pro defensione patrie: nam de iure naturali cuilibet licitū est vim vi repellere incōtinēti & cum moderamine inculpate tutele: hoc aūt moderamen inculpate tutele/est duʒ quis causa tuendi vel defendendi se resistit aduersario/cum tanto moderamine/qđ nō excedit modū in defendendo/plus ledēdo ex proposito aduersariū q̄ illata exigat violentia. Et additum est incōtinēti. i. q̄ cito nouit vim illatā anteq̄ diuertat ad cōtrariuʒ actum: que continuatio estimāda est fm̄ qualitatem negotij: fm̄ ꝙ exigit ad preparationē maiorē vel minorē temporis tractum. Uñ si aliqs nobilis collecto exercitu intrat terram alterius nobilis: & occupat ibi castrum: aut aufert predā et ducit ad propriam terrā si alius nobilis hoc audito: cū nō statim possit cōgregare exercitū: et liberare castrum: vel recuperare predam: missis nūcijs congregat exercitū: lʒ nō possit cōgregare infra vnam hebdomadā vel duas vel plus: reputabitur tñ incontinenti se defendere: et castrum liberare: vel predam recuperare: etiā si iam aduersarius eius receperit illam in munitionibus suis. Et sequitur ibi. Credo etiā si dū taliter prosequitur predaʒ: & nō possit ad eā recuperādā pertingere: qꝛ forte est in locis inexpugnabilibus recepta: si reperit aliqua bona aduersarij sui: aut eorum qui eū iuuāt: vel ipsum prosequentē rem suā impedisit: poterit de illis retinere: & sue indēnitati consulere quantū sua interest. Et ꝙ dictū est: anteq̄ diuertat ad contrariū actū: exponit eadē glo. ꝙ non est cōtrarius actus/cū quis comedit bibit aut dormit: vel se ꝑparat ad repellendum aduersariū suū: sed dum dissimulat iniuriaʒ/ & animum deponit rem suam prosequendi: alijs occupationibus operam dando: actus est cōtrarius: quo facto non potest quasi defendendo se propria auctoritate bellare: aut arma ad se defendendū sumere. Ius quo diuinum interuenit dum bellare lex diuina precipit: sicut preceptuʒ fuit filijs israel exterminare inhabitatores terre promissionis: et contra amalechitas ac alios arma sumere: vt habet̄ in vete. testa. pluribus in locis. ¶ Auctoritas iudicis interuenit dum bellum geritur de mādato ecclesie vel principis. Un de Aug. contra Faustum. Ordo naturalis mortaliuʒ paci accommodatus hoc poscit/ vt suscipiendi belli auctoritas & consilium apud principes sit: & habetur xxiij. q. j. quid culpatur. Et beat⁹ Tho. vbi supra. Cū cura reipublice commissa sit principib⁹ ad eos pertinet rempublicā ciuitatis/regni vel prouincie tueri: et sicut licite defendunt eam materiali gladio contra interiores perturbatores dum malefactores puniunt (fm̄ illud Roma. xiij. non sine causa gladium portat: dei em̄ minister est vindex in iram ei qui male agit) ita etiam gladio bellico rem tueri ab exterioribus hostibus ad eos pertinet. ¶ Sed hic queritur. quis noīe principis intelligatur: cuius auctoritate & edicto bellum geri possit. Ad hoc fm̄ Guil. in gloss. vbi supra sic distinguitur. Princeps qui nō hʒ superiorem siue sit rex/siue imperator: pōt auctoritate ꝓpria (si sit cā iusta) mouere bellum: quā auctoritatem etiā subditis suis dare pōt: si cā subsit/ & videt̄ expedire: & hoc ↄtra extraneū principē vel cōtra subditos eius: sed nō contra subditos ꝓprios q̄ diuuolūt corā eo vel suo iudice (si sit iudex medius inter principem et iniuriantem) stare. Princeps vero qui habet superiorē/non potest auctoritate propria licentiam dare mouendi arma passo iniuriam/nec ipse potest arma mouere contra euʒ qui nec mediate: nec immediate sibi subest: sʒ auctoritas superioris principis est querenda: maxime si iniurians pertinet mediate vel immediate ad iurisdictioneʒ principis superioris: quia contra non subditos non dabit actionem. Actor em̄ sequitur forū rei: nisi ob defectū iudicis nolentis ius reddere: vt. xxiij. q. ij. dñs noster. vbi dicit/qđ iustum bellū est contra gentē vel ciuitatē/que negligit iudicare qđ a suis improbe factum est. Et idē videt̄ si nō vult eo modo reddere quo tenet̄ et quo est iniuriat⁹/ potest iustitiā consequi: nā ꝑinde est nō reddere & nō iuste reddere. Sic si iniuriās superiorem non haberet quo iniuriatus sua posset repetere: res suas auctoritate propria posset recuperare: vt dicit Ange. in sum. ver. bellum. §. vj. Si vero princeps vel comes vel cōitas habet propriā iurisdictionē: pōt ꝓpria auctoritate bellum mouere his qui sue iurisdictioni subsunt: si fuerint cōtumaces & rebelles: & cōcedere qđ liceat vnicuiqꝫ res eorum inuadere & suas facere: etiā rebelles capere et detinere quousqꝫ dño representare potuerint: vt vult Panor. in. c. sicut. et. j. de iureiu. et subdit. Si nullā iurisdictionem super iniuriantes habet: non pōt sine auctoritate superioris principis mouere bellum: nisi sui essent inuasi/tūc pōt se et suos minime pentere & etiā occidere: nō tñ aduersarium capere: nec inuadendo res aduersarij suas facere: nisi in recompensationē dānorū suorum: & in satisfactionem expēsarum/laborū & operū: & ipsum adiuuātiū: vel nisi in territorio suo eos delinquentes inueniret. Et hoc dictum de habente iurisdictionem temporalem etiam extendit ad personas ecclesiasticas tēporalem iurisdictionem habentes: de quibus tamē latius tractant canoniste: qđ trāseo gratia breuitatis. Hoc soluʒ summarie addo. xxiij. q. viij. clerici. & c. seq. quod sacerdotes etsi propria manu arma arripere nō debent: nisi forte ad proprij corporis defensionem: tamen vel his / quibus huiusmodi officia commissa sunt: persuadere: vel quibuslibet: vt ea accipiant sua

Auctoritas legitima.
B
Auctoritas iuris.

Auctoritas iudicis.

C

auctoritate valēt imperare: vt dicit Gratianus. xxiij. q. viij. quicunq ex clero. §. his ita. possunt & bellis interesse: vt iuste pugnantibus spiritualiter suis exhortationibus subueniant et absolutionibus et ceteris spiritualibus subsidijs: vt vult beatus Tho. loco supra alleg. ¶ Ex his patet primum ad iustū bellū requisitū scz legitima auctoritas: sine qua quisquis accipit gladiū: gladio peribit. Mat. xxvj. id est peccato gladij seu occisionis dānabiť. Uñ Augu. contra manicheos lib. ij. Ille accipit gladiū: qui nulla superiori vel legitima potestate iubente/ in sanguinē alicuius armať: qui vero ex auctoritate principis vel iudicis (si fuerit psona priuata) vel ex zelo iustitie quasi ex auctoritate dei (si sit persona publica) gladio vtitur: nō ipse accipit gladium: sed ab alio sibi cōmisso vtitur: vnde ei pena non debetur.

Causa. D

¶ Secunda cōditio que ad iustum bellum requiritur est causa iusta. Sunt aūt plures cause iuste/ pro quibꝰ arma moueri possunt: sed ad tres in genere reducuntur: he sunt defensio/ correctio/ recuperatio. ¶ Defensio legum humanarum ac diuinarū/ patrie & hoim: vt patet. j. Machab. ij. et. iij. cap. ¶ Correctio vel coertio malefactorum & iniuriantiū deo & hoibus ac correctionem negligētium/ cū ad illam teneanť aut iniuste impedientium. Et ppter hanc causam iussit dñs pugnare contra habitatores terre pmissionis/ eosq interficere. Deuteroñ. xx. et contra beniamitas/ Iudicum xix. et. xx. ¶ Recuperatio iniuste ablatorum vel detētorum/ ac lesionis siue in rebus: siue in fama: siue in corpore: siue in personis. Sic Abraam iuste pugnauit cōtra reges: qui Loth filium fratris sui captiuū duxerunt/ & spolia rapuerunt. Geñ. xiiij. Et filij israel iuste bellabant cōtra occupatores terre pmissionis/ postq̄ dñs illam eis dederat: vt habetur Iosue. j. et. c. seq. Hoc autem intelligēdū dummodo iniuriatores perseuerant in delicto: & satisfacere aut iuri stare (saltem coram arbitris aut viris bonis/ si iudicem superiorem non habent) recusant. Sic dñs Deutero. xx. precepit filijs israel. Si qñ accesseris ad expugnandam ciuitatem/ offeres ei primo pacē.

Intentio. E

¶ Tertia conditio requisita est intētio recta: vt scz nō ex ira/ odio/ vindicte appetitu/ aut alia inordinata passione moueantur. Uñ Augu. lib. xxij. cōtra Faustum. In bello culpatur nocēdi cupiditas: vlciscēdi crudelitas: implacatus atq implacabilis animꝰ: feritas rebellādi: libido dominandi: et si que sunt silia. Ubi ergo talis est bellantium intentio: q̄uis assit legitima auctoritas: & causa iusta: nihilominus culpabile bellū geritur: nam oculus intentionis non est simplex neq rectus. Est aūt intentio recta que ex charitate pcedit: puta ex amore dei proximi aut virtutis/ pacis scz iustitie vel obediētie/ charitate proximi. Nō solū dico amici: sed etiam inimicorū contra quos bellať: vt scz corrigantur et ad pacē redeāt. Unde Augu. de puero cēturionis. Si ista respublica terrena christiana precepta custodiet: etiam ipsa bella sine beniuolētia nō geruntur: sed vt potius ad pietatis iustitie societatē victis facilius consulatur: nam cui licentia iniquitatis eripitur: vtilius vincitur: q2 nihil infelicius felicitate peccantium: qua penalis nutritur impunitas: & mala volūtas velut interior hostis roboratur. et habetur. xxiij. q. j. paramus. Sic pax finis esse dz ppꝛius in bello intētus: vt vult Augu. ad comitem Bonifa. zelus quoq iustitie mouere debet animū. vnde Calixtus papa. xxiij. q. iij. iustum ait. Iustū est vt qui diuina contēnunt mādata/ & inobediētes paternis existunt iussionibus: seuerioribus corrigant vindictia: quatenus ceteri talia committere timeāt: & oēs gaudeant fraterna concordia: et cuncti sumant veritatis atq bonitatis exemplū.

Moderamen. F

¶ Quarta cōditio requisita ad bellum iustū: est debitū moderamen: ne forte cum bellum geritur ledanť innocētes: aut dolose vel plus debito inimici & innocētes. Innocētes em̄ qui in nullo aduersarijs prestant auxiliū vel fauorē: q̄uis sunt subditi aut vasalli hostiū: inuadi non debenť etiam si dñs eorum violenter eorū rebus ablatis/ vteretur in subsidium belli sui iniusti. Si vero timore humano vel mūdano victi dño suo prestant auxiliū: lz mallent non facere: rei sunt: & sicut dñs eorū: ita & ipsi inuadi possunt. vt vult Ray. et Hostien. Cum ergo innocentes subditi nocēdi non sunt: quāto minus non subditi: quos bellum in nullo cōcernit: vt peregrini/ mercatores/ nō subditi/ spoliādi nō sunt: nec aliquatenꝰ ledēdi. Iuste vero bellantes nō solū aduersariū: sed etiam vasallos subditos & vniuersos complices auxilium vel fauorē prestātes tanq̄ aduersarios inuadere possunt: vt dicit Aster. in sum. alle. c. j. de offi. dele. Nec tamen debent hostes dolose decipi: q̄uis contra eos liceat insidijs vti: qm̄ falsum siue mendacium hostibus dici nō dz: nec promissa violari. vnde Ambro. in lib. de offi. Sunt quidē iura bellorum et federa etiam inter ipsos hostes seruāda. & Augu. ad comitē Bonifa. Fides qñ promittitur etiā hosti seruanda est cōtra quē bellū geritur. Insidias vero ponere possunt/ & proposita sua ac inuadendi cōsilia occultare: que non proprie vocātur fraudes. Sic mandauit dñs Iosue ponere insidias habitatoribus ciuitatis Hay. eiusdē. viij. Similiter cauēdū est ne inimici plus iusto ledanť: siue in personis: rebus/ locis vel possessionibꝰ. Pro cuius intellectu notat Aster. in sum. q bellū dupliciter dicitur iustū: scz simpliciter vel ex causa. Simplr: qđ fit ex edicto principis scz pape vel imperatoris: & in tali liberi capti serui fiunt capientium: & dominiū rerū spoliatarū transit in occupātes. Si aūt fuerit iustum ex causa: puta propter repetitionem ablatorū aut defensionē: non licet personas capere in seruitutem redigēdo: vel bona eorū: nisi ad satisfactionē dāni dati/ laborū/ operis/ et expensarū: tam sui q̄ suorū: vel donec ipse hostis offerat ius. Intelligo cum sufficiēti cautione satisfaciendi: & hoc tam sibi q̄ suis: tam in predationibꝰ q̄ incēdijs/ effracturis/ cedibꝰ/ vulneribꝰ/ & alijs quibuscūq: & vltra hoc nō debet recipere nisi hostis meruisset/ vt bona sua publicarentur/ et de terra exterminarentur. Oportet etiā in hoc moderari zeluz belli/ ne loca consecrata violētur: aut bona clericorum aut religiosorum in terra hostium habitantium inuadanť. Similiter nec illi qui confugiunt ad ecclesias nisi incastellauerint ecclesias: et inde pugnauerint.

¶ Scđo principalr notādum/ q venietiū ad bellū multiplex est differētia. Quidam veniūt vt principales: vt sunt dñi vel cōmunitates; aut persone priuate que bellū indicūt/ aut monēt diffidādo. Quidam sunt horum auxiliatores: & hi duplices: quidam sunt principalibus specialiter iūcti: vt subditi/ familia/ vasalli. Alij sunt penitus extranei: & horum aliqui sunt vocati in auxilium a principalibus vel eorum officialibus vel subditis. Alij non vocati sua sponte se ad bellanduz offerunt vel ingerunt. Et secundum hoc diuerse sunt ponēde cōclusiones.

Articu. 2. Conclu. 1. M

¶ Quantum ad articulū secundum est prima conclusio. Acquisitorū in bello iusto ex edicto principis superiorem nō habentis: non fit restitutio ei contra quē bellatur: sed capitaneo: vt ab eo vnicuiq pugnantiū sm merita portio distribuať. Probať conclusio quoad primā partē: quia vt statim dictum est: in illo bello capti sunt serui: et bona eorū efficiūtur capientiū: & per cōsequens non requiritur restitutio: quia dominiū eoꝝ trāslatū est in capiētes. Scđa pars est de mente Bar. in. l. si quid bello. ff. de capti. Qđ tñ verum est nisi cōsuetudo haberet/ quod vnusquisq sibi retinere: quod cepit: tunc enim non teneretur assignare capitaneo: quia illud itelligitur actum qđ est consuetum.

Conclu. 2.

¶ Scđa conclusio. In bello pro rebus repetendis moto/ bellantes tenētur restituere quicquid vltra res recuperādas & dāna passa/ & labores atq expēsas ab hostibꝰ acquisiere. Probatur conclusio: quia grauās aliū sine dānificās nihil sibi debentem: teneť ad restitutionē. ex dictis/ supra

questione.ij.dist.presenti. Sed recuperatis rebus ab hostibus ablatis cum damnis illatis: nihil amplius tenetur hostis: ergo. Et dicitur notāter vltra 𝔢c. quia siue bellū fuerit iustū/siue iniustū: propter defectum auctoritatis persone/vel intētionis recte: si tamē res subsit/pro quibus repetēdis bellatur: nō tenetur qui mouit bellum restituere quod ibi cepit: dūmodo nō excedat id quod hostis tenebat: vt dictū est in notabili de debito moderamine: 𝔢 hoc verū in foro penitētie: vbi habet locū liquidi ad nō liquidū compēsatio. Quia vt supra dictum est: quomodocūq̧ aliquis recuperat sibi debitū ab alio sibi debente: siue iuste/siue iniuste: non tenetur in foro anime recuperatum restituere: licet pro peccato iniuste recuperationis teneatur penitentiā agere: vt si quis mihi tenetur.x. surror sibi.x. licet peccem: nō tamen teneor in foro aīe restituere sm Hosti. Tho. Richar. Pal. et alios: secus in foro exteriori: in quo perdit rē suā pro eo ꝙ ꝓpria auctoritate debita sua vendicat in penā illius peccati. Et ideo licet perdit: nō tamen tenetur sua remittere/𝔢 recepta restituere: nisi pena per iudicē decreta et exacta fuerit. Nam in foro anime/pena nō est soluēda: nisi post cōdēnationē. glos.xij.q.ij. fraternitas. Et per hoc soluitur ratio si arguitur: si in foro contētioso perdit: ergo non erit sua/sed aliena: ergo tenetur restituere in foro cōscientie. Solutio/perdit per modū pene que tunc soluēda est cum condēnatur. Et ꝓpter supradicta nō est additū in cōclusione in bello iusto: sed simpliciter dictū est in bello.

Cōclusio.3. I

¶ Tertia conclusio. Omnis bellator in bello iniusto extra casum precedentis cōclusionis tenetur ad restitutionē ablatorū ac omniū damnorū aduersarijs ac sibi adherentibus illatorū: si tamen ipsum sciat esse iniustū. Probatur cōclusio: quia quicūq̧ dānificat proximū iniuste: tenetur ad damni refusionē: sed omnis bellator in bello scito esse iniusto damnificat proximū iniuste: ergo. Consequētia nota cum minore: et maior extra casum prioris cōclusionis patet per.c. si culpa. de iniurijs et dam. ex lege charitatis proximi: que est velle bona proximo/𝔢 nulla mala iniuste. Itē vbi est eadē ratio obligationis: eadem est obligatio: sed causa propter quam tenens iniuste alienū obligatur ad restitutionem est: quia tenēdo alienū iniuste damnificat: ergo quicunq̧ iniuste damnificat: similiter ad restitutionē tenetur. Dicitur dūmodo tamen sciat ipsum iniustū propter sequentē conclusionē. Et dicitur in cōclusione: omnis bellator: quia nullus qui in cōclusione nō excipitur a restitutione excusat: licet sit subditus mouentis bellū vel vasallus: licet etiam timeat priuari cunctis bonis suis/si bellantē nō sequit. Quoniā vt dicit Augu.ij. de ciuita. dei: talis potiꝰ quelibet mala pati decernat ꝗ̄ malo cōsentiat: licet enim metꝰ culpā attenuet: nō tamē a culpa excusat. Illi enim in guerris innocētes nō sunt: qui habent iniustū bellū fauēt directe vel indirecte: vt ait Richar. in.iiij. distinc.xv.

Conclu.4. K

¶ Quarta cōclusio. Subditi dñorū iniuste bellantiū 𝔢 vasalli dum ignorāt bellū iniustū fore etiā si dubitent: excusantur a damnorum aduersarijs illatorum restitutione: si pugnauerint bona fide. Probat conclusio per beatum Augusti. contra manicheos.xxiij. qōne.j. Quid culpatur: dicentem. Uir iustus si forte sub rege sacrilego militet: recte potest illo iubēte bellare: si vice pacis ordinem seruās quod sibi iubetur: vel non esse cōtra dei preceptū certū est: vel vtrum sit certum nō est: ita vt fortasse reum faciat regē iniquitas imperādi: innocentē autem militē ostendat ordo seruiendi. ¶ Dicitur in cōclusione subditi: quia non subditi: nec voto fidelitatis domino bellū mouenti astricti: quos bonū obediētie non excusat: sed si tales dubitant de belli iustitia a restitutione non excusantur. Unde extranei/stipendiarij/amici/cōsanguinei/ in dubio nō excusantur quin teneātur ad restitutionem/si bellum fuerit iniustū: licet ipsi ignorauerint fuisse iniustum. Non enim debēt se cōmittere discrimini/vt iuuēt aliquem in preiudiciū alterius. Nam vt dicit Ambro. lib. de offi. 𝔢 habetur.xiiij.q.v. denique. Si non potest alicui subueniri quin grauetur alter: cōmodius est neutrū iuuari ꝗ̄ grauari alterū. Item tenet Angelus in sum. in ver. bellū.§.viij. et Baptis. ibidem. ¶ Dicitur dum ignorant: quod intelligendū est de ignorantia non affectata: qua nollent scire vel refugerēt: nec informationē veritatis accipere vellēt. Illa enim penitus non excusat: sed magis aggrauat: vt in secūdo dictum est dist.xxij.q.ij. ¶ Dicitur etiam si dubitant: qđ quidam intelligunt: si talis dubitans inquisiuit quantum potuit/𝔢 peritiores consuluit: et dubius semper fuit 𝔢 permāsit: tunc excusat/alˀs nō. Sed hoc videtur durū: quia durū esset subditis/si eis a dño suo preciperet ire ad bellū: prius querere consilia iurisperitorū: an dñs eoꝝ haberet causam iustam bellandi. Sic enim nō viderentur subditi: sed magis dñorum suoꝝ iudices. Perfecta etiam obediētia non disputat: sed simpliciter obedit: sed 𝔢 subditus de suo superiore debet presumere meliora: 𝔢 ita obedire: nisi certus foret ꝙ dñs contra deum 𝔢 iustitiam preciperet. Et ideo videt ꝙ sufficiat subdito sm verba beati Augu. allegata: ꝙ et non sit certum id quod sibi iubetur esse contra preceptū diuinū. Uerum si affectaret ignorare/aut nollet scire: esset in culpa. ¶ Dicitur si pugnauerit bona fide: quia de dānis nō tenet que bona fide hostibus intulit: aut a quibꝰ cōmode abstinere non potuit sm industriā 𝔢 consuetudinē bona fide pugnantiū: siue in incēdijs/effracturis/arborū excisionibus/siue vulneribus et cedibus. L Si autem grassandi 𝔢 animo malitiose ea intulit: cum alˀs commode posset sibi consulere/tenebitur: 𝔢 compēsabūtur illa damna cum damnis sibi datis: 𝔢 hominibus suis vsq̧ cōcurrētes quātitates: ac de eo quod superexcreuerit tenebitur satisfacere illis quos damnificauit: vt vult Guil. in glos. et concordat Ulri. Est autem bona fides cum putatur bellū iustum/𝔢 adest intentio recta. Cum enim sm predicta/omne bellum fieri debet amore proximi ac virtutis/pacis/iustitie aut obediētie: quicquid ex hac radice procedit/bona fide fit. Unde omnia illa per que hostis cōgruentius reduci potest ad pacem non turbandam: ad debitam obedientiā 𝔢 satisfactionē sm regulam iustitie bona fide fieri intelligunt. Exigit autem charitas/ꝙ illud sm casus euentum cum minore qua poterit lesione fiat. Idcirco si hostis ad ea que dicta sunt: compelli posset sine incēdijs 𝔢 effracturis castrorū/ciuitatū/villarum: siue excisione arborum/vinearum/ac sine extirpatione seminū 𝔢 huiusmodi: hec fieri nō debēt: nisi bona hostiū essent publicata. Si autem sine his hostis nec informari/nec vinci/aut humiliari/ac ad iustitiam et obedientiā reduci posset: quatenus sibi iniquitatis sue licētia eripiatur: hec omnia sm morē bellantiū fieri possunt/donec reducatur. ¶ Nec tenebitur qui iuste bellat illata damna cum damnis passis (vt dictū est) compēsare. Unde saluo fine belli: misericordia tanta quanta fieri potest: etiam hostibus impendi debet. Hinc Augu. ad Bonifaciū scribens: et habetur.xxiij.q.j. Noli. ait. Itaq̧ hostem pugnantem necessitas deprimat/non voluntas. Sicut bellanti 𝔢 resistenti violētia reddit: ita victo et capto misericordia iam debetur: maxime in quo pacis perturbatio non timetur. 𝔢 premisit. Esto ergo bellādo pacificus: vt eos quos expugnas ad pacis vtilitatē vincendo perducas. et Tullius.j. de offi.c.v. Peracta autem victoria cōseruandi sunt illi qui in bello non crudeles/nō immanes fuerūt. ¶ Cauendū tamen est omni studio quātū fieri potest a cedibus hoim: vt nō (nisi defensionis sui/et aliorū/aut rerum necessitas cōpellat) occidant. Tanto siquidē grauius est iniuste bellantes occidere (dūmodo cōmode 𝔢 sine notabili damno saluari possunt) quanto tales sunt in maiori aie sue periculo: puta in actuali peccato iniuste bellādo. Non enim tantum eorum corpora prosternūtur:

sed etiam anime in mortē perpetuā transmittuntur. Si tñ necessitas occidere cōpellit: nō occisoribus/sed occisis culpa imputat. Dicit enim Jo. in sum. lib. ij. titu. j. q. xlij. In casu inevitabilis necessitatis: hoc est se ⁊ sua liberando: licet sine dubio laico occidere: qui potest patriā vel res suas armis defendere. Et quod dictū est de nō occidēdo inimicū: verū est nisi iniuste pugnantes/propter gravissima crimina iam morti essent addicti/atq̧ principis auctoritate iuste debellantibus preceptū: vt vniversos hostes occideret. de quo beatus Ambro. ⁊ habet. xxiij. q. v. Remittunt. §. Cū ergo. dicit. Cum divino nutu ad puniendū peccata populi excitant: sicut iudaicus populus excitatus est ad occupandā terrā promissionis: ⁊ ad delendas gētes peccatrices sine culpa noxius sanguis effunditur: ⁊ que ab eis male possident: in ius ⁊ dominium rite trāseunt bonoꝝ. ¶ Ex quo ⁊ alijs concludit Gratian⁹. Apparet inquit ꝙ aliqñ per legitimā potestatē gētes aliqñ per populos divino iussu excitatos/mali pro peccatis suis non solū flagellantur: sed rite etiā perdunt.

Conclo. 5. M

¶ Quinta cōclusio. Dñs gerēs bellū iniustū/subditis suis cū bona fide sequētibus: tenet ad restitutionē oīm dānoꝝ eisdē ab adversarijs occasione belli illatoꝝ. Hec cōclusio est Angeli in summa. in verbo Bellū. §. xj. Et ptz ratione: qm̄ dans occasionē dāni ad restitutionē tenet: vt in. c. si culpa. de iniur. ⁊ dam. da. sed faciēs bellū iniustū/dat occasionē adversarijs dānificandi subditos suos: ergo ⁊c. Particule cōclusionis satis patēt/que sunt notande.

Conclo. 6. N

¶ Sexta cōclusio. Dñs iustū bellū faciēs tenet restituere dāna ab adversarijs passa: que verisimiliter previdere poterat: nō subditis per eum vocatis: nisi conducti fuerint: aut hoc fecerint causa humanitatis parentele: aut pietatis/vel ex simili causa gratis. Patet: quia vocati/accedētes ⁊ non proprio motu sunt velut mandatarij/qui cōtra mādantē habēt actionē mādati: ⁊ ita mādās tenet eis de dānis que occasione sui mādati inciderūt. Inno. in. c. sicut. de iureiur. ¶ Dicitur notāter bellū iustū: quia vocati ad bellum iniustum nō habēt actionē aliquā cōtra vocantē ad impendia vel dāna cōtingētis occasione vocationis vel mādati: quia in re turpi nō cōtrahitur obligatio. ¶ Dicit damna passa ab adversarijs: quia si aliunde paterent/nō occasione vocationis: nō teneret vocans seu mādans. ¶ Dicit que previderi poterāt: quia de his que eveniūt casu fortuito/que previderi nō poterant: nō tenetur: vt in. c. Joannes. de homicidio. Et licet eventus belli pene oēs sunt fortuiti: quia varius est eventus belli: ⁊ nunc hunc: nunc illū cōsumit gladius. ij. Reg. xj. Horum tñ aliqui previderi possunt: ⁊ in talib⁹ tenetur dñs. In his vero que raro accidūt et previderi nō possunt/nō tenet: vt si miles ante congressuz cadēs de equo frāgeret crus: vel simile. ¶ Dicitur nō subditis: quia his qui tenent dominū sequi quales sunt subditi ⁊ vasalli: non tenet. ¶ Dicit vocatis: quia si nō vocati ⁊ sponte accedūt aīo obligādi dominū tanq̄ eum cuius negotiū vtiliter agūt: tenet dñs: et sufficit/ꝙ negotiū vtiliter ceptū est: etiā si sine culpa eoꝝ vergeret in deteriorē exitum. Si vero non accederēt aīo obligādi/sed gratis auxiliādi: nō tenebitur eis dñs belli. Similiter si quis proprio motu accedit ꝯdicente dño belli: nō obligat sibi dominū: in cuius subsidiū vadit etiā vtiliter incipiēdo ⁊ feliciter finiēdo: quia gerēs negotiū alterius eo invito/non potest petere aliquid nisi pro bene gestis ante prohibitionē. Ita dicit Baptista in sum. post Anto. alleg. Joan. de lig. Nec est simile de medico curāte infirmū cōtra suā voluntatē. De quo dicit glos. lxxxiij. dist. in summa. ꝙ tenet infirmū morientē invitū curare: quia vt dicit Anto. Infirmus presumit insane mentis: cū absolute non vult curari. Si tamen vellet curari/sed nō ab isto medico/sed potius ab alio: tunc nō procedit glossa. Si cōtradicens alicui ne veniat secum ad bellū: nō presumitur insane mētis: quia possibile est ꝙ non confidat de eo: aut dubitet ne prodat ipsum. Sic enim dñs belli nō obligat ei qui propter consequendā gloriā in bello sua sponte vadit: quia non vt mandatarius: quia ibi nullū intervenit mandatū: et actio mādati nō oritur nisi interveniēte mādato: nec vt ei qui negotium vtiliter gessit: quia nō accessit aīo gerendi negotia illius/sed propria. Multomin⁹ obligatur ei qui accessit animo spoliādi. ¶ Dicit nisi conducti fuerint: quia tales locāt operas ⁊ rem. Cui enim cōvenit aliquid recipere pro mercede: nō potest agere actione mādati: quia mādatū debet esse gratuitū. Unde stipēdiarij qui veniūt pro precio nō sunt mandatarij: ideo nō possunt agere ad damna. Quod verū est: nisi aliud pactū speciale intercederet: vel consuetudo aliud inducat. ¶ Dicitur vltimo nisi hoc fecerint gratis causa parentele vel pietatis: talibus non obligatur dñs belli in cuius adiutorium veniunt de damnis: quia nō veniun aīo obligādi eum.

Conclo. 7

¶ Septima cōclusio. Subditi in dubio bellātes ex obediētia superioris: postq̄ cognoverint bellū iniustū fuisse/tenent omnia que habēt restituere: nō aūt cōsumpta existēte bona fide. Primū ptz: quia tenens rem alienam mala fide tenet eam restituere: vt patet ex premissis. Sed tenens rem quā acquisivit in bello iniusto: postq̄ noverit bellū fuisse iniustū: cessat habere bonā fidē: ergo ⁊c. Secūda pars patet: quia ꝯsumptor fuit possessor bone fidei: ideo de sic cōsumptis non tenetur: vt infra dicet de pscriptionibus De hoc Angelus in summa. in ca. Bellum. §. ix. ⁊ presumptio. §. iiij.

Conclo. 8

¶ Octava conclusio. Non subditus veniēs ad bellū iniustū/tenetur ad restitutionē omniū dānoꝝ iniuste impugnatis illatorū. Illa cōclusio ostensa est supra in declaratione quarte cōclusionis.

Conclo. 9

¶ Nona conclusio. Ad restitutionē tenentur qui dānificant (sive in iusto sive in iniusto bello) Innocētes/adversarijs nec auxiliū/nec favorē prestātes. Illa cōclusio supra ostēsa est in primo arti. in quarta cōditione ad iustū bellū requisita.

Articu. 3 Dubiu. 1 O

¶ Quantū ad tertiū articulū dubitat primo: vtrum bellū in dubio sit presumendū iustum. Respondetur scd̄m Panor. in. c. sicut. iij. de iureiur. In bello indicto a summo principe ipsum presumitur iustū: ⁊ legitimā causam esse in principe: sed in bello indicto ab habēte superiorē in dubio presumit iniustum. Quod puto verū quantū ad extraneos: nō quo ad subditos. Nam subdit⁹ de suo superiori semper meliora debet presumere.

Dubiu. 2 P

¶ Secūdo dubitat: vtrum acquirēs aliqua per represalias teneat ad eorūdē restitutionē. ¶ Pro solutione nota ꝙ represalie dicunt generalis retētio bonoꝝ aliquoꝝ auctoritate principis vel civitatis pro recōpēsatione dāni dati indulta: vt qñ vnus de vno dño nō valēs cōsequi ius contra aliquem de alio dño: retinet res oīm que sunt de tali dño pro satisfactiōe: vt Angelus in sum. c. represalia. Et qñq̧ sunt licite: qñq̧ non. Ad hoc ꝙ sint licite sex requirunt. Primo ꝙ dñs vel civitas requirat pro iustitia ministrādā. Secūdo ꝙ cōstet de negligētia iustitie administrāde. Tertio ꝙ adeat superior si habet superiorē de iure ⁊ de facto: si adiri potest ⁊ expediret: puta/quia iniuriat⁹ nō plus expēderet adeūdo/q̄ recuperare posset vt superior faciat iustitiam. Quarto/ꝙ concedant a iudice proprio iniuriati: non habēte superiorē vel nō recognoscēte/dante sententiā super defectu ⁊ negligētia iustitie: dūmodo ꝯnō est superior faciēs iustitiā. Quinto/ꝙ sit causa iusta ⁊ sufficiens/scilꝫ notabilis iniuria aut lesio iustitie. Non enim pro modica iniuria vel partiali lesione iustitie cōcedunt represalie: quia remediū illud est odiosum ⁊ contra ius cōmune: ideo nō debet dari pro modico. Sexto/ꝙ nō extendat vltra terminū quo ad damnū passum: ⁊ quo ad personas contra quas conceditur. Quicquid enim detinet excedēs passum damnū iniustum est. Similiter extēdi non debet ad clericos et ecclesiasticas personas: neq̧ ad bona eorū. Tunc respondet ad dubiū ꝙ acquirēs aliqua per represalias

stantibus sex conditionib⁹ supra dictis: non tenet ad restitutionē. Si vero aliqua harū deficit ad restitutionem quadrupli cogit. In consciētia vero tenet ad oim sic acquisitorū plenā restitutionē dānorū et expēsarū. Fundat hec materia in.c.domin⁹.xxiij.q.ij.vbi dicit Aug. Iusta bella solent diffiniri que vlciscunt iniurias: sic gens vel ciuitas plectēda est que vindicare neglexit: quod a suis improbe factum est. Hanc materiam tractant latius dñi legiste. ¶ Tertio dubitat: vtrū cōducens equos arma/ et hmōi ad bellū: si perdant in bello: teneatur ad restitutionē. Rñdetur fm dñm Ant. q idem est ius oino sicut de commodato/ locato et conducto. Vñ dicit Innocen. in.c. Sicut.ij. de iniurijs. q non: quia sic ea conduxit et non excedit fines contractus. Et hoc verū puto: nisi speciale pactū interuenerit aut consuetudo contraria: vt supra dictum est. ¶ Quarto dubitatur: vtrum clericus vadens ad bellum/ cū dño suo possit aliquid recipere de lucratis ex bonis aduersariorū. Respondet Angelus post Monal. titu. de restitu. Si clericus talis ea rapuit peccauit rapiendo: et restituere tenetur eis a quibus abstulit: quia illam rem recipiendo non potuit facere suā: quia sicut dñs nō potuit ei dare auctoritatem bellandi: ita nec in bello recipiendi: posset tamen retinere si guerra durante/ dñs vt illa teneret consensit. Si vero non rapuit: sed ab his quibus rapere licuit: sibi data sunt: non tenetur restituere: si tamen illi qui rapuerunt: rapta fecerunt sua: vt neqteneant psentare capitaneo. ¶ Quinto dubitatur: vtrum in bellis iustis incedentes aut demolientes ecclesias teneantur ad restitutionem. Respondetur fm Guil. Si nō sunt incastellate et incenduntur a proposito: incendentes tenent ad restitutionē et emendā: si vero sunt incastellate aut non ex proposito incendant: sed ex casu/ dum.s. iuste bellantes prestant operam rei licite incendendo machinas hostiū et huiusmodi: non tenent. Idē qñ incēdūt villā quā alias commode expugnare nō pñt. ¶ Sed quid de rapientibus res de ecclesia. Dicit/ q si res fuerint ecclesie/ aut clericorū in terra hostium habitantiū: rapientes illa tenentur ad restitutionē: nisi auctoritate ecclesiastici plati hoc fieret: vel nisi essent victualia et huiusmodi: non tñ ecclesie aut clericorū. Sic si in irruentib⁹ hostib⁹ iustū bellū agentib⁹ confugientes ad ecclesiā eam incastellauerint: aut inde impugnauerit hostes: huiusmodi nō gaudēt immunitate ecclesie quam ipsi violauerūt inde impugnādo. Similiter si ponantur ibi victualia: quib⁹ sustentant resistentes hostibus iuste bellātibus: pñt inde tolli nec tenent ad restitutionē. Cōcordat predictis. Vlricus in sum. Item si ibi conseruarent arma belli ca. Cōcordat Fran. de platea. ¶ Dubitat sexto: vtrū omnes existentes in bello iniusto teneant ad restitutionē insolidum. Rñdet breuiter q de hoc supra. q.iij. hui⁹ dis. etiā tactū est de participantib⁹ in furto et rapina oēs tenent de omni dāno dato suo auxilio/ cōsilio vel fauore: sine quo datū: nō fuisset. xvij.q.iiij. Oēs. Si vero pbabiliter credit q sine cōsilio suo/ fauore vel auxilio idē fecissent nec plus pter suū cōsiliū: nō tenet nisi de his q ipse habuit: vel ipse dānū dedit. ¶ Ultimo dubitat: vtrū dñi qui monerūt sibi bella/ inuicem componere possint sup dānis eorum que subditi passi sunt. Ad hoc rñdet/ fz Guil. q si cōpositio fiat de consensu libero dānificatorū standum est illi: alias qui iniuste mouit bellum: non pōt per suam compositionem preiudicare suis hominibus: quin teneatur illis de proprio satisfacere pro dānis: tam aduersariorum (quos iniuste vexauit) q suorū (quos ad bellandum induxit) nisi hincinde libere et sponte remittant. Qui vero bellū iustū egit: debet si potest compellere aduersariū ad restitutionem dānorum suorū subditorū: et non componere sine subditorum consensu: priusq eis fuerit satisfactum. Si vero non potest aduersarios ad hec compellere: nisi cum

Dubium 3. Q

Dubium 4. R

Dub. 5. S

Dubiū. 6. T

Dubiū. 7. V

periculo sui et suorum: potest tamen vtiliter gerens negotia suorū componere: et aduersarios de dānis resarciendis quitare: etiā subditis contradicentib⁹ vt vult Panor. in.c. in ecclesiarum: de constitutionibus: vbi dicit q licet imperator non habet dominiū rerum priuatarum tñ ex causa rationabili potest eorum bona occupare et tollere rem vnius et dare alteri. Et non potest esse causa rationabilior q fauor publicus et carere bello. Et idem intelligendum est de alijs dominis inferiorib⁹: maxime qui prescripserūt iura imperialia: vt possint in predicto casu componere subditis inuitis: propter bonū ipsorum subditorū/ et pacem hominū: et eorum contradictio est irrationabilis: hoc tñ intelligēdum qñ domini prius fecerunt quantū in eis fuit: vt resarcirent dāna data Sed propter malitiā aduersariorū ad hoc deducere non valuerunt. Et si ad euitandū bella et scandala componūt cū aduersarijs: etiam cū temporali dāno suorū subditorū vident commendandi. Concordat Hostieñ. Uerumtamē remissio predicta non valet quo ad damna data ecclesijs et ecclesiasticis personis nisi prelati ipsarum consentiāt. Et tantum de restitutionib⁹ faciendis de acquisitis in bellis. Alia plura materiā bellorū concernentia hic rescindunt tanq minus nostro proposito.s. restitutionibus deseruientia. Et tantum de questione illa.

Postq̄ quesitum est de restitutiōib⁹ ablatorū dño rei simplr inuito: et in quib⁹ dñium nō transfert Cōsequēter querēdū est de restitutiōe rerū ablatarū dño nō simplr nolēte: vel inuito: sed inuito ex conditione: quo consentiēte per coactionem vel metū: sicut proijciēs merces simpliciter volens proijcit: quia posset nō proijcere: sed tamen nolens ex conditione. Nollet enim proijcere si eis non proiectis posset saluari. Metu itaq pdende vite/ et coactione tempestatis non simpliciter cogit: sed fm quid inducitur ad volendum proijcere. Ita q metu maioris periculi aliquid volens quidam dat: non daturus tamen periculum non immineret: dicitur dare inuitus seu nolens ex cōditione. Et licet in tali datione dominiū transfert: tenet tamē recipiēs si metus iniuste fuerit illatus ad restitutionem. Et qr freqūēter pauperes ac subditi a suis dominis opprimuntur iniuste et metu penarum coguntur ad varias prestantias. Queritur quinto iuxta eandem distinctionem.

Questio. v.

Utrum habentes tēporale dominiū i subditos: oia teneantur restituere: in quibus inueniuntur subditos tā suos q alienos aggrauasse. ¶ Solito more tribus articulis questionis ambiguum absoluetur. Terminos declarabit primus. Conclusiones subiunget secūd⁹: terti⁹ monenda dubia determinabit. ¶ Quantū ad primū notandū: q lz apto ad Rom. xiij. teste. Ois ptās dominandi a deo est. Nō em (inquit) est ptās nisi a deo Quod Augusti. contra Manicheos exponit/ dicēs. A deo: siue iubente siue sinēte. Non tñ hec naturalis est generi humano: nec fuisset in statu nature integre. Nam oēs hoies ex eadē radice originem duxerunt ex Adā scz et Eua: quibus iure naturali cōia est possessio et cōis omnium libertas vt dicit Isidorus lib. v. Etymol. Sed hominū culpa exigente: sicut iure humano facta est rerū diuisio: ita et ɔcessa est potestas dominandi. Unde iusta dominandi auctoritas populi electione primo concessa est: vt supra distinc. presenti. q.ij. dictum est. Et sicut sine lege popul⁹ crescente malicia: pacifice conuiuere non potuit: ita nec sine domino sine rectore legis executio fieri vnde eodem Isi. teste vbi supra habetur. in decre. distin. iiij.

A

Articul⁹. i.

Nota. i.

c.ij. facte ſunt leges: vt earū metu hūana coerceatur audacia: tutaqꝫ ſit inter improbos innocētia: et in ipſis improbis formidato ſupplicio refrenet audacia/et nocendi facultas. Et Grego. xij. moralium. Omnes homines natura equales ſum⁹: ſed acceſſit diſpenſatorio ordine vt quibuſdā prelati videamur. Et Aluarus in de planctu eccleſie. parte. j. articu. j. Quamuis ambitio dn̄andi deo ſit odioſa: tamen ambientium regimen ad refrenandū inordinatorum hoīm malitiā: ꝛ ad conſeruandū vnūquodqꝫ in ſua iuſtitia: ac diſponendū ciues in cōcordia pmiſſuz eſt a deo dn̄ium ꝛ prouiſum. Permiſſum ad punitionē malorum. Prouiſum ad cōcordiā ꝛ pacem bonorū. Hinc ait apl's vbi ſupra Roma. xiij. Principes non ſunt timori boni operis ſed mali. Uis autem non timere poteſtatem/bonū fac: ꝛ habebis laudem ex illa Dei enim miniſter eſt tibi in bonū. Si autē malum feceris time: non enim ſine cauſa gladiū portat. Dei em̄ miniſter eſt vindex in iram ei q̄ male agit. Et licet in ſtatu innocentie etiā prelatio fuiſſet officio cōſulendi ꝛ diligēdi: ſicut patet in primis parētib⁹ in qb⁹ Adā prelat⁹ fuit Eue. Nam caput mulieris vir. j. Cor. xj. Et inter angelos p̄latio eſt. Non tamē fuit ibi dn̄ium inquātū opponit ſeruituti. Hec enim penalis eſt: nam poſt pctm̄ inducta eſt ſeruit⁹ propter peccatū. Et licet poteſtas dominādi varijs titulis ꝛ modis acq̄rat: qn̄qꝫ iuſtis et legitimis: qn̄qꝫ iniuſtis puta electione populi habentis libertatem ſibi eligendi dn̄m: aut iuſto bello pugnando cōtra infideles aut rebelles: vt ſupra: aut per legitimam ſucceſſionem: aut per inſtitutionē principis vel ſuperioris habētis iuriſditionē in eos qb⁹ preficiēdus eſt dn̄s. vel per emptionē/permutationez aut donationem: ſiue preſcriptionem bona fide factā: aut alio aliquo tali iuſto titulo. Oēs tñ iſti modi legitimi reducuntur originaliter ad conſenſum aut electionē populi. Nam primus princeps legitimus in principatu politico (de quo nunc loquimur) ꝑpter principatuz paternum qui iure naturali obuenit populi cōſenſu cōſtitutus eſt: vt dictū eſt. q. ij. huius diſt. arti. j. Cuius etiam ordinatione et conſenſu leges conſtitute ſunt

Corolla. 1. vt ibidem habitum eſt. ❡Ex quo corollarie ſequitur ꝙ nō propter dn̄ium ſeu dn̄m ppl's: ſed ꝑpter populū dn̄s eſt inſtitut⁹: q: nō dn̄s populū conſtituit: ſed populus adunat⁹ dn̄m ſibi ſua ſponte elegit: ſub cuius regimine populi auctoritate tradita pacifice conuiuerent. Nec obſtat/ꝙ quidā principantur hereditaria ſucceſſione. i. ꝙ dn̄s ille et oēs ſui heredes ſibi re

Corolla. 2. gendo p̄ſiderent. ❡Secūdo ſeq̄t/ꝙ domin⁹ ex ipſa ſui cōſtitutione tenet regere ad vtilitatē ꝛ cōmoduz reipublice/cui p̄ſtitutus eſt dn̄s atqꝫ rector: et quoties contra bonū reipublice aliq̄d preſumit: excedit terminos ſue poteſtatis: cōtra illud Prouer. xxij. Ne tranſgredtaris terminos antiquos quos poſuerunt patres tui: ſiue hoc faciat opprimēdo ſubditos ſiue iniuſte exactionādo: ſiue alijs modis. Unde qui nō querit bonum reipub. ſed lucrum ſuum contra vtilitatem reipub. non meret dici rex/princeps: aut domin⁹: ſed tyrān⁹. Et ideo vt dicit btūs Tho. in ep'la ad duciſſaz Brabātie: ſunt eis inſtituti reditus: vt ex illis viuētes a ſpoliatione abſtineant ſubditorum. Unde Ezech. xlv. dicitur. Principi erit poſſeſſio in iſrael et nō depopulabunt vltra populum meū principes. et ſequitur. Sufficiat vobis principes iſrael: iniquitatem et rapinas intermittite: et iuſtitiā et iu

Nota. 2. B dicū facite. ❡Secūdo notādū/ꝙ ſicut dn̄s tenet populo ſuo fidelitatē/amorē ac defenſionē: ita ppl's tenet dn̄o ſuo obedientiā/tributū ꝛ reuerētiā: de. pro dicit apl's Roma. xiij. c. Ois aīa poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. ꝛ. j. Ideoqꝫ ꝛ neceſſitate ſubditi eſtote: non ſolum propter iram: ſed etiam propter conſcientiā/vbi ſecūdo et tertio ibidē dicit. Ideo em̄ ꝛ tributa preſtatis. miniſtri em̄ dei ſunt/in hoc ipm̄ ſeruientes. Reddite ergo omnib⁹ debita: cui tributū tributuz: cui vectigal/vectigal: cui timorē/timorem: cui honorem/honorē. Nemini quicqꝫ debeatis: niſi vt inuicem diligatis. Item. j. Corin. ix. Quis militat ſuis ſtipendijs vnqꝫ. Quis paſcit gregem ꝛ de lacte gregis non manducat. Et dn̄s ipſe pro ſe ꝛ Petro ſoluit didrachmam Mat. xvij. Et cenſum iuſſit dari ceſari dicens. Reddite q̄ ſunt ceſaris ceſari: et que ſunt dei deo. Mat. xxij. Iuſte ergo dominus a ſubditis exigere poteſt vnde poſſit rempub. tueri ac defendere ab aduerſarijs plus vel min⁹: ſm̄ ꝙ neceſſitas defenſionis ſm̄ caſuum occurrentium habitudinem exigit ꝛ requirit. Multa enim neceſſitate exigere poteſt que extra caſum neceſſitatis non poteſt: neceſſitatis dico reipubli. Unde multa enumerantur inter iura regis. j. Regū. viij. vt ꝙ poteſt tollere filios populi et ponere in opere ſuo: et omnia illa que reddūt ppl'm ſeruilem: ꝛ que non reſpiciūt rempu. ſiue bonū reipublice/ſed magis hoīs in regno poſiti voluntatem: vt dicit Lyra ſuper loco allegato. Allegant etiam ſibi quedam per modū p̄lagij: que frequenter occurrunt: dū regalis politia vertit in tyrannidem: vt eſt iſtud. Et eritis ei ſerui. ❡Tertio notandū/ꝙ ſubditorum Nota. 3. C

quidam ſunt ſerui: q̄dam vero nō: ſed liberi vel liberti. Uerum ſeruus qn̄qꝫ ꝓprie: qn̄qꝫ min⁹ ꝓprie capit ſm̄ varias ſpēs ſeruitutis. Eſt enim ſeruitus dei: de qua. j. Cor. vij. Qui liber vocat⁹ eſt ſeruus eſt chriſti. Precio em̄ empti eſtis (quo precio Petrus oſtendit) precioſo ſanguine agni immaculati. j. Petri. j. hec ſeruitus ſumma ingenuitas eſt: vt ait beat⁹ Agathes Quintiano. Alia eſt ſeruitus peccati: de qua Io. viij. Qui facit peccatum: ſeruus eſt peccati. Et de vtraqꝫ dicit Rom. vj. Serui eſtis ei cui obediſtis: ſiue peccati in mortē: ſiue obeditiōis ad iuſtitiā. Tertia eſt ſeruitus qua hō ſeruit homini: de qua apl's ad Epheſ. vj. Serui obedite dn̄is vr̄is carnalib⁹ cū timore ꝛ tremore in ſimplicitate cordis veſtri: ſicut chriſto nō ad oculū ſeruientes. ❡Et hec ſeruit⁹ ſic deſcribit. Seruitus eſt inſtitutio iuris gentiū qua q̄s dn̄o alieno ꝯ naturā ſubijcit. Cōtra naturā. ſ. p̄me ꝯditiōis. Unde Grego. xij. q. ij. Cum redēptor. Hoīes quos ab initio natura liberos protulit: ius gentiuz iugo ſubſtituit ſeruitutis. Dicitur autē ſeruit⁹ inſtituta iure gentiū: nō ꝙ ius gentiū eam inuenit: ſed quia eam approbauit: vt dicit glo. diſt. j. Ius gentiū. Cōtrahitur autem hec ſeruit⁹ quadrupliciter. Primo ex neceſſitate: vt quis naſcitur de ſerua. Hoc tñ limitat Panor. in ca. Licet. de coniu. ſer. Quod verum eſt niſi cōſuetudo vel ſtatutum habeat aliud ſicut hodie eſt: ꝙ nat⁹ ex ancilla nō eſt ſeru⁹ ſi pater eſt liber. Secūdo efficitur aliquis ſeruus iure gentium duz capitur in bello iuſto auctoritate principis indicto. Tertio ex delicto vt cū libert⁹/id eſt manumiſſus propter ingratitudinem reducitur ad ſeruitutē: vel cū alio modo a lege pro pctō imponitur vt raptor puelle fit ſeruus eius. Sic deferens prohibita ſaracenis fit ſeru⁹ capiētiuz eū. Quarto ex propria volūtate: vt cuz maior viginti annis ſciens ſe liberū: conſentit vēditori vt ſe vendat ꝛ participat de precio. Quinta ſeruit⁹ eſt que ſequit culturā terre: que largo vocabulo dicitur ſeruitus et improprie: et huic ſeruituti ſubiecti dicunt aſcriptitij vel originarij: et ſunt homines ita aſcripti terris colendis: ꝙ non poſſunt a cultura recedere ſine dn̄orum voluntate: nec poſſunt vendi ſine gleba: nec gleba ſine illis. Et dicunt aſcriptitij: quia aſcripti ſunt: ſiue deputati ad culturā. Et dicunt originarij: quia a ſua origine tales ſunt: hi qn̄qꝫ coloni dicuntur. hi a legitimis actibus non repelluntur niſi ꝙ ordines nō admittuntur: de vltimis duabus ſeruitutibus eſt

Nota. 4. D ad ꝓpoſitum. ❡Quarto notandū: ꝙ preſtatiōes que ppl'is a dn̄is imponunt/ varijs modis appellātur. Dicunt em̄ tributū/cenſus/ſtipendiū/gabelluz/pedaginz/ſindagiū/aſſiſum/teloneū/tallia/collecta/exactio. Horum tñ ſepius vnum accipitur pro alio. ❡Tributum a tribu dicit: vel a tribuo ſumptuz eſt:

que a tribubus seu populis dabatur pro imminētibus reipublice. Uel est census qui prestatur ratione ꝓprij soli a possidentibus: accipitur cōiter pro stabili seu annua pensione que datur rectoribus q̄ imponūtur possessionibus subditorū. ¶ Census/pensio vel prestatio est: que soluitur de ꝓuētibus aut possessionibus: vel quicq̄d annuatim soluit in quātitate vel summa. ¶ Stipendiū dicit: qđ datur militib⁹ soldarijs pro pretio: de quo Joānes baptista ait militibus Estote contenti stipendijs vestris. Luce.iij. ¶ Gabella prestatio dicit que imponit rebus vsui hoim subiectis emendis: aut vendendis: aut de loco ad locū trāsferendis: vt vino/carnibus ⁊ ceteris ad victū et vsum ꝑtinentibus. ¶ Pedagiū dicit qđ dat a transeuntibus in locis cōstitutis a principe. glos. in. c. sup quibusdā. de verb. signi. ¶ Sindagiū est qđ datur ꝓ saluo conducto per terrā alicuius vt securius vadat. ¶ Assisium est qđ imponit rebus vēdendis: vt ꝙ vēdens sextarium vini/det ciuitati vnū denariū: ⁊ est species gabelle. ¶ Teloneū dicit prestatio de mercibus marinis circa littus acceptis. Cuius exactioni btūs Mattheus prefectus fuit. ¶ Uectigal prestatio de rebus vectis per mare siue per terrā. ¶ Tallia exactio est vel collecta que imponit subditis. ¶ Collecta ⁊ exactio sicut ⁊ prestatio: generalia sunt ad oīa predicta: ⁊ pōt accipi pro eo q đ imponit in casu/ nō pro semper. Et ptꝫ ꝙ multa hoꝝ vocabulorum coincidūt in suis significatis. Sunt etiā aliqūe harum prestationum ordinarie: vt tributa ⁊ ea que tēporibus determinatis ⁊ sub certa quātitate prestant ex certa cōstitutione aut longa consuetudine. Alie sunt ordinarijs prestationibus addite de nouo pro casuū occurrentium necessitate vel regentiū voluntate. Et tantū de articulo primo. ¶ Quantū ad scđm articulum est conclusio prima. Superiores nō habentes in subditos legitimū/sed vsurpatū dñium: tenentur dño cedere: ⁊ oīa a subditis exacta (expēsis dūtaxat pro vtilitate reipublice habitis deductis) integre restituere. ¶ Dicitur in conclusione superiores: per quos intelligo quoscunqꝫ populi siue cōitatū dños: siue rectores: siue vnus siue plures/ vt rex/princeps/comes/senatus/iudices: ⁊ ceteri tēporalem iurisditionem in aliquos habentes. ¶ Dicitur nō legitimū: sed vsurpatum dñium. Dicitur aūt nō legitimū: sed vsurpatum qđ nō iusto titulo (de quo in primo notabili) sed fraude vel violentia obtentū est ⁊ iniuste a vero dño ablatum: ad excludendū dños legitimā potestatē habentes. Quo premisso ꝓbatur prima pars conclusionis: quia quicunqꝫ sibi vsurpat officiū: nullū habens in eo ius seu titulum: peccat mortaliter: ⁊ assumendo ⁊ actus officij exercendo: ⁊ per cōsequens ea ratione tenetur ipsum dimittere/qua tenet a peccato mortali abstinere: sed vsurpans dñium est hmōi: ergo. Cōsequentia nota. Maior patet: quia qui intrat ⁊ non ꝑ hostiū: fur est ⁊ latro. Joan. x. Sed q intrat sine legitimo titulo nō intrat per ostium sed aliūde: ergo. Minor est manifesta. Intelligenda tamen est hec pars conclusionis: si potest cedere sine notabili periculo animarum/corporum/rerum: puta quia populus ꝑ eius dimissionem poneretur in seditionē: aut sequeretur destructio reipu. vel depopulatio patrie: vel huiusmodi. In quo casu tenetur resignare voluntate ⁊ cessante causa cū effectu cedere. Nec alias posset absolui/obstante peccato mortali qđ continuat/tenendo iniustum dominiū: nisi posset instituere titulum: hoc est acquirere iustū titulū sui dominij. Unde Augustinus ad Macedo. xiiij. q. vj. si res. Si res aliena ꝓpter quam peccatum est reddi posset ⁊ non reddit: penitentia nō agitur: sed simulatur. Deniqꝫ sic vsurpans dominium: si quos etiā morti dignos ꝑ se vel suos officiales occidit vel mutilauit vt homicida iudicandus est: quia dicit Aug. j. de ciui. dei. c. xxj. ⁊ habetur. xxiij. q. v. si nō licet. His exceptis quos vel lex iusta generaliter: vel ipse fons iustitie deus specialiter iubet occidi: quisquis hominem vel seipsum vel alium occiderit: homicidij crimine innectitur. Lex autem iusta non permittit aliquē occidi: nisi per legitimam potestatē qua caret qui dominiū vsurpat. ¶ Scđa pars conclusionis ꝓbatur: quia quisqꝫ dolose aut iniuste extorquet rem aliquā a ꝓximo ad restitutionē tenetur: vt frequenter ostēsum est: sed vsurpans dominium in subditos/nihil iuris hꝫ in eos: ideo quicq̄d extorquet ab eis iniuste extorquet. Excipitur quod in vtilitatem subditorum conuertit ꝑ cōseruatiōe aut defensione ciuitatis aut bonoꝝ ipsorū quia per hec vtiliter gessit negotia eorum: ⁊ ideo ad illorum restitutionē nō tenetur. Idem dicendū est de officialibus/quos tales tyranni in officijs ponunt. Nam tales nec salariū possunt recipere a subditis: nisi esset tale officiū qđ esset necessariū reip. vel vtile: quia tunc nō peccarent recipiendo salarium: nec restituere tenerentur: vt dicit Angel. in sum. allegat c. in literis. de resti. spolia. ⁊ c. nihil. de elect. per doc. ¶ Scđa conclusio. Dominus habens legitimam potestatem in subditos: instituens aut exigens pedagia/vectigalia/gabellam/talliā ac similia: si non sit causa sufficienter excusans ⁊ iustificans: tenetur de necessitate salutis restituere omnia. Probatur: quia iniuste dānificans ꝓximum: tenetur pro dāno satisfacere. per. c. si culpa. de iniu. ⁊ dā. da. Hec aūt satisfactio fit per restitutionem ablatoꝝ. Sed instituens et exigens predicta sine causa iustificāte: dānificat ꝓximum iniuste: qꝛ contra legē diuinā. Non furtum facies: ⁊ nō cōcupisces. Etiā contra legē positiuam: vt patet in. c. super quibusdā. de verb. signi. ergo tenet oīa hec restituere. Dicitur: nisi sit causa iustificās ⁊c. ¶ Sunt autem in genere quatuor cause iustificātes quibus existentibus/habens legitimum dominiū potest licite exigere: scilicet efficiens/finalis/formalis ⁊ materialis. ¶ Efficiens: vt scilꝫ sint imposita ab eo qui habet potestatem huiusmodi imponendi. Ut autem nominantur ab Innocentio tertio in. c. alle. super quibusdam. §. preterea. vbi dicitur. Illa pedagia/salinaria/guidagia autoritate apostolica sunt interdicta: que non apparent imperatoꝝ vel regum vel Lateranēsis cōcilij largitione concessa: vel ex antiqua consuetudine (a tempore cuius non extat memoria) introducta. ¶ Ubi quatuor ponūtur: quo instituta iustificantur huiusmodi prestationes: imperator/rex/conciliū: sub quo etiā papa intelligitur: qꝛ concilio generali presidet papa. Et consuetudo cuius initium non est in memoria hominū. Consuetudo em̄ habet vim tituli. Et hoc in capacibus possidē di: alias non. Panor. in dicto. c. Quicunqꝫ aliorū nō habentium autoritatem ab aliquo dictorū quatuor imponūt aut exigūt: rapinā cōmittunt/⁊ sunt excommunicādi ꝯm ius canonicum. de censi. innouamus. immo per ꝓcessum curie sunt de facto excōmunicati excōmunicatione papali in bona quinta feria ꝓmulgari solita. De iure vero ciuili: sunt perpetuo exilio damnandi. ¶ Fuerunt: qui per reges non quoslibet sed tantū Romanorū regē intelligere voluerunt: qui est electus in imperatorē. ¶ Sed hodie de facto oēs reges ⁊ etiam ciuitates Italie: ⁊ qđ peius est: oēs castellani imponunt quod fieri non debet. Unde ⁊ Panormi. in alleg. c. innouamus. dicit. Hodie reges inferiores prescripserūt in eoꝝ regnis iura imperatorum: quo casu possunt predicta exercere/vt imperator: ⁊ sic videmus hodie in aliquibus cōmunitatib⁹ Italie. Et idem in. c. super quibusdam. de verborum signi. dicit: ꝙ reseruata principi in signum specialis priuilegij possunt acquiri cōsuetudine tanti temporis: de cuius initio nō est in memoria hominū. Barto. tamen tenet cōtrariū/⁊ dicit ꝙ gabelle sine permissu principis sunt extorsiones: ⁊ hoc in forēsibus: secus in ciuibus qui possunt sibijpsis grauamen imponere. ¶ Secunda causa est finalis: que est bonum cōmune seu bonū reipu. vt sunt publice necessitates

Articu. 2. Conclo. 1. E

Conclo. 2. F

ac viarum ac patrie defensiones personarum quoqꝫ
⁊ rerũ refectiones pontiũ ac stratarũ ⁊ domorũ publi
carum: dum ad hec nõ sufficiunt proprie facultates.
Dum aũt hec causa nõ subest: etiam habentes auto-
ritatez imponere nõ possunt. Similiter si causa sub-
est: ⁊ tamẽ recipientes nõ faciunt/ fm totũ posse suũ
ꝓpter qđ imposita sunt: iniuste accipiunt ⁊ ad resti-
tutionem tenentur. Non quidẽ pedagij recepti: quia
iuste fuit impositũ: sed damni ex sua negligẽtia pas-
si: vt si viator spoliatus est: tenetur ad restitutionem
spolij quod cauere potuisset: vt magis infra dicetur.
¶ Tertia causa est causa formalis que modũ ponit
G in huiusmodi exactionibus: vt non excedat debituz
moderamẽ/ per respectũ ad personas ⁊ ad finez. Ad
personas: vt subditi nõ nimiũ grauentur: sed sit pre-
statio imposita eis tolerabilis: ⁊ nõ vergat ad eorum
inopiam: quomodo tyrãni excoriãt pauperes vt ipsi
ditentur: contra illud Prouerb. xxij. Non facias vio-
lentiam pauperi/ qꝛ pauper est: neqꝫ conteras egenũ
in porta: qꝛ dñs iudicabit causam eius: ⁊ cõfiget eos
qui cõfixerũt animã eius. Etiam exactio dꝫ esse mo-
derata per respectũ ad finẽ: vt nõ plus imponat po-
pulo ꝙ̃ necessitas eius exigit pro qua imponit. Nã
vt dicit Richard. in. ij. dist. xliij. si facultates domini
sufficiunt/ nõ est imponẽda hm̃oi prestatio: vt statim
dictum est. Ad hoc em̃ rectores accipiunt tributũ et
ꝓuentus eis assignatos: vt de his defendant rẽpu-
blicam. Dicuntur aũt sufficere qñ tante sunt vt pro-
pter defensionem reipublice/ ⁊ eius promotionẽ/ nõ
cogitur ita se depauperare. ꝙ nihil sibi remaneat in
thesauro: quo se iuuare ac defendere possit si iterum
in breui ab aduersarijs inuaderetur: maxime si mul
tos habeat insidiatores. Rectori enim necessari⁹ est
thesaurus: qui nõ est penitus exhauriendus: nam ⁊
aduersarij hoc scientes magis eũ timent: ⁊ ꝑ hoc ma
gis pacifice viuit ipse ⁊ subditi sui: lꝫ meli⁹ esset the-
saurizare amorem hominũ subditorum ⁊ extraneo-
rum ꝙ̃ aurum ⁊ argentum. ¶ Quarta causa est cau-
sa materialis: que est res vel persone/ quarũ occasio-
ne dantur seu recipiunt pedagia ⁊c. Unde hec exigi
nõ debent a clericis/ ab ecclesijs ⁊ ecclesiasticis per-
sonis: nam si quis a talibus/ aut rebus eorũ ꝓprijs
quas non causa negotiationis deferunt: exigit per se
vel interpositam personã: si est persona singularis:
excõmunicatus est ipso facto: si collegiuz vel vniuer-
sitas ciuitatis/ castri aut ville/ subijcitur interdicto
donec restituerit extorta. de hoc in. c. ꝙ̃ꝙ̃. de cens. li.
vj. Et hoc verũ nisi recipientes haberent super hoc
specialem licentiam a papa recipiendi. Nam cõsue-
tudo contraria nõ excusat: qꝛ in. c. alleg. dicitur. Con
traria cõsuetudine quorũcunqꝫ: que verius dicenda
H est corruptela: nõ obstante. ¶ Sunt aũt persone eccle
siastice (vt tradit Ant. par. iij. ti. xxiiij.) omnes aliquẽ
ex maioribus ordinibus habentes: similiter omnes
canonici regulares/ monachi/ fratres mendicãtes/
ceteriqꝫ aliquã ex religionibus approbatis profiten
tes: similiter ⁊ omnes conuersi tria substantialia vo-
uentes: sanctimoniales quoqꝫ femine ecclesiastice ꝑ-
sone sunt indubitanter: vt habetur. xxvij. q. j. vt lex cõ
tinẽtie. Item omnes nouitij talium religionũ/ cleri-
ci vel conuersi: ꝙ̃uis non sint proprie religiosi/ ⁊ cõ-
plete: quia liberi ad egressum neduz rebus proprijs
expoliati: vt in. c. religioso. de sent. excõ. §. ꝙ̃uis. lib.
vj. Item nomine clericorum etiam intelliguntur in
minoribus ordinibus constituti: similiter ⁊ tonsura-
ti coronam ⁊ habitum clericalem gerentes: nec sta-
tum clericalem dimittentes/ matrimonium contra-
hendo: ad actus contrarios ⁊ exercitijs omnino lai-
calibus insistendo. xj. q. j. de persona. §. ne vero. Oẽs
predicti gaudent priuilegio clericali tam personali
ꝙ̃ reali. Personale est/ ꝙ scilicet ꝑnijciens in eos ma-
nus violentas est excommunicatus. xvij. q. iiij. si qs.
suadente. Reale/ scilicet ꝙ in causa ciuili vel crimi-
nali non potest conueniri coram iudice seculari: sed
coram ecclesiastico/ vt in alleg. c. de persona. Et ꝙ in
bonis patrimonialibus suis vel ecclesiarum suarũ ⁊
locorum suorum nõ debent talliari: sed esse liberi ab
oneribus laicorum: vt in impositionibus/ prestãtijs
gabellis/ pedagijs ⁊ huiusmodi: vt supra dictum est.
Nec priuilegia illa perdunt religiosi sicut apostate:
si tamen fuerint professi tacite vel expresse. Nec cle-
rici seculares in maioribus ordinibus constituti ha
bitum ⁊ tonsuram non habentes dum sciuntur esse
tales: etiam si fuerint excõmunicati/ irregulares/ sus
pensi/ depositi: nisi essent solenniter degradati ⁊ tra-
diti curie seculari. Nec possunt priuilegio clericali
renuntiare: sed tales reducendi sunt ⁊ suis superiori
bus presentandi: ⁊ compellendi ad obseruantiã cle-
ricalem. in glo. xxj. dist. cleros. secus de existentibus
in minoribus ordinibus: qui per actus contrarios
amittunt priuilegium clericale: vt. lxxxiiij. dist. quis-
quis. ¶ Sunt ⁊ alie persone de quibus disputant do-
ctores: vtrum sint dicende ecclesiastice gaudẽtes pri
uilegio clericali: vt professi tertij ordinis sancti Frã-
cisci: de quibus tractandum relinquo canonistis.
¶ Res vero que possunt talliari sunt que causa nego I
tiationis aut mercantie dicuntur ⁊ non alie. C. de ve-
ctiga. omnium. vnde de his que quis facit deferre ꝑ
necessitate ad vsum vite sue ⁊ familie non potest exi
gi pedagium: nec valet consuetudo in contrarium:
quia irrationabilis est ⁊ iniqua fm Hostien. ⁊ Berñ.
in. c. super quibusdam. de verbo. signi. immo vult lex
vniuersi. C. de vectig. ꝙ decapitetur qui de rebus ad
propriuz vsum: vel gratia ruris colendi: vel ad se de-
fendendũ emptis vel delatis exigit pedagiũ. ¶ Sed
nota ꝙ pedagium potest etiam dici collecta que pos
set imponi super suos subditos in huiusmodi legiti-
ma causa: ⁊ de ista non loquitur lex ista: tamẽ ad istã
collectam forenses non tenentur. Uerum Anto. par.
ij. tit. j. c. xiij. §. ix. hic addit quandam specificationẽ
notatu dignam. Ait em̃. Si pedagium ⁊ gabellum
sumantur pro eodem: contrarium seruatur de facto
in ciuitatibus Tuscie/ Florentie ⁊ alijs multis: imo
pene per totam Italiam/ ⁊ multas partes Alemanie
quia de omnibus predictis exigitur gabella: sic im-
posita per statutum ciuitatis per modum cuiusdam
tallie pro expensis fiendis in vtilitatem ciuitatis: fꝫ
Anto. vbi supra. ¶ Dicendum igitur ꝙ ciuitas exi-
gens dictas gabellas pro victualibus: siue regatur ꝑ
vnum/ vt ducem/ marchionem/ principem ⁊ huius-
modi siue per plures de populo/ vt priores consules
antianos ⁊ huiusmodi: si habent potestatem leges
condendi/ ⁊ imponendi collectas (quod est presuppo
nendum si ex more antiquo: cuius memoria non ex-
tat in contrarium: hoc faciant) videtur etiam posse
imponere solutionem talium gabellarũ pro suo ad-
iutorio ac defensione. Quamuis enim populus ali-
quis nõ possit legem facere generaliter (quia hoc est
imperatoris) specialem tamen facere potest: ⁊ in hoc
consentit princeps. Sic etiã collectã specialẽ impo-
nere potest pro suis necessitatibus: etsi non genera-
liter: sicut in exactione pedagiorum sine licẽtia prin
cipis: quinimmo per legem municipalem derogatur
legi cõmuni: vt patet in materia dotium ⁊ successio-
num ⁊ aliorum: ad qđ facit regula iuris. Generi ꝑ spẽm
derogatur. de regu. iur. lib. vj. Et sic non obstat ꝙ lex
communis prohibeat exigi pedagium vel gabellaz
de victualibus ⁊ huiusmodi: quando vel lex munici-
palis vel consuetudo prescripta hꝫ contrariũ: cũ con
suetudo rationabilis ⁊ prescripta tollat legem. de cõ
suetu. c. vlti. Nec videtur irrationabilis consuetudo
quia cum sit necessariuz pro expensis supplẽdis cõ-
tatis ⁊ ciuitatis defensione: quia omnes ciues debẽt
se ⁊ sua exponere pro patrie defensione. Et licentia
principis que requiritur ad imponendũ pedagiuz
videt obtenta si extat consuetũ. Nec est in memoria
hoim cõtrariũ. Presupposita ergo licentia habita a
principe/ si gabella noie pedagij intelligat: ⁊ multo

magis: si gabella fit non vt pedagium vt collecta:
videtur q homines teneant solvere gabellas de vi-
ctualibus et quibuscũqz: vt in articulo tertio dicetur
Unde beatus Aug. lib. iij. confes. Pactum inter se gẽ
tis aut civitatis consuetudine vel lege firmatũ/nul
la civis aut peregrini libidine violet. distin. viij. que
contra: Turpis enim est omnis pars vniverso suo
K non cõgruẽs. Hec ille. Ex hoc dicto Anto. satis ostẽ-
ditur qñ huiusmodi gabelle sint licite vel non. ¶ Et
nota circa causam tertiã que modum determinat im
positionis per respectũ ad causam finalẽ: q si plus
imponeret q̃ causa propter quaz exigeret ad restitu
tionem tenent. Unde Inno. tertius statuit: vt habet
de immu. eccle. q: plerique dicens. Quia plerique prela-
ti vt procurationem aut servitiũ aliquod impendãt
legato vel alij plus extorquẽt a subditis q̃ solvant:
et in eorũ damnis lucra sectãtes querũt p̃dã poti⁹ q̃
subsidiũ in subiectis. Id decetero fieri prohibemus.
Quod si quis forte presumpserit: et sic extorta resti-
tuat: ꝛ tantundẽ cogatur pauperibus elargiri. Et si-
militer iudicet in similibus. Et qd dictũ est in cõclu
Cõclusio.3. sione de imponẽtib⁹ nova pedagia: etiã intelligẽdũ
L est de augmẽtantibus aut aggravantibus institu-
ta. ¶ Tertia conclusio. Potest dñs aut rector reipu-
blice vltra possessionem ꝛ reditus sibi assignatos: pa
cta quoqz cum suis subditis per se vel suos antecesso
res inita: ꝯtributionem seu collectas ab eisdem exige
re: dũ assignati possessiones et redit⁹ ad salubre rei-
publice regimẽ s̃m casuũ emergentium necessitates
dignoscuntur non sufficere. Illa conclusio satis pa-
tet ex notabili secundo: nã semper bonũ cõmune pre
ponendũ est bono ꝓprio ꝛ singulari: ideo cũ respubli
ca salvari nõ potest sine ꝯtributione subditorũ: põt
illa rector eis imponere: q: ꝛ pro defensione et salute
reipublice tenentur subditi non solũ exteriora bona
sed etiã corpora sua exponere: vt precedenti conclu-
sione tactum est. ¶ Sunt aũt casus octo in quib⁹ hec
licent: puta aliquid a subditis exigere vltra consue-
tum vel statutuz: vt colligit dñs Anto. par. ij. c. xiij. §.
ij. ¶ Primus cum hostes irruunt ꝛ iniuste terrã inva
dere ac depopulari presumũt: tunc eñ pro defensio-
ne terre/civitatis/castri aut ville ac personarum nõ
solum impertire tenent contribuendo sua: sed etiaz
corporaliter laborare et munire se in civitatibus/ca
stris ꝛc. ac vigilare vt se et sua salvent: vt satis elicit
ex textu. c. pervenit. de immu. eccle. Item. xxiij. q iij.
fortitudo. et sequen. ¶ Secundus casus. Si dñs ire
vult in exercitũ indictũ ab ecclesia vel principe con-
tra hereticos / paganos aut alios rebelles/ꝛ reipu-
blice vastatores ꝛc. nec de suo absqz gravi dãno pos-
set expensas necessarias facere tũc enim potest a sub
ditis auxilium moderatum petere. ¶ Tertius casus
Si in bello iusto ex parte sua captus est: nec potest
se redimere de suis sine gravi iactura vt supra potest
exigere moderatum auxilium a subditis. ¶ Et dici-
tur notanter in bello iusto: qm̃ si in bello iniusto ex
parte sua: puta a se temere vel ab alijs ex sua culpa
moto capitur: non posset cõtributionẽ exigere a sub
ditis: ꝛ si exigeret totã summã vel partẽ a detẽtorib⁹
suis sibi impositam tenet restituere: s̃m beatũ Tho.
in epistola ad ducissam Brabãtie. ¶ Quartus. Dũ
dñs disponit ire ad principem ad impetrãdũ privile
giũ ꝓ defensione aut vtilitate reipublice: et non pos-
set de suis redditib⁹ cõsuetis perficere: põt imponere
collectã moderatã: per quã populus non gravatur.
Et simile est de alijs agendis ad cõmodũ reipublice
Unde in ca. cum apostolus. de censi. dicitur. Prohi
bemus ne subditos suos tallijs et exactionibus epi
scopi gravare presumant. Sustinemus aũt pro mul
tis necessitatibus que aliquotiens supervenerũt: vt si
manifesta et rationabilis causa extiterit: cũ charita
te moderatũ valeãt ab eis auxiliũ postulare. Et hoc
idem intelligendum est de temporalibus dominis
¶ Quintus casus est s̃m Host. refectio põtium ꝛ via
rũ: ꝛ eadem ratione munitionum necessariarũ reipu
blice ad quorum reparationẽ nõ sufficiũt reditus cõ
stituti. ¶ Sextus est/qñ ex iusta causa dñs depaupe
ratus est: vel nimis obligatus debitis: nec hz vnde
decentem statũ ad vtilitatẽ reipublice (non ad pom
pam) habere possit tenent subditi subvenire ad con-
servationem reipublice. Immo in talib⁹ ꝛ similibus
dicit Antoninus vasalli debẽt se recognoscere obli-
gatos: et hoc pene vbiqz probat consuetudo genera-
lis: que cũ rationabilis sit censenda: ab omnibus est
imitãda. Et in hoc ꝯcordat btũs Tho. in epistola al-
lega. ¶ Septim⁹ casus est/qñ dñs maritat filiaz: vel
filium facit militẽ: sic eñ potẽtior reddit ad defendẽ
dũ rempublicã propter amicos acquisitos ex mari-
tatione filie/ꝛ exaltatiõe filij: ita tñ q cũ moderami
ne debito exigat: et etiã dũ consuetũ est in his casib⁹
aliqd exigere a subditis. Concordat cũ his Ray. Ul-
ricus/Guil. ꝛ Host. ¶ Octavus casus: dum dñs rele
vat feudũ aut novũ auget: aut filiũ aut fratrem aut
terrã captam redimit. Addit Ange. in sum. Aut ali-
qd acquirit in notabile cõmodũ reipublice: sic dũ ter
ram aliquã cõparat vnde subditis suis notabile cõ-
modum obvenit: et reipublice vt potentia defendẽ-
di terra suã. aut acquirendi victualia vel alia reipu-
blice necessaria: secus si ad augendũ pompã: aut ad
magis opprimendũ subditos aut alios innocẽtes.
Unde breviter in omnibus quib⁹ boni cõmunis vti
litas cõparat: sive directe/vt in primis quinqz: sive
indirecte/vt in tribus casibus sequentibus: põt dñs
collectã moderatã imponere qñ de suis redditibus
nõ põt congrue debito reipublice regimini preesse:
q: in his etiam promovet vtilitas subditorũ: tñ vt
dicit Richar. expedito negotio si facultas principis
superabũdat: et communitas nimis gravat: dz sub-
venire subditis/sicut caput membris. Extra hos ca
sus et similes ad hos reducibiles: si domini aliquid
extorquent a subditis per se vel officiales suos dire-
cte vel indirecte. Indirecte vt qñ denegant subditis
iustitiam: aut non defendũt: vel vexationes p alios
occulte subordinant. aut dissimulant dum removere
re possunt: vt sic aliquid extorqueant: fures sunt ꝛ la
trones: ꝛ ad restitutionem obligantur: s̃m Hostiẽ. et
alios. ¶ Quarta conclusio. Dñs gravans subditos Cõclusio.4
insuetis servitijs/canibus vel expensis: tenetur ad M
restitutionem illati gravaminis. Patet illa cõclusio
ex secunda. Nam iniuste dãnificans tenetur ad resti
tutionez damnificato: vt ibi probatũ est: sed gravãs
suos insuetis servitijs aut expensis iniuste damnifi
cat gravatos: ergo. Et intelligitur conclusio extra ca
sus in tertia conclusione positos. Et dicitur notãter
insuetis: quia consueta servitia rite introducta exi-
gere possunt: similiter vt de pedagijs habitũ est in
conclusione tertia. ¶ Quinta conclusio. Dominus Conclo.5.
impediens subditos suos in vsu licito suarũ rerum:
aut prohibẽs earundem concessam naturali iure de
fensionem/tenet eisdem ad dãnorũ passorũ restitu-
tionẽ. Probat: q: dãnificãs iniuste tenet ad dãni re-
stitutionẽ: vt frequenter vt dictũ est de iniur. ꝛ dam.
da. si culpa. sed impediẽs aliũ in vsu rerũ suarũ: impe
dit eũ in iure suo: quia quilibet ius hz reb⁹ suis vtẽdi
licite tñ: ꝛ per ꝯñs damnificat iniuste. Similiter qui
prohibet defensionem naturalem. ¶ Corollariũ. Im
pediens rusticũ ne operas suas exerceat: piscatorem Corol.1.
aut venatorem/vel aucupẽ a captione pisciũ/ferarũ N
aut aviũ: iniuste damnificat ꝛ ad restitutionẽ tenet.
Sententia est Ang. in sum. in ver. restitutio. ꝛ Fran-
cisci de platea allegantium ad hoc leges. Et probat
quia qñ res est ad aliquid destinata naturaliter: qui
ipsam iniuste impedit tenetur ad damni restitutio-
nẽ: sed in casu rustico et venatori aufertur suus pro-
prius vsus: qui erat sui proprij iuris: ꝛ fruct⁹ in eorũ
vsu causaliter ꝛ quasi seminaliter contentos: et ideo
tenetur ad restitutionez dãni: arbitrio tñ boni viri q
attendit si verisimiliter talem vtilitatẽ habuisset: et

ſic reſtitui faciet. Si ſo vtilitas veriſimiliter nō fuiſ-
ſet ſecuta: ſic nihil faciet reſtitui: et ſic de ſimilibus.
Nota. ¶ Et intelligi dʒ corollariū niſi impediēs haberet ſo
lus facultatem venādi aut piſcādi: cum excluſione
aliorū in certo loco a principe vel populi cōſenſu aut
conſuetudine: ſeu preſcriptione legitime et non vio-
Corolla.2. lenter introducta: tunc enim poſſet in tali loco cete-
ris prohibere venationē et piſcationē ⁊c. ¶ Corollo-
rium ſcdm. Prohibens ſubditū ne de poſſeſſionibus
ſuis feras fructus ſuos depaſcentes / expellat fugā-
do: etiā occidendo cauſa defenſionis. tenet ad dāno
rū illatoꝝ reſtitutionē. Pʒ qꝛ naturali iure competit
cuilibet defenſio rerū ſuaꝝ: etiā cōtra homines iniu
riantes: ergo magis contra beſtias ⁊ feras irrationa
les et maxime illas que in nullius ſunt bonis: et na
turali ratione occupāti cōcedunt. Itē aut fere ſunt
in bonis dñorū: aut non: ſed in nullius. Si ſcdm: tūc
conceduntur occupāti ⁊ capienti: ⁊ ꝑ ꝯñs iniuſte pro
hibentur ab eorum captione. Si primū: tenent caue
re ne damnificent pauperes: aut dāna reſtituere nō
minus ꝙ̄ de animalibꝰ domeſticis: neqꝫ cōſuetudo
Corol.3. aut conſtitutio aliqua humana tollere pōt legē na-
ture: ⁊ ideo prohibitio contraria eſt iniqua. ¶ Corol
larium tertium. Dñs dānificans ſubditos / auferen
do ab eis vſuarium qđ habuerunt in nemoribꝰ aut
paſcuis vel aquis. Similiter qui eos dānificāt au-
ferendo ligna vel depaſcendo: ad reſtitutionē tenen
tur ſubditis: nec ſatiſfaciunt ſoluendo dominis. Pri
mū pʒ ⁊ ſcdm: qꝛ quicūqꝫ aliū iniuſte dānificat: re-
ſtituere tenet: ſed auferēs vſuariū aut dānificās in-
iuſte impedit proximū in ſuis: ⁊ aufert bona nō ſua
ergo. Tertium pʒ: qꝛ pro illato dāno ſatiſfieri dʒ dā
Nota. nificato non alteri niſi eſſet ſeruus aut nō habens
ꝓpriū de quo ſupra. ¶ Utinā dñi qui multis modis
et excogitatis inuentionibꝰ innumeris ſuos ſubdi
tos grauāt ⁊ excoriāt: non vere defenſores dñi: ſʒ pre
dones ⁊ tyranni / attenderent vindictam dei in regē
Achab / ⁊ impiā eiꝰ vxorem Iezabel ꝓ ablatione vi-
nee Naboth iſraelite: de qua .iij. Regū. xxj. Forſitan
tēperarēt cupiditates ſuas ⁊ grauamina ī paupes.
Corol.4. ¶ Quartū corollariū. Principes et rectores qui con-
dunt leges iniquas populū indebite grauantes: ⁊ a
ſuis vtilitatibꝰ impedientes / cōtra ius diuinū natu
rale aut poſitiuum: grauiter peccant / nec his ad ſui
obſeruātiā ꝑplm obligāt. Primū pʒ ſꝫ illud Eſa. x.
Ue qui condūt leges iniquas ⁊ ſcribentes iniuſtitiā
ſcripſerūt vt opprimerent in iudicio pauperes. ⁊ vim
facerēt cauſe humiliū ꝑpl'i mei: vt eſſent vidue pre-
de eorū: et pupillos diriperēt. Quid facietis in die vi
ſitationis et calamitatis de longe venientis. Ad cuiꝰ
cōfugietis auxilium: ⁊ vbi derelinquetis gloriam ve
ſtrā: ne incuruemini ſub vinculo: ⁊ cum interfectis
cadatis. Scđa pars pʒ per beatū Aug lib. ij. ꝯfeſ. et
habet. viij. diſ. q̄ contra mores. ⁊ clarius. c. preceden.
quo iure. §. dignitate. vbi dicit Gratianus. Dignita-
te vero ius naturale preualet conſuetudini ⁊ cōſtitu
tioni. Queecūqꝫ eñ vel moribus recepta ſunt: vel ſcri-
pturis comprehēſa: ſi naturali iuri fuerint aduerſa:
vana ⁊ irrita habenda ſunt. Idē ſi contra legem diui
nā: vt allegatꝰ canō Aug. oſtendit. Idē ſi cōtra legē
poſitiuā: vt dicit Hoſtiē. in ſum. ti. de penitentijs. §.
Conclo.6. O quibus ⁊ qualiter. ver. qđ de condētibꝰ. ¶ Sexta con
cluſio. Quāuis ſeruꝰ ꝓprie acceptꝰ quātū ad labores
corpis ⁊ lucra tp̄alia ſit in plena ꝑtāte dñi ſui: nō tñ
ſic aſcriptitiū vel originariū. Primum probat ex nota
bili tertio. Et hec rō ſeruilis cōditionis / ꝙ emi ⁊ ven
di pōt: ⁊ per ꝯñs ſicut corpus ita et res exteriores: ſi
quātū vſum hʒ vel peculiū ī poteſtate ſunt dñi. ¶ Et
dʒ notanter quātū ad labores corporis: qꝛ corpus ſer
ui nō eſt ſimplr̄ in ꝑtāte dñi ſicut corpus pecoris. nō
eñ pōt dñs ſeruum occidere vel mutilare impune:
nec eo abuti contra legē diuinā: que homicidium ⁊
mutilationē ꝓximi ac cetera vitia generaliter prohi
bet: quam legē nō pōt tollere lex humana: qua intro
ducta eſt ſeruitus. Lucra etiā tp̄alia ex laboribꝰ ſerā
ui prouenientia ſunt in ꝑtāte dñi: tenet tñ dñs ꝓuide
re ſeruo de neceſſitatibus vite: vnde quātum ad illa
lucra tp̄alia nō eſt obligatio dñi ad ſeruū. Et iō oēs
ſuperiores cōcluſiones de ſubditis intelligēde ſunt
de illis q̄ nō ſunt ſeruilis conditionis. Allegationes
legū omitto. ¶ Scđa pars ꝓbat: quia aſcriptitij vel
originarij non ſunt ꝓprie ſerui: ſed liberi: nec a legi-
timis actibꝰ repellunt niſi ꝙ ad ordines non admit
tuntur: vnde dum debitā culturā glebe ꝑficiūt: ⁊ one
ra realia et perſonalia ſupportant: ad alia nō tenent
⁊ que ſuplucrant eorū ſunt: nō dñoꝝ: ⁊ iō ſi ſuꝑ hec a
dñis grauant: ad reſtitutionem eis tenent ſicut cete
ris liberis ſibi ſubiectis. ¶ Septima cōcluſio. Sub- Conclo.7. P
diti et viatores / fraudātes pedagia / tallias aut telo
nea inſtituta ꝓ cauſa iuſta ⁊ legitima auctoritate: te-
nent dominis ea que fraudarūt reſtituere: ſi tñ a re-
cipientibꝰ teloneū id agit cuius cauſa eſt inſtitutū
Hec eſt cōiter doc. ſnīa: ⁊ probat: qꝛ ſtantibus predi-
ctis cōditionibꝰ / debitū eſt dare teloneum ſeu peda-
giū: vt pʒ ex predictis: ſed fraudātes debitū ad qđ
tenētur peccant: ⁊ tenent ad reſtitutionē. Uñ q̄ talia
ſcienter faciūt: fures ſunt: vt dicit Hoſtiē. tracta. de re
ſtitu. §. quibus ⁊ qualiter. ver. qđ de queſtis. ¶ Dicit
notanter: cauſa iuxta et legitīa auctoritate: qm̄ aliter
ſunt iniuſta: ⁊ per ꝯñs non ſoluenda: quia frangenti
fidē fides frangetur eidē. de iureiur. c. ꝑuenit. Et iō
ſi viator fraudat / ſua occultādo dummodo nō mēti-
tur non peccat: nec ad reſtitutionē tenet: ſi vero mēti
tur non iurās: peccat quidē venialiter: ſi addit iura-
mentum peccat mortaliter. in neutro tñ caſu tenetur
ad reſtitutionē: qꝛ non ſubtrahit alienum: ſed reſer-
uat qđ ſuū eſt. Et dicit Ange. in ſum. in ver. pedagiū
Si recipientes aut imponentes pedagia non labo-
rant loco et tempore ꝓ vniuerſali vtilitate / ⁊ viarū. ſ.
⁊ pontiū reformatione ⁊ ſaluatione ꝑſonarū et rerū
iuxta ſuum poſſe ad qđ tenent ſm Arch. in. c. ſi quis
romipetas. xxiiij. q. iij. non peccāt qui ea defraudant
ſine mēdacio tñ et periurio: nec tenentur ad reſtitu-
tionē. ¶ Itē antiqua conſuetudo cuius impoſitiōis
initiū nō eſt in memoria hominū: habet ꝓ legitima
auctoritate: ſm Hoſtien. vbi ſupra. ¶ De nouis vero
pedagijs et augmentationibus nouiter factis opʒ
certificari de legitima auctoritate ⁊ iuſta cā: qđ ſi nō
fit: ius ꝑſumit ea iniuſta: vt in. c. quēqꝫ. de cenſi. lib.
vj. vbi dʒ. Pedagiorū exactiones tā iure canonico ꝙ̄
ciuili regulariter merito ſunt dānate: ⁊ ideo anteqꝫ
probet ꝙ ſint legitime inſtitute: nullus tenet ſoluere
et ideo ſi quis fraudat non tenetur: vt ſupra. Et ad-
dit Ang. ꝙ nullꝰ pōt exigere huiuſmodi pedagia ⁊c.
niſi ſit certus ꝙ ſint legitime impoſita ab habēte au
ctoritatem imponendi: et ex iuſta cauſa: ex quo (vt di
ctū eſt) ius preſumit ꝙ omnia ſint iniuſta. Subditꝰ
tñ ſi cogeret a dño ſuo exigere talia: excuſaret in du-
bio propter bonū obedientie: nō aūt illi qui volunta
rie ſe offerunt ad exigendū ea: tenent eñ hi ⁊ illi ad
reſtitutionē ſubleuatorū poſtqꝫ conſtiterit ꝙ ipſa nō
ſunt legitīe impoſita: ſeu non ex iuſta cauſa. ¶ Octa
ua concluſio. Officialis collectas iniuſtas exigens:
aut iuſtas inequaliter ſubditis imponens odio aut
fauore: tenetur damnificatis per eas illata damna Conclo.8. Q
reſtituere. Probat ꝑ. c. ſepe allega. ſi culpa. de iniu. ⁊
dam. da. et eſt de reſtitutione domini Antoñ. par. ij.
tit. x. c. xiij. §. ij. et ſeq. vbi late ſub multis diſtinctioni
bus proſequitur. ¶ Et dicit notanter odio vel fauo-
re: quia ſi facta diligentia debita in inquirēdo bo-
na eorū quibꝰ imponunt: ⁊ ſi parū deficerent vel ex-
cederēt. nō tñ querendo ꝓpriū cōmodū: ſed nec moti
ſunt fauore amicorū aut odio inimicorū: in hoc caſu
non tenent. ¶ Et dicitur notanter: dānificato: ⁊ non
ſpecificatēni: qꝛ qñqꝫ damnificatur cōitas vel dñs: qñ
qꝫ is cui imponitur: quandoqꝫ ceteri cōpreſtatores
ſm ꝙ diuerſimode imponit. Qñqꝫ eñ imponit cer-
ta ſumma ſoluenda aliquibus: vt ꝙ iſti ſoluāt mille

et illa summa inter eos distribuit soluenda. In quo casu si alicui eorum minus imponit: tenentur fraudatores illis quibus predicta summa soluenda imponitur: ⁊ illi vel illis quibus soluitur: isti enim non patiuntur iacturã. Si vero nõ imponit certa summa totalis sed ꝙ detur de centū vnus: tūc restitutio fieri dz (dū alicui minus imponit) illi dño vel cõitati cui dz fieri solutio impositionis: si vero plus illi qui grauatur. ¶ De iniustis vero exactionibus patet ex premissis/ ꝙ illis restituēda est a quibus exacta est.
Conclo.9. R ¶ Nona ɔclusio. Recipientes a transeuntibus pedagium ⁊ permittentes eos robari dū poterant ꝓhibere tenentur/ ablata restituere: aut raptorem exhibere. Hec est snia ⁊ Hostiē. ⁊ Archi. in. c. si quis romipetas xxiij. q. iij. Et hoc verū si talis rapina ex defectu eorū venit: non faciendo qđ in se est ad prohibendum in territorio suo; nec sufficit: nec tenetur reddere pedagium/ sed tenetur reddere spoliū: qꝛ iuste recepit pedagium: ⁊ tenet tueri transeuntes a periculis latronum: vt supra dictum est in conclusione. vj.
Arti.3. Dub.1. S ¶ Quãtū ad articulū tertiū dubitatur primo: vtrum subditi teneantur obedire dño non legitimo: sed vsurpatiuo. Respondet ꝙ non tenent: qꝛ sicut ipse nõ est eorum dñs: ita nec ipsi eius subditi: tñ vt dicit beatus Tho. ij. ij. non tenetur quis obedire homini nisi inquantū requirit ordo iustitie: qui autem non habet iustū: sed vsurpatū dominiū: non habet ordinē iustitie ad subditos: ⁊ per cõsequēs non tenet ei obedire: qđ verū est nisi ex inobedientia immineret scandalū vel periculum sui vel aliorū: in quo casu obediendum esset donec scandalum sedaretur: aut periculum caueretur. Sed habentibus iustū dominium obediendum est quãtumcunqꝫ mali sint: si tamen non precipiūt illicitū. Unde. j. Petri. ij. Serui subditi estote in omni timore dominis vestris: non tantum bonis: sed etiam discholis. Et ad Roma. xiij. Qui potestati resistit: deo resistit. Si vero illicita precipit: puta contra legem diuinam/ aut naturalem: seu etiã superioris si superior habetur in terris: in eo obediendum non est: sed respondendum precipienti illud Petri Act. iiij. Si iustum est in cõspectu dei vos potius audire ꝙꝫ deū: iudicate. Et illud eiusdē Act. v. Obedire oportet deo magis ꝙꝫ hominibus. Ad idem Augu. in de natura boni. ꝙ si illud iubeatur a potestate quod nõ debeas facere: hic sane contēne potestatem. Et sequitur. Nec minor debet irasci si maior prelatus est. Sequitur. Si aliud iubeat imperator: aliud de⁹ quid iudicas: maior potestas deus: da veniam o imperator: tu carcerem: ille gehennam minatur. Hic iam assumenda est tibi fides tua tanꝙꝫ scutum in quo possis omnia ignea iacula inimici extinguere. et habetur distinct. vltima libro. ij. et latius. xj. questione. iij. qui resistit. ⁊ c. sequen. pulchre ad propositum: vbi ait Augusti. in psalmis. Julianus extitit infidelis imperator: nonne extitit apostata: iniquus idololatra: milites christiani seruierunt imperatori infideli: vbi veniebant ad causam christi: non agnoscebant nisi illum qui in celo erat: quando volebant ꝙ idola colerēt vt thurificarent: preponebant illi deum: quando autem dicebat. producite aciem: ite contra illam gentem: statim obtemperabant: ⁊ distinguebant dominum eternum a domino temporali.
Dubium.2 T ¶ Dubitat secundo: vtrū dominus potest alicui concedere immunitatem talliarum. Respondetur secundum Panor. in. c. peruenit. de immu. eccle. ꝙ princeps proprio motu potest: sed non ad petitionem nisi ponatur in clausula. Nõ obstante. l. fi. C. a cõtra ius vel publicam vtilitatem: quia cum sit contra publicam vtilitatem: oportet fieri mentionem de eo. Ab inferioribus autem potest concedi: sed sine preiudicio communitatis: puta si communitas dabat centum: ⁊ eximitur qui dabat decem: nõ dabit cõmunitas nisi nonaginta. Similiter inferiores ⁊ cõmunitates possunt cõcedere immunitatē hanc nõ suis subditis: licet non habeant iura imperij vt veniant ad habitandū in terris suis: vt quotidie fit medicis ⁊ doctoribus: sed nõ iam subditis: nisi in preiudiciū concedentis. ¶ Ex quo patet ꝙ dñi milites aut cõmunitates qui imponunt ad libitum suū nunc plus/ nunc minus exigendo: peccant tanꝙꝫ fures ⁊ latrones: sm Hostien. Nec hz locum consuetudo vbi cum violentia est introducta.
¶ Dubitatur tertio: vtrum dñi vel cõitates possunt a recedentibus a suis dominis recipere quantū volunt. Rñdetur/ ꝙ si certū est ꝙ hmōi cõsuetudo ⁊ on⁹ impositū est terre vel hoībus sine fraude ⁊ malitia: potest tolerari: si vero nõ est certum: aut credatur verisimiliter ꝙ non sit legitime impositū: tenētur restituere. In dubio tñ dicit Ange. in sum. in ver. tallia. §. x. Ex quo ab ecclesia toleratur: non esset eis absolutio deneganda simpliciter: sed cū dubitatione prestãda. Dubiū .3. V
¶ Sed videtur ꝙ hic distinguendum sit sicut de pedagijs ⁊ alijs antiquis: de quorum initio ⁊ institutione non extat memoria hominū: ꝙ ibi prescriptio lõgi tēporis locū habeat.
¶ Dubitatur vltimo: vtrū dñs teneatur ex facto familie ⁊ suorum officialiū. Respondet ꝙ tenet ad restitutionē dãni p familiã illati in eo officio cui⁹ ministerio dñs est preposit⁹: ⁊ ipe ī eo ministerio vtit opera familie/ vt dñs: cui incūbit custodia terre: tenetur ex robaria p familiã suam facta siue sit libera siue seruilis: vt vult Panor. in. c. lz. de restitu. spolia. Sic domini qui male vtuntur suis officialibus: ⁊ negligūt eos corrigere: ⁊ officio priuare cum male agant in talibus officijs: ⁊ subditos vel extraneos iniuste grauant: tenentur ad restitutionē totius damni inde secuti. Prouidere ergo debent domini de honesta familia deum timente: ne ex eorum male actis ⁊ sua negligenti correctione/ fiant culpabiles. Et propter hoc nõ licet dominis officia sua vēdere officialibus: per hoc enim minus liberi sunt ad corrigendum eos: nec eos priuare possunt officijs dū in eis delinquunt que eis vendiderūt. Dat quoqꝫ officialibus huiusmodi occasionem extorquendi iniuste preciū a subditis sui officij. Et ementes scdm leges grauiter sunt puniendi: vt ostendit Baptista in summa restitu. iiij. Et tenent vendentes secundū eundem ad restitutionem pecunie: non illis qui dederunt ꝓpter turpitudinē: sed pauperibus. Debent etiam officia gratis cõmitti: vt caueant extorsiones: ⁊ grauamina pauperum: oppressio iustitie: ⁊ alia innumera mala que sequuntur huiusmodi venditiones. Que si omnia possent sufficienter caueri: et lex ꝓhibēs nõ obstaret: posset forte tolerari: vt vult btūs Tho. in quadã epľa ad ducissam Brabantie: lz ⁊ ipe suadeat vt non vendant: sed idonei eligant. Dubiū vl. X

Questio. vj.

Queritur sexto circa restitutionem iniuste in iudicijs a litigantib⁹ extortorū: vbi grauati volunt qđã dare simpliciter: nolūt tñ ex conditione: vtrum ministri iustitie exacta a partibus ꝓpter actus iudiciales vel ad iudiciū requisitos/ teneantur restituere: ⁊ iustitiam partibus gratis ministrare. A
¶ In questionis respõsione premissis notabilib⁹/ ponent cõclusiones: ⁊ scdo mouendorū dubiorū solutiones.
¶ Quantū ad primū articulū notandū post Alexan. Articu.1.
de Hales par. iij. q. xl. ꝙ ad iudiciū quo ministratur Nota.1.
iustitia plures cõcurrūt psone. Quedã substãtialiter: sine quibus nõ est iudiciū. Quedã cõtingēter: q̃ frequēter concurrūt: non tñ necessario neqꝫ semper: puta sine quibus esse potest iudiciū. Prime sunt quatuor. Judex/ actor/ reus/ testis. Alie sunt: assessor/ aduocatus/ ꝓcurator/ tabellio siue scriba/ executor: ⁊ si que alie sunt ad iustitie ministrationē cõgrue. ¶ Judex requiritur ad sententiãdum: de quo dicit Deut. xvj. Judices et magistros constitues in omnibus portis tuis: vt iudicēt populum iusto iudicio: nec in

alteram partē declinent. Non accipies personā neqꝫ munera: qꝛ munera excecant oculos sapientū ⁊ mutant verba iustoꝝ. Et est triplex. Ordinarius: cui ex dignitate vel officio conuenit iudicare: sicut habens dignitatem vel officiū: cui annexa est iurisdictio: sicut epi/archidiaconi ⁊c. Delegatus est cui ex speciali cōmissione ordinarij iudicis cōuenit in certa causa vel etiam generaliter cognoscere seu iudicare. Arbitrarius/qui nullam potestatē habens consensu litigantium in iudicē eligitur. ¶ Accusator requiritur ad accusandum. Nam ꝫm Amb. super eplam ad Coꝝ. iudicis nō est sine accusatione dānare: ⁊ habetur. ij. q. j. de manifesta. Uerum est hoc nisi crimen sit notoriū: nam vt idem dicit: euidētia patrati criminis clamore non indiget accusatoris: fama enim publica eum accusat. ¶ Reus requiritur ad respondēdum. Sicut enim non est iudiciū sine iudice qui iudicat: ita nec esse potest sine eo qui iudicatur: vnde reus est qui accusatur seu impetitur super aliqua re siue iuste siue iniuste. ¶ Testis requiritur ad probandum. Nā vt dicit Felix papa: nō ante sententiam pferant dānationis: ꝙ aut reum se ipse confiteatur: aut per innocentes aut canonice examinatos testes regulariter conuincatur. Qđ etiā de nō notorijs intelligendum est sicut de accusatore: euidentia enim sceleris: ⁊ confessio ꝓpria accusati vicem supplēt testis. ¶ Reliqꝫ persone nō requiruntur semper sed in casu. ¶ Assessor ad consulendum iudici dū iudex nō est sufficienter iurisperitus. ¶ Aduocatus ⁊ procurator ad defendendum ac dirigendum reum vel etiā actorē. ¶ Tabellio ad scribendum acta: ne cadant a memoria. ¶ Executor requiritur ad effectum sententie consequendū. Unde quādo iudex est sufficienter peritus: actor ⁊ reus similiter iudiciarij pcessus gnari ⁊c. pōt sine assessore aduocato/procuratore ⁊c. celebrari iustum iudicium. ¶ Secundo notandum ꝙ dicte persone deficere possunt a iustitia multis modis: quibꝰ innocētes damnificant: ⁊ hoc vel scienter ⁊ ex proposito corrupti prece/precio/timore: inuidia aut certa malitia: aut ignoranter: vel non a proposito propter negligentiam aut alium casum preter voluntatē accidentem. ¶ Ubi aduertendum ꝙ quilibet in officio cōstitutus/ tenetur habere peritiam tantā/ vt possit officium iuste exercere: vnde iudex ecclesiasticus habere debet saltem mediocrem scientiam: licet eminens sit affectāda: vt habetur in. c. cū nobis. de elect. in textu ⁊ in glo. ¶ In seculari autem iudicio (vt dicit Antoninus) si habet cōsuetudinem causarum vel peritiam iudicādi: pōt cōmitti causa iura ignoranti: ⁊ potest esse ordinarius: nam ⁊ milites possunt esse iudices: dantur em̄ assessores iudicibus vt consulāt ignorantibus iura. ¶ De iudice etiā delegato dicit Ulricus/ꝙ sepe est ignarus iuris: quod etiam nouit delegans: sed ratione bonitatis delegat causam. Idē videtur dicendum de arbitris: dū ergo per se nō habent peritiam sufficientem: assumāt assessores iurisperitos vt tales cōsulant: quorum informationibus suas suppleāt imperitias. ¶ Pro quorum ampliori declaratione notandum est tertio post Alexand. de Hales. par. iij. q. xj. membro. iiij. ꝙ vt dicitur Deut. j. Dei iudicium est: vnde homo iudicando gerit vicē dei. Ideo iudex in tribus debet conformari deo: scilꝫ in potestate: in veritate: in bonitate. Hinc Exo. xviij. dixit Jetro Moysi. Prouide de omni plebe viros sapientes ⁊ timētes deum in quibus est veritas: ⁊ qui oderunt auaritiam: qui iudicent populum omni tēpore. Potestas sit in autoritate: veritas in iudicij discretione: bonitas in animi rectitudine. Unde Deuterono. xvj. Iudices ⁊ magistros constitues in omnibus portis. ecce autoritas potestatis: vt iudicent populum iusto iudicio: ecce iudicium veritatis: nec in alterā partē declinēt: ecce rectitudo animi. Unde sequitur ibi. Non accipies personas: nec munera: quia munera excecant oculos sapientum ⁊ mutant verba iustorum. ¶ Hec etiā tria notantur Deut. j. Date ex vobis viros sapiētes ⁊ gnaros. Ecce discretio veritatis. Quorum cōuersatio sit probata. Ecce rectitudo bonitatis. Ut ponā eos vobis principes. Ecce autoritas potestatis. ¶ Et ꝑpter defectū harū cōditionū quedā persone repelluntur ne sint iudices. Propter defectū prime mulieres nō possunt esse iudices rōne sexus: quia post peccatū dictum est ei. Sub potestate viri eris. Unde. j. ad Coꝝ. xiiij. Mulieres in ecclesijs taceāt: nō eniꝫ pmittitur eis loqui: sed subditas esse. Eadem rōne ⁊ serui repelluntur a iudicis officio. De quibus. j. Pet. ij. ita dr. Serui subditi estote in omni timore dominis. ¶ Propter defectū secunde cōditionis: scꝫ iudicium veritatis seu discretionis/ repellūtur surdi ⁊ muti/furiosi/minorēnes. Nam in iudice requiritur scientia iuris: ⁊ cū hoc experientia iudicij: tamen ꝫm moderationeꝫ supradictā. Unde Deut. j. dr. Date ex vobis viros sapientes ⁊ gnaros sapiētes s. per iuris ⁊ legū notitiam: gnaros ꝑpter experientiam. Hinc ⁊ Numeri. xj. dixit dominus Moysi. Cōgrega senes populi quos tu nosti ꝙ senes sint populi ⁊ magistri: vt sustentent onus tecum. Hinc propter imitationis exemplum/iudex omnium christus ad actus prelationis non processit nisi in etate perfecta triginta annorum et post baptismū: vt habetur Luce. iij. ¶ Propter defectum tertie conditionis scilicet propter defectum bonitatis seu approbationis vite repelluntur infames/heretici/ excommunicati aut probabiliter suspecti: vt inimici vel etiam cōsanguinei actoris: de quibus probabilis est suspitio declinationis a rectitudine iustitie. Hinc etiam supra Deute. primo ait Moyses. Date ex vobis viros sapientes et gnaros: quorum conuersatio sit probata in tribubꝰ vestris: vt ponā vobis eos principes. ¶ Quarto notandum/ꝙ quicunqꝫ vi vel metu ab aliquo pecuniam vel aliam rem vtilem extorquet indebitam. idest ad quod non tenetur: peccat et ad restitutionē tenet: nisi ex parte dantis turpitudo versaretur: tūc enim non esset restituendum: sed pauperibus erogādum. Hec maxima sic probatur. Nam quicunqꝫ dānificat alium iniuste: ad restitutionem tenetur. vt in. c. si culpa. de iniu. ⁊ dam. da. sed qui extorquet indebitum damnificat iniuste: ergo ad restitutionem tenetur. Consequētia nota cū maiore. Minor ꝓbatur: qꝛ quicūqꝫ extorquet indebitū extorquet iniuste: ⁊ ꝑ cōsequēs dānificat iniuste. Añs patet: qꝛ ois extorsio iniusta est: extorsio debiti: qꝛ ad ea que iusta sunt quilibet homo tenet: ⁊ per cōsequēs extorsio indebiti est iniusta. ¶ Preterea. Extorsio rei indebite reducit ad crimen concussionis. De quo beatꝰ Joan. Luce. iij. in regula militū ait. Neminē concutiatis. ergo ad restitutionem tenetur. Tenet consequentia: qꝛ crimen concussionis punitur restitutione quadrupli: vt. xvij. distin. qm̄ §. porro. ⁊ glos. cum allegatis ibidem. Antecedens probatur: qꝛ vt colligitur. j. q. j. iubemꝰ. ⁊ duobus. c. seq. concussionis crimen est dum quis minatur alicui/ nisi hoc vel illud des aut facias: illud faciam vel non faciam. Uel quādo iudex venalē dat sententiam alꝰ non daturus: aut nō dat alꝰ daturus: vel dū penā remittit p̄mio: vel cupiditate ingessit. Sic qui in accusatione innocentū coierit: vel qui pecuniam ob accusationē vel nō accusationē denuntiandā vel nō denūtiandā: vel ob ferendū vel nō ferendū testimonium accipit. Uñ breuiter concussio est qñ quis ad id qđ tenetur: non impedit nisi data pecunia saltē vltra stipendium sibi deputatū. Unde beatus Augu. in de verbis dñi. et habetur. xxiij. q. j. militare. Militibus/protectoribus cunctisqꝫ rectoribus dr. Quicūqꝫ sibi stipēdia publice decreta cōsequitur: si amplius querit: tanqꝫ calūniator ⁊ concussor Joan. sententia cōdemnatur. Et tantū de articulo primo. ¶ Quantum ad articulum scđm est conclusio prima. Tam iudex ꝙ cetere persone ad iudicium cōcurrētes/ si defecerint a iustitia scietēr ⁊ spōte: tenent

Nota. 2. B

Nota. 3. C

Nota. 4. D

Articu. 2. Conclu. 1. E

damnificatis per ipsos damna restituere. Ptz ex notabili quarto: quia iniuste dānificans tenetur ad restitutionem maxime dū nullā habet legitimā excusationem. Et qui scienter et sponte a iustitia declinando dānificat: dolose et fraudulenter agit: ideo nō ex-
Conclu.2. cusatur: quoniā fraus ⁊ dolus nemini patrocinātur. ¶ Scḋa conclusio. Iudex per suam negligētiā damnificans partē: tenet ipsam seruare indēnē. i. tenetur parti lese dāna cōpensare. Probat: quia negligendo dat causam efficacem dāno: ⁊ per cōsequens tenetur ad restitutionem dāni per. c. si culpa. frequenter allegatum. vñ gloss. in. c. quoniā contra. de proba. super verbo. negligentiam. dicit. Si culpa vel negligentia iudicis pars aliqua dānū incurrat: totū iudex resarciet. Committit autē iudex negligētiam ſm Hostieñ. quando negligit terminare causam vel habere tabellionem vel aduertere: vel non prouidet de aduocato
Conclu.3. vt tenetur: vel nō curat reuoluere libros / et hmōi que suo officio incumbunt. ¶ Tertia cōclusio. Iudex dānificans partem per ignorantiam omittens qḋ in se est facere: tenetur parti lese dāna resarcire. Patet: quia talis in culpa est illati dāni: cum se insufficiētē sciuit vel scire debuit: ⁊ tamē causam iudicare presumpsit. Et hoc verum est ſm Hostiē. in ordinario. Delegatus autem qui necessitate obediētie iudicat et bona fide ⁊ de consilio iurisperitorum: licet iniuste iudicet non tenetur ad restitutionem: nec peccat / sed magis eius assessor: ideo notāter dictum est: omittēs facere qḋ in se est. vñ si sine consilio peritorū ſm caput suū iudicaret: aut assessorem minus idoneū sciēter assu-
Conclu.4. F meret: esset in culpa. ¶ Quarta conclusio. Iudex recipiēs a partibus munera prohibita siue iuste iudicet siue iniuste: siue vt nō iudicet: vel vt iudiciū differat: tenetur restituere recepta. Probatur conclusio. Nam quicūqꝫ recipit aliqḋ cōtra legē prohibentē receptionem: facit rem nō suā: ⁊ per cōsequens tenetur ad restitutionem. Antecedēs declaratū est supra ea. dist. q. ij. ar. j. Sed vtraqꝫ lege positiua et diuina prohibitum est iudicibus recipere munera: nā vt supra allegatum est Deut. xvj. iudicibus dr̄. Non accipies personam nec munera ⁊c. et in alijs pluribus locis scripture. hoc quoad legem diuinam. Quoad positiuam dicit in. c. cū ab omni. de vita ⁊ hone. cleri. Nec iustum iudicium vēdere licet: ⁊ venales sniē ab ipsis etiam secularib⁹ legib⁹: reprobātur. ad idem. c. statutum. de rescrip. lib. vj. vbi additur. Si quis autē contra constitutionem presentē receperit: ad ipsi⁹ restitutionem integrā teneatur: nulla eorū quib⁹ restitutio faciēda fuerit remissione nullatenus profutura. Ex quo patet ꝙ remissio restitutionis si fieret per eū cui restitutio est facienda non releuat iudicem munera recipientem. Et lz decretalis illa loquat̃ de iudice delegato: magis tñ locū hꝫ in ordinario: vt vult glo. Facit ad idē dictū beati Aug. ad Macedo. dicentis. Nō licet iudicem vendere iustum iudiciū / etsi liceat aduocato vendere iustum patrociniū: ⁊ iurisconsulto rectum cōsiliū: vt habetur. xj. q. iij. non licet. Ad idē beatus Greg. ea. q. qui recte. vbi dicit. Qui recte iudicat: ⁊ premium remunerationis expectat: fraudē in deū perpetrat: quia iustitiā quam gratis impertiri debuit: acceptione pecunie vendidit. Bonis male vtuntur: qui pro temporali lucro iuste iudicant. Et sequitur. Acceptio nummorū preuaricatio veritatis est. Unde pro iusto dr̄. Qui excutit manus suas ab omni munere: iste in excelsis habitat. ¶ Dicitur notanter in conclusione: munera prohibita: nam aliqua munera sunt quibusdam iudicibus cōcessa. Hinc Alex. par. iij. q. xl. mem. vj. arti. iij. Nullus iudex potest recipere pecuniam pro iudicando: immo sicut de predicatione et alijs spiritualibus officijs dicitur. Gratis accepistis gratis date. ita gratis et sine intentione precij debet iudicari: tñ sicut de predicatore dicitur Matt. et Luc. x. Dignus est operarius mercede sua ad est sustentatione, ita ⁊ de iudice: tñ cum distinctione. Sunt enim iudices ordinarij ⁊ iudices delegati. Ordinarij sunt duplices ecclesiastici et seculares. ¶ Iudices ordinarij ecclesiastici cum ratione sue dignitatis habeant sufficientes reditus sibi assignatos: nihil omnino debent accipere. vnde et ad illos extenditur illud verbum Jo. baptiste. Luc. iij. Contēti estote stipendijs vestris: vt supra habitum est in fine articu. j. ¶ Nec xenia recipere debent a litigantibus etiam sponte oblata: ꝑpter suspitionē vitādam a partibus: excipiuntur tñ esculēta et poculenta que breui tempore consumi possunt. Unde in allegato. c. statutum. ita dr̄. Insuper vt gratis ⁊ cum omni puritate iudicium coram ipso. s. iudice procedat: nullum munus / vel quicquid aliud nisi forsan esculentum vel poculentum mera liberalitate oblatum: qḋ paucis consumi possit diebus recipere presumatur. Ubi glos. de aliquo qḋ in muneribus consistit: etiā vnius denarij valorem recipere non potest nisi esculentum ⁊c. Et ponitur ibi iudicium pro sententia: et etiam pro omni eo quod sentētiam precedit. Et dicitur mera liberalitate: vt. s. exactū vel petitum / directe vel indirecte non fuerit. ¶ Sed quid si iudex ordinarius ecclesiasticus non habet de sua dignitate vnde viuat: nunquid tenetur suis expensis iudicare. Respōdetur: quia scriptum est. Iuste quod iustum exequeris: ⁊ simpliciter prohibitum est ordinario iudici: ne aliquid recipiat extra casus concessos: si non habet de sua dignitate vnde possit gratis iudicium impendere: cedat dignitati et officio. Non enim assumere debet dignitatē: qui non potest iuste exequi que sunt dignitatis. ¶ Ordinarius autem secularis de iure ciuili petit sportulas: nec aliud potest petere. iij. q. iij. inducie. §. offeratur. Sportule autem sunt munera lege nō diffinita: vt Angelus dicit i summa. Hoc est: sportule vasa sunt in quibus solēt efferri munera iudicibus: et qualia quantaqꝫ debeant esse illa munera: non est lege diffinitū. Dicūt tamen quidam: quod ordinarius secularis non potest recipere aliquid a partibus eadem ratione qua ecclesiasticus: quia et ipse propter iustitiam tuendam ⁊ ministrandam habet suam prouisionem. Potest tamen recipere esculē-
ta ⁊c. vt supra. ¶ Iudex vero delegatus ecclesiasticus De iudice delegato.
nihil accipere potest nisi esculenta ⁊c. sicut et ordinarius: vt patet per capitulum: cum ab omni. ⁊ capitulum statutum: supra allegata. ¶ Uerum delegatus potest accipere expensas vie: dum cogitur proficisci extra domicilium moderatas: in quibus non plus ab vna parte ꝙ̃ ab alia exigat: cum commune negotium vtriusqꝫ gerat. In quibus modum teneat vt nō occasionem assumat proficiscendi ꝑpter expensas: sed sola cause vtilitas vel necessitas proficisci compellat: quia si partes notabiliter pauperes fuerint: etiam pro expensis nihil prorsus exigat ab eisdem. Fuerunt qui dixerunt quod proficiscens extra domicilium tenetur computare expensas quas domi habuisset: et illas subducere ab expēsis vie: et hoc tenet glos. in. c. cum ab omni. Sed Panor in eo. c. tenet qḋ nō. Et hec opi. est magis benigna: licet tutior sit prima. ¶ Item delegatus ecclesiasticus a principe: si indiget: potest assessorem assumere: et ei de competenti salario a partibus facere prouideri. Si vero assumeret non indigens: tenetur ei de suo proprio prouidere. omnia hec in. c. statutū. Neutrum autem premissorū duorū potest iudex ordinarius. Si enim cōtingit eum proficisci: suis expēsis proficiscatur. Similiter si assessorē assumit de suo proprio prouideat: quia habēt reditus sibi assignatos: vnde debēt iustitiam gratis ministrare: ⁊ habere debent peritiam iudicādi: vt supra dictū est. ¶ Sed de delegato ab ordinario sunt opi. Utrum habeat expēsas si proficiscatur. Tenent quidam qḋ sic: sicut delegatus a principe: tam pro victualibus / ꝙ̃ pro equorū vectura et similibus: nisi esset delegatus ad vniuersitatē causarū: vel ad vnā maliciose: quia tūc ordina-

rius habet prouidere de suo. argumentum ad hoc vltimum in.c.inter cetera.de offi.ordi. hanc opinionē tenet glos.in.c.statutum. Alij tenēt ꝙ indistincte legatus ordinarij nō habet petere expēsas a partibus sed ordinarius debet sibi prouidere: et hoc tenet glo. in.c.cum ab omni. Sed opinio prima videt̄ magis equa. ¶ Delegatus aūt secularis etiā a principe nō habet nisi duos aureos in principio: et duos in fine: dum causa excedit centum aureos. Si nō excedit: nihil habebit: ita disponunt iura ciuilia: vt habetur in glos.c.cum ab omni. ¶ Sed quid si delegatus ecclesiasticus nō habet reditus vel si beneficiū ecclesiasticum sufficiens vnde viuat. Panor.in.c.cū ab omni tenet ꝙ pōt petere id qđ pōt petere delegatus a principe seculari. ¶ Sz magis placet angelo in sum. opinio contraria: quod non possit ꝓpter talem causam occuparet̄ ab aliquo honesto exercitio de quo viuit: tunc procedit opinio Panor. ¶ Sed de notario manifestum est quod pro notario cause qui scribit: delegatus pōt petere salarium quod metas rationis nō excedat: dum tn̄ ipse nullo modo cū ipso aut assessore lucrum participet: vt in.c.statutū. ¶ Sed de ordinario dubiū est: quia videt̄ ꝙ de suis debeat prouidere suis officialibus: sed probabile est quod possit. hec de iudice.

De notario

Conclu.5. H

¶ Quinta conclusio. Actor iniuste dānificās reum in processu iudiciali tenet̄ reo ad cōpensationē illati dāni. Probatur cōclusio: quia dat efficacē causam damni: ⁊ per cōsequēs ad restitutionē tenet̄ per capitulum. si culpa. de iniu. ⁊ dā. Potest aūt actor in iudiciali processu multipliciter deficere. Nā vt dicit̄ ij.q.iij.§.notandum. In criminali actor siue accusator tripliciter peccat. s. calumniando/preuaricando/tergiuersando. Calumniatur qn̄ falsa crimina alicui ex malitia imponit: sicut in ciuili dum petit aliqua bona tanq̄ sibi debita: que nouit per se vel ex cōsilio peritorum sibi non debere: ⁊ talis in vtroq̄ casu peccat mortaliter: agens cōtra charitatem proximi ⁊ cōtra iustitiaz. Et talis de omni damno dato tenet̄ leso quod inde secutum est: siue in fama: siue in persona siue rebus ad arbitriū boniviri. Et si est in progressu cause: debet dimittere eam ⁊ nō prosequi. ¶ Secundo peccat preuaricando: quasi varie certando ⁊ contingit in criminali. aliam partē scilicet accusatū adiuuando/colludendo cum eo vel dissimulādo: vel nō inducendo legitimas probationes quas habet contra reum: ⁊ acceptādo plures excusationes. Et cū hoc facit corruptus pecunia a reo aut precibus eorū inductus: tūc fm beatum Tho. ij.ij.q.lxviij.art.iij. peccat mortaliter: qr facit contra rēpublicā: cuius bonū procuratur per punitionem criminū. Et hoc verū si falsitatem cōmittit aut malitiose agit: ⁊ si ex hac preuaricatione sequeretur notabile damnū reipu. videt̄ qđ ad restitutionem tenetur reipu. per ca. si culpa. de iniu. ⁊ dam. In causa aūt ciuili/vbi agitur de tēporalibus: quia ibi non intendit̄ nisi indemnitas actoris seu acquisitio iuris ipsius: ⁊ quilibet pōt iuri suo renuntiare: ideo absq̄ peccato pōt desistere a prosecutione cause sue: siue cōcordādo cum aduersario/siue cedendo liti ad vitandum expēsas ⁊ grauamina litigiosa. ¶ Tertio peccat tergiuersando qui penitus ab accusatione desistit in criminali: aut liti cedit in ciuili. Et de hoc dicitur: sicut statim dictum est in preuaricatione. ¶ Nota tamē: si actor habet iustā causam criminalem vel ciuilē: ⁊ eam prosequitur per indebita media: vt per testes corruptos: aut falsa instrumēta ⁊c. obtenta victoria. Licet peccet vtēdo indebitis mediis: tamē qr certus est de iustitia cause: non tenetur ad restitutionē. Similiter si credit se habere causam iustam sic informat⁹ ab aduocatis. Licet sit iniusta ⁊ vincit: nō tenetur restituere durante bona fide. Si tn̄ post certificatur de errore suo: tunc tenetur ad restitutionē illorū bonorū in iudicio obtentorum nisi iam bona fide prescripserit. Itez est de eo quod quis tenet ex iniusta sententia data pro eo a iudice: etiam nō procuratione ipsius obtinētis: sed ignorātia vel malitia iudicis lata: dum nouit sententiā esse iniustam: lz qui succubuit non appellasset. Et in hoc videt̄ cōsensisse sententie: qr cōsensus ille nō est verus sed presumptus: quia nō sufficit in foro cōsciētie. hec Anto.par.ij.tit.j.c.xix.§.v.

Conclu.6 I

¶ Sexta conclusio. Reus se calumniose defendēdo inferēs dānū actori vel iudici: tenetur ad restitutionem dāni. Probat̄ cōmuni medio: quia dat efficacē occasionē dāni. ¶ Defendit aūt se tripliciter: aut calumniose dicēdo falsitatē: aut tacendo veritatem quā tenetur dicere: aut friuole et iniuste appellādo. Nā falsitatē in sua defensione cōmittens scienter: siue mentiendo siue aliter: efficitur periurus/propter iuramentum calūnie: quod prestādum est etiā in causa criminali: ⁊ ita peccat mortaliter. ¶ Ex quo patet ꝙ nunq̄ licet negare veritatem: quia negando veritatē committit falsitatem. Pōt tn̄ tacere veritatem qn̄ illam nō tenetur cōfiteri. Tenetur aūt respondere veritatem: dū a suo iudice inquiritur scđm formam iuris: cum sunt semiprobationes cum exorta fama ⁊c. Unde qui sic inquisit⁹ tacet aut negat veritatem: etiā in casu mortis: peccat mortaliter. Cuius ratio fm beatum Thomā. ij.ij.q.lxix.ar.j. Nam quicūq̄ facit contra debitum iustitie: mortaliter peccat. Pertinet autē ad debitum iustitie qđ aliquis obediat suo superiori in his ad q̄ ius sue prelationis se extendit. Iudex aūt superior est eius qui ab eo legitime iudicatur: et ideo tenetur accusatus iudici suo legitimo ex debito exponere veritatem: quam ab eo fm formam iuris exigit. Et ideo si respondere noluerit veritatem quam dicere tenetur: vel si eā mēdaciter negauerit: mortaliter peccat. Si vero iudex hoc exquirit qđ nō pōt fm ordinē iuris nō tenetur ei respōdere: sed pōt per appellationē vel aliter: sine tn̄ mēdacio: subterfugere. Hec Thomas. Et subdit eadē questione.ar.ij. Aliud est veritatē tacere: aliud falsitatē ꝓponere seu dicere. Primū ī casu lz. Nō eñ tenet̄ quis omnē veritatē cōfiteri: sed illā solā quā pōt et debet iudex fm formam iuris inquirere. Secunduz vero scilicet falsitatem proponere in nullo casu licet. Potest ergo accusatus seu impetitus se per vias licitas defendere occultando veritatem quā non tenet̄ confiteri: et per alios cōuenientes modos: sine assertione falsitatis aut negatione veritatis. Nā qui verū negat: negando falsum dicit. Et hoc non est se calumniose defendere: sed prudenter euadere: vt dicit sanctus Tho.

K

¶ Sed quid: si quis accusatur de crimine occulto perpetrato per vnum corā iudice/quid respōdebit: quia respondere cōpellitur per iudicem: non potest negare iuxta predicta: quia sic diceret falsum: si confitetur seipsum diffamat/⁊ vltimo supplicio se exponit. Respondet Sco. dist.xv.q.vltima prope finem: ꝙ caute respondeat negādo propositum vt propositum: hoc sine mendacio potest: qr proponitur in publico vt publicum/et publice probandum. Sic autem negare potest dum scit ipsum nō posse probari in publico. Quod si iudex vrgeat eum vt simpliciter cōfiteatur propositum: vel publice neget: respondere potest: qđ ipse respondit sufficienter ad accusationē. Nec ab illa responsione vult declinare. Faciat iudex ergo accusantem quod iuris est. Quod si vltra iudex vrgeret: protestetur de grauamine: et recurrat ad remediuz appellationis. ¶ Sed nūquid reus accusat⁹ in publico de crimine occulto/simpliciter potest negare: intendens illud negare vt propositum est: scilicet vt publicū: sicut sacerdos facit de confesso dicens: nihil malum scio illū fecisse: quia loquit̄ vt in publico: audiuit autem in alio foro. Nihil hic determinat Sco. sed consulit: vt si quis hoc modo negauit: agat penitentiam de ista negatione indistincte tāq̄ de tali quale ipsum est: vtpote sub tali indistinctione. Si mortale est/tāq̄ de mortali. si veniale tāq̄ de veniali: quia fm beatum Greg. Bonarū mētiū est ibi agnoscere culpam vbi culpa nō est. Sic etiā quo

ad tertium: si iniuste et friuole appellat: puta causa afferẽde more: ne cõtra eum iusta sentẽtia exequatur: mortaliter peccat: ꝛ calũniose se defendit. Agit enim contra iustitiã: quia officiũ iudicis friuole impedit: ꝛ per hoc ei iniuriã facit. Similiter aduersario suo: cuius iustitiam inquantũ potest perturbat. Et tenetur ad satisfactionem de damno ꝛ expensis. ¶ Et dicitur notãter/ si appellat iniuste ꝛ friuole: quia si appellat ex cõfidẽtia iustitie: quia scz credit se habere iustam appellãdi causam/ nõ peccat. Si tamen errat: ad restitutionem tenetur damni: si quod suo errore intulit iudici vel aduersario. Hec Tho. articu. iij. questionis allegate. Sed diceres: potest ne cõdẽnatus ad mortẽ se defendere. Rñdet sanctus Tho. vbi supra arti. iiij. distinguẽdo: aut est iuste condẽnatus: aut iniuste. Si secundũ: quia tale iudiciũ est simile violentie ꝛ latrocinio. fm illud Ezech. xxij. Principes eius in medio eius quasi lupi rapiẽtes predam: ad effundendũ sanguinem: ꝛ ad perdẽdas animas ꝛ auare sectanda lucra. Ideo sicut licet resistere latronibꝰ: ita licet in tali casu resistere malis iudicibus: nisi forte timereẽ scandalum: et grauis ex hoc turbatio oritura. Si primũ: nõ licet se defendere violẽtiã inferẽdo: quia ex parte eius esset bellum iniustum: nõ tamen tenetur facere illud: vnde moriatur: quia nullus ita condẽnatur ꝙ ipse sibi inferat mortẽ: sed ꝙ mortẽ patiatur inferẽdã ab alio. Unde nõ teneẽ manere in loco carceris vnde ducaẽ ad mortẽ: si potest euadere. Sicut si condẽnatus esset vt fame moreretur: nõ peccat/ si cibũ occulte sibi ministratũ sumeret: quia non sumendo seipsum occideret. Teneẽ tamen nõ resistere agenti eum inuadendo: quin patiatur qđ iustum est eum pati. ¶ Septima cõclusio.

Conclo.7. L. Testis dãnificans proximũ/ falsum vel dubiũ pro certo asserẽdo: aut requisitus veritatẽ sibi notam/ occultãdo: seu testimoniũ suũ vendẽdo/ grauiter peccat: ꝛ satisfacere tenetur proximo per eũ leso. Probaẽ cõclusio: quia omnis iniuste dãnificans proximũ tenetur ad satisfactionẽ leso: vt frequenter dictũ est ꝛ probatũ: sed testis de quo cõclusio est talis: ergo ꝛc. Consequẽtia nota cum maiore. Minor ostenditur fm partes conclusionis. Nam testis falsum et dubiũ pro vero asserens peierat ꝛ contra preceptum Exo. xx. facit. Nõ dices falsum testimoniũ. Nõ enim admittiẽ testis nisi iuratus. Et si remittiẽ iuramentũ de consensu partiũ: nihilominus testificando falsum vel dubiũ vt certum: et per cõsequens mentitur perniciose/ quare peccat. Et si dãnificat/ iniuste dãnificat: ergo. Probaẽ etiã cõclusio de occultante testimonium seu recusante. Nam negligẽs illud ad quod tenetur peccat: ꝛ si ex hoc aliquis dãnificatur: iniuste dãnificat. Sed requisitus a suo superiore in his que ad iustitiã pertinẽt: tenetur obedire. Tale autem est ferre testimonium in manifestis: ꝛ in his in quibus fama precessit. Hoc enim ad iustitiam pertinet. Non autem in quibus fama nõ precessit: nec solũ tenetur ferre testimoniũ tale requisitus propter obedientiã. Sed etiã quãdoqꝫ nõ requisitus ꝑpter fraternã charitatẽ. Unde si testimoniũ alicuius fuerit necessariũ ad liberandum proximũ ab iniusta morte vel pena quacũqꝫ aut falsa infamia vel etiã ab iniquo dãno: licet nõ requisitus: tñ ferre teneẽ/ saltẽ faciendo quod in se est: vt veritatẽ denuntiet alicui qui ad hoc prodesse potuit. Diciẽ enim in Psal. Eripite pauperẽ: et egenũ de manu peccatoris libera te. et Prouer. xxiiij. Erue eos qui ducunẽ ad mortẽ/ scz iniustã: naz dãnũ videtur dare qui id cum possit negligit cauere. Sicut nõ cibans fame morientẽ: fm Ambro. occidit. Super his vero que pertinẽt ad cõdẽnationẽ alicuius: nullus tenetur ferre testimoniũ: nisi dum a superiore fm iuris ordinem compelliẽ: quia si circa hoc veritas occultatur: nulli speciale damnũ nascitur. Et si ex hoc immineat periculum accusatori nõ est curandũ: quia ipse se in hoc periculũ sponte ingessit: secꝰ de reo: quia ei periculũ imminet eo nolẽte. Similiter de eo quod sub secreto cõmissum est: non teneẽ ferre testimoniũ: quia illud est cõtra ius naturale: contra quod homo precipere non potest/ nisi tale fuerit quod cognitum statim teneẽ manifestare: puta/ si pertineret ad corruptionẽ multitudinis/ spiritualẽ vel corporalẽ vel in graue damnũ alicuius persone. Et si qđ aliud est hmõi quod quis propalare teneẽ: vel testificando vel denũtiando. Nam cõtra hoc debitũ obligari nõ potest per secreti cõmissionẽ: qꝛ in hoc infringeret fidẽ quã alteri debet. Hec est sentẽtia Tho. ij. ij. q. lxx. ar. j. Sic ergo vt dicit Alexan. q. xliiij. parte. iij. membro. j. Cõfessio veritatis in testimonio dum requiritur ad purgationẽ innocẽtie: vel ad recuperationem: vel ad correctionẽ culpe: vel ad recuperationẽ rei sue: teneẽ quilibet ferre testimoniũ. Et in illis casibus loquiẽ Augu. Qui veritatẽ occultat: ꝛ qui loquiẽ mendaciũ vterqꝫ reus est: ille quia prodesse non vult: iste quia nocere desyderat. Itẽ de lege nature ꝛ euãgelij quilibet teneẽ alij facere qđ sibi vellet fieri: sed si aliquis periclitareẽ in persona ꝑpter defectũ testimonij veritatis vel amitteret sua: vellet pro se testimoniũ dici: ergo in simili casu teneẽ etiã testimoniũ dicere proximo. Hec Alex. ¶ Quo ad tertiã clausulã probaẽ conclusio/ scz de vẽdẽdo testimoniũ. Nam nequaqꝫ licet vẽdere testimoniũ etiã verũ: multo minꝰ falsum. Dicit enim beatꝰ Augu. ad Macedo. ꝛ habet. xiiij. q. v. nõ sane. Non ideo dꝫ iudex vẽdere iustũ iudiciũ: aut testis testimoniũ verũ: quia vẽdit aduocatꝰ iustũ patrociniũ: iurisperitꝰ verũ consiliũ: sequiẽ. Cũ aũt iudicia ꝛ testimonia que nec iusta nec vera vẽdẽda sunt: iniqua et falsa venduntẽ: multo sceleratiꝰ vtiqꝫ pecunia sumiẽ: quia scelerate: etiã ꝗuis a volẽtibꝰ datur. Et si testis pecuniã pro testimonio recipit: ad restitutionẽ teneẽ sicut etiã iudex/ vt in ꝑdicto caplo Augu. sequiẽ. Potest tñ testis accipere expẽsas vie: dum opꝫ pro ferẽdo testimonio ad locũ remotũ ꝓcedere/ ab eo qui eũ ꝓduxit. Similiter quantũ perdit: ꝛ huiꝰ occasione operã suam ꝛ lucrũ dimittit. §. vẽturis. iiij. q. iij. Similiter etiã mercedẽ dierũ quibꝰ stetit occupatus pro testimonio reddẽdo: vt dicit Frãciscus de platea. ¶ Octaua cõclusio. Persone ad iudiciũ nõ essentiales Conclo.8. M.
nec necessarie: vtputa assessor/ aduocatus/ ꝓcurator/ tabellio/ executor: dum in causis sciẽter non iniustis laborãt: nec de publico stipendiũ certũ recipiũt: precium moderatũ sui laboris recipere possunt. Probaẽ illa cõclusio: de assessore satis ex secũda ꝛ tertia cõclusionibꝰ. Nam nemo teneẽ de ꝓprijs facere beneficiũ: nec suis expẽsis militare. Similiter ꝛ de aduocato et iurisconsulto/ patet ex verbis beati Augu. supra allegatis ad Macedonium. Et beati Grego. Iustũ est vt illi cõsequanẽ stipendiũ: qui pro tẽpore suũ cõmodare reperiunẽ obsequiũ. Et ꝗuis cõsiliũ ꝛ patrociniũ: sicut ꝛ sciẽtia iuris/ sit res spiritualis fm se consyderata: tñ labor in disceptando: in disputãdo: in libros reuoluẽdo ꝛ studendo: que pertinẽt ad iuris cõsiliũ: et ad cause patrociniũ: quia nõ solum mentẽ/ sed etiã corpus fatigant: corporalis est. Et ratione istius dicit Augu. ꝙ aduocatus potest vendere iustũ patrocinium: ꝛ legisperitus verũ consiliũ. Et ideo dicit Alex. q. xliiij. par. iij. mẽbro. ij. ꝙ si sine labore legisperitus posset respõdere petenti consiliũ: non est aliqua ratio quare posset recipere: immo quod gratis accepit/ et gratis debet dare: et ideo dicitur in cõclusione. Dum laborant. ¶ Uerũ hoc alijs non placet dicentibus/ ꝙ licet iurisperitus tunc nõ laborat dum sine studio et labore respõdet petenti consiliũ: primo tamen laborauit/ vt scientiã acquireret: qua posterius sine studio petenti cõsuleret. Et lꝫ iudex similiter laboret: tamen quia prouisus est de publico: ideo preciũ accipere nõ potest pro laboribus iudicij. ¶ Dicitur notanter in causis scienter nõ iniustis: quia de fouẽtibus causas quas sciunt iniustas/ diceẽ cõclusionẽ sequẽti. ¶ Dicitur nec de publico stipendiũ recipiũt: quia sicut dicit Augu. in de verbis domini: super illud Luce. iij.

Neminē concutiatis. Quicūq; stipendia publica de-
creta cōsequit̃:si amplius querit/tanq̃ calūniator et
concussor Joannis sententia condēnatur.xxiij.q.j.mi
litare. ¶Dicit̃ preciū moderatū sui laboris:quia vt
dicit beatus Leo.lxj.dist.miramur.§.merito. Pro la-
boribus multis:pro moribus castis:pro actionibus
strenuis celsioris loci premiū debet̃. ¶Deniq; arcent̃
a professione aduocatoꝝ:qui cū graui dāno. litiga-
toris:⁊ depredatione potētes inueniuntur. vnde ad
immoderate receptoꝝ restitutionem tenentur. Hinc
Aug.ad Macedo.ꝙ ab his extorta per immoderatā
improbitatē repeti solēt:data per tolerabilē cōsuetu-
dinē nō solēt.xiiij.q.v.non sane. ¶Et notat Alex.vbi
supra ꝙ moderamen salarij ex quatuor attēdi potest
scꝫ ex quātitate cause:ex labore aduocatiōis:ex sciētia
et facundia aduocantis:⁊ ex consuetudine regionis.
¶Puto tñ omnia illa reduci posse ad laboris quāti-
tatē presentis vel p̄teriti. Nam causa magna maiorē
curā ⁊ solicitudinē habet:et per ɔ̄ns maiorē laborem
exigit in fideli aduocato. Alioquin nō video ꝙ ꝑpter
solā cause quātitatē preciū aduocati equaliter labo-
rantis/augeri possit. Sic sciētia ⁊ facūdia laborē ha-
buerūt preteritū:quib⁹ hec acquisita sunt. Regionis
quoq; cōsuetudo:quaten⁹ est rationabilis:innititur
quātitati laboris. Nā vt dictū est/labores/vigilie et
fatigatiōes vēdi possunt:nō dona dei gratis accepta:
nec ea que nihil sunt aduocatoꝝ:vt cause quātitates.
Quippe nullus qđ nō suū est/vēdere pōt. ¶Et nota
ꝫm Raymū.ꝙ incepta causa nullū debet aduocatus
pactū facere cū litigatore quē in ꝓpriā recepit fidē:
quia posset esse occasio magni periculi:quia qñ vide-
ret causam in periculo:tunc cogeret cliētulū suū inire
pactum cum eo:⁊ dare sibi salariū ad libitum.de hoc
iij.q.vij.§.preterea. Potest tñ petere salariū a princi-
pio litis:vel post finē. ¶Potest em̄ ꝫm Hosti.aduoca
tus post finē litis cogere cliētulū per iudicis officiū
ad dandū debitū. Etiā ꝫm Hosti.non licet pacisci de
certa parte litis:vt de quarta/sexta vel decima. Qđ si
faceret:debet ei interdici exercitiū aduocandi:ne per
fas ⁊ nefas intēdat ad victoriā cause:vt posset ɔsequi
promissum. De certa tñ quātitate precij potest a prin
cipio litis pacisci:dūꝫ fuerit moderata ⁊ nō excessiua.
¶Et que dicta sunt de aduocato proportionabiliter
intelligenda sunt de procuratore ⁊ executore:qui et
ipsi premiū moderatū suorū laborū possunt recipere
eadē ratione qua superiores. ¶De tabellione autem
supra dictū est:qui laborū suoꝝ mercedē recipit:vel a
iudice vel a publico/vel a partibus quibus scribit.

Conclo.9. N

¶Nona conclusio. Si persone precedēti conclusione
expresse in actibus suis excedūt limites rectitudinis:
tenent̃ ad restitutione dāni personis per ipsas lesis.
Satis patet hec cōclusio ex prima:quia dānū infert:
tenet̃ ad satisfactionē dāni. ¶Possunt autē excedere
tramitē rectitudinis pluribꝰ modis. Primo:si aduo-
catus seu ꝓcurator scienter defendit causam iniustā.
Tunc em̄ peccat mortaliter:quia illicitū est cooperari
alicui ad faciendū malū:cōsulēdo/adiuuādo/defen-
dendo/aut consentiēdo. Roma.j. Digni sunt morte/
nō solū qui ea faciūt/sed etiā qui cōsentiūt faciētib⁹.
Sic si in principio causam credit iustā:⁊ in processu
videat eam iniustā prosequēdo eam postq̃ mouerit
iniustā/grauiter peccat. Non tñ debet eam ꝓdere:vt
iuuet partē oppositā:nec secreta reuelare. Sed debet
eam deserere ac cliētulo suo dicere/ꝙ nō habet iustā
causam:⁊ eum ad cedēdū inducere vel ad cōponēdū
cum aduersario/sine aduersarij dāno:vt dicit Tho.
Et tenet̃ talis ad oē damnū:qđ altera pars ex eius
auxilio incurrit:nisi cliētulus suus obtenta victoria
vellet restituere. Si vero cliētulus succumbit:nesciēs
causam suā iniustā/seductus per aduocatū:tenetur
aduocatus cliētulo suo in casu de omnibus expēsis
factis in litigādo. Secus si dixit cliētulo/causam suā
fore iniustā:et cliētulus voluit eam defendere:sic em̄
est in culpa:tenetur tñ parti aduerse si iam dānifica-
uit. Si vero ignoranter iniustam causam defendit:
putans esse iustam:excusat̃ ꝫm modū quo ignorātia
excusare potest:vt dicit Tho. ¶Secūdo excedit aduo
catus limites rectitudinis in defendēdo causas:dūꝫ
fuerit ignorās vel negligēs. Nam si assumit iustam
causam:⁊ ex ignorantia notabili aut negligentia sua
perdit:quia non reuoluit libros vt inueniat:quibus
causam iustā iuste defendit. Aut procurator nō respi
ciens terminos suos clientulus suus perdit causam:
peccat ⁊ tenet̃ ad restitutionē totius dāni qđ patitur
cliētulus. Sua enim culpa dānificat̃ per negligentiā
aut ignorātiā. Non enim debuit assumere officiū ad
quod nō fuit idone⁹/nec esse negligēs qui patronū
se exhibuit:⁊ diligētie sue condignū premiū expecta-
uit. ¶Tertio excedit limites rectitudinis si allegat
falsa contra conscientiā:vel instruit falsum testē/vel
inducit clientulū suum ad negandā veritatē:etiam si
defendat iustā causam:⁊ aliter obtinere nō possit vi-
ctoriā. Nam ꝫm apostolū Roma.iij. Non sunt faciē-
da mala vt eueniāt bona. Nec licet vti indebitis me-
dijs vt veniatur ad bonū finē. Deut̃.xvj. dicente scri-
ptura. Juste quod iustū est exequeris. Non tñ videt̃
ꝙ ad restitutionē teneatur:quia pars sua nō dānifi-
catur. ¶Uerū si per inordinata media hmōi induce-
ret maiores expēsas:videt̃ ꝙ ad restitutionē illarum
teneat̃:siue partis sue/siue aduerse:q: ibi dedit occa-
sionem efficacem dāno iniusto. Sic si abstulit bonā
causam ⁊ iustā aduersario per modos dictos vel ca-
uillationes:aut indebitas calliditates aut astutias:
vel ipsum grauauit per dilatiōes superfluas:vel fa-
ciendo positionē duplicē aut cauillosam/tenet̃ talis
insolidū ad verū interesse/id est ad omne damnū:et
cum hoc restituere premiū acceptū ꝫm Hostiē.lib.v.
de restitutionib⁹.ver.Quid de aduocatis.et ꝫm con-
stitutionē Greg.decimi. Aduocatus id quod recipit
iniqua aduocatione vel cōsilio tenet̃ duplū restitue-
re. Et nihilomin⁹ de dānis tenetur satisfacere lesis.
Dum vero causa est dubia:vtrū contineat iustitiam
vel ne:dum sibi remanet dubia vsq; ad diffinitionē
cause:licet aduocato ꝓcuratori ⁊ iuriscōsulto iuuare
clientulū ꝫm do.Anto. ¶Potest tamen vt dicit bea-
tus Tho.aduocatus defendēs causam iustam/pru-
denter occultare ea quibus impediri posset ꝓcessus
eius:sed non licet ei aliqua falsitate vti. Sicut iuste
bellātes possunt bellare ex insidijs/sua prudēter oc-
cultando:non autem fidem vel promissa violando.
¶Quantū ad articulū tertiū dubitatur primo. Cui Articu.3. Dubium.1.
persone iudiciales ad restitutionem obligate tenētur O
restituere que iniuste receperūt. Respōdetur genera-
liter post Alex.par.iij.q.xl.membro.vj.arti.iij. Quia
aut dans hmōi pecuniā turpiter dedit ad corrumpē-
dum iudicē/assessorē/testē vel hmōi:directe vel indi-
recte. Directe vt iustitiā faciat. Indirecte/vt sibi incli
netur spe rectitudinis victorie:⁊ tunc nō debet resti-
tui ei qui dedit:quia turpiter dedit:sed pauperibus:
vel ei in cuius iniuriā datū est/cui etiam omne dānū
passum restituere tenetur. Si autē nō dedit turpiter:
sed intentione bona/vt faceret quod facere teneba-
tur:vt ꝙ iudicaret iuste:vel proferret verum testimo-
nium:aut daret iustum consiliū:vt sic ius ⁊ quietem
cōsequeretur:tunc iniuste recipiens ꝫm predicta resti
tuere tenetur ei qui dedit. Et ita generaliter dicen-
dum est in similibus. ¶Dubitatur secundo:vtrum Dubium
iudex nō condēnans partem vnam/puta iustitia ca-
rentem in expensis:teneatur ipse de suo restituere al-
teri parti. Respōdēt cōmuniter doctores ꝙ tenetur/
si fuit petitum/aľs non:quia iudex nō iudicat de his
que nō petuntur. Sic limitat glo.in.c.finali de rescri-
ptis.l.sancimus.C.de iudi. ¶Dubitat̃ tertio:de con- Dubium
dentibus leges iniquas:an ad aliquā restitutionem P
teneantur. Pro respōsione nota ꝙ lex iniqua est/que
est contra ius naturale vel diuinum:aut contra ius
positiuum:cōtra libertatem ecclesiasticam:aut facta
ad opprimendos pauperes ⁊ iustitiam impediendā:

vt dicit Hostien.lib.v.de restitutionibus.§.Quid de condentibus leges iniquas/multa ad hec iura alle-
Propō.1. gans.¶Quo premisso respondetur per duas propositiones.¶Prima. Licet de iure talia statuta nō valeant: tamen faciētes ea ꝛ cōsentientes ac voluntarie ea obseruantes: atq; secundū ea iudicantes/peccant mortaliter. Et si sunt cōtra ecclesiasticam libertatem sunt excōicati. Primū probatur ꝙ nō valeāt: distinc. viij. que contra mores. Unde Esaie.x. Ue qui condūt leges iniquas: ꝛ scribentes iniustitiam scripserūt: vt opprimerent in iudicio pauperes: ꝛ vim facerēt cause humiliū populi mei: vt essent vidue preda eorū: et pupillos diriperent: quid facietis in die visitationis ꝛ calamitatis ꝛc. Ex quo patet secundū qd̄ mortaliter peccant. Ue em̄ non imprecatur scriptura regulariter: nisi ex processu mortalis peccati. Tertium patet in capitulo: nouerit fraternitas tua. de sententia excommuni. in qua decretali septuplices persone excōicantur. Primo oēs illi qui statuta edita ꝛ consuetudines introductas contra ecclesie libertatem fecerunt seruari. Secundo: oēs qui eadē statuta nō fecerūt deleri ꝙ primum sciuerūt: si tn̄ potestatē delendi habent. Tertio: omnes statutarij eorūdem. Quarto: scriptores taliū statutorū. Quinto: potestates/cōsules/rectores ꝛ consiliarij locorū: vbi predicta statuta de cetero edita fuerint. Sexto quicunq; iudicant ſm ea. Septimo qui iudicata redigunt in publicam for-
Propō.2. mam.¶Secūda ꝓpositio. Statuētes leges iniquas restituere tenentur omne dānum qd̄ prouenit alicui ratione talis legis. Similiter ꝛ oēs eam voluntarie obseruantes: et eius occasione aliquid acquirentes. Hāc ꝓpositionē Angelus in summa in verbo. lex. §. vltimo/ostendit per simile: sicut participantes cum raptoribus tenentur: de quibus supra dictū est. Hoc quo secundam partem propositionis. Quo ad primam patet: quia tales statutarij et ceteri hac occasione excōicati: dant efficacem occasionem damni: ergo tenentur ad restitutionem per capit. frequentissime allegatum. si culpa. de iniurijs.
Dubiū.4. Q ¶Dubitatur quarto vtrum pauperibus ac impotētibus teneantur aduocati gratis patrocinari. Respōdet Alexander par. iij. q. xliij. mem. j. ꝙ legisperiti consiliū/ꝛ aduocati patrocinium tenentur gratis miserabilibus personis: que non habent qd̄ tribuāt: ꝛ propter defectū consilij et patrocinij amittūt causas suas ꝛ grauant̄ iniuste. Probat hoc auctoritas Ambro. lib. de officijs di. Grādis culpa est si te sciente fidelis egeat. Si scias eum sine sumptu esse ꝛ famem tolerare/erumnas perpeti: qui egere erubescit. Si in causam ciderit aut captiuitatis suorum aut calūnie: ꝛ non adiuues. Grādis culpa est iurisperito miserabilib9 personis subtrahere iuris consiliū: ꝛ aduocato subtrahere patrocinium. Preterea medicus tenetur pauperi lāguido impendere curam ꝛ consiliū medicine: vt dicit beat9 Symmachus. Non est grandis differētia: vtrū letū inferas/vel admittas. Mortem em̄ lāguidis probat̄ infligere qui hanc cum possit/nō excludit. Ergo pauperi oppresso iniuste tenetur aduocatus impendere patrocinium pari ratione. Item: qꝛ ſm legē boni inimici errāti tenemur subuenire eumq; reducere Exo. xxiij. Multo fortius iurisperitus pauperi ignoranti tenetur consulere: ꝛ aduocatus patrocinium impertiri. Et dicit Ange. in sum. in ver. aduocatus. §. x. Iudex sciens talem impotentem: tenetur sibi prouidere de aduocato: quod si non facit: peccat silr sicut aduocatus: ambo mortaliter: si pauper ex defectu patrocinij/graue damnū incurrit venialiter vero/si leue. Debet ergo iudex precipere vni ex aduocatis quod gratis aduocet pro tali impotente et paupere. Et si ei nollet obedire: dz ei iudex officiū interdicere ad-
Dubiū.5. R uocationis. ¶Quinto dubitatur: vtrum liceat pecuniam pro sigillatione literarū/sententias iudicū: in-
Propō. vnica. stitiam: aut alios actus iudiciales: vel donationes liberales: siue grās cōtinentiū extorquere. Ad hoc dubium r̄ndet̄ per vnicā ꝓpositionē que est hec. Extorquens pecuniā: aut rem pecunia appreciabilē pro sigillo literarum: iustitiā vel gratiā cōtinentiū vltra valorem materie qua sigillat̄: iniuste grauat proximum: ꝛ ad restitutionem obligat̄. Hanc propositione improbabiliter pono: quantum subiecte rationes probant: offerens eam pie corrigenti. Prius tn̄ intellectum eius declaro: postea probationes examinandas adduco. ¶Dicitur primo: extorquēs p qd̄ excluditur datum liberaliter. Qm̄ si quid mere liberaliter donaretur sigillatori: sicut gratis daretur: ita gratis accipi posset: nisi donans donare non posset: vt monachus: aut sigillator recipere: quia p̄cepto superioris esset prohibitus. de quo supra. q. ij. huius distin. ar. j. Dicitur autē extorquere qui sigillare renuit nisi data pecunia. Hic em̄ metu maioris damni cōpellit proximum ad dādū pecuniā: etiā vim infert retinendo ꝛ negando qd̄ proximo debet: nisi data pecunia: ꝛ sic extorquet. ¶Dicit̄ etiā pro sigillo: quia si daret ob aliā causam/vtputa/si proxim9 esset debitor sigillatori ex mutuo vel alia quacūq; cā: etiam si nō sigillaret. Et sigillator renueret sigillare: nisi debitum solueret: licet nō careret specie mali: tn̄ nō teneretur ad restitutionē: quia nō extorsisset alienū: sz suū siue sibi absq; sigillatione debitum. ¶Sic intellecta propositio probatur triplici ratione. Primo: quātū ad vtrāq; partem. Duo em̄ dicit. s. ꝙ extorquēs ꝛc. iniuste grauat: ꝛ ꝙ ad restitutionem tenet̄. Scd̄m sequit̄ ex primo. ¶Est ergo prima probatio extorquens pecuniā a proximo iuxta mentem propositionis / committit crimē cōcussionis proximi: ergo iniuste grauat proximū: ꝛ tenet̄ ad restitutionē. Cōsequētia tenet: quia concussio grauamen est iniustum: obligans concussorem ad grauaminis restitutionē: vt patet ex notabili quarto: ꝛ allegatis ibidē. Antecedēs ꝓbat̄: quia sigillator exigit pecuniam a ꝓximo: quā sibi non tenet̄, per metū seu minas: nisi des/non sigillabo: ergo est concussor. Antecedēs probat̄: quia pecuniā quam exigit ꝓximus sibi nō tenet̄: quia suppono ꝙ ꝓxim9 non sit debitor sigillatori ante sigillationē alioquin nihil ad cōclusionem. Nec sigillator sigillādo literā proximi reddit eum debitorē: nisi forte tanti quantū valet materia sigilli: ꝛ estimatio laboris in sigillando. Sed pecunia extorta longe maioris est valoris: quia pro cera vel plumbo vni9 denarij/exigunt̄ plures floreni: ergo illi9 excessus nō cōstituit̄ ꝓxim9 debitor: ꝛ per ꝯñs exigēs vltra debitū est concussor. Si concussor: tenet̄ ad restitutionē: ergo ꝓpositio quātū ad vtrāq; partem est vera. ¶Scd̄o probat̄: quicunq; exigit pecuniam a proximo pro testimonio veritatis prohibēdo: iniuste grauat ꝓximū ꝛ tenet̄ ad restitutionem ex cōclusione septima et eius ꝓbatione: vendit em̄ testimonium veritatis nō vēdēdū: sed sigillator extorquens pecuniam pro sigillo est hmōi. nam sigillum litere appositū nihil aliud est ꝙ testimoniū veritatis asserte in litera sigillata. Nam si litera continens sententiam sigillatur: nō ibi ꝓfertur seu datur sententia: sed asserit̄ prolata in tribunali a iudice: cuius assertionis testimonium est sigillum. Unde regulariter in literis scribitur. In quorū testimoniū sigillum tale presentibus est appensum: vel aliquid simile quo manifeste innuitur sigillū esse testimoniū in litera assertorū. Sed sicut nō licet vendere sniam iustam: ita nec testimoniū verū ſm Augu. supra allegatum. Unde breuiter qui tenetur dare sniam gratis: tenetur etiā testimoniū (quo snia vti possit) dare gratis. ¶Ex illo sumit̄ quedā confirmatio prime rationis. Requisit9 ad testimoniū veritatis ꝓhibēdū: tenet̄ illud prohibere eo modo quo necessarium est proximo reqrēti v̄bo/scripto vel sigillo: vt ostensum est in ꝓbatione septime cōclusionis: ꝛ nō nisi gratis ex statim dictis: sed exigens pecuniā pro eo qd̄ tenet̄ gratis exhibere (alr̄ non exhibiturus) incidit in vitium cōcussionis: ex notabili quarto primi arti. ergo

extorquens pecuniam pro sigillo: qd testimoniũ est veritatis/est concussor primi: et ita iniuste grauãs & ad restitutionẽ obligat. ¶ Tertio pbat: ois acqrẽs dñium alicuius rei a vero dño iniuste & quasi violenter simplr vel per metum: iniuste grauat proximũ/et ad restitutionẽ obligatur: sed extorquẽs pecuniã pro sigillo est hmõi: ergo. Consequentia nota cũ maiori. Minor probat: qꝛ trãslatio dñij & pecunie exacte pro sigillo fit per metum maioris damni: nec est donatio libera: nec cõtractus: ergo nõ iusta. Tenet ꝯña: qꝛ vt dictum est in .ij. q. huius dist. ois iusta trãslatio dñij fit per liberã donationẽ vel cõtractum: sed neutrũ est in proposito: non donatio libera/manifestũ est: quia expectat aliquid pro dono: scz sigilli testificatio. Nec cõtract: qꝛ nec pmutatio: nec emptio: aut vẽditio: qꝛ ille quatenꝰ sint iuste requirũt equalitatẽ commutatorum & rei empte & mercis. Sz inter pecuniã exactã & materiam sigilli: laboreq́ꝫ sigillãdi nulla est equalitas. Nec est mutuum: quia nulla expectat redditio exacte pecunie. Nulla ergo assignari potest species iusti cõtractus. ¶ Preterea ridiculũ est dicere rẽ gratis dare cuiꝰ ius vtẽdi nõ concedit nisi pecunia mediãte: & iniustũ est pro facultate pecuniã exigere: pro cuius dñio et pprietate phibet pecunia dari. Nam concesso antecedẽte cõcedit & necessario ꝯña: Dñium aũt & proprietas nihil aliud est: vt dicit Ang. in sum. nisi ius habendi/possidẽdi/fruẽdi/vtendi/ac disponẽdi de aliqua re pro libito volũtatis: vel ẽm aliquẽ determinatum modũ a quadã superioritate vel authoritate diffinitum. Ideo nihil est cõcedere dñium gratis: & pro iure vtendi extorquere pecuniam: cum in concessione dñij includit cõcessio iuris vtendi. Ad quid eñ valeret datio rei: si non daret ius vtendi ea. Cũ aũt iustitia & gr̃a gratis sunt: cõcedẽda (De iustitia patet) et de gratia: quia nisi gratis daret/iam nõ esset gratia (ẽm aplm) Sequit qd sigillũ testimoniale dationis sine quo datovti nõ potest: nõ nisi inique datur pro pecunia. Ridiculum est dicere: do tibi rem hãc gratis: sed vt ea vti valeas: dabis centum. ¶ Ex quibꝰ videt satis deductũ: ꝙ p sigillo testimoniali/nihil põt iuste exigi. ¶ Sed forte quis diceret. Pecunia in sigillatione recepta/non accipitur pro sigillo seu testimonio: sed pro labore iudicis & eius necessaria & honesta puisione & psonarũ ad iudiciũ/vel officia necessaria assumptorũ. Itẽ pro sustẽtatione principis seu dñi rectoris reipublice: qua possit ad vtilitatem plebis sibi subiecte regere: & oibus iustitiã ministrare. Sed ad hoc rñdetur qd iudicibus ordinarijs ac rectoribus deputata sunt stipendia vt possint iustitiam gratis ministrare. Sed reuera vbi sigillum vendit: iustitia nõ gratis ministratur. Suo modo de ceteris personis que laborãt: & ipsi pro suis laboribꝰ mercedẽ condignã recipiunt: vt dictũ est de aduocatis. Si tñ stipẽdia deputata nõ sunt: & pro laboribus loco stipẽdij acciperetur pecunia: iam non daret pro sigillo: vt dictum est in declaratione cõclusionis. Et ita non militaret contra conclusionem in qua notanter dicit pro sigillo. Preterea tunc acceptũ debet cõmensurari stipendio & honeste puisioni & nõ excedere: alioquin: peccato cõcussionis nõ excusat. ¶ Quod autẽ addit de principe & rectore reipublice &c. Dicendum ꝙ si nõ habet sufficiẽtẽ prouisionẽ necessariam ad defensionem & vtilẽ gubernationẽ suorũ subditorum: subditi sui tenentur puidere. Et imponere põt collectam inter regendos equaliter distribuẽdã: qua nõ vnus plus alio grauet: vt dictũ est pcedenti qõne. Ad illam quoq́ꝫ puisionẽ forẽses in iudicio litigantes nõ tenent: quia nõ sunt sui subditi: & nulli hꝫ ius ab illis aliquid exigendi pro regimine suorũ. ¶ Sed forte pro sustentatione iudicũ & eorum qui necessarij sunt ad iudicium in casu pdicto aliquid exigere moderatum posset recipe aliquam excusationẽ: maxime vbi non apparet prohibitio iuris cõtraria. Sed hoc non erit contra respõsiuã ppositionẽ. ¶ Sed adhuc

Replica. ¶

diceres: Consuetudo generalis est aliquid recipere pro sigillo: ergo est tenenda per. c. ad apostolicam. de simonia. Rñdetur ꝙ ista cõsuetudo non consuetudo sed corruptela est: quaꝫ nõ pietas sed turpis exactio introduxit: ideo non valet. Nec excusat: vt dicit Cardinalis in clemẽ. statutum. de elec. Et irrationabile est quod ab exactione ortũ habet. Si vo a principio orta est ex libera donatione nõ põt dici consuetudo: qꝛ ex donato ex mera liberalitate nõ inducit consuetudo: sed quelibet donatio habet effectũ suũ: vt dicit Ange. in sum. in verbo index. §. xv. et capitu. ad apostolicam. loquit de consuetudine laudabili: quã pietas fidelium induxit. Sed hanc auaricia inuenit: nõ ad pietatem sꝫ maxime pauperũ & diuitũ grauamẽ. Nec concedit papa exactionẽ in allega. cap. sed eam prohibet committens ordinario/ꝙ is compellat seruare consuetudinẽ quã inuenit piam & rationabilẽ. Et tãtum de hac questiõe. ¶ Dixi que sensi: in quibꝰ si erratum est rectius sentientiũ: nõ muneribus excecatorũ correctionis limã exposco: quorũ iudicio me semper pleno corde subijcio: quia ecclesia ordinando stipendia eis qui publicis preficiuntur officijs: non intẽdit ea prouidere pro minꝰ idoneis: sed sine personarum acceptione dignis, et officio idoneis: ideo dum minus idonei promouentur: non concurrit cõsensus ecclesie simpliciter ad recipiendum stipendia ordinata: sed conditionalis. Ideo circa acceptionem personarũ in promotionibus queritur consequenter et septimo circa hanc distin. xv.

Questio. vij. A

Trũ preficiẽtes ad officia/dignitates vel bñficia/psonas minꝰ idoneas teneant recõpẽsare dãna & negligẽtias per hmõi psonas cõmissas. ¶ Tribꝰ ex more articulis qõ terminabit: notabilibꝰ: ꝯclusionibꝰ: & his dubia subiungentur. ¶ Quantũ ad primũ articulũ notãdũ: qd quia institutio personarũ minus idonearũ cõtingit ex vitio acceptionis personarũ. Ideo notandũ ꝙ ẽm Alexan. de ales parte. ij. q. cxxxvj. articu. j. acceptio personarum est iniustitia: qua pfert psona persone propter causam indebitã. ¶ Dicitur primo/iniustitia: ex quo patet primo quod acceptio personarum in sua ratione includit deformitatẽ et vitiũ. Uñ dicitur Leui. xix. Nõ facies quod iniquũ est: nec iniuste iudicabis. Et statim sequitur. Nõ cõsideres personam pauperis: nec honores vultum potẽtis: scz in iudicio faciẽdo iniquum. Et Deut. xvj. vbi dicit. Iudices et magistros cõstitues in oibus portis tuis/vt iudicẽt populum iusto iudicio. Et sequit. Nec accipies personam: nec munera. ¶ Scdo dicit qd ꝙ nulli est debitor: non põt esse acceptor psonarũ. Patet: quia qui preferẽdo personam persone nõ est debitor: nec persone quã prefert/ne huius/vel horũ/cui vel quibus prefert aut preficit nulliꝰ facit iniustitiam: quia neq́ꝫ subtrahit debitũ: neq́ꝫ irrogat indebitũ contrariũ. i. iniuriam: et per ꝯñs nõ accipit psonã. Et hoc quidaꝫ clariꝰ exprimunt declarãtes illis illud verbũ prefert. Unde addũt. Prefert in conferendo et aliqd quod ex debito iustitie alteri conferendũ est: satis tñ includit in verbo/iniustitia. ¶ Tertio sequitur ꝙ deus quantuncunq́ꝫ sublimet hominẽ: aut eum alteri preferat: nõ accipit personam. Patet: quia deus nullius est debitor: nec aliquid potest iniuste agere: quia eoipso qd aliquid vult & facit: iuste vult et facit: & sua voluntas est regula omnis iustitie. ¶ Quarto sequitur qd in his que dantur mere liberaliter/non ex debito: non habet locum acceptio personarum: vnde licet aliqs donet vni de suis non alteri liberaliter: dummodo nulli subtrahit debitum: nõ est propter hoc acceptor personarum. Et quoniam quecunq́ꝫ deus dat mera liberalitate donat: licet eligendo vnum ex occulta iustitia alteri preferat: gentẽ genti/personam persone

Articu. I. Nota. I.

iudeos gentib⁹/Ismael Isaac/ipsi Esau Jacob &c. non tamen accipit personã: in talibus enim habet locũ verbũ patrisfamilias. An non licet mihi qđ volo facere. Matth. xx. vnde. j. Pet. j. Sine acceptione personarũ iudicat. Similiter Roma. ij. et in plurib⁹ alijs locis. ¶ Dicitur propter causam indebitam: hoc est propter aliquã cõditionẽ persone adiacentẽ nõ congruentem ad rem ipsam in qua preficitur. Unde si in persona attendit̃ cõditio per quã est idonea ad rem in qua prefertur: vt sciẽtia in doctore: probitas in rectore: potẽtia in defensore: nõ est acceptio personarũ. Sed si attendũt in preferẽdo pastorẽ populo/cõsanguinitatẽ/diuitias/potentiã/secularẽ nobilitatẽ: et hmõi que sunt impertinẽtia ad regimen spirituale: ibi est vitium acceptionis personarũ. Et ideo oportet varias cõditiones attẽdere in preficiẽdis hominibus ad varia. In cõferendis beneficijs & prelaturis vite sanctitatẽ & doctrinã: in diuidẽda hereditate consanguinitatem/in distribuẽdis premijs meritorũ qualitatem: vt vitetur acceptio personarũ. Ex quo sequit̃ ꝙ duo requirũtur ad acceptionẽ personarũ. Primũ/ ꝙ illud quod cõfert̃ sit indebitũ illi/& debitũ alteri. Indebitũ nõ cõtradictorie tantũ: sed contrarie: ita ꝙ habeat aliquã cõditionẽ repugnantẽ ei cui cõfertur: vt si officiũ predicationis cõmittatur ignoranti. Secundo/ꝙ cõferens in cõferendo nõ attẽdat ad conditionẽ cõgruentẽ ad rem quam cõfert: sed cõditionẽ impertinentẽ que nõ habet aliquẽ ordinẽ cõgruẽtie ad rem que cõfertur: puta conditionẽ que nõ reddit ipsum idoneũ ad id quod ꝯfertur: vt in exẽplis supra positis. Et ex hoc iterum patet ꝙ apud deum nõ est acceptio personarũ: quia non attendit deus impertinentes conditiones: dicẽte apostolo ad Gal. iij. Non est iudeus/neqꝫ grecus: nõ est seruus/neqꝫ liber: non est masculus/neqꝫ femina. Oẽs enim vos vnũ estis in Christo Jesu. simile habetur ad Col. iij.

Nota. 2. B

¶ Secũdo notandũ ꝙ ſm Alexã. vbi supra. membro. ij. acceptio personarũ in tribus solet ꝯtingere scꝫ in promotione ad dignitates. vnde. j. Reg. xvj. dixit dñs ad Samuelem vncturũ ex filijs Isai regẽ. Non respicias vultũ eius: neqꝫ altitudinẽ stature eius: qm̃ abieci eũ. Secundo in executione iudicij: vnde iudicibus dicitur Deut. xvj. Non accipies personã nec munera. Nam iustus iudex causas discernit/nõ personas. Tertio in exhibitione honoris. Jaco. ij. Nolite in acceptiõe personarũ habere fidẽ dñi nostri Jesu Christi. Etenim si introierit in cõuentũ vestrum vir aureũ annulũ habens &c. Et potest addi quartũ in premiorũ distributione. vnde apostolus. Reddite omnibus debita &c. Roma. xiij. ¶ Alij tamen enumerant octo/in quibus fieri potest acceptio personarũ. Primo in impositione penitentie. Unde in concilio Laodicensi quarto xxvj. q. vij. Sacerdos dicit̃. Sacerdos penitentiã imploranti absqꝫ personarũ acceptione ſm legẽ iniũgat. Secũdo in sentẽtie diffinitione. de quo Nico. papa ij. q. ix. necesse. dicit. Necesse est ſm sacrarũ scripturarũ documentũ/ac iustitie tramitẽ/& accusatũ & accusatorẽ simul adesse: & vnã partẽ quãtacũqꝫ predita sit auctoritate: sic prorsus audiri: vt alteri parti nullũ preiudicium irroget̃. Tertio in his que sunt fidei ad quã oẽs indifferẽter sine acceptione personarũ suscipiendi sunt: ſm illud supra allegatũ. Nõ est iudeus/neqꝫ grecus. Quarto in hospitũ receptione: nam in recipiẽdis hospitibus nulla debet esse distinctio in petentib⁹ pro sustẽtatione corporis. De quo Chryso. super epistola ad Hebr. et habet̃ dist. xlij. quiescam⁹. vide ibi cum glo. Quinto in elemosynarũ largitiõe que indifferẽter oibus patet: vt dicit Hiero. ad Paulinum. xvj. q. j. si cupis. Sexto in iudicijs: non solum in sentẽtia proferenda: sed etiã in his que precedunt sentẽtiã: vt in canone Greg. Sicut sine iudicio queqꝫ nolumus cõdẽnari. ij. q. j. sicut sine iudicio. & de regu. iur. lib. vj. dicit̃. In iudicijs nõ est acceptio personarũ habenda. Septimo in promotione dignitatum. Et octauo in exhibendis honoribus de quibus supra dictum est.

Nota. 3. C

¶ Notandũ tertio ꝙ quantũ ad rationẽ nominis acceptio personarũ non attendit̃ ſm illud/ quod est persona vel intrinsecum persone: sed ſm ea que intrinsecus adiacẽt persone: vt sunt diuitie/amici/potẽtia/nobilitas generis cõsanguinitas/seruitus & hmõi. Unde beat⁹ Grego. xxv. moraliũ. Plerũqꝫ hominem nõ ex eo quod ipse est: sed ex his que circa ipsum sunt veneramur: cũqꝫ nõ intuemur quid ipse sit: sed quid possit in acceptione personarum: non ex persona/sed ex reb⁹ adiacẽtib⁹ ducimur. Cui⁹ rõnem hanc esse puto: quia lꝫ persona dicat quidditatẽ rei in supposito/id est suppositũ rationalis nature: tñ ex adiacẽtibus cognoscim⁹ personã. Unde & apud plerosqꝫ adiacẽtes circũstantie maxime situs/locus/forma exterior dicunt̃ circũstãtie indiuiduãtes: idcirco cum res acceptat̃ ex adiacẽtibus circũstãtijs: dicit̃ acceptari persona: quia acceptat̃ ex his quib⁹ cognoscit̃ persona. Ex essentia enim rei/& eius intrinsecis: quia minus nota sunt: nõ deuenim⁹ in persone notitiam: sed per adiacentia: ac per hoc qui interiora attendit scientiã & virtutes que frequẽter ad rem faciũt: non dicit̃ accipere personas qui adiacẽtia que cause sunt impertinẽtia cõsyderãt: personã accipiũt.

Articu. 2. Conclu. 1. D

¶ Quantũ ad secundũ articulũ est cõclusio prima. Acceptio personarũ in dignitatib⁹/in iudicijs/in exhibitione honoris/ac in ceteris supradictis pctm̃ est & culpabilis. Probat̃ post sanctũ Tho. auctoritate & ratione. Auctoritate. Nihil prohibet̃ lege diuina nisi peccatum: sed personarũ acceptio prohibet̃. Deut. j. Quod iustũ est iudicate: siue ciuis sit ille/siue peregrinus nulla erit distantia personarũ. Ita paruũ audietis: vt magnum: nec accipietis cuiusqꝫ personam. & Eccli. xlij. Nec accipias personã vt delinquas. Ratione quicqd opponitur iustitie peccatũ est: sed acceptio personarũ opponitur iustitie distributiue: ergo. Minor probat̃: quia iustitia distributiua in hoc consistit: ꝙ diuersis personis diuersa attribuũtur ſm proportionẽ ad dignitates personarum ſm quas ea que attribuuntur sunt eis debita. In acceptione autem personarũ non consyderantur tales dignitates seu cõditiones/sed alie impertinẽtes ſm quas id quod tribuit̃ nõ ẽ eis debitũ: & per hoc opponitur iustitie distributiue: sed quicquid oponitur virtuti vitium est: ergo. Iustitia enim distributiua causam attẽdit: nõ personã imitãs diuinã iustitiã: de qua glos. ad Ephe. vj. super illud. Non est personarũ acceptio apud deũ. Deus iudex iustus/causas discernit̃: nõ personas: ecõuerso personarum acceptor/personas discernit: non causas: ad sensum premissum: qui est ꝙ in personis nõ attendit eas conditiones ꝓpter quas debitũ est quod tribuit̃: sed alias cõditiones persone adiacẽtes: ꝗbus ꝑsona non dignificat̃ his que attribuunt̃. Hec probatio est generalis: & in tertio articulo videbit̃ magis specialis.

Conclu. 2. E

¶ Secũdã cõclusio. Dãnificans per acceptionem personarũ ꝑferẽdo idoneos: tenet̃ releuare a iactura dãnificatos. Probat̃ per dictũ Cardi. in cle. j. de eta. et quali. dicẽtis/ꝙ vltra peccatũ mortale quod committit cõferẽs beneficiũ indigno: tenet̃ ad restitutionẽ totius interesse ecclesie quã lesit: ad instar magistratus: qui min⁹ idoneo tutelã pupilli cõmisit. ff. de magistra. cõuen. per totũ. Et ꝓbat̃ cõi medio: quia talis prebet occasionẽ efficacẽ damni: ergo tenet̃ ad dãni restitutionẽ. Et quod dictũ est de conferẽti beneficiũ indigno: sim̃r veritatẽ tenet in quocũqꝫ dãnificãte per personarũ acceptionẽ. Et hoc sciẽter: quia preficiens inidoneũ putans eum idoneũ post debitã diligentiã inquisitionis de eius idoneitate: per ignorãtiã excusaretur ab vtroqꝫ: a peccato/et a restitutiõis vinculo.

Articu. 3. Dubiũ. 1. F

¶ Quantũ ad tertiũ articulũ dubitat̃ primo circa materiã prime cõclusionis: vtrum peccet per acceptionẽ personarũ qui beneficiũ/dignitatẽ vel officiũ confert minus idoneo/ꝑtermisso meliori.

Nota. 1.

¶ Pro rñsione ad dubiũ pretermittendũ est post beatũ Tho. vj. quodli.

arti.ix.et.viij.quodlibe.arti.vj.q aliquis dicitur melior alio dupliciter. Uno modo simpliciter:et sic melior est qui est charitate perfectior:et per ꝯns sanctior. Alio modo s᷑m quid:puta per comparationem siue respectū ad aliud:vt melior ad malitiam/ad magisterium/ad prelationē/ad officiū/vel aliquid hmōi. Et dicit melior qui bonus est simpliciter:et ad exequēdū ea que officij sunt:magis idoneus:vnde non semper melior est s᷑m quid seu per comparationē ad officiū/qui est melior simpliciter:q2 in singulis officijs tam spiritualib⁹ q̄ corporalibus requirunt aliqua preter moralem bonitatē:ad hoc q aliquis sit idoneus ad illud officium exequendū:sicut ad militiā corporalis fortitudo:ad magisteriū scientia:ad prelaturā fidelitas et prudētia:s᷑m illud. Quis putas est seruus fidelis et prudēs/quē cōstituet dn̄s super familiā suam. Et per hoc stat aliquē esse simpliciter sanctiorē:et charitate perfectiorē/qui tn̄ habet defectū alicuius conditionis requisite ad certū officiū:vt quia minus doctus vel prudēs in exteriorib⁹:et per ꝯns minus bonus ad prelationis officiū. Et dicitur notāter qui est bonus simpliciter:quia cōparatiuus p̄supponit suū positiuū:et qui nō est bonus:nō est bonus ad quodcunq officiū:vt statim dicet.

Nota.2. G ¶ Secūdo notandū q de materia dubij sunt due opiniones. Una est Hugonis:quam recitat Joan. glossator decreti:eiq assentit viij.q.j.c.licet.sc3 q sufficit q bon⁹ eligatur. Est autē aliquis bonus/eo ipso q non est malus:quā ibidem plurib⁹ motiuis roborare nititur. Primo/quia maior bonitas vni⁹ alij preiudicare nō debet. Allegat.iij.q.ix.necesse.et primā primo teneamus.et.xvj.q.vlti.monasteriū.vbi concedit patrono cōmēdare monasteriū vel oratoriū pro sacro officio/cui voluerit presbytero dum malus nō fuerit:tn̄ cum cōsensu epi. Uidet igit sufficere q nō sit malus. Item electio cassanda nō est nisi sit vitiū in eligētibus/aut in electo:sed in electo si bon⁹ est:nō est vitiū:sed nec in electorib⁹:quia iuste possunt bonū eligere. ¶ Item ad ꝯriam opinionē sequeret q quis peccaret benefaciendo:quia eligendo bonū/benefacit:et tn̄ bene posset eligere meliorem:et ita eligēdo bonū peccaret. Et magister peccaret legēdo:quia posset meli⁹ facere/sc3 orare. Allegat etiam pro illa opinione.c.cum nobis olim.et cū inter canonicos.de elec.in quibus cōfirmari precipit:qui non habet legitimū impedimentum:licet nō sit eminētis sciētie:et in alijs eminētior:et ita nō melior:sed tamen bonus. ¶ Preterea de iure cōi permittitur q eligatur aliquis de ecclesie gremio:q̄uis frequēter extra meliores reperiant.

Opinio contraria. ¶ Alia est opinio ꝯria Alexā.sancti Tho.et pene omniū summistarū/tenēs q in eligendis vel disponēdis ecclesie officijs et ministris:presertim animarū curā habētibus tenent quorū interest preficere meliorē:et nō sufficit preficere bonū:dum non nerint meliorē. Horū motiua patebūt in probatione conclusionū. Ponit tn̄ Alexan.par.ij.q.cxxxvj.differentiā inter dignitatē maiorē et minorē:et per dignitatem maiorē intelligit Angelus in summa.in verbo electio.§.xxj.omnē dignitatē vel beneficiū habens curā animarū annexā.

Corol.1. H ¶ Quibus p̄missis est prima cōclusio seu ꝓpositio ad dubiū. Ad regimen ecclesie/beneficia/dignitates/vel officia/nequaq̄ promonēdi sunt mali et indigni:q̄uis ratione sciētie/potētie aut alias viderent vtiles et idonei. Prima pars probatur per beatū Tho.vbi supra.viij.quodli.arti.vj. quia media ordināda sunt s᷑m exigētiā finis. Finis dignitatis aut beneficij est executio operis:nam beneficiū datur propter officiū:ideo ꝓmouēdus est qui bene et digne possit officiū ministrare:sed malus sc3 qui est in peccato mortali:reddit indignus ad quodlibet spirituale exequendū. vnde dicit Diony.in epistola ad Demophilū/loquēs de sacerdote qui nō est gratia illuminat⁹. Non est ille sacerdos:sed inimic⁹ dolosus:delusor suipsius:et lupus super dominicū populū:pelle armatus ouina. De hoc etiā Panor.in c.dudum.ij.de electione satis diffuse loquitur/q electio existentis in mortali nō valet:et patet idē ex regula apostolica. Oportet episcopū sine crimine esse.ad Titū.j.et irreprehēsibilē.j.tim.iij. Et licet electio reprobari nō possit/nisi sit manifestū in foro exteriori:tamen in foro cōsciētie peccat talē scienter instituens et institutus. Et de hoc clare dist.lxxxj.§.debet.et seq. vbi expresse exponit:sine crimine/id est sine peccato mortali. Secūda pars patet:q᷑m etsi quādoq malus videat vtilis:tn̄ in veritate est inutilis s᷑m Albe. Nā qui sibi nequā est:cui alij bonus erit? Eccli.xiij. Et qui sibi non parcit:multominus alij parcit. Et dicit aperte Albe.q promonēs sciēter indignū absq dubio peccat mortaliter. Nec nobilitas excusare potest vt promoueat malus:quia malus quanto nobilior/tanto nocentior:etiā si dicatur q alius sc3 bonus non sit ita vtilis:oino illa ratio nō valet:quia vtilitas spiritualis temporali preponēda est. Nec excusat paucitas ministroꝝ ecclesie. Hec Albe.

Propō.2. I ¶ Secūda propositio. Peccat peccato acceptiōis personarū/qui ad officia curā animarū habētia bonū promouet et idoneū:pretermisso sciēter eo quē reputat meliorē ad ipsum officiū exequēdū. Probat aucto. Hiero. super Leuit. viij.q.j.Licet. Qui prestātior est ex omni populo:qui doctior:qui sanctior:qui in omni virtute eminētior:ille eligat ad sacerdotiū:et hoc attestante populo. Itē Leo papa. Ex presbyteris eiusdē ecclesie aut diaconis optimus eligat. Et probat idē ratione:quisquis agit cōtra fidelitatē quam dn̄s in bono dispensatore requirit/grauiter peccat:sed qui pretermisso meliore instituit minus bonū:agit contra fidelitatē quā dn̄s in bono dispēsatore requirit:ergo. Cōsequētia nota. Maior patet per illud.j.Cor.iiij. Sic nos existimet hō vt ministros Christi et dispensatores ministerioꝝ dei. Hic iam querit inter dispēsatores vt fidelis quis inueniat. Et probatur ratione:nō est fidelis dn̄o qui negotiū eius qd̄ meliorare posset spōte deterius reddit:et sic infideliter ageret qui temporali dn̄o suo officialē min⁹ idoneū institueret/meliore sciēter omisso. Non enim procuraret dn̄o suo melius:immo per se esset occasio dāni:sc3 priuationis illius boni qd̄ melior ꝓcurasset super min⁹ idoneū/sicut sibi vellet fieri. Minor est satis manifesta. Cum meli⁹ sit ꝓmouere meliorē:aut magis idoneū q̄ min⁹ bonū. ¶ Preterea instituens minus bonū pretermisso meliore/accipit personā minus boni:ergo peccat. Consequētia nota:quia omnis acceptio personarū est contra iustitiā et peccatū:ex prima cōclusiōe. Antecedēs ꝓbat:q2 min⁹ bonū ꝓmouēs id agit ꝓpter aliquā causā:vel ergo illa causa est aliqua conditio promoti/reddēs ipsum magis idoneū ad officiū digne et vtiliter exercendū/vel nō:sed est impertinēs ad finē siue officiū. Si primū: sic nō erit minus/sed magis idoneus eo cui prefert. Si secūdū:tunc in eius promotione accipit persona et nō causa:vt patet ex primo arti.

K ¶ Dicit notāter in propositione:ad officia curā animarū habētia:quia s᷑m Alexan.in officijs minoribus curā animarū non habētibus:et beneficijs simplicib⁹/sufficit eligere bonum et idoneū:et pretermittēdo meliorē non peccatur nisi venialiter:in maiorib⁹ autē peccatur mortaliter:vt dicit Ange.in sum.et Anto.par.iij.titu.j.cap.xxj.et allegat cap.nihil.de elec.satis ad ꝓpositū. Idē sentit beatus Tho.vj.quodli.arti.ix.adducit ad hoc beatum Augu.super illud Jaco.ij. Tu sede hic bene. Si hanc distantiā sedēdi et stādi ad honores ecclesiasticos referam⁹:nō est putandū leue esse peccatū in acceptione personarū habere fidē dn̄i glorie. Quis enim ferat eligi diuitē ad sedem honoris ecclesie/contēpto paupere sanctiore et instructiore. Nec mirū q in maioribus officijs per minus idoneū prouisis peccatur mortaliter:quia nō modicā iacturā patit ecclesia in animarū lucris/que meliorē superaddere posset. In simplicib⁹ vero beneficijs nō expectat talis iactura:dum idoneus et bonus p̄ficit:licet semper meli⁹ foret

meliorem preficere. ¶ Dicitur etiam: pretermisso scientem: quia difficile est et pene impossibile hominē noscere quis sit melior: cum interiora hominis sint nobis incognita: sufficit autem vt fiat diligentia in inquisitione conditionū personarum: qualis fieret si homo sibi magnum aliquod temporale bonum cōparare vellet: et in his que tunc suam notitiam aufugiunt: ignorantia nō crassa excusat. ¶ Dicit etiā meliorem non simpliciter: sed additur: ad ipsuz officium exequendum quia non oportet: neq3 est prefitiendus simpliciter melior et sanctior: sed is qui melior est p comparationem ad officiū: gratia exempli ad officium predicationis preferendus est sanctus et doctus sanctiori idiote. ¶ Sic etiam licet in promotione ad prelaturas: ⁊ officia spiritualia scientia sit simpliciter sit preferenda nobilitati generis: eo ꝙ ipsa necessaria est in regimine ecclesie: nihilominus tñ in casu preferenda est nobilitas persone ad hoc vt arceantur lupi: qui nō tantū pacē temporalē: sed etiam spiritualē pacē ecclesie impediunt: vt dicit Alexan. Et subdit: et in hoc casu vt diuersa sint mēbra in corpore ecclesie que pacē eius seruēt possunt nobiles promoueri: dum morum honestas substernatur parte. ij. q. cxxxvj. mē. ij. §. j. Nec impedit quod in Deu. xxiij. ca. prohibetur eunuchus intrare ecclesiam: qui non potest generare filios. Eunuchus autem dicitur qui non habet semen verbi dei: propter qđ non potest generare spirituales ecclesie filios: q3 nobilis minus literatus nō possit generare filios ratione scientie eminentis: potest tñ ratione vite: ⁊ talis non dr̃ eunuchus: sicut habetur ibi in glos. Eunuchus em̄ dicitur qui non habet semen verbi dei: nec qui bona opera facit produci: et propter hoc summꝰ pontifex in dispensationibus etiam attendit nobilitatem: non solū literaturam: pro quanto tales possunt magis defendere ecclesiam. In corpore autem ecclesie non s tm̄ debet esse oculus: sed manus: oculꝰ ad dirigendum: manus ad defendendum et operādum: ⁊ ita ꝓm varios casus ⁊ dispositiōes ecclesie varie conditiones psonarum preficiendarū sunt attendende: ꝓm quas magis possunt prodesse eccl'ie: attento tñ semp ꝙ sint boni ⁊ idonei: quia malus in nullo casu preficiendus est in ecclesia: vt dicit prima ꝓpositio. Attento quoq3 ꝙ semp spiritualis vtilitas preferatur tpali. Concordat predictis sctūs Tho. vbi supra. ¶ Sed hic pōt dubitari de cōsanguineis. Nunquid potest quis consanguineos preferre ceteris: dū tamen fuerint boni / honesti ⁊ idonei. Ad hoc rñdet Alexā. vbi supra. mē. ij. et post eū beatus Thom. iiij. quodli. q. xv. In collatiōe tpalium: vbi spirituale est annexum vt in bonis patrimonialibus: licitū est preferre consanguineū (si bonus est) intentione consanguinitatis. In spiritualibus vero nō licet cōsanguineū idoneuz magis idoneo preferre: quia in talibus non est attendenda ratio carnis / sed ratio spiritualis. Si autem est eque idoneus: potest consanguineꝰ preferri: quia ex hoc nihil vtilitatis deperit ecclesie: ⁊ licet circa huiusmodi prouisionem etiā amori naturali satisfacere dū nō est contrarius charitati: sed magis charitate informatus. Et hoc verum nisi exinde scandalum oriri timeaꝭ: ⁊ ꝙ alij malum exemplū accipiant. Et dū probabiliter presumi pōt ꝙ alij prelati non inducunꝭ ex hoc ad prouidendū suis consanguineis etiam minus dignis. Et per hoc ad rōnes alterius opinionis. ¶ Ad primā dr̃ / ꝙ bonitas nulli preiudicat tollendo sibi debitum: ⁊ ita maior bonitas non tollit minori debitum: quia dum adest magis idoneus: non est debitū conferre officium spūale minus idoneo. Omnia iura allegata ⁊ similia intelligēda sunt in foro iudiciali: in quo non reprobatur electio vel prouisio facta idoneo: alioquin nūq3 posset aliqua electio cōfirmari: cum nec sciri nec probari potest quis sit melior. Sed secus in foro interiori conscientie: de quo loquitur propositio: ita soluit beatus Tho. quodli. viij. ar. vj. ¶ Ad alia dicitꝭ / ꝙ quis benefaciendo non peccat. Eligens aūt bonum non semper benefacit: quoniā si nouit meliorem et eligit minus bonū (licet tñ idoneū) iam accipit psonā: ⁊ ita peccat: et per ꝯ̃ns non benefacit: ⁊ ita proprie loquendo non peccat / eligendo bonum in eo ꝙ bonus: sed peccat non eligendo meliorem ad qđ tenetur. ¶ Ad id qđ de iure cōmuni eligendus est vnus de gremio ecclesie: respōdet sanctꝰ Tho. ij. ij. q. lxiij. arti. ij. ꝙ ille qui assumitur de gremio ecclesie: vt in pluribus: consueuit esse vtilior ecclesie quantū ad bonū commune quia magis diligit ecclesiam in qua nutritus est: ꝓpter quod mandaꝭ Deut. xvij. Non poteris alterius gentis hoīem regem facere qui non est frater tuꝰ. Similiter qui est de gremio ecclesie aut qui ecclesie seruiuit: magis nouit conditiones ecclesie: vñ meliꝰ poterit ei subuenire et eam regere: non tamē ꝓhibetur quin extra ecclesiaz possit melior postulari. ¶ Dubitaꝭ scđo vtrū in iudicijs pauper ex cōpassione possit in aliquo preferri diuiti sine acceptione personaruz Rñdet Alex. vbi supra. mēb. ij. §. iij. In iudicio dz esse equitas: vt non occasione huius persone vel illius sit declinatio a veritate: vnde si iudex intuitu paupertatis declinat a veritate iudicij: ⁊ in aliquo cōdēnat diuitem: aut absoluit pauperem: nō cōdēnādus aut nō absoluēduz seclusa paupertate tenetur ad restitutionem parti lese. vnde Exo. xxiij. Non declinabis in iudicium pauperis. Et ꝑmittitur. Pauperis quoq3 nō misereberis in iudicio. ⁊ Leuitici. xix. Non facies qđ iniquū est: nec iniuste iudicabis Nō ꝯsideres personam pauperis: nec honores vultū potētis. Iuste iudica proximo tuo. Itē Chrysosto. Pro reꝰ nulla corrumpamus iustitiā: sed oīa pro hac faciamus si siue inops siue diues fuerit: non personas attendamus sed res scrutemur. Qđ vero dicit Eccli. iiij. In iudicando esto pupillis misericors: vt pater. ⁊ Esaie j. Querite iudicium: subuenite oppresso: iudicate pupillo: defendite viduā. Non est contrarium responsioni: sed volunt ille auctoritates ꝙ iudex teneaꝭ miserabiles personas: ab oppressione potentum ac diuitum defendere: et si timore vel amore potentuz vel sola ratione paupertatis defecerit persone necessarie ad instructionem causarum suarum: iudex ex officio debet eis subuenire: vt supra dictum est. q. precedenti. In veritate autez sententie neutri parti debet parcere. ¶ Tertio dubitatur vtrū peccet peccato acceptionis personarum / qui honorat proximū ꝓpter diuitias aut potentiam. Respondetur post Alexan. §. iiij. et. v. et sanctum Tho. ꝙ cum honor sit reuerentia exhibita in testimonium virtutis. j. Ethicorum. Ideo sola virtus est causa debita honorandi: nō autem sola virtus propria: sed etiam virtus alterius relucens in eo qui honoratur: et sic principes et prelati honorantur / etiam si sint mali inquantum gerūt personam dei et communitatis cui preficiūtur a quibus receperunt potestatem. Eadem ratione parētes ⁊ dñi honorandi sunt propter participationē diuine dignitatis qui est oīm pater et dñs: non tñ ea reuerētia et honore que debentur deo: vel cū cōscientia dictante contrariū. Diuites aūt honorādi sunt: ꝓpter hoc: quia maiorē locum in cōmunitatibꝰ obtinent ⁊ pluribꝰ proficere et subuenire possunt: vt vult Tho. ij. ij. q. lxiij. arti. v. Si autē tantum habeꝭ intuitus ad diuitias: vt tanto melior quanto ditior videaꝭ: peccatum est acceptionis personarum: si tñ pro vitatione scandali fiat: ita vt paup non cōtemnaꝭ: et diues tali honoris exhibitione in pctō nō foueatur: nō peccaꝭ: vt dicit Alexan. Et tantum de qōne. ¶ Quia tēporalia bona ministris ecclesie deputātur propter officia in eadē exequenda: si ministri officijs suis deseruire negligūt: aut bona hmōi male dispēsant: ipsa bona contra intentionē fundatorū: ac ecclesie vsurpāt ⁊ ꝓ hoc inuitis fundatoribꝰ ⁊ ecclesia saltem ex cōditione. Ideo queritur.

Margin notes: L (beside "pra. ¶ Sed hic pōt dubitari de cōsanguineis"); Ad rōnes. N (beside "alterius opinionis"); Dubiū. 2. M (beside "quin extra ecclesiaz possit melior postulari"); Dubium 3. O (beside "parcere. ¶ Tertio dubitatur").

A

Questio.viij.

Utruz būficiati aut prebēdati in ecclesia intrātes sinistre: vel negligētes onera eis imposita perficere: teneantur sublevata restituere. ¶ Trib⁹ articulis solito more questio absolvetur.

Articul⁹.1. Nota.1. ¶ Quantum ad primum/ est primo notandum/ ꝙ beneficium largissime acceptuz est benivola actio/ gaudiū tribuens accipiēti. Sed quia hic queritur de beneficio ecclesiastico: beneficium accipitur strictius pro iure recipiēdi ꝓuētus officio ecclesiastico annexos et sic comprehendit dignitates ac prelaturas maiores ⁊ minores ac personat⁹: qui frequenter etiā accipit̄ pro dignitate ⁊ ecōverso: lȝ magis proprie dignitas dicit̄ administratio rerū ecclesiasticarū cum iurisditione. Personatus vero est quedam prerogativa in ecclesia sine iurisditione: vt habere stallum honorificum in choro/ vel in capitulo/ vel in vocibus dandis/ et similibus. Comprehendit etiam beneficiū/ canonicatus/ prebendas/ capellanias/ sive datas in titulum: vt sunt perpetue: vel ad vota amovibiles. Et licet hoc modo, beneficia multipliciter distinguant̄: tamen hoc pro nunc sufficit: ꝙ quedam sunt curata: quedam simplicia. Curata/ quibus cura aīarū est annexa. Simplicia/ qb⁹ cura nō est annexa aīarum: sed aliquod aliud officium: vt missarum celebratio/ canere/ ac legere in choro ⁊ similia: nam generaliter būficiū dat̄ ꝓpter officiū. c. fi. de rescrip. lib. vj.

Nota.2. B ¶ Scdo notandū ꝙ būficium qñq̧ possidetur iusto titulo: qñq̧ iniusto negative. ¶ Ad iustū titulū plura requiruntur. Primū/ canonica institutio vt scȝ instituat̄ per eum cui de iure cōi privilegio aut cōsuetudine legitime ꝑscripta cōvenit instituere: sive instituend⁹ sit ꝓmovend⁹ per electionem: sive per simplicē patroni ꝑsentationem. ¶ Secundo requirit̄ idoneitas persone ad beneficium ꝓmovende: vt ꝙ non sit spāliter ꝓhibita: vt excōmunicati/ suspēsi/ aut īterdicti/ simoniaci/ bigami/ laici/ qui nec habent ordinē nec tonsuraȝ: hoc est qui non est cleric⁹. ¶ Tertio requirit̄ tp̄s infra quod post notitiaȝ vacationis ꝯferat̄ puta sex menses quantū ad patronos ecclesiasticos: alioqn devolvitur collatio ad superiorem: q̄ si infra sex menses non providerit devolvitur ad metropolitanum: ⁊ ab illo si negligēs fuerit post sex menses devolvitur ad papam: cuius potestas nullo tp̄e restringitur: vt in. c. nulla. de concessione prebendarū. ¶ Quantū vero ad patronos laicos tm̄ quadrimestre conceditur: infra qđ presentare tenent̄. vt de iure patro. c. vnico. lib. vj. In electivis autem dignitatibus conceditur tēpus trimestre post cuius lapsum si non eligitur devolvitur electio ad superiorem: vt in. c. ne ꝓ defectu. de elect. Electio vero ⁊ collatio aut presentatio si facta fuerit post tēpus determinatam: cessante legitimo impedimento non valet: nec titulū tribuit: vt in. c. fi. de sup. negli. prela. ¶ Quarto requiritur legitima etas promovendi ad beneficium. Ubi notandū ƀm Pet. de palu. di. xxv. q. ij ar. iiij. vt recitat Anto. vbi supra parte. iij. titu. xv. c. j. Ad hoc ꝙ quis valeat habere simplex beneficium vel prebendam sufficit ꝙ maior sit septennio: ꝗuis iure humano non irritetur talis collatio. Iure tamen divino illicitum est dare talia beneficia talibus: nisi quando alij non inveniuntur: quia contra iustitiam distributivam est: si datur minus digno: ꝗuis autem iste puer non sit indignus positive: qr̄ innocens: respectu tamen illius beneficij est non dignus: quia inidoneus ad officium. Est etiaȝ non dignus respectu alteri⁹ dignioris: et sic indigno concedere peccatū est: vt dictū est. q. pri. Et cōmuniter in conclusione. ij. inquit idem Pet. De dignitate vero non habente curam animarū: pōt ep̄s dispensare cū eo qui cōplevit. xx. annum. de eta. ⁊ qualit. c. j. lib. vj. Sed beneficium habens curam animarum annexā requirit in beneficiando etatē. xxv. annorū: episcopatus vero. xxx. Nec pōt in hoc ep̄s dispēsare: vt minor. xxv. annis habeat beneficiū cum cura: sed talis collatio parochie est ipso iure nulla/ facta illi qui non attigit. xxv. annū. de hoc latius loquitur Pet. vbi supra: tenetur em̄ promotus ad beneficiū cū cura infra annum ad sacerdotiuȝ ꝓmoveri: alioquin esset ipso iure privatus. De hoc in. c. cū in cunctis. de elec. pōt tñ ep̄s cum curatis dispensare: vt literarū studijs insistentes infra annum non teneant̄ nisi ad subdiaconatus ordinē ꝓmoveri: sed post septēniuȝ tenetur sacerdotū gradū accipere: ita ꝙ nisi primo anno ad subdiaconatū: ⁊ dispēsante ep̄o infra octo annos sacerdotium acceperit: ipso iure vacat ecclesia: sic si dispensatus literarū studijs nō inhereret: tenet̄ infra annum sacerdotij ordinē accipere: alioquin ipso iure vacat ecclesia. de elec. cum ecclesia. lib. vj. ¶ Quinto requiritur ꝙ nō sit actu' curatus: nam habens beneficiū cum cura/ si receperit scđm cū cura: accepta pacifica possessione secundi/ ipso iure privatus est primo. Et nisi primū resignet in manu ordiarij: vel cui competit: ipso iure est privatus etiam secūdo: ⁊ etiā inhabilis ad quodcumq̧ beneficium et etiam ad ordines sacros: et ad solum papā pertinet dispēsatio: per extravagantem Ioannis. xxij. que incipit. Execrabilis. Excipiunt̄ tñ quidaȝ casus quos annumerat Ang. in sum. in ver. beneficiū. §. xxxvij. Quodcūq̧ ex predictis defuerit non possidet̄ beneficium iusto titulo: nec potest talis si publicū fieret: ea que iurisditionis fuerint exercere: vtputa absolvere subditos: ⁊ si attentat nihil facit: quia non habet titulum. Iniustus em̄ titul⁹ pro nō titulo habetur: nec etiā in foro conscientie subditi tenent̄ ei obedire/ aut ei respondere de proventibus: quia nō est eorum prelat⁹ sec⁹ in foro exteriori: et licet etiam fuerit occultum in veritate non absolvit. Non tamen propter hoc anime pereunt: quia per ignorantiā facti excusant̄: tñ quātum in ipso fuit/ aīas ꝑdidit: ⁊ sanguis eorū ab ipso exiget̄: ⁊ semꝑ peccat mortaliter exequendo officiuȝ illius ecclesie: et similiter percipiendo fructus: sicut is qui nunꝗ habuit titulum illius ecclesie: vt dicit Ant. loco supra allegato. Hec de illo articulo.

¶ Quātum ad secundū articulum est prima conclusio. Oēs ad ecclesiastica beneficia sinistre intrantes tenētur de necessitate salutis beneficium resignare: ac fruct⁹ receptos ecclesie restituere: nisi eis misericorditer succurratur legitima dispensatione. Artic̄u.2. Conclo.1. C Sinistre intrat qui sine iusto titulo se intrudit. Et accipit̄ hic beneficiuȝ large: vt extendit se ad oēs prelaturas/ dignitates/ ꝑsonatus prebēdas/ officia/ ⁊ beneficia/ curata ⁊ simplicia. Probat̄ cōclusio: qr̄ quicūq̧ nō intrat ꝑ ostiuȝ: sed ascēdit aliūde: ille fur est ⁊ latro. Io. x. Sȝ fures ⁊ latrones nullū acquirūt dñium in reb⁹ furto ac latrocinijs ablatis: ergo tenent̄ ad cessionē sic acquisitoꝝ ⁊ ad restitutionē eorum. Cōsequētia nota et facile reducibilis ad formam syllogisticā. Minor patet ex supradictis eadem distinc. q. iij. Maior est salvatoris. Tunc vltra. Intrātes sine iusto titulo nō intrāt per ostium: qr̄ ostiū per qđ intratur ad beneficia ecclesie est canonicus titulus: quem christus per se vel suuȝ vicarium instituit: ergo ⁊c. Preterea qui non acquirit dominium rei quā tenet: tenetur eam restituere: sed dominiū in beneficijs et eius fructibus non acquiritur nisi per canonicum sive iustum titulū: ergo. ¶ Dicitur ecclesie: quia etiam fraudatur per iniustum possessorem: et ideo illi debet restitutio fieri. ¶ Dicitur etiam nisi misericorditer succurratur legitima dispensatione: quia ex causa rationabili potest quandoq̧ superior maxime papa dispensare: vt remaneat in officio ⁊ beneficio iniuste possesso: qr̄ per hanc dispensationem sibi datur iustus titulus: vt post dispensationem legitime possideat. Potest etiā papa tanꝗ generalis dispēsator bonorū ecclesie/ iniuste accepta remittere causa rationabili cōcurrēte.

Uerũ secundũ Hostien. vite necessaria stricte pote-
rit retinere de consilio confessoris: ita ꝙ solum non
egeat: ⁊ alios fructus in vtilitatem ecclesie cõuerten
do restituat: nec alias potest absolui. de hoc latius. ſ.
Cõclu. 2. D ¶ Secunda conclusio. Beneficiati qui nõ intersunt
diuinis officijs personaliter quotidianas distribu-
tiones illis deputatas ab eis receptas non faciunt
suas sed restituere tenentur acceptas: nisi infirmi-
tas aut iusta corporis necessitas excuset: aut euidẽs
ecclesie vtilitas. Illa conclusio manifeste ⁊ clare ha-
betur de cleri. nõ resi. c. vnico. lib. vj. Nec indiget alia
probatione. ¶ Sed querit ibi glo. quid si illi quorũ
lucro predicta cedebant remittant: nunquid est ca-
nonicus absolutus? Respondet satis videtur ꝙ sic:
cum hic non sit additũ remissionem nõ prodesse: qḋ
videt̃ sustineri posse quando remissio illa nõ fuerit
in fraudem legis: puta si sic generaliter sibi mutuo
Conclu. 3. remitterent: vt sic impune absentes sine causa ratio-
nabili huiusmodi distributiões reciperẽt. ¶ Tertia
conclusio. Beneficiati in suis beneficijs nõ residen-
tes: ⁊ nulla officia sua per se vel alios implentes: ni-
hil iuris habẽt in bonis ecclesie: ⁊ si recipiunt/tenen
tur restituere. Probatur: q: reditus ecclesiarum sunt
stipendia seruientiũ: ⁊ ideo nõ seruientes ius nõ ha
bent in stipendio: et si vsurpant tenent̃ restituere: vt
colligitur ex diuersis. c. de cle. cõiu. Item beneficia nõ
dantur ob turpem causam: sed vt famulet̃ deo: ergo
causa cessante competit repetitio: nam vbicunq; da-
tur aliquid ob causam: causa non secuta/illud potest
repeti. ff. de condi. ob causam. quasi per totum. Un-
de iura indixerunt personalẽ residẽtiã beneficiatis:
que tñ in certis casibus permittũt absentiam. ¶ Et
dicit̃ per se vel per alium: q: vt dicit Anto. Si absens
sua cura ⁊ impensis ꝓuidet ꝙ ecclesia decenter offi-
cietur: ⁊ populus sufficienter regat̃: et interdũ per se
ad locũ accedat: vt de predictis certificetur: nõ tene-
tur ad restitutionem: sed vti potest fructibus benefi-
cij dũ habet absentie rationabilẽ excusationem: ve-
rum ad horas canonicas legendas tenentur omnes
beneficiati: similiter oẽs existentes in sacris: etiam si
nõ fuerint beneficiati. de hoc. xcij. disti. c. fi. vbi dicit̃.
Quilibet clericus ecclesie deputatus/scz per benefi-
ciũ. Facit glos. ad id ibidem. Similiter qui per ꝓfes-
sionem vel votum se obligarunt. Et tenet Panormi.
in. c. de cele. mis. ꝙ etiam papa non potest dispensare
quin septies in die teneat̃ laudare deũ: licet in modo
dicendi dispensare possit. Sola igitur corporis infir-
mitas excusat a dicẽdis horis. Hec cõclusio tanq̃ tu
tior in foro cõscientie posita est ⁊ rationabilior: scdm
Conclu. 4. E Joan. talen. ⁊ Gerson. ac Panor. licet ipse recitet opi
nionem contrariam loco statim allega. ¶ Quarta cõ
clusio. Beneficiatus habẽs certa bona pauperibus
vel in pios vsus ex speciali institutione eroganda: ⁊
ea consumens ad alios vsus: ad eorũdem restitutio-
nem est obligatus. Probatur conclusio: quia quicũ-
q; recipit aliqua bona alijs dispensanda: tenetur illa
sic dispensare: que si retinet sibi retinet non sua: ⁊ per
consequens ad restitutionẽ tenet̃. Ponit exemplum
Gerson in tracta. de temperantia prelatorũ / de elee-
mosynario qui vltra stipẽdia sua recipit mille libras
pro distribuendo pauperibus: si aliter exponit, pec-
cat et restituere tenet̃. Et de hoc beatus Tho. ij. ij. q.
clxxxv. ar. vij. loquit̃/ innuẽs triplicia bonaꝝ episco-
porũ. Quedam ꝓpria reputa que nõ habẽt de ꝓuen-
tibus ecclesie: ⁊ in illis habẽt verũ dominiũ. Et ex ipsa
rerũ cõditione nõ obligantur vt eas alijs conferant:
sed possunt ea vel sibi retinere vel ꝓ libito elargiri: lz
possint ꝑ inordinatũ affectũ vel vsum eorum pecca-
re: non tñ ad restitutionẽ tenent̃: q: huiusmodi bona
sunt eoꝝ dominio deputata. Alia sunt bona ecclesia-
stica siue prouentus aut fructus ecclesie: ⁊ horũ sunt
dispensatores vel ꝓcuratores. Unde Augusti. ad Bo
nifaciũ. Si priuatũ possidemus bonũ: qḋ nobis suf-
ficiat: nõ illa bona nostra sunt: sed illorũ quorũ ꝓcu-
rationem gerimus: ne ꝓprietatẽ nobis vsurpatione
damnabili vendicem⁹. Et hec bona ecclesiastica sunt
duplicia: quedam sunt specialiter vsui episcopi de-
putata distincta ab his que clericis/fabrice ⁊ paupe-
ribus debent̃: de qua partitione habetur. xij. q. ij. vo-
bis enim. ⁊. c. quatuor seq. Ubi ergo talis facta est di
uisio: et distincta sunt bona que debent in vsum epi-
scopi cedere: ⁊ episcopus aliq̃d sibi retinuerit de alijs
partibus/clericis / fabrice aut pauperibus deputa-
tis: nõ est dubiũ quin cõtra fidem dispensatoris agit:
⁊ mortaliter peccat: et ad restitutionẽ tenetur. Unde
beatus Hierony. ad Rusticũ epm Narbonẽ. xciij.
distin. diaconi. ait. Qui visibiliter in hoc mundo ius
inuadit alienũ: accusatur a paupere: damnatur a iu-
dice: ita in ecclesia dei/dum quisq; stipendia perdit:
clamat ad dñm / ⁊ exauditur a christo: nec differt̃ vl-
tionis sententia: si non reddantur vniuersa. De his
vero que sunt specialiter suo vsui deputata videt̃ esse
eadem ratio que est de proprijs bonis scz ꝙ si immo-
derate sibi retineat: ⁊ alijs sicut charitatis debitũ re-
quirit: non subueniat: peccet: non tamen ad restitu-
tionem tenet̃. Alia autem sunt bona indistincta: vt
qñ eorũ distributio fidei eius cõmittitur. Et si in mo-
dico deficiat vel superabundat: potest hoc fieri absq;
bone fidei detrimẽto: q: nõ potest homo in illis pun-
ctualiter accipere quid fieri oportet. Si vero multus
fuerit excessus: nõ potest latere: et ideo videtur bone
fidei dispensatoris repugnare: et ideo non est absq;
mortali peccato: vtrũ autem ad restitutionẽ teneat̃
vel nõ: dicetur sequenti conclusione. Quod vero pec-
cet mortaliter: probat beatus Thom. per illud Mat.
xxij. ꝙ si dixerit malus seruus in corde suo: morã fa-
cit dñs me⁹ venire: quod pertinet ad contẽptũ iudi-
cij diuini: ⁊ ceperit percutere conseruos suos: qḋ per-
tinet ad superbiam: manducet aũt ⁊ bibat cũ ebrio-
sis: quod pertinet ad luxuriã: veniet dñs serui illius
in die qua nõ sperat: ⁊ hora qua ignorat: ⁊ diuidet eũ
a societate. s. bonorũ: ⁊ partẽ eius ponet cum hypocri
tis. s. in inferno. Hec Tho. Hãc dist. sequitur Gerson
vbi supra addẽs quo ad tertiũ membrũ. Si bona ec-
clesiastica sunt data generaliter ⁊ idistincte alicui ec-
clesiastico/tam pro sustentatione sua q̃ pro exercitio
pietatis: tũc potest huiusmodi ecclesiasticus medio-
criter vti illis bonis ſm decentiam sui status: etiam
vbi nihil residui superesset. Unde vt notat Innocẽ.
tertius in. c. cum ab omni. de vita ⁊ hone. cleri. Assi-
gnantur reditus ecclesiastici principaliter vt ex ipsis
honeste viuere possint: vt in. c. iam allega. Nec tenẽ-
tur pauperib⁹ potius subuenire q̃ sibiipsis: nec pri⁹
reficere edificia. Primo ergo debent ex illis honeste
viuere: ⁊ de his que supersunt alia opera facere. Et
ita intelligenda est autoritas Hierony. infra allega.
Quicquid habent clerici pauperũ est. Qualiter aũt
estimabitur decentia huiusmodi status/ non potest
sub vniuersali regula diffiniri: sed estimabit̃ sub cer-
ta latitudine prout sapiens iudicabit. Et quoniam
nimis afficimur ad nosipsos: ⁊ ad extollentiam ocu-
lorum nostrorũ: tutius est atq; salubrius cuilibet ec-
clesiastico declinare ad frugalitatem ⁊ paruitatẽ sta-
tus sui: vt aliquid relinquat pauperibus. Et qḋ bea-
tus Tho. dicit de episcopis: Gerson generaliter ex-
tendit ad omnes prelatos: immo locum hz in omni-
bus beneficiatis. ¶ Quinta conclusio. Etsi grauiter Conclo. 5. F
peccent beneficiati bona ecclesie eis indistincte de-
putata consumendo turpiter aut prodige: nõ tamen
satis stricte diffinitum est eos ad restitutionem obli
gatos fore. Prima pars satis patet: cum etiam laicis
patrimonia sua turpiter aut prodige consumere pec
catum est ⁊ vitiosum: quanto magis clericis qui bo-
norum ecclesie sunt dispẽsatores peccant: q: infideli
ter agunt turpiter dilapidando/que in vsus pios ac
pauperum sustentationẽ fuerãt dispensanda. Et pz
ex ꝓbatione precedentis cõclusionis. Secũda pars
patet: quia de ea sunt contrarie opiniones doctorum.

Nam sm Ray. clerici qui cōsanguineis potētib⁹ vel meretricibus ⁊ histrionibus ac similibus bona eccle sie pauperibus debita tribuūt: raptores sunt: q᷑ qc quid clerici habēt: pauperū est. Hinc Hie. ad Damasum papā. xvj. q. j. c. fi. Quicquid habent clerici pauperū est: ⁊ domus illorū omnibus debent esse cōmunes: susceptioni hospitū ⁊ peregrinorum inuigilare debent. ¶ Item Ang. in sum. in ver. clericus. iij. §. j. querens vtrū clericus prebendatus teneatur facere quatuor partes de reditibus ecclesie ⁊ oblationibus fideliū. s. episcopo / sibiipsi / sacerdoti / pauperibus et fabrice. Respōdet post Panor. in. c. j. de eccle. edifi. ꝙ quo ad quartā episcopi ⁊ quartam fabrice standum est consuetudini: que quidē valet (allegatis supra iuribus) derogare: nisi qñ fabrica remaneret derelicta: q᷑ sic esset irrationabilis. Et ideo tunc teneret dare quartam: quod intelligēdū est qñ reditus supersunt detractis necessarijs. Quo ad partē quartā debitam pauperibus / non valet aliqua consuetudo in cōtrariū quin teneaꝛ. Et addit. Ego plus dico ꝙ non solū quartam partem: sed ⁊ omnia que supersunt eorum necessitatibus: teneñꝛ pauperibus erogare: si fabrica nō egeat reparatiōe: vel nisi vellet cōuertere talia ad ampliandū cultum dei in tali ecclesia: nulla extrema necessitate in aliquo occurrente. Nā in illis duobus casibus licite desistit ab erogatione in pauperes: alias non sine peccato mortali: non tñ dicit ꝙ teneantur ad restitutionem. ¶ Item Anto. par. iij. tit. xv. Clericus non habet fructum ecclesie fauore sui: sꝫ pro bono ecclesie ⁊ pauperum facti sunt administratores ⁊ tutores qui sunt quasi domini: sed non qñ pupillū spoliant. Et ideo sicut illi victū sibi ⁊ vestitum possunt retinere: ⁊ bene meritis dare: sed si male expendunt: teneñꝛ restituere: sic ⁊ isti. Unde Augu. ad Bonifaciū vt supra allegatū est. q. presenti in cōclusione. iij. Si priuatū possidemus ⁊c. xij. q. j. c. fi. vbi glos. Loco domini habentur prelati: dum bene ministrant: loco predonis: cum male. Nam contrectāt rē alienam inuito dño: q᷑ quicquid habēt clerici: pauperū est. Et beatus Hiero. Aliena cōuinciꝛ rapere: q̄ vltra necessaria sibi retinere probaꝛ. xlij. dist. §. ordinādus. Et idem vt habeꝛ dist. xliij. c. j. statim post princi. Tibi o sacerdos de altari viuere: nō luxuriari permittitur. Ad idem beatus Hiero. xij. q. ij. c. gloria. §. amico. dicit. Amico rapere quippiā furtū est: ecclesiā fraudare sacrilegiū est. Accepisse pauperibus erogādum: ⁊ esurientibus plurimis illud reseruare vel cautum vel timidum est. Aut quod apertissimi sceleris est: exinde aliquid subtrahere omniū predonum crudelitatem superat. Et beatus Bernar. tractans verba apostoli. j. ad Timo. vj. Habentes alimēta ⁊ quibus tegamur / his contenti simus: definit ꝙ quicq̄d vltra sustentationē necessariā retineꝛ: rapina est: immo sacrilegiū: q̄ꝺ vero rapina est ⁊ sacrilegiū / grauius furto est restituendū. Hanc opinionem tenet Hostiē. in ti. de peni. ⁊ remis. lib. v. tractatu de resti. §. quibus ⁊ qualiter. vbi q̄ꝺ de prelatis: vbi tria dicit. ¶ Primū / ꝙ tenens administrationem ecclesiasticam: tenetur ecclesiā reddere indēnem. Unde si de rebus ecclesie expenderit in meliorationē proprij patrimonij: aut si propter nimiam diligentiam propriorū negociorum neglexerit negotia ecclesie procurare: sic est ecclesia damnū passa: ⁊ tenetur eam reddere indēnem per restitutionem: si proprium habet. Et hoc qñ grauis est lesio: vel etiam quantum ad alienationē bonorū ecclesie immobiliū / vel mancipiorū / vel fnorū redituū. Quoniā non prohibetur prelatis quominus possint de fructibus ⁊ perceptis reditibus: quos suos faciūt aliquid erogare honeste. Si tamen de suo aliquid expendit in negotijs ecclesie: illa potest recuperare: vel etiam heres suus: vt sic fiat quedā compēsatio hincinde. ¶ Secundo dicit ꝙ ecclesiastici qui propriū habent: vtputa qui non sunt voto religionis adstricti: teneñꝛ de his que superfluunt largas eleemosynas facere. Tertio qui donant sua inhonestis mulieribus / mimis / ioculatoribus / si propter peccata q̄ cōmittunt vel propter carnalitatem aut fauorem seculi hoc faciunt: peccant mortaliter: ⁊ tenentur restituere ecclesie: si proprium habent: ⁊ recipiētes similiter tenentur restituere: non clerico qui dedit et hoc in penam: sed suo superiori vel successori: vt in vtilitatem ecclesie conuertatur. Si vero causa eleemosyne ꝓ sustentatione nature conferant: non peccant nec tenētur ad restitutionem. Concordat Panormi. in. c. cum secundum. de prebendis. ¶ Alia est opinio mitior que in hoc tātum discordat a priori: quia tenet ꝙ clerici beneficia habentes: licet grauiter peccent redit⁹ ecclesie: quos ipsi percipiūt: prodige aut turpiter dispensando: nō tamen obligantur ad restitutionem. Opi. alia
¶ Quorū hec sunt motiua: quia fructus quos percipiunt faciunt suos: ⁊ sunt domini eorum. In re autē propria quilibet est moderator ⁊ arbiter: ⁊ per consequens non tenetur restituere. Antecedēs pro prima parte probatur per glo. in. c. duo. xij. q. j. q̄ dicit. Concedendum est ꝙ clericus sit dominus fructuū collectorum. Et ita est vsufructuarius: vt in. c. presenti. de offi. ordi. lib. vj. Probaꝛ etiā a cōtrario sensu: q᷑ dicit. c. vnicum. de cle. non resi. lib. vj. ꝙ recipiens quotidianas distributiones qui non interest officio ⁊c. nō acquirit eorū dominiū: nec facit eas suas ergo a contrario si interest horis: facit eas suas: ⁊ per hoc si male expendit: non tenetur ad restitutionem. Huic opi. videꝛ cōsentire beatus Tho. vbi supra in probatione. iij. conclusionis. Consentit ⁊ Jo. Gerson cancel. Parisieñ. dicens in suis moralibus regulis. c. de auaritia. Si beneficiatus certa bona habeat instituta ꝓ pauperibus: ⁊ illa consumit ad alios vsus: ipse ad restitutionem obligaꝛ. ⁊ sequitur ad propositū. Secus si totū sit commissum fidei sue: vbi etsi peccet grauiter ⁊ sacrilege: qñq₃ abutendo bonis illis luxuriose: tñ restituere non tenetur: ⁊ premisit. Multa faciunt ad hoc ꝙ aliquis facit fructus sui beneficij esse suos in foro exteriori: immo ⁊ ꝙ restituere non teneatur q̄ animam a peccato mortali non liberant. In tractatu aūt de temperantia prelatorū / videꝛ in dubiū vertere: an ad restitutionem teneatur in casu nostro / dicēs. Si beneficiatus prodige bona huiusmodi in alios vsus dispergat aut auare retineat: ipse vltra scandalū q̄ꝺ alijs dat: profecto peccat grauiter: ⁊ nō minus sepe ꝙ sacrilegus. Sed ꝙ ad restitutionem teneanꝛ: non audere definire. ⁊ subdit. Itaq₃ locū hic hꝫ beati Aug. consilium. Tene certum ⁊ dimitte incertū. Cui concordat illud Eccli. iij. Qui amat periculum in illo peribit. ¶ Et ꝓ illa posset responderi ad motiua prioris opi. que satis fortia sunt. Ad omnes auctoritates Hiero. Aug. Bernar. inductas potest dici / ꝙ volunt ꝙ clericus male dispensans / grauiter peccat: etiā in preiudiciū pauperum: ⁊ peccatum eorū comparatur rapine ⁊ sacrilegio / pro quanto pauperibus non vt tenentur subueniunt: et prouentus ecclesie assignatos (⁊ ꝓ hoc aliquo modo sacros) turpiter dispensant ⁊ hoc quidē cōcedit secunda opi. Sed per hoc nō sufficienter probaꝛ: nec in aucto. allega. exprimiꝛ / ꝙ teneantur ad restitutionē: q᷑ vt dictum est: multa obligant ad mortale peccm: que tñ non obligant ad restitutionē. ¶ Sed ad illud quod dicitur ꝙ sacerdos ⁊ clerici sint administratores ei dispensatores bonorum ecclesie ⁊c. Dicitur ꝙ duplices possumus intelligere administratores certorum bonorum. Quidam habēt nudam administrationem eorum / ⁊ nudū vsum: ⁊ illi non possunt bona illa dispēsare: nisi quatenus eis commissum est ⁊ concessum. Et tales si aliter dispensant: tenentur ad restitutionem. Alij sunt administratores: qui cum hoc habent dominium aliquod in re quam administrant: ⁊ habent vsufructum: licet cum certo modo seu limitatione: vt dum res aliqua simpliciter data est alicui principaliter pro sua persona: tamen commissum vt etiam certo modo alijs

dispenset. Et hi non dispensando peccāt: non teneńt
ad restitutionē male dispensatorum: et tales dispē
satores sunt beneficiati: vt ostensum est. Nec obstat
ꝙ dicuntur res pauperū: q2 nonnunꝗ res dicit ali-
cui⁹ large non q2 sit de eius dominio: sed quia habet
ius aliquod ad rem petēdam: sicut bona paterna di-
cunt filiorum: q2 sunt futuri heredes. Et sic dicit bea
tus Ambro. vt supra allegatum est. q. ij. huius dist.
ꝙ panis et vestimentum diuitum / sunt pauperū: et
tamen nec pater nec abundantes: si sua dilapidant:
tenētur ad restitutionem heredibus seu pauperib⁹.
3 ¶ Tenentes primam opi. possunt respōdere ad mo
tiua secunde opi. ꝙ clerici sunt domini ꝛ vsufructua
rij fructuum collectorum quantum ad ea que eis suf
ficiunt ad honestum victum: sed quantū ad ea que
supersunt: sunt nudi dispēsatores seu pauperum pro-
curatores sicut i his que certe sunt deputata in pios
vsus: vt dictum est in quarta conclusione. Nec vide-
tur ꝙ certum ꝛ incertum in proposito aliquid variāt
dum tñ id quod sub incerta quātitate cōmittitur: po
test discerni ab eo quod certū est: vt si quis paulo pe
cuniā committeret ad edificandā sibi domū cum ea
conditione: vt ea que superfluerent: daret Petro ne-
poti suo. Nemo dubitat ꝙ ea que superabundarent
edificationi domus: teneretur Paulus dare Petro:
ꝙ si ea in alios vsus cōuerteret: nemo dubitat qn te-
neretur ad restitutionem: licet tota pecunie summa
fuisset fidei Pauli credita. Nec in superabūdantib⁹
(que vt talia discerneret) haberet dominium: q2 quā
tum ad illud non accessit volūtas tradētis pecuniā:
vt tactū est supra. ¶ Et rationes que probāt quartā
ↄclusionē etiā faciunt p illa opinione: que magis cō
cordat dictis sanctorum. Et hec est opi. Nicolai abba
tis in. c. cū esses. de test. q. ij. ꝛ. iij. in reportatione so-
lenni super. c. cum esses. Ubi vult ꝙ clericus est do-
minus et vsufructuarius fructuū bene dispensando
nō tñ improbiter dispensando. Et in responsione ad
partē cōtrariā inductā in fine secūde questiōis rñdē
do ad. c. vnicum. de cleri. non resi. lib. vj. dicit / ꝙ cle-
ricus recipiēdo fructus sui beneficij / dicitur illos fa-
cere suos: quoad hoc vt sibi prouideat primo: et de su
perfluis expenset in pios vsus. Non tamē potest de
ipsis testari: aut pro libito sue voluntatis expēdere.
et mox subiungit. Omnia iura que vident velle ꝙ
clerici sint dñi fructuū: intelligūtur quoad dispensa-
tionem: vt scz bene et canonice dispensent res eccle-
sie. Nec facit differentiā inter clericum habētem ad-
ministrationē ꝛ non habētē. Et in fine quarte que-
stionis sic ait concludendo. Ex quo infert ꝙ bñficia
tus fruct⁹ nō facit suos: sz tātū in eis ius obtinet ca
nonice dispēsandi. Alexā. ad hoc tex. plures vide ibi
Dū vero non est certus que superfluant: ꝛ bona fide
aliquid cōuerteret in vsum propriū: putās nō esse de
superfluis in his posset excusari a restitutiōe. Ad qđ
satis facit distin. sancti Tho. supra posita. Hec de ar
ticulo secundo. ¶ Quantū ad tertium articulū dubi
Articu. 3. tat prio: vtrū accipiēs beneficiū ecclesiasticū / nō ha-
Dubium. 1. bens animū residendi: sed dūtaxat fructus ad tps re
K cipiendi ꝛ post ipsum dimittēdi: teneat ad restitutio
nem fructuū subleuatorū. Respōdet / ꝙ talis tenet re
stituere: nisi mutet postea voluntatē: vtputa / si post
pponat bñficiū seruare: ꝛ in officio ad qđ beneficium
institutū est fideliter laborare ꝛ seruire: nec ipse tan-
tum: sed etiā collator beneficij si eo animo sibi ↄtulit
vt in. c. cōmissa. de elec. li. vj. §. ceterū. vbi dicitur. Si
promoueri ad sacerdotiū nō intendens: parochialem
receperis ecclesiam / vt fruct⁹ ex ea p annum recipias
ipsam postmodū dimissur⁹: nisi volūtate mutata p-
mot⁹ fueris: teneberis ad restitutionē fructuum eorū
dem: cum eos receperis fraudulēter. Illū aūt qui eā
tibi contulit: cū te nō crederet ad hmōi ordinē pmo
uendū: preter diuinam quā exinde incurrit offensam
ad seruandā indēnē ecclesiam decernimus obligari.
Et ꝙ decretalis illa specificat ecclesiam parochialem
ideo est / q2 bñficiū simplex nō requirit sacerdotiū in-
fra annum assumendū. Sed vt det ꝙ idē est de bene-
ficio simplici si non intendit in eo seruire: sz post tps
aliqđ dimittere ꝛ laicare: q2 est eadem vtrobiꝗ ratio.
Nā ꝛ iste sicut ille recipit fruct⁹ fraudulenter. Puto
tñ in hac restitutiōe detrahēdas fore expensas quas
p tēpus sue possessionis fecit in officiando ecclesiam
per aliū. ¶ Similiter cleric⁹ qui recipit beneficium /
non vt ibi seruiat: sed donec possit habere pinguius
peccat: vt dicit Pano. in. c. relatū. de cleri. non resi.
q2 non iuste est promotus qui habet talē animū. Nō
tñ tenet resignare: sed sufficit penitere de iniqua vo-
luntate. ¶ Ex quo infero ꝙ talis aut tenetur cedere
beneficio: aut mutare volūtatē: nam quilibet tenetur
vitare pctm̄: sed pctm̄ illud iniuste promotionis non
potest vitari: nisi altero duorū modorū: ergo tenetur
ad illos alternatiue. i. disiunctiue: puta ad alterum
illorum. ¶ De restitutione autem fructuū pceptorū /
stante mala voluntate: nihil loquit: sed videt eadem
ratio hic sicut in priori casu: nisi forte ipse seruiret of
ficio: donec promoueretur ad pinguius: credo ꝙ tūc
non teneretur ad restitutionem: tunc enim sufficeret
iniquam corrigere voluntatē. ¶ Dubitat scđo vtrum Dubiū. 2.
plura possidens beneficia ecclesiastica ad restitutio L
nem obliget obuentionū ab altero eorū receptarum
In solutione huius dubij duo sunt vidēda. Primum
vtrum liceat clerico plura beneficia possidere. Secū
do: vtrū possidens plura aliquid de receptis teneat
restituere. ¶ Circa primū supponendū ex predictis
ꝙ beneficium dat propter officium. Hinc. xvj. q. j. ge
neraliter. dicitur. Propter hoc ipm beneficia eis in-
dulgemus vt alijs oībus derelictis dei omnipoten-
tis inhereāt ministerijs. ꝛ. c. si. de rescrip. lib. vj. dicit.
Propter officiū beneficium ecclesiasticum datur. Sic
Alex. papa. lxxxj. dist. si qs sacerdotū. Qui sponte ob
fornicationem dimittit officium: ita ob preuaricatio-
nem dimittere cogatur etiā inuit⁹ bñficiū. Idē habe
tur. c. seq. Unde obuētiones beneficiorum stipēdia sunt
officiorū: vt dictū est cōclusione. iij. ꝛ. j. q. ij. c. penul.
et. lxj. dist. nullus: vt obuentiones epo debite / stipen
dia nominant. Idē de pbē. c. cū sm. ¶ Ex quo sequi- Nota.
tur ꝙ omne beneficiū tam curatū / ꝗ simplex reqrit
residentiam: nisi cā rōnabilis excuset. Nō enim dz
viuere de altari qui altari non deseruit: et hoc dicit
Pano. in. c. si. de cle. non resi. post Inno. Hostien. et
Jo. an. di. Oia beneficia que dātur in titulū: siue sint
vicarie siue modice estimationis: vt. xx. solidorū / re-
quirunt residentiam de iure cōi. ꝛ in. c. immediate p-
cedente. s. penul. dicit. Nota et tene menti: ꝙ benefi-
cia etiam simplicia requirunt residentiā de iure cōi. Nota.
Nec sufficit deseruire p aliū. Quod iudicio meo ait
apertissime probat tex. iste: hic eñ nō solū canonici
sed etiam capellani ꝛ alij simplr beneficiati q̄ i textu
dicunt assisij quasi assidui: et dicūtur oēs beneficiati
qui non sunt canonici: nec vocant ad tractatus com
munes cum canonicis: vt dicit glo. Oēs hi reuocan
tur ad residētiā in ecclesia in qua sunt bñficiati: nec
releuantur ponendo ibi vicarium: qđ collige ex eo: q2
eis non conuenientib⁹ / superior facit deseruire p vi
carios: ꝛ residuū (detracta portione vicariorū) cōuer-
titur in vtilitatem ecclesie. Si enim possent licite per
alios deseruire: residuum applicaret eis: etiam si esset
ecclesia curata. hec ille. ꝛ in. c. quia nonnulli. eo. tit.
querens. Nunquid quis per se tenetur seruire in be
neficio simplici. Respōdet / credo ꝙ sic: ꝛ probo aper
te per. c. super inordinata. de preben. vbi dicitur: qđ
pueri non sunt idonei ad beneficia habenda: cum
illis deseruire nō possint: ergo requirit beneficium
personalem residentiam: nam puer bene posset per
alium seruire: ꝛ sm hoc dictum Anto. post Udalricū
supra aleg. in. ij. arti. conclusione. iij. limitandum est: M
dum habuerit rationabilem absentie causam: sicut
et ibi specificatum est. ¶ Unde nec consuetudo excu
sat nisi ex legitima ꝛ rationabili causa: vt dicit A g.

in sum.in ver.clericꝰ.vij.§.j.ꝛ Panoꝛ.in.c.qꝛ nõnulli de cle.non resi.(In quo tex.dꝛ cum ecclesia vel ecclesiasticuꝫ ministeriū committi debuerit:talis ad hoc persona queratur que residere in loco:ꝛ per seipsam curam eius valeat exercere.ex glo.que dicit.Hoc ius commune est:vt in ea ecclesia in qua intitulatus est: debeat deseruire.)Hanc regulam elicit:ꝙ quodlibet beneficium quod datur propter officiū:requirit deseruientiam ꝑsonalē.Et addit ꝙ rõne cõsuetudinis in simplicibus põt deseruire ꝑ vicariū.Qđ tñ dictuꝫ ita in simplicibꝰ sicut curatis veritatē hꝫ:nõ subsistēte cā legitima ꝛ rõnabili:qꝛ eadeꝫ est cā vtrobiqꝫ in simplicibꝰ ꝛ curatis.s.quia beneficiū datur propter officiū.Licet minoꝛ ratio sufficiat in simplicibus ꝙ̃ curatis:qꝛ magis eligit industria ꝑsone in curatis ꝙ̃ non curatis:vt ibi dicit Panoꝛ.¶Qui aūt sint casus rõnabiles:hic Angelus ponit tres in quibus absens habetur pro residente.Primus:si est in seruitio pape.vt in.c.cū dilectus.de cle.non resi. Secundus si fuerit in seruitio epi: vt in.c.ad audientiā.eo.titu. dicit papa.Decernimus vt duo ex canonicis ecclesie Weldensis in tuo seruitio existētes:suarum fructꝰ integre percipiāt prebēdarū:cū absentes dici nõ debeāt:sed presentes qui tecū pro tuo ꝛ ipsius ecclesie seruitio cõmorant.Dicens duo/plures excludit ꝭm glo.Similiter ꝑ hoc qđ dicit/in tuo seruitio et ipsiꝰ ecclesie/excludunt qui cū papa vel epo morant:non propter eoꝛū seruitia exhibenda:sed ꝓpter ambitionē vt obtineāt beneficia.Ex quo ptꝫ reproba cõsuetudo vel statutuꝫ in ꝗbusdam ecclesijs:ꝙ eps duos ex canonicis eximit/tāꝙ̃ suo seruitio deputās: qui nūꝙ̃ epo seruiūt:nec sibi cõmorant:ꝛ tñ reditꝰ beneficioꝛuꝫ recipiūt tanꝙ̃ presentes preter quotidianas distributiones.Tertius casus:si fuerit infirmus tali infirmitate que impediat euꝫ residere vel interesse diuinis.Secus si infirmitas non prestat causam nõ residentie vel absentie a diuinis.Puta si aliás non interesset:aut nõ resideret:quia casus superueniēs recipit interpretationem ꝭm statum precedentem: vt in.c.maioꝛes.de bap.pene in fine.¶Sunt et alij casus ratiõabiles.Tenuitas beneficij non sufficiēs ad sustentationem beneficiati.Aut quia beneficiatꝰ est ratione officij ecclesiastici occupatus:aut ad predicationem missus:aut in studio aut in peregrinatione constitutus:ꝛ similibus multis.In quibꝰ duo concurrere debent.s.causa rationabilis ꝛ honesta/et licentia sui prelati:vt in.c.relatum.de cleri.non resi. in tex.et in glos.Non ergo sufficit sola prelati licētia sine honestate cause:quia prelatus nõ põt sine causa dispensare contra ius.Panoꝛ.in c.allegato.Dicit tamen Inno.in.c.ex parte.de cleri.non resi.ꝙ posset ex consuetudine induci:vt sine licentia ex cā rationabili se absentet.Qđ limitat Panoꝛ.vbi supꝛa.ꝓpter necessitatem subito occurrentē:ꝛ Joā.an.quādo in breui est reuersurꝰ. Sꝫ Panoꝛ.dicit ꝙ attēdēda est qualitas cause ꝛ preiudicij:ꝛ facultatis petendi licētia. ¶Et nota/ꝙ non solus eps:sed quilibet prelatꝰ põt dare licentiā:lꝫ solus eps possit non residentem nec rationabiliter excusatū priuare beneficio. glo.in.c. cum ex eo.de elec.lib.vj.¶Quod aūt curata beneficia dicuntur requirere personalem residentiā in cõi locutiõe/ꝛ non simplicia nõ curata:ideo puto inoleuisse:quia curatus non residens minus sustinet in beneficio ꝙ̃ non curatus:licet vterqꝫ cessante rationabili excusatione/teneat ad residentiā.Et si nõ residet:priuat beneficio:vt in.c. conquerente. de cleri. non resi.¶Quod etiam plura curata dicunt incompatibilia/non autem simplicia ratio est: qꝛ habens vnū curatū ꝛ acceptans aliud:eoipso primū vacat:ꝛ nisi resignet ꝛ dimittat primū:coꝛā persona publica postꝙ̃ habuerit pacificam possessionem secūdi:esset priuatus vtroqꝫ.Et si de facto retinet:erit inhabilis ad quecunqꝫ alia:vt in extrauagante Jo.xxij.supꝛa alleg.Execrabilis:ꝛ etiaꝫ ad maioꝛes ordines susci-

piendos.In simplicibus vero curā aīarū non habētibus:licet preuia monitione(ꝓpter non residentiā) possit altero priuari:nõ tamē est ipso iure priuatus: ideo potest ea tenere : licet non sine pctõ:donec per superioꝛē priuetur.¶Ulterius notandum secūdo:ꝙ quandoqꝫ vnum beneficiū dependet ab alio: aut est annexū alteri beneficio vel dignitati:vt quando sunt vnita.Et quoniam illa censentur vnum beneficium de his in proposito non intelligenda sunt dicenda. Item quandoqꝫ beneficium dat in titulū:qñqꝫ tantum in commēdā.Hic tñ de illis que dant in titulū ¶Tertio notandum/ꝙ ꝭm beatū Tho.quodlib.ix. arti.xv.actionū humanarum multiplex est differentia.Quedaꝫ habēt deformitatem inseparabiliter annexam:que (vt phs dicit)mox nominata conuoluta sunt malitia:vt fornicatio/adulteriū/furtū ꝛ huiusmodi que nullo mõ possunt bene fieri.Et de numero talium nõ est habere plures ꝓbēdas:alꝛ in nullo casu dispēsationē recipere posset:qđ nullꝰ dicit.Quedam sunt actiones que de se indifferentes sunt ad bonum vel ad malum:vt leuare festucam de terra,ꝛ hmõi.Quedā sunt actiones que absolute considerate deformitatem vel inoꝛdinationē impoꝛtāt:que tñ aliquibꝰ circūstantijs aduenientibꝰ bone effici pñt: sicut occidere hoīeꝫ vel percutere/in se deformitateꝫ quandam impoꝛtant:sed si addat occidere malefactoꝛem propter iustitiā:vel percutere delinquentem causa discipline/non erit pctm̃:sed virtuosum:et in numero talium videtur esse habere plures ꝓbēdas. Continet enim multas inoꝛdinationes:quarū decē colliguntur in allegata extrauagante. Execrabilis. ¶Quarum prima est insufficiētia impletionis officij:quia non est possibile aliqueꝫ in pluribꝰ ecclesijs deseruire in quibus est prebendatus:cū prebēde videntur esse oꝛdinate/quasi quedā stipendia deo ministrantium:vt dicit sanctꝰ Tho.ibidē.Et ꝗuix sufficit seruire vni:quõ seruire poterit pluribꝰ? ¶Secunda inequalitas distributionis bonoꝛū ecclesie: dum vnus pluribus beneficijs abundat:et alijs literatis ac vite puritate et testimonio bone fame pollentes: qui mēdicant:possent abūde sufficere equa distributione collata.¶Tertia est vagationis materia. ¶Quarta diminutio diuini cultus:dum vnus loco plurium instituitur.¶Quinta/defectus hospitalitatis:qui ita non potest seruari ab vno in vno loco constituto sicut seruari posset a pluribus beneficiatis.¶Sexta/subtractio honoꝛis commodi ꝛ auxilio rum ecclesie ac regionum:in quibus beneficia sunt instituta.¶Septima/deperditio libertatū ꝛ iuriuꝫ ecclesiarū.¶Octaua/collapsio notabiliū edificioꝛū que predecessoꝛum diligentia extruxerat. Similiter et deperditio cēsuuꝫ ꝛ reddituum.¶Nota/negligētia cure animarū:qđ ceteris maius est ꝛ peius. Nõ enim põt quis pascere oues diuersis ecclesijs subiectas.Et si non pastoꝛ:sed mercenarius est ꝙ̇ pascens oues lupo veniente fugit Joā.x. quis ille est ꝙ̇ oīno non pascit:nec ad pascendas oues venit.¶Decima prestatio fomenti vitioꝛum periculosa.Addit beatꝰ Tho.Fraudulationē vltimarū voluntatū testatoꝛū qui ad hoc bona sua ecclesijs contulerunt:vt certus numerus seruientium deo ibi esset.¶Alex.de mõta. in suo repertoꝛio post Panoꝛ.in.c.dudum.ij.de elec. quinto notabi.ponit tria grauia vitia:que pluralitatem beneficioꝛū comitant.s.notā trāsgressiõis.i.infamiā.vñ.vj.q.j.Infames. dicitur.Infames esse personas dicimus oēs ꝙ̇ christiane legis noꝛmā abijciūt: et statuta ecclesiastica contemnunt.¶Scđm cupiditatis vitiū:qđ maximum est:nā auaritia ꝭm apostolum idoloꝛum seruitus est.ad Ephes.v.¶Tertiuꝫ/ cõmittit furtum cū sacrilegio:et potest dici furtum peculatus.i.furtum de republica.Unde Aug.sup Joā. Non vndecūqꝫ tollere:hoc est sacrilegium committere:sed de ecclesia qui aliquid furatur/iude proditoꝛi comparatur:ꝛ habetur.xxiij.q.iiij. Quid ergo.Cum.

Nota.2

Nota.3 N

O

ergo superuenerint circūstantie honestantes actum habendi plura beneficia: et predictas inordinatiōes totaliter euacuantes: excusatur habere plura beneficia a peccato: et potest esse vel indifferens vel meritorium: si per charitatem in finem vltimum ordinatur. ¶ Sunt aūt plures circunstantie siue casus in quib⁹ permittitur beneficiorū pluralitas: qui tamen reduci possunt ad vnum. s. ad dispēsationem iuris vel iudicis. Nam vt tangit Panor. in. c. relatum. de cle. nō resi. et glo. in. c. dudum. ij. de elec. habens ecclesiā aut beneficium comparatur viro habenti vxorem. Sicut ergo vni viro nunq̄ licuit sine dispensatione habere vxores plures: sine dispensatione dico illius qui matrimonium instituit. s. dei: sic nec licet habere duo beneficia vel plura sine dispēsatione iuris vel iudicis. ¶ Ponuntur autem quinq̄ casus in quibus dispensat ius in non curatis. Primus quando sunt nimis tenues ita q̄ neutrum eorum sufficit ad congruā sustentationem persone: vt in. c. eam te. de eta. et quali. ord. vbi permittit papa habere plures ecclesias propter paupertatem ecclesiarum. ¶ Scđs: si vna pēdet ab alia: vt in eo. c. statim allegato. ¶ Tertius ꝓpter raritatem clericorum: vt. xxj. q̄. j. c. clericus. vbi concedit papa q̄ in villis propter paucitatem vnus habeat plures ecclesias. Et idem est si fuerit paucitas intra ciuitatē. Nam ex hac causa vni bono sacerdoti possunt conferri omnia beneficia ciuitatis: vt notat Hostien. in. c. graue. de prebendis. ¶ Quartus si ecclesia est annexa dignitati vel prebende: in quo casu cum ipse teneatur in maiori ecclesia personaliter residere ac deseruire: tenetur in parochiali ecclesia habere idoneum et perpetuum vicarium qui congruentem habeat de prouentibus ipsius ecclesie portionē. de prebendis. c. extirpande. ¶ Quintus si hꝫ vnam intitulatam et aliam commendatam. xxj. q̄. j. c. qui plures. Illa tamen commendatio nullatenus debet fieri: nisi subsit iusta causa vt quia nō inuenitur prelatus idoneus vel aliquod simile.

P ¶ Ad dispensationem vero iudicis requiritur primo autoritas dispensantis. Nam in quibusdam solus papa dispensat vt in diuersis ac pluribus dignitatibus personatibus vel administrationibus perpetuis aut officijs et curatis. In simplicibus vero vel in vno curato et in vno simplici: in diuersis tamē ecclesijs episcopus potest dispensare: de quo latius videatur apud canonistas ¶ Secūdo requiritur causa dispensationis: et hec est duplex. s. iusta necessitas et pia vtilitas. Necessitas in dispensando est paucitas personarum idonearum: qua occurrente: ne ecclesie vacent: et iacturam patiantur: et populus negligatur rationabiliter plures ecclesie vni commendantur. Pia vtilitas est commune cōmodum ecclesie: vt si vna persona propter sui industriam/ et bonam conscientiā/ sit valde necessaria aut vtilis defensioni/ conuersationi vel profectui pluribus ecclesijs in spiritualibus aut temporalibus: potest licite dispēsari/ vt in eis beneficia obtineat. Sic papa epō fundēsi cōmendat ecclesiam terracinēsem. xxj. q. j. Relatio. et. c. sequenti. Non autem est pia vtilitas cōmodum priuatum persone plura beneficia appetentis: puta vt fructus sibi lucrifaciat ad vtilitatē priuatam: vel ad augendum patrimonium: siue vt lautius viuat: aut vt facilius ad episcopatū aut maiorem dignitatem ascendat: siue vt pompis et supbia tumeat etc. quia cum tali intentione etiā vnū beneficium tenere nō licet: vt dicit Thom. vbi supra. vnde panor. in. c. dudū. de elec. pro indubitato hꝫ/ q̄ nō sit tutus quo ad ecclesiam triumphantem: etiā dispensatus per papam/ q̄n dispensatus est ꝓpter sei suam vtilitatem: q2 in hoc casu nō solum alteratur iuris positiui dispēsatio: sed etiā Christi patrimonium iniuste dispergit. Cū ergo papa nō possit sine cā alienare bona ecclesie. sine graui peccato: vt dicit Archi. xij. q. ij. Non liceat pape p̄sidia ecclesie alienare etc. ergo multominus potest dare licētiam alteri ipsa dispergendi. Et per hoc soluitur ratio Inno. tenentis oppositum/ pro eo q̄ pluralitas beneficiorum iure positiuo prohibita est: in quo papa potest dispensare: quia hic non solum violatur ius positiuum: sed diuinū: ꝓpter inordinationes huiusmodi pluralitatem comitantes supradictas lege diuina ꝓhibitas. Et hoc idem tenet Hostien. in dicto. c. dudum. Et sequitur Jo. and. Ex illo sequitur/ q̄ dispensatum ex causa legitima: puta ꝓpter vtilitatem cōmunem ecclesie: dum alterū beneficiorum sufficit ꝓ honesta et congrua vite sustentatione: reditus alterius beneficij nō pōt in vsus ꝓprios cōuertere: sed tenetur tāq̄ superflua vite/ et status in vsus pios conuertere. Patet: q̄m hoc tenet/ habens vnū beneficium tantū: quāto magis habēs plura.

Q ¶ Ex his summarie colligitur/ q̄ tres sunt casus in quibus dispēsatio iuris aut iudicis excusat habētē plura beneficia: vt ea retinere possit in titulum licite sine peccato: scꝫ necessitas ecclesie propter defectum personarum. Scđs necessitas persone. ꝓpter tenuitatem et paupertatem beneficiorum non sufficientium ad congruam sustentationē persone: in qua tamen nō dꝫ attendi sola natura persone: sed etiam eius status et meritorum prerogatiua: vt dicit Goff. et glo. in. c. conquerente. de cleri. non resi. super ver. sufficientia. Nec solū persona: sed et familia sibi ꝓ officio suo et honestate necessaria: seclusa tn̄ semper superfluitate pōpatica. Unde circa sublimes et litteratas personas facilius dispensatur: vt in. c. de multa. de preben. in fine. Nō quidē finaliter ꝓpter prerogatiuam persone: sed ꝓpter vtilitatem ecclesie. Unde vt recitat Panor. in suo reperto. c. extirpande. de prebē. ex dicto Joā. de lig. nulla dispensatio fit/ nisi habeat respectum ad bonum publicū et ex causa rationabili Nam dispensatio que fit ꝓpter prerogatiuam persone fit propter bonum publicum. Nam plus ꝓdest ecclesie bonus et literatus: q̄ decem illiterati ministri. Et q̄nq̄ nobilis et potens plus ad defensionem ecclesie et iurium eius proficere potest: q̄ plures ignobiles et plebei. Nec vocatur dispēsatio: sed dissipatio: que fit in talibus sola carnalitate attenta: que reprobatur in. c. graue. de preben. Preferre aūt carnalitatem iuri diuino et publico/ est preferre carnem spiritui: corruptibile ꝑpetuo: priuatum publico: q̄d abhorrent principalia iura naturalia et moralia: etiā circunscripta lege positiua. Hec ibi. Tertius: pia vtilitas ecclesie: de qua satis dictum est. Plura vero beneficia quorū vnum ab altero dependet: aut que cōnexa sunt/ vel vnita: non proprie plura/ sed vnum reputantur: ideo de illis nō oportet ponere specialem casum: sicut nec commendatio quod non habetur in titulum. ¶ His premissis pono hanc ꝓpositionē. Propō. I. Tenens plura beneficia sine iuris vel iudicis dispensatione/ non excusatur a mortali crimine. Hanc propositionem pono tanq̄ magis ꝓbabilem/ cautam et rōnabilem: lꝫ magna sit circa hoc diuersitas canonistarū: vt late recitat Panor. in suo repertorio. c. extirpande. de pben. Quam etiā tenet Panor. vbi supra. et in. c. conquerente. de cleri. nō resi. alleg. glo. c. dudum. ij. de elect. sup ver. intitulatam. dicens. Sine peccato mortali non pōt quis tenere plura beneficia/ q̄n alterum ꝑ se sufficit. Et limitat: nisi fuerint collata sibi: non ratione sui: sed ꝓpter vtilitatem bn̄ficiorum: q2 industrius est et bone fame et cōscientie. Sed in hac limitatione locū habet dispensatio iuris vel iudicis. Et ponit glo. allegata bonas rōnes que tāgentur. ¶ Probatur igitur ꝓpositio rationibus in lege diuina et naturali fundatis: que maior est lege positiua. Primo sic: quicunq̄ negligit ea ad que tenetur: ꝑ tēpore et loco quo tenetur mortaliter peccat: sed habēs plura beneficia sine dispensatione iuris aut iudicis est hmōi: ergo. Maior est manifesta: q2 omnis talis est transgressor legis affirmatiue sine dispensatione iuris aut iudicis: et per ꝯñs peccat mortaliter per diffinitionem peccati mortalis: tam Augu. q̄ Amb. de quibus habitū est in. ij.

distin.xxv. Minor ꝓbatur: tum q2 talis nō residet in beneficio non em̄ pōt in pluribus residere: ⁊ tñ tenet ad residentiā personalē cuiuslibet beneficij: nisi fuerit dispensatum: vt satis deductum est in notabili.j. huius dubij. Tum q2 negligit officia que sponte assumpserat: quilibet aūt ad executionem sui officij tenetur. Tum q2 negligit opus pro quo stipendiū accipit. Accipit em̄ stipendiū vt seruiat in ecclesia seu bñficio in quo est titulatus. Nam beneficia dantur ꝓpter officia: ⁊ reditus bñficioꝝ stipendia sunt clericorum: vt ꝓbatū est supra. Tenetur aūt recipiens stipendium exhibere seruitiū: alioquin fraudat datorē stipendioꝝ vt ptz ex predictis. ¶ Scdō ꝓbat: faciēs aliquid cū multis deformibus lege diuina ꝓhibitis peccat mortaliter: sed tenens plura bñficia extra casus expressos est hmōi: ergo. Consequentia nota cuz maiore. Minor ꝓbatur: q2 talem pluralitatē comitantur multi defectus: vt ptz ex notabili tertio: vbi numerantur hmōi defectus: quoꝝ plures obuiant legi diuine: vt ptz intuenti: ⁊ statim declarabit. Preterea vt determinat septima synodus. Titulari in duabus ecclesijs est ꝓprium cōmodū negotiationis ⁊ turpis lucri ⁊ ab ecclesia penitus alienū. Audiuimus enim ab ipsa dominica voce / q2 nemo potest duobus dñis seruire: aut enim vnū odio habebit: ⁊ alterū diliget: aut vnum sustinebit ⁊ alterum contemnet. Et vnusquisq3 s̄m apostolicam vocem / in quo vocatus est: in eo debet manere: ⁊ in vna locari ecclesia: que em̄ propter turpe lucrū in ecclesiasticis rebus efficiunt aliena cōsistunt a deo. xxj. q. j. clericus. Nihil aūt alienū
S consistit a deo nisi per peccatū mortale. ¶ Tertio ꝓbatur: quisquis agit contra charitatē peccat mortaliter: sed habens plura beneficia ⁊ tenens ea extra casus premissos / agit contra charitatem dei / suijpsius ⁊ proximi ergo peccat mortaliter. Consequentia nota. Maior ꝓbatur: q2 solū mortale contrariat charitati: ⁊ sic nulla alia actio fit cōtra charitatem. Minor ꝓbatur: q2 talis pluralis agit contra charitatē. Nam cultum eius diminuit: tot ꝑsonas diuino cultui subtrahens quot h3 bñficia: in quibus plures poterunt dño ⁊ ecclesie deseruire. Similiter cōtra charitatē sui q2 peccandi occasionē cumulat ⁊ periculis sine cā se supponit. Primū supra deductū est ex multis deformibus huic pluralitati annexis: que dant occasionē superbie / intēperantie / luxurie / alioꝝ despectus ⁊c. Scdm ptz: q2 talis duplici graui se periculo subijcit. Primum: q2 in via salutis relinquere certū: ⁊ eligere incertum est amare suum periculū. Qui vero amat periculum: in illo peribit. Eccli. iij. Unde Joā cācel. paris. in regulis moralibus hanc regulā ponit. Agere incertum ⁊ dimittere certū in materia morali / est peccatuz mortale: ⁊ speciuocat eam / addens. Si tale sit incertū q2 sit mortale: nō solum per coniecturas leues aut suspitione trepida ⁊ scrupulosa ꝓueniente ex nimio timore cadendi in via dei. Sed intelligitur dum tale est vehementer ⁊ ꝓbabiliter incertuz eque sicut oppositū vel magis: tunc em̄ illud qd̄ agit non carebit mortali peccato. hec Gerson. Nunc aūt q2 habere plura beneficia extra casus dictos sit peccatum mortale: est sententia pluriū sanctorum ⁊ famosoꝝ doctorum: plus concordans sacre scripture / ⁊ patrū canonibus vt patuit: q3 eius oppositum: sc3 posse habere sine mortali plura: est valde incertum ⁊ lōge minus probabile q3 oppositum ergo tenens plura beneficia extra casus / cōmittit se incerto mortalis peccati: ⁊ dimittit certum: quia apud omnes certum est q2 non habere plura beneficia nō est peccatū. ¶ Preterea vt dicit Anto. post beatum Thom. q2 innitens opinio doc. tenentium: q2 habere plura beneficia nō est mortale: ⁊ si opinio illa non fuerit vera: licet ipse putet veraz: non propterea excusatur a mortali. Et si est vera scilicet q2 licitum est habere plura beneficia extra casus ⁊c. Si tamen ex contrarietate opinio. dubitat de veritate opinionis quam sequitur: ⁊ nihilominus tenet plures prebendas: nihilominus peccat mortaliter: quia committit se discrimini mortalis. Sed si non dubitat de opinione quam sequitur ⁊ est vera: non peccat. Et ita manifesta est veritas minoris: ⁊ per consequens ⁊ conclusionis. ¶ Scdm periculum cui se cōmittit: est onus dispensandi bona ecclesie pauperibus: hoc enim est valde periculosum. Arduum enim est esse fidelē dispensatorem ⁊ non a medio iustitie declinare per ꝓpriam cupiditatem fauorem vel inuidiā aut indignationē: sed tenens plura bñficia: quoꝝ vnū sufficit ad sui sustentationē: tenetur reditus reliquoꝝ dispēsare pauperibus seu in pios vsus: agit enim cōtra charitatē ꝓximi tam fundatorum q3 ceteroꝝ. Non em̄ pōt presumi fuisse mentem fundatoris: q2 bona sua q̄bus fundauit bñficiū cedāt nō seruiēti bñficio. Nemo em̄ rōnabilr fundat bñficiū: nisi in hūc finē: vt in eo seruiat dño ⁊ impetretur remissio pctōꝝ fundatoribus: qd̄ cum nō fit: spoliātur fundatores ⁊ suis suffragijs ꝑ quibus bñficia instituerūt. Et est cōtra charitatē ceteroꝝ: q2 pauperes idonei ac digniores spoliant prouisionibus sibi necessarijs per quas bñficijs possent melius deseruiri. Propō. 2. G.

¶ Propositio scda. Nulla dispēsatio extra casus predictos: aut consuetudo quantūlibet vetusta / excusare pōt pluralē in beneficijs a mortali culpa. Patet ꝓpositio ⁊ est Panor. in repe. c. extirpande. de preben. vbi dicit. Beneficioꝝ sufficientia presupposita consuetudo minime valet: vt quis in eis possit esse pluralis: q2 illa cōsuetudo est inimica canonū ⁊ irrationabilis: q2 est periculosa aiabus: ⁊ inducens multa mala: vt supra visum est: ideo nō cōsuetudo: sed corruptela est dicenda: vt in. c. fi. de cōsuetudine. ¶ De dispensatione similiter ptz: q2 vt dictū est: nisi fiat ex rōnabili cā nō ad vtilitatē priuatā: dispensatus quo ad deū minime tutus existit l3 quo ad ecclesiā militantē sit securus: nō quo ad triūphantē: est etiā sententia abbatis: vbi supra. Nota. Propō. 3.

¶ Tertia ꝓpositio. Cōferens beneficiū extra casus cōcessos sciēter: prius ꝑ bñficiū ꝓuiso: nullatenus excusat a mortali pctō. Patet tñ: q2 confert sciēter indigno. Indignus est em̄ ad scdm beneficiū qd̄ sine pctō mortali tenere nō pōt. Tu3: q2 dat manifestā occasionē mortalis pcti ei cui confert scdm bñficiū. Nā ille acceptādo scdm / peccat mortaliter ex prima ꝓpositione: quo modo nō posset peccare si sibi bñficiū alterū nō cōcederet. Nō aūt solū qui faciunt: sed etiā qui consentiunt facientibus digni sunt morte ad Rom. j. quātomagis cooperātes ⁊ occasionē prestātes. Ad aliud Propositio. U.

¶ De scdo vero principali q̄sito in hoc dubio est hic ꝓpositio vnica respōsiua ꝓbabilis: Qui plura bñficia extra casus positos / quoꝝ alteru3 sufficit cōsequitur: fructus ex alijs beneficijs in proprios vsus: aut consanguineoꝝ superfluos / aut turpes cōuersos / restituere tenet. Probat propositio: q2 habēs tm̄ vnū beneficiū bona ex bñficio acquisita in hmōi vsus cōuersa restituere tenet s̄m ꝓbabilem opinionem. ij. arti. cōclusione. v. recitatam: ergo a fortiori habens plura beneficia ad restitutionem tenetur. ¶ Preterea non residēs in officio nec residere intendens / tenetur fructus sublatos restituere: vt ꝓbatu3 est in primo dubio: sed habēs beneficia plura habet animū nō residendi in ceteris: nō em̄ pōt in pluribus residere: ergo tenetur ad restitutionem fructuum ab illis in quibus non residet nec residere intendit receptorum. ¶ Dicit notanter in proprios vsus / puta in augmentū patrimonij sui vel cōsanguineoꝝ ⁊c. conuerterit: qm̄ si in pios vsus ecclesiarū vñ cedunt aut in subuentionē pauperū cōuerteret l3 peccaret tenēdo plura beneficia: nō tñ teneret ad restitutione3: q2 nec ecclesie: nec pauperibus: quia nihil eis iniuste est ablatum. Dubium. 3. X.

¶ Dubitat tertio: vtrū suspēsus aut excōicatus teneatur ad restitutionē. Respondet suspēsus a beneficio tenetur. Nā qui recipit aliqd̄ cōtra ꝓhibitionem ecclesie: tenet ad restitutionē: vt. j. dicetur de turpi lucro: talis est suspēsus a beneficio: ergo etiam

suspensus ab officio ꝓpter graue crimẽ:etiam est su-
spensus a beneficio/ꝓpter quandã cõsequentiã. Nã
beneficium est sequela officij:vñ si clericus ex culpa
sua nõ põt dicere officiũ: non debet recipere bñficiũ:
vt.lxxxj.distin.Eos etiam.Excommunicatus etiã lz
Dubiũ.4. Y absoluetur:tñ recepta tpe quo fuit excõicatus : tene-
tur restituere:vt in. c.pastoralis.de appel. ¶Quarto
dubitatur vtrum clericus teneatur restituere fruct⁹
beneficij quos in mortali recepit.Respõdet hic Ang.
in sum.in ver.clericus.viij.§.v.per dist.quia aut pec-
catum est notoriũ:et sic ꝓ indubitato habet qȝ tenet
restituere:quia cũ sit suspensus perinde est ac si non
resideret.Sed omne peccatũ notoriũ inducit suspen
sionem a canone:ne exerceat officiũ suum:vt in.c.ve-
stra.de coha.cleri.ꝛ mulie.quod licet loquatur in cri-
mine fornicationis:tñ extenditur ad omne crimẽ no
torium facti vel iuris. Nam cõstitutio penalis etiam
quoad penam/extendit ad casum similẽ ex idẽtitate
rationis si ratio cõstitutionis in ea est expressa.Cum
autem dictum.c.vestra.per rõnẽ peccati notorietatis
concubinariũ notoriũ concludat esse suspẽsum:ergo
idem erit in oi peccato mortali notorio . Idẽ suspen-
sus nõ estimatur residere:qꝛ idẽ est nõ residere:ꝛ non
rite aut inutiliter residere:sicut perinde est non fieri
et non rite fieri.Unde vt habet in.c.inter cũctas.de
translatione prelatorũ : ecclesia dicit vidua:que licet
habeat epm inutilem:tñ perhibet nõ habere . Sub-
dit Ange.De occulto tñ peccatore credo quod nõ te-
neatur.restituere ꝯbuis tutius eẽt restituere:quia etsi
Dubiũ.5. AA inutiliter seruiat quo ad se:non tamẽ quo ad alios/
aut quo ad ecclesiam.¶Quinto dubitat:vtrum fru-
ctus ecclesie aut beneficij vacantis recepti a capella
nis vel patronis eorumdem subiaceant restitutioni.
Solutio:hmõi fruct⁹ siue dimissi a defunctis posses-
sorib⁹/siue tpe vacationis obuenientes:debẽt in vti
litatem ecclesie expendi:aut successori reseruari:de-
ductis tamen prius oneribus . Capl'a vero conuen-
tus/aut collegia/aut singulares persone:qui hec in-
ter se diuidunt vacantibus ecclesia cathedrali/ regu
lari vel collegiata:sunt ipso facto suspensi ab officijs
vel beneficijs quibuscunqȝ : donec plene restituerint
quicquid de bonis perceperint supra dictis. Nõ ob-
stantibus quibuscunqȝ priuilegijs/indulgẽtijs aut
contrarijs consuetudinibus / constitutionibus vel
statutis/iuramento confirmatione sedis apostolice:
aut alia quacunqȝ firmitate vallatis:vt in.c.quia se-
pe.de electio.lib.vj.similiter qui talia recipiunt de
ecclesijs aut beneficijs vacãtib⁹ sibi subiectis:seu ad
eorum collationẽ/presentationẽ/ordinationem/vel
custodiam pertinentib⁹:tenent ad restitutionẽ: nisi
specialiter super hoc fuerint priuilegiati:vel consue-
tudine legitime prescripta:aut alia rationabili cau-
sa muniti:alioquin superiores ab ingressu ecclesie:ꝛ
inferiores contrarium facientes/suspensi sunt quo-
usqȝ fecerint restitutionem de predictis.Et vbi dicte
munitiones excusant:vt recipere possint:prius tamẽ
debita si qua sint:solui debẽt:ꝛ ea deduci que necessa
Dubiũ.6. BB ria sunt pro ministris et incumbentibus onerib⁹:vt
in.c.presenti.de off.ordi.lib.vj.¶Dubitat sexto:vtrũ
recipiẽtes a clericis de bonis ecclesie / teneantur ad
restitutionẽ.Respondet distinguẽdo:qꝛ aut recipiũt
ea que clericus dare potest sine mortali:vt pauperes
seruitia impendẽtes honesta:licite recipiunt aliquid
et per ꝯñs ad restitutionem non tenentur.Recipien
tes aũt a clerico de bonis ecclesie i casu nõ cõcesso:vt
consanguinei/non indigentes/ ioculatores/mimi/
fornicarij/ꝛ hmõi:tenentur ad restitutionem:vt dicit
Angelus.in verbo clericus.iij.§.iiij.allegans.xiiij.q.
vj.si res.Tales eñi contrectãt res alienas inuito dño
quia quicquid habent clerici:sunt bona pauperũ:vt
supra dictũ est.Et dicit de bonis ecclesie:qꝛ secus est
de bonis patrimonalibus aut aliunde acquisitis:de
quibus licet peccet turpiter exponendo:non tñ ipse:
nec recipientes tenentur ad restitutionem:verũ vno
restituente:alius liberatur.Si clericus restituit:puto
quod recipientes sicut alias turpe lucrantes:non te-
nentur.Si vero clericus nõ restituit:aut non habet
nisi bona ecclesie de quibus restituere non potest:vt
dicetur:tenebunt recipientes restituere:si possunt:et
hec in foro conscientie:secus in exteriori.Sed cui te-
nentur restituere.Respõdetur:ecclesie illi cui subla-
ta sunt:si pauper est aut indigens : sed si abundans
pauperibus ẜm Ray.ꝛ Host.Et cautũ esset qȝ fieret
auctoritate iudicis penitentiarij ẜm Ray.non cleri-
co qui turpiter exposuit . ¶Dubitatur septimo vtrũ
clericus possit facere restitutionem ad quã tenet de Dubiũ.7. CC
bonis ecclesie.Respondetur qȝ non:ratio:qꝛ omnia
bona que habet de ecclesia:que supersunt cõgrue su-
stentationi:sunt pauperum.Et ideo in quocunqȝ ca
su clericus tenetur restituere:intelligendũ est si ha-
bet alia bona que non sunt de ecclesia.Unde non te
netur ad restitutionem:si alia bona non habet : nisi
posset aliunde acquirere honesto seruitio vel artifi-
cioso:aut subtrahẽdo decentie status:non necessita-
ti:immo de fructibus beneficij non põt soluere debi-
ta contracta:nisi essent cõtracta pro sua sustentatio-
ne:aut pro vtilitate ecclesie.Est conclusio abbatis in
c.cum esses.de testa.vbi late pertractat.q.iiij.ꝛ.ij.
¶Octauo dubitatur:vtrũ clericus habens bona pa Dubiũ.8. DD
trimonialia pro victu suo sufficientia:possit posside-
re bñficiũ ecclesiasticũ.Ad hoc dicit beatus Hiero.
scribens Damaso pape . Clericos illos conuenit ec-
clesie stipendijs sustentari:quibus parentum ꝛ ami-
corum nulla suffragãtur stipendia . Qui autẽ bonis
parentum ꝛ opib⁹ sustentari possunt:si quod paupe-
rũ est accipiũt:sacrilegiũ profecto incurrũt ꝛ commit
tunt.Et per abusionez taliũ/iudiciũ sibi manducãt
et bibunt:vt habetur.xvj.q.j.ca.finali.Ubi dicit glo.
qȝ videtur loqui de illis clericis qui ecclesie non ser-
uiunt:sed communiter tenent doctores:ꝙ abũdans
de patrimonio potest recipere beneficium vt seruiat
ecclesie:ꝛ de beneficio accipere vite necessaria:et pa-
trimonium reseruare suis heredibus:ꝛ de residuo su
stentationis ex fructibus beneficij dare eleemosynã
pauperibus.Et qui sic dispensat nõ peccat:licet ma-
gis mereretur : si de patrimonio viueret:et fructus
beneficij conuerteret in vsus pauperum et ecclesie
vtilitatem.¶Dubitatur nono/vtrũ cleric⁹ de bonis Dubiũ.9. EE
ecclesie possit testari:ꝛ dicit de bonis ecclesie:quia de
bonis sui patrimonij aut alr's habitis : que non sunt
bona ecclesie:nõ est dubium quin possit.Dicunt aũt
bona ecclesie omnia que intuitu ecclesie / vel de fa-
cultatibus ecclesie acquisiuit:vt in.cap.j.de testa.in
tex.ꝛ gloss.De bonis ergo ecclesie immobilibus que
alienari nõ possunt:non potest testari ẜm omnes.de
fructibus vero perceptis vbi currit consuetudo: te-
stari potest in pios vsus:al'r non:vt Angelus in ver
bo clericus.xiij.Potest autem de eis donare aut alio
modo disponere in quatuor casibus ẜm eundẽ.Pri-
mus qñ tantundẽ expẽdit de suo in vtilitatẽ ecclesie.
Secundus qñ hoc hȝ cõsuetudo:quod Panor.intel-
ligit de rebus mobilibus et modicis qñ disponit pie
ꝛ rationabiliter:alioquin consuetudo erit irrationa-
bilis.Tertius qñ clericus donat intuitu eleemosyne
quam etiam in egritudine põt facere.Quartusquã-
do vult remunerare seruitia honesta:tam a consan-
guineis ꝙ̃ extraneis recepta.Et addit quintusquã-
do dat religiosis locis:et ponit Panor . hanc practi-
cam . Si clericus vult aliquid aliquo vltimorũ qua-
tuor modorum dare:faciat dũ viuit ꝛ non relinquat.
Et notat ꝙ quicunqȝ accipit/alio modo de rebus ec-
clesiasticis:tenetur ad restitutionem:potest tñ de bo
nis ecclesie alere parentes : dotare sororem vel con-
sanguineam/si indigent:de hisaũt que acquirit in-
tuitu persone non officij ecclesiastici : potest donare
vt volet vel testari.Plures alias distinctiones hic po
nunt canoniste quas prosequi longum foret.¶Du- Dubiũ.10. FF
bium decimum vtrũ monasteriũ obligetur ex facto

monachi: hoc est vtrum si monachus obligat ad restitutionem aliquorum: obligatio illa transeat ad monasterium: sic q monasterium pro eo obligetur. Respondet Angelus in sum. in verbo monasterium. §. j. q monasterium non obligat neq ex contractu: neq ex delicto monachi: nisi in duobus casibus. Primus qn huiusmodi restituendum versum est in vtilitatem monasterij: tunc enim in tantum tenetur monasterium: quantum ad eius vtilitatem peruenit: et no plus. Allegatur ad hoc costitutio Leonis imperatoris. x. q. ij. §. hoc ius. Secundus casus: si comissa sit monacho administratio: tunc ad quantum se extendit administratio: intantum obligatur monasterium: et no plus sm Inn. c. olim. de priuile. et hoc intelligendum est tam de monacho q de abbate. Etiam quod dicit de monachis similiter hz veritatem de quibuscuq vere religiosis i. voventibus solenniter tria substantialia vota.

Dubium. xi. G ¶ Dubitatur vndecimo: vtrum monasterium teneat satisfacere creditoribus ingredientium monasterium pro debito ante ingressum monasterij cotracto. Respondet post Angelum in sum. c. religiosus. §. vj. qd monasterium no tenetur satisfacere: quia si no tenetur ex facto monachi: multo minus ex facto ei qui nondum est monachus postq factus fuerit monachus: nisi talis aliqua attulisset monasterio: aut post ingressum aliqua consequeretur: puta per successionem hereditariam: vel per donationem aut legationem seu legatum ratione ipsius solum: tunc enim tenetur monasterium satisfacere quantum se illud extendit quod habuit ei occasione: et no vltra: vnde. xix. q. iij. si qua mulier dicitur: qd si quis habens liberos monasterium ingreditur: et nihil vel minus legitima portione liberis cotulerit: eatenus substantie monasterio destinate detrahitur: ne quid contingat circa liberos iniquum. Ubi notanter dicitur: substantie monasterio destinate: qz de alijs monasterij bonis monasterium no tenetur: debet ergo debitis obligatus ipsis satisfacere creditoribus: et sic ingredi monasterium. Unde et obligati ratiocinijs et curiales prohibentur ordinari et in monasterio suscipi propter plurima incommoda que ecclesia cosequitur: nisi prius fuerint a ratiocinijs publicis absoluti: vt dicit beatus Greg. in regi. lib. viij. allegans legem Mauritij. Aug. liij. dist. curiales. et c. seq. ¶ Sed quid si quis obligatus pecuniario debito cedat omnibus bonis: nec tamen sic satisfit creditoribus: nunquid pot ingredi monasterium. Rndet Angelus vbi supra q debitor pecunie no habens vnde soluat: cedens bonis creditorum satisfecit. Propter pecuniam enim no obligat persona liberi hois: sed tm ad recopensam: vnde lz ei rebus suis exhibitis religionem ingredi: nec tenet in seculo remanere: vt procuret vnde soluat debitum: si zelo dei et feruore charitatis hoc faciat: qz spussancti auctoritate hoc facit: cui nemo potest resistere: vt. xix. q. ij. due sunt. Nec tenet talis in religione laborare vt satisfaciat creditoribus/ quia pro omni momento est religioni obligatus nisi prelatus suus ad hoc licentiam sibi daret. Nec impedit si cu iuramento ad solutionem debiti se obligasset: arg. c. licet. de regularibus. Hec Angelus.

Quia p simulationem

et falsitatem res acquirunt cotra voluntatem (saltem coditionatam) dni rei. Ideo cosequenter circa distinctionem quindecimam hui quarti libri queritur nono. Questio. ix.

A

Utrum falsarius ac-

quirens aliquid per dolum falsitatis teneatur ad restitutionem taliter acquisiti damnificatis. ¶ Cosueto more questio hec tribus articulis terminabitur. In primo premittetur terminorum declarationes. In secundo subiungentur responsiue conclusiones. In tertio soluentur mouende dubitationes.

Articulus. i. Nota. i. ¶ Quantum ad primum notandum q falsarius est qui falsitatem inducit seu committit directe vel indirecte ad proximi deceptionem iniustam. ¶ Dicitur enim falsarius a falsitate/ quasi falsitatem causans: opponit aut falsitas veritati: sicut ergo veritas est adequatio rei ad intellectum ita falsitas est inadequatio seu deformitas rei ad intellectum: hoc est qn aliter res se habet q apprehenditur ab intellectu: tunc est falsitas/ no quidem in re: qz res talis est qualis in se est: sed in apprehensione intellectus: qui aliter rem apprehedit vel iudicat q est in seipsa. Licet etia res qnq denominatione quadam extrinseca dicatur falsa: vt falsum aurum qd est viliori metallo permixtum: falsum vinum qd est aqua pmixtum pro quanto talia aliter apprehendunt q sunt: apprehenduntur enim vt pura: cu tn sint permixta. ¶ Et pot hec falsitas contingere quadrupliciter: in mente: in verbo: in scripto et in opere. In mente/ qn mens apprehendendo rem errat: aliter apprehendendo q se habeat. In voce aut scripto/ dum res aliter significat q se habet. In opere/ dum aliquid simulat: qd tn in operatione aut operato no inuenit: quia tn per falsitatem mentis tm nemo obligatur ad restitutionem primo: cum proximo apparere no possit: et ita nec per eam proximus decipi: ideo nunc tm de alijs trib falsitatis modis: quibus decipi pot proximus est dicendum. ¶ In verbo igit totupliciter pot contingere falsitas: quotupliciter quis falsis relationibus/ mendacibus promissionib: fallacib verborum cautelis loquendo vel tacedo decipitur. ¶ In scriptis etia multipliciter prout in gl. xix. distin. in memoria. et c. licet. de crimine falsi recitatur. ¶ In operatione siue rebus similiter varijs modis: in substatia rei: in mensura: in pondere in numero in pharisaica simulatione. Et de his dicendum primo de falsitate in rebus commissa. Et qm falsitates frequenter in rerum comutationibus/ scz venditionib et emptionib comittunt: quorum medium est numisma: ideo de falsificatioe numismatis primo dicendum est.

Nota. ij. B ¶ Pro quo secundo notandum q sm phm. v. Ethi. c. ix. et j. politicorum. Numismatis vsus est ex necessitate inuent. Na cu res adinuicem immediate comutari non possunt: et homines sine earum comutatione (pro eo qd non omnib omnia necessaria abundat) sustetari no possint: presertim in tata multitudine holm. Tu propter distatia locorum/ in quib consistut res comutade: et difficilem earum trasportationem. Tum pter distantia teporum futurorum: quo res sine sui corruptione seruare non possunt. Tu ex multiplici hominum indigetia: propter qua necesse est rez comutanda esse in multa diuisibile: vt multa necessaria per ea a diuersis coparent. Tu ex quorunda commutabilium indiuisibilium ad holm vtilitatem magnum valore: vt sunt equi/ domus et c. et ita de plurib alijs. Ideo necesse fuit inuenire mediuz aliqd quantitate paruum: vt eius detractio siue diminutio facile perpendatur: et de loco ad locum transferat. Characterem principis/ vel auctoritatem habentis insignitum: ne si quilibet monetaret: valor ei variaret: nec dignosceretur aut falsificaret: et per hoc equalitas in comutationibus no seruaret. Podere certum: vt preciu eius sit certum sine corruptione permasurum: vt sit future prouisioni aptum. Materia preciosum: vt multus valor posset in paruo loco reponi: et facile de loco ad locum trasportari. In plura minora sm valorem diuisibile: propter indigentes multis rebus parui precij. Tale aute est numisma: vel ex sui natura vel hominum instituto ad humana indigetia relato. Quanto enim re aliqua plus indiget humana necessitas: tanto plus valet: et valor precij crescit: et ideo sm relationem numismatis et commutabilium ad indigentia humana/ numisma est certa mensura omnium comutabilium et venalium.

Nota. C ¶ Tertio notandum q moneta tribus modis falsificari potest: sm q tria sunt de substantia monete: scilicet materia metallata: quantitas ponderis: et

publica forma:vt dicit Panor.in.c.quanto.de iureiu.
et est etiam in glo.eodem.c.Et in quolibet horum cō
mitti pōt falsitas. In substãtia:quia non seruat liga
legitima.liga/id est species mixture vel gradus me=
talli propter admixtionē vilioris materie:aut mate=
ria consueta in quãtitate excessiua. In pondere:quia
non habet legitimũ pondus. ¶Pro quo notãdum/
ꝙ tantum debet esse pondus in numismate:quantũ
fuit in materia de qua moneta est fabricata:saltem
deductis expensis ⁊ labore/sm Innocē.licet non sm
Barto.sm quē expense debent solui de publico. Mo=
tiuum Innocētij est:quia nemo suis expēsis tenetur
eam facere. Et hec opinio Innocentij cōmuniter te=
netur : vt vult Angelus in sum.in verbo Falsarius.
quod sic intelligo. Pondus legitimũ est pōdus con=
sequens quantitatem substantie pro tali numismate
iuste determinatum. Gratia exempli. Si pro floreno
determinatur aurum pōderans drachmam que est
octaua pars vncie:tunc florenus falsus est ex ponde
re:si non habet quãtitatē auri ponderantē drachmã:
vnde cũ pondus sequitur naturaliter quãtitatē sub=
stantie rei:⁊ quãtitas substãtie nō distinguit a sub=
stantia:falsificatio ponderis est diminutio substãtie:
siue hec fiat per rasurã monete:siue subtili⁹ per aquã
artificialē corrosiuã:aut alio modo difficile visu ap=
prehēsibili. ¶Est autē determinatio ponderis iusta:
quãdo determinatur pondus tanti valoris pro mo=
neta/quanti est pondus materie eius nō monetate:
ita ꝙ tantũ debet valere moneta ex pondere/quantũ
valeret sua materia non monetata/⁊ nō plus:saltem
deductis expensis monetandi : vt supra dictum est.
¶In forma cōmittit falsitas quãdo mutat nomen/
signum/aut imago eius qui monetauit. Unde ha=
bens auctoritatē monetandi prefigit certam formã
monete/imaginē aliquã/circũscriptionē/aut aliud
signum. Et si aliquid huius forme prefinite omittit:
aut ei aliquid additur/moneta in forma falsificat.
¶Est autem forma monete quedã testificatio veri=
tatis ⁊ iustitie ipsius monete/ꝙ scz sit vere substan=
tie ⁊ iusti ponderis:vt dicit Guil.orem in suo tracta.
de moneta. Unde frequenter in moneta christianoꝝ
principũ vel cōmunitatũ ponitur imago dei/vel ali=
cuius sancti:⁊ nomen eius aut signum crucis:quod
antiquitus fuit institutũ in testimoniũ veritatis mo
nete in materia ⁊ pōdere. Et subdit:si ergo princeps
sub ista inscriptione mutet materiã siue pōdus:ipse
videtur tacite mendacium ⁊ periurium cōmittere:ac
falsum testimonium perhibere. Ipse enim abutitur
hoc vocabulo moneta:nam dicit moneta sm Hugui.
a moneo:quia monet ne sit fraus in metallo vel pon
Nota.4. dere. Hec ille. ¶Quarto notandũ circa mutationem
D. monete/ꝙ huiusmodi mutatio multipliciter potest
fieri:quandoqȝ in materia:quãdoqȝ in forma: quan=
doqȝ in valore:quãdoqȝ in nomine. ¶In materia/vt
quando propter defectum materie/aut nimiã abun
dantiam fieret noua moneta in alia materia/aut in
alia mixtione seu liga ꝓrioris materie. ¶In forma/
vt quãdo mutatur impressio figure/in imagine/aut
charactere/aut circũscriptione. ¶In valore:vt quan
do mutatur substantia/mixtio vel pondus:aut his
manentibus statuitur alius valor:vt si hactenus flo
renus valuit viginti grossos:⁊ statuatur ꝙ de cetero
valere debet.xviij.aut.xxiiij. ¶In nomine : vt si no=
mina mutentur vel accidentalia:puta que non im=
portant pondus vel valorem monete:vt sunt/nomi=
na auctoris aut loci in quo moneta facta est ⁊ hmōi:
vel essentia:puta que imposita sunt determinato va=
lori aut ponderi:vt sunt obolus/denarius/solidus/
libra/florenus. Et he mutationes fieri possunt quan
doqȝ currente priori moneta in suo valore:quandoqȝ
reprobata priore ac prohibita. Item quandoqȝ ex ra=
tionabili causa propter necessitatē aut vtilitatē rei=
publice. Qñqȝ ex cupiditate aut superbia in dãnum
reipublice. Et sm hec mutatio quandoqȝ fieri potest
licite quãdoqȝ culpabiliter ⁊ illicite. ¶Quinto notã= Nota.5.
dum ꝙ in alijs rebus falsitas multipliciter contin=
gere potest: vt in substãtia/numero/pondere ⁊ men=
sura:quãdo pro certa substantia apparēte alia vilior
traditur:vt aurichalcũ pro auro:electrum pro argēto:
vel alchimisticũ pro vero ⁊ naturali:aut infirmũ pro
sano:⁊ sic de alijs. Sic qui numero determinato ali=
quid subtrahit fraudulenter/vel minorē dat pro ma=
iore. Sic qui iustis mēsuris aut ponderibus aliquid
detrahit vel superaddit : erogando vel suscipiendo
fraudulēter/falsitatē cōmittit ad ꝓximi deceptionē:
et per ꝯñs falsarius dicitur. Sic in simulatione falsi=
tas est:dum quis se alium simulat seu asserit/siue in
substãtia/siue in persona:vt Petrus dicendo se Pau
lum:vel in aliqua accidētali habitudine:vt simulãs
se deuotum/probum/pauperē aut diuitem/ sanum
vel infirmũ ⁊c.cum talis non sit:et ita de multis simi
libus. Unde hypocrite mendici nō indigentes validi
mentiētes se infirmos ⁊ morbo aliquo laborare aut
econuerso pauperes iactantes se diuites/laborãtes
morbo/dicentes se sanos vt decipiant:falsarij sunt et
deceptores. ¶Quantũ ad articulũ secundũ est prima
conclusio. Falsificans monetã in substantia/forma Articu.2
vel pondere/peccat mortaliter:si illud facit in damnũ Cōclusio.1.
proximi vel reipub. Hec conclusio est Hosti.⁊ docto. E.
cōmuniter:⁊ satis patet ex textu.c.quãto. de iureiur.
vbi dicitur ꝙ iuramentũ de obseruatione false mo=
nete factum non ligat:cum iuramentũ non debeat
esse vinculũ iniquitatis:ergo seruare falsam monetã
est iniquum:⁊ multomagis falsificare erit iniquum.
Quod autem sit mortale/patet:quia est furtuz:quia
ablatio rei aliene inuito dño:vt infra dicetur. Patet
etiam per extrauagantē Joan.xxij.qui excōmunicat
omnes tales in regno Francie. Quod autem teneat
restituere:probatur per cōmune mediũ:quia omnis
iniuste dãnificans tenetur restituere dãnificato si ha
bere potest:sed fraudulenter falsificans numisma/
dãnificauit proximũ aut rempublicam iniuste:ergo
tenet restituere dãnificato/si haberi potest:aut pau=
peribus/si dãnificatus haberi nō potest. Maior fre=
quenter probata est supra per cap̃.si culpa.de iniur.⁊
dam.da. Et minor satis patet. Et dicit notanter in
cōclusione:in damnũ proximi:quia si q̃s falsificaret
in forma tantũ vnde nō minueret valor:quia sic nō
dãnificaret/nō peccaret. Sic si numisma nō exponē=
dum/rumpendo aut radendo falsificaret. ¶Secũda Conclo.2.
conclusio. Mutans monetã in damnũ reipub.tenet F.
damnũ illatũ restituēdo compēsare. Probat:quia ta
lis iniuste dãnificat:ergo ⁊c. Antecedēs probat:quia
inferēs dãnũ in re nō sua/iniuste dãnificat:sed mu=
tans numisma in damnũ reipub.infert damnũ in re
nō sua:quia in repub.que nō est sua. ¶Dicit notãter
in damnũ reipu:quia si mutaret ex rationabili causa
ad vtilitatē reipu.restitutio nō haberet locũ. ¶Sunt
autē tres cause ꝓpter quas licite mutat moneta. Pri
ma est falsitas introducta : vt si aliq̃s extrane⁹ prin=
ceps aut falsarius malitiose effigiaret/vel cōtraface=
ret formularia seu modulos per quos introducere
niteret monetam sophisticam minoris valoris q̃ sit
moneta vetus:cuius tamē differētia a vera moneta
cognosci a populo non posset:⁊ alio modo cōuenienti
moneta falsa extermiari nō posset:expediret mutare
formã monete vere:seruato tamen iusto valore:vt sic
discerni posset ab introducta falsa. ¶Scđa causa. Si
antiqua moneta nimia vetustate esset peiorata:ac in
substãtia aut pōdere imminuta per ꝯtinuã attrecta=
tionē:tunc cudēda foret moneta noua cũ differētia a
priori:in iusto pōdere:⁊ ꝓhiberi posset cursus prioris
monete vetuste sic diminute. ¶Tertia causa/est ra=
ritas materie ꝓpter quam materia haberi nō posset
tali ꝑcio quo prius solita est haberi:tūc mutãda esset
moneta:vel cōstituēdo aliũ eius valorē respectu mo=
nete alteri⁹ materie:vel fabricãdo nouã minoris pon
deris ⁊ equalis precij cum priore. Exempli causa. Si

dragma auri non monetati ex aliqua causa ascende-
ret in precio: ita ꝙ nunc valeret triginta grossos ar-
gēti: que prius valuit viginti: tunc autē florenus ha-
bens dragmā etiā mutādus est in valore: ita vt etiā
si prius valuit. xxj. grossos: nunc statuereť vt valeret
xxxj. grossos. Aut cudēda esset noua moneta auri mi
noris pōderis: tanti tamen vt valeret iusto pretio. xx.
grossos: ⁊ hoc cū differētia aliqua in forma a priori/
vt nosci posset: ⁊ hoc forte magis expediret reipu. vt
precia in ceteris rebus cōstituta: ac reditus ac pecu-
niarū census manerēt nō mutata: ⁊ sic nemo frauda-
retur. Et parū referret vtrum veteris monete cursus
maneret/ nihil prohibereť: seruata tamē debita pro-
portione ad alias monetas inferiores: ⁊ ad ꝑcia rerū
venaliū ac redituū siue cēsuū. ¶ Posset addi quarta
causa: Lucrū ex noua moneta cōsequēs nō moneta-
rij: sed reipublice expediēs vel necessariū/ de quo in-
fra in dubijs. ¶ Extra hos casus mutatio monete in
valore reproba est ⁊ iniusta: quia reipub. damnosa et
spoliatiua subditorū: siue hec mutatio fiat in mate-
ria/ pondere volūtarie cōstitutionis valoris/ aut no-
minū essentialiū. Si vero mutatio fieret in sola for-
ma/ aut noibus accidētalibꝰ: ⁊ nō in valore: ⁊ hoc siue
in valore preiudicio reipub. tolerari posset: ⁊ ꝗuis si
fieret ex superbia/ pompa/ vel aliorū contēptu/ aut
alia sinistra intētione: nō careret peccato: tamen non
requireretur aliqua restitutio: vnde consiliū est ꝙ nō
fiat mutatio monete/ nisi ex magna ⁊ rationabili ne-
Cōclusio. 3. G cessitate. ¶ Tertia cōclusio. Expēdēs sciēter monetā
falsam pro vera ⁊ iusta/ falsarius est: ⁊ teneť restitue-
re illata damna. Probať prima pars ꝙ sit falsarius:
quia falsitatē inducit ad proximi deceptionem: ergo.
Cōsequētia tenet ex q̇d nominis falsarij. Antecedēs
est manifestū. Secūda pars patet: quia infert damnū
persone ⁊ reipublice: ergo tenetur ad restitutionem.
Tenet cōsequētia ex cōmuni medio et cap̄. si culpa.
Cōclusio. 4 ¶ Quarta cōclusio. Expendēs sciēter monetā nō cur-
rentē/ aut al's minus valētē pro bona ⁊ currēte/ frau
dat proximū: ⁊ tenetur restituere. Hec cōclusio in sen-
tentia est Ange. in sum. et Anto. et probať eisdē me-
dijs quibꝰ prior: talis enim decipit proximū dando
sibi malū pro bono. ¶ Et dicitur notāter in duabus
precedētibus cōclusionibꝰ scienter: qm̄ si ignoranter
fieret: vt quia ignoraret valorē monete quā expēdit/
excusaretur saltē a peccato ⁊ etiā a restitutione/ du-
rante ignorātia. Si tn̄ post ea sciat/ tenebiť ad resti-
tutionē: quia siue sciēter/ siue ignoranter damnifico
proximū teneor eum releuare indēnem postꝗ̄ mihi
innotuerit illatū dānū. ¶ Nec excusatur expendens
in casu vtriusꝫ cōclusionis tertie ⁊ quarte/ per hoc ꝙ
hmōi moneta falsa vel minus valēs data est sibi pro
bona: quia culpa alterius ⁊ error proprius nō debet
alteri nocere. Culpa enim suos debet tenere autho-
res non alios. Imputet ergo sibi recipiēs monetam
falsam/ cōfractā/ vel integrā: sed minus valentē pro
bona/ ꝙ nō caute ꝑspexit. Si vero sciēter recepit ma-
lam vt expēderet pro bona: aggrauať peccatū ⁊ resti-
Conclo. 5. H tutionis debitū. ¶ Quinta cōclusio. Transferēs mo-
netam de certo loco vbi minoris valoris estimať ad
locū vbi magis valet: nō peccat: si nō al's fraudē com
mittat. Hec est Anto. probať ꝺm eū: quia lꝫ cuilibet
ex industria sine alterꝰ dāno lucrū querere: sed trās-
ferens in casu conclusionis monetā eam emēdo vbi
minꝰ valet/ ad locū vbi plus valet: vtiť sua industria
sine dāno alicuiꝰ: dum tn̄ eam nō radit aut diminuit:
Conclo. 6. ergo ⁊c. ¶ Sexta cōclusio. De alijs modis falsitatis
generaliter omnis proximū defraudans per falsitatē
cōmissam: siue in rerū substātia/ numero/ qualitate/
pōdere vel mēsura: siue in verbo/ aut in scripto ꝑter
penas canonicas ⁊ legales quas incidit: ⁊ peccatum
mortale qđ cōmittit: teneť de omni dāno inde secuto.
Hec conclusio cōmuniter doctorꝝ est: ⁊ probatur: quia
talis dat efficacē occasionē dāni reipublice/ aut proxi
morꝝ: ⁊ per ꝯn̄s tenetur ad restitutionē totius damni:
incidit et penas canonicas ⁊ legales/ quas transeo.
Agit quocꝫ cōtra fraternā charitatē fraudādo proxi-
mum: quē tenetur a fraudibus ⁊ damnis possetenus
preseruare ei bene velle ⁊ benefacere: nedū amico sed
etiā inimico: ꝺm illud Luce. vj. Benefacite his qui
oderunt vos. Et per ꝯn̄s peccat mortaliter. ¶ Septi- Conclo. 7.
ma cōclusio. Recipiens aliquid occasione certe habi-
tudinis simulate ⁊ non existētis/ al's nō accepturus/
fraudat donantem: ⁊ tenetur ad sic accepti muneris
restitutionē. Hec cōclusio est de mente Alexā. de ales
parte. iiij. q. lxxxvj. membro. iij. arti. ij. et. iij. Et proba-
tur: quia tales falsarij sunt ⁊ deceptores: vt dictū est
supra notabili quinto. Sed omnes per dolū ⁊ falsi-
tatem acquirētes restituere teneňť taliter acquisita:
vt satis deductum est. ¶ Item quicūqꝫ rem aliquam
vsurpat/ dominio in se nō trāslato/ iniuste rem illam
possidet: et per ꝯn̄s ad restitutionē tenetur tanꝗ̄ con
trectator rei aliene: tales autē sunt defraudātes per
simulationem: ergo. Consequētia nota cum maior ē.
Minor probatur: quia dans munus alicui persone
propter certam habitudinē: quam errās putat in eo
fore: non daturus si eam nosceret non esse in persona
simulāte: nō dat per se ⁊ simpliciter persone se talem
simulāti: sed interpretatiue persone tali qualē credit
esse illam: puta viro sancto quem estimat talē cum sit
hypocrita. Et per ꝯn̄s nō trāsfertur dominiū mune-
ris dati in false se simulātē: quia dominiū rei in casu
nō trāsfertur nisi volūtate dantis ⁊ recipientis. Non
est autem hoc volūtas dantis/ dare simulatori ⁊ fal-
sario: qualis est is cui dat per errorē: sed dare existēti
tali qualē putat illum esse/ qualis tamen nō est: ⁊ ita
nō est volūtas sufficiēs ad dominij trāslationem. De
hoc supra. q. ij. huius distinc. vbi ostendiť que requi-
runtur ad donationē tam liberalē ꝗ̄ contractum. et
hec etiam cōcordāt intētioni Sco. dist. xv. lib. iiij. q. ij.
¶ Et dicitur notāter in cōclusione alias nō acceptu-
rus: quia si donans fuisset daturus persone se simu-
lanti: etiam si sciret eum nō esse talē qualē se simulat:
nō tenetur recipiens ad restitutionē: quia ibi trans-
fertur dominiū: quia illi simpliciter vellet dare ⁊ non
alij interpretatiue. ¶ Ex illo sequunť aliqua corolla Corolla. 1.
ria cōclusionis exēplariter declaratiua. Primū. Pe- 3
trus mentiēs se paulū qui recipit munus dandum
paulo/ peccat: ⁊ tenetur ad restitutionē. Similiter si
mentiť se fratrē aut cōsanguineū vel affinē donātis:
⁊ in similibꝰ. ¶ Secundū. Hypocrita simulās se san- Corolla. 2.
ctum deuotum aut probū: ⁊ vt talis recipiēs munus
tenetur ad restitutionem muneris dati. ¶ Tertium. Corol. 3.
Mendicus simulās se pauperē cū sit diues aut men
tiens se infirmū cum sit sanus: ⁊ vt talis recipiēs ele-
emosynā, al's non recepturus: teneť ad restitutionem
eleemosyne sic fraudulēter per simulationē accepte.
¶ Sed cui restituet? Respōdet Alex. vbi supra. Nō ei
a quo accepit: quia ille meritum hꝫ apud dn̄m: quia
dedit intuitu paupertatis: sed teneť restituere pau-
peribus quibus ille dedisset si non errasset: si cōstet ei
qui sint: si autem restituať quibuscūqꝫ pauperibus.
¶ Quartū corollariū. Mendicantes validi ⁊ tn̄ pau- Corol. 4.
peres: nullā simulationē pretēdētes: licet sint prohi-
bendi a mendicitate: ⁊ compellēdi ad querēdū victū
labore manuū: non tn̄ teneňť restituere eleemosynā
acceptā. Primū patet: quia sunt impedimēto paupe
ribus inualidis: ⁊ suis desidia ⁊ ocio dant occasionē
plurimis peccatis: ideo sunt ꝓhibēdi. Secundū pꝫ:
quia donās talibus libere donat ⁊ simpliciter seu vo
luntarie: ⁊ per ꝯn̄s transfert dominiū: ⁊ per hoc reci-
piens facit rem suam. Nec prohibita est donatio ta-
lis: licet arcendi sint ꝺm leges ne mendicent: sed vt la
borent: ⁊ non inerti ocio vacent. Et intelligendum
est hoc corollarium quo ad primam partem: nisi hu-
iusmodi mendicantes rationabiliter excusarentur
a labore manuum exercendo: tunc cum non sit eis
alius modus acquirendi vite necessaria: poterunt
mēdicare. ¶ Sunt autem plures excusationes inter

quas est amor perfectionis: de quo dñs. Si vis perfectus esse: vade et vende omnia q habes: et da pauperibus. ¶ Itē amor imitationis Christi qui tāte paupertatis extiterat: vt nō haberet vnde didrachmam solueret. Matth. xvij. nec vbi caput suum reclinaret. Luc. ix. Item amor vite contemplatiue qui requirit ocium: secundum illud Augu. xix. de ciui. dei. c. xix. Ocium sanctum querit charitas veritatis. ¶ Item sedulitas orationis/audiēdi dei verbum: interessendi diuinis officijs: sicut de maria magdalena ait dominus q optimā ptē elegit: in eo q sedit ad pedes dñi/ audiens verba illius. Luc. x. Et dum a predictis impedit exterior manuum labor: laudabile est tali mendicando victum conquirere quātuncūq sit valitudo corporis ad labores. Hinc beatus Benedictus eremū petēs eleemosyna cuiusdā sacerdotis triēnio priusq regulam condidit sustentatus est: vt scribit Greg. ij. lib. dialo. Sic beatus Alexius relicto abundantissimo patrimonio/mendicabat validus corpore: et sic de pluribus legimus patribus egypti. ¶ Quintum corollarium. (Coroll. 5.) Questores falsis questibus aut indulgentiarum falsarū pronuntiatione/aut alijs mendacijs populum decipientes: et per hec eleemosynas extorquentes/ad restitutionē sic acquisitorū obligant. Patet ex cōclusione: quia donaria hmōi per fraudem extorta sunt. Unde questoribus hmōi predicationis officium prohibitū est: nec permittendi sunt aliquid populo exponere: nisi ea que in literis suis apostolicis (prius per diocesanum visis et examinatis) aut diocesanis continentur: et charitatiua subsidia simpliciter postulare: vt in. c. abusionibus. de peni. et re. in clemen. Tantum de articulo secundo. ¶ (Articu. 3. Dubium. 1. L) Quantū ad tertium articulum dubitatur primo/quis habeat cudere monetam. Respondet hic Panor. in. c. quanto. de iureiu. qd solus princeps. i. imperator: et nemo alius/sine concessione principis: qd tū intelligit nisi princeps inferior aut ciuitas: vel generaliter iferior potestas hoc prescripsisset/per tantum tempus de cuius initio non extaret memoria: vt in. c. super quibusdam. de verbo. signifi. Uel nisi esset talis qui descripsisset iura imperij: sicut reges hispanie qui dicūtur non subiacere imperio: quia regnum a faucibus hostium eruerunt. Concordat dñs Anto. et est ratio principalis responsionis: quia cum moneta (vt premissum est) inuenta est et instituta pro bono cōitatis congruum est vt ab eo fabricet: a quo regēda est cōmunitas: talis autem est princeps/aut qui a principe habet auctoritatem. Licet autem principis sit fabricare: ac sua imagine ac nomine signare monetam. tū propter hoc moneta dispersa in populum nō est sua: nec ipse est dominus monete currentis in suo principatu: nam moneta medium est pmutādi diuitias naturales equiualens eis: ideo illorum est possessio monete: quorū sunt naturales diuitie. Nam cū quis dat panem suum vel proprij corporis laborē pro pecunia: cum eam receperit sua est: sicut panis et labor suus fuit et in eius libera potestate. Dicit etiam Nico. orem/quod licet facere monetā pertineat ad principem: tamē constituere valorem monete seu proportionem vnius monete ad aliam: gratia exempli. Floreni ad grossum: aut grossi ad obolum: puta q florenus valeat tot grossos: et grossus tot obolos: non dz esse in potestate principis: sz communitatis cuius est moneta. Quod sic intelligendū puto: q nō est in potestate principis constituere valorem monete scdm suam voluntatem: sed iustam et naturalem proportionem auri ad argentum: et argenti puri ad talem ligam: et discretio huius pertinet ad cōitatem. ¶ (Coroll.) Ex quo sequitur q princeps reprobās monetā aliquam valentem/vt eam remissius emat et cōflet: et inde aliā minus valentem fabricet ei priorē valorē cōstituēdo monetam fraudat: et ad restitutionē tenetur. Hec est sentētia Hostiē. et Panor. et patet manifeste: q vilius vendit carius: qd est contra iustitiam. Item sic posset sibi attrahere indebite pecunias oēs subditorum: vt si attraheret aurum ad paruū preciū: et illud emeret pro argēto: ac deinde augmētato precio rursum venderet monetā aureā pro maiori precio argenti. Sile esset si poneretur preciū in toto frumento sui principatus: et emeret: et postea venderet pro maiori precio etiam per eū cōstituto: que vtiq esset iniustissima et tyrānica exactio ppli. Nec est sile de venditione frumentorum a sancto Joseph sub ditione pharaonis: qm ex eo q non creuerūt frumēta ipsa facta sunt cariora et maioris precij: q ante dum collegerat in horreis cum copia eorum exuberabat: nam precium rei humana indigentia mensurat: vt vult phs. v. Ethic. Et si forte excessum est in precio: dicit Cassio. Credo virū sanctū tali necessitate constrictū vt auaro principi satisfaceret: et periclitanti populo subueniret. ¶ Dubitatur scdo: vtrū in aliquo casu princeps mutare possit monetam ppter lucrū suū: vel generaliter an princeps possit habere lucrum ex moneta/cōstituēdo maiorem valorē monete q valeat eius materia non monetata deductis necessarijs expensis: vel minuendo pōdus aut ligā sub priore valore. (Dubiū. 2. M) Rñdet breuiter q in vno solo casu princeps potest sentire lucrum ex moneta/scz dum lucrum illud redundat in vtilitatē reipu. vt tactū est in conclusione scda: puta qñ princeps indiget subsidio pro defensione reipu. ad quod prestandū subditi obligant: tunc posset fieri aliqua mutatio in moneta: vt pondus vel materia sub eodē valore minueret: vt sic minus populus sentiret se grauari: dum tū non extenditur lucrum vltra necessariam principis indigētiā supradictā. Sz hec mutatio fieri nō debet sine cōsensu subditorū: quorū vt dictū fuerat: est moneta: potest enī quilibet renunciare iuri suo. vij. q. j. q periculosum. sic et cōmunitas. Et vult Inno. quod sufficit cōsensus maioris partis magnatum. Sed de hoc dubitat Panor. loco alleg. cum tractet de negotio singulorum: ideo dicit Ange. requiri consensum singulorū: nō tū sufficit consensus populi ad dispergendum huiusmodi monetā minoris ponderis extra tale dñium: quia cum damno non subditorū nō pōt suas indigētias subleuare. In quo satis oēs cōcordāt. ¶ Uidet etiā quibusdā q in casu quo colligēda est magna pecunia pro redemptione principis aut defensione etc. facilior sit modus et expeditior per mutationem monete. Tū quia hic modus facilior est ad cōgregandam pecuniam necessariā citius sine fraude et expēsis colligētiū. Tum quia videt pportionabilior facultatibus subditorū. Tum quia minus sensibilis: et per hoc magis portabilis sine murmure et periculo rebellionis populi. Tum quia est generalissima cōprehēdēs oēs tam clericos q laicos nobiles et plebeios/diuites/et pauperes. Uerum an hec ita se habeāt/cōmitto diligenti lectori. Duo tū necessario hic attendenda sunt. Primū qd moneta illa tū currat inter subditos illius dñij: qui tenentur subuenire dño et sue reipub. qm si disspergeretur ad alios: isti per hoc iniuste grauarentur. Secundum qd collecta necessaria pecunia/moneta reducatur ad priorē statū: q cessante causa cessare dz et effectus. ¶ (Dubium. 3 N) Tertio dubitatur: vtrū eligens ad partē meliores denarios/et magis ponderantes: et cōflari faciēs: peccet et ad restitutionē teneat. Rñdet Ange. in sum. sequen. Hostien. Joan. and. ac alios sub hac distin. Si illi q cudūt pecuniā: eo q non possunt oēs equaliter perficere: aliqui denarij sunt quandoq minus ponderantes propter hoc permittunt alios in maiori pondere: vt sic fiat adequatio iusti ponderis in multitudine: que nō potest fieri in singulis denarijs: tunc tales eligentes meliores sunt falsarij: et tenentur ad restitutionē cōmunitatis: q corpus pecunia dānificauerūt. Si vero denarij sunt iusti ponderis: sed aliqui sunt amplioris: et illos radunt: dum remanent iusti ponderis seu cōflāt: nō credo falsarios: licet male faciāt: et nullo mō sit eis cōsulēdū: si tamē

voluerint abstinere: non credo qd sint extra statum salutis. Uidetur itaqz sentire qd talis nō peccet mortaliter: licet peccet venialiter: qd non satis intelligo: nisi modicitas huiꝰ electionis: quia raro vel paucos eligit excuset: qm̄ si hoc frequenter facit: dampnificat grauiter monetariū qui ex improuidentia excessit in pondere: vel eum cuiꝰ noīe monetat: ꝛ ita teneret ad restitutionē ei sicut qui rē remissiꝰ emit vbi forū certum est: et vendens in numero vel pondere errauit: sic monetarius in pōdere errauit. Si tamen raro fiat modicitas excusaret: sicut furtum minime rei (vt poma vnius) excusatur.

dubiū. 4. D ¶ Dubitatur quarto contra septimam conclusionem. Nam Jacob recepit benedictionem primogeniture a patre Isaac/ simulando se Esau: vt habetur Geñ. xxvij. ꝛ hoc egit fraudulenter vt ait pater. Uenit germanus tuus fraudulēter ꝛ accepit bn̄dictionē tuā: ꝛ tn̄ nō restituit: immo in ea p̄ eum cōfirmauit/ dicēs. Benedixi ei/ ꝛ erit benedictꝰ. Respondet qd Jacob simulādo se Esau/ non cōmisit fraudē in re aliena: sed caute ꝛ prudenter acquisiuit rem sibi debitam. Nouit enim reuelatiōe matris sue qd dominus ius primogeniture tradiderat sibi: ideo illud a fratre tanq̄ iniusto possessore acquisiuit. Nec tamen mentiebatur respondendo se esse primogenitum Esau: qm̄ vere respondit ad intentionē paterne questionis. Quesiuit enim pater de eo cui debebatur ius primogeniture: quez ipse putabat esse Esau: licet in hoc errauerit: nesciens deum in hoc pretulisse Jacob: quod reuelatū fuit matri/ nondum patri Isaac: et sic verum respondit Jacob. Ego sum primogenitꝰ tuꝰ Esau. i. ego sum cui debetur primogenitura: quā tu putas deberi esau. Quod vero dixit Isaac. Uenit germanus tuus fraudulenter: non est accipiendum in malo: sed fraudulenter. i. simulatorie simulando se sm̄ meam intelligentiam: sed caute qd suum erat accepturus. Et ideo non dicitur qd fraudulēter accepit benedictionē: sz fraudulēter venit: ꝛ iuste accepit quod sibi erat debitum. Nec illa benedictio fuit principaliter a patre Isaac: sed a deo: qui non potest decipi. Concordat Alexan. par. iiij. q lxxxvj. mem. iij. ar. iij. Et ideo notāter dictum est in cōclusione: alias nō accepturus: erat em̄ Jacob alias diuina ꝑmissione et electione accepturus: nō occasione sue simulationis. Et tantum de illa questione nodosa.

¶ De contractu emptionis et venditionis.

Ostea que tractata sunt de restitutionibꝰ eorū q̄ vsurpata sunt cōtra possessorū volūtatē simplr vl' cōditionatā: cōsequēter querēdū est de restōne eorū q̄ iniuste acquirunt: accedēte tn̄ vtriusqz dantis ꝛ recipiētis volūtate: ꝑut cōtingit in cōtractibꝰ: puta in mercātijs/ artificū laboribus/ ꝑmutationibꝰ/ turpi lucro/ vsura ꝛ simonia ꝛ similibus. Igitur circa hec queritur decimo.

A Questio. x.

Trū fraudās proximū in negotio/ mercātijs vel labore ꝛc. teneat fraudato dāna restituere. ¶ Iuxta morē per tres articulos qd terminabit.

Articu. 1. Nota. 1. Primus notabilia premittet. Secūdus cōclusiones subijciet. Tertiꝰ dubia adijciet. ¶ Quātum ad primum notandū q licet illi termini mercatio/ venditio/ ꝛ emptio varijs modis accipiantur: in proposito aūt pro eodem accipiunt: nisi qd mercatio vtrūqz relatiuum ꝛ correlatiuū includit scz venditionem ꝛ emptionē: nam vēdendo ꝛ emēdo mercari dicimur: ideo indifferēter hic vnum pro alio accipitur. ¶ Et vtrumqz accipitur dupl'r. Uno modo cōiter pro cōtractu quo dn̄ium rei de vno trāsfert in aliū precio mediāte: siue precium illud sit res aliqua vtilis: siue numisma: et sic includit ꝑmutationē seu cōmutationem: qua res vtilis immediate datur ꝓ re vtili. Alio modo accipitur strictius pro trāslatione dominiū rei de vna persona in aliam numismate mediāte. ¶ Ad iustitiā veri cōtractus parū refert vtrū preciū sit numisma vel alia res vtilis: ideo loquitur de venditione ꝛ emptione primo modo. Nota. ¶ Et hoc modo ad mercationem quinqz requiruntur: scz due persone: quarum vna vendit: alia emit: alioquin non esset trāslatio dn̄ij. Tertio requirit res ipsa: cuiꝰ dn̄ium trāsfertur de vno in aliū: ꝛ hec dicitur merx. Quarto requiritur precium: siue illud sit numisma: siue res aliqua vtilis: quia si nō interueniret precium: iam non esset mercatio: sed donatio mere liberalis. Quinto requiritur donatio conditionalis vtriusqz persone. i. datio vniꝰ si altera dat: puta datio rei que venditur: et precij pro quo venditur: nam vendens dat rem vtilem ementi: emens dat preciū vendenti: ꝛ neuter daret altero nō dāte: ꝛ hoc siue hec sint presentia siue absentia: potest em̄ res absens emi: ꝛ precium in prompta tradi: vel traditio differri. Et hec cōditio notatur in genere diffiniti scz cōtractus: quia cōtractꝰ dicit dn̄ij trāslationem: que fit per datione qua rem meam do alteri: vt habitum est supra. q. ij. huiꝰ dist. ¶ Fit autē mercatio quandoqz vt emptor merce. i. re empta vtatur pro se: vel vt re sibi necessaria in se. i. non mutata: vt cibus/ vestis/ domus/ vtensilia ꝛ huiusmodi: vel vt materia vel instrumētū sui laboris: vt ligna tornatori: pelles corrario: pannus sartori: securis carpentario: ꝛ non vt vendat (saltē immutatā in aliā formam artificialē) et illa dicitur simplex mercatio. Quādoqz non vt emptor ea vtatur: sed vt eam carius vendat etiam non mutatā suo artificio: ꝛ illa mercatio dicit proprie negotiatio: sm̄ Chryso. super Matth. c. xxj. et statim. j. dicetur. Sepe tn̄ mercatio ꝛ negotiatio accipiuntur pro eodem. Nota. 2. B ¶ Scdo notādū q mercatio nō est mala ex genere: sed bona ꝛ humano conuictui necessaria: dum tamen fuerit iusta. Cum em̄ nullus locus/ ciuitas aut prouincia sibi sufficiat pro vite suorum incolarum sustētatione: necessaria quoqz sit mutua cōicatio diuersarum regionū in vite necessarijs: vt inopia vnius ex abundantia alterius suppleatur. Et ad hāc cōionem que fit per rerum translationem de loco in quo abūdant: ad locum vbi deficiunt: non oēs idonei sunt: vel propter defectum industrie que requiritur in hm̄oi rerū cōgrua translatione: vel propter impedimentum laborū reipublice necessariorū: vt agriculture et artium mechanicarum/ regiminis populi/ cultus diuini/ aut paupertatis seu corporalis infirmitatis ꝛ impotentie: ꝛ sic de similibus: ideo necesse est/ congruum et vtile reipublice vt sint persone industrie: que hm̄oi trāslationibꝰ rerum necessariarum operam impendant: quibus etiā pro suis industria/ solicitudinibus/ curis/ periculis/ laboribꝰ/ expensis: et similibus debetur remuneratio condigna: que lucrum dicitur: quoniam dignus est mercenarius mercede sua. Matth. et Luc. x. Et nemo militat suis stipendijs vnq̄. j. Corint. ix. Et sicut agricola: qui vineam plantat/ de fructu suo edit: atqz pascēs gregem de lacte ouium manducat: ita ꝛ mercator de suis laboribus ac mercantie lucris viuere debet.

¶ Nec obstat quod ementes et vendentes dominus eiecit de templo: quoniā mercatio illa non ex genere actus: sed ex circunstantia loci reproba fuit. Non em̄ in loco orationis tractari debent secularia negotia alias licita. Sic ꝛ propter circunstantiam temporis: puta in sabbato/ illicita est et prohibita: et similiter propter alias circūstātias frequenter illicita reddit: quibus semotis licita est: et esse poterit meritoria: sicut satis ostēdit beatꝰ Augu. super Psal. lxx. C ¶ Uerūtamen periculosa est negociatio: quia difficile est inter ementes ꝛ vendētes nō interuenire peccatū: cum quodāmodo naturale sit cōtrahētibus sese inuicē decipere: vt dicit Leo papa in. c. qualitas. de peniten. distin. v. et glo. ibidē. Et ideo penitentibꝰ interdicit reditus ad negotiationē tanq̄ ad rem periculosam:

que vix sine peccato agitur: vt in.c.pluribus.de peni.
distin.v. Qui tamen canones cõsiliũ censent: non pre-
cepit: sicut generaliter cõsilium est fugere periculosa.
Nam s'm doctores septẽ officia periculosa enumerã-
tur: scz cura rei familiaris/militia/procuratio/admi
nistratio/mercatio/aduocatio/z officiũ episcopatus:
que tamen nõ sunt prohibita: nam de episcopatu (qđ
ceteris periculosius est) dicit ap'ls. Qui episcopatum
desyderat: bonũ opus desyderat.ij. ad Timo.iij. Un-
de z de mercantia in cap. qualitas.allega.dicit Leo.
Qualitas lucri negotiantem aut accusat/aut arguit:
quia aut est honestus q̃stus/aut turpis. Uerũtamen
vtili' est penitẽti pati stipẽdia: q̃ periculis negotia-
tionis astringi. Et sequit' qđ supra positũ est. Quia
difficile est inter emẽtis vendẽtisq3 cõmerciũ non in-
Corollariũ. teruenire peccatũ. ¶Ex quo satis patet q' mercatio
simpliciter nõ est peccatũ/sed eius abusus. Qđ clare
habet in ca.fornicari.lxxxviij.dist. et est Augu.lib.de
questi.no.et vete.testa.vbi dicitur. Fornicari hoibus
semper nõ licet: negotiari vero aliq̃n licet. Anteq̃ eñ
ecclesiasticus quis sit: licet ei negotiari: facto iam nõ
licet. Et s'm hoc Chryso.super Matth. (et habet ea-
dem dist.) vbi ait. Ejiciens dñs vendẽtes et ementes
de templo/significauit: quia mercator nunq̃ potest
deo placere: z ideo nullus christianus debet esse mer
cator zc. Loquit' z intelligẽdus est de mercatore offi-
cio suo abutẽte: qui vt Cassio.super Psal.lxx.(vbi in-
terpretatio.lxx.habet. Quoniã nõ cognoui negotia-
tionem) ait. Quid est aliud negotiũ nisi que possint
vilius comparari/carius velle distrahere? Negotia-
tores vero illi abominabiles existimant': qui iustitiã
dei minime cõsyderantes: per immoderatũ pecunie
ambitũ: pollunt merces suas plus periurijs onerãdo
q̃ p̃cijs: tales eiecit dñs de templo. Et subdit. Sẽsus
ille taliter cõplectẽdus est. Nõ cognoui negotiatio-
nes: illas scz que malis actibus inquinant'. Et pul-
chra ibi ad propositũ premisit que breuitas rescinde
re iubet. Augu. vero super eodẽ Psal. illas negotia-
tiones damnat: quibus negotiatores gloriantur de
operib' suis: et de suis actibus sibi placent: qui igno-
rantes dei iustitiã z suam volẽtes cõstituere: iustitie
dei non sunt subiecti. Unde negotium quasi negans
otium dictum est otium/scz ad vacandũ deo: vt scia-
tur q̃m deus est qui operat' omnia in oib'.j.Cor.xij.
vt nemo de operib' suis extollat'. Et premisit ostẽdẽs
q' non negotiatio: sed propria iniquitas negotiatorẽ
malũ facit: sicut nec agricultura: ars mechanica: aut
medicina reprobata est: licet in his cõtingat abusus.
Unde in persona negotiatoris multa pro se allegan-
tis. Si malus fuero nõ negotiatio mihi facit: sed ini-
quitas mea. Et hoc approbãdo in persona sua sub-
dit. Quãdo verũ dicit' nõ est qđ contradicat'. Est ergo
mercari seu negotiari actus de se indifferens: qui po-
Nota.3. D test iniuste z iuste exerceri. ¶Tertio notandũ/q' iu-
stitia in mercantia z negotiatione ex plurib' pendet
circũstãtijs z obiecto. Unde Alexã.de.ales par.iij.q.l.
membro.j.ponit sex circũstãtias/ex quibus attendit'
tam iustitia q̃ iniustitia negotiationis. He sunt cir-
cunstãtia persone/cause/modi/temporis/loci/con-
sortij. Addit Sco.q.ij. hui' distinctiõis sententialiter/
cõmunis damni. Addẽda est etiã circũstantia precij/
quibus presupponit' obiectũ. Ex omnibus illis mer
Circunstantia.1. catio quãdoq3 licita est: quãdoq3 illicita. ¶Ex obie-
cto quãdo merx talis est que vendi potest. Nõ enim
possunt vẽdi spiritualia: vt dicetur infra de simonia.
Neq3 homo liber: neq3 illa quorũ vsus solũ mal' est.
Nota. Talia enim vẽdẽtes peccãt: sicut illi qui male vtunt'.
Unde dicit Ange.in sum.in verbo ars.§.ij. Artifices
qui faciunt taxillos/chartas/pompas/curiositates
et hmõi: que vt freqũẽtius sunt mortale peccatũ illis
qui ipsis vtũtur: hec nec vẽdere nec donare possunt/
nec absolui possunt: nisi a tali arte abstineant. Quod
credo verum s'm limitationẽ infra.q.xiij.dubio.iiij.
factam. Itẽ nõ potest vẽdi res aliena: nec res pupilli
vendi potest tutori. Sic nec res fisci ecclesie eius pro-
curatori. ¶Ex persona vendẽtis z emẽtis negotiatio 2
quãdoq3 est illicita. Uendentis si fuerit clericus. His
enim negotiatio prohibita est: vt supra allegatũ est
ex Augu.et beatus Hiero.dist.lxxxviij. Negotiatorẽ
clericũ ex inope diuitem: ex ignobili gloriosum quasi
quandã pestẽ fuge. et ap'ls.ij.Timo.ij. Nemo mili-
tans deo implicat se negotijs secularib'. ¶Sz nota
q' nõ quelibet vẽditio aut emptio venit appellatiõe
negotiationis. Unde Chryso.sup Matth. et habetur
lxxxviij.dist. ejiciẽtes.ait. Ostendã quis nõ est nego-
tiator. Quicũq3 rem cõparat non vt integrã z immu-
tatã vendat: sed vt materia sibi sit vt aliqđ inde ope-
retur: ille non est negotiator. Qui vero rem comparat
vt integrã z immutatã vendẽdo lucret': ille est merca-
tor. Et per hoc cleric' emere potest necessaria sibi pro
sua persona vel artificio si nouit: nec ideo est merca-
tor. Etiam ex persona emẽtis: si discretione caret aut
precij vsum habere nõ potest vt minorẽnes. ¶Item
illicita est negotiatio vel mercantia ex causa: si causa 3
nõ fuerit honesta: puta nõ intẽdat debitũ finẽ. Unde
s'm Alexã. vbi supra. Etiã laico nõ licet mercari/nisi
propter duo: scz p̃pter necessitatẽ/z pietatẽ. Propter
necessitatẽ: vt tali lucro sustẽtare possit se z suã fami-
liam s'm decentiã sui status. Propter pietatẽ: vt lucre
tur vnde distribuat pauperibus z eroget in pias cau
sas. Item vt subueniat reipub. transferẽdo necessaria
quibus caret de loco/vnde hec abũdant: recipiẽdo lu
crum moderatũ proportionatũ laborib'/expensis zc.
Non vt finẽ principalẽ: sed vt finẽ ordinatũ in pieta-
tem aut necessitatẽ. Nam mercari propter substãtiã
ac diuitias cumulandas: z propter improbã cupidi-
tatem acquirendi superflua: vt sine solicitudine z la-
bore ociosam ducat in voluptatib' vitã/vel curiosi-
tatẽ/pompã seu aliũ finẽ illicitũ/culpabile est. Et si
in finẽ mortalis peccati ordinatur/erit mortale: q̃m
omnia media ex intentione ordinata in finẽ qui est
culpa mortalis/sunt mortalia. ¶Ex circũstãtia modi 4
illicita est mercatio: si fiat cũ mẽdacijs z periurijs. De
quo Chryso.super Matth.xxj. Mercator sine mẽda-
cijs z periurijs esse non potest/id est vix potest. Et si
fit cum dolo sophisticatione verbo℞ aut mercis: aut
circũuentione proximi/dãnosa mixtura/aut dolosa
occultatione/siue falsificatione ponderũ numeri vel
mẽsure: z sic de alijs innumeris modis fallacibus: de
quorũ aliq̃bus infra dicet'. ¶Ex circũstãtia tẽporis
z loci: vt qui negotiat' dieb' festis: aut in loco sacro: 5
de q̃bus alibi. Tales enim violãt sabbatũ: eosq3 dñs
eiecit de tẽplo. ¶Ex circunstãtia cõsortij: vt dum res
vẽdit' carius trãseũtib' z alienis/q̃ manẽtib' z inco 6
lis. Unde de emptione z venditione placuit: dicit' ex
concilio Albanẽsi. Presbyteri moneãt plebes suas vt
hospitales sint: atq3 nõ carius trãseũtibus vẽdant q̃
in mercato/id est foro publico vendere possent. Sic
illicita est vẽditio si carius simplicib' minus intelli-
gentib' vendũt q̃ prudẽtib' z discretis. ¶Ex circũ-
stantia cõmunis dãni culpat' negociatio: quãdo scz
est inutilis z dãnosa reipublice. Unde s'm Sco.dist.
presenti.q.ij. Reipublice vtiles sunt afferẽtes res ne-
cessarias quib' patria illa non abũdat: z tamen vsus
earũ ibi vtilis est z necessarius. Similiter vtiles sunt
cõseruatores re℞ venaliũ: vt prompte possint inue-
niri ab indigẽtibus ea emere volẽtib'. Utiles quoq3
sunt re℞ melioratores: aut in seipsis/aut in aliã for-
mam mutatores: quod ad artifices pertinet. Inutilis
vero est: si officit reipublice/vt negociatio eorum qui
nec trãsferunt merces de loco ad locum. Nec sua in-
dustria meliorãt/nec cõseruant: sed emunt vt statim
carius vendant: vtq3 impediãt pauperes ne compe-
tenti precio/z immediate possint necessaria commu-
tare vel emere ab his qui ea transportant: per quos
sepe caristia inducit': dum tales ceteros emẽdo preue
niunt: per quod pauperes cogunt' ab eis emere pre-
cio per eos cõstituto. Faciuntq3 quodlibet venale vel

vſuale carius ementi q̃ eſſe deberet ⁊ vilius vēdēti: et ſic dānificant vtraq̃ partē: vt dicit Sco. et ſubdit. Tales autē de cōitatibus expellendi ſunt ⁊ extermi- nandi/ ꝓpter dāna cōitati per eos illata. Sic de pluribus mercatoꝛibꝰ inter ſe cōuenientibus: ꝙ vnus ſolus vēdat in damnū reipublice. ¶ Hi enim perpetuo exilio dānandi ſunt ſꝫm leges. C. de moneta. l. vnica.

8 ¶ Demū ex circūſtantia pꝛetij iniuſta eſt negotiatio quādo nō eſt equus valoꝛ mercis ⁊ pꝛecij/ ſiue rerum adinuicē cōmutatarū ſꝫm diſcretionē rationis recte. Nam vt dicit beatꝰ Tho. ij. ij. q. lxxvij. arti. j. vēditio ⁊ emptio videt̃ introducta pꝛo cōi vtilitate vtriuſq̃ emētis ⁊ vendētis: dum ſcꝫ vnus indiget re alterius: et ecōuerſo: vt ptꝫ per Phm. j. Polit. Quod autē pꝛo cōi vtilitate eſt introductū/ non debet eſſe magis in grauamen vnius q̃ alteriꝰ: ⁊ ideo dꝫ ſꝫm equalitatē rei cōtractus inter eos inſtitui. Quantitas autē rerū (que in vſum hoīm veniūt) menſurat̃ ſꝫm pꝛeciū datū ad quod inuentum eſt numiſma. v. Ethi. Et ideo ſi pꝛeciū excedit quātitatē valoꝛis rei: vel ecōuerſo tolleret̃ equalitas: erit cōtractꝰ iniquus/ ideo nō equus. Ideo carius vēdere: aut vilius emere rem q̃ valeat: eſt ſꝫm ſe illicitū. Hinc beatꝰ Augu. xiij. de trini. ca. iij. Vili velle emere ⁊ care vēdere/ reuera vitiū eſt. ¶ Sꝫ vnde taxetur hec valoꝛis equalitas difficile eſt in ſingulis inuenire. Nam in hoc iudicio facile errat ratio humana: quod ſatis ꝓbat multa diuerſitas doctoꝛū

Nota. in hac materia diuerſa ſentientiū. ¶ Collīgēde tamē

Regula.1. E ſunt alique regule generales quibꝰ manuduci poſſumus in particularibꝰ. Harū pꝛima eſt. Equalitas valoꝛis rerū cōmutādarū nō attendit̃ ex valoꝛe naturali cōſequēte gradum bonitatis eſſentialis ipſarū: ſed ex earum vtilitate quantū ad vſum humanū. Hec eſt Sco. que ſic ꝓbat̃ per eundē: quia frequēter res que eſt perfectioꝛ in eſſe naturali: minus eſt vtilis vſui hominū: ⁊ per hoc minoꝛis valoꝛis. Unde Augu. vlti. de ciui. dei. Melioꝛ eſt in domo panis q̃ muſca/ cum tñ omne viuū ſit nobilius ſimpliciter nō viuo in eſſe nature: ſed nō ſic in comparatione ad vſum hominū

Regula.2. pꝛopter quē fiūt rerū cōmutationes. ¶ Secūda regula. Equalitas valoꝛis rerum ⁊ pꝛecij/ cognoſcit̃ legis cōſtitutione: ⁊ currēti cōſuetudine. Cū enim pꝛecium in cōmutationibꝰ ſit tanq̃ mediū adequatiuū: ⁊ difficile eſt mediū illud inuenire pꝛopter affectiones varias ⁊ coꝛruptas hoīm: illud mediū accipere opoꝛtet pꝛout ſapiēs determinabit: ſicut Phs loquit̃ de medio virtutis. ij. Ethi. Nullus autē ſapientioꝛ cenſeri debet legiſlatoꝛe. Unde ad ipſum ſpectat iuſtū pꝛeciū ſtatuere attēta indigētia humana rerū paucitate vel abūdantia: ac indigentiū multitudine: ac paucitate ac rerū cōmoditate aut neceſſitate: comparādi res neceſſarias difficultate/ pꝛecioſitate/ ⁊ laboꝛe. Ex oībus his pꝛudēter cōſyderatis/ poteſt legiſlatoꝛ eſtimare ⁊ ſtatuere ꝑcia iuſta rerū: ⁊ vbi hec ſtatuta ſunt ⁊ taxata: ſufficientē certitudinē habēt cōtrahētes de equalitate valoꝛis ⁊ iuſtitia pꝛecij: cui ſe cōfoꝛmare tenētur

c: cōſuetudo ſine dolo ⁊ fraude. Similiter vbi ſtatutum legis deficit: ſupplet currēs foꝛi cōſuetudo: que legū optima interpꝛes dicit̃. Hec enim experiētie innititur per quam conditiones ſupꝛadicte certius cognoſcuntur. Hec eſt ſentētia Sco. Henri. de hab. ac Gerſo. Creſcēte autē indigētia/ creſcit pꝛeciū ⁊ valoꝛ rei. Indigētia vero creſcit paucitate rerū: quibus indigēt hoīes: et multitudine indigētium: ac difficultate acquirendi. Pꝛopter quod res eadē ſꝫm curſus tempoꝛū plus vel minus valet: vt modius bladi ac vrna vini plus valet tempoꝛe ſterili/ ⁊ minus tēpoꝛe fertili. Plus dum multi indigēt: minus dum pauci vtūtur. Plus dum per longa ſpatia terre trāſferunt̃: minus in loco vbi creſcūt. Minus dum paucis expēſis trāſferunt̃/ plus dum grauibꝰ ⁊ ſumptuoſis: ⁊ ſic de alijs circūſtātijs.

Regula.3. F ¶ Tertia regula. Deficiente lege valoꝛē rei determināte: ac regulari foꝛi cōſuetudine: quilibet poteſt rei ſue ⁊ laboꝛi operis pꝛeciū iuſtū cōſtituere: attēdendo cōditiones ſupꝛadictas ſimul ⁊ pericula curā ſuā ac induſtriā: damnū quoq̃ quod ex vēditione rei patit̃: nō autē cōmodū ementis. Unde vēditoꝛ rei vltra valoꝛem rei ex ſua bonitate relata ad vſum hoīm poteſt augere pꝛetiū: ſi in cōparatione rei vendēde eius conſeruatione/ melioꝛatione/ aut trāſlatione augentur expēſe/ laboꝛes/ timoꝛ rationabilis periculoꝛū/ cura ⁊ induſtria. Omnia enīꝫ iſta poſſunt eſtimari pꝛecio: nam vēdere poteſt hō ſuum laboꝛē/ curā ⁊ induſtriā. ¶ Hec declarant̃ per Sco. vbi ſupꝛa: nam vnūquēq̃ in opere honeſto reipublice aut pꝛimo ſeruiēti opꝫ de ſuo laboꝛe viuere. Dicit̃ honeſto/ ꝓpter meretrices ⁊ alios inhoneſte viuētes. Sed afferēs/ ꝯſeruās/ melioꝛās/ laboꝛās in artificio vtiliter ſeruit reipub. ⁊ honeſte: ergo non opoꝛtet eum de ſuo laboꝛe viuere. Nec hoc ſolū/ ſed vnuſquiſq̃ poteſt induſtriā ſuam ⁊ ſolicitudinē vēdere. Induſtria enim magna requirit̃ in trāſferente res de patria in patriā: qua conſyderet quo que patria abundet ⁊ indiget: quibus modis et cautelis trāſpoꝛtatio fiat/ ⁊ ſimilia: ergo poteſt iuſte vltra ſuſtētationē neceſſariā pꝛo ſe ⁊ familia ſua ad iſtam neceſſitatē deputatā/ recipere pꝛetiū coꝛreſpondens induſtrie ſue: etiā vltra hoc aliquid coꝛreſpondens ſolicitudini ⁊ periculis. Ex quo enim periculo ſuo tranſfert/ ſi eſt trāſlatoꝛ: vel cōſeruat/ ⁊ cuſtodit ſi eſt cuſtos: pꝛopter iſtud periculū poteſt ſecure recipere aliquid. Et maxime ſi quādoq̃ ſine culpa ſui in tali ſeruitio cōmunitatis dānificatꝰ eſt: vt quia quādoq̃ amiſit nauem onuſtam bonis: aut ex incēdio caſuali amiſit que cōſeruauit: aut in via ſpoliatus eſt mercibus ſuis: ⁊ ſic de alijs/ ſi ſimilia ſit paſſus. ¶ Et ſi queritur: quāti eſtimabit illa: nam ⁊ ibi cōtingit excedere ⁊ deficere. Reſpōdet idē Sco. bonā ponēs regulā: quia quantū deberet alicui miniſtro reipub. legiſlatoꝛ iuſtus ⁊ bonus retribuere: tantū poteſt ipſe (ſi nō aſſit legiſlatoꝛ) ſibi pꝛo lucro deputare. Sed ſi eſſet bonus legiſlatoꝛ in patria indigēte: deberet locare pꝛo magno pꝛecio hmōi mercatoꝛes qui res neceſſarias afferrēt: ⁊ allatas cuſtodirēt ac ſeruarēt: ⁊ hoc ſuis periculis ⁊ expēſis. Et nō tantū eis ⁊ familie ſuſtentationē neceſſariā: ipſi ꝯdignā mercedē eoꝛū induſtrie/ peritie/ periculis/ ſolicitudini/ laboꝛibus ⁊ expenſis cōſtituere. Tantū ergo ⁊ ipſi mercatoꝛes poſſunt pꝛo vēdēdo merciū ſuarū pꝛeciū cōſtituere. ¶ Suo modo Nota.
dicendū de artificibus ⁊ laboꝛatoꝛibus. Poteſt etiā ⁊ licet permutantē aut vendentē penſare damnū ſuū (ſꝫm eundē Sco. et ſanctū Tho. locis allegatis) in carius permutādo vel vendēdo: quod ſic declarat Sco. Si quis multū indiget re ſua: ⁊ per magnā inſtantiā ab alio inducitur vt vendat vel permutet pꝛo re alia: cum non vendendo aut permutādo poſſet ſe ſeruare indēnem: ⁊ ex vēditione vel permutatione tali dānificatur: poteſt carius vendere q̃ al's: ſi ſine tali dānificatione vēderet vel permutaret. ¶ Et nota ꝙ addit/ ſi per magnā inſtantiā ab alio ad vendendū vel permutandū induceret̃. Secus enim videtur ſi ipſe ſua ſponte nō inductus venderet vel permutaret. Inductus dico pꝛece vel miſeria/ aut charitate pꝛoximi. ¶ Additū eſt etiā in regula: nō autē cōmodū emētis: qm̄ licet emens magnū cōmodū cōſequeret̃ ex re ſibi vendita vel permutata: nō poteſt pꝛopter hoc carius res vēdi/ vel permutari: nam pꝛopter maius cōmodū quod emptoꝛ ex re ſibi vendita cōſequit̃: nec res vendita eſt in ſe pꝛecioſioꝛ: nec vendēti melioꝛ: ideo non debet vendēti maius pꝛeciū appoꝛtare. Secus ſi vendens dānificat̃: quia tunc licet nō ſit in ſe ꝑcioſioꝛ: eſt tamen vendēti pꝛecioſioꝛ. ¶ Et per hoc dicit ſanctus Tho. licite poteſt aliquid vendi plus q̃ valeat ſꝫm ſe: q̃uis non vēdat̃ plus q̃ valeat vendēti. Et eſt ratio diuerſitatis: cur attendi dꝫ in cōſtitutione iuſti pꝛecij damnū vendētis/ ⁊ nō cōmodū ementis: quia nullus poteſt vēdere alteri quod nō eſt ſuū: ſed vtilitas que accreſcit emptoꝛi nō eſt ex vēditione vendētis: ſed ex cōditione ementis: que cōditio nō eſt vendētis/ ſicut damnum

dãnũ est vendentis. Potest tñ emẽs qui multum iuuat propria/sponte aliq̃d vendẽti supererogare: qđ pertinet ad eius honestatẽ. hec Tho.

Regula.4. G ¶ Quarta regula. Equalitas ẜm rectã rõnẽ valoris rerũ permutatarũ aut rei vendite et p̃cij/non consistit in indiuisibili: q̃uis iustitia commutatiua ad quaz pertinet hec equalitas consistat in medio rei: cetere virtutes in medio rationis. Qm̃ vt dicit Scot. in isto medio quod iustitia commutatiua respicit: est magna latitudo: et intra illã latitudinẽ non attingendo indiuisibile punctũ equiualentie rei ad rẽ vel ad precium (quia hoc quasi impossibile est comutantes attingere) in quocũq; gradu medij citra extrema mediũ attingatur: iuste fit. Quanta autẽ sit ista latitudo: quãdoq; ex lege positiua: qñq; ex consuetudine: qñq; ex alijs supradictis cognoscit: vt in venditione panis et carnium in ordinatis policijs lex ponderibus precium constituit: in alijs cõsuetudo fori currentis: in ceteris discretio venditoris. Ex his regulis sequunt aliqua corollaria. ¶ Primum. Propter variationem temporis ꝛ loci variat iustũ preciuz rei. Ptz: q: plus valet res in loco ad quem transfertur: q̃ in loco vbi nascit. Similiter res putrescibilis minꝰ valet in estate dum durare nõ põt: q̃ in hyeme. ¶ Secũduz. Raritas rerum vtiliũ auget earum precium. Patet: q: minor est indigentia rerum vtilium dum rare sunt: q̃ dum superabundant: sed indigẽtia mẽsurat preciũ. ¶ Tertium. Res eiusdem speciei maius precium hz empta ab vno: q̃ si emeretur ab alio. Patet: q: stat q̃ vnus venditor ex venditione patiat dãnuz: ratione cuius iuste põt augere precium: qđ non potest alius nullã ex venditione patiens iacturã. ¶ Quartũ. Cõplacentia quã emptor habet in re empta: aut necessitas qua re indiget: iustum rei preciũ non auget. Patet: q: hec sunt conditiones emptoris: sunt ꝛ rei commoditas ꝛ vtilitas: que vt dictum est: emptor in precium deducere non debet.

Nota.4. H ¶ Quarto notandum: qđ frequenter contractum commutationis aut venditionis cõcomitat quantum ad aliquid libera donatio: quia enim vt dicit Sco. ex consuetudine relinquitur commutantibus vt pensata mutuo necessitate reputentur sibi mutuo hinc inde dare et recipere equiualens: ex huiusmodi discretiõe etiã dependet iustitia valoris cõcurrẽte libera donatione. Rursũ em̃ videtur ait Sco. inter hoies esse cõtractus in quibꝰ cõtrahentes non intendãt aliquid de illa iustitia equiualẽtie remittere ꝛ sibi mutuo relaxare. Et si iste modus commutantiuz fundatur in lege nature: hoc facias alij qđ tibi vis fieri: satis ꝓbabile est qđ dũ mutuo sunt contenti: mutuo volunt sibi remittere si deficiunt ab ista iustitia ẜm regulam requisita. ¶ Ex hoc puto motum fuisse Ange. in sum. in ver. emptio. §. vij. cum dicit q̃ res tanti vendi põt quãti emptorem inuenit. Et econtrario emi potest quanti venditorez inuenit: dũmodo tñ hec quatuor concurrrant. ¶ Primum: sciẽtia: q̃ nulla sit deceptio ex parte alterius: sed quilibet ipsorũ cognoscat rem et eiꝰ qualitatem et valorem. ¶ Scđm: libertas volũtatis q̃ nõ concurrat necessitas in altero cõmutantiũ que excludat rationẽ voluntarij. Sic autẽ potest perpendi qđ non fiat voluntarie: si talis res ꝑtinet ad necessitatẽ vite sicut granũ/vinuz/vestes/medicine/domus/et huiusmodi: sine qbꝰ vita p̃sens nõ põt trãsigi. Silr si per hmõi cõmutationẽ/emptionez aut venditionẽ magnuz damnũ euitat: qđ nisi emeret vel venderet euitari non posset. Ista necessitas ꝛ ois timor cadẽs in constantem virum/ excludit libertatem voluntatis: que requiritur ad donationẽ. ¶ Tertiũ q̃ sit prudens: nam magna mentis leuitas reddit ꝯtractum illicitum. ¶ Quartum/q̃ ille qui vẽdit vel emit plus debito possit donare. ¶ Si vero hec quatuor non cõcurrunt non licet emere vel vendere nisi iusto precio. Sed pro huiusmodi intellectu videt distinguenduz quia aliqua commutatio siue venditio est purus cõtractus: ita q̃ non cõmittat libera donatio: puta duz cõtrahẽtes nõ intẽdũt sibi mutuo remittere: sed simpliciter ẜm rei valorem cõtrahere. In tali seruãdꝰ est rigor equalitatis p̃cij aut rerum cõmutatarum ẜm predicta. Qñq; est commutatio quasi mixta ex vẽditione et donatione: vt duz vendens ex certa scientia intuitu persone ementis: q: coniuncta est singulari amicitia cõsanguinitate: vel q: paup ꝛ misera/ siue prepotens: ꝛ alta: aut in alio potens cõferre emptori commoda: vel alia causa hmõi vult aliq̃d remittere de iusto precio/ ꝛ ita libere partẽ iusti precij donare. Et tunc põt remittere tm̃ de precio quãtũ vult puta medietatem vel tertiã: sicut posset totũ donare. Ubi autẽ intentio est vendentis vendere: ꝛ emẽtis emere ꝛ nõ donare: vel vt donum recipere: necesse est seruare equalitatem precij. Nec presumit q̃ vendẽs velit donare extra casus predictos: sed magis velle p̃ciuz iustũ accipere.

Replica. 3 ¶ Sed di. quis replicando contra dicta: vnusquisq; in re sua est moderator et iudex: ergo rei sue imponere põt preciũ qđ vult. Nec aliquis cogere potest ad vendendũ: nec ad sic vel sic taxanduz preciũ: sicut nec põt aliq̃s cogi ad emendum: sicut ergo cõtractus emptionis et venditionis est mere volũtarius: sic etiã taxatio p̃cij dz esse volũtaria: emat qui velit: et sic verũ sit legale ꝓuerbiũ res tantum valet quanti vendi potest. ¶ Ad hoc respondet An. par. ij. titu. j. c. xvj. q̃ lz cuilibet liberum sit emere ꝛ vendere ꝛ ad neutrũ cõpelli possit extra certos casus: non tñ põt volens vendere aut emere pro libito suo rei p̃ciũ constituere. Qm̃ ius naturale ꝛ positiuum determinat seruare equalitatẽ in rebꝰ cõmutãdis ac eorum p̃cijs. Etiã lex charitatis qua nemo velle dz dãnum aut iacturã ꝓximi: nec velle alteri facere qđ ab alio pati nolit. vnde licet nemo extra casum necessitatis aut cõis vtilitatis cogat emere vel vendere: cogitur tñ si velit vendere aut emere iusto precio id agere. Sicut in simili: nemo cogitur proximo mutuare extra causaz: sicut voluerit mutuare cogitur nihil vltra sortem recipere. Unde qđ dicit: q̃libet est moderator rei sue verum est citra legem charitatis/nature vel positiue transgressionẽ. Nihil em̃ licet contra legẽ: sic est etiam prouerbium illud intelligendũ: res tantũ valet quãti vendi potest: verũ est quãti vendi potest iuste ꝛ rationabiliter. Etiam ẜm Hostien. licet nemo cõpellitur ad vendendum simpliciter: si tñ q̃s res suas exponit venales: ꝛ iustum p̃ciũ offert: potest cogi ad vendendum. Nota.

Nota.5. K ¶ Quinto notandũ q̃ silr sicut dictum est de precio iusto in cõmutationibꝰ: etiã dicendũ est de precio laborũ artificũ officiorũ ꝛ dignitatũ: in qbꝰ iuste constituendis attẽdunt que dicta sunt. Et preterea necessitas operis reipu. Unde ceteris paribus augmẽtatur preciũ laboris magis necessarij: silr raritas laborãtium auget p̃ciũ: hinc plus recipit laborans in auro vel argento q̃ arator terre: aut vinicola fodiens in vinea: licet cultura terre sit magis necessaria: eo q̃ multi sunt qui parati sunt ad culturam terre: pauci aurifabri. Sic etiam plus recipit aduocatus/medicus/lictor pro suo opere propter horũ paucitatem. Etiam propter maiorẽ industriã/ ꝛ expensas previas in acq̃rẽdo artẽ vel sciẽtiã. Hinc plꝰ recipit architectꝰ q̃ seruus ab eo directꝰ: lz minus corpe laboret q̃ seruus. Itẽ gradus officiorũ/ordo ꝛ ꝑsone dignitas attendẽdus est. Unde maiora stipẽdia dãtur duci vel militi: et plꝰ recipit miles aut capitaneꝰ industriꝰ q̃ plebeius aut pedibꝰ militãs. Et ẜm qđ plura cõcurrunt in vno: ẜm hoc etiã p̃ciũ augmẽtat vt dum in persona cõcurrũt industria raritas officij dignitas/expense necessitas ẜm oia hec moderandũ est preciũ seu stipendiũ. Uñ magna discretio reqrit ac collatio horũ adinuicem ad inueniẽdũ p̃ciũ iustũ

Nota.6 L ¶ Sexto notandũ q̃ in commutationibus qñq; tam merx/q̃ preciũ in promptu sunt: qñq; ambo vel alterũ eorũ expectat exhibẽdũ. Ut gr̃a exẽpli: qñ res futura emit: ꝛ p̃ciũ statim soluit: qñq; econuerso res pre-

sens:et statim tradenda emit:et precij solutio expe-
ctat:quãq sit cõcurrũt traditio mercis et solutio p̄cij.
Quñ vero nõ simul cõcurrũt:sz alterũ expectat:ꝛ ꝑpter
hmõi dilationẽ p̄ciũ variat:frequẽter miscet vitium
vsure. Ideo de commutatiõibꝰ in quibꝰ solutio pre-
cij ad terminũ expectat:aut res tradẽda ꝑuenit:dice
tur simul cũ de restitutione vsure infra tractabitur.
Similiter cõtractꝰ qbꝰ emuntur reditꝰ annui perpe
F ela.7. tui ad vitã:aut cũ pacto retrouendẽdi speciali qõne
monenda tractabuntur. ¶ Ultimo notandũ: q ille
dicit fraudare proximum in ꝯctu/negotiando/emẽ
do aut vẽdẽdo res aliquas vel laborẽ:q non seruat
iustam equalitatẽ rerũ adinuicẽ cõmutandarũ siue
laboꝝ ꝛ precij:ita q emendo ꝛ vẽdẽdo excedit latitu
dinez iusti p̄cij:attẽtis singulis supradictis ad iusti
tiã p̄cij requisitis. Uñ qui manet infra latitudinem
nõ excedẽs extrema eiꝰ:nõ fraudat nec iniustitiã cõ
mittit. ¶ Et dr notãter in cõtractu negotiãdo ꝛc. ad
excludẽdũ donationẽ liberã:nã q libere donat: p̄ciũ
nõ reqrit: ꝛ ideo quãtũcũq donat:tñ iuxta facultatẽ
sibi cõcessam de suis non fraudat:vñ in negotiatiõe
mixta ex ꝯtractu ꝛ donatione:in eo precise:qd libere
donat:fraus nõ cõmittit:vt si qs vendendo donare
vellet medietatẽ valoris:dãs medietatez iusti precij
non fraudat:lz iustũ preciũ non retribuat:fraudaret
tñ si minꝰ medietate iusti p̄cij daret. Et tantũ de ar-
ticu.j. ¶ Quãtũ ad articulum scdm est cõclusio pria.
Articu.2. Fraudãs sciẽter ꝓximũ in negotio vltra dimidium
Cõclusio.1. iusti precij:tenetur preciũ ad equalitatez iusti precij
.M reducere:aut reddito vel accepto precio iniusto con-
tractum rescindere. Probat conclusio per cap. cum
dilecti. de empt. et ven. ꝛ in c. cum causa. in tex. ꝛ gl.
Et probat idẽ rõne cõi:qr dãnificãs proximum iniu
ste tenet dãnũ illatũ cõpẽsare:reddẽdo fraudatũ in
dẽnem. per. c. si culpa. de iniu. et dam. sed q ꝓximuz
fraudati iniuste dãnificat:ergo tenet fraudatũ proxi
mum reddere indẽnem. Hoc aũt fieri nõ põt:nisi al-
tero duorum modorũ:vel supplendo precij excessum
vel defectũ:aut rescindẽdo ꝯtractũ:ergo ꝯclusio vera.
¶ Dicit in cõclusione fraudans siue sit venditor re-
cipiens plus iusto precio siue sit emptor dãs minus
iusto precio:vterq siue excedẽs in recipiẽdo preciuz
qd venditoris est:siue deficiẽs qd emptoris est dicit
fraudans:qr damnificat secũ contrahentez. ¶ Dicit
scienter: quoniã ignoranter fraudaret/putans pre-
cium fore iustum dum ignorãtia non fuerit crassa/
durante tali ignorantia non tenet restituere illud in
quo fraudauit:nec peccat excusante eũ ignorantia.
Sed cũ intellexerit suũ errorẽ:tenet ad satisfactionẽ
dãni leso seu fraudato:alioqn peccaret:vt dicit Ant.
par.ij.ti.j.c.xvj. ¶ Dicit in negotio in gñe siue in cõ
mutatione rerũ:ibi em̃ vnũ cõmutatorũ hz rationez
mercis:reliquũ rõnem p̄cij siue in ꝓpria vẽditione ꝛ
emptione in qua p̄ciũ est numisma. ¶ Dicitur vltra
dimidiũ:qr si fieret deceptio in dimidio:aut minus
dimidio iusti precij:non cõpellitur in foro iudiciali
ad dãni restaurationẽ. Exẽpli causa:si iustũ p̄ciũ ali
cuiꝰ mercis fuerit.xx. si quis vendit ꝓ.xxxj. aut emit
pro.ix. iam fraus fit vltra dimidiũ iusti precij. Nam
dimidium iusti precij in casu est.x. ꝛ excessus est.xj.
et defectus sic.xj. et ita vtrobiq fit fraus plꝰ q̃ in di
midio iusti p̄cij. Si vero fieret vẽditio ꝓ.xxx. aut mi-
nus vel emptio pro.x. aut maiori non esset frauda-
tio vltra dimidiũ. Sic declarat glo. in. c. cum causa.
allegato. ¶ Et habet conclusio locũ in foro exterio-
ri:qm̃ fraudans ad supplendũ aut rescindẽdũ ꝯctꝰ
potest compelli iudicis auctho. Quid aũt sit dicendũ
in foro cõscientie:sequens cõclusio declarabit. ¶ Di-
citur iusti precij:qd quale sit:ꝛ quã habeat latitudi-
nem:dictum est in vlti. notabili. ¶ Dicit vltimo:te-
netur precium reducere ad equalitatẽ:aut rescindere
cõtractũ disiunctiue seu alternatiue:qr quodcumq
duorũ fit:iam damnum restaurat. Optio tñ huius
alternationis stat in arbitrio fraudẽ dantis:hoc est
emptoris:si minus dimidio iusti precij emit:vt in. c.
cum dilecti: vel venditoris/si plus medietate iusti
precij vendidit eadẽ rõne:qm̃ semper actio dat frau-
dato:et ita reus qui est fraudans:compellitur ad al
terum duorũ:vel preciũ instituere/addendo qd mi-
nus est:aut reddẽdo qd plus:aut rescindere ꝯtractũ
emptor vt recipiat preciũ datuz:ꝛ restituere vendito
ri mercem. ¶ Secũda cõclusio. Fraudãs ꝓximũ sciẽ- Conclo.ij.
ter circa dimidium iusti precij in negotio:lz nõ com N
pellitur restaurare dãnũ in foro exteriori:peccat tñ
et damnũ compensare tenet in foro poli. Ista cõclu-
sio est sancti Tho.ij.ij.q.lxxvij. ꝛ Sco. in.iiij. dist.xv.
q.ij. Antonini:et Ange. ceterorũq sequacium: licet
quidam vertant in dubiũ de restitutiõe:qm̃ q deci-
piens ꝓximũ peccet/dubiũ nõ est:cũ agat cõtra dile
ctionem ꝓximi:ꝛ ius naturale/faciẽs ꝓximo qd sibi
nõ vult fieri. Probatur tñ cõclusio:qr oĩs sciẽter in-
iuste dãnificans proximũ tenet ad restitutionẽ:siue
in multo siue in pauco. per. c. si pro culpa. qd nullam
facit distinctionẽ inter damnum magnũ vel paruũ:
dum tñ fuerit iniustũ quod additur:quia si recedit a
punctuali medio iustitie:dum tñ nõ exceditur latitu-
do medij s̃m supradicta:damnũ sic illatum non est
iniustũ:sed tunc qñ tota latitudo exceditur. Et licet
peccet grauius qui plus damnificat:non tñ ideo ad
restitutionem nõ tenet qui minus dãnificat. Nã ea-
dem ratione dãnificans tenetur ad restitutionẽ dã-
ni per ipsum illati:siue sit magnum:siue paruũ s̃m
iustitiam cõmutatiuã que reqrit equalitatẽ in cõmu
tatis. Potest aũt fraudatus sponte remittere dãnũ:
quo facto:fraudans absoluitur a restitutione. Et si
diceretur cum iura ꝑmittãt deceptionem citra dimi-
dium iusti precij:ideo non tenet sic decipiẽs facere
restitutionẽ. Ad hoc respõdet beatꝰ Tho. vbi supra.
arti.x. q lex datur populo in quo sunt multi deficiẽ-
tes a virtute:et ideo prohiberi non potest quicquid
virtuti cõtrariũ est. Unde solũ ꝓhibet mala ista que
habent destruere humanum cõuictũ pacificũ:ea pu-
niendo vt furta/adulteria/ac notabiles deceptiões
in cõtractibus:vt est deceptio vltra dimidium iusti
precij. Alia aũt permittit non approbando quasi li-
cita:sed permittit non puniẽdo ne sequerent maio-
ra mala:sic etiam permittit lupanaria. Sed lex diui-
na que datur oĩbus nil ꝑmittit impunitũ qd est vir-
tuti ꝯtrariũ. Unde s̃m illã illicitũ est:si in ꝯctibꝰ nõ
seruat equalitas iustitie:ꝛ tenet ille qui plus hz re-
cõpensare ei q dãnificatus est vltra latitudinẽ iusti
precij. Et his concordat Ioan. de lig. ꝛ Ioan. calde.
et plures canoniste. Uñ dicunt decretalẽ illã: cũ dile
cti: locum habere iure fori:nõ iure poli:ꝛ hoc ad vi-
tandas multas litesque de leui possent quotidie fie-
ri. Pariformiter intelligendum est de artificum labo
re et laboris precio:q illa ad equalitatez iustitie s̃m
notata supra reducẽda sunt:in quo si fuerit defectꝰ
vel excessus:damnificans tenetur damnificatũ red-
dere immunem. Habet enim labor rationez mercis
vendite cui debetur precium iustum. ¶ Quantũ ad
articulum tertiũ/est primũ dubiũ:vtrũ vẽdens rem Articu.3.
aliquaz teneat defectũ rei occultũ ꝓpalare. Et queri Dubiũ.j.
tur de occulto:quia si fuerit manifestꝰ:puta si equus O
fuerit monoculus certum est q non tenetur. Respõ-
det sanctus Tho.ij.ij.q.lxxvij. art.iij. per hanc dist.
ꝛ.ij. quodli.q.x. qr aut defectus ille põt ĩgere ĩdãnũ
aut periculum emptoris:aut non. Si in periculũ:vt
puta:qr ꝑpter defectũ hmõi vsus rei impediret:vt qr
equus est stricti pectoris ꝛ deficiẽs anhelitu:sic q la-
borem vel cursum cõtinuare nõ põt:aut vsus eiꝰ red-
ditur noxius:vt si bos fuerit cornupeta/ aut cibus
vendendus fuerit corruptus aut venenosus: vel si
vergit in damnũ emptoris:vt puta quia nihil detra-
heret precio propter hmõi defectum. In his casibus
tenet venditor vitiũ rei sibi notũ dicere emptori. Nã
dare occasionem periculi aut dãni ꝓximo semꝑ est
illicitũ. Et q dat tenet ad restaurationẽ dãni. Et io si

venditoꝛ vitiū tale nō detegat: venditio erit illicitā et dolosa: ⁊ venditoꝛ tenet ad recōpensationē dāni. Si vero defectus rei occultus nō vergit in dānū aut periculum emptoꝛis: vtputa/ qꝛ vsus rei nō impedit simplr. Et si nō cōpetit emptoꝛi: pōt tamē alijs cōpetere nō tenet vēditoꝛ defectum talem manifestare: tenetur tn̄ de pretio subtrahere quantū opꝫ ꝓ qualitate defectus. Qđ si nō faceret supuendit: ⁊ tenet ad restitutionēʒ excessus precij. Et hoc ideo quia si forte defectū manifestaret: emptoꝛ plus vellet subtrahere de precio ꝙ̄ esset subtrahendū. Unde potest licite vēditoꝛ sue indēnitati consulere vitium rei reticendo. Aliter distinguit Ang. in sum. in ver. emptio. §. viij. post Panoꝛ. in. c. iniustum. de re. permu. Aut defectꝰ talis est ꝙ si sciret emptoꝛ nullo modo emeret: puta equus habet defectum talem: ꝙ emptoꝛ potius staret sine equo: ⁊ sic non licet venditoꝛi celare defectū. Aut vero emptoꝛ nihilominus sciens defectū emeret licet minus libēter: sed nullū dānum vel periculum imminet emptoꝛi: ⁊ emptoꝛ sit industrius: non tenet venditoꝛ emptoꝛi reuelare: nec peccat non reuelando: dūmodo tamen de pretio subtrahit propter defectum quantū opoꝛtet. ¶ Et similiter intelligendū est de mixtura alterius rei: vt de vino lymphato: aut speciebus quibus miscet aliud ꝙ̄ estimatur: dum tamē non sit dānosum aut periculosum: vt supra. Non tn̄ lꝫ vnā rem vendere ꝓ alia: vt electrū ꝓ argēto: etiam si detraheret de precio tūc eñ nō transferret dñium precij. Nō eñ vult emēs dare preciū ꝓ tali re: sed pro illa quā esse putat: de quibus latius supra. q. ix. Suo modo si fraus cōmittit in q̄titate/ pōdere/ vel mēsura. ¶ Scđo dubitat. Utrū liceat rē nō mutatā in eodē

Dubiuz. 2. P loco carius vēdere ꝙ̄ sit empta. Rñdetur post Alexā. par. ij. q. j. ar. j. ⁊ Ange. in sum. in ver. negotiū. §. iij. ꝑ hanc dist. Aut emens emit rem ꝓ se ⁊ ꝓcessu tēpoꝛis nō indiget licite potest vēdere pro precio tūc currēte q̄uis sit carius ꝙ̄ dum emit: ⁊ lucrum aduenit rōne tēpoꝛis. Aut emit vt vēderet tēpoꝛe quo carius erit: vt sic lucrando ꝓuideat ꝓpꝛie necessitati. Aut vt cōferat reipu. vt videlicet hoīes cū posterius indiguerint inueniāt. Aut affectū pietatis vt pauperibꝰ subueniat cum alijs circūstantijs. j. arti. positis: sic licite vendere pōt cū lucro tēperato. Si vero ex inoꝛdinata cupiditate quereret lucrū tanq̄ finē vltimū: vt supra dictū est: peccaret. De istis intelligit. c. quicunq̄ tp̄e. xiiij. q. iiij. vbi turpe lucrū dꝛ tēpoꝛe vindemie vilius emere vt post carius vēdat. Unde expꝛesse ait. c. quicunq̄. Quicūq̄ tp̄e messis vel vindemie/ nō necessitate: sed ꝓpter cupiditatē cōparat annonā vel vinū. verbi grā/ de duobus nūmis cōparat modiū vnum ⁊ seruat vsq̄ vēdatur denarijs quatuoꝛ aut amplius hoc turpe lucrū dicimus. De his etiā quod loquitur Chꝛys. in. c. eijciens. dist. lxxxviij. allegato intelligit cum ait. Qui rem cōparat vt integrā ⁊ immutatā vēdendo lucretur: ille est mercatoꝛ qui de tēplo dei eijcitur. Ubi ſm Alexā. facienda est vis in eo ꝙ dicit rem integram lꝫ immutatā: ⁊ in eo ꝙ dicit vt lucretur: nā qui sic cōparat vt attendat periculū rei in seruando qꝛ pōt deterioꝛari vel ab igne cōsumi: aut a fure subtrahi cū alijs circūstantijs supꝛa dictis: ex consideratione incertitudinis euētus futuri ⁊ susceptione periculi nō cōparat rem illam vt integrā ⁊ immutatam lucretur. Intelligendum ergo est de illo in cuius intentione finaliter lucrū est: ⁊ qui sine laboꝛe ⁊ solicitudine ex auaritia acquirendi superflua sine termino ⁊ mensura negotiatur. Sic etiā illud Cassio. (Negotiatio est cōparare vilius ⁊ carius velle distrahere que repꝛobatur a deo) intelligitur de illis cupidis diuitibus qui frequenter foꝛū rerū venaliū totum sibi accipiunt: vt postea ſm voluntatē suā carius alijs vēdant: ꝙ̄ venderetur in foꝛo/ si ipsi nō emissent. Et hoc faciunt de frumēto ⁊ alijs rebꝰ vite humane necessarijs: tales sunt deo odibiles: ⁊ de tēplo dñi essent eijciendi. Hec Alex. Aut tertio emit: vt statim in eodem loco carius vendat immutatam. Et hoc non licet vt satis patet ex auto. Chꝛyso. ⁊ Cassi. statim allegatis: immo talis si fuerit causa excrescentie foꝛi pro eo ꝙ ipse emit in dānum reipu. tenetur ad restitutionem damni: vt dicit Ange. Et pꝛobatur ratione: nam cum emit vilius ꝙ̄ vendit: aut emendo impendit iustum preciū: ⁊ tūc carius vendendo rē immutatā sine periculo ⁊ solicitudine ⁊ melioꝛatione rei supuendit ⁊ plus recipit ꝙ̄ res valeat: ⁊ sic per cōclusionē secundam ad restitutionē excessus tenet. Aut vilius emendo deficit a iusto precio minus dando: ⁊ tūc decepit pꝛimo vendentē: ⁊ tenetur ei ad damni quod intulit (dando minus iusto precio) cōpensationē. Et hoc verū nisi talis rem sibijpsi iusto precio emisset ⁊ vendēdo damnū pateret: tūc posset carius vēdere ſm predicta. Similiter dicendum: si mercatoꝛes plures simul emerent annonam aut vina vel merces alias aduectas per alios vt carius venderent: siue per vnū siue per plures in damnum reipu. tales enim damnandi sunt perpetuo exilio: ⁊ bonis spoliandi. C. de mono. l. vnica. dꝛ hoc etiam supꝛa. secus tn̄ si illud fieret in

bonū finē. ¶ Tertio dubitat: vtrum mercatoꝛ sciens Dubium. 3. Q
plures alios venditoꝛes post se vēturos: ꝓpter quoꝝ aduentū merces sue verisimiliter minus valebunt: teneatur pro minoꝛi precio vendere/ ꝙ̄ sit cōmunis estimatio foꝛi: vel dicere ꝙ plures venient. Respōdet sanctus Tho. ij. ij. q. lxxvij. arti. iij. in solutione vltime rationis: ꝙ venditoꝛ in casu ad neutrum predictoꝝ tenetur. Nam si vendit merces suas ſm preciū quod inuenit: ⁊ pro tempoꝛe venditionis iustū estimat: nō facit contra iustitiā: nec tenetur qđ futurum est manifestare: si tn̄ illud faceret aut de precio subtraheret abundātioꝛis esset virtutis. hec Tho. Accedit ad idē ꝙ futura cōtingentia sunt incerta: ⁊ multis accidētibus possunt impediri: ideo talis venditoꝛ nō est certus vtrum superueniant quos putat supuēturos.

¶ Dubitatur quarto: vtrū si alicui datuꝫ est aliquid Dubiū. 4. R
ad vendendum pro. x. ⁊ vēdidit pro. xij. teneatur illa duo restituere dño rei. Rñdet Ange. in sum. ver. emptio. §. xxviij. ꝙ nō qꝛ si illa duo excedunt iustū p̄ciū: tenet restituere emēti: si vero nō excedunt iustū preciuꝫ ⁊ sua industria habuit: sic sibi acquirit. Nec obstat ꝙ datur ei certa merces pro laboꝛe: qꝛ illa datur vt inueniat emptoꝛem: ⁊ sic nō tenet necessario restituere: secus si daretur sibi simpliciter vt venderet; qꝛ tenet vēdere melioꝛi modo quo pōt: iuste tn̄ ⁊ totum dare dño ex quo mercedem hꝫ pro laboꝛe. Hec Ang. Sed videt distinguendum de industria: qꝛ aut industria sua rē melioꝛauit ad quā nō tenebat: aut industriā adhibuit ad quam tenebat ex mercede sibi tradita: in pꝛimo casu sibi acq̄rit: in scđo dño. ¶ Sed q̄d si casu preciū ascendit: quia vinū pro tēpoꝛe traditionis valuit. x. ⁊ statim perijt in vitibus: vnde ascēdit precium ad. xij. videt ꝙ si preciū ascendit sine laboꝛe: cura ⁊ industria eius cui tradit ad vendendū: qꝛ res ipsa quantū ad dñium manet apud dñm: acq̄ritur dño: ⁊ nō ei qui nullū hꝫ in re dñium sed nudā vēditionis cōmissionē. Cautū tn̄ existimarē in tēpoꝛe cōmissionis rei seu traditionis ad vendendum/ si tunc particulariter inquiratur intentio dñi circa casus predictos.

¶ Quinto dubitatur: vtrū emptum de Dubiū. 5. S
aliena pecunia sit ementis. Rñdit hic Ange. vbi supꝛa. §. xij. ꝙ sic/ si nomine suo emit: fallit tn̄ si emit ex pecunia ecclesie. i. pecunia que ratione ecclesie aut officij ecclesiastici ad eum peruenit: vt. xij. q. iij. ⁊. iiij. Illa vero que nō ex officio ecclesiastico: sed ex aliqua pꝛestatione aut laboꝛe lucratus est potest dare cuiuo luerit: vt habetur ea. q. quodcūq̄. Et hec adeo vera sunt: ꝙ si clericus habens pecuniam de pꝛebenda emerit pꝛediuꝫ: amodo nō poterit illud dare intuitu pietatis: licet pecuniam potuisset dare: qꝛ statim pꝛedium sit ecclesie siue emerit nomine ecclesie: siue suo siue alieno. c. j. de pe. cle. ⁊. c. inquirendum. vbi sic dꝛ. Inquirendum est si quis pꝛesbyteroꝝ de reditibus

ecclesie vel oblationibus vel votis fideliū alieno nomine res comparauit supple cuius sint. Et sequitur responsio: quia sicut nec suo: ita nec alieno nomine presbyter fraudem facere de rebus ecclesiasticis dz: quoniā hoc sacrilegiū est ꝛ par crimini Jude furis qui sacras oblationes asportabat ꝛ furabatur. Idē dicendum de emptis ex pecunia pupilli vel minoris a tutore ꝛ quibusdā alijs.
Dubiū.6. T ¶ Dubitaṫ sexto de his qui laboratoribus ꝓ pretio nō dant pecuniā: sed res alias: ratione cuius minus recipiūt: teneanṫ ad restitutionem. Rñdet Anto. par. ij. ti. j. c. xvij. §. viij. Cū pacta debeāt seruari: ꝛ pacta ex conuentione legem accipiunt. Ideo cū quis cōducitur ad aliqđ opus ꝑ pecunia: nō debēt illi dari victualia pannus vel alia res: nisi cōductus sua sponte velit: vel nisi alio modo nō posset sibi soluere ob defectū pecunie. Et tunc si ille conductus nō indiget vsu illius rei: ꝛ cogitur vendere vt habeat pecuniā pro alijs necessarijs emēdis tunc dānuz qđ inde sustinet in minus vendendo dz cōductor resarcire: ex quo conductio fuit ꝑ pecunia ꝛ conductus inuoluntarie recepit res alias loco pecunie: sed si in principio cōductionis pactū fuit de solutione precij in reb⁹: vel partim in rebus ꝛ partim in pecunia: pōt fieri solutio in rebus iuxta pacta: ita tñ ꝙ res ille estimenṫ iusto ꝑtio quo vēdunṫ alijs in cōi foro. Qđ si maiori estimaret teneṫ cōducens ad restitutionē illius superestimati: puta vēdit alijs ꝓ viginti: ꝛ dat cōducto ꝓ. xxiij. teneṫ ad restitutionē. iij. Si tñ in principio cōductionis statuit pretiū rei: etiā si minus fuerit dādo rē tali estimatione satisfacit. Si tñ tm̄ dat de re ipsa vt laborib⁹ satisfaciat fm iustitiā qđ si nō facit: subtrahēs de mercede digna: qꝛ dign⁹ est mercenari⁹ mercede sua: teneṫ supplere: nisi mercenarius sponte residuū donaret: qđ de pauperibus panē nō habentib⁹ presumi nō pōt q̄ sua necessitate cōpulsi minus recipiūt: ꝙuis iustū pretiū desiderēt.
Dubiū.7. U ¶ Septimo dubitaṫ circa dicta in. j. ar. de circūstantia ꝑsone: an ois negotiatio clericis sit ꝓhibita. Et lz q. hec dubium nō habeat de negatione ꝓprie dicta: vt ibi dictū est: tñ ꝓ maiori declaratione post Alexā. par. iij. q. lj. dicunṫ tria. Primo qꝛ clericus ꝑ artificiū honestū sibi pōt acquirere victū: vt in. c. clerici officia de vi. ꝛ ho. Ideo materiā ꝛ instra ꝓ suo artificio emere pōt: nō vt inmutata vēdat nisi casu superessent. Scđo: blada: vina ꝛ similia q̄ ex ꝓprijs cremētis aut reditibus suoꝝ beneficioꝝ aut labore cōquirunt vendere possunt: vt sic acquisita pecunia cetera necessaria sibi emant. Tertio: pro sua necessitate victus ꝛ amict⁹ emere possunt necessaria. Et si aliqua ex his emptis superfluerent: possunt illa vendere: sicut dictum est de materia dolo tñ ꝛ fraude in his penitus exclusis. Cauendū etiā est clericis ꝙ intuitu huius cōmercij a diuinis se nō subtrahant ad q̄ obliganṫ. vt. xij. dist. clericus victum. Ex quo patet ꝙ clericus habens fenum ex pratis ecclesie aut decimis: qđ cōmode vēdere non potest: potest emere pecora: ꝛ ex feno suo ipinguare: ac impinguata vendere. Erūt enim pecora labors sui materia.
Dubiū.8. X ¶ Octauo dubitatur: vtrū in conductione aut locatione qñꝗ necessaria sit restitutio. ¶ Pro solutione notandum fm Sco. q. ij. dist. xv. li. iiij. ꝙ venditioni correspondet locatio: emptioni cōductio. Nam sicut in venditione trāffertur dominiū rei vendite in emptorem accepto pretio: ita in locatione transfertur vsus rei locate in conductorē dñio rei permanente apud locatorem pretio interueniēte: vnde res ille in quibus vsus nō separaṫ a dñio: vt sunt res ille quarum vsus est earum consumptio: vt est cibus ꝛ potus: locari nō possunt nec conduci: qꝛ si traditur vsus etiā traditur dominium cum separari non possunt. Cetera vero que vēdi possunt possunt etiam locari regulariter. Ad hoc igitur vt seruet iustitia in locatione ꝛ conductione. seruande sunt oēs conditiones quantū ad vsum que seruande sunt in iustis emptione ꝛ vēditione quantū ad dñiuz: vt respondetur ad dubiū ꝙ dānificans primum per iniustam locationē aut conductionē: tenetur ad dāni cōpensationē: ptz conclusio eisdē motiuis vt conclusio scđa principalis.
¶ Dubitatur nono: vtrū depositarius teneaṫ semper ad depositi restitutionē. Dubiū.9. Y ¶ Nota depositarius est cui res mobilis seu potēs se mouere tradiṫ ad custodiendū. Nam in rebus immobilibus depositio locū nō hꝫ: nisi forte vbi a pluribus res que est in cōtrouersia pro sequestra deponitur: vt in glo. c. bona fides. de deposito. Et qñꝗ in deposito dñium nō transferṫ: sed remanet apud depositorem. Similiter ꝛ facultas vtendi deposito: ideo cū repetitur depositū reddendū est. Quoniā cōtractus depēdens a voluntate vnius dūtaxat. pōt dissolui quandocunꝗ voluerit ipse a quo depēdet. Unde nō imitatur depositū alioꝝ contractuū naturā: qui a principio voluntarij sunt sed ex postfacto necessitatis: vt dicit Panor. de deposito ca. bona fides. Ex quo sequitur ꝙ depositarius nō pōtvti re deposita alias furtū cōmitteret: vt dicit Ang. in sum. ver. depositū. §. xij. allegans. l. qui furtū. ff. de condi. fur. ¶ Sed excipiūtur duo casus. Primus: si pecunia nō obsignata deponitur. Idē de quibuscunꝗ que cōsistunt in numero pondere ꝛ mēsura. Scđo: dū depositarius ꝑsumit deponētem permissurū. Et qm̄ lex depositi breuiter cōprehendiṫ in ca. allega. bona fides. placuit ipsum presentib⁹ inserere: ꝛ est Greg. ix. Bona fides abesse presumiṫ si reb⁹ tuis saluis existentibus depositas amisisti. De culpa quoꝗ teneris: si teipsum deposito obtulisti: vel si aliquid ꝓ custodia recepisses. Pacto vero culpa vel mora ꝑcedentib⁹: casus etiā fortuitus imputaṫ. Sane depositori licuit ꝓ voluntate sua depositum reuocare: contra qđ cōpensationi vel deductioni locus nō fuit: vt cōtractus q̄ ex bona fide oriṫ ad perfidiā minime referaṫ: lz cōpensatio admittaṫ in alijs: si causa ex qua postulaṫ sit liquida: ita ꝙ facilem exitū credaṫ habere. hec ibi. Ex quo. c. vj. colliguntur. ¶ Primū: ꝙ depositarius teneṫ facere diligētiam in custodia depositi: quā cōiter hoies facere solent in suis: quā si nō faceret ꝛ depositū perderet: tenetur ad dāni restaurationē deponenti. Unde gloss. dicit. Non minorē diligentiā ꝙ̄ in suis rebus ꝑstare dz depositarius. Non minorē dicit: qꝛ qñꝗ teneṫ habere maiorem: vt qñ in suis est negligens. Ratio est: qꝛ alias presumitur de dolo depositarij quē horret bona fides. Unde de dolo presumiṫ: si rebus suis saluis depositum amittaṫ. Uerum vt dicit Panor. in dicto ca. Cum depositū fiat gratia deponētis tantū: non debet depositarius accurate arctare ad custodiā rei. Solum enim tenetur de dolo vitando ꝛ lata culpa: quā incidit: si nō fecerit diligentiā quā communiter homines circa res suas facere solent: vt si qs depositum relinqueret in via vel loco patulo: aut suspecto: vnde facile tolli posset ꝛ diripi: qđ verum est: nisi depositarius obtulisset se deposito: aut recepisset aliquid pro custodia. Et hoc est scđz qđ colligiṫ ex textu ca. bona fides. scilicet ꝙ offerens se deposito aut aliquid recipiens pro custodia depositi: tenetur de culpa leui scilicet vel leuissima: quaz incurrit si nō adhibet illam diligentiam quam homines (non solum cōmuniter: sed diligentes aut diligētissimi) adhibēt rebus suis: quod discretus ex circunstantijs aduertere potest. Hoc aūt de offerente intelligit Ang. qñ offerens offerendo se depositori excludit diligētissimū. Si dicis: quid si casu fortuito res proprie depositarij vna cum deposito subsunt periculo: puta in incēdio ꝛ non potest ambas eripere. Respondet Panor. vbi supra ꝙ pōt seruare suas: ꝛ nō tenetur cū suo periculo saluare alienas depositas: etiā si res sue fuerint viliores: qꝛ teneṫ ex ordine charitatis plus se ꝙ̄ alium diligere: ꝛ plus sibi ꝙ̄ alij subuenire: ꝛ sic nō tenetur immo nec dz admittere in se peccatū veniale: vt in alio caueat mortale: qꝛ fm apostolū non sunt facienda mala: vt eueniant bona: ita nō teneṫ perdere pro-

pria vt conseruet aliena preciosiora. Quod puto verū
extra casus duos premissos: in illis non puto si res
sue periture viliores sint: accepto precio vel commo
do quod ex deposito consecutus est: tunc em̄ pati
dʒ iacturā rerū suarū / ꝛ saluare depositū. ¶ Tertio
colligit ꝙ casus fortuit⁹ nō imputat depositario: nisi
in tribus casib⁹. Casus fortuitus dicit repentin⁹ rei
euentus qui nec preuideri potest: nec ei resisti: vt in-
cursus hostium / piratarū / naufragiū / incēdiū / euer
sio domus ex terremotu seu tēpestate vel ventorū im
petu: vnde casus quem diligentissimus cauere pos-
set nō dicit casus fortuitus: vnde furtū clandestinū
factū a persona a qua diligentissim⁹ precauisset vt a
vili seruo non est casus fortuit⁹: secus de rapina vio-
lenta: nisi spoliatus esset in culpa trāseūdo per loca
periculosa. Unde nota ꝙ ſm Panor. de cōmodato. c.
vnico. casus fortuitus regulariter non imputatur: sʒ
resperit domino: etiā in contractu qui fit gratia alte
rius tantum: vt in commodato: nisi in casibus trib⁹
Primus quando culpa precessit: vtputa cōmodaui
tibi equum vt ires ad certū locū / ꝛ tu iuisti ad aliū
et incidisti in raptores: imputat tibi perditio equi ꝛ
non dn̄o. Secundus si pactum intercessit vt teneret
de fortuito casu: ꝛ hoc verū: nisi casus fortuit⁹ veniat
culpa eius cui promisit: nam licet intercederet pa-
ctum: non tamē tenetur de dolo eius: nā licet contra
ctus ex cōuētione legē accipiat: non tn̄ tenet si conue
niat vt non teneat de dolo: q̄ʒ hec conuētio est cōtra
bonos mores et cōtra bonā fidem: ideo sequenda nō
est. Hec Ang. in verbo. depositū. §. iij. Tertius casus
quando q̄s est in mora / puta non reddidit quando
debuit: ꝛ fortuito perdidit imputat reddere debenti.
¶ Quarto colligit ꝙ depositarius semꝑ tenetur re-
stituere depositum depositori petēti / nisi in casibus.
Primus si deponens fuerit furiosus: tunc enim gla-
dius ei reddendus non est: vt dicit Ang. super Psal.
v. Eadem ratio est de aliis cedentibus in periculum
sui vel aliorum. Secund⁹ si deponens post depositū
fuerit deportatus: ꝛ bona eius publicata: q̄ʒ tunc de-
positū deferendum est in publicum: ꝛ non ei q̄ depo
suit. Tertius qn̄ fur deponens furtū ꝛ dn̄s rei cōcur-
runt in petitione: tunc domin⁹ ꝑponend⁹ est. Quar
a tus quādo fur deposuit apud dominū cui surripuit:
hec in. l. bona fides. ff. depos. Extra hos casus qui
non reddit depositum dum petitur: cōmittit furtū:
ꝛ cōdēnat⁹ suo noīe efficit infamis: secus si ꝓcurato
rio / tutorio / curatorio / vel defensorio nomine ꝯdēna
tur non efficitur infamis: vt in. l. furti. §. si q̄s alieno.
ff. de his qui not. infa. Idē habet in angelo in verbo
depositū. §. x. et per hoc pʒ rn̄sio ad formam dubij.
¶ Quinto colligit ꝙ compensatio seu deductio locū
nō habet in cōposito: vt si depositor tenetur mihi in
aliquo: illud nō possum deducere a deposito sibi red
dendo dum petit: q̄uis liquidū ꝛ manifestū sit de-
bitum depositoris. ¶ Sextum ꝙ cōpensatio in aliis
admittit: quod verū est de oībus que in suo gn̄e reci
piunt functionē. i. ꝙ vna res ex toto pōt fungi vice
alterius: et ista cōiter cōsistunt in numero pōdere et
mensura: in his vero que non recipiunt functionem
cessat cōpensatio. Hec Panor. eo. ti. et. c. et ponit exē-
plum. Si q̄s mihi tenet quinquaginta flor. ego illi
equū: nō hʒ ibi locū cōpēsatio: q̄ʒ possem hr̄e maiorē
affectionē ad equum q̄̄ ad pecuniā: qδ credo verum
nisi iam equus esset taxatus pro certa pecunia: tunc
AA idē esset ac si teneret tibi hmōi pecuniam. ¶ Et qm̄
in hac materia contractuū freq̄nēter ꝯcurrūt illi ter-
mini culpa lata / leuis leuissima: pro intellectu termi
norū notat Panor. in. c. vnico. de cōmodato: ꝙ culpa
dicitur deuiatio ab eo qδ bonū est: ꝛ ꝑ hoīm diligen
tiam prouideri poterat. Et hoc vltimū addit ad dif-
ferētiā casus fortuiti qui nō poterat prouideri: ꝛ di-
stinguitur in quinq̄ species. Est enim culpa latissi-
ma / latior / lata / leuis ꝛ leuissima. ¶ Culpa latissima
est dolus verus: puta machinatio seu circumuentio
ad fallendum alium manifeste adhibita. ¶ Latior
est dolus presumptus. i. fallax circumuētio ad circū-
ueniendum et decipiendū aliquem ꝑsumptione ad-
hibita. ¶ Et licet dolus nō pōt probari nisi ꝑ conie-
cturas: tn̄ qn̄ signa sunt manifesta: dicimus dolum
verum: qn̄ nō patēt: dicim⁹ dolū presumptū. ¶ Lata
culpa est deuiatio circunspecta ab ea diligētia quā
habent cōiter hoīes illius conditionis et ꝓfessionis
Un̄ d̄r vulgariter ignorare illud qδ cōmuniter hoīes
sciunt est lata culpa. Et d̄r incircunspecta. i. inconsi-
derata / vt differat a dolo: q̄ʒ si inconsiderate deuia-
ret ab illa diligentia esset in dolo. Exemplū de culpa
lata: vt si librū mihi concessum inconsiderate dimisi
in banco ante domū ꝛ sublat⁹ est: sum in culpa lata.
¶ Leuis vō culpa est deuiatio incircunspecta ab ea
diligentia quā habēt hoīes nō tm̄ cōiter: sʒ diligen-
tes. ¶ Leuissima est deuiatio ab illa diligētia quam
cōiter habēt hoīes diligētiores ꝛ diligentissimi. vn̄ si
diligētissim⁹ potuit ꝑcauere: ꝛ nō ꝑcauisti: es in cul-
pa leuissima. Et hec ꝓ intellectu horū terminorū qui
cōiter currūt in scriptis canonistarū.

¶ De vsura.

Dicto de negotio in
quo merx cū precio simul tpe currunt:
puta vbi statim emēs accipit mercedē
et vendens preciū: ꝯn̄s foret vt de his
subderetur inq̄sitio vbi alterū expecta
tur: vt dū emunt que futura sunt: et preciū in prōptu
soluit: aut merx ꝑsens emit: ꝛ ꝑciū ad certū terminū
soluēdū expectat. Sed qm̄ in his ꝯtractib⁹ nōnunq̄
tp̄s attendit: propter qδ vsurā participāt: ideo pri⁹
de vsura gn̄aliter: ꝛ dehinc de hmōi contractib⁹ spe-
cialiter inquiret. Est ergo.

Questio. xj.

Utrum possidēs ali a
qua ꝑ vsurariā acquisitionē teneatur
de necessitate salutis ad eorū restitu
tionē. Terminorum declaratione pre-
missa: rn̄debit ꝑ conclusiones ꝛ soluen
da dubia. ¶ Quātū ad primū notandū: ꝙ licet diuer Articul⁹. x;
si diuersimode diffiniant vsurā: pōt tn̄ breuius sic de Nota. i.
scribi. Usura est lucrū ex mutuo principaliter inten-
tum. Lucrum ponit ꝓ genere: nā oīs vsura est lucrū
ꝛ non econuerso: vt patet de lucro iuste negotiatio-
nis. Est autem lucrum incrementum pecunie vel pe
cunia mensurabile: siue sit munus a manu: a lingua
siue ab obsequio: qδ q̄ʒ hʒ voluntaria ex commuta-
tione vltra ea que prius sua erant: ꝛ illa q̄ sua erant
dicuntur sors in hac materia. Est em̄ sors / res iuste
possessa: vel (vt legiste dicunt) debita quantitas mu
tuata. et in materia occurrēti. Unde si de meo mutuo
proximo. x. lib. x. li. dicuntur sors: ita accipit beatus
Amb. in de vinea naboth di. Quicquid accidit sorti
vsura est. Et vt habet de vsu. c. j. ꝛ. ij. Sors capitur ꝓ
capitali: vt in glo. in proe. Cle. in ver. sortis. Ex quo
sequitur primo ꝙ non solū pecunia accedens sorti /
sed q̄cq̄d pecunia commensuratur vsura est. Naʒ ad
oīa illa lucrū se extendit. Unde Amb. vbi supra. xiiij.
q. iij. plerique: ꝛ per totā illā q̄onem. Esca vsura est: ve-
stis vsura est: q̄cq̄d accedit sorti / vsura est: ꝛ qδ velis
nomen ei imponas: vsura est. ¶ Et d̄r quicquid pe-
cunia cōmensurat: quia vt statim dicet: sunt quedā
que sorti accedunt que non faciūt vsurā: vt amicitia
gratitudo ꝛc. Nā mutuās ad captandū amorē aut
beniuolentiā / non cōmittit vsurā: vt vult sctūs Tho.
ij. ij. q. lxxviij. ar. ij. qδ verum est / nisi spes alteri⁹ ꝓce-
deret ad lucrū: vt si q̄s pape aut principi mutuaret
ad captādū beniuolentiā: vt postea posset consequi
beneficium vel castrū aut hmōi: tūc em̄ esset spes lu-
cri: et ꝑ ꝯn̄s vsura. Sic si mutuatur spe alicui⁹ haben
di: cuius vsus inter amicos cōcedi solet: sicut commo
datio libri: iniurie remissio ab illo q̄ me iniuste perse

ctitus est cũm multo meo dãno: sectis si iuste: q: non liceret sine vitio vsure mutuũ dare sub tali spe: illud non est vsura. Hec Ang. ¶ Scdo sequit / q si qs sibi alias debita acciperet occasione mutui: non committeret vsuram / vñ si qs habeat. x. de mea substantia: et mutuo illi ea intentione vt vltra mutuũ rehabeã ab eo illa. x. cum alias habere possem: nõ cõmitto vsuram: q: illa. x. que recipio nõ veniũt noĩe lucri quia

B alias mea sunt aut mihi debita. ¶ Quod sequitur in descriptione vsure ponitur loco differẽtie. vnde subditur ex mutuo: vñ ptz q lucrũ ex aliis cõmutationibus acceptum nõ est vsura etiã si fuerit illicitũ: vt dũ quis supervendit. Et in hoc etiam distinguit vsura a turpi lucro. Verũtñ considerandũ q est mutuũ manifestũ: et est mutuũ implicitũ vel interptatiuũ et palliatũ puta qñ cõtract⁹ põt resolui in mutuũ: vt si vendo tibi vlnã pãni valẽtẽ nunc. j. flor. p. j. flor. et solido pro eo q vis dilationẽ vni⁹ anni ad soluẽdũ pciũ. Ista venditio resoluit in mutuuz: q: perinde est / ac si darem tibi. j. flo. mihi post annũ soluendũ: et si vltra accipio. j. soli. manifesta est vsura: põt enim quelibet res resolui in suũ verũ valorẽ. ¶ Dicitur aũt mutuuz quasi de meo tuũ: vt dũ rem meaz trado tibi ad tẽp⁹ post tpis lapsum repẽtẽdã: vnde in mutuo trãsfertur dñium rei mutuate / de mutuãte in eũ q recipit mutuũ: de hoc. j. Et pprie locum hz in his reb⁹ que vsu cõsumunt: vt in pecunia et victualib⁹. In his vero in quib⁹ vsus distinguit a dñio locũ nõ hz mutuũ: sed accomodatio vel locatio. vnde Alex. de hales par. iij. q. lxvj. mẽ. j. ostẽdit in quib⁹ reb⁹ põt fieri mutuuz di. Nota q nõ põt cõmitti vsura nisi in his reb⁹ tm: circa quas contingit fieri mutuũ. s. q cõsistunt in numero pondere et mensura. Numero vt in pecunia numerata. Pondere / vt ere / argento / auro etc. que statera appendunt. Mensura: vt frumento / vino / oleo / pãno etc. Et ad maiorẽ euidẽtiã addit (vt habetur in glo. c. conquestus. de vsu.) q duo sunt contract⁹ qui de sua natura volũt esse gratuiti: vt mutuũ et cõmodatũ: in illis em̃ vltra sortẽ nihil expectatur: nam si fiant pro lucro statim transeunt in aliud gen⁹ ↄtractus: nã si mutuũ nõ fuerit gratuitũ / est vsura: sic in cõmodato si aliquid p accõmodatione accipit desinit esse cõmodatũ: q: aut recipit aliqd pro re aut pro vsu rei. Si primũ / vel recipit pecunia: et sic est venditio aut res alia: et sic est pmutatio. Si scdm: aut pro vsu rei recipit pecuniã et est locatio: si res alia / erit cõtractus innominatus: do vt des. Hec Alexã. Ex illo patet q in contractibus emptionis / venditiõis / cõmodationis / locationis / conductionis / nõ cõmittit vsura pprie dicta: q̃uis multi tales sint iniusti: multi etiã in fraudẽ fiãt vsurarũ: vt. j. videbit. Patet etiã differentia mutationis ab aliis cõtractib⁹: nã in mutuo res ipsa traditur gratis: et per primũ distinguit a cõmodatione / locatione / conductione: in qb⁹ non res: sed vsus rei tradit. Per secundum distinguit ab emptione et venditione in qua res tradit: sed precio mediante similiter p idẽ a permutatione. Et nota q dicit mutuo as are. actiue. i. mutuũ dare: et dicit mutuor deponẽtaliter quod est mutuũ recipere. Hinc in Psal. mutuabit peccator et nõ soluet. mutuabitur. i.

C mutuuz recipiet. Et de hoc sunt versus. Mutuo vult dantem: sed mutuor accipientem. Mutuo tradentis sed mutuor accipientis. ¶ Dicitur vltimo in descriptione vsure: principaliter intentum: nã si non intẽderetur lucrum in mutuo: sed qui mutuat ex amicitia (propter beneficiuz preterite mutuationis) ↄtracta aliquid offerret mutuanti: licite recipi põt. Si vero presumitur q sit quasi in precisũ mutuationis: sic recipi non dz. Si aũt is qui mutuum recipit expresse diceret (q non dat illud rõne mutui facti fiendi vel sperati: tunc satis presumi põt q illud gratis donat nisi aliud ex circunstantiis appareret. Causam huius tangit btũs Tho. q. lxxviij. ar. ij. in so. secunde rõnis di. q recompensatio beneficij dupl'r fieri potest. Vno modo ex debito iustitie: ad qd aliquis ex certo pacto obligari potest: et hoc debitũ attenditur sm quantitatẽ beneficij accepti: et ideo q accipit mutuũ non tenetur ad plus compẽsandũ q̃ mutuo accepit. vnde contra iustitiam est / si ad plus reddendum obliget. Alio modo tenet qs ad recõpensandũ ex debito amicitie: in quo magis consideratur affectus ex quo aliquis beneficiũ cõtulit: q̃ quãtitas eius qd fecit: et tali debito nõ cõpetit ciuilis obligatio p quam inducitur quedã necessitas: vt nõ spõtanea recompensatio fiat. Et p hoc si qs mutuãs exigit vel expetit ex pecunia mutuata: quasi per obligationem expressam vel tacitã recõpensationẽ muneris, ab obsequio vel lingua perinde est ac si expeteret vel exigeret munus a manu: quia vtrũq pecunia estimari põt vt patet: q: nõ nũq locat operas suas quas manu vel lingua exercet: vsurã cõmittit. Si vero munus ab obsequio aut a lingua non quasi ex obligatione rei exhibetur: sed ex beniuolentia que sub estimatione pecunie nõ cadit licet illud accipere et exigere et petere. Hec Tho. in solutione scde et tertie rõnis vbi supra. Et dicit notanter intentum et non pactũ: naz intentũ in plus est q̃ pactum: nã omne pactũ intentũ est: et non ecõuerso: vbi innuit q nõ solũ acceptio vltra sortem in mutuo ex pacto facit vsurariũ: sed etiã si intendit lucrũ absq pacto vsura cõmittit: vnde sola spes lucri in mutuo facit vsurariuz. sm illud Luc. vj. Mutuum date / nihil inde sperãtes. de vsu. c. consuluit. Et hoc veruz si spes lucri est causa mutui: et ideo addit: principaliter in descriptione vsure. Põt em̃ aliqs dupliciter mutuare spe lucri. Vno mõ principaliter / ita q non mutuaret nisi lucrum speraret: et hec spes facit vsurariũ: vt cõiter dicunt doctores. Et nõ refert siue speret ante mutuũ: dum tamẽ in illa spe perseueret: q̃m si post mutuum cognoscens pctm̃ mutaret intẽtionem reducens eam ad regulã charitatis: posset sponte donata sine vsura recipere: siue speret post mutuũ: puta mutuat gratis absq intentione lucri: tñ lapso tẽpore vult aliquid sibi dari pter mutuũ: sir vsurarius est. Siue tertio cõcomitanter: puta q: mutuãs nullũ sperabat lucrũ: sed debitor propter mutuu zdat sibi premium: et mutuãs pter eandem causam recipit: et sic etiã vsurarius est. Si vero sperat secũdario: q: etiam si crederet se nõ habiturũ vltra sortem nihilominus mutuaret propter charitatem: talis spes nõ facit vsurarium. ¶ Qd autẽ spes lucri principaliter intenta facit vsurarium: probat Alex. quia spiritũ põderator est deus. Prouer. xvj. spirituum. i. voluntatum. Sed eadem est voluntas lucri sperantis: et non paciscentis (forte timor ecclesie) et pactũ facientis. Sed secundus est vsurarius: ergo et primus. Lex enim diuina non tm̃ manum: sed animũ prohibet. Potest tñ mutuans sperare aliqd sibi alias debitũ: vñ põt sperare q is cui mutuat in consimili casu necessitatis sibi etiam mutuet: non quidem ex vi mutui: sed ex charitate accipientis mutuũ: mutua em̃ beneficia accendũt charitatem. Et q: ex precepto tenet sibi in casu necessitatis dare mutuũ: etiam si nõ mutuasset prius et ideo non licet hoc deducere in pactũ: tunc enim vi mutui speraret lucrum remutuationis. ¶ Sed di. q mutuat alteri / constituit eum sibi debitorem ad antidota ad que naturaliter obligat. Nã in officiis charitatis primo loco illis tenemur obnoxii: a quibus beneficia recepim⁹: vt habetur de testa. cum in officiis. Mutuare autem indigẽti magnũ est beneficiũ: ergo potest illud deducere in pactum. Respondet Panor. in. c. consuluit. de vsu. in fi. q nõ licet debitũ illud naturale ad antidota deducere in obligationẽ ciuilem: sic enim cosequeretur lucrum ex mutuo. Nã ex debito naturali tantũ non potest cõpelli ad remutuandũ potest autem si intercidit obligatio ciuilis: et hoc põt pecunia estimari: et ideo vsura. Idem sentit Tho. ij. ij. q. lxxviij. ar. ij. in solu. ij. et iiij. rationis. Potest ergo sperare a proximo id ad qd naturaliter obligatur ex

mutuo:sed non põt eũ ad concedendũ ciuiliter obligare:lʒ aũt spe recipiendi mutuum in tali casu ab eo cui mutuat:ex quadã charitate dans mutuũ nõ peccet hac intentione mutuãdo:nõ tñ meretur. Nõ em̃ ponit deũ finẽ. Unde ⁊ dñs ait Lu.vj. Si mutuũ dederitis his a quibus speratis recipere:que gratia est vobis? Nã ⁊ peccatores peccatoribus fenerãtur: vt equalia recipiãt. Et ꝑm hec pñt cõcordari doc. ĩ hoc contraria scribentes. Et hec de descriptione vsure.

Nota.T. ¶ Scdo notandũ ꝙ vsura est cõtra legẽ nature ꝯtra legẽ diuinã:⁊ cõtra legẽ humanã. Primũ ostenditur ꝑm sctm̃ Tho. vbi supra. arti.j. q: in vsura vendit̃ qd non est:per qd manifeste inequalitas constituit̃ que iustitie cõtrariat̃:que innitit̃ legi nature. ¶ Ad cuiꝰ euidentiã ꝯñr subdit:in corpore.q.ꝙ quedã res sunt quarũ vsus est earũ cõsumptio:sicut vinũ ⁊ triticũ et cetera ad esum hoim ptinentia:quorũ vsus est potatio ⁊ comestio:que potu ⁊ cibo cõsumunt̃:⁊ in his nõ dʒ seorsum cõputari vsus a re ipsa:nã cuicunqꝫ cõceditur vsus:in illis concedit̃ res ipsa:⁊ ꝑpter hoc cui concedit̃ vsus rei:eoipso ꝯcedit̃ res:⁊ p ꝯñs trãsfert̃ dñium rei:⁊ ꝑpter hoc in talibus p mutuũ transfert̃ dñium. Qui ergo vellet seorsum vẽdere vsum rei: talis venderet eandẽ rẽ bis:vel vẽderet id qd nõ est:vñ manifeste p iniustitiã peccaret. Qui ergo in mutuo querit lucrũ/petit sibi duas recõpensationes. Unaʒ quidẽ restitutionẽ que est equalis rei mutuate. Aliã precium vsus qd vsura dr. Ubi aũt vsus rei distinguitur a dñio:ibi põt cõcedi vsus retento dñio:vt in locatione domus ⁊ similiũ ibi aliquid licite accipi põt pro vsu rei. Cũ aũt ꝑm phm.v.ethi.⁊.j.poli. pecunia inuenta est ad cõmutationes faciendas:⁊ ita principalis pecunie vsus est ipsius cõsumptio.i.distractio ꝑm ꝙ in cõmutationibus distrahitur:⁊ ideo ꝑm se est illicitũ pro vsu pecunie mutuate recipere preciũ vltra equalitatẽ pecunie mutuate:que sors dicit̃. Et per hoc ptʒ quare lʒ recipere preciũ locati ⁊ non mutui. ¶ Aliam rõnem assignat Sco. in.iiij. dist.xviij.q.ij. In mutui datione transfert̃ dñium: ergo qui cõcedit pecuniã mutuo:nõ manet dñs pecunie mutuate ⁊ per ꝯñs si pro illa pecunia recipit aliquid vltra sortem:pro nõ suo recipit ⁊ ita vendit nõ suũ. ¶ Aliam rationem addit. Esto ꝙ pecunia maneat sua: cũ illa pecunia ex natura sua nõ habet fructũ aliqueʒ: sicut habent quedam alia ex se germinantia:sed tantũ ꝓuenit fructus aliquis ex industria vtentis industria aũt vtentis nõ est eius qui mutuat pecuniã:ergo volens habere lucrũ de pecunia mutuata vult habere lucrum de industria nõ sua:sed aliena quã ipse non dedit dando mutuũ. ¶ Et dictũ est notãter/ꝙ principalis vsus pecunie est eius distractio:quia pecunia põt habere aliquẽ vsum distinctũ a dñio. Põt em̃ pecunia ostentari:põt ornare:põt etiã habere aliquem effectũ medicinale ex natura metalli: vt aurũ contra lepram:⁊ ad istũ finem põt locari:sicut equus aut vasa argẽtea:⁊ p vsu isto retẽto dñio põt accipi precium. Unde si qs ad ostendendũ se diuite vel ornandũ gazas suas/aut banchũ accipit pecuniã:nõ vt distrahat:ibi solus vsus pecunie ⁊ nõ dñium cõcedit:⁊ ille est cõtractus locationis vel cõductionis: ⁊ nõ mutui datio. Et deberet eadẽ pecunia sic mutuata restitui: nisi forte sufficeret locãti equalis in põdere ⁊ valore. de hoc glo. in.c. cõquestus. de vsu. ⁊ p tali vsu licet aliquid recipere sicut p alterius rei locatione. Uerũ ille non est cõis ⁊ principalis vsus pecunie ꝑpter quẽ pecunia siue numisma inuenta est vel inuentũ. Et ꝑpter predictas rõnes phs.iiij.ethi.c.v. reprobat vsuram/ex eo ꝙ vsurarij ꝑm acceptionẽ superabundant. Oẽs em̃ isti inquit accipiũt vnde nõ oportet: ⁊ quantum nõ opʒ:qm̃ nõ oportet de vsu rei q̃ a dñio nõ distinguit̃:neqꝫ de aliena industria aliqd accipere. Et j. politi. vult/ꝙ illa acquisitio pecunie p vsuram qua pecunia parit pecuniã/est preter naturã:⁊ ita contra ius naturale. ¶ Sed di. Nemo de bñficio suo dʒ reportãre dãnum:sed cõtingit dãnificari mutuantẽ ꝓpter mutuũ alteri ex charitate datũ ⁊ p ꝯñs põt aliquid recipere vltra sortẽ:sed oĩs acceptio vltra sorteʒ est vsura:ideo ĩ casu vsura est licita ⁊ p ꝯñs nõ est legi nature ꝯtria. ¶ Pro solutione notandũ ꝙ vsura qñqꝫ capitur multũ large ꝓ omni acceptione vltra sortem in mutuo:⁊ sic nõ oĩs vsura est illicita: quia nõ cõtra quãlibet talẽ acceptionẽ militãt rõnes suprapositẽ. Et ita accipit vsurã Alexã. de hales.q. allegata. mẽb.j. vbi dicit ꝙ recipere preter sortẽ est vsura. Habetur sententialiter in glo.c. conquestus. de vsu. Et cõsequẽter ponit quatuor casus in quibꝰ vsura est permissa: hos autẽ casus Sco. clarius summat:⁊ ad duos generales reducit. Unde ait. Excipiũtur in mutuo duo casus in genere. Qñqꝫ enim potest aliqs licite vltra capitale accipere ex pacto: qñqꝫ non ex pacto. Et primũ tripliciter. Primo ratione pene conuentionalis: dũ tñ non fiat in fraudẽ vsurarũ. Uerbi grã. Si alicui mutuo pecuniã ad certum terminũ:possum adijcere penã pecuniariam:quã soluet si in termino nõ soluerit:q: possum indẽnitati mee consulere: ⁊ dilatio solutionis vltra terminũ est mihi dãnosa:vt pono. Possum ergo adijcere penã metu cuius terminũ solutionis non transgrediat̃: ⁊ penã si incidit licite possum exigere ⁊ recipere. ¶ Et dr notanter dũ non in fraudẽ fiat vsurarũ:q: si in fraudem vsurarũ penam adijcit: vsurarius est. Presumit̃ autẽ in fraudem adiecisse:si magis vellet debitorẽ terminũ transgredi vt penam acciperet:q̃ vt in termino solueret sine pena. Item si verisimiliter tpe mutuationis putabat se in termino non soluturũ. Item dũ immoderata pena apponit̃ q̃ excedit interesse. Qñ vero ad hoc penã adijcit: vt in termino qd mutuauit accipiat non desiderans aut sperãs lucrũ ex pena: in hoc casu recipiendo penam ⁊ exigendo/vsurã non cõmittit:q: lʒ recipit vltra sortem:nõ tñ principaliter intentione lucri: etiã si pena excederet interesse. Neqꝫ recipiendo peccat nisi forte debitor ꝑpter impotentiã: aut preter suã culpã nõ posset soluere in termino:nam vbi non est culpa:non debet esse pena. ¶ Scdo potest recipere vltra sortem ratione interesse debitor em̃ ex cuius solutione creditor notabiliter dãnificatur:tenetur de iustitia satisfacere creditori de interesse:⁊ hoc in foro consciẽtie etiã si creditor nõ posset contra eũ habere actionẽ in foro exteriori: q: deficiũt pacta vel iuramenta. ¶ Sed hic aduertendũ ꝑm Panor. in.c. cõquestus. de vsu. ꝙ interesse cõsistit non solũ in dãno habito:sed etiã in lucro cessante:dũmodo lucrum cessans esset in actu vel quasi in actu:hoc est ꝙ probabiliter fuisset: q: sic dr peti qd aliquo modo est:secus si solũ esset in possibilitate:q: sic dr potius nõ esse. Uñ ptʒ: q: si qs nõ soluit creditori solito mercari in termino debito:tenet̃ ei ad lucrum cessans iudicio bonoꝝ mercatorum. Et ideo talis creditor licite recipit vltra sortem:non tanq̃ lucrum mutui: sed pro suo interesse. ¶ Idem de illo q̃ volebat negotiari vel possessionem emere:ꝙ licite potest recipere vltra sortem tantũ quantũ lucratus fuisset verisimiliter:vel habuisset de fructibus possessionis aut alterius rei:dũmodo quinqꝫ concurrant. Primo ꝙ cõputet pericula ⁊ expensas: q: lucrũ intelligit deductis periculis/laboribus ⁊ expensis. Secũdo ꝙ nõ sit eius intẽtio lucrãdi per hãc viã principaliter: sʒ potius per mercantiã vel emptionẽ. Tertio ꝙ non cõtrahat pactũ ad semper:sʒ ad aliquod tps:q: alias quoad iudicium humanum videretur ꝙ potius vellet lucrari illo modo q̃ per aliã viam. Quarto ꝙ ille cui mutuat nõ sit in tam arcta necessitate:⁊ creditori in tali opulẽtia/ꝙ ei teneatur gratis mutuare: quod quando fit/ vide infra in dubijs. Quinto ꝙ illud qd accipit sit vere interesse suũ aut probabiliter: ⁊ ꝓ interesse recipiat ⁊ nõ ꝓ lucro:aliter esset vsura. Sic dicendũ est (vt recitat Ange. de vsura in summa secũdũ Inn. ⁊ Ray.) de illo qui merces volẽs deferre ad aliũ locũ ꝙ licite plus accipit quantũ estimat̃ lucrum: qd

D

E

F

habuisset si p̄fata cōcurrāt. Et hoc si preciū statim
soluit̄: vt ꝑ ꝯcordia opi. loquit̄ Joā. and. si eñ nō sta-
tim soluitur nō lꝫ. Et ſm hoc cōcordatur ſm Joā. an.
opi. Host. tenentis oppositū ⁊ dicētis ꝙ opi. Innoc.
⁊ Ray. multos duxit ad infernū. Nā Inno. ⁊ Ray. in
telligendi sunt qñ precium statim soluitur. Host. qñ
nō statim soluitur: lꝫ quidā dicant: etiā si precium nō
statim soluitur: licet: ⁊ hoc qñ probabiliter est certum
ꝙ lucratus fuisset. Et dicunt Hostiē. locutum fuisse
presumptiue: sed quando certū est ꝙ nulla fraus in-
teruenit licet: q̄ presumptio cedit veritati. ¶ Quod
vero btūs Thom. vbi supra dicit in solutione prime
rōnis articuli secūdi recōpensationē dāni qd̄ conside
ratur in hoc ꝙ de pecunia nō lucratur: nō pōt dedu-
cere in pactū: q̄ nō dꝫ vendere id qd̄ nondū hꝫ: ⁊ pōt
impediri multipliciter ab habendo: intelligendū est
qñ predicta quinqꝫ nō cōcurrunt: illis eñ concurren
tibus nō potest impediri: ⁊ ita cessat ratio sua: nā sta
tim premisit ꝙ potest in pactū deducere dāni: per qd̄
subtrahitur sibi aliquid qd̄ debet habere. ¶ Ad hoc
membrum reducitur qd̄ ponit Alexā. in scd̄o ⁊ tertio
casibus: puta si fideiussor soluit creditori vsuras: pōt
eas petere a debitore pro quo fideiusserat: quia non
est vsura quantum ad fideiussorē: sed interesse: q̄ nō
est lucrum: sed vitatio damni. Nam omne damnum
quod sustinet fideiussor occasione debiti ꝑ quo fide-
iussit: debet sibi compensare debitor vt indēnis ser-
uetur de fideiusso. Similiter si creditor ratione more
solutionis in termino statuto cogitur accipere pecu-
niam ad vsuram ꝓpter negotia sua tractanda: tenet̄
debitor soluere vsuram cū pecunia mutuata: si credi
tor dedit vsuram aut eum liberare ab vsurario si no-
dum dedit: quod verum est/ si creditor dixit debitori
ꝙ erat ei necesse recipere sub vsuris ⁊ si nō potuit in-
G uenire mutuum nisi sub vsuris. ¶ Tertio potest mu
tuans recipere vltra sortem ratione dubij: quādo scꝫ
vtrunqꝫ tam capitale ꝙ̄ illud superfluum ponit̄ sub
incerto. Exemplū. Emens rem pro minori precio ꝙ̄
valet tēpore emptiōis/ recepturus eam ex pacto po-
steriori tēpore quo verisimiliter plus vel minus vale
re potest nō erit vsura: si casus acciderit ꝙ tēpore rece
ptionis plus valeret: quia tam emptor ꝙ̄ venditor
equaliter tam cōmodū ꝙ̄ incōmodū ex dilatione ex-
pectat: secus si illo tp̄e accepturus esset qñ verisimili-
ter multo plus valebit ⁊ non minus: nisi in modico:
tunc enim esset vsura aut estimatio in fraudem vsu-
rarum/ nā nūc emēs dat pecuniā minorē/ recepturꝰ
verisimiliter ob tēporis dilationē maiorē valorem: ⁊
ꝙ̄uis nō sit mutuū: pōt tñ resolui in mutuū. Perin-
de eñ est si nunc mutuaret pecuniam: ⁊ cū pacto reci
peret in termino solutionis rem pro mutuata pecu-
nia plus valentem: ⁊ ita lucrum: cum plus recipit ꝙ̄
pecuniam mutuatā: vt vult Panor. in. c. nauigāti. de
vsuris. Unde ait. Quantū ad formam cōtractus non
est vsura: sed quo ad intentionē deprauatā est vsura
quia perinde ius fingit: ac si illā pecuniā mutuaret
H illi vēditori vt reciperet illud lucrum: qd̄ est vltra verā
estimationem rei. ¶ Et quoniā incidit casus quo in
venditione vel merx vel preciū nō est in promptu: sꝫ
alterum expectatur: ideo additur hic resolutio in ta-
libus Scoti vbi supra. Unde ponit duas regulas.
Regula. Prima ꝙ cōmutans nō cōmutet vel vēdat tēpus: q̄
tempus nō est suū. Scd̄a ꝙ nō ponat se in tuto de lu-
crando: ⁊ illū cū quo cōmutat de dāno: de tuto semꝑ
vel in pluribus. Ex istis regulis resolui possunt plu
res casus. Unus: dicatur festum natiuitatis dñi. a. ⁊
festum beati Joā. baptiste. b. Aliquis cōmutans tra
dit rem suam alteri in. a. expectans solutionem in. b.
aut ergo erat rem suam tunc venditurus vel nō: sed
in. b. Si in. a. vel determinat nunc preciū ſm qd̄ cur-
rit tēpus pro a. ⁊ tūc facit miam supplēs indigentiā
proximi anteꝙ̄ teneatur illam supplere/ expectando
solutionē eius vsqꝫ in b. Aut determinat preciū maiꝰ
ꝙ̄ sit iustū pro a. ⁊ tunc est vsurarius: q̄ vendit tem-
pus contra primā regula: vt ptꝫ in. c. cōsuluit. de vsu-
ris. vbi vsurarius censetur/ qui merces suas longe
maiori precio distrahit: si ad solutionē faciendā pro-
lixioris tēporis dilatio ꝓrogetur: ꝙ̄ si ei in cōtinenti
precium persoluatur. Si aūt nō esset modo venditu-
rus: sed al's qñ videtur ꝙ ſm cursum temporis plus
posset lucrari: aut ergo nūc ponit certū precium: aut
non: sed dimittit certificationē precij pendere ex ali-
quo futuro. Si primum: aut ponit precium ſm ꝙ res
nunc valet: ⁊ tūc nō est dubiū quin faciat miam ma-
gnam. Si vero ponit preciū maius ꝙ̄ nunc valet: tñ
nō ita moderatū quin tēpore solutionis verisimiliter
qñqꝫ plus qñqꝫ minus valet res vēdita: excusatur ꝓ-
pter dubium: q̄ contra nullā regularū predictarū fa-
cit: ⁊ hoc sic ptꝫ per. c. nauigāti. eo. titu. §. ratione. ⁊. c.
in ciuitate. vbi ponitur casus iste. Quod aūt in fine
eiusdem. c. dicitur. Ciues tui saluti sue bene consule
rent/ si a tali contractu cessarent: cū cogitationes ho
minum oīpotenti nequeunt occultari. Cōsilij est nō
necessarium preceptū vt patet ex forma verborū. Si
aūt determinationem precij ex valore futuro illiꝰ rei
pendere relinquat: aut ergo pro tēpore determinato
ipsius solutionis: vel alio in quo non cōsueuit regu-
lariter plus valere/ ꝙ̄ quando dat rem suam: ⁊ tunc
miam facit: vt puta concedendo dat rem suam tanto
precio quantū valebit in b. vel in aliquo tēpore circa
b. cum tamen res illa cōiter cōsueuit carior esse in b.
ꝙ̄ in aliquo tēpore precedente. Si aūt velit precium
determinari pro tēpore indeterminato hoc modo: vt
ponat se in tuto lucri vt in pluribus: ⁊ alium in dāno
vt gratia exempli dicēdo: volo vt soluas mihi tantū
quantū valet in quocūqꝫ tēpore vsqꝫ ad b. quādo ca-
rius vendet̄: vsura est: q̄ facit contra scd̄am regulam
ponens se in tuto vt in pluribus quo ad lucrū: ⁊ illū
cum quo tractat in dāno vt in pluribus: habens pro
se illud qd̄ euenit vt in pluribus: ⁊ contra se illud qd̄
euenit in paucioribus. Hec Sco. ¶ Notādū tamen
ꝙ si vendens erat seruaturus rem suam vsqꝫ in b. et I
ponit nūc preciū ſm ꝙ valitura est in b. cum oleū/ vi
num/ frumētū ⁊ huiusmodi seruata decrescūt: illud
qd̄ decrescit nō poterit sine vsura vendere. ¶ Item si
oportet necessario pro eorum cōseruatione vsqꝫ ad b.
aliquas expensas facere: cū tradendo rem liberat̄
ab expensis hmōi: si ipsas nō detraheret a precio qd̄
valebit in. b. esset vsura. Hec Ange. ¶ Similiter mu-
tuans rem aliquā cū pacto/ ꝙ eadē res in specie nu-
mero/ pondere ⁊ mensura in certo termino restituat̄
licet in termino restitutionis plꝰ valeat ⁊ sic recipiat
vltra sortem: non tamen est vsurarius: si verisimiliter
dubitatur vtrum tēpore solutionis plus vel minus
valeat: quia sicut creditor eam recipere tenetur si vi-
lior esset facta quo ad estimationem: sic nō peccabit
recipiēdo preciosiorē quo ad estimationem: quia non
est necesse ꝙ res sit eiusdem estimationis: licet requi
ratur ꝙ sit eiusdem bonitatis qualitate intrinseca:
quod intelligo quantum ad speciem. ¶ Si autem ve
risimile est ꝙ tempore solutionis erit preciosior: ⁊ tūc
si creditor erat seruaturus ⁊ non aufert libertatē de-
bitori liberandi se infra terminū quando velit: sic lꝫ.
Si aūt non erat seruaturus: sed interim consumpturus: sic est vsura. Similiter qñ aufert libertatē debito-
ri liberandi se infra terminū: ꝙ̄uis esset seruaturus:
erit vsura. Hec Ange. ¶ Sic videt̄ ꝙ si quis habens
vinum vel granum vetus minus valens mutuat cū
pacto vt recipiat nouum/ sperans verisimiliter nouū
melius futurum ex qualitatibus aeris vsurarius est
sed si est dubius propter dubiū excusat̄: ptꝫ ex regu- K
lis suprapositis. ¶ Sed diceres: qd̄ si quis indigens
blado petit mutuo grana vetera promittens solue-
re in messe futura/ dādo noua: ⁊ est verisimile ⁊ pe-
ne indubium quin erūt meliora: lꝫ forte non cariora
Estimo ꝙ securus esset in consciētia si tp̄e messis re-
ciperet noua tante estimationis: quante essent vete-
ra recepta: si tēpore solutionis venderentur. Gratia

ex̄ pli: tpe solutionis noua valent decē: vetera sex: si tūc noua tāte estimationis darentur quāte emerent pro sex: equa et iusta esset solutio: alioquin si recipit frumentum eiusdem mēsure: recipit vltra sortē: ꝛ du- bium non excusat: vide Panor. in. c. nauigāti. eo. tit. ¶ Ad idem etiā reducitur casus in quo recipit vltra sortē ratione periculi: per qḋ superabundātia sup sortem pōt compensari: res em̄ extra periculū existentes plus valent: ꝙ res eiusdem speciei in periculo: ꝛ hec recompensatio reducit ad naturā rei que propter periculum estimat plus vel minus valere: ꝛ sic excusat ab vsura. Exemplum mutuaui tibi plaustrū vini tpe pacis vbi nullum erat periculum. Restituis mihi tēpore bellorum plaustrum cum dimidio propter periculum perditionis et spoliationis vini: nō est vsura: si estimatio periculi ascēdit ad medium plaustrum: nec obstat casus. c. nauiganti. de vsuris. vbi dicitur. Nauigāti vel eūti ad nūdinas certam mutuās pecunie quantitatem: eo ꝙ suscipit in se periculum recepturus aliquid vltra sortem vsurarius est censendus: quia talis mutuās nō vult mutuare nisi cum tali pacto susceptionis periculi: ꝛ propterea grauat debitorem in recipiēdo aliquid plus ex mutuo. Si autem quis mere liberaliter mutuaret: deinde post mutuū ad instantiam debitoris susciperet in se periculū qḋ dicitur assecuratio: licite posset aliquid lucri suscipere sine vsura. Et est ratio diuersitatis: quia receptū in primo casu vltra sortem directe concernit mutuū: in quo omnis superabundantia prohibetur. Sed in secundo casu non sic: quia non propter mutuum: sed ꝓpter factum scʒ securitatem. Et licet accipere aliqḋ pro assecuratione ꝯ omnes: ergo mutuū qḋ. primus fecit/non facit eum peioris conditionis: et ideo siue mutuum dederit/siue non: potest licite aliquid recipere/quando periculum alicuius rei in se suscipit non propter mutuum/sed ad instantiam debitoris. Si vero propter mutuum cogit debitorem vt cū periculo ei daret causa alicuius lucri: tunc esset vsura: et hoc locum habet nedum in periculo maris: sed in quocunqꝫ alio. Hec Ange. ¶ Unde pro regula habē- Regula. dum: quod si mutuū sit principaliter spe habēdi vltra sortem: nullū periculū pōt excusare quin sit vsura talis contractus. Si vero mutuū sit liberaliter ꝛ post propter periculū aliquid accipit: excusat. ¶ Ex eodē patet ꝙ est vsurarius contractus dum emit bladū in herba adhuc crescens: vel vinum in vite anteꝙ sunt matura/minꝰ valeant / cum matura erūt propter preciū statim datū. Si vero minus emitur: quia non plus valet sub tali qualitate propter periculum cui subiacent: sic licitus est cōtractus. Et hoc verum qn̄ emitur determinate: scʒ frumentū illius agri in herba: aut vinum illius vinee: secus si emeret in genere bladum alienꝰ agri in tali campo: vt electio staret in emente post maturitatem: sic em̄ potior esse conditio

2. ementis ꝛ peior vendentis. ¶ Hec in casibus quibꝰ aliquid accipitur vltra sortem ex pacto. Si vero vltra sortem offert gratuito sine pacto preuio: et hoc si qn̄ dans liberaliter dat sciens se non teneri/nec credit creditorem hoc exigere: et recipiēs recipit liberaliter non tanꝙ preciū siue lucrū ex mutuo: non erit vsura. ¶ Sunt ꝛ alij casus in quibus licet mutuātē aliquid recipere vltra sortē de quibꝰ quia rarius cōtingūt: lōgum esset tractare per singula. In omnibus his licet Ale. dicat vsuram permissam: nō tn̄ est vsura proprie dicta: prout supra diffinita est: sed qn̄qꝫ quedā apparentia minus cōsiderāti: vt idem ostēdit: que pōt dici vsura largo vocabulo. Sed accipiendo vsurā proprie nūꝙ est permissa: immo nec dispensari pōt: cum sit cōtra legē nature que est indispēsabilis: vt habet in ca. super eo. eodem titu. vbi dicitur. Cum vsurarū crimen vtriusqꝫ testamenti pagina detestetur: super hoc dispēsationē aliquā posse fieri nō videmus: quia cum scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mētiri: multomagis prohibendus est quis ne etiam pro redimēda vita captiui vsurarum crimine innoluat. Nec huic contrarium est qḋ Amb. dicit in. c. ab illo. xiiij. q. iiij. Ab illo (inquit) exige vsuram: cui merito nocere desideras: cui iure inferuntur arma. Huic legitime auferuntur vsure: quē bello vincere nō potes. Ab hoc vsuram exige quē non sit crimē occidere. Sine ferro dimicat qui vsuras flagitat. Sine gladio se de hoste vindicat: qui fuerit vsurarius exactor inimici. Ergo vbi ius belli: ibi ius vsure. Hec ibi. Nam vt recitat Alex. par. iij. q. lxvj. dicunt magistri qḋ illa auctoritas non est beati Amb. sed Ambrosij adoperti cuiusdam heretici: qui sub specie beati Ambrosij multa falsa dixit. Uel hoc dicit/exponatur quod licet vsuras capere a paganis qui terram nostrā possidēt. Glo. eiusdem capituli ponit duas solutiones. Una: intelligendus est textus negatiue ab illo ꝛc. i. a nullo sicut nulli nocere debes: nullum occidere. Alia: ab illis possumus vsuram capere et petere: quorū bona omnia licite possumus auferre: et quibuscunqꝫ insidijs eis possumꝰ nocere: vnde si quis habet que ego iuste etiam per insidias tollere possum: vt in bello iusto. xxix. q. ij. dominus. possum etiam illa tollere per vsuram: non tn̄ proprie est vsura quod in hoc casu vltra sortem accipitur: qꝛ nō accipitur vt lucrū mutui: sed vt res alīs sibi debita. Sicut etiam supra dictū est ꝙ possum dare mutuum ꝛ pacisci: vt alīs mihi debita cum sorte restituat. ¶ Et hoc puto verum qn̄ cauetur Nota. scandalum proximi: qꝛ in eodē casu possem furari et rapere bona hostiū: licet nō esset propꝛie furtum neqꝫ rapina: qꝛ nō contrectatio rei aliene: sed rei mihi debite. ¶ Ex his satis patet quomodo vsura est contra legē naturalē: qꝛ contra iustitiā distributiuā. Est etiā contra legē diuinā in vtroqꝫ testamēto prohibita. In veteri in pluribus locis. Nam Ezech. xviij. vsura numeratur inter illa detestanda crimina/eterna morte punienda. Unde numeratis multis grauibus scelеribus subiungitur. Ad vsuram non accommodauerit: ꝛ amplius non acceperit. Et sequitur querendo. Nunquid viuet? Et respondet. Non viuet. Cum vniuersa hec detestanda fecerit morte morietur: sanguis eius in ipso erit. Item Psal. liiij. Uidi iniquitatem et contradictionem in ciuitate. Sequitur. Et non defecit de plateis eius vsura ꝛ dolus. Et Psal. xiiij. Quis habitabit in tabernaculo tuo? Sequitur. Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram. ¶ In nouo testamento dicit dn̄s Luce. vj. Mutuum date/nihil inde sperātes. Est etiam prohibita lege humana: vt patet Replica. extra de vsuris. per totum. ꝛ. xiiij. q. iij. iiij. ꝛ. v. ¶ Sed cōtra dicta argui potest primo: quia vsura est licita: M. ꝛ per cōsequens nō cōtra legem nature. Consequentia nota. Antecedens probatur. Tum quia quilibet re sua vti potest prout vult: alioquin non esset sua: et ideo recipiens mutuum / potest sua sponte dare ad vsuram: ꝛ mutuans pōt sub illa cōditione dare: quia etiam res mutuata manet mutuanti quātū ad valorem. Tum quia quilibet potest re sua vti ad vtilitatē sui ꝛ proximi: sic enim vtendo non agit contra charitatem: sed dare vsuram moderatam cōfert mutuāti: manifestum est. Confert ꝛ danti: qꝛ per hoc cauet dāna sua: aut acquirit seu lucratur multo plus ꝙ exposuit vltra sortem. Tum quia cuilibet licet se seruare in contractu indemnem: sed mutuans priuat se vsu pecunie sue mutuate: per quem posset lucrari: et pōt damnū illud priuatiōis lucri recuperare aliquid recipiendo vltra sortem. Tum quia dn̄s rei potest rem suam dare ante ꝛ post mutuū ei qui sibi mutuat: ergo etiam cum mutuat. Quodcunqꝫ autē potest quis licite facere: potest etiam ad illud faciendū se obligare: potest ergo se obligare ad dandum mutuanti sibi rem aliquam vltra sortem: similiter ꝛ debitū gratitudinis potest ad pactum redigi. Tū quia homicidiū est maius peccatum ꝙ vsura: ꝛ tn̄ in casu licet occidere: ergo in casu licet ad vsuram dare. Tum quia prete mittere consilium non obligat ad peccatū: sed nō

sperare aliquid ex mutuo est cōsilium: ponitur enim
Responsio; inter cōsilium: ergo. ¶ Ad illam rationē respondetur
Ad.1. negādo antecedens. Et ad primā eius probationez
dicendum/ꝙ quilibet potest re sua vti: verum est dn̄o
rei non inuito. Cum autem est dominus rei duplex:
proximus et remotus. s. legislator/ nullus potest re
sua vti contra voluntatem legislatoris. Et cum addi
tur probando: alioquin res nō esset sua. Dicendū qđ
nulla res est simpliciter sui domini proximi: immo res
quelibet magis est domini remoti q̄ proximi: est em̄
proximi propter dispositionem dn̄i remoti: vt patet
supra eadem distin. q. ij. Dicitur aūt esse domini pro-
ximi pro quanto ea vti potest licite hoc est dn̄o supe-
riore nō prohibente: et ideo null⁹ ita sibi appropriat
rem vt ea licite possit vti contra deum: solus deus sic
dn̄s est omnium/ vt licite possit vti omnibus pro sua
voluntate eo qđ non habet superiorē. Et sicut nullus
potest dare rem suā contra voluntatē dn̄i superioris:
ita nec quis potest recipere aliquid contra voluntatē
dn̄i recipere prohibentis. Quod notanter dicit: quia
qn̄q̧ phibetur receptio et nō datio: vt in nō habētib⁹
propria: qn̄q̧ econuerso vt in vsura: vbi receptio vsure
Ad.2. phibita est/ ꝛ nō datio vsure: de quo infra dicetur in
in dubijs ꝛc. ¶ Per hoc ad secūdā probationē antece
dentis dicitur/ quod non licet vti re sua: neq̧ ad suā:
neq̧ ad proximi vtilitatem temporalem contra vo-
Ad.3. luntatem superioris domini: quia sic vtendo agit cō
tra charitatem superioris et veri domini. ¶ Ad ter-
tium dicendum / quod licet se seruare indemnem/
non quomodocunq̧: sed licite et honeste. Mutuans
itaq̧ ad vsuram potest se seruare indemnem/ nō mu
tuando: neq̧ cogitur necessario mutuare extra casuz
necessitatis: in quo tenetur gratis mutuare: sicut etiā
tenetur in necessitate gratis dare. Cum ergo non te-
netur facere misericordiam omittat aut licite faciat:
quomodo autem ꝛ quando liceat aliquid recipere in
Ad.4. recuperationem damni supra dictum est. ¶ Ad quar
tum dicendum quod dn̄s rei eo modo quo potuit da
re ante mutuū: potest etiā dare post et in recipiendo
mutuū: nunq̄ aūt potuit dare licite intētione mutui
sed gratuito: ꝛ sic nunq̄ licuit intētione mutui reci-
pere: potest aūt recipere vt munus gratuitū si inten-
tio fuerit pura. Et quia facile mutat̄ intētio post mu
tuum periculosius est recipere postq̄ ante: pōt tn̄ si
manet intentio pura. Nec videtur incōueniens pos-
se vt donum gratitudinis / eo modo quo debitū est
deducere in pactū: si tamen donū gratitudinis siue
gratuitū dicit/ qđ ex sola voluntatis liberalitate pro-
cedit nullo interueniente pacto: vt sic distinguatur
a debito tūc pactū interuenire nō potest: quia repu-
Ad.5. gnat tali dono: ꝛ si interuenit iam non erit donū gra
tuitum. ¶ Ad quintam de homicidio videtur sentire
Alex. par. iij. q. lxvj. membro. iij. qđ in nullo casu licet
recipere vsuram: nec in hoc deus dispēsare pōt. Ra-
tionē assignans: q: homicidiū peccatū est et malū in
se: sed non ꝑm se. Usura aūt est malū in se ꝛ ꝑm se: qđ
si sic intelligitur ꝙ homicidium nō est malū ꝑm se. i.
in ratione termini nō includit malum: sed dicit sim-
pliciter occisionem hominis nō cōnotando an iuste
fiat vel iniuste. Usura aūt in sua ratione propria in-
cludit iniustitiā: quia est recipere rem alienam manē
tem alienam inuito dn̄o: sic recipere vsurā stāte hoc
quid nominis termini simpliciter iniustū est: q: di-
uine voluntati contrariū. Nec pōt deus dispēsare vt
recipiatur vsura licite in sensu cōposito: attamē si de
sua absoluta potentia concederet alicui recipere vl-
tra sortem ex mutuo: iam nō reciperet alienū: nā reci
piēdo faceret suū: nec inuito dn̄o: quia superiore dn̄o
iubente vel cōsentiēte: ꝛ sic nō esset vsura. Sicut spo-
liatio Egypti per Judeos nō fuit furtū: quia nō fuit
factū dn̄o superiore inuito: nec sic spoliando recepe-
runt rem alienam: sed rē suā a vero dn̄o rei eis datā.
Non enim video quod dn̄s de⁹ in cuius ditione oīa
posita sunt: non possit rem cuiuscunq̧ ab eo auferre:

et alteri cui voluerit dare: et modis quibus voluerit.
Si ergo vellet ꝙ mutuans vltra sortem tantū de re-
bus mutuati reciperet: iam res illas mutuati daret
mutuanti: et ideo recipiēdo illa reciperet res suas nō
alienas: nec inuito dn̄o: sed domino cōcedente. ¶ Si
vero verba Alex. aliū habēt intellectū detur ille: quia Ad.6.
nō aperit expresse mentem suā. ¶ Ad vltimū dicitur
breuiter ꝑm sanctum Tho. vbi supra. ar. j. in his ver
bis dn̄i Luc. vj. Mutuum date nihil inde sperantes.
duo includuntur. Unū est consiliū. s. mutuū date. Ad
hoc enim non obligamur extra casum necessitatis:
sicut nec ad dandū gratis. Secundū est precepti: ni-
hil inde sperantes. Unde licet nō teneamur mutua-
re proximo: tn̄ si misericordiam facere volumus: tene
mur nihil inde sperare. Et qm̄ illa duo connexa sunt
in eodem sermonis cōtextu: consiliū et preceptū: pōt
dici qđ ponit̄ inter consilia ratione primi: ꝛ nō ratio-
ne secūdi. Ponit etiā sanctus Tho. alias solutiones
sed illa sufficit. ¶ Sed adhuc replicares contra hoc Replica.
ꝙ vsura est contra legem diuinā ꝛ humanā. Naz lex
diuina licet prohibeat vsuram accipere a fratribus:
concedit tn̄ ꝙ accipiat̄ ab alienis. Unde dicit̄ Deut.
xxiij. Non fenerabis fratri tuo ad vsuram/ pecuniaz
nec fruges nec quālibet alienaz rem: s; alieno: fratri
aūt tuo absq̧ vsura id quo indiget cōmodabis. Nec
solū conceditur: sed etiam in premiū promittit̄. vnde
Deut. xv. Fenerabis gentibus multis: ꝛ ipse a nullo
accipies mutuum. Unde si mala esset nō promittere
tur in premio obseruantibus legem: nec esset benedi
ctio: sed maledictio. ¶ Item qđ non sit contra legem
humanam: Justinianus enim permittit vsurā cente
simam ꝛ quadragesimā. ¶ Ad illā rn̄det Alexā. par.
iij. q. xxvj. ꝛ. lvj. quod vsura nō fuit licita Judeis re-
spectu quorumcunq̧: sed permissa respectu alienorū
sicut libellus repudij: peccabant ergo mortaliter fe-
nerādo alieno. Sed permissum est eis duplici ratio-
ne. Prima: quia permissum fuit eis minus peccatuz
ne facerent maius fenerando fratribus. Secunda: q:
rudes erant et dure ceruicis: vnde paulatim ducen-
di erant ad perfectionem. Cōcordat Tho. ponens et
aliam rationē dicens: ꝙ cū omnes homines sint fra-
tres ꝛ proximi: vt patet ex parabola Luce. x. in eo qđ
prohibitum est fenerari proximo: prohibitū est fene-
rari omni homini. Uerū quia in textu fit discretio fra
trum ab alienis: innuit̄ ꝙ aliqui sint alieni: qui non
sunt fratres: vt ibi accipitur: accipitur enim pro ho-
minibus eiusdem ritus ꝛ generis: ideo prima solutio
melior. ¶ Uerum Sco. distin. xxxiij. lib. iiij. de libello
repudij ponit opi. ꝑm quam libellus repudij nō solū
fuit permissus: sed etiam cōcessus: ꝛ pro illo tēpore li-
citus: que si vera esset: similiter in ꝓposito dici posset:
qđ pro tempore legis licituz erat ex diuina dispensa
tione: s; pro lege euāgelica a domino reducta est ad
naturalem rectitudinē et perfectionē. Ideo ibi vni-
uersaliter prohibita quātum ad effectū ꝛ quantū ad
affectū. ¶ De eo ꝙ ꝛ in premiū promissum est. Respō
det Tho. ꝙ ibi fenerabis accipit̄ improprie pro mu-
tuabis: cui satis qđ sequitur fauet. Nam additur: et
ipse a nullo accipies mutuum: vbi pro fenore ponit̄
mutuū. ¶ Aliter dicit Alex. ꝙ ibi ponitur consequēs
pro antecedēte: naz fenus sequit̄ abūdantiā. Nō em̄
pōt fenerari nisi abundans: ponitur ergo fenerabis
pro abundabis. Est em̄ sensus: tātā habebis abūdā
tiam/ ꝙ poteris multis gentib⁹ (si volueris) fenerari.
Promittit ergo lex abundantiā suis obseruatoribus
i. fenerationem. ¶ Ad illud de Justiniano dicēdū qđ
permisit/ non concessit: permisit aūt leues vsuras vt
retraheret a grauioribus ad quas viderat populum
inclinatū. Hinc ꝛ Joannes Gerson in tractatu de cō
tractibus dicit. Usurarius contractus sicut in anti-
qua lege toleratus est: ita posset in noua permitti sub
certis modificationibus. Nō quidē vt esset licitus: s;
ne deterius eueniret: addit exēplū de libello repu-
dij: de meretricio que tolerabantur non approbando

Nota.3. O

factum:sed non puniendo. De libello repudij/infra videbitur dist.xxxiij. ¶Tertio notandum/ꝙ de hoc: vtrum in vsura transferat̃ dominiū eius quod vltra sortem accipitur/sunt opiniones cōtrarie. Una est ꝙ sic:quia illud quod vltra sortem accipit vsurarius: traditur ei a dño rei voluntarie:ꝛ ita trāsit dominiū eius tradente in vsurariū cui traditur. Et licet sit voluntas aliquo modo coacta seu conditionata:quia vellet non traderet si alio modo, posset pecuniā habere:est tamen volens simpliciter:et ideo tradit traditione que sufficit ad translationē dominij:alioquin emens ex aliqua necessitate non trāsferret dominiū precij in vendentem. et hanc opinionem tenet glossa xiiij.q.iiij.si quis vsuram. Et huic opinioni videtur consentire Sco.in.iiij.dist.xv.q.ij. ¶Alia est opinio Alexan. de hales par.iij.q.xxxvj. et.q.lxvj. mēbro.iij. et.iiij. Cuius ratio est:quia licet recipiēs mutuū ad vsuram:volūtarie det aliquid vltra sortem:non tamē transfertur dominiū:quia traditio illa est contra voluntatem superioris domini prohibētis sic dare. Et plus iuris in re habet dñs superior ꝗ̄ dominus immediatus. Et quoniā deus qui est verus ꝛ superior dominus omniū prohibet istam translationē: ergo contra eius prohibitionem non potest transferri dominium: vt patet ex supradictis.q.ij.huius distin. Et per hoc dicit Alexā.membro.iij.q.lxvj.et.q.xxxvj. membro.iiij.arti.ij. ꝙ vsurarius accipiendo aliquid vltra sortem:semper tenet rem alienam/vt suam manentem alienam:quod est contra ius naturale/ꝛ malum in se et ẜm se. Exemplificat de eo qui scienter cognoscit vxorem alienā/manentē alienam. Cum ergo vsurarius sic cōtractat rem alienā vt suam/manentē alienam inuito dño:ideo non potest cum eo dispensari vt teneat vsuram. Hūc imitatur Henri.de hassia in tracta.de contrac.par.j.c.xxxvj.ostendēs ꝙ non est voluntas vsuram dantis/ꝙ dominiū trāsferatur in vsurarium. Non enim tradēdo vltra sortē/habet intentionem absoluēdi vsurarium ab obligatione qua tenetur sibi vel suis ad restitutionē. Tradit ergo id quod est vltra sortē in potestatē vsurarij:donec forte aliquando penitētia ductus restituat:vel deo prouidente aliunde ab eo equiualens recipiat. Et ponit exemplum de proijciente merces in mare necessitate periculi compulso:licet is volens id faciat:non tamē cedit proprietati rerum proiectarū. Unde si deueniāt ad litus:aut per aliud eripiantur:manent proijciēti ꝛ non ei qui inuenit nisi omnino pro derelictis haberentur. Huius opi.est sanctus Bonauen.presenti dist.q.viij.siue.iij.secūde partis huius dist. Et Oyta in suo tractatu de cōtractibus dub.xviij. ¶Hanc opinionem etiam tenet Ange.in sum.c.vsura.xx.§.xviij. Et probat sic:ex nuda donatione non transfertur dominiū:sed oportet accedere titulū ex quo res alterius acquiritur quo ad dominiū:sed in vsura non est assignare aliquem titulū quo vestiatur illa traditio:quia maxime titulo solutionis ꝓmissi:vtputa/quia promisit tantum dare vsurario:aut titulo donationis libere. Non primū/quia talis promissio nulla est/nec ex ea oritur aliqua obligatio:quia cum lex resistit:nō oritur obligatio:etiam si alteri contrahentiū tantum resisteret:vt supra dictum est:ꝙ donatio pecunie fratri minori nulla est:eo ꝙ frater talis ꝓhibitus est recipere:sed vsura prohibetur vtraqꝫ lege/diuina ꝛ humana:vt dictum est:ergo nec secundū:quia donatio talis vt scienter indebiti/nō tenet quādo iure reprobata est:prohibitū autem est ne aliquid donetur vel recipiatur vltra sortem vi mutui. Si autem donaret simpliciter ꝛ liberaliter:non vi mutui:sed per modū doni gratuiti iam nō esset vsura:vt dictum est supra. ¶Sed quicquid sit de eis probationibus:quia traditio alicuius vltra sortē extra casus supra expressos/sit contra volūtatē veri domini ꝛ legis:ideo est nulla: ꝛ non transit per eam dominium rei tradite. Et hec opinio videtur verior. Et tm̄ de articulo primo huius questionis. ¶Quantum ad secundū articulū est prima conclusio. Omnis vsurarius tenetur ad omnium restitutionē que acquisiuit per vsurariam prauitatē. Conclusio prima declaratur:deinde probatur. ¶Dicitur primo:omnis vsurarius vniuersaliter quo nullus excluditur:siue sit vsurarius manifestus:puta qui mutuando lucratur cum pacto:hoc est qui dat mutuum cum pacto ꝙ aliquid recipiat vltra sortē. Siue sit vsurarius occultus:vt qui sola spe lucri mutuat: puta/quia principaliter intendit lucrum ex mutuo alꝛ non mutuaturus: licet non paciscatur expresse: siue etiam illud quod recipit sit munus a manu:siue a lingua:siue ab obsequio alꝛ tñ indebito. Oēs hi et quicūqꝫ sunt veri vsurarij ẜm descriptionē supra positam:tenentur ad restitutionem omniū receptorum supra sortem. ¶Dicitur etiam omniū acquisitorum per vsurariā prauitatē/id est omniū receptorū vltra sortem vi mutui:quoniā cetera acquisita non tenetur restituere:vtputa ipsum mutuū siue sortem. Neqꝫ ea que vltra sortem recipit occasione pene aut sui interesse:vel dubij vel alia occasione rationabili supra posita:nō ratione mutui. Nam ꝛ propter horꝫ receptionem non meret̃ dici vsurarius. His declarationibus premissis/probat̃ ꝯclusio auctoritate canonis. Nam in.c.cum tu.de vsur.dicit Alex.iij. Qui vsuras extorserint:siue ante/siue post interdictum nostrū:cogendi sunt per penam quam cōstituimus in consilio eas a quibus extorserunt:vel eorum heredibus restituere: vel his nō superstitibus/pauperibus erogare:dūmodo in facultatibus habeāt vnde ipsis possint eas restituere:cum iuxta verbum Augu. Non remittatur peccatū nisi restituatur ablatū. Illi autem qui nō habent in facultatibus vnde vsuras valent restituere: non debēt vlla pena mulctari:cum eos nota paupertas euidēter excuset. Hec ibi. ¶Ubi nota/ꝙ licet vbi pauperes non habētes vnde restituāt:compelli non debeāt ad restitutionē:durante paupertate:nō tamē liberantur a debito restituēdi:siquidē manent debitores. Semper enim tenentur restituere:sed non pro semper:sed pro tunc cum restituere poterunt. Quod etiam vsurarij occulti qui sola lucrandi intētione mutuant sine pacto/teneant̃ ad restitutionē. habet̃ in.c. cōsuluit.eo.titu. vbi de talibus dicit papa Urbanus tertius. Hmōi hōies pro intētione lucri quā habent: cum omnis vsura ꝛ superabūdantia prohibeatur in lege:iudicandi sunt male agere:et ad ea que taliter sunt accepta:restituenda in animarū iudicio efficaciter inducendi. ¶Probatur etiam cōclusio ratione: nam omnis proximū damnificans iniuste/tenetur ad restitutionē damni:sed omnis vsurarius damnificat proximū iniuste:quia contra legem diuinā naturalem ꝛ humanā:ergo. Maior patet per.c.si culpa. de iniur.ꝛ dā.da. Minor ꝓbata est in priori articulo. ¶Secūda cōclusio. Non solum vsurarij:sed eorꝫ filij ꝛ heredes extranei ad restitutionē vsurarum quantū se extendit hereditas/sunt compellendi. Patet conclusio per.c.tua nos.eo.titu. Et probat̃ ratione:quia quicūqꝫ tenet bona male acquisita restitutioni obligata:tenetur ea restituere. Res enim vadit cum suo onere:sed filij ꝛ heredes vsurarij tenēt bona eius que sunt obligata restitutioni per.c.cum tu.§.possessiones.eo.titu.ꝛ glo.in.c.tua nos. allega. ergo. Et vera est cōclusio siue succedant in crimine/siue tantum in bonis. ¶Et nota/ꝙ si vnus heredum efficiatur non soluēdo nihilominus alter heredū tenetur insolidū/ saltem quantū bona vsurarij que habet se extendūt: vt dicit glo.c.tua nos.quia omnia bona vsurarij sunt obligata. ¶Uerum hoc vltimū dubiū est:ꝛ sunt opi. canonistarum contrarie:multis tenentibus ꝙ bona vsurarij non sunt tacite obligata:ẜm quos sufficiat ꝙ heres restituat ẜm portionis sue ratam. Et glos.cap. tua nos.ab illis negatur/eo ꝙ non sit iure probata. ¶Et dicit notanter in conclusione:quantum se extendit hereditas:quia licet heres in toto contentioso

Articu.2. Concl'o.1. P

Concl'o.2. Q

teneatur (si nō fecit inuentariū:vt vult Hostien.) In foro tamen anime nō tenet vltra vires hereditatis. ¶Unde est regula generalis ſm Panormi. in.c.tua nos.de vsur. In nullo casu tenetur heres vltra vires hereditatis. Nam lex fundata in presumptione non ligat in foro anime:quia in foro anime de oibus creditur cōfitēti. Nec obstat dictum doc.ꝙ lex cōdita ab habente potestatē/nō cōtinens manifestū errorē seu iniquitatē/seruari debet etiā in foro anime:quia intelligi dꝫ quādo nō cessat ratio legis in foro anime/seu quādo est eadē ratio in vtroqꝫ. ¶Uerū quisquis habet res ipsas vsurarias/id est vltra sortē ab vsurario receptas:quia tales semper sunt obligati illis qui eas dederūt/tenet restituere. Sic si res ille fuerint specialiter empte ex pecunia vsuraria hmōi:vt in.c.cum tu.de vsu.§.possessiones. in tex.et glos. que etiam dicit ꝙ hoc speciale est in re empta ex pecunia fenebri. Secus de alijs rebus vsurarijs que nō sunt formaliter data pro vsuris:nec ex his specialiter empta ſm cōmunē opi.canonistarū. Nam heres de talibus bonis/nō tenetur soluere vsuras vltra portionē recepte hereditatis/ꝗuis suus coheres fact9 est nō soluēdo. ¶Sic distinguit Angelus in verbo restitutio.j.§.xvj. Sed hec opinio mihi multū dubia est pro eo ꝙ res trāsit cum onere:⁊ ita recipiens hereditatē tenet ad ea ad que ille cuius hereditatē accipit/obligatur:et hoc quantū se extendit hereditas assecuta. Sed vsurarius tenetur ad restitutionē vsurarum ꝗdiu fuerit soluendo:non solum de rebus formaliter per vsuram acquisitis/sed etiā de bonis suis iuste possessis vsqꝫ ad plenam satisfactionē totius damni per vsuram his quibus mutuauit illati. Et ideo videtur opi.antiquorū doc.et glos.in.c.tua nos.de vsur.esse securior in foro cōsciētie. Et huic satis videtur cōcordare tex. huius cap. dicit enim ꝙ filij ad restituendas vsuras ea sunt discretione cogendi:qua parentes sui si viuerent cogerentur:idipsum etiam cōtra heredes extra-

Cōclusio.3. R neos credimus exercendū. ¶Tertia conclusio. Non tantum vsurarius ⁊ in lucro vsure participās/tenet restituere per vsuram acquisita:sed et cooperatores exigentibus aut recipiētibus vsurā aut restitutionē vsure impedientibus:tenent dantibus vsuras illata compensare damna. Prima pars patet ex cōclusione prima:⁊ dictis supra.q.ij.huius distin.de participantibus. Secūda pars caute est attēdenda. Non enim dicit cooperatores ad mutuandū cū vsura:sed cooperatores exigētib9 vel recipiētibus vsurā aut restitutionē impediētib9:qm̄ primi licet peccent mortaliter scienter cooperando ad mortale:puta ad mutuandū sub vsura/id est cum intentione lucri:non tamen si vltra non progrediunt ad exactionē vsure ⁊c. tenent restituere. Qm̄ nec ipse vsurarius tenetur restituere vsurā/ priusꝗ accipiat/dādo enim mutuū intētione lucri/non dat damnū:nec occasionē efficacē damno: quia pōt resilire a pacto aut receptione lucri:⁊ is cui mutuat pōt se iure defendere ne det vsurā post mu-

Corolla.1. tuū acceptū. Sec9 dum recipit/aut vt recipiat cooperatur.

Corolla.2. ¶Ex quo sequitur primo/ꝙ nec inducens ad fenerādū cōsulēdo:aut iubēdo/vel pecuniā mutuādo tenetur ad restitutionē. ¶Secūdo sequit ꝙ notarij scribentes chirographos cōtractuū vsurariorum: similiter ⁊ testes etiam se subscribētes aut literas sigillantes:⁊ serui pecuniā mutuandā tradentes/aut numerantes ⁊ huiusmodi licet peccent/nō tamen ad restitutionē tenentur ex hmōi actibus:nisi forte ita notarij palliarēt scribēdo contractū vsurariū:ꝙ non posset deprehēdi fore vsurari9:per quod dans vsurā impediretur ꝙ nō posset cōsequi restitutionē. Ratio omniū illorū est:quia non obligantur cooperatores vsurarū dum principalis vsurarius non obligatur: sed vt dictum est:fenerator non obligatur ex mutuo: vt dictū est:ergo nec cooperatores. Sꝫ quid si postea lapso termino recipit vsuram:tunc quia tenetur ad restitutionē:nōne ⁊ cooperatores ad mutuū tunc tenebuntur? Respōdetur ꝙ non:quia ad receptionem non dederunt occasionem per se nisi per accidens/et forte tanꝗ causa sine qua nō/que tamen nō inducit per se ad damnificandū. ¶Sequitur tertio ꝙ iudex/ Corolla.3. aduocati/procuratores/statutarij:quorū patrocinio ⁊ fauore scienter vsure in iudicio vel extra iudicium exiguntur vel nō restituunt cum repetunt:tenentur ad restitutionē insolidū omniū damnorū:que eorum occasione passi sunt dantes vsurā. Patet:nam quilibet horū occasionē efficacē dedit damno eis qui eorū patrocinio aut fauore compulsi sunt dare vsurā:aut impediti ne recuperarēt datam/nec hoc solū:sed etiā omnes statuta cōdētes:quib9 debitores compellant soluere vsuras aut solutas nō repetere:aut ſm ea iudicantes/aut hmōi statuta scribentes excōmunicati sunt:nisi ea de libris suis (si potestatem habeant) de-

leant:vt de vsur.c.vnico. in clemen. Notā ¶Ex quo patet in quanto periculo sunt dn̄i/potestates ⁊ cōmunitates:qui concedunt iudeis vt possint exercere vsuras: locant eis domos ac faciētes conuentiones cum eis super vsuris exercēdis:⁊ vt iudices cogāt debitores/ vt soluāt ſm conuēta hmōi:⁊ nō ministrēt iustitiam volentibus repetere vsuras:cōtra ↄstitutionē Inno. tertij:post miserabilem.de vsu.et Grego.x.vsurarum.

eo.titu.lib.vj. S ¶Sed si queris: vtrum cōmunitates et principes vsurarios manifestos tolerare seu permittere possint. Pro responsione notat Ange.c.vsura.ij.§.xiiij.ꝙ triplex est permissio:contra legem. Prima/simplex tolerantia penam solū indulgens:non culpam:hoc modo permittit ecclesia prostibula propter maius malū seu peccatum euitandū.vt dist.iiij. deniqꝫ.iuncta glos.in verbo veniam. Secunda permissio est tollens impedimentū:⁊ hoc modo ecclesia tolerat ritus iudeorū prohibens christianos ne eos impediāt.de hoc est auctoritas beati Grego.xlv.dist. qui syncera.et de iudeis consuluit. Tertia permissio est prestans iuuamen:sic ecclesia permittit clericum occidi a seculari iudice iuste dum degradat eum/et tradit curie seculari: vt in cap.degradatio. de penis. libro.vj. Prima permissio fit propter maius malum euitandum. Secunda propter bonū inde sequi speratum: vt in exemplo de iudeorum ritibus:vt tolerando eos lucrari possimus: vt in cap.qui syncera. allega.et vt in eorū ritibus veritas fiat nota:vt vult Augustinus. Tertia non potest fieri nisi de eo quod licitum est:nam licitum est ꝙ malefica nō maneant impunita:ideo merito traditur clericus ⁊ permittitur curie seculari. Item glos.super illud Psal.xviij. Ab occultis meis munda me. Quedam mala sunt nostra que a nobis oriuntur:quibus nullo modo cōsentire debemus:nec directe nec indirecte. Quedam vero sunt aliena que ab alijs fiunt:⁊ his nunꝗ debemus consentire directe/cōsensu approbationis. Aliquando tamen licet cōsentire indirecte/cōsensu permissionis:sicut deus permittit aliqua mala:licet nō sine rationabili causa. ¶Et per hec respondet Ange. primo/ꝙ principes ⁊ cōmunitates auctoritatē fenerandi concedentes/⁊ cum iudeis super vsura conuenientes ⁊c.vt supra dictum est:mortaliter peccant/et excōmunicati sunt:⁊ tenentur ad restitutionē omniū vsurarum ex tali conuentione solutarū. Secundo ꝙ nō possunt permittere vsuras. Tertio modo permissionis prestando iuuamen vsurarijs vt fenerentur: siue vt pacta de vsura consequenda eis obseruentur: hoc enim est directe cōsentire alieno malo ⁊ ei cooperari. Tertio ꝙ non possunt permittere vsuram secūdo permissionis modo scꝫ propter bonum speratum: quia nihil tale cōsequitur vsuram/sed multa mala: vt dicitur in.c.vsurarum.de vsu.lib.vj. et experientia satis docet. Quarto/ꝙ possunt permittere vsuras primo permissionis modo/propter maius malū vitandum. ¶Sed hic attende/quod dicitur maius malū: nam maius malū est peccatū mortale quocūqꝫ malo temporali:ideo pro nullo temporali cauēdo peccādū

est mortaliter:et per hoc committenda vsura. Unde
dicit Alex. tertius in.c.super eo.de vsu.qđ prohiben-
dus est quis ne pro rediměda vita captiui vsurarum
crimine inuoluatur. Quid autem maius malum q̃
occidere innocentē captiuum? Uñ patet ꝙ vsura per-
mittenda nō est:nisi vbi maius peccatum caueret̃:vt
homicidiū vel seditio populi percepta que aliter ca-
ueri non possent. Permittěda aũt esset dissimulādo/
nō puniědo:nullo mō aũt cooperando. Unde qđ dr.
Inter duo mala minus malū esse eligědum.xiij.dis.
duo mala.intelligědum est de malis pene:nō culpe.
nam dum necessitas compellit duarum penarū alte-
rā incurrere:eligenda est minor:sed nunq̃ malū cul-
pe eligendum est. Cū eñ ex lege euāgelica nemo est
perplexus:ita vt cogatur peccare:non est dabilis ca-
sus in quo homo necessitet̃ ad peccādū:cū ꝭm Aug.
omne peccatū actuale sit voluntariū. Nec facienda
sunt mala culpe/tā mortalis q̃ venialis/vt eueniāt
bona.ad Ro.iij. Uel intelligitur illa auctoritas. In-
ter duo mala minus malū est eligendū:negatiue: q2
malū nō cadit sub electione.i.vnum malū est min9
alio malo. Sed nec publicis vsurarijs domus locan-
de sunt:quod qui fecerit sententiā excōicationis in-
currit ipso facto:vt capitu.vnico.de vsuris.lib.vj.

Conclu.4. ¶ Quarta conclusio. Usurarius nedum vsurā tenet̃:
T restituere:sed ꝛ fructus pignoris vi mutui receptos
deductis tñ expensis non superfluis/sed necessarijs.
Hec cōclusio expresse probat̃ per.c.j.et.ij.de vsur.vbi
dicit papa Alexā.iij. Si quis possessionem alicuius
data pecunia in pignus acceperit:si sortem suaz de-
ductis expensis de fructibus iam percepit:absolute
possessionē restituat debitori. Si aũt aliquid minus
habet:eo recepto possessio libere ad dñm reuertatur.
Idē habes.c.ij. Unde si quis agrum/hortū/domū/
equum in pignus accepit pro pecunia quā mutua-
uit:omnem fructū quē inde recepit:aut diligens cul-
tor recipere potuisset: deductis necessarijs expensis
(vt dicit glo.) tenetur cum sorte.i.pecunia mutuata
computare. Si vero qđ ex fructib9 recepit minus est
sorte/suppleatur:si plus/restituat̃ excedēs:si equale
pignus libere reddatur. ¶ Et intelligěda est hec cō-
clusio de recipiente fructus pignoris vi mutui:pari-
formiter ad declarationē prime conclusionis. Qm̃ si
reciperet fruct9 pignoris pro suo interesse:puta quia
pignus iure sibi debetur:aut pro recuperatione dā-
ni passi ex dilatione solutionis:vel ratione pene non
tñ in fraudē vsurarū:non censeretur vsurarius:vnde
ꝛ iura allegata pro cōclusionis probatione excipiūt
Casus.1. tres casus. ¶ Primus qñ pignus est eius cui impi-
gnoratur:ꝛ ab eo iniuste ablatū:vt in.c.j.de vsur. Et
licet loquat̃ de clerico:tñ silr intelligědū est de laico.
Eadem eñ est ratio vtrobiq̃: nō eñ talis mutuans
recipit fruct9 pignoris vi mutui:sed tanq̃ rem alias
sibi debitam siue rem suā. Casus est. Fundus aliq̃s
fructificās:puta pomerium iniuste ablatum est a b/
qui occupat ipsum mutuo accipit pecuniam nume-
ratam a b/impignorans ipsi b/fundum hmōi:in eo
casu b/nō tenet̃ ad restitutionē fructuū perceptorū:
Casus.2. qm̃ nō percipit rem alienam:sed rem suam. ¶ Scđs
casus est qñ fundus frugifer est feudum:ꝛ impigno-
ratur dño feudi.de hoc in.c.conquestus.de vsur. Et
hoc verum si feudū sit liberū ꝛ non emptū/aut pecu
nia comparatum:qm̃ fructus disproportionarentur
seruitio. Scđo si vasallus impignorans feudum de-
mittitur ab omni seruitio ꝛ obligatione feudi: qm̃ si
vasall9 post impignorationez adhuc faceret seruitia
feudi dño feudi fruct9 impignorati feudi nō faceret
suos. Tertio si feudum nō sit melioratū per vasallū:
quia si sic:non pōt dñs fructus ex melioratione feudi
prouenientes facere suos. Ratio hui9 casus est:quia
apud dñm feudi manet dominium directum:ꝛ apud
vasallum dñium vtile cum obligatione saltē fidelita-
tis. Cum ergo absoluitur ab omni obligatione fru-
ctus feudi redeunt ad dñm. ¶ Sed Henri.de Has.in
suo tracta.de contrac.par.j.c.xxxviij.et.xxxix.non iu-
stificat hunc casum:maxime quādo feudum sub hac
conditione non est cōcessum/ꝙ de ipsis impignora-
tis dño/fructus recipere possit dñs:qm̃ tunc si in cō-
cessione feudi hec conditio apposita est: potest fru-
ctus facere suos. Licet eniz cuilibet ab initio rei sue
imponere onus quodcunq̃ voluerit:ꝛ qui vult reci-
pere/recipiat cum onere. Nec ratio adducta sufficit:
quoniam licet dñs feudi habeat dominiū directū et
primariuz in feudo quātū ad fundū:tñ quo ad vtile/
nō est apud dñm:sed apud vasallum:propter qđ fru-
ctus feudi nō sunt dñi:sed vasalli. Nūc aũt per impi
gnorationem feudi dño:dñium vtile non transfertur
in dominū/sicut nec in alio pignore: sz manet apud
impignorantem. Et ita nō plus potest dñs feudi fru
ctus feudi impignorati facere suos q̃ alteri9 pigno-
ris. Et ita dicunt decretales ad oppositum sonantes
intelligi deberi dum sub hac conditione feudum cō-
cessum est. Uel qñ impignorans iniuste feudum te-
nuit:sicut laicus tenens decimas in feudum. Et hoc
dicit sentire Innocē.ꝛ plerosq̃ alios doct.et videtur
hec opi.esse rationabilis ꝛ secura. Et quod dictum est
de feudo ꝛ vasallo:similiter intelligědū est de emphi
teota ꝛ colonis bona sua suis dominis a quibus hec
habens:impignorantibus. ¶ Sed quid si quis ven- U
dit fundum/statuēs terminū solutioni:an liceat reci
pienti fundum venditū in pignus recipere fructus
fundi vsq̃ ad terminum solutionis:absq̃ hoc qđ cō-
putet in sortem:hūc eñ quidā ponūt pro tertio casu.
¶ De hoc sunt varie responsiones canonistarū.dicūt Casus 3.
quidā cōtractū hmōi esse licitū:quia cū possessio fru-
ctificet:nō videtur iustum ꝙ emptor habeat vtilita-
tem ꝛ fructum rei empte:ꝛ vēditor non habeat vtili-
tatem precij:vt possit pecunia vti. Idē dicunt:si pars
precij in promptu solueretur:ꝛ pars expectaretur:ita
tamen quod pro ritu soluědi precij accipiatur de fru
ctu rei vendite ꝛ non vltra:vt si medietas fuerit solu-
ta et altera medietas soluenda:quod tunc non reci-
piatur nisi medietas fructuuz. ¶ Sed aliud videtur Nota.
theologis:nam quicquid accipit̃ pro dilatione solu-
tionis precij:ad vsuram pertinet. Nā perinde est ac
si acciperet̃ pro precij mutuati dilatione: vt patet ex
dictis de vsura palliata. Preterea vendita possessio-
ne/dominium eius trāsfertur in ementē cum pericu
lo eius:et non est amplius venděris. Neq̃ per impi-
gnorationem possessionis empte factā venditori/re-
dit dominiū in venditorē:sed neq̃ periculū. vnde re-
cipiendo fructus recipit de non suo nec pro alio:nisi
pro dilatione solutionis precij:quare erit vsura:et lz
sit venditio:potest tñ quantum ad precij dilationem
resolui in mutuum puta vendēs possessionem ꝛ post
venditionem eam recipiēs in pignus solutionis pi-
gnoris/ nō plus habet proprietatis in pignore post
eius venditionē/q̃ si nō fuisset suū. Sed si nō fuisset
suum:non posset recipere fruct9 nisi cōputaret in sor
tem:ergo nec in casu posito:nec ratio inducta pro ca-
nonistis illis valet. Nā iuste recipit emptor fructum
rei empte:quia sua est:ꝛ in ipsum redundat eius pe-
riculum non minus q̃ si soluisset precium eius. Nō
aũt iustum esset si vendēs reciperet:quia reciperet de
re nō sua. Qđ vero vēdēs nō vtitur precio nondū so-
luto/est de ratione mutui:quia omnis mutuās caret
re mutuata. Nec tñ pro illo potest recipere pecuniaz
vel pecunia mensurabile: nisi in casu supra expresso
pro reuelatione dāni ex mutuo passi. ¶ Uerum ter-
mino solutionis lapso/si nō daretur preciū posset re-
cipere fructus per modum pene: si esset hec pena in
cōtractu apposita. Silr si vēdēs reseruaret sibi domi-
nium possessionis vendite:et etiā periculū eius vsq̃
ad solutionem eius:ꝛ hoc deduceret̃ in pactū tēpore
cōtractus:sic posset fruct9 facere suos. Sic eñ dñium
rei vēdite ꝛ eius periculum maneret apud vēdentē:
sicut dominiū ꝛ periculū precij soluēdi apud emētē.
Sz tunc cōtractus ipse magis sortiretur naturā loca-

tionis & venditionis: et secundum hoc possent opiniones predicte concordari: vt prima intelligeretur quantum dominium et periculum rei vendite maneret in vendente. Secunda quantum transiret in ementem: et eodem modo potest intelligi glo. in c. conquestus. de vsur. Hec est mens Antonini: et Baptiste in summis suis quam fundat in arg. xiiij. q. iiij. quoniam multi. vbi dicitur. Si quis est in mora soluendi: ab eo possunt recipi vsure: non tamen vsure: sed tanquam interesse. Et sequitur: et tunc petuntur vsure iudicis officio: non iure actionis: licite enim potest quis agere ad hoc vt reddatur indemnis: et ideo vbi interesse non habet locum: non potest recipere fructus. Quod si interesse locum habet: tamen potest recipere vltra sortem: quantum se extendit interesse: puta quantum damnum ex mora passus est et non plus: quod si illud excedat fructus / potest plus accipere. Si minus est/tunc accipiatur de fructibus: quantum estimatur damnum et non plus. ¶ Quartus casus est: si possessio datur genero in pignus dotis numerande: tunc vsque pecunia soluatur fructus possessionis illius a genero recipi possunt sine computatione eorum in sortem: vt habetur in c. salubriter. de vsur. Ratio ibi additur: cum frequenter dotis fructus non sufficiunt ad onera matrimonij supportanda. ¶ Ex quo sequitur quod si dos bene sufficit: non sunt recipiendi fructus. Similiter si onera matrimonij non supportet. Non enim recipiuntur fructus propter dilationem solutionis pecunie dotalis: sed pro suo interesse vt onera matrimonij supportentur. Et per idem patet quod soluto matrimonio/fructus recepti post solutum matrimonium computandi sunt in sortem. Multe alie sunt hic cautele quas remitto ad canonistas &c. ¶ Quinta conclusio. Et si vsurarius tenetur restituere omnia lucra vsuraria: non tamen generaliter per hec tenetur restituere ea que per ipsa lucra sunt non iniuste acquisita. Hec conclusio est beati Tho. Sco. et doctorum communiter. Intelligo autem per lucra vsuraria quicquid vi mutui vltra sortem acquiritur. Prima pars conclusionis manifesta est ex conclusione prima. Secundam partem probat beatus Tho. ij. ij. q. lxxviij. ar. iij. in corpore. q. et in solutione secunde rationis. ¶ Pro cuius clariori intellectu notat idem doctor: et similiter Panor. c. fi. de vsur. post Jo. an. in c. quamquam. eo. ti. lib. vj. quod rerum per vsuram acquisitarum/quedam non habent fructum aliquem a se distinctum: quorum / scilicet vsus est earum consumptio: vt pecunia/blada/vinum et cetera ad pastum hominis pertinentia: vt supra habitum est: et de illis loquitur conclusio: et probatur. Nam si per hec aliquid acquiritur: vtputa si per pecuniam fenebrem negotiatur: aut emit possessionem aliquam: fructus inde perceptus non est fructus lucri vsurarij: id est horum vltra sortem acceptorum: sed est fructus humane industrie que per lucrum vsurarium vltra negotiatur. Nec huiusmodi fructus dici possunt lucra vsuraria: quia non percipiuntur precise vi mutui: sed vt dictum est: ex industria humana: qua negotiatus est: aut comparauit possessionem fructificantem. ¶ Preterea quilibet potest licite tenere id quod legitime acquirit: sed interdum per huiusmodi iuste et legitime aliquid acquiritur: puta per iustam negotiationem aut commutationem: ergo illud non tenetur restituere. ¶ Scotus probat idem reducendo ad impossibile: quoniam si teneretur fenerator reddere que reciperet: recipiens mutuum esset iuste vsurarius: quod est impossibile: quia repugnantia terminorum. Probatur consequentia: quia recipere fructum de pecunia sua ex industria alterius prouenientem/est facere vsuram: quem si iuste reciperet: iuste vsuram committeret. Reciperet autem iuste si fenerator teneretur reddere: quia reciperet sibi debitum. ¶ Quandoque per vsuram acquiritur res habens vsufructum a se distinctum: vt domus/ager/ortus et huiusmodi. Et si quis aliquod horum per vsuram extorsisset: non solum tenetur restituere rem ipsam: puta domum vel ortum: sed etiam fructus inde perceptos: quoniam fructus illi comprehenduntur sub lucro vsurario: quia proueniunt ex re vsuraria ipsi feneratori vi mutui: et non per industriam vsurarij. ¶ Item huiusmodi fructus sunt fructus rerum/quarum ipse non est dominus sed alius: et ideo non debentur sibi: sed alteri. ¶ Et si teneretur opi. quod in vsura transfertur dominium nihilominus restituere tenetur sicut in mutuo: eo quod preceptum est ex mutuo nihil vi mutui debere recipi. ¶ Et si quis diceret contra secundam partem conclusionis. Pecunia vsuraria non est feneratoris: ergo quicquid ea lucratur: de non suo lucratur: et ita non habet maius ius in re comparata quam in pecunia qua comparauit. Sicut ergo pecuniam vsurariam tenetur restituere: ita etiam id quod ex ea acquisitum est. Item Roma. xj. Si radix sancta/et rami: ergo a contrario: si radix infecta/et rami: sed pecunia est radix: et acquisita per eam velut rami: ergo. ¶ Ad primum dicitur admisso antecedente/negetur quod ideo non habet maius ius in lucro ex pecunia / quam in pecunia: quia lucrum debetur industrie negotiantis: non pecunie qua negotiatur. Et ideo maius ius habet in lucro/quam de pecunia qua lucratur. ¶ Ex quo Henricus de Hass. tractatu de contractibus. parte. j. capitu. xxxiiij. elicit tale corollarium: quod obligatus ad restitutionem omnium que habet potest ex iniuste habitis iuste acquirere: vnde se a debito liberet: et vltra retineat vnde viuere possit. Hoc enim per industriam mercationis fieri potest laborando cum pecunijs quas iniuste tenet. ¶ Et dicit hic Scotus istud est forte: quod magis inducere posset homines ad vsuras: quia illud quod de vsuris lucrantur: id est de pecunia per vsuram acquisita: non tenentur restituere: quia suum est: quia per suam industriam acquisitum. Et verum est dictum Scoti quantum ad homines iniustos deum non timentes: secus de iustis deum temporalibus lucris preponentes. ¶ Ad secundum dicitur/quod verbum apostoli non est ad propositum: nam pecunia non habet rationem radicis: sed magis materie sine qua non. Radix enim aliquid operatur ad nutritionem ramorum et fructuum: pecunia vero nihil operatur: sed industria negotiantis. Est tamen bonum argumentum ad probandum/quod dum per vsuram extorquetur possessio fructificans: quod tunc fenerator tenetur vtrumque restituere possessionem et fructum. ¶ Dicitur notanter in conclusione non generaliter: quoniam aliquando tenetur fructus per industriam acquisitus restituere: quando scilicet aliunde non habet vnde restituat: vt supra habitum est conclusione secunda. ¶ Dicitur etiam non iniuste acquisita: quoniam si quis per pecuniam vsurariam iterum feneraretur: sic lucratum: quia vsura est subiacet restitutioni. Et tantum de articulo secundo. ¶ Quantum ad articulum tertium est primum dubium: vtrum liceat alicui habenti possessionem mutuare rustico/vt eius possessionem colat: aut vt ei tempore messis frumenta / aut autumni vina vendat. De primo casu cui secundus similis est. Respondet Antoninus parte. ij. titu. j. ca. vij. §. x. et post eum ceteri summiste posteriores/ quod non est vsura: dummodo tamen dat iustum precium labori: et non minus quam si non mutuasset. Suo modo in secundo casu de vendendo frumento vel vino: allegatur ad hoc Grego. de arimino. Secus si aliquid minueret de iusto precio propter mutuum: tunc enim esset vsura. Sed plerique tenent oppositum: vt recitat Angelus in sum. in ver. vsura. §. v. ¶ Sed pro concordia distinguendum: aut mutuans hac intentione/obligat rusticum deducens in pactum vt teneatur sibi colere et laborare. Et sic est vsura: quia vltra sortem per mutuum habet lucrum: scilicet obligationem ciuilem rustici ad suam culturam: que potest pecunia estimari. Etiam rusticus propter mutuum supra sortem/dat mutuanti libertatem suam que precio estimatur: iuxta illud. Non bene pro toto libertas venditur auro. Et hec venditio libertatis posset rustico in notabile damnum vergere: puta quia tempore laboris posset aliud magis lucrosum occurrere

Margin notes: Casus. 4. — Conclu. 5. — Replica. — Corol. — Articu. 3. Dubium. 1.

rere: quod cogitur omittere propter obligationem ex mutuo. Et is qui mutuat tenet ad gratitudinē: ꝛ potius ad laborādū mutuāti propter beneficiū mutui receptum ꝙ alteri naturali obligatione: non tñ illud potest deduci in pactum: sicut supra dictū est de remutuatione post principiū: ꝛ hoc tangit Angelus et Baptista: licet obscure ꝛ breuiter. Aut mutuans non obligat rusticū expresso pacto: sed relinquit eum sue libertati. Non tñ mutuaret: nisi speraret eum sibi in cultura iusto precio laboraturū: ꝛ tunc nō est vsura. Tum/ quia licet speraret ea ad que is cui mutuatur naturaliter obligat: vt supra dictum est. Tum/ quia hic non adimitur libertas colono: qm̄ per naturalem obligationē cogi non potest: potest etiā se liberare qn̄ voluerit reddēdo mutuū. Posset tñ dñs possessionis cū rustico cōuenire de precio iusto: ꝛ preciū vel partē eius sibi dare prius ꝙ laboraret: ꝛ per hoc eum obligare ad seruiendū: ꝛ sic nō est species vsure: quia nullum mutuū. Uel posset terminū solutionis statuere ipsum tempus laboris vt tunc solueret mutuū pecunia vel labore. ¶ Per idem dicūt docto. ꝙ posset quis mutuare alijs vt trahat per hoc eos quibus mutuauit ad suam apothecam/ molendinū aut scholas ꝛc. dūmodo nihil minus facit/ ꝙ si nō mutuasset: ꝛ eos pacto nō obligat: nec eis aufert libertatē. Etiā si constituat terminū solutionis dum cessant intrare apothecam/ molendinū aut scholas: quia quilibet mutuans potest statuere terminū solutionis quem voluerit. Et licet ex hoc lucrari potest cōcursum hoīm/ famā ꝛ amicitiā/ nō tamē lucratur aliquid indebitū: aut quod pecunia comparatur: dummodo nihil eis propter mutuū subtrahit. Potest autē mutuans sperare lucra: nō quidē ex mutuo: sed ex venditione aut labore sibi debita: ꝛ etiā lucra spiritualia/ amicitiā/ fauorem/ famā bonam ꝛc. ¶ Panor. in. c. fi. de vsuris. tenet post Calen. ꝙ in casu est vsura: quia cōsequitur ex hoc cōmodū pecunia estimabile. Exemplū in doctore/ ex cōcursu scholariū efficitur magis famosus: ꝛ hꝫ maiores causas pre manibꝰ: vel ex hoc ampliatur sibi salariū: ꝛ ita in dño molēdini: quia plurimi propter hoc cōcurrunt. Nam vere isti ex mutuo recipiūt aliquid vltra sortem: ideo tenentur ad restitutionē: sed eam facere debent pauperibus: quia ab illis quibus mutuauerūt nō extorserūt pecuniā. Hec Panor.

Dubium. 2. BB ¶ Dubitatur secūdo: quid si quis habet. cc. florenos mutuato Joanni centum floreñ. pro suis necessitatibus expendēdis cum pacto/ ꝙ tantū sibi vltra sortē reddat quantū lucrabitur alij. c. in negotiatione positi. Respondetur sub distinctione: aut volebat ipsos. cc. ponere ad negotiationē: ꝛ ad instantiam Joannis mutuat ei. c. licitus est contractus: quia quod recipit vltra sortem recipit pro suo interesse: dum tñ assunt illa quinqꝫ supra articulo primo posita. Si vero nolebat omnes ducētos in negotiatione ponere: sed tm̄ centum/ quos posuit vsura est: vt dicit Ange. in ver. vsura. j. §. xvij. cum suis allega.

Dubium. 3. CC ¶ Dubitatur tertio/ vtrum vendens alicui mercem qui pecunia indiget ad terminū: et statum reemēs ab eo pro minori precio in promptu tradito/ sit vsurarius. Respondetur post Ange. in ver. vsura. j. §. lx. ꝙ est vsurarius pessimus. Et licet ibi sit contractus venditionis: tamen resolubilis est in mutuum. Nam perinde est ac si mutuasset sibi summā pro qua ipse reemit: ꝛ tempore solutionis reciperet summā maiorem pro qua ipse vendidit. Quodqꝫ sit illicita venditio patet ex dictis. q. x. huius distinctionis.

Dubiū. 4. DD ¶ Dubitatꝰ quarto/ vtrū emens a Petro debitum pecuniariū: ei in certo termino futuro vel terminis futuris soluendū: pro minori pecunia statim tradenda ꝙ sit debitū: sit vsurarius apertus vel palliatus. Respondet post Ange. in summa. in ver. vsura. j. §. lxiij. et. lxiiij. ꝙ debitum pecunie futuris terminis soluendum/ non potest emi vel vendi pro minori pecunia ꝙ sit debitum ipsum sine vsura equiualēti: quia idem est: gratia exempli. Sit debitū in quinqꝫ annis soluendū. l. floreñ. et emat pro. xl. flo. statim traditis ac si nunc mutuaret. xl. flo. ꝛ post tres annos reciperet. l. quod est aperta vsura. ¶ Unde breuiter/ sicut non licet mutuanti. xl. recipere posterius ex pacto. l. vi mutui: ita nec in casu p̄misso. ¶ Et dico vi mutui: quia pro suo interesse aut pena aliquid recipere posset vltra sortem. Unde si Joannes habens huiusmodi debitū. l. flo. rogat Petrū vt emat pro. xl. quia indiget pecunijs: ꝛ Petrus habet. xl. flo. quibus vult negotiari/ et verisimiliter lucrari. l. posset emere vel mutuare huiusmodi debitū tradendo. xl. vt supra dictum est. ¶ Similiter si debitum non esset liquidū vel certum: aut in exigendo expectaret periculum et laborem a debitore non compensandum: pro tali periculo ꝛ labore posset aliquid accipere vltra sortem: tamen s̄m quātitatē periculi et laboris/ nullo respectu habito ad tempus solutionis statutum: siue breue/ siue prolixum. Idem est: si obligor Petro. c. floreñ. in. x. annis soluendos: ꝛ creditor indigens pecunijs paratus est accipere. lxxx. pro tota summa statim soluendos: debitor minus tribuendo propter prematuram solutionem/ vsuram committit. Quoniam perinde est/ ac si nunc mutuaret. lxxx. recepturus post decem annos. c. nisi vt supra: non pro mutuo/ sed pro vero interesse acciperet. lxxx.

Dub. 5. EE ¶ Dubium quintum/ vtrum emens oues/ boues/ aut res alias a pauperibus quas non habent: ꝛ locans easdem venditoribus pro precio annuo/ cōmittat vsuram. Respondetur/ ꝙ si id sciēter facit: est manifesta vsura: quoniā de mutuo recipitur vltra sortem. Nam in casu neqꝫ est vera venditio/ neqꝫ locatio: quia non est ibi merx aliqua neqꝫ locatū: sed nomina vacua. Uerū si emens bona fide emeret huiusmodi/ credens ea esse apud venditorem: ꝛ eadem fide eidem locaret: non est credendū ꝙdiu bona fides durat emptorē peccare: nec ad restitutionem de consumptis teneri/ bona fide durante.

Dubiū. 6. FF ¶ Dubium sextum: vtrum habens pecuniā cuius valorem timet minuendum tempore futuro/ propter ordinationē nouā rectorum reipub. posset sine vsura eam mutuare alteri hoc pacto: vt reddatur sibi pecunia in eodē valore in quo nunc est. Respondet Ange. in ver. vsura. j. §. lxxvj. ꝙ potest sine vsura: si ille qui recipit expendere valet ante ordinationem in eodem valore: quia nihil vltra sortem recipit: nam potuisset etiam aliquid emere qđ postea vendēs/ rehabuisset equiualens pecunie. Nam ꝗuis in mutuo nō liceat sperare lucrū/ potest tamen vitari damnū sine alterius damno. Tenent tamen aliqui oppositū: nam in omi mutuo satisfit creditori: si id integrū restituit qđ mutuauit: vt supra dictum est de eo qui frumēta vetera mutuat vt recipiat noua. Unde sic precludere debitori viam reddēdi idipsum qđ mutuo accepit: videt sapere vsuram. Cautius igitur faceret si res aliquas emeret quas post mutato valore numismatis p iusto precio venderet.

Dubiū. 7. GG ¶ Dubitatur septimo/ vtrum ciuis compulsus ad mutuandum ciuitati/ possit accipere annuam pensionem sibi a ciuitate constitutā: puta quinqꝫ de. c. Uarie sunt opiniones doctorꝫ: sed videt ꝙ potest emere pensionem quinqꝫ pro centum a ciuitate fundatum in bonis ciuitatis: vt sequenti questione dicetur: etiam compulsus: quos posset emere non cōpulsus. Compulsio enim non excusat: vt possit licite que al's nō licent: nam compulsio ista nō potest fieri nisi per metum: sed metus propter quem committitur vsura: aut generaliter mortale peccatū non cadit in cōstantē virum. Hoc ergo potest compulsus in casu nostro/ quod potest non compulsus. Si vero mutuat ꝛ non habet intentionē emendi: non potest recipere neqꝫ sperare lucrū vi mutui: sed recipere potest vltra sortem pro suo interesse: quia forte damnificatur ex mutuo aut alijs causis supra positis.

Dubiū. 8. HH ¶ Dubitatur octauo/ vtrum quis potest mutuare dño aut cōmunitati vt sibi cōmittatur officiū/ de quo sperat honorem aut lucrum. Respōdetur/ ꝙ si principaliter

mutuat propter spem habēdi lucrum ex officio: cū illud possit pecunia estimari/ vsura est: ex diffinitione vsure in principio huius questiōis posita. Secus si sperat secūdario/ mutuaturus/ etiam si officiū non cōsequeretur: vt supra dictū est. et licet mutuās principaliter spe cōsequēdi officiū lucrosum peccet mortaliter: et sit vsurarius: non tñ credo q teneat ad restitutionem lucri ex officio cōsecuti: dūmodo tale lucrū sit proportionatū laboribus officij et ars iustū: quia non consequitur illud lucrū vi mutui: sed propter labores officij. Et si nō licet mutuare spe officij lucratiui consequēdi: multominus licet speratū deducere in pactū.

Dubiū.9. II ¶ Dubitat nono/ vtrū vendēs carius rem aliquam data dilatione pro solutione precij: q̄ si daret preciū statim/ sit vsurarius. ¶ Respondet breuiter. Vendēs rem plus iusto precio statim soluēdo ppter terminū solutionis ɔcessum/ vsurā cōmittit: et ad restitutionē tenetur eius in quo excedit preciū iustum. Probatur per. c. cōsuluit. de vsu. et patet etiam ex premissis. Est enim cōtractus ille resolubilis in vsurariū cōtractū manifestū: perinde enim est ac si mutuaret emptori preciū iustū: et in termino solutionis acciperet vltra sortē: dando enim mercem/ idē est ac si daret preciū iustum mercis. Et ideo in his casibus in quib⁹ licet mutuāti aliquid accipere vltra sortē: etiā licet carius vendere ad terminū q̄ res valeat: sentētia est Ange. in ver. vsura. j. §. lix. Et sic mercator pro suo interesse posset vēdere rem plus iusto precio ad terminū/ si nō haberet respectū ad dilationē: sed solum ad interesse. ¶ Sed pro clariori intellectu rememorandū ex premissis/ q iustitia precij nō cōsistit in indiuisibili: sed habet latitudinē quandā: que si nō exceditur non est preciū iniustū. Gratia exēpli. Maldrū siliginis venditur nunc pro numerata et prompta pecunia pro. xx. pro. xxj. aut pro. xxij. sol. et hec est latitudo iusti precij vt pono: quodlibet horū triū preciorū iustū estimat: si aūt venditur. xxiij sol. iam preciū erit iniustū: quia excedit latitudinē in vno solido. Sic si emeretur. xix. sol. deficeret preciū in vno solido: et vtrobiq requirit restitutio vnius solidi: quem restituet vendēs in primo casu: et in secūdo restituet emens. Si ergo vendēs ad terminū/ nō excedit illā latitudinem: non cōmittit vsuram: licet remissius venderet soluēti in prompto: puta si maldrum in casu posito dat soluēti in futuro pro. xxij. sol. et soluenti in prompto pro. xx. vel. xxj. sol. quia nō recipit vltra sortem: nam merx tradita habet rationē sortis cui⁹ iustū valorē nō excedit/ manet tñ in latitudine iusti precij. Idem est in eo qui non vult prorogare terminū solutionis petit⁹ a debitore/ nisi aliquo munere dato. ¶ Ex illo etiā sequit q nō oportet si quis vendit pro parata pecunia rem aliquā minus iusto precio/ q vendat etiā pro simili precio rem eiusdē valoris soluēdo in termino futuro. ¶ Si queris: vnde sumitur estimatio iusti precij: de hoc latius qōne precedēti: potest enim sumi ex cōi foro ementiū pro pecunia prompta: q si nulli emerent pro precio statim soluēdo: sed omnes ad terminū: tunc estimare oportet preciū ꝫm modos positos in priori qōne: ibi videat.

Dubiū.10. KK ¶ Dubitat decimo: vtrū in societatib⁹ dum vnus ponit pecuniā: ali⁹ facit labores: possunt simul participare lucrum sine nota vsure. ¶ Pro respōsione nota q societas est fraternitas quedam et conuentio pluriū cōtracta ob cōmodiorē vsum/ et vberiorē questum: vt dum plures cōueniūt ad simul mercandū cōponentes simul pecuniā/ labores et industriā ad cōe lucrū. Possunt autem hmōi societates multipliciter contrahi. Uno modo q oēs socij equaliter componāt pecunias/ industriā et labores. Alio modo q difformiter. Et hoc multipliciter. Uel q vnus tantū faciat labores et industriā in exercitio mercantie: ali⁹ tantū ponat pecuniā. Uel si plures ɔcurrūt: aliqui labores: alij pecuniā: et hoc vel equaliter aut inequaliter/ tam in laboribus q̄ pecunia: et q vnus ponat medietatē: alius tertiā: alter quartā: vel vnus mille: alius centū: alius octoginta et c. suo modo de laborib⁹ et industriis: vnus sic: alius sic: vnus plus: alter minus laboret. ¶ Et oibus his modis licita est; si hec duo seruētur. ¶ Primo si mercatio ipsa et modus eius fuerit licita. puta ars et negotiatio: nam in re turpi non flagitiosa societas cōtrahi nō potest: ideo ad cōmittendū vsurā societas cōtrahi nō potest et similib⁹. ¶ Secundū/ q equitas seruetur in oibus damno/ scilz et lucro: ita q quilibet sociorū participet dānis et lucris proportionabiliter ꝫm suos labores/ industrias et pecuniā appositā: vt gratia exēpli. Qui medietatē posuit pecunie/ medietatē participet in lucro et dāno: q̄ tertiā/ tertiā. Sic et de industria/ arte et laboribus: qui plus laborat industria vel arte et vtilius plus accipiet. Et qm aliqui apponūt laborē/ industriā vel artē et non pecuniā: oportet illa estimare pecunia/ ꝫm q magis confert ad finem societatis/ id est honesti lucri: vt sic possit esse equa distributio lucri et damni: et diligēter aduertēde sunt regule Scoti supra posite arti. j. ¶ Ratio autem quare hic licet accipere de pecunia negotiatori et nō in mutuo hec est: quia in mutuo dñium trāsit in eum qui mutuū recipit vna cum periculo: ideo si mutuans accipit lucrū accipit illud de nō suo: in societate vero dominiū pecunie tradite et periculū manet apud sociū: ideo si ɔtingit lucrū: de suo lucrat. Nota.

¶ Ex quo sequit primo/ q si in ɔtractu societatis fiāt pacta cōtraria: puta vt non seruetur dicta equalitas: puta vt ponens pecuniā nihil sentiat de damno: aut minus ponens plus recipiat de lucro: vel minus q̄ parti sue debet et c. nō est licita hec societas: et tenent restituere eā que indebite recipiunt: his qui fraudati sunt. Sentētia est Angeli in vbo/ societas. §. v. Corol. 1.

¶ Secundo sequit/ q si quis vellet capitale suū esse saluū: et tñ participare de lucro quantū socijs placeret: non excusaret ab vsura: est enim idem ac si mutuaret pecuniaz petens lucrum ex mutuo. Uerūtamen si quis periculū summe capitalis ponētis vellet in se suscipere/ et eum assecurare pro precio sibi dato nō esset vsura dare pro securitate: nec esset vsura recipere pro periculo in se suscepto. Et similiter si aliquis ex socijs susciperet in se periculū: ita q societas non staret pro periculo: posset accipere lucrū ex pecunia: et hoc modo se liberare a periculo. Hec Angel⁹ in sum. vbi supra. Corolla. 2.

¶ Tertio sequitur q quis ponens operas suas tñ/ posset facere pactū p certo qd acciperet p opera sua: vt nihil sentiret de damno/ nec de vlteriori lucro. Sz non erit ille cōtractus societatis: sed locationis operarum suarū. ¶ Multa alia hic consyderanda occurrunt: que ex dictis discerni possunt: quorū particulariorem declarationem ad dños canonistas et legistas remitto. Corol. 3.

¶ Dubitat vndecimo: quomodo in societate siue cōmutatione animaliū (quā socidam vocant) caueri possit vsura: cū in traditione illorū lucrū queritur ex capitali. Dubiū. 11. LL ¶ Pro respōsione notandū/ q in his multiplex currit differentia. Quādoq fit cōmutatio animalium tanq̄ mercis pro precio pecuniario aut equiualēti per simplicē venditionē. Et sic seruande sunt leges iuste venditionis precedēti qōne posite: vt scz sit preciū iustū: caueat dolus et deceptio: nec ppter temporis dilationē carius vendat: dominiū quoq cum periculo trāseat in ementē: et cetera supra dicta. Quādoq tradunt aialia pro annuo censu/ dñio eorū manēte apud tradentē: et est contractus locationis: in quo attendendū est q census constitutus sit proportionatus vtilitati quā affert ei qui per locationē accepit deductis laborib⁹ et expensis: q q periculū tam naturale q̄ fortuitum et casuale (ars casuale) maneat apud locatorē: nisi dolus/ fraus/ aut negligētia eius qui recipit aialia et nutrit: dederit causam periculo: tunc enim redundaret in eum qui causam dedit: nisi etiā quis sponte in se susciperet periculū pcio dato. ¶ Quādoq fit cōmunio in aialib⁹ et lucro in eis per modū societatis. Et hoc potest cōtingere dupliciter. Aut q cōiter emant aialia/ quolibet socioꝝ ponente partem

partem precij:et ipsa vendunt vel locant alijs non
socijs:et tunc communia erunt eis pericula melio-
rationis animalium: et lucra sm proportionem
pecunie in emptione animalium posite. Aut ipsa
animalia traduntur vni ex socijs: vtputa colonus
et ciuis simul emūt tauros vel vaccas aut oues etc.
quolibet ponente partem precij:puta quilibet me-
dietatem:aut vnus vnam tertiā:ali⁹ duas tertias
et colonus vtitur animalibus ad suos labores aut
aliam vtilitatem quā ex eis capit:et ea suis expēsis
nutrit:tunc prius deducende sunt expēse/ labores
et industria nutriētis:et postea pericula:et lucra diui
dent cōiter sm proportionē pecunie posite in emptio
ne animalium: possunt nihilominus pacisci de pe
riculis et expensis etc. vt colonus certā pecuniā reci
piat pro istis de lucro deducēdis:et residuū lucri di-
uidatur. In quibus pactis seruāda est equalitas/
vt neutra partium grauetur ad arbitrium boniviri
Statuitur etiā termin⁹/in quo ad arbitriū vtrinsq
pecora vēdantur:et preciū vt supra diuidat. Vbi caue-
ndū ne terminus diuisioni statutus sit vni parti
preiudicialis. Quādoq ciuis habet boues et vēdit
medietatē colono/expectans solutionē medietatis
vsq ad solutionē societatis:et sic tradit bouem to-
tum colono/locans suā medietatē pro certo censu
annuo. Retinet etiaz pericula:expectatq lucra sue
medietatis/alia medietate dāni et lucri manēte cuz
dn̄io eius apud colonū. Et per omnia simile est ac si
simul emissent bouem et ciuis mutuasset pecuniam
medietatis p̄cij colono:et tunc videat ciuis ꝙ propter
hoc mutuū nihil maioris lucri percipiat/alioquin
vsurā cōmittit. In his solent varia pacta et recōpē-
satiōes hincinde fieri:in quib⁹ semp si seruat equa
litas vt nulla partiū grauetur:peccatū vitat:sin aūt
dolo et fraude et cū iniusto pauperū grauamine res
agitur/peccat:et dānificans tenet ad dāni restaura
tionem. ¶ Silr in venditione pecorū dum societas
illa resoluit:caueatur ne fraus cōmittat in estima-
tione precij/in diuisione lucri etc. Ne forte colonus
paup (qui adhuc medietatē precij ex prima emptio
ne qua medietatem pecoris emit:tenetur socio:nec
valens emere pecus) in diuisione in hoc fraudetur
qd̄ pecus minori precio q̄ valeat estimetur:vt sic so
cius abundās illud retineat pro minori p̄cio dato.
Dub. 12. MM ¶ Dubitat duodecimo de cambijs: vtruz in cābio
cōmittatur vsura. Pro quo notanduz post Anto. et
Ange. qd̄ tripliciter pōt fieri cambium. Qnq reale:
vt cum pro moneta aurea recipio argentea:aut pro
moneta vnius generis recipio monetā alteri⁹ gene-
ris: et simul currut datio vnius monete/et receptio al
terius:in tali cambio non committit vsura:etiā si pl⁹
vel minus iusto datur aut recipit:qr non est ibi mu
tuum. Pōt tamē esse iniustū lucrū:scz qn̄ valor mo-
nete verus hincinde nō seruat:sed plus vel minus
datur:et sic recipiens hmōi lucrū ad restōnem tanq̄
lucri iniusti tenet. Si tn̄ cāpsor operas suas impen
dit tenendo bancū et familiā:facitq labores et expē
sas/comparando diuersi generis monetas:et trāsfe
rēdo cū periculo de loco ad locū:pro his pōt accipe-
moderatū lucrū et recōpensam:sicut in venditione
merciū:qm̄ talis contract⁹ cambij vicin⁹ est cōtui
vēditiōis et emptionis. Qui vō nec ops/nec labo
rem impēdit:non potest sine pctō accipere lucrum.
Gratia exēpli. Floren⁹ valet vigintiocto sol. hall.
campsor tenēs bancum dat pro floreno vigintiocto
solidos min⁹ duob⁹ hall. quos lucrat pro suis ope
ra et labore. Silr si quis ab eo petit vnū florenū pro
denarijs/recipit. xxviij. sol. et. ij. hall. non est vsura-
rius:nec iniuste lucrat. Alius vero puta carnifex in
macello:aut caupo vini:seu pistor vendens panes
in foro acquirit paruam monetā denariorū et hall.
et vellet poti⁹ habere aurū:venit ad eū aliqs volens
cābire florenū:si tūc mercator ille vult recipere sic
lucrū sicut cāpsor iniustum est:qr nullā operam vel
laborē aut artē impēdit:et tenet ad lucri restitutionē
nisi pro labore numerādi pecuniā aliqd reciperet:
qd̄ vtiq minimū foret:et forte als libēter impēderet
vt haberet aurū. Unde patet qd̄ licitū est cāpsori re
cipere lucrum ex cambio quod alteri minime licet.
¶ Secundo modo fit cambiū per literas:vt quis hz
pecuniā in certo loco:puta centū aureos quos vel-
let transferre in aliū locū:accedit ad campsorē:tra-
dit sibi centum florenos: recipit ab eo literas per
quas in alio loco recipit. xcv. post aliquos menses.
¶ Dicendū ꝙ campsor lucrādo quinq nō cōmittit
vsurā:qr minuit sortē:in vsura autez recipitur vltra
sortē:pōt tn̄ esse iniustū lucrum si excedit iustū pre-
cium pro labore/ingenio/arte/ expēsis et periculis
trapezite debitū. ¶ Sed si qs habet colonie mille
ducatos:quos vellet transferri venetias ad patriaz
suā:inuenit colonie cāpsorez habētē bācū venetijs:
tradit sibi pecuniā vt venetijs recipiat ad foruz du
catorū et cābij venetiarū/vbi plus valēt ducati q̄ co
lonie. Rn̄det ꝙ cōtract⁹ ille pōt esse licit⁹ qn̄ nō intēdit
propter priorē traditionē habere lucrum:sed tantū
rōne patrie:qr ibi plus valēt. Res enim in vno loco
plus valet q̄ in alio:recipit ergo venetijs qd̄ tradi
dit colonie. Qd̄ vero plus valet qd̄ recipit: non est
ratione mutui vel equalentis mutuo:sed rōne loci.
Si autē ideo plus reciperet/qr terminū longiorem
solutioni p̄staret:iam esset vsura. ¶ Tertio modo fit
cambiū sine traditione pecunie vt quis indiget Ro
me pecunia:vadit ad bancarium petit summā cen
tum ducatoruz/in partibus suis puta colonie resti
tuendaz in moneta ibi currente post sex mēses aut
aliū terminū constituendū:et vltra lucrū cambij lici
tum (exurgens ex varietate valoris monetarum in
diuersis locis/et expēsarū ac periculorū/in trāslatio
ne pecunie de loco ad locū etc. que occurrunt in arte
campsoria) petit aliquid: puta de centū quinq vel
octo:satis manifestū est ꝙ cōmittit vsura: qr sperat
ex mutuo dato lucrum:et manifestior est vsura si au
get lucrum propter terminū/id est solutionis statu
te prolixitatē: vt si plus petit addi cētenario:si statui
tur termin⁹ solutionis post annū:q̄ si statueret post
mediū annū. ¶ Ex p̄missis multi casus cābij discer
ni possunt:qm̄ quicqd spe lucri ex mutuo accipitur
vsura est:sec⁹ si pro interesse. Sec⁹ etiam si hic tra-
dit vel recipit pecuniaz:aut in alio loco in termino
statuto:et in alia moneta sm rationē cambij soluen
dam:si dubitat/vtrū lucret vel perdat:vt supra di-
ctum est de vēditione rei pro pecunia sm forū illi⁹
rei in termino solutionis currētē. Et illud cambiuz
tertij generis dicit cambiū siccū sm Ange. qr siccū
est a charitate proximi:et siccat animā a gr̄a dei. Hec
de cambijs. ¶ Dubitat tredecimo. vtrum deponēs
pecuniaz apud mercatorē vel campsorē cum qua de Dub. 13. NN
positari⁹ negotiat:possit aliqd recipere vltra sortez
sine vitio vsure. Rn̄detur:si deponit per modum so
cietatis:et stat periculo capitalis lucri et dāni:potest
recipere partē lucri:vt supra dictū est de societate:
quia proprie non est depositū. Si vero vult suū capi
tale esse saluū:aut deponit in spem. i. ꝙ idē sibi red
dat:si tūc mercator negotiat cū deposito et lucratur
peccat cōtra legē depositi:nō tn̄ tenet aliqd deponenti
de lucro iniusto:sicut nec vsurari⁹ ex lucro vsure:vt
supra. Si vero deponit in numero:vt pecunia eius-
dem numeri et valoris restituat sine diminutiōe in
ōem euentū:nō potest aliqd recipere spe lucri:multo
min⁹ ex pacto:tn̄ oblatū liberaliter et gratuito re-
cipere posset sicut in mutuo. ¶ Dubitatur decimo Dub. 14. OO
quarto. vtrū liceat recipere pecuniā sub vsuris:sine
liceat dare vsurā. Et videt ꝙ nō:nam qui pecuniaz
recipit ad vsuram:consentit vsurario in suo peccato
vsure: volendo enim dare vsurā vult vsurariū reci-
pere:et ita vult eum peccare:sed consentientes pari
ficantur facienti. Rom. i. Item dans vsurā dat occa-
sionē vsurario fenerādi:null⁹ enī feneraretur si nul

ius daret vsurā:dans aūt occasionē damni/damnū dedisse videtur:⁊ hoc pertinet ad rationē scandali. ¶Pro solutione dubij notandum est post beatum Tho. ij.ij.q.lxxviij.ar.iiij.ꝙ refert inducere aliquez ad fenerandū ⁊ dare fenus seu vsurā. Nā inducere consulēdo/iubēdo vel suadēdo ad peccandū mortaliter est pctm̄ mortale:nisi id fieret ꝑpter cauere maius peccatū:vt si quis abundans nollet subuenire in extrema necessitate alicui morituro/nisi sub vsura inducend⁹ esset vt poti⁹ daret sub vsura/ꝙ̄ vt homicidiū cōmitteret:vt vult Ang.vsura.ij.§.ij. Pañ. in.c.sup codē.de vsuris.Sed illud nō videt̄ rationabile:nam nō sunt facienda mala vt eueniant bona. Rom.iij.ideo ꝑpter cauere malum(qđ cauere bonū est)nō est faciendū malū:ergo propter cauere homicidium nō est cōmittenda vsura.Unde Alexan. iij. in.c.super eodē.de vsuris.Cū scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mētiri:multo magis prohibēdus quis est ne etiam pro redimenda vita captiui vsurarū crimine innoluatur.¶Ad id vero quod cōmitti non debet:nullus debet induci:vnde sicut pro nulla causa faciendū est malū:ita ꝑ nulla causa inducendus est quis ad faciendū maluz.Et hec est opinio Joan.an.in regula/ peccatum.licet Panor. teneat contrariū allegās.c.si qđ verius.xxxij.q.ij. vbi Augu.consuluit minus peccatū vt euitetur maius.¶Sed tex.ad oppositum est:non enim ibi consuluit Augustinus adulteriū vt vitetur homicidiū: immo dicit non esse illicitū pro illicito faciendum. Et sequit̄.Si vtrūqꝫ nephariū est:non debet alterū per alteruz perpetrare:sed vtrumqꝫ vitare.Uerum glo.ibidem dicit.Permittitur minus malum vt euitetur maius.Qđ quidem verum est:vt ꝑtz in lupanaribus ⁊ in libello repudij/⁊ vsura alienigenarū: in.v.titu.vt supra habituz est.Sed longe aliud est permittere:aliud consulere vel inducere.¶Richar. presenti dist.arti.v.q.vlti.dicit ꝙ ille nō peccat qui bona intentione ad instantiam pauperis rogat vsurarium mutuum dare pauperi: quia ꝙ̄uis sciat qđ vsurarius recipiet vsurā:hoc tñ non intēdit iste : q₂ potius vellet ꝙ mutuaret sine vsura.Rogare tamē vsurariū vt mutuet:non est inducere ad vsuraz:sed ad mutuum:quod licet.¶Et videt̄ generaliter sine exceptione ꝙ in nullo casu licet inducere ad vsuraz: vt vult beatus Tho.¶Accipere autem ad vsuram potest contingere dupliciter.Uel ad opus illicitum vt ad pompam/luxuriam/aut alia illicita perpetrāda:⁊ sic non licet ſm Richar.vbi supra. Hoc enim prohibetur propter damnū reipublice et ad restitutionē malorū.Aut recipit pecuniaz ad vsurā ad suā necessitatē:vel ad op⁹ rei licite:⁊ sic accipiendo mutuum non peccat:non enim consentit directe in vsuram:sed in mutuū:quod maxime verum est dū mutuans etiā alias paratus est dare ad vsuram/⁊ frequenter exercet vsuram:qm̄ si parat⁹ non esset dare ad vsuram:nullo modo liceret cum inducere.¶Ratio predictorū est:quia ꝙ̄uis non licet inducere ad peccatū:licet tñ peccato alterius qđ ipse sua sponte cōmittit:vti ad bonuz/non ad malū:sicut ſm Aug. in enchiriđ.c.x.⁊.xix.deus vtitur peccato hominuz ad bonū. Neqꝫ enim de⁹ omnipotens(cum summe bonus sit)vllo modo sineret malum fieri:nisi vsqꝫ adeo esset omnipotens et bonus vt benefaceret de malo.Sic ergo licet malo vti ad bonū:non ad malum.Sic in simili licet vti iuramento eius qui per falsos deos iurat:in quo tñ iurans manifeste peccat/diuinā reuerentiā adhibēs idolis.Unde Aug. ad publicolā.Qui vtit̄ fide illi⁹ qui per falsos deos iurat:nō ad malū sed ad bonū:nō peccato illius se sociat q̇ per demonia iurauit: sed pacto eius bono quo fidez seruauit.Adducit exēplū Laban iurātis per deuz Sochot.Gene.xxxj. et Abimelech iurātis Abrac.Gen̄.xxj.ac Romanoruz iurantiū Jude machabeo.⁊ habet̄.xxij.q.j.mouet te. ¶Item q̇ soluit

PP

vsuram feneratori iniuriā patitur:ideo non peccat nisi consentiat facienti:quia nō pati:sed facere iniuriam peccatū est.¶Preterea:iurans soluere vsuras tenetur adimplere iuramentum:vt.c.debitores.de iureiur.et per ꝯñs licet soluere vsuras.Similiter licet incidenti in latrones manifestare bona que habet:ꝙ̄uis latrones diripiēdo illa peccent:exemplo decem virorū dicentiū ad Hismael..Noli occidere nos:q₂ thesauros habemus in agro.Hier.xlj.¶Et per hoc ad primā rationē dicit̄/ꝙ recipiēs pecuniā ad vsuraz non consentit vsurario in peccato vsure: nō em̄ placet sibi acceptio vsure:sed magis vellet eū non recipere:nec dādo vsurā/vult vsurariū recipere:sed magis permittit.Qđ aūt mutuū habere non posset nisi daret vsuram:vtitur peccato vsurarij ad bonū.¶Ad secūdū dicit̄/ꝙ recipiens pecuniam ad vsurā/non dat occasionē vsurario recipiēdi vsuras: sed mutuādi:ipse aūt vsurarius sumit occasionem peccādi ex malicia cordis sui:vñ scandalū passiuuz est ex parte sua:non actiuū ex parte recipientis mutuū:ipse em̄ petendo mutuū petit rem licitam: ⁊ ita non est ibi ex parte recipiētis factū non rectū:⁊ per ꝯñs non scādalū actiuū.Propter scandalū aūt passiuum acceptū nō datū oportet desistere ab actu bono ⁊ recto.¶Dubitat̄ qntodecimo:vtrū iurās vsuras dare teneatur iuramēto.Rñdetur ꝙ sic: nam iuramentū qđ sine interitu salutis seruari pōt seruandum est:pōt autē vsura dari sine pctō.Habet tñ sic iurans duplex remediū:vnū ꝙ petat absolutionē a iuramento:scđm ꝙ pōt post dationē eaz repetere officio iudicis.Qđ si iurauit neqꝫ petere relaxationez iuramēti:neqꝫ repetere potest denūtiare iudici: qui ex officio debet compellere vsurariuz per censuras ecclesiasticas ad non exigēdū recipiēdas ⁊ ad restituenduz receptas.c.tuas.de vsuris.Si vero etiam iurauit non denūtiare:non tenet̄ iuramēto:q₂ illicitū est.Non em̄ potuit se obligare cōtra bonū charitatis ⁊ dispositione euangelij.Si peccauerit in te frater tuus ⁊c.sequit̄.Si te non audierit ⁊c. dic ecclesie.Fundare autē se dꝫ denuncians sup peccato creditoris ⁊ salute anime eius:vt sua denūtiatione emendet̄:⁊ nō sup proprio cōmodo:vt dicit Panor. in.c.alle.tuas.¶Dubitat̄ sextodecimo:vtrū liceat vsurarijs vendere ⁊ ab eis emere.Pro rñsione p̄mittende sunt alique distinctiones.Nā questio potest intelligi specialiter de pignoribus que ex lapsu temporis peruenerunt ad vsurarios loco capitalis ⁊ vsure.Uel generaliter de quibuscūqꝫ emendis et vendēdis.Uel generali⁹ an aliquid recipi possit ab vsurarijs/siue per moduz doni mere liberalis: siue per modum cōtractus pro aliquo retribuēdo.¶Secundo pōt intelligi questio de vsurario nihil aliud habente nisi que per vsurā acquisiuit:vt communiter sunt iudei apud nos:qui nec laboribus: nec negotiatione aut industria aliquid acquirunt:quorū oīa bona obligata sunt restitutioni .Uel potest intelligi etiā de vsurarijs qui preter lucrū vsurarium habent aliqua iuste possessa:puta acq̄sita per iustam successionē hereditariā aut iustā negotiationem laboris vel industriā:que bona non sunt obligata restitutioni:nisi quatenus bona vsuraria non sufficerent restitutioni faciende.Item aut per huiōi receptionē ab vsurario vsurari⁹ reddit̄ impotēs ad plene restituēdū vsuras aut nō. ¶Rememorādum est etiam ꝙ de translatione dñij lucri vsurarij in vsurarium/duplex est opinio doctorū.Et per has distinctiones varie respōdēdū erit.¶Et primo de pignoribus est hec propositio.Emens aut dono recipiēs pignora scienter per vsuram acquisita/tenetur ad eorum restitutionem dominis suis:sicut emēs rapta vel furto alienata:et hoc ſm opinionē ꝓbabilē tenentem ꝙ in his non transfertur dñium. Ptz q₂ eadem est ratio in his sicut in istis.Nam ⁊ sanctus Ambro.appellat vsurā rapinaz.xiiij.q.iiij.§.si quis.

Dub.15. QQ

Dub.16. RR

Propō.1.

Non enim põt quis vendere vel donare rem nõ suã siue alienã: nec eã põt aliquis hmõi emere aut recipere: nisi velit dño suo restituere. Res aũt per vsurã acquisite non sunt vsurarij sed eius qui vsuram dedit: apud hũc enim manet rei dñium. Põt tamen sic emens repetere a dño rei sortẽ seu pecuniã mutuatam vel eã retinere. Idẽ de pecunia ꝛ re quacũqꝫ acquisita per vsurã: qꝛ nõ transfert dñium illarum in vsurariũ: vt probat Henri. de Hassia in suo trac. de vsuris. c. xxxvij. vt habitũ est supra in fine ar. j. ¶ Et hec cõclusio veritatẽ hꝫ ẽm hanc opi. siue vsurarius sit in soluendo siue nõ. Res eniꝫ aliena in specie dꝫ restitui suo dño: hoc est eaipsa q̃ alienata est: si extat et non in suo valore. Si aũt teneretur opinio opposita sciłꝫ ꝙ dñiuꝫ transfertur: dicendũ erit de pignoribus hmõi sicut de ceteris vsurarij bonis restituendis. ¶ Dicitur notãter: scienter: quoniã si recipiẽs ignoraret recepta fore vsuraria durãte bona fide nõ teneretur ad restitutionẽ: postq̃ vero sciuerit restituere tenebit/ sicut in furto. ¶ Scda propositio. Ab

Propõ. 2.

vsurarijs łꝫ recipere per venditionẽ/ aut liberalem donationem ea in quibus habent dñium: dũmodo per hec non reddant impotentes ad vsuras plene restituendũ. Ptꝫ: qꝛ cũ illorũ habent dñiuꝫ possunt ea alienare/ sine tamen iniuria ꝛ dãno proximorũ. Sed per hanc alienationẽ nõ fraudat proximus: qꝛ adhuc hꝫ vsurarius vnde satisfaciat plene ꝓximo: quẽ vsuris iniuste aggrauauit. Et verũ est hoc: nisi ea que emunt vel recipiũt recepta eadẽ in specie ẽm modũ loquendi canonistarum. i. eadẽ idẽtitate numerali sint acquisita per vsurã: illa em̃ nunq̃ łꝫ recipere: sicut dictũ est de pignoribus precedẽti ꝓpositione ẽm opi. ꝙ in vsura nõ transfert dñium. ¶ Ex

Corol. 1. SS

illa ꝓpositione sequit ꝙ serui vsurariorũ qui nõ vtiliter seruiunt vsurarijs: puta acquirẽdo suis laboribus tantũ quantũ recipiũt: vt sunt qui seruiũt vsurarijs ad pompam/ vanitatẽ/ superfluitatẽ aut voluptatem: nõ possunt ab eis recipere mercedẽ laboruꝫ suorũ: dũ per hmõi receptionẽ vsurarij reddunt impotentes ad plene restituenduꝫ: vt sunt vsurarij nihil habentes nisi acquisita per vsuraꝫ: puta qui tenentur ad restitutionẽ oĩm suorum bonorũ: si vero recipiunt tenent ad restitutionẽ receptorũ: nõ quidem vsurarijs: sed illis qui dederũt vsuras: vt supra q. ij. huius dist. Secus si seruiũt vtiliter in reb9 ho-

Corol. 2.

nestis: ita ꝙ cõmodum qd consequunt ex opere seruientiũ cõpensatur cũ mercede quã dant seruientibus. ¶ Scdo sequit ꝙ mutuantes vsurarijs sciẽter ad res inutiles: nõ possunt recipere ab eis solutionem mutui: dũ per hanc solutionẽ reddunt min9 sufficientes ad restitutionẽ vsurarũ: secus si vsurarij

Corol. 3.

nõ obstãte solutione hmõi sufficiũt reddere vsuras. Idem est de recipientibus ab vsurarijs ex cõtractu vel quasi vel ex delicto. ¶ Sequitur tertio ꝙ principes ꝛ rectores cõmunitatũ nõ possunt accipere ab vsurarijs nihil habentibus preter vsuras/ munera/ telonea/ ꝓpinas/ aut censum domorũ eis locatarũ ꝛ similium. Patet: qꝛ per omnia hec reddunt impo-

Corol. 4.

tentes ad plene restituendũ vsuras. Qd si aliquid talium receperint tenent ad restitutionẽ. Sentẽtia est etiã beati Thom. in ep̃la ad dñam blancã. ¶ Sequitur quarto ꝙ qui remissius emunt ab vsurarijs nõ habẽtibus nisi bona vsuraria: q̃ res empta valet tenentur ad restitutionẽ illius in quo deficit preciũ datũ a precio iusto: vt gratia exẽpli. Emisti tunicaꝫ valentẽ tres florenos ꝓ duobus florenis: teneris in casu ad restitutionẽ vni9 floreni. ¶ Sed qd de his qui vendũt vsurarijs necessaria vite: vt cibũ vel vestem. Respõdetur saluo meliori iudicio: ꝙ idẽ est de his ꝛ alijs rebus vẽdibilib9 extra necessitatẽ extremã: nã nõ põt vendẽs recipere mercedẽ si nõ habuerit vsurarius nisi acquisita ꝑ vsurã. Et qꝛ nõ trãsfert dñium mercedis in vendentẽ: ꝛ qꝛ per hoc vsurari9 redditur impotẽs ad plene restituendũ vsuras. Si fuerit extrema necessitas: tenet habens cibũ vel vestem sibi ex debito subuenire: ẽm illud Amb. in lib. de officijs: ꝛ allegatur in decretis di. lxxxvj. c. pasce. Pasce fame morientẽ quisquis em̃ pascendo hoĩem seruare poteris: si nõ pauisti: occidisti. Nec pro illo põt accipere recõpensam ab vsurario/ nõ plus q̃ ab alieno nihil habente: qꝛ vsurarius nõ est dñs reruꝫ quas occupat. ¶ Dubitari hic posset vtruꝫ diuites teneant mutuare gratis pauperibus parentib9. Similiter dubitari põt: vtrũ pauperes possint recipere elemosynã ab vsurarijs. De his duobus dubijs differatur respõsio vsqꝫ ad distinctionẽ sequentẽ cũ agetur de elemosyna. ¶ Dubitat decimoseptimo

Dubiũ. 17 TT

quomodo restitutio fieri dꝫ ab vsurario: an sufficiat vsurario obtinere remissionẽ vsure ab eo qui dedit vsuram: etiã si nõ ꝓposuit restituere remissione nõ facta. Hanc questionẽ tractat Egidius de Roma. ij. quodli. q. xxvij. vnde querit: vtrum offerens se restituere vsuras ꝛ nolens restituere cũ possit: si ille cui dꝫ restituere condonet: sit absolutus vt nõ teneatur vlterius restituere. Et est casus satis cõis: ꝙ obligatus ad restituendũ non habens animũ restituendi frequenter rogat eũ cui restituere tenetur vt donet seu absoluat a restitutione. Et respondet sub distinctione. Quia aut talis vsurarius offert se restituere tantũ verbis: ꝛ nõ exhibet pecuniã restituẽdã: neqꝫ ita se offert vt nõ sit in sua potestate se retrahendi a restitutiõe: ita ꝙ is cui fieri debet restitutio habeat liberam potestatẽ accipiẽdi oblatũ: sed sicut credẽs se nõ posse habere restituendũ: remittit siue donat: sic nõ absoluitur vsurarius a restitutione: qꝛ magis fingit se donare/ q̃ ꝙ libere donet. Si vero vsurari9 offerret pecuniã restituẽdã: qd omnino tutius esset aut taliter se offert (si pecuniam nõ exhibet) ꝙ tamẽ ille cui restitutio facienda est liberã habeat facultatem recipiendi restituendã si velit recipere: et tunc sponte ꝛ libere donauit nõ tenet post donationẽ restituere: licet nõ habuerit animũ restituendi. ¶ Satis concordat Panor. in. c. consuluit. de vsur. vbi dicit. Nota libera donatio debiti occasione mutui/ nõ prodest creditori habenti intentionẽ deprauatam: vt ꝙ aľs nõ fuisset mutuaturus nisi sperasset inde aliquid consequi. Et singulariter facit iste textus ꝙ remissio vsurarum etiam liberaliter facta ab eo qui soluit: non prodest ipsi vsurario, habẽti mentẽ corruptam et propositum non restituendi remissione non facta: quod intelligit quantum ad remissioneꝫ culpe: quia vt dicit in. c. cum tu. eodem titu. non video quomodo possit recte penitere nisi peniteat se exercuisse vsuram: et habeat firmum propositũ restituendi: si aľs remissio non fuerit facta: licet non habeat tempore remissionis aliquid quod possit restituere siue vnde restituat: quod omnino veruꝫ est: quoniam si non habet firmũ propositum restituendi: sed haberet propositũ non restituendi si nõ fuisset facta remissio: illo proposito stante peccat mortaliter: durante deniqꝫ huiusmodi proposito non potest absolui a peccato. Si tamẽ proximus a quo extorsit vsuras pure simpliciter ꝛ sine dolo non circũuentus remisit vsuras: satisfactuꝫ intelligitur proximo vt nihil ei restituere teneatur: ꝛ si non deo. Et quod dictum est de restitutione vsure: locum habet etiam in alijs restitutionibus iniuste acquisitoruꝫ. ¶ Sed quid de vsurarijs mentalibus: idest qui receperunt aliquid vltra sortem ab eo cui mutuarunt principaliter spe recipiendi lucrum ex mutuo: nullo tamen pacto interueniente. ¶ Hic sunt opi. doc. quos Angelus per hanc distinctionem concordat. UU

Quia aut mutuum recipiens dat aliquid vltra sortem mere liberaliter/ credens mutuantem hoc non exigere aut desiderare: ꝛ tunc nõ tenetur restituere de necessitate salutis: łꝫ teneat penitentiã agere eo ꝙ mutuauit spe lucri: in quo mortaliter peccauit. vt supra habitum est. Aut mutuum recipiens non dat

liberaliter: sed ideo dat: quia per signa deprehendit mutuante sic velle seu habuisse intentionē aliquid recipiendi vltra sortē: aut dat ne mutuans al's non mutuaret: et tunc tenet mutuans restituere: quia est quasi pactū interpretatiue. Nec est illa datio liberalis: sed quasi sub conditione coacta: vt dicit Rich. in. iiij. dist. presenti. ar. v. q. v. Sic etiā mutuans gratis si deprehendit recipientē mutuū aliquid sibi dare vltra sortē occasione mutui: lz ipse hoc mutuādo nō sperauit: tenetur restituere. Si vero credit eū donare gratis: sicut ipse gratis recipit: nō tenetur restituere: lz alius nō gratis donet q̄diu durat bona fides. Postq̄ vero scit q̄ non liberaliter dedit: tenet de extantib⁹ nisi p prescriptionē vel vsucapionē facta fuissent sua: vt dicit Asten. nō aūt de cōsumptis durante bona fide: et de hoc supra. q. v. ¶ Ultimo dubitat de pena vsurariorū. Rūdet q̄ vsurarij manifesti vltra penas quib⁹ puniunt a deo: multas penas incidunt a iure inflictas: scz infamiā: iuris repulsionē a cōmunione altaris et oblatiōis: priuant ecclesiastica sepultura: repellūt a sacramēto pnie donec ꝑm suā facultatem restituerint: aut idoneā cautionē de restituēdo ꝓstiterint repellūt eorū testamēta: exterminant a terra / si nō fuerit oriundi de terra nō admittunt ad petēdū vsuras quas ipsi alijs soluerūt: dū bonis cedūt nō habent respectus ne egeāt vt in alijs debitorib⁹: ad modū raptorū et furū: non solū tenent restituere acquisita per vsurā: sed etiam fructū rei sic acquisite: quē acceperunt vel accipere potuerunt. Sed quis dicit manifestus vsurari⁹ qui dictis penis subijcit. Rūdet q̄ ille qui est notorius notorietate iuris: puta q: cōuictus vel cōdemnat⁹ est aut corā iudice sponte cōfessus. Similiter notorius notorietate facti: puta q: tenet bancū publicū aut i cubili mutuat omnibus volētibus ad vsurā. Itē qui corā sacerdote in mortis articulo coram testibus confitet se vsurariū: et mādat restitui vsuras / et resignat libros: si illa tria simul cōcurrūt: al's sola cōfessio extraiudicialis non facit manifestū vsurariū. De his lati⁹ vide Angelū in summa in ver. vsuraria. et. §. iij. et seque. Multa alia de materia vsure rescindunt propter nimiam materie diffusionem.

Questio. xij.

Utrum habētes cēsus vel redit⁹ annuos tēporales vl' ꝑpetuos teneant ad restitutionē hmōi vendētib⁹ seu donātib⁹. ¶ Quia q̄stionis hui⁹ solutio depēdet ex eo an ꝯstitutio horū reditū / eorūq̄ vēditio et emptio siue donatio sit licita vel nō: Ideo premissis terminorū declarationibus pro articulo primo subiungent conclusiones declarātes q̄d liceat in hmōi reditū cōstitutione vna cū respōsione ad questionē pro scđo: in tertio mouebunt dubia. ¶ Quantū ad primum notandū q̄ per reditū seu censum / nihil aliud intelligit nisi ius leuādi seu recipiēdi aliquā pecuniam aut pecunia mensurabile: vt bladū / vinū: aut aliud ad vsum hominis pertinens de fructibus rerū / bonorum aut personarū: vt dicit Henri. de Gā. in suo trac. de cōtracti. c. ij. Et tale ius nihil aliud est / nisi potestas iuste recipiēdi pecuniā vel rem aliā. ¶ Et si vltra queris: que res est hec potestas / substantia vel accidens. Hec questio metaphysicalis est / parū ꝓposito seruiens: pōt tamen dici diuersimode ꝑm diuersas opiniones de quidditatib⁹ rerū. Uñ pōt primo dici ꝑm Guil. ockam / q̄ ius seu potestas nō hz quid rei: sed tantū quid nominis: nō eñ significat rē vnā: sed significat hominē: et res aliquas recipiēdas: et actū aliquē circa ipsum factū: ratione cuius potest licite rem aliquā recipere vel aliquid agere vel possidere: ita q̄d ius vel potestas tantū valet / homo potens licite recipere vel agere aliquid ex venditione vel donatione sibi facta. Uel ꝑm alios potestas hec nō distinguitur realiter ab habēte potestatē sicut nec paternitas a patre: et ita est realiter habens potestatē non simpliciter: sed inquātū per aliquē actū circa ipsum factū potest iuste recipere aliquid agere vel possidere. Uel posset dici q̄ potestas illa realiter est res illa ꝑsens vel futura que est sub dñio alicuius licite eā recipere aut possidere potētis: sicut diuitie vnde aliquis nominat diues: sunt res ille exteriores alicui appropriate. Uel ꝑm alios dicit / q̄ est q̄dā relatio / rationis cōsequēs actū rationis vēdēdi vel donādi. Ex illo sequit ꝑm allegatū doctorē / q̄d aliud est ius recipiēdi pecuniā vel rē aliquā et pecunia vel res ista: sicut aliud est ius hereditariū et aliud hereditas: et aliud est ius agendi ad certā pecuniā vel rem aliā et aliud pecunia aut res alia: nā vnū est corporale: scz hereditas / pecunia seu res alia. Hereditas eñ est res hereditaria: puta pecunia / agri / domus et similia. Alterū vero scz ius hereditariū aut recipiēdi pecuniā etc. est res spiritualis. i. includēs aliq̄d spūale / actū. s. ratiōis. Q̄d sic intelligo / q̄ illi termini ius ad rē: et res ipsa non significāt precise idē: ꝓpter q̄d vn⁹ verificat de aliquo de quo alter nō verificat: vt de filiofamilias vere dicit q̄ hz ius ad hereditatē: et tñ nondū hz hereditatē paternā. Et redituarius habet ius leuādi cēsum etiā ante terminū: et tñ tūc nō habet pecuniā in termino leuādā. ¶ Secūdo notādū q̄d non tm̄ res corporales: sed etiā spirituales (ꝑm modū supradictum) vendi possunt et emi et separatim vnum sine alio. De rebus corporalib⁹: vt vino / pane / terra / domo etc. manifestum est. De incorporalibus patet: q: ius stillicidij in alieno solo: similiter ius transeūdi per agrum alterius seu ducendi riuum aque per pratum alterius etc. vendi potest et emi. ¶ Supponitur etiam q̄ omnis res precio estimabilis / cui⁹ habetur dominium: et cuius vsus est bonus: potest vēdi et emi: ex dictis. q. x. ¶ Dicitur / precio estimabilis propter res vere spirituales: vt gratia et sacramēta et his annexa. Res aūt potest precio estimari: inter quam et preciū cadere pōt proportio equalitatis ꝑm relationē vtriusq̄ ad vsum humanum: hinc q̄m nulla est proportio pecunie ad gratiam: gratia vendi non potest: vt dicitur. q. de simonia. ¶ Dicit cuius habetur dominiū: q: res aliena vendi nō potest: nam in venditione vēdens transfert dñium rei venditē in ementē: sed nō potest transferre in aliū quod ipse non habet. ¶ Dicitur / cuius vsus est bonus: quia res cuius nullus vsus bonus est vēdi nō potest. ¶ Ultimo aduertendum q̄ aliud est querere vtrum constitutio redituum secundum se sit licita: et vtrum sit licita cuilibet persone. Sic aliud est querere an liceat habere proprium: et an liceat vniuersaliter cuilibet habere proprium. Quod enim scđm se est illicitum: nulli potest esse licitum: non tñ econuerso: stat enim aliquid ꝑm se esse licitum: et tamen alicui esse illicitum: sicut contrectare pecuniam ꝑm se est illicitum: nō tamen est licitum fratri minori. Primo igitur inuestigādū vtrum simpliciter et ꝑm se licitū sit constituere seu habere reditus. Deinde in dubijs cui sit licitū habere et vti reditib⁹. ¶ His premissis premittuntur alique conclusiones preparatorie ad conclusionem responsalem ad questionem et est hec prima. In omnibus rebus quarum vsus potest a domino separari: reditus annui pecunie vini / bladi et aliarum rerū / certi vel incerti possunt licite constitui. Huic questioni consentit Henri. de Gand. parte secunda sui tractatus. de contracti. cap. iiij. Declaratur primo conclusio postea probanda. ¶ Dicitur / in omnibus rebus quarum vsus separabilis est a dñio: quales sunt res quarū vsus nō est earū cōsumptio: q: in illis q̄ vsu cōsumunt: vt est nuda pecunia: cui⁹ vsus est earū distractio. Itē cibus et potus: et q̄cunq̄ nō auferūt hoī vtilitatē: nisi cū distrahunt aut cōsumunt: nō pōt cōstitui reditus q̄m

Marginal notes (left): noa; noa; Et vbi q̄ vlti.; A; Articu. i.; Nota. i.; Ius q̄d est.
Marginal notes (right): Nota. ij. B; Nota. 3.; Articu. 2. Conclo. i. C

reditus manere non pōt re in qua cōstituit' cōsumpta:qꝛ ius leuādi aliqd de eo qđ nō est:nihil est:nō em̄ pōt aliqd leuari de eo qđ nihil est:ideo in rebus
Corol.1. que vsu cōsumunt':nō pōt fundari aut cōstitui ius leuandi aliqd annuatim. ¶Ex quo sequit' ꝙ in nuda pecunia in vino collecto i cellario aut bladis in granario repositis ꝛ similibus non pōt cōstitui redit⁹.
2 Patet:qꝛ talia non habet vsum a dn̄o distinctum.
¶Sequitur scđo ꝙ in rebus penitus inutilib⁹ hu-
3 mano vsui/non potest reditus constitui:qꝛ de illo qđ nihil affert:nihil leuari potest. ¶Sequit' tertio ꝙ nō semp in rebus equalis valoris pōt equalis cē sus constitui. Patet:qꝛ in domo.100.flo.pōt constitui et nō in.100.flo.qꝛ nō in pecunia. ¶Dicitur vniuersaliter in oībus rebus talibus:qꝛ non est cura an sint res immobiles vt agri/prata/domus/stagna/nemora:siue mobiles/vt aīalia:puta oues:boues/serui et ancille et hmōi:oīa em̄ hec pn̄t afferre fructū preter sui cōsumptionē:ꝛ ita pōt cōstitui ius leuandi aliquid de fructibus eoꝝ. Uerū de psonis hoīm quidā volebāt vertere in dubiū .p.eo ꝙ psona humana naturaliter est libera:ꝛ ita obligari nō non dꝫ alteri. Sed hoc nō procedit:qꝛ manifestū est ꝙ seruitus merito peccati iuste est introducta. Deniqꝫ homo liber seipsum sponte vendere potest: vt habetur Deut.xv.et Exod.xxi.et seipsum obligare alicui et facere cēsualem ad dādum singulis annis certā summā de opera sua ꝛ his que lucratur vltra suam necessitatem domino aut hospitali siue monasterio aut priuate psone:et ita constituere reditū in persona sua habito respectu ad operas suas:aut etiā ad dādū libꝛā cere vel aliqd hmōi:sicut fit quotidie in fraternitatib⁹. Opoꝛtet tn̄ p̄m premissa qđ persona in qua constituit' reditus potens sit et idonea ad soluendū de suo laboꝛe ꝛ industria vel aliūde hmōi reditus sine defectu necessarioꝝ vite pꝛopꝛie/ꝛ sine detrimento rōnabilis ꝛ cogrui status sui. Silr' non solū constitui pn̄t reditus in bonis corporalibus:sed etiā in bonis incoꝛporalibus:vt in iure recipiendi aliqua vt habens ius recipiendi annuatim centū flo.de aliquibus bonis potest in isto iure constituere reditū decē flo.aut amplius:posset em̄ decem flo. ex illis centum obligare alteri vt eos recipiat. ¶Itē nihil refert vtrū census constituat' in certa persona vel incerta/vt cōitate aliqua: dūmodo cōitas habeat psonas sicut dictū est: qualiscūqꝫ. Potest itaqꝫ constitui reditus in vniuersitate seu cōitate ciuitatis/ville religionis/ aut ecclesie siue collegio sicut in domo vel in agro. Est nāqꝫ vniuersitas talis tāqꝫ res immobilis ꝛ quodāmodo ppetua:ꝛ si non quo ad presentiā hominū durationē: tn̄ ad continuā successionē:sicut dicim⁹ flumiā eūdē manere propter aquarū sibi succedentiū in eodem alueo cōtinuationē. Et sicut per destructionē dom⁹ per incendiū:ꝛ agri per alluuionem:ꝛ similiū:diminui vel oīno perire pōt reditus in eis fundatus ita et per depauperationē aut destructionē alicui⁹ vniuersitatis per trāslationē/fugā vel moꝛtē naturalē aut violētam vel aliūde/diminui potest reditus in vniuersitate constitutus vel oīno perire. ¶Dicitur etiā in cōclusiōe/pecunie/vini ꝛc.qꝛ nihil refert an reditus sit pecuniarū vel aliarū rerū pecunia mensurabiliū:oīa em̄ illa noīe pecunie intelligunt'. Un de Aug. Totum quicquid hoīes habēt in terra: oīa quoꝝ dn̄i sunt:pecunia vocatur/seruus/vas/ager/ arboꝛ/pecus:quicqđ hoꝝ est pecunia dꝛ. Ideo aūt pecunia/pecunia vocata est:qꝛ antiqui quod habebant in pecoꝛibus habebant:ꝛ habet' infra.q.iij.totum. Oīa em̄ hec in pecuniam resoluuntur ꝛ pecunia comparant'. ¶Dicit' vltimo certi vel incerti:qꝛ non refert vtrū in bonis mobilib⁹ vel immobilib⁹ aut personis ꝯstituit' reditus certe summe pecunie vel bladi ꝛc.vt.x.libꝛe annuatī aut.x.modij frumēti:aut.x.plaustra vini:aut certa quota crementi vel laboꝛum aut pꝛouētuū:vel tertiam vel quartā partem:sicut Joseph cōstituit partem cremēti pharaoni Gen̄.xlvij. Silr' non refert an constituatur in certis bonis vel in incertis. In certis vt in certa parte ꝛ mensura terre signata:vel in psona aut domo nominata. Aut in incertis:vt in oībus bonis alicuius hoīs/monasterij vel cōitatis. His declarationi
D bus premissis/pbatur conclusio aucto.et ratione. Aucto.vet.testa. Nā in vete.test.constitute sunt sacerdotibus ꝛ leuitis pꝛimitie ꝛ decime:tā in frumētis ꝙ aīalibus:vt habet' Exod.xxij. Leui.xxvij. Numeri.xviij. vbi clare dn̄s cōstituit ꝛ deputauit Aarō sacerdoti et filijs suis decimas/pꝛimitias/oblationes ꝛ pecunias.ꝛ Deut.xij.ꝛ alibi. Silr' in no.test. j.Coꝛ.ix. Qui in sacrario operant':de his que in sacrario sunt edunt:ꝛ qui altario deseruiūt cū altario participant. Ex quib⁹ ptꝫ manifeste:ꝙ reditus licet incerti.s.decimarū pꝛimitiarū/oblationum constituti sunt in bonis filioꝝ israel:ꝛ personis quos redere tenebant' sacerdotibus ꝛ leuitis. Probat' etiā conclusio rōne:nā habens plenū dn̄iū in agro/vinea/domo ꝛc.potest illud donare alteri seruata aliqua poꝛtione(rei vel valoꝛis fructuū eius) annue recipiēda:sed hoc faciēdo ꝯstituit reditū recipiēdi ab eo ex bonis suis alteri traditis:ergo conclusio vera. Consequentia est manifesta. Minoꝛ patet ex termi nis:nam reditus est ius leuandi aliqđ de fructu alicuius rei. Reseruans ergo sibi ius leuandi hmōi:cōstituit reditū in re fructifera. Maioꝛ pbat' per illam maximā Joā.cācell'.tracta.de contra.par.j.consi.vltima. Unicuiqꝫ fas est vti re sua pꝛout sua:hoc est dictu:fas est vnicuiqꝫ re sua vti sicut voluerit:nisi obuiet legitima pꝛohibitio:in quo casu res iam nō dicitur sua. Nā res dꝛ sua:que est ei⁹ in facultate ꝛ dominio ad disponendum ꝛ agendū cū ea .p suo libito. Pōt ergo habens dn̄iū rei ipsum in aliū trāsferre gratis:vel p cōmutationē pꝛo aliquo recipiendo et hoc vel rem totā vel eius partem simplr'/vel cū apposita conditione:nec solam rem ipsam ꝛ ei⁹ dominiū:sed etiā vsū rei retento sibi dn̄io:vel ecōuerso/dn̄io rei retento sibi vsu siue fructu eius. et hoc vbi vsus a dn̄o est separabilis. Ista maxima fundamentum est iustitie in oī iusta dōnatione aut commutatione:vt patet ex supꝛa dictis. Pōt ergo quilibet partem rei sue dare alteri:ꝛ partem sibi reseruare. Et sicut dꝛ de re ipsa:ita de eius fructu ꝛ valoꝛe. Potest igit' rē donare alteri:ꝛ partem fructuū eius sibi reseruare. Quilibet enim est moderatoꝛ ꝛ arbiter rei sue:et hoc manifestū est in locatione domus aut agri ad tempus:vel hereditarie emphiteote .p certa parte fructuum aut eius valoꝛe. Item habēs bona immobilia importantia annuatim.c. deductis expensis:is pōt illa donare Petro sub hac conditione vt det annuatim Jo.x. Qđ si negligens fuerit Joānes recipiet ipsa bona:ꝛ hoc faciēdo ꝯstituit reditus.x.flo.a Joāne de his bonis leuandos. Añs ptꝫ:qꝛ potuit a pꝛincipio dare totum Joanni simplr' vel sub cōditione:ergo etiā in casu quo nō soluant' ei dece a Petro:hꝫ ergo in casu Joannes ius leuandi.x.de bonis huiusmodi in termino statuto annis singulis:ꝛ in casu in quo Petrus soluere neglexerit bona ista recipere ꝛ possidere. Item aliqs pōt dare pꝛoprietatē fundi sui alicui cōitati vel monasterio ꝛ reseruare sibi partē fructuū ad vitā vel perpetuo sibi ꝛ heredibus et ita ius reseruatū/est reditus(in fundo quē dedit)constitutus. Et qđ dictum est de agris:silr' veritatē hꝫ in qualibet re cuius vsus non est eius cōsumptio:qꝛ nulla est rō diuersitatis quare potius in re vna/ꝙ in alia:ꝛ p hoc ptꝫ veritas cōclusionis. ¶Scđa ꝯclusio. Redit⁹ legitime constitu- Cōclu.2.
ti pn̄t p pecunia vēdi/ꝛ emi. Probat': quicquid pōt E
pꝛecio taxari pōt pꝛo pecunia vēdi ꝛ emi:sed redit⁹ siue ius leuādi.x.de talibus bonis pōt taxari pecunia:ergo. Cōsequentia nota. Minoꝛ ptꝫ:qꝛ ius recip

piendi.x.de tali fundo nō nihil valet. Affert em̄ magnam vtilitatē tpalē hn̄ti ipm.s.recipiēdi.x.annis singulis. Nec valor est infinitꝰ:qꝛ nō est maior ipso fundo in quo cōstitutus est:et fundus nō est infiniti valoris:ergo pōt precio taxari. Maior patet:quia quicq̄d pōt taxari p̄cio:pōt cōmutari pro tali:et hoc est vendi. Qd̄ ꝟo pōt vendi ꝓ pecunia ptꝫ:qꝛ pecunia/siue numisma est mediū cōmutationis vt supra habitū est:ergo oē vendibile pōt pecunia vēdi. Itē habens reditꝰ per aliū constitutos pōt eos vendere:ergo etiā cōstituēs eos pōt vendere. Añs ꝯcessuꝫ est ab oībus:etiam a doc.solēni qui ceteris est rigidior in reditibus emēdis. Cōsequētia ptꝫ:quia nō maius ius habere pōt habens reditꝰ ab alio cōstitutos/q̄ȝ habuit cōstituēs:cū talis totū ius habeat mediate vel immediate a primo cōstituēte reditus: puta si q̄s constituit reditū in bonis suis:pōt illum donare petro:ergo etiā pōteū vendere petro. Tenet ꝯn̄a:qꝛ cuius est ius donādi:huius est ius vendendi. Item donatarius pōt vēdere reditus sibi donatos:ergo ⁊ donans idē potuit. Probat̄ ꝯn̄a vt supra qꝛ nō pōt maiꝰ ius habere in re donata/q̄ȝ habuit is qui donauit:ergo. Ex ista conclusione sequit̄ corollarie qd̄ nihil refert in emptione ⁊ vēditiōe reditū. Ad hec Panor. in.c.in ciuitate.de vsuris: vtrū sint de nouo vel olim cōstituti:dū tn̄ legitime cōstituunt̄ ptꝫ:qꝛ sicut olim ita et nūc pn̄t legitime constitui. Et ideo sicut oliꝫ:ita ⁊ nunc emi ⁊ vēdi:qꝛ habens ꝓprietatē ⁊ plenū dn̄ium:pro quolibet tpe sui dominij potest re sua vt placet vti. Si ergo olim potuerunt habentes dn̄ium rei in ea cōstituere reditꝰ: ita et nūc. Et sicut olim poterāt illos vēdere ac emere:ita ⁊ nūc. Et dictū est notanter legitime:quia si cōstituerentur in fraudē vsure:sicut nūc nō licet:ita nec olim licuit. Qd̄ aūt possunt cōstitui in fraudem vsure:aut in fraudē vēdi et emi:partim ex dictis:et partim patebit ex dicendis. Nec em̄ ſm aplm circūuenire dꝫ quis proximū in negotio.j.Thessa.iiij.

Cōclusio.3. F ¶ Tertia ꝯclusio. Sicut in re separabili ab vsu reditus pōt cōstitui legitime/emi ⁊ vendi ad certuꝫ vel incertū tp̄s:ita etiam pōt cōstitui emi ⁊ vēdi perpetuus. Prima pars ꝓbat̄ quātū ad singulas particulas. Primo ꝙ census possit cōstitui/est cōclusio prima. Itē ꝙ cōstitutus possit vendi ⁊ emi est cōclusio scd̄a. Qd̄ ꝟo possit ad tp̄s constitui:ptꝫ silr̄ ex prima conclusione:pōt em̄ quis obligare bona sua vt vsq̄ȝ ad terminū temporalem annuatim rn̄deāt partem fructuū sibi vel alteri:⁊ non post terminuꝫ designatum:sicut pōt fructus integros(vel partem eoruꝫ) alteri ad certos annos donare vel vendere:vt ex predictis ptꝫ. Qd̄ vero pōt cēsum siue reditū ad tēpus cōstitutū vendere ⁊ emere patet:qꝛ ibi pn̄t esse oīa ad emptionem legitimā requisita.s.ꝑsonarū contrahētiū idoneitas:vt plenū dn̄iuꝫ in vendēte:⁊ facultas recipiēdi in emente. Merx.s.ius recipiēdi reditū cōstitutū. Preciū iustū ⁊ donatio vtriusq̄ȝ conditionalis:do si des:de quibus supra.q.x.circa principiū. Oīa hec patent preter quartū.s.preciū iustū:et hoc declarat̄. Nā pōt preciū adequari merci ⁊ commensurari ꝑ respectū ad vsum humanū:ergo potest esse iustū. Tenet ꝯn̄a:qꝛ hic est iustitia precij:si fuerit adequatū merci:vt ibidē dictum est. Añs patet: quia aut reditus constitutus est in parte crementi/tertia/quarta/vel sexta ad terminū cōstitutū:et tūc merx non est certa:qꝛ variat̄ ſm vbertatē ⁊ sterilitatem tēporū. Pōt tn̄ estimari ad mediū ſm cōmuneꝫ cursum inter tēpora bona ⁊ sterilia:⁊ eodem modo preciū ita vt sit eque dubiuꝫ an alterū eorū excedat vel deficiat ab equalitate. Et talis estimatio sufficit ad equalitateꝫ siue ad equationē dati ⁊ accepti: id est mercis et precij cessante alias dolo et fraude. Dubiū em̄ tale excusat inequalitatē si accidat:vt in simili habetur in.c.in ciuitate.⁊.c.nauigāti.de vsuris:vbi excusatur vēdens rē plus q̄ȝ valeat:dummodo dubius fuerit:an tpe solutionis plus minusve valeat. Silr̄ q̄ nunc tradit pecuniā:licet res tpe illo plus valeat:si sit dubius an res tēpore traditionis plus vel minus valeat:et hoc si sit equaliter dubiꝰ in vtrāq̄ȝ partē. ¶ Si vero reditus cōstitutus est in certa quantitate crementi:vt gr̄a exēpli in.x.vel.xx. modijs tritici:qꝛ iteruꝫ valor eius dubius est:eo qd̄ vno tpe plus:alio minus valet. Si cōstituit̄ preciuꝫ ad mediū valoris ſm cōem hominum estimationē: licet qn̄q̄ȝ excedat:qn̄q̄ȝ deficiat:tamē ꝓpter dubiuꝫ ad vtrūlibet estimat̄ iustū. Si autē reditꝰ constituit̄ in certa quātitate pecunie vt.x.flo.singulis.x.annorum de tali fundo dandis:tunc seruatur equalitas si preciuꝫ constituat̄.c.flo.qꝛ.c.flo.recipiet in.x. annis. Ueruꝫ quia minus valet res empta que subest periculo:q̄ȝ si non sit periculū:aut si periculuꝫ sit in aliū translatū:gr̄a exempli:minus valet reditꝰ ꝯstitutus in domo aliqua:q̄ȝ in agro vel prato:quia domus subest periculo incēdij/cui nō subest ager vel pratū. Sic terra in vno loco subest maiori periculo alluuionis/guerrarū/ferarū ⁊c.q̄ȝ in alio: propter qd̄ minus valet in vno q̄ȝ in alio. Et per hoc etiā cēsus cōstitutus in bonis pluribꝰ periculis subiectꝰ minꝰ valet q̄ȝ si constitueretur in bonis minus periculosis:qm̄ pereūte fundo perit ⁊ census in fundo cōstitutus. Et hoc respectu posset aliquid diminui de precio:tantū.s.quantū aliq̄s reciperet ꝓ eo ꝙ in se periculū susciperet:gr̄a exempli. Census.x.flo.cōstitutus est in domo aliqua ꝑ.x.annos soluēdꝰ:si nullum foret periculū:iustū precium essent.c.flo. Si vero est ꝑiculū qd̄ iusto libramine aliq̄s in se susciperet pro.x.flo.tunc census ille cū periculo nō valeret vltra.xc.flo.et ita moderandū esset preciū ſm quātitatē periculi cū alijs concurrentibꝰ. Nō autē attēdēda est dilatio tp̄is in quo recipiēdus est cēsus:qꝛ si ꝓpter hoc precise aliq̄d iusto precio detraheretur id fieret in fraudē vsure. Sic em̄ lucruꝫ quereret̄ ex temporis dilatione:⁊ esset simile ac si mutuarē alicui.c.flo.accepto pignore cū pacto ꝙ in.x.annis redderet mihi.c.flo.qd̄ est manifesta vsura. ¶ Similiter pōt vēdi ad tp̄s incertū vt ad vitā hoīs:qd̄ probatur:qꝛ quis pōt emere fundū vel domū ad vitam suam:ergo etiā censum in eo cōstitutū. Tenet ꝯn̄a: G
quia non est maioris valoris census q̄ȝ fundꝰ. Sed añs patet:⁊ est cōis practica ⁊ ab oībꝰ cōcessum. Itē quis habēs bona fructifera potest alteri donare:vt singulis annis leuet de fructibus earum quartam partem:vel certā quotā fructuū vel pecuniaꝫ equiualētē. Manifestū est ꝙ donatariꝰ poterit illud ius sibi donatum alteri vendere:ergo conclusio quo ad hanc clausulam vera. Sic et primo donans ius tale leuandi tm̄ ad vitā donatarij/pōt illud vēdere per illam maximā. Cui competit ius dandi aliq̄d vēdibile:ei cōpetit et ius vendendi. Ius autem illud est vendibile:quia est precio estimabile:vt supra argutum est in probatione scd̄e conclusionis. ¶ De ista parte conclusionis quo ad reditus ad vitā Henric. de Hal.recitat rōnes contrarias doctorū contraria opinantiū:⁊ licet tendat ad hoc ꝙ scrupulosum sit emere hmōi census et nō expedire reipublice:tenet tamen ꝙ contractus in se non sit illicitꝰ. Unde post recitationem dictarum opinionum:coactus rationibus vnius opinionis dicit. Quicquid sit quantū ad contractum emptionis census ad vitam de expedientia respectu reipu. videtur ꝙ vtiq̄ȝ ſm se sit licitus ita videlicet ꝙ sine peccato exerceri posset: quia sicut apparet ex.c.iiij.secunde partis huiꝰ tractatus:quilibet potest in re sua(census capace) constituere censum perpetuū vel ad tempus solum:vt ad vitam alicuius vel ad aliquos annos:⁊ hoc censum certe quantitatis:vt q̄rtā vel sextā fructꝰ rei sue vt vinee/domꝰ vel alteriꝰ. Cū ergo sicut q̄libet pōt dare rē suā ⁊ fructū eiꝰ ſꝫ totū vel partē cuivult:ita pōt dare cui vult oēm cēsum quē in re sua cōstituit.

Uidetur etiam cum sit finiti valoris ⁊ determinati
ꝙ vendere possit ſm aliquã estimationem iustam.
Hec Henri.par.ij.sui trac.c.iij.primo. ¶Secunda
pars conclusionis/scȝ ꝙ in re vsu non consumpti-
bili census ꝑpetuus possit cõstitui/vendi ⁊ emi: ꝓ-
batur: qꝛ reditus ꝑpetuus põt ꝯstitui in fundo ali-
quo ꝑpetuo ex conclusione prima: nã habẽs dñiuȝ
in re aliqua plenũ/põt in re illa constituere cẽsum
illi rei rei coequeuũ. Et ille dꝛ in ꝓposito ꝑpetuus:
⁊ ille põt vendi ⁊ emi: sicut gratis donari. Sicut et
fundus in quo cõstitutus est reditus: vendi potest
aut emi vel donari. ¶Preterea si reditus ꝑpetuus
vẽdi nõ posset: maxime ex eo qꝛ non põt esse quali-
tas inter datũ ⁊ acceptã: siue mercẽ ⁊ preciũ ꝓ eo ꝙ
successu tpis incõparabiliter plus in valore proue-
niet ex reditibus ꝙ̃ sit pecunie valor ꝓ qua emit̃.
Ematur (exẽpli grã) reditus vni⁹ floreni ꝓ.xx.flo.
in mille annis accipient̃ quinquagesies.xx.flo. et
sic successu tẽporis incõparabiliter magis: sed hoc
nõ. Tum qꝛ fundo in quo cõstituit̃ census ꝑpetuus
põt assignari preciũ equale: ꝓ quo poterit iuste vẽ-
di ⁊ emi: ergo etiã censum in eo constitutũ: qꝛ cen-
sus in fundo cõstitutus nõ põt esse ꝑciosior fundo.
¶Preterea equalitas ꝑcij ⁊ mercis nõ est attẽden-
da ex quantitate eoꝝ in se cõsiderata ſm gradũ na
ture: vt ptȝ ex dictis supra.q.x.sed penes gradũ vti
litatis ad finẽ humanũ cõsequendũ deseruientis/
quẽ hoies habẽt vel habere possunt ex eoꝝ vsu. Ta
lis aũt gradus estimari dȝ ex cõi cursu ⁊ consuetu-
dine patrie. Unde tunc estimat̃ preciũ equale mer-
ci: qñ vendẽs ſm cõem cursum tantã vtilitatẽ cõse-
qui põt ex ꝑcio: quantã emẽs ex merce. Unde si qs
poterit emere ſm cursum cõem fundũ: de quo dedu
ctis laborib⁹ ⁊ expẽsis haberi põt regulariter fru-
ctus vnius floreni ꝓ.xx.flo.tunc.xx.flo.estimantur
iustũ ꝑciũ cẽsus vni⁹ flo.ãnui: qꝛ isti.xx.flo.possunt
tantũ ꝓficere vẽdẽti cẽsum: quãtũ cẽsus talis emẽ-
ti. Põt eñ emẽs ꝓ.xx.flo.emere aliũ fundũ de quo
habitur⁹ est ãnue.j.flo.deductis laborib⁹ ⁊ expen-
sis. Ex quo ptȝ ꝙ illa ꝯña nõ vȝ.successu tpis incõ-
parabiliter pl⁹ ꝓuenit de reditib⁹ i valore ꝙ̃ sit pe
cunia illa ꝓ qua emit̃: igit̃ nõ est equalitas īter cẽ-
sum ⁊ ꝑciũ: qꝛ equalitas illa nõ est attẽdẽda ſȝ oẽs
⁊ singulos successiuos ꝓuẽt⁹ mercis: sȝ vt dictũ est:
tã ex gradu vtilitatis ꝙ̃ ex vsu tã mercis ꝙ̃ ꝑcij ha
bere pñt regulariter cõtrahẽtes. Qui grad⁹ mẽsu-
rãdus est ſm consuetudinẽ ⁊ cõem estimationẽ pa
trie: vt dictũ est. Et illa mẽsura nõ cõsistit in indiui-
sibili: sed in medio quodã inter excessum ⁊ defectũ
habentẽ latitudinẽ: vt dictũ est. In hac etiã estima
tiõe nõ debet attẽdi industria singularis ementis:
põt tñ attẽdi dãnũ vendẽtis: maxime si ad īstantiã
emẽtis vẽdat/alias nõ vẽditur: vt supra dictũ est:
⁊ ideo additũ est regulariter: ⁊ ſm hãc mẽsurã tãt⁹
esse põt valor.xx.flo.numeratorũ: quãt⁹ vni⁹ flore
ni ꝑpetui cẽsus: alioqn nũꝙ̃ oppidũ/villa/ager/vi
nea: et alie possessiones annuũ fructũ afferẽtes: pos
sent ꝓ certa ⁊ numerata pecunia emi aut vendi: qđ
est absurdũ: qꝛ semꝑ emẽs hmõi ſȝ cões causas in-
feriorũ ⁊ supiorũ: ⁊ sui successores incõparabiliter
plus ꝑcepturi sunt ex ꝓuẽtib⁹ possessionũ empta-
rũ: ꝙ̃ sit summa pecunie pro qua emerũt. ¶Ex his
Corol. sequit̃ corollarie: ꝙ nõ equale ꝑciũ siĺis cẽsus i di-
uersis locis: neꝙ̃ in diuersis temporibus. Patet: qꝛ
fundi in quibus constituuntur census non sunt
equalis ꝑcij in diuersis regionib⁹ et tꝑibus. Unde
si ꝓ.x.flo.posset emi fund⁹ in certo loco: de quo ha-
beri posset annuatim valor vnius flo.deductis la-
borib⁹ ⁊ expẽsis: qđ cõtingere posset ꝓpter fecũdi-
tatẽ terre/raritatẽ ⁊ paucitatẽ colẽtiũ: aut pecunie
aut alias causas: ibi decẽ flo.essent equale ⁊ iustuȝ
preciũ vni⁹ flo.cẽsus in tali possessiõe cõstituti. Et
ſm hoc olim dũ minor fuerat numer⁹ ꝑpli cultoris
terre: cẽsus minori ꝑcio cõparabant̃ ꝙ̃ nunc cõpa-
rantur. Unde quondã emebat̃ vna libra ꝓ.xiiij.in
certis regiõib⁹ tãꝙ̃ ꝓ iusto ꝑcio: put declaratũ est
in bullis Martini pape ⁊ successorũ suorũ suꝑ his
emanatis. Ista cõclusio cũ suis ꝓbatiõib⁹ ⁊ decla-
ratione/est de mente dñi Inno.in.c.in ciuitate.de
vsuris.oĩa hec snialiter ponẽtis. ¶Quarta ꝯclusio
Cõditio facultatis reemẽdi reditũ ꝓ voto ementis Cõcl.4.
apposita: nõ vitiat cõtractũ/si cetera ad iustitiã con 3
tractus reqsita sunt paria. Probat̃ cõclusio: qꝛ adie
ctio hui⁹ cõditiõis nõ vitiat cõtractũ emptiõis cu-
iuscũꝙ̃ rei vẽdibilis: ergo nec redit⁹. Cõsequentia
nota. Añs probat̃ aucto. ⁊ rõne. Aucto.le.ve.q̃ fuit
diuina. Nã Leui.xxv.ꝑcepit dñs: ꝙ possessiões vẽ-
di deberẽt ꝑcio supputato ſm distãtiã ab ãno iubi
leo: quo possessio libere reuertebat̃ ad dños suos/
scȝ vẽditores. Nõ eñ poterãt vẽdi nisi vsꝙ̃ ad an-
nũ iubileũ: sec⁹ tñ de domib⁹. Iterũ ibidẽ ꝑcipitur
Terra nõ vendetur in perpetuum: sed cũcta regio
possessionis vestre sub redemptionis cõditione vẽ
detur. Et infra de venditiõe domus subditur. Qui
vendiderit domũ intra vrbis muros: habebit licẽ-
tiã redimẽdi: donec vnus impleatur annus. Si nõ
redemerit: ⁊ anni circul⁹ reuolutus fuerit: emptor
possidebit eã ⁊ posteri eius in perpetuum: ⁊ redimi
nõ poterit etiã in iubileo: hoc singulare de domib⁹
in ciuitatib⁹ muratis. ¶Ex illis Gerson elicit tria.
Primũ: ꝙ venditio perpetua licita est: patet in ven
ditione domus intra muros vrbis. Scđm: ꝙ vẽdi-
tionẽ nõ inficit cõditio redimẽdi. Tertiũ: ꝙ si ẽptor
post.x.vel.xx.annos velit reddere illud quod emit
suo venditori qualicũꝙ̃ precio: non tenetur fruct⁹
medij temporis deducere in precij compẽsationẽ.
Sed di.oppositũ huius videt̃ precipere dñs. dicit
eñ. Si vẽditor inuenerit preciũ ad redimẽdũ: com-
putabunt̃ fruct⁹ ex eo tꝑe q̃ vẽdidit: ⁊ qđ reliquum
est/reddet ẽptori: ergo fruct⁹ cõputãdi erãt i sortẽ.
Rñdet̃ ꝙ terra ꝓmissiõis erat īmediate ipsi⁹ dei: et
iudei ibi habitãtes nõ erãt sicut coloni: ⁊ iõ dñs vo
luit terrã illã aliter vẽdi vel alienari: vt dicit Lyra
in postilla ibidẽ. Uoluit eñ dñs facere pietatẽ po-
pulo suo pauꝑi vẽditori. vñ voluit ꝙ vẽditores sem
per possent redimere vẽdita: ꝙꝙ̃ fruct⁹ ab empto-
ribus leuati: subuenirẽt emptori in solutione pre-
cij redemptionis. Sicut et voluit: ꝙ possessio vẽdi-
ta in anno iubileo gratis reuerteretur ad vendito-
res. et hoc duntaxat in populo suo peculiari. Ille
autem cõditiones non sunt de natura contractus
venditionis: nam possessor domus empte in vrbe
murata empta a domino suo: et infra anni circulũ
non redẽpta: licet emptor nõ cogebatur reuende-
re vẽditori: poterat tñ etiam post reuolutũ annum
reuendere venditori vel cui voluisset: et tunc nõ te-
nebat̃ fructus receptos cõputare in sortẽ. Uerũ illa
iudicialia ve.te.non obligant in le.no.nisi de nouo
essent ꝑcepta. Nec allegata sunt tãꝙ̃ ꝓ nũc obliga
toria: sȝ ad hoc tãtũ vt ostẽdat̃: ꝙ ẽptio rei sub ꝯdi-
tiõe reẽptiõis nõ ẽ de se illicita: eo ꝙ aliqñ a dño ꝑ-
cepta ⁊ alludẽs legi diuine oli obligatorie: nihil ei
illicitũ ex se vnꝙ̃ a dño ꝑcipit̃. Sequit̃ etiã ex eisdẽ
allegatis ꝙ res põt vẽdi ad tẽpus: ita ꝙ lapso tꝑe
redeat ad vẽditorẽ: ptȝ: qꝛ ſȝ legẽ nõ poterant vẽdi
neꝙ̃ emi possessiones/nisi vsꝙ̃ ad annum iubileũ.
¶Probat̃ etiã cõclusio rõne/qꝛ hec ꝯditio nihil tol
lit qđ est essentiale cõtractui emptiõis: qꝛ nõ obstã-
te illa cõditione/ibi possunt esse oĩa ad iustã ẽptio
nẽ reqsita: puta emẽs/vẽdẽs/idonei/merx/iustum
ꝑciũ: ⁊ volũtas plena dandi ⁊ accipiẽdi. Deniꝙ̃ nõ
est in grauamẽ emẽtis q̃ sponte se obligat ad reuẽ-
dẽdũ. Nec vendẽtis: qꝛ in hoc magna pietas exhi-
betur vẽditori q̃ attenuatus vẽdit possessiũculam
suã vel reditus ad quos redire põt dño ꝓuidẽte: et
fortuna pinguiori arridẽte: qđ alias fieri non pos-
set. ¶Preterea in ꝑtãte cuiuslibet est se obligare
emptori: obligatione que nõ est lege ꝓhibita. Nec

illicitū: est deducere in pactū qđ alias nō est illicitū: vbi pactū nō repugnat. qđ dicit̃ ꝓpter donationem liberam ⁊ gratuitā: q: si accedit pactū iam non erit donatio libera. Et per hoc in mutuo lʒ aliqd gratuite supra sorte donare: nō aūt lʒ pacisci. Cōcordat predictis Gerson ponēs ꝓ regula: ꝙ oīs cōtractus quo licite emuntur vel vendūtur reditus perpetui pōt similiter esse licitus: si eodē contractu similiter se habēte detur facultas mutua rem emēdi/ presertim in foro cōscientie. hec ille. Nec refert ꝫm eundē cōsideratione septima trac. sui de cōtrac. si in ꝯtractu venditionis ⁊ emptionis pactū potestatis redimendi rem vēditā limitet̃ ad tēpus certū vel incertum: vt gr̄a exēpli: si datur facultas redimendi vsqꝫ ad. x. annos ⁊ nō postea: aut ꝙ pōt redimere post. x. annos: ⁊ nō ante: vel ꝙ pōt redimere qñcūqꝫ placuerit vēditori. Et hoc pʒ: q: cū ꝯtus possit esse ꝑpetuꝰ i. sine facultate redimēdi ꝯcessa: qñcūqꝫ illa facultas ꝯcedit̃ pia est ⁊ gratiosa cessantibus als dolo ⁊ fraude vsurarū. Addit etiā idē cācell. hāc ꝯsiderationē. Vēditionis ⁊ emptionis ꝯtus nō ideo precise dʒ illegitimus iure diuino ⁊ naturali: dū ꝓpter libertatem redēptionis vēdite rei/ res ipsa minori p̄cio vēditur vel emit̃. Pʒ hoc: q: mēsuratio preciȷ fieri hʒ ꝫm ampliationē dñȷ sup rē emptā. Cōstat eñ ꝙ in casu ꝯcesse redēptionis cedit res empta emptori in minꝰ amplū dñiū ꝙ̄ si nō posset redimi: ⁊ ecōtra vēditor nō ita plene ⁊ totalr̃ denudat se a dñio sue rei quā vendit. Si igit̃ pōt p̄ciū augeri dū ius vel dñiū est pinguiꝰ: latius ⁊ vberiꝰ: pōt etiā dñio diminuto ⁊ preciū diminui: ꝓ quo facit textus Leui. xxv. allegatus quāto minus tp̄is numeraueris: tanto minꝰ emptori ꝯstabit. Cōfirmat̃ ex ꝯsideratione locationis ⁊ ꝯductionis sibi fit trāslatio soliꝰ vsus retento dñio. Quis eñ nesciat tēperari vel augeri p̄ciū iuxta tp̄is ⁊ vsus cōmoditatē maiorē vel minorē. hec ille. ¶ Deniqꝫ res empta / ⁊ cū pacto reemptionis minꝰ valet emptori ꝓpter facultatē redimēdi reseruatā vēditori. Nō eñ poterit ēptor rē sub tali pacto emptā tāti vēdere alteri: sicut si pactū hoc nō interuenisset. Dicitur aūt notāter in cōclusione si cetera sunt paria. i. nihil preter cōditionē vel pactū illud interueniat qđ cedat in fraudē vsurarū: vel alias viciare possit ꝯtum: sed seruant̃ debite ⁊ rōnabiliter substātialia ꝯtus: vt. s. ibi sit cōsensus liber vtriusqꝫ vendētis ⁊ emētis. Et sit ibi merx. s. res q̄ emitur seu ius recipiēdi censum. Emat̃ etiā iusto p̄cio rōnabiliter taxato ꝫm valorē rei q̄ venditur ꝫm cōsuetudinem loci ⁊ tēporis: puta ꝫm rectū iudiciū rōnis expedire (vtqꝫ emēti ⁊ vendēti ⁊ reipu.) iudicat̃: ita ꝙ fiat adequatio dati ⁊ accepti/ ꝫm ꝓportionē ad vsuʒ hoīm in quē veniunt: seu nata sunt venire. Sitqꝫ vere intētio illius vendēdi/ illius emēdi: nō sub colore noīm vēditionis/ emptionis: mutuandi aut impignorandi. Qm̄ si aliqđ eorū deficit: ꝯtus nō est licitus ⁊ presumit̃ in fraudē vsurarū factꝰ. Et maxime hoc p̄sumit̃ si p̄ciū nō fuerit iustū: nec valori rei vendite ꝫm modum dictū cōmensuratū: aut si ex pacto periculū rei maneat apud vendentē: qđ de natura emptionis manere dʒ apud ementē: nā periculum rei sequit̃ ꝓprietatē seu dñium rei. ¶ Circa p̄ciū rei

Nota. 1. tʒ Henri. de oyta in trac. suo notabili de ꝯcti. ꝙ si ꝓpter adiectionē ꝯditionis reēptionis minꝰ detur de p̄cio: ꝙ̄ res vʒ ꝫm rōnabilē estimationē: ꝙ ꝯctꝰ sit illicitus: q: ꝯ equitatē iustitie cōmutatiue ꝯtra opi. Joā. Gerson supra recitatā. Et ꝓbat sic: q: adiectio talis cōditionis nullū facit preiudiciū emptori ꝫm verā equitatē iustitie cōmutatiue: ⁊ ideo nō dʒ p̄cio taxari. Unde si taxat̃ p̄cio vt minus detur/ ꝙ̄ si simpliciter ⁊ ꝑpetuo venderet̃ iam deficit ab equitate iustitie cōmutatiue: ⁊ ꝑ ꝯñs ꝯtus illicitus. Añs ꝓbatur: q: vel emptor rē emptā obtinebit ꝑpetue ꝓ se ⁊ heredibꝰ suis: vēditore nūqꝫ ꝑueniēte ad pinguiorem fortunā: aut als nūqꝫ ꝑ se vel heredes suos redimente/ aut qñqꝫ revendere oportebit ꝓpter adiectionem ꝯditionis sepe dicte. Si primū: cōstat ꝙ tm̄ hʒ in tali ꝯctu/ ac si cōditio nō fuisset adiecta: ⁊ per ꝯñs cōditio adiecta nullū facit sibi p̄iudiciū. Si datur ꝫm tūc si emisset rem iusto p̄cio: totū sibi reddit̃: qđ exposuit. ⁊ cū hoc lucrat̃ fructꝰ de re empta perceptos: qđ sibi dʒ sufficere ꝫm verā equitatem iustitie cōmutatiue. Et ꝑ ꝯñs si minꝰ dat ꝯctus ex parte illa reddit̃ illicitus: ⁊ vēditor iniuste dānificat̃ ꝑ hoc ꝙ medio tp̄e defectū habuit iusti preciȷ qđ sibi debebatur ꝓ re sua vēdita. ¶ Et ad rōneʒ Gerson supra tactam: ꝙ res empta minus valet emptori ꝓpter cōditionem ⁊c. R̄ndet ꝯuno nō negādo assumptū: qm̄ obligatio cadens solū in personam nō diminuit valorem venalis rei sicut facit obligato q̄ cadit in rem ipsam/ vt puta rem ipsam aliquo censu vel seruitio grauans: ergo ꝓpter istam obligationē persone tm̄ res nō minus valet. ¶ Sed illam solutionē q̄ etiaʒ est Henri. de has. impugnat ⁊ bene. qm̄ lʒ talis obligatio nō facit rem minꝰ valere in se/ ꝙ̄ si obligatio nō esset: tm̄ facit eā minus valere emptori: q: vt dictum est: emptor cū illa cōditione nō hʒ tam plenuʒ dñium sicut sine illa. Nec verū est ꝙ obligatio ꝑsone nō minuit valorē rei: saltē respectu ꝑsone obligate. Posset eñ ꝑsone iponi obligatio aliqua ꝫuitutis vl̄ alia que ip̄m sic grauaret: ꝙ meliꝰ eēt sibi rē simplr̄ nō hr̄e ꝙ̄ sic grauari. Posset ēt obligatio esse talis ꝙ possessio illiꝰ rei i duplo minꝰ valeret: ꝙ̄ si obligatio illa q̄ i suā ꝑsonā cadit nō eēt. Et ꝑ ꝯñs scōm verā equitatē iustitie cōmutatiue aliquis licite posset emere rē aliquā cū tali obligatione in suā ꝑsonā cadēte in duplo remissiꝰ. ¶ Uerū ergo est ꝙ obligatio ꝑsone q̄ nō ꝯsequit̃ rē aliquā possidēdā: illa nō facit rē minꝰ valere. Secꝰ de obligatione/ qua ꝑsona obligat̃ ꝓpter rē possessam. ¶ Ideo aliter soluit dicens: q: lʒ ꝫm estimationē eorū q̄ corruptū habent iudiciū sequentiū inordinatā cupiditatē: res vēdita minus vʒ emptori ꝓpter hm̄oi obligationē: nō tm̄ ꝫm rectā rōnē ꝫm quā hō lege charitatis tenetur alteriꝰ onera portare: ⁊ alteri subuenire ꝓ loco/ tp̄e ⁊ negotiȷs hoc expostulantibꝰ. Et sic ꝯtra legē charitatis peccat i primū: q̄ aliqđ diminuit de iusto p̄cio ꝓpter obligationē adiectā in ꝯctu: ꝙ res sine illa obligatiōe valeret attēto ꝙ dato iusto p̄cio: ēptor nō haberet dānū/ sed lucrū: vt supra deductum est.

¶ Sed illa solutio deficit: nā nō peccat emēs contra legē charitatis in ꝯctu q̄ nihil minuit de iusto p̄cio iustū aūt p̄ciū rei vēdite cū obligatione / minus est precio eiusdē rei vēdite sine obligatione ementis/ ꝓpter diminutionē dñȷ in re empta ex huiusmodi obligatione: nam ⁊ obligatio illa/ pecunia estimari potest. ¶ Quis enim nō videat ꝙ emēs possessionem liberā nō sine p̄cio se obligaret ad reuendendum vēditori ad eius vota. Similiter obligatus ad reuendendū/ pecunia digna se redimeret ab hm̄oi obligatione. Et ideo tāto minus valet res cū obligatione vēdita: quāti obligatio estimatur ꝫm equitateʒ recte rationis. Nec hoc verū est ꝙ emens rem cum obligatione pro precio/ ꝙ res simpliciter valet sine obligatione/ nullū patitur dānum. Nā nō pōt postea cū libuerit alteri vendere/ ⁊ cōsequi preciuʒ quod ipse dedit: q: nō pōt alteri vēdere a suo venditore: nisi cum obligatione ad reuendendū. ⁊c. ꝓpter quam obligationē alter nō daret preciū qđ valet sine obligatione. Etiā nō pōt ita libere vti re empta ipsam colendo/ meliorando: sicut faceret si nō esset obligatus ad reuendendū. ¶ Et ideo videt̃ opinio Gerson esse ꝓbabilior ⁊ verior: lʒ magis tutū esset ⁊ magis piū si in cōtractu illa obligatio ad reuendēdū/ nō estimaretur precio. Si tm̄ estimat̃ precio non tm̄ excessiuo: sed tanto/ quāto qui s ꝫm rectā rōnem ⁊ patrie consuetudinem vellet inse suscipere hm̄oi obligationem nō peccat̃ in proximū: nisi proximus esset in extrema necessitate: in qua etiā de suis sine

Replica

cõtractu teneret ei subuenire. Rariꝰ tñ illi cõtractꝰ
fiũt ex tali necessitate: que nõ aliter possit tolli. Nã
et freqñter diuites ⁊ abũdãtes sic vẽdũt: volentes
pecunia ad maiora lucra vel cõmoda vti. Unde ac=
cidit huic cõtractui an vẽdens sit pauper an abun=
dans: ⁊ qua occasione rẽ suã sub hmõi cõditione vẽ
Conclu.5. N dat. ¶ Quinta cõclusio ⁊ respõsalis. Habẽtes redi=
tus legitime cõstitutos ex donatione/hereditate/
aut iusta emptione: nõ tenent ad restitutionẽ rece=
ptorũ horũ occasione. Hec cõclusio pbat: nullus te=
net ad restitutionẽ bonorũ ad se iusto titulo venien
tiũ: sed reditus legitime instituti (de quibꝰ cõclusio)
veniunt iusto titulo. s. donationis/hereditatis aut
emptionis precio iusto: ergo. Consequẽtia nota cũ
maiore. Minor patet ex conclusionibus pmissis.
Conclu.6. Utrũ aũt cuilibet liceat comparare hmõi reditꝰ: di=
cet in dubijs. ¶ Sexta conclusio. Si quis constituit
aut possidet reditꝰ perpetuos vel tẽporales in frau
dem vsure aut dãnũ iniustũ pximi: tenet ad refusio
nẽ dãni lese parti. Ista conclusio satis pꝫ ex pmis=
Articu.3. sis. q. ij. huiꝰ distin. ⁊ per. c. si culpa. de iniu. et dã. fre
O quẽter allegatũ. Et hoc de arti. ij. ¶ Quãtũ ad arti=
culũ tertium: qꝛ varie sunt opi. doct. in hac materia
ideo vt clarius pateat veritas: motiua eorũ inquan
Dubium.1. tum obuiãt cõclusionibus pmissis ponã ⁊ soluã.
¶ Et qꝛ primã cõclusionẽ omnes admittũt: ideo du
bitatur contra secũdã cõclusionẽ arguẽdo: ꝙ nõ li=
ceat emere aut vendere reditꝰ pecuniarũ legitime
constitutos: qꝺ probat primo sic. Pecunia emi non
potest: sꝫ emere reditus pecuniales est emere pecu=
niã: ergo reditus pecunia emi nõ possunt. Cõseq̃nẽ
tia nota. Maior probat: qꝛ cõtra naturã ⁊ rationem
numismatis est vt sit terminus emptiõis. Nam nu=
misma inuentũ est vt sit mediũ cõmutationis ⁊ non
terminus. v. Ethic. Et ideo vt arguit doctor solen=
nis. viij. quodl. q. iij. qñcũq tradit pecunia tanꝙ ex
tremũ cõmutationis/emptionis. s. et venditionis: ⁊
nõ tãꝙ mediũ mutuo traditur: ideo spes accipiẽdi
aliquid pro istius pecunie traditione vsura est: siue
tota simul accipiat post lapsum temporis: siue per
quotã aliquã singulis annis intentione plꝰ recipiẽ
di: siue per se: siue per suos heredes/vsura est. Mi=
nor pbat: qꝛ nihil aliud est emere reditus pecunia
rũ: ꝙ per pecuniã iam semel datã emere pecuniam
successiue recipiendã. ¶ Itẽ in tali contractu vẽdẽs
nullã rem trãsfert in ementẽ: sed solũ se obligat ad
certã pensionẽ: ergo non est verus cõtractꝰ emptio=
nis ⁊ venditionis. Tenet cõseq̃ntia: qꝛ in omni cõ=
tractu emptionis dominiũ alicuius rei transfertur
in ementẽ. Antecedẽs patet: quia nec fundũ: in quo
cõstituitur census: nec vsum eius vẽdens trãsfert: qꝛ
vtrũq cũ eius dñio manet apud vendẽtẽ: nec pecu
niã successiue recipiendã: qꝛ illa non est: nec tota est
in potestate vẽdẽtis. ¶ Itẽ cẽsus venditionis incõ=
parabiliter excedit preciũ. Similiter merx vendita
incerta est ⁊ precium certũ: que omnia repugnãt iu=
ste emptioni. ¶ Si dicitur qꝺ ius recipiendi de tali
fundo annuatim tãtã pecuniã trãsfertur. ¶ Cõtra:
querit quid sit illud ius: aut est pecunia recipienda
et stat argumentũ: aut fundus vel pars eius: sꝫ hoc
nõ: qꝛ nõ trãsfertur in ementẽ: vt argutũ est. Nec est
ipse vendens: qꝛ iste est persona libera: vt supponit
que nõ debet obligari. Deniq tũc desinente perso=
na vẽdẽtis: nihil iuris maneret emẽti ad leuãdũ cẽ
sum. Et per hoc videt qꝺ venditio census nõ sit nisi
cõtractus mutui: quo dat pecunia numerata ⁊ cer=
ta alicui: vt successiue reddatur dato fundo vel re
alia pro pignore. Et per cõseqũs quicquid accipit
temporis successu supra sorte/vsura est. ¶ Ad ista lꝫ
facile rñderi possit ex declaratis: tñ ad maiorem ve=
Responsio. ritatis indagationem: rñdetur breuiter ad singula.
Ad.1. ¶ Ad primũ breuiter põt negari minor. s. qꝺ emere
P reditus est emere pecuniam: qm dictũ est in. j. nota=
bili: qꝺ aliud est reditus/aliud pecunia. Qm reditꝰ
est ius recipiendi pecuniã qꝺ est vẽdibile ⁊ emibile
sicut ius stillicidij/vel transeũdi per terrã alterius/
vt ibi declaratũ est. Et ad probationẽ patet falsum
esse quod assumitur: scꝫ qꝺ nihil aliud est emere re=
dituũ ꝙ pecuniã ⁊c. nec probat. ¶ Sꝫ quid de ma=
iori qua dicit: ꝙ pecunia emi nõ põt: ⁊ ꝙ nõ põt esse
terminus emptionis ⁊ venditionis/sed mediũ: qm
hoc est cõtra naturã ⁊ rationẽ numismatis ⁊c. Licet
illa maior si esset vera nõ foret cõtra conclusionẽ: tñ
de eius veritate modicũ videndũ est. Et primo dicit
qꝺ nõ est verũ/ꝙ sit cõtra naturã numismatis: ꝙ sit
terminus emptionis: qꝛ aurũ ⁊ argentũ non mone=
tatũ est eiusdẽ nature ⁊ speciei cum numismate: ⁊ tñ
emi potest et vendi. ¶ Preterea si per terminos vẽ=
ditionis seu generalius cõmutationis intelligitur
datũ ⁊ acceptũ a cõmutãtibus: certũ est qꝺ in omni
venditione pecunia est terminus: qꝛ data ab emẽte
et accepta a vẽdẽte. Sicut merx ecõuerso dat a ven=
dẽte ⁊ accipit ab emẽte. Preterea quid aliud est da=
re pro vna moneta aliã alterius generis equiualen
tẽ: vt pro aurea argenteã/vel ecõuerso ꝙ aurũ eme
re pro argẽto vel ecõuerso? ¶ Preterea si vẽdere est
trãsferre dñiũ alicuius rei in aliũ pecunia mediãte
vt supra diffinitũ est: tũc trãsferẽdo dñium pecunie
mee in aliũ/pro pecunia alterius vere vendo pecu=
niã: quia etiã pecunia res aliqua est: qꝛ qꝺ nulla res
est: nihil est scdm Augu. j. de doctrina christiana. Et
iuste si seruat equalitas inter datũ et acceptũ. vnde
ita iustũ est pecuniã pro pecunia cõmutare equita=
te valoris vtrinsq seruata: sicut rem pro re. Et sicut
vsura cõmittitur in mutuo pecunie pro pecunia: ita
in mutuo rei. Exempli gratia: granorũ aut vini pro
grano aut vino. Unde nihil refert ad iustitiã cõmu=
tationis vtrũ termini commutationis sint res alie
a pecunia vel pecunia. Unde si trado pecuniã vniꝰ
monete pro pecunia alterius monete eiusdem valo
ris: iusta est cõmutatio: vocet quocũq nomine pla=
cuerit/permutatio/cãbiũ siue venditio vel emptio.
Uariatio eñ nominũ tãtũ nõ iustificat: neq mutat
substãtiã cõtractꝰ: neq eiꝰ circũstãtias: quibꝰ manẽ
tibꝰ manet eiꝰ iustitia vel iniustitia. Et ꝙuis pecu=
nia sit terminꝰ in cõmutatione seu vẽditione rei p
pecunia: nihilominꝰ est mediũ cõmutãdi rẽ pro re:
qꝺ nõ est intelligẽdũ ꝙ in vna cõmutatione rei pro
re pecunia sit mediũ: qꝛ dũ immediate res pro re cõ
mutat/non interuenit pecunia. Sed est mediũ acq
rendi rẽ pro re per diuersas cõmutationes. Gratia
exẽpli: habeo bladũ: ⁊ volo pro eo habere vinũ: ven
do bladũ pro pecunia: ecce vna cõmutatio. Et pro
pecunia emo vinũ: ecce alia cõmutatio: in quarum
vtraq pecunia est terminus. Et per hunc modũ pe
cunia est mediũ cõmutatiõis rei pro re. Uerũ si vẽ=
ditio strictissime sic diffinit: est trãslatio dñij alicu=
ius rei/que nõ est pecunia: l aliã pecuniã mediãte:
tũc cõmutatio pecunie pro pecunia nõ est venditio:
sed vel cãbiũ/vel cõtꝰ innominatꝰ. Uerũtñ in omni
vẽditione sic diffinita: aut pecunia erit vnꝰ terminꝰ
vẽditionis: aut in vẽditione erit vnꝰ tãtũ terminus
s. res vendita. Sed quare potiꝰ datũ dicat terminꝰ
ꝙ acceptũ: cũ tñ idẽ sit datũ et acceptũ respectu di=
uersorũ. Gratia exẽpli: res vẽdita datũ est vẽditoris/
⁊ acceptũ emptoris: sicut pciũ datũ est ab emptore/
acceptũ a vẽditore. Rñdeat qui cõclusionẽ nostram
negat. ¶ Ex quo patet qꝺ ratio illa que a nonnullis Ad.2.
magnipẽditur: nulli fundamẽto innitit: sꝫ in termi Q
norũ impositione laborat. ¶ Per hoc solutũ est se=
cũdũ argumẽtũ qꝺ querit cuiꝰ rei dñiũ transferat.
Et patet ꝙ dñiũ reditus scꝫ iuris recipiẽdi annua=
tim tãtũ de his bonis vel personis in quibꝰ census
cõstituit. ¶ Et cũ ibi replicat: qrendo quid sit illud
ius qꝺ transfert. Responsum est supra arti. j. qꝺ ius
illud plura importat: s. personã emẽtis fundũ: pecu
niã recipiẽdã: personã vẽdẽtis: ⁊ cõuẽtionẽ inter eos
factã: que est consensus volũtatũ signo exteriori ex=

pressus. Ratione quorū oīm emēs pōt iuste recipe-
re suis tpibus cēsum cōstitutū. Jus ergo tale nō est
aliquid vnū: nec hȝ quid rei: sed quid nominis. Si
gnificat tñ multa ratione quorū facultas recipiēdi
cēsum (que fuit in vēdēte) trāsfert in ementē. Quod
etiā ibi addit q persona libera non debeat seu pos-
sit obligari: improbatū est supra in .j. arti. Et vt cla-
uus clauo retūdat: qro quid emit: dū ius stillicidij
aut transeūdi per agrū alicui⁹ aut seruit⁹ ali qua in
cōmunitate ville vel in persona emit et multis simi-
lib⁹: q tñ posse vendi et emi nullus est qui negat. Et
qd ibi respondēt: admittāt etiā in casu nostre cōclu-
sionis. Similiter de veterib⁹ censib⁹ pro fundatio-
nib⁹ ecclesiarū: aut reipub. cōseruatione constitutis
Ad.3. quas null⁹ reprobat: nec posse vēdi negat: idē argu
mētū locū hȝ. ¶ De alio q pecunia leuāda successi-
ue incōparabiliter excedit preciū. Dicendū vt nunc
dictū est: qd pecunia successiue recipiēda non emit:
sed ius recipiendi. Quod lȝ det facultatē recipiēdi
successiue incōparabiliter pl⁹ q̄ preciū: non ꝓpter
hoc est infiniti valoris: alioquin et fund⁹ ager / vel
pratū et cetera ꝓpter fruct⁹ successiuos (quos scdm
cōmunē cursum nature affert essent infiniti valo-
ris. De quo satis dictū in probatione tertie conclu-
Ad.4. sionis. ¶ Qd etiā arguit qd merx incerta est: et ꝑciū
certū: qr incerta est quātitas reditus subleuādi etc.
Jā dictū est qd pecunia subleuanda nō emit: nec est
merx: sed ius subleuādi etc. et hoc ius ita certū est si-
cut preciū. Etiā ius illud transfert in emētē: simul et
ꝑciū in vendētē / saltē ita fieri pōt: nec tñ opȝ ad hoc
q sit iusta vēditio: q sit equa certitudo mercis et pre
cij: sicut non requirit q vtraq sint ꝓsentia: immo qd
sint in rerū natura. Pōt em̄ quis emere fruct⁹ decē
annorū ex agris certis dato ꝑcio in promptu: et tñ tūc
non sunt fruct⁹ in rerū natura. Similiter pōt merx
esse presens: et ꝑciū expectari per plures annos sol-
Ad.5. uēdū. Nō ergo repugnat nature cōtract⁹ vēditiōis:
nō equa certitudo precij et mercis. ¶ Ad illud qd in
cōclusione seu replica cōclusionis vere addit: qd in
persona libera census cōstitui nō possit: alioqn defi-
ciēte ꝑsona / deficeret cēsus: hoc vltimū cōcedit. Nā
generaliter deficiēte illo in quo cōstituit cēsus: defi-
cit cēsus ipse: vt declaratū est in declaratione prime
Ad.6. conclusionis. Jus em̄ recipiēdi aliqd de eo qd nihil
est: et ipm nihil est. ¶ Et ꝑ hoc soluit qd addit: q vē-
ditio redit⁹ nō sit nisi mutuū quo dat pecunia nu-
merata: vt successiue reddat dato fundo vel re alia
pro pignore. Negādū est em̄ q sit mutuū: sȝ est rea-
lis emptio qua emit ius leuandi annue de tali fun
do vel re alia fructifera talē pecuniam. Nec fund⁹
vel res illa dat pro pignore. Nā de ratiōe pignoris
est: si pign⁹ perit: perit absq culpa ei⁹ cui impigno-
rat .i. creditoris: nihilominus tenet debitor soluere
debitū. Jtē si creditor ob non solutionē debiti ven-
dit pign⁹ post debitā denūtiationē minori ꝑcio tñ
sine fraude: debitor tenetur soluere illud qd restat.
Et gñaliter periculū pignoris manet apud debito-
rē: similiter et casus fortuiti: nisi aliter consuetū fue-
rit. Sed in emptione redit⁹ cōstituti in re aliqua pe
riculū redit⁹: et per cōsequēs rei in qua fundat⁹ est:
transit in ementē: sicut gñaliter periculū rei empte
transit in emptorē. Jta si perit res: perit et census: vñ
res illa non est pign⁹. Similiter si vēditor cēsus re-
linquit fundū vel rē in qua fundat census: liberat⁹
est a censu. Sic si emēs cēsum ob nō solutionē cēsus
tollit fundū: solutus est: lȝ min⁹ valeat q̄ preciū qd
dedit / cessante dolo et fraude vēditoris. Sicut si qs
simplr emit fundū aliquē: nō est fund⁹ ille pignus:
qr periculū ei⁹ nō manet apud vēditorē: sed sequit
rem ipsam: et ideo quicquid lucrat suū est: nec tenet
ad restitutionē. Et hec differētia bene notanda est
Corol. vt discerni possit inter mutuum et venditionē. ¶ Ex
quo sequit qd si in emptione cēsus addunt fideius-
sores vel pignora ad hoc vt cēsus soluat in casu quo

res (in quib⁹ constitut⁹ est) perirent aut deteriorarē
tur: etiā sine culpa venditoris: cōtract⁹ est illicit⁹: et
de fraude vsuraria vehemēter suspect⁹. Nā pereūte
fundo / non esset vñ census redderet. Et ergo obli-
gatio ad tūc reddēdū cēsum / esset obligatio ad red-
dēdū aliqd de eo qd nō est. Jtē in tali contractu res
in qua constituit cēsus: magis hȝ rationē pignoris.
Jn nullo em̄ differt a pignore: nisi forte in solo no-
mine / vendo / impignoro. Et ideo si quid accipit vl-
tra quantitatē pecunie tradite: restituēdū est: aut in
sortē cōputandū. Uerū si fideiussor fit ad hoc q con-
tract⁹ seruet: puta qd talis cēsus de illis bonis sol-
uat: aut qd bona in debita cultura seruent: licit⁹ est
cōtractus: sed tūc pereūtib⁹ bonis / cessat obligatio
fideiussionis. ¶ Secūdo dubitat cōtra cōclusionem Dubiū.ij.
tertiā et primā eius partē / approbātē emptionē redi
tuū ad vitā. ¶ Arguit sic: contract⁹ ille quo emitur
redit⁹ soluēdus ad tps incertū: puta ad vitā empto
ris: est resolubilis in ꝯctū manifeste vsurariū: ergo
est vitiosus / et in fraudē vsurariū inuētus. Cōsequē
tia nota ex supra habitis. Antecedēs probat: qr con
tractus ille simillimus est huic in quo fieret pactum
de dando alicui cētū flo. vt reciperet post .xj. annos
cētū et .xj. flo. qui est manifeste vsurari⁹. Antecedens
ꝓbat: pono qd aliquis emat .x. florenorū reditus ad
vitā suā p .c. flo. et viuat .xj. annis: tunc p .c. flo. quos
dedit reciperet .cxj. flo. in .xj. annis: nec refert quan-
tum ad vsurā: q dans .c. flo. recipit .cxj. flo. successiue
singulis annis .x. qr maior pietas fieret vendenti: si
emēs totā summā expectaret vsq ad .x. annū. et tunc
acciperet .cxj. Quod aūt sit simillim⁹: patet: qr nulla
apparet hic differētia. ¶ Preterea ꝯctui emptionis
redit⁹ ad vitā accedit spes et expectatio recipiēdi vl
tra sortē: ergo est vsura. Tenet consequentia: qr sola
spes recipiendi vltra sortem facit vsurariū: ꝺm illud
Luce .vj. Mutuū date nihil inde sperātes. Antece-
dēs patet: qr emens redit⁹ ad vitā: sperat viuere vl-
tra tps in quo receptur⁹ est sortē: et ita recipe vltra
sortē. Nā si cert⁹ esset se nō victurū vltra tps quo re-
ceptur⁹ est sortē poti⁹ vellet pecuniā suā sine sortem
in aliquo loco secure repositā successiue consumere
et in ptāte sua seruare / q̄ hmōi vitalitiū emere: et se
vēdi tota sua pecunia pro libito potestate priuare.
¶ Unde vt videt tota ratio hmōi emptiōis est spes
recipiendi successiue vltra sortē. Suo mō ꝯctus ille
illicit⁹ videt ex parte vendētis. Nā vendēs cupit de
alieno gratis recipere: sperās emptorē cito moritu-
rū: nā certū est qd vēdēs si nosset emptorē diu vltra
receptionē sortis sue viuere: nō venderet tales redi
tus: nisi magna necessitate compulsus. ¶ Preterea
cū in tali contractu eque dubiū sit: an emēs lucret:
an vendēs: quid est aliud in hoc casu sibi mutuo cō-
sentire q̄ vtrūq ad fortunā ponere: an lucretur vel
ꝑdat? Et per hoc similes sunt ludētib⁹ ad taxillos: et
ponētib⁹ ad fortunā / quis corū lucret. Sȝ ludus est
ꝯct⁹ illicit⁹ vt infra dicet .q. sequenti: igit et cōtract⁹
de quo sermo: qr de similibus simile est iudicium. Responsio Ad primū
¶ Rōnes ille eque et plus militāt cōtra reditus per
petuos / q̄ cōtra vitalitia: sic em̄ nominātur reditus
empti ad vitā. Respondetur igitur ad primā: negā-
do antecedēs qd cōtractus ille sit resolubilis et si-
millimus manifesto vsurario. Magna est em̄ inter
illos duos contractus: de quibus arguitur / differē-
tia: cū vnus sit mutuū: alius sit vera venditio. Nam
emens vitalitia emit reditus constitutos in certis
bonis mobilibus vel immobilibus / aut personis q
subsunt periculo bonorum in quibus constitutus
est: hoc est emit ius recipendi annuatim ad vitam
suam de bonis hmōi vel personis talē summā pec.
que si periclitātur perdit reditū. Sed tradens sim-
pliciter centū florenos: vt recipiat ex pacto .cxj. siue
simul / siue successiue nihil refert / pure mutuat: nec
emit aliqd qd subsit periculo et magis: haberet ap-
parentiam in reditu perpetuo vbi emens lōge plus

recipiet per se vel heredes/ q̄ sit preciū datum. Et
equaliter posset argui de emente p̄atū vel agrum
centū flo. quē vel qđ locaret alicui annue p.v.flo.
Non est vsurarius: quis recepturus est vltra sortē
totū quod recipiet post cursum.xx.annorū. Esset tn̄
Ad secūdū. vsurarius si mutuaret.c.flo. vt in.xx.annis recipe-
ret.cl. ¶Ad secundū/ q̄ cōtractus ille sit spe recipiē
di vltra sortē. Respondet distinguēdo de noīe sortē:
quia vel per sortē intelligit preciū datū: & tūc dicit
q̄ spes recipiendi de re empta vltra sortem nō facit
vsurariū: nec contractū emptionis illicitū. Nam in
iusta emptione tam emēs q̄ vēdens sperat lucrum
seu cōmodū cōsequi ex hmōi ɔctu: alioquin nō con-
traherēt. Nam emēs desyderās mercē/ nisi spera-
ret maius cōmodū ex merce q̄ ex pecunia quā tra-
dit nō emeret: nec vendēs vēderet/ nisi speraret lu-
crum ex p̄cio. Sed sperare lucrū ex mutuo vsurariū
facit. Unde notāter dicit dn̄s. Mutuū date. nō dicit:
vēdite. Si vero per sortē alicuius intelligit illud qđ
suū est: vel quod suo iure sibi debetur: tunc negat q̄
emens vitalitium post emptionē recipiēs reditus
emptos/ quātūcūq̄ recipiat vltra preciū datū/ reci
piat vltra sortē: q̄ quicq̄d recipit/ recipit ratiōe sor-
tis: quia ratione sui iuris quod emit ad recipiēdū
annue talē cēsum de tali fundo cōmunitate vel mo
nasterio aut persona &c. Sicut emēs fundū tēporis
successu longe magis recipit ex fructib⁹ fundi q̄ sit
preciū datū: nō tn̄ recipit vltra sortē: quia de suo reci
pit qđ iuste emit. Sic si quis emit agrū & locat eum
vēditori pro annuo censu hereditarie tanq̄ emphi
Ad tertiū. teote: quod vtiq̄ iuste potest: lōge plus recipit q̄ sit
preciū successu tēporis/ sine nota vsure. ¶Qđ vero
addit de vēditore q̄ cupit de alieno gratis recipere:
quia sperat emptorē cito moriturū. Respōdet/ neu-
trum oportet: licet vtrūq̄ fieri posset: sed hoc accidit
cōtractui. Potest enim vendēs & debet simplici ocu
lo velle vēdere reditū cōstitutū ad tp̄s vite emptori
pro iusto precio: & tunc non cupit gratis recipere de
alieno. Cupit eīm accipere preciū dignū pro reditu
suo: qui equalet precio accepto: siue emēs diu viuat
siue cito moriat. Nec oportet valere quod sequit: si
sciret illū diu victurū: & vltra preciū datū recepturū
nō vēderet &c. quia vēdēs redit⁹ perpetuos indubi-
tāter nouit emptorē vltra preciū datū recepturū: et
tn̄ vēdit nō semper necessitate cōpulsus: sed maiori
cōmodo motus: quia nouit per preciū datū maius
cōmodū penrare/ aliq̄d vtilius emēdo aut venditū
Ad quartū. redimēdo: vel al's pecuniam ad maiorē vtilitatem
dispēsando. ¶Ad aliud quod cōparat ɔctum vita-
litij ludo taxillorū. Dicēdū/ quia nō est simile: nam
cōtrahētes modo p̄dicto iusto interueniēte precio/
nō se cōmittunt fortune: nec aliq̄s desyderat res al-
terius gratis/ sicut faciūt ludētes: vbi lucrās nihil
dat colludēti. Sed ɔtrahētes modo dicto equiualēter
dant & accipiūt: vendēs enim dat ius leuādi tantū
ad vitā de certis bonis &c. quod s̄m rationabilē esti
mationē sumptā ex cōsuetudine & cōi estimatione
ac cursu patrie tantū valet quantū preciū acceptū.
Et sic neuter dānificat ex cōtractu: cū qūlibet reci-
pit equale ipsi dato per eū/ iste reditū/ ille pecuniā.
Stat etiā q̄ vterq̄ lucret: quia potest vendēns p̄cio
recepto vti ad maius cōmodū q̄ sit iactura in dādo
censum etiā vltra preciū receptū. Similiter potest
emēs ex reditu empto habere lucrū. Qđ si casu ali-
quis perdat: & alter lucret: qđ dubiū est & nulla cer-
titudo: ex hoc nō sequit q̄ cōtractus fuerit fortuit⁹:
nec q̄ cōtrahētes posuerūt se ad fortunā: sed posue-
runt se ad ratione equalia dandi & accipiēdi: vt di-
Dubiū.3. ctum est. Sec⁹ in ludo vbi vnus recipit/ & nihil dat:
T alius perdit & nihil recipit. ¶Tertio dubitat con-
tra eandē cōclusionis partē. Cōtractus licit⁹ debet
cōuenire omni etati: sed sic non est de cōtractu vita-
litij: ergo. Maior patet: quia etas cōtrahentiū (saltē
perfectum rationis vsum habentium) non variat
substantiā cōtractus. Minor probatur: quia in illo
cōtractu nō pōt seruari equalitas dati & accepti in
qualibet etate. Quod probat: sit nāq̄ senex habēs
lx. etatis sue annos qui emat.x. libras.c. libris hall.
et sit iuuenis.xx. annorū: & vterq̄ viuat vsq̄ ad.lxx.
annū. In illo casu: quia iuuenis excedit vitā senis
in quintuplo: dabit preciū quintuplū: scz: ccccc. lib.
quia recipiet in quintuplo plus sene. ¶Et si forte
dicis: propter dubiū vite minus dabit. det igit me-
dietatē quintuplicis precij que est. ccl. Sed hoc nō:
quia pro his emeret. xxij. libras ppetui cēsus. Nec
videt q̄ equalis proportio inueniri possit precij ad
mercē vt equitas seruaret. ¶Item/ nulla potest esse
proportio reditus perpetui ad vitalitiū: cū ille sine
proportione hoc excedat: sicut perpetuū tēporale:
ergo si alterius horū cōtractuū dari potest precium
equiualēs reditui/ in alio dari nō potest: quia finiti
ad infinitū nulla est proportio. Sed talis debet esse
proportio precij ad preciū: qualis mercis ad mercē.
Et posset sic argui: sit valor reditus perpetui a/ et
vitalitij b/ sit preciū iustū reditus perpetui c/ et vi-
talitij d/ tunc arguitur. Sicut se habet a/ ad c/ sic se
habere debet b/ ad d/ quia vtrobiq̄ debet esse equa
proportio precij ad mercē: si iusta est vtraq̄ vēditio:
quia iustū in emptione & venditione attēdit penes
adequationē precij ad valorē mercis.v. Ethi. igit in
cōmutādo proportionem/ sicut se habet a/ ad b/ ita
se habet c/ ad d. Sed a/ ad b/ nulla est proportio:
quia in infinitū excedit b/ quia valor recipiēdi vnū
florenū quolibet duorū annorū est aliquātus: et va-
lor recipiēdi vnū florenū quolibet quatuor annorū
est duplus: & sic deinceps: ergo valor recipiēdi vnū
florenū quolibet annorū ppetue est infinitus: vel in-
finite excedit valorē recipiēdi vnū florenū quolibet
annorū vite. Et ita etiā nō erit pportio c/ ad d/ id est
precij ad preciū: qđ tn̄ falsum est: cū vtrūq̄ sit finitū:
aut preciū alteri⁹ ɔctus nō potest esse iustū. ¶Pre-
terea emptio reditus ad vitā procedit ex prudentia
carnis que inimica est deo. Roma. viij. ergo est iniu
sta. Tenet ɔn̄a: quia non potest arbor mala bonos
fructus facere. Matth. vij. Antecedēs probat: quia
procedit ex cupiditate includēte timorē deficiēdi in
necessarijs: & diffidētia quadā de deo: quasi nō pro-
uideat illis qui faciūt erga ipsum quod debēt. Aut
procedit ex nimia solicitudine se certificādi de suffi
ciētia rerū vtiliū pro ista vita: cōtra illud. Nolite so-
liciti esse &c. Matth. vi. Aut ex amore inordinato vo
luptatis & otij: cōtra illud Ade & suis filijs a deo in-
flictum. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Ge
nesis. iij. Est etiā cōtra rempublicam: quia si passim
oēs velint viuere de reditibus: et per ɔn̄s fugere la-
bores & otiari: sequet caristia in necessarijs huma-
ne vite: dum oēs agri/ quelibet vinea & pratū/ do-
mus/ macellū & cetera grauantur censibus cogen-
tur talia possidētes omnia carius vendere: vt pos-
sint soluere cēsus: & etiā sibi ipsi & familie vite neces-
saria habere. ¶Ad ista respōdet p ordinē: ad primū Responsio. V
cōcedit maior: & negat minor. Ad pbationē admis-
so casu dicit q̄ pōt seruari equalitas hincinde pre-
cij ad valorē reditus s̄m rationabilē estimationem
valoris qua maius preciū estimat dandū a iuuene
q̄ a sene. Non tn̄ opz q̄ plus det s̄m pportionē esti
matorum annorū vite iuuenis ad annos vite senis.
Nec etiā propter dubiū: si tollat medietas aut alia
pars aliquota s̄m pportionē estimatorū annorū vite
iuuenis & senis & florenorū s̄m hanc pportionē ab
vtroq̄ recipiēdorū ad se inuicē. Sed sufficit tāto pl⁹
dare iuuenē quantū iudicat equū s̄m estimationē/
nō pecunie singulis annis recipiēde: sed penes vti-
litatē que s̄m rationabilē estimationē ex cōi cursu
& cōsuetudine patrie haberi pōt: penes gradus vti-
litatis ad finē humanū cōsequēdū: vt dictum est in
pbatione conclusionis. Attētis etiā & p̄fatis cōdi-
tionibus emētis quo ad etatē & cōplexionē statū et

indigentiā persone. Cōsideratis etiam conditionibus vendētis quo ad industriā: et alia hmōi ſm que cōsyderari potest quantū valeat sibi preciū acceptū: et aliorū que ſm predicta in quantificatione precij sunt attēdenda. ¶ Per hoc soluitur secundū: et negandum est q̄ nō est proportio reditus perpetui ad temporalē. Nam licet perpetui valor excedit tēporalem valorē: nō tamen infinite: sicut neutrius valor est infinitus. Neq̄ pēsandus est valor ſm quātitatē pecunie recipiēde per singulos annos: vt frequenter dictum est: sed ſm vtilitatē vtriusq̄ emētis et vēdētis: vt scz tantū valet preciū/ quod dat emēs vēdēti: quātū ius recipiēdi annuā pecuniā emptū valet vendēti ſm rationabilē estimationē: vt supra. Et ſm hec possunt adinuicem proportionari. ¶ Et nota q̄ nō emitur valor percipiēde pecunie successiue: sed ius percipiendi: cuius valor quomodo sit taxādus/ patet ex premissis. ¶ Ad tertiū de cōmutatione ꝓportionis/ patet q̄ in falso laborat fundamento/ scz q̄ valor reditus perpetui sit infinitus: quod nō est verū. Qm̄ valor reditus est valor iuris recipiēdi: perpetuo singulis annis certā pecuniā: qui nō est infinit⁹: sed certe quātitatis ſm rationabilem estimationē: etiam si pecunia recipiēda esset infinita syncathegorematice: quia nō est idē percipere florenū singulis annis: et ius ꝑcipiēdi florenū: vt dictū est: immo stat aliquē habere ius ꝑcipiendi: qui tñ nunq̄ aliqd percipiet: vel quia res perit: aut non sufficiēter colitur: aut ipse alr̄s impeditur: ideo ꝯcesso q̄ nulla sit proportio valoris pecunie perpetue recipiēde ad valorē pecunie tēporaliter accipiēde: nō ideo sequit̄ q̄ nō sit proportio valoris redit⁹

Nota. huius ad illū. ¶ Et si arguit̄ de proportione valoris redituū: cōcedit̄ q̄ qualis est proportio a/ad b/ talis est etiā c/ad d/ vt arguit̄ ex permutata ꝓportione: et hoc si vtrobiq̄ est preciū rationabil'r taxatū. Talis inquā ꝓportio nō est mathematica: sed moralis: que ſm premissa nō cōsistit in indiuisibili: sed in certa latitudine: sed nullibi est excessus infinit⁹. ¶ Ad vltimū dicendū q̄ accidit ꝯtui vnde procedat an ex cupiditate: an ex rationabili ꝓuidētia vel persone/ vel reipu. Potest enim in ꝯhendo esse oculus simplex/ tam quo ad deum/ q̄ ad seipsum q̄ ad rempu. Ut si ꝯhitur ex rationabili ꝓuidētia ꝑsone in futurū/ nō excludēdo ꝯfidentiā in deū: et vt persona possit liberi⁹ intēdere diuino cultui aut reipu. aut paupib⁹ subuenire: et hmōi. Potest etiā esse oculus nequā sicut in emptione fundi et cuiuslibet rei: immo in ipso labore est inuenire vtrūq̄ oculum. Et ideo ꝯtus redituū ſm se et suā substantiā nō est culpandus: nec malitiā includit: licet accidere possit prauitas et malitia per distortā intentionem et eius abusum: sicut in qualibet alia cōmutatione. Et per hoc patet solutio eorū que sequunt̄: nō em̄ semper ꝓcedit ex prudētia carnis: aut diffidētia dei: aut superflua solicitudine. Nec semper est cōtra rempublicam: immo multū prodest reipu. quia sic cōgruenter possunt persone reipu. necessarie stipēdiari per quas respu. erigit̄ et cōseruat̄. Et per hoc pōt respu. in necessarijs ꝓuideri/ sine grauamine cōitatis: et

Dubiū. 4. per ꝯns cōseruari. ¶ Dubitat̄ quarto cōtra ꝯclusionem quartā: que asserit licitā esse vēditionē reditus

Prima rō. cum cōditione facultatis reemēdi reseruata venditori. Talis ꝯtus est vsurari⁹ aut in fraudē vsurarū inuētus: ergo illicit⁹. Cōsequētia nota. Antecedens probat̄: quia nihil differt a mutuo dato sub vsura/ nisi solo noīe. Sed variatio nominū tantū manēte eadē substātia ꝯtus: et eisdē circūstātijs/ nō iustificat ꝯtum: sub vno noīe qui sub alio esset iniustus: vt supra dictū est in solutione primi dubij: ergo talis ꝯtus est vsurari⁹. Antecedēs pro secūda parte patet ex dictis. Sed pro prima parte probat̄: quia cōtractus ille oīno similis est huic ꝯtui quo quis tradit alteri pecuniā certā: puta centū florenos sub eo pacto q̄ singulis annis reddat quinq̄ florenos donec soluat sortē sine pecuniā capitalē centū florenorū: addito pro cautione pignore sufficiēti: et iste ꝯtractus manifeste est vsurarius: ergo. Sed q̄ sit ei similis: patet/ quia in nullo differt: nam hic tradit̄ pecunia pro qua recipit̄ singulis annis certa quota/ donec pecunia data integra restituat̄: et pro securitate obligat̄ alıqs fund⁹ vel possessio tanq̄ pign⁹ sicut in priori mutuo. Nec pōt assignari aliqua differētia illius ab isto/ nisi nominū tm̄: quia hic dicit̄ mutuo: ibi vēdo. Qd̄ autē primus ꝯtus sit mutuū et vsurari⁹/ manifestū est: quia tradit̄ nuda pecunia soluēda cū lucro. Secūda rō.

¶ Preterea ꝯtus de quo cōclusio non est vera emptio: ergo. Antecedēs ꝓbat̄: quia de ratione vere emptionis et vēditionis est q̄ neuter ꝯhētiū obliget̄ alteri: ergo nō stat cū vera emptione/ q̄ emēs obliget̄ venditori ad reuendēdū cū voluerit. Antecedēs probat̄: quia vi ꝯtus emptionis eque plene res vendita fit emptoris: sicut pecunia vel res emptoris fit venditoris: sic em̄ fuerat qn̄ res pro re cōmutabat̄: ergo et modo/ dum res pro pecunia cōmutat̄. Tertia rō.

¶ Itē in emptione ſm iustitiā legalē/ equiualēs recipit̄ pro equiualēti ſm iustitiā cōmutatiuā: que equale dat pro equali: ideo in tali ꝯtu nō plus obligat̄ emēs vendēti q̄ ecōuerso. Confirmatur per iustitiā cōmutatiuā/ que locū habet in vēditione et emptione: sicut dn̄iū precij plene trāsfertur in vendentē/ ita et dominiū rei vēdite plene trāsfert̄ in ementē: ergo sicut vendēs vi ꝯtus emptionis nō obligat̄ ad restituendū preciū emptori recepta merce vēdita: ita nec ecōuerso pōt obligari emptor ad restituendum mercem accepta pecunia.

¶ Preterea iniquū est q̄ reseruat̄ facultas redimēdi mercē eodē precio quo vēdita est: qm̄ stat q̄ tēpore redēptiōis merx sit in duplo melior aut vilior: et sic dādo preciū pro quo primū vēdita est: aut emēs aut vendēs fraudabit/ nō dādo aut recipiēdo iustū preciū rei reempte. Quarta rō.

Ad primū y. ¶ Ad ista respōdet̄: ad primum negando q̄ ꝯtus noster nihil differt a mutuo nisi nomine tm̄: nam in ꝯtu nostro est merx certa: scz ius recipiēdi de certis bonis immobilib⁹ vel mobilibus annuā pensionē. Est et iustū preciū: nec bona

Nota. illa in quib⁹ reditus fundat̄ habēt rationē pignoris/ qm̄ periculū pignoris manet apud impignorantē: et nō apud eū cui impignorat̄. In ꝓposito aūt periculū rei: in qua fundatus est census quantū ad cēsum recipiendū: trāsit in emptorē: vnde si pereūt bona de quibus recipit census/ perit et census: nec vendēs censum vltra obligat̄ ad soluendū censum. Secus de pignore: qm̄ si perit pignus saltem sine culpa tenētis pignus/ propter hoc non absoluit is qui mutuo pecuniā accipit: qm̄ nihilomin⁹ tenetur soluere sorte. Nō est ergo tantū differētia nominū: sed est differētia in substantia ꝯtuum: in vno vera vēditio in quo est merx et preciū et cetera ad emptionem requisita. In alio mutuum: quia nuda traditio pecu. et merx nulla: et per ꝯns nec preciū aliquod. ¶ Et si diceres/ ibi etiā est merx: quia ius recipiēdi tantū annuatim pro pecunia recepta. Respōdet̄ q̄ ius illud nullū est: nisi sit aliqd' fructificans de quo possit hmōi pecunia haberi. Nihil autē tale in huiusmodi ꝯtu est in quo fundari posset hmōi ius: nō em̄ in pecunia: qr̄ nō hz vsum a sua ꝯsumptione distinctū: et sic si in pecunia fundaret̄: tunc distracta pecunia perijsset ius recipiēdi censum: et si posset recipiēs pecuniam sub annuo censu nunq̄ soluere censum: quia posset statim distrahere pecuniā: et sic se liberare a censu et a capitali. ¶ Si dicis: recipiēs pecuniā potest cēsum fundare seu cōstituere in sua persona: quia forte talis est qui suo labore vel industria aliqd acqrit vltra necessitatē sustētationis sue: vnde pōt soluere cēsum. Rn̄det̄ q̄ vtiq̄ sic pōt in sua persona (si talis est) cōstituere cēsum et se cēsualē reddere: et cēsum sic cōstitutū vēdere: sed tunc deficiēte

persona/perit census cum capitali:a quo enim peteret vel capitale vel cēsum deficiēte psona. Nō em̄ ab heredib⁹:quia nō tenet heres soluere cēsum de eo qđ nō habet:cū nō sit in quo cōstitut⁹ est census scʒ persona:ʓnemo obligat ad dandū censum de eo qđ non est.

Ad.2 AA

¶Ad scđm neget qđ de rōne emptionis sit q neuter cōtrahētiū obliget alteri:alioquin non posset emi seruitus personalis aut realis in fundo aliquo:vñ obligatio vni⁹ cōtrahentiū/alteri nō repugnat vere emptioni. Ad pbationē dū arguitur: quia in vera emptione ita plene transfertur dñium mercis in ementē sicut precij in vendētē:hoc posset concedi:sed per obligationē ad reuēdēdū nihil minuit ementi de dñio rei empte:qm̄ interim q nō redimit:manet emptori plenū dñium mercis. Habet em̄ plenū dñium iuris recipiēdi cēsum:donec redimatur:lʒ sit obligatus ad reuēdēdū. ¶Aliter dicit qđ nō est vniuersalr verū:qđ tātū dñium rei vendite transfertur in ementē:sicut precū in vendentē:quia pōt quis vēdere alicui domū quātū ad proprietatē: ʓ tñ sibi reseruare in eadem vsum ad tps vel ad vitam. Sic pōt aliquis vēdere villā vel agrū aut bona ruralia:ʓ tñ sibi reseruare in ea vel eis aliquam seruitutē:ʓ tunc non trāsit plenū dñium in emptorē:lʒ plenum dñiuʒ precij trāseat in venditorē. Preterea vt supra ostensum est: in lege nō vēdebat possessio: nisi sub pacto reuendēdi:ʓ tñ fuit vera vēditio. ¶Uel dicit tertio/concedendo q sicut dñium precij plene transfert in vendētē:ita dñium rei quaten⁹ vendat plene trāsit in emptorē. Sed ꝯsiderandū q nō semp plenum rei dñium vendit:sicut em̄ habēs rem aliquam in pleno dñio/pōt partē rei vēdere:ʓ partem sibi reseruare:ita pōt totum dñium simplr sine limitatione vendere / vel partē dñij aut dñium cū certa limitatione:ʓ fm hoc etiam precū erit moderādū: dñium itaqʒ rei vendite eo modo quo vendit plene trāsfert in ementē:sicut precū in vendētē. Si vero dñium nō plene ʓ simplr:sed sub certo mō ʓ limitatione vēditur:nō simplr trāsit in ementē:sed tantū sub cōditione qua vēdit. Preciū vero si iustū fuerit totū ʓ simpliciter transfert in vēdētē:qr ipm moderatur fm dominiū qđ vendit. Quāto em̄ de dñio diminuit:tāto proportionabiliter ʓ preciū diminuendum est:vt etiam supra tactū est. Et illa vltima solutio videt formalior.

Ad.3.

¶Et per hoc pʒ solutio ad tertium/negando vltimā ꝯñam:quia cum hoc q equū datur pro equali:stat vnū cōtrahentiū obligari alteri:ʓ non econuerso:quis etiam illa obligatio potest precio cōpensari. Potest etiā ista obligatio sponte ʓ gratuite fieri/vt precio nō compenset:sed tūc nō fit vi cōtract⁹ emptiōis:sed quasi gratuite donationis que frequenter coniungitur emptioni. Per hoc ad cōfirmationē cōcesso antecedēte intellecto de dñio precise qđ vendit:neget ꝯña:qr vnū pōt compensari precio ʓ nō alterum.

BB

¶Videt tñ q vtrūqʒ posset fieri:nam sicut emens pōt se obligare ad reuēdēdū ad vota venditoris:ita etiam venditor pōt se obligare ad reemēdū:qđ frequenter solet fieri. Pōt em̄ quis vendere alicui domum vel agrū:ʓ obligare se ad resoluendum cōtractum:si emēs infra annū vel duos duceretur penitētia. Et sicut hoc pōt ad annum vel duos:ita pōt ad plures vel perpetuo. Et posset ista obligatio estimari pecunia:si tamē ocul⁹ fuerit simplex. Et est vera emptio ac venditio:qr semp periculum rei empte trāsit in emētē:ʓ lucrat emēs fruct⁹ donec resoluit contract⁹:verū hoc dico recitatiue et probabiliter/sciēs quosdā doctores notabiles hec scripsisse:offero tñ examini peritorꝝ.

Ad.4.

¶Ad vltimum videt valde equū ʓ securū / q si status rei mutatus esset tēpore redēptionis qđ mutaret ʓ preciū:maxime si mutatio rei accidisset sine dolo et culpa possidētis. Iniquū em̄ videt q si quis vēderet domū ruinosam/aut agrū modici valoris:pro iusto ac vili precio defectui rei commensurato:ʓ re notabilr meliorata redimeret eodē precio:ʓ sic econuerso: attamē vbi est probabile dubiū/an res melioraret/vel vilesceret:dubium excusare posset:sicuti venditione rei soluende in certo termino scđm forum in illo termino currentem:vt est casus in.c.in ciuitate.ʓ.c.nauiganti.de vsur.

Dubiū.5. CC

¶Quinto. dubitat vtrū indifferēter cuilibet liceat emere et possidere reditus annuos ad vitam vel perpetuos.

Nota.

¶Pro rñsione aduertēdū q emere/vendere ac possidere annuos reditus legitime cōstitutos nō est p se malū:sed est actus de genere bonus:quia cadit sup debitū obiectum scʒ rē vendibilē:vt patet ex cōclusionib⁹:pōt tñ fieri bñ et male ex circunstātijs:vt supra tactū est. Inter illas principalis est circūstātia debiti finis:nedū ppinq̄ sed et remoti ac vltimi:quoniam(vt dictū est in tertio)actus nō potest esse perfecte virtuosus:nisi fuerit:in finē vltimū ordinatus. Ordinat aūt in vltimū finē:qn̄ quis procurat hmōi reditus/siue perpetuos siue temporales:vt quieti⁹ possit seruire deo:interesse diuino cultui ac orationi / meditationi:atqʒ salubribus exercitijs vacare:aut vt possit diuinū cultum in aliquo loco de nouo instituere:vel institutū cōseruare/augere vel lapsū reformare:siue vt pauperib⁹ ac miseris psonis possit liberali⁹ miam impētiri pp̄ter deū aut elemosynas:vel hospitalia fundare:siue vt possit rēpublicā ad bonā politiā cōseruādā/iustitiā ʓ pacē:vt quieti⁹ deo popul⁹ famuletur/seruire: vel etiam vt sibi prouideat quatenus in senio aut infirmitate corporali sustentari possit:dū laborib⁹ manuū intēdere nō valet:nec his sibi prouidere. Et breuiter in illis casibus:in qb⁹ licet thesaurū nō necessariū psone ac suis presenti tpe ex rationabili prouidētia colligere:licet etiā reditus emere aut possidere. Si vero deficit circūstantia vltimi finis:ʓ adest alius finis reprob⁹: puta si ordinat ad fugiendū labores:vt possit in ocio viuere aut voluptatibus ʓ ʓ pōpis fomēta pstare:aut cū dāno reip. ʓ pauperū ditari:vel thesauros supfluos persone et statui cōgregare:et sic de sīlibus:illicita est redituū emptio et vēditio sicut ols cōmutatio. Et generali⁹ omne mediū ordinatū in finem malū:malum est ex circunstātia finis indebiti. Requirit etiā circūstantia modi:vt fiat iusto precio interueniēte ʓ sine ceterorꝝ grauamine libera ꝯtentiū voluntate:ʓ sic de alijs: que generaliter ad iustā emptionē requirunt. Quibus premissis respōdet per duas ppositiōes.

Propō.1. DD

¶Prima. Emere redit⁹ tēporales vel ppetuos et emptos possidere non licet eis q̄ nec diuino cultui nec reip. seruitio vel defensioni sunt deputati:nisi ipsis reditib⁹ sciant ʓ velint sine ocio ad bonū finē vti. Patet illa propositio:quia cum in penā originalis peccati/impositum est Ade / et soboli sue panē in sudore vultus sui vesci:et per hoc ociose viuere nemini sit cōcessum:sequit qđ nemo debet de reditib⁹ viuere: nisi qui per officiū/aut opus spirituale impedit laborib⁹ victū acqrere:nisi ad alios fines bonos velit redituū prouentus ordinare.

Propō.2.

¶Scđa propositio Quilibet sciens redituū prouentus in bonū finē ordinare:poterit reditus annuos sine ceterorū dāno emere ʓ possidere. Patet illa propositio:quia qlibet potest licite exercere actum de se non malum bene circunstātionatū:talis aūt est emptio ʓ vēditio reditus in bonū finem ordinatus/iusto precio interueniente:ergo. Consequētia nota cum maiore. Minor probatur:qr si aliqua circūstātia deficeret/maxime inidoneitas psone emētis:puta qr est psona rustica nullū habēs officiū in republica:aut cultu diuino: ʓ iō laborib⁹ manuū deputata:sʒ hoc nō:qr talis psona nō obstātib⁹ reditib⁹ pōt labores sibi debitos pficere:ʓ pūētus redituū in alios vsus bonos cōuertere:aut pro futura prouisione reseruare:pōt etiā diuino seruitio tāqʒ priuata psona diligēti⁹ vacare:et ociū lasciuū cauere:aut cultū diuinū augere:ita de multis alijs. Nemo em̄ phibit⁹ est a laborib⁹ exte-

riorib9 vacare:vt possit quietius et intimius spi=
ritualibus exercitijs occupari.Et tantū de hoc du=
bio/et de tota hac questione.

De restitutione acquisitorū per turpe lucrum.

Ostquā tractatū est
de restitutione vsurarū:silr ꝛ eorū que
nōnūqꝫ i fraudē vsurarū cōmittunt:vt
in emptionib9 ꝛ venditionib9 redituū
ad tēpus vel ꝑpetuo accedēte cōsensu
vtrorūqꝫ cōtrahentium: consequenter querendum
est de restitutione acquisitorum per turpe lucrum.

Questio.xiij.

A

Trū acquisitū per
turpe lucrum sit de necessitate salutis
restituēdū.¶ Questio illa tribus arti=
culis absoluet:terminorū declaratiōe
cū recitatiōe opinionū : subiūctiōe re=
Articu.1. spōsiuarū cōclusionū:ꝛ monēdorū solutiōe dubiorꝫ.
Nota.1. ¶ Quantū ad primū articulū primo notādū/ꝙ tur
pe lucrū dr lucrū acquisitū cū turpitudine peccati:
sicut oē lucrū qđ acqrit̄ ꝑ actū aliquē cōmissum:vel
omissum vel admissum / q̇ est pctm̄ perse ex genere
actus vel ex circūstātia.Et lꝫ hec acqsitio ex varijs
orlat̄ vitijs:tn̄ cōiter oritur ex duobus.Aut ex auari
tia:vt acquisitio lucri:aut mercationis illicite ex tpe
vel loco:aut ex mathematica incantatoria seu alijs
illicitis ac ꝓhibitis artibus.Aliqñ ꝛ scđo ex intem=
perantia / vt ex illicita voluptate:vt ex meritricio/
fornicatione/adulterio/histrionatu.Aliqñ ex vtro=
qꝫ simul/auaricia/scꝫ et luxuria.Potest tn̄ qñqꝫ ori=
ri ex superbia vel inuidia ꝛ pluribus alijs malis ra
Nota.2. dicibus.¶ Secundo notādū post beatum Tho.in
B iiij.scripto.distin.xv.q.viij.arti.ij.qđ quia illicite ac=
quirit̄ quod cōtra legis ꝓhibitionē acquirit̄:dupli=
citer hoc cōtingere pōt: quia aut lex prohibuit ipm
lucrū:vel causam lucri tm̄.Si ipm lucrū est prohibi
tum:tunc impossibile est ꝙ detineatur:ex hoc enim
ipo efficit̄ aliquis iniusti tituli ꝛ malefidei possessor
ꝙ contra legem aliquid habet.Si vero lex ꝓhibuit
actum ex quo quis lucratur:sed nō lucrū supposito
actu:tunc turpiter lucrans (ꝗuis tali actu contra
legem agit)tn̄ tenēdo ꝛ recipiēdo preciū actus non
facit cōtra legē.Exempla:lꝫ lenociniū ꝛ meretriciū
sit lege prohibitū:nulla tamē lege prohibitū est:ne
leno vel meretrix preciū sue turpitudinis accipiat.
vnde Augu.vt allegat Alexander de alespar.iiij.q.
lxxxvi.§.vltimo.meretrix turpiter acquirit:sed non
turpiter accipit. Silr lꝫ lex ꝓhibeat vt in die festo:
similr in loco sacro mercatū nō fiat:nō tn̄ prohibet
ꝙ is q̇ cōtra hoc preceptū in die festo / vel loco sacro
mercatur precium sue mercis vēdite nō recipiat:sic
multi actus sunt lege diuina vel humana ꝓhibiti:
vbi tn̄ nulla lex vetat:ne pro illis actib9 p̄cia vel do
na recipiant̄.Ex quo accipit̄ differentia inter turpe
lucrū ꝛ lucrū iniquū:nā qñ actus quo quis lucratur
est ꝓhibitus:nō autē lucrū:tūc dr turpe lucrum:sed
Nota.3. qñ lucrū ipm est lege prohibitū:nō solū dr turpe lu=
C crum/sed iniquū.Hec Tho.¶ Tertio notandum ꝙ
turpe lucrū aliqñ accipitur a personis nō habētib9
administrationem rerū suarū:aut facultatem alie=
nandi pecuniā:aut res tali lucro acquisitas:vt sunt
furiosi/mentecapti/iuuenes minorennes seu mino
res quindecim annis/prodigi/pupilli/surdi/muti/
ceci/perpetuo morbo languidi:quibus quia rebus
ꝓprijs preesse nō pn̄t:dādi sunt tutores vel curato=
res.Item serui/religiosi/vxores ꝗtū ad res mariti
filij familias quantū ad res paternas:clerici ꝛ ad=
ministratores ecclesie quantū ad res ecclesie:simili=
ter qñqꝫ accipiunt̄ hmōi lucra ab illis qui per tales
turpiter lucratores coacti sunt aut inuite attracti
aut per importunitatē inducti.Itē quandoqꝫ turpe
lucrum accipitur cum fraude ꝛ dolo taliter:ꝙ si is a
quo accipitur fraudē deprehēderet ꝛ dolū:nullate=
nus i lucrū tale cōsentiret vt ludēs seu aleator sub=
mittēs falsos taxillos vel chartas:vel alias nō ob=
seruans regulas in hmōi ludo vel ope obseruādas
ſm morem vel institutionē eius . Qñqꝫ lucrū turpe
acqrit̄ sine fraude:sciēte scꝫ ꝛ cōsentiētie eo a quo lu
crat̄ qui pōt alienare:vtputa q̇ hꝫ administrationē
lucri seruatis regulis in hmōi solitis ꝛ cōsuetis.Itē
ludorū quidā sunt honesti et ad exercitiū vel ad re=
creationē ordinati:vt q̇ virib9 corporis aut ingenio
innitunt̄ nō fortune:vt ꝓiectio pile/aut lapidum/
aut teli:arcus vel balliste ad metam/siue luctatio/
cursus in stadio ꝛ similes.Alius est ludus q̇ innitit̄
fortune/ex cupiditate lucri:ꝛ hic dicitur lud9 alea=
rum/siue fiat taxillis:siue chartis:siue alio modo q̇
subest fortune:vt dicit Asten.Est etiam ludus tabu
larū mixt9 qui fit in tabulis ducēdis ad iactū taxil=
lorū:q: quātū ad ꝓiectionē taxillorū innitit̄ fortu=
ne:quantū ad tabulas ducendas innitit̄ ingenio:ꝛ
ille ludus silr dicit̄ ludus alee:q: innitit̄ fortune:lꝫ
nō soli fortune:vt vult Ange.in sum.ꝛ omnis talis
est prohibit9:vt.ff.de aleato.per totum:et in aut̄.de
sanc.episcopis.§.interdicimus.Alearū ludus.C.de
reliqui.ꝛ sump.fune.ac ludo alearū in cōstitutione
greca.et.xxxv.distin.Eps.vbi dr.Eps aut presbyter
aut diacon9 alee ꝛ ebrietati deseruiens:aut desinat:
aut certe dānetur.Subdiaconus aūt aut lector aut
cantor silia faciēs/aut desinat/aut cōione priuetur
similiter et laicus . Hec ibi.vbi notat gloss.verbum
deseruiens/de prepositio auget.i.valde seruiēs.vn
de tenet Ange.in sum.post Asten.qđ ille qui valde
seruit ludo:hoc est qui ducit in cōsuetudinē/ peccat
mortaliter:secus de eo q̇ raro ludit:vel ludit causa
recreationis:vel causa cōuiuij.ff.de aleat̄.l.vlti.vbi
dicit̄/qđ in cōuiuio p̄senti vescēdi causa in eandē rē
familie ludere permittitur:aut pro modico respectu
persone vel gratis:quia nō concedit̄ ludere nisi pro
vno solido/in dicta aut̄.alearū.ꝛ.lxxij.solidi faciūt
vnā librā auri:hoc tn̄ limitandū est ſm statū ꝑsone:
nam si non cōcedit̄ nisi vnus solidus magnis : ergo
grossus solū paruis.Ludus aūt primi generis non
est de se ꝓhibitus/nisi ratione circūstātie:vt ratione
loci:nam in loco sacro fieri non debent vel ratione
periculi corporalis:sicut torneamenta et hmōi:aut
ratione persone vt clericis et magis religiosis: siue
ratione scādali:siue rōne cupiditatis ꝛ lucri princi=
paliter.Nam quicquid fit intētione mala pctm̄ est:
lucrari aūt a ꝓximo vnde notabiliter dānificat̄ qcū
qꝫ via saltem ex intētione/vix vel nūqꝫ a mortali ex=
cusat̄:est em̄ cōtra sextū preceptū.Non furaberis:ꝛ
cōtra decimū.Nō cōcupisces ꝛc.Aut etiā rōne tem=
poris:vt in die festo si requirit excessiuū laborē:aut
per ipsum negligit̄ diuinū officium maxime misse
quoad laicos.Si vo non cōcurrit aliq̄ p̄dictarū cir=
cunstantiarū:sed fiat rōne honeste recreationis vel
virtutis aut ingenij exercēdi:non est peccatū saltem
mortale.¶ Quarto notandum ꝙ de hoc vtrū acqui Nota.4.
situ ꝑ ludū alearū extra duos casus premissos ꝛ cō= D
cessos(.s.dū non fuerit ꝓ esculentis ꝛ poculentis in
conuiuio p̄senti cōsumptis sine fraude:q: nec sic li=
cet ludere ꝓ tauro aut plaustro vini:ne excedat so=
lidū ſm premissa)possit retineri:ita qđ nō oporteat
restituere vel erogare pauperib9/ aut in pios vsus.
¶ Sunt opi.cōtrarie doc.Nā sctūs Bonauē.in.iiij. Opinio.
scripto.distin.xv.§.lxvij.tenet ꝙ acqsita ꝑ ludū alea bonauē.
rū quatenus est prohibit9/nō pn̄t teneri:sed de ne=
cessitate salutis tenet̄ lucrans restituere vel in pios
vsus cōuertere:qm̄ ludus ille cōtra deū est turpis ꝛ
vtroqꝫ iure reprobatus:ꝛ ꝑ hoc nullus ꝑ ludū titu=
lus acquirit̄:nec sic acquisitum bona fide possidet̄.
Iniustus em̄ titulus ꝓ nō titulo est habēdus:ꝛ ma=
le fide possessor dr qui cōtra legū interdicta merca=
tur:ꝛ hanc opi.sequuntur multi canoniste.Hostiē.
Ray.et mouentur ex hoc:quia nō solū alearū ludus

prohibitus est: sed etiam acquisitio lucri per talem ludum: et per consequens (per dicta in secundo notabili) teneri non possunt. Antecedens patet: quia constitutio greca supra allegata concedit repetitionem usque ad quinquaginta annos: sed non potest repeti secundum ius ab aliquo quod ille non tenetur dare vel restituere: ergo etc. Item episcopus auxilio presidis potest talia lucra: si non repetuntur ab his qui amiserunt: exigere et pauperibus erogare: ut dicit tex. in auth. alearum lusus. et sic videtur quod talia lucra sint pauperum. Et licet inter se discordent quibusdam dicentibus: quod lucrans tenetur restituere ei qui perdidit. Alijs quod quia perdens simul in turpitudine est, non debet sibi restitui: sed pauperibus erogari. In hoc tamen concordant quod lucrans non potest lucrum huiusmodi cum salute sic tenere. Alia est opinio Alexan. de hales par. iij. q. lxxvj. memb. o. iij. arti. vi. ubi dicit. Aleatores nisi fraudes immisceant in ludis suis non tenentur districto iure ad restitutionem. Pactum enim intervenit inter partes, quod utrique parti placet et obligatio condicti. unde secundum pactum illud et obligationem condicti: nec ille qui amisit de iure potest repetere: nec ille qui lucratus est tenetur restituere. Et quod antiqua iura iubent illa restitui: et concedunt actionem repetendi: nobis videtur magis esse quasi satisfactio pro peccato: quam obligatio ad restitutionem. Hec ille. Beatus Tho. in iiij. scripto. dist. xv. q. ij. principali. arti. iiij. in responsione ad secundam et tertiam subquestionem. et. ij. ij. q. xxxij. arti. vij. in responsione ad secundum argumentum tenet, quod lege civili omne lucrum alearum sit prohibitum. et ideo cum ius civile non obligat omnes, sed eos tantum qui sunt his legibus subiecti: et ideo tales si huiusmodi iura non fuerint per contrariam consuetudinem abrogata: non possunt retinere huiusmodi lucra: sed tenentur vel restituere, vel pauperibus erogare. Si vero prevalet contraria consuetudo: nulli tenentur: nisi lucrum fuerit lege divina prohibitum: ut dum quis lucratur ab eis qui rem suam alienare non possunt: aut qui in ludo fraudant etc. Sco. satis concordat cum beato Tho. in hoc quod lex imperialis non ligat nisi eos qui vivunt politice subsunt legi imperiali. Et addit: quod forte nulli sunt hodie: quia ubi precipue illa lex locum habere consuevit: municipia preiudicant imperialibus: ut patet in italia. Hec Sco. ¶ Richar. de media villa recitat alias opiniones satis clare: et solvit rationes hincinde: nihil tamen determinat: licet dicat opinionem primam fore securiorem et communiorem. Pet. de pal. dist. presenti. q. iij. arti. v. in conclusione secunda post cetera sic ait. Videtur verius quod qui lucratus est nunquam possit sibi restituere: quia turpis questus est et contra rationem: nisi esset ludus rationabilis ad exercitium virium et fructuosus, alias non prohibitus: sicut in his qui in stadio currunt: et huiusmodi quo agiliores et fortiores fiunt. unde David. ij. Regum. j. voluit filios israel discere arcum. Sed nulla ratio est in ludo alearum et taxillorum et scacorum et huiusmodi ociosis lucrari quicquam unde sibi retinere non potest. Sed de iure naturali ille qui consensit in ludum: et sic voluntarie perdidit, non tenetur restituere, si pares sunt in turpitudine: ut quia nullus traxit alium: quia in pari casu turpitudinis melior est conditio possidentis: et multo magis si alius sit in causa. Si autem ex parte istius sit dolus: quia cupiditate lucri induxit alium: aut fraudulenter et contra artem ludi fecit: in quo casu contra voluntatem domini simpliciter tulit: tenetur restituere iure naturali: alias non ei tenetur nisi iure civili. C. de reli. et sump. fune. Sed hoc non ligat in foro conscientie quousque homo sit condemnatus: si autem plus perdiderit vel tantum quantum lucratus est: videtur nihilominus quod restituere teneatur: quia mox ut lucratus fuit pauperum debitor fuit: a quo debito non liberatur nisi solvat: et si idem illud perdidit culpa sua fuit. Hec ille. ¶ Sed nodus huius questionis quantum ad ludum alearum, in eo consistit utrum restitutio vel erogatio in pauperes lucri provenientis ex ludo alearum in casibus non concessis sit aliqua lege precepta: lege dico non abolita: quod si est, manifestum est huiusmodi lucrum teneri non posse: saltem ab illis, qui huiusmodi legi sunt subiecti: quoniam ludum hunc fore generaliter prohibitum certum est ex canone dist. xxxv. episcopus supra allegato in tex. et glo. atque in iuribus ibi allega. Ex illa autem prohibitione haberi non potest quod lucrum sit prohibitum aut restituendum: cum etiam meretricium sit lege divina prohibitum: et tamen secundum omnes non tenetur meretrix lucrum sue turpitudinis restituere vel pauperibus erogare: ut dicitur. Videndum ergo est qua lege lucrum huiusmodi sit prohibitum: et de hoc non invenitur aliqua prohibitio divina: neque iuris canonici: licet glosse (que iure non probantur) et doctorum quorundam dicta ad hoc sonent: sed his nemo obligatur. ¶ Est autem constitutio greca legis civilis que concedit repetitionem acquisiti lucri usque ad quinquaginta annos. Sed nunc investigandum utrum per hanc legem aleator lucrans ab eo qui potest sua alienare: nec tractus est vel inductus et sine dolo lucratus est: tenetur lucrum restituere. Et videtur quibusdam quod sic: tum quia lex illa non tantum est constitutio civilis: sed etiam implicite est constitutio canonis: et per consequens omnes indifferenter obligat: nam leges imperatorum que legi divine, nec sacris canonibus obviant: ab omnibus sunt observande: ut habetur dist. x. de capitulis. et in sequen. quatuor cap. et per hoc omnes tales leges a sacris canonibus approbantur: tum quia (ut supra argutum est) non potest iure ab aliquo repeti quod ille non tenetur restituere. ¶ Sed contra hoc est quod illa lex per contrariam consuetudinem est abolita: et ideo non ligat: ut videtur sentire beatus Tho. hoc etiam videtur tenere Baptist. in sum. allegans ad hoc Alex. lom. in titu. de usuris. unde dicit quod repetenti perdita per ludum in foro civili et iudiciali non datur actio: nec sententia restitutionis fiende. Verum hoc reprobat Ange. in sum. di. quod lex illa non est abrogata per non usum: quia ut dicit Panor. in. c. Joannes. de cleri. coniug. Non usus non habens actum tacitum contra legem non inducit consuetudinem abrogativam legis: ut licet non agam contra eum qui mihi damnum intulit actione legis aquilie: non propter hoc abrogatur illa lex: quia illa lex non necessitati ad agendum: sed dat agendi facultatem. igitur non agens non facit contra legem: secus si non usus habet actum tacitum in se contra dispositionem legis: ut lex defert hereditatem communiter et equaliter filijs tam masculis quam feminis: sed consuetudo defert primogenito vel solum masculis: et secundo genitus vel femina nunquam fuit usa illa lege: ibi inducitur consuetudo qua lex illa abrogatur propter actum contrarium. In proposito lex concedens repetitionem ad quinquaginta annos non necessitat ad repetendum: sed dat facultatem: et ideo licet per mille annos non repetatur: non propter hoc inducitur consuetudo qua lex illa abrogatur: et ideo esto quod lex illa non sit abrogata per non usum eius: tamen virtute huius legis non tenentur sic lucrantes restituere lucrum nisi per iudicis sententiam sint condemnati: sicut in alijs penis iuris. Et exemplificat Richar. loco supra allegato di. Si per sententiam iudicis lucrans non compellitur ad restituendum non tenetur: quia ista restitutio percipitur in penam lucrantium tali ludo prohibito. Ad idem videtur esse Pal. ut supra patuit. Nec iura que ad hoc allegant per glo. cap. episcopus. xxxv. dist. et. c. clericus officia. de vita et hone. cleri. dicunt quod teneatur restituere ipso iure: sed quod potest ab ipso peti de iure. Aliquis enim quandoque aliquid licite retinet antequam per sententiam dimittere compellatur: nam interficiens hominem iniuste potest per sententiam iuste privari hereditate sua: et tamen ante sententiam non tenetur illam dimittere: sicut generaliter non tenetur quis penas solvere priusquam iudicis sententia condemnetur. ¶ Et per hoc possunt solvi contraria inducta. primo illud sancti Bonauen. quod titulus quo possident huiusmodi lucra iniustus est: et lucrans est malefidei possessor: quia contra legum interdicta possidet: patet quod non: quia licet sit lucrum turpe: tamen non possidet contra

Interdicta legũ: lex enim etsi interdicit ludũ alearũ non tamen interdicit lucrũ: licet concedat repetitionem: sicut in alijs turpib⁹ lucris. ¶Et si querit̃ de titulo: dicit Alexan. q̄ titulo interuenientis pacti ⁊ obligationis cõditi vtrisq̄ placentis. Nihil enim tam naturale/q̃z vt acquisitio fiat ̃sm volũtatẽ dñi tradentis. insti. de rerũ diui. §. per traditionẽ. ̃sm voluntatẽ dico legi nõ cõtradicentẽ. Similiter ⁊ illud nõ potest repeti ab aliquo quod ille restituere non teneret̃: verũ est de illo quod non tenet̃ post repetitionẽ ⁊ sententie ꝓbationẽ. Multa enim possunt repeti que in penã statuunt̃: ad que tñ is qui penam incidit nõ tenet̃ ante sententiã pro repetente latã: sic ad illud de epõ qui potest talia lucra exigere/et pauperib⁹ erogare: dicit̃ q̄ epũs hoc potest presidis auxilio: ⁊ bene faceret si exequeret̃: vt hoc modo turpitudo ludẽdi caueret̃: tñ nõ sequit̃ ex hoc q̄ lucrantes teneant̃ dare priusq̃ exigant̃: sicut nec in alijs casibus in quibus fiscus potest turpiter acquisita tollere: ⁊ ideo talia lucra nõ sunt pauperũ priusq̃ donent̃ eis. Qd etiã postea arguit/q̄ illa lex imperialis per canones approbat̃ ⁊c. et sic ligat oẽs: potest dici q̄ canones qui approbãt leges nec legi diuine nec canonib⁹ cõtrarias quantũ ad illos solum obligãt qui his legib⁹ sunt subiecti: ⁊ nõ quãtũ ad nõ subiectos legi illi: nõ enim canones vltra ligant q̃ leges ipse quas approbãt: sed ille leges nõ ligãt nisi sibi subiectos: vnde canones leges hmõi confirmant/nõ extendunt: vt dicit Anto. par. iij. titu. j. cap. xxiij. §. iij. Quãuis etiã lex illa vt dictũ est: sibi subiectos nõ ligat ad restitutionẽ: sed cõcedit repetitionẽ. ¶Ecce quãta diuersitas doctorũ tam legis diuine q̃ humane: ideo ꝯclusiones ponent̃ probabiliter sub benigna maiorũ correctione. ¶Quantũ ad articulũ secundũ est prima ꝯclusio.

Arti. 2. Conclo. 1. G

Turpe lucrũ acquisitũ in casu quo cõceditur repetitio per actionem de dolo/aut vi vel met⁹ causa: seu per iudicis officiũ: est de necessitate salutis (si fieri potest) restituendũ. Conceditur autẽ repetitio cõtra eum qui lucratur cum dolo/fraude: aut dum lucrat̃ ab eo qui alienare nõ potest: vt sunt furiosi: mentecapti ⁊c. vt dictũ est in primo notabili. Probat̃ cõclusio: quia in tali acquisitione nõ transfert̃ dñium in acquirẽtẽ: cum nõ accedat volũtas libera simpliciter: sed decepta vel coacta eius qui trãsferre poterat: ⁊ per ꝯñs acquirẽs non est dñs lucri: sed occupator: ⁊ si nõ est dñs: lucrũ nõ est eius: quare retinere nõ poterit: tenetur ergo restituere si habet vnde restituat: ⁊ si eũ a quo recepit: vel ei⁹ heredes nouit: ⁊ attingere põt aut erogare paupib⁹ ̃sm modũ supra expositũ. q. ij. hui⁹ dist. arti. iij. dubio. iij. ¶Secũda ꝯclusio.

Conclo. 2. H

Quãuis turpiter lucrãs ab eo cui nõ competit repetitio modo predicto: etiã si nõ teneret̃ lucrũ de necessitate salutis restituere: nec erogare pauperibus: est tñ salubre consilium vt nõ retineat: sed eroget in pios vsus. Probat̃: quia sanũ cõsiliũ est fugere occasiões peccatoꝝ futuroꝝ ⁊ impedimẽta remissiõis preteritorum/etiã eas que non immediate ⁊ per se siue de proximo inducũt vel impediũt: he enim necessario cauende sunt. patet per illud apostoli ad Ephes. v. Videte fratres quõ caute ambuletis: nõ quasi insipiẽtes: sed vt sapiẽtes redimẽtes tp̃s: qm̃ dies mali sunt. Mali sunt dies ꝓpter occasiones multiplicatas ad mala culpe trahẽtes: hinc iterũ auisando cõsulit. Qui stat/videat ne cadat. j. Cor. x. Hec autem lucra imbursata ⁊ amata/occasiones sunt inducentes ad peccata: inducũt enim ⁊ alliciũt ad sectanda cumulãdaq̄ turpia lucra: que quia turpia sunt: sine peccato nõ acqrunt̃: alioquin turpia nõ essent: ⁊ per hoc inducunt ad futura peccata. hinc Plau. vbi supra dicit ludum prohibitũ ꝓpter blasphemiã ⁊c. Tenet etiã in peccatis cõmissis: qm̃ eoꝝ remissionẽ impediũt: dum verã cõtritionẽ nõ admittũt: nõ em̃ potest esse vera ꝯtritio peccati/quod adhuc placet: difficulter autem vel vix displicere potest ei actus peccati: cui placet effectus ex peccato consecutus: quomodo enim displicere põt turpitudo admissa: cui placet lucrũ ex turpitudine acquisitũ. Unde bene faciũt cõfessores lusorib⁹ iniũgẽtes eosq̄ inducẽtes: vt hmõi lucra turpitudinis nõ seruẽt: sed vel restituãt: aut in pauperum eleemosynas: aut pias causas exponãt: si tñ induci nequeãt: nõ est eis neganda absolutio: dũ tñ displicet turpitudo. Hec est sententia Anto. Ange. ⁊ Baptis. in sum. Et licet de turpi lucro possit fieri eleemosyna: nõ tamẽ de his (maxime de meretricio ⁊ similib⁹) diuina lege prohibitis debet fieri oblatio publica ad altare. Unde Deutero. xxiij. Non offeras mercedẽ prostibuli: nec preciũ carnis in domo dñi dei tui. Dicit̃ publica: q: (vt dicit Alex. de hales vbi supra) nõ omnis oblatio acquisita per meretriciũ/est abominabilis dño: sed publica: que fit cũ scandalo. Et ponit exemplũ: vt si meretrices traherẽt currũ ad fabricam ecclesie: vel darẽt pannũ sericeũ: aut facerẽt fenestrã vitreã in ecclesia. talia nõ debet recipere ecclesia a cõgregatione meretricũ: ne videat̃ approbare opus earum.

¶Ex quo patet q̄ priuate oblationes: vnde nõ orit̃ scãdalũ de hmõi lucris: similiter de illis que acquirunt̃ per occultas fornicationes vel adulteria possunt fieri etiam publice oblationes. Corolla.

¶Tertia conclusio: q̃uis aleator ex cupiditate lucrans aliquid notabile lucratur ab aliquo quẽ nõ attraxit: et qui sua donare põt etiã sine dolo ⁊ fraude peccet mortaliter: ipsũ tñ ad lucri restitutionẽ vel erogationẽ de necessitate salutis teneri: nõ est certũ euidẽter. Conclo. 3. I

Prima pars cõclusionis probat̃: quia ex cupiditate ludens/agit cõtra legẽ diuinã/naturalẽ ⁊ positiuã: ergo. Cõsequẽtia patet ex diffinitione peccati. Antecedẽs probat̃ primo: q̄ sit cõtra legẽ diuinã: quia est contra charitatẽ proximi cõcupiscere bona proximi cũ damno eius: ⁊ cõtra nonũ preceptũ/quo ꝓhibet̃ cõcupiscẽtia rei aliene cũ damno proximi. Hoc autẽ facit lusor talis: nam ꝯcupiscit rem proximi absq̄ redditione equalẽtis: ⁊ ita cũ dãno proximi. Nec obstat q̄ proximus cõsentit in lucrũ: ⁊ q̄ volũtarie obligat se ad donãdũ lucrũ ei qui secũ ludit (̃sm leges ludi) sicut extra ludũ donatũ recipitur sine peccato: licet donãs ex donatione dãnificet̃: priuat̃ enim eo quod donat: qm̃ cõsensus ille nõ est liberalis sicut in donatione: sed est cõsensus ex ꝯditione: quã tñ nõ vult accidere. Nullus enim simpliciter vult perdere: sed spe lucri ad ludum accedit: sicut ergo vsura dãns vsurã volẽs dat vsurã: ⁊ indigẽs re aliqua emendo plus dat iusto precio volẽs ⁊ sciẽs/vt maiora dãna caueat: vel maius lucrũ ex re empta cõsequat̃: et tñ recipiẽs vsurã ⁊ vltra iustũ preciũ peccat: eo q̄ non cõcurrit cõsensus simpliciter liberalis. Magis enim vellet mutuãs nõ dare vsurã: ⁊ emens nõ dare vltra iustũ preciũ si rem sibi necessariã sic habere posset: sic etiã in ꝓposito. Quod etiã sit cõtra legẽ nature: patet/facit enim alteri qd sibi nollet fieri: vult enim lusor dãnificare proximũ: qd nõ vellet fieri sibi. ¶Itẽ dãnificans aliũ in spiritualib⁹/etiã volentẽ dãnificari/peccat: vt si quis petẽtẽ se occidi/occidit: ⁊ etiã nõ prohibẽs volentẽ seipsum interimere dum põt: peccat/inuit⁹ enim a periculo mortis eruẽdus est: ̃sm Augu. et. j. Reg. vlti. de occidẽte Saulẽ: ergo dãnificans in tẽporalib⁹ peccat. Qd sit cõtra legẽ positiuã: patet ex dictis. Secũda pars ꝯclusionis ptz: quia sunt ꝓbabiles opiniones pro vtraq̄ parte: vt habitũ est in primo articulo. Nec habent̃ rationes sufficiẽtes presertim pro illa parte q̄ lucrũ nõ possit sine salutis dispẽdio possideri.

¶Corollarium primum. Corolla. 1. K

Licet securius sit lucra hmõi restituere vel pauperib⁹ erogare: nõ tamen securior est opinio tenens restõnem vel erogationẽ lucri esse necessariã ad salutẽ. Primũ patet: quia qui lucrũ restituit vel erogat/certus est se satisfacere precepto ̃sm primã opinionem.

opinionem. Et fm aliam opinionē implet opus cō silij: et per hoc certus est se in hoc nō peccare/tenē do lucrū: vt patet ex secunda conclusione. ¶ Scdm probatur: incautū est et malū asserere aliquē actum fore pctm mortale: vbi illud nec sufficienti autorita te: nec euidenti ratione ostendi potest: nam hoc est ponere laqueū pedib⁹ ambulātiū: et inducere certū mortale vbi mortale non est: vel esse certū nō est: nā ista assertio dum acceptatur a populo: lz fo: et erro nea: facit tñ ɔuenientez peccare mortaliter: q: facit agere contra cōsciētiā eum qui alias nō peccaret mortaliter in tali facto nō habita hmōi cōsciētia.

Corol. 2. ¶ Scdm corollariū: licet lud⁹ sit populo efficaciter in pdicationib⁹ dissuadendus: ad restōnez tñ. lucri populus non est (velut eius qd est de necessitate sa lutis) compellēdus. Patet corollariū ex conclusiōe secūda p parte prima: et ex corollario statim p:emis so quo ad partem alterā. ¶ Dictū est aūt in conclu sione ex cupiditate et aliquid notabile: q: si luderet pro recreatione/et pro modico in quo p:oxim⁹ nō no tabilr dānificaretur: posset a mortali excusari: sicut etiā sup:a dictū est de furto. Et hec cōclusio quoad p:imā partē nō solū hz veritatē in ludo alee: sed in quocūq ludo: immo in quocūq negotio: in quo qs p:oximū ex cupiditate nititur notabilr dānificare: et bona p:oximi sibi vendicare sine iusta recōpēsa/ex cepta libera donatione: quia sicut dñs rei pōt libe re donare rē suā cui voluerit vbi lex nō resistit: ita is cui donatur pōt donū recipe sine pctō.

Articu. 3. Dub. 1. L ¶ Quan tum ad articulū tertiū/dubitat p:imo contra cōclu sionē tertiā et eius partē. Nam euidēter euidentia iuris probari pōt lusorē lucrātē in casu cōclusionis teneri ad restitutionez: ergo illa pars cōclusiōis fal sa. Consequentia nota. Antecedens pbatur: q: in c. si culpa. de iniur. et dam. dicitur. Si culpa tua datuz est damnū: super his satisfacere opz. Sz lucrans in ludo culpa sua dānificat colludentem. ¶ Solutio: ius illud multas patitur exceptiones: vt ptz in gl. ibidem: vt qñ dānificat⁹ in simili turpitudine vel culpa: vt in simonia. Item qñ damnū infert sciēti et consentienti: tali enim non fit iniuria: et ita est in p posito. Sicut em̄ sustinens damnum pōt remittere restitutionē illati dāni post dānū acceptū: ita potest cōsentiēdo ante damnū passum dānificantē absol uere a restitutione. Itē hic non tam datur q̄ sponte suscipitur damnū a ludente: nam spōte offert se tali lege vel condicto per qd dānificat: alioqn si captm illud vniuersaliter verū esset ad literā: etiā recipiēs donationē liberalem aut p:eciū turpitudinis: puta histrio/traditor/meretrix et similes tenerentur ad restitutionē doni et p:ecij.

Dub. 2. M ¶ Dubitat secūdo: vtruz lud⁹ scacorū sit clericis phibitus. Respōdēt plerīq docto:es imitātes Richar. in iiij. q non: quod mari me verū esse pōt/qñ fit causa recreationis necessa rie. ¶ Sed nō videtur hec opinio satis secura: nam cū clerici sunt assumpti in sortē dñi: propter quod se in ecclesiasticis officijs et alijs bonis studijs exer cere debent diligenter: vt dicitur in c. clericij offi cia. de vita et ho. cle. et beatus Hiero. ad Rusticū. Nū q̄ de manu tua vel oculis liber psalterij discedat: di catur ad verbum oratio: sine intermissione vigilet sensus: nec vagis cogitationibus patens corp⁹ pa riterq animus tendat ad dominū. de conse. dist. v. nūq. Non decet clericū ludis tps cōsumere. Et qm̄ prohibet ab aplo ne secularibus se immisceat nego tijs: prohibetur etiam interesse spectaculis. de cōse. dist. v. nō oportet. ij. eadem rōne ludere: p:ohibetur p:esertim cū ludus ille scacorū valde aīm distrahit: et tps plurimū cōsumit: nimis deniq miser est qui in sortē dñi assumptus/extra dñm in hmōi vanita tibus recreationē querit: quasi in summo ac delecta bilissimo bono recreatio haberi non possit. Et sicut dicit Hiero. de cōse. dist. v. c. nūq. Ama scientiā scri pturarū: et carnis vitia nō amabis. Ita in pposito dici pōt. Ama sciētiā scripturarū: et ludos ac otium iners non amabis.

¶ Dubitatur tertio: vtrū inspe ctores ludi participent pctis ludentiū: silr et coope ratores: vt cōcedentes domos: vel loca ad ludēdū: siue lumina et ludēdi instrumēta: vt taxillos/char tas et hmōi: et an ad aliquā restitutionez teneantur. Dub. 3. N Respondet p:imo de inspectoribus: q: aut inspecto res dant cām ludo: vt q: ideo luditur vt ostendatur virt⁹ vel idoneitas ludētiū: q nō fieret nisi essent in spectores: vt fit in ludis theatralib⁹/hastiludijs/ choreis et similibus et tunc dicendū sicut de coope ratoribus statim dicet. Aut inspectores nō dāt cāz puta q: eque fierent si non adessent inspectores: vt in ludo alearum: et tūc dicit q inspectores peccant quidē venialiter: rebus em̄ turpib⁹ et p:ohibitis in tendunt vtiliorib⁹ neglectis: non tñ peccāt mor taliter: nisi ɔsentirēt ludētibus ludos phibitos: nā consentiens peccato mortali: peccat mortaliter: fm illud apli. Nō solum facientes: sz et faciētib⁹ consen tientes digni sunt morte. ad Roma. j. Similiter si tanta libidine videndi ludos assisterent: q parati essent eos videre: etiā si foret prohibitū videre: hoc enim esset contemptus virtualis pcepti qui est mor talis. Hec enim circunstantia facit quodlibet pctm quantūlibet leue esse mortale: vt dicit Aug. Nō est pctm ita veniale: quin fiat mortale dum placet: pla cet scz vsq ad contemptum p:ecepti superueniētis vt exponit Gers. in compendio quod ab aliquibus sibi ascribit. ¶ Et si dicis qsquis delectat in pecca to mortali peccat mortaliter: sed vidēs ludos p:ohi bitos delectatur in actu ludentiū qui est mortalis: ergo. Maior ptz: quia propter hoc dicunt doctores/ q delectatio morosa in cogitationibus venereoruz etiā sine cōsensu in actū mortalis. Rñdet hic Bap. in sum. in ver. Ludus. §. ij. q maior est vera de his que sunt peccata mortalia ex se siue de sui natura: et non solum ex constitutione humana ecclesie. Ludi aūt et spectacula aliqua (que non includunt essen tialiter turpitudinē) possent fieri bene si non forēt prohibiti: vt torneamenta: et similia: et ludi taxillorū dum nō fiunt ex cupiditate. Vel posset dici qd dele ctari in actu mortalis peccati in hoc precise ratione cuius est phibitus seu inordinat⁹ est mortalis: vt qui delectaretur in cupiditate ludētiū aut cōteptu eorū quo cōtēnūt pceptū ecclesie: secus si in actu de lectantur inquantuz actus qui non est essentialiter siue de se peccatū: et per hoc patet solutio pbatiōis: quia actus venere⁹ de se est peccatū: et legi dei cōtra rius: et propter delectationē inordinatā prohibit⁹. Verūtñ periculosus est aspectus ludorū phibitorū quia facile inducit in consensum: et specialiter inter esse hmōi ludis prohibitum est clericis. in. c. clerici. de vita et honest. clericorū. ¶ Posset etiam dici: licet delectari in actu peccati mortalis/sit mortale pec catum: cum delectatio voluntaria nō sit cōsensu ei⁹ in id vnde qs delectatur: tñ delectatio in cognitiōe peccati aut peccātiū/vel modi ipsi⁹ peccati/nō est mortalis: nam cognitio taliū pōt etiam esse merito ria: quia potest ordinari in bonum finem/puta vt caueatur vel arguat. Et si ex sola vanitate delectat in cogitatione taliū: non excedit genus peccati ve nialis nisi aliunde grauet. ¶ Ex his secundo dicit q cooperatores ludentium vt ad ludos cōcedentes loca: aut ministrantes taxillos: instrumenta aut lu mina/et hmōi sine quibus ludus nō fieret: peccant mortaliter/si ludus ipse sit phibit⁹: quia sic coope rādo consentiūt peccato mortali. ¶ Tertio dicit/q tales consentiētes nō tenent ad restitutionē pdito rū in ludo: tum quia nō p:estāt directe causam pdi tioni: quia eque se habent ad perdentes et lucrātes tum quia per illam pditionē nō fit violētia perden ti: tum ipse volūtarie se subijcit legi perditionis: se cus tamē si pstaret causam dolo in ludo cōmisso: et lucrū participarent. ¶ Si queris: qd de his q lucrā

tes volũtarie dãt aspicientibꝰ aut ministrãtibꝰ. Re
spõdet: si lucrãtes dãt ea que tenent restituere/ etiã
Dub. 4. O recipiẽtes tenentur restituere: si nõ/ non. ¶ Dubi
tatur quarto/ q̃d de artificibus facientibꝰ taxillos
chartas ⁊ cetera instrumenta ludẽdi: similiter et ea
vẽdẽtibꝰ/ vtrũ mortaliter peccẽt. Posset dubiũ extẽ
di ad facientes ⁊ vendentes gladios/ lanceas/ bal
listas/ venena/ fucos/ serta/ laruas ⁊ hmõi. ¶ Pro q̃
bus oĩbus respõdẽdo dat hec distinctio post Anto.
par. iij. ti. j. c. xxiij. §. xj. et seq. Aut factor vel venditor
nouit ꝙ hi q̃bus talia vendũt eis abutũtur ad pec
catum mortale: vel hꝫ cõscientiã firmã de hoc: tunc
tales factores ⁊ venditores stãte tali cõsciẽtia mor
taliter peccãt: ⁊ oĩa pctã que occasiõe taliũ rerũ ab
alijs ꝑpetrant sibi imputant: ⁊ rei sunt aliorũ que ꝓ
pter hoc pereũt cum sint cooperatores oĩm scelerũ
inde cõmissorũ. Aut hmõi venditores ac factores
credunt eos quibus vendũt emere talia ꝓpter ali
quẽ licitũ vsũ aut de hoc nil cogitabãt/ ignorãtes
ꝙ talia facere ac vendere esset illicitũ: et tunc sub di
stinctione distinguẽdũ est: qꝛ aut ille res ad huma
nũ vsum pñt esse vtiles vt arma in bello iusto: cul
tellus ad scindendũ panẽ. Quedã enim venena ap
ponunt a medicis in quibusdã medicinis: vel etiã
in coloribꝰ aptandis fuci ad ornandũ se marito nõ
ad lasciuiam. Itẽ larue ad rep̃sentandũ aliqua ho
nesta aut huiusmodi ad vsus licitos. Aut nullum
vsum bonum habent: vt quedã venena mortifera
non. Si scðm.: peccat res tales alteri cõicando: aut
etiã faciẽdo: quas nouit ad nullũ bonũ vsũ ꝓficere
sed tantũ ad malum: vt de libello famoso quem nõ
solũ cõficere: sed etiam confictum ostendere: ⁊ inuẽ
tum nõ statim rũpere/ graue pctm̃ est. v. q. v. per to
tum. Si primũ nõ peccant mortaliter si intentio nõ
fuerit corrupta: etiã si abusus sequatur. Vñ Augu.
ad publicolã. Absit vt ea que ꝓpter bonũ ac licitũ
facimꝰ aut habemꝰ: si aliquod per hoc p̃ter nostrã
volũtatem cuiq̃ malũ acciderit: nobis imputetur.
¶ Neq̃ facile iudicandũ est eos qui emũt talia eis
abuti: nisi appareãt signa manifesta: vt in meretri
cibus emẽtibꝰ fucos: nemo enĩ iudicãdus est imme
mor esse sue salutis eterne. Qð vero Inno. iij. de sa
gittarijs. c. vnico. dicit artẽ illã mortiferã ⁊ odibilẽ
ballistariorũ et sagittariorũ aduersus catholicos et
christianos exerceri de cetero sub anathemate pro
hibemus: intelligendũ est in bello iniusto/ ꝑm glo.
nam cõtra infideles: ⁊ etiã cõtra fideles in bello iu
sto licet his armis vti: qm̃ ꝑm Augu. xxiij. q. ij. dñs.
nõ refert quantũ attinet ad iustitiã/ vtrũ aperte vel
ex insidijs quis pugnet. Et pugnare cũ ballistis vi
det pugnare ex insidijs: vt vult Augu. sup Psal. lxij.
Arcũ inquit dicit insidias. ¶ Uerum hoc membrũ
adhuc videt subdistinguendũ: qꝛ aut vt plurimũ ho
mines his rebꝰ vtunt ad malũ vt aleis chartis taxil
lis: q̃bus cõiter hoĩes vtuntur ad peccatũ mortale
propter auariciam ⁊ cõcupiscẽtiã rei aliene: ex qua
cõiter his ludit. Aut frequẽtius vel eque vtunt ad
bonũ vt armis q̃bꝰ cõiter vtunt hoĩes ad defensionẽ
aut malorũ ipugnationẽ ꝓpter bonũ reipublice. Si
primũ/ nõ possunt factores ⁊ vẽditores taliũ amor
tali excusari ꝑm Anto. Nec tales inquit absoluẽdi
sunt nisi talia facere ⁊ vẽdere dimittãt. Simile enĩ
aliq̃d faciũt porrigẽti furioso gladiũ. Unde Grego.
de peni. distin. v. fratres. Falsa inq̃t est penitẽtia/
cũ penitẽs ab officio vel curiali negotio nõ recedit:
quod sine peccatis agi nullatenꝰ preualet. Uidetur
tamen si taxillatores ⁊ alearũ opifices ⁊c. tantũ ven
derent ista honestis personis: de q̃bus presumerẽt
ꝙ nõ vterent illis in casibꝰ non cõcessis: sed tm̃ pro
recreatione aut pro his que in cõuiuio apponunt:
⁊ non indifferẽter abs oĩbus ribaldis ⁊ lusoribus ꝙ
excusari possint: qm̃ vbi ludi põt sine peccato: ibi
etiã instrumẽta ludi possunt fieri ⁊ vẽdi sine pctõ.
Et per hoc ptꝫ respõsio ad singulas partes dubij.

¶ Dubitat quinto de mutuo in ludo/ an mutuãs Dub. 5. Q
teneat soluere mutuatũ. Respondet ꝑm Pano. in
c. clerici. de vita ⁊ hone. cle. ꝙ de pecunia mutuata
colludenti non competit repetitio: secus si alteri
nõ secum ludẽti fiat mutuatio: sic ꝑm eundẽ nõ va
let transactio facta in ludo: eo ꝙ ibi non est lis: sed
euidens calũnia: sic quoq̃ vendens rem in ludo nõ
tenet de euictione: vñ si res euincatur ab emẽte: nõ Dub. 6. R
põt agere cõtra vẽdentẽ. ¶ Dubitat sexto: vtrũ re
compensatio habeat locũ in ludo: ita ꝙ lucrãs ali
qñ et perdẽs qñq̃ possit per perdita lucrũ cõpẽsare
vt non teneat ipsum restituere vel pauperibꝰ eroga
re. Respondet ꝙ in ludo in quo lucrans nõ tenetur
restituere lucratũ ꝑm predicta nec erogare paupe
ribus: dubiũ nullã habet difficultatẽ: qꝛ tũc nulla
compensatio est necessaria: sed in eo ludo in quo lu
crans tenetur ad restitutionẽ: videt ꝙ cõpensatio
locũ habeat respectu eiusdem persone: maxime dũ
vterq̃ lucrans tenet ad restitutionẽ alteri: qꝛ dũ q̃
libet duorũ est debitor alterius: dum debitũ vtriusq̃
est eque liquidũ/ ceteris paribꝰ compensatio debi
torũ hꝫ locum. Nec refert an lucrũ fuerit acq̃situ in
eodẽ ludo vel pluribꝰ: siue vno tẽpore vel diuersis:
qm̃ si b/ lucratus est a/ c/ heri c/ hodie lucratur a/ b/
si lucra fuerint equalia/ iam sunt compensata: nã
frustra b/ redderet ipsi c/ qð c/ teneretur restituere
ipsi b. Si vero vnus tenet restituere: ⁊ non alter: vt
si vnus haberet administrationẽ rerũ pro quibus
ludit ⁊ nõ alter: cõpensatio nõ habet locũ: tunc enĩ
habens administrationem tenetur restituere lucrũ
⁊ nõ ecõuerso. ¶ Si aũt ludentes tenentur lucrum
erogare pauperibus est quorũdã opinio ꝙ quoties
lucratur ludens/ tenetur lucrũ erogare pauperibꝰ
siue in eodẽ ludo ac tempore siue in diuersis/ nulla
diminutione facta eorũ que ꝑdidit: qꝛ ꝑ interitũ rei
morosus debitor nõ liberat: nã eo tẽpore: qð lucra
tus est/ est pauperũ. Et ideo si postea perdit: nõ pau
perũ bona: sed sua perdit: vel saltẽ sua culpa/ bona
pauperũ perdit: ideo pauperibus obligat. ¶ Uerũ
alij quibus consentit Bapti. ⁊ Ange. in sum. mitiꝰ
dicunt/ quod lucrũ quod obtinuit in eodẽ ludo: ab
eadẽ persona: ⁊ secũ in fine ludi imbursat: tenet ero
gare pauperibꝰ: et non illud qð durãte eodẽ ludo
lucratꝰ est et rursus perdidit: ⁊ dicit idẽ ludus/ ludꝰ
cõtinuus q̃diu se nõ diuertit ad alia. Et ratio illorũ
est: quia illud proprie dicitur lucrum ex ludo qð in
fine ludi imbursat deductis perditis in eodẽ. ¶ Et
dicitur notanter cũ eadẽ persona: qꝛ si in eodẽ ludo
in quo plures colludũt: quis lucraret ab vno: ⁊ per
deret respectu alterius: ibi nõ habet locũ cõpẽsatio
dum restitutio esset facienda: ergo nec a simili dum
lucrũ pauperibꝰ est erogandũ. ¶ Et idẽ dicendũ de
participantibus lucrũ ludi: hi enim eodẽ modo te
nẽtur ad restitutionẽ vel erogationẽ pro parte sua
in qua lucro participãt sicut lusores. ¶ Dubitatur Dub. 7. S.
septimo de pena tenentiũ ludũ ꝓhibitũ. Respõdet
post Ang. in sum. c. ludus. §. iv. Primo ꝙ domus in
qua ludit debet publicari: vt habet in aut. alearũ
ludus. Secũdo si tenens ludũ verberatur: nõ oritur
actio ex tali iniuria: nec punit verberãs vel eũ dãni
ficans. Tertio si fuerit sibi aliquid subtractũ tẽpo
re quo in eius domo ludit: siue a lusoribus: siue ab
alio nõ põt repetere: nec habet rei persecutionem:
nec etiã penã furti. Quarto qui alium compulit ad
ludendũ etiã ex metu qui nõ cadit in cõstantẽ virũ
potest puniri iudicis arbitrio ⁊ põt incarcerari. Et
generaliter cõpellere dicit eo ipso ꝙ stat cum altari
parato: hoc est prestat domũ/ taxillos/ scãna/ lumi
na ⁊ huiusmodi: nã istis suasionibꝰ et illecebris di
citur cõpellere iuuenes q̃ non possunt refrenare iu
ueniles calores. Similiter de his q̃ blãdicijs ⁊ sua
sionibus inducunt iuuenes ad ludẽdũ. Quinto/ ꝙ
omnis cõtractus celebratꝰ inter ludentes ad inui
cem non tenet: nec mutuũ datũ ad ludẽdum repeti

Dubiũ.8. T pōt:vt tactũ est supra. ¶Dubitatur octauo/vtrum lucrans ex vadio:hoc est ex euẽtu pro quo altercatur quidã vno dicente:si hoc ita est:vel sic euenerit dabo tibi tantũ:si nõ/dabis mihi tãtũ. Rñdet post Anto. ꝙ hic est aliquid simile ludo:et si fieret ex cupiditate vel dolo:idẽ diceretur quod de ludo prohibito dictũ est. Si aũt ex quadã cõtentionis altercatione oritur:nõ ex cupiditate precogitata quolibet putãte se verũ dicere:ꝗuis sit turpe lucrũ:qr ab alio recipit nõ gratuito pro quo nihil repẽdit:non tñ tenet ad restitutionẽ. Nulla eñ lex mãdat in illis restitutionẽ:lz lex diuina ⁊ naturalis prohibeat omnẽ actũ auaritie ⁊ illicite acquisitionis:est tñ cõsiliũ vt huiusmodi lucra erogent pauperibus:sicut etiã de lucro histrionatus/meretriciũ/mẽdicationis ⁊ hmõi.

Dubiũ.9. V ¶Ultimo dubitatur de colũbarijs. Ad hoc respõdet Pe.de pal.dist.presen.q.ij.art.ij. videt ꝙ dñs eorũ teneatur restituere damna his qui habẽt agros seminatos quos spoliãt nutrimẽtũ querendo:nisi sit verũ quod quidã fingũt:ꝙ colũbe nociua quedã cũ granis comedẽtes plus prosint ꝗ obsint:ergo dñs est ĩ culpa emittẽdo huiusmodi animalia in dãnũ proximi:⁊ tenetur ad refusionẽ dãni. Et tantũ de questione.

A ¶De restitutione acquisitorũ titulo pscriptionis. Questio.xiiij.

Utrũ titulo prescriptionis acquisita/sint restitutioni in foro cõsciẽtie obnoxia. ¶Declarationibus terminorũ subiungunt respõsiue cõclusiones:annexis ꝓ tertio articulo solutionib⁹ dubiorũ.

Arti.1. Nota.1. ¶Quãtũ ad primũ notandũ ꝙ prescriptio dupliciter capitur. Uno modo large:vt extẽdit se ad vsucapionẽ. Alio modo vt distinguit cõtra vsucapionẽ:et illo modo prescriptio tm̃ habet locũ in reb⁹ immobilib⁹:in domo/agris/terris ⁊c. etiã in reb⁹ icorporalib⁹:vt in seruitutib⁹ actionib⁹ ⁊ hmõi. Usucapio ṽo est in rebus mobilibus. Ita etiã habet Tho.de argen.dist.xv.ar.vlti. Primo modo pscriptio sic describit. Est ius quoddã siue dominiũ per cõtinuationẽ possessionis temporis a lege diffiniti auctoritate legũ vim capiẽs: penã negligẽtib⁹ inferẽs ⁊ finẽ litib⁹ imponẽs. Si vero accipit secũdo modo stricte addat rei immobilis vel incorporalis ad gen⁹ diffiniti. Tho.argẽ. vbi supra diffinit:est ius ex tẽpore capiẽs firmitatẽ. Similiter vsucapio describit. Est ius siue dñiũ rei mobilis ⁊c. ¶Dicit primo ius siue dñiũ:qđ ponit pro dñe.i.ꝓprietas rei qua est res possessoris:ita ꝙ de ipsa tanꝗ de re sua licite põt ad vota disponere vtẽdo/seruãdo vel alienãdo. ¶Dicit ꝓ cõtinuationẽ possessionis:vbi innuit titulus quo res pscripta possidet:nõ eñ requirit ali⁹ titul⁹:puta vẽditionis aut donatiõis vel hereditarie successiõis/pmutationis aut huiusmodi:qr vbi adest iust⁹ titul⁹:non est pscriptio necessaria. Iniust⁹ vero titul⁹ ꝓ nõ titulo habet. Sola ergo possessiõis ꝯtinuatio dat titulũ:dũ tñ assit bona fides:⁊ cetera q̃ exprimuntur in diffinitione. Qđ ṽo Panor.⁊ quidã alij dicũt in certis casibus reqri titulũ:verũ est ꝙ reqrit ad iuste possidẽdũ:sed nõ ad pscribẽdũ:qđ generaliter reqritur qñ res nõ est prescriptibilis:vt in decimis.de hoc glo.in.c.si diligẽti.de prescriptionib⁹. Quando eñ ius cõmune est cõtra possessorẽ:tũc requirit titulus scz priuilegiũ/vt prescribat:quo nõ probato/nõ prescribit:nisi fuerit tantũ tẽpus cuius initium nõ est in memoria hominũ:⁊ ita intelligendũ est.c. si diligẽti.allegatũ:qđ dicit requiri bonã fidẽ et iustũ titulũ. ¶Et nota ꝙ dicit per cõtinuationẽ possessionis:qr si possessio legitimi tẽporis interrũpitur:nõ prescribit:vt si tẽpus legitimũ prescribendi fuerit viginti anni. Exempli causa. Si quis primo possidet eam decẽ annis:⁊ post per decẽ annos quiẽtes nõ possidet:dehinc per alios decem annos iterũ possidet:nõ pscribit. ¶Uerũ possidẽs bona fide ⁊ vẽdẽs sub cõditiõe/nõ interrupit possessionẽ: vñ si deficiẽte cõditione vẽditio resoluit:priora tpa cũ posterioribus cõtinuare poterit:ƀm Panor.in.c. illud autẽ.de pscriptiõib⁹. ¶Et nota ꝙ requirit ꝙ possideat vt ꝓpriũ:nã q̃ alieno nomine possidet vt colon⁹:⁊ qui pcario possidet non ꝓprie possidet:sed hi quorũ nomine possidẽt.vt in.c.si diligẽti.eo.tit. B

¶Dicit tpis lege diffiniti. Lex eñ determinat tpa quibus currit prescriptio:⁊ min⁹ tẽp⁹ nõ sufficit:et ad diuersas res prescribẽdas diuersa tpa determinat:nã contra ecclesiã romanã in his que principaliter ad eã pertinent nõ secundario:⁊ contra ea que inmediate pertinent ad dispensationem pape:nõ currit prescriptio nisi cẽtenaria:cõtra ecclesias inferiores a romana siue fiat pscriptio ab alia ecclesia:siue a priuato requiritur quadragenaria annorum pscriptio. similiter de legatis ad pias causas idem requiritur in prescriptione contra hospitalia ⁊ pia loca:contra principem in reseruatis principi in signum singularis priuilegij vel dominij/requiritur tantum tempus/de cuius initio memoria hominum non existit cum scientia principis. In alijs regulariter requiritur tempus decem annorum inter presentes:et viginti annorum inter absentes. Multe tamen sunt in his varietates et differentie particulares:de quibus late tractãt domini canoniste. In vsucapione requiritur tempus triennẽ.

¶Dicitur etiã in diffinitiõe prescriptionis:auctoritate legũ vim capiens:vbi includũtur cetere conditiones ad prescriptionẽ requisite:vt bona fides:⁊ ꝙ res sit pscriptibilis:nã si illa deficiũt:deficit auctoritas legũ. ¶Oportet eñ omnia concurrere in prescriptione que lex decernit adesse debere. C ¶Unde requiritur bona fides prescribẽtis:vt in.c.vigilanti.de prescrip.vbi dicit. Uigilanti studio cauendũ est:ne sim⁹ malefidei possessores in predijs alienis:qm̃ nulla antiqua rerũ possessio iuuat aliquez malefidei possessorẽ:nisi resipuerit postꝗ se aliena nouerit possidere:cum bone fidei possessor dici non possit.⁊.c.fina.eo.tit.dicitur. Quoniã omne quod non est ex fide/peccatũ est:synodali iudicio deffinimus vt nulla valeat absq̧ bona fide prescriptio:tã canonica ꝗ ciuilis:cũ generaliter sit omni cõstitutioni atq̧ cõsuetudini derogãdũ:que absq̧ mortali peccato non põt obseruari. Unde oportet vt qui prescribit:in nulla tẽporis parte/rei habeat cõsciẽtiã aliene. ¶Est aũt bona fides vt vult glos.in.c.si diligẽti.eo.titu.dum is qui rem possidet:credit eã esse suã:aut credit tradẽtẽ esse dñm vel habere ius distrahẽdi:licet in facto erret. Non autẽ si erret in iure:nisi sit possessor lõgi tẽporis:vel fuerit probabilibus rationibus acquisita:aut etiã si ius in quo errauit fuerit dubiũ. Et hec bona fides requiritur per totũ quo fit prescriptio:a principio scz vsq̧ ad finẽ. Quacũq̧ enim parte hmõi tẽporis incipit habere malã fidem:nõ prescribit:et tenet resipiscere a possessione rei quã nouerit esse alienã. ¶Sed quid si per totũ tps prescriptionis habuit bonã fidem et cõpleto tẽpore prescriptionis incipit habere malã fidẽ:vtputa post completã pscriptionẽ/incipit noscere ꝙ is qui rem primo tradidit non fuit dñs rei nec habuit ius alienandi rem. ¶Licet hic quorũdã opi.teneat:ꝙ in casu tenetur rem prescriptã dimittere seu restituere tãꝗ nõ suã:tñ verius dicendũ:ꝙ.q: per pscriptionem cõpletã:ꝓ cuius qualibet tẽporis parte habuit bonã fidẽ:res facta est sua beneficio iuris:vt dicet in cõclusione:cõsciẽtia ista qua habet malã fidẽ credendo rem alienã ⁊ nõ suã est erronea:et ideo est deponẽda ⁊ corrigẽda:quã si nõ deponeret tenendo rem prescriptã:quã crederet nõ suã:ageret cõtra cõsciẽtiã erroneã:⁊ ita mortaliter peccaret:qr qui cõtra cõsciẽtiam agit:edifi-

D cat in gehennã.¶Quid aũt si quis habet cõsciẽtiã dubiã tẽpore prescriptionis. Respõdet ꝙ dubitans rationabiliter motus aut firmãs se in dubio: nõ habet bonã fidẽ que tñ requirit: et ideo nõ prescribit. Non em̃ sufficit non habere malã fidem: sed requiritur bona fides: que non stat cum dubio tali. Secus tñ si esset dubiũ scrupulosum aut vacillans nõ firmũ ex levi suspitiõe ortũ. Agẽdũ em̃ est cõtra scrupulos: vt dicit Gerson cancell. Si vero post dubiũ rationabile/reformat cõscientiã: a tẽpore reformationis incipit prescribere. Sic sentit Angel. in verbo p̄scriptio.§.iiij.et.iij.

Nota.2. E ¶ Nota etiã ꝙ semper presumitur bona fides: nisi probet cõtrariũ. gloss. in.c. si diligenti. in verbo. bonafides. Requirit etiã ꝙ res sit prescriptibilis. Numerantur aũt.xv. que prescribi non possunt. Primo res vitiosa: ⁊ dicitur vitiosa si sit furtiua aut vi possessa. vt insti. de vsur. §. quod aũt. Et subdit tex. ꝙ nec vllus alius: q̃uis ab eis bonafide emerit: vel ex alia causa receperit: vsucapiendi ius habet. ¶ Et nota ꝙ in re mobili oportet ꝙ iustus titulus interueniat a principio: aliter nunq̃ prescribitur: qꝛ sine titulo cõtra volũtatẽ domini rem eius ꝯtrectãs/furtũ cõmittit. Secus in re ĩmobili: qꝛ q̃uis malafides fuerit in primo: tñ põt per alios prescribi ex eorũ bonafide. Et ideo nunq̃ res mobilis in cõsciẽtia põt teneri quãtũcũq; per longũ tp̃s sit possessa etiã bonafide: nisi habuerit eã a principio cũ titulo. Et ideo in rebus mobilibus nõ facile bonefidei possessor vsucapiet: vt dicit Ang. vbi supra: quod tñ infra in.§.xliiij. aliquo modo limitat. Secũdo modo contra predicta prescribi nõ potest in foro cõsciẽtie: qꝛ diuturnitas auget peccatũ: cũ tãto sint grauiora peccata quãto diutius infelicem animã detinent alligatã. de consue. cum tãto. Tertio iura spiritualia prescribi non possunt: vt decime/primitie/oblatiões ecclesie/loca religiosa: que prescribi nõ possunt a laicis: qꝛ illa possidere non possunt de iure communi. Idẽ est de annexis spiritualibus: ⁊ hoc verũ de laicis nõ ꝯuersis. Quarto ꝯtra obediẽtiã/visitationẽ ⁊ ꝓcuratio nẽ: que debetur ratione visitationis. vt in.c. cũ non liceat. ⁊.c. cũ ex officij. de prescrip. Quinto non põt prescribi limes vel qδ adheret limitibus episcopatuũ/ꝓuinciarũ vel parochiarũ. Sexto modo liber homo pro seruo possessus. Septimo modo: publice functiones. i. pẽsiones agrorũ/nõ possunt p̄scribi a colonis. Octauo: via publica non põt prescribi ex nõ vsu populi. Nono: aqueductus/et alia iura ad publicũ vsuʒ ciuitatis destinata. Decimo: reseruata principi in signũ subiectiõis populi: vt tributũ et silua prescribi nõ possunt. Undecimo: res quã lex simpliciter prohibet alienari: vt res sacre/⁊ res dotales ⁊ huiusmodi. Secus: si prohibent alienari sine certa solẽnitate: non simpliciter. Duodecimo: res que possidetur alieno nomine prescribi nõ põt vt vendatur. Decimotertio: res empta ab eo cui est administratio: vt a ꝓdigo/luxurioso/lusore ⁊c. Decimoquarto: res ignorãtis eã esse suã prescribi non põt: nam cõtra ignorantẽ nõ currit prescriptio. Decimoquinto: res excõmunicati: qꝛ cũ impeditus est a lege rem suã defendere: cõtra eũ nõ currit prescriptio: si tñ nõ fuerit in mora petende absolutionis. Maiorẽ horũ specificationẽ require apud canonistas cũ suis allegationibꝰ. ¶ Dicitur vltimo in diffinitione: penã negligẽtibus inferẽs: ⁊ finẽ litibus imponẽs. Ubi tãgitur causa finalis prescriptionis: propter quã prescriptio a iure cõcessa est et per hoc iusta: hec em̃ duplex est. Una vt pax qua respublica fouetur/cõseruetur per immortaliũ litiũ extinctionẽ. Secũda: vt negligẽtes in rebus suis negligẽtia que redũdat in cõfusionẽ possessionũ ⁊ discordiarũ excitationẽ/penas debitas sentiãt. Et ex vtroq; deducitur iustitia prescriptiõis. vt infra in probatiõe prime conclusionis deducitur. Et tãtũ de articulo primo. ¶ Quantum ad articulũ secũdũ est cõclusio prima. Qui rem aliquã legitime prescribit: plenum eiusdẽ rei dominiũ acq̃rit. Probatur conclusio post Sco. in. iiij. dist. xv. q. ij. qꝛ acquirẽs rem ẜm iustam vtriusq; iuris cõstitutionẽ/acq̃rit eius dominium: sed acq̃rẽs rẽ titulo iusto p̄scriptionis/acquirit eã secũdũ iustã iuris ꝯstitutionẽ: ergo acq̃rit eiꝰ plenũ dominiũ. Cõsequẽtia nota cũ maiore: qꝛ ip̃o iure fit trãslatio dominiorũ: vt dicit Aug. sup Jo. et habet. viij. dist. quo iure. ⁊ patuit supra. q. ij. huius dist. Et in ꝓposito idẽ intelligit ꝑ auctoritatẽ legislatoris et iuris siue legis. Minor probatur per totũ titulũ de prescrip. Et ꝙ lex illa approbans legitimã p̄scriptionẽ sit iusta: ꝓbat duplici rõne Sco. vbi supra. Primo sic. Juste põt illud statui a legislatore: quod est necessariũ ad pacificã ꝯuersationẽ ciuiũ seu subditorũ: sʒ dominiũ rei neglecte: sicut negligitur in prescriptione et vsucapione: trãsferri in occupantẽ est necessariũ ad pacificam conuersationẽ subditorum: qꝛ si nõ transferretur dominiũ in occupantem et res maneret apud primũ: post quodcũq; tempus surgerent lites immortales: nã post quãtũcũq; tẽpus ille qui neglexit vel heres eiꝰ repeteret rẽ neglectã ab eo qui occuparet quãtocũq; tẽpore occupasset. Et essent tales lites quas impossibile esset descindere: quia nec documenta: nec probationes sufficientes haberi possent/obstante longitudine tẽporis: ex quibus perpetue surgerẽt cõtẽtiones et odia iter litigãtes: et ꝑ hoc tota pax reip. turbaret. ¶ Scδo ꝓbat: legislator põt iuste punire transgredientẽ/cuius trãsgressio vergit in detrimẽtũ reip. etiã pena corporali: multo magis pecunia fisco applicanda: ergo pari rõne põt eã punire pena pecuniaria applicãdo pecuniã alicui qui in hoc est minister legis. Sed negligẽs rẽ suã tãto tp̃e trãsgreditur/transgressione que est in detrimentũ reipu. quia impedimentum pacis: ergo sicut iuste põt lex rẽ illã neglectã applicare fisco: ita põt eã ad maiorẽ pacẽ trãsferre ĩ illũ q̃ tãto tp̃e occupauit tanq̃ in ministrũ legis. ¶ Et cõfirmatur: nã qꝛ quilibet põt suũ dominiũ trãsferre in aliũ accipere volẽtẽ: ergo tota cõitas põt cuiuslibet de cõitate transferre dominiũ in quẽlibet: qꝛ in facto cõitatis supponit includit consensum cuiuslibet de cõitate: ergo cõitas habẽs cõsensum quasi iã oblatũ in hoc ꝙ quilibet cõsentit in leges iustas cõdẽdas a cõitate vel principe: potest per legẽ cuiuslibet dominiũ transferre in quẽlibet. Hec est snia Sco. cui cõsonat Panor. in.c. vigilãti. eo. tit. ⁊ in.c. fi. vbi sic arguit cõformiter ad predicta post Host. eo. ti. §. sed quid si iam cõpleta prescriptione. Qδ iure possidet iuste possidet: et si iuste/bene: ergo nõ alienũ/sed suum: ⁊ ꝑ ꝯñs hʒ rei prescripte dñiũ. Hãc conclusionẽ cũ sequenti tenet: Goffre. Hosti. vbi supra. Inno. Jo. an. licet nõnulli teneãt cõtrariũ: nõ tñ fulciti sunt sufficiẽti ratione. lateꝰ prosequit Hosti. vbi supra. Dicit notanter qui legitime p̄scribit: hic autẽ p̄scribit legitime: cui adsunt oẽs cõditiones ad prescriptionẽ req̃site. Nã si aliqua earũ defuerit: sicut non est vera prescriptio: ita nec ꝑ eã acquirit verũ dominiuʒ rei prescripte. ¶ Scδa cõclusio. Nullꝰ in foro aĩe tenet de necessitate salutis rẽ legitime prescriptã restituere: etiam si post p̄scriptionẽ nouerit eã fuisse alienã. Illa cõclusio etiã est Tho. argẽ. vbi supra. et sequit ad primã: qꝛ nemo tenet restituere rẽ suaʒ in qua hʒ plenũ dominiũ: sed ꝑ prescriptioneʒ legitimã acquirit plenũ dominiũ rei prescripte: ergo. Ista cõclusio est de mẽte glo. in.c. vigilãti. eo. titu. dicẽtis: ꝙ cõpleta prescriptione/prescribens tutus est ẜm vtrunq; ius: ergo iure possidet: ergo iuste: vt supra argutum est: si iuste: non tenetur restituere. Preterea iura faciũt hoc meũ: illud tuũ: ⁊ cõditor canonis vel legis potest mihi dare rẽ alienã: ⁊ tutus ero: ergo multo fortius poterit inducere hãc prescriptionẽ in odiũ

Arti.2. Cõclo.1. F

Cõcl.2. G

Arti.3. Dub.1. R negligentiū. hec glos. cum suis allega. Et tm̄ de articulo scdo. ¶ Quantū ad articulū tertiū dubitat̃ primo contra conclusiones que ad hoc tendunt/ ꝙ prescribens rem legitime facit rē suā: nec restituere tenetur p. c. vigilanti. ⁊ c. fi. eo. tit. supra alleg. quib' expresse habet̃: ꝙ malefidei possessor tenet̃ ad restitutionē/ nō obstāte quacūꝗ possessionis antiq̄tate. Potest autē aliquis post prescriptionē cōpletā informari ꝙ res prescripta sit alterius dn̄i: nec ab eo legitime alienata: ⁊ ita ꝙ nō est sua: ⁊ p ꝯñs tenetur ad restitutionē: quia non dimittitur peccatū nisi restituat̃ ablatum. ¶ Preterea/ nullus dꝫ priuari bonis suis sine sua culpa: sed stat prescriptionē currere cōtra eū cui nō pōt imputari negligētia: vt q̄ absens fuerat vltra viginti annos ex rōnabili cā ad quem etiā notitia alienationis rerū suarū non peruenit: aut captus per tm̄ tps a piratis quo sua defendere non potuit: et ita sine sua culpa neglexit. ¶ Ad illa

Responsio ad primaz. respondetur: ꝙ verū est ꝙ malefidei possessor tenetur ad restitutionem possessionis/ durante mala fide: siue malā fidē habeat i tpe pscriptiōis: siue post completā prescriptionē. Malā dico fidem/ qua credit rem esse alienā et non suā. Et si illā hꝫ ante cōpletam prescriptionem: nō prescribit: vt dictum est. Si vero incipit habere malam fidem post legitimā prescriptionē/ errat: vt dictum est in primo articulo et debet deponere errorem et habere bonam fidem qd̄ res post prescriptionez non est aliena: licet ante prescriptionē completā fuerat aliena: q2 per prescriptionem facta est sua/ et per ꝯñs non aliena. Si tñ fidem erroneam non vellet nec posset deponere/ restituat: ne contra erroneam conscientiā cuz mortali teneat: et hoc volunt. c. allegata: nā. c. vigilanti. notanter dr̄. Nulla antiqua rerū possessio iuuat aliq̄d malefidei possessorē nisi resipuerit: postꝗ̄ alienā se nouit possidere. ¶ Nota ꝙ dr̄ aliena: ⁊ nouerit: naz post prescriptionē non sunt prescribēti aliena: sꝫ ppria vtroꝗ iure canonico et ciuili ꝺm Tho. Argen. Nec fides illa est notitia vera: sed erronea: qua credit rem legitime prescriptā nō esse suā: ⁊ ideo relinquenda: durante malafide non iuuatur prescriptio ne vt remtenere possit sine pctō mortali. Et ideo papa non vult prescriptionē habere vigorem in male

Ad.2. fidei possessore: vt dicit. c. vigilāti. Et ad hoc plane sonat. c. fi. allega. vt. ptꝫ intuēti tex. cuz glo. ¶ Ad secundū dr̄: ꝙ talis negligens hꝫ remediū recuperādi perdita: etiā post legitimā prescriptionem cōpletam. Nā talis pōt petere restitutionē in integrum vsꝗ ad quatuor annos sequentes: qui incipiunt a die scientie post cessationem impedimēti legitimi: nam illud quadriēniū non currit ignoranti. Ignorans em̄ nō negligit: potest quoꝗ negligens agere cōtra illū qui remsuā alienauit postꝗ̄ ille cui alienauit eā/ vsu ceperit: q2 talis alienator tenetur sibi ex delicto. Et sua negligentia non facit cessare delictum alienatoris. ¶ Sed diceres: ad quid ergo valet prescriptio talis: si iscōtra quē prescripsit: potest petere restitutionem in integrum. R̄ndetur: qd̄ valet ad hoc ꝺm consciētiā/ ꝙ prescribēs non tenet̃ restituere nisi petatur. et si non petitur infra tps debitum amplius non tenebitur: etiā si petat̃: ita sentit Ange. in sum. Multa sunt specialia in pscriptione

3 aduertenda: que late prosequunt̃ canoniste: sed hec modica tetigisse hic sufficiat. ¶ Multi casus particulares: immo infiniti sunt in quibus iniuste ablata aut iniuste detenta/ restituēda sunt: quorū specificatio' nō cadit sub arte ꝺm phm. Ideo ex similib' simile indicium accipiendū est: et ex generalib' particularia. Unde possent circa materiaz restitutionū bonorum fortune plures moueri questiones et dubia: et presertim de artificib' ⁊ laboratoribus p denario diurno: qui per negligentiā/ ignorantiā/ desidiam/ dolum vel fraudem proximos quibus operātur/ dānificant: de quibus satis ptꝫ ex dictis supra q. vi. huius distin. vbi agitur de aduocatis/ tabellionibus/ procuratoribus. et. q. ix. eiusdē distin. vbi agitur de falsarijs. ⁊. q. x. de negotiatoribus. ¶ Pn̄t tamen hic p complemēto huius materie moueri aliqua particularia dubia breuibus soluenda ipri' in specie nō mota. ¶ Et est primū de dānificantibus

Dub.2. alios preter voluntatem casualiter per se vel sua: vt exempli gratia. In edificando si aliquis pertransit locum edificationis: et per casum alicuius lapidis vel ligni ledit̃: seu qui fodit foueā p capiēdis lupis aut feris: ⁊ transiens cadit in eam: siue per animalia sua que intrauerunt agrum alienum: ⁊ ibi depasti sunt fenum vel frumentum: vel leserunt animalia proximi aut hominem/ aut sepem ⁊c. ¶ Ad hec soluenda facit qd̄ dictum est supra. q. x. in fi. de latissima/ latiore/ lata/ leui et leuissima culpa. Uñ q̄ in talibus fecit quantū ꝺm cōmunē cursum fieri solet ad cauendum dāna ⁊ pericula: et nō dedit operam rei illicite: nō tenetur ad restitutionē dāni. Si vero negligens fuerit: aut est in dolo vel culpa lata: tenetur. Similiter qui dat operaz rei illicite: vt si clericus proijcit lapidem: aut mittit sagittam: ⁊ casu occidit transeuntem: etiam in loco vbi non solet esse transitus: tenetur ad restitutionem dāni illati p eo ꝙ rei sibi illicite operam impendit. Et ibi dicta de casu fortuito applicentur ad propositum: ⁊ per idē etiam de damno dato alicui per aīalia alterius. Si dn̄s animalis dānū ferentis est in culpa lata/ latior vel latissima: tenet̃. Si leui vel leuissima: non tenetur ad recompensationē damni: tenet̃ tñ quꝗ̄ ad dādum aīal qd̄ lesit p noxa: facit ad hoc dictū Aug. ad Publicolā epistola. cliij. cum inquit. Nec re' est mortis aliene/ qui cum sue possessioni murū circūduxerit: aliqs ex ipsorū vsu percussus intereat. Neꝗ enim reus est christianus si bos eius aliquē feriendo: vel equus calcē inciendo aliquem occidat. Aut ideo nō debēt xp̄iani boues hr̄e cornua: aut equus vngulas: aut dentes canis. Et sequitur. Absit vt ea que propter bonum aut licitum facimus: aut habemus: si quid per hec preter nostraz voluntatē cuiꝗ̄ mali acciderit: nobis imputetur. Alioquin nec ferramenta domestica aut agrestia sunt habenda: ne quis eis vel se vel alterum interimat. Nec arbor aut restis: ne quis se inde suspendat. Nec fenestra faciēda est: ne per hāc se quisꝗ̄ pcipitet. Quid plura: cōmemorem: cum ea commemorando finire nō possiz Quid em̄ est in vsu hominū bono ac licito/ vñ non possit etiam pernicies irrogari: hec ille. De hoc du

Dub.3. bio latius. j. q. xv. ar. iij. dub. ij. ¶ Tertio dubitatur: vtrum teneatur restituere rem pereūtez qui fuit in mora restituendi. de hoc etiā supra. q. x. vbi agit̃ de deposito. ¶ Notandū igitur pro respōsione ꝙ morosus dr̄ q̄ nō tradit rē quā tradere tenet̃: lꝫ eā tradere intēdat: ⁊ hꝫ cōiter locū in debitis/ cōmodatis depositis. Itē i ablatis ꝯ dn̄i volūtatē: nā fur aut raptor semp est i mora: q2 semp tenet̃ restituere si pōt ¶ Scdo notādū ꝙ ad hoc ꝙ qs dicat̃ morosus: quatuor requirunt̃. Prīo ꝙ teneat rez aliquā quā tradere tenet̃. Scdo ꝙ sciat se teneri vel saltē ꝙ scire debeat Tertio ꝙ interpellatus seu monitus fuerit ad tradendū: et hoc a die vel ab hoīe. A die: si dies seu terminus tradēdi constitutus est: tunc enim termin' ipse adueniens dr̄ interpellare. Ab hoīe: si termino tradendi constituto a dn̄o rei p se vel p aliū petitur traditio. Quarto ꝙ habeat possibilitatē tradendi.

Responsio. ¶ Quibus premissis r̄ndet̃ ad dubium: ꝙ morosus in tradendo rem quā tradere tenet̃: si res perit etiā sine sua culpa casu fortuito: tenet̃ de dāno dn̄o rei: maxime si fuerat dubiū an res erat peritura apud dn̄m restituta perisset. Patet per regulā iuris li. vi. mora. vbi dicit̃. Mora sua vnicuiꝗ est nociua. vel etiam in glo. ponuntur casus predicti. Et dr̄ maxime si dubium fuerat. ⁊c. q2 ꝺm aliquos: si nō sit dubiū: quādo res eodem mō perisset apud dn̄m suū: non tenet̃

morosus: ꝙuis aliqui dicāt ꝙ nō obstāte ꝙ apud dn̄m res tradita perijsset: tenet morosus: qꝛ potuisset dn̄s rei rē vēdidisse: ⁊ ita apud aliū ⁊ nō sibi pijsset. ¶ De hoc ptꝫ ꝙ debēs decimas/ si fuerit in mora: et pereūt casu fortuito ꝑiculo suo: sic in locato et
Z nb.4. D cōmodato ⁊ semꝑ in furto. ¶ Dubitat quarto: vtrū teneat q̄ ex pietate ⁊ misericordia facit fugere debitorē aut incarceratū: vel ligatū soluit aut seruū ⁊c. Rn̄det ꝙ tenet ad restitutionē dāni: ⁊ est spēs furti: dat aūt occasionē damno: nec excusat pietas ⁊ mia qꝛ mia ⁊ eleemosyna faciēda est de suo: nō de alieno Si tn̄ qs fugeret in domū alicuius: nō tenet: nec dꝫ eū prodere: tn̄ nō dꝫ iūdicē querentem ꝓhibere: vt supra dictū est. Cetera innumera rescindo: fauens breuitati. Et tantū de illa questione.

¶ De restitutione bonorum corporis.

Xpeditus vtcunqꝫ de restitutione fienda in bonis exterioribꝰ que dicunt bona fortune ⁊ minima: videndū ꝯn̄r de restitutione facienda lesis in bonis: que sunt bona corporis: vnde queritur.

A Questio.xv.

Trum damnificās proximū in bonis corporis teneatur ad damni restitutionem de necessitate salutis. ¶ Solito more tribꝰ articulis: terminorū. s. declarationibꝰ: respōsiuis conclusionibus: ac dubiorum solutionibus/
Articu.1. Nota.1. questio absoluet. ¶ Quantū ad primū notandū: ꝙ per damnū in bonis corporis/ intelligitur lesio corporalis vite aut organorū corporis: aut membrorū. Et hec lesio duplex est: quedam infert dānū vltimū puta mortē vel mutilationē mēbrorū: aut vulnerationē irremediabilē: ꝑ quod reddit inutile ad exercitium operationū naturaliū sibi debitarū. Alia est lesio citra vltimā: et est vulneratio vel debilitatio organi vel membri curabilis: aut non in toto tollens operationem naturalē: sed aliquātulū impediens: prima dicit lesio enormis: secūda mediocris
Nota.2. B ¶ Scd̄o notandū ꝙ vbi non potest fieri restitutio per redditionē ablati vel equiualētis: sicut in ablatione vite aut eorum lesione (Non enim potest reddere vitā qui occidit: nec restituere mēbrū ꝙ mutilauit: aut intantū debilitauit: ꝙ inutile factū est ad naturales suas operationes) oportet fieri restitutionem in alijs quantū fieri potest ſm legē statutā: vel vbi statuta non est/ ad arbitrium boni viri. Et qm̄ vt dicit Sco. vbi supra (qui latius ceteris in hac materia scribit) nō est facile: vt pro tali dāno illato homini fiat recompensatio equiualens per aliqua bona fortune: quia non equiualent temporales diuitie sanitati ⁊ integritati corporis: ideo indꝫ optime puisum est cōitati: vbi statuta est lex talionis/ maxime in causa homicidij: sicut in lege veteri statuta erat. Unde Exod. xxi. Qui percusserit hoīem volēs occidere eū/ morte moriatur. ⁊ seqt. Et reddet animam ꝑ aīa: oculū pro oculo: dentem pro dente: manum ꝑ manu: pedē pro pede: adustionē ꝑ adustiōe vulnus pro vulnere: liuorem ꝑ liuore. Et sīr Leui. xxiiij. Uerum nō ex eo: quia in le. ve. statutū fuerat nunc obligat subiectos euāgelio: quos moralia illius legis/ nō iudicialia obligant: neqꝫ cerimonialia: sꝫ qꝛ de nouo a principe vel cōitate statuta. Lex eīn hꝫ robur a legislatore in illa cōitate vbi statuit: nō ab alio: licet ratio statuēdi sumat ab alio. Et hoc mō iudicialia multa legis mosaice possent a papa vel imperatore statui a christianis obseruāda. Nec per hoc xp̄iani iudaizarēt: qꝛ nō obseruarent ea vt statuta a Moyse: sed vt statuta a legislatore euāgelico. s. christo: aut principe qui hꝫ statuere leges in ecclesia christiana: sicut cōitas in simili videns aliam cōitatē legibꝰ bene ordinatā: pōt illas leges: quas iudicat rōnabiles: vt vtiles sibi assumere: ⁊ tūc obseruant: nō qꝛ alibi statute: sed quia de nouo in hac communitate statute. Simile est videre in religionibꝰ quarū nōnunqꝫ vna recipit statuta ab alia sibi conducentia: que obligant: non quia alibi statuta: sed quia hic de nouo assumpta et a prelatis huius religionis ordinata. Et per hoc si ab aliquo legislatore statueretur ꝙ blasphemus/ idololatra/ adulter occideretur: iusta esset lex illa: sicut iusta est lex in pluribus ciuitatibꝰ ac communitatibus cōstituta: ꝙ homicida voluntarius moriat. Et ꝑ hoc homicida: subdens se huic legi sustinendo mortē sibi infligitur: satisfacit occiso. Nō quidem vitā ei restituēdo: ꝙ ei est impossibile: nec aliqꝺ equiualēs tribuēdo: qꝛ nec hoc potest: sed penam similem patiendo Ubi enim nō potest satisfieri agēdo: oportet fieri patiendo: iuxta illud. Qui nō habet in ere: luat in corpore. ¶ Uerum per hoc non satisfacit alijs: qui ex homicidio sunt dānificati: vt vxori/ liberis ⁊ ceteris emolumētū ab interfecto expectātibꝰ. Et tātū de. j.
arti. ¶ Quātū ad scd̄m articulū est cōclusio prima. Articu.2. Cōclusio.1. C
Homicida auferēs vitā ꝓximi iniuste: securiꝰ agit si satisfaciēdo se spōte submiserit pene legis cōstitute Hec ꝯclusio est de mēte Sco. vbi supra. nā q̄ ꝯ legē delinqt securiꝰ satisfacit penā iustā determinatā a lege subeūdo. Sꝫ pena talionis qua vita reddit ꝑ vita (si lege determinat) iusta est: quia naturali rationi consona ⁊ approbata: non solū lege mosaica: sꝫ etiā euāgelica. Nā Matth. xxvi. ait dn̄s. Oēs qui acceperint gladium: gladio peribunt: ⁊ ideo homicida subdēdo se huic pene vbi statuta est: aut exponendo vitā suā in causa fidei: vel cōtra inimicos ecclesie aut alia in causa iusta: satisfacit ſm legem: et
securior est satisfecisse in cōscientia. ¶ Scd̄a conclu- Cōclusio.2. D
sio. Nullus homicida in occasione satisfactionis sibipsi inferre debet penam mortis. Patet: qꝛ nullꝰ debet esse homicida suipsius ex quacunqꝫ causa sine speciali precepto dei. Un̄ beatus Aug. j. de ciui. dei. c. xxj. ⁊ habet. xxiij. q. v. si non lꝫ. His exceptis quos vel lex iusta generaliter: vel ipse fons iustitie deus specialiter occidi iubet quisquis hominē vel seipsum vel quemlibet occiderit: homicidij crimine innectitur: ⁊ premisit eo. c. in princ. neqꝫ eīn frustra. In sanctis canonicisqꝫ libris nusqꝫ nobis diuinitꝰ preceptum permissūmve reperiri pōt: vt vel ipsius adipiscende immortalitatis: vel vllius carendi/ cauendive mali causa nobismetipsis necē inferamus Quod verū est generaliter: qm̄ secus si deus alicui vt seipsum occideret specialiter demandaret: vt de Samsone creditur: de quo idē Augu. ibidem. c. xxj. dicit. Nec samson aliter excusatur ꝙ seipsum cum
hostibus ruina domus oppressit: nisi qꝛ spūs latenter hoc iusserat q̄ per illū miracula faciebat. ¶ Tertia cōclusio. Cōclusio.3. E
Ubi lex talionis non est statuta: aut occisori nō inflicta: restitutio alia necessaria est in pijs operibus aut afflictiuis passionibus pro occiso in vim satisfactionis sponte assumendis. Patet quia vbi ablatum restitui non potest ſm se: restituendū est in equiualēti quantū fieri pōt. Et cui non potest fieri restitutio temporalis: fiat restitutio spūalis: vt ex premissis patet. Ideoqꝫ cū occiso non potest quid corporale ⁊ temporale ꝯferri: quia tēporalē periodū excessit: impendenda sunt bona spiritualia: opera scꝫ meritoria ac defunctorū suffragia in occisū directa ⁊ propter eum assumpta vt aīa quā abstulit: cōmodū aliqꝺ sentiat. Si queris quāta: dicitur: ꝙ fiat ad iudiciū discreti confessoris vel arbitriū boni viri. ¶ Quarta ꝯclusio. Preter satisfactionē per- Conclu.4. F
sone occise impēsam: necesse est refundere dāna cūctis per hanc occasionē lesis passa. Patet ista cōclusio: qꝛ omnis dās occasionem damni tenet dānificatos reddere indemnes. per. c. si culpa. de iniur. et

dam. dato: vt patet supra. q. ij. huius dist. ar. ij. ergo
et dãnificans per occisionẽ. Unde si occisus sustẽta=
bat aliquos puta patrẽ/matrem/liberos vel ppin=
quos: tenet̃ interfector oĩbus illis ad tantũ in resti
tutione: quantũ vtilitatis illis abstulerat p interfe
ctionem: qđ estimandũ est ſm tẽpus quo occisus ve
risimiliter fuisset victurus et operaturus aut tales
Conclo.5. G sustentaturus. ¶ Quinta cõclusio. In ceteris lesio=
nibus citra mortẽ tenetur ledens dãna que incur=
rit lesus atq coniuncti: presentia et futura: passosq
dolores cõpensare: et medicorũ impensas si que fa=
cte sunt: soluere. Hec conclusio est Sco. vbi supra: et
probatur quo ad medicorũ impensas per. c. de iniu.
et dam. sumptũ ex textu Exo. xxj. vbi dicit̃. Si percus=
serit alter primũ suũ lapide vel pugno: et ille mor=
tuus nõ fuerit: sed iacuerit in lecto: qui percusserit:
operas eius et expensas in medicos restituet. Quo
ad alias partes pbatur cõmuni medio: quia omne
dãnum alicui iniuste allatũ/est a leso damnificato=
re compẽsandũ per. c. si culpa: ergo nedũ percussus
vel mutilatus: sed oẽs ex eius lesione damnificati
sunt seruandi indẽnes. Et qm̃ in huiusmodi lesiõe
nõ est statuta in ecclesia lex talionis: frequenter fit
restitutio pecuniaria ad estimationem boni viri: q̃
dz respondere omni dãno qđ passus est lesus in se, et
sibi coniunctis p toto illo tpe pro quo verisimiliter
vsus fuisset mẽbro leso. Si mutilatus: pro toto tem
pore vite sue. Si nõ mutilatus: pro toto tẽpore quo
ppter lesionem vti nõ potuit. Et dicit Sco. q in hac
recõpensa plus ponderãda est lesio pauperis q̃ di=
uitis: qz pauper magis indigebat membro abscisso
vel leso ad victum necessariũ: licet pro alia parte sit
cõditio preponderans in diuite: scz dignitas perso=
ne: sed hoc dicit parũ est respectu prime. ¶ Dz etiã
restitutio respondere desolationi afflicti: quia ppe=
Articu.3. tua est sibi desolatio carere mẽbro abscisso mutila=
Dubium.1. H to. Et tantũ de articulo. ij. ¶ Quantũ ad tertiũ arti=
culum dubitat̃ primo. Quis iuste possit occidi aut
in corpore ledi: qm̃ dictũ est in conclusione de resti=
tutione iniuste lesorũ: ideo a cõtrario sensu qui iu=
ste leditur penã suã fert: nec restitutio sibi debetur.
¶ Ad hoc sententialiter respondet Sco. q iuste oc=
ciditur quẽ lex iusta generaliter: vel de9 specialiter
iubet occidi: et sunt verba beati Augu. in pbatione
prime conclusionis allegata. Consequenter inqui=
rit que sit lex iusta: et respondet breuiter/nulla: nisi
que descendit a lege diuina: sicut conclusiones pra=
ctice a principijs practicis: vel que cõcordat legi di=
uine vel ad minus non discordat. ¶ Ex illo infert/
q quia lex diuina absolute phibuit ne permittas
hominem occidi: et nulli inferiori licet in lege supe=
rioris dispensare: ergo nulla lex positiua cõstituens
hoiem occidẽdũ iusta est/ si in illis casibus statuat
in quibus deus nõ excepit. Excepit aũt in multis:
vt in blasphemia/homicidio/ adulterio: et alijs: vt
patet in Exo. et alijs in pluribus locis: in quibus ca
sibus lex positiua iuste potest transgressoribus de=
terminare penam mortis. ¶ Ex illo cõsequenter eli
cit/ q lex statuens furem maxime diurnũ occidi: est
iniusta: qz nullibi dñs excepit furẽ ab illo precepto.
Non occides: immo videtur q dñs nõ velit furem
illa pena plecti: qm̃ aliã penã dñs infligit. s. restitu
tionem quadrupli vel quintupli: vt ptz Exod. xxij.
Et dicit̃ maxime diurnus: quoniã si nocturnus oc=
cidatur: percussor nõ erit reus sanguinis. Un̄ ibidẽ
dicitur. Si effringens fur domũ siue suffodiens fue
rit inuentus: et accepto vulnere mortuus fuerit: per=
cussor nõ erit reus sanguinis. Quod si orto sole hoc
fecerit: homicidiũ perpetrauit et ipse moriatur. Ubi
expresse dñs phibet furem diurnũ occidi. Secus de
nocturno qui inuasor est: qm̃ presumitur homicida
et velle occidere si qs vult sibi resistere. et addit Sco.
Esto etiam q aliquo modo licuisset iudeis p furto
occidere: magis videret̃ p legem euãgelicã rigor il=
le reuocatus/ q̃ rigor cõtra adulterium. Et ſm hoc
oẽs iudicãtes furẽ ad mortẽ essent homicide: et pec=
carẽt grauiter cõtra quintũ pceptũ. Uerũ lz hec opi
nio apparẽtiã quãdã habeat: qz tñ in oppositũ est
cõis cõsuetudo et practica: et durũ est in hoc casu oẽs
iudices ſm municipalia tolerata iudicãtes dãna=
re. Uidet̃ aliter dicẽdũ: q occidẽtes fures ſm leges
gñales aut speciales iustas nõ peccẽt: nec dicẽdi ho
micide: qđ innuit Augu. in vbis allegatis. Cõseque̅
ter dr q lex iusta est q̃ descẽdit etc. vt dictũ est. ¶ Et I
qđ addit̃ dñs absolute phibuit etc. Si absolute tm̃
valet. i. simpliciter i oĩ casu: nõ est verũ: cũ et ipe dñs
multos casus excepit inter quos et ille quo dñs mã=
dat q q̃ superbiẽs nõ obedit sacerdotib9 et iudici ex
decreto iudicis moriet̃. Deut. xvij. ¶ Ubi videt̃ dñs
dedisse potestatẽ pñdẽtib9 statuẽdi leges rationabi
les: quib9 ppls tenet̃ obedire: et q̃ has cõtẽnit morte
moriat̃. Et p hoc sub pena mortis statuere possunt
ea quib9 pax reipu. conseruet̃: et phibere vñ turbat̃:
sicq preuenire mala/seditiões/ homicidia et hmõi:
ac trãsgressores etiã vltimo supplicio punire: alio=
quin quõ crimẽ lese maiestatis morte plecteret̃. sic
pditionis incendij. etc. in quibus tñ nemo perit. et ce
tera crimina: ex quibus presumitur q sequi possent
homicidia: licet nõ semper sequantur. Qũo etiã fur
nocturnus aut inuasor/raptor/morte iuste punire=
tur qñ non sequitur homicidiũ in actu: licet sequa=
tur in presumptione: cũ etiam dñs percussorem pri
mi si non moritur in actu: precepit non occidi. Exo=
di. xxj. ¶ Uidetur nãq q iuste poterat statui vt fur
occidatur: ne si pena ista tollat̃ propter furum fre=
quentiã: que etiã statuta hac pena vix phiberi pos=
sunt: maxima turbatio pacis reipubli. et homicidia
multa ac bella plurima consequant̃. Hec aũt offero K
lectori cautius examinãda. ¶ Sunt q̃ pro hac opi=
nione adducunt illud. Comedetis vetustissima ve=
terũ: et vetera nouis superuenientibus/ pijcientes.
Leui. xxvj. per noua legẽ euangelicã: per vetera le=
gem mosaycam: per vetustissima legẽ naturalẽ acci
piẽtes quo mystice innuatur. Nouis superuenien=
tibus. i. lege euãgelica: vetera. i. legis mosaice pre=
cepta pijcietis: non obseruabitis ea quantũ ad ce=
rimonialia et iudicialia: q. s. nõ sunt de lege, nature.
Et vetustissima veterum. i. legem naturalem q̃ pri=
ma est et cordibus hoim inserta/ ſm aplm Roma. ij.
comedetis. i. obseruabitis. Legi autem naturali cõ
sonũ est: vt inutiles homines cõis pacis et reipu. tur
batores: quales sunt fures: de medio tollãtur. et per
hoc ptz responsio ad dubiũ. ¶ Scdo dubitari posset Dubiuz. 2. L
de homicidio casuali: vt si quis lapidem pijciat de
domo: et casu aliquis vadens per plateam tali iactu
occiditur preter intentionem iacientis: sed satis pa
tet solutio ex dictis. q. proxima. arti. iij. dub. ij. Si em̃
proijciens in casu omnia adhibuit quibus caueri
potuit homicidium aut lesio: que diligens homo
adhibere solet: nec operã dedit rei illicite: nõ tenet̃.
Suo modo si alius lesus fuerit p animalia alterius
si dñs nouit aut noscere debuit cõditionẽ animalis:
vt si bos fuerit cornupeta et nõ includit: aut equus
calcitrãs et alteri cõmodauit nõ auisans eũ et in simi
libus: tenet̃ dñs aialis ad dãni restitutionẽ: de quo
multa precepta sunt iudeis. Exodi. xxij. et transsumi
tur textus ad titulũ de iniur. et dã. in pluribus cap.
Si vero dñs aialis ignorauit cõditionẽ animalis: et
conditio illa nõ sequitur cõmuniter naturã seu spe=
ciẽ animalis: nõ tenet̃ ad damni refusionẽ: sz dãdo
animal ledẽs seipsum liberat: ita distinguit Frãci.
de platea in trac. resti. parte. j. §. etc. Et cum dicit̃: ad
dãni restitutionẽ: sub dãno includunt̃ impense in
curatione facte et opere amisse: et que huius occasio=
ne amittẽde fuerant. Qui vero in publico nutrit be
stias/feras vt vrsos/leones/et similia/canes morda
ces. Si ligaturas quibus catenate sunt aut vincula
ruperint: vel caueas quibus includi solẽt: et inferãt

damnũ alijs: nõ liberaẗ dñs aĩalis dando bestiam: sed tenetur ad totius dãni restitutionẽ ſm estimationem iustã: q2 hmõi aĩalia nõ debẽt teneri in publico: neq3 ligata / neq3 soluta. Est sententia Hostiẽ. de iniu. ⁊ dã. ⁊ in titu. de pauperi. de hoc supra. q õ. precedẽti. arti. iij.

Dubiũ. 3. M ¶ Tertio dubitaẗ de medicis: q̇d si ex negligentia curationis vel imperitia laborãs moritur vel mutilaẗ. Rñdetur ꝙ medic⁹ põt esse in culpa ante factũ / in facto / ⁊ post factũ. Ante factũ si fuerit imperitus ⁊ idiota: ⁊ intromittit se de curatione. In facto: q2 lʒ peritus sit in arte: nõ tamen sequitur traditionẽ artis. Post factũ: q2 nõ adhibet diligentiam pro custodia infirmi: aut derelinquit infirmum nõ plene sanitati restitutũ: ⁊ quocũq3 horum modorũ fuerit in culpa teneẗ ad restitutionẽ damni occasione sue negligentie vel imperitie cõtingentis: ⁊ maxime si pro lucro operaẗ: ⁊ se ostẽdit vt peritum in arte. ¶ Si vero neq3 ante: nec in facto: nec post factũ fuerit in culpa: licet infirmus moriatur nõ teneẗ ad restitutionẽ dãni. Quibus aũt pauperibus etiã gratis ⁊ suis impensis mederi teneatur: ⁊ qualiter modum seruabit / ne corporalis medicina fiat mortalis anime nõ est presentis speculationis.

Dubiũ. 4. N ¶ Ultimo dubitatur: ad quid teneatur qui ꝓcurat aliquem iniuste redigi in seruitutẽ. Respondetur ꝙ talis tenetur liberare eũ quẽ in seruitutẽ ꝓcurauit iniuste redigi. Et si aliter nõ poterit: teneẗ se facere seruum pro eo: nisi forte talis esset conditio ꝑsone dãnificantis: ꝙ ꝑ eius redactionẽ in seruitutẽ / fieret notabile preiudiciũ reipu. quo casu non teneret se facere seruũ: sed alias facere recõpensam ad arbitrium boni viri. Et tantum de hac questione.

¶ De restitutione fame. Questio. xvj.

A Circa restitutionez fame queritur. Utrũ dãnificans aliũ in fama / teneatur restituere dãna hac occasione illata. ¶ Questio hec more solito tribus articulis absolueẗ. Primo termini declarabunẗ. Secundo cõclusiones responsiue subiungentur. Tertio dubia mouẽda absoluentur.

Articu. 1. Nota. 1. ¶ Quantũ ad primũ notandum primo: ꝙ fama accipitur dupliciter. ¶ Quandoq3 cõmuniter: ⁊ sic nõ est aliud q̃ opinio habita de cõditionibus aut moribus alicui⁹ signis exteriorib⁹ expressa: qd̃ additur: q2 sola opinio mẽte clausa nõ facit famam de aliquo. sed expressio huius opinionis siue vocibus siue scriptis siue alijs signis. Et sic non distinguitur cõtra infamiam vel diffamiã: sed tanq̃ superius diuiditur in hec mẽbra. s. famã bonam: ⁊ famam malaz que diciẗ diffamia vel infamia. Alio modo capitur stricte vt distinguitur contra famam malam: ⁊ sic est opinio bona honestate vite ac morũ. Et sic accipitur in ꝓposito cũ queritur de dãnificatione alicuius in fama.

Nota. 2. B ¶ Scd̃o notandũ ꝙ inter bona hoĩs fama nõ mediocre: sed magnũ bonũ est: qm̃ etsi postponitur bonis spũalibus: aĩe: gratie s. ⁊ virtutibus: tñ ꝑfertur oĩbus bonis exterioribus puta tp̃alibus diuitijs. Uñ Prouer. xxij. Melius est nomen bonũ q̃ diuitie multe. ⁊ Eccli. xlj. Curã habe de bono noĩe: hoc eñ magis permanebit tibi q̃ mille thesauri magni ⁊ preciosi. ¶ Utrum aũt fama preferenda sit bonis corporis: videẗ nõnullis ꝙ preferatur: alij vero ꝑferunt corporis bona qd̃ videtur verius. Uñ ptʒ qm̃ in ablatione bonoꝝ exterioꝝ / requiritur restitutio iniuste ablatoꝝ quãtomagis in lesione fame iniusta. ¶ Et diciẗ iniusta: qm̃ qñq3 fama proximi leditur sine peccato ⁊ iuste: vt in correctione fraterna dum peccatũ occultũ seruato ordine euangelico denunciaẗ eccl'ie: qd̃ qñ ⁊ qũo fieri dʒ in expositione canonis misse le. lxxiiij. latius est tractatum.

Nota. 3. C ¶ Tertio notandũ ꝙ fama primi lediẗ dũ per indicia exteriora verboꝝ vel signoꝝ / opinio mala de primo generaẗ. Et quidẽ hoc qñq3 fit sine peccato ꝓpter emendationẽ fratris: seruatis seruandis de quo non est ad ꝓpositum. Alio modo lediẗ iniuste: ⁊ hoc ſm Sco. di. ꝑsenti. q. iij. cõtingit tripliciter. Primo falsum crimen primo imponendo. Secundo: verũ crimen: sed tamẽ occultũ in publico (ordine iuris nõ seruato) ꝓponendo. Tertio: verũ crimẽ occultũ ĩpositũ in publico negãdo: q2 in hoc negãs notat imponentẽ de calũnia. Et ſm has differẽtias lesionis fame quatenus iniuste fiunt opʒ differẽter famam restituere. Et tm̃ breuiter de arti. j.

Articu. 2. Conclo. 1. D ¶ Quantum ad scd̃m articulũ est cõclusio prima. Ledẽs iniuste infamando primũ: teneẗ restituere dãnũ illatum. Probaẗ: q2 oĩs iniuste dãnificans primũ tenetur cõpensare: vt ptʒ ex p̃missis: sed ledẽs famã graue dãnũ infert primo: ⁊ tãto graui⁹ / quãto preciosius est nomẽ bonũ vnguentis preciosis: ⁊ cunctis exteriorũ rerũ diuitijs. Nec tantũ infert dãnũ primo cuius fame detrahit sed ⁊ oĩbus in quib⁹ malã opinionẽ de primo generat. Tũ illis qui audiẽdo verba detractoria vel in eis delectanẗ: aut in temeraria iudicia de primo incidũt: ⁊ ꝑ hoc mortaliter peccãt. Tum eis q̇ ꝓpter bonã opinionẽ eius / cui⁹ fama lediẗ plures vtilitates spũales ⁊ tẽporales cõsecuti sunt: quibus ꝑ diffamationẽ priuanẗ: quibus oĩbus ad restitutionẽ tenetur. Põt exemplificari de predicatoribus / p̃latis / officialib⁹ / ⁊ ppl'i rectorib⁹ quorũ bona fama multa cõmoda affert ppl'is: ⁊ ecõuerso diffamia multa mala. Propter qd̃ diciẗ curaz habe de bono noĩe: vt supra allegatũ est. Et ideo sicut bona cõscientia nobis necessaria est ꝓpter nos: ita bona fama ꝓpter primos: ſm Augu. ¶ Propter hoc Gerson in solutione. iiij. q. ait. Nõnunq3 facili⁹ satisfit ꝓ homicidio corporali ⁊ furto: q̃ pro homicidio ⁊ furto spũali. s. detractione. Ratio: quia in illis quãtitas dãni estimari põt: ⁊ sic correspondẽs emẽda subsequi: in istis aũt nequit: cũ nõ satis constare possit: in quot cordibus hoĩm (mediate ⁊ immediate) detrahens bonã opinionẽ ⁊ famã eius cui detraxit: occiderit: vnde ⁊ difficulter satisfieri potest leso. Quomodo enim restituet cũ ignoret quantũ debet? hec ille.

Conclo. 2. E ¶ Scd̃a conclusio. Detrahens proximo falsum ei imponendo: teneẗ retractare id qd̃ falso iposuit ita publice ⁊ corã illis: sicut ⁊ corã quib⁹ diffamauit. Hec cõclusio est Sco. vbi supra ⁊ ꝓbatur: q2 diffamans aliũ falsum imponẽdo: teneẗ restituere famam / ſm equalitatẽ iustitie ex cõclusione. j. sed illam reddere nõ põt nisi retractãdo false impositũ: ⁊ hoc nõ palliate: sed ita clare et publice sicut imposuit: alioquin nõ seruareẗ equalitas iustitie: igiẗ cõclusio vera.

Conclo. 3. F ¶ Tertia cõclusio. Diffamans proximũ secũdo modo: scʒ verũ occultum in publico (pretermisso iuris ordine) proponendo restituere teneẗ famã / nõ retractãdo verũ occultũ: sed fidẽ sui dicti in audientib⁹ quãtũ poterit extinguẽdo. Prima pars patet ex cõclusione: q2 ille iniuste diffamauit occultum p̃termisso iuris ordine publicãdo: ⁊ ita iniuste opinionẽ malã in cordib⁹ audiẽtiũ de primo generanit: ergo famã restituere teneẗ ex conclusione prima nã iniuste fit qd̃ contra iuris ordinẽ fit. Secunda pars scʒ ꝙ nõ dʒ retractare id verũ qd̃ dixit: ꝓbatur: q2 verũ retractãdo mentireẗ: sed ꝓ nullo bono mentiendũ est: q2 mẽtiri malũ est: ⁊ malum nõ est faciendũ ꝓpter quodcũq3 bonũ alteri reddẽdum. Ro. iij. Nõ sunt faciẽda mala vt eueniãt bona. Tertia pars ptʒ: q2 extinguẽdo opinionẽ malam in primo: facit cessare diffamiã: ꝑ cuius cessationem restituiẗ fama iniuste lesa. ¶ Si q̃ris qũo poterit extinguere opinionẽ malã nisi retractando verũ? Rñdet Sco. hoc fieri põt ꝑ aliquã honestaz excusationem: dicendo sic vel similiter. Nõ credatis eũ esse talem. Male eñ dixi ⁊ fatue aut iniuriã ei feci: ⁊ hoc dicẽdo verũ dicit: qm̃ verũ occultũ in publico (nõ seruato ordine iuris) dicendo male ⁊ fatue dixit: ⁊ proximo iniuriã fecit: ⁊ persuasio ista: non reputetis eum

credatis illū esse talē scʒ malū:bona est: quia qnili-
bet presumendus est bonus donec ꝓbet̃ ɔ̃riū.iuxta
illud de scrutinio in or.faciendo.c.vnico.Humana
fragilitas:illū quē indignū esse non nouit dignū dʒ
estimare:sed ille nō est ꝓbatus malus corā istis:er-
go est suadēdū eis:ꝙ ipsi nō reputēt eū indignū vel
Conclu.4. G malū.¶ Quarta cōclusio.Negās crimē verū occul-
tū/sibi in publico impositū:nō tenet̃ negationē suā
retractare:tenet̃ tñ(imponentē aliquo mō excusan-
do)famā ei restituere.Hec cōclusio sil'r est Sco.⁊ ꝓ-
bat̃ quoad p̄mā partē:q: nō tenet̃ q̇cūq̧ statim i iu-
dicio se reū cōfiteri nōdū cōuict⁹.Nemo em̃ tenetur
pctm̃ suū occultū in publico cōfiteri.Nam reprehē-
dunt̃ ꝑ ꝓphetā:q̇ pctm̃ suū q̄si sodoma p̄dicauerūt.
Scd̃a pars ptʒ: q: cū negādo crimē verū accusantē
indirecte notauit de calūnia ⁊ falsa ipositione:⁊ ita
quātū in eo est:famā suā lesit:⁊ iō tenet̃ eam aliquo
mō restituere dicendo ꝑm Sco.Nō habeatis eū pro
calūniatore:q: credo qd̓ habeat bonā intentionē in
Articu.3. ꝓponendo:vel forte credidit se posse ꝓbare intentū
Dubium.1. H suū ⁊ decept⁹ fuit.¶ Quantū ad tertiū articulū/du-
bitat̃ p̄mo ɔ̃ p̄mā cōclusionē.Nō em̃ vr̃ qd̓ in casu
p̄me cōclusionis:q̇ mēdaciter diffamat aliuʒ:teneat̃
de necessitate salutis retractare verba sua:ergo cō-
clusio falsa.Consequētia nota.Añs ꝓbat̃:q: magis
tenet̃ zelare q̇libet ꝓ fama sua q̄ȝ aliena: sicut tenet̃
plus diligere se q̄ȝ proximū:non aūt posset retractare
verba sua/reddendo sic famā alteri:nisi seip̄m diffa
maret:ergo ⁊c.¶ Rñdet̃ ꝑm Sco.ꝙ bona corpis vel ex-
teriora nō sunt diligēda/nisi in ordine ad bona alte-
ra ad deū:hoc aūt nō est nisi inquātū p̄nt iuste cōpe-
tere illi q̇ diligit.Et iō cui pōt iuste cōpetere fama:
magis dʒ diligere illā sibi q̄ȝ alteri cui pōt iuste cō-
petere:sed si sibi non pōt cōpetere nisi iniuste:alteri
aūt iuste:magis dʒ illā diligere alteri cui iuste cōpe
tit/q̄ȝ sibi:cui nō cōpetit nisi iniuste.Et sic ī ꝓposito.
Accusato enim de falso crimine iuste cōpetit fama.
Accusanti aūt post talē accusationē nō nisi iniuste.
Nō solū qd̓ mentit⁹ est:sed q: publice mentitus est
in accusando in quo sufficienter ⁊ radicaliter se dif-
famauit:⁊ ideo postea directe ostendens innocētiā
alteri⁹ cui tenet̃ in hoc:⁊ indirecte nocētiā suā non
tūc proprie diffamat:sed amouet falsam laudē qua
post mendacē accusationē est indign⁹.Exēplū quis
fornicat̃ trib⁹ videntib⁹:illi de post accusantes non
diffamant fornicatorē:sed ipsemet se diffamauit in
facto illo publico: q: cōmittendo quodcunq̧ crimē
publice:incurrit lesionē dignitatis:et sic amittit fa-
mā quantū est in se.Nec publicatio illa posterior ꝑ
quā notificatur illa lesio:aufert sibi famā:sed tantū
modo facit deuenire in publicum: qd̓ tñ ex natura
actus commissi in publico erat simpliciter publicū.
Et per hoc ptʒ ad formā argumenti.Neget̃ antece
dens:qm̃ de necessitate salutis: qui abstulit iniuste
famā alteri⁹ tenet̃ eā ꝓ posse restituere.Qm̃ peccatū
non dimittit̃ nisi qd̓ ablatū est restituat̃ ꝑm Aug.ad
Mace.¶ Ad ꝓbationem neget̃ illa vniuersalis:nā
patit̃ instātiā in casu nostro:ideo oportet eā limita-
Dubiū.2. I re:vt dictum est.¶ Scd̃o dubitat̃ vtrū referens ma-
la de ꝓximo non asserēdo:sed velut audita recitādo
aut indiscrete narrando ⁊ ꝑ hoc famā alteri⁹ ledēs/
teneat̃ ad fame restitutionem.Rñdet Sco.qd̓ dicēs
se tantum audisse crimen quod defert:non aufert ex
natura actus famā illi⁹:de quo loquitur in opiniōe
aliorum:quoniā illi nō debent fidem talibus dictis
adhibere/dicēte poeta.Rara fides ideo est:q: multi
multa loquuntur.Quod si audientes firmiter conci-
piant illum de quo est sermo:criminosuʒ esse: leues
sunt:nā qui cito credit:leuis est corde.Ecclesia.xix.
Ideo ibidē sequitur.Non omni verbo credas:quia
ꝑm prophetā.Omnis homo mendax.Et ideo sic re-
ferens nō tenet̃ ad restitutionē.Quod verū est:nisi
ex modo dicendi vel alia circunstātia:vtputa graui-
tate sue persone ⁊c.ostendat aliquā maiorē certitu-
dinem dicti sui:q̄ȝ habeat ex cōmuni relatione: tūc
enim teneretur cū debito moderamine et sine men-
dacio famā restituere:vt dicēdo hec vel similia.Nō
habeo certitudinem huius rei:sʒ tm̃ audita refero:
spero qd̓ nō ita se habeat factū.¶ Uerū addit Sco.
quia a scandalo pusillorū oportet cauere:iuxta illud
apostoli.j.Corinth.viij.Si esca scādalizat fratrem
meū:non manducabo carnes in eternum: et multi
sunt tales pusilli leues ad credēdum malū:ideo pe-
riculosum est coram eis talia audita referre:⁊ hoc si
fiat animo malo ledēdi:scʒ illum de quo est sermo:
non est facile excusabile quin sit contra charitatē:⁊
per consequēs mortale peccatū.Hec Sco.¶ Dubi- Dubiū.3. K
tatur tertio circa quartā conclusionē: vtrū negans
crimen verum:sed priuatū in publico sibi obiectū:
negando illud peccet mortaliter.Et arguit Sco.qd̓
sic:quia talis mentitur mendacio pernitioso reipu.
ergo.Antecedēs probatur:quia respublica per eius
mendaciū impeditur a punitione eius iusta.Simi-
liter mentitur pernitiose persone accusanti:quia ꝑ
hoc notat̃ de calūnia.In oppositū:q: durū videt̃ qd̓
quilibet accusatus de crimine occulto/teneatur il-
lud publice cōfiteri:⁊ se exponere vltimo supplicio.
¶ Pro responsione notandum ꝑm Sco.cuius pene
sunt omnia in hac.q.posita/qd̓ iustū iuste exequen-
dū est:vt dicit̃ Deu.xvj.Et ideo non omnia crimina
sunt a republi.punienda:sed aliqua diuino iudicio
reseruanda:ea aūt tantū potest iuste punire que co-
rā iudice reipu.possunt sufficienter probari:et ideo
nō ledit̃ respu.in eo qd̓ impedit̃ a punitione crimi-
nuʒ occultorū:illa em̃ nō potest iuste punire.Iustū
em̃ est vt diuinū iudicium excedat iudiciū reipu.in
hoc aūt excedit ꝙ quedā punienda reseruant̃ diui-
no iudicio in quib⁹ non hʒ iudicare respu.Hec autē
sunt crimina occulta que coram iudice reipub.ꝓba
ri non possunt:que ad eius iudiciū referenda sunt:
cui nihil est occultū.Homo enim tātū ea videt que
parent:de⁹ autē intuetur cor.i.Reg.xvj.¶ Per hoc
rñdet ad dubiū qd̓ durū videt̃ asserere qd̓ quilibet
accusatus ab vno in publico/statim teneatur de ne-
cessitate salutis confiteri in publico crimen occul-
tū:non tantū habēdo oculū ad penā:sed etiā ad ho-
nestū:a peccato tñ excusari nō potest:qm̃ etsi huius-
modi negatio non fuerit mendaciū pernitiosuʒ: est L
tñ mendaciū:⁊ per consequens peccatū.¶ Si que-
ris vtrū de eo sit penitendū/maxime si neget/intē-
dēs negare illud vt propositū est/scʒ vt publicū:si-
cut sacerdos facit de confesso/dicēs.Nihil mali scio
hūc fecisse:q: loquitur vt in publico:audiuit aūt in
alio foro.Nihil hic determinat Sco.sed rñdet quod
bonarū mentium est culpā agnoscere:vbi culpa nō
est:vt dicit Grego.⁊ habet̃ distin.v.ad eius.Et ideo
multomagis bonarum mētiū est agnoscere culpā:
vbi dubitat̃ an sit culpa ⁊ qualis culpa:⁊ ideo in ta-
li casu tutū est post talē negationē penitere de hoc
indistincte tāq̄ȝ de tali quale est:vtputa sub tali in-
distinctiōe:Si mortale est tāq̄ȝ de mortali:si venia-
le tanq̄ȝ de veniali.¶ Et si queris:quid ergo faciet M
taliter accusatus volens vitare peccatū/quō rñde-
bit:Respondet idē Sco.Nō videt̃ ꝙ iste honeste/et
ꝑm rationē rectā debeat cōfiteri crimē corā tali iu-
dice:quia ipse plusq̄ȝ quicūq̧ alius singularis accu-
sans auferret sibiipsi famā:q: confitēti contra se in
iudicio creditur:quid ergo:Cauta est responsio iu-
ristarum/nego proposita vt proponunt̃.Et hec qui-
dē sine mendacio possunt dici in ꝓposito:q: propo-
nunt̃ in publico vt publica ⁊ publice probāda.Sic
aūt negare ea pōt qui scit ea non posse ꝓbari in pu-
blico.Quod si iudex vrgeat eum vt confiteat̃ propo-
situ/vel vt publice neget:potest respondere qd̓ ipse
respondit sufficiēter ad accusationē:Nec ab illa re-
sponsione declinet/faciat iudex erga accusantem
quod iuris est.Et per hoc probabiliter pōt respon-
deri ꝙ in casu defendi pōt ꝙ negans crimen occul-

tū sibi in publico impositū/non peccat mortaliter: tutius autē est eū penitere indistincte: vt dictū est. Si vero negat intentione qua dicta: ꝛ vt publicum nō tñ exprimit di. nego vt propositum: sic nō mentit̃ q: nō loquitur contra mentē: tñ difficile est excusari a veniali: q: verba sua accipiunt̃ vt sonant: ꝛ ꝑm cōmunem intelligentiā ꝑm quā non sunt vera. ¶ Per hoc ad rationē negetur ꝙ mendaciū illud sit perniciosum: neqꝫ reipu. nec accusanti. Non reipu. q: per hoc mendaciū respu. non impeditur in suo iudicio quantū ad ea in quibus habet iudicare: q: de occultis non potest iuste iudicare nec ea punire. Neqꝫ est perniciosum accusanti: sed magis ipse accusans est sibi perniciosus: qui eo modo proponit quo nō debet proponere: immo debet non proponere: et ideo imputet sibi, si aliqua infamia sequit̃: quia ipse est causa: nō aūt ille negans: quia defendit innocentiā suā in publico: vbi non est nocens: nec habēdus pro nocente donec fuerit conuictus. Accusans vero imprudēter ꝛ iniuste egit in publico accusando priuatum: ꝛ ꝑ hoc seipsum diffamauit. Et tm̃ de illa qōne.

¶ De restitutione bonorum spiritualium. Questio. xvij.

A

Veritur decimoseptimo ꝛ vltimo circa hanc distinctionē/de restitutione in bonis spiritualibus: vtrū dānificans proximū in spiritualibus bonis teneatur ad eorūdē restitutionē dānificatis. ¶ In trib⁹ articulis stabit solutio questionis. In declarationibus terminorū: subiunctione conclusionū: ꝛ solutionib⁹ dubiorum.

Articu. 1. Nota. 1.

¶ Quantū ad primū nota/qd̓ per bona spiritualia intelliguntur bona anime: que anime cōueniūt: ꝑm se. i. nō vt vnita corpori: qm̃ de bonis que cōueniūt aīe ex corpore dicēdum sicut de bonis corporis. In his em̃ anima ledi non pōt: nisi ledat̃ corpus: talia bona sunt perspicacitas sensuū: que nō pōt ledi: nisi organū sensus corporeū ledatur. Non em̃ pōt visus hominis ledi: nisi ledatur oculus aut alia pars corporis ad videndum requisita. Et de hoc dicendum sicut de restitutione bonorū corporis. q. xiiij. huius dist. dictū est. ¶ Sunt autem bona anime de quib⁹ hic tractādum/duplicia. Quedam sunt essentialia anime: que ab anima separari non possunt: vt sunt potētie anime/ꝛ vires naturales: scilicet intellect⁹/memoria/voluntas libe. arbi. hec enim q: vel idētificant̃ aīe: aut inseparabiliter inherent: sunt incorruptibilia: sed anima est incorruptibilis: ꝛ per consequens nō potest a nobis ledi vt corrumpatur: seu vt bona anime corrumpantur: possunt tamen per accidens bona anime impediri vt non valeant exire in actus ꝛ operationes suas. Cum enim operatio intellectualis pro statu vie dependeat ex operationibus sensus: ꝛ operatio sensitiua ex dispositione organorum: lesio organorum redūdat mediate in potentias anime quantum ad vsum earum etiam in

Nota.

parte rationali: de hoc dicēdum vt supra dictum est de lesione corporis. ¶ Alia sunt bona anime accidētalia et sunt operationes/et habitus in potentijs anime acquisiti iā intellectuales ꝙ̄ morales. Sunt et dona gratie a deo infusa: hec enim assunt et absunt anime. Item acquiruntur et corrumpuntur: et quia anima in se incorruptibilis est creata ad possidendum beatitudinem eternam: dum ab hoc fine impeditur/dannificatur: dum autem ad hunc finē promouetur: proficit et in spiritualibus bonis augetur: impeditur autem per vitia ꝛ peccata: promouetur per dona/virtutes ꝛ merita. Anima igitur in spiritualibus bonis dannificatur quoties peccat: et per opera frequentata vitia acquirit: et similiter

Nota. 2. B

dum gratiam perdit: et merita negligit. ¶ Secundo notandum quod in bonis anime/gratia scilicet virtutibus et meritis: nullus potest ab alio directe dānnificari: quoniam illa non possunt auferri ab homine nisi per propria demerita/vitia et peccata. Nullus autem actus est meritorius aut virtuosus: neqꝫ vitiosus aut peccatum vel demeritorius: nisi qui procedit a libera voluntate. In inuoluntarijs enim neqꝫ laudamur neqꝫ vituperamur. iij. Ethi. Et Agustinus in de vera religiōe. Omnis actus vitiosus ideo est peccatum q: voluntarius: ergo sola volūtate ꝓprie potest hō peccare: ꝛ nūqꝫ cōtra volūtatem ꝓpriam ad pctm̃ cōpelli. de hoc late Chrys. in homil. Nemo ledit̃ nisi a seipso. Pōt tñ aliq̄s alium in bonis aīe dānificare indirecte/ipsum inducendo ad actus vitiosos ꝛ pctā: quibus vitia generant̃ virtutes corrumpunt̃: et dona gratuita deperdunt̃. Et illa inductio fit qñqꝫ iubēdo: qñqꝫ minis aut penis compellēdo: qñqꝫ cōsulendo/ꝑsuadēdo/rogādo donis ꝛ ꝓmissionib⁹ alliciendo: aut a bonis impediendo ꝛ hmōi. Et hec de primo arti. ¶ Quantū ad

Articu. 2. Conclu. 1. C

scd̓m articulū est cōclusio prima. Dānificans proximum in bonis spūalibus aīe/tenet̃ modo sibi possibili dāna restituere. Patet cōclusio ꝑ locū a maiori: q: bona aīe maxima sunt ꝑm Augu. j. retracta. et vj. q. j. sunt plurimi. Multū distant dāna morum a dānis rerū tēporaliū: cū ista extra nos sint: illa vero in nobis. Et anaclet⁹ papa ea. q. deteriores. inquit. Deteriores sunt q̄ doctorū vitā/moresqꝫ corrūpunt. his qui substantias alioꝝ prediaqꝫ diripiūt: ipsi em̃ ea que extra eos sunt: lꝫ nostra sint: auferunt: nostri quoqꝫ doctores/ꝛ morū corruptores nostrorum: siue qui aduersus nos armant̃ ꝓprie nosipsos decipiūt. Si ergo restitutio requirit̃ ꝑm p̄dicta in bonis vilioribus⁹/exterioribus⁹. s. multomagis in bonis aīe que maiora sunt: necessaria est. ¶ Et dr̄ notanter quātū possibile est: q: bona aīe non sunt in ptāte alteri⁹ ad immediate conferendum: sicut nec ad immediate auferendū: ꝛ ideo suo mō opꝫ fieri in illis restitutionem: que sequēs cōclusio explicabit. ¶ Scd̓a cōclo.

Conclu. 2. D.

Restitutio bonorum aīe dꝫ modo dānificationis in eisdē rñdere. Probat̃: q: restitutio est actus iustitie cōmutatiue: que innitit̃ equalitati arithmetice dati et accepti: iō eo modo quo dānificauit: silr̃ modo dānū restituet. Rñdet aūt restitutio dānificationi ꝑm equalitatē: qñ fit eque efficax inductio ad restitutionē grē/virtutū ac meritorū: sicut fuit inductio efficax ad pctā/gratiā virtutes ꝛ merita priuātia: tenetur ergo dānificās deceptū inducere ad penitentiā cōdignā: ꝛ opera meritoria: silr̃ precipiendo/cōsulendo/persuadendo. ꝛc. sicut fecit ad pctā. Uerūtamen hoc nō sufficit: ꝛ qm̃ ꝓpter naturā nostrā vulneratā ab adolescentia ad malū pronā/facilius est peruertere ꝙ̄ conuertere: ideo vltra p̄dicta/tenetur per se orādo: ꝛ ꝑ orones aliorū mēdicatas ꝛ ꝓcuratas impetrare cōuersionē hmōi seducto ꝛ per alios persuasores efficaces: dū tamen illis non prodat pctm̃ occultū decepti: vt dicit Sco. hac distin. q. iij. et subdit. Et hoc (subdit) quantū periculum est aliū solicitare et inducere ad pctm̃: q: vix pōt inducēs digne restituere: cū volūtatē iam ad pctm̃ allectā/vix possit persuasionib⁹/ꝛ alijs vijs multis reducere ad virtutes. Et tantum de articulo secundo.

Articu. 3. Dubium. 1. E

¶ Quantū ad tertiū articulū est primū dubiū/qūo restituet qui aliquem retrahit aut impedit a bono spūali habito vel habēdo: licet non inducat ad malū seu pctm̃: gratia exēpli: qui aliquē retrahit a religione. Rñdetur qd̓ tenet̃ eū allicere similibus modis ad bonū a quo retraxit: aut ad equalens illi vel illis/a quib⁹ ipm retraxit aut impediuit seu dānificauit: verū quia interest inter habere ꝛ ꝓpe esse: non tenet̃ ad tantā efficaciā inducendi: ac si bono iā habito priuasset. Est etiā multa differētia si retrahit a bono ad qd̓ tenet̃: puta ab obedientia preceptorū: aut si retrahit ab impletione consilioꝝ: nā in primo efficaciter inducit ad pctm̃: ideo efficaciter tenetur inducere ad penitentiā mō correspōdentē: vt dictū

est in secunda cõclusione. Nec refert quacũq3 occa=
sione sic retrahat: an odio/fauore aut cõsulẽdo pro=
prie vtilitati: qm̃ nihil ꝓponẽdũ est obseruãtie pre=
ceptorũ. In secũdo vero si facit odio persone quam
impedit: aut alterius ꝓpter quem impedit: vtputa
intẽtione dãnificandi monasteriũ: vnde allexit eũ:
tenet̃ illi monasterio vel alteri quẽ voluit dãnifica=
re: si solũ intuitu proprie vtilitatis sine fraude non
tenetur religioni. Hec Sco. in effectu. ¶ Per hoc ad
exemplũ: retrahens aliquẽ a religione: distinguen=
dum est: quia aut is qui retrahit̃ est obligatus reli=
gioni per emissam professionẽ ꝛ votũ: tunc tenet̃ ad
restitutionẽ religioni ꝛ persone retracte religioni:
vt ipsum si põt religioni restituat: aut aliã personã
equiualentẽ inducat efficaciter ad intrãdũ religio=
nem: aut seipsum pro ea quã retraxit religioni lese
donet: si ipse vtilis fuerit: vt vult Franciscus mar.
in. iiij. dist. p̃senti. Quod si nullũ horũ poterit: tenet̃
ẽm Rich. dist. xv. iiij. arti. v. q. ij. restituere alia bona
pro illo dãno cõpensata qualitate lese ꝛ quantitate
dãni: ꝛ possibilitate dãnificãtis ad arbitriũ bonorũ
virorũ: ꝛ hoc generaliter seruãdũ est qñcũq3 damnũ
in se restitui nõ põt: qm̃ ad impossibile nemo obli=
gatur/ ẽm beatũ Hiero. Persone aũt decepte quam
apostatare fecit: tenet̃ ad inducendũ eã ad vere pe=
nitendũ: quod tñ facere nõ põt/ nisi redeat ad mo=
nasteriũ vnde apostatauit: tenet̃ aũt ad faciendũ di=
ligentiã per se ꝛ alios ẽm modũ ante dictũ. Si vero
persona quã retrahit nõ est obligata religioni: ꝛ re=
trahẽs nõ retrahit aĩo nocẽdi: sed cõsulẽdi sue vtili=
tati tp̃ali vel sp̃uali: nihil tenet̃ religioni: sed tenet̃
persone quã retraxit: ꝛ per hoc a sp̃uali ꝓfectu im=
pediuit spiritualẽ restõnem facere quã põt: vt dicit
Rich. vbi supra. q. iiij. in solu. viij. rationis. Et addu
cit ad hoc exemplũ: qm̃ si quis aliũ impedit in asse=
cutione beneficij intẽtione cõsulẽdi sue vtilitati: tñ
sine fraude/ nõ tenet̃ ad aliquã restõnem faciendã
impedito. Si vero impedit intẽtione dãnificandi:
q̃uis nõ teneat̃ ad restituẽdũ integrũ valorẽ bene=
ficij (q2 nõ est equalis valoris habere bonũ in actu:
ꝛ esse prope habere: maxime qñ potest impediri) tñ
tenet̃ dãnificato ad interesse ad arbitriũ boni viri.
¶ Simile est si p̃scindo venas in fundo meo per
quas deriuabat aqua ad puteũ alterius intẽtione
nocẽdi/ teneor illi ad restõnem dãni. Si aũt hoc fa=
cio sine fraude, intendens cõsulere vtilitati mee: vt
puta/ quia mihi est multũ vtile facere murũ/ quem
facere nõ possum sine fundamẽto: nec fundamẽtũ
sine p̃cisione venarũ: quia ius habeo in meo fundo
faciẽdi vtilitatẽ meã: nõ teneor ad aliquã restõnez:
siquidẽ nemo dãnificat aliũ/ nisi qui facit illud qđ
facere ius nõ habet. hec Rich. Et ex hoc multa similia
possunt iudicari. ¶ Secũdo dubitat̃ vtrũ dãnificãs
aliquẽ consilio malo qđ credit bonũ: teneat̃ ad ali=
quam restõnem. Rñdet̃ post Rich. ꝙ qui dãnificat
cõsilio fraudulẽto/ tenet̃ ad restõnem: si vero fuerit
cõsiliũ nõ fraudulẽtũ/ nõ obligat̃. ff. de re iudi. Sed
suo cõsilio fraudulẽto cõprehẽdit̃ cõsiliũ malũ etiã
datũ ex ignorãtia: si homo debitã diligẽtiã nõ adhi
buit ad sciẽdũ: nam ignorãtia crassa ꝓprie dolꝰ est:
secꝰ si debita diligẽtia ꝛ studiũ inquirẽde veritatis
adhibitũ fuerit: tunc cõsiliũ etiã ex errore ꝓcedens
nõ obligat cõsulẽtẽ: q2 ignorãtia ista ꝛ error estimat̃
inuincibilis: ꝛ hec excusat. Unde diligẽter attẽdãt
volẽtes dare ꝯsilia: vt nõ sue prudẽtie inhereãt: nec
lege nõ ꝑfecta cõsulãt: qm̃ his omissis/ licet estimãt
se dare sana cõsilia si errãt ꝛ errare faciũt: tenent̃ ad
restõnez dãni cõsequẽtis. ¶ Tertio dubitat̃ ad quã
restõnem tenet̃ qui tẽtat pudicitiã seu castitatẽ ali=
cuius mulieris/ solicitãdo ad cõsensum carnalis cõ
mixtionis donis/ blãditijs/ p̃missionibꝰ/ minis.
Rñdetur ꝙ preter restõnez quã tenet̃ ẽm cõclusionẽ
secundã: tenet̃ ei: ꝛ similr̃ viro eius actione iniuriarũ:
quia eius pudicitiã corrũpere tẽtat. Silr̃ insectans

Dub. 2. F

Dubiũ. 3. G

mulierẽ et post eam vadẽs quocũq3 vadat: quia per
assiduã eius frequẽtiã ꝛ insectationẽ infert mulieri
multã infamiã: secꝰ si nõ frequẽter insectat̃. Et hoc
verũ qñ interpellat de luxuria mulierẽ honestã: se=
cus si veste meretricia esset induta: quia tunc non
tenet̃ ei actiõe iniuriarũ: vt recitat Fran. de platea:
tenet̃ tñ si inducit ad peccatũ ẽm cõclusiones redu=
cere ad penitẽtiã. ¶ Dubiũ quartũ ad quid tenetur Dubiũ. 4. H
seducẽs vel deflorãs virginẽ. Rñdet̃ ꝙ nõ põt resti=
tuere qđ abstulit/ virginitatẽ sc3 ꝛ aureolã cõsequẽ=
tem: tenet̃ nihilominꝰ ad aliquã restõnem. Et sicut
dicit̃ Exod. xxij. tenet̃ eam ducere in vxorẽ: aut do=
tare habita cõsyderatione ad dignitatẽ virginis et
facultatẽ defloratoris: ꝛ ꝙ plꝰ dotari op3 si nuptu=
ra est alteri viro ꝓpter deflorationẽ: ꝛ in hoc lex hu=
mana cõcordat cũ diuina vete. test. ¶ Plura particu
laria dubia moueri possent que alibi habẽt locum
aptiorem. Et tantũ de illa q̃one ꝛ tota illa. xv. dist.
saluo semper iudicio melius sentiẽtiũ humili cum
submissione.

Distinctio. xvj.

N perfectione aũt
penitẽtie tria ꝛc. Postq̃ magister egit
de penitẽtia quantũ ad eius integri=
tatẽ: quantũ ad obiectũ/ peccata scil3
per penitẽtiã delẽda dist. xv. errorem
quorundam excludẽdo: in hac dist. xvj. agit de eius=
dem integritate quo ad partes eius integrales et
subiectiuas/ eas distincte assignãdo. Et primo eas
assignat gñaliter: secũdo vnã (sc3 cõfessionẽ) prose=
quitur specialiter dist. xvij. ¶ Sentẽtia itaq3 huius
distin. subiectis cõclusionibꝰ summatur. ¶ Prima.
Tres sunt partes penitẽtie: cõtritio cordis/ cõfessio
oris/ satisfactio operis/ correspõdẽtes triplicis pec
cati generi. ¶ Secũda. Sicut ꝑfecte cõtritionis est
singulas peccati ac pctõꝝ circũstantias deflere: ita
ad plenã satisfactionẽ ꝑtinet dignos pnĩe fructus
exhibere: hos fructꝰ in fine specificat: q̃ sunt oratio/
ieiuniũ/ eleemosyna. ¶ Tertia cõclusio. Tribꝰ mo=
dis agit̃ pnĩa sc3 ante baptismũ de prioribꝰ pecca=
tis: post baptismũ de grauioribꝰ post cõmissis: ac de
venialibꝰ quotidianis minoribusq3 delictis. Has
prosequit̃ latioribꝰ declarationibꝰ et auctoritatibꝰ
appositis. ¶ Circa hãc dist. iuxta tres cõclusiões de
tribꝰ querendũ est: de cõtritione: de satisfactione: et
de venialiũ peccatorũ penitẽtia ꝛ remissione. Circa
primum est.

Questio. j.

Trum partium pe
nitẽtie: que sunt cõtritio cordis: con= A
fessio oris: ꝛ operis satisfactio: princi=
palior sit interna cõtritio. ¶ Per tres
articulos curret. q. solutio: primꝰ no=
tabiliũ: secũdus ꝯclusionũ: tertiꝰ dubiorũ. ¶ Quãtũ Arti. 1.
ad primũ notãdũ/ ꝙ ẽm p̃missa dist. xiiij. penitẽtia Nota. 1.
in genere dupliciter accipit̃/ sc3 pro virtute vel eius
actu aut cõsequẽte passione: ꝛ hi multiplices sunt.
Nã sic accipiẽdo est actus passio vel habitꝰ ad pu=
nitionẽ peccati a se cõmissi voluntarie ordinata vel
ordinatus. Alio modo accipit̃ pro penitẽtia que est
sacramẽtũ: ꝛ sic est absolutio sacerdotis cõfitentem
absoluẽtis: horũ declarationẽ quere vbi. s. ¶ Secũ= Nota. 2.
do notandũ ꝙ pars alicuꝰ accipit̃ dupliciter. Uno
modo pro termino prime intẽtiõis: ꝛ sic dupliciter.
Uno modo multũ large pro eo ex quo res cõstituit̃:
vel qđ ad rei cõseruationẽ vel naturalẽ operationẽ
requirit̃: ꝛ hoc modo etiã humores in corpore hu=
mano existẽtes/ sc3 sanguis/ cholera/ melancholia
phlegma/ dicunt̃ ptes hoĩs: ꝛ potẽtie aĩe etiã apud
eos q̃ dicunt eas esse distinctas ab aĩa: dicunt̃ ptes
aĩe. Uñ. iij. de aĩa ait Phs. De partibꝰ aũt aĩe ꝛ hoc
per partes intelligit anime potẽtias: vt ibi p3 etiã

quãdoqꝫ ea que habẽt ordinẽ vel adiũctionem ad aliquid/dicunt̃ partes eius: ⁊ sic beatus Tho.ij.ij. virtutes adiũctas principalibus dicit earũ partes potẽtiales. Alio modo dicit̃ magis proprie pro illo ex quo res composita realiter cõstituitur. Et he duplices: quedã essentiales que se habent vt actus et potẽtia: ⁊ sunt materia ⁊ forma compositi substantialis: quod ideo addit̃/quia subiectũ accidẽtis et accidẽs nõ sunt partes vnius: quia ex subiecto ⁊ accidẽte nõ cõstituit̃ aliqd vnũ simplr: sed bene vnũ aggregatiue: ⁊ huiꝰ aggregati possunt dici partes: sicut ⁊ quilibet lapis de cumulo dicit̃ pars cumuli. Quedã integrales: ⁊ sunt ex quibꝰ totũ integratur eiusdẽ rationis cũ toto: vt sunt mẽbra aĩalis: ⁊ partes graduales forme intẽsibilis: ⁊ partes quãtitatiue rei extẽse: ⁊ pro oĩbus illis pars est terminus prime intẽtionis. Sed pro termino secũde intẽtionis/terminꝰ inferior dicit̃ pars sui superioris: ⁊ hec dicuntur partes subiectiue: hoc modo species sunt partes generum ⁊ indiuidua specierũ: sic hõ/bos/leo dicunt̃ partes aĩalis/nõ quidẽ realis: qꝛ nulliꝰ aĩalis realis hõ et bos ac leo sunt partes. Ex illis enim nullum aĩal cõstituit̃: sed homo/bos/leo ⁊c. sunt partes aĩalis intẽtionales siue aĩalis intẽtionalis.i.intẽtiones/siue cõceptꝰ illoꝝ nominũ/siue vocũ: homo/bos/leo sunt partes subiectiue.i.species illius conceptus seu vocis aĩal.

Nota.3. B ¶ Tertio notandũ circa primã partẽ penitẽtie que ponit̃ contritio: ꝙ licet varie loquant̃ doc. de cõtritione diffiniendo ⁊ describẽdo eam: in hoc tñ cõcordãt ꝙ id quod principaliꝰ requirit̃ ac essentialiꝰ ad peccati deletionẽ ex parte penitẽtis est cõtritio. Et inter talia requisita que plura sunt: puta actus/habitus/passiones: quoꝝ quodlibet qñqꝫ dicitur penitẽtia: detestatio peccati intelligit̃ noĩe contritionis. Illa eñ essentialiꝰ se hꝫ ad peccati remissionẽ ex parte pctõris penitẽtis: qm̃ sine ea nõ fit remissio peccati in adultis. Et ipsa sola si fuerit perfecta: sine alijs sufficit: vt latiꝰ ostẽsum est.q.j.dist.xiiij.ꝯclusiõe.v. Et licet cõiter describat̃ cõtritio: vt recitat Alexan. par.iiij.q.lxvij.mẽbro.j.arti.j. et post eũ alij Tho. Bonauẽ. ⁊ ceteri: vt Pal.dist.xvij.q.j. Est dolor pro pctõ volũtarie assumptꝰ cũ ꝓposito cõfitẽdi ⁊ satisfaciẽdi. Et etiã lꝫ penitẽtia interior que principalius accipit̃ pro cõtritione a beato Augu. ⁊ alijs: dicitur dolor de peccatis cõmissis: tñ ibi dolor nõ accipit̃ pro passione/sed actu.

Nota. ¶ Unde notat Alex. loco alleg. arti.ij. ꝙ dolor dicit̃ duplr. Uno modo dissensus volũtatis ab ipso pctõ. Alio mõ passio resultãs in dissentiẽte ex illo dissensu. Dissensus aũt iste est de essentia contritionis: passio autem ipsa est effectus illius. ¶ Et hec distinctio notanda est pro intellectu sentẽtie doctoꝝ dicentiũ contritionem esse dolorẽ: vnde satis ꝯcordãt ꝙ cõtritio est actus volũtatis: scꝫ dissensus seu displicẽtia cõmissi peccati: aut nihil aliud est ꝙ̃ velle nõ peccasse: ⁊ hũc regulariter sequit̃ dolor siue tristitia: vt supra dictũ est dist.xiiij.q.j. Et hec tristitia passio est ⁊ nõ actus: et ideo nõ est cõtritio/sed effectus eius. ¶ Est aũt hec dissensio seu displicẽtia duplex. Quedã perfecta et sufficiẽs ad dimissionẽ peccati: scꝫ que est de oĩbus peccatis cõmissis ⁊ debite circũstãtionata: ꝓsertim circũstãtia finis: de quo supra dist.xiiij.q.j. Alia est imperfecta nõ sufficiẽs ex parte penitentis ad remissionẽ peccati: vel ꝓpter obiectũ: qꝛ nõ est de oĩbꝰ peccatis: vel quia ordinat in finẽ inhonestũ: vel qꝛ caret circũstãtia vltimi finis: vel alia circũstãtia requisita ad actũ ꝑfectũ moraliter bonũ: ⁊ tũc vocat̃ attritio quasi tritio imperfecta: vel tritio in partes maiores.

C Perfecta vero displicentia dicit̃ cõtritio/quasi tritio oĩm simul: puta in ꝑtes minutissimas: quod fit qñ est de oĩbꝰ peccatis/⁊ ꝓm oẽs circũstantias reqsitas ad pctõꝝ remissionẽ. Et attritio semꝑ est informis: qñqꝫ indifferẽs: qñqꝫ vitiosa. Cõtritio vero semper formata charitate: de quo.s.dist.xiiij. Hec de contritione commemorasse sufficiat. ¶ De cõfessione vero quantũ ad eius quidditatẽ/necessitatẽ/perfectionẽ ⁊c. dicet̃ dist.xvij. de satisfactione vero.q.seq. Et tm̃ de articulo primo.

Arti.2. Conclo.1. D ¶ Quantũ ad articulũ secundũ est conclusio prima. Accipiẽdo penitentiã pro qualitate simplici/scꝫ pro virtute/eius actu vel passione/aut pena ꝯsequẽte/ꝯtritio/cõfessio ⁊ satisfactio nõ sunt partes penitẽtie ꝓprie dicte. Probat̃/quia penitẽtia sic accepta est qualitas simplex: talis aũt nõ habet partes alterius rationis. Potest quidem qualitas intẽsibilis habere partes eiusdẽ rationis: gradus/scꝫ per quos intẽditur: ergo cõtritio/cõfessio ⁊ satisfactio nõ sunt eiꝰ partes. Tenet ꝯña: quia nõ sunt eiusdem rationis: immo sunt distincte re/loco/subiecto ⁊ duratione: ⁊ ita nõ sunt partes vnius rei simplicis: qualis est penitẽtia sic accepta.

Conclo.2. ¶ Secũda cõclusio. Accipiendo penitẽtiã aggregatiue/pro oĩbus illis habitu/actu/passiõe: que possunt ꝯcurrere in rationẽ dispositionis ad remissionẽ peccati perfectam/ex parte penitẽtis iustificãdi/ cõtritio/ cõfessio/satisfactio/ sunt partes huiꝰ aggregati. Patet ꝯclusio: quia oĩa inclusa in hmõi aggregato sunt partes eius: sed in illo aggregato includuntur hec tria. De cõtritione manifestũ est ex supra declaratis dist.xiiij. de confessione similiter ptꝫ: quia cõprehẽdit̃ sub passione penali: habet eñ annexã verecũdiã: que magna pena est peccatoris sua occulta homini manifestãtis: sic et satisfactio que vt plurimũ opus est penale: vt sequen.q.dicet̃. ¶ Et si queris: quales partes sunt penitẽtie/essentiales vel integrales? Rñdet̃ ꝙ nec ille: nec iste: he eñ partes sunt partes alicuius vere vnius. Penitẽtia aũt illo modo accepta nõ est quid vnũ simplr: sed vnũ aggregatiuũ: sunt aũt partes aggregatiue.

Conclo.3. E ¶ Tertia cõclusio. Accipiendo partẽ proprie: neqꝫ cõtritio: neqꝫ cõfessio: neqꝫ satisfactio est pars penitẽtie accepte pro sacramẽto. Patet plane: qꝛ sic penitẽtia realiter nõ est nisi sacerdotalis absolutio cõfitẽtis: vt dictũ est dist.xiiij.q.ij. Absolutio aũt est sñia a sacerdote ꝓmulgata: siue magis proprie ꝓmulgatio sñie: puta hec verba a sacerdote ꝓlata. Absoluo te a peccatis tuis. Huiꝰ aũt ꝓlationis hec tria non sunt partes: ptꝫ/⁊ specialr̃ de cõtritione: quia sacramẽtũ penitẽtie est signũ sensibile: cõtritio est in corde.i.volũtate: nullo sensu corporali sensibilis. Patet ⁊ de satisfactione: quia non est simul cũ absolutione: sed sequit̃ eã postꝙ̃ desijt: ergo nõ est pars eius: qꝛ necesse est partẽ simul esse cum toto cuiꝰ est pars/siue sit permanẽs/siue successiuũ. ¶ De vtroqꝫ ꝯtritione ⁊ satisfactiõe ptꝫ sil̃r: qꝛ sine illis põt esse penitẽtia sacr̃m: vt ptꝫ de ficte penitẽte: ⁊ de satisfactionẽ sibi impositã negligẽte. In vtroqꝫ verũ est sacr̃m eius/scꝫ absolutio: lꝫ deficiat res sacramẽti/scꝫ peccati remissio: totũ aũt nõ põt esse sine partibꝰ suis in actu. De cõfessione aũt licet requirat̃ ad sacr̃m penitẽtie: quia nemo absoluitur nisi accusatꝰ. Accusatio aũt fit ꝯfessione: nõ tñ est pars absolutiõis. Absolutio eñ est actus sacerdotis: sed confessio actus pctõris se corã sacerdote accusantis. ¶ Si tñ sacr̃m penitẽtie acciperet̃ pro his que requirunt̃ necessario ad esse sacramẽti: que nõ sunt vnũ simplr: sed vnũ aggregatiue: que sunt ꝯfessio pctõris: absolutio sacerdotis: itẽtio vtriusqꝫ illius recipiẽdi: istius cõferẽdi: qd intẽdit ecclesia/istius aggregati/cõfessio vere est pars nõ essentialis: nec ꝓprie integralis: sed aggrauatiua; nõ contritio nec satisfactio: vt satis ptꝫ.

Conclo.4. F. ¶ Quarta cõclusio. Cõtritio/confessio ⁊ satisfactio sunt partes tam virtutis ꝙ̃ sacramẽti penitẽtie: accipiendo partes generaliter ⁊ improprie. Probat̃: qꝛ quicqd reqrit̃ vel conducit ad rei perfectionẽ in essendo vel operando vel cõseruando/dicitur illo modo pars rei: vt patet ex notatis in.j.arti. Sꝫ ad hoc vt perfecta

sit penitētia(que tunc est perfecta dum consequitur
finē suum perfecte: que est perfecta remissio pctōꝝ)
requirunt illa tria/in voto/vel in actu: siue peniten
tia accipiat ꝓ virtute siue sacrō: igit. Consequentia
nota cū maio: i: sed mino: quoad cōtritionē ostensa
est supra di. xiiij. Quoad cōfessionē patebit dist. seq.
Quoad satisfactionem. q. sequenti. Et hoc etiam sic
ostēdi pōt. Penitētia includit vel requirit penā vo=
luntariam pro pctō: vt sit ꝑfecta ẜm nomē suū: pnia
id est pene tenentia. Sed hos tres actus cōcōmitat
pena peccati purgatiua: ꝗ. Minorem declarat Sco.
distinc. presenti. q. j. hoc modo. Justitia cōmutatiua
vniuersalr respicit equalitatem in cōmutatione nō
rei: sed magis ẜm rectā rationē: ergo hoc modo iu=
stitia punitiua(que est quedam cōmutatiua in pu=
nitione) respicit penam equalē siue commensuratā
culpe ẜm rectā rationē illi⁹ legis: ẜm quā est vindi=
catiua. Lex aūt illa ẜm quā pnia est vindicatiua di
ctat culpam debere ordinari per penā intrinsecam
tristitie: ꝛ per penā extrinsecā duplicē/verecūdie scʒ
et afflictionis siue laboris corporalis: sicut colligit
ex diuersis scripturis que cōtinēt legē illā: ergo pe=
na illa seu illud punire integrat ex tribus penis. Et
silr causa prima istius pene oportet qꝫ integret ex
causis ꝓprijs istarū penarū: causa autē ꝓpria tristi=
tie interioris/est cōtritio siue detestatio peccati a se
cōmissi/que ꝓsupponit ei⁹ cōsiderationē. Causa ꝯo
prima erubescentie est confessio: vbi pctm̄ occultū
propalat homini. Causa propria tenentie pene/est
opus aliquod laboriosum vel penale. Sicut ergo pe
na ꝑfecta correspondens culpe ẜm iustitiā vindicā
tiuā/hʒ tres penas partiales: que sunt partes vni⁹
punitionis ꝑfecte(eo modo quo tres restitutiones
essent partes vni⁹ restitutiōis ꝑfecte illi qui fuisset
tripli dānificat⁹) ita tres actus ad quos sequuntur
iste tres persone: sunt partes vnius cause sufficiētis
primi respectu pene condigne. Hec Sco. Et qm̄ ad
ꝑfectionē pnie reqrūt cause punitionis: ꝛ ipsa pu=
nitio ptʒ qꝫ cōtritio/cōfessio ꝛ satisfactio sunt partes
Conclu. 5. G. penitentie tam virtutis ꝙ̄ sacramēti illo modo ge=
nerali accipiendo partes. ¶ Quinta cōclusio. Acci=
piēdo pniam pro omni eo qꝫ ex parte penitētis re=
quirit ad remissionē culpe/cōtritio/ꝯfessio ꝛ satisfa
ctio sunt partes ei⁹ subiectiue. Ptʒ conclusio: qꝛ sic
accipiendo nomē penitētie: penitētia est genus siue
totum vniuersale ad oēs habit⁹/actus/passiones/
sacrm: ꝛ quecūqꝫ ordinata ex parte penitētis ad re=
missionē pctōꝝ: sic eīm pnia generalr est actus/ha=
bitus/passio aut sacrm: antecedens ipsum vel ꝯñs.
ordinatū ex parte penitētis ad ꝑfectā remissionem
pctōrum: et ita sub se cōprehēdit species seu partes
subiectiuas/hos terminos contritio/confessio/sa=
tisfactio que important certos actus/habitus aut
passiones/seu penas penitentis ad remissionē pec=
Conclu. 6. H. catoꝝ ordinatas: ꝛ per ꝯñs sunt penitentie species
seu partes subiectiue. ¶ Sexta conclusio et rñsalis
ad titulum questionis. Inter partes pnie nomina=
tas in questionis titulo/principalior est ꝯa cordis
cōtritio. Probatur cōclusio: nam illa est pars princi=
palior/per quā magis ꝛ principalius cōsequitur fi=
nis penitētie/scʒ pctōꝝ remissio: talis aūt est cōtri=
tio. Mino: ptʒ: qꝛ ad solā cordis contritionē sequit
remissio peccatorum: etiam sine alijs. Et ita sola in
actu sufficit: cetere vero sine cōtritione nō sufficiunt
Articu. 3. vt declaratum est late. q. j. dist. xiiij. ꝛ repetitū supra
Dubium. 1. arti. j. Et tantū de art. ij. ¶ Quantum ad articulum
I. tertiū/dubitat primo vtrū attritio sit pars cōtritio=
nis: ꝛ videt qꝫ sic: nam in progressione ab imꝑfecto
ad ꝑfectū eī qualitatib⁹ intensibilib⁹/imꝑfectū est
pars ꝑfecti: vt exēpli grā: intendat gratia seu chari=
tas vt duo: ꝛ fiat vt qtuor: charitas imꝑfecta duoꝝ
graduū manet in charitate quatuor graduū: et est
pars eius charitatis vt quatuor: vt habitum est in
j. dist. xvij. Sed contritio tam actualis ꝙ̄ habitualis
est qualitas intēsa ꝛ ꝑfecta peccati detestatio: attri=
tio ꝯo est qualitas remissa: ꝛ imperfecta peccati de=
testatio: intendat ergo vt fiat cōtritio: nō corrumpit
qꝫ p̄fuit: sed manet: ergo attritio que prefuit erit
pars contritionis. ¶ In oppositum: attritio specie
differt a cōtritione: sicut formatū a nō formato: ergo
nō est pars contritionis: alioquin contritio nō esset
qualitas simplex: sed composita ex partibus diuer=
sarum specierum. ¶ Pro solutione dubij notandum K
qꝫ preter opi. Sco. de attritione ꝛ contritione(supra
dist. xiiij. q. j. recitatā et impugnatā: ꝛ ideo hic omis=
sam) est opinio Alexā. par. iiij. q. lxxiij. quē sequitur
sanct⁹ Bonauen. in. iiij. dist. presenti. qui distinguit
de attritione silr ꝛ cōtritione actu et habitu. Actus
attritionis ꝛ cōtritionis pōt esse idē vnitate conti=
nuationis ꝛ nature: sed non moris. Sic enim specie
differunt et sunt a diuersis principijs. Attritio a ti=
more seruili ꝛ gratia gratis data. Contritio a timo=
re initiali ꝛ gratia gratū faciēte: ꝛ ideo attritio non
est pars cōtritionis: nec pōt fieri cōtritio: lʒ attritio
ꝛ cōtritio possint esse partes vnius mot⁹ naturalis.
Et pōt esse imaginatio huius opinionis/qꝫ motus
quo mouet voluntas displicenter in peccatū qui est
nolle peccasse/est actus transiēs ꝛ successiuus. Pōt
autē incipere cōtinuari ꝛ ita habere partes sibi suc
cedētes que ꝓpter sui cōtinuationē constituūt vnū
motū ꝛ vnum velle in specie nature: possunt tñ par=
tes ille cōtinuari ex diuersis causis finalib⁹: vt grā
exempli: potest quis nolle peccasse ꝓpter penā infer
ni tm̄: ꝛ post idē velle continuare ꝓpter amorez dei
cui peccatū cōtrariat: tunc quidē est idez velle: quia
respectu eiusdē obiecti: puta peccatoꝝ eorundē in
genere nature. Et istius velle pars prior est attritio
posterior contritio. Et qꝛ partes transeunt nec sunt
simul: vna non potest fieri alia: et inter se differunt
specie non nature: sed moris. ¶ Videtur tamē posse
concedi ẜm illā opi. licet ipsi quoꝝ est: nō cōcedant
qꝫ totus ille mot⁹ in esse nature primo est attritio:
postea contritio: sed ẜm diuersas suas partes: sicut
in simili quis incipit intrare ecclesiā intētione furā=
di in ea: cōtinuato itinere mutat intentionē: ꝛ cōti
nuat motū intētione cōfitēdi peccatū suū ꝛ peniten
di: ille mot⁹ transeūdi idē mot⁹ est in esse nature: et
tñ primo est vitiosus: et post virtuosus ꝓpter muta
tas circunstantias finis ꝛ ẜm diuersas partes: lʒ de=
niqꝫ pars prima vitiosa nō sit pars secūda virtuosa:
totus tñ motus sortit noia vtriusqꝫ partis: et de vi=
tioso fit virtuosus: ita in proposito. Sed de habitu
dicūt: qꝛ est qualitas ꝑmanens: ideo primo pōt esse
sine grā: et sic est attritio: ꝛ pōt postea formari grā: ꝛ
tunc erit contritio. Est tñ idē habit⁹ inclinās semꝑ
ad eundē actum/scʒ nolle peccasse: lʒ circunstantia
finis variet. ¶ Ista opinio apparētiam quandā ha L
bet: sed fundat in falsa imagnatione: nam vt dictū
est in. iij. dist. xxij. magna differētia est inter actum
voluntatis elicitū ꝛ imperatū quoad eius bonitatē
vel malitiā: nam actus elicit⁹ est intrinsece vitiosus
aut virtuosus: ꝛ ideo mutari non potest vt primo sit
vitiosus: ꝛ post virtuosus vel econuerso saltē natu=
raliter: qm̄ ẜm Ockam circunstātie ꝛ maxime finis/
sunt obiecta actus eliciti: ꝛ ideo mutata circūstan=
tia prior actus elicit⁹ nō cōtinuat: sed nouus elicit:
nedū nouus numero: sed specie. Nam velle aliquid
ꝓpter vitare penā: et velle ꝓpter cōsequi gloriā: vel
ꝓpter amorē dei id precipientis: sunt diuersi actus
speciei etiā in specie nature. Et qm̄ attritio ꝛ contri
tio sunt actus eliciti/habentes diuersa obiecta: qꝛ
diuersos fines: ideo differūt specie: nec vn⁹ fieri po=
test alter: nec ambo partes vnius: cum ista tamē sta
re potest: vt patuit in. j. dist. j. q. j. qꝫ eiusdem actus
possunt esse plura obiecta ordinata ꝛc. Huius etiā
opinionis credo fuisse Pe. de pal. cū inqt disti. xvij.
q. j. arti. j. responsurus ad dubiū vtrū attritio possit
fieri cōtritio: ait eīm qꝫ ex attritione pōt fieri contri=

lio: sicut ex mane fit meridies. i. vnus actus fit post aliū: et vnus est dispositio ad aliū. Exemplificat de naturalib⁹ in quibus fit pcessus ab imperfecto ad perfectū: dehinc ait. Sic potest hō dolere imperfecte sine gratia: et est attritio: postea perfecte et cū gr̄a: et est cōtritio: hinc cōcludit cū sancto Tho. qđ idē act⁹ numero non pōt esse contritio et attritio. ¶ Falsum etiā est qđ actus attritionis et cōtritionis sint mot⁹ successiui: quāq̄ illi actus habeant partes sese succedentes: qm̄ sicut actus intellect⁹ quē vocam⁹ conceptū (vel veri⁹ cognitionē) ita et actus voluntatis: q̄ sunt velle / nolle / sunt qualitates simplices pmanentes: q̄ habēt esse suū totū simul / sine successione partiū in esse permanenti: lȝ habere possint partes successiuas in fieri: possunt enim successiue intendi partes tn̄ successiue acquisite manēt simul: nā sicut eadē visio intellectualis: sic idē velle pmanet: et continuari pōt sine partiū successione: et si habent partes graduales: ille tn̄ sunt simul. Qđ etiam de habitu admittunt / q̄ idē habit⁹ sit attritionis primo: et post assistente gratia sit contritionis: nō est verū: q: distinctio habituū sequit̄ distinctionē actuū ex quibus generātur: vt patuit in primo in plogo: et ideo actuū specie distinctorū / nūq̄ pōt esse idē habitus ſm speciē: et ideo sicut variata circunstantia variat̄ actus elicit⁹ ſm speciē: ita et habit⁹ variant̄ specie. Alius em̄ est habit⁹ inclinās ad odiēdū pctm̄ pp̄ter eternā dānationē. Alius (ſm speciem) q̄ inclinat ad odium peccati propter deū dilectū: sicut et actus ad quos inclinant differūt specie. Act⁹ ꝟo impati sunt extrinsece et accidentaliter vitiosi et virtuosi et denominatione extrinseca: et respectu horū finis est circūstātia: et hi possunt mutari vt in primo sint virtuosi: deinde vitiosi: vel econuerso: sicut actus vindicandi pctm̄ (puta punire pctm̄ vel sustinere penā inflictā) est actus imperat⁹: et ille pōt cōtinuari idē numero: sicut eadē pena pōt ɔtinuari diuersis tn̄ finib⁹: et ita fieri ex vitioso virtuosus. ¶ Et per hoc patet q̄ exēplum de trāsitu ad ecclesiam / non est ad propositū: qm̄ transire / est actus impatus: q̄ pp̄ter variationē circunstātiarū manēs idem in specie nature: variat̄ ſm speciem moris. Sed si ponatur exemplū de actu elicito scȝ velle ire ad ecclesiā propter furari: et post velle ire propter cōfiteri: ibi sunt duo actus voluntatis: duo scȝ velle etiam ſm sui substantiam specie differentes. ¶ Et per hoc ptȝ respōsio ad dubiū negatiua / scȝ qđ attritio nō est pars contritionis: nec fieri pōt cōtritio / sed specie differt ab ea: vt patet ex declaratis: et ita etiam sentit Pal. vbi supra. ¶ Et ad rationē ante oppositū dicit̄ qđ maior vera est: dum progressus ille fiat in gradib⁹ eiusdē speciei et qualitatis: secus si imperfectum fuerit alterius speciei: vt qn̄ fit progressus a dispositione ad formā alteri⁹ speciei. Similiter ad minorem dicit̄ qđ attritio non potest intendi ad perfectionē cōtritionis / etsi in infinitum intenderetur: quia quantuncūq̄ qualitas intendatur: semper manet in eadē specie: et ideo per intensionē qualitas nō mutat speciem. In pposito aūt contritio specie differt ab attritione: ideo attritio per quantācūq̄ intēsionē non pōt fieri cōtritio.

Dubium. 2 N ¶ Scđo dubitat̄ de obiecto cōtritionis / vtrū de oī peccato et peccati sequela necessaria sit cōtritio. Hoc dubiū Ale. et post eū Tho. di. xvij. q. ij. in multas q̄stiūculas partiunt̄: q̄rētes vtrū cōtritio esse debeat de penis pctōrū de oībus peccatis / originali / actuali / mortali et veniali / pteritis / futuris / ignotis / oblitis / ppriis et proximorum et singulariter: singulas solūt non sine multa obscuritate. Pal. per paucas conclusiones respondet distin. xvij. q. ij. arti. ij. ¶ Sȝ ne idē sepius dicat̄ / hic duo sunt rememorāda. Primum q̄ penitētia que virtus est / nō est sine contritione: immo est ipsa cōtritio: vt habitū est dist. xiiij. Secundū q̄ cōfessio quā pcrequirit sacramentū penitētie inefficax est ad remissionē peccati per absolutionē sacramētalē cōsequēdā vel gratiā augendā sine ɔtritione peccatorū cōfessorū. ¶ Quib⁹ pmissis respondet̄ per vnicā propositionē q̄ omniū pctōrū ad quorū remissionē necessaria est penitētia et sacramētalis cōfessio in voto / vel actu: etiā necessaria est cōtritio / et solum taliū: nisi forte quis propter impotentiā loquēdi aut cōfessoris absentiam / aut simile impedimentū excusaret̄ a vocali cōfessione potens tamen elicere cōtritionē: tunc talis teneret̄ conteri de peccato / et nō cōfiteri in actu: q̄uis teneret̄ confiteri in voto. Hoc patet: quia cōfessio in voto includitur in cōtritione. In quib⁹ autē penitētia sit necessaria / partim dictū est dist. xiiij. et adhuc dicetur / presertim quo ad venialia: quorū autē pctōrū et circūstātiarū necessaria sit cōfessio dicet̄ distin. seq. ¶ Ex quib⁹ elici possunt particulares respōsiones ad singulas questiūculas in dubio motas: ad quas Pal. respōdet quinq̄ ppositionibus. Prima / cōtritio est de solo malo culpe. Secūda / cōtritio est de solo peccato actuali. Tertia / cōtritio est solū de pctō pprio. Quarta / contritio est solū de pctō pterito. Quinta / cōtritio debet esse de quolibet mortali / si in speciali habeat memoria: de venialib⁹ vero sufficit in generali. Possent moueri dubia de quātitate intēsiua cōtritionis: qn̄ scȝ debeat esse cōtritio an maxima: sed de hoc habitū est supra dist. xiiij. q. ij. ¶ Similiter de quātitate durationis dictum est supra eadē dist. xiiij. q. iij. ¶ Itē vtrū sit virtus et qualis / moralis an theologica: similiter tractatū est supra dist. xiiij. q. j. ¶ De cōtritionis effectu quantū ad peccati remissionē / et gratie infusionē habet̄ dist. xiiij. q. ij. et. q. iij. ¶ De eius subiecto: puta quibus cōuenit cōteri / an solis hoibus / an etiā angelis: habet̄ distin. xiiij. q. j. ¶ De eius etiā origine ex quibus actibus aut passionibus concipitur: et eius ordine inter requisita ad disponendū peccatorem ad peccati remissionē dictū est supra dist. xiiij. q. j. et. ij. ideo de vlteriori tractatu illorum supersedeo. ¶ Dub: tat̄ tertio: vtrū hē tres penitētie partes / cōtritio / cōfessio et satisfactio reqrant̄ coniūctim ad singulorū pctōrū remissionē: an disiūctim ɔtritio ad remissionē pctōrū mentaliū: cōfessio ad remissionē pctōrū oris: satisfactio ad remissionē pctōrū operis. Ad hoc enim videnr̄ sonare verba Chryſ. que allegat magister in principio huius distin. ¶ Respōdet̄ q̄ he partes / contritio / confessio / satisfactio nō respōdēt diuisim trib⁹ pctōrum generib⁹: puta cōtritio peccato cordis: cōfessio peccato oris: satisfactio peccato operis. Sed ad perfectam penitentiā cuiuslibet peccati mortalis / requirūtur oēs ille partes ɔiūctim: nec vna sine alia sufficit: nam ad remissionem pctōrū spiritualiū: que grauiora sunt: et in corde tenent̄: vt supbie / odij / blasphemie / infidelitatis / desperationis / nō sufficit sola cordis cōtritio / sed requiritur ɔfessio oris / et satisfactio operis: nisi ɔtritio tanta foret / q̄ tantū dolorē induceret qui sufficeret sine exteriori satisfactione: et ita suppleret illā partē. Silr̄ sine cōtritione et cōfessiōe in voto / nullū peccatū oris aut operis dimittitur. ¶ Reqrunt̄ itaq̄ oīa tria ad cuiuslibet pcti pniam perfectā: verū ſm quādā appropriationē adaptant̄ trib⁹ pctōrū generib⁹: q: maiorē sititudinē hȝ cōtritio cū peccato cordis / eo q̄ vtrūq̄ manet in corde: et cōfessio cū peccato oris: q: ore pficiunt̄: et satisfactio cū peccato operis: que similiter exteriori opere consummant̄. Et sic loquit̄ Chryso. et Augu. in textu. ¶ Ultimo dubitat̄ de satisfactione: videt̄ q̄ non sit pars penitētie distincta ab alijs duab⁹: naȝ vtrasq̄ includit. Satisfactio enim est omne penale / quo fit recompēsatio aliqua pene debite pro peccatis: sed tam cōtritio q̄ cōfessio penā habēt: ratione cui⁹ valent ad remissionē pene peccati debite. ¶ Respōdet̄ q̄ vt dicet̄. q. seq. satisfactio dupliciter accipit̄. Uno modo pro quolibet actu vel passione volūtarie assumpta propter pene remissionē / siue interiore / siue

Propō.

Dubiū. 3 O

Responsio

Dubiū. 4 P

exteriore: ꝛ sic nõ distinguit contra alias duas partes: sed eas includit: vt argutũ est. Alio modo accipit strictius pro exteriori opere corporali / penali / qualem solent cõfessores iniungere: ꝛ sic est pars tertia penitentie contra alias distincta. Et tantum de questione.

¶ De satisfactione. Questio. ij.

A Queritur secũdo circa tertiã partem penitẽtie / scȝ satisfactionem: qm̃ de secunda parte que est cõfessio: dicetur dist. seq. Utrum satisfactio penaliũ operum requiratur ad perfectã remissionẽ peccatorũ. ¶ Post terminorum declarationes pro articulo primo: sequent̃ responsiue cõclusiones ꝓ secũdo: ꝛ ꝓ articulo tertio dubiorũ mouendorũ cõclusiones. ¶ Quantũ ad primum

Articu. j. Nota. j. notandũ: ꝙ satisfactio quãtũ hic sufficit: dupliciter accipit̃. Uno mõ generaliter: et sic describit̃ a Sco. dist. xv. hui⁹ quarti. q. j. Satisfactio est redditio voluntaria equiualentis al's indebiti. ¶ Dicit̃ primo redditio: q: nõ est absoluta datio. Dicit eñ satisfactio cõmensurationẽ ad aliqđ precedens correspondentẽ: ꝛ ideo qđ simpliciter ꝛ libere datur: nullo respectu habito ad aliqđ precedẽs acceptũ vel cõmissum: nõ sortit̃ nomẽ satisfactionis. ¶ Dicit̃ volũtaria: qm̃ si voluntaria nõ esset: sȝ exacta violenter: nõ esset satisfactio: sed satispassio. Et ideo ille a quo in inferno pena culpe cõmisse debita inuito exigit̃ nõ satisfacit: sed satispatit̃ pro suo peccato: ꝛ ideo pena infernalis licet sit maxima peccatũ nõ tollit: ꝙuis ipsum manẽtẽ ordinet sub iustitia diuina. ¶ Dicit̃ equiualentis: q: satisfactio ad iustitiã cõmutatiuã pertinet: que exigit equalitatẽ rei ad rem: tñ prout vtiꝗ sapiens determinabit. Sapiens. s. per essentiã qui est deus peccato offensus: ꝛ hoc importat nomẽ satisfactio. Aduerbiũ eñ (satis) importat equã correspondentiã eius qđ redditur ad illud ꝓ quo redditur: siue in beneficijs siue in penis. Ex quo sequit̃ ꝙ minus reddens ꝓ pctõ ꝙ̃ iustitia diuina exigit: sȝ iniunctũ a cõfessore impleat: non satisfacit: ꝙuis aliquã penã pctõ suo debitã soluit: soluturus in futuro qđ minus iniunctum est ꝛ solutũ in presenti. ¶ Dicit̃ etiã al's indebiti: qm̃ si id qđ redditur esset al's. i. ꝓ alio debitum nõ correspõderet illi sȝ alteri: etiam si illud cõmissum vel receptũ non fuisset: ꝛ sic nõ esset satisfactio pro illo ẜm iustitiã: sed pro alio. Et isto modo satisfactio extendit se ad ꝯtus ꝛ obligationes quascunꝗ. Hoc eñ mõ recipiẽs beneficiũ potest benefacienti satisfacere: vtputa dilectus diligenti recõpensando dilectionem equiualentem. Et ita tam in actibus liberis voluntatis: ꝙ̃ in actibus necessarijs / quodãmodo. s. in contractibus: vbi est quedã obligatio quasi necessitatis ad reddendum locum habet satisfactio: ꝛ per hoc cum culpa facit delinquentẽ debitorem ei in quem peccat: inueniri potest illa ratio satisfactiõis: vt scilicet reddat sibi equiualens al's indebitum quantũ abstulit per peccatũ. Cõsistit autẽ talis satisfactio ꝓ pctõ regulariter magis in actibus penalibus vel passionib⁹ voluntarijs: ꝙ̃ in alijs actibus bonis non penalibus: qm̃ vt dictũ est dist. xiiij. culpa ordinat̃ per penam. Et ideo ẜm diuinã iustitiã culpe debetur pena: ꝛ ita reddẽdo penã debitã satisfit pro pctõ. Et dicitur re-

B gulariter: q: põt quis quandoꝗ per actũ bonũ non penalem satisfacere p̱o pctõ. ¶ Potest enim deus actum intensum charitatis acceptare pro punitione debita vni culpe. iuxta illud. j. petri. iiij. Charitas operit multitudinem peccatorum. Uerum licet actus ille charitatis non sit proprie punitio: est tñ maius bonũ ꝛ magis reddens deo honorẽ ꝙ̃ ꝓpria illius punitio: secus tñ regulariter. Uñ Augu. in de vera ꝛ falsa penitẽtia. Sunt digni fructus virtutũ: qui nõ sufficiũt penitẽtibus. Penitẽtia eñ grauiores fructus postulat: vt cũ dolore ꝛ gemitibus mortuus impetret vitã. Hoc mõ accipiẽdo satisfactionẽ nõ distinguit̃ ꝯ alias duas penitẽtie ptes: ꝯtritionẽ. s. ꝛ cõfessionẽ: imo eas icludit tanꝗ partes suas. Qm̃ actus penales vel passiones voluntarie in gñe reducunt̃ ad triplicẽ actũ vel passionẽ. s. primo ad actũ interiorẽ displicẽtie: q̇ est cõtritio: vel passionẽ tristitie cõsequẽtẽ. Et scđo ad actũ interiorẽ cõfitẽdi pctm̃: qđ est valde penale vel passionẽ cõcomitantẽ: scȝ verecũdiã. Et tertio ad actũ simpliciter exteriorẽ vel passionẽ. s. macerationẽ carnis: ꝛ oĩs talis maceratio ꝯtinet̃ vel reducit̃ ad ieiuniũ: vel ad eleuationẽ mẽtis ad deũ: q̇ fit per orationẽ: vel ad tẽporaliũ erogationẽ: ꝛ hec fit per elemosynam. ¶ Secundo C modo accipitur satisfactio stricte: vt distinguit̃ contra alias partes penitentie: ꝛ sic eam describit Sco. Satisfactio est operatio exterior laboriosa seu penalis voluntarie assumpta: ad puniendum peccatum cõmissum a se: ꝛ ad placandã diuinam offensam: vel est passio aut pena voluntarie tolerata in ordine ad peccatum vel peccati remissionem. ¶ Dicitur operatio exterior per qđ excludit̃ actio laboriosa interior: ꝛ passio eam comitãs: vt est cõtritio ꝛ tristitia eam consequens. Et intelligo per actuȝ exteriorem actũ qui fit corporalibus membris (positiue vel priuatiue) inferentibus penam corpori ꝛ fatigationeȝ. Et dicitur positiue vt peregrinatio / corporis disciplinatio / eleemosynarũ distributio. ¶ Dicit̃ priuatiue propter ieiunium ꝛ abstinentiã: vbi nihil agit̃: sed ab actione cessatur: ꝛ per hoc etiã excludit̃ confessio: q: licet organo corporali: tñ breuis est / ꝛ nõ fatigat. Oratio ṽo q: perseuerantẽ oportet esse / laboriosa est: ꝛ attenuat vires corporales: ꝛ ideo includitur in satisfactione stricte accepta. ¶ Secundo notandum: ꝙ accipiendo satisfactionem hoc modo satisfactio consistit in his tribus / ieiunio / oratione / ꝛ eleemosyna: ꝛ in passionibus voluntarijs concomitantibus ista tria opera difficilia: tñ ad ieiuniũ reducuntur omnia corporis maceratiua ordinata ad reprimendã carnis rebellionẽ: vt sunt vigilie: peregrinationes: vestiũ asperitates ꝛ nuditates: corporis flagellationes: ꝛ generaliter quecunꝗ corporis afflictiones. ¶ Ad orationẽ reducit̃ quicquid pertinet ad partẽ cõtẽplatiuã vt meditationes scripturarum lectiones: predicationes: ac verbi dei auditiones: studiuȝ theologicũ: disputationes: errorum impugnationes in moribus ꝛ fide: ꝛ cetera que immediate versantur circa deum tanꝗ obiectũ. ¶ Ad eleemosynam reducuntur opera mĩe corporalia pro christo propter deum impensa: ꝛ quecũꝗ erogationes bonorũ temporaliũ in pias causas ac subleuationes miserie corporalis fratrum. Unde vt recitat sanctus Bonauẽ. dis. xv. par. ij. ar. j. q. iiij. quodlibet illorum accipitur tripliciter: communissime cõmuniter ꝛ proprie. Ieiunium proprie d̃r afflictio carnis ẜm gustũ. Cõiter oĩs carnis afflictio in vigilijs / flagellis / asperitatibus ꝛ ieiunijs ꝓprie dictis. Cõmunissime d̃r abstinẽtia ab oĩ mortali pctõ: scđm illud Esa. lviij. Hoc est ieiuniũ qđ elegi. Dissolue colligationes impietatis: solue fasciculos deprimentes ꝛc. Similiter eleemosyna d̃r proprie opus pietatis impensum primo ad releuandum indigentiã corporalem. Cõiter omne opus pietatis impensum primo ad releuandã indigentiã corporalẽ vel spiritualeȝ. Communissime d̃r oẽ opus mĩe: siue corporale siue spirituale impẽsum primo vel sibipsi: ẜm qđ dicit Aug. ꝙ eleemosyna hoĩs d3 incipere a seipso: iuxta illud Eccli. xxx. Miserere aĩe tue placens deo. Sic et oratio dicitur proprie ascensus mẽtis ad aliquid degustandũ / impetrandũ vel voluẽdũ. Cõiter dicitur ẜm ꝙ comprehẽdit omnẽ actum cõtemplatiue ad deũ relatũ. Cõmunissime ẜm ꝙ comprehẽdit oẽm actum bonũ: quo modo dicit̃ / ꝙ nõ cessat orare

qui nõ cessat benefacere in glo. j. Timo. v. Hec autẽ tria prout sunt partes satisfactionis: accipiunt non cõmunissime: sic em̃ coinciderẽt: nec ꝓprie: q2 tunc non sufficiẽter diuiderẽt: sed cõiter. Et sic põt sufficientia earũ accipi in ordine ad radices peccati: de quibus. j. Jo. ij. Om̃e quod est in mũdo: aut est concupiscentia carnis: vel ꝯcupiscẽtia oculoꝝ: vel superbia vite. Et sic cõcupiscentie carnis correspõdet in satisfactione ieiuniũ: cõcupiscẽtie oculorũ/ eleemosyna: superbie vite/ oratio. Uel possunt distingui in ordine ad effectũ: quia om̃e opus satisfactoriũ: aut ordinat nos ad deũ/ ꝛ sic est oratio: vel ad nosipsos/ ꝛ sic est ieiuniũ per quod corpus nostrũ maceram⁹/ vel ad proximum: ꝛ sic est eleemosyna: ꝺm illud ad Titũ. ij. Sobrie ꝛ iuste ꝛ pie viuamus in hoc seculo. Sobrie ad nosipsos: iuste ad proximos pie ad deũ. Uerũ iste distinctiões accipiunt̃ ꝺm quãdã appropriationẽ: qm̃ quodlibet horũ valet satisfacere pro quolibet peccato cuiuscũqꝫ generis fuerit. Potest enim eleemosyna imponi pro peccato carnali ꝛ spirituali. Similiter oratio aut ieiuniũ vnũ ex his/ vel duo: aut omnia simul ꝺm qualitatẽ ꝑsone: vt infra

Nota. 3. E magis dicet̃. ¶ Tertio notandũ circa hoc qꝺ dictũ est: ꝙ satisfactio est redditio equiualẽtis/ al's indebiti: ꝙ equiualẽtia aliquoꝝ ad seinuicẽ multipliciter sumit̃. Quãdoqꝫ sumit̃ siue attendit̃ penes valorẽ rerũ naturalẽ cõsequẽtẽ earũ quantitatẽ molis vel virtutis. Et hoc modo res diuersarũ specierum: sicut nõ sunt eiusdẽ perfectionis essentialis: ita nec eiusdẽ valoris. Et per ꝯn̄s nulla inter eas põt esse equiualẽtia. Alio modo attendit̃ penes valorẽ rerũ relatũ ad vsum ꝛ cõmodũ humanũ: quõ attenditur equiualentia precij ad ap̄ciatũ in rerũ cõmutationibus. de quo supra dist. xv. q. xij. Ex his duob⁹ nõ est equiualẽtia cuiuscũqꝫ actionis vel passionis assumpte pro expiatione peccati ad ipsum peccatuꝫ: qm̃ nõ sunt eiusdẽ speciei in specie moris: neqꝫ peccatũ potest referri ad cõmodũ humanũ. Tertio modo potest attẽdi valor aliquoꝝ ꝺm dictamen iustitie distributiue dictantis p̄mia ꝛ penas p̄cedẽtib⁹ meritis cõdignas. Et hoc duplicitur cõtingit. Uno modo estimãdo valorẽ ꝺm dictamen stricte iustitie: ꝛ ita ꝙ excessus alteri⁹ nõ staret cũ iustitia: sic ꝙ lex iusta nõ posset maius determinare in penis vel minus in premijs. Exẽpli causa: vt si qs meruit centũ nõ equiualẽt. xc. in premio. Et homicidio volũtario nõ equiualet mutilatio vnius membri: quia posset iuste puniri homicida pena talionis. Alio mõ estimando valorẽ ꝺm volũtariã acceptationẽ vni⁹ pro altero illius cui debet fieri recõpensa: vt si qs tenet̃ centũ/ ꝛ is cui debet liberaliter remittit decẽ: tunc xc. equiualent debito: ꝛ reddendo. xc. satisfacit. His duob⁹ modis potest attẽdi equiualẽtia operis vel passionis assumpte ad peccatũ pro cui⁹ satisfactione assumit̃. Sed in diffinitione satisfactionis equiualẽtia nõ debet accipi ꝺm primũ modũ nunc exp̄ssum: qm̃ sic attẽdẽdo valorẽ: nulla actio vel passio presentis vite volũtarie assumpta equiualeret peccato: vt per eã posset hõ satisfacere. Tum/ quia ꝺm strictũ iustitie rigorem: nulla t̄palis actio vel passio cõdigna est peccato ꝛ offense diuine. Posset em̃ de⁹ pro quolibet peccato (etiã veniali aut minimo quo offendit̃ summũ ꝛ infinitũ bonũ) iuste exigere penã eternã duratione infinitã. Unde Parisieñ. cancell'. Gerson tracta. de vi. aie. lectione prima: ita ad propositũ ait. Omne peccatũ pro quãto est offensa dei/ ꝛ cõtra legẽ eius eternã: est de sua cõditione ꝛ indignitate mortiferũ ꝺm rigorẽ iustitie: ꝛ a vita glorie separatiuũ. Hanc principalẽ cõclusionẽ illi⁹ lectionis: declarat: qm̃ omnis offensa in deũ potest iuste ab ipso puniri pena mortis: tam eterne ꝙ̃ tẽporalis: immo pena annihilationis. Cuius ratio: q2 nulla pena est ita mala quãtũ malũ est ipsa offensa. Et ex alio: quia potius tolerãda foret omnis mors penalis ꝛ annihilationis: ꝙ̃ cõmittẽda esset quãtũlibet parua offensa in deũ: da oppositũ: iam offensa dei licite fieri deberet in casu. ¶ Preterea quelibet offensa dei/ nisi remitteretur: repelleret a gloria dei perpetuo: ꝛ absqꝫ termino puniret̃: alioquin maneret dedecus culpe sine decore iustitie. Quod autẽ offensa remittit̃: est ex pura liberalitate dei remittẽtis ꝛ nõ amplius puniẽtis. Deniqꝫ nõ min⁹ est fugibilis offensa dei: ꝙ̃ sit eligibile illud bonũ pro quo adipiscẽdo nullo modo deberet cõmitti: sed pro infinito bono non deberet fieri offensa dei. Et si quis infinita bona possideret: posset iuste omnib⁹ a deo spoliari si caderet in offensam dei. Ex his radicib⁹ videt̃ sufficiẽter deductũ: ꝙ o'ls offensa dei est mortifera ex sua conditione/ ꝛ indignitate: immo ꝙ est infinite fugibilitatis ꝛ imputabilitatis: eo ꝙ est in iniuriaꝫ boni infiniti: ꝛ quantũ in se abijcit ab hoĩe deũ tanta elõgatione/ ꝙ nunꝙ̃ poterit nisi per solã ꝛ merã gratiã illi ꝓximari per vitam glorie: ꝛ patet etiã de veniali. Hec Gerson. Nec habet hic locum quorũdã verbalis cõcertatio: ꝙ veniale nõ est offensa: nec est cõtra p̄ceptũ dei. Omne em̃ peccatũ cõtra deum est ꝛc. Patet itaqꝫ qꝺ illo modo accipiendo satisfactionẽ: homo in presenti nõ põt satisfacere pro peccato: neqꝫ mortali: q2 tali correspondet ꝺm rigorem diuine iustitie pena eterna: neqꝫ veniali: quia et pro illo iuste posset peccator puniri pena eterna: vt pꝫ ex iam dictis. Debet ergo equiualẽtia estimari ꝺm acceptationẽ diuinã: qui ex sua misericordissima liberalitate determinauit tantam penã: seu tale opus acceptare pro satisfactione pro tali peccato: sicut ex sua misericordi benignitate statuit pro momentaneo merito temporali reddere premium eternum: ꝛ ꝺm hunc modũ potest homo satisfacere pro peccato faciendo illud: vel volũtarie patiẽdo quod dñs statuit acceptare pro plena remissione peccati. F

¶ Et per hoc possunt concordari doctores: q̄ in hac materia vident̃ aduersi. Dicẽtib⁹ q̄busdã qꝺ homo nõ possit satisfacere pro peccato: quibusdã dicẽtib⁹ qꝺ sit impossibile: alijs qꝺ sit possibile saltẽ in virtute passionis Christi mediatoris. Primũ verũ est ꝺm strictum rigorẽ diuine iustitie ꝺm quã nullus peccator: neqꝫ in virtute sua: neqꝫ passionis Christi põt satisfacere pro peccato. Primum scꝫ ꝙ non virtute propria/ pꝫ ex dictis. Scd'm qꝺ etiã nõ virtute passionis mediatoris ꝓbat Duran. dist. xv. quarti: quia quicq̄d erat in christo ꝺm humanã naturã erat obligatũ deo: et ei debitũ: ideo nõ potuit esse satisfactio de cõdigno pro quocũꝙ̃ peccato: cõsiderãdo naturã operis vel rei: sed solũ ꝺm acceptationẽ dei gratuitam. Uerũ hanc rationẽ impugnat Pal'. dist. xv. q. j. arti. ij. lꝫ frequenter imitetur Durã. immo ꝛ allegãt ipsuꝫ. Et etiã ex eo: quia passio christi nõ fuit tanta quanta est pena infernalis: que tñ debetur peccato ꝺm rigorẽ stricte iustitie: ideo non fuit satisfactio ex natura operis. Dictũ vero aliorũ cõcedentiũ/ qꝺ põt satisfieri pro peccato in presenti vita: loquunt̃ de satisfactione secundo modo dicta: que requirit equiualentiã non simpl'r ꝺm naturã rei: sed ꝺm acceptationẽ diuinam. Nec tñ sic quisꝙ̃ põt satisfacere pro peccatis ex se: sed concurrẽte merito passionis mediatoris: q2 deus decreuit non suscipere aliqꝺ opus vel tolerantiã passionis tãꝙ̃ satisfactionẽ equiualentẽ peccato: nisi quaten⁹ cõiungit̃ per fidẽ passioni satisfactorie mediatoris: vt tangit sctũs Bonauẽ. de hoc etiã aliquid tactũ est in. iij. dist. xix. Sed forte diceres: homo quicq̄d est habet ꝛ põt: totũ dꝫ deo: qui omnia illa dedit/ cõseruat: ꝛ perdita reparauit: ergo per nihil potest satisfacere. Tenet ꝯn̄a: quia in diffinitione satisfactiõis addit̃ al's indebiti. Antecedẽs est beati Augu. Ansel. Berñ. ꝛ alioꝝ. Rñdet̃/ ꝙ licet ꝺm strictã iustitiã deus iuste exigere posset omne qꝺ sum⁹ ꝛ possum⁹ tanꝙ̃ debitũ necessitatis: tamen dicit Richar. dist. xv. quarti. et Sco. q. ij. dist.

G

eiusdem

eiusdē ex liberalitate sua nostre infirmitati condescēdēs: hoi ɔstituit mēsurā eorū ad que de necessitate tenet: que est obsernātia pcepto:ū: vt de reliquo/ id est de operibus superogationis possit satisfacere de cōmisso: que opera/ etsi debeam⁹ debito cōgruitatis: nō vult tñ (tanq̄ nobis parcens) vt sibi debeā tur debito necessitatis nisi rōne voti: vel satisfactionis iniuncte pro peccatis. In⁹ diffinitione autem satisfactionis: l; indebiti/ negat debitu; necessitatis. Aug. vero ꝛ ceteri loquuntur de debito congrui

Nota.4. H tatis. ¶ Quarto notandū: ꝙ per pfectā remissionez peccatorū intelligitur remissio pcti quātum ad culpam ꝛ penā. Talis sc; remissio: que tollit oēm reatū ꝛ obligationē tā culpe q̄ pene: verūtamē satisfactio nō p:op:ie tollit culpā sed remissionē ei⁹ psupponit. Ad solā em̄ cōtritionē aut sacramētalē absolutionē/ reatus culpe ꝛ offensa dei remittit: ꝛ opera

Nota.5. satisfactiōis que sequunt ad remissionē pene o:dinantur. ¶ Quinto notandu;/ ꝙ opus aliqd pōt dici penale dupliciter. Uno modo formaliter: sc; qd infert afflictionē vel penā agēti: interiorē scilicet tristitiam aie vel dolorē exteriorē corpori: vt cōtritio/ ieiuniū/ castigatio/ labor corporalis ꝛc. Alio mō virtualiter sc; quando eminenter includit pfectionem operis penalis: ꝛ reddit hoiem paratū ad subeūdū passionem aut laborē penalē: si facultas vel opportunitas occurreret. Sic actus intensus charitatis dei: licet delectet habentem in tantū/ ꝙ etia; opus naturaliter penale reddit dulce ꝛ delectabile. (Sicut de beato Stephano/ Petro/ Andrea ꝛc. scribit beat⁹ Augu. in solilo. c. xxij. quibus dulcedo et fervor charitatis lapides torrentes et crucē fecit dulces: eosq̄ paratissimos reddidit ad tormenta seuissima tolerāda) attamen talis actus dilectionis dei includit virtualiter cōtritionē pctō:ū. Non enim simul stant deū super oia diligere: ꝛ tñ pctm̄ qd contra deum est: non odire si in cogitatione occurrat.

Arti.2. I Concl'o.1. ¶ Quantū ad articulū scdm ponent conclusiones. Prima fm potētia; dei absolutā ponit: sequentes fm potētiam o:dinatā. Est ergo prima cōclusio. De potentia dei absoluta/ pōt pctm̄ pfecte remitti sine satisfactione operis afflictiui. Probat conclusio: qꝛ potest de⁹ (cui subest cū voluerit posse) peccatū velle non vindicare ppetuo: sicut freqnēter differt vindictam ad tps absq̄ cooperatione cuiuscūq̄ extrinseci: ꝛ hoc iuste: qm̄ fm Augu. iij. de tri. Uoluntas sua est prima regula iustitie: et eoipso ꝙ vult/ iuste vult puta si ad remissionē pcti pcurrit creatura cooperādo deo illā causalitatē creature: qꝛ reducit ad gen⁹ cause efficiētis: pōt deus supplere: qcqd em̄ in hoc genere cause potest cum causa scda: pōt sol⁹ sine ea. Hec conclusio latius declarari pōt ex dictis lib. iij.

Cōclu.2. dis. xx. vbi determinatur/ vtrum necesse fuerit redimere: per passionē christi. Item oppositū cōclusiōis nō includit cōtradictionē: ideo nō est negādū a potentia diuina. ¶ Scda conclusio. De potentia Dei o:dinata/ non fit perfecta remissio peccatorum sine penaliū satisfactione operum. Probatur hec cōclusio post Sco. distin. xv. q. j. quia deus disposuit nulli peccatori dare primā grām peccati remissiuā: nisi in virtute meriti passionis christi qui fuit sine peccato: sicut dictum est in. iij. vbi supra. Nā disposuit sibi nonq̄ recōciliari inimicum/ nisi per obsequium magis gratum/ q̄ offensa eius sibi fuerat displicēs Tale obsequiū est meritū passionis christi que fuit opus penalissimu;. Sine hac ergo nulla potest esse satisfactio omnino/ nec simplr: vt patet ex tertio notabili nec in acceptatione diuina/ nisi in virtute pas-

Cōclusio.3. K sionis christi: cui si non coniungitur op⁹ penale vel passio peccatoris per veram fidem: nunq̄ erit satisfactoriū. ¶ Tertia conclusio. Peccatū potest perfecte remitti absq̄ satisfactione peccatoris formaliter penali. Probat conclusio: quia si quis existēs in peccato mortali converteret ad deum eliciēdo actum intensum dilectionis dei super oia/ nihil pro tunc cogitans de peccatis suis: is sufficienter est dispositus ad grē ac charitatis infusionē: ergo infundit sibi gratia per qua; remittitur sibi culpa. Et potest tantum intendi actus ille dilectionis: vt deus eum acceptet pro satisfactione perfecta tollente omnem reatū pene. Sicut qnq̄ sola contritio sine opere exteriori satisfacit pro peccato: vt nō exigatur alia penalis satisfactio. Qd vero habens talē actū dilectionis sit sufficienter dispositus ad gratie infusionem vt dictū est supra dist. xiiij. q. j. cōclusiōe. ij. ptz qꝛ est perfectissimus actus hominis: quem homo elicere potest ex suis naturalibus: ꝛ vltimata dispositio ad gratie et charitatis infusionē: vt late deductum est in. iij. distin. xvij. q. vnica. Et posset poni exemplu; vt si aliquis subito raperet ad martyriū: nisi sacrificaret seu adoraret idolū: ꝛ ille ppter deū magis eligeret mori q̄ idololatrare: nec esset sibi tempus: nec mora eliciendi contritionem pctō:u;: nec cogitare posset de peccatis. Ille sic se offerens martyrio propter deum tanq̄ vltimum finē: habet perfectum dilectionis actum iuxta illud Joan. xv. Maio:em hac dilectionem nemo habet ꝛc. et est vere martyr: ꝛ per

consequens euolat ꝛc. ¶ Quarta conclusio. Sine satisfactione penali/ in habentibus vsum rationis formaliter: nō fit perfecta remissio peccati regulariter. Et accipio satisfactionem penalem generaliter pro omni actu habente penā annexam: siue ad quē sequitur pena: quomodo etiam ipsa contritio est actus penalis: quia ad eam sequitur tristitia. Probatur conclusio: quia sine contritione in habentib⁹ vsum rationis regulariter non fit remissio peccati: vt probatum est supra loco allegato: sed cōtritio est quedam satisfactio penalis: ergo. Tamen hec ɔclusio non habet veritatē/ accipiendo satisfactionē stricte: vt distinguitur contra alias partes penitentie: qm̄ sola contritio si fuerit perfecta: sufficere potest ad perfectam remissionem peccati sine satisfactiōe exteriori: vt supra habitu; est. ꝛ est in ter. distin. xv. Concl'o.4. L

¶ Quinta conclusio que sequitur ex premissis. Nō fit remissio peccati actualis regulariter: sine peccatoris satisfactione penali formaliter vel virtualiter Patet. quia ad remissionem peccati necesse est concurrere actum voluntatis peccatoris: vel respectu peccati qui est contritio: aut respectu dei qui est dilectio eius super omnia: et vterq̄ illorum includit penam formaliter vel virtualiter. ¶ Quantum ad tertium articulum est dubium primū: vtrum cuilibet actuali peccato mortali correspōdeat sua ppria satisfactio: puta peccato carnis ieiunium: auaritie elemosyna: superbie oratio. Respōdetur breuiter p hanc ppositionē. Licet per quādā appropriatione; singula satisfactionis exterioris gña correspōdeāt singulis generibus pctō:ū: potest tñ per quālibet dictarū specierum satisfactionis similiter per plures earū aut omnes simul indifferēter satisfieri pro quolibet crimine. Primum patet per illud Sap. xj. Per que qs peccat: per hec ꝛ torquet. Et hoc cōgruū est vt qui in carne peccat: etiā in carne puniat. Etiā ea satisfactio est cōgruentior/ per quā nō tātū abolent preterita peccata: sed etiam adhibet remediu; futuris cauēdis et reprimendis: sed cū peccatū carnale oritur ex petulantia carnis: cōgrue opponitur talis satisfactio: per quā nō tantū punit pctō: pro cōmissis: sed etiam restringitur carnis petulātia qua restricta facilius caventur futura. Hec autē est ieiunium per qd generaliter intelligit corporis castigatio ꝛ maceratio. Sic pctō auaritie magis congruit eleemosyna qua dantur sua: vt restringat appetitus possidendi aliena. Sic pctō supbie cōgrue respondet oratio tanq̄ satisfactio: qm̄ oratio si vera fuerit: humilitatē habet annexā. Orās em̄ recognoscit se sibiipsi non sufficere: ideo suffragia aliena mendicat orādo: hoc autē recognoscere humilitatis Concl'o.5. Articu.3. Dub.1. M Propō.1.

est: ꝛ depressiuum tumoris superbie. Hec attendāt cōfessores: vt fm hoc cōgruas satisfactiōes iniūgāt penitētibus: attentis etiā alijs circūstātijs ꝯfitētiū Scōm patet: qm̄ quodlibet penale opus potest ita intendi: vt equiualeat pene cuilibet peccato debite in diuina acceptatione: et per cōsequēs quodlibet potest pro quolibet satisfacere: puta sola contritio ꝑfecta pro quolibet peccato sufficit: vt dictum est: ꝛ tūc nulla aliarū requiritur. Item stat peccātē pec cato auaricie non posse dare eleemosynā ꝓpter sui paupertatē: ꝛ peccantem in carne nō posse ieiunare aut alias corporis castigationes ꝓpter corporis debilitatē vel eius teneritudinē sustinere nō posse nec velle. Sic quoqꝫ superbū non posse longas orationes propter capitis debilitatē: aut necessarios labores facere: nec spiritualibus exercitijs insistere: ab omnibus his tolleretur necessaria satisfactio: si luxuriosis tantū ieiuniū: auaris eleemosyna: superbis tantum oratio iniungi deberet. Unde vt dicit Sco. requiritur discretio sacerdotis: vt non imponat alicui satisfactionē sibi nimis discōuenientem: sed eam que sibi magis cōgruit: ꝛ quam forte melius adimplebit: vtpote pauper nec eleemosynas pōt dare: nec orare: quem oportet cōtinue laborare pro victu suo necessario. Nec ieiunare: qꝛ tunc non sufficeret ad laborem necessarium ꝓ victu cōtinuo acquirendo sibi necessario. Quid ergo: ipse inquit labor continuus est sibi ieiuniū continuuꝫ: qꝛ continua maceratio carnis: tantūmodo inducendus est vt illum laborē subeat in remissionē peccatorum: intendēs illū ad hunc finē referre: saltem quousqꝫ occurrat sibi opportunitas soluendi aliquā aliam satisfactionem. Consimiliter diues qui lapsus est in peccatū carnis: si est adeo delicatus/ qd nō velit ieiunare/ nec aliam macerationē notabilē subire: aut presumitur si sibi imponerentur cito abijceret ꝛ sic peccaret nouo pctō. Inducendus est ad orationem et eleemosynā: et illud sibi imponēdū qd libētius recipit: ꝛ qd creditur perseuerantius adimplere. Uel si oīno nullā satisfactionem velit recipere a sacerdote sibi impositā: dicat tamē se habere displicentiā de pctō cōmisso: ꝛ firmū ꝓpositū non recidiuandi: absoluendus est: et non est remittendus ne cadat in desperationē: ꝛ denuntianda est sibi pena que esset pro peccatis suis facienda: ꝛ ꝙ eam in se vel equiualēti absqꝫ impositione studeat adimplere alioquin soluet ad plenū in purgatorio. Hec misericordia satis consonat illi prophetie de christo quam Mattheus recitat. c. xij. Arundinem quassatam non confringet: ꝛ lignū fumigās nō extinguet Arundo quassata est peccator quassatus tentationibus ꝛ peccatis. Lignum fumigās est peccator nimis humidus ex peccatis habēs tamē aliquid de igne charitatis: hoc extinguit si per duritiā sacerdotis ad nimis difficile obligetur: sed nō extinguitur: si sibi ꝑdicitur qd oportet eū hic vel alibi penaꝫ soluere: ꝛ ꝙ studeat hic tantā penā soluere: quātā ꝑ peccatis debetur: ne alibi acrior exigatur: hec Sco. De hac materia vide etiam infra dist. xx. et in Palu. q. ij. ꝛ. iij. distin. xx. plura ad propositū valentia. Patet ergo ex dictis/ ꝙ pro quolibet peccato quelibet dictarum satisfactionum aut plures earuꝫ: aut omnes simul possunt rationabiliter imponi. Qd si plures simul/ hoc est ieiuniū eleemosyna ꝛ oratio iniungantur vno vel pluribus peccatis: illa integrant vnam satisfactionem totalē. Quod si vnū ex his tantū imponatur pro pluribus peccatis: necesse est ipsum tanto intensius vel maius esse: quāto ꝑ maiori peccato seu pluribus peccatis imponitur: vt sit sufficiēs tollere omnē penā peccatis debitā. ¶ Dubitatur secūdo: vtrū satisfactionē necesse sit fieri in charitate. Circa hoc dubiū due sunt opi. Una Alexan. quam imitatur san. Tho. san. Bonauē. ꝛ Rich. ꝛ plures alij. Hec dicit ꝙ satisfactio etiā quantū ad

Dubiū. 2. M Opinio

[illegible]

vsm nominis importat diuinā acceptationē ꝛ recōciliationē cum deo. Et qm̄ sine gratia gratū facien te nemo pōt placere deo neqꝫ eius opera acceptari: ideo nec satisfacere sine gratia ꝛ charitate. Potest tamen se extra charitatē preparare ad charitatem habendaꝫ: ꝛ satisfactionē faciendā. Unde cōsequēter tenet ꝙ satisfactio facta extra charitatem scienter repetēda est quasi non facta: qꝛ per illā nihil pene peccatis debite abluitur: licet aliquis fructus (sicut generaliter ad opa de genere bona extra charitatem facta) cōsequatur. ¶ Et dicitur scienter: qm̄ si quis se nesciret in mortali: puta non habens conscientiam de mortali ꝛ iniunctā satisfactionē ꝑficeret: non tenetur ad eius repetitionem in foro ecclesie: licet in foro dei illa satisfactio non sufficeret. Et intelligūt per satisfactionē illud quod debetur peccato cōmisso: inquantū est offensa dei: ꝛ nō quātum ad damnū illatū proximo: qm̄ si quis furto abstulisset decē flo. ꝛ post ꝯfessionē ꝛ absolutioneꝫ ac recidiuam in mortale decē ei restituisset: nō teneret iterū decem reddere: ꝗuis satisfactionē (pro offensa dei quem in furto offendit) iniūctā teneret iterare quātum ad ea que in mortali peccato sunt expleta: et ꝑ hoc consequenter (qui sunt huius opi.) cōsulunt: ꝙ peccator penitens semper stet in penitētia: licet nō teneatur iniunctā repetere: nisi sciat se in mortali: qm̄ nescit homo an amore vel odio dignus sit. Unde dicit hic Alex. q. lxxxv. par. iij. mēb. j. ꝙ impleto opere sibi iniuncto non est necesse penitenteꝫ illud iterare: sed si dubitat ꝓbabiliter se deo satisfecisse: debet a satisfactione cessare donec per signa probabilia certificetur aliquo modo se esse absolutum a culpa ꝛ pena. ¶ Et sicut in sacramento altaris non requirit ꝙ homo accedat ex charitate vel in charitate: sed si quantum in se est/ sufficienter se ꝑparat: nec hꝫ in aliq̄ remorsum cōsciētie: nō peccat accedēdo: sic est de satisfactione. Et subdit. Si igitur aliquis impleat penitētiā iniunctā sine remorsu conscientie extra charitatē nō est necesse ꝙ satisfaciat iterū/ nec iudicio sacerdotis/ nec iudicio ꝓprio conscientie. Tenetur tn̄ iudicio dei: quia adhuc exigit penā ab illo qui satisfecit extra charitatē. Et per satisfactionē intelligūt eā/ que tollit omnē penā: nō eam que nō sufficit ad totā tollendā: sed tm̄ partē. Hec opi. dura videt ꝛ plena scrupulis: qꝛ vix posset homo scire probabiliter an satisfecerit vel nō: licet oīa sibi (claue nō errāte) iniūcta expleuerit. ¶ Ideo est alia opi. Sco. in suo. iiij. distin. xv. q. j. ꝙ qui vere penitet semel ꝛ recipit satisfactionē seu pniam sibi iniūctam ab ecclesia/ claue nō errāte: quantūcunqꝫ postea recidiuet: nūqꝫ tenebit nisi ad illā vnicā satisfactionē adimplendā: ꝛ si eā impleat in charitate melius est: quia tūc nō tm̄ soluit penā: sed etiā meret gloriā. Sed si adimpleat eā volūtarie extra charitatē/ soluit quidē penā: sed nō meret gratiā/ neqꝫ gloriā. Si aūt ipsa satisfactio extra charitatē exigit cōtra volūtatē: soluit quidē pena: lꝫ ipse nō soluat. Et in primo est satisfactio simplr: qꝛ recōcilians et placans. Et in secūdo est satisfactio quedā: qꝛ volūtaria redditio: sed nec recōcilians nec placans. In tertio aūt est satispassio: vltra quam nō exigit pena vlterior. ¶ Ex secūdo mēbro infert ꝙ si qs magnā partē satisfactionis sibi imposite expleuit in pctō mortali: ꝛ post iterū penitet de pctō suo nouo: nō est sibi iterata penitētia imponēda pro pctō de quo satisfecit: lꝫ extra charitatē: sed tm̄ de nouo pctō quod fuit causa quare ista satisfactio fuit mortua. Nec sequit: est mortua: ergo nō est satisfactio: nisi addat recōciliās seu placans. Est tn̄ satisfactio: qꝛ solutio pene dimissis peccatis quo ad culpā debite. Nā ad debitā punitionē peccati cōmissi/ sufficit deo ꝙ qs volūtarie soluat penā debitā: qꝛ etiā (qd tn̄ minus apparet) sufficit satispassio sicut in actibus humanis. Si enim alicui offense regis corrādet abscissio

Nota.

O.

Corol. I.

mannus sm legē:si ista etiā inuito abscind at satisfa titur:neq ab eo pena vlterior exigit: et tñ per hmōi pene solutionē nō recipit eū rex in gratiā vel amicitiā. Multo magis sufficere posset p culpe punitione: si aliquis sibipsi debitā penam infligeret: lz nō esset in gratia seu amicitia iudicis offensi. ¶Secundo infert: pōt dici si talis pter nouū petm in quod recidiuauit: damnaret anteq cōpleret totā temporalem penā p peccatis prius remissis sibi impositam: puniret in inferno tēporaliter pena correspondente illi pene q nō fuit hic soluta: et illa soluta per tps aliquod nō puniretur amplius pro illa: sicut de veniali: quia moriens in peccato veniali simul cum mortali / non punietur eternaliter pro veniali: vt infra dicetur: eodem modo in proposito. Ex quo em secundum plenam iustitiam punitiuam semel est pena temporalis illi imposita pro peccato de quo vere penituit: nunq ille pro isto peccato tenet: nisi ad penam temporalem: et illa soluta ad nullam aliā. hec Sco. ¶Durandus recitat ambas opiniones cū suis motiuis: et soluit motiua vtriusq reputans ambas probabiles. Primam vero dicit duram: secundam vero minus securam. Unde ad rationes Sco. dicit q in remissione peccati mortalis per verā contritionem aut confessionis sacramentū: pena eterna commutatur in temporalem non simpliciter: sed in temporalē in charitate soluendam. Et ideo si nō soluitur tēporalis pena in charitate: manet reatus ad eternā. Et ideo si quis recidiuans nondum soluens penam temporalem totam pro prius dimissis impositam damnatur: punitur pro peccato dimisso pena infinita. Non ratione status: sed q pena infinita debet peccato dimisso mortali: tēporali non soluta. Posset poni exemplū: vt si quis liberaliter remitteret suo debitori mille sub conditione q p mille solueret centum infra mensem. Si debitor negligeret soluere centū post mensem iuste possent exigi mille: quia pactū sub conditione nullum est / conditione non seruata. Quod etiā allegatur satisfactione exhibita homini: non est simile: q in satisfactione hominū fit compensatio sm equalitatem rei ad rem. In satisfactione pro peccato fit compēsatio sm acceptationem diuinam: ita q illud quod redditur tanti estimatur: quanti acceptat diuina voluntas. Si ergo non acceptat pro culpa id quod redditur in peccato mortali pro qualicūq satisfactione: nulla erit satisfactio. Quod si manifestum esset ex scriptura opinio Sco. reproba esset: q vero id ex scriptura deduci nō pōt: videt opi. Sco. magis cōcordare misericordie diuine: q sm scripturā superexaltat iudiciū Iaco. ij. et est super omnia opera magnificanda vsq ad celos. Psal. lvj. et sm illā facile soluunt motiua alterius opinionis per distinctionē satisfactionis: recōciliātis et nō recōciliantis.

¶Dubitatur tertio vtrū satisfactio fieri potest de vno petō absq hoc q fiat pro alio. Respondet sm distinctionē satisfactionis premissam: qm quedā est satisfactio recōcilians et placās deū: alia tm penā temporalē soluēs et nec placans nec reconcilians. Utraq est duplex: quedā totalis / que totā penā peccato remisso debitā tollit: quedā partialis / que partē tollit puta que nō est cōmensurata pene tēporali in quā cōmutata est pena eterna. ¶De satisfactione reconciliāte dicitur / q satisfactio quātū ad recōciliationē / non pōt fieri de vno petō et nō de alio: q nō potest recōciliari peccator deo quantū ad vnū peccatū: et nō quantū ad aliud: vt satis ostēsum est supra dist. xv. q. j. Quātū vero ad pene solutionē sic: q pena est diuisibilis tam intensiue q extēsiue: etiā diuerse pene diuersis peccatis determinant: etiā abinuicē separabiles: et maior maioribus ac pluribus peccatis: minor minoribus et paucioribus: sic et satisfactio diuisibilis est. Unde remissis peccatis per sacramentū aut virtute penitentie quo ad culpā et penā eternā manet reatus / vel debitū pene tēporalis. Cuius pene sicut pars soluitur post partē: ita per partē satisfactionis pōt tolli pars pene. Et si alicui auaro libidinoso et superbo: sed penitēti / iniungunt ieiunia pro peccato carnis: eleemosyna pro peccato auaritie: orationes p peccato superbie perficiende: ieiunium satisfacit pro peccato carnis et nō auaritie: et per eleemosynam p peccato auaritie et non superbie. Posito q satisfactiones iniuncte pro distinctis peccatis sint pcise commēsurate penis distinctis peccatis debitis. Et si morit cōpleta parte satisfactionis (gratia exempli) ieiunio et non eleemosyna: satisfecit p peccato carnali: ita q de illo non oportet pati in purgatorio: et non satisfecit p peccato auaritie nec superbie: p quibus soluere opz penā in purgatorio. Sicut si satisfactionem vni peccato debitā partim soluisset non totam: partē non solutam soluere opz in purgatorio. Hec est sentētia Sco. et Richar. Loquēdo autē de satisfactione non recōciliante / sic diceret cōformiter ad opinionē Sco. q pōt fieri satisfactio p vno peccato et nō de alio: vt patet in recidiuante q implēdo iniunctam penitētiā post recidiuam satisfacit p peccato prius dimisso absq satisfactione p peccato recidiua. Loquēdo etiā de partiali satisfactione siue insufficiēte quo ad penā: manifestū est / q sicut p eā pars pene et non tota soluit: ita etiā pena vni peccato debita solui pōt absq solutione pene alteri peccato debite.

¶Dubitat quarto: q grauium viror opinio est: q opera bona de genere aut bonitate moris facta extra charitatē non sunt satisfactoria. An hmōi sint penitus inutilia: vel vtrum aliqd mereant. Uel generalius: vtrū opa extra charitatē facta sint alicuius premij meritoria. Et q de hac materia tractatū est dist. xxvij. nostri collectorij lib. ij. et in expositione cano. lec. lix. ppe finē latius: ideo breuiter p modū epilogi respondēdū. ¶Et dr primo: q opera bona moraliter et p consequēs de genere: nihil merent de cōdigno: neq premiū eternū neq tēporale. Cuius ratio: q inimicus nihil meretur de cōdigno (qd ppie est meritum) nisi penam: vt vult Aug. Nihil enim acceptat dñs tanq dignū premio ab eo cuius personā non acceptat. Respexit em deus ad Abel prius: post ad ei munera. ¶Secundo dicit. Opera bona extra charitatē facta de cōgruo merent multa temporalia: hoc est multa tēporalia bona cōcedit dñs operantib bona de genere: lz charitate careāt ex sua liberalitate: que nō concederet nisi talia opera precessissent. Probat per glo. sup illud Job. xxx. Nonne ipse cōsiderat vias meas nulla bona vel mala sunt sine retributione. Itē ptz de Achab rege impio: et Nabuchodonosor idololatra qui multa bona temporalia cōsecuti sunt pter huiusmodi bona extra charitatem facta: vt habet. iij. Reg. xxj. et Ezech. xxix. Et multa ad hoc adducit Alexan. par. iiij. q. lxxxv. memb. iij. ¶Tertio dicitur / q hmōi opera nullū gradū beatitudinis merentur: neq de cōdigno: neq de congruo: et hoc immediate tanq correspondens huic operi. Probatur q deus ordinauit nulli dare beatitudinē sm quencunq gradū: nisi pter opera ex gratia elicita: alioquin aliquis sine gratia saluaretur: quod est heresis Pelagiana. ¶Quarto dicitur opera bona moraliter extra charitatem facta merentur de congruo multa bona spiritualia. Patet: q merentur gratiam iustificationis et augmentū virtutum: que sunt bona spiritualia. Primū patet: q peccator disponēs se ad gratiā: faciendo quod in se est / meretur gratiam primā qua iustificatur de cōgruo: vt ostenditur locis supra allegatis. Secūdū patet: q opera moraliter bona generant et augmentant virtutes morales ex. ij. Ethicorum. Et per hoc mediate merentur aliquid beatitudinis tanq causa cause. Patet q in eo q merentur de congruo gratiam (cui correspondet grad beatitudinis) sunt causa meritoria mediata

Marginalia (left): Corol. 2. — p — Dubiū. 3. Q
Marginalia (right): Dubiū. 4. R — Propō. 1. — Propō. 2. — Propō. 3. — Propō. 4.

illius gradus. Itẽ in eo ꝙ augmẽtant aut generant virtutes per quas volũtas poſt collatã gratiã tanq̃ habilitata/ intenſiora opera gratie exercet: ⁊ ꝑ cõſequẽs maiorẽ gloriã meret̃. Huius maioris glorie cã mediata ſunt opera bona: q̃bus virtus ꝓ̃ptificãs voluntatẽ genita eſt vel aucta. Premiũ eñ beatificũ auget̃ ꝑpter intẽſionẽ actus meritorij. Actus ṽo meritorius intendit̃ ex maiori conatu volũtatis in eliciẽdo actũ. Conatus vero volũtatis ad eliciendũ actũ intendit̃ per virtutẽ ad hmõi actũ inclinantẽ. Ille eñ gradus beatitudinis correſpondet preciſe gratie ⁊ intenſioni actus mediãte gratia ⁊ virtute eliciti: nõ actui bono moraliter extra charitatem facto: ſʒ ſine tali preuio actus meritorius nõ eſſet ita intenſus. Et ꝑpter hoc additũ eſt in reſpõſione tertia: immediate.

Propõ.5. ¶ Quinto dr̃. Hmõi opera merentur diminutionẽ pene peccatis prius dimiſſis debite ſm opinionẽ Sco. vel ſm alios illius pene tm̃: q̃ deberetur ſi hmõi opera omitterent̃. Exẽplũ ſecũdi: vt ſi quis ieiunat nõ habẽs charitatẽ dũ preceptũ eſt: cauet penã eternã q̃ debetur ſoluenti ieiuniũ: ⁊ per hoc ſeruat eccleſie preceptum. Et tm̃ de illo dubio.

¶ Poſſet hic moueri dubiũ vtrũ ſatiſfactio expleta in peccato mortali reuiuiſceret gratia reſtituta. Sʒ de hoc ſatis dictum eſt ſupra diſt. xiiij. q. iij. Idẽ eñ eſt de operibus ſatiſfactionis ⁊ alijs operibus bonis. Opus enim meritorium mortificatum reuiuiſcit. Sed opus mortuum. i. extra charitatem factũ/ nunq̃ reuiuiſcit: vt ibidem dictum eſt.

Dubium.5. ¶ Dubitat̃ quinto: vtrum confitens teneatur acceptare ſatiſfactionem ſibi a confeſſore iniunctam. Et videtur ꝙ ſic: q2 quilibet tenetur obedire ſuo iudici: ſed confeſſor eſt iudex confitentis in foro penitentie: ergo. ¶ In oppoſitum dictum eſt ſupra. q. preſenti: ꝙ dolens de peccato propter debitum finem: ⁊ proponens de cetero abſtinere: nolens aſſumere ſatiſfactionem in preſenti: ſed volens ſoluere in futuro/ abſoluendus eſt. Sed ſi teneretur acceptare penã iniunctam ſeu ſatiſfactionem iniungendam ⁊ acceptare nollet: peccaret mortaliter: ⁊ per conſequens non veniret abſoluendus. Reſpondetur probabiliter: licet conſultum ſit confitentem obedire in acceptatione penitentie a diſcreto confeſſore iniuncte (ſecundum illud Auguſtini in de vera et falſa penitentia capitulo. xv. Ponat ſe omnino in poteſtate iudicis in iudicio ſacerdotis nihil ſibi reſeruans ſui: vt omnia paratus ſit facere pro recipienda anime vita: quecunq̃ faceret pro vitãda corporis morte.) Tamen non videtur eſſe de neceſſitate ſalutis quin quiſ dolet de peccato commiſſo cõtra deum: firmiter proponens abſtinere a futuro ꝑpter deum finaliter: ſufficienter diſpoſitus eſt ad ſuſcipiendum gratiã. Deponit eñ obicẽ: ⁊ per conſequẽs cõſequit̃ gratiam. ¶ Et ſi dicis: requiritur ſatiſfactio in voto. i. propoſitũ ſatiſfaciendi: hoc non impedit. Sufficit eñ propoſitũ ſatiſfaciẽdi eo modo quo dñs dñs illã determinauit: determinauit autẽ dñs duos modos ſub diſiunctione: hoc eſt alterũ duorum: vel in purgatorio: vel in preſenti vita. Sufficit ergo propoſitum ſatiſfacere altero illorũ modorũ. ¶ Preterea ſatiſfactio in preſenti cõceditur in fauorẽ penitentis: ſʒ cuilibet licet cedere ſuo. Ideo qui negligit leuem ſatiſfactionẽ expectans ſeueriorẽ: lic3 ꝗuis ſtulte agat: ſit etiã hoc ſignũ remiſſe cõuerſionis ⁊ contritionis: ſi tñ cetera que ſufficiunt ſunt ibi: non videt̃ excludendus a regno dei. ¶ Per hoc ad rationẽ ante oppoſitũ dr̃/ ꝙ maior vera eſt: ꝙ quilibet tenetur obedire ſuo iudici in eo in quo eſt iudex ⁊ in ſententia rite prolata. Sed confeſſor iudex eſt quantũ ad ligandũ ⁊ ſoluendũ miniſterialiter a culpa ⁊ pena eterna: ſed quantũ ad penã temporalẽ taxandã in hac vita ſoluendã eſt arbiter: vñ non poteſt plus taxare niſi quantum confitens: qui ſponte ſe ſubmiſit ſuo arbitrio: voluerit acceptare ⁊ acceptãdo ſe ſubmittit confeſſoris arbitrio. Unde ſi ſatiſfactionem quã ſponte acceptauit: aut ſponte ac deliberate negligit ſine cauſa ſufficienter excuſante: peccat mortaliter: vt dicit Sco. q2 nõ reddit debitũ ad quod ſe voluntarie obligauit. Unde ſi cõfeſſor aliquid irrationabiliter iniungeret: vel qđ cõfitens implere cõmode non poſſet: poteſt humiliter non acceptare.

¶ Dubitatur ſexto. Utrũ opus ſatiſfactorium factũ in charitate mereatur aliquẽ gradum glorie vltra remiſſionẽ pene. Et videtur ꝙ non: q2 in premiatione cõcurrit iuſtitia premiatoris: ſm illud. ij. Timo. iiij. Repoſita eſt mihi corona iuſtitie: quam reddet mihi in illa die iuſtus iudex: ſed ꝓ eodẽ merito iuſtitia nõ reddit duplex premiũ: cũ ergo ſatiſfactioni redditur ꝓ premio remiſſio pene: non debetur ei aliud premiũ in beatitudine: puta ſoluẽti debitum nõ debet̃ premium: ſed ſatiſfactio eſt ſolutio debiti: ergo. ¶ In oppoſitũ: cuilibet operi ex charitate facto debetur gradus glorie: ſed hmõi eſt ſatiſfactio q̃ dicta eſt: ergo. ¶ Ad illud dubiũ ſoluendum valent que dicta ſunt ſupra diſti. xiiij. q. iij. Et in. ij. q. xxvij. Item in expo. cano. lec. xxviij. Quibus hic ſuppoſitis ſupponitur: ꝙ omnis actus ex charitate ⁊ gratia in viatore procedens: meret̃ aliquẽ gradũ beatitudinis eſſentialis. Patet: q2 vt oſtenſum eſt in ſcđo loco allegato: q2 hmõi operis (propter gratiã ex qua elicitur: ⁊ ſpiritũſanctũ inhabitatorẽ ac per gratiã principalẽ motorẽ ad hmõi opus) eſt quedã condignitas operis ſic eliciti: ad premiũ beatificũ eſſentiale propter qđ operans meretur premium tale de condigno.

Corol. ¶ Ex quo ſequitur ꝙ nullũ opus meritorium ſufficienter premiatur per quodcunq̃ bonum inferius beatitudine: ſiue tẽporale ſit/ ſiue eternũ: qm̃ nullũ meritum ſufficienter premiatur: ſi minus premio cõdigno redditur.

Propoſitio. ¶ Quo ſuppoſito reſpondetur ꝑ hanc ꝓpoſitionẽ. Nulla actio meritoria eſt minus meritoria premij beatifici ⁊ eterni/ pro eo ꝙ eſt ſatiſfactoria ⁊ ablatiua pene temporalis/ peccatis quo ad culpam remiſſis debite. Probatur: quia ſi propter hoc ꝙ meretur ablationem pene temporalis: aliquis gradus beatitudinis ſubtraheretur in premio: iam quantum ad illum gradum ſubtractum propter remiſſionẽ pene temporalis/ nõ premiaretur ad condignũ: qđ eſt contra iuſtitiam ⁊ miſericordiam dei: qui ſemper premiat vltra cõdignũ/ ⁊ punit citra condignum. Quod probatur: quia ſine proportione minus bonũ eſt remiſſio pene temporalis: q̃ quicũq̃ gradus beatitudinis. Non ſolum quia gradus beatitudinis eſt perpetuus: pena ṽo que redimitur temporalis: et per hoc eius remiſſio bonum temporale: ſʒ etiã quia beatitudo eſſentialis quantum ad omnem gradum ſuũ/ eſt perfectior intẽſiue quocũq̃ bono tẽporali/ etiam ſi foret equalitas in duratione. Beatitudo eñ eſt maxima perfectio ⁊ ſummũ bonum/ nature rationali poſſibilis: alioquin nõ eſſet beatitudo: ſiue loquamur de beatitudine formali/ ſiue obiectiua/ cõparãdo quodlibet ad bona ſui generis: hoc eſt beatitudinẽ formalem/ ad bona formalia: ⁊ obiectiuã beatitudinẽ ad obiecta: deus autẽ qui eſt iuſtus premiator non retribuit minus cõdigno. Preterea: niſi ſic/ incõſulte immo impie agerent confeſſores ſatiſfactoria opera confitentibus imponendo: qm̃ ſi operibus ſatiſfactionis minus reſponderet beatitudinis in premio: q̃ ſi a penitente non eſſent ordinata ad remiſſionẽ pene tpalis: ꝑ hmõi impoſitionẽ ſatiſfactionis ꝑuarent maximo bono. ſ. gradu eſſentialis beatitudinis pro paruo bono. ſ. remiſſione pene tẽporalis: immo magis conſulendũ eſſet penitentibus/ ꝙ nullam penam ſoluerent in preſenti: ⁊ oĩa opera bona ordinarent tm̃ ad premium beatificũ obtinẽdum: ⁊ expectarent ſolutionẽ pene in purgatorio: ſiquidem minus malũ eſſet ſuſtinere omnẽ penam purgatorij vſq̃ ad diẽ finalis iudicij/ q̃ carere mi

nimo gradu essentialis glorie: hoc autē dicere est contra vsum ecclesie/doctrinam euangelicā et oīm sctōꝝ. Ait enim baptista Matthei. iij. Facite fructū dignū penitētie. Fructus penitentie opa sunt satisfactoria. ¶ Ex illo sequit/ꝙ si forent duo operātes opera meritoria: equalia quantum ad charitatem ex qua: et quantū ad operis intēsionē conatū volūtatis elicientis consequentem: et vnus ordinaret eā tanꝙ satisfactoria ad finē vltimuz et ad remissionē pene. Alius non indigeret illa remissione; et ordinaret ea simpliciter ad finem vltimuz et non ad remissionē pene. Sequitur inquā qꝺ illi duo in casu ꝯsequāt equalē et similē retributionē quātū ad beatitudinē essentialē. Nec min⁹ recipit scꝺs q̄ meret et satisfacit: ꝙ ille qui meret: sed satisfactione nō indiget. ¶ Sed dī. Tunc ille secund⁹ ex malitia reportaret cōmodū: quia ꝓpter pctā preterita consequit maius premium ꝙ is qui satisfactione nō indiget. Solutio non sequit: qm̄ et si secūd⁹ non recipit ex opere suo remissionē pene qua non indiget: recipit tamē aliquod aliud bonū tēporale: equiualēs tanꝙ premium accidentale preter premiū beatificuz. Unde imaginandū est qꝺ cuilibet operi meritorio correspondet duplex premium/essentiale et accidentale et propter accidentale nunꝙ minuitur essentiale. Accidentale vero variatur: quandoꝙ enim retribuitur in aliquo bono temporali supaddito: quādoꝙ in bono perpetuo/vt aureola: quandoꝙ in remotione mali: quandoꝙ retribuitur ipsi persone merētis: quādoꝙ alteri ꝓ quo meretur cui illud applicari desiderat. Aut forte bonum illud retribuendum reconditur in thesauro ecclesie: vnde ceteris membris ecclesie prestantur indulgentie. Et per hoc persone que meretur augetur gaudium accidentale in beatitudine: pro quanto ex eius merito pluressunt adiuti quo celerius beatitudinem sunt assecuti. Et hoc videtur valde rationabile: vt seruetur equalitas iustitie diuine premia proportionabiliter distribuentis. ¶ Per hoc ad rationes ante oppositū dubij. Ad primam dicitur/ꝙ verum est ꝙ per iustitiaz non reddit duplex premium: quorū quodlibet sine alio sufficit. In proposito totum qꝺ reddit (et p̄miū essentiale et accidentale) est tanꝙ vnum premium adequatum merito ſm diuinam determinationem ex qua accipitur tota iustitia in premiando. Potest enim retributio fieri in vno bono equiualente merito: vel in pluribus bonis partialibus que simul equiualent merito simpliciter, vel ex diuina acceptatione. ¶ Ad secūdū dicitur ꝙ licet ex natura rei soluenti debitum non debetur premium: secus tamen ex acceptatione diuina: qm̄ deus opus ex charitate factum non tantum acceptat ad premiū temporale: sed vltra ad premium beatificum eternum. ¶ Uel dicitur/ꝙ maior est vera quādo est pura solutio debiti: et opus quo soluitur debitum nō tēdit vltra solutionem debiti ad cōmodum vel honorē ei⁹ cui debetur. Nunc autem opus satisfactiōis ex charitate factum non tantum compensat debitū pene temporalis: sed principalius ordinat ad honorem dei super omnia dilecti: in quo excedit rationem satisfactionis: et pro illo debetur merces beatifica. Unde si quis etiam in charitate existens perficeret opus satisfactorium pecise propter solutionem pene: non ordinans illud vltra in deū tanꝙ in finē vltimum: non meretur premiuz eternum: qꝛ tale opus licet fieret in charitate non tamen ex charitate. Qꝺ bene notandū est penitētibus: vt opera satisfactionis eliciant principaliter propter deum: vt sic satisfaciendo restituant honorem deo: quem abstulerūt quantum in eis fuit peccando: vt quoꝙ expediantur a debito pene: quod est impedimentuz beatitudinis: quatenus illo perueniant: vbi in secula seculorum laudent dominum: et vt diuina voluntas in eis perficiatur: qua ad fruendum deo creati sunt: et sic de similibus.

Corolla.

Replica.

Nota.

Ad rationes

Nota.

¶ Dubitatur septimo: vtrū flagella que deus immittit vel permittit sint peccatori satisfactoria. Respondet post Richar. ꝙ quia opus satisfactorium est opus seu actus voluntatis elicit⁹ vel imperat⁹: vt patet ex quid nominis satisfactionis: ideo flagella vndecūꝙ inferantur ab extrinseco: vt sic nō sunt satisfactoria: sed voluntaria sufferētia eorum pro remissione peccati satisfactoria est: quia illa est a voluntate tanꝙ ab actiuo principio. ¶ Dubitatur vltimo: vtrum vnus viuēs pro alio viuente pōt satisfacere. Et dī viuēs pro viuente: quia dubiū nō est quin viuens ꝓ defuncto pōt satisfacere: de quo alī. ¶ Respōdet ꝓbabiliter sub distinctione. Quia est satisfactio que iniungitur a confessore auctoritate clauiū et a penitente acceptatur: et est satisfactio que agitur ex propria assumptione: et non ex sacerdotali impositiōe. De prima: qꝛ penitēs acceptando satisfactionem in seipsum/obligat se ad faciendum non satisfacit per aliū si nō h₃ legitimū impedimentum. Patet: quia obligat se ſm mentez imponentis que presumitur esse ꝙ ipse q̄ peccauit penam satisfactionis sustineat: maxime qꝛ non tm̄ iniungitur in solutionē debiti: sed etiā in remediū cōtra recidiuā: sed alterius opera nō cauēt recidiuā in alio. Nā caro vnius non macerat per ieiunium alterius: nec ex actibus vnius alius bene agere cōsueuit: nisi per accidens inquantum vnus per bona opera meret alteri augmentū grē: que efficacissimum est remediū contra pctm̄ vitādū: sed hoc magis est per modū meriti ꝙ per modū satisfactionis. Hec Tho. dist. xx. q. iij. Si vero impedimentum occurrit legitimū: vt infirmitas corpis: aut aliud ꝑ qꝺ redditur impotens ad implendā satisfactionē iniūctaz poterit eā facere per aliū: qm̄ hāc fuisse/et esse debuisse intentionem taz imponētis ꝙ acceptātis recte p̄sumit. ¶ Consuluit tn̄ Alexan. ꝙ etiā in illo casu fiat auctoritate clauium: hoc est habentis claues ligandi et soluendi. Probat: qꝛ ad perficiēdā determinatā satisfactionē iniunctā non obligat penitens: nisi quatenus acceptauit ſm intentionē imponētis. Sed qꝺ per se soluat: et nō ꝑ aliū (nisi in casu) fuit intentio vtriusꝙ: ergo sic et non aliter soluēdo satisfacit. ¶ De scꝺa vero dī ꝙ pōt fieri etiā ꝑ aliuz nam aliquis pōt etiā alteri impetrare primā grām ꝑ quā iustificatur: et culpa remittit: vt alī dictū est: ergo etiā pōt remissionē pene alteri impetrare. Preterea. Non est minor cōio mēbrorū ecclesie militantis inter se: ꝙ eorū cū his q̄ sunt de alio foro: puta viuentiū cuz defunctis: sed viui pn̄t satisfacere ꝓ defunctis: ergo et ꝓ viuis: vbi em̄ est cōio charitatis: ibi loc⁹ est suffragiorū. Itē Gal. vj. Alter alteri⁹ onera portate: vbi loqt apls̄ ſpaliter de onere: et ideo locum h₃ in proposito. Satis etiā est vsu eccle cōmunicare suffragia mēbris viuentibus/que principaliter valent ad remissionē pene. Nec obstat illud apostoli. vbi supra. Unusquisꝙ onus suum portabit. i. penam pro pctō suo: qꝛ illud cum preciſiōe intelligitur: tunc debet intelligi in illo statu: h₃ Alex. vbi suffragia nō habēt locū: puta in extremo iudicio et in inferno. Et licet culpa vnius nō communicatur alteri: potest tamen vnus assumere penā pro alio: qm̄ in primo deficit charitas radix cōionis: nō in secundo.

Dubiū. 7

Dub. 8

Prop̄.

¶ De ieiunio. Questio. iij.

Tertio queritur de partibus satisfactionis. s. de ieiunio et eleemosyna: qm̄ de oratiōe satis diffuse scriptū est in expositiōe canonis lec. lxj. lxij. lxiij. et deinceps de orōne dñica. Est igitur qꝺ vtrū ieiuniū eccle trāsgredientes obliget ad mortale. ¶ Trib⁹ articulis more solito questio absoluet: notabilib⁹: respōsiuis cōclusionib⁹: ac solutionib⁹ dubiorū. ¶ Quātū ad primū

A

Articu. 1. Nota. 1.

dūmodo cum labore itineris ieiuniū seruare non
posset:excusaretur a ieiunio. Nec obstat ꝙ ꝑceptuz
preponi dʒ consilio:quia intentiō preceptum hmōi
dantis non est alias pias et vere deuotas ac magis
necessarias causas excludere. Secus aūt de ꝑceptis
legis nature que hoc ꝓhibent qđ ſm se ⁊ semꝑ ma-
lum est:vt dicit bea. Thom̄. in dist. xv. quarti scripti.
Latius explanat hãc partē de itinerantibus Pe. de
pal. ponens ꝓ rõne:cū finis ieiunij sit carnē doma-
re:⁊ spm̄ ad deū leuare: que nõnunq̄ plus fiunt per
peregrinationē deuotā q̄ ꝑ ieiunium:ergo ⁊c. Sed
statim rñderi posset cū btō Bern. hec opʒ facere sed
illa nõ omittere. Similiter dicendū de cursoribus ⁊
veredarijs principū ⁊ familia:qui coguntur a domi-
nis suis currere ⁊ laborare:credo ꝙ ipsi excusant̄ ꝑ
obedientiã quã dominis suis tenent. Sic tenet etiã
Pet. de pal. de labore quē serui tenent̄ dñis: quē cū
ieiunio ꝓficere nõ possunt: lʒ dñi precipientes non
excusent:si poterãt sine damno aut periculo nuncia
hmõi differre:multominus excusant̄ qui nolunt cõ
ducere operarios nisi tali pacto vt ieiuniū soluant:
nisi foret causa necessaria:que festinationeʒ operis
ꝓ quo laborat̄ exposcat. Cursores vero q̄ sua sponte
se offerunt ad currendū pro lucro:si nõ indigent nõ
excusantur:sicut dictum est de ceteris laboratori-
bus. Sic excusat necessitas tēporis:vt cū labor exi-
git certū tp̄s:qđ si negligeret̄ postea fieri nõ posset:
sicut tēpus messis ⁊ autūni/agriculture ⁊ cõcursus
hostiū/incēdij casualis ⁊ similiū: in quo necesse est
laborare:nec differri pōt labor sine dãno ⁊ ꝑditione
rerum necessariarū:si tantus fuerit labor:ꝙ nõ po-
test ferri cū ieiunio potest solui ieiunium/ etiam ab
his qui sine illis laboribus tunc ꝑsentibus possent
vitam ducere:nõ enim tantū presentibus:sed etiaʒ
futuris prouidendū est solicitudine moderata. Uñ
generaliter si ad cauēdū dãna requiritur labor qui
cū ieiunio ferri nõ potest:commode excusantur ab
obseruatione laboratores. Nec mirum cum etiam
in hoc casu excusantur a celebratione sabbati: ꝓut
Corol. 1. alibi declaratur. ¶ Ex premissis sequitur primo/ꝙ
stat operarios ieiuniū soluentes esse innocentes: ⁊
dños quibus laborãt fore culpabiles. Patet de do-
minis cogentibus familiã suã ad labores non ne-
Corol. 2. cessarios:cū quibus ieiunare nõ valent. ¶ Secūdo
sequitur/ꝙ illi a peccato immunes nõ sunt qui ope
rarios cõducere nolunt:nisi tali pacto vt ieiunium
soluant:nisi forte sit causa necessaria que festinatio
nem operis:ꝓ quo laborat:exposcat: vt dicit Tho.
vbi supra. ⁊ cõcordat Panor. cū ceteris doctoribus.
Excusat etiã necessitas officij aut melioris boni de
quo beatus Thom̄. in. iiij. scripto. dist. xv. q. iij. art. j.
Necessariū inquit dupliciter accipit̄ in cibis. Pri-
mo modo ad cõseruationē vite:⁊ tale necessariū nõ
licet subtrahere per ieiunium sicut nec interimere
seipsum:sed tale necessariū est valde modicuʒ:quia
modicis natura contenta est. Alio modo dicitur ne-
cessariū ad cõseruationē valitudinis corporis. Que
quidē accipitur in duplici statu. Primo ſm sufficiē-
tiam habito respectu ad ea que incūbunt ex officio:
vel ex societate eoꝝ quibus cõuiuit necessario agē-
da:⁊ tale necessarium subtrahi non debet: hoc eniʒ
esset de rapina hostiã ieiunij offerre si quis ex ieiu-
nio impediret̄ ab alijs operibus ad que als obliga
tur. Unde Hiero. dicit de cõse. dist. v. non mediocri-
ter. De rapina holocaustū offert:qui tēporalium bo-
norū siue ciborū nimia egestate vel mãducandi:vel
somni penuria immoderate corpus suum affligit.
Nota. ¶ Si etiã tanta sit abstinētia:ꝙ homo ab operibus
vtilioribus impediat̄. q̄bus ad ea de necessitate nõ
teneatur indiscretū est ieiuniū etsi nõ sit illicitum:
vide vbi supra; Hiero. Rationabiliter hois dignita-
tem amittit:qui ieiuniū charitati:vel vigilias pre-
fert sensus integritati. ¶ Scdo accipitur valitudo
corporis ſm optimam corporis dispositionem. Et

quia caro in suo robore consistens difficilius spiri-
tui subditur:ideo necessariū ad huiusmodi va litu-
dineʒ:⁊ si licite accipi potest:tamē laudabiliter sub-
trahi potest. Et hinc q̄ꝗ subtrahitur per ieiuniuʒ
ecclesie:⁊ talis subtractio nõ multū mortē accelerat
cuʒ corpus humanū inueniat̄ frequētius ex super-
fluitate:q̄ ex defectu mortales infirmitates incurre
re. Unde ſm Gale. Abstinētia summa medicina est:
nec pōt dici occasio mortis:cū se habeat ad vtrūq̄/ I
prolongationem scʒ vite ⁊ eius breuiationē:subtra-
ctio aūt eius quod nullo dictorum modorū est ne-
cessarium/est de necessitate virtutis temperantie ⁊
vocatur ieiuniū virtutis:vt dictū est in prin. q. Hec
Tho. ¶ Ex illo patet ꝙ si doctor legens in scholis
in theologia que anime salutem respicit:aut predi-
cans in publico populis:si per ieiuniuʒ impediret̄
quo minus posset predicare aut legere:soluendum
esset ab eo ieiuniū:vt his vtilioribus vacare posset Nota. 5.
⁊ ita de similibus. ¶ Quinto notãde sunt tres regu
le circa predicta impedimēta a ieiunio excusantia: Regula. 1.
vt sit excusatio sufficiēs ad tollendū peccatū inꝗ sol-
uentibus ieiuniū. Prima. Habēs impedimentū ali
quod ex ꝑdictis/tantū ⁊ toties sumat de cibo quã-
tū ⁊ quoties sufficit ad impedimēti remotionē ⁊ ab
stineat a superfluis. Gratia exēpli. Si quis habens
debile caput:ita vt nisi mane sumat cibum caliduʒ
statim incidit vertiginē:quam posterius nõ incidit
sumpto cibo:sufficit illi vt mane sumat sorbitiūcu-
lam aut aliud calidū:⁊ post contentus sit in vna co-
mestione:q̄m si post sufficientē refectionem vnicam
iteruʒ cenat vel comedit:iam manifestū est (vt dicit
Aug.) eū nõ pro infirmitate ieiunare non posse: sed
pre gula ieiunare nõ velle. Uerū vix teneri pōt pun-
ctuale mediuʒ:sed cauēdus est notabilis excessus.
¶ Scda regula est bti Aug. in ser. de quadragesima Reg. 2.
diceñ. Qui ieiunare non preualet:secretius sibi soli
aut cum alio infirmo sibi prepararet quod accipiat:⁊
illos qui ieiunare preualent ad prandiū nõ inuitet
ne sibi augeat de alterius gula peccatū: quia si hec
fecerit nõ solum deus:sed etiam homines intellige-
re possunt illum nõ pro infirmitate nõ posse:sed pro
gula ieiunare nõ velle:sufficiat illi ꝙ ipse ieiunare
nõ preualet:⁊ magis cuʒ gemitu ⁊ suspirio ⁊ animi
dolore mãducet pro eo ꝙ alijs ieiunãtibus ille ab-
stinere nõ pōt. Hec Aug. ¶ Tertia regula est beati
Tho. ij. ij. q. cxlvij. art. iiij. Si causa excusans aliquē Regu. 3.
ab obseruatione ieiunij ab ecclesia instituti fuerit
euidens:potest talis per seipsum licite obseruantiã
preterire/presertim consuetudine interueniēte: vel
si non possit facile recursus ad superiorem haberi.
Si vero causa sit dubia:debet ad superiorem recur-
rere qui habet potestatem in talibus dispensandi:
cauebit tamen occasionem scandali iuxta scdam re
gulam. ¶ Si queris:quis est superior potēs in hoc
dispensare. Hostiē. in. c. consiliū. de obser. ieiu. dicit
ꝙ est episcopus:nec sufficit licētia simplicis presby-
teri/etiã ex iusta causa:nisi summa necessitas immi-
neat:ita ꝙ ad ipsum non potest haberi recursus si-
ne periculo. Alij dicūt (vt recitat Ange. in sum. ver.
ieiuniū. §. xx.) ꝙ arbitrio boni viri standum est pro
quãta necessitate sit frangendū ieiuniū/potius q̄
per doctrinã generalē:⁊ sic cum ꝓprius sacerdos sit
iudex ordinarius conscientie:videtur ꝙ ipse possit.
Ego vero credo (ait Ange.) ꝙ si loquamur de dispē-
satione (que est quedaʒ relaxatio iuris) ꝙ tunc per-
tinet ad episcopum solū:qui causa subsistēte in de-
bente ieiunare potest dispensare:⁊ in aliud bonum
ieiuniū cõmutare. Si vero loquamur de declaratio
ne/scilicet vtrū sit causa legitima an non: sic credo
ꝙ sufficit dispensatio confessoris proprij:qui est bo-
nus vir:⁊ etiã consiliū medici:sed medicus peccat si
sine rationabili causa cõsulit vt ieiunium frangat.
¶ Sexto notãdum/ꝙ precepta legis humane siue
positiue iuste obligãt oēs legi subiectos ſm mentē. Nota. 6.
notabile hoc nota [illegible] anno 1317 [illegible]

precipientis/etiam in foro conscientie: vnde sequitur qđ eorum transgressio sine causa rationabili est culpa mortalis: etiam si non fit ex contemptu sed ex negligentia/passione/aut consequenda voluptate: nisi fieret ex surreptione/inaduertentia aut ignorãtia excusante. ¶ Istud notabile/qꝛ magnum principium est discernendi leprã a non lepra: ideo ꝓbandũ est ꝛ declarandũ. Probatur igitur. Quia ſm Isido. lex dicitur a ligãdo: nec proprie diceretur lex nisi ligaret. Et ꝓbatur auctoritate christi Luc. x. Qui vos audit: me audit: et qui vos spernit: me spernit. Qui aũt me spnit/spernit eũ qui misit me. Et Mat. x. ait apostolis. Quicũqꝫ nõ receperit vos: neqꝫ audierit sermones vestros ꝛc. Amẽ dico vobis tolerabiliꝰ erit terre Sodomorũ ꝛ Gomorreorũ in die iudicij ꝙ illi ciuitati. Item Mat. xviij. Si ecclesiã nõ audierit sit tibi sicut ethnicꝰ ꝛ publicanꝰ. In epistolari Aug. epistola. clxvj. vide ad propositũ auctoritates. Sed spernens deum sua mandata nõ obseruãdo peccat mortaliter. Similiter nulli peius erit Sodomitis i die iudicij: nisi qui dãnatur ꝓpter mortale: neqꝫ aliquis habẽdus est velut ethnicus ꝛ publicanus nisi propter mortale: ergo non audiens ecclesiã per precepti eius trãsgressionẽ peccat mortaliter. Preterea qñqꝫ transgressor mandatorũ ecclesie incidit excõicationem ipso facto: sed nullus excõicandus est nisi propter mortale. xj. q. iij. nullꝰ. ꝛ c. nemo episcoporũ. vbi dicitur. Anathema est eterne mortis damnatio: et non nisi pro mortali debet imponi crimine: ꝛ illis qui aliter non poterunt corrigi: ergo. Item Matth. xxiij. Super cathedram Moysi sederunt Scribe et Pharisei: omnia quecunqꝫ dixerint vobis seruate ꝛ facite. Qđ ſm Bona. disti. xiiij. q. ij. intelligit de his que spectant ad cathedrã. Itẽ Deu. xvij. Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio: qui eo tẽpore ministrat domino deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille. Sed in ve. testa. mors non erat infligenda nisi propter transgressionẽ precepti per mortale peccatũ: ergo trãsgressio precepti sacerdotalis est peccatum mortale. Ad idẽ loquitur apostolus Ro. xiij. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est em̃ potestas nisi a deo: que autem sunt a deo ordinata sunt. Itaqꝫ qui potestati resistit: dei ordinationi resistit: qui autem resistunt ipsi sibi dãnationẽ acquirunt: dãnatio aũt nõ acquiritur nisi per peccatum mortale. Item ad Heb. xiij. Obedite prepositis vestris et subiacete eis: ipsi em̃ peruigilant quasi rationem reddituri pro animabꝰ vestris. Et. j. Petri. ij. Serui subditi estote in omni timore dominis: nõ tantũ bonis ꝛ modestis: ſꝫ etiã discolis: quod tamen intelligendũ est in his que iu-

Coroll. 1 ste precipiunt: vt infra dicetur. Simile habetur in multis locis scripture. ¶ Ex quibus satis euidẽter patet quod trãsgressio precepti humani obligat ad culpam mortalem. Hec est etiã sententia glos. super illo. j. Pe. ij. Hec est gratia si propter conscientiã ꝛc. Item est sententia beati Tho. j. ij. q. xcvj. art. iiij. vbi dicit. Leges positiue humane iuste habẽt vim obligandi in foro cõscientie a lege eterna a qua deriuãtur: ſm illud Prouer. viij. Per me reges regnant: et legũ conditores iusta decernunt. Etiã beati Bona. in. ij. circa literam di. xxxv. vbi dicit/ꝙ qui non obedit prelato peccat/sicut qui non obedit deo: hoc em̃ dependet ex mandato dei: quia deus mãdat vt obediatur homini. Ad idem distin. xix. per totũ. vbi dicitur. Sic omnes sanctiones apostolice sedis accipiẽ-

3 de sunt: tãqꝫ ipsius diuina voce petri firmate. ca. di stin. si omnes. ¶ De hoc late tractat dñs Anto. pte ij. titu. xvij. ꝛ. xviij. ostendẽs ꝙ non tantũ pontificũ leges: sed etiã leges humane seculares imponũt necessitatem homini ad obseruãdũ in foro cõscientie: ita qđ non obseruãs peccat/si sint iuste. alle. ad hoc Aug. ad Bonifa. comitem dicentẽ. Qui legibus imperatorũ que pro dei voluntate ferunt/obtẽperare:

nõ vult: acquirit grãde suppliciũ. Ponit etiã Anto. casus seu precepta. xviij. in quibus transgredientes mandata ecclesie positiua peccãt mortaliter: quorũ aliquos post eum recitat Ang. in sum. ver. preceptũ §. xviij. Idẽ tenet Felinus de cõsti. c. nã cõcupiscentiam: qđ probat per. c. illud. de maio. ꝛ obe. ꝛ. c. quisquis. xiij. q. j. Notat Bar. in. l. si quis pro eo. in quinto membro. ff. de fideius. ꝛ dñs Card. post Matt. in clemẽ. et in vlti. col. de vita ꝛ hone. cleri. ꝛ in clemẽ. dudum. finali. de sepultu. ꝛ Dñicus post Arch. ꝛ Jo. an. in. c. detestan. de cõces. preben. in. vj. etiã si sit lex principalis secularis: vt notat glo. in. c. quis aũt. distin. x. etiam si sit statutũ municipale: vt sentit gl. iij. in. c. ij. de constitu. in. vj. quã ibi Do. in antepenulti. colũ. Et idẽ in legibus ciuilibus: vt supra alibi probauit. Amplia. etiã si in lege preceptiua sit alia pena imposita ſm Dñicũ in. c. perpetue. in notabilibꝰ per illum text. de elec. in. vj. Hec intellige qñ lex est precepti: dicto. c. quisquis. §. quod precipit: si autem consilij regulariter nõ obligat nisi in certis casibus. Hec ille. Ex isto patet ꝙ irrationabilis et periculosa est opinio Cardi. ꝛ quorũdã aliorũ iuristarũ: quã recitat Panor. de obser. ieiu. in expositione titu. qđ transgressio canonis obligat ad mortale quando fit ex cõtẽptu seu inobedientia: sed si quis trãsgreditur ex concupiscentia/ira vel negligentia: tũc solũ obligatur ad veniale: si ita intelligit vt verba sonãt ꝛc. Ideo Panor. cum ceteris recedit ab illa opi. nam si hec opinio procederet: nulla esset differentia inter precepta ecclesie/ꝛ eius cõsilia in obligãdo: nã etiã consilia obligãt ad nõ cõtemnendũ: vt dicit sanctus Bonauẽ. in secundo scrip. di. vlt. prope finẽ. et Sco. in quarto: qđ in nullo quod dicũt prelati auctoritas eorũ est spernenda. Quãuis enim nõ tenemur prelatis in omnibus obedire: puta non in consilijs: tñ tenemur nullum eorum mãdatũ spernere. Semper enim cõtẽptus est in culpa. Clarius loquitur de hoc Sco. in. iiij. distinc. ij. q. iiij. Et licet ibi loquatur de cõsilio ꝛ precepto diuinis: idẽ tñ est de humanis: dũ iusta fuerint et sana: nec obstat quod dicit Gers. in de vita anime/lec. iiij. circa princi. conside. j. Nulla transgressio legis naturalis aut humane vt naturalis vel humana/est de facto mortale peccatũ: quia loquit de lege pure humana: vt scilicet nihil participat de lege diuina: ꝓpter quod addit/vt humana. Nunc autẽ leges positiue ecclesie ꝛ potestatũ superiorũ quatenus iuste sunt: participãt aliquid cũ lege diuina: que precipit obediendum foro ecclesie et prelatis: vt ex allegatis patet: ꝛ ideo qui legẽ humanã iustã sine causa rationabili excusante trãsgreditur: etiã transgreditur legẽ diuinã precipientẽ obedire legislatori. ¶ Dicitur in principio notabilis no- R

tanter/iusta siue legis iuste: qm̃ lex iniusta non ligat in foro conscientie: qꝛ (vt dicit Aug. i n de lib. arbi.) lex esse non videt que iusta nõ fuerit. ¶ Dicitur aũt lex iusta ſm beatum Tho. in. ij. ij. q. xcvj. ar. iiij. ex fine/ex auctore/et ex forma. Ex fine/qñ ordinatur ad bonũ commune. Ex auctore: qñ non excedit potestatem ferentis. Ex forma/qñ ſm proportionem imponuntur subditis onera in ordine ad bonũ cõmune Cum enim vnus homo sit pars multitudinis: quilibet homo hoc ipsum quod est/ꝛ quod habet est multitudinis: sicut ꝛ quelibet pars id quod est/est totiꝰ vnde ꝛ natura aliquod detrimẽtũ infert parti vt saluet totũ. Et ſm hoc leges huiusmodi onera inferẽtes proportionabiliter vnũ nõ plus alio grauantes iuste sunt. Per oppositũ iniuste sunt/si excedunt limites facultatis statuẽtis: aut qꝛ non faciũt ad vtilitatẽ boni cõmunis: sed magis ad cupiditatẽ propriã statuentis aut gloriã eius. Uel etiam si onera in equaliter imponuntur multitudini: licet ordinet ad bonũ cõmune. Et in foro cõscientie nõ ligat nisi forte ad vitandum scãdalũ vel turbationẽ: propter qđ etiã quis debet iuri suo cedere: ſm illud Matth-

v.Quicunq̄ȝ te angariauerit mille passus:vade cū
illo et alia duo.Et qui vult tecū in iudicio cōtende
re:ꝛ tunicā tuam tollere:dimitte ei ꝛ pallium.Sunt
etiā leges iniuste cū fuerint cōtrarie mādatis diui-
nis sicut leges tyrannorum inducentes ad idolola
triā aut alia peccata:ꝛ tales leges non solū nō obli
gant:sed omnino non sunt seruande:qꝛ oportet plꝰ
obedire deo ꝙ̄ hominibꝰ.Act.iiij.Hec Tho. ¶Di-
cit etiā in notabili/legi subiectos:qm̄ qui nō subij-
cit potestati legislatoris:non subijcit legi eiꝰ.Unde
lex diocesani priuata/aut municipalis nō ligat ho-
mines alterius diocesis vel ciuitatis:non em̄ est iu
dex exterorū.Et sicut sententia a non suo iudice la-
ta nulla est:ita nec lex a non suo superiore statuta
obligat.Sic etiam lex mosaica non obligabat gen-
tes moysi non subiectas.Sic etiā lex superioris tol
lit obligationē legis inferioris secū se nō cōpatien-
tis in ea parte in qua nō stat cū lege superioris.De
hoc clare loquitur Aug.Si aliquid precipit procon-
sul:aliud imperator:contēpto proconsule/obediendū
est imperatori.In hoc enim casu lex inferioris iniu-
2 sta est:eo qd excedit auctoritatē statuētis: nō em̄ hȝ
inferior auctoritatē statuēdi cōtra superiorē. ¶Di-
citur etiam obligant ſm mentē precipiētis:quia vt
dicit beatus Tho.vbi supra arti.vj.omnis lex ordi
nat ad cōmunē hominū salutem:ꝛ intantū obtinet
vim ꝛ rationē legis:si ṽo ab illo deficit:virtutē obli
gandi nō hȝ.Cōtingit aūt multoties ꝙ aliqd obser
uari cōmuni saluti est vtile vt in pluribus:qd tñ in
aliquibꝰ casibꝰ est maxime nociuū:qꝛ igit legislator
nō pōt omnes singulares casus intueri: ꝑponit le-
gem ſm ea que vt in pluribus accidūt:ferēs inten-
tionē suā ad cōmunem vtilitatē:vñ si emergit casus
in quo obseruatio talis sit dānosa cōi saluti:non est
obseruāda:vñ magis sequēda est intētio legislato-
ris ꝙ̄ ṽba:nā ſm beatū Hila.iiij.de trinitate intel-
ligētia dictorū ex causis est assumēda dicēdi:qꝛ non
sermoni res:sȝ rei sermo dȝ esse subiectꝰ.Et qñ ma-
nifestū est ex euidētia periculi siue nocumēti legisla
torē aliud intēdisse:sequēda est intētio/nō verba:si
ṽo dubiū fuerit:dȝ q̄s vel ſm verba legis agere/vel
superiorē cōsulere.Silr si obseruatio verborū legis
hȝ subiectū periculū nō patiēs tātā morā/vt ad su-
periorem recurri possit:ipsa necessitas hȝ dispēsa-
tionē annexā:qꝛ necessitas nō subdit legi.Si ṽo nō
sit periculū subditū in obseruatione legis ſm ver-
ba non pertinet ad quēlibet vt interptet qd sit vtile
vel inutile: sed hoc pertinet ad superiores qui ha-
bent auctoritatem in talibus dispensandi.Hec oia
sententialiter beatꝰ Tho. ¶Dicitur etiā/sine causa
Nota. rōnabili:qm̄ si fuerit cā rōnabilis in certo casu non
obseruandi:nō obligat lex in tali casu.Est aūt cau-
sa rōnabilis talis causa qua existente etiam legisla
tor iustus non vellet legē seruari:puta qñ ratio le-
gis cessat.Et lȝ rō legis non semper exprimatur:tñ
nos cā cōiecturare debemus:ꝛ ad limites illius le-
gem ampliare vel restringere.Lex em̄ esse dȝ hone-
sta/possibilis ſm naturā.i.naturalem rationē .Glo.
in.c.erit autē.dist.iiij.ꝛ distin.j.c.Cōsuetudo.dicit:le
gem ratio commēdat.Uñ nō minus attendenda est
rō legis/ꝙ̄ ipsa lex:vñ vbicunq̄ȝ locum hȝ rō legis:
etiā locū hȝ ipsa lex:vnde cessante rōne legis:cessat
et obligatio legis:qd intelligendū est de ratione fi-
nali:vt dicit Angelus in verbo lex.§.iiij. ¶Dicitur
etiā preuia deliberatione:ꝑpter ea que fiunt ex sur-
reptione aut ignorantia inuincibili. Hec em̄ excu-
sant etiā transgressorem legis diuine:qd intelligen
dū est de deliberatione que precessit:vel precedere
debuit propter ignorātiā crassam ꝛ supinam que nō
excusat a mortali.Et omnia q̄ in hoc notabili dicta
sunt:intelligi dñt de lege preceptiua.Hāc materiā
etiā vide in Panor.de cōsti.c.ꝛ.c.j.nā cōcupiscētiā.
W Itē de treu.ꝛ pa.c.j.vide repertorium eiusdem ver.
lex. ¶Uerū ꝑ isto vltimo seu sexto notandum est/ꝙ

nō oia statuta ac cōstitutiones scripte hñt vim ꝑce-
pti:ꝛ per hoc nō oēs ligant trāsgressores ad morta-
le.Sicut nec oēs ciuiles cōstitutiones obligāt trās-
gressores ad penam capitalē.Sed vñ colligitur an
cōstitutio habeat vim legis ꝑceptiue/vel nō:ponūt
doc.varias doctrinas in diuersis passibus iuris ex
quibus hec summarie cōportant. ¶Qm̄ aut cōstat
de mente statuentis:aut nō.Si constat de mente qd
vult precipere:hȝ vim precepti:et trāsgressor peccat
mortaliter:non curando de verbis:qꝛ verba seruire
dñt intentioni.Panor.vbi supra.Si intentio statuē
tis non est certa:consideranda est materia statuti:
hoc est illud qd statuto ordinatur agendū vel vitan
dum:an sit materia preceptiua:hoc est digna prece
pto:puta materia multum necessaria ad salutē/aut
cōe bonū:aut multū impeditiua salutis/aut boni
cōis:ꝛ tūc statutū hȝ vim precepti .Si ṽo est mate-
ria leuis:vtilis quidē sȝ nō multū ꝑmotiua nec im-
peditiua salutis vel cōis boni:nō hȝ statutū vim ꝑ-
cepti.Nō est em̄ ꝑsumendū/qd statuens ex facili cā
velit obligare ad mortale:et per hoc illaqueare eos
quorū dȝ diligere salutē.Si vero nec intētio statuē
tis certa est: nec materia pōt sufficienter discerni:
an precepto digna sit:recurrēdum est ad verba sta-
tuti.Et tūc aut verba importāt manifeste preceptio
nē vel ꝓhibitionē:aut cōminationē alicuius conse-
quentis ad mortale vel includētis mortale:vt sunt
hec verba:precipimus/mādamus/iubemus/prohi
bemus/interdicimus ꝛ his silia.Item si verbis etiā
cōmunibꝰ addit.In virtute sancte obedientie: aut
sub anathemate sub maledictione eterne indigna-
tiōis Dei:sub districto dei iudicio:et similia.ꝛ tunc
statutū/aut ordinatio hȝ vim precepti:cuius trans-
gressor est mortalis.Aut in tenore legis ponuntur
verba cōia:qualia sunt:statuimus/decernimus/or
dinamus/innouamus/volumus/monemꝰ/exhor-
tamur:ꝛ tūc lex nō hȝ vim ꝑcepti:nisi addatur com
minatio alicuius pene mortali peccato debite:vt sta
tim supra dictū est.Et notat Ange.circa hoc verbū
debet:ꝙ ex suo ꝓprio significato importat necessita
tem precepti:lȝ qñq̄ȝ rōne materie importet congrui
tatē.Tamen ſm Panor.impropietates termino-
rū sunt vitande in.c.j.de dolo ꝛ ꝯtu.Et ideo solum
hȝ locum improprietas huius verbi dȝ:qd sit cōsiliū
materia cōsultiua:rōne materie q̄ est cōsultiua. Ad
huius materie declarationem plurimum valet cle.
Exiui.de verb.sig.ad quam etiam remittunt doct. Articu.2
¶Quantū ad articulū scđm/est cōclusio vnica ꝛ vñ- Conclusio
salis.Ieiuniū ab ecclesia preceptum obligat ad cul N
pam mortalē oēs fideles ipm sine excusatiōe legiti-
ma nō seruantes.Hec conclusio ꝓbatur:qꝛ ois fide-
lis transgrediēs ꝑceptū ecclesie peccat mortaliter:
sȝ fidelis nō obseruans ieiuniū ab ecclesia preceptū
sine excusatione legitima est hmōi:ergo.Consequē-
ria nota.Maior pȝ ex notabili sexto . Minor decla-
rata est in notabili scđo.Hec cōclusio est de intentio
ne Alex.de hales.par.iiij.q.cij.sancti Tho.in quar-
to scripto.distin.xv.q.j .de ieiunio:ꝛ.ij.ij.q.cxlvij.ar.
iij.Duran.eadē dist.q.v.Pe.de pal.distin.xv.q.iiij.
arti.j.in arti.iij.cōclusione.iij.dicit quod certū est ex
ecclesie statuto ꝛ generali cōsuetudine:qd ieiunium
quadragesimale cadit sub ꝑcepto.Rich.de me.vil.
eadem dist.quarti arti.iij.q.iij.ꝛ.iiij.ꝛ cōiter omnes
theologi in hac cōclusione cōcordāt.Silr ꝛ Panor.
de obseruatione ieiuniorum.cap.j.ꝛ.ij.et cōiter om-
nes summiste. ¶Dicitur aūt in conclusione ieiuniū
preceptum:quia soluens ieiunium qd tm̄ est de con
silio non peccat mortaliter:nisi fieret ex cōtemptu.
¶Dicitur oēs fideles:quia non obligat infideles:
qui non sunt ecclesie mēbra.Obligat autē oia mem-
bra tam viua ꝙ̄ mortua. ¶Dicitur sine excusatione
legitima:qꝛ q̄ ex legitima occasione ieiunium soluit
non est trāsgressor precepti:vt dictū est in notabili
secundo:ideo talis nō peccat. ¶Quantum ad tertiū Articu.3

Dub.1. articulū dubitatur primo: quibus seu quot modis
O soluatur ieiunium ecclesie. Respondet post Richar.
de med. vil. dist. xv. quarti arti. iij. q. vj. ꝙ tribus mo
dis soluitur seu frangitur ieiunium ecclesie/ scȝ plu
ribus vicibus comedendo: cibo non concesso vten=
do: tempore prematuro mãducando. Et hos etiam
Opinio.1. habet Pe. de palu. vbi supra arti. iiij. et sm hoc tres
format cõclusiones notabiles. ¶ Circa primū dicūt
quidã/ ꝙ licet pluries in die ieiunij comedere sine
fractione ieiunij: dūmodo fiat ex rationabili causa:
et sm consuetudinē illorum cum quibus viuitur.
Et hanc opinionem recitat Panor. super rubrica de
obseruatiõe ieiunij. Et addit rationē sm illos: quia
cum nullo iure caueat ꝙ solū semel in die sit come=
dendum/ seruanda est consuetudo: vt in. c. vtinam.
lxxvj. dist. vbi dicit Hiero. ad Lucinum. Unaqueꝫ
prouincia abundet in suo sensu: ⁊ precepta maiorū
leges apostolicas arbitrent. Et ad hanc opi. videt
Opinio.2. declinare Panor. sed tamē cum certo moderamine.
¶ Alia est opinio Goffre. quam sequit beatꝰ Tho.
Richar. Pe. de palu. ⁊ cõiter theologi/ ꝙ qui in die
ieiunij plus ꝙ̃ semel comedit aliquid per modum
cibi frangit ieiuniū. Unde ieiuniū diffinit Goffre.
et Hosti. de obseruatione ieiuniorū. Ieiuniū est sub=
tractio prandij: ⁊ post cenam cuiuslibet cibi subtra=
ctio vsqꝫ in diem sequētē. Addit Hosti. hoc est semel
in die tantū hora cõgrua comedere. ¶ Dicitur autē
per modū cibi: qm̃ qui aliquid sumit per modū me=
dicine: non soluit ieiunium. Unde sanctus Tho. in
quarto. dist. xv. et Pe. de pal. vbi supra cõclusiõe. iij.
arti. iiij. q. iiij. dicit ꝙ licet electuaria sumere per mo
dum medicine absqꝫ fractione ieiunij: licet etiã ali=
quo modo nutriãt: quia enim eorum vsus princi=
palis ac cõmunis non est ad nutriendū/ sed ad me=
dendū: nõ est prohibita eorū sumptio in diebꝰ ieiu=
niorū: nisi sumerent in fraudē ieiunij: aut si sumerē=
tur sicut alij cibi ad famē extinguendã: licet in su=
mendo etiã esset nimia delectationis libido posset
perdere meritū ⁊ peccare mortaliter: ꝙ̃uis sic sumē=
do non solueret ieiuniū. Ista opinio plane tenet: vt
videt ꝙ per cuiuscunqꝫ cibi etiã modici bucelle pa=
nis/ aut fructus sumptionē extra cenã soluat ieiu=
nium. Et sic soluens peccet mortaliter: nisi in casu
Opinio.3. quo licet soluere ieiuniū iuxta dicta in primo arti=
culo notabili quarto. ¶ Tertia est opi. media que
videt probabilior: que tenet cum secūda: ꝙ come=
dens aliquid extra vnicam comestionē cene de his
rebus que cõiter in cibū sumunt: vt panē/ fructus/
herbas/ ⁊ hmõi: nisi id sumat pro medicina: soluit
ieiuniū. Et si illud agat sine excusatione legitima:
trãsgressor est precepti: ⁊ peccat mortaliter. Et tenet
cum opi. prima: ꝙ licet aliquid sumere eorū que in
cibos ad nutriendū sumi solent ante vel post cenã:
dūmodo illud nõ ꝓpter famis repulsionē aut dele=
ctationē seu voluptatē: sed ꝓpter sanitatē corporis
sumat: licet enim medicinã omni tēpore accipere.
Est autē medicina triplex: curatiua/ cõseruatiua/ ⁊
preseruatiua. Unde accipiēs aliquid ad curandam
infirmitatē inexistentem/ nõ soluit ieiuniū. Sic qui
habet complexionē debilem ⁊ facile patit diminu=
tionē viriū seu capitis vertiginē aut simile sumens
aliquid cõfortatiuū/ nõ frangit ieiuniū. Similiter
qui indiget potu/ ⁊ ne potus ledat: pregustat aliqd
panis aut fructus: ꝙ̃uis illa nutriãt: nõ soluit ieiu=
nium: dum illa comestio magis ordinat ad medi=
cinã/ ꝙ̃ ad cibū per intentionē sumētis: que intētio
colligit ex quãtitate sumpti ⁊ modo sumēdi. ¶ Hãc
opinionē amplectit Angelꝰ ⁊ Baptista in summis:
ac Pe. de pal. vt recitat Angelus. Et hãc puto fuisse
opi. Panor. in expositione rubrice de obserua. ieiu.
vbi dicit cõtra rationem prime opi. que dicit nullo
iure caueri vt semel tantū comedatur in die ieiunij.
Ego inquit dicerē satis hoc caueri: si bene põderet
mens. c. quadragesima. de cõse. dist. v. Nã ibi dicit.

Quadragesima summa obseruatione est obseruã=
da: vt ieiuniū in ea preter dies dñicos: qui de absti=
nētia subtracti sunt: qd nõ põt intelligi nisi vt tunc
pluries posset comedi: ergo in alijs diebus vt exce=
ptio sit bona: solum semel est comedendū: quia hec
sola differētia est inter ieiuniū ⁊ nõ ieiuniū: vt Tho.
arguit in. iiij. quia in die ieiunij semel tantū in die:
non ieiunij pluries comedit. Et subdit Panor. Pu= P
tarem tñ ꝙ aliqd sumere pro collatione de sero: ma
gis ad sustētationem nature/ ꝙ̃ ad delitias nõ esse
peccatū: nec frãgere ieiuniū: dūmodo hoc fiat tem=
perate sm cõsuetudinē loci. Nã ex quo nõ habemꝰ
in hoc ius speciuocū/ id est speciuoce ⁊ expresse lo=
quens: licet vt dictū est: habet ius implicite innuēs
recurrendū est ad cõsuetudinem loci. Et adducit ꝙ
Cistercienses statuerint ꝙ hi qui ministrant ceteris
tēpore ieiunij aliqd sumãt: vt meliꝰ possint differre
prandiū. Et sm Inno. nõ dicunt frangere ieiuniū.
Sic de ministrãtibus dñis/ qui pregustãt cibum ex
suspitione veneni. Idē de lectoribꝰ ad mēsam: ⁊ qui
prandiū cogūtur interrumpere ex aliqua causa vel
honestate. ¶ Uerū de cõsuetudine dicit Hostien. de
obserua. ieiu. c. ij. ꝙ in ieiunijs solēnibus ⁊ indictis
per ecclesiam nil potest facere cõsuetudo. Alij tñ vt
videt sentire Inno. de obserua. ieiu. c. j. vident velle
ꝙ consuetudo valet in relaxatione ieiunij/ ⁊ obser=
uantie indicte ab ecclesia. Sed hec cõtraria sic con=
cordat Panor. in. c. explicari. eo. titu. Quia aut con=
suetudo habet in se causam rationabilē ⁊ honestã:
et sic valet. Secus autem vbi nõ est fulcita ratione:
vtputa inducta est/ vt hoies intenderent ventri et
festis ac gaudijs secularibꝰ. Et in hoc casu intelli=
gendū est dictum Hostiē. nam cõsuetudo non valet
contra ius: maxime in cõcernentibus salutē anime:
nisi sit rationabilis. Ex quo patet ꝙ cõsuetudo in=
ducta per carnales hoies in nocturnis collationi=
bus in diebus ieiuniorū/ praua est ⁊ mala. In qbus
nõ sunt cõtenti cõfectionibus medicinalibus: neqꝫ
bucella panis/ tortella/ aut arborū fructibus mo=
dicis: ne potus ledat: sed voracitatem suam vsqꝫ ad
cocta pisces aut legumina seu offas ꝓtendūt: quos
a solutione ieiunij nulla ratio excusat: cum non pro
infirmitate cauēda: sed pro sola crapula ⁊ fame pel=
lenda hec agant. Quoniã si hec pro infirmitate fie=
rent: nõ sic ad collationes sane cõuenirēt. Hoc enim
signo: vt Augu. dicit nõ solū deus/ sed etiam hoies
intelligere possunt illos nõ pro infirmitate nõ pos=
se: sed pro gula ieiunare nõ velle. Item dicit Inno.
de obserua. ieiu. c. j. Medicinã pro remouēda infir=
mitate vel fugiēda accipere licet sine peccato in die
ieiunij: sed ꝓ ꝯseruãda sanitate tm̃: vbi nõ est signū
infirmitatis: nõ credo. Si ergo sm eum nõ licet pro
hac causa sumere medicinã: quãtominus licet su=
mere cibū nutritiuū. Neqꝫ aliquē lego qui admit=
tat binã comestionē in die ieiunij sine causa ratio=
nabili: idcirco sumētes cibū post vnicã comestionē/
nõ habētes causam rationabilem: ex predictis non
possunt se tueri sola ꝯsuetudine per carnales hoies
introducta. Neqꝫ hic abusus apud viros honestos
deū timētes inuenit: sed solū apud carnales ⁊ deli=
catos pro deo suū ventrē colētes: qui contra ecclesie
disciplinã: ⁊ ea que pro salute animarū ꝯstituta sunt:
nõ ꝯsuetudinē/ sed corruptelã inducere possunt. Et
quia pleriqꝫ iuristarū carni fauentiū pro soluētibus
ieiuniū in imoderatis ieiunijs: pro se allegãt illud
supra tactū. Nullo scȝ iure caueri: ꝙ tantū semel in
die ieiunij comedat. Ideo addo ꝙ nõ omnia seruã=
da ⁊ omittēda in iure scripto cõtinentur. Cum ⁊ de=
cretum circa annos dñi. Mcl. aut sm alios. Mliiij.
Decretales vero circa annos domini. Mccxxvj. com
pilate sunt. Multaqꝫ obseruanda successione ⁊ con
suetudine nobis tradita sunt: de quibus beatꝰ Au=
gustinus in libro ex dictis Basilij: et habetur distin
ctione. xj. Ecclesiasticarum sic ait. Ecclesiasticarum

institutionũ quaſdã in ſcriptis:quaſdã vero apo=
ſtolica traditione per ſucceſſores in miniſterio con=
firmatas accepimus.Quaſdã vero cõſuetudine ro=
boratas approbauit vſus:qubus par ritus:⁊ idem
vtriſq; pietatis debet̃ affectus ⁊c. vt et ſupra tactũ
fuit.Et exemplificat in multis que in eccleſie vſum
venere ⁊ in canone ſcripta nõ ſunt.Ad idẽ loquitur
Inno.iij.in.c.cum marthe.de celebra.miſ.Ieiuniũ
autẽ eſſe abſtinentiã pluriũ comeſtionũ expſſe do=
cuerunt beatus Auguſt.⁊ Ambro.et vetuſtiſſimus
eccleſie ritus ab ipſis apoſtolis ad nos deriuatus
qui nõ minoris eſt auctoritatis q̃ canonũ ac conſti=
tutionũ p̃cepta in corpore iuris ſcripta. Unde ſuffi=
ciẽter illa carnaliũ allegatio videt̃ enacuata. ❡Sʒ
quid de potu vini vel ceruiſie. Tenet Inno.vbi ſu=
pra/ſiue ante cenã/ſiue poſt ſumat̃:nõ ſoluit̃ ieiu=
nium:licet aliquãtulũ nutriat:q̃m principalis vſus
potandi/nõ eſt ad nutriẽdũ:ſed ad deferẽdũ cibũ:
vt cõuenientior fiat nutritio/ſicut de cõfectionibus
dicitur:verũ ſi potus ſumeret̃ ad repellendũ famẽ:
ſic ſumeret̃ in fraudẽ ſtatuti eccleſie:⁊ ſic bibẽs frã=
geret ieiuniũ.Magis tñ cauendũ eſt de potu mane
ante comeſtionẽ/q̃ poſt:q: potus ſumpt⁹ poſt cibũ
et ſitim extinguit:⁊ digeſtionẽ iuuat:ſed ante ſum=
ptus plurimũ nocet. Unde breuiter vt vult beatus
Tho.in.iiij.diſtin.xv.q.vlti.de ieiunio:ſi aliqua ſu=
mant̃ que ad manducandũ de ſe ordinata nõ ſunt:
ſed ad aliũ vſum:qui vſus cõmuniter manducatio
nõ vocatur:talis cibi vt electuarij vel pot⁹ ſumptio
preter manducationẽ vnam ante vel poſt non facit
binam mãducationem.Et ideo talis ſumptio non
ſoluit ieiuniũ:licet ex libidine ſumẽs vel immode=
rate poteſt peccare etiã mortaliter:vt dictum eſt ſu=
pra in prima opi.Cõcordant p̃dictis Richar.Anto.
⁊ ceteri.❡De ſecũdo quo frangit̃ ieiuniũ ſcʒ quali=
tate ciborũ tempore ieiunij manducandorũ/tria bre
uiter dicunt̃.Primũ in quo cõſentiũt oẽs doct.eſt q
eſus carnium frangit ieiunium.de hoc.c.cõſiliũ. de
obſerua.ieiu.Unde ieiunare nõ dicuntur qui tantũ
ſemel in die carnibus reficiunt̃:q̃uis tales nõnihil
mereant̃ qui carnibus vtentes ꝑpter deũ ⁊ ex cha=
ritate a plurib⁹ comedẽdi vicibus abſtinẽt vna tñ
refectione cõtenti.Unde Innocẽ.c.ex parte.eo.titu.
Credimus q ſi carnib⁹ vtatur quis in ieiunio indi=
cto ſoluit ieiuniũ. Et codẽ mõ,ſi plus q̃ ſemel come
dat:piſces vero ⁊ vinũ concedunt̃.vnde idẽ ſubdit.
Sed ſi lautius capiat:vel ſi beluas marinas come=
dat:vel ſi nimis ardẽter:nõ credimus q ꝑpter hoc
ſoluat̃ ieiuniũ:ſed in his ⁊ in alijs exceſſibus eum
peccare credimus:⁊ ſic intelligit̃.c.ſolent. de conſe.
diſt.j.et diſt.v.quinq;.In quibus dicit̃ q nõ ieiunat
qui ante tẽpus veſpertinũ comedit.Et inter quinq;
modos gule annumerant̃ nimis delicata cibaria.
Secũdo frangit̃ ieiuniũ per ſumptionẽ omniũ que
ſementinã carnis trahũt originẽ.ait Pal.vt caſei/
lactis/butyri/ouorũ:vt in.c.deniq;.diſtin.iiij. et in
hoc ſatis cõcordant doctores. Sed hodie rigor ille
in multis locis relaxatus eſt:in quib⁹ noſtris tem=
poribus per diſpẽſationem ap.ſe.que facile conce=
ditur in quadrageſima lacticinijs generaliter ple=
riq; vtuntur:frigeſcente vbiq; charitate ⁊ tepeſcẽte
diſciplina chriſtiana.Unde etiam in ceteris conni=
cinijs pleriq; ſimiliter lacticinijs vtuntur nulla cõ=
ceſſa diſpẽſatione.Et ait Pe.de pal.arti.iiij.de Bri=
tonibus:quod nõ parũ noſtro cõducit territorio:et
principatui Uvirtembergeñ.Britones autẽ qui in
quadrageſima vtunt̃ butyro:vident̃ excuſari:quia
in illis/in quibus eccleſia diſpẽſare poteſt:ſi ſcit et
diſſimulat:diſpenſat.Si tñ ita diſſimulat q nec pu
niat excõmunicando:nec prohibeat verbo.Sequit̃.
Unde cum eccleſia illud ſciat:nec eos prohibet:nec
predicet eos male facere:et ſi aliud priuilegiũ non
habent/excuſant̃.Hec ille.❡Tertio dicitur q extra
quadrageſimã ſeruãda eſt cõſuetudo quantum ad
eſum lacticiniorũ:quia cum non habemus textum
expſſum qui alijs indictis ieiunijs oua ⁊ lacticinia
prohibeat:niſi ſolũ in quadrageſima:cõſuetudo in
alijs extra quadrageſimam ſeruanda eſt. Et addit
Ange.in ſum.Non dicerẽ inquit eum frãgere ieiu=
nium qui etiã comederet oua ⁊ lacticinia extra qua=
drageſimã:vbi cõſuetudo nõ eſt qñ nõ per guloſita=
tem:ſed ex aliqua rationabili cauſa faceret.Sicut ⁊
infirmis indigẽtibus cõceſſum eſt ad cõſilium me=
dici comedere carnes in quadrageſima:vt in.c.con
ſilium.eo.titu.Uideant tñ medici vt diſcrete conſu
lant:ne ſi ibi cõſulerẽt vbi nulla eſſet neceſſitas:pec
cato comedentiũ ſe inuoluerẽt. ❡Quarto de hora
comeſtionis que cena vocat̃:dicitur q in quadra=
geſima hora regularis eſt poſt veſperas dictas:vt
in.c.ſolent.alleg.Non tñ oportet expectare veſperã
dici:ſed officij:vt ſcʒ anteq̃ celebret officiũ veſper=
tinum nõ edatur:vt vult Pet.de pal.arti.iiij. et hec
eſt ſentẽtia Inno.vbi ſupra.Et ad cap̃.ſolent.quod
dicit:q nõ ſunt credẽdi ieiunare qui ante mãduca=
uerint in quadrageſima q̃ officiũ veſpertinum cele
bretur.Dicendũ q loquitur de perfectione ieiunij/
non de neceſſitate.Quod verũ eſt:niſi quis horam
preueniret in fraudẽ ieiunij.In alijs ieiunijs nulla
hora eſt determinata in iure ad comedendum.Sed
ſequenda eſt cõſuetudo patrie/quam ſi quis preue
nit ex rationabili:puta/quia hora cõſueta occupa=
tus eſt:aut iterare habet:vel propter hoſpites:aut
aliquid hmõi honeſtũ:non in fraudem ieiunij/non
peccat.Si vero anticipat ſine cauſa rationabili/nõ
frangit ieiuniũ ſm Inno.ſed peccat venialiter/niſi
id faceret in fraudem ieiunij:tunc pecaret mortali=
ter.❡Si vero poſt horam comedit:etiã quãtũcũq;
diſtanter nõ peccat:nec frangit ieiuniũ/niſi ageret
ex aliqua ſuſpitione.Sicut quidã ſuperſtitioſe ieiu
nant donec appareant ſtelle in celo. ❡Et quia fre=
quenter dictũ eſt eos frangere ieiuniũ qui aliquid
agunt in fraudẽ ieiunij.Ille agit in fraudẽ ieiunij
qui manducat ea:vel eo modo quo impedit finem
inſtitutionis ieiunij.❡Eſt autẽ ieiuniũ inſtitutum
ſm ſanctũ Tho.in.iiij.et.ij.ij.locis frequẽter alleg.
propter duo. Unũ afflictio corporis ad ſatiſfactio=
nem pro peccatis cõmiſſis:et ad reprimendã con=
cupiſcentie delectationẽ quo caueatur a cõmitten=
dis.Qui ergo ſic ieiunat/vt ſuo ieiunio afflictionẽ
corporis per famẽ penitus effuget:aut vt in nullo
cõcupiſcentiã ſuã delectationẽ fraudet:⁊ hoc ex in=
tẽtione/agit in fraudẽ ieiunij. Et qui idcirco mane
comedũt:vt famẽ non ſentiant:aut tantũ ſe ingur=
gitant multitudine aut delicatione ciborũ:vt con=
cupiſcentie per omnia ſatiſfaciãt:licet tantũ ſemel
comedãt:in fraudẽ ieiunij cibũ ſumũt.Et tantũ de
illo dubio.❡Dubitat̃ ſecũdo vtrũ ieiunia ab eccle= Dub.2.
ſia indicta poſſint trãſferri/redimi/vel cõmutari.
Reſpõdetur q cum in dñica ieiunandum non ſit:ſi
vigilia ieiunãda venerit in dñicam:auctoritate ca=
nonis trãſfert̃ in ſabbatũ precedẽs:vt in.j.et.ij.cap̃.
de obſerua.ieiu.Poteſt idem fieri auctoritate epĩ:ſi
vigilia occurrit in aliquo inſigni feſto ſm Innocẽ.
Sicut in Francia vbi ſunt eccleſie ſancti Quintini
ibi ieiuniũ vigilie omniũ ſanctorũ trãſfert̃ in diem
precedentẽ:hoc eſt in tertiã diem ante feſtũ omniũ
ſanctorũ.❡Cõmutari ꝟo vel redimi nõ poſſunt niſi
fuerit neceſſitas:aut rationabilis cauſa ſm Inno.
et Pal.cõcluſione.iiij.arti.j.q.iiij.niſi acceſſerit au=
ctoritas pape.Secus tñ de ieiunijs ad que q̃s obli=
gatur ex voto vel penitẽtia:q̃m in his cõmutationẽ
facere poteſt confeſſor habens abſoluere a peccato
pro quo impoſitũ eſt ieiuniũ:aut ſuperior habens
diſpenſare in votis. ❡Dubitat̃ tertio: vtrũ vxores Dubiũ.3.
propter prohibitionẽ virorũ excuſent̃ a ieiunio ab
eccleſia precepto.Reſpondet Inno.vbi ſupra q nõ.
et Pal.articu.ij.cõcluſione.j.vbi ſupra:quia magis
obediendũ eſt eccleſie q̃ marito. Addit tñ Inno.q

ꝑpter scãdali viri vitandũ/sacerdos possit dispensare. Uolũtaria ꝟo ieiunia debet dimittere ad preceptum viri.

Dubiũ.4. S

¶ Dubitatur quarto: vtrũ vno die nõ ieiunãs: teneat alio die ieiunare. Tenet hic Angelus in sum. qđ non: eo qđ in capi. ij. de obseruantia ieiunorũ non iniũgit frãgentibꝰ ieiuniũ vt alio die ieiunent. Et lꝫ hoc. c. loquat de his q̃ aliqua necessitate vel causa rationabili soluunt ieiuniũ: habet tñ etiã locũ in temere soluentibꝰ ieiuniũ: qm̃ ieiunia ecclesie sunt ad certos dies determinata: ⁊ non sub disiũctiõe ad alios/ certa rõne dies illos concernẽte vt propter festa sequẽtia deuotius celebranda: vt in vigilijs festorum. Et in quadragesima ꝑpter festa pascalia: que ratio cessat alijs diebus. Unde qui in diebꝰ statutis nõ ieiunat sine causa: soluit preceptũ nec alio die ieiunando satisfacit ꝓcepto: ideo virtute precepti nõ tenent ad ieiuniũ alterꝰ diei. Uerũ quia qui sine causa excusante transgredit preceptũ ⁊ ita peccat mortaliter: ei congrue põt iniũgere cõfessor ieiunium alterius diei / vnius vel pluriũ ꝫm qualitatẽ temeritatis eius in soluendo ieiuniũ per modum satisfactionis: vt per hec peniteat per que peccauit: tunc obligatur ad ieiunandũ: non vigore precepti ecclesie de ieiunio: sed penitentie iniũcte.

Dubiũ.5. T

Potest tñ confessor aliã penitẽtiã iniũgere ꝫm qualitatẽ persone: qm̃ penitẽtie sunt arbitrarie. ¶ Dubitat quinto: vtrũ soluens ieiunium temere toties peccet mortaliter / quoties vltra semel comedit in die illa qua soluit ieiunium. ¶ Hic recitat Duran. duas opiniones cõtrarias: ⁊ post eũ Pal. qui latius hãc materiã prosequitur. art. v. q. iiij. distin. xv. Una que est Joã. de Neapoli in suo quodli. qui tenet qđ sic. Quoniã preceptũ negatiuũ obligat ad semper ⁊ pro semꝑ: sed preceptũ de ieiunio est negatiuũ: ipso enĩ prohibet ꝙ nõ plus q̃ semel comedat per totaꝫ diem ieiunij: ergo ad hoc per totũ tp̃s illud obligat. Quotiescunqꝫ igitur comeditur vltra semel: toties trãsgreditur preceptum: ⁊ ꝑ cõsequẽs toties peccat mortaliter. Nec valet si diceretur qđ esset positiuũ: eo qđ ꝓciperet tm̃ semel comedere: quia simpliciter nõ precipit comedere: qꝛ tũc sequeret qđ qui per totam diẽ penitꝰ nihil comederet: nõ ieiunaret: quod cõstat esse falsum. ¶ Preterea esto qđ preciperet tm̃ semel comederet: esset simul affirmatiuũ ⁊ negatiuũ vt patet exponendo ly tm̃. Et ita quantũ ad id quod est positiuũ: obligaret pro aliqñ: et quantũ ad illud quod est negatiuum: scꝫ qđ non vltra semel comedat obligaret pro semꝑ. ¶ Preterea ita tertia comestio esset contra preceptum ⁊ quarta ⁊ quinta sicut scđa: ergo ita peccatur tertia comestione sicut secunda: ⁊ deinceps quarta: sicut scđa: sed secunda peccat mortaliter: ergo ⁊ tertia ⁊c. ¶ Alia opinio est mitior: que tenet ꝙ frangens ieiuniũ: in prima comestione qua frangit ieiuniũ: peccat mortaliter: ⁊ si post hãc pluries comedit in alijs comestionibus: põt qdẽ peccare venialiter vel etiam mortaliter: sed non ratione transgressionis ꝓcepti de ieiunio. Sicut etiã qui in die/ quo nõ est ieiuniũ per gulã excedit multiplicãdo comestiones: põt peccare venialiter vel mortaliter. Uñ consequẽter dicũt qđ preceptum de ieiunio negatiuũ est: tñ nõ cadit ex intentione precipientis ecclesie nisi super primũ actũ post primã comestionem: ⁊ nõ super sequẽtes: ita qđ ꝓceptũ illud ꝙ post vnam comestionẽ nõ fiat scđa comestio: non autem prohibet tertiam vel quartã. Non enĩ vult ecclesia pia mater filijs suis tantos laqueos immittere. Si enĩ quis mane victus: fame aliquid comederet (non tñ sufficiens pro conueniẽti sustẽtatione nature sue fregit ieiuniũ) ⁊ si post manducãdo peccaret mortaliter videretur esse perplexus: qꝛ tenetur sustentare naturam: qđ si facit comẽdendo: peccat mortalr̃. Si non facit: iterum peccat nature necessaria subtrahẽdo. ¶ Uerum nisi nouo cõtemptu mentis pluries comederet (qꝛ tũc ꝑpter nouũ cõtẽptum toties peccaret mortaliter: quoties de nouo contẽpneret) non peccat mortaliter tertia vel quarta vice comedẽdo. Et ꝫm hanc opinioneꝫ põt responderi ad rationes opi. prime. Ad primã dicit ꝙ preceptum negatiuꝫ quale est de quo loq̃mur: obligat pro semꝑ ad vitandum illud super qđ cadit: ⁊ ita etiã in ꝓposito obligat pro semper ad vitandam secũdam comestionẽ: non aũt tertiam vel quartã: quia super illas non cadit eas prohibẽdo: vt dictũ est: ⁊ per hoc ptꝫ solutio aliarũ rationũ. ¶ Ratio etiã adducta pro scđa opinione parum cõcludit: quia licet preceptum sit negatiuũ: tñ non simpliciter ꝓhibet scđam comestionem: sed solũ in casibꝰ nõ excusantibus. Nũc casus argumenti si scđa comestio esset necessaria sustentationi nature: esset excepta ab hac prohibitione. ¶ Hanc secundã opinionẽ plurimi amplectuntur: licet neutra earũ sit certa: qꝛ incertũ est quid precise ecclesia intẽdit prohibere: ideo nõ est consulendꝫ: nec tutum/ ꝙ qui frãgit ieiuniũ per scđam comestionem: postea iterum comedat: quia satis incertum est vtrum alijs vicibus mortaliter peccet: an non. Ponit ergo Pal. opi. tertiam quã vide ar. v. vbi supra. ¶ Et si diceres tenendo secũdã opinionẽ: videt simr ꝙ frangens ieiuniũ vniꝰ diei quadragesime postea alijs diebꝰ nõ ieiunãdo/ nõ peccaret mortaliter. Sicut comedens post fractum ieiuniũ vnius diei: non trãsgredit preceptũ. Rñdet ꝙ preceptũ de quadragesima fertur super totã quadragesimã ⁊ supra singulos dies quadragesime: precipitur enĩ ꝙ singuli dies ex quadragesima sint in abstinẽtia: vt satis ptꝫ ex. c. quadragesima. de conse. dis. v. Et ideo ieiuniũ cuiuslibet diei quadragesime est in ꝓcepto: vñ ꝓhibitũ est ne quinte ferie dñice cene ieiunium soluat: sed quod per totos dies quadragesime in cibis aridioribus ieiunetur: vt in. c. nõ oportet: ⁊ in. c. non liceat. de cõse. distin. iij. Ex quibus ptꝫ ꝙ in solutione ieiunij cuiuslibet diei quadragesime cessante legitimo impedimẽto/ cõmittit peccatum mortale. ¶ Dubitat sexto: vtrũ patresfamilias/ tabernarij ⁊ hospites peccent mortaliter cibos in ieiunijs ab ecclesia preceptis mane ⁊ sero indifferẽter oĩbus ex familia ⁊ hospitibus sicut in alijs diebꝰ administrãtes. Dubiũ.6. U Et arguit qđ sic: nam quicunqꝫ cooperat alteri ad precepti transgressionẽ: et per ꝯñs ad mortale peccatũ: peccat mortalr̃: ꝫm illud apostoli ad Roma. j. Non solũ qui ea faciũt: sed qui cõsentiũt faciẽtibus. Sed prebens cibuꝫ vltra semel in die ieiunij familie sue aut hospiti potenti ieiunare/ coperat eis ad precepti transgressionẽ: et per ꝯñs peccat mortaliter. Cõsequẽtia nota: ⁊ maior patet. Minor probat: quia talis prebet arma iniq̃tati sicut prebens gladiũ furioso. dat enĩ ea: cibũ scꝫ per quẽ trãsgredit preceptum: ꝓterea facto cõsentit peccato suo: ergo. ¶ In oppositum arguit: nam cõis cõsuetudo est in oppositum: tam in principũ curijs: q̃ in domesticis cõitatibus q̃ in publicis hospitijs. Et pernitiosum est in his tenere extremam sentẽtiã: vbi cõis obseruatio est in oppositum. ¶ Preterea: nullus ministrãdo cibũ alicui peccat: nisi qui euꝫ cui ministrat per sumptionẽ cibi mortalr̃ peccare iudicat: sed familia seu hospites pluries/ comedẽdo in die ieiunij/ non sunt iudicandi peccare mortaliter: ergo ministrans eis cibũ non peccat mortalr̃. Cõsequẽtia nota cũ maiore: qꝛ hec sola causa est quare ministrans cibum peccaret mortalr̃: quia crederet sumentem vsu cibi sibi ministrati peccare mortaliter. Et per hoc ministrãdo cibum mortali pctõ occasionẽ ⁊ arma prestaret. Minor probat: qꝛ in factis q̃ bene et male fieri possunt nemo iudicandus est ꝫm regulã venerabilis Bede super illud Mat. vij. Nolite iudicare ⁊ nõ iudicabimini: nolite cõdẽnare ⁊ nõ condẽnabimini. Familia autem ⁊ aduene hospites pñt hr̃e rõnabilẽ causam soluendi ieiuniũ: ⁊ per hoc ieiuniũ soluẽdo nõ peccare: ideo ꝑpter ieiunij solutionẽ/ nõ sunt iudicãdi

p̄cepti transgressores: neq; pctōres: de quolibet em̄ meliora sunt p̄sumēda. Nec putādū est aliquē salutis sue fore immemorē: nisi oppositū certe constaret. Cui ad propositū consonat illud Pauli ad Ro. xiiij. Qui non mādu cat: mādu cātē nō iudicet. Seq̄t. Tu q̄s es qui iudicas alienū seruū: suo dño stat/aut cadit. Et cōfirmat: qm̄ ex exterioribꝰ discerni nō pōt q̄ teneant̄ ad ieiuniū: ꝛ q̄ nō ꝓpter legitimas excusantes causas que non patēt: ꝛ ideo ꝓpter dubiū oībus ministrandus est cibꝰ. Sicut in siti ossa excōicatorū relinquunt̄ in cemiterio: dū ab alijs discerni nō pn̄t de sepul. c. sacris. Itē patresfamilias tenent̄ familie sue cibū prestare: sicut ꝛ laboris sui p̄ciū: ꝛ illis presertim q̄ ad ieiunia nō tenent̄: q̄ ꝑ subtractionē cibi innocēter punirent̄. Satiꝰ aūt est vtrosq; non punire: q̄ȝ ꝑ cibi subtractionē innocentē cū nocēte punire s̄m pabolā euange. Mat. xiij. q̄ p̄rfamilias seruis zizania ante tp̄s messis eradicare volētibus/ rn̄dit. Ne forte colligentes zizania eradicetis simul ꝛ triticū: sinite vtraq; crescere vsq; ad messem ꝛc. ¶ Preterea vitanda sunt scandala: nā ꝓpter hoc dispensatur cū vxoribus ex suo ieiunio cōtra prohibitionem maritorū eos scandalizantibus: vt soluāt precepta ieiunia: vt supra dictum est. Sȝ si dñi ꝛ patresfami. multam habētes familiā cibum subtraherēt: multa scandala sequerent̄. s. maledictiones/blasphemie: ꝛ sinistra iudicia: quibꝰ iudicarent̄ dñi ꝛ patresfami. non id facere ex deuotione obseruationis precepti: sed ex indebita parcitate. Et ita ad cauendū vnum mortale: daretur occasio multis mortalibus. Et his alijsq; pluribus motiuis videntur posse excusari cibos ministrantes in casu dubij. Quia particularem huius dubij determinationē non inueni: magis eligerē silētij digitū ori meo apponere: q̄ȝ aliquid scribere. Sȝ quia casus dubij in foribus est: ꝛ eius decisio multis necessaria: vt deum occasionē doctoribꝰ errantes in via morū informandi: quibꝰ hec pie corrigenda prorsus submitto: qđ sentio sine temeritate et pertinacia ꝓfero paratꝰ ex aīo suscipere saniorez informationē. Dubiū itaq; istud seu questiūculam istā oībus ꝛ singulis melius sentientibus ꝛ p̄sertim infra notatis dominis doctoribꝰ tradidi examinādum/humiliter supplicādo: quatenus id qđ sentiūt de p̄ntis dubitationis materia annotare nō pigeat.

Propositio vnica.

AA ¶ Pro solutione igit̄ dubij pono hanc ꝓpositionē. Ministrantes publice cibos quibꝰ ieiuniū ab ecclesia preceptū soluit̄ eis in quibꝰ nulla apparet excusatio legitima: nō excusant̄ a mortali: sed velut pctō cōsentiētes iudicant̄ obnoxij. Aperiēdus est primo intellectꝰ propositionis: dehinc annectēda ꝓbatio eiusdē. ¶ Dicit̄ primo ministrātes publice: q: si q̄s ministraret occulte ei quē existimaret non obligari q̄uis nō appareret cā excusans: tn̄ per hoc caueret scandalū: ꝛ non peccaret s̄m regulā beati Augu. supra positam. ¶ Dicit̄ cibos quibꝰ ieiuniū soluit̄: qđ dupliciter pōt contingere: sicut dupliciter ieiuniuȝ per cibos soluit̄. Uno mō ꝓpter ciborū qualitatem. vt qui ministrāt cibum interdictū puta carnes aut lacticinia in quadragesima vbi nō excusat papalis dispensatio: aut rōnabiliter introducta cōsuetudo. Alio mō soluit̄ ꝑ cibos cōcessos extra cenā sūptos: hoc est pluribꝰ vicibꝰ eadē die acceptos. Nec facio vim/ an hoc fiat certis diebꝰ in quadragesima: vt tribus vel duobus diebus: aut vno vniꝰ hebdomade siue singulis diebꝰ totius quadragesime: qm̄ neutrū a culpa excusat̄. Un̄ sanctꝰ Amb. i ser. xxxiiij. ait. Audio complures (qđ grauius est) fideles alternis in quadragesime hebdomadis abstinere: ꝛ cōsecratum illū dierū numerū gula intēperāti violare: hoc est prandere septē dierū curriculo: ꝛ septē dierū spacio ieiunare: quibꝰ hoc dico. Cur etiā ꝑ illos septem dies fraudem sibi faciāt ieiunādo: cū illis tale ieiuniū nō prosit. s. ad excusationem a trāsgressione precepti de quadragesima ieiunanda. Un̄ sequit̄. Quānis em̄ quis abstineat certis diebꝰ. Quānis ciborū dulciora alimenta non sumat: nō tn̄ illi accepto fert quadragesime ieiuniū qđ nō diebus quadragesime ieiunat. ¶ Dicit̄ eis in quibus nō apparet excusatio legitima: qm̄ si appareat legitima excusatio eorum quibꝰ cibus ministrat̄: vtputa q: nōdū ad legitimā peruenerūt etatem: aut q: nimiū senes: aut manifesta infirmitate laborātes: aut q: mulieres pregnantes sunt vel nutrientes: qm̄ illis ministrādo nō participant pcīs eorū: q: soluēdo ieiuniū/non peccāt: quia cā excusans est manifesta: nō scandalizant̄ pusilli. ¶ His declaratis probat̄ ꝓpositio triplici via. s. ex debito charitatis gemine: spāli status obligatione: et scandali pusillorum vitatione. BB ¶ Ex charitate gemina/dei. s. proximi/probat̄: naȝ ex charitate dei quilibet tenet̄ cauere dei offensam quantū pōt ꝛ in se ꝛ in alio. Eiusdem em̄ virtutis est opari s̄m cā: et cauere contraria: ꝛ ita charitatis est velle bonū dilecto: ꝛ remouere malū seu cauere offensam: et multomagis eius est non prebere ea quibus offenditur. Sed transgressione precepti dei ꝛ ecclesie deꝰ offenditur: tenet̄ igit̄ quilibet fidelis non p̄bere ea quibꝰ preceptū soluit̄. Soluit̄ autē preceptū ecclesie de ieiunio ꝑ sumptionē cibi extra cenā. Tenet̄ ergo quilibet cibū extra cenā non prebere debenti ieiunare: quorū multi sunt in numero familie et hospitum vt nūc suppono: igit̄ prebētes illis cibū/faciunt cōtra debitum: ꝛ per ꝯn̄s peccāt mortaliter. Oīa assumpta sunt manifesta/preter id qđ solutio ieiunij sit cōtra preceptum ecclesie: qđ supra probatū est. ¶ Item ex charitate proximi probat̄ idē: quilibet ex charitate qua tenet̄ diligere proximū sicut seipsum: tenet̄ euȝ si pōt eruere a periculo peccati mortalis: et cauere ne illud incidat: longe plus q̄ȝ preseruare ab interitu bouis/asini aut alterius damni temporalis vel a morte corporali: vt dicit̄. Eccli. xvij. Mandauit vnicuiq; de proximo suo. Et ꝑ hoc magis tenet̄ sibi nō prestare ea quibus transgredit̄ preceptū ecclie mortaliter peccando: qđ tn̄ faciunt qui cibum prebēt ieiunare debentibus extra cenā: ergo peccant mortaliter. ¶ Preterea quicūq; tenetur proximū diligere ac fraterne corrigere dum incidit in mortale: tenet̄ etiā nō prebere ea quibꝰ incidat in mortale: sȝ quilibet ex dilectione qua tenet̄ amare ꝓximum: tenetur eū fraterne corrigere: ergo tenet̄ non prebere ea quibus incidat in mortale: consequentia nota cum maiore: ꝛ minor pȝ per beatū Aug. super epistolam Joannis. xxiij. q. v. non putes. Non putes inquit te tunc amare seruum tuum qn̄ eū non cedis: aut tunc amare filiū tuum quādo ei nō das disciplinam: aut tunc amare vicinū tuum qn̄ eū non corrigis: nō est ista charitas: sed lāguor. Ferueat charitas ad emendandum ꝛ ad corrigendū. Si sint boni mores: delectent: si mali: emendent̄. Itē in epla ad Lothariuȝ ibidē: qui vitijs. Qui vitijs nutriendis parcit: et fauet: ne contristet peccantiū volūtatē: tam nō est misericors: q̄ȝ qui nō vult cultrum rapere puero ne audiat plorantē: ꝛ nō timet ne vulneratum doleat vel extinctum. Idē ad macedonium. Debet hō diligere proximū suū sicut seipsum: vt quē potuerit hominē beneficētie/cōsolatione/vel informatione doctrine vel discipline correctione adducat ad colendū deū. Colit̄ autē deus obseruatione preceptoꝝ. ¶ Ex his et multis alijs pȝ qđ proximi dilectio exigit vt corrigatur/informetur/emendet̄: et a periculis eruat̄: et sic patet minor. CC ¶ Ex secunda via probat̄ propositio ex speciali obligatione status: nam paterfami. tenetur familiā suā bene regere: ꝛ ad obseruantiā mandatoꝝ dei et ecclesie dirigere: ergo tenet̄ nō prestare ea, quibꝰ mandata trāsgrediantur: ꝛ per ꝯn̄s nec cibum ieiunare debenti. Consequētie note sunt. Antecedens probatur per illud apl̄i. j. ad Tim̄. v. Si quis autem suorū: ꝛ maxime domesticorū curā non hȝ: fidē negauit: et est infideli deterior. Cura autem

principalius ⁊ magis debetur vt caueant̃ damna ⁊ pericula anime q̃ corporis: quãto illa maiora ſunt iſtis. Unde beatus Ambro. exponẽs iſtũ locũ dicit. Qui negligẽs fuerit circa ſuos affectꝰ: vt educaret illos in diſciplina ⁊ correctione dñi: eſt infideli deterior: qꝛ ſicut perfidi legi dei non obediũt vt peior habeat: neceſſe eſt qui ſub lege ⁊ timore dei agens cõtemptor eſt / q̃ qui nõ eſt ſubiectus legi: hic enim neſcit: ille aũt ſciẽs contẽnit. Ecce ꝙ cura erga ſuos maxime domeſticos agenda magis reſpicit diſciplinam ⁊ correctionem dñi. i. in his que dei ſunt et animarum q̃ corporum. ¶ Cui conſonat illud ad Epheſ. vj. Patres nolite ad iracundiã ꝓuocare filios veſtros: ſed educate illos in diſciplina ⁊ correctione dñi. vbi Ambro. Parẽtibus lex datur ab apoſtolo vt ſic imbuãt filios ne mãdata legis cõtẽnãt. et. xxiij. q. iiij. duo. dicit Augu. Duo iſta nomina cuꝫ dicimus homo peccator nõ vtiq; fruſtra dicuntur: quia eñ peccator eſt / corripe: quia homo / miſerere. Nec oĩno liberabis hoĩeꝫ: niſi cũ perſecutus fueris peccatorẽ. et ſequit̃ ad ꝓpoſitũ. Huic officio noĩs inuigilet diſciplina: ſicut cuiq; regenti apta ⁊ accõmodata eſt. Non ſolũ epiſcopo regẽti plebẽ ſuã: ſed etiã pauperi regẽti domũ ſuã: diuiti regẽti familiã ſuã: marito regẽti coniugẽ ſuã: patri regẽti prolem ſuã: iudici regẽti ꝓuinciã ſuã: regi regẽti regẽtẽ ſuã: ſequit̃. Ita nulli homini claudẽda eſt miſericordia:
DD ſicut nulli peccatori impunitas relaxanda eſt. Hec ille. ¶ Sed diceres rationes iſte ex duabus his vijs ſumpte procederẽt: dum certum foret ꝙ familia aut hoſpites ſoluẽdo ieiuniũ peccarẽt mortaliter. Tũc enim / quia tales cibos miniſtrãtes ſcienter cooperarent̃ ad mortaliter peccandũ: nullatenus a mortali excuſari poſſent: vt rationes ille probant. Ut ſi miniſtrarẽt ei cibũ qui expreſſe diceret ſe excuſationem nõ habere: ſed pro volũtate ſua ſe ieiunare nõ velle. Secus aũt ſi fuerit dubiũ: nam in dubijs nullus tenet̃ corrigere proximũ. Unde dicit̃. Facientis culpã hꝫ qui qđ põt corrigere: negligit emẽdare: et quaſi declarãdo qđ dictũ eſt: ſubiũgit̃: nec caret ſcrupulo cõſenſionis occulte: qui manifeſto facinori deſinit obuiare. diſtin. lxxxvj. culpam. et. lxxxiij. diſtin. error. vbi notanter addit̃ manifeſto: ad excludendũ facinus occultũ. Nunc aũt qm̃ varie ſunt cauſe rationabiliter excuſantes ab obſeruatione ieiunij: vt ſupra dictũ eſt: ideo dubiũ eſt: vtrũ aliquis et quis
EE ex familiaꝫ aut hoſpitũ ad ieiuniũ obliget̃: vt ſupra argutũ eſt poſt oppoſitum. ¶ In hac replica cõſiſtit põdus huius dubij. Ideo ꝓcius ſolutione notãdum: ꝙ ſm doct. triplex diſtinguit̃ certitudo ſcꝫ ſupernaturalis / naturalis et moralis. Certitudo ſupernaturalis eſt illa cui aſſentiẽdo nullus falli põt per quãcũq; potẽtiã: que vt Gerſon lib. iiij. de cõſo. theo. proſa. ij. dicit. triplex eſt. Quedã euidẽtie clare et intuitiue: qualis eſt certitudo beatoꝝ in patria. Alia eſt euidẽtie reuelate in illuſtratiõe ꝓphetarũ. Tertia ſolius adherẽtie in ſpeculo ⁊ in enigmate: talis eſt certitudo fidei. ¶ Certitudo naturalis eſt cui quis aſſentiẽdo per potẽtiã naturalẽ falli nõ poteſt: talis eſt certitudo principioꝝ notoꝝ per experientiã ⁊ cõcluſionũ ex eis demonſtratarũ. ¶ Certitudo moralis eſt que habet̃ ex ꝓbabilibꝰ coniecturis groſſis ⁊ figuralibꝰ: magis ad vnam partẽ q̃ ad aliã inducẽtibꝰ ſeu perſuadẽtibꝰ. Illa certitudo nõ remouet in vna parte omnẽ probabilitatẽ vel opinionẽ alterius partis: lꝫ magis declinet ad iſtã q̃ ad aliã. Admittit etiã formidinẽ de oppoſito ⁊ ſcrupulos: non tñ aduertẽdos / ſed cõtẽnẽdos. Et hec certitudo ſufficit in moralibus ſm Phm. j. Ethi. dicentẽ in ſentẽtia. Diſciplinati eſt in vnaquaq; re certitudinem querere iuxta exigẽtiã materie. Eque enim vitioſum eſt inquit mathematicũ perſuadentẽ querere: ⁊ moralẽ demonſtrantẽ. Talis etiam moralis certitudo ſufficit ad cauendũ mortale et ad cõmittendũ: vt habens moralẽ certitudinẽ circa aliquod preceptum agens ſm illã / cauet mortale: ⁊ agẽs cõtra illam incidit mortale. vt exẽpli cauſa: preceptuꝫ eſt ne indignus accedat ad euchariſtiaꝫ. Petrus hꝫ moralem certitudinẽ ſe nõ eſſe indignuꝫ: qꝛ ſm doctrinam apl̃i. Probauit ſemetipſum ⁊ nõ inuenit in ſe legitimũ impedimentũ: accedẽdo nõ peccat mortaliter: etiã ſi in eo fuerit aliquod latẽs impedimẽtum / reddẽs ipſum indignũ. Sic ex oppoſito ſi habet moralem certitudinẽ ſiue probabilẽ coniecturã ſe habere aliqđ impedimentũ: magis ex hoc credẽs ſe indignũ q̃ nõ indignũ / accedẽdo mortaliter peccat: lꝫ etiã impedimentum qđ ſuſpicat̃ in eo fore: nõ ſit in eo. Et ita q̃ videt ꝓximum ſuũ eſſe in periculo ſm moralem certitudinẽ q̃uis nõ ſit ſibi euidẽs an peribit in periculo: tenet̃ eũ eripere ne pereat ſi poteſt. Qđ verũ eſt de periculo tam corporali q̃ ſpirituali: vt qui videt aliquẽ prolapſum in flumen aut conſiſtere in domo nunc ruitura: q̃uis euidens nõ eſt an ille ſubmergat̃: aut iſte opprimatur: tenetur vtrũq; de periculo extrahere etiã nolenteꝫ: vt dicit Augu. ⁊ non expectare interitũ fratris. Sit in propoſito: habens in familia ſua aliquos in quibꝰ nulla apparet ratio excuſans a ieiunio: vtputa qꝛ ſunt etatis legitime / robuſti nullũ debilitatis ſignũ habẽtes: nec inedia nec labore grauati: hꝫ ex his moralem certitudinẽ ꝙ teneant̃ ad ieiuniũ: ⁊ qđ ſoluẽdo peccẽt mortaliter. Talis paterfami. aut hoſpes tenetur eos preſeruare a pctõ mortali ſubtrahendo eis cibos poſt vnã ſufficientẽ refectionẽ. Etiam lꝫ haberet impedimẽtum latẽs ⁊ occultũ: donec illud ſibi probabiliter exponatur: alioquin vix vnq̃ aliquis eſſet corrigendus aut ſcandaluꝫ amouendũ ſi non ſufficeret certitudo moralis putandi aliquem eſſe peccatorẽ: vel in periculo peccati cõſtitutũ. Qm̃ quãtũcũq; actus foret manifeſtus: nõ eſſe certũ certitudine ſupnaturali vel naturali: nõ eſſe aliqđ excuſans a pctõ: vt ſi q̃s videret furantẽ aut proximum occidentẽ vel ſeipſum interimentẽ: dubitare poſſet an actus ille factus eſſet occulto ac familiari conſi-
lio ſpirituſſancti: vt dꝛ de filijs iſrael ſpoliãtibꝰ egy- FF
ptios: ⁊ moyſe interficiẽte egyptiũ: ⁊ Sanſone occidente cũ allophilis ſeipſum. ¶ Per hoc dꝛ ad replicam / ꝙ ad corrigendũ proximũ ⁊ ſubtrahenduꝫ occaſionẽ perpetrandi aliquem actũ: ſufficit certitudo ꝙ actus ille ſit illicitus. Et qm̃ multe ſunt cauſe excuſantes ſoluentẽ ieiunium: ſi tñ nulla illarum apparet: põt iudicari ſolutio ieiunij eſſe cõtra p̃ceptuꝫ ſm certitudinẽ moralem / donec extendat̃ cauſa excuſans: quã etiam oſtendere tenetur ſimili certitu-
dine ſoluens in manifeſto ieiuniũ vt non ſcandali- GG
zet: vt ſtatim dicetur. ¶ Ex tertia via probat̃ propoſitio principalis reſponſiua. Scãdalizans puſillos dando occaſionẽ mortalis peccati / peccat mortaliter: ſed cibum prebens in caſu dubij ſcandalizat puſillos dando occaſionẽ peccati mortalis: ergo peccat mortaliter. Cõſequẽtia nota. Maior ptꝫ p illud Matth. xviij. Ue mũdo a ſcandalis: ſequit̃. Ue homini per quẽ ſcandalum venit: ⁊ premiſit. Si quis ſcãdalizauerit vnũ ex puſillis iſtis qui in me credunt expedit ei vt ſuſpendat̃ mola aſinaria in collo eius: ⁊ demergat̃ in profundũ maris. Sed ve non imprecatur a dño niſi peccantibus mortaliter: quibus debetur ve eternũ: nec pena iſta demerſionis, niſi mortaliter peccanti. ¶ Et dꝛ notanter dando occaſionẽ mortalis peccati: qm̃ ſi quis ſcandalo induceret ad veniale tantũ: non peccaret mortaliter: ſed tantum venialiter: vt dicit ſanctus Thom. ij. ij. q. xliij. ar. iiij. Minor ꝓbat̃: tũ qꝛ pleriq; ex familia ad peccanduꝫ proni / potẽtes ieiunare / oblato cibo ieiuniũ ſoluũt qui (ſi cibus nõ miniſtraret̃) ieiunarent: qꝛ iuxta cõmune ꝓuerbiũ: obiecta mouẽt potẽtiã. ¶ Preterea multi moribꝰ infirmi carnales exteri cognoſcẽtes / tã publice ac indifferẽter omnibꝰ miniſtrari cibos

in bina refectione: hoc ipsum imitantur/ aut errore decepti putantes preceptũ illud nõ ligare: pro eo q a maioribus de quibus meliora presumãt: nõ seruatur. aut quia cupiditate propria illecti excusatione multitudinis pretendẽtes imitantur in malo. Quis enim numerabit eos qui exemplo tali preceptũ trãsgrediuntur: alias nõ facturi/ nisi viderẽt tam generaliter simile in maioribus? Item soluẽtes ieiuniũ ab ecclesia preceptũ publice: in quibus nõ apparet ratio excusans corã pusillis: aut infirmis fratribus/ id est ad peccãdũ pronis/ peccãt mortaliter: etiã si in eis fuerit aliqua causa latens/ qua in sua cõsciẽtia a ieiunio excusantur: ergo cooperãtes eis per administrationẽ ciborum: vicibus pluribus eiusdẽ diei/ similiter peccãt mortaliter. Cõsequẽtia tenet: quia ministrando cibũ prebent eis facultatẽ et materiã ac instrumẽta peccãdi: et per hoc coadiuuãt et cooperantur peccato. Nõ enim resistunt: et ideo cõsentire iudicantur: secundum c. error. lxxxiij. dist. Antecedẽs probatur: quia tales scãdalizãt pusillos. i. infirmos ad lapsum pronos/ prebẽdo eis occasionẽ mortalis ruine: scz soluẽdi preceptũ/ aut temere iudicãdi/ aut errãdi: nã publice faciũt factũ a lege ecclesie gñaliter prohibitũ: nec causam reddũt exẽptionis sue a generali precepto. Sed ois talis scãdalizat: prebet enim per hoc factũ nõ rectũ occasionẽ ruine. Nec eos excusat si propter aliquã causam latentẽ nõ teneantur ad ieiuniũ: nam secundum doct. beatũ Tho. ij. ij. q. xliij. arti. vij. et Rich. iiij. sententiarũ dist. xxxviij. arti. vlti. q. ij. etiã bona opa spũalia: que nõ sunt de necessitate salutis occultãda sunt aut differẽda propter cauere scandalum: donec scãdalũ cesset, reddita ratione ad quod etiã allegatur. l. dist. aliquãtos. vbi Innocẽ. innuit q propter scandalũ aliquod omittendũ est quod iure esset faciẽdũ. Hinc et Joan. cancel. Parisien. in trac. de regulis moralibus hanc regulã ponit. Quilibet ab omni actu cui nõ est astrictus aliũde: tenetur desistere/ qñ timet aut timere debet secundum vehementẽ coniecturã scandalũ pusillorum: quousqz de illo cõpescẽdo diligentiam compleuerit: nisi forte pro cõi vtilitate vnctio spũssancti doceat illud pro tunc esse agẽdũ: vt Christus fecit in publicatione sacramẽti. Jo. xj. et dicit Rich. vbi supra. Si probabile est q ex opere supererogationis scãdalizetur mortaliter: tunc omissio illius operis est in precepto. Si aũt probabile est q nõ scandalizatur nisi venialiter: omissio illius operis est in cõsilio. ¶ Postqz aũt ostẽsum est proximo: q ex tali opere scãdalizari nõ debet: et debito modo suasum: vt nõ scandalizetur: nõ tenetur homo opus illud omittere propter primi scandalũ vitãdũ: quia si post talẽ instructionẽ et suasionẽ scandalizetur/ tunc illud scandalũ nõ proueniret tam ex infirmitate vel ignorantia: qz ex malitia/ qd est scandalũ phariseorum propter qd bona opera nõ sunt omittẽda. Propter idẽ beatus Augu. docet q infirmus corpore si ieiunare nõ preualet: sibi soli vel cũ alio infirmo preparet: ne scz in publico comedẽs alios scandalizet. Si ergo opa bona supererogationis et meritoria intermittenda sunt: vt caueatur scãdalũ pusillorum: quãtomagis opus indifferẽs: aut speciem mali habẽs/ quale est bina comestio in die ieiunij: que vtiqz hz speciẽ mali: cũ sit cõtra verba precepti: qm secundum apostolũ. j. Thes. v. nõ tantũ a malo: sed etiã ab omni specie mali abstinere precipimur. Cui cõsonat illud. ij. Cor. vj. Nemini dãtes vllã offensionẽ. Hec clare satis docet apostolus j. Cor. viij. et. x. vbi de idololatris loquitur. Astruit enim q licet habẽs bonã cõscientiã per quã nouit q idolũ nihil est neqz venerãdũ: et per hoc q immolata idolis nõ consequebantur aliquã consecrationẽ: vti gẽtiles credebãt: nec aliquam immũditiã vt iudei existimabãt: et ideo ea sicut cetera nõ immolata mãducari licitũ fuit: tñ si illa cũ scãdalo infirmorum verã hanc scientiã nõ habentiũ mãducaret/ peccaret: et interitus fratris scãdalizati reus existeret. Infirmi

nãqz fratres conuersi videntes sciolos manifeste et indifferenter comedere idolothyta/ putabãt hoc ab eis fieri in veneratione idolorum: aut aliqd numinis esse in immolatis. Et in hoc suo errore cõfortabantur ex mãducatione sciolorum: et exẽplo eorũ alliciebantur ad sequelã. vnde ait apostolus. Esca enim non nos cõmendat deo: quia quãtum est de se/ nõ facit nos maioris meriti vel demeriti: vt exponit lyra. Unde subdit apostolus. Neqz enim si mãducauerimus scz idolis immolata/ abũdabimus proficiẽdo scz in gratia. Neqz si non mãducauerimus deficiemus/ videlz a gratia intelligẽdi rõne, talis cibi. Et iõ vtrũqz licet: dũmodo intentio nõ fuerit distorta: vt scz comedens hoc agat in veneratione idoli. Aut abstinẽs credat cibũ immolatũ aliqd numinis vel immũditie cõtraxisse ex eius immolatione. vnde subdit. Videte autẽ ne forte hec licẽtia vestra offendiculũ fiat infirmis. Si enim quis viderit eum qui habet scientã in idolio recumbentẽ: nõne cõsciẽtia eius/ cũ sit infirma: edificabitur ad comedendũ idolothyta? Et peribit infirmus in tua cõsciẽtia frater propter quem Christus mortuus est. Sic aũt peccãtes in fratres et percutientes cõscientiã eorum infirmã in Christũ peccatis. Quapropter si esca scandalizet fratrẽ meũ: nõ manducabo carnes in eternũ: ne fratrẽ meũ scandalizẽ. vbi Lyra. Talis abstinẽtia est meritoria et etiã necessaria ad salutẽ: saltem quousqz doceat infirmos q talis comestio nõ est illicita. Ad idẽ. c. x. Oia mihi licent: sed non oia expediũt: omnia mihi licent: sed nõ omnia edificant. Nemo qd suũ est querat: sed qd alterius: omne qd in macello venit mãducate/ nihil interrogãtes propter cõscientiã. Dñi enim est terra et plenitudo eius. Si quis vocat vos infideliũ: et vultis ire: omne quod vobis apponitur mãducate: nihil interrogãtes propter cõscientiã. Si qs aũt dixerit: hoc immolatũ est idolis: nolite mãducare propter illum qui indicauit et propter cõscientiã: cõscientiã aũt dico nõ tuã/ sed alterius. Sequitur. Sine offensione estote iudeis et gẽtibus et ecclesie dei. Hec ibi. ¶ Quid ad propositũ clarius dici posset? Si enim frater habens causam legitimã soluẽdi ieiuniũ: sed occultã (et ita cõsciẽtiã bonã: qua ipse nouit q soluẽdo ieiuniũ nõ peccat) mãducat corã infirmo fratre ignorãte causam hmõi: scandalizat infirmũ fratrẽ: et sic in sua cõsciẽtia perire permittit fratrẽ infirmũ: pro quo Christus ne periret mortuus est: et per hoc peccat nedũ in fratrẽ: sed in Christũ. Hinc Hiero. super Micheã. Dantes occasionẽ scãdalo: rei sunt eorũ qui pereũt scandalo. Et beatus Ambro. super locũ apostoli allegatũ. In tua scientia. i. in tua peritia illũ occidis: qñ in te fieri videt qd ille aliter intelligit. Et tu eris occasio mortis fratris: quẽ Christus vt redimeret crucifigi se permisit. Et sequitur. Quantum enim malũ est per illicita delinquere/ tantũ malũ est per ea que concessa sunt offendere. Sic enim lex permisit que concessit vt modus tñ sit quẽ custodiãt: puta vt fiat sine offensione et scãdalo proximi. ¶ Ex quibus oibus satis estimo deductum/ q habẽs causam legitimam manducãdi in precepto ieiunio/ sed occultã: manducando coram infirmo/ manifeste causam hanc ignorãte propter scãdalũ fratri prestitũ mortaliter peccat: nõ quidẽ mãducando precise: sed cũ scãdalo nondũ remoto mãducando: licet enim mãducatio ex se nõ esset nõ recta: tñ est nõ recta propter modũ manducandi: quia est cũ scãdalo proximi. Et ideo similiter ministrãtes cibũ per cuius sumptionẽ scandalizant: mortaliter peccant: quod fuit probandũ: secus si remoueatur scandalũ per manifestã causam excusantem aut expositionẽ cause latẽtis. ¶ Per hoc ad rationes in principio dubij factas. Prime ante oppositũ sunt pro cõclusione. Ad primã post oppositũ de cõi cõsuetudine: dicendũ q non est cõis cõsuetudo apud hões sue saluti solicitos et deum timẽtes: qui nequaqz ministrãt cibos/ nisi prius informati q ad sit

Ad rõnes. Ad primã.

q adsit legitima excusatio. ¶Preterea cōsuetudo
que manifeste est cōtra preceptū ecclesie nō abolitū
non meretur dici consuetudo sed corruptela: sicut
nec illa que inducit ad peccatū: vt in.c.ex parte.et.c.
cum tanto.de consue. vbi dicit q cōsuetudo nō pōt
preiudicare iuri positiuo: nisi fuerit rōnabilis et legi
time prescripta. Nō pōt aūt dici rōnabilis que indu
cit ad peccatū: et laxat frena cōcupiscētie: qualis est
hec de qua nunc agitur. Et sicut in via cognoscēdi
non est sequenda multitudo populariū indoctorū
sm Arist. sed sentētia multorū sapiētiū et expertorū: ita
in via morū nō est sequēda turba ad faciendū ma=
lum: nec in iudicio plurimorum: nec indicio popu=
li acquiescendū est: vt deuiet a vero. Exo. xxiij. quia
multi vocati: pauci vero electi. Matth. xx.c. Et angu
sta est porta: et arcta via que ducit ad vitam: et pauci
sunt qui inueniūt eā. Unde conādū est cuilibet fi=
deli: vt fit de nūero paucorū honestorum deū timētiū:
et nō de numero multorū sm carnē viuentiū. Nam et
Ad secūdū. stultorū infinit9 est numerus. ¶Ad scdm dicēdū q
maior rationis vera est de iudicio sm certitudinem
moralē et probabilē suspitionē: nō sm infallibilē eui
dentiā. Et ad eius probationē dicit causa veritatis
maior est: quia rationabilr timet piculū peccati mor=
talis in sumente cibū: in quo nulla apparet legiti=
ma excusatio. Et sm dictū sapientis. Qui amat pe=
riculū in illo peribit. Eccli. iij. ¶Ad minorē dicit q
nō sunt iudicandi peccare mortaliter iudicio certo
certitudine infallibili: possunt tn sic iudicari certi=
tudine morali. Quod etiā de quolibet presumenda
sunt meliora: verū est dū nō agit apte cōtra preceptū:
qd in proposito verū est non tam de precepto ieiunij:
q̄ de precepto scādalū cauendi. Beda aūt loquit de
iudicio certo/certitudine euidētie/nō certitudinis
Ad tertiū. KK moralis: alioqn nūq essent preuenienda dāna contin
gentia et futura pericula. ¶Ad tertium satis respō=
sum est in solutione replice adducte. Nec est sile qd
allegat extra de sepul.c.sacris. qm in isto casu nulla
pōt esse certitudo: sm quā possent discerni ossa excō
municatorū ab ossibus nō excōicatorū. Si aūt esset
via aliqua humana discernendi ossa excōicatorum nō
relinquerentur cum ceteris. In proposito aūt est via
remouendi dubiū per moralē certitudinem discer
nendi hos ab illis: etiam per inuestigationē si sint
cause excusantes: in qua inuestigatione puto cre=
dendū fore ei qui inuestigat atq condescēdēdū: si
causa per eū allegata fuerit sufficiens. ¶Preterea
et si maneret dubiū an haberet legitimā excusatio
nem nō ieiunādi: nō tn manet dubiū quin publice
comedendo priusq rōnem reddat: dum causa excu
sans non est manifesta: mortalr peccet primū scan
dalizando: propter qd dans occasionē huic scandalo
per cibi ministrationē eidē pctō inuoluit. Per idem
dicit de exemplo zizanie/qd verum est si nō posset
eradicari peccatū sine turbatione innocētum/susti
nendi essent nō ieiunantes: non tn eis foret coope=
randum cibum porrigēdo: quia non sunt faciēda ma=
la vt eueniant bona. In proposito aūt non sic: quia sine
periculo: immo laudabiliter pōt subtrahi cib9 alio=
quin nunq essent corrigendi peccatores: nec a bo=
nis separandi. Ideo notāter dixit dñs. Ne forte col
ligentes zizania simul eradicetis et triticum: sinite
vtraq crescere. Ubi duo notant: vnū periculum tri
tici et eradicatione zizaniorū: secundū q nō dicit/
fouete aut promouete vel impingnate vt crescant
zizania: sed sinite crescere. Et valde refert permitte
re malum et cooperari ad malū. Primū pōt qnq be
Ad quartū. LL ne fieri: secundū nunq: ideo et dñs permittit malū
sed nō operat malum. ¶Ad quartū plane dicit qd
paterfamilias tenet dare cibū ordinate sm regulā
iustitie: nō in cōtumeliā creatoris aut ecclesie sicut
et preciū: sicut si videret paterfamilias famulū suum
dato precio iam velle fornicari: aut tradere alicui
vt interficiat innocentem: pro tunc non debet dare:

sicut nec depositū reddere in dānū imminēs depo=
sitario aut reipublice. ¶Ad vltimum dicit/q ratio Ad quintā.
illa est ad oppositum: nam propter scandalū tollēdū
nō sunt ministrandi cibi: per quorū ministeriū orit
scādalū pusillorū: vt ptz in probatiōib9 tertie vie. Et
cum dicit q per subtractionem cibi datur occasio
blasphemie etc. dicit q non est ibi scandalū actiuum
sed passiuum: nō enim datur scandalū: sed accipit. Qui
enim recte agit sm oēs circunstātias: nō dat scādalū:
quia scādalū est dictū vel factū nō rectū prebens oc
casionē ruine. Recte autem agit ipse qui preceptum
seruat: et non dat arma violandi precepta. Scāda=
lū autem (de quo ratio) ex propria malitia acceptū
est: et est scandalū Phariseorū: quod sm doctrinam
christi/contēnēdū est dicente domino: Sinite eos.
haud dubium quin Pharisei ceci sunt ex sua mali=
tia et duces cecorum Mat. xv. Et tantum de illo du
bio sexto: cui sese subnotati viri doctissimi Tubin=
gensis gymnasij subscripserunt huiōi sub tenore.
¶Ita vt decisum est sentio etiā ego Conrad9 Su=
merhart inter sacre theologie professores minimus
in Tubingensi gymnasio ordinari9: credēs proposi=
tionē responsiuā ad qōnem esse veram valideq pro=
batā: obiectiōibus quoq esse satisfactū. Atq dicēs
primo q propositio posita precipue et maxime hz ve
ritatem in eo qui proprio motu et spōte irrequisitus
ministrat illis de quibus in propositione. Id enim
agere/qd aliud est q̄ ad violandū preceptum non
dum inflammatos inflammare: eis deniq tentato
ris more q nōdum cogitauerāt: necdum cōceperāt
peccare materiam tētationis offerre et opportunita
tem prebere ac admonere: vt id explere cogitēt: vel
ad min9 probabili vel equilibri periculo illi9 inflāma
tionis ac admonitiōis sese exponere. Scdo etiā eā
veritatē habere dico in eo q non proprio motu: sed
ad requisitionē sui familiaris vel hospitis: in quo tn
nō apparet legitima causa: ministrat ei/nō premissa
legitime cause inuestigatione. ¶Tertio si requirens
legitimā causam alleget: et tn illam causam subesse
non appareat requisito: nisi ex seriosa relatiōe requi=
rentis eā sibi inesse aliter docere nō potētis: pōt re=
quisitus ei credere (nisi ex signis probabilib9 animum
ei9 mouere debētib9 appareat fictionē subesse) im=
mo paterfamilias credere debet: et sic credendo mi=
nistrare: ne debitum negando: vt charybdin vitet:
iustitiā violet incidēs in scyllā: ita tn q causa alle=
gata alijs corā quibus ministrat seriose exponatur
alioqn mulieri impregnationem exterius non ap=
parētē: nec nisi relatione docibilē allegāti: et pediti
tota die laboriosum iter se fecisse alleganti: nec id
aliter docere potēti ministrare nō posset. Sic etem
confessor credere pōt et debet: atq credēs absolutio=
nem ministrare confitēti/alleganti se nihil eorum que
confitēda sunt reticuisse: quin tn etiā tenet nō mi=
nistrare indigno. ¶Quarta etiam propositio habet
veritatē in eo qui (siue spōte siue requisit9). Occulte
ministrat ei in quo legitima causa: nec ex seipsa: nec
ex seriosa relatione requirentis apparet. Nā etsi per
illam occultationē cesset scandalū apud alios: non
tn cessat ipsum vel eius periculū apud eū cui mini
strat: secus vbi credit causam legitimā subesse ad
min9 ex relatiōe seriosa: lz exteri9 nō appareat: quo
modo intelligo illud qd dicit in prima declaratiōe
propositionis/ibi dicit primo. ¶Hec quatuor solum
pro mee cōsciētie serenatione exprimere volui: ne ali
ter q̄ debuerim decisionē ipsam intellexerim. In horū
testimoniū sit man9 mea propria et signū subscriptū.
¶Ego frater Andreas proles ordinis fratrū eremi
tarū sancti Augustini vocatus sacre theologie le=
ctor (licet immerit9) credo prescripte questionis de=
terminationem esse verā: catholicam et salutarē: qd
protestor manu propria.
¶Quoniā pro nūc nulle occurūt mihi rōnes: quare
propositio respōsiua predicte questionis nō debeat

iudicari vera: ideo hmõi ꝓpositionẽ tan̄ veritati cõsonã sequor ꝛ amplector: ego Hieronym⁹ de Croacia iuris vtriusq; doctor legum ordinarius in felici studio Tubin. quam tñ ꝓpositionẽ sic limito ꝛ itelligo de ministrantib⁹ cibũ vltra semel in die/ cibũ scʒ per modũ cene: sec⁹ si p modũ collationis ministrarẽt/ cibũ. s. illũ q̃ ſm ꝯsuetudinẽ loci dat̃ p collatiõe sine solẽni apparatu cene: puta panes/ crustulas/ vulgo/ bretzgen/ electuaria/ ficus ꝛ similia. Et hoc in loco vbi viget talis cõsuetudo faciendi collatione cũ p̃dictis cibis: vt est in patria nostra Sueuie: q: tũc nõ crederẽ ministrantes in tali casu cibũ ſm loci ꝯsuetudinẽ peccare/ put nec collationãtes puto peccare. Qđ autẽ tali possit licite ꝛ absq; pctõ fieri collatio ſm cõsuetudinẽ loci: lati⁹ ꝓbabo i vna alia schedula: quã mittaʒ vestre paternitati cũ alio nũtio: iaʒ cõtẽt⁹ sto allegare Panor. idẽ tenẽtem in rub. de obser. ieiu. in. j. coll. Et fratrẽ Baptistã ordinis minorũ de obseruãtia decretoꝝ doctorẽ in suis summulis Baptistiniana et Rosella dictis. no. xiij. in prin. quid de colla. vbi etiã refert et seq̃t Pañ. in loco supra alle. Idẽ sentit Inno. l. c. j. de obser. ieiu. Nã ex q̃ nõ habem⁹ aliã ꝯstitutionẽ eccl̃ie dãtẽ nobis certã formã quo ad collationes omittẽdas vel nõ omittẽdas/ recurrẽdũ est ad cõsuetudinem loci. ar. c. illa. xij. dist. ꝛ c. vtinã. lxxvj. dist. vbi tex. Cheroniũ. ꝛ l. c. certificari. de sepul. Cõsuetudo em̃ est optima legũ interpres. c. cũ dilect⁹. de cõsue. l. si de interpretatione. ff. de legibus.

¶Et ego Martinus Planch de Dornstettẽ sacre theologie baccalaureus formatus/ pleban⁹ in Tubingeñ. (licet immeritus) protestor manu propria me credere questionis mote determinationem esse verissimam et omnino catholicam.

¶Ego Uuendelinus Stambach sacre theologie professor/ ac in Tubingeñ. gymnasio ordinari⁹ immeritus premissam propositionẽ in questionis decisione magistraliter positã/ ratione et auctoritate fulcitã/ dico ꝛ sentio sanã fore ꝛ catholicã: inquãtũ precise loquitur de ministrantibus publice cibos: quibus ieiuniũ soluitur: quod est ab ecclesia preceptum eis in quibus nulla apparet legitima excusatio: ꝛ hoc per modum cene: ꝛ non vt vulgo dicit̃ absq; dolo in fraudẽ ieiunij per modum inculpabilis collatiuncule: nam si princeps vel alius quedã esculenta sole vel igne cocta: quorum vsus ac talismodi collationes adaptari solet: personis discretis more patrie offerret: nõ quatenus deuorent̃: sed vt aliquid inde sumat̃ per modũ inculpabilis collationis/ nõ nocturne refectiõis vel crapulose ingurgitationis non credo tales peccare: secus dũ talia incautis et voracib⁹: qui proprie inuenemores salutis: sciẽter proponunt: aut ab eis nõ remouent̃/ visa ꝛ cognita voracitate eorũdẽ. Ita sentio ego Uuẽdelin⁹ ꝓtestor manu ꝓpria saniori semꝑ salua sñia.

¶Propositionẽ questionis p̃misse pro eiusdẽ solutiõe positã credo ego Cõrad⁹ Ebinger iuris vtriusq; doctor/ necnõ nonorũ iuriũ studij Tubingeñ. ordinari⁹/ fore verã ac iuri ꝛ rationi cõsonã: put manus mee scripto presenti attestor.

¶Ego Martinus Uuanius/ vulgo Preninger cognominat⁹ vtriusq; iuris doc. ꝛ in preclaro Tubingeñ. gymnasio põtificij iuris ordinari⁹ matutinus/ sentio per ea que scripta sunt non minus catholice ac fundamẽtaliter: q̃ subtiliter atq; acute esse absolutam. q. premissam. Et pro ei⁹ determinatione huiusmodi puto etiã nõ parũ facere rationem talẽ. Regulariter in dubijs via tutior est eligẽda. c. iuuenis de spõ. c. ad audientiaʒ. de homi. et. c. illud. de cle. excõ. mi. Et maxime hoc procedit in his que salutẽ anime respiciũt: in quibus semper id quod est tuti⁹ ꝛ sine periculo anime explicari põt: tenẽdũ ꝛ eligẽdũ est per tex. in cle. exiui. §. nos itaq;. de verb. sig. ꝛ in. d. c. ad audiẽtiã. c. significasti. ij. ꝛ c. penul. de homi. ꝛ. d. c. illud. idem voluit glo. in. c. vnico. de scru. in or. fa. Panor. domi. Alex. ꝛ doc. in. d. c. iuuenis. et Panor. in. c. peñ. de sen. excõ. Hinc fit vt licet in foro contentioso quãdo agitur de pena pro irregularitate imponẽda: in dubio quis debeat censeri non irregularis: tamẽ secus est in foro penitẽtiali: in quo in dubio talis debet cẽseri irregularis: eo q; hoc est tuti⁹. Ita notabiliter dixit Panor. in. d. c. ad audientiam. inquiens idẽ esse vbicũq; dubitatur de delicto aliquo: ꝛ sequitur eũ Jo. de ana. ibi. Cũ autem non sit dubiũ quin multo tutior: ꝛ min⁹ periculosa quo ad animã sit determinatio questionis premissa q̃ eius cõtrariũ: merito eam amplecti ꝛ tenere debent omnes in foro cõscientie siue penitẽtiali: prout ipsam amplector ꝛ teneo ac verã et catholicã esse credo. In cuius rei testimoniũ ꝓpria manu me subscripsi p̃dicte determiatiõi. Laus deo altissimo

¶Et ego Conradus Uesseler decre. doct. sacre theologie bacca. ecclesie sc̃ti Georgij in Tubingeñ. canonicus/ sentio proposite questionis determinationem veram/ iuri ꝛ rationi cõsonã. addo: quod mihi videtur: saluo semper iudicio meli⁹ sentientiũ: qđ consuetudo contra constitutionẽ ecclesie positiuaʒ de obseruatione ieiunij disponentẽ; valeat: si saltem sit rationabilis ꝛ legitime prescripta. c. fi. de ꝯsuet. nam q̃uis tempore quadragesimali ante vesperas non liceat sumere cibũ. c. solet. de conse. dist. iij. tamen seruientes mensis religiosorum ꝛ dominorum: vel gratia medicine quid recipientes de consuetudine hanc horam anticipare possunt. ſm Jo. an. et Panor. de obser. ieiu. in rubr. qui ad hoc allegant Inno. Host. ꝛ alios. Neq; talem consuetudinẽ irrationabilem censeo: cum a iure non damnet̃: neq; sit cõtra boni viri arbitriũ. Panor. d. c. fina. de consue. iiij. colle. Item idem cum dicit Panor. super rub. de obser. ieiu. sentio circa collationes faciendas: q; videlicet in hoc standum est cõsuetudini loci: neq; videntur tales collationes serotine saltẽ expresse contra eccle̾sie cõstitutionẽ. Nã. c. solet allegatũ: prohibet ante vesperas prandiũ sumendũ vlteriorẽ esum expresse non ꝓhibens: q̃uis consuetudine receptũ sit q; solũ semel de die comedat: que consuetudo: quasi vim legis hʒ: eque obseruãda est. c. in his. xj. dist. In quorũ robur manu ꝓpria pretacte determinationi me subscripsi.

¶Sequitur determinatio facultatis theologice studij Maguntinensis.

Utrum patresfamilias tabernarij ꝛ hospites peccẽt mortaliter cibos in ieiunijs ab ecclesia p̃ceptis mane ꝛ sero indifferẽter omnibus ex familia et hospitibus: sicut in alijs dieb⁹ ministrantes.

¶Famose maguntinensis vniuersitatis sacra theologica facultas de proposite questionis determinatione congregata simul: ꝛ de eius veritate requisita prout sequitur respondit.

¶In primis: q; presentis questionis determinationem quemadmodũ in codice quodam trãsmisso cõtinet̃: nullo falsitatis morbo pollutaʒ fore ꝓsertim vbi ꝓbatio ei⁹ externa via agitur: quaʒ oĩno illuminandã (pace oĩm salua) p̃dicta theologica facultas credit sic asserens.

¶Quod ministrãs cibos quibus quadragesimale ꝛ reliquũ ecclesie ieiunium frangitur/ ꝓpter causaʒ ex seriosa relatione cui ministrat: ministrãtis tñ nõ errans cõscia/ illius relationis oppositũ dictans: ꝛ super hoc ministrans/ illum ipsum a mortali pctõ nequaq̃ immunem credit. Ostendit̃ hoc ex communi doctrina: q; quicq̃d fit contra conscientiam tam in prohibitionib⁹ q̃ in preceptis edificat ad gehẽnã:

habet hoc.xxviij.q.j.oẽs.§.ex his.⁊ alibi. Qd̃ precipitur imperatur: quod imperatur: necesse est fieri: si non fiat: penam hȝ.xiiij.q.j.quisquis. ¶ Dicit scd̃o supradicta facultas/ ꝙ collationes serotine in cibo ⁊ potu dũ sumunt per modũ cibi nõ simplicis morselli: sed per modũ accuratiorẽ: ⁊ ad explendã voracitatẽ ruminã/ expresse cõtra ecclesie constitutionẽ videnẽ esse: nec in iam dictis collationibus loci cõsuetudini standũ est. Prima pars ostendit hoc modo. Catholice ecclesie consuetudo ⁊ ordinatio hȝ ꝙ in ieiunio ab ecclesia precepto solũ semel in die/ comedatur: vt traditur.xj.dist.c.in his. Sed sumens collationem serotinã modo predicto/ vel comedit: vel nõ comedit. Si primũ: constat ꝙ talis cõtra ecclesie agit ordinationẽ. Si nõ comedit: habet theologica facultas qd̃ pretẽdit. Scd̃a pars.s. nec in iã dictis collationibus loci consuetudini standum est ꝙ̃uis ex iam adductis ostensa videaẽ. Adiungit tñ dicta sacra theologica facultas / ꝙ ecclesie ritus et vsus loci consuetudini pferendus est. Ecclesie aũt vsus ⁊ ordinatio nõ admittit nisi vnũ esum: igitur collationum vsus queadmodũ dictũ est: nisi efficax ⁊ nõ larvata interuenerit occasio: nõ cõsuetudo/ sed populi corruptela potius cẽsenda est: dũ eñ excusans necessitas nõ interuenit: nullus oĩno tẽpore ieiunij cibo serotino tempore sumi neq; exhiberi dȝ: quoniã si aliter agit: cõstat ꝙ in cõtumeliã ⁊ creatoris ⁊ ecclesie sumit aut exhibet: ⁊ cõtra deũ fabricat ea que ƀm rectã ecclesie catholice consuetudinẽ statuta sunt. Turpe igitur arbitraẽ sepe dicta theologica facultas ecclesie abijcere ordinationẽ: ⁊ pro ea loci inducere cõsuetudinẽ. ¶ Quapropter tertio dicit/ ꝙ ieiuniũ tam corporale ꝙ̃ spirituale quo a cibis demonuȝ: hoc est peccatis quis abstinet: est de precepto ecclesie. Ostenditur hoc in scriptura q̃ dicit. Predicate ieiuniũ.iij.Reg.xxi. Illud aũt spernitur/ violatur ⁊ infringitur/ dũ in vesperũ deliciosa collationum sumptione quis reficitur. Nec abstinẽtia perfecta reputanda est/ que collationũ saturitate cõpensatur: ⁊ hoc ex scriptura que dicit. Ecce in die ieiunij vestri inuenitur volũtas vestra. Esa.lviij. Quia igiẽ ieiunia illa fortia tela sunt aduersus temptamenta demoniorũ (cito enim per abstinentiã deuincunẽ ex scriptura que dicit. Hoc genus nõ eijcitur nisi per orationẽ ⁊ ieiuniũ. Mat.xvij. Sed inmũdi spũs sese magis inijciunt: vbi plus vident escam ⁊ potũ: veluti in serotinis collationibus ieiunij tẽpore: vt supra dictũ est) igitur loci consuetudo quo ad huiusmodi collationes faciẽdas abijcienda est ⁊c.

¶ Propter hoc memorata theologica facultas concludit/ ꝙ cibus nobis presertim ieiunij tẽpore sutinendus est qui cõcupiscentie estus tẽperet ⁊ min⁹ succendat: sed per collationes serotinas modo supradicto nõ temperatur hoim concupiscentia: sed magis incendiẽ: igitur talis cõsuetudo abijcienda est: eo ꝙ serotina deliciosa collatio est cib⁹ impertinens ⁊ superfluus ad ieiuniũ ab ecclesia preceptũ: ex eo etiã ꝙ salubritati eius qui sumit cõtrariatur dũ volũtatis rectitudini repugnat. Omnis aũt talis deliciosa serotina collatio fit: vel canonicã refectionis horã preueniendo (dũ nõ alterũ ieiunando crastinum expectat) sed pluries ꝙ̃ semel comedẽdo preuenit: aut sit tantũmodo ventris ingluuie ⁊ saturitate: vt quarũlibet multitudine gaudeat escarum velut accuratioribus epulis oblecteẽ qui sumit: sed quilibet istorum modorum est illicitus: igitur ⁊ loci cõsuetudo/ quo ad deliciosas ⁊ serotinas collationes absq; efficaci ratione excusante est illicita: q: talis: vt sic preter rationẽ ⁊ contra rectitudinem fit ⁊c.

¶ Expectet ergo perfecte ieiunans legitimũ tẽpus de nonis ad nonas: deinde castiget ⁊ refrenet desideriũ carnis: demũ vt nihil extra assuetũ vsum ⁊ cõmunem sumatur. Si enim ieiunãdo ampliorẽ aut magis accuratũ sumat cibũ: scito idipsum ieiuniuȝ vanitatis morbo pollutũ. Hec sunt que circa presentis questionis veritatem ex conscientijs horum dede sepe dicta theologica facultate in alma Maguntinensi vniuersitate dicenda videbantur.

¶ Anno gratie.M.cccc.xcv. mensis Octobris: die vero eiusdem quinta/ teste sigillo facultatis iam dicte anno/ mense ⁊ die vt supra. Laus deo.

Questio.iiij.

Quarto queritur circa tertiã partẽ satisfactionis: que est eleemosyna: vtrũ eleemosyna que est pars satisfactionis sit de cõsilio/ aut de necessitate salutis. ¶ More cõsueto tribus articulis expedietur hec questio. ¶ Quãtum ad primũ articulũ notandũ/ ꝙ ƀm Alexã. par. iiij.q.cv.mẽb.j. Nomẽ eleemosyna quod grecum est dicitur ab elois quod est miserere: ⁊ mois quod est aqua/ quasi aqua miserationis. Itẽ dicitur ab hely quod est de⁹: ⁊ mois aqua: quasi aqua dei vel aqua diuina. Et ƀm has interpretationes eleemosyna est opus misericordie pietate deductũ in esse ⁊ diuino mãdato aptũ ad peccata extinguẽda. Aqua eñ pietatẽ importat: ƀm illud Hiere.ix. Quis dabit capiti meo aquã: ⁊ oculis meis fontẽ lachrymarũ? Quod etiam deus mãdauerit eleemosynam: patet Luc.xj. Date eleemosynam: ⁊ ecce omnia mũda sunt vobis. Et quoniã extinguere peccata cõuenit eleemosyne: hoc est ex virtute diuina: non ex natura actus: ideo dicitur aqua diuina: hinc Eccl'ia.iij. Ignẽ ardentẽ extinguit aqua: ⁊ eleemosyna resistit peccatis. Hec ergo descriptio magis est etymologia ꝙ̃ diffinitio.

Artic^u.I.

Nota.I.

¶ Secundo notandũ ꝙ eleemosyna (vt dictũ est supra.q.ij.huius dist.) tripliciter põt accipi. hic vero accipitur proprie (vt distinguitur contra alia duo satisfactionis opera) pro opere pietatis impenso primo ad releuãdum indigentiã corporalẽ: ⁊ hoc modo potest sic describi ƀm Alex.⁊ Tho.in.iiij.dist.xv. Eleemosyna est opus siue largitio rei necessarie/ facta indigenti ex cõpassione propter deũ. Et addendũ est. Ad releuandã indigẽtiã corporalẽ: alioqnin cõueniret etiã eleemosyne spirituali. ¶ Diciẽ opus siue largitio: qm̃ eleemosyna (vt hic accipitur) nõ est virtus: neq; habitus: neq; virtutis actus elicit⁹: sed actus exterior imperatus. ¶ Si queris cuius virtutis. Rñdetur ꝙ idẽ actus exterior põt a plurib⁹ virtutibus imperari: immo a virtute ⁊ vitio. Et si ideȝ act⁹ põt simul fieri a plurib⁹: põt simul esse virtuosus ⁊ vitiosus: nõ quidẽ intrinsece ⁊ essentialiter: sȝ denoĩatione extrinseca: sicut si duo simul vestirent pauperẽ: vn⁹ ppter iactãtiã ali⁹ ex cõpassione ppter deũ: exterior pauperis vestitio esset simul virtuosa inquantũ pcedit ex cõpassione ⁊ charitate propter deũ ⁊ vitiosa inquantũ pcedit ex iactãtia. Sic ergo ad faciendũ eleemosynã plures virtutes possunt inclinare.s.charitas dei: amor primi: liberalitas: mĩa etiã iustitia si fiat intẽtione satisfaciẽdi p pctis: et p hoc reduciẽ ad diuersas ṽtutes. ¶ Diciẽ rei necessarie.i.cõuenientis seu vtilis indigẽti/ ad excludẽdũ dationẽ rei discõueniẽtis: sicut esset datio alicui⁹ rei induceẽtis ad pctm̃: vñ ptȝ ꝙ necessarie hic nõ dicit necessitatẽ simpl'r dictã: neq; ex cõditione: sed multũ large capiẽ p re vtili siue cõuenienti: ⁊ importat oẽȝ largitionẽ q̃ põt pecunia mẽsurari. Et sic etiam visitatio infirmi/ aut captiui/ seu in turbatiõe existẽtis etiam est datio rei necessarie: q: ipsa visitatio est res necessaria.i.cõueniẽs ⁊ consolatoria afflicto: lȝ et ipsa visitatio nõ sit sine donatione alicui⁹ muneris corporalis vel spũalis: alioqn non mereẽ pprie dici visitatio. ¶ Diciẽ indigẽti: hoc est ei q̃ talib⁹ caret: nec ex se: nec ex suis habere põt: vñ largitio munerũ facta abũdantib⁹ nõ est eleemosyna. ¶ Sed hic est aduertendũ ꝙ aliqñ qs indiget aliquo nõ pro se: sȝ p alio misero cui⁹ curã gerit. Et largitio taliũ etiã

Nota.II.
B

includitur in rõne eleemosyne: vnde dona data clericis bñficiatis et abũdantibus tanq̃ ꝓcuratoribꝰ et dispẽsatoribus pauperũ pertinẽt ad eleemosynã: sed si alia darentur intuitu ipsorũ clericorum abundãtium tñ: sic datio illorum non esset eleemosyna. ¶Et additum est ad releuandũ indigentiã corporalem: ad excludendũ eleemosynam spũalem: que exhibet in doctrina/ in cõsilio et hmõi donis/ ad aiam pertinentibus: prout in hoc metro cõtinet. Cõsule/ castiga/ solare/ remitte/ fer/ ora: hoc est fm Palu. dis. xv. q. iij. arti. iiij. Cõsule dubitãti: doce ignorantẽ: castiga delinquentẽ: cõsolare tristẽ: remitte iniurias in te peccãti: fer patiẽter aliorũ infirmitates: ora pro oibus: ad hec cetera opa spũalia reducunt. ¶Descripta est aũt eleemosyna hic ꝑ opere pietatis corporali: put distinguit cõtra alias duas partes satisfactionis: sed extendẽdo ad spũalia coincidit cũ alijs: vt patet. ¶Dicit ex compassione miserie ꝓximi: qm̃ datio muneris nõ intuitu miserie et indigentie psone: sed obligationis eius ad aliqd officiũ ꝓuidẽdũ siue labores: aut ꝓpter aliã retributionẽ rependẽdam datori: vel ei pro quo donat nõ meret dici eleemosyna: sed stipendiũ sine merces: alioqn oẽ tributũ datũ regibꝰ et pñcipibꝰ esset eleemosyna. Similiter omne precium laboris/ quo qs laborat ꝑ vite sue ac status sustentatione/ eleemosyna diceret: et per ꝯñs oẽs illi essent vere medici: qd falsum est: qm̃ solus titulus recipiendi rõne naturalis necessitatis facit
Corol. 1. mendicantẽ: vt dicit Gers. in de perfectione cordis. ¶Ex quo sequitur q prelati ac curati accipiẽdo decimas ac cetera officiorũ suorum emolumenta nõ recipiendo eleemosynã: nec hec recipiendo aut exigẽdo mendicant: qm̃ debitũ est obligato ad officium recipere beneficiũ: sicut deducit apls. j. Cor. ix. concludens. Qui in sacrario operantur: que de sacrario sunt: edunt: et qui altari deseruiũt: cũ altari participant. Ita et dñs ordinauit his qui euãgeliũ annũciant de euãgelio viuere. Hec ibi. Et dñs euangelizãtibus ait. Edẽtes et bibẽtes que apud eos sunt.
Corol. 2. Dignus est em̃ operarius cibo suo et mercede sua. Luc. x. et Mat. x. ¶Scdo sequit/ q fundantes beneficia pro tẽpli ministris et anniuersaria/ quibꝰ obligãt recipientes ad certa obsequia: nõ faciũt eleemosynã ꝓprie: sed instituũt et prouidẽt stipẽdium ac cibum laborantibꝰ debitũ: secus si non interueniret obligatio: lz largo vocabulo dicantur eleemosyne: pro eo q non dãtur ꝓpter retributionẽ temporalẽ. Dicit vltimo: ꝓpter deũ: qd respicit ꝑfectionẽ eleemosyne: hoc est eleemosynã: vt est opus meritoriũ: vnde hec diffinitio dat de eleemosyna nõ generaliter: sz de eleemosyna meritoria: hec em̃ fieri debet ꝓpter deũ tanq̃ vltimũ finẽ super omnia dilectum. ¶Accipit etiam eleemosyna frequẽter nõ pro datione: sed ꝑ ipso dato indigenti ex cõpassione propter
Nota. 3. C deũ. sic dicimus tunicã pauperi ꝓpter deum datam esse eleemosynã. ¶Tertio notandũ qd fm beatum Bona. in dubijs literalibꝰ di. xv. post Alex. par. iiij. q. cv. memb. ij. septiformis est eleemosyna corporalis: sicut in hoc metro cõtinetur. Uisito/ poto/ cibo/ redimo/ tego/ colligo/ condo. Uisito infirmũ: poto sitibundũ: cibo famelicũ: redimo captiuũ/ tego nudũ: cõdo defunctũ. Quarũ sufficiẽtia sic sumi potest. Eleemosyna corporalis datur ad releuandam indigentiam corporis: indiget autem corpus aliquo vt cõiunctũ aie: et aliquo vt separatũ. Ut cõiunctũ indiget aliquo ad remouendũ interiorẽ defectũ vel exteriorẽ. Interiorẽ: vel ꝓpter improportionẽ qualitatũ per infirmitatẽ: cõtra hãc ordinat infirmorũ visitatio: intelligit aũt ꝑ visitationẽ nõ solũ pñs exhibitio corporis visitantis: sed cõsolatio infirmi/ qua pro posse remoueat infirmitas: vel ꝓpter restaurationẽ consumptionis humidi radicalis: hec autem fit vel ꝑ sumptionẽ cibi vel potus. Et cõtra hanc cõsumptionẽ ordinat cibatio esuriẽtis: et potatio sitiẽtis. Indiget etiã aliquo cõtra defectum ab extrinseco venientẽ: et hoc vel a remotis: vt sunt caumata et imbres: vel corpori adiacẽtia: vt frigora et nuditas. Contra primum ordinatur hospitalitas: cõtra scdm vestitio corporis: vel ad restitutionẽ adempte libertatis: et contra hanc ordinatur redẽptio captiuorũ. Contra defectũ corporis vt separati/ ordinat sepultura: si quidẽ nõ separat corpus ab aia nisi ꝑ mortẽ. Mortuis aũt debetur sepultura. Alie etiã reductiones ponunt: sed hec sufficiãt. ¶Quarto notandũ q
non de oibus bonis potest fieri eleemosyna saltem Nota. 4. D
ordinate: fm Tho. in. iiij. dist. xv. q. ij. arti. iiij. Sunt aũt in gñe duplicia bona: quedã necessaria habẽti: quedã nõ necessaria: necessaria dico vel simplr ad conseruationẽ vite: sine quibus. s. habẽs vel sue cõmissi puisioni/ viuere nõ posset vel possent: vel ad decẽtiã status sine quibus nõ põt decenter seruari status in victu/ amictu et in familia: put deseruit bono reipublice: nõ prout deseruit fastui et supbie psonarum: quedam aũt nõ necessaria altero dictorũ modorum. Itẽ bonorũ habitorũ quedam sic se habent q possidẽs ea tenet ad restitutionẽ eorũdẽ eis a quibus acquisita sunt. Quedam sunt ad quorũ restitutionem possidens nõ tenetur. Que aũt sunt hec vel illa: satis ptz di. xv. in pluribus questionibus. Item habentiũ vsum rerũ exteriorũ: quidã habent illarũ rerũ administrationẽ qui pro voto suo possunt eas alienare/ vendẽdo/ cõmutando/ donãdo: vt patresfa. nulla lege ꝓhibiti. Alij vero nõ habẽt earũ dispẽsationẽ: vt vxor filiusfamilias/ monachus renũtiãs ꝓprietati/ furiosi/ amẽtes et hmõi. Hec de pmo arti.
¶Quãtũ ad articulũ scdm est cõclusio prima. Dare eleemosynã de rebꝰ simplr necessarijs psone dantis vel sibi cõmissis: nec est consiliũ nec precepti: sed Articu. 2. Conclo. 1. E
est cõtrariũ ordini charitatis. Probat: qz fm Augu. peccat qui preposterè agit: sed ordo charitatis exigit q homo magis sibi et suis ꝓuideat q̃ alijs ordinata em̃ charitas a seipsa incipit vt patuit in tertio Ideo subtrahere sibi necessaria aut suis: et retribuere alijs est ꝯtrium ordini charitatis: et ꝑ ꝯñs neq̃ cõsilij/ neq̃ precepti: qz nihil cõtrariũ charitati aut ordini eiꝰ cõsulitur aut precipitur: nã que a deo sunt: ordinata sunt. ad Rom. xiij. Patitur tamen hec conclusio vnã exceptionẽ fm Rich. dist. xv. q. v. arti. ij. et Thom. ij. ij. q. xxxij. ar. vj. si. s. quis subtraheret sibi: et daret alicui psone solẽni/ de cuius morte immineret notabile periculũ: aut detrimẽtũ reipu. vel profectui aiarum: in quo casu nõ esset contrariũ ordini charitatis se et suos negligere: et alij subuenire: quia bonum reipu. et salus aiarum preferenda est vite ꝓprie corporali: qz boniũ quanto cõmunius: tanto diuinius. Uerũ hoc facere fm eundẽ nõ est necessitatis: sed ꝑfectionis. Qd tamen sane intelligendũ est qm̃ si psona solennis tãte necessitatis foret reipub. et aiarũ saluti/ q sine ea nõ posset cõseruari respu. et salus aiarum: esset necessariũ dare ei eleemosynam in casu: qz quilibet tenetur exponere vitã corporalẽ ꝑ vita spũali fratris: et pars tenetur se exponere pro salute totius. Sed hec additio est intelligenda vbi non est euidẽtia (saltẽ notabilis) de necessitate persone solennis. ¶Scda conclusio. Extra casum extreme necessitatis proximi/ nõ est danda eleemosyna Conclo. 2. F
de necessarijs status sui. Patet conclusio: qz nemo debet se reddere impotentem ad exercendum ea ad que tenetur fm statum suũ extra casum extreme necessitatis sui vel aliorum. vide Amb. ij. de offi. c. xvj. bene ad propositum. Itẽ Aug. ser. ccv. Sed dando eleemosynã de necessarijs statui/ reddit se impotẽtem: ergo. Uerũ hic aduertendum/ vt dicit sanctus Tho. vbi supra. q decentia status hz magnã latitudinem: ita vt multis additis vel subtractis nõ exit homo conditionẽ status: posset tñ tantum addi vel subtrahi/ q non maneret decentia status: quod tũc existimo fieri quod ꝓpter hmõi subtractionem vel

additionē nō sufficeret ad exercitiū operationū suo statui debitarū: in hoc casu intelligenda est conclusio: secus si propter additionem vel subtractionem nihilominus sufficeret ad opera statui suo debita. Quāta aūt posset fieri subtractio vt nihilomin⁹ maneat huiusmodi sufficiētia: nō pōt sermone particulari determinari: sed stat in hoc prudētie / arbitrio et vnctioni / que docet de oībus. Nec obstat q̄ dn̄s cōsuluit oīa relinquere. Matth. xix. Uade inquit vēde oīa que habes: ⁊ da pauperib⁹. Qm̄ qui hoc consiliū implet hic mutat statū: ⁊ p 9ñs que pri⁹ fuerūt necessaria ꝓ decentia status nō erūt necessaria statu mutato: vt si princeps ingrediat religionem: nō indiget familia / armis et ceteris ad regimen populi neccessarijs: sed pōt sustentari in hoc religiōis statū ex eleemosyna deuotorū fidelium labore aut reditibus iam ꝓ hmōi renūtiātib⁹ in religione cōstitutis.

Cōclusio.3. G

¶ Tertia 9clusio. Extra casum necessitatis non est facienda eleemosyna de reb⁹ male quesitis ad quorū restitutionē tenet possidens: nisi ad restituendum ex alijs bonis suis iuste quesitis sit sufficiens. Primū probatur auctoritate Prouerb. iij. Honora dn̄m de tua substantia: et de primitijs oīm frugum tuarū / da pauperib⁹. Et Eccli. xxxiiij. Immolantis ex iniquo / oblatio est maculata. Et sequitur. Qui offert sacrificiuz ex substantia pauperis: quasi qui victimat filiū in conspectu patris sui. Sed eleemosyna pauperi impensa est oblatio deo facta: fm̄ illud. Matt. xxv. Qd̄ vni ex minimis meis fecistis: mihi fecistis. ⁊ Esa. lviij. Frange esuriēti panē tuū: egenos vagosq̄ induc in domū tuam: vbiq̄ sonat tuū / tua / tuarū / ad excludēdū alienū. Itē Greg. fiagrio epo. Non est putāda eleemosyna: si paupibus dispensetur qd̄ ex illicitis reb⁹ acquirit: q: q̄ hac intentiōe mala accipit vt bene dispēset: grauat poti⁹ q̄ iuuet. j. q. j. c. nō est putāda. Itē Aug. j. de ver. dn̄i. Nolite velle eleemosynas facere de fenore ⁊ vsuris Et Grego. Eleemosyna redemptoris nostri oculis illa placet: que non ex illicitis ⁊ iniq̄tate 9gerit: sed que de reb⁹ concessis et bn̄ acq̄sitis impēdit. Multa de hoc. xiiij. q. v. Et pōt addi ratio: q: nullus pōt transferre dominiuz rei aliene in alterū: sed in eleemosyna transfert dominiū rei in pauperē: ergo res data nō erit aliena dant. Res vero restituenda non est eius qui restituere tenet: sed magis illius cui restituenda est. Preterea restituere rē debitā est precepti: dare aūt eleemosynā extra casuz necessitatis consilij: sed propter cōseruationē 9silij nō est violandū preceptū: ergo: immo in tali casu nō est cōsiliuz. Dicit in conclusione extra casum necessitatis: qm̄ in casu extreme necessitatis / posset q̄s vidēs fratrē fame perire: nec habere quod retribueret recipere rem alterius et dare pereūti: quia in casu lz det sibi alienū: non tn̄ dat alienū pereūti: q: in tali necessitate omnia sunt cōia. Et periens in casu est dn̄s rei date et ideo porrigēs non cōmittit furtum: q: lz receperit alienū quo ad se: tn̄ nō inuito dn̄o. s. pereunte: secus tn̄ videt si porrigens haberet vnde sustētaret pauperez: et nihilomin⁹ acciperet de alieno: vt videt sentire Alexā. par. iij. q. ix. mē. ij. Et sicut eum ibi intelligo: ⁊ ad hoc valet qd̄ supra 9dictū est dist. xv. q. iij. Dicitur etiam de reb⁹ male quesitis ad quarū restitutionē tenetur possidens: q: vt supra dictum est dist. xv. q. xiiij. differentia est inter turpe lucrum ⁊ lucrū iniquum: ⁊ lz dū aliquid acquirit inique requiratur restitutionem: nō tamē in turpi lucro vbi act⁹ quo q̄s lucrat ꝓhibit⁹ est. Nō aūt lucrū ex actu vt in lenocinio / meretricio: pretio incantationis: ⁊ similibus multis in quib⁹ etsi acquisitio est iniusta non tamē possessio rei seu lucri sic acquisiti est iniusta. De oībus itaq̄ hmōi rebus: ad quarū restitutionē acquirēs nō tenet: pōt fieri eleemosyna: quia quecūq̄ possunt licite in vsus proprios 9uerti: pñt etiam pauperibus licite erogari. Que autem talia sunt quorum restitutio est necessaria: vel nō: habes supra late dist. xv. per multas questiones. Uñ patet q̄ de acquisitis inique vt per furtum / rapinā simoniā / vsurā / cōcussionem / iniustā exactionem / fraudem ⁊c. nō pōt fieri eleemosyna: q: ad oīm horum restitutionē tenent inique sic possidētes. Scd̄o seq̄t q̄ de acq̄sitis p ioculationē / incātationem / histrionatū / fornicationē / traditionē / ludū alearū fm̄ opi. Alex. ꝓbabilē / potest fieri eleemosyna. Causa tacta est: qm̄ in his non requirit restitutio: ⁊ possidentes sunt dn̄i rerū sic acquisitarū. Uñ licet de meretricio possit fieri eleemosyna: non tn̄ oblatio publica ad altare: de quo supra dictū est distin. xv. q. xiij. Et fm̄ hec intelligēde sunt oēs auctoritates. s. ad conclusionē inducte de his bonis que non mō turpiter: sz inique acquirunt: ad quorū restitutionē acquirētes tenent. Et satis pōt hec solutio singulis auctoritatibus inductis applicari. ¶ Secunda pars 9clusionis que est Alex. q. cx. mē. ij. quarte partis ꝓbat: q: de pecunia acq̄sita p furtū / rapinā / vsurā ⁊ similia pōt fieri eleemosyna: si raptor vel vsurari⁹ ꝓponat restituere in eq̄pollēte: et si habeat vñ restituat: quia sic dando eleemosynaz non reddit se impotentem ad restituēdum: hec autē cā est cur de taliter acquisitis non potest fieri eleemosyna: ne faciendo eleemosynā reddat impotens ad restituendū. Que cā tollitur si ad restituendū ex alijs bonis suis sit sufficiens: q: tūc posset de furto ⁊c. facere eleemosynā: ⁊ ex alijs bonis suis inique ablata restituere. Ex eodem sequitur q̄ non semp de licite acquisitis dāda est eleemosyna: nam si quis preter ea que mutuasset nihil haberet vnde creditori mutuata restitueret non posset facere eleemosynam per eandē causam.

¶ Quarta conclusio. Nedum extrema necessitate iaz imminēte: sed etiā existentib⁹ probabilib⁹ extreme necessitatis de proximo future signis tenet quilibet extra talem necessitatem constitutus habens et potens defectuz petendi eleemosynam erogare. Conclo.4. H

Illa cōclusio habet duas partes. Prima q̄ imminēte necessitate tenetur habens ⁊ potēs eleemosynaz dare. Scd̄a q̄ non solum tenet necessitate imminēte: sed etiam existentibus probabilibus signis. Prima pars ptz per illud. j. Jo. iij. Qui habuerit substātiam huius mundi: ⁊ viderit fratrem suum necesse habere: et clauserit viscera sua ab eo: quō charitas dei manet in eo? q. d. nullo modo. Hec auctoritas maxime locum habet imminente necessitate. Quilibet autem tenet habere charitatem ad proximum: ergo etiā tenet habere aut facere sine quo charitas in eo non manet. Itez Amb. lib. de offi. ⁊ habet in decre. lxxxvj. dis. c. pasce. Pasce fame morientez: q̄sq̄s em̄ hominem pascendo seruare poteris: si non paueris: fame occidisti. Preterea q̄libet tenetur proximum si pōt a periculo mortis eripere: multomagis q̄ pecus suum: sed existens in extrema necessitate est in periculo mortis: ergo. Non autē pōt eruere a periculo famis nisi dando eleemosynā: ergo. Scd̄a pars probatur post sanc. Tho. q. vix aut nūq̄ potest euidenter cognosci extrema necessitas: nisi iā imminēte morte sed illā opz accipere ac cognoscere ex probabilib⁹ signis et certis fm̄ certitudinē moralē quib⁹ apparentib⁹ iudicanda est extrema necessitas: qñ. s. aliquis videt alios impotētes vel pigros ad subueniendum: ⁊ pauperē indigentē cibo / potu ⁊ alijs vite necessarijs sine quibus viuere nō pōt: et pauperem sibi hec nō posse prestare: tunc sunt sufficientia signa extreme necessitatis: lz nondū immineat mors: que tn̄ de proximo futura est: nisi subueniatur. ¶ Preterea imminente morte / consumpta virtute naturali / nihil proficeret eleemosyna: igit non est illa hora expectanda: nam eleemosyna dat ad subueniendum: ergo tunc danda cū potest indigenti ꝓficere. Dicitur notāter in conclusione extra talē necessitatē cōstitut⁹ / ꝓpter 9clusionem primaz

que loqt de ꝯstituto in simili necessitate. Dicit etiã
habẽs ⁊ potẽs ⁊c. qꝛ q̃ nõ habet vñ subueniat: non
tenet: cũ scđm Hiero. nullũ p̃ceptũ sit impossibiliũ.
Cõclusio.5. I ¶ Quinta cõclusio. Dare eleemosynã extra casum
necessitatis personis miseris et indigentibus de
supfluis vtriusq̧ necessitatis tã cõseruande vite/ q̃
status decentie opus est consilij et magni meriti ac
proximũ p̃cepto charitatis diligere. Ista ꝯclusio est
de mẽte Alex. par. iiij. q. penul. mẽ. j. quem sequitur
Tho. iiij. scrip. dist. xv. q. de eleemosyna. ar. j. et q.
iiij. eiusdẽ ar. Itẽ. ij. ij. q. xxxij. ar. v. Durã. ⁊ post euz
Pal. ea. dis. hos sequit Nico. de lyra. j. Joã. iij. Ant.
Panor. de emp. et vend. c. i. Baptista in sum. et alij
plericq̧. Alex. nãq̧ ponit tres gradus debiti iustitie
Primus est rigor vel necessitas iustitie: cuius trãs
gressio est mortale pctm̃. Scđs est eq̃tas iustitie: vt
bonũ hñs conformitatẽ iustitie: nõ tñ necessitatem
seu rigorẽ: cuius transgressio non est mortalis: sꝫ vñ
venialis. Tertius gradus est dispẽsatio iustitie: et
est dum aliquid agit in alterum meritorie: cui⁹ tñ
dimissio non est demeritoria. Consequenter dicit q̄
subuenire his q̃ sunt in extrema necessitate ꝫm mo
derationem conclusionis quarte/ est de primo gra
du iustitie: hoc est de rigore et necessitate iustitie:
ideo eius trãsgressor peccat mortaliter. Subuenire
aũt de superfluo vtriusq̧ necessitatis nature ⁊ stat⁹
ei q̃ nõ est in extrema necessitate: est tñ in euidẽti ⁊
notabili egestate: est de secundo gradu iustitie hoc
est ad illã tenet abundans hmõi tẽtione eq̃tatis. i.
tenet de bono ⁊ equo tali indigenti subuenire. Vñ
si tali abundans nõ subuenit ꝓ christo: p̃iudicat eq̃
tati iustitie: nisi illa vnde deberet subuenire taliter
egenti: reseruet aliq̃bus de quorũ bonitate magis
certus est: vel sunt magis ꝓpinqui: nõ tñ p̃iudicã
do peccat mortalr. Subuenire aũt de supfluo illis
q̃ cõi ꝯsuetudine mẽdicant: nec tñ apparet in eis si
gnũ aliqđ notabilis vel grauis indigẽtie: est de ter
tio gradu iustitie: ⁊ est q̃dẽ meritoriũ: tñ non subue
nire non est demeritoriũ: si ex aliqua leui cã rõnabi
li nõ subueniat: vt si p̃sumat q̄ habeat indigẽs qđ
illi sufficiat ad tp̃s illud trãseũdũ. Concordat sctũs
Tho. di. Nõ ois necessitas obligat ad preceptũ: sed
illa sola sine qua is q̃ necessitatẽ patit: sustentari nõ
põt: nec apparet in promptu q̃ ei subueniat. Et de
hoc casu extreme necessitatis/ intelligẽde sunt oẽs
auctoritates sonantes p̃ceptiue: vt illa Luce. vj. Oĩ
petẽti te tribue. ⁊ eiusdẽ. xj. Qđ supest date eleemo
synã. Itẽ. j. Joã. iij. Qui habuerit substãtiã hui⁹ mũ
di: ⁊ viderit fratrẽ suũ necesse habere: et clauserit vi
scera sua ab eo: quõ charitas dei manet ĩ eo? vbi ne
cesse dicit extremã indigentiam. Et concordat Ly.
ibidẽ. In eodẽ casu intelligendum est illud Basilij
Est panis famelici quẽ tu tenes nudi tunica quam
in cõclaui cõseruas: discalciati calce⁹ q̃ apud te mar
cescit: indigentis argentũ qđ possides inhumatũ:
quocirca tot iniuriaris quot dare valeres. Sił̃e di
cit Amb. xlvij. dis. sicut hi. In extrema enim necessi
tate. lꝫ res tpales sint singulorũ quoad ꝓprietatem
sunt tñ cões quo ad vsum. Duran. dicit qđ est super
fluũ vtriusq̧ necessitati/ nature scꝫ ⁊ status/ dari dꝫ ex
p̃cepto ꝫm illud Luce. xj. Qđ superest date eleemo
synã. Nec est dubiũ q̃n sit p̃ceptũ respectu illorũ q̃
sunt in extrema necessitate: qꝛ illis ex p̃cepto dãdũ
est: quod est necessariũ ꝓprio statui: a fortiori ratio
ne id qđ superfluit. De illis aũt q̃ nõ sunt in extre
ma necessitate. lꝫ sint in magna necessitate ⁊ verecũ
dia: nõ audeo plene diffinire: ne cõdẽnem maiorem
partem diuitũ. Illi innititur Baptista in sum. vide
clarissime ad ꝓpositum Cancel. in florib⁹. c. de aua
ritia. Itẽ Augu. ser. cccxvij. ¶ Huius tñ cõclusionis
oppositũ tenet Rich. in. iiij. dis. xv. quẽ imitat Ang.
in sum. sua. Dicunt em̃ q̄ dare eleemosynã de sup
fluo indigenti citra extremã necessitatẽ/ est de pre
cepto: qđ si verũ esset: vix aliq̃s diuitum saluaretur.

Prima tñ opinio videt ꝓbabilior: qꝛ nihil dꝫ dãna
ri tanq̃ mortale pctm̃: de quo nõ hr̃ euidens rõ: vel
manifesta auctoritas scripture: ⁊ ideo dictũ est in cõ
clusione: qđ est primũ p̃ceptũ charitatis. Nã vbi est
vera charitas: ibi est cõpassio proximi: que efficax nõ
est: si miseriã cui cõpatit: nõ releuat dũ reuelare põt
sine sui ⁊ aliorũ detrimento q̃b⁹ ampli⁹ obligatur.
¶ Sexta cõclusio. Sicut non de oĩb⁹ bonis dãda est Cõclusio.6 K
eleemosyna; ita nec oĩbus est indiscrete eroganda.
Primũ ptꝫ: qꝛ nõ de inique acq̃sito: vt supra dictuz
est ꝯclusione. iij. Scđa pars pꝫ: qꝛ eleemosyna dãda
est ꝫm regulã charitatis: ergo nõ dꝫ dari in dãnuz
eius cui dat: lꝫ cõtingit ex eleemosyna accipientez
foueri ĩ pctis: qđ est maximũ dãnũ accipiẽtib⁹ ergo
illis non est dãda eleemosyna ꝑ quã in pctis nutriã
tur: secus si spe emẽdationis aut subleuãde necessi
tatis naturalis. ¶ Sed ꝓ intellectu hui⁹ ꝯclusionis
notãdũ q̄ ꝫm Rich. in malo duo ꝯsiderãda sunt: na
tura ⁊ vitiũ. Et sicut ei⁹ natura ita dꝫ ex charitate di
ligi q̄ tñ ei⁹ vitiũ odiat: sic ꝑ eleemosynã subuenire
dꝫ indigẽtie nature vt per hoc ei⁹ malitia nõ fouea
tur. Et de hoc Aug. ad Vincẽ. donatistã. Utili⁹ esu
riẽti panis tollit (si de cibo secur⁹ iustitiã negligit)
q̃ esurienti panis frangat: vt iniustitie (seduct⁹) ac
quescat. Et in expositione psal. cij. exponẽs late has
duas auctoritates. Oĩ petẽti te tribue. Luce. vj. ⁊ il
lam. Desudet eleemosyna in manu tua donec in
uenias iustũ cui eam tradas. inter alia inq̃t. Fac mi
sericordiã iniquo nõ tanq̃ iniquo. Nã ĩ p̃m iniquuz
inquãtũ iniqu⁹ est: ne suscipias. i. ne q̃si intẽtiõe et
amore iniq̃tatis illi⁹ suscipias eũ: sequit. Oĩ petẽti
da: si pctõr est q̃ te petit da nõ: vt pctõri. Das vt pec
catori: qñ in quo pctõr est: hoc tibi placet. Sequitur Nota.
Tibi occurrit homo peccator: duo nomina sunt ho
mo/ pctõr. q̄ homo/ opus dei est: q̄ peccator/ op⁹ ho
minis est: da operi dei: noli operi hoĩs dare. Operi
hoĩs est dare pctõri ꝓpter pctm̃: placẽti tibi ꝓpter
pctm̃. sequit. Qui donat histrionibus: q̃ donat au
guribus: q̃ donat meretricibus: quare donat? Non
ibi attẽdit naturã hoĩs dei: sed nequitiã hominis
humani. Si homo tm̃ esset: ⁊ nõ histrio: aut augur:
aut meretrix esset: non donares: non ergo homini:
sed arti neq̃ssime donas. ¶ Ex his satis pꝫ/ qđ elee
mosyna danda est cuilibet etiam pctõri propter na
ture sustentationẽ duz necessitatẽ patitur: nõ autez
propter officiũ seu exercitiũ vitiosum. Et ꝑ hoc au
ctoritates scripture ⁊ sctõrũ que superficietenus vi
dẽtur cõtrarie: facile ꝓñt cõcordari: sed de mendicã Conclu: 7. L
tibus validis dicetur in. iij. ar. in dubijs. ¶ Septi
ma conclusio. Non habens liberam facultatẽ: iustũ
dñiũ: neq̧ in rebus exterioribus administrationez
nõ põt dare eleemosynã citra extremã necessitatez.
Probatur conclusio, qꝛ in eleemosyna trãsfert dñiũ
eleemosyne in mendicũ: sed carens libera faculta
te dñio vel administratiõe rei: nõ põt trãsferre dñiũ.
ergo nec dare eleemosynam: quia rei non sue: neq̧
administrationi sue cõmisse/ tenens eã/ nã hꝫ eius
dñium: ergo nõ põt id trãsferre qꝛ qđ quis nõ hꝫ: al
teri dare nõ põt. Corrolarium. neq̧ religiosus: neq̧
vxor: neq̧ filiusfamilias: nec familia possunt dare
eleemosynas de rebus sue fidei nõ cõmissis/ sine cõ
sensu p̃sidẽtis mariti seu patrisfamilias expresso vel
presumpto: qꝛ religiosus nullius rei hꝫ dñium: nec
vxor nisi in reb⁹ cõib⁹: puta ꝫm Alex. par. iiij. q. cxij.
mẽ. ij. pane et vino ⁊c. Ac pal. distin. xv. q. iij: arti. vj.
conclu. ij. administrationem: neq̧ filiusfamilias nec
familia: nisi specialiter fuerit administratio cõmis
sa. Hinc ptꝫ q̄ religiosus in claustro, nullã habens
commissionem in tpalib⁹: non potest dare eleemo
synam. Vxor vero si fuerit lucratiua: aut hñs bona
paraphernalia: potest sine cõsensu mariti dare elee
mosynã: qꝛ in his hꝫ dñium ⁊ administrationez. Et
de hoc supra dist. xv. q. iij. clarius. ¶ Dicit notanter
Nõ habẽs dñium: nec administrationem qm̃ si hꝫ

administrationē siue dñium siue per cōmissionem: aut per cōsensum expressum vel presumptū habentis dñium certarū rerū: pōt de his dare eleemosynā ẜm limitationē ⁊ exigētiā cōmissionis ⁊ administrationis sibi tradite ⁊ non vltra. Ponit tñ Palu. octo casus in quib⁹ vxoꝛ pōt eleemosynā dare sine licentia viri. Et aliqs tāgit Alex. par. iiij. q. cxij. mēb. ij. ¶ Dicit circa extremā necessitatē: qm̄ in extrema necessitate quilibet tenet̄ subuenire indigenti etiā de alieno: dū nō hꝫ de suo. Debet tñ vt vult Alex. par. iiij. q. cxij. si in ꝓmpto est dñs rei vel administratoꝛ: vt abbas/maritus/paterfamilias peti ab eo licētia quā si nō cōcesserit: aut presens nō fuerit: nec extrema necessitas moram patitur: dꝫ erogare: q: in illo casu oia sunt cōia. Et ad id tenetur lege diuina: cui obediendū est etiā cōtra ꝓhibitionē prelati: vt ibidem dicit̄. Et Act. v. Obedire oportet deo magis q̄ hoībus.

Conclo. 8. M ¶ Octaua cōclusio. Oꝛdo erogandi eleemosynam indigentibus ⁊ miseris imitari dꝫ oꝛdinem charitatis. Probatur cōclusio: q: datio eleemosyne est effectus charitatis: ẜm illud. j. Joan. iij. Qui habuerit substantiā huius mūdi: ⁊ viderit fratrē suū necesse habere: ⁊ clauserit viscera sua ab eo: q̄mo charitas dei manet in eo: ergo sequi dꝫ oꝛdinē charitatis. Quis sit ille oꝛdo/dictū est lib. iij. dist. xxix. ¶ Et de hoc breuiter dicit Tho. in. iiij. scrip. dist. xv. ꝙ nō est facile determinare cui magis/ seu prius dandū sit ꝓpter diuersitatē harū triū conditionū: necessariū scꝫ debitū/ ⁊ honestū: que in diuersis habēt se vt excedentia ⁊ excessa. Nā necessitas simpliciter preponderat. Ita ꝙ habēs extremā necessitatē: oib⁹ nō existētibus in extrema necessitate: ꝑferenda est: etiā parentibus/magistris/bñfactoꝛibus ⁊ quantūcūqꝫ ꝓpinquis. ¶ Debitū etiā preponderat honestati. Nā magis reddendū est debitū: q̄ bñficiū impendendū: vt vult phs. ix. Ethi. Et ideo magis faciēda est eleemosyna bñfactoꝛibus: q̄ eis a quib⁹ nullum bñficiū est acceptū: vt eis a quib⁹ accepta sunt bona coꝛpoꝛalia vel spūalia: ꝓpter debitū gratitudinis. Sic honestas ꝑponderat simplici indigētie: nā magis subueniendū est bonis ⁊ honestis: q̄ minus bonis aut minus honestis: siue etiam petoꝛibus/ atqꝫ malis/ceteris paribus. Dū aūt ex vna parte est magis necessariū citra extremā necessitatē: ex alia parte maius debitū: ex tertia mai⁹ honestum: q̄s alteri preferat̄: difficile aut impossibile est iudicare in singulis: q: circūstantie possunt infinities variari ⁊ talia nō cadūt sub arte. De his aūt vnctio docet ⁊ prudentie cōsiliū: vide pal. dist. xv. q. iij. arti. vij. Et tātū de articulo scdo.

Articu. 3. Dubium. N ¶ Quantū ad tertiū articulū dubitatur iuxta cōclusionē sextā. Utrū oibus indigentibus nō malis dāda sit eleemosyna. Et arguit̄ ꝙ nō q: nō mēdicantib⁹ validis. i. potētib⁹ laboꝛib⁹ suis releuare indigentiā: ergo. Ans ꝓbatur: q: talib⁹ prohibetur mēdicatio. l. vnica. C. de mēdi. va. Et addit pena. ¶ Itē q̄ tenent̄ laboꝛare ad pellendā indigentiā: nō dñt accipere eleemosynā: sed ad laboꝛes tenētur oēs validi ẜm illud Gen. iij. dictū ad adā ⁊ posteros. In sudoꝛe vultus tui vesceris pane tuo: in laboribus comedes ex ea/ scꝫ terra cūctis dieb⁹ vite tue. Ad idē facit illud apl'i. Si qs nō vult operari: non māducet. ij. Thes. iij. Frequēter deniqꝫ in epistolis suis fideles ad laboꝛes manuū hoꝛtat: seipm̄ prefe-rens exēplū fidelibus q̄ victū manib⁹ q̄siuit. ibidē. ¶ Preterea validi mēdicātes eleemosynas pauperū rapiūt: ⁊ pauperes spoliāt: cū ea mēdicant q̄ pauperibus debent̄. Uñ Hiero. ad Damas. Qui aūt bonis paternis ⁊ operibus suis sustētari possunt: si q̄d pauperū est accipiūt: sacrilegium ꝑfecto cōmittunt. Sed validis laboꝛe sustētari potētibus: ipsi laboꝛes sunt eoꝛū opes. ¶ In oppositū sunt oꝛdines mendicantiū: in quib⁹ sunt multi validi ⁊ foꝛtes/ ⁊ tñ ad mendicandū sunt instituti.

Responsio. O ¶ Pro r̄nsione ad dubiū supponendū ꝙ licitū est ⁊ meritoꝛiū oia relinquere ⁊ effici pauperē ꝓpter deū. Nā hoc instruxit doctrina ⁊ vita xpi: insinuat aploꝝ cōuersatio: ⁊ oim fidelium primitiue ecclie quibus erāt oia cōia: nec q̄sq̄ aliqd suū esse dicebat. Act. ij. ⁊ iiij. Hoc enī est cōsiliū euāgelice ꝑfectionis: put hoc late declarat Alexā. par. iiij. q. cvj. ⁊ sequētib⁹. Hāc aūt renuntiationem oim possessoꝝ sequit̄ necessitas mēdicandi vel laborandi: qm̄ cū ois homo tenet̄ vitā suā sustentare necessario victu/vestitu: ne sit occisoꝛ suipsius: renuntians oibus: ⁊ nihil ꝓpriū habēs: tenet acquirere victum ⁊ vestitū. Nec est alius modus acquirēdi: nisi mendicādo ab alio: vel laborib⁹ suis acquirēdo ⁊ ꝑ cōns ad alterum illoꝝ tenet̄. ¶ Sed vt cognoscat̄ q̄s ad quē teneat̄: notandū est post Alex. q. cvij. par. iiij. mēb. ij. art. ij. ꝙ tripliciter cōtingit mendicare. Primo ex necessitate nature: vt dum quis petit ab alio q̄d per se habere nō pōt ꝓpter paupertatē vel infirmitatē aut vtrūqꝫ. Hic modus miserabilis est tolerabilis: ⁊ ꝑ patientiā fit meritoꝛi⁹ ⁊ laudabilis. Sicut legit̄ de lazaro mendico ⁊ infirmo iacente ante edes diuitis: ꝙ moꝛtuus poꝛtatus est ab angelis in sinū abrae. Ex quo colligit̄ ꝙ mendicitas ex necessitate ꝓueniens est occasio directiua in vitā eternā: iuxta q̄d dicit Grego. Mala que nos hic premūt: ad deū ire cōpellūt. Scdo modo q̄s mēdicat ꝓ ocio fouendo vel pro lucro cumulādo: vel vtroqꝫ mō: ⁊ hec mēdicatio ē culpabilis: ⁊ de hac dicit Amb. de offi. lib. ij. c. xvj. Ueniāt validi nullā causam nisi vacandi habētes: ⁊ volūt subsidia euacuare pauperū: exinanire sumptū: nec exiguo cōtenti maioꝛe querūt ambitu testiū captātes petitionis suffragiū: ⁊ natalium simulatione lucrantes: licitantesqꝫ incremēta questuum. Et sequitur ibidē. Modus assit largiendi: vt nec illi inanes recedāt: neqꝫ transcribat̄ vita pauperum in spolio fraudulentoꝝ. Tertius modus mendicandi est superogatiuus iustitie: cū. s. quis mendicat ꝑ xp̄o venerando ⁊ ꝓximo edificando. Uenerādo. s. per imitationē ⁊ cultus exhibitionē. Per imitationem quantū ad contēptū sui: ⁊ vilificationē siue abiectionē: q̄d Christus euidētissime fecit. Unde Hiero. Esto vilis quantū poteris: nūq̄ Christo vilis eris. Laudabilis est illa mēdicatio voluntaria: qua se quis exponit vt redēptoꝛi suo se cōfoꝛmet: et vt cultui diuino mēte liberioꝛi aut euangelizationi vacet: depoūta seculi solicitudine ⁊ ꝓximū edificet ⁊ ꝓuocet ad pietatē. De quo beatus Augu. in ser. xl. In illo tpe multū cōmendat deus opera mie cuꝫ sanctos suos egere facit: vt cū facti fuerint amici de māmona iniquitatis: recipiāt ⁊ ipi amicos suos in eterna tabernacula. i. cum serui dei ꝑpij iugiter deo vacant aliquoties (vt illi qui habēt mūdi diuitias) eleemosynas illis largiant̄. Et quomodo illos participes faciunt in terrena substātia: sic cū illis partem merebūtur habere in vita eterna.

¶ Ex his patet que mendicatio est repꝛobata: que tolerabilis: ⁊ q̄ laudabilis ⁊ meritoꝛia: ⁊ per hoc qui possint licite mendicare. P Sed ⁊ de laboꝛe manuū notandum ẜm eundem Alex. par. iiij. q. cviij. mēb. j. ꝙ iudicium de vnaquaqꝫ re sumendū est ẜm finem ad quē est oꝛdinatū: laboꝛ aūt manuū ad tria oꝛdinat̄. s. ad ocium vitandum: ad coꝛpus domandū: ⁊ ad victū querendum. De primo Hiero. ad rusticum monachū. Semper aliquid operis facito: vt te diabolus occupatuꝫ inueniat. De secūdo apls. ij. ad Coꝛin. vj. annumerans ea quibus coꝛpus castigatur: dicit. In laboribus: in ieiunijs: in vigilijs: in castitate ⁊c. De tertio Actuum. xx. Ad ea que mihi opus erant: ⁊ his q̄ mecum sunt: ministrauerūt manus iste. Si ergo consideretur laboꝛ manuū/ ẜm quod oꝛdinatur ad tollēdum ociū: vel ad coꝛpus domandū: idē est iudiciuꝫ de laboꝛe manuū/ ⁊ de alijs exercitijs ad hoc oꝛdinatis. Sic enim nō est sub pꝛecepto ꝙ ociū tollatur precise tali aut tali occupatione: sed sufficit ꝙ quacunqꝫ licita ocium vitet̄. Silr ad domandū coꝛp⁹

valent vigilie/ieiunia/orationes/⁊ exercitia spiritualia: ⁊ ideo nullũ horũ est in precepto inquantũ ordinatur ad hũc vel illũ finẽ: q: cũ finis aliquis est in p̃cepto ad quẽ diuersa sunt media licita: p quorũ alterum finis potest attingi: neutrũ est in precepto nisi sub disiunctione ad alterũ. Sicut preceptũ est: honorare parentes per eorũ sustentationẽ dũ indigent. Cum aũt sustentari possunt pecunia aut reb⁹ neutrum horũ est in precepto: sed sufficit q alteroꝝ illorum subleuetur indigẽtia: nisi lex specificaret certum mediũ quod preciperet. Sic si consideretur labor manuum in ordine ad victũ acquirendũ nõ est in precepto cũ alijs medijs potest acquiri/scʒ labore spũali/aut alio seu alterius dono gratuito: siue ad petitionẽ indigentis siue mendicantis dato siue proprio concedentis motu. Quis em̃ diceret/q magistri artium mechanicarum possint viuere de arte sua: ⁊ magistri artiũ liberaliũ nõ possunt? Nec aduocati de suo patrocinio qđ prestant in causis: ⁊ sic de oĩbus licitis occupationib⁹. Similiter quis diceret q quis potest recipere dona proprio dãtis motu oblata: ⁊ nõ accipere petita? ¶ Notanda est multiplex distinctio paupertatis: quã ponit Alex. par. iiij. q. cviij. membro. ij. Paupertas inquit duplex est simulata ⁊ vera. Pauperũ primo modo nõ est potestas recipiendi eleemosynas: sicut nec diuitũ: quoniam vt pʒ ex diffinitione eleemosyne. Eleemosyna est largitio facta indigenti ex cõpassione ⁊c. vbi aũt est paupertas simulata: ibi non est indigentia: denicꝫ huiusmodi pauperes solent ad mensas alienas respicere: aut ꝓpter pecunie congregationem aut lautiorẽ ventris refectionẽ vel aliquid huiusmodi. Paupertas nõ simulata: sed vera duplex est ẜm Hiero. ad Rusticum: scʒ voluntaria vel expedita: et necessaria vel illata. Prima hʒ gloriam. Secunda hʒ cruciatũ. Necessaria siue illata/aut est potẽs releuari per laborẽ: aut nõ ꝓpter infirmitatẽ aut debilitatem: aut defectũ materie/aut loci/aut ementium ⁊ hmõi/⁊ tali debetur eleemosyna a fidelibus Si primum: puta potens est laborare ⁊ se releuare: nõ laborat: aut ꝓpter causam minus rectam: pigriciam ocij amorem ⁊ hmõi. Et talibus nõ debeť eleemosyna inquantũ tales sunt. Et de hmõi apostol⁹ loquitur dum ad labores manuales hortatur in diuersis epistolarum suarũ passibus. Aut nõ laborat ꝓpter causam rationabilem: ⁊ tũc aut illa causa potest cõpensare laborẽ: aut nõ. Si potest excusať pauper recipiendo necessaria affectu pietatis. Et hoc p tanto/pro quanto potest cõpensare: si omnino non potest cõpensare nõ dʒ eleemosynã recipere. Si aũt sunt pauperes paupertate voluntaria: aut illa est assumpta amore dei ⁊ zelo animarũ: aut vlterioris perfectionis apprehensione: aut ex illa causa min⁹ iusta: puta timore deficiẽdi: aut secularis inopie vel ꝓpter honorẽ ab hoibus consequendũ: qm̃ frequẽter tales pauperes voluntarij ⁊ mundo renuntiantes honorantur a pijs hominibus: vel aliam hmõi causam minus rectã. Et taliũ renũtiatio ⁊ paupertas est vituperabilis: nisi corrigatur intentio. Et tales male ⁊ in sui dispendiũ recipiunt eleemosynaʒ. Si aũt primũ: puta est voluntarie assumpta amore dei ⁊c. Illi sunt veri pauperes: quibus regnũ dei ꝓmittitur. Sed ⁊ illa paupertas recipit partitionem q: aut nõ põt releuari per labores: ⁊ tunc dubiũ nõ est quin possint accipere eleemosynaʒ. Si aũt põt p laborẽ releuari ⁊ releuatur: hoc est si renuntiantes omnibus ꝓpter deum manuũ labore victum acquirunt. Horũ dicit Alex. est altissima paupertas quãtũ ad genus paupertatis. Si nõ releuať: aut ex causa rõnabili: aut irrationabili. Si primũ: põt diuidi vt in priori mẽbro: aut causa nõ recõpensat laborẽ in toto vel in parte: ⁊ tunc pro tanto excusatur recipiens eleemosynã p quãto causa recõpensat laborem. Si causa inordinata: nõ excusatur in recipiẽdo

eleemosynam. ¶ His premissis rñdetur ad dubiũ per duas ꝓpositiones. Prima. Omnibus indigentibus tam infirmis q̃ validis danda est eleemosyna: dũ per hanc nõ fouetur coꝝ lascivia: inertia: aut alia facinora. Hec cõclusio quo ad primam partẽ de infirmis non potentibus sibi ꝓuidere satis manifesta est ex dictis. Sed de validis. i. potẽtibus sibi ꝓuidere manuũ suarũ laboribus: qui volũtarie paupertatẽ eligũt ⁊ corporaliter laborare negligunt: vt expeditius ⁊ liberius in laboribus spũalibus secõtinuare possint: probatur tripliciter: rõne: exemplo: ⁊ autoritate. Ratione. omni indigenti qui nõ teneť ad labores manuũ: quib⁹ victũ acquirat: subueniẽdum est per eleemosynã ne deficiat: ẜm illud Amb. Pasce fame morientẽ: si non pauisti occidisti: sed tales sunt multi validi: ergo. Minor ostenditur de validis omnia resignãtibus: vt sine impedimẽto orationibus: studio: p̃dicationib⁹: diuino cultui alijsq꞉ spũalibus exercitijs ac deuotionib⁹ vacare valeãt. Tales inquã ad corporales labores nõ teneňť. Nã maiora bona nõ sunt omittenda ꝓpter minora. Q: vt dicit Amb. sup illud Lu. ix. Sine vt mortui sepeliant mortuos suos. Docet dñs minora bona ꝓpter maiorẽ vtilitatem esse ꝑtermittenda. Maius aũt est animas mortuoꝝ predicãdo suscitare q̃ corpa mortuorũ in terra abscõdere: ꝓpter qđ dicit Act. vj. Nõ est equũ nos derelinquere verbum dei: ⁊ ministrare mẽsis. Et btũs Hiero. in ꝓlogo Job. Si aut fiscellã iunco texerẽ/aut palmarũ folia cõplicarẽ vt in sudore vultus mei comederẽ panẽ ⁊ vẽtris opus solicita mẽte pertractarẽ: nullus morderet/nullus reprehenderet. Nũc aũt q: iuxta sententiã saluatoris/volo operari cibũ qui nõ perit: falsarius vocor. Preterea pauperes voluntarij qui omnia dederũt pauperibus: licʒ validi sint: possunt sine labore corporali de eleemosynis viuere. Unde Aug. de opere monachoꝝ dicit: q illi qui in seculo habebãt aliq̃d quo facile sine opificio sustẽtarent vitã suã: ⁊ conuersi ad dñm dispertiti sunt: tales ad opera manuũ cogi non debẽt: nec ad acquirendũ victũ ꝓpriũ. Et rationem reddit: q: q̃ de eleemosynis pauperes sustentauerũt de eleemosynis pauperũ sustẽtari debent. ¶ Lati⁹ hec ꝓsequiť Alex. q. cix. mẽb. ij. Et subdit Alex. Uerũ est: si quis adeo esset potẽs spiritu ⁊ corpore q posset corporaliter operari ⁊ victũ sibi acquirere ⁊ nihilominus tp̃e ⁊ loco: ꝓut expediret: spũalibus vacare exercitijs ⁊ eccl'iastice vtilitati: hec agẽdo pfectius ageret: sicut Paulus lʒ diligentissime p̃dicationi insisteret: laborauit tñ manib⁹ in arte scenofactoria: vt habeť Act. xviij. Sed quis ad hec idoneus est? quasi diceret: nemo. sequiť. Laudand⁹ est igitur ⁊ suadẽdus corpalis labor validis pauperib⁹: sic tñ vt nõ impediať feruor orationis: nec fructus p̃dicationis: nec obseruãtia religionis. hec Alex. ¶ Si dicis hec vera sunt de his qui ꝓsunt eccl'ie cui seruiũt in predicatione/⁊ sacramẽtoꝝ ministratione: sed illud nõ põt referri ad eos qui nõ habẽt hmõi officiũ in ecclesia. Rñdeo: nõ solũ his modis seruiť ecclesie sed etiã deuotis orationibus ⁊ ceteris exercitijs spiritualibus his em̃ acquiriť gr̃a eccl'ie: placať ira dei ⁊ impetranť omnia necessaria corpori ⁊ anime: sicut patet de amicis Job: qui orationibus Job placati fuerunt dño. Job vlti. Et simile de Helia. Jaco. vlti. Unde tota eccl'ia est vna respublica: ergo quisquis vsibus christianis necessaria erogauerit: vbicꝫ ea q̃ sunt sibi necessaria accipit. ¶ Idẽ probať exemplis beati Alexij/Benedicti/Dñici/Frãcisci: quorũ quidam in mẽdicitate vitã suã cõtinuauerũt ⁊ sancti et grati dño extiterũt: ⁊. tñ validi corpe extiterũt. Nã btũs Alexius contẽpto patrimonio/⁊ relicta vxore iuit mẽdicando p mundũ. Cuius sanctitatẽ dñs in morte sua mirabiliter declarauit. Itẽ de sancto Benedicto dicit Greg. ij. dialo. c. j. q p triênniũ stetit in spelũca nihil omnino operãs: ⁊ de eleemosyna cu-

Propõ. i. R

Q

iusdam romani monachi viuēs. De aliis patet. Ite
hic posset adduci exemplū christi: de quo apud nō=
nullos diuerse sunt opiniones. ¶ Probat etiā pro=
positio auctoritate ecclesie qua post Christuz nulla
maior est: que ordines mendicantiū approbauit: in
quib⁹ validi eleemosynā accipiūt nedū predicātes
Nota. sed etiā ceteri horas canonicas persoluētes: ac etiā
ceteris seruiētes. Nec ideo licet accipere eleemosy=
nam validis: q: hoc cōcessit et approbauit ecclesia.
quasi alias foret illicitum: sz ideo approbauit: q: li=
citū erat. ¶ Itē actuū. vj. dixerūt apl'i. Non est equū
nos derelinquere verbū dei: ꝛ ministrare mensis: cū
tñ fuerunt corpore validi. Et per idē nō est equū re=
Ad ratiões S linquere spiritualia ꝛ seruire mense. i. corporalibus
laborib⁹ cū spūaliū negligētia. ¶ Per hoc ad ratio=
nes i oppositū in principio dubii adductas. Rñdet
ad primā de lege ꝓhibente validos mendicare. Rñ=
det Alex. in eb. ij. q. cix. ꝙ lex illa introducta fuit con
tra quosdam: qui tēpore famis eleemosynas paupe
rū vsurparūt: simulādo inertiā siue sui impotentiā
ad laborādū. Qui ꝛ ociosi erāt: ꝛ nullā vtilitatē rei=
publice afferebant: quiqꝫ laborare poterāt: circa ni=
hil tñ occupabant̄: abundare querētes ex eleemosy
nis pauperū: proni ad maleficia ꝛ rapinas: ꝛ ideo iu
sto iudicio rectores reipublice a mēdicatione tales
arcebāt ꝛ pena grauissima puniebāt. s. perpetuo co
lonatu si quis fuerat liber: aut si fuit seruus perdit
dñs ipsum: et acquirit̄ illi qui eū denuntiat. Secus
aūt est in pauperib⁹ religiosis: in quib⁹ nō est simu=
latio inertie / nec amor ocii: nec periculum rapine.
¶ Preterea dicit Alex. de facili pōt repelli ista obie=
ctio: cōsideratis intentionib⁹ variis legis imperia=
lis ꝛ euāgelii. Nā illa itēdit vtiliter ordinare hoies
circa rēpub. cōseruādā / ꝓmouēdā / ꝛ stabiliēdā: cui⁹
cōseruatio / ꝓmotio ꝛ stabilitio est in pecuniarū cō=
gregatione: prediorū amplatione: ꝛ agrorū dilata=
tione: qđ fit per potentū ꝛ diuitū multiplicationē: et
egenorū ꝛ debiliū diminutionē. Ecōtra intētio euā
gelii est ordinare hoies ꝛ habilitare ad regnum dei
appetendū ꝛ assequēdū: qđ meli⁹ fit p cōtēptū diui=
tiarū: qꝫ earū congregationē ꝛ retētionē: propter qđ
euangeliū beatificat pauperes spū. i. volūtarios ꝫm
vnā glo. lex aūt imperialis non: nec ꝓpter hoc inter
illas est contrarietas ꝓpter diuersas rōnes prohibi
tionū ꝛ preceptionū. Hec alex. Ex quo ptz indiscre=
ta reprehēsio multorū reprehēdētiū tāqꝫ validos mē=
dicātes eos: qui paupertatē elegerūt oib⁹ renūtiatis:
ꝛ simul habitāt in ciuitatib⁹ aut syluis: nō in inerti
ocio: sed certis horis orationib⁹ intēdūt: ac deuotis
exerciciis: reliquis diligēter laborāt: exercētes ope=
ra simplicia parūa deuotione distrahentia. Et dum
hec nō sufficiūt / mēdicata eleemosyna sue necessita=
ti subueniunt. Qui non amore ocii / aut collectionis
pecunie: sed amore christi: nudū Christū in paupta=
te imitari desiderantes: puritati vite ꝛ deuotis oro=
nib⁹ meditationib⁹: ac spūalib⁹ exerciciis operā ad
edificationē eccl'ie impendūt: nō sunt detractionib⁹
lacerādi: sed oi fauore ꝛ charitate tāqꝫ Christi imita
Ad. 2. tores / ꝛ euangelice paupertatis cultores ꝓsequēdi.
¶ Ad ꝫm: admissa maiore negetur minor: scz ꝙ oēs
validi teneant̄ ad labores: loquēdo de laborib⁹ ma=
nuū corporalib⁹. Et ad illud Gen. In sudore ꝛc. No
tat Alex. q. cviij. memb. j. ꝙ preceptū illud de labore
(quantū ordinat̄ ad victū querēdū ꝫm illud. j. The.
iiij. Operemini manib⁹ vestris sicut precepim⁹ vo=
bis: et vt honeste ambuletis ad eos qui foris sunt: ꝛ
nulli⁹ aliqđ desideretis) non solū est iuris positiui:
sz etiam naturalis: illa eñ sunt de iure naturali: ad
q̄ hoies ex suis naturalib⁹ inclinant̄. Sic ex ipa dis=
positione corporis / hō naturaliter hz ordinē ad op⁹
manuale: propter qđ dicit beat' Job. c. v. Homo na=
scit̄ ad laborē ꝛ auis ad volatū. ¶ Sed sciēdū qđ du
plex est preceptū legis nature. Quoddā ordinat̄ ad
tollēdū defectū singularis persone: vel spūalē sicut
ꝓcepta de actib⁹ ꝟtutū: vel corporalē: vt illud Gen.
ij. De omni ligno paradisi comedes. Aliud vero qđ
ordinat̄ ad tollēdū defectū speciei: sicut illud Gen.
j. Crescite ꝛ multiplicamini: quo precipit̄ act⁹ gene
rationis quo species humana conseruat̄. Inter hec
duo precepta hoc interest. Nā ad preceptū legis na
ture primi generis quilibet tenet̄. Ad preceptū vero
secundi generis qđ ordinat̄ ad defectū speciei tollē=
dū: nō quilibet tenet̄ singulariter: sed tota cōmuni=
tas hominū tenet̄: vt aliqui ex ea huic officio vacēt.
Preceptum aūt de labore manuū quodāmodo sub
vtroqꝫ genere predictorū cōtinet̄. Inquāntū eñ la=
bore manuū vnius subueniūt necessitatib⁹ aliorū: sic
ptinet ad secundū gen⁹. Inquātū vni⁹ suis necessi=
tibus subuenit: ptinet ad primū gen⁹: sicut ꝛ pceptū
de comedēdo: preceptū aūt hmōi ordinatū ad defe=
ctū naturalē vel corporalē tollendū / nō obligat: nisi
defectu exigente: vt si esset aliquis qui posset viuere
sine cibo: sicut de quodam fratre eremita Nicolao
nomine in Szuitia refert̄: non obligaret̄ ad prece=
ptū de comedendo. Sic ꝛ preceptū de opere manua
li non obligat aliquē singulariter: ꝫm ꝙ ordinat̄ ad
tollendū defectū aliorū: sz cōmuniter aliquo modo.
Nec ꝫm qđ ordinatur ad defectū suū personalē: nisi
defectu exigēte. Et ideo qui habet alias vnde licite
possit viuere: non tenet̄ manibus operari. Vñ nō est
simpliciter necessariū pauperibus validis laborare
manibus: nisi dū aliter necessitati sue subuenire nō
possunt. Et ad illud dictū ad adā. In sudore ꝛc. dici=
tur ꝙ illa verba dñi magis sunt prenuntiātis penā:
qꝫ precipientis pro pctō satisfactionē: vnde ꝓmisit:
maledicta terra in opere tuo. Et similiter mulieri: in
dolore paries filios: ꝛ nō sequit̄ qđ quilibet hō obli=
get̄ ad laborādū ex necessitate pcepti: als sequit̄ qđ
teneret̄ ad agriculturā: de qua dñs ibi facit mētio=
nē. ¶ Ad illud de apostolo dicēdū ꝙ apl's pcepit la=
borē manuū ꝓpter causas speciales: ꝛ hoc aliquib⁹
personis: vtputa vt furtū ꝓhiberet̄: ꝛ alienarū reruz
cōcupiscentia ꝛ acquisitio necessariorū: feda cura et
ociū: vbi aūt ille ꝛ similes cause nō sunt: pceptū non Ad. 3.
habet locū. ¶ Ad tertiū dicit̄ ꝙ validi mendicantes
pauperes: quales sunt de quibus loquit̄ responsiua
ꝓpositio: nō spoliāt alios pauperes: q: nō recipiunt
quod eis non licet: habēt eñ fas petēdi necessaria:
nec tenētur corporaliter laborare: vt dictum est. Ad
auctoritatem Hiero. dicitur: qđ loquitur de clericis
possidentibus bona ecclesiastica que debētur pau=
peribus. illa. s. que supersunt honeste sustentationi.
Si illa conuertunt in alios vsus illicitos: spoliant
pauperes / ꝛ sacrilegium committūt. Et quod addi=
tur ꝙ labores manuum reputantur opes validorū:
verum est eorum qui laborare manibus tenentur: ꝛ
per eas a melioribus bonis nō impediuntur. Hanc
materiā late tractat Alex. Et tantum de illa proposi
tione. ¶ Secūda propositio. Dantē eleemosynā pe= Propō. 2. T
tēti pie: non oportet nimis exquisite inquirere cōdi
tionē mendicātis persone. Ista ꝓpositio est de men
te Chry. super epistolam ad hebreos. Et habet̄. xlij.
dist. quiescam⁹. Si inquit pro nutrimento postulat:
ne in his examines: qm̄ abraam hospitalem se circa
oēs ostendebat. Si scrutator esset circa refugientes
ad se: nūqꝫ angelos hospitio recepisset: fortassis eñ
nō putasset eos angelos: sed cū reliquis repelleret.
Sed qm̄ oēs recipiebat: suscepit ꝛ angelos. Non eñ
ex vita eorū quos accipis mercedem tibi retributu=
rus est deus: sed ex volūtate ꝛ honorificentia multa
ꝛ bonitate ꝛ mīa. Et hoc est qđ additur / pie. Nā pie
dat q̄ motus charitate ac mīa dat ad persone susten
tationē: nō ad pcti cōtinuationē. De quo satis dictū Dubiū. 2. V
est supra cōclusione. vj. ¶ Scđo dubitat̄ circa dictuz
beati Au. in ꝓbatione. vj. cōclusionis adductū: quo
reprobat donationē factā histrionib⁹ simul ꝛ vena=
torib⁹: premisit eñ auctoritate pallegata: q venatori
donat: hoc in illo amat quo nequissim⁹ est ꝛc. Dubitat̄

igiť vtrū peccēt q̄ aliq̄d donāt venatoꝛib⁹ aut histriō
nib⁹. Ad hoc dubiū rñdet Alex. q. cxix. par. iiij. mē. j.
ꝑ distinctionē. Est em̄ triplex venatio: quedā oppꝛ̄ssi
ua: quedā arenaria: q̄dā saltuosa. Venatio oppꝛ̄ssiua
est qua oppꝛimunť pauperes. De qua Gen̄. x. Cepit
Nēroth esse potēs in terra: ꝛ erat robustus venatoꝛ
coꝛā dn̄o. i. hoim oppꝛ̄ssoꝛ ꝛ exactoꝛ: vt exponiť di. vj.
nō est pctm̄. Arenaria est cū q̄s pugnat cū bestia dē-
tata in arena: ꝛ ad hoc locat opas suas. Et hec illici
ta est sicut pꝛia. Et q̄ eā exercet sub p̄cio locat⁹/pec-
cat moꝛtaliter ꝛ efficiť ifamis. q. vij. infames. Vena-
tio saltuosa est que fit in syluis et saltib⁹ mōtiuz. Et
hec est licita: fit tñ illicita ex tpe: vt i quadragesima.
Et ex persona: quia clerico est illicita: saltez illa que
fit cū canibus et clamoꝛe: ponere autē laqueos vel
rete sine strepitu ꝛ clamoꝛe non est illicituz clerico.
De histrionib⁹ siľr distinguit. Sunt em̄ histriones
q̄ per aliqđ instrumētum: aut coꝛpoꝛis gesticulatio-
nē hoies intendunt ꝓuocare ad vanos risus: ꝛ ma-
lā ineptanq̧ letitiā. Et q̄ ob hāc causam dat/immo
lat demoni: vt dicit auctoꝛitas: ꝛ peccat. Sunt ꝛ qui
nouerunt in musicalib⁹ instrumētis canere fistella
aut cithara ad infirme nature cōsolationē: sicut da-
uid cecinit in cithara coꝛam rege saul qñ spū malo
agitabatur: ꝛ melius habebat. Et talibus dare pec- Dubiū.3.
catum nō est: sicut hoc sine citharizatione ꝛc. ¶ Du-
bitatur tertio: vtrum eleemosyna sit magis satisfa-
ctoꝛia ceteris duabus partib⁹ satisfactionis. s. ieiu-
nio ꝛ oꝛatione. Pꝛo solutione notandū q̄ satisfactio
ad plura oꝛdinatur. s. ad placationē diuine offense
ad remissionem pene: ad excisionē radicū pctōꝝ: ad
restitutionem minus iuste possessoꝛū: ꝛ ad q̄dā alia.
Pꝛincipaľr tñ oꝛdinatur satisfactio ad placandā di-
uinā offensam: ne vlciscatur pctm̄: vt pꝫ ex diffinitio
ne satisfactionis stricte accepte supꝛa. q. ij. huius di-
stin. Et per hoc illa opatio vel passio voluntaria est
perfectioꝛ ꝛ magis satisfactiua/per quā magis pla-
catur offensa diuina. Et qm̄ per nihil magis placa-
tur deus: q̄̄ per actum a charitate elicitū: ille actus
est simpliciter magis satisfactiuus qui a maioꝛi eli-
citur charitate. Et ideo quantum ad hoc partes sa-
tisfactionis habent se vt excedētia et excessa. Quan
tū vero ad cetera: puta remissionē pene: pꝛeferť ieiu
nium qđ est magis coꝛpoꝛis afflictiuum quantū ad
vitationē cause pctōꝛū (cū pꝛincipalis radix pcti sit
superbia contra quā oꝛdinatur) oꝛ̄o ipsa ceteris an-
tefertur. Quātū v̄o ad restitutionē iniuste possesso-
rū plus oꝛdinatur eleemosyna per quā tollitur. de-
bitū restitutionis vage: et cōpensantur lucra turpia
ꝛ solicitudo immoderata. Et quāto aliqua partium
satisfactionis ad plura pꝛedictoꝛū valet: tāto perfe-
ctioꝛ est ceteris. Et q: eleemosyna ꝓcedit ex charita
te pꝛoximi: que semper est coniuncta charitati dei:
q: etiā non tm̄ valet ex opere dantis eleemosynā: sꝫ
etiā recipientis: q̄ eo q̄ recipit tenetur lege gratitu-
dinis rependere spūalia: pꝛefertur oꝛ̄oni et ieiunio:
quia etiā ꝑ eleemosynam eradicatur auaritia radix
pcti: s̄m qđ scribitur. Qui volunt diuites fieri inci-
dunt in laqueos diaboli: ꝛ sequitur. Radix oīm ma-
loꝛū est cupiditas. j. ad Tim̄. vj. ꝛ Eccľi. x. Auaro ni-
hil est scelestius. Nihil est iniquius q̄̄ amare pecu-
niam: hic em̄ aiam suā venalē habet: qm̄ in vita sua
ꝓiecit intima sua. Que oia simul non inueniuntur
sic in alia vnica parte satisfactionis puta in oꝛatiōe
vel ieiunio. Et ideo in multis passib⁹ sacre scriptu-
re commendatur eleemosyna: et satisfactio pꝛo pec-
catis attribuitur eleemosyne: ꝛ hoc respectu docto.
eleemosynā pꝛeferūt ceteris partibus satisfactiōis
Et dictū est notāter q̄ eleemosyna obligat recipien
tem lege gratitudinis ꝛc. qm̄ dans eleemosynā non
dꝫ obligare recipiētē debito legali ad reddendum
spūalia siue ex pacto: q: sic cōmitteret simoniā dan-
do tꝑalia pꝛo spūalibus. Eleemosyna em̄ debet esse
donū liberale nō ꝯctus: lꝫ per eleemosynā possit in-
tendere mouere miserū recipiētē ad affectū pium ꝛ
charitatiuū: quo affectu moueať ad oꝛandum: vt di
cit Pe. de paľ. distin. xv. quarti. Eleemosyna enim fit
pꝛincipaľr intuitu dei: q̄ sibi reputat factū q̄cq̄d vni
ex minimis suis impēditur: hic nouit oia remune-
rare: ꝛ ab eo remuneratio expectanda est: nō a pau-
pere. Et per hec satis pꝫ rñsio ad dubiū que variā-
da est s̄m variationē et cōparationē eleemosyne ad
diuersos eius effectus. ¶ Quarto dubitatur: vtrum Dubiū.4.
eleemosyne spūales sint pꝛestantioꝛes coꝛpoꝛalib⁹.
Rñdeť breuiter post. b. Tho. ij. ij. q. xxxij. ar. iij. Cō-
parando eleemosynā spūalē ad coꝛpoꝛalē simpľr ce
teris paribus: puta qñ est equa necessitas vtrobiq̧
et indigentia ꝛc. spūalis potioꝛ est coꝛpoꝛali. Tum
q: id qđ datur. s. spūale nobilius est dono coꝛpoꝛali:
puta doctrina melioꝛ auro. Tum quia nobilioꝛ est
aia cui datur: q̄̄ coꝛpus. Tū tertio: q: maioꝛ est fru-
ctus eleemosyne spūalis/q̄̄ coꝛpoꝛalis. Nā fructus
spūalis eleemosyne est emundatio a pctis: aut ꝑfe-
ctio virtutis: q̄ nobilioꝛa sunt q̄buscunq̧ coꝛpoꝛali-
bus donis. Verū in casu qñ cetera nō sunt paria se-
cus est/vt magis pascendus est fame moriturus: q̄̄
infoꝛmandus. Rich. ponit multiplicē distinctionē.
sed dicta sufficiant. Verū loquēdo de vtilitate elee-
mosyne quantū ad ꝑfectū ꝛ vtilitatē dantis: sic coꝛ-
ꝑalis eleemosyna pōt habere effectū spūalē: quia dū
fit ex charitate dei ꝛ pꝛoximi/mereť augmētū gr̄e ꝛ
gľie. Hic dꝛ Eccľi. xxix. Perde pecuniā ꝓpter fratrē
amicū. Pone thesaurū tuū in p̄ceptis altissimi: ꝛ ꝓ-
derit tibi magis q̄̄ aurū. Itē eleemosyna mouet re-
cipiētē ad oꝛādū ꝓ dāte ac ad ipetrādā sibi gr̄am/ꝛ
multa spūalia dona quibus ꝓmoueť ad regnū celo-
rū: s̄m illud Luce. xvj. Facite vobis amicos de mam
mona iniq̄tatis: vt cum defeceritis: recipiant vos in
eterna tabernacula. Et s̄m hoc eleemosyna siue coꝛ
poꝛalis siue spūalis potioꝛ est q̄ a maioꝛi charitate
ac pietate ꝓcedit: ꝛ pauperibus magis deuotis da-
tur. Et tantum de ista questione.

Questio. v.

Quinto queritur. cir- B
ca scđam partē tertie cōclusionis tex-
tualis de venialiū penitētia. Nā de pꝛi-
ma eius parte scꝫ pnia pctōꝛū ante ba
ptisma cōmissoꝛū/an necessaria sit, vel
nō dictū est supꝛa dist. iiij. q. ij. ꝛ ea. q. dist. xiiij. Que-
riť igiť. Vtrū vēialiū pctōꝛū pnia sit ad salutē neces- Articu.1.
saria. Per tres articulos moꝛe solito fiet hui⁹ q̄ōnis Nota.1.
absolutio. ¶ Quātū ad pꝛimū notādū/q̄ multiplex
est differentia pcti venialis a moꝛtali in gn̄e. Vna ꝛ
p̄ncipalis: q: moꝛtale est deoꝛdinatio q̄dā ac deuia-
tio ab oꝛdine necessario ad salutis cōsecutionē. Ve-
niale est deuiatio ab oꝛdine nō necessario sed vtili.
Cū em̄ omne pctm̄ est q̄dā deoꝛdinatio. siue deuia-
tio ꝛ declinatio ab oꝛdine dirigente hoiem ad salu-
tē. Est aūt hmōi oꝛdo institutus a deo duplex. Pꝛi-
mus est necessarius: ꝛ hic est obseruātia pꝛeceptoꝛū
s̄m illud Matth. xix. Si vis ad vitam ingredi serua
mendata. Alius est oꝛdo cōsequēdi salutē cōpendio
sus ꝛ vtilis: nō tñ necessari⁹: sicut obseruātia cōsilio
rū euangelicoꝛū. Recessus a pꝛimo oꝛdine/q̄ est per
trāsgressionē pꝛeceptoꝛū dicit ꝛ est pctm̄ moꝛtale: q:
inducit moꝛtez perpetuā: et pꝛiuat aiam vita gratie
in pꝛesenti: ꝛ vita gľie in futuro. Recessus aūt a secū
do oꝛdine. s. obseruātia consilioꝛū/per cōuersionē in
oꝛdinatā ad creaturā/citra tñ trāsgressionē p̄cepto
rū: est pctm̄ veniale. Dicitur autem pctm̄: q: est que-
dā deoꝛdinatio in adhesione creature: minus vtili
dimissa vtilioꝛe: cum tñ ratio depꝛecatur ad optima
j. Ethic. pꝛope finem. Dicitur veniale: quia nō indu
cit moꝛtē: nec tollit gratiā: neq̧ eā minuit. Alioqn
cū gr̄a sit finita: posset ꝑ multiplicationem venialiū
tota auferri: et sic venialia non essent venialia. Mi-
nuit tñ feruoꝛē gratie/hoc est impedit gloꝛiaz a sua

operatione: ſm illud Augu. x. cõfeſ. Minus te amat: qui tecũ aliquid amat: quod nõ ꝓpter te amat. Minus amat: nõ per remiſſionẽ habitꝰ charitatis: ſed cum cõuertitur ad creaturã actu amoroſo: impedit ab actuali cõuerſione per actum charitatis in deũ.
B Nam ſicut intellectꝰ nõ ſimul multa intelligit actibus diſtinctis: ita nec appetitꝰ in diuerſa ſimul tendit actibus dilectionis. ¶ Ex his ſequũtur alie differẽtie: ſcȝ ꝙ mortale priuat gloriã: obligat ad gehẽnam. Mortale auertit a fine. Veniale aũt non auertit: ſed obliquat ⁊ impedit aliquãtulũ progreſſum ad finẽ. Itẽ mortale ſemper habet annexũ dei contemptũ/verũ vel interpretatiuũ: veniale aũt nõ habet dei contẽptũ (nemo eñ contempnit quod amat) ſed hȝ quãdã deſidiã vel teporẽ pro quãto plus adheret creature/ꝙ ꝓficit ad adherẽdũ deo. Itẽ mortale ſi nõ delet in via pñtis vite: manet ſimpliciter inexpiabile. Nã in futuro nõ delet: vbi nõ eſt locus pnĩe: ſed veniale etiã remittit poſt hanc vitã: vt infra dicet diſt. xxj. ¶ Verũ de quolibet actu inordinato diſcernere in particulari qñ ſit pctm̃ mortale/ vel qñ ſit veniale difficillimũ eſt ꝓpter infinitas circunſtãtias actus variãtes. Unde circa hoc venerabilis Gerſon cancel. pariſieñ. in lib. de vita anime/ plurimũ laborauit: ⁊ multas regulas ad diſcretionem hanc cõſequẽdã vtiliſſimas tradidit: nec tamẽ (ipſo teſte) ad ſufficiẽtẽ diſcernẽdi certitudinẽ per-
Nota. 2. venit. ¶ Secũdo notãdũ/ꝙ circa remiſſionẽ venia-
C lis peccati: ſcȝ quid ſit: aut per quid fiat/duplex eſt
Opinio. 1. opinio: vt recitat Sco. diſtinc. xxj. quarti. Prima/ꝙ nihil aliud eſt culpe venialis remiſſio/ꝙ ſolutio pene tẽporalis debite pro eo. Probatio/quia quod manet poſt actum trãſeuntẽ venialis peccati: nihil eſt niſi reatus ad penã debitã. Iſte aũt reatꝰ nõ eſt niſi ad penã tꝑalẽ: ⁊ per ꝯñs eoipſo ꝙ ſoluit pena temporalis: hic vel in purgatorio remittit venialis culpa. Qd aũt pctõ veniali debet pena tꝑalis/⁊ nõ eterna: ſm iuſtitiã diuinã (vt quidã dixerunt) ꝓbat idẽ doct. ſic. Debitũ eterne pene nõ ſtat cũ charitate: ſed cũ charitate ſtat veniale nõ tm̃ nõ deletũ poſt actum: ſed etiã actualiter cõmiſſum: vt ptȝ ſm oẽs. Sȝ maior probat: qꝛ per charitatẽ eſt aliqs dignus vita eterna: ſi cũ hoc ſtat debitũ ad eternã penam: ergo ſimul eſt ille dignus vita eterna et pena eterna: quod eſt impoſſibile. ¶ Preterea poſt actũ peccati mortalis nihil remanet de pctõ niſi debitũ pene eterne: vt ſupra habitũ eſt. q. j. diſt. xiiij. Si ergo debitũ pene eterne poſſet ſtare cũ grã: pctm̃ mortale nõ remiſſum poſſet ſtare cũ grã eo modo quo manet poſt actum: ⁊ ſic idẽ eſſet amicus ⁊ inimicꝰ deo. Item eſſentialis pena dãnatoꝝ nõ eſt pena ſenſus: ſed pena dãni: illa aũt neceſſario ꝯcomitat quãcũqꝫ penã: quia nulla pena ſtare põt cũ beatitudĩe: ergo debitũ ad quãcũqꝫ penã eternã includit debitũ ad penã dãni eternã: ⁊ per ꝯñs penã eſſentialẽ dãnationis: et illa nõ corñdet pctõ veniali. Itẽ peccatũ veniale ⁊ mortale ſunt improportionabilia in rõne malicie ſeu offenſe: quia infinita venialia ſi eſſent/ nõ equarent vni mortali in ratiõe offenſe: quia nec omnia illa auerterẽt a fine vltimo: ſicut vnũ mortale: ergo pena correſpõdẽs mortali ſm iuſtitiã infinite/id eſt improportionabiliter excedit penã debitam veniali: nõ aũt improportionabiliter ſm intentionẽ: quia nulla pena eſt inteñue infinita: ergo erit ſm extẽſionẽ ſiue durationẽ: ergo nõ debet veniali pena eterna. Et per hec reprobat dicta alioꝝ qui dicũt ꝙ pctõ veniali ꝑ ſe correſpõdet pena eterna ſm iuſtitiã diuinã. Per accidẽs aũt ſcȝ cum coniungitur charitati per quã ordinat ad regnũ: debet ſibi pena temporalis. Et ideo cum quis damnatur pro mortali habens etiã veniale/punit pro veniali in eternũ in inferno: nec puniret pro alio eternaliter a deo: niſi pena eterna iuſte ſibi deberet. Quod autem in eternũ puniret/patet: quia alꝰ in inferno eſſet redemptio. Et ſi aliter ⁊ oppoſito modo diceretur/ꝙ peccato veniali de ſe debet pena tꝑalis: per accidẽs aũt ꝓpter coniũctionẽ eius cũ mortali/debet pena eterna in iferno. Cõtra hoc arguit. Deus ſemper punit citra cõdignũ: ⁊ eſto ꝙ ſimpliciter ſm rigorẽ puniret vſqꝫ ad condignũ: oĩno iniuſtũ eſſet penã eternã infligere pro illo cui ſm ſe debet pena tẽporalis. Quantũcũqꝫ eñ coniũgat alteri hoc non facit illud in infinitũ exigere genus culpe: ergo nec iuſte ſibi correſpõdet pena in infinitũ excedens. Ex quibus cõcludit ꝙ peccato veniali ſiue hic puniẽdo/ſiue in futuro/ſiue in inferno/ſiue alibi: nõ debetur pena niſi temporalis/nec per ſe/nec per accidens: quia ſm ſe eſt talis offenſa/que ſm ſe ſufficiẽter punit tꝑali pena. Nec eſt incõueniẽs illã penã debitã veniali/habere terminũ in inferno: quia et vere penitẽs primo modo/⁊ partẽ penitẽtie impoſite expleñs: ac ante totã expletã recidiuãs in mortale/in quo ⁊ damnat: pro parte penitẽtie reſidua explẽda/ſoluit penã in inferno: ſed nõ niſi tꝑalem: quia ex quo in remiſſione pctoꝝ priori cõmutabat debitũ pene eterne/in debitũ pene tꝑalis: nũqꝫ ille eſt debitor pro illis niſi pene tꝑalis. Et per ꝯñs pena tꝑali ſoluta/erit liber ab iſtis. Nec tñ in inferno eſt redẽptio illiꝰ ſcȝ peccati/pro quo iſte eſt damnatus: quia pro illo pene eterne debitũ/nunqꝫ fuit cõmutatũ in debitũ pene tꝑalis: ⁊ ita ſemper manet illud debitũ: nec vnqꝫ ſoluet. Et ita intelligẽdũ eſt/
ꝙ in inferno nulla eſt redẽptio. Hec oĩa Sco. ¶ Se- Opinio. 2.
cũda opinio tenet/ꝙ remiſſio culpe etiã cuiuſcũqꝫ D
diſtinguit a remiſſione pene. Unde frequẽter remittitur culpa/⁊ nõ omnis pena culpe correſpõdẽs: ſic poſſet deus remittere penã ⁊ nõ culpã. Et hi ꝯñter dicunt ꝙ remiſſio peccati venialis fit per aliquem actum deo magis acceptũ/ꝙ peccatũ veniale diſpliceat: ⁊ hoc vel relatũ ab ipſo operante ad iſtud peccatum veniale remittẽdũ: vel nõ relatũ ab ipſo: ſed a deo acceptatũ in ordine ad illud: vt ſi opera morientis in charitate/⁊ ſimul in pctõ veniali nõ fuerint relata ab eo ad remiſſionẽ venialis in quo moritur: nec etiã poſt mortẽ habeat aliquẽ actum meritoriũ reſpectu remiſſionis peccati venialis: tñ eius opa priꝰ facta poſſunt a deo eſſe relata ad remiſſionem illius venialis poſt mortẽ. Qd ſic intelligi poteſt. Omne opus meritoriũ habet duplicẽ effectũ: vnum reſpectu culpe remittẽde: aliũ reſpectu gratie ⁊ glorie cõferende. Exempli cauſa. Opus ſatiſfactoriũ quo remittit pena tꝑalis veniali peccato debita/vel mortali per pñiam quo ad culpam deleto: preter hoc ꝙ meretur remiſſionem pene: etiam meretur gradum gratie et glorie: neqꝫ minorem gradum vtriuſqꝫ/ꝙ ſi nõ eſſet opus ſatiſfactoriũ: vt ſupra patuit. q. ij. diſtin. pñtis. Quia niſi ſic eccleſia erraret imponẽdo penitẽti ſatiſfactionẽ: qm̃ meliꝰ foret penitẽti nullã penã hic ſoluere: ⁊ omnẽ pene ſolutionẽ differre ad purgatoriũ. Si eñ per hoc ꝙ opus eſſet ſatiſfactoriũ: aliquid diminueret premij eſſentialis: melius foret tꝑaliter pati quãtãcunqꝫ penã/ꝙ carere minimo gradu gratie: ⁊ per ꝯñs glorie in eternũ: quia ſine eſtimatione melior eſt gradus eterne glorie/ꝙ remiſſio temporalis pene. Et de hoc late habet ſupra diſt. preſenti. q. ij. in. vj. dubio. ¶ Ad propoſitũ. Omne opus meritoriũ eſt remiſſiuũ alicuius partis pene tẽporalis pctõ veniali debite: ⁊ ad hoc acceptat a deo: ſiue ab operãte referatur ad ſolutionẽ pene: ſiue nõ: nõ aũt ſemper remittit penã ꝓpter impedimẽtũ: quo ceſſante habet effectũ: impedit aũt per pctm̃ manẽs. Non eñ põt pena peccati ſolui manẽte peccato in actu vel volũtate. Ideo ſi quis manet in peccato veniali vſqꝫ ad inſtãs mortis: impeditur vſqꝫ ad inſtãs mortis. qm̃ cauſa impedita dum impedita eſt/nõ ponit effectũ: ceſſante aũt impedimẽto/ponit effectũ. In inſtanti mortis ceſſat impedimẽtũ: quia peccatũ: ergo tunc

ponitur remissio venialis fm exigentiā premissorū
meritorꝝ: si multa/multa: si pauca/pauca. ¶Prima
opinio magis intelligibilis est: ⁊ cōcordat dictis su
Nota.3. perius dist.xiiij.huius quarti. ¶Tertio notādū/ꝙ
E penitētia dupliciter accipit (vt dictū est.q.j.di.xiiij.)
scz pro sacramēto/puta sacerdotali absolutione cō=
fitentis prolata a cōfessore. Scdo modo pro virtute
aut actu virtutis: scz pro displicētia seu cōtritione
aut tristitia cōsequēte. Hic accipit secūdo modo: qr
de penitētia sacramēto dicet dist. sequē. Et hoc scdo
modo pōt accipi dupľr. Uno modo ꝓprie ꝓ habitu
aut actu detestationis peccati: aut passione actum
hmōi ꝑsupponēte. Alio modo nimis large pro ces=
satione volūtatis ab actu cōplacētie in pctō. Unde
beat⁹ Tho.in.iiij.dist.xvj. q.principali scda. et Pe.
de palu.dist.ꝑsenti.q.j.arti.ij.dicit. Uoluntatē rece=
dere ab eo qd pri⁹ volebat: est displicere ei quod vo
luit: talis aūt displicētia dolor cōtritionis dicit/qñ
est grā informata. hec Tho. ⁊ Paľ. Et hoc modo qs
habet pniam sine contritionē de pctō: etiā dū nullā
memoriā hz de pctō. Et tantum de articulo primo.
Arti.2. ¶Quātū ad secūdū articulū est ꝯclusio prima. Pec=
Concľo.1. catū veniale nō remittit ꝙdiu per actū cōplacētie
F in volūtate tenet. Hec cōclusio est Pe.de paľ.arti.j.
cōclu.j.q.j.distin.presenti. Probatur cōclusio: quia
implicat peccatū remitti ⁊ manere in volūtate: sed
ꝙdiu placet: pctm̄ manet in volūtate: q: ipse actus
cōplacētie est pctm̄: manēte aūt pctō nō delet nec re
Concľo.2. mittit. ¶Scda cōclusio. Ad remissionē peccati ve=
nialis nō reqrit penitētia ꝓprie accepta/neqꝫ actua
lis: nec habitualis/nec sacramētalis. Probat: quia
noa. manēs in veniali vsqꝫ ad mortē/nō dānat: sed tādē
saluabit. Ideo veniale cōmissum remittit: q: omne
debitum culpe repugnat beatitudini. Nihil enim
coinquinatū intrabit in illā. Apoca.xxj. Non autē
remittit per actū eius q̇ peccauit: q: est extra termi=
num meritū cuiuscūqꝫ tam congrui ꝙ cōdigni: igit
cōclusio vera. Remittit aūt per satispassionē in pur
gatorio per quā soluit penā tpalem peccato in vita
ꝑsenti nō remisso debitā. ¶Preterea per actum fer=
uentē charitatis cōsumit pctm̄ veniale: sicut aqua
per ignē: etiā si in ipso actu nō habeat memoria ve
nialis fm illud.j.Pe.iiij. Charitas operit multitu=
dinē pctōꝝ. Sed talis actus nō est actus: nec habi=
Concľo.3. tus pnie: neqꝫ sacramētū: ergo. ¶Tertia conclusio.
G Accipiēdo pniam secūdo modo ⁊ large/pctā venia=
lia nō remittunt sine pnia in hac vita. Illa cōclusio
sequit ex prima: q: pctm̄ veniale nō remittit/ꝙdiu
placet volūtati: sz nō placere in peccato cōmisso est
quedā pnia ꝓ peccato large loquēdo de pnia: vt di=
Concľo.4. ctum est.j.arti. ergo cōclusio vera. ¶Quarta cōclu=
sio. Nō solū per actū displicētie: sed per oēm actum
meritoriū veniale pctm̄ remittit: maxime dum ad
noa eius remissionē ordinat. Probat cōclusio: quia ois
actus meritori⁹ est satisfactiuus pene tpalis: vt di=
ctum est in.j.arti. hec aūt respōdet pctō veniali: er=
go ⁊ peccati venialis. Tenet ꝯña: quia nūqꝫ remit=
titur pena pctō debita manēte ipso pctō: ideo opus
bonū qd remittit penā: remittit pctm̄ cui debet pe=
na si pri⁹ nō fuerit dimissum. Non tamē oīe opus
meritoriū remittit totā penā pctō veniali debitam:
sicut nec oē opus satisfactoriū pro mortali dimisso
iniūctū/tollit oēm ei⁹ penā: sed reqrit certa propor
tio operis meritorij ad penā tollendā in acceptione
diuina: que soli deo est determinate cognita. ¶Di=
citur maxime dum ⁊c. q: talis actus includit displi=
centiā peccati delēdi. Eo em̄ ꝙ ordinat actum ad re
missionem venialis/vult veniale remitti: ⁊ per ꝯñs
vult ipsuz nō manere: qd velle est displicētia venia=
lis. Inter cetera aūt opera maxie cōtritio seu displi=
centia mereretur remissionem peccati displicētis.
Concľo.5. ¶Quinta conclusio ⁊ responsalis. Penitentia neqꝫ
virtus: neqꝫ sacramentū: requiritur ad veniale pec=
catum remittēdū. Hec est sancti Bonauē. Patet con
clusio: quia peccatū veniale remittit etiā post hanc
vitā: vt dicet infra dist.xxj. vbi tñ penitētia merito=
ria nō habet locū. ¶Quantū ad tertiū articulū du= Articu.3.
bitatur primo: vtrū vnū veniale remitti potest sine Dub.1.
alio. Respondet breuiter ꝙ sic fm vtrāqꝫ opinionē H
predictā. Et habet Pe. de Palu.dist.ꝑsenti.q.j. Nā
pena vni debita/potest solui manēte pena alteri ve
niali debita: ergo. Tenet ꝯña: quia soluta pena/so=
lutus est reatus peccati: ⁊ per ꝯñs pctm̄ fm primā
opinionē. Antecedēs ptz: quia pena debita vni mor
tali remisso quo ad culpā: remitti pōt sine pena al=
terius: vt dictū est supra.q.ij. ergo a maiori sic erit
de veniali: quia maior satisfactio debet pro mortali
dimisso quo ad culpā/ꝙ pro veniali. Siľr fm aliā
opi.ꝓbat: quia nulla est conexio venialiū adinuicē.
Nec quantum ad auersionē a deo: quia ab illo non
auertūt: sicut mortalia in hoc sunt ꝯnexa. Ideo vnū
mortale sine alio remitti nō pōt. Nec ꝙtū ad cōuer
sionē ad creaturā: vt satis ptz. Nulla em̄ videt con=
nexio verbi otiosi ad appetitū inordinatū cibi vel
solicitudinē minus ordinatā/citra tñ trāsgressionē
precepti: ergo vnū pōt sine alio remitti. ¶Secūdo Dub.2.
dubitat: vtrū peccatū veniale posset remitti manēte I
mortali. Et arguit ꝙ nō: quia pctm̄ remitti non pōt
sine grā: sed in habēte mortale non pōt esse gratia:
ergo. Antecedēs ꝓbat per illud Prouer.x. Uniuersa
delicta operit charitas. In oppositū est: q: pena po=
test resolui in mortali: ergo pctm̄ veniale. Tenet cō
sequētia: q: nihil aliud est remissio venialis/nisi re
missio reatus ad penā. ¶Circa hoc dubium est du=
plex opi. Una beati Tho. ⁊ suorū sequaciū ꝙ nō: qd Opi.Tho.
sic ꝓbare nitunt. Nā veniale tollit feruorē charita=
tis: sicut mortale tollit charitatē. Sicut ergo morta=
le nō dimittit nisi restituat charitas: ita nec venia=
le/nisi restituatur feruor charitatis: sed feruor cha=
ritatis/cum sit posterior charitate: non potest resti=
tui nisi restituta charitate: hec autem restitui non
pōt manente mortali. ¶Preterea inimico ꝙdiu est
inimic⁹/nō remittit offensa/nec parua/nec magna
sed habēs mortale est inimicus: ergo. Preterea ve=
niale nō dimittit nisi per actum aliquē magis ac=
ceptum deo/ꝙ pctm̄ veniale displicuit: sed nullus
actus est deo accept⁹/nisi agens sit deo acceptū: q:
respexit dñs ad Abel prius: deinde ad munera ei⁹:
qui aūt est in mortali/nō est accept⁹ deo: igit. Sic ta
arguit Pe.de Palu. ⁊ Richar. ¶Alia opinio Sco. ꝙ Opi.Scoti.
pōt veniale dimitti manēte mortali: q: pōt solui pe
na debita veniali ab existēte in mortali hic in via et
in inferno: vt supra deductū est: qua soluta solutum
est pctm̄ veniale ac dimissum: q: trāseūte actu pec=
cati/nihil manet in aīa repugnās remissioni pecca
ti (quod additur propter habitū vitiosum) nisi rea=
tus pene: sed soluta pena tollitur reatus pene: ⁊ ita
nihil peccati manet. Hec secūda opinio est clemen=
tior ⁊ ꝓbabilior: et fm hanc soluunt rationes pri=
me opi. ¶Ad primū dicitur de feruore charitatis. Responsio.
Aut per feruorē intelligit aliquid charitatis: puta
gradus intēsionis charitatis. Et patet ex dictis/ꝙ
peccatū veniale nō tollit hmōi feruorē: quia nō mi=
nuit charitatē/fm oēs. Si vero per feruorē intelli=
gitur actus charitatis: aut intelligitur actus inexi=
stens: ⁊ ita non tollit feruorē: nō oportet ꝙ propter
actum peccati venialis aliquis actus inexistēs tol=
latur. Si autē intelligit actus charitatis qui posset
inesse: puta actus ille venialis qui posset esse actus
charitatis: si adessent debite circūstantie finis: ⁊ ce=
tere que reddunt actum meritoriū: cōceditur ꝙ tol=
lit feruorē/id est talē actum. Sed neget ꝙ pctm̄ nō
dimittit nisi restituat talis actus: quia actus ille nō
erit necessari⁹ ad remissionē peccati venialis: quia
veniale potest remitti per quēcūqꝫ actuz meritoriū
relatū ad remissionē peccati venialis: vel per pene
debite solutionē: que potest solui ab omni existenti
in peccato mortali. ¶Preterea existens in mortali

poteſt peccare venialiter:et ſic peccans non tollit
charitatis feruorē:cum talis non habeat charitatē:
et per ꝯñs nec eius feruorem. ¶ Ad ſcd̄m dicitur/ꝙ
inimico non remititur offenſa:ꝑpter quā eſt inimi=
cus ꝙdiu eſt inimicus:ſed ꝑpter veniale nullus eſt
inimicus deo. Item nō remittitur remiſſione recon
ciliante inimicum:pōt tñ remitti remiſſione ſatiſfa=
ciente:vt ſupra dictum eſt diſ. p̄ſenti.q.ij. ¶ Ad ter=
tium dicit̄/ꝙ maior non eſt ſimpl'r vera:quia aliqñ
remittitur pctm̄ veniale per ſatiſfactionē ꝛ non per
aliquem actum:vt in purgatorio. Et admiſſa maio=
re gratia argumenti de remiſſione facta in preſenti
vita. Dicitur ad minorē:qḋ lꝫ nullus actus ſit acce=
ptus deo:niſi is qui agit ſit acceptus qñtū ad me=
ritum vite eterne:quia nullus actus ſine charitate
eſt meritorius vite eterne. Eſt tñ aliquis actus vel
paſſio accepta ad remiſſionem pene tpalis pctō ve=
niali debite eius qui non eſt accept⁹ ad vitā:alioqn
opera bona moral'r in mortali facta ad nihil acce=
Dubiū.3. R ptarentur:qḋ eſt cōtra oēs:ꝛ ita intelligenda eſt au
toritas allegata. ¶ Tertio dubitat̄/quare quedam
opera bona aſſignantur ſpecialiter/per que remit=
titur peccatum veniale:cum tñ per quodlibet opus
meritorium pōt remitti veniale pctm̄:vt ſupra dictū
eſt. Rñdetur qḋ aliqua opera ſpecial'r aſſignantur:
vt habetur in hoc metro. Orās/tinctus/edens/con
feſſus/dās/benedicēs. Orās dñicam orationē. Di=
mitte nobis debita noſtra. Tinctus aqua bñdicta.
Edens euchariſtiā. Cōfitēs ſacramētal'r vel confeſ=
ſione gñali. Dans eleemoſynam corporalē. Sumēs
benedictionem ep̄alem. Sub orōne includit̄ tunſio
pectoris. Sub cōione euchariſtie includitur digna
ſuſceptio cuiuſlibet ſacramēti. Aſſignantur autem
iſta non qḋ per hoc alia excludātur:qm̄ inter cetera
maxime valet contritio.i.diſplicētia cōmiſſi venia=
lis:ſed que dicta ſunt ſpecial'r aſſignantur:quia illi
modi incitant liberū arbitriū ad deteſtationē pcti
per quā efficacius remittitur. Tuꝫ etiā quia in illis
concurrūt orō ꝛ meritū eccleſie. Tum qꝛ illa frequē
tius ex intentione agentis vel eccleſie ordinant̄ ad
remiſſionē venialis. Tum qꝛ cetera ad illa reducun
tur. Vñ quodlibet opus meritorium hꝫ vim remit=
tendi pctm̄ veniale:de hoc late habet̄ in Pe. de pal'.
diſt. preſenti.q.ij.arti.ij. Et de valore aque bñdicte
idē pulchre loquitur diſt.ij.q.j.ar.ij.cōclu.ij. Ad idē
Hugo de ſacramentis lib.ij.parte.ix.in prin. ſanct⁹
Tho. diſt. preſenti.q.ij.arti.iiij. Alex.par.iiij.q.viij.
memb.j.arti.ij.§.j. Itē Ric. diſtinc.xxj.ar.v.q.j.in fi.
Dubiū.4. L Item diſt.j.arti.j.q.iij. Item Augu. in enchiri.c.lxx.
Item de cōſe. diſt.iij. Aquā ſale ꝛc. ¶ Quarto dubi=
tatur. Vtrū veniale poſſit fieri mortale:ꝛ econuerſo
mortale poſſit fieri veniale. Pro ſolutione rememo
randa ſunt que dicta ſunt lib.iij. diſtinctio.xxiij.q.j.
et diſt. p̄ſenti.q.j.du.j.ꝙ duplex eſt act⁹ virtuoſus/
ſil'r vitioſus:ſcilꝫ elicitus ꝛ imperatus. Quodqꝫ eli=
cit⁹ eſt natural'r intrinſece ac inuariabiliter virtuo=
ſus/vitioſus vel indifferens. Ita quod actus elicit⁹
virtuoſus non pōt fieri vitioſus/vel natural'r indif=
ferens:nec ecōuerſo:qꝛ ſi actus aliqs virtuoſus fie=
ri debet vitioſus:neceſſe eſt aliquid circa actum mu
tari:puta obiectum vel circūſtātiā:ſed mutato obie
cto non manet idem actus:ſil'r mutata circūſtantia
non manet idē actus elicitus:quia circūſtātie ſunt
obiecta actus eliciti:non aūt imperati:ꝛ ideo actus
imperatus manēs idem numero in eſſe nature/pri
mo virtuoſus pōt fieri vitioſus ꝛ econuerſo:ꝛ mul=
tomagis act⁹ indifferens imperat⁹ ꝑpter mutatio=
nem actus eliciti pōt primo eſſe indifferēs:ſcd̄o vi=
tioſus:tertio virtuoſus. De hoc latius ſupra in ter=
Propō.1. tio:vbi etiam allegant̄ dicti doctores de hac mate=
ria. ¶ Per hoc rñdetur ad dubium per duas ꝑpoſi=
tiones. Prima pctm̄ veniale qḋ eſt actus elicitus in
volūtate nunqꝫ pōt fieri mortale manēs idē nume=
ro in eſſe nature. Probat̄:qꝛ nullus actus intrinſece
et non denolatione extrinſeca virtuoſus aut vitio=
ſus aut indifferens/pōt mutari manēs idē numero
in eſſe nature:ita vt primo ſit peccatum/poſtea nō
aut primo veniale/poſt mortale/vel econuerſo:ſed
oē pctm̄ veniale qḋ eſt actus elicitus:eſt intrinſece
vitioſuꝫ ꝛ pctm̄ veniale. ergo. Conſequentia nota.
Maior ꝛ minor probate ſunt in.iij. diſtinc.xxiij.q.j.
Preterea nunqꝫ peccatum veniale pōt fieri mortale
nec econuerſo/niſi fiat aliqua mutatio circa actum
peccati vel obiecti vel circūſtātie:ſed quolibet horū
mutato/mutatur in eſſe nature actus peccati elici=
tus:ꝛ p ꝯñs nō manet idē actus. Hec ꝑpoſitio eſt de
intētione ſancti Bonauē. di.xvj. quarti.ar.iij.q.j.di=
cētis. Cū q̄rit̄ vtrū mortale fiat veniale:ſi intelligit̄
qḋ hec culpa per eſſentiā fiat illa nulla eſt queſtio:
qꝛ hoc eſt impoſſibile. Videt̄ idē ſentire Pal'. di.xvij.
q.j.ar.j.cōclu.iij. vbi querit an attritio poſſit fieri cō Propō.2.
tritio:ꝛ Gerſon lec.j. de vita ſpūali aīe. ¶ Scd̄a pro=
poſitio. Peccatū veniale qḋ eſt act⁹ imperat⁹/idem
numero pōt fieri mortale ꝛ ecōuerſo. Probat̄:quia
aliquis pōt intrare eccleſiā ꝑpter delectari carnali=
ter in cantu:et cōtinuato motu pōt inutare intētio=
nem ꝛ intrare ad ꝑuocandū cōcupiſcētiā alicuius
perſone inordinate dilecte. Trāſitus ille cōtinuat⁹
eſt idem in eſſe nature:quia idem motus:ꝛ tñ primo
eſt peccatū veniale:ꝛ ſecundo eſt mortale:et ita po=
teſt exemplificari in aliis multis. Latior declaratio
queratur in loco allegato diſtinc.xxiij.lib.iij. huius
collect. ¶ Sed circa hoc primo queritur vtrum fre=
quens iteratio peccati venialis reddat ipſum mor=
tale:et hoc propter verba Auguſti. in textu allega=
ta. Peccata quis parua:ſi tamē crebra ſurripientia
collecta fuerint:ita nos grauabunt ꝛ opprimēt ſi= Dubiū.5. M
cut vnum aliquod peccatū. ¶ Ad iſtud dubiū dici=
tur qḋ ſola frequentia ꝛ cōſuetudo peccādi veniali=
ter nunqꝫ mutat veniale in mortale:qm̄ vt arguit
Sco. diſt.xxix.lib.iij. de conſuetudinario iuramēto.
Si primū peccatū eſt veniale:etiā quodlibet aliud
ſequens eiuſdē ſpeciei eſt veniale/qꝛ eſt eadē ratio
cuiuſlibet actus eiuſdem ſpeciei in genere moris.
Nec habitus intēſior reddit peccatū grauius:quia
non eſt maior grauitas in habitu:qꝫ in actu ex quo
generatur:licet habitus intenſior fortius inclinet
ad actum non tñ ad actum alterius generis:nec ad
actū grauiorem:ſed ad actū ſimilē ei a quo genitus
eſt:nunc aūt actus peccati venialis:ꝛ actus peccati
mortalis genere/differunt in genere moris:et ideo
habitus genitus ex venialib⁹ peccatis non inclinat
niſi ad venialia pctā. ¶ Ad Augu. dicitur qḋ loqui=
tur diſpoſitiue:non quidē diſpoſitione neceſſitāte/
ſed inclināte:nā cōſuetudo peccādi venialiter red=
dit hominē minus timoratum:ꝛ auget libidinē pec
cādi que facile creſcit ad cōtēptū:vt ſi quis tm̄ dele=
ctaret̄ in mendacio ioco ſo:qḋ etiā illud nō dimitte=
ret ſi prohiberetur:iam cōmiſſum cū tali cōtemptu
precepti eſſet mortale. Et ad hoc ſunt exempla Au.
de multiplicatione guttarum ꝛ arene:que ſm̄ ſe nō
obruūt ꝛ ſubmergūt nauē:ſed diſponūt nauē vt fa=
cilius obruat̄ fluctibus quib⁹ perit. ¶ Sexto querit̄ Dubiū.6. N
an cōſenſus in pctm̄ veniale quo placet:faciat ipm̄
mortale. Qm̄ teſte Aug. Non eſt pctm̄ adeo venia=
le quin fiat mortale dum placet. Ad iſtā queſtiuncu
lam diſtinguit ſanct⁹ Bonauē. ꝛ alij triplex pctm̄ ve
niale. Quoddā eſt veniale ex ſola ſurreptione.i.ſine
aduertentia qḋ preuenit deliberationē:ꝛ illud ſicut
vitari non pōt:ita etiā nūqꝫ fit mortale ꝙdiu manet
in illo genere ex ſurreptione:ſecus ſi maneret ſeu
continuaret̄ actus ex ſurreptione inceptus quouſqꝫ
accederet ꝑfecta deliberatio:qꝛ tunc non manet ſur=
reptitius. Scd̄m eſt qḋ fit cū cogitatione ſiue aduer
tētia:ſed ſine pleno cōſenſu:vt in cogitatiōe de mu=
liere:ꝛ in delectatione citra cōſenſum in delectatio=
nē. Tertiū eſt veniale:cum rōne ꝛ conſenſu:ſed ideo
eſt veniale:qꝛ nō eſt cōtra p̄ceptū:vt verbū ocioſum

et mendaciū iocosum. Et ꝑ hoc dꝫ qḋ veniale primo vel scḋo mō: si accedat cōsensus ꝑfectus erit mortale: nā ꝓpter defectū cōsensus aut imperfectionē eiꝰ fuit veniale: ideo accedente cōsensu/cessat ratio venialis peccati: et nihil deficit de rōne mortalis. Et
Nota: dicit̄ notanter cōsensus perfectus: qm̄ vt dicit Sco. distin. xxix. tertij sicut actus meritorius requirit ꝙ sit plene humanus: hoc est qḋ sit ex plena deliberatione et cōsensu: ita non minꝰ actꝰ demeritoriꝰ idē reqrit: qꝛ nō est deꝰ pronior ad cōdēnādū ꝙ̄ ad parcēdū. Et cū actꝰ de gn̄e mortalis sit nō cū plena deliberatione ꝓpter defectū ꝑfecti cōsensus: q ꝑsupponit deliberationē ꝑfectā: nō cēset̄ mortale. ¶ Sꝫ hic nihilominꝰ aduertēdū qḋ habituatꝰ qn̄qꝫ hꝫ breuē deliberationē que non videt̄ deliberatio: verū qꝛ hꝫ prudētiā magnā qua proptꝰ ē ad deliberādū quasi in tpe imperceptibili: talis deliberatio est sufficiēs ad rationē meriti ⁊ pcti. ¶ De veniali tertij ordinis dicit̄ ꝙ illud nō fit mortale nisi ꝑ cōsensum quiescētem in eo tanꝙ̄ in fine: vt si q̇s tanta libidine afficeretur ad mendaciū iocosum/qḋ etiā ipsum cōtinuare vellet cōtra preceptū si a dn̄o prohiberet̄: ibi poneretur quies in mendacio iocoso plusꝙ̄ in deo: et tunc semper concurreret contemptus dei: cui in casu preponeretur mendacium iocosum. Et ibi locuꝫ habet verbum August. Nullum peccatum est adeo veniale quin posset fieri mortale dum placet: non qualibet placentia: sꝫ ea qua volūtas in ea quiescit tanꝙ̄ in fine: quod tunc fit quando plus placet ꝙ̄ deus: puta quando vult magis actum huiusmodi ꝙ̄ amicitiam dei qui est vere/ et simpliciter vltimꝰ finis. Uel intelligitur hec auctoritas de venialibus tantum primi ⁊ secundi generis: aut tertio: vt exponit Gerson in d e vita aīe lec. j. Dū placet inquantū est pctm̄ et dei offensiuū: absqꝫ alio quocunqꝫ motiuo vel allectiuo ad peccandum: istud enim videtur diabolice obstinationis propriū ꝙ impugnet̄ deus et odio habeat̄ gratis. Un̄ breuiter cōsensus in veniale vt veniale est etiam deliberatus non est nisi venialis: ⁊ ꝙ̄uis peccans venialiter ex deliberatione abutatur dei mīa qui concessit peccatū illud esse veniale/non mortale: tamen nō peccat mortaliter: et in hoc plurimum relucet misericordia dei ꝙ abusus ille etiam deliberatus non est nisi venialis. Et tantum de illa questione ac tota distinctione.

Distinctio. xvij.

Dicitur multiplex questio ⁊c. Postꝙ̄ magister egit de integritate penitētie quantū ad partes eius integrales ⁊ subiectiuas generaliter dist. xvi. In hac dist. xvij. agit de vna partiū. s. cōfessione spāliter. ¶ Sententia autē huiꝰ di. in tribꝰ conclusionibꝰ tribꝰ qōnibꝰ in litera motis correspōdētibꝰ summat̄. ¶ Prima. Sine cōfessiōe oris: dū tn̄ sit in voto: ⁊ sine satisfactiōe pene exterioris: pctā delent̄ ꝑ cōtritionē ⁊ hūilitatē cordis. ¶ Scḋa. Nō sufficit soli deo confiteri: dū sacerdotis copia poterit inueniri. ¶ Tertia. Studiose q̄rēdus est sacerdos sciēs potēsqꝫ soluere ⁊ ligare: q̇ si haberi nequit: ꝓdest pctā fideli socio manifestare. Has cōclusiones multis auctoritatibꝰ innuit ⁊ apparenter ꝯrias soluit ⁊ exponit. Circa hāc distinctionē de tribus querit̄. Primo de cōfessionis necessitate. Scḋo de eius qualitate. Tertio de confessoris idoneitate.

B

Questio. j.

Articu. i.
Nota. i.

Utrū cōfiteri peccata sacerdoti sit necessariū ad salutem mortaliter peccāti. ¶ Tribꝰ articulis questio hec soluetur: declaratione terminorū: subiūctione cōclusionū: ⁊ solutione dubiorū. ¶ Quantū ad primū notandū ꝙ ſm beatū Aug. in de verbis euangelij homil. viij. circa prin. Duplex est cōfessio. s. cōfessio laudis/⁊ cōfessio fraudis. Confessio laudis est attestatio diuine ꝑfectionis: vt cum deū predicamus oīpotentē/piū/bonū/misericordē/iustū: sic filius confessus est patrē Matt. xj. Confiteor tibi pater ⁊c. Confessio fraudis est accusatio qua peccator seipsuꝫ accusat: ⁊ hoc modo hic accepta: ⁊ prout est pars sacramenti sic describitur. Confessio sacramentalis est secreta delinquētis accusatio suorū cōmissorū pctōrū corā sacerdote iurisdictionē in eū habente spe venie consequende. ¶ Dicit̄ in diffinitione cōfessio sacramētalis: qꝛ illa diffinitio nō dat̄ de cōfessione cordis: que fit coram deo in cubiculo cordis: neqꝫ de illa que fit in iudicio contentioso: sed de ea que fit in foro anime secreto. ¶ Dicitur in diffinitione/secreta: ad excludendū cōfessionē generalē que fit in publico: hec em̄ non est sacramentalis: lꝫ ex ea sic confitēs cōsequi possit remissionē venialiū pctōrū. ¶ Dicit̄ accusatio: qꝛ qui se corā sacerdote excusant: nō cōfitent̄: sed magis se laudant: exēplo Pharisei bona sua annumerantis. ¶ Dicit̄ suorū pctōrū: qꝛ nō dꝫ esse accusatio aliorū. ¶ Dicit̄ coram sacerdote: ad excludendū illā que fit sodali: que lꝫ qn̄qꝫ sit vtilis: non tn̄ est sacr̄alis: qm̄ ꝑ illam nō fit remissio pctōrū virtute clauium ecclie. ¶ Dicit̄ iurisdictionē in eū habente: qꝛ si fiat coram alieno non suo iudice: nō est sacr̄alis: vt supra dictū est dist. xiiij. q. ij. ¶ Dicit̄ spe venie cōsequēde: vbi tāgitur cā finalis cōfessionis que est remissio peccati. Excludit̄ etiā cōfessio ficta ꝓpter falsitatē ⁊ mendaciū cōfitētis/aut desperationē/aut infidelitatem se accusantis: que proprie nō est sacr̄alis: eo quod talē nunꝙ̄ sequit̄ effectus sacr̄alis. Questio itaqꝫ querit de confessione fraudis sacr̄ali. ¶ Scḋo notandū qḋ confessionē esse necessariā ad salutē dupliciter pōt intelligi. s. in voto ⁊ in actu: ⁊ vtranqꝫ esse necessariā mortaliter peccanti ad salutē cōcors est sn̄ia omniū doctorū: licet non ꝓ semꝑ. Et quidē ꝙ sit necessaria in voto: id est in proposito dependet ex necessitate eius aliquando in actu: nam si nunꝙ̄ esset necessaria actu: non esset necessaria in voto seu proposito. Quod autem sit necessaria in actu varij varijs modis ostendere nituntur: licet pleriqꝫ insufficienter: ⁊ quidem non potest sufficiēter ostendi ex necessitate remissionis peccati: ꝙ̄uis remissio pcti sit necessaria ad salutem. Nullꝰ em̄ pctō obnoxius potest intrare illud regnum qḋ nihil inquinatum intrabit Apoc. xxj. Nō tn̄ ex hoc inferri pōt ꝙ cōfessio de qua loquimur: sit necessaria ad salutem: tū qꝛ ad remissionem pcti est aliꝰ modꝰ sufficiēs sine cōfessione in actu. s. cōtritio cordis ꝑ quā pctm̄ remittit̄ priusꝙ̄ pctōr sacerdoti cōfiteat̄: vt ostēdit magr̄ in textu. Tū qꝛ confessio ſm probabiliorē opinionē preexigit remissionem peccati ꝑ contritionē preuiā: vt dictū est supra dist. xiiij. q. ij. ⁊ per hoc nunꝙ̄ per cōfessionē remittitur pctm̄: sed eam presupponit. ¶ Et si diceres: confessio in voto requiritur ad remissionē peccati: ergo etiā qn̄qꝫ in actu: qꝛ sicut frustra est potētia que nunꝙ̄ deducit̄ ad actū: sic frustra est votū seu propositū qḋ nūꝙ̄ deducit̄ ad actū. Antecedens pꝫ: qꝛ contritio requirit̄ ad cōfessionē pcti ſm predicta: sed cōtritio includit confessionē in voto. Rn̄detur ꝙ ista probatio petit principiū: nā licet cōīter dicant doctores: ⁊ verū est: ꝙ contritio includit cōfessionē in voto: hoc autē sufficienter nō probat̄. Uidet̄ em̄ ꝙ q̇s pōt habere perfectā contritionē ⁊ sufficiētē ad pcti remissionē absqꝫ voto confessionis: pōt em̄ alicui intense displicere pctm̄ propter hoc/ quia est dei offensiuū: absqꝫ hoc qḋ tūc cogitet de cōfessione: ⁊ ꝑ ꝯn̄s absqꝫ voto confessionis: et tn̄ illa displicentia est contritio sufficiēs: qꝛ sufficiēter circūstantionata circunstātia finis ⁊ alijs. Si ergo queris quō cōfessio in voto includitur in cōtritione: pōt dici ꝙ īplicite seu virtualiter: nam contrito displicet omne pctm̄ inquantum dei offensiuū: et ꝑ ꝯn̄s oīs inobedientia preceptorū: Nota. ij. B

et per hoc placet obediētia ꝓceptoꝝ:nam cui placet
antecedēs:placet ⁊ cōseqnēs:⁊ cui displicet antece=
dens:displicet omne cōseqnēs:⁊ placet oīe ꝯtriū:
placet dico naturaliter: quia habet in se vnde for=
maliter deducit tale esse ꝯseqnēs ad antecedēs:quo
deducto placebit aut displicebit formaliter:sic con
trito displicet virtualiter omne peccatum:⁊ placet
omniū preceptoꝝ obediētia/quatenus sunt prece=
C pta:sicut in simili dictū est de connexione virtutum
lib.iij.distin.xxxvj. Ut ergo cōtrito placat cōfessio in
voto:oportet deducere ꝯfessionē esse preceptā ⁊ ne=
cessariā ad salutē. Et illa deductio querit. Presup=
ponit itaqꝫ illa ꝓbatio quod ꝓbare intendit:⁊ ergo
petit principiū. Igit alij necessitatē cōfessiōis osten
dere nitunt ex necessitate precepti:siquidē necessa=
ria est obseruantia preceptorum ad salutē:ſm illud
Matth.xix. Si vis ad vitā ingredi serua mandata.
Sed quale sit mandatū/an naturale/diuinum vel
humanū diuersificant. Et satis certū videt ꝙ prece
ptum de cōfessione sacramētali nō est de iure natu=
rali. Nam vt dicit Sco.dist.presenti.illud veruz est
de iure naturali:cuius veritas nota est ex terminis:
aut ex sic noto in ꝯña necessaria deducibilis:sicut
cōclusio ex principijs in speculabilib⁹. Sic ⁊ in pra=
cticis nihil est de lege nature nisi principiū sit euī=
dens:aut ꝯclusio ex tali demōstrata:stricte loquēdo
de lege nature. Sed tñ extēdēdo nomen quandoqꝫ
illud dicit de lege nature:quod est verū practicum/
consonū principijs ⁊ cōclusionib⁹ legis nature/in=
tantū ꝙ statim notum est oībus illud cōuenire tali
legi.i.principijs sic notis/aut cōclusionibus ex eis
demōstratis. Et satis ptz ꝙ cōfessio de qua loqmur
non est sic de lege nature:quia tunc obligatio eius
fuisset pro statu cuiuscūqꝫ legis:quod patet falsuz:
quia nec pro statu innocētie:nec nature lapse ante
legē:nec pro statu legis Mosai ex:licet ꝯfessio faciē=
da fuerat deo omniū cognitori pro quacūqꝫ lege na
ture lapse. Et hāc cōfessionē requisiuit dñs ab Adā
primo trāsgressore/cum dixit. Adam vbi es? vt dicit
glo. Genes.iij. Sic etiā licet pro statu legis Moysi
cōfessio de peccatis occultis fiebat deo tantum:de
quibusdā tñ irregularitatibus ⁊ defectibus publi=
cis ⁊ non obseruātia legis/fiebat cōfessio vniuscu=
iusqꝫ quādo obtulit pro tali delicto sacrificium:sic
etiā fiebat generalis cōfessio per sacerdotē pro po=
pulo:vt peccauim⁹/iniuste egimus/iniquitatē fe=
cimus ⁊ hmōi. Sed he nō sunt cōfessiones:de q̄bus
nunc queritur:⁊ ita etiam oēs auctoritates veteris
testamēti loquētes de confessione(sicut illa. Iustus
prior accusator est sui:⁊ similes)loquunt de confes=
sionibus ꝑdictis:nō de sacramētali de qua questio.
¶ Et si diceres:hec est nota in lege nature. Quili=
bet reus debet iudicari per alium:eo ꝙ nullus est
iudex in propria causa:non autē potest iudicari per
alium nisi accusetur illi:nec potest de occultis accu
sari/nisi per seipsum:ergo debet ꝑ seipsum accusari
ei a quo iudicetur. Et magis cōsonum est rationi ꝙ
in secreto fiat accusatio q̄ in publico/si peccatū fue
rit secretuz/⁊ nulli rationabilius q̄ sacerdoti:ergo
videtur cōfessionē facere esse de lege nature. Respō
detur ꝙ etsi notum sit in lumine naturali:vel saltē
valde cōsonum propositioni note/ꝙ reus est iudi=
candus:quia nullū delictū relinquendū est impu=
nituz in vniuerso si est vnus rector vniuersi iustus:
quod est notum naturaliter/vel consonū notis na=
turaliter: Quodqꝫ reus sit iudicādus ab alio:tamē
quis sit ille alius:nō est notum per rationē natura=
lem:nec per aliquod ei consonū/nisi de deo qui est
retributor meritoꝝ ⁊ punitor peccatoꝝ. Ille autem
nō indiget accusatiōe rei/cum omnia sint sibi nota
anteqꝫ fiant sine accusatione:etiā si teneretur reus
se accusare deo vniuersali iudici:nō sequitur ꝙ pec
cator debet cōfiteri nisi deo:⁊ hoc esse de lege natu=
re a pluribus cōcessum est. Sed hec cōfessio non est

de illa de qua questio:puta que fit homini/ꝙ enim
homini facienda sit de occultis:nulla naturali ra=
tione/nec aliquo illi consono probat. Hec Scotus. D
¶ Cum itaqꝫ sacramētalis confessio non est de lege
nature:oportet querere legez positiuā. Et quia hec Opinio
est duplex/diuina ⁊ humana. ¶ Circa hoc sunt di=
uerse opiniones. Una est ꝙ sit de lege positiua ec=
clesie:quā tenet glo.de penitē.dist.v.c.j.vbi post di=
uersas opiniones recitatas subdit. Melius dicitur
eam institutā a quodā generali siue vniuersali ec=
clesie traditione/potius q̄ ex noui vel veteris testa
menti auctoritate. Et hanc opinionē sequit Panor.
in.c.omnis.de penitē.⁊ remis.et assumit tam glo. q̄
Panor.pro firmamēto quoddā magis dubiū/scz ꝙ
Greci nō peccant nō vtendo cōfessione. Cōfitentur
enim soli deo in secreto:quia apud eos nō emana=
uit hec cōstitutio:et ideo eos non obligat:sicut nec
cōstitutio cōtinentie quo ad existētes in ordinibus
sacris:quia eā nō acceptarūt. ¶ Sed cōtra hāc opi=
cōiter sunt theologi. Et arguit contra eam Sco.pri
mo:quia nō videtur ꝙ ecclesia tam onerosum ⁊ ar=
duum preceptū imponeret oībus christianis(cōtra
illud Math.xj. Iugum meū suaue est/⁊ onus meū
leue)nisi esset preceptum diuinū. Nam et Augu.ad
Ianuarium epistola.cxviij. Dñs noster Iesus chri=
stus:sicut ipse loquitur:leni iugo suo nos subdidit
⁊ sarcine leui vnde sacramētis nūero paucissimis/
obseruatione facillimis/significatione prestantis=
simis societatē noui populi alligauit. Et in alia epi
stola ad eundē loquēs cōtra grauātes fideles mul=
tis grauibusqꝫ obseruantijs ait. Ipsam religionem
quā paucissimis ⁊ manifestissimis celebrationē sa=
cramētis misericordia dei esse liberā voluit:seruili=
bus oneribus premūt:vt tolerabilior sit conditio iu=
deorū:qui etiā si tps libertatis nō agnouerūt:lega=
libus tñ sarcinis nō humanis ꝑsumptionib⁹ subij=
ciunt. Quāti autē oneris ac seruitutis sit humane
infirmitati/secreta sui cordis manifestare cōtra se=
ipsum simili mortali:nō sine vite sue periculo quis
ignorat? Nec aliquod tante grauitatis preceptū in
tota veteri historia reperitur:vnde nō est probabile
ꝙ ecclesia mater tantū onus imponeret filijs suis/
nisi fuisset a deo preceptū. Preterea nō inuenit vbi
ab ecclesia hoc preceptū institutū sit:nam glo.alle=
gata teneris ꝙ ab ecclesia sit precepta confessio:nō
allegat locū vel canonē aliquē:sed nec Panor.imi=
tans in hoc glo. Sed turpe est dicere aliqd esse tra=
ditum ab ecclesia:⁊ nō posse ostēdere vbi vel quan=
do:sicut turpe esset theologo dicere aliquid conti=
neri in biblia:⁊ nō posse demōstrare locū. Et sic alle
gatur.c.omnis. de peni.et remis.patet ꝙ illud.c.est
Inno.iij.in concilio Lateran.qḋ celebratū est anno
domini.ccitij. Ante autez illud tempus per multos
annos plusqꝫ.dccc.annos fuit beatus Augusti.qui
predicauit ⁊ scripsit cōfessionē esse necessariā:vt ptz
in lib.de vera ⁊ falsa penitentia:⁊ in alio libello de
penitētia:cuius dicta aliqua magister recitat dist.
presenti.et Gratianus de peni.dist.v.et.vj. ¶ Item
magister sentētiarū ꝑcessit Inno. in.l.annis. a quo
Inno.edita est cōstitutio omnis:⁊ tamen magister
determinauit ꝯfessionē esse necessariā:cuius etiam
doctrinā Inno.cōtra abbatē Ioachim approbauit:
vt habet de sanctissi.trini.⁊ fide catho.c.dānamus.
Hec ergo decretalis/omnis.longe post illā deter=
minationē magistri edita est:⁊ ideo decretalis non
instituit ꝯfessionē:nec precepit tanq̄ prius nō pre=
ceptaz:sed tēpus quoddā limitat/in quo omitti nō
debet:⁊ quedā alia circa cōfessionē determinat. Et
ad illud quod adducit glo.alleg.de grecis:respon=
det Sco.ꝙ antecedēs:scz ꝙ confessio nō sit necessa=
ria apud grecos/nō est notum:sed magis opposituꝫ:
nam sicut apud eos necessarius est baptismus fu=
minis tanq̄ tabula prima post naufragiū:ita ⁊ sa=
cramentū penitentie quod est tabula secūda:licet:

fo2te cōstitutio omnis/eos nō liget. Qđ vero apud
eos nō sit cōsuetudo cōfitēdi/nō est notū nec certū:
nec hoc alicubi aliquis doctor cōtra eos scribēs et
abusiones eo2ū rep2obās exp2imit: cum tñ esset no
tabilis disco2dia ab ecclesia romana: si in hoc discor
darent: notabilior scꝫ ꝗ̄ cōficere in fermentato: vel
ista fo2ma. Baptizetur seruus Ch2isti: de qbus non
tacēt latini. Et si verum esset ꝙ nō haberēt cōfitēdi
cōsuetudinē: nō hoc eos excusaret: nec p2opositum
p2obaret: qm̄ illā ꝯsuetudinē nō solū laudabilē/sed
etiā necessariā potuerūt omittere; sicut etiā in aliis
Opinio. E erraverūt. ¶ Ideo aliter dicūt cōmuniter theologi
ꝙ ꝯfessio est de lege positiua diuina: sed a quo ⁊ vbi
instituta sit: nō similiter sentiūt. Sanctus Bonauē.
dicit ꝙ sit a Ch2isto insinuata: ab apostolis institu=
ta: et a Jacobo hierosolymoꝝ ep̄o p2omulgata: vbi
ait in sua cano. Cōfitemini alterutrum peccata ve=
stra. c. v. Sed hoc rep2obat Sco. nam sacramēta in=
stitui nō possunt nisi a solo Ch2isto: quia nemo pōt
instituere sacramētū nisi qui potest dare efficaciā et
certitudinē sacramēto: vt sup2a dictū est dist. ij. q. j.
et habet Sco. q. iij. dist. j. hoc aūt solius dei est. Nūc
autem confessio pars est sacramēti penitētie vel de
necessitate eius: vt sup2a habitum est dist. xiiij. q. ij.
Quod vero Jacobus ait. Cōfitemini ⁊c. non ibi lo=
quitur de cōfessione sacramētali: nō enim exp2imit
cui fiat/an sacerdoti vel nō sacerdoti: sed intelligē=
da sunt verba ista sicut sequētia: ⁊ o2ate ꝓ inuicē ⁊c.
que sunt quedā persuasio ad humilitatē: per quam
generaliter nosipsos esse peccato2es fatemur: ⁊ o2a=
tiones mutuas expetimus. Deniqꝫ nihil ibi addit
beatus Jacobus (vt colligi posset) vt loquatᷣ tanꝗ̄
p2eco Ch2isti: qđ tñ necessariū esset in tam necessa=
rio sacramēto: si per hec verba insinuare vellet p2e=
ceptum: sicut Paulus dum ponit p2eceptū de non
dimittēda vxo2e: ait. His qui matrimonio iūcti sunt
p2ecipio nō ego/sed dn̄s: vxo2ē a viro nō discedere:
et cū cōsuluit vnūquēqꝫ habere vxo2ē suā: ⁊ mulierē
habere virū suū: subdit. Hoc autē dico ꝭm indulgē=
tiam: nō ꝭm imperiū: et. j. Ceteris dico ego: nō dn̄s.
F j. Coꝝ. vij. ¶ Ideo aliter p2opositū p2obat Richar.
dist. p̄senti. ꝙ cōfessio sacramētalis est de iure diui=
no exp2esso in euāgelio: nam Joan. xx. ait Ch2istus.
Accipite spiritūsanctū: quo2ū remiseritis peccata re
mittūtur eis ⁊c. Quibus verbis dedit discipulis/et
co2ū successo2ib⁹ potestatē iudicādi ⁊ remittēdi mi
nisterialiter peccata. Quib⁹ aūt datur potestas iu=
dicādi: datᷣ etiā potestas cognoscēdi. Cognitio aūt
peccati remittēdi fieri non pōt nisi per accusationē
peccatoꝝ que est ꝯfessio. ¶ Et si dicatᷣ ꝙ per hec ver=
ba bene datur potestas arbitraria sacerdotib⁹ iudi
candi ⁊ cognoscēdi: sed nō imponitᷣ necessitas pec=
catori se accusandi: sed tunc tantū sacerdos potest
exequi suā potestatē: dū peccator se subijcit suo iu=
dicio. Rn̄det Rich. ꝙ hec obiectio friuola est: nam
nullus est iudex me⁹ in re aliqua in qua nō teneor
facere: nisi quantū voluero: cū ergo Ch2istus cōsti=
tuit sacerdotes esse iudices peccatoꝝ: tenentᷣ pecca
to2es de necessitate salutis se eis submittere pecca=
ta cōfitēdo. ¶ Sed hec solutio non excludit replicā:
qm̄ freqnēter cōstituitᷣ partibus iudex arbitrarius:
qui potest discernere ⁊ iudicare in causa earū: dum
partes se submiserint: ⁊ iudiciū ab eo petierint: ⁊ tñ
per hoc nō imponitᷣ necessitas partib⁹ se submittē=
di. Nec frustra datᷣ potestas: qm̄ efficax est dum se
submiserint: tunc em̄ nō est in potestate partiū rece
dere a sententia: licet fuerit in earū potestate se non
submittere. Ideo aliter ex eodē nititᷣ declarare p2o=
positū Sco. Nā quicūqꝫ amisit gratiā: tenetᷣ (necessi
tate p2ecepti dilectionis diuine ⁊ sui) facere qđ in se
est ad eius recuperationē: hec autēꝫ recuperatio fit
per sacramentū penitētie: ergo tenetᷣ ad suscipiēdū
ipsum: ⁊ per ꝯn̄s ad cōfitendū. ¶ Et si dicitᷣ ꝙ argu=
mentū illud efficax esset: si hec esset vnica ⁊ sola via

recuperādi gratiā: nunc autem est alia via: vt puta
cōtritio per quā remittitᷣ etiā peccatū sine cōfessio=
ne: ⁊ sufficit altero modoꝝ recuperare gratiā. Respō
det idem ꝙ quia via ista recuperādi gratiā per sa=
cramentū penitētie facilior est ⁊ tutior: tenetᷣ quili=
bet ad illā viā: qm̄ si omissa illa attētaret difficiliorē
⁊ min⁹ certā: exponeret se periculo salutis sue. Qui
autē amat periculū in illo peribit. Eccli. iij. quia vi=
detur cōtemptor salutis sue. ¶ Sed hec respōsio sa=
tis appareret: si vera esset opi. Sco. ꝙ per sacramē=
tum penitentie sine contritione solo obice remoto/
peccatū remitteretᷣ. Sed opinio opposita/scꝫ ꝙ sine
cōtritione sacramētū penitētie nō cōfert gratiā cō=
munior est: ⁊ sanctoꝝ dictis cōformior: vt habitū est
sup2a dist. xiiij. q. ij. Et ꝭm istā patet ꝙ illa via nō est
facilior: neqꝫ certior: quia aliā p2esupponit scꝫ con=
tritionē: saltē vt cōcomitantē/sine qua sacramentū
penitētie non sufficit ad remissionem peccati. ¶ Et
p2opter hoc videtᷣ finaliter dicendū: p2out etiā idē
Sco. tangit ꝙ p2eceptū de cōfessione sacramēti p2o=
mulgatū est a Ch2isto apostolis. Et per ipsos apo=
stolos ꝓmulgatū est ecclesie verbo ⁊ facto sine omi
scriptura. Sicut ⁊ multa alia tenet ecclesia o2etenus
per ap̄los sibi publicata sine scriptura. Unde Jo. xx.
Multa quidem ⁊ alia signa fecit Jesus in cōspectu
discipuloꝝ suo2um que nō sunt scripta in lib2o hoc.
Sicut ⁊ verba cōsecrationis eucharistie non dubi=
tantur a Ch2isto instituta: et tamen illa fo2ma lr̄ nō
habentᷣ in aliqua scriptura canonica: nec in euan=
gelijs: nec in epistolis. de celeb2a. mis. c. cū marthe.
Et Augu. in lib. ex dictis Basilij: et habetᷣ dist. xj. ec
clesiasticarū. ait. Ecclesiasticarū institutionū/quas=
dam in scriptis: quasdā vero apostolica traditione
per successo2es in misterio cōfirmatas accepim⁹ ⁊c.
Et ad hoc seruit/ꝙ Ch2istus curatos a lep2a ad sa=
cerdotes misit: vt eoꝝ iudicio mūdi decernerentur.
Et Lazarū resuscitatū ap̄los soluere iussit: in qbus
opere ostēdit peccatorē suo peccato mo2tuū: diuina
misericordia ad vitā reuocatū: a sacerdotib⁹ soluē=
dum: hec autem solutio non fit nisi per sacramētalē
absolutionē: que p2eexigit cōfessionē. Ad idē multe
figure vtriusqꝫ testamēti adduci possunt: ⁊ rationa=
biles persuasiones. Et tantum de articulo p2imo.
¶ Quantū ad secundū articulū est hec p2ima con= Articu. 2
clusio. Cōfessio sacramētalis a ch2isto instituta lege Cōclusio. 1
diuina/viuificādis peccato2ib⁹ est p̄cepta. P2ima P
pars patet: quia sacramēta noue legis a solo Ch2i=
sto sunt instituta: vt ostēsum est sup2a dist. ij. q. j. sed
cōfessio sacramētalis pars est sacramēti penitētie:
aut ei inseparabiliter annexa: quia vt dictū est di=
stinc. xiiij. huius. Sacramētū penitētie nihil aliud
est/ꝗ̄ absolutio cōfitētis facta a sacerdote iurisdi=
tionē in eum habēte: hec autē absolutio p2erequirit
cōfessionē: ergo ⁊c. Secūda pars satis patet ex p2e=
cedenti articulo: nam cōfessio talis peccatori a deo
longe posito p̄cepta est vt app2opinquet: ⁊ nō lege
naturali/nec lege positiua hūana tm̄: ergo diuina.
Cōsequētia tenet a sufficiēti diuisione. An̄s quātū
ad oēs sui partes: ptꝫ ex arti. j. ¶ Co2ollariū. Cōfes= Co2ollariū
sio sacramētalis est peccāti mo2taliter de necessita=
te salutis. P2obatᷣ: quia obseruātia p̄cepto2ū est de
necessitate salutis. Matth. xix. Si vis ad vitā ingre
di serua mādata: sed cōfessio est p̄cepta mo2taliter
peccāti ex p2ecedēti cōclusione: ergo est eius saluti
necessaria. ¶ Secūda ꝯclusio. Soli peccato2es vsum Cōclu. 2
rationis habētes/in mo2tale peccatū lapsi tenētur J
sacramētaliter cōfiteri. Hec conclusio est exclusiua
habēs duas exponētes. P2ima/peccato2es in pec=
catū mo2taliter lapsi tenentᷣ sacramētaliter cōfiteri:
⁊ patet ex cōclusione p̄cedēti. Secūda est/nulli qui
nō sunt peccato2es vsum rationis habētes in mo2=
tale p2olapsi/tenentᷣ sacramētaliter cōfiteri. Hec sic
p2obatᷣ: habēs ea que sufficiūt ad salutē: ad alia nō
tenetᷣ: sed nō habēs mo2tale/habet ea que sufficiūt
ad salutē:

ad salutem:ergo:Consequentia nota cum maiore
Minor patet:quia non habens mortale peccatum
habet in se gratiã:hec autez sufficit ad salutem:q
ipsa discernit inter filios regni et carceris fm Aug.
Prima pars patet:quia gratia ꝛ mortale peccatum
Corolla. sunt immediate opposita stante lege: ergo mutuo
se expellunt circa subiectum susceptibile:ꝛ vno non
inexistente/aliud inest. ¶ Corollariũ: habens sola
venialia ad confessionẽ sacramentalem non tenet
Probatur:quia omnis talis est in statu salutis: q
in gratia:et coniunctus siue vnitus deo gratuite:er
go non indiget sacramento longe a deo positis ne=
cessario/quale est penitentia fm Hiero.ꝛ est in tex.
dist.xiiij.huius. Idem habet de peni.distin. presen
ti.q.ij.arti.iiij. ¶ Item per veniale nullus periclita
tur extra nauem ecclesie:quia veniale stat cum per=
fecta charitate que est nauis saluans:et ideo ex in=
stitutione penitentie tanq̃ secũde tabule post nau
fragium:non oportet aliquem confugere ad eã pro=
pter veniale. Si dicis.lz ex prima institutione peni
tentie quis non teneatur ad venialiũ cõfessionẽ:te=
netur tñ ad eam ex statuto ecclesie.c.omĩs vtriusq.
cui si se non conformat/mortaliter pecca: precipit
enim ibi consilium/q quilibet adultus ad minus se=
mel in anno oĩa sua peccata confiteat proprio sacer
doti: vt ergo satisfaciat huic statuto:tenet confiteri
non solum mortalia:sed et venialia:q: oĩa:nam qui
dicit omne/nihil excludit. ¶ Hinc fuerũt qui dixe=
runt/q lz ratione peccati venialis/ꝛ prime institu
tionis penitentie/quis non teneat ad confessionez
venialiũ:tñ ratione precepti ecclesie semel in anno
oẽs tenent etiã pctã venialia. Hui⁹ opi.fuit sanct⁹
Bona. Alij tenent q habens mortalia satisfacit sta
tuto eccl'ie confitendo mortalia: nec tenetur ad con
R fessionem venialium. Si tñ non habet mortalia:te
netur ad confessionem venialium semel in anno ad
satisfaciendum statuto ecclesie. Hãc opinio.recitat
san.Tho.in suo scrip.dist.presenti. Et satis appro=
bare videtur Richar.dist.presenti. Sz ɔtrariũ hui⁹
tenent Sco.Duran.ꝛ Pe.de pal.q.ij.ar.iiij.consen=
tientes conclusioni posite ꝛ ei⁹ corollario. Ad statu
tũ ecclesie dicunt q loquitur solũ de mortalibus:et
nõ est intelligendũ de venialibus. Tum:q: aut lz
oĩa/distribuit nomẽ pctã: cũ in statuto eccl'ie dr oĩa
sua pctã/tam pro mortalibus:q̃ pro venialib⁹:aut
solũ pro mortalib⁹. Non primũ:q: tũc eque obliga=
retur ad confessionẽ venialiũ habẽs mortalia:sicut
non habẽs:quod illi negãt. Et rationabilr:q: esset
nimis onerosum confiteri:oĩa venialia tã cõfessori
q̃ confitẽti ppter nimiã corũ multitudinẽ et memo
rie labilitatẽ. Et pz ɔña:q: statutũ dat generaliter:
et cõcernit oẽs habentes peccata quecũq ex his p
quibus lz pctã distribuit:nec colligi potest ex verbis
statuti cur inter habẽtes venialia:vnum obliget et
non aliũ. Si aũt pctã solũ distribuit p mortalibus.
manifestuz est q non concernit venialia. Preterea
nullus tenet confiteri pctã ad quorũ contritionem
non tenetur:sed ad contritionem venialium null⁹
tenetur:qm plurimis modis alijs dimittuntur in
presenti ꝛ in futuro:vt supra dictũ est dist. xvj.q.v.
Maior satis manifesta esse videtur:cũ cõfessio fm
pbabiliorẽ opi.presupponit cõtritionẽ. Tũ etiã q:
vt dicit Pe.de pal.vbi supra per hoc statutum ois
ecclesia non voluit nouũ onus fidelib⁹ imponere
sed periculũ dilationis amputare eis q alias tenẽ
tur. Dicit idẽ q papa si vellet nõ posset fideles ob=
ligare ad cõfessionẽ venialiũ:quia hoc esset mutare
materiã sacramenti scz de venialibus facere mate
riam penitẽtie necessariã:qd deus non fecit. Unde
fm Sco.simpliciter innocens a mortali et veniali
tenet non cõfiteri.vñ si beata virgo fuisset confessa
post ascensionẽ christi:confitẽdo peccasset. Si vero
innocens qs fuerit a mortali nõ veniali potest con
fiteri venialia:non tñ tenetur.et ideo potest nõ con
fiteri. Si dicis:quõ ergo confessor constitutus co=
gnoscet vultũ pecoris sui? Respondet Scotus:ꝛ cõ
cordant Tho.et Rich.cognoscet si subditus dicat
se non habere conscietiaz mortalis pcti:nam in fo
ro conscientie credendum est cuilibet de se loquẽti
ꝛ pro se ꝛ ɔ se. Ideo sicut credere debet sacerdos cõ=
fitenti pctã:ita credere debet attestanti innocentiaz
suam:nec plus scire posset ex confessione venialiuz
tantũ nisi (p verba confitentis) eũ esse innocentez a
mortalib⁹. Subdit⁹ itaq dicẽdo suo pastori sic. Gra
tia dei non sum mihi consci⁹ de mortali:satisfacit p L
cepto eccl'ie. ¶ Dicitur in conclusione notanter vsũ
rationis habentes:q: carentes rationis vsu/ad cõ=
fessionem non tenentur:sicut nec ad pctorũ cõtritio
nem:sicut pueri ante annos discretiõis ꝛ naturali=
ter fatui. Sic et amẽtes et phrenetici. Et ppter hoc
notanter addit in ɔstitutiõe/oĩs. postq̃ ad annos
discretiõis peruenerint. Hec aũt rationis discretio
non determinat tpe tante vel tante etatis:sed i quã
cũq etate cognoscit pctm qd cõmisit tanq̃ iniustuz
contra legem dei:tenet ad cõfessionem. Nam vt ait
Sco. In multis ante cõsuetã etatẽ malitia supplet
etatẽ:et non tantum in malis (q: forte habẽt citius
prudentiã ad malũ:vñ dr doli capax) sed etiã in bo
nis. Et ad hoc cognoscendũ subdit regulã. Qñ ali=
qs instructus et ordinate interrogat⁹ pcipit distin=
cte:quid iustũ ꝛ quid iniustũ in lege diuina:qd faci
liter põt cognosci:si ad ordinatas interrogationes
ordinate respõdeat:sicut alter perfecte adultus ad
similia respõderet. Sz dicis:frustra addit hec clau
sula in conclusione:quia carens vsu rationis / non
potest peccare:cum non minor discretio requiritur
ad peccandũ q̃ ad merẽdũ:ꝛ ideo sicut nõ põt mere
ri ppter defectũ rationis:ita nec demereri. Quapro
pter sicut alius innocens non tenetur ad confessio
nem:eo q non habet peccata que cõfiteat. Respõde
tur q licet replica hec locũ habet in pueris ꝛ natu=
raliter fatuis:ꝛ quãtũ ad illos/addit nõ necessario
sed pro maiori declaratione:tñ sunt q aliqñ vsi sunt
ratione:ꝛ postea per infirmitatem aut aliaz causaz
priuantur rationis vsu:ꝛ isti durante priuatione ra
tionis non tenentur ad confessionem mortaliũ que
ante commiserũt:ita q nõ confitendo/nõ iudicant
precepti trãsgressores nec peccãt nouo peccato mor
tali. Si vero pergis querere:quid si impedimentũ
rationis fuerit perpetuũ:nunquid dãnabunt? Re=
spondetur distinguendo:q: aut habuerũt ɔtritionẽ
peccatorũ mortaliũ cõmissorum priusq̃ inciderunt
phrenesim per quã peccata eis sunt remissa:ꝛ tunc
excusantur propter impossibilitatẽ a precepto con=
fessionis:et per contritionis gratiã saluabunt. Si
vero nulla premissa cõtritione post mortalia cõmis
sa in peccatis deprehensi inciderũt phrenesim:idez
iudiciũ est ac si i illo instãti fuissent mortui: qñ in
illo instãti priuationis vsus rõnis/ clausus est eis
termin⁹ vie:quãtũ ad meritũ ꝛ demeritũ. Et cõpletũ
est in eis illud Eccl'i.xi. Lignum si ceciderit ad au=
strũ aut ad aquilonẽ in quocumq loco ceciderit:ibi
erit. Et illud vulgatũ:qualem te inuenio:talem te
iudico. ¶ Tertia conclusio. Quilibet lapsus in mor Conclu.3.
tale peccatũ:tenet cõfiteri omnia sua mortalia pec M
cata quorũ memoriã habere poterit debita adhibi
ta diligentia:nisi excusauerint legitima impedimẽ
ta. Probatur cõclusio manifeste ex statuto ecclesie
in.c.omnis.vbi dicitur. Omnis vtriusq sexus fide
lis postq̃ ad annos discretionis peruenerit:omnia
sua solus peccata:saltẽ semel in anno fideliter ɔfi
teatur proprio sacerdoti. Ubi omnia distribuit pro
omnibus mortalib⁹:non pro generib⁹ singulorum
sed pro singulis generũ. Et probat ratiõe:q: omniũ
pctorũ cõfessio requirit:de quib⁹ habẽda est contri
tio. Nã cõfessionẽ in voto includit cõtritio:vt dictũ
est. Sed oĩz mortaliũ cõtritio necessaria est ad salu
tem:vt dictũ est supra dist.xiiij.q.j.ꝛ.ij. ¶ Preterea

Corollariũ.

non est maior ratio de vno q̃ de alio: cũ quodlibet tollit gratiã: nec vnũ potest remitti sine alio: immo nec cõteri de vno sine alio: vt supra dist. xv. q. j. ¶ Ex illo etiam sequit᷑ q̓ omnia peccata quorũ habet᷑ memoriã: vni sacerdoti sunt cõfitenda. Nec diuidẽda est confessio: vt vna pars vni: alia alteri sacerdoti cõfiteat᷑. Tũ q: finis cõfessionis est remissio peccatorũ: quã confitens cõsequitur per sacramẽtalẽ absolutionẽ/ ad intellectũ supra dis. xiiij. expressuz. Sed vnũ mortale sine alio non remittit᷑: ergo necesse est omnia simul remitti: et per cõsequẽs est necesse oĩa simul vni confiteri: alioquin si confessionẽ diuidit: neuter confessorũ absoluit. Tũ q: vt Aug. ait in de vera z falsa penitẽtia: z est in tex. dist. xvj. Celare vni qḋ alteri manifestanduz reseruatur: est se laudare, z ad hypocrisim tẽdere et semꝑ venia carere: ad quaz per frusta putant ꝑuenire. ¶ Nec tñ extra cõfessionẽ tenetur peccator requirẽti suã culpam agnoscere: nec tacendo ostẽdit se innocẽtẽ: neqꝫ hypocrisiz incurrit. Sed qñ tacet illi cui et qñ debet illi dicere: sicut in confessione: vbi tenetur cõfitens se reũ ostẽdere omniũ peccatorũ quorũ desiderat remissionẽ. ¶ Et qḋ dictũ est de confessione nõ diuidẽda: intelligendum est dum confessor est sufficiẽti auctoritate munit᷒ ad absoluẽdũ ab omnibus peccatis sibi confitẽdis: q: vt dicit Gerson in regulis moralib᷒ de penitentia: diuisio confessionis si ad hypocrisiz: aut pro nimio pudore fiat: impedit virtutẽ absolutionis. Secus vbi auctoritas superiorũ in casibus reseruatis excusat: aut vbi cõfessor presumeret scandalizari ex peccato confessi: et non haberet᷑ pro tũc confesso: alius discretus: cui absqꝫ probabili scãdalo/ peccata omnia reuelari possent. de hoc etiã. j. in secundo dubio. ¶ Dicit᷑ notãter quoꝝ memoriã zc. q: non solũ tenet᷑ ad confessionẽ eorũ quoꝝ actu hꝫ memoriã: sed etiã quorũ actu memoriaz habere potest: adhibita debita diligentia reuocandi cõmissa ad memoriã ꝛm possibilitatẽ fragilitatis humane. Si queris quantã diligentiã. Respõdet Sco. tantã diligentiã quãtã apponeret ad inquirẽdũ aliquid multũ arduũ qḋ sibi multũ esset cordi. Cui cõsonat illud Aug. vbi supra de vera et falsa penitẽtia. c. xv. Paratus sit facere pro recipienda anime vita: quecunqꝫ faceret pro vitanda corporis morte. Sequit᷑. Cum gaudio enim debet facere immortalis futur᷒ quod faceret ꝑ differẽda morte moritur᷒. ¶ Addit᷑ etiam in conclusione: nisi excusauerint legitima impedimenta: quoniaz si defuerit copia sacerdotis absoluere potentis: aut affuerit impossibilitas loquẽdi durante impedimento/ non tenet᷑ confiteri sacerdoti: sed sufficit confessio facta soli deo. Qm̃ cõfessio non est maioris necessitatis q̃ baptismus. Unde cũ ibi sufficit desideriũ suscipiendi qñ articulus necessitatis sacramentũ excludit: non contẽpt᷒ religiõis vt supra dictũ est dis. iiij. q. ij. Non eñ tenetur quis confiteri per scriptũ: neqꝫ per interpretẽ seu nũtiũ: ꝛm Aug. de vera et falsa penitẽtia: qm̃ secretissimus esse debet penitentie forus. Et ideo ad nihil tenet᷑ peccator: per qḋ peccata sua possent in publicũ deuenire: dum aũt adhibetur interpres per interpꝛetez z confessorẽ posset peccatũ publicari. Et propter eãdem causam/ non potest confessio simul pluribus fieri. Sic etiã q: scriptũ de natura sua est patulũ: q: oĩbus loquit᷑ legẽtibus intelligentib᷒: per scriptuz ad confessorẽ missum non debet fieri cõfessio. Uerũ confitens potest vti scriptura pro sui memoria. Qḋ vero dicit᷑. xxx. q. v. qualis. q̓ penitentia per scripturam recipienda est: intelligendũ est presente ꝯfitente ꝛm gl. vel loquit᷑ ibi Leo papa de confessiõe adultere in foro exteriore: cuius confessio in scriptis redigenda est. Immo ꝛm Sco. talis cõfessio per nuntiũ vel scripturã non est sacramentalis: q: nõ fit per signa idonea. Nõ eñ sunt signa idonea ꝑ que confessio põt venire in publicũ. Uerũ ꝑ scriptũ z nutus aut signa (si aliqua talia essent cõia confessori z confitẽti) per illa faciẽda esset confessio ipso ꝑsente qui confitet᷑: q: illa possunt fieri secrete: z nullo alio interueniente. Unde mut᷒ sciẽs scribere/ dꝫ ꝑ scripturã presens cõfiteri: eãqꝫ statim facta cõfessiõe laniare ne deueniat in man᷒ alterius. Hec sententialiter Sco. ¶ Cõclusio quarta. Non solũ mortalia pctã: sꝫ etiã pctõrũ circũstãtie in aliud genus mortalis peccati trahentes sunt necessario cõfitende. ¶ Pro declaratione huius conclusionis supponendũ est: qḋ proprie actus eliciti nulle sunt circũstantie: sed illa que dicuntur circunstantie sunt obiecta actus primaria vel secundaria: vt diffuse tractatuz est lib. iij. dist. xxiij. q. j. Sed actus exterioris sunt circunstantie: vel interioris imperati. Sunt autẽ huiusmodi circũstantie quadruplices. Quedã que trahũt actũ peccati in aliud genus peccati: quales sunt que speciali prohibitione ꝓhibent᷑. Sicut in furto circũstãtia loci consecrati/ aut rei sacre: hec eñ trahit furtũ in sacrilegiũ: qḋ speciali prohibitione prohibitum est. Et luxurie circũstantia est q̓ persona sit coniugata: consanguinea vel affinis/ violenter oppressa aut rapta: propter quas luxuria alia z alia sortitur nomina: vtputa dicit᷑ adulteriũ/ incest᷒/ oppressio/ stuprũ/ raptus: que singularib᷒ prohibitionib᷒ prohibent᷑. ¶ Alie sunt circunstãtie q̃ nõ trahũt in aliã speciẽ per nominis mutationẽ: sed tñ in eadẽ specie aggrauãt: vt est libido z intẽsio actus peccati: precedens deliberatio: motiuum seu tentatio inducens ad peccatũ: conditio persone peccãtis quoad statũ etatẽ/ prudentiã/ qualitatem. Conditio persone in qua peccatur: damnũ per peccatũ illatũ: vt in furto si multum subtractum est pauperi vel infirmo multas proles habẽti. ¶ Tertie sunt impertinẽtes: que neqꝫ aggrauãt: nec excusant seu alleuiant: vt q̓ peccatum cõmissum est in feria secũda vel tertia/ dum neutra est festiua. Aut qḋ factũ est in stuba: aut i cubili/ vel cellario zc. ¶ Quarte sunt alleuiãtes peccata: vt ignorantia crassa/ indeliberatio tẽtatiõis/ magnitudo/ infirmitas/ timor z hmõi. Siquidem grauius peccat qui ex certa malitia sciẽs peccat: q̃ qui peccat ex ignorantia/ infirmitate vel timore. ¶ Circunstantie primi generis necessario sunt confitẽde: q: ille inducunt quasi nouũ mortale: pro quãto speciali prohibitiõe sunt ꝓhibite. Omnis eñ actus cõtra prohibitionez commissus est mortalis. Si ergo cõtra vnã prohibitionẽ tantũ: est simplex mortale. Si vero cõtra duas est duplex virtualiter. Et cũ oĩa mortalia sunt cõfitẽda: necesse est circunstatiã peccatũ quasi duplicantem/ specifice ꝯfiteri. Inter has est circunstantia diei festi. Nã omnis peccãs in die festo (puta qui furat᷑) duplex preceptũ transgredit᷑: scꝫ tertiũ: q: sabbatũ violat: z sextũ i eo q̓ furatur: z ita dupliciter peccat. Similiter frequẽtia seu numerus commissorũ peccatorum necessario est confitẽda: q: hic simpliciter ponit aliud peccatũ: quia quoties peccatũ iteratur toties nouũ peccatũ cõmittit᷑. Et si ꝯfitens numerũ certũ ignorat cõmissorũ mortaliũ: saltẽ exprimat numerũ quẽ putat ꝓpinquiorem frequentie peccatorũ. ¶ De circũstãtia secũdi generis non est ita certũ: q: aliqñ satis dubiũ est an grauet mortaliter. Et ideo cautum est z satis tutũ z vtile illas confiteri: presertim qñ multũ grauãt: aut sunt occasiones sequentiũ peccatorũ in se vel alijs. Quando aũt certũ est/ q̓ nõ aggrauant mortaliter: non est necessarium eas confiteri. ¶ Circũstãtie aũt tertij generis confitẽde non sunt: q: cõfitẽs non dꝫ historiã texere: sed cũ dolore z verecũdia se de suis peccatis accusare. Et ꝛm hec intelligẽda est auctoritas Aug. de vera et falsa penitẽtia. c. xiiij. vbi enumeratis multis peccatorũ circunstãtijs infert. Oĩs illa varietas confitenda est z deflenda: sed discernẽdum que sint confitende de necessitate: z que de cõgruitate. Nam simul aggregat vtrasqꝫ: q: loquitur

Conclo. 4. N

de penitentie ⁊ cõfessionis perfectione: que tãto est
perfectior: quanto singula peccata aggrauãtia cla-
rius exprimuntur ⁊ deflentur. ¶ Quarte circunstan-
tie regulariter nõ sunt cõfitende: q: nõ est ibi locus
se excusandi: sed accusandi. ¶ Dicitur regulariter:
qm̃ si circũstantia excusaret actũ a mortali peccato:
vt ignorãtia inuincibilis: surreptio tollens delibe-
ratione: ille essent cõfitende: vt confessor intelligere
posset speciẽ pctĩ: ⁊ in suo iudicio non errare. ¶ His
premissis ꝓbatur cõclusio: q: quilibet tenet̃ cõfiteri
illud quo obligat̃ ad penã eternã: sed per circũstan
tiam primi generis peccator obligat̃ ad penã eter-
nam: ergo. Naz si actus de se nõ est peccatũ ad ima-
ginationẽ: tñ ꝓpter circunstantiã talẽ fit mortalis.
Conclo.5. P ¶ Quinta conclusio. Ita regulariter cõfitende sunt
cõplicũ circũstantie: vt tñ nõ manifestent̃ cõpeccan-
tium persone. Patet cõclusio: q: semper cauenda est
diffamatio ꝓximi quantũ cũ iustitia fieri põt: ergo
cõplices nõ sunt manifestandi: immo ⁊ confessor si
sentit ꝙ cõfitens manifestare vult personas cũ qui-
bus: aut quarũ inductiõe peccauit: ꝑuenire dꝫ: ⁊ cõ-
fitentem informare vt non manifestet personam: vt
vult sanctus Bonauen. distin. xxi. par. ij. arti. j. q. iij.
¶ Dicitur regulariter: qm̃ in duobus casibus ꝑso-
na cõpeccans potest reuelari. Primus quãdo ꝓpter
circunstantiã persone mutatur genus peccati: ⁊ nõ
potest exprimi genus peccati/ nisi specificetur ꝑso-
na: per quã specificationẽ confessor deuenit in noti
tiam ꝑsone: nec potest haberi alius cõfessor: vt si q̃s
cõmisit incestũ cũ matre: vel cum vnica sorore q̃ no-
ta est confessori: si aliũ habere nõ potest qui ꝑsonas
has nõ nosceret: preferenda est salus propria fame
persone. Querendus est tamen in hoc casu (accepta
licentia) alius cõfessor ignorans personas si haberi
possit: qui si haberi nõ potest: fiat vt dictũ est. Alio-
quin raro coniugate in suis parochijs cõfiteri pos-
sent: eo ꝙ vt in pluribus plebanis suis note sunt: ⁊
frequẽter inter eas occurrunt circunstantie necessa
rio cõfitende. ¶ Secundus casus est/ qñ cõfessor ta-
lis est qui possit prodesse ⁊ nõ obesse eis qui detegũ
tur: neqꝫ per hoc diffamatur ꝑsona detecta. Ita sen-
tit sanctus Bonauen. vbi supra. qm̃ confessor tenet̃
hoc habere secretũ apud se: sicut cetera peccata sibi
confessa. Nam ⁊ extra confessionẽ crimen occultuz
potest reuelari ei qui prodesse potest ⁊ nõ obesse ꝓ-
pter correctionẽ ⁊ salutẽ fratris: multo magis in cõ-
fessione. Consulit tamẽ sanctus Bonauen. ꝙ in ca-
su fiat reuelatio extra confessionẽ. Dicit tamen hic
Gerson/ ꝙ magna cautela requiritur apud cõfiten-
tem ⁊ confessorẽ: ne zelo proficiẽdi indiscreto fallat̃.
Sufficit etiã talis expressio circunstantiarũ talibꝰ
verborũ circũlocutionibus: per quã cõfessor de ma-
gnitudine peccatorũ confitentis/ pro absolutione ⁊
penitẽtijs discrete cõferendis instruatur. ¶ Quan-
Articu.3. Dubiũ.1. Q tum ad tertiũ articulũ dubitatur primo. Ex quo pre
ceptum de cõfessione est affirmatiuũ: ⁊ ideo lꝫ semꝑ
obliget: nõ tamen pro semper: qñ obligatur peccato
mortali obnoxius confiteri: nam innocẽs a mortali
simpliciter nõ tenetur cõfiteri vt dictum est. ¶ Pro
responsione ad dubiũ notandũ/ ꝙ vt patet ex prio-
re articulo: peccator tenet̃ ad confessionem duplici
precepto: diuino ⁊ etiã ecclesie. Et ratione vtriusqꝫ
precepti tenetur peccator in duobus casibus ad cõ
fessionem in actu: si idoneũ confessorẽ habere pote-
rit: cessante legitimo impedimẽto. Nã ad confessio-
nem tenetur toties in voto: quoties tenetur ad con
tritionem: eo ꝙ cõtritio includit cõfessionẽ in voto:
vt supra dictũ est. ¶ Et sic simul colligunt̃ quattuor
casus in quibus tenetur peccato mortali obnoxius
ad confessionẽ in actu. Primus ẜm Sco. ⁊ alios do
ctores cõmuniter. Cũ imminet iudiciũ dãnationis
vel misericordie: tunc enim tenetur se ꝓparare ad mi-
sericordiam quantũ potest ex charitate/ qua diligit
seipsum. Etiã ex charitate dei: qui vult oẽs saluos

fieri. j. Timo. ij. Cuius voluntati tenetur quilibet se
conformare. Nam in eodem casu teneretur suscipe-
re baptismũ si baptizatus nõ esset. Istud autẽ iudi-
cium imminet in articulo mortis: ẜm illud apostoli
ad Heb. ix. Statutũ est hominibus semel mori post
hoc iudicium. Et hic articulus nõ solũ accipiendus
est cum mors certa imminet: sed etiã cum aggredi-
tur actus arduos: in quibus vt plurimum/ aut ve-
risimiliter imminet mors siue mortis periculuz: vt
in bello mortali ⁊ naufragio: aut in transitu per lo-
ca infidelium/ latronũ: aut nauigatione per aquas
periculosas: aut in acuta/ graui ⁊ periculosa infir-
mitate. Unde ⁊ medici tenent̃ infirmos priusqꝫ mi-
nistrant medicinam corporalẽ: monere vt medicos
aduocent animarum: vt in. c. cũ infirmitas. de peni.
⁊ remis. Uerum si opi. Sco. vera est: qua tenet ꝙ per
confessionem/ ⁊ sacramentalẽ absolutionẽ non po-
nens obicẽ absoluitur: ⁊ ex hoc ostendit cõfessionis
necessitatem: vt in primo articulo recitatum est: tũc
videtur ꝙ peccans mortaliter: statim tenetur ad cõ-
fessionem quãtotius poterit habere confitendi op-
portunitatem. Nam vt ipse arguit. Quicũqꝫ primã
gratiam amisit: tenetur necessitate precepti illius.
Diliges dñm deum tuũ: ⁊ illius. Diliges teipsum.
facere quod in se est ad eius recuperationem. Tene
tur etiam ad illam viam que facilior est ⁊ certior: ne
cõmittens se periculo pereat in eo: hoc aũt est ꝑ sa-
cramẽtũ penitẽtie: vt ibi declarat: ergo infero. Tũc
tenetur ad sacr̃m penitẽtie: qñ tenet̃ ꝑ viã faciliorẽ
⁊ certiorẽ agere ad recuperationẽ grẽ. Ad hoc autẽ
s. grẽ recuperationẽ/ tenetur quãtotius poterit: er-
go tenetur ad cõfessionẽ quãtotius poterit post grẽ
amissionẽ: que fit per mortalẽ pctm̃. ¶ Sed q: teneo
oppositam opinionem esse veriorẽ: huic nõ insisto.
Sed hec tetigi vt videãt qui dictã opiñ. Sco. tanqꝫ
piam ⁊ certam amplectuntur: quid ex ea sequatur.
¶ Secundus casus est: quando vult exercere actus
aliquos quibus debetur reuerẽtia spãlis: vt qñ vult
cõicare. Nam ad digne cõicandũ ẜm oẽs doct. nõ
sufficit sola cõtritio: sed requirit̃ sacr̃alis confessio:
vt ostensum est in expo. cano. lec. vij. In alijs vo sa-
cramentis dispensandis/ congruum est premittere
confessionẽ: vt Pet. de pal. dist. presenti. q. ij. artic. v.
Quia sicut baptismꝰ: qui est prima tabula post nau
fragium: ẽ ianua aliorũ sacrorum: ita penitẽtia que est
scda tabula ⁊ ianua ad alia sacr̃a recidiuãti post ba
ptismuz. Addit tamen ꝙ nõ mortaliter peccat susci-
piendo vel ministrando alia sacramẽta: si nõ ꝑmit-
tit confessionẽ post mortale: si tñ fuerit contritus: q:
per cõtritionẽ deo est iunctus. ¶ Ratione statuti ec
clesie sic̃ tenetur in duobus casibus. Primus est cũ
aduenerit tẽpꝰ paschale: quo tenetur suscipere eu-
charistie sacr̃m: Scdõs dum occurrit copia ꝯfessoris
ipsum absoluere potentis: de quo nõ est spes ꝙ ite-
rum occurrat ante tẽpus statutũ ab ecclesia. Qm̃ si
tunc nõ confitetur cum confiteri potuit: est culpabi
liter in mora. Concordat Rich. ¶ Quintum casum
addũt rõne conscientie: vt dũ habuerit conscientiã
se teneri ad confessionẽ: licet nõ teneatur ẜm verita
tem: qm̃ qui facit cõtra conscientiã etiam erroneã:
edificat ad gehennam. Sed in hoc casu nõ tenetur
ad confessionẽ: sed magis ad deponendũ conscien-
tiam erroneam: iuxta illud eccl̃i. xvij. Non demore-
ris in errore. Quã si nõ deponit: ⁊ cõtra eã agit/ pec
cat: q: cõtra conscientiã agẽdo contẽnit deũ: cuius
mandatũ: vt credit: temere transgredit̃. ¶ Additur
etiam casus/ dũ quis ex statuto sui ordinis: vel voto
sua sponte emisso: tenetur ad certo tpe confitendũ:
qd verũ est dũmodo statutũ ordinis hꝫ vim ꝓcepti.
¶ Scdõ dubitat̃: vtrũ quis teneat̃ eadem pctã plu- Dubiũ.2. R
ries confiteri. Respondet Rich. post beatum Tho.
sententialiter. Nemo tenetur peccatũ semel rite cõ-
fessum et remissum/ idem numero: de necessitate sa-
lutis iterum cõfiteri. Probatur: quia nemo tenetur

ad id de necessitate salutis: ad qđ nulla lege obli=
gatur: sed ad iteratam confessionem eiusdē peccati
nec diuina: nec naturalis: nec humana lex peccato=
rem obligat: vt patet satis ex premissis. Preterea fi=
nis confessionis est remissio peccati: illo ergo fine
adepto/ frustra assumeretur mediū ad hunc finem.
Nam ſm Pet. habitibus existētibus in materia cessat motus. ¶ Dicitur notāter rite confessum: qm̄ si
nō vellet rite confessum: teneť allud rite confiteri: vt
patet ex conclusione. iij. ¶ Confitetur aūt rite qui
confitet ur ei qui hȝ potestatē absoluendi eū: ⁊ cōfi=
tendo nō ponit obicē grē remissionis pctī: vnde q
cōfitetur ei qui absoluere non nouit: neq̃ pōt: teneť
querere eū qui pōt ⁊ nouit. Hinc eliciunť duo casus
particulares: in quibus necesse est confessionē ite=
rari eorundē pctōꝝ rōne cōfessoris. Primus qñ con
fessor nō hȝ autoritatē absoluendi confitentem: vel
simpliciter: vt q: nō est proprius eius sacerdos: nec
cōmissarius. Cū em̄ cōfitens tali nō cōsequiť abso=
lutionē (qm̄ etsi hmōi sacerdos de facto absolutio=
nē legit: nulla est absolutio ⁊ irritū sacrm̄: vt dictuȝ
est supra di. xiiij. q. ij. circa principiū: ⁊ diceť. q. seq.)
Et ideo tāq̃ nō cōfessus in hoc casu necesse est totā
confessionē iterare corā eo q absoluēdi hȝ ptātem.
Uel q: lȝ sit ꝓprius sacerdos: tamen nō hȝ facultatē
absoluendi in casibus reseruatis: ⁊ cōfitens hȝ ali=
quos casus reseruatos. In quo casu cōfessor absol=
uere dȝ subditū in casibus nō reseruatis: ⁊ quantū
ad casus reseruatos eū remittere ad superiorem: ⁊
tūc nō erit necesse oīa pctā cōfiteri superiori: q: non
illa a quib⁹ absolutus est ab inferiore: sed sufficit il
la dūtaxat cōfiteri superiori: ꝓ quoꝝ absolutione re
missus est: dū tñ etiā illud pctm̄ ꝓ quo remissus est
ad superiorē: etiā inferiori cū ceteris non reseruatis
fuerit cōfessus: alioquin tenebiť oīa peccata supio=
ri confiteri. Est intētio Sco. Tho. Bonauē. ⁊ aliorū
cōiter. Cū em̄ ꝓpter cauendā hypocrisim: ⁊ vt inno
tescat vultus pecoris suo pastori: necesse est oīa pec
cata vni cōfiteri: opȝ q talis habens casus reserua=
tos/ oīa pctā sua mortalia reseruata ⁊ nō reseruata
vni ɔfiteať siue supiori siue inferiori: q: eadē rō mili
tat hic/ que apud btm̄ Aug. qua ꝓbat confessionez
nō esse diuidendā. Qđ si inferiori integre confessus
fuerit: sufficit illud solū cōfiteri superiori pro quo re
missus fuit. Hec est sñia Rich. dist. p̄senti. artic. ij. q.
viij. Et est hic cōis ritus ecclie. Et addit Rich. q dū
talis remittiť: dȝ p̄cedere absolutio supioris: sed hoc
S ſm alios honestatis est: nō necessitatis. ¶ Sed con
tra hoc quis diceret. Cū null⁹ absoluit ab vno mor
tali sine alio: sed vel ab oibus: vel a nullo: vt habitū
est supra dist. xv. q. j. Aut sacerdos inferior ab oibus
absoluit tam reseruatis q̃ nō reseruatis: vel a nullo
Si ab oibus tunc frustra remittit confitentē ad su=
periorē in reseruatis iā absolutū. Si secundū: tunc
inaniter impendit absolutionē in nō reseruatis: im
mo mendaciter dicit absoluo te ⁊c. q: nō absoluit.
¶ Ad huius replice solutionē P. et. de pal. dis. p̄nti.
q. v. ponit opi. seu modos respondendi quinq̃. Sed
illis dimissis dr breuiter ⁊ ꝓbabiliter sequēdo opi.
cōmunem supra dist. xiiij. recitatā: que est. b. Augu.
magistri: ⁊ cōiter doct. preter Sco. ⁊ sequaces suos.
Premittendo q duplex est absolutio pctōꝝ. Quedā
recōcilians pctōrez deo: ⁊ hec nō potest fieri de vno
mortali: ⁊ nō alio alˢ idem simul tēpore esset deo re
conciliatus ⁊ inimicus: vt arguit Aug. hec absolu=
tio fit a deo in instāti cōtritionis: qua etiā peccator
penitens absolniť priusq̃ cōfiteať sacerdoti tā infe
riori q̃ superiori. Alia est absolutio quo ad ecclesiā
s. que remouet causam separationis ab ecclesia. Nā
omnis q mortaliter peccat/ separatus est/ ⁊ excōica
tus quantū ad se ab eccl'ia ⁊ a cōione sanctorū. Et si
cut excōicatus pluribus excōicatiōib⁹ pōt ab vna
absolui manente alia: sic quantum ad ecclesiam/ sa
cerdos pōt absoluere ab vno mortali/ ⁊ non ab alio:
sicut pōt iniūgere satisfactionē ꝓ vno mortali ⁊ nō
ꝓ alio. Hec absolutio nihil aliud est q̃ iudiciuȝ siue
sñia ꝓlata a sacerdote/ q cōfessus nō est separatus
ab eccl'ia ꝓpter hec certa pctā: lȝ forte separatus sit
ꝓpter alia. Uñ si fundit⁹ attēdim⁹ virtutē cōfessio=
nis ipsa nō est instituta (saltē in actu) tanq̃ necessa=
ria remissioni pctōꝝ: sed hāc p̄supponit vt loco alle
gato dictū est. Sed ꝓpter tria instituta est. s. vt pec=
cator innotescat ecclie tāq̃ absolutus: vt dicit ma=
gister. Ut certa satisfactio ꝑ quā pena pcti tollitur a
cōfessore imponať. Et vt pene pars virtute sacrālis
absolutionis remittať. Sunt ⁊ alie cause: puta pec=
catoꝝ instructio: meritū obediētie: ⁊ magna satisfa=
ctio ꝓpter penalē verecundiā cōfitētis: sed tres pri
me sunt ad ꝓpositū. Et quantū ad illa pōt fieri sepa
ratio absolutiōis: ita q vnus sacerdos absoluat ab
vno pctō: ꝓnuntians. s. peccatorē ꝓpter illud pctm̄
quantū ad iudiciū ecclie/ nō esse separatū: ⁊ ali⁹ ab=
soluit quo ad aliud: sicut ⁊ pōt remitti pena vni pec
cato debita/ manente reatu pene quo ad aliud vel
alia. Et ꝑ hoc ptȝ rñsio ad replicā: q: ꝓcedit de ab=
solutione recōciliante deo: que diuidi nō pōt: secus
de absolutione peccatoꝝ quo ad ecclesiā. Huic solu
tioni cōcordat Ang. in sum. in ver. cōfessio. v. dicens
eā esse veriorē: ⁊ allegat ad hoc Hen. de gan. in qđli.
q. xxx. ¶ Scđs casus est ſm Rich. qñ quis cōfitetur
peccata sua sacerdoti idiote ⁊ penit⁹ ignaro nesciē=
ti discernere inter leprā ⁊ nō leprā: saltē in cōibus ⁊
vsitatis: ⁊ ꝑ hoc nesciēti soluere ⁊ ligare. In quo ca=
su peccator teneť querere sacerdotē discretū: scientē
soluere et ligare: de quo Augu. i de vera et falsa pe=
nitētia. c. x. et allegat magister in textu. Querat sa=
cerdotē sciētē ligare: ⁊ soluere: ne cū negligēs circa
se extiterit: negligať ab eo qui eū misericorditer mo
net et petit: ne ambo in foueā cadāt: quā stult⁹ eui
tare noluit. Quāta autē requirať scia in cōfessore: di
cetur questiōe seq. Et q̃uis sit valde cōgruū vt que=
ratur sacerdos discretus: ⁊ q confessio facta ignaro
sacerdoti sit iterāda sacerdoti discreto: ⁊ propter cō=
fessi informationē: ⁊ imponende satisfactionis mo=
derationē: tñ nō videť necessariū/ presertim si cōfi=
tens nō magnopere indiget informatione. Nō enī
moderatio satisfactionis iniungende est necessaria
ad peccati remissionem: q: minor satisfactio (immo
nulla iniuncta vel assumpta) non impedit remissio
nem ceteris paribus: qm̄ pena que hic nō soluitur:
soluetur in futuro: fient quoq̃ tales salui: sed non
nisi ꝑ ignē: nisi qđ vellet in presenti satisfacere: et fu
turas penas purgatorij redimere. Istis necessari⁹
foret cōfessor sciens satisfactionē iustam imponere
ſm canones penitentiales. Silr illis videť in casu
necessaria iteratio confessionis: qui credūt tantam
esse sacerdotis ignorantiā: q nesciat a quibus pec=
catis habeat absoluendi ptātem. Nec ipse cōfitens
hoc nouit: q: cōfitendo tali sciēter se submittit peri
culo irrite absolutionis: qđ quilibet tenetur vita=
re ea intentione qua teneť ꝑ cōfessionē pctōꝝ suorū
absolutionē querere. Et dr notanter in casu/ scien=
ter. qm̄ si ignorat sacerdotē esse sic ignarum: hȝ pre=
sumere de meliore: hoc est q sacerdos non ignoret
necessaria sui officij. ¶ Eliciunť etiā duo casus in
quibus necessariū est iterare confessionem ex parte T
confitētis. Primus: dū cōfitens ex hypocrisi aut ve
recūdia cōfessionem diuidit: aliqua mortalia vni: et
alia mortalia alteri confitendo: de quo supra con=
clusio. iij. dictū est. Est rō: q: sic diuidens peccat: et
non cōsequitur absolutionē pctōꝝ: ideo teneť ite=
rum cōfiteri eadē pctā vni vt absolutionē cōsequať.
Secūdus casus/ in ordine quartus: dū cōfitens nō
est capax absolutionis: q: excōicatus vel fictus pu=
ta q: ponit obicē ꝑ cōplacentiā cōmissorū vel com=
mittendorum: ita q nollet se nō peccasse: aut hȝ pro=
positū pctā iterandi. Nā cū cōfessio ordinať ad ab=
solutionē sacramētalē/ nulla est confessio/ vbi irrita

est absolutio. In casu autē irrita est carens suo effectu: et ideo tenet ad iteratā confessionē per quā cōsequatur absolutionē. Et nota hic Pe. de pal. q. v. di. presentis ar. iij. q̄ si huiusmōi excōicatus: qui prius peccata sua exposuit suo sacerdoti: remittit ad supiorē pro absolutione a censuris: rediens ad priorē sacerdotem qui eū misit: et cui prius pctā sua dederit: nō tenetur illi iterū priora pctā cōfiteri seu dicere explicite et in specie: sed solū in genere / ⁊ implicite dicēdo: do me reū: seu dico me culpabilē in omnib⁹ que pridem vobis exposui: et peto absolutionem ⁊c. Et ista absolutio dilata p multos dies / iā potest impartiri: etiā si ille oblitus fuerit: dū tñ prius taxauit emendam iniungendā absoluendo: quā tñ non dz prius imponere (pctōrē ligando) q̄ fuerit absolut⁹. Si vero prius non taxauit emendā. et peccata confitentis deciderunt a memoria: tunc necesse est fm illum doc. peccata reducere iterum in memoriā cōfessori vt iuste iudicare possit. Ex illo dicto huius doct. videtur sumi q̄ in certo casu dilata absolutio non obest peccatorū absolutioni fiende: vt si quis habito confessore / vult sese diligēter pluribus diebus recolligere: et omnia peccata integre confiteri dū occurrūt pro tēpore non nimis extenso: ⁊ tandē vnam recipere absolutionem: sicut fit nōnūq̄ tēpore indulgētiarū plenariarū. Uerum quo ad excōicationem casus patitur fm aliquos epikeizātes piā moderationem. Nam si excōicatus nō fuerit rebellis et pertinax: sed desideret absolui: et proponat laborare pro absolutione: debet sacerdos talē sibi oīa mortalia cōfitentē absoluere a peccatis: ⁊ quantū ad excōicationem remittere ad excōicatorē vt absoluatur ab excōicatione. Ita sentit Ang. in sum. cōfessio v. §. x. allegās ad hoc Richar. in. iiij. dist. xviij. ar. ix. q. iiij. et Rhodo. ti. de sen. excō. xxviij. Rndet deniq̄ ad quasdā obiectiōes. Sed salua reuerētia oppositū sentit Rich. vbi supra dicēs. Credo q̄ tales a peccatis non possint absolui ab hoīe: q̄uis absoluātur si vere penitēt in iudicio dei. Cōcludēs tandem qd etiā excōicat⁹ minori excōicatione nō pōt absolui a pctīs manēte minori excōicatiōe. Ita videt etiā sentire Pe. de pal. dist. xviij. q. v. Et si respicit effect' excōicationis: est manifesta implicatio q̄ q̄s possit absolui a pctīs manēte excōicatiōe. De ficte accedētibus similr est opi. sancti Tho. cui cōcordat Richar. in aliquo qui dicit q̄ cōfessio fm qd est pars sacri: pōt esse in eo qui non est cōtrit⁹: qui pōt peccata sua sacerdoti innotescere: et clauibus ecclesie se subijcere Et q̄uis tūc non percipiat absolutionis fructum: tamen recedente fictione / percipere incipiet: sicut etiam est in alijs sacramentis: vnde non tenetur iterare confessionem qui ficte accedit: sed tenetur postea fictionem suam confiteri. Hec Thom. Sed hoc non videtur posse stare. Tum quia aut cōfitetur suam fictionem qua actualiter peccauit mortaliter aut non confitetur. Si primum: non erit absoluendus: immo si absolueretur / fieret irreuerentia sacramento: tam a sacerdote absoluente / q̄ a confitente absolutionem recipiente: et ita vterq̄ peccaret: et absolutio esset cassa et nulla: et per consequens tenetur querere aliam absolutionem: et ita denuo confiteri: quia aut non absolutus simpliciter: si absolutio subtrahitur sicut fieri debet aut non rite absolutus: si absolutio que nulla est: impeditur. Si secundum: tunc confessio non est integra: quia non omnium peccatorum: quia non illius fictionis: et per consequens (vt idem sequenti questiuncula determinat) reiteranda. Tum etiam quia nil manet huius sacramēti, suscipienti ipsum vnde postea posset sequi effectus cessante fictione: sicut in sacramētis imprimentibus characterem: puta baptismate / confirmatione et ordine. Hec enim quia characterem imprimunt et sunt initerabilia: necesse est vt cessante fictione / habeāt effectus suos alioquin nō esset salus ficte accedentibus: nec eis sufficiēte puisum dum peniteret fictionis. Ideo non est simile de sacramento penitētie qd characterē nō imprimit ⁊ alijs sacramentis characterē imprimentibus: sed est bene simile de penitētia ⁊ eucharistia. Null⁹ autem dicit q̄ accedens ficte. i. cū mortali / scienter ad eucharistiā: cōsequat gratiā vigore eucharistie cessante fictione: sed magis sic accedēs iudicium dānationis sibi acquirit: factus per hoc reus corporis et sanguinis dñi. j. Cor. xj. Ita etiam ficte suscipiēs sacramentum penitentie / reus efficit tāq̄ irreuerētiā exhibēs sacro. Nec obstat hic q̄ etiam impenitentes recipiendi sunt ad cōfessionē. iuxta. c. qd quidam. de peni. et remis. quia etsi confessio eorum admittenda est: non sunt tamen absoluendi: sed crebris et salutaribus monitis est eis penitentia indicenda. Et per hoc non fit irreuerentia sacramento: quia cū non absoluantur: non est ibi sacramentum penitentie: quia in absolutione sacerdotali consistit sacramentum: vt supra dist. xiiij. q. ij. Et ideo dicitur in allegato capi. q̄ non est illa vera penitētia: quia deficit id in quo consistit essentia sacramenti: scz absolutio: vt etiam arguit Richar. dist. xvij. arti. ij. q. viij. Et si quis diceret pro opi. Tho. licet sacramentum penitentie nō imprimat characterem imprimit tñ quendā ornatū spiritualem qui hz vim characteris in hac parte. Respōdet q̄ ponere huiusmōi ornatū in sacramentis iterabilibus / est omnino voluntarium: nulla auctoritate scripture neq̄ rōne probabile. et supra dis. j. q. j. impugnatū. Tū etiā tertio. Si confitetur fictionem et impeditur absolutio non tenebitur cessante fictione de ipsa fictione cōfiteri plus q̄ de alijs peccatis prius cōfessis: q: eadē rō est de illo peccato fictionis et alijs: qd ipse negat Intelligendum est tñ casus iste scōs qñ mutat confessorem. Qm̄ dicit sanctus Bonauē. si ad eundē cōfessorem redeat: qui adhuc habeat memoriā peccatorū sibi prius confessorū: nō oportet iterare particulariter omnia prius sibi cōfessa: sed sufficit tangere in genere et confessorē cōmonefacere prioris cōfessionis: vt etiā sentit Pe. vbi supra loco immediate allegato. Si vero cōfessor nō habuerit memoriā prius cōfessorū: iteranda est cōfessio sicut fieri debet coram confessore mutato. ¶ Ponuntur etiā a quibusdam alij casus. Unus qñ obliuiscit pnie iniuncte. Et hunc sanctus Tho. dicit esse de necessitate. Sed ille casus non est simpliciter de necessitate salutis: sicut nec ipsa satisfactio: qm̄ si quis post cōfessionē per quā consecutus est remissionē peccatorū: statim priusq̄ satisfecerit moritur: nihilominus saluatur: licet quasi per ignem. Item si quis cōtritus confitetur cum proposito cauendi peccat nolens tñ acceptare satisfactionem imponendā a sacerdote: sed eam velit differre ad purgatoriū: absoluendus est vt supra dictum est dist. xvj. q. ij. Non est ergo necessariū oblito satisfactionis imposite / iterū cōfiteri / vt nouam satisfactionē a sacerdote imponendam suscipiat. Sed ei qui vult consequi perfectā remissionē peccati a culpa ⁊ pena per cōdignā satisfactionē a cōfessore imponendā si oblitus fuerit imposite: necesse habet iterū confiteri oīa sua peccata: vt suscipiat de nouo satisfactionē condignā. Et huic cōsentit Pe. de pal. dist. p̄senti. q. v. ar. iij. Et fm hoc dicta eiusdē statim allegata de remisso ad suū sacerdotē a superiore ⁊c. sunt moderanda. Et multo minus tenetur negligens penitentiā quā nouit iterare priorem cōfessionē: sed sufficit cōfiteri negligentiā suā per quam omisit penitentiā iniunctā tenet quoq̄ neglectā implere: nisi fuerit mutata per confessorē. Alius casus ponitur: scz si iniūcta satisfactio facta sit a recidiuante in peccatū mortale. Sed de hoc satis dictū est supra dist. xvj. q. ij. Ubi dictū est q̄ satisfactio talis: licet non recōciliet peccatorē deo: tñ a pena peccato prius dimisso debita liberat. Ideo

sufficit petm in qd recidiuauit confiteri: et non oportet peccata prius confessa iteruz confiteri: nisi forte peccata prius confessa in tantum aggrauarent illud peccatu recidiue per modu circumstantie q ipm traherent in aliud peccati genus. Aut q no posset sufficienter exprimi: nisi etiam peccata prius confessa recitarent: vt dicit Rich. ¶ Aliu casum ponut qdaz: vt recitat sctus Tho. qn quis alicui mortalis pcti obliti prius: et ideo no confessi/recordat: tuc tenetur ille id peccatu oblitu cum oibus prius confessis iteru confiteri: nisi forte eidem confiteretur cui pri confessus est qui adhuc haberet memoria peccatorum prius sibi confessoruz. Sed ab hac opinione sanct Tho. recedit: et alij doc. communiter. Unde quatuz ad hunc casum notanda est dist. Richar. distin. presenti arti. ij. q. vi. q: aut confitens adhibuit debita diligentiam: quaz tenetur ad reducendu peta ad memoria: de qua supra dictu est in conclusione. iij. aut no Sz habuit tpe confessionis ignorantia crassam/aut affectata pcti, tuc obliti. Si scdz: tuc tenet de nouo facere integra confessione prius confessoru cu isto post oblito vni sacerdoti eu absoluere potenti: eadem necessitate qua tenet non diuidere confessione. Na ignorantia talis no excusat eu quantu ad petm oblitum: vn idem est ac si scienter petm id omisisset. Nec absolutio prioris confessionis fuit efficax: sicut nec diuisa confessione: nisi posset habere eudem confessore cui prius confessus fuerat q adhuc memor esset petorum prius confessoru: tuc sufficeret cu gnali rememoratione prioris confessionis confiteri petm prius oblitu/et negligentiam sua in rememorando ac recolligendo sc. Si primu/ sufficit confiteri petm prius oblitu; eide confessori cui prius confessus est: vel alteri auctoritate sup eum habenti. Et lz prius absolutus sit a peto oblito quoad deu p contritione: et quoad ecclesia p sacrale absolutione: q (vt dicit Richar. sacerdos absoluit de confessis et predicto modo oblitis) tn ista absolutio intelligeda est sub hac conditione vt scz qn reducta fuerint ad memoria confiteatur sacerdoti absoluere potenti.

Nota. Uel melius dici pot: q absolutio no dz esse conditionalis: nec dependet a futuro: q simplr est absolut ab oblitis hoc modo sicut a confessis. Sed si reducta fuerit ad memoria: illa tenet confiteri ea obligatione qua tenet oia sua peta mortalia confiteri: qd si no facit tpe debito peccat nouo peto mortali. Sicut pfecte contritus: lz vigore contritionis absoluit ab oibus peccatis a deo simpliciter et sine coditione: tenetur tn oia illa confiteri ex precepto diuino, et ecclesie: qd

Nota. si negligat in tempore suo: peccat nouo peccato mortali: vt supra dictum est. ¶ Et est hic aduertendum q fm Pe. de paln. si primus confessor habeat auctoritatem absoluendi ab omni excoicatione et casib: et sic intedebat absoluere eum cum confessus fuerat licet peccatu oblitum tali modo esset casus reseruatus/aut excoicatio: poterit nihilominus secundus confessor eum absoluere: quia cu iam a primo confessore est absolutus a confessis: et hoc modo ab oblitis similiter ab excoicatione etia in foro penitentiali et ecclesie: no mansit excoicatio: nec casus reseruatus: sed simplex peccatum solum licet secundus confessor non haberet auctoritatem absoluendi in casibus reseruatis: sed tantum in no reseruatis. Quod bene notandum est: et valet pro illis qui confitentur eis/quos eligut vigore confessionaliu: quib conceditur facultas absoluendi ab oibus censuris et casib reseruatis: dumodo tales intedant confitetes absoluere ab omnibus censuris et peccatis confessis et oblitis iuxta facultate sibi concessam: qd etia intedere debet du absoluut. Silr videt dicendu dum qs omittit confitendu peccatum mortale/ex eo quod ignorat ipsum fore mortale: quod distinguendu est de ignorantia: si non fuerit affectata crassa vel supina: non tenetur nisi illud peccatum confiteri quod ignorauit esse mortale: postq instructus fuerit et cognouerit ipsum esse mortale: secus si fuerit affectata vel crassa: licet hic Ang. simpliciter respondeat q in casu non tenetur peccata prius confessa iterare. ¶ Dubitatur tertio de effectu confessionis. Ad qd rndetur q multi sunt effectus ac vtilitates confessionis rite facte. Unus est/remissio pene toti vel partis. Naz remissa culpa per contritione preuia vel concomitante/manet anima debitrix pene temporalis: que in toto vel in parte dymittit secundu dispositionem confitentis. Et tam ex virtute clauiu/qua confessor hz facultate aliqd remittendi/q etia ex merito confitentis. Na cu pena volutarie assumpta confitens meretur tanq per satisfactione condigna remissionez pene: vt supra dictum est. Et confessio facta hoi vice dei/est valde penalis, ppter annexa verecudia: sequit q sit pars satisfactionis. Scdm opinione ante Sco. etia confert remissionez culpe ei qui attrit accedit no pones obice: vt supra dictu est dist. xiiij. q. ij. Ali fruct est meritu premij beatifici ppter obedientia qua exhibet obediedo legi diuine et eccle. Qd tato mai est: quato difficili: et magis cotrariu est huane verecudie naturali. Tertius est instructio confitentis particularis: que multo fructuosior est q generalis que in predicationibus fieri solet. Itez quart: taxatio satisfactionis facta a confessore: que ppter ptatez clauium reddit satisfactione efficaciore ad pene remissione q si solo cofitetis arbitrio assumpta foret Item quintu/est meritu obedietie in seruado et explendo satisfactione iniuncta: q iniuncta: et plures alij fructus numerari possent. Et propter hos fructus consequendos vberius/vtile est eadem peccata sepius et pluribus confiteri: dumodo tn confite hoc non agit ex quada diffidentia remissionis aut inefficacie sacramenti prioris: scz semel facte confessionis. Nam scrupulosis et nimiu timidis no expedit: q fm regulam Gersonis/talibus expedit cotra scrupulos ad consiliu et dictamen boni viri. Augetur enim nonunq ex repetita confessione diffidentia. Augentur scrupuli et vix remediabilis inquietudo cordis. ¶ Quarto dubitatur: vtru papa possit cu aliquo dispesare vt non teneatur confiteri. Respondetur post Rich. et pal. q. ij. arti. vj. quia confiteri est de iure diuino: vt dictum est: papa qui subditus est iuri diuino non potest dispensare cu aliquo vt non teneatur confiteri in mortis periculo: et in ceteris casibus spectantib ad ius diuinu. Temp vo determinatuz: scz paschale: et modus est de iure positiuo supra qd est papa: nec eo ligat quoad se: neq quoad alios. Et quantum ad illud/posset dispesare. Ex quo sequitur q etia papa tenetur confiteri: licet forte no fm forma. c. ols vtriusq sex. ¶ Dubitat quintu: vtrum confites non penites nec contritus/ satisfaciat precepto ecclesie. Petrus de palu. hoc dubiu late prosequitur dist. presenti. q. vij. pones quinq modos respodendi: pertractas simul: vtru ecclesia possit precipere actum interiore. Sed breuiter potest dici/q confites oia peccata sua semel in anno lz fictus: satisfacit precepto quantu ad litera: licet no quantum ad ecclesie intentione. Ecclesia pcipiens confessione/precipit actum exteriore que ille facit: et per hoc liberat se a pena adiecta. Intentio vero ecclesie est: vt sic fiat quatenus proficiat ad salute confitenti: et hoc modo non implet: nec talis confessio est sibi fructuosa: vt patet ex supradictis. Et tantuz de hac questione.

Dub. iij. Dub. 4. BB. Dub. 5. BB.

Questio. iij.

Uerit secudo. vtru quilibet obnoxi peccato mortali teneatur confiteri pprio sacerdoti. ¶ In trib articulis questio absoluet. Terminoru declarationibus/coclusionibus et solutionibus dubioru. ¶ Quantu ad primu notandum/q questio pot dupliciter intelligi. Uno

Arti. 1. Nota. 1.

modo vt querat generaliter quantũ ad omne tẽpus
vt sit sensus. Utrum obnoxius peccato mortali pro
quolibet tempore: siue quoties cõfiteri voluerit: te-
neatur cõfiteri proprio sacerdoti. Scḋo modo spe-
cialiter pro certo tpe: puta semel in anno: ꝑut speci-
ficat. c. omnis. de peni. ⁊ remi. Et sic dupliciter. Uno
modo quantũ ad oĩa pctã illo anno cõmissa: etiã si
prius alteri sint cõfessa. Uel scḋo quantũ ad illa. so-
la/ que post nouissimã cõfessionem/ ⁊ obtentã abso
lutionem a quocunq͂ siue ꝓprio siue alieno sacerdo
Nota. 2. B te/ sunt comissa. ¶ Scḋo notandum post Ockam in
quodam tractatu cuius principiũ est. Datus in so-
cium: vbi tractat istã materiã: ꝙ ptãs ligandi ⁊ ab-
soluendi in foro penitentie duplex est. Quedã ꝯfer-
tur ex vi ordinationis in sacerdotẽ: cũ eps imponẽs
manus super capita ordinandorũ/ dicit. Accipite
spiritũsanctũ: quorũ remiseritis ⁊c. hec ptãs in oibꝰ
sacerdotibus est equalis: vt ptꝫ dist. xxj. in nouo. et
clarius. xxiiij. q. j. loquit̃ dñs. ⁊. xvj. q. j. §. ecce in hoc
capitulo. ⁊. c. sunt tñ nõnulli. Et potestas illa vocat̃
ptãs officij/ vel ordinis sacerdotalis/ q̃ est inamissi
bilis: sicut ⁊ character sacerdotalis ordĩs: i quo hec
ptãs fundatur. Alia est ptãs executionis: ⁊ hec est
duplex. Quedã est executionis simpliciter: sine qua
habens potestatẽ primã/ neminẽ soluit vel ligat: et
hec aliquãdo cũ ordine nõ accipitur: sicut qñ quis
ordinatur ab epo qui renuntiauit epatui: vel quã-
do quis ordinat̃ ab epo nõ suo/ sine licentia sui epi:
aut qñ ordinatur ab excõicato/ degradato vel suspẽ
so: quorũ oĩm vna est ratio: q: epi ordinantes in his
casibus/ nõ habent executionis hmõi potestatem: ⁊
ideo ad alios illã nõ transmittunt: quia qḋ non hꝫ
quis: alijs dare nõ potest. j. q. j. qui perfectionem. et
c. seq. Et idem contingeret si forent eadẽ impedimẽ
ta ex parte ordinati. Potestas igitur predicta accipi
tur cũ ordine: qñ non occurrunt predicta impedimẽ
ta: ⁊ he due potestates dicũtur potestates soluendi
⁊ ligandi remote: quia possunt impediri. Alia est po
testas iurisditionis: que requirit prelationẽ super
aliquam plebẽ/ vel personã tanq͂ materiã sup quã
exerceri dꝫ tam prima potestas q͂ secunda: vt faber
vel artifex non potest operari nisi detur materia in
quã operet̃. Materia vero est pctm̃ per se: ⁊ per acci-
dens peccator eo modo quo penitentie sacramentũ
conceditur habere materiã de quo supra dist. xiiij.
q. ij. Et he due potestates scḋa ⁊ tertia executionis ⁊
iurisditionis/ nihil dicunt superadditũ prime pote
stati ordinis ex parte sacerdotis/ siue in ipso sacer-
dote: sed secunda vltra primã dicit remotionẽ ꝓhi-
bitionis: ne vtatur potestate concessa in sua ordina
tione: qua remota vti posset materia in quã. Tertia
s. iurisditionis/ dicit subiectionẽ materie. Materia
enim illa in qua potestas illa exerceri põt: est pecca
tor subditus. Unde in hoc dr̃ sacerdos habere pote-
statem iurisditionis: q: subijcitur ei materia in quã
exercet potestatẽ ordinis. Est ergo potestas ordinis
potestas ad vtrãq͂: executionẽ. s. ⁊ iurisditionẽ: sed
remota. Fit autem ꝓpinqua remotis impedimẽtis
Nota. 3. C ⁊ subiecta materia. Et de hoc latius dist. sequenti.
¶ Tertio notandũ/ ꝙ potestas iurisditionis est du-
plex. Quedam ordinaria: que. s. conuenit alicui ra-
tione beneficij aut dignitatis in quo vel qua consti
tutus est ipso iure. Et talis est potestas prelatorum
⁊ curatorum: ⁊ hi possunt vices suas alijs cõmittere
vt habetur de offi. iudi. ord. his quibus. Alia est po
testas iurisditionis delegata vel commissa/ siue ex-
traordinaria. Et hec est duplex: quia quedam est li-
mitata solum ad arbitrium committentis et per se
nullo iure suffulta: vt est potestas adiutorum: quos
curati assumunt in subleuamen laboris audiendi
confessiones siue commissio eis fiat generaliter ad
omnes parochianos: siue ad aliquos specialiter: si-
ue ad vnuꝫ singulariter. Alia est potestas quasi me
dia inter ordinariam ⁊ commissam: que seruata for-
ma in iure statuta/ ampliari potest cõmittentis ar-
bitrio ⁊ non restringi: hec est potestas fratrum mẽ-
dicantium seruata forma expressa in. c. dudum. de
sepul. in cle. ¶ Quarto notandum/ ꝙ in ecclesiasti-
ca hierarchia semper debet esse vnus summus prin
ceps vel hierarcha: in quo plene residet tota pote- Nota. 4. D
stas iurisditionis quo ad inferiores ꝑsidentes quos
cunq͂ mediate vel immediate omnis ecclesiastica
iurisditio/ iuxta summi principis arbitriuꝫ sine sue
potestatis detrimento deriuatur: vt habetur in. c.
loquitur dominus. supra alleg. xxiiij. q. j. ⁊ clare. xix.
dist. ita dñs. Et per hoc quicunq͂ habet iurisditio-
nem in alium ligandi ⁊ soluendi: habet illam a pa-
pa qui est summus hierarcha ⁊ princeps ecclesie: et
hoc mediate vel imediate. Immediate vt archiepi:
mediate vt inferiores prelati: qui suam institutionẽ
recipiunt ab archiepiscopis/ episcopis/ archidiaco
nis/ aut alijs inferioribus ordinarijs. Ex illis sum-
marie tria eliciuntur. Primum ꝙ in ecclesia est du-
plex vel triplex potestas. Potestas ligandi vel sol-
uendi propinqua. s. ordinaria. Delegata seu cõmis-
sa: ⁊ quasi media. Secundum: ꝙ quilibet habẽs po-
testatem ordinariã/ potest illam alij cõmittere qui
vice sua potest eam exercere ꝫm arbitriũ cõmitten-
tis. Tertiũ: quẽcũq͂ cõmissarius seu delegatus põt
soluere ⁊ ligare: eundẽ potest etiã ordinarius solue-
re ⁊ ligare: quoniã cõmissio talis fit sine diminutio-
ne potestatis cõmittentis. ¶ Quinto notandum/ ꝙ Nota. 5. E
difficultas huius questionis surgit ex vario qḋ no-
minis proprij sacerdotis. Cum enim in statuto eccle
sie in concilio Lateranensi sub Inn. iij. edito: fit mẽ
tio proprij sacerdotis: ⁊ nõ omnes eodẽ modo acci-
piũt terminũ proprio sacerdoti: ideo diuersimode
respondent ad questionẽ. Notandum ergo ꝙ scḋm
Sco. si ponderat̃ virtus vocabuli proprio/ vt dicat̃
proprius qui solus ⁊ nullus alius vel quia istiꝰ ⁊ nõ
alterius: neutro modo põt accipi in statuto: q: plu-
res ex equo possunt prefici vni parochie ⁊ vnus ex
equo absoluit omnes suos: ⁊ sic multi nõ haberent
proprios sacerdotes. Ideo sanctus Bonauẽ. ar. v.
q. ij. ponit tres acceptiones proprij sacerdotis. Cui
satis cõcordant Sco. ⁊ Ric. ea. dist. ar. iij. q. j. Accipi-
tur enim cõmunissime/ cõmuniter ⁊ proprie. Com-
munissime proprius sacerdos est quicũq͂ potest cõ-
fitentẽ absoluere/ siue propria potestate siue cõmis-
sa: ⁊ hoc siue ab ordinarijs/ siue a iure: vt sunt habẽ
tes potestatẽ mediã: de quo supra. Et hoc mõ eiusdẽ
confitentis sunt multi proprij sacerdotes tam ordi-
narij q͂ commissarij vices eorum habentes: scilꝫ pa
pa/ episcopus/ sacerdos parochianus ⁊ eorũ cõmis
sarij. Cõmuniter dicitur proprius sacerdos ordina-
rius. s. qui propria autoritate vel officio tanq͂ prela
tus ordinarius potest absoluere: vt papa omniũ fi-
delium: episcopus omniũ diocesanorũ: sacerdos pa
rochianus omniũ suorũ parochianorũ. Proprie di-
citur sacerdos cui commissa est specialis cura in cer
ta parochia: qui ⁊ amministrat sacramẽta exercitui
suo/ quem hꝫ in ecclesia. Quomodo aũt accipiatur
in. c. omnis. nõ equaliter sentiunt. Nam sanctꝰ Bo-
nauen. tenet ꝙ accipiatur cõmuniter pro ordinario
sacerdote aut eius vicario generali: ⁊ hoc in prima
parte decretalis. Omnis vtriusq͂. In secũda accipi-
tur proprie. Clarius tenet Pet. de pal. presenti dist.
q. iij. ar. ij. Unde ait: ꝙ aliter accipitur sacerdos pro-
prius in prima parte decretalis: aliter in secunda.
¶ Pro quo notandum/ ꝙ decretalis ista vt declarat F
Ockã vbi supra quantũ ad propositũ sufficit: habet
tres partes. Prima est hec. Omnis vtriusq͂ sexus fi
delis: postq͂ ad annos discretionis peruenerit: omnia
sua solius peccata saltem semel in anno fideliter cõ
fiteatur proprio sacerdoti: ⁊ iniunctã sibi penitẽtiã
proprijs viribus studeat adimplere: suscipiẽs reue-
renter ad minus in pascha eucharistie sacramentũ
Hec pars tenet vim precepti; quia materia est iam

necessaria ⁊ salubris/ ꝙ sine statuto quilibet tenet confiteri ex lege diuina: vt supra dictū est: que obtinet vim precepti. Et per statutū ecclesie solū limitatur tēpus infra qḋ quilibet debet cōfiteri. Secūda pars hec est. Si quis aūt alieno sacerdoti voluerit iusta de causa sua cōfiteri peccata: licentiā prius postulet ⁊ obtineat a proprio sacerdote: ⁊ hec est dispēsatiua prime partis: q: casum ponit in quo nō ligat prima pars: in quo scz dispensatur super prima parte: ⁊ per hoc implens secundā partē nō tenet implere primam. Ex quo sequitur ꝙ preceptū siue statutū de confessione semel in anno facienda ꝓprio sacerdoti/ est disiunctiuū: scz ꝙ fiat proprio sacerdoti vel de licētia proprij sacerdotis alteri. Tertia pars que est clausula adiecta secūde parti: scz cum aliter ipse scz alienus sacerdos/ illū nō possit absoluere vel ligare. Hec pars est diffinitiua diffiniens ꝙ licentia ꝓprij sacerdotis sit necessaria ad hoc ꝙ alienus possit absoluere ⁊ etiā sufficiens. Quid aūt hec licētia tribuat alieno sacerdoti. dicet. J. in quarta conclusione. ¶ Quibus presuppositis dicit Pe. de pal. ꝙ proprio sacerdoti equiuocatur in ista decretali. Nā in prima parte accipitur cōmunissime. s. pro quolibet sacerdote habente potestatē absoluēdi: siue ordinariam: siue delegatam: siue sit cōmunis siue singularis. In scda vero parte proprij sacerdotis (de cuius licentia potest quis confiteri alteri) accipit strictius pro habente potestatē absoluēdi ordinariā: nō tātū delegatā: q: iste delegatus nō pōt dare licentiā. Sz quoniā lex dz esse manifesta: ne aliquid per obscuritatem incautā/ captionē contineat: vt dicit Isi. v. etymo. ⁊ habet dist. iiij. erit. Et equiuocatio est mater erroris. Etiā q: accipiēdo in prima parte cōmunissime/ secunda pars superflueret eo ꝙ licentiatꝰ etiam esset proprius sacerdos. Ideo melius dicitur ꝙ proprius sacerdos accipitur vniuoce in qualibet parte istius decretalis. s. secūdo modo pro habente ordinariam potestatē absoluendi: qui ⁊ hz delegare vel cōmittere potestatē suā alteri: ⁊ per hoc dare licentiā cōfitēdi alteri. Sic accipiēdo/ vtrobiq; habetur verus ⁊ sufficiēs intellectus ⁊ intentio decretalis. Nam intentio huius statuti/ est obligare oēs fideles/ annos discretionis habētes ad cōfitendū semel in anno ad minus oia sua pctā ei qui hz potestatem absoluendi. Quicūq; aūt hz potestatē absoluendi: aut hz hāc ordinarie ex officio vel dignitate aut delegatam ab ordinario mediate vel immediate. Et ordinarij sunt ꝓprij sacerdotes: delegati sunt alieni licentiati a proprijs sacerdotibus. Nā dans licentiam confitendi alieno: dat alieno licentiā absoluendi. Et hi duo sufficienter includuntur in statuto quod est alternatiuum siue disiunctiuū.

Replica. Et si dicis. Cū dicitur de licentia ꝓprij sacerdotis: ibi ꝓprij sacerdotis/ nō pōt accipi tantū pro ordinario: q: hanc licentiā frequenter dant vicarij aut officiales propriorū sacerdotū: puta pape vel epoꝝ. Rūdetur ꝙ ꝓprio sacerdoti etiā ibi accipit pro ordinario q: ois licentia cōfitendi alieno datur ab ordinario mediate vel immediate. Nā siue ordinarius det licentiā per se immediate: siue per suū vicariū vel officialē mediate: semper ipse censet dare. Hoc enim etiā nos facere dicimus qḋ per alios facimꝰ. de sen. excō. mulieres. Et ideo cū vicarius epi dat licentiā: eps dedisse censet: nō quidē immediate: sed mediate. Quod aūt ꝓprius sacerdos accipiat secūdo modo in. c. omnis. ꝓbat: q: nō accipit primo modo cōmunissime: nec tertio mō ꝓprie vel strictissime: ergo secūdo modo cōmuniter. Tenet ꝯña a sufficienti diuisione. Nā oēs modi accipiēdi ꝓpriū sacerdotē includunt in his tribꝰ. Antecedēs patet pro ꝓpria parte: q: si acciperet primo modo tūc nullus sacerdos potēs absoluere siue ordinarie/ siue per cōmissionē esset alienus: ⁊ tūc frustra adderet' in statuto. Si quis alieno sacerdoti voluerit cōfiteri ⁊c. q: accepta licentia (qui prius fuit alienus dū nō potuit absoluere) fit proprius: ⁊ ita nō confitetur de licētia alieno: sed proprio. Similiter patet ꝙ non pōt accipi tertio modo quia excluderetur papa ⁊ eps: qḋ nō cōceditur: q: tūc nullus obediendo illi statuto posset confiteri pape/ aut suo episcopo: nisi de licentia parochiani sacerdotis: quod est absurdū. Quoniā omnem potestatē parochianus recipit a superiore epo/ vel papa sine diminutione potestatis superioris. ¶ Itē quero parochianus dans licentiā cōfitēdi pape vel epo/ quid confert eis. Aut autoritatem quā nō habent: ⁊ patet falsum: cū parochianus oēm suam potestatē hz ab eis: ergo magis ipsi cōcedentes papa ⁊ eps habēt eā: alr̃s quomodo darent. Aut subijcit eis materiā: ⁊ hoc similiter falsum est: cum omnes fideles sunt subiecti pape: omnes diocesani epo. Hec de articulo primo. ¶ Quātum ad scōm articulum est prima conclusio.

Articu. 2. Conclo. 1. G. Omnis obnoxius mortalis peccati tenetur cōfiteri sacramētaliter habenti potestatē absoluendi. Probatur illa conclusio: q: omnis talis tenet ad confessionē sacramentalē: vt ꝓbatū est questione ꝑcedenti: sed nulla est sacrālis nisi fiat ei qui absoluere pōt: q: sacrm̄ penitētie cuius confessio est pars: consistit essentialiter in sacramentali absolutione: vt supra dictum est dist. xiiij. q. ij. Hec aūt nulla est nisi fiat a sacerdote habente potestatē absoluēdi: ⁊ per cōsequēs conclusio vera.

Cōclo. 2. ¶ Secūda cōclusio. Quicūq; fidelis cōfitet sacerdoti eū absoluere potenti siue proprio/ siue alieno/ semel in quolibet anno: satisfacit generalis concilij precepto. Probatur conclusio: qm̄ si confitetur sacerdoti proprio: manifestum est: ꝙ satisfacit prime parti statuti. Si alieno habenti potestatē eū absoluēdi tunc satisfacit secūde parti/ scz ꝙ confitetur alieno de licentia proprij sacerdotis: quia nisi alienus habeat licētiā a ꝓprio sacerdote: nō posset absoluere. Alienus enim nō habet iurisdictionem seu potestatē ordinariā: q: alienꝰ: ergo necesse est eū habere delegatā: sed hec non pōt delegari seu cōmitti/ nisi ab ordinario: vt dictū est. cōmittēdo aūt dat licētiā: ergo habet licētiā ab ordinario: ⁊ omnis ordinarius est sacerdos ꝓprius: ergo ⁊c. Preterea qui cōfitetur substituto per sacerdotē parochianū. confitetur de licētia proprij sacerdotis: ergo etiā qui confitet substituto ꝑ papā vel epm. Tenet cōsequētia q: vterq; illorū est proprius sacerdos secūdo modo: ⁊ per cōsequēs satisfacit secūde parti statuti.

Corol. H. ¶ Corollariū ꝙ licentia proprij sacerdotis necessaria est volenti cōfiteri alieno: nō solū semel in anno: sed toties quoties voluerit cōfiteri: q: alienus sine licētia nō pōt soluere nec ligare. Concordat Panor. in. c. omnis.

Cōclo. 3. ¶ Tertia cōclusio. Cōfessus ⁊ absolutus a sacerdote alieno: nō tenet eadē peccata a quibus absolutꝰ est: cōfiteri sacerdoti ꝓprio. Probat ꝯclusio: q: nulla lege ad hoc obligat: neq; diuina: neq; ecclesie positiua: ergo nō tenetur. Tenet ꝯña: q: quisquis tenet ad aliquid: aliqua lege ad hoc obligat. Antecedēs probat pro prima parte. s. ꝙ nō lege diuina: q: etsi cōfessor est de lege diuina: vt supra ostensum est: nō tm̄ determinat tps: puta semel in anno: neq; inter sacerdotes distinguit: cum cuilibet in sua ordinatiōe dicit: cui remiseritis ⁊c. Sed quicunq; sacerdos pōt vti hac potestate oblata materia: que oblatio fit per ecclesiā/ que distinxit parochias et discreuit subiectos cōfitentes. Probatur etiā antecedēs pro secūda parte. s. ꝙ non obligat lege positiua ecclesie: q: maxime illo statuto: omnis vtriusq; sexus fidelis ⁊c. qm̄ aliud nō dabit: sed hoc nō: q: vt dicit conclusio secūda omnis talis cōfitēs satisfacit statuto illi: ergo ad aliā siue iteratā cōfessionē nō obligat. Confitetur enim talis alieno/ accedēte licētia proprij sacerdotis: ⁊ sic satisfacit illi statuto.

Cōclo. 4. I. ¶ Quarta cōclusio. Data licentia seu potestate sacerdoti alieno sacramentaliter absoluēdi sibi cōfessos: nō requiritur

alia licẽtia cõfitentibus adeũdi tales alienos. Posset aliquis moueri et dicere. Licet papa vel epi possint concedere aliquib⁹ licẽtiã audiẽdi cõfessiones alicuius/vel aliquorũ: tamen cõfessuri eis indigent licentia proprij sacerdotis illos adeundi iuxta statutũ. c. omnis: ꝛ eius secundã partẽ. Contra hoc ponitur hec cõclusio quarta: que vult qꝺ data licentia sacerdoti audiendi cõfessionẽ alicui⁹/vel aliquorũ: nõ requirit alia licẽtia qua cõfessuri licẽtientur confiteri illis sicut ecõuerso. Data licẽtia alieni a ꝓprio sacerdote vt cõfiteat alieno: nõ requirit alia licentia qua alienus audire possit confessionẽ taliter licẽtiati. Sed siue detur licentia sacerdoti alienũ audiẽdi siue subdito alieno confitẽdi: altera illarũ data vtriq; sufficit: illi ad liber audiendũ alterius subditũ: isti ad alieno confitẽdũ. Sic intellecta cõclusio probat: q: data licentia vel sacerdoti vel cõfitẽti/si cõfitetur ꝛ a sacerdote tali absolutio cũ debita intẽtione profertur/confitẽs vere absoluit: nisi ponat obicem: ꝛ per cõsequẽs omnib⁹ aliis circũscriptis verũ est sacramentũ: ꝛ ita nihil aliud nec alia licentia requiritur. Consequẽtia nota: ꝛ antecedens: scʒ ꝙ istis stantibus verũ sit sacramẽtũ: probat: q: nihil deficit de veritate sacramẽti: nã ibi est sacerdos habẽs executionẽ ordinis cũ intẽtione absoluendi (vt suppono) vt minister idoneus: verba absolutionis/vt forma: ꝛ peccator confitens subditus/vt materia. Et illa requirunt ꝛ sufficiunt ad veritatẽ sacramẽti penitentie: vt ex premissis patet di. xiiij. q. ij. ergo. Antecedẽs patet. Nã per licentiã que datur a proprio sacerdote/siue confessori/siue cõfitẽti: nullã potestatẽ dat sacerdoti alieno: iam enim ex ordine habet potestatẽ reqsitã ad absoluẽdũ peccatorẽ: sed tñ subijcit sibi materiã que sine hac licẽtia sibi nõ esset subiecta. Sicut ille qui concedit fabro ferrũ vt operet: non dat fabro potestatẽ operãdi: sed potestati iã habite dat materiã in quã operet: sine qua faber non põt suã potestatẽ ducere in actũ. Sic dum parochiano sacerdoti collata est ecclesia: aut dum parochianus sacerdos acceptat adiutorem: nulla noua potestas confertur: sed tñ alia materia in quã potestatẽ
Replica. ordinis prius susceptã exerceat assignat: qua pri⁹ caruit. Et si dicis. Per institutionem sacerdotis in ecclesia datur sibi potestas iurisdictionis quã pri⁹ nõ habuit. Rñdet ꝙ illa potestas iurisdictionis nõ est alia potestas a superiore ordinis/ vt dictũ est: sʒ est subiectio materie prius non subiecte. Et ideo lʒ nũc possit ligare ꝛ absoluere eos quos pri⁹ ante institutionẽ nõ potuit: hoc nõ cõtigit ꝓpter hoc ꝙ aliqua noua ptãs collata sit qua pri⁹ caruit. Nõ em̃ ꝑ hui⁹ institutionẽ aut assumptionẽ in adiutorem in partẽ solicitudinis suscipit nouũ characterẽ: in quo fundaret ptãs absoluẽdi sacramẽtaliter: sʒ offert no
Articu. 3. Dubium. R ua materia. Et iõ nũc põt exercere ptãtẽ ꝓhabitã: ꝙ pri⁹ nõ potuit. Et tñ de articulo scdo. ¶ Quãtũ ad tertiũ articulũ dubitat primo circa cõclusionẽ tertiã ꝛ quartã. Quõ sacerdos parochian⁹ agnoscet statũ parochianorũ suorũ/si nõ tenent sibi/aut deʒ licentia sua cõfiteri alieno: ab illo. s. superiore liciã habẽti: cũ tñ scriptũ sit Prouer. xxvij. Diligenter agnosce vultũ pecoris tui. Similiter quomodo non sibi confesso ministrabit sacramẽtũ eucharistie de quo ignorat an sit disposit⁹ ad eius susceptionẽ: immo forte quẽ nouit pluribus grauibus peccatis occulte irretitum. ¶ Ad hoc rñdet multipliciter. Uno mõ qꝺ illa auctoritas nõ est intelligẽda de peccatis occultis subditorũ: sed publicis. Nã ad reuocãdũ eos ab illis: diligẽter debet laborare etiã animã suã ponendo pro ouibus suis veniẽte lupo ad rapiendũ ꝛ dispergendũ: ne si fugiat silendo vel dissimulando: non pastor sed mercenarius iudicetur: vt vult beat⁹ Grego. in homi. Uel ẜm alios intelligitur de notitia iudicialis inquisitionis: que in prudente iudice precedere debet sententiam. ¶ Et si vtiq; id intelligendum putatur de notitia que habetur virtute sacramentalis confessionis: habere hanc notitiam nõ est in potestate curati sed subditi: quantũ ille voluerit suo curato reuelare: cui credere oportet pro se ꝛ cõtra se. Sicut ergo in cõfessione dicẽti se; oia pctã cõfessum: ꝛ de confessis dolere ac velle cauere ꝑ futuro: credere oportet curatũ: ita etiã credere dʒ cum dicit se esse cõfessum et absolutũ: nec de mortali sibi conscium: licet forte fictus sit in vtroq;: neq; maiorẽ certitudinem habere potest: nec ad maiorẽ notitiaʒ obligatur curatus. Cum ergo dicit se absolutum et cõfessum: secure potest sibi ministrare eucharistiam non minus/q̃ si sibi aut suo adiutori fuisset confessus. Et si curatus nosceret subditum grauibus criminibus occultis irretitum: non propter hoc debet petenti in publico sacramẽtũ eucharistie denegare exemplo christi iude non negãtis: vt supra dictũ est distinctio. ix. Et nihil refert ad habẽdum notitiam subditi a curato: an subditus sibi confiteatur: vel alieno de licentia curati vel superioris. Si tamen subditus esset persona leuis: de quo curatus probabiliter dubitaret: vtrũ verũ diceret: dicẽdo se alibi cõfessum: posset de hoc ꝛ sua absolutione requirere testimoniũ. ¶ Dubitat scdo: qui sint ꝓprij sacerdotes Dubiũ. 2. L
immediate singulorũ. Respondet post Pe. de palu. post Hostiẽ. in sum. de peni. ꝛ remis. ꝙ papa q: nulli subiectus est in terris: nõ hʒ ꝓpriũ sacerdotẽ habẽtẽ ordinariã iurisdictionẽ in eũ: sʒ põt eligere quẽ voluerit: qui vice Christi eũ absoluat a pctis. Et illi se subijcit vt pctõr: nõ vt papa. Papa ꝟo oim fidelium est ꝓpri⁹ sacerdos ẜm premissa: ꝛ specialiter omniũ exẽptorũ/ꝛ sibi immediate subiectorũ: sicut familie sue ꝛ cardinaliũ ꝛ patriacharũ: hi non habẽt alium ꝓpriũ sacerdotẽ. Ideo quantũ ad hoc subsunt summo penitentiario pape: ꝛ cui ille vices commiserit. Et dicit idem Pe. de palu. qꝺ patriarche sunt proprij sacerdotes primatũ: primates archiepiscoporũ: archiepi suorum suffraganeorũ. Oẽs tamen prelati et superiores / episcopi possunt sibi eligere cõfessores qui possunt eos absoluere in omnibus casibus pape non reseruatis: similiter mutare vota: absoluere ab excõicatione a iure/non ab hoie lata: nisi fuerint sedi aplice reseruata: vt de peni. et remis. c. vlti. Et hoc idem conceditur superioribus prelatis ꝛ inferioribus exẽptis. ¶ Et nota ẜm eundẽ qꝺ quicunq; põt sibi eligere confessorẽ: põt eũ mutare ꝛ alium eligere: siue prior electus viuat: siue sit defunctus. Et quicunq; electus fuerit: habet potestatẽ absoluẽdi eligentem non ab eligẽte vel ipsa electione sed a dante priuilegiũ eligẽdi: siue prelato: siue ipso iure. Prelati aũt inferiores nõ exẽpti: vt abbates ꝑpositi/decani/archipsbyteri rurales/habẽt ꝓ sacerdote ꝓprio epm suũ. Curati ꝟo simplices decanũ vel archipresbyterum: dum eis est cura annexa: monachi suos abbates aut priores: clerici collegiorũ decanos vel prepositos quibus est cura annexa. Clerici simplices curatum in cuius parochia cõmorantur. ¶ De laicis ꝟo dicit Hosti. qꝺ imperator de antiqua consuetudine confitetur capellanis suis. Reges habent proprium sacerdotẽ archiepm in cuius diocesi est metropolis regni in qua solent inungi: licet ibi non morentur. Ceteri minores principes/comites ꝛc. habent proprium sacerdotem: epm/vel principalem curatũ ciuitatis in qua habẽt domiciliũ: ꝛ si eque in pluribus curati ꝛ episcopi illorũ sunt proprij sacerdotes ꝛ quilibet insolidũ. Ceteri inferiores curatos suos/in quorũ parochijs habẽt domiciliũ: habent vt ꝓprios sacerdotes ꝓ tpe quo ibi morantur. Si habent plura domicilia ex equo. Si vero vnum est principalius: illius curatus si vnus est: est proprius sacerdos. Si plures ex equo: indifferenter quilibet eorũ citra epm q̃ excludi non debet. Si laicus nullũ habet domiciliũ: sed vagatur de loco ad locum: curatus loci in quo pro tẽpore fuit: est

finus proprius sacerdos. Filijfamilias / serui / scholares in studijs: dũ per aliqd tẽpus notabile morã faciũt in vna parochia: ibi habẽt suũ ꝓpriũ sacerdotẽ. Notabilis mora vt dicit Ange. est maior pars anni: ꝛ ꝑsertim illa in qua est festũ pascale. Peregrini (si cũ licẽtia sui curati peregrinatur) habẽt licentiã confitendi: et sacramentũ eucharistie sumendi: quocunq; loco se inueniãt. Si non habent licentiã: extra articulum necessitatis nõ possunt absolui ab alieno. De mercatoribus dicit̃ similr sicut de scholaribus scz ꝙ si alicubi morantur per annũ: vel maiorẽ partẽ anni: presertim vltra pasca in qua tenentur confiteri: et qñ cõiter in pascate non declinãt ad sui loci domũ: q: tunc non videntur habere domicilium: vbi est eorũ domus quoad sacramenta percipiẽda: ideo tũc licite cõfitentur curato illi / vbi ꝓ tũc existunt: ꝛ ab eo absoluũtur: et eucharistia ꝓuidentur. Si vero morã alicubi nõ cõtrahunt: nõ possunt absolui nisi a curato parochie in qua habent domiciliũ: nisi de licentia eius vel superioris. Ideo cautũ est talibus accipere licẽtiã generalẽ a papa / epõ

Nota. vel suo curato confitendi ꝛ sacramẽta percipiendi a quocunq;. ¶ Et nota ꝙ ratihabitio proprij sacerdotis sequens cõfessionẽ factam alieno sacerdoti: ꝛ licentia presumpta non sufficit. Cuius ratio ẽm Pe. de palu. dist. ꝑsenti. q. iij. in fi. q: nulla ratihabitio confirmat sacramentũ qd nullũ fuit. Cũ ergo absolutio ab alieno (non habita licentia) facta / nulla sit: vt dictum est: nõ põt sequẽs ratihabitio facere in sacramentis ꝙ sit sacramentũ qd prius nõ fuit sacrm. Et nõ est simile: si eps ordinat alienũ parochianũ / ponens spem in ratihabitione proprij epi: qm̃ eps ordinans alienũ / vere ordinat: ꝛ characterẽ imprimit: ꝛ est ibi verũ sacramentũ: licet etiã eps ꝓprius contradiceret. Vñ sic ordinatus / postea nõ venit iterum ordinandus: et ibi sequẽs ratihabitio nõ cõfert ordinẽ: sed bene executionẽ ordinis quã prius nõ recepit: sed hec nõ est de essentia sacramẽti. Ratihabitio em̃ retrotrahitur: ꝛ tunc mandato cõparatur qñ solo mandato res a principio agi põt. Sic etiã si nõ

Dubiũ. 3. M eps ordinaret aliquẽ: aut non sacerdos consecraret: ratihabitio pape nihil efficeret. ¶ Dubitatur tertio in quibus casibus commissarij habẽt absoluere ad se confugientes. Respondet̃ breuiter qd ẽm formã cõmissionis extendit̃ vel restringit̃ eorũ ptãs: nũq; tñ põt extendi vltra potestatẽ ordinarij cõmittẽtis: q: nullus põt cõmittere seu dare qd ipse non habet. Verũ qd ꝑsentati ex ordinibus mendicantiũ iuxta. c. dudũ. de sepul. in cle. nõ possunt vigore illius cõmissionis absoluere / nisi in casibus in quibus simplices curati possunt: et nõ in casibus a iure reseruatis: vt habet̃ ĩ eo. c. Et dr a iure reseruatis / qm̃ si eps reseruaret sibi aliquos casus: ꝙ põt (q̃ ĩ iure nõ sunt expresti) nihilominus presentati hmõi possent in illis absoluere: q: ꝑuilegiũ a supiore datũ nõ põt iferior restringere. Priuilegiũ aũt datũ est fratribus in cõcilio viẽnensi. Vñ sicut eps non põt ꝓhibere ne audiãt cõfessiones suorũ parochianorũ: ita nec põt ꝓhibere ꝙ non absoluãt ẽm auctoritatẽ eis in priuilegio concessam: licet in gloss. cle. Jo. mona. teneat contrariũ: cuius rationes soluit Ange. in sum. post

Dubiũ. 4. N panor. ¶ Dubitatur quarto in quibus casibus põt relinqui sacerdos proprius immediatus sine curatus parochianus sine eius licẽtia petita. Respondetur ẽm Pe. de palu. q. iij. distinc. presentis arti. post Host. ꝙ põt in pluribus. Primus: si fuerit indiscretus / nesciens soluere et ligare: tunc eoipso subditus habet licentiam a iure alium adeundi. de pe. distin. vj. placuit: vbi ille casus expresse excipitur. Et dicit ibi gloss. ꝙ alium discretũ s udire põt sine licentia. Sic si curatus ex culpa sua est minus idoneus: vt si fuerit reuelator confessionis: aut solicitator ad malum vel ꝓbabiliter putatur sacerdoti ex cõfessione periculum imminere: vel est excõicatus / aut suspensus ꝛ in similibus. Sed vt dicit Ange. in sum. tunc licẽtia petẽda est ab eo vel superiore. Veruntñ licet ceteris paribus consultius sit cõfiteri ꝓprio sacerdoti vt volunt docto. cõiter: presertim scz Bona. ꝛ Ange. in sum. cõfes. iij. §. xxxiij. ꝓpter varias causas ꝛ pericula vitanda: põt tñ vt dictũ est: nulla existẽte rõnabili cã qlibet cõfiteri alteri / habita ad hoc sufficienti licentia. Ideo dubium illud est modici ponderis. Dubiũ. 5. O

¶ Dubitatur quinto: vtrũ habẽs licentiã gñalr eligẽdi cõfessorem (sicut pene nũc oẽs habẽt per litteratoria confessionalia: per que quodãmodo ois ordinariorũ / curatorũ ꝛ episcoporũ ptãs euacuat̃: in nõ modicam iacturã ecclesiastice discipline. gl. c. si eps de peni. ꝛ remis. li. vj.) possint eligere non curatos: siue non habentes actuale exercitium cure. Et videtur ꝙ non: q: in glo. in. c. religiosi. de ꝑuile. ꝛ excessi. lib. vj. super verbo speciali dicitur / quod penitentia etiã de licentia ꝓprij sacerdotis recipi non potest a presbytero nõ habente curã. Et hoc idẽ tenet glo. in c. ois. sepe allegato. Ex quo infertur vt recitat Panor. in dic. c. religiosi qd si datur parochiano facultas eligẽdi sibi cõfessorẽ / nõ poterit eligere religiosum / vel secularẽ non habentẽ aiarũ curã actu. Ratio assignat̃: q: cũ sit electus a parochiano: ꝛ non sit delegatus ꝓprij sacerdotis: oportet qd per viã ꝓrogationis iurisdictionis absoluat. Sed cum ille non habeat per se curã: non põt fieri ꝓrogatio: q: cõsensus priuatorũ nõ põt eũ facere iudicẽ qui nulli preest iurisdictioni: vt dicit. c. significasti. de fo. compe. ¶ Item ꝓrogatio est extensio: ꝛ ideo qd non est / non põt extendi. Et ideo vbi nõ est actualis cura in electo hmõi: nõ põt illa extẽdi ad parochianũ eligẽtẽ. ¶ Item confessio iudicis incerti nõ valet: vt in. c. ad hec. de rescrip. Ideo licẽtia illa qua cõceditur parochiano / ꝙ eligere pot cõfessorẽ quẽcũq; voluerit: nõ valet. Rñdet̃ ad dubiũ ꝙ habens licentiã gñalẽ eligendi cõfessorẽ a suo curato / aut eius supiore / papa vel epõ / põt eligere ꝓ cõfessore quẽcũq; sacerdotem secularẽ vel regularẽ executionẽ sui ordinis habentẽ: hoc est nõ ꝓhibitũ / excõicatũ / vel suspẽsum / siue habeat curã sibi actu cõmissam siue non. Hec rñsio satis ptz ex cõclusione quarta ꝛ eius ꝓbatione. Nã subditus eligẽdo cõfessorẽ talẽ / iam subijcit se vt materiam ptãti sacerdotis subiectiõe ꝓpria ꝛ superioris per licẽtiam: ꝛ ita sunt oia ad veritatẽ sacri pnie requisita ꝛc. Et hec est opinio Host. in sum. de peni. ꝛ remis. §. cui cõfitendũ sit. ꝛ Panor. in. c. religiosi. sequit̃ Hosti. licet prius fuerit alterius opinionis: vt ibi dicit. Ait em̃ Hostiẽ. qd etiã supra dictũ est. Cum quilibet sacerdos in ordinatione recipiat ptãtem ligandi ꝛ soluendi: dũmõ materiam habet: põt absoluere et ligare. Materiam autẽ hz ex quo de licentia proprij iudicis aliquẽ audit. ¶ Et per hec respõdet̃ ad cõtraria. Ad glo. dr ꝙ glossator fuerit alterius opinionis: quã tñ non ꝓbat. Ad rõnem dr qd ille electus a parochiano / non absoluit via ꝓrogationis: sz auctoritate ꝓpria quã accepit in sua ordinatione quã exercere põt habita materia: vt satis dictum est. Et ideo cũ per talẽ licentiã offertur materia: non datur noua auctoritas: sed absoluit auctoritate ꝓpria. Et ita rõ fundatur in falsa imaginatione quasi non sit auctoritas in sacerdote non curato: que tñ ibi est: lz in habitu: vt dicit Host. vel remota: vt loquit̃ Scot. est tñ ibi in veritate. ¶ Ad illud de cõcessione iudicis incerti dr: qd intelligendũ est in foro cõtentioso: nõ in foro aĩe: vt exponit Ange. Et nisi sic: oia cõfessionalia siue a papa siue ab epis data essent ab effectu vacua: q: in oibus illis conceditur iudex incertus. ¶ Sed ꝯtrium illi opinioni a multis tenetur: vt patebit infra dist. xix. in conclusione quinta: vbi ex dictis Petri de pal. videtur posse sumi / ꝙ non sufficit sola peccatoris subiectio volũtaria: sed etiã requiritur petri christi vicarij / aut eius successorum licẽtia cui in hac parte peccator est subditus. Nec se potest

Dubiū.6. pctōꝛ subijcere: cui vult sine ei⁹ licētia ⁊c. Vide ibi.
P ¶Sexto dubitatur: vtrū sacerdotes simplices pos-
sint se mutuo absoluere/non obtēta super hoc spāli
licētia. Et videtur ꝙ nō. Nam in .c. si eps. de peni. ⁊
remis. lib. vj. dr. Nulla quoqꝫ cōsuetudine introduci
pōt/ꝙ aliqs preter sui superioris licentiā/cōfessorē
sibi eligere valeat qui eū possit soluere vel ligare.
¶In oppositū currit cōis cōsuetudo. Respōdet hic
Ange. in sum. cōfessi. iij. §. xxx. ꝙ est licētia expressa ⁊
tacita: qñ scꝫ epi vident ⁊ tolerant cū possint prohi-
bere: ⁊ vtraqꝫ licētia sufficit. Et per hoc patet respō-
Dubiū.7. sio ad dubiū. De illo vide lati⁹ lect. iij. in expositio-
Q ne cano. ¶Ultimo dubitat/ vtrum cōfessio in casu
necessitatis debeat fieri laico. Casus necessitatꝭ in-
telligitur dum imminet periculū mortis: nec est sa-
cerdos in prōptu cui fieri possit ꝯfessio. ¶Dimissis
multis respondet ſm intētionē Sco. cui cōcordant
Richar. Pe. de pal. ⁊ cōiter theolo. ꝙ ꝯfessio sacramē
talis nō pōt fieri laico: qꝛ laicus absoluere nō pōt: et
sine absolutione nō est sacrm pnie. Et ideo in nullo
casu tenetur quis laico cōfiteri: neqꝫ venialia: neqꝫ
mortalia. Potest tñ cōfessio large .i. reuelatio suorū
peccatoꝝ fieri laico secreto ꝓpter verecūdiā: que est
pena debita pctō: ⁊ magna pars satisfactionis. Silr
propter cōsiliū obtinēdū. Item ꝓpter humilitatē et
in signū ꝙ facit quod in se est: paratus cōfiteri sacer
doti si eius copiā haberet. Et ꝓpter hos fines con-
sulitur a beato Augu. ⁊ magistro: vt ptꝫ in textu. Et
per hoc oēs aucto. ad hoc sonantes intelligi debēt
tanqꝫ cōsiliū nō preceptum. ¶Et dicit Sco. ꝙ forte
vtilius esset nō accusare se laico: si posset equalē ha
bere verecūdiā apud se recogitādo eadē peccata: et
si sibi ipi posset eque vel salubrius consulere/ qꝫ ille
laicus. Et forte quis non debet se accusando laico
diffamare sine predictis ex alijs rationabilib⁹ cau-
sis. Et in sic se accusando peccaret/ nisi simplicitas
excusaret. Multa ad ꝓpositū ꝓsequunt summiste:
sed hec sufficiāt. Et tm̄ de illa qōne ⁊ distinctione.

Distinctio. xviij.

Ic queri solet ⁊c.

Supra magister egit de penitētia in
se quantū ad eius quidditatē ⁊ inte-
gritatē. Hic agit de ea quantū ad eius
ministrū et ministri ptātem. Et circa
hoc duo facit. Primo agit de hac potestate quantū
ad obiectū/ circa quod versat. Secūdo de ea quātū
ad subiectum cui ipsa cōicatur di. xx. ¶Et qm̄ ptās
hec est potestas ligandi ⁊ soluēdi: qua regnū celorū
indignis claudit: dignis aperit: ideo de ea agit sub
metaphora clauis. Sicut ⁊ Christus dum hāc apo-
stolis suis ꝓmisit/ cum Petro ait. Et tibi dabo cla-
ues regni celoꝝ. Et quodcunqꝫ ligaueris super ter-
ram ⁊c. Matt. xvj. Colligit aūt snīa tex. in subiectis
tribus cōclusionibus. ¶Prima. Claues ecclesie nō
corporales: sed spūales/ sunt sciētia discernēdi: ⁊ po
testas iudicādi peccatores. ¶Secūda. Solus Chri
stus aiam illuminādo a morte resuscitat: ac debitū
mortis eterne relaxat. ¶Tertia. Per claues ecclesie
sacerdotes pctā remittūt: dum peccatores absolu-
tos ostendūt: satisfactionē imponūt: ac de ea aliqd
remittūt: ⁊ cōtumaces excōicando a ceteris separāt
⁊ excludūt. Harū ꝓsecutionē vide in textu: vbi etiā
reatus ⁊ macula diffinitur.

Questio. j.

A

Irca hāc distinctio-

nem queritur primo. Utrū potestas
clauiū data ecclesie/ extēdat se ad re-
missionē reatus ⁊ culpe. ¶More con
sueto tribus articulis dissoluet que-
stionis nodus: scꝫ terminorū declarationibus: sub-
Articu. j. iunctis conclusionibus ⁊ dubiorum solutionibus.
Nota. j. ¶Quantum ad primū articulū notandū ꝙ vt vult
magister ⁊ doctores communiter: claues ille de quib⁹
questio/ nō sunt corporales: sed spirituales/ sic dicte
metaphorice. Unde ſm Tho. ⁊ Scotū et alios: quia
oēs trāsferētes ſm aliquam similitudinē trāsferūt.
Et clauis materialis est proximū instrumētū ape-
riendi ⁊ claudēdi ostiū: ⁊ per hoc nō est apertio: nec
aperiens: nec causa ꝓpter quā aperitur. Sic clauis
spiritualis est aliquid requisitū ad aperiēdū regnū
celorum quod nō est aperiēs: nec apertio: nec causa
propter quā aperitur: velut est dignitas persone ad
intrādū: aut indignitas ad repellendū ꝓpter me-
ritum vel demeritū. Nam apertionē intelligimus
ipsam sniam dictantē esse aperiendū vel claudēdū:
⁊ aperientē iudicē sentētiantē. Sic ergo clauis spi-
ritualis est potestas sentētiādi: hec enim est imme-
diatū instrumētū dictādi sententiā siue sententian
di: vnde sic describitur clauis spūalis. Est potestas
iudicandi: id est soluēdi et ligandi: qua dignos reci
pere: ⁊ indignos excludere dꝫ a regno dei ecclesia-
sticus iudex. ¶Potestas ponit pro genere. Eccle-
siasticus iudex pro subiecto potestatis. Cetera que
importāt vsum seu actum ⁊ obiectū/ scꝫ regnū dei:
ponunt loco differētiarū: quib⁹ clauiū potestas ab
alijs potestatibus ecclesie distinguit. ¶Secūdo no Nota. 2.
tandū ſm eosdem: hec potestas siue auctoritas est B
triplex: scꝫ principalis: precellētie: non tñ principa-
lis: ⁊ clauis ministerij/ siue ministerialis. Principa-
lis est qua iudex ꝑ propriā ⁊ immutabilē ⁊ impedi-
bilē virtutē aperit sentētiādo: ⁊ impedimēta remo-
uendo. Et hec solius est dei ſm diuinā naturā: que
per ꝓpriā essentiā (que semper iusta est: immo ipsa
iustitia qua presidet oibus) aperit ⁊ claudit: ac im-
pedimēta/ scꝫ peccata ⁊ reatū pene dimittēdo remo
uet. Et sicut diuina essentia non potest alij cōicari:
ita nec illa potestas: qꝛ realiter est ipsa diuina essen
tia. ¶Secūda nō principalis: sed tñ excellēs/ est po
testas a superiore accepta cum vniuersalitate cau-
sarum iudicandarū: ⁊ firmitate iudicij/ hoc est sen-
tentie ꝓferēde. Uniuersalitas cōuenit ei qui nouit
omnia merita et demerita: que sunt cause propter
quas aperiēdi ⁊ claudēdi celū. Firmitas cōuenit ei
qui habet voluntatē inseparabiliter cōformem di-
uine iustitie: hec clauis ꝓprie est solius Christi ſm
naturam humanā. Joā. v. Pater dedit ei iudicium
facere: quia filius hois est. Nam etiaꝫ ſm humanā
naturā nouit omnia: ⁊ habet voluntatē inobliqua-
bilem: ⁊ ideo sentētia sua est irreuocabilis ⁊ immo-
biliter iusta. ¶Tertia scꝫ ministerij/ est ptās parti-
cularis quātū ad causas cognoscēdas: ⁊ infirma quā
tum ad sniam proferendā. Puta: quia pōt aliqñ de-
uiare a iustitia ⁊ reuocari. Et hec est ministroꝝ ec-
clesie: quib⁹ datū est vt cognoscāt in causis: ⁊ ſm le-
gem dei iudicent regnū celorū esse aperiendū. Cui
cum se cōformāt a deo approbat ⁊ firma manet. Si
vero dissentiūt ab ea/ infirma est ⁊ a deo reuocatur.
Item quia obstaculū ꝓhibēs introitū regni/ est pec
catū ⁊ debitū mortis eterne: ⁊ causa ꝓpter quā ape-
riendū regnū/ est merita ⁊ opera iustitie. Christus
autē morte sua soluit debitū mortis eterne: ⁊ merito
sue passionis ac volūtate immobiliter iusta nobis
meruit apertionem. Nostra vero opera satisfactoria
ac merita: nisi fuerint coniūcta satisfactioni ⁊ meri-
tis Christi: vana sunt ⁊ effectu carētia. Ideo pote-
stas aperiēdi regnū eminēter ⁊ excellēter est in chri
sto ſm naturā assumptā in qua pro nobis satisfecit
⁊ meruit. Ministerialis vero collata est ministris sa
cramentoꝝ: per que virtus passionis Christi in nos
fluit ⁊ operat salutē. Et hec est sententia sancti Bo-
nauen. ¶Tertio notandū/ ꝙ licet potestas senten- Nota. 3.
tiandi seu iudicandi intromittēdos et excluden- C
dos a regno dei est clauis principalis: quia tamen
hec potestas: vt rectum habeat vsum: exigit aucto-
ritatem cognoscendi in causa peccatoris: quoniam
sine cognitione cause sentētia nō potest esse iusta. ⁊

recta:ideo etiā auctoritas cognoscēdi dicit̄ clauis: quia est instrumētū quoddā aperiēdi:licet nō priori mum:r tale sine quo prior clauis nō potest habere iustum vsum.Et fm hoc ponuntur due claues:scȝ clauis sciētie ad discernendū dignū ab indigno:et clauis potestatis sentētiandi:ad quam prior ordi= natur vt iuste exeat in actum. ¶Quarto notandū/ q̄ clauis illa scientie non est scientia aliqua actua= lis vel habitualis:vel discretio quecūq̄:sicut videt̄ magister sentire hic r apertius dist.seq. Quoniam vt dicit Sco. licet auctoritas discernendi requirat sciētiā seu discretionē ꝯcomitātē ad rectū vsum eius: quēadmodū clauis potestatis requirit aliquā iusti= tiam ad rectū eius vsum:tamen sicut potestas recte iudicandi potest esse sine iustitia:r ideo nō est iusti= tia:ita r auctoritas cognoscēdi potest esse in aliquo sine discretione r scientia.Et ita oportet intelligere magistrū:q̄ clauis scientie sit sciētia discernēdi/id est q̄ sciētia requirit̄ ad rectū vsum clauis illius:nō simpliciter:vt clauis insit.Qđ si aliter magister in= tellexit:fuit alterius opinionis r minus ꝓbabilis: vt dicetur dist.seq.Cur autem hec clauis magis di= cit̄ clauis sciētie/q̄ altera clauis iustitie Sco.assi= gnat hanc rationē:quia licet vtraq̄ clauis sit pote= statis:illa discernēdi:ista soluēdi,r ligādi:tñ prima dicit̄ sciētie ad differētiā secūde:quia prima nunq̄ exit in actum:siue bene/siue male sine cognitione: r oīs cognitio dicit̄ sciētia communi vocabulo:licet nō sciētia habitualis. Non enī potest aliq̄s discer= nere,sine cognitione:r ideo semper est actus sciētie. Secūda autē potest exire in actuȝ sine iustitia:licet indebite:ideo nō potest dici clauis iustitie.Retinet ergo nomen generale potestatis:sicut in multis cō suetū est/q̄ dum speciei nō est nomen impositū:re= tinet nomen generis:sicut fortitudo dicit̄ virtus:lȝ virtus sit genus.Sap.viij. Sobrietatē r prudentiā docet iustitiā r virtutē/id est fortitudinē. ¶Quin= to rememorandū qđ supra di.xiiij.q.ij.tractatū est: scȝ an per sacramētū penitētie remittat̄ culpa.Ubi recitate sunt due opinio.vna magistri:alia Sco.fm quas variat̄ responsio ad q̄onem.Nam fm opi.Sco. qui tenet q̄ per sacramentum penitētie in termino absolutionis(remoto obice)remittitur peccatū vi= gore absolutionis sacramentalis:facile respōdetur ad.q.per duas cōclusiones eiusdem. ¶Prima/q̄ sa= cerdos per clauem potestatis ministrando sacra= mentum penitentie delet peccati maculā r mortis eterne penam:siue hec duo sint:siue vnū:de quo su= pra dist.xiiij.q.j.Delet autē non principaliter quod solius dei est:sed instrumētaliter.Non quidē attin= gendo illum effectū: neq̄ virtute propria : neq̄ al= terius:sed attingendo aliquid preuiū qđ est dispo= sitio necessitās ad illum effectū/scȝ remissionē ma= cule r pene eterne. Necessitās inq̄ ex pactione di= uina.Tale enim agēs causans dispositionē neces= sariā ad terminū/dicit̄ agēs instrumētale fm eum sicut est de alterāte r generante. Ad auctoritates per magistrū adductas/q̄ sacerdos ostendit abso= lutum rc.dicit q̄ veruȝ est/q̄ hoc facit sacerdos:sed nō hoc solū: sed sic ostēdit q̄ illa ostensio est dispo= sitio preuia necessitans ad id quod ostēditur. ¶Se= cunda cōclusio eiusdē.Sacerdos absoluēdo:r penā temporalē taxando remittit aliquid pene claue nō errāte. Errat aūt clauis quādo aliquid determinat extra totā latitudinē iustitie punitiue:vnde dicit. Sicut in alijs cōmutationibus iustitia cōmutatiua habet aliquā latitudinē:ita q̄ nō respicit necessario indiuisibilē gradū:sed medium recte rationis.Ita iustitia punitiua que est quedam cōmutatio pene pro culpa:nō respicit necessario indiuisibilē gradū pene correspondentē huic culpe:sed est ibi aliqua latitudo:infra quā pena minor non sufficit:r vltra quam pena maior nō est imponenda:manens ergo infra illam latitudinem non errat:licet nō attingat punctuale medium.Et ideo eius iudiciū a deo ap= probatur r maior pena a deo nō exigit̄.Et per hunc modū si taxat citra pūctuale mediū/manens tamē in illa latitudine/aliquid vi clauiū remittit de pe= na temporali:quia illud in quo deficit a medio pū= ctuali.Et in hoc nō discordat a magistro. ¶Ultimo notandū/quantū ad illum articulū:q̄ vsus clauiū nō est/nisi in sacramētali absolutione.Nam clauis vt dictum est:est potestas ligādi r soluēdi. Hec aūt dūtaxat exercet̄ in sacramēto penitētie scȝ in absolu tione cōfitentis.Ideo idem est querere an potestas clauiū se extendat ad remissionē reatus r pene.Et querere vtrū per sacramentū penitētie remittatur pena r culpa.Et quantū ad secūdū respōsum est su= pra dist.xiiij.q.ij.que satisfacit etiam presenti q̄oni. Ideo breuius hic respondet̄ supponēdo hic ibi de= terminata.Hec de articulo primo. ¶Quantū ad ar ticulū secundū est prima conclusio.Potestas clauiū extēdit se ad peccatū r pene remissionē inquantum eius vsus in voto requirit̄ ad cōtritionis perfectio= nem.In hac cōclusione pene omnes cōcordant.Et probat̄:illud extēdit se ad remissionē peccati r pene sine quo nō remittitur peccatum nec pena peccato debita:sed votū suscipiēdi sacramentū penitētie est huiusmodi:ergo.Consequētia nota cū maiore.Mi= nor probat̄:quia peccatū nō remittit̄ nisi per contri tionē aut sacramētū penitētie in actu:in cōtritione autem claudit̄ votū suscipiēdi sacramētū. Non enī est cōtritio perfecta/nisi assit votū.i.volūtas r pro= positū cōfitendi r suscipiēdi sacramentalē absolu= tionē:vt frequēter dictum est. Siīr in sacramēto in actu includitur votum cōfitendi rc. quia nemo con fitetur nolens. ¶Secūda cōclusio. Potestas clauiū non extendit se ad remissionem peccati aut reatus pene eterne vt causa principalis:neq̄ vt causa sine qua non/siue instrumētalis.Hec conclusio probat̄: quia nihil est causa effectus quem presupponit:cū causa sit naturaliter prior causato:sed potestas cla= uium que exercet̄ absolutione sacramētali confitē= tis:presupponit remissionē peccati vt rite fiat:et vt habeat effectū sacramentalem:ergo nō est causa re= missionis peccati.Cōsequētia nota cū maiore. Mi= nor probata est supra dist.xiiij.q.ij.Nam absolutio: vt rite impēdat̄:presupponit cōtritionē in absoluē= do:alioquin nihil operat̄:nec sufficit attritio:vt sa= tis probatū est cōtra tertiam opi.ibidē recitatā:sed per cōtritionē peccatū iam remissum est:ergo. Pre= terea nihil est causa effect᷒ cuiusdā:quo nō existēte/ nihilominus sequit̄ effectus propter alteri᷒ cause presentiā:qua nō presente/effect᷒ nō sequit̄ quocūq̄ alio presente:sed sic est de absolutione sacramētali/ in qua est vsus clauiū respectu remissionis peccati: ergo nullo modo est ei᷒ causa:ꝯña nota. Maior ptȝ ex diffinitione cause posita,dist.j.huius quarti.q.j. Et minor ꝓbat̄:quia cōfitēs cōtrit᷒ cōsequit̄ remis= sionē peccatorū:etiā si non absoluit̄ sacramētaliter. Et si desit cōtritio:peccatū nō remittit̄ quātūcunq̄ sacramētaliter absoluat̄: vbi.s.dist.xiiij.deductum est:igit̄. ¶Et si dicis cōfitēs potest cōteri in instāti quo absolutio sacramētalis habet effectū:r tūc pec catum remittit̄ simul vigore cōtritionis r sacramē= talis absolutionis:r ita absolutio erit causa remis= sionis peccati:saltem partialis instrumētalis r sine qua nō:r ita cōclusio nō erit vniuersaliter vera.Re= spōdetur/q̄ admisso casu in illo instanti absolutio non est causa partialis remissionis peccati:quia re= missio nō sequit̄ ad esse absolutionis. Quoniā si nō esset/nec fuisset:nihilomin᷒ sequit̄ remissio peccati in instanti contritionis. Sed in casu bene est causa partialis cū ꝯtritione sine qua nō prime gratie. In= telligendo per primā gratiā que in eodē instāti in= fundit̄: que vna est licet habeat partes gradus scȝ intēsionales:quorū vn᷒ est per se virtute cōtritionis alius virtute absolutionis:et sic tota gratia virtute

Nota.4. D

Nota.5. E

Concl'o.1.

Concl'o.2.

Nota.6. F

Articu.2. Cōclusio.1. G

Concl'o.2. H

utriusq; sit. Absolutio eñ lz p̄supponat peccati remissionē per contritionem tp̄e vel natura: ⁊ per p̄ns gratiã contritioni correspōdētem/ per quã peccatū remittit̄ tanq̄ per causam formalē: non tñ vane vel vacue impēdit̄: sed addit nouū gradū gratie: qui cū p̄uo: cōstituit vnã totalē gratiã: cui⁹ ipsa absolutio est causa sine qua non: q: hic grad⁹ non p̄duceret̄ a deo: si non adesset sacr̄alis absolutio. Et sic dictum est in .ij. q. allegata. distin. xiiij. in declaratione tertie cōclusionis: q̄ sine cōtritione/ prima grã nō cōfert̄: que cum tp̄e precedit sacr̄m pn̄ie/ hoc est sacr̄alem absolutionē: prima gratia non confert̄ per sacr̄m penitētie: q: iam collata est per cōtritionē. Si vero cōtritio primū in ministratione sacri elicit̄: tūc prima
Conclu.3. I
gratia vigore vtriusq; cōtritionis ⁊ sacri cōfert̄. Nec ibi. ¶ Tertio conclusio. Potestas clauiū extendit se ad remissionem et retentionē culpe: non coram deo: sed in facie ecclesie. Prima pars patet ex precedenti conclusione: quia non remittit pctm̄: sed remissuz a deo presupponit. Scd̄a pars pt̄z per magistrū dist. presenti. c. vj. dicentem. Quia etsi aliquis apud deū sit solut⁹: non tñ in facie eccl̄ie solutus habet̄: nisi p̄ iudiciuz sacerdotis. Et subdit. In soluendis culpis vel retinendis/ ita operatur sacerdos euangelicus ⁊ iudicat: sicut olim legalis in illis qui cōtaminati
Conclu.4. K
erant lepra que peccatum signat: hos enim synagoga non tenuit mūdos donec sacerdotis iudicio mūdi declarabantur. ¶ Quarta cōclusio. Potestate clauium sacerdos euangelicus ligat ⁊ soluit/ dum peccatorem solutum vel ligatum suo iudicio decernit. Ista conclusio sequit̄ ex p̄cedēti et eius p̄batione: et similiter ex autoritate mag̃ri vbi supra dicētis. Sa-
Conclu.5.
cerdotibus dn̄s potestatē soluēdi ⁊ ligādi tribuit. i. ostendēdi homines ligatos ⁊ solutos. ¶ Quinta cōclusio. Ptāte clauium sacerdotes ligāt ⁊ soluunt dū penitentib⁹ satisfactionē imponunt: ⁊ de tp̄ali pena aliqd̄ remittunt. Nec cōclusio sil̄r est magistri. c. vij. dicentis. Ligant quoq; sacerdotes dum satisfactionem pn̄ie confitētib⁹ imponunt. Soluūt cum de ea aliquid remittunt. Et probat autoritate: vt patet in
Conclu.6.
textu. Et probata est hec conclusio quo ad secūdam partē de remissione pene tp̄alis supra in scd̄a cōclusione Sco. arti. j. ¶ Sexta conclusio: q̄uis potestas clauium se non extendit ad peccati remissionez: extendit se tamen ad gratie infuse augmentationem. Prima pars patet ex conclusione secunda. Altera pars probatur: quia sacerdos penitentē absoluens virtute clauium/ in ministrādo sacr̄m est causa sine qua non gradus gratie quo coaugmentat̄ gratia p̄ contritionē infusa: cuius ipsum penitentie sacr̄m est certum ⁊ efficax signū: qui gradus nō infunderetur nisi a sacerdote sacramental̄r absolueret̄. Hunc aūt gradū causat sacr̄m ex opere operato: preter euz qui sequit̄ opus operās scz contritionē pctōr̄: aut deuotionē sacerdotis: alioquin nō esset pn̄ia sacr̄m noue legis. Et hec cōclusio satis pt̄z ex declaratione secū-
Articu.3. Dubium.1. L
de cōclusionis ⁊ dictis supra. q. ij. disti. xiiij. in cōclusione. v. ibidē posita. ¶ Quātū ad tertiū articulum. Dubitat̄ primo: vtrū penitens teneat̄ implere penitētiã sibi iniunctã/ claue non errante. Addit̄ claue non errante: q: si sacerdos indiscretã iniungeret penitentiã: non est dubiū quin penitens posset eã nō
Propō.1.
acceptare. Ideo querit dubiūm de penitētia discrete (puta scd̄m canones penitentiales) iniuncta. Respondetur igit̄ post Sco. p̄ duas p̄pōnes. ¶ Prima non tenet̄ penitēs acceptare satisfactionē sibi a sacerdote iniunctã. Probat̄: q: ptās clauiū non extendit se nisi ad subiectum duplici subiectione: propria confitentis: ⁊ eccl̄ie iurisdictionē ptātis clauiū limitantis: vt dicet̄ di. seq. Vñ vt sacerdos potestatē clauiū exerceat in cōfitētē: op3 vt se subijciat sacerdoti. Pōt autē se subijcere quantū ad cōmutationē pene eterne in tp̄alē: ⁊ non quãtū ad taxationē pene tp̄alis hic soluēde: s3 quãtū ad illã/ ⁊ taxationē ei⁹ velle se subdere manui dei: vel hic vel ī purgatorio. Nec propter illam volūtatem peccat mortaliter dū cōteritur de peccato: ⁊ velit puniri pena cōdigna p̄ eo/ et ab illo cuius est iuste eã infligere: lz nolit eaz sibi infligi a sacerdote: nec ipsemet velit eam accipere vt sit minister ipsius infligēde. Nec pōt dici inobediēs ecclesie: q: potest se submittere eccl̄ie arbitrio: quãtū ad iudiciū illud penitentiale ad q̄d tenet̄ necessario se submittere. s. iudicio discernēdi eū fore peccatorē mortali peccato/ aut a tali absolutū: lz nō vult se submittere illi sequendi iudicio taxationis pene tp̄alis: in quã commutata est eterna. Q̄d ex eo patet. Nã si a sacerdote taxat̄ pena cōdigna: pōt eaz nolle assumere. Forte sciēs suã fragilitatē: timet eã se non impleturū. In quo casu sacerdos iniungit aliquam modicã penã: pene cōdigne non p̄portionalē extra illã latitudinē: de qua dictū est p̄dicendo sibi q̄d residuū soluet in purgatorio. Et soluēdo illã paruam penã culpe dimisse ip̄roportionatã: potest saluari. Nec mortaliter peccat nō acceptādo penã cōdignã a sacerdote primo iniunctam: nec repugnat diuine iustitie/ dū vult residuū cōdigne pene soluere ī purgatorio: et sic saluari quasi p̄ ignē/ vt ap̄ls loquitur: ergo pōt oīno nullã penã tp̄alē hic soluendam acceptare: ⁊ totam in purgatorio soluendã differre. Q̄m si hoc potest de maiori parte pene: quare nō de tota pena. Nō eñ (si talis occurrat sacerdoti dicit Sco.) expediret talem sine absolutione repellere: ne recederet desperat⁹. Meli⁹ eñ ē cū modica et leui pena aut nulla mittere ad purgatoriū: q̄z desperatū relinquendo mittere ad infernū. De hoc etiã supra dist. xvi. q. ij. ¶ Scd̄a. p̄pō: submittens se sacerdoti quantum ad susceptionem pene totalis culpe dimisse correspōdētis: tenet̄ totã penã sibi iniūctã implere: claue non errāte. Pt̄z: q: sic se submittēs iudicio sacerdotis/ obligat̄ p̄cepto eccl̄ie: cui se volūtarie submittit. Ex quo p3 q̄ assumens satisfactionē a sacerdote iniunctam: ⁊ post sine legitima excusatione vel impedimēto eã p̄ijciēs: peccat mortaliter: quia peccat contra obediētiã ad quam se spōte obligauit. Et ita intelligenda est aucto. b. Augu. in de vera ⁊ falsa pn̄ia. c. xv. Ponat se oīno in ptāte iudicis in iudicio sacerdotis: nihil sibi reseruans sui: vt oīa eo iubēte parat⁹ sit facere p̄ recipiēda aīe vita: quecunq; faceret pro vitāda corporis morte. Cū gaudio eñ d3 facere immortalis futurus: que faceret pro differēda morte moriturus. Intelligēda est eñ de his q̄ totaliter submittūt se iudicio sacerdotis: ⁊ quantum ad culpam remittendã (eo mō quo sacerdos remittit) ⁊ quantum ad penã satisfactoriã taxādã. Uel accipiēda sunt verba Aug. tanq̄ pia ⁊ fidelis exhortatio: q̄m reuera ita expedit cuilibet penitenti: q̄m stultissim⁹ est q̄ refugit penã respectiue minimã acceptare: quia penã maximaz posset euadere: puta purgatorij que incōparabiliter maior est oī pena p̄ntis vite: vt idez Aug. dicit. ¶ Scd̄o dubitat̄: vtrū errante claue/ arbitrium sacerdotis ratificet̄ in celo. Pro solutione notandum/ q̄d clauis d3 errare: q̄n sacerdos abutit̄ claue. Potest ergo vtraq; clauis errare/ ptātis ⁊ scie. Ptātis/ q̄n sacerdos absoluere tētat nō sue iurisdictioni subiectū: aut quē nouit non contritum. Et in vtroq; casu error ille imputat̄ sacerdoti ad culpam: d3 eñ sacerdos sp̄ualis iudex scire ad quos se extendit sua iudiciaria ptās: ⁊ non excedere limites sue ptātis. Sil̄r nō d3 indignos absoluere: nec dignos ligare. Nō eñ est iudex principalis sed principalis iudicis minister: q̄ in suo ministerio tenet̄ se conformare suo principali: sed de hoc distin. seq. Error clauis scie potest cōtingere: vel ex p̄te sacerdotis vel ex parte cōfitētis. Ex p̄te sacerdotis: q̄n omittit inuestigare necessaria: puta an cōfitēs sit cōtritus aut non: aut circūstantias necessario cōfitēdas: vel dū abundat superfluis: puta q̄n inquirit que audire delectat nō pertinentia ad hunc forū ⁊ circūstantias fatuas

Propō.2. M

Dubiū.2. N

pctā non aggrauantes nec alleuiātes:⁊ tūc nō pōt ferre rectū iudiciū nisi a casu. Potest etiā cōtingere erro: ex pte cōfitētis:q:.s.fict⁹ est:⁊ fingit se cōtritum cū tū non sit:⁊ p hoc sacerdos credit cōtritū qui non est:⁊ ita errat in suo iudicio. Per hoc respondet. per

Propō.1. O tres ppositiones. ¶ Prima: sacerdotis errātis in ne cessarijs cognoscendis arbitriū deus nō approbat: neq3 quo ad sacerdotē qui per suā negligētiam pec cat:nec quo ad ei⁹ iudiciū nisi casualiter diuino iu dicio cōcordet. Satis p3 vtraq3 pars ppōnis. Nam negligentia sacerdotis (qui tenet scire que sui sunt officij) culpabilis est:sitr ⁊ iudiciū suū: dum diuino

Propō.2. non concordat:(qd verū est semp ⁊ iustissimum) nō approbat. ¶ Scda ppō. Arbitriū sacerdotis a deo approbat dum clauis scie errat in superfluis:nō tū omittit aliquid in necessarijs:quātū ad penitētē:nō tū quantū ad sacerdotē. Ptz:q: sic iudiciū sacerdo tis cōcordat diuino:ergo est ratū quātū ad suscipiē tem:hic em̄ sequit effectum iudicij: sed tū sacerdos

Propō.3. peccat satisfaciendo pruritui auriū suarū:et sic ipse non approbat iudicando. ¶ Tertia ppō. Dū peni tēs fictus est ostēdēs se sacerdoti contritū:l3 clauis scie non erret quo ad sacerdotē:errat tū quantū ad confitentē:⁊ p hoc arbitriū sacerdotis nō approba tur. Ptz quo ad primā ptē:q: sacerdos q̄ tenet crede re in foro illo cōfitēti p se ⁊ cōtra se:facit qd in se est et non potens cognoscere interiora cordis bn̄ iudi cat fm cōfessa:⁊ p ɔ̄ns non peccat corā deo:nec pro pter clauis errat:l3 ipse penitēs i periculū suū errat volens:dū fingit se talē qualis non est. Et ideo iudi ciū sacerdotis nō approbat quantū ad fictū a deo:q̄ nō fm faciē iudicat:sed fm cor ⁊ veritatē:approbat tū quantū ad sacerdotē qui recte quo ad se iudicat. Et sic potest distingui/ vt dicit Sco. de ratificatione

Dubiū.3. P quia aliqn̄ ratificat ex vtraq3 pte tā sacerdotis q̄ pe nitentis:qn̄q3 ex pte sacerdotis tm̄:qn̄q3 tm̄ ex parte ɔfitētis. ¶ Tertio dubitat vtrū iterata ɔfessio eorū dē peccatorū vi clauiū plus ⁊ plus remittat de tpa li pena pctis quo ad penā eternam dimissis debita. Et arguit/ q sic:q: dicit. b. Aug. in de vera ⁊ fal. pe nitentia. c. x. Erubescētia ipa ptē h3 remissionis:se quit. Multū em̄ satisfactionis obtulit:q̄ erubescen tie dominās/ nihil eorū q̄ commisit:nūtio dei dene gauit. Et .j. Qm̄ verecūdia magna est pena:qui eru bescit pro xpo fit dignus mia. Et sequit ad ppositū. Vn̄ ptz q quāto plurib⁹ cōfitebit in spe venie turpi tudinē criminis:tāto facilius cōsequit miam remis sionis. Hec ibi. Et probat ratione:q: scda absolutio est eiusdē rationis cū prima:ergo potest tm̄ remitte re de pena remanēte quātū prima:sit tm̄ remāsit. In oppositū est:q: tunc p freqūtes absolutiones pos set tota pena remitti sine quacunq3 alia satisfactio ne:cōsequens videt inconueniēs:⁊ pbat ɔ̄ña:q: pe na tpalis est finita:ideo p frequentē ablationē par tiū tandē tota aufert. ¶ Ad hoc dubiū Sco. recitat duas opiniões. Una tenet ptē affirmatiuā:nā cau se actiue eiusdē rōnis h̄nt effect⁹ eiusdē rationis:et ideo posteriores absolutiones ita remittunt:queli bet aliqd pene tm̄:quantū pcedēs/ donec tota pena tollat. Ad rōnē in oppositū quidā refugiunt ad par tes eiusdē pportionis:vt si prima absolutio abstulit medietatē pene tpalis quā inuenit:secūda similiter medietatē pene quā ipsa inuenit:⁊ ita de sequenti bus absolutionibus. Et q: sic procedēdo semp ma net medietas:nūq3 tollit tota pena:q: infinite sunt partes eiusdē pportionis:eo q omne cōtinuū est di uisibile in semp diuisibilia. Sed illa solutio nō vi detur sufficere:q: cum scda absolutio est eiusdem ra tionis cū prima:nō est rō quare nō aufert penā tan te quantitatis quāte prima:nec videt inconueniens qd per multiplicatas absolutiões tota pena aufera tur:sicut qn̄q3 p solā cōtritionē tota pena remittitur sine alia satisfactione. Et fm hūc modū nihil meli⁹ q̄ semp eadē pctā cōfiteri:donec post cētesimam vel millesimam absolutionem ipsa pena remitteretur. ¶ Alia est opi. quam Sco. pbabilior ē reputat:qd se cunda absolutio virtute clauiū nullā partē pene re mittat:q: illud iudiciū semel latū sine errore/ deus ratificat in celis:qd est irreuocabile:ergo rationabi le est qd sit irreiterabile:nō qd nō possit iterari sine pctō:sed q nō est iterabile cū tali fructu. Et adducit ille de sentētijs in foro litigioso:quibus absoluunt accusati:nam post sniam non fit accusatio noua:nec datur noua snia absolutoria in vna eademq3 causa: sic semel data snia iusta p sacerdotē in eadē cā:meri tis cause nō mutatis:snia nō est mutāda:s3 prior da ta manet:alioqn̄ fuisset iniusta. ¶ Si dicis p nouā cōfessionē meritū cause mutat:q: accedit noua con fessio que h3 annexam nouā verecūdiā. Etiā q: con fessio est opus bonū cōfitēdo iterato. idē pctm̄:acq rit nouū meritū:sitr cōfitēdo ⁊ rememorādo pecca ta prius cōfessa:elicit nouā cōtritionē:⁊ iō cā nō ma net eadē:nec idē meritū cause iudicāde. Rn̄det/ qd p nouā cōfessionē/ verecūdiā/ contritionē/ nō mutat meritū cause p qua dat snia:qm̄ snia cōfessoris non dat nisi de pctis cōmissis nō de meritis. Snia em̄ cō fessoris:q̄ est absolutio a pctis:non est premeritoria boni opis. Vn̄ nō negat hec opi. qn̄ p illa noua me rita tāq3 p opa satisfactoria aliquid pene tpalis vel etiā tota tollat ac remittat. Sed hec remissio nō fit vt clauiū:sed v̄tute opationū satisfactoriarum:sicut etiā fieret per alia opa satisfactoria. Et huic opi. ma gis cōsentio supra dis. xvij. q. j. Et p hoc ad rōnes an̄ oppositū. Ad auctoritatē. b. Aug. dr/ q Aug. non at tribuit remissionē pene sepi⁹ cōfitētis v̄tuti clauiū: sed verecūdie:q(vt ait) est opus multū satisfactoriū qd hec opi. nō negat:vt dictū est. Nō aūt dicit Aug. q hanc pene remissionē opet virt⁹ clauiū sine scda snia sacerdotis. Dubiū em̄ non est qn̄ p opa merito ria ⁊ passiones p pctis assumptas/ aut patiēter tole ratas/ pena remanēs post sacerdotis absolutionē/ remittatur sine noua snia ⁊ absolutione sacerdotis. Nec minuit remissio:nec auget pter scdam sniam et iō in illa remissione nō opat vis clauiū:s3 satisfa cientis meritū. ¶ Ad rōnē dr:q l3 scda snia sit eius dē rōnis cū pma:q: tū effectū plenū habuit in pma: non h3 aliū effectū scdo plata. Sicut etiā si post to ti⁹ pene remissionē/ adhuc cōfiteret peccato: eadē pctā que prius:iterū absolueretur. Ista iterata ab solutio non haberet effectū:nō pter minorem vim clauiū:sed q: iā plenū habuit effectū in pria. ¶ Cui placet prima opi. posset dicere ad rōnē post opposi tū:q: illatū nō est incōueniēs. Sicut em̄ p multipli cata satisfactoria opera/ pōt tolli tota pena debita: ita p multiplicatas absolutiones. Et si dr/ tūc quili bet sacerdos posset subditū absoluere a pena ⁊ cul pa:qd soli⁹ pape est:dr: q hoc nō est incōueniēs p̄ ticulariter in casib⁹ sibi concessis:sed non reseruatis. Papa autem solus potest hoc vniuersaliter.

Questio. ij.

Q A Ueritur scdo circa vltimā ptē tertie cōclusiōis tertualis de excōicatiōe. Utrū v̄tute eccl'e/ hō possit hoiem excōicare. ¶ Trib⁹ arti culis qd resoluet:terminorū declara tionib⁹:rn̄sinis cōclusionib⁹:⁊ dubiorū solutionib⁹.

¶ Quantū ad primū notādū/ qd excōicatio dr quasi Articu.1. Nota.1. extra cōionē positio:exclusio vel separatio. Est autē fm Alex. de hales ptē. iiij. q. lxxxj. mē. ij. ⁊ sanctū Bo nauē. triplex cōio. Quedam est mere spūalis:⁊ inte rior: quantū ad charitatē ⁊ dilectionē: q̄ esse d3 oim̄ viatorū ad seinuicē/ fm quā pceptū est vnicuiq3 di ligere primū suū/ sicut seipsum. In cui⁹ executione est totius legis diuine impletio:vt dicit apl's. Qui proxi. dili. legē adimple. ad Roma. xiij. Et ab illa cō munione nullus viator excludēdus est:siue fidelis sit/ siue infidelis:sicut nullus viator est nō proxim⁹:

Et ideo excōmunicatio de qua hic loquimur: nullū
ab hac cōmunione separat. ¶ Secūda est cōmunio
mere corporalis/in actibus scz legitimis: qui po=
nuntur quinqꝫ scz osculū/colloquiū/conuiuiū/ora=
tio/salutatio. De quo est hic versus. Os/orare/vale/
cōmunio/mēsa negat. Os/id est osculū. Oratio ma
xime in publico. Vale/id est salutatio. Cōmunio sa
cramētorū ⁊ mēsa corporalis refectionis: vt exponit
sanct9 Tho. ¶ Tertia est quasi media inter vtrasqꝫ:
et est cōio in sacrorū participatione .i. susceptione/⁊
maxime eucharistie. Primā cōmunionē nō excludit
excōicatio/vt dictum est. Tertia excludit excōicatio
minor que comitatur quodlibet mortale pctm̄. Se=
cundā tollit excōicatio maior: quia ista includit mi=
norē: nullus em̄ excludit a cōione exteriorū actuum
quin simul excludat a cōione sacrorū. Excludit autē
excōicatio a cōione nō corporaliter per detētionē vel
incarceratione: sz per ꝓhibitionē ne cōicet cū alijs/
nec alij cū eo: vt dicit Sco. Quā ꝓhibitionē q̇ trans=
gredit: nouo pctō inobedientie inuoluit. Et fm hec
excōicatio qñqꝫ diffinit: vt accipit pro excōicatione
maiori tm̄: que ꝓprie dicit excōicatio. Et verbū excō
munico/in cōi locutione solum accipit pro maiore.
B Qñqꝫ generali9: vt extēdit se ad vtrāqꝫ maiorē ⁊ mi
norem. ¶ Primo modo sic describit. Excōicatio est
cēsura a canone vel iudice eccl'iastico ꝓlata priuās
a cōione hoim ⁊ sacrorū. ¶ Dicitur cēsura .i. pena qȯ
ponit pro genere: lata .i. inflicta a canone: vt dū con
stitutio ecclesie hāc penam infligit trāsgressori ipso
facto: vt qñ ecclesia per aliquā ꝯstōnem ꝓhibet cō=
munionē incidēti certū crimē: ita vt dum cōstiterit
ipsuz tali crimine obnoxiū statim sine alio mādato
iudicis censet a cōione fideliū exclusus. ¶ Dicitur
vel a iudice: vt dum nō a iure scripto: sed per sniam
iudicis cōione priuat. ¶ Dicit ecclesiastico: q2 sepa
ratio que fit per iudicē secularē nō meret dici excōi=
catio/vt hic accipit. ¶ Dicit priuās scz ꝓhibēdo eū
a cōione hoim: vbi innuit excōicatio maior. Addit
⁊ sacrorū: quia ab vtroqꝫ excludit. ¶ Si diffinire pla
cet excōicationē minorē/dimittat hoim: ⁊ dicatur a
cōione sacrorū tm̄. Aliter diffiniūt alij ⁊ redit in idē.
Excōicatio est separatio a cōione eccl'ie quo ad fru=
ctum ⁊ suffragia generalia. Per fructū intelligit cō=
sortiū spale ⁊ cōio fideliū: per generalia suffragia
perceptio sacrorū fm Pe. de pal. Vel etiā sic diffinit.
Excōicatio est a qualibet licita cōione scz diuinorū ⁊
actu legitimo scz politico separatio. Has ponit san
ctus Tho. post Host. parte .v. de snia excōicationis.
⁊ vtrasqꝫ dat de excōicatiōe maiori. Excōicatio in ge
nere: vt excludit maiorē ⁊ minorē: est separatio hois
a cōione legitima sacrorū. Legitima cōio sacrorū est
qua q̇s participat sacramētis sine nouo pctō mor=
tali. Illaz cōionem priuat quelibet excōicatio/tam
maior ꝙ minor: vt dictū est. Minor aūt tm̄ ab illa: ⁊
non a cōib9 ecclesie suffragijs: neqꝫ a legitimis acti=
bus humanis: siue in ecclesia/siue extra/siue in pu
blicis/siue priuatis: dūtaxat a legitima/siue digna
perceptione sacrorū: vt in .c. Si celebrat. de clc. excō.
Corollariū. ¶ Ex quo seqtur/ꝙ omnis peccans mortalr incidit
[illegible] excōicationē minorē. Patet: q2 nullus talis pōt ma=
nens in pctō mortali digne suscipere sacramētum:
quinimmo sic suscipiēs peccat nouo pctō mortali fa=
ciendo irreuerētiam sacramēto: vt supra dictum est
Nota.2. C disti.j.q.j. ¶ Secundo notandū/ꝙ fm Sco. dist. pre=
senti in ecclesia est duplex forus. Unus secretissim9:
in quo idem est accusator ⁊ reus: qui dicit forus aie
vel forus penitētie. Et ad istū forū pertinēt claues
de q̇bus dictū est .q. precedēti. Alius est forus publi
cus: quia ecclesia habet auctoritatē corrigēdi deli=
cta publica. Et ad hūc requirit etiā duplex auctori
tas: scz cognoscēdi ⁊ iudicādi: sicut in priori foro. In
omni em̄ foro ad iudiciū rectū requirit cognitio in
causa illa: ⁊ sentētiatio. Et hec ptās sine auctoritas
fm Alexan. parte .iiij. q. lxxxj. mēbro .iiij. arti .j. ⁊ fm
sanctū Bonauen. dicit gladius spiritualis .xvj. q. ij.
visis. in fi. vbi excōicatio noiatur mucro epalis: pōt
tamē etiā dici clauis ecclesie: quia etiā illa claudit
⁊ aperit ecclesia. Tñ iste claues non sunt eiusdē ra=
tionis cū priorib9: ⁊ possunt separari ab eis: vt ptz
in habētib9 iurisditionē sine sacerdotio: vt in archi
diaconis ⁊ quibusdā alijs habētib9 iurisditionē fm
ordinationē ecclesie sine ordine sacerdotali. Hi em̄
habēt claues illas: potestatē scz excōicandi ⁊ excōi=
catos absoluēdi: ⁊ nō absoluēdi ⁊ ligādi in foro pe=
nitētie: ⁊ ecōuerso. Sicut in cōibus sacerdotib9: q̇b9
nō est data ista potestas excōicandi ⁊ ab excōicatio=
ne absoluēdi: licet oēs cū ordine sacerdotali recepe
rint primas claues. ¶ Tertio notandū/ꝙ excōica= Nota.3. D
tio fm se non est nociua excōicato: lz sit grauissima
pena quā ecclesia potest inferre: vt dicit .xxiiij. q. iij.
Corripiant. et est beati Augu. Corripiant a ꝓpositis
suis subditi correctionib9 de charitate venietibus
pro culparū diuersitate/diuersis vel minoribus vel
amplioribus. Et sequit ad propositū. Quia ipsa que
dānatio noiatur: quā facit epale iudiciū: qua pena
in ecclesia nulla maior est: pōt si de9 voluerit in cor=
ruptionē saluberrimā cedere atqꝫ ꝓficere. Est enim
medicinalis: vt in .c. medicinalis. de sen. excō. li. vj.
vbi dicit. Cū medicinalis sit excōicatio nō morta=
lis: disciplinās nō eradicans: dum tñ is in quē lata
fuerit nō ꝯtēnat: caute ꝓuideat iudex ecclesiastic9:
vt in ea ferēda ostēdat se ꝓsequi qȯ corrigētis fue=
rit ⁊ medētis. Hec Inno. iiij. Est quoqꝫ pro charitate
nō cōtra charitatē: qm̄ correctio est pctōris: ois autē
correctio ex charitate ꝓcedere dz: sicut operatio me=
dentis que fit ad sanitatē infirmitatis: vnde .xxiiij.
q. iij. notādū dicit. Qui excōicat: vt apl's ait: ad hoc
excōicat/vt spūs saluus fiat in die dñi: disciplina
est excōicatio ⁊ nō eradicatio: nisi forte ex ꝯtēptu et
superbia excōicati ꝓueniat. Unde sanct9 Bonauē.
post Alex. parte .iiij. q. lxxxj. mēbro .ij. in medicina=
lib9 duplex est modus curādi: scz per medicamēta
lenitiua: ⁊ per medicamēta exasperātia. Curat eniz
aliquis ꝑ emplastri appositionē: aliqs per sectionē.
Sic in moralib9 est duplex modus corrigēdi. Unus
per dulces monitiones. Alius per asperas increpa
tiones. Et hoc fm duo genera hoim: quia q̇dā sunt
tractabiles ⁊ placabiles: q̇dā duri et rebelles. Sic
in diuinis ⁊ ecclesiasticis iudicijs in q̇b9 est instru=
ctio/correptio ⁊ curatio/duplex reperit modus in=
struendi/corrigēdi ⁊ curādi. Quēadmodū ergo qui
nō curant per emplastrū: apponit vulnus ⁊ caute=
rium: sic inuitis ⁊ incorrigibilibus fit correctio per
flagellum: sic esse oportuit in ecclesie rectoribus. Et
ideo dñs institutor ⁊ fundator ecclesie: eidē nō de=
dit tantū medicamēta sacrorū ad curādū accedētes:
sed etiā gladiū spiritus qȯ est verbū dei: ⁊ potestatē
amputādi ⁊ resecādi cōtemptores ⁊ rebelles. Et fm
eundē .q. ij. parte .ij. huius dist. sicut duplex est me=
dicina: quedā preseruatiua: quedā curatiua: sic du=
plex est excōicatio: q̇dā est a iure: quedā a iudice: vt
supra tactū est. Prima est preseruatiua: secūda cura=
tiua. Prima fertur principaliter a iure ad cauendū
culpā: est eniz quedā cōminatio ne culpa cōmittat.
Secūda principaliter fertur ad frangendū contu=
maciā: vt qui nō potest trahi pijs admonitionibus:
metu pene compellat: fm illud Christi. Compelle
intrare. ¶ Ex his sequunt aliqua corollaria. Primū Corolla.1. E
ꝙ pro leuibus peccatis: puta venialibus/⁊ etiā pro
leuiorib9 mortalib9 nō est ferēda excōicatio. Patet:
quia ad medēdū illa/sufficiūt leuiora medicamēta:
puta ipsa sacramēta: sed ferēda est cōtra peccata gra
uiora: vbi propter indispositionē ⁊ duriciam cordis
illa non sufficiūt: nam vbi morbus caueri potest le=
niorib9 medicinis/nō est vtendū cauterio. ¶ Scdo Corol.2.
seqtur ꝙ excōicatio tantūmodo pro mortali/nec tñ
pro quolibet mortali: sed pro eo tm̄ qȯ aliter corrigi
nō potest: puta cui annexa est cōtumacia, infligēda

est. Hinc. xi. q. iij. nemo episcoporũ. dicitur. Anathe-
ma eterne est mortis dãnatio: ꝛ nõ nisi pro mortali
imponi debet crimine: ꝛ illis qui aliter non potue-
runt corrigi. Huius autẽ incorrigibilitatis signũ est
cõtumacia. Solus enim cõtumax refugit correctio-
nem. Hic enim est qui ecclesiã contẽnit audire. Po-
nũtur autẽ tres modi cõtumacie in. c. certũ est. ea. q.
Primus cũ quis vocatus venire ɔtẽnit. Secũdus si
veniẽs respuit obedire. Tertius si ante cause diffi-
nitionẽ recedit. Et intelligẽdũ / nisi in aliquo predi
ctorũ habeat legitimã excusationẽ. Ideo dicit̃ con-
temnit ꝛ respuit: qḋ temeritatẽ importat: ꝛ excusa-
tionem ac exceptionẽ legitimã excludit: Et probat̃
ratione: qm̃ nullus p̃scindẽdus est ab ecclesia a cõ-
munione ꝛ corpore ecclesie que est corpus Christi /
nisi quẽ deus prescindit: qm̃ iudiciũ ecclesie quate-
nus ratũ sit ꝛ efficax: concordare dꝫ iudicio diuino:
deus aũt nullũ prescindit / nisi ꝓpter mortale pctm̃.
Peccata em̃ venialia gratiã nõ tollũt: neq̃ charita-
tem per quam Christo incorporamur. Unde quãdo
ex alia causa q̇s excõicaret̃: puta sine pctõ mortali ꝛ
ɔtumacia vera vel p̃sumpta: excõicatio esset iniusta.
¶ Ex quo Pet. de pal. dist. p̃senti. q. j. arti. ij. cõclu. ij.
notabile dictũ elicit dicẽs. Cũ snia iuris nõ est iniu-
sta potest ita formare homo cõscientiã suã: ꝙ vbi nõ
peccat mortaliter: nunq̃ incurrit sniam iuris: quia
iniuria dicit̃ esse om̃e qḋ nõ iure fit. Non debet aũt
vnde iura nascunt̃: inde nasci iniurie occasio. vnde
cũ sit iniuriosa excõicatio que fert̃ non pro mortali:
nõ est snia iuris vbi non est mortale. Et addit ibidẽ
Coroll. 3. F in tõclusione tertia ꝙ cum hoc requirit̃ cõtumacia /
que est signũ incorrigibilitatis quecũq̃ sit. ¶ Ter-
tio sequit̃: ꝙ per excõicationẽ nõ auferunt̃ bona spi
ritualia: sed ea fore ablata declarantur: nec ecclesia
dãnificat: sed ostẽdit dãnificatũ. Unde sanctꝰ Bon.
Ecclesia nõ dãnificat: sed ille qui peccat / ꝛ est cõtu-
max / seipsum damnificat. Sed ecclesia ostẽdit eum
dãnificatũ: vt sic saltẽ malũ suũ erubescat ꝛ deserat.
Et si quodãmõ magis dãnificaret: hec aggrauatio
dãni ad vtilitatẽ ipsius finaliter / ɓm intẽtionẽ ec-
clesie ordinatur. Nocet em̃ sacramẽtoꝝ cõmunio ac
participatio his qui sunt in mortali: de quo nolũt
resipiscere ꝑ pniam / volẽtes aũt redire statim reci-
pit ecclesia. vnde Chrys. super epistolã ad Hebr. (et
habet̃. xi. q. iij. nemo.) Nemo (ait) contẽnat ecclesia-
stica vincula. Non em̃ homo est qui ligat: sed Chri-
stus qui hanc ptãteꝫ dedit. Nec obstat ꝙ excõicatio
est eterne mortis dãnatio: vt supra dictũ est. Nec̃
ꝙ excõicatus traditur sathane (vt dicit Augu. in de
verbis apl̃i. Omnis christianus dilectissimi qui a
sacerdotibꝰ excõicatur / sed sathane tradit̃: quia scꝫ
extra ecclesiã sathanas est: sicut in ecclesia Christꝰ:
ac per hoc quasi diabolo tradit̃ / qui ab ecclesiastica
cõmunione remouet̃. ca. q. ois christianꝰ.) Qm̃ nõ
est hoc intelligendũ effectiue: sed ostẽsiue / id est ostẽ-
ditur dãnatus ꝛ sathane traditus. Sic nec excludit̃
effectiue per excõicationẽ a sacramẽtorũ perceptio-
ne: qm̃ iam per mortale peccatũ exclusus est: itaq̃
eis vtiliter ꝛ licite vti nõ potest. Sed per excõicatio-
nem prohibet̃: ne hoc agat qḋ agere non debet / nec
vtiliter potest. Uel dicit̃, ꝙ excõicatio est eterne mor-
tis dãnatio qñ contẽnit̃: al's non. Sic etiã per excõi
cationẽ sathane tradit̃: nõ ad lesionẽ aie / sed ad af-
fligendũ corpus. Nam diabolus / vt dicit sanctꝰ Bo
nauen. sathan tortor est / nõ tm̃ animarũ: sed ꝛ cor-
porum. Tradere aũt tortori dupliciter cõtingit: aut
exponẽdo torquẽdum per cessationẽ a protectione:
aut iubendo tortorẽ vt affligat. Excõicare itaq̃ ɓm
presentis ecclesie statutum: est sathane tradere ad
torquẽdũ corpus nõ animã: nõ iubẽdo / sed expone-
do ꝛ protectionẽ excõicato subtrahẽdo. Subtrahit
enim suffragia ꝛ sacramẽta q̇bus munit̃ homo con
tra hostis insidias. In tẽpore aũt ecclesie primitiue
quia demones apostolis subijciebant̃: ꝛ manifestã-
da erat fides per miracula: excõmunicati nõ tantũ
exponebant̃: immo corporaliter ad mãdatũ aposto-
licũ vexabant̃. Et quidẽ decuit in principio ecclesie
fieri ad terrorẽ: ꝛ ꝓpter excellentiã aploꝝ. Sed nec
tunc / nec nunc per excõicationẽ traduntur sathane
ad lesionẽ aie: sed magis vt per vexationẽ corporis
cõuertant̃ ꝛ redeãt vt salui fiãt. Hinc apl's. j. Cor. v.
Judicaui eum qui sic operatus est (vxorẽ scꝫ patris
sui polluẽdo) tradere sathane in interitũ carnis: vt
spiritus saluus sit in die dñi. i. iudicij vel mortis. Et
j. Thimo. j. Consciẽtiã bonã quidã repellẽtes circa
fidẽ naufragauerũt: ex q̇bus est Hymeneus ꝛ Alexã-
der quos tradidi sathane: vt discant nõ blasphema-
re. Ecce ad quid apl's excõicando tradidit sathane:
vt vexati corpore redeant ad penitentiã cessando a
blasphemia ꝛ peccatis ꝛ in spm̃ salui fiant. ¶ Quar
to sequit̃ / ꝙ nullus pro damno aut iniuria tẽporali Coroll. 4.
excõicatur: sed pro mortali peccato qḋ iniuriãdo cõ
misit: in quo pertinaciter ꝛ cõtumaciter persenerat:
immo vero pro sola cõtumacia: quia vocatꝰ ꝛ moni-
tus ecclesie parere contẽnit. Patet: quoniã nullus
excõicandus est a iudice / nisi prius perẽptorie cita-
tus ꝛ monitꝰ: alioq̃n excõicatio esset nulla: vt infra
dicet̃. Et si paret iudici etiã quãtũcũq̃ fuerit pctm̃
ꝛ offensa / nõ excõicatur. Et si incidit excõicationem
ꝓpter cõtumaciã per quã nõ audiuit ecclesiã excõi-
cantẽ: vel per constitutionẽ iuris: vel sniam iudicis
rediẽs a cõtumacia ad obediẽtiã, statim absoluitur:
nulli em̃ pia mater ecclesia (sicut nec spõsus suus)
claudit misericordie gremiũ. ¶ Quinto sequit̃ ꝙ nul-
lus excõicandus est maiori excõicatiõe nisi seipsum Coroll. 5.
prius excõicauerit excõicatione minori. Patet: quia
nullus excõicandus est / nisi ꝓpter pctm̃ mortale: vt
dictũ est: sed ois peccator mortaliter est excõicatus
minori excõicatione: quia licita cõmunione sacra-
mentoꝝ priuatꝰ: ergo corollariũ verũ. ¶ Et si dicis: Replica.
excõicatio est quedã maledictio: sed nullus est ma-
ledicẽdus. Roma. xij. Benedicite persequẽtibꝰ vos:
ꝛ nolite maledicere. Nam ꝛ Michael altercans cũ
diabolo de corpore Moysi / non est ausus iudicium
blasphemie inferre diabolo siue maledictionis: sed
dixit: imperet tibi deus: vt habet̃ Jude. c. vnico. Cũ
ergo excõicatio sit grauis maledictio: ꝛ in executo-
rialibꝰ literis multe maledictiones inserunt̃ cõtra
excõicatos: sequit̃ ꝙ illicitũ sit aliquẽ excõicare. Re-
spondet̃ post Tho. ꝙ maledictio que est imprecatio
maloꝝ dupl'r potest fieri. Uno modo intentione ibi
sistendi: vt dum quis ex ira vel odio imprecat̃ mala
persone: nõ in bonũ persone / sed in malũ eius ap-
petitu vindicte vel inuidie. Et hoc modo oibꝰ mo-
dis prohibita est: ꝛ de hac loquit̃ apl's. Alio modo
fit imprecatio maloꝝ in bonũ eius cui imprecat / sꝫ
vt per hec mala corrigat̃: ꝛ cor rectꝰ a peioribꝰ pre-
seruetur vel liberet̃: sicut medicus secat ꝛ abscindit
membrũ vt vitã cõseruet. Et hoc modo maledictio
qñq̃ est licita ꝛ salutifera: puta qñ is qui maledicit̃
aliter sanari nõ potest: ꝛ talis est excõicatio. Et quia
diabolus incorrigibilis est: ꝛ maledictio in bonum
eius dirigi nõ potest: nec dꝫ tãq̃ iam iudicari adeo
irreuocabili snia: nõ est maledicẽdꝰ. Et per hoc ptꝫ
solutio replice. ¶ Quantũ ad articulũ secundũ est
prima cõclusio. Ecclesia militãs hꝫ ptãtem per ho- Arti. 2.
minẽ excõicandi hoiem. Hec cõclusio ꝓbat̃ auctori- Conclo. 6. G
tate ꝛ ratione. Auctoritate Christi Matth. xviij. Si
peccauerit in te frater tuus ꝛc. sequit̃. Si ecclesiam
nõ audierit: sit tibi sicut ethnicus ꝛ publicanꝰ. Sed
ethnici ꝛ publicani extra cõmunionẽ fideliũ repu-
tantur. Itẽ Paulus. j. Cor. v. Publicũ fornicatorẽ
sathane tradidit / vt supra allegatũ est. sed hec tra-
ditio sathane est excõicatio: ergo Paulꝰ qui homo
fuit, hoiem excõicauit. Et hoc se fecisse scripsit ad
imitationẽ sui: et sequit̃. Cũ hmõi nec cibum sume-
re. Item. j. Timo. j. Excõicauit Hymeneũ ꝛ Alexan-
drũ: vt supra tactũ est. Itẽ ad Galath. j. Si q̇s vobis
euangelizauerit

euangelizauerit preter illud qđ accepistis: anathe
ma sit. Anathema qđ separatio sonat: est excōmuni
catio maior. Itē. j. Cor. vltimo. Si quis non amat
dñm nostrū Jesum christū sit anathema. Et Joā. in
ij. cano. loquēs de hereticis dicit. Si quis venit ad
vos: ⁊ hanc doctrinā non affert: nolite recipere eū
in domum: nec aue ei dixeritis: qui enim dixerit ei
aue: cōmunicat eius operibus malignis. Quibus
verbis aperte ꝓhibet cōmunionē malignorū. Hec
prohibitio est excōmunicatio. Ratione idem proba
tur. Christus ordinans regimen ecclesie (qđ beato
Petro cōmisit. Joan. vltimo. Pasce oues meas) de-
dit omnem potestatem ad bonum ⁊ vtile regimen
ecclesie necessariam: sed potestas excommunican-
di hominem necessaria est ⁊ vtilis tam ei qui excō-
municatur: ꝙ̃ ipsi ecclesie: ergo. Minor probatur:
quia vtile est ei quem beneficia ⁊ monitiones pie
non corrigunt: timor pene ⁊ confusionis sue coer-
ceat: vt a malo resipiscat ⁊ nō pereat. Utile est etiaꝫ
ecclesie id est congregationi fidelium vt ouis mor-
bida insanabilis: ⁊ membrum putridum separen-
tur ab ouili ⁊ corpore: ne sua pestifera contagione
(que sana sunt) inficiant: sicut in naturalibus ⁊ me
dicinalibus fieri solet. Hec autem separatio ⁊ ab-
scissio fit per excommunicationem: ergo. Hinc bea-
tus Hiero. ⁊ habetur. xxiiij. q. iij. resecande. Resecā-
de sunt putride carnes: ⁊ scabiosa ouis a caulis re-
pellenda: ne tota domus: massa: corpus ⁊ pecora ar
deant: corrumpantur: putrescant: intereāt. Arrius
in Alexandria vna scintilla fuit: sed qm̄ non statim
Cōclusio. 2 oppressus est: per totum orbem eius flamma popu
H lata est. ¶ Scđa conclusio. Q̃uis ptās excōicandi/ ⁊
ptās ab excōicatiōe absoluēdi: dici possunt claues
ecclesie: nō tñ sunt eiusdē rōnis cū clauibus soluē-
di ⁊ ligandi in foro pnie. Ista cōclusio satis proba-
Cōclusio. 3. ta est i scđo notabili: nec eget alia ꝓbatione. ¶ Ter
tia conclusio. Oīs ecclesiastic⁹ non excōicatus nec
suspensus/ hñs iurisdictionē coerciuā: pōt in sub-
ditos suos contumaces ferre excōicationis sniam.
Hanc conclusionē declarat/ ⁊ probat sctūs Bona-
uen. dis. pñti sic. Quicūqꝫ in ecclesia hꝫ ptātē soluē-
di ⁊ ligādi hꝫ eā a christo mediate: vel immediate:
qui potestatē contulit apostolis: et precipue petro:
cui vtrāqꝫ ꝯtulit potestatē ligādi ⁊ soluēdi in vtroqꝫ
foro pniali et exteriori iudiciali. Prima ptās in fo-
ro pniali respicit ordinē: scđa prelationem. Prima
aditu ꝫ celi aperit: et ideo recte dicit̃ clauis. Scđa ꝑ
censurā subditos coercet: ideo dicit̃ gladi⁹. Prima
potestas est arbitrādi inter deū ⁊ hoieꝫ. Scđa vero
inter hoiem et hominē. Prima qm̄ collata est Petro
vt sacerdoti descendit in oēs sacerdotes: q̃uis non
omnes habeāt executionem. Scđa quia collata est
Petro vt prelato: descēdit in oēs personas ecclesia-
sticas: que habēt prelationē siue iurisdictionē coer-
ciuam. i. iudicij exterioris cōtētiosi. Uñde q̃ hꝫ iuris
ditionē ordinariā in iudicando aliquos hꝫ potesta
tem coercendi eos per censurā ecclesiasticā: vt iu-
diciū eorū inuiolabiliter obseruetur. Et qm̄ iurisdi
ctionē talē/ nō solū habent/ habentes claues ordi-
nis: sed etiā nō habētes ordinē: ⁊ hoc vel ex iure vel
ex consuetudine: vt Archidiaconi et quedā capitu
la: iudices delegati: epi electi nōdū ꝯsecrati: ⁊ qdā
alij de quib⁹ particularius pertinet ad canonistas
Ideo pñt excōicare et soluere ab excōicatione. Qui
vero non habent iurisdictionē coerciuā: lꝫ habeāt
claues ordinis/ sicut sacerdotes simplices: tñ non
pñt excōicare nisi per cōmissionē: vel nisi in casib⁹
certis: vt ex cōsuetudine sacerdotes parochiales in
furto et rapinis: consuetudo enim dat iurisditionē
¶ Ex his pōt probari cōclusio: Jurisdictio fori exte-
rioris (que exercet̃ etiā in inuitos) non est frustra et
sine effectu: ergo necessario hꝫ ptātē coercēdi subie
ctos. Tenet ꝯña: quia al's nulla esset executio sentē
tie apud inuitos: et ita eēt sine effectu: sꝫ nulla coer

tio ecclesiastica est efficacior ea q̃ est ꝑ excōicationē
cū sit grauissima penarū hmōi: ergo ptās excōmu-
nicandi annexa est iurisditioni coerciue. ¶ Dicit̃
notāter in ꝯclusione: oīs ecctiastic⁹ ad excludendū
iudices seculares: quibus hec potestas non est tra-
dita. ¶ Dicit̃/ nō excōicat⁹: q2 ad excōicandū reqrit̃
ptās libera ⁊ nō ligata. Nūc aūt lꝫ excōicat⁹ habeat
ptātē iurisdictiōis: hꝫ tñ ligatā: q2 nō hꝫ executio-
nē ei⁹: vnde nō pōt alios excōicare. ¶ Dicit̃/ nec sus
pensus: qđ intelligendū est de suspēsione a iurisdi-
ctione. Est em̄ quedā suspēsio ab officio ⁊ nō ab exe
cutione iurisdictionis: et est quedā suspēsio ab exe-
cutione iurisdictionis: ⁊ nō ab officio: ⁊ est suspēsio
ab vtroqꝫ. Primo modo suspēsus nō posset celebra
re: posset tñ excōicare. Secūdo modo nō posset excōi
care: posset tñ celebrare. Tertio modo suspēsus neu
trū posset. ¶ Dicit̃/ habēs iuridictioneꝫ coerciuam
propter simplices sacerdotes: vt dictū est. Et nō est
cura siue illa habeāt de iure/ sicut ordinarij: siue ex
speciali cōmissione siue ex sola inducta ꝯsuetudine
dummodo tñ terminos sue iurisdictionis nō exce-
dant. ¶ Dicit̃/ in subditos: q2 in non subiectos nō
pōt sniam excōicationis fulminare: eo ꝙ snia a non
suo iudice lata est nulla: ⁊ nullus pōt esse iudex nisi
subiectorū sue iurisdictioni. ¶ Dicit̃/ ꝯtumaces: q2
vt supra ostēsum est: nisi crimini adiūcta sit ꝯtuma
cia: q̃ signū est incorrigibilitatis: nō est criminosus Conclo. 4.
excōicandus. ¶ Quarta cōclusio. Excōicatiōis cen- I
sura non solū incurrit̃ per sententiā iudicis: sed qñqꝫ
ipso facto ex dispositione scripti iuris. Probatio se-
cūde partis cōclusionis ostēdit primā. Probat̃ igit̃
pars secūde conclusionis: qm̄ in iure scripto lata est
sentētia cōtra multos certa crimina committentes:
ita qđ eoipso qđ talia cōmittūt excōicati sunt: nec re
quiritur sentētia iudicis eos excōicantis: sed vt vi-
tent̃ ab oibus sufficit denūtiatio iudicis eos crimē
cōmisisse declarātis. Reducunt̃ autē casus illi in q-
bus de facto incurritur sentētia fm̄ Pet. de pal. ad
quinqꝫ genera casuū. Primi respiciunt fidē catholi
cam ⁊ scripturā sacrā: ad hoc gen⁹ pertinet excōica-
tio hereticorū/ ⁊ eoꝝ fautorū ac defensorū ⁊c. Secū-
di respiciunt ecctiam romanā. Tertij generaliter li
bertatē ecclesiasticā. Quarti correctionē criminum.
Quinti respiciūt casus simonis, legati quātū ad re-
gnū Francie. Istos casus late ꝑsequunt̃ summiste:
⁊ Pe. de pal. q. iij. dist. presenti. in multis articulis: Cōclusio. 5.
ideo relinquunt. ¶ Quinta conclusio. Nullus pōt
excōicari ab hoie iurisdictionē in eū non habente.
Hec conclusio sequit̃ ex tertia a cōtrario sensu. Et
ptꝫ: q2 potestas excōicādi reqrit iurisdictionē: vt su
pra dictū est: ergo illa deficiente/ deficit excōicatio.
¶ Sed est hic notandū ꝙ multipliciter quis ꝯseqt̃
iurisdictionē in aliū: qñqꝫ ex cōmunis iuris disposi
tione/ sicut ordinarij in sibi subiectos: qñqꝫ ex spe-
ciali cōmissione/ sicut legati ⁊ cōmissarij: qñqꝫ ex in
ducta cōsuetudine/ sicut sacerdotes parochiani in
certis casib⁹: qñqꝫ ex delicto/ vt ordinarius in alie-
nū peccantem in diocesi sua: ⁊ forte alijs modis de
quo ad canonistas. Et qualitercūqꝫ hꝫ quis iuris-
dictionē in aliū: est superior ei⁹ in eo in quo habet
iurisditionē. ¶ Ex hac cōclusione sequunt̃ aliqua Corolla. 1.
corollaria. Primū: Null⁹ a seipso a pari/ neqꝫ ab in- K
feriori inquātū hmōi/ potest excōicari. Patet: q2 nō
subditus excōicari non potest ab eo cuius non est
subditus ꝓpter defectū iurisdictionis: siue sit non
subdit⁹ iure cōi/ siue iure speciali: vt ex priuilegio
vel exēptione. Et hoc simpliciter vel in casu. Et si i
casu: intelligēdū est in casu in quo non est subdit⁹
et non extra illū. De priuilegio tamē exemptiones
sunt multe et distinctiones apud canonistas. Nūc
aūt null⁹ est sibijpsi subditus: sicut nec seipso supe
rior. Sic nec par pari: q2 par in parē nō habet pote
statē: multominus superior excōicari pōt a suo infe-
riori: vt in ca. inferior. xxj. dist. ¶ Secūdū ꝙ commu Corol. 2.

nitas vt talis excōicari non pōt: licet singuli de cōi-
tate excōicari possunt. Unde si dicat iudex: excōmu
nico vniuersitatem. N. vel totū collegiū aut cōuētū
excōicatio est nulla. Idē est si dicat. Excōico oēs et
singulos de tali vniuersitate: qm̄ nihil aliud dicit:
q̄ si diceret: excōico totā vniuersitatē: cū vniuersi-
tas nihil aliud sit q̄ oēs et singuli de vniuersitate.
Si vero dicat: excōico oēs de vniuersitate. N. qui
fuerūt auctores huius criminis vel cōsentiētes: tꝫ
excōicatio. Cui9 ratio est: q: sic nō contingit innocē
tē excōicari. Hoc corollariū ꝓbatur per. c. romana.
de sen. excō. lib. vj. §. vlti. vbi sic dicit. In vniuersita
tē vel collegiū ꝓferri excōicationis sniam penitus
ꝓhibemus: volentes animarū periculū vitare: qd
exinde sequi posset: cū nonnunq̄ contingeret inno
xios hmōi snia irretiri: sed in illos dūtaxat de colle
gio vel vniuersitate q̄s culpabiles esse cōstiterit. Sꝫ
hic quidā faciūt dubium ꝛ querūt q̄uis excōicatio
non debeat ferri in vniuersitatē: attn̄ si fertur an te
neat. Et glo. videt sentire q sic: oppositū aūt tenēt
cōiter theologi. Et est rō: que etiā ꝓbat corollaria:
nā fm Pe. de palu. q. j. ar. ij. dis. presenti. snia que cō
tinet intolerabilē errorem: est ipso iure nulla: hmōi
aūt est sentētia excōicationis lata in vniuersitatē
nā p eā cōtingit innoxiū excōicari: qd est error into
lerabilis. Preterea: q: per istā cōstitutionē tollit iu
risditio quantū ad excōicationē vniuersitatis: ergo
si attentatur contra hmōi ꝓhibitionē: nihil fit sicut
in suspensione iudicis. ¶ Itē excōicatio vniuersita
tis includit oppositū in adiecto: nā excōicatio est se
paratio a cōione oim hoim / nō aūt sui: si ergo excōi
cat vniuersitas / separat a cōione hoim ꝛ nō separa
tur a cōmunione sui. s. vniuersitatis: ꝛ sic poterūt de
vniuersitate sibi cōicare et nō poterūt: quia per ex-
communicationem sunt separati ab hominū cōmu
nione: que sunt opposita. Alias rationes alij addu
Corolla. 3. L. cunt: que parum concludunt: sed nec ille iam posi-
te demonstrant. Tertium / q excommunicatus vna
excommunicatiōe potest pluribus alijs excommu
nicationibus irretiri: et hoc ab eodem iudice pro-
pter diuersas causas: vel a diuersis iudicibus aut
iuribus pro eadem causa aut diuersis. Patet: q: ex-
communicatio est prohibitio communiōis: sed ali
quis potest prohiberi a communione propter ean-
dem causam diuersis prohibitionibus: vna iuris /
alia iudicis: vel vna iudicis superioris / alia infe-
rioris: vnde potest ordinarius fulminare sentētiā
contra crimen vel personam: et simul iuris consti-
tutio: etiam papa. Et q̄uis sit vna separatio quan-
tum ad obiectum scilicet a communione sacramen
torum et hominum: est tamen alia et alia prohibi-
tio: que etiam possunt separatim tolli per diuersas
absolutiones: nunq̄ tamen talis restituitur com-
Coroll. 4. munioni nisi sublatis omnibus prohibitionibus.
¶ Quartū corollariū. Mortuus pōt excōicari: non
quidē quātū ad sacramenta: qm̄ ab illis p transitū
ab ecclesia militante (cuius sunt sacramenta) iam
separatus est: sed quātū ad id in quo cōicat cū eccle
sia hoc est quātū ad suffragia gnālia ecclesie / ꝛ quā
tū ad ecclesiasticā sepulturā. Patet corollarium de
heretico / cui9 heresis primū post mortē suā est de-
prehensa / puta in scriptis suis hic derelictis: vt in
c. sane. ij. xxiij. q. ij. nec obstat qd in. c. dānationis.
ea. q. dicit. Uiuētes (nō mortuos) soluere possum9
Coroll. 5. vel ligare: qm̄ statim subiungit exceptio criminis
heresis. ¶ Quintū corollariū / q nullus potest pro
crimine alteri9 excommunicari: puta vxor nō pro
crimine mariti: nec filius pro crimine patris: nec
subditi pro crimine dn̄i sui: neq̄ ecōuerso. Probat:
q: iurisdictio et potestas excōicandi tm̄ extēdit se
ad mortale pctm̄ tā q̄ ad obiectū pro quo fert: sed
nullus ꝓpter crimē alteri9 incidit mortale: cum oē
pctm̄ ꝓpria volūtate nō aliena cōmittit fm Aug.
ergo. Pōt tn̄ aliquis excōicari ꝓpter participatio-
nē cū excōicato in crimine vel in actib9 ꝓhibitis:
sed si participādo peccat: ꝛ ita p suo pctō excōicat.
¶ Sexta cōclusio. Sicut habēs iurisditionē nō po Conclu. 6.
test excōicare non subditū: ita nec subditū in loco
nō subdito / puta exēpto vel extra territoriū. Patet
q: sicut iurisdictio cuiuslibet minoris papa habet
limites suos quoad personas: ita etiā quoad loca:
nā ad hoc distincte sunt dioceses ꝛ archidiaconat9
localiter vt quilibet terminis suis cōtēt9 / nō trās-
grediat terminos quos patres posuerūt: fm illud
Prouer. xxij. Ne trāsgrediaris terminos antiquos Conclu. 7. M.
quos posuerūt patres tui. ¶ Septima cōclusio. Ut
excōmunicatio iuste ferat in certā personā ab hoīe:
debent monitio preuia / causa iusta / forma debita
in scriptis pronuntiata concurrere. Ista conclusio
quātū ad singulas partes / ꝓbet per diuersa iura
partim infra alleg. ¶ Dicitur notanter ab homine
in certā personā: qm̄ si fert a iure vel ab hoīe p mo
dū statuti: vt si dicat superior: quicūq̄ fecerit hoc
crimē: sit excōicat9 ipso facto: aut p̄cipit ne hoc fiat
sub pena excōicationis late sentētie: q: illa excōica
tio nō fert in certā psonā. nō requirit certa moni-
tio quin contrafaciens statim est excōicat9 ipso fa-
cto: q: ꝯtumacia est annexa huic trāsgressioni. Dū
vero in certā personā fertur: requirit triplex moni
tio: vel vna pro tribus corā personis idoneis facta
cū interuallo dierum nisi necessitas aliud suadeat
de hoc in. c. sacro. eo. tit. in tex. et glo. cū cōcor. ibi al
lega. ¶ Dicit etiā iusta causa: q: si fuerit causa iniu
sta: vtputa cōtinens intolerabilem errorē / nō ligat
vt infra dicetur: de hoc etiā in. c. iā allega. ¶ Dicit
forma debita. Ubi nota / q nō est aliqua forma pre
cisa verborū determinata: sꝫ sufficit q forma expri
mat cōsensum iudicis de pn̄ti excōicātis: non aūt
de preterito vel futuro. Unde si dicat. denūtiamus
illū excōicatū: quē tn̄ prius non excōicaui: non erit
excōicatus. Similiter si dicat: volo sit excōicatus
vnus de istis duob9: neuter est excōicat9. aut excōi
cabo illū. Nec sufficit sola intētio iudicis: sed reqri
tur expressio verborū. Hoc idē tenēt Host. ꝛ Inno.
¶ Dicitur in scriptis pnūtiata: vt in. c. cū medicina-
lis. eo. ti. lib. vj. vbi dicitur. Quisquis igit excōicat
excōicationē in scriptis proferat: et causam excōica
tionis expresse ꝯscribat ꝓpter quā excōicatio profe
rat. Exēplū vero huiusmodi scripture teneat excōi
cato tradere infra mensem si fuerit requisit9. ¶ Ue
rū in penā suspensionis (cōtra facientib9 ipso facto
inflictā) nō incidūt prelati religiosi: quorū est cōti-
nuo monere ꝛ corrigere subditos: ꝛ hoc qn̄ pericu-
lū est in mora: aut statuta ordinis aliā tradunt for-
mā: aut si ex ignorātia iuris que cōtrafacientes ex-
cusaret: q: religiosi frequenter ignorant iura: vt tā
sit Ange. in sum. excommunicatio. ij. ¶ Octaua cō Conclu. 8. N.
clusio. Sententia excōicationis lata ab hoīe q̄uis
iniusta dū non fuerit nulla timēda est et nullaten9
cōtēnēda. ¶ Pro intellectu cōclusionis notādū / q
differētia est inter sententiā excōicationis iniustā ꝛ
nullā. ¶ Iniusta est / qn̄ aliquid deficit qd iuxta ca-
nonicas sanctiones ad iustā excōicationē requirit
Requirunt aūt multa vt quis rite excōmunicetur.
Quedā ex parte excōicatoris. s. q habeat iurisditio
nem in excōicādū non ligatā vel impeditā: et ani-
mū corrigendi amore iustitie: non ledendi ex odio
auaritia / precio vel fauore aduersariorū vel simili
bus. Quedā ex parte excōicati. s. temeritas aut con
tumacia in malo culpe. Quedam ex parte cause: vt
pctm̄ mortale. Quedā ex parte ordinis seu modi: vt
legitim9 processus p̄mittēs monitionē trinā: vt di
ctū est. Et q ferat i scriptis: ꝛ nō post appellationē
legitime interpositā. Et qn̄ aliquod horum deficit:
snia est iniusta: vt si fert ab eo qui in hoc casu nō
hꝫ potestatē excōicandi q: nō est suus iudex: aut q:
est excōicat9 aut suspēsus: vel ei9 iurisdictio q̄ad il-
lū est impedita p appellationē legitīe interpositā:

aut aliquod equiualēs appellationi. ¶Et dicit legi
tīme interposita: qn̄ est talis cā appellādi / q̄ ꝓbata
reputaret̃ sufficiēs: nā in cā fidei nō est locꝰ appellā
di neqꝫ cōtra obediētiā ⁊ eccl'iasticā disciplinā: vt si
moniacus appellaret vt nō corrigeret̃ ẜm regulam
vt de appel. c. ad nostrā. ⁊ c. reprehēsibilis. Aut dū
fert̃ aīo distorto ex inuidia ⁊c. vt. xj. q. iij. qui recte. ⁊
c. seq. quo ad primū. ¶Uel si excōicatus fuerit inno
cens: ita ꝙ oīno nullū delictū sit in eo saltē qđ sit di
gnum excōicatione quo ad scđz. ¶Aut quo ad ter-
tium. s. ex parte cause: vt qn̄ causa nō est expressa: sʒ
tacita: vel qn̄ hʒ errorē intolerabilē exp̄ssum. ¶Est
aūt error intolerabilis / qn̄ aliq̄d sub vi p̄cepti cōti-
netur in snia a qua appellat̃: qđ cōiter in suo genere
est pctm̄: puta qđ est cōtra ius diuinū vel humanuz
canonicū: vt si excōicat̃: qꝛ dat elecmosynā pauperi:
aut qꝛ faciebat aliquid qđ in se bonū est: aut qꝛ non
operabatur illud qđ in suo genere illicitū est: aut duz
p̄cipit qđ impossibile est: de hoc in. c. ꝑ tuas. de sent.
excō. in glo. super verb. intolerabilē errorē. ⁊ co. tit.
lib. vj. c. solet. ⁊ clariꝰ in. c. venerabilibꝰ. §. pōt quoqꝫ.
vbi exprimit̃ q̇s error est intolerabilis. ¶Siłr quo
ad quartū / qn̄ ꝓcessus legitimꝰ nō est obseruatus.
O ¶Sed snia dr̄ nulla: qn̄ aliqua iuris cōstitutione est
irretita. Unde ptz ꝙ oīs snia excōicationis nulla est
iniusta: sed nō econuerso. Unde si ꝓlata est pro iusta
causa, sed aīo distorto: snia talis iniusta esset: ⁊ tn̄ nō
esset nulla. ¶Iniusta excōicatio ex cāuł ex parte ex-
cōicati: ⁊ tn̄ nonnulla nō ligat apud deū: ligat tamē
apud ecclesiā. vn̄ Aug. super p̄s. cij. Qui iustus est ⁊
iniuste maledicit̃: premiū illi reddit̃. Que tractans
Grā. xj. q. iij. qui iustus. addit. Hic etsi (vt dictuz est)
nō teneat̃ ligatus apud deū: snie tn̄ parere dʒ: ne ex
supbia liget̃: q̇ priꝰ ex puritate cōsciētie absolutꝰ te-
nebat̃. Ligat ergo talis excōicatio quātū ad eccle-
siā. i. quātū ad ea q̄ ꝓhibita sunt excōicato. i. ad vitā-
dum eccl'iam tp̄e diuinoꝝ / ⁊ cōionē sacroꝝ ⁊ actꝰ le-
gitimos hoim. Qđ si nō fecerit: tāqꝫ ɔtēptor ecclesia
stice discipline iudicabit̃: ⁊ ꝑ inobedientiā mortałr
peccat / ẜm btm̄ Tho. Si vo humiliter penā hāc suf
fert donec legitimo ordine absoluatur: magnū sibi
apud deū cōparat meritū. Et de illa snia iniusta lo-
quit̃ btūs Greg. Homi. xxvj. prope finē / cū ait. Sed
vtrū iuste vel iniuste obliget pastor: pastoris tn̄ snia
gregi timenda est: ne is qui subest: ⁊ cū forsitā iniu-
ste ligat̃: ipsaz obligationis sue sniam ex alia culpa
mereat̃. Pastor ergo vel absoluere indiscrete timeat
vel ligare: is aūt qui sub manu pastoris est: ligari ti
meat vel iniuste: nec pastoris sui iudiciū temere re
prehēdat: ne etsi iniuste ligatꝰ est: ex ipsa tumide re-
prehensionis superbia culpa que non erat: fiat. Hec
ille. ¶Si vero snia excōicationis fuerit nulla ob de
fectum iurisditionis sup excōicatū simpłr: vel in il-
lo casu quo fertur excōicatio: vel quia fertur post ap
pellationem legitime interpositā: vel qꝛ hʒ intolera
bilem errorē expressum: aut qꝛ nulla precessit moni
tio: vel ob aliū defectū ꝓpter quē ipso iure est irrita:
tunc nō opʒ eā timere: nec se ꝑ excōicato gerere vi-
tando cōionem sacroꝝ ⁊ hoim: qm̄ qđ nō est: nō opʒ
timere: sed dum snia est nulla / iam nō est excōicatio
neqꝫ quo ad deū: neqꝫ quo ad ecclesiā. Et ergo non
est timenda quo ad deū: qꝛ nulla culpa. Nec quo ad
ecclesiā: qꝛ ẜm veritatē nullā sniam iuris incurrit q̇
sniam (que nulla est) nō custodit. ¶Hosti. in sum. eo.
ti. §. q̇s sit eius effectus. versi. hec vera. dicit. Si snia
nulla sit ipso iure: nec timenda est: nec tenenda. Ti
mēda tn̄ est nō snia: sed scandalū ppł'i vulgaris' ne-
scientis sniam esse nullā. ¶Et ad illud sedandū ser
uanda est in publico quousqꝫ scandalū rōnabiliter
sedatū fuerit. Un̄ si aliq̇s publice excōicat̃ ⁊ denun-
tiatur nulliter: ex aduerso publicet sufficienter ipse
causam ꝓpter quā snia est irrita: quo facto non pa-
reat snie. Et si aliq̇s tunc scandalizat̃: non est scāda
lū pusilloꝝ: sed phariseoꝝ / ẜm regulā xp̄i. Matt. xv.

contēnendū: attamen nō tenet̃ eā seruare in occulto
ante scādali sedationē: sed neqꝫ in occulto neqꝫ ī pu-
blico corā sapiētibꝰ quibꝰ nota est nullitas snie / te-
netur eā obseruare. Hec est snia Pet. de pal. q. j. art.
iij. dist. huius. Quibꝰ p̄missis ꝓbat̃ ɔclo: qꝛ censure
eccl'ie iuste illate ligant ⁊ sunt timēde ⁊ cauēde: sed
censure sequētes ɔtēnētes excōicationē etiā iniustā
(nō tamen nullā) iuste infligunt̃ cōtēnēti: ergo sunt
timende. Consequentia nota cū maiore. Minor ptz
ꝑ. c. ꝑ tuas. de sen. excō. vbi dr̄ / ꝙ in alijs vbi scʒ snia
nō est nulla: dʒ excōicatus euitari: ⁊ nisi grām abso-
lutionis imploret: nō dʒ audiri: ne sniam eccl'iasti-
cā ɔtēnere videat̃: ⁊ ꝑ hoc ampliꝰ suo cōtēptu liget̃.
Etiā illa minor satis ptz ex premissis. Siłr ptz ɔclo
quantū ad illud qđ dr̄: dū nō fuerit nulla / ex statim
dictis. ¶Addit̃ etiā in cōclone / lata ab hoie: qꝛ snia
lata a iure nunqꝫ est iniusta: vt etiā supra dictū est: ⁊
ideo semper est timēda ⁊ cauēda: qm̄ ligat transgrē Articu. 3.
dientem quo ad deū: ⁊ quo ad eccl'iam. ¶Quantuz Dubium. 1.
ad articulū tertiū est primum dubiū. Qui sunt effe- P
ctus excōicationis. Et nota quoties supra vel infra
fit mentio de excōicatione: semꝑ accipienduz est de
excōicatione maiori: nisi adderet̃ minor. ad hoc. ca.
vlti. de sen. excō. ⁊ sic hʒ cōis vsus ẜm quē v̈ba sunt
intelligēda. ¶Quo premisso rn̄det̃ ad dubiū / ꝙ ex-
cōicationis in gn̄e sunt duo effectꝰ. Primus ⁊ maxi-
mus est separatio a diuinis siue sepatio a sp̄ualibꝰ.
Scđs est sepatio a cōione siue ɔsortio fideliū in hu-
manis siue actibus legitimis. Ad quēlibet horū re
ducunt̃ multi effectꝰ. Nā primo excludit a sacris: vt
supra dictū est. ¶Itē a participatione diuinoꝝ offi-
cioꝝ siue ab igressu eccl'ie maxime sub diuinis offi-
cijs / excepta sola p̄dicatione: cui iteresse pōt: eaqꝫ fi-
nita dʒ statim exire. Itē excludit a gn̄alibus ecclesie
suffragijs: ita ꝙ ex intētione eccl'ie gn̄alia suffragia
que fiunt gn̄aliter ꝓ oībus fidelibꝰ ⁊ christianis ad
eos se non extendunt. ¶Et dr̄ notanter: gn̄alibꝰ: qꝛ
specialiter ⁊ in priuato orare pōt q̇s ꝓ excōicatis vt
conuertant̃ ⁊ redeant ad eccl'iam ꝑ humilē pniam a
qua precisi sunt ꝑ excōicationē. Sic orare pōt quis
sp̄āliter in priuato ꝓ p̄re vel m̄re: fratre aut amico
excōicato. Sic etiā in parasceue eccl'ia orat sp̄āliter
pro hereticis ⁊ scismaticis. ¶Item suspendit ab of-
ficio ⁊ bn̄ficio: ita ꝙ officiū suū nō pōt agere nec fru
ctus bn̄ficij recipere: nec officiuz suū alij cōmittere.
¶Item nō pōt eligere vel eligi: vel bn̄ficium cōfer-
re aut recipere collatum: qđ si de facto recipit nō fa-
cit fructus suos: nec sufficit dispensatio post obten-
tam absolutionē: sed necessaria est noua collatio: ni
si dispensaret ille q̇ cōferre bn̄ficium pōt: quia talia
dispēsando videt̃ de nouo cōferre. ¶Item nō potest
ordinare nec ordinari: ⁊ si id fieret de facto rata est
ordinatio: qꝛ character imprimit̃: sed ordinis execu
tio non cōfertur. Et si ea que sunt ordinis publice ⁊
solenniter facit: aut quoscūqꝫ actus eo mō quo tātū
ꝑ ordinatos fieri solēt: incidit in irregularitatē: vt si
celebrat: si euangeliū vel ep̄l'am cū orario ⁊ dalma-
tica legit: faciendo aūt ea q̄ etiam non ordinati face
re solent: vt legere psalmos cū alijs: legere lectiōes
vel simile: lʒ peccet: nō tamē irregularitatē incurrit. Q
¶Ad scđm reducuntur etiā plures effectus. Nam
primo tenetur vitare alios ⁊ se abstrahere a cōione
aliorū: nisi in casibus exceptis. Item si quos hʒ sibi
ad debitū fidelitatis obligatos: hi sunt absoluti a
tali debito stāte excōicatione vt vasalli: vt in. c. nos
sctōꝝ. ⁊ c. iuratos. xv. q. vj. sed huiꝰ limitationē vide
j. q. seq. Itē nō pōt excōicatus agere in iudicio per se
vel ꝑ ꝓcuratorē: pōt tn̄ impeditus se defendere. Itē
non valēt contractus ꝑ eū celebrati ratione publici
officij si qđ hʒ. Item nō potest testm̄ cōdere. Itē pri-
uantur eccl'iastica sepultura. Unde quoties alicui
p̄dictorū se ingerit / ẜm multos mortaliter peccat: ⁊
est ꝓbabile: qꝛ in hoc ɔtēnit mādatū eccl'ie: qđ indu-
cit mortale: qđ puto verū in casibꝰ nō cōcessis: ⁊ nisi

necessitas vel ignorantia nō affectata nec crassa ex=
cusaret. Oīa hec pñt ꝓbari multis allegationibus
iuris quas trāsco. Et sufficiat hec commemorasse:
particulariorē ꝓsecutionē ⁊ dictorū correctionum
dñis canonistis committēs ⁊ humiliter subijciens.
¶ Ex quo sequitur/ ꝙ cum magna maturitate ⁊ nō
leuiter fulminā da est excōicationis sñia: ꝓpter gra=
uissima aīaꝝ pericula tā excōicandoꝝ ꝙ ceterorum
inter quos viuūt ⁊ cōuersantur eis participantium
De quo bene loquit̃ Sco. ostendens ꝙ apl'i excōica
tione raro: ⁊ nisi pro grauissimis peccatis publicis
vsi sunt.

Questio. iij.

Queritur tertio vtrū
A oīs participans excōicato maiori ex=
cōicatione in diuinis ⁊ humanis/ sit
excōicatus: ⁊ peccet mortaliter in casi
bus non exceptis. ¶ More solito per
tres articulos expedietur hec questio: ꝑ terminorū
ctia.1. declarationes: subneras ꝯclusiones: ⁊ dubiorū solu
tiones. ¶ Quantū ad primū articulū/ supponit̃ hic
differētia inter excōicationē minorē/ q̄ tm̄ separat a
cōione sacroꝝ ⁊ non a ceteris diuinis nec a cōione
Nota.1. hoim: ⁊ maiorē/ q̄ separat ab vtroq̃. ¶ Notandum
igitur ꝙ multiplex est participatio cum excōicatis.
Quedā in diuinis/ sacris. s. ⁊ officijs. Quedā in acti
bus legitimis hūanis: de quib⁹. q. p̄cedēti dictū est
Itē q̄dā in crimine: q̄dā in actib⁹ ceteris. Itē quedā
fit ex ꝯtēptu clauiū: vt q̄n participās nō credit ptā=
tem excōicādi ꝯcessaꝫ hoib⁹: aut si credit/ non tñ cu
rat vel aduertit: sed eque cū excōicatis participat si
cut cum nō excōicatis. Quedam fit ex timore aut ex
amore ac fauore excōicati vel aliorū tñ cū remorsu
conscientie. Quedā fit ex animi leuitate aut incōsi=
deratiōe: quedā ex ignorātia: q̄dā ex certa scia. Que
dam ꝓpter lucrū spūale ad reducendū excōicatū: q̄=
dam ꝓpter lucrū tēporale speratū: ⁊ alijs modis: ꝭm
quorum varietatē necesse est variare responsionem
Nota.2. ad questionē. ¶ Scđo nota/ ꝙ lꝫ oīs peccator pecca
B to mortali sit excōicatus excōicatione minori (quo=
niā oīe mortale separata digna ꝑticipatiōe sacro=
rū: vt supra dictū est) nō tñ econuerso oīs excōicatus
excōicatiōe minori est peccator mortali peccato: qđ
manifeste ptꝫ in interdicto loci: nam posito interdi
cto in certo loco/ oībus habitatorib⁹ illius loci etiā
minori innocentibus ꝓhibetur ingressus ecclesie: ⁊ subtra=
huntur sacrā: ⁊ per hoc sunt excōicati [redacted] excōi=
catione: qꝛ a cōione sacroꝝ ⁊ diuinoꝝ separati: quia
hec pena nō semꝑ infligit̃ ꝓpter demerita illoꝝ qui
bus infligit̃: sed ꝓpter aliorū correctionē ⁊ ꝯfusio=
nē: vt dū excōicati excōicatione maiori videt̃ se cōtē=
ni/ ⁊ sibi negari cōionē: citius reuertant̃ ad eccl'iaꝫ.
Nota.3. ¶ Tertio notandū ꝙ sunt certe ꝑsone ⁊ certi casus
C excepti: in quib⁹ sine pctō pōt cōicari cū excōicatis
maiori excōicatione. Cause cōprehēdunt̃ in his me
tris. Utile/ lex/ humile/ res ignorata/ necesse. Hec
D anathema quidem faciūt ne possit obesse. ¶ Utili=
tas duplex: spūalis ⁊ tpalis. Spūalis vtrinsq̃ sua ⁊
excōicati. ¶ Sua: nā vt dicit Pe. de pal'. q. vi. arti. ij.
dist. pñti concor. Ange. in sum. excōicatio. viij. §. vi.
pōt quis ab excōicato maiori excōicatione consiliū
salutis sue querere tam spūalis ꝙ corporalis: si fue
rit perit⁹ ⁊ vir cōsilij/ aut medicus: dū alterum eque
peritū cōmode habere nō possit. Dicit tñ Ray. ꝙ in
hoc nō sunt multū laxande habene: sed discrete ⁊ so
lum intentione vtilitatis p̄dicte ꝯsequende. ¶ Etiā
ꝓ vtilitate excōicati. s. cū informando/ corrigendo ⁊
inducendo ad pniaꝫ: ⁊ vt redeat ad vnionē ecclesie:
lꝫ etiā interponat alia verba ad captādā ei⁹ beniuo
lentiam vt euꝫ efficacius reducere possit: vt. xj. q. iij.
cū excōicato: ⁊ clarius eo. ti. cū volūtate. Et propter
hoc q̄ cā p̄dicationis vel cōfessionis habitant inter
eos: eleemosynas licite ab eis recipere possunt pre=
sertim si al's nō valeant in illo loco sustētationē ha=
bere. ¶ Silr̃ ꝓpter vtilitatē tēporalē/ pōt q̄s cōicare
cū excōicato: vt petendo ab eo debitū ⁊ recipiendo:
immo ꝓ illo pōt eū ꝯuenire corā iudice. Nā ꝯctus
qui sine cōione explicari nō potest/ nō dissoluit̃: nec
impedit̃ ꝑ excōicationē superuenientē/ vel etiā p̄ceden
tem: dū p̄cedēs excōicatio ignorata fuit: vt in. c. si
E vere. in tex. ⁊ glo. eo. titu. ¶ Lex matrimonij etiā ex=
cusat: nedū in reddēdo debitū ⁊ exigēdo: sed etiā in
alijs dom⁹ obsequijs: nisi forte excōicatio esset infli
cta ꝓpter tale matrimoniū. Si tñ vxor fuerit excōi=
cata/ tenetur maritus tanq̃ caput inducere ⁊ coge=
re mulierē ad petēdū absolutionē: qđ si negligeret/
peccaret: nisi eam non posset corrigere: aut efficeret
ex sua coactione peior. ¶ Humile: hoc est subditi
F ipsius excōicati excusant̃. vñ in. c. q̃m multos. xj. q.
iij. subtrahunt̃ a prohibitione cōionis vxores/ filij/
serui/ ancille/ mancipia/ rustici seruientesq̃: necnon
oēs alij q̄ nō adeo curiales sunt vt eorū cōsilio scele
ra ꝑpetrent̃. ¶ Et q̄ ignoranter excōicatis cōicant:
silr̃ ⁊ oratores ⁊ ꝑegrini ac viatores q̄ in terram ex=
cōicatoꝝ deuenerunt: silr̃ qui humanitatis cā aliq̄d
dare voluerūt in sustentationē excōicato. Hec oīa in
dicto. c. ¶ Que tñ sic moderanda sunt. Primū filij q̄
non sunt emācipati: nō tenentur vitare parentē ex=
cōicatū: secus si fuerint emācipati: nisi ⁊ ipsi cōmen
sales essent patris ⁊ ab eo necessaria vite reciperēt.
Et idē est de patre respectu filij emancipati: nisi pa
ter ab eo alimēta ꝑciperet: que aliunde facile habe=
re nō posset: ꝭm Innoc. ¶ Excusant̃ etiā serui ⁊ an=
cille: seruiētes ⁊ subditi: q̄ nō adeo curiales sunt: vt
eoꝝ ꝯsilio scelera ꝓ quib⁹ excōicati sunt: ꝑpetrant̃.
¶ Silr̃ excusant̃ coloni ⁊ emphiteote: q̄ ante sñiam
excōicationis excōicato fuerunt ad familiare obse=
quium astricti: eidē post excōicationē cōicando. Et
generaliter q̄ ante excōicationeꝫ fuerunt excōicato
astricti: ꝑ excōicationeꝫ a debito non absoluuntur.
Unde (vt dꝛ in. c. inter alia. eo. ti.) ꝑsone que ante ꝓ=
lationem sñie excōicationis tenebant̃ familiariter
adherere: ⁊ prestare obsequiuꝫ ei q̄ post excōicatur:
qꝛ a debito non absoluunt̃: tenent̃ soluere debitum
obsequiuꝫ: ⁊ per ꝯñs tenent̃ cōicare excōicato in his
sine quibus obsequiū exhibere non possunt. Tales
ꝑsone sunt vxor/ filij/ familiares ⁊ mercenarij. Sꝫ q̄
non sunt obligati: vt viatores ⁊ peregrini licet pos=
sint ⁊c. vt infra dicet̃: nō tñ sunt obligati. ¶ Sed cir
ca hoc querit̃: q̄d de eo q̄ dꝫ soluere pecuniā vel rem
aliā in certo termino: ⁊ adueniente termino/ is cui
debet incidit excōicationem: an teneat̃ in termino
ei soluere/ ⁊ sibi soluendo debitū cōicare. ¶ Panor.
in. c. inter alia: narrat opiniones cōtrarias. Inno. te
net ꝙ tenet̃ soluere: alij contrarium tenent ꝙ debet
ponere in edem sacrā: vt glo. xv. q. vi. nos sanctorū.
⁊ huic magis consentit Panor. Sed Pet. de pal'. q.
vj. arti. ij. dist. pñti. dicit ꝙ debitor bona fide soluere
tenetur quadam necessitate morali. Et ideo cum eo
participans excusat̃: lꝫ in iudicio posset cōtra agen
tem excipere: quia illius excōicatio non liberat euꝫ
a debito: cum ille non perdit ius suū. ¶ De vasallis
etiā dicit Pet. de pal'. ibidem. Videt̃ ꝙ dñm sequen
do (sicut prius lege subiectionis) excusantur: immo
⁊ tenētur quousq̃ ab ecclesia ab eius fidelitate ab=
soluuntur. Non enim eoipso ꝙ excōmunicatus est/
solutum est iuramētum fidelitatis: al's post absolu=
tionem faciendū esset de nouo iuramentū. Quāuis
ad hoc dici possit: ꝙ iuramētum est sopitū nō solu=
tum: nihilominus sicut debitor dꝫ soluere pecuniā
debitā vel ponere vbi alius possit accipere: nec ex=
cōicatio creditoris debitori dat dilationem: sic va=
sallus debitor seruitij/ si dñs iusto bello indiget dꝫ
euꝫ sequi. Hec ille. ¶ Silr̃ mercenariū (qui post cō=
ductionem excōicatur) non tenetur dñs q̄ eū condu
xit vitare: non tñ dꝫ excōicatū cōducere scienter: nisi
opus suū aliter non posset explere. Si vero ignorā=
ter conduxerit: potest ius suum ab eo petere. ¶ Res.
G

ignorata. Ignorātia etiam excusat: vt dū quis ignorat aliū excōicatū (ignorantia facti aut iuris si ius scire non tenet: vt pueri) dum ignorantia nō fuerit affectata nec crassa: vitare non dz. ¶ Dicitur autez scire ſm Pe. de palu. vbi supra si ille videt eū facere factū de quo tenetur scire qd faciens tale est excōicatus: puta verberare clericuz vel audiuit eum nominatim a iudice excōicari aut denuntiari: aut ab eo cuius est denuntiare aut excōicare: vel si de hoc est publica fama. Si autē hoc audiuit ab eius emulo: aut psona leui: aut paucis: non opz fidē adhibere: qꝛ multi multa loquunt. Si vo nouit in occulto/in foro consciētie aut al's ex secreta ei' cōfessione nō dz vitare in publico: sz in occulto dz. ¶ Si etiā in vna diocesi denūtiat' venerit in aliā in qua ignoratur eius excōicatio: non est ibi vitand' in publico: etiā ab eo qui nouit eū denūtiatū: sed tm̄ ab illo in occulto. Uerū quātūcūqꝫ qs fuerit excōicat' si non fuerit denuntiatus: non est vitand' ſm decretū concilij Constañ. excepto eo qui man' violentas iniecit in clericū clericali priuilegio non nudatū. ¶ Huius autem decretalis hic est tenor. Ad euitandū scandala/ꝛ multa pericula que conscientijs timoratis contingere possunt: oibus christifidelib' tenore presentiū misericorditer indulgemus: ꝙ nemo deinceps a cōione alicuius in sacrorū administratione/vel receptione/aut alijs quibuscūqꝫ diuinis intus ꝛ extra ꝓtextu cuiuscūqꝫ censure aut sniē ecclesiastice a iure vel ab hoie gñaliter ꝓmulgate/ teneat abstinere vel aliquē vitare: aut interdictuz ecclesiasticum obseruare: nisi censura vel snia hmōi fuerit vel cōtra psonā vel collegiū/vniuersitatem/ ecclesiā/cōitatē vel locū certū vel certam a iudice publicata vel denuntiata spāliter ꝛ expresse; constitutionib' aplicis et alijs in contrariū faciētib' nō obstantib' quibuscūqꝫ. Salno si quē pro sacrilega manuū iniectione in clericum/snia lata a canone adeo notorie constiterit incidisse/ꝙ factū non posset aliqua tergiuersatione celari: nec aliquo suffragio excusari: nā a cōione illius (lz denūtiatus non fuerit) volumus abstinere iuxta canonicas sanctiones. ¶ Et circa hanc vltimā clausulā dicit Gerson in de vita spūali/lec. iiij. In omni nō denūtiato pōt homo fere rōnabiliter ꝓsumere primuz suum non esse excōicatū: et oppositū faciēs exponit se frequēter discrimini peccati mortalis/alienū seruū temere iudicando. Exempli gratia. Uideo fortem interficere sacerdotem aut vulnerare: si iudico fortem excōicatū: possuz errare: qm̄ a iudice potuit habere mandatū vt hoc faceret: vel ebrietas aut furor eum excusat: aut aliqd aliud interuenit: ꝓpter qd in iudicio contētioso/dū ad illud venerit absolueretur. ¶ Preterea. Quicquid sit in presentia facti nescio tñ an infra biduū a suo iudice fuerit absolut': quā absolutionē nec mihi nec alteri tenetur nuntiare: secus dū iudicial'r est cōdēnat': quia tūc iudicio publico dz absolui si nō voluerit euitari. Hec Gerson saltem recitatiue non assertiue refert. Et quo patet ꝙ vir in aliquo casu pōt esse tāta facti euidentia ꝙ sufficiat ad vitandū/nō denuntiatū. ¶ Necesse. Necessitas enim absoluta. s. sine qua homo viuere nō pōtest simpl'r excusat tā excōicati/ꝙ eius q̄ cōicat. Uñ excommunicato' fame laborāti aut alia necessitate extrema subueniendū est: nā hoc ius diuinuz ꝛ naturale ꝑcipit: qd non tollitur humana ꝯstitutione. Sic etiā si quis inter excōicatos habitat vel peregrinatur: pōt cū eis cōicare in recipiendo ab eis cibū/potū/vestes et alia necessaria: ꝓ quanto illa sunt necessaria et aliter hr̄i nō pñt. Et dicit hic Pe. de palu. vbi supra ꝙ excōicato pōt cōicari dando ei eleemosynā: nō solū qñ eleemosyna est i ꝑcepto: imo etiā qñ est in cōsilio: si per hoc nō nutritur in errore: ꝛ plus ei datur intuitu indigentie/ꝙ mundane amicitie. Sic etiaz necessitas conditionata: que est rōne precepti diuini vel naturalis aut cōsequētis subiectionis: ꝓpter qd obligati sunt ad cōionē: vt vxor marito in reddēdo debitū: ꝛ filius patri ad honorandū subueniendo et seruiendo: de quo etiā supra dictū est. A qua cōione etiā arceri non debēt per aggrauationē ꝛ specialē monitionē. Et si moniti post excōicarētur: dicit Pet. de pal. vbi supra snia illa esset nulla: eo ꝙ contineret intolerabilē errorē expressum. s. ꝓhibendo cōtra legē diuinā aut naturalem. Cōio vero in alijs/in quib' nō cadit obligatio legis diuine aut naturalis: pōt ꝓhiberi/etiā in his quinqꝫ casib' exceptis. Uñ (vt dicit Pe. de pal.) que dicta sunt de exceptione quintuplicium personarum que cōicare pñt excōicatis: intelligēda sunt nisi ex cā sniam aggrauando eis specialiter cōmunio ꝓhibet: sicut hz cōsuetudo ꝙ aliqñ patre/marito aut dño indurato aggrauatur excōicatio: ꝛ monent filij/vxor/subditi vt se subtrahāt a cōione eoꝝ qꝛ tales persone arceri possunt a cōione vulgari: sed nō ab illa que debita est eis inquātū tales persone vt nō ab illa qua vxor reddere tenet debitum viro: sed ab illa cōione qua non tenetur lege diuina aut naturali. s. vt non comedat secū/aut loquatur e/et huiusmodi. Sic fili' nō pōt prohiberi vt nō honoret parentes/eis seruiēdo ſm legē diuinā: sed vt nō comedat secū: aut loquatur eis: ad que non tenetur lege diuina vel naturali. Et sic intelligēdi sunt modi cōes tales: nam dicere ꝙ vxor in nullo plus vitet maritū excōicatū/ꝙ non excommunicatū: esset eaz inducere ad cōtēptū clauiū ecclesie: et ita sup hoc pōt cadere monitio/ꝙ non aliter communicet viro ꝙ rōne legis matrimonij tenetur. Sic de filio respectu patris et ecōuerso: vt non sibi cōicent nisi quātū tales persone ſm legē diuinā/aut naturalē sibi cōicare obligātur. Si vero maritus cōpelleret vxorē verberibus ad cōicandū sibi in alijs actib' humanis: credo cū a viro discedere non debet: in hoc necessitas eā excusaret. Necessitas inquā conseruādi vitā et sanitatē corporis et integritatē: ad quam quilibet tenetur lege naturali. ¶ Quarto notandū ꝙ multiplex est participatio cū excommunicatis: vt etiā supra dictū est. q. ij. huius dist. circa principiū: pōt tñ (quātū hic sufficit) reduci ad quatuor genera. Primum est participatio in crimine pro quo lata est excōmunicatio: quomodo participat excōicato q̄ consentiendo crimini tali cooperant excōicato ad criminis huius perpetrationē cōsilio/auxilio/iussione vel fauore: maxime dū sine illis crimē non perpetraretur: alioquin non cooparent. Scōꝫ est participatio cum excōicato in crimine mortali: non tñ illo ꝓpter qd excōicatio lata est. Tertiū est participatio in diuinis: vt in sacris suscipiēdis: vel dispensandis: vel in instructione publica vel occulta in fide ꝛ moribus: aut etiā in diuinis officijs et hmōi. Quartū est participatio in actib' legitimis humane conuersationis: de qb' supra dictū est. q. ij. ꝛ etiā pñti. ¶ Quinto notādū ꝙ questio duo qrit. Primū: vtrū ois participans cum excōicato excōicatione maiori/sit excōicatus. Et quātū ad hoc doct. satis cōcordāt. Scōm: vtrū ois talis peccet mortaliter in casibus nō exceptis. Et quantū ad participationē triū primoꝝ generū statim positoꝝ/similr satis cōcordant. ¶ Sed quātū ad quartū genus/nō sunt per oia cōcordes: nā tenet Ray. ꝛ Gof. in sum. vt recitat Panor. de his que vi me. ve cau. c. sacris. ꝙ ois participans excōicato maiori excommunicatiōe in humanis in casib' nō exceptis peccat mortaliter. Et dicit Gof. ꝙ aliter tenentes blandiunt pctōrib' Et pōt hec opi. probari primo: qꝛ hec participatio est contra legē diuinā a christo et aplis ꝓmulgatā: ergo est pctm̄ mortale. Cōsequētia nota. Añs pbat: nā christus dicit Mat. xviij. Si ecclesiā non audierit: sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Cū ethnicis aūt et publicanis cōmunicādū nō est. Uñ ꝛ pha

Nota. 4. I

Nota. 5. K

Opinio.

H

riſei reprehenderunt chriſtū cū publicanis mād u=
tē/lꝫ male: q̄ꝛ cōicauit cū eis propter eorū ſalutē. In
quo caſu cōio non eſt ꝓhibita. Itē apl's. i. Corin. v.
Si is qui frater noiatur inter vos eſt fornicator: aut
auarꝰ/aut idolis ſeruiens: aut maledicꝰ: aut ebrio=
ſus: aut rapax: cum hmōi nec cibū ſumere. ¶ Et no
tanter dicit/noiatꝛ: vbi Augu. homil'. de pnia. ij. q. i.
multi. dicit ꝙ apl's eā denoiationē voluit itelligi: q̄
fit i quēꝗ̄ cū ſnia ordie iudiciario atꝗ̄ cū itegritate
ꝓfert: nā ſi noiatio ſufficit: multi dānādi ſunt inno
cētes: quia ſepe falſo in quoſꝗ̄ crimina noiantꝛ. Itē
beatꝰ Joānes apl's ⁊ euāgeliſta in. ij. cano. ſcribit.
Si q̄s venit ad vos: ⁊ hāc doctrinā nō affert/ſupple
ſꝫ ꝯ̄iā: nolite recipe eū i domū: nec aue ei dixeritis
q̄ em̄ dicit illi aue: cōicat opibꝰ eiꝰ malignis. In q̄=
bus vtriſꝗ̄ apl'i v̄bis apte ꝓhibetꝛ cōicatio cū excōi
catis pctōꝛibꝰ in hūanis. ſ. hoſpitio cibo ⁊ ſalutatio
nis verbo. Hinc Chryſ. ſup ep'am ad Heb. Nemo
cōtēnat eccleſiaſtica vincula: nō em̄ hō eſt q̄ ligat: ſꝫ
chriſtꝰ q̄ hāc ptātem dedit: vt ſupra allegatū fuit.
Preterea. Cōicans excōicato facit cōtra p̄ceptū ec=
cleſie: ſed ois talis peccat mortaliter. ergo. Cōſequē
tia nota. Minor ſufficiēter ꝓbata/eſt ſupra di. xvi. q.
iij. ar. i. notabi. vi. Maior ꝓbatꝛ p multos canones:
nā. xi. q. iij. ſicut apl'i. d. Cū excōicatis nō eſt cōicādū.
Et ſi q̄s excōicato auertendo regulas ſciēter ſaltē
in domo ſimul locutꝰ fuerit vel orauerit: ille cōione
priuetꝛ. Et. c. ſequē. d. Nec cū excōmunicatis in ora
tione: aut cibo: aut potu: aut oſculo cōmunicet: nec
aue eis dicat: q̄ꝛ quicūꝗ̄ in his vel alijs prohibitis
ſciēter excōicatis cōicauerint: iuxta apoſtolorū in=
ſtitutionē/⁊ ipſi ſimiliter excōicationi ſubiacebūt.
Et. c. ſequē. Cū excōicato neꝗ̄ orare: neꝗ̄ loqui niſi
q̄ ad eandē excōicationē pertinēt: nec veſci licet. Si
quis enim cum eo aut palā aut abſcōdite ꝑlocutus
fuerit: ſtatim cum eo coem excōicationis cōtrahet
penā. Item in. c. ſi quis frater: eadem. q. dicitur. Si
quis frater aut palam: aut abſconſe cū excommuni
cato fuerit locutus: aut iunctus communione: ſta=
tim cum eo excommunicationis contrahit penam.
¶ Et ſi di. Iſtis. c. ꝓbatur ꝙ communicans excom=
municato incidit excommunicationē minorē: ſꝫ nō
habetur q̄ꝺ ſic communicando peccet mortaliter.
Sed contra hoc eſt beatus Auguſti. in de verbis
apoſtoli/ſer. lxviij. et habetur ea. q. omnis: dicens.
Ois chriſtianus (dilectiſſimi) qui a ſacerdotibꝰ ex=
communicatur: ſathane traditur: q̄ꝛ extra eccleſiaꝫ
diabolꝰ eſt ſicut in eccleſia chriſtus: ac p hoc quaſi
diabolo traditur: q̄ꝛ ab eccleſiaſtica communiōe ſe=
paratur. Vñ illos quos apl's tunc ſathane eſſe tra=
ditos p̄dicat: excōicatos a ſe eſſe demōſtrat. Et idē
ſuper Jo. ⁊ habetur ea. q. c. ſeq. Nihil ſic formidare
debet chriſtianꝰ: q̄ꝫ ſeparari a corpore chriſti: ſi em̄
ſeparatur a corpore chriſti: non eſt membrū eius:
ſi non eſt membrum eius: non vegetatur ſpū eius:
Quiſquis autē (inquit apl's) ſpiritū dei non habet/
hic non eſt eius. Et hiero. ibidem ad ſacerdotes lo
quens ait. Quibus eccleſiā interdixeritis: niſi recō
ciliati per ſatiſfactionem fuerint: ipſis et ianua re=
gni celeſtis clauſa erit: ſed nullus ſeparatur a chri
ſto et traditꝛ ſathane/nec priuatur ſpiritu dei/neꝗ̄
repellitur per clauſurā celi, niſi ꝓpter pctm̄ morta=
le. Et ſi dicis/ꝙ iſta. c. Augu. et Hiero. loquūtꝛ de
excōicatione maiori: ſicut et verū eſt. Reſpondetur
ꝙ etiam ca. ſupra allegata/cum excommunicato. ⁊
ſi quis frater: etiā loquuntur de excōicatione maio
ri: et tm̄ dicunt ꝙ participans cum eo/cōmunē excō
municationis cōtrahet penā: ſi ergo cum eo contra
hit cōmunē penam excōicationis: ergo ſimilē excōi
cationis penā incidit participās cum eo cui parti=
cipat: ſed is cui participat non incidit excōicationē
ſine mortali: ergo nec ille qui participat. Item in. c.
ſacris. de his que vi met. ve cau. fi. dicitur de eo qui
excommunicato communicat per metū. Licet metꝰ

attenuet culpā: quia tm̄ non prorſus eam excludit:
cuꝫ pro nullo metu debeat quis peccare mortaliter
excōicationis labe credimus inquinari: ſed hec ra=
tio nulla eſſet niſi participare excōicato eſſet pctm̄
mortale. Item nullus excōicandꝰ eſt maiore excom
municatione niſi pro mortali pctō: vt ſupra habitū
eſt. q. ij. ſed pro communione cuꝫ excōmunicato po
teſt cōmunicās excōmunicari maiori excōicatione
vt habetur. xi. q. iij. c. ſanctis. et eodē tit. ꝙ in dubijs
ergo communicans talis peccat mortaliter. ¶ Pre=
terea. Si communicans excommunicato tantū ve=
nialiter peccaret: nemo abſtineret a participatione
cum excōmunicatis in humanis: q̄m nulli ⁊ pauciſ
ſimi attendūt ſeu curant cauere venialia: maxime
dū per hoc expectāt dāna tēporalia. Et per hoc tolle
retur vtiliſſimus effectus excōicationis: qui eſt eru
beſcentia: vt in. c. audi denīꝗ̄. xi. q. iij. Ad hoc enim
fulminatur excōicationis ſententia: vt vitatus ab
alijs erubeſcat et reuertatꝛ: et ſpūs eius ſaluus fiat.
Dū autē non vitatur nulla erit erubeſcentia. ¶ Alia
eſt opinio communis theologorū et canoniſtarū/ꝙ
cōicās ſm̄ quartū genus cōionis excōicatis maio=
ri excōicatione in caſibus non exceptis/non peccat
mortaliter ſed tm̄ venialiter. Excipiūtur tm̄ aliqui
caſus in quibus ſic cōicantes peccant mortaliter.
Huius opi. ſunt Alexan. de ales. parte. iiij. q. lxxxi.
mē. vi. ar. ij. ſctūs Tho. in. iiij. diſtin. xviij. ſctūs Bo=
na. ea. diſt. Rich. de me. vel. Pet. de palu. ea. diſtinc.
Ockam lib. vij. dialogi ſui. c. lv. et pleriꝗ̄ alij eorum
imitatores: ſimiliter Hoſt. Joan. in ſum. cōfeſ. Piſa
nus/Attax. Anto. Auctor directorij iuris. Ange. et
Bap. in ſum. ſuis. Archi. Joan. and. Panor. lꝫ iſte
ſatis vacillet: et ad primā opi. declinare videatꝛ: di=
cit tm̄ finaliter opinionē ſecundam eſſe cōem ⁊ tenē
dā in. c. ſacris. de his que vi me. ve. ve cau. fi. licet ra
tiones pro prima opinione nō ſoluat. ¶ Caſus au=
tem in quibus cōicantes hmōi peccant mortaliter/
colliguntur ſex. Primus/q̄n cōmunicat cū excōica=
to excōicatione maiori in pctō mortali. Secundus/
q̄n excōicatꝰ eſt excōicatus cum participantibus.
Tertiꝰ/dum cōmunicat in diuinis. Quartus/dum
cōicat cōtra preceptū ſuperioris. Quintus/ dū cōi=
cat ꝑtinaciter in cōtēptū clauiū vel iudicis. Sextꝰ/
dum fit nimis frequenter. Et addit ſanctus Bona=
uē. ſeptimū: dū veriſimilr̄ credit ꝙ p ſuaꝫ cōionem
ſnia iudicis venit in cōtēptū. Sed de his caſibꝰ vi=
dendū erit in cōcluſionibꝰ. ¶ Et poteſt etiā hec opi
nio muniri q̄buſdā rationibꝰ. Prima: q̄ꝛ multi ſcti
viri et fideles catholici cōicarunt excōicatis etiam
hereticis in actibꝰ humanis: nō in crie aut ſacris: ⁊
ꝓ illo non ſunt reprobati ſed excuſati ⁊ commenda
ti: q̄ꝺ factuꝫ non eſſet ſi ſic participando peccaſſent
mortaliter: ergo ſic cōicare non eſt mortale. Conſe=
quentia nota cū minore. Maior ꝓbatꝛ: nā vt dicit. b.
Amb. et habetur. xi. q. iij. iulianꝰ. Julianꝰ impera=
tor: q̄uis eſſet apoſtata: habuit tamē ſub ſe chriſtia=
nos milites: quibꝰ cū dicebat: ꝓducite aciē cum de=
fenſione reipu. obediebant ei. Cū auteꝫ diceret eis
producite arma in chriſtianos tūc cognoſcebāt im=
peratorē celi. Idē dicit Augu. ſup p̄s. ¶ Itē beatus
martyr Bonifacius/primus Maguntinenſis ſedis
archiepiſcopus: miſſus a Greg. papa ad p̄dicandū
verbū dei gentibꝰ germanicis/ſacro cōſtrictus eſt
a cōione falſorū ſacerdotū. i. hereticorū abſtinere: ⁊
tm̄ in humanis eis cōicauit non in cōſenſu: neꝗ̄ ſa=
cramētis: ſicut ipſe fatetur ⁊ ſcribit Zacharie pape
ſucceſſori dicti gregorij: vt hꝛ. xi. q. iij. anteceſſor. et
ſeq. Q̄ꝺ papa Zacharias commendauit dicēs: ꝙ ſi
oīno p principalē ⁊ humanū fauorē gētis frācoruꝫ
dū ad eos acceſſiſſes cogēte ecc'iarū dei neceſſitate
corporaliter abſtinere non potuiſti: ⁊ tm̄ in eorum
conſilior ⁊ cōionis conſenſu aīa tua non eſt inq̄nata.
Itaꝗ̄ ꝓpter hoc ꝙ cū eis ꝯuerſatꝰ es nō ꝯſentiens
iniq̄tati eorū: nullū eſt tibi detrimentū coram deo.

Opinio. 2ª.
R.

¶ Preterea. Ecclia ppter correctionem vnius non supponit multitudinē fidelium periculo mortalis pcti: sed si ois participās verbo/osculo aut in cibo/ hospitio et similibus excōicato/peccaret mortaliter: cū hoc difficile sit seruare in societate humana in casibus non exceptis: tota multitudo supponeretur periculo mortalis pcti ppter excōicationem vnius hois in illa cōmorantis. Unde meli⁹ foret nullū excōicare: q̄ cū tanto periculo ceterorū vnū metu excōicationis a sua cōtumacia reducere. Semp em̄ cōe preferendum est bono priuato. ¶ Itē p quolibet peccato mortali quis pōt excōicari/psertim qn̄ aliter corrigi non potest: sed pro cōione in humanis (extra casus cōcessos) nullus potest excōicari: ergo talis cōicatio nō est mortalis. Consequentia est syllogistica in secunda figura. Maior ptz: quia non est maior rō de vno q̄ de alio: et satis patet supra. q. ij. hui⁹ dist. Minor ptz: quia p participatione in humanis nullus potest excōicari nisi prius fuerit ter monitus: vt in. c. statuimus. et. c. constitutionem. eo. tit. lib. vj. ergo ante monitionē qn̄cunq participauerit in casibus nō cōcessis: nō peccat mortaliter. Si vero post trinam monitionē (qua spāliter et noiatim phibetur hmōi participatio) participat: tunc peccat mortaliter ppter inobediētiam et ptinaciā mādati sibi specialiter insinuati: et tūc pote rit excōicari. Item. xj. q. iij. qm̄ multos. dicit papa. Si q̄s excōicatis in sustētationem nō superbie: sed humanitatis cā aliquid dare voluerit: nō phibemus: ergo etiā si q̄s humanitatis cā/nō in sustētationē supbie cōicat in verbo aut cibo etc. nō prohibetur. Tenet ꝯña: q: efficacior et maior excōicatio in collatione beneficij/ q̄ verbi vel hospitij. ¶ Preterea cōicanti excōicato in humanis/imponitur penitētia pctō veniali debita: ergo peccat venialiter. Tenet cōsequentia: q: p mensura peccati debet esse penitentie modus. Añs patet: q: c. vlti. xj. q. iij. dicit: q quicunq seu ignorātia seu timore: seu necessitate cuiuscq negotij maximi/et maxime necessarij excōicatorum se cōuictu et salutatione/oratione/osculatione contaminauerit: cum minoris penitentie medicina societatis nostre participationem sortiatur. Timor aūt licet attenuet culpā non tamen mutat eius genus. Medicina aūt minoris penitent e/est medicina peccati venialis. ¶ Preterea nullibi habet in canone: q incidēs in excōicatione minorē/peccet mortaliter: sicut hoc habet de excōicatione maiore: aut q tradit sathane: siue q separetur a corpore Christi/que sunt effectus peccati mortalis: ergo nō est asserendū q̄d nulla autoritate probatur: maxime in his que aggrauant: quoniam pene nō sunt extendende: sed restringende: sed maxima pena est mortale peccatū quod inducit mortē eternam. ¶ Item si sic/modica vel nulla esset differentia inter excōmunicationem maiorem et minorē quantū ad damnū anime: nam vtraq haberet eundem effectū quantū ad dānum illatum anime: quia vtraq induceret extremū malum. s. separationem a corpore Christi mystico: priuationē gratie et glorie et dānationem mortis sempiterne: nō est aūt hoc psumēdum q ecclesia pia mater tantū malū filijs suis inferret pro leui actu cōmunionis cū excōmunicato sine pertinacia et cōtēptu etc. Et fm hāc opinionem cōmunem pōt responderi ad rationes alterius opinionis etc. ¶ Ad primū negetur/q participatio illa quarti generis sit cōtra legē diuinā. Consequenter dicitur q in eo quod dixit Christus. Sit tibi sicut ethnicus et publicanus: non phibuit participationē in humanis: sed tm̄ in diuinis: nam cū ethnicis et gentilib⁹ idololatris, cōmunionē habere poterāt fideles in humanis. Un̄ aplˢ. j. ad Cor. x. ait. Si q̄s infidelium vocat vos ad cenā et vultis ire: omne q̄d vobis apponitur: mādúcate nihil interrogātes ppter conscientiā etc. vbi aplˢ nō phibet cōmunicare cum gētilibus in cibo: sed dat ordinē quomodo cōmunicantes se habeant vt caueant scandalū pusillorum. Item Chry. super eplam ad Heb. et habetur xj. q. iij. ad mensam. Ad mensam paganorū si volueris ire: sine vlla prohibitione permittimus. Et allegat aplm: vt statim dictum est. ¶ Ad illud apostoli. Si is qui frater nominat. Similiter ad illud de cano. Jo. dicit Anto. q sunt intelligende de his qui in cōtemptū eis cōmunicant. Uel potest dici q est exhortatio ppter infirmos: nō preceptū. Uel intelligit de his qui ad imitationē sue infidelitatis aut vitiorum trahere conant. Unde et Joā. addit. Qui ei aue dixerit: cōicat eius operib⁹ malignis. periculo cōmunionis in operib⁹ malignis se exponit: vt exponit Lyra. Nā et ille autoritates locū habent de non excōicatis. s. ebriosis/maledicis: quos vitare admonet Paulus ppter periculū imitationis: qui tamen nō sunt ipso facto excōicati. ¶ Ad tertiū q cōicans excōicato facit contra preceptū ecclesie. Rñdet sanctus Tho. q illud preceptū de nō cōicando excōicatis directe respicit spiritualia: et ex consequenti legitimos actus. Et ideo qui cōmunicat in diuinis: facit contra preceptū et peccat mortaliter. Qui aūt participat eis in alijs: facit preter preceptū et peccat venialiter. Uel dicit q nō omnia precepta ecclesie obligant ad mortale: et maxime penalia in quibus certa pena exprimitur: sed ad penam immediate expressam. Et concedit q cōicans excōicato incidit penā/ scz excōmunicationem minorem. Simile loquitur beatus Bern̄. de regulis religiosorū in de dispen. et precepto. ¶ Preterea precepta ecclesie obligāt fm intentionē ecclesie: que colligit ex catholicis expositoribus: et etiam ex alijs declarationibus canonis. Nunc aūt in. c. q in dubijs. extra de sen. excōmuni. dicit q illi qui sciēter excōmunicatis presumptuose participant: preter personas exceptas: nisi ab eorū cōmunione admoniti destiterint: excōmunicationis vinculo sunt innodandi: ergo ante monitionem nō peccauerūt mortaliter: alioquin possent excōmunicari pro cōmunione habita ante monitionem: q̄d iura prohibēt: vt allegatū est in rationibus pro opposita opinione. Uel dicit q canones illi nō insinuāt pceptū: sed penā: q̄d satis patet ex forma verborum. Et ad canones adductos rūdet vt ibi responsum est. Et q ꝯsequenter arguit: q participātes incidūt similē excōmunicationē cū eo cui participāt. Dicēdū/verū est similē in genere: sz nō in specie: q: is cui participat: excōicatus est excōicatione maiori: participātes vero minori. Et ideo vltima illatio nō valet: qua infert q ille cui participat/ nō incidit excōicationē sine mortali: ergo et ille qui participat q: prim⁹ incidit maiorē: secūs vero minorem tantum. ¶ Ad. c. sacris. rn̄det doc. q intelligēdū est de participāte in crimine vel in diuinis: sine de illa participatione q̄ fit cum mortali pctō: lz ita locum habeat de veniali sicut de mortali. Qm̄ vt dicit sctūs Tho. sicut pctm̄ mortale nō pōt bene fieri/ita nec veniale. Quicūq em̄ act⁹ qui pōt bn̄ fieri in eo q̄d bene fit nō est pctm̄. Implicat em̄ pctm̄ bene fieri vt peccatū. Et ideo sicut hō prius dz sustinere mortē q̄ peccare mortalr: ita etiā q̄ peccet venialiter illo mō debiti seu illa intentione qua tenet aut dz vitare veniale. Siquidē nullū pctm̄ est eligibile fm rectā rationē: nam si in casu esset eligibile: in illo non esset pctm̄. ¶ Ad aliud q nullus excōicādus est maiori excōicatione nisi ppter mortale: satis solutum est in probatione huius opinionis. ¶ Ad aliud neget illatū: qm̄ etsi pauci curarent vitare venialia: multi tn̄/ immo oēs boni et timorati magnopere curarēt penam minoris excōicationis: scz exclusionē a sacramentis: q̄ tāta est quātū bonū est participatio ad vsus sacramētorū: q lōge grauior est q̄ erubescētia etiā excōicato excōicatione maiori. Et esto q vtile sit excōicato q vitet vt citius reuertatur ad ecclesiā: nō tamen sequit q ideo nō vitātes peccent mortalr. Alias em̄

cōicantes in casibꝰ exceptis peccarēt mortaliter. Et
iudex quoties nō puniret pctōres: peccaret morta
liter: qm̄ statim corrigere pctōres: ꝛ nō sinere ex scn=
tētia agere: vtile est pctōribus: ꝛ magni bn̄ficij indi
Articu.2. ciū.ij. Machab.vj. ¶ Quātū ad scdm articulum est
Concl'o.1. cōclusio prima. Ois volūtarie cōicās excōicato ex=
M cōicatione maiori: ꝛ denūtiato i casibꝰ nō exceptis:
excōicatus est ipso iure: siue in diuinis sei cōicet: si
ne in humanis. Illa cōclusio pbat̄ p cano. supra in
illa opinione allegatos: sicut apli.ꝛ.c. cū excōicato.
ꝛ.c. si q̄s frater.xj.q.iij. ¶ Dicit̄ in cōclusione excōi=
catus est simplr: ꝛ nō specificat̄ qua excōicatiōe/ an
maiori vel minori: qꝛ qn̄qꝫ sic cōicās incidit maiorē
aliqn̄ minorē: vt subiecte cōclusiones declarabunt.
¶ Dicit̄ excōicatione maiori: qꝛ cōicans excōicato
minori excōicatione/ nō incidit: vt dicet̄. ¶ Dicitur
volūtarie: qm̄ si coactus simplr cōicaret nō incide=
ret: vt in cano. sacris. de his q̄ vi metusve cau. fiūt.
¶ Dicit̄ in casibus nō exceptis: vbi multa includū=
tur: de quibus supra arti.j. ¶ Dicitur in diuinis vel
humanis: qꝛ vtraqꝫ cōio, inducit excōicationem ꝛc.
Concl'o.2. ¶ Cōclusio secūda. Participās excōicato excōicatio
N ne maiori cū suis participibꝰ post canonicā moni=
tionē / incidit iudicis decreto maiorē excōmunica=
tionē. Ista cōclusio ptz per.c. sacris. de sen. excō. vbi
dicit̄. Ja qui volūtarie excōicatis illis cōicauerit: q̄
cū oibꝰ fautoribꝰ ꝛ participibus suis excōicationis
sentētia sunt adstricti: nō priꝰ q̄ꝫ absolutionis gra=
tiā perceperit habēdus est absolutꝰ. Et.c. ꝙ in du=
bijs.eo.ti. vbi dr̄. Si sciēter cōicāt ei qui cū partici=
pibus suis est vinculo excōicationis sententialiter
innodatus: tūc em̄ ꝛ ipsi sentētiā excōicationis in=
currūt. Sz hic dicit Panor. ꝙ hodie hec sentētia nō
pōt ferri ab excōicatore. Unde nullus citra papam
pōt hodie ferre hāc excōicationē. Excōico te cū oibꝰ
participātibus tibi: vt in.c. statuimus. eo.ti.lib.vj.
Sed opus est vt participātes prius canonice admo
neant̄ q̄ꝫ excōmunicent̄. Un̄ ait Inno. quartus. Sta
tuimꝰ vt nullus iudicū participantes cū excōicatis
in locutione ꝛ alijs quibꝰ ligat̄ participās excōica=
tione minori: ante monitionē canonicā/ excōicatio=
ne maiori excōicare presumat: saluis constitutioni=
bus cōtra illos legitime pmulgatis: qui in crimine
p̄sumūt participare dānato. Quod si ex locutione/
ꝛ alijs quibꝰ participās labit̄ in minorē excōicatio=
nē: excōicatus fortius induresēat: poterit iudex post
canonicā monitionem hmōi participātes cōsimili
dānare cēsura. Aliter aūt in participātes excōicatio
plata nō teneat: ꝛ proferentes penā legitimā pote=
rūt formidare. Et que sit monitio canonica: declara
tur.j.c. cōstitutionum. eo.ti.ꝛ lib. Illa scilicet q̄ alijs
rite seruatis/ eos q̄ monent̄ exprimit nominatim: et
sit trina: vel vna p tribꝰ aliquorū dierū interuallis
cōpetentibus seruatis: nisi necessitas facti aliter ea
suaserit moderanda. Hec ibi. Et ideo additū est in
cōclusione post canonicā monitionē iudicis decre=
to: qd̄ tn̄ nō respicit papā quē hec lex non ligat: vt.c.
significauit: vbi papa clericos inoluit maiori excōi=
cationē: q̄ excōicatis a papa participāt i diuinis ꝛc.
Concl'o.3. ¶ Cōclusio tertia. Cōicās cū excōicato maiori excōi
O catione scienter in crimine p quo talis excōicat̄: ea=
dē maiori excōicatione mulctat̄. Probat̄ hec cōclu=
sio per.c. nuper. de sen. excō. vbi dr̄ / ꝙ cōmunicans
sciēter nominatim excōicato in crimine ei cōsilium
impēdēdo/ auxiliū vel fauorē: rōne dānati criminis
delinquere videt̄ in eū q̄ dānauit: ab eo vel superio=
ri merito delicti erit absoluēdus: cū faciētē ꝛ cōsen=
tiētē par pena cōstringat. Et clarius in.c. si cōcubi=
ne.eo.ti. vbi dicit̄. Nō est dubium sentētia maioris
excōicationis inuolui: qui post latā sniam cōicant
in eodē crimine criminosis. Et intelligēda sunt hec
de auxilio/ cōsilio ꝛ fauore q̄ uibꝰ ꝯsentiūt ꝛ coope=
rant̄ crimini: puta sine quibꝰ crimē nō cōmitteret̄:
aut nō continuaret̄. ¶ Et dr̄ notāter in crimine pro

quo lata est excōicationis sentētia: qm̄ si cōicaret se=
cum in alio crimine p quo sententia excōicationis
non fuisset lata: lz peccaret: nō tn̄ incideret sentētiā
excōicationis maioris. Similr si cōicaret in crimi=
ne ante sniam excōicationis latā: vt dicit Panor. in
c. si concubine ꝛc. ¶ Conclusio quarta. Cōicans ex= Concl'o.4.
cōicato maiori excōicatione extra casus p̄dictos: si
ue in diuinis siue in hūanis casibꝰ nō cōcessis: inci
dit sententiā excōicationis minoris. Ista ꝯclusio sa
tis ptz ex iuribꝰ supra alleg. in.j. arti. in prima opi.
¶ Cōclusio quinta q̄ cū sequētibꝰ rn̄det ad sm q̄i= Concl'o.5.
tū. Cōicās excōicato excōicatione maiori in crimine P
mortali: aut in diuinis siue etiaz in humanis/ post
trinā monitionē vel in cōtēptū clauiū aut p̄cepti iu
dicis: peccat mortalr in casibꝰ nō exceptis. Illa cō=
clusio plures clausulas habet. Et est de mente oim
doc. Et pbat̄ quātū ad singulas. Quo ad primā: qꝛ
quicunqꝫ cōsentit mortali pctō siue suo siue alieno:
peccat mortaliter sm illud ad Rom.j. Qm̄ qui talia
agunt, digni sunt morte: nō solū qui ea faciunt/ sed
etiā qui ꝯsentiūt faciētibꝰ: sed qui cōicat excōicato
in pctō mortali: ꝯsentit pctō mortali: hoc em̄ est cōi=
cate mortali: ꝯsentire mortali: ꝯsilio/ auxilio vel fa=
uore: et in.c. nup. supra alleg. Et nō ponit̄ hic diffe=
rētia siue cōicet in illo mortali p quo lata est sentē=
tia: siue alio: qm̄ eadez est rō de ꝯi mortali: eo ꝙ ois
ꝯsensus in mortale est mortalis: lz non ois inducat
excōicationē maiorē: vt dictuz est. ¶ Quo ad scdam
clausulā/ scz ꝙ ois cōicās i diuinis peccat mortalr:
pbat̄ sm Tho. qꝛ ois talis facit ꝯ ꝯstitutionē prece
ptiuā directe. Qm̄ directe intēdit ecclesia phibens
cōionē cū excōicato phibere cōionem in diuinis: vt
dictū est. Itē excōicatus maiori excōicatione suspē=
sus est a diuinis: ꝛ immiscēdo se illis peccat morta=
liter: ꝛ sic cōicans ei in diuinis/ cōicat secū in morta
li. Et intelligitur ꝯclusio quātū ad illā clausulā de
cōione per cōsensum: qm̄ si cōicaret ei in diuinis vi
vel metu/ aut alia causa/ dolens cū se miscere diui=
nis: nō auderē asserere talem peccare mortaliter ꝛc.
¶ Quo ad tertiā clausulā/ scz in humanis post tri=
nā monitionē: probat̄: qꝛ talis pōt excōicari maiori
excōicatione: vt patet in.c. statuimus. in pbatione
scdē conclusionis allegato: sed nullus pōt excōicari
nisi pro pctō mortali: ergo ꝛc. ¶ Quo ad quartā/ scz
vel in contēptū clauiū: qꝛ q̄ ecclīam contēpnit xp̄m
ꝯtēnit/ eo teste Luc.x. Qui vos spernit/ me spernit.
¶ Quo ad quintā: vel cōtra p̄ceptū iudicis. Nā sm
Host. qui ꝯtra phibitionē iudicis siue sn̄aliter vel
specialiter factaz cōicat: mortaliter peccat: qꝛ p illa
cōione pōt excōicari maiori excōicatione: vt in.c. si
celebrat. de cle. excō. mi. qd̄ verū est premissa cano=
nica monitione. Et sic videt̄ quid intelligenduz est
post hmōi monitionē cōicans. Secus tn̄ est si cōicat
ꝯtra phibitionē canonis: tūc em̄ nisi ex ꝯtēptu agē=
ret: non peccaret mortaliter. Et hic est casus in quo
mitius agit̄ cū lege q̄ꝫ cuz iudice. ¶ Dicitur vltimo
in casibꝰ non exceptis: qd̄ intelligitur de casibus in
c. qm̄ multi.xj.q.iij. notatis. In talibꝰ enim cōican=
tes: nec peccant: nec excōicationē minorē incurrūt:
vt patet supra. ¶ Conclusio sexta. Sola frequentia Concl'o.6.
cōicandi in hūanis cū excōicato maiori excōicatio= Q
ne/ non inducit cōicanti pctm̄ mortale. Probat̄: qꝛ
venialiū frequētia: lz sit via quedā ꝛ preparatio ad
mortale: tn̄ sm se non est circūstantia mutās genus
pcti venialis: vt dictū est supra dist.xvj.q.v. Dicitur
notanter sola frequētia: qm̄ si accederet ꝯtēptus vel
ꝯtinacia: tunc bene mutat̄ genꝰ peccati. Et qm̄ fre=
quētia est signū: lz nō infallibile: cōtēptꝰ: qꝛ qui fre=
quēter agit cōtra monitionē legis vel ꝯsilij/ videtur
ꝯtēnere legē vel ꝯsiliū: ꝛ ipsam vel ipm̄ penitus non
curare: qd̄ nō est sine contēptu. Ideo quidā ponūt
inter casus quibꝰ cōicās peccat mortaliter: etiā fre=
quētiā: qd̄ intelligere opꝫ cū inclusione ꝯtēptus ꝛc.
¶ Cōclusio septima. Credēs firmiter per snā cōionē Concl'o.7.

sequi in alijs contēptū clauiū: et nihilominus cōicās
excōicato: non excusat a mortali pctō. Hec est sentē-
tia sancti Bonauē. Et pbat: q2 talis scandalizat po-
pulū et primū actiue: q2 scdm suā cōsciētiā dat occasio
nē pcti mortalis: puta cōtēptus clauiū: et p cōns pec-
cat mortaliter: etiā si scdm veritatē rei non scādaliza-
Conclu. 8. ret: qm̄ qui agit cōtra cōsciētiā edificat ad gehēnā.
¶ Conclusio octaua probabilis scdm opinionem do-
ctorū vtriusq3 iuris diuini pariter et humani. Com
municans excommunicato maiori excommunica-
tione in casibus non exceptis: neq3 in superioribus
conclusionibus expressis: nō peccat mortaliter: sed
tātum venialiter ratione huiuscemodi communio-
Conclu. 9. nis. Ista conclusio satis deducta est in secunda opi.
in. j. ar. recitata. ¶ Conclusio vltima. Cōmunicans
cū excōicato minori excōicatiōe: neq3 peccat: neq3 ex-
cōicationē incurrit regulariter ex hac participatiōe
Hec cōclusio p3 quo ad primā partē q2 nō peccat: q2
sic cōicādo nō facit cōtra phibitionē pceptū vel cō-
siliū. Pro secunda parte patet: q2 excōmunicatio nō
trāsit in tertiā personā. Excōicatio em̄ minor exclu-
dit a perceptione sacramentorū: non a cōmunione
hominū: vt supra dictū est: et in. c. qm̄ multos. xj. q.
iij. in quo dicit' Gre. vij. Apostolica auctoritate sub-
trahimus ab anathematis vinculo illos qui cōmu-
nicant cum illis / qui excōicatis cōicāt. Et accipitur
Articu. 3. anathematis improprie scdm glo. pro simplici excom
Dubiū. 1. municatione minori. ¶ Quantū ad tertiū articulū
R dubitatur primo quis sit effectus excommunicatio-
nis minoris &c. Respondet qd̄ principalis eius effectus
est separatio a perceptione sacramentorum: ita q2 si
percipit sacramenta: peccat mortaliter: non tamen
incidit irregularitatem / neq3 separat a collatione
sacramentorum. Ita qd̄ licet conferendo sacramen-
ta peccet: non tamen carent sacramēta ab eo colla-
ta suo fructu. Secundus effectus / quod non potest
eligi ad aliquam dignitatē ecclesiasticam: nisi igno
retur eius excōicatio ignorātia pbabili: non crassa
aut supina: potest tamen eligere: et omnia que sunt
sue iurisdictionis (si quam habet) exercere. oīa hec
in. c. si celebrat. de cle. excōi. mini. Itē non excludit
a diuinis: nisi dūtaxat a perceptione sacramētorum
Unde non prohibetur intrare ecclesiam: neq3 orare
cum alijs: neq3 audire missam: sed celebrare aut eu-
charistiā sumere prohibet scdm cōmuniorē opi. doct.
Item non prohibetur a cōione hoīm in actibus le-
gitimis neq3 actiue neq3 passiue: vt in. c. audi. et. c. ad
Dubiū. 2. mensam. §. euidenter. xj. q. iij. &c. ¶ Dubitatur secun
S do quomodo excōicatus maiori excōicatione vitari
debet: vt caueatur excōicatio minor. Solutio huius
dubij patet ex premissis. Naz in primis vitādus est
participans in crimine. Scdo in diuinis: vnde si in-
trat ecclesiā tempore diuinorū debet eijci: si nolue-
rit exire: debent clerici cessare donec exierit. Et simi
liter celebrās si nō incepit canonē: quo incepto pro-
cedere debet vsq3 ad sumptionē inclusiue: et postea
cessare: ac cōionem et cōplenda in armario aut loco
secreto complere. Tertio in actibus legitimis hu-
manis scdm distinc. supra positas. Multa particula-
Dubiū. 3. ria hic tractant canoniste: que hic omittuntur causa
T breuitatis &c. ¶ Dubitatur tertio: cum precepta su-
periorū nō ligāt nisi subditos suos: vn̄ est q2 omnes
Christiani excōicationem ab epō tenentur vitare: et
nisi vitauerint incidunt in excōicationem minorez?
Respondetur breuiter qd̄ nō vitātes excōicationem
ab inferiori iudice: puta epō particulari incurrunt
excōicationē minorē: nō auctoritate propria iudicis
inferioris / saltē nō sui subditi: sed auctoritate iuris
siue legislatoris vniuersalis. Nam ipso iure cōicās
excōicato maiori excōicatione a quocunq3 fuerit ex-
communicatus: minorē excōmunicationē incurrit:
vt patet ex supra allegatis. Lz em̄ iudex particula-
ris possit subditum suū excōicare / excōicatione mi-
nori: raro tamen hoc practicatur: sed frequenter hec
excōicatio inciditur ipso iure. ¶ Dubitatur quarto: Dubiū. 4
vtrum metus mortis / aut alterius magni mali / ex- U
cuset participātē in diuinis cū excōicato maiori ex-
cōicatione a mortali. De hoc videntur esse opinio-
nes quas recitat Panor. in cap. sacris. de his que vi
metusve cau. fiunt. Nam Hostien. videtur dicere
qd̄ nō: per. c. sacris. vbi dicitur qd̄ metus non exclu-
dit prorsus culpā: sz attenuat. Cuius ratio assigna-
tur: q2 pro nullo metu debet quis peccatum morta-
le incurrere: presupponit igitur decretalis illa quod
cōicans excōicato tali peccet mortaliter: et cōiter ex-
ponitur de cōmunicante in diuinis: vt supra dictuz
est in primo articu. ¶ Alia est opinio Hugo. et Guil.
quam multi sequuntur. Joā. in sum. confes. Ange. et
Baptista distinguentes de metu. Aut est metus ca-
dens in constātē virū: aut non. Si primū: excusat a
peccato. Si secundum: nō excusat simpliciter a toto
vt non peccet mortaliter: sed a tanto. i. qd̄ nō sit tan-
tum / quantum esset: si nullo metu inductus fuisset.
Et consequenter dicunt qd̄. c. sacris. intelligendum
est de metu non cadente in cōstātē virū: vel de par-
ticipante in crimine: ibi metus nullus excusat. Sed
videtur qd̄ illa distinctio nō sufficiat: quoniā aut in
casu participare in diuinis &c. est peccatum: vel nō.
Si secundū: non oportet recurrere ad metū: siue em̄
timeat: siue non: in casu illo non est peccatū. Si pri-
mū: tunc metus ppter quē participat non est metus
cadens in constantem virū: q2 vir constans propter
nullum metum peccat: cum peccatū sit maximū ma
lū excedens oē malū tēporale: vir aūt cōstans nō est
qui eligit maius malū ppter euitare minus maluz
id est non eligit peccare ppter euitare mortē tpalē.
¶ Oportet igitur videre: vtrum participare in diui-
nis sic excōicato: in hoc casu sit peccatum mortale
vel non. Et ad huius inuestigationē inquirendū est
qua lege prohibitum: an scz diuina vel humana. Si
humana: tunc in casu nostro non ligat. Tum: quia
a lege humana prohibente cōmunionē non ligat in
necessitate per capi. qm̄. xj. q. iij. nulla autem maior
necessitas / q̄3 necessitas fugiendi mortem imminē-
tem. Et si propter necessitatem famis tollende: licet
cōicare excōicatis: quantomagis propter necessita-
tem euadendi mortem imminentem. Tum: quia ec
clesia non potest aliquem obligare sub pena excom
municationis aut peccati mortalis: vt nec metu
mortis: nec perditionis rerum communicet excom-
municato. Cuius rationem assignat Ockam in suo
dialogo par. j. lib. vij. cap. lviij. q2 ad illa que sunt su-
pererogationis: vel que excessiue grauia dinoscun-
tur: et ad que quis nec iure diuino: nec naturali: neq3
spontanea volūtate obligatur: non pōt ecclesia (etiā
de plenitudine potestatis) fideles arctare regulari-
ter. Hec em̄ est causa quare ecclesia nō pōt Christia-
nos ad votum castitatis arctare: q2 vt lex sacra dicit
castitas suaderi pōt: imperari non pōt. Silr ecclesia
non potest Christianos cogere religionem intrare:
quia hoc supererogationis est. Sic etiā ad excessiue
grauia nō pōt arctare: ne de prelatis hec pcipienti-
bus dicat illud Matt. xxiij. Alligāt onera grauia et
importabilia. et imponunt in humeros hoīm: digito
aūt suo nolunt ea mouere. ¶ Et dictū est regulari-
ter: q2 ex causa et pro culpa ad talia posset aliqs obli
gare. Queadmodū aliquibus p culpa pcedente ma-
trimoniū interdicitur: et aliquos etiam in monaste
rijs statuit esse retrudendos. Cum ergo mortē susci
pere: et res suas amittere: et grauia tormenta subire
et consimilia: sint inter excessiue grauia computan-
da: ecclesia per nullā cōstitutionem pōt regulariter
christianos in aliquo casu / in quo ad hmōi nec per
legē diuinā: nec per legē nature / neq3 per voluntatē
spontaneam obligantur cōstringere. Sed si ad non
cōicandum in diuinis cū excōicato minori excōica-
tione christiani nullo pdictorū modorū sunt astri-
cti: ecclesia regulariter quemlibet ad non cōicandū

taliter excōicato sub pena excōicationis et peccati mortalis:in casu p̄missō nullatenus poterit obligari. Si vō cōicari excōicato in diuinis est ꝯ legē diuinam:tunc nullo modo(etiam non pro morte vitanda)est transgrediendum. Sicut pro vita conseruanda non est fornicandū:nec innocēs occidendus. Et qd sic diuina lege vel naturali prohibitū est:ibi pōt ecclesia grauissimā penā transgrediētibus infligere:et ad obseruandum preceptum legis diuine vel nature catholicos obligare. Ubi autem(vt dictum est)non est nisi p̄ceptū humanū ex causa rationabili non voluntaria:non potest ad obseruandum tale preceptum catholicos sub graui pena arctare/quin saltem pro morte vitanda pōt quis tale preceptum pretergredi. In tali enī casu epikeia interpretatur legem humanam non esse seruandā in tali casu seu sensu/sicut verba sonare prima facie videntur:sicut supra allegatum est. Beatus Bonifacius archieps Mogūtinus iuramentum suum qd prestitit de non cōicādo hereticis/interpretatus fuit:quā interpretationē papa zacharias approbauit. ¶ Modus itaq̄ hui⁹ questionis an pro vitanda morte liceat cōicare excōmunicato in diuinis:in hoc consistit. Utrū huiusmodi communio sit prohibita lege diuina vel tātum humana. Et circa hoc sunt opi. Ockam tenet quod hec communio sit p̄hibita lege diuina:quod sic s̄m eum probari pōt. Nā excōicatus eo qd ecclesiam audire contemnit:ab ecclesia separatus est:et tanq̄ ethnicus a fidelibus habēdus. Matth. xviij. ergo in ecclesiasticis actibus(quales sunt sacramētorum ministrationes)excepto in necessitate baptismo/vitari debet. Tenet consequentia:quia in diuinis fidelium et ethnicorum infidelium idololatrarum/nulla potest esse communio. Que enī conuētio Christi ad Belial. Aut que pars fidelis cum infideli? Quis autem consensus tēpli dei cum idolis. ij. ad Corin. vj. Nō debet ergo actus illos:qui tantū in ecclesia rite fieri p̄nt ⁊ p̄prij sunt ecclesie:in qua tantū effectū suū habēt:explere qui est extra ecclesiā/qualia sunt sacramenta ⁊ cetera diuina ministeria:ad q̄ etiā in primitiua ecclesia cathecumini nō admittebantur. Item cū excōicati indigne tractāt diuina:qꝛ contra dn̄m s̄m illud Matt. xij. Qui non est mecū:ꝯ me est:qui eis cōicant in his:cōicant in eo qd agūt contra legē diuinā:⁊ per ꝯ̄ns ipsi peccāt in legē diuinā:qꝛ faciēs ⁊ consentiēs pares iudicātur:ad Rom. j. Et ideo cōmendat excellēter beat⁹ Greg. sanctum Hermigaldum regē:qui elegit sustinere martyrium magis q̄ ab Arriano suscipere eucharistiam:vt habetur. xxiiij. q. j. c. vlt. qd vtiq̄ cōmēdabile nō fuisset si susceptio sacramenti ab heretico/contra diuinaꝫ legē nō fuisset ⁊c. ¶ Alia est opinio baptiste in summa sua:excōicatio. vj. vbi dicit qd cōicans excōicato etiā in diuinis metu mortis/nō peccat:nec minorē excōicationē incidit. Et fundat hoc dictum in eo qd participatio in diuinis p̄hibita est lege humana que nō ligat in tali necessitate. Prime opinioni applaudere videntur cōiter doc. qui concorditer dicūt cōicantem cū excōicato in diuinis peccare mortaliter:nullā causam excipiētes:qd verū nō esset nisi sic cōicans ageret cōtra legem diuinā ⁊c. ¶ Dubitatur quinto. Utrū excōicatus excōicatione maiori/peccet cōmunicādo alijs. Respondetur qd sic siue cōicet nō excōicatis:siue cōicet alijs excōicatis:naꝫ in. c. illud de clerico excōicato ministrante. dicit Inno. Excōicatū non vitare multomagis q̄ nō vitari periculosum existit:non vitare liquide(cū in eo sit excōicatus)sine delicto nō pōt:sed cum ex alijs pēdeat sine suo delicto poterit non vitari. vbi Panor. Excōicato prohibetur cōmunio actiua ⁊ passiua. Uñ grauiter peccat excōicatus cōicando alijs:qꝛ videtur cōtēnere excōicationē:⁊ vsurpare cōmunionē sibi interdictā. Et hoc puto verū:nisi in casibus in quib⁹ alij licite ei possunt cōicare:vt pater excōicatus non

Dubium. 5 Y

z

peccat nutriēdo filiū/vxorē/⁊ familiā:qm̄ cōicare est relatio equiparantie:et ideo nō posset licite cōicare quis excōicato in casu:nisi etiā excōicatus posset in eodē casu sibi cōicare:sicut ergo qs pōt debitū suū petere ab excōicato sine pctō:sic pōt excōicatus reddere sine pctō. Item:pōt audire verbū salutis in publico et priuato sine pctō:⁊ tñ hoc faciendo cōicat ei qui secum participat ⁊c. ¶ Dubitatur sexto de absolutione:quis hꝫ absoluere excōicatū. Respondet qd in foro penitētie nullus pōt absoluere nisi sacerdos quia potestas clauiū/a qua p̄cedit hm̄oi absolutio:non datur nisi sacerdotibus. In illo enī foro nullus absoluitur ab excommunicatione:nisi absoluatur a pctis. Manēte enī peccato manet etiam excōicatio quoad deum. Solus autē sacerdos absoluit a pctō. Sed loquendo de foro exteriori et iudiciali quoad ecclesiam:dicit primo:q̄ ab excōmunicatione minori pōt absoluere quilibet sacerdos:qui pōt excōicatum minori excōicatione absoluere a peccatis:siue sit sacerdos proprius ordinarius/siue commissari⁹ Et hoc si fuerit excōicatus a iure:si vero ab homine sic absolui debet a suo excōmunicatore:vt dicit Ric. Scd̄o dicit q̄ excōicatus maiori excōicatione a iure non a iudice:vbi conditor canonis absolutionē sibi vel alteri non reseruauit:potest similiter absoluere sacerdos p̄prius:eps vel curatus:qui pōt absoluere a peccato pro quo lata est sententia excommunicationis a iure s̄m communē opi. theol. licet quidam canoniste contrarium sentiant. Et est satis clarus tex. in. c. nuper. de senten. excō. Excōmunicatus autem a iudice vel hoie ab eo vel suo superiore a quo excōicatus est/absolui debet:nisi ad eū esset difficilis accessus:tunc accepta iuratoria cautione de parendo iudici/posset absolui ab epō vel p̄prio sacerdote:ad hoc dictū. c. nuper. ⁊ non impedit si excommunicato:nō sit sacerdos:qꝛ qui in aliquo foro potest ligari:in eodem potest ⁊ absolui. Talis autē sic absolutus in foro ecclesie exteriori:nihilominus est absoluendus a peccatis a suo sacerdote. ¶ Est etiā aduertendum/q̄ excōicatus pluribus excōicationibus potest ab vna absolui:alia nihilominus eū ligāte hoc est separāte a cōione sacramētorū ⁊ hoim. Donec enī ab oibus excōicationib⁹ absoluat:separatus est ab vtraq̄ cōmunione. Et loquor de excōicatione maiori:⁊ de hoc supra habitū est. q. ij. huius distin. In articulo tñ mortis sicut a quolibet peccato:ita etiam a qualibet excōicatione potest peccator excōmunicatus absolui:saltē a nō excōicato maiori excōicatione nec suspēso. ¶ Et dr̄ maiori excōicatione:quia excōicatio minor non impedit:possunt enī duo ambo excōicati minori excōicatione se mutuo absoluere:vt habet in. c. duobus. de senten. excō. ⁊c. ¶ Dubitatur vltimo vtrū quis pōt absolui inuitus. Rn̄detur post Rich. qd excōicatus a iure non potest absolui inuitus:qꝛ cū voluntarie fecit illud cui excommunicatio annexa est ipso iure aliquo modo ex cōicatus est sua voluntate:quia volens antecedēs/vult virtualiter ⁊ cōsequens. Et ideo sine sua voluntate ⁊ requisitione non potest absolui. Et si nō vult absolui:ideo vt plurimum non vult:qꝛ manere vult in crimine/cui annexa est excōicatio:sed manens in crimine/manet in annexa excōicatione:⁊ de hac excōicatione intelligēdum est. c. dānationis sententiā. xxiij. q. ij. vbi dr̄. Dānationis sniam quicunq̄ meretur accipere:si in suo sensu voluerit permanere:nullus relaxare poterit. Excōicatus vero a iudice si de facto absoluit inuitus tenet absolutio:qꝛ sicut inuitus pōt excōmunicari:ita ⁊ absolui. Et sicut absens potest excōicari per literas:ita potest absens absolui sic si iudex iniuste excōmunicat:debet etiam nolentem absoluere siue sniam relaxare. Si vero iuste excōmunicatus est:nō debet inuitus absolui:nisi forte in casu in quo indervideret q̄ illa absolutio esset magis medicinalis aie cōtumacis/q̄ eius excōica-

Dubiū. 6. AA

Dubiū. 7. BB

tio: ⁊ ꝙ non esset magis preiudicialis saluti cōmunitatis. Excommunicatio enim licet infligatur/ vt medicina ad corrigendū cōtumacē: infligit tamen etiam in terrorē aliorū: ⁊ ideo si alij per absolutionē inuiti redderent ad cōtēnendū excōicationē proni: absoluēdus nō esset: quia bonū cōe preferendū est singulari. Multi casus spāles in hac materia tractandi forēt: qui magis ad canonistas pertinēt. Ad theologū pertinet nosse principia ex qbus conclusiones demonstrant canonistarū. Et tantū de hac distinctione.

Distinctio. xix.

Ostꝗ̄ onsum est ⁊c. Egit magister dist. precedēti de ptāte clauiū quantū ad obiectū circa quod versat: in hac dist. xix. agit de eadem quantū ad ministrū cui dat. Et summatur sentētia text⁹ per. tres subiectas cōclusiones. ¶ Prima. Quāuis solis/ non tn̄ oibus presbyteris tradit in sua ordinatione clauis scientie seu discretionis. Secūda pars nō tenet a doctorib⁹: nisi limitetur ad dignā receptionē ac traditionē clauis scie: que nō est sciētia actualis/ neqꝫ habitualis: sed auctoritas discernēdi que pōt stare sine actuali cognitione: vt dictū est. q. j. dist. xviij. Et sic intelligendus est magister in hac cōclusiōe ⁊c. ¶ Secūda cōclusio. Claues ligādi ⁊ soluēdi cuncti sacerdotes recipiūt in sua ordinatione: sed soli aplice vite et doctrine imitatores has recte tenēt atqꝫ digne. ¶ Tertia cōclusio. Hi sacerdotes maledictionē incurrūt qui viuificant mortua: ⁊ ea mortificat que corā dn̄o viuūt. Has cōclusiones magister latius ꝓsequit in textus continuatione ⁊c.

Questio vnica.

A

Trum cuilibet et soli euāgelico sacerdoti cōferant claues in susceptione sacerdotij. ¶ Questio hec cōsueto more tribus absoluet articulis. Primus: terminos declarabit. Secūdus: per ꝯclusiones ad qōnis titulū respōdebit. Tertius: mouēda dubia appropriatis solutionib⁹ terminabit. ¶ Quantū igit ad primū articulū: quia multa de clauib⁹ dicta sunt dist. p̄cedenti que hic presupponunt: ideo breuius p̄cedendū est. Unde rememorādū ꝙ licet fm̄ Pet. de pal. dist. presenti. q. j. arti. j. cōclu. ij. duplex sit clauis/ iurisditionis scꝫ ⁊ ordinis. Jurisditionis requirit materiam subiectā sicut dn̄s seruū. Clauis vero ordinis qua peccata soluunt vel retinent: nō semper habet materiā in actu: vt supra tactū est: hic dicēda tn̄ intelligēda sunt de claue ordinis. ¶ Secūdo notādū: ꝙ duplex est sacerdos: legalis scꝫ ⁊ euāgelicus. Legalis est sacerdos vete. testa. qui licet ⁊ ipse mediator fuit inter deū ⁊ populū orationib⁹ suis ⁊ sacrificijs: que ipsi deo obtulerūt ex donarijs populi: quorum rit⁹ ⁊ officiū describit Leuit. per totū: principale tn̄ eoꝝ officiū: vt Rich. ait: fuit precipue respectu clausionis ⁊ apertionis legalis templi/ ⁊ oblationis sacrificioꝝ/ ⁊ sacramētoꝝ legaliū/ indicādo hoies esse mūdos vel immūdos/ immūditijs legalib⁹: ⁊ respectu mūdationis irregularitatū legaliū. Euangelic⁹ vero est qui ex traditione epi accipit in sua ordinatione potestatē super corpus Christi verū in altaris sacrificio ꝯficiendū/ offerēdū ⁊ populo dispēsandū. Et super corpus Christi mysticū ad membra huius corporis incorporādū/ purgādū/ a peccatis absoluendū/ ⁊ ad satisfactionē ligādū/ ac per hoc regnū celorū dignis aperiēdū ⁊ indignis claudēdū: et ad sacramēta specialia dispēsandū. ¶ Tertio notādū/ ꝙ aliud est habere claues/ ⁊ aliud habere vsum clauium. Claues habēt quicūqꝫ habēt auctoritatē absoluendi ⁊ ligandi: ac inter dignū ⁊ indignū discernendi: licet nō habeāt sibi subiectos in quos auctoritatē/ ⁊ potestatē hanc exerceāt. Usum vero clauiū habēt qui dictam potestatem habēt: ⁊ etiam habēt subiectos sibi in quos hmōi potestatem exerceant.

Arti. j. Nota. j.

Nota. ij. B

Nota. iij.

¶ Quibus breuiter premissis/ sequunt cōclusiones pro arti. ij. ¶ Cōclusio prima. Claues ordinis ⁊ celestis regni nō fuerūt collate sacerdoti legali. Hec cōclusio est Pet. vbi supra. q. ij. arti. j. et probat: nam vt dictū est dist. xviij. q. j. Clauis est qua ecclesiasticus iudex excludere dꝫ ligādo indignos a regno celorū: aut soluēdo dignos recipere ad regnū celorum/ sed ante aduentū Christi non poterat aliquis recipi ad regnū celorū: cū vsqꝫ ad solutionē precij per passionem Christi/ aditus regni oibus fuit clausus: ideo ante Christi aduētū nō fuit clauis aperiēdi regnū. ¶ Preterea per claues dat potestas sacerdotib⁹ per ministeriū sacramēti penitētie remittere peccata: et tenere modo supra dicto: vt habet Jo. xx. Sed apud sacerdotes vete. testa. nō fuerat talis potestas: nam per sacramēta que ipsi ministerialiter ministrabāt: nō ꝯferebat gratia: neqꝫ remittebat culpa vi sacramentorū: ergo apud eos nō fuere claues de quibus nunc sermo. ¶ Uerū fuit quorūdā opinio: vt recitat sanct⁹ Tho. ⁊ sanct⁹ Bonauē. ꝙ claues fuerūt apud sacerdotes vete. testa. sed imperfecte ⁊ semiplene et inchoatiue: quia ⁊ ipsi poterāt imponere penā pro peccatis ignorātie legis veteris. Jn lege aūt euangelica sunt perfecte: quia sacerdotes noue legis/ nō solū imponūt penā cōfitētibus: sed etiā aliqd pene remittūt virtute clauium. Sed opposita opinio fm̄ quā posita est cōclusio/ est probabilior: quam cōiter sequunt doctores: ꝑpter rationes ad cōclusionē adductas: neqꝫ sunt inchoatiue in vete. testa. sed bene figurate/ sicut ⁊ alia sacramēta noue legis. ¶ Cōclusio secūda. Cuilibet sacerdoti in susceptiōe ordinis sacerdotij cōferunt inseparabiliter claues regni celestis. Jsta conclusio habet tres partes. Prima/ ꝙ cuilibet sacerdoti tam bono ꝙ̄ malo ꝯfert potestas clauiū. Secūda pars/ ꝙ claues he cōferuntur in collatione ordinis sacerdotij. Tertia pars/ ꝙ cōferuntur inseparabiliter ab ordine: ita ꝙ manente sacerdotio/ manet et potestas clauiū: et quia sacerdotiū amitti nō potest/ sicut nec character deleri: ideo potestas clauiū cōfertur inamissibiliter. ¶ Primū probatur: quia cui datur qd̄ maius est: ei regulariter nō negat quod minus est: sed maxima potestas possibilis viatori est potestas cōficiendi corpus Christi verū. Et hec indifferēter cōfertur omni sacerdoti in susceptione sui ordinis/ tam bono ꝙ̄ malo. Hec enim a Christo fuit collata tam Petro/ ꝙ̄ Jude: cum dn̄s ad oēs (quos in cena cōicauerat) dixit. Quotiescūqꝫ feceritis in meam cōmemorationē ⁊c. Ad idem est est magister in textu: adducēs auctori. beati Hiero. super Matth. xvj. et Augu. in lib. questionū noui et vete. testa. quas vide in textu. ¶ Secūda pars probatur: quia sicut oibus suscipiētibus ordinē sacerdotalē in sua cōsecratione dicit. Accipe ptātem offerēdi eucharistiā pro viuis ⁊ mortuis: ⁊ simul tradit signum sensibile ab epo: calix cum vino et pane: ita ordinator eps ponēs manus super caput singulorū dicit. Accipite spiritū sanctū: quorū remiseritis peccata/ remittuntur eis ⁊c. Per primū datur potestas cōficiēdi corpus Christi verū: per secundū potestas remittēdi ⁊ retinēdi peccata/ que est ptās clauiū ⁊c. ¶ Preterea: si aliquib⁹ sacerdotibus nō daret ptās clauiū: maxime malis ab ecclesia p̄cisis: puta excōmunicatis ⁊ hereticis: sed hoc nō: ergo. Cōsequētia nota cum maiori: quia alia ratio seu impedimentū suscipiēdi potestatē clauium assignari non potest: nisi malitia sacerdotis: aut eius precisio ab ecclesia. Minor probat post sanctū Bonauen. nam dn̄s potestatem in subditos (maxime spiritualē) noluit auferri a malis prelatis. vnde Matth. xxiij. ait. Super cathedram moysi sede. ⁊c. Tales autem fuerūt mali

Arti. ij. Conclo. j. C

Conclo. ij. D.

propter quod dñs eis ve eternũ imprecat ibidem: voluit ergo dñs obedientiã et reuerentiã exhiberi malis: sed nõ est obediendũ necessario/ nisi habẽti potestatẽ. ¶ Preterea potestas clauium est gratia gratis data collata a deo: nõ ad perfectionẽ persone cui datur: licet ad vtilitatẽ ecclesie ꝓpter quam datur: ⁊ hec compatit secũ iniquitatẽ in eodẽ subiecto: secus de gratia gratũ faciẽte: ⁊ ideo iniquitas sacerdotis nõ impedit collationẽ clauiũ. Itẽ claues dantur sacerdoti ad vtilitatẽ ecclesie: sed si darẽtur solis bonis sacerdotibꝰ: cũ nemo scit de se (⁊ minus de alijs) vtrum sit bonus ⁊ iustus: nemo scire posset probabiliter: an esset ligatus aut absolutꝰ. Ex quo sequeret dubitatio ⁊ perplexitas maxima in ecclesia dei: que est cõtra bonã institutionẽ ecclesie: que fundari debuit in fundamentis veritatis eterne. Nec impedit ꝙ nõ est euidẽs certitudo: an soluens et ligãs sit sacerdos: cum hoc nullus euidẽter scire potest de se/ neqꝫ de alio: nullus enim euidẽter scit intẽtionem ordinatoris in ordinando. Item vtrum ordinator fuerit eps: ⁊ vtrum ordinatus fuerit baptizatus ⁊c. que tñ omnia requirunt ad hoc vt conferat potestatẽ clauiũ: qm̃ licet hec euidẽter sciri nõ possunt euidẽtia naturali: que est in sciẽtia proprie dicta: possunt tñ sciri euidẽtia morali et probabili: ⁊ illa sufficit in proposito: sed de sanctitate ministri que consistit in interioribꝰ anime (⁊ facillime pene per singula momẽta mutari potest) quia septies in die cadit iustus. Ideo de illa modica vel nulla probabilitas haberi potest: ⁊ ita fluctuarent omnia in ecclesia si iniustis hec potestas subtraheret. ¶ Tertia pars cõclusionis probat: quia potestas clauium fundatur in charactere sacerdotali: vt dicet infra xxiiij. et xxv. dist. Character autem est indelebilis: vt supra dictum est dist. vj. q. ij. Ideo ⁊ potestas clauium indelebiliter ⁊ inseparabiliter adheret ordini sacerdotali. Item quibus dixit dñs in cena. Hoc facite in meam cõmemorationẽ: per hoc ordinando eos sacerdotes: his dixit in die resurrectionis. Accipite spiritũsanctũ: quorum remiseritis peccata ⁊c. dando per hoc potestatẽ clauiũ: sed potestas conficiendi a sacerdote ꝗdiu fuerit in humanis auferri nõ potest (sicut nec character deleri) qui si intendat consecrare in materia debita vtens ecclesie forma: vere cõsecrat/ siue fuerit hereticus degradatus vel excõicatus: aut alˀs qualitercunqꝫ prohibitus: ergo eadẽ ratione nõ potest auferri potestas soluendi et ligandi. ¶ Preterea: nisi sic: tunc si hereticꝰ aut excõmunicatus recõciliaret ecclesie: nõ posset in materia sibi subiecta habere vsum clauiũ: nisi de nouo daretur sibi potestas clauiũ: sed cũ illa non datur/ nisi in collatione ordinis sacerdotalis: vt dictum est: sequitur ꝙ vel post recõciliationẽ non posset habere clauium potestatẽ in subiectã materiã. Uel ꝙ esset reordinãdus: qꝛ potestas clauiũ nũꝙ reddi posset nisi de nouo ordinaret. Secundũ est impossibile: qꝛ ordo est sacramentũ initerabile. Primũ est contra ritũ ecclesie. Sequit ergo ꝙ excõicatus precisus ⁊c. non perdit seu priuatur potestate sua clauiũ: sed ea vt prius/ post recõciliationẽ vtitur sine noua collatione: licet perdat eorum vsum siue executionẽ: de quo post ⁊c.

Conclo. 3. E

¶ Cõclusio tertia. Solis sacerdotibus/ ⁊ nõ alijs tradunt claues scientie ⁊ potestatis. Pro intellectu huius conclusionis rememorandũ est ex dictis preceden. dist. q. j. ꝙ clauis sciẽtie non est habitus sciẽtie: neqꝫ scientia actualis: vt videt magister sentire: sed auctoritas discernẽdi inter dignum ⁊ indignũ in foro penitẽtie que esse potest in idiota: ⁊ ea carere potest eruditissimus. Quo premisso probat conclusio: quia clauis principalis scꝫ potestatis/ non datur nisi sacerdoti in sua ordinatione/ vt ostẽsum est cõclusione precedẽti ⁊c. ergo ⁊ clauis minus principalis/ scꝫ scientie que ordinat ad clauem potestatis. Tenet cõsequẽtia: quia frustra daretur minus principale ordinatũ ad principale: vbi nõ daretur principale. Frustra enim est instrumẽtũ causa principali nõ existẽte. Antecedẽs ostẽsum est in cõclusione secũda ⁊ eiꝰ parte. iij. Cuius ratio principalis est institutio diuina. Cõgruitatẽ vero ostendit Alex. parte. iiij. q. lxxxix. mẽbro. viij. arti. j. et post eum sanctꝰ Bonauen. qm̃ habẽs claues has/ debet esse mediator ⁊ recõciliator. Mediator inter deum ⁊ hominẽ. Recõciliator reducẽdo ad ecclesiã. Ad primum cõgruit offerre dona et sacrificia pro peccatis quibus deus placetur. Ad secũdũ cõgruit vt possit cõficere corpus Christi verũ: vt recte ⁊ ordinate valeat reducere reconciliando ad corpus Christi mysticum quod est ecclesia: valeat quantum potest ⁊c.

Conclo. 4. F

¶ Cõclusio quarta. Licet claues sciẽtie ⁊ potestatis abinuicẽ sunt distincte: tñ simul conferunt in sacerdotali cõsecratione. Primũ ptꝫ: et probat post Sco. quia dixit Christus pluraliter petro. Tibi dabo claues regni celoꝝ: non dixit clauẽ. Et probat ratione: quia possunt per potentiã dei absolutam separari abinuicẽ: ergo sunt distincte. Cõsequẽtia nota. Añs probat: quia sicut aliquis homo presidẽs põt alicui cõmittere auctoritatẽ cognoscẽdi in causa: nõ cõmittendo sibi auctoritatẽ sentẽtiãdi in ea (sicut frequẽter examen in causa alicui cõmittit: cui nõ cõmittit auctoritas sentẽtiãdi) sic posset alicui cõmitti auctoritas sentẽtiãdi sine cognitione cause: licet hec cõmissio nõ esset ordinata: qñ volũtas eius/ cui committitur/ esset obliquabilis. Sic ⁊ deus de potentia absoluta/ posset cõmittere auctoritatem discernẽdi sine auctoritate sentẽtiãdi. Et etiã auctoritatẽ sententiãdi habẽti voluntatẽ inobliquabilẽ sine auctoritate discernẽdi. De facto tñ vtrũqꝫ cõmittit cuilibet sacerdoti ecclesiastico complete ordinato ⁊c. qđ ideo addit: quia apostolis in cena data est potestas cõficiẽdi eucharistiã. Et post in die pasche cũ exufflans Christus dixit. Accipite spiritũsanctũ: quorũ remiseritis peccata ⁊c. dedit potestatẽ clauiũ: ⁊ tunc plena atqꝫ perfecta fuit eoꝝ sacerdotalis ordinatio. ¶ Secundũ probat: quia vtraqꝫ clauis (sciẽtie ⁊ potestatis) data est a Christo aplˀis in hoc verbo. Accipite spiritũsanctũ: quoꝝ remiseritis peccata ⁊c. vna scꝫ potestatis/ quasi ꝑncipalis explicite: alia quasi implicite: puta sciẽtie que est minꝰ principalis: cuiꝰ vsus est antecedẽs ad vsum rectũ alteriꝰ/ scꝫ ptãtis. Sic etiam eps ordinãdo in eodẽ signo sensibili/ scꝫ flatu: aut impositione manus super caput ordinãdi et verbo. Accipite spiritũsanctũ/ quorũ remiseritis ⁊c. confert ordinato vtramqꝫ clauem: nec potest inueniri alius actus signum sensibile: aut verbũ in ordinatione quo tradatur clauis scientie: sed in eo quo datur clauis potestatis: ex ꝯsequẽti ⁊ implicite datur illud sine quo nõ datur vsus eius/ iuxta regulam. Cui datur principale datur ⁊ accessoriũ. Et hec probabiliter dicunt: de quo latius infra cum de sacramẽto ordinis tractabit.

Conclo. 5. G

¶ Cõclusio quinta. Cuilibet sacerdoti tradit clauis potestatis respectu cuiuslibet peccatoris ⁊ peccati generaliter: non tñ dat cuilibet ex ordine vsus ⁊ executio respectu vtriusqꝫ indifferẽter. ¶ Pro intellectu huiꝰ conclusionis notãdũ ꝙ vsum ⁊ executionẽ alicuiꝰ potestatis negari alicui dupliciter põt intelligi. Uno modo sic/ ꝙ habẽs potestatẽ non possit licite vti ea. i. sine peccato: tñ si vtitur ea/ factũ tenet: licet vtendo peccet. Sic sacerdoti excõicato vel suspẽso negatur vsus siue executio celebrãdi ⁊ conficiẽdi eucharistiam: non quin si attentet in materia debita: cum intentione ⁊ forma instituta cõsecrare: vere cõsecrat ⁊ cõficit: licet sic cõficiẽdo mortaliter peccet: agens cõtra prohibitionẽ ecclesie. Sic epo excõicato aut titulũ nõ habẽti negatur executio ordinis: nõ quin ordinare possit: sed quia non potest licite: ideo etiam negatur executio ordinis et qui ab eo ordinat: saltem sciẽter/ nõ quin suscipiat vere ordinis characterem: et sit vere ordi-

natus:sed q: non põt licite/ et absq pctõ ministrare
in ordine suscepto pter ecclesie prohibitionem cui
reconciliatus recipit executionem sublata prohibi=
tione:siue noua cõsecratione siue ordinatione. Alio
modo negatur vsus et executio simpliciter:ita qd si
attentat/nihil facit: et irritum est sacramentum. Et
secũdũ hos modos posset esse duplex opinio de vsu
Opinio. H clauium. Una cui videtur consentire Durã. qd non
oẽs habentes potestatẽ clauiũ habent earũ vsum et
exercitiũ fm primũ modũ:ita qd tales si potestatem
clauium ligando vel absoluendo de facto exercent
vere ligant vel soluunt:lz hoc faciendo peccent. Et
posset pro hac opinione argui:nam ad effectum sa=
cramentalem siue ad veritatem sacramenti/sufficit
materia debita et forma. Intentio debita ministri
habentis potestatem sacramentum tale conficien=
di et dispensandi:sed omnia hec possunt concurre=
re in sacerdote executionem non habente. Ergo si
a tali peccator confessus absoluitur:quicunq fuerit
et a quocunq peccato confesso:est ibi sacramentum
vere et vera absolutio:nisi confitens esset fictus:in
quo casu absolutio esset nulla:licet verũ sacramen=
tum esset. Consequentia est manifesta:et maior sa=
tis patet ex diffinitione sacramẽti: et ei⁹ declaratiõe
tam generali q̃ speciali sacramenti penitẽtie supra
positis dist.j.q.j.et distin.xiiij.q.ij. Nam si preter illa
aliquid vltra requireret ad veritatem sacramenti:
illud exprimendum esset in eius diffinitione: alio=
quin foret diminuta. Minor probat: nam in sacer=
dote executionẽ non habente(exẽpli causa:ordina=
to ab heretico fm formam ecclesie siue excõicato)est
potestas clauis:et potest adesse materia.s.peccator
confitens sine fictione:et intentio absoluẽdi in tali
sacerdote proferente formam absolutionis secũdũ
ritum ecclesie. Si dicis/non est minister idoneus.
contra:est sacerdos habens characterẽ sacerdotalẽ
per quẽ sibi competit potestas absoluendi:nec phi
bitio ecclesie tollere potest ab eo: licet possit prohi=
bere ne vtatur potestate clauis:nihilominus si vta
tur cõtra prohibitionẽ ecclesie:vere facit qd inten=
dit:sicut celebrans contra prohibitionẽ ecclesie/ve
re celebrat/ordinat/baptizat/cõfirmat/inũgit/ma
trimoniũ ɔtrahit. Ergo etiã cõtra prohibitionẽ ab=
soluens vere absoluit:lz peccet hoc faciendo. Nam
phibitio ecclesie nihil potest mutare circa verita=
tem sacramenti: sicut et ecclesia ea neq instituere
potest:nec destituere:vt dictũ est supra distinc.j.q.j.
Sed in traditione huius potestatis/qua institutuz
est sacrm̃ penitẽtie:cũ dñs ait. Quorum remiseritis
peccata etc. nullũ sacerdotẽ:neq aliqd peccatũ ex=
cepit:ergo ptãtem hanc/ecclesia arctare nõ potuit/
cum sit sacramentalis:sicut potestas cõficiendi eu=
charistiã. ¶ Preterea in canone.xvj.q.j.adijcimus.
dicitur. Monachi autem:etsi in dedicatione sui pres
byteratus:sicut et ceteri sacerdotes baptizandi pre=
dicandi/et penitentiam dandi/peccata remittendi/
beneficijs ecclesiasticis perfruendi:rite potestatem
accipiunt:vt amplius et perfectius agãt ea que sa=
cerdotalis officij esse sanctorum patrum constitu=
tionibus approbantur:tamen executionem sue po
testatis non habẽt nisi a populo fuerint electi: et ab
episcopo cum consensu abbatis ordinati. Non ali=
ter prohibetur monachus. Et eadem ratione quili=
bet sacerdos non habens clauis executionem/po=
test dare penitentiam:et remittere peccata:nõ mi=
nus q̃ baptizare aut predicare. Et talis si attentat
vere baptizat et predicat:ergo et non habẽs execu=
tionem/si soluere attentat vere soluit:licet soluen=
do peccet. ¶ Preterea in canonibus in quibus irri=
tatur factum ab alieno episcopo:simul irritatur eo=
rum ordinatio sacramentalis:vt patet in.c. nullus
alterius.et.c.nullum.et.c.episcopum non debere.ix.
q.ij. Sed certũ est/q si tales attẽtãt cõferre ordines:
vere cõferũt ordines:ac eoꝝ executionẽ simpliciter:
ita qd si ordinati ab eos exequant act⁹ suorũ ordinũ:
puta celebrãdo/vere celebrãt:lz nõ licite:sz cũ pec=
cato:ergo necesse est intelligere illas clausulas irri=
tantes executionem. De executione primo modo di=
cta.i.de executione licita:et non de executione illici=
ta:et non de executione simplr scdo mõ dicta. Et ita
de potestate clauis:que est potestas absoluẽdi con=
fitentem:sicut de alia potestate ordinis.s.consecrã=
di/inũgendi/confirmandi/ordinãdi etc. De quo ex=
presse loquuntur cap. allegata. ¶ Sed non obstan=
tibus illis/est alia opinio cõmunis pene apud oẽs Opinio I
doctores:qd non oẽs sacerdotes habent executionẽ
clauis secũdo modo:ita q si tẽtarent soluere vel li=
gare in foro anime:non solũ peccarent/sed omnino
nihil facerent. Et ad hoc expresse est.c.oĩs. de peni=
ten.et remis.§.si quis.vbi dr. Si quis autẽ alieno sa=
cerdoti voluerit iusta de causa sua confiteri pecca=
ta:licentiam prius postulet et obtineat a proprio sa=
cerdote:cum aliter ipse illum non possit absoluere
vel ligare. Argumentum ad idem in.c.quod autem
in eo.ti. Unde in sacramento penitentie in quo con
fessor exequitur potestatẽ clauis:requiritur qd pec=
cator penitens sit ei subditus:non solum de necessi
tate ministri.s.vt licite exequat absoluendo:sz sim=
pliciter de necessitate sacramẽti:vt exequatur.i.ab=
soluat. Cuius ratio est:quia sacramentũ penitentie
est sacramentũ iurisdictionis in quo confessor cõsti=
tuitur iudex confitentis: et per hoc/quia sententia a
non suo iudice lata nulla est:oportet confitentẽ esse
subditũ confessori:et confessorẽ habere iurisdictio=
nẽ in eũ:p quã cõfitẽs sibi subijciat:nec sufficit sub=
iectio voluntaria. Sed hec requirit:et vltra hãc re=
quirit subiectio superioris cõfitẽtẽ cõfessori subijciẽ
tis. Cuius rationem assignat Pet.de pal. q: lz quili
bet in eo qd sui iuris est:in quo.s.nulli alteri obliga
tur potest se subdere cui voluerit:et cum dissidente
eligere arbitros quos voluerit vel inter se cõpone=
re. In his tñ in quibus obligatur alteri obedire te=
netur:et velit nolit/coram determinato iudice re=
spondere. Sicut de feudo vel delicto:ibi non potest
in extraneũ iudicẽ cõsentire:neq eligere nisi de licẽ
tia iudicis cui tenet in hoc obedire. Cum aũt ex or=
dinatione xpi oĩs Christianus subdit⁹ sit petro:cu=
ius cure subiecit omnẽ Christianũ:dicẽs ei specia=
liter, Pasce oues meas:qui etiã a Christo vocatus
est cephas.i.caput:quia voluit christus ecclesiã ha=
bere vnum vicarium vni⁹ veri capitis:qd ipse est:a
quo ceteri tenerent quicquid haberent. Ideo de eis
in quib⁹ Christianus subditus est petro scz in deli=
ctis sine licentia eius alteri se subdere nõ potest:sed
tenetur ad arbitriũ petri satisfacere/cui dictum est.
Si peccauerit in te frater tuus etc. Unde de peccato
mortali sine licentia et ordine petri non licuit alteri
confiteri. Hec sententia Pet.de pal. dist. presenti.q.
ij.arti.ij. Et fm hoc potest moderari responsio da=
ta in distin.xvij.q.ij.ad dubiũ quintũ vbi quesitum
fuit:vtrũ habens confessionale de eligendo cõfesso=
rem idoneum possit eligere sacerdotem non curatũ
et non habentem cure exercitium etc. Hoc vt dicit
Gerson in ecclesiastica potestate conside.v.rite sta=
tuit primus legislator Christus:hoc ecclesia sic elu=
cidauit et tradidit:ne confunderetur ecclesiasticum
regimen. Et ne hierarchicus ordo quẽ tradidit dio=
nysius:talem esse/ vt inferiora reducantur ad supre
ma per media turbaretur. Et sicut peccator non põt
subijcere se quantum ad peccata remittenda/nisi
secundum ordinationes Petri:ita in peccatis reser
uatis sedi apostolice/aut episcopo/non est subdit⁹ Responsio K
suo curato siue sacerdoti proprio. ¶ Per hec respõ
detur ad rationes alterius opinionis. Ad primam
concessa maiore/negatur minor. Unde dicitur quod
in proposito deficit materia debita: hec enim non
est peccator penitens/sed peccator penitens subdi=
tus duplici subiectione:scilicet voluntaria et supe=

rioās. Similiter sacerdos iurisdictionem non hābens/non est minister idoneus: quia non est index alicui⁹: ideo sententia sua qua ligare vel soluere nititur: nulla. Et vtrūq₃. s. idoneitas ministri: ⁊ cōgruitas materie p̄dicte: nō sunt ex institutiōe ecclesie: sꝫ christi sacramēta instituentis: ⁊ hāc ptāte clauium tribuētis: ⁊ iō hic nō operaṫ tm̄ ꝓhibitio ecclesie: sꝫ principali⁹ institutio christi. Et ꝙ ibi aliud adducit de aliis sacramētis. Dicēdū ꝙ non est par ratio: hoc em̄ est singulare in sacramēto penitentie: qđ solū est inter cetera sacramenta iurisdiciale: in quo minister iudex constituitur penitētis. Cuius differentie rationem Sco. assignat: quia cum christus sacramēta instituit ad salutē et vtilitatem ecclesie: eo mō instituit: quo magis profuerunt ecclesie. Nūc autem nō nocuit/ sed profuit ecclesie: ꝙ quicūq₃ sacerdos quēcunq₃ panem consecraret. Nocuisset autē si per collationem clauium in ordine quilibet sacerdos fuisset iudex cuiuscunq₃ penitentis: et potuisset (quantuncunq₃ prohibitus) exequi actum clauis: quia in hoc iste potuit alteri facere preiudicium cuius est subditus. Tolleretur etiam verecundia confitentis eligentis eum coram quo non erubesceret. Subiicerentur etiam peccatores periculo: cum eque sibi eligerent ignorantes ligare et soluere: sicut peritos. Presumitur autem quod iurisdictio non committitur nisi idoneis et peritis. Ad secundam dicendum qđ canones in contrarium allegati quibus copulatur potestas absoluendi/ potestas ordinandi/ ac cetera sacramenta ministrādi loquuntur de executione licita. Et similiter dicitur ad canones irritantes ordinationes factas ab episcopis alienis: irritant non quātum ad characteris impressionem et sacramenti veritatem: sed tantum quo ad licitam executionem: et quantum ad hoc locum habent in sacramento penitentie: immo magis in illo ꝙ̄ in ceteris: qm̄ alienus sacerdos attentans absoluere non suū: non solū non licite absoluit: sꝫ oīno nō absoluit.

Corol. ¶ Corollarie sequitur ex hac conclusione/ qđ potestas clauis non est potestas propinqua ad absoluēdum: sed remota. Patet: nā potestas ꝓpinqua actiua est: cui statim correspondet passiua in natura: et non impedibilis ad agēdum. Nūc autē ptās clauis nō hꝫ materiam siue subiectum in quod agat statiꝫ in natura: sicut potestas cōficiendi hꝫ panē ꝓ materia: que eoipso qđ panis est susceptiua consecrationis: nec indiget aliquo subiicienti: q₃ siue fuerit consecrantis: siue fuerit alterius: potest cōsecrari. Sitr potestas conficiendi data sacerdoti non est impedibilis per prohibitionē cuiuscunq₃: ⁊ ideo est potētia actiua ꝓpinqua. Nō sic de ptāte clauis: cui nō correspondet peccator penitens in natura: nisi sit subiectus nedū ꝓpria et volūtaria subiectione: sed etiā subiectione alterius potentie actiue puta superioris iurisdictionē tribuentis. Sitr etiā existente materia. s. peccatore subiecto/ potest tamē impediri per suspēsionem/ excōicationē/ siue casuum reseruationem: ꝑ que tollitur eius iurisdictio quātum ad illa respectu quorū suspēditur: ita qđ in illos agere: aut exercere ptātem non pōt. Est ergo potentia remota indigens alia potentia actiua: vt exeat in actū. Nō ergo simile est de potentia naturali et de potentia voluntarie cōcessa. Illa em̄ habet passiuum in natura: et potest in quodlibet passum eiusdē rationis. Ista aūt non hꝫ passum nisi per subiectionē alteri⁹ agētis superioris. Nec pōt in oīa peccata subiecti: sed tm̄ ꝫm limitationē superioris agentis. Et tm̄ de articulo scđo.

Artic. 3. Dubium. 1. ¶ Quantum ad tertiū articulū/ dubitatur primo cōtra primā partē scđe cōclusionis: qua dicit/ qđ cuilibet sacerdoti in sua ordinatione conferuntur claues. Nā malis sacerdotibus non confe runtur: nam in promissione clauium Petro Matt. xvi. Primo commendatus est a dn̄o dicente. Beat⁹ es simon bariona ⁊c. Et in Petro omnib⁹ promisse sunt ratione fidelis et bone sue cōfessionis: quā respondens nomine oīm aiebat. Tu es xp̄s filius dei viui. Et eiusdē. xviii. vbi oīb⁹ discipulis promisit claues/ dicens. Amen dico vobis: quecūq₃ alligaueritis super terram: erunt ligata ⁊ in celis ⁊c. premisit commissionem fraterne correctionis: que correctio fieri non debet nisi per eū qui immunis est a peccato/ in quo corrigere tenetur fratrem: iuxta illud Matt. vii. Eiice primum trabē de oculo tuo: et tunc videbis eiicere festucam de oculo fratris tui: ergo discipuli quibus daturus erat claues: boni erant et immunes a peccatis a quibus soluere debebāt: debebant autē soluere ab oībus generaliter: ad idem est verbum Aug. super locū allegatum Matth. xvi. Sicut dictum est iude. Pauperes semꝑ habebitis ⁊c. gerēti typū malorū: sic dictum est Petro. Tibi dabo claues regni celorū/ gerenti typum bonorum. Similiter Joan. xx. vbi date sunt claues in verbo. Quorum remiseritis peccata ⁊c. premisit insufflans. Accipite spiritumsanctū: quasi sine spiritusancto/ peccata remittere non possent. Ad idem plures auctoritates adducuntur a magistro in textu ⁊ soluuntur. ¶ Ad illa contra conclusionē adducta/ potest breuiter dici qđ intelligende sunt de digne suscipientib⁹ et digne vtentibus. Soli em̄ apostoli/ et eorum imitatores in fide et charitate digne accipiunt: ⁊ digne vtūtur: quo ad se. Mali ꝟo etsi indubitanter suscipiunt et vtuntur ad vtilitatem ecclesie: sed nō sibi: sicut nō datur eis propter se: sed ad edificationem ecclesie. ¶ Notandū tn̄ ꝙ propter adducta Jo. xx. c. Accipite sp̄m sanctū ⁊c. qđ vt docet magister in primo dist. xiiii. et sanctus Bonauē. dist. p̄nti. sp̄ussanctus dupliciter datur. Uno modo in dono tātū. Alio modo in seipso/ simul et dono: nō quin possit dari in seipso sine omni dono creato: sꝫ q₃ nūꝙ̄ datur in seipso/ qn̄ simul detur donū aliqđ creatum. In dono tm̄ datur dum gratiā gratis datam: siue gratiā gratū facientem largitur: puta donū fidei/ sciētie/ prophetie ⁊c. de quibus Paulus. i. Corin. xii. Diuisiones gratiarum sunt ⁊c. Que dona non dantur principaliter ad sanctificandum personā: neq₃ ad eius vtilitatem: sꝫ ad vtilitatem ecclesie. Et illo modo sp̄ussanctus datur etiam malis: eo qđ gratie gratis date (que sunt dona sp̄ussancti) dantur etiā malis: vt pꝫ de cayphas et iuda. Illi data est gratia prophetie Joannis. xi. Isti sacerdotiū: cui simul cum aliis dictum est. Hoc facite in meam commemorationē. Luce. xxi. ⁊ sequitur. Uerumtamen manus tradentis me/ mecū est in mensa/ haud dubium quin iude. Non enim repugnat peccatū gratie gratis date: q₃ peruersitas non repugnat vtilitati talis doni: quod ordinaṫ ad vtilitatem communē: ꝙ̄uis non semper valeat accipienti. Secūdo modo. s. in seipso et dono/ datur in dono gratie gratum facientis: qđ est charitas: scđm illud Roma. v. Charitas dei diffusa est in cordib⁹ nostris per spiritumsanctū qui datus est nobis. Sicut eniꝫ nunꝙ̄ datur in seipso sine hoc dono: sic hoc charitatis donū nunꝙ̄ datur sine spiritusancto. Sic em̄ datur principaliter ad sanctificandū personā recipiētis. Primo modo sp̄ussanctus datur oībus sacerdotibus bonis et malis in sua ordinatione: in qua et accipiunt clauium potestatem. Nam oībus dr̄. Accipite sp̄m sanctum: quorū remiseritis peccata ⁊c. non autē secundo modo quo dr̄ proprie dari: q₃ in seipso. Primo modo satis improprie dari dr̄: quia nō in se: sed tm̄ in dono: et sic patet duplex solutio ⁊c. ¶ Dubitatur scđo cōtra conclusionem tertiam que dicit: Dubiū. 2. M. ꝙ solis sacerdotibus traduntur claues. Nam ostiariis dantur claues in suo ordine: vt indignos excludant: et dignis aperiant. Rn̄detur breuiter qđ non traduntur eis claues regni celorum: de quibus hic loquitur: sꝫ claues templi vel ecclesie materialis: vt illa aperiāt dignis: indignos vero ab eius liminib⁹ expellant. ¶ Solet etiam queri: vtrum christus ha- Questio.

buerit claues:sed breuis est responsio:que stat in quid nominis termini. Si clauis accipitur generaliter:vt extēdit se ad omnē potestatē soluēdi ⁊ ligādi:tam principalē q̄ excellētie/q̄ ministerialē: sic et deus trinitas:⁊ homo Christus:⁊ minister sacerdos habet claues:aliter tñ et aliter:vt dictū est dist.xviij.q.j.Si accipit vt solū extēdit se ad potestatem ministerialē quō hic loquimur:sic Christus nō habet clauē:sed potestatē altiorē scʒ principalē vt deus:excellētie vt homo:⁊ ſm hoc potest diffinitio clauis extēdi vel limitari que posita est dist.

Dubiū.3. N xviij.q.j. ¶Dubitatur vltimo:vtrū habēs clauem possit ea vti respectu superioris. Respōdet cū materia sacramēti penitētie est peccator subditus duplici subiectione:vt dictū est:nō potest habēs clauē vti ea:nisi respectu subditi in foro penitētie. Potest autē superior in vno foro/esse subdit⁹ in alio foro. Unde habētes licentiā habendi/eligēdi cōfessorē ei quem eligunt se subijciunt vtraq; subiectione in foro penitētie:vt episcopus suo capellano:q̄uis sit eius superior in foro exteriori. Sic papa qui in terris superiorē nō habet : nihilomin⁹ circūdatus est infirmitate:propter quod indiget absolutione virtute clauiū sibi impēdi:quā ipse sibi impēdere non potest: quia nō potest se sibijpsi subijcere. Quippe quia nemo potest sibijpsi subiectus esse. Identitas enim repugnat subiectioni sicut ⁊ prelationi:ideo per potestatis plenitudinem/potest quēlibet cuilibet claues habēti subijcere in hoc foro:sic etiā potest seipsum vt peccatorem cui voluerit sacerdoti subijcere in hoc penitētie foro. Cuius tñ sicut ceterorum omniū manet superior in potestate papali. Et tantū de illa q̄one et distinctione. ¶Solent hic doctores tractare de fraterna correctione:de qua late tractauim⁹ in expositione canonis misse lect. lxxiiij.et seq.ideo hic rescinditur ⁊c.

Distinctio.xx.

Ciēdum est etiam q tempus penitētie ⁊c. Postq̄ magister egit de penitētia quantū ad suā quidditatē:⁊ quantū ad ministrū sacerdotē in sex precedētib⁹ dist. Nunc in sequentibus tribus agit de ipsa/quantū ad peccatorē penitentiā agentē siue suscipiētē. Et primo de penitētia peccatoris quantū ad omnia peccata generaliter. Secūdo quantū ad aliqua specialiter distin.xxij. ¶Circa primū duo facit. Primo agit de penitētia peccatoris in p̄sentis vite termino. Secundo dist.seq.xxj.de eadē post hanc vitā in purgatorio. Colligit autē sentētia huius distin.in tribus sequētib⁹ cōclusiōib⁹. ¶Prima. Licet tps penitētie cōcedatur peccatori vsq; ad extremū presentis vite: nimis tñ periculosum est eam vsq; ad vite terminū differre. ¶Secūda. Decedētes hinc ante penitētie cōdigne completionē/satisfaciēt post mortem/per acerbissimū purgatorij ignem. ¶Tertia cōclusio. Sicut nulli neganda est recōciliatio ac penitētia in necessitatis articulo:ita nec satisfactio iniungenda est:sed tantum insinuāda penitenti in mortis articulo. Has conclusiones magister latius prosequitur in textu.

Questio vnica.

A

Trum penitentia peccatori ad vitam necessaria protendatur vsq; ad terminū vie in hac presenti vita ⁊c. ¶More consueto tribus articulis soluet nodus q̄onis huius.

Articu.1. Nota.1. ¶Quantum ad primū supponitur ex dictis supra dist.xiiij.q.j.et.ij.que penitētia sit sufficiēs ⁊ necessaria ad salutem peccatoris post cōmissum mortale peccatū:tam interior que est virtus(extendēdo nomen virt⁹ ad virtutis actum)q̄ exterior que est sacramentū. Quodq; penitētia exterior ſm probabiliorē opinionē/nō sufficit sine interiori. Interior tñ sufficit sine exteriori in actu:licet exterior in actu requiratur in voto/id est in ꝓposito:de quo late habes supra.xiiij.dist.q.ij. ¶Secūdo notandū q per tps penitētie in ꝓposito intelligit tēpus in quo penitētia(si haberetur)sufficeret ad salutē. Nota.2. Qm̄ dubiū nō est/quin post presentē vitā haberi possit penitētia: licet infructuosa:nam de dānatis dicit Sap.v. Penitētiā agentes:⁊ pre angustia spiritus gemētes. ¶Tertio notandū q per terminū vite/intelligitur instans separationis aie a corpore:quo desinit moriens esse homo:quod est primū nō esse hoīs. Nota.3. Cum enim hec separatio fiat successiue:terminatur per primum non esse:vt declarari solet.vj.Physi. Et qm̄ vsus rationis ac liberi arbitrij raro durat vsq; ad hoc instans:patet q nō est idem terminus vsus rationis/⁊ vite p̄sentis. His breuiter pro articulo primo premissis ponunt cōclusiones quo ad secundū articulū ⁊c. Articu.2.

Cōclusio.1. B ¶Conclusio prima. Tempus salutaris penitētie durat vsq; ad terminū presentis vite. Hec cōclusio est magistri in textu satis probata auctoritatibus August.et leonis pape:quibus addo illud Ezech.xxxiij. Nolo mortē impij:sed vt magis conuertat impius a via sua ⁊ viuat.et sequit. Impietas impij nō nocebit ei in quacūq; die cōuersus fuerit ab impietate sua. et cap.xviij. Si impius egerit penitētiā ab oibus peccatis suis que operatus est: et custodierit oia precepta mea ⁊ fecerit iudiciū et iustitiā:vita viuet ⁊ non morietur. Omniū iniquitatū eius quas operatus est nō recordabor.et sequitur. Nūqd volūtatis mee est mors impij dicit dñs de⁹: ⁊ nō vt cōuertat a vijs suis ⁊ viuat? In his nullum tempus penitentie determinauit dñs:sed loquitur generaliter pro omni tempore huius vite/qd terminatur in morte. Et probatur ratione:quia quacūq; hora homo est sufficiēter dispositus ad susceptionē gratie:gratia infunditur ei a deo. Pronior enim est deus ad miserēdū q̄ ad cōdēnandū:nec est acceptio personarū apud deum:ergo quādocūq; homo facit quod in se est:adest dñs ad saluandū. Sed per penitentiā verā homo sufficiēter disponit ad gratie receptionem:⁊ facit quod in se est:ergo quādocūq; homo habet verā penitentiā consequit gratiā:siue in extremis:siue in alio tēpore:nec est maior ratio de vno tēpore/q̄ de alio ⁊c. Conclo.2. C ¶Cōclusio secūda. Quāuis penitētia vera quādocūq; habet vsq; ad instās mortis ad salutē sufficit:tamen nō semper in mortis articulo haberi poterit. Prima pars patet ex cōclusione precedēti. Secūda pars probat:quia penitentia vera non potest haberi tempore impedite rationis:quia arbitrij libertatē querit deus in penitente/que haberi non potest impedita ratione:sed frequēter rationis vsus cessat ante instans mortis: ergo tūc cū ratio deficit penitētia haberi nō pōt ⁊c. Conclo.3. D ¶Cōclusio tertia. Periculosum est:⁊ interitui vicinum ad mortē protrahere penitentie remediū. Hec cōclusio est beati Augu.vt recitat magister eam in litera:⁊ eam ostēdit Sco.dist.p̄senti quatuor rationibus collectis ex verbis Augu. q̄bus ostēdit penitentiā vsq; ad extrema dilatam/vix fore posse verā ⁊ sufficientē. ¶Prima ratio tacta est in precedēti cōclusione:quia ad veritatē penitētie reqrit libertas arbitrij:per quā libere eliciatur penitēte:sed hec sicut ⁊ vsus rationis(quē libertas p̄supponit)multū impedit per doloris vehemētiā ⁊ mortis timorē:vt vix aliud possit infirm⁹ cogitare:⁊ per cōsequēs vix possit se cōuertere ad perfecte detestandū peccatū. ¶Secūda ratio est:quia penitētia vsq; ad extrema dilata/vix pōt esse debite circūstantionata maxime circūstātia finis:que tñ necessaria est:vt penitentia sit sufficiens/⁊ perfecta:hoc est vt fiat principaliter propter deū super omnia dilectū. hinc Augu. Charitatem querit deus non necessitatē:sed difficile est:

q̄ is qui vſq; ad extremū non elicuit diſplicentiam
peccati ꝓpter deū: tunc eliciat cū deficit habit⁹ cha
ritatis: ⁊ dolor p̄ſens ⁊ imaginatio future pene: ma
gis incitāt ad timorem q̄ ad amorē. ¶ Tertia ratio
eſt: quia habit⁹ inordinati quos habuit vſq; tunc
ad tēporalia/ vxorē/ filios/ diuitias: que tūc p̄ſentia
ſunt in phātaſia multū inclināt ad ſe inordinate cō
cupiſcēda: cū iminet ſeparatio ab eis: ⁊ ideo magnā
faciūt difficultatē ad eliciēdū diſplicētiā de eis ⁊c.
¶ Quarta ratio: quāto q̄s min⁹ eſt dñs ſuoꝝ actuū:
tāto requirit̄ intēſior diſplicētia ad hoc vt ſit diſpoſi
tio ſufficiēs ad deletionē culpe: ſed ꝯſtitut⁹ in extre
mis eſt minus dñs ſuoꝝ actuū q̄ ſanus. Et ſic ſm
strictā dei iuſtitiā requirit̄ intēſior mot⁹ diſplicētie:
maxime vt eliciātur ex charitate: q2 difficile nimis
eſt in tali neceſſitate cōſtitutū (quā effugere vellet ſi
poſſet ab eis ſe auertere) ſe poſſe libere cōuertere ad
deteſtāda peccata ꝓpter deū. Et ideo dicit ſanctus
Augu. Magnū eſt cui deus tunc inſpirat (ſi q̄s eſt)
Corolla. 1. verā pniam. ¶ Ex his elicit duo corollaria. Primū:
ſano perſuadēdū eſt vt ſanus peniteat oſtēdēdo ſi-
Coroll. 2. bi periculū ſerotine pnie. ¶ Scōm: infirmo iam ad
articulū iſtū deducto ſuadendū eſt: vt ſm poſſibili-
tatē laboret ad pniam ordinatā eliciendā volūtarie
⁊ propter debitū finē: ſcz ꝓpter deū/ licet breuē. Ex-
Corol. 3. tollenda eſt quoq; ſibi diuina miſericordia: ⁊ latro-
nis pnia: ſera quidē ſed nō ſera indulgētia. ¶ Addo
tertiū: cum quis infirmari ceperit: preueniēdus eſt
articulus mortis extremus: ⁊ diligenter infirm⁹ eſt
inſtruēdus ⁊ monēdus: dum adhuc viget ratio: et
nō eſt obrutus timore mortis: vt que ſalutis ſue ſint
ꝓuideat: pniam agat: ſacramētis ſe muniat/ priuſq̄
ingraueſcēte infirmitate/ hora mortis preoccupet.
Ne magis attēdat̄ periculū mortis: ⁊ vite labētis:
q̄ aīe ⁊ vite perpetuo manētis. Ad hoc argumētum
in. c. cum infirmitas. de penitē. ⁊ remiſ. vbi precipit̄
medicis/ q̄ nō prius corporalē medicinā impēdant
egrotis: q̄ eis fuerit de ſpūali remedio ꝓuiſum ⁊c.
Concl°. 4. ¶ Cōcluſio quarta. Peccat mortaliter qui actu eli-
E cito differre pniam in finē vite ꝓponit firmiter. Ptz:
quia quicūq; ſciēter exponit ſe periculo ſalutis ſue
peccat mortaliter ſm illud Eccli. iij. Qui amat peri
culum: in illo peribit. Verūtñ de illo mortali poteſt
penitere in extremis ſicut de ceteris. Et tm̄ de arti-
Articu. 3. culo ſecundo. ¶ Quantū ad articulū tertiū dubitat̄
Dubium. 1. primo: vtrū impleta penitētia a ſacerdote iniuncta
F qualiſcūq; fuerit: homo ab omni alia ſit immunis.
¶ Pro ſolutione hui⁹ dubij/ cuius ſolutio ſatis pa-
tere poteſt ex ſupradictis diſt. xviij. q. j. notādū poſt
Duran. et Pe. de pal. q. ij. arti. j. diſt. preſentis: q̄ in
iniūgēdis penitētijs cōfeſſor magnā habere debet
diſcretionē: vt etiā ſupra tactū eſt diſt. xvj. q. ij. De-
bet enim ſe habere vt pius medic⁹ qui oculū dextrū
habet ad naturā ⁊ vitā conſeruandā ⁊ ſiniſtrū ad
morbū: vt opera ſua magis tēdant ad vitā cōſeruā-
dam/ q̄ ad morbū penit⁹ expellēdū. Unde cū mor-
bum curare nō poteſt: niſi cū periculo vite: diſſimu-
let morbū vt cōſeruet vitā. Sic attēdere habet con-
feſſor q̄ ꝓpter duo iniūgit̄ pnia/ id eſt ſatiſfactio: ſcz
propter debitū ſoluendū: ⁊ ꝓpter remediū cōtra re-
cidiuū preſtandū. Debitū reſpicit penā tēporalē: in
quā mutata eſt pena eterna mortali pctō debita. Et
iſtud debitū pene tēporalis: licet impedit vitā/ non
tamē eam ſimpliciter priuat: ſicut nec priuat aīam
vita gratie. Recidiua v̄o in mortali tollit vitā gra-
tie ſimpliciter in p̄ſenti: ⁊ vitam glorie in futuro: et
ideo adducit mortem aīe. Magis itaq; attēdere ha-
bet cōfeſſor: vt talē pniam iniūgat que recidiuā ca-
ueat: q̄ que penā ſoluat. Et licet ꝓpter primū pene
ſcz ſolutionē pro maiorib⁹ peccatis/ maior ſatiſfa-
ctio eſſet iniūgēda: ſm illud Deutero. xxv. Pro men
ſura peccati erit ⁊ plagarū modus. Et vt ſic inequa-
litas iuſtitie per culpā cōmiſſe/ per penā reducatur
ad equalitatē iuſtitie: attēta etiā quātitate cōtritio-
nis: que magnā pene partē/ immo quādoq; totum
ſoluit. Tamen ꝓpter ſecūdū vt iniuncta penitētia/
ſit remediū contra recidiuū penitētis/ ⁊ ſcandalum
proximoꝝ: q̄nq; pro maiori culpa minor: et pro mi-
nori culpa maior penitētia eſt iniūgēda: vnde ſem-
per cōfeſſor iniūgere debet pniam ſalutarē: que re-
mediū preſtet: nō mortē operet̄: etiā ſi nō totā penā
debitam ſoluat. Unde attēdere h3 cōfeſſor/ ne vnq̄
pro peccato occulto iniungat pniam publicam vel G
manifeſtā: ne ex hoc proximus attēdens penitētiā
fratris ſcandalizet̄/ temerarie ipſu3 iudicādo: ſimi-
liter ne vnq̄ talē pniam iniūgat: aut tantā quā veri
ſimiliter p̄ſumit a penitēte proijciendā: ⁊ ideo non
debet eā iniūgere penā quā penitēs nolit accepta-
re: vt ſupra dictū eſt diſt. xvj. q. ij. dub. j. ne deſperet
⁊ totum dimittat. Debet etiā conſyderare recidiuā:
quia quādoq; peccatum cōmiſſum eſt grauius: ſed
periculū recidiue min⁹ vel ex genere peccati: vel ex
parte ſubiecti: ſicut peccatū fornicationis grauius
eſt in ſene: ſed maius periculum recidiue in iuuene
propter robur etatis ⁊ vigorē incentiuū libidinis:
et ideo maior penitētia iuueni pro tali peccato in-
iungenda eſt q̄ ſeni/ ceteris paribus. Unde conſy-
deratis ſingulis circūſtantijs peccati ⁊ peccatorum
corporis ⁊ anime/ ſtatus ⁊ conditionis/ maiorē vel
minorem penitentiā debet imponere: ſicut magis
credit ſaluti illius expedire. Siquidem melius eſt
penitentē cum modica penitentia mittere in pur-
gatoriū: q̄ cum magna proijcienda mittere ad ge-
hennam. Si tamen propter aliquā iuſtā cauſam cō-
feſſor minorē imponat: debet penitēti innoteſcere
q̄ penitētia iniūcta non eſt cōdigna. Et q̄ id quod
hic non ſoluit̄: in purgatorio cum maxima pena ſol
uet̄: vt ſic laboret p̄ alia bona opera non iniūcta: qd̄
minus iniunctum eſt ſupplere: niſi forte ex tali no-
tione timeret eum cadere in deſperatione3: ⁊ totum
dimittere: tunc melius foret tacere. Ex his etiā ptz
cur ei qui ꝯſequitur plenā peccatoꝝ remiſſionē per
indulgentias pleniſſimas: iniungitur pena ſatiſfa
ctoria: cum iam omne debitū pene vigore indulgē-
tiarum ſit remiſſum: hoc enim fit ꝓpter recidiuam
cauendū: ⁊ penitentem ad opera bona ⁊ meritoria
aſſuefaciendum/ aliaſq; cauſas/ quas hic tranſeo.
¶ His premiſſis/ rūdet̄ ad dubiū/ q̄ errante claue H
deus nō approbat iudiciū cōfeſſoris ſm diſtinctio-
nem ſupra diſt. xviij. q. j. poſitam. Nam error ſacer-
dotis: aut indiſpoſitio confitētis/ non mutat iudi-
cium dei ſemper rectiſſimū: vnde ſi cōfeſſor minus
imponit cōdigno: qd̄ ſupereſt oportet redimere: vel
per alia opera pietatis nō iniūcta: vel in purgato-
rio patiēdo ſatiſfacere. Si condignū: tunc cōfitens
ſatiſfactione completa libere euadere euadit pur-
gatoriū ⁊ euolat ad regnū. Si plus imponit/ tenet̄
quidem cōfitens ſi acceptauerit iniunctū ſoluere:
tamen ſi ex aliqua cauſa rationali excuſaretur a ſo-
lutione iniuncti (vt in infirmitate aut morte preue
niente, poſtq̄ tantū impleuit: quantū cōdignū fuit:
et ſic moꝛit: nihil in purgatorio patietur. Si vero
totam penitentiā iniunctā hic ſoluit: quod maius
fuit: cedit ſibi in magnū meritū ⁊ glorie augmētū.
Qd̄ vero Chriſt⁹ dicit Petro. Quodcūq; ſolueris ⁊c.
ſine exceptione: intelligendū eſt claue nō errāte ⁊c.
¶ Solet hic queri: vtrū vnus pro alio poſſit ſatiſfa- I
cere: ſed de hoc ſupra diſt. xvj. q. ij. dub. vltimo dictū
eſt: et late habetur in Pal. q. iij. diſt. huius. Item q̄
plus valet penitētia minor impoſita a ſacerdote: q̄
maior ſi ſponte aſſumpta: ibidem. q. ij. arti. ij. Item
vtrum viuus poteſt ſatiſfacere pro mortuo. q. iij. ar-
ticu. ij. ibidem. ⁊ ſupra diſt. xvj. q. ij. huius corol. Si-
militer de remiſſione que fit per indulgentias: ſed
q2 de his ſcripſi in canonis expoſi. lect. lvij. hic ſu-
perſedeo/ remittens lectorē ad ſcripta ſancti Tho.
Pal. et aliorum de hoc diſt. preſenti latius tractā-
tium. Et tantum de illa diſtin. ⁊c.

Diſtinctio. xxj.

Distinctio.xxi.

Solet etiã queri ⁊c.

Egit magister de penitẽtia peccato=
ruꝫ in presentis vite termino: in hac
distin.xxi. de penitẽtia. i. satisfactiõe
peccatorũ/post hanc vitam in purga
torio. Et comprehendit sñia tertius in trib⁹ ꝯclusio
nib⁹ q̃ sequunt. ¶ Prima. Peccata venialia ⁊ pene
eis et mortalibus hic dimissis debite/pñt post hãc
vitam solui in purgatorio igne. ¶ Scda. Cõfessio
gñalis pctã venialia remittit: que quotidie admit
timus: ⁊ simul mortifera/quorũ notitiam nõ habe
mus. ¶ Tertia. Caueãt ꝯfessores ꝯfitentiũ pctã ꝓ
dere si grad⁹ sui periculuꝫ voluerint euitare. Has
ꝓsequitur magister latius: simul ostẽdẽs nullũ ex
humilitate confiteri debere que non fecit: q: incau
ta est humilitas que nõ soluit: sed peccatorẽ consti
tuit ⁊c. Quia de prima cõclusione textuali satis di
ctũ est supra dist.xvj.q.vlt. ⁊ que superaddẽda sunt
de purgatorio igni: reseruant vsq; ad dist.xliiij. de
gñali: qm̃ cõfessione ꝑ quã tanq̃ per quodlibet op⁹
meritoriũ remittunt venialia: eo magis quo specia
lius dirigit ad pctõrũ remissionez/ibidẽ: et etiã in
textu hui⁹ dist. satis dictũ cẽsco ⁊c. Ideo istis pre
termissis circa tertiã cõclusionẽ: que tãgit cõfessio
nis sigillũ: mouet vnica questio que talis est.

Questio vnica.

A **Utrum confessor te**
neatur celare pctm̃ sibi quocũq; dete
ctũ in confessione ⁊c. ¶ Trib⁹ (vt so
Articu.i. litũ est) articulis pñs questio absol
Nota.i. uet. ¶ Quãtũ ad primũ articulũ no
tandũ/q celare secretũ sibi a primo vt tale cõmis
sum/est de lege nature. Quod elegãter ꝓbat Sco.
quatuor rationib⁹. Prima ex ratiõe charitatis. Se
cũda ex ratione fidelitatis. Tertia ex ratione veri
tatis ⁊ ratione veracitatis. Quarta ex ratione vni
Prima rõ. tatis ⁊ mutue vtilitatis. ¶ Prima ratio. Lex natu
re de fraterna charitate exprimit/vt faciat alijs q̃
cũq; ꝺm rectã rationem/vult sibi fieri: alioqn quõ
diligeret primũ sicut seipsum: si aliqd ꝺm rectam
rõnez vellet debere fieri sibi qd nollet primo fieri.
Illa lex nature exprimit Tob.iiij. Matt.vij. ⁊ Luc.
vj. Sed quilibet debet ꝺm rectã rõnẽ diligere famã
ppriã: ergo ⁊ celationẽ sui secreti: maxime dũ eius
reuelatio cederet in aliquã diffamiã: ergo et confes
sor debet diligere famã cõfitẽtis: et per ꝯñs celare
pctm̃ ꝯfessuꝫ ꝑ qd ꝯfitẽs per eius reuelationẽ dif
famaret: q: qd vni reuelaret: posset ⁊ ceteris plurib⁹
reuelare: et per hoc diffamaret. Quod aũt quilibet
teneat diligere famã ppriã: ptꝫ per illud Eccli.xlj.
Curã habe de bono nomine: hoc eñ magis perma
nebit tibi: q̃ mille thesauri magni ⁊ pciosi. ⁊ Pro
uer.xxij. Meli⁹ est nomẽ bonũ/q̃ diuitie multe. Itẽ
ꝺm rectã rationẽ/quilibet dꝫ sibi velle vitã ciuilẽ/
qua idoneus est ad actus legitimos sibi cõpetẽtes
in illa ciuitate: sed fama amissa/priuatus est habi
Secũda rõ. litate ad tales act⁹. ¶ Secunda ratio. Quilibet de
lege nature tenet seruare fidelitatẽ primo suo: quã
vellet ⁊ velle deberet sibi seruari: ergo et cõfessor cõ
fitẽti sibi cõmendãti maxima secreta. Hinc Prouer.
xj. Qui ambulat fraudulenter: reuelat arcana. Qui
Tertia rõ. aũt fidelis est: celat amici cõmissuꝫ. ¶ Tertia ratio.
Quilibet de lege nature tenet seruare promissum
licitũ iuxta illud Zach.viij. Loquimini veritatem
vnusquisq; cũ proximo suo. Sed recipiẽs secretum
maxime illud in cõfessione detectũ (qd secretissimũ
est) pmittit (saltẽ implicite) se seruaturũ: q: sine tali
Quarta rõ. pmisso/subiect⁹ nõ cõmitteret sibi secretũ. ¶ Quar
ta ratio. Cõmunis vtilitas mẽbrorũ ciuilis corpo
ris adinuicem est de lege nature: recursus aũt infe
rioris ad superiorẽ in necessitatibus: qui põt consu
lere ⁊ recõciliare: et per hoc vnitatẽ hm̃oi corporis
conseruare: est cõmunis vtilitas mẽbrorũ adinuicẽ
⁊ ad caput: per hoc eñ et nõ aliter põt cõmunitas
ꝯseruari. Sꝫ reuelatio secreti ꝯfessionis excludit ta
lẽ recursum inferioris ad superiorẽ in ꝯsilio anime
q: null⁹ recurreret regulariter vt nancisceretur cõsi
liũ vel recõciliationem: per quam maneret in cor
pore nisi illud qd detegeret/ maneret secretũ: ergo
eadẽ lege qua quis tenetur conseruare vnitatẽ cor
poris christi mystici: ⁊ ad cõmunẽ vtilitatem mẽbro
rũ ei⁹: tenet celare secretũ istud. Et cõcordat satis
Rich. ¶ Secũdo notandũ/q sub sigillo cõfessionis Nota.2. B
cadit quicquid confitẽs vult/aut velle debet tanq̃
secretũ celari: dꝫ autẽ velle celari oĩa ꝑ quorũ rela
tionẽ ipse cõfitẽs pdi posset: vel mala suspitio de eo
generari in cordib⁹ aliorũ: vt patet ex rationib⁹ su
pra in primo notabili tactis. Similiter ⁊ psona ter
tia siue necessario siue stulte/vel etiã dolose in ꝯfes
sione detecta: nã quilibet tenet velle proximi famã
cõseruare sicut suã: dũ illud fieri põt sine maiori de
trimento: de quo infra magis dicet. Itẽ debet velle
celare omnia ꝑ que põt populo scandalũ generari:
vel confessio magis odiosa: vel min⁹ dilecta: vel ma
gis onerosa: aut min⁹ preciosa reputari. Itẽ omnia
per que põt prouenire confitẽti/aut alijs detrimẽtũ
in anima/corpore/aut possessione/ aut fama/siue
amicis: vñ nõ solũ pctã ⁊ psone: sed circũstãtie que
cũq; q̃ in ꝯfessione detegunt: per quas vel q̃ aliqd ꝑ
dictorũ cõtingere posset: sub ꝯfessionis sigillo sunt
clauden de vel claudẽda ⁊c. Peccatũ aũt cõfessum si
ne relatione ad personã confitẽtis/dũmodo ex ei⁹
relatione nihil predictorũ sequit: non pertinet ad si
gillũ cõfessionis: vt si dicat ꝯfessor pctm̃ fornicatio
nis frequẽtat/vel simile: sic etiã pctm̃ in gñe cũ per
sona perpetrãte nõ cadit sub sigillo cõfessiõis: vt si
dicat Joãnes cõfessus est pctã sua bñ ⁊ distincte. Sic
si aliquid historice inter ꝯfitendũ misceret: nõ clau
dit sub sigillo cõfessionis: vt si dictũ fuisset: in tali
loco est abundantia frugũ et similia. Ratio eñ ho
rũ est: q: confitens talia nõ refert vt secreta: nec vult
illa per ꝯfessionẽ celari nisi in casu quo aliqd pdi
ctorũ sequeret: talia enim non sunt pctã: nec circũ
stãtie pctõrũ ad cõfessionẽ ptinẽtiũ. Hec in sñia Ri
char. ⁊ post eũ Pe. de palu. ⁊c. di. presenti. q.iij. artic.
ij. ¶ His premissis quoad articulũ primũ/sequunt
cõclusiones pro articulo secundo. ¶ Conclusio pri
ma. Nulla in cõfessionis sigillo clausa/sunt aliquo
modo ⁊ in aliquo casu reuelãda. Hec cõclusio ꝓbat
q: nihil qd lege diuina/naturali/⁊ positiua ecclesie
est ꝓhibitũ: est faciendũ: sed reuelare clausa sigillo
cõfessionis est ꝓhibitũ. lege naturali/diuina/⁊ po Cõclusio.1. C
sitiua: ergo. Maior nota. Minor pro suis partib⁹ ꝓ
bat quoad legẽ naturalẽ: nã oẽ secretũ lege natura
li est celãdũ: sed clausa confessionis sigillo sunt ma
xime secreta: tum ratione confitentis: qui sua pec
cata tanq̃ maxime secreta detegit sacerdoti. Et li
cet confitens non semper verbo commendet sacer
doti quatenus sua deposita secrete teneat: tamen
hoc semper virtualiter facit. Nullus enim peccata
sua confiteretur: nisi presupponeret q sua cõfessio
tanq̃ maxime secretum acciperetur. Tum ratione
fori: quoniam forus iste est causarum: que vertun
tur inter deum ⁊ confitentem peccatorem: vbi nul
lus alius admittitur: dei autem solius est cognosce
re secreta cordium: in quibus consistit principali
ter peccatum: ergo sacerdos cui tanq̃ vicario dei
peccata reuelantur: tenetur illa tanq̃ secreta cela
re. Quod autem secreta lege nature celanda. sunt:
probatum est in notabili primo. Quod etiam reue
latio confessionis sit prohibita lege diuina/proba
tur: q: quilibet christianus lege diuina tenetur nõ
dare occasionem alteri qua reuocetur a lege diuina
sed lex christi est de confessione facienda: vt dedu
ctum est dist.xvij.q.i. Sed reuelans confessionẽ dat

occasionem quantum in se est proximo non confi-
tendi: ergo ⁊c. Preterea dans occasionem peccan-
di alteri/ mortaliter peccat: ⁊ facit contra legẽ diui
nam: Non occides. occidit enim animam proximi
occasionaliter: sed reuelans dat occasionem confi-
tenti indebite exequẽdi preceptum de confessione:
scilicet mẽtiendi: aut peccata sua reticẽdi: vel se fal
so laudandi: aut alios quos odit vituperandi vt ta
lia per confessionis reuelatorem in aliorum noti-
tiam deducantur. Quod etiam positiua lege prohi
bitum sit: patet de peni. et remis. omnis vbi dicit.
Caueat autẽ omnino ne verbo: aut signo: aut alio
quouis modo aliquatenus prodat peccatorẽ: sed si
prudentiori consilio indiguerit: illud absq́ꝫ vlla ex
pressione persone caute requirat: qm̃ qui peccatuꝫ
in penitentiali iudicio sibi detectũ presumpserit re
uelare: non solũ a sacerdotali officio deponẽdũ de-
Cõclusio. 2. D cernimus: verũetiã ad agendã perpetuã penitẽtiã
in arctũ monasteriũ detrudendum ⁊c. ¶ Cõclusio
secũda. Nõ solũ cõfessor: sed auditor a reuelante/
siue a confitẽte casualiter aut dolose tenetur ꝯfessa
sicut cõfessor: tãq́ꝫ secretissima nulli hominũ reuela
re. Pꝫ q: trãsferens aliquid in aliũ de facto: qḋ non
põt licite de iure: siue ꝑ erroreꝫ: nõ dat illi alteri ius
vtendi: nec transferẽdi alterũ in istud: ergo si de fa
cto transferat: alius nõ habet ibi ius vlterius trãs-
ferendi: ergo sacerdos non habens ius reuelandi:
si de facto reuelat: nõ potest is cui reuelat/ vlteriꝰ
licite reuelare. Sic si penitens confiteretur alicui
nõ sacerdoti putãs eũ sacerdotẽ: qui se dolose inge
reret ac se simularet sacerdotẽ: vt aliquod secretum
explorarct: teneretur ille sic audiẽs audita non re-
uelare. Idẽ est si quis casualiter audiret: aut dolo-
se aurẽ applicaret. Cuius ratio: q: cõfitẽs errãs in
persona/ nõ trãsfert ius vtẽdi translato: sicut dans
eleemosynã petro diuiti/ credẽs eũ paulũ pauperẽ
vt supra habitũ est di. xvi. ¶ Similiter interpsi qs
confiteretur per interpretẽ. Similiter q: confitens
loquitur in foro secretissimo: ideo quilibet audiẽs
tenetur vt secretũ seruare: et per consequens nõ re-
uelare eisdẽ rationibꝰ sicut confessor. ¶ Est tñ hic
differentia: q: audiẽs a cõfessore male reuelãte: vel
a confitente casualiter: nec peccant mortaliter: nisi
ꝓuocarẽt cõfessorẽ ad reuelandũ: tũc eñ cõsentirẽt
pctõ reuelantis. Qui vero dolose audiunt/ mortali
Concl'o. 3. E ter peccant: omnes tñ tenent ad nõ reuelanduꝫ ⁊c.
¶ Cõclusio tertia. Nõ solũ peccata cõmissa: sed etiã
peccata cõmittenda in cõfessione detecta/ sunt tãq́ꝫ
secreta celanda. Hec cõclusio ponit ꝯtra opinioneꝫ
quorũdã: quã recitat Alex. par. iiij. q. lxxviij. mẽb. ij.
ar. ij. dicentiũ/ ꝙ cũ aliquis confitetur aliqḋ futurũ
peccatũ nolens resilire a proposito perpetrãdi: non
tenetur sacerdos illud celare: sꝫ põt reuelare ei qui
põt et vult ꝓdesse. ⁊ mouent: q: peccatũ futurũ. ꝭm
ꝙ est de futuro (vt enim quis dicit se proponere seu
velle facere) nõ est de foro confessionis: sed preteri-
tum cũ penitentia cuius cõfessio est pars: est mala
ꝓterita deplangere: ergo nõ claudunt sub sigillo cõ
fessionis. Et huic assentit Alex. dũ tñ peccatũ futu-
rũ non habet dependẽtiã ad preteritũ: tale eñ etsi
ꝯgruit celare ꝓpter honestatẽ: tñ non claudunt sub
sigillo cõfessionis: et ideo si vergeret in nimis ma-
gnũ periculũ: nõ esset illa cõfessio penitus tacẽda:
nec tñ publice reuelanda ꝓpter periculũ infamie:
sed caute et secrete alicui qui prodesse posset et vel
let innotescẽda ⁊c. ¶ Sed ꝯtra hanc opinionẽ ꝓbat
cõclusio rationibꝰ premissis: q: ita peccatũ cõmittẽ
dũ refertur confessori vt secretũ in confessione dete
ctũ: sicut peccatũ preteritũ vel presens: et ideo oẽs
rationes premisse ita militãt cõtra futurũ/ sicut cõ-
tra preteritũ. ¶ Preterea hoc ꝓpositũ/ velle in futu
rũ peccare/ est peccatũ actuale et presens: etiã si nũ
q́ꝫ sequeret effectus: et per ꝯsequẽs reuelans reue-
laret peccatũ preteritũ: quod claudit sub sigillo cõ
fessionis ⁊c. ¶ Cõclusio quarta. Non solũ confessor
celare tenet acta et dicta confitentis: sed etiã confi
tens id ipsuꝫ tenet quãtũ ad acta ⁊ dicta sacerdotis Concl'o. 4. F
dũ illa tendũt in preiudiciũ sui vel confessoris. Pri
ma pars conclusionis patet ex premissis. Secunda
est Rich. de media villa/ quã sic probat: q: nullꝰ dꝫ
facere preiudiciũ fame proprie sine aliqua vtilita-
te: sed neq́ꝫ confessori: q: quilibet tenet diligere fa-
mã ꝓpriã et proximi lege charitatis: vt supra dictũ
est. Ex illo soluit questionẽ (qua querit: an cõfitens
teneat celare penitẽtiã a confessore sibi iniũctã) per
hãc distinctionem: q: aut reuelatio penitentie facit
preiudiciũ fame proprie: vt q: per eius iniũctioneꝫ
oritur suspitio contra confitentẽ alicuiꝰ particula-
riter vel magnorũ peccatorũ generaliter: aut sacer
doti qui talẽ penitentiã iniunxit: pro qua/ si sciret
incurreret odiũ alicuius vel aliquorũ maliuolorũ:
vt q: iniunxit mulieri vt abstineat a familiaritate
alicuius viri que castitati erat periculosa. Aut ter-
tio (manifestando penitentiam) nec sibi nec alteri
preiudiciũ generaret. In primis duobꝰ tenet qui-
libet penitentiã suã celare: quilibet eñ tenet suaꝫ
famã sciẽter non ledere sine aliqua vtilitate: iuxta
illud Eccl'i. xlj. Curã habe de bono nomine. Sic si
sanũ sacerdotis consiliũ aut penitentiã (bona fide
iniunctã manifestans) in confessoris preiudicium
crimen proditionis incurrit/ ⁊ fractionis secreti cõ-
fessionis. Concordat Gerson in tripartito. Excipit
tñ (qḋ absit) si cõfessor confitẽtẽ ad peccandũ indu-
cere vellet ⁊c. ¶ Quãtũ ad articulũ tertiũ/ dubitat
primo contra cõclusionẽ primã: nã videt ꝙ in certo Articu. 3.
casu confessio reuelari põt: quod probat in quinq́ꝫ Dubium. 1. G
casibus. ¶ Primus si peccatũ detectũ in cõfessione
maxime futurũ vergeret in graue periculũ spiritua
le vel tẽporale reipublice: vt si quis confiteretur se
velle seminare heresim aut prodere vel incẽdere ci-
uitatẽ: quod per reuelationẽ confessiõis caueri pos
set: nã preponẽdũ est bonũ cõmune priuato. Unde
de hoc est versus. Est heresis crimẽ qḋ nec cõfessio
celat. Itẽ peccatũ futurũ non est de foro cõfessionis
cũ cõfessio sit reuelatio peccatorũ cõmissorũ. ¶ Se-
cundꝰ casus est: si reuelatio cõfessionis tenderet in
bonũ cõfitentis: vt si per reuelationẽ subtraheretur
occasio peccandi confitenti: vt si abbas habẽs mo-
nachũ in aliquo officio/ cuius occasione frequenta-
ret peccatũ carnis: cognito illo/ posset eũ remouere
ab officio post confessionẽ auditã: sꝫ oriretur vehe-
mens suspitio contra monachũ ꝙ peccatum forni-
cationis fuisset cõfessus aut si reuelaret alicui qui
posset prodesse ⁊ non obesse. Nã ꝭm Bernar. in de
dispensatione et precepto. c. iiij. Iniquũ sine dubio
foret: si statuta pro sola charitate ꝯtra charitatẽ te-
nerent: sed ꝯtra charitatẽ est proximi/ si quis reue-
lando cõfessionẽ posset confitentẽ a peccato preser
uare: ⁊ id negligeret nõ reuelando. ¶ Tertiꝰ casus
est. Si celatio confessionis cederet in pctm̃ cõfesso-
ris vt si cõfessor ꝓduceret in testẽ ꝯtra cõfitẽtẽ accu
satũ de crimine: ⁊ cõpulsus iurasset dicere veritatẽ:
si nõ diceret/ mẽtiret interrogatꝰ per iuramẽtũ non
dicẽdo immo ꝑiuriũ incideret nõ rñdẽdo: q: iurauit
dicere veritateꝫ in inquisitis: si diceret se ignorare
mẽtiret. ergo tenet dicere veritatẽ: ⁊ ꝑ ꝯñs reuelare
secretũ/ puta cõfessionẽ: plus eñ tenet cauere pctm̃
in seipso/ q́ꝫ famã in proximo. ¶ Quartꝰ casus si cõ-
fessor ex celatione ꝯfessionis incurreret graue peri
culũ tẽporale rerũ vel personaruꝫ: vt si sacerdos in-
traret nemus cũ duobꝰ vel pluribꝰ: qui secreto con
spirassent in mortẽ eius/ sibi in illo nemore inferẽ
dã: ⁊ vnꝰ penitẽtia ductꝰ ante introitũ nemoris cõfi
teret illud sacerdoti. Et sacerdos audita ꝯfessione
posset se retrahere ab illo itinere: et nõ progredi vt
saluaret vitã suã: sꝫ per hoc factũ reuelaret cõfessio
nẽ sibi factã: nã plus tenet vite sue cõseruãde/ q́ꝫ ꝓ
ximi fame ⁊c. ¶ Quintus casus: si celatio alicuiꝰ cõ-

fessionis cederet in periculū salutis eterne cōfesso-ris: vt si cōfessor haberet aliqđ, pctm̄ mortale qđ cōfiteri nō posset/nisi reuelādo cōfessionē sibi factā: nō dꝫ omittere ꝯfessionē ꝑpter reuelationē ꝯfessionis q: nō tenet seipsum dānare ꝑpter famā proximi saluandā: dānaret aūt seipsum/si habita opportunitate scienter omitteret cōfiteri peccatū mortale: cum confessio oīm mortaliū sit de necessitate salutis: vt supra dictū est dis. xvij. q. j. ꝛc.

Responsio. H ¶ Ad dubiū rñdet ꝭm Richar. ꝛ Sco. ꝙ in nullo casu lꝫ sacerdoti reuelare cōfessionē: siue ꝯfitēs peniteat/siue nō: siue cōfiteat peccata/iā opere perpetrata: siue perpetranda: siue sit peccatū in moribus: siue i n fide. Cōcordat sctūs Tho. ꝛ Bonauē. similiter Alex. par. iiij. q. lxxvij. excepto peccato perpetrādo de futuro: vt dicet: debet tamen confessor cauere diligenter pro posse: ne peccatum perpetrandū sibi in cōfessione detectū opere perpetretur maxime si fuerit peccatū ad aliorū corruptionē in fide ordinatū: obseruata tamen discretione/vt nullo modo prodat illū qui sibi confessus est: ac ne aliqua mala suspitio de illo generet. ¶ Et per hoc rñdetur ad rōnes.

Ad rōnes. Ad. 1. Ad primū dr/ꝙ bonū cōmune preponendū est priuato: sed reuelare confessionē in quocūq; casu/nō est bonum cōmune: immo est maxime offensiuum boni cōis. Impedit enī salutem cōmunitatis pro quāto tota cōmunitas auerteretur a confessione que necessaria est ad salutem: ac induceret ad ficte cōfitendū: qđ cōtrariatur saluti. Quis enī vere cōfiteretur: si in aliquo casu reuelanda foret cōfessio. Salus aūt aīe preferenda est salutī corporis/ꝛ oīm exteriorū. ¶ Preterea vt aliorum rōne vtar, qđ cōfessor non nouit vt homo: sed tantū vt deꝰ nō est hoī reuelandū: sed tm̄ deo: sed cōfessor q̄ ex cōfessione nouit nō nouit vt homo/sed vt deꝰ: vt ipsi dicunt: ergo nihil tale reuelandū est hoī ꝛc. ¶ Preterea pctm̄ de futuro nunq̄ posset reuelari: quin reuelaret peccatum de preterito aut presenti: nam ꝓpositū aīo firmatū de peccando in futuro est peccatū: ideo qui cōfitetur se velle peccare: confitetur se habere voluntatē peccandi: ꝛ ita actu ꝛ ꝯsentialiter peccare qđ propositū tūc nō instātanee concepit: ergo etiam prefuit: ergo. ¶ Et ꝙ ibi allegatur versus. Est heresis crimē. dicit Sco. ꝙ versus quidē bonus est quantū ad mensurā pedū: sed falsus est ꝛ erroneus quantum ad sensum verborū.

Ad. 2. I ¶ Ad illud qđ addit/ꝙ pctm̄ futurū nō est de foro confessionis dr ꝙ de foro confessionis est quantum ad celanduꝫ quicquid sigillo confessionis clauditur: tale aūt est pctm̄ perpetrandū: denique tale nō separat a peccato presenti actu inexistenti ꝛ preterito vt ꝓbatum est. ¶ Ad argumenta in scdo casu dr ꝙ reuelatio cōfessionis nunq̄ cedit in bonū confitētis: qm̄ etsi qñ reuelata cōfessione posset confitens ꝓhiberi ab exteriori actu peccati: non tm̄ ab actu interiori qui eque est peccatum. ¶ Preterea etsi ab illo pctō cohibetur tamen datur sibi occasio maiorū ꝛ pluriū peccatorꝫ: puta inuidie cōtra reuelantē ꝛ cōfessionis ficte i futurum. Et si quomodocunq; proficeret cōfitenti: est tamen contra salutē cōitatis: vt statim deductū est que preponenda est saluti singularis ꝑsone. Et qđ additur de abbate/dicendū ꝙ si pōt per occasioneꝫ aliquā vnde nō oriatur suspitio: poterit monachuꝫ amouere ab officio: aut eum inducere secrete/vt petat absolutionem quatenus amoueat eū: qđ si facere non poterit quin oriatur contra eū rationabilis suspitio sustineat eum in officio donec eum poterit sine suspitione amouere: qm̄ non sunt facienda mala vt eueniāt bona. ad Rom. iij. ¶ Et qđ allegat ex Bernar. dr/ꝙ celatio confessionis est ꝓ charitate ꝛ confitentis ꝛ totius cōitatis: ꝛ nō econtra: vt statim supra visum est.

Ad. 3. K ¶ Ad argumētum in tertio casu dicunt cōiter doc. imitantes Alex. Tho. Bonauen. Richar. Pe. de pal. ꝙ in casu argumenti potest sacerdos secure iurare aut dicere: sub iuramento se nescire que nouit per confessionem: quoniā illa nō nouit vt homo: sed vt deus. Et rñdendo iudici respondet vt homo/non vt deus: nā eadem ꝑsona vere affirmare potest aliquid in persona alterius loquēs: qđ vere negat loquēs in ꝓpria ꝑsona. Probatio: q: angelus loquens Moysi in persona dei vere dixit. Ego sum deus patris tui: deus Abraam ꝛc. Exodi. iij. qđ vere negasset in persona ꝓpria loquens: ergo a simili hō representans personam dei in foro confessionis/vere potest aliquid affirmare qđ extra illud forum potest vere negare dum loquitur in persona propria: ergo dum confessor loquitur in persona propria: potest vere dicere se nescire id qđ nouit in persona dei: nec sic dicēdo mentit ꝛc. ¶ Contra hec arguit Sco. probando ꝙ ea que nouit cōfessor in cōfessione: nō nouit vt deus: sed vt homo minister dei: vnde non audit cōfessionem ex persona dei: sicut nec absoluit ex persona dei: ipse enim absoluit ministerialiter: secundum vero prius dicta deus principaliter: vnde si diceret sacerdos: ego auctoritate mea te absoluo principaliter a peccatis tuis: mentiret: verū tamen diceret: si loqueret in persona dei: sicut verum diceret/dicendo. Ego sum deus tuus: ego te creaui/redemi ꝛc. quō verum dixit angelus Moysi. Ego sum deus patris tui. Unde multum refert aliquid dicere in persona alterius: ꝛ loqui auctoritate alterius: siue vt minister illius: nā loqui in persona alterius. est inducere personā alterius: hoc est sic loqui vt intelligant oīa verba locutionis referri ad personam alterius: vt nō loquēs (sed ille ex cuius persona loquitur) intelligatur hec agere vel non agere/ qui loquens exprimit sua locutione: vt cum Esa. ait. c. j. Dñs locutus est. Filios enutriui ꝛ exaltaui: ipsi autem spreuerunt me. ¶ Loqui autem auctoritate alterius/est loqui in persona sua propria: ex cōmissione tm̄ alterius. ¶ Et confirmatur ratio Sco. nā frequenter confessor absoluendo dicit. Ego auctoritate beatorꝫ Petri ꝛ Pauli apostolorꝫ: aut sedis apostolice/mihi cōmissa absoluo te ꝛc. que falsa esset/si loqueretur in persona dei: quia deus non absoluit auctoritate commissa: nec Petri ꝛ Pauli: nec sedis apostolice: sed ꝓpria. Preterea sic nunq̄ posset dicere se scire peccata in genere vel in specie: tacita ꝑsona cōfitentis: semper enī mentiret: cum non sciret vt homo: ꝛ tm̄ hec dicēs loqueret vt homo: ꝛ tamē ꝭm omnes pōt hec dicere sine mendacio: ꝛ etiā qñq; licite sine pctō: vt causa cōsilij querendi: vt habet in. c. officij. de peni. ꝛ remis. ¶ Dicendū ergo ꝙ confessor que audit et dicit/puta absoluit: facit in ꝑsona sua, sed vt minister dei: sicut oīa sacramēta ministrātur, ex persona ministri: sed auctoritate dei. ¶ Ideo ad rationē aliter rñdetur ꝙ in casu quo cōfessor ꝓducitur in testem: ꝛ iurat respondere veritatē de interrogatis. Si queritur de aliquo qđ non nouit nisi ex confessione: non debet respondere: nec scio: neq; nescio, nec non rñdendo est transgressor iuramenti: q: iuramentum intelligi dꝫ de interrogatis ad que potest licite respondere: licet sonet generaliter: alioquin si generaliter intelligeretur esset iuramentum temerarium ꝛ illicitum: ꝛ per consequēs non obligaret. Unde posset cōfessor rñdere in casu: in his in quibꝰ possum perhibere testimoniū: nihil scio vel sciā nō. Neq; iudex vltra debet nec potest compellere: sicut in simili productus in testem/non debet manifestare ea que sub secreto sibi cōmendata recepit: sic eniꝫ manifestando ageret cōtra legem nature: ad quod nemo compelli debet. ¶ Sed diceres tacendo ꝛ non rñdendo generat suspitionem in animis audiētiū/ꝙ talia de quibus agitur: cōmissa sunt per. N. ꝛ ꝙ ipse nouerit per confessionē: ꝛ ita facto reuelat confessionem. Respōdendum ꝙ tacere est signum de se indifferens ad aliquid esse confessum vel non confessum: ꝛ ideo de se/ꝛ ex sui natura non est signū cōfessionis reuelatiuū: sꝫ magis clausiuū. Si vero ali-

hoc idem tenet Ricardus in 4o [illegible]

qui voluerint, hoc qđ est tacere/accipere: vel signū reuelatiuum ex suis phātasiis/nihil hoc ad cōfessorem: ꝛ ideo non erit illicitum cōfessori tacere etiam per confessoris taciturnitatē/nihil probari pōt contra eū contra quē ꝓducitur in testē. ¶ Per hoc facile
Ad.4. rñdetur ad formā argumenti. ¶ Ad argumentū in
M quarto casu dicendū/ꝙ nullū periculū: nec etiā conseruare vitam presentem/potest excusare: vel licentiare confessorē ad aperiendū confessionis sigillū: sicut nullū periculum potest hominē licentiare ad mortaliter peccandum. Unde si tyrannus minaretur mortem confessori nisi reuelaret sibi confessa: dz plus timere deum: ꝛ se offerre martyrio/ꝙ trāsgredi legem dei/nature ꝛ ecclesie/reuelando confessionem: hoc tamen locum non habet in casu argumenti: naz in casu illo sacerdos posset se retrahere ab itinere: ꝛ sic se a latronibus liberare. Nec tamen per hoc diceretur reuelator confessionis: licet per illam retractionem conspiratores cognoscerent illuz esse confessum conspirationem illorum: quia diuersio illa ab itinere sacerdotis ex ratione sui/nō est signuz ducens in notitiam peccati confessi: poterat eñ ex alia causa diuertisse: etiam si illi non conspirassent non fuisset eis signum confessi peccati non est ergo signum ex natura actus: sed magis ex conspiratione praua latronum. ¶ Unde Sco. ponit hanc regulam generalem. Signum quod est de se indifferens ad hoc ꝙ est tale peccatum fuisse confessum vel non fuisse: licet sit aliquibus signum magis determinatum ex aliquo supposito: non est ex se signum reue-
Ad.5. latiuum confessionis: nec per consequens illicitum
O confessori ꝛc. ¶ Ad rationem in quinto casu respondetur ſm Richar. ꝛ Sco. ꝙ in casu debet differre cōfessionem quantum ad hoc peccatum de quo argutum est: donec occurrat cui posset confiteri sine renelatione confessionis sibi facte: qui si nunꝙ occurreret: tenetur tale peccatum non cōfiteri. Et est in ar. non habentis confessorem idoneum: sufficit ergo soli deo confiteri in casu/cum proposito confitendi sacerdoti si idoneus haberi possit: vir tamē casus iest possibilis: ꝛ ideo celatio cōfessionis nunꝙ cedit in
Dubiū.2. periculum salutis ꝛc. ¶ Dubitatur scđo: vtrū perso-
O na tertia. i. ea cū qua peccatū est ꝑpetratū/sit a confitente necessario celanda. Rñdetur breuiter ſm Richar. dist. presenti. art. v. q. ij. sub distinctione. Quia aut necessaria est expressio persone cum qua peccatum est cōmissum ad cognoscendum genus peccati vt si frater concubuisset cū sorore que esset sibi vnica: querendus esset confessor cui persona tertia non esset nota: Aut si expressio persone nō est necessaria ad exprimendum peccati quantitatem: adhuc subdistinguitur: aut est vtilis ad correctionem eius vel preseruationem a recidiua: tunc penitens bene facit: si extra confessionem dicit alteri persone que illi peccatori possit prodesse ꝛ non obesse. Sed pro illa causa nō expedit illum nominare in cōfessione: nec oportet: q: ꝑ talē nominationem confessor nō posset procedere ad correctionē illius. Sed si fuerit vtilis ad preseruandum penitētem a recidiua: sic vtile est eam exprimere confessori: potest enim confessor per cognitionē ꝑsone cognētius iniūgere penitētiam talem ꝛ talia dare remedia ꝛ documenta ꝛ monitiones: per que penitentem ꝛ melius ꝛ secretius poterit preseruare a recidiua. Si autem nominatio ꝑsonarū neutro predictorū modorū est vtilis: tūc penitens teneť illā personā celare: q: quilibet teneť nō aggrauare malam opinionē de proximo suo in corde alterius sine rōnabili ꝛ vtili causa: de hoc etiam
Dubium.3. supra. q. j. dist. xvij. ꝛc. ¶ Dubitatur tertio: vtrū audi-
P ta in confessione ꝛ alias scita extra confessionem cadant sub sigillo confessionis. Respondetur ſm sanctum Tho. ꝛ sanctū Bonauen. licet diuersi diuersa dixerunt: tamen duo breuiter hic dicūtur. Primum scitum ex confessione nunꝙ est reuelandum vt tale.

vnde nunꝙ licet dicere: in confessione audiui hunc illa commisisse: vel Petrus cōfessus est mihi ꝙ hec fecerit: licet confessor viderit eum talia fecisse: quia hec dicendo directe solueret confessionis sigillum. ¶ Scđo dicitur/ꝙ dicēs simpliciter illud: vidi: vel illa audiui seu noui ita esse qđ extra confessionem vidit/audiuit/nouit: non soluit sigillum cōfessionis. Patet: quia non refert illud vt sibi in cōfessione detectum: sed eo modo quo nouit etiam si nunꝙ in cōfessione percepisset. Et ꝓbatur: quia nullus potest alium obligare inuitum ad quod non erat obligatus nisi prelatus suus obliget eū precepto: sed sciēs aliquod peccatum eius (qui confitetur extra confessionem) non erat obligatus ad non reuelandum si ille non fuisset confessus: ergo confitens/cum nō sit eius prelatus: non potest eum obligare ad non reuelandum quod prius potuit reuelare. Idē est si post confessionem sciat alio modo: vt confessum publice in iudicio vel coram multis: nisi enim sic/per cōfessionem posset fieri magnum preiudicium veritati ꝛ iustitie. Ueritati/si per hoc confessor nō posset ꝑhibere testimonium de visis ꝛ extra confessionem notis. Iustitie/si quis iudici confiteretur ꝛ prius vel post conuictus esset vel conuinceretur de peccato: non posset iudex exequi iustitiam: quia semper solueret sigillum confessionis: ꝛ ſm hec intelligeda sunt supradicta de non reuelandis auditis in confessione. Uerum est vt talibus ꝛ non aliter notis: debet tamen confessor cautus esse ꝛ non faciliter talia referre: nisi ꝓpter certam vtilitatem ad vitandū scandalum maxime in penitente: qđ tunc cauetur dum cōfessor etiam ostendit causam sue scientie eius qđ extra confessionem nouit: hoc est ostendendo modū quo nouit ꝛc. ¶ Dubitatur quarto: vtrum cōfitens possit dare licentiam confessori vt reuelet confessionem sibi factam. Respondetur post Sco. breuiter. Dubiū.4.
Q Licet aliter sentiat beatus Tho. ꝛ Bonauen. ꝙ nō potest dare licentiā. Ratio: quia celare peccatū confessum/nō tantum est ius confitentis tantū: sed cōitatis: quia ex reuelatione confessi sequeretur perturbatio in communitate: ꝙ passim quilibet reputaret alium abominabilem. ¶ Preterea: cōfessor tenetur triplici iure ad celādū cōfessa: diuino/naturali ꝛ positiuo ecclesie: quod reuocare non est in potestate cōfitentis: etiam licet ius illud esset introductum in fauorem confitentis. ¶ Si di. Quid ergo faciet confessor si confitens petat peccatum suum ob aliquaz vtilitatē per confessorem reuelari: Respondet Sco. ꝙ si confitens dicat peccatum suum extra confessionem non vt secretum: sed reuelandum certe persone vel certis personis: quoniam si diceret extra confessionem: ꝛ tamen vt secretum (quia prodere secretum est contra ius nature) non posset cōfitens illud tollere. Et licet hic mod⁹ sit securior: est tamē alius probabilis: de quo vide Pe. de palu. ꝛc. q. iij. concl. iij. ¶ Dubitatur quinto: vtrum ea que extra confes- Dubiū.5.
R sionem committuntur sub sigillo confessionis: claudantur sub illo: ita ꝙ post reuelans esset reus fractionis sigilli confessionis. Respondetur breuiter/ꝙ isto modo cōmendatum cadit sub sigillo secreti: sed non confessionis sacramentalis: quoniā sic cōmendans nō confitetur sacramentaliter. Est aūt sigillū secreti superius ad sigillū confessionis. Pal. q. iij. aut. ij. conclu. iij. dist. pñti. Et celatio vtriusꝙ est de iure naturali: vt supra ꝓbatū est: ꝛ vterꝙ soluēs peccat mortaliter: lz grauius ꝗ soluit sigillum confessionis: quia violat nedum legem nature: sed expresse legem diuinā ꝛ positiuam ecclesie ꝛc. ¶ Dubitatur vltimo de ꝯfessione generali: de qua magister in tex. qđ sit eius effectus. Et rñdetur breuiter Dubiū.6.
S post magistrū ꝙ remittit venialia quantū ad culpā ꝛ quantum ad pene diminutionem/dum ipsa procedit ex charitate. Cuius ratio supra dist. xvj. q. v. tacta est: ꝛ habeť late in Pet. q. iij. dist. pñti. qm ipsa

est opus meritoriũ: quod ex natura actus ordinatur ad remissionẽ peccati venialis: ꝛ includit cõtritionẽ ac displicẽtiã peccati venialis: nam ad hoc cõfitent generaliter: quia generaliter sibi displicent: ꝛ inter actus ordinatos ad remissionem venialis peccati/ nullus efficacior est ꝙ cõtritio ac displicẽtia eius voluntarie assumpta: vt ibidẽ dictum est. Remittit etiã mortalia oblita quãtũ ad penã: dum prius remissa sunt quo ad culpã. Qđ notãter addit: qm̃ si nõ fuissent remissa quo ad culpã: nihil circa ea operaretur cõfessio generalis. Remittunt aũt quo ad culpã per cõfessionẽ sacramentalẽ ꝛ sacerdotalẽ absolutionẽ/ qua absoluitur ab oĩbus cõfessis ꝛ oblitis pmissa sufficiẽti sui examinatione: vt supra dictũ est distin. xvij. q. j. ¶ Etiã remittunt per cõtritionẽ peccatoꝝ oblitorũ: potest enim quis cõfiteri de oblitis in genere: vt dum post sufficiẽtẽ sui examinationẽ vellet se nunꝙ offendisse deũ per quecũꝙ peccata/ quorũ tenet memoriã: etiã eorũ que sunt oblita finaliter et principaliter ꝓpter deũ super oĩa dilectũ. Sic ergo remissa mortalia quantũ ad culpã/ cõfessio generalis remittit quantũ ad aliquã partẽ nedũ oblitorũ/ sꝫ etiã memoratoꝝ: sicut quodlibet opus meritoriũ valet ad remissionẽ pene peccatis mortalibꝰ debite: ꝛ tãto magis quãto specialius ꝛ ex intẽtione ordinatur ad remissionẽ hmõi: de quo supra dis. xvj. q. ij. prope finẽ. et in Palu. vbi supra. q. ij. latius habet. Et tantũ de illa distinctione.

Distinctio. xxij.

Tamꝙ multis auctoritatibus. Postꝙ magister egit de penitẽtia quantũ ad penitentẽ: ꝛ hoc quo ad omnia peccata generaliter: in hac distin. xxij. ꝛ vlti. de penitẽtia hoc idem facit quantum ad peccata recidiue specialiter addẽs quedã de sacramẽto ꝛ re sacramẽti penitẽtie summarie ꝛ breuiter. ¶ Et põt sñia textus summari in tribus cõclusionibꝰ. ¶ Prima. De reditu pctõrũ dimissorũ per recidiuã recitat duplex sanctoꝝ assertio: quarum iudicium relinquitur lectori studioso. ¶ Secũda/ ꝑm quorũdã sñiam in actione penitẽtie sacramẽtũ est qđ exterius geritur. Res vero cõtritio est que intus in penitẽtis corde elicitur. ¶ Tertia. Aliorũ est doctrina ꝙ in penitẽtia illud quod foris agitur: est sacramẽtũ tantũ: interior cõtritio est res ꝛ sacramentũ: res aũt tantũ est ipsa remissio pctõꝝ. Quia materia duarũ vltimarũ cõclusionũ tractata est supra dist. xiiij. ideo circa materiã pime ꝯclusionis mouetur vnica questio/ que talis est.

Questio vnica.

A

Trum peccata dimissa in recidiuãte redeãt eadẽ numero/ specie vel genere. ¶ Tribus articulis more solito soluetur difficultas hmõi qõnis. ¶ Quantũ ad primũ ar-

Articu. I. Nota. I. culum/ est notandũ ꝙ per recidiuãtẽ intelligit peccator/ qui post peccata prius cõmissa/ ꝛ per gratiã infusam a dño remissa/ nouo peccandi actu deũ offendit/ siue per pctã siĩa prioribꝰ dimissis/ siue per dissimilia numero/ genere/ aut specie differẽtia: vt si fornicator post pniam iteret peccatũ fornicationis: aut incidat in homicidiũ aut furtũ vel dei blasphemiã. ¶ Secũdo supponendũ est ex dictis supra distin. xiiij. q. j. ꝙ transeũte peccati actu/ nihil reale manet in peccatore: vnde dicit pctm̃ distinctũ a peccatore: per cuiꝰ sublationẽ pctm̃ dicit remitti: quia post actum peccati trãseuntẽ nihil manet in pctõre (vnde dicit pctõr) nisi reatus: reatus autẽ obligatio est pctõris ad penã: obligatio aũt dicit ordinationẽ diuinã pctõris ad penã ꝓpter pctm̃ cõmissuꝫ. Unde patet ꝙ multa dicit: scꝫ pctõrem ꝛ actũ cõmissum cõtra deũ/ ac voluntatẽ diuinã: ꝛ penã pctõ debitã. Et ꝑm hoc/ eadẽ peccata redire põt tripliciter intelligi: vel eadẽ quo ad actũ eundẽ qui pctm̃ est: vel quo ad eundẽ reatũ: vel quo ad eandẽ penã. Et hec idẽtitas potest intelligi quo ad numerũ/ speciẽ/ vel genus: prout tãgit in titulo qõnis. ¶ Et quidẽ quo ad idẽtitatem specificã ꝛ generis questio nullũ habet dubium: qm̃ manifestũ est ꝙ penitẽs de homicidio potest relabi in homicidiũ eiusdẽ speciei cum priori dimisso/ et a maiori eiusdẽ generis: ꝛ ideo intelligenda est questio/ vtrũ redeant eadẽ numero. ¶ Et sic intelligẽdo qõnem de idẽtitate numerali adhuc satis manifestũ est ꝙ in recidiuantẽ non redeũt peccata dimissa eadẽ quãtũ ad actum peccati: quia nõ redit idem actus volũtatis qui transijt: sed nouus actus/ hoc est actus volũtatis de nouo elicitus a voluntate respectu eiusdẽ obiecti vel alterius. Actus autem peccati est actus elicitus volũtatis principaliter: ꝛ per cõsequens nõ redit eadem obligatio: qm̃ quãdo alicuius aggregati aliquid variatur numero: nõ manet eadẽ aggregatio numero. ¶ Et si diceres/ deus cuius est vocare ea que non sunt/ sicut ea que sunt: posset eundem actum reuocare: ꝛ sic redit idem peccatũ numero/ vt arguit Richar. ꝛ Pet. de palu. distin. presenti. q. j. arti. j. Dicendũ ꝙ ꝛ si deus miraculose reuocaret eundẽ actuꝫ: puta idem velle: iam illud nõ esset peccatũ: qm̃ non esset ab hominis libero arbitrio: cum homo nõ eliceret hunc actum: sed esset effectiue a solo deo. Sicut enim solus deus potest aliquid de nouo creare: ita solus deus potest aliquid de nihilo reuocare: secus si eundẽ actum numero deꝰ coagẽte creatura rationali reproduceret: vt habet Pet. vbi supra. Neꝙ putandũ est ꝙ deus: qui nõ est author mali/ propter recidiuã peccatoris miracula faciat. ¶ Intelligenda est ergo questio de reditu peccati dimissi quantũ ad penã: ita ꝙ ꝓpter recidiuã ad eandẽ vel tantã penã ordinet peccator recidiuans occasione peccatoꝝ remissorũ: ad quam vel quantã ordinatus fuit ante eorũ remissionem. Et ad hunc sensum magister ꝛ sancti hanc qõnem tractant: ꝛ ad presens tractabitur. Et qm̃ duplex est pena/ scꝫ sensus/ ꝛ pena damni: de vtraꝙ videndũ est. Similiter dupliciter peccatũ remittit quantum ad penam/ scꝫ vel quantũ ad penã eternã: vel quãtum ad penã temporalẽ. Remissio peccati quantum ad penã eternã semper cõcomitatur remissionẽ peccati quo ad culpã: qm̃ quãdocũꝙ peccatũ mortale (cui sola pena eterna debetur) remittit: pena eterna dimittitur simpliciter/ vel in temporalẽ commutat. ¶ His premissis pro articulo primo/ sequunt conclusiones pro articulo secũdo. ¶ Conclusio prima. In recidiuante in priorem vel aliam culpam nõ redeunt peccata remissa quantũ ad penam eternam. Probatur conclusio: quia vt dictum est: remissio pene eterne inseparabiliter concomitatur peccati remissionẽ: immo nihil aliud est remitti peccatũ mortale/ ꝙ ipsum non imputari ad pene eterne vindictam: vt dicit beatus Augu. super Psal. xxxj. Tecta sunt peccata/ id est oblita sunt. Si texit peccata/ noluit aduertere: si noluit aduertere/ noluit animaduertere: si noluit animaduertere/ noluit punire. Et sequitur. Quid erat dei videre peccata/ an punire peccata, vt noueris: quia hoc est dei videre peccata quod punire: ꝛ sic nõ videre quod est remittere: est nõ ordinare ad vindictã siue nolle punire. Cũ ergo peccatũ nõ redit quantum ad culpam: qui est actus deordinatus volũtatis (vt dictum est) nõ redit quo ad penam eternã remissam ꝛc. ¶ Conclusio secũda. In recidiuantẽ non redeũt peccata quantũ ad temporalẽ penam remissam: licet maneat obligatio ad penam nõ solutam. Primũ patet/ scꝫ ꝙ id quod remissum est non redit quãtum ad id quod remissum est. Hinc Gelasius papa: ꝛ habetur de penitentia dist. iiij. cap. vlti. Diuina clementia dimissa peccata in vltionẽ vlterius redire nõ patit. ¶ Itẽ Naum. j.

Nota.

Replica.

B

Articu. 2. Conclu. I. C

Cõclusio. 2. D

Non consurget duplex tribulatio: et ideo nō iudicat dominus bis in idipsum. ¶ Item Augu. in libro de respō. prosp. Qui recedit a christo et alienat' a gratia finit hanc vitam: quid nisi in perditionē vadit? sed non id quod dimissum est redit: nec pro origi nali peccato dānabitur: et per ꝯñs peccata remissa nō redeūt. Faciūt ad idem probationes cōclusionis prime. ¶ Secunda pars satis manifesta est: quoniā per recidiuā nihil remittit: sed magis vindicta dei prouocat: ergo quod ante recidiuā nō est remissum pene temporalis: remanet persoluendū nō minus/ ꝙ si nō recidiuasset: alioquin per recidiuā quis cō modum reportaret quantū ad priora peccata: quod est absurdū. ¶ Utrum autē quis post recidiuā satis factionē pro peccato remisso perficere possit: dictuz est superi' dis. xvj. q. ij. ꝛc. ¶ Cōclusio tertia. Peccata per penitētiā remissa redeūt quātū ad penā per mo dum circūstātie aggrauātis/ peccata de nouo com missa ex persona recidiuātis. Probat simul et decla ratur cōclusio: nam ingratitudo est circūstantia ag grauās peccatū. Est enim ingratitudo per se vitiū: quāto autez plura vitia ad actum peccati cōcurrūt: tanto peccata sunt grauiora et acrius puniēda: vt su pra dictum est dist. xvij. q. j. Peccans aūt post remis sionis gratiā pctōꝝ receptā/ ingratus est gratie re missionis: q: vt dicit Señ. lib. ij. de beneficijs. In gratus est q beneficiū se recepisse negat: ingrat' qui dissimulat: ingrat' qui nō reddit: ingratissim' oīm qui oblit' est: recidiuās aūt nō solū nō reddit bonū pro beneficio remissionis/ sed etiā malū iterū offen dēdo: et per ꝯñs peccās per recidiuā/ graui' peccat ꝓpter magnitudinē remissiōis accepte ꝙ si hoc be neficiū non accepisset: et per hoc maiori pena reddit dignus: et sic redeunt priora peccata remissa: non ꝙ ꝓpter illa si fuerint plene remissa/ de nouo puniat: sed quia ꝓpter beneficiū remissiōis/ cui ingrat' est recidiuās: pctm̄ recidiue grauat: et per hoc pena ei' crescit. ¶ Itē quanto aliqs ab alio recepit beneficiū sibi minus debitū/ aut magis indebitū: tanto sibi magis tenet lege gratitudinis: etiam si receptū be neficiū sit minus: vt arguit Sco. et per ꝯñs magis si beneficiū sit equale: sed existēti in mortali nulli' est de' debitor nisi pene. Si ergo sibi gratiā cōfert: hoc erit donū/ maxime gratuite et liberaliter datū: et pcipue si est gratia equalis gratie innocētis: ergo iste ex lege gratitudinis est deo specialius obligat' propter illud liberaliter collatū: et per ꝯñs post of fendens dantē grauius peccat propter ingratitu dinem. ¶ Preterea quanto aliquis tenet pluribus obligationib' ad aliquid: tāto magis peccat si trās grediatur: sed penitens quotiescūqꝫ digne penitet: obligat se saltē voto vel ꝓposito ad nō peccandū in posterū: quia sine tali ꝓposito nō est digna penitē tia: et ꝓpter hoc adstrictus est ad nō peccandū eadē lege qua trāsgredit duplicē legē obligantē ad non peccandū: scʒ illā generalē qua oēs obligant non peccare: et illā specialē de ꝓmisso seruādo. Et habet hec conclusio veritatē tam de pena eterna/ ꝙ tpali: nō ꝙ pena eterna debeatur peccatis priorib' plene remissis: sʒ ꝙ pena eterna posteriorib' peccatis de bita aggrauat/ sicut et ipsa culpa: etiā pena damni grauat/ nō tantū ad id quo priuat: q: equaliter pri uantur beatitudine oēs dānati: sed quantū ad ama ritudinē et tristitiā sequētē hāc priuationē/ que ma ior est in vno dānato ꝙ in alio: vt infra dicetur. De pena sensus planū est: qm̄ grauiori peccato maior debet pena/ tam eterna ꝙ tēporalis ꝛc. ¶ Quantū ad tertiū articulū ꝛc. Dubitat primo contra vltimā cōclusionem. Peccata remissa nō aggrauāt peccata posteriora recidiue: ergo cōclusio falsa. Cōsequētia nota. Antecedēs ꝓbat/ quia id nō aggrauat quo nō existēte/ immo eius opposito/ eque vel graui' pec cat: sed si recidiuās nō fuisset pri' penitēs: sed semp innocēs: grauius peccaret cadēdo ab innocētia ꝙ

Concl'o. 3. E

Articu. 3. Dubiū. 1. F

cadēdo a penitētia: ergo. Maior videt nota. Minor probat: quia cadens ab innocētia magis ingratus est deo cōseruāti in innocētia a qua cadit: ꝙ cadens a remissione peccati per penitentiā post pctm̄: quia cadit a maiori beneficio: quia simplr maius est di uinum beneficiū cōseruare innocentiā/ ꝙ cōcedere post peccatū remissionē pctōꝝ per penitētiā: vnde maius cōtulit beneficiū deus sue matri ꝙ Magda lene. Singularis enim ornatus est/ et gloria in bea tis nunꝙ cecidisse in peccatū. Hinc virginitas pre fertur castitati viduali et coniugali. Ad hoc dubium respōdet/ ꝙ ratio illa nō ꝓbat ꝙ cadēs ab innocētia graui' peccat ratione maioris ingratitudinis: eo ꝙ magis ingratus est ob hoc ꝙ maius beneficiū rece pit: ꝙ cadens a penitētia ceteris parib': vt si alias est similis libido in peccando: et peccata sunt eiusdē speciei. Sed hoc nō est cōtra cōclusionē: quia cū hoc stat ꝙ peccata per penitētiā remissa redeūt quo ad penā per modū circūstātie aggrauātis: quia semp cōcurrit circūstātia magnitudinis beneficij remis sionis. Nec huic repugnat ꝙ si nō cecidisset a peni tentia: sed ab innocentia/ eque vel magis peccasset: quia cadens ab innocētia habet etiā aliā circūstan tiam aggrauantē/ scilʒ ingratitudinē ex alia causa. Nec est incōueniens aliquod peccatū nunc habere vnā circūstantiā aggrauantē/ et post aliā: et vnā ma gis grauare ꝙ aliam: et tamen vtrāqꝫ grauare/ sic in ꝓposito. Et ideo maior argumenti falsa est qua ar guitur: illud nō aggrauat/ quo non existēte/ immo eius opposito/ eque vel magis peccat: quia vtrūqꝫ oppositoꝝ hmōi grauare potest/ scʒ innocētia nō cō seruata: et penitētia nō cōtinuata: que tñ improprie sunt opposita. Nec cōclusio hoc vult ꝙ in omni casu magis grauat peccatū recidiue ꝙ si idez cōmitteret sine recidiua. Sed ꝙ in omī casu pctm̄ recidiue gra uatur per circūstantiā ingratitudinis: siue peccata hmōi (si cōmittantur aliqua) cōmittantur post alioꝝ remissionē: et ita per recidiuā/ siue nō p recidiuā: vt puta: quia nulla precessit remissio: et ex hoc per cir cūstātias alias plus eque vel minus grauentur ꝙ sit circūstantia ingratitudinis per recidiuā: qd etiā possibile est: vt si quis post peccata priora non con trita/ nec dimissa iterū incidit in similia vel alia pec cata: hic nō cōcurrit circūstantia ingratitudinis ex remissione priorū: quia nulla precessit remissio: licet posset grauari ex alia circūstātia: vtputa frequentia vel ꝯtinuatione aut impenitētia/ que vel sitēs si nō cōcurrūt: min' peccat qui peccat priorib' peccatis nō dimissis/ ꝙ si sic peccaret priorib' peccatis pri' dimissis ꝛc. ¶ Dubitat scdō. Cū opera bona merito ria per pniam reuiuiscūt ad vitā: quare etiā mala di missa per recidiuā nō reuertunt ad penam: ita ꝙ priorib' puniat quasi non fuissent remissa: cū sit sic habēt ad punitionē/ sicut bona ad remunerationē. Respōdet Sco. dist. presenti/ ponēs duplicē rōnem diuersitatis. Prima/ q: bona meritoria semp viuūt in acceptatione diuina ad premiū eis correspōdēs: quod semper est eis retribuēdū/ nisi fuerit impedi mentū ex parte recipiētis per nouā culpā/ qua du rante nō potest adipisci premiū: cessante autē ac re missa culpa/ sublatum est impedimentū: ideo redit aptitudo ad susceptionē premij. Ius em̄ ad premiū recipiendū nō penit' extinguit per cōsequēs pctm̄: sed impedit: et si peccatū remaneret perpetuo/ ius illud perpetuo impediret: sicut habēs debitorē im potentē soluere: ius quidez habet repetēdi debitū: sed nō actionem. Nam durāte impotētia/ nō potest agere: quia inanis est actio quam inopia debitoris excludit. Cessante aūt impedimēto impotētie actio extincta reuiuiscit: sed mala per pniam remissa to taliter extinguunt: et nō manet vlla ordinatio corū ad penā agēte hoc superabūdāte misericordia dei. ¶ Scdō reducēdo ad iustitiā pōt dici: pctm̄ non re mittit/ nisi debitum pene eterne cōmutet in debitū

Dubiū. 2. G

pene tēporalis: qua cōmutatione facta/ regulariter nō remittitur illud debitum pene temporalis: nisi pena illa soluatur in se vel in equiualente in diuina acceptatione. Et per cōsequēs remisso peccato mortali in se primo ⁊ post in pena sua soluta/ nihil iuris remanet: per qḋ aliquid sit exigendū pro pctō sufficienter extincto ⁊ soluto. Sed post meritū vita eterna dignuz nunq̄ dignitas illa ad premiū cōmutat̃ ad premiū vel bonū tēporale ꝭm iustitiā diuinam/ ideo nūq̄ expirat illud ius quousq̄ bonū eternum fuerit solutū: sed illud nō soluitur in viatore duz est viator: ergo semper manet illud iustū. Jus tamē impeditur per peccatū mortale: q: tunc nō cōpetit executio iuris sui. Et per hoc patet ꝙ non est simile de remuneratione bonoruz mortificatorū/ ⁊ reditione remissorū peccatorū. ¶ Dubitatur tertio quantum grauat circūstantia peccatorū remissorū peccata posterius cōmissa? Respondetur breuiter ꝭm eundem Sco. ꝙ nulla noua culpa est ita grauis ex circūstantia aliqua respiciente penitentiā precedentē/ ꝙ illa grauitas equiparetur grauitati peccati in se siue in propria malitia: nec forte (dicit) in centesima parte. Quantitas vero huius circunstantie non pōt exprimi vna certa mensura. Est enim quandoq̄ maior: quādoq̄ minor grauat enim huiusmodi circunstātia ꝭm ꝙ est maior ingratitudo: ⁊ hec crescit scđm ꝙ est maius bonum prius collatum/ aut frequentius aut multiplicius concessum. Unde maior est ingratitudo ei⁹ cui maiora peccata aut plura vel frequentius sunt remissa: q̄ si minora quantitate vel numero/ aut rarius fuere remissa. Sic ex parte obligationis/ quanto magis aut pluries se obligauit ad non peccandum: tanto magis grauatur recidiua. ¶ Dubitatur vltimo/ vtrum recidiuans tenetur confiteri specialiter peccata prius cōmissa tanq̄ circūstantias aggrauantes. Respondetur scđm eundem q̄ q̄ licitum sit: ⁊ quandoq̄ vtile sit specialiter iterū confiteri peccata remissa tāq̄ circūstantias peccata recidiue aggrauantes: nō tamen est necessariū: q: inquantum aggrauāt possunt exprimi sufficienter in cōmuni absq̄ expressione illorum prius dimissoruz in speciali: scilicet dicendo de magnis ⁊ multis peccatis alias penitui: que credo mihi per deū remissa ⁊ tamen ingratus beneficio remissionis/ iterum relapsus sum in hec ⁊ illa peccata. Possent hic ⁊ alia moueri dubia que mouet Pe. de palu. dist. presenti. q. ij. per totum. an plectendis vltima pena sit negāda confessio sacramentalis. Item de confessione extorta per laicos de manifestando malo proprio ⁊ cōplicum. Item de falsa proditione ⁊ accusatione innocentiū ⁊c. sed videantur ibidem in doct. prefato. Et tantum de illa questione ac distinctione/ ac ceteris prioribus de penitentie sacramento.

Dubiū.3. H

Dubiū.4. I

¶ De sacramento extreme vnctionis.

Distinctio. xxiij.

Jteter premissa est

etiā ⁊c. Postq̄ magister determinauit de quatuor sacramentis intrantiū ecclesiā militantem ⁊ in ea progredientium/ in premissis. xxij. dist. Jn hac distin. xxiij. prosequitur quintum sacramentum/ scilz extreme vnctionis de ipsa militante ecclesia exeuntium. Et cōprehenditur huius textus sententia in tribus conclusionibus subnotatis. ¶ Prima. Triplici vnctiōe vtitur ecclesia in totuplici materia distincta: videlicet chrismatis que fit in vertice baptizati: in fronte confirmati: in capite regum ⁊ episcoporum. Secundo in oleo sancto/ in pectore et inter scapulas neophitorum. Tertio cum oleo infirmorū in diuersis sensuum organis egrotorum. ¶ Secunda conclusio. Jn sacramento vnctionis ab apostolis duplici capsa instituto est sacramētum tantum: ipsa scz vnctio: ⁊ res sacramenti/ peccati videlz remissio ⁊ infirmitatis corporalis alleuiatio. ¶ Tertia conclusio. Quāuis sacramentum vnctionis sit iterabile quantum ad suscipientem: potest enim ab eodem sepius suscipi: non tamen est iterabile quoad materie identitatem: quia nō potest idem oleuz sepius consecrari. Harum declarationem prosequitur textus. ¶ Hic suspensa fuere collectoris organa diuinis laudibus iugiter dedita. Et quia in ipso ꝓtotypo (collectoris manu scripto) nil amplius inueniri potuit q̄ hic digestum cernitur: nam corporis valitudine/ ⁊ annorum numerositate pressus post tanti laboris imperfectam consummationem excūtium sacramento munitus spiritum deo tradidit: Anno. 1495. Ea propter huic operi: lz imperfecto: nihil aliud adijcere ratio suasit. ¶ Habeat itaq̄ ecclesia dei in suo gazophilatio sacrosancto: ab eximio viro sacre theologie licētiato magistro Gabriele Byel ex Spira/ eius membro nō exiguo/ post donaria plurima/ opulentissimasq̄ sacrarum literarū copias inibi prius conditas/ ⁊ hoc xenium nō execrandum/ non floccipendenduz: quin potius inter vbera magnopere amplectendum ex sanctorum et doctorū scholasticorum aluearijs refertissimis Hugonis/ Petri Lombardi/ Bonauenture/ Alexādri/ Thome/ Richardi/ Scoti/ Durādi/ Palude/ Ockā Holkot/ Gregorij/ Oyta/ Cameracensis: ⁊ aliorum prout humana finit valitudo/ ⁊ negotiorū fert sylua in Tubingēsi gymnasio possetenus elaboratū: ⁊ ꝓ parte ibidem ordinarie lectū: solēniter deniq̄ ⁊ publice disputatū. ¶ Uerū quaten⁹ collector ⁊ auctor prefatus ab arrogātie nota immunis euadat: eo ꝙ post tantorum virorū dogmata admiranda: ⁊ ipse tandem vel aliquid cū paupercula post tātas ecclesie diuitias in erariū dñi mittere presumpsit: coram deo dico/ ⁊ audacter ꝓfiteor ego Uuendelin⁹ Stainbach prefati viri discipulus ⁊ alumnus inter sacre theologie professores/ ac Tubingeñ. gymnasij ordinarios minimus: preter ac cōtra voluntatem suam opus illud (ad plurimorū rogatū) ecclesie destinatū est: siquidē crebris vicibus: duz in humanis adhuc ageret: immo etiam cum iam agoni appropinquaret instanter/ instātius ac instantissime me requisiuit (prout potuit ⁊ debuit pariter ⁊ adiurauit) ne eo inscio ⁊ ignorante scriptū seu collectoriū istud (furtiue impressorum characterizatione multiplicandū) in mundum vniuersum ire faciā: nisi eo per me lecto/ viso ⁊ reuiso videatur eius publicatio ecclesie ⁊ ei⁹ mēbris theologicā veritatē adamātibus nō obesse sed prodesse. Gessi itaq̄ possetenus morē preceptori: qui vere semper studēs humilitati: sua veluti siliquas ad aliorū placētas cōparare nō erubuit: ⁊ collectoriū istud prius a me visum: ac pro tēporis breuitate reuisum/ non minus aliorum scriptis (salua pace oim) ecclesie cōmodosum: velut peculium singulare pro republica volui cōmunicare ad dei ⁊ collectoris laudem/ ac fidei orthodoxe exaltationem.

¶ Collectorium in quatuor libros sententiarum egregij viri Gabrielis Biel sacre theologie licētiati finitur feliciter: ab honesto viro Joanne crespin alias du carre/ calcographo in famatissimo Lugduneñ. emporio impressum. Anno dñi. M. cccccxxi.

¶ Sequitur summarium seu index contentorum in hoc quarti sententiarum collectorio/ prout idipsum collector operis huius sine ordine alphabetico edidit/ ⁊ suis voluminibus annotauit.

- In quarto agitur
  - De sanatiõe imperfecta q̄ fit per sacramẽtorũ susceptionẽ. Ideo agitur de sacramẽtis.
    - In genere
      - De sacramentis
        - Utriusqꝫ legis noue ⁊ veteris.dist.i.
        - Noue legis ⁊ baptismo Joannis.dist.ij.
        - Fm se quid sit: que materia: que forma.dist.iij.
    - In specie de
      - Baptismo
        - Quo ad effectũ respectu suscipientis.dist.iiij.
        - Quo ad effectum respectu conferentis.dist.v.
        - Quo ad ministrum ⁊ alia quedam.dist.vj.
      - Cõfirmatione
        - De eius materia/forma/virtute ⁊c.dist.vij.
      - Eucharistia
        - Quo ad institutionem/materiam formam.dist.viij.
        - Quo ad modum manducandi.dist.ix.
        - Quo ad modum existendi sub speciebus.dist.x.
        - Quo ad modum conuersionis.dist.xj.
        - Quo ad accidentia remanentia.dist.xij.
        - Quo ad ministrum conficientem.dist.xiij.
      - Penitentia
        - in se
          - In gñe q̄ ad
            - Iterationem.dist.xiiij.
            - Sui integritatẽ.dist.xv.
          - In specie de
            - Cõtritione/satisfactiõe.di.xvj.
        - Quo ad ministrum
          - Confessione.dist.xvij.
          - De auctoritate mĩstri.di.xviij.
          - De ptãte mali ministri.di.xix.
        - Quo ad suscipiẽtẽ
          - Gratũ
            - In presenti vita.di.xx.
            - In futura vita.di.xxj.
          - Ingratũ q̄ recidiuat.dist.xxij.
      - Unctione
        - Ibi de multiplici unctione.dist.xxiij.
      - Ordine
        - Quo ad suscipientem.dist.xxiiij.
        - Quo ad dantem.dist.xxv.
      - cõiugio quãtũ ad causas
        - Formalem inquantum est sacramentum.dist.xxvj.
        - Efficiẽtẽ q̄ ẽ ɔsensus cõtrahentiũ.
          - Cõsensꝰ ẽ cã efficiẽs mr̃imoniũ.xxvij.
          - Consensus qualis esse dꝫ.dist.xxviij.
          - De defectu ɔsẽsꝰ ex coactiõe.di.xxix.
          - De defectu ɔsensus ex errore.di.xxx.
        - Finalẽ q̄ est bona mr̃imonij
          - In genere.dist.xxxj.
          - In spẽ d̃ bono fidei cuiuslꝫ mr̃imo.xxxij.
          - In spẽ d̃ bono fidei ãtiq̃ꝝ patrũ.xxxiij.
        - Materialẽ q̄ est psone ɔtrahẽtes vbi ostẽdit̃ q̄ psone sũt illegitime
          - Ex impotẽtia coeundi.di.xxxiiij.
          - Ratione fornicationis.dis.xxxv.
          - Conditionis seruilis.dist.xxxvj.
          - Impedimẽti ordis sacri.xxxvij.
          - Uoti solennis.dist.xxxviij.
          - Disparis cultus.dist.xxxix.
          - Consanguinitatis.dist.xl.
          - Affinitatis.dist.xlj.
          - Cognationis spũalis.dist.xlij.
  - De sanatione perfecta q̄ cõsistit in corporũ et animarũ glorificatione. Et ɔtingit p
    - Corporũ resumptionẽ per generalem resurrectionem vnde agit de
      - Resurrectione: fm se: qui: ⁊ per quid.di.xliij.
      - Resurrectiõe: q̄ ad statũ resurgentiũ.di.xliiij.
      - Statu animarum in purgatorio.dist.xlv.
      - Statu animarum in inferno.dist.xlvj.
    - Judicialẽ discussionẽ. Agit ergo de extremi iudicij habitudine.
      - Quantum ad iudicij ordinem.dist.xlvij.
      - Judicis qualitatem.dist.xlviij.
      - Premiationem bonorum.dist.xlix.
      - Premiationem malorum.dist.l.

Inuentarium libri quarti in distin. eius. XXII.

¶ Questio prima distinctionis prime libri quarti.

Ad quid fuit baptismus Joānis institut⁹: cū nō cōtulit gratiā: nec proprie fuit sacramentū. F
Quare baptism⁹ xpi magis habuerit pparatorium antecedēs q̄ circūcisio vel aliud no. te. sacr̄m. G
Cur christus voluit baptizari a Joanne. H
Pueri nō baptizabantur Joannis baptismate. H
An mulieres sint baptizate baptismo Joannis. H

¶ Distinctio. iij. Questio vnica.

Utrū baptismi christi sit vna eademq̄ materia ꝛ forma ad ei⁹ effectus cōsecutionem necessaria/ descriptio baptismi cum suarum particularum declaratione. A. B. C. D. E
De quidditate baptismi: an sit lotio tm̄: an aggregatū ex lotione verbis et intentione. B
De suscipiente baptismū quis sit. B. ꝛ eius cōsensu B. Sed de hoc magis infra. dist. iiij.
Quō intelligēdū est materiā ꝛ formā eē in sacris. C
Per materiam sacramenti intelligit elementū: ꝛ p formam verbum. C
Duplex est materia baptismi: propinqua scꝫ lotio remota ꝛ est aqua. C. G
Sola aqua elementaris fluida/ est materia baptismi: et nullus alius humor differens specie ab aqua elementari. D. G
De congruitate aque ad materiā baptismatis. D
Nullus seipsum baptizare potest. D
De forma que est de necessitate baptismi. E. H
Aliqd dr̄ esse de necessitate sacramenti: aliqd de necessitate ministri: aliqd de necessitate vtriusq̄. E
Que sit forma baptismi: et eius expositio. E. H
Amen non est de necessitate forme: nec ex parte sacramenti: nec ministri. E
De multiplici variatione forme mutando/ addendo/ subtrahēdo/ trāspónēdo: ꝛ queadmodū quelibet harū multipliciter potest fieri: et que stat cum sacramento: et que nō. F. Et deinceps fere per totam questionem.
Quid in verbis forme est de sustantia forme. F. H
Qō pronomen ego/ non est de substantia forme. F
Oīa verba forme sunt de necessitate ministri. E. H
Quid de grecis qui alia forma vtuntur. H
Oīs mutatio forme facta a ministro: vt necessaria sacramento: etiam si vnius litere foret vel l syllabe: aufert virtutes baptismi. H. J.
Mutatio verborū principaliū forme baptismatis/ tollit virtutes baptismatis: nisi excusaret dispēsatio autoris sacramentorum. K
Aut nisi fieret per verba synonyma: vt per verba alterius lingue. K
Que verba dicuntur synonyma. K
Quid si v̄ba p̄ncipalia exligue ipitia corrūpent̄. K
Ex dispensatione diuina ap̄li baptizabant in noīe christi: q̄ q̄ si nūc ita quis baptizaret: an vere baptizaret vel nō. K. L. M
Non baptizat qui in noīe trinitatis baptizat. L
Soluuntur ratiōes ꝛ auctoritates in oppositū. M
Nō baptizat q̄ baptizat i noīe genitorꝭ ꝛ geniti. L
Soluunt̄ dicta in oppositum sonantia. M
Quid de eo q̄ baptizat in nomine patris ꝛ filij ꝛ spiritussancti et beate Marie. N
Non baptizat q̄ dicit in noīb⁹. N. dubio scdo: nec q̄ omittit lꝫ. in dub. iij. nec qui omittit lyꝛ ibidē.
Non baptizat qui dicit: ego linio/ lauo/ vel ablno/ ibidem. dubio tertio.
Quid si loco te/ ponat̄ nomē ppriū baptizati. du. iij
De institutione baptismi quando fact⁹ est a christo O. dub. vlti.
Ostenditur rationabilitas institutionis baptismi in no. te. O. dub. vlti.

¶ Distinctio. iiij. Questio. j.

Utrum effect⁹ baptismi in nō indigne suscipiente/ sit infusio virtutū ꝛ gr̄e ꝛ remissio culpe et pene.
Distingűūtur varij effectus baptismi in remotione mali ꝛ collatione boni. B
Recitantur tres opiniones de eo/ an virtutes theologice ꝛ morales in baptismate infundantur. C
Gratia dei ꝛ pctm̄ ex natura rei non opponunt̄: sed ex ordinatione diuina. D
Deus posset peccatorem non punire eternaliter et innocentem punire tēporaliter de potentia absoluta: nec ppter hoc esset iniustus. D
Replica q̄ pctm̄ ꝛ gr̄a repugnāt formalr̄: q: includit ꝯtradictionē simul in eodē esse culpā ꝛ gr̄am. D
Gr̄a accipit̄ dupliciter: absolute ꝛ cōnotatiue. D
De⁹ potest de potentia absoluta remittere culpam ꝛ penā sine infusione gratie. D
Similiter sine ea acceptare hominē ad vitā eternā secus ꝑm potentiam ordinatam. D
Deus potest infundere gratiam ꝛ charitatem sine fide et spe. E
Habitus charitatis potest esse sine habitu fidei tā infuso q̄ acquisito: lꝫ actus charitatis non sit sine actu fidei seu cognitiuo. E
Qūo se hꝫ habit⁹ intellect⁹/ ad habitū volūtatis. E
Possibile est virtutes morales gn̄ari in voluntate sine prudentia habituali in intellectu. E
Uirtutes theologice possunt infundi sine moralibus: et econtrario. E
Effectus baptismi est vniuersalis remissio pctōꝝ: qd̄ pbat̄ quibusdā congruitatibus. F
Quis dicit̄ nō indigne baptismū suscipere. F
Utrum veniale dimittat̄ in baptismo qd̄ placet. F
Nunq̄ peccatū dum placet: dimittit̄. F
Baptismus remittit penā eternā pcō originali debitā/ non tēporalē: cui⁹ ratio assignat̄. G. Remittit enī tpalē ꝛ eternā p ctō actuali debitā. ibidē. G
Baptismus fomitem minuit et extinguit. H
Quod fomes nō minuitur ꝑm essentiam: sed quantum ad effectum. H
In baptismo infundit̄ gr̄a: aut si p̄fuit augetur. J
In virgine Maria/ nec gratia infusa est dum baptizata est: nec aucta: nec fomes imminut⁹. J
In baptismo virtus charitatis infunditur. J
In baptismo fides et spes infundunt̄: quod probabiliter tenetur. K
Nulle virtutes eiusdē rationis cū acquisitis infunduntur in baptismate. L
In baptismo non infundunt̄ virtutes morales de lege communi. M
Dans principia ad operationeꝫ nō semper dat oīa necessaria ad eadem. M
Gratiam baptismi comitatur illuminatio/ fecūdatio/ incorporatio. N
Quomodo baptismus aperit regnum celorum: non circuncisio. N
Uirtutes infuse non sunt eiusdē rōnis cū acq̄sitis: ꝛ cur magis ꝯcedit̄ q̄ in baptismo infunduntur virtutes theologice q̄ morales. O. P
Utrum virtutes morales fidelium sint eiusdē rōnis cum virtutibus infidelium. P
Quod omnib⁹ virtutibus preter charitatē/ potest quis male vti. P
De effectu baptismatis in ficte accedētib⁹/ recedente fictione. Q. Et recitant̄ ibi opiniones diuerse doc. Q. R. Opinio collectoris. S
P̄nīa qūo est scda tabula post naufragium. R
Cur baptismus nō iterat̄: ꝛ de sufficiēti ꝑuisiōe peccatorum per penitentiam. S
Quomodo opus mortuū reuiuiscit quantū ad aliquid/ ꝛ non quantū ad aliud. T

¶ Questio. ij.

Utrū oēs suscipiētes baptismuꝫ/ equaliter accipiāt sacramentalē eius effectum.
Distinctio suscipientium baptismum: quia alij paruuli: alij adulti: et horum quidā vtuntur ratione quidam non. A
Dupliciter accipitur fictus accessus ad baptimuꝫ.
Itē aliq̄s vult baptizari: vel simpl'r vel ꝑm quid. A

¶Questio.ij.

¶Questio.iij.

¶Distinc.ix.Questio.j.

¶Questio.ij.

In sacro fit ꝟa fractio nō corpis xp̄i:sed specierū. I

¶Questio.ij.

Utrū ad cōsequēdū eucharistie fructū sit frequenter communicandum.

Uarijs modis colligunt̃ fructus eucharistie.A

Eucharistia fructificat vt sacrificiū ꝛ vt cibus.A.B

Oīa vt sacrificia figurabāt sacrificiū xp̄i in cruce:ꝛ illius memoria est sacrificiū salutaris hostie.A

Sacr̄m eucharistie:vt sacr̄m ꝓdest nō tm̄ celebrāti ꝛ sumēti: sed etiā his pro quibus sumitur.C

Oēs figuraliū sacrificiorū fruct⁹ p̄stat eucharistia. Et cū hoc quicquid saluator meruit in cruce.C

Eucharistia vt cibus viuificat/nutrit ꝛ restaurat.D

Utrūq; ꝛ frequentatio eucharistie/ꝛ abstinentie ab eodē in casu est cōmendabilis.D

Melius est accedere ꝙ abstinere ceteris parib⁹.E

Imprudēter agunt q̇ dispositi a sacramētali cōmunione abstinent.E

Utrum liceat laicis sub vtraq; specie cōicare. Qđq; multa licēt q̄ nō expediūt. Qđq; aliud est q̄rere/ an sit de necessitate salutis:ꝛ aliud an liceat.F

Quādo tenent̃ cōicare tā sacerdotes/ꝙ ceteri fideles de necessitate salutis.G

Utrū liceat eodē die pluries cōmunicare.G

¶Distinctio.xiij.Questio.j.

Utrum solus/ꝛ q̄libet sacerdos rite ordinat⁹ ptātē hēat cōficiēdi eucharistiā/etiā si fuerit heretic⁹.

Que requirunt̃ ad idoneitatē ministri eucharistie/ tam de necessitate sacri/ꝙ etiā de cōgruitate.A

Tripl'r dr̄ aliqđ ab alio ɔfici:vel ptāte naturali:vel meritoria operatione:vel assistenti virtute.B

Soli sacerdotes hn̄t ptātē ɔsecrādi eucharistiā.C

Omnes sacerdotes habent hanc ptātem.C.

Qđq; hec potestas auferri non potest.D

Quō sacerdotes sunt apostolorum successores.E.F

Qūo nobilissimus actus soli principi conuenit.F

Qūo hereticus potest habere intētionē ɔsecrādi.G

Offerre nō est de essentia ɔsecratiōis:vñ precisus potest cōsecrare ꝛ nō offerre:ꝛ ꝙ oblatio fit in ꝑsona ecclesie:sed consecratio in ꝑsona christi.G.H

Utrū tm̄ valet missa mali sacerdotis/quātū boni.I

Utrum liceat missaz audire ꝛ sacramēta recipe a fornicatore notorio.K.Et datur duplex responsio.

A suspenso non licet audire missam.Et q̇ sint suspēsi quo ad deum:vel quo ad proximum.K

Fornicator notorius est ipso iure suspensus.K

Differentia inter fornicatorem notorium/ publicū ꝛ occultum.L

Aliq̇s est suspensus quo ad deum tm̄:aliq̇s quo ad proximum tantum:aliquis quoad vtrumq;.L

Alia rn̄sio Petri came.ad hoc:vtrū notorius fornicarius sit ante denūtiationē vitandus.M.N

Utrum sacerdos curatus teneat̃ subdito ministrare eucharistiā quoties petierit.O.P.Q.R.S

Pastor tenetur oues sibi comissas pascere ex officio triplici pastura/doctrina/sacramētis ꝛ subsidio temporali.P.Et hoc ex charitate dei/dilectione proximi/ꝛ ex officio.ibidem.P

Curat⁹ tenet̃ pl⁹ esse solicit⁹ ꝓ subdito/ꝙ subdit⁹.R

Plura dubia de hac materia remittuntur ad expositionem canonis.

Utrum plures possint eandē hostiam consecrare.

Utrū sacerdos possit missam cuivoluerit applicare.

Utrū ꝓsit vna missa plrib⁹ q̇b⁹ se sigillatiz obligauit.

Item de defectibus misse.T

Solus sacerdos potest eucharistiam dispensare ex officio:sed diaconus quādoq; potest dispensare in casu:nunq̄ tñ potest consecrare.

Laic⁹ pōt leuare de loco ihonesto:sz nō dispēsare.U

¶Questio.ij.

Utrum heretici ab heresi condēnata nominati sint in ecclesia catholica tolerandi.

Diffinitio heresis cum suis declarationibus.A

Dogma falsum genus est ad heresim.A

Non quilibet error est heresis.A

Error ideo non est heresis:quia ab ecclesia condēnatus:sed quia fidei contrarius.A

Plures sunt hereses nō condēnate nos latentes.A

Nulla heresis est noua heresis.A

Dupliciter intelligitur heresim esse nouam.B

Dupliciter capit̃ heresis:ꝛ error pro habitu ꝛ actu vel pro obiecto:ꝛ ex hoc ostenditur quomodo potest concedi heresim esse nouam.C

Quid operatur condēnatio ecclesie de nouo condēnantis heresim.C

Diffinitio catholice veritatis cū sua declaratiōe.D

Que veritates inter catholicas sunt numerāde.D

Diffinitio heretici proprie accipiendo.E

Dubitans pertinaciter in fide est hereticus.E

Hereticus nō est tolerandus ab ecclesia.Et si se ad primā correctionē correxerit:recipit̃ ad pniam ꝛ vite corporalis cōseruationē:sed si relabit̃/recipitur ad pniam:sed vltimo supplicio punitur.F

Infideles ad fidem sunt trahendi nō compellēdi.F

Utrū simonia sit species heresis. Ibi de multiplici acceptione heresis.G. Item heretic⁹ quis est.G

Utrū simoniaca heresis sit grauissimū peccatū:diuersis cōparationib⁹ vnū pctm̄ est graui⁹ alio.H

De differentia schismatis ꝛ heresis.I

Quis error dicitur sapiens heresim:ꝛ que veritas dicitur sapere fidem.G

Pertinacia est de ratione heresis:ꝛ quis est pertinax:q̃q; nō ois fouens heresim est hereticus.G

Unū pctm̄ est graui⁹ alio diuersis cōparatiōib⁹.H

¶Distinctio.xiiij.Questio.j.

Utrum sine penitētia possit deleri peccatū post baptismum cōmissum.

De multiplici acceptione nois penitētia.A.B.

Diffinitiones septem penitentie:ꝛ octaua collectoris cum clausularū explanatione.C.D

Unde peccator transeunte actu peccati dicitur formaliter peccator.F

Trāseūte actu peccati/nihil manet in pctōre a quo dicat̃ peccator:nec res absoluta:nec relatiua.E

Denominatio termini cōnotatiui nō semper attribuitur rei ab aliquo illi rei realiter inexistēti.F

Quomodo peccatum dicitur deleri.G

Quid sit reatus/macula/offensa.H

Deus nō solū figuratiue:sed realiter dicit̃ irat⁹.H

Actus pnie q̃nq; sunt formati:q̃nq; informes:et hi ꝛ illi differūt specie propter diuersos fines.I

Culpa nō dimittit̃ sine gratia ẜm potentiā ordinatam:secus ẜm potentiam absolutam.K

Remissio pctōruz ꝛ gratie infusio sunt mutationes distincte:lz inseꝑabiles ẜm ordinē institutū. Et q̄uo remissio est deꝑditiua:ꝛ īfusio gr̄e acq̇sitiua cū possit pctm̄ remitti sine alicui⁹ corruptione.K

Pnia nō est simpl'r necessaria ad remissionē pcti.L

Nec etiam ẜm potentiam ordinatam.L

Sine pena peccatū non dimittit̃:q̃q; pena est ordinatiua culpe:sed nō semper remittit.M

Melius est peccatorem nō correctū esse sub pena/ꝙ sine pena.M

Culpa manens ordinat̃ per penā inuoluntariā:sed culpa dimissa ordinat̃ per penam volūtariā.M

Nec actus penitētie oēs:nec singuli/sufficiūt ad remissionē pcti:nisi sint debite circūstātionate.N

Solus act⁹ detestatiōis pcti debite circūstātionat⁹ sufficit ad peccati remissionē:alij nō sine eo.O

Utruz detestatio peccati sit dispositio sufficiēs preuia vel cōcomitans:vt formata vel informis.P

Et declarant̃ termini/dispositio preuia/ɔcomitās/ formata/informis.ibidem.P.U

Utrū in mutationibus inter cōtraria prior sit expulsio vnius/an introductio alterius. Et determinatur hec questio de oppositis generaliter tam ex natura/ꝙ ex ordinatione dei:et ẜm vtrāq; potentiam dei ꝛ absolutam ꝛ ordinatam.Q

Testis tenetur ꝓhibere testimoniū cū certa distin-
ctione qñ: qualiter ⁊c. reqsit⁹: ⁊ qñqꝫ etiā non re
quisitus: nec ei licet vendere testimoniū: pōt tñ
recipere expensas vie. L
Assessor: aduocat⁹: procurator: tabellio: executor: re
cipere possunt moderatū laboris preciū ceteris
paribus. M
Aduocatus/ ꝓcurator nō possunt pacisci cū clietu-
lo: p quantitate certa pacte litis: scilicet quarta
vel decima. Neqꝫ pro determinata post inceptā
litē: sed bñ pro determinata summa añ litē. M
Si autē fouent causaz iniustā vel iustā iniuste: aut
exactionāt partē immoderate: tenent̄ ad restitu
tionem. N
Similiter si negligūt partē suā aut defendere igno
rāt. Et qd agēdū sit nō in principio: sed in cause
ꝓcessu itelligit partē suā ꝑ se nō hr̄e iustitiā. N
Cui d̄z fieri restitutio accepte pecunie a iudicibus
iniuste. O
Quid si iudex non condēnat partez in expensis. O
Condentes leges iniquas: tenent̄ ad restitutionez
omniū dānorū earū occasione contingētiū. Si-
militer iudicantes ꝑm eas ⁊ scribētes. P
De legibus contra ecclesiasticas libertates: ⁊ excōi
catione sextuplū personarū in his culpabiliū. P
Utrū aduocati teneant̄ gratis pauperib⁹ aduocare
et pꝛocinari. Q. Et similiter an iudex teneat̄ eis
de aduocato prouidere. ibidem.
Extorquentes pecuniā pro sigillis: peccāt ⁊ ad re-
stitutionē tenētur: ꝓbat̄ trib⁹ rōnib⁹: q: crimē cō
cussionis cōmittūt: testimoniū vendūt: ⁊ nullo
titulo iusto recipiunt. Quodqꝫ consuetudo non
excusat. R. S. T
Dñium rei tradi non potest: siue iure vendi. S

¶ Questio. vij.

Utrum preficiens ad officia dignitates ⁊ bñficia per
sonas min⁹ idoneas: teneatur recōpēsare dāna ⁊
negligētias per huiusmodi personas cōmissas
Diffinit̄ acceptio personarū: ⁊ particule diffinitio-
nis declarantur. A
Acceptio ꝑsonarū ī sua rōne īcludit deformitatē. A
Qui null⁹ est debitor: nō pōt eē acceptor ꝑsonaꝝ. A
Deus non est acceptor personarū. A
In his que mere liberaliter donant̄: nō est acceptio
personarum. Et ꝙ acceptio personarū in tribus
solet contingere. B
De rōne nois acceptio ꝑsonaꝝ/ penes qd attēdit̄. C
Acceptio ꝑsonaꝝ est peccatū ⁊ culpabilis: ⁊ ꝯtraria
tur iustitie distributiue. D
Dānificās ꝑ acceptionē ꝑsonaꝝ: tenet̄ ad restōnē. E
Utrū peccet q̄ minus idoneum preficit pretermisso
meliore. F
Recitantur de hoc opiniones diuerse. G
Respōdet̄ ad dubiū. H. I. K. L. Soluunt̄ rōnes. M
Dupliciter aliquis dicitur melior alio: simpliciter ꝑ
cōparationem ad officium. F
Mali qui scilicet sunt in mortali ad officia ecclesia
stica nō debēt promoueri. H
Peccāt accipiēdo ꝑsonā: qui ꝑtermisso meliore sciē
ter promouēt ad curā aiaꝝ min⁹ bonū: qd ꝓbat̄
auctoritate ⁊ rōne. I. Sec⁹ ī minorib⁹ aiaꝝ curā
nō habētib⁹: in qb⁹ sufficit instituere bonum. K
Non melior simpliciter: sed melior per cōparationē
ad officium debet promoueri. K
Qua occasione nobilis minus doctus ignobili do-
ctiori preferri pōt. K. Et quid de consanguineis
minus et eque idoneis. L
Soluuntur rationes probare nitētes ꝙ nō oportet
meliores sed sufficit bonum preficere. M
Pauper in iudicio nō est preferendus diuiti in ve-
ritate sniē sine ꝑsonarum acceptione. N
Domini/ prelati/ potentes mali/ honorādi sunt. O
Diuites qua occasione possunt honorari. O

¶ Questio. viij.

Utrū bñficiati in ecclesia negligētes onera eis im-
posita ꝑficere: teneant̄ subleuata restituere.
Multiplex acceptio huius termini beneficium/ et
distinctio. A
Bñficia qñqꝫ possident̄ iusto titulo: qñqꝫ iniusto: B
Ad hoc vt titul⁹ iustus sit: qnqꝫ requirunt̄: canonica
institutio/ idoneitas ꝑsone/ tēp⁹ legitimū ꝓui-
sionis/ etas prouisi/ absolutio ab alia cura. B
Non habētes iustū titulū/ tenentur beneficiū resi
gnare ⁊ subleuata restituere. C
Absentes/ recipiētes quotidianas distributiones
tenent̄ restituere: nisi fuerint infirmi vel ratio-
nabiliter excusati. D
Beneficiatus nihil sui officij implens/ nec ꝑ se vel
aliū: tenetur ad restitutionem subleuatorum. D
Bñficiat⁹ hñs certa bōa ī pios vsus deputata spāli
ter: si ad alios vsus ꝯuertit: ad restōnez tenet̄. E
Distictio tripliciū bonorū q̄ possidēt bñficiati. s. pri
monialia/ eccl'iastica: ⁊ hoꝝ qdā ad distictos vs⁹
deputata: quedaz indistincta ꝑm sanctū Tho. E
Licet grauiter peccēt bona indistincta ecclesiastica
dilapidantes: tñ certū nō est vtrū ad restitutio-
nem teneantur. F. ⁊ recitant̄ opiniones due con
trarie diffuse. F. G. H. I
Duplices sunt administratores bonorū: ⁊ quales
sunt beneficiati respectu fructuū collectorū. H
Accipiēs beneficiū ⁊ nō habēs animū residēdi: sed
post tps dimittēdi/ tenet̄ ad restōnē fructuū. K
Et idē videt̄ dicēdū de illo qui recipit bñficiū: non
vt ibi seruiat: sꝫ donec pinguius acquirat. Et ꝙ
talis tenet̄ cedere vel voluntatem mutare. K
De beneficiorum pluralitate. L
Beneficium datur propter officium. L
Omne beneficiū tam curatū ꝙ̄ simplex requirit re-
sidentiam. L
Casus in quibus absens tenet̄ pro residente. L
Cōtra abusionē qua qs eximit̄ a residētia ītuitu ser
uitij epi: q̄ tñ nec cū epo ꝯmorat̄: nec seruit. L
Infirm⁹ estimat̄ residēs cum certo moderamine. L
Excusat absentē causa rōnabilis ⁊ licētia prelati. L
Cur curata beneficia dicunt̄ requirere residētiā: et
non simplicia. M
Quare duo curata dicunt̄ incompatibilia: et non
duo simplicia. M
Recipiēs scdm curatū beneficiū ipso facto primuz
vacat: sit̄r ⁊ scdm: nisi primum resignet. N
Beneficia annexa: vel vbi vnum dependet ab alio:
reputantur vnum. N
De multiplici differentia humanarum actionuz in
malitia. N
Pluralitas beneficiorum non est de illis que mor
nominata cōuoluta sunt malitia: sed multas ha
beat annexas deformitates. N. O
Casus in qb⁹ permittit̄ pluralitas beneficiorū. O.
⁊ ꝙ in qbusdā ius dispēsat: ī aliqb⁹ iudex. ibidē.
Et ꝙ conditiones tres necessario cōcurrūt vt dispē
satio sufficiat. He sunt auctoritas/ necessitas/ pia
vtilitas non persone sed ecclesie. P. Q
Dispensat⁹ ad plura beneficia: si vnū sufficit: tenet̄
reditus alterius in pios vsus conuertere. P
Dispēsatio legitima non fit sine rationabili cā. Q
In dispensando attenditur persone nobilitas aut
scientia: non propter personam: sed propter bo
num publicum. Q
Peccat mortaliter q̄ plura tenet beneficia sine dis-
pensatione iuris aut iudicis. R. S
Quomodo peccat tenēs opinionem minus certam
et periculosam. S
Tenens plura beneficia/ agit contra charitatē dei
sui ⁊ proximi. S
Extra casus concessos nulla dispēsatio nec consue
tudo excusat. T
Cōferēs bñficiū ei qui prius habet sufficiēs ad sui
sustentationez scienter/ peccat mortaliter. T

¶ Questio .xij.

¶ Questio .xiij.

¶Questio.ij.
Utrū quilibet obnoxi⁹ peccato mortali teneaẗ cōfiteri proprio sacerdoti.
De multiplici intellectu tituli questionis.
Triplex est ptās ligādi ⁊ soluēdi. Ordinis:⁊ hec est olim sacerdotum equalis. Secunda executionis. Tertia iurisdictionis. B
Potestas iurisdictionis est duplex: ordinaria et delegata. C. D
Tripliciter accipiẗ ꝓpri⁹ sacerdos. s. cōmunissime/ cōiter ⁊ proprie. Et in decretali/ Omnis: accipiẗ secundo modo. E. F
Expositio decretalis Omnis:⁊ eius particule. F
Secūdum statutum omnis/ quilibet peccator mortaliter tenetur confiteri ei qui eum potest absoluere. G
Absolutus ab alieno non tenetur eadem peccata a quibus absolut⁹ est confiteri sacerdoti ꝓprio. H
Licētia ꝓprij sacerdotis semꝑ necessaria est quoties voluerit confiteri alieno. H
Sufficit vnica licētia ad ꝯfitēdū alieno/ siue illa deẗ confessori/ siue confitenti. I
Per licētiā ꝓprij sacerdotis/ nulla potestas daẗ alieno: sed materia ei subijcitur. I
Quō sacerdos parochianus teneẗ agnoscere vultū pecoris sui: multipliciter exponitur. L
Qui sint ꝓprij sacerdotes singulorū descendendo a papa vsq ad simplicē clericū ⁊ ab impatore vsq ad simplicem laicum. L
Ratihabitio sequēs absolutionē nihil operaẗ neq licentia presumpta. L
In quib⁹ casib⁹ cōmissarij habēt absoluere ⁊ ibi de mendicantibus. M
In quib⁹ casib⁹ pōt relinqui sacerdos ꝓprius sine licentia petita ab eodem. N
Utrū habētes licentiā generalē eligendi cōfessorē/ possunt ad suū beneplacitum eligere curatū vel non curatum. O
Item infra dist. xix. conclusione. v.
Utrum confessio possit fieri laico. O
Utrū sacerdotes simplices se mutuo ꝑnt absoluere sine speciali licentia. P
¶Distin. xviij. Questio. i.
Utrum potestas clauiū data ecclesie extendat se ad remissionem reatus ⁊ culpe. Responsio secundū Sco. per duas cōclusiones affirmatiuas. E. Responsio secundum aliam opi. G. Et est ar. ij. premittitur autem intellectus tituli questionis ꝑm hanc opi. F
Claues ecclesie sunt spirituales: non corporales. A
Diffinitio clauis cum sua declaratione.
Triplex est potestas soluēdi ⁊ ligandi: principalis/ excellētie ⁊ ministerialis: pria dei: scda xpi: tertia ministrorum ecclesie. B
Licet ptās ligādi ⁊ soluēdi est clauis pricipalis: hʒ tamen annexam clauem scientie. C
Clauis sciētie nō est sciētia: ſʒ potestas discernendi contra magistrum. D
Iustitia punitiua habet aliquā latitudinē īfra quā manēs clauis nō errat: sed qō deficit a punctuali medio remittit ꝑm Sco. E
Usus clauium est in absolutione peccatoris. F
Potestas clauiū extēdit se ad remissionē culpe ⁊ pene inquātū includiẗ in voto cōterētis: nō autē in actu neq vt cā principalis: neq vt cā instrumentalis. G. H
Sacramentum penitentie semper est causa partialis sine qua non gratie vel ꝑnie/ dū conteriẗ cōfitens in vltimo instanti absolutionis vel gradus gratie prime superaddite dum cōtritus accedit. H
Potestas clauiū extendit se ad remissionē culpe: nō coram deo: sed in facie ecclesie. I
Sacerdos euāgelic⁹ ligat ⁊ soluit/ dū peccatorē suo iudicio ligatū aut solutū ostēdit. K
Item ibidē ligat ⁊ soluit dū satisfactionē imponit:⁊ aliquid pene temporalis remittit. K
Potestas clauium licet nō extēdat se ad peccati remissionem: tamē extendit se ad gratie infuse augmentationem. K
Utrum penitens teneatur implere penitentiā sibi iniunctam. L
Penitens nō teneẗ acceptare penitētiā a sacerdote iniunctam. L
Penitēs acceptās satisfactionē iniunctā teneẗ eam implere: qꝛ dū negligit sine legitimo ipedimēto/ mortaliter peccat. M
De multiplici errore clauis/⁊ approbatione iudicij sacerdotis a deo. N. O
Utrū absolutiōis iteratio sup eisdē peccatis aliquid cōferat ex vi clauis: recitanẗ due opi. contrarie. P. Q. ⁊ soluuẗ auctoritas Aug. ⁊ ratio cōtra secūdam opi. Q
¶Questio. ij.
Utrū virtute clauiū ecclesie potest homo hominem excommunicare.
Interpretatio nominis excommunicatio. A
Triplex est communio: quedā interior ⁊ mere spiritualis scilicet in charitate:⁊ illa nō tollitur per excommunicationem: alia in sacramentis: tertia in humanis: ad has duas extendit se excommunicatio. A
Duplex excommunicatio: maior ⁊ minor:⁊ vtriusq diffinitio. A. B
Duplex est forus in ecclesia: ꝑnie secret⁹: et exterior public⁹: ꝑm⁹ hʒ claues: scōs gladiū: et possunt abinuicem separari. C
Excōicatio de se nō est nociua: sed vtilis excōicato: ꝙuis sit grauissima pena ecclesie: est eñ medicinalis ad correctionē adhibita excōicati: qꝛ est duplex correctio ⁊ duplex medicina. D
Pro mortalib⁹ grauiorib⁹ (qb⁹ est annexa cōtumacia) est fulminanda excōmunicatio. E
Per excōicationē nō auferunẗ bona spūalia: ſʒ ostēdunẗ ablata nec dānificaẗ quis: sed dānificatus ostenditur. F
Quō excōicatio dicitur eterne mortis dānatio:⁊ quō per eā hō tradiẗ sathane: et quō fit excōicatio ꝑm presentis ecclesie statū: quō fiebat in primitiua ecclesia: ibidem. F
Pro sola cōtumacia infligitur excōicatio a iudice. F
Maledictio quandoq fit in malū: qñq in bonū. F
In ecclesia est potestas excōicādi: probaẗ auctoritate ⁊ ratione. G
Et hec ptās magis ꝓprie dr̄ gladius / ꝙ clauis. H
Omnis ecclesiasticus habēs iurisdictionē coerciuā potest excōmunicare. H
Duplex potestas soluēdi ⁊ ligādi ꝑm duplicem forū penitentie/ interiorē ⁊ exteriorem: et qō possunt separari. H
Neq excōicatus: neq suspēsus a iurisdictione pōt excommunicare. H
Triplex est suspensio: ab officio/ a iurisdictione/ ab vtroq. H
Non habēs iurisdictionem coerciuā excōmunicare non potest. H
Excommunicatio incurritur quādoq a iure: qñq a iudice: et de casib⁹ in quibus ipso facto incurriẗ in genere. I
Null⁹ pōt excōicare nisi habeat iurisdictionē: et qō illa multis modis datur. I
Nullus a seipso / a pari/ aut ab inferiori excōicari potest. K
Cōitas aut totū collegiū excōicari non pōt: sed bene singule persone. K
Iurisdictio multipliciter acquiritur. I
Sententia excōmunicationis lata in vniuersitatem est nulla. L

Item infirmo vt ad eam conetur etiã in mortis articulo: & pueniẽdus sit mortis articulus. ibidẽ.
Peccat mortaliter qui actu elicito penitẽtiã differt in finem vite. E
Confessor magnã diligentiã habere debet in iniũgendis penitẽtijs ne remediũ vertatur in occasionem peccati. F. G
Propter duo penitẽtia iniungit: vt scz soluat pena/ et caueatur recidiua: secundũ principalius attendat confessor. F
Utrũ impleta pnia a sacerdote iniuncta: qualiscũq fuerit: homo ab omni alia sit immunis. F. G. H
Errãte claue/ de' nõ approbat iudiciũ cõfessoris. H

Distinctio. xxi. Questio vnica.

Utrum cõfessor teneatur celare peccatũ sibi quodcunq in cõfessione detectum.
Celare secretum sibi cõmendatũ est de lege nature: probat quatuor rationibus. A
Sub sigillo cõfessionis cadũt peccata cũ oib' qbus cõfitẽs/ aut psona ab eo detecta pdi possent: aut populus retrahi a cõfessione aut scãdalizari. B
Peccata cofessa in genere aut in specie nõ relata ad personã nõ claudunt sigillo cõfessionis. B
Clausa sigillo confessionis in nullo casu sunt reuelanda. C. G. H
Audiens cõfessa aut reuelata casu vel dolose/ tenet non reuelare hmõi. D
Non solum peccata cõmissa/ sed etiam cõmittenda sunt reticenda. E
Cõfitens tenetur celare dicta & acta cõfessoris. F
Heresis cõfessa: silr ppositũ dãnificãdi rempublicã quãtũcũq grauiter/ non est reuelandũ. G. H
Item neq in bonũ persone cõfitẽtis: nec per occasionis subtractionẽ reuelaret actio peccati. I
Quid de cõfessore pducto in testẽ super aliquo facto sibi tm̃ in cõfessione noto/ an sit reuelãdũ. K. L
Nullũ periculũ: nec vita psens cõseruãda cõfessoris põt excusare cõfessorẽ a reuelatiõe cõfessiõis. M
Si cõfessor nõ posset cõfiteri peccatũ mortale quod incidit: nisi reuelaret cõfessionẽ: nõ tenetur illud peccatũ cõfiteri. N. cum certa limitatione.
Quando persona tertia cum qua peccatũ est cõmissum exprimi potest cõfessori: & quando non. O
Quid agendũ cõfessori dum idem noscit per cõfessionem & extra. P
Utrum confitens possit dare licentiam cõfessori reuelandi confessa. Q
Utrũ reuelãs qd extra cõfessionẽ sibi notificat sub sigillo cõfessionis: sit fractor sigilli cõfessionis.
Quis sit effectus cõfessionis generalis. S

Distinctio. xxij. Questio vnica.

Utrum peccata dimissa in recidiuante/ redeant eadem genere specie vel numero. Et intelligitur questio de reditu peccati ad penam. A. B
Quid intelligitur per recidiuam. A
Reatus manens post actum peccati transeuntem/ multa dicit. A
Pctm̃ redire põt intelligi/ vel quo ad actum reatũ vel penam: & hoc idẽ numero/ specie vel gñe. A
Non redit peccatũ remissum idẽ numero/ nec quo ad actum/ nec quo ad penam. A
Remissio peccati quo ad penã eternã semper cõcomitat culpã: & de duplici pena dãni & sensus. B
Peccata remissa nõ redeunt quo ad penã eternam: nec quantũ ad temporalẽ penam solutã/ secus soluendam. C. D
Peccata redeunt quo ad penam per modũ circunstantie aggrauantis. E
Modi ingratitudinis fm Senecam. E
Unde ingratitudo in recidiuante prouenit. E
Magis peccat cadens ab innocẽtia/ q cadens a penitentia. F
Quare nõ redeũt peccata seu reuiuiscũt ad penam: sicut merita mortificata reuiuiscũt ad gloriã. G
Quantum grauat ingratitudo peccatũ recidiue. H
Non tenetur recidiuans iterum cõfiteri in specie/ que dimissa sunt propter circũstantiã ingratitudinis: sufficit ea tangere in genere. I

Excusum est hoc vtilissimum opus in inclyta vrbe Lugd. per honestũ virũ Joãnem Crespin Calcographũ/ Anno publice salutis. Mcccccxxxij. Die vero duodecima mensis Aprilis.

Regestum.

AA/ BB/ CC/ DD/ EE/ FF/ GG/ HH/ II/ KK/ LL/ MM/ NN/ OO/ PP/ QQ/ RR/ SS/ TT/ UU/ XX. Omnes sunt quaterniones.

gabreius brelis

Gabriel Biel [illegible]

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm